מסכת

שבת

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפסו מקדם ועם
הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

שנת תרפ"ה לפ"ק

Tałmud Bawli

Sp. Akc. Wydawniczo-Druk. „Rom"

Wilno, 1925.

מסכת

שבת

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשר"י מהג"מ ישראל מקרעמז ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור. כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. חלופי גרסאות הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפ"ד בשנות תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע:

עליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.

ב) חדושי הלכות
ג) חדושי אגדות (מהרש"א) להג"מ שמואל אליעזר הלוי אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.

ד) מאיר עיני חכמים (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.

ה) מעדני יום טוב (בתחלה נקרא מעדני מלך) על הרא"ש למסכת ברכות והלכות קטנות
ו) דברי חמודות (בתחלה נקרא לחם חמודות) וחולין ובכורות ונדה
להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז"ל (בעה"מ תוספת יום טוב)

ז) פלפולא חריפתא על הרא"ש סדר נזיקין להנ"ל.

ח) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק).

ט) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.

י) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).

יא) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג"מ מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יב) הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).

יג) הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הועתקו ונתקנו ע"פ כ"יק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).

יד) מראה יחזקאל הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').

טו) מעשה ר"ב הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר)

טז) גליון הש"ס להג"מ עקיבא איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.

יז) גליון מהרש"א הגהות לבנו הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן

יח) הגהות הג"מ שאול קאצנעלנבוגן ז"ל מווילנא.

יט) הגהות הג"מ אלעזר לנדא ז"ל אב"ד בראדי (בעהמ"ס יד המלך).

וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה

יותר ממאה הוספות חדשות נכבדות

כוללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד בגנזי הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה.

ווילנא

בדפוס והוצאת „ראם"

ואלה ההוספות החדשות שהוספנו בהש"ס הזה:

יש מהן שנוספו על כל מסכתות הש"ס ויש שלא באו רק על איזה מסכתות:

אלה מהם נדפסו בפנים הש"ס או על גליון הדף:

א) מסכת כלה רבתי — השלמה — מרובה בפרקים ובנוסחאות ישרות יתר על הנדפסת בכל ספרי הש"ס. (נמצאת בכ"י רבינו אברהם בר נתן הירחי ז"ל בעל המנהיג, עם הגהות רבות ומראה מקומות, ויצאה לאור פ"א ע"י בעהמ"ס בית נתן).

ב) מסכתות קטנות נוספות: מסכתות ספר תורה, תפילין, מזוזה, וציצית, (נמצאו בכ"י ונדפסו בספד"מ בשנת תרי"א).

ג) חלופי גרסאות בש"ס ע"פ נוסחאות ישנות.

ד) נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי במסכת שקלים.

ה) נוסחת הירושלמי במסכת הוריות.

ו) נוסחאות כתבי יד במסכת סופרים.

ז) נוסחא חדתא למס' גרים מספר מראית העין להרחיד"א ז"ל עם פירושו עליה מספרו ההוא.

ח) פירוש רב האי גאון ז"ל, למשניות סדר טהרות.

ט) — רב נסים (גאון) בר יעקב ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומכתביו של הכי"ק), למסכת ברכות, שבת, ועירובין (ונקרא בשם מפתח מנעולי התלמוד).

י) [כ"י] — רבינו חננאל בר חושיאל ז"ל (ג"כ מכתביו של הכי"ק), לחצי הש"ס.

יא) [כ"י] — רבינו גרשום בר יהודה מאור הגולה ז"ל (רביה דרבי' דרש"י) למס' תענית ובבא בתרא ולכל סדר קדשים מלבד זבחים.

יב) — רש"י למסכת אבות, ע"פ נוסחאות שונות.

יג) — הרשב"ם העקרי למס' ב"ב דף פ"ז, פ"ח, פ"ט, ק"ל, קל"א. שלא נדפס רק בדפוס פיזרו בשנת רע"א ובכל שאר הדפוסים נדפס בטעות פי' אחר בשמו כמ"ש בהערה לפי' הרשב"ם בדף פ"ט סוף ע"א.

יד) פי' רבינו זרחיהו הלוי ז"ל (הרז"ה בעל המאור) למס' קנים.

טו) — רבינו אברהם בר דוד ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות) למסכת קנים ותמיד.

טז) [כ"י] תוספות ר"י הזקן ז"ל, למס' קדושין (כך ייחסום לו רושמי הספרים, אבל נראה כי טעו בזה, כי בכמה מקומות מוכח בהן ספר התרומה וממחברו הלא היה תלמידו של ר"י הזקן).

יז) פי' רבינו שמשון משאנץ (משאנזא) ז"ל, למס' עדיות לתשלום מסכת בכורים, ולפרק אנדרוגינוס. ועליו נלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל.

יח) (כ"י) תוספות הר"ש משאנץ הנ"ל, למס' סוטה.

יט) (כ"י) תוספות ישנים למסכת יבמות.

כ) (כ"י) פי' ריב"ן השלם למס' נזיר. הפירוש שנדפס בש"ס למס' נזיר וייחסוהו לרש"י, הוא באמת לרבינו יהודה בר נתן ז"ל (כדמוכח מתוך הכ"י שמצאנוהו) אולם הנדפס משובש מאד, גם חסר ממנו הרבה, ועתה נמצא פירושו השלם בב"י קדמון ומדוייק וההוספות והשנוים שמצאנו בו נדפסו בצד הפירוש הנ"ל הנדפס בשם רש"י ונקראו בשם נוסחת הריב"ן.

כא) [כ"י] פי' רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי ז"ל, למשניות סדר זרעים.

כב) [כ"י] פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים (רבו של בעל שבלי הלקט), למס' שקלים.

כג) [כ"י] פי' רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל, למס' נגעים ואהלות.

כד) קובץ פירושי מהר"ם מרוטנבורג לסדר טהרות, שהביאם התוי"ט, מלבד למס' נגעים ואהלות שהדפסנוהו ע"פ כ"י הנ"ל.

כה) פי' רבינו יונה החסיד מגירונדא ז"ל, למס' אבות.

כו) [כ"י] תוספות רי"ד מאת רבינו ישעיה די טראני (ר' ישעיה הראשון ז"ל) למס' כתובות ולמס' גיטין.

כז) [כ"י] תוס' חד מקמאי למס' יבמות, והוא ניהו נכדו של רבינו משלם ז"ל. וכראה הספר כתוב בכתב וכת"י הרחיד"א ז"ל בזה"ל: "חדושי יבמות לחד מקמאי ז"ל, מזכיר להרב אביו לשבת, הוא היה בזמן הראב"ד, ובא מ... לפניהם. החיד"א ס"ט" עכ"ל.

כח) [כ"י] פי' הרא"ש ז"ל למסכת נזיר, שהיה בב"י ישן בעקר הספרים של הרחיד"א ז"ל (והרחיד"א ז"ל מתוס עליו בעצם כ"י קדשו).

כט) תוס' הרא"ש ז"ל למס' הוריות (ע"פ הנדפס בפעם הא' בפראג).

ל) פירוש הרא"ש למסכת קנים תמיד ומדות.

לא) [כ"י] תוספי הרא"ש ז"ל למסכת נדה.

לב) [כ"י] שיטה מקובצת לרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל, קבוצת הגהות וחדושי הראשונים ז"ל לכל סדר קדשים (וחסר רק למס' חולין) ובהרבה מקומות מביא פי' רש"י האמתי שמצא בכ"י תחת המפרש האחר שנדפס על שם רש"י בכל ספרי הש"ס. (נעתקו מכי"ק מגליון הש"ס שלו שנמצא בירושלים תוב"ב. והרחיד"א ז"ל בשם"ג ח"ב מזכירן לכבת בזה"ל: הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת כ"י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצאו לאור הדפוס עכ"ל.

ולמס' חולין נעתק בעצם כי"ק של תלמידו הג"מ שלמה בר ישועה עדני זצ"ל (בעה"מ פי' מלאכת שלמה על משניות שעודנו בכ"י).

לג) חכמת שלמה (מהרש"ל) לפרק חלק, אשר נשמט מכל ספרי הש"ס, ולא נדפס רק בס' ח"ש תוצאה א' בשנת ושלו"ה.

לד) [כ"י] חדושי מהרש"ל על הרא"ש למס' שבת עירובין וגיטין.

לה) פירש"י והג"י וכו' של הרא"ש, הוגהו ונוספו בם הרבה ע"פ הנדפס בפראג בשנת ש"ח על ידי בעל התוי"ט.

לו) [כ"י] הגהות הב"ח להל"ק מהרא"ש.

לז) הגהות מס' המת ישרים, על אדר"נ ועל מסכתות קטנות.

לח) הגהות מס' ברכת הזבח ומס' צאן קדשים לסדר קדשים.

לט) תפארת שמואל, השגות על מהרש"א להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק) (בעהמ"ס ברכת הזבח) (מלבד הגהותיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

מ) [כ"י] פסקי תוספות למס' מעילה שלא נדפסו עד כה בכל ספרי הש"ס ואנחנו מצאנום בפסקי תוס' כ"י ישן על קלף.

מא) [כ"י] נוסחאות ישנות בפסקי תוס' שנמצאו בכ"י ישן נושן על קלף.

מב) פי' קרבן העדה למס' שקלים, להג"מ דוד ז"ל אבד"ק דעסויא.

מג) פי' הג"מ חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל (מספרו כסא רחמים) לאדר"נ ולמסכתות קטנות.

מד) [כ"י] הוכפית להגהות הגר"א ז"ל. וביותר בסדר זרעים ומסכת שקלים, מעצם כי"ק.

מה) הגהות הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד באורו שנזכר לקמן שנדפס בסוף).

מו) מים טהורים הגהות למסכת כלים להג"מ יהודה ליב הלוי עדיל ז"ל מ"מ מסלאנים (בעהמ"ס אפיקי יהודה).

מז) הגהות ותקונים בפי' הרא"ש למס' קנים מס' יעיר קנו.

מח) ספר תקלין חדתין על מס' שקלים מתלמוד ירושלמי, מהג"מ ישראל בהר' ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א), עם הגהות הגר"א ז"ל למסכת ההיא.

מט) [כ"י] נמוקי הגרי"ב הגהות על מהרש"א להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני (מלבד חדושיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

נ) ספר בנין יהושע על אבות דרבי נתן, מאת הרב יהושע פאלק ב"ר יצחק אייזיק מליסא ז"ל.

נא) ספר נחלת יעקב למסכתות קטנות, מאת הרב יעקב (יאקב) ב"ר ברוך נוימבורג ז"ל.

נב) עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים כלם למס' שקלים, מאת בעלי מפרשי הים ז"ל.

נג) הגהות על פי' הרמב"ם והר"ש לסדר זרעים מהג"מ שמואל פריינד ז"ל מדייני פראג (בעהמ"ס זרע קדש). ונדפסו על הגליון בצדם מבלי הזכרת שם מחברן.

נד) [כ"י] לב חכמים למסכת שמחות:

ואלה ילוו על הש"ס בסוף המסכת:

נה) [כ"י] פירוש קדמון למס' מעילה, הובא בשיטה מקובצת כ"י בשם "פירוש לא נודע למי".

נו) אור זרוע הקצר על מסכת יבמות, להג"מ חיים מנוואשטט בן הריא"ז ז"ל בעהמ"ס אור זרוע (ונדפס פ"א על גליון פסקי הרא"ש בש"ס דפוס ווינציאה).

נז) ספר מהדורא בתרא למהרש"א, עם חדושי הלכות ואגדות מתתנו הג"מ משה בר' יצחק בר בונם ז"ל אבד"ק לובלין.

נח) חכמת מנוח, חדושים מהג"מ מנוח הענדיל ז"ל (בדורו של מהרש"ל).

נט) מים חיים, חדושים מהג"מ יחזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש).

ס) כללי התלמוד, להג"מ חיים בנבנשתי ז"ל (מספרו כנה"ג ושיורי כנה"ג)

סא) [כ"י] הגהות ישנות למס' נדה שנכתבו בכ"י ספרדי ישן על גליון המסכת דפוס ווניציאה שנת רפ"ז.

סב) [כ"י] חדושי הג"מ משה ב"ר ... ז"ל אבד"ק הוראדנא (בעהמ"ס תפארת למשה).

סג) הגהות הג"מ נתן בורגיל ז"ל, לסדר קדשים ומס' הוריות (מספרו חק נתן).

סד) [כ"י] באור הגר"א ז"ל למס' ערכין ונקרא יד אליהו.

סה) [כ"י] הגהות חדשות מהגר"א ז"ל למס' תמורה, מלבד אלה שנדפסו על הדף מכ"י.

סו) [כ"י] באור הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד אהלות) אשר קבל ממנו תלמידו הג"מ בונם ז"ל משקלאב ונעתק ע"י הרד"ל ז"ל, והלק גדול ממנו כלו חדש, שלא נמצא בא"ר.

סז) ספר אורח מישור למס' נזיר, מהג"מ יוחנן ב"ר מאיר ז"ל מקרעמניץ.

סח) הגהות הג"מ יחיאל היילפרין ז"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).

סט) [כ"י] חדושים והגהות מהג"מ יעקב עמדין (הריעב"ץ) ז"ל (מעצם כי"ק מגליון הש"ס שלו).

ע) [כ"י] חדושים מהג"מ גדליה ליפשיץ ז"ל, על איזה מסכתות מכי"ק, ומספרו רגל ישרה לאדר"נ ומס"ק.

עא) חדושים מבנו הג"מ ישראל ליפשיץ ז"ל בעהמ"ס תפארת ישראל על משניות.

עב) [כ"י] חדושים מהג"מ צבי הירש ברלין ז"ל (נכד לבעל חכם צבי ז"ל).

עג) חדושים מהג"מ משה סופר ז"ל אבד"ק פרעסבורג (בעה"מ שו"ת חתם סופר וכו').

עד) שדה צופים על הרא"ש להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

עה) חדושים מהג"מ זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ ז"ל (בעהמ"ס סדר משנה).

עו) חדושים מהג"מ ברוך פרענקיל תאומים ז"ל (בעה"מ ספר ברוך טעם וכו').

עז) [כ"י] חדושים מהג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

עח) [כ"י] הגהות למס' שבועות מהג"מ ליב ברלין ומהג"מ נח חיים צבי ז"ל (בעהמ"ס מעין החכמה).

עט) (כ"י) מצפה איתן להג"מ אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו'). (עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס דפוס זיטאמיר).

פ) [כ"י] חדושים מהג"מ שלמה איגר ז"ל, למסכתות שלא נדפסו עוד עליהן (מלבד הנ"ל מעל"ד).

פא) חדושים מהג"מ צבי הירש חיות ז"ל אבד"ק זאלקווא (בעה"מ שו"ת מהר"ץ וכו').

פב) [כ"י] קרני ראם להג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם). כולל הערות על מהרש"א וחדושי גפ"ת (נוסף עתה מכי"ק על הרבה מסכתות שנדפסו בלעדו).

פג) [כ"י] הגהות בנו הג"מ שמואל שמעלקא טויבש ז"ל אבד"ק יאסי.

פד) ארץ צבי הגהות על הגהות אשר"י מהג"מ יהודה צבי ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).

פה) [כ"י] שער הלקטות הגהות מהג"מ יששכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים).

פו) [כ"י] חדושי הרד"ל מהג"מ דוד לוריא ז"ל מביחאוו ישן (בעל ההגהות על המדרש רבה ופדר"א וכו').

פז) [כ"י] הוספות לחדושי והגהות הרש"ש, וחדושים מבנו הג"מ מתתיהו שטראשון ז"ל מווילנא.

פח) [כ"י] חדושים מהג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל (בעה"מ שו"ת תפארת יוסף).

פט) [כ"י] הגהות למסכת נזיר מהג"מ אשר הכהן ז"ל אבד"ק שערשב (בעהמ"ס ברכת ראש).

צ) [כ"י] חדושים מהג"מ שמחה ז"ל אבד"ק רעסוי (נכד של הג"מ צבי הריף ז"ל).

צא) [כ"י] מלאכת יום טוב מהג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו').

צב) [כ"י] בן אריה מהג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק טעלז.

צג) חדושים מהג"מ אליהו גוטמאכר ז"ל אבד"ק גרידץ (בעהמ"ס צפנת פענח).

צד) [כ"י] חדושים מהג"מ יצחק אייזיק חבר ז"ל אבד"ק טיקטין (בעה"מ שו"ת בנין עולם).

צה) [כ"י] חדושים מהג"מ נחמיה בירך הלוי ז"ל מדובראוונא (בעה"מ שו"ת דברי נחמיה).

צו) [כ"י] מראה כהן להג"מ בצלאל הכהן ז"ל מו"א פ"ק ווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

צז) [כ"י] חדושים מהג"מ אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק.

צח) [כ"י] פורת יוסף להג"מ יוסף שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

צט) הגהות אמרות טהורות על פי' הר"ם והר"ש והרא"ש לכל סדר טהרות להג"מ שמואל פריינד ז"ל הנ"ל.

ק) [כ"י] חשק שלמה להג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

קא) [כ"י] יפה עינים להג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו'). כולל מ"מ לתלמוד ירושלמי, למדרשים, ילקוט, ספרא, ספרי ומכילתא ופדר"א ופסק"ר, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושנוים שבין תלמוד בבלי לירושלמי. (ובהם הגהות ומ"מ בירושלמי למס' ברכות ושבת להג"מ ליב ברלין ז"ל ויזכרם בשם הגרל"ב):

קב) [כ"י] המתרגם כולל באור מלות הלועזיות שברש"י, תוספות והרא"ש, ובפי' המשניות להרמב"ם והר"ש.

קג) פסקי תוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור, שכל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, הוגהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה:

גם הוספנו בו: א) הגהות מספר שיח יצחק על תוספות ישנים למסכת יומא. ובכ"מ שנדפס בהן מלפנים "עי' שיח יצחק" הדפסנו את תוכן דבריו מפורשים במקומם. ב) מראה מקומות בפירש"י ורמב"ם למסכת אבות. ג) ציוני הפרקים של התוספתא בר"מ ובר"ש. ד) שנוי נוסחאות בהקדמת הרמב"ם מכ"י ערבי. ה) ציוני המסכתות בתוספות.

על כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ נוסחאות ישנות וספרים מדויקים היותר קדמונים, וע"פ הגהות גדולי המפרשים. גם נגלה אור חדש לעינינו, הוא ניהו ש"ס של הג"מ יעקב עמדין ז"ל אשר סדרו והכינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיר עליו הערות יקרות ויעטרהו בהגהות וחדושים רבים בציונים ומ"מ, הכל בעצם כתב ידו הקדושה מראש הש"ס עד סופו. חמדה גנוזה הזאת מצאנוה באמשטרדם, ומרגליות הטובות שבה, שבצנו בעטרת הש"ס לכבוד ולתפארת, והגהתו המדויקת היתה להמגיהים לעינים.

יציאות

*השבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ כיצד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים [א]פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור: פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכניס בעל הבית חייב והעני פטור: פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהם פטורין [ב]*פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכניס שניהם פטורין:

גמ' *תנן התם שבועות שתים שהן ארבע ידיעות

רש"י

יציאות השבת. הוצאות שמרשות לרשות האמורות לשבת ובגמ' מפרש דהכנסות נמי קא קרי יציאות הואיל ומוציא מרשות לרשות: שתים שהן ארבע בפנים. לאותן העומדים בפנים שתים מן התורה הוצאה והכנסה דבע"ה ובפ' הזורק (לקמן צו:) ברישיה נפקא לן מויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו' לא תפיקו מרה"י לר"ה להביא נדבה למחנה לויה ויום השבת היה כדיליף התם ועל שתים אלו חייב חטאת על שגגתו ועל זדונו כרת ועל התראתו סקילה וכן בכל מלאכת שבת: שהן ארבע. מדבריהם הוסיפו שתים לאסור לכתחלה ואם עשה פטור ולקמן מפרש להו ואזיל: ושתים שהן ד' בחוץ. שתים מן התורה הוצאה והכנסה דעני העומד בחוץ ושתים מדבריהם כשהמלאכה נעשית על ידי שנים זה עוקר וזה מניח לכתחלה אסור ואם עשה פטור כדיליף בגמרא (דף ג.) שנים שעשאוה פטורים: פשט העני את ידו. וחפץ בתוכה: ונתן לתוך ידו דבעה"ב. דעביד ליה עקירה ברה"ר והנחה ברה"י: או שנטל מתוכה והוציא. החפץ והניח בר"ה דעביד ליה עקירה [ברה"י] והנחה [ברה"ר]: העני חייב. שעשה מלאכה שלמה והרי שתים מן התורה לעומד בחוץ: ובעל הבית פטור. פטור לגמרי ואפי' לכתחלה מותר דהא לאו מידי עבד והכי מפרש בגמ' (דף ג.): פשט בעה"ב כו' בעה"ב חייב. והרי שתים מן התורה לעומד בפנים: פשט העני את כו'. דעביד ליה עקירה ונטל בעה"ב מתוכה והניח בפנים ועביד ליה בעל הבית הנחה: או שנתן לתוכה. דעביד ליה בעל הבית עקירה והוציא העני והניח: שניהם פטורין. שלא עשה האחד מלאכה שלימה אבל אסורין לעשות כן לכתחלה שמא יבואו כל אחד ואחד לעשות מלאכה שלימה בשבת הרי שתים מדבריהם אחת לעני בחוץ ואחת לבע"ה בפנים וא"ת שנים הן לכל אחד ואחד עקירה לעני ועקירה לבע"ה הנחה לעני והנחה לבע"ה לקמן פריך לה ומשני דלא חשיב אלא עקירות שהן תחלת המלאכה ואיכא למימר שמא יגמרנה: גמ' תנן התם. במסכת שבועות: שבועות שתים. שבועות של ביטוי להרע או להיטיב שתים הן להתחייב עליהן קרבן עולה ויורד האמור בפרשה (ויקרא ה) דנפקי מלהרע או להטיב דמשמע להבא אוכל ולא אוכל: שהן ארבע. יש לך לרבות עוד שתים מריבוי הכתוב לכל אשר יבטא האדם לרבות לשעבר אכלתי ולא אכלתי ולא אכלתי ואכלתי:

תוספות

יציאות השבת שתים שהן ארבע. הקשה ריב"א דדיני הוצאות שבת היה לו לשנות גבי אבות מלאכות אחר פרק כלל גדול לקמן (דף עג.) דהתם קתני אבות מלאכות מ' חסר אחת וקתני הוצאה לבסוף והוה ליה להתחיל כסדר בדברים דמיירי בע"ש מבעוד יום כגון לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה אין שורין דיו וסמנין ואין צולין בשר ואח"כ במה מדליקין וכירה ובמה טומנין שהם דברים הנוהגים עם חשיכה ואח"כ במה בהמה ובמה אשה יוצאה דברים הנוהגים בשבת עצמו ושוב אבות מלאכות של שבת ודרך התנא לשנות כסדר זה כמו שמצינו בפסחים דמתחיל בליל י"ד ושוב בי"ד ושוב בשחיטת פסחים שהוא בין הערבים ואחר כך שונה מאכילת פסחים שהוא בלילה וכן ביומא מתחיל בז' ימי' קוד' יה"כ ואח"כ בעיה"כ ואח"כ ליל יה"כ ותירץ דהוצאה חביבא ליה לאקדומי משום דממשנה זו שמעינן כמה דברים הוצאה והכנסה דעני ועשיר ודבעי' עקירה והנחה ושנים שעשאוה פטורין וידו של אדם חשובה לו כד' על ד' וידו של אדם אינה לא כרה"י ולא כרה"ר ור"ת מפרש דדבר ההוה רגיל הש"ס לשנות תחילה וכן במס' ב"ק (דף ב.) השור והבור המבעה וההבער ולא *נקט כסדר הפרשה וכן מפרש רב האי גבי ד' צריכין להודות בפרק הרואה (ברכות דף נד:) דלא נקט הש"ס כסדר הפסוק ועוד מפרש ר"ת דפתח ביציאות משום דבעי למימר לא יצא החייט במחטו אע"ג דלא שנה המלבן משום אין נותנין כליס לכובס ולא המעביר משום במה טומנין הוצאה הולרך לשנות טפי משום דמלאכה גרועה היא כמו שאפרש: יציאות. הוצאות הוה ליה למתני' אלא נקט יציאות לישנא דקרא אל יצא איש ממקומו (שמות טז) ודרשינן מינה (עירובין דף יז:) הוצאה אל יצא עם הכלי ללקט המן: שתים שהן ארבע בפנים. כן נראה כמו שמפרש רש"י כאן דמבפנים היינו לבעה"ב העומד בפנים ובחוץ היינו לעני העומד בחוץ שתים הוצאות והכנסות דחיוב שהן ד' הוצאות והכנסות דפטור ובשבועות* פרש"י בפנים היינו הכנסות פנים שנים דחיוב דעני ודעשיר ושנים דפטור ובחוץ היינו הוצאות חוץ* ואין נראה מדפירש מילי דעני לחוד ומילי דעשיר לחוד משמע כפי שפירש כאן ולפי' דהתם לא היה לו לערב הוצאות והכנסות יחד ומיהו שמא לפי שהיה צריך להאריך אם היה בא לפרש הוצאות לבד [והכנסו' לבד] מ"מ אין נראה לרבינו תנחן מדקאמר בגמרא דיקא נמי דקתני יציאות וקמפרש הכנסות לאלתר ולא דייק מדקתני בפנים: פשט בעה"ב את ידו כו'. תימה לר"י אמאי צריך למתני תרתי דעני ודבעה"ב וכן ברים שבועות דמפרש בגמרא (דף ג. ושם) שתים דעני ודבעל הבית מה שייך לקרותו שתים מה לי עני מה לי עשיר ונראה לר"י דאיצטריך לאשמעי' משום דהוצאה מלאכה גרועה היא דמה לי מוציא מרה"י לרה"ר מה לי מוציא מרה"י לרה"י ולא הוה גמרינן הוצאה דעני מהכנסה דבעה"ב מעני ותדע מדאיצטריך תרי קראי בהוצאה כדנפקא לן ברים הזורק (לקמן דף צו: ושם) מויכלא העם מהביא ובספ"ק דעירובין (דף יז:) נפקא לן מקרא אחרינא דדרשינן אל יצא איש ממקומו אל יוציא *והתם פירשתי והיינו משום דמלאכה גרועה היא איצטריך תרוייהו חד לעני וחד לעשיר *וכן בכל תולדות דאבות מלאכות לא חיישינן שיהא במשכן אלא אבות בלבד ובתולדות דהוצאה בעי' שיהא במשכן דתנן בהזורק (לקמן דף צו.) שתי גזוזטראות זו כנגד זו המושיט והזורק מזו לזו פטור היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת לוים וברים הזורק (ג"ז שם:) נמי בעי הזורק ד' אמות ברה"ר מנלן ודחיק לאשכחינהו במשכן עד דמסיק כל ד"א ברה"ר הלכתא גמירי לה וכל אלו תולדה דהוצאה נינהו ולא אבות שאין אבות אלא מ' חסר אחת וגבי הכנסה נמי אמרינן בפ' במה טומנין (לקמן מט:) הם העלו קרשים מקרקע לעגלה אף אתם אל תכניסו מרה"ר לרה"י* וא"ת כיון דהכנסה היתה במשכן מה צריך תו לקמן בהזורק (דף צו:) לפרושי דסברא הוא מה לי אפוקי מה לי עיולי דהזורק ד' אמות ברה"ר משמע דאי הוה משכחת לה במשכן הוה ניחא ליה אע"ג דהתם ליכא סברא וי"ל דאיצטריך סברא להכנסה דבעה"ב דלא הוה במשכן דהם העלו קרשים כו' היינו הכנסה דעני דמסתמא בקרקע היו עומדים שהוא רה"ר ואם תאמר כיון דאיכא סברא אמאי איצטריך בבמה טומנין למימר דהכנסה היתה במשכן וי"ל דתנא ליה איידי דבעי למיתני הם הורידו קרשים מעגלה ואתם אל תוציאו כו' אע"ג דהוצאה נפקא לן מקרא בהדיא איצטריך למיתני שהיתה במשכן משום דקתני ברישא בברייתא אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן ואם לא היה מוצא הוצאה במשכן הייתי מחייב בכל מלאכות הדומות למלאכה גמורה אע"פ שלא היה במשכן כמו בהוצאה והא דאסמוך קרא דשבת למלאכת המשכן הוה דרשינן למילתא אחריתי: שבועות שתים שהן ארבע. ברים שבועות (דף ג.) מפרש שתים אוכל ולא אוכל דכתיב בהדיא בקרא להרע או להיטיב דהיינו להבא שהן ד' אכלתי ולא אכלתי דאתי מדרשא והא דלא מפרש שהן ד' אזרוק ולא אזרוק והוה אתיא כולה כרבי ישמעאל ולא הוה צריך לאוקמי בתרי תנאי משום דמתני' בפ"ג (שם דף יט:) תנן בהדיא שהן ד' אכלתי ולא אכלתי וא"ת אמאי לא קתני שתים שהן שמונה [אוכל ולא אוכל] אכלתי ולא אכלתי אזרוק ולא אזרוק זרקתי ולא זרקתי ונראה דלכך פירש רש"י ברים שבועות שאינו שונה אלא דבר ותילופו ור' יצחק תירץ דלא נקט אלא אכלתי ולא אכלתי משום דפליג ר' ישמעאל והוי רבותא טפי אבל אזרוק ולא אזרוק דמודה ר"י לא תם למיתני וא"ת וגבי שבת אמאי קתני שתים שהן ד' ותו לא ליתני נמי מושיט ומעביר מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רה"ר דחייב כדאמר לקמן (דף צו:) וזורק מרשות היחיד לרשות הרבים ומרה"ר לרה"י וי"ל דלא קתני אלא הכנסה *דדמיא להוצאה שהוא מרה"י לרה"ר לאפוקי מושיט ומעביר שהוא מרה"י לרה"י וזריקה נמי לא דמיא להוצאה שזה בהולכה ביד וזה בזריקה:

מסורת הש"ס: שבועות ה. | לקמן צו: | שבועות ב. | [והתם פריך מי כתיב אל יוציא והיינו משום כצ"ל רש"ל]

עין משפט נר מצוה

אזהרה בכלל דיני שבת כתב הרמב"ם פ"א מהל' שבת הלכה ג וז"ל כל מקום שנאמר שהעושה דבר זה פטור הרי זה פטור מן הכרת ומן הסקילה ומן הקרבן אבל אסור לעשות אותו דבר בשבת ואיסורו מד"ס

א א מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה ט ופי"ג שם הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמז:

ב ב מיי' שם הל' ז:

רבינו חננאל

יציאות השבת שתים שהן ארבע בפנים כו'. גמ' תנן התם בתחלת שבועות. שבועות שתים שהן ארבע. ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע. יציאות השבת שתים שהן ארבע. מראות נגעים שתים שהן ארבע. ואקשי' אמאי התם במסכת שבועות לא קתני בענין שבת שתים

[עי' מהר"ם]

[דף ג. ודף ה. ושם ד"ה שתים]

[תו"י]

[וע"ע תוספות פסחים פה: ד"ה הוצאה]

מצאתי כתוב בגליון תו"י וז"ל ועי"ל שתים שתי הוצאות דחיוב ופטור שהן ארבע הכנסות דחיוב ופטור עכ"ל ואין נראה דבירושלמי בעי מה שנים כו' ומסיק ב' לחיוב וב' לפטור ע"ש. [דבור זה שייך לתוס' לעיל ד"ה שתים שהן ארבע אחר פירש"י בפנים ואין נראה כו']

דדמיא

מסורת הש"ס

נגעים פ"א מ"א

שבועות ה:

לקמן

רבינו חננאל

שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ. והא קתני שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ד' בחוץ. ושנינן הכא דעיקר שבת תני אבות ותולדות כו'. ונדחת. ושני רב פפא הכא דעיקר שבת תני חיובי ופטורי. התם חיובי תני דומיא דשבועות וידיעות הטומאה ומראות נגעים משום הכי פטורי לא תני התם. ואקשי' תוב והא תרתי אינון הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית. ושני שתים דהוצאה כדאמרן. ושתים נמי דהכנסה אחת דעני ואחת דבעה"ב הוצאה קרי לה. ופירשה רב אשי לטעמא ואמר האי תנא כל עקירת חפץ ממקומו כיון שמוציאו ממקום למקום אפילו הכנסה קרי לה הוצאה. וסייעיה רבינא ואמר דייקא דמתניתין הכי דקתני יציאות השבת וקא מפרש בתחלת דבריו פשט העני את ידו לפנים שהיא הכנסה ש"מ דהכנסה הוצאה קרי לה. רבא אמר שרשויות שבת שתים קתני. הוצאה והכנסה דעני. הוצאה והכנסה דבעה"ב. אקשי' תוב ד' בפנים וד' בחוץ הא תמניא ואנן תנינן י"ב. וכי תימא לטעמיך י"ז הווין

גמרא

ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע(א) *מראות נגעים שנים שהן ד' יציאות השבת שתים שהן ארבע *מאי שנא הכא דתני ב' שהן ד' בפנים וב' שהן ארבע בחוץ ומאי שנא התם דתני שתים שהן ארבע ותו לא הכא דעיקר שבת הוא תני אבות ותני תולדות התם דלאו עיקר שבת הוא אבות תני תולדות לא תני אבות מאי ניהו יציאות ויציאות תרי הויין וכי תימא מהן לחיוב ומהן לפטור והא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולהו לחובא אף הכא נמי כולהו לחובא אלא אמר רב פפא הכא דעיקר שבת הוא תני חיובי ופטורי התם דלאו עיקר שבת הוא חיובי תני ופטורי לא תני חיובי מאי ניהו יציאות יציאות תרתי הויין שתים דהוצאה ושתים דהכנסה והא יציאות קתני אמר רב אשי תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה ממאי מדתנן *המוציא מרשות לרשות חייב מי לא עסקינן דקא מעייל מרה"ר לרה"י וקא קרי לה הוצאה וטעמא מאי כל עקירת חפץ ממקומו תנא הוצאה קרי לה אמר רבינא מתניתין נמי דיקא דקתני יציאות וקא מפרש הכנסה לאלתר ש"מ רבא אמר רשויו' קתני רשויו' שבת שתים: א"ל רב מתנה לאביי הא תמני הויין תרתי סרי הויין וליטעמיך שיתסרי הויין א"ל הא לא קשיא בשלמא

בבא

רש"י

ידיעות הטומאה. האמורות בקרבן עולה ויורד (ויקרא ה) או נפש כי תגע וגו' ואמרינן במס' שבועות (פ"א דף ז ע"ב) שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו שלאחר שנטמא אכל קודש או נכנס למקדש וילפינן התם (דף ד') שאינו מתחייב אלא בידיעה תחלה וידיעה בסוף והעלם בינתיים כגון שידע שנטמא ונעלם ממנו טומאה ואכל קדש ומשאכל ידע שאכלו בטומאה שתים הן ממשמעות הכתוב (שם) ונעלם ממנו והוא טמא משמע שנעלם ממנו טומאה אבל זכור הוא שאכל קדש ושזה מקדש הרי שתים העלם טומאה לגבי קדש והעלם טומאה לגבי מקדש: שהן ארבע. יש לך לרבות עוד שתים מריבוי ונעלם ונעלם ב' פעמים לרבות את הזכור לטומאה אבל נעלם ממנו קדש כסבור שחולין הן או נעלם ממנו מקדש: מראות נגעים. ליטמא בהן שנים הן שאת ובהרת: שהן ארבע. מריבוי ספחת שהוא משמע טפילה כמו ספחני נא אל אחת וגו' (שמואל א ב) מרבה טפילה לזו ולזו תולדה לשאת ותולדה לבהרת ושנו חכמים בהרת עזה כשלג שניה לה כסיד ההיכל שאת כלמר לבן שניה לה כקרום ביצה מראה לשון זכר הוא משום הכי תני שנים שהן ד': תני אבות ותולדות. יציאות והכנסות שהיציאות אבות הן דמויעבירו קול במחנה (שמות לו) לא משמע אלא הוצאות אלא מסברא אמרינן (בריש הזורק דף צו:) מכדי מרשות לרשות קפיד קרא מה לי אפוקי מה לי עיולי: תרתי הויין. דעני ודבעל הבית ומאי שהן ארבע דקתני התם: מהן לחיוב ומהן לפטור. יציאות דעני ודבעל הבית לחיוב ויציאות שתים של פטור שתי עקירות של הוצאה כגון פשט בעל הבית ידו מלאה לחוץ ונטל עני מתוכה הרי פטור של בעל הבית דקחשיב ליה תנא דמתני' וכגון פשט העני ידו ריקנית לפנים ונתן בעל הבית לתוכה הרי פטור שני של הוצאה (ס"א של עני) שהוא אסור לכתחלה דגזרינן שמא יעשה הנחה על עקירתו והיינו שהן ד' דקתני התם: הא דומיא דמראות. נגעים קתני לה מה התם כולהו לחובא. שבאיזו מהן שנטמא בה ונכנס למקדש חייב ולהכי פריך ממראות נגעים דאילו שבועות וידיעות פלוגתא היא דאיכא מ"ד בשבועות (דף כה:) אינו חייב אלא על העתיד לבא ובידיעות נמי איכא למ"ד (שם דף יד:) אינו חייב אלא על העלם טומאה: חיובי תני. כדמפרש לקמיה ב' הוצאות וב' הכנסות וכולן לחיוב ביחיד שעשאם עני לבדו או בע"ה לבדו: חיובי מאי ניהו יציאות. כלומר יציאות קתני דמשמע הוצאה לכך מתמה הי מחיובי קתני ע"כ יציאות לחודייהו ותרתי הוא דהויין ומשני הכנסות נמי קתני בהדייהו: מדתנן המוציא מרשות לרשות. קחשיב מנין אבות מלאכות בפרק כלל גדול: מי לא עסקינן כו'. דהא ע"כ אהכנסה נמי חייב כדקתני מתני' העני חייב וקתני המוציא: מתניתין. דהכא נמי דיקא דהכנסה נמי קרי הוצאה: דקתני יציאות. ועל כרחיך לא מצית מפרש לה דיציאות לחודייהו קאמר ומאי שהן ארבע חיובי ופטורי דהא מפרש הכנסה ברישא דקתני כיצד פשט העני את ידו לפנים דהיינו הכנסה וקתני לה בפירושא דיציאות אלמא הכנסה נמי קרי לה הוצאה: רבא אמר. דקשיא לך לישנא דיציאה בין הכא בין התם רשויות קתני רשויות שתים רשות היחיד ורשות הרבים שהן ארבע בפנים כו' כלומר ועל ידיהן יש לך ארבע איסורין בפנים וכנגדן בחוץ ומהן לחיוב ומהן לפטור והאי דשבועות כולהו לחובא כדאוקימנא: תרתי סרי הויין. ארבעה חיובי ותמניא פטורי שתי עקירות לעני בלא הנחה ושתי הנחות בלא עקירה וכן לבעל הבית כגון פשט העני את ידו מליאה לפנים ונטל בעל הבית מתוכה הרי עקירה לעני והנחה לבעל הבית או שנתן לתוכה והוציא הרי עקירה לבעל הבית והנחה לעני וכן פשט בעל הבית כו' כדקתני לה: שיתסרי הויין. דאיכא למיחשב נמי הנך פטורי דמיתנו גבי חיובי העני חייב ובעל הבית פטור וכן בעל הבית חייב והעני פטור:

בבא

תוספות

ידיעות הטומאה כו'. וא"ת ואמאי לא קתני העלמות שתים שהן ד' העלם טומאה ואכל קדש או נכנס למקדש שהן ד' העלם קדש והעלם מקדש והוה אתי שפיר דלא מצי למיפרך הני תמני הויין כדפריך אידיעות וי"ל דנקט ידיעות כדמפרש התם (פ"ב ד' יד:) ידיעות קמייתא דליתנהו בכל התורה כולה קתני בתרייתא דאיתנהו בכל התורה לא קתני א"נ ידיעות בתרייתא דמייתי לידי קרבן קתני ולהאי לישנא דידיעות קמייתא קתני לא שייך למיתני גבי שבועות ושבת ידיעות שבועות וידיעות שבת ולאידך לישנא נמי דקאמר ידיעות בתרייתא דמייתי לידי קרבן קתני לא תנא בהו ידיעות כיון דחילוק שתים שהן ארבע משכחת באיסורא גופיה אבל גבי טומאה החילוק דשתים שהן ארבע איתו בא אלא מחמת הידיעה: **מראות** נגעים וכו'. ברוב ספרים גרס שנים שהן ד' וכן בשילהי המזבח מקדש (זבחים פח:) ברוב ספרים גרס מראות נגעים ר' דוסא אומר שלשים ושש ועקביא בן מהללאל אומר שבעים ושנים דמנראה יאמר מראות כמו ממחנה מחנות וכי היכי דכתיב ועתה הייתי לשני מחנות (בראשית לב) ה"נ קתני שפיר מראות שנים ואע"ג דהתם חשיב כולי האי והכא לא חשיב אלא ב' שהן ד' התם חשיב פתיכין ונגעי אדם וראש וזקן ונגעי בתים והכא לא חשיב אלא לבנות כדתנן במס' נגעים (פ"א מ"א) ומייתי לה בפ"ק דשבועות (דף ה.) בהרת עזה כשלג שניה לה כסיד ההיכל כו'*: **התם** דלאו עיקר שבת אבות תני ותולדות לא תני. וא"ת והא במראות נגעים תני אבות ותולדות כדמפרש בשבועות שהן ארבע שאת ותולדתה בהרת ותולדתו אף על גב דהתם לאו עיקר נגעים הוא וי"ל דלא דמי דתולדות דנגעים כתיבי ותולדות דשבת לא כתיבי: **והא** דומיא דמראות נגעים קתני. הא דנקט מראות נגעים טפי משבועות וידיעות משום דאינהו גופייהו לא ידעינן דהוו להו כולהו לחובא אלא משום דדומיא דמראות נגעים קתני דכולהו איכא פלוגתא בר ממראות נגעים: **התם** דלאו עיקר שבת הוא חיובי תני פטורי לא תני. לא הוה צריך לומר משום דלאו עיקר שבת הוא אלא משום דדומיא דמראות נגעים קתני דהוו כולהו לחובא אלא משום דצריך לשנויי הכא דעיקר שבת תני חיובי ופטורי קמסיים נמי התם דלאו עיקר שבת הוא וגם המקשה לא הקשה דליתני התם כי הכא כיון דידע דדומיא דמראות נגעים קתני אלא פריך דליתני הכא שתים שהן ד' ותו לא: ***וכי** תימא מהן לחיוב ומהן לפטור. רש"י לא פי' כאן לפי שיטתו שבסמוך דעקירות קחשיב ולפי שיטתו היה לו לפרש שתים לפטור בעקירות דבעה"ב: **והא** יציאות קתני. לא פריך אלא אמתני' דשבועות דהוה כולהו לחובא ולא משכחת אלא שתים אבל במתני' דהכא משכחת לה כולהו ביציאות כגון שלא יהיו כולם לחובא שתים דהוצאה שיש בה חיוב חטאת ופטור אבל אסור דאתי לידי חיוב חטאת שהן ד' פטור אבל אסור דלא אתי לידי חיוב חטאת ופטור ומותר בעני וכן בעשיר לפירוש ריב"א בסמוך ולהכי לעיל כי משני הכא דעיקר שבת הוא תני אבות ותולדות לא הוה מצי למיפרך והא יציאות קתני: **מי** לא עסקינן דקא מעייל מרה"ר לרה"י. ובפ"ק דשבועות (דף ה:) פריך ואימא דקא מפיק מרה"י לרה"ר ומשני א"כ ליתני המוציא לרה"ר מאי מרשות לרשות אפילו מרה"ר לרה"י וא"ת ומ"ש דתני תולדה דהוצאה ולא תני שום תולדה דכל שאר אבות ותירץ ריב"א דבכל שאר תולדות אם היה רוצה לשנותם היה צריך להאריך בלשונו אבל הכנסה דקרויה הוצאה כוללה עמו בקוצר: **וקמפרש** הכנסה לאלתר. וא"ת ואמאי לא דייק מכח דלא משכחת ארבע בפנים וד' בחוץ בלא הכנסות וי"ל דמשכחת להו כדפירשתי לעיל א"כ דמהא לא הוה שייך למימר מתני' נמי דיקא דמאי אולמא מההיא דשבועות דקיימא עלה דהתם נמי לא משכחת כולהו לחובא אא"כ תחשוב הכנסות בכלל: **רשויות** קתני. רשויות שתים שהן ארבע פירוש דשתים קאי ארשויות רשות הרבים ורשות היחיד וקשה לריב"א דאם כן לא הוה ליה למיתני ושתים שהן ארבע בחוץ אלא שתים שהן ארבע בפנים וארבע בחוץ שתים למה לי ופירש ריב"א רשויות שבת יש בהן שני חיובים שהן ד' בפנים וב' חיובים שהן ד' בחוץ ויציאות נראה לריב"א דהוי כמו תוצאות דאשכחן רשויות דאקרי הוצאות דכתיב (במדבר לד) והיו תוצאותיו הימה ומתרגמינן רשוותיה:

בבא

[וע"ע תוס' שבועות ג. ד"ה מראות]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע יציאות השבת שתים שהן ארבע מראות נגעים שנים שהן ארבעה מאי שנא הכא:

מוחק כג דיבור זה

בבא דרישא "פטור ומותר לא קתני אלא בבא דסיפא דפטור אבל אסור קשיא מי איכ' בבולי שבת פטור ומותר והאמר שמואל *כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר צידת צבי °וצידת נחש ומפים מורסא כי איצטריך ליה לשמואל פטורי דקא עביד מעשה פטורי דלא קא עביד מעשה איכא טובא מ"מ תרתי סרי הויין פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת קא חשיב דלא אתי בהו לידי חיוב חטאת לא קא חשיב שניהן פטורין והא אתעבידא מלאכה מבינייהו *תניא רבי אומר °מעם הארץ בעשותה העושה את כולה ולא העושה את מקצתה יחיד ועשה אותה חייב שנים ועשו אותה פטורין איתמר נמי א"ר חייא בר גמדא נזרקה מפי חבורה ואמרו בעשותה יחיד שעשאה חייב שנים שעשאוה פטורין: בעי מיניה רב מרבי הטעינו חבירו אוכלין ומשקין והוציאן לחוץ מהו עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי ומיחייב או דילמא לא א"ל [ב]חייב ואינו דומה לידו (א) מאי טעמא גופו נייח ידו לא נייח א"ל

תורה אור
ויקרא ד'

רש"י

בבא דרישא. העני חייב ובעל הבית פטור ובעל הבית חייב והעני פטור דפטור מחטאת ומותר לכתחלה דהא לאו עקירה עבד ולא הנחה עבד [שהאחר] הניחה בידו: פטור אבל אסור. פטור מחטאת אבל אסור מדבריהם לכתחילה: צידת צבי וצידת נחש ומפים מורסא. כולהו בפ' ר"א אומר האורג בסיפיה והתם מפרש טעמייהו מנא ליה בהו דפטור ומותר: מורסא. קויסטור"א: מפים. עולר שתפתח ותצא הליחה: כי איצטריכא ליה. לאשמעינן דפטור ומותר בהנך דאית בהו מעשה כגון הני תלת ותו ליכא: איכא טובא. כגון הנך דבבא דרישא: פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת. °כגון עקירות שהן תחלת המלאכה דאיכא למגזר דילמא גמר לה אבל הנחות לא מצי למיתי לידי חיוב חטאת דהא ליכא עקירה גבי האי והכא דקתני בכל חד תרתי דחיובא ועקירה דפטורא דתרתי נינהו פשט העני ידו מלאה לפנים הא חדא או שנתן לתוכה בע"ה וידו של עני היתה ריקנית הא תרתי וכן באידך ורבותי' אומרים פשיטות יד לפנים [לגבי שניהם] בין מלאה בין ריקנית היא תחלת המעשה והאוא הוא דקחשיב דהוו להו תרתי בעני ותרתי בבע"ה כל חיוב ופטור במסכת שבת בחטאת קאי ובשוגג: מעם הארץ בעשותה. גבי חטאת כתיב: הטעינו חבירו. שהיה גופו ברה"י והטעינו חבירו דאיהו גופיה לא עקר מידי: אוכלין ומשקין. אורחא דמילתא נקט דבר הצריך לשבת ודרך בני אדם להתעסק בהן בשבת: עקירת גופו. שעקר את רגליו מן הבית לאחר שנטען: ואינו דומה לידו. הפשוטה לפנים וגופו לחוץ ונתן בע"ה לתוכה דפטר ביה תנא דמתני' אף לעני שהוציאה: ידו לא נייח. הלכך כי הוציאה לא עקר מידי ואין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה: גופו נייח. ע"ג קרקע והויא עקירה. ל"א ידו בתר גופו גרירא ל"ג דיתירא היא:

בר

תוספות

בבא דרישא פטור ומותר. וא"ת והא קא עבר אלפני עור לא תתן מכשול ואפילו מיירי שהיה יכול ליטלו אפילו לא היה בידו דלא עבר משום לפני עור דמושיט כוס יין לנזיר מוקי לה בפ"ק דמס' עבודת כוכבים (דף ו:) דקאי בתרי עברי דנהרא °מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא שחייב להפרישו מאיסור ואפילו אי מיירי בנכרי דלא שייך לפני עור מיהו איסור דרבנן מיהא איכא כדתניא בשילהי פירקין (דף יט.) נותנין מזונות לנכרי בחצר נטלו ויצא אין נזקקין לו משמע דווקא כשהנכרי בחצר אבל אם עומד בחוץ ופושט ידו לפנים משמע דאסור ליתן להדיא ע"מ להוציא ויש לומר דמיירי בנכרי והחפץ של נכרי דאפילו מכניס ומוציא כל היום אין כאן איסור כלל כיון שאין החפץ של בעל הבית*: בר מהני תלת. הקשה ר"ת הא איכא הא דתנן בפרק במה מדליקין (לקמן כט:) המכבה את הנר מפני שהוא מתירא כו' ואם בשביל החולה שיישן פטור ומוקי לה בחולה שיש בו סכנה וא"כ הוא פטור ומותר דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ותירץ דהא מלתא דפשיטא היא ולא איצטריך ליה לשמואל לאשמעי' כדמשני בסמוך דלא איצטריך ליה לאשמעי' פטורי דלא קעביד מעשה ולד נחש מיירי בדליכא סכנה שיוכל להנצל בענין אחר אלא משום צערא שרו ליה רבנן כמו במפיס מורסא וכן מוכח בריש פרק שמונה שרצים (שם קז:) דלד נחש לאו משום סכנה פטור דהא מוקי לה כר"ש דאמר מלאכה שא"צ פטור עליה וע"ק לר"י והא איכא הא דתני' בפ' במה אשה (שם סג.) ר"א פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון והוא פטור ומותר דהא בברייתא אחרת קתני התם ר"א יוצאה אשה בכובלת לכתחלה ותירץ ר"י בשם ר' אברהם דלא חשיב שמואל אלא פטורים השנויין במשנה דלד צבי משנה היא בהאורג (שם ד' קו:) הלד נחש ומפיס מורסא משנה היא בעדיות (פ"ב מ"ה) ולספרים דגרסי בפ' במה אשה (לקמן ד' סג.) איידי דאמר ר"מ חייב חטאת א"ל איהו פטור אבל אסור פי' דר"א קאמר לר"מ לדבריך נמי לכל היותר לא יהא אלא פטור אבל אסור לפי גרסא זו אתי שפיר: הצד נחש. הקשה בה"ג דשמואל אדשמואל דהכא סבר שמואל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור כר"ש משום דגופה שרי ובפ' כירה (לקמן מב.) אמרינן בדבר שאין מתכוין סבר לה כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר"י ותירץ ר"ת דשמואל קאמר דלר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור בהני תלת פטור ומותר כמו שמוכיח שמואל בסוף האורג (שם קז.) דודאי פטור ומותר קאמר °וליה לא ס"ל כר"ש ומיהו לדידן קי"ל כר"ש דרבא דהוי בתרא סבר כותיה בריש נוטל (שם קמא:) (*): ומפיס מורסא. בעדיות (פ"ב שם) תנן אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה ליחה פטור וא"ת היכי מתחייב אפתיחת פה דמורסא הא אמרינן לקמן בפ' הבית (ד' קמו.) גבי פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח ותירץ ר"ת דהאי נמי עשוי להכניס אויר ולהוציא ליחה: פטורי דאתי לידי חיוב חטאת. מה שפירש"י דעקירות קחשיב אינו נראה לר"י חדא דעקירה בלא הוצאה אינה אלא טלטול בעלמא ואין בה דררא דחיוב חטאת כלל ועוד דלפי' הקונט' קחשיב לבע"ה ג' יציאות והכנסה אחת ולעני ג' הכנסות והוצאה אחת ועוד דלא חשיב תרתי לפטור דעני באחת ודעשיר באחת כדחשיב חיובא ברישא ומפרש ריב"א דאתי לידי חיוב חטאת היינו אותו שפושט את ידו ומכניסה או מוציאה דכוותה בבא דרישא חייב חטאת והכא פטור לפי שלא עשה כל המלאכה שחיסר ממנה מעט או עקירה או הנחה והביא ראייה מירושלמי דקאמר לא אתיא מתני' אלא פטור שנגד החיוב ומשום הכי לא חשיב אלא פטור של אותו שכנגדו חייב למעלה בבבא דרישא כגון פשט העני את ידו לפנים כו' וקתני העני חייב פטורה דידיה חשיב בבבא דסיפא בפשט העני את ידו לפנים וכו' וכן לבע"ה: שניהם פטורין והא איתעבידא מלאכה מבינייהו. אינו קאי אמתני' שהרי רישא דשניהם פטורין דהיינו פשט העני את ידו לפנים קבעי לקמן (ד' ד.) אלא קאי אמאי דקאמר פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת קחשיב אבל חטאת לית בהו אלא שניהן פטורין כדקתני מתני' ואמאי והא איתעבידא מלאכה מבינייהו ולא פריך שיתחייב הראשון דאין סברא דע"י השני שעשה הנחה וגמר המלאכה יתחייב הראשון אלא אשני קא פריך שיתחייב לפי שבעל ידו נגמרה המלאכה: בעשותה. בכל הספרים גר' העושה את כולה ולא העושה מקצתה יחיד שעשה אותה חייב שנים שעשאוה פטורין פשטיה דקרא נראה דבעשותה קאי אנפש אבל הש"ס דריש ליה אמלאכה כלומר בעשות אותה וכולה מיירי בזה עוקר וזה מניח ואינו אלא כפל מלה וליכא למימר דב' שעשאוה איירי בב' שעשאוה בבת אחת דבפרק המצניע (לקמן צג. ושם) משמע דלריכי תרי קראי לזה עוקר וזה מניח ולב' שעשו מלאכה בבת אחת ועוד דבאיתמר נמי דקאי אמתניתין נמי קאמר האי ליישנא יחיד ועשה אותה וכו' אף קשה דבפרק המצניע (שם.) משמע דזה עוקר וזה מניח נפקא מגפש או מאחת והכא נפקא לה מבעשותה קשה לר"י מדמצרכינן קרא לפטור משמע דזה עוקר וזה מניח היה במשכן ובפרק המצניע (צ"ז שם.) נמי פוטר ר"ש זה אינו יכול וזה אינו יכול אע"פ שהיה במשכן כגון ב' שנושאין את הארון ובירושלמי פרק הזורק אהא דתנן שתי גזוזטראות ברשות הרבים כו' היו שתיהן בדיוטא אחת המושיט חייב אמר רב המא בשם ר' מיישא ובלבד על ידי ב' ופריך בכל אתר אמרת ב' שעשאוה פטורין וכאן אמרת חייבין ומשני שכך היתה עבודת הלוים והשתא מה בכך שהיתה במשכן מ"מ הוי ליה לפטור מושיט כיון דשניהם עושין אותה ונראה לר"י דבמושיט אין זה עוקר וזה מניח אלא המושיט עשה עקירה והנחה ולא קשיא ליה בירושלמי אלא אמה שאינו מחייב מושיט אלא כשחבירו מקבל מידו אבל אם המושיט מניחו על רשות היחיד [אחר] פטור ובכל מקום על ידי חבירו פטור [טפי] כגון ב' שעשאוה וכאן אינו מתחייב אלא על ידי חבירו: איתמר נמי כו'. תימה דמייתי סייעתא מסמעתא לברייתא ובפרק קמא דקדושין (ד' ו.) פריך יהודה ועוד לקרא וי"ל דנזרקה מפי חבורה דקאמר היינו חבורה של תנאים ור"י תירץ משום דברייי' דלעיל לא מתגיא בי ר' חייא ור' אושעיא(א): עקירת גופו כעקירת חפץ דמי או לא. נראה לר"י דהכי נמי מצי למיבעי לענין (ב) הנחה כגון שהוליא חפץ לר"ה ועמד שם לפוש ולא הניחו ע"ג קרקע אם הנחת גופו הוה כהנחת חפץ או לא וממתני' דקתני או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ליכא למיפשט דאיכא לאוקמא שהניחו ע"ג קרקע וא"ת (ג) ואמאי לא פשיט ממתניתין (ד' יא:) דקתני לא יצא החייט במחטו שמא ישכח ויצא ואי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ דמי אמאי לא יצא בה הא לא מצי למיתי לידי איסור דאורייי' וי"ל דאפ"ה אסרו רבנן: מאי טעמא ידו לא נייח. נראה לר"י כלשון אחר דגרס ידו דבתר גופו גרירא בעי עקירה ולמאי דגרס נמי ידו לא נייח מפרש ר"י דהיינו משום דבתר גופו גריר ורש"י פי' ידו לא נייח ע"ג קרקע משמע אפי' הוא וידו במקום אחד ונתן לו חבירו לתוך ידו והוציא פטור ואין נראה דבכל ענין שהטעינו חבירו בין על כתפו בין על ידו והוציא חייב דהא קתני או שנטל מתוכה והוציא חייב אלמא הנחת חפץ ביד בע"ה שהוא וידו ברשות אחת הויא הנחה מדחייב העני שעקר מיד בע"ה וכיון דהויא הנחה כשעוקר גופו עם זה שבידו הרי עוקרו ממקום הנחה:

(*) [וע"ע תוס' זבחים צא. ד"ה במלאכה]

היה

רבינו חננאל

ד' פטורי דרישא דלית בהן מעשה כלל דפטור ומותר נינהו לא חשיב להן. לפיכך לא קשיא לי. ושמואל נמי דאמר כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלתי צידת צבי וצידת נחש ומפים מורסא. דפטור ומותר לא אמר אלא במידי דאית בהו מעשה וליתא מלאכה גמורה. אבל כי הני לית בהו [מעשה] כלל לא אמר מכל מקום י"ב הויין. פי' בבא (ודישא) [דרישא] קתני פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית העני חייב בעה"ב פטור. כי נמצא שעקר מרשות הרבים והכנים והניח ברה"י לפיכך חייב חטאת. אבל בעה"ב שלא עקר כלל וגם לא הניח אלא העני הוא בא והניח לתוך ידו של בעה"ב פטור ומותר דהא בעה"ב לא עשה מעשה כלל. הנה שתים אחת לחיוב ואחת לפטור. או שנטל העני מתוך ידו של בעה"ב והוציא עני חייב שנמצא כי עקר מרה"י והניח לרה"ר אבל בעה"ב שלא עקר ולא הניח פטור ומותר. הנה העני עוד חייב ובעה"ב פטור. נמצאו שתים אחרות וכן כיוצא בבא שניה בעה"ב חייב שתים והעני פטור בשתיהן נמצא בהני תרתי בבי ח'. ד' מנהון חיובי חטאת. וד' מנהון פטורין (ותרין) [ומותרין] לגמרי דהא לית בהו מעשה כלל וכיון דלית בהו מעשה כלל (וכיון דלית בהו מעשה) בהני ד' לפיכך לא חשיב להו האי תנא ובבא תליתאה פשט העני את ידו לפנים ונטל בעה"ב מתוכה. נמצא העני עקר ובעה"ב הניח שניהם עשו מעשה מיהו ולא אחד מהן עשה מעשה כולו אלא מקצתו וקיימא לן שנים שעשו מלאכה פטורין לפיכך שניהם פטורין. הנה שתים לפטור אחד העני ואחד בעה"ב. ועוד קתני סיפא או שנתן בעה"ב חפץ לתוך ידו של עני והוציאו העני שניהם פטורין. נמצאו בעה"ב עקר בפנים והעני הניח מבחוץ לפיכך שניהם פטורין. הנה שתים אחרות. וכן נמצא בה בבבא ד' פטורי כיוצא באלו נמצאו שיתסרי חיוב חטאת הוו דנשתיירו י"ב. והיאך ... לידי חיוב חטאת הוא חשיב ... העני את ידו לפנים שיש בה ... אסור ואילו דניחו היה חייב ... עקרו העני ולא נשאר לו מה לעשות

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פי"ג מהל' שבת ... סו"ע א"ח סי' שמז:
ד ב מיי' שם ...

א"ע יע מ"מ לאיסור שבת ... ומותר [ס"י]

מסורת הש"ס

רה"ל
לקמן דף ק.
לקמן דף נג:
ס"א רש"ל

הגהות הב"ח

(א) גמ' מ"ט ידו לא נייח גופו נייח א"ל ר' חייא

גליון הש"ס

גמ' וצידת נחש. עיין סנהדרין דף קא ע"א ברש"י ד"ה ולוחשין ובכאר שבע שם:

רש"י ד"ה פטורי דאתי וכו' כגון עקירות. עיין שבועות דף יד ע"ב תוס' ד"ה ארבעה קמייתא:

תוס' ד"ה בבא דרישא וכו'. מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא. עי' טורי אבן בהגהות מגילה חגיגה דף יג ע"א בד"ה אין מוסרין:

תוס' ד"ה הצד נחש וכו' וליה לא ס"ל כר"ש. עין סנהדרין דף סד ע"ב תוס' ד"ה מאן שמעת ליה:

(א) ועי' תוס' ב"ב סא. ד"ה ואיבעית וכו' ואומר ר"י דהתם לא קפיד אלא אלשונו ועוד וכו' וקצ"ע:

(ב) ורשב"א פי' דהנחה פשיטא ליה ולא"ה בעי על עקירה כדפריך לקמן דלמא הנחה לא בעי אבל עקירה בעי ת"י:

(ג) ורשב"א שמחלק בין עקירה להנחה לק"מ (ת"י). וכתב במ"ס אך מ"מ קשה לי לפ"ס כיון דהוי הנחה אע"ג דלא נייח על גבי קרקע אפי' הוליא ידו מלאה לחוץ או לפנים יתחייב אלא ודאי משום כשידו ברשות אחרת לא הויא הנחה כדפרש"י משום דבתר גופו גרירא ולר"י דלא מחלק בין עקירה להנחה קשה לי אמאי לא פשיט ממתניתין דעקירת גופו כעקירת חפץ כי היכי דהנחת חפץ ביד בעה"ב שהוא וידו ברשות א' הוי הנחה ונ"ל דגבי הנחה מודה הקונטרס שיש חילוק אבל בעקירות דחשיבי טפי אפי' הוי ידו ברשות שהוא בה לא הוי עקירה כיון דלא נח ע"ג קרקע [תוס' ישנים]:

בד' בבי. חסר מהם ד' ראשונים דפטור ומותר דלית בהן [מעשה] דלא חשיב להו שנינו ד' בפנים וד' בחוץ שהן ח' בלבד. ושנינו פטורי כיוצא דאתי בהן לידי חיוב חטאת התנא. אבל פטורי דלא אתי בהן לידי חיוב חטאת לא קתני וזה פירושו פשט העני את ידו ... חפץ שעקרו מרה"ד והכניסו לרה"י ולא הניחו וכיון שלא הניחו אין לו [אלא] אסור ואילו ...

...יצאת הדר פטור אבל אסור דאתי לידי חיוב חטאת אבל בעה"ב שנטל חפץ מידו של עני אע"פ שעשה מעשה ואסור מידו לא אתי לידי חיוב חטאת לעולם. שאין*) בן דרך כדי שעקר. כבר עקרו העני

*) אולי צ"ל שאין כאן דרך כדי לעקור שכבר עקרו העני וכו'

א"ל ר' חייא לרב *°בר פרתי לאו אמינא לך *כי קאי רבי בהא מסכתא לא תשייליה במסכתא אחריתי דילמא לאו אדעתיה דאי לאו דרבי גברא רבה הוא כספתיה דמשני לך שינויא דלאו שינויא הוא השתא מיהת שפיר משני לך דתניא היה טעון אוכלין ומשקין מבעוד יום והוציאן לחוץ משחשיכה חייב לפי שאינו דומה לידו: אמר אביי פשיטא לי ידו של אדם אינה לא כר"ה ולא כרה"י כר"ה לא דמיא מידו דעני כרה"י לא דמיא מידו דבע"ה בעי אביי ידו של אדם מהו שתעשה ככרמלי' מי קנסו' רבנן לאהדורי לגביה או לא ת"ש היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ תני חדא אסור להחזירה ותני אידך מותר להחזירה מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר ככרמלי' דמיא ומ"ס לאו ככרמלית דמיא לא דכ"ע ככרמלית דמיא ולא קשיא כאן למטה מעשרה כאן למעלה מעשרה ואיבעית אימא אידי ואידי למטה מעשרה ולאו ככרמלי' דמיא ולא קשיא כאן מבעוד יום כאן משחשיכה מבעוד יום לא קנסוה רבנן משחשיכה קנסוה רבנן אדרבה איפכא מסתברא ^ב^מבעוד יום דאי שדי ליה לא אתי לידי חיוב חטאת ליקנסו' רבנן °משחשיכ' דאי שדי ליה אתי בהו לידי חיוב חטאת לא ליקנסו' רבנן ומדלא קא משנינן הכי °*תפשוט דרב ביבי בר אביי דבעי רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי חיוב חטאת או לא התירו תפשוט דלא התירו °הא לא קשיא ותפשוט ואיבעית אימא לעולם לא תפשוט ולא קשיא כאן בשוגג כאן במזיד בשוגג לא קנסוה רבנן במזיד קנסוה רבנן ואיבעית אימא אידי ואידי בשוגג °והכא *בקנסו שוגג אטו מזיד קמיפלגי מר סבר קנסו שוגג אטו מזיד ומר סבר לא קנסו שוגג אטו מזיד ואיבעית אימא לעולם לא קנסו ולא קשיא ^ג^כאן לאותה חצר

כאן

רש"י

בר פחתי. °בן גדולים: לא תשייליה. כלומר שאין לבו למס' זו שמא יתביים: מבעוד יום. דהיינו דומיא דהטעינו חברו בשבת דהכא והכא ליכא עקירה דאיסור גביה: שאינו דומה לידו. הפשוטה לפנים וגופו לחוץ ונתן חברו לתוכה: אמר אביי פשיטא לי. ממתניתין דידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת אינה נגררת אחר גופו לגמרי להיות כרשות שהוא עומד בה בין שהוא רשות היחיד בין שהוא רשות הרבים: כרה"ר לא דמיא מידו דעני. דקתני מתני' דכי נטל בע"ה מתוכה פטור: וכרה"י לא דמיא. אם פשוטה לרשות הרבים: מידו דבע"ה. דקתני נטל עני מתוכה פטור: בעי אביי. השתא דחזינן דלאו בתר גופו שדינן לה לענין איחיובי מדאורייתא אלמא איפלוג רשותא מי אחמור עלה רבנן למיהוי כרמלית דהיכא דהושיט ידו מלאה לרשות אחרת לא יחזירנה אצלו והא כך פשוטה עד שתחשך דכיון דלאו בתר גופו גרירא נעשית לה רשות אחרת מדרבנן דגזור רשות מדבריהם לשבת שאסור להכניס ולהוציא ממנו לרה"י ולרה"ר ושמו כרמלית כדתניא בפרקין (דף ו.) ד' רשויות לשבת כרמלית *לשון יערו וכרמלו שאינו לא הילוך תמיד לרבים ולא תשמיש רה"י: מי קנסוה. הואיל והתחיל בה באיסור: למטה מי'. רה"ר הוא קנסוה רבנן ושויוה כרמלית דלא ליהדרה: למעלה מי'. דאויר מקום פטור הוא כדתנן בהזורק (לקמן ק.) הזורק ד"א בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר ופטור דלא הוי רה"ר למעלה מי' הלכך לא קנסוה דלאו איסורא עביד: ואיבעית אימא אידי ואידי למטה מי' טפחים ולאו ככרמלית דמיא. למהוי רשות לעצמה: כאן מבע"י. הושיטה מבע"י מחזירה משתחשך דלאו רשות לעצמה היא אלא בתר גופו גרירא: כאן משתחשך. הושיטה משחשיכה קנסוה ולא שהיא רשות לעצמה דא"כ אף מבעוד יום מיתסרא אלא קנסא בעלמא: מבע"י דאי שדי ליה. כלומר היכא דהושיטה מבעוד יום שאם תאסרנה להחזירה וישליך מידו החפץ כדי להקל טרחו לא אתי לידי חיוב חטאת דלא הוי עקירה בשבת אלא הנחה לחודיה ואיסורא דרבנן הוא דאיכא דעשה מקלתה וכדתנן שניהן פטורין אבל אסורין קנסוה רבנן שלא יחזירנה אבל היכא דהושיטה משחשכה דאי שדי ליה מידו על ידי קנס שתאסרנו להחזירה נמצא מתחייב חטאת אם שוגג הוא דעביד ליה עקירה והנחה לא קנסוה רבנן דמוטב שלא נקנסנו משנגרום לבא לידי חילול שבת דאורייתא ומדלא חיישת להכי תפשוט בעיא דרב ביבי דלא נמנעו חכמים מלהעמיד דבריהם מפני חשש שמא לא יעמוד האדם בהם ויעשה איסור חמור: הדביק פת בתנור. בשבת בשוגג ונזכר שהוא שבת קודם שתאפה וקיימא לן (לקמן דף קיז:) דרדיית הפת שבות היא שהיא חכמה ואינה מלאכה: התירו לו. את האיסור מדבריהם וירדנה קודם שתאפה ויתחייב משום אופה שהוא אב מלאכה או לא התירו לרדותה ולהוציאה מן התנור: בשוגג לא קנסוה רבנן כו'. ודרב ביבי לא תפשוט מהכא לא לאיסור ולא להיתר דהאי דלא קנסוה בשוגג לאו משום חששא דדילמא שדי להו מידיה הוא אלא משום דלא עבד איסורא במזיד והזרת ידו אינה אפילו שבות אי לא משום קנסא והכא לא קנים אבל רדיית הפת שבות הוא ונגזרה במנין ומשום קודם שיבא לידי חיוב חטאת לא בטלו גזירתם ולאיסור נמי לא תפשוט מדקנסו במזיד דהתם ליכא למיחש דילמא לישדינהו שיתחייב מיתת בית דין אבל הכא אי קנסינן ליה מלרדות על כרחיך יתחייב מיתת בית דין:

לאותה

תוספות

היה טעון אוכלין ומשקין מבעוד יום כו'. כשעמד לפוש משתשכה איירי דבלא עמד לא מיחייב אע"ג דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי לא בטלה עקירה ראשונה כדאמר לקמן (ד' ה:) המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהן להוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך ונקט מבעוד יום לאשמעינן דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי דאי הוה נקט טוען עצמו משתשכה ועמד לפוש לא היה משמע מידי דאפילו אי עקירת והנחת גופו לא הויא עקירה והנחה חייב משום עקירה ראשונה: מהו שתעשה ככרמלית. כגון שהוציא ידו מלאה לחוץ ולאהדורה אבל בע"א לא דהא תנן בפרק בתרא דעירובין (ד' צח:) עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר ולא הויא כרמלית אלא לענין רשות שהגוף שם שדומה יותר לשתי רשויות: מי קנסוה רבנן לאהדורה. נראה לר"י דגרס מי אסרוה ולא גרס מי קנסוה דלקמן בסמוך כי מוקמא דלאו ככרמלית דמיא אמרינן דאסור להחזירה משום קנס ושמא הא דעבדוה ככרמלית נמי הוי קנסא וכ"מ דאסור בשוגג *מבעוד יום: כאן למעלה מי'. וא"ת למעלה מי' לכתחלה נמי מותר להוציאה דהוי מקום פטור וי"ל דקמ"ל דאפילו הוציאה מתחלה דרך מטה מי' מותר להחזירה למעלה מי' ולא קנסינן ליה: התירו לו לרדותה. ואע"ג דאמרינן בר"ה בפרק י"ט (ד' כט: ושם) כל מלאכת עבודה לא תעשו וגו' יצאו תקיעת שופר ורדיית הפת שחכמה היא ואינה מלאכה מ"מ מדרבנן אסורה כדאמר בכל כתבי הקדש (לקמן קיז: ושם) ולא ירדה במרדה אלא בסכין וכן תקיעת שופר אסור מדרבנן דתנן בפ"ב דר"ה (ד' לג.) אין מעכבין התינוקות מלתקוע משום חינוך הא נשים מעכבין*: ואיבעית אימא לעולם לא תפשוט. נראה לר"י דל"ג לעולם לא תפשוט דאע"ג דאיכא שינויא אחרינא דלא תיקשי שני ברייתות אהדדי עדיין איכא למיפשט דרב ביבי מבני בית המדרש מדלא משני איפכא מכלל דלא התירו ולרשב"א נראה דשפיר גריס ליה דממאי דלא משני איפכא ליכא למיפשט דסברי בני בית המדרש דלא התירו דהא דלא משני איפכא לפי שאין נראה סברא לעולם לומר משחשיכה לא קנסוה מבעוד יום קנסוה דאי משחשיכה לא קנסוה שוב אין לומר מבעוד יום קנסוה דהוי כחוכא ואטלולא ואע"פ שאין שייך טעם משחשיכה לומר כמבעוד יום ולעיל ה"פ מדלא משנינן הכי לפי שאין נראה להם סברא לומר כן והוצרכו לומר משחשיכה קנסו מבעוד יום לא קנסו כדי לדחות שלא לפשוט בעיא דאביי א"כ תפשוט בעיא דרב ביבי אע"ג דאיכא למידחי בשינויא קמא ואי בעית למפשט דאביי נאמר כשינויא בתרא וזיל הכא קמדחי ליה כו' מ"מ חדא מינייהו מיפשטא ממה נפשך והשתא א"ש דקאמר ואב"א לעולם לא תפשוט לא דאביי ולא דרב ביבי: *בשוגג לא קנסוה. ומיירי מבעוד יום דהשתא ליכא למפשט דרב ביבי וא"ת משנויא קמא נמי נפשוט בעיא דרב ביבי דלא התירו דלמטה מי' אסור להחזירה ואפילו מוקמי' מבעוד יום הא פירשתי דאי מבעו"י לא התירו כ"ש משחשיכה וי"ל דאין לפשוט דהתם מה שלא התירו משחשיכה אע"ג דאתי לידי חיוב חטאת היינו משום מבעו"י דלא שייך טעם זה אבל גבי רדיית הפת לעולם אימא דהתירו:

כאן

מסורת הש"ס

[ברכות יג: וש"נ]

[ישעיה י']

גליון הש"ס

גמ' בר פחתי. עיין לקמן דף כט ע"א: שם. משחשיכה דאי שדי לי' וכו'. עיין עירובין ד"כ ע"א תוס' ד"ה לא יעמוד: שם תפשוט דרב ביבי וכו'. עי' ב"ק דכ"ג ע"א תוס' ד"ה תפשוט: שם הא ליק ותפשו' וכו'. זבחים דף פו ע"ב: שם והכא בקנסו שוגג וכו'. עירובין דס"ח ע"ב וע"ק ע"א וגיטין דף נ"ג ע"א: רש"י ד"ה בר פחתי בן גדולים. מלשון שכתוב זרובבל פחת יהודה (חגי א) ומלשון המשנה הפחו' והסגני' (בכורים פ"ג מ"ג):

וא"ת סיני תפשוט הא דרב ביבי ודאי אתי לידי חיוב חטאת וי"ל דהכא נמי ודאי דא"א לו לחפוס שם ידו כל היום א"נ י"ל להשוות דרב ביבי אף על גב דאתי ודאי לידי חיוב חטאת מ"מ איכא חדא שינויא דאיכא איסור ברדיים והכא נמי אע"ג דלא אתי ודאי לידי חיוב חטאת ליכא איסור בחזרה [תו"י]:

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ד מהל' ש"ח הלכה ו:

ו ב ג מיי' פי"ג מהל' שבת הל' כ סמ"ג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמ"ה ופ"ש:

נ"ל לא מבעוד יום רש"ל ור"מ גורס ומבע"י

[וע"ע תוס' ר"ה ב"ס: ד"ה כך ועי' ערוך ע"ך דידים]

[עירובין כתי' גיטין י"ג]

נה"ג כתוב שדיבור זה עם דלעיל הוא דיבור אחד

רבינו חננאל

לעשות יותר ממה שעשה. והמעשה שעשה הנחה איכא עקירה ליכא הלכך הוא פטור אבל אסור. כיוצא כה בעה"ב שעקר חפץ מרה"י ונתנו לתוך ידו של עני והוציאו העני והניחו ברה"ר בעה"ב שעקר מרה"י ואילו הוציאו והניחו ברה"ר היה חייב חטאת חשיב ליה. אבל העני שהניח דלא אפשר ליה לאיתחויבי כי האי גוונא חטאת לא קתני ליה. כללו של דבר העיקר אתי לידי חיוב חטאת אילו הניח שהנחה אחר עקירה היא. אבל המניח לא אתי לידי חיוב חטאת לעולם שכבר נעקר מקודם. ולא נשאר למניח מה לעשות. נמצאו בבבא ד' פטורי ב' מהן יתכן שיבוא לידי חיוב חטאת. וב' מהן לא. וכן בבבא דסיפא ד' כיוצא בהן. נמצאו בהני ד' בבי י"ו. ד' מנהון חייב חטאת. וד' מנהון פטור ומותר. וד' מנהון פטור ולא אתי בהו לידי חיוב חטאת. וד' מנהון אתי בהו לידי חיוב חטאת. והאי תנא ד' דאית בהן חיוב חטאת. וד' פטורי דאתי בהן לידי חיוב חטאת קתני. תני אחריני דפטור ומותר ופטורי דלא אתי בהו לידי חיוב חטאת לא קתני: ומן השמועה יחיד שעשה חייב. שנים שעשו פטורין: ירושלמי מנין שההוצאה נקראת מלאכה שנאמר ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר וגו'. בעא מיניה רב מר' הטעינו חבירו אוכלין ומשקין ברה"י והוציאו לחוץ מהו עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי וחייב או לא. א"ל חייב ואינו דומה לידו דמתניתין שהנותן לתוכה ומוציא שניהם פטורים. מ"מ ידו לא ניחא בתר גופיה גרירה. ומקום שגופו עומד שם ידו חשיבה. כי אם יעתק הגוף ידו נמשכת עמו. וכיון שהגוף בחוץ כמו כן היד בחוץ חשיבה והנה לא עקר מרה"י אבל בעת שהגוף בפנים גופו נייח ובעי עקירה. ואם נתגדנד כאילו עקר והוציא חייב שנמצא כל מעשה ביו"ז הוא עקר מבפנים והוא הוציא והניח וכ"ש אם הוא משא כבד. אמר אביי ידו של אדם אינה חשובה כרה"י מידו דעני הנתונה בחוץ*) שאילו היתה כרשות היחיד לא היה בעה"ב הנוטלו מתוכה חייב. ועוד אילו היתה כרה"ר לא נתחייב העני הנוטלו מתוכה (והוא בבית חייב) וכיון דאמר אביי ידו של אדם אינה לא כרה"ר ולא כרה"י הוצרך לשאול מהו שתיחשב ידו ככרמלית ואם הוציאה בשבת בחפץ מותר לו להחזירה. כאן

*) נכ"ס הגי' להיפך כרה"י לא דמיא מידו דבעה"ב וגי' רבינו המוגה ואולי ט"ס נפל בדבריו וצ"ע.

יוצא

כאן לחצר אחרת כדבעא מיניה רבא מר"נ היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ מהו להחזירה לאותה חצר א"ל מותר לחצר אחרת מהו א"ל אסור ומאי שנא לכי *תיכול עלה כורא דמילחא התם לא איתעבידא מחשבתו הכא איתעבידא מחשבתו: גופא בעי רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי חיוב חטאת או לא התירו א"ל רב אחא בר אביי לרבינא היכי דמי אילימא בשוגג ולא אידכר ליה למאן התירו °ואלא לאו דאיהדר ואידכר *מי מחייב והתנן **כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן שגגה וסופן שגגה אלא במזיד קודם שיבא לידי איסור סקילה מיבעי ליה אמר רב שילא לעולם בשוגג ולמאן התירו לאחרים מתקיף לה רב *ששת *וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירך אלא אמר רב אשי לעולם במזיד ואימא קודם שיבא לידי איסור סקילה רב אחא בריה דרבא מתני לה בהדיא אמר רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה: פשט העני את ידו: אמאי חייב *והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' על ד' וליכא אמר רבה הא מני ר"ע דאמר לא-בעינן מקום ארבעה על ארבעה *דתנן הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרים ר"ע סבר אמרינן *קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא למימרא דפשיטא ליה לרבה דבקלוטה כמי שהונחה דמיא

ובתוך

רש"י

לאותה חצר. שהוא עומד בתוכה מותר להחזירה אבל לחצר אחרת הסמוכה לה אסור לזורקה: לכי תיכול עלה כורא דמילחא. בבדיחותא אמר ליה כשתמדוד לי כור של מלח אומר לך טעמו של דבר לישנא אחרינא לכשתאכל עליה כור של מלח לא תוכל להשוותם זו לזו: מחשבתו. שנתכוון לפנותה מחצר זה לא נתקיימה הלכך לא גזרו אבל לחצר אחרת נתקיימה מחשבתו וגזור דילמא זימנא אחריתי שדי להו לרה"ר: ולא אידכר. קודם אפייה על שגגתו שהיא שבת או שמלאכה זו אסורה: למאן התירו. הא לא מסיק אדעתיה לבא לישאל על כך: ואלא דאיהדר ואידכר. קודם אפייה: מי מחייב. חטאת באפייתו: תחלתה וסופה. תחלת המלאכה וסופה לא נודעה לו שגגתו עד שנגמרה עבירה: לאחרים. אחר שראה ובא לפניו לישאל לרדותה קודם שיבא חבירו לידי חיוב חטאת: וכי אומרים לו לאדם. לא וחטא איסור קל כדי שלא יתחייב חבירך עונש חמור: בהדיא. סקילה ובלשון פשיטותא ולא בלשון בעיא מתני רב אחא בריה דרבא מילתא דרב ביבי: מעל גבי מקום ד'. דהוי חשוב למיהוי הנחתו הנחה ועקירתו עקירה וידו לאו מקום ד' הוא וקתני לה מתני' בין לעקירה בין להנחה דקתני ונתן לתוך ידו של בעל הבית הרי הנחה או שנטל מתוכה הרי עקירה: קלוטה. החפץ הואיל ונקלט באוירה של רשות הרבים כמי שהונחה בתוכו הוא ואע"ג דלא נח: ובתוך

תוספות

כאן לחצר אחרת. ואסור להחזירה דקתני לא להחזירה אלא קאמר אלא להחזירה לחצר אחרת: ומאי שנא. בזו כנגד זו איירי דבדיוטא אחת שרי ושני דאיכא איסור חיוב חטאת דמושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר א"נ בדיוטא אחת וכגון שאין מפסיק שם רה"ר:

ואלא דאהדר ואידכר מי מחייב. תימה דליפני אימא לידי (חיוב) איסור חטאת כדקאמר בסמוך קודם שיבא לידי איסור סקילה:

וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך. והא דאמר בבכל מערבין (עירובין לב: ושם) רבי סבר ניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה התם כדי שלא יאכל ע"ה טבל על ידו דאמר לי' מלא לך כלכלה של תאנים מתאנתי אבל הכא שלא נעשה האיסור על ידו אין אומרים לו חטא אפי' איסור קל שלא יבא חבירו לידי איסור חמור ואומר ריב"א דאפי' למדביק עצמו אין לפשוט משם להתיר דהתם עדיין לא נעשה האיסור ומוטב שיעשה איסור קל ולא יעשה איסור חמור על ידו אבל הכא המעשה של איסור כבר נעשה וממילא יגמר לא יעשה אפי' איסור קל בידים והא דתנן בהשולח (גיטין דף מא: ושם) מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין ואע"ג דבהאי פירקא (דף לח:) א"ר יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו שאני פריה ורביה דמצוה רבה היא כדמשני התם בר"א שנכנס לבה"מ ולא מצא שם י' ושחרר את עבדו להשלימו לי' מצוה דרבים שאני ועוד י"ל דדוקא היכא דפשע קאמר וכי אומרים לו לאדם חטא כדי כו' ואתי שפיר הא דאמרי' בריש תמיד נשחט (פסחים דף נט. ושם) דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה וקא עברי כהנים בעשה דהשלמה ומקריבין למחוסר כפורים כפרתו כדי שיביא פסחו וכן בפרק בתרא דעירובין (דף קג: ושם) כהן שנמצא בו יבלת חבירו חותכה לו בשיניו אע"ג דהוי שבות וגבי חציה שפחה וחציה בת חורין שנהגו בה מנהג הפקר וכפו את רבה בהשולח (גיטין דף לח:) משום שהיתה מחזרת ומנאיפה עצמה לזנות ודומה לאנוסין *והוי נמי כמצוה דרבים:

קודם שיבא לידי איסור סקילה. וא"ת מאי בעיא היא זו אם התירו לרדותה פשיטא שלא ישמע לנו אם נאסור לו ותי' ריב"א *דאם לא התירו לא מיחייב סקילה כיון שמניח מלרדות ע"י מה שאנו אוסרין לו וכן בפסחים בס"פ האשה (דף צב. ושם) ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת אלמא לא מיחייב כרת הואיל ורבנן הוא דאסרי ליה למיעבד פסח וא"ת והיכי אתי לידי חיוב סקילה והא התראת ספק הוא דבשעה שהדביק פת בתנור שמא היה בדעתו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה ומה שלא רדה שמא שכח ההתראה ותי' ריב"א דכיון שהדביק תוך כדי דבור של התראה °ובודאי תאפה אם לא ירדנה לאו התראת ספק הוא °דודאי לא היה בדעתו לרדות קודם אפייה ולא הוי התראת ספק אלא בלוקח אם על הבנים למ"ד בפ' ואלו הן הלוקין (מכות דף טו.) בטלו ולא בטלו דשמא לא ישבור כנפיה או לא יתחטנה ועכשיו שמשבר כנפיה אין יכולין להתרותו דלא הויא התראה אלא על הלאו והלאו כבר עבר וכן בשבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו ואכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה דכשמתרין בו בשעת אכילת איסור עדיין מחוסר מעשה אכילה של תנאי קודם שיתחייב מלקות אבל הכא כשמדביק פת בתנור אין האפייה מחוסרת מעשה:

מתני לה בהדיא. אית ספרים דגרסי בעי רב ביבי ומתני בהדיא בבעיא דרב ביבי איסור סקילה:

והא בעינן עקירה והנחה מעל מקום ד'. אומר ר"ת דאין רגילות להניח החפץ בפחות מד' וכן היה מסתמא במשכן ועוד אומר ר"י דאל יצא איש ממקומו משמע דקאי נמי אחפץ כלומר ממקומו של חפץ דדרשינן בעירובין (פ"ה ד' יז:) דאל יצא אל יוציא אע"ג דפשטיה דקרא קאי אמקומו של אדם דהיינו ד' אמות מ"מ משמע נמי מקום החפץ ואין מקום חשוב בפחות מד':

*אבל למעלה מי' ד"ה פטור. יש להוכיח קצת מכאן דמושיט חייב נמי למטה מי' דאם המצא לומר פטור לפי שלא מצינו במשכן מושיט למטה מי' שהעגלות היו גבוהים י' א"כ לימא הכא אבל למעלה מי' ד"ה חייב דילפינן זורק ממושיט אבל עתה דמושיט חייב למטה מי' אז לא מצי למימר למעלה מי' ד"ה חייב דא"כ למטה מי' מ"מ פטור זורק ומיהו אינו הוכחה דלא מצי למימר דלר"ע ילפינן זורק ממושיט דא"כ הא דתנן לקמן בהזורק (דף צו.) היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב אלמא לא ילפי' זורק ממושיט אמאן תרמייה ותדע דהא כי נמי נימא דמושיט חייב למטה מי' הוי מצי למימר דלר"ע ילפי' זורק ממושיט ובדיוטא אחת בין למטה מי' בין למעלה מי' ד"ה חייב ופליגי למטה מי' בזו כנגד זו דמר סבר אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ומר סבר לא אמרינן אלא דלא מצי למימר דלר"ע ילפינן זורק ממושיט משום מתני' דהזורק ולמאי שנפרש בסמוך אתי נמי שפיר דלא נקט הכי:

דרבי עקיבא סבר ילפי' זורק ממושיט. וא"ת והא ע"כ זורק מרשות היחיד לרה"י דרך רשות הרבים לא היה במשכן דאם היה במשכן מה צריך למילף ממושיט ומ"מ נמי דרבנן דפטרי וכיון דלא היה במשכן אמאי מחייב ר"ע דבתולדה דהוצאה שהיא מלאכה גרועה אין לנו לחייב אלא דוקא אותן שהיו במשכן כדפרישית לעיל (ד' ב.) וי"ל דר"ע סבר דזורק דמי טפי למושיט ממאי דדמו שאר תולדות להוצאה:

אבל למטה מי' ד"ה חייב דאמר קלוטה כמי שהונחה. °כשהחפץ בידו של עני או של בעה"ב לא שייך קלוטה דהא כשנותן בעה"ב לתוך ידו והוציא לא מחייב תימה לר"י אם ברייתא היא בשום מקום דבעינן הנחה על גבי מקום ד' וכדמשמע קצת בסמוך דא"ר זירא הא מני אחרים היא משמע דפליגי רבנן עליה אם כן היכי קאמר הכא ד"ה חייב אם כן ההיא ברייתא מני ונראה דלא קשה מידי שיעמיד ר"ע ורבנן כמתניתין ולא כההיא ברייתא דניחא ליה להעמיד מתני' כר"ע:

דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא. וקשה לר"י דמאי פריך למימרא דפשיטא ליה לרבה מנא ליה דפשיטא ליה לרבה אי משום דקאמר הא מני ר"ע היא הייני ליה ממה נפשך קלוטה כמי שהונחה דמיא אבל אליבא דרבנן מספקא ליה ולהכי לא הוה מצי למימר הא מני רבנן היא ואם הייני אומרים הא דקאמר לעיל רבי עקיבא סבר קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן כו' הכל מדברי רבה היא הוה אתי שפיר אך אין נראה שיהא מדברי רבה ואומר ר"י דהכי פירושו והא מיבעיא בעי לרבה וכיון דאיכא לספוקי בפלוגתייהו איכא נמי לספוקי דילמא לכולי עלמא לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה ובזו כנגד זו לכ"ע פטור כי פליגי

בדיוטא

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה יט ופ"ב מהל' שגגות הלכה א סמג עשין רי"ב:

ח ב מיי' פ"ג שם הל' י"ח ופ"ט הל' ה' ופ' כ"ב מהלכות שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנד סעיף ו':

ג מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה א ופי"ד הלכה יד סמג שם טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יט וטור סי' שמח

קשה לרשב"א דכי אידכר נמי יכול לבוא לידי חטאת אם שכח לגמרי קודם שנאפה הפת כדמוכח ס"פ הזורק ואומר מהר"מ דהא לא שכיח שיחזור וישכח [תוס' ישנים].

רבינו חננאל

שלא הניח החפץ אי לא. תנא הדא מותר להחזירה ותניא אידך אסור. ושקלינן וטרינן ואסקינן הא דתני מותר להחזירה באותה חצר ופירשה רב נחמן באותה חצר שהוציאה ממנה שהרי לא עשה כלום כי לא נעשית מחשבתו. שרצה להשליכן לחצר אחרת ולא עלתה לו מחשבתו. והא דתני אסור (אסור) להחזירה בחצר אחרת שהרי אם יחזירנה לחצר אחרת הרי נעשית מחשבתו ולפיכך אסור. בעיא דרב ביבי בר אביי תירצה רב אשי הכי הדביק פת בתנור בשבת במזיד התירו לו לרדותה קודם שתיאפה שלא יבא

תימה למהר"ר שמואל ממירבורגא א"כ מאי קא מיבעיא כיון דבין התירו בין לא התירו לא מתייב פשיטא דלא יתירו וצ"ל דנ"מ אם התירו דמתייב אם לא ירדה א"כ היא גופא קא מיבעי' ליה התירו דאם לא יתירו מתייב ול"ד להאי דפסחים כיון דפשע או לא התירו דלא מתייב אע"ג דפשע מתחלה השתא מיהא אינו מניח מלרדות אלא ע"י שאסרו לו חכמים [תוס' ישנים]

[שייך לע"ב]

רב נסים גאון

פרק א אבל למעלה מעשרה דברי הכל פטור ולא ילפי' זורק ממושיט. עיקרו במשנה בפרק הזורק (דף צו) היו שתיהן בדיוטי אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים ב' עגלות זו אחר זו ברה"ר משיטין את הקרשים מזו לזו אבל לא זורקין ולפום דהויין

מסורת הש"ס

[עירובין לו.] חולין יג. קיג.

לקמן קג.

מיתות מח. [קידושין נה:] ועי' בעירובין לג:

[עי' תוס' לקמן ז. ד"ה וטח]

לקמן ט.

[בס"ז. גיטין עט. ב"ק ע:]

[בתוס' גיטין מח: סוף ד"ה כתבו ועוד מאום דרבים שאני ע"ש ועי' תוס' פסחים פח: ד"ה כופין]

ובתוך עשרה פליגי והא מיבעיא בעי לה רבה דבעי רבה *למטה מי' פליגי ובהא פליגי דר"ע סבר *קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא אבל למעלה מי' דברי הכל פטור ודכ"ע לא ילפינן זורק ממושיט או דילמא למעלה מי' פליגי ובהא פליגי דר"ע סבר ילפינן זורק ממושיט ורבנן סברי לא ילפינן זורק ממושיט אבל למטה מי' דברי הכל חייב מאי טעמא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא הא לא קשיא בתר דאיבעי הדר איפשיטא ליה *דסבר ר"ע קלוטה כמי שהונחה דמיא ודילמא הנחה הוא דלא בעיא הא עקירה בעיא אלא אמר רב יוסף הא מני רבי היא הי רבי אילימא הא ר' דתניא *זרק ונח ע"ג זיז כל שהוא רבי מחייב וחכמים פוטרין התם כדבעי' למימר לקמן כדאביי *דאמר אביי הבא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לר"ה וזרק ונח אנופו דר' סבר אמרי' *שדי נופו בתר עיקרו ורבנן סברי לא אמרי' שדי נופו בתר עיקרו אלא הא ר' *דתניא זרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע *ר' מחייב וחכמים פוטרין ואמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר' שתים אחת משום הוצאה ואחת משו' הכנסה אלמא לא בעי עקירה ולא הנחה ע"ג מקום ד' על ד' הא איתמר עלה רב ושמואל דאמרי תרווייהו

לא

ובתוך י'. דאילו למעלה מי' לאו אויר ר"ה הוא אלא אויר מקום פטור הוא ואפי' קלוטה ליכא: זורק ממושיט. דאילו במושיט מרה"י לרה"י דרך ר"ה אפי' למעלה מי' קיימא לן בפ' הזורק דחייב דיליף מעגלות של מדבר שמושיטין את הקרשים מזו לזו והן רה"י וביניהם ר"ה ולא היו זורקים אותן שלא יתקלקלו: ודילמא הנחה הוא דלא בעיא. מדקתני ר"ע מחייב אבל עקירה בעי מעל גבי מקום ד' מדלא קתני ר"ע מחייב שתים אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה: זרק. מר"ה מתחלת ד' לסוף ד' ונח' ע"ג זיז כל עץ היוצא מן הכותל קרי זיז: רבי מחייב. אלמא דלא בעי הנחה על מקום ד': שדי נופו בתר עיקרו. והוי כמונח בר"ה על מקום ד' דעיקר מחשב ליה לנוף: מחייב היה ר' שתים. דהוי כאלו נח ברה"י וחזר ונעקר משם והכניס לר"ה אלמא לא עקירה בעי ולא הנחה בעי ע"ג מקו' ד':

מקורה

בדיוטא אחת דר"ע סבר ילפי' זורק ממושיט ורבנן סברי לא ילפינן אלא דרבה לא חש לפרש כל הבעיות ועוד אומר ר"י דהא דקאמר הש"ס אבל למטה מעשרה ד"ה חייב דאמרינן קלוטה כמי שהונחה היינו לרבנן אבל לר"ע קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא ומחייב משום דילפינן זורק ממושיט דאי סבר כמי שהונחה דמיא *לא הוה מצי למילף זורק ממושיט דהא לא דמיא כלל דכיון דכמי שהונחה דמיא הוי [זורק למעלה מעשר'] כזורק מרה"י למקום פטור וממקום פטור לרה"י ולא דמי כלל למושיט שהוא מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע אלמא ע"כ כיון דסבר ילפינן זורק ממושיט סבר קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא והשתא אתי שפיר דפריך למימרא דפשיטא ליה כו' ואתי נמי שפיר דלא מצי למימר לעיל אבל למעלה מי' ד"ה חייב דילפינן זורק ממושיט דלר"ע לא מצי למילף כיון דסבר כמי שהונחה דמיא וכן משמע קצת דהא רב חסדא בעי נמי בהזורק (לקמן דף צז.) כמו רבה דהכא ואי הא דקא מסיים קלוטה כמי שהונחה דמיא קאי נמי אדר"ע היכי מצי למימר לרב חסדא דלכ"ע כמי שהונחה דמיא ולקמן בפירקין (דף ח.) משמע דדוקא ברה"י לא בעי רב חסדא הנחה ע"ג מקום ארבעה ומיהו רשב"א פירש בסמוך אף ברה"ר לא בעי רב חסדא מקום ד': **ודילמא** הנחה הוא דלא בעיא הא עקירה בעיא. פירש"י דדייק מדלא מחייב ב' אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה וקשה *דילמא הא דלא מחייב ב' משום דלא מחייב אתולדה במקום אב ועוד דבסמוך קאמר רב יהודה מחייב היה רבי ב' אע"ג דקתני סתם רבי מחייב ה"נ לר"ע מנ"ל דלא מחייב שתים ונראה לפרש דפריך הא עקירה בעיא דילפינן ממשכן שהיו נוטלין מתיבתן שהיו בהן ארבע על ארבע ונותנין ליד עושי המלאכה ולפי מה שפירשתי לעיל דדרשינן מאל יצא איש ממקומו אתי נמי שפיר דבעקירה מיירי: **אלא** א"ר יוסף כו'. קשה לרשב"א מה צריכין רבה ורב יוסף להעמיד המשנה כתנאים והא סבירא להו בפ"ב דעירובין (ד' לג. ושם) דמחשבתו משויא ליה מקום דקאמר התם רב יוסף הסתין ורק חייב חטאת ופריך והא בעינן מקום ד' וליכא ומשני מחשבתו משויא ליה מקום דאי לא תימא הכי הא דאמר רבה זרק בפי כלב או בפי כבשן חייב וכו' ותי' ר"ת דהא דאמר מחשבתו משויא ליה מקום היינו היכא דלא ניחא לי' בענין אחר אלא בענין זה כמו מסתין ורק שאינו יכול להסתין או לרוק בענין אחר וכן זרק בפי כלב שרצונו שיאכלנו הכלב או שישרוף העץ בכבשן ול"ג התם ונח בפי כלב דנח משמע דאין כוונתו לכך אבל הכא אינו חושש אם מקבל בידו או בכלי אחר והא דאמר לקמן (ד' ה'.) ה"א ה"מ היכא דאמחשבה לידו אע"ג דניחא ליה שיקבלנו בע"א כמו בידו היינו משום דקאמר דידו של אדם חשובה לו כד' על ד' אבל בשאר דברים לא משוי ליה מחשבתו אלא היכא דלא ניחא ליה בע"א: **זרק** ונח ע"ג זיז כל שהוא ר' מחייב. וא"ת אכתי תקשה לך דילמא הנחה הוא דלא בעיא הא עקירה בעיא וי"ל דבלאו הכי פריך שפיר אבל קשה לספרים דגרסי לקמן בהזורק (ד' צז.) על מילתא דרב יהודה דאמר בסמוך מחייב היה רבי שתים ויתיב רב חסדא וקא קשיא ליה למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב וכו' א"ל רב יוסף מר אדר' מתני לה וקשיא ליה אנן אדר' יהודה מתנינן לה לדברי ר"י דאמר חייב ב' אבל לר' לא מחייב ב' דלא מחייב ר' אתולדה במקום אב אם כן מה תירץ רב יוסף הא מני ר' היא אכתי תקשה דילמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי וי"ל דסבר רב יוסף דדוקא אקלוטה דר"ע דליכא הנחה כלל איכא למיפרך הא עקירה בעי אבל אר' דבעי הנחה ע"ג זיז כל שהוא ה"ה דלעקירה סגיא בכל שהוא ומיהו להש"ס בסמוך לית ליה סברא דרב יוסף דפריך ארבי זירא דילמא אחרים בעו עקירת מקום ד' ולא סגיא בכל שהוא כמו בהנחה ונר"ה נראה דגרסינן בהזורק יתיב רב יוסף וקא קשיא ליה א"ל רב חסדא וכו' ואתי שפיר דרב יוסף הוה מתני דברי רב יהודה אדר' ובסמוך דפריך והא איתמר כו' הוה מצי למיפרך הא דקשיא ליה לרב יוסף בהזורק (שם:) דרבי לא מחייב אתולדה במקום אב דתניא ר' אומר דברים הדברים אלה הדברים וכגירסת ר"ת נראה דלהכי גירסא דמתני רב יוסף מילתא דרב יהודה דמחייב ב' ארבי יהודה קשה דרב יוסף אדרב יוסף דהתם אומר בהדיא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו לא מחייב ר"י אלא אחת ויש לדחות דרב יוסף מבמי' דרב יהודה קאמר *ורב יהודה מחייב שתים וליה לא סבירא ליה: **באילן** העומד ברה"י ונופו נוטה לרשות הרבים. הכא במתניתין הוה מצי לאוקמי באילן שעיקרו ונופו כולו קאי ברה"י ויש בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו בתר עיקרו וחשיבא מקום ד' ורבנן סברי לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו ולא הוי מקום ד' דברה"י נמי סברא שמעתין דבעינן מקום ד' על ד' מדאמר בסמוך תני טרסקל שבידו הא תינח ברה"י משמע דברה"י נמי מהדרינן לאשכוחי מקום ארבע אלא נקט בכה"ג משום דמילתא דאביי איתמר בפרקין אמילתא דרב חסדא דאמר נעץ קנה ברה"י וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב ופריך לימא דרב חסדא דאמר כרבי ומשני דברה"י כ"ע לא פליגי כדרב חסדא והכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ר ומיירי אפילו אין בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו בתר עיקרו דהויא כרה"י וחייב אע"ג דלא הוי מקום ד' כדרב חסדא ורבנן סברי לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו אבל קשה אמאי לא משני אביי לקמן באילן העומד כולו ברה"ר ויש בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו כו' וחשיב מקום ד' ולרבנן לא הוי מקום ד' דברה"ר מודה רב חסדא דבעינן מקום ד' דברה"י דווקא קאמר רב חסדא כדמשמע לקמן דקאמר ברשות היחיד כולי עלמא לא פליגי כדרב חסדא ויש לומר דברה"ר לא מצי לאוקמי דאי הנוף למטה מג' לא הוו פטרי רבנן אע"ג דליכא ד' דכארעא סמיכתא היא ואי למעלה מג' לא הוה מחייב ר' דכרמלית היא אם רחב ארבע או מקום פטור אם אינו רחב ד' ולרשב"א נראה דברשות הרבים נמי משכחת לה למימר שדי נופו בתר עיקרו כגון שעיקרו פחות משלשה או גבוה ט' ורבים מכתפים עליו דהוי רה"ר ונופו עולה למעלה מג' דלרבי הוי נוף רשות הרבים דשדינן ליה בתר עיקרו כי היכי דשדינן ליה בתר עיקרו לשויה רה"י ולרבנן לא הוי כרה"ר והא דלא מוקי ליה אביי הכי *משום דרב חסדא לא בעי מקום ד' גם ברשות הרבים דמ"ם ורב חסדא נקט רשות היחיד משום דבעי לאשמעינן אפילו גבוה מאה אמות משום דרה"י עולה עד לרקיע ואיידי דנקט איהו רשות היחיד נקט נמי בתר הכי ברה"י כ"ע לא פליגי כו' ולמאי דמוקי לה אביי לקמן אליבא דרב חסדא הא דנקט זיז כל שהוא דהא אפי' ברוחב ד' נמי פליגי אומר רשב"א דנקט כל שהוא משום למעלה מי' דאי הוי רחב ד' הוי רה"י ולא הוו פטרי רבנן*) (אי אין) גדיים בוקעין התחיו אי סברי כר' יוסי בר' יהודה בהזורק (לקמן ד' קא.) ואין נראה לר"י דמשמע דמשום רבותא דר' נקט לה ואומר ר"י דאי הוה נקיט זיז סתמא הוה סלקא דעתך דמיירי ברחב ארבע וטעמא דר' לאו משום שדי נופו בתר עיקרו אלא ה"א דסבר כרבי יוסי בר"י דנעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל להכי נקט כל שהוא לאשמעינן דטעמא דרבי משום שדי נופו כו' ורש"י שפירש כאן משום שדי נופו בתר עיקרו והוי כמונח ברשות הרבים ע"ג מקום ד' אי אפשר להעמידה דאי למטה מג' לא בעי רחב ד' לכ"ע ולמעלה מג' לא הוי רה"ר אם לא נעמיד בדבילה שמנה וטח בצד הנוף:

לא

*) נ"ל אפילו

וֹאינה הוכחה דלא אמר קלוט' כמי שהונחה דמיא אלא להחמיר דאי להקל נמי אמרו א"כ זורק ד"א ברה"ר היכי משכחת לה [תוס' ישנים]

רבינו חננאל

לידי איסור סקילה או לא שהאופה מאבות מלאכות היא. *) ולא אפשיטא. וקשי' לן מכדי רדיית הפת חכמה ואינה מלאכה. דגרסי' בפ' כל כתבי הקדש תנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו. יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה. אמאי שאינה מלאכה וכיון לא פשטי בה להיתרא. וקבלנו מרבותינו כי בעיא זו להתיר לו בפטור ומותר היא לפיכך לא איפשיטא וי"א כי רדיית הפת האפויה היא חכמה ואינה מלאכה. אבל רדייתה בעודה עיסה קודם שיקרמו פניה מלאכה היא. הלא תראה הפת האפויה אפשר לרדותה בסכין וכיוצא בה. אבל העיסה אי אפשר לרדותה אלא בידים שנמצא כמו לש ועורך. ומתקן הוא ואינו מקלקל. ולפיכך לא הזכירו במקום הזה. הא דתנא דבי שמואל כלל ללמד כי אינו דומה זה לזה כלל:

פיסקא פשט העני את ידו לפנים אקשי' והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה וליכא דהא כל חיובי שבת לא מחייבי עד שיעקור ממקום ד' וינוח במקום ד' ואוקמה רבה לר' עקיבא דסבר קלוטה באויר כמי שהונחה בקרקע דמיא. דתנן [הזורק] מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ר"ע מחייב וחכמים פוטרין. ודחינן ודילמא הנחה ע"ג מקום ד' לא בעי אבל עקירה מע"ג מקום ד' בעי דהא לא שמעי' ליה לר' עקיבא מהא מתניתין אלא בהנחה בלבד. אלא אמר רב יוסף ר' היא כו'. ונדחת

*) מדברי רבינו ז"ל אלו נראה קצת דמפרש דגם רב אחא בריה דרבא מהני נמי דרב ביבי בלשון בעיא ודלא כפרש"י רק דמתני בהדי בעי רב ביבי דמיירי במזיד ודו"ק:

רב נסים גאון

אבות המלאכות ילפי' ממלאכות המשכן כמו שאמרו בפרק במה טומנין (דף מט) אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן וכו' והיתה עבודת הלוים בעגלות שמושיטין את הקרשים ולא זורקין גם כן זהמושיט בשבת מגזוטרא לגזוטרא שהן בדיוטא אחת חייב והזורק פטור ועל העיקר הזה אמרו לא ילפינן זורק ממושיט:

מסורת הש"ס

[לקמן פ.] [ב"ק ע: ע"א וש"נ] נ"א נהי דסבר [לקמן ז:] שם דף ה. [שם ב"מ קיח:] לקמן צז. [גיטין עט.]

אין זה קושיא כ"כ דהא לא קאמר הא עקירה וודאי בעי אלא דילמא קאמר [תוס' ישנים]

דרבי יהודה כצ"ל

לא נתיישב ני דס"מ למימר דפליגי דלא הוי נופו ברה"ר ולרבנן מקום פטור או כרמלית הוא ועוד דס"מ אביי למימר איפכא באילן העומד ברה"ר ונופו נוטה לרה"י אלא תדא מינייהו נקט דברשות היחיד לא מצי לאשכוחי דלרבנן הוי עיקרו רה"ר ונופו כרמלית או מקום פטור ולר' הוי רבותא טפי דאפי' נופו לגמרי ברשות אחר שדי נופו בתר עיקרו. [תוס' ישנים]

לא מחייב רבי אלא ברשות היחיד מקורה דאמרינן °ביתא כמאן דמליא דמיא אבל שאינו מקורה לא וכ"ת הכא נמי במקורה התינח ברשות היחיד מקורה בר"ה מקורה מי חייב *והאמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי אבא א"ר הונא אמר רב המעביר חפץ ד' אמות בר"ה מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר אלא א"ר זירא הא מני אחרים היא דתניא אחרים אומרים עמד במקומו וקבל חייב עקר ממקומו וקבל פטור עמד במקומו וקבל חייב הא בעינן הנחה על גבי מקום ד' וליכא אלא שמע מינה לא בעינן מקום ארבעה ודילמא הנחה הוא דלא בעינן הא עקירה בעינן והנחה נמי דילמא דפשיט כנפיה וקיבלה דאיכא נמי הנחה אמר רבי אבא מתניתין (א) כגון (שקבל בטרסקל) והניח ע"ג טרסקל דאיכא נמי הנחה והא ידו קתני תני טרסקל שבידו התינח טרסקל ברשות היחיד אלא טרסקל שבר"ה רה"י הוא לימא דלא כרבי יוסי בר' יהודה דתניא *רבי יוסי בר' יהודה אומר נעץ קנה בר"ה ובראשו טרסקל זרק ונח על גביו חייב דאי כר' יוסי בר' יהודה פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני אמאי חייב מרה"י לרה"י קא מפיק אפילו תימא רבי יוסי בר' יהודה התם למעלה מי' הכא למטה מי' קשיא ליה לר' אבהו מי קתני טרסקל שבידו והא ידו קתני אלא א"ר אבהו כגון ששלשל ידו למטה מג' וקבלה והא עומד קתני בשוחה ואיבעית אימא בגומא ואב"א בננס °אמר רבא איכפל תנא לאשמעינן כל הני אלא אמר רבא *°ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' א"ר אבין א"ר אילעאי א"ר יוחנן ב'זרק חפץ ונח בתוך ידו של חבירו חייב מאי קמ"ל ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' והא אמרה ר' יוחנן חדא זימנא מהו דתימא ה"מ היכא דאחשבה הוא לידיה אבל היכא דלא אחשבה הוא לידיה אימא לא קא משמע לן א"ר אבין א"ר אילעאי א"ר יוחנן ג'עמד במקומו וקיבל חייב עקר ממקומו וקיבל פטור תניא נמי הכי אחרים אומרים עמד במקומו וקיבל חייב עקר ממקומו וקיבל פטור בעי ר' יוחנן זרק חפץ ונעקר הוא ממקומו וחזר וקיבלו מהו מאי קמבעיא ליה אמר רב אדא בר אהבה שני כחות באדם אחד קא מבעיא ליה שני כחות באדם אחד כאדם אחד דמי וחייב או דילמא כשני בני אדם דמי ד'ופטור תיקו א"ר אבין א"ר יוחנן הכניס ידו לתוך חצר חבירו וקבל מי גשמים והוציא חייב מתקיף לה ר' זירא מה לי הטעינו חבירו מה לי הטעינו שמים איהו לא עביד עקירה לא תימא קיבל אלא קלט והא בעינן עקירה מעל גבי מקום ד' וליכא אמר רבי חייא ברי' דרב הונא כגון שקלט מעל גבי הכותל נמי והא לא נח כדאמר *רבא בכותל משופע הכא נמי בכותל משופע והיכא איתמר דרבא אהא דתנן

היה

מקורה. שיש לה גג: כמאן דמלי (ב). דבר שתוס מכל צד הוי כמלא תפלים עד גגו דאין אוירו חשיב אויר הלכך כל הנזרק לתוכו הוי כמונח: התינח רה"י. דבע"ה אלא רשות הרבים דעני מי מוקמת ליה במקורה: לדגלי מדבר. וכל מלאכות דשבת ממשכן גמרי לקמן מדנסמכה פרשת שבת לפרשת משכן בויקהל: הא מני. דלא בעי מקום ד' אחרים היא: עמד במקומו. זרק חפץ וקבלו אחר עמד המקבל במקומו וקבל: חייב. הזורק דאיהו עבד עקירה והנחה: עקר. המקבל ממקומו ורץ לקראת החפץ וקבלו: פטור. הזורק דלא איתעביד הנחה מכחו: דפשיט כנפיה. °פרש בגדו דהוי ד': טרסקל. סל: רשות היחיד הוא. ואמאי מחייב משום הוצאה: לימא. מתניתין דלא חשיב ליה רה"י דלא כרבי יוסי ברבי יהודה: וזרק. מרשות הרבים: ונח על גביו חייב. דאע"ג דלמטה לא הוי קנה רחב ד' הואיל ובראשו ארבע אמרינן גוד אחית מחיצה והוי רה"י גמור: למעלה מי'. הוי רה"י הואיל ורחב ד': שלשל. השפיל כמו °היה משלשל בחבל: למטה מג'. דהויא כקרקע: והא עומד קתני. העני עומד בחוץ והא יושב הוא: בשוחה. כופף עצמו: ואיבעית אימא. בעומד בגומא וידו סמוכה לשפתה: איכפל תנא כו'. טרח התנא בכל זאת ולא היה לו להודיענו דמוציא מרשות לרשות חייב אלא על ידי דברים הללו שאין דרכן בכך לתני פשט כנף בגדו לפנים דהוי ד': היכא דאחשבה. זה העושה מלאכה נתכוון לתתה ליד חבירו כי מתניתין: אבל היכא דלא אחשבה. שהלכה ונחה מעצמו ביד חבירו דהאי דזריק לא אחשבה ליד חבירו להטותה בגווה דלא נתכוון לכך: עמד. המקבל במקומו וקבל: חייב. הזורק: פטור. הזורק דלא עביד הנחה: מאי קמיבעיא ליה. מאי ספיקא איכא מאיזה טעמא יפטור הא עבד עקירה והנחה: כשני בני אדם דמיא ופטור. דהוו להו שנים שעשאוה דכיון שלא הניח החפץ לילך עד מקום הילוכו ולנוח אלא רץ אחריו ועכבו הויא ליה עקירה קמייתא בלא הנחה: מה לי הטעינו חבירו. דפטר ליה תנא דמתניתין דקתני או שנתן לתוכה והוציא שניהן פטורין: לא תימא קיבל. פשט ידו וירדו לתוכה דלא עבד מעשה: אלא אימא קלט. השתא סלקא דעתך כשהיה הקילוח יורד הכה בידו אחת וקבלו בחברתה דעבד ליה עקירה:

קורא

לא מחייב ר' אלא ברשות היחיד מקורה. נראה לרשב"א דמשמע ליה מדלא נקט מרשות היחיד לרה"י ורשות הרבים באמצע כמו בפלוגתא דר"ע ורבנן והיא דגיטין פ' הזורק (ד' עט: ושם) גבי היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כו' וקאמר כמאן כרבי דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא לא סברי דרב ושמואל דהכא דאמרי דלא חייב ר' אלא ברשות היחיד מקורה ולדידהו צריך לשנויי דהתם משום איגטורי כדמשני התם אליבא דרבנן אפילו תימא רבנן כי פליגי רבנן לענין שבת אבל הכא משום איגטורי כו':

אמאי חייב מרה"י לרה"י קא מפיק. ואפילו משום מושיט ובדיוטא אחת לא מחייב °לפי הירוש' דמגריך שיקבלנו שני מידו:

כאן למטה מי'. וא"ת נהי דרשות היחיד לא הוי ר"ה נמי לא הוי אלא ככרמלית כמו עמוד גבוה שלשה ורחב ד' ואמאי חייב ויש לומר דאין כרמלית בכלים כמו שפירש רש"י לקמן גבי היתה קופתו מונחת כו' קשה לר"י מה עלה על דעתו של המקשן דע"כ ידע דמתניתין מיירי למטה מי' בלא פירכא דר' יוסי בר' יהודה *דכל למעלה מי' הוי מקום פטור ולא מחייב לכ"ע וא"כמאי פריך מרבי יוסי ברבי יהודה הא מילתא דפשיטא היא דלמטה מי' לא הוה רה"י דהא תנן לקמן בהזורק (ד' צט.) חולית הבור והסלע שהם גבוהים י' ורחבים ד' הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מכן פטור ופשיטא דרבי יוסי כרבי יהודה לא איירי אלא למעלה מי':

כגון ששלשל ידו למטה מג' וקבלה. וקסבר רבי אבהו דאגד יד שמיה אגד דאי לא הוי שמיה אגד מאי איריא דנטל עני מתוכה אפילו נתן בעה"ב לתוכה יהא חייב העני כשהוציא כיון דיד העני מיירי נמי דהוה למטה מג' דמסתמא יד בעה"ב ויד עני איירי בענין אחד דהא כי נטל מתוך ידו של בעה"ב דהוי למטה מג' הויא יד עני נמי למטה מג' ובכהאי גוונא אפילו נותן בעה"ב לתוך יד העני יהא חייב:

בגומא. צריך לפרש בגומא שהיא רשות הרבים כגון שרבים משתמשים בה למ"ד תשמיש על ידי הדחק שמיה תשמיש (לקמן ד' ח:) או בענין שמהלכים שם רבים אבל גומא שהיתה כרמלית או מקום פטור כיון שגופו שם ידו שהיא פשוטה לרשות הרבים לא הויא כרה"ר דבתר גופו גריר אע"פ שהיא למטה מג' כיון דסבר אגד יד שמיה אגד כדפי':

ה"מ היכא דאחשבה לידיה. וא"ת ולימא הך ולא ההיא דלעיל וי"ל דה"א דוקא לענין הנחה חשובה כד' על ד' אבל לגבי עקירה לא:

כשני בני אדם דמי ופטורי. פי' כי היכי דבשני בני אדם פטור הראשון משום דלא עבד כלל הנחה ה"נ כיון שחטפו מהילוכו ולא הניח החפץ ללכת עד מקום הילוכו לא הויא הנחה דלא נח מכח הזורק או דילמא כאדם אחד דמי וכיון דעביד עקירה והנחה חייב ולא דמי לשנים שעשאוה ור"ח גריס איפכא כשני בני אדם דמי וחייב דאמר לעיל עמד במקומו וקבל חייב וה"נ כי קבלה הוא עצמו ולא חטפה מהילוכו ליחייב דהא איתעביד מחשבתו או דילמא כאדם אחד דמי ופטור דהוי כמו שנותן מימינו לשמאלו דאע"פ שהעבירה ד' אמות פטור:

היה

י א מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ב:

יא ב ג ד מיי' שם הלכה טו:

לקמן נח.

ס"א נט

[מכות ז. ושם ליתא צשלשל בחבית]

לקמן קא. עירובין לג:

ים גורסין רבה

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' אבא מתני' נמי כגון (שקבל בטרסקל) נ"ב מ"ב ס"א בטרסקל: (ב) רש"י ד"ה כמאן דמלי דמי דבר:

כתובות לא:

גליון הש"ס

גמ' ביתא כמאן דמליא. עי' עירובין ד' עו ע"ב: שם אמר רבא איכפל תנא לאשמעינן וכו'. וכמ"ש עו ע"ה. וק"ל דדילמא מש"ה נקט ידו דאיירי ע"כ בלמטה ומוכח מזה דאגד יד שמיה אגד: תוס' ד"ה ואמאי חייב וכו' לפי הירושלמי וכו'. הובא לעיל ג ע"א תוס' ד"ה נעשאה:

אמר מהר"ם דמעיקרא ס"ד דמתני' איירי למעלה מי' ושולי הכלכלה למטה מי' ול"צ גוד אחית והוי שולי הכלכלה רשות הרבים [תוס' ישנים]

רבינו חננאל

ואוקמה ר' זירא כאחרים. דתניא אחרים אומרים עמד במקומו וקיבל אפי' בידו חייב. ש"מ לא בעי מקום ד'. ודחינן כגון שפשט כנפיה וקיבלה דאית בכנפיה מקום ד'. ואמרי' מתני' נמי כגון שקיבלה בטרסקל שבידו שיש בו ד'. פי' טרסקל טאבק. איני והא קיי"ל דטרסקל ברשות הרבים רה"י היא. נימא דלא כר' יוסי ב"ר יהודה. אפי' תימא ר' יוסי ב"ר יהודה היא מתני' והתם דתני נעץ קנה ברה"ר והניח בראשו טרסקל [וזרק] מרה"ר ונח על גביו חייב כשהיה טרסקל זה נתון למעלה מי' שאין רה"ר למעלה מי'. מתני' בטרסקל שבידו למטה מי' ודחי' לה ר' אבהו להא ואוקמה הוא כגון ששלשל ידו למטה מג' וקיבלה. דכל פחות מג' כלבוד דמי. וכאלו בקרקע הניח והאי העני עומד בשוחה כדכתיב (ישעיה ס) והלכו אליך שחוח. והוא פי' כפוף כדכתיב (שם נח) הלכוף כאגמון ראשו. פי' בגומא בור כדכתיב חופר גומץ. גומץ וגומא הכל אחד הוא ננס קצור בקומתו. ונדחו אלו כולם. ואוקמא רבא הכי ואמר האי סבר ידו של אדם חשובה לו כד' על ד'. וכן אמר ר' יוחנן

רב נסים גאון

אמר ר' אבהו כגון ששלשל בידו למטה מג' וקיבלה. ועיקר דבריהן במשנה אבל בתוספתא במס' כלאים ועירובין וסוכה אמרו כל פחות מג' כלבוד דמי ואם היתה ידו של עני סמוכה לארץ בפחות מג' לדברי ר' אבהו והניח בעל הבית בתוכה הרי אלו כאילו הניח בארץ ובמקום שיש בו ד' חייב וכבר אמרנו בברכות בפרק ג' (דף כה) כל פחות מג' כלבוד דמי והלכתא גמירי לה כמו שאמרו בפרק הזורק (דף צז) ואמרו עוד בעירובין ובסוכה לגוד וללבוד ולדופן עקומה:

מתקיף

יב א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה לא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שנב סעיף א:
יג ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
יד ג ד ה ו מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ד ופ"ח מהלכות טומאת אוכלין הלכה ג:
טו ז ח מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ח:
טז ט שם הלכה י:
יז י שם הלכה יב:

עירובין צז: [קג.]
[עירובין צח.]
לקמן ק.
ג"ז שם עירובין עא: טבול יום פ"ב מ"ה
[רש"ל אבל עומד לכתף פטור]
כתובות לא. ע"ש עירובין:
לקמן לא:
[כתובות לא: עירובין לח.]

*היה ^א^קורא בספר על האיסקופה ונתגלגל הספר מידו גוללו אצלו ^ב^היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו עד שלא הגיע לי' טפחים גוללו אצלו משהגיע לי' טפחים הופכו על הכתב והוינן בה אמאי הופכו על הכתב *הא לא נח ואמר רבא בכותל משופע אימור דאמר רבא בספר דעביד דנייח מים מי עבידי דנייחי אלא אמר רבא ^ג^כגון שקלט מע"ג גומא גומא פשיטא מהו דתימא כיון ע"ג מים לאו הנחה הוא קמ"ל ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא מים ע"ג מים היינו הנחתן אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו בעי רבא *אגוז בכלי וכלי צף ע"ג מים בתר אגוז אזלינן והא נייח או דילמא ^ד^בתר כלי אזלינן והא לא נייח דנייד תיקו ^ה^שמן שצף ע"ג יין מחלוקת ר' יוחנן בן נורי ורבנן *דתנן ^ו^שמן שצף ע"ג יין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן בלבד ר' יוחנן בן נורי אומר שניהם מחוברים זה לזה א"ר אבין א"ר אילעאי א"ר יוחנן ^ז^היה טעון אוכלים ומשקין ונכנס ויוצא כל היום כולו אינו חייב עד שיעמוד אמר אביי ^ח^והוא שעמד לפוש *ממאי מדאמר מר ^ט^תוך ד' אמות עמד לפוש פטור לכתף חייב חוץ לד' אמות עמד לפוש חייב לכתף פטור מאי קמ"ל שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך הא אמרה רבי יוחנן חדא זימנא *דאמר רב ספרא א"ר אמי א"ר יוחנן (א) ^י^המעביר חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך אמוראי נינהו מר אמר לה בהאי לישנא ומר אמר לה בהאי לישנא: ת"ר *המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר בשלמא *בן עזאי קסבר מהלך כעומד דמי אלא רבנן נהי נמי דקסברי מהלך לאו כעומד דמי היכא אשכחנא כה"ג דחייב א"ר ספרא א"ר אמי א"ר יוחנן

מידי

רש"י

קורא בספר. כל ספרים שלהם עשוים כמגילה: ונתגלגל הספר מידו. ורֹאשו אחד בידו: גוללו אצלו. ובפרק בתרא דעירובין מוקים לה באיסקופת כרמלית כגון גבוה ג' ורחבו ד' ורשות הרבים עוברת לפניו דאי נפל כוליה מידיה ומהדרי ליה מרה"ר לאיסקופה לאו חיוב חטאת איכא הלכך השתא דראשו אחד בידו ואין כאן עקירה אפילו משום שבות נמי לא גזור: היה קורא בראש הגג. שהוא רה"י: ונתגלגל הספר מידו. וראשו אחד בידו: עד שלא הגיע. ראש התחתון: לי'. התחתונים שהוא אויר ר"ה גוללו אצלו: הגיע לי'. אסור לגוללו דגזור רבנן משום שבות היכא דאוגדו בידו אטו היכא דנפק מידיה כוליה דלא לייתיה דאיכא חיובא דאורייתא: הופכו על הכתב. כתבו לצד הכותל והאנך כלפי ר"ה שלא יהא מוטל כל כך בבזיון: והא לא נח. ואמאי אסור לגוללו אצלו: משופע. בולט מלמטה ומצר מלמעלה דנח ליה על אותו שיפוע: מי עבידי דנייחי. אלא בדבר שיש לו תוך: מהו דתימא. לאו היינו הנחתן דתהוי עקירתו עקירה דהא ניידי ואזלו: קמ"ל. דהיינו הנחתן ועקירתן עקירה: שמן שצף ע"ג יין. ועקר השמן והוליאו לר"ה וה"ה ע"ג מים לענין שבת אבל לענין תרומה לא סגי דלא נקט יין: מחלוקת רבי יוחנן ורבנן דתנן שמן. של תרומה: שצף ע"ג יין. של תרומה: טבול יום. פוסל את התרומה מן התורה ביבמות בפ' הערל (דף עה.): לא פסל אלא שמן בלבד. לפי שאינו חבור זה לזה ושמן פסול הוא ולא טמא הילכך לא פסיל ליה ליין ולענין שבת נמי הוי כדבר אחר הצף על המים דלאו הייט הנחתו: היה טעון אוכלין ומשקין. משמע שלא טענו לכך אלא היה טעון ברה"י כדי להוליכו מזוית לזוית (ב) (או מבעוד יום) ומשעקר רגליו נמלך ויצא ונכנס כל היום כולו: אינו חייב עד שיעמוד. ואח"כ יעקור עצמו לצאת דעמידת גופו ודאי (ג) כעמידת חפץ דמי הלכך כי עמד ועקר ע"מ לצאת מיחייב אבל בלא עמידה ליכא עקירה אלא עקירה ראשונה והיא לא היתה ע"מ לצאת והתורה לא חייבה אלא מלאכת מחשבת וגמרינן ממשכן שיהכון לעשות המלאכה אבל לא יודע שהוא שבת או כסבור שמלאכה זו מותרת: והוא שעומד לפוש. לנוח ההיא הויא עמידה ועקירה דבתרה הוי עקירה אבל עומד לכתף לתקן משאו על כתיפו לאו עמידה היא: מדאמר מר. רבה דהוא רביה דאביי: תוך ד' אמות. המעביר ד' אמות ברה"ר ועמד תוך ד' אמות לפוש וחזר והשלים והניח או עמד שם: פטור. שלא העביר ד' אמות בעקירה אחת ואם לכתף עמד בתוך הד' אמות וכשהשלים ד' אמות הניח או עמד שם לפוש חייב (ד) ועמידה דתוך ד' לאו עמידה היא שהיתה לכתף: חוץ לד' אמות. המעביר ד' אמות שלימות ועמד חוץ לד' אמות אם לפוש עמד הוי הנחת גופו כהנחת חפץ ואם לכתף עמד אין זו עמידה ואם נטלה אחר מידו אחרי כן שניהם פטורין: אמוראי נינהו. ר' אלעאי ור' אמי: מר אמר לה בהאי לישנא ומר אמר לה בהאי לישנא · ומיהו ר' יוחנן חדא זימנא אמרה: חנות. רה"י: פלטיא. רחבה והוא רה"ר: דרך סטיו. מקום איצטבאות שיושבים סוחרים ושם כרמלית עליה דלאו להילוכה הוא כרה"ר: חייב. הואיל ולא עמד בסטיו לפוש אין כאן הנחה אלא בפלטיא: ובן עזאי פוטר. כדמפ' קסבר מהלך כעומד דמי וכמאן נעקר מרה"י ומונח בסטיו ועוקר (ה) מסטיו ומניח ברה"ר: היכא אשכחן כה"ג. דמפסקא רשותא אחריתי מיחייב דילמא לא חייב' רחמנא אלא במוציא מרה"י לר"ה בהדיא:

מידי

תוספות

היה קורא בספר על האסקופה. ואם תאמר ולרבא בפרקין דלא גזר בכרמלית גזירה לגזירה גבי לא יצא החייט במחטו (לקמן ד' יא:) מאי איריא ספר אפילו כל מילי נמי שרי באגדו בידו כיון דאפילו באין אגדו בידו לא אסור אלא מדרבנן ואי אפשר לאוקמה אלא באסקופת כרמלית כדמסיק אביי בפרק בתרא דעירובין (דף צח: ושם) וי"ל דנקט ספר לאשמעינן אפילו ספר אם אין אגודו בידו אסור לאפוקי רבי שמעון דאמר התם כל דבר שהוא משום שבות אינו עומד בפני כתבי הקודש: בכותל משופע. אור"י דאיירי כגון שרבים מכתפים עליו דהוי רה"ר: אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו. ואע"ג דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף ט: ושם) ספינה מינח נייחא ומיא הוא דקא ממטי לה לגבי קנין שאני דלא אקרי חצר מהלכת דחצר ילפינן מיד *ויד נמי איהו דקא מסגי תותא וקא ממטי לה אבל הכא ממשכן ילפינן ושם לא היה מסתמא אלא כדרך שמצניעים חפצים בני אדם ובעי אגוז בכלי וכלי צף ע"ג מים אם הוא דרך כך להצניע חפצים או לא אע"ג דודאי לאו כמונח דמי דקי"ל רכוב כמהלך דמי ובריש פרק בתרא (דף קנג:) משמע נמי דאם נותן על אדם כשהוא מהלך דלא חשיב הנחה *דקאמר מניחו עליה כשהיא מהלכת ונוטל ממנה כשהיא עומדת ואמרינן נמי בהמוציא (לקמן דף פ.) הוציא דיו כשיעור שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב כתיבתם זו היא הנחתם משמע דוקא כתבן שהניחן במקום שישארו שם לעולם אבל אם שפך לכלי אחר לא חשיב הנחה כיון שהוא מהלך: רבי יוחנן בן נורי אמר שניהם כו'. מדנקט טבול יום ולא נקט שני משמע דשמן חשיב משקה דשני אחר מטמא משקין להיות תחלה וכן משמע בפ"ק דפסחים (דף יד: ושם) ומה שקשה ממנחות פירשתי שם בפסחים: בשלמא לבן עזאי מהלך כעומד דמי. קשה לר"י מה צריך להאי טעמא לימא בשלמא לבן עזאי לא אשכחן כה"ג דמיחייב כדפריך מהא טעמא לרבנן דאי משום דמודה בזורק קאמר האי טעמא הא אכתי לא ידע דמודה בזורק דאי ידע לפרוך נמי לבן עזאי הזורק ומושיט היכא אשכחן כו' ותירץ ר"י דה"ק בשלמא לב"ע אפילו משכחת כה"ג במשכן פטור דמהלך כעומד דמי אלא לרבנן תקשה היכא אשכחן כו' *ובירושלמי פריך על דעתיה דבן עזאי אין אדם מתחייב על ד' אמות ברה"ר לעולם דיעשה כמי שהונחה על כל אמה ואמה ויפטר ומשני משכחת לה בקופץ והש"ס דידן לא חשיב לה פירכא כדאמר בהזורק (לקמן דף צז:) דד' אמות ברה"ר הלכתא גמירי לה ולהכי לא מקשה עלה וכן קלוטה לר"ע אע"ג דכמי שהונחה דמיא בזורק ד' אמות ברשות הרבים חייב ולא אמרינן כמי שהונחה תוך ד' אמות ברשות הרבים וריב"א מספקא ליה כיון דבד' אמות ברשות הרבים *)לא אמר מהלך כעומד דמי אף על גב דבעלמא כעומד דמי לבן עזאי אם חייב לבן עזאי אפילו עמד לפוש תוך ד' אמות אם לאו וכן אם לא עמד חוץ לארבע אמות כגון שנטלה אחר מידו אם אמרינן מהלך כעומד דמי חוץ לד' אמות אם לאו וכן קלוטה לרבי עקיבא אם אמר כמי שהונחה דמיא חוץ לארבע אמות אפילו קלטה אחר או כלב או שנשרפה כיון דתוך ארבע אמות לא אמרינן נראה לרשב"א לרבי יוחנן דאמר לעיל המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהם והוציאן פטור לית ליה דבן עזאי דלבן עזאי דאמר מהלך כעומד דמי הוה חייב וכן מוכח בהדיא בריש אלו נערות (כתובות דף לא. ושם):

מידי

[ועיין תוס' מגילה יב. סד"ה בשלמא]

*) הא ליכא למימר דלית ליה מהלך כעומד דמי בשום מקום כי הכא דהפסק סטיו הביב כמונח דהאי טעמא משום הפסק כרמלית א"כ זורק ומושיט נמי ליפטר אלא וודאי גם לרה"י או איפכא נמי אית ליה מהלך כעומד דמי לבד מד"א בר"ס שלכתא גמירי לה אבל מודה בזורק ומושיט רק במהלך פליג ש"מ טעמא לא משום הפסק כרמלית אלא משום דמהלך כעומד דמי בכל מקום והמוציא מרה"י לרה"ר כיון שנכנס לרה"ר חייב אבל עומד ברה"י ומושיט או זורק אינו חייב עד בהנחה לבן עזאי [תוס' ישנים].

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' יוחנן המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך: (ב) רש"י ד"ה היה טעון וכו' מזוית לזוית ומשעקר רגליו כצ"ל ותיבות או מבעוד יום נמחק: (ג) ד"ה אינו חייב וכו' גופו ודאי כהנחת חפץ דמי וכו' מחשבת דגמרי' ממשכן: (ד) ד"ה פטור וכו' לפוש חייב דעמידה דתוך ד' וכו' היא כיון שהיתה לכתף: (ה) ד"ה ובן עזאי וכו' בסטיו ונעקר מסטיו ומונח:

רבינו חננאל

זרק והלכה ונחה בתוך ידו של חבירו חייב. וא"ר יוחנן עמד במקומו וקיבל. כגון שזרק לחבירו (כבו מה) חייב בזה שנעשית מחשבתו. נעקר ממקומו אחרי שזרק שקיבלה פטור הזורק שהרי לא נצטרכה כוונתו לקבל באותו מקום ממילא באה לידו. בעי ר' יוחנן זרק ונעקר הוא ממקומו וקיבל מהו שנמצא הוא שזרק הוא עצמו שקיבל. שני כחותיו הללו שזרק ושנעקר וקיבל כשני בני אדם דמו וחייב. או דילמא אפי' הכי אדם אחד הוא לא נעקר ממקום[זה]והונח במקום אחר אלא מקום העקירה הוא מקום הנחה. כי שניהם כאדם אחד. הן. ועלתה בתיקו. הא דא' משום ר' יוחנן הכנים ידו לחצר חבירו וקיבל מי גשמים והוציאן חייב אתינן לאוקמה כגון שקלט מי גשמים הללו ולא כשהן יורדין גבי הכותל משופע דנחו ע"ג הכותל כגון הא דא' בסוף עירובין בהא דתנן היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו כו' כד נח זה הספר ע"ג כותל משופע ודחינן אימור דא' רבה בספר דעביד דנייד ט"מ דניחי. ואוקמא רבא כגון שקלם מע"ג הגומא ונמצא המוציאו לרה"ר שקלט ממקום ד' רבא לטעמיה דאמר רבא מים ע"ג מים היינו הנחתן אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו. כגון שעקר והוציא אגוזים מרה"י ת מים ברה"ר עקירה איכא הנחה ליכא. בעי רבא הוציא ונתן אגוז בכלי והכלי נתון במים מהו. בתר אגוז אזלינן והא לא נח ועלתה בתיקו. הוציא שמן ונתנו ע"ג [יין] ר' יוחנן בן נורי ורבנן דתנן בפרק (כ' דטב"י) שמן שצף ע"ג יין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן בלבד. ור' יוחנן בן נורי אמר שניהם חיבור לתנא קמא לא נח. לר' יוחנן בן נורי נח כמו המים מים ע"ג מים היינו הנחתו פי' לפוש. כגון שיגע במשוי שעליו ומתכוין לעמוד להתרות ולנוח כדי שיסור וגיעו זה חשוב כאילו יניח המשא מעליו. וכל כי האי גונא הוי הנחה. אבל לכתף שכוונתו המשאוי שעל כתיפו פטור דכמהלך דמי ולא עקר ולא הניח. הא דא"ר יוחנן המתכוון לפנות חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור. שלא היתה עקירה בכוונה להוציאן לחוץ במקום חיוב אלא שאין שם חיוב ועיקרו באלו נערות וכבר פירשנוהו שם. פי' סטיו אצטבא. והוא איקרביסא ועושין כי האי גונא בפני החנויות ועל זה שנינו בחיצונה המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר זהו

גליון הש"ס תוס' ד"ה אגוז. ויד נמי איהו דמסגי תותא. תמוה לי הא בנותן גט ביד עבדו אמרינן דהוי חצר מהלכת והא הוי דומיא דידו אע"כ דאמרינן דומיא דידו דמה"א להלוך ממנו דהקונה אצלו כך בעי' חצר שא"נ מהלכת ממנו דהקונה וצע"ג:

מידי דהוה אמעביר חפץ ברה"ר התם לאו אע"ג דכמה דנקיט ליה ואזיל פטור כי מנח לי' חייב ה"נ ל"ש מידמי התם כל היכא דמנח ליה מקום חיוב הוא הכא אי מנח ליה בסטיו מקום פטור הוא אלא מידי דהוה אמעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' התם לאו אע"ג דאי מנח ליה בתוך ד' אמות פטור כי מנח ליה בסוף ד' אמות חייב ה"נ ל"ש מי דמי התם לגבי דהאי גברא מקום פטור הוא לכ"ע מקום חיוב הוא הכא לכ"ע מקום פטור הוא אלא מידי דהוה אמוציא מרה"י לרה"ר דרך צדי רה"ר התם לאו אע"ג דאי מנח ליה אצדי רה"ר פטור וכי מנח ליה ברה"ר חייב ה"נ ל"ש מתקיף לה רב פפא הניחא לרבנן *דאמרי צדי רה"ר לאו כרה"ר דמי אלא לר' אליעזר *(בן יעקב) דאמר צדי רה"ר כרה"ר דמי מאי איכא למימר א"ל רב אחא בריה דרב איקא אימור דשמעת לר"א *(בן יעקב) דאמר צדי רה"ר כרה"ר דמי היכא דליכא חיפופי אבל היכא דאיכא חיפופי מי שמעת ליה הלכך להא דמיא *א"ר יוחנן ומודה בן עזאי בזורק תניא נמי הכי [א]המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב אחד המוציא ואחד המכניס (א) ואחד הזורק ואחד המושיט בן עזאי אומר המוציא והמכניס פטור המושיט והזורק חייב: *ת"ר [ב]ד' רשויות לשבת רה"י ורה"ר וכרמלית ומקום פטור ואיזו היא רה"י [ג]חריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' וכן גדר שהוא גבוה י' ורחב ד' זו היא רה"י גמורה ואיזו היא רה"ר [ד]סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רה"ר גמורה אין מוציאין מרה"י זו לרה"ר זו ואין מכניסין מרה"ר זו לרה"י זו ואם הוציא והכניס [ה]בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ונסקל [ו]אבל ים ובקעה ואיסטווניות והכרמלית אינה לא כרה"ר ולא כרה"י [ז]ואין נושאין ונותנין בתוכה ואם נשא ונתן בתוכה פטור [ח]ואין מוציאין מתוכה לרה"ר ולא מרה"ר לתוכה ואין מכניסין מרה"י לתוכה ולא מתוכה לרה"י ואם הוציא והכניס פטור [ט]חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורים אדם עומד על האיסקופה נוטל מבע"ה ונותן לו נוטל מעני ונותן לו ובלבד שלא יטול מבעה"ב ונותן לעני מעני ונותן לבעה"ב ואם נטל ונתן שלשתן פטורים אחרים אומרים איסקופה משמשת ב' רשויות בזמן שהפתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ ואם היתה איסקופה גבוהה י' ורחבה ד' ה"ז רשות לעצמה: אמר מר זו היא רה"י למעוטי מאי למעוטי הא [י]דר' יהודה *דתני' יתר על כן א"ר יהודה מי שיש לו ב' בתי' בשני צדי רה"ר עושה לחי

רש"י

מידי דהוה אמעביר חפץ בר"ה. יותר מד' אמות וכל כמה דלא מנח ליה פטור וכי אנחיה חייב ואע"ג דאיפסיק הילוכא בייני וביני: מתחלת ד' לסוף ד'. אמה מלומלמות: לכולי עלמא מקום חיוב. אם ישלהו חוץ לד' ויניחהו כאן שהרי העבירו ד' שלימות: אגדי ר"ה. מרה"י לר"ה (ב) כגון חלר שנפרץ לר"ה דהוי מקום המחילה לדי ר"ה ופליגי בה ר' אליעזר ורבנן בעירובין בפ' כל גגות ואמרי רבנן דלאו כר"ה דמו ואפ"ה כי אפיק מרה"י לר"ה דרך שם חייב: היכא דליכא חיפופי. כגון ההיא דעירובין: היכא דאיכא חיפופי. טפלים יתדות קטנות לפני הכותל שיחופו שם עגלות וקרונות ולא יחופו בכותל ויפילוהו: מי שמעת ליה. דהוי ר"ה ואפילו הכי כי מפיק לר"ה דרך שם חייב: בזורק. מחנות לפלטיא דרך סטיו דחייב דהא לא נח בכרמלית מידי: המכניס והמוציא פטור. דמהלך כעומד והא נח גופו בכרמלית: ד' רשויות. כולהו מפרש ליה: גדר. כותל שהוא גבוה י' ורחב ד' הוי רה"י: סרטיא. מסילה שהולכין בה מעיר לעיר: פלטיא. רחבה של עיר ששם מתקבלין לסחורה: ומבואו'. של עיר רחבים י"ו אמה: המפולשין. מבני ראשיהן *לפלטיא: ענוש כרת. בלא התראה: ונסקל. בהתראה: בקעה. שדות הרבה קנפני"א בלע"ז: איסטווניות. שלפני החנויות שיושבים שם סוחרים: והכרמלית. לקמיה פריך אטו כל הני ים ובקעה לאו היינו כרמלית דקתני תנא לעיל: אינן לא כרשות היחיד. משום דדמיא לרה"ר דאין להם מחילות: ולא כרה"ר. דאינן דומין לדגלי מדבר דלאו להילוכא דרבים עבידי: אין נושאין ונותנין בתוכן. כלומר אין מטלטלין בהן אלא בתוך ד' משום דדומין לר"ה וגזרו בהן רבנן אטו ר"ה: ואם הוציא והכניס פטור. וזו היא כרמלית האמורה למעלה: חצר של רבים. שפתוחין לחצר בתים רבים וחצר פתוחה לרה"ר ובני הבתים יוצאים דרך החצר לרה"ר: ומבואות שאינן מפולשין. שראשו אחד סתום וחצרות פתוחין לו ובני החצרות יוצאין דרך מבוי לרה"ר: עירבו. כל הבתים של חצר יחד בפת וכן לענין המבוי אם עירבו החצרות הפתוחות לו ביחד: מותרים. להכניס ולהוציא מן הבתים לחצר וכן מן החצרות למבוי: לא עירבו אסורין. מפני שסביבה מיוחדת לבעליה והחצר רשות לכולן ונמצא מוציא מרשות לרשות אע"פ שפתיהן רה"י לעשות סייג לתורה להרחיק (ג) שלא יוציא מרה"י לרה"ר והך מילתא לאו מחילוק ד' רשויות היא דבין עירבו בין לא עירבו רה"י היא והמוציא מתוכו לרה"ר חייב: אדם עומד על האסקופה נוטל מעני העומד בחוץ ונותן לו כו'. וזה מקום פטור שהוזכר למעלה שאינו חשוב רשות לעצמו לפי שאינו רחב ד' כדמפר' לקמן ובטל אגב רה"י ואגב רשות הרבים: ובלבד שלא יטול כו'. דמזלזל באיסורי שבת לכתחלה לגרום הוצאה מרה"י לרה"ר וגזירה דילמא אתי לאקולי ולאפוקי להדיא מרה"י לרה"ר: משמשת שתי רשויות. פעמים שהיא משמשת בתורת רה"י ופעמים כרה"ר ולקמיה מפרש לה בשילהי כולהי שמעתתא: הרי זו רשות לעצמה. אע"פ שהיא מרה"י כדאמרינן לעיל בגדר גבוה י' ורחב ד' הויא רשות בפני עצמה ואין מוציאין מן הבית לתוכה ולקמן מפרש טעמא: בשני צדי רה"ר. זו כנגד זו: לחי

תוספות

מידי דהוה אמעביר חפץ בר"ה. ה"ל למנקט המוציא דאיירי ביה לעיל דכל כמה דלא מנח ליה מיפטר אלא משום דבתר הכי נקט מעביר נקט ליה נמי השתא ובכל עניני העברה בר"ה קאמר: התם כל היכא דמנח ליה מקום חיוב הוא. ומוציא ומושיט ומעביר ד"א בר"ה דרך למעלה מי' דחייב אע"ג דאי הוה מנח ליה °למעלה מי' פטור מ"מ תחתיו במקום שמהלך מקום חיוב הוא אבל סטיו הקרקע נמי מקום פטור הוא: מידי דהוה אגדי ר"ה. וא"ת מה פשוט לן יותר דרך גדי ר"ה מדרך סטיו וי"ל דדרך בית שיש לפניו גדין וכן היה מסתמא במשכן: היכא דאיכא חיפופי כו'. ותימה בפ' כל גגות (עירובין לד. ושם) פריך ולפלוג בגדי ר"ה דעלמא פירוש ואמאי פליגי בחצר שנפרצה ומשני אי הוי פליגי בעלמא ה"א כי פליגי רבנן עליה ה"מ היכא דאיכא חיפופי אבל היכא דליכא חיפופי מודו קמ"ל משמע דר"א נמי פליג בדאיכא חיפופי וי"ל דה"ק קמ"ל דהיכא דליכא חיפופי דוקא פליגי אבל היכא דאיכא חיפופי מודה רבי אליעזר אי נמי ההיא סוגיא כרב פפא דהכא דלא מחלק: המושיט והזורק חייב. וא"ת אמאי מודה במושיט וזורק כיון דלא יליף דרך סטיו מדרך גדי לענין (ד) מעביר ה"נ לא נילף בזורק ומושיט וי"ל דלבן עזאי מעביר דרך גדי נמי פטור אע"ג דהיה במשכן משום דמהלך כעומד דמי אבל זורק ומושיט דרך סטיו יליף מזורק ומושיט דרך גדי: ארבע רשויות לשבת. ק' לרשב"א ליתני ה' רשויות דהא קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הזורק מר"ה לתוכו או איפכא חייב ואין מטלטלין בו אלא בד"א וי"ל דהשתא רה"י גמור אלא לענין דאין מטלטלין בו אלא בד"א עשאוה ככרמלית והרי כבר שנה רה"י וכרמלית ולהכי נמי לא תני חצר שלא עירבו*: כרמלית. בירושלמי בריש שבת תני ר' חייא כרמל רך (*ומלא) לא לח ולא יבש אלא בינוני ה"נ כרמלית אינו לא כרה"י ולא כר"ה: יתר על כן א"ר יהודה. הכי מיתני' בתוספתא פרק ז' דעירובין אחד חלון שבין ב' חצרות ואחד הגג שבין בני בתים כו' וגשרים ונפשות ור"ה מקורה מטלטלין תחתיו בשבת דברי ר' יהודה יתר על כן א"ר יהודה כו' פירוש יתר ע"כ בשני בתים תשני גדי ר"ה דאף על גב דליכא למימר פי תקרה יורד וסותם כמו בגשרים ונפשות ור"ה מקורה דרישא אפ"ה נושא ונותן באמצע דקסבר ר"י ב' מחיצות דאורי' כדאמרן בפ' כל גגות (עירובין נה.) וא"ת אמאי לא מייתי הכא מתני' דכל

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמו סעיף א:

יט ב מיי' שם הלכה א וסמג שם טוש"ע א"ח שם:

כ ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

כא ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

כב ה מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ב:

כג ו מיי' פי"ד שם הל' ו סמג שם טוש"ע א"ח ס' שמה סעיף יד:

כד ז מיי' שם הל' יא וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שמו סעיף ב:

כה ח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סע"א:

כו ט מיי' פ"א מהלכות עירובין הל' ה סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שסו סעיף א וסי' שפו סעיף א:

[בעירובין ובכתובות לא נזכר בן יעקב]

כז י מיי' פי"ז מהל' שבת הלכה י סמג שם טוש"ע א"ח סימן שסד סעיף ב:

תוספתא שבת פרק א

[ועי' תוס' עירובין פז: ד"ה ומלא]

[נ"ל ומל וכך העתיקו הערוך ועי' מנחות סו:]

מסורת הש"ס

עירובין לד: כתובות נה:

[ליתא] ס"א לסרטי'

עירובין נח.

לקמן קיז. עירובין ו. [תוספתא פ"א] כב. נט: לה.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואחד המכניס אחד המושיט ואחד הזורק בן עזאי: (ב) רש"י ד"ה אגדי רשות הרבים מרה"י לרה"ר דרך גדי רה"ר כגון חצר: (ג) ד"ה לא עירבו וכו' לתורה להרחיק שאדם מן העבירה שלא יוציא: (ד) תום' ד"ה המושיט וכו' מדרך גדי לענין מוציא ה"נ לא נילף וכו' וי"ל דלבן עזאי מוציא דרך גדי:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה התם כל היכא כו' למעלה מי' פטור. עיין לקמן קב ע"א תוס' ד"ה והוא:

רבינו חננאל

זהו כרמלית. לבן עזאי כאילו עומד בסטיו. שנמצא מוציא מכרמלית לרחבה אלא לרבנן אמאי חייב ואמרי מידי דהוה אמוציא דרך צדי רשות הרבים התם לאו אע"ג דאי מנח ליה בצדי רה"ר פטור. כי מפיק לה לרה"ר חייב הכא נמי כך והוא דאית להתוא כותל שהוא צדי רה"ר חיפופי. פי' אבנים יוצאות מן הקיר כזיזים כדי שלא יחופו ויחככו הבהמות ובני אדם העוברים ובאין בקיר ויהרסוהו. דאפי' לר' אליעזר דאמר צדי רה"ר כרה"ר הן היכא דאיכא חיפופי דברי הכל לאו כרה"ר נינהו. א"ר יוחנן מודה בן עזאי שהזורק מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב. תניא נמי הכי אחד הזורק ואחד המושיט ואחד המוציא ואחד המכניס מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב. בן עזאי אומר המוציא והמכניס פטור המושיט והזורק חייב. מ"מ לא אמרי' קלוטה כמו שהונחה: ת"ר ד' רשויות לשבת. רה"י ורה"ר

רב נסים גאון

מתקיף לה רב פפא הניחא לרבנן דאמרי צידי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דאמו אלא לר' אליעזר דאמר כרשות הרבים דאמו כאי איכא למימר ופלוגא דר' אליעזר ורבנן במס' עירובין בפרק כל גגות העיר (דף לד) דתנן חצר שנפרצה לרה"ר המכניס מתוכה לרה"י או מרה"י לתוכה חייב דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים מתוכה לרה"ר ומרה"ר לתוכה פטור ואמרי' בגמ' ואיבעי תימה בצידי רה"ר קמיפלגי דר' אליעזר סבר צידי רה"ר כרה"ר דאמו ורבנן סברי צידי רשות הרבים לאו כרה"ר דאמו: הבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה בימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן פירשו בתוספתא במסכת טהרות בפרק המסכן [פ"ו] אלו הן ימות החמה משתעקר תבואה מתוכה ואלו הן ימות הגשמים משתרד רביעה שנייה ומפורש הרביעה במסכת תעניות (דף ו) בפ' א':

ורא

ב ה מיי' פי"ו מהל' שבת הלכה לג:

ג ו מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה א:

ד ז מיי' פי"ב מהל' אבות הטומאות הלכה ה:

דלא גגות (עירובין צ:) דקתני התם ועוד אמר רבי יהודה מערבין למבוי המפולש וי"ל דמתני' איכא לפרושי דמערבין בצורת הפתח וקסבר ג' מחיצות דאורייתא א"נ ה"א דמתני' איירי במבוי המפולש לרה"ר אבל אין ר"ה עוברת לתוכו להכי מייתי הברייתא דיתר על כן דאפי' רה"ר (גמורה) עוברת בה מטלטלין ע"י לחי או קורה משום דבתי מחיצות דאורייתא ומ"מ דבפ"ק דעירובין (דף י.) דמתני' הרחב מי' אמות ימעט משמע דלכל היותר לא התיר רבי יהודה אלא עד י"ג אמה ושליש •היינו מדרבנן אבל מדאורייתא אפי' ברוחב י"ו אמות מטלטלין דאית ליה ב' מחיצות דאורייתא דע"כ ל"ל דרבי יהודה איירי ברה"ר גמורה שבוקעין בה רבים כדמוכח בפ"ק דעירובין דף ו: ושם) גבי כיצד מערבין רה"ר ושם פירשתי* וא"ת והא מדקתני סיפא דמבואות המפולשין הוו רה"ר במעי' שפיר נאפוקי מדר' יהודה דאית ליה ב' מחיצות דאורייתא דלדידיה מבואו' המפולשות לא הוו רה"ר כיון דאיכא שתי מחיצות וי"ל דמסיפא לא הוה שמעינן לאפוקי מדר' יהודה דה"א טעמא דרבי יהודה משום דקסבר לחי וקורה משום מחיצה דאיכא מאן דסבר הכי בפ"ק דעירובין (דף טו:) להכי אצטריך למתני' זו היא רה"י גמורה *למעוטי דר' יהודה דלא הוי רה"י דלחי וקורה לא חשיב מחיצה:

ואמאי קרי ליה גמורה כו' מהו דתימא אומר ר"י דלשון גמורה אדרבה איפכא מסתברא זו היא רה"י גמורה אבל זו אינה רה"י גמורה אבל היא רה"י קצת ורש"י ישבה בדוחק (א) לפי הגמרא:

כאן בזמן שישראל שרויין במדבר· משמע קצת דאינה ר"ה אלא א"כ מצויין שם ששים רבוא כמו במדבר:

בשוגג חייב חטאת פשיטא· כיון דאשמעינן דהאי הוי רה"י והאי הוי ר"ה פשיטא דהמוציא מזה לזה בשוגג חייב חטאת:

הא קמ"ל כרב כו' · מכאן מדקדק ר"י דלא קתני איסי אינו חייב על אחת מהן אלא אסקילה אבל חטאת חייב על כולם דלא קאי אחטאת א"כ כי פריך בשוגג חייב חטאת פשיטא הו"ל לשנויי הא קמ"ל כרב דהא דמשני במזיד ענוש כרת ונסקל אצטריכא ליה לא משני מידי ומעיקרא ודאי לא הוה ידע דמיירי בסקילה מדפריך מדר' יוחנן דמיירי בחטאת והיינו משום דאינו חייב אלא אחת לא מצי לאוקמי בסקילה דאז בתרי קטלי קטלינן ליה אבל כי קמפרש דאינו חייב על אחת מהן קאמר איסי או ידע שפיר דלא איירי איסי אלא בסקילה דלא פליג אמתני' דכלל גדול (לקמן עג:) דקתני מגיינא למימר דחייב על כל אחת ואחת ואתי שפיר הא דבעים פרק כלל גדול (שם סט.) קאמר ארבי יוחנן דאמר שאם עשאן כולם בהעלם אחת חייב כו' דידע לה לשבת במאי ומפרש דידע לה לתחומים ואליבא דר"ע ולא מצי למימר דידע לה בדאיסי דהא אכולהו חייב חטאת וכן פירש בקונטרס ולקמן בריש הזורק (דף צו:) מייתי לדאיסי לענין סקילה ולא מישתמיט בשום מקום לאתויי לענין חטאת והא דאמרינן לקמן בריש פרק בתרא· (דף קכד.) לרמי בר חמא דילמא הכי קאמר כל שחייבין על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה אומר ריב"א דאליבא דרמי בר חמא אתיא ההיא ברייתא דלא כאיסי דלאיסי איכא דוכתא דחייב חטאת ולא סקילה:

ואמר רבי יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחת כו'. אין צריך לפרש דפריך דמסתמא לא פליג איסי עלה אלא מדברי איסי נמי יש לדקדק כן מדקתני מניינא כדדייק לקמן בכלל גדול (דף עג:):

לא

לחי מכאן ולחי מכאן· בבתי פלוגה של אחד מן הבתים להיכר בעלמא דקסבר רבי יהודה ב' מחיצות הוו רה"י מדאורייתא והא איכא שתי מחיצות מעלייתא מחיצות של ב' בתים: מהו דתימא כי פליגי רבנן עליה דר' יהודה · בברייתא ואמרי אין מערבין רה"ר בכך למבוי רה"י ה"מ לטלטל שיהא מותר לטלטל בתוכה כדקתני אין מערבין רה"ר בכך דגזור בה משום דדמי לרה"ר: אבל לזרוק · שהזורק מרה"ר לתוכה מודו ליה דחייב דשתי מחיצות דאורייי' ושם רה"י עליה: קמ"ל גמורה. כלומר זו היא שנגמרו מניין מחיצות שלה שיש לה מחיצות מכל צד כגון חריץ וכן גדר דאמרינן מד' לדדין גוד אסיק פני המחיצה על ראשו ונמלא ראשו מוקף מד' לדדין והללו ד' אבל דרבי יהודה לא נגמרו מחיצות שלה למניינן ולאו רה"י היא כלל: מפסקתן · לפסי ביראות בפרק ב' דעירובין דהקילו חכמים משום עולי רגלים בבור בר"ה והבור עצמה רה"י שהיא עמוקה י' ורחבה ד' והממלא מתוכה ומניח על שפתה חייב והקילו חכמים לעשות ד' פסין וביניהן י' אמות דהוי הללו רה"י למלאות מן הבור וקאמר ר' יהודה אם היתה דרך רה"ר מפסקתן יסלקנה מביניהן דאתו רבים ומבטלי מחיצתם והתם רמינן דרבי יהודה אדרבי יהודה דלעיל דאמר נושא ונותן באמצע דלא אתו רבים ומבטלין מחיצות ורבנן אדרבנן ומשנינן לה: אינו צריך · והיינו דקתני זו היא רה"ר אבל הילוך דרבים לבין הפסים לא הוי רה"ר הואיל ואיכא שם ד' מחיצות: ומאי גמורה· הכא ליכא למימר מהו דתימא כדלעיל דעיקר שמייתן משום לטלטל בתוכו וקאמרי רבנן אינו צריך דרשות היחיד היא אפילו לטלטל וכ"ש דהזורק לתוכה מרה"ר חייב: בזמן שהיו ישראל במדבר · חשיבא רה"ר: בזמן הזה · אינו מקום הילוך לרבים דהולכי מדברות לא שכיחי: חייב חטאת

לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך ואמאי קרו ליה גמורה מהו דתימא כי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה דלא הוי רה"י ה"מ לטלטל אבל לזרוק מודו ליה קמ"ל: אמר מר זו היא רה"ר למעוטי מאי למעוטי אידך דרבי יהודה *דתנן רבי יהודה אומר אם היתה דרך רה"ר מפסקתן יסלקנה לצדדין *וחכמים אומרים אינו צריך ואמאי קרו ליה גמורה איידי דתנא רישא גמורה תנא נמי סיפא גמורה ולחשוב נמי מדבר דהא תניא איזו היא ר"ה סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין *והמדבר אמר אביי לא קשיא כאן בזמן שישראל שרויין במדבר כאן בזמן הזה: אמר מר אם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ונסקל בשוגג חייב חטאת פשיטא במזיד ענוש כרת ונסקל אצטריכא ליה הא נמי פשיטא הא קמ"ל כדרב דא"ר *מצאתי° מגלת סתרים בי רבי חייא וכתוב בה איסי בן יהודה אומר אבות מלאכות מ' חסר אחת ואינו חייב אלא אחת איני *והתנן אבות מלאכות מ' חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי ואמר רבי יוחנן *שאם עשאן כולן בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת אלא אימא אינו חייב על אחת מהן והא קמ"ל האמהנך דלא מספקן: אמר מר אבל ים ובקעה והאיסטווניות והכרמלית אינן לא כרה"י ולא כרה"ר ובקעה אינו לא כרה"י ולא כרשות הרבים והא *תנן *הבקעה בימות החמה רה"י לשבת ורה"ר לטומאה בימות הגשמים רה"י *(לכאן ולכאן) אמר עולא לעולם כרמלית הויא ואמאי קרי לה רה"י לפי שאינה רה"ר *רב אשי אמר

כגון

פשיטא. כיון דתנא הדא רה"י והדא רה"ר ניתני סתמא ואם הוציא והכניס חייב ואנא ידענא דשגגתו חטאת דהא שבת זדונו כרת הוא· הא נמי פשיטא. דבהתראה סקילה ממקושש: מגילת סתרים. שהסתירוה מפני שלא ניתנה ליכתוב וכששומעין דברי יחיד חדשים שאינן נשנין בב"ה וכותבין אותן שלא ישתכחו מסתירין את המגילה: אינו חייב אלא אחת. הכא משמע אם עשאן בהעלם אחד שלא נודע לו בין כל אחת ואחת שחטא אינו חייב אלא אחת דכל חילול דשבת גוף אחד של עבירה הוא: מנינא למה לי. ליתני אבות מלאכות הזורע והחורש כו' למה לי לאשמעי' מניינא הא מני להו ואזיל: חייב על כל אחת ואחת. ובא להודיענו שכוס החטאות שאדם חייב באיסורי שבת בהעלם אחד ואשמעינן מ' חסר אחת הן ותו לא. שאפי' עשה תולדותיהן עמהן אינו מביא על התולדה היכא דעשאה עם אביה דה"ל כעושה וחוזר ועושה דכול' חדא עבירה היא: אינו חייב על אחת מהן. אחת יש בהן שאינו חייב עליה מיתה ולא פי' (רבי) איזו היא ואשמעי' תנא דמתני' דקתני נסקל דהא הוצאה והכנסה מהנך דלא מספקן היא דעל זו לא אמר איסי בן יהודה: בימות החמה. שאין בה זרעים: רה"י לשבת. דהא לאו הילוך לרבים הוא שאין רבים מסתלקין מן המסילה לילך בשדה: רה"ר לטומאה. וספקו טהור דהא לאו מקום סתירה הוא שיש בני אדם נכנסים לה דספק טומאה לטמא מסוטה גמרינן לה והתם סתירה כתיב ונסתרה והיא נטמאה דבמקום סתירה טמאה היא לבעלה מספק ומכאן אתה דן לשרץ: בימות הגשמים. שהיא זרועה אין אדם נכנס לה: לעולם כרמלית הויא. והזורק מרה"ר לתוכה אינו חייב:

כגון

רבינו חננאל

[illegible]

עירובין [כ.] כב.

לקמן צו: ג

לקמן סט. עג: [צו:]

ב"ק נ: ס"א פ"ג מ"ד

[טהרות פ"ו מ"ז]

הגהות הב"ח (א) תוס' ד"ה ואמאי וכו' ורש"י ישבה בדוחק (לפי הגמרא) תא"מ ונ"ב ס"א לפירוש גמורה:

גליון הש"ס

מלאכות ארבעים חסר אחת אינו חייב על אחת מהן נמצא חייב על אחת בפני עצמה בספק ולתי המוציא פרשות לרשות דלא מספקא חיוב. דתני בהדיא בשוגג חייב חטאת במזיד חייב כרת ונסקל הא דתנן בטהרות פ"ו הבקעה בימות החמה רה"י לשבת ומטלטלין בה רה"ר לטומאה וק"ל ספק טומאה ברה"ר טהור בימות הגשמים שמלאה מים ואין אדם נכנס לתוכה רה"י לזה ולזה. משני עולא לעולם הבקעה כרמלית היא והא

כגון דאית לה מחיצות וכי הא דאמר עולא א"ר יוחנן *(א)קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ואפילו כור ואפילו כוריים הזורק לתוכו חייב מ"ט מחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין בשלמא רב אשי לא אמר (א) כדעולא אלא עולא מ"ט לא אמר כשמעתיה אמר לך אי דאית לה מחיצות בקעה קרי לה קרפף היא ורב אשי °רה"י קתני: והכרמלית אטו כולהו נמי לאו כרמלית נינהו כי אתא רב דימי א"ר יוחנן לא נצרכה אלא ג'לקרן זוית הסמוכה לרה"ר דאע"ג דזימנין דדחקי ביה רבים ועיילי לגוה כיון דלא ניחא תשמישתיה כי כרמלית דמי כי אתא רב דימי א"ר יוחנן בין העמודין נידון ככרמלית מ"ט אף על גב דדרסי בה רבים כיון דלא מסתגי להו בהדיא ככרמלית דמיא אמר ר' זירא אמר רב יהודה ג'איצטבא שלפני העמודים נידון ככרמלית למ"ד בין העמודים כ"ש איצטבא למ"ד איצטבא איצטבא הוא דלא ניחא תשמישתיה ד'אבל בין העמודים דניחא תשמישתיה לא לישנא אחרינא אבל בין העמודין דזימנין דדרסי ליה רבים כרה"ר דמיא אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא לבינה זקופה ברה"ר ה'וזרק וטח בפניה חייב על גבה פטור אביי ורבא דאמרי תרוייהו והוא שגבוה שלשה דלא דרסי לה רבים אבל *היזמי *והיגי אע"ג דלא גביהי שלשה וחייא בר רב אמר אפילו היזמי והיגי אבל צואה לא ורב אשי אמר ו'אפילו צואה אמר רבה דבי רב שילא כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן *ז'אין כרמלית פחותה מארבעה ואמר רב ששת ותופסת עד עשרה מאי ותופסת עד עשרה אילימא דאי איכא מחיצה עשרה הוא דהוי כרמלית ואי לא לא הוי כרמלית ולא והאמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב בית שאין בתוכו עשרה וקרויו משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכולו °בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות אלא מאי ותופסת עד י' ח'דעד י' הוא דהויא כרמלית למעלה מי' טפחים לא הוי כרמלית וכי הא דא"ל שמואל לרב יהודה שיננא לא תיהוי במילי דשבתא למעלה מי' למאי הלכתא אילימא דאין רשות היחיד למעלה מי' והאמר רב חסדא *נעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב מפני *שרה"י עולה עד לרקיע אלא

כגון דאית לה מחיצות. ואשמעינן דאע"ג דהיקפה יתר מבית סאתים ולא הוקף לדירה שאין ביתו סמוך לה קודם היקף ולענין לטלטל לתוכה הויא ככרמלית כדאמרינן בעירובין שאין מטלטלין בו אלא בד' אפ"ה דאורייתא רה"י היא והזורק מרה"ר לתוכה חייב: כדעולא. דאמר מחיצה היא לקרי רה"י אלא שמחוסרת דירה לכך אסורה לטלטל מדרבנן והא דקתני רה"ר לטומאה כגון שיש פתחים במחילותיה ונכנסין בזו * ויוצאין בזו: עולא. דאמר אמאי קרי לה רה"י כו' מ"ט לא אמר כגון דאית לה מחיצות ורה"י גמורה קאמר וניזל בתר שמעתיה דאמר הזורק לתוכו חייב: ורב אשי. אמר לך רה"י קתני וכרמלית לא קרי לה תנא רה"י: אטו כולהו. הנך ים ובקעה והיסטוונית לאו זו היא כרמלי' דהוזכר במנין רשויות הא קתני הני לא כרה"י ולא כרה"ר ואין מוציאין כו' מ"מ זו היא רשות שלישי: לא נצרכה. כרמלית דקתני אלא לאוסופי כרמלית אחריתי כגון קרן זוית שנכנס בו בית לתוכו והניח מקרקעו לרה"ר: לא ניחא תשמישתיה. שאין יכולין להכנס לה להדיא דרך הילוכו אי נמי בית שפניו עומד באלכסון שזויתו אחת סמוכה לרה"ר והשני' משוכה מרה"ר ולפנים זוית הבולטת מעכבת את הרבים מליכנס בהדי' בתוך כניסה של זוית האחרת: בין העמודים. שהיו עמודים ברחבה ותולין בהם הסגריספ"ן גמטי"א וגם איצטבאות היו לפניהם ליישב שם הסגרים: לא מסתגי להו להדיא. שהיו עמודים הרבה באורך ורוחב וזה שלא כנגד זה: לבינה. שהם לבינה ארכה ורחבה ג' ואין לעביה שיעור יש מהן עבות ויש מהן דקות: וטח על פניה. כגון דבילה שמינה או טיט: חייב. אם זרק ד"א דהוי כמונח ברה"ר דכל למטה מי' רה"ר הוא ובלבד שינוח (או) למטה מג' דהוי כקרקע או באויר כי האי דנדבקה בכותל וכדאמרינן במתני' לקמן הזורק ד' אמות בכותל למטה מי' טפחים כזורק בארץ וחייב וכי אמר למטה מי' ברוחב ד' כרמלית ושאין רחב ד' מקום פטור היינו בתשמיש המסוים כגון גב לבינה וראש כותל או עמוד דהני מסתיים תשמישתייהו אבל אויר כגון פני הכותל דבר הנדבק בו לא הוי רשותא לנפשיה אלא אי למטה מי' הוא הוי רה"ר גמור ואי למעלה מי' הוא דלא שלטי ביה רבים הוי אוירא בעלמא מקום פטור כדתנן למעלה מי' טפחים כזורק באויר ופטור: על גבה פטור. כדמוקי לה אביי ורבא בגבוהה ג' דלא דרסי בה רבים דהוי מקום לעצמה: היזמי. דורנ"ש: היגי. אינגלטי"ר: אע"ג דלא גבוה ג'. הוי מקום פטור לעצמו דלא דרסי בה רבים עליה שלא יזוקו: אפילו היזמי והיגי. דדרסי עליה בסנדליהון אבל צואה אע"ג דלא גבוה לא דרסי עלה ורב אשי אמר אפילו צואה: ה"ג אין כרמלית פחותה מד'. רוחב ואי לא מקום פטור הוא ומותר לכתחלה להוציא משם לרשות הרבים ולרה"י: ותופסת. בגובה עד י' ולקמיה מפרש לה: אילימא דאי איכא מחילה י' כו'. כגון בקעה המוקפת גדר והיא יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה: וקירויו משלימו. עובי קירויו: על גגו. דגבוה י' הוי רה"י ומותר לטלטל בכולו: אלא בד'. דכיון דלא גבוה המחילה י' הוי כרמלית אלמא איפכא שמעינן לה: דעד י' הוי כרמלית. אויר של בקעה או של ים או של קרפף יתר על בית סאתים תופס את שמו עד י' אבל למעלה מי' אין שם כרמלית על אוירו בדבר שאינו מסויים כגון פני לבינה או פני כותל או קלט מן האויר למעלה מי' מותר להוציא לכתחלה משם לרה"י ולרה"ר דאין שם כרמלית עליו כי היכי דאויר למעלה מי' ברה"ר לאו רה"ר הוא כדתנן לקמן למעלה מי' כזורק באויר גבי כרמלית נמי לאו כרמלית הוא ובדבר מסויים כגון ראש עמוד וגב לבינה ליכא לאוקמיה דאי אית ביה ארבע פשיטא דלמעלה מעשרה לא הוי כרמלית דהא אפילו עמוד ברשות הרבים רשות היחיד הוא ואי דלית ביה ארבע ולמטה מעשרה מי הוי כרמלית הא קאמר אין כרמלית פחותה מארבע ואי בדקאי בכרמלית וכיון דלית ביה ד' הוי *שם הכרמלית עליו אם כן מאי איכא למימר בכרמלית מרשות הרבים דאילו ברשות הרבים כי האי גוונא מקום פטור הוא ובטל ומותר לרשות הרבים ולרשות היחיד ואנן אמרינן במתניתין דהאי תופסת עד י' מקולי רשות הרבים הוא הלכך לא מיתוקמא אלא באוירא: אילימא. דאין רה"י שולטת באויר למעלה מי' אלא מקום פטור הוא ובטל אף לגבי רה"ר: נעץ קנה. סתמיה אין רחב ד': וזרק. מר"ה ונח על גביו: חייב. כמונח ע"ג קרקע דלא בעי הנחה על גבי מקום ד' ברה"י כדמפרש לקמיה במתניתין: עד לרקיע. כל אויר שכנגד רה"י בין אויר חצר בין אויר עמוד בר"ה גבוה י' ורחב ד' כנגדו עד לרקיע שם רה"י עליו:
אלא

לא נצרכה אלא לקרן זוית. לא בעי למימר דאיצטריך לגדי רה"ר מכוס דלר"א כרה"ר דמי ואפילו אית בהו חיפופי או שמא מספקא ליה אי מודה להו רבי אליעזר אם לאו: אבל בין העמודים. כרה"ר דמי אע"פ שאין בין עמוד לעמוד ט"ז אמות הוי רה"ר כיון שבני רה"ר בוקעין בה ותוך לבין עמודים °רחב ששה עשר אמה: וטח בפניה חייב. אומר ר"ת דאם נח למעלה מלבנה צריך שיהא בפניה ארבעה על ארבעה ומה שמדובק בפני הלבינה חשוב כמונח עליה אע"פ שאינו אלא באויר וכן הא דתנן למטה מי' כזורק בארץ ומוקי לה רבי יוחנן בדבילה שמינה היינו טעמא נמי דכיון שנדבק בפני הכותל שהוא רוחב ד' על ד' חשוב כמונח עליו וריב"א פי' דאף למעלה מג' לא בעי שיהא בפני הלבינה וכותל ד' על ד' דכיון שרואה את הקרקע חשיב כמונח ע"ג קרקע וקשה לר"י דלעיל (דף ה.) כי פריך אמתניתין דפשט ידו והא בעי עקירה והנחה מע"ג מקום ארבע נוקי מתניתין במחזיק החפץ בענין זה שרואה את פני הקרקע: אילימא דעד עשרה הוא דהוי כרמלית ואי לא לא הוי כרמלית. פרש"י כגון בקעה המוקפת גדר והיא יתירה על בית סאתים ולא הוקף לדירה וקשה לר"י דהא רשות היחיד היא בין לעולא בין לרב אשי ולא הוי צריך לאתויי מרב גידל ועוד דהיכי קאמר ואי לא לא הויא כרמלית והרי ים ובקעה אין להן מחיצות ונראה לר"י דהכי פירושו אילימא עד דאיכא מחיצות י' היינו אויר הראוי למחיצות עשרה לאפוקי בקעה מסוככת בפחות מי' על גבי קונדסין דלא הוי כרמלית כיון דאין גבוהה י' והוי מקום פטור ומותר לטלטל בכולו והאמר רב גידל כו':
פי' קונדסים
והא

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה א' סמג לאוין סה טור שו"ע א"ח ס' שמה וסי' שנח:

לב ב ג מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה ד טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יד:

לג ד מיי' שם הל' ו:

לד ה ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף י:

לה ז ח מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף א:

רבינו חננאל

והא דתנן רה"י כלומר אינה רה"ר. רב אשי אמר וקאמר בבקעה דאית לה מחיצות מדקתני רשות היחיד: קרן זוית הסמוכה לרה"ר ואיצטבא שלפני העמודים ככרמלית נידונין. כל שאין גבוה מן הקרקע ג' טפחים כגון ליבני וכיוצא בה כרה"ר דמי. וכל הגבוה ג' טפחים ואין בו רחב ארבעה וזרק ונח על גביו פטור חוץ מן הזורק ונח על פי הכלב או בפי הכבשן או בידו של אדם וכיוצא בהן המפורשות בהמוצא תפלין משום דמחשבתו משויא לה מקום ומפורש בהמוצא תפלין כי האי גוונא דכל פחות מג' בא"ץ כארץ חשיב. וא"ר יוחנן אין כרמלית פחותה מד' ותופסת עד י' טפחים אבל למעלה מי' מקום פטור הוא והכי פירושא בפ' הזורק כי הא דאמר שמואל לרב יהודה שיננא לא תיהוי במילי דשבתא למעלה מעשרה ואוקימנא בכרמלית ואקילו בה רבנן מקולי רה"י דאי איכא מקום ד' על ד' הוא דהויא כרמלית ואי לא מקום פטור הוא מקולי רה"ר נמי דעד י' הויא כרמלי' למעלה מי' לא הויא כרמלית אלא מקום פטור. הא דרב גידל דאמר בית שאין בתוכו עשרה טפחים וקירויו

מסורת הש"ס

עירובין סו:

ע"ש ותניא פ"ק דעירובין תלר בארבעה נכנסין בזו ויוצאין בזו

[עירובין כב.]

[עירובין לג: לד:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' רב אשי לא אמר כעולא אלא עולא מ"ט:

גליון הש"ס

גמ' קרפף יותר מבית סאתים כו' הזורק לתוכו חייב. עי' לקמן פ ע"א ברש"י ד"ה והוא שיש חוב כו' וד' לט ע"ב ברש"י ד"ה מוקף לכרמלי' וצע"ג: שם רה"י קתני. וע"ש בטהרות פ"ו מ"ז שבילי בית הגלגל רה"י לשבת ושם מ"י איסטוונית רה"י לשבת וצ"ע: שם בתוכו אין מטלטלין וכו'. עי' עירובין פט ע"א תוס' ד"ה במחיצות: תוס' ד"ה אבל בין העמודים כו' רחב ט"ז אמה. עי' עירובין ו ע"ב תוס' ד"ה וכי תימא:

עין משפט
נר מצוה

לז א ב טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יז :

[ועי' תוס' סוכה ד: ד"ה פחות מכאן]

[דף יז.]
לז ג מיי' פי"ד מהלכות שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע שם סעיף ד :

לח ד מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף יג:

[שם ד.]
לט ה מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף י :

מ ו מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף ס :

ומי"ל דהכא יש מחיצות גבוהות מבחוץ וא"צ לצרף הגידוד אלא דאין אויר י' ובנחקק דהיכא הויר י' במקום אחד הוי רה"י אבל בסוכה צריך לצרף הגידוד וביותר מג' לא מצטרף [תוס' ישנים]

רבינו חננאל

משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכלו כי כרה"י הוא חשוב ראמרי' בכי האי גונא גוד אסיק מחיצתא. בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות. מ"ט כיון דלא חזי לדירה אין המחיצות מועילות. אלא כמו שאין שם מחיצות דמו : אמר אביי אם חקק בו ד' על ד' מותר לטלטל בכל הבית. כ"ש אלו הארבעה שיש בגופםן עשר הן הבית והשאר חשובין כחורין. וקי"ל חורי רה"י כרה"י דמו. חורי רה"ר אביי אמר כרשות הרבים דמו ורבא אמר לאו כרשות הרבים דמו. והלכתא כרבא. הא דא' רב חסדא נעץ קנה ברה"י אפילו מאה אמה וזרק מרה"ר ונח על גביו חייב. נימא כר' אמרה דתניא זרק ונח ע"ג זיז כל שהוא ר' מחייב וחכמים פוטרין

רב נסים גאון

הא דאמר רב יהודה אמר רב אמר ר' חייא זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר' מאיר ורבנן ושמעתה זו בפרק הזורק (דף ק) תניא נמי הכי זרק למעלה מי' והלכה ונחה בחור כל שהוא ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרים ותמצא בירור השמועה במס' עירובין בפרק א' (דף יא) אשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל אמר ליה תאני מר מידי בצידת פתח אמר ליה תנינא כיפה רבי מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטרין דר' מאיר סבר חוקקין להשלים ולדבריו אם נחה בחור כל שהוא חייב ורבנן סברי אין חוקקין להשלים ואם נחה בחור כל שהוא פטור עד שתנוח בחור שיש בו ד' ועוד תמצא בפרק א' מן מסכת יומא (דף יא) (ובמסכת שבת) בפרק המוצא תפלין [עירובין דף קא] תנו רבנן פתחי גינה בזמן שיש להן בית שער מבפנים כו' ואמרו אמר אביי לעולם דלית ביה ד' ויש בו לחוק להשלימו לד' ובהא פליגי דר' מאיר סבר חוקקין להשלים ורבנן סברי אין חוקקין להשלים :

ואם חקק בו ד' על ד'. וקשה לריב"א מ"ש מסוכה דאינה גבוהה י' דאמר בפ"ק דסוכה (דף ד.) חקק בה להשלימה לי' אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה פחות מג' כשרה והכא מהני חקיקה אפילו מופלגת מן הכותל הרבה *ותירץ דקאי התם גבי סוכה דבעינן שיהיו מחיצות סמוכות לסכך דילפינן התם (דף ו:) מחיצות מבסכת בסכת בסכות כדאמרי' התם *הרחיק הסיכוך מן הדפנות פסולה ולהכי בעינן שיהא פחות מג' דצריך לצרף הגידוד של חקק למחיצות כדי שיהיו סמוכות לסכך שכנגד הנקב ואע"ג דדופן עקומה מכשרה עד ד' אמות מתרץ לה הש"ס *ה"מ היכא דאיכא מחיצות מעלייתא אבל הכא דלשויה מחילה בפחות מג' מלטרף הגידוד עם המחיצות דהויא סמוך לסכך טפי לא מלטרף*: **התם** לא ניחא תשמישתיה. ולדי רה"ר לרבנן לאו כרה"ר דמי אע"ג דניחא תשמישתיה טפי מקרן זוית דהא אפילו ר"א דפליג בלדי רה"ר מודה בקרן זוית כדפרים' לעיל אפ"ה לא הוי כחורי רה"ר דחורי רה"ר ניחא תשמישתיה טפי : **והלכה** ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת רבי מאיר ורבנן. תימה לר"י דבפרק קמא דעירובין (דף יא: ושם) בכיפה דפליגי בה ר"מ ורבנן אמרינן התם דלא אמרינן חוקקין להשלים לר"מ אלא בים ברגליה ג' וגובהה י' פי' גבוה ג' טפחים שיש בהן רחב ד' אבל אין ברגליה ג' או שאינה גבוה מי' לא אמרינן *וא"כ היכי אמרינן הכא חוקקים להשלים לר"מ בחור כל שהוא ואומר ר"י דאיירי בחורין שדרכן לעשות בשעת הבנין שמפולשין לרה"ר ובלד רה"י הם רחבים ד' אבל לא מלד רה"ר ולכ"ע הוי חור רה"י דהא חורי רה"י כרה"י דמי ולא פליגי אלא לשויה מקום ד' על ד' דלרבי מאיר חוקקין להשלים והוי כל' על ד' אבל ממש בחור כל שהוא אפילו ר"מ מודה דלא אמרינן חוקקין להשלים וכן משמע בירושלמי דגרסינן התם על דעתיה דר"מ בין שיש שם ד' בין שאין שם ד' רואין את הכותל כגמום ודוקא אותם שלמעלה מי' חשיבי חורי רה"י אבל שלמטה מעשרה אין בני רה"י משתמשין שם מפני בני רשות הרבים שמשתמשין בהן וה"פ וכ"ת דלית ביה ד' ואע"ג שהם חורי רה"י הוי כזורק באויר לפי שלא נח על מקום ד' והאמר רב יהודה כו' והא דלא מוקמינן מתני' בחור כל שהו ממש דלא אמרי' חוקקין לכ"ע היינו משום דשתם חורים כך הם ועוד דע"כ הוצרך לאוקמי בדבילה שמינ' דבחור כל שהוא ממש דלא אמר ביה חוקקין להשלים ליכא לאוקמיה דא"כ למטה מי' אמאי כזורק בארץ והא לא נח ע"ג מקום ד' ולא"ל כפרש"י דפריך מגא דבהם מתני' ר"מ היא אלא ע"כ אי מיירי בחור כל שהוא שאינו רחב ד' לריך לאוקמה כר"מ דאמר חוקקין להשלים דלרבנן אמאי למטה מי' כזורק בארץ ויש לייסב פירש"י דהוצרך לפרש משום דסתם מתני' ר"מ קפריך דאי לאו הכי הוה ליה למפרך בהדיא וכ"ת דלית ביה ד' למטה מי' אמאי כזורק בארץ :
אמר

אלא דאין רה"ר למעלה מי' מתני' היא *דתנן הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ אלא אכרמלית דאין כרמלית למעלה מי' ואקילו בה רבנן מקולי רה"י ומקולי רה"ר מקולי רה"י דאי איכא מקום ארבעה הוא דהויא כרמלית ואי לא מקום פטור בעלמא הוא מקולי רה"ר דעד י' טפחים הוא דהויא כרמלי' למעלה מי' טפחים לא הויא כרמלית: גופא אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב *בית שאין תוכו י' וקרויו משלימו לי' על גגו מותר לטלטל בכולו בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות אמר אביי *ואם חקק בו ד' על ד' והשלימו לי' מותר לטלטל בכולו מאי טעמא הוי חורי רה"י וחורי רה"י כרה"י דמו דאיתמר *חורי רה"י כרה"י דמו חורי רה"ר אביי אומר כרה"ר דמו °רבא אומר *לאו כרה"ר דמו א"ל רבא לאביי לדידך דאמרת חורי רה"ר כרה"ר דמו מ"ש מהא דכי אתא רב דימי א"ר יוחנן לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר ותיהוי כחורי רה"ר התם לא ניחא תשמישתיה הכא ניחא תשמישתיה תנן *הזורק ד' אמות בכותל למעל' מי' (א) כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ והוינן בה מאי כזורק בארץ והא לא נח וא"ר יוחנן בדבילה שמינה שנו ואי ס"ד חורי רה"ר כרה"ר דמו לימא ליה לאוקמה בדביל' שמינה לוקמה בצרור וחפץ ודנח בחור °זימנין משני לה שאני צרור וחפץ דמיהדר ואתי זימנין משני לה בכותל דלית ביה חור ממאי מדקתני רישא זרק למעלה מי' טפחים כזורק באויר ואי ס"ד בכותל דאית ביה חור אמאי כזורק באויר הא נח בחור וכי תימא מתני' דלית בהו ד' על ד' והאמר רב יהודה א"ר חייא *זרק למעלה מי' טפחים והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר"מ ורבנן דר"מ סבר *חוקקין להשלים ורבנן סברי *אין חוקקין להשלים אלא לאו ש"מ בכותל דלית ביה חור שמע מינה: גופא אמר רב חסדא *נעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח על גביו אפי' גבוה מאה אמה חייב מפני שרה"י עולה עד לרקיע לימא רב חסדא דאמר כרבי דתניא *זרק ונח ע"ג זיז כ"ש רבי מחייב וחכמים פוטרים (אלמא לא בעינן מקום ד' על ד')
אמר

אלא. דאין אויר רה"ר למעלה מי' והוי אוירא מקום פטור : מתני' היא. ולמה ליה לשמואל לאשמעינן : הזורק ד' אמות. ברה"ר ונדבק בכותל כגון דבילה שמינה כדמוקי לה לקמן : כזורק באויר. ופטור דלאו ברה"ר נח ורה"י נמי לא הוי אלא דבר המסויים ורחב ארבע : כזורק בארץ. וחייב דאויר רה"ר משנח מש הוי הנחה ולא דמי לנח על דבר המסויים למטה מי' דההוא חשיב למיהוי רשות חשוב לעצמו או כרמלית או מקום פטור ולא הויא הנחה ברה"ר: אכרמלית. כדפרישית: ואקילו בה רבנן. לעיל קאי אדרב דימי ורב ששת דאקילו בה רבנן בכרמלית הואיל ואיסורה מדברייהם אקילו בה: מקולי רה"י ורה"ר. רב דימי אשמעינן מקולי רה"י כי היכי דרשות היחיד ליתיה פחות מרחב ד' והמכניס מרה"ר עליו פטור כרמלית נמי לא הוי ומותר לכתחלה להכניס מרשות הרבים ומרה"י עליו ורב ששת אשמעינן דמקולי רה"ר נמי אקילו עלה דאינה תופסת באויר למעלה מי' כרה"י אלא למטה מי' כתורת רה"ר: חקק בו. בקרקע הבית באמלעיתו ארבעה באורך ורוחב: והשלימו. במקום חקק לחלל י' גבוה עד הקירוי נעשה כל הבית כולו חורי רה"י כמו כותלי רה"י ובהם חורים כלפי רה"י שהם כרה"י והני נמי כיון דנגד החקק רה"י גמור איכך הוי פיאות של תשמישי רה"י: חורי רה"ר. חורים שהכותלים כלפי רה"ר: לאו כרשות הרבים דמו. אלא רשות לעצמן הן ואם רחבים ד' הוי כרמלית ואי לא הוי מקום פטור: לא נצרכה. והכרמלית דתני בברייתא אוקמוה רב דימי בקרן זוית כו': תיהוי כחורי רשות הרבים. ואמאי הויא כרמלית: והא לא נח. וכי חזרה נפלה לתוך ד' אמות דעל כרחך כשמכה בכותל קופלת לאחוריה: ושאני לרור וחפץ גרסינן · כלומר בכותל דאית ביה חור ואפילו הכי לא אוקמיה ר' יוחנן בדנח בחור משום דלאו אורחייהו דלרור וחפץ לנוח ע"י זריקה במקום שנופלין שם: אמאי כזורק באויר. הא ה"ל מרה"ר לרה"י דהוה ליה גבוה י' ורשות לעצמו: רבי מאיר ורבנן. במסכת יומא גבי מזוזה: רבי מאיר סבר. דבר שאין בו שיעור ויש שם עובי ורחב לחקוק ולהשלים לכשיעור אמרינן כמאן דחקוק דמי והכא נמי לרבי מאיר חוקקין להשלים וחייב וסתם משנה ר' מאיר: דאמר כרבי. דלא בעי הנחה על גבי מקום ד': זרק ונח כו'. קס"ד מרה"ר לרה"י:
וגופו

מסורת
השי"ס

לקמן ט: ק.

הגהות
הב"ח
(א) גמ' למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר והוינן בה אמאי כזורק:

גליון
הש"ס
גמ' רבא אומר לאו כרה"ר דמו. עיין עירובין דף ע"ג וברש"י שם ברה"ר ותוס' שם זימנין משני לה. כעין זה נדרים מח: תוס' ד"ה והלכה ונחה כו' וא"כ היכי אמרינן הכא חוקקים כו'. עי' חולין קט ע"א תוד"ה אבן:

לקמן נב:

[ג"ז שם. ע"ב]

[לקמן ק.] [יומא יא:] [עירובין יא:] [לג: קא:]

[לעיל ה]

רפ"ג

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה יז:

כב ב מיי' שם הל' יט טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף ו:

כג ג מיי' שם הלכה יט סמג לאוין סה:

כד ד מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע שם סעיף יוד.

כה ה טוש"ע שם סעיף ה:

גמרא

*אמר אביי ברה"י דכ"ע לא פליגי כדרב חסדא אלא הכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ר וזרק ונח אנופו דרבי סבר אמרי' *שדי נופו בתר עיקרו ורבנן סברי [א]לא אמרי' שדי נופו בתר עיקרו: אמר אביי [ב]זרק כוורת לרה"ר גבוהה י' ואינה רחבה ו' חייב רחבה ו' פטור רבא אמר [ג]אפי' אינה רחבה ו' פטור מ"ט אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה כפאה על פיה שבעה ומשהו חייב שבעה ומחצה פטור רב אשי אמר אפי' שבעה ומחצה חייב מ"ט מחיצות לתוכן עשויות: *אמר עולא [ד]עמוד תשעה ברה"ר ורבים מכתפין עליו וזרק ונח על גביו חייב מ"ט פחות משלשה מדרס דרסי ליה רבים משלשה ועד תשעה לא מדרס דרסי ליה ולא כתופי מכתפי תשעה ודאי מכתפין עילויה א"ל אביי לרב יוסף גומא מאי אמר ליה וכן בגומא רבא אמר [ה]בגומא לא מ"ט תשמיש על ידי הדחק לא שמיה תשמיש איתיביה רב אדא בר מתנא לרבא היתה קופתו מונחת ברה"ר גבוהה עשרה ורחבה ד' אין מטלטלין לא מתוכה לרה"ר ולא מרשות הרבים לתוכה פחות מכן מטלטלין וכן בגומא מאי לאו אסיפא לא ארישא איתיביה

נתכוון

רש"י

ונופו נוטה לרה"ר וזרק. מתחילת ד' לסוף ד' ונח אנופו: שדי נופו כו'. דחשיב אגב עיקרו דאית ביה ד' ודרב חסדא דלא כרבי ודלא כרבנן ליתא אחריכא אמר אביי בדרב חסדא דהוי ברה"י אפי' רבנן מודו וכי פליגי רבנן בשדי נופו בתר עיקרו הוא דפליגי: כוורת. עגולה היא: גבוהה י'. כלומר אפי' גבוהה י' אם אינה רחבה ו' באמצעיתה חייב דאכתי חפץ בעלמא הוא ואינה רשות לעצמה דלא הוי רשות דאוריי' אלא גבוהה י' ורחבה ד' על ד' כדאמרי' בעירובין (דף נא.) דכל שיעורין דשבת צריך הן ואלכסונן ודבר עגול כי מרבעת לה מתוכו ומפקע עיגול שסביב הריבוע לא משכחת ביה ד' מרובעים אי לא הוי עיגולו קרוב לששה כדאמרינן גבי סוכה העשויה ככבשן (סוכה דף ז:) דעל כרחיך צריך שתמלא בתוכו אלכסון של ד' על ד' וכל טפח בריבועו טפח ותרי חומשי באלכסונו הרי ה' טפחים וג' חומשין ואביי לא דק ולחומרא הוא דלא דק ולהפרישו מאיסור שבת אף ע"ג דיש כאן אלכסון באינה רחבה ששה מחייב ליה מדרבנן עד דאיכא ששה אבל ודאי לענין קרבן לא מייתי אי הויא ה' טפחים וג' חומשין דהוי כזורק רשות: רחבה ו' פטור. דהוי רשות לעצמה ואכן ממשכן גמרינן °שהיו זורקין מחטיהן במלאכתן זה לזה *ולא היו זורקין רשויות וא"ת בדלא גבוהה עשרה נמי רשות לעצמה היא דהא שמה כרמלית ההיא לאו מדאורייתא הוא רשות אלא מדרבנן ולא להקל על דברי תורה בא כגון זו שיפטר מחטאת: אי אפשר. הואיל וגבוהה י' שלא יהא בה קרומיות מן השתי' בגבוהים מחבריהם של ערב ועולין למעלה מי' שהוא אויר מקום פטור וכיון דלא ניחא כולה ברה"ר לא הויא הנחה לאיחובי: כפאה על פיה. וחלקה אינה רחבה ו' קאי: ז' ומשהו חייב. אם גבוהה ז' ומשהו עדיין חייב וכ"ש פחותה מכן אלא אפילו גבוהה ז' ומשהו דאיכא למימר הואיל ומחיצותיה למטה וקיי"ל הלכה למשה מסיני דאמרינן לבוד (א) אכתי כולה ניחא ברה"ר דכי מטיא פחות מג' סמוך לקרקע ואמר בהן לבוד והויא הנחה אכתי כולה באויר רה"ר היא וחייב: אבל גבוה ז' ומחצה. וה"ה לשני משהויין פטור דמכי מטא לפחות משלשה סמוך לקרקע אמרינן לבוד במחיצותיה והרי היא כמונחת נמצאו שוליה למעלה מעשרה ואינה נוחה כולה ברה"ר ובשלא כפאה ליכא למימר לבוד דלא אמרינן לבוד אלא במחיצות ונהי מילתא בין לאביי בין לרבא דאביי נמי מודה דבעינן הנחה כולה ברשות הרבים אלא דאביי לא חשיב קרומיות אבל בהא מודה דבלא קרומיות איתא למעלה מי': לתוכן עשויות. להניח בהן דבש ולא לכופן כלפי מטה הלכך אין כאן תורת לבוד: תשעה. דוקא נקט דחזי לכתופי דאינו לא גבוה ולא נמוך: וזרק. מתחלת ד' לסוף ד': מכתפי עילויה. וכיון דצריך לרבים רה"ר הוא °בין רחב בין קצר: גומא. עמוקה ט': מאי. גבי רה"י דעשרה תניא לעיל (דף ו.) עומקה כגובהה דקתני חריץ עמוק י' ורחב ד' רשות היחיד הכא מאי אי אמרי' מנחי ביה בני רה"ר חפצים שבידם עד דהדרי ואתו דרך שם ושקלי ליה ונמצא שצריכים לו רבים הלכך רשות הרבים הוא: ה"ג רבא אמר גומא לא מ"ט תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש הלכך לאו צורך רבים הוא אלא כרמלית הוא: אין מטלטלין. דהוי רה"י לעצמה: פחות מכן. או בגובה או ברוחב מטלטלין וא"ת פחות מי' ורחבה ד' כרמלית היא לא גזור רבנן לבטולי מתורת כלים הואיל וכלי הוא: מאי לאו. האי וכן אסיפא נמי קאי דפחות מכן מטלטל לכתחלה אלמא רה"ר חשיב ליה ואוקמא בעמוק ט' דמשתמשין בו קצת: לא ארישא. אגבוהה י' ורחבה ד' דהוי רה"י קתני וכן בגומא:

נתכוון

תוספות

אמר אביי הכא באילן העומד כו'. תימה לר"י דטפי ניחא ליה למימר דפליגי בדרב חסדא ורב חסדא כרבי דלשנויא דאביי דלא שייכא פלוגתייהו בדרב חסדא כ"ש דקשה לרב חסדא דהא איכא ברייתא לקמן בהזורק (דף ק. ושם) דלא כרב חסדא דפליגי רבנן ורבי מאיר בזורק למעלה מעשרה ונח בחור כל שהוא דר"מ מחייב משום דאמרי' חוקקין להשלים והוי כמונח ע"ג מקום ד' וחכמים פוטרין אלמא כולהו מודו דבעינן מקום ד' ברה"י ושמא י"ל דטעמא דרב חסדא דלא בעי' מקום ד' ברה"י משום דאמרי' ביתא כמליא דמי וחשיב כמונח על גבי מקום ארבעה אבל בכותל בעינן שיהא בחור ד' על ד':

רחבה ששה פטור. פר"ח דדוקא נקט ששה דדופני הכוורת יש בהן שני חומשין וצריך שיהא אויר ד' בתוך הכוורת וגבוה י' אף ע"ג דאין אויר גבוה י' אלא עם השולים מצטרפין עם האויר לענין גובה דהלכתא גידוד ה' ומחילה ה' מצטרפין (עירובין דף עג. ושם) אף על גב דרש"י פי' דגידוד ה' ומחילה ה' היינו שעשה מחילה ה' על בור עמוק ה' אין פירושו נראה דהא תנן (שם דף עט: ולקמן דף צט.) בור וחוליתו מצטרפין ואם כן היכי פליג רב חסדא לומר אין מצטרפין כיון דמתניתין היא ובכל גגות (עירובין צג:) אמרי' בהדיא דמודה רב חסדא בתחתונה הואיל ורואה פני י' אלא צריך לפרש דגידוד ה' ומחילה ה' היינו שעשה מחילה ה' על תל גבוה ה' ואין נראה פירוש ר"ח דהא עובי חוליות הבור מצטרף נמי לחלל הבור לארבעה משום דחזי למינח עליה מידי ולהשתמש כדאמר בפ' חלון (עירובין דף עח.) גבי מלאו כולו ביתדות אלא נ"ל הא דנקט הכא ששה לאו דוקא כדפירש"י:

רחבה ששה פטור. שהכוורת עצמה נעשית רה"י כשתנוח והוי כזורק מרשות היחיד לרה"י דרך רה"ר דפטור כדאמר לעיל (דף ד.) דלא יליף זורק ממושיט ואפילו לר' עקיבא דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא הכא פטור דכל מקום שהיא מונחת חשיב רה"י* השתא משמע דפשיטא ליה לאביי דחשיבא כאילו נחה אחר שנעשה רה"י ובפ' הזורק (לקמן צט:) בעי ר' יוחנן בור ט' ועקר ממנו חוליא והשלימו לי' והניחו ברה"ר עקירת חפץ ועשיית מחילה בהדי הדדי קאתו ומיחייב או לא ואת"ל כיון דלא הויא מחילה י' מעיקרא לא מיחייב בור י' ונתן לתוכו חוליא ומיעטו מהו הנחת חפץ וסילוק מחילה כו' וא"כ אביי דפשיטא ליה במחצלת דמבטל מחילתה דקאמר התם בור ברה"ר עמוק י' ורוחב ח' וזרק לתוכו מחצלת וחלקו פטור משום דהשתא לא הויא רוחב ד' וכ"ש דפטור בעשיית מחילה משום דכיון דלא הויא מחילה עשרה מעיקרא לא מיחייב וא"כ הכא הוי ליה לחיובי מהאי טעמא כיון דלא הויא מחילה מעיקרא הרי נח ברשות הרבים וחייב וי"ל דטעמא דאביי משום דלא חשיב לא עקירה ולא הנחה כי אתי בהדי הדדי והכא נמי לא חשיבה הנחה כיון דהנחה ועשיית מחילה בהדי הדדי קאתו והא דפשיטא ליה לרבי יוחנן טפי בעשיית מחילה מבסילוק מחילה היינו משום דדילמא עקירה בעינן שתהא חשובה אבל בהנחה לא:

כפאה על פיה. נראה לריב"א דארחב ששה קאי וכי איכא שבעה ומשהו חייב דכשמגיעות המחילות תוך שלש אין המחילות גבוהות י' ועובי השולים אין מצטרפין דבעינן מחילה הרואה את אויר הכלי שיהא גבוה י' ואע"ג דהיכא דכוורת גבוה י' מצטרפין השולים להיות על גבו רה"י כדאמר לעיל גבי בית שאין תוכו י' כו' וכיון דעל גבו רה"י פטור הזורק מ"מ כיון דאין גבוה י' אלא מחמת לבוד אין אויר פחות מג' מצטרף אלא א"כ יהיו המחילות גבוהות י' לבד השולים דלא אמרינן לבוד אלא במחילות כדפירש בקונטרס תדע דבשולים למטה לא אמרי' לבוד:

שבעה ומחצה פטור. דכשמגיעות המחילות תוך ג' יש שם מחילות עשרה לבד השולים והרי הוא רשות היחיד וחשיב כנח באותה שעה ושוב אינו מתחייב אע"ג דלאחר מכן נופל לארץ ובטל ממנה רה"י ונעשה כמונח ברה"ר אבל אינו רחב ו' אפי' ז' ומחצה חייב דלא אמרי' לבוד אלא במחילות ומחילות לא חשיבי אלא כשיש שם רחב ד' אבל כשאינו רחב ד' הרי הוא כשאר הפנים דעלמא ולא אמרינן לבוד: אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מי'. ולאביי לא חשיב קרומית ליחשב אגודו במקום פטור: אמר ליה וכן בגומא.

נוכל

ועוד דכל למעלה מי' פטר ר"ע [תוס' ישנים]

מסורת הש"ס

[לעיל ד:]

[שם וש"נ]

[עירובין נג.]

[ולא נהירא דלהכתן מיהא פסיו מוציאין רשויות כגון אלון ומזבחות. תוס' ישנים]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ז' ומשהו וכו' הלכה למשה מסיני דאמרי' לבוד כדי חייב כי מטיא כנ"ל ותיבות אלא כולה ניחא ברה"ר נמחק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה רחבה ששה זורקין מחטיהן. עי' לקמן צ"ט ע"ב [illegible] שם ד"ה מכתפין עילויה בין רחב בין קצר. [illegible]

רבינו חננאל

אמר אביי ברה"י כ"ע לא פליגי דרה"י עולה עד לרקיע. והכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ר וזרק מרה"ר ונח ע"ג נופו ר' סבר אמרינן שדי נופו בתר עיקרו ומרה"ר לרה"י זרק דהא יש בעיקר האילן ד' ורבנן סברי כיון דנופו ברה"ר נוטה מרה"ר לרה"ר זרק ולא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו וקי"ל כחכמים: אמר אביי זרק כוורת לרה"ר גבוה עשרה ורחבה ששה פטור כו' חזינן לרבותא מגאונים. פי' שמועה זו. וכן אמרו כוורת זו עשויה ממחצלת של קנים והיא עגולה והיא צריכה ששה מפני שתחתיה לא יעשה משוה מרובע אלא מגלגל. ובהיות בין זוית לזוית ד' טפחים והוא משופע ושלא ימצא יתרון ב"ט. ואילו היתה מרובעת משוה לא הצריכה אלא רוחב ד"ט. ולא הצריכה ו"ט אלא במשופע כדי שימצא בה ד' משוין: ואנן קיבלנו מרבנן זכר אדונינו לברכה כי כוורת זו היא עגולה וצריך להיות חללה*) ו' טפחים על ו' טפחים מרובעות כדי להיחשב מקום רשות בפני עצמה. ואילו לא היה לה חלל**) ד' על ד' דיי לה מיהו כיון שיש בה חלל אינה חשובה רשות בפני עצמה עד שיהא בחללה ד' על ד' טפחים מרובעות וכוורת זו עם כתליה יש בה ו' טפחים על ו' טפחים מה' אצבעות בטפח, נמצאו בה ו' אצבעות הסר אצבע עובי כותלה סביבותיה כשתסיר מזנה בעובי הכל אצבע לכל רוח נמצא חללה כ"ח אצבע על כ"ח אצבע וכל אצבע היא חומש טפח שכן יסדנו החשבון חמש אצבעות בטפח וקיימא לן בהדיא בחשבון מדוקדק כל אמתא ברבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא כשתחלק אלו כ"ח אצבעות לו' טפחים לכל טפח ה' אצבעות וב' אצבעות יתרון האלכסון על המרובע יבא ז' אצבעות לכל טפח נמצאו כ"ח אצבעות ד' טפחים על ד' טפחים חללה של כוורת בלא תוספת ובלא גירעון ולא אמרנו ה' אצבעות בטפח ממש אלא לפי שנוח למתלמד לבא החשבון הזה בלבו. אבל אם תעשהו ו' טפחים לפי חשבון תוציא עובי הכתלים אלו דברי אביי ורבא אמר אפילו אין רחבה ו' פטור אי אפשר לקרומיות של קנים ש[לא] [יעלו] למעלה מי' וקי"ל דלמעלה מי' אין צריך ד' על ד' אלא אפי' קנה עולה למעלה מי' טפחים וזרק ונח על גביו פטור. כפאה על פיה וזרק אם גבוהה ז' ומשהו חייב כי ז' ומשהו וג' חסר משהו הרי עשרה ובעת תשלום למחיצות עשרה נחה על הקרקע לפיכך חייב. אבל אם הוא שבעה וחצי ושלשה פחות משהו הנה משהו חנה עשרה ועוד נמצאת בעת שנוחה בארץ גבוהה מי' טפחים ואין רה"ר למעלה מי' ונמצא כמוציא מרה"י לרה"י. רב אשי אמר אפי' ז' ומחצה חייב שהמחיצות לתוכה הן עשויות ומבפנים אתה צריך ו' טפחים בזמן שנחה קרקעיתה בארץ והמחיצות עולות בי' טפחים אבל מהופכת נמצאת שנחה ע"ג קרקעיתה ברגעת קרומיות של קנים בארץ בפחות מעשרה טפחים וחייב: אמר עולא עמוד תשעה ברשות הרבים ורבים מכתפין עליו וזרק ונח על גביו חייב מ"ט דכל פחות מג' רבים דורסין אותו וכארץ חשוב לפיכך הזורק ונח על גביו חייב מג' ולמעלה אינו נדרס שיותר הוא מכדי הרחק (ידו) [רגליו] של אדם בפסיעות וגם אין מכתפין בו שאין גבוה עד הכתף לפיכך אינו תשמיש הרבים כלל ואינו [illegible]

*) נראה פס"ע דצ"ל חללה ד' טפחים על ד' טפחים וכן מסיק הח"כ בסמוך וכ"ה בתוס' בשמו.

**) נראה דצ"ל ואילו לא היה לה חלל כלל דיי לה.

עין משפט
נר מצוה

מו א מיי' פ"ו מהלכות עירובין הל' ט' סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' תט סעיף ב:

כמו בקופה מיהו האי וכן דקיימי' ביה לפ"ז לאו דוקא כצ"ל רש"ל

מז ב מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה י טוש"ע א"ח סי' שז סעיף כב וסי' שמב:

[וע"ע תוס' חולין לו: ד"ה ואי אשמעינן ותוס' סנהדרין סב: ד"ה וטבול יום ותוס' זבחים יז. ד"ה סג"ה וכו' וקל"ע בתוס' יבמות כג. ד"ה ואי אשמועינן]

מח ג מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה כד:

מט ד מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יא:

נ ה מיי' פי"ד מהלכות שבת הלכה יז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמו סעיף א:

נא ו מיי' שם הל' טו:

נב ז מיי' פי"ב מהל' שבת הלכה יד:

[לעיל ו.]

לפניו מימינו לשמאלו נגד גופו כצ"ל רש"ל

גי' רש"ל

נתכוון לשבות ברה"ר והניח עירובו בבור למעלה מי' טפחים עירובו עירוב למטה מי' טפחים אין עירובו עירוב היכי דמי אילימא בבור דאית ביה עשרה ולמעלה דדלאי ואותביה ולמטה דתתאי ואותביה מה לי למעלה ומה לי למטה הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא אלא לאו בבור דלית ביה עשרה וקתני עירובו עירוב אלמא תשמיש על ידי הדחק שמיה תשמיש זמנין משני ליה הוא ועירובו בכרמלית ואמאי קרי לה רה"ר לפי שאינה רשות היחיד וזמנין משני ליה הוא ברה"ר ועירובו בכרמלית ורבי היא *דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו ביןהשמשות ולא תימא דהוייקא מדחינא לך אלא הוקא קאמינא לך *דתנן אם היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק לתוכה ד' אמות חייב וכמה הוא רקק מים פחות מי' טפחים ורקק מים שרה"ר מהלכת בו הזורק לתוכו ד' אמות חייב בשלמא רקק רקק תרי זימני חד בימות החמה וחד בימות הגשמים וצריכא דאי אשמעינן בימות החמה דעבידי אינשי לקרורי נפשיהו אבל בימות הגשמים אימא לא ואי אשמעינן בימות הגשמים אגב דמטנףמקרי ונחית אבל בימות החמה לא צריכא אלא הילוך תרי זימני למה לי אלא לאו ש"מ הילוך על ידי הדחק שמיה הילוך תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש ש"מ אמר רב יהודה האי זירזא דקני רמא וזקפיה רמא וזקפיה לא מיחייב עד דעקר ליה אמר מר *אדם עומד על האסקופה נוטל מבעה"ב ונותן לו נוטל מעני ונותן לו האי אסקופה מאי אילימא *אסקופת רה"ר נוטל מבעל הבית הא מפיק מרה"י לרה"ר ואלא אסקופת רה"י נוטל מן העני הא קא מעייל מרה"ר לרה"י אלא אסקופת כרמלית נוטל ונותן לכתחלה סוף סוף איסורא מיהא איתא האלא אסקופה מקום פטור בעלמא הוא כגון דלית ביה ד' על ד' וכי הא *דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן מקום שאין בו ד' על ד' טפחים מותר לבני רשות היחיד ולבני רשות הרבים לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו אמר מר ובלבד שלא יטול מבעל הבית ונותן לעני מעני ונותן לבעל הבית ואם נטל ונתן שלשתן פטורין לימא תיהוי תיובתא דרבא *דאמר רבא המעביר חפץ מתחילת ד' לסוף ד' ברשות הרבים אע"פ שהעבירו
דרך

תוספות

טכל לומר דוכן בגומא היינו כלומר אפי' (א) גבוה ט' הוי רה"ר דמכתפין בה ע"י הדחק וכ"ש פחות מתשעה דיותר נוח להשתמש בה וכן משמע בסמוך דקאמר אברייתא דמייתי מאי לאו וכן בגומא אסיפא משמע דכל פחות מי' מטלטלין *כמו בקופה:

ואי אשמועינן בימות הגשמים כו'. בגריכותא חדא סגיא דאי תנא חדא זימנא רקק הוה מוקמינא ליה בדדמי ליה להכי תני תרי זימני רקק אלא כיון דמשכחת צריכותא עביד כאילו תנא בברייתא בהדיא רקק בימות החמה ורקק בימות הגשמים*:

לא מיחייב עד דעקר לי' ממקומו. תימא מאי קמ"ל פשיטא דלא מיחייב כיון דלא עקר ועוד מה שייך הכא הך מילתא וי"ל דקמ"ל דאע"ג דדרך להוליכם בענין זה באין קלין לנושאן והוי כמו עומד לכתף (ב) דאמרי' לעיל (דף ה:) דחייב אפ"ה פטור ומשום דלעיל איירי בכיתוף עמוד ט' ברה"ר ורבים מכתפים עליו נקט ליה הכא ודוקא רמא וזקפיה דכשהניח ראשו האחד חוץ לד' אמות עדיין ראשו השני מונח בתוך ד' וכשחזר ומשליך ראשו [הב'] חוץ לד' אמות עדיין אינו מתחייב דהוי כמגרר החפץ עד שהוציא ראש החפץ חוץ לד' אמות והניחו דאע"פ שחוזר ומושכו נחוץ פטור שלא נעשית המלאכה בבת אחת אבל אם מגרר זירזא דקני בבת אחת עד חוץ לד' אמות או מרה"י לרה"ר חייב כדאמרי' (לקמן המצניע דף צא:) בגונב כיס בשבת היה מגרר ויוצא פטור משום דאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד ואומר ר"י דאם מגלגל חבית ד' אמות ברה"ר או מרה"י לרה"ר חייב דהוי כמו מגרר דליכא נח כלל אבל מגלגל תיבה שהיא מרובעת פטור דהוי כמו רמא וזקפיה דה"א שלא תהא נחה קלת:

לימא תהוי תיובתא דרבא כו'. פרש"י (ג) אע"פ שהעבירו למעלה מי' דהוי מקום פטור ולא נהירא דא"כ ה"ל למיפרך מרבנן דאמרי (לעיל דף ה:) המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ומאי פריך נמי לימא תהוי תיובתא דרבא לימא הא רבנן קיימי כוותיה ועוד דבהמוצא תפילין (עירובין דף צח:) תנן עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר ובלבד שלא יוציא חוץ לד' אמות ודייק בגמרא הא הוציא חייב חטאת לימא מסייע ליה לרבא דאמר רבא המעביר כו' ולפי' הקו' מה ענין זה לזה לכך נראה כפי' ר"ח דמפ' שהעבירו דרך עליו שהעבירו *לפניו נגד גופו דה"א כיון שהגיע כנגדו הוי כמונח וכמלא שלא העביר ד' אמות יחד ומשני התם לא נח דאין זה הנחה *[דרך עצמו]:
אע"ג

רש"י

נתכוין לשבות ברה"ר. המערב עירובי תחומין עירובו קונה לו שביתתו שם שיוכל לילך משם לכל רוח אלפים כאילו שבת שם וצריך שיתכוון לקנות שביתתו במקום שיוכל לאכול שם עירובו אם היה רוצה לאוכלו שמתוך כן מועיל לו עירובו לקנות שביתה דמקום פיתא גורם להתם שייך אינש ואע"פ שהוא בתוך העיר כשקדש היום: למעלה מי' טפחים עירובו עירוב. קס"ד דיכול ליטלו בשבת: אי נימא בבור דאית ביה י' עמוק: ומאי למעלה דדלאי ואותביה. שהגביהו והניחו למעלה מי' מקרקעיתו של בור: ומאי למטה דתתאי ואותביה. שהשפילו והניחו למטה מי' התחתונים אמאי עירובו עירוב הרי הבור רה"י הוא משפת אוגנו ולמטה וכל שמונח בו ברה"י הוא מונח וכיון דנתכוין שתהא שביתתו ברה"ר ולא הניח עירובו על שפת הבור נמצא הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר ואינו יכול להוציאו מרה"י לרה"ר לאוכלו: אלא לאו. האי למעלה מי' דקתני בבור דלית ביה י' וה"ק אם קרקעיתו של בור למטה מי' דהוי הבור חללו י' והוי רה"י אין עירובו עירוב כל מקום שהונח שם ואם קרקעיתו של בור למעלה מי' דה"ל חללו פחות מעשרה עירובו עירוב ולא חשיב ליה כמונח בכרמלית אלמא תשמיש לרבים חשיב ליה: הוא ועירובו בכרמלית. כגון שהיה בור זה בבקעה ונתכוון לשבות על שפתו ובור נמי כיון דלא עמוק י' כרמלית הוא: והאי קרי ליה. נתכוון לשבות ברה"ר: לפי שאינה רה"י. דאילו הואי האי בור בחצר אפילו עמוק י' עירובו עירוב: וזמנין משני ליה. רה"ר דוקא קתני ובור שהוא פחות מי' כרמלית הואי כדאמרינן דלא שמיה תשמיש ודקשיא לך היכי מצי מפיק ליה על כרחיך קניית עירוב בין השמשות איתא כשקדש היום והוא ספק יום ספק לילה: ור' היא דאמר. בעירובין (דף לד:) דשבות שגזרו חכמים באיסורי שבת לא גזרו עליה אלא בשבת ודאי ולא בין השמשות הלכך מכרמלית לרשות הרבים שבות בעלמא הוא ובין השמשות ראוי ליטלו משם ולאוכלו לפיכך קנה עירוב: ולא דחויי קא מדחינא לך אלא דוקא קאמינא לך. דלא שמיה תשמיש לרבים: רקק. גרוויל"א ומים צפין עליו: ורשות הרבים מהלכת בו. שעוברין באותו רקק ברגליהם: פחות מי'. שאין המים עמוקים י': חייב. שהוא כרשות הרבים גמורה: אלא הילוך תרי זימני למה לי. ליתני בסיפא ורקק מים שברה"ר הזורק לתוכו חייב רה"ר מהלכת בו לאשמועינן דבעינן שיהא צורך לרבים למה לי הא מרישא שמעינן ליה אלא להכי הדר תנייה דוקא שיהא הילוך לרבים דאף על גב דע"י הדחק הוא שמיה הילוך אבל אם היה צורך רבים לתשמיש לא חשיב רשות לרבים: זירזא דקני. חבילה של קנים ארוכים: רמא וזקפיה רמא וזקפיה. הוליכו אמות הרבה ברשות הרבים כענין הזה שלא נטלו כולו מן הקרקע אלא זקפו והשליכו וחזר וזקפו והשליכו אין זו עקירה: אסקופת רשות הרבים. כגון אסקופת מבוי שאין עליה תקרה ואין גבוה ג' מן הקרקע ולחי של מבוי לפנים הימנה: רשות היחיד. כגון עומדת תחת התקרה או לפנים מן הלחי או גבוהה י' ורחבה ד': אסקופת כרמלית. אינה גבוהה י' אלא רחבה ד' היכי קתני נוטל לכתחילה סוף סוף איסור איכא: מקום פטור. מקום שאין בו ארבע על ארבע הוא מקום מסוים שיש לו ראש רחב קצת וגבוה ג' ועומד סמוך לרשות היחיד ולרה"ר והכי מוקים לה בעירובין בגבוה ג': ובלבד שלא יחליפו. והכי נמי קתני לעיל ובלבד שלא יטול מן העני ויתן לבעל הבית:
דרך

רבינו חננאל

ואסיקנא הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך תשמיש ע"י הדחק לאו שמיה תשמיש כרבא. והא דאמר רב יהודה זירזא דקני. פי' חבילת קנים רמא וזקפה כגון שהיתה מוטלת [ע"ג הקרקע] והגביה הקצה האחת והאחרת מונחת ע"ג קרקע והעמידה והשליכה אפילו כל היום לא נתחייב שהרי לא הגביהה כלל ואינו חייב עד דעקר ומנח תנחה היא: הא דא"ר יוחנן מקום שאין בו ד' על ד' טפחים מותר לבני רה"ר ולבני רה"י לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו מרשות זה לזה ועל זה הדרך העמדנו זו הברייתא דתניא אדם עומד על האסקופה נוטל מבעל הבית וניתן לו נוטל מן העני ונותן לו ובלבד שלא יטול מבעל הבית ויתן לעני ולא מן העני ויתן לבעל הבית כגון זה הוא שא"ר יוחנן שלא יחליפו ולא יטול מבעל הבית ויתן לעני כו' ואם נטל מבעה"ב ונתן לעני או מן העני ונתן לבעה"ב פטור ואמרי' נימא תהוי תיובתא דרבא ושנינן

רב נסים גאון

וזמנין משני ליה [הוא] ברה"ר ועירובו בכרמלית ור' היא דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות ועיקר דבריו של ר' בברייתא במס' עירובין בפרק בכל מערבין (דף לג:) דתניא נתנו באילן למעלה

מסורת הש"ס

עירובין לג: לד. [עמ"ש]

לקמן קב:

עירובין צח. צט. פס: קא:

עירובין לח. צ"ש נט.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר ליה וכו' כלומר אפילו גבוה ט' הוי רה"ר דמשתמשים בה ע"י הדחק: (ב) ד"ה לא וכו' כמו עומד לכתף חוץ ד' אמות דאמרינן לעיל: (ג) ד"ה לימא וכו' פירש"י. נ"ב ע"י פ"ק דמגילה דף לא תוס' ד"ה והאמר:

דרך עליו חייב התם לא נח הכא נח: *אחרים אומרים *אסקופה משמשת שתי רשויות בזמן שהפתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ ואף על גב דלית ליה לחי *והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב תוך הפתח צריך לחי אחר להתירו וכי תימא דלית ביה ד' על ד' והאמר רב *חמא *בר גוריא אמר רב תוך הפתח אע"פ שאין בו ד' על ד' צריך לחי אחר להתירו אמר רב יהודה אמר רב הכא באיסקופת מבוי עסקינן חציו מקורה וחציו שאינו מקורה וקירויו כלפי פנים פתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ רב אשי אמר לעולם באיסקופת בית עסקינן וכגון שקירה בשתי קורות שאין בזו ארבעה ואין בזו ארבעה ואין בין זו לזו שלשה ודלת באמצע פתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ: *ואם היתה איסקופה גבוהה י' ורחבה ד' הרי זו רשות לעצמה מסייע לי' לרב יצחק בר אבדימי דאמר רב יצחק בר אבדימי אומר היה רבי מאיר *כל מקום שאתה מוצא ב' רשויות והן רשות אחת כגון עמוד ברה"י גבוה י' ורחב ד' אסור לכתף עליו גזירה משום תל ברה"ר:

מתני'

רש"י

דרך עליו. שהגביהו למעלה מי' דלא שליט ביה אויר רה"ר והוי מקום פטור: חייב. כי הדר אנחיה ואע"ג דדרך מקום פטור אזל: לא נח. במקום פטור והויא ליה עקירה מרה"ר והנחה ברה"ר: הכא נח. במקום פטור ביד העומד על האסקופה: פתח פתוח כו'. קס"ד במבוי שהכשירו בלחי ולחיו לפנים מן האסקופה והיינו דקא מתמה ואע"ג דלית ליה לחי מבחוץ והא אמר רב חמא כו': תוך הפתח. של מבוי דהיינו רחב האסקופה: צריך לחי אחר להתירו. שהלחי המתיר את המבוי סתמיה נגד האסקופה וזקוף עליה וקסבר אסור להשתמש נגד הלחי אלא מתודו הפנימי ולפנים הוי היכר המחיצה: וכ"ת דלית ביה רחב ד'. במשך עובי החומה לפיכך אינה רשות לעצמה ומותר להשתמש כנגד הלחי מחודו החיצון שהוא שוה לאסקופה אלא רה"ר ואין לך לחי גדול מעובי החומה שמכאן ומכאן שבהם המבוי ניתר: הכא באסקופת מבוי עסקינן. כדקאמרת אבל לא במבוי שהכשירו בלחי אלא במבוי שהכשרו בקורה וקורת המבוי שיעור רחבה טפח בפ"ק דעירובין (דף יג:) והאסקופה ועובי הפתח מסתמא רחבים הם נמצא חציו של עובי הפתח מקורה וחציו אינו מקורה וכגון שהניח הקורה כלפי פנים לצד המבוי הלכך פתח פתוח כלפנים מחוד החיצון של קורה ולפנים וסבר לה כמ"ד מותר להשתמש תחת הקורה אי משום טעם ההיכרא מלבר כדמפרש פלוגתייהו בעירובין (דף ח:) אי משום דקורה משום מחיצה דאמרינן חודה החיצון יורד וסותם: פתח נעול. והדלת שוקף בפני האסקופה הפנימית וכל האסקופה חוץ לדלת כלחוץ ואפילו תחת הקורה דכיון דנסתם המבוי בטלה לה קורה וליכא למימר יורד וסותם דכל מחיצה שאין בין חלל המחיצות ד' אינן מחיצות ולא שייכא בהו תורת גוד אחית ולהכי לא אוקמא באסקופת בית דסתם בית פתח שלו יש לו משקוף מלמעלה ונמצא עובי הפתח כולו מקורה ואפילו פתח נעול אמרינן יורד וסותם שהרי יש בחלל עביו ד' מן הדלת לסתימת פי התקרה וה"ה דמצי לאוקמא כולו מקורה אלא שאין ברחב עביו ד' אלא משום דסתם עובי החומה אינו פחות מד': באסקופת בית. שכולו פתח מקורה והיינו טעמא דפתח נעול כלחוץ כגון שקירה עובי הפתח בשתי קורות דאילו תקרה שיש בה ד' אמרינן בה יורד וסותם ותו לא אתי נעילת דלת ומבטל למחיצה ואפילו הוא שוקף באמצעיתו דלא דמי למבוי דקורת מבוי קורה היא ולא הוכשרה אלא למבוי הלכך פתח נעול בטלה מתורת קורה דהא אזל ליה מבוי אבל תקרת ד' לא בטלה ירידת סתימתה בנעילת דלת דהלמ"מ הוא גוד ולבוד ודופן עקומה במקום ד' והכא טעמא משום דשתי קורות הוו שאין בזו ארבע ולא בזו ארבע ולא ביניהן ג' והדלת מתוקן להיות נועל באמצע הלכך פתח פתוח כלפנים דכיון דאין ביניהם ג' אמרינן לבוד והוי כחדא ופיה החיצון יורד וסותם דהא השתא אית בה ד': פתח נעול כלחוץ. כיון דבאמצע הוא נמצא הוא מפסיק ביניהן ומחלקן זו מזו שאין נראות יחד לומר בהן לבוד וליכא למימר בחיצונה פיה יורד וסותם דהא לית בה ד': ואם היתה אסקופה גבוהה י' כו'. סיפא דמילתא דאחרים דברייתא דלעיל והדר נקיט לה לפרושה כמו אמר מר: רשות לעצמה. ואין מטלטלין בה אפילו מן הבית ואף על גב דשניהם רה"י: אומר היה ר"מ. דהוא אחרים כדאמרינן בהוריות*: והן רשות אחת. דשניהן רה"י אלא שזה נמוך וזה גבוה: כגון עמוד ברה"י כו'. אסור לכתף עליו מן האגר: משום תל ברה"ר. גבוה י' ורחב ד' דהוי רשות היחיד דאיכא חיובא דאורייתא מרשות הרבים לכתף עליו:

מתני'

[לעיל ו.] | עירובין פ. | [לעיל ו.] | [עירובין פס. נ] | [דף יג:]

תוספות

אע"ג דלית ליה לחי כו'. פרש"י דס"ד דמיירי באסקופת מבוי שהכשירו בלחי ולא נהירא מדקאמר בסמוך לעולם באסקופת בית אלא נראה דמיירי בכל אסקופה בין דמבוי בין דבית בין דחצר ונקט אע"ג דלית ליה לחי משום מבוי דבית וחצר אינו ניתר בלחי וקורה אלא בפסים א"כ נקט לחי משום דבית וחצר נמי ניתרין בלחי מכאן ולחי מכאן ומיירי דקיימא אסקופה כנגד עובי החומה דהיינו בין לחיים שהוא תוך הפתח והדלת עומדת אצל עובי החומה של צד פנים ולהכי פתח פתוח כלפנים שאותו עובי רה"י גמורה היא שיש לה ג' מחיצות ב' מחיצות מעובי החומה ושלישית לצד פנים אע"פ שמצד רביעית הוא פרוץ במלואו אפ"ה כיון שהפתח פתוח בטל אותו עובי למה שבפנים שיש לו ד' מחיצות פתח נעול כלחוץ דכיון שהוא נעול אינו בטל למה שבפנים והוי כפרוץ במלואו למקום האסור ולאו דוקא כלחוץ דהא רה"י גמורה היא מדאורייתא כיון שיש לה ג' מחיצות ואסור לטלטל משם ולחוץ אלא קרי כלחוץ לפי שאינה כלפנים ואסור לטלטל מבפנים לעובי הפתח דרך נקב אם יש בדלת א"נ יש לייסב כלחוץ כגון שפתוח לכרמלית אבל באסקופה כולה ברה"ר חוץ לעובי החומה ליכא לאוקמא דאי לאו גבוה ג' אפילו פתח פתוח הויא כלחוץ דהוי רה"ר ואי גבוה ג' ורחבה ד' כרמלית היא ולא הויא לא כלחוץ ולא כלפנים ואם אינה רחבה ד' מקום פטור הוא ולעולם הוא כלפנים וכלחוץ ואי קיימא כולה לפנים א"כ לעולם הוא כלפנים וא"ת כיון דמיירי באסקופת בית א"כ מאי פריך אע"ג דלית ליה לחי והא אסקופת בית מסתמא מקורה הוא ואית לן למימר פי תקרה יורד וסותם ואור"י דע"כ באינו מקורה איירי דבמקורה אפילו פתח נעול נמי כלפנים: תוך הפתח אע"פ שאין בו ד' צריך לחי אחר להתירו. וא"ת לרבא דמוקי לה בפ' קמא דעירובין (דף ט ושם) דהיינו דוקא בפתוח לכרמלית משום דמנא מין את מינו ונעור לוקי הכא בפתוח לרה"ר ולאביי נמי דלא מפליג התם בין פתוח לכרמלית בין פתוח לרה"ר לוקי באסקופה גבוה ג' דבפ"ק דעירובין (ג"ז שם) מוקי אביי הא דצריך לחי אחר להתירו בדליכא אסקופה ג' או בדליכא אסקופה כלל והמאי דחיק רב לשנויי בע"א וי"ל דלא מצי לאוקמי הכי דא"כ אפילו נעול נמי כלפנים וכי קאמר וכי תימא דלית ביה ד' הוה מצי למיפרך א"ה אפילו נעול נמי: אמר רב יהודה אמר רב הכא באסקופת מבוי עסקינן. דוקא באסקופת מבוי פתח פתוח כלפנים כיון שהקורה ראויה להתיר את המבוי אע"פ שמבוי זה א"צ לקורה שהרי יש לו ד' מחיצות שהפתח והדלת ברביעית מ"מ כיון שראויה להתיר את המבוי מצטרף יחד והוי כאילו מקורה ד' טפחים אבל באסקופת חצר ובית כיון שהקורה אינה ראויה להתיר שם אפילו פתח פתוח הוי כלחוץ הואיל ואינו מקורה אלא חציה ודוקא נקט הכא חציו מקורה דבכולה מקורה אפילו נעול כלפנים דסתם אסקופה שהיא תוך הפתח רחבה ד' אף על גב דאוקי אסקופה דאיירי בה ת"ק באינה רחבה ד' התם מיירי בעומדת חוץ לעובי הפתח ודוקא קירויו כלפי פנים אבל כלפי חוץ אפילו נעול הוי כלפנים דקסבר רב חודו החיצון יורד וסותם כדמסיק בפ"ק דעירובין (דף ח:) וה"ה דהוי מצי למנקט טפח א' מקורה וקירויו באמצעו בלבד שיהא פתוח מארבע מחודו החיצון של אותו טפח עד הדלת*: גזירה משום תל ברה"ר. אומר ר"י דמבית לעלייה לא אסר ר"מ לטלטל דלא יבא לטלטל בכך מרה"ר לעלייה דמינכר מחיצתא ולא טעו אינשי בהכי אלא דוקא תל ברה"י גזר אטו תל ברה"ר דליכא מחיצות ובריש כל גגות (עירובין דף פט. ושם) מפרש דלא אמר ר"מ אלא כגון עמוד ואמת הריחים דקביעי אבל לא מכתשת ודברים המטלטלים ואומר ר"י דאע"ג דקי"ל כר"מ בגזירותיו אפילו לגבי רבים כדמוכח בריש אע"פ (כתובות ד' נז.) גבי הא דאמר ר"מ אסור להשהות אשתו אפי' שעה אחת בלא כתובה הכא אין הלכה כר"מ דבפ' כל גגות (עירובין ד' צא. ושם) פסקינן בהדיא הלכה כר"ש דפליג עליה וקאמר א' גגות וא' חצרות וא' קרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן ושרי לטלטל מגג לחצר: לא

עין משפט נר מצוה

נב א טוש"ע א"ח סי' שמו סעיף ג בהג"ה.

רבינו חננאל

ושנינן הא דרבא (כרנח) [בדלא נח] לפיכך חייב והא (בדלא נח) [בדנח]. פי' דרך עליו שהעבירו על עצמו מימינו ומשמאלו. הא דאחרים דאמרי אסקופה משמשת ב' רשויות פשוטה היא:

[עירובין ס.]

אמר מהר"מ ב"מ למינקט וקירויו כלפי חוץ וכגון שהדלת עומדת באמצע עובי הפתח אבל בטורד הדלת לעמוד כולה לפנים והא דלא אוקימנא בלחי כרש"י וכגון שהלחי באמצע האסקופה ואין משם עד הדלת ד' אמה לפי שאין דרך להעמיד לחי באמצע האסקופה אלא בפנים או בחוץ או כמו שכתבו מהר"מ דלחי הוי משום

מחילה ואפילו נעול הוי כלפנים ולפ"ג דליכא ד' כמו תקרת ד' דאפילו נעול יורד וסותם. [תוס' ישנים]

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פ"ו מהל' תפלה הלכה ח סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' רלב סעיף ב וטוש"ע ח"מ סי' ה סעיף ד:

נד ב שם וא"ח סי' רלב סעיף ג:

נה ג ד מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע א"ח סי' רלב סעיף ג:

מתני' *לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל לא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין *ואם התחילו אין מפסיקין *מפסיקין (*לקרות ק"ש) ואין מפסיקין לתפלה: גמ' הי סמוך למנחה אילימא למנחה גדולה אמאי לא האיכא שהות ביום טובא אלא סמוך למנחה קטנה אם התחילו אין מפסיקין נימא תיהוי תיובתא דר' יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי *כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה לא לעולם סמוך למנחה גדולה ובתספורת בן אלעשה ולא למרחץ לכולא מילתא דמרחץ ולא לבורסקי לבורסקי גדולה ולא לאכול בסעודה גדולה ולא לדין בתחלת דין רב אחא בר יעקב אמר לעולם בתספורת דידן לכתחלה אמאי לא ישב גזירה שמא ישבר הזוג ולא למרחץ להזיע בעלמא לכתחלה אמאי לא גזירה שמא *יתעלפה ולא לבורסקי לעיוני בעלמא לכתחלה אמאי לא דילמא חזי פסידא בזביניה ומטריד ולא לאכול בסעודה קטנה לכתחלה אמאי לא דילמא אתי לאמשוכי ולא לדין בגמר הדין לכתחלה אמאי לא דילמא חזי טעמא וסתר דינא *מאימתי התחלת תספורת אמר רב אבין משיניח מעפורת של ספרין על ברכיו ומאימתי התחלת מרחץ אמר רב אבין משיערה מעפרתו הימנו ומאימתי התחלת בורסקי משיקשור בין כתיפיו ומאימתי התחלת אכילה רב אמר משיטול ידיו ור' חנינא אמר משיתיר חגורה ולא פליגי *הא לן והא להו אמר אביי הני חברין בבלאי למאן דאמר *תפלת ערבית רשות כיון דשרא ליה המייניה לא מטרחינן ליה ולמ"ד חובה מטרחינן ליה והא תפלת מנחה דלכולי עלמא חובה היא ותנן אם התחילו אין מפסיקין ואמר רבי חנינא משיתיר חגורו התם

רש"י

מתני' לא ישב אדם לפני הספר. להסתפר: סמוך למנחה. קודם למנחה: עד שיתפלל. שמא ישכח ולא יתפלל והא אפילו בחול נמי והא דתני הכא משום דדמי להא דתני גבה לא יצא החייט במחטו ע"ש עם חשכה שמא ישכח ויצא משתחשך: ולא יכנס. סמוך למנחה: לא למרחץ כו'. וטעמא דכולהו משום שמא ימשך עד שיעבור זמן תפלה: ואם התחילו. אחת מכל אלו: אין מפסיקין. אלא יגמור ואח"כ מתפלל ובגמרא (דף י.) מפרש בדאיכא שהות לגמור קודם שיעבור הזמן: מפסיקין לק"ש. דאיתא מדאורייתא: ואין מפסיקין לתפלה. ובגמרא (דף יא.) פריך הא תנא ליה רישא: גמ' מנחה גדולה. התחלת זמן תמיד של בין הערבים מכי מתחיל להעריב דהיינו מחצי שבע ולמעלה דהא חצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם וקודרת כנגדה למטה ואינה נוטה לשום צד ומחצי ז' ולמעלה נוטה ברקיע למערב סמוך למנחה מהתחלת שבע: מנחה קטנה. בט' ומחצה שהיו רגילין שלא לאחרו יותר מכן כדאמרי' בתמיד נשחט סמוך לה מתחילת י': אם התחילו אין מפסיקין. בתמיה ויעבור הזמן לימא תהוי תיובתא כו' דקתני הכא יגמרו סעודתם: בן אלעשה. חתנו של רבי היה ופזר מעות ללמוד תספורת של כ"ג [נדרי' נא.] שהיה מספר כל ראשו ולא לגמרי אלא מניח כל השערות קלת כדי שיהא ראשו של זה בצד עיקרו של זה והיינו כסום יכסמו [את ראשיהם] (יחזקאל מד) ומימשך טובא: בורסקי גדולה. עורות הרבה ובתחלת תקונן: לכולא מילתא דמרחץ. לחוף ראשו ולהשתטף בחמין ובצונן ולהזיע: שמא ישבר הזוג. של מספרים ויהא צריך לחזר אחר זוג אחר: למרחץ. נמי לא תימא לכולא מילתא דמרחץ אלא להזיע בעלמא: יתעלפה. פשמי"ר בלע"ז: לעיוני בעלמא. שאין זה תחלת עשייתה ואפ"ה לכתחלה לא יכנס לה סמוך למנחה גדולה: דילמא חזי פסידא בזביניה. שמא נתקלקלו בתוכה העורות: ומטריד. ילטער ויהא טרוד בלערו ולא יתפלל: וסתרו דינא. יסתרו מה שפסקו ויחזרו בהן ומוזר להיות תחלת הדין: מאימתי התחלת תספורת. דנימא שוב אין מפסיק כדתנן אם התחילו כו': מעפורת. סודר ונותנו על ברכיו שלא יפול השער על בגדיו: משיערה מעפרתו הימנו. סודרו הוא ראשון להפשטת בגדיו: משיקשור בין כתפיו. את בתי זרועותיו שקורין ברלייר"א: הא לן והא להו. °בני בבל היו חוגרין את עצמן בחוזק וכשאוכלין צריכין להתירם ובני ארץ ישראל לא היו נוהגין כן בהתרת חגורה קודם נטילת ידים: למאן דאמר תפלת ערבית רשות. במסכת ברכות (דף כז:) מפני שהיא כנגד הקטר חלבים ואימורים שאין מעכבין כפרתן: לא מטרחינן ליה. להפסיק אלא יגמור ואחר כך יתפלל: ולמאן דאמר חובה כו'. בתמיה: לא

תוספות

לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל. והא דאמר בערבי פסחים (דף נט: ושם) ערבי שבתות וערבי ימים טובים לא יאכל עד שתחשך היינו אפילו התפלל לא יאכל כדמפרש התם כדי שיכנס לשבת כשהוא בתאוה אבל לא התפלל אפילו בשאר ימים נמי אסור כדאמר הכא: ואם התחילו אין מפסיקין. אפילו התחילו באיסור כדמוכח בסוכה (דף לח.) גבי מי שבא בדרך ואין בידו לולב נוטלו על שולחנו ופריך למימרא דמפסיקין והא תנן אם התחילו אין מפסיקין ולא משני דהכא בהתחילו בהיתר וגבי לולב התחילו באיסור דמלפרא זמניה הוא וה"נ משמע בגמ' דקאמר כיון דשרי המייניה לא מטרחינן ליה ויתיישב נמי הא דקשה בגמרא גבי לימא תהוי תיובתא דריב"ל: אין מפסיקין. ודוקא בדאיכא שהות ביום להתפלל כדמשמע בגמרא דקאמר במנחה לא שכיח שכרות משמע דאין לו להפסיד תפלת מנחה ובסוכה (ג"ז שם) בהדיא מוקי מתני' בדאיכא שהות דמשני אמה שהבאתי לעיל הא דאיכא שהות והא דליכא שהות:

לימא תהוי תיובתא דר' יהושע בן לוי. משמע ליה דאפילו התחיל מפסיק מדאמר אסור לטעום(א) וא"ת לוקי מתניתין בהתחיל בהיתר דאשכחן גבי הבדלה (ע"פ דף קז.) דקאמר נמי כי האי לישנא אסור לאדם *לטעום כלום קודם שיבדיל ואפ"ה משמע אם התחילו בהיתר אין מפסיקין דקאמר התם *הכי אמר רב הבדלה אינה קובעת וה"מ דקבעי ואכלי אבל אתחולי מעיקרא לא מתחלינן וי"ל דאם התחילו אין מפסיקין משמע ליה אפילו התחילו באיסור כדפי' במתני':

בתספורת של בן אלעשה כו'. נראה דהכי הלכתא ושרי סעודה קטנה במנחה גדולה עד זמן תפלה ודוקא סעודה גדולה כגון סעודת אירוסין ונשואין וסעודת מילה אסור ודלא כרב אחא בר יעקב דאסר אפילו סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה דהלכה כלישנא קמא דסתם לן הש"ס ורב אשי שהוא בתראה סידר את הש"ס והלכתא כותיה לגבי רב אחא בר יעקב וממאי דאמר לקמן מאימתי התחלת דין אין להוכיח דמתניתין איירי בתחלת הדין דלא כרב אחא דאיכא למימר דקאי אאם התחילו אין מפסיקין ומיהו סמוך למנחה קטנה אסור אפילו סעודה קטנה ואם התחילו מפסיקין ואע"ג דהש"ס אי לאו דר' יהושע בן לוי הוה מוקי לה בסעודה קטנה וסמוך למנחה קטנה ואם התחילו אין מפסיקין ולא קי"ל כר' יהושע בן לוי כדאמר בפרק תפלת השחר (ברכות כח:) מ"מ כיון דמסיק סתם הש"ס הכי משמע דבהא דאם התחילו מפסיקין קיימא לן כוותיה ודוקא בהא דאמר דאסור לטעום אפילו פירות לא קיימא לן כוותיה: הא לן והא להו. פי' בקונטרס בני בבל היו חוגרים עצמם בחוזק וכ"מ בסמוך מדקאמר הני חברין בבלאי למ"ד תפלת ערבית רשות מכי שרא המייניה לא מטרחינן ליה ורבי חנינא שהיה בא"י היה אומר לתלמידיו שהיו מבבל ורב שהיה מבבל היה אומר לתלמידיו שהיו מא"י נפי שדרכן היה להתרחק שלא היו יכולין לעסוק כל כך בביתם וקשה דבפרק כילד מברכין (שם דף מד.) בסופו קאמר רב חסדא אמר על הארץ ועל פירותיה ור' יוחנן אמר על הארץ ועל הפירות ואמר התם לא פליגי הא לן והא להו מתקיף לה רב נחמן אבר חסדא איהו אכלי ואנן מברכינן ומאי פריך לימא רב חסדא אומר לתלמידיו שהיו מארץ ישראל °וי"ל דקים ליה שבאותה שעה לא היו לפניו תלמידים מארץ ישראל*:

למ"ד תפלת ערבית רשות לא מטרחינן ליה. וא"ת תיפוק ליה משום ק"ש וי"ל כגון שקרא ק"ש ונראה לר"י אפילו למאן דאמר תפלת ערבית רשות אין לבטלה בחנם אלא בשביל שום צורך כמו בשרא המייניה דהכא או אם יש שום מצוה שאינה עוברת יעשה המצוה ולא יתפלל אע"פ שהמצוה אינה עוברת אבל בחנם אין לבטלה תדע שהרי יעקב תקנה ולמה יש לבטלה בחנם ועוד דאמרינן בפרק תפלת השחר (שם כו: ושם) שהיא כנגד הקטרת אברים שהיא כל הלילה דלא מעכבי כפרה אלא מצוה ה"נ תפלת ערבית מצוה ואין להאריך:

רבינו חננאל

מתני' לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל. אתינן לאוקמה סמוך למנחה גדולה שהוא מו' שעות ומחצה ולמעלה. ובתספורת בן אלעשה שצריך שהות הרבה. כדגרסי' בסנהדרין פ"פ כהן גדול כסום יכסמו את ראשיהם תנא כמין תספורת*) לוליאנית תספורת יחידתא היא כלומר שתהיה הראש מכוסה בשיער כזה ראש זה השיער נוגע בעיקר השיער שלמעלה הימנו תניא א"ר לא לחנם פיזר בן אלעשה את מעותיו אלא כדי להראות את התספורת כהן גדול. ובא רב אחא בן יעקב ודחאה ואוקמה למתני' בתספורת דידן וגזירה שמא ישבר הזוג שצריך לתקנו. מאימתי התחלתה משיניח מעפורת של ספרין על ברכיו: ולא יכנס למרחץ להזיע בעלמא. ולכתחילה אמאי לא גזירה שמא יתעלפה. ומאימתי התחלתו משיערה מעפרתו. ולא לבורסקי. לעיוני בעלמא. ולכתחלה אמאי לא דילמא חזי בהן פסידא וצרי[ך] ... ומאימתי התחלתו משיקשור בין כתיפיו. ולא לאכול בסעודה קטנה. ולכתחלה אמאי לא דילמא אתי לאמשוכי. מאימתי התחלת סעודה רב אמר משיטול ידיו ר' חנינא אמר משיתיר חגורו ולא פליגי בני א"י ש... חלצים עד שיתירו חגורתם. ובני בבל משיטול ידיו. וי"א בני בבל מהלכין אזורי חלצים ועליהו אמרו משיתיר חגורו ובני א"י נטילת ידים: ולא לדין בגמר דין ולכתחלה אמאי לא דילמא סופי סברתא ...

*) עי' ערוך ערך לוליינית

רב נסים גאון

למעלה מי' טפחים אין עירובו עירוב: מנחה גדולה מו' שעות ומחצה ולמעלה ומנחה קטנה מט' שעות ומחצה ולמעלה ופירושם במסכת ברכות בפרק תפלת השחר (דף כו): תספורת בן אלעשה מפורשת במס' סנהדרין בפרק כהן גדול (דף כב) מאי כסום יכסמו את ראשיהם תניא כמין תספורת לוליאנית מאי תספורת לוליאנית אמר רב יהודה אמר שמואל תספורתא יחידאה היכי דמי אמר רבה ראשו של זה בצד עיקרו של זה שאלו את רבי איזהו תספורת של כהן גדול אמר להן צאו וראו תספורת של בן אלעשה ... לא לחנם פיזר בן אלעשה את מעותיו אלא כדי להראות תספורת של כהן גדול: אמר ... בבלאי למאן דאמר תפלת ערבית רשות רבי יהושע הוא דסבר כי תפלת ערבית רשות ... בברכות בפרק תפלת השחר (דף כז) תפלת ערבית רבן גמליאל אומר חובה ר' יהושע או[מר] ...

גליון הש"ס רש"י ד"ה הא לן וכו' בני בבל היו חוגרין וכו'. מצינו כן ביחזקאל כג טו שאמר על בבל חגורי אזור במתניהם: תוס' ד"ה הא לן וכו' וי"ל דקים ליה וכו'. וכעין זה לקמן לב ע"א תד"ה וכו' ולקמן קנו ע"ב תד"ה תרגמא זעירי. ובעירובין כט ע"א תד"ה מאי אולמא ובפסחים קא ע"ב ברשב"ם ד"ה נקטנו. ובחולין נד ע"א הד"ה ותניא לדר"מ ובשבועות מז ע"א הד"ה הלכתא מאי תד"ה ע"ש דל"י. ובנדה סד ע"ב תד"ה בלשים יום וביבמות פ' ע"ב תד"ה כיון. ובב"ב קח ע"א תד"ה כי פליגי. וב"ק קח ע"ב תד"ה כאב. ובנדרים כד ע"ב ברן ד"ה ק"ש ושם כו ע"א ... ולר"פ. ובמרדכי פרק בפרה דיבמות במתני' דאין מעידין אלא עד ג' ימים:

מסורת הש"ס

סוכה לח.

ברכות כז:

[דף קט.]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לימא וכו' אסור לטעום כלום ול"ת:

התם לא שכיחא שכרות הכא שכיחא שכרות א"נ במנחה כיון דקביעא לה זימנא מירתת ולא אתי למפשע ערבית כיון דכולא ליליא זמן ערבית לא מירתת ואתי למפשע מתקיף לה רב ששת טריחותא למיסר המייניה ועוד ליקו הכי וליצלי "משום שנא' °הכון לקראת אלהיך ישראל *רבא בר רב הונא רמי פוזמקי ומצלי אמר הכון לקראת וגו' רבא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמיה מריה אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא כי איכא צערא בעלמא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמיה מריה כי איכא שלמא לביש ומתכסי ומתעטף ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה אמר *מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה והוא סבר זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא והוו עסקי בשמעתא נגה לצלויי והוה קא מסרהב ר' ירמיה קרי עליה ר' זירא °מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה מאימתי התחלת דין רב ירמיה ורבי יונה חד אמר משיתעטפו הדיינין וחד אמר משיפתחו בעלי דינים ולא פליגי הא דעסקי ואתו בדינא הא דלא עסקי ואתו בדינא רב אמי ורב אסי הוו יתבי וגרסי ביני עמודי וכל שעתא ושעתא הוו טפחי אעיברא דדשא ואמרי אי איכא דאית ליה דינא ליעול וליתי רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו יתבי בדינא כולי יומא הוה קא חליש לבייהו תנא להו רב חייא בר רב מדפתי °ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב וכי תעלה על דעתך שמשה יושב ודן כל היום כולו תורתו מתי נעשית אלא לומר לך *כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית כתיב הכא ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב וכתיב התם °ויהי ערב ויהי בקר יום אחד עד מתי יושבין בדין אמר רב ששת עד זמן סעודה אמר רב חמא מאי קרא דכתיב °אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי בגבורה של תורה ולא בשתייה של יין *תנו רבנן שעה ראשונה מאכל לודים שניה מאכל לסטים שלישית מאכל יורשין רביעית מאכל פועלים חמישית מאכל כל אדם איני והאמר רב פפא רביעית זמן סעודה לכל אדם אלא רביעית מאכל כל אדם חמישית מאכל פועלים ששית מאכל ת"ח מכאן ואילך כזורק *אבן לחמת אמר אביי לא אמרן אלא דלא טעים מידי בצפרא אבל טעים מידי בצפרא לית לן בה אמר רב אדא בר אהבה מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ מיתיבי *הנכנס לבית המרחץ מקום שבני אדם עומדין לבושין יש שם מקרא ותפלה ואין צריך לומר שאילת שלום ומניח תפילין ואין צריך לומר שאינו חולץ מקום שבני אדם עומדים *ערומים ולבושין יש שם שאילת שלום ואין שם מקרא ותפלה ואינו חולץ תפילין ואינו מניח לכתחלה מקום שבני אדם עומדין ערומים אין שם שאילת שלום ואין צריך לומר מקרא ותפלה וחולץ תפילין ואין צריך לומר שאינו מניחן כי קאמר רב אדא בר אהבה במרחץ שאין בו אדם *והא אמר רבי יוסי בר חנינא [י] מרחץ שאמרו אע"פ שאין בו אדם בית הכסא שאמרו אע"פ שאין בו צואה אלא כי קאמר רב אדא בחדתי והא מבעיא בעא ליה רבינא *הזמינו לבית הכסא מהו יש זימון או אין זימון ולא איפשיטא ליה לאו הוא הדין למרחץ לא דילמא שאני

רש"י

לא שכיחא שכרות. אין דרך להשתכר מבע"י לפיכך גומר ויתפלל אבל בלילה עשוי להשתכר בסעודתן: הכון לקראת אלהיך. התנאה לפניו: רמי פוזמקי. נותן אנפילאות חשובים ברגליו ובלע"ז קאלצו"ש: שדי גלימא. משליך אדרתו מעליו שלא יראה כחשוב: ופכר ידיה. חובק ידיו באצבעותיו מרצי"ר בלע"ז כאדם המצטער מאימת רבו: חיי עולם. תורה. תפלה צורך חיי שעה היא לרפואה לשלום ולמזונות: נגה. איחר: מסרהב. ממהר לעמוד: דיינין מתעטפין בטליתן. כשפותחין בדין מאימת שכינה ושלא יפנו ראשן לכאן ולכאן ותהא דעתן מיושבת עליהם: עסיקי ואתו. בדין אחר וכבר מעוטפים הן וכשנגמר אותו דין בא לפניהם דין אחר סמוך למנחה הויא התחלתן משיפתחו בעלי הדין בטענות דהכא ליכא למימר משיתעטפו: עמודי. שעליית בית המדרש נשען עליהם: חליש לבייהו. מצטערין שלא עסקו אותו היום בתורה: תנא להו חייא בר רב. שגדול שכר הדיינים ולא יצטערו ול"נ דאין זה [משמעות] לשון לבייהו אלא לשון חלש דעתייהו ולשון חלש לבייהו לשון תענית הוא שלא סעדו כל היום תנא להו חייא בר רב שאין צריכין לישב ולידון כל היום אלא מקצת היום ומה שאמר מן הבקר עד הערב מדרש הוא שחשוב הדבר כמעשה בראשית שנאמר בו ערב ובוקר: שמלכך. דייניך שהדיין קרוי מלך שנאמר מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט): לודים. אומה שקורין קלינש ואוכלי אדם הן והם רעבתנין: מאכל יורשים. יורשי הון רב שלא טרחו בו ואין עסוקים ודואגין לשוט אחרי מזונות ולעסוק במלאכה: כזורק אבן לחמת. קשה לגוף ולי נראה לא קשה ולא יפה: מרחץ. שלהן ג' חדרים היו לו פנימי להזיע ולהשתטף אמצעי שיורד לתוכו מן המרחץ ולובש חלוקו ויוצא לחיצון וגומר לבישתו ונח שם שעה מיגיעת המרחץ: עומדים ערומים. פנימי: מקרא. ק"ש: ערומים ולבושים. אמצעי שיוצא בו ערום וממהר לכסות את עצמו ויוצא לחיצון: וחולץ תפילין. מראשו ואין צ"ל שאם אוחזן בידו בתיק שלהן שאינו מניח והא דתני ואין צ"ל כו' איידי דבעי למיתני מציעתא ואינו מניח ואינו חולץ שאמצעי לא כמרחץ גמור הוא ומקצת תורת מרחץ עליו הלכך היו בראשו אין צריך לחלוץ היה אוחזן אסור להניחן שם בראשו אלא יוצא לחיצון ומניחן: אף על פי שאין בו צואה. שפינוה משם: בחדתי. שלא רחץ בו אדם מעולם אלא שהזמינו לכך: שאני

תוספות

התם לא שכיחא שכרות. וא"ת דבריש פ' בתרא דתענית (דף כו: ושם) אמרינן שחרית ומוסף דכל יומא לא שכיח שכרות לא גזרינן מנחה ונעילה דשכיח שכרות חיישינן אלמא גם במנחה שכיח שכרות וי"ל דהתם לענין נשיאת כפים שאני דאפילו לא שתה אלא רביעית אסור לישא את כפיו: טריחותא למיסר המייניה ועוד ליקו הכי וליצלי ומשני משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל. °ולא חיים לשנויי קושיא קמייתא מכאן שצריך לאזור חלציו כשמתפלל ובמחזור ויטרי מפרש דטעם דבעינן אזור שלא יהא לבו רואה את הערוה ודוקא להן שלא היה להם מכנסים לכך היו צריכים לאזור בשעת תפלה אבל לדידן שיש לנו אבנט של מכנסים אין אנו צריכין לאזור: רמי פוזמקי. מכאן יש להוכיח שאין להתפלל יחף אלא בט' באב ויו"כ: אי איכא דאית ליה דינא ליעול. משמע דעדיף דין מתלמוד תורה והא דאמרי' בפ' בתרא דמ"ק (דף יז') גבי ההוא דטרקיה זיבורא ושכיב עיילוהו למערתא דחסידי ולא קבלוהו למערתא דדייני וקבלוהו התם בדיינין שאינן מומחין שפעמים נוטין אחר השוחד: דין אמת לאמיתו. לאפוקי *°דין מרומה: שאני

עין משפט נר מצוה

נו א טוש"ע א"ח סי' לח סעיף ב:
נח ב מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע שם סעיף ה:
נט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
ס ד מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע א"ח סי' לה סעיף ג:
סא ה מיי' שם ופ"ג מהל' ציצית הלכה יא טוש"ע א"ח סי' לה סעיף ו בהג"ה וסי' כד סעיף א:
סב ו מיי' פ"ג מהלכות סנהדרין הלכה ז ופ"ו מהלכות תפלה הל' ו סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' רלג סעיף ב וטוש"ע ח"מ סימן ה סעיף ה:
סג ז מיי' פ"ג מהל' סנהדרין הל' א סמג עשין א טוש"ע ח"מ סי' ה סעיף ג:
סד ח ט י מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ג טוש"ע א"ח סי' קנ [וסי' פד]:
סד [י] [מיי' שם הל' ב טוש"ע א"ח סימן פג סעיף א]
[עיין כ"ב דף ה ע"ב]
סה כ מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ג' טוש"ע א"ח סימן פד וסימן פה סעיף ב [בריי"ף כאן ובפ"ג דברכות ד' כ.וכן כרא"ש כאן ושם סי' מ]

[כגון חמת יין שהוא חסר וזורק לתוכו אבן שיתמלא וזה לא מעלה ולא מוריד וטוב היה שימלאהו יין של"ה והביאו המג"א סי' קנז סק"ג]
מס' ד"א פ"י ע"ש וצ"ע

רבינו חננאל

ומאימתי התחלת דין. אי הוו עסקי בדינא אחרינא משיפתחו בעלי הדין טענותיהן ואי לא משיתעטפו הדיינין: עד מתי יושבין בדין עד זמן סעודה. ואסיקנא ארבע זמן סעודה לכל היא: כל דיין שדן דין אמת לאמתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו סייע במעשה בראשית מ"ם במעשה בראשית כתיב ויהי ערב ויהי בוקר והכא כתיב ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד הערב: פיסקא עד שיתפלל. אריב"ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום קודם שיתפלל תפלת המנחה אין הלכה כי הא דריב"ל וכבר פירשנוה בברכות בפ' תפלת השחר: אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דכי איכא צערא [בעלמא] שדי גלימיה וכסי ידיה ומינח כרעיה כעבדא לקמיה מריה ומצלי. וכד איכא שלמא לביש ומכסי ומעטף ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. וכן ראוי לעשות: אמר רב אדא בר אהבה מתפלל אדם במרחץ. ואותיבנא עליה מהא הנכנס למרחץ. מקום שבני אדם עומדים לבושים יש שם מקרא קריית שמע ותפלה ואין צריך לומר שאילת שלום ומניח שם תפלין ואין צ"ל שאינו חולץ. מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושים יש שם שאילת שלום ואין שם קריית שמע ולא תפלה ולא תפלין ואם היה לבוש אותם *) חולצן מקום שב"א כולן ערומין אין שם שאילת שלום ואין צ"ל ק"ש ותפלה וחולץ תפלין אחד מרחץ ואחד ביהכ"ס. ושנינן כי קאמר רב אדא במרחץ חדש ואשמעי' דהזמנה במרחץ לאו מילתא היא אבל הזמנה בביהכ"ס לא איפשיטא ונקטינן לה לאיסורא:
*) לפנינו בגמרא הגי' אינו חולץ תפילין ונראה דט"ס נפל בדברי רבינו וצ"ל באמת אין חולצין.

גליון הש"ס גמ' לביש ומתכסי. עיין ברכות ל ע"ב: תוס' ד"ה טריחותא וכו' ול"ח לשנויי קושיא קמייתא וכו'. ובעין זה פסחים עת ע"א וכמו שכתב המהרש"א שם ובכתובות לה ע"א תד"ה התם איכו דאפסיד וזבחים ז' ע"א תד"ה דלמא. וברמב"ן ס"ב דב"ב במלחמות ד"ה ועוד כו' אלא אמר רבינא: ד"ה דין אמת וכו' לאפוקי דין מרומה. עי' מגילה עין ע"ב תוד"ה הדן וב"ב ח' ע"ב:

סו א מיי' פ"ז מהל' ק"ש הל' ה טוש"ע א"ח סי' פה סעיף ב:

סז ב מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה יג סמג עשין צו טור ח"מ סי' רפב:

תורה אור

שאני בית הכסא דמאים: אין שם שאילת שלום מסייע ליה לרב המנונא משמיה דעולא דאמר אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום שנאמר °ויקרא לו ה' שלום (שופטים ו) אלא מעתה הימנותא נמי אסור למימר בבית הכסא דכתיב °האל הנאמן (דברים ז) וכ"ת ה"נ והאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב *שרי למימר הימנותא בבית הכסא התם שם גופיה לא איקרי הכי דמתרגמינן אלהא מהימנא הכא שם גופיה איקרי שלום דכתיב ויקרא לו ה' שלום: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר °לדעת כי אני ה' מקדשכם (שמות לא) *תניא נמי הכי לדעת כי אני ה' מקדשכם א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם מכאן ארשב"ג הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו מאי עביד ליה אמר אביי *שאיף ליה משחא ומלי ליה כוחלא והאידנא דחיישי' לכשפים מאי אמר רב פפא שאיף ליה מאותו המין איני *והאמר רב חמא *(בר) חנינא הנותן מתנה לחבירו א"צ להודיעו שנאמר °ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו (שם לד) לא קשיא הא במילתא דעבידא לאגלויי הא במילתא דלא עבידא לאגלויי והא שבת דעבידא לגלויי מתן שכרה לא עביד לגלויי רב חסדא הוה נקיט בידיה תרתי מתנתא דתורא אמר כל מאן דאתי ואמר לי שמעתתא חדתא משמיה דרב יהיבנא ליה ניהליה א"ל רבא בר מחסיא הכי אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר לדעת כי אני ה' מקדשכם יהבה ניהליה אמר חביבין עלך שמעתתא דרב כולי האי א"ל אין א"ל היינו דאמר רב מילתא אלבישייהו יקירא א"ל אמר רב הכי בתרייתא עדיפא לי מקמייתא ואי הוה נקיטנא אחריתי יהיבנא לך: *ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב °לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לעולם יחזור אדם וישב בעיר שישיבתה קרובה שמתוך שישיבתה קרובה עונותיה מועטין שנאמר °הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס (בראשית יט) שמה והיא מצער מאי קרובה אילימא קרובה דמיקרבא וזוטא והא קא חזו לה אלא מתוך שישיבתה קרובה עונותיה מוצערין א"ר *אבין מאי קרא דכתיב °אמלטה נא שמה (שם) נ"א בגימטריא נ' וחד הוי ושל סדום נ' וב' ושלותה כ"ו

רש"י

שאני בית הכסא דמאים. ושם מגונה עליו מש"ה מספקא לן בהזמנתו: ויקרא לו. גדעון להקב"ה ה' שלום: הימנותא. להזכיר אמונה בבית הכסא: צריך להודיעו. מתן פלוני אתן לך והוא דרך כבוד דשמא יתבייש לקבלה ומתוך כך מתרצין בדברים ואינו בוש בדבר וכן אם נתנה בביתו שלא מידיעתו צריך להודיעו שמידו באה לו שמתוך כך יהא אוהבו: לדעת כי אני ה' וגו'. להודיעם אני בא שאני רוצה לקדשם: שייף ליה משחא. שמשמנו בשמן בין עיניו דבר הנראה שהשאלנו אמו מי עשה כן ויאמר לה התינוק פלוני עשה וגם פת נתן לי: ומלי ליה כוחלא. נותן כחול סביב עינו וכן לשונו בתלמוד: לכשפים. שתחשדנו שכשפו: לאגלויי. מי נתנו לו: מתן שכרה כו'. והוא הודיעם [ע"י משה] בעל פה מה שכרה: רב חסדא. כהן הוה *כדאמרינן (ברכות פ"ו דף מד.) גבי עיר אחת היתה בא"י ובה שמונים זוגות אחים כהנים הנשואים שמונים זוגות אחיות כהנות ובדקו מסורא עד נהרדעא ולא אשכחו אלא תרתי בנתיה דרב חסדא דהוו נסיבי לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא: הוה נקיט תרתי מתנתא דתורא. זוג של זרוע לחיים וקיבה שנתנו לו ורשאי להאכילן לישראל ואע"ג דרב חסדא בח"ל הוה לא ילפינן מהכא דמתנות נוהגות בזמן הזה דהאידנא נהוג עלמא כתלתא סבי (ברכות דף כב.) כרבי יאשיה בכלאים וכרבי יהודה בטבילת בעלי קריין לת"ת וכרבי אלעאי בראשית הגז שהיה אומר אינו נוהג אלא בארץ וכן מתנות בימי רב חסדא אכתי לא נהוג כר' אלעאי ובימי ר"נ בר יצחק נהוג כוותיה בראשית הגז לא במתנות והשתא קא חזינא דנהוג אף במתנות וכי היכי(א) דלאחזו במנהג בראשית הגז בימי ר"נ ולא מחינא בהו והנהגה כולה כוותיה השתא דנהוג אף במתנות לא משנינן מנהגא: חדתא. חדשה שלא שמעתיה: מילתא אלבישייהו יקירא. מטיל דמיו יקרים למי שרגיל ללובשו כלומר לפי שאתה תלמידו של רב ורגיל בשמועותיו אתה מחזר אחריהם: משקל ב' סלעים. לאו דוקא נקט בתלמידי רבינו יצחק הלוי מצאתי כתונת פסים שביב פס יד נתן מילת ולא כל הכתונת: שישיבתה קרובה. שנתיישבו בה מקרוב כלומר עיר חדשה: דמקרבא. לנוס שם: וזוטא. ולא צריכין אתם להקפיד על קיומה: הא קא חזו לה. למה ליה למימר להו: שישיבתה קרובה. שנה אחת קדמה לה סדום כדמפרש של סדום חמשים ושתים דע"כ בוני מגדל בארץ שנער היו ולא היה ישוב בעולם אלא באותה בקעה כדכתיב (בראשית יא) ויהי כל הארץ שפה אחת וגו' ויהי בנסעם מקדם ומשם נפוצו למקומות אחרים כשנתפלגו ובנו להם עיירות ומשנתפלגו עד שחרבה סדום אינו אלא חמשים ושתים שנה שהרי בסוף ימי פלג נתפלגו הארצות כדתניא בסדר עולם אמר רבי יוסי נביא גדול היה עבר שקרא בנו פלג כי בימיו נפלגה הארץ ואם תאמר בתחלת ימיו והלא יקטן אחיו קטן ממנו והוליד משפחות ונתפלגו ואם תאמר באמצע ימיו לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש נתן לך סימן ולא תדע באיזו משנותיו אלא בסוף ימיו לא וחשוב שנותיו של פלג ונמצא שנה שמת בה היא שנת מ"ח לאברהם וכשחרב סדום שנת צ"ט לאברהם שהרי בו ביום נתבשרה שרה ולשנה אחרת ילדה ואברהם בן מאת שנה וגו' (שם כא): ושלותה. האמורה בה גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה וגו' (יחזקאל טז) וכתיב נתיב לא ידעו עיט לא הדריכוהו וגו' (איוב כח):

עשרים

תוספות

שאני בית הכסא דנפיש זוהמא. תימה בסוף פ"ק דנדרים (דף ז.) גרס בעי רבינא הזמינו לבית הכסא והזמינו לבית המרחץ מהו אלמא במרחץ נמי מיבעי' ליה ויש שמוחקין אותו שם מן הספרים משום הך דהכא ומיהו יש לקיים שם הגיר' והכא ה"פ מאי לאו כי היכי דלא איפשיטא ליה מבית הכסא ה"נ לא איפשיטא ליה מבית המרחץ ומשני שאני בית הכסא דנפיש זוהמיה להכי לא איפשיטא ליה אבל מרחץ בתר דבעיא הדר פשטא א"נ הזמינו לבית המרחץ אינו מדברי רבינא אלא הש"ס הוא דמסיק שאינו רוצה לחלק וכן יש בכמה מקומות:

דמתרגמינן אלהא מהימנא. תימה דשלום נמי מתרגמינן דעבד ליה שלום וי"ל דהתם קראו שלום על שם שהוא עושה שלום דאי לא קראו שלום אלא בעי למימר ה' שלום ה' העושה לו שלום א"כ ה"ל למימר ה' שלומו:

הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו. ודוקא במתנה שנותן לו ע"י אהבה שאין המקבל מתבייש אבל הנותן לדקה שהמקבל מתבייש מתן בסתר יכפה אף (משלי כא):

יהבה ניהליה. דמותרת לזרים כפירוש הקונטרס והכי מוכח בפרק הזרוע (חולין קלג.) והא דאמר בפ"ב דכתובות (דף כה.) חזקה לכהונה חילוק מתנות כגון שמעיד לו דבתורת כהונה יהבה ניהליה:

ה"ג נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. ואע"ג דבלאו הכי נגזר דכתיב (בראשית טו) ועבדום וענו אותם שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כ"כ אלא ע"י זה שהרי ארבע מאות שנה התחילו *קודם שנולד יצחק ל' שנים: ושל סדום נ"ב שנה. כמו שמוכיח בקונ' שהיה אברהם בן מ"ח שנה כשנבנית סדום ושלותה כ"ו שנים משמע שהיה אברהם בן ע"ג כשהרג את המלכים ובסדר עולם משמע שהיה בן ע"ה שנה כשהכה את המלכים דקאמר התם אברהם אבינו כשנדבר עמו בין הבתרים בן ע' שנה היה שנאמר ויהי מקץ שלשים שנה וגו' וחזר לחרן ושהה שם ה' שנים שנאמר ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן וגו' ואותה שנה שיצא מחרן שנת רעב היתה ירד למצרים ושהה שם ג' חדשים בא וישב לו באלוני ממרא היא שנה שכבש את המלכים ולפ"ז לא היתה שלותה אלא כ"ד וצריך לומר שהיתה בשלוה ב' שנים בתחלה:

ולא

גירסת רש"ל משנולד יצחק והשאר נמחק [ועי' בשל"ה דף קסא. במלה במורה ד"ה ברוך שומר וכו' ביאור יפה בדברי תוס' סלגו] ועי' מהרש"א

רבינו חננאל

אמר רב המנונא אסור ליתן שלום לחבירו בביהכ"ס שהשם גופיה איקרי שלום שנאמר ויקרא לו ה' שלום אבל לומר נאמן בבית הכסא מותר שאינו שם שנא' האל הנאמן ומתרגמי' אלהא מהימנא:
אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר לדעת כי אני ה' מקדשכם. והני מילי במילתא דלא עבידא לאיתגלויי. אבל במילתא דעבידא לאתגלויי לא. שנאמר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו:
אמר רב לעולם אל ישנה אדם בנו אחד משאר בניו. שהרי בשביל ב' סלעים מילת שהוסיף יעקב אבינו ליוסף נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים:
אמר רב לעולם יחזור אדם וישב בעיר שישיבתה קרובה [שמתוך שישיבתה קרובה] עונותיה מועטין א"ר חנן מאי קרא שנאמר הלא מצער היא ותחי נפשי כלומר מצער עתה בקרוב נתישבה. א"ר יצחק ישיבת צוער נ"א שנה היתה שנאמר אמלטה נא שמה נא בגימטריא הכי הוו. ישיבתה של סדום נ"ב שנה הות שהיתה מוקדמת לצוער שנה ושלותה כ"ו דכתיב שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלש עשרה שנה מרדו הרי כ"ה שנה ובארבע עשרה למרידה בא כדרלעומר והחריבה נמצאת שלותה כ"ו שנים ותשלום נ"ב לישיבתה:

רב נסים גאון

רב חסדא הוה נקט מתנתא דתורא בידיה. רב חסדא כהן הוה ותמצא במסכת ברכות בפרק כיצד מברכין (דף מד) אמר ר' יצחק עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנא שמה והיו בה שמונים זוגים אחים כהנים לשמונים זוגות אחיות כהנות ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו אלא תרתי בנתיה דרב חסדא וכו' ואע"ג דאינהי כהנתא אינהו לא כהני:

עי' רש"י חולין מד: ד"ה רב חסדא ומה שרשמתי שם

[ביצה טז. ע"ש]

ג"ז שם

[נ"ל ברבי]

ביצה טז.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוה נקט וכו' וכי היכי דלאחזוק במנהג בראשית הגז:

מגילה טז:

ס"א א"ר יודן ישיבתה של צוער נ"א שנה

רבא

[illegible]

רש"י

עשרים ושש דכתיב שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר. אין זו שלוה וי"ג מרדו אין זו שלום שהיו בהן מלחמות הרי כ"ה שנים ושנת כ"ו נהרג כדרלעומר והיתה בשלוה כ"ו הנותרים מכ"ב : לרומם בית אלהינו · ועל ידי כן זכינו לתת לנו גדר ביהודה : בקשקושי ואברורי. *בירניות ומגדלים: רב אשי ראש ישיבה היה במתא מחסיא ומנעם מלהגביה בתיהם יותר מבהכ"נ: תחת ישמעאלי· לשמשו: ולא תחת נכרי. אדומים שהיו רשעי' יותר: חבר· (א) אומה מבני פרסיים: תלמיד חכם · אם יקניטו יעניטו וכן יתום ואלמנה מפני שדמעתן מצויה : חולי. הוא חולי ארוך המשוכה והולך ומתיש כח כגון אשתא וחולי הראש : כאב · הוא ההולך ובא כגון כאב שן כאב מכה : מיחוש · חששא בעלמא לפי שעה וקל : חללה של רשות · עומק לבם שהוא צריך להיות לו לב לכמה מדינות למס הקצוב ולכמה מלחמות ולכמה משפטים והכל ביום אחד : עיגלא תילתא · (ג) שלישי לבטן שהוא מעובה מפני שהבהמה בקטנותה אינה עדיין בכחה והולד ראשון ושני אינו בריא : והא תנא ליה רישא אם התחילו אין מפסיקין · וגבי תפלה קיימינן ולמה ליה למיהדר למיתני ואין מפסיקין לתפלה : אתאן לדברי תורה · ומילתא אחריתי נקט: חברים העוסקין בתורה מפסיקין · תורתן לקריאת שמע דזמנה דאורייתא ובשכבך ובקומך ואין מפסיקין לתפלה : אבל אנו הואיל ומפסיקין תורתנו לאומנתנו כ"ש שנפסיק לתפלה : עיבור שנה · שהיו עולים שבעה לעלייה ונושאין ונותנין אם השנה ראויה וצריכה להתעבר כדאמר בסנהדרין (יא:) על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה: מתני' שמא ישכח ויצא· משתחשך: ולא יפלה את כליו · מבער כנים מבגדיו דמתרגמינן בערתי פליתי (דברים כו) ולקמן (יב.) מפרש טעמא: ולא יקרא לאור הנר · בספר שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפתילה שידלק יפה ונמצא מבעיר בשבת : החזן · חזן הכנסת המקרא שבעה הקוראים בתורה ופעמים שאינו יודע היכן צריכין לקרות למחר ורואה היכן קורין תינוקות של בית רבן בשבת זו והן קורין בסדר לאור הנר בבית הכנסת ויודע שהיא פרשה של שבת זו ל"א חזן מלמד תינוקות ורואה היכן יתחילו למחר והיכא יסיימו פרשיותיהן : כיוצא בו · לעשות הרחקה לעבירה אמרו : לא יאכל הזב עם הזבה · וכ"ש טהור עם הזבה : מפני הרגל עבירה · מפני שמתוך שמתיחדין יבא לבעול זבה שהיא בכרת : גמ' לא יעמוד אדם. *)ברה"י ויוציא פיו וראשו לרה"ר לאחוז כלי ולשתות גזרה שמא יוציא הכלי אליו ונמצא מתחייב חטאת :

*) בדפ"א הגי' ברה"ר וכו' לרה"י

גמרא

תורה אור

כ"ו דכתיב °שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלש עשרה שנה מרדו ובארבע עשרה שנה וגו' : ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב *כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה שנאמר °לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו וה"מ בבתים אבל *בקשקושי *ואברורי לית לן בה אמר רב אשי אנא עבדי למתא מחסיא דלא חרבה והא חרבה מאותו עון לא חרבה : ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב תחת ישמעאל ולא תחת נכרי תחת נכרי ולא תחת חבר תחת חבר ולא תחת תלמיד חכם תחת ת"ח ולא תחת יתום ואלמנה : ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב כל חולי ולא חולי מעים כל כאב ולא כאב לב כל מיחוש ולא מיחוש ראש כל רעה ולא אשה רעה : ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב אם יהיו כל הימים דיו ואגמים קולמוסים ושמים יריעות וכל בני אדם לבלרין אין מספיקים לכתוב חללה של רשות מאי קראה אמר רב משרשיא °שמים לרום וארץ לעומק ולב מלכים אין חקר : *ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת אמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף אפי' בשבת רבי יהושע בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי עבדי ליה עיגלא תילתא אמרו ליה לטעום מר מידי אמר להו בתענית יתיבנא אמרו ליה ולא סבר ליה מר להא דרב יהודה דאמר *רב יהודה ילוה אדם תעניתו ופורע א"ל תענית חלום הוא ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף אפי' בשבת : ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לק"ש : הא תנא ליה רישא אין מפסיקין סיפא אתאן לדברי תורה דתניא °חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה א"ר יוחנן לא שנו אלא כגון ר"ש בן יוחי וחביריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין לק"ש ולתפלה והתניא כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש כי תני ההיא °בעיבור שנה דאמר רב אדא בר אהבה וכן תנו סבי דהגרוניא אמר רבי אלעזר בר צדוק כשהיינו עוסקין בעיבור השנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לקריאת שמע ולא לתפלה : **מתני'** לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה °שמא ישכח ויצא ולא הלבלר בקולמוסו ולא יפלה את כליו *ולא יקרא לאור הנר באמת אמרו החזן רואה היכן תינוקות קוראין אבל הוא לא יקרא כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה : **גמ'** תנן התם לא *יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר ברה"ר וישתה ברה"י אבל אם הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה מותר וכן

תוספות

ולא תחת חבר · פירש בקונטרס חבר פרסיים ול"נ דפרסיים היו בבבל מימות כורש כדפירש"י בפ"ב דגיטין (דף יז·) וחברים בימי רבי יוחנן אתו לבבל כדאמר בהבא על יבמתו (יבמות סג:) ועוד דאמרינן בקדושין (עב·) הראני פרסיים דומין לחיילות בית דוד הראני חברין דומין למלאכי חבלה משמע דחברי אומה אחרת היא והא דאמר בפרק ב' דגיטין (דף יז·) אתא חברא שקל שרגא מקמייהו אמר רחמנא או בטולך או בטולא דבר עשו למימרא דבני אדומים מעלי מפרסיים והתניא אלהים הבין דרכה וגו' ידע הקב"ה שאין ישראל יכולים לקבל רוב גזרותיו של עשו הרשע עמד והגלן אותם לבבל לאו משום דחברים היו פרסאי אלא עיקר היו הפרסיים והחברים שביניהם היו כפופין להן ומשני הא מקמי דאתו חברי לבבל היו פרסאי מעלו מרומאי והא דקאמר או בטולך או בטולא דבר עשו בתר דאתו חברי לבבל בימי ר' יוחנן כדמוכח בהבא על יבמתו (יבמות סג:) והרשיעו את הפרסיים דרומיים מעלי מפרסאי ורש"י פירש שם דאתו חברי לבבל פרסיים בימי כורש ול"נ כדפרישי' דהא בימי רבי יוחנן אתו חברי ופרסיים בימי כורש וכדמוכח בקדושין (דף עב·) דלאו אומה אחת הן והר"ר יעקב מקורביל (ג) *מפרש דחברים היו משרתים מפרסיים דומים למלאכי חבלה לפי שלובשים בגדים שחורים ורחבים והיינו דשקל הכומר שרגא להביא לע"ז שלהן :

כגון אנו מפסיקין בין לקריאת שמע בין לתפלה · והא דאמר ליה רבי זירא לרבי ירמיה *מסיר אזנו משמוע תורה וגו' וי"ל תורתו היתה אומנתו או עדיין לא היתה שעה עוברת :

כגון רבי שמעון בן יוחי וחבריו · והא דאמר לקמן (דף לג:) כי הוה מטי *(זמן תפלה) לבים ומכסי ומצלי ההוא °מצלי היינו ק"ש :

בעיבור שנה · שלא יתקלקלו המועדות :

שמא ישכח ויצא · אליבא דרבא דאמר לא גזרי גזירה לגזירה אין לפרש שמא ישכח המחט דאפילו יצא ליכא איסור דאורייתא כדאיתא בפ"ב דב"ק (דף כו:) הכיר בה ושכחה לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה אלא שמא ישכח את המחט להכניסו עד שיהיה שבת ולבסוף כשיזכור את המחט ישכח שהוא שבת ויצא : לא יעמוד אדם ברה"ר וישתה ברה"י · בהמוצא תפילין (עירובין דף צט·) מוקי לה בחפצים הצריכים לו ודברי הכל פי' אפי' רבנן דאמרי עומד אדם בר"ה ומטלטל ברה"י הכא מודו דכיון דצריך לשתות איכא למיחש שמא יביאם אצלו וא"ת השתא נמי כי יכניס ראשו ורובו אמאי שרי הא מפיק מרה"י לרה"ר שלוקח ברה"י ונחית בבטנו ברה"ר דהכי אמר התם השתין מים ורק חייב חטאת ויש לומר דבליעתו היינו הנחתו ואין לחוש במה ששוב נכנסים לתוך מעיו כדאמר (לקמן דף פ·) הוציא דיו לכתוב ב' אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב דכתיבתן זו היא הנחתן ואתי שפיר הא דפרק אמרו לו (כריתות דף יג:) יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואחד רבי מאיר אומר אף אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב והשתא היכי תני ר"מ הוצאה דלא מחייב עלה עד שתנוח במעיו בהדי הנהו דמחייב

עין משפט נר מצוה

סח א מיי' פי"א מהל' תפלה הל' ב טוש"ע א"ח סי' קנ סעיף ב :
סט ב טוש"ע שם :
ע ג מיי' פ"א מהלכות תענית הלכה יב סמג עשין דרבנן ג טוש"ע א"ח סי' רכ סעיף ב [ובריי"ף כאן ובפ"ק דתענית ד' קפ"ב.וברא"ש כאן ובפ"ט דברכות סי' ה' ובפ"ק דתעני' סי' טו]:
עא ד מיי' שם טוש"ע או"ח סי' תקסח סעיף ב:
עב ה מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' רפח סעיף ד :

[בלשון ישמעאל מגדל] ואמר רבינו יעקב דהני גגין דידן בקשקושי דמיין לפי שאין משתמשין עליהן כמו שהיו רגילין להשתמש על גגותיהן בימי חכמים ולפ"ז א"צ להגביה בהכ"נ יותר משאר גגין [תוי"ט]

עג ו מיי' פ"ד מהלכות נדרים הלכה טז סמג לאוין רמב טוש"ע א"ח סי' תקסח סעיף ב :
עד ז ח מיי' פ"ב מהל' ק"ש הלכה ה ופ"ו מהל' תפלה הל' ח סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קו סעי' ג :
עה ט מיי' פי"ב מהל' ק"ש הלכה ה :

[וכן מפרש הערוך בערך חבר]

עו י מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנב סעיף ו :
עז כ מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה ב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שנ סעיף א

[לעיל יו"ד.]

[נ"ל עידן צלויי]

רבינו חננאל

וכל עיר שגגותיה גבוהות מבהכ"נ סופה ליחרב שנאמר לרומם בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו . אמר רב אשי [אנא] עבדי למתא מחסיא שהגבהתי [את בית] הכנסת למעלה מכל גג דלא ליחרב מהאי עון *)לעולם: אמר רב תחת נכרי ולא תחת ישמעאל. תחת ישמעאל ולא תחת חבר שהן רעים כדגרסי' ביבמות (סג:) תחת חבר ולא תחת ת"ח . כלומר אין בו כח להציל מיד הרשעים בזרוע רמה . וכ"ש יתום ואלמנה : אמר רב כל חולי ולא חולי מעיים . כל כאב ולא כאב לב . כל מחוש ולא מחוש ראש : אמר רב יפה תענית לחלום כאש בנעורת . אמר רב חסדא ובו ביום אמר רב יוסף ואפי' בשבת . ואינו תענית חלום . זה שאמר רב לוה אדם תעניתו ופורע אלא שקבל עליו מעצמו להתענות בו. ואפי' אם אירע בו אונס לוה ופורע . ודייקינן מהא דגרסי' בתעניות צערא קביל עליה כי הא שמעי' היכא דאירע בו [אונס]. אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע ותענית חלום בין כך ובין כך לא: אם התחילו אין מפסיקין (בו) [כו']. ואוקימנא סיפא איצטריך לדברי תורה. דתניא חברים שהיו עסוקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה . א"ר יוחנן לא שנו אלא כגון רשב"י וחביריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין אפי' לתפלה והא דתניא כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש ההיא בעיבור שנה תניא דא"ר אלעזר ב"ר צדוק כשהיינו עסוקים בעיבור שנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לק"ש ולא לתפלה : מתני' לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה כו' . ירושל' [לעיל בהלכה ב'] ממה דתנינן מנחה ותני לה ר' חייא חשיכה . הדא אמר אפילו חשיכה דתנינן בתרה מנחה היא : תנן התם בסוף עירובין לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר ולא ברה"ר וישתה ברשות היחיד אא"כ הכנים ראשו ורובו למקום ששותה

*) אולי כיון רבינו בתיבת לעולם למש"כ התוס' בחידושיו לשבת בתוספת שעשה רב אשי שלא תחרב היינו שלא תהא נשארת בחורבנה לעולם כשעתיד הקב"ה לחזור בתי צדיקים לישובן וכדאיתא בברכות ל"ח ב' תחזור גם היא לישובה . והיינו דכתיב ולהעמיד את חרבותיו ע"ש ודו"ק :

הגהות הב"ח
[illegible]

גליון הש"ס גמ' חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש. עי' מ"ק ט ע"ב תוס' ד"ה כאן במכוון וכו' וצ"ע ועמד בזה הרא"ה בתשובותיו : מתני' שמא ישכח ויצא. עיין לעיל ג ע"א תוס' ד"ה עקירת גופו : תוס' ד"ה כגון ר"ש וחבריו . מצלי היינו קריאת שמע . עיין ברכות טו ע"א תוס' ד"ה אמאן :

עין משפט נר מצוה

עח א מיי' פס"ו מהל' שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שנ סעיף א:

עט ב מיי' פ"ה מהל' מעשר הלכה טז:

פ ג מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנב סעיף ו:

פא ד ה מיי' שם הלכה כא וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף יב:

פב ו מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סעיף יג:

פג ז מיי' פי"ב מהל' טומאת אוכלין הל' ג:

גמרא

וכן בגת *איבעיא להו כרמלית מאי אמר אביי היא היא רבא אמר **היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה אמר אביי מנא אמינא לה דקתני וכן בגת מאי גת אי רשות היחיד תנינא אי רשות הרבים תנינא אלא לאו כרמלית רבא אמר וכן בגת לענין מעשר וכן אמר רב ששת וכן בגת לענין מעשר *דתנן שותין על הגת בין על החמין בין על הצונן ופטור דברי ר' מאיר ר' אלעזר בר' צדוק מחייב וחכ"א ג' על החמין חייב על הצונן פטור *מפני שהוא מחזיר את המותר תנן לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא מאי לאו דתחובה לו בבגדו ג' לא דנקיט ליה בידיה ת"ש לא יצא החייט במחטו התחובה לו בבגדו מאי לאו בערב שבת לא ד' כי תניא ההיא בשבת והתניא לא יצא החייט במחטו התחובה בבגדו בע"ש עם חשיכה הא מני רבי יהודה היא דאמר אומן דרך אומנתו חייב *דתניא ה' לא יצא החייט במחטו התחובה לו בבגדו ולא נגר בקיסם שבאזנו ולא סורק במשיחה שבאזנו ולא גרדי באירא שבאזנו ולא צבע בדוגמא שבצוארו ולא שולחני בדינר שבאזנו ואם יצא פטור אבל אסור דברי ר"מ ר' יהודה אומר אומן דרך אומנתו חייב ושאר כל אדם פטור תני חדא לא יצא הזב בכיסו ואם יצא פטור אבל אסור ותניא אידך ו' לא יצא ואם יצא חייב חטאת אמר רב יוסף לא קשיא הא ר"מ הא ר' יהודה א"ל אביי אימור דשמעת ליה לרבי מאיר במידי דלאו היינו אורחיה במידי דהיינו אורחיה מי שמעת ליה דאי לא תימא הכי אלא *מעתה הדיוט שחקק קב בבקעת בשבת לר"מ הכי נמי דלא מחייב אלא אמר רב המנונא לא קשיא כאן בזב בעל שתי ראיות כאן בזב בעל ג' ראיות מ"ש זב בעל שתי ראיות דחייב דמיבעי ליה לבדיקה זב בעל ג' נמי מיבעי ליה לספירה לא נצרכא אלא לבו ביום והא מיבעי ליה כדי שלא יטנפו כליו א"ר זירא האי תנא הוא דאמר °כל אצולי טינוף לא קא חשיב דתנן *ז הכופה קערה על הכותל אם בשביל שתודח הקער' הריזה בכיותן אם בשביל שלא

רש"י

וכן בגת · לקמיה מפרש לה: כרמלית כגון בקעה דמדרבנן הוא דאסור להכנים ולהוציא: מהו · לעמוד ברה"י או ברה"ר ויושיט ראשו לכתחלה לתוכו וישתה: היא היא · כשם שאסרו זו במשנתנו כך זו אסורה: היא גופה · אפי' יוציא הכלי מתוכה לרשות היחיד לא מתוכה לרה"ר מדרבנן בעלמא הוא: ואנן ניקום ונגזור · הושטת ראשו אטו הוצאת כלי: אי נימא רה"י · כגון גבוה י' וקאמר דלא יעמוד ברה"ר וישתה לתוכה תנינא: ואי רה"ר · כגון אינה גבוה ג': לענין מעשר · דשתיה על הגת ממש שלא עקרו משם להוציאו חוצה הויא שתיית ארעי ופטור ממעשר כל זמן שלא ירד לבור שהוא גמר מלאכתו למעשר אבל להוציאו משם הוי קבע שאין בדעתו להחזיר המותר ואע"ג דלא נגמר מלאכתו למעשר אסור: בחמין · שמזגו בחמין שוב אינו ראוי להחזיר המותר שלא יחמיץ את היין מחמת החמין: מאי לאו דתחובה בבגדו · שאין דרך הוצאה בכך ואפי' הוציאה לרשות הרבים משחשכה שבות בעלמא הוא וקא גזור סמוך לחשכה אטו חשכה אלמא גזרינן לאיסור שבת גזירה לגזירה: כי תניא ההיא · בשבת עצמה דחדא גזירה איכא גזירה תחובה בבגדו אטו היכא דמפיק בידים: אומן · המוציא דרך אומנתו שהוא רגיל לצאת לפרקים כן בחול חייב דהשתא לדידיה ליכא אלא חדא גזירה דגזרינן סמוך לחשכה אטו חשכה: בקיסם שבאזנו · קיסם ארוך ושוה כעין סרגלא שמסרטטין בה ספרים שקורין ויר"א בלע"ז ובו משוין את הנסרים כדרך נגרים שלנו משוים בנטיית קו ולי נראה שכל השנויין כאן אינו אלא שעושין אותו בני האומנות עליהן בצאתם לשוק כדי שיכירו מאיזו אומנות הוא וישכרוהו למלאכה: סורק · בגדים שקורין פליר"ש: במשיחה · הוא קושר הקולים שקורין קרדונ"ש וגם את הבגד תופר ומחבר בו ב' ראשין כשמותחו על יתדות האומנות לחובטו במקלות לזקוף את שערו: אירא · הוא למר או למר גפן שסותם בו פי הקנה לאחר שהניח בתוכו פקעיות הערב ומשייר בנקב מלא חוט לאריג וזורקו לקנה והפקיע מתגלגל לתוכו ולצאת אינה יכולה שנסתם הנקב: דוגמא · מעט למר לבוע אדום ומעט לבוע שחור וכן בכל מיני לבע שמראה בהם דוגמא לאחר כזה תרלו או כזה תרלו: כיס · שעושין לזב וקושרו לפי האמה לקבל בו את הזוב: הא רבי יהודה · דזו דרך הוצאתו בחול: במידי דלאו היינו אורחיה · כגון כל אלו השנוין למעלה אין דרך הוצאתו אלא ביד אפילו לאומן אלא בשעה שהוא רוצה להכריז לעצמו שהוא אומן אבל כיס לזב אין דרך הוצאתו אלא בכך מי שמעת ליה דפטור: דאי לא תימא הכי · דמודה ר"מ במי שכל דרכו בכך: הדיוט שחקק קב בבקעת · הואיל ואינו אומן ואין דרך חקיקה בכך הכי נמי דפטור לרבי מאיר א"כ לא מחייב ר' מאיר בשבת אלא אומנין אלא על כרחיך הואיל וכל דרך חקיקתו של זה בכך מיחייב והכא נמי הואיל וכל דרך הוצאה זו לזה בכך חייב: זב בעל שתי ראיות · חייב לפי שהכים צריך לו לבדוק עצמו אם יראה עוד שלישית ויהיה זב גמור לקרבן וכיון דצריכה לו הויא ליה לדידיה דרך הוצאתו בכך: מיבעי ליה לספירה · דכתיב (ויקרא טו) וכי יטהר הזב וספר לו שבעת ימים ז' נקיים וצריך הוא לכים לברר לו היום בנקיות שאילו יראה באחד מהן יסתור את הכל דבעינן רצופין דכתיב לטהרתו טהרה אחת לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן: לבו ביום · באותו יום שבת ראה הראיה שלישית דשוב אינו צריך לכים כל אותו היום שאין אותו יום ממנין הנקיים: לא חשיב · הלכך לאו דרך הוצאה היא לו: כפה קערה על הכותל · שיורדין גשמים עליו: הרי הוא בכי יותן · דאחשבינהו להנך משקין הראה בדעתו שצריך להן ואע"ג דלא ניחא ליה נפילה שנפלו על הפירות לאחר זמן הוי מוכשרין דתנן (מכשירין פ"א) כל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון מכשיר: שלא

תוספות

דמחייב בשעת בליעה אלא אהוצאה מחייב נמי בשעת בליעה כדפרישית ורש"י תירץ בענין אחר בהמוצא תפילין (עירובין דף נט:) ובפ"ב דעירובין (דף כ: ושם) פירשתי ונראה דאע"ג *דהלכה כר"מ בגזרותיו בהא דאמר לא יעמוד ברה"ר ומטלטל ברה"י או איפכא לית הלכתא כוותיה אלא כרבנן דשרו כדמוכח בהמוצא תפילין (שם דף צח:) דאמר מתני ליה רבי חנינא בר שלמיא לחייא בר רב קמיה דרב לא יעמוד כו' א"ל שבקת רבנן ועבדת כר"מ:

אמר אביי מנא אמינא לה · דגזרינן גזירה לגזירה °דוקא בהוצאה גזר אביי וכל הנהו דמייתי ראייה איירי בהוצאה אבל בעלמא לא גזר דהא גבי ביצה (דף ג:) פריך אביי למאן דגזר ביצה שנולדה בי"ט אטו פירות הנושרים היא גופה גזירה ואנן ניקום כו':

אלא לאו כרמלית · ואע"ג °דאין כרמלית בכלים האי גת כיון דמחובר לקרקע לא שמיה כלי:

ואם יצא פטור אבל אסור דברי ר"מ · והא דתנן בפרק במה אשה (לקמן דף סב:) ואם יצאה אשה במחט הנקובה חייבת חטאת התם לגמרי דרך הוצאה בכך וכן גבי הא דאמר ר"מ אם (א) שכח והוציאה בפיו חייב התם נמי דרך להוציא המאכל בפה:

כל אצולי טינוף לא קא חשיב · אע"ג דהוי אורחי' בכך כיון דלא הוי אורחיה אלא משום אצולי טינוף לא חשבינן הוצאה כי אורחיה תדע דהא הכופה קערה בשביל שלא ילקה הכותל אינו בכי יותן אע"ג דניחא ליה שנופלים המים ברחוק מן הכותל ע"י הקערה כיון דלא ניחא ליה אלא משום אצולי טינוף לא חשבינן ניחותא לגבי הכשר ה"נ לא חשיב הוצאה כי אורחיה ופריך התם לא ניחא ליה בהני משקין כלל הכא ניחא ליה בהאי כים לקבולי בי' זיבה ובכה"ג שמקבל מים לאצולי טינוף חשוב משקה לרצון כדמוכח מסיפא וכי היכי דחשיב משקין המתקבלין אע"ג דלאצולי מטינוף (ב) משום דאחשבינהו קבלתן ה"נ חשיב כים המקבל זיבה לאצולי מטינוף הוצאה כי אורחיה:

ושבתוכה

אמר אביי: ד"ה אלא לאו וכו' דאין כרמלית בכלים. כמו שפירש"י לעיל ח ע"א ד"ה פתוח:

רבינו חננאל

וכן בגת: איבעיא להו מהו לעמוד בכרמלית וישתה ברה"י או ברה"ר אע"פ שאינו מכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה. אמר אביי היא היא כלומר אסור. רבא אמר היא גופה גזירה להכנים ראשו ורובו למקום ששותה משום חששא שמא יוציא מרשות לרשות ליקום וניגזור בכרמלית לחייבו להכנים ראשו ורובו העומד (ברה"י) [בכרמלית] ושותה (בכרמלית) [ברה"י] למקום ששותה אפו עומד ברשות [הרבים] ושותה ברה"י שהוא עצמו גזירה גזרינן עליה שמא יוציא מרשות לרשות אלא מותר בכרמלית ובקש להביא ראיה לדבריו מסיפא דקתני וכן בגת. כלומר הגת ככרמלית הוא ואסור. ודחה רבא ואמר האי דקתני וכן בגת לענין מעשר. והכי קאמר כשם שהעומד ברה"ר ושותה ברה"י אינו מותר לו לשתות אא"כ יכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה. שאם ישאר לו מים מותר להחזירן למקומן כן בגת לענין מעשר אינו מותר לו לשתות מן היין שבגת קודם שיעשר אלא אם הן צונן שיתכן לו להחזיר המותר. אבל בחמין שמפסידין היין ואי אפשר לו להחזיר המותר אסור לו לשתות שכיון שמזגו בחמין נקבע למעשר ואסור ואקשי' עליה דרבא מהא דתנן לא יצא החיים במחטו שהוא גזירה לגזירה כי זו המחט היא תחובה לו בבגדו וגזרי' עליה שלא יצא בה בבין השמשות שמא יצא בה במחט התחובה בבגדו בשבת. וגזרינן בה בשבת שמא יצא במחטו בידו. ושני רבא הכי הא דתנן לא יצא החיים במחטו כשאוחז המחט בידו. וגזרינן עליה בין השמשות שמא יוציאה בשבת דחדא גזירה היא והא דתניא בהדיא במחט התחובה לו (והברייתא דתניא במחט התחובה לו) בבגדו העמידה בשבת עצמה וגזירה שמא יוציאנה בידו דחדא גזירה היא והא דתניא בהדיא במחט התחובה לו בבגדו ע"ש עם חשיכה אוקמא כר' יהודה דאמר אומן דרך אומנתו חייב כלומר החיים חייב במחט התחובה לו בבגדו כאחד המוציאה בידו דלאו גזירה לגזירה היא: תני חדא לא יצא הזב בכיס שלו ואם יצא פטור אבל אסור ותניא אידך לא יצא ואם יצא חייב חטאת קשיין אהדדי ופריק רב יוסף לא קשיא הא ר' מאיר הא ר' יהודה ונדחת זו גם פירק רב המנונא דהא דקתני פטור בזב בעל שלש ראיות והא דקתני חייב חטאת בזב בעל ב' ראיות דבעי ליה כים שאם יראה אחרת חייב קרבן דהינן דגם בבעל ג' ראיות בעי כים שאם יספור ימים טהורים וראה אח"כ סותר כל הימים המהורים והוזר לחשוב מאותו היום ולהבא ז' ימים טהורים ואח"כ יטהר. ושנינן כגון שראה זוב בו ביום בשבת ולא ספר ימים טהורים עדיין ואין צריך כים לסתירה. ודחינן אם אין שם צורך הכים לסתירה צריך לו כדי שלא יטנפו כליו. ודחה רב זירא ואמר האי תנא כל אצולי מטינוף לא חשיב ליה מלאכת מחשבת וכי האי תנא דהכופה קערה על פי הכותל:

רב נסים גאון

רבא אמר גזירה היא וניקו לגזור גזירה: לגזירה היא וגזירה הזכורה בפרק עושין פסין (עירובין כ) גזירה דילמא חזי ליה לאיבום דמיקלקל ושקיל ליה לדוולא ומפיק ליה וחזאי ליה לאידך גיסא נמי דמיקלקל ומנח ליה ומפיק ליה מרה"י לרה"ר. ואיתא במס' יום טוב בפ' המביא כדי יין (דף לה) אמרו כל דבר שמותרו חוזר לא קבע וכן השותה על הצונן פטור מן המעשר מפני שמחזיר את המותר. אלא אמר רב המנונא לא קשיא כאן בזב בעל ב' ראיות וכאן בזב בעל ג' ראיות ומה הפרש בין זב הרואה ב' ראיות ובין זב הרואה ג' ראיות וזכור במשנה בפ' מגילה נקראת (דף ח) אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה ג' אלא קרבן ובתלמוד ברוו הדבר ופירשו מן הכתוב מנה הכתוב שתים וקרא טמא דכתיב (ויקרא טו) איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא הזכיר הזיבה ב' פעמים וכן אמר טמא ודן עליו ליטמא בב' ראיות וחזר ואמר (שם) וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טומאתו היא מנה הכתוב ג' וקרא טמא הזכיר הזיבה ג' פעמים וכן אמר טמא ואם בב' ראיות דן עליו ליטמא ובג' ראיו' אינו דין שיהא טמא שער שלא ראה ג' ראה ב' ומאי (כו) אהני לן האי קרא אחרינא וגמרי' מרבנן פירושא דיליה ב' ראיות לטומאה וג' לקרבן ובמשנת זבין בפ' ב' ראה ראיה ראשונה בודקין אותו וכו' ר' אליעזר אומר אף בשלישית בודקין אותו מפני הקרבן. וכן עוד לדבריהן זב בעל שלש ראיות נמי מיבעי ליה לספירה *) עיקר דיליה בקרא לפום מאי דגמרינן בפירושיה והוא שאמר הכתוב (ויקרא טו) וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים ואמרו בתורת כהנים שבעת ימים יכול בין סמוכין ובין מפוזרין ת"ל לטהרתו שתהא טהרתו אחת כלומר צריך שיהיו ימי הטהרה רצופין כדי שלא תפסיקם טומאה ואם יראה במקצתן זיבות הרי סתר כל מה שעברו עליו מימי הספירה וחייב לספור אחר שיטהר מטומאתו ז' ימי טהרה מתחלה עד שימלאו לו כולם בטהרה והוא טהור ובמשנת זבין בפרק א' אמרו אבל אם ראה זוב אפי' יום ז' סתר שלפניו ובמסכת נדה בפרק המפלת (דף כב) אמר ליה גזירת הכתוב היא זיבה גמורה סתרה כל ז' צחצוחי זיבה לא סתרה כל ז' ובפ' בנות הכותים (נדה דף לג) בעי רמי בר חמא פולטת שכבת זרע מהו שתסתור בזיבה רואה היא וכו' ולימעמיך זב גופיה היכי סתר אחרי טהרתו אמר רחמנא שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן אלא מאי אית לך למימר שלא תהא טומאה זיבה מפסקת ביניהן ובפ' כל הזבחי' (ד' כט) ותנינא אמרו אמר לו ר' עקיבא מצינו בזב וזבה ושומרת יום כנגד יום שהן בחזקת טהרה וכיון שראו סתרו ובסוף הפרק הא' מן כריתות (דף ח) אמרו הא קמ"ל דווקא דראה בלילי ח' אבל ביממא דו' לא דקסבר כל ראייה שהיא סותרת אין מביאה לידי קרבן ובפסחים בפ' כיצד צולין את הפסח (ד' פא) ובנזירות בסוף פ' הריני נזיר (ד' טו) אמרו תאני ר' אושעיא אבל הרואה זב בשביעי סותר שלפניו ורבים כמו אלה ובנזיר אמרו עוד והימים הראשונים יפלו מי שיש לו אהרונים סותר כו' כי כבא נזרו הטומאה סותרת הכל ואין התגלחת סותרת הכל ט':

*) [לפניט נגמ' איתא לספירה]

מסורת הש"ס

עירובין לט: [גי' ע"י ודן]

עירובין שם מעשרות פ"ד מ"ד

[וכן עיקר מפני שהוא מחזיר כו' ליש במשנה דמעשרות רק בעירובין]

תוספתא פ"א

[ע"י מה שפירש בערוך ערך קב]

חולין טז. מכשירין פ"ד מ"ג

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואם יצא וכו' ר' מאיר אם שכח שבת והוציאה בפיו: (ב) ד"ה כל וכו' אע"ג דלאצולי מטינוף הן משום:

גליון הש"ס

גמ' כל אצולי טינוף וכו'. עי' לקמן סד ע"ב תד"ס וכמוד: תוס' ד"ה אמר אביי וכו' דוקא בהוצאה וכו'. עי' עירובין לח ע"א תד"ה אלא:

שלא ילקה הכותל אינו בכי יותן מי דמי התם לא קא בעי להו להני משקין כלל הכא קא בעי להו להאי כיס לקבולי ביה זיבה הא לא דמיא אלא לסיפא *עריבה (א) שירד דלף לתוכה מים הניתזין והנצפין אינן בכי יותן ושבתוכה הרי זה בכי יותן אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו ל"ק הא *ר' יהודה והא ר' שמעון תני דבי רבי ישמעאל יוצא אדם בתפילין בע"ש עם חשיכה מאי טעמא כיון *דאמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה ק"ו מציץ מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה °והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה הלכך מידכר דכיר להו תניא חנניא אומר חייב אדם למשמש בבגדו ע"ש *עם חשכה אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבת: לא יפלה את כליו כו': איבעיא להו לא יפלה את כליו ביום שמא יהרוג ורבי אליעזר היא דתניא אמר רבי אליעזר *ההורג כינה בשבת כאילו הורג גמל ולא יקרא לאור הנר שמא יטה או דילמא תרוייהו שמא יטה ת"ש אין פולין ואין קורין לאור הנר °מי אלימא ממתניתין ת"ש *אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר *אלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון ש"מ דתרוייהו שמא יטה ש"מ אמר רב יהודה אמר שמואל אפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו אמר רבא לא אמרן אלא דבני מחוזא אבל דבני חקליתא מידע ידעי ודבני מחוזא נמי לא אמרן אלא דזקנות אבל דילדות מידע ידיעי ת"ר אין פולין ברה"ר מפני הכבוד כיוצא בו אמר *(רב) יהודה ואמרי לה רבי נחמיה אין עושין אפיקטויזין ברה"ר מפני הכבוד ת"ר *המפלה את כליו מולל וזורק ובלבד שלא יהרוג אבא שאול אומר נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול אמר רב הונא הלכה מולל וזורק וזהו כבודו ואפי' בחול רבה מקטע להו ורב ששת מקטע להו רבא שדי להו לקנא דמיא אמר להו רב נחמן לבנתיה קטולין ואשמעינן לי קלא דסנוותי תניא *רשב"א אומר אין הורגין את המאכולת בשבת דברי ב"ש וב"ה מתירין וכן היה רשב"א אומר משום רשב"ג אין משדכין את התינוקות לארס ולא את התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות ואין מנחמין אבלים° ואין מבקרין חולין בשבת דברי בית שמאי °וב"ה מתירין: ת"ר הנכנס לבקר את החולה *) אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ור"מ אומר יכולה היא שתרחם

רבי

*) [נ"ל בשבת אומר וכו']

רש"י

שלא ילקה כו'· דהיינו אגולי טינוף לא חשיב ליה הך כפיי': מי דמי· (ב)הא לא ניחא ליה בהנך משקין כלל וברצונו לא ירדו והכי נמי דכפיית קערה חשיבא ליה הנך חשיבותא דמשקין בעינן וכפייה זו אינה אלא נגלות עליהן שאינו חפץ בהן אבל הכא לענין שבת אחשיבותא דהוצאה קפדינן והך הוצאה דכיס חשיבא דקא מיבעי ליה להציל על בגדיו: הא לא דמיא· ע"כ אם להכשר זרעים באת לדמויה לא תדמיה אלא להך: שירד דלף לתוכה כו'· משנה היא במסכת מכשירין (פ"ד משנה ה) השנויה אחר הסיפא דהכופה את הקערה והכי תנן עריבה שירד הדלף לתוכה כו' הניחה שירד הדלף לתוכה מים הניתזין והצפים ב"ש אומרים בכי יותן וב"ה אומרים אינם בכי יותן נטלה לשופכה אלו ואלו מודים שהן בכי יותן ומ"מ יש לשמוע מהך סיפא כדגרסינן בספרים (וכב"ה) נתנה לעריבה זו שירד הדלף לתוכה אע"ג דאגולי טינוף הוא אפילו הכי מדלא כפאה גלי דעתי' דאחשבינהו לקבלן והוו חשובים אותן שבתוכה והך הוצאה נמי אחשבה לקבולי בהאי כיס האי זיבה אע"ג דבזיבה לא ניחא ליה אנן לחיובי אהוצאת זיבה לא מהדרינן אלא אהוצאת כיס: הניתזין· למרחוק: והצפין· מלמעלה כשהיא מלאה: אינן בכי יותן· דלא ניחא ליה בהו: הא רבי יהודה· דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה שברצונו לא תעשה ואינו צריך לעיקר (תחלתה)[תכליתה] כי הכא שאינו צריך לזיבה זו שטל ידה בא הכיס הזה ואעפ"כ חייב עליה ופלוגתייהו בהמצניע (לקמן דף צג:) גבי מוציא המת במטה חייב ואע"ג דהוצאת המת לא ניחא ליה ביה ור"ש פוטר: עם חשיכה· ולא חיישינן דילמא נפיק בהו משתחשך: והיה על מצחו תמיד· קרא יתירא הוא להך דרשה דהא כבר קבע ליה מקום והיה על מצח אהרן: למשמש בבגדו· שלא יהא כרוך בשום דבר פן יוליכנו: הלכתא רבתי· דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת: שמא יהרוג· וביום נמי עסקינן ולאור הנר דמתני' אלא יקרא קאי: כהורג גמל· כלומר דגדול מאד: או דילמא· לאור הנר דקתני אתרוייהו קאי ותרוייהו שמא יטה אבל ביום שפיר דמי: מי אלימא ממתניתין· דקתני לאור הנר בסוף ואפ"ה מספקא לן דאיכא לפלוגי בהו ולמימר דלאור הנר אלא יקרא קאי הכא נמי איכא למימר דאין פולין אפילו ביום ולאור הנר אאין קורין קאי: ת"ש· דקתני לאור הנר בתרווייהו: בני מחוזא· מפנקי ולא עבדי מלאכה ובגדיהם רחבים כשל אשה וצריכים עיון: מידע ידעי· שבגדי האנשים קצרין שעוסקין בשדות במלאכה ושל נשים רחבים בתי יד שלהן: דזקנות· קצרים במקצת ושל אנשים מעונגין רחבים ודומין זה לזה וגזרינן שמא יטה: אבל דילדות· רחבים הרבה ואין של אנשים דומין להם: ברה"ר בחול: מפני הכבוד· של עוברין שלא ימאסו: אפיקטויזין· הקאה גומיטא בלע"ז כך מצאתי: מולל וזורק· בשבת מולל להתיש כחן שלא יחזרו אליו ובלבד שלא ימלול בדוחק ויהרוג דסבירא ליה הריגת כינה שבות ואבא שאול כר"א ומחייב חטאת הלכך גזרינן מלילה שלא יהרוג: מקטע להו· הורגן ובשבת: לקנא· ספל: מאכולת· כינה: מתירין· כדמפרש טעמא בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קז:) מאילים מאדמים דמשכן מה אילים פרים ורבים אף כל שפרה ורבה וכינה אינה פרה ורבה אלא מבשר אדם היא שורצת: וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר· אין משדכין· בשבת משום ממצוא חפצך. וב"ה מתירין· °דקא סברי חפצך ולא חפצי שמים: ואין מנחמין· משום דמצטער עם המצטערין: שבת היא מלזעוק· צריך (ג) להרחיב דעתם בתנחומים שלא יצטערו: יכולה היא שתרחם· אם תכבדוה מלהצטער בה:

דהוך

תוספות

ושבתוכה הרי זה בכי יותן· אין זה במשנה אלא שהש"ס מדקדק מדנקט הניתזין והנילפין אינן בכי יותן משמע הא שבתוכה הרי הן בכי יותן: שמא יהרוג· פירש הרב יוסף מאורלייג"ש דכינה היינו שחורה הקופצת דכתיב והך את עפר הארץ והיה לכנים (שמות ח) ודרך שחורה הקופצת לצאת מן הארץ ובזאת נחלקו עליו רבנן אבל פרעוש היא הכינה הרוחשת וחייב עליה אפילו לרבנן כדאמרי' בפ' שמונה שרצים (לקמן דף קז: ושם) ואין נראה לר"ת דאמרינן במדרש *אף כי אנוש רמה אלו כנים שברא"ש (ד) ובנדה פ"ב (דף כ:) שלא לה מסריקותא מקטל קלמי ופי' בקונטרס מסרק להרוג כנים ואין דרך שחורה הקופצת להיות בראש ועוד בברכות (פ"ז דף נא:) אמרינן ממהדורי מילי ומסמרטוטי קלמי ודרך כנים לבנות הרוחשות להיות בסמרטוטי מבגדים ישנים ועוד דפרעוש אמר לקמן בפרק שמונה שרצים (דף קז:) שהוא פרה ורבה וכינה הרוחשת אינה פרה ורבה אלא באה מזיעת אדם לכך נראה לר"ת דשחורה הקופצת היא פרעוש וחייב עליה לכ"ע וכינה הרוחשת שרי להרוג כב"ה המתירין ובקונטרס נמי פירש בסמוך דרבה מקטע להו בשבת: מי אלימא ממתניתין· והפושט ס"ד דברייתא דרכה לפרש טפי ממתניתין ועוד דבברייתא קתני אין פולין ואין קורין משמע טפי דקאי לאור הנר אתרוייהו מבמתני' דקתני ולא יפלה את כליו: אפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו· דרכן היו להיות שוין מכאן נראה לאסור להבחין בין בגדו לבגדי חברו לאור הנר: נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול· נראה לפרש דאבא שאול כרבנן וגזר מלילה דכינה אטו מלילה דפרעוש ומלילה דפרעוש שמא יהרוג וכולה חדא גזירה היא ורש"י פי' דכר' אליעזר סבירא ליה וקשה דמשמע דרבי אליעזר סבירא ליה דלפלות נמי אסור דקאמר לעיל לא יפלה שמא יהרוג ור' אליעזר היא ומיהו י"ל דלעיל לא קאי הכי: רבה מקטע להו· מפרש ריב"א בחול וקאי אדרב הונא דקאמר זהו כבודו אפילו בחול ואנן סמכינן אפרש"י דפי' בשבת וקיימא כב"ה הלל דשרו בסמוך:

רבי

רבינו חננאל

ואיפרכא הא דרבי זירא ואמרינן מי דמי הכים רוב לקערה בכותל כו' ואוקמינה אביי ורבא הא דקתני חייב ר' יהודה דסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה והא דקתני פטור לר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וקיי"ל כר' שמעון: תני דבי שמואל יוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשיכה. מ"ט כיון דאמור רבנן חייב אדם למשמש בתפלין בכל שעה ק"ו מציץ ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה תמיד תפלין שיש בהן הזכרות הרבה עאכו"כ הלכך מדכר דכיר להו. תניא חנניא [אומר] חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבת וכן הלכה: לא יפלה את כליו איבעיא להו שמא יטה או שמא יהרוג כנים ומתניתין רבי אליעזר היא דקתני ההורג כינה בשבת והוא הפרעוש כהורג גמל בשבת ופשטנא לא יפלה שמא יטה את הנר. אמר רב יהודה אמר שמואל אפילו להבחין בין בגדו לבנדה והני מילי בבני מחוזה ובזקנות אבל בילדות בגדיהן מידע ידיען שהן רחבות ודבבני חקליאתא נמי מידע ידיען: תנו רבנן אין פולין ברשות הרבים ואין עושין אפיקטויזן ברה"ר

רב נסים גאון

לא קשיא הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הא ר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אבל עיקר דבריו של ר' שמעון במשנה בפרק המצניע (דף צג) דתנן וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ חייבין ור"ש פוטר [illegible]
פוטר היה ר"ש אף במוציא את המת לקוברו וזאת ההוצאה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא לפי שזה שהוציא כלים מרשות לרשות לא הוציא לא לצורך נפשו לא לאכלו ולא ליהנות ממנו ולזאת נקראת מלאכה [illegible]
שאינה צריכה לגופה שאם חס ושלום יהיה זה המת סרוח או זאת הנבילה סרוחה ואין יכול לעמוד עמה מפני הריח הרע אז ר' שמעון מודה שאם הוציאה חייב חטאת מפני שהיא באותה שעה נעשית [illegible]
[illegible]

עין משפט
נר מצוה

צ א ב מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רפז וטוש"ע יו"ד סי' שלה סעיף ו:

צא ג טוש"ע או"ח סימן קא סעיף ד:

צב ד טוש"ע יו"ד סי' שלה סעיף ה:

צג ה מיי' פי"ד מהל' אבל הלכה ו סמג עשין ב טור שו"ע שם סעיף ג:

צד ו מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' ערה סעיף א:

צה ז מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ב ג:

צו ח שם סעיף ה:

צז ט שם סעיף ד:

צח י כ מיי' שם הלכה טז טור ש"ע שם סעיף יב:

צט ל מיי' שם הלכה טו טור שו"ע שם סעיף ט י:

רבי יהודה אומר המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל שבנא איש ירושלים בכניסתו אומר שלום וביציאתו אומר *שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובין ושבתו בשלום כמאן אזלא הא דאמר רבי חנינא מי שיש לו חולה בתוך ביתו צריך שיערבנו בתוך חולי ישראל כמאן כר' יוסי ואמר רבי חנינא בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי אלעזר לשיולי בתפיחה זימנין אמר המקום יפקדך לשלום וזימנין אמר (ליה) רחמנא ידכרינך לשלם היכי עביד הכי *והאמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי *ואמר רבי יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי שאני חולה דשכינה עמו *דאמר רב ענן אמר רב מנין ששכינה *סועד את החולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי תניא נמי הכי הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא על גבי מטה ולא על גבי כסא אלא מתעטף ויושב לפניו מפני ששכינה למעלה מראשותיו של חולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי *ואמר רבא אמר רבין מנין שהקב"ה זן את החולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי: ולא יקרא לאור הנר: *אמר רבה אפילו גבוה שתי קומות ואפי' שתי מרדעות ואפילו עשרה בתים זו על גב זו חד הוא דלא ליקרי הא תרי שפיר דמי והתניא לא אחד ולא שנים אמר ר' אלעזר לא קשיא כאן בענין אחד כאן בשני ענינים אמר רב הונא ובמדורה אפי' עשרה בני אדם אסור אמר רבא אם אדם חשוב הוא מותר מיתיבי *לא יקרא לאור הנר שמא יטה אמר ר' ישמעאל בן אלישע אני אקרא ולא אטה פעם א' קרא ובקש להטות אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר ר' נתן אומר קרא והטה וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת לכשיבנה בהמ"ק אביא חטאת שמנה א"ר אבא שאני ר' ישמעאל בן אלישע הואיל ומשים עצמו על דברי תורה כהדיוט תני חדא שמש בודק כוסות וקערות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק לא קשיא כאן בשמש קבוע כאן בשמש שאינו קבוע ואי בעית אימא הא והא בשמש קבוע ולא קשיא הא בדמשחא והא בדנפטא איבעיא להו שמש שאינו קבוע בדמשחא מהו אמר רב הלכה ואין מורין כן ור' ירמיה בר אבא אמר הלכה ומורין כן ר' ירמיה בר אבא איקלע לבי רב אסי קם שמעיה קא בדיק לנהורא דשרגא אמרה ליה דביתהו ומר לא עביד הכי אמר לה שבקיה כרביה ס"ל: באמת אמרו החזן כו': והאמרת רישא רואה מאי לאו לקרות לא לסדר ראשי פרשיותיו וכן אמר רבה בר שמואל אבל מסדר הוא ראשי פרשיותיו וכולה פרשה לא

מיתיבי

רש"י

בתוך חולי ישראל. שמתוך שכוללן עם האחרים תפלתו נשמעת בזכותן של רבים: שבנא איש ירושלים. אדם גדול היה בירושלים ושמו שבנא: רחמיו. של הקב"ה מרובים: שבתו בשלום. נוחו בשבתכם לשלום: בקושי התירו. מפני שמצטער: בתפיחה. בחולה: זימנין אמר לה. בלשון קדש וזימנין אמר לה בלשון ארמי והא לאו לענין שבת נקט: דשכינה עמו. ואין המתפלל צריך שיזדקקו לו מלאכי השרת להכניס תפלתו לפנים מן הפרגוד. סועד. סומך בתשות כחו ומשום רבינו יעקב סוער תרגומו של פוקד כלומר מבקר כמו ואת אחיך תפקוד לשלום (שמואל א יז) ומתרגמי' ואת אחיך תסער לשלם ולהך לישנא גרסינן אל תקרי יסעדנו אלא יסערנו: מתעטף. מאימת שכינה כאדם היושב באימה ואין פונה לצדדין: ואפי' גבוה. דליכא למיחש להטייה דכיון דגזור לא פלוג למילתייהו: הא תרי שפיר דמי. שאם יבא להטות יזכירנו חברו: בשני ענינים. בשתי פרשיות הואיל וכל אחד מעיין לעצמו אין מכיר במעשה חבירו: במדורה. מדורת אש גדולה אסור דהואיל ויושבין רחוק זה מזה ועוד שנגבות האודים סמוכים להם אין זה מכיר בבא חבירו להבעיר ולחתות: מותר. לקרות לאור הנר שאינו רגיל להטות נר בחול מפני חשיבותו: שמש קבוע. לא יבדוק מפני שאימת רבו עליו אם ימצא כאן דבר מגונה ובודקן יפה וחיישינן להטייה: שאינו קבוע. לא רמיא עליה כולי האי: הא והא בשמש קבוע גרסי': בדנפטא. שהול מסריח מותר לבדוק לאורו דלא אתי להטות: שמש שאינו קבוע בדמשחא מאי. כיון שאינו קבוע אינו מטה אפילו בחול והלכך בשבת מותר או דילמא בדמשחא הואיל ולא מאיס דרכו להטות בחול הוא: הלכה. דמותר: ואין מורין כן. שלא יזלזלו: קם שמעי'. דר' ירמיה דהוא שמש שאינו קבוע בבית רב אסי: אמרה ליה דביתהו. דרב אסי לרב אסי מר לא עביד הכי: כרביה. ר' ירמיה דאמר הלכה ומורין כן: ראשי פרשיות. ומרגלן בפיו שמתוך שראש הפרשה שגורה בפיו הוא נזכר בכולה למחר ומסייע את שבעה הקורין בנקודה וטעמיה בלחש:

ואימא

תוספות

רבי יהודה אומר המקום ירחם עליך כו'. ק' לר"ת מה מועלת תפלה לר' מאיר ור' יהודה דקאמר בפ"ק דר"ה (ד' טז · ושם) הכל נידונים בר"ה וגזר דין שלהם נחתם ביוה"כ דברי ר"מ ר' יהודה אומר הכל נידונין בר"ה וגזר דין של כל אחד ואחד נחתם בזמנו בפסח על התבואה ואדם ביום הכפורים ר' יוסי אומר אדם נידון בכל יום ואמר התם אמר רב יוסף כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי כר' יוסי משמע דלר"מ ולר' יהודה לא מהניא צלותא וי"ל דהכא בשבת שבין ר"ה ובין יוה"כ איירי ולפי מאי דמשני התם איבעית אימא כדר' יצחק דאמר ר' יצחק יפה צעקה לאדם בין קודם גז"ד כו' אתי הכא שפיר: שבנא איש ירושלים. ר"ת לא גרים שבנא דשבנא רשע הוה ולא מסקינן בשמיה דשם רשעים ירקב כדאמר בפרק אמר להם הממונה (יומא דף לח:) אלא גרס שכנא דהוי נמי שם אדם כדאמר בסוטה (דף כא·) אלא כשכנא (א) אחי הלל ונראה לר"י דשפיר גרס שבנא דלאו אם אחד רשע ושמו אברהם לא נקרא בשם זה אחר ואשכחן דתרי שבנא הוו כמו שמוכיח בישעיה (כב) דכתיב שבנא אשר על הבית וכתיב וקראתי לעבדי לאליקים וגו' וממשלתך אתן בידו וכתיב בתר הכי (שם לו) ויבא אליו אליקים אשר על הבית ושבנא הסופר משמע דשבנא אשר על הבית כבר מת והיה אליקים במקומו ושבנא הסופר היה אחר*: שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי · לבד מגבריאל כדאמר בסוטה בריש אלו נאמרין (דף לג·) דאמר מר בא גבריאל ולמדו שבעים לשונות ליוסף ותימה דאפי' מחשבה שבלב כל אדם יודעים ולשון ארמי אין יודעים: לא ישב על גבי מטה ולא על ספסל. נראה דדוקא כשחולה שוכב בנמוך שלא ישב גבוה ממראשותיו של חולה: רבי נתן אומר קרא והטה. הכא ובמכות (דף ה:) גבי יהודה בן טבאי שהרג עד זומם ובהאשה רבה (יבמות דף צו:) גבי הא שנקרע ס"ת בחמתו לא פריך ומה בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה כו' אומר ר"ת דלא פריך בשום מקום אלא גבי אכילת איסור שגנאי הוא לצדיק ביותר והוא דערבי פסחים (פסחים דף קז: ושם) דר' ירמיה אישתלי וטעים קודם הבדלה והנהו דמס' ר"ה (דף כא·) דקאמר בסים תבשילא דבבלאי בלומא רבה דמערבא התם לא הוה מאכל איסור אלא השעה אסורה ובבראשית רבה *אמרינן ר' ירמיה שלח לר' זירא חד טרסקל דתאנים ומסיק בין דין לדין מתאכל תאנתא בטבלא הא קאמר עלה ר' אבא בר זימנא בשם ר' אליעזר זעירא אם הראשונים מלאכים אנו בני אינש ואם הם בני אינש אנו כחמורים ולא כחמורו של ר' פנחס בן יאיר*. שמש שאינו קבוע בדמשחא מאי. ללישנא בתרא מבעי ליה ור"ת גרים הא והא בשמש שאינו קבוע איבעיא להו שמש קבוע בדמשחא מאי דשמש שאינו קבוע בודק יפה שלא יעבירוהו אבל קבוע לא מרתת שיעבירוהו בשביל כך כיון שהוקבע כבר:

רבינו חננאל

מפני הכבוד · אמר רב הונא הלכך מולל וזורק והוי כבודו ואפי' בחולי תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר משום ר' שמעון בן גמליאל אין הורגין את המאכולת בשבת ואין משדכין על התינוקת לארסה ועל התינוק ללמדו ספר ואומנות ואין מנחמין אבלים ואין מבקרין את החולה דברי ב"ש וב"ה מתירין בכולן · ת"ר המבקר חולה בשבת אומרין שבת היא מלצעוק ורפואה קרובה לבוא: רבי יהודה אומר יכולה היא שתרחם עליו ועל כל חולי ישראל. רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל: כמאן אמר רבי חנינא מי שיש לו חולה בתוך ביתו יערבנו בתוך חולי ישראל כר' יוסי וכמאן (אמרי')[מצלי']האידנא אקצירי ומריעי כר' יוסי דאמר אדם נידון בכל יום ומפורש בר"ה פ"א. שבנא איש ירושל' בכניסתו אומר שלום ביציאתו היה אומר שבת היא מלצעוק ורפואה קרובה לבוא ורחמיו מרובין אחינו שבתו לשלום א"ר חנינא בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת משום דחיישינן שמא יבקש עליו רחמים בצרה ובצעקה · רבי אלעזר כד הוה שאיל בתפיחה אמר ליה המקום יפקידך לשלום וזמנין אמר ליה רחמנא דכרך לשלם · ואפילו בלשון ארמי שפיר דמי דשכינה עמו · דתניא הנכנס לבקר חולה לא ישב ע"ג מטה ולא (בכפא) [בכסא] ולא בספסל אלא מתעטף ויושב לפניו מפני שהשכינה עליו שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי ואמר (רבי) [רבין] אמר רב מנין שהקב"ה זן את החולה שנא' ה' יסעדנו על ערש דוי: ולא יקרא לאור הנר אמר (רבא) [רבה] ואפי' גבוה ב' קומות או ב' (מרועות) [מרדעות] או אפילו כמה בתים זה על גבי זה אסור וקיי"ל (כרבא) [כרבה] דאע"ג דבפרקין שואל אדם מחבירו אוקימנא להא דרבה כתנאי כיון דסתם לן תנא כוותיה דתנן מונה אדם את אורחיו ואת פרפריותיו מפיו אבל לא מן הכתב לא חיישינן להא מחלוקת דברייתא. וכבר פירשנוה שם דהלכתא כרבה: לא יקרא דייקינן ממתניתין דוקא חד אבל תרי שרי והני מילי בענין אחד אבל בתרי עניני אסור דחיישינן שמא יטה ואפילו אדם חשוב ממעשה דר' ישמעאל: ירושלמי תני רבי חייא אבל מסתכל מה שבכוס ומה שבקערה ואינו חושש · לא יקרא אמר שמואל לא שנו אלא אחד אבל שנים מאחר שיכולין למחות זע"ז מותר: תני חדא השמש בודק הקערות והכוסות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק וסוניין דשמעתא בין שמש קבוע בין שמש שאינו קבוע בודק כוסות וקערות לאור הנר. ודוקא בנפטא דמאיס ונפיש נהוריה ולא אתי לאצלויי ביה אבל בדמשחא שמש שאינו קבוע וה[illegible] אסור שמש קבוע פלוגתא והלכתא בודק ואין מורין כן: פיס' באמת [אמרו] החזן רואה וכו' · ומסיק אבל מסדר הוא לתינוקות ראשי פרשיות:

*) לפנינו בגמ' אדרבה מסיק דאדם חשוב מותר ומר' ישמעאל אינו ראיה ואולי דרבינו היה לו גי' אחרת בסוגיא וצ"ע

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שבנא וכו' אלא כשכנא והלל כצ"ל ותיבת אחי נמחק:

תורה אור: תהלים מא

גליון הש"ס גמ' שאין מלאכי השרת כו'. עי' בתמים דעים להראב"ד סימן קפ"ד: שם ולא ע"ג כסא. גירסת הרי"ף והרא"ש ולא ע"ג שרפרף ולא ע"ג מקום גבוה: שם מראשותיו של חולה שנאמר וכו'. [illegible]

תורה אור

מיתיבי *רשב"ג אומר התינוקות של בית רבן היו מסדרין פרשיו' וקורין לאור הנר אי בעית אימא ראשי פרשיותיו ואי בעית אימא [א]שאני תינוקות הואיל [ב]ואימת רבן עליהן לא אתי לאצלויי: [ג]כיוצא בו לא יאכל הזב: *תניא ר"ש בן אלעזר אומר בוא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל שלא שנינו לא יאכל הטהור עם הטמאה אלא לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה כיוצא בו לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ שמא ירגילנו אצלו וכי מרגילו אצלו מאי הוי אלא אימא שמא יאכילנו דברים טמאין אטו זב פרוש לאו דברים טמאין אכיל אמר אביי גזירה שמא יאכילנו דברים שאינן מתוקנין ורבא אמר *רוב עמי הארץ מעשרין הן אלא שמא יהא רגיל אצלו ויאכילנו דברים טמאין בימי טהרתו איבעיא להו נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו אמר רב יוסף ת"ש *העוף עולה עם הגבינה על השלחן ואינו נאכל דברי ב"ש ב"ה אומר לא עולה ולא נאכל שאני התם דליכא דיעות ה"נ מסתברא דהיכא דאיכא דיעות שאני דקתני סיפא *רשב"ג אומר שני אכסניים אוכלין על שלחן אחד זה אוכל בשר וזה אוכל גבינה ואין חוששין ולאו אתמר עלה *אמר רב חנין בר אמי אמר שמואל לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה אבל מכירין זה את זה אסורים וה"נ מכירין זה את זה נינהו הכי השתא התם דיעות איכא שינוי ליכא הכא איכא דיעות ואיכא שינוי איכא דאמרי ת"ש רשב"ג אומר שני אכסניים אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה ואתמר עלה אמר רב חנין בר אמי אמר שמואל לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה אבל מכירין זה את זה אסור והני נמי מכירין זה את זה נינהו התם דיעות איכא שינוי ליכא הכא איכא דיעות ואיכא שינוי ת"ש לא יאכל הזב עם הזבה משום הרגל עבירה ה"נ דיעות איכא שינוי ליכא ת"ש °אל ההרים לא אכל ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב מקיש אשה נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור [ד]אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור ש"מ *ופליגא דר' פדת דאמר ר' פדת לא אסרה תורה אלא קורבה של גלוי עריות בלבד שנאמר °איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה *עולא כי הוי אתי מבי רב הוה מנשק להו לאחוותיה אבי חדייהו ואמרי לה אבי ידייהו ופליגא דידיה אדידיה דאמר עולא [ה]אפי' שום קורבה אסור *משום לך לך אמרי נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב: תני דבי אליהו *מעשה בתלמיד א' *ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזרתם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואמרה להם כתיב בתורה °כי הוא חייך ואורך ימיך בעלי ששנה הרבה וקרא הרבה

ואימת רבן עליהן. אין פושטין יד לשום דבר ואפי' בחול אלא על פי רבן: פרצה. גברה כמו ופרצת ימה וקדמה (בראשית כח): שלא שנינו לא יאכל טהור עם הטמאה. מפני הערוה לפי שלא הוצרכו לכך שכולן אוכלין חוליהן בטהרה היו ולא היו אוכלין עם נשותיהן טמאות: אטו זב פרוש לאו דברים טמאין קאכיל. והלא כל מגעו טמא: מעשרין הן. ולא גזרי' גזירה לגזירה: שתישן עם בעלה. במטה כגון שהוא טמא דליכא למיחש משום טהרה או בזמן הזה שאין בו טהרה מי חיישי' להרגל עבירה או דילמא כיון דאיכא היכרא מדכר דכירי: על השולחן. שאוכל עליו מותר להניח בשר העוף אצל הגבינה דקסברי בית שמאי בשר עוף בחלב לאו דאורייתא ולא גזרי' העלאה אטו אכילה: ואינו נאכל. עמו: וב"ה אומרים כו'. ש"מ דאסור: דליכא דיעות. שני בני אדם שיזכירו זה לזה וה"ה נמי דמצי לשנויי דליכא שינוי להיכרא ומיהו דעדיפא נקט דאפי' דיעות ליכא: שאין מכירין. דלא אתי חד למשקל מדחבריה ומיכל: אבל מכירין. אסור ואשה ובעלה [נמי] מכירין זה את זה וש"מ דאסור: שינוי ליכא. שאוכלין בדרך אכילה: איכא שינוי. שאין דרך לישן אלא בקירוב בשר כדכתיב שארה כסותה ועונתה ואמר מר שאר זה קירוב בשר שאם אמר אי איפשי אלא היא בבגדה והוא בבגדו יוציא ויתן כתובה במס' כתובות (פ"ד דף מח:): אל ההרים לא אכל. בפרק אלו הן הנשרפין בסנהדרין (דף פא.) מפרש ליה שלא נתפרנס בזכות אבות שלא הוצרך לכך לפי שהוא צדיק: מה אשת רעהו כו'. דאסור לן יחוד מן התורה בקדושין (פ"ד דף פ:) מאחיך בן אמך: ופליגא. דרב יוסף דפשט מדרשה דהאי קרא לאיסור אדרבי פדת: גילוי עריות. תשמיש ממש ושאר קורבה ואפי' קירוב בשר מדרבנן והיא בבגדה אפי' מדרבנן ליכא למגזר: ושימש

מיתיבי התינוקות של בית רבן מסדרין פרשיותיהן כו'. אומר הר"ס לפי' הקונטרס שפי' במתני' החזן רואה היכן התינוקות קורין לאור הנר הא דלא פריך ליה ממתני' משום דאיכא למימר דקורין באיסור ואין מוחין בידם אבל הכא דקתני מסדרין משמע שמותרין לעשות כן:

רבא אמר רוב עם הארץ מעשרין הן. וא"ת האמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף מח.) שיוחנן כהן גדול גזר על הדמאי לפי ששלח בכל גבול ישראל וראה שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד וי"ל דה"ק שלא היו מפרישין כולם אלא תרומה גדולה אבל רובן היו מעשרים והא דחשו הכא טפי למיעוט מבמקום אחר משום דהוויא מיעוט דשכיח טובא והיו הרבה נכשלים ומה שקשה דאביי אדאביי ודרבא אדרבא מפורש בפ"ב דכתובות (דף כד. ושם) גבי חיישינן לגומלים: מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור. והתם סברא הוא לאסור לפי שיצרו תוקפו ומתגבר עליו ביותר ורש"י פי' אפי' ביחוד נמי אסור מדאורייתא ואין נראה דמשמע דרוצה לאסור יחוד בנדה תימה דיחוד דאסור מן התורה לא ילפי' מאשת איש ושרי בנדה כדכתיב סוגה בשושנים (סנהד' פ"ד לז.) והוא בבגדו והיא בבגדה דלא הוי אפי' באשת איש אלא מדרבנן אסור בנדה מהיקשא טפי הוה לן למיסר יחוד מהיקשא ולמישרי הוא בבגדו והיא בבגדה בלא יחוד כגון שפתח פתוח, לרה"ר מסוגה בשושנים*: ופליגא דר' פדת דא"ר פדת לא אסרה תורה אלא כו'. תימה מנא ליה דפליגי דילמא מדרבנן אסור אפי' הוא בבגדו ורש"י דפירש כאן כיון דמדאורייתא לא אסור אלא תשמיש ממש מדרבנן לא אסור אלא קירוב בשר לא נהירא דמסתמא לא פליגי אמתני' דלא יאכל הזב עם הזבה ועוד וכי לית ליה דאשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור ומפרש ר"ת דפליגא דר' פדת דכיון דלא אסרה תורה אלא קריבה של גילוי עריות בלבד א"כ אין לנו לאסור ולגזור אלא כעין שאסר הכתוב דהיינו דיעות בלא שינוי כגון לא יאכל הזב עם הזבה אבל הוא בבגדו והיא בבגדה דאיכא דיעות ושינוי לא יסבור ר' פדת דאפי' באשת איש הוא בבגדו והיא בבגדה שרי ור"י פי' ופליגא דר' פדת כיון דאית ליה דלא שייך לשון קריבה אלא בגילוי עריות ממש וא"כ ואל אשה נדה לא יקרב היינו תשמיש ממש שוב אין ללמוד בהיקש מאשת איש לאסור הוא בבגדו כו' לאפוקי לשון קריבה ממשמעותו ודוחק הוא דהא אשת רעהו לא טמא משמע תשמיש ממש ואפילו הכי אסרי' הוא בבגדו והיא בבגדה: ופליגא דידיה אדידיה. והוא היה יודע בעצמו שלא יבא לידי הרהור שצדיק גמור היה כדאמרינן בפרק ב' דכתובות (דף יז.) *דרב אחא בר אהבה מרכיב לה אכתפיה ומרקד א"ל רבנן אנן מהו למעבד הכי א"ל אי דמיא לכון כי כשורא לחיי ואי לא לא והספר לא חש לפרש ולהאריך כאן למה היה עושה:

ק א ב מיי' שם הלכה טו טור שו"ע שם סעיף ו:

קא ג מיי' פי"א מהלכות איסורי ביאה הלכה יח ופי"ו מהלכות טומאת אוכלין הלכה יא סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סימן קצה סעיף ג:

קב ד מיי' פי"א מהלכות א"ב שם טוש"ע שם סעיף ו:

קג ה מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה ו סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סימן כא סעיף ו:

רבינו חננאל

כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה. בוא וראה עד היכן פרצה [טהרה]בישראל*) כיוצא בו לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ שמא יהי רגיל אצלו ויאכילנו בימי טהרתו דברים טמאים אבל לדברים שאינם מתוקנים לא היישינן דאמר רבא רוב עמי הארץ מעשרין הן. איבעיא להו נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו ובעי רב יוסף למפשטא מהא דתנן בשחיטת חולין פרק כל הבשר העוף עולה עם הגבינה על השולחן ואינו נאכל כו' ונדחה זו ופשטנ' מהא דכתב ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב. מקיש אשתו נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה כיוצא בהן. ואף על גב דפליגא דר' פדת ומהא עובדא נמי דההוא דקרא ושנה

*) נראה דחסר כאן וצ"ל שלא שנינו לא יאכל טהור עם הטמאה אלא לא יאכל הזב עם הזבה.

[פסחים מ: ב"מ לב. ע"ז יז. נח: נט. יבמות מו.]

רב נסים גאון

מיתיבי רבן שמעון בן גמליאל אומר תינוקות מסדרין פרשיותיהן לאור הנר זאת התיובתא פירקו עליה ב' פירוקין בתלמודנו ובתלמוד ארץ ישראל פירקו פרוק אחר חביב רציתי לכתבו בכאן וכך אמרו אילין בעו דיטפי בוצינא ואילין לא בעי דיטפי בוצינא ופי' דבריהם כי התינוקות יתרחקו מן הקריאה ויאהבו שיכבה הנר ואנו בטוחים בהן כי הם לא יטו את הנר ולפיכך הותר להם לקרות לאור הנר דליכא למיחש שמא יטו אבל החזן לא יקרא דחיישינן שמא יטה לפי שלא ירצה שיכבה הנר לפיכך מבטלין התינוקות מן הקריאה: בוא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל פירשו בגמ' דבני מערבא כי תפלה למדנות ממה שאמר הכתוב (בראשית ל) כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לרוב כלומר מרוב שמשמרין ישראל הטהרות ורוב שמזהרין מליגע ומליקרב לדבר שגורם לטומאה: מלא

תוספתא פ"א | שם | לקמן כג. כתובות כד. גיטין סא: [חולין לה: מנחות לא.] | חולין קד: | [חולין קז:] | [ע"ב] | יחזקאל יח | פ"ו יז. | ויקרא יח | שם | [אדר"נ פ"ב] | [אדר"נ פ"ב אי' שקרא הרבה ושנה הרבה וכו' וכ"ה בכרי"ף וברא"ש] | דברים ל | [כתובות שם אי' רב אחא]

בימי

עין משפט
נר מצוה

קד א מיי' פי"א מהלכו' א"ב הלכה יח סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סימן קנה סעיף ב :

קה ב מיי' שם טור שו"ע שם סעיף יד :

מסורת הש"ס

ושימש תלמידי חכמים הרבה מפני מה מת בחצי ימיו ולא היה אדם מחזירה דבר פעם אחת נתארחתי אצלה והיתה מסיחה כל אותו מאורע ואמרתי לה בתי בימי נדותך מה הוא אצלך אמרה לי חס ושלום אפי' באצבע קטנה לא נגע [בי] בימי לבוניך מהו אצלך אכל עמי ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר ולא עלתה דעתו על דבר אחר ואמרתי לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה °ואל אשה (ויקרא יח) בנדת טומאתה לא תקרב כי אתא רב דימי אמר מטה חדא הואי במערבא אמרי אמר רב יצחק בר יוסף סינר מפסיק בינו לבינה :

מתני' ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון שעלו לבקרו נמנו ורבו ב"ש על ב"ה וי"ח דברים גזרו בו ביום :

גמ' א"ל אביי לרב יוסף אלו תנן או ואלו תנן ואלו תנן הני דאמרן או אלו תנן דבעינן למימר קמן תא שמע *אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון ש"מ ואלו תנן ש"מ : ת"ר מי כתב מגילת תענית אמרו חנניה בן חזקיה וסיעתו שהיו מחבבין את הצרות אמר רשב"ג אף אנו מחבבין את הצרות אבל מה נעשה שאם באנו לכתוב אין אנו מספיקין ד"א אין שוטה נפגע ד"א אין בשר המת מרגיש באיזמל איני *והאמר רב יצחק קשה רימה למת כמחט בבשר החי שנא' °אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו (איוב יד) תאבל אימא אין בשר המת שבחי מרגיש באיזמל אמר רב יהודה אמר רב *ברם זכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזקיה שמו שאלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה מה עשה העלו לו ג' מאות גרבי שמן וישב בעלייה ודרשן : ושמנה עשר דבר גזרו : מאי נינהו שמנה עשר דבר *דתנן אלו פוסלין את התרומה האוכל *אוכל ראשון והאוכל אוכל שני והשותה משקין טמאין *והבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין *והספר והידים והטבול יום והאוכלים והכלים שנטמאו במשקין מאן תנא האוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני מפסל פסלי טמויי לא

רש"י

ושימש תלמידי חכמים · להסבירו סתומות המשנה וטעמיה והוא הנקרא תלמוד : נדותיך · כל שבעה של ראייה ראשונה : ליבוניך · כגון זבה שסופרת שבעה נקיים משפסקה וצריכה להיות לובשת לבנים לבדיקה שמא תראה ותסתור ספירתה : בנדת טומאתה · ועד שתבא במים לטבילה היא בנדתה דמרבינן מתהיה בנדתה בהוייתה תהא עד שתבא במים בתורת כהנים*: מטה חדא הואי · רחבה ולא קירוב בשר הואי וסבר דשרי בהכי: סינר · פורצייג"ט שהיא חוגרת בו ומגיע ממתנים ולמטה : מתני' ונמנו ורבו · באו למנין ונמצאו של ב"ש מרובין : גמ' ה"ג ואלו תנן הני דאמרן או דלמא אלו תנן הני דבעינן למימר קמן · ואלו קאי אדלעיל לא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר ואלו מן ההלכות כו' או דילמא אלו תנן וקאי לקמן אאין שורין דיו : ת"ש · דאתרתי קמייתי קאי אבל איכך לאו משמונה עשר דבר נינהו ולקמן בגמרא מפרש להו : מגילת תענית · לפי שאר כל משנה וברייתא לא היו כתובין דאסור לכתבם וזו נכתבה לזכרון לדעת ימים האסורין בתענית לכך נקרא מגלה שכתוב במגלת ספר : מחבבין את הצרות · שנגאלין מהן והנס חביב עליהן להזכירו לשבחו של הקב"ה וכותבין ימי הנס לעשותן יום טוב כגון אלין יומין דלא להתענאה בהון כו' : אין אנו מספיקין · לפי שהן תדירות · *נ"א אין אנו מספיקין מלעשות י"ט בכל יום : אין שוטה נפגע · אין פגע רע בא עליו כלומר אינו מכיר בפגעיו כך כמה נסים באים לנו ואין אנו מכירין בהן: בשר מת שבחי · הגדל באדם החי מחמת מכה או מחמת כויה אינו מרגיש באיזמל כשחותכין אותו : דברי תורה · כגון נבילה וטרפה וגו' לא יאכלו הכהנים הא ישראל אוכלים וכגון וכן תעשה בשבעה בחודש היכן נרמז קרבן זה בתורה : גרבי · למאור ולמזונות : דרשן · כדדרשינן להני קראי במנחות (דף מה·) דמשום דאשתרי מליקה בחטאת העוף גבייהו הוצרך להזהירם על מליקת חולין שהיא נבילה : האוכל אוכל ראשון · מן התורה אין אוכל מטמא אדם האוכלו חוץ מנבלת עוף טהור אבל נבלת בהמה לא כדאמר במסכת נדה (פ"ה דמ"ב:) מי שאין לו טומאה אלא באכילתה יצתה זו שיש לה טומאה קודם שיאכלנה וכ"ש אוכל ראשון שאינו אב הטומאה אבל הן גזרו באותו היום כדמפרש טעמא לקמן בכולהו ושיעורן לפסול את הגויה בחצי פרס בפרק יום הכפורים (יומא ד' פ:) והתם נמי אמר הנה לטומאת גויה דלאו דאורייתא ומצאתי בספר ערוך* משונה טומאה זו מטומאה דאורייתא דסגי לה בטבילה לתרומה דלא בעיא הערב שמש דתניא בספרי אין האוכל אוכלים טמאין ולא השותה משקין טמאין טמא טומאת ערב : והבא . לאחר שטבל מטומאתו במים שאובין בו ביום : וטהור . גמור שנפלו על ראשו כו' : והספר . כל כתבי הקודש תורה נביאים וכתובים פוסלין תרומה במגען : והידים . סתמן קודם נטילתן : וטבול יום . ולקמן פריך טבול יום מדאורייתא הוא : והאוכלין והכלים שנטמאו במשקין . לקמן בעי לה : מאן תנא . מי הוא האומר כן : פסלי · את התרומה ואותה תרומה לא תפסול אחרת שוב במגעה : לא

תוספות

בימי ליבוניך מהו אצלך · לא משום שיש לחלק בין נדות לליבון דהא אמר ר"ע בפרק במה אשה יוצאה (לקמן דף סד:) הרי היא בנדתה עד שתבא במים אלא לפי שידע אליהו שכך היה המעשה ור"ח ורש"י פירשו בפרק אע"פ (כתובות דף סא· ושם) גבי שמואל מחלפא ליה דביתהו בידא דשמאלא היינו בימי ליבונה אין נראה כדפירשתי ור"ת פירש שהיו רגילים לטבול שתי טבילות אחת לסוף שבעה לראייתה שהיא טהורה מדאורייתא בהך טבילה ואחת לסוף ימי ליבון לכך היה מיקל אותו האיש ורש"י היה נוהג איסור להושיט מפתח מידו לידה בימי נדותה ונראה לר"י שיש סמך מסדר אליהו דקתני אמר לה שמא הבאת לו את השמן שמא הבאת לו את הפך ומיהו התם מסיים ונגע ביך באצבע הקטנה ומפרק אע"פ (שם) דאמר אביי מנח' ליה אפומיה דכובא ורבא מנח' ליה אבי סדיא אין ראיה כי שמא דוקא במזיגת הכוס שיש חיבה יותר כדאמר התם אבל שאר דברים לא ומהכא דקאמר אכל עמי ושתה עמי יכול להיות שלא הקפיד אלא על השכיבה : מטה חדא הואי · ופלטי בן ליש שנעץ חרב בינו לבינה (סנהדרין פ"ב דף יט:) איכא למימר שרחוק ממנה היה ביותר והיה פתוח לרה"ר שלא היה משום יחוד או שמא סבר כשאול שלא היתה מקודשת לדוד ומחמיר על עצמו היה מלבא עליה : רש"י גרים [וכן ר"ת] ואלו תנן הני דאמרן ומביא ראיה דאומר במדרש (פ' משפטים) כל מקום שנאמר ואלה מוסיף על הראשונים אלה פסל את הראשונים ועל המדרש קשה לר"י דאלה דברי הברית (דברים כח) קאי אמה שכתוב למעלה : ש"מ ואלו תנן · דלא קתני בתר הכי כדקתני במתניתין : אוכל ראשון ואוכל שני · אי תנן אוכל ראשון לחוד לא הוה ידעינן מיניה אוכל שני ואי תנא אוכל שני הוה אמינא דאוכל ראשון נמי טמויי מטמא* : והשותה משקין טמאים · לא שייך בהו ראשון ושני דלעולם משקין תחלה הוו אע"ג דאכתי לא נגזר כמו שאפרש בסמוך מ"מ היה בדעתם לגזור מיד וצריכא לאשמעינן משקין ואוכלין כדאמר בסמוך דהך דמשקין לא שכיח ואי תנא משקין ה"א דוקא משקין דחמירי אבל אוכל לא פסיל כלל : והבא ראשו ורובו במים שאובין · וא"ת תיפוק ליה שהוא טבול יום וי"ל דנפקא מינה דאפילו העריב שמשו פוסל עד שיחזור ויטבול : וטהור שנפלו על ראשו כו' . וא"ת מ"ש דבטהור לא גזרו כ"א בנפל ולא גזרו נמי בביאה כמו בטבול יום ונראה לר"י דבטהור לא רצו לגזור יותר אלא דוקא בנפילה כמו שרגילים להפיל עליהם מים שאובים אחר שטבלו במים סרוחים כדאמר בסמוך והיו נותנים עליהם ג' לוגים מים שאובים [וע"ע תוס' גיטין טז· ד"ה הבא]: רבי

ואי תני משקי' ואוכל שני ה"א דמיירי במשקי' שני' אבל אוכל ראשון כ"א דמטמא ואע"ג דהמשקין לעולם תחלה הוי אכתי לא נגזר ועוד אוכל ראשון דהוי ראשון דאוריי' ה"א דחמור ממשקין שהם תחלה רק מדרבנן [תוס' ישנים]

רבינו חננאל

ושמש ת"ח הרבה ומת בחצי ימיו ושאל אליהו את אשתו בימי (נדותיך) [לבוניך] מהו אצלך. פירוש בז' ימי נקיים[והיא](ואף)אמרה לו אכל עמי ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר ולא עלה על דעתו דבר אחר אמר לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שנא' ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב. במערבא אמרי כך אמרה לו שפה הרא הוה וסינר מפסיק ביניהם : פשטנא ממתניתין דתני אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר אלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניא בן חזקיה בן גרון ש"מ אלו תנן שכבר הזכרנום ולא מה דבעו למימר לקמן: ת"ר מי כתב מגילת תענית אמרו חנניה בן חזקיה בן גרון וסייעתו שהיו מחבבין להזכיר ימי צרות בשמחה. ארשב"ג אף אנו כו' שאלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל שדבריו סותרין דברי תורה פירוש יש בספר יחזקאל דברים שמראין כאילו סותרי ד"ת כגון קרבנות המועדים ותנוכות וכיוצא בהן . ובא חנניא בן חזקיה ודרשן כגון (הכתוב כת"י*) ונתברר שספר יחזקאל והתורה שוין : פיס' שמונה עשר דברים גזרו בו ביום ואלו הן דתנן פוסלין את התרומה האוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני כו' פי' אוכל ראשון הוא שנגע בו השרץ ואוכל שני הנוגע במשקין במה שנגע בו השרץ אבל אוכל לא שאין אוכל מטמא אוכל ושניהם אליבא דר' יהושע האוכל אותם שני הוא ופוסל את התרומה דתנן בטהרות פרק ב' ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני והשותה משקין טמאים שאלו כולן פוסלין גופו של אדם כדתנן במעילה פרק ד' כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה כבחצי פרס פירוש אוכלין טמאים. וכל המשקים פירוש הטמאין מצטרפין לפסול את הגויה ברביעית' [והבא ראשו ורובו במים שאובין] וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין פוסלו בתרומה פי' לולי שאמר כי בטהור פימאוהו לא עמדה בטמא שלא טיהרוהו . גזרו על הספר מפני שהיו מצניעין אוכלין של תרומה גבי הספרים והיו העכברים באין על האוכלין ומפסידין הספרים . ידים מפני שהן עסקניות חיישינן דילמא נגעו בטומאה הלכך גזרו בהו טומאה ומתחלה גזרו על הידים הנוגעות בספר להיות פוסלין התרומה כדי שלא יהו מצוין ליגע ס"ת אלא במפה וגזרו נמי על האוכלין שנטמאו מן המשקין שנטמאו מחמת ידים שיפסלו התרומה גזירה משום משקין שנטמאו מחמת שרץ . ועל הכלים שנטמאו במשקין הבאים מחמת שרץ גזירה משום זב . טבול יום ואסיק' סמי מכאן טבול יום ואסיק' שלמה תיקן טומאה לידים לקדשים והלל ושמאי גזרו לתרומה נמי ולא קבילו מינייהו אתו תלמידיהן גזרו וקבילו מנהון אמר רב יהודה בי"ח דבר נחלקו ובי"ח גזרו ואסיק' בי"ח שנחלקו בו ביום למחר השוו :

*) אולי צ"ל הכתוב ביחזקאל מ"ד.

[וכ"א לקמן סד:]

[לעיל יג.]

ס"א איני וכו' פירוש אחד

לקמן קנב. ברכות יח.

חגיגה יג: מנחות מה.

זבין פ"ה מ"ב [פי' אוכל כמו ויתן אוכל בערים בפרשת מקץ ועי' תוס' פרק ב' דסוכה מ"ה]

[ערך גוה]

לא מטמו אמר רבה בר בר חנה ר' יהושע היא דתנן *ר' אליעזר אומר האוכל אוכל ראשון ראשון ואוכל אוכל שני שני אוכל שלישי שלישי ר' יהושע אומר אהאוכל אוכל ראשון ואוכל שני שני שלישי שני לקודש ואין שני לתרומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה באוכל אוכל ראשון ואוכל אוכל שני מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה *דזימנין דאכיל אוכלין טמאין ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו שותה משקין טמאין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה דזימנין דשתה משקין טמאין ושקיל אוכלין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו היינו הך מהו דתימא *הא שכיחי והא לא שכיחי קמ"ל גוהבא ראשו ורובו במים שאובין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה א"ר ביבי אמר רב אסי שבתחלה היו טובלין במי מערות מכונסין וסרוחין והיו נותנין עליהן *מים שאובין התחילו ועשאום קבע גזרו עליהם טומאה מאי קבע אמר אביי שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו ואלו מטהרין אמר ליה רבא מאי נפקא מינה הא קא טבלי בהנך אלא אמר רבא שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין *וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה דאי לא הא לא קיימא הא דוספר מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה אמר רב משרשיא שבתחלה היו מצניעין את אוכלין דתרומה אצל ס"ת ואמרו האי קדש והאי קדש כיון דקחזו דקאתו לידי פסידא גזרו ביה רבנן טומאה הוהידים מפני שהידים עסקניות הן תנא ואף ידים הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה משום דר' פרנך *דא"ר פרנך א"ר יוחנן זהאוחז ס"ת ערום נקבר ערום ס"ד אלא א"ר זירא ערום בלא מצות בלא מצות ס"ד אלא אימא ערום בלא אותה מצוה הי גזור ברישא אילימא הא גזור ברישא

כיון

לא מטמו. את התרומה להיות שניה והיא תחזור ותפסול אחרים: **האוכל אוכל ראשון.** נעשה גופו ראשון ומטמא את התרומה להיות שנייה והיא תחזור ותפסול שלישי: **שני.** פוסל ואינו מטמא: **שלישי.** אינו פוסל תרומה במגעו אבל הקדשים פוסל ובפ"ב דשחיטת חולין מפרש טעמא דתרווייהו: **ר' יהושע אומר** האוכל אוכל ראשון הוי שני וכן האוכל אוכל שני הוי שני. והתם מפרש טעמא מצינו שהשני עושה שני ע"י משקין דמשקין אפי' הן שניים נעשין תחלה ועושין מגען שני ואף כאן החמירו בשני לעשות האוכלו כיוצא בו: **שלישי שני לקדש.** האוכל אוכל שלישי עושה גופו שני לקדש והתם מפרש טעמא דהאי אוכל שלישי חולין שנעשו על טהרת תרומה הוא וטהרתן טומאה היא אצל הקדש הלכך שמירה דידה לאו שמירה היא לענין קודש וחיישינן באוכל שלישי דידיה דילמא ראשון הוא והאוכלו שני: **בחולין שנעשו על טהרת תרומה.** כלומר באיזו חולין אתה מוצא אוכל שלישי בחולין שנעשו על טהרת תרומה דאילו חולין גרידא לא משכחת בהו שלישי: **מאי טעמא גזור.** באדם האוכל שיהא טמא: **ופסיל להו.** והתורה הזהירה על התרומה לשמרה בטהרה דכתיב (במדבר יח) את משמרת תרומתי לפיכך גזרו באוכל אוכלין טמאין שלא יהא רגיל אצל תרומה: **הא שכיחא.** שאדם שותה עם אכילתו: **והא לא שכיחא.** שיהא אוכל עם שתייתו: **ה"ג היו טובלין במי מערה סרוחים מכונסין.** שיש בה מ' סאה מי גשמים שהם כשרים לכל טמא חוץ מזב לבדו דכתיב ביה מים חיים: **והיו נותנין עליהן.** על גופן מים שאובין להעביר סרחון המקוה: **התחילו.** הטובלין ועשו השאובין קבע לפיכך גזרו על השאובין טומאה לטמא אדם אחר טבילתו אבל אין מטמא שום אוכל ומשקה אלא אם כן נטמאו בשרץ: **לא אלו.** דמקוה לבדה מטהרין אלא אלו ואלו מטהרין דמתוך שהורגלו הכל בכך לא היו יודעין שלהעביר הזוהמא היו השאובין באין אלא לטהר: **מאי נפקא לן מינה.** כיון שכולן טובלין תחלה במקוה מאי איכפת לרבנן אם עשאוה הטובלין קבע אחר טבילה: **אלא אלו מטהרין.** וחיישינן דילמא אתי לבטולי תורת מקוה וטובלין בשאובין והתורה אמרה אך מעין ובור מקוה מים וגו' (ויקרא יא): **מ"ט.** הא לאו לאחר טבילה הוה: **אי לאו.** דגזור אף על הטהור לא קיימא גזירה הבאה אחר טבילה דאמרי מ"ש האי מהאי: **לידי פסידא.** עכברים מצויין אצל אוכלין ומפסידים את הספר אבל בחולין לא הוצרכו לגזור דבלאו הכי נמי לא היו נותנין חול אצל קדש: **עסקניות הן.** ונוגעין בבשרו ובמקום טנופת וגנאי לתרומה בכך ונמאס לאוכלין כשנוגע בה בידים מסואבות ורבותינו מפרשים חיישינן שמא נגעו [ידיו] בטומאה [ונטמאה] וקשיא לי אם כן ניחוש שמא נגע באב הטומאה ונמצא ראשון ויטמאנה ועוד מאי שנא ידים לחודייהו בכל גופו נגזור לפסול תרומה שמא נגעו ידיו בטומאה ונטמא כל גופו ועוד לא תסגי להו בנטילה אלא בטבילה: **ספר תורה ערום.** אלא על ידי מטפחת: **אילימא הא.** דסתם ידים גזור ברישא: °הא תו למה לי. הך מי נפקא מכלל סתם ידים:*) **אלא הא** גזור ברישא. דסתם ידים לא גזרו (סמוך) לנטילתן מגע לתרומה:

ובא

*) ס"א הא גזרו סמוך לנטילתה מגע התרומה רש"ל.

רבי יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ושני שני. בפ"ב דחולין (דף לד. ושם) מפרש טעמא משום דמצינו שני עושה שני על ידי משקין וא"ת מאי צריך התם להאי טעמא מימא דלהכי שני עושה שני כדמפרש בסמוך בגמרא משום דזימנין דאכיל אוכלין טמאין ושדי משקין דתרומה כו' וי"ל משום גזירה דתרומה אין לנו לעשות אוכל שני שני אם לא שמצינו כזה משום דדמי לחוכא ואיטלולא: **זמנין** דאכיל אוכלין טמאין כו'. אומר ר"ת דפסול גויה הנזכרת בכל מקום דאמרי' (בעירובין פ"ח דף פג: ושם) וחצי חציה לפסול את הגויה דהיינו שיעור שני ביצים ולמ"ד ביצה ומחצה לאו היינו גזירה דהכא דמהך טעמא דהכא אפילו כביצה פסול אלא פסול גויה גזירה קדמונית היתה וגזרו שלא יהיו באים לטעות ולומר כמו שמותר לאכול תרומה אחר אוכלים טמאין אע"פ שנוגע התרומה באוכלין טמאין שבמעיו כך מותר להגיע תרומה לאוכלין טמאין מבחוץ ולכך גזרו דהאוכל אוכלין טמאים כחצי פרס שיהא גופו נפסל מלאכול בתרומה אבל *ע"י מגע לא גזרו ודוקא כחצי פרס אבל כביצה ליכא למטעי שנשאר בין השינים ונחסר קודם שיגיע למעיו וכיון דאפקי מכביצה אוקמי אחצי פרס אבל גזירה דהכא גזרו שיפסול אף למגע ואף בכביצה משום טעמא דמפרש *תדע דגזירה קדמונית היתה דביומא בפ' בתרא (דף פ: ושם) ס"ד למימר דפסול גויה דאורייתא ובי"ח דבר היו כולם בקיאים ואיך היו טועים לומר דהיא דאורייתא דא"כ חסר להו: **ושקיל** משקין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו. ואע"ג דמשקים תחלה הוו כדאמר (פרה פ"ח משנה ז) כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה הכא דקאמר ופסיל להו משום דאכתי קודם י"ח דבר לא גזרו להיות משקין תחלה כמו שאפרש: **תנא** אף הידים הבאות מחמת ספר. והא דלא מייתי מתני' דמסכת ידים (פ"ג מ"ה) כל כתבי הקדש מטמאין את הידים משום דמצינו למימר דה"מ לקדש להכי מייתי ברייתא דקתני בהדיא תרומה וא"ת ומאי אריא ידים הבאות מחמת ספר משום דר' פרנך אפילו מחמת כל פסולי תרומה נמי כדתנן במסכת ידים (פ"ג משנה ב) כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות °וי"ל דהיינו דווקא לקדש דומיא דיד דמטמא את חברתה שאינו אלא לקדש כדמוכח בחגיגה (דף כד:) ופ"ב דחולין (דף לג: ושם) דקאמר מצינו שני עושה שני על ידי משקין הוי מצי נמי למימר דמצינו דע"י ספר שני עושה שני ושמא כשראה שלא קבל רבי אליעזר תשובתו במשקין חזר והשיב לו מכתבי הקדש*:

תנא אף הידים כו'. וא"ת הא דתנן (ידים פ"ג מ"ב) היד מטמאה חבירתה ד"ר יהושע אמרו לו כו' א"ל מצינו כתבי קודש כו' א"ל אין דנין דברי סופרים מד"ת ולא מד"ס ע"ש והשתא היכי מייתי ראיה מכתבי קודש שהן שני ומטמאות ידים אף לתרומה ליד דלא מטמאה חבירתה רק לקודש וי"ל דאינו חושש רק להשיב על סברתם שאמרו דאין שני עושה שני ועוד נראה לפרש דהיא דכתבי קודש היינו דוקא לקודש ולאו היינו גזירה דהכא דידים הבאות מחמת ספר דר' פרנך ומה שמקשה וכי לית להו לרבנן האוכל אוכל שני שני כיון דאין דנין דברי סופרים מד"ת ולא מד"ס נראה היכא דאיכא טעמא אית להו לרבנן שני עושה שני *כגזירה הבאות מחמת ספר משום דר' פרנך והאוכל אוכל שני כדמפרש כאן זימנין דאכיל אוכלין טמאים ושדי משקין דתרומה לפומיה (ת"י):

אף הידים הבאות מחמת ספר. מדקתני אף משמע דעל הספר גזרו תחלה ואח"כ על הידים הבאות מחמת ספר וכיון דסתם ידים לבסוף גזרו כדאמר לקמן א"כ ידים הבאות מחמת ספר בו ביום גזרו דהא בין גזירה דספר לגזירה דסתם ידים גזרו עליהם וא"כ הוי טפי מי"ח דבר ואם נאמר דעל הידים הבאות מחמת ספר לא באותו פרק גזרו אלא מקודם לכן הוה אתי שפיר אך לשון אף לא משמע כן ועוד לא יתכן שגזרו על הידים ועדיין ספר עצמו לא היה פוסל את התרומה:

האוחז ספר תורה ערום. קצת משמע דלאו דווקא ספר תורה דהא כל כתבי הקדש תנן במסכת ידים* °שמטמאין את הידים:

בלא אותה מצוה. אם אוחזו ללמוד בו אין לו שכר של אותו לימוד ואם בשביל לגוללו אינו מקבל שכר על הגלילה:

כיון

עין משפט נר מצוה:

קה א ב מיי' פ"ח מהל' שאר אבות הטומאות הלכה י:

קו ג מיי' שם פ"ט הלכה א:

קז ד שם הלכה ה:

קח ה ו מיי' שם ופ"ח הלכה ח:

קט ז מיי' פ"י מהלכו' ס"ת הלכה ו טור ושו"ע או"ח סימן קמז סעיף א וטור שו"ע יו"ד סימן רפב סעיף ד:

אבל למגע כצ"ל

וריב"א מפרש דפסול גויה היינו גזירה דהכא ולא גזרו אכביצה לפי שאין אדם נמא לשהות עד שיאכל חצי פרס ומשקין טמאים שצריך רביעית משום דמדאורייי' לא מטמו אחרים אלא ברביעית כשיר"ה. [ת"י]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תנא אף הידים וכו' וי"ל היינו דוקא לקדש וכו'. עי' פסחים יט ע"א תוס' ד"ה שאין טומאה ידים: תוס' ד"ה האוחז ס"ת וכו' שמטמאין את הידים. עי' מגילה ז ע"א ברש"י ד"ה אינה מטמאה. ועי' תוס' סוטה יז ע"א ד"ה לא על הלוח בסופ"ד:

ועי' תוס' חגיגה כד ד"ה דתני [וכו']

בידים כצ"ל

מסורת הש"ס:

סוטה ל. חולין לג: טהרות פ"ב מ"ב

[עי' תוס' חולין לג: ד"ה האוכל]

ס"א למימר דה"א משקין דממירי מטמו [תוס' ישנים]

[צ"ל ג' לגין מים וכו' כן ג"י הרא"ש בסוף מס' זבין ועי' תוי"ט שם וכן היא גירס' תוס' בגיטין עג. ד"ה וכבא כו' ע"ש וכן משמע גירסת תוס' לעיל יג: ד"ה וטהור וע"ג תוס' ב"ב סה: בד"ה עכלל]

מגילה לב. ע"ש מסכת סופרים פ"ג [הלכה טז]

רב"ע

שייך לע"ב

ר"מ מ"ז

[פ"ג מ"ה]

תורה אור

כיון דהך גזור ברישא הא תו למה לי אלא הך גזור ברישא והדר גזור בכולהו ידים וטבול יום *טבול יום דאורייתא הוא דכתיב °ובא השמש וטהר (ויקרא כב) סמי מכאן טבול יום והאוכלין שנטמאו במשקין במשקין דמאי אילימא במשקין הבאין מחמת שרץ דאוריי' נינהו דכתיב °וכל משקה אשר ישתה (שם יא) אלא במשקין הבאין מחמת ידים וגזירה משום משקין הבאין מחמת שרץ והכלים שנטמאו במשקין כלים דאיטמאו במשקין דמאי אילימא במשקין דזב דאוריי' נינהו דכתיב °וכי ירוק הזב בטהור (שם טו) *מה שביד טהור טמאתי לך אלא במשקין הבאין מחמת שרץ וגזירה משום משקין דזב וידים תלמידי שמאי והלל גזור שמאי והלל גזור דתניא יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית *שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה וגזר טומאה על כלי מתכות שמאי והלל גזרו טומאה על הידים וכ"ת שמאי וסיעתו והלל וסיעתו והאמר רב יהודה אמר שמואל י"ח דבר גזרו ובי"ח נחלקו ואילו הלל ושמאי לא נחלקו אלא בג' מקומות °דא"ר הונא *בג' מקומות נחלקו ותו לא וכ"ת אתו אינהו גזור לתלות ואתו תלמידייהו וגזרו לשרוף *והאמר אילפא *ידים תחלת גזירתן לשריפה אלא אתו אינהו גזור ולא קבלו מינייהו ואתו תלמידייהו גזרו וקבלו מינייהו ואכתי שלמה גזר *דא"ר יהודה אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה עירובין °ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה °בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני (משלי כג) °חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר (שם) אתא שלמה

תוספות

כיון דהך גזור ברישא הא תו למה לי · ואם תאמר והא נפקא מינה לנוגע בספר מיד אחר נטילה ולא הסיח דעתו ואפילו הכי ידיו טמאות משום דרבי פרקך ויש לומר דמשום הא לא היו גוזרין דמילתא דלא שכיחא היא שיגע בספר מיד אחר נטילה ומיהו השתא דגזור ידים מחמת ספר ברישא אפילו נוגע סמוך לנטילה גזרו עליה שלא חלקו :

סמי מכאן טבול יום · לא מן המשנה אלא דלא הוי ממנין י"ח דבר:

משקין הבאים מחמת שרץ דאורייתא נינהו *לרבי עקיבא פריך דאית ליה בפרק קמא דפסחים (ד' יח:) משקין לטמא אחרים דאורייתא : דכתיב וכל משקה אשר ישתה · האי קרא במשקין הבאין מחמת כלי איירי ומשקין הבאין מחמת שרץ אתיא בק"ו מינה ואם תאמר ומאי פריך דאורייתא נינהו נימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ולא ליהוי אלא שני כמשקין הבאין מחמת כלי והאוכלין הנוגעין בהן לא פסלי תרומה וי"ל דאי דבר הנוגע בשרץ שלא יהא ראשון ובפ"ק דפסחים (ג"ז שם) הארכתי יותר:

אלא במשקין הבאין מחמת ידים · וא"ת ומה הוצרכו לגזירה זו דכיון דגזרו דידים פוסלות את התרומה א"כ משקין שנגעו בהן הוי תחלה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה וי"ל דהאוכלים שנטמאו במשקין היינו גזירה דכל הפוסל את התרומה ועד השתא לא נגזרה והא דקאמר במשקין הבאים מחמת ידים ה"ה מחמת כל פוסלי תרומה והא דקמהדר ר' יהושע לרבי אליעזר (חולין פ"ב דף לד·) מצינו שהשני עושה שני ע"י משקין ואע"ג דהאכתי לא נגזרה מ"מ היה דעתן לגזור מיד :

אלא במשקין הבאים מחמת שרץ · אומר ר"י דה"ה דהוה מצי למנקט משקין הבאים מחמת ידים שגם הם מטמאים כלי לפסול תרומה כדאמר בברכות בפרק אלו דברים (דף נב·) ב"ש אומרים נוטלים לידים ואחר כך מוזגים את הכוס שאם מוזגים תחלה יטמאו משקין שאחורי הכוס מחמת ידים ויחזרו ויטמאו את הכוס אלא נקט משקים הבאים מחמת שרץ לאשמעינן דאפילו הנך לא הוי אלא מדרבנן :

שמאי והלל גזור · לא בעי לשנויי דשמאי והלל גזור בידים הבאות מחמת ספר ולא בסתם ידים דגזרו טומאה על הידים סתמא קתני דמשמע כל סתם ידים :

ואילו שמאי והלל לא נחלקו אלא בג' דברים בלבד · ואם תאמר לימא דבג' דברים נחלקו ועמדו במחלוקתם ובשאר י"ח דברים נחלקו °ולמחר הושוו כדמשני לקמן כי פריך והא איכא בוצר לגת כו' הא שתיק ליה הלל לשמאי להכי לא מני לה בהדי ג' דברים וי"ל דלא דמי להתם דבהבוצר לגת שתיק ליה הלל לשמאי והודה לו מיד באותו מעמד להכי לא חשיב אבל הכא דכל היום נחלקו ולא הושוו עד למחר לא הוה ליה למימר לא נחלקו ואע"ג דקלא משמע שהיו שמאי והלל עצמן ביום שגזרו י"ח דבר (דהא) כי היכי דקתני (דף יז·) גבי בוצר לגת אותו היום היה הלל כפוף ויושב לפני שמאי כו' וה"נ קתני בתוספתא דשבת גבי י"ח דברים מ"מ צריך לומר דשני מעשים הוו:

רש"י

ובא השמש וטהר · ומקמי הכא לא ואוקמינן להאי קרא בתרומה ביבמות בפ' הערל (ד' עד:) ואפי' לנגיעה אשכחן קרא התם *כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים (א) וגו' והאי נגיעה היא ובעינן הערב שמש אלמא פסיל בנגיעה דאי לא פסיל למאי קרי ליה וטהר השתא מכלל דמעיקרא לא הוי טהור גמור והאי כלי לאו בר אכילה הוא ומיהו טמויי לא מטמינן דהא לאו טמא איקרי : סמי מכאן · הסר מכאן : מחמת שרץ · שנטמאו בשרץ : דאורייתא היא · שהמשקין ראשון והאוכל שני ופוסל תרומה להיות שלישי : דכתיב וכל משקה וגו' · ואע"ג דהאי במשקין הבאין מחמת אויר כלי חרס כתיב דהא כתיב לעיל מיניה כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל כלומר אם יש בתוכו אוכלין או משקין והני שניים נינהו שהכלי היה ראשון והם שניים והאוכל הנוגע בהן אינו פוסל את התרומה (א"ה) הא גמרינן משקין הבאין מחמת שרץ מנייהו בק"ו ובפ"ק דפסחים (דף יח:) וכיון דמקבלי טומאה מדאורייתא ממילא עבדי לאוכל שני דהכי גמרינן סדר טומאה התם דמשקה מטמא אוכל ואוכל משקה דלא משכחת רביעי בקדש אלא בהכי דהא אין טומאה עושה כיוצא בה לא להיות אוכל מטמא אוכל ולא משקה מטמא משקה ולא אוכל ומשקה מטמאין כלים דאין כלי מיטמא אלא באב הטומאה: מחמת ידים · לפני נטילה דגזרו רבנן בידים וכן בשאר כל פוסלי תרומה השניין לטמא משקין להיות תחלה : גזירה משום משקין הבאים מחמת שרץ · דאשכחן בהן שהן ראשונים דאורייתא והא דגזור בכל טומאת משקין להיות תחלה ולא גזור נמי באוכלין גזירה משום אוכל הבא מחמת שרץ היינו טעמא דאחמיר רבנן במשקין משום דפלולין לקבל טומאה שאינן צריכין תיקון הכשר להביאן לידי טומאה אבל אוכלין צריכין תיקון נתינת מים להכשירן לקבלת טומאה כל הכשר שבש"ס לשון תיקון: משקה הזב · היוצא ממנו רוקו וזובו ומימי רגליו: וכי ירוק הזב וגו' · וכבס בגדיו אלמא אב הטומאה הוא לטמא אדם ובגדים דהיינו כלים ושאר משקין היוצאין ממנו גמרינן מרוק מה רוק מתאסף תחלה ואח"כ יוצא אף כל מתעגל ויוצא כגון מימי רגליו : מה שביד טהור טמאתי לך · אינו צריך כאן דטומאת משה ילפינן מיניה לרוק במסכת נדה (פ"ז דף נה:): אלא בבאין מחמת שרץ · דלאו אב הטומאה הן והכלי אינו מקבל טומאה אלא מאב הטומאה כדתניא בפסחים (דף כ·) יכול יהו כל הכלים מיטמאים מאויר כלי חרס ת"ל מכל האוכל וגו' אוכל ומשקה מיטמא מאויר כלי חרס כו' אלמא לא אתי כלי טמא ומטמא ליה וכ"ש אוכל ומשקה וגזור רבנן דליטמא לענין תרומה משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה: על ארץ העמים · משום ספק קברות שלהן דנכרי מטמא במגע ובמשא ואהל לרבנן *ולרבי שמעון נמי דאמר אין מטמאין באהל מטמאין הן במגע ובמשא ורקב: ועל כלי זכוכית · דלא כתיב באורייתא טומאה : תיקן כתובה · שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובה לפי שהיה מייחד לה כתובתה וכשהיה כועס עליה אומר לה טלי כתובתיך ואי בכתובות בסוף האשה שנפלו (דף פב:) : וגזרו טומאה על כלי מתכות · לקמן מפרש : שמאי וסיעתו כו' · והם עצמן היו עם תלמידיהם במחלוקת של י"ח דבר : ובי"ח דבר נחלקו · כלומר אותם י"ח שגזרו במחלוקת היו אלא שנמנו ונמצאו ב"ש רבים : שלשה מקומות · לקמן מפרש: לתלות · תרומה על מגען לא אוכלין ולא שורפין: לשריפה · שיהו שורפין תרומה עליהן: שלמה גזר · דכתיב (קהלת יב) ואיזן וחקר שעשה אזנים לתורה כלומר סייג והרחקה ככפיפה זו שטוטלין אותה באזנים ואין נוגעין בה: עירובין · אזנים להוצאת שבת שאסור להוציא מרשותו לרשות חבירו ואע"פ ששניהם רה"י:

ולמחר

עין משפט נר מצוה

קי א מיי' פ"י מהלכות אבות הטומאות הלכה א :

קיא ב מיי' פ"ח שם הלכה י :

קיב ג מיי' פ"ז שם הלכה ב :

קיג ד מיי' פ"ח שם הלכה ח :

וה"ה דה"מ למיפרך א"כ טמויי נמי ליטמו לר"ע דאית ליה שני עושה שלישי בחולין [ת"י]

ס"ת לשנויי דקודם גזרו אתלויה אע"פ שאין אנו יודעין מתי דהא על ו' ספיקות שורפין תרומה ע"כ קודם לכן גזרו אתלויה אע"פ שלא מצינו אלא דעדיפא מיניה פריך [תוספות ישנים]

גליון הש"ס

גמ' דאמר רב הונא בג' מקומות נחלקו וכו' עיין חגיגה דף טז ע"א תוס' ד"ה יוסי בן יועזר : שם ונטילת ידים וכו' לש"א פותק ונטילם : תוס' ד"ה ואילו וכו' ובשאר י"ח דברים נחלקו ולמחר הושוו וכו' וכדאיתא כה"ג חולין דנ"ה ע"ב לא נחלקו לא עמד ר"מ במחלוקה:

מסורת הש"ס

[שם עג.]

[נדה נה:]

[לקמן טז: ע"ש כתובות פב:]

[לקמן יז.]

[שם:]

עירובין כא: ע"ש

[יבמות סא.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ובא השמש וכו' אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא עד יטמא עד הערב וטהר וגו' והאי נגיעה :

*שלמה גזר לקדשים ואתו אינהו וגזור אף לתרומה גופא אמר רב יהודה אמר שמואל י"ח גזרו ובי"ח נחלקו והתניא הושוו בו ביום נחלקו ולמחר הושוו גופא אמר רב הונא בג' מקומות נחלקו שמאי והלל *שמאי אומר מקב חלה והלל אומר מקביים וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא [ב]קב ומחצה חייב בחלה משהגדילו המדות אמרו חמשת רבעים קמח חייבין בחלה ר' יוסי אומר ה' פטורין ה' ועוד חייבין ואידך *הלל אומר מלא הין מים שאובים פוסלים את המקוה *שחייב אדם לומר בלשון רבו שמאי אומר תשעה קבין וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה עד שבאו ב' גרדיים משער האשפה שבירושלים והעידו משום שמעיה ואבטליון [ג]ששלשה לוגין מים שאובין פוסלים את המקוה וקיימו חכמים את דבריהם ואידך *שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן והלל אומר מפקידה לפקידה ואפילו לימים הרבה וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא [ד]מעת לעת ממעט ע"י מפקידה לפקידה ומפקידה לפקידה ממעט על יד מעת לעת ותו ליכא והאיכא *הלל אומר לסמוך ושמאי אומר שלא לסמוך כי קאמר רב הונא היכא דליכא פלוגתא דרבוותא בהדייהו והאיכא *הבוצר לגת שמאי אומר הוכשר והלל אומר לא הוכשר בר מיניה דההיא דהתם קא שתיק ליה הלל לשמאי: יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומא' על ארץ העמים ועל כלי זכוכית: והא רבנן דשמנים שנה גזור *דאמר רב כהנא כשחלה ר' ישמעאל בר' יוסי שלחו לו ר' אמור לנו ב' וג' דברים שאמרת(א) (לנו) משום אביך שלח להם כך אמר אבא ק"פ שנה עד שלא חרב הבית פשטה מלכות הרשעה על ישראל פ' שנה עד שלא חרב הבית גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית מ' שנה עד שלא חרב הבית גלתה לה סנהדרין וישבה לה בחנויות למאי הילכתא א"ר יצחק בר אבדימי לומר שלא דנו דיני קנסות ס"ד אלא אימא שלא דנו דיני נפשות וכי תימא בפ' שנה נמי אינהו הוו והתניא הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן *(לפני) הבית מאה שנה ואילו יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן הוו קדמי טובא

אלא

ולמחר הושוו. שחזרו בהן ב"ה: קב ומחלה. ירושלמי' שהן ז' לוגין ובילה וחומש בילה למדה מדברית והוא עומר לגלגולת עשירית האיפה שחייב בחלה כדכתיב עריסותיכם כדי עיסת מדבר והוסיפו שתות בירושלים נמלא שש מדבריות נכנסות בחמש ירושלמיות ולוג הנשאר ובילה וחומש בילה עולין ללוג ירושלמי שהלוג מדברי ששה בילים נכנסין בחמשה בילים גדולים נמלא הלוג חסר בילה גדולה תן בילה וחומש בילה תחת בילה גדולה שהחומש הוא שתות מלבר [נוסף] על הבילה נמלאו ששה בילים גדולים שהן לוג גדול הרי הן ששה לוגים ירושלמי' דהן קב ומחלה: משהגדילו המדות. היא מדת לפורי שהוסיפ' שתות על ירושלמית* נמלאו הו' לוגין ה': ה' רבעים. לוגין שהן רביעית הקב: חמשה ועוד חייבין דסבר רבי יוסי מדה מדברית היו בילים גדולים משלנו והכי נמי א"ר יוסי בעירובין בפרק כילד משתתפין (דף פג:) כמה שיעור חלי פרס שני בילים שוחקות והתם מפרש הלי ועוד אחד מכ' בבילה לכל בילה: הין. י"ב לוג: פוסלין. אם נפלו לתוכן קודם שנשלם הבל אם נשלם שוב אינו נפסל ואפילו המשיך לתוכן אחרי כן אלף כאה: שחייב אדם כו'. כלומר הין אינו לשון משנה אלא לשון תורה אלא כך שמעה מפי שמעיה ואבטליון ורבותי מפרשין [בלשון] משה רבינו ולבי מגמגם שהרי בכמה מקומות לא הקפיד על כך. שני גרדיים משער האשפות. במסכת עדיות* מפ' למה הוזכר שם אומנותם ושם מקומם לומר שלא ימנע אדם עצמו מבית המדרש שאין לך אומנות פחותה מגרדי שאין מעמידין ממנו לא כהן גדול ולא מלך כדאמרינן בקדושין (דף פב.) ואין שער בירושלים פחות משער האשפות והכריעו בעדותן כל חכמי ישראל: כל הנשים. הרואות דם: דיין שעתן. לטמא טהרות משעת ראייתן ואילך: מפקידה לפקידה. למפרע בדקה היום ומלאתה טהורה ובדקה לסוף שבוע ומלאתה טמאה חושבין למגעה מבדיקה ראשונה ואילך שמא עם סילוק ידיה ראתה: מעת לעת ממעט על יד מפקידה לפקידה. שני זמנים הוזכרו בה למפרע להלך אחר הקל שבהן אם מפקידה לפקידה יתר על מעת לעת הלך אחר מעת לעת ואם מעת לעת יתר על מפקידה לפקידה הלך אחר הפקידה: ממעט על יד. ממעט אחריו: לסמוך. פלוגתא היא *דב"ש וב"ה גבי מביאין נדרים ונדבות וסומכין בי"ט: כי קאמר רב הונא היכא דליכא פלוגתא דרבוותא. שלש מקומות שאמר רב הונא לא נחלקו בהן רבותיהן הראשונים אבל סמיכה כל האבות ב"ד (ג) והנשיאים מיוסי בן יועזר עד הלל נחלקו בה במסכת חגיגה: הבוצר. ענבים לדורכן בגת דאילו הבוצר לנימוקין משקה היוצא מהם אין מכשירים דלא ניחא ליה. שמאי אומר הוכשרו. ביין הנדלף מהן על גביהן ואע"ג דאזיל לאיבוד לארץ שותת מן הסלים גזירה שמא יבצרנו בקופות מזופפות כדמפרש לקמיה (דף יז.): הא שתיק ליה הלל. ולא עמד במחלוקתו כדתניא בפרקין (שם) אותו היום היה הלל כפוף כו': המלכות. הרשעה רומי: פשטה. התחילו לכובשן: הלל ושמעון. רבן שמעון בנו של הלל היה: ורבן גמליאל. הוא רבן גמליאל הזקן: ושמעון. הוא (ג) רבי שמעון הנהרג עם הרוגי מלכות והוא היה אביו של ר"ג דלעריה לרבי יהושע בן חנניה (ברכות פ"ד דף כז:) ושעשה מחלוקת עם ר"א בן הורקנוס (ב"מ פ"ד דף נט:): בפני הבית. בעוד הבית קיים: ק' שנה. אחרונים שלפני החורבן התחיל נשיאותו של הלל ופרנסו אלו ארבע דורות ק' שנה אלמא הלל קודם לחורבן ק' שנה: ואילו יוסי בן יועזר. קדים להלל כמה דורות במסכת אבות:

אלא שלמה גזר לקדשים. תימה דבפ"ק דפסחים (דף יט: ושם) קאמר רבי עקיבא זכינו שאין טומאת ידים במקדש ופריך ולימא שאין טומאת ידים וכלים במקדש ומשני רב יהודה ידים קודם גזירת כלים נשנית א"ל רבה והא תרוייהו בו ביום גזרו דתנן הספר והידים והכלים כו' והשתא מאי קפריך רבה והא ידים דקדש דמיירי התם שלמה גזר וכלים גזרו בי"ח דבר ויש לומר דר"ע אי"ח דבר קאי שהיה מחדש וה"ק זכינו שכשעסקו בי"ח דבר בדיני ידים שלא רצו לגזור טומאת ידים במקדש ורב יהודה דשני ידים קודם גזרת כלים נשנית דהיינו בימי שלמה ולהכי לא נקט ר"ע אלא ידים משום דלעולם הוי (ד) זה זכות במקדש אפילו בימי שלמה אפילו הכי חוזר ומקשה לו רבה והא תרוייהו כו' משום דלא משמע ליה לישנא הכי:

שלמה גזר כו'. והשתא לא הוי צריך לשנויי דאינהו גזור ולא קבלו מינייהו אלא אינהו גזור לתלות כו' ואילפא קאמר דידים דגזור שלמה תחלתן לשריפה אלא משמע ליה דקאי אילפא אי"ח דבר [ת"י]:

שמאי אומר מקב לחלה הלל אומר מקביים. בירושלמי מפרש טעמא דשמאי והלל משום דאיפא י"ח קבים ועשירית מלבר היינו ב' קבין ובאותו שיעור צריך להפריש חלה להלל ושמאי סבר דצריך ב' חלות לעומר שהיו עושין ממנו ב' אכילות אחת בבוקר ואחת בערב וכשיעור אכילה אחת חשיב שמאי עיסת מדבר: רבי יוסי אומר ה' פטורין ה' ועוד חייבין. דקסבר ראשית עריסותיכם שכשיפריש חלה שעדיין ישאר כדי עיסת מדבר ואור"ת דאין למחוק בפרק כלל גדול (לקמן דף עו.) ובפ' אלו עוברין (פסחים דף מח.) דמייתי התם חמשה רבעים ועוד חייבין בחלה דאתיא כר' יוסי*:

אלא שלא דנו דיני נפשות. תימה דוקמא ועלית אל המקום דדרשינן מיניה (סנהדרין יד: פז.) מלמד שהמקום גורם לא כתיב אלא בזקן ממרא ובזקן ממרא גופיה לא כתיב אלא בהמראתו שצריך שימרה עליהם במקומן אבל לדונו יכול אע"פ שאין ב"ד הגדול בלשכת הגזית ואין נראה לומר דבעינן שיהיו במקומן בשעת עבירה כמו בזקן ממרא דהא בזקן ממרא לא על המראתו לבד מיחייב אלא עד שיחזור לעירו ועשה כהוראתו והא לא כתיב מקום ועוד דלא מלינו בשום מקום שהיו בודקין אם היו ב"ד בלשכת הגזית בשעת עבירה אם לאו*:

אתו

מסורת הש"ס

עדיות פ"א מ"ב

ומלא הו' לוגין חמש שהן ה' רביעי הקב בסקב ד' לוגין כנ"ל וכ"ה בפי' הברטנור' ואלא לפי הגי' שברש"י לגין ה' הוא ה"ד כאשר לפנינו וכ"ה ונריב ה' רבעים צריך שמחוק אז ד יא"ם בד"ם י"ג]

חגיגה טז.

[כתוס' פ"א]

[לקמן יז פ"ו לט: חולין לו:]

פ"ו א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וג' דברים שאמרת משום כצ"ל ותיבת לנו נמחק: (ב) רש"י ד"ה כי קאמר וכו' האבות ב"ד עם הנשיאים וכו' במסכת חגיגה ל"ב פ' אין דורשין דט"ז סוף ע"א: (ג) ד"ה ושמעון הוא שנקרא רשב"ג הנהרג עם הרוגי: (ד) תוס' ד"ה אלא וכו' הוי זכות זה במקדש:

עין משפט נר מצוה

קיד א מיי' פ"ח מהל' שאר אבות הטומאות הלכה ח:

קטו ב מיי' פ"ו מהלכות בכורים הלכה טו סמג עשין קמא טור ש"ע או"ח סימן תט סעיף א וטור ש"ע יו"ד סימן שכד סעיף א:

קטז ג מיי' פ"ד מהלכות מקואות הלכה ג סמג עשין רמח טור ש"ע יו"ד סימן רא סעיף טו:

קיז ד מיי' פ"ג מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד סמג עשין רמג:

עדיות פ"א מ"ג

[ברכות טז. וש"נ]

עדיות פ"א מ"א נדה ב.

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר שמואל בג' מקומות נחלקו שמי והלל שמי אומר מקב חלה כו' וכולן מפורשים במשנתנו בתחלת עדיות והיא מסכת בחירתא: ארץ העמים יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו על

[וע"ע תוס' עירובין פג: ד"ה שבעה ותוס' פסחים מח: ד"ה חמשה]

[נ"ל בפני]

[וע"ע תוס' ע"ז ח: ד"ה מלמד כו' ותוס' סנהדרין יד: ד"ה מלמד]

רב נסים גאון

מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה שיעור ההין י"ב לוג והקב יש בו ד' לוגין הנה בש' קבין ל"ו לוג ופירושן מבואר במס' עדיות ובתלמוד בפרק ערבי פסחים וקבא מנלן דארבע לוגי הויא דתניא (עדיות פ"א) הלל אומר מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה וכמה הין י"ב לוג שמי אומר ט' קבין שהן ל"ו לוג אלמא קבא ארבעה לוגי הויא ולוגא מנלן דארבעה רביעתא הויא דתניא (מנחות דף פט) הין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין לוג וחצי לוג ורביעית אלמא לוג ארבעה רביעיתא הויא ובגמרא דשתי מדות אמרו (שם דף פט) והין תריסר לוגי הוי דכתיב יוהיה זה זה בגימטריא י"ב לוגי הואי:

אלא אתו °אינהו גזור אגושא לשרוף ואאוירא ולא כלום ואתו רבנן דפ' שנה גזור אאוירא לתלות למימרא (א) דחדא גזירתא הוה לשריפה *והאמר אילפא ידים תחלת גזירתן לשריפה ידים הוא דתחלת גזירתן לשריפה הא מידי אחרינא לא אלא אתו אינהו גזור אגושא לתלות ואאוירא ולא כלום ואתו רבנן דפ' שנה גזור אגושא לשרוף ואאוירא לתלות ואכתי באושא גזור *דתנן °על ו' ספקות שורפין את התרומה על ספק בית הפרס ועל ספק עפר הבא מארץ העמים °ועל ספק בגדי עם הארץ ועל ספק כלים הנמצאין ועל ספק הרוקין ועל ספק מי רגלי אדם שכנגד מי רגלי בהמה °על ודאי מגען *(ועל) ספק טומאתן שורפין את התרומה ר' יוסי אומר אף על ספק מגען ברה"י שורפין וחכ"א ברה"י תולין ברה"ר טהורין ואמר עולא אלו ו' ספיקות באושא התקינו אלא אתו אינהו גזור אגושא לתלות ואאוירא ולא כלום ואתו רבנן דשמנים שנה גזור אידי ואידי לתלות ואתו באושא גזור אגושא לשרוף ואאוירא כדקאי קאי: °כלי זכוכית מ"ט גזור בהו רבנן טומאה *א"ר יוחנן אמר ר"ל הואיל ותחלת ברייתן מן החול שוינהו רבנן ככלי חרס אלא מעתה °לא תהא להן טהרה במקוה אלמה תנן *ואלו °חוצצין בכלים הזפת והמור בכלי זכוכית הכא במאי עסקינן כגון שניקבו והטיף לתוכן אבר ור"מ היא דאמר *הכל הולך אחר המעמיד °דתניא *כלי זכוכית שנקבו והטיף לתוכן אבר אמר רבן שמעון ב"ג ר"מ מטמא וחכמים מטהרין אלא מעתה

לא

אתו אינהו· יוסי (ב) ויוסי : גזור אגושא לשרוף· תרומה הנוגעת בגוש העפר : ואאוירא לתלות · תרומה הנכנסת באוירא ואין דבר מפסיק בינתים כגון שידה פרוצה מתחתיה : ואכתי · אגושא לשרוף באושא גזור : על ספק בית הפרס · כלומר על ספקו של בית הפרס כגון תרומה שנכנסת לבית הפרס דהוא שדה שאבד בה קבר הייט ספק דלא ידעינן אם האהילה על הקבר אם לאו: ועל ספיקו של עפר ארץ העמים· דכל עפר ארץ העמים מספקא לן בקבר של מת : ועל ספיקו של בגדי עם הארץ · דכולהו מספקא לן שמא ישבה עליהם אשתו נדה כדתנן (חגיגה דף יח:) בגדי ע"ה מדרס לפרושים: ועל ספק כלים הנמצאים· דלא ידעינן אם טמאים הן: ספק רוקין · כל רוקין מספקא לן דדילמא דזב נינהו : ועל ספק מי רגלי אדם· הך ספק לא דמי להנך דלעיל אלא אפי' מספקא לן אם מי רגלי אדם הן אם מי רגלי בהמה הן דאיכא תרי ספיקי לקולא דאם תמצי לומר דאדם שמא טהור: שכנגד מי רגלי בהמה· רבותא אשמעינן דלא תימא מדהני דבהמה הני נמי דבהמה: ודאי מגען וספק טומאתן· יודע ודאי שנגע בהן תרומה אבל אינו יודע אם הם טמאים אם לאו כדמפרש בכולהו: שורפים·והייטו אגושא:באושא התקינו· כמה שנים אחר חורבן כדאמרינן בר"ה (פ"ד דף לא·) גבי י' מסעות נסעה שכינה : ואלו חוצצין · לגבי טבילה : הזפת והמור גרסינן : בכלי זכוכית · שהן חלקין ואין אדם מקפיד על טיט ודבר אחר הנדבק בהן לפי שנופל מאיליו והכי הוא דמדבקי טובא וקפיד עלייהו ואין חוצץ אלא דבר המקפיד עליו : כגון שנקבו · וטהרו מתורת כלי חרס דכלי חרס שבירתו מטהרתו: והטיף לתוכו אבר · דחשיב ליה ככלי מתכות דכל קבלת טומאתו משום אבר המעמידו הלכך אית ליה טהרה במקוה : מטמא · ולא אמרינן בטיל ליה מתורת כלי כשאר כלי חרס הנשבר דקסבר הלך אחר המעמיד ותורת כלי מתכות עליו : אלא מעתה · הואיל ושוינהו ככלי חרס :

נתר

אתו אינהו גזור אגושא לשרוף כו' · וקשה דמכלי זכוכית לא תירץ כלום אפי' לפי המסקנא דהא ליכא למימר דמעיקרא גזור אזכוכית לתלות ולבסוף גזור לשרוף כדמסקינן אגושא דהכלי זכוכית לא שורפים כדאמרינן לקמן דעבוד רבנן היכרא דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים וי"ל דדוקא בטומאת גבן אמר לקמן דאין שורפין תרומה וקדשים דאינו טמא אלא משום דמדמי להו לכלי מתכות אבל שאר טומאות המטמאין מתורת כלי חרס שפיר שורפים תרומה וקדשים דהא דמו לגמרי לכלי חרס וכן בלאו הכי צריך לפרש כן לקמן ולספרים דגרסי הכא אלא מעיקרא גזור ולא קבלו מינייהו ואתו רבנן דשמונים שנה וגזרו וקבלו מינייהו למימרא דחדא גזרה הואי לשרוף והאמר אילפא כו' אתי שפיר דכלי זכוכית נמי בשינויא קמא תירץ : ואאוירא לתלות · תימה דתנן במסכת אהלות (פ"ב מ"ג) אלו מטמאין במגע ובמשא ולא באהל עצם כשעורה וארץ העמים °וי"ל דהתם איירי כגון שהביא עפר מארץ העמים לארץ ישראל אי נמי כר' שמעון דאמר *קברי עכו"ם אין מטמאין באהל דלא החמירו בארץ העמים יותר מקבריהם ועוד תירץ דההיא משנה נשנית קודם גזירה שגזרו על אוירה אלא על גושא בלבד וכן משמע מדקאמר על גושא לתלות ועל אוירה ולא כלום ואמאי קאמר ועל אוירה ולא כלום לימא דמעיקרא גזרו על תרווייהו לתלות ולבסוף גזרו על גושא לשרוף ועל אוירה כדקאי קאי אלא משום דמוכח ממתניתין דאהלות דמתחלה כשגזרו על גושא לא גזרו על אוירה והא דבעי בנזיר בפרק כהן גדול (דף נד: ושם) ארץ העמים משום אוירה גזרו עליה או משום גושא גזרו עליה הא פשיטא דאאוירה נמי גזרו כדקאמר הכא אלא התם ה"פ משום אוירה (ג) גזרו עליה שלא יכנס באויר ארץ העמים בשום ענין אפי' ע"י שידה תיבה ומגדל או משום גושא שהוא מאהיל על הגוש אבל כשאינו מאהיל על הגוש כגון ע"י שידה תיבה ומגדל טהור* : על ששה ספקות שורפין · אומר ר"י דאפי' איכא ספקות יותר ששורפין את התרומה עליהן כגון סככות ופרעות וכיוצא באלו הכא לא חשיב אלא הנהו דתקינו באושא : על ספק בית הפרס · נראה לר"י דמיירי בשדה שנחרש בה קבר דטהור מדאורייתא ולא חיישינן לעצם כשעורה ולא הוי אלא מדרבנן אבל שדה שאבד בה קבר הוי ספיקא דאורייתא כדמוכח במ"ק (ד' ה:) וא"כ לחכמים אמאי קאמרי אף ספק מגע ברשות היחיד תולין והתנן בפ' ו' דטהרות דכל ספקות ברשות היחיד טמא : ועל בגדי עם הארץ · דגזרו עליהם שיהיו כזבין לכל דבריהם ואפילו רוק שלו טמא דאמר בפ' בתרא דחגיגה (ד' כב·) גזירה משום ליטורא דעם הארץ ואפילו טמא מת רוק שלו אינו טמא אלא שעשאוהו כזב לבד מהיסט ומדרס שלא גזרו עליו כדתנן במסכת טהרות (פ"ז משנה ו) דקתני התם בגנבים שנכנסו לבית אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים ומה הן מטמאין אוכלים ומשקין אבל כלי חרס המוקף צמיד פתיל ומשכבות ומושבות טהור ואם יש עמהן נכרי או אשה הכל טמא ובהניזקין (גטין דף סא: ושם) משמע נמי הכי דפריך וליחוש שמא תסיטם אשתו נדה משמע דהוא אינו מטמא בהיסט ועל ספק רוקין נמי דקאמר דחיישינן שמא של עם הארץ הן שרוקו טמא הייט כדפרישית ולא כפ"ה דפירש דבגד ע"ה טמא דחיישינן שמא ישבה עליו אשתו נדה : ועל ספק מי רגלי אדם שכנגד מי רגלי בהמה· פ"ה דספק ספיקא הוא וקשה דבפרק בנות כותים (נדה דף נג: ושם) תנן דאין שורפין עליהן תרומה מפני שטומאתן בספק ורמינהו על ו' ספקות שורפין כו' ומשני דמתני' דהתם מיירי דאיכא ספק ספיקא ומש"ה אין שורפין ולפירוש הקונטרס הא על ספק מי רגלי אדם שורפין אע"ג דהוי ספק ספיקא ונראה לר"י דנקט מי רגלי בהמה משום דכשהן זה אצל זה הן ניכרות טפי שהן של אדם וליכא אלא ספק אחד : אלמה תנן אלו חוצצין בכלים · וליכא למימר דההיא טבילה בכלים חדשים מיירי כשקונים מן הנכרים כדאמר בסוף מסכת ע"ז (דף עה:) דצריכי טבילה דהא קתני סיפא בפ"ט דמסכת מקוואות (משנה ה) על השלחן ועל הטבלא ועל הדרגש (ועל הדולבקי) חוצצין : ורבי מאיר היא דאמר הכל הולך אחר המעמיד · ובפרק במה אשה (לקמן דף נט:) דקתני שהיה רבי נחמיה אומר בטבעת הלך אחר חותמה בעול הלך אחר סמלוניו בסולם הלך אחר שליבותיו כו' וחכמים אומרים הכל הולך אחר המעמיד לא מייתי הכא דהכא קרי מעמיד זה מה שנותנין לתוכם והתם קרי מעמיד דבר המעמיד כלי עצמו כגון עמודי סולם שמחברים את השליבות : וחכמים מטהרין · ואם תאמר והיכי מוכח מהכא דרבי מאיר סבר הכל הולך כו' דילמא הא דמטמא ר' מאיר משום דחשיב סתימה מעלייתא ומטמא מדין כלי זכוכית ולא מדין כלי מתכות וחכמים לא חשבו ליה סתימה מעלייתא ולכך מטהרים לגמרי ויש לומר דמסתבר ליה דלכולי עלמא הוי סתימה מעלייתא ופליגי דר' מאיר מטמא טומאה דאורייתא מדין כלי מתכות דסבר הכל הולך אחר המעמיד וחכמים מטהרין מדאורייתא אבל מדרבנן מיהא טמא לפי שגזרו על כלי זכוכית דסתימה מעלייתא היא אבל אין לפרש דרבנן מטהרין

עין משפט
נר מצוה

קיח א מיי' פי"א מהל' טומאת מת הלכה א ב :

קיט ב ג מיי' פי"ג מהלכות אבות הטומאות הלכה יג :

קכ ד ה ו מיי' פ"א מה' כלים הל' ה :

[יבמות סא.]

בס"י ליתא א"ר יוחנן

[עי' תוספות גיטין ח: ד"ה דגזרו]

רבינו חננאל

גושא שהוא קרקע עצמו כדכתיב (איוב ז) וגוש עפר לתלות כלומר טומאתה בספק לפיכך קדשים הנוגעים בה תולין לא אוכלין ולא שורפין ועל אוירן ולא כלום כלומר אם נכנסה התרומה בשידה תיבה ומגדל ולא נחה בקרקע חוצה לארץ אלא באוירה לא כלום ורבנן דשמוני' שנה גזרו על אוירה נמי לתלות ואתו רבנן דבאושא גזרו תרומה שנגעה בגוש חוצה לארץ לשרפה ועל אוירה כדקאי [קאי] לתלות . על כלי זכוכית מ"ט גזרו יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן טומאה בהן א"ר שמעון בן לקיש הואיל ותחלת ברייתן מן החול שוינהו רבנן ככלי חרס ואקשינן אם ככלי חרס הן לא יטהרו במקוה אלמה תנן ואלו חוצצין בכלים הזפת והחמר בכלי זכוכית (ושביק) מכלל שאם אין עליה דבר חוצץ עלתה להן טבילה ונטהרו ושנינן האי בכלי זכוכית שניקבו והטיפו לתוכן אבר וסתם הנקב והעמיד המשקן שלא

מסורת הש"ס

[לעיל יד:]

נדה נג: טהרות פ"ד מ"ה

[צ"ל שהוא וכן איתא במשנה]

מקוואות פ"ט [משנה ה]

[לקמן ס.]

ר"ה יט. ע"ש

הגהות הב"ח

(א) גמרא למימרא דחדא גזירה : (ב) רש"י ד"ה אתו אינהו יוסי ויוסף : (ג) תוס' ד"ה ואאוירא וכו' ה"פ משום אוירה ממש גזרו :

גליון הש"ס

גמ' ועל ספק בגדי ע"ה. עי' נדה דף לד ע"א תוד"ה וזבו : שם דתני' כלי זכוכית. עיין פרק בתרא דכלים מ"ג : תוס' ד"ה ואאוירא וכו' וי"ל דהתם מיירי כגון שהביא עפר. עי' סנהדרין דף י"ב ע"א תוס' ד"ה חוששין :

לא ליטמו מגבן אלמה תנן *כלי חרס וכלי נתר טומאתן שוה מיטמאין ומטמאין מאויריהן ומיטמאין מאחוריהן ואין מיטמאין מגביהן ושבירתן מטהרתן כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה אבל מידי אחרינא לא אמרי *כיון °דכי נשתברו יש להם תקנה שוינהו ככלי מתכות אלא מעתה יחזרו לטומאתן ישנה ככלי מתכות *דתנן כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים חזרו לטומאתן ישנה ואילו גבי כלי זכוכית תנן *כלי עץ וכלי עור וכלי עצם וכלי זכוכית *פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים מקבלין טומאה מכאן ולהבא *מכאן ולהבא אין למפרע לא טומאת כלי זכוכית דרבנן וטומאה ישנה דרבנן בטומאה דאורייתא אחיתו בה רבנן טומאה בטומאה דרבנן לא אחיתו לה רבנן טומאה פשוטיהן מיהא ליטמא דהא פשוטי כלי מתכות דאורייתא נינהו °עבדי בהו רבנן *היכרא כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים

רב

רש"י

נתר. מין אדמה לבנה: מיטמאין ומטמאין מאוירן. כתלית טומאה באוירן נטמא מן האויר חזר ותלה אוכלין באוירן מטמאין את האוכלים ואע"פ שלא נגעו טמא דכתיב כל אשר בתוכו יטמא ואפי' מלא חרדל שאין נוגע בדפנותיו אלא הסמוך לדפנות: ומיטמאין מאחוריהן. אם נכנס טומאה לתוך אחוריהן מבחוץ במקום חקק בית מושבם כדרך שעושין לכלי עץ: ואין מיטמאין מגבן. דכתיב אל תוכו: יש להן תקנה. להתיכן ולחזור ולעשותן כלים: לטומאתן ישנה. אם נטמאו ונקבו וטהרו וחזר ועשה מהן כלים יחזרו לטומאתן להצטרך טבילה הואיל וככלי מתכות נינהו: טהרו. דאינה כלי חזרו לטומאתן ישנה. לקמיה מפרש טעמא: פשוטיהן טהורים. דאיתקש עץ ועור לשק דיש לו בית קבול וכלי עצם איתקש לעץ ועור בפרשת מדין (במדבר לא) כל בגד וכל כלי עור וגו' ואמרי' בהכל שוחטין (חולין דף כה:) להביא דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן העצמות ומן הטלפים וכלי זכוכית לקמן מפרש טעמא אמאי פשוטיהן טהורים מאחר דדמו למתכות: וטומאה ישנה. שיחזרו לה מאחר שטהרו ממנה דרבנן היא כדלקמן בהילכתא: בטומאת כלי מתכות דאורייתא· גזור טומאה ישנה אבל בכלי זכוכית דעיקר תחילת טומאתו ליתא אלא מדרבנן לא גזרו טומאה ישנה: פשוטיהן מיהא ליטמא. ככלי מתכות דהא פשוטי כלי מתכות דאורייתא וכיון דלכוותייהו שוינהו ליטמא דליכא לשנויי בהא כדשני בטומאה ישנה: עבדי רבנן היכרא. בטומאת כלי זכוכית ותילקו בה מטומאה דאורייתא להודיע שהיא מדבריהם ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים דלא שרפי תרומה משום טומאה דרבנן בר מן ו' ספיקות (לעיל דף טו:):

תוספות

מטהרין לגמרי משום דחשיבי להו ככלי חרס דאמרי' בתוספתא כלי חרס שטיהר שעה אחת שוב אין לו טומאה לעולם דא"כ מגלן דרבי מאיר אזיל בתר מעמיד דילמא לאו מדין כלי מתכות מטמא ליה אלא משום דאזיל לטעמיה דאית ליה בתוספתא דכלים דכלי חרס שטיהר שוב יש לו טומאה דתניא התם שולי המאלין ושולי הפחתים וקרקרות הכלים ודופנותיהן כו' שיפן ועשאן כלים ממלאין בהן כו' ומקבלים טומאה מכאן ולהבא דברי ר' מאיר וחכמים אומרים כל כלי חרס שטיהר שעה אחת שוב כו' ורבינו שמואל גריס ור"מ היא דחשיב סתימה מעלייתא ולא גריס דאמר הכל הולך אחר המעמיד ומפרש דפליגי ר"מ ורבנן בהכי דר"מ חשיב ליה סתימה מעלייתא ורבנן לא חשיבי להו סתימה מעלייתא הלכך מטהרים לגמרי ודכ"ע אי הוה סתימה מעלייתא הוה אזלינן בתר מעמיד הלכך לר"מ יש לו טהרה במקוה*:

אלא מעתה לא ליטמאו מגבן. וה"ה דה"מ למימר וליטמאו מאוירן וכי משני דהא דמיטמאו מגבן מפני שנראה תוכן כברן לא מצי למיפרך הכתי ליטמאו מאוירן דאיכא למימר אה"נ והא דלא תני בהדי נתר וכלי חרס משום דכלי זכוכית מיטמי מגבן:

לא ליטמאו מגבן אלמה תנן כלי נתר וכלי חרס כו'. וקשה לרשב"א דהוה ליה לאתויי ברייתא דתוספתא דכלים מחט וטבעת ושולי כלי עץ וכלי זכוכית וכלי עצם אין ממלאין בהן ואין מקדשין בהן ואין מזלין בלמיד פתיל אלמא דמיטמאין מגבן ואמאי מייתי הא דלא מצי לאוכוחי מינה אלא על ידי דיוק כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה כו' ועוד אהך דמייתי איכא למימר דלא חשיב אלא כלי נתר וכלי חרס דהוו דאורייתא דכלי נתר נפקא לן בת"כ דכתיב [וכל] כלי חרס לרבות כלי נתר: **ה"ג** רש"י מיטמאין ומטמאין מאויריהן ומיטמאין מאחוריהן *ואין מיטמאין מגביהן ופירש דמיטמאין מאחוריהן במקום חקק בית מושבן כל שכן דמטמאין אחרים כדמוכח בפ' העור והרוטב (חולין דף קיח·) מרובה מדת לטמא ממדת ליטמא דהשתא עיולי עיילא אפוקי מיבעיא והא דלא קתני מטמאין ומיטמאין מאחוריהן כדתנן גבי אויריהן משום דגבי אויריהן יש חידוש מכניסם מה שאין כן בכלים אחרים שאינם מטמאין ולא מיטמאין מאויר אבל במה שמטמא אחרים מאחוריו אין זה חידוש דאפילו מגבן נמי מטמאין אחרים וכן כל הכלים וכ"ש אלו מאחוריהן דאיכא חקק אבל מיטמאין מאחוריהן תנא לאשמעינן דאע"ג דאין מיטמאין מגבן אפילו הכי מיטמאין מאחוריהן ולהכי לא עריב להו מטמאין ומיטמאין מאויריהן ומאחוריהן משום דבאויריהן הוי חידוש מכניסם אבל באחוריהם אין חידוש אלא במיטמאין לחוד א"נ מטמאין מאויריהן היינו דאוריי' אבל מאחוריהן לא הוי אלא מדרבנן ועוד דמיטמאין מאויריהן היינו כל הכלי אבל מיטמאין מאחוריהן מצי למימר שאין מיטמא אלא גבו לבד והא דתניא בת"כ מרובה מדת לטמא מליטמא שמטמא אחרים מאחוריו ואין מיטמא מאחוריו מצינו למימר דאחוריו דקאמר התם היינו גב ולא חקק בית מושב א"נ אינו מיטמא מאחוריו מדאוריי' אבל מדרבנן מיטמא א"נ אפי' מדאוריי' מיטמא מאחוריו והא דקאמר אינו מיטמא מאחוריו היינו כולו דאינו טמא כשקבל טומאה מאחוריו אלא גבו אבל תוכו לא והשתא אתי שפיר הא דאמרי' בפ' אלו מומין (בכורות דף לח· ושם) כלי חרס נטמא גבו לא נטמא תוכו משמע דגבו מיהא טמא והיינו כי נטמא מאחוריו במקום חקק וקרי ליה זימנין גבו וזמנין אחוריו ומה שכלי חרס מציל היינו אפילו ביש לו חקק שאם נטמא גבו תוכו טהור גמור והא דתניא בתוספתא דכלים כלי חרס אין לו טומאה אלא מאוירו והיינו לא אתי למעוטי אחוריו אלא גבו וחקק הוי בכלל אוירא והקשה ה"ר אליעזר הזקן ז"ל לפ"ה דתניא בתוספתא דכלים זה הכלל כל המשמש כפוי בכלי חרס טהור ואחורים הן משתמשין כפויים ותירץ רבינו שמואל דהתם בכיסוי קדרה ואלפס דאיירי בהם התם לעיל כמו שמפורש הטעם בת"כ יכול שאני מרבה אף חפוי הכלי ת"ל אשר יעשה מלאכה בהם פרט לכיסוי הכלי שאין עושין בהן מלאכה אבל אחורים פעמים שכופין פניהם למטה ועושין בהן מלאכה בתוך אחורים ור"י מפרש דגרסי' הכי מטמאין מאחוריהם פירוש מאויר אחוריהן אם קבלו טומאה מתוכן ואין מיטמאין מגבן פירוש לא מקבלי טומאה אפילו בנגיעת גבן וכ"ש מאויר אחוריהן דאין מקבלין טומאה וה"ה בנגיעת אחוריו נמי לא מקבלי טומאה והא דלא נקט דאין מיטמאין מאחוריהם משום דלא נטעי לומר דהיינו אויר אחוריהן אבל בנגיעת אחוריהן טמא להכי נקטו ואין מיטמאין מגבן דאין כאן אלא נגיעה והא דלא עריב ותני להו מטמאין ואין מיטמאין מאחוריהן ומגביהן היינו משום שלא הוי מפרש רבותא בגביהן ורבותא באחוריהם אבל השתא תנן מטמאין מאחוריהן לרבותא דאפי' באויר אחוריהן מטמאין ואין מיטמא מגבן דאפי' בנגיעה לא מקבלין טומאה*:

אלא כיון דכי נשברו יש להם תקנה· ל"ג אלא דלא הדר ביה ממאי דאמר שוינהו רבנן ככלי חרס דמשום טעם דנשברו יש להם תקנה אין סברא להוריד להם טומאה אלא משום דלכלי חרס דמי לגמרי וכיון דכבר הורידו להם טומאה משום דדמו לכלי חרס משום כיון דנשברו יש להם תקנה שוינהו רבנן כמתכות לענין טומאת גבן: **בטומאה** דרבנן לא אחיתו לה רבנן טומאה. וקשה לר"י דאמר במס' ע"ז פ' ר' ישמעאל (דף נב· ושם) ריתך כלי לע"ז מהו אמר רב המנונא טומאה ישנה קמיבעיא להו דתנן חזר ועשה מהן כלים חזרו לטומאתן ישנה אלמא אפילו בטומאה דרבנן נמי איכא טומאה ישנה ויש לומר אע"פ דאמר התם בטומאה דרבנן היא מ"מ הכלי מקבל טומאה מדאורייתא אבל הכא כלי זכוכית דלא מקבל שום טומאה מדאורייתא אלא מדרבנן פשיטא ליה דלא אחיתו להו רבנן טומאה: **עבדי** רבנן היכרא דלא לישרוף תרומה וקדשים. במאי דאין חוזרין לטומאה ישנה לא הוי היכרא דהא כלי מתכות נמי אין חוזרין לטומאה ישנה אלא מדרבנן וליכא היכרא דאורייתא וקשה לר"י דילמא לעולם לכלי חרס דמו דאין מטמאין מגבן והאי דלא תני ליה בהדי כלי נתר וכלי חרס משום דהגהו מיטמאין באויר אבל כלי זכוכית לא מיטמא מאויר דעבדו רבנן היכרא דלא נישרוף וכו' דכה"ג אמר בפרק במה טומנין (לקמן דף מח:) דבית הפך ובית התבלין ר' מאיר מטמא במגע אבל לא באויר דעביד רבנן היכרא ופי' ר"י הבחור דע"כ כלי זכוכית מטמו מגבן מתוספתא דכלים שהבאתי לעיל שאין מזלין בלמיד פתיל ולמאי דפרישית נמי לעיל דדווקא אטומאת גב לא שורפין שאין טמא אלא מגוף דדמי לכלי מתכות אבל ממה שמטמא מתורת כלי חרס שורפין אתי נמי שפיר:

רבינו חננאל

ור"מ הוא דאמר כיון שהטיפו לתוכן אבר ככלי מתכות דמי שהכל הולך אחר המעמיד ומטמאין ומטהרין דתניא כלי זכוכית שניקבו כו' ואקשינן אם ככלי מתכות הן יחזרו לטומאתן ישנה כו' ושנינן טומאה ישנה דרבנן וכי אחיתו להו רבנן טומאה בטומאת דאורייתא בטומאה דרבנן לא אחיתו להו טומאה ואקשינן והא פשוטיהן טומאה דאורייתא היא בכלי מתכות ובכלי זכוכית שנינו פשוטיהן טהורין ושנינן עבדו בהו רבנן היכירא ללמד כי אינן ככלי מתכות לגל ש"י.

עין משפט נר מצוה

קכו א מיי' פ"א מהל' כלים הלכה ה:

קכז ב מיי' פי"ב מהל' כלים הלכה ב:

קכח ג ד ה מיי' פ"ד מהלכות מטמאות הלכה ד סמג עשין רנא וטוש"ע יו"ד סימן רא סעיף מא:

[גם ליתא ושל ציון המלכה ג"ם ועי' רבה בחקותי פרשה לה]

[נ"ל כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן כו']

רב אשי אמר לעולם לכלי חרס דמו ודקא קשיא לך לא ליטמו מגבן *הואיל ונראה תוכו כברו *שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה וגזר טומאה על כלי מתכות כלי מתכות דאורייתא נינהו דכתיב °אך את הזהב ואת הכסף וגו' לא נצרכה אלא לטומאה ישנה דאמר רב יהודה אמר רב מעשה בשל ציון המלכה שעשתה משתה לבנה ונטמאו כל כליה ושברתן ונתנתן לצורף וריתכן ועשה מהן כלים חדשים ואמרו חכמים יחזרו לטומאתן ישנה מ"ט משום גדר מי חטאת נגעו בה הניחא למאן דאמר לא לכל הטומאות אמרו אלא לטומאת המת בלבד אמרו שפיר אלא למאן דאמר לכל הטומאות אמרו מאי איכא למימר אמר אביי גזירה שמא לא יקבנו בכדי טהרתו רבא אמר ג"גזירה *שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה לה מאי בינייהו °א"ב דרצפינהו מרצף: ואידך מאי היא *ד"דתנן המניח כלים תחת הצינור לקבל בהן מי גשמים אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים ואפילו כלי אבנים וכלי אדמה וכלי גללים פוסלין את המקוה אחד המניח ואחד השוכח דברי ב"ש וב"ה מטהרין בשוכח אמר ר' מאיר נמנו ורבו ב"ש על ב"ה ומודים ב"ש בשוכח בחצר שהוא טהור אמר רבי יוסי עדיין מחלוקת במקומה עומדת אמר רב משרשיא דבי רב אמרי "הכל מודים כשהניחם בשעת קישור עבים טמאים בשעת פיזור עבים ד"ה טהורין לא נחלקו אלא שהניחם בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו מר סבר "בטלה מחשבתו ומר סבר לא בטלה מחשבתו ולר' יוסי דאמר מחלוקת עדיין במקומה עומדת בצרי להו א"ר נחמן בר יצחק אף *בנות כותים נדות מעריסתן בו ביום גזרו: ואידך מאי היא *דתנן כל המטלטלי' מביאין את הטומאה בעובי המרדע אמר רבי טרפון אקפח

רש"י

לעולם לכלי חרס דמו. הואיל וברייתן מן החול הלכך פשוטיהן טהורין ואין בהן טומאה [יפנה]: הואיל ונראה תוכו. מבחוץ דרך דפטתיו לא חשיב גב אלא תוך: בשל ציון. בימי שמעון בן שטח היתה: כל כליה. במת שהיתה צריכה להמתין הזאת שלישי ושביעי לפיכך שברתן למהר טהרתן נטו ביום: וריתכן. שולדי בלע"ז שמחבר כסף במקום שבר: גדר מי חטאת. נמצאו מי חטאת בטלים שאין לך אדם ממתין ז' ימים אלא שוברן ותשתכח תורת מי חטאת: למ"ד כו'. °לא ידענא היכא: אמרו. שיחזרו: בכדי טהרתו. כמוציא רמון: בת יומא. בלא הערב שמש שהרואה שנטמאו ומשתמשין בהן בו ביום ואינו יודע שנשברו סובר שהטבילום: עולה. מועלת: דרצפינהו מרצף. הריקן ושברן כולן כמו *מאכולת רצופה שמא לא יקבנו ליכא ושמא יאמרו איכא ואיכא דאמרי שמא לא יקבנו איכא שמא יאמרו כו' ליכא דהא מינכר עשייה שנתחדש כולו וזה נראה בעיני: תחת הצינור. שקבעו ולבסוף חקקו להמשיך מים למקוה דשוב אינו פוסל אבל הכלים פוסלים משום שאיבה: ואחד כלים קטנים. דלא תימא לא חשיבי: ואפילו כלי גללים. שאינם קרויין כלים לענין קבלת טומאה הוו כלים לענין שאיבה: גללים. (א)°שייש: כלי אדמה. דלאו ע"י גיבול הוא ככלי נתר וכלי חרס: מטהרין. דשוכח לא חשיבה שאיבה הואיל ולא לכך נתכוון: בחצר. שלא תחת הצינור ונתמלא מן הנוטפין ונפלו למקוה שהוא טהור דבמניח תחת הצינור וכשהניחן בשעת קישור עבים ואח"כ נתפזרו ושכחן כדמוקי לקמן הוא דפליגי ביה דגלי דעתיה שרצה שיפלו לתוכו ומשום פזור עבים לא בטלה מחשבתו ראשונה אבל במונח בחצר ואפי' בשעת קישור ונתפזרו לא מוכחא מחשבה קמייתא שפיר מעיקרא הלכך בטלה: במקומה עומדת. במניח תחת הגיטור בקישור עבים לא נמנו ורבו עליה לבטל דברי בית הלל דלא חזרו בהן: הניחן. תחת הגיטור בשעת קישור עבים ואיחרו גשמים לבוא וילך למלאכתו ושכחן דברי הכל הואיל ומתחלה לכך נתכוון לא בטלה מחשבתו בשכחתו: דברי הכל טהורים. דליכא גלויי דעתא: בטלה מחשבתו. דכי נתפזרו אסח דעתיה דסבר לא ירדו גשמים עוד: בצרי להו. י"ח דבר שאין זו מן המנין דכל זמן שלא נמנו ורבו הויא הלכה כבית הלל וטהור: נדות מעריסתן. מיום שנולדה דגזרינן דילמא חזאי נדות דקטנה בת יומא מטמאה בנדה דתניא אין לי אלא אשה תינוקת בת יום אחד לנדה מנין תלמוד לומר ואשה וכותים אין דורשין מדרש זה וכי חזיין לא מפרשי לה הלכך גזור בהו רבנן: כל המטלטלין מביאין את הטומאה. משום אהל שאם אהל ראשו אחד על המת וראשו אחד על הכלים מביאין להן טומאת אהל המת ליטמא ז' ימים ולהיות אב הטומאה כדין אהל טמא: בעובי המרדע. אפילו אין בהן פותח טפח אלא כעובי המרדע ולקמן מפרש יש בהיקפו טפח חוץ טפח צריך להקיפו ואף על גב דאהל דאורייתא פחות מטפח לא הוי דהלכה למשה מסיני הוא כשאר כל השיעורין הכא גזור רבנן היקפו משום עביו: אקפח

שמש

תוספות

רב אשי אמר לעולם לכלי חרס דמו. הכא לית ליה לרב אשי טעמא הואיל וכי נשברו יש להם תקנה שוינהו כו' ומיהו לענין להצריך טבילה כשהן חדשים אית ליה לרב אשי האי טעמא בהדיא בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עה:): דאמר רב יהודה מעשה בשל ציון המלכה. ומייתי ראיה דבימי שמעון בן שטח גזרו טומאה על כלי מתכות דיחזרו לטומאתן ישנה דהוא היה בימי של ציון המלכה כדאיתא בפרק ג' דתענית (דף כג.) דאמר מעשה בימי ר"ש בן שטח *ושל ציון המלכה שהיו גשמים יורדים מע"ש לע"ש וכו': הניחא למ"ד דלא לכל הטומאות אמרו. רשב"ג סבירא ליה הכי (ג) (בתוספתא) דכלים(*פי"א) גבי ההוא דמייתי לעיל (*כלי עץ וכלי עור כו') ופליג את"ק דאמר סתמא יחזרו לטומאתן ישנה וטעמא משום דטומאת מת היא זמן מרובה וישבר ולא ירצה להמתין: אחד כלים גדולים. שמרוב גודלן אינן מקבלים טומאה כגון כלי עץ שהן יתרים על ארבעים סאה שאינן מיטלטלים מלא וריקן אפ"ה מיקרי שאיבה ואחד כלים קטנים כדתנן במס' כלים (פ"ב מ"ב) ומייתי לה בפ' אלו טריפות (חולין דף כה:) הדקין שבכלי חרס הן וקרקרותיהן ודפנותיהם יושבין שלא מסומכים שעורן מכדי סיכת קטן ועד לוג אבל בציר מהכי טהורים: אף בנות כותים. תימה לר"י דבריש בנות כותים (נדה דל"ב: ושם) מוקי לה כר"מ דחייש למיעוטא והאי טעמא לא שייך אלא למ"ד כותים גרי אמת הן ואם ראתה טמאה מדאורייתא אבל למ"ד כותים גרי אריות הן לא שייך האי טעמא דאפי' אם ראתה טהורה מדאורייתא דעו"ג לא מטמאו בזיבה ובשמעתין מוכח דלכ"ע בנות כותים הוי מי"ח דבר ולמאן דלא חייש למיעוטא או למ"ד גרי אריות הן היכי מני לה בי"ח דבר ועוד דר' יוסי אית ליה דגרי אריות הן במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף סו: ושם) דאית ליה תורמין משל עו"ג על של כותים ומשל כותים על של עו"ג והכא חשיב אליבי' בנות כותים בי"ח דבר וי"ל דבנות כותים הויא לכ"ע וגזרו עליהן שיהיו נדות שלא יטמעו בהן והא דמוקי התם מתני' כר"מ משום דסיפא מוכחא דלא הוי משום טימוע דקתני הכותים מטמאין משכב התחתון כעליון מפני שהן בועלי נדות מספק ומסיים ואין שורפין עליהן את התרומה מפני שטומאתן ספק משמע דקאי אף אקטנות דאיירי בהן והא דקאמר התם רבי יוסי מעשה היה בעינבול והטבילוה קודם לאמה לאו משום דחייש למיעוט מייתי ראיה דמיעוט דשכיח הוא דהא טעמא דרבי יוסי משום טימוע אלא לכך מייתי ראיה דאי לאו דשכיח הוא לא הוי לן למיגזר שיהו נדות מעריסותיהם משום טימוע דלא ליהוי כחוכא ואיטלולא וא"ת היכי חשיב ליה לר"מ בי"ח דבר והלא בלאו הכי בכל מקום חייש ר' מאיר למיעוטא וי"ל דהכא הוצרכו לגזור משום דדמי לחזקה ורובא שלא ראתה דמסתמא עם יציאתה לעולם לא ראתה ואוקמי אחזקה וסמוך רובא לחזקה ואיתרע ליה מיעוטא ולא הוה חייש רבי מאיר אי לאו דגזרו ליה בי"ח דבר דהוה ליה מיעוטא דמיעוטא כדמוכח בריש פרק בתרא דיבמות (דף קיט.) וא"ת למ"ד בפ"ב דמסכתא ע"ז (דף לו:) גזרו על בנותיהן משום דבר אחר הייט שיהו נדות מעריסותן אמאי חשיב להו בתרתי גזרות בנותיהן ובנות כותים וי"ל דצריכי דאי גזרו בעו"ג ה"א משום דאדוקי בעבודת כוכבים טפי אבל בנות כותים לא ואי גזרו בכותים משום דרגילין ושייכי טפי גבי ישראל מעובדי כוכבים אבל עכו"ם לא: כל המטלטלין. נקט מטלטלין משום שלא גזרו טומאת אהל בעובי המרדע אלא על האדם הנושאן אבל בפותח טפח אפילו במחוברים נמי מביאין את הטומאה דדוקא זרעים וירקות לפי שאין בהן ממש קתני התם דלא מביאין ולא חוצצים דהוי כמו טיפת הברד והשלג וכפור והגליד והמלח אבל אילן המיסך על הארץ קתני התם דמביא את הטומאה:

*)אקפח את כו'. לשון שבועה הוא כלומר אקפח את בני אם אין זה דבר אמת שהלכה זו מקופחת וכענין זה מצינו במקרא (בראשית מב) חי פרעה אם תצאו מזה כלומר °שלא תצאו מזה *:

*)שייך לדף יו'

רבינו חננאל

רב אשי אמר לעולם כלי זכוכית ככלי חרס הן ודקא קשיא לך אם ככלי חרס הן לא יטמאו מגבן דהא אין כלי חרס מטמא אלא באויר ולא מגבו מה שאינכן [בשאר כלים] דגרסינן בשחיטת חולין סו"פ ראשון. ת"ר אויר כלי חרס טמא וגבו טהור אויר כל הכלים טהורין וגבן טמא ותו אמרינן וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא איזהו כלי שטומאתו קודמת לפתחיו הוי אומ' זה כלי חרס וכי אין צמיד פתיל עליו הוא דטמא הא יש צמיד פתיל עליו טהור הא למדת שכלי חרס אם אינו צמיד פתיל [עליו] טומאה קודמת לפתחו ואפילו באויר ואם הוא צמיד פתיל אינו מטמא מגבו ושאר כל הכלים אפילו הן צמיד פתיל ונגעה בהן טומאה מגבן נטמאו ופשוטי כלי זכוכית אין מקבלין טומאה ככלי חרס דתנינן (כלים פ"ב) זה הכלל כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים פי' אין מטמאין מגבן באויר שאין כלי חרס מטמא באויר מגבו אלא מתוכו שנאמר אל תוכו לפיכך מוקף צמיד פתיל טהור מפני שאינו מטמא מגבו שהן אחוריו אבל שאר הכלים ואפילו כלי זכוכית אין צמיד פתיל מציל בהן בזמן שיש לכלי זכוכית בית קבול מפני שמטמאין מגבן הבא אמר רב אשי כלי זכוכית ככלי חרס הן ובסוף ע"ז אמרינן כלי זכוכית ככלי מתכות הן ושנינן לא קשיא הכי קאמר כלי זכוכית ככלי חרס הן ולא מקבלי טומאה אא"כ יש להן תוך ככלי חרס והוא בית קבול אבל פשוטיהן טהורין וגזרו עליהן להיות מיטמאין מגבן הואיל וכלי זכוכית מראת הטומאה מגבן שהוא אחוריו כאילו בתוכו היא. אבל לעלות מידי טומאתן כלי זכוכית ככלי מתכות הקוצריכין טבילת במ' פאה והכין קיי"ל כרב אשי דהוא בתראה: שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה מפורש במס' כתובות פ' האשה שנפלו לה נכסים בסופו עד שבא שמעון בן שטח [ותיקן שיהא כותב] כל נכסיי אחראין לכתובתיך. וגזר טומאה [על כלי מתכות] ואסיק' טומאה ישנה כגון שנטמאו כלי זכוכית ועמד ושיברת

כדקי"ל נשברו טהרו וריתכן ועשאן מיד כלי גזרו עליהן לחזור לטומאתן הישנה ולא לכל טומאה גזרו גזירה זו אלא לטומאת מת בלבד ומ"ט אמר עולא משום גדר מי חטאת פי' דאי מטהרת להן אתי לאקולי במי נדה ואקשינן ולמאן דאמר דלכל הטומאות חוזרין לטומאתן ישנה ושבירתן כהאי גוונא לא טיהרתן מ"ט אמר אביי גזירה שמא לא יקבנו בכדי טהרתו כדתנן (כלים פי"ד) כלי מתכות כמה שיעורן הדלי למלאות רבא אמר גזירה שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה פי' הרואה כי שברו ותקנו ונטהר מידי כך יטבילוהו וישתמש בו מיד בלא הערב שמש שיאמרו שבירתן מטהרתן וטבילתן מטהרתן מה שבירתו אינה צריכה הערב שמש אף טבילתו אינה צריכה הערב שמש מכדי אביי ורבא סברי תרווייהו יחזרו לטומאתן ישנה מאי בינייהו איכא בינייהו דרצפינהו מרצף פירוש כגון שפוד שנרצף שיקע כותלי הכלי בתוכן ונעשה כאלו נשברו אביי דחייש שמא לא יקבנו בכדי טהרתו אע"ג דרצפה חייש ועדיין טומאתו ישנה עליו ולרבא פרחה טומאתו דהא רציף ולא כלי הוא: המניח את כליו תחת הצינור. כולה פשוטה היא:

מסורת הש"ס

[לעיל יד: ע"ש כתובות פב:]

[נדה יז.]

[חולין קכג.]

מקוואות פ"ד מ"א

[ועי' תוס' חגיגה טו: ד"ה אקפח]

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולרבי יוסי דאמר כו' עד בו ביום גזרו) תא"מ (וכ"ס כרי"ף ובכמה ראשוני' דל"ג לה):

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גללים שייש נ"ב בעלמא פרש"י לפיטי נקר: (ג) תוס' ד"ה הניחא וכו' סבירא ליה הכי במסכת כלים (וכן הוא בס"י) נ"ב פ"ש בס' י"א:

גליון הש"ס

גמ' איכא בינייהו דרצפינהו מרצף. עי' במתני' דכלים פי"א מ"ב ובתוי"ט שם ד"ה ריב"ב: רש"י ד"ה לג"ד לי' היכא. עיין ברכות דף כה ע"ב ברש"י ד"ה מאן שמעת ליה כו' וס"ג: רש"י ד"ה גללים שייש. עיין רש"י לקמן דף נח ע"א ד"ה כלי גללים. ועיי' שו"ת אבקת רוכל סימן קכא: תוס' ד"ה אקפח וכו' שלא תצאו מזה ועי' חגיגה דף טו ע"ב תוס' ד"ה ארבה בנתמה ובכתובות דף סו ע"א:

רב נסים גאון

שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה. תמצא דבריו מבוארין במס' כתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף פב:) תניא נמי הכי בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולאלמנה מנה וכו' עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב כל נכסאי אחראין לכתובתיך ועיקר זאת הברייתא בתוס' כתובות בראש פרק י"ב והוא אחרון המסכת: הניחא למאן דאמר לא לכל הטומאות אמרו: לרבנן

*אקפה את בני שזו הלכה מקופחת ששמע השומע וטעה *האיכר עובר ומרדעו על כתפו ואיהל צדו אחת על הקבר טימאו אותו משום כלים המאהילים על המת א"ר עקיבא אני אתקן שיהו דברי חכמים קיימים [א]שיהו כל המטלטלים מביאין את הטומאה על האדם שנושא אותן בעובי המרדע ועל עצמן בכל שהן ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח וא"ר ינאי [ב]מרדע שאמרו אין בעביו טפח ויש בהיקפו טפח וגזרו על היקפו משום עביו [א] ולר' טרפון דאמר אקפח את בני שהלכה זו מקופחת בצרו להו א"ר נחמן בר יצחק אף בנות כותים נדות מעריסתן בו ביום גזרו ובאידך ס"ל כר' מאיר: ואידך *הבוצר לגת שמאי אומר [ג]הוכשר הלל אומר לא הוכשר א"ל הלל לשמאי *מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה א"ל אם תקניטני °גוזרני טומאה אף על המסיקה נעצו חרב בבית המדרש אמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יצא ואותו היום היה הלל כפוף ויושב לפני שמאי כאחד מן התלמידים *והיה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל וגזור שמאי והלל ולא קבלו מינייהו ואתו תלמידייהו גזור וקבלו מינייהו מ"ט אמר (ר') זעירי אמר ר' חנינא גזירה שמא יבצרנו בקופות טמאות °הניחא למ"ד כלי טמא חושב משקין שפיר אלא למ"ד אין כלי טמא חושב משקין מאי איכא למימר אלא אמר זעירי אמר ר' חנינא גזירה שמא *יבצרנו בקופות מזופפות רבא אמר גזירה משום הנושכות (דאמר) רב נחמן אמר רבה בר אבוה [ד]פעמים שאדם הולך לכרמו לידע אם הגיעו ענבים לבצירה או לא ונוטל אשכול ענבים לסוחטו ומזלף על גבי ענבים ובשעת בצירה עדיין משקה טופח עליהם: ואידך אמר

טבי

רש"י

אקפח את בני. מצטער היה על תורה המשתכחת ומקלל את עצמו: אקפח. אקברם לשון חיתוך וקיצור: ששמע השומע. כשנשאלה השאלה על ידי מעשה בבית המדרש ושמע שטמאוהו וטעה ולא ידע משום מה טמאוהו הם טמאו את המרדע משום כלים המאהילים על המת שהכלי עצמו המאהיל טמא בכל שהו דלא בעינן פותח טפח אלא לשויה אהל להביא טומאה תחת ראשו השני להביא טומאה על אחרים אבל לגבי דידיה בכל שהו וטמאוהו לאיכר טומאת ערב משום שנגע באותו כלי שהוא אב הטומאה וזה שנגע בו ראשון והשומע טעה לומר שעשאוהו לאיכר אב הטומאה לטמא ז' ולטעון הזייה: אני אתקן שיהו דברי חכמים. שאומרים עובי המרדע מביא טומאה קיימין יש דבר שמביאין עליו טומאה ממש לטעון הזייה מדבריהם כגון על האדם הנושאן שטמא בו טומאת מגע מן התורה גזרו עליו בעובי המרדע ליטמא טומאת אהל מדבריהם גזירה הקיפו משום עביו דכיון דמטמאת ליה על כרחך טומאה דאורייתא לאצרוכיה הערב שמש והוא לא נגע במת כסבור שמשום אהל אתה מטמאו ומשום שיש בהיקפו טפח וכיון דלא מטמאת ליה טומאת ז' אתי למימר באהל גמור נמי טומאת ערב אבל שאר אדם וכלים שאין נוגעין בו ואין עליך לטמאן כלל אין מביאין שום טומאה אלא בפותח טפח ר"ע מילתייהו דרבנן פריש: וא"ר ינאי גרסינן: מרדע שאמרו. דמביא את הטומאה על נושאו לטמאו שבעה מדבריהם: אין בעביו טפח. דאם כן הוי אהל דאורייתא: ולר' טרפון. דאמר לא גזרו שום גזירה אלא בדין תורה דלא טמאוהו אלא טומאת ערב משום מגע בצרי להו י"ח: בנות כותים כו': ובאידך. דמניח כלים: סבר לה. ר' טרפון כר' מאיר דחשיב ליה בי"ח דבר ואפיק הא ועייל הך דבנות כותים: מפני מה בוצרין בטהרה. נמפני מה אתה מצריך לבצור בכלים טהורים דקאמרת הוכשר ואין אתה מצריך למסוק זיתים בכלים טהורים: יכנס. לבית המדרש: והיוצא אל יצא. לפי שהיו רוצין לעמוד במנין: קשה. לפי שהלל נשיא ונכנע: וגזור שמאי והלל ולא קבלו מינייהו ואתו תלמידייהו וגזור וקבלו מינייהו: מ"ט. הוכשר הא לא ניחא ליה בההיא משקה דנפיק וקאזיל לאיבוד: בקופות טמאות. דאתיא טומאת הכלי ומחשבה ליה למשקה להכשיר האוכל וטומאתו והכשרו באין כאחת: הניחא למאן דאמר. °לא ידענא היכא: חושב משקה. להכשיר אוכל שבתוכו ואף על גב דלא אחשביה הוא: מזופפות. כיון דלא אזיל לאיבוד ניחא ליה ליאתו: הנושכות. אשכולות הנושכות זו את זו וכשבא להפרידן נסחט המשקה עליהן וכיון דעבד בידים ולא אפשר בלא סחיטה מכשר:

תוספות

ששמע השומע וטעה כו' טמאוהו משום כלים המאהילים על המת. פי' בקונטרס טמאוהו לאיכר טומאת ערב משום דנגע בכלים המאהילים שהן טמאין טומאת ז' כדין הנוגע בטמא מת דטמא טומאת ערב מדאורייתא וקשה למה טעה השומע והיה סבור שטמאוהו טומאת ז' כיון דדבר פשוט הוא שאדם הנוגע בטמא מת דטמא טומאת ערב ועוד דמן התורה האיכר טמא טומאת ז' משום טומאה בחבורים דיקרב בדיקרב בחבורים טמא ז' מדאוריי' כדאמר בפ"ב דע"ז (דף לז: וסס) ואפילו בחבורים על ידי אהל טמא טומאת ז' כדמוכח בריש אהלות (פ"א מ"ג) לכך נראה שטמאוהו לאיכר טומאת ז' משום טומאה בחבורים והשומע טעה לפי שאינו פשוט כ"כ דין טומאה בחבורים והיה סבור דמשום אהל טמאוהו כיון שיש בהקיפו טפח לכך שנה כל המטלטלין מביאין טומאה לטמא כל אשר תחתיו משום אהל בעובי המרדע:

*אמר רבי עקיבא אני אתקן שיהו דברי חכמים קיימין שיהו כל המטלטלין מביאין טומאה על האדם הנושאן בעובי המרדע. משום אהל לטמאו טומאת שבעה °אפי' היכא דלא שייך טומאה בחבורים כגון שיש סודר מפסיק בין המרדע לבשרו שהסודר טמא טומאת שבעה משום חבורים דהיינו *חבורי אדם במת והאדם אינו טמא אפי' מדרבנן אלא טומאת ערב דטמא מדאורייתא כדמוכח בפ' ג' מינין (נזיר דף מב: וסס) גזרו שיהא אדם טמא טומאת ז' משום אהל שלא יטעו אותם שאין יודעים דין טומאה בחבורים ויאמרו שטמא טומאת ערב משום אהל כיון שיש בהיקפו טפח א"כ אתי למימר שאין באהל אלא טומאת ערב לכך גזרו שיהא טמא ז' כאדם המיטמא באהל שלא חלקו אפילו יהא מפסיק בינו לבין המרדע שלשה סודרים או ד' ויהא אדם רביעי או חמישי או יותר ואפי' אם המטלטלין פשוטי כלי עץ שאינן בני קבולי טומאה דלא שייכא בהם טומאה בחבורים ודוקא בעובי המרדע שיש בהיקפו טפח אבל בפחות מכן ליכא למטעי כלל שהיא מסוס אהל ואף על פי שלא ידעו טומאה בחבורים לא יטעו אלא ישאלו הטעם: ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח. כיון דליכא בהן שום טומאה בחבורין בעי אהל חשוב כבשאר דברים וא"ת למה טמאוהו ז' משום חבורים לר' טרפון והא מרדע פשוטי כלי עץ הוא ולא מקבל טומאה דהא ע"כ איירי שאין הדרבן בתוך המרדע שאם יש דרבן בתוכו היה מטמא אפילו בכל שהוא כל מה שתחתיו דחרב הרי הוא כחלל אפי' ע"י אהל כדמוכח בריש אהלות וכל הפסוק דבחלל חרב דרשינן ליה בטומאת אהל בנזיר פ' כ"ג (דף נג:) ואור"ת דחשיב בית קבול מקום שנותנין דרבן במרדעת ולא הוי בית קיבול העשוי למלאות שאין קובעין אותו שם אלא פעמים מניחין ופעמים מסירין וכן מוכח במסכת כלים דחשיב בית קבול דתנן* המרדע יש לו אחורים ותוך והא דתנן בפ"ט דכלים (משנה ו) כוש שבלע ליורא ומלמד שבלע דרבן כו' היו טהורים ונכנסו לאהל נטמא פי' הדרבן לבדו נגע בהן ככר של תרומה טהור משמע דמלמד חשוב פשוטי כלי עץ לכך טהור ככר של תרומה שנגע במלמד שהמלמד לא קיבל טומאה מן הדרבן ומלמד ומרדע מסתמא הכל אחד ואור"י דאיכא לאוקמי בכה"ג שא"א להוציא הדרבן אא"כ ישבר בית קבולו ולכך לא חשיב תו בית קבול: גוזרני טומאה אף על המסיקה. פי' הר"ר פורת דלהכי לא גזרו על המסיקה דגזירה שמא יבצרנו בקופות מזופפות °לא שייך בזיתים דמוהל היוצא מהם לא חשיב משקה והא דתנן במס' מכשירין (פ"ו מ"ה) מוהל השמן כשמן י"ל דהיינו במוהל היוצא לאחר אגירה לאחר שעמדו בכומר ב' ימים או ג' ואתיא כר' יעקב דריש חבית (לקמן קמד:) אבל מוהל היוצא ע"י מסיקה אפי' רבי יעקב מודה דטהור וכן גזירה דנושכות ופעמים שאדם יוצא לכרמו לידע אם הגיעו ענביו לבצור כמי לא שייך בהן והשתא אתי שפיר דתניא לקמן בריש חבית (דף קמה: וסס) המפלע בזיתים לידע אם הגיעו זיתיו למסוק אם לאו לא הוכשר*: הניחא למ"ד כלי טמא חושב משקה. [בתוספתא](א) דמכשירין (פ"ד מ"ה) גבי עריבה שירד דלף לתוכה ב"ש אומר הרי זה בכי יותן כו' בד"א בטהורה אבל בטמאה הכל מודים הרי זה בכי יותן דברי רבי מאיר ר' יוסי אומר אחת טמאה ואחת טהורה ב"ש אומרים בכי יותן ובית הלל אומרים אינו בכי יותן:

כיון

קכו א ב מיי' פי"ב מהלכות טומאת מת הלכה ה סמג עשין רלג:

קכז ג ד מיי' פי"א מהל' טומאת אוכלין הל' א סמג עשין רנו:

[לקמן קטז זבחים יג.]

מהרש"ל ומהר"ם כתבו דהך עם דיבור התוספות דבסמוך ד"ה ועל כו' כולם דיבור אחד עם דלעיל ד"ה ששמע

חיבורי אוהל במת והאדם כו' כצ"ל מהרש"א ועי' ר"מ ורש"ל

רבינו חננאל

מרדע שאמרו אין בעביו טפח ויש בהיקפו טפח והוא לא חשיב ליה אוהל עד דהוי בעביו טפח וגזרו על מי שיש בהיקפו טפח להחשב אהל אטו עוביו: הבוצר לגת כו' אוקימנא לעילא שתיק ליה הלל לשמי פי' מי שבצר ענבים שכוונתו להוצאת יין מהן ואמרו בזה כמה טעמים אחד גזירה שמא יבצרנ בקופות טמאות [שחושב] (שהשיבת) משקין גזרו אפילו על הטהורות: שני שמא יבצרנו בקופות מזופפות שאינן פולטות משקין וכאילו מתכוין באותן משקין ודעתו עליהן: שלישי גזירה משום הנושכות פי' יש מי שאומר כגון שיש לקופו' הללו אוגנין ונושכות בהן הענבים ופולטין משקין ויש מי שאומר שנושך אדם מאשכול ונוטפין ממנו משקין ורב נחמן אמר גזירה שמא יש עליהן בשעת בצירה משקין ממה שזולף עליה' בעודם מחוברין והמשקה ההוא עדיין טופח פירוש טופח שאם תטפח ידך עליו מתלחלחת היד:

רב נסים גאון

לרבן שמעון בן גמליאל דאמר לא לכל טמאות אלא לטומאת מת אלא למאן דאמר אף לכל הטמאו' אמרו מאי איכא למימר מחלוקת התנא קמא דפליג עליה רשב"ג והמשנה שחלקו בה התנאים היא שהזכירה כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין כו' ודבריה בראש פר' י"א מן מסכת כלים: אמר ר' ינאי ומרדע שאמרו אין בעביו טפח כו' תמצא בתוספתא כלים פר' י"ד עובי המרדע ב' אצבעות והיקפו טפח: הניחא למאן דאמר כלי טמא חושב את המשקין אלא למאן דאמר אין כלי טמא חושב את המשקין מאי איכא למימר דע כי זו החלוקה נלאו למצוא אותה הרבה מהחכמים ולא תמצא אחד מן הקדמונים שפירשה ובירור ואנא ברחמי שמיא כבר יגעתי ומצאתי בתוס' מכשירין (פ"ג) עריבה שירד דלף לתוכה המים הניתזין והצפין אינן בכי יותן נטלה לשפכה בית שמאי אומרים בכי יותן ובית הלל אומרים אינן בכי יותן במה דברים אמורים בטהורה אבל בטמאה הכל מודים שהן בכי יותן דברי ר"מ ר' יוסי אומר אחת טהורה ואחת טמאה בית שמאי אומרים הרי זה בכי יותן וב"ה אומרים אינם בכי יותן סבר ר"מ כי בעריבה טמאה מודים ב"ש וב"ה שהן בכי יותן וכלי טמא חושב את המשקה ור' יוסי סבר כי לא (פרש) [כי לא יש הפרש] אצל בית הלל בין הטמאה לטהורה שאינו בכי יותן ואין כלי טמא חושב את המשקה והזהר לך בזה הפירוש כי נסתר הוא מאד

וכ"ד לקופן ישוף הפורח דלא תכינן במס' אהלות דהא רגלי האיכר נוגעים בהכן כפסוח עובר [ת"י]

[לעיל טו.] ע"ז לט: חולין לו:

לומר היה לך לגזור אף במסיקה משום אי לא הא לא קיימא הא [תוס' ישנים]

תוספתא פ"א

והפתא נקט הבוצר לגת אורחא דמילתא וה"ה בוצר לצימוקין [ת"י]

[כלים פכ"ה מ"ב]

[וע"ע תוס' פסחים ג: ד"ה אין ותוס' חגיגה כה. ד"ה יתננה ותוס' יבמות טו: ד"ה לריכה]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הניחא וכו' במס' מכשירין. נ"ב בתוספתא תני הכי ולא במשנה עיין בר"ח ב' מוסכת מכשירין בפ"ג פרק שמעון ז"ל:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולר"ט דאמר כו' עד ובאידך ס"ל כר"מ) תא"מ:

גליון הש"ס גמ' גוזרני טומאה אף על המסיקה. עי' חגיגה דף כה ע"א תוס' ד"ה יתננה: שם הניחא למ"ד כלי טמא חושב. עי' טורי אבן חגיגה דף יט ע"א ד"ה ידיו טהורות: רש"י ד"ה הניחא לא ידענא היכא. עי' ברכות דף כה ע"ב ברש"י ד"ה מאן שמעת ליה כו' וש"נ: תוס' ד"ה אמר ר"ע וכו' אפי' היכא דלא שייך טומאה בחיבורין. עי' בב"מ דף קה ע"ב תוס' ד"ה על אדם: תוס' ד"ה גוזרני טומאה וכו' לא שייך בזיתים דמוהל וכו'. עי' רפ"ט דטהרות ברע"ב ובתוי"ע שם:

טבי רישבא אמר שמואל אף *גידולי תרומה תרומה בו ביום גזרו מ"ט א"ר חנינא גזירה משום תרומה טהורה ביד ישראל אמר רבא אי דחשידי להכי אפרושי נמי לא ליפרשו (אלא אמר רבא ישראל) כיון דאפשר למעבד חטה אחת *כדשמואל ולא קעביד הימוני מהימני *אלא גזירה *משום תרומה טמאה ביד כהן דילמא משהי לה גביה ואתי לידי תקלה; ואידך אמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא אף *מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי בו ביום גזרו: *ואידך אמר באלי אמר אבימי סנוותאה פתן ושמנן ויינן ובנותיהן כולן מי"ח דבר הן הניחא לרבי מאיר אלא לר' יוסי שבסרי הויין איכא הא דרב אחא בר אדא דאמר רב אחא בר אדא אמר ר' יצחק גזרו על פתן משום שמנן ועל שמנן משום יינן על פתן משום שמנן מאי אולמיה דשמן מפת אלא גזרו על פתן ושמנן משום יינן ועל יינן משום בנותיהן ועל בנותיהן משום דבר אחר ועל דבר אחר משום דבר אחר מאי דבר אחר *אמר רב נחמן בר יצחק גזרו על תינוק נכרי שמטמא בזיבה שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור אי הכי לר"מ נמי תשסרי הויין אוכלין וכלים שנטמאו במשקין בחדא חשיב להו: **מתני'** ב"ש אומרים אין שורין דיו וסמנים וכרשינין אלא כדי שישורו מבעוד יום וב"ה מתירין ב"ש אומרים אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור אלא כדי שיהבילו מבעוד יום ולא את הצמר ליורה אלא כדי שיקלוט העין וב"ה מתירין ב"ש אומרים אין פורסין מצודות חיה ועופות ודגים אלא כדי שיצודו מבעוד יום וב"ה מתירין ב"ש אומרים אין מוכרין לנכרי ואין טוענין עמו ואין מגביהין עליו אלא כדי שיגיע למקום קרוב ובית הלל מתירין ב"ש אומרים אין נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום ובכולן בית הלל מתירין עם השמש

טבי· שם האיש: רישבא· פורס גשבין לצוד חיה ועוף: גידולי תרומה· אם זרעה ואפי' דבר שזרעו כלה כגון תבואה וקטנית: תרומה טהורה ביד ישראל· ועינו צרה ליתנה לכהן וזורעה לבטלה מתורת תרומה: אי דחשידי להכי אפרושי נמי לא ליפרשו· אלא חטה אחת מן הכרי כדשמואל ומדאפרשו ש"מ לא חשידי: משום תרומה טמאה ביד כהן· שאסורה באכילה ובא לזורעה וגזור שתהא בשמה הראשון והרי היא תרומה טמאה דחיישינן דילמא משהי לה עד זמן זריעה ואתי למיכל בטומאתה: נותן כיסו לנכרי· ולא יטלטלנו פחות פחות מד' אמות: סנוותאה· שם מקום: ובנותיהן· במס' ע"ז פרכינן בנותיהן דאורייתא נינהו. כולן מי"ח דברים הן· והא כולהו חדא היא דגזרו על פיתן משום שמנן ועל שמנן כו' כדלקמן: הניחא לר"מ· דמנו להו להא דמניח כלים תחת הצינור הוו להו י"ח ע' דפסלי תרומה ואין קורין ואין פולין הא חדסר פשו להו ז' ליטור ומרדע ובנות כותים ובולר וגידולי תרומה ונותן כיסו ופיתן ושמנן חדא: איכא הא· דמוסיף רב יצחק אדאבימי על דבר אחר משום ד"א: ועל בנותיהן משום ד"א· ע"ז ועוד גזרו על ד"א שלא הוזכר כאן: שמטמא בזיבה· ואפילו אינו זב: אוכלין וכלים שנטמאו *במשקין חדא חשיב להו: **מתני'** סמנין· לצבע: כרשינין· למאכל בהמה בינ"א בלע"ז: וב"ה מתירין· משנתן את המים מבעוד יום: אונין· אריסב"א והן אגודות של פשתן מנופץ ונותנין אותו בקדרה לתנור ומתלבן: שיהבילו· שיתחממו (א): העין· הצבע שיקלוט מבעוד יום: מתירין· לפתה מבעו"י והיא קולטת כל הלילה: ולא טוענין עמו· על החמור: ולא מגביהין עליו· משאוי על כתיפו דנראה כמסייעו להוליך בשבת: אלא כדי שיגיע למקום קרוב· כלומר שיהא המקום קרוב שיוליכנו שם מבעו"י: עם

כיון דאפשר למיעבד כשמואל מהימני· הקשה ריב"א תרומת מעשר דלא אפשר להו למיעבד כשמואל ליגזור ותירץ ר"י דמ"מ אמת הוא שגזרו אף על גידולי תרומה גדולה ורוצה לפרש טעם בכולן: ומהר"ם אמר דתרומת מעשר מהימני הלוים דאין נותנין מעשר אלא לחברים וריב"א תירץ דאותן שהיו חשודים לא היו מפרישין כלל כדאמ' בסוטה וחברים שהיו מפרישים מהימני [תוס' ישנים]: **דילמא** משהי ליה גביה ואתי ביה לידי תקלה· פי' בקונטרס ולכך גזרו דאפי' יזרענה דהוי טמאה וקשה לר"י דאמר בהדיא בפרק כל שעה (פסחים דף לד' ושם) שתילי תרומה טמאה טהורים מלטמא ואסורין מלאכול פי' לזרים כדמפרש התם אלמא לכהנים שרי וי"ל כיון דאין נאכלין לזרים משום ריוח פורתא שמטהרין לא משהי גביה והא דהכא חיישינן לתקלה ובספ"ק דפסחים (דף כ:) אמרי ב"ה תעשה זילוף איכא למימר דהכא מודו ב"ה דפעמים שצריך להשהות שנה שלימה עד זמן זריעה*: **על** פתן ושמנן משום יינן. הקשה ריב"א מ"ש שהחמירו טפי ביין לאסור בהנאה מפת ושמן ותירץ מפני שהיין משמח אלהים ואנשים והיו רגילין לנסכו אפי' שלא בפני נכרי הואיל והוצרכו לאוסרו משום בנותיהם נתנו בו חכמים דין וחומר יין נסך ממש כיון דפעמים היו מנסכין אותו אפי' שלא בפני נכרי: **הניחא** לר' מאיר אלא לרבי יוסי שבסרי הויין. ה"מ נמי למימר אלא לר' טרפון מאי איכא למימ' רש"י חשיב אין פולין ואין קורין בתרתי וכן משמע מדקתני בברייתא אלו מן ההלכות ולא קתני בברייתא אלא הכהו תרתי והא דלא חשיב מבחין בין בגדו לבגדי אשתו ושמש הבודק כוסות וקערות לאור הנר הנך נפקו מכלל הני תרתי שהן עיקר מיהו קשה דלא מני רש"י הך דלא יאכל הזב עם הזבה דודאי מי"ח דבר הוה דקתני לה במתניתין בהדיא ולפי זה אוכל ראשון ואוכל שני חדא חשיב להו א"נ הכא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו כו' חשיב חדא משום דאי לא הא לא קיימא הא כי היכי דפתן ושמנן ויינן ובנותיהן חשיב גזירה אחת והיא דלא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ דקתני עלה בתוספתא אלו מן ההלכות איכא למימר דהוי בכלל לא יאכל הזב עם הזבה: **ועל** בנותיהם משום דבר אחר. ואם תאמר הניחא למ"ד דמפרש בפרק ב' דמסכתא ע"ז (דף לו:) דעל בנותיהם גזרו יחוד דשייך למיגזר משום נכרי אלא למ"ד דעל בנותיהם גזרו נדות מה שייך הך גזירה לנכרי וי"ל דע"י שגזרו עליהם נדות יפרשו ממגען ולא יטמעו בהם כ"כ: **אונין**· פי' בקונ' נותנים בתנור *ומתלבן וכן משמע בפ"ב (דף כז:) דאמרי' האונין של פשתן משיתלבנו: **אין** פורסין מצודות כו'. אע"ג דבשבת נמי אם פירש מצודה אינו חייב חטאת שאינו יודע אם יצוד אם לאו מ"מ גזרו לפרוש מצודה דפעמים אתי לידי חיוב חטאת כגון שבשעת פריסתו ילכוד דהכי קתני בתוספתא הפורש מצודה לבהמה או לעוף ונכנס לתוכה חייב: **אלא** כדי שיצודו. וא"ת מנא ידע מתי יבא החיה וי"ל דבירושלמי מוקי לה בפורש בחורשין דמצוין שם חיותא ומיירי בענין זה שלא יוכל ללכוד במצודה אלא א' או ב' דהא מה מועיל שיצודו מבעוד יום אם יכול לצוד גם משחשכה: **אין** מוכרים לנכרי. אף על גב דאי עביד להו בשבת לא מיחייב חטאת מ"מ מאחר שהנכרי מחמר או עושה בשבת בידים דבר שישראל אסור מן התורה גזרו רבנן עם חשכה כדפירש בקונטרס משום דמיחלף בשלוחו אבל בהנך דברים דרישא שאינו עושה בשבת איסור בידים לא גזרו אי לאו דמיחייב חטאת והיינו טעמא דאין נותנין עורות לעבדן: **אין** נותנין עורות לעבדן וב"ה מתירין. מכאן היה נראה לר"ת להתיר על ידי קבלנות נכרי לבנות בשבת ועוד מביא ראיה מריחים דשרי ב"ה אליבא דרב יוסף בגמ' דמתירין להניח שם חיטין מבעוד יום ויניחנו כל השבת כל שכן קבלנות על ידי נכרים דשרי ואינו ראיה דידעי כ"ע שהריחים טוחנות מעצמם וידעי נמי שהחטין הושמו שם מע"ש אבל קבלנות יאמרו שלוה להם בשבת לעשות ועוד מביא ראיה מסוף פ"ק דע"ז (דף כא: ושם*) דאמר רשב"ג משכיר אדם שדהו לנכרי מ"ט אריס אריסותיה קעביד וה"נ קבלנותיה קעביד ואף על גב דר"ש בן אלעזר פליג עליה קיימא לן כרשב"ג דסתם מתני' כוותיה והא דאמרינן במ"ק (דף יב' ושם) מקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר מוקי ר"ת התם כולה שמעתיה באבל ולכך החמיר ול"נ דהתם איכא דמחמרי בחול המועד טפי מבאבל ואפילו למאן דמחמרי טפי באבל מבחול המועד מודה בשבת דחמיר טפי ונראה לר"י דהא דשרי בשמעתין עורות לעבדן היינו בתלוש דלא מפרסמא מילתא שהנכרי עושה מלאכה בביתו ולא ידעי שהוא של ישראל וכן נמי אמר במ"ק (דף יא: ושם) גבי אבל מלאכתו ביד אחרים בביתו לא יעשו בבית אחרים יעשו אבל קבלנות דמחובר דהוי ברשות ישראל דמפרסמא מלתא אסור בתוך התחום דהרואה יאמר שכירי יום נינהו והכי משמע בירושלמי דפירקין דקאמר התם אומני נכרים שהן עושים עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך ביתם מותר אמר ר' שמעון בן אלעזר בד"א בקבולת אבל

עין משפט נר מצוה

קכח א מיי' פי"א מהל' תרומות הלכה כא:

קכט ב מיי' פי"ו מהל' מאכלות אסורות הלכה ט סמג לאוין קמב טוש"ע יו"ד סימן קיב סעיף א:

קל ג מיי' פי"ז שם הלכה ט סמג לאוין קמט טוש"ע יו"ד סימן קנג סעיף א:

[קידושין נח: ע"ש ועי' חולין קלו:]

קלא ד מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הל' ח סמג לאוין קיב טוש"ע אה"ע סי' טו סעיף א:

קלב ה מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הל' ד ופ"א מהל' טומאת מת הלכה יד ופ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה י:

[ועי' תוס' ב"ק קטו: ד"ה אלא]

קלג ו מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה ב' ופ"ו שם הלכה יט סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רמד סעיף א וסימן רנב סעיף א ב:

[ג"ז שם: ע"ש]

רבינו חננאל

גידולי תרומה תרומה· אסיק' משום תרומה טמאה ביד כהן אבל משום טהורה ביד ישראל לא פי' דאפשר למעבד כדשמואל דאמר חטה אחת פוטרת את הכרי [illegible]

מסורת הש"ס

[תרומות פ"ט] [מ"ד] פסחים לד. נדרים נ.

רש"ל מ"ז

אלא אמר רבא כצ"ל רש"ל

לקמן קנג.

ע"ז לו. ע"ש

נ"א אוכלין וכלים שנטמאו במשקין ע' מהרש"א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שיהבילו שיתחממו הס"ד ואח"כ מתחיל ד"ה העין שיקלוט מבעוד יום הוא סו"ד ואח"כ מ"ה העין הצבע:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שמטמא בזיבה ואפי' אינו זב. עיין לקמן דף פג ע"ב בתוס' ד"ה [illegible]

יוסי י"ח דבר שגזרו ובנות כותים נדות מעריסתן ותינוק נכרי שיהא מטמא בזיבה כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו בעבירה: ירושלמי ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה [illegible]

רב נסים גאון

וכבר פירשנו המקום הזה לגולתו ולברורו: אלא אמר רבה ישראל כיון דאפשר למיעבד כשמואל ולא קא עבדי [illegible]

גמרא

תורה אור

השמש *אמר רשב"ג נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן לכובס נכרי שלשה ימים קודם לשבת ושוין אלו ואלו שטוענין קורת בית הבד ועגולי הגת: **גמ'** מאן תנא נתינת מים לדיו זו היא שרייתן אמר רב יוסף רבי היא דתניא *אחד נותן את הקמח וא' נותן (א) את המים האחרון חייב דברי רבי רבי *יוסי אומר אינו חייב עד שיגבל א"ל אביי ודילמא עד כאן לא קאמר ר' יוסי אלא בקמח דבר גיבול הוא אבל דיו דלאו בר גיבול הוא אימא ליחייב לא סלקא דעתך דתניא אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים האחרון חייב דברי רבי ר' יוסי ברבי יהודה אומר עד שיגבל ודילמא מאי אפר *עפר דבר גיבול הוא והתניא אפר והתניא עפר *מידי גבי הדדי תניא: *ת"ר ׳פותקין מים לגינה ע"ש עם חשיכה ומתמלאת והולכת כל היום כולו ומניחין מוגמר תחת הכלים *(ע"ש) ומתגמרין והולכין כל היום כולו ומניחין גפרית תחת הכלים *(ע"ש עם חשיכה) ומתגפרין והולכין כל השבת כולה ומניחין קילור ע"ג העין ואיספלנית על גבי מכה *(ע"ש עם חשיכה) ומתרפאת והולכת כל היום כולו אבל אין נותנין חטין לתוך הריחים של מים אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום מאי טעמא אמר רבה מפני שמשמעת קול א"ל רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים *דתניא °ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לרבות שביתת כלים אלא אמר רב יוסף משום שביתת כלים והשתא דאמרת לב"ה אית להו שביתת כלים דאורייתא גפרית ומוגמר מאי טעמא שרו משום דלא קעביד מעשה אונין של פשתן מאי טעמא שרו משום דלא עביד מעשה ומינח נייחא מצודת חיה ועוף ודגים דקא עביד מעשה מאי טעמא שרו התם נמי בלחי *וקוקרי דלא קעביד מעשה והשתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש היא ולא בית הלל *לב"ש בין קעביד מעשה בין דלא קעביד מעשה אסור לבית הלל ׳אע"ג דקעביד מעשה שרי והשתא דאמרת דלב"ש אע"ג דלא עביד מעשה אסור אי הכי מוגמר

(שמות כג)

רש"י

עם השמש · בעוד החמה זורחת : כלי לבן · שהוא קשה לכבס וצריך ג' ימים ויחמירין על עצמן כב"ש : שטוענין · את הזיתים בקורות בית הבד ואת הענבים בעיגולי הגת שלא היו עוצרין אותן בגלגל כמו שלנו אלא טוענין אותן בקורות כבדין והגי דגת קרי עיגולין שהיו דפין עבין עשוין כעיגולין ושוין שטוענין אותן מבעוד יום והמשקה הולך וזב כל השבת ובגמרא (דף יט·) פריך מאי שנא דלא פליגי ב"ש בהא ומפרש משום דאי נמי עביד להו בשבת ליכא חיוב חטאת דכי אמרי' סחיטת זיתים וענבים אב מלאכה בפ' חבית שנשברה (לקמן דף קמג:) הני מילי בזיתים וענבים שלא ריסקן מבעוד יום דהוה ליה מפרק דבר ממקומו הגדל בתוכו והיא תולדה דדש אבל הכא אין נותנין קורה על גבי זיתים עד שטוחנין תחלה בריחים וכן ענבים דורכין אותן תחלה ברגל ובלאו קורה נמי משקה נפיק ממילא אלא דלא נפיק שפיר כי השתא ולא דמי לדש : **גמ'** מאי שנא בכולהו כו' ל"ג לה הכא אלא לקמן במשנה ושוין שטוענין : מאן תנא נתינת מים לדיו · ואע"פ שלא גיבל הדיו זו היא שרייתן והוי לישה דידיה בהכי ומיחייב משום לש דהא מתני' ליכא גבול ואפליגו בה מבעוד יום מכלל דבשבת חייב חטאת הוא : האחרון חייב · משום לש שהוא אב מלאכה : אפר · לאו בר גיבול הוא : עפר · בר גיבול הוא לטיט של בנין : והא תניא·תרתי מתניתא חדא דאפר וחדא דעפר : מידי גבי הדדי *תנינהו· חדא תניא ר' חייא וחדא תניא רבי אושעיא וחדא מינייהו תניא לעפר בלשון אפר : פותקין · פותחין עושין נגר קטן משפת המעין לגנה : מוגמר· לבונה ומיני בשמים נותנין על האש ומעשנין הבגדים שיהא ריחן נודף : גפרית· תחת כלי כסף שמציירין בהם פרחים וצורות בחרט ומעשן בגפרית והן משחירות וניכרות וקורין נייל"ר : קילור · תחבושת שקורין לוז"א : ואספלנית· רטייה : ברחיים של מים· וכ"ש ברחיים של יד ושל חמור דאדם מצווה על שביתת בהמתו : שיטחנו מבעוד יום · מפני שמשמעת את הקול ואוושא מילתא בשבת ואיכא זילותא : לרבות שביתת כלים·דכתיב לעיל מינה למען ינוח שורך וחמורך וגו' : והשתא דאמרת בית הלל אית להו שביתת כלים · דהא על כרחיך האי מתניתא בית הלל מדשרי בהנך וקתני דרחיים אסור משום שביתת כלים : מוגמר וגפרית אמאי שרו · וה"ה לכל הנך דמתני' הרי המוגמר מונח בערדסקאות ונמצא כלי עושה מלאכה : לא קא עביד הכלי שום מעשה · אלא מונח על הארץ והן בתוכו אבל הרחיים עבדי מעשה ולב"ש כיון דמונחין בגווה היינו מעשה דיליה : מצודות דקא עבדי מעשה· שהפח נקשר ותופס העוף וכן יקוש שפושטים לחיות ללוכדן ברגלים כשנוגעין בו קופץ ומתחבר מאליו ונלכד : בלחי · חכה שקורין איימ"א שהדג בולעו ומהדקו והכלי אינו זז ממקומו : וקוקרי · שעושין סלים פיה אחד רחב ופיה השני קצר מאד והדג·(ס"א והחיה) נכנס שם ומוציא ראשו בפי הקצר ואין גופו יכול לצאת וכשבא להחזיר ראשו לפנים ראשי קרומות נכנסין לו תחת לחיו דהשתא לא עביד כלי מידי:והשתא דאמרת כו' ב"ש היא· והא דריחים ב"ש וב"ש לא שני להו בין היכא דעביד כלי מעשה בין היכא דלא עביד דהא אסרי באונין דמתני' וכיון דב"ש היא :

מוגמר

תוספות

אבל בשכר אסור פירוש שכיר יום בד"א בתלוש אבל במחובר אסור ובעיר אחרת בין בתלוש בין במחובר מותר אמר ר"ש בר כהנא בשם רבי אחא בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כר"ש בן אלעזר ורבינו תם נמי כשבנה את ביתו לא סמך על תשובתו ולא רצה להתיר : ומיהו בשדה מותר כרשב"ג דבשדה רגילות לעשות באריסות ולא בשכירות יום וכשישראל אומר לנכרי לתקן מנעלים או לקנות אל יאמר תעשה למחר דא"כ הוי כשכיר יום אלא תעשה לכשתרצה ואם הביא לו נכרי כליו ויודע שכבסן בשבת אסור ללובשן בשבת דאמר לקמן (קכב·) נכרי שהדליק נר בשביל ישראל אסור להשתמש לאורה (תוספות ישנים) :

אבל דיו דלאו בר גיבול הוא · והא דאמר בבמה מדליקין (לקמן דף כג· ושם) כל השמנים יפים לדיו איבעיא להו לגבל או לעשן לאו דוקא גיבול אלא האי גיבול היינו עירוב בעלמא ואם תאמר והא מורסן דאמר בפרק בתרא (דף קנה: ושם) דלאו בר גיבול הוא וקאמר התם ר' יוסי ברבי יהודה אינו חייב עד שיגבל וי"ל דהתם לגבי קמח קאמר דאינו בר גיבול אבל בר גיבול הוא טפי מדיו ולהכי לא מייתי מיניה הכא אדיו ומכאן קשה על המפרש ההא דאמר בבילה בפרק המביא (דף לב: ושם) קיטמא שרי היינו כשנותנין מים לתוכו לשרוק התנור שביב הואיל ולאו בר גיבול הוא והכא משמע דאדרבה דמידי דלאו בר גיבול הוא חייב טפי אלא יש לפרש קיטמא שרי בלא מים לשרוק התנור סביביו וקמ"ל דלא גזרינן שמא יגבל בי"ט :

ומתרפאת והולכת כל השבת כולה · ואם תאמר הא דאמר בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קח:) שורין קילורין מע"ש ומניח תחת העין בשבת וא"כ בשבת נמי שרי להניח ויש לומר דלקמן מיירי באדם בריא ואינו מניח בעין לרפואה אלא תחת העין לתענוג וליכא למיחש לשחיקת סממנים והכא מניח בעין לרפואה ולא שריא אלא מערב שבת* :

אונין של פשתן מאי טעמא שרו · הא דנקט אונין טפי מדיו וסממנין וכרשינין משום דהתם פשיטא דליכא מעשה כלל אבל באונין התנור עושה קצת מעשה כשמחממו ועוד דבהנך לא הזכיר כלי אבל גבי אונין הוזכר התנור :

ולימא מר משום שביתת כלים · ואם תאמר למאי דמסיק מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש מאי פריך רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים וכי אינו יותר טוב כמו שמפרש רבה שמשמעת הקול ואתי כב"ה וי"ל דלא סבירא ליה לרב יוסף טעמא דהשמעת הקול כלל ומסתברא ליה טפי לאוקמה כב"ש משום שביתת כלים ונראה דרבה סבר דטעמא דב"ש לאו משום שביתת כלים הוא אלא סבר דטעמא דב"ש דגזרינן דילמא אתי למעבד בשבת דאי לרבה נמי טעמא דב"ש משום שביתת כלים למה היה צריך רב יוסף להביא הברייתא והא מתני' היא דאסרי בית שמאי משום שביתת כלים ועוד דאמר לקמן (דף יט·) הני דאי עביד להו בשבת חייב חטאת גזרו בית שמאי עם חשכה משמע דטעמא דבית שמאי משום גזירה ולא משום שביתת כלים ולרב יוסף לא תקשה אמאי [לא] אסרי בית שמאי טעינת קורה משום שביתת כלים דהתם אתי ממילא טפי מכל הנך דמתניתין ואם תאמר לרבה הך ברייתא דשביתת כלים אמאן תרמייה ויש לומר דרבה סבר דברייתא דשביתת כלים בית שמאי היא והיכא דעביד מעשה אבל היכא דלא עביד מעשה כי הנך דמתני' טעמייהו משום גזירה ומצודות דמתני' בלחי וקוקרי :

והשתא דאמר רב אושעיא הא מני ב"ש היא · אומר ר"ת דהלכתא כרב יוסף דמוקי ברייתא כב"ש דהא רב אושעיא קאי כוותיה ולפ"ז ריחים מותרים לדידים לב"ה שרי אפי' היכא דקעביד מעשה ולא חיים להשמעת קול ולי נראה דרב אושעיא לא מוקי לה

[מכילתא פרשת משפטים]

א"נ התם אינו משים קילור עצמו בתחבושת אלא שורה הקילור במים ולגבי דידיה ליכא למיגזר שיודע כי לא התירו לו אלא ע"י שרייה ואחרים סבורין שלרחוץ מים הוא צריך [תוס' ישנים]

עין משפט נר מצוה

קלד א מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה :

קלה ב ג מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ב ופ"ו הלכה טז סמג שם טור ש"ע או"ח סימן רנב סעיף ה וסימן רמו סעיף א :

מסורת הש"ס

[פי' תוס' ע"ז כא: ד"ה מאי טעמא]

לקמן קנה:

[נ"ל יוסי ברבי יהודה וכ"ה לקמן קנה:]

[עירובין כ: וש"נ] תוספתא פ"א

[ברב אלפס ארא"ש ליתא]

[ג"ז שם ליתא]

[ג"ז שם ליתא]

תנינהו וחד תני לתרוייהו וכיון דלאו גבי הדדי תנינהו הדא תניא כצ"ע רש"ל

[פי' בערוך ערך לח ובערך קקרי שהאריך לפרש ענינים קחנו משם]

הא מני ב"ש היא ולב"ש ס"א

רבינו חננאל

אלו ששנינו בברייתא פתיחת מים לגינה בע"ש והנחת מוגמר תחת הכלים והנחת גפרית תחת הכלי' כולן מותרין וכן קילור על העין בע"ש ואיספלנית על המכ' ומתרפאת והולכת בשבת · ואע"ג דקיי"ל כב"ה וב"ה לית להו שביתת כלים נתינת חטים ברחיים של מים בע"ש להטחן בשבת אסור דלא אמרו משום

רב נסים גאון

אפילו יחוד דנכריה ונתבאר עוד בזה הפרק כי תינוק נכרי מטמא בזיבה בן ט' שנים ויום אחד לדבריהם אימת ראוי לביאה בן ט' שנים ויום אחד אימתי מטמא בזיבה בן ט' שנים ויום אחד

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואחד נותן לתוכו את המים וכו' ודילמא לא סי"א ע"כ ·

מוגמר וגפרית מ"ט שרו ב"ש התם מנח ארעא גיגית ונר וקדרה ושפוד מ"ט שרו ב"ש דמפקר להו אפקורי מאן תנא להא דת"ר **[א]לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמסין ותניח לתוך התנור ע"ש עם חשכה ואם נתנן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו כיוצא בו [ב]לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ע"ש עם חשכה ואם עשה כן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו לימא ב"ש היא ולא ב"ה אפילו תימא ב"ה גזירה שמא יחתה בגחלים א"ה מוגמר וגפרית נמי לגזור התם לא מחתי להו דאי מחתי סליק בהו קוטרא וקשי להו אונין של פשתן נמי ליגזור התם [ג]כיון דקשי להו זיקא לא מגלו ליה צמר ליורה ליגזור אמר שמואל ביורה עקורה וניחוש שמא מגיס בה [ד]בעקורה וטוחה והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה בגחלים [ה]האי *קדרה חייתא שרי לאנוחה ע"ש °עם חשיכה בתנורא מ"ט כיון דלא חזי לאורתא אסוחי מסח דעתיה מיניה ולא אתי לחתויי גחלים ובשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסיר ואי שדא ביה גרמא חייא שפיר דמי והשתא דאמר מר כל מידי דקשי ליה זיקא לא מגלו ליה האי בשרא דגדיא ושריק שפיר דמי דברחא ולא שריק אסור דגדיא ולא שריק דברחא ושריק רב אשי שרי ורב ירמיה מדיפתי אסיר ולרב אשי דשרי *(והתניא) *אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום התם דברחא ולא שריק איכא דאמרי *[ו]דגדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי דברחא נמי ושריק שפיר דמי כי פליגי דברחא ולא שריק דרב אשי שרי [ז]ורב ירמיה מדפתי אסיר ולרב אשי דשרי *(והתניא) [ח]אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום התם °בבשרא אגומרי אמר רבינא האי קרא חייא שפיר דמי כיון דקשי ליה זיקא כבשרא דגדיא דמי: ב"ש אומרים אין מוכרין: ת"ר ב"ש אומרים [ט]לא ימכור אדם חפצו לנכרי ולא ישאילנו ולא ילונו ולא יתן לו במתנה אלא כדי שיגיע לביתו וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה רבי עקיבא אומר כדי שיצא מפתח ביתו א"ר יוסי בר' יהודה הן הן דברי רבי עקיבא הן הן דברי בית הלל לא בא רבי עקיבא אלא לפרש דברי ב"ה: ת"ר *בש"א לא ימכור אדם חמצו לנכרי אלא אם כן יודע בו שיכלה קודם הפסח דברי ב"ש ובית הלל אומרים [י]כל זמן שמותר לאוכלו מותר למוכרו רבי יהודה אומר

כותח

רש"י

מוגמר וגפרית מ"ט שרו. הא מנחי בכלים: כגון דמנחי מוגמר וגפרית בארעא. ולא בכלי: גיגית. שהשכר בתוכו ואי אפשר לשופכו לארץ והשעורין נשורין כל השבת יותר מח' ימים והשבת בכלל וכן נר הדולק בשבת וכן קדרה שעל גבי כירה שאי אפשר שלא תצטמק בשבת וכן שפוד המונח בתנור כדתנן (דף יט:) משלשלין את הפסח ולא פליגי ב"ש: במפקר להו. לכלים ושוב אינו מצווה על שביתתן: עססיות ותורמסין. מיני קטניות וצריכין בישול יותר: בכדי שיעשו. כדי שלא יהנה ממלאכת שבת: יחתה בגחלים. למהר בישולן: סליק בהו קוטרא. של עצים ומשחיר הבגדים ועשן העצים קשה להם וכן בגפרית: לא מגלי. מפתח פי תנור וליכא למגזר שמא יחתה בגחלים: לגזור. שמא יחתה בגחלים: עקורה. מעל האור: מגיס. מהפך בה ובמבושל הוי בישול: וטוחה. מכוסה בכיסוי שלה וטוחה בטיט סביב דכולי האי לא טרח ומידכר: והשתא דאמר מר. דהנחת קדרה לא אסירא אלא משום חתייה: האי קדר' חייתא שפיר דמי. להשהותה לכתחלה מבעוד יום בתנור והיא מתבשלת כל הלילה דודאי חייתא לאו אדעתא למיכלה לאורתא אנחה התם ומשום למחר לא אתי לחתויי שהרי יש לה שהות גדול ולא דמי לעססיות ותורמסין שאין כל הלילה והיום די להן: ובשיל שפיר דמי. מבושלת כל צרכה שפיר דמי להניחה דלא בעי חיתוי: שדא ביה גרמא חייא. דלאו דעתיה למיכליה לאורתא: גדיא. קשי ליה זיקא: שריק. פי התנור בטיט סביב כיסוי אינו מוכן לחתות: ברחא. איל גדול לא קשיא ליה זיקא ואתי לגלויי פי התנור ליטול כיסויו לחתות: דגדיא ולא שריק. היכא חדא לאיסורא וחדא להיתרא: בבשרא אגומרי. שאינו בתנור דאפילו כיסוי ליכא ומוכן להפוך בו ולחתות: לא ישאילנו. שאלה דבר החוזר בעין הלואה בדבר הניתן להוצאה: אלא כדי שיגיע. הנכרי לביתו מבעוד יום ואע"ג דבדידיה קטרח מחמירין ב"ש דמיחלף בשלוחו: בית הסמוך לחומה. של עיר אחרת שהנכרי דר שם שהרי יכול להגיעו שם: מפתח ביתו. של ישראל: הן הן דברי כו'. לא בא ר"ע לחלוק על ב"ה אלא לחלוק על תנא בן מחלוקתו שאמר אליבא דב"ה לבית הסמוך לחומה ובא ר"ע לומר לא אמרו ב"ה כן אלא כו':

תוספות

לה כב"ש אלא כב"ה הוא דקאמר הכי הא מני ב"ש היא אליבא דרב יוסף דמוקי לה משום שביתת כלים אבל לרב אושעיא מצינן למימר דמוקי לה כב"ה ואית ליה השמעת קול כרבה וכן פסק ר"ח דטעמא דריחים משום השמעת קול ואתי כב"ה ועוד דסוגיא דלקמן לא מיתוקמא אלא כרבה כדפי' וקי"ל כרב אושעיא דמאן תנא שביתת כלים בית שמאי היא ומותר להשאיל כלים לנכרי ואין לחוש במה שיעשה בו הנכרי מלאכה אבל בהמתו אסור להשאיל דשביתת בהמתו עליו דאורייתא: *ולבית שמאי אף על גב דלא קעביד מעשה וכו'. השתא דטעמא דב"ש משום שביתת כלים הנך ג' בבות קמייתא אין שורין דיו וסממנים ואונין ומצודות הוו משום שביתת כלים שהמלאכה נעשית בתוך הכלי וגמלא שהכלי עושה המלאכה אבל מוכרין לנכרי ועורות לעבדן וכלים לכובס לא הוי משום שביתת כלים דכמה שהעורות מתעבדין אין העור עושה המלאכה אלא האדם המעבד עושה המלאכה וכן בגד המתלבן האדם המלבנו עושה המלאכה אלא טעמא דאסרי בית שמאי משום דמיחלף בשלוחו ולהכי נמי מוגמר וגפרית דמוקי בסמוך דמנחי אארעא אף על גב שהכלים העליונים מתגפרים ונצבעים לא שייך שביתת כלים כדפרישי' שהכלי שאין המלאכה נעשית בו אין בהן משום שביתת כלים: דמפקרא להו אפקורי. אע"ג דאמר בנדרים (דף מה:) דבעינן הפקר בפני ג' הכא לא בעינן דמסתמא *מפקיר להו ואין לסמוך על זה להשכיר סוס לנכרי ולהפקיר דהכא שאני משום דלא אפשר בענין אחר ועוד שאין הדבר מפורסם*: לא ימלא נחתום כו'. כדמסיק גזירה שמא יחתה אף ע"פ שיש שהות הרבה להתחמם חיישינן שמא יצטנן לפי שרגילים לחמם על אש רפה ויהא צריך לחתות: גזירה שמא יחתה. ואם תאמר מעיקרא דלא ידע האי טעמא תקשי ליה מתני' דבשר בצל וביצה וחררה ויש לומר דהתם ידע שפיר דהוי טעמא משום שמא יחתה שאין דבר מפסיק ° בינו לגחלים: דילמא מגיס בה. והוי צובע: ביורה עקור' וטוחה. ואין לחוש שמא יגלה ויגיס שאין דרך להגיס כמו לחתות ועוד דשמא מיהדק טפי: בשיל ולא בשיל אסור. נ"ל דלא הוי כמאכל בן דרוסאי דאי הוה כמאכל בן דרוסאי שרי להשהותו על גבי כירה אע"פ *שאינה גרופה וקטומה: האי בישרא דגדיא ושריק. מפרש בה"ג דמכאן ואילך איירי בגלי וכן משמע מדמייתי עלה אין צולין בשר בצל וביצה ולקמן בפרקין נמי מייתי לה אמשלשלים את הפסח ולהכי ברחא ולא שריק אסור אפי' בחייא כיון דמיירי בגלי דחזי לאוכלה בלילה ואתי לחתויי: התם בבשרא אגומרי. וא"ת לרב אשי דשרי ברחא ולא שריק ולא אסר אלא בשרא אגומרי תיקשי ליה מתני' דאין נותנין הפת בתוך התנור (דף יט:) ועוד משלשלין את הפסח (א) אמרי' מאי טעמא משום דבני חבורה זריזין הן *כדמפרש לקמן (דף כ:) והא בלאו הכי נמי שרי ויש לומר דמיירי שהתנור פתוח דהוי כמו בשרא אגומרי ונראה דאין הלכה כרב אשי בהאי לישנא דשרי ברחא ולא שריק דסוגיא דלעיל דקאמר כיון דקשי ליה זיקא לא מגלה לה לא אתיא כוותיה וכן סוגיא דלקמן גבי בני חבורה דזריזין הם דמשני האי מנתח פי' וקשי ליה זיקא והאי לא מנתח ולרב אשי אפי' היכא דלא קשי ליה זיקא שרי: ולא ישאילנו כו' אלא כדי שיגיע לביתו. לא מיירי בכלים דאסור לב"ש משום שביתת כלים דאפילו ברביעי או בחמישי נמי אלא כגון חלוק ושאר דברים וטעמא משום הולאה ונראה כשלוחו כדפ"ה:

ויזנין.

כירה בתמין ותבשיל דקדירה מפסיק ואף לפי הגך איבעיא דשם להחזיר תנן הא מבואר שם דנ"ל מבורי מתסרא וכו' ומה הן מכסין כו' תמין ולא תבשיל דהטעם ע"כ משום חיתוי דאלו משום ביטול אף אם ישכור די"ם ביטול אחר ביטול ומשום שביתת כלי מה מהני בזה גירוף וגם אמאי תמין מותר. וכיון דמניעו לנ"ל דקדירה מפסיק חיישינן לחיתוי וי"ל דגם ב"ה ס"ל הכי גם בהא דפרכינן מוגמר וגפרית נמי ליגזור הא בלא"ה כיון דאינו מפסיק כלי ניחוש לחיתוי כמו באין צולין בשר:

רבינו חננאל

שביתת כלי אלא רב יוסף אבל רבה אמר מפני שמשמעת את הקול יכוותיה מסתברא וכל ה כא ראיכא למיחש שמא יחתה בגחלים כגון הנחת קדרה בתנור אי חבית של מים וכיוצא אפילו ב"ה אסרי והא דתניא לא ימכור אדם חפץ לנכרי ולא ילונו ולא ישאילנו כו' קיי"ל כר' עקיבא דאמר כדי שיצא מפתח ביתו כר' יוסי דאמר הן הן דברי ר"ע הן הן דברי בית הלל וכן גבי חמץ אוקימנא בפסחים (כח.) כל שעה שמותר לאכול כהן תרומה מותר למכור ישראל חמץ לנכרי

עין משפט נר מצוה

קלו א מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנד סעיף ח:

קלז ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

קלח ג מיי' פ"ג שם הלכה יד:

קלט ד מיי' שם הלכה יז סמג שם טוש"ע או"ח סימן רנג סעיף א וסימן רנד סעיף יא:

עיין לעיל ע"א ושם הגה' דלב"ש

קמ ה מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע או"ח סימן רנג סעיף א:

קמא ו ז מיי' שם הלכה יג וסמג שם טור ש"ע או"ח סימן רנד סעיף א:

קמב ח ט מיי' שם הל' טז טור ש"ע שם סעיף ב:

קמג י מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה יט סמג שם טוש"ע או"ח סימן רמו סעיף ב:

קמד כ מיי' פ"ג מהל' חמץ ומצה הלכה יא סמג לאוין עו טור ש"ע או"ח סי' תמג סעיף א:

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ד

[עי' תוס' תענית ח. ד"ה אם ראית]

[לקמן יט:]

[לקמן כ.]

[נ"ל והתנן]

פסחים כא.

[עי' תוס' ב"מ נ: ד"ה אפקרינהו]

[נ"ל והתנן]

ואם השכיר או השאיל בהמתו לנכרי ושכיבה נכרי אצלו בשבת היה צריך להפקיר שלא בפני שלשה [תוס' ישנים]

[כדלקמן ר"ס פ' כירה]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה התם וכו' אף משלשלין את הפסח בתנור אמרינן:

גליון הש"ס

גמ' האי קדירי חייתי וכו' עם חשיכה בתנור. עיין לקמן דף לה ע"א תוס' ד"ה שבת: תוס' ד"ה גזירה שאין דבר מפסיק. ק"ל הא מ"מ תיקשי ליה מתני' דר"פ

תורה אור

כותח הבבלי וכל מיני כותח אסור למכור ל' יום קודם הפסח: ת"ר נותנין מזונות לפני הכלב בחצר נטלו ויצא אין נזקקין לו כיוצא בו נותנין מזונות °לפני הנכרי בחצר נטלו ויצא אין נזקקין לו הא תו למה לי היינו הך מהו דתימא האי רמי עליה והאי לא רמי עליה קמ"ל: ת"ר *לא ישכיר אדם כליו לנכרי בע"ש בד' ובה' מותר כיוצא בו אין משלחין איגרות ביד נכרי בע"ש בד' ובה' מותר אמרו עליו על ר' יוסי הכהן ואמרי לה על ר' יוסי החסיד שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם ת"ר אין משלחין איגרת ביד נכרי ע"ש אא"כ קוצץ לו דמים ב"ש אומרים כדי שיגיע לביתו וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה והלא קצץ אמר רב ששת ה"ק ואם לא קצץ בית שמאי אומרים עד שיגיע לביתו ובית הלל אומרים עד שיגיע לבית הסמוך לחומה *והאמרת רישא אין משלחין לא קשיא הא דקביע בי דואר במתא והא דלא קביע בי דואר במתא: ת"ר אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת במה דברים אמורים לדבר הרשות אבל לדבר מצוה שפיר דמי ופוסק עמו על מנת לשבות ואינו שובת דברי רבי רשב"ג אומר אינו צריך ומצור לצידן אפילו בע"ש מותר. ת"ר *אין צרין על עיירות של נכרים פחות מג' ימים קודם לשבת ואם התחילו אין מפסיקין וכן היה שמאי אומר °עד רדתה אפי' בשבת: אמר רבן שמעון בן גמליאל נוהגין היו וכו' תניא *א"ר צדוק כך היה מנהגו של בית רבן גמליאל שהיו נותנין כלי לבן לכובס ג' ימים קודם לשבת וצבועים אפילו בע"ש ומדבריהם למדנו שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועין אביי הוה יהיב ליה ההוא מנא דצביעא לקצרא אמר ליה כמה בעית עילויה א"ל כדחיורא אמר ליה *כבר קדמוך רבנן אמר אביי האי מאן דיהיב מנא לקצרא במשחא ניתיב ליה ובמשחא נשקול מיניה דאי טפי אפסדיה דמתחיה ואי בציר אפסדיה דכווציה: ושוין אלו ואלו שטוענין כו': מאי שנא כולהו דגזרו בהו ב"ש ומ"ש קורות בית הבד ועיגולי הגת דלא גזרו הנך דאי עביד להו בשבת מיחייב חטאת גזרו בהו ב"ש ע"ש עם חשכה קורות בית הבד ועיגולי הגת דאי עביד להו בשבת לא מיחייב חטאת לא גזרו מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי אמר רב יוסי *(בר) חנינא רבי ישמעאל היא דתנן *השום והבוסר והמלילות שרסקן מבעוד יום רבי ישמעאל אומר יגמור משתחשך ורבי עקיבא אומר

לא

כותח הבבלי. נותנין בו חמץ כדאמרי' באלו עוברין ואינו עשוי לאכול יחד אלא לטבול בו ואינו כלה עד זמן מרובה: שלשים יום. משמתחילין לדרוש בהלכות הפסח הנה אזהרת פסח מלע: כלב. רמי עליה לזונו: לא ישכיר אדם כליו. לעשות בהן מלאכה בע"ש דנראה שמשכירו לו לצורך השבת: שלא נמצא כתב ידו. שלא יוליכו בשבת: אלא אם כן קצץ לו דמים. דכיון דקוצץ לו דמים בדידיה טרח וב"ש לא מודו בקוצץ דאפילו בקוצץ פליגי דהא לא עדיף ממוכר ומשאיל ונותן מתנה אלא מילתא דב"ה אשמעינן דבדלא קוצץ לא פליגי דאסור: לביתו. של מי שנשתלח לו: לבית הסמוך. לחומת העיר שנשתלח שם: והלא קצץ. ולמאי אסרי ב"ה הא אינהו שרו לעיל: והא אמרת רישא אין משלחין. אא"כ קצץ: דואר. שלטון העיר ולו רגילין לשלוח איגרות: שכיחא במתא. משלחין בלא קוצץ כדי שיגיע השליח למר לבית הדואר ולמר לבית הסמוך לחומה ורישא דאין משלחין בלא קוצץ כלל דלא קביע במתא ואם לא ימצאנו יהא צריך לילך אחריו בשבת: מפליגין. מפרישין מן היבשה לים וזהו לשון [הפלגת] ספינה על שם שמפליג עצמו מן הישוב ומרבינו יעקב שמעתי בעירובין שאמצעיתו של ים נקרא פילגוס ואף בלשון לעז פילגס: ופוסק. עם הנכרי ע"מ לשבות ואין צריך לשבות: ומצור לצידן. אין אלא מהלך יום ובע"ש היה שם יום השוק כדאמרינן בפסחים במקום שנהגו [דף נ:]: ומדבריהם למדנו כו'. ונפקא מינה לשכר הכובס: לקצרא. כובס: כמה בעית עלויה. בשכר כיבוס: כבר קדמוך רבנן. שלמדונו שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועים: לימשחיה. ימדדנו בנתינתו ובחזירתו: דטופי. ברותחין: דאתי ממילא. כגון משקין הללו שנסחטים מאליהם ובלבד שיתחיל מבעוד יום: בוסר. ענבים בתחילתן כשהן דקים מוציא מהן משקין לטבל בו בשר לפי שהוא חזק וקרוב להחמיץ: מלילות. שבולין שלא בשלו כל צרכן מרסקן וטוענן באבנים ומשקה זב מהן ומטבל בו: יגמור. מאחר שרסקן ונתן בכובד יניחם בכלים ויצאו מעצמן ומותר לכתחילה:

לא

נותנין מזונות לנכרי בחצר. בשבת אפילו לב"ש דרגיל לאוכלו מיד ודוקא מזונות אבל שאר חפצים אסורים אפילו לב"ה דלא שרי ב"ה אלא בע"ש אבל בשבת לא וא"ת ולמאי נותנין מזונות לנכרי בשבת הא כיון דאין מזונותיהן עליך כדאמרינן הכא ובפ"ב דביצה (דף כא:) דמוליא אני את הנכרי שאין מזונותיהן עליך ליתסר כדאמרינן בפרק בתרא (דף קנה:) דאסור לטרוח בשבת לתת מזונות לפני חיה משום דאין מזונותי' עליך ה"נ ה"ל למיסר בנכרי וי"ל כיון דמפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל *משום דרכי שלום חשיב קצת מזונותיו עליך לענין איסור טורח שבות דרבנן אבל לענין עשיית מלאכה בי"ט דהוי איסור דאורייתא לא חשיב מזונותיו עליך.

כתוב בא"ז ספ"א חלה נכרי ושלח ליהודי א' בי"ט שישלח לו מיינו ואם לא ישלח לו ימות והנכרי היה מוחזק בעיר והתיר לשלוח לו ע"י נכרי משום דרכי שלום ושלח אל רבינו שמחה והתיר לו אבל לא ע"י ישראל ולה"ר יצחק נראה דהוא הדין בשבת אם היה הענין כך שהיה דבר שייך דרכי שלום כגון שהיה הנכרי אלם נראה שמותר לשלוח לו על ידי נכרי לדידן דלית לן השתא רשות הרבים דאורייתא [תוס' ישנים]:

לא ישכיר. אין לפרש משום שביתת כלים וכב"ש דא"כ אפי' ברביעי ובחמישי נמי אלא כב"ה היא דלית להו שביתת כלים או בחלוק וטלית וכיוצא בהן איירי דלא שייך שביתת כלים ואסור לפי שנראה כנוטל שכר שבת אף על פי שמשכירו יחד חדש או שבוע דאם משכירו ליום אפילו ברביעי ובחמישי אסור כדמשמע בסוף הזהב (ב"מ דף נח.) גבי שוכר פועלים לשמור פרה או תינוק ודוקא לשוכרו דמיחזי כנוטל שכר שבת אבל בהלוה שריא:

אלא אם כן קוצץ לו דמים. מתני' נמי דנותנים כלים לכובס ועורות לעבדן איירי נמי בקוצץ והא דפריך והלא קצץ לב"ה פריך:

אין מפליגין בספינה. אפילו תוך התחום אסור משום שט כדמוכח בפ' תולין (לקמן קלט: ושם) גבי ההוא צורבא מדרבנן דאמר למיגס בעינא ואזיל לאידך גיסא ושמר פירי משמע דתוך התחום היה ואפ"ה בלא הערמה אסור*:

השום והבוסר והמלילות. למאי דקאמר בריש חבית (לקמן קמג:) מודים חכמים לר' יהודה בשאר פירות ומייתי מדתניא סוחטין בפגעין (א) ועוזרדין אבל לא ברמונים צ"ל דשום ובוסר יותר עשוין למשקין מפגעין ועוזרדין ומיהו התם מסיק דתרדין אע"ג דלאו בני סחיטה נינהו הואיל ואחשבינהו ה"ל משקין ולפ"ז הא דקתני סוחטין בפגעים לאו סחיטה גמורה קאמר אלא מיתוק בעלמא: רבי ישמעאל אומר יגמור. פי' אינו צריך לסלק הטעינה סמוך לחשכה אלא מניחן כל השבת קשה לר"י היכי מוכח דסבר ר' ישמעאל כל דאתי ממילא אפי' עביד בשבת ליכא חיוב חטאת דילמא ר' ישמעאל סבר כב"ה דשרו אפי' בהנך דלא אתי ממילא והא דנקט ריסקן משום רבותא דר"ע ועוד תימה דר"ע דאמר *לא יגמור לא כב"ש ולא כב"ה ונראה לר"י דיגמור היינו דיגמור ויאכל בשבת ולא דמי למשקין שזבו שאסורין דגזרינן שמא יסחוט דהכא אפילו יסחוט ליכא איסור דאורייתא משום דאתי ממילא והשתא מייתי שפיר דקסבר ר' ישמעאל כל דאתי ממילא ש"ד אפי' לב"ש כיון דאי עביד ליה בשבת לא מיחייב ור"ע דאמר לא יגמור לא שצריך להסיר הקורה דסבר כב"ה אלא שלא יגמור כדי לאכול מקודם היום דאסורין אפי' לב"ה כשאר משקין שזבו דאסורין דהכא נמי דאורייתא אע"ג דאתי ממילא ועי"ל דיגמור בידים משתחשך דלא דמי למתני' דלא שרו ב"ה אלא טעינת קורה אבל בידים לא דהכא כשאין מחוסרין דיכה כדאמר בסמוך והשתא מייתי שפיר דכיון דשרי ר' ישמעאל לסחוט בידים ולא גזר אטו מחוסרי דיכה א"כ במחוסרי דיכה נמי סבר דלא מיחייב ובתר הכי קאמר דלרבי ישמעאל במחוסרי דיכה מיחייב ואפ"ה כשאין מחוסרין שרי בידים ולא גזר אטו מחוסרין אבל כר"ע לא אתיא כיון דאסר בשאין מחוסרין דיכה אטו מחוסרין דיכה מכלל דמחוסרין דיכה מיחייב וא"כ אסור עם חשכה לב"ש:

שמן

עין משפט נר מצוה

קמה א ב מיי' מהל' שבת [...] לא סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכה סעיף א:

קמו ג ד ה מיי' שם הלכה כ סמג שם טוש"ע או"ח סימן רמז סעיף א:

קמז ו מיי' פכ"ד מהלכות שבת הל' ו ופ"ל שם הלכה יג סמג עשין ט סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רמח סעיף א:

[גיטין סא.]

קמח ז מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה כא ופ"ל הלכה יג ופ"ו מהל' מלכים הלכה יא טור או"ח סימן רמט:

קמט ח מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה טו טור וש"ע או"ח סימן רנב סעיף ה וסימן שכ סעיף ב:

[תוספתא עירובין פ"ג]

[תוספתא פ"א]

[וע"ע תוס' עירובין מג. ד"ה הלכה]

עדיות פ"ב מ"ו

[תוספתא פי"ד]

דכריטא

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה השום וכו' בפגעים ופריסים ועוזרדין:

גליון הש"ס

גמ' לפני הנכרי בחצר. עי' לעיל דף ג ע"א תוס' ד"ה רבה דריש:

[ב"ב קסז. חולין קה.]

[צ"ל רבי]

לא יגמור כב"ש ולא כב"ה כצ"ל מהרש"א

רבינו חננאל

והיא שעה חמישית כרבן גמליאל דאמר חולין נאכלין כל ארבע ותרומה כל חמש נתינת מזונות לפני נכרי בחצר או לפני כלב מותר ואם נטל ויצא אין נזקקין לו: ת"ר לא ישכיר אדם כליו לנכרי בע"ש כו' ת"ר אין משלחין אגרת ביד נכרי בע"ש כו' אוקימנא כדברי בית הלל אי לא קביעא דואר במתא פי' איש ידוע שכל כתב אליו זבל והוא המשכיר ומשלח כל אגרת למי שנשתלחה לו אין משלחין אא"כ קצץ שכר לשליח או אם יכול השליח להגיע במקום שהוא שרוי (בין) מי שהאגרת שלוחה אליו מבעוד יום ואפילו בבית הסמוך לחומה ואי קבוע דואר במתא כענין שפירשנו למעלה אע"פ שלא קצץ שרי דהא אגרת לבי דואר שדורה ובי דואר הוא במתא בהדיה ואם קצץ שכר המשלח לשליח בין יש בי דואר בין אין שם בי דואר בין מגיע אצל מי שנשתלחה לו בין אין מגיע מותר. אמרו על יוסף הכהן החסיד שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם. הא דתנן נתינת כלי לבן לכובס נכרי פשוטה היא. הא דתנו רבנן אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת יש מי שאומרים בזמן שנגוששת ואין במים י' טפחים ומשום גזירת תחומין נגעו בה אבל למעלה מי' טפחים לא גזרו ומשום הכי נהגו להפליג בים הגדול: ת"ר אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת בד"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר. ופוסק עמו לשבות ואינו שובת דברי רבי רשב"ג אומר אינו צריך לפסוק. והלכתא כרשב"ג דהכי קיי"ל הילכתא כר' מחבירו ולא מאביו וכבר פירשנוהו למעלה בספינה נגששת שאין במים י' טפחים ומשום תחומין גזרו אבל למעלה מי' טפחים לא גזרו: ושוין ב"ש וב"ה שטוענין בקורת בית הבד כו' ודייקינן ממתניתין מידי דאי עביד הוא מעשה חייב עליו חטאת כגון שריית דיו ונתינת אונין של פשתן וכיוצא בהן בהני פליגי ב"ש אבל הכא דאי עביד לעצמו לא מחייב חטאת אפילו ב"ש מתירין וזהו שאמר. כל מידי דאתי ממילא שפיר דמי:

שקטה

לא יגמור ורבי אלעזר אמר רבי אלעזר היא דתנן *חלות דבש שריסקן בערב שבת ויצאו מעצמן אסור ורבי אלעזר מתיר ור' יוסי בר חנינא מ"ט לא אמר כרבי אלעזר אמר לך התם הוא °דמעיקרא אוכל ולבסוף אוכל הכא מעיקרא אוכל והשתא משקה ור' אלעזר אמר לך הא שמעינן ליה לר' אלעזר דאפילו זיתים וענבים נמי שרי דהא *כי אתא רב הושעיא מנהרדעא אתא ואייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן מערב שבת ויצאו מעצמן אסורין ר' אלעזר ור"ש מתירין ורבי יוסי בר חנינא *ברייתא לא שמיע ליה ור' אלעזר מ"ט לא אמר כר' יוסי בר חנינא אמר לך לאו איתמר עלה אמר רבא בר חנינא אמר רבי יוחנן ᵃבמחוסרין דיכה דכ"ע לא פליגי כי פליגי במחוסרין שחיקה והני נמי כמחוסרין דיכה דמו הורה רבי יוסי בר חנינא ᵇכרבי ישמעאל שמן של בדדין ומחצלות של בדדין רב אסר ᶜושמואל שרי *הני כרכי דזוזי רב ᵈאסר ושמואל שרי א"ר נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דרידיא °ותמרי דעיסקא רב אסר ושמואל אמר ᵉמותר וקמיפלגי בפלוגת' דר' יהודה ור' שמעון ההוא תלמידא דאורי בחרתא דארגיז כרבי שמעון שמתיה רב המנונא והא כר' שמעון סבירא לן באתריה דרב הוה לא איבעי ליה *למיעבד הכי הני תרי תלמידי חד מציל בחד מנא וחד מציל בארבע וחמש מאני וקמיפלגי בפלוגתא *דרבה בר זבדא ורב הונא: **מתני'** *ᶠאין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי *שיצולו מבעוד יום *ᶻאין נותנין פת לתנור עם חשכה [לקמן כ:] ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי *שיקרמו פניה מבעוד יום רא"א כדי שיקרום התחתון שלה *משלשלין את הפסח בתנור עם חשכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולין

רש"י

לא יגמור · אסור להניחם מבעוד יום תחת כובדן כדי לגמור משתחשך: ור' אלעזר אומר · הוא ר' אלעזר בן פדת דהוא אמורא: ר' אלעזר היא · הוא ר' אלעזר בן שמוע סתם ר' אלעזר של משנה וברייתא: חלות דבש · שהכוורת רודה ועשויין כמין חלות של שעוה והדבש בתוכן: שריסקן. כותשן: אסורין. לאותו שבת באכילה: דבש לאחר שזב מן החלות נמי אוכלא הוא הלכך ליכא למיגזר ביה שמא יסחוט משתחשך דלא שייכא ביה סחיטה: הכא. זיתים וענבים דמתני' דמעיקרא אוכלא והשתא משקה איכא למיגזר שמא יסחוט משתחשך דהא ודאי סחיטה היא: ור' יוסי בר' חנינא. הך ברייתא דקתני דפליג ר' אלעזר אף בזיתים ובענבים לא הוה שמיע ליה ומהיא דחלות דבש שהיא משנה בפרק חבית שנשברה לא הוי מצי לדמויה למתני' משום פירכא דלעיל: במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי. דאסירי דטעינתן היא גומרת ונמצא הכל עשוי בשבת: שחיקה. יותר מדיכה לשון או דכו במדוכה (במדבר יא) ורבותי גורסין כי פליגי במחוסרין סחיטה שנידוכו יפה ואין טעינתן גומרת אלא סחיטה ולמאן דגרים שחיק' טעינתן שוחקתן והני דמתני' מחוסרין דיכה הן וטעינתן היא דיכתן היא שוחקתן היא סוחטתן ובהא ר' ישמעאל מודה לאסור: שמן של בדדין. איידי דאיירי בבית הבד נקט ליה שמן המשתייר בזוית הבד תחת הטעינה והוא ניתן לבדדין וכן מחצלות של בדדין שמכסין בהן את הזיתים: רב אסר · לטלטולי משום מוקצה דרב סבר כר' יהודה במוקצה ושמואל סבר כר"ש דלית ליה מוקצה והכי אמרינן במי שהחשיך: כרכי דזוזי · זוג של מחצלות שמכסים בהן את פרגמטיא של ספינה וזוזי לשון זוג לפי שהן שתים ועשויות כאהל ובתשובות הגאונים מצאתי כרכי דזיווי (א) ומפרש שהוא לשון ספינה בלשון ארמי: עז·העומדת לחלבה : וכן רחל · העומדת לגיזתה : ותורא דרידיא · העומד לחרישה : ותמרי דעיסקא · העומדין להוליכן לסחורה למקום אחר : פלוגתא דר' יהודה כו' · דלר' יהודה דאית ליה מוקצה בפרק אחרון (דף קנו:) אסור לשוחטן ביום טוב אלא אם כן הזמינן מבעוד יום ולר' שמעון שרו : חרתא · שם מקום : דארגיז · אדם אחד היה ממגושי שבנה לאותה העיר ורב המנונא דר בה ועדיין מערת קבורתו קיימת שם °כך מצאתי בתשובה : והא כר' שמעון סבירא לן · השתא כדלקמן * ואמאי שמתיה : חד מציל · אוכלין ומשקין מפני הדליקה הרבה לחצר המעורבת : בחד מנא · כדתנן מצילין של סלא ככרות ואע"ג שיש בו מאה סעודות : וחד מציל בארבע וחמש מאני · אלא שמקפלן כולן לתוך כלי גדול ונושאן בפעם אחת : וקא מיפלגי כו' · בפרק כל כתבי הקדש*: **מתני'** חררה · עוגת רצפים (מלכים א יט) פוגאצ"ה בלע"ז: יקרמו · כמו קרום קרוסטי"ן בלע"ז : התחתון · מפרש בגמרא : משלשלין את הפסח כו' · והוא נצלה והולך משתחשך ואע"ג דבעלמא אין צולין כדאמרן הכא שרי דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי ולא אתו לחתויי בגחלים : ומאחיזין את האור · מעט מעט בעצים של מדורת בית המוקד שהיתה בעזרה והיא מתבערת והולכת משתחשך ולא חיישינן שמא יהו כהנים צריכין להבעירה משתחשך כדמפרש בגמרא: בית המוקד · לשכה גדולה היא שהכהנים מתחממין שם במדורת אש הנסקת תמיד מפני שמהלכין יחפים על רצפת שיש בעזרה כדאמרי' בזבחים (פ"ב דף כד·) הואיל ורצפה מקודשת דכתיב* ביום ההוא קדש המלך תוך החצר וכלי שרת מקודשין דכתיב* וימשחם ויקדש אותם מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה :
ובגבולין

תוספות

שמן של בדדין · פ"ה המשתייר בזוית בית הבד וקשה לר"י דמה לו להזכיר כאן דין מוקצה ועוד דלמה יהיה השמן מוקצה *ותירץ ר"י דקאי אדלעיל דקאמר דאם טען בית הבד מבעוד יום והשמן זב והולכת כל השבת רב אסר אותו שמן משום מוקצה דהוי נולד גמור דמחמת קורות והעיגול שעליו לא היה ראוי בין השמשות לאכילה אע"ג דע"מ כן הניחו וסמך על זה שיזוב כל השבת כיון דאין משקין בעולם האי סמיכה לאו מידי הוא והוי נולד גמור ולא דמי לקדרה חייתא דשרי אע"ג דבין השמשות לא חזי לאכילה דהתם כיון דהבשר בעולם מהני דע"מ כן מניחה וכן מעיינות הנובעות כבר הם בעולם °וכן נואת קטן שהיה כבר במעיו מהני בהן סמיכה ולא דמי לזיתים וענבים שריסקן מבעוד יום וכן השום והבוסר שריסקן מבערב דהתם חזו מבערב לאכילה אבל הכא דלא חזו בין השמשות לאכילה והמשקה אינו בעולם הרי נולד גמור ואסור לרב וא"ת בפ"ב לקמן (דף כט·) דאמר רב אכל תמרי ושדא קשייתא לחיותא מאי לאו בפרסייתא ולא קבלה לא בארמייתא וקבלה והשתא היכי המ"ל דהוי פרסייתא והא רב אסר נולד הכא ויש לומר דה"פ מאי לאו בפרסייתא ולא קבלה משום דלא חשיבא ליה רב נולד כיון דמעיקרא גרעין והשתא גרעין אבל הכא שמן הבלוע בזיתים כל זמן *שלא יצא לא הוי נולד גמור ולא הוי משקה :

ושמואל שרי. תימה דבס"פ נוטל(לקמן קמג.)אמרי' דשמואל הוה מטלטל גרעיני פרסייתא אגב ריפתא פי' בשולת כל נרכן שאין נשאר מן האוכל עליהם כלל וכיון דשרי נולד כר"ש בלא ריפתא נמי ליסתרי ותירץ ר"ת דשמואל מחמיר על עצמו היה לפי שהיה אדם חשוב וכן מוכח סוגיא התם דאמר אביי אי לאו דאדם חשוב אנא: **הני** כרכי דזוזי רב אסר . לטלטל משום מוקצה תימה דבפ' מפנין (לקמן דף קכח·) אמרינן דרב במוקצה לאכילה סבר לה כר' יהודה ובמוקצה לטלטל סבר לה כר"ש והכא אוסר לטלטל לכרכי דזוזי ומפרש ר"ת דכרכי דזוזי °הן מוקצה מחמת מיאוס *כגון בגדים ומחללות שמכסין בהם דגים ושאר דברים המלכלכין אותם והתם דקאמר רב דבמוקצה לטלטל סבר לה כר"ש במוקצה שמקצה האדם מדעתו לעיסקא לאוצר שאין בו מיאוס והא דאמר בפרק בתרא (דף קנז:) דאף רב ס"ל כר' יהודה מדכרכי דזוזי דרב אסר מפרש ר"ת דנבילה המתנבלת בשבת מוקצה מחמת איסור הוא דאף לכלבים אינו ראוי מחיים ומוקצה מחמת איסור חמור ממוקצה מחמת מיאוס והא דאמר בפ"ק דחולין (דף יד:) בשמעתא ונסבין חבריא למימר מתני' ר' יהודה היא אימור דשמעת ליה לרבי יהודה במוקצה מחמת מיאוס במוקצה מחמת איסור מי שמעת ליה דיחוי בעלמא הוא ולפי המסקנא נאמר דמוקצה מחמת איסור טפי חמור תדע דהא קאמר התם אימור דשמעת ליה לר' מאיר במבשל דראוי לכוס שוחט דאינו ראוי לכוס מי שמעת ליה משמע דאית ליה לר' מאיר מוקצה מחמת איסור ובפרק כירה *משמע דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס גבי מטלטלים נר חדש אבל לא ישן ר' מאיר אומר כל הנרות מטלטלים חוץ מן הנר שהדליקו בו באותו שבת: **וחד** מציל בארבע וחמש מאני · פי' בקונטרס ומקפלן כולן בתוך כלי אחד ונושאן בבת אחת ואין נראה לר"ת דבפ' כל כתבי (לקמן דף קכ·) לא פליגי אמוראי בהא דבעיא היא ופשיט דכבא להציל דמי ושרי לכ"ע ומפרש ר"ת דחד מציל בחד מנא אפי' מאה סעודות אבל בארבע וחמש מאני כגון להציל ולחזור ולהציל אפי' באותו חצר לא וחד מציל בד' וה' מאני לאותו חצר ובהא פליגי התם רבה בר זבדא ורב הונא :
איבעיא

עין משפט נר מצוה

נ"ל ונראה לר"י וכ"ה בתוס' ישנים

קנ א ב מיי' פרק כ"א מהלכות שבת הלכה יג טור שו"ע או"ח סימן שכא סעיף יט :

קנא ג מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יד :

קנב ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה ט :

קנג ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שי סעיף ב :

קנד ו מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה טז סמג שם טור שו"ע או"ח סי' רנד סעיף ב :

קנה ז מיי' שם הלכה יח טור שו"ע שם סעיף ה :

[פי' תוס' מנחות עח: ד"ה פורסה]

עירובין קג.

בקשה כר"מ מה צריך להעמיד במוקצה מחמת מיאוס יעמיד אותו במוקצה משום סתירת אהל [ת"י]

רבינו חננאל

אוקמה רבי יוסי ב"ר חנינא לר' ישמעאל ור' אלעזר בן פדת אוקמה לר' אלעזר ב"ר (שמעון) [שמוע]. חלות שריסקן פירשנוהו בפ' חבית שנשברה כי שם מקומה. הורה ר' חנינא [כר' ישמעאל] שמן של בדדין [ומחצלות של בדדין] רב אסר ושמואל שרי פירוש שמן הנמשך מתחת קורות בית הבד וזב בשבת אסור באכילה ובשבת ומחצלות המוקצות למלאכת בית הבד אסור לישב עליהן (כרב) [לרב] פי' כרכי דזוזי מחצלות סדורות שתים שתים זוגות זוגות והן עשויות לסחורה להשתלח בספינות אסור להתירן בשבת ולישב עליהן אמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דרידיא ותמרי לעסקא פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון פי' כל אלו שהעמידו לדברים הללו ולא העמידו לאכילה עכשיו אם ביקש לוכל מן התמרים הללו בשבת או העז והרחל וכיוצא בהן לשוחטן ביו"ט מותר וקיי"ל הלכה כר"ש דלית ליה מוקצה אלא גרוגרות וצימוקים בלבד . הנהו תרי תלמידי חד מציל סל מלא ככרות אפילו באותה חצר בחד מנא כרב הונא

מסורת הש"ס

לקמן קמג:

שם קמה:

[לקמן סא. עירובין יט: פסחים קא. גיטין מט. ערכין ג.]

לקמן קט:

ס"א למימר

[לעיל יח:]

ס"א שיתבשלו

[דף קנ.]

[דף קכ.]

[מלכים א ח]

[ויקרא ח]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כרכי דזוזי וכו' הגאונים מצאתי כרכי דזיווי. נ"ב ולי נראה דלגירסתם כרכי דזיווי יותר מתיישב לפרשו מלשון זוג כמו דקאי מלחים בזווי ד"ס מפנין:

רב נסים גאון

אמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה' כולה פלוגתא דר' יהודה ור"ש נתבאר פלונתם במוקצה ועיקר דבריהם בפרק כירה (דף מד) דתנו רבנן מטלטלין נר חדש בשבת אבל לא ישן דברי ר' יהודה ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין בשבת חוץ מן הנר הדולק בשבת כבתה מותר לטלטלה ובסוף המס' (דף קנו) מחתכין את הדילועין לפני הבהמה כו' ואמרו פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכולה שבת הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת כו' ובמקומות הרבה מן התלמוד תמצא פלונתן והנה תמצא עיקר פלונתן לדבריהן אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצימוקין ופרישו טעמא דהא מילתא בגמ' דבני מערבא במס' יום טוב (פ' המביא ס"א)ובמס' מעשרות(פ"א)אמר רב שמואל בר סוסרטא מפני שמסריחות בנתים:**הנך** תרי תלמידי מר מציל בחד מאנא ומר מציל בתרי תלתי מאני קמיפלגי בפלונתא דר' אבא בר זבדא ורב הונא פליג ר' אבא בר זבדא ורב הונא בפרק

גליון הש"ס גמ' דמעיקרא אוכל. עי' בר"ש פ"ג מ"א דעוקצין : שם ותמרי דעיסקא רב אסר ושמואל כו' . גי' הרי"ף והרא"ש ותמרי דעיסקא פלוגתא דר"י ור"ש דר"י אית ליה מוקצה ור"ש לית ליה מוקצה: **רש"י** ד"ה דארגיז וכו' . כך מצאתי בתשובה: וכ"כ רש"י בעירובין דף סג ע"א ד"ה דארגיז : **תוס'** ד"ה שמן של בדדין. וכן נואת קטן. לקמן דקכ"ח ע"ב : **שם** ד"ה הני כרכי דזוזי וכו' הן מוקצה מחמת מיאוס . **עי'** תוס' לקמן דקנ"ט ע"ב ד"ה הלא דביצה :

ובגבולין כדי שתאחוז האור ברובו ר' יהודה אומר *בפחמין כל שהוא: **גמ'** וכמה א"ר אלעזר אמר רב כדי שיצולו מבעו"י כמאכל בן דרוסאי איתמר נמי *אמר רב אסי א"ר יוחנן כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי נכרים *תניא חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו ע"ג כירה ואע"פ שאין גרופה וקטומה: אין נותנין את הפת כו': איבעיא להו תחתון האיך דגבי תנור או דילמא תחתון האיך דגבי האור ת"ש ר"א אומר כדי שיקרמו פניה המדובקין בתנור: משלשלין את הפסח: מ"ט *משום דבני חבורה זריזין הן הא לאו הכי לא והאמר *מר גדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי התם מינתח הכא לא מינתח: ומאחיזין את האור וכו': מנהני מילי אמר רב הונא °לא תבערו אש בכל מושבותיכם בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר °אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד מתקיף לה רב חסדא אי הכי אפילו בשבת נמי אלא אמר רב חסדא קרא כי אתא למשרי אברים ופדרים הוא דאתא *וכהנים זריזין הן: ובגבולין כדי שתאחוז כו': מאי רובו אמר רב רוב כל אחד ואחד ושמואל אמר כדי שלא יאמרו הבא עצים ונניח תחתיהן תנא רב חייא לסיועיה לשמואל כדי *שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא שלהבת עולה ע"י דבר אחר עץ יחידי רב אמר רוב עביו ואמרי לה ברוב היקפו °אמר רב פפא הלכך בעינן רוב עביו ובעינן רוב היקפו כתנאי ר' חייא אמר (א) כדי שישחת העץ ממלאכת האומן רבי יהודה בן בתירא אומר כדי שתאחוז האש משני צדדין ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר °את שני קצותיו אכלה האש ותוכו נחר היצלח למלאכה: °והאח לפניו מבערת מאי אח אמר רב אחוונא ושמואל אמר עצים שנדלקו באחוונא ההוא דאמר להו מאן בעי אחוונא אשתכח ערבתא א"ר הונא קנים אין צריכין רוב אגדן צריכין רוב גרעינין אין צריכין רוב נתנן בחותלות צריכין רוב מתקיף לה רב חסדא אדרבה איפכא מסתברא קנים מבדרן אגדן לא מבדרן גרעינין מבדרן נתנן בחותלות לא מבדרן איתמר נמי אמר

רש"י

ובגבולין צריך להבעיר מדורתן מבעוד יום כדי שתאחוז האש ברובו: ר' יהודה אומר · אם היתה מדורת פחמין אין צריך להאחיז בהן האור אלא כל שהוא והיא דולקת והולכת דאין דרכה להיות כבה והולכת וא"צ לחתות בהן: **גמ'** בן דרוסאי · לסטים היה ומבשל בישולו שליש: איתמר נמי. דמאכל בן דרוסאי חשוב בישול: כל שהוא. מבושל ביד ישראל כמאכל בן דרוסאי שוב אין בגמרו משום בישולי נכרים: גרוף. מן הגחלים במגריפה שקורין וודיל"י: קטום· מפזרים אפר מלמעלה כדי להפיג חומו שלא יוסיף הבל בשבת וזה תבשיל שהוא כמאכל בן דרוסאי לא חיישי' אם מתבשל והולך בשבת: דגבי תנור· שהככרות נדבקים בדופני התנור כביב הילכך מבעיא ליה הי קרי תחתון הנך פנים דגבי דופני התנור או פנים הפונים למטה להלל התנור נגד האור: מדובקים בתנור· ותומרא היא דפנים שכלפי האור ממהרין לקרום: התם מנתח· ואם פותח פי התנור עייל ביה זיקא וקשי ליה: הכא לא מנתח· דכתיב (שמות יב) על ראשו ועל קרבו ואי מגלי ליה לא קשי ליה זיקא הלכך אי לא דזריזין הן אסור: אברים ופדרים הוא דאתא· להתיר את הקטירן כל הלילה אבל מדורת בית המוקד שאינה צורך גבוה אלא צורך כהנים לא הותרה וסמוך לחשיכה היינו טעמא דלא גזור משום דכהנים זריזין הם שכולם היו בני תורה וחרדים וזכרים ולא אתו להתויי משתחשך: כל אחד ואחד· כל עץ ועץ ולא תימא כיון שאחוזה ברוב מנין העצים: ושמואל אמר· כדי שלא צריך לומר הבא עצים דקים ונניח תחתיהן להבעיר את אלו: תני ר' חייא· בפ' במה מדליקין לגבי מנורה להעלות נר תמיד שתהא שלהבת עולה מאליה אלמא בכי האי גוונא הויא הדלקה משום ר"י הלוי וקשה לי חדא דרמי בר חמא קתני לה התם ועוד דלאו מתניתא היא אלא הוא אמר לה בפירוש דמתני' אחריתי ושאר רבותינו תנו לה לענין מדורה ואי מצאתי אותה בת"כ לגבי מנורה: עץ יחידי. כעין קו"ש שלנו: רוב עביו· שיכנס האור בתוך עביו עד רובו: רוב היקפו· מבחוץ: כתנאי· רוב עביו או רוב היקפו: שישחת· רוב עביו: ב' צדדיו· רוב היקפו: זכר לדבר· דשוב הולך ודולק: שני קצותיו אכלה האש· בידוע שתוכו נחר והלכה לחה שלו ונעשה יבש: נחר· פסק לחה שלה ויבש כמו נחר גרוני (תהלים סט) וכן חרה מני חורב (איוב ל): והאח· בשריפת יהויקים המגילה כתיב: אחוונא· ערבה: באחוה· כל העצים נדלקין זה מזה הקטן מדליק הגדול: אין צריכין רוב· להצית את האור ברובן מע"ש אלא מאחיז בהן אור מבעוד יום לפי שאין כבין והולכים אלא דולקים והולכים: צריכים רוב· לפי שאין שלהבת יכול ליכנס ביניהם: גרעינין· של תמרה אם עשה מהם מדורה לכשיכבו אין צריכין רוב: נתנן בחותלות· כלים שעושין מלולבין ונתן הכלי מלא במדורה צריכין רוב לפי שצבורין יחד ואין השלהבת יכולה להכנס בהן: קנים מבדרן· לכאן ולכאן ואחת מהן היוצאה לא תמנע את חברתה לבערה הלכך כי לא אגדן צריכי רוב אבל אגדן לא מבדרן ואין צריכין רוב וכן גרעינין: רב

תוספות

איבעיא להו תחתון האיך דגבי תנור · ולפ"ה דפי' דלגבי האור ממהר לקרום ומיבעיא ליה אם תחתון דקאמר ר' אליעזר דגבי תנור והא דקאמרי רבנן עד שיקרמו פניה אחת מפניה ואפילו בעליון סגי ואם תחתון דקאמר ר"א היאך דגבי האור אם כן הא דקאמרי רבנן עד שיקרמו פניה היינו כל פניה הא שמע ר' אליעזר כו' ופוסק דר"א לחומר' ומיהו בירושלמי משמע דלהקל בא דקאמר התם ומודה ר"א בלחם הפנים שאין קרוי לחם עד שיקרמו פניו בתנור משמע דהכא סגי בקרימה כל דהו אבל בלחם הפנים בעינן קרימה מעליא · ריב"א*.

למשרי אברים ופדרים. וא"ת אי אברים ופדרים דחול כדפ"ה הא אמר בפרק [במה מדליקין] (דף כה:) עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ואי אברים ופדרים דשבת ואשמועינן מבכל מושבותיכם דאע"ג דמצותן כל הליל' ואפשר להקטירן במוצאי שבת אפ"ה דחי שבת הא מעולת שבת נפק מדממעט עולת חול דהיינו ע"כ אברים ופדרים דחול דשחיטה וזריק' עבר זמנו בשקיעת החמה א"כ אברים ופדרים דשבת קרבים בשבת וי"ל דאתי למשרי אברים ופדרים דחול כשמשלה בהן האור מבעוד יום והא דקאמר ולא עולת אברים ופדרי' דחול בשבת היינו דוקא כשלא משלה בהן האור וכן הא דאמר בפרק טרף בקלפי (יומא דף מו· ושם) אברי *חול שנתותרו עושה להן מערכה בפני עצמן וסודרן אפי' בשבת ואפי' לרב הונא דפליג התם היינו דאמר דאין עושה להן מערכה בפני עצמן אבל ד"ה דסודרן על המערכה גדולה היינו כשמשלה בהן האור כדמוכח התם והא דקאמר התם לחד לישנא דדוקא בפסולין אי משלה בהן האור אין אי לא לא לאו משום דכשרים לא בעינן משלה בהן האור אלא ה"ק דדוקא בפסולים אצטריך לאשמועינן במשלה בהן האור אבל בכשרים לא איצטריך לאשמועי' וריב"א מסתפק בשאר קרבנות כשמשלה בהן האור אם נעשו כלחמו של מזבח למשריינהו בשבת אי לאו דדילמא דוקא בתמיד מהני האי טעמא משום דשם תמיד דוחה שבת וקשה דהתם מפיק ליה ביומא מבמועדו ואפי' בשבת והכא מפיק ליה מבמושבותיכם ונראה דעיקר דרשא מבמושבותיכם והתם נקט במועדו ואפי' בשבת אגב דבעי למנקט במועדו ואפי' בטומאה ועוד והא במושבותיכם אצטריך לשריפת בת כהן דלא דחיא שבת כדדרשי' פ"ק דיבמות (דף ו: ושם) ופרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לה:) נאמר כאן במושבותיכם כו' אף מושבות האמור כאן כו' וי"ל דהכא מכם דרים מדכתי' מושבותיכם ולא כתיב *מושבות והא דדרשי' בפ"ק דקדושין (דף לז· ושם) מושבות דכתב רחמנא גבי שבת ל"ל וקאמר דסד"א הואיל ובענין מועדות כתיב תבעי קדוש ב"ד כמועדות קמ"ל לא מלא תבערו אש בכל מושבותיכם דרים כדפירש הקונטרס דההוא לא כתיבא בענין דמועדות ואצטריך לה נמי כדדרים הכא אלא מושבותיכם דכתי' באמור (ויקרא כג) דההוא כתיב בעניינא דמועדות*:

כדי שתהא שלהבת עולה מאליה · אלמא במקום שהקפיד הכתוב שלא יכבה סגי שתהא שלהבת עולה מאליה ואין צריך שתהא הפתילה שורפת ברובה: **עד** שישחת ממלאכת האומן · אבל למ"ד משתאחוז האור מפני לדרין אינו נשחת בהכי ממלאכת האומן ואע"ג דכתיב את שני קצותיו אכלה האש היצלח למלאכה היינו גבי עץ הגפן אבל שאר עצים אין נשחתין כ"כ במהרה ממלאכת האומן:

הדרן עלך יציאות השבת

רבינו חננאל

וחד מציל בר' ה' מאני כר' אבא בר זבדא וחלוקת רבי אבא בר זבדא ורב הונא בפ' כל כתבי הקודש: צליית בשר וביצה אסיק' כמאכל בן דרוסאי וכל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו ע"ג כירה אע"פ שאינה גרופה ולא קטומה. קרומיו של פת אוקימ' קרומת פנים המדובקים בתנור וכיון שקרמו פנים מותר לשהותה והכין מפרשא בפ' דלקין בכירה (לז:): משלשלין את הפסח לתנור עם השכה אוקימ' משום דבני חבורה זריזין הן הא שאר בני אדם לא ואי גדיא הוא מינתח הוא כלומר אינו שלם אלא מנותח אברים כיון דקשי ליה זיקא לא מגלי ליה הלכך לא אתי לחתויי בגחלים בין שריק התנור בין לא שריק התנור שרי. אברי דברחא שריק שרי לא שריק רב ירמיה מדפתי אסר ורב אשי שרי וקיי"ל כוותיה. בשרא אגומרי אסיר אלא א"כ נצלה כל צרכן. קרא חייא בתנור רבינא שרי. ומחיין את האור במדורת בית המוקד משום דכהנים זריזין הם. וקרא לאברים ופדרים הוא דאתא דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם בכל מושבותיכם אינכם מבערים אבל אתם מבערים לאברים ופדרים ובגבולין כדי שיצית האור ברובו רב אמר רוב כל עץ ועץ. ושמואל אמר כדי שאין צריכין להביא אחרים תחתיהן כדי שידליקם והלכתא כשמואל דתני ר' חייא לסיועיה [לשמואל] שתהא שלהבת עולה מאליה ולא על ידי דבר אחר. עץ יחידי אסיק' בעינן רוב עביו ורוב היקפו ואת

רב נסים גאון

בפ' כל כתבי הקודש (דף כ) דתנן מצילין סל מלא ככרות כו' ואמרינן א"ר הונא לא ריישא כאן בבא כאן בבא להתיל כאן בבא לקמן ר' אבא בר זבדא אמר רב כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת: סליק פירקא קמא

עין משפט נר מצוה

קנו א מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה יט ע"ר וש"ע או"ח סי' רנג סעיף כ:
קנז ב מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה טו טור ש"ע או"ח סימן רנד סעיף כ:
קנח ג מיי' פי"ז מהל' מ"א טור וש"ע יו"ד סי' קיג סעיף ח:
קנט ד מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טור ש"ע או"ח סימן רנד סעיף ה:
קס ה ו מיי' שם הלכה טו:
[ועי' תוס' מנחות נז: ד"ה ושמעינן]
קסא ז מיי' שם הל' כ:
קסב ח ט מיי' שם הל' יט סמג שם טור ש"ע או"ח סימן רנה סעיף א:
[לעיל יח:]
[שם איתא עולה ועי' ברש"י שם ד"ה הכי גרסינן]
לקמן כח.

מסורת הש"ס

ע"ז לח.
לקמן לז:
[פסחים קז. פסחים כב.]
שמות לה
[לקמן קיד: פסחים נט: מנחות כב.]
יחזקאל טו
ירמיה לו
[ועי' תוספות יומא מו. ד"ה והבערה]
[ועי' תוס' קידושין לז. ד"ה וכי שבת]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר' חייא אמר עד שישחת בעץ ממלאכת:

גליון הש"ס

גמ' אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד. עי' יומא דף מו ע"ב תוס' ד"ה ואתא: שם אמר ר' פפא הלכך בעינן רוב עביו. חולין דף עו ע"ב ובעינן זה סוטה דף מ ע"ב וחולין דף כט ע"א:

עין משפט
נר מצוה

כן מפיק הש"ס נדרים ב: ובנזיר ג.]

[עי' תוס' פסחים פח. קה: ד"ה אחד וכסוכה כ. ד"ה אחת זבחים לג: ד"ה אי הכי מנחות סג: ד"ה ר"י ועי' תוספות קידושין יג. ד"ה פשט]

[כדאיתא עירובין כג.]

קסג א ב ג מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה כא כב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנה ס"ג:

א ד מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה ה סמג שם טור או"ח סימן רסד:

ב ה מיי' שם הלכה ח סמג שם טור שו"ע שם סעיף ג:

ג ו מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף א:

ד ז מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:

[ועי' תוס' ב"מ כט: ד"ה בזכוכית ותוספות חולין פ"ד: ד"ה בזוגיתא]

[עי' רש"י לקמן כד: ד"ה כ"ג נחום וכו']

רבינו חננאל

האח לפניו מבוערת רב אמר אחואנה. פי' עצי (מערכה) [ערבות] תני רב יוסף ארבע מדורות אין צריכות רוב של זפת ס"א של נפת ושל גפרית ושל רבב ושל גבינה. פתילה אמר עולא צריך להדליק ברוב היוצא עצים של בבל שוכא דארזא פי' זאזא גוותא יבש דרומני:

פ"ב במה מדליקין כו' לכש עמרניתא וביני ביני דארזא. חוסן כיתנא דדייק ולא נפיץ כלך רבין אמר מיטכסא השיראים והכלך והסיריקין חייבין בציצי' פתילת האידן עדמניתא דביני ביני ערבה. פתילת המדבר שיברא ירושלמי אמר שמואל בר רב יצחק כתיב להעלות נר תמיד שערו לומר אין לך עושה שלהבת אלא פשתן: לא בזפת ולא בשעוה תנא ע"כ פסול פתילות

הגהות הגר"א

[א] גמ' קנים שאגדן. כ"כ אין. גירסת הרא"ש אבל הרי"ף ורמב"ם גרסי כל האי שמעתא נהיפך מגירסת הרא"ש: [ב] שם (לא אגדן א"צ רוב גרעינין צריכין רוב נתנן בחותלות א"צ רוב) תא"מ ונ"ב כרי"ף והרא"ש לא גרסי כל זה: [ג] שם גבינה. נ"ב גירסת הרי"ף קירה:

במה מדליקין כו'. פעמים מפרש מאי דסליק מיניה ופעמים במה שהתחיל*: אחד מבושל כו'. הכא מזכיר שאינו פשוט תחילה וכן בכמה מקומות ומה שקשה על גירסת רש"י דסוכה [ד' ז.] מפורש במקום אחר*: בעמרניתא דאית ביה. וא"ת הא מסיפא שמעינן ליה כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכן קשה גבי אידן ויש לומר דאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ*: אנן שירא פרנדא קרינן ליה. פר"ת דכלך דמתניתין קרינן שירא פרנדא אבל מטכסא לאו היינו שירא פרנדא דלא הוה אחר חורבן כדאמר בפ' בתרא דסוטה (ד' מח:) משחרב בית המקדש בטל שמיר וזכוכית לבנה ושירא פרנדא ור"י מפרש דקאי נמי אמטכסא והא דקאמר התם בטל לא לגמרי בטל אלא °שלא היה נמצא כ"כ דהא זכוכי' לבנה היתה אחר חורבן דאמרי' בפ' אין עומדין (ברכות דף לא.) תבר קמייהו זכוכית חיורתא בחופת בנו*: ותנא דידן צמר מכוון כוון ושער איחרוכי מחרך. ולא איצטריך תנא דמתני' למיתני וא"ת כיון דמתני' נמי סברה דצמר ושער פסולים להדלקה א"כ מאי הוסיפו וי"ל דהוסיפו הייט טעמא מפני שאין מושכין השמן יפה ותנא דמתניתין פסיל להו משום דצמר כווץ ושער מחרך ולא איצטריך למתני: עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים. בני נרבונא אוסרין נר שעוה שלנו ומפרשי הכי מהו דתימא לפתילות נמי לא שאם שם נר שעוה בנר שמן יהא אסור קמ"ל מכאן ואילך פסול שמנים כיון שיש בו שמן כשר מותר אבל נר של שעוה בלא שמן אסור להדליק ולי נראה דאם אסור להדליק בלא שמן כי הניחה בשמן נמי אסור כדאמרינן לקמן כרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין דאסור אלא ודאי כי לא הניח בשמן נמי שרי:

למאי

תורה אור

אמר רב כהנא *קנים שאגדן[א] צריכין רוב[ב] לא אגדן אין צריכין רוב גרעינין צריכין רוב נתנן בחותלות אין צריכין רוב תני רב יוסף ג ארבע מדורות אין צריכין רוב של זפת ושל גפרית ושל [ג] גבינה *ושל רבב במתניתא תנא ג אף של קש ושל גבבא א"ר יוחנן עצים של בבל אין צריכין רוב מתקיף לה רב יוסף מאי היא אילימא סילתי השתא פתילה אמר עולא *המדליק צריך שידליק ברוב היוצא סילתי מבעיא אלא אמר רב יוסף שוכא דארזא רמי בר אבא אמר *זאזא:

הדרן עלך יציאות השבת

*במה מדליקין ובמה אין מדליקין א אין מדליקין לא *בלכש ולא בחוסן ולא בכלך ולא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים *ה ולא בזפת ולא בשעוה ולא בשמן קיק ולא בשמן שריפה ולא באליה ולא בחלב *נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל וחכ"א אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו:

גמ' לכש שוכא דארזא שוכא דארזא עץ בעלמא הוא בעמרניתא דאית ביה: ולא בחוסן: אמר רב יוסף נעורת של פשתן אמר ליה אביי והכתיב °והיה *החסן לנעורת (מכלל ישעיה א דחוסן לאו נעורת הוא) אלא אמר אביי כיתנא דדייק ולא נפיץ: ולא בכלך: אמר שמואל שאלתינהו לכל נחותי ימא ואמרי (*לה) כולכא שמיה רב יצחק בר זעירא אמר גושקרא רבין ואביי הוו יתבי קמיה דרבנא נחמיה אחוה דריש גלותא חזייה דהוה לביש מטכסא א"ל רבין לאביי היינו כלך דתנן א"ל אנן שירא פרנדא קרינן ליה °מיתיבי *השיראים והכלך והסיריקין חייבין בציצית (תיובתא דרבין) *תיובתא איבעית אימא שירא לחוד ושירא פרנדא לחוד*): ולא בפתילת האידן: אחוינא: רבין ואביי הוו קאזלו בפקתא דטמ-וריתא חזינהו להנהו *ארבתא אמר ליה רבין לאביי היינו אידן דתנן אמר ליה ההיא עץ בעלמא הוא אלא אחוי ליה עמרניתא דביני ביני: ולא בפתילת המדבר: שברא: ולא בירוקה שעל כו': מאי היא אילימא אוכמתא דהריצי איפרוכי מיפרכן אלא אמר רב פפא אוכמתא דארבא תנא ו הוסיפו עליהן של צמר ושל שער ותנא דידן צמר מכווץ כוויץ שער איחרוכי מיחרך: ולא בזפת: זפת זיפתא שעוה קירותא תנא עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים פשיטא ז שעוה איצטריכא ליה מהו דתימא לפתילות נמי לא חזיא קא משמע לן אמר רמי בר אבין עטרנא פסולתא דזיפתא שעוה פסולתא דדובשא

*) רש"ל גורס ואב"א פירושא קאי מפרש

למאי

רב כהנא אמר קנים שאגדן צריכין רוב. כרב הונא דלא עיילא בהן נורא ולאבדורי לא חיישינן דאגודין הן וכבדין: גרעינין שנתנן בחותלות אין צריכין רוב. כרב חסדא שנוחין לידלק אבל בלא חותלות מבדרי: מדורה. לשון היסק גדול: רבב. שומן ושעוה וכל דבר הניתך: גבבא. שגובבין מן השדה בל"א שטובל"א: קש. זנבות שבולין אשטריי"ס: סילתי. לאחר שעשאום עלים דקים ובבבל נוהגין כן: השתא פתילה. של בגד הטבולה בשמן ונוח לידלק: אמר עולא המדליק. נר של שבת צריך שידליק ברוב היוצא מראש הפתילה חוץ לנר: שוכא דארזא. יבש הוא ודק ויש כמין צמר בין קליפה לעץ והוא מבעירו משאחזה בו אור: זאזא. מולש"א בלע"ז:

הדרן עלך יציאות השבת

במה מדליקין. לעשות פתילה כל הני דמתני' מפרש בגמרא: לא בזפת ולא בשעוה. לאו לענין פתילה אלא לתת במקום שמן וכל הני מזפת ואילך פסולי שמנים הן: גמ' עץ בעלמא הוא. ופשיטא דלא חזי לפתילה אלא למדורה: עמרניתא. כמין צמר יש בין קליפתו לעצו: והיה החסן לנעורת. אלמא חסון לאו נעורת הוא: כיתנא דדייק ולא נפיץ. דכיון דלא נפיץ אין שמן נמשך אחריו נפיץ קרפר"י ונעורת מן הדק שבו והכי קאמר קרא פשתן החזק יהפך לנעורת כלומר הגבור יהיה חלש: גושקרא. פסולת של משי העשוי ככובעים והוא בית התולעת וקורין לו פולויי"ל ונופלים אותו וטווהו ועושה ממנו בגד והאסור לעשות ממנו פתילה כדאמר בכל פסולי פתילות דמתניתין שהאור מסכסכת בהן קופצת ונפסקת ואין השלהבת עומדת במקומה: גושקרא. על שם פסולת וגם פת סובין כמו כן נקראת במסכתא גיטין (דף נו:): מטכסא. לבוש העשוי מאותו כלך: שיראים. מטיל העשוי מעיקר המשי: סיריקין. עשוי מן המשי הרך המתפלל ומלוי במשי וקורין לו במקומו יד"ש: חייבין בציצית. ודלא כמאן דאמר כל בגדי צמר ופשתים דוקא חייבין בציצית מדאורייתא אי נמי מדרבנן קתני מיהא השיראים והכלך אלמא שיראין לאו היינו כלך: אחוינא. ערבה ויש כמין צמר בין קליפה לעץ: בפקתא. בקעה: עץ בעלמא הוא. והיכי ליחזי לפתילה: שברא. מין עשב ארוך וקורין אותו אורטי"א: אוכמתא דחריצי. מקום כנוס מים גדל עליהם כמין ירקרוקת: איפרוכי מיפרכן. ולא מצי למיעבד פתילה מינה: אוכמתא דארבא. ספינה המתעכבת במקום אחד במים גדל ירקרוקת סביב שוליה מבחוץ: מכווץ כווץ. מפני האור ואין דולק כלל ואין שלהבת אוחזת בו ולא צריך למתנייה: עד כאן. עד ירוקה שעל פני המים פסול פתילות: מכאן ואילך פסול שמנים. שלא יתן חתיכה זפת או שעוה בנר במקום שמן: שעוה איצטריכא ליה. לפי שרגילין לעשות כמין פתילה ארוכה והפתילה לתוכה כמו שאנו עושין: מהו דתימא לפתילה נמי. אסור לה: פסולתא דזיפתא. לאחר שיוצא הזפת מן העץ זב ממנו על ידי האור פסולת צלול כשמן והוא עיטרן (א):

למקח

מסורת הש"ס

גי' הרי"ף גפרית ושל רבב ושל קירה

לקמן כח:

פנקף כל עץ [עי' ערוך]

[נדרים ג: נזיר ב.] [גי' הערוך בלגש ע"ש]

[גי' רש"י וכן הר"ב מברטנורה לא בזפת וכן נכון כי זה התחלת בבא דפסול ש"כ]

יש הפירושים דקרא מסמי שהנעורת דולק ואין נלאה דקב נמי דולק יפה ואין דומה לפתילה [ת"י]

מנחות לט:

[גיטין כח. זבחים פה.]

נ"ל ערבתא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פסולתא דזיפתא וכו' והוא עיטרן בקורין דוהי"ש גלשון כנען פס"ד:

גליון הש"ס

גמ' מיתיבי השיראים והכלך. ק"ע אמאי פריך מסברייתא ולא פריך וממתניתין פ"ט מ"ב דכלאים: תוס' ד"ה אנן שירא כו' שלא היה נמצא כל כך. עיין בר"מ פ"ט מ"ב דכלאים:

למאי נפקא מינה למקח וממכר: *ת"ר כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת [א]אבל עושין מהן מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין על גבי [א] *כירה ולא אסרו אלא לעשות מהן פתילה לנר בלבד: ולא בשמן קיק וכו': מאי שמן קיק אמר שמואל שאילתינהו לכל נחותי ימא ואמרו לי עוף אחד יש בכרכי הים וקיק שמו רב יצחק בריה דרב יהודה אמר משחא דקאזא ר"ל לקיש אמר קיקיון דיונה אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי קיקיון דיונה *ולצלוליבא דמי ומדפשקי רבי ועל פום חנותא מדלן יתיה ומפרצידוהי עבדי משחא ובענפוהי נייחן כל *בריחי דמערבא אמר רבא [ב]פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מפני שהאור מסכסכת בהן שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מפני שאין נמשכין אחר הפתילה בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק מי גזרינן דילמא אתי לאדלוקי בעינייהו או לא א"ל[°] [ג]אין מדליקין מאי טעמא *לפי *שאין מדליקין איתיביה *כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו (אמר) *רשב"ג של בית אבא היו כורכין פתילה על גבי אגוז ומדליקין קתני מיהת מדליקין א"ל אדמותבת לי מדרשב"ג סייעינהו מדתנא קמא הא לא קשיא *מעשה רב מ"מ קשיא מאי לאו להדליק לא להקפות אי להקפות מ"ט דת"ק כולה רשב"ג היא וחסורי מיחסרא והכי קתני כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו [ד]בד"א להדליק אבל להקפות מותר שרבן שמעון בן גמליאל אומר של בית אבא היו כורכין פתילה ע"ג אגוז איני והאמר רב ברונא *אמר רב [ה]חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו אדם נותן לתוכו שמן כל שהוא ומדליק הני מימשכי בעינייהו והני לא מימשכי בעינייהו וגזרו רבנן על חלב מהותך משום חלב שאינו מהותך ועל קרבי דגים שנמוחו משום קרבי דגים שלא נמוחו וליגזור נמי חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו שנתן לתוכן שמן משום חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו שלא נתן לתוכן שמן*) היא גופה גזירה *ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה: תני רמי בר חמא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת[°] [ו]אין מדליקין בהן במקדש משום שנא' [°]להעלות נר תמיד [ז]הוא תני לה והוא אמר לה כדי *שתהא שלהבת עולה מאיליה ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר תנן *מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהם היו מפקיעין ומהן מדליקין שמחת בית השואבה שאני ת"ש דתני רבה בר מתנה [ח]בגדי כהונה שבלו מפקיעין אותן ומהן היו עושין פתילות למקדש מאי לאו דכלאים לא [ט]דבוץ: אמר רב הונא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול אמר רבא מאי טעמא דרב הונא קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה ורב חסדא אמר מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת קסבר כבתה אין

רש"י

למקח וממכר. למאן דמתני למזבן שעוה ליתיב ליה פסולתא דדובשא: אבל עושין מהן מדורה. היסק גדול שאחד מבעיר חבירו: לנר. קרויז"ל: בשמן קיק. שמן של עוף אחד נותנין בנר ודולק: משחא דקאזא. שמן שעושין מגרעיני למר גפן שקורין קוטו"ן: קיקיון. כעין אותה של יונה: לדידי חזי לי. מין קיקיון דיונה: ומדפשקי רבי. בגלעי המים הוא גדל: ועל פום חנותא מדלן יתיה. על פום החנויות מדלין אותו לצל ולריח טוב: מפרצידוהי. מגרעיניו: נייחן. שוכבין: בריחי. חולין: מסכסכת. כמין סכין פגומה מסכסכת בבשר אגמילי"ר בלע"ז שאין אורו זקוף ונוח במקום אחד אלא נדעך וקופץ ליפנה אחרינא מסכסכת בהן אינה נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ כמו סיכסכה אבניו ברוקט"ש בלע"ז: שאין נמשכין. ואתי להטות: שמן כל שהוא. שמן הניתן בתוכו ממשיכו אחר הפתילה: לפי שאין מדליקין. בעינייהו וגזרינן הא אטו הא: כרך דבר לעשות פתילה על גבי דבר שאין מדליקין בו. כגון פסול פתילות דמתני': קתני מיהא. בדר"ש מדליקין ואע"ג דאגוז לא חזי לפתילה על ידי תערובות שפיר דמי: מעשה רב. הואיל ומעיד שכך היו של בית אביו עושין הלכה היא: מאי לאו להדליק. היו כורכים שתדליק הפתילה עם האגוז: לא להקפות. לא היו מדליקין האגוז אלא סומך עליה הפתילה להציפה שלא תטבע בשמן ויצף הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): חלב מהותך. פונד"ר בלע"ז: הני מימשכי בעינייהו. אחר הפתילה ובלא תערובות שמן נמי חזו אלא דגזור רבנן מהותך אטו אינו מהותך הלכך בעינייהו גופא גזירה ואנן ניקום וניגזור ע"י תערובות אטו בעינייהו: והוא אמר לה. מפרש מאי תלמודא והיכי משמע מהאי קרא: ולא שתהא עולה כו'. שתהא צריכה תיקון והטייה: מבלאי מכנסי הכהנים. ממכנסי הכהנים הבלואים: היו מפקיעין. קורעין ועושין פתילות בשמחת בית השואבה שהיא בעזרת נשים: ומהמיניהם. של כלאים הם דכתיב ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן וקי"ל תכלת עמרא הוא ותני' לעיל לענין סבת הוסיפו עליהן של צמר לפסול וקתני מדליקין בהן במקדש: שמחת בית השואבה שאני. דלא כתיב להעלות בה ולאו דאורייתא היא: מאי לאו דכלאים. כגון אבנט: כבתה. נר חנוכה: זקוק לה. לתקנה הלכך צריך לכתחלה לעשות יפה דילמא פשע ולא מתקן לה: ומותר להשתמש לאורה. הלכך בשבת אסור שמא יטה לצורך השמים:

תוספות

למאי נ"מ למקח וממכר. פשיטא ליה להש"ס שהיו מכירין השעוה והעטרן כדאמרינן שעוה קירותא לכך קאמר למאי נ"מ למקח וממכר שאם נדר לתת לחבירו שעוה יתן לו פסולתא דדובשא ואין יכול לכופו לתקן לו וכן עיטרן אבל לעיל דקאמר מאי לכש שוכא דארזא לא קאמר למאי נ"מ לפי שלא היו מכירין בשם לכש ומפרש שהיא שוכא דארזא:

מפני שאין נמשכין כו'. שמעתי ממהר"א זצ"ל שמשמע באם שיש רק נר א' כשר בבית ע"י זה יזכור ולא יטה שאר נרות שבחדר ושבמרתף ור"ם מקולי אומר דדבר שיכול לעשות בלא נר כגון להוציא יין מן החבית מותר להשתמש לאור כל נר [תוספות ישנים]:

חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כו'. [°]קרבי דגים לאו היינו שמן דגים דשמן דגים שרי ליה מתני' בעיניה (לקמן דף כד:):

שמחת בית השואבה שאני. תימה היכי שרי להדליק והא לאו צורך קרבן הוא ואמר בפ"ב דקידושין (דף נד. ושם) בגדי כהונה שבלו מועלין בהן ודוחק לומר לב ב"ד מתנה עליהן *דמה צורך יש להן להתנות בשביל זה ונראה לר"י דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין דכתיב ושאבתם מים בששון (ישעיה יב) צורך קרבן חשיב ליה והא דאמר (סוכה פ"ה דף נג.) בוררת אשה חטין לאור בית השואבה לא שהיתה בוררת אלא שהיתה יכולה לברור ומיהו בירושלמי דייק מהכא דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה וקשה לר"י מאי פריך *ממכנסי הכהנים שלא היה בהן פשתן דכתיב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר (שמות כח) וטוב לפתילה דהוי ככרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו ובשבת הוא דאסור שמא ידליק בעיניה אבל במקדש לא שייכא הך גזירה ונראה לר"י דכיון שאין מן הפשתן אלא רביע בטל בשאר מינים והוי כאילו אין בו פשתן כלל:

ומותר להשתמש לאורה. וא"ת מנא ליה לרבא דסבר רב הונא דמותר להשתמש לאורה דילמא הא דאמר אין מדליקין בשבת משום דסבר כבתה זקוק לה

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה יט סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רסה סעיף א:

ו ב מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה ה סמג שם טור שו"ע או"ח סימן רסד סעיף א ג:

ז ג מיי' שם הלכה ט טור שו"ע שם סעיף ד:

ח ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ה:

ט ה מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ט:

י ו מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה טו:

יא ז ח מיי' פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה ו:

ועוד דלא מצינו לב ב"ד בזה דכיון דכבר קדשו בגדי כהונה לא נפקי למעלן בלא פדיון [רש"א]

נ"א שאינן נדלקין

תוספתא פ"ב

[נ"ל .גמיני דסייט אבנט ועי' רש"א]

רבינו חננאל

מיכן ואילך פסול שמנים: ת"ר כל אלו שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת משום פסיל פתילות אבל עושה בהם מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין ע"ג מנורה לא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר בלבד. בשמן קיק שמואל אמר (עץ) [עוף] ושמו קיק ר"ל אמר קיקיון דיונה אמר רבה פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מפני שהאור מסכסכת בהן שמנים שפסלו [חכמים] מפני שאין נמשכין אחר הפתילה. בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים להדליק בהן בשבת מהו לתת לתוכן שמן ולהדליק א"ל אסור לפי שאין מדליקין כלומר כיון שאין מדליקין בפני עצמן כשישלים השמן שתתן בתוכו שוב אין מדליקין שכבר אמרו אין נמשכין אחר הפתילה ואותיב עלה ותרצה הכי כרך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו בד"א להדליק אבל להקפות

גליון הש"ס / הגהות הגר"א / מסורת הש"ס

תוספתא פ"ב | פ"א מנורה | ערוך פי' אילן פרק | [נ"ל ברידי ערוך ערך ברח ומתורגמן] | ב"ם א"ל לפי שאין.. | [לקמן כה.] | [לקמן כה.] | הגהות הגר"א [א] גמ' כירה. נ"ב מנורה גירסת ר"ח וכן בתוספתא | ואת"ל דכתי' הוי גזירה לגזירה מהותך אטו שאינו מהותך ובלאו מהותך נמי יטה וי"ל דהדא גזירה היא דה"א בלא יטה וריב"ן פי' דהא דאמר לעיל נמשכין אחר הפתילה לא משום שמא יטה אלא שמא יכבה וליכא שלום בית [תוס' ישנים]

פירוש להעבות ראש הפתילה להרבות אורה מותר שרשב"ג אומר של בית אבא היו כורכין כו' וקיי"ל (כרבא) [כרבה] איני והא אמר רב ברונא אמר רב חלב מהותך (מ"ש) [פי'] מלשון היתוך כדכתיב (יחזקאל כב) כהתוך כסף בתוך כור וכתיב (איוב ג) ויתכו כמים וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק ושנינן הני ממשכי בעינייהו אבל הני לא ממשכי בעינייהו ואסיק' לקמן *) דשני הני משמן דגים לפיכך שמן דגים מזוקק הוא ודולק ונמשך אחר הפתילה ואין צריך תערובת. תני רמי בר חמא פתילות שאמרו חכמים להדליק בהן בשבת גם במקדש אין מדליקין בהם שנאמר להעלות נר תמיד והא דתנן מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין והאבנט יש בו צמר הני לשמחת בית השואבה אבל למנורה אין מדליקין אלא בשל (בוץ) [פשתן] וכבר פירשנוהו היטב בראיות בפרק החליל:

*) לפנינו ליתא בגמ' הני משמן דגים ואולי דכוון למ"ש לקמן דף כ"ט ע"א איכא בינייהו דרב ברונא ומפרש כפי' ר"ת בס בתוס' ודו"ק היטב. ועי' תוס' כאן ד"ה חלב:

גליון הש"ס גמ' אין מדליקין מ"ט לפי שאין מדליקין. כעין זה עירובין דף לו ע"א מו"ק דף כו ע"ב גיטין דף ס ע"א נדה דף כי ע"א וכן בלבון התורה ויקרא כ"ב אשר יכיה ג .וגו לא יקרב כי כל א"ש אשר בו מום לא יקרב ועי' ר"פב"א קידושין דף ו ע"ב ד"ה ס"ג: עים שמנים ופתילות כו' אין מדליקין בהם במקדש. ק"ל למאי נקט בשמנים הא במקדש אין מדליקין רק בשמן זית זך: תוס' ד"ה חלב מהותך כו' קרבי דגים לאו היינו. ע"ל דף כו ע"א תוס' ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא:

אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה א״ר זירא אמר רב מתנה ואמרי לה א״ר זירא אמר רב *פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת א״ר ירמיה מאי טעמא דרב קסבר *כבתה אין זקוק לה *ואסור להשתמש לאורה אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר׳ ירמיה ולא קיבלה כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר׳ יוחנן וקיבלה אמר אי זכאי גמירתיה לשמעתיה מעיקרא והא גמרה נפקא מינה לגירסא דינקותא וכבתה אין זקוק לה ורמינהו *מצותה *משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה לא *דאי לא אדליק מדליק וא״נ לשיעורה: עד שתכלה רגל מן השוק ועד כמה אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן עד דכליא ריגלא דתרמודאי: ת״ר *מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב״ש אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וב״ה אומרים *יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר׳ יוסי בר אבין ור׳ יוסי בר זבידא חד אמר טעמא דב״ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב״ה כנגד ימים היוצאין וחד אמר טעמא דב״ש כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל *דמעלין בקדש ואין מורידין אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כב״ש ואחד עשה כדברי ב״ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקדש ואין מורידין ת״ר *נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ אם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרה״ר ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו אמר רבא *צריך נר אחרת [א] להשתמש לאורה ואי איכא מדורה לא צריך ואי אדם חשוב הוא אע״ג דאיכא מדורה צריך נר אחרת: מאי חנוכה דתנו רבנן *בכ״ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון [ב] ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו *כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה *)תנן התם גץ היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב *גמל שטעון פשתן והוא עובר ברשות הרבים ונכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני והדליק את הבירה בעל הגמל חייב *הניח חנוני את נרו מבחוץ חנוני חייב רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור *אמר רבינא *(משום דרבה) זאת אומרת *נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה דאי ס״ד למעלה מעשרה לימא ליה היה לך להניח למעלה מגמל ורוכבו ודילמא אי מיטרחא ליה טובא אתי לאימנועי ממצוה: *אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מנייומי משמיה דרבי תנחום

נר

*) ב״ק סב: ב״ב כו:

רש״י

אין זקוק לה. הלכך בחול שרי: ואסור להשתמש לאורה. שיהא ניכר שהוא נר מצוה וליכא למיחש להטייה: ולא קבלה. שלא חשבו לסמוך על דבריו: אי זכאי. אילו הייתי זוכה ללומדה הייתי גורסה כששמעתיה ראשון: גירסא דינקותא. מתקיים יותר משל זקנה: לשיעורה. שיהא בה שמן כשיעור הזה ומיהו אם כבתה אין זקוק לה: רגלא דתרמודאי. שם אומה מלקטי עצים דקים ומתעכבין בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם משחשכה ומבעירים בבתיהם אור וכשצריכין לעצים יוצאים וקונין מהן: נר איש וביתו. נר אחד בכל לילה ואיש וכל בני ביתו סגי להו בנר אחד: והמהדרין. אחר המצות עושין נר אחד בכל לילה לכל אחד ואחד מבני הבית: כנגד ימים הנכנסים. העתידים לבא: ימים היוצאין. שילאו כבר וזה שהוא עומד בו נמנה עם היוצאין: פרי החג. מתמעטים והולכים בקרבנות דפרשת פנחס: מעלין בקדש ואין מורידין. מקרא ילפינן לה במנחות בפרק שתי הלחם (דף צט׳): מבחוץ. משום פרסומי ניסא ולא ברה״ר אלא בחצרו שבתיהן היו פתוחין לחצר: ואם היה דר בעלייה. שאין לו מקום בחצרו להניחה שם: מניחה. מבפנים כנגד חלון הסמוך לרה״ר: הסכנה. שהיה להם לפרסיים חוק ביום אידם שלא יבעירו נר אלא בבית ע״ז שלהם כדאמרינן בגיטין (פ״ב דף יז:): נר אחרת. לעשות היכר לדבר: ואי איכא מדורה. אם לא צריך נר אחרת לפי שמשתמש לאור המדורה ויש היכרא שהנר של מצוה היא: ואי אדם חשוב הוא. שאינו רגיל להשתמש לאור המדורה: צריך נר אחרת. דאי לא לא הוי היכר: מאי חנוכה. על איזה נס קבעוה: בחותמו. בהצנע וחתום בטבעתו והכיר שלא נגעו בו: ה״ג ועשאום ימים טובים בהלל והודאה. לא שאסורין במלאכה שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הנסים בהודאה: גץ. נילוץ אישטינצל״א: פטיש. קורנס גדול של נפחים: בעל גמל חייב. שלא היה לו להגדיל בחבילתו שתכנס לחנות: בנר חנוכה פטור. חנוני שברשות פירסום מצוה הניחה שם: זאת אומרת. הא דקתני בנר חנוכה פטור: פסולה

תוספות

ואין יכול להדליק בשבת וי״ל דא״כ לא הוה צריך ליה למימר בין בחול בין בשבת כיון דחד טעמא הוא אלא ה״ל למימר *אין מדליקין סתם מדקאמר בין בחול בין בשבת ש״מ שעוד יש טעם אחר בשבת שלא להדליק לבד מטעם חול והיינו שמא יטה וא״כ סבר דמותר להשתמש לאורה ומיהו רב דקאמר מדליקין בין בחול בין בשבת לא הוה מצי למימר מדליק סתם דה״א דוקא בחול אבל בשבת אין מדליקין שמא יטה דבשמא לא הייתי אומר שמא אדם יתמיד לאסור להשתמש לאורה וכן הלכתא דנר חנוכה אסור להשתמש לאורה כרב וכר׳ יוחנן ואביי נמי קיבלה ורב יוסף נמי משמע לקמן דס״ל הכי וכבתה אין זקוק לה דכולהו סבירא להו הכי ורב הונא יחיד הוא ולית הלכתא כוותיה:

דאי לא אדליק מדליק. אבל מכאן ואילך עבר הזמן אומר הר״י פורת דיש ליזהר ולהדליק בלילה מיד שלא יאחר יותר מדאי ומ״מ אם איחר ידליק מספק דהא משני שינויי אחרינא ולר״י נראה דעתה אין לחוש מתי ידליק דאנו אין לנו היכרא אלא לבני הבית שהרי מדליקין מבפנים:

והמהדרין מן המהדרין. נראה לר״י דב״ש וב״ה לא קיימי אלא אנר איש וביתו שכן יש יותר הידור דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר שהוא כנגד ימים הנכנסים או היוצאים אבל אם עושה נר לכל אחד אפי׳ יוסיף מכאן ואילך ליכא היכרא שיסברו שכך יש בני אדם בבית:

מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. ומיירי דליכא חצר אלא בית עומד סמוך לרה״ר אבל אם יש חצר לפני הבית מצוה להניח על פתח חצר דאמר לקמן *חצר שיש לה ב׳ פתחים צריכה ב׳ נרות ואמרי׳ נמי נר שיש לה שני פיות עולה לשני בני אדם משמע לשני בתים ואם היו מניחים על פתחי בתיהם היה לזה מימין ולזה משמאל אבל אי מניחים על פתח החצר אתי שפיר:

ובשעת הסכנה. נראה לר״י דהיינו מכי אתו חברי לבבל כדאמר בפ׳ כירה (לקמן דף מה׳ ושם) מהו לטלטל שרגא דחנוכתא מקמי חברי בשבתא וא״ת דעל השלחן נמי יקחו אותו כדאמר בגיטין (דף יז׳) רבה בר בר חנה חלש אתא חברא שקל שרגא מקמייהו וי״ל דאין רגילות כ״כ לחפש בבתים*.

שהיה מונח בחותמו של כ״ג. אם כבר גזרו על הנכרים להיות כזבים *(נדה פ״ד דף לד׳) צ״ל שהיה מונח בחותם בקרקע שלא *הסיטו הכלי:

נר

עין משפט נר מצוה

*אבל ליכא למימר דהאי דקאמר אין מדליקין סתם ה״א דהיינו בשבת ומשום דמותר להשתמש לאורה אבל בחול מדליקין דכבתה אין זקוק לה דה״כ לא ה״ל למימר אין מדליקין בחנוכה אלא בהדיא הל״ל י״ח מותר להשתמש לאורה [תוספות ישנים]

יב א מיי׳ פ״ד מהלכות חנוכה הלכה ו סמג לאוין ב ועשין ה טוש״ע או״ח סימן תרעג סעיף א:

יג ב מיי׳ שם הלכה ה טוש״ע שם סעיף ב:

יד ג מיי׳ שם הלכה ו טוש״ע שם סעיף א:

טו ד מיי׳ שם הלכה ה סמג שם טוש״ע או״ח סימן תרעב סעיף א:

טז ה מיי׳ שם טור שו״ע שם סעיף ב:

יז ו ז מיי׳ שם הלכה א סמג שם טוש״ע או״ח סימן תרעא סעיף ב:

יח ח ט מיי׳ שם הלכה ז ח טור שו״ע שם סעיף ה:

יט י מיי׳ פ״ג מהלכות חנוכה הלכה א ב סמג שם טור שו״ע או״ח סימן תרע סעיף א:

כ כ ל מיי׳ פי״ד מהל׳ נזקי ממון הלכה יג טוש״ע חו״מ סימן תיח סעיף יב:

כא מ טוש״ע או״ח סי׳ תרעא סעיף ז:

רבינו חננאל

אמר רב פתילו׳ ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהם בחנוכה בין בחול בין בשבת מ״ט קסבר כבתה אין זקוק לה ואסו׳ להשתמש לאורה. מיתיבי מצותה משתשקע החמה ועד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה ושנינן לא אי לא אדליק נר של חנוכה עדיין לא יאמר כבר עבר זמנה אלא מדליק עד דכלי ריגלא דתרמודאי אי נמי שיעורא דשמן דנר חנוכה כמה הוא כדי שיהא דולק משקיעת החמה עד שתכלה רגלא דתרמודאי: ת״ר מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב״ה אומרים יום ראשון מדליק אחד מיכן והולך מוסיף והולך. פי׳ המהדרין מהדרי מצות כדאמרינן (ב״ק ט ב) להדור מצוה עד שליש במצוה. ת״ר נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעליה מניחה בחלון הסמוך לרה״ר ובשעת הסכנה מניחו על השולחן ודי אמר רבא וצריך נר (אחד) [אחר] לתשמישו [ואי איכא מדורה לא צריך] ואי אדם חשוב הוא אף על גב דאיכא ליה מדורה צריך נר (אחד) [אחר] לתשמישו ואסיק׳

מסורת הש״ס

[מס׳ סופרים פ״כ הלכה ד ועי׳ תוספות זבחים נו. ד״ה מנין ותוספות מנחות כ: ד״ה נפסל]

[ברכות כח. יומא יב: עג. מגילה ט: כח: הוריות יב: מנחו׳ לט: צט.]

[מס׳ סופרים פ״כ הלכה ה]

ב״ק כב. סב:

[נ״ל משמיה דרבא]

[ב״ק סב:]

הגהות הגר״א

[א] גמרא (להשתמש לאורה) תא״מ: [ב] שם (ודלא להתענות בהון) תא״מ:

גליון הש״ס

גמ׳ כל השמנים שבהיכל. עי׳ ברמב״ם פ״ה מהלכות בית הבחירה הלכה ח ועיין בתשובת בתי כהונה ח״א בבית ועד סימן א׳: תוס׳ ד״ה שהיה מונח וכו׳ שלא הסיטו. עיין לקמן דף פד ע״ב תוספות ד״ה שעסורים בזב׳

נר ªשל חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי : ואמר *רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום מאי דכתיב °והבור רק אין בו מים ממשמע שנא' והבור רק איני יודע שאין בו מים אלא מה ת"ל אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו : אמר רבה ᵇנר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח והיכא מנח ליה רב אחא בריה דרבא אמר מימין רב *שמואל מדפתי אמר משמאל והילכתא ᶜמשמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין: אמר רב יהודה אמר רב אסי (אמר *רב) ᵈאסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי וכי נר קדושה יש בה מתקיף לה רב יוסף וכי דם קדושה יש בו *דתניא °ושפך וכסה במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהו מצות בזויות עליו ה"נ שלא יהו מצות בזויות עליו : בעו מיניה מרבי יהושע בן לוי מהו להסתפק מנויי סוכה כל שבעה א"ל הרי אמרו אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה אמר רב יוסף *מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא סוכה תניא חנוכה לא תניא *דתניא ᵉסככה כהלכתה ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים אפרסקין שקדים ורמונים ופרכילי ענבים ועטרות של שבלים יינות (של) שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו אלא אמר רב יוסף ᶠאבוהון דכולהו דם : *איתמר רב אמר אין מדליקין מנר לנר ושמואל אמר ᵍמדליקין רב אמר אין מתירין ציצית מבגד לבגד ושמואל אמר ʰמתירין מבגד לבגד רב אמר אין הלכה כרבי שמעון בגרירה ושמואל אמר ᵗהלכה כרבי שמעון בגרירה *°אמר אביי כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל מדליקין מנר לנר ומתירין מבגד לבגד והלכה כרבי שמעון בגרירה *דתניא רבי שמעון אומר ʸגורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב אדא בר אהבה ויתיב וקאמר טעמא דרב משום ביזוי מצוה אמר להו לא תציתו ליה טעמיה דרב משום דקא מכחיש מצוה מאי בינייהו איכא בינייהו דקא מדליק משרגא לשרגא מ"ד משום ביזוי מצוה משרגא לשרגא מדליק מ"ד משום אכחושי מצוה משרגא לשרגא נמי אסור מתיב רב אויא[א] *סלע של מעשר

רש"י

פסולה· דלא שלטא בה עינא למעלה מכ' אמה וליכא פרסומי ניסא : כסוכה וכמבוי · דתנן בהו בהדיא בעירובין ומסכת סוכה דפסילי : מצוה להניחה · בחצר או ברה"ר בטפח הסמוך לפתח שאם ירחיקנו להלן מן הפתח אינו ניכר שבעה"ב הניחו שם: מימין · בכניסתו לביתו לימין : מזוזה · קי"ל דבימין דכתיב ביתך דרך ביאתך וכי עקר איניש כרעיה דימינא עקר ברישא*: להרצות· למנות: במה ששפך · בידו ששפך בה ולא ברגלו : נויי סוכה· פירות שתולין בה לנוי : מריה דאברהם · לשון תמיה הוא: תלי · סוכה דתניא בברייתא בהדיא כדמפרש ואזיל : בדלא תניא · בנר חנוכה דמימרא דרב אסי הוא ואינו ברייתא : ועטרה בקרמים · פארה ביריעות של צבעים שקורין אובריי"ן : התנה עליהן · במס' ביצה (דף ל:) אוקימנא באומר איני בודל מהן כל בין השמשות של קידוש יו"ט ראשון דלא חל עלייהו קדושה כלל אבל תנאי אחר אינו מועיל: אבוהון דכולהו · שילמדו כולן ממנו : דם · כיסוי הדם דנפקא לן מקרא ושפך וכסה ומפרש בה טעמא שלא יהיו מצות בזויות עליו . מנר לנר · דחנוכה כדמפרש טעמא לקמיה : מתירין · להטיל ציצית מטלית ישן לטלית חדש ובמנחות מפרש טעמא דמאן דאסר: הלכ' כר"ש· דאמר דבר שאין מתכוין מותר ואע"ג דקעביד חריץ והוי תולדה דחורש או בונה ומשום דהילכתא *כרב באיסורי בכוליה הש"ס בר מהני תלת נקטינהו גבי הדדי : כל מילי דמר · רבה בר נחמני : לעשות חריץ גרסינן: טעמא דרב · מנר לנר משום ביזוי מצוה שמדליק קיסם שאינה מן המצוה מנר של מצוה וממנו מדליק האחר : אכחושי · דמיחזי כמאן דשקיל נהורא ומואב קצת מלחלוחית שמנו : מברגא לשרגא · מביא נר אצל נר ושתיהן של מצוה ולא בקיסם :

תוספות

נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי . וא"ת הוה ליה למימר ימעט כמו גבי מבוי דאמר התם מבוי דרבנן תני תקנתא והיכא למימר דנקט פסולה משום דבעי למימר כסוכה שהיא מן התורה אי נמי לא רצה להאריך יכבנה וימעטנה ויחזור וידליקנ' דלמטה ולהניחה כמו שהיא דולקת אי אפשר כדמוכח לקמן* : אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון . והא דשרי אתרוג ביו"ט האחרון טפי מסוכה מפרש בפרק לולב וערבה (סוכה מו:) משום דסוכה בספק שביעי ספק שמיני יתובי יתבינן ואי מתרמי ליה סעודה בין השמשות אכיל ליה התם והואיל ואיתקצי בין השמשות איתקצי כוליה יומא של ספק ח' וט' אבל אתרוג אינו ניטל בספק ז' וח' *ולא איתסר בספק שמיני (א) אלא משום דאיתקצי בין השמשות של ז' ואע"פ דבין השמשות של ח' נמי אסור משום שהוא ספק יום הואיל ולא אסור אלא משום ספק יום וספק לילה לא איתקצי בכך כולי יומא מידי דהוה אביצה שנולדה בזה דמותרת בזה אע"פ דבין השמשות אסור משום ספק יום וספק לילה : סוכה תניא · משמע דטעמא דנויי סוכה משום ביזוי מצוה וקשה לר"י בפרק ב' דה (לקמן דף מה: ושם) משמע דטעמא משום מיגו דאיתקצי למצותה ותירץ דצריכי לתרווייהו דמשום דאיתקצי למצותה לא הוה אסרינן בחולו של מועד דלא שייך מוקצה אלא (בכפל) בשבת וביו"ט ומשום ביזוי מצוה לא הוה אסרינן להו היכא דנפלו אבל השתא דאמרי' דאיתקצי וביזוי מצוה אסרינן אפילו נפלו ואפי' בחוה"מ *וקשה לר"י כיון דנויי סוכה אסורין משום ביזוי א"כ מאי פריך בביצה בפ' המביא (דף ל: ושם) מנויי סוכה אעצי סוכה דקאמר וסוכת החג לא מהני בה תנאה והתני' סככה כהלכתה כו' ומאי קושיא דילמא עצי סוכה לא מהני ביה תנאה דמקרא נפקא כדדריש התם מניין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה ת"ל חג הסוכות ז' ימים וגו' ודרשה גמורה היא כדמוכח בפ"ק דסוכה (דף ט· ושם) דב"ש פסלי מהאי קרא סוכה ישנה וב"ה מכשירין דההוא מיבעי ליה לעצי סוכה שאסורין כל שבעה אבל נויי סוכה דלא אסירי אלא משום ביזוי מהני בהו תנאה ועוד בפרק כירה (לקמן דף מה·) משמע בהדיא *דעצי סוכה לא אסור אלא משום דאיתקצאי למצותה *והשיב ר"ת דבין נויי סוכה ובין עצי סוכה היתרים על הכשר סוכה לא אסירי אלא משום ביזוי או משום הואיל והוקצה למצותו ולא אסירי מקרא אלא דווקא כדי הכשר סוכה והמקשה דפריך בביצה (דף ל:) מנויי סוכה אעצי סוכה לא ידע שיש חילוק בין יותר מכדי הכשר סוכה לכדי הכשר סוכה ומשני באומר איני בודל מהם כל בה"ש דלא חיילא קדושה על נויי סוכה וכן על עצים היתרין על הכשר סוכה מהני בה תנאה אבל עצי סוכה כדי הכשר חיילא קדושה עלייהו על כרחו דבר תורה כל שבעה ולא מהני תנאה והא דקאמר התם ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו ופריך למימרא דמהני בה תנאה כו' ומשני סיפא אתאן לסוכה דעלמא ובתר הכי פריך וסוכת החג לא מהני בה תנאה והתניא סככה כו' לא בעי לשנויי הכל לפי תנאו על יתרות מכדי הכשר סוכה דהכל לפי תנאו משמע בכל הסוכה : אבוהון דכולהו דם · הא דלא קאמר אבוהון דכולהו עצי סוכה דנפקי מקרא כדאמר בריש המביא בביצה (דף ל: ושם) אומר ר"י משום דמעצי סוכה לא הוה ילפינן דשאני סוכה דבמסתפק מהן איכא ביטול מצוה אבל בנויי סוכה ובהרצאת מעות לאור נר חנוכה ליכא ביטול מצוה : רב אמר אין מתירין מבגד לבגד · לא מבעיא אי חובת טלית הוא דאסור אלא אפילו חובת גברא הוא נמי אסור כדאשכחן במזוזה דנעגש אותו שנטלה בבבא מציעא בסוף פרק השואל (דף קב·) אף על גב דחובת הדר היא ושמואל אמר מתירין אע"ג דשמואל גופי' סבר *דחובת טלית היא אפ"ה מתירין כיון שעושהו לצורך בגד אחר וגבי מזוזה שנענש שמא לא היה בדעתו להניח בבית אחר א"נ מזוזה שאני שעשויה להציל מן המזיקין ואע"ג דלכ"ע אין מתירין אלא להניח בבגד אחר אין קשה מה שנהגו להתיר ציצית מטליתות של מתים דדווקא בטלית של חי שהוא בר חיובא אין מתירין : כל מילי דמר עביד כרב · קושיא דפ"ק דכתובות (ד' ו) שם כתובה : וכי

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' ז סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעא סעיף ו :

כג ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז :

[ועי' תוס' עירובין ג. ד"ה סוכה ותוס' סוכה ב. ד"ה דאורייתא]

כד ד מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע א"ת סי' תרעג סעיף א :

כה ה מיי' פ"ו מהל' סוכה הל' טז סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרלח סעיף ב :

כו ו טוש"ע א"ח סימן תרעז סעיף ד :

ר"ל לא איתסר בה"ש של ח' וט' אלא משום דאתקצי בה"ש של ז' וח' ורש"ל גורס ולא איתסר בשמיני משום דאתקצי כו' דבה"ש של ז' נמי אסור :

כז ז מיי' פ"ד מהלכות חנוכה הלכ' ט סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעד סעיף א :

כח ח מיי' פ"א מהל' ציצית הל' יג סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' טו סעיף א :

כט ט מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' של"ז סעיף א :

אי נמי טעמא דהוקצה למצותו כ"מ דאסירי אפי' ביו"ט האחרון משום דאתקצי בה"ש דלטעמא דביזוי ליכא א"כ הכל אחד אתקצי למצותו משום ביזוי מצוה [ח"י]

*אולי צ"ל דסיי

פי' ר"ת נראה דחוק דלא ה"ל למימר באומר איני בודל כו' אלא בהדיא התם בהכשר סוכה ומיהו נראה דאצטריך לשנויי באומר איני בודל דתנאי אחר לא מהני בהו משום ביזוי מצוה אבל כשהוא אומר איני בודל לא חייל עלייהו קדושה כלל וליכא ביזוי [ח"י]

מסורת הש"ס

[יומא יא:]

[בהלכות פי' ויצא סי' כו איתא ירמי']

[בהרא"ש ליתי' וכן משמע מלשון רש"י ד"ה תלי]

חולין פז·

[עירובין עה:] כתובות כ· ב"ב קלד:

לקמן מה· ביצה ל: סוכה י· ותוספ' סוכה פ"א

מנחות מא:

לקמן מי פסחים קא·

לקמן כט: מו· [פסחים קא·] ביצה כג: [מנחות מא:] [תוספתא ביצה פ"ב]

[תוספתא דמעשר שני פ"א]

[מנחות מא·]

תורה אור: רא"ה לג (והבור רק אין בו מים) · ויקרא יז (ושפך וכסה)

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אסור וכו' ולא איתסר בספק שביעי ושמיני אלא וכו' של ז' ואע"ג דבין השמשות של ח' וט' נמי אסור:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (סלע של) תא"מ :

רבינו חננאל

נר חנוכה למעלה מעשרים אמה פסולה כמבוי וכסוכה ומצוה להניחה מבחוץ בתוך י' טפחים בטפח הסמוך לפתח בצד שמאל כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל דרך ביאתו לביתו · ואסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה שלא יהא מצות בזויות עליו כמו הדם דאמר רחמנא ושפך וכסה שלא יכסנו ברגל וכו' וכן סככה כהלכתה כו' אמר רב יוסף אבוהון דכולהו דם פי' כל המצות מן הדם לומדות שלא יהא מצות בזויות עליו : תניא בכ"ה בכסליו חנוכה תמניא יומי דלא למספד שכשנכנסו עכו"ם להיכל טימאו כל שמן שבמקדש וכשגברו כו' : אתמר רב אמר אין מתירין ציצית מבגד לבגד כלומר מזו הטלית ומטילין לטלית אחרת וכו' · אין מדליקין מנר של חנוכה נר אחר ואין הלכה כרבי שמעון בגרירה · רבה בר נחמני לעולם היה עושה כרב בר מהני תלתי דעביד כשמואל דהוה שרי להתיר ציצית מבגד לבגד ולהדליק מנר של חנוכה נר אחר של חנוכה והלכתא כר"ש דאמר גורר אדם

גליון הש"ס

גמרא אמר אביי כל מילי דמר · עיין לקמן דף מו ע"א תוספות ד"ה דנפטא ובעירובין דף לג ע"ב תוספות ד"ה לא תימא :

עין משפט נר מצוה

לא א ב מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הלכ' יט :

לא ג מיי' פ"ג מהל' תמידין הלכה יד :

[בילקוט סוף פקודי ליתא]

לב ד ה מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' ט סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעה סעיף א :

[במנחות פו: אית' רבא וכ"א בילקוט פרשת תצוה רמז שעח]

[ועי' תוס' מנחות פו: ד"ה ממנה וכו']

מסורת הש"ס

מנחות פו:

[דף נח:]

תמיד לג: פ"ו מ"א

תורה אור

ויקרא כד

מעשר שני אין שוקלין כנגדו דנרי זהב ואפילו לחלל עליו מעשר שני אחר אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר אבל בקינסא אסר שמואל הא לא תהוי תיובתא אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי הא תהוי תיובתא אמר רבה גזירה שמא לא יכוין משקלותיו וקא מפיק להו לחולין מתיב רב ששת °מחוץ לפרוכת העדות יערוך *וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל מאי עדות אמר *רב זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה *וממנה היה מדליק °ובה היה מסיים והא הכא כיון דקביעי נרות לא סגיא דלא משקיל ואדלוקי קשיא בין למ"ד משום בזויי מצוה ובין למ"ד משום אכחושי מצוה תרגמא ר"פ בפתילות ארוכות סוף סוף למ"ד משום אכחושי מצוה קשיא מאי הוי עלה א"ר הונא בריה דרב יהושע חזינא אי הדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר ואי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר דאיבעיא להו הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה ת"ש דאמר רבא היה תפוש נר חנוכה ועומד לא עשה ולא כלום שמע מינה הנחה עושה מצוה התם הרואה אומר לצורכו הוא דנקיט לה ת"ש דאמר רבא הדליקה בפנים והוציאה לא עשה כלום אא"ב הדלקה עושה מצוה הדלקה במקומו בעינן משום הכי לא עשה כלום אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה אמאי לא עשה ולא כלום התם נמי הרואה הוא אומר לצורכו הוא דאדלקה תא שמע דאמר רבי יהושע בן לוי

עששית

רש"י

מעשר שני· דינרין שחילל עליהם מעשר שני אין שוקלין כנגדן דינרין של חולין לראות שיהיו שלימים : אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר · ממש ולא בקיסם ובהא הוא דשרי שמואל דלא חייש לאכחושי אבל בקינסא דביזוי הוא מודה הא לאו הויא תיובתיה דהנך דינרים דחולין לא גופייהו מצוה ואע"ג דלמצוה קבעי להו לקינסא דמיא אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי שמואל הואיל וצורך מצוה הוא הא הויא תיובתיה דאסר לשקול ואע"ג דצורך מצוה : לא יכוין משקלותיו · שמא לא ימצאם טובים או ימצאם יתירים ויחוס עליהן ולא יחלל המעשר עליהן ונמצא שביזה המעשר שלא לצורך : ומפיק להו לחולין · כלומר יניחם בחוליהן כמו שהן: נר מערבי · למ"ד במנחות *מזרח ומערב מונחין סדר הקנים קרי מערבי נר שני שבצד החיצון שהוא במזרח ולמ"ד לצפון ודרום מונחים אמצעי קרי מערבי על שם שהיה פיו כנגד מערב וכל שאר הנרות כלפי האמצעית דכתיב אל מול פני המנורה דהיינו אמצעי יאירו וגו' של צפון היו פונות לדרום ושבדרום פונות לצפון · נרות לוצ"ש של זהב שנותנין לתוכן שמן ופתילה : כמדת חברותיה · חצי לוג שיערו בה ללילי תקופת טבת הגדולים ואם ידלק ביום (ובלילה) בלילות הקצרים ידלק אבל פחות לא שלא יכבה בטבת בלילה והתורה אמרה מערב עד בקר : וממנה היה מדליק · הנרות בין הערבים : ובה היה מסיים · הטבת הנרות שדלק כל היום ואינו מטיבו עד הערב ומשנה זו בת"כ שנויה וסבירא ליה דמזרח ומערב מונחין והכי תניא לעיל מיניה להעלות נר תמיד שתהא נר מערבי תמיד שממנו יהא מתחיל ובו יהא מסיים ומדלא כתיב להעלות נרות ש"מ הוקבע נר אחד להתחיל בו בכל יום וזהו נר מערבי השני של מזרח והכי תנן (תמיד לג:) נכנס ומצא נרות מזרחים דולקות מדשן המזרחי ומניח את המערבי דולק שממנו מדליק את המנורה בין הערבים מאלו שכבה כגון משמת שמעון הצדיק מדליקו ממזבח העולה ונראה בעיני דאמור רבנן קביעותא בנר שני משום דאין מעבירין על המצות וכי עייל בהיכל בקמא פגע ברישא וביה לא מצי לאתחולי דכתיב יערוך אותו לפני ה' צריך שיהא אחד חוצה לו דאי לא לא קרינן ביה לפני ה' והכי אמרינן במנחות (דף נח:) דכתיב בנר מערבי לפני ה' מכלל דכולהו לאו לפני ה' כו' ובה היה מסיים ההטבה לפי שהשאר היה מטיב שחרית וזו מטיב בין הערבים ואוחז הישנה בידו או מניחה בכלי עד(א) שנותן שמןופתילה ומדליקה ומדליק ממנה את השאר והא דאמרינן בסדר יומא (דף לג:) הטבת ה' נרות קודם להטבת ב' נרות משמע כולהו הוה מטיב שחרית ויליף לה מקראי הייתו בשלא היו' הנס מתקיים והי' מואלו שכבה דלא סמך קרא אניסא וכל זמן שהיו ישראל חביבין היה דולק כל היום והיינו עדותה : והא הכא כיון דקביעי נרות · במנורה ולא היה יכול לנתק נר מערבי מן המנורה להדליק בו האחרים על כרחיך הא דקתני ממנה הי' מדליק לא סגי דלאו משקל קינסא: ואדלוקי· לקינסא מנר מערבי ובההיא קינסא מדליק את השאר : בפתילות ארוכות · כל הפתילות יוצאות חוץ לנרותיהם עד שמגיעות זו לזו ומדליק ממנה הסמוכה לה והשאר זו מזו : סוף סוף למ"ד כו' · דהא לדידיה משרגא לשרגא אסור : אי הדלקה עושה מצוה · אי המצוה של חנוכה תלויה בהדלקה מדליקין כדאמרן במנורה: ואי הנחה עושה מצוה · ועיקר מצותה תליא בהנחה: אין מדליקין מנר לנר · דהדלקה לאו מצוה היא כולי האי : דאיבעיא להו גרסי' · כלומר הא) מילתא כבר איבעיא לן ומפשטא דהיא בעיא מיפשטא לן הך : היה תפוש נר חנוכה · בידו משהדליקה עד שכבתה : ועומד · לאו דוקא זלא כן לשון הש"ס : לצרכו · להשתמש וליכא היכר ניסא : בפנים · בבית : והוציאה לחוץ . כדאמר לעיל דצריך להניחה על פתח ביתו מבחוץ : אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה משום הכי לא עשה ולא כלום · דכיון דזו היא מצותה צריך שתיעשה במקום חובה :

תוספות

ובי לאורה הוא צריך והלא כל אותם מ' שנה כו' · תימה אמאי נקט מ' שנה לעולם כל העולם כולו לאורו של מקום הולכין וי"מ וכי אהרן כשהיה נכנס לפנים לאורה היה צריך והלא מ' שנה היה מאיר להם עמ"ד ענן בכל המקומות כדאמרינן בברייתא דמלאכת המשכן היה מסתכל בטפיח *(ורואה בו) ויודע מה בתוכו בחבית ויודע מה בתוכה וכן משמע בת"כ דאכהנים קאי דגרס התם וכי צריכים לנר והלא כל אותן מ' שנה לא הוצרכו לנר שנא' כי ענן ה' על המשכן וגו' ומיהו בשלהי כל קרבנות (מנחות ד' פו: ושם) משמע דאשכינה קאי דמייתי לה גבי הא דא"ר אליעזר לא לאכילה אני צריך ולא לאורה אני צריך וקאמר נמי התם לפרוכת העדות עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל וא"ת לאורה אני צריך והלא כל אותן ארבעים שנה : ובה היה מסיים · פירש בקונטרס ובה היה מסיים ההטבה שהשאר היה מטיב שחרית וזה היה מטיב בין הערבים ואוחז הישנה בידו או מניחה בכלי עד שנותן לתוך מערבית שמן ופתילה ומדליקה ומדליק השאר ממנה וקשה לריב"א שאם (ב) אפשר להדליק מן הישנה א"כ גם השאר ידליק ממנה ומאי פריך לרב כיון דהוציא הפתילה הישנה מן הנר תו ליכא לא משום בזיון מצוה ולא משום אכחושי מצוה אלא ודאי א"א לעשות כן וכשבא להטיב היה מטיב כל מה שבנר והפתילה היתה כבה מאליה אלא בעוד שהפתילה ישנה בנר מערבי דולקת היה מדליק ממנה השאר והיה מטיבה ונותן בה שמן ופתילה חדשה ומדליקה מן השאר ובה היה מסיים היינו ההדלקה* : והא הכא כיון דקביעי נרות כו' · כמ"ד בפרק ב' מדות (מנחות ד' פח:) דנר של פרקים היה דמשמע התם דמחובר הוה והיה של פרקים כדי שיוכל להטיבו יפה ואיכא מ"ד התם דלא הוה קבוע אלא היה מסלקו לגמרי בשעת הטבה ואחר כך מניחו : מאי הוי עלה · תימה מאי קמיבעיא ליה ומאי קאמר נמי חזינן אי הדלקה כו' הא לכאורה משמע דהלכה כשמואל דהא רבה עבד כוותיה וא"כ קינסא נמי שרי דהא ע"כ בקינסא פליגי ובביזוי מצוה דהא מאן דמפרש טעמא דרב משום אכחושי מצוה איתותב וצ"ל דאינו תופס דברי רבה עיקר ומבעיא ליה אי הנחה עושה מצוה ואסור לרב מנר לנר משום ביזוי מצוה כמו בקינסא או הדלקה עושה מצוה ושרי כמו במנורה דלא חיישינן לאכחושי מצוה ומסיק דהדלקה עושה מצוה ושרי א"כ מצאתי בשם ריב"ס דמיבעיא ליה אליבא דשמואל דהילכתא כוותיה אי שרי בקינסא אי לאו ומיבעיא ליה אי קי"ל כמו שאמר למעלה דלמ"ד משום בזויי מצוה שרי להדליק מנר לנר לרב ואם כן בקינסא פליגי ושרי שמואל בקינסא או דילמא לא קי"ל הכי ומנר לנר נמי איכא ביזוי מצוה ואסר רב (פי') דהנחה עושה מצוה ולא דמי למנורה ודוקא מנר לנר שרי שמואל אבל בקינסא אפילו שמואל מודה דאסור ומסיק חזינן דאיבעיא לן ואפשיט דהדלקה עושה מצוה ומדליק לרב מנר לנר כמו במנורה ולשמואל אפילו בקינסא שרי : דאיבעיא להו הדלקה עושה מצוה כו' · ונפקא מינה אם הדליקה חש"ו או הניחה :

מכבה

רבינו חננאל

אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ ואסיקנ' דטעמא דרב משום בזוי מצוה וכיון דנר של מצוה הוא [דמדליק מנר של] מצוה ליכא בזיון מצוה והדלקה היא המצוה ולא הנחת הנר בטפח הסמוך לפתח הלכך מותר להדליק נר של חנוכה מנר של חנוכה שנמצא מדליק מצוה ממצוה שהדלקת נר השני היא מצותו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ובה היה מסיים וכו' מניחה בכלי עד שנותן לתוך מערבית שמן ופתילה וכו' (ב) תוס' ד"ה ובה היה וכו' וקשה לריב"א שאם היה אפשר להדליק בישנה א"כ :

גליון הש"ס

גמרא ובה היה מסיים · עיין חגיגה ד' כו ע"ב תוס' ד"ה מנורה :

עששית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו למוצ"ש מכבה ומדליקה אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה שפיר אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה האי מכבה ומדליקה מכבה ומגביהה ומניחה ומדליקה מיבעי ליה ועוד מדקא מברכינן אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה ש"מ הדלקה עושה מצוה ש"מ והשתא דאמרינן הדלקה עושה מצוה הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום אשה ודאי מדליקה דא"ר יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה *שאף הן היו באותו הנס: אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה א"ר זירא מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא בתר דנסיבי איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדליקי עלי בגו ביתאי: א"ר יהושע בן לוי כל השמנים כולן יפין לנר ושמן זית מן המובחר אמר אביי מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי אמר האי משך נהורי טפי כיון דשמע לה להא דרבי יהושע בן לוי מהדר אמשחא דזיתא אמר האי צליל נהוריה טפי ואריב"ל כל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר איבעיא להו לגבל או לעשן ת"ש דתני רב שמואל בר זוטרא כל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר בין לגבל בין לעשן רב שמואל בר זוטרא מתני הכי כל העשנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר אמר רב הונא כל השרפין יפין לדיו ושרף קטף יפה מכולם: *א"ר חייא בר אשי אמר רב המדליק נר של חנוכה צריך לברך ורב ירמיה אמר הרואה נר של חנוכה צריך לברך אמר רב יהודה *יום ראשון הרואה מברך ב' ומדליק מברך ג' מכאן ואילך מדליק מברך שתים ורואה מברך אחת מאי ממעט ממעט זמן ונימעוט נס נס כל יומי איתיה מאי מברך מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה* והיכן צונו רב אויא אמר °מלא תסור רב *נחמיה אמר °שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך מתיב רב עמרם *הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו *ומברכין עליו ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום ובין השמשות ואי אמרת כל מדרבנן בעי ברכה הכא כי קאי ערום היכי מברך והא בעינן *°והיה מחניך קדוש וליכא אמר אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה והא יו"ט שני דספק דבריהם הוא ובעי ברכה התם כי היכי דלא לזילזולי בה *רבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן: אמר רב הונא חצר שיש לה ב' פתחים צריכה שתי נרות (*ואמר) רבא לא אמרן אלא משתי רוחות אבל מרוח אחת לא צריך מ"ט אילימא משום חשדא חשדא דמאן אילימא חשדא דעלמא אפילו ברוח אחת נמי ליבעי אי חשדא דבני מתא אפי' משני רוחות נמי לא ליבעי לעולם משום חשדא דבני מתא וזימנין דמחלפי בהאי ולא חלפי בהאי ואמרי כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק בהך פיתחא נמי לא אדליק ומנא תימרא דחיישינן לחשד *דתניא אמר רבי שמעון בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פיאה בסוף שדהו מפני גזל עניים ומפני ביטול עניים ומפני החשד ומשום °בל תכלה מפני גזל עניים שלא יראה בעל הבית שעה פנויה ויאמר לקרובו עני הרי זו פאה ומפני

תורה אור: דברים יז · דברים לב · דברים כג · ויקרא יט

דמאי פ"א מ"ד

רש"י

עששית · כלי גדול של זכוכית בלעז לנטרנ"א: דולקת · שהדליקה למצות חנוכה בע"ש: ומדליקה · למצות הלילה: היו באותו הנס · שגזרו יוונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר תחלה ועל יד אשה נעשה הנס: אכסנאי · אורח: בתר דנסיבי · ופעמים שהייתי אכסנאי ללמוד תורה: עלי · בשבילי: בגו ביתאי · בביתי: משך נהוריה · אינו ממהר לכלות כשמן זית: צליל נהוריה · צלול ומאיר: לגבל · מצאתי בתשוב' הגאוני' שמעשנין כלי זכוכית בעשן שמן זית עד שמשחיר וגורר השחרורי' ונותן בו שמן קימעא ומגבל בו ומייבשו בחמה וממחה אותו לתוך הדיו: לעשן · נמי כדפרישית: שרף · גומא: קטף · פרוני"ל של יער כמו שאנו עושים משל שרף: הרואה · העובר בשוק ורואה באחד החצרות דולק ומצאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה שאמר משם רבינו יעקב דלא הוזקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין או ליושב בספינה: הרואה מברך שתים · שעשה נסים ושהחיינו שאין עליו לברך להדליק דהא לא אדליק איהו: מאי ממעט · המדליק בשאר ימים איזו מן השלש ממעט: כל יומי איתיה · שהרי כל שמנה הדליקו מן הפך אבל זמן משהגיעו להתחלת זמן הגיעו: היכן צונו · הא לאו דאורייתא היא אלא מדבריהם: מלא תסור · מן הדבר אשר יגידו לך וגו': מערבין בו · עירובי חצרות ותחומין: משתתפין בו · במבוי דאי בעי מפקר לנכסיה והוה עני וחזי ליה כדתנן מאכילין את העניים דמאי הלכך חשוב דידיה: ומברכין עליו · המוציא: ומזמנין עליו · ברכת הזימון: ומפרישין אותו · אדם שהוא ערום כלומר דלא צריך לברוכי עליה בהפרשתו: והיה מחניך קדוש · ולא יראה בך ערות דבר אפילו דבור דהזכרת השם לא יראה בך ערות דבר: ודאי דדבריהם · כגון נר חנוכה: ספק דדבריהם · כגון דמאי שהפרשתו אינה אלא מספק: ובעי ברכה · קדוש היום: רבא אמר · ספק דדבריהם בעי ברכה ודמאי אפילו ספק לא הוי אלא חומרא בעלמא דרוב עמי הארץ מעשרין: חצר שיש לה ב' פתחים · שיש לבית ב' פתחים פתוחים לחצר צריכ' שתי נרות נר לכל פתח כדמפ' טעמא משום חשדא שהרואה יהא סבור שהבית חלוק והרי הוא של שני בני אדם ויאמרו האחד אינו מקיים מצות נר: מב' רוחות · אחד בצפון ואחד במזרח: חשדא דעלמא · בני עיר אחרת העוברין משם בשוק: אפי' מרוח אחת נמי · סבורין הן שהבית חלוק מתוכו: ואי חשדא דבני מתא · שיודעים שאין חלוק: לסוף שדהו · בגמר קצירו כדכתי' לא תכלה משמע בשעת כילוי ולא שיקצה אותה קודם לכן: מפני בטול עניים · וכולהו מפרש להו: שעה פנויה · שאין עניים אצלו ויאמר לקרובו עני מהר וטול כאן עד שלא יבאו אחרים אבל עכשיו שמניחה בגמר קציר השד' העניים רואין ובאין:

תוספות

מכבה ומגביהה ומניחה וחוזר ומדליק מיבעי ליה · וא"ת אמאי מכבה וחוזר ומדליק בהגבהה סגי כיון דהנחה עושה מצוה דאטו מי גרע דלוקה ועומדת מהדליקה חש"ו וי"ל דמיירי שהדליקה מתחלתה לצורך שבת ולכך גרע מהדליקה חש"ו דהתם שמדליקה בעשה ניכר הדבר שהוא מדליקה לשם חנוכה · ריב"א:

שמע מינה הדלקה עושה מצוה · וא"כ מותר להדליק מנר לנר ומכל מקום כיון שנהגו העולם להחמיר אין לשנות המנהג:

מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי · נראה דאנר חנוכה קאי ומשום טעמא דמסיק דנפיש נהוריה טפי אבל לנר שבת פשיטא דשמן זית מצוה מן המובחר לפי שנמשך אחר הפתילה טפי מכולהו כדמוכח במתניתין דכולהו מודו ביה דמדליקין:

כל השרפים יפים לדיו · פירש בקונטרס שרף גומא ואין נראה לר"ת דהא דיו אין זה גומא כדאמרינן בפ"ב דגיטין (דף יט. ושם) בכל כותבין בדיו בסם ובסקרא ובקומוס ומפרש בגמרא קומוס גומא ודיו נמי אין זה מי עפצים שרגילין להניח בהן גומא דהא בברייתא קתני התם כתבו במי טריא ועפצא דהיינו עפצים כשר משמע דלאו היינו דיו דקתני במתניתין ועוד דכשר משמע דיעבד ובדיו היא עיקר הכתיבה ועוד דבפרק כל היד (נדה דף כ. ושם) אמרינן פלי קורטא דדיותא ובדיק דהיינו דיו שלנו שהוא קשה ולא של עפצים ואין דרך להניח גומא לתוך דיו שלנו אלא שרף [דהכא] היינו לחלוחית של אילן כמו שאנו עושין דיו שלנו וכן יש בנדה בפ"ק (דף יט:) גבי בתולה זו שירפה מצוי וזו אין שירפה מצוי וכן בפ' כל שעה (פסחים לט. ושם) ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין דע"כ ההוא שרף היינו לחלוחית ועל כן היה פוסל ר"ת ס"ת שאין כותבין בדיו שלנו דשאר לא מיקרי דיו כדפי' ואמרי' בפ' הבונה (לקמן קד:) כתבו שלא בדיו הרי אלו יגנזו ומוקמי' לה בהקומץ רבה (מנחות דף לד*) בס"ת:

הדר

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' ט סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעה סעיף א:

לד ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

לה ה ו ז מיי' פ"ד שם הל' יא סמג שם טוש"ע א"ח סימן רסג סעיף ז וסימן תרעז סעיף א:

לו ח מיי' פ"ה מהל' שבת הל' יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ו וסימן תרעג סעיף א:

לז ט מיי' פ"א מהל' תפילין הלכ' ד סמג עשין כה טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ג:

לח י מיי' פ"ג מהל' חנוכה הל' ד סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעו סעי' א ב ג:

לט כ מיי' פי"א מהל' ברכות הל' ג סמג עשין כז:

מ ל מיי' פ"ג מהלכות חנוכה הל' ה וע"ש במ"מ:

מא מ נ מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' י סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעא סעיף א:

מב ס מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים הלכה יב:

[נ"ל בא"י אמ"ה שעשה נסים וכו' ושהחיינו וכו' וכ"א בכרי"ף והרא"ש]

[לפי פרש"י ד"ה והיה מחניך כו' סמיך הש"ס אסיפא דקרא כמ"ש תוס' כתובות כסי' סד"ה אלו וכן כתבו בשאר דוכתא ועי' ב"מ קיד: מנין לערום שלא יתרום דכתי' ולא יראה בך ערות דבר ע"ש פרש"י]

מסורת הש"ס

[פסחים קח: מגילה ד· ערכין ג·]

גליון הש"ס

גמ' איבעיא להו לגבל· עי' לעיל דף יח ע"א תוס' ד"ה אבל דיו:

סוכה מו·

[מס' סופרים פ"כ הלכה ו]

[בשאלתות סי' כו איתא רב נחמן בר יצחק]

*ומברכין כיים ברהמ"ז בג' ומזמנין ביי' דאילו ברכת המוציא פשיטא דמברכין דאסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה [ת"י]

לעיל יג· כתובות כד· כו: גיטין סא· [ביצה לה: מנחות לא·]

תוספתי' דפאה פ"א ת"כ פ' קדושים

רבינו חננאל

ובעי' (להדליק) [שידליק] מי שהי' חייב ובר מצות והנשים מדליקות עששיות שהיתה דולקת כל היום כולו לערב מכבה ומדליקה ואכסנאי חייב בנר חנוכה ואי משתתף בהדי אושפיזיו או אם היה נשוי תו לא צריך. כל השמנים יפין לנר ושמן זית יפה מכולם המדליק ביום ראשון מברך להדליק ושעשה נסים וזמן. מיכן והילך מברך שתים ומניח זמן. היכן צונו דמברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק רב נחמן בר יצחק אמר שאל אביך ויגדך כו' [רב] או"א אמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך הנה צונו אלהינו לשמוע דברי חכמים ואקשינן וכי מצוה מדרבנן בעי ברכה והתנן הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום בין השמשות ואי אמרת דכל מצוה מדרבנן בעי ברכה היכי מברך ערום הא בעינן והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר וליכא ושני אביי ודאי דדבריהם כגון חנוכה וכיוצא בו בעי ברכה אבל דמאי דאפי' לרבנן ספק הוא לא בעי ברכה איני והא יו"ט שני דספק מדרבנן הוא ומברכינן ומשנינן התם הוא משום דלא ליזלזולי בה רבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן לפיכך לא בעי ברכה בדמאי השתא מן רבנן דדייק ואמרי לענין נולד כשהוא מהול אע"ג דקיי"ל (כרבא) [כרבה] דאמר שמא ערלה כבושה היא לפיכך צריך להטיף ממנו דם ברית בח"ל כיון שד"י אפק מדבריהם כד מהיל ליה בחול לא צריך ברכה כמו הדמאי. אמר רב הונא חצר שיש לה ב' פתחים בב' רוחות צריך ב' נרות דחיישינן להשדא ומנלן דחיישינן דתני

ומפני ביטול עניים שלא יהו עניים יושבין ומשמרין עכשיו מניח בעה"ב פאה ומפני חשד שלא יהיו עוברין ושבין אומרים תבא מארה לאדם שלא הניח פאה בשדהו ומשום °בל תכלה אטו כולהו לאו משום בל תכלה ניניהו אמר רבא מפני הרמאין: אמר רב יצחק בר רדיפה א"ר הונא א'נר שיש לה שתי פיות עולה לב' בני אדם אמר רבא ב'מילא קערה שמן והקיפה פתילות כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם לא כפה עליה כלי עשאה כמין מדורה ואפילו לאחד נמי אינה עולה: אמר רבא פשיטא לי ג'נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו בעי רבא נר חנוכה וקידוש היום מהו קידוש היום עדיף דתדיר או דילמא נר חנוכה עדיף משום *פרסומי ניסא בתר דאבעיא הדר פשטה ד'נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא: אמר רב הונא ה'הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין רב הונא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דרבי אבין נגרא חזא דהוה רגיל בשרגי טובא אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא נפקי מינייהו רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דבי נשא דרב שיזבי חזא דהוה רגיל בשרגי טובא אמר גברא רבא נפק מהכא נפק מינייהו רב שיזבי דביתהו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקת לה אמר לה רב יוסף תניא *°לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן סברה לאקדומה אמר לה ההוא סבא תנינא ו'ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר: °אמר רבא דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן [א] דמוקיר רבנן הוו ליה חתנוותא רבנן [ב] דדחיל מרבנן הוא גופיה הוי צורבא מרבנן ואי לאו בר הכי הוא משתמען מיליה כצורבא מרבנן: ולא בשמן שריפה וכו': מאי שמן שריפה אמר רבה ז'שמן של תרומה שנטמאה ואמאי קרו לה שמן שריפה הואיל ולשריפה עומד ובשבת מ"ט לא מתוך שמצוה עליו לבערו גזרה שמא יטה א"ל אביי אלא מעתה ביו"ט לישתרי אלמה תנן *אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט גזרה י"ט אטו שבת רב חסדא אמר לשמא יטה לא חיישינן אלא הכא ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן לפי *שאין שורפין קדשים ביו"ט והא מדקתני סיפא אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט מכלל דרישא לאו ביו"ט עסקי' א"ר חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט תניא

רש"י

ומפני בטול עניים. שלא היו יודעים מתי יקצור אותם: מפני החשד. שהעוברין רואין בגמר קצירו שהוא מכלה את הכל לא ידעו שנתנה כבר: ומשום לא תכלה. דמשמע שעת כילוי: אטו כולהו. הני דאמרן לאו טעמא דלא תכלה קא מפרשי מאי שנא שעת כילוי: אמר רבא מפני הרמאין. העוברין על לא תכלה ואומרים כבר הנחנוה: שתי פיות. שהנרות שלהם של חרס הן ומכוסין ועושים לו נקב בגדי כסויו להכניס לו הפתילה והוא הפה ולמעלה בכסויו יש נקב קטן וגם חלל יש למעלה מן הכסוי וממלאו שמן והוא נכנס דרך הנקב מעט מעט אם יש בו שני נקבים משני צדדין עולה לשני בני אדם למהדרין העושין נר לכל אחד ואחד: עשאה כמדורה. שהאש מתחברת לאמצעיתה ואינו דומה לנר: נר ביתו ונר חנוכה. נר ביתו בשבת והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות: שלום ביתו. והכי אמרינן לקמן (דף כה:) ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת שבני ביתו מצטערין לישב בחשך: בנים תלמידי חכמים. דכתיב (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה: דרבי אבין נגרא. חרש עצים: בשרגא. דשבת: חליף ותני. עובר ושונה כלומר עובר תמיד: דבי נשא. (א) אביו ואיכא דאמרי חמיו: נפק מינייהו. דחתנו כבנו: מאחרה ומדלקת. נר של שבת סמוך לחשכה: לא ימיש. קרא יתירא הוא לכך דרשה דהא כתיב וה' הולך לפניהם יומם: עמוד הענן. של יום משלים אורו לעמוד האש שהיה עמוד האש בא קודם שיסתלק עמוד הענן אלמא אורח ארעא בהכי: לאקדומי. בעוד היום גדול: תנינא. שונה אני: שלא יקדים. דלא מינכרא שהיא של שבת: דרחים. אוהב: הוו ליה בנין רבנן. (ב) ואהבתו עליהם כאב על בן: ואי לאו בר הכי. (ג) שאינו רגיל לעסוק בתורה: ולשריפה עומד. שאסור באכילה: שמצוה עליו לבערו. דילמא אתי ביה לידי תקלה דאכילה: שמא יטה. כדי שיתבער מהר: ביום טוב. דליכא למיחש להטייה לישתרי: בערב שבת. והוא צריך להדליקה מבעוד יום נמצא שורף קדשים ביו"ט ולקמן בפרקין (דף כד:) ילפינן מקראי דאין שורפין:

בברכת

תוספות

הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא. ונראה לרשב"א כשחל ר"ח טבת להיות בשבת שיש להפטיר בנרות דזכריה משום פרסומי ניסא ולא בהשמים כסאי שהיא הפטרת ר"ח ועוד כיון שהמפטיר קורא בשל חנוכה יש לו להפטיר מענין שקרא ומה שמקדימים לקרות בשל ר"ח משום דבקריאת התורה כיון דמלי למיעבד תרווייהו תדיר ופרסומי ניסא עבדינן תרווייהו ותדיר קודם אבל היכא דלא אפשר למעבד תרווייהו פרסומי ניסא עדיף ועוד דבקריאת התורה אין כל כך פרסומי ניסא שאינו מזכיר בה נרות כמו בהפטרה ועוד נראה לרשב"א דעל כן הקדימו של ר"ח כדי שהמפטיר יקרא בשל חנוכה ויפטיר בנרות דזכריה:

ה"ג חזא דהוו רגילי בשרגא. פי' הבעל והאשה לכך אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא ולקמן אמר חזא דהוה רגילה האשה לבדה לכך קאמר דנפיק חד גברא רבא בזכותה:

דבי נשא דרב שיזבי. אומר ר"ת דכבר נפטר אביו לכך קאמר בהאי לישנא דאי מחיים הוה ליה למימר דבי אבוה ואומר ר"ת בשם רבינו שמואל שכשכותבין כתובה אם אבי הכלה מחיים כותבין דהנעלת ליה מבי אבוה ואם כבר מת כותבין דהנעלת ליה מבי נשא ולרשב"א נרא' דאפי' מחיים אשכחן דקאמר בי נשא בפרק מי שהחשיך (לקמן דף קנו) לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכחיה לגבלא דבי נשא דקגביל וספי לתוריה בטש ביה אתא אבוה אשכחיה כו' ויכול לכתוב בכתובה כאשר ירצה*:

גזרה יו"ט אטו שבת. וא"ת בכל שמנים שאין מדליקין בהן בשבת נגזור יו"ט אטו שבת ובמתני' תנן אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט משמע דבשאר שמנים מדליקין וי"ל דבשאר שמנים דכיון דאין נמשכין אחר הפתילה כי שרי ביו"ט לא אתי למישרי בשבת דפשיטא הוא דאיכא למיגזר בהן שמא יטה אבל שמן שריפה אי שרי ביו"ט איכא למטעי ואתי למשרי בשבת כיון דנמשך אחר הפתילה לפי שאינו פשוט לעולם דטעמא דמתוך שמצוה עליו לשורפו גזרה שמא יטה הקשה ה"ר אליעזר דהכא מפרש רבה דטעמא גזרה יו"ט אטו שבת ולקמן (דף כד:) מפיק מקרא דהוא לבדו והשיב לו רבינו שמואל דע"כ לקמן הוי רבא שהוא אחר אביי והכא רבה שהרי משיב לו אביי תלמידו וגם פליג עליה רב חסדא חבירו אך קשה מאי פריך הכא אביי אלא מעתה ביו"ט לישתרי והוא גופיה מפיק לקמן דאין מדליקין בשמן שריפה מעולת שבת בשבתו ונראה לפרש דאביי ורבא לקמן לא קיימי אמאי דקאמר מ"ט אין מדליקין לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט ולית להו האי גזרה [תרומה אטו קדשים] אלא קיימי לפרושי מנ"ל שאין שורפין קדשים ביום טוב ורשב"א מפרש הכי אלא מעתה ביום טוב לישתרי אי אמרת בשלמא דמיירי ביום טוב שחל בערב שבת וטעמא לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב כדמוקי לה רב חסדא אלא כיון שאמרת טעמא דאין מדליקין בשבת גזירה שמא יטה השתא לא מצי לפרושי דביום טוב אין מדליקין לפי שאין שורפין ביו"ט דהא מה שייך יו"ט למיתני הכא כיון דביו"ט טעמא אחרינא הוא אלא צריך לפרש דביו"ט נמי שמא יטה ומאי יטה שייך ביו"ט מתיישב לישנא אלא מעתה דמשמע שיש לפרש בענין אחר שלא יקשה ביו"ט לישתרי ולא קשה דלאביי אדאביי ואם תאמר דהכא גזר רבה יו"ט אטו שבת ושבת גופיה שמא יטה א"כ סבר דגזרינן גזרה לגזרה ובריש פירקין קאמר היא גופה גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה ולא

רבינו חננאל

דתני ר' שמעון בשביל ד' דברים אמרה תורה הנח פאה בסוף שדה מפני החשד כו' אמר רב הונא [נר] שיש לו ב' פיות עולה לב' בני אדם אמר רב מילא קערה שמן והקיפה פתילות עולה מנין פתילות לבני אדם. אלו הן מן המהדרין שצריכין לנר לכל אחד ואחד ואם לא כפה עליה כלי נעשה כמדורת ואפילו לאחד אינו עולה. אמר רבה נר ביתו עדיף מנר חנוכה ומקדוש היום משום שלום ביתו שנאמר (איוב ה) וידעת כי שלום אהלך ונר חנוכה עדיף מקדוש היום כדי לפרסומי ניסא. אמר רב הונא הרגיל בנר חנוכה הויין ליה בנים ת"ח הזהיר במזוזה כו'. דביתהו דרב יוסף הוית מאחרה ומדלקה סמוך לחשיכה בע"ש. אמר רב יוסף תנינא לא ימיש עמוד הענן יומם וגו' מלמד שעמוד הענן משלים לעמוד האש כלומר בא עמוד האש ועדיין עמוד הענן קיים. סברה לאקדומי טובא תנא לה ההוא סבא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר אלא בעת שקיעת החמה קודם כמעט תהיה הדלקה: ולא בשמן שרפה, אוקמה רב חסדא ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקי' דבעי אדלוקי נר של שבת מבעוד יום ונמצא מדליקין ביו"ט ואין מדליקין שמן שרפה ביו"ט דקי"ל שאין שורפין קדשים בי"ט ותניא

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' ד סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעא סעיף ג:

מד ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

מה ג ד מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' יד טוש"ע א"ח סי' רסג סעי' ג' וסי' רנו סעיף ה וסי' תרעח:

מו ה מיי' פ"ה מהל' שבת הל' א' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסג סעיף א ב:

מז ו [מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' ה] טוש"ע א"ח שם סעיף ד:

מח ז מיי' פי"א מהל' תרומות הלכה א:

[ועי' תוס' ב"ב יב: ד"ה אמגרא]

מסורת הש"ס

[גירסת יז.]

[תוספ' סוכה פ"ד]

[לקמן כד:]

[לקמן כד: מנחות מו:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דבי נשא. נ"ב ע"ל בדף קנו ע"ב מבואר דבי נשא פי' אביו: (ב) ד"ה הוו ליה בנין רבנן הואיל ואהבתו: (ג) ד"ה ואי לאו בר הכי הוא שאינו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דמוקיר רבנן. נ"ל דדחיל מרבנן: [ב] שם דדחיל מרבנן. נ"ל דמוקיר רבנן:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא דרחים רבנן. עי' מכות י"ד ע"א:

מט א מיי' פ"ב (מהל' תפלה הל' י"ג ופ"ב) מהלכות ברכות הלכה ו סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' תרפב סעיף א:

נ ב מיי' פ"ב מהל' ברכות הלכה ה סמג שם טוש"ע א"ח סי' תכד:

נא ג מיי' פ"ב מהל' תפלה הלכה י סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' תכב סעי' א וסימן תנ סעיף ב:

נב ד מיי' שם הלכ' יד טור וש"ע א"ח סי' תקסה סעיף א ג:

נג ה שם סעיף ב:

נד ו מיי' שם הל' יג סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרפב סעיף ב:

תניא כוותיה דרב חסדא *כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביום טוב חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב: איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון כיון דמדרבנן הוא לא מדכרינן או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא אינו מזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא סבר לאדכורי בבונה ירושלים אמר להו רב ששת כתפלה [א]מה תפלה בהודאה אף ברכת המזון בהודאה: איבעיא להו מהו להזכיר ראש חודש בברכת המזון אם תימצי לומר בחנוכה דרבנן לא צריך ראש חודש דאורייתא צריך או דילמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה לא מזכרינן רב אמר [ב]מזכיר רבי חנינא אמר אינו מזכיר אמר רב זריקא נקוט דרב בידך דקאי רבי אושעיא כוותיה דתני ר' אושעיא *[ג]ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח וחוש"מ ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ואין בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון ימים שאין בהן קרבן מוסף כגון שני וחמישי (ושני) ותעניות ומעמדות שני וחמישי מאי עבידתייהו אלא שני וה' וב' של תעניות ומעמדות [ד]ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בשומע תפלה [ה]ואם לא אמר אין מחזירין אותו *(ואין בהן קדושה על הכוס) ואין בהן הזכרה בברכת המזון: איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין כיון דלית ביה מוסף בדידיה לא מדכרינן או דילמא יום הוא שחייב בארבע תפלות רב הונא ורב יהודה דאמרי תרווייהו אינו מזכיר רב נחמן ורבי יוחנן דאמרי תרווייהו [ו]מזכיר אמר אביי לרב יוסף הא דרב הונא ורב יהודה דרב הוא דאמר רב גידל אמר רב ראש חדש שחל להיות בשבת המפטיר בנביא בשבת אינו צריך להזכיר של ראש חדש שאילמלא שבת אין נביא בראש חדש מי דמי התם נביא בדר"ח ליכא כלל הכא איתיה בערבית ושחרית ומנחה אלא להא דמיא דאמר רב אחדבוי אמר רב מתנה אמר רב יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה בשבת א"צ להזכיר של יום טוב שאילמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב

ולית

רש"י

[דף כא:] בברכת המזון. בתפלה פשיטא לן שהרי להלל ולהודאה נקבעו כדאמרינן לעיל*: לא מזכרינן. לא חייבו להזכיר: אינו מזכיר. אינו צריך להזכיר: מה תפלה בברכת הודאה. דהא כולה מילתא דחנוכה עיקרה להודאה נתקנה: בהודאה. בברכת הארץ: ואומר מעין המאורע בעבודה. לבקש רחמים על ישראל ועל ירושלים להשיב עבודה למקומה לעשות קרבנות היום: שני וחמישי. משמע של כל שבתות השנה ומאי עבידתייהו לזוכרם ולחלקם משאר ימות השנה: של תעניות. שהיו גוזרים תעניות על הגשמים שני וחמישי [ושני] במס' תענית (דף י.): ושל מעמדות. כלומר לימים של מעמדות שהיו מתענין ארבעה תעניות בשבת שני ושלישי ורביעי וחמישי ומעין המאורע דידהו תפלת תענית: ערבית. לילי כניסתן ואע"פ שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית מאחר שנכנס היום והכי נמי אמר רב הונא במסכת תענית (דף יא:) יחיד שקבל עליו תענית אף על פי שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית. וכתבו' הגאונים מצאתי ברייתא שנו רבותינו פעמים שאדם שרוי בתענית ואינו מתפלל ופעמים שאינו שרוי בתענית ומתפלל הא כיצד כאן בכניסתה כאן ביציאתה כלומר ערב תענית אע"פ שעתיד לאכול לאחר תפלה מתפלל תפלת תענית וליל מחרתו אף על פי שעודנו בתענית כשמתפלל תפלת ערבית אינו מתפלל תפלת תענית וסוף דברי הגאונים כתבו אבל אין אנו רגילים לומר ערבית ואפילו שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ויטעום כלום ונמצא שקרן בתפלתו: אין מחזירין אותו. דלאו דאורייתא נינהו: בברכת המזון. של ערבית בכניסתו וכ"ש ביציאתו שכבר עבר היום: של חנוכה במוספין. בתפלת מוספין דשבת ור"ח שבתוך ימי חנוכה מהו להזכיר על הניסים בהודאה: בד' תפלות. ערבית ושחרית ומוסף ומנחה וכיון שחובת תפלה זו היום אינה פחותה משאר תפלות של יום: אין נביא בר"ח. והכא נמי הואיל אלמלא ר"ח אין מוספין בחנוכה לא בעי לאדכורי: הכא איתיה (*בשחרית וערבית) ומנחה. וכיון שהיום מחויב בארבע תפלות כזו כן זו: המפטיר בנביא במנחה בשבת. מצאתי בתשובת הגאונים שהיו רגילים לקרות בנביא בשבתות במנחה עשרה פסוקים ובימי פרסיים גזרו גזרה שלא לעשות וכיון שנסתלקו נסתלקו: אין נביא במנחה ביום טוב. ואף על גב דאיתיה שחרית הואיל ומנחה לאו משום יום טוב אתי לא מזכרינן:

ככל

[תוספתא פ"ג]

[תוספתא ברכות פ"ג פ"ה וקג"ע]

ס"א ל"ג

[נ"ל בערבית ובשחרית]

תוספות

ולא גזרי' נתן לתוך חלב מהותך שמן אטו לא נתן דבלא נתן נמי לא אסור אלא אטו שאין מהותך אע"ג דבחלב מהותך גזרינן גזרה לגזרה דגזרי' אטו שאינו מהותך ושאינו מהותך אטו שמא יטה הא לא חשיב גזרה לגזרה דכשאינו מהותך ודאי יטה לפי שאינו נמשך אחר הפתילה אבל הכא משום שמצוה עליו לית לן למימר ודאי יטה ותירץ ר"י דהכא לא חשיב גזרה לגזרה דיו"ט ושבת כי הדדי נינהו כדאמרינן בפרק במה אשה (לקמן דף ס: ושם) גבי סנדל המסומר וקשה לרשב"א דהכא גזרינן יו"ט אטו שבת ובריש כל הכלים (לקמן דף קכד. ושם) מסקינן דלא גזרינן ושמא אין להשוות גזרות של חכמים זו לזו אותם שאינם במלאכה אחת: **גזירה** יו"ט אטו שבת. וקשה לרשב"א הא דתנן בפ"ג דביצה (דף כז: ושם) מעשה ושאל ר' טרפון עליה ועל החלה שנטמאת ואמרו לו לא יזיזם ממקומם והשתא לרבה אמאי לא יזיזנה והא חזיא להיסק תחת תבשילו דלא שייך בה למיגזר יו"ט אטו שבת כמו בשמן ולפי טעמא דאין שורפין קדשים ביום טוב ניחא וצריך לדחוק דגזרינן חלה בשבת אטו שמן*: **תניא** כוותיה דרב חסדא. וא"ת והא משמע חוץ משמן שריפה דאין מדליקין בשבת ולא ביו"ט והיינו דלא כרב חסדא דלדידי' מדליקין בשבת וי"ל דה"ק כל אלו שאמרו אין מדליקין בשבת מדליקין ביום טוב וכ"ש אותו שמדליקין בשבת מדליקין ביום טוב חוץ משמן שריפה שאף על פי שמדליקין בשבת אין מדליקין ביום טוב וכו': **איבעיא** להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון. תימה דהך מילתא הוה ליה לאסוקי לעיל גבי מילי דחנוכה: **מהו** להזכיר של חנוכה בבהמ"ז. בתפלה פשיטא ליה דמזכיר משום דתפלה בצבור הוא ואיכא פרסומי ניסא אבל בבהמ"ז שבבית ליכא פרסומי ניסא כולי האי: **מזכיר** בהודאה. דעל הנסים הודאה היא ולא תפלה: **בבונה** ירושלים. כמו בר"ח שאומר יעלה ויבא בבונה ירושלים ומשום דיעלה ויבא היא תפלה ותחנונים תקנוה בבונה ירושלים דהיא נמי תפלה ובי"ח תיקנוה בעבודה שהיא תפלה להשב ישראל לירושלים: **או** דילמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה כו'. והא דאמר בפ"ג דמגילה (דף כב: ושם) כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית ציבור וט' באב קורין שלשה ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראש חודש וחולו של מועד קורין ד' היינו מנהג בעלמא שאין רגילין לעשות מלאכה*:

דתני ר' אושעיא (כוותיה) כו'. מהכא לא הוי בעי למיפשט לעיל דאינו מזכיר חנוכה בברכת המזון דאיכא למידחי דדוקא נקט תעניות ומעמדות אבל חנוכה ופורים אף על פי שאין בהן קרבן מוסף צריך להזכיר משום פרסומי ניסא ואיפכא ליכא למיפשט דדילמא נקיט תעניות ומעמדות משום תפלת מוסף והוא הדין דחנוכה ומיהו אף בחנוכה ופורים אם לא אמר בתפלה אין מחזירין אותו כדתניא בהדיא בתוספתא דברכות (פרק ת"ס): **תעניות** ומעמדות ערבית שחרית ומנחה כו'. מה שפי' הגאונים שאין אנו רגילין לאומרה ערבית ואפילו שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו ומה שש"צ מתפלל שחרית היינו לפי שא"א שלא יתענה אחד מהם וקשה לר"י אם כן היאך לוה אדם תעניתו ופורע הלא ימצא שקרן בתפלתו קודם תקנת הגאונים ולעיל בפ"ק (דף יא.) דאמר ליזוף מר וליפרע הלא כבר התפלל תפלת תענית: **אלא** להא דמיא דאמר רב אחדבוי כו'. תימה תרתי מילתא דרב למה לי לאשמועינן יום טוב שחל להיות בשבת וכ"ש ראש חודש דליכא נביא כלל ותירץ ר"י דחדא מכלל חבירתה איתמר: **שאלמלא** שבת אין נביא במנחה. וקשה לר"י דתנן בפרק שלישי דמגילה (דף כא. ושם ע"ש) בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה ואין מפטירין בנביא ותירץ ר"ת דנביא דהכא היינו כתובים שהיו מפטירין בכתובים בשבת במנחה כדאמר בפרק כל כתבי (לקמן דף קטז:) בנהרדעא פסקי סידרא בכתובים במנחתא דשבתא ובמגילה איירי בנביא ממש:

ילית

עיין רש"א

רבינו חננאל

ותניא כותיה כל השמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אבל מדליקין בהן ביו"ט חוץ משמן שריפה שאין שורפין קדשים [פסולין] ביו"ט: אמר רבא מזכיר של חנוכה בברכת המזון כתפלה מה תפלה בהודאה אף ברכת המזון בהודאה אמר רב מזכיר של ר"ח בברכת המזון דתני רב הושעיא ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח וחוש"מ ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומרין מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ואין בהם קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בבהמ"ז. ימים שאין בהם קרבן מוסף כגון שני וחמישי ושל תעניות ומעמדות ערבי' ושחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בשומע תפלה ואם לא אמר אין מחזירין אותו ואין בהם קידוש על הכוס ולא הזכרה

[ועי' תוספות חגיגה יח. ד"ה ר"ח ותוס' ר"ה כג. ד"ה משום ותוס' מגילה כב. ד"ה ושאין]

תורה אור

וְלֵית הילכתא *ככל הני שמעתתא אלא כי הא דא"ר יהושע בן לוי ג יום הכפורים שחל להיות בשבת המתפלל נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בארבע תפלות קשיא הילכתא אהילכתא אמרת הילכתא כריב"ל וקיימא לן הילכתא כרבא דאמר רבא ד יו"ט שחל להיות בשבת שליח ציבור היורד לפני התיבה ערבית אינו צריך להזכיר של יום טוב שאילמלא שבת אין שליח צבור יורד ערבית ביו"ט הכי השתא התם בדין הוא דאפילו בשבת נמי לא צריך ורבנן הוא דתקוני משום סכנה אבל הכא יום הוא שנתחייב בארבע תפלות: ולא באליה כו': חכמים היינו תנא קמא איכא בינייהו *דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי:

מתני' *אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט רבי ישמעאל אומר ה אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת וחכמים מתירין ו בכל השמנים בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט ר' טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד:

גמ' *מ"ט ז לפי *שאין שורפין קדשים ביו"ט מנהני מילי אמר חזקיה וכן *תנא דבי חזקיה אמר קרא °ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר* שאין ת"ל עד בקר מה ת"ל עד בקר בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו אביי אמר *אמר קרא °עולת שבת בשבתו *ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט רבא אמר אמר קרא °הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו רב אשי אמר (שבת) °שבתון עשה

שמות יב | במדבר כח | שמות יב | ויקרא כג

רש"י

ככל הני שמעתתא: רב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי אלא כתפלה אחת כך חברתה לכל דבר היום ומזכיר: צריך להזכיר של שבת · לומר ותתן לנו את יום המנוח ואת יום הכפורים הזה וחותם מקדש השבת וישראל ויוה"כ ואע"פ שאין תפלת נעילה בשבת: יום הוא שנתחייב בד' תפלות · לאו תפלת הלילה בכלל אלא תפלות היום שחרית מוסף מנחה ונעילה: שליח ציבור היורד ערבית · המתפלל ברכת מעין שבע קונה שמים וארץ מגן אבות בדברו: משום סכנה. מזיקין שלא היו בתי כנסיות שלהן בישוב וכל שאר לילי החול היו עסוקין במלאכתן ובגמרן מלאכתן מתפללין ערבית בביתן ולא היו באין בבית הכנסת אבל לילי שבת באין בבית הכנסת וחשו שיש שאין ממהרין לבא ושוהין לאחר תפלה לכך האריכו תפלת הצבור: *הכי גרסינן נחום(א) אומר מדליקין בחלב מבושל· והוא מהותך: היינו ת"ק · דאמר ולא בחלב כל חלב במשמע: דרב ברונא · דשרי ע"י תערובת שמן כל שהוא: ולא מסיימי· אין ניכר מי אוסר ומי מתיר:

מתני' שמן שריפה · שמן של תרומה טמאה ובגמ' מפרש טעמא: רבי ישמעאל אומר כו' · בשבת: עטרן · *פסולתא דזיפתא: מפני כבוד השבת · שריחו רע: שמן שומשמין כו' · מסקנא דמילתא דחכמים היא: צנונות · צנון: שמן דגים · *מקרבי דגים שנימוחו: פקועות · *דלעת מדברי: נפט · מין שמן שריחו רע כדאמרינן בסדר יומא (דף לט·) בא למדוד נפט אומרים לו מדוד לעצמך שאין אדם רוצה לסייעו:

גמ' מנהני מילי· דאין שורפין דאי לא ממעט לה קרא אית לן למימר ליתי עשה דבאש תשרופו וידחה את לא תעשה כל מלאכה: שאין ת"ל עד בקר · זימנא אחריתי אלא והנותר ממנו באש תשרופו דהא כתיב עד בקר ברישא: בקר שני · שהוא חולו של מועד והכי משמע והנותר ממנו לבקר ראשון עד בקר שני המתינו ותשרפהו: עולת חול · כגון אברי תמיד של ערב יו"ט שלא הוקטרו מבעוד יום אין מעלין אותן משחשכה וכ"ש קדשים פסולים לא שרפינן: הוא לבדו · קראי יתירי נינהו דמלי למכתב אך אשר יאכל לכל נפש יעשה לכם: מכשירין · מכשירי האוכל כגון לעשות שפוד וסכין ותנור וכירים: לבדו · למעוטי מילה שלא בזמנה דלא דחיא שבת ויו"ט דאי לא מעטיה קרא אתיא בק"ו דתידחי בפ' ר' אליעזר (לקמן קלב:) דהכי תניא התם ומה צרעת שדוחה את עבודה ועבודה דוחה את השבת מילה שלא בזמנה דוחה אותה דהכי תניא התם מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה ויליף לה מקראי שבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שתהא מילה שלא בזמנה דוחה אותה אתא לבדו לאפוקי מהאי ק"ו דלא תדרוש ליה וממילה שמעינן מינה דמצוה שאין זמנה קבוע ויכול לעשותה למחר אינה דוחה יום טוב וה"ה לשריפת קדשים טמאים:

עשה

תוספות

וְלֵית הילכתא ככל הני שמעתתא. פי' בקונטרס כרב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי ואומר ר"י דלא היה לו למנות דרב גידל בהדייהו דאפילו ריב"ל מודה דאין צריך להזכיר של ראש חדש בנביא כיון דנביא בר"ח ליכא כלל וכן אנו נוהגין שלא להזכיר*:

אִיכָּא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי · הקשה ריב"א אמאי לא מסיימי והא אמר בהמוכר פירות (ב"ב דף צג:) דכל תנא בתרא לטפויי אתא *וי"ל דהכא דאיכא ג' תנאים איכא למימר דלא אתא לטפויי אלא אנחום המדי דאמר מדליקין בחלב מבושל בעיניה ואתו חכמים למימר אפילו במבושל אין מדליקין בעיניה אבל בנתינת שמן לתוכו מותר וטעמא דת"ק נמי איכא למימר דאסר בנתינת שמן דומיא דזפת ושעוה ולא מסיימי משום דאיכא למימר תנא בתרא לטפויי אתא:

לְפִי שאין שורפין קדשים ביו"ט · וא"ת היכי ילפינן תרומה מקדשים דקדשים דין הוא שאין שריפתן דוחה יו"ט לפי שאין יכול ליהנות בשעת שריפה ולא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותר' נמי שלא לצורך אלא שלא לצורך אוכל נפש אבל צריך שיהא קצת צורך להתחמם או לשום הנאה אבל הבערה לגמרי שלא לצורך לא הותרה אלא שריפת תרומה טמאה שמותר ליהנו' בשעת שריפה למה יאסר מאי שנא משמן חולין שמותר לשורפו ולהדליקו להנאתו דאטו תרומה לפי שיש מצוה בשריפתה מיגרע גרע ואומר ריב"א דודאי גרע *דכיון שאסרה תורה כל הנאות רק הנאת שריפה אם כן הבערה זו אינה לצורך הנאתו אלא לשם מצות שריפה אלא שהתורה לא הקפידה שיהנה ממנה בשעת ביעור' ולהכי לא דחיא יו"ט מידי דהוה אנדרים ונדבות *דאין קרבים ביו"ט למ"ד משלחן גבוה קא זכו וכן שתי הלחם לדידיה אין אפייתן דוחה יו"ט אע"פ שיש בהן אכילת אדם משום דעיקרן לצורך גבוה ולמ"ד קריבין ביו"ט היינו משום דקסבר דעיקר שחיטתן ואפייתן נמי לצורך אדם אבל שריפת תרומה טמאה ודאי לשם מצות ביעור ולא לשם הנאה הלכך אסור ביו"ט כשאר קדשים ולר"י נראה דלא שייך בשריפת תרומה לומר משולחן גבוה קא זכו ולא דמו לשתי הלחם שאפייה היא לצורך גבוה שהרי אחר אפייה צריך לעשות בהם תנופה וכן אחר שחיטת נדרים ונדבות עושין מהן לגבוה אבל תרומה טמאה אין עושין ממנה לגבוה כלום וליכא למימר בה משולחן גבוה קא זכו והכי מפרש ר"י לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט פי' גזרו תרומה אטו קדשים *וא"ת ומאי איריא אטו קדשים משום דאין שורפין קדשים ביו"ט °נגזור משום תרומה שלא לצורך דאפילו שורפין קדשים ביו"ט דאתי עשה ודחי לא תעשה תרומה שלא לצורך אין שורפין דמשמע מתוך פרש"י בסמוך דאין עשה בשריפתה אלא מדרבנן וי"ל דשריפת תרומה שלא לצורך לא שכיח דשום אדם לא ישרפנה חנם כיון שיכול ליהנות בשריפתה וכדמוכח בירושלמי כלשון הזה:

בְּקֶר שני לשריפתו · וא"ת אי בקר שני דוקא ואינו יכול לשורפו בליל מוצאי יו"ט היכי מוכח דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב הא ע"כ אינו מטעם דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב דהא בליל מוצאי יום טוב נמי אין שורפו ואם כן גזרת הכתוב הוא לשרוף בבקר שני וי"ל הא דאין שורפין בלילה היינו משום דהקפיד הכתוב שלא לשרוף הקדשים בלילה כדאשכחן בשלמים דאין נאכלין לאור שלישי ואפילו הכי אין נשרפין אלא ביום שלישי כדדרים בריש פסחים (דף ג: ושם) ביום השלישי באש ישרף ביום אתה שורפו כו':

וְלֹא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב · תימה כיון דקרא בשבת איירי מנא ליה למדרש ולא עולת חול ביום טוב דילמא דוקא ולא חול בשבת דחמיר מיום טוב וי"ל דאביי סבר כרבי עקיבא דדריש בפרק אלו קשרים (לקמן דף קיד·) עולת שבת בשבת אחרת לימד על חלבי שבת שקריבין ביום טוב מדאיצטריך קרא למשרי עולת שבת ביום טוב אם כן עולת חול ביום טוב אסור דסבר נדרים ונדבות אין קרבין ביום טוב כדאמר התם ורבי ישמעאל פליג התם ודריש עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שקריבין ביוה"כ אבל שקריבין ביום טוב לא איצטריך דקסבר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב:

וְלֹא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו · פירש בקונטרס מה צרעת שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת מילה דוחה אותה שבת שנדחית כו' וקשה בפרק ר"א דמילה (לקמן דף קלב: ושם) לית ליה לרבה (א) האי קל וחומר דקסבר האי דצרעת דוחה את העבודה לאו משום דהמירה אלא משום דגברא הוא דלא חזי והר"ר יוסף פורת לא גרים דאתיא בק"ו

א) ורית עשה ק"ו מאוכל נפש שלא נכרתו עליו [י"ג כריתות] ואיכא למיפרך מה לאוכל נפש שכן מצוה עוברת [ת"י].

דקושייתם ההגהה דלעיל כג ע"ב ר"ח אמר כו' לפי שאין שורפין קדשים דאיהו לא ס"ל הואיל גבי האופה מיום טוב לחול:

עין משפט נר מצוה

[ועי' תוספות כתובות נד. ד"ה לית]

נה א מיי' פי"ב מהל' תפלה הל' טו טוש"ע א"ח סי' רפד ס"ב וסי' תכה סעיף ג:

נו ב מיי' פ"ב מהל' תפלה הל' ז טוש"ע א"ח סי' תרכג סעיף ג:

נז ג מיי' פ"ט מהלכות תפלה הל' יב סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' רסח ס"ב וסי' תריט סעיף ג:

נח ד מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טור וש"ע א"ח סי' רסד סעיף ג:

נט ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ו:

ס ו מיי' פ"ג מהל' י"ט הל' ח:

תוספתא פ"ב

[ועי' מ"ש רש"י במשנה ביצה כז: ד"ה הלא שנעשמאת וכו']

[עי' תוס' לעיל כג: ד"ה גוזרן]

[ביצה יט:]

הדפוסי' ליתא

[ועי' תוס' פסחים מז: ד"ה לא תקרא ותוס' ביצה כז: ד"ה ועג]

מסורת הש"ס

[שייך לפ"ג במשנה כ:]

[לעיל כא:]

[לעיל כג:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כ"ג נחום כמדי אומר:

[לעיל כג:וש"נ]

לקמן קלג: פסחים פג: תמורה ד: ע"ש

[צ"ל באש תשרופו שאין כו']

[פסחים נט:]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה עטרן פסולתא דזיפתא. עי' לעיל כ ע"ב: שם ד"ה שמן דגים מקרבי דגים שנימוחו · עי' לקמן קז ע"ב תוס' ד"ה איכא בינייהו: שם ד"ה פקועות דלעת מדברי · עיין תוס' ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא ... גופנא: שם ד"ה לפי כו' נגזור משום תרומה שלא לצורך · ק"ל הא גם בשלא לצורך הוי רק דרבנן דמדאורייתא שרי הואיל ואי מקלעי אורחים מש"ה לא גזרי' בכך · ואולי

רבינו חננאל

בבהמ"ז ואסיקנא נמי דמזכיר של חנוכה בתפלת המוסף של שבת ושל ר"ח טבת כרבי יהושע בן לוי דאמר יוה"כ שחל להיות בשבת המתפלל תפלת נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בד' תפלות והלכתא כרבא דאמר ש"ץ היורד ערבית ביום טוב שחל להיות בשבת א"צ להזכיר של יו"ט שאלמלא שבת אין ש"ץ יורד ערבית ביום טוב ומשום סכנה הוא בשבת אין ביום טוב לא אבל הא דאמר רב ר"ח שחל להיות בשבת המפטיר בנביא א"צ להזכיר של ר"ח שאלמלא שבת אין נביא בר"ח וגם זה שאמר המפטיר בנביא במנחה ביו"ט שחל להיות בשבת א"צ להזכיר של יו"ט שאלמלא שבת אין נביא במנחה ביו"ט בהני (תלת) [תרתי] לית הלכתא כוותיה חנ: ואקשינן אהא דתנן וחכ"א אחד חלב מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו היינו ת"ק דתני לא באליה ולא בחלב ונחום פליג עלייהו ואמר מדליקין בחלב מבושל מכלל דת"ק אסר אפילו בחלב מבושל ושנינן יש לומר כן ת"ק סבר אין מדליקין בחלב מבושל בפני עצמו ואם נתן בהו שמן מותר כרב ברונא אמר רב נחום מתיר בחלב מבושל אע"פ שלא נתן בהו שמן ורבנן בתראי אסרי אפילו בשנתן בהו שמן: ומנא לן שאין שורפין קדשים ביו"ט חזקיה תני מלא תותירו אביי אמר עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת וכן לא עולת חול ביו"ט רבא אמר כתיב הוא

רב נסים גאון

פרק ב לבדו ולא מילה שלא בזמנה הבאה מק"ו · עיקרה בפ' ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת (דף קלב) דת"ר מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה יו"ט אינה דוחה אלא בזמנה ואמרי' (שם דף קלג) מנא הני מילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה (שמות יב) לא תותירו ממנו עד בוקר וכו' והכין כתב ארוננו האיי גאון בפירושיה מילה אינה דוחה יו"ט אלא בזמנה ומי שעבר שמיני שלו אינו נימול ביו"ט ותנן (שבת דף קלז) קטן נימול לח' לט' לי' לי"א לי"ב ותני בה יו"ט אחר שבת נימול לי"א ואפי' י"ט שני אינה דוחה דקתני ב' ימים טובים של ראש השנה נימול לי"ב מנהני מילי ושמעתא דעיקר דילה בגמ' דכיצד צולין (פסחים דף פג) דתנן העצמות והגידים והנותר כו' שאין דוחה לא את השבת ולא את יו"ט ואיתמרו בה הני ד' טעמי וקאמר רבה מילה הבאה שלא בזמנה לא דחיא יו"ט

עשה והוה ליה *יום טוב עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ביום טוב הוא דאסיר הא בחול שפיר דמי מ"ט אמר רב כשם שמצוה לשרוף הקדשים שנטמאו *כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת ואמרה תורה בשעת ביעורה תיהני ממנה היכן אמרה תורה מדרב נחמן *דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא °ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי *בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך ואיבעית אימא מדרבי אבהו דאמר *רבי אבהו א"ר יוחנן °ולא בערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמאת ואימא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של קדש שנטמא לאו קל וחומר הוא *מה מעשר הקל אמרה תורה לא בערתי ממנו בטמא קדש חמור לא כ"ש א"ה תרומה נמי לימא ק"ו הוא הא כתיב ממנו ומה ראית מסתברא קדש לא ממעיטנא שכן סימן פנ"ק עכ"ס פיגול נותר קרבן מעילה וכרת אסור לאונן אדרבה תרומה לא ממעיטנא שכן מחפ"ז סימן מיתה חומש ואין

תורה אור: ויקרא כג · במדבר יח · דברים כו

רש"י

עשה הוא · דמ[ו]נע שבות בו: ואין עשה · דבאש תשרופו דוחה יו"ט דהוא לא תעשה ועשה ואע"ג דהדלקת נר ביו"ט מלאכה המותרת היא הואיל והבערת שאר קדשים שאין נהנין מהן נאסרין גם זו לא יצאה מן הכלל: הא בחול שפיר דמי · לאיתהנויי מינה: מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת · דדמיא לקדש ועוד משום תקלה: לא בערתי ממנו · במעשר שני כתיב: בטמא · בין שאני טמא בין שהוא טמא: קדש לא ממעיטנא · מהך הוראה: שכן · יש בו חומרי פנקעכ"ס ורצוי גם לזו חייבין עליו משום פיגול שחט על מנת לאכול חוץ לזמנו ואכל אפילו בזמנו ומשום נותר חוץ לזמנו ממש ולא חשב מתחלה וקרוי קרבן ויש בו מעילה ואף על גב שקדש *(הנותר) [הניתר] לאכילת כהנים אין בהן מעילה מ"מ תורת מעילה שייכא ביה אם קדשי קדשים הן יש בהן מעילה לפני זריקה לכל הנהנה מהן ואם קדשים קלים הן יש מעילה באימוריהן לאחר זריקת דמים להפוקי תרומה דלית בה כלל: וכרת · לאוכלה בטומאת הגוף ותרומה במיתה בידי שמים ימיו נקצרים אבל אינו הולך ערירי: אסור לאונן · ק"ו ממעשר אבל תרומה מותרת לאונן ביבמות בפרק הערל (דף ע:) זר זר ב' פעמים זכות אמרתי לך ולא אנינות · אונן כל זמן שלא נקבר מתו: מחפ"ז · מיתה בידי שמים לזר האוכלה או כהן טמא וחומש לזר האוכלה בשוגג דכתיב (ויקרא כב) כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו אבל קדש משעה שיש היתר לכהנים כתרומה ויצא מידי מעילה שוב אין חומש בשגגת אכילתו ויש דמוקמי לה בחומשין דחומשא ולא נהירא דהא רבינן ביה חומש דחומש בהקדש בפרק הזהב (בבא מציעא דף נד:) :

תוספות

בק"ו דהא בלאו ק"ו נמי אתיא דאתי עשה ודחי לא תעשה ורב אשי הוא דמשני דיו"ט עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה וקשה לר"י דבפ"ק דביצה (דף ה: ושם) משמע *דאית ליה לרבה דיו"ט עשה ולא תעשה הוא גבי אפר כירה דפריך סוף סוף יו"ט עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דכיסוי דוחה לא תעשה ועשה אלא אמר רבא כו' ודוחק למימר דהש"ס ניחא ליה למיפרך דיו"ט עשה ולא תעשה הוא דקי"ל כרב אשי אבל רבה אע"ג דלית ליה ליו"ט עשה ולא תעשה מ"מ אין כיסוי דוחה יו"ט מלבדו ור"י מפרש דאתיא בק"ו מנדרים ונדבות דלדחו יו"ט אף על גב שלא נכרתו עליהם י"ג בריתות מילה לכ"ש וקסבר רבא דקריבין ביו"ט וליכא למיפרך מה לנדרים ונדבות שהן לצורך גבוה כדפריך בפ' ר' אליעזר דמילה (לקמן קלא:) מה לעומר ושתי הלחם שהן לצורך גבוה דהא לאו חובה נינהו ואפילו חטאות ואשמות לא מיקרו צורך גבוה כיון דאי לא חטא לא בעי לאייתינהו ואית ליה לרבא דיום טוב עשה ולא תעשה כדמוכח בביצה להכי איצטריך ק"ו דאי לאו ק"ו לא הוה צריך קרא למיסר ורבא לא קאי אשריפת קדשים אלא הש"ס מייתי משום דמינה נמי שמעינן דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט :

הל יו"ט עשה כו' · וא"ת הנך אמוראי דלעיל דסברי דיו"ט לא תעשה גרידא נילף מהכא דלא דחי עשה את ל"ת וכי האי גוונא פריך בפ"ק דיבמות (דף ו·) ושמא מיכן לא נילף לפי שיכול לעשות אחר יו"ט [ת"י] :

הא בחול שפיר דמי מ"ט כו' · תימה מהיכא תיתי דתרומה טמאה אסורה בהנאה דבעי מ"ט אי ממעשר הקל כדמשמע בסמוך איכא למיפרך מה למעשר שכן הד"ס ט"ב כדפריך בהערל (יבמות דף עד:) וליכא למימר דהוה אסרינן ליה משום דאיקרי קדש דכתיב (ויקרא כב) ונתן לכהן את הקדש או משום דהוקשה לקדשים כדאמר במעילה בפרק הנהנה (דף יט·) דקדש אקשי רחמנא לתרומה וקדש גופיה אסור בהנאה כשנטמא אפילו אותו קדש שהיה מותר בהנאה קודם כמו שלמים נפקא לן שפיר מק"ו דמעשר או מהיקשא דמעשר כדאמר בפרק כל שעה (פסחים דף כד·) דא"כ מאי פריך ומה ראית ואימא ממנו אתא למעוטי קדש ולא תרומה ואם נמעט קדש מהיכא תיתי איסור תרומה וי"ל דהוה גמרינן תרומה מדאיתקש לבכורים ובכורים למעשר כדאמרינן בהערל (יבמות דף עג:) ולקמן לא סמיך אק"ו אלא אהיקשא סמיך ומיהו קדש אתי שפיר בק"ו ממעשר כדאמרי' בפ' כל שעה (פסחים דף כד·) וליכא למיפרך שכן הד"ס ט"ב דכולהו איתנהו בקדש בר מוידוי ואר"ת דמוידוי לא שייך למיפרך דלא שייך וידוי גבי קדש אבל בתרומה שייך דהא אגב מעשר מתודה נמי אתרומה כדאמר °וגם נתתיו ללוי זו תרומה ואין לה וידוי בפני עצמה °וא"ת אכתי היכי יליף בק"ו קדש ממעשר הא איכא למיפרך מה למעשר שכן טעון כסף צורה כדפריך בפרק בתרא דמכות (דף יז:) ואור"י דלא שייך האי פירכא אלא דוקא גבי חוץ לחומה כדהתם דבעי למילף דאוכל תודה או שלמים חוץ לחומה דלוקה ממעשר ואם תאמר הכא אסרינן הסקה והדלקה באיסורי הנאה ועבודה דאסורה בהנאה ושרי ליהנות בשעת ביעור כדאמר בפרק כל שעה (פסחים כז:) ולא משכח התם עצים לרבנן דאסורים אלא בשריפה וצריך לדחות ולומר דשמן ובשר ותבואה חשיבי בענין טפי בשעת היסק מעצים: **כך** אתה מצווה לשרוף את התרומה · פי' בקונטרס משום דלא ליתי בה לידי תקלה לפי טעם זה נראה דלאו דוקא שריפה אלא ה"ה שאר ביעור וכ"פ בהדיא באלו עוברין ול"נ דבסוף תמורה (דף לג:) קתני תרומה טמאה בהדי הנשרפין וקתני התם הנשרפין לא יקברו ע"כ נראה דשריפה דוקא משום דדמיא לקדש °ומדרבנן א"נ מדאורייתא מדאיקרי קדש ואם תאמר דאמר בספ"ק דפסחים (דף כ:) גבי תרומה טמאה שתעשה זילוף הא תנן בתמורה הראוי לקבורה קבורה פירוש כגון משקין ויש לומר דלא קאי אלא אערלה וכלאי הכרם ולא אתרומה דשריא בהנאה* : **אחת** תרומה טמאה ואחת תרומה טהורה · ואף על גב דדריש רבי אליעזר (בכורות דף לד· ושם) אחת תרומה טהורה ואחת תלויה יניחנה במקום המוצנע ולא במקום התורפה להסור לגרום לה טומאה התם דריש משמרת תרומותי משמע שתי תרומות לריבות שימור דהיינו טהורה ותלויה והכא דריש מלך: **שכן** פנקעכ"ס · תימה דמאי לאחשובי נמי דחמירי קדשים מתרומה בהא דהעריב שמשו אוכל בתרומה והביא כפרתו אוכל בקדשים*. **פגול** · היינו חישב לאוכלו חוץ למקומו ובכלל זה הוי אוכל חוץ לחומה דלוקה בקדשים ונותר היינו חישב לאוכלו חוץ לזמנו והוי נותר בכלל זה והוי האי פיגול ונותר כי ההוא דאם עון פיגול הוא הרי כבר נאמר לא יחשב ואם עון נותר כו' (פסחים דף כז:) ולא כמו פיגול שבכל הש"ס דקרי פיגול דחישב לאוכלו חוץ לזמנו דהיינו נותר דהכא: **כרת** · שאינו מגיע לששים שנה שהוא מיתת כל אדם כדמשמע בשילהי מ"ק (דף כח· ושם) דאמר התם רב יוסף כי הוה בר שיתין שנין עבד יומא טבא לרבנן אמר השתא נפקי לי מכרת א"ל אביי נהי דנפק מר מכרת דשני מכרת דיומי מי נפק מר פירוש כדאמר התם מת ביום א' מיתה של זעם שנים מיתה של בהלה שלשה מיתה של כרת ומיתה בידי שמים אין לה זמן קבוע אלא שמת בשביל עון זה ואפי' אין בידו עון אחר ואפי' למ"ד (לקמן דף נה·) יש מיתה בלא חטא בשביל עון זה יקצרו ימיו ומיהו בירושלמי* קאמר דכרת הינו מגיע לחמשים ומפיק לה מאל תכריתו את שבט הקהתי וגו' וזאת עשו להם וחיו פי' אמרה תורה עשו להם תקנה שלא ימותו בעבודתן קודם חמשים וכתיב אל תכריתו משמע כרת היינו שמת קודם חמשים ומיתה האמורה בתורה דקאמר התם היינו שמת עד ששים דכתיב במדבר הזה יתמו ושם ימותו ולא נגזרה גזירה אלא על בני עשרים שימותו קודם ארבעים וקרי לה מיתה אבל זרעו אומר ריב"א דאין בכרת אלא בהנהו דכתיב בהו ערירי ואין נראה לר"ת דהא בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נה·) קאמר ערירי דכתב רחמנא גבי דודתו למה לי לכדרבא כו' ואי אין זרעו נכרת אלא דוקא בהנהו דכתיב ערירי °מאי קבעי והא דלא קאמר במועד קטן (דף כח· ושם) נהי דנפק מר מכרת דשני מכרת דבני מי נפק מר התם מיירי כשאין לו בנים קטנים ודוקא קטנים נענשים בעון אביהם ולא גדולים כדמשמע בפירקין (דף לב:) ומיהו קשה דבתורת כהנים ממעט אשת אח מן האם מכרת מדכתיב אשת אחיו נדה היא מה נדה יש לה היתר אף אשת אח דיש לה היתר דהיינו מן האב דשריא כשאין לה בנים ובכולי הש"ס משמע דיש בה כרת כמו בשאר עריות דהא מני לה גבי חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן ולפירוש ריב"א אתי שפיר דמצינן למימר דממעט לה מערירי ואין להאריך [וע"ע תוספות יבמות נה: ד"ה אשת] :

התם

עין משפט נר מצוה

סא א ב מיי' פ"ב מהל' תרומות הי"ד ופ"א ה"ג טוש"ע י"ד סימן של"א סי"ט בהג"ה :

*ועי"ל אית ליה לרבא דיו"ט עשה ול"ת הוא דאי לא הוי אלא ל"ת גרידא אמאי מוקי קרא אמילתא דאיכא ק"ו ולוקמא בנותר או בשאר דליכא ק"ו ומיהו אכולהו ק"ו איכא למיפרך שכן נוהגים בנשים כבאנשים תאמר במילה שאינה נוהגת כ"א באנשים ואיכא למימר עולת ראיי' תוכיח דקריבה לב"ה ביו"ט· וא"ת בפרק ר' אליעזר דמילה דבעי למילף מילה שלא בזמנה דלא דחי יו"ט לחזקיה מנותר ולאביי מעולת שבת והיכא בעי למילף הא במילה איכא ק"ו [ת"י] :

רבינו חננאל

לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו ומה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות שלא בזמנה אין דוחה יום טוב קדשים שלא נכרתו עליהן ברית אינו דין שלא ידחו יו"ט שלא בזמנם כגון קדשים שעבר זמנן שנעשו נותר וטעונין שריפה: **תרומה** טמאה ביו"ט אסור לשורפה הא בחול מותר מנלן אמר רבא כשם שמצוה לשרוף קדשים הפסולים בחול כן מצוה לשרוף התרומה שנטמאת ואמרה תורה בשעת שרפתה תהנה ממנה שנאמר ואני נתתי לך את משמרת תרומותי בב' תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא כשתיהן נתתי לך שלך תהא להסקה תחת תבשילך להנות ממנה ור' יוחנן אמר מהכא לא בערתי ממנו בטמא (מן המעשר) ממנו אינו מבעיר בטמא אבל מבעיר בשמן תרומה שנטמאה: **ואקשינן** אמאי קא מרבית תרומה להנאה תרבה קודש שנטמא שמותר להנות ממנו ודחי' (קאי') ק"ו הוא ומה מעשר הקל (יום) [אם] נטמא אסור בהנא' קדש החמור לא כ"ש אי הכי תרומה נמי נימא ק"ו ותהיה אסורה בהנאה ודחי הא כתיב במעשר ממנו מכלל שיש אחר שמותר בהנאה כו' ומייתינן בק"ו הקדש שכן חומר מן התרומה כי הקדש יש בו חומרא שנעשה פיגול ונותר כי בשר הוא וקבוע לו זמן לאכילתו ואם עבר [הזמן] נעשה נותר והאוכל קודש וטומאתו עליו חייב כרת והנהנה מן הקדש מביא קרבן

רב נסים גאון

יו"ט מק"ו והיכי דאמי מה עצמות וגידים ונותר דפסח לא דחו ועולת חול לא דחיא יו"ט מילה שלא בזמנה לא כל שכן ושמעתי בה פירוש אחר בפנים הכך איתמר לבדו ולא מילה שלא בזמנה הבאה בק"ו הראת כי המילה שלא בזמנה ביו"ט הייתי סבור שהיא מותרת מק"ו והיה לי לומר (א"כ) [דמה] עשיית אוכל נפש שהוא רשות כגון שחיטה ובישול ואפייה מותרת עשייתו ביו"ט מילה שלא בזמנה שהיא מצוה לא כל שכן שתעשה ביו"ט לפיכך הוצרך לבדו להודיעך כי אוכל נפש לבדו מותר לעשותו ביו"ט ולא מילה שלא בזמנה ונדחה מה שהייתי סבור מק"ו בזה המיעוט שמיעט

מסורת הש"ס

[ביצה ח.] · תמורה לג: · בכורות לד· ג"ש יבמות פד: ע"ש · [יבמות פט· לקמן כו.] · יבמות עג: · [פסחים כד·] · [ג' מעשר שני פ"ב מ"] · [ועי' תוספות פסחים כ: ד"ה דהוי] · יבמות עג: ד"ה שכן וכו' · ע"כ דבכורים · [ת"י]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הא בחול וכו' וא"ת אכתי היכי יליף בק"ו · עיין פסחים קא ע"א תוס' ד"ה ומה מעשר: שם ד"ה כך אתה מצווה וכו' ומדרבנן אי נמי מדאורייתא מדאיקרי קדש · עיין פסחים פ"ב ע"ב תוס' ד"ה אבל נטמא וצ"ע:

עין משפט
נר מצוה

סב א מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה א' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסג סעיף ב:

סג ב מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה ב' סמג עשין ל טוש"ע א"ח סי' רס סעיף א:

סד ג מיי' פ"ג מהלכו' ציצית הלכה ז סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' יח סעיף ב:

סה ד מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ג':

[חולין קה:]

ואין לה פדיון ואסורה לזרים הנך נפישן ואיבעית אימא קדש חמור שכן ענוש כרת *רב נחמן בר יצחק אמר קרא °תתן (דברים יח) לו לו ולא לאורו מכלל דבת אורו הוא: רבי ישמעאל אומר כו': מאי טעמא אמר (א)רבא מתוך שריחו רע גזרה שמא יניחנה ויצא אמר ליה אביי ויצא אמר ליה שאני אומר *הדלקת נר בשבת חובה דאמר רב נחמן בר רב זבדא ואמרי לה אמר רב נחמן בר רבא אמר רב הדלקת נר בשבת חובה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר ב מצוה מאי מצוה דאמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של ר' יהודה בר אלעאי ע"ש מביאים לו עריבה מלאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין° ודומה למלאך ה' צבאות והיו תלמידיו מחבין ממנו כנפי כסותן אמר להן בני לא כך שניתי לכם *סדין בציצית בית שמאי פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כדברי בית הלל ואינהו ג סברי גזירה משום כסות לילה: °ותזנח משלום נפשי (איכה ג) נשיתי טובה מאי ותזנח משלום נפשי אמר ר' אבהו זו הדלקת נר בשבת נשיתי טובה אמר רבי ירמיה זו בית המרחץ(ב) (*אמר רבי יוחנן) זו רחיצת ידים ורגלים בחמין ר' יצחק נפחא אמר זו מטה נאה וכלים נאים שעליה ר' אבא אמר זו מטה מוצעת ואשה מקושטת לתלמידי חכמים: ת"ר איזה עשיר כל שיש לו נחת רוח בעשרו דברי רבי מאיר: סימן מ"ט ק"ס: רבי טרפון אומר כל שיש לו ק' כרמים ומאה שדות וק' עבדים שעובדין בהן רבי עקיבא אומר כל שיש לו אשה נאה במעשים רבי יוסי אומר כל שיש לו בית הכסא סמוך לשולחנו *תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר ד אין מדליקין בצרי מאי טעמא אמר רבה מתוך שריחו נודף גזרה שמא יסתפק ממנו אמר ליה אביי לימא

ואין לה פדיון · להוציאה לחולין אבל קדש יש קדש שנפדה כגון שהומם לפני שחיטה: ואסורה לזרים · לעולם אבל קדש יש קדש שמותר לזרים לאחר זריקה כגון מעשר בהמה ותודה ושלמים: הנך נפישן · בהם: כרת · עדיפא דאית בה תרי° חומרי ימיו נכרתין הורה אור והולך ערירי: ראשית דגנך תתן לו ולא לאורו · מכאן שאין תורמין מן הטמא על הטהור דכתיב תתן לו דבר הראוי לו לאכול ולא לתת לאורו להסיק ומדאיצטריך למעוטי מכלל דבת אורו היא להסקה: ויצא · מאי איכפת לן: חובה · כבוד שבת הוא שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא בפרק בתרא דיומא (דף עה:): רחיצת ידים ורגלים · ערבית ליל שבת: בסדינין המצויצין · סדינים של פשתן ובהן ציצית של תכלת כלאים אלא שמותר מן התורה דדרשינן סמוכין לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך (מנחות פ"ד לט·): מחבין ממנו כנפי כסותן· שהיו להם סדינים שאינן מצויצין: בית שמאי פוטרין · ואף על גב דציצית חובה הוא בכל טליתות שיש לו לאדם ואפילו מונחים בקופסא הני דפשתן פטורין משום דכלאים לא שרא רחמנא דלא דרשי סמוכין: וב"ה מחייבין· דדרשי סמוכין: ואינהו סברי · [תלמידיו] שהיו אוסרין סבור נהי דהלכה כב"ה ומחייבין מדאורייתא מיהו [רבנן] גזור בהו משום כסות לילה שמא יהא לו כסות שמיוחד ללילות ויטיל בו ציצית ונמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה דכסות לילה לא מיחייב בציצית דכתיב וראיתם אותו וביבמות *פרכינן וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה לפטור את החייב ומשני שב ואל תעשה שאני: הדלקת נר בשבת · שלא היה לו ממה להדליק ובמקום שאין נר אין שלום שהולך ונכשל (ג)והולך באפילה: איזהו עשיר· נפקא מיניה למטרח להדורי אמילתא: נחת רוח בעשרו · שמח בחלקו אם מעט אם רב: שעובדין בהן · בשדות עבודה הצריכה להם: שמא יסתפק ממנו · ותניא בתוספתא* הנותן שמן לנר חייב משום מבעיר והמסתפק חייב משום מכבה במסכת ביצה בגמרא דיום טוב (דף כב·): שהוא

תתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא · ואם תאמר מידי ולא לאורו כתיב אימא תתן לו ולא דבר שאין ראוי לו כלל וי"ל דאם כן לא לכתוב אלא תתן דאין נתינה פחות משוה פרוטה° מדכתיב לו משמע לו ולא לאורו:

הדלקת נר בשבת חובה · פי' במקום סעודה דחובה היא שיסעוד במקום הנר משום עונג אבל מהדלקת נר גופיה לא הוה פריך אביי דפשיטא דחובה היא דהתנן (לקמן דף לא:) על ג' עבירות נשים כו' על שאין זהירות בהדלקת הנר: חובה · לגבי רחיצת (ד)ידים בחמין קרי ליה חובה דלא הוי כל כך מצוה ומים אחרונים קרי ליה חובה *משום סכנה דמלח סדומית ושהרגו הנפש ואמירי טפי מנהראשוני' ויש שרוצים לומר דאין לברך אהדלקת נר מדקרי ליה חובה כדאמרינן (חולין קה·) מים אחרונים חובה ואין טעונין ברכה ואומר ר"ת דשיבוש הוא דלא דמי למים אחרונים דלא הוי אלא להצלה בעלמא אבל הדלקת נר היא חובה של מצות עונג שבת וכמה חובו' הן דטעונין ברכה ומה שאומר טעם אחר שלא לברך משום שאם היתה מודלקת ועומדת לא היה צרי' לכבותה ולחזור ולהדליקה ולא להדליק אחרת אין נראה דהא גבי כיסוי הדם (שם פז·) אם כסהו הרוח פטור מלכסותו אפ"ה כשמכסה צריך לברך וכן נולד מהול איכא למ"ד *דאין צריך להטיף [לקמן קלז·] ממנו דם ברית וכשמל תניא בשילהי פר' ר' אליעזר דמילה (לקמן דף קלז:) המל אומר כו' ובסדר רב עמרם יש המדליק נר בשבת מברך אשר קדשנו כו' ועוד נראה לר"ת שאם היה הנר מודלק ועומד שצריך לכבות ולחזור ולהדליק כדאמר ליה הסוא סבא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר (לעיל דף כג:):

מתוך שריחו רע · ואף על גב דנפט נמי ריחו רע כדאמר בפ"ק (דף יב:) הא בדמשחא והא בדנפטא ובפרק אמר להם הממונה (יומא דף לט·) בא למדוד כפט אומרים לו מדוד לעצמך אין ריחו רע כמו עטרן:

סדין בציצית ב"ש פוטרין · פירש בקונטרס ב"ש לא דרשי סמוכין והא דלא קאמר אוסרין משום דסברי בעלמא כלי קופסא חייבין בציצית והכא פטירי דלא שייך למיתני בהו אוסרין ובסיפא דהך ברייתא קתני בפ' התכלת (מנחות דף מ·) א"ר אליעזר כל המטיל תכלת בסדינו בירושלים אינו אלא מן המתמיהין אמר ר' אם כן למה אסרוה פי' *א"כ (כל אותן) שמתמיהין עליו למה עושין כן כיון דהלכה כב"ה ותשני גזרה שמא יקרע סדינו כו' ועוד מתרץ גזרה משום כסות לילה ופירש"י בתשובה אחת שלא גזרו אלא על התכלת אבל במינו חייב והא דא"ל *מלאכא לרב קטינא סדינא בקייטא סרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה היינו ציצית מן המובחר מה תהא עליה אבל ציצית במינו היה עושה ובשמעתין נמי היה להם ציצית של מינו והיו מחביאים מר' יהודה לפי שהיה מחייב לעשות תכלת והיה סבור שעושין כב"ש מדאורייתא ואינהו סבור אפי' לב"ה אסור מדרבנן משום כסות לילה וקשה לר"י דבפרק התכלת (שם דף מא·) מהדר לאתויי דציצית חובת טלית הוא מחסידים הראשונים משארגו בבגד ג' היו מטילין בו ציצית ודחי לה ואמאי לא מייתי מהכא דלא קתני אוסרין ועוד דבה"ג פוסק דחובת גברא הוא מדמברכינן להתעטף בציצית ועוד דאמרינן בפ"ק דיבמות (ד' ד·) גבי כלאים בציצית דאפילו מאן דלא דריש סמוכין בעלמא במשנה תורה דריש ואיך יתכן לומר דב"ש לא דרשי סמוכין ועוד דרב עמרם גאון פוסק כב"ש בששה דברים וחשיב הך בהדייהו ועוד אמאי נקט סדין בציצית הוה ליה למנקט כלאים בציצית ונראה לר"ת דכ"ע דרשי סמוכין וב"ש פטרי מדרבנן משום כסות לילה או משום שמא יקרע ופטרי אפילו ממינו מדקתני סדין בציצית ולא קתני סדין בתכלת כדאמר ר' אליעזר בר' צדוק כל המטיל תכלת בסדינו כו' וב"ה מחייבין אפי' תכלת דלית להו הנהו גזרות דב"ש וכב"ש קי"ל כדמוכח בסיפא דהך ברייתא והשתא ניחא דרב קטינא שלא היה לו ציצית כלל וכן תלמידיו של רבי יהודה לא היה להם כלל ציצית דסברי כב"ש ואומר ר"ת דאין לעשות טליתות של פשתן ולעשות בו ציצית אפילו מינו דכב"ש קיימא לן דפטרי והמברך מברך ברכה לבטלה*: גזירה משום כסות לילה · מדנקט סתמא דש"ס האי טעמא ולא נקט טעמא שמא יקרע משמע דקי"ל כרבי שמעון דפוטר כסות לילה בפ' התכלת (מנחות ד' מג·) וכן משמע בפ"ב דברכות (ד' יד:) דאמר במערבא לא היו אומרים פרשת ציצית בלילה אלא מתחילין דבר אל בני ישראל אמר אביי כיון דאינהו מתחילין אנן נמי מתחילינן וכיון דמתחלינן מסיימינן משמע דמודו כולהו דאין מצות ציצית בלילה ולכך נשים פטורות מן הציצית ורב יהודה ורב עמרם דהוו רמי תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה בהתכלת (ד' מג·) ובפרק קמא דסוכה (ד' יא· ושם) משום דסברי דהויא מצות עשה שלא הזמן גרמא לא קיימא לן כוותייהו דהא משמע שהם דווקא היו עושין ולא האחרים ובפרק קמא דקדושין (ד' לג:) תנו רבנן מצות עשה שהזמן גרמא שופר ולולב סוכה וציצית: ולימא

רבינו חננאל

מעילה והוא קרבן לפיכך אסור לאונן משא"כ בתרומה כי לא תמצא מאלו כולן בתרומ' אע"פ שהתרומה יש בה מיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו והנהנה ממנה משלם אותה חומשה ואין לה פדיון ואסורה לזרים מה שאין כן בקודש כי השלמים מותרין לישראל שאין זרים ואם נפסלו*) יש להן פדיון אפ"ה חומרות דקודש נפישי: אמרו משמיה דרב הדלקת נר בשבת (חנוכה) [חובה] וכן אמר רבא הדלקת נר בשבת (חנוכה) [חובה] **) ורב חנן אמר אפילו רחיצת ידים ורגלים בחמין חובה ממנהג של רבי אלעזר וי"א רחיצת ידים ורגלים בחמין מצוה: סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כב"ה: ותזנח משלום נפשי זו הדלקת הנר נשיתי טובה זו בית המרחץ רבי יוחנן אמר רחיצת ידים ורגלים

*) נ"ל אם נפסלו ע"י מום קודם שחיטה וכ"ה נפירש"י.

**) נ"ל דכן צ"ל רב חנן משמיה דרב אמר רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר מצוה ממנהג של ר"י בר אלעאי.

[שם מא·]

רב נסים גאון

שמיעם בו הכתוב דהיינו לבדו ולולי הוא היה עולה על דעתנו כי מילה שלא בזמנה ביום טוב מותרת מקל וחומר: אינהו סבור גזירה משום כסות לילה· עיקר דילה במס' מנחות בפ' התכלת (דף מ) דתנו רבנן סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין והלכה כב"ה וכו' רב זירא אמר גזירה משום כסות לילה:

מסורת
הש"ס

פסחים לג·

הגהות
הב"ח

(א) גמ' אמר רבה מתוך שריחו: (ב) שם זו בית המרחץ רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן זו רחיצת: (ג) רש"י ד"ה הדלקת וכו' ונכשל (והולך) תז"מ ונ"ב ס"א והולך: (ד) תוס' ד"ה חובה לגבי רחיצת ידים ורגלים בחמין דלא הוי (אב) כל כך מצוה קרי ליה חובה ומיד אחרונים: מנחות מ· עדיות פ"ד [מ"י]

[נ"ל ר' יוחנן אמר]

[דף ג:]

[תוספתא פ"ב]

[פי"ג]

א"כ כיון דהלי' כב"ה למה עושין כן שמתמיהין עליו כצ"ל מהרש"א ובתו' א"כ שמתמיהין עליו למה אסרוהו כיון דהלכה כב"ה:

[וע"ע תוספות יבמות ד: ד"ה כולהו ותוס' מנחות מ: ד"ה סדין]

גליון הש"ס גמרא ודומה למלאך ה' צבאות · עיין קדושין דף עב ע"א ברש"י ד"ה דומים למלאכי השרת: רש"י ד"ה כרת עדיפא דאית בה תרי וכו' · עיין בהרע"ב ספ"ט דסנהדרין: תוס' ד"ה תתן וכו' דאין נתינה פחות משוה פרוטה · עיין גיטין דף כ ע"א תוספות ד"ה דלמא:

ולימא מר מפני שהוא עף חדא ועוד קאמר חדא מפני שהוא עף ועוד גזירה שמא יסתפק ממנו ההיא חמתא דהות סניאה לה לכלתה אמרה לה זיל איקשיט במשחא דאפרסמא אזלא איקשיט כי אתת אמרה לה זיל איתלי שרגא אזלא אתלא שרגא אינפח בה נורא ואכלתה: °ומדלת הארץ השאיר נבוזראדן רב טבחים לכורמים וליוגבים כורמים תני רב יוסף אלו מלקטי אפרסמון מעין גדי ועד רמתא יוגבים אלו צניידי חלזון מסולמות של צור ועד חיפה: ת"ר [א]אין מדליקין בטבל טמא בחול ואצ"ל בשבת כיוצא בו [ב]אין מדליקין בנפט לבן בחול ואצ"ל בשבת בשלמא נפט לבן מפני שהוא עף אבל טבל טמא מאי טעמא אמר קרא °ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי *בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך: גופא ר"ש בן אלעזר אומר אין מדליקין בצרי וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר *צרי אינו אלא שרף מעצי הקטף *ר' ישמעאל אומר כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו ר' ישמעאל בן ברוקה אומר אין מדליקין אלא ביוצא מן הפרי ר' טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד עמד רבי יוחנן בן נורי על רגליו ואמר מה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמין ומה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים ומה יעשו אנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות ומה יעשו אנשי קפוטקיא שאין להם לא כך ולא כך אלא נפט אלא [ג]אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין ומדליקין בשמן דגים ובעטרן רבי שמעון שזורי אומר מדליקין בשמן פקועות ובנפט סומכוס אומר כל היוצא מן הבשר אין מדליקין בו אלא בשמן דגים סומכוס היינו ת"ק איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי *תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר [ד]כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מפשתן אמר אביי ר'

תורה אור: ירמיה נב | במדבר יח

רש"י

שהוא עף · ונדבק בכותלי הבית ומדליק את הבית: חמתא · חמותה: איתלי שרגא · הדלק את הנר: עד רמתא · שם מקום: לכורמים · לשון מהפכים כמו כורמים עליו את הכלים לקמן בפרק רבי עקיבא (דף פה:): וליוגבים · לשון יקבים שעולין ופולטין את החלזון להוציא דמו כדאמרן בפרק כלל גדול לקמן (דף עה·) והניחם נבוזראדן ללבושי המלך: סולמא דצור · מעלה הר וקורה המסילה וגבוהה וקורין אותה פוייאיא"ה: אין מדליקין בטבל טמא · וכ"ש בטהור ולקמיה מפרש טעמא: מה תרומה טהורה · שהיא לאכילה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך ומקמי הכי אסירא שהרי טבל במיתה לאוכלה אף תרומה טמאה אע"פ שאין אתה אוכלה אלא מסיקה אסור להסיקו בטבלו: אין מדליקין בצרי · כדמפרש לעיל ועוד כדקתני ואזיל דאינו בא מן הפרי אלא מן העץ שרף בעלמא והוה ליה כזפת ואינו נמשך ליסנא אחריגא וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר כו' לאו טעמא למילתיה יהיב אלא הכי קאמר ועוד היה אומר דבר אחר בצרי: עצי הקטף · כך שמם: מן הפרי · לאפוקי שמן דגים ועטרן וצרי: אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין בהן · כגון פסולי שמנים דמתניתין: ומדליקין בשמן דגים · ואע"ג דדמי לחלב ואינו יוצא מפרי: ובעטרן · ואע"ג דמזפת קאתי: סומכוס היינו ת"ק · רבי יוחנן בן נורי דפסיל כל הנך דמתניתין וחלב אימני בהדייהו דהוא יוצא מן הבשר ואכשר בשמן דגים: איכא בינייהו דרב ברונא · דאמר צריך לתת לתוכו שמן כל שהוא אי נמי דאכשר חלב מהותך בתערובת שמן כל שהוא חד מהנך תנאי סבר לדרב ברונא דחלב ניתר בתערובת אבל שמן דגים אפילו בעיניה וחד סבר שמן דגים על ידי תערובת אבל חלב כלל וכלל לא: אין בו משום שלש על שלש · לקבל טומאה בג' אצבעות: יוצא מן העץ · כמו קנבוס וצמר גפן: ומסככים בו · סוכה הואיל ואינו מקבל טומאה דאין מסככין בדבר המקבל טומאה כדילפינן במסכ' סוכה (דף יג:) מגרנך ומיקבך: חוץ מפשתן · דילפינן לקמן דאיקרי עץ ומקבל טומאת נגעים אפילו אוגין שבו כדלקמן הלכך אין מסככין באוגין:

תוספות

ולימא מר מפני שהוא עף · ויבא בהול על ממונו ויבא לכבות: תימה דה"ל למימר אפילו בחול נמי ליתסר כדאמר לקמן דאין מדליקין בנפט לבן אפילו בחול מפני שהוא עף:

חדא ועוד קאמר · וקשה לר"י דתניא בסמוך הצרי אינו אלא שרף מעצי הקטף משמע דהטעם לפי שאינו נמשך אחר הפתילה ומה הוצרך לבדות הטעם מדעתו:

אין מדליקין בטבל טמא · פירש בקונטרס וכ"ש בטבל טהור ואין נראה דלא הוי כ"ש דמהיכא תיתי אלא ה"ה בטבל טהור דילפינן טבל טהור מטבל טמא מה טבל טמא אין לך בו שום הנאה של כילוי אלא מהרמה ואילך אף טבל טהור כן אבל הנאה שאינה של כילוי שרי דלא מצינו בשום מקום שיהא טבל אסור בהנאה ומהכא נמי ילפינן כהן שסכר פרה מישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה (יבמות פ"ז דף סו:) דהנאה של כילוי אסורה לזרים אבל שאר הנאות שרי דתנן בפרק בכל מערבין (עירובין דף כו:) דמערבין לישראל בתרומה*:

רבי ישמעאל אומר כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו · הא דלא קתני אלא פשתן כדקתני במתני' משום דמתניתין איירי בפסול פתילות והכא איירי בפסול שמנים קשה לרשב"א דרבי ישמעאל דתני במתני' דאין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת משמע שנמשך אחר הפתילה יפה אלא דגזרינן שמא יניחנו ויצא כדמפרש לעיל והכא משמע כל היוצא מן העץ אינו נמשך אחר הפתילה ועטרן יוצא מן העץ הוא דהוא פסולתא דזיפתא כדאמר לעיל:

רבי שמעון שזורי אומר מדליקין בשמן פקועות ובנפט · *קשה לרשב"א מה בא לומר רבי שמעון שזורי דהא לרבי יוחנן בן נורי נמי מדליקין בהן מדקאמר אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין משמע דוקא הנהו אבל שמן פקועות ונפט מכשיר ועוד דנפט מכשיר בהדיא רבי יוחנן ואין לומר דרבי שמעון שזורי איירי בנפט לבן דהא אפי' בחול אמר לעיל אין מדליקין בו ואי גרסינן אין מדליקין במילתיה דרבי שמעון שזורי אתי שפיר:

איכא בינייהו דרב ברונא · פירש בקונטרס דחד מינייהו סבר דחלב מהותך שרי בתערובות אבל שמן דגים אפילו בעיניה וחד סבר שמן דגים בתערובות אבל חלב כלל וכלל לא והשתא תרווייהו לא סברי בכולה מילתא כרב ברונא ולא משמע הכי ובקונטרס דחק לפי שפירש במתניתין דשמן דגים היינו קרבי דגים שנימוחו ונראה לר"ת דשמן דגים היינו שמן שבא מטיטו של דג כדאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עג:) נגדו מגלגלתא דעינא תלת מאה גרבי מישחא ובשמן דגים מודה רב ברונא דשרי בעיניה והשתא חד מינייהו סבר לגמרי כרב ברונא:

ולא מסיימי · ולא שייך הכא תנא בתרא לטפויי אתא *דמוכח קנא דת"ק להחמיר מדקאמר אין לך אלא מה כו' ומדליקין בשמן דגים ובעטרן משמע דווקא הנך מדנחת לפרושי ולא פי' נמי דרב ברונא:

אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מפשתן · קשה לריב"א דמשמע דפחות משלש על שלש מסככין אפי' בשל פשתן ובפ"ק דסוכה (דף טז·) אמרינן סיככה במטלניות שאין בהן שלש על שלש פסולה ותירץ דהתם איירי דבאות מבגד גדול שכבר היו ראויות לקבל טומאה אבל הכא מיירי בהגהו שלא היה בהם מעולם שלש על שלש וקשה לרשב"א דהפי' אם לא נארג בו מעולם שלש על שלש מקבל טומאה כדאמר בפרק במה אשה (לקמן דף סג:) אריג כל שהוא טמא ואין מסככין בו וי"ל דהתם מיירי כשאין בדעתו לארוג בו יותר והכא מיירי כשיש בדעתו לארוג בו יותר הלכך אם אין בו שלש על שלש טהור:

רבי

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פ"ו מהלכות מעשר הל' ב טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קטז:

סז ב מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה י:

סח ג ד מיי' שם הלכה יא ופכ"ב מהלכות כלים הלכ' א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ו:

[וע"ע תוס' מנחות סה: ד"ה כדי שתהא ותוספו' פסחי' לד: ד"ה מתמין לו]

[לפי מ"ש תוס' בחולין עה: ד"ה אלא כי האי ס"ל כו' דר"ש שזורי דוקא קאמר ולא כא להוסיף אלא רק בהנך דקחשיב בלחוד מכשיר ע"כ אין מקום לקושית הרשב"א ודע עוד התם בחולין הביאו תוס' במלתא דר"ש שזורי נעטרן ונכפט]

[פי' תוס' לעיל כה: ד"ה איכא בינייהו וכו']

מסורת הש"ס

ע' כה: וב"ק

[כריתות ו:]

תוספתא פ"ב

תוספתא כב

רבינו חננאל

בחמין: ת"ר אין מדליקין בטבל טמא בחול · ואין צ"ל בשבת מ"ט (בתרומה) [בב' תרומות הכתוב מדבר] מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה אין לך בה אלא משעת הרמה · תניא אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע שמא יניח הנר ויצא · אין מדליקין בצרי מפני שריחו נודף שמא יסתפק ממנו · ועוד מפני שהוא עף · רבי [טרפון] אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד · א"ר יוחנן בן נורי מה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמין · מה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים · ואנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות · אין לך אלא השמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן וכן הלכה · רבי שמעון בן אלעזר אומר כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש · ומסככין בו חוץ מן הפשתן שבגד פשתן מקבל טומאה אפילו אין בו אלא שלש על שלש אצבעות ואין מסככין בו · ואתא אביי למימר פי' רבי

רב נסים גאון

איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי · [והוא] שמעתתא דאיתמרא בפירקא (דף כג:) חלב מהותך וקירבי דגים שנימוחו:

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פי"ב מהל' טומאת צרעת הל' י ופכ"ב מהל' כלים הל' יב:

ע ב מיי' פי"ג שם הל' ה סמג עשין רלא:

ר' שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד ר' שמעון בן אלעזר הא דאמרן תנא דבי ר' ישמעאל מאי היא *דתני דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן צמר ופשתים מה להלן צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים רבא אמר שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו *דר' שמעון בן אלעזר אית ליה לתנא דבי ר' ישמעאל לית ליה דכולי עלמא מיהת שלש על ש"ש בצמר ופשתים מיטמא בנגעים מנלן דתניא בגד אין לי אלא בגד *שלש על שלש מנין ת"ל °והבגד ואימא לרבות שלשה על שלשה לאו ק"ו הוא השתא שתי וערב מיטמא שלשה על שלשה מיבעיא אי הכי שלש על שלש נמי ליתי בק"ו אלא שלשה על שלשה דחזו בין לעשירים בין לעניים אתי בק"ו שלש על שלש לעניים הוא דחזיין לעשירים לא חזיין לא אתי בק"ו טעמא דכתביה קרא הא לא כתביה קרא לא גמרינן בק"ו ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים אמר קרא °בגד צמר ופשתים בגד צמר ופשתים אין מידי אחריני לא ואימא כי אימעוט משלש על שלש אבל שלשה על שלשה מיטמא (א) תרי מיעוטי כתיבי °בגד צמר או [בבגד] פשתים חד למעוטי משלש על שלש וחד למעוטי משלשה על שלשה ולרבא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו לרשב"א אית ליה לתנא דבי רבי ישמעאל לית ליה שלשה על שלשה בשאר בגדים מנא

ויקרא יג · שם · שם

רש"י

ר' שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד · דמהיכא תיתי לר' שמעון למעוטי שאר בגדים מטומאה אי לאו דאית ליה הא דתנא דבי ר' ישמעאל והלכך יוצא מן העץ לאו דווקא נקט דה"ה לצמר של עזים וכל מידי דלאו צמר ופשתים הוא ואיידי דנקט יוצא מן העץ לענין סוכה נקט לה נמי לענין טומאה: הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם · כגון בטומאת שרצים וטומאת מת דכתיב בטומאת שרצים או בגד או עור ובמת וכל בגד וכל כלי עור וכן בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וגו' ובציצית על כנפי בגדיהם: ופרט לך הכתוב באחד מהן · בטומאת נגעים כלל תחלה ואח"כ פרט והבגד כי יהיה בו נגע צרעת כלל בבגד צמר כו' פרט אף כל בגדים הסתומים ילפי' במה מצינו דהוא בנין אב דהיינו אלא צמר ופשתים: שלשה · טפחים: לר' שמעון אית ליה · דבהדיא תנא אין בו משום שלש על שלש אבל שלשה על שלשה דחזי אף לעשירים מיטמא ולקמן יליף מנליה בהו טומאה כלל הואיל ומנגעים יליף דאי לא יליף מנגעים מהיכא תיתי ליה לחלק בין פשתן לשאר מינין: דכולי עלמא · בין לאביי בין לרבא אליבא דהני תנאי: בגד אין לי כו' · כלומר אי הוה כתיב בנגעים בגד אין לי דמיטמא בנגעים אלא בגד שלם: לעשירים לא חזיין · אין מקפידין להצניע ובטולי מבטלי להו לא אתיין בק"ו: וטעמא דכתביה קרא כו' · מסקנא דפירושה דמילתא היא ובניחותא כלומר הלכך טעמא דכתב קרא והבגד לרבוייהו הלכך מיטמו הא לא רביהו לא מיטמו: ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים · ושלש על שלש בצמר ופשתים מיטמו מק"ו והאי רבויא לשלשה על שלשה אתא ולשאר בגדים: אמר קרא בבגד צמר · פרט אחר כלל למימר דאפי' גדול דשאר מינין לא מיטמו בנגעים: ואימא כי אמעיט · שאר בגדים משלש על שלש דבצמר ופשתים אתי בק"ו משתי וערב אבל שלשה על שלשה מיטמו מריבויא דוהבגד: תרי מיעוטי כתיבי · תרי זימני כתיבי בגד צמר ופשתים זאת תורת נגע הצרעת בגד הצמר או הפשתים: מנא ליה · לרבי שמעון שום טומאה בשאר בגדים אוהל ושאר בגדים הסתומים למדין הן מן המפורש: מאו

תוספות

רבי שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד · וא"ת כיון דבשאר בגדים אפי' שלשה על שלשה טהור לר' שמעון בן אלעזר אמאי נקט שלש על שלש ותירץ הרב פורת דנקט שלש על שלש משום פשתן דאפי' שלש על שלש טמא ואע"ג דאמר לקמן (דף כז:) ר"ש בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד דאמר סומכוס סיככה בטווי פסולה משמע דהא דקאמר הכא חוץ מפשתן היינו טווי ולא בגד וי"ל דעיקר מילתיה איירי בבגדי פשתן ומ"מ דייק לקמן מדלא קאמר חוץ מבגד פשתן דבטווי נמי איירי וא"ת מאי דוחקיה דאביי לאוקמה דתנא שלש על שלש משום פשתן ולימא דדוקא נקט כמו שאמר רבא ואי משום דלא ליפלוג ר"ש בן אלעזר אתנא דבי ר' ישמעאל הא אביי גופיה קאמר לקמן דהאי תנא דבי ר' ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל י"ל דסבירא ליה לאביי הא דמרבה לקמן תנא דבי ר' ישמעאל שאר בגדים היינו אפי' שלש על שלש וסבר דשאר בגדים או יהיה בהן טומאה כמו בצמר ופשתים או יהיו טהורים לגמרי:

השתא שתי וערב מיטמא · תימה לר"י דילמא הא דתנן בפי"א דנגעים (משנה ה) כמה יהא בפקיע ויטמא כדי להרוג בו שלש על שלש היינו בתר דקיי"ל בארג דמיטמא בשלש על שלש אבל כל כמה דלא ידעינן בארג גם שתי וערב לא יטמא אלא כשיהיה כדי להרוג בו הרבה וא"כ היכי אתי שלשה על שלשה בק"ו דשתי וערב ותירץ ר"י דנראה לו להש"ס סברא דארג שלשה על שלשה עדיף משתי וערב אפי' כדי להרוג בו אלף על אלף ולרשב"א נראה דודאי בבגד שייך לחלק בשיעורו משום דכתב רחמנא בגד דמשמע בגד שלם אבל שתי וערב השיעור תלוי בסברא והיינו שלש על שלש דחזי אפילו לעשירים דהא חזי לאיצטרופי לבגד גדול:

*אתי בק"ו · מפרש הרב פורת דהאי ק"ו לא נקט אלא להרווחא דמילתא ובלאו ק"ו נמי אין צריך ריבוי לשלשה על שלשה דכיון דחזו לעניים ולעשירים בגד חשוב הוא דמה לי שלשה על שלשה ומה לי ד' או ה' אמות כיון שגם זה ראוי כמו זה וכן מוכח מדברי רבא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים מאו בגד ומנא ליה דילמא איצטריך קרא לבגד שלם אלמא משמע דאין חילוק בין בגד שלם לשלשה על שלשה וכן אביי דמוקי או בגד לשלש על שלש בצמר ופשתים דמיטמא בשרצים ולא מוקי לשלשה על שלשה משום דשלשה על שלשה הוי בכלל בגד ולא צריך ריבוי וכן משמע מנאי דפריך ואימא כי אימעוט משלש על שלש ושם אפרש ויש לייסב דאיצטריך ק"ו דאי לאו ק"ו ה"א בגד משמע בגד שלם אבל השתא דאיכא ק"ו גלי לן דבכל מקום דכתיב בגד הוי שלשה על שלשה:

ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים · פי' בקונטרס אבל שלש על שלש בצמר ופשתים אתי בק"ו ולא נהירא דהא אמרן כיון דלא חזי לעניים ולעשירים לא אתי בק"ו ונראה לפרש (ב) דהכי פריך ואימא לרבות שלשה על שלשה פי' שנרבה שלשה על שלשה בשאר בגדים דהא ליכא מיעוטא למעוטינהו וצמר ופשתים אתי למעוטי שאר בגדים משלש על שלש דאי לאו צמר ופשתים הוה מרבינן כל בגדים מוהבגד שלש על שלש כיון דקרא סתמא כתיב והמתרץ לא הבין קושייתו והיה סבור שהמקשה לא ידע דצמר ופשתים כתיב ולהכי הדר פריך אימא כי אימעוט משלש על שלש היינו קושיא ראשונה אלא שמפרש היטב:

ואימא כי אימעוט משלש על ש"ש. מכאן נמי משמע כפי' הרב פורת דשלשה על שלשה הוי בכלל בגד וק"ו להרווחא דמלתא נקט דאי שלשה על שלשה לא שמעי' מובגד אלא מק"ו א"כ מאי פריך כי אימעוט משלש על שלש מה צריך מיעוט מהיכא תיתי לרבות שלש על שלש בשאר בגדים דריבויא דוהבגד בצמר ופשתים מוקמינן לה אפי' בשלש על שלש דשלשה על שלשה לא איצטריך בצמר ופשתים דהא מק"ו דשתי וערב אתי אבל בשאר בגדים דלא אתי בק"ו דהא בשתי וערב בהדיא כתיב צמר ופשתים איצטריך ריבוי מוהבגד *לשלש על ש"ש וניחא שפיר המקשה סבר דיש לרבות בשאר בגדים שלש על שלש כמו בצמר ופשתים כיון דקרא סתמא כתיב וחד ריבוי לכולהו:

תרי מיעוטי כתיבי. ואם תאמר לשתוק מריבויא דוהבגד וע"כ שלש על שלש טמא בצמר ופשתים דאי לאו הכי תרי מיעוטי למה לי וי"ל *דאי לאו ריבויא דוהבגד הוה מוקמינן תרי מיעוטי לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות (ולבי מהסס דס"אך נאמר דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים ויותר נראה לומר כיון דאיכא לאוקמי שפיר תרי מיעוטי ליכא למימר דאתי לרבות) [ת"י] ושלש על שלש בצמר ופשתים ה"א דטהור אבל השתא דכתיב ריבוי דוהבגד ע"כ הנך תרי מיעוטי אתי למעוטי ולאו לרבות דאי לרבות מוהבגד וחד מיעוט הוה ידעינן שלשה על שלשה בשאר בגדים כדפרישית לעיל וא"ת אכתי לשתוק מריבויא דוהבגד וחד מיעוטא ולא ניכתב אלא חד צמר ופשתים והוה ידענא דשאר בגדים דלא יטמאו בנגעים דמהיכא תיתי וידעינן נמי דצמר ופשתים מיטמו בשלש על שלש דאי לאו הכי אמאי כתב רחמנא טומאה כלל בבגד צמר ופשתים דשלשה על שלשה שמעינן מק"ו דשתי וערב אלא ודאי לשלש על שלש אתיא וי"ל דהשתא דגלי לן קרא דשייכי טומאה דנגעים בבגדים ילפינן השיעור שפיר בק"ו דשתי וערב אבל אי לאו איכתיב טומאת בגדים לא הוה ילפינן מק"ו דשייך טומאה בבגד וה"א דלא שייך נגע אלא בשתי וערב אבל בבגד לא שייך נגע דשמא לא יבא בו נגע כלל:

נפקא

רבינו חננאל

רבי שמעון בן אלעזר כתנא דבי ר' ישמעאל תני הא מתניתא דיליה ודחי רבא ואמר שלשה על שלשה טפחים בשאר בגדים זולתי בגדי פשתן איכא בינייהו · ר' שמעון בן אלעזר לא מיעט שאר בגדים אלא משלשה על שלשה · אבל ג' על ג' טפחים אפילו דשאר בגדים מקבלי טומאה ותנא דבי רבי ישמעאל סבר לא איקרי בגד אלא צמר ופשתים · ובגדים אחרים שעושין משאר עצים לאו בגדים נינהו ולא מיטמא ג' על ג' ולא שלשה על [שלשה] הני ושקלינן וטרינן

ב"ש גירסת הרש"ל שזהו דיבור בפ"ע וגריס לעיל דארג שלש על שלש עד ק אבל בת"י גריס לעיל דארג שלשה על שלשה כו' והך מפ' הרב פורת שייך לדיבור א' עם אלעיל וקאי אק"ו דשלשה על שלשה

נ"א לשלשה על שלשה]

מצאתי בשם ס"כ שלמה אסטרוביצ"ג זצ"ל ק"ל א"כ יהיו שוין כל בבגדים ולמה כתב ד' תיבות שלו בגד צמר בגד פשתים אלא י"ל הי לא יתורא דוהבגד ה"א אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים וממילא נרבה שלש על שלש בשאר בגדים דסברא הוא שיהא שוין לם אין מיעוט כדפיר' לעיל וכך מועיל יתור של שני מיעוטים כמו והבגד אבל השתא דכתיב ריבוי דוהבגד לרבות ג' על ג' בצמר ופשתים אם כן אתי תרי מיעוטי למעט ולמעוטי זה וזה משאר בגדים דאי לרבות ליתוק ריבוי דוהבגד [ת"י]:

מסורת הש"ס

יבמות ד: מנחות לט:

נ"י לר'

הגהות

(א) תרי מיעוטי כתיבי בגד צמר ופשתים כצ"ל ובת"י כתבו על זה גם זה משמע כפי' ה"ר פורת דאי שלשה על שלשה אינו בכלל בגדים נוקי תרי מיעוטי חדא לשלש על שלש וחדא לשלשה על שלשה ואכתי בגד שלם בשאר בגדים דלא מטמא בנגעים מנא ליה אלא משמע כפי' ואין זה הוכחה דבמיעוט א' נתמעט גם משלשה על שלשה דשלש על שלש ושלשה על שלשה שניהם איתרבו לשאר בגדים מריבוי אחד מוהבגד אבל מ"מ קצת יש להוכיח מדלא קאמר כי אימעוט מג' על ג' ומשלשה על שלשה דמחד ריבוי נפקא תרווייהו אבל בגד שלם מטמא [ת"י] · (ב) אבל אי נפרש והימא לרבות מוהבגד שלשה על שלשה בשאר בגדים ולא שלש על שלש בצמר ופשתים דהא מדאיצטריך ריבוי לשאר בגדים ידע דצמר ופשתים כתיב ועוד דבקושיא שנית ידע דצמר ופשתים כתיב א"כ מה פריך כיון דצמר ופשתים כתיב טפי הוי לן לאוקמי ריבוי לג' על ג' בצמר ופשתים ממה שנרבה שלשה על שלשה בשאר בגדים כמו בצמר ופשתים דהא רבוי צמר ופשתים נכתב בתגס כדאמר לקמן קאי בצמר ופשתים מרבה שאר בגדים ועוד מה פריך אימא כי אימעוט מג' על ג' הכל שלשה על שלשה מטמא מנ"ל כיון דאיצטריך ריבוי לג' על ג' בצמר ופשתים וי"ל ואימא לרבות נמי שלשה על שלשה דשאר בגדים וזהו כפי' המהר"ב בפנים [ת"י]:

מנא ליה נפקא °מאו בגד דתניא בגד אין לי אלא בגד *שלשה על שלשה בשאר בגדים מניין ת"ל או בגד ואביי האי או בגד מאי עביד ליה מיבעי ליה לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים דמטמא בשרצים ורבא גלי רחמנא גבי נגעים והוא הדין לשרצים ואביי איכא למיפרך מה לנגעים שכן שתי וערב מטמא בהם ואידך אי ס"ד נגעים חמירי לכתוב רחמנא גבי שרצים וליתו נגעים מינייהו ואידך נגעים משרצים לא אתו דאיכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמא בכעדשה *אמר אביי האי תנא דבי רבי ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל דתני דבי רבי ישמעאל בגד אין לי אלא בגד צמר ופשתים ‏מניין לרבות צמר גמלים וצמר ארנבים נוצה של עזים והשירין והכלך והסריקין תלמוד לומר או בגד רבא אמר כי לית ליה להך תנא דבי רבי ישמעאל בשאר בגדים שלש על שלש שלשה על שלשה אית ליה והא רבא הוא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים לרשב"א אית ליה לתנא דבי רבי ישמעאל לית ליה הדר ביה רבא מההיא ואב"א *הא *רב פפא אמרה רב פפא אמר אף כל ‏לאתויי כלאים כלאים בהדיא כתיבי ביה °לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו ס"ד אמינא ה"מ דרך לבישה אבל בהעלאה כל תרי מיני אסור ולאו ק"ו הוא ומה לבישה דקא מיתהני כולי גופיה מכלאים אמרת צמר ופשתים אין מידי אחרינא לא העלאה לא כ"ש אלא דרב פפא *בדותא היא רב נחמן בר יצחק אמר אף כל לאתויי

ויקרא יא · דברים כב

רש"י

מאו בגד · דכתיב בשרצים או ריבויא הוא: דתניא ל"ג דאי מתניתא היא היכי פליג עלה אביי ואמר מיבעיא ליה לשלש על שלש הא תנא תני בהדיא שלשה על שלשה בשאר בגדים מניין אלא דרשא דרבא היא: גלי רחמנא בנגעים · דרבייה מן והבגד וה"ה לשרצים דכיון דכתיב בהן בגד כי התם מיניה ילפינן בבנין אב: שרצים אין שתי וערב מטמא בהן · דבגד כתיב בהו ולא שתי ולא ערב: ואידך אי ס"ד · ורבא אמר לך על כרחיך לשלשה על שלשה בשאר בגדים אתא דאילו ג' על ג' בצמר ופשתים בשרצים מנגעים יליף דאי נגעים חמירי לכתוב רחמנא האי ריבויא בשרצים ולשתוק מריבויא דהבגד בנגעים אלא לדרשא אחריתי אתא: בכעדשה · ונגעים בעינן גריס: מפיק מאידך · כלומר מוגא הוא מסברת אידך תנא דפליג עליה דאשכחן דמרבי שאר בגדים לטומאת שרצים: של עזים · קרי נוצה על שם שאין גוזזין אותם אלא מורטין: רבא אמר כי לית ליה · לתנא דרישא בשאר בגדים בשרצים ג' על ג' דילמד כתוס מן המפורש אבל שלשה על שלשה בשרצים אית ליה בהו דאיתרבו מאו בגד: הדר ביה רבא מההיא · ואמר דתנא דבי רבי ישמעאל ורשב"א אמרו דבר אחד ולאו כאביי אלא דלתרוייהו בשאר בגדים טומאת ג' על ג' ליכא שלשה על שלשה איכא: ואיבעית אימא הא · שמעתא דסיפא לאו רבא אמרה אלא רב פפא אמרה לאוקמי תרוייהו תרי תנאי דרבי ישמעאל כהדדי ולמימר דמודה תנא דרישא דיש טומאת שרצים בשאר בגדים: ה"ג דרב פפא אמר אף כל לאתויי כלאים · אף כל דתנא דרישא דקאמר · אף כל בגדים סתם צמר ופשתים לאו לפרושי בגדים סתומים דטומאה קא אתי דבשאר טומאה ודאי מטמאו שאר בגדים דאיתרבו מאו בגד אלא לפרושי בגד האמור בכלאים סתם ובגד כלאים שעטנז וגו' הלכך לרב פפא *לא מפיק האי תנא מילתיה דהאי תנא והך פירוקא דסיפא איהו אמרה ולא איתמר כדאמרת ניה אליבא דרבא דמפליג בין ג' על ג' לשלשה על שלשה אלא הכי איתמר רב פפא אמר לא מפיק האי תנא מאידך תנא דאף כל לאתויי כלאים דכי הוה מוקמינן ליה כרבא הוה צריך לפלוגי דכיון דאף כל לטומאת שרצים כמי אתא על כרחיך אף כל למעוטינהו משלש על שלש כדין נגעים ואו בגד לרבויי שלשה על שלשה ואף על גב דלא מטמו שאר בגדים בנגעים דהא נתמעטו בתרי מיעוטי איתרבו בשרצים אבל לרב פפא לא מיבעי לן לפלוגי דכיון דאתרבו שאר בגדים לשרצים איתרבו לכל תורת צמר ופשתים בין לשלש בין לשלשה: בהדיא כתיבי ביה · צמר ופשתים לא תלבש שעטנז וגו': לאתויי

תוספות

נפקא ליה מאו בגד דתניא בגד וכו' · פירש בקונטרס דלא גרסינן דתניא דאי ברייתא היא היכי פליג אביי ולאו פירכא היא דהא אביי מודה דאו אתא לרבות שאר בגדים לאידך תנא דבי רבי ישמעאל כדאמר אביי גופיה בסמוך והיינו ההיא ברייתא גופיה דלקמן אלא שקיצרה רבא והא דקאמר לאביי האי או מאי עביד ליה הייגו אליבא דרשב"א והיך תנא דבי רבי ישמעאל אבל לאידך תנא דבי ר' ישמעאל אתא או לרבות שאר בגדים אפי' לשלש על שלש כדפריש' לעיל *ולרבא דאמר דאידך תנא דבי רבי ישמעאל לא מרבה שאר בגדים אלא לשלשה על שלשה לא מפיק האי תנא דבי רבי ישמעאל מאידך וה"נ דהוה מצי למיבעיא הכא ורבא האי או להך תנא דבי ר' ישמעאל מאי עביד ליה דלא פליגי אביי ורבא אלא אליבא דרשב"א וכמו שדורש אביי כן צריך למדרש רבא אליבא תנא דבי ר' ישמעאל דהכא:

תלמוד לומר או בגד · תימה דלקמן בפרק במה אשה יוצאה (דף סג:) דרשינן מאו בגד דארג כל שהוא טמא וכי תימא שקולים הם ויבואו שניהם מ"מ כי פריך ואביי האי או בגד מאי עביד ליה לימא דאיצטריך לארג כל שהוא ואפי' אם נמחק שם ספרים דכתוב בהן או בגד ויגרום דיליף מאו בבגד פשתים דכתיב גבי נגעים הניחא לרבא דיליף שרצים מנגעים על ידי דגלי רחמנא וה"ה לענין ארג כל שהוא אלא לאביי מאי איכא למימר:

מה לנגעים שכן שתי וערב טמא בהן · אבל בשרצים לא כדאמר בפרק במה אשה (לקמן דף סד.) יכול שאני מרבה את החבלים ואת המשיחות ת"ל שק מה שק טווי וארוג אף כל טווי וארוג:

אי ס"ד נגעים חמירי · הא ודאי דנגעים חמירי אלא מפר' הר"ס דה"ק אי ס"ד כדקאמרת דאו בגד לרבות ג' על ג' בצמר ופשתים דהא נגעים חמירי:

שכן מטמא בכעדשה · ורבא אע"ג דפירכא גמורה היא לא חשיב ליה דלא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא דגלי רחמנא בנגעים דג' על ג' קרוי בגד בצמר ופשתים והוא הדין בשרצים והקשה ה"ר יעקב מקורביי"ל הקדוש ונימא ק"ו *[הכי] מה שתי וערב דטהור בשרצים טמא בנגעים ג' על ג' שטמא בשרצים אינו דין שטמא בנגעים ויש לומר דכלים יוכיחו שמטמא בשרצים ולא בנגעים אף אני אביא ג' על ג' וכי תימא מה לכלים שכן אין מטמאין ואין נעשין אהל המת במחובר דג' על ג' נמי אין נעשה אהל כיון דלית ביה פותח טפח אי נמי שק יוכיח אי נמי בגד לבוע ובגד נכרי יוכיח שטמא בשרצים °ולא בנגעים כדאמר בת"כ וא"ת דהכא משמע דעדשה הוי פחות מכגריס ותימה לר"י בפסחים בריש אלו דברים (ד' סז:) קאמר מגורע חמור מבעל קרי שכן טעון פריעה ופרימה אדרבה בעל קרי חמור שכן מטמא במשהו סבר ליה כרבי נתן דאמר כחתימת פי האמה משמע דחתימת פי האמה לא הוי פחות מכגריס והתם לעיל מיניה קאמר זב חמור מטרך שכן טומאה יוצאה עליו מגופו ואי כעדשה הוי פחות מגריס ומחתימת פי האמה ליפרוך *מה לשרך שכן מטמא בכעדשה ומיהו אי לא משמעתיה מסברא אין להקשות דאיכא למימר דכעדשה שהיא עבה כדמרדד לא הוי רחבה טפי מגריס:

מניין לרבות צמר גמלים · וא"ת צמר גמלים אמאי לא הוי בכלל צמר ומה צריך ריבוי וי"ל דסתם צמר הוא של כבשים אבל של גמלים לא איקרי צמר סתם אלא צמר גמלים וכן שאר צמר והואיל דיש להם שם לווי איצטריך ריבוי כדאמר באלו טרפות (חולין דף סב:) אווז ולא אווז כותלית:

ונוצה של עזים · תימה מאי איצטריך ריבוי לנוצה של עזים הא כתיב שק בהדיא בקרא ושק הוי מדבר הבא מן העזים כדמוכח בפרק במה אשה (לקמן דף סד:) ותירץ ר"י דשק הוי מן השער של עזים והיא מיקרי שער ולא נוצה ומן הדק דאיקרי נוצה עושים בגדים ולא שק ועל שם שמורטין אותה כמו נוצת התרנגולין קרי ליה נוצה והר"י דכן משמע בפרק ראשית הגז (חולין דף קלז:) דקאמר דראשית הגז איטו נוהג אלא ברחלים דאמר קרא ראשית גז לאנך ואתיא גיזה גיזה מגז כבשי יתחמם (איוב לא) ופריך התם ונילף גיזה גיזה מבכור ויהא נוהג אף בשוורים אמר קרא תתן לו ולא לשקו ופריך נוצה של עזים ליחייב אלמא נוצה לא הויא בכלל שק:

הדר ביה רבא מההיא · ומשום שלא יחלוק ההוא תנא דבי רבי ישמעאל אהך הדר ביה מההיא דלעיל ולא מהך דהכא ואית ליה לרבא אף כל לאתויי שרצים וא"ת בריש יבמות (דף ד: ושם) היכי פריך הש"ס והא תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דרבא דההיא דהכנף מין כנף מנא ליה דלית ליה הא רבא אית ליה דאף כל קאי אשרצים דאי לאו אף כל ה"א דמיירי גבי שרצים בכל בגדים ואו לג' על ג' אבל השתא דאמר אף כל צמר ופשתים אצטריך או לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים אבל שלש על שלש בשאר בגדים לא וי"ל דהתם קאמר אליבא דרב נחמן בר יצחק דאמר אף כל לאתויי ציצית דהשתא ודאי לית ליה דרבא דאיהו מחייב שאר מינים בציצית: אלא הא דרב פפא בדותא היא · תימה לר"י דבריש יבמות (גם זה שם) משמע דלתנא דבי רבי ישמעאל אף כל לאתויי כלאים כי היכי דליהוי צמר ופשתים מופנה למדרש

רבינו חננאל

ואסיקנא הדר ביה רבא מההיא · ואיתוקמה דאביי ואמר רב נחמן בר יצחק אהא דתנא דבי רבי ישמעאל הואיל ונאמרו בתורה בגדים סתם ופרט לך הכתוב בא' מהן צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים לאיתויי ציצית שאינו חייב בציצית אלא צמר ופשתים ואקשינן ציצית בהדיא כתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים גדילים תעשה לך · כלומר אינו חייב לעשות גדילים אלא צמר ופשתים · ושנינן איצטריך סד"א כדרבא דרבא רמי כתיב על ציצית הכנף מן כנף · כלומר האי קרא משמע תו ציצית מכנף עצמו של זה הבגד וכתוב אחרינא צמר ופשתים גדילים תעשה לך הא כיצד שאר מינן במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין · אבל אם תעשה ציצית מן צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן קמ"ל דליתיה לדרבא ואתינן לרבויי שאר בגדים לציצית מאשר תכסה · ודחינן האי אשר תכסה לרבות כסות סומא שחייב בציצית: האי תנא דתנא אין מטמא בגדים אלא בגד צמר ופשתים מפיק מהאי תנא דבי רבי ישמעאל דתני דבי רבי ישמעאל בגד צמר אין לי אלא בגד צמר מנין לרבות צמר גמלים צמר ארנבים נוצה של עזים והשיראין והכלך והסיריקין מנין ת"ל או בגד · ואמרינן

רב נסים גאון

מה לשרצים שכן מטמאין בכעדשה · עיקר דילה בתורת כהנים (ויקרא יא) כל הנוגע בהם יכול בכולם תלמוד לומר מהן אי מהן יכול במקצתן תלמוד לומר בהם הא כיצד עד שיגע במקצתו שהוא כבולו שיערו חכמים בכעדשה שכן החומט תחלת ברייתו כעדשה ותמצא בגמרא דחגיגה (דף יא) בסוף פרק הכל חייבים בראייה ובנזירות (דף נג) בפרק כהן גדול:

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פכ"ב מהל' כלים הלכה א ופכ"ג הלכה ב:

עב ב מיי' פ"א מהל' כלים הלכה יא:

עג ג מיי' פ"י מהלכות כלאים הלכה ח סמג לאוין רפג טוש"ע יו"ד סימן רצח סעיף א:

כ' ת"י וכ"כ הרב"ש דרך ולרבא וכו' עד מפורך סוי גלוין:

[עי' מעג"ד תוספות ד"ה ריש]

[עי' מ"ש על הגליון פסחים יא:]

מסורת הש"ס

מנחות לט:

ב"ק סו: שבועות כו: בכורות נה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שכן מטמא וכו' ולא בנגעים כדאמר בת"כ: ומפורש כן במשנה רפי"א דנגעים:

וק"ק דהא רב פפא אמרה משמע ממש מילתא דרבא דאמר כי לית ליה ג' על ג' ונראה דלרב פפא נמי לא מרבינן שאר בגדים אלא דוקא שלשה על שלשה והא דקאמר לאתויי כלאים ניחא ליה למינקט כלאים דמילתא דפסיקא דצמר ופשתים דוקא [ת"י]:

וי"ל דבשילות מהנות נפקא לן טמא שרץ מוכל טמא לנפש ולהכי ליכא למיפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדש' דאיכא למימר טמא מת יוכיח אבל צמר ופשתים אמאי לא נימא הכי טמא מת יוכיח דילפינן משרצים מג"ש דבגד ועור ומיהו איכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן מטמא שק ושאר כלים [ס"י]

עין משפט
נר מצוה

עד א מיי' פ"ג מהל' ציצית הלכה א סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' ט סעיף א:
עה ב מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סע"ב:
עו ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
עז ד ה מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' יז סעיף א וסי' יח סעיף א:
עח ו מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה ד סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרכט סעיף ד:

בייך לעיל ע"א

עט ז מיי' פי"ג מהל' טומאת צרעת ה"ח:
פ ח מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רסד סעיף א:

[וע"ע תוס' שבועות כו. ותוס' בכורות נד: ד"ה הא ותוס' ב"ק סז: ד"ה רבא]

פא ט מיי' פ"ה מהל' טומאת מת הל' יב:

לאתויי ציצית בהדיא כתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים וכתיב גדילים תעשה לך סד"א כדרבא *דרבא רמי כתיב הכנף מין כנף וכתיב צמר ופשתים הא כיצד צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן שאר מינין במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין סד"א כדרבא קמ"ל אמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי לתנא דבי רבי ישמעאל מאי שנא לענין טומאה דמרבי שאר בגדים דכתיב או בגד הבא נמי לימא לרבות שאר בגדים מאשר תכסה בה ההוא לאתויי כסות סומא הוא דאתא דתניא *וראיתם אותו פרט לכסות לילה אתה אומר פרט לכסות לילה או אינו אלא פרט לכסות סומא כשהוא אומר אשר תכסה בה הרי כסות סומא אמור הא מה אני מקיים וראיתם אותו פרט לכסות לילה ומה ראית לרבות כסות סומא ולהוציא כסות לילה מרבה אני כסות סומא שישנה בראיה אצל אחרים ומוציא אני כסות לילה שאינה בראיה אצל אחרים ואימא לרבות שאר בגדים מסתברא קאי בצמר ופשתים מרבה צמר ופשתים קאי בצמר ופשתים מרבה שאר בגדים: אמר אביי רבי שמעון בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד רשב"א הא דאמרן סומכוס דתניא סומכוס אומר סיככה בטווי פסולה מפני שמטמאה בנגעים כמאן כי האי תנא דתנן שתי וערב מטמא בנגעים מיד *דברי רבי מאיר ורבי יהודה אומר השתי משישלה והערב מיד והאונין של פשתן משיתלבנו: מתני' כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן: גמ' מנלן דפשתן איקרי עץ *אמר מר זוטרא דאמר קרא והיא העלתם הגגה ותטמנם בפשתי העץ: והיוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן: מנלן אמר רבי אלעזר *גמר אהל אהל ממשכן

(דברים כב) (במדבר טו) (יהושע ב)

תורה אור

רש"י

לאתויי ציצית · דלא מחייבי בציצית אלא בגדי צמר ופשתים: גדילים תעשה לך · להלן: סד"א כדרבא · כלומר סד"א דלא דרשינן הכי סמוכין לענין טלית למימר דטלית צמר ופשתים תעשה ציצית ולא שאר טלית אלא לענין ציצית תדרשיה גדילים תעשה לך מצמר ופשתים ולא משאר מינין כדדריש רבא: כתיב הכנף מין כנף · דהאי כנף קרא יתירא הוא דהא כתיב על כנפי בגדיהם והוה ליה למכתב ונתנו על הציצית פתיל תכלת: מין כנף · מין הטלית יהא הציצית דהכי משמע ציצית של כנף תהא ואם של משי הוא ציצית של משי פוטר בה: וכתיב צמר ופשתים · גדילים תעשה לך דמשמע נמי מהן תעשה: סד"א כדרבא · דאמר דהכנף הכא לאשמועינן דלא תדרוש סמוכין למיפטר שאר בגדים דודאי מיחייב מיהא בציצית דמינן קמ"ל אף כל דלא תדרוש הכנף הכי אלא אורחיה דקרא הוא ולאשמועינן דמצות ציצית בשני מיני צבע שני חוטין של תכלת ושני חוטין של לבן דהיינו מין כנף דסתמיה לבן: מאי שנא כו' · אליבא דרב נחמן קבעי לה דאמר אף כל לאתויי ציצית: אשר תכסה · ריבויא דקרא הוא: לכסות לילה · כסות המיוחד ללילות דלא מיחייב: שישנה בראייה אצל אחרים · וקרינן ביה וראיתם לאחרים ביום ולא אתי אשר תכסה ומפיק וראיתם: שאינה בראייה · ואי מרבינן לה מאשר תכסה קא עקרת ליה וראיתם: ואימא לרבות שאר בגדים · ולא כסות סומא: קאי בצמר ופשתים · כדאמר דסמך צמר ופשתים לגדילים מרבה כסות סומא דצמר ופשתים: מרבה שאר בגדים · בתמיה: אמרו דבר אחד · דדבר המיטמא בנגעים אין מסככין ואע"ג דאינו מטמא בטומאת מגע: הא דאמרן · חוץ מפשתן ולא קאמר חוץ מבגד פשתן משמע אע"ג דלאו בגד שלא נטוה כגון אונין או נטוה ולא נארג אין מסככין הואיל ומטמו בנגעים ואע"ג דלא מטמא בשרצים: סיככה בטווי · הואיל ומטמו בנגעים דכתיב או בשתי או בערב וה"ה נמי לאונין משיתלבנו והאי דנקט טווי לאשמועינן דטווי מטמא מיד דטווייתו הוא גמר מלאכתו ולא בעי שישלה: כמאן · אמרה סומכוס להא כר' מאיר דאמר מטמא מיד שנטווה ל"א כמאן אמרה אביי להאי מילתא דקאמר חוץ מפשתן פשתן דווקא קאמר אע"ג דלאו בגד ועל כרחיך אפי' אונין במשמע אלמא אונין מיטמא בנגעים: כי האי תנא · כר' יהודה: משישלה · שיהיו שולין אותו מן היורה ששולקין אותו בה ללבנו: משיתלבנו · בתנור: מתני' אין מדליקין בו · לעשות פתילה מקנבוס ובגד קנבוס מצמר גפן: אינו מטמא טומאת אוהלים · אם עשה ממנו אהל והמת תחתיו הוי כשאר בית וא"צ להטביל האהל עצמו דלא קבל טומאה אלא כלים שתחתיו: אלא פשתן · שאף אהל טמא כדכתיב והזה על האהל ובגמ' יליף דבפשתן משתעי קרא: גמ' ממשכן

תוספות

למדרש סמוכין להתיר כלאים בציצית וי"ל דהיינו עד דלא ידע דשעטנז להתויי אבל במסקנא דאמר לרבנן שעטנז לאפטויי הכי נמי לתנא דבי ר' ישמעאל וצמר ופשתים לגופייהו אתו הלכך לא צריך אף כל לאתויי כלאים וא"ת לתנא דבי ר' ישמעאל צמר ופשתים גבי לבישה מ"מ נ"ל דמדכתיב ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך שמעינן דכל בגדים צמר ופשתים הן וי"ל דה"א דווקא העלאה אבל בלבישה כל תרי מיני אסירי והשתא ניחא למימר לתנא דבי ר' ישמעאל דאיתי שעטנז שעטנז מהעלאה כדאמר בריש סוגיא ביבמות (דף ד: ושם) דהא השתא איצטריך שעטנז להתויי למדרש סמוכין ולא מופנה למדרש מיניה גזירה שוה: *רב פפא אמרה · לא בעי למימר רב נחמן בר יצחק אמרה דאמר אף כל לאתויי ציצית דאין לטעות ולהחליף דברי רבא לרב נחמן אלא ברב פפא שהיה תלמידו ומלך אחריו וכשהיה אומר דבר לא היו יודעים אם מדעתו אמרה או למדה לפני רבו *: סד"א כי דוקיא דרבא · ל"ג כי דוקיא דהא מגוף מילתא דרבא הוא דמפיק ובריש יבמות (ג"ז שם) הוא דגרס לה ונראה אע"ג דבפרק התכלת (מנחות ד' לט: ושם) אמר רב נחמן הסירקין פטורין מן הציצית קיי"ל כרבא דבתרא הוא וחייב בציצית מדאורייתא:
מסתברא קאי בצמר ופשתים כו' · לא שייך למיפרך אדרבה קאי ברואין מרבה רואין קאי ברואין מרבה סומין דהא עיקר המצוה היא בטלית ולא באדם שאם אין לו טלית בת ד' כנפות פטור מן הציצית: רבי שמעון בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד · וא"ת דר"ש בן אלעזר קאמר מסככין בו חוץ מן הפשתן משמע אפי' לא נטוה וכדאמרינן נמי בפ"ק דסוכה (דף יב: ושם) סיככה באניצי פשתן פסולה ומשמע התם דהיינו דייק ונפיץ אע"ג דלא נטוה וסומכוס קאמר דדוקא בטווי פסולה וי"ל דלרשב"א קאסר מדרבנן *וכבר בדדייק ונפיץ לפי שהוא קרוב לטווי וטווי הוא דאסור מן התורה הואיל דמטמא בנגעים והיינו אמרו דבר אחד דהא דקאמר סומכוס סיככה בטווי פסולה היינו דבר תורה מדאמר מפני שמטמא בנגעים דמדרבנן אין סברא לאוסרו אי מדאורייתא שרי לסכך בטומאת נגעים גזירה משום טומאת מת וכיון דבטווי אסור מדאורייתא' א"כ באניצי פשתן יאסור מדרבנן מפני שהוא קרוב לטווי כדפרישית: אונין של פשתן · פי' בקונטרס שלא נטוה ודחק לפרש כן מפני דככר תנא שתי וערב וקשה לריב"א דמנלן לטמאותו בנגעים הא שתי וערב כתיב ונראה לר"י דאונין היינו מטוה וכן פי' בערוך* ושתי וערב דקאמר היינו צמר לפי שבצמר ניכר בין שתי לערב דהשתי הוא מן הלשונות של צמר הגדול וטווי כלאחר יד ולא כמו שטווים הערב ודרך היה לשולקו אע"פ שעכשיו אין רגילין ואונין של פשתן שהוא הטווי לא הוזכר לא שתי ולא ערב לפי שלא ניכר איזה של שתי ואיזה של ערב כדאמר בפ"ק דמס' ע"ז (ד' יז:) אייתו ליה תרי קיבורי אמרו ליה הי דשתיא והי דערבא איתרחיש ליה ניסא אתא זיבורא *(ומיתב) על דערבא כו' אלמא לא מינכר בפשתן*: כל היוצא מן העץ אין מדליקין · פי' בקונטרס לעיל כגון בקנבוס וצמר גפן ואין נראה לר"ת דא"כ יהא אסור להדליק בו ומעשים בכל יום שמדליקין בצמר גפן וגם טוב מאד לפתילה ואור"י ודאי מותר להדליק בקנבוס וצמר גפן דאינם יוצאים מן העץ אלא זרע הוא כדאמרי' במנחות קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים כו' ופשתן נמי מין זרע כמו קנבוס אלא דאיצטריך במתני' למשרי פשתן משום דאיקרי עץ כדכתיב ותטמנם בפשתי העץ וכמו עץ הדעת *למ"ד חטה היתה וקרי לה עץ אע"פ שאינה עץ ועוד דאמר בכילד מברכין (ברכות דף מ: ושם) כל היכא דאי שקלת לפירא ולא הדר אילנא ומפיק לא מברכינן עליה בורא פרי העץ ופשתן וקנבוס וצמר גפן אי שקלת לפירא היינו הזרע לא הדר אילנא ומפיק הלכך לאו יוצא מן העץ נינהו: ואין מטמא טומאת אהלים אלא פשתן · והא דאמר לעיל בפ"ק (דף יז·) ועל עצמן בכל שהן משמע דכל הכלים נעשה אהל לקבל טומאה מחמת אהל הכא איירי בדבר הקבוע שחיברו לקרקע אע"ג שמתחילה היה בגד כיון שחיברו לאהל בטלו מתורת בגד ואין מיטמא אלא פשתן אע"פ שהוא מחובר כדכתיב והזה על האהל כו' וקשה לר"י דתנן באהלות (פ"ח מ"ה) אלו מביאין וחוצצין השידה והתיבה כו' והסדינים שהם עשוים אהלים ואיך חוצצין סדינין של פשתן בפני הטומאה והא כל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה וי"ל דמיירי בסדינין של משי וקטעין שאינן מטמאים ורשב"א פירש במקבות בע"ה:

[סוכה כה:]
[ערך אניצי ע"ש]
[נ"א ויתיב]

מסורת הש"ס
מנחות לט: יבמות ד: נזיר נח: ע"ש
זבחים יח: מנחות מג.
נגעי' פי"א מ"ח ת"כ פ' תזריע [במשנה דנגעים לא נזכר דברי ר' מאיר ...]
[וע"ע תוספות סוכה יב: ד"ה באניצי]
[ברכות מ:]

גליון הש"ס
גמ' אמר מר זוטרא דאמר קרא. ברכות מ"ג ע"ב:

רבינו חננאל
אמרינן אינן מטמא צ' על ג' אלא צמר ופשתים והאי דתני מיטמאין בנגעים שאר בגדי' בשלשה על שלשה אמרנו בתחלת הפרק השיראין והכלך והסיריקין חייבין בציצית ואמרינן בתחלת יבמות אמר רחמנא עביד ציצית פתיל תכלת ותכלת עמרא הוא · וממאי דתכלת עמרא הוא ואמרינן מדשש כיתנא דכתיב שש ברקמה ממצרים כו'* כמו שנתפרש ביומא · מדשש כיתנא תכלת עמרא הוא שמעינן מינה דעמרא הוא דמיקריא והלכך ליכא ציצית אלא עמ"א · תנינא שתי וערב מטמאין בנגעים מיד דברי רבי מאיר ורבי יהודה אומר השתי משישלה והערב מיד · והאונין של פשתן משיתלבנו: מתני' כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן [כו': גמרא מנלן דפשתן] איקרי עץ שנאמר ותטמנם בפשתי העץ: כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אוהלים אלא פשתן מנהני מילי אמר רבי אלעזר יליף אהל אהל ממשכן

ויפרוש

ממשכן *כתיב הכא °זאת התורה אדם כי ימות באהל וכתיב התם °ויפרוש את האהל על המשכן מה להלן של פשתן קרוי אהל אף כאן של פשתן קרוי אהל אי מה להלן שזורין וחוטן כפול ו' אף כאן שזורין וחוטן כפול ו' ת"ל *אהל אהל ריבה אי אהל אהל ריבה אפילו כל מילי נמי אם כן גזירה שוה מאי אהני ליה ואימא מה להלן קרשים אף כאן קרשים אמר קרא °ועשית קרשים למשכן °משכן קרוי משכן ואין קרשים קרויין משכן אלא מעתה ועשית מכסה לאהל הכי נמי מכסה לא איקרי אהל אלא הא דבעי רבי אלעזר עור בהמה טמאה מהו שיטמא באהל המת השתא עור בהמה טהורה לא מטמא עור בהמה טמאה מיבעיא שאני התם דהדר אהדריה קרא דכתיב °ונשאו את יריעות המשכן ואת אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מקיש עליון לתחתון מה תחתון קרוי אהל אף עליון קרוי אהל: גופא בעי רבי אלעזר עור בהמה טמאה מהו שיטמא טומאת אהלין מאי קמיבעיא ליה אמר רב אדא בר אהבה תחש שהיה בימי משה קמיבעיא ליה טמא היה או טהור היה אמר רב יוסף מאי תיבעי ליה תנינא לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד מתיב רבי אבא רבי יהודה אומר שני מכסאות היו אחד של עורות אילים מאדמים ואחד של עורות התחשים רבי נחמיה אומר מכסה אחד היה ודומה כמין תלא אילן והא תלא אילן טמא הוא ה"ק כמין תלא אילן שיש בו גוונין הרבה ולא תלא אילן דאילו התם טמא והכא טהור °א"ר יוסף א"ה היינו דמתרגמינן ססגונא ששש בגוונין הרבה רבא אמר עור בהמה טמאה דמטמא באהל המת מהכא דתניא עור או בעור ריבה *עור בהמה טמאה °ושלקה ביד כהן *) °קציץ מבולן ועשה אחת מהן מנין תלמוד לומר °או בכל מלאכת עור ואיכא למיפרך מה לנגעים שכן שתי וערב טמא בהן אלא גמר משרצים דתניא עור אין לי אלא עור בהמה טהורה עור בהמה טמאה מנין תלמוד לומר או עור ואיכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמאין בכעדשה נגעים יוכיחו וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שעור טמא בהן ועשה עור בהמה טמאה כעור בהמה טהורה אף אני אביא אהל המת שעור טמא בו ונעשה בו עור בהמה טמאה כעור בהמה טהורה אמר ליה רבא מברניש לרב אשי איכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן מטמאין בפחות מכזית תאמר במת שאינו מטמא אלא בכזית אלא אמר רבא מברניש

אתיא

*) מעילה יח. ע"ש

ממשכן. דלא הוה ביה שום יוצא מן העץ אלא פשתן כדכתיב עשר יריעות שש משזר: שזורין. דטור"ש בלע"ז דכתיב משזר: וחוטן כפול ששה. כדאמרינן בפ' בא לו דסדר יומא (דף עא:) דברים שנאמר בהן שש חוטן כפול ששה ואי קשיא כיון דיליף ממשכן כלים ואדם בתחת גג הבית וכל שאר אהלים דלא דמו למשכן מנלן דמטמו בספרי תניא מנין לעשות שאר המאהילים כאהל אמרת מה מצורע הקל עשה בו כל המאהיל כו': אף כאן קרשים. ואימא דעץ נמי איקרי אהל: משכן קרוי משכן. כגון עשר יריעות שש משזר ומשכן איקרי אהל דכתיב (שמות לט) את משכן אהל מועד: הכי נמי. דמכסה עורות לאו אהל ולענין טומאה נמי לא מקבל: השתא עור בהמה טהורה. כגון אילים מאדמים: מה תחתון. עשתי עשרה יריעות עזים לאהל על המשכן דמשכן היינו עשר יריעות המחוברות בקרסי זהב מלמעלה מהן אהל יריעות עזים ולמעלה מהן מכסה העורות: מאי קמיבעי ליה. הא ממשכן גמר לה ר' (*אליעזר) לעיל בריש שמעתין והתם טהורה היא דהוי למלאכת משכן: מכסה אחד היה. חציו של אילים וחציו של תחשים ולמעלה דקרא אתרוייהו כתיב דבין אילים בין תחשים היה מכסה אחד מלמעלה לאהל יריעות העזים: תלא אילן. חיה טמאה היא ומנומרת בגוונין: אי הכי. סייעתא היא: ששש. ששמח ביופיו בגוונין: עור או בעור. גבי נגעים כתיב או בעור והוה מצי למכתב או עור: ושלקה ביד כהן. משהראהו ביד כהן נעשה נגע ומתחלה לא היה נגע: קצץ מבולן. מכל האמורים בפסוק וחיברן יחד: שרצים מטמאין בכעדשה ומת בכזית ונגעים בכגריס והוא פחות מכזית: אף אני אביא אהל המת שעור טמא בו. כדאמר לעיל מקיש עליון לתחתון דקרוי אהל: *שאינה מטמאה בנגעים. דהא נמר ופשתים כתיב:

מטמא

ויפרוש את האהל וגו'. תימה לר"י מנא ליה דהאי אהל היינו שש משזר אימא היינו יריעות עזים דאשכחנא בהדיא דאיקרי אהל כדכתיב ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן וכן משמע פשטיה דקרא ויפרוש את האהל דהיינו יריעות עזים על המשכן *דהיינו שש משזר כדכתיב ואת המשכן תעשה עשר יריעות שש משזר ויש לומר דדייק מכוס דקרא כתיב בהקמת המשכן וחשיב לעיל בסדר הקמתן דמתחלה נתן אדנים (ואח"כ עמודים)(א) ואחר כך הקרשים וכתיב אחר הקרשים ויפרוש את האהל משמע היינו יריעות התחתונות שהם שש משזר דהם תחלת הפרשה ותימה דאמאי לא יליף מהא דמשכן היינו יריעות שש משזר כדכתיב ואת המשכן תעשה וגו' ומשכן איקרי אהל דכתיב את משכן אהל מועד ושמא אהאי קרא סמיך: אם כן ג"ש מאי אהני ליה. והא דאמר כל פותח טפח מביא את הטומאה היינו מק"ו ממצורע כדיליף בספרי וכדפיר' בקונטרס וא"ת והיכי יליף נימא דיו כמצורע שלא יטמא אלא טומאת ערב ודווקא בעומד או ביושב ולא עובר כדתניא במסכת נגעים ומייתי לה *ובפ"ק דקדושין (ד' לג:) טמא יושב תחת האילן וטהור עובר טמא כו' וי"ל דאינו אלא גילוי מילתא בעלמא מק"ו דמצורע דלית לן למילף אהל אהל ממשכן לענין למעט הבאת טומאה בשאר אהלים דלאו פשתן ולא ילפינן ממשכן אלא לטומאת עצמו אפילו מחובר דדוקא פשתן ולא שאר יוצא מן העץ ולענין אהל שאינו עשוי בידי אדם לרבי יהודה בפ"ב דסוכה (דף כא. ושם) דלא מצינן למילף ממצורע ולא אשכחן ביה קרא לא למעט ולא לרבות(ב) *אהל שאינו עשוי בידי אדם: אי מה להלן קרשים כו'. פירש בקונטרס דאף עץ יהא קרוי אהל וקשה לריב"א דהא דפנות אינקרויות אהל אלא המכס' שמלמעלה הוא קרוי אהל ומפ' דה"ק אי מה להלן קרשים בהדי פשתן אף כאן בטומאת אהל קרשים בהדי פשתן ואע"ג דאהל אהל ריבה לענין דלא בעינן שזורים ולכפול ששה וכן לענין דלא בעינן נמר ופשתים יחד כי התם אלא אפילו פשתים ולא נמר מ"מ פריך דליהוי קרשים בהדי פשתים דהתם אהל קרוי עם הכיסוי ועם הדפנות: ואין קרשים קרוים משכן. וקשה לר"י הא כתיב יהיה סרוח על צדי המשכן מזה ומזה לכסותו ואמר לקמן בהזורק (דף צח:) לכסות אמה של קרשים והיכא למ"ד אמה של אדנים אלמא דקרשים איקרי משכן ויש לומר דצדי המשכן איקרי ולא משכן: ריבה עור בהמה טמאה. פירש רבינו שמואל דלהכי איצטריך לרבויי עור בהמה טמאה כדקתני בת"כ (פ' תזריע) למר אין לי אלא מין בהמה דקה ונאכל כו' דומיא דצמר שהוא דוקא של כבשים מנין לרבות עור בהמה דקה ואין נאכלת בהמה גסה נאכלת ואין נאכלת עד שתהא מרבה עורות שרצים תלמוד לומר *בעור בעור ונראה דהא דנקט בהמה גסה נאכלת אגב אחריני נקט דאיהי לא בעיא קרא דהא במתניתין ילפינן לענין טומאת אהל כל מין טהורה מאילים: ושלקה ביד כהן. מפרש נמי רבינו שמואל דאיצטריך לרבויי משום דכתיב והבגד כי יהיה בו נגע צרעת וגו' והראה אל הכהן דמשמע דאם לא היתה בו נגע קודם שהראהו לכהן טהור: שכן שתי וערב טמא בהן. מה שאין כן במת כדנפקא לן בפרק במה אשה (לקמן דף סד.): אלא גמר משרצים דתניא עור אין לי אלא עור של בהמה טהורה. וא"ת מנלן דאיירי קרא בעור בהמה טהורה ויש לומר כמו בנגעים דהכא כתיב שק וה"א מה שק מין בהמה דקה ונאכל כדמוכח בת"כ ולקמן דשק הוי דבר הבא מן העזים אף עור מין בהמה דקה ונאכל אע"ג דבת"כ מרבה אף שק הבא מחזיר שהוא דבר טמא אפ"ה הוה אמינא דלא הוקשה עור אלא למשמעות דשק דהיינו של עזים ולא הוקש למאי דמרבי בשק לכך איצטריך ריבוי. הרב פורת: מה לשרצים. וליכא למיפרך שיטמא מת בכעדשה מק"ו דהא כל שיעורים הם הלכה למשה מסיני וקשה לר"י ונילף מת משרצים בגזירה שוה דבגד ועור כדאמר לקמן בפרק במה אשה (ג"ז שם) ואומר ר"י משום דגזירה שוה דאהל אהל ממשכן סתרה לה לכך איצטריך ריבוי ועוד י"ל דג"ש לא איירי בטומאת אהל [המת] עצמו המחובר:

אתיא

עין משפט נר מצוה

פב א ב ג מיי' פ"ה מהלכות טומאת מת הלכה יב:

פג ד מיי' פ"ו מהלכות טומאת צרעת הל"ו:

דאי על האהל הוי יריעות שש משזר ועל המשכן היינו על הקרשים הא אין הקרשים קרויים משכן [תוס' ישנים]

פד ה מיי' שם פי"ב הלכה יב:

רבינו חננאל

ממשכן כתיב זאת התור' אדם כי ימות באהל וכתיב ויפרוש את האהל על המשכן מה להלן שש ותכלת והן צמר ופשתי' אף הכא צמר ופשתים. כיון דיליף אהל דמטמאה מאהל המשכן. בעי ר' אלעזר עור בהמה טמאה מהו שיטמא באהל המת. ומיבעיא ליה תחש שהיה בימי משה טהור היה או טמא היה. ומפרש רב יוסף תנינא לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד. איני והא"ר נחמיה דומה כמין תלא אילן ותלא אילן טמא הוא. ושנינן דומה לו שיש לו גוונין הרבה כמותו. אבל טהור הוא. רבה אמר עור בהמה טמאה דמטמאה באהל המת. אתי בק"ו מנגעים. דתניא היה לו לומר עור למה כתב בעור לרבו' עור בהמה טמאה. ושלקה ביד כהן שמטמאה בנגעים קיצץ מבולן. פי' כגון שנטל מזה העור רצועה ומזה רצועה ודיבקן ועשאן אחד. מנין שמטמא בנגעים ת"ל או בכל מלאכת עור. פי' שלקה ביד כהן כגון שהחזיק הכהן בעור לבודקו ועודנו בידו לקה בצרעת לאלתר. איכא למיפרך מה לנגעים שכן מטמאין שתי וערב כו' מה להצד השוה שבהן שכן טומאתן פחות מכזית. הבגדי' טומאתן בכגריס. והשרץ בעדשה אלא

רב נסים גאון

אי מה להלן שזורין וחוטן כפול ו' אף כאן שזורין וחוטן כפול ו'. ותמצא עוד עיקרו במס' דיומא בפרק בא לו כהן גדול (דף ע"א) ת"ר בגדים שנאמר בהן שש חוטן כפול ו' וכו' ואמרו קראי כמה הוו שיתא חד לגופיה דכיתנא ניהו וחד שיהו שזורין וחד לחוטן שיהא כפול ו' ומהנה יודע לנו כי כל בגד שכתב בהן שש העשויים במשכן היו שזורים וחוטן כפול ו': תאמר במת שאינו מטמא אלא בכזית עיקר דילה בספרי הנוגע במת יכול כל שהוא וכו' אחר שרבה הכתוב ומיעט אמרו כזית מן המת טמא שכן היא תחלת ברייתו ובמשנה במס' אהלות בפרק ב' אלו מטמאין באהל המת וכזית מן המת ולא היה ביניהם הפרש והוא כבר פירושו בפרק ג' כזית מן המת פתחו בטפח והמת פתחו בד' טפחים ובתוספ' בו איש סדר טהרות הומר בכזית מזה) [מן] המת שכזית פתחו בטפח ומת פתחו בד' טפחים ובתוספתא דמגילה בפרק א' אין בין כזית מן המת למת אלא שכזית מן המת פתחו בטפח והמת פתחו בד'

הקשה מהר"מ מה צריך אהל אהל ריבה ליליף בק"ו מגולה של עזים דלא מטמאה בנגעים מטמאה באהל המת שאין חוטן כפול ששה דמטמאה בנגעי' לא כ"ש ותי' דהכא קיימינן אליבא דר"א דלית ליה ק"ו מדבעי בסמוך עור בהמה טמאה מהו והכי דאית להו ק"ו דרשי אהל אהל לדרשה אחריתא [ת"י]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ויפרוש וכו' דמתחלה נתן אדנים ואח"כ קרשים ואח"כ עמודים וכתיב אחר העמודים ויפרוש את האהל: (ב) ד"ה א"כ וכו' לא למעט ולא לרבות סה"ד והאהל נמחק:

[עיין לע"ב]

נראה קצת דכל כלי עור דכתיב במת וכבכה צריך דלאתי לדרשה אחה יגא ולא נעור בהמה טמאה דא"כ הקשי אמאי איצטריך למיכתבינהו דליהוי בג"ש דבגד ועור משרצים [ה"י]

ס"א או בעור

גליון הש"ס

גמ' אמר רב יוסף א"ה היינו דמתרגמינן. עי' קדושין דף מו ע"א תוס' ד"ה אר"י:

אתיא בק"ו מנוצה של עזים שאין מטמא בנגעים מטמא באהל המת עור בהמה טמאה שמטמאה בנגעים אינו דין שמטמאה באהל המת ואלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד למאי הלכתא לתפילין תפילין בהדיא כתיב בהו (שמות יג) למען תהיה תורת ה' בפיך *מן המותר בפיך אלא לעורן והאמר אביי *ש"ן של תפילין הל"מ אלא לכורכן בשערן ולתופרן בגידן הא נמי הל"מ הוא *דתניא תפילין מרובעות הל"מ *נכרכו' [לקמן קח.] בשערן ונתפרות בגידן אלא לרצועו' והא"ר יצחק רצועות שחורות הל"מ נהי דגמירי שחורות טהורות מי גמירי מאי הוי עלה דתחש שהיה בימי משה א"ר אלעא אמר רשב"ל אומר היה ר"מ תחש שהיה בימי משה בריה בפני עצמה היה ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה הוא אם מין בהמה הוא וקרן אחת היתה לו במצחו ולפי שעה נזדמן לו למשה ועשה ממנו משכן ונגנז *מדקאמר קרן אחת היתה לו במצחו ש"מ טהור היה *דא"ר יהודה שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו שנאמר (תהלים סט) ותיטב לה' משור פר מקרין מפרים מקרין תרתי משמע אמר ר"נ בר יצחק מקרן כתיב וליפשוט מיניה דמין בהמה הוא כיון דאיכא קרש דמין חיה הוא ולית ליה אלא חדא קרן איכא למימר מין חיה הוא:

מתני' פתילת הבגד שקיפלה ולא הבהבה ר"א אומר טמאה היא ואין מדליקין בה רע"א טהורה היא ומדליקין בה:

גמ' בשלמא לענין טומאה בהא פליגי דר"א סבר קיפול אינו מועיל ובמילתיה קמייתא קיימא ור"ע סבר קיפול מועיל ובטולי בטיל אלא לענין הדלק' במאי פליגי א"ר אלעזר א"ר אושעיא וכן א"ר אדא בר אהבה הכא בג' על ג' מצומצמות עסקינן ובי"ט שחל להיות ע"ש עסקינן דכ"ע אית להו דר' יהודה *דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים ודכ"ע אית להו דעולא דאמר עולא *המדליק צריך שידליק ברוב היוצא ר"א סבר קיפול אינו מועיל וכיון דאדליק ביה פורתא הויא ליה שבר כלי וכי קא מדליק בשבר כלי קמדליק ור"ע סבר קיפול מועיל ואין תורת כלי עליו וכי קמדליק בעץ בעלמא קמדליק אמר רב יוסף היינו דתנינא ג' על ג' מצומצמות ולא ידענא למאי הלכתא ומדקא מתרץ רב אדא בר אהבה אליבא דר' יהודה ש"מ כר"י ס"ל ומי א"ר אדא בר אהבה הכי והא"ר אדא בר אהבה

נברי

רש"י

מיטמא באהל המת. אם עשאו אהל דהא ממשכן גמר ליה ועיקר אהל דכתיב במשכן יריעות עזים כתיב הא דכתיב בשרצים כל מעשה עזים ל"ג ליה דמהכא לא נפקא לן אהל דבכלים הוא דכתיב וכדאמר בעלמא להביא דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן הטלפים: אלא הא דתני רב יוסף כו'. כיון דרבינן עור בהמה טמאה לאהל המת הא דתני רב יוסף למאי הלכתא מאי דהוה הוה אי לאו למילף מיניה לטומאה: לתפילין. איתמר דהיא נמי מלאכת שמים: לעורן. עור דפוס שלהן שהכתבים של פרשיות מונחים בו דהאי לא מלמען תהיה נפקא דהא לאו תורה כתיבא ביה: ש"ן של תפילין. שיהא העור נקמט מבחוץ ג' קמטין ודומה לשי"ן והרצועה נקשרת כמין דלית *ויש רצועה כפופה כמין י' דהיינו שדי וכיון דאות השם נכתב בקמטין שלו מותר בפיך בעינן ומקרא נפיק: אלא לנכרכות בשערן. תניא להאי דרב יוסף שצריך לקשור איגרות הפרשיות בשער עור בהמה טהורה ולתופרן בגיד בהמה טהורה: בשערן. בשער *מן הקלף כלומר בשל טהורה: לרצועותיהן. שיהיו מעור בהמה טהורה: הל"מ. וכיון דהלכתא רצועות משני טהורות נמי הל"מ ומתניתא דרב יוסף לאו הי"מ קאמר: מאי הוי עלה דתחש. הואיל ולרב יוסף לאו לענין מלאכה דמשכן איתמר לא איפשיט בעיין: מקרין תרתי משמע. דשתים מקרין כל קרניו: מתני' שקיפלה. כמו שגודלין פתילות: הבהבה. על השלהבת כדי שתהא מחורכת ותדליק יפה: טמאה היא. דבגד כלי הוא ומקבל טומאה אם היה שלש על שלש דקפול אין מבטלה מתורת בגד הואיל ולא הבהבה: ואין מדליקין בה. כדמפרש טעמא בגמ': גמ' קפול מועיל. לבטולה מתורת בגד: מצומצמות. דאי הוה טפי פורתא לכולי עלמא מדליקין: וביו"ט שחל להיות בע"ש. דשייך ביה איסור מוקצה עסקינן: ואין מסיקין בשברי כלים. שנשברו בו ביום דהוו להו נולד אבל בכלים מסיקין דהא חזו לטלטלן: ודכולי עלמא אית להו. צריך המדליק להדליק בידים קודם סילוק ידיו רוב היוצא מן הפתילה חוץ לנר הלכך על כרחך צריך לעסוק בו לאחר שנפחת משלש הלכך טעמא דר"א דאסר קסבר קיפול אינו מועיל והוה ליה כלי שנשבר בי"ט וכי קמדליק ביה פורתא כיון דמצומצמות היו הוו שברי כלי דפחות משלש לאו כלי הוא והוה ליה כלי שנשבר בי"ט וכי קמדליק בידים להשלים רוב היוצא בשבר כלי קמדליק והא דאמרינן מסיקין בכלים דוקא שלא יגע בו אחר שנפחת אלא אם כן ריבה עליו עצים מוכנים כדלקמן (דף כט.): קיפול מועיל. ועל כרחך מעי"ט קיפלה דאין גודלין פתילה בי"ט כדתניא בהמביא (ביצה לב:) וכבר נתבטל הכלי מבעו"י ואין כאן שבר כלי: היינו דתניא. שהייתי שונה מרבותי משנה ג' על ג' מצומצמות ולא הוה ידענא למאי הלכתא איתמר דאי לענין טמויי כל שכן דאי איכא טפי דמטמא: ומדקא מתרץ כו'. מילתא באפי נפשיה היא בתמיה למירמי דרב אדא אדרב אדא מדקא מתרץ למתניתין ואוקי דכולי עלמא אית להו אין מסיקין בשברים דהיינו אליבא דר"י דאית ליה נולד ש"מ כו':

שחקק

תוספות

אתיא בק"ו מנוצה של עזים. וא"ת נימא שתי וערב יוכיח שמטמא בנגעים ואינו מטמא במת הא אני אביא עור בהמה טמאה כו' ועוד קשה אמאי איצטריך קרא בשרצים לעור בהמה טמאה ליתי בק"ו מנוצה של עזים שאין מיטמא בנגעים מיטמא בשרצים וי"ל דאי לא הוה כתיב קרא בשרצים ליכא למילף עור בהמה טמאה בק"ו מנגעים לא בשרצים ולא באהל המת דאיכא למימר שתי וערב יוכיח אבל השתא דכתיב טומאה בשרצים ילפינן שפיר בק"ו מנגעים שיטמא באהל המת וליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב שכן אינו מטמא בשרצי' תאמר בעור בהמה טמאה שמטמא בשרצים הכי נמי יטמא באהל המת:

ור"י אומר דליכא למימר שתי וערב יוכיח דהכי עביד ק"ו ומה נוצה של עזים שאין מטמא בנגעים מטמא באהל המת ככלי העשוי מנוצה של עזים עור בהמה טמאה שמטמא בנגעים אינו דין שיטמא באהל המת ככליו דהשתא לא שייך למימר שתי וערב יוכיח שמטמא בנגעים ולא באהל המת דשתי וערב אין שייך בו כלי ואין לומר דכל היוצא מן העץ ועלם יוכיח שמטמא בנגעים ואינו מטמא במת דמה שמטמא בנגעים אינו מחמת עצמו אלא מחמת הבית דהא בית שסיככו בזרעים אמר בהעור והרוטב דמטמא בנגעים אבל נוצה והעור מטמא מחמת עצמו. ומהר"ם כתב דליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב שכן אין מטמאין לא במת ולא בש"ז תאמר בעור בהמה טמאה דמטמא דהא כתיב במת ובש"ז כל בגד וכל כלי עור. ולעיל כי פריך מה לשרצים ליכא למימר נגיעת מת וש"ז יוכיח דמה לכולהו שכן פחות מכזית דנגיעת מת בכשעורה וש"ז במשהו או בחתימת פי האמה (והוא תי' דאיצטריך קרא בשרצים לאפוקי מהיקש דסק) וזה אין נראה דע"כ דגם לענין אהל הוי שיעורו בכזית להביא טומאה על כל הכלים ועל עצמן אפי' יוצא מן העץ דזהו תלוש קיי"ל דמביא. וי"ל דלא שייך כלל למימר אהל תלוש יוכיח כיון דלא אתינא למילף אלא לענין אהל המחובר דלא מטמא אלא מאי דילפי' ממשכן וכי האי גוונא איכא בפ"ק דמנחות גבי טריפה שהיתה לה שעת הכושר דלא ילפינן מטריפה שלא היתה לה שעת הכושר אפי' במה הצד [ת"י]:

והקשה השר מקוצי מאי בעי בסמוך מאי הוי עלה דתחש תיפוק ליה דטהור היה מדאיצטריך קרא בשרצי' לטמא עור בהמה טמאה דאי טמא היה לשתוק קרא בשרצים ותיתי בק"ו מנגעים דהשתא ליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב שכן אין מטמאין באהל המת תאמר בעור בהמה טמאה דמיטמא באהל המת כיון דתחש טמא היה וי"ל דמהכא ליכא למיפשט דטהור היה דאפילו טמא היה כתיב בשרצים דמילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ועוד אומר רש"י דשרצים לא אתו מק"ו מנגעים דאיכא למיפרך פשוטי כלי עור יוכיח דמטמא בנגעים ולא בשרצים:

למאי הלכתא. לא בעי למימר לאשמעינן דתחש טהור היה דמשמע דאתא לאשמעינן שום צורך הוראה: **תפילין** בהדיא כתיב בהו למען תהיה וגו'. תימה לר"י וכי אין לברייתא לשנות מה שדורש מן הפסוק וכל הנך דמייתי בסמוך וכי לית ליה לרב יוסף לשנות הברייתא לפי שזה אמרו אמורא אחד או ברייתא ואומר רבינו יצחק דהכי פריך תפילין בהדיא כתיב בהו ואי הא הוה אתי לאשמעי' הוה ליה לאתויי קרא אע"כ מילתא אחריתי אתא לאשמעי' ודרשה דמן המותר בפיך היתה פשוטה ולא איצטריך לאשמעי' וקאמר אלא לעורן והאמר אביי שין של תפילין כו' ובזה הלשון הוה ליה לרב יוסף למימר והוה ידעינן שפיר דבעי עור בהמה טהורה דדרשה דמן המותר בפיך היא פשוטה אלא לכורכן בשערן צריך בהמה טהורה הא נמי הל"מ דתניא כו' מדלא קתני רב יוסף בהאי ליגנא וכרכות בשערן ש"מ דמילתא אחריתא אתא לאשמעינן אלא לרצועותיהן והא"ר יצחק רצועות שחורות הל"מ וכיון דמצריך שיהו הרצועות שחורות כמו הקלילה כל שכן דבעינן שיהו טהורות כמו הקלילה דסברא הוא להקפיד על הטהרה מעל השחרות ואי הא אתא רב יוסף לאשמעי' לישמעינן שיהו שחורות וטהורות ומשני נהי דגמירי שחורות טהורות מי גמירי דמשחורות ליכא למיגמר טהורות: **לא** צריכא אלא לכורכן בשערן. קשה לרשב"א אי הא אתא לאשמעי' אמאי נקט עור במילתיה:

רבה

עין משפט נר מצוה

פה א מיי' פ"א מהלכות תפילין הלכה י ופ"י מהלכות ס"ת הלכה א סמג עשין כב כה טוש"ע או"ח סימן לב סעיף יב טור שו"ע יו"ד סימן רעא סעיף א:

פו ב מיי' פ"ג מהלכות תפילין הלכה טו סמג עשין כב טור שו"ע או"ח סי' לב סעיף לז:

פז ג מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף מב:

פח ד מיי' שם הלכ' ד טוש"ע שם סעיף לט:

פט ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף מד:

צ ו מיי' שם הל' ט טור שו"ע שם סעיף מט:

לקמן קכ. מג ות לה.

מנחות שם מגילה כד:

צא ז ח מיי' שם הלכה יד טו סמ"ג שם טור שו"ע או"ח סימן לג סעיף ג:

צב ט מיי' פ"א מהל' מאכלות אסורות הלכה יב טור שו"ע יו"ד סימן פ סעיף ד':

צג י טוש"ע או"ח סימן רסד סעיף ט:

צד כ מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טור שו"ע שם סעיף ח:

[עי' תוספות חולין נט: ד"ה וקרש]

ע"ז ח. ע"ש חולין ס:

רבינו חננאל

אתיא בק"ו מנוצה של עזים. ומה נוצה של עזים שאינה מטמאה בנגעים (בג' על ג') מטמא באהלים דיי"פינן אהל אהל ממשכן. עור בהמה טמאה שמטמא בנגעים אינו דין שיטמא באהלים ואלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה למאי הלכתא ואסיקנא לרצועות של תפילין. שיהו מבהמה טהורה. אבל תפילין עצמן בהדיא כתיב בהו למען תהיה תורת ה' בפיך. ודרשינן מן המותר בפיך. וגם שי"ן של תפילין. וכי נכרכות בשערן ונתפרות בגידן ורצועותיהן שחורות הלכה למשה מסיני הן. ואסיק' נמי תחש בריה בפ"ע היא ולא הכריעו חכמים אי מין חיה הוא [או מין בהמה] וקרן היה לו וטהור היה: פיסקא פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה כו'. א"ר אלעזר מתניתין בג' על ג' מצומצמות הוא. וביו"ט שחל להיות בע"ש. וכולי עלמא אית להו דר' יהודה דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים. וכולי עלמא אית להו דעולא דאמר צריך להדליק ברוב היוצא. ר' אלעזר סבר קיפול אינו מועיל וכיון דאדליק בה פורתא הוה ליה שבר כלי. וכי קא מדליק בשבר כלי קא מדליק. ולפיכך אסור. ור"ע סבר קיפול מועיל וכיון דקפליה בטליה וכי קא מדליק בעץ בעלמא

רב נסים גאון

בר' פשחים: אתיא בק"ו מנוצה של עזים כו' מטמא בטומאת נגעים. תמצא עיקר דילי' בתורת כהנים והבגד יכול השיראין והסיריקון והכלך וצמר גפן וצמר גמלים וצמר ארנבאין ונוצה של עזים ת"ל בבגד צמר או בבגד פשתים אין לי אלא צמר ופשתים המיוחדין: כיון דאיכא קרש דמין חיה הוא ולית ליה אלא קרן אחד. במס' שחיטת חולין בפרק אלו טריפות (דף ס) אמר ... יקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת מותר. אמר רב יהודא קורש טביא דבי עילאי:

מסורת הש"ס

לקמן קח. מכות יא.

[עי' פרש"י מנחות לה: ובתוס' שם ד"ה אלו תפילין בכריכות וכו' שהשיב על פירש"י מסוגיא דהכא ... וכו' ועי' רש"י ותוס' לקמן קח. ד"ה ש"ן של תפילין ועי' תוס' מגילה כו: ... ותוס' ברכות ו. ד"ה פאר]

לקמן קכה. ביצה לב. וש"נ לעיל כט.

גליון הש"ס

גמ' והאמר אביי ש"ן של תפילין ...

רבא אמר היינו טעמא דר' אליעזר לפי שאין מדליקין בפתילה שאינה מהורכת ולא בסמרטוטין שאינן מהורכין אלא הא דתני רב יוסף ג' על ג' מצומצמות למאי הלכתא לענין טומאה *דתנן ג' על ג' שאמרו חוץ מן המלל דברי ר"ש וחכ"א ג' על ג' מכוונות: אמר רב יהודה אמר רב *מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דברי רבי יהודה ור"ש מתיר מסיקין בתמרין אבל אין מסיקין בגרעיניהן דברי רבי יהודה ור"ש מתיר מסיקין באגוזים אבל אין מסיקין בקליפותיהן דברי רבי יהודה ורבי שמעון מתיר וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בההיא קאמר רבי יהודה משום דמעיקרא כלי והשתא שבר כלי והוה ליה נולד ואסור אבל תמרים דמעיקרא גרעינין והשתא גרעינין אימא שפיר דמי ואי אשמעינן גרעינין הוה אמינא דמעיקרא מכסיין והשתא מיגליין אבל קליפי אגוזין דמעיקרא מיגלו והשתא מיגלו אימא שפיר דמי צריכא והא דרב *לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דרב אכל תמרי ושדא קשייתא *לבוכיא אמר ליה רבי חייא *בר פחתי כנגדו ביו"ט אסור קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה ת"ש דכי אתא רב לבבל אכל תמרי ושדא קשייתא לחיותא מאי לאו בפרסייאתא ולא קיבלה לא *בארמיאתא הואיל וחזי אגב אימייהו א"ל ר' שמואל בר בר חנה לרב יוסף לרבי יהודה דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים כיון דאדליק בהו פורתא הוה ליה שברי כלים וכי קא מהפך באיסורא קא מהפך דעבד כדרב מתנה *דאמר רב מתנה אמר רב עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט מרבה עצים מוכנין ומסיקן רב המנונא אמר הכא בפחות משלשה על שלשה עסקינן *ומקולי מטלניות שנו כאן ואזדא ר' אליעזר לטעמיה ור"ע לטעמיה *דתנן פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפקק בו את המרחץ ולנער בו את הקדירה ולקנח בו את הרחיים בין מן המוכן ובין שאין מן המוכן טמא דברי רבי אליעזר ורבי יהושע אומר בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן טהור ר"ע אומר מן המוכן טמא ושלא מן המוכן טהור ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים זרקו באשפה דברי הכל טהור

הניחו

רש"י

שחקק קב. ביו"ט דהוה ליה נולד: לדבריהם דר' אליעזר ור' עקיבא קאמר. הא דאוקים להו רב אדא אליבא דר' יהודה דהא פלוגתייהו דלא מתוקמא אלא אליבא דר' יהודה ומיהו איהו לא סבירא ליה אלא כר' שמעון: טעמא דרבי אליעזר. בהדלקה משום דאין מדליקין בו שאין דולקין יפה ובכל שבתות השנה אסור ולאו משום נולד: חוץ מן המלל. דרך תופרי בגדים למלול מן הבגדים לכופלן מעט סביב התפירה ואח"כ תופר וג' על ג' שאמרו לטמא בבגד עני לכך אחשבוה להיות כלי הלכך צריך להיות בו יותר משיעור המלל כדי שיהא הטלאי שלש על שלש: מכוונות. מצומצמות ובהכי אחשבוה ואע"ג דכשיתפור לא הוה שלש והיינו הך דרב יוסף ולאו משום דאי הוה טפי לא מיטמא *(דכל שכן) אלא לאפוקי מדתנא קמא: מסיקין בתמרים. דאגב דמטלטל להו לאכילה חזו נמי להסקה: אבל. ביו"ט אין מסיקין בגרעינין ביו"ט דהוה להו נולד: והשתא מגליין. הלכך נולד הוה: והא דרב. דאמר לר' יהודה אין מסיקין בגרעינין לאו בפירוש איתמר: אכל תמרי. בחול: לבוכיא. כירה של רעפים שקורין טיול"ש וה"א חלולה וספרים שכתוב בהן לבי תפי היינו נמי כירה והוא תרגום של בית שפיתת שתי קדרות: קשייתא. גרעינין: בר פחתי. בן גדולים: אכל תמרי. ביום טוב: פרסייתא. תמרים טובים ומתבשלים יפה וכל אוכל שלהם נפרש מעל גרעיניהן ואין הגרעינין ראוין לטלטל והפ"ה שרי לטלטלן למשדינהו לחיותא הלמה לא קיבלה מיניה: בארמייתא. דאין מתבשלות יפה ואין האוכל נפרש מהן ומשתייר בגרעיניהן וחזו לאדם: אגב אימייהו. שיש עוד מאמן עליהן: מרבה. עליהן ומבטלן ברוב: רב המנונא אמר. מתניתין בפחות משלשה טפחים על שלשה טפחים פליגי לענין טומאה: ומקולי מטלניות. מטלניות הקלות בעיניו דומיא דמתוקנות לפקוק מרחץ דמידי דלא חשיב הוא וקיפול דנקט במתניתין משום דכתוב דנקט דוקא ולפלוגתא דהדלקה תנא קיפול: פחות משלשה כו'. דאילו שלשה על שלשה חשיבי ולא בטלי ואע"ג דקילי כגון סמרטוטין: שהתקינו לכך. שהקצו לכך: לפקוק המרחץ. נקבים שהמים באים דרך שם למרחץ: ולנער בו את הקדרה. לאחוז בהן שולי הקדרה ולנערה לתוך התמחוי: בין מן המוכן. לקמיה מפרש:

תוספות

רבא אמר היינו טעמא דר' אליעזר. משמע דרבא לענין טומאה לית ליה פיטויא דרב אדא בר אהבה ולקמן משמע דאית ליה פיטויא דרב המנונא דאמר מקולי מטלניות שנו כאן דקאמר והדר ביה ר' עקיבא לגבי ר' יהושע על כן נראה דהכא גרס רבה ולקמן רבא וי"ל דבחנם נהגו העם להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהא מהובהבת דהא אין הלכה כרבי אליעזר דשמותי הוא ועוד אמרינן לקמן הכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן משמע דיכול להדליק אע"פ שאינה מהובהבת: ולא בסמרטוטין שאינן מהורכין. קשה כיון דתנא דאפי' בפתילה שאינה מהורכת אין מדליקין כ"ש בסמרטוטין שאינם מהורכין ומיהו בתוספתא גרס ולא בסמרטוטין אפי' מהורכין: אבלן אין מסיקין בגרעיניהן. תימה לר"י דבפרק נוטל (לקמן דף קמג:) אמר למימרא דרבא כרבי יהודה סבירא ליה פירוש דאסר נבלה שנתנבלה בשבת והא"ל לשמעי' טוו לי בר אווא ושדי מיעיה לשונרא ומשני התם כיון דמסרח דעתיה עילויה מאתמול אלמא כיון דדעתו מאתמול לתת לשונר' כשיסריח למחר שרי אע"ג דכל זמן שלא הסריח חזי לאדם *משום דחשיב כאילו הכינו מבעוד יום לשונרא ה"נ מאתמול דעתיה עילויה להסיר הגרעינין כשיאכל התמרים למחר ומאי חשיב ליה טפי נולד ממעיה דבר אווזא וי"ל דהתם בר אווזא נשחט מעי"ט ואין המעיים צריכים לאווז וכיון דמבעוד יום דעתיה למיתביה לשונרא אם יסריחו חשיבה הכנה מעלייתא אבל הכא הגרעינין צריכין לאוכל וחשיבי כאוכל עצמו עד שיאכל התמרים לכך חשיב להו נולד ולא מהני מה שדעתו עליהם מאתמול: והא דרב לאו בפירוש איתמר כו'. הא פשיטא דרב אסר נולד כרבי יהודה מכרכי דזוזי (לעיל דף יט:) אלא מייתי ראיה דאף בגרעינין דאיכא למימר מעיקרא גרעינין והשתא גרעינין אסר רבי יהודה וה"ת ובאגוזים דמעיקרא מגלו והשתא מגלו מנלן דאסר וי"ל דאע"ג דמטעם זה עושה צריכות' מ"מ מטעם זה לפי האמת אין נראה לו לחלק ביניהם: בין מן המוכן כו'. פירש בקונטרס מוכן דרבי אליעזר קופסא שאינו מוכן תלאו במגוד והניחו אחורי הדלת ומוכן דר' יהושע תלאו במגוד והניחו אחורי הדלת *ושאינו מוכן זרקו לאשפה ורבי עקיבא מוכן תלאו במגוד ושאינו מוכן הניחו אחורי הדלת וקשה לר"י דהשתא מוכן ושאינו מוכן דהאי תנא לא הוי כאידך ועוד מה להם להזכיר בדבריהם קופסא ואשפה דלא פליגי בה ועוד דבפרק כירה (לקמן לט: וסס) קרי לרבי עקיבא מכריע ואמאי והלא לא גילו בדבריהם רבי אליעזר ורבי יהושע שיש לחלק בין תלאו במגוד להניחו אחורי הדלת ונראה לר"י דמוכן דכולהו היינו תלאו במגוד ושאינו מוכן היינו הניחו אחורי הדלת והאי דקאמר אמאי קרי ליה שלא מן המוכן פירוש רבי אליעזר אמאי קרי להניחו אחורי הדלת שלא מן המוכן הואיל והוא טמא ומשני משום דלגבי קופסא לאו מוכן הוא ולא בעי למימר משום דלגבי מגוד לאו מוכן הוא דלא חשיב כולי האי תלאו במגוד מאחורי הדלת דהוה קרי ליה לגביה שלא מן המוכן וכן לר' יהושע קא בעי במאי חשיב לתלאו במגוד מן המוכן הואיל והוא טהור ומשני דלגבי אשפה מוכן הוא והא דלא קאמר דלגבי אחורי הדלת מוכן הוא משום דלא גריע כולי האי טפי ממגוד דליהוי אינו מוכן לגביה:

גזירה

עין משפט נר מצוה

צה א מיי' פכ"ב מהל' כלים הלכה א:

צו ב מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תקא סעיף ו:

צז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

צח ד שם סעיף בהג"ה:

צט ה מיי' שם הלכ' יא סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף ג:

[ביצה לג. וש"נ ע"ש]

ורב"י פי' לקמן משום דאין דרך לאכול מעיים ביו"ט ולא נהירא דמשום זה לא הוי אסור לטלטלו כמו בשר תפוח דמותר לטלטלו [ה"י]

[לעיל ג: וש"נ]

גם בירושלמי פירש כן

מסורת הש"ס

נ"א בה

כלים פכ"ח מ"ז

ס"א ל"ג

[ברכות ט. וש"נ]

[גי' הערוך לבוביא]

[פי' תמרי ארמייתא גרעיניהן רכין ונאכלין גרעיניהן עם התמרים ערוך ערך ארם]

ביצה ד:

[לקמן לט:]

כלים פכ"ח מ"ב

רבינו חננאל

מדליק רבא אמר טעמא דר' אליעזר לפי שאין מדליקין לא בסמרטוטין ולא בפתילה שאינה מחורכת. ורבי עקיבא מתיר: ירושלמי כהו מכירכ' מפספסין דכתי' (דניאל ג') ושער ראשיהון לא התחרך. ג' על ג' מצומצמות שאמרו חוץ מן המלל דברי ר' שמעון וחכ"א ג' על ג' מכוונות:

אמר רב יהודה אמר רב מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים. מסיקין בתמרים. אכלן אין מסיקין בגרעיניהן. מסיקין באגוזים. אכלן אין מסיקין בקליפיהן דברי רבי יהודה. ורבי שמעון מתיר בכולן. וצריכא דאי אשמעינן וכו' ופשוטה היא. עד אבל קל פי אגוזים דמעיקרא מיגלו אימא קא שרי ר' יהודה צריכא. והא דרב מכללן איתמר דרב אכל תמרי ושדא קשייתא לבוכיא א"ל ר' חיא בר פחתי כנגדו ביו"ט אסור ואסיקנא קיבלת מינית והא כי אתא רב לבבל אכל תמרי ושדא קשייתא לחייתא. ואוקימנא בתמרי ארמייתא שגרעיניהן רכים. והואיל וראוין להיאכל בכלל התמרים כאוכל הן ולפיכך מטלטלם. אבל שדו גרעינין דלא חזי אגב אימייהו אסור כר' חייא אליבא דרבי יהודה קסבר הלכה כר' יהודה ביו"ט הואיל וסתם לן כוותיה ביו"ט. ומדמתרץ להו דר' יהודה כ"ב מתנה שמע מינה הלכתא כוותיה. דאמר רב מתנה עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן. ואוקמה רב המנונא למתני' במטלניות פחות מג' אצבעות והא דמייתי ראיה ממטלת פחותה מג' על ג' מקולי מטלניות שנו כו'. דתנן בכלים בפ' כ"ח פחות מג' על ג' שהתקינו לפקק את המרחץ ולנער בו הקדירה ולקנח בו הריחיים בין מוכן בין שאינו מוכן טמא דברי ר' אליעזר. ר' יהושע אומר בין מוכן בין שאינו מוכן טהור

רע"א

רב נסים גאון

מאי לאו בפריסאתא ולא קיבלה לא בארמיאתא הואיל והזיאן אגב אימיהו תמצא פירושיה בסוף פ' נוטל אדם את בנו (דף קמג) הני גרעיני דתמרי ארמיאתא שרי לטלטולינהו בשבתא הואיל וחזיאן אגב אימן כי התמרים יבשים תאכל אותם הבהמה ודפריסאתא אסור לפי שהרוטב של תמרים לא תאכל הבהמה אלא גרעינא בלבד לא חזיין אגב אימן:

עין משפט נר מצוה

ק א מיי' פכ"ב מהל' כלים הלכה כב:

קא ב מיי' פ"ה מהל' שבת הל' יב טוש"ע א"ח סי' רסה סעיף א:

קב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

קג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

קד ה מיי' פי' מהל' כלאים הל' טז סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סי' שא סעיף ו:

קה ו מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף א:

קו ז ח מיי' פ"א שם הלכה ז ופי"ב הלכה ב סמג שם טוש"ע א"ח סימן רעח:

הניחו בקופסא דברי הכל טמא לא נחלקו אלא שתלאו במגוד או שהניחו לאחורי הדלת ר' אליעזר סבר *מדלא זרקו באשפה דעתיה עילויה ומאי(א) קרי ליה שלא מן המוכן דלגבי קופסא לאו מוכן הוא ור' יהושע סבר מדלא הניחו בקופסא בטולי בטליה ומאי קרי ליה מוכן דלגבי אשפה מוכן הוא ור' עקיבא בתלאו במגוד סבר כרבי אליעזר בהניחו אחורי הדלת סבר לה כרבי יהושע *והדר ביה ר"ע לגביה דר' יהושע ממאי אמר רבא מדקתני פתילת הבגד מאי איריא דתני פתילת הבגד ליתני פתילה של בגד מאי פתילת הבגד דעדיין בגד הוא:

מתני' לא *יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת ואפילו היא של חרס ורבי יהודה מתיר אבל אם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהוא כלי אחד לא ימלא אדם קערה של שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת ורבי יהודה מתיר:

גמ' וצריכא דאי אשמעינן שפופרת של ביצה בהא קאמרי רבנן דכיון דלא מאיסא אתי לאסתפוקי מינה אבל של חרס דמאיסא אימא מודו ליה לרבי יהודה ואי אשמעינן של חרס בהא קאמר רבי יהודה אבל בההיא אימא מודי להו לרבנן ואי אשמעינן הנך תרתי בהני קאמר רבי יהודה משום דלא מיפסק אבל קערה דמיפסקא אימא מודי להו לרבנן ואי אשמעינן בההיא בההיא קאמרי רבנן אבל בהני תרתי אימא מודו לרבי יהודה צריכא: ואם חברה היוצר מתחלה מותר וכו': תנא אם חברה בסיד ובחרסית מותר והאנן יוצר תנן מאי יוצר כעין יוצר: *תניא א"ר יהודה פעם אחת שבתינו בעליית בית נתזה בלוד והביאו לנו שפופרת של ביצה ומלאנוה שמן ונקבנוה והנחנוה על פי הנר והיה שם ר"ט וזקנים ולא אמרו לנו דבר אמרו לו *משם ראיה שאני בית נתזה דזריזין הן אבין ציפוראה גרר ספסלא בעיליתא דשישא לעילא מרבי יצחק בן אלעזר א"ל אי שתוקי לך כדשתיקו ליה חבריא לר' יהודה נפיק מיניה חורבא °גזירה עליתא דשישא אטו עליתא דעלמא ריש כנישתא דבצרה גרר ספסלא לעילא מר' ירמיה רבה א"ל כמאן *כר"ש אימר דאמר ר"ש בגדולים דלא אפשר בקטנים מי אמר ופליגא דעולא דאמר עולא מחלוקת בקטנים אבל בגדולים ד"ה מותר מתיב רב יוסף *ר"ש אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ קתני גדולים וקתני קטנים קשיא לתרווייהו עולא מתרץ לטעמיה ור' ירמיה רבה מתרץ לטעמיה עולא מתרץ לטעמיה מטה דומיא דכסא ור' ירמיה רבה מתרץ לטעמי' כסא דומיא דמטה מתיב רבה *מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן והא הכא דאפשר למיעבד כצנועין דכי קטנים דמי וכי לא מתכוין שרי ר"ש לכתחלה תיובתא דר"י רבה *תיובתא:

מתני' המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני נכרים ומפני ליסטי' מפני רוח רעה מפני החולה שיישן פטור כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חייב רבי יוסי *פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם:

גמ'

רש"י הניחו בקופסא · גלי דעתיה דחשיב ליה: במגוד · קביל"א דגרע מקופסא ועדיף מאחורי הדלת ואחורי הדלת עדיף מזרקו לאשפה ומוכן דר' אליעזר הייט קופסא ושלא מן המוכן מגוד ואחורי הדלת: ומאי (ג) קרי ליה שלא מן המוכן · הואיל ולרבי אליעזר חשיב לקבולי טומאה דלגבי קופסא לאו מוכן הוא: ורבי יהושע סבר כו' · ומוכן דרבי יהושע מגוד ואחורי הדלת ושלא מן המוכן זרקו לאשפה: ומאי(ג) קרי ליה· למגוד מוכן הואיל ולר' יהושע בטל דלגבי אשפה דאיירי בה רבי יהושע מוכן הוא ורבי עקיבא תלאו במגוד קרי מוכן ואחורי הדלת שלא מן המוכן: והדר ביה ר' עקיבא לגבי רבי יהושע · ומטהר אף במוכן: מדקתני · במתניתין פתילת הבגד דמשמע שעדיין בגד הוא קלת וחשבו בעיניו ואפ"ה קאמר רבי עקיבא במתני' טהורה היא אלמא הדר ביה: של בגד · משמע שקפלה מבגד הבגד משמע שקפל הבגד עצמו שלש ולענין הדלקה כדאוקימנא לעיל טעמא דרבי אליעזר דבעי פתילה מהורכת שתדלק יפה: מתני' שתהא מנטפת · ויתקיים הנר שתהא השמן מטפטף כל שעה לתוך הנר וטעמא משום גזרה שמא יסתפק הימנו וכיון שהקלהו לנר חייב משום מכבה ואפי' אותה שפופרת של חרס דמאיסא ליה גזרינן: אבל אם חיברה · ליכא למיתני דמשום איסור שבת בדיל מיניה: ויתן ראש הפתילה · השני שהיא יוצא דרך הנקב האחר שבנר לשאוב ושמן נמשך דרך הפתילה לראש הדולק: ורבי יהודה מתיר · דלא גזר: גמ' דלא מיפסק · מידי שהוא מונח בתוך חלל הנר למעלה מכיסוי: דמפסקא · שהרי אצל הנר מונחת ויש כאן הפסק וליכא למימר גופיה הוא אימא מודה דנגזור: תנא אם חיברה · בעה"ב עצמו מבעוד יום בסיד או בחרסית מותר: כעין יוצר · שחברה ספיר: דשישא · רצפה של שיש דלא עביד בה חריץ: לעילא מרבי יצחק · לפניו: כדשתיקו ליה חבריא · רבי טרפון וזקנים שמפני שלא אמרו לו דבר דימה והעיד דמותר: נפק מיניה חורבה · וינהגו היתר בדבר ור' יצחק סבירא ליה כרבי יהודה דדבר שאין מתכוין אסור ואע"ג דבשיש לא עביד חריץ גזר אטו עיליתא דעלמא: ריש כנישתא · מפטיר כנסיות המכניס ומוציא ומייסב תלמידים ותינוקות: דבצרה · שם מקום כי זבח לה' בבצרה (ישעיה לד): כר' שמעון. דאמר גורר אדם: דלא אפשר. אלא בגרירה שאין יכול ליטלן בידו: מחלוקת בקטנים. ואע"ג דאפשר בטלטול שרי רבי שמעון הואיל ואין מתכוין לחריץ ור' יהודה סבר כיון דאפשר אסור: קתני גדולים. מטה: וקתני קטנים. כסא ורבי יהודה פליג עליה דתנן במסכת ביצה רבי יהודה אומר כל הכלים אין נגררים דאי לאו משום פלוגתייהו למה לי למיתני גדולים השתא קטנים שרי רבי שמעון גדולים מיבעיא אלא תני קטנים משום ר' שמעון ותנא גדולים משום רבי יהודה: דומיא דכסא. קטנים ובהא הוא דאסר רבי יהודה אבל בגדולים שרי: כסא דומיא דמטה. גדולים ובהא הוא דשרי רבי שמעון אבל בקטנים אסר: מוכרין כדרכן. כסות של כלאים לובשו בשוק כדי להראותו למוכרו דלא אסרה תורה אלא לבישה שהיא להתחמם כדרך כל הלובשים והעלאה דומיא דלבישה נמי דמיתסר בה: ובלבד שלא יתכוין כו'. ור' שמעון הוא דאזיל בתר כוונה: והצנועים. כשרים שמרחיקין עצמן מכל לזות שפתים: והא הכא דאפשר. לכל הדם למעבד שלא על ידי איסור ואפילו הכי שרי: מתני' מפני נכרים. כגון פרסיים שהיה להם יום חג שאין מניחין אור אלא בבית עבודת אלילים שלהם: ומפני הלסטין. שלא יראו שיש שם אדם ויבאו עליו: ומפני רוח רעה. *) הבאה עליו וכשאינו רואה נוח לו: פטור. ובגמרא מפרש לכולה: כחס על הנר. שראוהו שמתקלקל וחס עליו וכבה את הפתילה: הנר. קרויז"ל: חייב. ובגמרא מפרש לה: פוטר בכולן. מפרש בגמרא (דף לא:): שהוא עושה פחם. בכיבוי זה והוי מלאכה הצריכה לגופה כדאמר בגמרא:

*) ס"א מרה שחורה

תוספות גזירה עיליתא דשישא אטו עיליתא דעלמא · והא דקאמר בסוף המצניע (לקמן דף צה: ושם) אמימר שרא זילחא במחוזא ומפרש דטעמא מאי אמור רבנן דילמא אתי לאשוויי גומות הכא ליכא גומות ומפרש בקונטרס דכולה מחוזא רצפה היתה התם אין לגזור מחוזא אטו שאר עיירות אבל בעיר אחת גזרינן עלייה זו °אטו עלייה אחרת: ה"ג מחלוקת בקטנים אבל בגדולים ד"ה מותר · ול"ג ד"ה אסור דבפרק כל שעה (פסחים דף כה: ושם) משמע דטפי שרי היכא דלא אפשר מהיכא דאפשר:

ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה וכו' · ובענין דלא הוי פסיק רישיה כגון שהוא לבוש מלבושים אחרים להגין עליו מפני החמה ומפני הצינה:

שהמ"ו

רבינו חננאל [ר"א מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור] ואוקימנא בשזרקו לאשפה דברי הכל טהור הניחו בקופסא דברי הכל טמא. כי פליגי בשתחבו בבגדו או בשהניחו אחורי הדלת. ר' אליעזר סבר מדלא זרקו לאשפה דעתיה עילויה לפיכך טמא ואמאי קרי ליה אינו מוכן דלגבי קופסא לאו מוכן הוא. ור' יהושע סבר כיון שלא הניחו בקופסא בטלית הלכך טהור הוא. ואמאי קרי ליה מוכן דאחורי הדלת או תחבו בבגדו לגבי אשפה מוכן הוא. ור' עקיבא סבר מספקא (ליה) בתחבו בבגדו סבר לה כר' אליעזר שהוא טמא בהניחו אחורי הדלת סבר לה כר' יהושע והדר ביה ר' עקיבא לגבי ר' יהושע ואמר אפי' התחובה בבגדו טהור ממאי מדקתני במתני' פתילת הבגד ולא קתני פתילה של בגד ש"מ דעדיין בגד הוא ותני ר' עקיבא אומר טהורה ומדליקין בה. ומאן דחזא רב המנונא דאייתי ראיה מג' על ג' מוקים לה לפתילה דקתני במתני' פתילה שיש בה פחות מג' [טפחים] דהויה היא דהכי קתני ר' עקיבא אומר טהורה ומשנה שלימה שנינו מפני שאמרו ג' על ג' שנתמעטה טהורה אבל שלשה על שלשה שנתמעטה אע"פ שטהר מן המדרס טמא בכל הטומאות אלא פחות משלש הוא וכן [וכיון] דאוקימנא רב אדא בג' אוקימנא רב המנונא בפחות משלש והאי (דקתני) [דקאמר] שלשה דדכנת מטליות בהריא [בפחות] משלשה קתני לה והוא הדין לפחות מג' *) והלכה כר"ע דקאי ר' יהושע כוותיה דהא הדר ביה ר' עקיבא לגבי דר' יהושע וכן מפורש בבירה: מתני' לא יקוב אדם שפופרת של ביצה כו'. ופשוטה היא זו השפופרת של חרס. תנא אם חיברה זו השפופרת של חרס בסיד ובגפסים כעין היוצר מותר. ומלאנוה שמן ונקבנוה והנחנוה ע"פ הנר. והיה שם ר' טרפון והזקנים ולא אמרו לנו דבר אמרו לו משם ראיה מבני [בית] נתזה (זהיר) [זריז] הוה: תנא (ת ספ"א פ"ג) ...ן מ"מ או חרסית תחת [הנר] או גרגיר מלח או גרים של פול ע"ש מבעוד יום ע"פ הנר להיות שוהה. אבין ציפוראה גרר ספסלא בעיליתא דשישא לעילא מר' יצחק בן אלעזר אמר ליה [אי] שתוקי לך כי האי ...קו ליה חבריא לר' יהודה בשפופרת של ביצה ונפיק מינה חורבה דהוראה להיתר לאו שפ"ר עבדת בגרירת ספסילא גזירה עיליתא דשישא דלית בה חריץ אטו עיליתא דעלמא. ריש כנישתא דבצרה ...ספסילא לעילא מר' ירמיה רבה א"ל כמאן כר' שמעון איכור דשרי ר' שמעון בגדולים דלא אפשר להגביהן בקטנים דאפשר להגביהן מי אמר. עולא אמר מחלוקת בקטנים אבל בגדולים דברי הכל מותר ...בינן לתרווייהו מהאי ר' שמעון אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ הנה קתני מטה דהיא גדולה וקתני כסא וספסל שהן קטנים מכלל דפליגי בקטנים ובגדולים קשיא ...ויהו ופרק' ר' ירמיה רבה כסא וספסל גדולים הן דומיא דמטה. עולא מפרק לטעמיה מטה קטנה שיכול להגביהה דומיא דכסא וכפסל. מתיב רבא מוכרי כסות של כלאים מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין ...ה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. שאם יתכוין נמצא נהנה מן הכלאים ואסור והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן כדי שלא יהא כלאים עולה על גופן כלל. והא הכא דאפשר למעבד כצנועים כי היכי דאפשר להגביה כלים. וכי לא מכוין קא שרי רבי שמעון בהעלאה עליהן. תיובתא דרבי ירמיה רבה תיובתא: מתני' המכבה את הנר מפני שהוא מתירא כו'.

*) עי' כי"ק בסתרו. אוקימנא

רב נסים גאון

מתיב רבא מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. משנה שנוית בפרק ט' דמסכת כלאים בסוף המסכת לפי שאמרו קודם לכן אין עראי לכלאים כו' הוצרכו להתיר לאלו דברים שהם רגילים בהם ובלבד שלא יתכוונו בהם להרחיק היזק החמה בעת התום והיזק הגשמים בעתם וכבודו התירו לתופרים כמו ששנינו תופרי כסות ...

מסורת הש"ס [לקמן מ.] · פסחים יח. · [לקמן קכב: ברכות יט: עירובין יג: מה: פו. ר"ס כד: סוכה לג: יד: כה. לה: לו: לז: מגילה כז: יבמות כב: קד: ב"מ קב: ב"ב קב: ע"ז כד. מה: מג. סנהדרין יב. מנחות כה: בכורות מה: חולין לה: ערכין לה: נדה כ: סה.] · [עיין תוספות פסחים כה: סד"ה לא אפשר] · [ת"י]

הגהות הב"ח (א) גמ' ומאי קרי ליה שלא וכו' ומאי קרי ליה מוכן: (ב) רש"י ד"ה ומאי קרי ליה שלא: (ג) ד"ה ומאי קרי ליה למגוד.

גליון הש"ס גמ' גזירה עיליתא דשישא · עיין לקמן דף קנא ע"ב: תוס' ד"ה גזרה וכו' אטו עלייה אחרת · ועיי' לקמן דף קנא ע"ב ברש"י ד"ה קרקע:

תוספתא פ"ב ע"ש · [לקמן מו. וש"נ] · לעיל כב. [תוספ' ביצה פ"ב] פסחים קח. מנחות מח: · כלאים פ"ט מ"ב לקמן מו: פסחים כו: · [עי' רבינו חננאל אע"ג דר' יוסי מודה דהיכא פוטר בכולן וכו' ...]

גמ' מדקתני סיפא · כתם על הנר כו' חייב חטאת אם שגג בשבת שמלאכה שהוא שבת או סבר שכיבוי מותר בשבת: ש"מ ר' יהודה היא · דאמר *מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה דכיבוי זה אין צריך לגופו אלא לצורך דבר אחר שלא תדלק הפתילה או שלא יפקע הנר ואין לך כיבוי הצריך לגופו אלא כיבוי של פחמין כשעושין אותו וכיבוי של הבהוב פתילה שהכיבוי נעשה להאחיז בו האור מהר כשירצה להדליקו וכיון דרבי יהודה היא רישא דפטר משום חולה וה"ה לשאר פטורי דמתניתין: אי · דאית בהן סכנת נפשות ומשום פקוח נפש שרי להו ליתני מותר לכתחלה: חייב מיבעי ליה · הואיל ורבי יהודה היא דלא פטר ליה משום דאינה צריכה לגופה: והא דתני רבי אושעיא · בהדיא אבל אסור: ור' שמעון היא* · דפטר ליה משום אינה צריכה לגופה: שאול שאילתא · שאלו שאלה: לעילא מר' תנחום · לפניו וכן לשון הש"ס (א) והמקרא שרפים עומדים ממעל לו (ישעיה ו') ועל שם שיראים להתקרב לפניו עומדין מרחוק: דמן נוי · מקום: באישא · חולה תרגום של רעה בישתא: פתח ואמר · כך היו רגילין לפתוח באגדה תחילה והוא דומה לשאלה ודרש: כי לכלב חי · כלומר גדולים החיים ופקוח נפש: אן היא · אנא הלכה: וחזרת ואמרת · לסתור דברי עצמך: לא קשיא · איהו גופיה הוה מפרש להו: דאמר ר' יוחנן · קרא קא דריש במתים חפשי: ושבח אני את המתים · שעסקו בחייהם בתורה ומצות ומתו ראויים לשבחם אפילו מצדיקים חיים שגדולים הן במיתתן מבחייהן: עמד משה · ואין לך צדיק ממנו ולא נענה בזכותו: ד"א ושבח אני את המתים · הראשונים מן החיים של עכשיו שהראשונים טובים מאלה תדע שמתקיימות גזרותיו של משה ואין מתקיימות גזירות שרים של עכשיו: ותקן כמה תקנות · כי ההיא דתני במגילה (דף ד' ולב·) משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענייני של יום: על אותו עון · דבת שבע: דבקו שערים · של בית קדשי הקדשים: כ"ד רננות · רנה תפלה תחינה כתובים בתפלת שלמה עד כ"ד ויש אומרים כ"ד ברכות דתענית ולא נהירא*): רהטו שערים בתריה למבלעיה · סברי דעל עצמו · אמר מלך הכבוד א"ל שערים מי הוא זה מלך הכבוד אמר איהו ה' עזוז וגבור (תהלים כד): שונאי דוד · משפחת שאול שמעי וכיוצא בו: דיום הכפורים · שאכלו ושתו בחנוכת הבית כדכתיב את החג שבעת ימים ושבעת ימים כדאמרינן במועד קטן (דף ט·): ודקאמר שלמה כי לכלב חי הוא טוב מאריה המת · לאו לענין חשיבותא אמרו אלא לענין הלכות שבת וי"ט: קיצי · העתידות לבא עלי: *מדת ימי · כמה ימי חיי: מה חדל אני · באיזה יום אני חדל ובטל מן העולם: אמות באחד בשבת · שיוכלו להתעסק בי ובהספדי: כי טוב יום בחצריך · כלומר כבר אמרת לפני טוב יום שאתה עומד בחצרי ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד בנך שלמה להעלות כדכתיב (מלכים א ג) אלף עולות יעלה שלמה וגו':

*) מסוס דבברכות דכ"ט ע"א איתא לכיפך. כ"כ בכתנות אור פ' שמיני

תורה אור

גמ' מדקתני סיפא חייב ש"מ ר' יהודה היא רישא במאי עסיקנא אי בחולה שיש בו סכנה מותר מיבעי ליה ואי בחולה שאין בו סכנה חייב חטאת מיבעי ליה לעולם בחולה שיש בו סכנה *ובדין הוא דליתני מותר ואיידי *דבעי למתני סיפא חייב תנא נמי רישא פטור והדתני רבי אושעיא אם בשביל החולה שיישן לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור ההיא בחולה שאין בו סכנה ורבי שמעון היא: שאול שאילה זו לעילא מר' תנחום דמן נוי מהו לכבות בוצינא דנורא מקמי באישא בשבתא פתח ואמר אנת שלמה אן חכמתך אן *סוכלתנותך לא דייך שדבריך סותרין דברי דוד אביך אלא שדבריך סותרין זה את זה דוד אביך אמר °לא המתים יהללו יה ואת אמרת °ושבח אני את המתים שכבר מתו וחזרת ואמרת °כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת לא קשיא הא דקאמר דוד לא המתים יהללו יה הכי קאמר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות קודם שימות שכיון שמת בטל מן התורה ומן המצות ואין להקב"ה שבח בו והיינו דאמר ר' יוחנן *מאי דכתיב °במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצות ודקאמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו שכשחטאו ישראל במדבר עמד משה לפני הקב"ה ואמר כמה תפלות ותחנונים לפניו ולא נענה וכשאמר °זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך מיד נענה ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו דבר אחר מנהגו של עולם שר ב"ו גוזר גזרה ספק מקיימין אותה ספק אין מקיימין אותה ואם תמצי לומר מקיימין אותה בחייו מקיימין אותה במותו אין מקיימין אותה ואילו משה רבינו גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות וקיימות הם לעולם ולעולמי עולמים ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים וגו' ד"א ושבח אני וגו' כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב °עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו אמר דוד לפני הקב"ה *רבונו של עולם מחול לי על אותו עון אמר לו מחול לך אמר לו עשה עמי אות בחיי אמר לו בחייך איני מודיע בחיי שלמה בנך אני מודיע *כשבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכנים ארון לבית קדשי הקדשים דבקו שערים זה בזה אמר שלמה עשרים וארבעה רננות ולא נענה פתח ואמר °שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד רהטו בתריה למיבלעיה אמרו מי הוא זה מלך הכבוד אמר להו ה' עזוז וגבור חזר ואמר °שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה ולא נענה כיון שאמר °ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקב"ה על אותו עון ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו* והיינו דכתי' °ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו וילכו לאהליהם שמצאו נשותיהן בטהרה שמחים שנהנו מזיו השכינה וטובי לב שנתעברו נשותיהן של כל אחד ואחד וילדה זכר על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו (ולישראל עמוי לדוד עבדו) שמחל לו על אותו עון ולישראל עמו דאחיל להו עון דיום הכפורים ודקאמר שלמה כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב °הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם הודיעני ה' קצי אמר לו גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם ומדת ימי מה היא גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם ואדעה מה חדל אני אמר לו *בשבת תמות אמות באחד בשבת אמר לו כבר הגיע מלכות שלמה בנך *ואין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא אמות בערב שבת *אמר לו °כי טוב יום בחצריך מאלף °טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח
כל

מסורת הש"ס

[עי' תוספות קידושין ד' ד"ה לא כשה]

[לקמן צג:]

[עירובין סו. פסחים. יבמות לח: קב: כתובות ל. נדרים כח: עב: נזיר כח: ב"ק מט: לד: ב"מ סב: סנהדרין נז. זבחים לה: חולין סח. קט: בכורות מו:]

[תרגום אונקלוס של בחכמה ובתבונה בהוכמתא ובסוכלתנו כפ' תשא]

תהלים קטו · קהלת ד · שם ט

תהלים פח

[לקמן קנא: פי"ש ולא תסביל ותכין פרש"י דהכא ד"ה דאמר רבי יוחנן וכו' נדה סא:]

שמות לב

תהלים פו · מו"ק ט.

תהלים כד · שם · דה"ב ו

מלכים א ח

תהלים לט

[ברכות מח: מ"ק כח: יומא לח: תענית ס:] *[מכות י.]

[עי' תוספות חגיגה יב: ד"ה לאף עגלת כו'] תהלים פד

[מ"ק ט.]

עין משפט נר מצוה

קז א ב מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה ב טוש"ע א"ח סימן רעח:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לעילא מר' תנחום וכו' הש"ס והמקרא · נ"ב פ"ל בפ' ר"ע דף פ"ח ע"א וי' בדרך אחר:

גליון הש"ס

גמ' טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה · ובירו' פ"ז דברכות איתא חביבי עלי משפט ולדקה שאתה עושה יותר מקרבנות:

רש"י ד"ה קצי מנין שנותי מדת ימי באיזה יום בשנה לדעת מנין ימי שאני מתקיים בשנה אהרונה כצ"ע

רבינו חננאל

אוקימנא למתני' כרבי יהודה ובחולה שיש בו סכנה שאם יראה אור הנר ימות והוא הדין לכל הזכורין במשנתנו ובדין הוא דליתני מותר ואיידי דתני סיפא בפחם חייב תני רישא פטור דמשמע פטור אבל אסור ואינו אלא פטור ומותר והא דתני רבי אושעיא אם בשביל שיישן חולה לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור ההוא בחולה שאין בו סכנה ואליבא דרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין פטור*) נשאלה שאלה זו לפני ר' תנחום דמן נוי · שם מקום מן

*) עי' בכריתות כ' ב' ובתוספות שם:

רב נסים גאון

[עיקר ר' יהודה היא]: כלומר הדבר שנא' לדעת ר' יהודה שהיה סובר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה וכבר הקדמנו פירושו בפרק הראשון [רישא] במאי עסקי' אי בחולה שיש בו סכנה מותר מיבעי ליה והעיקר דיליה הוא דאמר הכתוב (ויקרא יח) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ובפרק יום הכפורים (יומא דף פה) אמרו וכבר היה רבי ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך ולוי הסדר וישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריהם נשאלה שאילה זו לפניהם מנין לפיקוח נפש שדוחה את השבת נענה רבי ישמעאל ואמר (שמות כב) אם במחתרת ימצא הגנב ולאחר דבריו אמר רב יהודה אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא מילתא דעדיפא מכולהו וחי בהם ולא שימות בהם אמר רבא לכולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא וכו' וכבר אמרו קודם (שם דף פב) שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ובפרק מפנין (דף קכח) אמרו מר זוטרא מתני לקולא טעמא דאמרה אין צריכה הא סתמא מחללין עליה את השבת אמר רבינא (למרי) [למרימר] הילכתא כמאן אמר ליה כמר זוטרא שספק נפשות להקל ואמרו (שם) אמר רב יהודה אמר שמואל עושין מדורה לחיה בשבת סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא איתמר אמר ר' חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז ושנו במשנה (פרק ר"א דמילה דף קלד) רבי אליעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ואמרו בתלמוד כי אתא רב [illegible] אמר רבי אלעזר הלכה כרבי אלעזר בן עזריה תנו בת במערבא הרחצת כל גופו או הרחצת מילה עצמה אמר להו ההוא מרבנן ורבי (עקיבא) [יעקב] שמיה מסתברא דהרחצת כל גופו דאי סלקא דעתך הרחצת מילה עצמה מי גרע מחמין שעל גבי מכה בשבת דאמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת מתקיף לה רב יוסף ולא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת מתקיף לה רב דימי וממאי דהכא בחמין שהוחמו בשבת פליגי דילמא בחמין שהוחמו מערב שבת פליגי אמר אביי אנא בעאי דאישני ליה וקדים ושני ליה רב יוסף מפני שסכנה היא לו כי אתא רבין אמר ר' אבא אמר רבי אלעזר ואמרי לה אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן הלכה כרבי אלעזר בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת ובין בחמין שהוחמו מערב שבת בין בהרחצת כל גופו ובין בהרחצת מילה מפני שסכנת היא לו ואלו העיקרים אמרו ובחולה שיש בו סכנה מותר מיבעיא ליה ובמסכת ע"ז תמצא כמו אלו העיקרים רבים: ואילו משה רבינו גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות מעצמו לישראל והרי אנו מזכירין מהן מה שיזדמן לנו במסכת דיבמות אמרינן בפרק הערל (דף עט) אמרו ונתינים דוד גזר עליהם משה גזר עליהם מחוטב עציך עד שואב מימיך ובמסכת ברכות בפרק שלשה שאכלו כאחת (דף מח) אמר רב נחמן משה תיקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שירד להן המן ובמסכת מגילה בפרק בני העיר (דף לב) תנו רבנן משה תיקן להן לישראל שיהו קורין ודורשין בעניינו של יום ובפ' יוה"כ (יומא עס) משה תיקן להם זמן סעודה (ובפ') [ובמסכת] תעניות (דף כז) [בפרק] בג' פרקים בשנה משה תיקן להם לישראל שמנה משמרות ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר: בשלמא לדוד עבדו שמחל לו הקב"ה על אותו עון אלא לישראל עמו מאי היא שמחל להם עון יום הכפורים תמצא פירו' בפרק משקין בית השלחין (מו"ק דף ט)

כל יומא דשבתא · של כל שבתות השנים: הוה יתיב וגריס · שלא יקרב מלאך המות אליו שהתורה מגינה ממות כדאמרינן בסוטה (דף כא·) : סליק ובחיש באילני · מנענע המלאך באילנות להשמיע קול תימה : וכלבים של בית אבא רעבים · לשתי שאלות הללו הוצרך : ולא יפה אמר כו' · שלתקנת הכלבים לא הצריכוהו לשנות טלטול נבילה ואת האריה המת אסרו לטלטל אלא על ידי ככר או תינוק ל"א שהקדימוהו תשובת הכלב לתשובת האריה לשון רבותי : ולענין שאילתא · דמהו לכבות : דשאילנא קדמיכון · דרך ענוה אמר דהוה ליה למימר דשאילתון קדמי :

תורה אור

כל יומא דשבתא הוה יתיב וגריס כולי יומא ההוא יומא דבעי למינח נפשיה קם מלאך המות קמיה ולא יכיל ליה דלא הוה פסק פומיה מגירסא אמר מאי אעביד ליה הוה ליה בוסתנא אחורי ביתיה אתא מלאך המות סליק ובחיש באילני נפק למיחזי הוה סליק בדרגא איפחית דרגא מתותיה אישתיק ונח נפשיה שלח שלמה לבי מדרשא אבא מת ומוטל בחמה וכלבים של בית אבא רעבים מה אעשה שלחו ליה *חתוך *נבלה והנח לפני הכלבים ואביך *הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו ולא יפה אמר שלמה °כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת ולענין שאילה דשאילנא קדמיכון נר קרויה נר ונשמתו של אדם קרויה נר מוטב תכבה נר של בשר ודם מפני נרו של הקב"ה : אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה ומפני מה לא גנזוהו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה תחילתו דברי תורה דכתיב °מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש ואמרי דבי ר' ינאי תחת השמש הוא דאין לו קודם שמש יש לו סופו דברי תורה דכתיב °סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם *מאי כי זה כל האדם אמר רבי *(אליעזר) כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה ר' אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה שמעון בן זומא אומר לא נברא כל העולם כולו אלא לצוות לזה ומאי דבריו סותרין זה את זה כתיב °טוב כעס משחוק וכתיב °לשחוק אמרתי מהולל כתיב °ושבחתי אני את השמחה וכתיב °ולשמחה מה זה עושה לא קשיא טוב כעס משחוק טוב כעס שכועס הקב"ה על הצדיקים בעוה"ז משחוק שמשחק הקב"ה על הרשעים בעולם הזה ולשחוק אמרתי מהולל זה שחוק שמשחק הקב"ה עם הצדיקים בעולם הבא ושבחתי אני את השמחה זו שמחה של מצוה ולשמחה מה זה עושה זו שמחה שאינה של מצוה *ללמדך שאין שכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך *שיחה ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר שמחה של מצוה שנאמר °ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' אמר רב יהודה וכן לדבר הלכה אמר רבא וכן לחלום טוב איני והאמר רב גידל אמר רב *כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר תכוינה שנאמר °שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר אל תקרי מור עובר אלא מר עובר *אל תקרי שושנים אלא ששונים לא קשיא הא ברבה והא בתלמיד ואיבעית אימא הא והא ברבה ולא קשיא הא מקמי דלפתח הא לבתר דפתח כי הא דרבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא ובדחי רבנן לסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא ואף ספר משלי בקשו לגנוז שהיו דבריו סותרין זה את זה ומפני מה לא גנזוהו אמרי ספר קהלת לאו עיינינן ואשכחינן טעמא הכא נמי ליעיינן ומאי דבריו סותרים זה את זה כתיב °אל תען כסיל כאולתו וכתיב °ענה כסיל כאולתו לא קשיא הא בדברי תורה הא במילי דעלמא כי הא דההוא דאתא לקמיה דרבי אמר ליה אשתך אשתי ובניך בני אמר ליה רצונך שתשתה כוס של יין שתה ופקע ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא אמר ליה אמך אשתי ואתה בני אמר ליה רצונך שתשתה כוס של יין שתה ופקע אמר רבי חייא אהניא ליה צלותיה לרבי דלא לשוויה בני ממזירי דרבי כי הוה מצלי אמר *יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתצילני היום מעזי פנים ומעזות פנים בדברי תורה מאי היא כי הא דיתיב רבן גמליאל וקא דריש עתידה אשה *שתלד בכל יום שנאמר °הרה ויולדת יחדיו ליגלג עליו אותו תלמיד אמר אין כל חדש תחת השמש א"ל בא ואראך דוגמתן בעוה"ז נפק אחוי ליה תרנגולת ותו יתיב רבן גמליאל וקא דריש עתידים אילנות שמוציאין פירות בכל יום שנאמר °ונשא ענף ועשה פרי מה ענף בכל יום אף פרי בכל יום ליגלג עליו אותו תלמיד אמר והכתיב אין כל חדש תחת השמש א"ל בא ואראך דוגמתם בעולם הזה נפק אחוי ליה צלף ותו יתיב רבן גמליאל וקא דריש *עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת שנאמר °יהי פסת בר בארץ ליגלג עליו אותו תלמיד ואמר אין כל חדש תחת השמש אמר ליה בא ואראך דוגמתן בעולם הזה נפק אחוי ליה כמיהין ופטריות ואכלי מילת נברא בר קורא : *ת"ר °לעולם יהא אדם ענותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי מעשה בשני בני אדם שהמרו

קרויה נר · נר *אלהים נשמת אדם (משלי כ) : מוטב תכבה נרו כו' · לאו מהכא יליף חלול שבת דפיקוח נפש נפקא לן *וחי בהם ולא שימות בהם אלא להטעימן הדבר באגדה המושכת את הלב לפי שהיו באים לשמוע הדרשה נשים ועמי הארץ והיו צריכין הדרשנין למשוך את לבבם : תחלתו וסופו · וכ"ש שיש עוד בינתיים : קודם השמש · אם יעמול בתורה שקדמה לשמש *יש יתרון : לנוות · נוותא שולא"ש : מהולל · משובח : משחוק שמשחק עם הרשעים · שנותן להם שעה משחקת כדי להאכילן חלקן ולטורדן מן העולם הבא : שמחה של מצוה · כגון הכנסת כלה : שחוק . שחוק ממש שאין דעת שוחק מיושבת עליו ואפילו אינו של לצון מ"מ אין בו יישוב : קלות ראש · לצון : קחו לי מנגן · מצוה היא להשרות עליו שכינה : לדבר הלכה · צריך לפתוח במילי דבדיחותא ברישא : לחלום טוב · אם בא לישן מתוך שמחה מראין לו חלום טוב : נוטפות מר · מרירות מחמת אימה : ובדחי רבנן · נפתח לבם מחמת השמחה : מעזי פנים · שלא יזיקוני : ומעזות פנים · שלא יצא עלי שם ממזרות דהוא עז פנים : בדברי תורה · מותר לענות כאולתו : הרה ויולדת יחדיו · ביום שהרה זה יולדת ולד אחר כמו תרנגולת וכיון שמשמשת בכל יום נמצאת יולדת בכל יום דהכי משמע קרא בכל עת שהיא מתעברת יולדת שממהרת לגמור צורת הולד לזמן מועט : בא ואראך · טרח לענותו כאולתו כדי להעמיד דברי תורה על מכונו : ליגלג · זו אוולת : צלף · מין אילן הטוען ג' מיני פירות אביונות וקפריסין וצלבין וכי איתיה להאי ליתיה להאי כדאמר בריש חזקת הבתים* : פיסת בר · משמע גלוסקאות שרחבות כמין פס יד ומשמע כלי מילת כמו כתונת פסים : בר · כמו לשבור בר (בראשית מב) ולענין כלי מילת בר נקי כמו ברה כחמה (שיר ו) : כמהין ופטריות · שיוצאין כמות שהן בלילה אחד ורחבין ועגולין כגלוסקאות : נברא בר קורא . סיב כמין לבוש מצוייר גדל סביבות הקור של דקל כשהוא רך קור ענף האילן כשהוא רך יוצא בכל שנה קודם שיתקשה קרוי קור :

עין משפט נר מצוה

קח א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכב סעיף ז :

קט ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה כא סמג שם טוש"ע א"ח סי' שיא סעיף א :

קי ג מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה טו :

קיא ד מיי' פ"ז מהל' יסודי התורה הלכה ד [ברא"ש פ"ה דברכות סימן ג:]

קיב ה מיי' פ"ב מהל' דעות הלכה ג :

לקמן קנו: · קהלת ט · קהלת א · קהלת יב · ברכות ו: · [נ"ל אלעזר] · שם ז · שם ב · עיין בערוך ערך ספ · משלי כו · [גירסת מז: וכה איתא שתצילני וכו' וכן הלו' ביות] · [עי' תוספות ע"ז ה. ד"ה אין בן דוד] · כתובות קיא:

מסורת הש"ס

[נזיר ס'] · [יומא פה:] · [כלאים פ"ט נדרים נט:] · לקמן פ"ג קנב: · [דף כח:] · שם ז · שם ח שם ג · פסחים קיז. ע"ש ס"ה שמחה · מלכים ב ג · שיר השירים ו · [לקמן סח. פסחים קיז.] · משלי כו · ירמיה לא · יחזקאל יז · תהלים עב · [אבות דר"נ פט"ו ע"ש]

רב נסים גאון

אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן אותה שנה לא עשו ישראל צום הכפורים כו' : ואביך הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו · תמצא עיקר המעשה בפרק כירה (דף מג) איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה ורבי חיננא משמיה דרב אמר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו ובפרק נוטל אדם את בנו (דף קמב) אמרו לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד מיכן נלמוד כי אותם שמניחין פת על המנורה שהדליקו את הנר עליה כדי שיסירו המנורה ממקומה עוברין הם על המצות ואסור לעשות כן שלא התירו חכמים להניח ככר אלא למת בלבד ולא לדבר אחר :

פליגו

רבינו חננאל

הערות : מהו לכבות בוצינא דנהורא מקמי באישא בשבתא · פי' באישא שכיב מרע : פתח ואמר אנת שלמה אן הוא חכמתנותך וסוכלתנותך לא דייך שדבריך סותרין דברי אביך כו' . ולענין שאילתא דשאלנא ת"ש נשמתו של אדם היא נרו של הקב"ה שנאמר נר ה' נשמת אדם · מוטב תכבה נרו של ב"ו מפני נרו של הקב"ה · כלומר אם הוא חולה שיש בו סכנה שרי : אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה שנאמר והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים · וכן לדבר הלכה ותני מילי ברבה אבל בתלמיד לא של תלמיד שאין שפתותיו נוטפות מר תכוינה : תנו רבנן לעולם יהא אדם ענותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי מעשה ב

מסורת השש"ס

עין משפט נר מצוה

קיג א טור וש"ע א"ח סי' קנו :

קיד ב מיי' פ"א מהל' ת"ת הלכה ח טור וש"ע א"ח סימן קנה סעיף א :

שהמרו · נתערבו כמו שממרין את היונים דסנהדרין (דף כה:) : מי כאן הלל · כלום כאן הלל ולשון גנאי לנשיא ישראל : מפני מה ראשן של בבליים סגלגלות · בילע"ז בלעז שאינו עגול לישנא אחרינא ראשן של בבליים סגלגל עגול : תרוטות · רכות : שדרים בין החולות · והרוח נושבת ונכנס בתוך עיניהם ובמקום אחר *מפרש תרוטות לשון עגולות בית מושב שלהן ואף כאן אני אומר כן ומפני שדרים בין החולות שינה אותם המקום שלא יהא סדק של עיניהם ארוך כשלנו ויכנס בו החול וכן רגליהם של אפרקיים רחבות שלא יטבעו בבלעי המים ורבותינו מפרשים שדרים בין בלעי המים והולכין יחפין ומתפשטין רגליהן לפי שהמגעל דוחק הרגל ומעמידו על דפוס שלו: כדי הוא הלל· ראוי לכך : הוליאו בנזיפה · דתניא הבא לקבל דברי חברות חוץ מדבר אחד וכן גר הבא להתגייר וקבל עליו דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו במסכת בכורות (דף ל:) : גייריה · וסמך על חכמתו שסופו שירגילנו לקבל עליו דלא דמיא הא לחוץ מדבר אחד שלא היה כופר בתורה שבעל פה אלא שלא היה מאמין שהיא מפי הגבורה והלל הובטח שאחר שילמדנו יסמוך עליו : אפיך ליה · כגון תשר"ק: לאו עלי קא סמכת · מנין אתה יודע שזו אלף וזו בית אלא שלמדתיך וסמכת עלי דעל פה נמי סמוך על דברי : אמת הבנין · מקל שהוא אמת אורך ומודדים בו אורך הבנין שהיו קוצצין עם האומנין כך וכך אמות בכך וכך דמים : דעלך סני לחברך לא תעביד · ריעך וריע אביך אל תעזוב (משלי כז) זה הקב"ה אל תעבור על דבריו שהרי עליך סנאוי שיעבור חבירך על דבריך נ"א חבירך ממש כגון גזלה גנבה ניאוף ורוב המצות : אידך · שאר דברי תורה : פירושה · דהא מילתא הוא לדעת איזה דבר שנאוי זיל גמור ותדע : סופר · מלמד תינוקות : טכסיסי · תיקוני צרכי המלך לפי הכבוד : שלשתן · הגרים הללו : סדר זרעים · שעל אמונת האדם סומך להפריש מעשרותיו כראוי : חוסן · לשון יורשין ועל ידי אשה עולדו יורשין: סדר נזיקין · מושיען מזהיר לפרוש מהיזק ומהתחייב ממון : דעת · עדיף מחכמה : היא אוצרו · הוא עיקר החשוב בעיניו לאצור ולעשות סגולה לזכרון : קבעת עתים · לפי שאדם צריך להתעסק בדרך ארץ שאם אין דרך ארץ אין תורה הוצרך לקבוע עתים לתורה דבר קצוב שלא ימשך כל היום לדרך ארץ : בפריה ורביה · היינו חוסן : צפית לישועה · לדברי הנביאים : הבנת דבר מתוך דבר · היינו דעת : קב חומטין · ארץ מלחה ומשמרת את הפירות מהתליע : ואינו חושש · למוכרה בדמי חטין דלאו אונאה היא שהרי שמירתן בכך :

[סוטה מז. סנהדרין קז: כורות מד.]

תורה אור

שהמרו זה את זה אמרו כל מי שילך ויקניט את הלל יטול ד' מאות זוז אמר אחד מהם אני אקניטנו אותו היום ע"ש היה והלל חפף את ראשו הלך ועבר על פתח ביתו אמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו אמר לו בני מה אתה מבקש א"ל שאלה יש לי לשאול א"ל שאל בני שאל מפני מה ראשיהן של בבליים סגלגלות א"ל בני שאלה גדולה שאלת מפני שאין להם חיות פקחות הלך והמתין שעה אחת חזר ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו אמר לו בני מה אתה מבקש א"ל שאלה יש לי לשאול א"ל שאל בני שאל מפני מה עיניהן של תרמודיין תרוטות אמר לו בני שאלה גדולה שאלת מפני שדרין בין החולות הלך והמתין שעה אחת חזר ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו א"ל בני מה אתה מבקש א"ל שאלה יש לי לשאול א"ל שאל בני שאל מפני מה רגליהם של אפרקיים רחבות א"ל בני שאלה גדולה שאלת מפני שדרין בין בצעי המים אמר לו שאלות הרבה יש לי לשאול ומתירא אני שמא תכעוס נתעטף וישב לפניו א"ל כל שאלות שיש לך לשאול שאל א"ל אתה הוא הלל שקורין אותך נשיא ישראל א"ל הן א"ל אם אתה הוא לא ירבו כמותך בישראל א"ל בני מפני מה א"ל מפני שאבדתי על ידך ד' מאות זוז א"ל הוי זהיר ברוחך כדי הוא הלל שתאבד על ידו ד' מאות זוז וד' מאות זוז והלל לא יקפיד : ת"ר מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי אמר לו כמה תורות יש לכם אמר לו שתים תורה שבכתב ותורה שבעל פה א"ל שבכתב אני מאמינך ושבעל פה איני מאמינך גיירני ע"מ שתלמדני תורה שבכתב גער בו והוציאו בנזיפה בא לפני הלל גייריה יומא קמא א"ל א"ב ג"ד למחר אפיך ליה א"ל והא אתמול לא אמרת לי הכי א"ל לאו עלי דידי קא סמכת דעל פה נמי סמוך עלי : שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי א"ל גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת דחפו באמת הבנין שבידו בא לפני °הלל *גייריה אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל גמור : שוב מעשה בנכרי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש ושמע קול סופר שהיה אומר °ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד אמר הללו למי אמרו לו לכהן גדול אמר אותו נכרי בעצמו אלך ואתגייר בשביל שישימוני כהן גדול בא לפני שמאי אמר ליה גיירני על מנת שתשימני כהן גדול דחפו באמת הבנין שבידו בא לפני הלל גייריה א"ל כלום מעמידין מלך אלא מי שיודע טכסיסי מלכות לך למוד טכסיסי מלכות הלך וקרא כיון שהגיע °והזר הקרב יומת אמר ליה מקרא זה על מי נאמר א"ל אפי' על דוד מלך ישראל נשא אותו גר קל וחומר בעצמו ומה ישראל שנקראו בנים למקום ומתוך אהבה שאהבם קרא להם °בני בכורי ישראל כתיב עליהם והזר הקרב יומת גר הקל שבא במקלו ובתרמילו על אחת כמה וכמה בא לפני שמאי א"ל כלום ראוי אני להיות כהן גדול והלא כתיב בתורה והזר הקרב יומת בא לפני הלל א"ל ענוותן הלל *ינוחו לך ברכות על ראשך שהקרבתני תחת כנפי השכינה לימים נזדווגו שלשתן למקום אחד אמרו קפדנותו של שמאי בקשה לטורדנו מן העולם ענוותנותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה : אמר ר"ל מאי דכתיב °והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת וגו' אמונת זה סדר זרעים עתיך זה סדר מועד חוסן זה סדר נשים ישועות זה סדר נזיקין חכמת זה סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות ואפילו הכי °יראת ה' היא אוצרו אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו [א]נשאת *ונתת באמונה [ב]קבעת עתים לתורה עסקת בפריה ורביה צפית לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר ואפילו הכי אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטין לעלייה הלך והעלה לו אמר ליה עירבת לי בהן קב חומטון אמר ליה לאו א"ל מוטב אם לא העליתה: תנא דבי רבי ישמעאל *מערב אדם קב חומטון בכור של תבואה ואינו חושש : אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת

שהמרו זה את זה · דיני אסמכתא מפורש במקום אחר (בבא מציעא דף עד· וסס): אמונת זה סדר זרעים · מפרש בירושלמי שמאמין בחי העולמים וזורע : וסותר

שמות כח · במדבר א · שמות ד · ישעיה לג

[עי' תוס' יבמות קט: ד"ה רעה וכו']

[עי' תוס' סנהדרין ז. ד"ה אלא ותוס' קדושין מ: ד"ה אין]

גליון הש"ס

גמרא הלל גייריה · עי' יבמות דף כד ע"ב תוס' ד"ה לא בימי ודף קט ע"ב תוס' ד"ה רעה :

רבינו חננאל

בנ' בני אדם שהמרו זה את זה · כל מי שיקנים הלל יטול [ד' מאות]זוז כו' אמר ר"ל והיה אמונת עתיך וגו' אמונת זה סדר זרעים · עתיך זה סדר מועד·חוסן זה סדר נשים · ישועות זה סדר נזיקין · חכמת זה סדר קדשים · ודעת זה סדר טהרות · ואף על פי [כן] יראת ה' היא אוצרו · אי איכא יראת ה' אין ואי לא לא : רבא אמר בשעה שמכניסין את האדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה · קבעת עתים לתורה · עסקת בפריה ורביה · צפית לישועה · פלפלת בחכמה · הבנת דבר מתוך דברי אע"פ שיש בידך כל אלו אי איכא יראת שמים אין ואם לא לא · פי' חומטון חול מערבין בתבואה · ואינו בא בה סלמנטון · והיא רצינתאי ומפורש בסוף המוכר את הספינה: כל ת"ח שיש בו תורה ואין בו

עין משפט
נר מצוה

קטו א מיי' פ"א מהל' שבת הל' ז ופי"ב הל' ב סמג לאוין סה טור א"ח סימן רסח:

קטז ב מיי' פ"י מהל' שבת הלכה ט:

קיז ג מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ג טוש"ע א"ח סי' רסג סעיף ג:

[ילקוט פרשת עקב רמז תתנה איתא רבי ור' אלעזר בר' שמעון הוו יתבי וכו' וע"ע ילקוט תהלים ג' כיה תתקסט]

[מ"ק כח· סנהדרין ש: ע"ש]

יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהי עייל *מכריז רבי ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד אמר רב יהודה לא ברא הקב"ה את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו שנאמר °והאלהים עשה שייראו מלפניו *ר' סימון ור' אלעזר הוו יתבי חליף ואזיל ר' יעקב בר אחא א"ל חד לחבריה ניקו מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא א"ל אידך ניקו מקמיה דגבר *בר אוריין הוא א"ל אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא ואמרת לי את בר אוריין הוא תסתיים דרבי אלעזר הוא דאמר דגבר דחיל חטאין הוא דא"ר יוחנן משום ר' *אלעזר °אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד שנאמר °ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' וכתיב °ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו' *שכן בלשון יוני קורין לאחת הן *תסתיים: דרש רב עולא מאי דכתיב °אל תרשע הרבה וגו' הרבה הוא דלא לירשע הא מעט לירשע אלא מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר ויהא ריחו נודף דרש רבא בר רב עולא מאי דכתיב °כי אין חרצובות למותם ובריא אולם אמר הקב"ה לא דיין לרשעים שאינן הרדין ועצבין מיום המיתה אלא שלבם בריא להן כאולם והיינו דאמר רבה מאי דכתיב °זה דרכם כסל למו יודעין רשעים שדרכם למיתה ויש להם חלב על כסלם שמא תאמר שכחה היא מהן ת"ל ואחריהם בפיהם ירצו סלה: כחס על הנר כו': ר' יוסי כמאן ס"ל *אי כר' יהודה ס"ל אפילו בהנך נמי ליחייב ואי כר"ש ס"ל פתילה נמי ליפטר אמר עולא °לעולם כר' יהודה ס"ל וקסבר ר' יוסי °סותר על מנת לבנות במקומו הוי סותר על מנת לבנות שלא במקומו לא הוי סותר א"ל רבה מבדי *כל מלאכות ילפינן להו ממשכן והתם סותר ע"מ לבנות שלא במקומו הוא א"ל שאני התם כיון דכתיב °על פי ה' יחנו כסותר ע"מ לבנות במקומו דמי ור' יוחנן אמר לעולם כר"ש ס"ל ומאי שנא פתילה כדאמר רב המנונא ואיתימא רב אדא בר אהבה הכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן דבההיא אפילו ר"ש מודי דקא מתקן מנא אמר רבא דיקא נמי דקתני שהוא עושה פחם ולא קתני מפני שנעשית פחם ש"מ: **מתני'** על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות בנדה בחלה °ובהדלקת הנר: **גמ'** נדה מ"ט א"ר יצחק היא קלקלה בחדרי בטנה לפיכך תלקה בחדרי בטנה תינח נדה חלה והדלקת הנר מאי איכא למימר כדדרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא אמר הקב"ה *רביעית דם נתתי בכם על עסקי דם הזהרתי אתכם ראשית

תורה אור: קהלת ג; קהלת יב; דברים י; איוב כח; קהלת ז; תהלים עג; תהלים מט; במדבר ט

וסותר על מנת לבנות במקומו · ור"ש פוטר אפי' בסותר על מנת לבנות במקומו אלא במקום שע"י סתירה יש תיקון (בבנין אחרון) יותר משלא היה בנין ראשון מעולם שם כגון בפתילה שצריך להבהבה דמחייב ר' שמעון כדאמר בגמרא ואם תאמר לר' שמעון הא דתנן בפרק כלל גדול (לקמן דף עג·) המכבה והסותר בשלמא מכבה משכחת לה דמתקן כדפירש כגון לעשות פחמין אלא סותר לא משכחת שיהא מתקן בסתירה זו יותר משלא היה בנוי שם מעולם ואמאי חייב לר' שמעון וי"ל דכולהו ממשכן ילפינן לה ולא היה כיבוי במשכן כ"א לעשות פחמין ולהכי לא מחייב ר"ש אלא בכה"ג אבל סותר אשכחן במשכן שאין מתקן בסתירה זו יותר משלא היה בנוי שם מעולם ולהכי מחייב שם אפי' ר"ש וא"ת כיון דסותר ומכבה בעינן ע"מ לבנות ולהבעיר א"כ בפרק כלל גדול (שם) דתנן המכבה והסותר הוי ליה למיתני המכבה ע"מ להבעיר והסותר ע"מ לבנות כי היכי דקתני המוחק ע"מ לכתוב שתי אותיות והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות וי"ל דהתם נמי לא קתני ליה אלא משום דבעי למיתני שיעורא דשתי אותיות ושתי תפירות אבל במכבה וסותר על מנת להבעיר ולבנות כל שהוא מיחייב לא איצטריך למיתנייה:

יראת שמים דומה · לפתחים חיצונים שדרך להם נכנסים לפנימיים כך אם יראת שמים הוא נעשה חרד לשמור ולעשות ואם לאו אינו חש לתורתו: בהי עייל · באיזה פתח נכנס לפתוח את הפנימיים: (א)(*ואנא) אמינא לך · כלומר אתה מיעטת בשבחו: הן יראת ה' · יחידה היא הירא"ה בעולם: מי שאכל שום וריחו נודף ט' · פירוקא הוא כלומר הכי קאמר קרא אם רשעת מעט אל תוסף על רשעך דמי שאכל שום וריחו נודף כבר לחבריו כלום יחזור ויאכל עוד אחר ויהיה נודף יותר לזמן ארוך: הרדין ועצבין · נוטריקון דחרצובות: כאולם · שפתחו פתוח ורחב: זה דרכם · לעיל מיניה כתיב קרבם בתימו לעולם דהיינו קבורה והדר כתיב זה דרכם כסל למו כלומר יודעין הם שזו דרכם אבל כסל למו כליותיהם מחופין בחלבם מהשיב (ב)כליותיהם מהשבת סופם ושמא תאמר מחמת החלב שכחו והרי הם שוגגין ת"ל ואחריהם את העתיד לבא לנפשם אחרי אובדם בפיהם ירצו ויספרו תמיד ואעפ"כ אינן חוזרין: אפי' בפתילה נמי ליפטר · דהא על הפתילה נמי אינה צריכה המלאכה לגופה דמלאכה היינו כיבוי וכיבוי עצמו אינו צריך לו דאם לא הובערה מעולם הוה ניחא ליה אם מתחלה הובהבה הואיל וחס עליה כי אית בה טפי הוה ניחא ליה בה: לעולם כר' יהודה סבירא ליה · דמשום אין צריכה לגופה לא מיפטר הואיל וצריכה לדבר אחר מלאכת מחשבת הוא וכי מכבה לה משום חייסא דשמן ונר היינו טעמא דפטור קסבר דסותר ע"מ לבנות במקומו הוי סותר כל מקלקל דשבת הוי פטור דלאו היינו מלאכת מחשבת וסותר דתנן *באבות מלאכות דמיחייב סותר ע"מ לבנות הוא ואינו יכול לבנות אלא אם כן סותרו והשתא לאו קלקול הוא ור"י סבר דאם במקומו חוזר ובונה הוא דמחייב אסתירה ואי לא לא ומכבה דומיא דסותר הוא וכן קורע דומיא דסותר ולהכי תנן הקורע ע"מ לתפור וכן מוחק תנן ע"מ לכתוב דכולם סותר ניהו הלכך על הפתילה חייסא דידיה אינה אלא להדליק הלכך מכבה על מנת להדליק היינו במקומו אבל כי חס על הנר או על השמן ועל הפתילה אינו חס ואינו חושש אם מאליכה אפי' צריך לשמן להדליק בו פתילה אחרת לאחר זמן בתוך נר זה אין זה סותר ע"מ לבנות במקומו שאין הכיבוי וההבערה לא בשמן ולא בנר אלא בפתילה הלכך לא שייכא סתירה ובנין אלא בפתילה וכיון דאין מחשבת סופו לחזור ולהדליק פתילה זו אין כאן עוד בנין במקום סתירה ודקתני שהוא עושה פחם כלומר מפני שהם עושין פחם מתחלתה ועומדת לחזור ולהאחיז בה אור והיכא בנין במקום סתירה ורבותינו מפרשין נר ושמן איכא למימר מיבעי ליה למידי אחריני ולא להדליק ולי נראה שאין צריכין אנו לדוחק זה דמשום דאיכא למימר לית לן למיפטריה שהרי הוא יודע למה חס עליהן וסתם נר אינו אלא להדליק בו פתילה: ומשכן סותר על מנת לבנות שלא במקומו הוא · שהיו סותרין אותו בחנייה זו ונוסעים למקום אחר וחונים וחוזרים ומקימין אותו: כר' שמעון · דפטר ליה משום דאין צריכין לגופה וכחס על הפתילה היינו טעמא דמחייב כגון שצריך להבהבה שלא הובהבה מבעוד יום דכיבוי זה צריך לגופו שיהא הלהב נוח לאחוז בה כשיבא להדליקה: שהוא עושה פחם · שהוא °מתכוין ממש לעשותה כמין פחם עכשיו אלמא בכבוי הצריך לגופו מיירי ולא קתני שנעשית פחם מתחלתו שהובהבה דנמצי למימר טעמא משום דבת בנין היא דאיכא בנין במקום סתירה מה שאין כן בשמן ונר דלא שייך בהו בנין וסתירה: **מתני'** בשעת לידתן · בגמרא מפרש מאי שנא שעת לידתן: **גמ'** הכי גרסינן בנדה מאי טעמא: בחדרי בטנה · מקור דמה: קלקלה · מרדה: רביעית דם חיי אדם תלויין בה: ראשית

מסורת הש"ס

יומא עב:

[בגיטין סב· פרש"י בנוטריקון]

[ילקוט פרשת עקב הג"ל איתי ר' אלעזר בר' שמעון]

[במגילה כו· פרש"י ד"ה תסתיים יש סימן]

[לעיל יב. לקמן עג: וש"נ]

[לקמן מט:]

[תוספ' פ"ע רש"י ותוספות ד"ה אדם]

רבינו חננאל

יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות והחיצוניות לא מסרו לו בהי עייל מכריז ר' יוחנן חבל על דלית[ליה]דירתא ותרעא לדירתה עביד · אמר להו [רבא] לרבנן במטו מינייכו רבנן לא תירתון תרתי גיהנם *): א"ר יוחנן אין להקב"ה אלא יראת שמים בלבד שנא' ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה: פיס' כחס על הנר כחס על השמן וכו' . אוקימנא למתני' כולה המכבה את הנר כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה כו' לר' יהודה דסבר דבר שאין מתכוין אסור וחלק עליו רבי יוסי בכולהו והודה לו בפתילה. ואוקמה עולא דרבי יוסי נמי כרבי יהודה ס"ל דדבר שאין מתכוין אסור . מיהו אמר לדלא מחייב אלא היכא דקא מתעבדא מלאכה וסותר ע"מ לבנות במקומו כגון פתילה שכבה ע"מ להדליק במקום שכבה בראש הפתילה הוי סותר ונגמרה מלאכה לפיכך חייב . אבל מכבה הפתילה ליטול השמן או הנר נמצא סותר בפתילה ובונה בנר או בשמן כי האי גוונא לא הוי סותר ואין שם מלאכה כלל לפיכך פטור . ואקשינן מכדי מלאכות דשבת ילפינן להו [ממשכן] ובמשכן סותר מזה המקום שנוסעין ממנו לבנות במקום אחר הוא והנה סותר שלא לבנות במקומו הוי סותר ושנינן כיון דכתיב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו · ויתכן שיאמר להם שובו חנו במקום שסרתם כסותר ע"מ לבנות [במקומו] דמי רבי יוחנן אמר לעולם רבי יוסי כרבי שמעון סביר ליה ומתני' בפתילה שצריך להבהבה עסקי' · דבהא אפילו ר"ש מודה דקא מתקן מנא דחירוכי משויא ליה מנא ודייקא נמי מתני' הכי דקתני מפני שהוא עושה פחם כלומר מתכוין לעשות פחם הוא ולא קתני מפני שנעשה פחם בלא כוונתו ש"מ. נתברר כי הזהוב הוא חירוך כדכתיב (דניאל ג) ושער ראשיהון לא התחרך והחירוך היא עשויה כמין פחם: מתני' על שלש עבירות נשים וכו' · אסיקנא כי הא דדריש ההוא גלילאה

*) לפנינו ליתא כאן מימרא דרבא אלא ביומא ד' עב ע"ב;

גליון הש"ס גמרא אין לו להקב"ה בעולמו · עיין ברכות דף לג ע"ב: רש"י ד"ה מפני שהוא עושה פחם · שהוא מתכוין ממש · וק"ל הא בפשוטו י"ל דמוץ מן הפתילה היינו דתוך על הפתילה חייב דמיירי בלא הובהבה מבעו"י וכיון דרצונו לחזור ולהדליק הפתילה וניחא ליה בפחם מיקרי צריכה לגופה דאפילו באינו מתכוין אלא דהוי פ"ר היכא דניחא ליה מקרי צריכה לגופה כדלקמן קג ע"א בהולש עולשין בארעא דידיה · ומרווח יותר דבפתילה שצריך להבהבה עסקינן היינו דהוא אינו מתכוין לכך אלא דממילא ניחא ליה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בהי וכו' הפנימיים הס"ד ואח"כ מ"ה אמינא לך אנא כלומר: (ב) ד"ה זה דרכם וכו' מהשיב אל כליותיהם וכו' ירעו סלה ויספרו:

ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי אתכם נשמה שנתתי בכם קרויה נר *על עסקי נר הזהרתי אתכם אם אתם מקיימים אותם מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם ומ"ש בשעת לידתן אמר *רבא נפל תורא חדד לסכינא אביי אמר תפיש תירוס אמתא בחד מחטרא ליהוי רב חסדא אמר שבקיה לרויא דמנפשיה נפיל מר עוקבא אמר רעיא חגרא ועיזי ריהטן אבב חוטרא מילי ואבי דרי חושבנא רב פפא אמר אבב חנואתא נפישי אחי ומרחמי אבב בזיוני לא אחי ולא מרחמי וגברי היכא מיבדקי אמר ריש לקיש בשעה שעוברים על הגשר גשר ותו לא אימא כעין גשר רב לא עבר במברא דיתיב ביה עובד כוכבים אמר דילמא מיפקיד ליה דינא עליה ומתפיסנא בהדיה שמואל לא עבר אלא במברא דאית ביה עובד כוכבים אמר שטנא בתרי אומי לא שליט ר' ינאי בדיק ועבר ר' ינאי לטעמיה *דאמר °לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס שמא אין עושין לו

[בראשית לב] נס ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו אמר רבי חנין מאי קראה °קטנתי מכל החסדים ומכל האמת רבי זירא ביומא דשותא לא נפיק לביני דיקלא אמר ר' יצחק בריה דרב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה

[דברים כב] אומרים לו הבא זכות והפטר אמר מר עוקבא מאי קראה °כי יפול הנופל ממנו ממנו להביא ראיה תנא דבי רבי ישמעאל כי יפול הנופל ממנו (ממנו) ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל אלא *שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב: ת"ר °מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן כל המומתין מתודין אדם יוצא לשוק יהי דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיוט חש בראשו יהי דומה בעיניו כמי שנתנוהו בקולר עלה למטה ונפל יהי דומה בעיניו כמו שהעלוהו לגרדום לידון שכל העולה לגרדום לידון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים ואפי' תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה

[איוב לג] ואחד מלמד עליו זכות ניצול שנאמר °אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת וגו': ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול שנאמר מליץ אחד מני אלף: תנו רבנן על שלש עבירות נשים מתות יולדות רבי אלעזר אומר נשים מתות ילדות ר' אחא אומר בעון שמכבסות צואת בניהם בשבת וי"א על שקורין לארון הקודש ארנא: תניא ר' ישמעאל בן אלעזר אומר בעון שני דברים עמי הארצות מתים על שקורין לארון הקודש ארנא ועל שקורין לבית הכנסת בית עם תניא ר' יוסי אומר *שלשה בדקי מיתה נבראו באשה ואמרי לה שלשה דבקי מיתה נדה וחלה והדלקת הנר חדא כר' אלעזר וחדא כרבנן *תניא רשב"ג אומר הלכות הקדש תרומות ומעשרות הן הן גופי תורה ונמסרו

ראשית קראתי אתכם. ראשית תבואתה (ירמיה ב): עסקי ראשית. ראשית עריסותיכם (במדבר טו): הריני נוטל נשמתכם. ותאבד רביעית דמכם ויכבה נרכם ויבטל שם ראשיתכם ונשים נענשו על כך כדאמרינן בבראשית רבה היא איבדה חלתו של עולם שעל ידה נטרד אדה"ר שנתרם כחלה וכבתה נרו של עולם ושפכה דמו ועוד שגרמה הבית תלוין בה: נפל תורא. לארץ שהוא עומד לשחיטה הכל אומרים חדדו לסכינא עד שלא יקום ויהא טורח להשליכו כך הואיל ואיתרע מזלה מזומנת פורענותה לבא: תפיש תירוס אמתא. תרבה פשעים השפחה וכולן תלקה בחבטה אחת: תפיש. תרבה: תירוס. פשע והתרסה: מחטרא. בטלו"ר בלע"ז כלומר אשה עומדת ליסורי לידה על עונשה של חוה ומצרפין לה עונשין הרבה לאותו מלקות: שבקיה לרויא. לשיכור אינך צריך להפילו שהוא יפול מאליו כך האשה עומדת לילד משנתעברה והיא צריכה לבקש להקב"ה לפתוח רחמה והוא נמנע והיא מתה מאליה כל הני משל הדיוט נינהו: רעיא חגרא ועיזי רהיטין. קלים לרוץ ואינו יכול להגיען ולהלקותן על סרחונן: אבב חוטרא מילי. כשהיא באה לפני גדרות צאן שם הוא מדבר עמה להלקותה על פשעה ואבי דרי לבית הדיר של צאן באין לחשבון. גדרות צאן מתרגמינן חוטרין דען (במדבר לב) כלומר האשה כשהיא בבריאות פעמים שזכיותיה תולין ואין כח במקטרג להזכיר עונה אבל משהגיעה לפתח הסכנה וצריכה לנסים שם מזכירין עונותיה ומעשיה אם ראויה היא לנס אם לאו: אבב חנואתא נפישי אחי ומרחמי. לפתח החנות שמחלקים בו מזונות ויש שם עושר הרבה אחים והרבה אוהבים יש הכל נעשים אוהבים: מרחמי. אוהבים: אבב בזיוני. במקום שיש הפסד ועוני לא אחי ולא מרחמי כך בשעת הסכנה הורע מזלה וחשיבותה ותלו פרקליטין שלה: וגברי היכן מיבדקי. מעשים שלהם להזכיר עונם וזכותם: כעין גשר. כל מקום סכנה כגון קיר נטוי ויוצא לדרך: דילמא מיפקיד. נכרי דינא על חטאיו ומתפיסנא בהדיה: מברא. ספינה שעוברין בה את הנהר: בדיק. הספינה שלא יהא בה נקב: מנכין. פוחתין: קטנתי מכל החסדים. הוקטנו ונתמעטו זכיותי בשביל החסדים אשר עשית וגו': יומא דשותא. שמנשבת בו הרוח דרומית חזקה המפלת חומות ועוקרת אילנות: לביני דקלי. שלא יפיל הרוח דקל עליו: ממנו להביא ראיה. מאחר שהוא נופל צריך למצוא ממנו וממעשיו ראיה לזכות: מששת ימי בראשית. דכתיב קורא הדורות מראש (ישעיה מא) שגלוי לפניו הדורות ומעשיהם *וקנס פורענותם: שהרי. כשניתנה תורה עדיין לא נפל זה והכתוב קראו נופל: על ידי חייב. בע"ה זה שלא קיים מצות מעקה: אומרים. העומדין שם: שכן דרך כל המומתים מתודין. כדתנן בסנהדרין שכל המתודה יש לו חלק כו' שכן מצינו בעכן שאמר לו יהושע כו' בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מד:): לשוק. מצויים שם מריבות ובעלי דינים נכרים וישראלים: דומה כמי שנמסר לסרדיוט. להוליכו לפני השופט: חש בראשו. חששא בעלמא מיחוש קל: נתנוהו בקולר. הוי טפי משנמסר לסרדיוט וגרוע מעולה לגרדום שאין דנין שם אלא להריגה ועל סרחון חמור וצריך פרקליטין גדולים: עלה למטה. שחלה הרבה שצריך לעלות וליפול למשכב: ואלו הן פרקליטין. (א)שעושה למטה(ב) רצוי לב"ד של מעלה תשובה ומעשים טובים: באותו מלאך. שמליץ עליו זכות והוא אחד מני אלף ואפילו הוא עצמו מעיד עליו חובה ניצול באחת של זכות שנאמר מליץ אחד מני אלף במליצתו של מלאך אין אלא אחת מאלף להגיד ישרו ומשמע נמי שהמלאך המליץ הוי אחד מני אלף דהא מלאך כתיב מכלל דהשאר מגידים עליו חובה אלא מדלא כתיב אם יש עליו מליץ מלאך אחד מני אלף איכא למידרשיה אמלאך ואמליצה: יולדות. בשעת לידתן: שלש עבירות. הנך דמתניתין: ילדות. בחורות ואפילו שלא בשעת לידה: רבי אחא אומר. הילדות מתות על עון שמכבסות: ארנא. כך היו קורין מגדלות שלהם פריט"י ובלשונינו משטי"ר: בית עם. לשון ביזוי שמתקבצין בו הכל: ולארון הקדש ארנא. אין קורין אותו ארון הקדש: בדקי(ג). עונות שבודקין אותן בהן בשעת סכנה כרבנן דאמרי יולדות: דבקי. שמדבקין ומקרבין מיתה לפני זמנה כר' אלעזר דתני ילדות:

על שקורין לארון הקדש ארנא. לא ארון שעשה בצלאל קאמר דמסתמא לא היו מזכירים ארון שהיה לפני כמה שנים שנגנז בבית הראשון אלא לארון שבבית הכנסת אע"ג דבכל דוכתי קרי ליה תיבה כדתנן העובר לפני התיבה היורד לפני התיבה (ברכות פ"ה דף לד.) אור"י אשכחן נמי דקרי ליה ארון כדאמר תשעה וארון מצטרפין (שם פ"ז דף מז:): מק"א

עין משפט נר מצוה

קיח א מיי' פי"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ו סמג עשין עט ש"ע י"ד סי' קטז סעיף ה בהג"ה:

קיט ב מיי' פ"א מהל' תשובה הל' א סמג עשין טז טוש"ע קטנ סי' שלא ספי' א:

מסורת הש"ס

(דכתיב פ' נשמת אדם תנחומא ריש פ' נח) [ע"ע רבה]

שבועות כ

[סנהדרין מ. ב"ב קיט: תוספתא יומא פ"ד]

תוספתא פ"ב ברכות לא:

תוספתא פ"ב

ג"א יזמן

רבינו חננאל

נלילאה רביעית דם נתתי בכם על עסקי דם הזהרתי אתכם ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי [אתכם] כגון החלה והתרומה נשמה שקרויה נר נתתי בכם על עסקי נר הזהרתי אתכם אם אתם מקיימין אותן מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם, ולמה בשעת לידה אמר רבה נפל תורא חדד סכינא תיפוש תירוס אמתא חד מחבטא ניהוי פי' תרבה להתרומם השפחה על אדונתה אחת הכאה תהיה עליה כלומר פעמים רבות מכעסת אדונתה ומקבצת אדונתה את הכל בלבה והיא משלמת לה בהכאה אחת הכל. וכן רעיא מחגרא ועיזא רהיטא אבב זוטרא ואבי [דרי] חושבנא. *) פי' רועה פסח שאין יכול לרוץ. ועז בורחת ורצה בשדות כשמגיע בשער גדרות הצאן כדמתרגמינן חוטרין דען ובבית הדיר (בו) כדתנן הכונס צאן לדיר שם מעלה חשבון הבריחות שברחה ושם מכה אותה. בחנות של יין הכל (אי הכין) [אוהביו] באין שם ושואלין בשלום בעל החנות כדי שישתו עמו אבל אם רואין שנתפס אדם בבית המכס או בבית המושל להיענש כל אוהביו בורחין אין אחד מהן פונה אליו: לא יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושין לי נס [שמא] אין עושין לו נס· ואם עושין לו מנכין לו מזכיותיו שנא' קטנתי מכל החסדים וגו': לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכיות והפטר: ת"ר חלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן דרך כל המומתים מתודים אדם יוצא לשוק יהיה דומה כמי [שנמסר] לסרדיוט חש בראשו דומה כמי שנתנוהו בקולר עלה למטה דומה כמי שהעלוהו לגרדום לידון אם יש לו פרקליטין המלמדין עליו זכות נצול אם לאו לא נצול תשובה ומעשים טובים הן פרקליטין של אדם. אפי' תתקצ"ט מלמדין עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות נצול שנאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת מצאתי כופר: שלשה בדקי מיתה. כרבנן דאמרי מתות יולדות [ואמרי לה ג' דבקי מיתה כר"א דאמר מתות ילדות] כלומר דבקה בהו מיתה שלא בעתה· פי'

*) עי' ערוך ערך גב.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואלו הן פרקליטין (שעושה למטה) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה: (ב) בא"ד שבכן רצוי לב"ד: (ג) ד"ה בדקי מיתה עונות:

עין משפט
נר מצוה

קב א מיי' פ"ג מהל' ציצית הל' יב סמג עשין כו טור א"ח סימן כד

[מ"איתא בקדושין כט:]

מסורת
הש"ס

כתובות פב. ע"ש

[יבמות מה. קדושין סג.]

[ר"ה ט: קדושין טו: ב"מ לה. זבחים כה: מנחות יט. חולין קיח:]

ס"א פלימין

[תענית ז:]

[צ"ל חבא]

[פסחים כ:]

מכות כג: תענית ט. [ב"ק ע"ס]

ונמסרו לעמי הארץ תניא רבי נתן אומר בעון נדרים מתה אשה של אדם שנאמר °אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך רבי אומר *בעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים °שנאמר °אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך איזה הן מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו של אדם ת"ר בעון נדרים בנים מתים דברי ר"א בר"ש ר' יהודה הנשיא אומר בעון ביטול תורה בשלמא למאן דאמר בעון נדרים כדאמרן אלא למ"ד °בעון ביטול תורה מאי קרא דכתיב °לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו ר"נ בר יצחק אמר למ"ד בעון נדרים נמי מהכא לשוא הכיתי את בניכם על עסקי שוא מכדי *ר' יהודה הנשיא היינו רבי ורבי בעון נדרים קאמר בתר דשמעה מר"א בר' שמעון פליגי בה ר' חייא בר אבא °ור' יוסי חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ביטול תורה למ"ד בעון מזוזה מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ולמ"ד בעון ביטול תורה *מקרא נדרש לפניו ולפני פניו: פליגי בה ר"מ ור' יהודה חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ציצית בשלמא למ"ד בעון מזוזה דכתיב °וכתבתם על מזוזות ביתך וכתיב בתריה למען ירבו ימיכם וימי בניכם אלא למ"ד בעון ציצית מ"ט א"ר כהנא ואיתימא שילא מרי דכתיב °גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים ר"נ בר יצחק אמר למ"ד בעון מזוזה נמי מהכא דכתיב °לא במחתרת מצאתים שעשו פתחים כמחתרת אמר ר"ל *כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו ב' אלפים וח' מאות עבדים שנא' °כה אמר ה' [צבאות] בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים [והחזיקו] בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם וגו': סימן שנא חלה תרומה נגזלת דינא שבועה שיפוכתא גילויא ונבלותא: תניא ר' נחמיה אומר בעון שנאת חנם מריבה רבה בתוך ביתו של אדם ואשתו מפלת נפלים ובניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים: ר' אלעזר בר' יהודה אומר בעון חלה אין ברכה במכונס ומארה משתלחת בשערים וזורעין זרעים ואחרים אוכלין שנאמר °אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את השחפת ואת הקדחת מכלות עינים ומדיבות נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלוהו אויביכם אל תקרי בהלה אלא בחלה ואם נותנין מתברכין שנאמר °[ו]ראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך: בעון ביטול תרומות ומעשרות שמים נעצרין מלהוריד טל ומטר והיוקר הווה והשכר אבד ובני אדם רצין אחר פרנתן ואין מגיעין שנאמר °ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו מאי משמע *תנא דבי רבי ישמעאל בשביל דברים שצויתי אתכם בימות החמה ולא עשיתם יגזלו מכם מימי שלג בימות הגשמים ואם נותנין מתברכין שנאמר °הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די *מאי עד בלי די אמר רמי בר (*רב) עד שיבלו שפתותיכם מלומר די: בעון גזל הגובאי עולה והרעב הווה ובני אדם אוכלים בשר בניהן ובנותיהן שנאמר °שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים אמר רבא כגון* הני נשי דמחוזא דאכלן

מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. תימה לר"י דבפ"ק דקדושין (דף לה. ושם) דאמר כל מצות עשה כו' ופריך ונקיש מזוזה לתלמוד תורה פי' וליפטרי נשים ממזוזה כי היכי דפטירי מתלמוד תורה ומשני לא ס"ד דכתיב למען ירבו ימיכם וגו' אטו גברי בעו חיי נשי לא בעו חיי והשתא הא קאי נמי אתלמוד תורה כדמשמע הכא אע"פ שאין הנשים חייבות וי"ל דבת"ת הוה מחייבינן נמי מהאי טעמא אי לא מיעט קרא בהדיא* דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם אבל במזוזה דליכא מיעוט אלא היקשא מהאי טעמא אית לן למימר דאין להקיש: רבי יהודה הנשיא היינו רבי ורבי בעון נדרים קאמר. והכא לא משני דאף בעון ביטול תורה קאמר כדמשני לקמן (דף לג:) גבי אף על לשון הרע דהתם שייך למימר דאף קאמר דבברייתא שניה שמביא אחריה קאי נמי אתנא קמא דקאמר על לשון הרע וקאמר איהו אף שאוכלים דברים שאינם מתוקנים אבל הכא אי אף קאמר א"כ ברייתא דלעיל דלא קאי את"ק הוה ליה למינקט נמי בעון ביטול תורה:

בעון ציצית כו'. דוקא בימיהם שהיו מלבושיהם כך בארבע כנפות היו נענשים מי שלא היה להם ציצית כדמוכח (מנחות מא.) גבי א"ל מלאכא לרב קטינא כו' אבל השתא שאין העולם רגילים במלבושים כאלו אין צריך לקנות. אך טוב לקנות טלית ולברך עליו בכל יום כדאמר בסוף פרק קמא דסוטה (דף יד.) וכי לאכול מפריה היה רוצה משה אלא אמר משה מצות שאוכל לקיים יתקיים על ידי [ת"י]: ה"נ

ונמסרו לעמי הארץ. שלא מסרו לב"ד למנות שומרין לדבר והאמינה תורה את כל אדם עליהן והן הן גופי תורה שסברים אוכלין פתן וסומכין שניטל ממנו חלה ותרומה ומעשרות והקדש נמי מסור לכל אדם להקדיש וחל הקדש ע"פ כל אדם והן גופי תורה שהייט צריכים לחוש במטלטלין שמא הקדישו וחזר בו ואע"ג דתקון רבנן דמאי מ"מ תורה האמינתו ורבותי מפרשים הלכות הקדש כגון יין לנסכים כדמפרש בחומר בקדש (חגיגה דף כו:) שעמי הארץ נאמנים עליו וקשיא לי אי מדרבנן קאמר דחשיב מאי דהימנוהו רבנן לא הוה ליה למיתני תרומות ומעשרות דרבנן לא הימנוהו: אם אין לך לשלם. עולות והקדשות שתדור: משכבך. אשתך: אל תתן את פיך(א). בנדר לחטיא את בשרך לחייב את בניך: לפני המלאך. גזבר של הקדש: כי שגגה. בשוגג קבלתי לנדור ולא אשלם: על קולך. בשביל קול נדריך: לשוא הכיתי. בתמיה וכי בחנם הכיתים אינו אלא בשביל המוסר דהייט תורה לא לקחו לא למדו לשון לקח: על עסקי שוא. שפקרו בנדריהם דדמי לשבועה: והא בעון נדרים אמר בברייתא קמייתא ומשני ההיא קמייתא בתר הך איתמר דמעיקרא אמר בעון ביטול תורה ובתר דשמע מר' אלעזר דשמע מר' שמעון אבוה דהוה רביה דרבי בעון נדרים אמר איהו נמי הכי: מקרא נדרש. למען ירבו ימיכם וימי בניכם נדרש לפניו קאי אקרא דלקמיה דמשתעי במזוזה ולא לפני פניו ולמדתם אותם את בניכם: ולפני פניו. ואף בעון בטול תורה קאמר: גם בכנפיך. בשביל כנפיך שבטלת מלעשות נמצאו עליך חובת דם נפשות אביונים נקיים בנים קטנים שלא חטאו: כמחתרת. שאין לה פלימין הכי אמר קרא לא במחתרת *פתחיהן מצאתים שלמים במצותי כי על כל אלה הכיתי דהאי קרא בתר לשוא הכיתי את בניכם כתיב: בכנף איש יהודי. בשכר הכנף יחזיקו בכנף עשרה אנשים מכל לשון הרי שבע מאות לשבעים לשון ולארבע כנפות יש לו הרי אלפים ושמנה מאות: שנאת חנם. שלא ראה בו דבר עבירה שיהא מותר לשנאתו ושונאו: מריבה רבה. מדה כנגד מדה: ובניו קטנים מתים. שהבתו ניטלת ממנו היינו נמי במדה: במכונס. באוצרות יין ושמן ומתוך כך באה מארה בשערים שמוכרים ביוקר: בחלה. בעון חלה: והפקדתי. כמו לא נפקד ממנו איש (במדבר לא) אמעט את מה שעליכם שכנסתם כבר: השמים נעצרים. ומתוך שאין גשמים היוקר הוה: והשכר אבד. שכר ריוח: ציה גם חום. ציה כמו צווי דברים שצויתי אתכם בשעת החום היינו תרומות ומעשרות:
דאכלן

הגהות
הב"ח
(א) רש"י ד"ה אל תתן את פיך. נ"ב עיין בתוספות ר"פ הדיינין בד"ה ואין בשרך:

רבינו חננאל
פי' מקרא נדרש לפניו שנאמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם וגו' ולפני זה הפסוק כתיב וכתבתם על מזוזות ביתך וגו'. ונדרש בזכות שתעשה מזוזות ירבו ימי בניכם רבי יהודה הנשיא אמר לפני פניו כתיב ולמדתם אותם את בניכם לדבר והן התורה ומקרא זה למען ירבו ימיכם וימי בניכם נדרש לפניו שהוא המזוזה ולפני פניו בטול תורה: תניא רשב"א הלכות קודש ותרומה ומעשרות הן הן גופי תורה. וכולן נמסרו לעמי הארץ: ירושלמי תני רשב"ג הלכות קודש חטאת והבכורות הן הן גופי הלכות ושלשתן נמסרו לעמי הארץ (הלכך הקודש) [וכמו דתנינן בחגיגה כד] אם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קודש (שמו) [נאמן] וכו' ושאר כל השמועה כולה ופשוטה היא:

רב נסים גאון
פליגי בה ר'(אבא חייה) [חייא] בר אבא ור' יוסי חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ביטול תורה. פי' הוא שאמר הקב"ה לישראל (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם וכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך ואמר שכרה כנגדה למען ירבו ימיכם וימי בניכם והך דאמר בעון מזוזה הבנים מתים קסבר מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו כלומר כי תתן שכרו של מי שקיים מצות מזוזה שיאריכו חיי בניו וחילופה שאם יעזוב עשייתה ויהיו דברי הכתוב למען ירבו חוזרין על הפסוק שלפניו שהוא וכתבתם על מזוזות ביתך והך דאמר בעון ביטול תורה הבנים מתים קסבר מקרא נדרש לפניו ולפני פניו וכי זו ההבטחה ומתן השכר הכתוב בפסק שהוא למען ירבו ימיכם שלא הבטיח הקב"ה אלא למי שמלמד את בנו תורה כמו שאמר בפסוק שהוא לפני פניו ולמדתם אותם יהיה עכשיו זה שכתוב למען ירבו ימיכם וימי בניכם חוזר על הפסוק שכתב ולמדתם אותם הלכך כל מי שמלמד תורה לבניו זוכין לאריכות ימים וחילופה כי אם אינו מלמדם תורה לא תהיה להם אריכות ימים כי הם מתים בעון ביטול תורה: כל הזהיר במצות ציצית זוכה ומשמשין אותו שני אלפים ושמונה מאות עבדים שנא' (זכריה ח) כה אמר ה' [צבאות] בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי. כבר ידעת כל לשונות הגוים הם שבעים לשון ואם יהיו י' אנשים מכל לשון לע' לשון יהיו הכל שבע מאות הרי אלו יחזיקו בכנף אחד והטלית שעל ישראל יש לה ד' כנפים שנאמר (דברים כב) על ארבע כנפות כסותך הרי אם יהיו שבע מאות מחזיקים בכנף אחד יהיו כל המחזיקים בד' כנפים אלפים ושמונה מאות:
אמר

גליון הש"ס גמ' שנאמר אל תתן. עי' שבועות דף לט ע"א תוס' ד"ה ואין בשרך: שם בעון ביטול תורה מאי קרא. במסכת כלה איתא רבי יהושע אומר בעון ביטול תורה בנים קטנים מתים דכתיב ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני: שם רבי חייא בר אבא ורבי יוסי. צ"ל ור' אסי או ר' אמי. סדר הדורות בהקדמה אות ד':

מסורת הש"ס

(עמוס ד) דאכלן ולא עבדן וכתיב °הכיתי אתכם בשדפון ובירקון הרבות גנותיכם
(יואל א) וכרמיכם ותאניכם וזיתיכם יאכל הגזם וכתיב °יתר הגזם אכל הארבה ויתר
(ישעיה ט) הארבה אכל הילק ויתר הילק אכל החסיל וכתי' °ויגזור על ימין ורעב ויאכל על
שמאל ולא שבעו איש בשר זרועו יאכלו אל תקרי בשר זרועו אלא בשר זרעו:
בעון עינוי הדין ועיוות הדין וקלקול הדין וביטול תורה חרב וביזה רבה ודבר
ובצורת בא ובני אדם אוכלין ואינן שבעין ואוכלין לחמם במשקל דכתיב
(ויקרא כו) °והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית וגו' ואין ברית אלא תורה *שנאמר
(ירמיה לג) °אם לא בריתי יומם ולילה וגו' וכתיב °בשברי לכם מטה לחם ואפו עשר נשים (ויקרא כו)
וגו' וכתיב °יען וביען במשפטי מאסו : בעון שבועת שוא ושבועת שקר וחילול (שם)
השם וחילול שבת חיה רעה רבה ובהמה כלה ובני אדם מתמעטין והדרכים
משתוממין שנא' °ואם באלה לא תוסרו לי אל תקרי באלה אלא באלה וכתיב (שם)
(שם) °והשלחתי בכם את חית השדה וגו' וכתיב בשבועת שקר °ולא תשבעו בשמי
(שם כב) לשקר וחללת את שם אלהיך ובחלול השם כתיב °ולא תחללו את שם קדשי
(שמות לא) ובחלול שבת כתיב °מחלליה מות יומת ויליף חילול מחילול משבועת שקר :
בעון *שפיכות דמים בית המקדש חרב ושכינה מסתלקת מישראל שנאמר
(במדבר לה) °ולא תחניפו וגו' ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן
בתוכה הא אתם מטמאים אותה אינכם יושבים בה ואיני שוכן בתוכה : בעון
גלוי עריות ועבודת כוכבים והשמטת שמיטין ויובלות גלות בא לעולם
(ויקרא יח) ומגלין אותן ובאין אחרים ויושבין במקומן שנאמר °כי את כל התועבות האל
עשו אנשי הארץ וגו' וכתיב ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה וגו' וכתיב
(שם) °ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה ובעבודת כוכבים כתיב °ונתתי את (שם ט)
פגריכם וגו' וכתיב והשמותי את מקדשיכם וגו' ואתכם אזרה בגוים בשמיטין
(שם) וביובלות כתיב °אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ
(שם) אויביכם וגו' וכתיב °כל ימי השמה תשבות : בעון נבלות פה צרות רבות
וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתים יתומים ואלמנות צועקין
(ישעיה ט) ואינן נענין שנא' °על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו [ואת](ו) אלמנותיו
לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו
נטויה מאי *ועוד ידו נטויה א"ר חנן בר רבא הכל יודעין כלה למה נכנסה
לחופה אלא כל המנבל פיו אפי' חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה
הופכין עליו לרעה אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא כל המנבל את פיו
(משלי כב) מעמיקין לו גיהנם שנאמר °שוחה עמוקה פי זרות רב נחמן בר יצחק אמר אף
(שם) שומע ושותק שנאמר °זעום ה' יפול שם אמר רב אושעיא כל הממרק עצמו
(שם כ) לעבירה חבורות ופצעין יוצאין בו שנאמר °חבורות פצע תמרוק ברע ולא
(שם) עוד אלא שנדון בהדרוקן(א) שנאמר °ומכות חדרי בטן אמר רב נחמן בר יצחק
*סימן לעבירה הדרוקן ת"ר ג' מיני הדרוקן הן של עבירה עבה ושל רעב תפוח
ושל כשפים דק שמואל הקטן חש ביה אמר רבש"ע מי מפיס איתסי אביי חש
ביה אמר רבא ידענא ביה *בנחמני דמכפין נפשיה רבא חש ביה והא
רבא הוא דאמר נפישי קטילי קדר מנפיחי כפן שאני רבא דאנסי ליה רבנן
בעידניה בעל כורחיה ת"ר ד' סימנין הן סימן לעבירה הדרוקן סימן לשנאת
חנם ירקון סימן *לגסות הרוח עניות סימן ללה"ר אסכרה ת"ר אסכרה באה לעולם
על

דאכלן ולא עבדן · ומלא שגזולות את בעליהן ועוד מתוך שמלומדות במאכל ובמשתה גורמות לבעלים לגזול : וכתיב · בההיא פרשה בנבואת עמוס הכיתי אתכם בשדפון וסיפיה דקרא כרמיכם(ג) וזיתיכם יאכל הגזם וכתיב ביואל יתר הגזם דמשמע שהגזם אינו אלא תחלת מכה ואחריה באים ארבה וחסיל אלמא גובאי עולה בעון גזל וכיון דמיני גובאי עולין רעב הוה וכיון דהרעב הוה כתיב בישעיה ויגזור על ימין ורעב וגו' וסיפיה דקרא איש בשר זרועו יאכלו : עינוי הדין · שמאחרין הדיינין לדונו ולא לפסוק אלא לאחר שהוברר להן הדין משהין אותו : עוות הדין · שמעוותין אותו מזידין : קלקול הדין · שלא היו מתונין בו לעיין כל צרכן ונתקלקל מאליו : חרב וביזה רבה כו' · דכתיב נקם ברית ואין ברית אלא תורה דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה והגית בו יומם ולילה וכתיב חרב ועל ידי חרב דהיינו משלחת גירוי מלחמה הביזה באה וכתיב ושלחתי דבר הרי דבר וכתיב בשברי לכם מטה לחם הרי בצורת וכתיב בסוף כל הקללות יען וביען במשפטי מאסו הרי עינוי ועיוות וקלקול בכלל : שבועות שוא · כל המשנה את הידוע כגון על האיש שהוא אשה שבועת שקר שאין בדאותו ניכרת ומאמין שקר לבריות : והדרכים משתוממין · מאין עובר : אלא באלה · ויש במשמע בין שוא בין שקר וכתיב בשבועת שקר וחללת ובשבת ובחילול השם כתיב חילול וגמרינן משבועה : חילול השם · אדם גדול שבני אדם למדים הימנו ואינו נזהר במעשיו נמצאו הקטנים מזלזלין בתורה על ידו ואומרים זהו מבין שאין ממש בתורה ובמצות ונמצא השם מתחלל נעשה דבריו חולין : אין אני שוכן · חורבן הבית במשמע שאין משכני (ג) בתוכם : כי את כל התועבות · בפרשת עריות כתיב : ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם · דהיינו ע"ז וכתיב בתריה ואתכם אזרה בגוים וכתיב ושממו עליה אויביכם היושבים בה הרי שהם גולין ואויביהם יושבין במקומן : שבתותיה · שמיטין : ואתם בארץ אויביכם · ולעיל מיניה כתיב ושממו עליה אויביכם : לא ישמח · הרי צרות וגזירות ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם הרי צועקין ואינם נענין בעון מה כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה ועוד ידו נטויה לשון ועד כל שנותיו של אדם שהן ע' שנה יד הדין נטויה עליו לבטל זכיותיו בעון זה : הכל יודעין כו' · ולא הוצרך לאדם לפרש למה נכנסה והמנבל פיו בכך אפילו כו' : שוחה עמוקה · מוכנת לפי זרות למי שפיו זרה : זעום ה' יפול שם · זעם של הקב"ה הוא שורה שם אצל פי זרות היושב אצלו ושומע קרוי זעומו של הקב"ה : הממרק עצמו · מפנה לבו לכך ממרק עצמו מאחר עסקים להתעסק בעבירות : תמרוק ברע · הממרק ברע : הדרוקן · חולי הוא : של עבירה עבה · הבאה בשביל עבירה עבה בשרו מתקשה ועב ונפוח בטובי : תפוח · פייני"ש נפוח עורו על בשרו ומים בינתיים ונראה כזכוכית ורך מתוכו : דק · בשרו דק וכחוש : מי מפים · מי מטיל גורל להבחין ולהודיע שאינו של עבירה עכשיו יאמרו עלי שעברתי על דת ואין הכל יודעין בג' סימנים שאמרנו ופעמים שמשתנין : ידענא ביה · שמחמת רעב בא לו ואין צריך לחשדו : והא רבא דאמר · כלומר למה חש בו והא לא הרעיב את עצמו מדקאמר ידענא ביה בנחמני מכלל דהמרעיב עצמו רע בעיניו ואי משום שהיה משהה נקביו ואמרינן בבכורות (דף סד:) לוקה רבה הדרוקן רבה שעל שהיית נקבים הוא בא : הא איהו אמר נפישי קטילי קדר · רבים הרוגי נקבים ממותי הדרוקן של רעב קדר לשון קדרה על שם שסופך כקדרה : דאנסי ליה רבנן בעידניה · התלמידים הקבועים להם עת לפניו אונסין אותו להשהות נקביו : סימן לגסות הרוח עניות · בפרק האיש מקדש (קדושין דף מט:) מפרש מאי עניות עניות דתורה : אסכרה · חולי המתחיל במעיים וגומר בגרון הנקרא בוכמל"ן :
על

[illegible] נג.]
[יומא פו. ע"ש]
[illegible]
יבמות ב: ע"ש
[קדושין מט:]

הגהות הב"ח
(א) גמ' שנידון בהדרוקן כ"ב עי' בעירובין דף מא ע"ב : (ב) רש"י ד"ה וכתיב וכו' כרמיכם ותאניכם וזיתיכם : (ג) ד"ה אין אני וכו' משכני (בתוכם) תו"מ וכ"ב ס"א בתוכה :

[עי' רש"י גטין לה: ד"ה והלכתא והר"ן נדרים כ: ד"ה איתמר שעם דנקרא נחמני]

עין משפט נר מצוה

קבא א מיי' פ"ז מהל' דעות הלכה ס:

גליון הש"ס

שם א"ל לבריה נשים דעתן קלה עליהן · עי' מג"א סס"י קנ"ו: שם בעידן צלויי לבשו · עיין לעיל דף יא ע"א תוס' ד"ה כגון רשב"י: גמ' במערתא אתא אליהו · בירושלמי פ"ט דשביעית הוא בענין אחר ועוד שם ענינים נפלאים מרשב"י:

[תרגום של ויפשיטו ויפלתו ועי' רש"י כתובות סה: ד"ה האי תנא וכו' ורש"י סוטה ח: ד"ה נכני אים לס]

[גירס' הערוך מדני פי' מין פיין מובלם והוא מעדן כדכתיב מעדנות כימה איוב ל"ח ע"כ ועי' סוכה יג: וברש"י שם ד"ה לאפי מעדנים וכו' ולכאורה טוב לגרום בכא בגמרא וברש"י מעדני אסא]

תוספות

ה"ג ר"ת הלך רבי יהודה בן גרים וסיפר דברים ונשמעו למלכות ויש ספרים שכתב בהן יהודה ולאין נראה לרבינו תם דאמרינן בפרק קמא דמועד קטן (דף ט·) כי הוו מיפטרי ר' יהודה בן גרים ור"ש בן חלפתא מר' שמעון בן יוחי אמר ליה לבריה אנשים הללו אנשי צורה הם זיל גבייהו ליברכוך מכלל דגברא רבה היה ובסוף שמעתא ל"ג גל של עצמות בלשון גנאי אלא נח נפשיה: עבד

גמרא

על המעשר ר' אלעזר בר' יוסי אומר על לשון הרע אמר רבא ואיתימא ריב"ל מאי קראה °והמלך ישמח באלהים יתהלל כל הנשבע בו כי יסכר פי דוברי שקר איבעיא להו רבי אלעזר ברבי יוסי על לשון הרע קאמר או דילמא אף על לשון הרע נמי קאמר ת"ש כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היה שם רבי יהודה ור' אלעזר בר' יוסי ור"ש נשאלה שאלה זו בפניהם מכה זו מפני מה מתחלת בבני מעיים וגומרת בפה נענה רבי יהודה ברבי אלעאי *ראש המדברים בכל מקום ואמר אע"פ *שכליות יועצות ולב מבין ולשון מחתך פה גומר נענה רבי אלעזר ברבי יוסי ואמר מפני שאוכלין בה דברים טמאין דברים טמאים סלקא דעתך אלא שאוכלין בה דברים שאינן מתוקנים נענה ר' שמעון ואמר בעון ביטול תורה אמרו לו נשים יוכיחו שמבטלות את בעליהן נכרים יוכיחו שמבטלין את ישראל תינוקות יוכיחו שמבטלין את אביהן תינוקות של בית רבן יוכיחו התם כדרבי גוריון דאמר רבי גוריון ואיתימא רב יוסף ברבי שמעיה בזמן שהצדיקים בדור צדיקים נתפסים על הדור *אין צדיקים בדור תינוקות של בית רבן נתפסים על הדור א"ר יצחק בר זעירי ואמרי לה א"ר שמעון בן נזירא מאי קראה °אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן וגו' ואמרינן גדיים הממושכנין על הרועים ש"מ אף על לשון הרע נמי קאמר ש"מ ואמאי קרו ליה ראש המדברים בכל מקום דיתבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ויתיב יהודה בן גרים גבייהו פתח ר' יהודה ואמר כמה נאים מעשיהן של אומה זו תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו מרחצאות ר' יוסי שתק נענה רשב"י ואמר כל מה שתקנו לא *תקנו אלא לצורך עצמן תקנו שווקין להושיב בהן זונות מרחצאות לעדן בהן עצמן גשרים ליטול מהן מכס הלך יהודה בן גרים *וסיפר דבריהם ונשמעו למלכות אמרו יהודה שעילה יתעלה יוסי ששתק יגלה לציפורי שמעון שגינה יהרג אזל הוא ובריה טשו בי מדרשא כל יומא הוה מייתי להו דביתהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי כי תקיף גזירתא °א"ל לבריה *נשים דעתן קלה עליהן דילמא מצערי לה ומגליא לן אזלו טשו במערתא איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא והוו *משלחי מנייהו והוו יתבי עד צוארייהו בחלא כולי יומא גרסי °בעידן צלויי לבשו מיכסו *ומצלו והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו איתבו תריסר שני °במערתא אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא אמר מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזירתיה נפקו חזו אינשי דקא כרבי וזרעי אמר *מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חיזרו למערתכם הדור אזול איתיבו תריסר ירחי שתא אמרי *משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם נפקו כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר הוה מסי ר"ש אמר לו בני די לעולם אני ואתה בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי *מדאני אסא ורהיט בין השמשות אמרו ליה הני למה לך אמר להו לכבוד שבת ותיסגי לך בחד חד כנגד °זכור וחד כנגד °שמור א"ל לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל יתיב דעתייהו שמע ר' פנחס בן יאיר חתניה ונפק לאפיה עייליה לבי בניה הוה קא *אריך ליה לבישריה חזי דהוה ביה פילי בגופיה הוה קא בכי וקא נתרו דמעת עיניה וקמצוחא ליה א"ל אוי לי שראיתיך בכך א"ל אשריך שראיתני בכך שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך דמעיקרא כי הוה מקשי ר"ש בן יוחי קושיא הוה מפרק ליה ר' פנחס בן יאיר תריסר פירוקי לסוף כי הוה מקשי ר"פ בן יאיר קושיא הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבעה פירוקי אמר הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל אתקין מילתא דכתיב °ויבא יעקב שלם ואמר רב שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו °ויחן את פני העיר אמר רב מטבע תיקן להם ושמואל אמר שווקים תיקן להם ור' יוחנן אמר מרחצאות תיקן להם אמר איכא מילתא דבעי לתקוני אמרו ליה איכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה ואית

[ברכות סא.]

תהלים סג | שיר השירים א | שמות כ | דברים ה | בראשית לג

רש"י

על המעשר · האוכל פירותיו טבלים והוא במיתה בידי שמים וזוהי מיתתו מדה במדה דדרך גרונו נכנס במעיו: יסכר · אסכרה: לכרם · זה בית המדרש שיושבין שורות שורות ככרם כך מפורש בירושלמי בברכות: מכה זו · אסכרה: ראש המדברים · במצות המלך שלוה עליו לדבר תחלה בכל מקום כדלקמן: פה גומר · לשון הרע והוא בא על כך לפיכך מתחיל במעיים ומסיים בפה שהלב מבין לספר לשון הרע ובודה הדברים מלבו: פה גומר · הכל יוצא מן הגרון: דברים טמאים סלקא דעתך · וכי עונשה מיתה דבשלמא לשון הרע עונשה מיתה דכתיב (תהלים קא) מלשני בסתר רעהו אותו אצמית: מתוקנין · מעושרים שהטבל במיתה בידי שמים כדיליף באלו הן הנשרפים (סנהדרין דף פג·): בעון בטול תורה · דענוש נמי מיתה כדאמרן מקרא נדרש לפני פניו למען ירבו ימיכם הא אם לא תלמדו יתמעטו: נשים יוכיחו · שאינן מצוות על דברי תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם ומתות באסכרה אמר להן אף הן מבטלות את בעליהן: תינוקות יוכיחו · שאינן בני לימוד אמר להן אף הן בשון שמבטלים את אביהם להוליכן לחמה ולצונן ולפייסן באגוזים: של בית רבן · לא בטלין ולא מבטלין: אם לא תדעי לך · לשמור מצותי לאי לך ובקשי רחמים בזכות עקבי הצאן אבות הראשונים שהיו רגלי הצאן וחזוקם ורעי בזכותן את גדיותיך תינוקות שלך שלא יתפשו על משכנות הרועים רועי הדור ופרנסיו: ש"מ אף על לשון הרע · ולא פליג אמעשר דהא קאמר הכא שהם אוכלין דברים שאינן מתוקנין: בן גרים · בן גר וגיורת היה: של אומה זו · רומיים: שווקין · סדר מושב שווקי עיירות ומבואותיהן: וסיפר דבריהם · לתלמידיו או לאביו ואמו ולא להשמיען למלכות ונשמעו על ידו למלכות: יתעלה · להיות ראש המדברים: איברי להו חרובא · לאכול פירותיו ועינא דמיא לשתות: בחלא · בחול שהיו פושטין בגדיהם שלא יבלו ומכסין ערותן בחול: כרבי · חורשים: ועוסקין בחיי שעה · דאפשר על ידי נכרים והקב"ה מחלק מזון וריוח לעושי רצונו: משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש · שנאמר (ישעיה סו) ואשם לא תכבה והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר אף הנדונים בו במשמע מה שבתות למינוי שלהם אף חדשים למינוי שלהן והאי ודאי בפושעי גיהנם משתעי דכתיב לעיל מיניה ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי הכי תני לה בסדר עולם (פ"ו): די לעולם · בעוסקי תורה אני ואתה: תרי מדאני · חבילות של הדס להריח בשבת: מדאני · כמו מעדנות כימה (איוב לח): אריך · מתקן ומחליק: פילי · בקעים סדקים מחמת החול: וקמצווחו ליה · לר' שמעון שהדמעות מלוחין ומכאיב; את המכה בתחלתן: אתקין מילתא · כדרך שעשה יעקב כשניצול מיד עשו: שלם בגופו · שנתרפא מצלעתו: שלם בתורתו · שלא שכח תלמודו מפני טורח הדרך: תיקן להם · דברי חן וחנייה ולי נראה מויקן את חלקת השדה לשון תיקון: ואית

[ברכות סג: מנחות קג:]

[שנאמר וממקדשי תחלו (יחזקאל ט) כך כתב רש"י כתובות ח: ד"ה תשיב את]

ע"ז ב:

[קידושין מ:]

[עי' תוספות לעיל יא· ד"ה כגון ר"ש]

[לעיל י· ביצה טו:תעני' כא·]

[עדיות פ"ב מ"י ר"ה יז·]

דברים ה

[כלומר עורך בשר גופו ומתקנו ערוך ע"ש בערך א]

תורה אור

ואית להו צערא לכהנים לאקופי אמר איכא איניש דידע דאיתחזק הכא טהרה א"ל ההוא סבא כאן קיצץ *בן זכאי תורמסי תרומה עבד איהו נמי הכי כל היכא דהוה קשי טהריה וכל היכא דהוה רפי צייניה °אמר ההוא סבא °טיהר בן יוחי בית הקברות א"ל אילמלי *(לא) היית עמנו ואפי' היית עמנו ולא נמנית עמנו יפה אתה אומר עכשיו שהיית עמנו ונמנית עמנו יאמרו זונות מפרכסות זו את זו תלמידי חכמים לא כל שכן יהב ביה עיניה ונח נפשיה נפק לשוקא חזייה ליהודה בן גרים אמר עדיין יש לזה בעולם *נתן בו עיניו ועשהו גל של עצמות: **מתני'** *ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר °ספק חשכה ספק אינו חשכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות °אבל *מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין: **גמ'** מנא הני מילי א"ר יהושע בן לוי אמר קרא °וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא *תחטא אמר רבה בר רב הונא *אע"ג דאמור רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר וכו' צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלינהו מיניה אמר רב אשי אנא לא שמיע לי הא דרבה בר רב הונא וקיימתי מסברא הא גופא קשיא אמרת שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה אין ספק חשכה ספק אינו חשכה לא והדר תני ספק חשכה ספק אינו חשכה מערב: *סימן °*בגופיא *זימרא *ציפרא *בחבלא *דמילתא: א"ר אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב לא קשיא כאן בעירובי תחומין כאן בעירובי חצרות *ואמר *רבא אמרו לו שנים צא וערב עלינו לאחד עירב עליו מבעוד יום ולאחד עירב עליו בין השמשות זה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחשכה שניהם קנה עירוב מה נפשך אי בין השמשות יממא הוא בתרא ליקני קמא לא ליקני ואי בין השמשות ליליא הוא קמא ליקני בתרא לא ליקני בין השמשות ספקא הוא *וספקא דרבנן לקולא: *(ואמר) רבא מפני מה אמרו *אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה גזרה שמא ירתיח אמר ליה אביי אי הכי בין השמשות נמי ניגזור א"ל סתם קדירות רותחות הן ואמר רבא מפני

*[נ"ל אמר]

ואית להו צערא לאקופי · שהיה אותו שוק שהספק בו מקום מעבר העיר לרבים והכהנים לא היו יכולין ליכנס שם מפני טומאה וצריך להקיף דרך אחר ארוך: איכא דידע דאיתחזק טהרה · בהאי שוק מימיו שלא היה בית הקברות גמור ולא ניתן לפנותו: כאן קיצץ בן זכאי · שתלן ועקרן לאחר גידולן: תורמסי תרומה · הצריכות לשמרן בטהרה וגם הוא היה כהן כדאמרינן [*בתוספתא דפרה] (פ"ג°) אם מה שעשו ידי שכחתי: עבד איהו נמי הכי · היה מקלץ תורמסין ומשליכן שם ונעשה גם ולף המת במקום שהוא שם ונייטו למקום הקבר הכי מפרש בפסיקתא דפרשת העומר ובסדר זרעים ירושלמי*): היית · במעמד: ונמנית · הסכמת לדעתו להיות מן המנין: מפרכסות זו את זו · את שער חברתה להיות נאה: גל מעצמות · כמת שנרקב בשרו ונפל מזמן הרבה: **מתני'** עם חשכה · שאם ימהר להזכירם מבעוד יום יפשעו ויאמרו עדיין יש שהות: עשרתם · פירות האלין לסעודת שבת שאף אכילת עראי של שבת קובעת למעשר כדאמרינן במסכת ביצה (דף לד:) דשבת עונג איקרי מכל שהוא הוי עונג: ערבתם · ערובי *תחומין וחצרות והני תרי שייכי למימרינהו בלשון שאלה דשמא כבר עשו אבל בנר לא שייך הדלקתם דדבר הנראה לעין הוא: ספק חשכה · כגון בין השמשות אין מעשרין את הודאי דתיקון מעליא הוא אע"ג דשבות בעלמא היא קסבר גזרו על השבות אף על בהש"מ: ואין מטבילין את הכלים · דהוי נמי שבות כדאמרינן במסכת ביצה (דף יח·) דנראה כמתקן כלי: ואין מדליקין את הנרות · כ"ש דספיקא דאורייתא היא וזו ואין צריך לומר זו קתני: אבל מעשרין את הדמאי · דלא דמי למתקן דרוב ע"ה מעשרין הן: ומערבין · עירוב ובגמרא פריך הא תנן לעיל עם חשכה ערבתם מקמי דליהוי ספק: וטומנין את החמין · נותנן בקופה של מוכין להיות חומם משתמר בהן אבל משחשכה ודאי אין טומנין בהן כדמפרש בגמ': **גמ'** עם חשכה · מבעוד יום הוא ויש שהות לעשר ולערב(א): בעירובי תחומין · תיקון מעליא דאסמכוה רבנן תחומין אקראי ואפי' למאן דאמר תחומין דרבנן כדאמרינן בעירובין (דף נא·) ילפינן מקום ממקום ומקום מניסה כו' אבל עירובי חצרות חומרא בעלמא הוא ולא מיקרי שביתה מעלייתא וספקא דבין השמשות שפיר דמי: בין השמשות קונה עירוב · שהוא תחילת קדושת היום: נאכל · שאכלו כלב או אדם: שעירב עליו מבעוד יום · הניח עירוב לסוף התחום מבעוד יום ולא הספיק להחשיך ממש עד שנאכל בין השמשות: שניהם קנו עירוב · דלגבי האי שנאכל בין השמשות משוין ליה ליליא ואמרינן כבר קדש היום בעוד העירוב קיים וקנה עירוב דהלכה כר' יוסי דאמר בעירובין (דף לה·) ספק עירוב כשר ולגבי דהאי שהונח עליו בין השמשות ונתקיים עד שחשכה משוינן לבין השמשות יממא ועדיין לא קדש היום כשהונח ונמצא שהיה שם כבר בשעת קניית עירוב: בתרא ליקני · זה שהונח עליו בין השמשות: קמא לא ליקני · שהרי נאכל מבעוד יום: ה"ג ספיקא דרבנן היא · כלומר הא מילתא דמספקא לן אי בין השמשות יממא או ליליא במילתא דרבנן איתרע לן בעירובי תחומין דרבנן וכל ספקא דרבנן לקולא: ה"ג אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל · כגון גמר ומוכין: משחשכה · כדתנן במתניתין וטומנין את החמין טעמא דספק חשכה הא ודאי חשכה אין טומנין וסתם הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל דאילו בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום אסור כדתנן בפ"ד (דף מז:) אין טומנין לא בגפת כו' גזירה שמא ימצא קדרתו שנצטננה כשירצה להטמינה וירתיחנה תחילה ונמצא מבשל בשבת: אי הכא בין השמשות נמי ניגזור · דהא שבות מעלייתא היא דהא איכא גזירת איסור דאורייתא ותנא דמתניתין אית ליה דגזרו על השבות ביה"ש דקתני אין מעשרין את הודאי: רותחות הן · שסמוך לביה"ש הוא מעבירם מעל האור וליכא למיחש לשמא נצטננה וירתיחנה:

מפני

עבד איהו נמי הכי · מפר"ת כמו יעקב אבינו ותיקן מילתא: כל היכא דהוה קשי טהריה · כדאיתא בנדה בפרק האשה (דף סא· ושם) דתניא אמר רבי יוסי בן שאול מעשה בסלע שהיו מחזיקין בה טומאה כו' אמר להו הביאו לי סדינין הביאו לו ושראן במים ופרסו עליו מקום טומאה לח מקום טהרה נגוב: **לא** קשיא כאן בעירובי תחומין כו' · נראה לר"ת כפירוש הקונטרס דעירובי תחומין מחמרינן משום דאית להו סמך מן המקרא וכן פר"ח וכן יש בירושלמי וכן משמע בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מו: ושם) גבי הא דקאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב רב פפא אמר איצטריך סד"א ה"מ עירובי חצרות אבל בעירובי תחומין אימא לא ומעיקרא היה מפרש ר"ת דעירובי חצרות חמירי טפי דאין מערבין אלא בפת כדמשמע בפרק הדר (שם דף עא:) ובחלון (שם דף פא· ושם) אבל בעירובי תחומין מערבין בכל דבר חוץ ממים ומלח *ואין נראה דהא ר"מ ס"ל דתחומין דאורייתא בפרק בכל מערבין (שם לה·) ואפ"ה אית ליה בהדר* דעירובי חצרות בפת ובעירובי תחומין מערבין בכל דבר דלא אשכחן דפליג ר"מ אסתם משנה דבכל מערבין וטעמא דמקילי בתחומים דלא בעי פת משום *דאין מערבין אלא לדבר מצוה: **נאכל** עירובו משחשכה · לאו דווקא וה"ה לא נאכל: **שניהם** קנו עירוב · פירש בקונטרס דרבא איירי בעירובי תחומין וכן משמע לשון צא וערב ואע"פ דספק חשכה אין מערבין עירובי תחומין ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד כשר כר' יוסי דאמר (עירובין פ"ג דף לה·) ספק עירוב כשר וקשה לרשב"א דר' יוסי לית ליה התם גבי נפל עליו גל או נשרף או תרומה ונטמאה ספק עירוב [כשר] אלא משום חזקה כדתניא התם בהדיא (דף לו·) כיצד אמר רבי יוסי ספק עירוב כשר כו' אבל בספק כי הכא שהניחו בין השמשות או נאכל בין השמשות לא מכשר ומפר"ת דהכא מיירי בעירובי חצרות וכן פר"ח וכן מוכח בסוף הדר (שם דף עו·) ולא אשכחן נמי דלאו חוץ לעיר קאמר כמו לא ושכור לנו פועלים (ב"מ דף פג·)*:

ורבי

קכב א מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ג סמג עשין יא טוש"ע א"ח סי' רס סעיף ב:

קכג ב מיי' פ"ד מהל' שבת הל' ד ופ"ה הלכ' ג ופכ"ג הלכה טו סמג שם טוש"ע א"ח סי' רסא סעיף א:

[עי' בערוך ערך פכר נוסחאות שונות וגרס פ עזאי]

קכד ג טוש"ע א"ח סי' רס סעיף ב:

קכה ד מיי' פ"א מהל' עירובין הלכה כא סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סימן רסא סעיף א וסי' שצג סעיף ב וסי' תטו סעיף ב:

קכו ה מיי' פ"ו מהל' עירובין הלכה יג טוש"ע א"ח סימן שצג סעיף ג:

[ועי' תוספות גיטין ה ד"ה ערבתם]

קכז ו מיי' פ"ד מהל' שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנז סעיף א:

[עירובין לא. פב.]

קכח ז טוש"ע א"ח סי' שית סעיף ד:

גיטין ו: ע"ש

[פי' תוספות מנחות כה: ד"ה שהכהנים סופיה דהלכ' ועיין בספרי ר"פ חקת]

[פ"ין תוספות מגילה כא· ד"ה אילמלא]

ברכות נח. [ב"ב עה. סנהדרין ק.]

[ועיין פרש"י בגיטין ו:]

[במלאות סי' סג ובפרשה בשלוחך עוד סימן קכב סי' ואי לא מערבי כיון דלא שרי לטלטולי מאכים ליכא שלמא בביתי' ואי לא מדלקי שרגא ולא מעשרי ליכא שלמא בביתים עכ"ל ועיין בהרא"ש שפירש באופן אחר ועי' עוד בר"ן]

עירובין פו· [ובמאי' רבה] ובר"ה סגי' רבא וכן סגיא בעל מ"מ ברמב"ם שם אזו מימרא דרבה

[לקמן נא.]

רבינו חננאל

מתניתין ג' דברים צריך אדם לומר בתוך כו' · ואסיקנא צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דנקבלו אינשי ביתיה מיניה מנא לן דצריך הדלקת נר בשבת שנאמר וידעת כי שלום אהלך תני' ואין שלום אלא באור שנא' וירא אלהים את האור כי טוב ואוקמינן הא דתנן הכא ערבתם עם חשכה הן עירובי תחומין והא דתני בסיפא בספק חשיכת ומערבין וטומנין את החמין ערובי חצרות אמר רבא אמר (לשנים צאו ועירבו עלי) [אמרו לו שנים צא וערב עלינו] פי' ערובי חצרות (אחד) [לאחד] עירב עליו מבע"י (ואחד) [ולאחד] עירב עליו בין השמשות זה שעירב עליו מבע"י נאכל עדובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחשיכה שניהם קנו עירוב. מה נפשך וכו' ואסיקנא בין השמשות ספק מן היום הוא ספק מן הלילה הוא ועירובי הצירות דרבנן וספק דבריהם להקל: ירושלמי הדא דתימר בעירובי חצרות אבל בעירובי תחומין דבר תורה הן: וטומנין החמין אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף ואפילו מבע"י גזרה שמא ירתיח *) בין השמשות ומפני מה אמרו אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף משחשיכה גזרה שמא יטמין

*) נראה דחסר כאן בדברי רבינו וצ"ל ובבין השמשות לא גזרינן דבבה"ש סתם קדרות רותחות הן:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עם חשכה וגו' ולערב הס"ד ואח"כ מ"ה כאן בעירובי תחומין דעירובי תחומין תיקון מעליא הוא דאסמכוה:

גליון הש"ס

גמ' סימן בגופיא · עי' חולין דף ו ע"א תוס' ד"ה אשכחיה: שם טיהר בן יוחי · עי' תוס' יבמות דף עט ע"א:

מתני' ספק חשיכה · עי' ר"ה דף ס ע"א תוס' ד"ה ור"ע: שם אבל מעשרין · עי' חולין דף ז ע"א תוס' ד"ה ודילמא וגיטין דף לא ע"א תוס' ד"ה כמתכנס: גמ' סימן בגופיא · מבואר במהרש"א · וה"מ למתקב עוד הסימן דלקמן דף כ ע"ב:

רב נסים גאון

אמר רבא מפני מה אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה (מה שחשכה) דבר המוסיף הוא הנזכר בבמה טומנין (לקמן מז) גפת וזבל ומלח וסיד וחול ודבר שאינו מוסיף תבן וזוגין ומוכין ועשבין בזמן שהן יבשים ומה שהתירה המשנה מהטמנה מבעוד יום אבל בשבת לא כמו שאמרה ספק חשיכה ספק אינה חשיכה טומנין את החמין אבל ודאי חשיכה אין טומנין כלל ואפילו בדבר שאינו מוסיף ופירוש דילה בתוספתא (פרק רביעי) אין טומנין את החמין בתחילה ובסוף פרק במה טומנין (דף נא) תנו רבנן אע"פ שאמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף כו' ולפי שהיתה הטמנת החמין בשבת אסורה מכל צד למדנו ראיה מזה על דבר המשנה שאמרה אבל טומנין בהן יבשין אינן אלא מבעוד יום ערב שבת ואפילו הכי הרי אמרו אין טומנין כו' לא בגפת ולא בזבל כולה ובפ' כירה אמרו (דף לט) אמר רב חסדא ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להן רבנן בטלה הטמנה בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום ועמד לנו מדבר זה כי הגפת והזבל וכל דבר שהוא מוסיף הבל לא נכשר ההטמנה בהם ואפילו מבעוד יום ואין

מפני מה אמרו *אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בה גחלת אמר ליה אביי ויטמין גזירה שמא יחתה בגחלים: ת"ר ביה"ש ספק מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה מטילין אותו לחומר שני ימים ואיזהו בין השמשות משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון זהו לילה דברי רבי יהודה ר' נחמיה אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל *רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין *זה נכנס וזה יוצא (א)ואי אפשר לעמוד עליו אמר מר מטילין אותו לחומר שני ימים למאי הלכתא אמר רב הונא בריה דרב יהושע לענין טומאה *כדתנן ראה שני ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן ראה יום אחד בין השמשות ספק לטומאה הא גופה קשיא אמרת איזהו ביה"ש משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין הא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון לילה הוא והדר תנא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל כרוך ותני איזהו ביה"ש משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין והכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קתני משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון ביה"ש הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ואזדו לטעמייהו דאיתמר שיעור ביה"ש בכמה אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל שלשה חלקי מיל מאי ג' חלקי מיל אילימא תלתא פלגי מילא נימא מיל ומחצה אלא תלתא תילתי מילא נימא מיל *אלא תלתא ריבעי מילא ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל שני חלקי מיל מאי שני חלקי מיל אילימא תרי פלגי מילא לימא מיל ואלא תרי רבעי מילא לימא חצי מיל אלא

הרי

רש"י

מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום. כדתנן לקמן *לא בגפת ולא בזבל ואף על גב דסתם הטמנה מבעוד יום הוא דהא אסרינן משחשכה: ברמץ. אפר המעורב בגחלים: ויטמין. דהא מבעוד יום הוא: גזירה שמא יחתה בגחלים. משחשכה שבא לבשל הקדרה שלא בשלה כל צרכה וגזרו אף בבישלה כל צרכה עד שיגרוף או שיקטום והכי מסקינן בפרק כירה (דף לז:) דאמר *רבי קטמה והובערה מסהין עליה חמין שהוחמו מבעוד יום כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו וכן אמר רבי יוחנן*: מן היום ומן הלילה. כלומר ספק(ב) יש בו משניהם: ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה. הרי ג' ספיקות לפיכך מטילין עליו חומר שני הימים ולקמן מפרש למאי הילכתא שייך לומר שמא יש בו משניהם: מאדימין. שנראה אדמומית חמה בעבים: הכסיף. השחיר: התחתון. תחתון של כיפת הרקיע הסמוכה לארץ: עליון. גובהה של כפה אינה ממהרת להכסיף ולקמן פריך מאי קאמר דקשיא סיפא ארישא: חצי מיל. זהו שיעור אורך בין השמשות ולאחר חצי מיל הוי לילה: כהרף עין. כשיעור קריצת עין ברפיון ולא בחוזקה: זה נכנס. הלילה נכנס והיום יוצא יציאת זה עם כניסת זה כשהם מתפרשין קרי בין השמשות וכל דמקמי הכי הוי יום מעליא: למאי הילכתא. יטילו עליו ספק שמא משניהם יש בו בשלמא ספק כולו מן היום איכא למימר לענין מוצאי שבת להביא אשם תלוי ספק כולו מן הלילה לענין לילי שבת אלא חומר שניהם למאי הילכתא: ראה שני ביה"ש. זיבה דזב מטמא בימים ובראיות בין שראה שתים ביום אחד בין שראה שתים בשני ימים רצופים בין שראה אחת בשני ימים כגון בין השמשות חשיב ליה כשתי ראיות משום ימים דילפינן מזכר ולנקבה מה נקבה בימים אף זכר בימים וראיות בגופיה מיפרשא כדתניא במגילה (דף ח.) מנה הכתוב שתים וקראו טמא כו': ספק לטומאה ולקרבן. ספק טמא ספק טהור ספק חייב קרבן עם הטומאה ספק אינו חייב קרבן אבל טמא שבעה דזב בעל שתי ראיות או שני ימים כל תורת טומאת זבין עליו ושלישי מביאתו לידי קרבן וזה שראה שני בין השמשות ספק יום אחד הוא וטמא בשני ראיות או שני ימים רצופין הן וטמא כמי בתורת ימים ספק ב' ימים שאין רצופים הן וטהור מטומאת שבעה אלא כבעל קרי בעלמא דלאו שתי ראיות ביום אחד איכא ולא שני ימים רצופין א"נ כספק שהן ג' ימים רצופין דזב גמור הוא אף לקרבן כיצד שמא בין השמשות הראשון כולו מן היום וביה"ש השני כולו מן הלילה ונמצא יום אחד הפסק בינתיים וטהור או שניהם מן היום דהוו להו שני ימים רצופין וכן אם שניהם מן הלילה הוו להו כמי שני ימים רצופין או שמא אם הראשון מן הלילה והשני מן היום הוו להו כמי שתי ראיות ביום אחד וטמא שבעה בכל אלו ואין כאן קרבן או שמא שתיהן הראיות היו מקצתן ביום ומקצתן בלילה ויש כאן שלשה רצופים וכן אם הראשונה מקצתה ביום ומקצתה בלילה והשניה כולה מן הלילה או הראשונה כולה מן היום והשניה מקצתה ביום ומקצתה בלילה הוו להו ג' ימים רצופין וטעון קרבן הלכך ספק אף לקרבן ומביא חטאת העוף הבאה על הספק ואין נאכלת דשמא לאו בר קרבן הוא ומליקת חולין נבלה: ראה אחת ביה"ש ספק לטומאה. שמא מקצתה ביום ומקצתה בלילה והיינו כמו ב' ימים וטמא ז' או שמא כולה או מן היום או מן הלילה ואין כאן אלא אחת: פני מזרח מאדימים. עדיין לא הכסיף אפי' התחתון: כרוך ותני. שני הדברים בכרך אחד בתורה אחת: ואזדו לטעמייהו. דרבה סבר שיעור ביה"ש נפיש ורב יוסף סבר זוטר:

פלגא

תוספות

רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין. פירש רשב"א דאין להסתפק בו אלא כשהוא כהרף עין ולא בזמן גדול כמו שמסתפק בו תנא קמא אבל אין לפרש רבי יוסי אין מסתפק בבין השמשות כלל והכי קאמר כהרף עין אני מכיר ובקי בו מתי זה נכנס וזה יוצא ויודע אני מתי הוא יום מתי הוא לילה דהא בתוספתא דמסכת זבים בפ"ק קתני וכן היה ר' יוסי אומר ראה אחד בין השמשות ואחד ודאי ספק לטומאה ולקרבן פירוש שראה במוצאי שבת ביה"ש וביום שני ראה ביום ספק לטומאה דשמא בין השמשות כולו מן היום והוי יום מפסיק וטהור או שמא טלו מן הלילה והוו שני ימים רצופין וטמא ושמא מן היום ומן הלילה ואיכא שלשה ימים רצופין וחייב קרבן אלמא דר' יוסי נמי מספקא ליה בההוא כהרף עין: ספק לטומאה ולקרבן. פירש בקונטרס דשמא בין השמשות ראשון כולו מן היום ושני כולו מן הלילה ול"נ דאי ראשון כולו מן היום שני נמי כולו מן היום ועוד דאמר לקמן במתניתין (דף לה:) העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך ולפירוש הקונטרס הא איכא למימר שמא בין השמשות דע"ש כולו יום ומוצאי שבת כולו לילה ולא יתחייב חטאת אלא אשם ומפרש רשב"ם ספק לטומאה ולקרבן שראה בין השמשות במוצאי שבת וביה"ש דמוצאי יום שני דשמא בין השמשות שניהם כולו מן היום או כולו מן הלילה מפסיק יום אחד בינתים ואין כאן טומאה או שמא חציו מן היום וחציו מן הלילה והוו רצופין וטמא טומאת שבעה ומתחייב קרבן וקשה לפירושו חדא דשני ימים בין השמשות משמע רצופין ועוד דלפי זה לא משכחת טומאת ז' בלא קרבן וליכא משמע ספק טומאה לחוד ולקרבן לחוד ועוד קשה לר"י דהם מיירי כשראה כל בין השמשות כמו העושה מלאכה שני בין השמשות כדמפרש רשב"ם א"כ בראיה אחת חייב קרבן דהא ביה"ש הוי לכל הפחות חצי מיל דהוו אלף אמה דשיעור מיל הוי אלפים אמה כדפי' רש"י בפרק שני שעירים (יומא דף סז. ושם) ואמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף כג.) ראה אחת מרובה כג' שהיא כמגדיון לגילה שהם שתי טבילות ושני סיפוגין הרי זה זב גמור ובתוספתא בריש מסכת זבין משמע הייט שיעור ק' אמה לכך מפרש ר"ת דמיירי שלא ראה כל בין השמשות אלא שעה אחת מועטת דבין השמשות זה ושעה אחרת בין השמשות אחר ובכל שהוא שבין השמשות יש להסתפק שמא כולו מן היום או כולו מן הלילה או חציו יום וחציו לילה והשתא אתי שפיר דספק לטומאה דשמא הראשון כולו מן היום והשני כולו מן הלילה ומפסיק יום ביניהם או שמא תרווייהו יום או תרווייהו לילה ואיכא ב' ימים רצופין וספק לקרבן שמא הראשון מן היום ומן הלילה והשני לילה או הא' יום והב' חציו יום וחציו לילה ואיכא ג' רצופין והשתא

דהעושה

עין משפט נר מצוה

קכט א מיי' פ"ד מהל' שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רנז סעיף א:

קל ב מיי' פ"ג מהל' מחוסרי כפרה הל' יב יג יד:

קלא ג ד מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ד סמג עשין לב טוש"ע א"ח סימן רסא סעיף ב:

רבינו חננאל

יטמין ברמץ ויבא לחתוי בגחלים: ת"ר בין השמשות [ספק] מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה מטילין אותו לחומר ב' ימים ואמרינן למאי הלכתא לטומאה כדתנן במסכת זבין פרק א' ראה ב' ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן פי' האיש מטמא בראיות והאשה בג' ימים. עכשיו איש שראה ביום שבת בין השמשות אם תאמר בין השמשות כולו (א') יום הוא הנה [ראה] ראיה אחת בשבת עוד ראה ביום ראשון בין השמשות הנה ראיה שניה ביום ראשון וא"ת בין השמשות של יום ראשון הציו מליל יום ב' הוא נמצא שראה ג' ימים (בג') [בב'] ראיות בשבת וביום א' ויום שני וקיי"ל ב' לטומאה ג' לקרבן ראה אחד ביה"ש ספק לטומאה יש לומר כולו מן היום ובעל קרי הוא ואינו טמא אלא יומו ויש לומר בין השמשות חציו יום [ותצטרף] (לג') [וג'] ימים או (לג') [וג'] לילות הרי זה זב גמור ותניא בתוספתא (פ"א דזבים) ומודה ר' יוסי שאם ראה אחת בין השמשות אף על פי שאין כאן כדי טבילה וסיפוג יש בו ב' ראיות שב' ימים חולקין אותה וכן היה ר' יוסי אומר ראה אחת בין השמשות ספק לטומאה ופטור מן הקרבן ראה שתים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן אחת ודאי ושתים בין השמשות או אחת בין השמשות [ושתים ודאי] ודאי לטומאה וספק לקרבן שתים ודאי ואחת בין השמשות [או שתים בין השמשות ואחת ודאי] ודאי לטומאה ולקרבן סוף הברייתא ואיזהו בין השמשות משתשקע החמה וכ"ז שפני מזרח מאדים הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון (והוה יום) [ביה"ש] הכסיף העליון והשוה לתחתון זהו לילה דברי רבי יהודה ור' נחמיה אומר בה"ש משתשקע החמה עד כדי הילוך חצי מיל רבי יוסי אומר ביה"ש כהרף עין הלילה נכנס והיום יוצא ואי אפשר לעמוד עליו ואמרי על הא דר' יהודה הא גופה קשיא ומתרץ רבה כרוך ותני איזהו בה"ש משתשקע החמה וכ"ז שפני מערב מאדימין את המזרח וסימנך

כוותא. פי' אם יהיה נר דולק בבית ובו חלון פתוח למערב מתראה אור הנר כנגד פתח החלון במזרח וגם הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון עדיין ביה"ש הוא. הכסיף העליון והשוה לתחתון זהו [...]
יוסף תני לה הכי איזהו ביה"ש משתשקע החמה וכ"ז שפני מערב מאדימין למזרח עדיין הוא יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון ביה"ש הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ואזדו לטעמייהו דאתמר [...]
השמשות בכמה רבה אמר כדי הילוך ג' רבעי מיל [ור"י אמר ב' שלישי מיל] נתננו סימן זה לדבר שיהא *(נוב) לתלמיד בהין של תורה שהוא י"ב לוגין רביעית ג' לוגין ושליש ד' לוגין נמצאו ג' רביעי[...]
ונמצאו שני שלישי הין ח' לוגין הרי יש בין ג' רביעיות ובין ב' שלישים לוג א' שהוא חצי שתות כמוהו חשבון המיל ששיעורו בו רבה ורב יוסף נמצא שיעור רבה יתר על השיעור דרב יוסף כדי [...]
שתות מיל ש"מ שלא נתנו סימן לשיעור אלא לדבר שנחלק בו שהוא משתשקע החמה וכ"ז שפני מזרח מאדימין והיינו חצי שתות מיל (משיכסיף עליון עד שישוה לתחתון) [משתשקע החמה [...] התחתון]
*) אולי צ"ל נוח

מסורת הש"ס

[דף מז:]

שם איתא ר' יצחק בר נחמני א"ר אושעיא

[לקמן לה:]

ברכות ב:

[נדה נג.]

[עי' תוספות פסחים ב. ד"ה ס: ד"ה לעולם יכנס]

זבים פ"א מ"א

הגהות הב"ח

(א) גמ' וזה יוצא (ואי אפשר לעמוד עליו) תא"מ ונ"ב בתוספות משמע דלא גרסי' ואי אפשר לעמוד עליו גם בהאי"י ל"ג ליה אבל בהלכות גרס ליה: (ב) רש"י ד"ה מן היום וכו' ספק א"ה יש בו:

גליון הש"ס

גמ' אלא תלתא רבעי. עיין פירש"י ברכות דף ג ע"ב ד"ה והלא כבר ובנדה דף נג ע"א ברש"י ד"ה ביה"ש וצ"ע:

רב נסים גאון

ואן אל תכן אל יאנס וכל דבר (שמוסיף) [שאינו מוסיף] הבל פי' אלחרארה אנכא אבאה על הטמנה בהם מבעוד יום אבל משחשיכה אסור*) הרי מכאן אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום ואין טומנין בדבר שאינו מוסיף משחשיכה כי העת שאסרו בו ההטמנה בגפת ובזבל בו בעת עצמו אסרו אבל טומנין בהם יבשים ואי אפשר להיות משחשיכה מפני שאסרו אין טומנין בתחלה בשבת ולא יתכן להיות אלא מבעוד יום ואעפ"כ אסרו דבר שהוא מוסיף ולא התירו אלא דבר שאינו מוסיף ואם היה דבר שאינו מוסיף מבעוד יום הוא שמותר מכלל שמשחשיכה אסור: ראה ב' ימים בין השמשות ספק לקרבן ראה יום אחד בין השמשות ספק לטומאה כבר ידענו כי הזב אפילו ראה ג' ראיות מופסקין ביום אחד הרי הוא זב גמור כדתניא (ב"ק פרק כיצד הרגל דף כד) תלה הכתוב את הזב בראיות ואת הזבה בימים וכן אם לא יהיו מופסקין אלא מחוברין ויש בהן שיעור שיטבול אדם ב' טבילות ויסתפג ב' סיפוגין הרי (זה) [זב] גמור כדתנן (ס' [...] משנה ה) ראה אחת מרובה כשלש שהיא (כמי גריון) [כמן גד יון] לשילוח שד[...] [טבילות] וכשני סיפוגין הרי זה זב גמור וכן נמי אם יראה בסוף היום ראיה אחת מהו[...] פסקה עד שנכנס הלילה הרי דינה כדין ב' ראיות כי יציאת היום וכניסת הלילה מחל[...] ומפסיקן אותה שאמרה המשנה ראה אחת ביום ואחת בין השמשות אחת בין השמ[...] למחר אם ידוע שמקצת הראיה מהיום ומקצתה למחר ודאי לטומאה ולקרבן ואם ספק [...] היום ומקצתה למחר ודאי לטומאה וספק לקרבן אבל אם ראה בין השמשות הואיל ובי[...] הוא סוף היום שעבר ותחילת יום שאחריו ואנו מסתפקים בו יהיה דין זה האיש ספ[...] ב[...]

*) פי' כדברים האמנם כ"כן כיוצ"ב וכל דבר שאינו מוסיף הבל אינו אסור הטמנה בהם מבעוד יום אבל משחשיכה אסור וכן הוא גם כן במשנה אבל טומנין בהן כשהן יבשין:

תרי תילתי מיל מאי בינייהו איכא בינייהו פלגא דדנקא וחילופה בחלתא דאמר רבה *חלתא בת תרי כורי שרי לטלטולה ובת תלתא כורי אסור לטלטולה ורב יוסף אמר בת תלתא כורי נמי שרי בת ארבעה כורי אסור אמר אביי בעי מיניה דמר בשעת מעשה ואפילו בת תרי כורי לא שרא לי כמאן כהאי תנא דתנן * [ב]כוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית אע"פ[א] שיש להם שולים והן מחזיקות מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהורים *אמר אביי שמע מינה *האי גודשא תילתא הוי אביי חזייה לרבא דקא דאוי למערב א"ל והתניא כל זמן שפני מזרח מאדימין א"ל מי סברת פני מזרח ממש לא פנים המאדימין את המזרח א"ד רבא חזייה לאביי דקא דאוי למזרח א"ל מי סברת פני מזרח ממש פנים המאדימין את המזרח וסימניך כוותא: ר' נחמיה אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל: א"ר חנינא הרוצה לידע שיעורו של ר' נחמיה יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בים ויעלה וזהו שיעורו של ר' נחמיה א"ר חייא הרוצה לראות בארה של מרים יעלה לראש הכרמל ויצפה ויראה כמין כברה בים וזו היא בארה של מרים אמר רב מעין המיטלטל טהור וזהו בארה של מרים: אמר רב יהודה אמר שמואל ביה"ש דר' יהודה כהנים טובלין בו למאן אילימא לר' יהודה ספקא הוא אלא ביה"ש דר' יהודה לר' יוסי כהנים טובלין בו פשיטא מהו דתימא בין השמשות דר' יוסי מישך שייך בדר' יהודה קא משמע לן דשלים בין השמשות דר' יהודה והדר מתחיל בין השמשות דר' יוסי אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה לענין שבת והלכה כר' יוסי לענין תרומה בשלמא הלכה כר' יהודה לענין שבת לחומרא אבל לענין תרומה מאי היא אילימא לטבילה ספקא היא אלא

רש"י

פלגא דדנקא · אחד מי"ב במיל דשיעורא דרבה תלת ריבעי מילא הייט תשעה פלגי דנקא ושיעורא דרב יוסף שמונה פלגי דנקא · דנקא שתות: וחילופה · איפליגו רבה ורב יוסף בחלתא דהתם שיעורא דרב יוסף נפיש מדרבה רבה דאמר הכא תלתא אמר התם תרי ורב יוסף דאמר הכא תרי אמר התם תלתא: חלתא · כוורת: שרי לטלטולה · דתורת כלי עליה: בת תלתא · גדולה יותר מדאי ואין תורת כלי עליה: בעי מיניה דמר · רבה: בשעת מעשה · שהייתי צריך לדבר: כמאן · הא דאפי' בתרתי כורי לא שרא: קש · זנבות שבולין אשטריי"ם: ובור ספינה אלכסנדרית · ספינה גדולה שפורשים בה לים הגדול ומי הים מלוחין ועושין כלי גדול כמין בור ונותנין לתוכו מים יפים: לא · אין בו גודש: שהן כוריים · שהיו סאה ביבש שהגודש מחזיק שליש בכלים שלהם שהיו עשויין כיס שעשה שלמה גובהן כאלו רחבן והם עגולים: טהורין · דאיתקש כלי עץ לשק דמיטלטל מלא וריקן וזהו אינו מיטלטל מלא דגדול יותר מדאי ואם יטלטלוהו ישבר בידיהם: דאוי · מביט ערב שבת לראות אם יש שם אדמומית חמה: פנים המאדימים את המזרח · לערב חמה שוקעת במערב וזהרורי החמה מאדימין את המזרח כחלון דכשהחמה נכנסת בה מאדמת כותל שכנגדה: וסימנך כוותא · חלון כמו שפירשתי: כרמל · הר שעל שפת הים וחמה סמוך לשקיעתה נראית על ראשי ההרים ובכדי שירד ויטבול ויעלה הוי לילה: כמין כברה · סלע עגול ועשוי ככברה: זהו בארה של מרים · שהיה מתגלגל עם ישראל במדבר בזכותה של מרים דכתיב (במדבר כ) ותמת שם מרים וסמיך ליה ולא היה מים לעדה: טהור · מלקבל טומאה וטובלין בו דלאו ככלי דמי להיות המים הנובעין ממנו כשאובין ואין לך מעין מיטלטל אלא בארה של מרים: כהנים טובלין בו · ואע"פ שצריכין הערב שמש אחר טבילה לאכול בתרומתן קסבר יממא הוא ויש שהות אחריו לשקיעת החמה: ספק הוא · לדידיה. הואיל וקרי ליה בין השמשות כוליה ספקא הוא ושמא טבלו בלילה ואין כאן הערב שמש: אלא בין השמשות דרבי יוסי לרבי יהודה לא גרסינן דהא בהדיא אמר שמואל בין השמשות דר' יהודה כהנים טובלין בו ומאן דגרים ליה מפרש הכי אלא בין השמשות דר' יוסי לרבי יהודה והכי אתמר בין השמשות דר' יוסי לרבי יהודה כהנים טובלין בו ואשמעינן שמואל דבין השמשות דר' יוסי קדים לדר' יהודה ותחילת בין השמשות דר' יהודה לר' יוסי ליליא הוא ודר' יוסי לר' יהודה יממא הוא והא בעי הערב שמש נהי דלר' יהודה יממא הוא מיהו היכי טביל הא בין השמשות דר' יהודה ספק לילה הוא וכיון דבין השמשות דר' יוסי כהרף עין מקמי דסליק מטבילה שלים ועייל בין השמשות דר' יהודה וספק לילה הוא ואין כאן הערב שמש ולאו מילתא היא דליכא למימר דר' יוסי קדים מדקאמר בסיפא אלא דרבי יהודה לר' יוסי ופרכינן פשיטא ואי הוה לן לספוקי דדילמא דר' יוסי קדים מאי פשיטותא טובא אשמעינן שמואל דאשמעינן דבין השמשות דר' יהודה קדים: פשיטא · דלר' יוסי כהנים טובלים בו בדר' יהודה דהא ספקא דר' יוסי כהרף עין וכל למעלה הימנו יממא הוא ושיעוריה דר' יהודה נפיש טובא ומעריב שמשיה: *בין השמשות דר' יוסי מישך שייך בדר' יהודה · בסופו הוא נכלל וכי שלים דר' יהודה ליליא הוא אפי' לר' יוסי וכי טביל בסוף בין השמשות דר' יהודה תו ליכא הערב שמש קא משמע לן שמואל דכל בין השמשות דר' יהודה לר' יוסי יממא הוא וכשר לטבילה והדר מתחיל דר' יוסי והוא הערב שמש: בשלמא הלכה כר' יהודה לענין שבת לחומרא · כלומר מדקאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה להכי והלכה כר' יוסי להכי ש"מ מספקא ליה הלכך על כרחך לחומרא בעי למיזל ובשלמא כי אמר הלכה כר' יהודה לענין שבת איכא למימר דלחומרא אמרה ובע"ש אמר שאם עשה בו מלאכה מביא אשם תלוי אבל במוצ"ש לא עבדינן כוותיה למימרא דביה"ש דידיה ליליא הוא: אילימא לטבילה · דס"ל דכהנים טובלין בדר' יהודה כדקאמר ר' יוסי והא לר' יוחנן דר' יהודה ספיקא הוא מדלענין שבת קאי כוותיה לחומרא: אלא

תוספות

דהעושה מלאכה בשני בין השמשות הייט שעשה כל בין השמשות או שעשה בשניהם בתחילת בין השמשות וכן הא דתניא בתוספתא דמסכת זבים בפ"ק דשני בין השמשות ודאי לטומאה וספק לקרבן מיירי נמי דידעינן כגון שראה בשניהם בתחילת בין השמשות ועוד י"ל דמיירי כשראה כל בין השמשות דר' יוסי תני לה דאמר בין השמשות כהרף עין וליכא ביה שיעור שלשה ראיות: תרי תילתי מיל · קשה דהכא משמע דמשקיעת החמה עד הלילה ליכא אלא תלתא ריבעי מיל ור' יהודה גופיה בפסחים בפרק מי שהיה טמא (דף צד. ושם) סבר דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין וצאת הכוכבים לילה הוא כדאמרינן בריש פ"ק דפסחים (דף ב: ושם) וכדמוכח קרא (נחמיה ד) ואנחנו עושים במלאכה וגו' דמייתי מפיק בפ"ב דמגילה (דף כ:) דמעלות השחר יממא הוא ואומר ר"ת דהתם מיירי בתחילת שקיעה והכא משתשקע מסוף שקיעה אחר שנכנסה חמה בעובי הרקיע אבל תימה לר"י דבמאי פליגי דהא ודאי משעת צאת הכוכבים הוי לילה כדפי' וי"ל דאמרינן לקמן לא גדולים הנראים ביום ולא קטנים כו' אלא בינונים והשתא פליגי דלר' יהודה מספקא ליה בכל כוכבים הנראים משקיעת החמה עד שהכסיף העליון אם הם בינונים אם לאו וע"ק דניחזי אנן בהם בינוני שילך מתחילת שקיעת החמה ד' מילין כדאמר בפסחים י"ל דמספקא להו מהו אדם בינוני: ואפילו בת תרי כורי לא שרא לי · לית הילכתא הכי שיתבטל ממנו תורת כלי משום כובדו דאמר בפ"ב דעירובין (דף קי: *ושם) ההיא שריתא דהוה בי רבי פדת דהוי שקלי לה עשרה ושדי לה אדשא אמר תורת כלי עליה אפילו אביי גופיה לא קיבלה כדאמרינן בפרק כירה (לקמן דף מה:) מגרתא שאני שאדם קובע לה מקום א"ל אביי והרי כילת חתנים דאדם קובע לה מקום ומותר לנטותה ולפורקה בשבת אלא אמר אביי כו' והא דאמרינן בשילהי כל כתבי (לקמן קכה:) פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל ר' זירא בניטלין בידו אחת או בשתי ידים אמר ליה כלותן של בית אביך פירוש שהן גדולות ולא כר"ח ורש"י שפירשו כלותן של בית אביך שהם קטנות דהא מוכח בהדיא בפ' כירה (לקמן מו:) דמנורות דלית להו חדקי דכולי עלמא שרי דהייטו פמוטות גדולות: וירד ויטבול ויעלה · פי' בקונטרס ובתוך כדי שירד ויעלה הוי לילה וקשה דלא ה"ל למינקט סימנא דטבילה אי לאו דאתא לאשמעינן דטבילה מעליא היא ובירוש' משמע בפ' (ב') [א'] דברכות דמשיעלה מתחיל בין השמשות והשתא קמ"ל דשפיר טבל ועלה לו הערב שמש *וה"ה דלפי זה הוה ליה למינקט הרוצה לידע בין השמשות דרבי יהודה אלא שמא סבר כרב יוסף דבין השמשות דרבי יהודה אינו מתחיל משתשקע החמה אלא משהכסיף התחתון: אלא

עין משפט נר מצוה

קלב א מיי' פי"ב מהל' שבת הל' ו [וע"ש כמ"מ] סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שח סעיף ג:

קלג ב מיי' פ"ג מהל' כלים הלכה ג

[עירובין יד: קאמר אביי כן מלתא אקרא דס"מ אלי גודשא וכו' וצע"ק]

רבינו חננאל

התחתון] כדי הילוך חצי שתות מיל (וכיון שפירשנו רבה) [וע"ז שפירשנו דרבה] אמר ג' רביעי מיל ורב יוסף אמר ב' שלישי מיל · אמרו וחלופה בחלתא רבה נותן בה מדה ב' כור ורב יוסף נותן בה מדה ג' כור (ביותר) [יותר] אסור נמצא רב יוסף מוסיף על שיעורו של רבה ותרווייהו סבירא להו דכהאי שיעורא מטלטלא מליאה וריקנית ומנא היא והלכך שריא לטלטולה · אמר אביי בעי מיניה דמר הלכה למעשה ואפילו חלתא בת ארבעים סאה שהוא כור ושליש כור לא התיר לי כי האי דתנן בכלים פרק (י"ד) [ט"ו] כוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית אף על פי שיש להם שולים ומחזיקות מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהורים כלומר אינה כלי לפיכך אינה מקבלת טומאה והלכתא כרבה: רבי נחמיא אומר משתשקע החמה עד שיעור כדי הילוך חצי מיל זהו בין השמשות אמר רבי (נהמי') [חנינא] הרוצה לידע שיעורו של ר' נחמיה יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בימא של טבריא ויעלה וזהו שיעור של ר' נחמיה א"ר

גירי' רש"ל וקשה לרש"א דלפי זה לא היה לו להזכיר עלייה אלא כירד ויטבול ותו לא

רב נסים גאון

כי בחליפת זה היום וכניסת יום אחר נתחלף הראיה יהיה על זה האיש דין הטומאת כאילו ראה ב' ראיות ותמצא ברור זה הדבר בפרק ראשון מתוספתא זבין ומודה רבי יוסי *אם ראה אחת בין השמשות אע"פ שאין בה כדי טבילה וסיפוג ויש בידו ב' ראיות מפני שב' ימים חולקין אותו ומטילין אותו לחומרי ב' ימים וספק לטומאה ולדא"ך *) אמרו מטילין לחומרי ב' ימים: אמר אביי ש"מ פי' גדאשא תילתא הוי דייק לה אביי מדברי המשנה והן מחזיקות ארבעים סאה בלח שהן כורים ביבש כי הכור ל' סאין כמו שתמצא בפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף סו:) ... נפלא אני שבר לך והואיל והכלי שיכיל מן היבש כורים שהן ס' סאה לא יכיל מן הלח יותר ממ' סאה והם ב' שלישי הס' מכלל שהשליש הנשאר לא יכילנו הכלי עצמו שלא יהיה גדוש על פי המדה והואיל ובזמן

*) ולדא"ך פירושו בלשון ערבי ולוס

מסורת הש"ס

עירובין יד: כלים פט"ו מ"א

הגהות הגר"א

[א] גמ' אע"פ

אלא לאכילת תרומה דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דר' יוסי א"ר יהודה אמר שמואל *כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה תנ"ה כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה א"ר יוסי(א) לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה ב'אלא בינונים א"ר יוסי בר' זבידא ג'העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך א"ל רבא לשמעיה ד'אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדשימשא אריש דיקלי אתלו שרגא ביום המעונן מאי במתא חזי תרנגולא בדברא עורבי אי נמי אדאני: ת"ר שש תקיעות תוקעין ערב שבת ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות שניה להבטיל עיר וחנויות שלישית להדליק את הנר דברי ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין ה'ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת אמר רשב"ג מה נעשה להם לבבליים שתוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין תוקעין ומריעין הוו להו חמשה אלא שתוקעין וחוזרין ותוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין מנהג אבותיהן בידיהן מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה שניה להדליק את הנר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יהודה הנשיא אלא שלישית להדליק את הנר כמאן כרבי נתן תנא דבי רבי ישמעאל ו'שש תקיעות תוקעין ע"ש התחיל לתקוע תקיעה ראשונה נמנעו העומדים בשדה מלעדור ומלחרוש ומלעשות כל מלאכה שבשדות ואין הקרובין רשאין ליכנס עד שיבואו רחוקין ויכנסו כולם כאחד ועדיין חנויות פתוחות ותריסין מונחין התחיל לתקוע תקיעה שניה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות ועדיין חמין מונחין על גבי כירה וקדירות מונחות על גבי כירה התחיל לתקוע תקיעה שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת א"ר יוסי *(בר) חנינא שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות מדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו אמר לו *אם כן נתת דבריך לשיעורין אלא מקום צנוע ישלו לחזן הכנסת בראש גגו ששם מניח שופרו לפי שאין מטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות והתניא שופר מיטלטל והצוצרות אינם מיטלטלין אמר רב (*יוסי) לא קשיא כאן ביחיד כאן בצבור א"ל אביי וביחיד למאי חזי הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק

רש"י

אלא לאכילה. וכולה מילתא דר' יוחנן לחומרא דלא תימא כי שלים בין השמשות דר' יהודה לילא הוא וניכול וממילא נמי לענין מוצאי שבת לא אמרינן כר' יהודה דנימא דר' יוסי לילא הוא ושרי: בשני בין השמשות. ערב שבת ומוצאי שבת בהעלם אחד אין כאן עוד אשם תלוי אלא חטאת: ממה נפשך. אי לילא הוא חייב על ערב שבת ושל מוצאי שבת אינו כלום ואי יממא הוא חייב על מוצאי שבת ואין של ערב שבת כלום וכגון דעבד ליה כל בין השמשות דליכא לספוקי להאי בתחילתו ולהאי בסופו: בשיעורי דרבנן. בין השמשות: אתלו. הדליקו את הנר מבעוד יום: חזו תרנגולין. היושבים על הקורות מבעוד יום וכן העורבים בשדה: אדאני. עשב הקרוי מלוו"א ועלין שלו נוטין לנגד החמה שחרית כפופין למזרח ובחצי היום זקופין ולערב כפופים אחר למערב: שש תקיעות. אף התרועות במנין דסדר שלהן תקיעה תרועה ותקיעה: להבטיל ממלאכה שבשדות. ויהא להן שהות ליכנס לעיר: להבטיל העיר. ממלאכה: והחנויות. ממקח וממכר: לחלוץ תפילין. והדלקת נר ברביעית: להדביק פת בתנור. ועדיין יש שהות כדי שיקרמו פניה שהיו ממהרים התקיעות כדי להוסיף מחול על הקדש: ותוקע ומריע ותוקע. הרי שש: ושובת. חל שבת עליו: מלעדור. מלחפור: ויכנסו כולם כאחד. שלא יחשדו הנכנסים באחרונה לומר שעסקו במלאכתן אחר ששמעו קול השופר שאין הכל מכירין מי קרובים ומי רחוקים: תריסין. הן דלתות *החנויות ומסלקין אותן ומניחן ע"ג יתדות ומוכרין עליהן תבלין ושאר דברים ולערב מחזירין אותן לפתחים: חמין. מים חמין למזוג בהן יין לשתות: סילק המסלק. קדרות העשויות להסתלק למאכל הלילה: והטמין המטמין. את הראויות למחרת: חזן הכנסת. שמש הציבור: להוליך שופרו לביתו. שהיה גג מיוחד בגובה העיר והמגעיתה לתקוע שם ומשם מוליכו לביתו אלמא אכתי לא נקיט קדושת שבת עלייהו: לשיעורין. פעמים שביתו קרוב פעמים שביתו רחוק: בראש גגו. שתקע שם: שאין מטלטלין. אפילו ברשות היחיד: והתניא שופר מיטלטל. לפי שכפוף ראשו וראוי לשאוב בו מים ולשתות התינוק: חצוצרות. פשוטה ואינה ראויה אלא לתקוע והוי דבר שמלאכתו לאיסור ואסור משום מוקצה:

תוספות

אלא לענין אכילה. קשה דמשום שיעורא פורתא דהוי כהרף עין לא הוי ליה למיפסק כר' יוסי וליכא למימר דכהרף עין דר' יוסי אינו מיד אחר בין השמשות דר' יהודה ומתאחר הרבה אחריו א"כ(ב) הא דאמר רב יהודה כו' ביה"ש דר' יהודה לרבי יוסי כהנים טובלים בו מאי איריא בין השמשות אחר בין השמשות דר' יהודה נמי כהנים טובלים לר' יוסי וי"ל דאינו מתאחר כל כך שיהא שיעור טבילה בינתיים א"כ ספק היה להם אם היה מתחיל מיד אחר דר' יהודה או מתאחר הרבה ולהכי איצטריך למיפסק דלא אכלי כהנים תרומה עד דודאי שלים בין השמשות דרבי יוסי:

הקשה ה"ר פורת דבשבת גופיה הוה מצי למינקט הלכה כר' יהודה בע"ש וכר' יוסי במוצאי שבת וכן לענין תרומה הוה מצי למימר הלכה כר' יהודה לענין טבילה וכר' יוסי לענין אכילה ונראה לר"י דניחא ליה לאשמועינן רבותא דאפי' בשבת דחמיר מיקל ר' יוסי ושרי לעשות מלאכה בבין השמשות דר' יהודה ואפי' בתרומה דקיל מסבת או בתרומה דרבנן מחמיר ר' יוסי דלא אכלי כהנים עד דשלים בין השמשות דידיה:

רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ כו'. פירש"י ורביעית להדליק את הנר וכן משמע דלא פליג אתרתי קמייתא ועוד דאמר בסמוך שניה להדליק את הנר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יהודה הנשיא וליכא למימר נמי דקא לחלוץ תפילין קאמר ומדליק נמי בשלישית מדקאמר אלא ג' להדליק את הנר כמאן כר' נתן משמע ולא כר' יהודה הנשיא וקשה דבס"פ ד' מיתות (סנהדרין דף סח. ושם) גבי שחלה ר"א ואותו היום ע"ש היה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין גער בו אביו ויצא בנזיפה א"ל היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות אלמא הדלקת נר קודם לחליצת תפילין וי"ל דשאני התם דמשום חוליו איחרו מלהדליק את הנר לפי שהיו טרודין בו עד שהיה סמוך לחשכה ולכך אמר יעסוק באיסור סקילה קודם ואדרבה משם יש ראיה דחליצת תפילין קודמת מדרצה הורקנוס לחלוץ תפילין קודם הדלקה ומסתמא היה יודע שכך היו רגילין לעשות:

שש תקיעות. כמו שפירש בקונטרס שהיו תוקעין תקיעה תרועה תקיעה אע"ג דקלא משמע לקמן דשלש ראשונות תקיעות הן דקתני התחיל לתקוע תקיעה שניה לאו דווקא נקט תקיעה וכן מוכיח בפרק החליל (סוכה דף נג: ושם) דתנן אין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש ואין מוסיפין על מ"ח תקיעות וחשיב באותן מ"ח שלש להבטיל את העם ממלאכה ואמר בגמרא מתניתין דלא כר' יהודה דתניא רבי יהודה אומר הפוחת אל יפחות משבע והמוסיף אל יוסיף על ט"ז ומפרש במאי פליגי ר' יהודה סבר תקיעה תרועה תקיעה אחת היא ואם ג' להבטיל את העם ממלאכה כולן תקיעות למה היה ר' יהודה מחשיבם כאחת:

והתניא שופר מטלטלין כו'. תימה לר"י הא ע"כ האי דשרי לטלטל שופר היינו לצורך גופו או לצורך מקומו דמחמה לצל אפי' ר' שמעון אסר כמו שאפרש בסמוך דשופר מלאכתו לאיסור הוא וברייתא דלעיל דאסר להצניעו היינו מחמה לצל והוי כמו מרא שלא יגנב בפרק כל הכלים (לקמן דף קכד:) דהיינו טלטול שלא לצורך ואומר ר"י דמשמע ליה דאסר בברייתא דלעיל אפי' לצורך גופו ומקומו מדקתני לפי שאין מטלטלין ולא קתני לפי שאין מצניעין וא"ת וכיון דאיירי הכא הא דמטלטל שופר היינו לצורך גופו א"כ חצוצרות אמאי אין מטלטלין וי"ל דחצוצרות מוקצה יותר משופר כמו שאפרש בסמוך ומיהו מתוך פירוש הקונטרס משמע דשופר הוי מלאכתו להיתר:

הא

מסורת / הגהות

[חלונות] עי' ביצה רש"י ד"ה תריסין

הגהות הב"ח
(א) גמ' אמר רבי יוסי בר' אבין לא כוכבים:
(ב) תוס' ד"ה אלא וכו' דא"כ הא דאמר:

[נ"ל ברבי]

[מגילה יח: גיטין יד. ב"ב כט. חולין ט. לב:]

[נ"ל יוסף]

גליון הש"ס
גמרא ושוהה כדי צליית דג. עי' בר"ן בפירקין בכלל חנוכה דף י ע"ב

עין משפט נר מצוה

קלד א ב מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה ד ופ"ז מהל' תרומות הל' ב טוש"ע א"ח סי' רלה סעיף א:
קלה ג מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה ד:
קלו ד טוש"ע א"ח סי' רסא סעיף ג:
קלז ה מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה יח יט סמג עשין ל טוש"ע א"ח סימן רנו:

רבינו חננאל

הייא הרוצה לראות בארה של מרים יעלה בראש הכרמל ויצפה ויראה כמין כברה בים וזהו בארה של מרים אמר רב יהודה אמר רב מעין המטלטל מטהר זה היא בארה של מרים: ואסיק' בתר דשלים ביה"ש דרבי יהודה מתחיל ביה"ש דר' יוסי הלכך לר' יוסי בבין השמשות דרבי יהודה טובלין הכהנים בו דהא עדיין לא העריב השמש ולכשיעריב השמש לר' יוסי נטהרו' א"ר יוחנן הלכתא כרבי יהודה לענין שבת דאמר משתשקע החמה קידש היום והלכתא כר' יוסי דאין כהנים טבולי יום אוכלין בתרומה עד שלים ביה"ש דר' יוסי אמר רב יהודה אמר שמואל תניא נמי הכי ר' יוסי אומר כוכב א' יום ב' ביה"ש ג' לילה ולא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים: ירושלמי בתחלת ברכות כמה כוכבים יצאו ויהיה לילה ר' פינחס בשם ר' אבא בר אבא כוכב א' ודאי יום שנים ספק ג' לילה. ואסיק' הדא דתימר באילין דלית אורחיהן למיחמי בימטא ברם באילין דאורחיהן למיתחמי בימטא לא משערינן בהו א"ר יוסי בר אבין ובלחוד דתיחמון תלתא כוכבים בר מן*) חד כוכבתא. אמר להו רבא לבני מחוזא**) אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדאיכא שמשא בריש דיקלא אתלו [שרגא]. פירוש אדליקו שרגא. ביום המעונן במתא חזי תרנגולא אימתי עיילי בקינייהו בדברא חזי עורבי אימתי עיילו בקינייהו א"נ אדוני פי' ירקות השדה הן ידועין העלין שלהן בבוקר מתפתחין ומתפשטין ומבין השמשות מתכווצין ונראין כסתומין: העושה מלאכה בשני בין השמשות בע"ש ובשבת חייב חטאת ממה נפשך אי ביה"ש יום הוא הנה נתחייב במלאכה שעשה בשבת אם לילה הוא נתחייב במלאכה שעשה בע"ש: ת"ר ו' תקיעות תוקעין בע"ש תקיעה אחת להבטיל המלאכה שבשדות שניה להבטיל מלאכה שבעיר ושבחנויות שלישית להדליק נר דברי ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ את התפילין כו' תנא דבי שמואל ו' תקיעות תוקעין ע"ש התחילו לתקוע ראשונה נמנעו הכל מלחרוש ומלעדור ומלזרוע ואין הקרובים נכנסין עד שיגיעו רחוקים הגיעו רחוקים נכנסו הכל ועדיין חנויות פתוחות ותריסין מונחים. תקע שניה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות ועדיין החמין והקדירות מונחין ע"ג הכירה תקע שלישית סילק המסלק

*) לפנינו הגי' שם בירושלמי מן סדא כוכביא וכ"ה בתוספות כרשב"א במי' ועי' בהגהות מיי' פ"ה מהל' שבת עוד גי' אחרת בירושלמי. **) וכן בספר דברי יוסף מביא ג"כ טעות זו בשם ס"ם כ"י.

רב נסים גאון

ובזמן שהוא גדוש יכיל ס' אע"פ שמן הלח לא יכיל א"א ארבעים נפקא לן מינה הא דאביי שהגדוש על פי המדה הוא שליש כה שתכילנו כלל המדה: במאי קמיפלגי **) בפלוגתא דר' אליעזר והורקנוס בנו. תמצא פירוש דבריהם במסכת סנהדרין בסוף פרק ד' מיתות (דף סח) תניא כשחלה ר' אליעזר נכנסו חכמי ישראל אצלו והוא יושב בקינוף שלו והן יושבין בטרקלין שלו אותו היום ערב שבת היה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפיליו נער בו אביו ויצא בנזיפה אמר להן לחבריו של אבא כמדומה שדעתו של אבא נטרפה אמר לו דעתך ודעת אמך נטרפה היאך מניחין איסור סקילה באיסור שבות סבר ר' אליעזר הדלקת הנר שהוא איסור סקילה קודמת לחליצת תפילין שהיא שבות וצריך להקדים הדלקת הנר ואחר כן יחלוץ והורקנוס בנו סבר חליצת תפילין קודמת הנר והמצא כפ"ק במה מדליקין דבני מערבא מעשה בר' אליעזר שהיה נוסס בערב שבת עם ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפיליו אמר לו בני הנחת מצות הנר שהיא שבות וחייבין עלי

**) נראה דחסר כאן בדעת הגאון וצריך לציין על הברייתא דשלישית להדליק את הנר ר"י הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין וע"ז אמר דקמפלגי בפלוגתא דר"א והורקנוס בנו וכו' ועי' תוס' ד"ה ר"י.

לתינוק בצבור נמי חזי לגמע לתינוק עני ותו הא דתניא כשם שמטלטלין את השופר כך מטלטלין את חצוצרות מני אלא לא קשיא הא ר' יהודה הא *ר' שמעון הא *ר' נחמיה ומאי שופר נמי הצוצרות כדרב חסדא דא"ר חסדא *הני תלת מילי אישתני שמייהו מכי חרב בית המקדש חצוצרתא שופרא שופרא חצוצרתא למאי נפקא מינה לשופר של ראש השנה ערבה צפצפה צפצפה ערבה למאי נ"מ ללולב פתורה פתורתא פתורתא פתורה למאי נ"מ למקח וממכר אמר אביי אף אנו נאמר הובלילא בי כסי בי כסי הובלילא למאי נפקא מינה *למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות דמצד אחד כשירה ומשני צדדים טריפה אמר רב אשי *אף אנו נאמר בבל *בורסיף בורסיף בבל למאי

רש"י

לתינוק עני· שעל הציבור לפרנסו: הא ר' יהודה· שופר מיטלטל והצוצרות אין מיטלטלין דמוקצה הוא אבל שופר תורת כלי עליו כדאמרן לעיל: הא· דקתני תרווייהו מטלטלין ר' שמעון היא דלית ליה מוקצה: הא· דקתני אף שופר אין מטלטלין ר' נחמיה דאמר *אפי' תרווד אפי' טלית אין ניטלין אלא לצורך תשמישו המיוחד ועיקר שופר לאו לגמוע מים קאי: ומאי שופר· דקתני בההיא דר' נחמיה דאקדמית בה לחצוצרות לאיסורא וכיון דתני אין מטלטלין את השופר תו לא צריך למתני החצוצרות דכ"ש היא הואיל ואינו ראוי לגמע בו תינוק אלא שופר דתנא רישא הוא חצוצרות וחצוצרות דתנא בסיפא הוא שופר דאישתנו שמייהו כדרב חסדא: לשופר של ראש השנה· אין תוקעין אלא באותו שעם הארץ קורין חצוצרות והוא שופר או אם בא עם הארץ לשאול במה יתקע אומרים לו בחצוצרות: לפלפה· פסולה ללולב ועלה שלה עגול וקנה שלה לבן כדאמרן בסוכה: פתורה· מתחילה היו קורין לגדול פתורה ולקטנה פתורתא ועכשיו נשתנו: אף אנו נאמר· אף אנו יכולים להוסיף אדרב חסדא לומר שגם זה נשתנה: הובלילא· מתחילה היו קורין להמסס הובלילא ולבית הכוסות בי כסי ועכשיו נשתנו: המסס· הוא הסמוך לבית הכוסות עשוי סגלגל כמין כדור ובתוכו קליפות קליפות הרבה כגלגל של ריחים וקורין ליכפי"ל ודופנו דק מאד: בית הכוסות· סוף הכרס שקורין פאנג"א ויש בו עובי שקורין דובלון ותוכו עשוי כמין כוס עובי בית הכוסות דופן כפולה ודבוקין הכפלים זה בזה בשומן: מצד א'· שלא ניקב אלא א' מן הכפלים כשרה שחבירו סותמו: מב' צדדין· שניקבו שניהם טריפה ובבית הכוסות הוא דאיכא לפלוגי בין צד א' לשני צדדין אבל בהמסס אפי' מצד א' שלא נראה הנקב לחוץ אין זו סתימה לפי שהדופן דק מאד:

לגיטי

תוספות

הא ר' יהודה. לר' יהודה מטלטלין שופר אע"ג דמלאכתו לאיסור שרי לטלטלו לצורך גופו ומקומו כדמוכח בפרק כל הכלים (לקמן קכד:) דאמר רב מכבדות של מילתא מותר לטלטל בשבת ושל תמרה אסור פירוש לפי שמלאכתו לאיסור ור' אלעזר אמר אף של תמרה במאי עסקינן אילימא לצורך גופו ומקומו בהא לימא רב של תמרה לא והא רב כרבא ס"ל דשרי דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו ואי ר' יהודה אסר והא רב סבר כר' יהודה דאית ליה מוקצה ובפרק תולין (לקמן דף קמא: ושם) גבי הא דפריך לאביי [ורבא] ממגעל שעל גב האימום משמע בהדיא דשרי ר"י בדבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו ותניא נמי בפרק כירה (לקמן דף מד·) ר' יהודה אומר כל הנרות של מתכת מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת אבל בחצוצרות אסר משום דכיון דלא חזי למלאכת היתר אלא מעט מקצה ליה לגמרי ממלאכת היתר והוי כמטה שיחדה למעות והניח עליה מעות דאמר רב יהודה א"ר (לקמן דף מד:) דאסור לטלטלה °ומוקי לה כר' יהודה וכמו קינה של תרנגולים דמשמע לקמן (דף מג:) °דאסור לר' יהודה אפי' לצורך גופו ומקומו: הא ר' שמעון· דלית ליה מוקצה אלא מוקצה מחמת חסרון כיס ודוקא לצורך גופו או מקומו הוא דשרי אבל מחמה לצל מודה ר"ש דאסור דתנן בפרק כל הכלים (לקמן דף קכב:) נוטל אדם את הקורנס לפצע בו את האגוזים קורדום לחתוך בו דבילה אבל מחמה לצל אסור וכר' שמעון היא מדקתני סיפא מחט של יד ליטול בו את הקוץ ובהנחנקין (סנהדרין דף פד:) מוקי לה כר' שמעון ובשילהי האורג (לקמן קז·) גבי מוכח מינה דמפיס מורסא מותר לכתחילה והיא דמפיס מורסא מוקמא כר"ש בריש פ' ח' שרצים (לקמן דף קז:) ובפ' בתרא (לקמן קמז·) כמי פשיטא לן דמתניתין דכל הכלים. אתיא כר"ש דקאמר דמוקצה מחמת חסרון כיס מודה ר"ש דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה וגבי מכבדות של תמרה (דף קכד:) דפריך אלא מחמה לצל בהא לימא ר' אלעזר אף של תמרה ואי שרי ר"ש אף מחמה לצל מאי קושיא דילמא ר' אלעזר כר"ש ס"ל:

הא ר' נחמיה· ההיא דאסרה שופר והצוצרות דתניא בפרק חבית (לקמן דף קמו·) אפי' תרווד אפי' טלית אפי' סכין אין נוטלין אלא לצורך תשמישן ופי' בקונטרס תשמישן המיוחד להם ומשמע לפי' דכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו לשום צורך דהא מיוחד למלאכת איסור ואכן בעינן שיהא מיוחד לצורך אותו דבר שנוטלו בשבת וקשה לר"ת דאמר בפרק חבית (ג"ז שם) תותלות של תמרים ושל גרוגרות מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ומוקי לה כר' נחמיה וכן בפרק בכל מערבין (עירובין דף לה· ושם) הכא במגעול דקטיר במיתנא ובעי סכינא למיפסקיה ומוקי כר' נחמיה ואמאי אסר בסכין כיון שהוא עומד ומיוחד לחתיכה והר"ר שמעון הזקן הקשה לפירוש הקונטרס דהיכי קאמר רבה בפרק כל הכלים (לקמן דף קכד·) ואתא ר' נחמיה למימר דאפי' כלי שמלאכתו להיתר לצורך גופו או לצורך מקומו אין מחמה לצל לא היכי שרי לצורך מקומו והלא אין זה תשמיש המיוחד לו *ודוחק ר"ת לומר לפי' הקונטרס דקערות אחר שאכלו בהן דדרך להסיקן כל שעה חשיב לצורך מקומו תשמיש המיוחד לו ונראה לר"ת דלא שרי ר' נחמיה אלא תשמיש הרגיל לעשות בו בחול אפי' אינו תשמיש המיוחד לו ואפי' דבר שמלאכתו לאיסור שרי כיון שדרך אותו תשמיש לעשות ממנו בחול כגון קורנס לפצע בו את האגוזים וקורדום לחתוך בו את הדבילה והייתו לצורך תשמישו דקאמר כלומר מה שרגיל לעשות בו בחול ולא אתא לאפוקי אלא מחמה לצל וכגון תשמיש שאינו רגיל לחתוך כגון תותלות של תמרים בסכין או מגעול דקטיר במיתנא ושופר נמי אין דרך בחול לגמע בו מים לתינוק והסקה בכלים דתניא בפרק כל הכלים (לקמן דף קכד: *) אין מסיקין בכלים כו' ומוקי לה כר' נחמיה ומביא ר"ת ראיה מפרק כל הכלים (ג"ז שם) דתנן כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך ומפרש רבה בגמרא דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא והשתא מה לו להזכיר דבר שמלאכתו לאיסור כיון דמתניתין לא איירי אלא במלאכתו להיתר אלא ודאי משום ר' נחמיה נקטיה דבעי למימר ואתא ר' נחמיה למימר דאפי' דבר שמלאכתו להיתר כו' ומשום דמשוה ר' נחמיה מלאכתו להיתר למלאכתו לאיסור נקט מלאכתו לאיסור דלר' נחמיה תרווייהו לצורך גופו שרי ולצורך מקומו לא ולרבה תרווייהו לצורך גופו ומקומו שרי מחמה לצל לא ולשון אפי' משמע נמי הכי:

למחט שנמצאת· דתניא באלו טרפות (חולין דף נ· ושם) ובהמדיר (כתובות דף עז:) מצד אחד כשירה מב' צדדין טרפה ופי' בקונטרס בעובי בית הכוסות הוא דאיכא לפלוגי הכי אבל בהמסס אפי' מצד אחד שלא נראה הנקב לחוץ טרפה דאין זו סתימה והקשה ה"ר אליעזר ממי"ץ דהא תנן *המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ משמע דבהמסס נמי לא מיטרפה אלא בנקב מפולש ואור"י דהאי לחוץ לא לגמרי לחוץ אלא כלומר לצד חוץ לאפוקי ניקבו זה לתוך זה דכשירה כדקתני בתר הכי וקמ"ל דמצד אחד כשירה אע"ג דניקב עור אחד שלם אבל הא דקתני מב' צדדין טרפה אין חידוש אי נמי מב' צדדין טרפה נמי חידוש הוא דקמ"ל אע"פ שסוכב על המסס וס"ד שמגין כמו חלחולת שנקבה וירכים מעמידין אותה דכשירה קמ"ל דהכא טרפה ור"ת אומר דבהמסס נמי מצד אחד כשירה ופשיטא דלא הויא טרפה אא"כ ניקב נקב מפולש לחוץ דאין סברא שיהיה טרפה בשום מקום אלא בנקב מפולש והא דנקט בברייתא בית הכוסות לאשמועינן מצד אחד כשירה אע"ג דניקב עור שלם ונפקא מינה הא דשמעינן דאישתני שמייהו אע"ג דדינם שוה דאי לא אשמעינן ה"א דהאי דקתני מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות היינו דקרו השתא בי כסי שאין לו אלא עור אחד והוה אתי למימר דדוקא בההוא מצד אחד כשירה אבל במאי דקרו הובלילא אפי' מצד אחד טרפה כיון שניקב עור אחד שלם להכי אשמעינן דאישתני שמייהו דאפי' בהובלילא מצד אחד כשירה ועוד אור"י דמלינו למימר כפי' רש"י דבהמסס אפי' מצד אחד טרפה דחיישינן שמא ניקב לחוץ וחזר והבריא כמו ישב לו קוץ בוושט* דהכי הלכתא התם דחיישינן שמא הבריא וחוששין לספק דרוסה ואפי' למאן דלא חייש התם בקוץ שמא במחט שהוא דק חייש והא דבעי באלו טרפות ניקבו לחוץ היינו כגון דידעינן דשוב לא הבריא כגון שאכלה מחט בפנינו ושחטוה מיד:

נפקא

עין משפט נר מצוה

קלח א מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף ג ד:

סוכה לד. ע"ש

[עי' בערוך ערך הגלגלת ובסנהדרין קט· מאי בורסיף וכו']

רבינו חננאל

והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת וכו' ואסיק' מקום צנוע יש בראש גגו ששם מניח את השופר שאין מטלטלין לא את השופר ולא את הצוצרות ותניא מטלטלין שופר והצוצרות ותניא מטלטלין שופר ולא הצוצרות ואוקימנא להו הא ר' יהודה הא ר' שמעון והא ר' נחמיה:

הדרן עלך במה מדליקין

ועוד קשה הא דא"ל אביי (שם) לרבה אליבא דר"נ קערות היכי מטלטלים להו ולרבה דידים מי ניחא הא לא מטלטלי אלא לתשמיש המיוחד לו ודוחק ר"ת כו' [תי"ן]

רב נסים גאון

ובאת לחלוק תפילין שהן רשות ואינן אלא מצוה: למאי נפקא מינה למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות תגד אצל דלך*) בפרק אלו טריפות (דף נ) ובכתובות בפ' המדיר (דף עו):

*) פירושו בערבי תמצא עיקר שם:

מסורת הש"ס

[לקמן קמו.]

[לקמן קכג· קכד. קמו. עירובין לה. ביצה לג.]

[כתובות עז: חולין מח: נ:]

[סוכה לד. ע"ש]

(ושם)

[חולין מג.]

חולין מג:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הא ר' יהודה וכו' ומוקי לה כר' יהודה· ועי' ע"ע תוס' ד"ה הא אין עליה: באד"ה דאסור לר' יהודה· עי' פירש"י שם ד"ה אלא לתרנגולין:

למאי נפקא מינה לגיטי נשים :

הדרן עלך במה מדליקין

כירה ^א^שהסיקוה בקש ובגבבא נותנים עליה תבשיל בגפת ובעצים לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין : גמ' איבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר הוא אבל לשהות משהין אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום ומני חנניה היא דתניא *חנניה אומר ^ב^כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום או דילמא ^ג^לשהות תנן ואי גרוף וקטום אין אי לא לא וכל שכן להחזיר ת"ש מדקתני תרי בבי במתני' ב"ש אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל ב"ש אומרים נוטלין אבל לא מחזירין וב"ה אומרים אף מחזירין אי אמרת בשלמא לשהות תנן הכי קתני כירה שהסיקוה בקש ובגבבא משהין עליה תבשיל בגפת ובעצים לא ישהא עד שיגרוף או עד שיתן אפר ומה הן משהין בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל וב"ה אומרים חמין ותבשיל וכי היכי דפליגי בלשהות פליגי נמי בלהחזיר שבית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין אלא אי אמרת להחזיר תנן הכי קתני כירה שהסיקוה בקש ובגבבא מחזירין עליה תבשיל בגפת ובעצים לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן אפר ומה הן מחזירין בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין הא *תו למה לי

רש"י

לגיטי נשים · דקיימא לן בני בבל בקיאין שצריך לכתוב גט לשמה והמביא גט משם אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ובני שאר ארצות אין בקיאין וצריך ועכשיו בני בורסיף היא בבל ובבל של עכשיו היא בורסיף והן עמי הארץ כדאמרינן בעלמא (סנהדרין דף קט·) בור שאפי שכטלו מימיו ואני אומר נפקא מינה לגיטי נשים לענין שינה שמו ושמה ושם עירו ועירה פסול וצריך לכתוב שם של עכשיו :

הדרן עלך במה מדליקין

כירה · עשויה כעין קדירה ונותנין קדירה לתוכה : קש · זנבות השבולין : גבבא · הנגבב מן השדה אישטובל"א : גפת · פסולת של שומשמין שהוציא שומנן : עד שיגרוף · הגחלים משום דמוסיף הבל וטעמא פרישנא בפרק דלעיל* שמא יחתה בגחלים : או עד שיתן אפר · על גבי גחלים לכסותם ולכנסם : בית שמאי אומרים · נותנין עליה חמין אחר שגרפה דלא צריכי לבשולי דליכא למגזר שמא יחתה : אבל לא תבשיל · דניחא ליה בישוליה ואתי לאחתויי א"נ נתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל : לא מחזירין · בשבת דמיחזי כמבשל(א) : אף מחזירין · הואיל וגרוף : גמ' קטום · היינו נתן אפר על הגחלים דאפר מתרגמינן קיטמא : תרי בבי · בית שמאי אומרים חמין וכו' ותו תנא בבא אחריתי נוטלין ולא מחזירין : ומה הן משהין · בגרוף וקטום : פליגי נמי בלהחזיר · את המותר לשהות כגון חמין לבית שמאי וחמין ותבשיל לב"ה : אלא אי אמרת להחזיר תנן הכי קתני · כלומר ע"כ הכי מפרשא : ב"ש אומרים נוטלין ולא מחזירין · ע"כ אתבשיל קיימי דהא שרו בחמין : הא תו למה לי · הא תנא ליה רישא אבל לא תבשיל לעולם

תוספות

נפקא מינה לגיטי נשים · מה שפי' בקונטרס לענין שינה שם עירו ושם עירה אין נראה לרשב"א דבבל הוא שם מדינה ולא שם העיר כדאמר בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עא·) כל הארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל וקאמר נמי התם *עד היכן היא בבל ולא אשכחן שום דוכתא עיר ששמה בבל אלא מדינה היא ואין כותבין שם מדינה בגט :

הדרן עלך במה מדליקין

כירה שהסיקוה בקש ובגבבא · נראה לר"י דקש היינו זנבות השבולים שנשאר בשדה הנקרא אשטובל"א בלעז ותבן הוא הנקצר עם השבולת דהכי משמע לקמן בפרק שואל (לקמן דף קנ:) דקאמר בשלמא קש משכחת לה במחובר אלא תבן היכי משכחת לה ומסיק בתבואה סריא והא דאמר בריש המקבל (בבא מציעא דף קג·) גבי מקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור משום דאמר ניחא לי דתיתבן ארעאי הוה ליה למימר דתיתקש דהנשאר בקרקע נקרא קש כדפירש רש"י אלא משום דתיתבן משמע טפי לשון זיבול נקט ליה* : לא יתן עד שיגרוף · פירש בקונטרס משום תוספת הבל ואין נראה לר"י דאפילו גרופה וקטומה היא מוספת הבל יותר מכמה דברים השנויין בבמה טומנין ועוד דחנניה שרי להשהות אף כשאינה גרופה ולא אסרו מוסיף הבל אלא דוקא בהטמנה אבל להשהות שרי וכשאינה גרופה אסרי רבנן דחנניה משום דילמא אתי לאחתויי :

חמין ותבשיל · נראה לר"י דסתם חמין ותבשיל היינו אפי' לא בשיל כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי דהא כי מוקי מתניתין להחזיר תנן הוי מתניתין כחנניה דשרי חמין ותבשיל להשהות על גבי כירה אפילו בשאינה גרופה אפילו לא בשיל כל צרכו ולא כרבנן ולמאי ודילמא מתניתין אפילו כרבנן ומתני' בחמין ותבשיל שנתבשלו כל צרכן דמודו רבנן דמשהין ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה אלא ודאי משום דסתם חמין ותבשיל כמאכל בן דרוסאי נמי משמע ומיהו סתם חמין ותבשיל הוי נמי בשיל כל צרכו כדמוכח בסוף שמעתין (דף לח·) גבי קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר אע"פ שיש לדחות ושם אפרש בע"ה ואפילו אי סתם חמין ותבשיל לא הוה בשיל כל צרכו צריך לומר הא דאסרי בית שמאי להחזיר היינו אפילו חמין שהוחמו כל צרכן וכן לבית הלל באינה גרופה מדקאמר בגמרא (דף לח:) ואף רבי אושעיא סבר מחזירין אפילו בשבת דאמר רבי אושעיא פעם אחת כו' והעלנו לו קומקומוס של חמין ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו ואי לא הסיר בהוחמו כל צרכן מנא ליה דמחזירין אפילו בשבת דילמא הוחם כל צורכו הוה ואם תאמר ואם סתם חמין ותבשיל הוי בין בשיל כל צרכו בין לא בשיל אם כן סברי בית שמאי מצטמק ויפה לו אסור כיון דאסיר תבשיל שבישל כל צרכו ואם כן היכי שרי חמין שלא הוחמו כל צרכן והא יפה לו הוא ואור"י דודאי תבשיל אסרי בית שמאי משום דלעולם יפה לו אע"ג דנתבשל כל צרכו אבל חמין שאין יפה להם אלא עד כדי צרכן אבל מכאן ואילך רע להן כדמוכח לקמן לא אסרי בית שמאי דליכא למיגזר שמא יחתה דבלא חיתוי יוחמו כל צרכן : וב"ה אומרים אף מחזירין · אפילו בשבת מחזירין *כדאמר בגמרא ולשון נוטלין נמי משמע דבשבת מיירי דבחול לא הוה צריך למיתני נוטלין ולמאן דאסר להחזיר אסר אפילו בחול לבית הלל כשאינה גרופה ולבית שמאי אפי' בגרופה מדקאמר בגמרא לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת משמע דעיקר פלוגתא הוי בחול ועוד מדקדק ר"ת מדקאמר לא יתן עד שיגרוף ואי לא יתן לא יחזיר בשבת הוא היאך יגרוף או יקטום בשבת °והוה ליה למימר אלא אם כן גרף וקטם אלא בחול נמי אסור להחזיר וא"ת מה שיעור הוא נותן לאסור בע"ש דהיכא דסלקו בהשכמה פשיטא דשרי להחזיר ואומר ר"י דמשעה שלא יוכלו להרתיחו מבעוד יום אסור להחזיר ומיהו בשבת אפילו רותח אסור להחזיר למאן דאסר דאי לאו הכי מנא ליה דרבי אושעיא סבר מחזירין אפילו בשבת דילמא קומקמוס של חמין רותח הוה ועוד אומר ר"י דמצינו למימר דבערב שבת נמי אסור להחזיר אפילו רותח משעה שאם היה קר לא היה יכול להרתיח מבע"י וקשה לרשב"א היכי שרי להחזיר קדרה על גבי כירה בשבת והא אמר בפרק המביא כדי יין (ביצה דף לב: ושם) דבילים וקדרה וחביתא ופוריא מלמטה למעלה אסור משום אהל ואור"י דכי אסרו חכמים אהל עראי ה"מ כשעושה הדפנות תחלה ואח"כ הכיסוי אבל הכא שדופני הכירה כבר עשויות מאליהן לא אחמור רבנן לאסור ליתן קדרה על גבה ומיהו הא דאמר בהמוצא תפילין (עירובין דף קב·) גבי דיכרי דרב הונא דאמר ליה כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר מוסיף על אוהל עראי הוא משמע דבלא שיור אסור אע"ג דהדפנות כבר עשויות אור"י התם משום דדמי אהל טפי אסור אפי' בלא עשיית דפנות אבל קדרה דלא דמי אהל טולי האי לא אסרו חכמים בלא עשיית דפנות :

עין משפט נר מצוה

[דף עא:]

א א ב ג מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ד ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנג סעיף א :

[ועי' תוס' ב"מ קג· ד"ה המקבל]

רבינו חננאל

פ"ג כירה שהסיקוה בבקש ובגבבא וכו' · כירה זו היא מקום שפיתת ב' קדרות . איבעיא להו הא דתנינן לא יתן עד שיגרוף · או עד שיתן האפר על גבי גחלים נתינה זו בע"ש וקמ"ל דאסור לשהות ע"ג כירה אא"כ גרופה וקטומה או דילמא נתינה זו החזרת הקדירה היא בשבת וקמ"ל דאסור להחזיר אלא ע"ג כירה קטומה או גרופה אבל לשהות מותר · ומתני' מני חנניה היא דתניא כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה ולא קטומה .

ומיהו רש"י פי' בגמרא מחזירין אפילו בשבת למחרת דנראה דאין דעתו להחזיר ובטלה הטמנה אבל בלילה אין נראה כן [ת"י]

רב נסים גאון

נפקא מינה לגיטי נשים · כלומר בדאלך*) המביא גט מבבל או מבורסיף אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם לדבריהם שאמרו במסכת גיטין בפר' א' (דף ו) בבל רב אמר כארץ ישראל לגיטין מכי אתא רב לבבל ובפרק עשרה יוחסין (דף עב) היכא חביל ימא אמר רב פפא סבא משמיה דרב זו פרת בורסיף ובבראשית דר' אושעיא (פרשה לח) חד תלמיד הוה יתיב קמיה דרבי הוה מסבר ליה ולא סבר אמר ליה מה דין לית את סבר אמר ליה דאנא גלי מן אתראי אמר ליה מן הדין אתר את אמר ליה מן בורסיף אמר ליה לא תאמר כן אלא בולסיף שנאמר (בראשית יא) כי שם בלל ה' שפת כל הארץ ובגמרא דכל ישראל יש להן חלק (סנהדרין דף קט) אמרו אמר רב יוסף בבל בורסיף סימן רע לתורה מאי בורסיף אמר רב אסי בור שפת ואדוננו האיי ז"ל אמר בבל בורסיף בבל כוותה דבר זה לאותה ששנינו במשנה שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה פסול הרי עד"א כי בבל ובורסיף עיר אחת הן והגם כשר : סליק פרק במה מדליקין

*) פירושו כזה

מסורת הש"ס

[דף לה:]

לעיל כ:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל לא תבשיל וכו' כמבשל הס"ד ואח"כ מ"ה אבל לא :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וב"ה אומרים וכו' וכו"ל אא"כ גרף · לענ"ד הא מצינו כזה במ"ק דף ד ע"ב עד שיעמיק כו' כגון שהעמיק

ולא רצה לומר דתנא רישא דאפילו בחול אין מחזירין לב"ש כדמשמע עד שיגרוף וסיפא קתני דאפילו בשבת מחזירין לב"ה כדמשמע נוטלין דבלאו הכי בבא בתרא ... פליגי דהא להשהות תנן ליכא אלא חד בבא בכולהו ומסר"מ אומר דאי משום ב"ש תני סיפא לא ה"ל למיתני דברי בית שמאי [ת"י]

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה י' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנג סעיף ג:
ג ב שם סעיף א בהג"ה:
ד ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף א:
ה ד מיי' שם הלכה ד:

לעולם אימא לך להחזיר תנן וחסורי מיחסרא והכי קתני כירה שהסיקוה בקש ובגבבא מחזירין עליה תבשיל בגפת ובעצים לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן את האפר אבל לשהות משהין אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום ומה הן משהין בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל והך חזרה דאמרי לך לאו דברי הכל היא אלא מחלוקת בית שמאי ובית הלל שבית שמאי אומרים נוטלין ולא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין ת"ש דאמר ר' חלבו א"ר חמא בר גוריא אמר רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור אי אמרת בשלמא להחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה אלא אי אמרת לשהות תנן מה לי תוכה מה לי על גבה מי סברת ר' חלבו ארישא קאי אסיפא *קאי ובית הלל אומרים אף מחזירין ואמר ר' חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לא שנו אלא על גבה אבל תוכה אסור *תא שמע ב' כירות המתאימות אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה גרופה ואינה קטומה משהין על גבי גרופה וקטומה ואין משהין על שאינה גרופה ואינה קטומה ומה הן משהין בית שמאי אומרים ולא כלום ובית הלל אומרים חמין אבל לא תבשיל עקר דברי הכל לא יחזיר דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין אי אמרת בשלמא לשהות תנן מתני' מני רבי יהודה היא אלא אי אמרת להחזיר תנן מתניתין מני לא רבי יהודה ולא ר' מאיר אי רבי מאיר קשיא לב"ש בחדא ולבית הלל בתרתי אי רבי יהודה קשיא גרופה וקטומה לעולם אימא לך להחזיר תנן ותנא דידן סבר לה כרבי יהודה בחדא ופליג עליה בחדא סבר לה כרבי יהודה בחדא בחמין ותבשיל ונוטלין ומחזירין ופליג עליה בחדא דאילו תנא דידן סבר לשהות ואף על פי שאינו גרוף וקטום ורבי יהודה סבר בלשהות נמי גרוף וקטום איבעיא להו מהו לסמוך בה תוכה וגבה אסור אבל לסמוך שפיר דמי או דילמא לא שנא תא שמע שתי כירות המתאימות אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה גרופה וקטומה משהין על גבי גרופה וקטומה ואף על גב דקא סליק ליה הבלא מאידך דילמא שאני התם דכיון דמידליא שליט בה אוירא תא שמע דאמר רב ספרא אמר רב חייא קטמה ונתלבתה סומכין לה ומקיימין עליה ונוטלין ממנה ומחזירין לה שמע מינה לסמוך נמי קטמה אין לא קטמה לא ולטעמיך נוטלין ממנה דקתני קטמה אין לא קטמה לא נוטלין משום מחזירין הכא נמי תנא סומכין משום מקיימין הכי השתא התם נוטלין ומחזירין בחד מקום הוא תנא נוטלין משום מחזירין אלא הכא סומכין בחד מקום הוא ומקיימין בחד מקום הוא מאי הוי עלה ת"ש *כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין מקיימין אא"כ גרופה וקטומה גחלים שעממו או שנתן עליה נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה אמר ר' יצחק בר נחמני א"ר אושעיא קטמה והובערה משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צורכו

שמע

רש"י

לעולם אימא לך להחזיר תנן · ואילו לשהות אע"פ שאינו גרוף שרי: והך חזרה דאמרי לך · לא יחזיר עד שיגרוף דכי גרוף מיהא שרי: לאו דברי הכל היא · ולבית שמאי לא סבירא להו: לא שנו · שריותא דמתני' אלא על גבה דלא נפיש הבלא כולי האי אבל תוכה אסור: אי אמרת בשלמא להחזיר תנן · אבל לשהות משהין אפילו בשאין גרופה כדמחסרינן ליה חסורי ורבי חלבו אשריותא דלשהות על שאינה גרופה קאי: היינו דשני בין תוכה לעל גבה · דכי משהי לתוכה דשאינה גרופה מטמין ממש ברמץ: אלא אי אמרת לשהות תנן · דאפילו לשהות בעי גרופה כיון דגרופה ומבעוד יום הוא טעמו לתוכה מה לי תוכה מה לי על גבה: ארישא · עד שיגרוף: אסיפא קאי · דאיירי בחזרה אבל רישא לשהות הוא ובין תוכה ובין גבה שרי: שתי כירות המתאימות · מחוברות יחד וקיר של חרס מפסקת ביניהם: משהין על גבי גרופה וקטומה · דלא חיישינן משום דסליק לה הבלא מאידך: ומה הן משהין · על הגרופה: לא יחזיר · בשבת: אא"ב · רישא דמתניתין לשהות קאמר דבעי גרופה ובלשהות פליגי בחמין ובתבשיל ובגרוף וסיפא פליגי בחזרה מתני' ר' יהודה היא אלא אי אמרת להחזיר תנן דבעי גרופה אבל לשהות לא בעי גרופה ופלוגתא דחמין ותבשיל כשאינו גרוף כדקמחסרת ומתרצת לה: קשיא לב"ש בחדא · דקאמרי ב"ש במתני' משהין חמין אף בשאינו גרוף והכא קאמר רבי מאיר לב"ש דאפילו גרוף ולא כלום וכ"ש כשאינו גרוף והא כולה הדא פירכא היא דבית שמאי לא שני להו בין גרוף לשאינו גרוף: ולב"ה בתרתי · דבמתניתין שרי בית הלל להשהות חמין ותבשיל אף בשאינו גרוף והכא קתני דבגרוף חמין אין תבשיל לא ובשאינה גרוף אין משהין כלל ולענין חזרה בגרוף תנן במתניתין לב"ה מחזירין והכא קתני עקר דברי הכל לא יחזיר: ואי ר' יהודה · דאמר נמי כי מתניתין מ"מ גרופה וקטומה קשיא דמתניתין תרלת דפלוגתא קמייתא בשאינו גרוף ושרו ב"ש חמין ובית הלל חמין ותבשיל והכא קתני אין משהין על גבי שאינה גרופה ואינה קטומה כלל ופלוגתא דלשהות בגרופה וקטומה: בחמין ותבשיל ונוטלים ומחזירין · דמוקי פלוגתא דב"ש וב"ה בשהיית חמין ותבשיל דבית שמאי שרו חמין ותבשיל לא וב"ה חמין ותבשיל ולא כר' מאיר דאמר לב"ש לא כלום: מהו לסמוך · קדרה אצל דופן הכירה בלא גרופה שהכירה מטלטלת היא ומושיבים אותה על גבי קרקע: גבה · עובי שפתה או כסוי שעל חללה: דמדלי · הקדרה על גבי הכירה: ונתלבתה · חזרה והובערה: התם נוטלין ומחזירין בחד מקום · ולא שייך למתני מחזירין עד דתני נוטלין: נעורת · ארישט"ש: שהוחמו כל צרכן · דליכא למיחש לחיתויי:

מצטמק

תוספות

לעולם אימא לך להחזיר תנן וחסורי מיחסרא כו' · *משום דקיי"ל כתנאיה כמו שאפרש בע"ה דחיק לאוקמא מתני' כוותיה:

אא"ב להחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה · פי' בקונטרס משום דאי להחזיר תנן(א) א"כ לשהות משהין אפילו באינה גרופה להכי שני בין תוכה דהוי מטמין ממש ברמץ לעל גבה וקשה להר"ח דלתנאיה אפילו תוכה משהין אפי' באינה גרופה דהא תנן (לעיל דף יח:) ולא חררה על גבי גחלים אלא עד שיקרמו פניה הא קרמו פניה שרי אע"ג דחררה בתוכה היא ובלאו הכי אור"י דבחנם דחק רש"י לפרש כן דאיכא למימר שפיר היינו דשני לן בין תוכה לעל גבה מהא דשרי להחזיר בגרופה ובהשהאה דוקא לא ניחא ליה לחלק אבל בהחזרה ניחא ליה שפיר להלק כדמוכח במאי דמשני מי סברת ארישא קאי אסיפא קאי כו' קשה לר"י *היכי בעי למימר איבא דרב דמתניתין להחזיר תנן אם כן אתיא מתניתין כחנניה ורב דלא כחנניה דהא חנניה שרי במצטמק ויפה לו דהא דתנן (שם) אין צולין בשר ובצים אלא כדי שיצולו מבעוד יום אתיא כחנניה וכולה אמרינן לקמן דמצטמק ויפה לו הוא ורב אסר לקמן *דמצטמק ויפה לו וי"ל דבלאו הכי לא סבר לה רב כשום תנא דהא ר"מ ור' יהודה אסרי באינה גרופה אפילו במצטמק ורע לו ורב שרי במצטמק ורע לו אפילו באינה גרופה דבגרופה לא אשכחן שום אמורא דאסר אפילו יפה לו ועוד דרב קאי אמילתיה דרבי יוחנן דאיירי באינה גרופה וכן רבי יוחנן דשרי לקמן חמין ותבשיל שבישל כל צרכו באינה גרופה אבל לא בישל כל צרכו אסור לא אשכחן תנא דסבר הכי:

מהו לסמוך · באינה גרופה קבעי ואי מתניתין להשהות תנן קא בעי להשהות ולהחזיר ואי להחזיר תנן ושרי להשהות אפי' תוכה וגבה בעי להחזיר ולהשהות היכא שאינו מבושל כמאכל בן דרוסאי:

תא שמע כירה שהסיקוה כו' · ומסיק דשרי לסמוך ומכל מקום אין ללמוד מכאן לסמוך אצל האש דשאני הכא דדופני כירה מפסיקין בינו ולאש:

והפסק דרב מוקי מתני' בלהחזיר אבל להשהות אפילו אינה גרופה שרי מצטמק ורע לו ולרבי יוחנן אפי' מצטמק ויפה לו [ת"י]

רבינו חננאל

ושקלינן וטרינן ותריצנן כירה שהסיקוה בגפת או בעצים אסור להחזיר אבל לשהות משהין בה אע"פ שאינה גרופה ולא קטומה בין תבשיל בין חמין כחנניה ואע"ג דעמדה אמרינן תוב תא שמע ב' כירות המתאימות אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה גרופה ולא קטומה כו' לר' מאיר אליבא דבית הלל משהין ע"ג גרופה וקטומה חמין אבל לא תבשיל ולב"ש לא כלום לר' יהודה אליבא דב"ש משהין חמין אבל לא תבשיל · וב"ה חמין ותבשיל ב"ש אומרים נוטלין חמין אבל לא (ת ב ש י ל) מחזירין · וב"ה [אומרים] נוטלין אף מחזירין בשלמא אי אמרת מתני' לשהות [נמי בעינן] ע"ג גרופה וקטומה מתני' ר' יהודה היא · אלא אי אמרת להחזיר היא אבל לשהות בש"א משהין חמין ובה"א חמין ותבשיל אף על פי שאינה גרופה ולא קטומה · מני מתני' אי ר' מאיר קשיא לב"ש (בהו) [בחדא] במתני' דקתני בש"א חמין אבל לא תבשיל · ורבי מאיר קתני לבית שמאי ולא כלום · ולבית הלל בתרתי דר' מאיר קתני לב"ה משהין חמין אבל לא תבשיל ומתני' קתני לב"ה חמין ותבשיל · ותוב דרבי מאיר קתני דברי הכל לא יחזיר ומתני' קתני לב"ה אף מחזירין · אי לרבי יהודה קשיא גרופה וקטומה דהכי קתני משהין לב"ש חמין לב"ה חמין ותבשיל בגרופה וקטומה קתני ומתני' אע"פ שאינה גרופה וקטומה · ושנינן לעולם אימא לך להחזיר תנן · ותנא דידן סבר לה כרבי יהודה בחדא ופליג עליה בחדא

תשובה זו(?)א ועמדה [הסוגיא] דמתני' להחזיר תנן. עכשיו יש מי שאומר כיון דלא איפשיטא בהדיא להחזיר אשנויי לא סמכינן [ומוקמי] מתני' לשהות · ויש מי שאומר הלכה להחזיר תנן ומסייעא ליה הא דא"ר יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה המין שלא הוחמו כל צרכן ותבשיל שלא בישל כל צרכו עקר לא יחזיר וקסבר מתני' להחזיר תנן כו' · ועוד מדאמר רבא תרוייהו תננהי ואמרינן סברי תרוייהו תננהי ר' יוחנן מאי אתא לאשמעינן ואמר דיוקא דמתני' קמ"ל ש"מ דרבי יוחנן סבר דוקא דמתני' להחזיר הוא ושיהוי זה אינה הטמנה אלא כגון כסא של ברזל והקדירה יושבת עליה והיא תלויה (או) באבנים [או] כיוצא בה · אבל הטמנה ע"ג גחלים דברי הכל אסור · דקי"ל הטמנה בדבר המוסיף אסור ואפילו מבעוד יום: איבעיא להו מהו לסמוך לה · תוכה וגבה אסור · אבל לסמוך שרי או דילמא

לא

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אא"ב וכו' להחזיר תנן נ"ב אבל לשהות:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לעולם וכו' משום דקיי"ל כחנניה · כעין זה בתוספות מגילה דף יט ע"ב ד"ה ודילמא:

תוספתא [פ"ג]

שמע מינה מצטמק ויפה לו מותר שאני הכא דקטמה אי הכי מאי למימרא הובערה איצטריכא ליה מהו דתימא כיון דהובערה הדרא לה למילתא קמייתא קמשמע לן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן קטמה והובערה משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צורכו ואפי' גחלים של רותם ש"מ מצטמק ויפה לו מותר שאני הכא דקטמה אי הכי מאי למימרא הובערה אצטריכא ליה היינו הך גחלים של רותם אצטריכא ליה אמר רב ששת אמר ר' יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה חמין שלא הוחמו כל צורכן ותבשיל שלא בישל כל צורכו עקר לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן אפר קסבר מתניתין להחזיר תנן אבל לשהות משהין אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום אמר רבא תרווייהו תננהי לשהות תנינא *אין נותנין את הפת בתוך התנור עם חשיכה ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה הא קרמו פניה שרי להחזיר נמי תנינא בית הלל אומרים אף מחזירין ועד כאן לא קשרו בית הלל אלא בגרופה וקטומה אבל בשאינה גרופה וקטומה לא ורב ששת נמי דיוקא דמתני' קמ"ל אמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן *כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין(א) עליה תבשיל שבישל כל צורכו וחמין שהוחמו כל צורכן ואפי' מצטמק ויפה לו אמר ליה ההוא מדרבנן לרב שמואל בר יהודה הא רב ושמואל דאמרי תרווייהו מצטמק ויפה לו אסור אמר ליה אטו לית אנא ידע דאמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מצטמק ויפה לו אסור כי קאמינא לך לרבי יוחנן קאמינא אמר ליה רב עוקבא ממישן לרב אשי אתון דמקרביתו לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל אנן נעביד כרבי יוחנן אמר ליה אביי לרב יוסף מהו לשהות אמר ליה הא רב יהודה משהו ליה ואכיל א"ל בר מיניה דרב יהודה דכיון דמסוכן הוא אפילו בשבת נמי שרי למעבד ליה לי ולך מאי אמר ליה בסורא משהו דהא רב נחמן בר יצחק *מרי דעובדא הוה ומשהו ליה ואכיל אמר רב אשי קאימנא קמיה דרב הונא ושהין ליה כסא דהרסנא ואכל ולא ידענא אי משום דקסבר מצטמק ויפה לו מותר אי משום דכיון דאית ביה מיחא מצטמק ורע לו הוא אמר רב *נחמן [ב]מצטמק ויפה לו אסור מצטמק ורע לו מותר כללא דמלתא כל דאית ביה מיחא מצטמק ורע לו לבר מתבשיל דליפתא דאף על גב דאית ביה מיחא מצטמק ויפה לו הוא והני מילי דאית ביה בשרא אבל לית ביה בשרא מצטמק ורע לו הוא וכי אית ביה בשרא נמי לא אמרן אלא דלא קבעי לה לאורחין אבל קבעי לה לאורחין מצטמק ורע לו לפרא דייסא ותמרי מצטמק ורע להן בעו מיניה מרבי חייא בר אבא

שכח

מצטמק · מתמעט וכוין רטיי"ט לשון שדים צומקין (הושע ט) כמו שאתה אומר בלשון טוי נצטוה ובלשון צדק נצטדק וכן כל תיבה שראש יסודה צד"י כשהיא מתפעלת נותן ט' אחר צד"י: מותר · להשהותן בכירה דאי לא במצטמק ויפה לו קאמר מאי אתא לאשמעינן אלא ע"כ במצטמק ויפה לו קאמר ואפילו הכי לא גזרו משום חיתוי הואיל ונתבשל כל צרכו ותנא חמין לאשמעינן דבעינן שהוחמו כל צרכן מבעוד יום: שאני הכא דקטמה · וגלי דעתיה דלא ניחא ליה בצמוקי: גחלים של רותם · חמין יותר משאר גחלים ואינם ממהרין לכבות כדאמרינן בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עד:): משהין עליה · ואע"פ שלא קטמה ואמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן: מתניתין · דקתני עד שיגרוף: להחזיר תנן · דלא שרו בית הלל להחזיר עד שיגרוף ופירוקא דמתניתין כדאמרינן לעיל חסורי מיחסרא הלכך עקר לא יחזיר הואיל ואינה גרופה: תרווייהו תננהי · בין לשהות בשאינה גרופה תנינא בהדיא סתם משנה דמותר ועקר לא יחזיר נמי תנינא ולמה ליה לרבי יוחנן לאשמעינן: הא קרמו פניה שרי · והיינו לא בישל כל צרכו ותנור לאו גרוף וקטום הוא ואי נמי גרוף בתנור לא מהניא גריפה כדתנן במתניתין וכ"ש פת דאדעתא לבשולי יהביה בגוויה: ועד כאן לא שרו כו' · דמתניתין אלאחר שיגרוף קאי דקתני לא יתן עד שיגרוף ובין למאן דאמר לא ישהה ובין למ"ד לא יחזיר מ"מ חזרה דסיפא אגרוף וקטום מהדר: ורב ששת נמי דיוקא דמתני' קמ"ל · משום דלא מתני לה בהדיא הא קרמו שרי והכן דמשהינן קדירה על גבי כירה שאינה גרופה אדחנניה סמכינן הואיל ותנן סתם מתניתין כוותיה כדאמר הא קרמו שרי ואע"ג דלא בישל כל צרכו ואמר רב ששת משמיה דרבי יוחנן כוותיה דמתניתין דפרקין משום חזרה הוא דבעי גרופה אבל לשהות לא וכל הני אמוראי דאסרי סברי מתניתין לשהות תנן: מהו לשהות · בשאינה גרופה: מסוכן הוא · רגיל לאוחזו בולמוס וצריך לאכול מאכל מתוק וטוב: מרי דעובדא · מדקדק במעשיו: מיחא · קמח: כסא דהרסנא · דגים המבושלים בשמן בקמח: דאית ביה בשרא · מצטמק ויפה לו שומן הבשר משבר כח הלפת כדאמר בברכות (דף מד:): לאורחין · צריך חתיכות חשובות לשום לפניהם ואין דרך כבוד בתבשיל המצטמק שאין הבשר ניכר בו: לפדא · מאכל שעושה מתאנים: תמרי · מאכל תמרים:

שמע מינה מצטמק ויפה לו מותר · פירש בקונטרס דאי האי תבשיל במצטמק ורע לו מאי אתא לאשמעינן וקשה לר"י הא איצטריך לאפוקי מדרבי מאיר ורבי יהודה דאסרי בשאינה גרופה אפילו חמין דמצטמק ורע להם ועוד קשה כיון דהשתא ס"ד דמשום דהובערה הדרא למילתא קמייתא כי מסני שאני הכא דקטמה מאי פריך מאי למימרא הא איצטריך טובא לאפוקי ממאי דס"ד מעיקרא ונראה לר"י דהשתא ס"ד דלא הסיקא קטומה כלל משום דהובערה ואשמעינן דהדרא למילתא קמייתא דאי חשיבא קטומה אמאי נקט בישל כל צרכו אפי' לא בישל כל צרכו שרי דאפילו רבי מאיר דמחמיר מכולהו תנאי שרי בחמין שלא הוחמו כל צרכן כדפירשנו לעיל דסתם חמין ותבשיל הוי שלא הוחמו כל צרכן ופריך שמע מינה מצטמק ויפה לו מותר דהא סתם תבשיל אמר לקמן דמצטמק ויפה לו הוא ומשני שאני הכא דקטמה פירוש והשיבא לגמרי קטומה וה"ה אפילו לא בישל כל צרכו שרי והא דנקט בישל כל צרכו לאשמעינן דאי לאו קטומה אפילו בישל כל צרכו אסור משום דמצטמק ויפה לו הוא ופריך אי הכי מאי למימרא אף על גב דאשמעינן דאי לא קטמה אסור מ"מ מדנקט למילתיה בלשון היתר משמע דהתירא אתי לאורויי לן ואף על גב דאשמעינן דלא הדרא למילתא קמייתא נראה לו דהא לא איצטריך לאשמעינן דסברא הוא דלא הדרא למילתא קמייתא ואף על גב דמעיקרא הוה בעי למימר דהדרא למילתא קמייתא לאו משום דסברא הוא לומר כן אלא משום דנקט במלתיה בישל כל צרכו היה ר"ל כן כדפרישית ומשני דמכל מקום איצטריך דמהו דתימא כו' ועוד יש לומר שאני הכא דקטמה דלאו לגמרי מהניא קטימה אלא דוקא משום דבישל כל צרכו אבל לא בישל כל צרכו אסור משום דהובערה והשתא אתי שפיר הא דנקט הכא קטמה והובערה ולעיל נקט ונתלבתה דנתלבתה הוי פחות מהובערה והויא לגמרי כקטומה ופריך א"ה מאי למימרא דהא בלאו מילתיה מסברא ה"א דלא הדרא למלתא קמייתא כמו בנתלבתה ושרי ואפי' לא בישל כל צרכו ובלשון איסור ה"ל לאשמעינן ולא בלשון היתר ומשני הובערה איצטריך ליה ואי לאו מילתיה לא היה פשוט היתר אלא הוה ס"ד למימרא דהדרא למילתא קמייתא:

אמר רב ששת אמר ר' יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה תבשיל שלא בישל כל צרכו כו' · פסק ר"ח דהלכה כרב ששת אמר ר' יוחנן דרבא דאמר תרווייהו תנינהי סבירא ליה כוותיה וכן פסק רש"י דסתם מתניתין דפרק קמא (דף יט:) כחנניה ומותר להשהות אפי' באינה גרופה אבל להחזיר ודאי אסור אא"כ גרוף וקטום ואפי' *בישל כל צרכו כדפי' לעיל: **דיוקא** דמתני' קמ"ל · פי' רש"י דקמ"ל דקרמו פניה שפיר דמי ואין נראה דדיוק פשוט הוא דהא כיון דתנא עד שיקרמו פניה ממילא שמעינן דקרמו פניה שרי ונראה לפרש דדיוקא דמתניתין דכירה אתא לאשמעי' דלהחזיר תנן וחסורי מחסרא והכי קתני: **מהו** להשהות · באינה גרופה ולא בישל כל צרכו קבעי או במצטמק ויפה לו:

ז א ב (מיי' פ"ג מהל' שבת הל' ד') סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רנג סעיף א:

רבינו חננאל

לא שנא ופשטנא מהא דתניא כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין ואין מקיימין עליה אלא אם כן גרופה וקטומה עממו הגחלים או שנתן לתוכה נעורת של פשתן דקה הרי כקטומה. (דבי) [אמר רב] (שמעון) [שמואל] בר יהודה א"ר יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו ודוקא כירה שהיא שפיתת ב' קדרות אבל אם אין בה אלא שפיתת קדרה אחת אסור ואפי' מצטמק ויפה לו מותר ואע"ג דרב ושמואל פליגי הא קי"ל דרבי יוחנן לגבי רב ושמואל הלכתא כר' יוחנן ומה שאמר רב (עקיבא) [עוקבא]ממישן לרב אשי אתון דמקרביתון לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל לאו משום דהלכתא כוותייהו אלא לעולם הלכתא כר' יוחנן דשרי אבל אתון דנהיגתון איסורא כרב ושמואל הוו להו דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם והא דאמר רב יהודה מסוכן בשבת שרי למיעבד ליה פשוטה הוא: **הא** דאמר רב נחמן בר יצחק מצטמק ויפה לו אסור מצטמק ורע לו מותר · כללא דמילתא כל דאית ליה מיחא מצטמק ורע לו הוא בר מתבשילא דליפתא דאע"ג דאית ליה מיחא מצטמק ויפה לו הוא כו' · האי כללא (לגברי) [לגבי] רב ושמואל אמרה ולית הלכתא אלא כר' יוחנן דהא סייעיה ר' עקיבא ממישן לרב אשי · לפדא דייסא ותמרי מצטמק ורע לו מותר

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן כירה וכו' משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צורכו ואפי' מצטמק

לעיל יט:

[ביצה כט: חולין קי.]

[illegible]

תימה אמאי אסור להחזיר מ"ש מדאמר לקמן [דף מ:] נותן אדם קיתון של מים כנגד המדורה שתפיג צינתן ושמן איכא מאן דשרי אפילו יד סולדת בו ואם כן אמאי אסור תבשיל שבישל כל צרכו להחזיר הא לא שייך ביה בישול ולעיל [דף לד.] נמי דאסור להטמין משתחשכה אפילו באין מוסיף הבל גזרה שמא ירתיח הא לא שייך ביה בישול וי"ל דודאי בשמן לא שייך בישול אבל בתבשיל אפילו במבושל מבעוד יום שייך בישול ומה דצריכין קיתון של מים הייתו ליתן במקום שאפי' תהיה שם כל היום לא תהיה יד סולדת בו [ת"י]

שכח קדירה על גבי כירה ובשלה בשבת מהו אישתיק ולא א"ל ולא מידי למחר נפק דרש להו *המבשל [א]בשבת *בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולא שנא מאי ול"ש רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו להיתירא מבשל הוא דקא עביד מעשה במזיד לא יאכל אבל האי דלא קא עביד מעשה במזיד נמי יאכל רב נחמן בר יצחק אמר [ב]לאיסורא מבשל הוא דלא אתי לאיערומי בשוגג יאכל אבל האי דאתי לאיערומי בשוגג נמי לא יאכל מיתיבי *שכח קדירה על גבי כירה ובישלה בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל בד"א בחמין שלא הוחמו כל צורכן ותבשיל שלא בישל כל צורכו אבל חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צורכו בין בשוגג בין במזיד יאכל דברי ר"מ ר' יהודה אומר חמין שהוחמו כל צורכן מותרין מפני שמצטמק ורע לו ותבשיל שבישל כל צורכו אסור מפני שמצטמק ויפה לו וכל המצטמק ויפה לו כגון כרוב ופולים ובשר *טרוף אסור וכל המצטמק ורע לו מותר קתני מיהא תבשיל שלא בישל כל צורכו בשלמא לרב נחמן בר יצחק לא קשיא כאן קודם גזרה כאן לאחר גזרה אלא רבה ורב יוסף דאמרי להיתירא אי קודם גזרה קשיא מזיד אי לאחר גזרה קשיא נמי שוגג מאי גזירתא דאמר רב יהודה בר שמואל א"ר אבא אמר רב כהנא אמר רב בתחילה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל וה"ה לשוכח משרבו משהין במזיד ואומרים שכחים אנו חזרו וקנסו על השוכח קשיא דר' מאיר אדר' מאיר קשיא דר' יהודה אדר' יהודה דר' מאיר אדר"מ לא קשיא הא לכתחילה הא דיעבד דר' יהודה אדר' יהודה נמי לא קשיא כאן בגרופה וקטומה כאן בשאינה גרופה וקטומה איבעיא להו עבר ושהה מאי מי קנסוהו רבנן או לא ת"ש דאמר שמואל בר נתן א"ר חנינא כשהלך רבי יוסי לציפורי מצא חמין שנשתהו על גבי כירה ולא אסר להן ביצים מצומקות שנשתהו על גבי כירה ואסר להן מאי לאו לאותו שבת לא [ג]לשבת הבאה מכלל דביצים מצומקות מצטמקות ויפה להן נינהו אין דאמר רב חמא בר חנינא פעם אחת נתארחתי אני ורבי למקום אחד והביאו לפנינו ביצים מצומקות כעוזרדין ואכלנו מהן הרבה: ב"ד אומרים אף מחזירין: אמר רב ששת לדברי האומר מחזירין

רש"י

שכח קדרה· אליבא מאן דאסר: המבשל בשבת· משנה היא: ולא שנא. אבל האי דשכח קדרה לא· שנא בין שוגג למזיד והכי דרש להו סתמא ולא פירש אי השוגג מדמה לה ומותר לאוכלה אי המזיד מדמה לה ואסור: במזיד נמי· אם השהה על גבי כירה מבעוד יום יאכל: דלא אתי לאיערומי· ולעשות מזיד ולומר שוגג הייתי דלא נחשדו ישראל על השבתות: דאתי לאיערומי· דאיסור דרבנן הוא וקילא ליה ואתי לשהויי מזיד ויאמר שכחתי: מיתיבי שכח קדרה כו' בשוגג· כגון האי דשכח יאכל בשבת: במזיד· דלא שכח אלא הניח לא יאכל: ובשר טרוף· דגלי דעתיה דלא לאורחים קבעי לה: וכל המצטמק ויפה לו· כלומר וכן כל שאר המצטמק ויפה להם אסור לאוכלן אם השהן מזיד: קתני מיהת· בשלא בישל כל צרכו דיש חילוק בין שוגג למזיד במשהה קשיא בין לרבה ורב יוסף דשרו מזיד בין לרב נחמן דאסר שוגג: בשלמא לרב נחמן· מצי לתרוצי כי תניא ההיא דשוגג יאכל לפני גזירה דאמרינן לקמן דגזרו על השוכחין וכי איתמר דר' חייא בר אבא דתרילנא אליביה דשוגג אסור לאחר גזירה: אלא דרבה ורב יוסף· דאמרי אליבא דר' חייא בר אבא להתירא אף במזיד: אי קודם גזירה· אתמר דר' חייא: קשיא מיהא מזיד· דהכא תניא במזיד לא יאכל: ואי לאחר גזירה קשיא נמי שוגג· דאפי' שוגג ה"ל למיסר דאילו מתני' קודם גזירה נשנית: המבשל בשבת· בידים דאיכא חיובא דאורייתא: וה"ה לשוכח· דהמשהה נמי מבעוד יום אם שכח בשוגג יאכל ואם במזיד השהה לא יאכל כאילו בשלה בידים בשבת: קשיא דר' מאיר אדר' מאיר· דתנן לעיל בריש פירקין לר' מאיר אליבא דב"ה חמין אבל לא תבשיל והכא שרי חמין ותבשיל שבישל כל צרכו: וקשיא דר' יהודה אדר' יהודה· דהתם א"ר יהודה חמין ותבשיל והכא אסר תבשיל שבישל כל צרכו: הא לכתחלה· משנה קמייתא לשהות לכתחלה קמיירי והך בהשהה כבר קאמר דמותר לאוכלה: כאן בגרופה וקטומה· ההיא דלעיל איירי בגרופה וקטומה כדקתני בה משהין על גבי גרופה וקטומה ואין משהין על שאינה גרופה ומה הן משהין על הגרופה שהתירו לשהות ר"מ אומר כו' הלכך אפי' לכתחלה שרי ר' יהודה והכא בשאינה גרופה הלכך דיעבד אסר: עבר ושהה במזיד מאי· מותר לאוכלה או לא: חמין לא אסר· דמצטמק ורע לו: ביצים אסר· דמצטמק ויפה לו: מאי לאו לאותו שבת· אסרן עליהן באכילה: לא לשבת הבאה· אסר להן עכשיו שלא לעשות כן לשבת הבאה אבל באכילה שרו: מכלל דביצים מצומקות כו'· בעיא היא: והביאו לפניו· בחול: כעוזרדין· שנצטמקו עד שנעשו דקות כעוזרדין קורמ"ש בלע"ז ומדאמר ואכלנו הרבה מכלל דיפה להן:

תוספות

שכח קדרה על גבי כירה ובישלה בשבת מהו· אע"ג דקיי"ל כחנניה הכא בעי בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי דמודה ביה חנניה אי נמי בעי אפי' בקידרא חייתא והא דשרינן בפ"ק (דף יח: ושם) קידרא חייתא היינו דוקא בתנור שהומו רב דבלא קיהוי יתבשל עד למחר אבל כירה דשליט בה אוירא אסור דאיכא למיחש שמא יחתה:

אבל האי דלא קעביד מעשה במזיד נמי יאכל· תימה דהא אמר בפ"ק (שם) לא תמלא אשה קדרה עססיות כו' ואם נתנה למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו וי"ל דבלאו הכי פריך שפיר מברייתא דמייתי:

בשלמא לרב נחמן בר יצחק כאן קודם גזירה כו'· תימה לר"י *לימא תרוייהו קודם גזירה והא דשרי בברייתא שוגג היינו בבשיל כמאכל בן דרוסאי ורב נחמן איירי בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי כדפי' ותירץ ר"ת דבישלה בשבת משמע שלא היתה קודם לכן כלל מבושלת ולא בעי למימר נמי דרב נחמן סבר כר' יהודה דאסר תבשיל אפי' בישל כל צרכו וכ"ש לא בישל משום דדילמא ר' יהודה לא איירי אלא במזיד אבל בשוגג מודה לר"מ דשרי אפי' לא בישל כל צרכו:

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר· כאן משמע דהתם חמין ותבשיל הוי נמי מבושל כל צרכו דאי לאו הכי לא הוה פריך מידי ורשב"א לומר דאפי' אי התם חמין ותבשיל הוי בלא בשיל כל צרכו פריך שפיר דהא בשאינה גרופה משמע בברייתא דלעיל דאין משהין כלל אפי' בישל כל צרכו דאי הוה שרי בישל כל צרכו ה"ל לפרש מה הן משהין בשאינה גרופה כדמפרש אגרופה והכא שרי ר"מ בישל כל צרכו אפי' בשאינה גרופה מ"מ נראה דהתם חמין ותבשיל הוי נמי בבשיל כל צרכו מדפשיטא ליה לתלמודא דמאן דאסר להחזיר אסר אפי' בישל כל צרכו כדמוכח גבי ואף ר' אושעיא סבר כו':

הא לכתחלה הא דיעבד· לא סגי בהאי שינויא דהא לעיל שרי ר' מאיר התם חמין דהויא אפי' לא הוחמו כל צורכן אפי' לכתחלה והכא אסר חמין שלא הוחמו כל צורכן אפי' דיעבד אלא צריך לשנויי כדמשני אקשיא דר' יהודה אדר' יהודה הא בגרופה וקטומה הא בשאינה גרופה ואדרבי יהודה נמי צריך לשנויא (דהכא) דהא לכתחלה הא דיעבד דהא בשאינה גרופה אסר לעיל אפי' חמין שנתבשל כל צרכו והכא שרי אלא דאיכא לשנויי הא לכתחלה הא דיעבד:

עבר ושהה מאי· בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי ליכא לאוקמי דהא כבר פשט לעיל לאיסורא כרב נחמן בר יצחק ונראה לר"י דמבעיא ליה בבשיל ובשוגג ואליבא דר' יהודה אע"ג דאין הלכה כר' יהודה אי אסר מצטמק ויפה לו דוקא במזיד או דילמא אפי' בשוגג ומייתי ראיה ממעשה דר' יוסי דאסר ומשמע ליה דאפי' בשוגג היה מדקאמר נשתהו ולא קאמר שיהו ומיהו לשון עבר ושהה משמע במזיד כמו עברה ולשה דפסחים (דף מב:) ואומר רשב"א דקודם גזירה בעו דאחר גזירה פשיטא דאסור בשוגג כמו מזיד:

לא לשבת הבאה· כולה סוגיא בשאינה גרופה דבגרופה ליכא שום אמורא דאסר כדפרישית לעיל והיינו כרב דאסר לעיל מצטמק ויפה לו: אפי'

וממה לתלמודא לא נראה לחלק כיון דר"מ אוסר אפילו תבשיל

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ד ופ"ו הל' כג סמג לאוין סה טור וש"ע א"ח סימן שיח סעיף א

ח ב ג מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רנג סעיף א:

[פי' תוספות ב"ק סו: ד"ה אמר רבא]

רבינו חננאל

הא דבעו מר' חייא בר אבא שכח קדירה ע"ג כירה ובישלה בשבת ודרש להו המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולא שנא כלומר במבשל יש להפריש בין שוגג למזיד אבל בשוכח השוגג והמזיד שוין: רבה ורב יוסף אמרי שוכח בין שוגג ובין מזיד מותר לא קנסו רבנן אפילו במזיד רב נחמן בר יצחק אמר שניהן אסורין וקי"ל כוותיה ואותבינא עליה שכח קדירה על גבי כירה ובישלה בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל כו'. ועלתה לרבה ורב יוסף בקושיא ואקשינן הכא א"ר מאיר חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו בין בשוגג בין במזיד מותר ובתחלת הפרק אמר ומה הן משהין בש"א ולא כלום ובה"א חמין אבל לא תבשיל [ושנינן התם] לכתחילה דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא הא דקתני רבי יהודה הכא תבשיל שבישל כל צרכו אסור כירה שאינה גרופה ולא קטומה ולפיכך אסור והאי דקתני התם משהין ע"ג כירה לב"ה חמין ותבשיל בגרופה וקטומה וכיון שנתקשה רבה ורב יוסף נתקיימו דברי רב נחמן בר יצחק וקי"ל כוותיה כל השוכח קדירה ובישלה קודם גזירה הוה שרי ובתר גזירה קנסו רבנן אפילו שוגג ומאי גזירה דבתחלה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל וה"ה לשוכח ומשרבו משהי קדירה במזיד ואומרים שוכחים אנו גזרו אף על השוכח וכיון דסלקי דמצטמק ויפה לו אסור איבעיא לן עבר ושהה מאי ואתינן למפשטא מהא דהניא דאסר רבי יוסי בצפורי ביצים מצומקים שנשתהו על גבי כירה (ש"א) [ש"מ] עבר ושהה קנסו רבנן ודחינן לא אסר להו לעש"ב:

מסורת הש"ס

א תוספתא פ"ג ב"ק עא. חולין ע: גיטין נג: ביצה יז: [תרומות פ"ב מ"ג] כתובות לד.

ב תוספתא פ"ג

ג [פי' שמחתכין אותו חתיכות קטנות ומרסקין אותו עד שנעשה כמקפה או בעיסה בכל אבן שמצטמק יוצא ממנו ומתערב עם תבשיל ערוך אבן טרף ג]

רב נסים גאון

פרק כירה אמר רבי חנינא כשהלך רבי יוסי לציפורי הדבר שגרם לו לילך לציפורי הוא שמפורש בבמה מדליקין (דף לג:) ייסי ששתק יגלה לציפורי:

עין משפט
נר מצוה

ט א ב ג ד ה ו ז מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ז: י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רנג סעיף ב:

י ח מיי' פט"ו מהל' כלים הלכה יג:

יא ט י מיי' פ"ט מהל' שבת הל' ב ג טוש"ע א"ח סי' שיח סעיף ג:

יב כ מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סימן שכו סעיף ג וסימן רנז סעיף ה ו וסעיף א:

[יב] ב [מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ב]:

מחזירין אפילו בשבת ואף ר' אושעיא סבר אף מחזירין אפי' בשבת דא"ר אושעיא פעם אחת היינו עומדים לעילא מר' חייא רבה והעלנו לו קומקמוס של חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו ולא אמר לנו דבר א"ר זריקא א"ר אבא א"ר תדאי לא שנו אלא שעודן בידו אבל הניחן ע"ג קרקע אסור א"ר אמי ר' תדאי *דעבד לגרמיה הוא דעבד אלא הכי א"ר חייא א"ר יוחנן אפילו הניחה על גבי קרקע מותר פליגי בה רב דימי ורב שמואל בר יהודה ותרוייהו משמיה דרבי אלעזר אמרי חד אמר עודן בידו מותר ע"ג קרקע אסור וחד אמר הניחן על גבי קרקע נמי מותר אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמרת עודן בידו מותר לא אמרן אלא שדעתו להחזיר אבל אין דעתו להחזיר אסור מכלל דעל גבי קרקע אע"פ שדעתו להחזיר אסור איכא דאמרי אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמרת על גבי קרקע אסור לא אמרן אלא שאין דעתו להחזיר אבל דעתו להחזיר מותר מכלל שבעודן בידו אע"פ שאין דעתו להחזיר מותר בעי ר' ירמיה תלאן במקל מהו הניחן על גבי מטה מהו בעי רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו תיקו: **מתני'** תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא ה"ז ככיריים בגפת ובעצים הרי הוא כתנור: **גמ'** תנור שהסיקוהו סבר רב יוסף למימר תוכו תוכו ממש על גביו על גביו ממש אבל לסמוך שפיר דמי איתיביה אביי כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא הרי הוא ככיריים בגפת ובעצים הרי הוא כתנור ואסור הא ככירה שרי במאי עסקינן אילימא על גביו ובמאי אילימא כשאינו גרוף וקטום אלא כירה כי אינה גרופה וקטומה על גביו מי שרי אלא לאו לסמוך וקתני הרי הוא כתנור ואסיר אמר רב אדא בר אהבה הכא בכופח גרוף וקטום ותנור גרופה וקטומה עסקינן הרי הוא כתנור דאע"ג דגרוף וקטום על גביו אסור דאי ככירה כי גרופה וקטומה שפיר דמי: תניא כוותיה דאביי תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא אין סומכין לו ואין צריך לומר על גביו ואין צריך לומר לתוכו ואין צריך לומר בגפת ובעצים כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא סומכין לו [א] ואין נותנין על גביו בגפת ובעצים אין סומכין לו אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי האי כופח היכי דמי אי ככירה דמי אפילו בגפת ובעצים נמי אי כתנור דמי אפילו בקש ובגבבא נמי לא אמר ליה נפיש הבליה מדכירה וזוטר הבליה מדתנור היכי דמי כופח היכי דמי כירה א"ר יוסי בר חנינא כופח מקום שפיתת קדרה אחת כירה מקום שפיתת שתי קדרות אמר אביי ואיתימא רבי ירמיה אף אנן נמי תנינא *כירה שנחלקה לאורכה טהורה לרחבה טמאה כופח בין לאורכו בין לרוחבו טהור: **מתני'** אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין אמרו להם חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתיה אם ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה: **גמ'** איבעיא להו גלגל מאי אמר רב יוסף [ב] גלגל חייב חטאת אמר מר בריה דרבינא אף אנן נמי תנינא כל

אפילו בשבת · פירש בקונטרס בשבת ביום המחרת ולפ"ז ה"ל למינקט אפי' ביום השבת ולמאי דפרישית דעיקר פלוגתייהו בחול אתי שפיר: **פינה** ממיחם למיחם מהו · וא"ת דבפרק במה טומנין (לקמן דף נא·) תניא וכוליה רשב"ג אומר לא אסרו אלא בתוך מיחם אבל פינה ממיחם למיחם מותר אלמא במיחם אחר שרי טפי והכי משמע איפכא ואור"ת דהכא גבי השהה ע"ג כירה כשהוא בתוך מיחם שהוא חם לא אתי לחתויי אבל במיחם אחר שהוא קר אתי לחתויי אבל גבי הטמנה שרי טפי כשהוא קר דבחיתוי מועט לא יועיל: ורשב"א מפרש בשם ר"י דהתם בהטמנה דהוי לצורך מחר ליכא למיחש לחיתויי דבלא חיתוי יתחמם הרבה אבל הכא דבעי לה בלילה איכא למיחש לחיתויי ומיהו קצת משמע התם דמיירי במטמין בלילה (ת"י):

תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן כו' · אי להחזיר תנן הכא נמי הא לא יתן לא יחזיר אבל להשהות משהה אפילו בתנור שאינו גרוף וקטום כדמשמע בפ"ק (דף יח:) *דשרינן קידרא חייתא ובשיל כמאכל בן דרוסאי אפילו באינו גרוף וקטום ומשמע התם דבתנור איירי דקאי אהא דקתני התם לעיל לא תמלא אשה קדרה *עססיות כו':

אילימא בשאינה גרופה · האי לישנא לאו דוקא דאביי סבר דלא מיתוקמא בגרופה דבגרופה לא מסתבר ליה שיהא חילוק בין גפת ועצים לקש וגבבא דאי הוה מצי אביי לאוקמה בגרופה כדמוקי לה רב אדא לא הוה מצי למפשט מידי ורב אדא דמוקי לה בגרופה סבר דיש לעולם יותר חום כשהסיקוה בגפת ובעצים אע"ג דגרופה מבקש ובגבבא:

תניא כוותיה דאביי כו' · יש דגרסי בסיפא כופח שהסיקוהו בגפת ובעצים *אין סומכין לה דאי גרס סומכין לה לא אתא כוותיה דאביי דאית ליה דבכופח נמי אין סומכין כדאמרינן לעיל וי"ל דאי גרסינן סומכין איכא לאוקמה בגרופה ונקט גפת ועצים לרבותא דאפילו הכי סומכין לה:

לא יטמיננה בחול · אע"ג דאמר בלא יחפור (ב"ב דף יט· ושם) דחול דקריר מקרר דחמים מחים והכא בינה היא קרה הכא מיירי בחול שהוחם בחמה דומיא דאבק דרכים:

מעשה והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין כו' · מבעוד יום הביאוהו כדפירש בקונטרס ואין שום איסור כלל בהבאה כדתניא בפרק קמא (דף יח·) פותקין מים לגינה ומתמלאת והולכת כל השבת כולה ואסרו ברחיצה גזירה שמא יערבס בשבת ולערבס בשבת אסור משום תולדות האור ואסיבא כחדא גזירה *ואם היינו מפרשים דבסילון היו בו נקבים וכשהיו רואים בשבת היו פותחים הנקבים ומתערבין הצוננין בחמין הוה אתי שפיר טפי דהשתא ליכא אלא חדא גזירה אטו חמי האור אך בגמרא מדמי לה להטמנה מבעוד יום ויליף מינה לאסור להטמין

מחזירין אפילו בשבת · ביום המחרת ולא תימא פלוגתייהו משחשכה והתם הוא דשרו משום דמוכחא מילתא דאדעתא דלהדורי לצורך מחר שקיל ליה אבל ביום לא מוכח דשקיל ליה אדעתא דלהדורי ובטלה לה הטמנה וה"ל כמטמין לכתחלה: קומקמוס · יורה קטנה: דיוטא · עלייה: למקומו · לכירה: אבל הניח על גבי קרקע אסור · להחזיר דבטלי לה הטמנה דאתמול והוי כמטמין לכתחלה: לגרמיה · יחיד הוא בדבר ואין הלכה כמותו: תלאן במקל מהו · כעודן בידו דמי או כהניחן ע"ג קרקע דמי: פינן ממיחם למיחם מהו · מי הוי כמטמין לכתחלה ואסור להחזירן לכירה או לא: מיחם · קומקמוס שמחמם בו חמין: **מתני'** תנור · מתוך שקצר למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה: כופח · בגמרא מפרש לה שעשוי הלל ככירה אבל ארכו כרחבו ואין בו אלא שיעור שפיתת קדירה אחת וכירה יש בה שפיתת שתי קדירות: **גמ'** על גביו · על ספתו: אבל לסמוך · אצל דופנו: הא ככירה שרי · כלומר מדקתני הרי הוא כתנור מכלל דאי הוה מדמי ליה לכירה הוה שרי ושמעינן מינה דכירה שהוסק בגפת ובעצים שרי: ובמאי קאי · קס"ד בשאינה גרופה ואי על גבה מי שרי: תניא כוותיה דאביי · דאסור לסמוך אתנור: אפי' בגפת ועצים · לשתרי בגרופה וקטומה: שנחלקה לאורכה · הרי בטלו שתי שפיתותיה שנחלקת רחבה לשתים הלכך טהרה מטומאתה שהרי ניתלה: נחלקה לרחבה · נמצאו שתי השפתות קיימות זו לבדה וזו לבדה: כופח בין לאורכה בין לרחבה טהורה · שהרי ארכה כרחבה וכולה מקום שפיתה אחת: **מתני'** אין נותנין ביצה בצד המיחם · קומקמוס של נחשת: בשביל שתתגלגל · שתצלה קצת עד שתהא מגלגלת: ולא יפקיענה בסודרין · לא ישברנה על סודר שהוחם בחמה כדי שתצלה מחומו של סודר: בחול ובאבק דרכים · שהוחמו מכח חמה ובגמרא מפרש אמאי לא פליג רבי יוסי בהא: והביאו סילון · מבעוד יום: של צונן · כדי לחממן דהמים נמשכין ובאין כל השבת: לתוך אמה · של חמי טבריא: אם בשבת · אותן שבאו בשבת: ה"ג כחמין שהוחמו:

[ברכות מח וש"נ]

כלים פ"ו מ"ג

הגה"ה הגר"א
[א] גמ' סומכין לו ואין נותנין · נ"ב צ"ל סומכין לו ונותנין כו':

גליון הש"ס
תוס' ד"ה תנור כו' דשרינן קידרא חייתא ובשיל כמאכל בן דרוסאי · ק"ל הא שם לא נזכר מן מאב"ד אלא שהם ובשיל שפיר דמי הלא דהוי כתבו שם דהיינו כמאב"ד דהא קיימא לן כחנניא וא"כ איך עשו כאן סוכתם מזה דלמא בהמת תנור המיר דכמאב"ד אסיר ודאמרי' ובשיל ש"ד היינו כפשוטו ובשיל לגמרי גם אמאי לא הוכיחו כפשוטו דהא קתני ולא הררה על גבי גחלים אלא פדי שיקרמו פניה הררה היינו בתנור כמ"ש תוס' לעיל דף לז ע"א ד"ה אא"כ וכו' לף על גב דהררה בתוכה היא · והיינו ע"כ משום דהררה אופין בתנור · עכ"פ ראייתם מפ"ק תמוה מאד

ואי מתני' להשהות תנן בתנור נמי אסור להשהות אע"ג דקידרא חייתא לעיל שרי השהות כחנניא ומתני' אי להשהות תנן אתיא דלא כחנניא [ת"י]

ולפי' צריך למגרס כתר הכי וא"צ"ל ע"ג וא"צ"ל בתוכה ואי גרסי' סומכין גרסי' ונותנין אפילו ע"ג ואפילו בתוכה [ת"י]

והא דחשיב לה כחמין שהוחמו בשבת משמע טפי כפי' ראשון [ת"י]

רבינו חננאל
כן אלא לשבת הבאה וכן סוגיא דשמעתא: פיס' בה"א אף מחזירין אוקימנא הא דקתני מחזירין בשבת הוא ואפי' כמה פעמים ודוקא בכירה גרופה וקטומה והני מילי שלא הניחם ע"ג קרקע כלל אלא מחזיקם בידו ודעתו עליהם להחזירם היא ששנינו אף מחזירין אבל אם הניחם ע"ג קרקע אע"פ שהיה בדעתו להחזירם לכירה אסור ואסיקנא לשמעתא בתרי לישני וקי"ל כל כי האי גוונא בדאורייתא עבדינן לחומרא · ושבת איסורא דאורייתא היא: תלאם במקל או הניחם ע"ג המטה או הניחם בכרעי המטה או פינם ממיחם למיחם הני כולהו איבעיא ולא אפשיטו ועלו בתיקו · וקי"ל כל תיקו דאיסורא לחומרא: **מתני'** תנור שהסיקו בקש ובגבבא כו' אוקמא אביי לא יסמוך · תניא כוותיה תנור שהסיקו בקש ובגבבא אין סומכין לו ואין צ"ל על גביו · ואין צ"ל שהסיקו בגפת או בעצים · כופח שהסיקוה בקש ובגבבא הרי הוא ככירה · בגפת ובעצים הרי הוא כתנור ואסור · ואע"פ שהוא גרוף וקטום · ואסיק' כופח מקום שפיתת קדירה אחת · כירה מקום שפיתת ב' קדירות · ודייקינן לה מהא דתנן כירה שנחלקה לארכה טהור לרחבה טמא פי' עדיין תורת כלי עליה דהא יכול לשפות קדירה אחת · כופח בין לארכה בין לרחבה טהורה · והאי כופח נפיש הבלית מדכירה וזוטר הבליה מדתנור וקי"ל מתני' בתנור של נחתומין · מפורש בלא יחפור (ב"ב כ:) אבל תנור [דידן] ככירה של נחתומין היא: פיס' אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל וכו'

לקמן קמה:

שם קמו:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה מי סברת מעשה טבריא אסיפא :

גליון הש"ס
גמרא דחלפי אפיתחא דגיהנם · עיין חולין דף ח ע"א תוס' ד"ה בחמי טבריא :

ואין נראה כ"כ קושיא דלא חיישינן שמא יחפור במעזיבה אלא בחול דוקא חיישינן ובשאין לו כל צורך וחסר לו מעט [ת"י]

וביו"ט נמי אסרי שמא יחתה דאף ביו"ט אסור לחתות לצורך למחר [ת"י]

יג א ב מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ג ופכ"ב הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שיח סעיף ג :

כל *שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח ישן וקוליים האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן ש"מ : ולא יפקיענה בסודרין : והא דתנן *נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו לימא רבי יוסי היא ולא רבנן אמר רב נחמן [א]בחמה דכ"ע לא פליגי דשרי בתולדות האור כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי בתולדות החמה מר סבר גזרינן [ב]תולדות החמה אטו תולדות האור ומר סבר לא גזרינן : ולא יטמיננה בחול : וליפלוג נמי ר' יוסי בהא רבה אמר גזרה שמא יטמין ברמץ רב יוסף אמר מפני שמזיז עפר ממקומו מאי בינייהו איכא בינייהו עפר תיחוח מיתיבי רשב"ג אומר מגלגלין ביצה על גבי גג רותח ואין מגלגלין ביצה על גבי סיד רותח בשלמא למאן דאמר גזרה שמא יטמין ברמץ ליכא למיגזר אלא למאן דאמר מפני שמזיז עפר ממקומו ליגזר סתם גג לית ביה עפר ת"ש מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין וכו' בשלמא למאן דאמר גזרה שמא יטמין ברמץ היינו דדמיא להטמנה אלא למאן דאמר מפני שמזיז עפר ממקומו מאי איכא למימר מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי ארישא קאי לא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר והכי קאמרי ליה רבנן לר' יוסי הא מעשה דאנשי טבריא דתולדות חמה הוא ואסרי להו רבנן אמר להו ההוא תולדות אור הוא °דחלפי אפיתחא דגיהנם אמר רב חסדא

ממעשה

גמ' כל שבא בחמין · כל מלוח שבא בחמין מע"ש מדיחין ושורין אותו בחמין בשבת ואין בו משום תיקון שהרי נתקן כבר : מדיחין · שאין זה גמר מלאכתו אבל לא שורין : חוץ מדג מלוח ישן או קוליים האיספנין · דג שקורין טוניג"א : שהדחתו זהו גמר מלאכתו · מדקרי ליה גמר מלאכתו ש"מ זהו בישולו וחייב : והא דתנן · בפרק חבית נותנין כו' המים לונן : בחמה · בשמש : דשרי · דאין דרך בישולו בכך וחמה באור לא מיחלפא דליגזור הא אטו הא : בתולדות האור · כגון אם הוחם הסודר הזה באור מתחילה : דאסיר · דהוי בישול : תולדות חמה · שהוחם הסודר בחמה : אטו תולדות האור · דמאן דחזי סבר דתולדות האור נינהו : שמא יטמין ברמץ · דמאן דחזי סבר מכדי האי לבשולי והאי לבשולי ותרווייהו דרך הטמנה מה לי רמץ מה לי חול ומשום הכי מודה ר' יוסי : שמא יזיז עפר · שמא לא יהא שם חול עקור לכל הצורך ואתי לאזוזי עפר הדבוק והוי חופר גומא : עפר תיחוח · כלומר תיחוח בעומק דליכא למיחש לאזיז : גג רותח · שרתחו חמה : ואין מגלגלין בסיד רותח · דהוא תולדות האור : ליכא למיגזר · בגג רותח דהא לא מטמין ליה : אלא · לשמא יזיז עפר ויכסנו בו ליגזר : לתוך אמה של חמין · וחמי טבריא לאו תולדות האור נינהו ואפ"ה אסרו להו ומודה בהא ר' יוסי : דדמיא להטמנה · שמטמין מים במים : מי סברת מעשה (א) אסיפא קאי · לסייעתא דחול ואבק ולאורויי דתולדות חמה כי האי גוונא אסירי לדברי הכל : ארישא קאי · אפלוגתא ורבנן הוא דאמרי לה אבל לר' יוסי כה"ג לא מיתסר אלא משום דהני תולדות האור נינהו : והא מעשה · דחמי טבריא דתולדות חמה נינהו ודמי לאפקעתא דסודרין דליכא למגזר לשמא יזיז ואסרי להו :

בטלה

להטמין מבעוד יום בדבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ *ושמא יחתה ולר"י נראה דמה שהיו מתערבין צונן בחמין לא הוה דמי להטמנה וליכא למילף מינה דליכא למימר דאסרי להו מפני שמבשל המים צוננין ונראה לו דסילון לא היה מתערב בחמין כי היה מוקף מחיצות מכל צד והיו מתחממין המים צוננים שבסילון מחמת חמי טבריא ולא היו רוחצות בחמי טבריא עצמן לפי שריחן רע והשתא דמיא להטמנה שמים צוננין היו נטמנין בתוך החמין להתחמם :

כל שבא בחמין מלפני השבת · פירוש שנתבשל נגמרי כדמפרש לקמן בפרק חבית (דף קמה:) כגון תרנגולת דרבי אבא שורין אותו בחמין אפילו בכלי ראשון וכל שלא בא כו' מדיחין אותו לפירוש רשב"א דמפרש דעירוי ככלי שני אתי שפיר הכא דאין שורין אותו בכלי ראשון אבל מדיחין אותו מכלי ראשון דרך עירוי אבל לפר"ת דמפרש דעירוי הוי ככלי ראשון ע"כ מדיחין אותו מכלי שני קאמר וא"כ מאי איריא מדיחין אפילו שורין נמי ואומר ר"י דאפילו בכלי שני אין שורין דהואיל דהמים חמין מיחזי כמבשל ואע"ג דתנן לקמן (דף מב:) אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי היינו דוקא תבלין שהן עשויין למתק את הקדירה ולא מיחזי כמבשל א"נ ה"ה שורין אותו כיון דאיירי בכלי שני והא דנקט מדיחין לאשמעינן דאפילו הדחה הויא גמר מלאכה במליח הישן וקוליים האיספנין : שמא יטמין ברמץ · אבל הפקעת סודרין לא גזרו אטו שמא יטמין ברמן דסודרין לא דמו לרמץ ואטו סודרין שנתחממו באור לא בעי ר' יוסי למיגזר דאין דרך לחממן כל כך שלא יהיו נשרפין : מפני שמזיז עפר ממקומו · פי' בקונטרס מתוך שלא יהיה לו חול עקור כל הצורך לכסות אתי לאזוזי עפר הדבוק והוי חופר גומא וקשה לריב"א דהא ליכא איסורא דאורייתא בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה לרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וצריך לומר לפי פירוש הקונטרס גזירה שמא יחפור הגומא לטמון הביצה בתוכה ור"ת *הקשה לפירוש הקונטרס דמאי דמשני בסמוך סתם גג לית ביה עפר אדרבה הא סתם גג יש בו מעזיבה וכיון דגזרינן שמא יחפור לגזור שמא יחפור במעזיבה ויכסה ועוד שמצא בספרים שנים מפני שמזיז עפר ממקומו ולפירוש הקונטרס צריך לגרוס שמא יזיז ומפרש ר"ת שמזיז עפר שהוא מוקצה ממקומו כשתוחב הביצה בתוך העפר וסבר רב יוסף דטלטול מן הצד שמיה טלטול ואיכא בינייהו עפר תיחוח היינו שהוא תיחוח כל כך כשמניח הביצה מידו ליפול נטמנת מעצמה בתוך העפר ואינו מזיז עפר ממקומו בידים והשתא אתי שפיר דסתם גג לית ביה עפר כל כך שיוכל להטמין בתוכו דלחפירת מעזיבה לא חיישינן ולפירוש זה הוה מצי למימר איכא בינייהו עפר מוכן ובלאו הכי איכא בינייהו טובא כגון גג דאית ביה עפר שמא יטמין ליכא למימר ושמא יזיז איכא וכגון מעשה דאנשי טבריא דשייך יטמין ולא שייך יזיז אבל קשה לרשב"א דקאמר בסמוך אלא למ"ד שמא יזיז עפר לגזור ולהאי פירוש לא שייך למימר לגזור אלא הוה ליה למימר ליתסר ויש ליישב דמשום דכל איסורי דרבנן הם גזירה אטו דאורייתא נקט האי לישנא ועוד פירש רבינו תם בספר הישר שמזיז עפר ממקומו והוי חופר שהוא תולדה דחורש אפילו בעפר תיחוח כגון חול ואבק דרכים כדמוכח בביצה (דף ח: ושם) דקאמר והא קעביד כתישה בעפר תיחוח והא קעביד גומא אלמא בעפר תיחוח שייך נמי גומא והא דקאמר הכא איכא בינייהו עפר תיחוח היינו כל כך תיחוח כשמניח ביצה עליו נשקעת מאליה דבההוא ודאי לא שייך חורש וקשה לפי' דהאמאי פליג רבה אדרב יוסף ולא חייש למה שמזיז עפר מדקאמר אלא למאן דאמר שמזיז כו' משמע דלרבה ניחא ויש לומר דרבה סבר דלא שייך גומא אלא כשנוטל בידו מן העפר ונשאר מקום מן הגומא אבל בנעילת ביצה לא שייכא גומא לפי שאינה ניכרת :

איכא בינייהו עפר תיחוח · פירש בקונטרס דבעפר תיחוח לא שייכא גומא והא דמשמע בביצה (שם) דבעפר תיחוח נמי שייך גומא צריך לומר לפי' דהתם איירי שיש מעט עפר תיחוח וסביבו קרקע קשה דכשמסיר עפר תיחוח תשאר הגומא קיימת אבל הכא כשיש עפר תיחוח הרבה כשיעשה גומא אינה מתקיימת כי דופני הגומא יפלו ולא יוכלו להתקיים לפי שאין הקרקע קשה : ואין מגלגלין ביצה על גבי סיד רותח · קשה אדמפליג בין תולדות חמה לתולדות האור לפלוג בתולדות חמה גופייהו בין גג רותח לחול ואבק דרכים וגג דאית ביה עפר ולמ"ד דשמא יטמין ברמץ אתי שפיר דמפליג בין גג רותח לסיד רותח שלא כדרך הטמנה אבל בתולדות חמה גופייהו לא מצי למיפלג אלא בין דרך הטמנה לשלא כדרך הטמנה דבחול נמי אם אינו מטמינו בו אלא מגלגלו על גביו שרי : אלא למ"ד שמא יזיז וכו' · וא"ת לרב יוסף אטו מי לית ליה גזירה שמא יטמין ברמץ והא מהאי טעמא אסרינן להטמין בדבר המוסיף הבל ויש לומר דמבעוד יום איכא למיגזר שמא יטמין ברמץ ושמא יחתה אבל הכא לא שייך למיגזר דאטו הי שרינן לבשל בחמי חמה ניחוש דילמא אתי לבשל בחמי אור בשבת וא"ת הא אסרינן משחשיכה להטמין אף בשאין מוסיף הבל גזירה שמא ירתיח ויש לומר דהני מילי בדבר המבושל איכא למיחש שמא ירתיח אבל בישול גמור כי הכא לא טעו אינשי אטו תולדות חמה :

ממעשה

רבינו חננאל
גלגל מאי · אמר רב יוסף גלגל חייב חטאת כענין מליח ישן וקולים האיספנין שהדחתן היא גמר מלאכתן : ולא יפקיענה בסודרין · ור' יוסי מתיר · ואוקמה רב נחמן [בחמה כ"ע לא פליגי דשרי] בתולדות האור כולי עלמא לא פליגי [דאסור] כי פליגי בתולדות חמה ת"ק סבר גזרינן תולדות חמה אטו תולדות אור · ור' יוסי סבר לא גזרינן ואמרו ליה רבנן לרבי יוסי והא מעשה שעשו אנשי טבריא תולדות חמה הוא ואסרי להו רבנן לאנשי טבריא [אע"ג דדחי ר' יוסי ואמר תולדות אור הן

עין משפט נר מצוה

יד א ב מיי' פ"א מהל' יו"ט הלכה טז סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סימן תקיא סעיף ב:

[א] דלא מייתי בספר ישנה מהכא דאסור דשאני הטמנה דיש להחמיר [ת"י]

טו ג ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף א:

ב"ס כא:

[וכ"ב תוספות עירובין עז: ד"ה אימא וכתובות נא: ד"ה מני ודף פט. ד"ה ב"מ וב"ב כו: ד"ה הא ועי' תוס' לקמן מו: ד"ה כבתה ותוס' ברכות מב: ד"ה הסבו ותוספות ב"מ יג: ד"ה הא מבני וע"ע רש"י ב"מ כג: ד"ה הא של ב"נ]

ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרי להו רבנן בטלה *הטמנה בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום אמר עולא הלכה כאנשי טבריא א"ל רב נחמן כבר תברינהו אנשי טבריא לסילונייהו: מעשה שעשו אנשי טבריא: מאי רחיצה אילימא רחיצת כל גופו אלא חמין שהוחמו בשבת הוא דאסורין הא חמין שהוחמו מע"ש מותרין והתניא *חמין שהוחמו מע"ש למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אלא פניו ידיו ורגליו אימא סיפא *בי"ט כחמין שהוחמו בי"ט ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה לימא תנן סתמא כבית שמאי דתנן *בית שמאי אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו אא"כ ראויין לשתיה ובה"ה [ג]מתירין א"ר איקא בר חנניא להשתטף בהן כל גופו עסקינן והאי תנא הוא דתניא *לא ישתטף אדם כל גופו בין בחמין ובין בצונן דברי ר"מ ר"ש מתיר ר' יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר אמר רב חסדא מחלוקת בכלי אבל בקרקע דברי הכל מותר והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו רבנן אלא אי איתמר °הכי איתמר [ד]מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה א"ל רב יוסף *בפירוש שמיע לך או מכללא שמיע לך מאי כללא דאמר רב תנחום א"ר יוחנן א"ר ינאי אמר *(רב) כל מקום שאתה מוצא שנים חלוקין ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע חוץ *מקולי מטלניות שאף על פי שרבי אליעזר מחמיר ורבי יהושע מיקל ור' עקיבא מכריע אין הלכה כדברי המכריע חדא דרבי עקיבא תלמיד הוא ועוד הא

הדר

רש"י

בטלה הטמנה · נאסרה הטמנה בדבר המוסיף הבל דהא מבע"י נתנו שם הסילון ומפני שהלוגנין מתחממין בכך ואע"ג דממילא אסור: לסילונייהו · לסילונין שלהן שחזרו בהן: ראויין לשתיה · דמחים להו לשתייה ולאו בעי רוחץ בהן פניו: להשתטף · שנותן על גופו ומשתטף: והאי תנא · ר' שמעון היא דמתיר להשתטף כל גופו בשבת בחמין שהוחמו מע"ש והיינו דקאמר כחמין שהוחמו בשבת אסור [(א)] הא שהוחמו מאתמול שרי ואי בי"ט כחמין שהוחמו בי"ט ואסור ברחילה דאפי' בית הלל לא שרי להחם בי"ט אלא לפניו ידיו ורגליו אבל לשיטוף כל גופו לא: לא ישתטף · בשבת: בין בחמין · ואפי' הוחמו בחול: בכלי · דהרואה אומר היום הוחמו ומוכחא מילתא דתולדות האור נינהו ואתי להחם בשבת כגון נותן צונן בחמין: אבל בקרקע · כגון אמבטאות של מרחצאות והן חמי האור: מותר · דבטלי להו מתורת חמין: והא מעשה דאנשי טבריא כו' · אלמא במילתייהו קיימי:

תוספות

ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם בטלה הטמנה מבע"י בדבר המוסיף הבל · וא"ת מה צריך למילף ממעשה דאנשי טבריא הא מתני' היא דאין טומנין בדבר המוסיף הבל בפרק במה טומנין (לקמן ד' מז: ושם) ומבע"י איירי דמשחשיכה אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל אסור כדאמרינן בפ"ב (לעיל דף לד:) ואור"י דמתניתין דלקמן איכא לאוקמא בבין השמשות אבל מבעוד יום ה"א דשרי וא"ת והא קתני טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן ואי בין השמשות איך טומנין בהן והא אסור לטלטלן וי"ל דהוה מוקמינן כר' דאמר (לעיל ד' לה:) כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות וא"ת אי כר' אתיא אי מבעוד יום שרי להטמין ביה"ש נמי שרי דכל דבר שהוא משום שבות כו' וי"ל דה"א בהטמנה החמירו וה"ר שמואל מוורדין מפרש ממעשה אנשי טבריא בטלה הטמנה דאסור אפי' לאכול כדקתני ואסורין בשתיה וה"ר יונה מפרש בטלה אפי' בקדירה חייתא והיינו דקאמר בטלה משמע לגמרי מכל דבר: **אלא** פניו ידיו ורגליו כו' · הכל היה יכול לדקדק מסיפא דקתני בי"ט כחמין שהוחמו בי"ט אילימא רחיצת כל גופו הא הוחמו מעי"ט שרי והא לקמן אסר רחיצה בי"ט דקאמר למחר נכנס ומזיע אבל רוחץ לא ודוקא שטיפה שרי בבית החיצון אלא דרך הש"ס *מה שיכול לדקדק מרישא מדקדק ומיהו קשה לרשב"א דמגופה דמתניתין הוי מצי למידק בלא הך ברייתא דמייתי מדקתני ואסורין בשתיה, כ"ש פניו ידיו ורגליו דאסירי: **אלא** אם כן ראויין לשתיה · נראה לר"י °דוקא שמחמם חוטם לצורך שתיה אבל לצורך רחיצה אע"ג דראויין לשתיה אסרי ב"ש °דהא לית להו מתוך (ביצה ד' יב· ושם) ובפ"ב דביצה (ד' כא: ושם) אסרי ב"ש מדורה להתחמם כנגדה ואע"ג דראויה היא לבשל ולאפות ועוד אומר ר"י דמהכא נמי יש לדקדק דאי שרו ב"ש לצורך רחיצה משום דראויין לשתיה א"כ לא אתיא מתני' אפי' כב"ש דקתני ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה ומדקתני ומותרין בשתיה מכלל דראויין לשתיה ואפ"ה קתני דאסורין ברחיצה אלא ודאי לא שרו ב"ש אלא כשעושה לצורך שתיה ונראה לר"י דיכול לחמם אפי' ביותר מכדי שתיה כדאמר בפרק הדר (עירובין ד' סה·) °נשיילה לאימיה אי צריכה נחיימו אגב אימיה ודוקא בכדי שיעור לרגליו אבל לצורך כל גופו לא והיינו טעמא שהבלנים השודים דפעמים שיחממו עיקרן לרחיצה:

ובה"ה מתירין · נשמע דוקא לרגליו אבל לצורך כל גופו לא וכן משמע בכולה שמעתין דמחמירין בחמין שהוחמו בשבת וגזרו על הזיעה ביו"ט כמו בשבת כדאמר בבילה בהמביא ולקמן (דף מ· ושם) א"כ משמע שאסור לעשות הבערה משום רחילה שאם לא כן לא היו גוזרים על הזיעה ותימה דמ"ש הבערה דרחילה מהבערה דזיעה דשרי מדאורייתא כדמוכח התם ואומר ר"י בשם ריב"א דרחילה אינה אלא לתענוג ואסורה כמו מוגמר דאסור בפ"ק דכתובות (ד' ז· ושם) משום דאין שוה לכל נפש וכן משמע בירושלמי דהיינו טעמא דרחילה אבל זיעה שוה היא לכל נפש דאינה תענוג אלא לבריאות והא דתניא לקמן (ד' מ·) מרחץ שפקקו נקביו מעי"ט למחר נכנס ומזיע ה"ה אפי' הוחם בו ביום אלא נקט מעי"ט דאפ"ה דוקא מזיע אבל רוחץ לא:

בין בחמין בין בצונן · נראה לר"י דהיינו אפי' חמין שהוחמו מע"ש דהא הוסר אפי' צונן ומסתמא בהנך חמין אסיר ר' יהודה ועוד דמסתמא לא מיירי בדעבדי איסורא והאי תנא הוא דקאמר היינו ר"ש ועוד אומר ר"י דיש להוכיח דבחמין שהוחמו מע"ש פליגי דאמר בפרק חבית (לקמן ד' קמז· ושם) מה חמי טבריא חמין אף מי מערה חמין הרוחץ דיעבד אין לכתחילה לא מכלל דלהשתטף אפי' לכתחילה מני ר"ש היא דתניא לא ישתטף כו' ואי בשהוחמו בשבת פליגי אבל מערב שבת שרי ר' יהודה אמאי נריך לאוקמה כר"ש לוקמה כר' יהודה ובהוחמו מע"ש דהא דומיא דחמי טבריא קתני: **והא** מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו · הקשה ה"ר אליעזר ממיי"ץ מאי פריך התם הוחמו בשבת כדקתני כחמין שהוחמו בשבת משמע דבהוחמו מע"ש שרי והכא *בהוחמו מע"ש פליגי כדפרישית ומפרש הר"ר יוסף דס"ל להש"ס מדמחמיר ר"מ כ"כ דהוסר אפי' צונן מחמיר נמי לאסור ע"ש אטו שבת ולהכי פריך והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו בהוחמו בשבת ורב חסדא קאמר אבל בקרקע ד"ה מותר אפי' בהוחמו בשבת דהא לר"מ אי הוה אוסר להו בהוחמו בשבת בהוחמו מע"ש נמי הוה אוסר וקשה דר"מ אוסר להשתטף בצונן אפי' בקרקע כדמסיק דבקרקע פליגי ובפרק שמונה שרצים (לקמן דף קח· ושם) משמע דשרי דקאמר התם רוחצין במי גרר ובמי חמתן ובמי עסיא ובמי טבריא אבל לא בים הגדול ורמינהו רוחצין במי טבריא ובים הגדול כו' ומוקים בתרייתא כר' מאיר וי"ל דבקרקע דהכא דאסר היינו דומיא דכלי דדמי לרוחץ בחמין והתם בנהר התירו שנראה כמיקר בנהר ואפי' בחמי טבריא לא דמי לאדם רוחץ בחמין:

אמר רבה בר בר חנה *) הלכה כר' יהודה · אע"ג דר' יוחנן אית ליה הלכה כסתם משנה הכא משום דר' יהודה מכריע הוא אין הלכה כסתם וקשה דבפרק קמא דפסחים (דף יג· ודף כא· ושם) פריך ונימא מר הלכה כר' מאיר דסתם לן תנא כוותיה אע"ג דסבר דרבן גמליאל מכריע הוא דפריך בתר הכי ונימא מר הלכה כרבן גמליאל דהוה ליה מכריע וי"ל דסתם דהכא גריע מההוא סתם דהכא סתם במתני' ומחלוקת בברייתא והלכה כמכריע ומיהו אי לאו הכרעה הוה הלכה כסתם מתני' אע"ג דמחלוקת בברייתא: (לעיל) **הא** חמין שהוחמו מבעוד יום מותרים והתניא חמין שהוחמו כו' · תימה לוקי הסיא ברייתא דאסרה בכלי משום דהרואה אומר היום הוחמו ומתניתין בקרקע כמשמעה כדמפליג בסמוך בין כלי לקרקע וי"ל דדוקא בשיטוף דקיל איכא לפלוגי אבל ברחילה דחמירא לא מסתברא לפלוגי בהכי:

*) [המגיה ר' יוחנן הלכה כו']

דילמא

רבינו חננאל

קי"ל כת"ק אמר רב חסדא מראשרו להו רבנן] שמע מיניה דבטלה הטמנה בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום · אסיקנא דכופח מקום שפיתת קדירה אחת הוא · ואם הוסק בגפת או בעצים הרי הוא כתנור ואסור לסמוך בו · וכ"ש בתוכו או על גבו · וכן לשהות בו אע"פ שהוא גרוף וקטום אסור · נמצא האסור שני פנים · צונן שלא הוחמו כל עיקר · ותבשיל שהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי · ומותר שני פנים· חמין שהוחמו ולא בשלו כל עיקר ושבשלו כמאכל בן דרוסאי · ואפילו [לא] בשלו כל צרכן מותר · ומאי דקשי ליה [זיקא] · מסקנא כלישנא בתראה דרב אשי דבין דגדיא ובין [דברחא] בין שריק ובין שלא שריק שרי · ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה דברי הכל אסור: מעשה שעשו אנשי טבריא הביאו סילון של צונן כו' אין הלכה כאנשי טבריא דהא תברינהו לסילונייהו

מסורת הש"ס

[לקמן מ·] ואם תאמר ולימא דמתני' קודם גזירה וי"ל דמסתמא אחר גזירה דגזירה קדמוני' היתה [ת"י]

לקמן קמז: ע"ש תוספתא פי"ד

[ברכות פי· וש"נ]

[צ"ל רבי]

[לעיל כט.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והאי תנא וכו' שהוחמו בשבת אסור ברחיצה כא שהוחמו:

ומהר"מ מפרש דחמין שהוחמו מע"ש היינו שנסתלקו מעל האור מבע"י ושהוחמו בשבת היינו נמי שהוחמו מבע"י כל צרכן אך מתחממים והולכין גם בשבת דומיא דאנשי טבריא ובהנהו פליגי ר"מ ור"י ור"ש וטננין קרי שהיו חמין כבר ונצטננו אבל כשנסתלקו מבע"י אפילו ר"מ מודה דשרי להשתטף ולא לרחוץ והאי תנא כוה ר"מ ור"י דאסרי חמין שמתחממין והולכין גם בשבת והשתא פריך שפיר והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוי ויתיישב נמי הסיא דפ' שמונה שרצים דשרי ר"מ לרחוץ בקרקע וכן בפרק חבית דמוקי כר"ש [ת"י]

אוקימנא הא דתנן אסור ברחיצה להשתטף בהן כל גופו ור' שמעון הוא דשרי בחמין שהוחמו מע"ש להשתטף דתניא אסור להשתטף בין בחמין בין בצונן דברי רבי מאיר ורבי שמעון מתיר רבי יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר · אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כר' יהודה: **הא** דקאמר שמואל חמין שהוחמו מע"ש אינו רוחץ בהן בשבת אלא פניו ידיו ורגליו תניא כוותיה וקי"ל כוותיה דשמואל בהא: א"ל לרבה בר בר חנה בפירוש שמיע לך מיניה דר' יוחנן דהלכתא כר' יהודה דבצונן מותר להשתטף אבל בחמין אסור · או מכללא · מאי כללא דא"ר יוחנן א"ר ינאי כל מקום ששנים חולקין ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע חוץ מקולי מטליות שפירשנום בפרק של מעלה · והוא זה ששנינו בכלים בפרק כ"ח פחות משלשה על שלשה שהתקינה לפקק בה את המרחץ כו' · אף על פי שרבי אליעזר מחמיר ורבי יהושע מיקל ורבי עקיבא מכריע שאין הלכה כרבי עקיבא · חדא דתלמיד הוא ואין תלמיד מכריע על רבו ·

רב נסים גאון

חדא דר' עקיבא לגבי רבי אליעזר ורבי יהושע תלמיד הוא · פירוש שלו תמצאנו בנדרים בפרק הנודר מן המבושל (דף נ) ר' עקיבא אקדשא ליה ברתיה דבר כלבא שבוע כו' אמרה ליה זיל הוי בבי רב א"ל הוה י"ב שנין קמיה רבי אליעזר ורבי יהושע ובהרבה מקומות תמצאנו כשהוא מדבר עם אחד מהן אומר ר' תרשני לומר לפניך דבר אחד ממה שלימדתני תגד ראלך (פירושו, המגלה זכ) בר"ה (כה) בשעה ששנינו רבן גמליאל לר' יהושע גוזר אני עליך שתבוא אצלי במקלך כו' דתניא הלך ר"ע לר' יהושע מיצר א"ל ר"ע ר' תרשני לומר לפניך דבר אחד שלימדתני ובסנהדרין (פ' ד' מיתות דף סו) ר"ע אומר משום ר' יהושע שנים מלקטין קישואין כו' ובתלמוד אמרו גמרה מר' אליעזר ולא סברה הדר גמרה מר' יהושע ואסברה ניהליה · ועוד הא הדר ביה רבי עקיבא לגבי ר' יהושע מפורש זה בפרק במה מדליקין (דף כט) :

גליון הש"ס גמ' הכי איתמר מחלוקת בקרקע · עי' מ"ק דף יט ע"ב תוס' ד"ה בלסור וצ"ע : **תוס'** ד"ה ממעשה וכו' בטלה אפילו בקדירה חייתא · עי' לקמן דף מז ע"ב תוס' ד"ה במה טומנין : **ד"ה** אלא א"כ וכו' נראה לר"י דוקא שמחמם · עי' לקמן דף עו ע"א תוס' ד"ה כוליא ורמון : **בא"ד** דהא לית להו מתוך · דבריהם צ"ע דלענין מתוך מה הפרש בין רחוייס או אינן רחויים · ורלאיתי בבכב"ה שהוסיף ומלך דלית ליה מתוך לית ליה כוליא ויסוד זה נסתר מפירכת הגמ' פסחים דף מו ע"ב וכמ"ש התוס' שם ד"ה אבעבדים לא ליחייב ואפ"ג ובתשובה וגם בדרשות שהארכתי בזה בעה"י : **בא"ד** כדאמרינן פרק הדר בשיילוה ק"ל נמאי טוענו נרפיס · דהמבר לגורד מילה עדיף · כא לגדיל איהא בריייתא ערוכה בבילה ממלא נחתום חבית מים לרים בדי ; אלא לקיחון אהד :

דילמא ה"מ במתני' אבל בברייתא לא ואע"ג דלא קאמר במשנתינו *הכא משמע דאין הלכה כמותו משום דסתם מתני' דלא כוותיה*: הלכה כדברי המכריע. הכרעה כגון קולי מטלניות שר"א ור"י הזכירו בפירוש בדבריהם מוכן ושאינו מוכן דהיינו תלאו במגוד והניחו אחורי הדלת שגילו בדבריהם שיש סברא לחלק ביניהם אלא שנראה להם דסוף סוף אין לחלק ביניהם לכך הוי ר' עקיבא שמחלק ביניהם מכריע וכן ר' יהודה הוי מכריע דר' שמעון ור"מ הזכירו בדבריהם חמין וצונן והכרעה שלישית דלא הויא הכרעה הוי כי ההיא דפ"ק דפסחים (דף כא.) חבית של יין של תרומה שנטמאה ב"ש אומרים תשפך *הכל וב"ה אומר תיעשה זילוף אמר ר' ישמעאל בר' יוסי אני אכריע בשדה תשפך *הכל ובבית תעשה זילוף אמרו לו אין הכרעה שלישית מכרעת משום דלא הזכירו ב"ש וב"ה בדבריהם בית ושדה ולא גילו שיש סברא לחלק בין בית לשדה חשב לה הכרעה שלישית ולא כפירוש הקונטרס דפירש התם דטעמייהו דב"ש לא משום תקלה אלא מטעם אחר כמו משום ריחא אלא משום דלא הזכירו בדבריהם בית ושדה כדפי' וה"ה דהוה מצי למימר ליה דאין הכרעת תלמיד הכרעה כדאמר הכא אלא רבותא אמרו דאפי' לא היה תלמיד אינה הכרעה והא דתנן בברכות (דף מג:) ב"ש אומרים מברך על השמן ואח"כ מברך על ההדס וב"ה אומרים מברך על ההדס ואח"כ על השמן א"ר גמליאל אני אכריע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדס לריחו זכינו לסיכתו לא זכינו וא"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע פר"ת התם דהויא כהכרעה שבכל הש"ס ולא נהירא דלא הויא הכרעה אלא כדפי' והתם אינו אלא מפרש טעמא דבית שמאי ור"ח פי' אין הכרע' שלישית מכרעת היינו הכרע' דור שלישי כמו ר' ישמעאל בר' יוסי שהיה דור שלישי לב"ש וב"ה ולאו דוקא דור שלישי אלא ה"ה שני ובכל מקום נקט הכרעה שלישית משום ברייתא דפסחים*:

למוצאי שבת רוחץ מיד. דוקא לרחוץ אבל להזיע נכנס אפי' בשבת ומזיע כמו בי"ט כדאמר בסמוך דאפי' בשבת הוי זיעה שריא עד הגזירה ולאחר גזירה אפילו בי"ט אסרו דאיום טוב קתני משרבו עוברי עבירה התחילו לאסור והוה מצי לערובינהו וליתנינהו מרחץ שפקקו נקביו מערב שבת או מערב יום טוב למחר נכנס ומזיע ולמוצאי שבת ויום טוב רוחץ מיד אלא אי עריב ותני להו הוה אמינא דדוקא בשבת אסרו זיעה ולא ביום טוב דעובדא דנייתי בשבת הוה להכי מפליג להו השתא משרבו עוברי עבירה קאי איום טוב אבל לא אשבת דזיעה לא הוזכרה גבי שבת: אלא שחמין שלו מחופין בנסרים. פי' בקונטרס שלא היו צריכין לחוש שהוחמו בשבת מחום המרחץ משמע שסובר שנשתטפו בחמין שהוחמו מע"ש ולעיל אסר רבי יהודה גופיה ושמא יחלק בין שבת ליום טוב ומיהו בתוספתא גרסינן ונשתטפו בצונן אלא שחמין שלו מחופים ולא יסברו העולם שרחצו בחמין:

מפני

---

*הדר ביה ר"ע לגביה דרבי יהושע *ואי מכללא מאי דילמא ה"מ במתניתין אבל בברייתא לא א"ל אנא פירוש שמיע לי אתמר חמין שהוחמו מע"ש רב אמר למחר רוחץ בהן כל גופו אבר אבר ושמואל אמר לא התירו לרחוץ אלא פניו ידיו ורגליו מיתיבי חמין שהוחמו מע"ש למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו תיובתא דרב אמר לך רב לא כל גופו בבת אחת אלא אבר אבר והא פניו ידיו ורגליו קתני כעין פניו ידיו ורגליו תא שמע לא התירו לרחוץ בחמין שהוחמו מע"ש אלא פניו ידיו ורגליו ה"נ כעין פניו ידיו ורגליו תניא כוותיה דשמואל* חמין שהוחמו מע"ש למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אבר אבר ואצ"ל חמין שהוחמו בי"ט רבה מתני לה להא שמעתא דרב בהאי לישנא חמין שהוחמו מע"ש למחר אמר רב רוחץ בהן כל גופו ומשייר אבר אחד איתיביה כל הני תיובתא תיובתא א"ל רב יוסף לאביי רבה מי קא עביד כשמעתיה דרב א"ל לא ידענא מאי תיבעי ליה פשיטא דלא עביד דהא איתותב (*דילמא) לא שמיעא ליה ואי לא שמיעא ליה ודאי עביד *דאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת דעביד כשמואל (*) מטילין מבגד לבגד ומדליקין מנר לנר והלכה כר"ש בגרירה כחומרי דרב עביד כקולי דרב לא עביד *ת"ר מרחץ שפקקו נקביו מע"ש למוצ"ש רוחץ בו מיד פקקו נקביו מעי"ט למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון אמר רב יהודה מעשה במרחץ של בני ברק שפקקו נקביו מעי"ט למחר נכנס ראב"ע ור"ע והזיעו בו ויצאו ונשתטפו בבית החיצון אלא שחמין שלו מחופין בנסרים כשבא הדבר לפני חכמים אמרו אף על פי שאין חמין שלו מחופין בנסרין ומשרבו עוברי עבירה התחילו לאסור אמבטיאות של כרכין מטייל בהן ואינו חושש מאי עוברי עבירה דא"ר שמעון בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מע"ש התחילו הבלנים להחם בשבת ואומרים מערב שבת הוחמו אסרו את החמין והתירו את הזיעה ועדיין היו רוחצין בחמין ואומרים מזיעין אנחנו אסרו להן את הזיעה והתירו חמי טבריה ועדיין היו רוחצין בחמי האור ואומרים בחמי טבריה רחצנו אסרו להן חמי טבריה והתירו להן את הצונן ראו שאין הדבר עומד להן התירו להן חמי טבריה וזיעה במקומה עומדת אמר רבא האי מאן דעבר אדרבנן שרי למיקרי ליה עבריינא כמאן

(*) בכל המקומות איתא מתירין

כי

הדר ביה רבי עקיבא. כדאמרינן בפירקין דלעיל (דף כט:) לשון מכריע מכביד מטה כף מאזנים ומכריע את שכנגדו כגון הכא בחמין אסור השתא הוה ליה ר' שמעון דמתיר בחמין יחיד במקום שנים נמצא ר' יהודה מכביד את כף המשקולת שהרי ר' יהודה עם רבי מאיר שויס לאיסור ובצונן מותר הוי ליה ר' מאיר בצונן יחיד במקום שנים נמצא ר' יהודה מכביד את כף המשקולת: ה"מ. דא"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע במכריע במשנה כי הויא דמטלניות: כעין פניו. כלומר כל אבר בפני עצמו: רוחץ בהן כל גופו. ביחד אלא שמשייר אבר אחד: איתיביה כל הני. וליכא לשנויי כעין פניו ידיו ורגליו דהא כל גופו יחד קאמר חוץ מאבר אחד: א"ל רב יוסף לאביי. משום דגדל אביי בבית רבה בר נחמני שהיה ראש קודם לרב יוסף ומת היה שואלו רב יוסף איך היה רואהו נוהג: מי עביד כשמעתי' דרב. בהא מילתא דרחילה: מאי תבעי ליה. שיטה דהש"ס פרכא ליה: לא שמיע ליה. *לרבה הא תיובתא משום הכי מספקא ליה לרב יוסף ברבה דדילמא עביד כרב: ואי לא שמיעא ליה. אמאי מספקא ליה לרב יוסף: הא ודאי עביד. רבה בכל מילי כרב: כחומרי דרב הוה עביד. בר מהני תלת חומרי אבל כקולי דרב איכא דלא עביד והא קולא היא ודילמא לא עביד: שפקקו נקביו. שלא יצא חמימותו: רוחץ בו מיד. ואין צריך להמתין בכדי שיעשה ל"א שפקקו נקביו אותן נקבים שמרחץ מתחמם על ידיהן שאור ניסקת מבחוץ מתחתיו *נוי"ה ועיקר רוחץ בו מיד שהרי לא נתחמם בשבת אבל בשבת לא שהרי גזרו על הרחיצה: ומשתטף בבית החיצון. שלפני המרחץ ולא בתוך המרחץ שלא יאמרו רוחץ הוא כדאמרן דאסרו את הרחיצה אבל הזיעה התירו והיאך היא זיעה עומד או יושב בבית המרחץ ואינו נותן מים עליו והוא מתחמם ומזיע: מחופין בנסרים. ולא היו צריכין לחוש שמא נתחממו בשבת מחומו של מרחץ: התחילו לאסור. את הזיעה: אמבטאות. בתי מרחץ גדולים: מטייל בהן. מהלך בתוכן לפי דרכו ולא להזיע: ואינו חושש. שמא יאמרו מזיע הוא ואע"ג דאסרו את הזיעה: מאי עוברי עבירה. דקאמר לעיל שאסרו זיעה על ידיהן: אסרו להן את החמין. לגמרי: ועדיין היו רוחצין בחמין. שהוחמו מבע"י: שאין הדבר עומד. שלא היו ציבור יכולין לקבל מתוך שאסרו להם את הכל: במקומה עומדת. לאיסור:

כי

[לעיל כט:] [לעיל לט:] [רש"ל מ"ז]

מאן דגרס בגמ' דילמא גבי בבא לא שמיע ליה לרב יוסף

תיבת נוי"ה רמז לרבינו יהודה כלוי

גליון הש"ס
תוס' ד"ה דילמא ה"מ במתניתין וכו' אע"ג דלא קאמר במתניתנו. עי' שבת למנין רים סלכות בית כבתים:

[עי' ברכות יט: במשנתינו קאמרינן והא ברייי' היא]

[ועי' תוס' מנחות לא: ד"ה מי קאמר וכו תירצו באופן אחר]

טז א מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף א:

יז ב שם סעיף א:

יח ג מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה טז סמג לאוין עה טור שו"ע או"ח סימן תקיא סעיף ב:

שם איתא הכל

הכל

יט ד מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף א:

כ ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:

לעיל כב. פסחים קח. מנחות מא:

תוספתא שבת פ"ד

[ועי' יהר אריכות בתוס' ב"ק קטז: ד"ה הכרעה]

רבינו חננאל

הדר ביה ר"ע לגבי דר' יהושע. ואסיקנא דאי מכללא מאי הוי ר' יהודה מכריע הוא והלכתא כדברי המכריע ובין [בפי' ובין] מכללא חדא הוא. ואמרינן דילמא הני מילי אם תהיה מחלוקתם במשנת אבל חלוקתם בברייתא לא. אמר ליה בפירוש שמיעא לי. והא דאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת. אסיקנ' רבה כחומרי דרב הוה עביד. כקולי' דרב לא הוה עביד: ת"ר מרחץ שפקקו פי' פקקו סתמו נקביו מע"ש למוצאי שבת רוחץ בה מיד. פקקו נקביו מערב יום טוב למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון. וכן עשו ר' אלעזר בן עזריה ור"ע במרחץ של בני ברק. משרבו עוברי עבירה התחילו לאסור שהיו מחמין בשבת ואומרים מע"ש החמנו. אסרו להן חמין והתירו הזיעה כו'. ואסיקנא אסרו להן אפילו חמין שהוחמו מע"ש ואפילו חמי טבריא וכ"ש חמי האור. ואפילו זיעה אסרי'

להו

כי האי תנא אמבטיאות של כרכים מטייל בהן ואינו חושש אמר רבא דוקא כרכין אבל דכפרים לא מ״ט כיון דזוטרין נפיש הבלייהו ת״ר *מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא ומשתטף בצונן ובלבד שלא ישתטף בצונן ויתחמם כנגד המדורה מפני שמפשיר מים שעליו *ת״ר מיחם אדם אלונטית ומניחה על בני מעים בשבת ובלבד שלא יביא קומקומוס של מים חמין ויניחנו על בני מעים בשבת ודבר זה אפי׳ בחול אסור מפני הסכנה *ת״ר מביא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפיג צינתן ר׳ יהודה אומר מביאה אשה פך של שמן ומניחתו כנגד המדורה לא בשביל שיבשל אלא בשביל שיפשר רשב״ג אומר אשה סכה ידה שמן ומחממתה כנגד המדורה וסכה לבנה קטן ואינה חוששת איבעיא להו שמן מה הוא לתנא קמא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו להתירא רב נחמן בר יצחק אמר לאיסורא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו להתירא שמן אע״פ שהיד סולדת בו מותר קסבר ת״ק שמן אין בו משום בשול ואתא רבי יהודה למימר שמן יש בו משום בישול והפשרו לא זה הוא בשולו ואתא ר׳ שמעון בן גמליאל למימר שמן יש בו משום בשול והפשרו זהו בשולו רב נחמן בר יצחק אמר לאיסורא שמן אע״פ שאין היד סולדת בו אסור קסבר שמן יש בו משום בשול והפשרו זהו בשולו ואתא ר׳ יהודה למימר הפשרו לא זהו בשולו ואתא רשב״ג למימר שמן יש בו משום בשול והפשרו זהו בשולו רשב״ג היינו ת״ק איכא בינייהו כלאחר יד א״ר יהודה אמר שמואל אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר והיכי דמי יד סולדת בו אמר רחבא כל שכריסו של תינוק נכוית א״ר יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח לו פך של שמן באמבטי ואמר לי טול בכלי שני ותן שמע מינה תלת שמע מינה שמן יש בו משום בשול וש״מ כלי שני אינו מבשל וש״מ הפשרו זהו בשולו היכי עביד הכי והאמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן *בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא וכ״ת בלשון חול א״ל והאמר אביי דברים של חול מותר לאומרן בלשון קודש של קודש אסור לאומרן בלשון חול אפרושי מאיסורא שאני תדע דאמר *רב יהודה אמר שמואל מעשה *בתלמידו של ר׳ מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ובקש להדיח קרקע ואמר לו אין מדיחין לסוך לו קרקע אמר לו אין סכין אלמא אפרושי מאיסורא שאני הכא נמי לאפרושי מאיסורא שאני אמר רבינא שמע מינה המבשל בחמי טבריה בשבת חייב רהא מעשה דר׳ לאחר גזירה הוה ואמר ליה טול בכלי שני ותן איני *והאמר רב חסדא המבשל בחמי טבריה בשבת פטור מאי חייב נמי דקאמר *מכת מרדות א״ר זירא אנא חזיתיה לר׳ אבהו דשט באמבטי ולא ידענא אי עקר אי לא עקר פשיטא דלא עקר דתניא לא ישוט אדם בבריכה מלאה מים ואפי׳ עומדת בחצר לא קשיא הא

דלית

רש״י

כי האי תנא. דאמר לעיל משהתחילו עוברי עבירה התחילו לאסור הזיעה והרי לא נאסרה אלא ע״י הרוחצין בחמין מאתמול ואומרים מזיעין אנחנו ואין כאן אלא עבירת דבריהם שאסרו את החמין: נפיש הבלייהו. ומזיע: מפשיר. מחמם לשון פושרין: מיחם אדם. מחמם: אלונטית. טיול״א ונראה לי בגד שמסתפגין בו דבבל דוכתא קרי ליה אלונטית: על גבי מעיים. כשהוא חש במעיו מחממין לו כלי או בגד ומניחו שם ומועיל: ובלבד שלא יביא קומקומוס כו׳ שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בשבת בחמין: מפני סכנה. פעמים שהן רותחין: לא שיחמו. לא שיניחם שם עד שיחמו: אלא שתפיג צינתן. במקצתן שתפיג שתתחלף כמו וריחו לא נמר (ירמיה מח) מתרגמין וריחיה לא פג: לא בשביל שיבשל. שלא תניחנו שם כדי בישול שתהא היד סולדת בו: סכה ידה. אבל להפשירו בפך כדרך שעושה בחול לא ופליג אדרב יהודה: להתירא. מאי דאסר רבי יהודה בשמן בישול שרי ת״ק ומים דוקא נקט ולא שיחמו דיש בהן בישול אבל שמן אע״פ שהיד סולדת דהיינו בישול דר׳ יהודה שרי ת״ק: סולדת. נמשכת לאחוריה מדאגה שלא תכוה וזהו לשון ואסלדה בחילה (איוב ו) ודאג ברעדה ואמשך מתלונתי מדאגת יום הדין אם הייתי יודע שמיתתי קרובה ולא יחמול: שמן יש בו משום בישול. הלכך לא כדי שיבשל אלא כדי שיפשר שרי דהפשרו אין זה בישולו: ואתא רבי שמעון למימר דהפשירו זהו בישולו. הלכך כדעבדין בחול לא ליעביד אלא כלאחר יד על ידי שינוי: לאיסורא. אמרה תנא קמא לשמן דמיא הוא דשרי להפשיר אבל שמן הפשרו זהו בישולו: איכא בינייהו כלאחר יד. דלתנא קמא אפי׳ ע״י שינוי אסור: והיכי דמי. סלוד יש שסולד מרתיחה מועטת ויש שאינו סולד: נכנסתי. בשבת ובחמי טבריא הוה שלא נאסרו כדאמר לעיל התירו להם חמי טבריא: באמבטי. כגון בריכה עשויה בקרקע שהמים נכנסים שם ונאספין: ובקשתי להניח שם פך שמן. להפשיר לסוך הימנו קודם הרחיצה: טול. מן המים: בכלי שני. שילטנו מעט דכלי שני אינו מבשל ואח״כ תן הפך לתוך אותו כלי שני דהך אמבטי שהחמין נמשכין לה מן המעיין חשיב לה ככלי ראשון שנרתחו בו שאע״פ שהעבירו מעל האור מבשל כדתנן לקמן (ד׳ מב׳) האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין: וש״מ הפשרו. במקום הראוי לבישול: זהו בישולו. דהא להפשיר בעלמא הוא דקבעי ואסר ליה: והיכי עביד הכי. להורות הוראה שהוא דבר תורה בבית המרחץ: להרהר. בדברי תורה: דברים של קדש. דברי תורה: אסור לאומרן. במקום הטנופת ואפי׳ בלשון חול: אין מדיחין. דלמא אתי לאשויי גומות: דהא מעשה דרבי אחר גזירה הוה. שגזרו על הזיעה ועל כרחין בחמי טבריא הוא דהוי ורבי יהושע (א) דאמר לעיל בימי רבי הוה אלמא בימי רבי כבר נגזרה: וקאמר ליה טול בכלי שני. אבל ראשון לא אלמא יש בהן משום בישול: מרדות. רדוי: שט. לף: דשט באמבטי. בשבת: ולא ידענא אי עקר. רגליו מן הארץ דקסבר כי תנן אין שטין על פני המים במסילין פירות *בנהר גדול תנן דאיכא למגזר שמא יעשה חבית של שייטין כדאמרינן התם אבל באמבטי לא: אי לא עקר. רגליו: לא ישוט. דאע״ג דליכא למיגזר אסור: ואפילו עומדת בחצר. דליכא למיגזר שמא יתיז מים ברגליו חוץ לארבע אמות: הא. דאסיר:

דלית

תוספות

מפני שמפשיר מים שעליו. בכולה שמעתא ובמתניתין גבי מיחם ספיגהו משמע דלהפשיר מים לצורך שתייה מותר דהפשרן לא זהו בישולן. והכא דאסורין מפרש ריב״א דדומה כרוחץ במים חמין ויבא להחם חמין לרחוץ גופו:

ובלבד שלא יביא קומקומוס כו׳. פירוש כל זמן שהאלונטית שם שמא יפלו המים על האלונטית ואתי לידי סחיטה אי נמי לא יביא משום רפואה וגזרו אטו שחיקת סממנים טפי מבאלונטית דלא מיחזי כרפואה כ״כ:

ושמע מינה כלי שני אינו מבשל. תימה מאי שנא כלי שני מכלי ראשון דאי יד סולדת אפי׳ כלי שני נמי ואי אין יד סולדת אפילו כלי ראשון נמי אינו מבשל ויש לומר לפי שכלי ראשון מתוך שעמד על האור דופנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה ולכך נתנו בו שיעור דכל זמן *שהיד סולדת בו אסור אבל כלי שני אף על גב דיד סולדת בו מותר שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר:

וכי תימא בלשון חול קאמר ליה. ואע״ג דאסור להרהר נימא דאין אסור להרהר אלא בלשון קדש והוא הרהר בלשון חול פשיטא

עין משפט נר מצוה

כא א מיי׳ פכ״ב מהל׳ שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש״ע או״ח סימן שכו סעיף ד:

כב ב מיי׳ שם הלכה ד טוש״ע שם סעיף ו:

כג ג ד מיי׳ וסמג שם טוש״ע או״ח סימן שיח סעיף יד:

כד ה ו מיי׳ פכ״ב שם הלכה ה ו טור שו״ע שם סעיף יג וטוש״ע יו״ד סימן קה סעיף ב:

כה ז ח ט מיי׳ פ״ג מהלכות ק״ש הלכה ד ה טוש״ע או״ח סימן פה סעיף ב:

כו י מיי׳ פכ״א מהלכות שבת הלכה ג טוש״ע או״ח סימן שלו סעיף ג:

כז כ מיי׳ פ״ט מהלכות שבת הלכה ג:

והכא באמבטי במקום שרצה להניח הפך היתה יד סולדת בו והא דלא א״ל תן במקום שאין היד סולדת דהיינו במקום שרחק ודאי לא היה היד סולדת ושמא שם לא היה יכול להפשיר א״כ פעמים החמירו בכלי ראשון אף אם אין היד סולדת בו וכן החמירו חכמים אפי׳ בכלי שני לקמן (מב׳) גבי ספל ה״ה כאמבטי [תו״י]

כח ל מ מיי׳ פכ״ג מהל׳ שבת הלכה ה טור שו״ע או״ח סימן שלט סעיף ב

מסורת הש״ס

תוספתא שבת פ״ד

[תוספתא שם]

ברכות ס (לעיל י.) לקמן קנ. זבחים קב: ע״ז מד: קדושין לג.

פסחים מח.

[יבמות נב. כתובות מה: נזיר כג. נח: חולין קמא:]

[ולקמן קנא:]

[עי׳ תוס׳ לקמן קמו: ד״ה תגילה]

[דף לו:]

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה דהא מעשה וכו׳ ור׳ יהושע בן לוי דאמר:

רבינו חננאל

להן אלא צונן בלבד. ראו שאין הדבר עומד חזרו והתירו להן חמי טבריא בלבד. וזיעה במקומה עומדת באיסור אמר רבא מאן דעבר על דברי חכמי׳ שרי למיקרי׳ עבריינא. כי האי תנא דתנא משרבו עוברי עבירה: תנא אמבטאות של כרכין מטייל בהן ואינו חושש. והני מילי ׳כרכין אבל דכפרין כיון דזוטרן נפיש הבליהון: ת״ר מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא (ומשתטף בצונן) [ובלבד שלא ישתטף בצונן] ויתחמם כנגד המדורה מפני שנפשרו המים שעליו: ת״ר מיחם אדם אלונטית ומניחה ע״ג מעיו בשבת ובלבד (ישתטף בצונן ויתחמם כנגד המדורה מפני שתפשר המים) שלא יביא קומקימוס של חמין ויניחנו על גבי מעיו בשבת. ודבר זה אפילו בחול [אסור] מפני הסכנה שלא יכוה: ת״ר מניח אדם קיתון של מים כנגד המדורה לא שיחמו אלא כדי שתפוג צינתן. ר׳ יהודה אמר מנחת אשה פך שמן כנגד המדורה לא שיתבשל אלא כדי שתפשר. רשבג״א אשה סכה ידה שמן כנגד המדורה. וסכה לבנה קטן ואינה חוששת: איבעיא להו שמן מה לי בו אמר ת״ק, ואסיק׳ אמר רב אמר שמואל אחד שמן ואחד מים אם נתחמם כשעור שהיד סולדת בו אסור אין היד סולדת בו מותר. ושיעור שהיד סולדת בו. פי׳ (פירוש׳) [בירושל׳] שהיד *) שולטת בו סולדת היא שולטת והוא כל שכריסו של תינוק נכוית הימני. הא מעשה דר׳ שבקשו לו פך של שמן באמבטי ואמר להן טלו בכלי שני ותנו. שמעינן מינה תלת. ש״מ שמן יש בו משום בישול. ולפיכך בכלי ראשון אסור. שנמצא מבשל שמן בשבת. וש״מ מרשרי בכלי שני דכלי שני אינו מבשל. וש״מ הפשרו לא זהו בישולו: אמר רבינא ש״מ המבשל בחמי טבריא הואיל וגזרו רבנן עלייהו חייבין מכת מרדות מדרבנן. ואקשינן דר׳ היאך מורה הוראה במרחץ יאמר טלו בכלי שני כלומר זהו מותר וזהו אסור. והא״ר יוחנן כל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא. ולא דאקשינן מדברי ר׳ יוחנן לר׳ דר׳ יוחנן לגבי דר׳ תלמיד קטן הוא. (ולא) [אלא] וא דר׳ יוחנן דברי הכל קבלת

הוא

*) ס״ס יב כא; ולבין הירושלמי סוגא בהא״ס.

דלית ליה גידודי הא דאית ליה גידודי: וא"ר זירא אנא חזיתיה לר' אבהו שהניח ידיו כנגד פניו של מטה ולא ידענא אי נגע אי לא נגע פשיטא דלא נגע דתניא *ר' אליעזר אומר *כל האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם אמר אביי עשאוה כבולשת דתנן *בולשת שנכנסה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך אלמא כיון דבעיתי לא מנסכי ה"נ כיון דבעית לא אתי להרהורי והכא מאי ביעתותא ביעתותא דנהרא איני והאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב כל המניח ידיו כנגד פניו של מטה כאילו כופר בבריתו של אברהם אבינו לא קשיא הא כי נחית הא כי סליק כי הא דרבא שחי ר' זירא זקיף רבנן דבי רב אשי כי קא נחתי זקפי כי קא סלקי שחי *ר' זירא הוה קא משתמיט מדרב יהודה דבעי למיסק לארעא דישראל דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר °בבלה יובאו ושמה יהיו (ירמיה כז) אמר איזיל ואשמע מיניה מילתא ואיתי ואיסק אזל אשכחיה דקאי בי באני וקאמר ליה לשמעיה הביאו לי נתר הביאו לי מסרק פתחו פומייכו ואפיקו הבלא ואשתו ממיא דבי באני אמר אילמלא *(לא) באתי אלא לשמוע דבר זה דיי בשלמא הביאו נתר הביאו מסרק קמ"ל דברים של חול מותר לאומרם בלשון קדש פתחו פומייכו ואפיקו הבלא נמי כדשמואל דאמר שמואל הבלא מפיק הבלא אלא אשתו מיא דבי באני מאי מעליותא דתניא *אכל ולא שתה אכילתו דם וזהו תחילת חולי מעיים *אכל ולא הלך ד' אמות אכילתו מרקבת וזהו תחילת ריח רע הנצרך *לנקביו ואכל דומה לתנור שהסיקוהו ע"ג אפרו וזהו תחילת ריח זוהמא רחץ בחמין ולא שתה מהן דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן רחץ ולא סך דומה למים ע"ג חבית: **מתני'** מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת אנטיכי אע"פ שגרופה אין שותין הימנה: **גמ'** היכי דמי מוליאר הגרוף תנא מים מבפנים וגחלים מבחוץ אנטיכי רבה אמר בי כירי רב נחמן בר יצחק אמר בי דודי מאן דאמר בי דודי כ"ש בי כירי ומאן דאמר בי כירי אבל בי דודי לא תניא כוותיה דרב נחמן אנטיכי אע"פ שגרופה וקטומה אין שותין הימנה מפני שנחושתה מחממתה: **מתני'** המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן: **גמ'** מאי קאמר אמר רב אדא בר מתנא הכי קאמר המיחם שפינה ממנו מים חמין לא יתן לתוכן מים מועטים כדי שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן

והלא

רש"י

דלית ליה גידודי. שאין שפתה גבוהה שיהיו המים עמוקים אצל שפתה כמו באמצע דכיון שאין עמוקים שם כי מטי סמוך לשפתה טוען רגליו בקרקע וחופר וממחה העפר לתוך המים ודמי למגבל ולי נראה דאית ליה גידודי שרי דלא דמי לנהר אלא לכלי דלית ליה גידודי דמיא לנהר ואסור: שהניח ידיו. כשהיה רוחץ משום לניעות: אי נגע. באמה: כאילו מביא מבול לעולם. שמתחמם ובא לידי קרי וזה קלקולו של דור המבול מוציאים שכבת זרע לבטלה דכתיב כי השחית כל בשר וגו' (בראשית ו): כבולשת. עשאוה להא דר' אבהו בולשת חיילות גיים הבא לעיר על שם שמחפשין ובולשים את העיר קרי לה בולשת: בשעת שלום. כגון שהוא של אותה מלכות: כאילו כופר. דנראה שהוא בוש בדבר: כי נחית. לנהר פניו כלפי הנהר ואין כאן משום לניעות אסוני' לכסותו: כי סליק. ופניו כלפי העם מותר משום לניעות: ר' זירא זקיף. דהיינו לדרב שלא יראה ככופר: משתמיט. היה ירא ליראות לו משום דהוה בעי רבי זירא למיסק לארעא דישראל ורב יהודה לא סבירא ליה וירא פן יגזור עליו מליסק בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי וגו'. ור' זירא אמר לך ההוא קרא בכלי שרת כתיב כדאמרינן בשני דייני גזירות (כתובות קיא.): הביאו לי נתר. לחוף את ראשי וקאמר להו בלשון הקודש: פתחו פומייכו ויכנס הבל בית המרחץ לתוך הגוף ויוציא הבל של זיעה: ואשתו. מן מים חמין ואפי' לא הוחמו אלא לרחיצה: מותר לאומרן. בבית המרחץ ואפי' בלשון קודש: הבלא. דמרחץ הנכנס דרך הפה: מפיק הבלא. דזיעה: ולא הלך ד' אמות. קודם שישן: מרקבת. אינה מתעכלת לעשות זבל: ריח רע. ריח הפה: ריח זוהמא. כל גופו מזוהם בזיעה תמיד: ולא הסיקוהו מבפנים. שאינו מטיב לכלום: ולא הכניסוהו לצונן. שהן מחזקין את הברזל: למים ע"ג חבית. על שוליו ולדדיו שאינם נכנסים לתוכו: **מתני'** מוליאר הגרוף. מן הגחלים מבע"י: שותין. ממימיו בשבת ואע"פ שהוחמו קצת מחמת הכלי לפי שאינו מוסיף הבל אלא משמר ומקיים חום שלהם שלא יצטננו בגמרא מפרש מוליאר מים מבפנים וגחלים מבחוץ כלי שיש בו בית קיבול קטן אצל דופנו מבחוץ מחובר לו ונותן שם גחלים והמים בקיבולו הגדול ורבותינו מפרשים מוליאר שני שולים ואנטיכי בי דודי מהילה בינתיים ולי נראה להפך דאם כן ה"ל למיתני מים מלמעלה וגחלים מלמטה ועוד דנחשתה דתני באנטיכי לשון שולים הן והן אומרים לשון נחושת ואני אומר נחשת מחרס: אנטיכי. מפרש בגמרא: **גמ'** בי כירי. אלא יש בכירה אצל חלליה שהגחלים בו ומים נתונים בחללה השני ואע"ג דדמי למוליאר מיהו כירה דופנה עב והאור תדיר בתוכה כל ימות החול ודופנה חם מאד ומוסיף הבל במים אע"פ שגרופה מן הגחלים: בי דודי. יורה גדולה עושין לה שתי שוליים ונותנין גחלים בין שניהם והמים על העליונים וכל שכן. דבי כירי אסור כדפרישית שמתוך שהאור תדיר בו ודופנו עב מרתיח: אבל בי דודי לא. שהרי הוא כמוליאר: שנחושתה. נחושת שלה הלמא ביורה של נחשת קאי ונחשת משמר רתיחתו ואני אומר נחושתה לשון שולים כדכתיב (יחזקאל טז) יען השפך נחשתך ולשון של המשנה נחשתו של תנור במסכת כלים (פ"ח מ"ג) ושאני אנטיכי ממוליאר דמתוך שהשולים מכוסים חומם משתמר ואע"ג שגרפו גחליהם: **מתני'** המיחם. קומקמוס של חמין: שפינהו. כולה מתניתין מפרש בגמרא: **גמ'** מאי קאמר. מאי פינהו ומאי לא יתן והדר אמר אבל נותן:

והלא

תוספות

פשיטא דלא נגע דתניא ר' אליעזר אומר כו'. ואע"ג דרבנן פליגי עליה ושרו בפרק כל היד (נדה יג: ושם) לא שרי אלא משום ממזרות שלא יראה ככרות שפכה ויוציאו לעז על בניו שהן ממזרים*: **רחץ** ולא סך. ול"ג מעיקרא דהא בכולי הש"ס רחיצה קודם סיכה כדאמר בפ"ק דקידושין (דף כב:) רחצו סכו וקרא כתיב ורחצת וסכת (רות ג) מיהו קרא איכא לאוקמי בסיכה שהיתה מתקשטת עצמה לריח טוב לכך לא היתה סכה בתחלה שעל ידי רחיצה היתה מעברת הסיכה מעליה:

מוליאר הגרוף שותין ממנו בשבת. פי' בקונטרס לפי שאין מוסיף הבל אלא משמר ומקיים חום שלהן ואנטיכי אפי' גרופה אין שותין הימנה לפי שמוספת הבל ואין נראה דלא שייך למיגזר במוסיף הבל אלא בהטמנה גזירה שמא יטמין ברמץ ועוד דדוחק לומר דמתני' איירי כשעשה האיסור ועוד דאנטיכי אוסר בכל ענין לשתות הימנו אפילו בהשהאה ואי להחזיר תנן משהין אפילו באינו גרוף ועוד אי משום תוספת הבל אסר"ה ליה מתני' בשתיה תקשה לרבה ורב יוסף דשרו לעיל (דף לח.) בשכח קדרה ע"ג כירה ובשלה בשבת אע"ג דלא נתבשלה כמאכל בן דרוסאי ואפי' במזיד ונראה כפי' ה"ר פורת מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת שמוזגין המים חמין ביין לפי שהמים אינן כ"כ חמין במוליאר שיתבשל היין מן המים שמוזגין לתוכו אבל אנטיכי אע"פ שגרופה אין שותין הימנה לפי שאנטיכי יש בה הבל יותר ומתבשל היין מן המים בשעת מזיגה וכ"מ בירושלמי:

והלא

[וע"ע תוספות יומא ל. ד"ה מנוה]

כט א מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה כג טוש"ע א"ח סימן ג סעיף יד וטוש"ע א"ה סימן כג סעיף ד:

ל ב מיי' פ"ה מהלכות מלכים הלכה יב:

לא ג מיי' פ"ד מהלכות דעות הלכה ג:

לב ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ה ופכ"ב הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שיח סעיף יג:

רבינו חננאל

הוא ומשום דשמעיה מר' יוחנן הוכיח בעל דשמועה. ושנינן לאפרושי מאיסורי עבי' כמעשה דתלמידו של ר' מאיר: תניא לא ישוט אדם בבריכה מליאה מים ואפילו עומדת בחצר א"ר זירא חזיתיה לר' אבהו שהניח ידיו כנגד פניו של מטה וכו' פי' ר' אבהו היה יורד בנהר לסבול ואפילו (לא) נגע לא חיישינן (לה) [והא] דתניא ר' אליעזר אומר כל האוחז באמה ומשתין מביא מבול לעולם כלומ' מתחמם ומוציא ש"ז ונמצא משחית זרעו על הארץ. הני מילי היכא דלא מיבעית אבל היכא דמיבעית כגון ר' אבהו דהוה מבעית מעליית הנהר אין לו פנאי להתחמם כמו שאין פנאי לבלשת לנסך. הלכך אפילו נגע לא חיישינן ליה והני מילי דשרי להניח ידיו כנגד פניו של מטה כשעולה מן הנהר אבל כשיורד בנהר לא כרב דאמר כל המניח ידיו כנגד פניו של מטה כאילו כופר בבריתו של אברהם אבינו וכרבנן דבי רב אשי דכי נחתי זקפו כי סלקי שחו: אמר רב יהודה כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה [יהיו] עד יום פקדי אותם נאם ה'. והלך ר' אבא ומצא לר' יהודה במרחץ והי' אומר לשמשיו בלה"ק הביאו לי נתר הביאו לי מסרק פתחו פומייכו והסיקו הבלא ואשתו מיא דבי באני למדנו ממנו כי דברים של חול מותר לאומרן במרחץ בלה"ק. אמר אילו לא [באתי] אלא לשמוע ד"ר זה דיי: מתני' מול"ר תנא מים מבחוץ וגחלים מבפנים והוא של חרס ואם גרף גחלים שרי: אנטיכי א"ר נחמן בי דודי וישל נחושת היא ותניא כרב נחמן אנטיכי אע"פ שגרופה אין שותין הימנה בשבת מפני שנחושתה מחממתה: ירושלמי מוליאר שאינו גרוף אסור מפני שהגחלים נוגעות בגופו ר' חנניא בר הלל אמר מפני שהרוח נכנסת לתוכו והגחלים בוערות. ר' יוסי בר אביו א' מפני שעשוי פרקין פרקין ומתיירא שמא נתאכל דיבוקו ומוסיף מים. אנטיכי בשם ר' יוחנן אמרי מפני שמתחממת מכתליה: פיסקא מיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן

מס' ד' מג

פ"ז ע: כתובות כו. [נדה יג.]

כתובות קי. ברכות כד:

[פי' תוספות מגילה כה. ד"ה אנמלא]

[עי' ב"מ קיג:]

[לקמן פב. ע"ש]

והלא מצרף. וליכא למימר בשלא הגיע לצירוף כדמשני בפרק אמר להם הממונה (יומא דף לד: ושם) דהתם מיהם הגיע לצירוף הוא: **מידי** מיחם שפינה הימנו מים קתני המיחם שפינהו קתני. תימה והכתיב ופנו את הבית (ויקרא יד) ואנכי פניתי הבית (בראשית כד) סולו פנו דרך (יש' יח נז) וכן בש"ס *פנו מקום לבר ליואי שאינו משנה אלא מה שבתוכם וי"ל כיון דבכמה מקומות הזכיר פינוי על הדבר המפנין כגון *המפנה חפציו מזוית לזוית *) מפנין ד' וה' קופות (*) פנו כלים (מבית) הטומאה *(תנן) ועתיד לפנותו לא הוה ליה למנקט פינהו אלא פנה ממנו מים כיון דאיכא נמיטעי:

מיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שמצרף ורבי יהודה היא. אבל לר"ש שרי אע"פ שמצרף כיון דאינו מבשל כגון שיש בו מים הרבה שאין המיחם מספיק לבשל רוב המים שבתוכו כדאשכחן בפרק אמר להם הממונה (יומא דף לד: ושם) שאין מבשל ומצרף דקאמר רבי יהודה מביאין עששיות של ברזל ומטילין לתוך המים שתפיג צינתן ואם היה מבשל היה אסור ואפ"ה פריך והלא מצרף ואע"ג דאביי סבר כר"ש דהא אמר לעיל *כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל וחד מינייהו הלכה כר"ש בגרירה ומסתמא אביי כרבה רביה סבירא ליה מ"מ מוקי מתניתין כרבי יהודה משום דקשיא ליה מידי

והלא מצרף ר' שמעון היא דאמר *דבר שאין מתכוין מותר מתקיף לה אביי מידי מיחם שפינה ממנו מים קתני מיחם שפינהו קתני אלא אמר אביי הכי קאמר המיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחומו אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים *כל עיקר מפני שמצרף ור' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור אמר רב לא שנו אלא להפשיר אבל לצרף אסור ושמואל אמר אפי' לצרף נמי מותר לצרף לכתחילה מי שרי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב לא שנו אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור ושמואל אמר אפי' שיעור לצרף מותר

והלא מצרף. כשכלי מתכות חם ונותן לתוכו צונן מחזקים את הכלי וזו היא גמר מלאכת הצורפין שרתיחת האור מפעפעתו וקרוב להשבר והמים מצרפין פעפועיו שולדי"ר בלע"ז: שפינהו. משמע שפינהו לעצמו מעל האור: אבל לצרף. שפינהו ממנו החמין: הכי איתמר לא שנו. דפינהו שרי לתת לתוכו צונן: אלא שיעור להפשיר. ולא לצרף כגון שלא מלאהו כולו ורב משמע ליה פינהו כרב אדא שפינה ממנו חמין: אפילו שיעור לצרף שמלאהו כולו: מותר

מיחם שפינה ממנו מים קתני. ורב אדא לא חיש לקושיית אביי ומוקי לה כהלכתא כר"ש ול"ג לעיל אמר רב אדא בר מתנא אמר רב דרב סבר *כר' יהודה בגרירה ועוד דבהדיא מוקי בסמוך מתני' כר' יהודה וצ"ל דלא הוי פסיק רישיה שיכול להיות שלא יצרף דבפסיק רישיה מודה ר"ש והא דפריך והלא מצרף ה"ק והלא שמא מצרף קשה דהכא משמע דבצירוף אסר ר' יהודה נמי דבר שאין מתכוין ובפרק אמר להם הממונה גרים רש"י ה"מ דאורייתא אבל הכא צירוף דרבנן ול"ג אין שבות במקדש ומפרש דדוקא בדבר שהוא מן התורה אית ליה לר' יהודה דבר שאין מתכוין אסור אבל בצירוף שהוא דרבנן לא ומיהו בלאו הכי קשה לפי' דהא ר' יהודה אסר בגרירה במתניתין דבילה דפרק י"ט (דף כג:) דתנן ואינה נגררת אלא ע"ג כלים דמשמע אבל ע"ג קרקע לא ומוקמינא כר' יהודה דאסר באין מתכוין אע"ג דבגרירה ליכא איסורא דאורייתא אפי' במתכוין כדמשמע בסוף פירקין דהוי חורש כלאחר יד ועוד דמשמעתא דהתם קשה דמשני אביי אפי' תימא כשהגיע לצירוף דבר שאינו מתכוין מותר ופריך ומי אמר אביי הכי והתניא ימול בשר ערלתו אפי' במקום בהרת יקוץ דברי רבי אושעיא והוינן בה קרא ל"ל ואמר אביי לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור והשתא אמאי לא מייתי ההיא דבילה דהיא משנה שלמה דאסר ר' יהודה דבר שאין מתכוין ומייתי מילתיה דאביי ועוד מוחק הספר דגרס ואין שבות במקדש לכך נראה לפרש התם אביי אמר אפילו כו' דבר שאין מתכוין מותר פי' מותר לר' יהודה ולא אסר *ליה ר' יהודה דבר שאין מתכוין אלא מדרבנן ופריך מימול בשר ערלתו דמוקי אביי דאיצטריך לר' יהודה קרא א"כ ש"מ דאסר ר' יהודה אין מתכוין מן התורה ומשני וה"ג ה"מ בכל התורה כולה פי' בכל התורה כולה חוץ משבת אסור מן התורה אבל צירוף דגבי שבת לא אסור אין מתכוין אלא מדרבנן דכיון דאין מתכוין לא הויא מלאכת מחשבת ושרי דאין שבות במקדש והשתא א"ש הכא וסוגיא דהתם וקשה דבפרק ספק אכל (כריתות דף כ: *ושם) א"ר אסי כגון שנתכוין לכבות העליונות והובערו התחתונות מאליהן ת"ק סבר לה כר"י דאמר דבר שאין מתכוין אסור ולכך קאמר דחייב חטאת ומאן דפטר כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר אלמא משמע דדבר שאין מתכוין אסור לר"י אפי' בשבת מן התורה וי"ל דהתם הוי פסיק רישיה שאי אפשר כלל לכבות העליונות אם לא יובערו התחתונות וחשיב מלאכת מחשבת ואע"ג דהוי פסיק רישיה פטר ר"ש משום דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה דאינו צריך להבערת התחתונות והא דנקט ליסנא מתכוין ושאין מתכוין ולא נקט ת"ק כר"י דאמר מלאכה שאינה צריכה ט' משום רבותא דר"י נקט דלא תימא דלא מחייב ר"י מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא במקום שמתכוין לעשות המלאכה כגון מכבה גחלת של עץ שלא יוזקו רבים שמתכוין לכיבוי אבל התם שאינו מתכוין להבעיר התחתונות לא קמ"ל כיון דהוי פסיק רישיה חייב ובההיא דהתותה גחלים להתחמם והובערו מאליהן נקט הא ר"י דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב הא ר"ש כו' אע"ג דאין כוונתו להבעיר מדפטר ר"ש דאי כוונתו להבעיר הויא צריכה לגופה מ"מ כיון דניחא ליה בהך הבערה לא קרינן ביה שאינו מתכוין ולהכי לא נקט ליסנא דאין מתכוין אבל בנתכוין לכבות העליונות לא ניחא ליה בהבערת התחתונות כלל שהרי בא לכבות שייך ליסנא דאין מתכוין אע"ג דהוי פסיק רישיה ור"ש שרי בחותה גחלים להתחמם אע"ג דבפרק הבונה (לקמן קג: ושם) משמע דהתולש לאכילה או לבהמה בארעא דידיה חייב חטאת בכל שהוא אע"ג דאין מתכוין ליפות הקרקע לא דמי לכל מלאכה שאינה צריכה לגופה כגון חותה להתחמם דהתם אע"פ שאין מתכוין ליפות אנן סהדי דניחא ליה אבל בחותה אינו נהנה בהבערה זו דבלא הבערה זו יתחמם וכיון שאינו נהנה (א) בברור לא נתכוון להבעיר והויא מלאכה שאינה צריכה לו*:

לא שנו אלא להפשיר. מתוך פי' הקונט' משמע דמפרש הסוגיא כן לא שנו אלא בדבר שאין שייך צירוף אלא פישור כגון מיחם שפינהו אבל לצרף פי' בדבר ששייך צירוף כגון מיחם שפינה ממנו מים אסור ושמואל אמר אף לצרף כלומר אף בדבר ששייך צירוף מותר ומשמע אפי' במתכוין ולהכי פריך ולצרף לכתחילה מי שרי אלא אי איתמר הכי איתמר לא שנו דפינה ממנו מים שרי לתת לתוכו צונן אלא שיעור להפשיר ולא לצרף כגון שלא מלאהו כולו דליכא צירוף עד שימלאנו על כל גדותיו ורב מפרש פינהו כרב אדא והא דפריך לעיל והא מצרף משום דמשמע ליה הא דקאמר אבל נותן לתוכו מים מרובין שיש שיעור לצרף מדקאמר מרובים אבל כשפינהו והמים בתוכו א"א להיות צירוף ודוחק ור"י מפרש בענין אחר דפינהו נמי איכא צירוף כשמילאהו ובפינה ממנו מים כל שהוא יש בו שיעור לצרף מדפריך לעיל והלא מצרף ולא משני שאין בו שיעור לצרף ועוד מדקאמר אביי אבל מיחם שפינה ממנו מים אסור מפני שמצרף משמע דהתם פשיטא ליה שמצרף ולא שייך לפלוגי ביה דבכל שהוא מצרף וה"פ לא שנו אלא להפשיר פי' שמתכוין להפשיר השתא סבירא ליה דמיירי רב אפי' בשיעור לצרף אבל לצרף שמתכוין לצרף אסור כר"ש ומפרש פינהו שפינה ממנו מים כרב אדא אי נמי פינהו עם המים כאביי ומיירי כשיש בו שיעור לצרף כגון שממלאהו כולו מים צוננין דאע"ג דהמים חמין שבתוכו לא נסתלקו יש שיעור לצרף ומחלק בין אין מתכוין למתכוין כר"ש ולא כאביי דמוקי לה באין בו שיעור לצרף וכר' יהודה וכי פריך אליבא דשמואל ולצרף לכתחילה מי שרי ה"ה דהוה מצי למיפרך אליבא דרב כיון דסבר דהלכה כרבי יהודה דהייט בדבר שאינו מתכוין מאי דוחקיה לאוקמי מתני' כשיש בו שיעור לצרף וכר"ש לוקמה כשאין בו שיעור לצרף כאביי וכרבי יהודה דסבירא ליה כוותיה אלא אדשמואל קפריך דעדיפא ליה אלא אי איתמר הכי איתמר השתא מפרש מתניתין כאביי לגמרי שפינהו עם המים וה"פ לא שנו אלא שיעור להפשיר שאינו ממלא המיחם על כל גדותיו אבל שיעור לצרף אע"פ שאינו מתכוין אלא להפשיר אסור כרבי יהודה דסבר כוותיה אבל פינה ממנו מים לעולם אסור דבכל ענין יש שיעור לצרף כדפי' וכי קאמר אביי אבל מיחם שפינה ממנו מים כו' ה"ה דמצי למימר בד"א בשיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור אלא ניחא ליה למינקט הכי ליסנא משום דמלשון פינהו דייק דאתיא כר' יהודה שמואל אומר אף שיעור לצרף מותר כר"ש וא"ת מדקאמר שמואל אף שיעור לצרף אם כן מוקי מתני' כאביי דדייק שפינהו דלרב אדא דמפרש שפינה ממנו מים לעולם יש שיעור לצרף ומאי אף שיעור לצרף דקאמר שמואל וכיון דמפרש כאביי אם כן נידוק דווקא פינהו הא פינהו ממנו אסור כר"י וי"ל דשמואל קאי אמילתיה דרב וקאמר אף שיעור לצרף שרי דהנא סבירא לי כר"ש מוקמי' מתני' כוותיה דרב אדא כשפינה ממנו מים ויש לעולם שיעור לצרף:

לא שנו אלא להפשיר. פ"ה דרב משמע ליה מתני' פינהו כרב אדא שפינה ממנו המים ושיעור להפשיר כשלא מלאהו ושיעור לצרף כשמילאהו וקשה כי פריך לעיל והלא מצרף לימא כשלא מילאהו ועוד מדקאמר אביי אבל מיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו כל עיקר מפני שהוא מצרף משמע בכל ענין הוא מצרף אפי' לא מילאהו וי"ל דמשמע ליה פינהו כאביי וקאמר לא שנו אלא שיעור להפשיר שלא נתן בו מים כ"כ שיצטננו החמין אבל נתן בו מים כ"כ שיצטננו החמין אסור ואע"פ שאינו מתכוין לצרף מיתסר (תו"י בשם מהר"ם מרוטנבורג):

*[ערוב' כ:] *)[נק' קכו:] (*) [פנו כלים מפני הטומאה ברכות כח:]

[לעיל כט: ביצה כג: כתובות ה: פסחים כה: יומא לד. לקמן ג. כריתות כ:]

רבינו חננאל

אוקמא מיחם שפינהו מע"ג הכירה ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי לפשר. פינה ממנה החמין לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני (הוא) שמצרף. ור' יהודה הוא דאמר דבר שאין מתכוון אסור אמר רב לא שנו אלא מים מועטין שיעור להפשיר אבל מים מרובין שיעור לצרף אסור. פי' צירוף הכלי בעת שיתחמם נעשה כגחלת וכשמביאו בשעת גמר מלאכתו בצונן מחזקתו ולוטש פניו ונמצא לו כמו צירוף רב אמר שיעור לצרף אסור ושמואל אמר אפילו שיעור לצרף נמי מותר *) ואוקמה שמואל כר"ש ורב אדא בר מתנה כר' שמעון ודאביי נמי בבא דרישא (נמי) קאי כשמואל וסוגינא כשמואל אליבא דר"ש [ור' אדא] ואקשינן

*) מן ואוקמה עד קאי כשמואל הובא גם ברמב"ן במלחמות בשם ר"ח:

[ע"ש]

רב נסים גאון

ר"ש היא דאמר דבר שאינו מתכוין מותר וזה העיקר בפרק במה מדליקין (דף כט) דתניא ר"ש אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. ור' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור עיקר דברי ר' יהודה במשנה במס' יו"ט בפ' יום טוב שחל להיות ערב שבת (דף כג) דתנן ר' יהודה אומר אין מקרדין ביו"ט מפני שהוא עושה חבורה וכנמ' גרסי ר' יהודה סבר דבר שאין מתכוין אסור ובמס' בכורות בפ' כל פסולי המוקדשין (דף לג) שנינו בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו את הדם דברי ר' יהודה כו' ר' שמעון אומר יקיז אע"פ שהוא עושה מום הרי מיכן תדע שר' יהודה סבר דבר שאין מתכוין אסור ור"ש [סבר] דבר שאין מתכוין מותר:

מסורת הש"ס

[כתובות מז:]

[עפר יעתיד לפנותו עירוב' עם.]

לסברת פתיס' אליבא דרש"י דאינו מצרף אלא כשהוא מלא ממש צריך למחוק תיבות כל עיקר [עו"י]

[לעיל כב.]

הגהות הב"ח

(א) תוס' סוף ד"ה מיחם וכו' וכיון שאינו נהנה: נ"ב ע"ל פ' כלל גדול דף עה בד"ה עפי ניחא:

[וע"ע תוספות בסמוך ד"ה ל"ש ותוס' לקמן מב. ד"ה אפי' ותוס' לקמן קג. ד"ה לא צריכא ותוס' לקמן קיא. ד"ה הלי ותוספות יומא לד: ד"ה ה"מ ותוספות סוכה לג: ד"ה מודה ותוספות כתובות ה: ד"ה את"ל ועוד שם ו. ד"ה הלי ותוס' כריתות כ: ד"ה סבירא]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מיחם שפינה וכו' ליה ר"י דבר שאינו מתכוין אלא מדרבנן. וכ"כ רש"י לקמן קכא ע"ב ד"ה לפי תומו. ועיין לקמן דף קה ע"א תוס' ד"ה כמבכר:

מותר למימרא דשמואל כרבי שמעון סבירא ליה *והאמר שמואל [א]מכבין גחלת של מתכת ברה"ר בשביל שלא יזוקו בה רבים [ב]אבל לא גחלת של עץ ואי ס"ד סבר לה כרבי שמעון אפילו של עץ נמי *בדבר שאין מתכוין סבר לה כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כרבי יהודה אמר רבינא [ג]הלכך *קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מד' אמות ובכרמלית אפילו טובא: אבל נותן כו': ת"ר נותן אדם חמין לתוך הצונן ולא הצונן לתוך החמין דברי בית שמאי ובית הלל אומרים [ד]בין חמין לתוך הצונן ובין צונן לתוך החמין מותר בד"א בכוס אבל באמבטי חמין לתוך הצונן ולא צונן לתוך החמין ורבי שמעון בן מנסיא אוסר אמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא סבר רב יוסף למימר ספל הרי הוא כאמבטי א"ל אביי תני ר' חייא ספל אינו כאמבטי ולמאי דסליק אדעתא מעיקרא דספל הרי הוא כאמבטי ואמר רב נחמן הלכה כרבי שמעון בן מנסיא אלא בשבת רחיצה בחמין ליכא מי סברת רבי שמעון אסיפא קאי ארישא קאי ובית הלל מתירין בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך החמין ורבי שמעון בן מנסיא אוסר צונן לתוך חמין לימא רבי שמעון בן מנסיא דאמר כב"ש הכי קאמר *לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא ליה לרבא דלא קפיד *אמנא מדתני רבי חייא נותן אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך חמין אמר ליה רב הונא לרב אשי דילמא שאני התם דמיפסק כלי אמר ליה מערה איתמר [ה]מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין: **מתני'** *[ו]האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל

מותר. שאין מתכוין לכך: גחלת של מתכת. שמשליכין לחוץ פסולת של ברזל דלא שייך כבוי בהכי מדאורייתא ומדרבנן אסורה והיכא דאיכא נזקא לרבים לא גזרו על השבות · אבל לא של עץ. דאיסורא דאורייתא היא וחייב סקילה: אפילו של עץ נמי. דהא לרבי שמעון מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכל כיבוי אינו צריך לגופו חוץ מעושי פחמין או מהבהבי פתילה: הלכך. כיון דאמרת לא גזרו שבות דכיבוי מתכת במקום נזקא דרבים: קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מד' אמות. עד שיסלקו לצידי רשות הרבים דאיסורא דרבנן הוא: ובכרמלית. דטלטול דידיה דרבנן: אפילו טובא. יעבירנו בעקירה אחת: חמין לתוך צונן. דקסבר תתאה גבר ואין החמין מרתיחין את הצונן אלא מפשירין: ולא צונן לתוך חמין. שהתחתונים מרתיחים את העליונים דתתאה גבר: בכוס. דלשתיה קבעי להו ולא ניחא ליה שיחומו הרבה ועוד דכלי שני הוא: אוסר. אפילו חמין לתוך צונן: ספל הרי הוא כאמבטי · ואף על גב דכלי שני הוא הואיל ולאו לשתיה אלא לרחיצה אסירי דניחא ליה שיחמו הרבה וגזרינן: אלא בשבת רחיצה בחמין ליכא. בתמיה דהא לרבי שמעון אפילו חמין לתוך צונן אסור לא משכחת חמין שהוחמו ואפילו מע"ש שלא יהיו צריכין להפיג רתיחתן ואם כן לא ירחוץ אפילו פניו ידיו ורגליו בחמין: מי סברת ר' שמעון אסיפא קאי. דלא שרי ת"ק אלא חמין לתוך צונן ואתא איהו ואסר אף חמין לתוך צונן: ארישא קאי. לשתיה וצונן לתוך חמין דקשרו ב"ה קאסר: **מתני'** שהעבירן. מן האור: מרותחין. בין השמשות: לא יתן לתוכן תבלין. משתחשך דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל:
אבל

אפילו של עץ נמי. ואם תאמר ומאי ס"ד דמקשה וכי משום דסבר שמואל כרבי שמעון באין מתכוין יסבור כמותו במלאכה שאינו צריך לגופה וי"ל דס"ד דמקשה דולאי הא בהא תליא משום דסבר רבי יהודה דמלאכה שאינו צריך לגופה חייב עליה היכא דמתכוין בשאין מתכוין נמי החמירו חכמים אבל לרבי שמעון דפטור עליה מן התורה אף במתכוין לא חש לאסור מדרבנן כשאין מתכוין כיון דמתכוין עצמו ליכא אלא איסורא דרבנן ומיהו לפי האמת לאו הא בהא תליא דשמואל אע"ג דבמלאכה שאינה צריכה לגופה סבר כרבי יהודה דחייב [מתיר] באין מתכוין ולרבי יהודה נמי אסור אין מתכוין אפילו בגרירה דמתכוין עצמו לא אסיר אלא מדרבנן כדאמרי' לקמן ובשילהי כל התדיר (זבחים דף צא: ושם*) דאמר שמואל המתנדב יין מביאו ומזלפו ע"ג האשים ופריך והא קא מכבה ומשני דסבר דבר שאין מתכוין מותר ופריך כי הכא דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת אבל לא של עץ והשתא אומר רשב"א דפריך מכ"ש דכיון דסבר שמואל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב א"כ סבירא ליה נמי בשבת דבר שאין מתכוין אסור דסבר המקשה דהתם דהא בהא תליא כמו מקשה דהכא וכיון דבשבת אסור אין מתכוין כ"ש בעלמא אך הקשה דמשמע דאי הוי סבר שמואל מלאכה שאינה צריכה לו פטור עליה הוה אתי שפיר ואמאי והא מלאכה שאינה צריכה לגופה בשאר איסורים דלאו שבת חייב עליה וכיון דסבירא ליה דהא בהא תליא א"כ אמאי קאמר התם דבר שאין מתכוין מותר: **נותן** אדם חמין לתוך צונן · *אפי' בכלי ראשון דהחמין לתוך צונן אינו מבשל כמו שאפרש ולא צונן לתוך חמין אפילו בכלי שני דגזרי ב"ש כלי שני אטו כלי ראשון וב"ה דפליגי ושרו צונן לתוך חמין היינו דוקא בכלי שני כדקתני בד"א בכוס משמע דבכלי ראשון מודו ב"ה ולא משום דסברה להך ברייתא דתתאה גבר כדפירש בקונטרס דאם כן יקשה מהכא למ"ד *עילאה גבר ולמאן דאמר תתאה גבר נמי הא מבשל כדי קליפה כמו שאפרש לקמן בע"ה אלא נראה כמו שאומר ר"ת דחמין לתוך צונן משמע שהצוננין של מטה מרובים שדרך ליתן המועט במרובה ולכך אין מבשלים החמין המועטים כלל לפי שמתערבין בצוננין המרובין ומתבטל חמימותן ולא צונן לתוך חמין שהחמין של מטה מרובין ומתערבין בהן הצוננין המועטין ומתבשלין: **אבל** באמבטי כו'. נראה דהאי אמבטי איירי כגון שהוא כלי שני ולא הוי כההוא אמבטי דלעיל *דקאמר בקשתי להניח פך באמבטי מדקאמר ספל אינו כאמבטי והאי ספל ע"כ כלי שני דאי כלי ראשון אמאי אינו כאמבטי ודכוותיה אמבטי הוי כלי שני ועוד דאי באמבטי שהוא כלי ראשון איירי לא הוה ליה למינקט אמבטי אלא מיחם שהוא לשתיה דומיא דכוס ומדנקט אמבטי משמע דבכלי שני איירי ואתא לפלוגי בכלי שני בין כוס שהוא לשתיה לאמבטי לפי שחמין הרבה ואיכא למיגזר דהרואה אותן חמין כל כך סבור דכלי ראשון הוא ובמתני' דנקט במיחם שהוא ראשון לא יתן לתוכו מים הוה מצי למימר באמבטי שהוא שני לא יתן לתוכו מים אלא דמתני' מיירי בשתיה ומפליג בין מיחם לכוס: **מי** סברת ר"ש בן מנסיא אסיפא קאי ארישא קאי. היינו דוקא למאי דס"ד לרב יוסף מעיקרא אבל למאי דמסקי' דספל אינו כאמבטי קאי אסיפא בכוס וסבר שפיר ר"ש בן מנסיא כב"ה דאפילו צונן לתוך חמין מותר ואתיא מתני' דשריא לתוך הכוס אליבא דהלכתא דהלכה כר"ש בן מנסיא וא"ת למאי דסלקא דעתך דארישא קאי ואסר בכוס צונן לתוך חמין מאי קמ"ל רב יוסף דספל הרי הוא כאמבטי כוס נמי הרי הוא כאמבטי לר"ש בן מנסיא דהלכתא כוותיה וי"ל דרב יוסף לב"ה אתא לאשמעינן דשרו בכוס. **נותן** אדם קיתון של מים. וא"ת ואמאי לא מייתי ברייתא דלעיל דספל אינו כאמבטי ואמאי איצטריך נמי רבי חייא למיתני תרוייהו וי"ל דהשתא קמ"ל בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין דהסיא דספל אינו כאמבטי ה"א דקאי אר"ש בן מנסיא לאסר באמבטי אפי' חמין לתוך צונן ועליה קאמר דספל אינו כאמבטי ושרי חמין לתוך צונן אבל צונן לתוך חמין ה"א לאסור ואפשר הסיא דלעיל היינו הך דהכא אלא שקיצרה וקטע ליסנא דרב יוסף דמייתי עלה: **שאני** התם דמפסיק כלי. וא"ת דאמר לעיל (דף מ:) טול בכלי שני ותן אבל בכלי ראשון לא אע"ג דמפסיק מנא וי"ל דהתם בכלי ראשון והכא דבכלי שני שאני:
אבל

עוד יוכל לומר דחמין לתוך צונן דוקא כב"ש סרי ב"ש אבל בכלי ראשון אסור אטו צונן לתוך חמין [תו"י]

לג א ב מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ז ופי"ב הלכה ב טוש"ע או"ח סי' של"ד סעיף כז:
לד ג מיי' שם פ"א הל' ז טוש"ע או"ח סי' שמ"ט סעיף יח:
לה ד ה מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שי"ח סעיף יב:
לו ו מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ט:

זבחים צא: · [שם צג.] · [ביצה כח:] · [לקמן קמ. יבמות לג. ב"ק לב. סוכה טו.] · [בכור"ש ליתא ועי' ברב אלפס] · פסחים מ: · [דף מ:] · [ושם צג.]

רבינו חננאל

למימרא דשמואל כר' שמעון (ורב אדא) והאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת ברה"ר בשביל שלא יזוקו בה רבים אבל גחלת של עץ לא ואילו ר"ש סבר אפילו של עץ מותר לפי שאין מתכוון לכבות אלא כדי שלא יוזק וכי האי גוונא פטר ר' שמעון ואסיק' לעולם כר' יהוד' סבירא לי' דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה *) מיהו דבר שיש בו היזק לרבים כגון צידת נחש וכבוי גחלת של מתכת בזמן שהיא חמה והיא שחורה והרואה אותה דומה שהיא צוננת לפי שאין בה אדמומית כגחלת לוחשת ונמצאו בני אדם ניזוקין בו לפיכך מותר אבל הגחלת של עץ אם תסיר אדמומיתה נכבת כבר ואינה מזקת ואם אדמומיתה בה כל תה מתרחק ממנה ומכל פנים אין אדם ניזוק שהשחורה כבר כבתה והאדומה מתרחקין ממנה לפיכך המכבה אותה חייב ולפיכך היה שמואל אוסר בגחלת של עץ. (ומדוקיה) אמר רבינא קוץ ברה"ר מוליכו ת מד' אמות ואע"ג דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי בהא קיי"ל כשמואל דאמר במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה בדבר שאין מתכוין סבר לה כר"ש ומדרב אחא ורבינא שמע מיניהו דהלכתא : פיסקא אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן.ת"ר לא יתן אדם חמין לתוך צונן [ולא צונן] לתוך חמין וב"ה מתירין כו'.ואוקימנא להא דר"ש בן מנסיא שאוסר בלומר לא נחלקו ב"ש וב"ה לו ב"ה אוסרין ואע"ג דאמר רב נחמן הלכתא כר' שמעון בן מנסיא כיון דאמר רב הונא חזינא לרבא דלא קפיד זימנין עביד כמר וזמנין עביד כמר מדתני ר' חייא דתני ר' חייא נותן אדם קיתון לתוך ספל כו' ורב אשי מתרץ לה לרב הונא ואמר ליה מערה תניא כלומר מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין קיי"ל כוותייהו דאינון בתראי ומעשה רב ולא לאמבטי וכוס למיחם דאוקימנא ליה שאסור לתת בתוכו צונן מועטין בהיות החמין בו כדי שיחמו אלא מרובין כדי להפשיר כי המיחם הוא עצמו מייחם אבל ספל ואמבטי וכוס מתחממין בכלי אחד ומערין
בתוך

*) עי' ביאור דברי רבינו ז"ל בחידושי הרשב"א ז"ל ד"ה גחלת של מתכות ע"ש היטב

לז א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שי"ח סעיף ט:

לח ב מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה כג ופ"ה הלכה יג סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רסה סעיף ג:

לט ג מיי' פכ"ה שם סמג שם טור ושו"ע או"ח סימן שי סעיף ו וסימן שכב סעיף א וסי' תקיג סעיף ד:

אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי רבי יהודה אומר *לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר: גמ' איבעיא להו רבי יהודה ארישא קאי ולקולא או דילמא אסיפא קאי ולחומרא ת"ש דתניא רבי יהודה אומר לכל אילפסין הוא נותן לכל הקדירות רותחות הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשלה ובכלי שני לא בשלה א"ל אביי תני רבי חייא מלח אינה כתבלין דבכלי שני נמי בשלה ופליגא דרב נחמן דאמר רב נחמן צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא ואיכא דאמרי סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשלה בכלי שני לא בשלה א"ל אביי תני ר' חייא מלח אינה כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשלה והיינו דאמר רב נחמן צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא: מתני' אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ואם נתנוה מבעוד יום מותר ואין ניאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן: גמ' אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה אבל כופה עליה כלי שלא תשבר אמר רבה מ"ט דרב חסדא קסבר תרנגולת עשויה להטיל ביצתה באשפה ואינה עשויה להטיל ביצתה במקום מדרון והצלה מצויה התירו והצלה שאינה מצויה לא התירו איתיבי' אביי והצלה שאינה מצויה לא התירו והתניא *נשברה לו חבית של טבל בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה בגולפי חדתי דשכיחי דפקעי איתיביה *נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות נמי שכיחי איתיביה

רש"י

אבל נותן הוא לתוך הקערה. דכלי שני אינו מבשל: תמחוי. כעין קערה גדולה שמערה כל האילפס לתוכה ומשם מערה לקערות: ר' יהודה אומר לכל וכו'. בגמ' מפרש אהי קאי אכלי ראשון או אכלי שני: חוץ מדבר שיש בו חומץ או ציר. שהן מבשלין את התבלין כשהן רותחין: ציר. הנוטף מן הדגים כשכובשים אותן במכבש: גמ' ארישא קאי. אאילפס דקא אסר ת"ק וקאמר ר' יהודה לכל אילפסין הוא נותן דכלי ראשון לא מבשל: או דילמא אסיפא קאי אקערה ותמחוי דקא שרי ת"ק וקא אמר ליה רבי יהודה בכל קערות ותמחויין מודינא לך חוץ מדבר שיש בו חומץ ואפילו כלי שני נמי לא: דבכלי ראשון נמי לא בשלה. ומותר ליתן ואפילו בכלי ראשון משהעבירו מן האור: מתני' אין נותנין. בשבת: כלי תחת הנר. לקבל בו שמן המטפטף משום דשמן מוקצה הוא וקסבר אין כלי ניטל בשבת אלא לצורך דבר הניטל אי נמי קסבר אסור לבטל כלי מהיכנו להושיב כלי במקום שלא יוכל עוד ליטלו *(משום) דהוי כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודמי למלאכה וכלי זה משיפול בו השמן המוקצה יהא אסור לטלטלו: מותר. להניחה שם: ואין ניאותין. נהנין: גמ' אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה. כשהיא מטילתה במקום מדרון שמא תתגלגל ותשבר ומדיוקא דמתניתין שמעינן לה דדמי לנותן כלי תחת הנר לקבל בו שמן: אבל כופה עליה כלי. ולא תימא אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל: באשפה. ויש לחוש שמא תשבר ברגלי אדם וכופה עליה כלי: והצלה מצויה התירו. לטלטל כלי לצרכה ואף על פי שהצילה דבר שאינו ניטל בשבת: שאינה מצויה. כגון מדרון וטיפטוף דשמן דמתני': נשברה לו חבית של טבל גרסינן: מביא כלי. ואף על גב דטבל דבר שאינו ניטל הוא וחבית לא שכיחא דפקעה: גולפי. חביות: נותנין כלי. מתניתין היא ומותיב ליה מינה: ניצוצות. שלהבת הנוטפת מן הנר כדי שלא ידלק מה שתחתיה ואע"ג דניצוצות לא מיטלטלי ולא שכיחי: איתיביה

[כהאי גוונא במנערות פ"ח מ"ז]
[נ"ל משום]
לקמן קז. ר"ב
לקמן מג.

תוספות

אבל נותן הוא לתוך הקערה כו'. מהכא ליכא למידק דעירוי ככלי שני מדקתני לא יתן לתוכה תבלין ולא אשמעינן רבותא אפילו שלא יערה על הקערה שתבלין בתוכה דאדרבה דוק מסיפא דקתני אבל נותן הוא לתוך הקערה ולא קתני מערה על הקערה שתבלין בתוכה ורבינו שמואל מביא ראיה דעירוי ככלי שני מהא דקי"ל תתאה גבר ולר"י נראה דעירוי ככלי ראשון ומביא ראיה דבזבחים בפרק דם חטאת (דף צה: ושם) ת"ר אשר תבושל בו אין לי אלא שבישל בו עירה לתוכו רותח מניין תלמוד לומר [אשר תבושל] בו ישבר אלמא דעירוי חשיב מבשל ובירושלמי בפרק כירה בעי מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה ר' יונה אמר אסור דעירוי ככלי ראשון חיליה דר' יונה מן הדא אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח ודאי ר' יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינו מתבשל השיב רבי יוסי בר בון והתניא מניין שבכלי נחשת כן תלמוד לומר ואם בכלי נחשת בשלה אית לן למימר כלי נחשת בלע בתמיה פי' ע"י עירוי אם אינו מבשל לא בלע אלמא דמסיק דעירוי ככלי ראשון ונראה דעירוי לא הוי ככלי ראשון ולא ככלי שני אלא מבשל כדי קליפה דהא קי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר דתניא כוותיה בכילד צולין (פסחים עו.) ומ"מ מבשל כדי קליפה דאמר התם תניא כוותיה דשמואל חם לתוך צונן או צונן לתוך צונן מדיח ופריך חם לתוך צונן אדמיקר ליה בלע אלא אימא חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח וכן משמע בשילהי מסכת ע"ז (דף עו.) דאמר מר *עוקבא זבן יורה מעכו"ם אהדר ליה גדנפא ומסיק כבולעו כך פולטו מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות ואי עירוי ככלי ראשון °מאי איריא משום דבלע בניצוצות אפילו בלע בליעה גמורה פלט בניצוצות שהוא עירוי אלא ודאי לא מבשל אלא כדי קליפה ואם עירו רותחים על התרנגולת צריכה קליפה וכלי שתשמישו ע"י עירוי כגון קערות יכול להגעילן ע"י עירוי דכבולעו כך פולטו אבל כלי שנתבשל בו איסור לא סגי להגעילו על ידי עירוי והא דאמר בפרק בתרא דע"ז (דף עה:) דרש רבא נעוה ארתחיה דהתם מסתמא ע"י עירוי שאני התם דאותה נעוה לא בלעה ע"י רותח**: לכל קדרות רותחות הוא נותן. נראה דדוקא בתבלין פליג אבל בשאר דברים מודה דכלי ראשון מבשל אף כשהעבירו מעל האור: והיינו דר"נ. נראה דאף לפי' הקונטרס שפי' *)דבכל מקום דאיכא לישני דפליגי בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר המיקל וכן לריב"א שפירש שבכל מקום איכא דאמרי טפל לגבי לשון ראשון שהוא עיקר הכא הלכה כלישנא בתרא דללישנא קמא פליג ברייתא דרבי חייא אדרב נחמן וללישנא בתרא הייינו דרב נחמן ומתוך כך פסק רבינו שמואל שמותר לתת מלח בתבשיל בשבת אפילו בכלי ראשון שהעבירו מן האור והמחמיר כלישנא קמא שלא ליתן מלח בקערה כל זמן שהיד סולדת בו תבא עליו ברכה: ואם נתנוהו מבעוד יום מותר. הלשון דחוק דהוה ליה למימר אבל מבעוד יום נותנין: ואין נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן. היכא לאוקמה כר"ש *דמתיר מותר השמן שבנר ואין ניאותין דקתני הכא היינו כל זמן שדולק °דבמוקצה מחמת מצוה מודה ר"ש כדאמר בגמ' לקמן (דף מה.) אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו ולא שבנר ממש קאמר דהשיא אסור בלאו הכי משום מכבה כדאמר בביצה פ"ב (דף כב. ושם) המסתפק ממנו חייב משום מכבה אלא כלומר שמן המטפטף מן הנר והטלטול דנר עצמו אין לאסור מטעם דהוקצה למצותו ולא אסור לטלטלו אלא משום דנעשה בסיס לדבר האסור כדאמרינן בסוף פירקין (דף מז.) הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור אבל מטעם דהוקצה למצותו לא היה אסור לטלטלו שאין ביטול מצוה במה שמטלטלו: אע"פ שאמרו חכמים אין נותנין כו'. אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ה"ל למימר דתנן במתניתין וכלי לקבל ביצה לא שמעינן אלא מדיוקא דמתני' אלא משום דבעי למימר אבל כופה עליה כלי נקט ביצה: הצלה שאינה מצויה לא התירו. פי' בקונטרס לדבר שאינו ניטל וגרס בההוא דפריך אביי מינה בסמוך נשברה לו חבית של טבל בראש גגו דטבל אינו ניטל וקשה לריב"א דאי גרס בה טבל אמאי פריך לרב יוסף מברייתא אחרת מהך דהכא הוה ליה לאקשויי ועוד דבפרק כל כתבי (לקמן דף קיז: ושם) משמע בהדיא דלא גרסי' בברייתא דהכא טבל דלא בשל טבל מיירי דקתני סיפא נזדמנו לו אורחין מביא כלי אחר כו' ונראה לו לפרש דהצלה שאינה מצויה לא התירו לטרוח בכל דבר אפילו בדבר הניטל משום טירחא: שאינה מצויה לא התירו. והא דאין נותנין כלי תחת הנר לקבל שמן חשיב הצלה שאינה מצויה לפי שרגילים לעולם לתת כלי תחת הנר מבעוד יום וניצוצות אע"ג דקאמר בסמוך דשכיחי לא שכיחי טולי האי שיחושו לתת שם כלי מבעוד יום ולהכי חשיב לה הצלה מצויה: דמבטל

[ועי' תוספות זבחים צה: ד"ה עירה כו']
*) [עי' תוס' ע"ז ו. ד"ה בשל תורה]
[לקמן מד.]

יש ספרים שגורסין כאן בתוס' רב עקביא כמו שהביא הגאון מהרי"ף בע"ז שם בהגהותיו. ואולי יצאה גירסת מר עוקבא מסוגיא דב"מ ע. ההוא דודא דבני מר עוקבא כמו שהעיר בסה"ד

א"נ ארתחי' שיעשה האש למטה והיא של חרס דנפי' כל שעה איכא למ"ד זה וזה לפטור המעשה והפלטה ומוגלגין ואיירי בשים למצוא כשיעור הלה ולהכי כין תתאה גבר כין עילאה גבר מבשל כדי קליפה ובעי ליה משיעור הלה [תו"י]

רבינו חננאל

בתוך חללו לפיכך מותר שנמצאו כלי שני וקיי"ל כלי שני מותר: ר' יהודה אומר לכל הוא נותן כו' אסיק' ר' יהודה ארישא דקתני האלפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן בתוכן תבלין התם פליג ומקיל הוא דתניא ר"י אומר לכל אלפסין רותחין [הוא נותן] לכל קדרות רותחין הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר. מלח כתבלין הוא אי לא ואסיק' כדתני ר' חייא מלח אינו כתבלין דכלי ראשון נמי לא בשלה והיינו דרב נחמן דאמר צריכה מילחא בשולי כבשרא דתורא ש"מ כי נותן מלח בתבשיל בשבת ואפילו בכלי ראשון אינו בישול: מתניתין אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן כו' אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין נר תחת התרנגולת כו' כלומר אפילו אם עומדת במקום מדרון ורואין כיון שתלד תפול הביצה במקום מדרון ותשבר לא התירו לו להטיל תחתיה כלי לקבלה לביצה כדי שלא תשבר שזה לילד דבר שאינו מצוי הוא ומשום אחת שנזדמנה לה כך לא חיישינן לה. אבל כיון שדרך רוב התרנגולת להטיל ביציהן לאשפה התירו לכפות על אותה ביצה כלי בשביל שלא תשבר והוי פירוש הצלה מצויה התירו הצ"ה שאינה מצויה לא התירו ואקשינן והצלה שאינה מצויה לא התירו והא חבית שנשברה בראש גגו כו' ושנינן בגולפי החתי פי' קנקנים חדשים

אם כיה העירוי מצונן לחם היה חם דתתאי גבר מכ"ש בעירוי מכ"ר על כ"ר וכו' יאיר עיני: נהוגין דבמוקצה מחמת מצוה מודה ר"ש. וכיון דאינו ראוי לאכלו ממש בלותה שעה הוי מוקצה כל מאכל שאינו הוי לכלום. עי' מג"א ר"ס סימן תרע"ו ו"ק בטלטול הנר בשעה שהוא דולק להאיר מותר אלולי טעמא דבסיס וק"מ קושית המהרש"א:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אבל. מאי איריא משום דבלע בניצוצות. ק"ל דלטעמיך אף אם עירוי לא הוי ככ"ר היינו בעירו על צונן אבל הכא דהעירוי על גובה הכלי שהוא חם. אף שם ד"ה ואין מוקצה בעצמותו כדין שהוא דולק להאיר זהו מדינא

איתיביה *כופין קערה על הנר שלא יאחז בקורה בבתי גחיני דשכיח בהו דליקה *וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל ובארוכות המטה בכשורי חדתי דעבידי דפקעי *נותנין כלי תחת הדלף בשבת בבתי חדתי דשכיחי דדלפי רב יוסף אמר היינו טעמא דרב חסדא משום *דקא מבטל כלי מהיכנו איתיביה אביי *חבית של טבל שנשברה מביא כלי אחר ומניח תחתיה א"ל *טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן *נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות א"ר הונא בריה דרב יהושע ניצוצות אין בהן ממש *וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה דרפי דאי בעי שקיל ליה *נותנין כלי תחת הדלף בשבת בדלף הראוי *כופין את הסל לפני האפרוחין שיעלו וירדו קסבר מותר לטלטלו והתניא *אסור לטלטלו בעודן עליו והתניא אע"פ שאין עודן עליו אסור א"ר אבהו בעודן עליו כל בין השמשות מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא א"ר יצחק כשם שאין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה כך אין כופין עליה כלי בשביל שלא תשבר *קסבר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת מיתיבי כל הני תיובתא ושני בצריך למקומו תא שמע *אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין לא לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר הכא נמי בצריך למקומו *ת"ש פורסין מחצלות על גבי אבנים בשבת באבנים מקורזלות דחזיין לבית הכסא ת"ש *פורסין מחצלות על גבי לבנים בשבת דאישתיור מבנינא דחזיין למיזגא עלייהו ת"ש פורסין מחצלת על גבי כוורת דבורים בשבת בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובלבד שלא יתכוין לצוד הכא במאי עסקינן דאיכא דבש א"ל רב עוקבא ממישן לרב אשי תינח בימות החמה דאיכא

רש"י

איתיביה כופין קערה. של חרס על גבי הנר כו': גחיני. נמוכין: וכן קורה שנשברה כו'. משנה היא לקמן: שנשברה. בשבת: ארוכות המטה. לימונ"ש: בספסל. דכלי הוא ומותר לטלטלו: בכשורי חדתי. שלא נבדקו עדיין וכשמכביד משא הבית עליהן שהיו טחין על גגותיהן בטיט שכיחי דפקעי: תחת הדלף לקבלו: טעמא דרב חסדא. דאין נותנין כלי תחת התרנגולת: מפני שמבטל כלי מהיכנו. שהיה מוכן מתחלה לטלטלו ועכשיו עושהו מוקצה: מוכן הוא. שאין בו מוקצה אלא איסורו ואם בא אחד ועבר על דברי חכמים שאסרו לתרום בשבת ותיקנו מתוקן ומותר לטלטלו ולאוכלו הלכך לאו מבטל כלי מהיכנו חשיב ליה: אין בהן ממש. ומותר ליטלן אחר שנפלו לתוכו: וכן קורה כו'. קס"ד שמהדקו שם ואינו יכול שוב ליטלו: הראוי. לשתיה כל אלו משניות הן: כל בין השמשות. אבל נתנו שם משחשיכה מותר ליטלו אם אין האפרוחים עליו: בצריך למקומו. להשתמש במקום הכלי ומתוך שיכול ליטלו לצורך מקומו מוליכו למקום שירצה: לכסות בה את הכלי. לסתום פי צלוחית: על גבי אבנים. מפני הגשמים שלא ימחו או לא יקבלו סיד מאחר שטרויות במים: מקורזלות. ראשן חד וראויות לקינוח דהוי דבר הניטל: למיזגא. להשען שכל המסבתן כך היתה יושב קצת ונשען קצת על שמאלו:

דאיכא

תוספות

דמבטל כלי מהיכנו · בפרק בתרא *פירש בקונטרס דאסור משום דמתחזי כסותר וכאן פירש דהשיב כאלו מחברו שם בטיט: טבל מוכן הוא אצל שבת. אף על פי שאסור לטלטלו כדתנן בפרק מפנין (לקמן קכו:) מ"מ לא חשיב מבטל כלי מהיכנו כיון דאם עבר ותיקנו מתוקן ק' לרשב"א דתנן במסכת תרומות בפ"ב (משנה ג) ומייתי לה בהניזקין (גיטין נד·) המעשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולישנא דקאמר הכא אם עבר ותיקנו משמע במזיד מדלא קאמר °שאם שגג ותיקנו ונראה דנקט עבר [illegible], דלית ליה פירי אחריני דאמר בבילה בפרק י"ט (דף יז:) דאפילו במזיד יאכל עוד הקשה דבפרק בתרא (דף קנד:) תניא היתה בהמתו טעונה טבל ועששית מתיר את החבלים והשקים נופלים ואע"פ שמשתברין משמע דאסור להניח תחתיהן כרים וכסתות אלמא טבל לאו מוכן הוא ואור"י דאף על פי שמשתברין לא קאי אטבל אלא אעששית ועוד הקשה כי היכי דאמר דאם עבר ותיקנו מתוקן ה"נ כשמניח כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה נימא שאם עבר והסיר הבילה מותר הכלי לטלטל ואם כן ביטלת תורת ביטול כלי מהיכנו ולאו פירכא היא דהא כמו שהכלי עם הבילה אין לה היתר אבל טבל יש לו היתר על ידי תיקון ועוד הקשה היכא דאית ליה פירי אחריני בשוגג אמאי יאכל נימא מגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא ועוד מ"ש דהכא אמר דאם עבר ותיקנו מתוקן ובבילה בפ' אין צדין (דף כו: ושם) גבי בכור לר"ש דאמר אין רואין מומין בי"ט אמר שאם עבר וביקרו אינו מבוקר והדא בר אוכמי דאמר בשוגג מבוקר אמרינן התם דליתא דמשבש ותני*: כופין את הסל. לעיל לא מצי פריך מינה דהגלה מצויה היא: בעודן עליו. אבל אחר שירדו מותר לטלטלו נראה לר"י דקסבר דאין מוקצה לחצי שבת דלמ"ד בפ' אין צדין (ביצה כו: ושם) דיש מוקצה אסור לטלטלו אף אחר שירדו וקשה לרשב"א למ"ד יש מוקצה לחצי שבת אמאי כופין את הסל לפני האפרוחים והא מבטל כלי מהיכנו וקי"ל דאסור לבטלו דבסוף פירקין *פריך סתמא דהש"ס והא קא מבטל כלי מהיכנו וכן בפ' מפנין (לקמן קכח:) ובפ' בתרא (דף קנד:) פריך אליבא דרב הונא אע"ג דלא מצינו שהיה סובר כן משמע דלכ"ע אסור לבטל כלי מהיכנו וכן אפרש בסמוך וי"ל דלמ"ד יש מוקצה לחצי שבת הך דכופין את הסל מוקי כר"ש דלדידיה ודאי שרי לטלטל הסל כשירדו דאפי' מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא לית ליה דהא מתיר להסתפק מן הנר שכבה °א"כ הא דיש מוקצה לחצי שבת היינו לאכילה ולא לטלטול וא"ת רב יוסף דמפרש מתני' משום דאסור לבטל כלי מהיכנו לא אתיא מתני' כר"ש דלדידיה לא מבטל כלי מהיכנו כיון דשרי לאחר שכבה כי היכי דלא חשבינן הכא כפיית הסל ביטול כלי משום דשרי אחר שירדו וי"ל דלא דמי דהכא ודאי לא חשיב ביטול כלי כי מיד כשבאו על הסל בידו להפריחם ולהבריחם משם: בעודן עליו כל בין השמשות. תימה הא כיון דבידו להפריחם למטה הוי גמרו בידי אדם ולית לן למימר מיגו דאיתקצאי לבין השמשות כדמוכח בפ' אין צדין (ביצה כו:) דפריך ר' זירא למ"ד יש מוקצה לחצי שבת והא פולין ועדשים דמבשלים בי"ט דמעיקרא חזו לכוס כי שדינהו בקדרה חייתא (א) אידחו להו גמר בישולייהו אישתרו להו א"ל אביי ולטעמיך תקשי לך קדירות דעלמא דהא קדירות דשבתא בין השמשות רותחות הן ולאורתא קא אכלינן מינייהו אלא גמרו בידי אדם לא קמבעיא ליה כי קא מיבעיא ליה גמרו בידי שמים וי"ל דשאני קדירות אם הוה צריך להו בין השמשות היה מקררן וכן פולין ועדשים רצונו שיתבשלו בלא שום דיחוי אבל הכא רצונו היה שיעלו האפרוחין על הסל שלכך כפאו והרי שעה אחת הקצה אותו לצרכן ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא: ושני ליה בצריך למקומו. ההיא דנותנין כלי תחת הדלף איכא נמי לשנויי בדלף הראוי כדשני לעיל ובפרק משילין (ביצה לו: ושם) משני ליה הכי לרבי יצחק תימה לר"י מ"ש דגבי שמן תנא אין נותנין וגבי ניצוצות נותנין בתרווייהו הוה מצי למתני נותנין בצריך למקומו או בתרווייהו אין נותנין באין צריך למקומו ונראה לר"י דמעיקרא אשמעינן דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת וגבי ניצוצות דבתר הכי אשמעינן דבצריך למקומו שרי אי נמי ר' יצחק אית ליה נמי דאסור לבטל כלי מהיכנו ולהכי גבי שמן אין נותנין אפילו בצריך למקומו ולרב הונא נפרש בסמוך דאית ליה נמי תרווייהו אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ואסור לבטל כלי מהיכנו ואם נאמר לרב יוסף לא אתיא מתניתין כר"ש דכיון דלדידיה מותר לאחר שכבה לא חשיב ביטול כלי אם כן מצינן למימר דאפילו רבה אית ליה דאסור לבטל כלי מהיכנו ואיצטריך למימר דהגלה שאינה מצויה לא התירו כדי לאוקמה מתניתין כר"ש וא"ת מאי צריך בכל הני משניות לאשמעינן דבצריך למקומו שרי ויש לומר דלגבי ניצוצות איצטריך לאשמעינן דלא תימא אפילו בצריך למקומו אסור משום דילמא אתי לכבויי וכן ההיא דכופין קערה שלא תאחוז כו' וההיא דקורה שנשברה נראה לרשב"א דאיצטריך לאשמעינן דלא חיישינן שמא יעלה את הקורה דאסור להעלות כדתנן בפ' שואל (לקמן קנא:) וכן קורה שנשברה סומכין אותה כו' לא שתעלה אלא שלא תוסיף: כופה עליה כלי שלא תשבר כו'. כל הנהו דמייתי ידע המקשה דמצי לשנויי בצריך למקומו אלא שרוצה לידע אם יש לתרץ בענין אחר: דאייתור מבניינא. כדאמר לקמן בפ' כל הכלים (דף קכד:) הני לבני דאייתרי מבניינא שרי לטלטולינהו:

דחשיב

מסורת הש"ס

לקמן קו. קכח. | לקמן קכה: | ביצה לו: | [לקמן מז: קכד:] | [תוספתא פ"ד] | [ביצה לה.] | לעיל מב: לקמן מז: | לקמן קכח: | [תוספ' פט"ז] | [תוספתא שם] | [ביצה לו.] | ביצה ג: | [שם לו. כל הסוגיא ע"ש כמה שינויים] | שם לו. | [דף מז:]

עין משפט נר מצוה

[דף קנד: וכ"כ רש"י לקמן קכח: ד"ה והא]

מ א מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה כג סמג לאוין ס' טור שו"ע או"ח סי' ? סעיף ו:

מא ב מיי' שם הל' כה:

מב ג מיי' שם טוש"ע או"ח סימן שיג סעיף ז:

מג ד מיי' שם הלכה כז טוש"ע או"ח סימן שלח סעיף ח וסימן תקכא סעיף ג:

מד ה ו מיי' שם הלכה כה סמג שם טוש"ע או"ח סימן שח סעיף לט:

מה ז מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן שט"ז סעיף ד

וזה אין להקשות, נר"ש אמאי חשיב במתניתין ביטול כלי מהיכנו הא עבר וכיבה מותר השמן כמו גבי טבל שאם עבר כו' וי"ל שא"ה דכיבוי איסורא דאורייתא ולא אמר ביה שאם עבר כו' [תוספות ישנים]

רבינו חננאל

חדשים שהן מצוין להפקיע. וניצוצות תחת הנר נמי מילתא דשכיחא היא ובבתי גחיני כלומר בתים נמוכים להיאחז בהן דליקה מילתא דשכיחא היא וכן כולם. פירק רבא לדבריו דהצלה מצויה התירו הצלה שאינה מצויה לא התירו אליבא דרב חס"א. רב יוסף אמר מ"ט דרב חסדא משום דאי שרית ליה לקבל הביצה בכלי במקום מדרון כבר ביטל אותו הכלי היום שאסור לטלטלו והביצה בתוכו. כשם שאסור לטלטל הביצה. אבל כפיית הכלי על הביצה אינו ביטול שאם הוצרך הכלי מותר לו לטלטלו שהרי אין בכלי כלום ולא מבטל כלי מהיכנו. איתיביה אביי (טלטל) [חבית של טבל] כו' והא טבל אסור לטלטלו ושני ליה טבל מוכן הוא שאם עבר ותיקנו מתוקן הוא. ושני בניצוצות. ניצוצות אין בהם ממש והכלי שמקבל בו הניצוצות לא מיבטיל ומותר להשתמש בה. וספסל שסמוך בה הקורה רפויה היא שיכול ליטלה ולהשתמש בה. והכלי שמקבל בו הדלף בדלף הראוי לשתיה שהמים מותרים וכ"ש הכלי. וכן הסל שכופין שיעלו וירדו בו האפרוחים אוקמה בעודן האפרוחים עומדין על הסל [או שהיו עומדין על הסל] בין השמשות אסור לטלטל אותו הסל שנעשה מוקצה ואם לאו מותר. ור' יצחק חולק על רב חסדא ואומר אפי' כלי לכוף עליה בשביל שלא תישבר ביצה בשבת אסור. קסבר אין כלי ניטל [אלא] לדבר הניטל בשבת. ואותיבנא עליה כל הני תיובתא. ומשני בצריך למקומו. ת"ש אחת ביצה [שנולדה] בשבת ואחת ביצה שנולדה ביו"ט אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה. אבל כופה עליה כלי כו' ומשני הכא נמי בצריך לאותו מקום · פי' לאותו מקום של כלי ולא למקום הביצה.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בעודן וכו' כי שדינהו בקדרה אידחו כצ"ל ותיבת חייתא נמחק:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה טבל מוכן. שאם שגג. עי' לעיל לא ע"א תוס' ד"ה עבר ובפסחים דף מב ע"א ברש"י ד"ה היכא דאתמר וברא"ש שם: תוס' ד"ה בעודן עליו. א"כ הא דיש מוקצה. עיין לקמן דף מד ע"ב תוס' ד"ה יש עליה מעות:

רב נסים גאון

באבנים מקורזלות של בית הכסא · תמצא פירושו בפרק המוציא יין (דף פא) זונין על לבי מדרשא אמר להו רבותיי שיעור אבנים מקורזלות בכמה אמרו לו כזית וכאגוז וכביצה תנו רבנן בשבת נ' אבנים מקורזלות מותר להכניסן לבית הכסא כו': בליבני דאייתור מביניינא דחזיין למיזגא עלייהו עיקרם בפרק כל הכלים ניטלין בשבת (דף קכד) אמר רב נחמן הני ליבני דאשתיור מבניינא שרי לטלטולינהו בשבתא משום דחזו למיזגא עלייהו ובמס' יום טוב (דף לא) בפרק המביא כדי יין ממקום למקום. אמר ליה לא נצרכה אלא לאותן ב' חלות מנהג הוא בעת חתיכת הדבש מן וזכורות להניח ב' חלות לעסק הדבורים ותישתכח עיקר דיליה בבבא [בתרא] בפרק המוכר את הספינה (דף פ') חלות דבש מניח שתי חלות חיצונות

דאיכא דבש בימות הגשמים דליכא דבש מאי איכא למימר לא נצרכא אלא לאותן שתי חלות והא מוקצות נינהו דחשיב עלייהו הא לא חשיב עלייהו מאי אסור אי הכי הא דתני ובלבד שלא יתכוין לצוד לפלוג ולתני בדידה בד"א כשחישב עליהן אבל לא חישב עליהן אסור הא קמ"ל אע"פ שחישב עליהן ובלבד שלא יתכוין לצוד מני אי ר"ש *לית לי' מוקצה אי ר' יהודה כי לא מתכוין מאי הוי הא דבר שאין מתכוין אסור לעולם ר' יהודה מאי ובלבד שלא יתכוין לצוד שלא יעשנה כמצודה דלישבוק להו רווחא כי היכי דלא ליתצדו ממילא רב אשי אמר מי קתני בימות החמה ובימות הגשמים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים קתני ביומי ניסן וביומי תשרי דאיכא חמה (ואיכא צינה) ואיכא גשמים ואיכא דבש אמר להו רב ששת פוקו ואמרו ליה לר' יצחק כבר תרגמא רב הונא לשמעתיך בבבל דא"ר הונא עושין מחיצה למת בשביל חי ואין עושין מחיצה למת בשביל מת מאי היא דא"ר שמואל בר יהודה וכן תנא שילא מרי *מת המוטל בחמה באים שני בני אדם ויושבין בצדו חם להם מלמטה זה מביא מטה ויושב עליה וזה מביא מטה ויושב עליה חם להם מלמעלה מביאים מחצלת ופורסין עליהן זה זוקף מטתו ונשמט והולך לו וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו ונמצאת מחיצה עשויה מאליה איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל [י]הופכו ממטה למטה רב חנינא בר שלמיא משמיה דרב אמר *מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו היכא דאיכא ככר או תינוק כולי עלמא לא פליגי דשרי °כי פליגי דלית ליה מ"ס *טלטול מן הצד שמיה טלטול ומ"ס לא שמיה טלטול לימא כתנאי *אין מצילין את המת מפני הדליקה אמר ר' יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה היכי דמי אי דאיכא ככר או תינוק מ"ט דתנא קמא אי דליכא מ"ט דר' יהודה בן לקיש אלא לאו בטלטול מן הצד פליגי דמר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול ומ"ס לא שמיה טלטול לא [י]דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול והיינו טעמא דר' יהודה בן לקיש *דמתוך שאדם בהול על מתו

אי

רש"י

דליכא דבש. דבר הניטל: שתי חלות. כל הכוורת עושין אותה הדבורים חלות חלות של לפיחית דבש ושעוה וכשרודים אותן מניחין בה שתים שיתפרנסו מהן הדבורים כל ימות הגשמים כדתנן בהמוכר את הספינה (ב"ב פ:) הלוקח חלות כוורתו של חבירו מניח שתי חלות דסתמא לא מכרן: מוקצות נינהו. לדבורים הדר הוה ליה דבר שאינו ניטל ואפ"ה מטלטלין מחצלת להצלתן: דחשיב עלייהו. מאתמול לאכילה. ומני. היא שהצרכת לתרוצה כשחישב וקתני דדבר שאין מתכוין מותר כר"ש: אי ר"ש. אמר °למה לי לאוקמיה בשחישב: שלא יעשנו כמצודה. שלא יכסנה כולה אלא דנשבוק רווחא שיוכלו לצאת כי היכי דלא ליתצדו בהאי כיסוי ממילא ואע"ג דלא מיכוין למיצד אסור: רב אשי אמר. לעולם דאיכא דבש טובא ודקשיא לך ימות הגשמים מי קתני בה ימות הגשמים: לשמעתיך. דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל: מת המוטל בחמה. ויש לחוש שמא ימהר להסריח: ויושבין בצדו. ע"ג הקרקע כדי שיצטערו מחום הקרקע ויצטרכו להביא מטות לישב עליהן והמטות יהיו למחיצה כדמסיים ואזיל: חם להם למטה מן הקרקע שרתחו חמה: ופורסין. על ראשן גגל: זה זוקף מטתו. שתהא המחצלת מונחת עליה וכן זה נמצאת מחיצה עשויה מאליה ולכשירצו נשמטין והולכין להם ודוקא נקט חם להם מלמטה ברישא שיביאו המטות לישיבה ברישא והדר מחצלת לפרוש עליהן גגל ואוחזין אותה בידיהן עד לאחר שעה שיזקפום וישמטום דהוה ליה כי ההוא דאמרינן (עירובין דף קא.) האי מדורתא מלמעלה למטה שרי אבל לאתויי מעיקרא מטות לצורך האהל לא דהוה ליה מלמטה למעלה כדרך בנין וקי"ל אין עושין אהל עראי בתחילה בשבת: הופכו ממטה למטה. עד שמגיע לצל: מן הצד. כלאחר יד: אי דליכא. והאי מצילין דקאמר ר' יהודה בן לקיש דמטלטל ליה להדיא הוא: מאי טעמא דר' יהודה. אלא לאו מן הצד הוא דקשרי:

תוספות

דחשיב עלייהו. וא"ת והא אסור לרדותם כדתניא בסוף פרק המצניע (לקמן צה. ושם) הרודה חלות דבש בשוגג חייב חטאת דברי ר"א ולרבנן שבות מיהא איכא והוי דבר שאינו ניטל וי"ל דמיירי ברדויות ומונחות שם בכוורת אי נמי רגילות שיש דבש לף ע"ג חלות ואותו אינו צריך רדייה:

שלא יעשנו כעין מצודה. וא"ת מאי קמ"ל פשיטא דאי עביד כעין מצודה דאסור *והא לא משמע מברייתא דאע"ג דאינו מתכוין אסור וי"ל דאמר בפ' משילין (ביצה לו: ושם) דקמ"ל דס"ד במינו ניצוד אסור שאין במינו ניצוד מותר:

רב אשי אמר כו'. מסתמא רב אשי השיב מיד כן לרב עוקבא כששאלו אלא שסידר הש"ס תירוץ שלו תחילה ורשב"א אומר דשניהם השיב רב אשי דבמסכת ביצה גרס א"ל לא נצרכה אלא לאותן שתי חלות ובשיטה דהכא גרס והב"א מי קתני בימות החמה כו':

כבר תירגמ' רב הונא לשמעתיך. בפרק בתרא (דף קנד:) משמע דאית ליה נמי לרב הונא דאסור לבטל כלי מהיכנו דפריך אמילתיה דקאמר התם רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן והא קמבטל כלי מהיכנו ומשני בשליפי זוטרי וא"ת אכתי תקשה ליה התם דהא רב הונא סבר הכא דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל וי"ל דמיירי בצריך למקומו וא"ת וכי פריך ליה התם מהיא דהיתה בהמתו טעונה טבל ועששית לימא דמייר באין צריך למקומו וי"ל דהוה מצי לשנויי הכי דה"נ הוה מצי לשנויי בשליפי רברבי ור"י מתרץ דאיסור דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל שרי *היכא דאיכא הפסד מרובה וכן משמע דקאמר התם מהו דתימא כי היכי דלהפסד מרובה חשו כו' משמע חשו והתירו לטלטל אף לדבר שאינו ניטל דמה חשו *להתיר אם לא זה האיסור:

חם להם מלמטה. תימה בלא שום חום מאי איסור איכא שיביאו כל אחד מטה לישב עליה ותו אמאי מייתי ברישא מטה והדר מחצלת ימתינו עד שיחם להם גם מלמעלה ויביאו מטות ומחצלות יחד ונראה דאחמור רבנן למיעבד היכרא שהוא לצורך חי כל כמה דאיפשר למיעבד:

ופורסין עליהן זה זוקף כו'. דוקא בכה"ג כמו שפי' רש"י אבל ממטה למעלה אסור משום אהל כדאמרי' בהמביא כדי יין (ביצה לב: ושם) אמר רב יהודה מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור וכן ביעתא וכן קידרא וכן חביתא ופוריא דהא דאמרי' בהמוצא תפילין (עירובין קב.) גבי דיכרי דרב הונא אתא לקמיה דרב א"ל זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר פשטוה מוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי אבל בלא שיור אסור היינו משום שהמחיצות התחתונות היו כבר עשויות ואם היה פורש עליהן היה עושה אהל כדרך לעשות אהל ואע"ג דרב הונא אית ליה הכא דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל °מה שהיה מוסיף למחר לא חשיב טלטול או שמא היו מושיבין שם אדם א"נ משום הפסד מרובה שרי כדפירש לעיל:

זה זוקף מטתו. תימה לר"י (*) דרבא לא שרי אלא בשביל חי ובפ' מי שהוציאוהו (שם מד: ושם) תניא זוקף את המטה פורס עליה סדין שלא תפול החמה על המת ועל האוכלין והתם מוקי לה במחיצה רביעית שסוכה כשירה בלאו הכי ולא הוי אלא תוספת אהל אבל מ"מ (אין) ניטל הכלי בשביל מת ויש לומר דהתם נמי לא שרי אלא בענין שאומר כאן שעושה בשביל חי אי נמי שיש אוכלין עם המת:

ונשמט והולך לו. ואין צריך לישאר שם תחת האהל כדי שיהא נראה שנעשה בשביל חי כיון דבשעת עשייה היה נראה שעושה בשביל חי:

דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול. נראה לר"י דכן הלכה מדלא קאמר דכ"ע לא שמיה טלטול וכגון דליכא ככר ותינוק ואין לו אלא מטה אחת ומטעם דרבי יהודה בן לקיש מתוך שאדם בהול כו'. אלא משום דהלכתא דשמיה טלטול נקט הכי וקשה לר"י דבריש כל הכלים (לקמן קכג.) פסיק רב נחמן כר' אלעזר בן תדאי דקסבר לא שמיה טלטול וע"ק דרב אדרב דהכא סבר שמיה טלטול ובסוף פ' תולין (שם קמא.) אמרי בי רב טלטול מן הצד לא שמיה טלטול °ובדוכתא אחריתי פריך מדרב אאמרי בי רב ובפרק בית כור (ב"ב קה:) מגריך מילתיה דרב ודאמרי בי רב ועוד אמאי אסר רב

(*) נ"ל דהכא

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פכ"ה מהלכו' שבת הלכה ו ופכ"ו הלכה כב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיא סעיף ו:

מז ב ג מיי' שם פכ"ו הלכה כא טור שו"ע או"ח שם סעיף א:

מס"ר שכנא הגיה והלא משמע דאע"ג דאינו כו'

ולעיל מיניה ה"מ לשנויי דשרי משום הפסד אלא דמשני שינויא הדא לכולהו בצריך למקומו [תו"י]

ומיהו דוחק כרשב"א דחשו להתיר טורח (דהמלאכה) [דהא רבה] דמפרש טעמא משום כללה שאינה מצויה ולית ליה דביטול כלי ולא טעמא דאין כלי ניטל (אלא) [הלא] תיקשי ליה ברייתא דאסרי' בפ' בתרא דף קנד: להביא תחתיו כרים וכסתות אלא ודאי משום טורח [תו"י]

מסורת הש"ס

ומשמע ליה שיש שם חלות הרבה דלא הוי מוקצה מחמת חסרון כיס [תוס' ישנים]

[לעיל ג: לקמן קמב:]

[לקמן קכג. קמא.]

[תוספ' פי"ד] יומא פה.

יומא פה

רבינו חננאל

וכיון שמותר לפנותו מאותו מקום ולטלטלו מטלטלו למקום הביצה (כו') וכופהו על הביצה וכן כולם *) ולא יתכן לישב ע"ג הביצה כדי שלא יטנפו בגדיו. לפיכך כופה עליה [כלי] ויושב עליו. וכל התיובתות פשוטות הן. ושנינו על הכוורת באותן ב' חלות ששנינו בפ' המוכר את הספינה בענין המוכר חלות דבש כוורתו לחבירו שחייב הקונה להניח לו שתי חלות דבש כדי שיהו מזון לדבורים שלא יברחו. ולפיכך אמרנו אותן ב' חלות מוקצות ממאכל אדם הן (לא השאילו) דשאולין לדבורים. ושנינן כגון (שחייב) [שחשב] עליהן בפירוש למאכל אדם. ואקשינן אי הכי אדתני ומזהיר בפריסת ע"ג הכוורת ובלבד שלא יתכוין לצוד. ליפלוג עליה כו'. ואסיקנא לעולם ר' יהודה [היא] והאי דקתני ובלבד שלא יתכוין לצוד. שלא ישלשל המחצלת וידחקנה בכותלי הכוורת שנמצא הדבורין כסתומין בכוורת אלא ירויח כמעט המחצלת מן הנקב של כוורת שהוא פתח לצאת ולכנוס בו הדבורים כו'. אמר רב ששת כבר תירגם רב הונא לשמעתיה דר' יצחק בבבל דאמר עושין מחיצה למת בשביל החי ואין עושין מחיצה למת בשביל המת כיצד מת מוטל בחמה באין ב' בני אדם ויושבין בצידו. חם להם מלמטה [זה] מביא מטה ויושב עליה וזה מביא מטה ויושב עליה כו'. איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה. ומשמיה דרב אמרו מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו. ואסקינן בשיש ככר או תינוק כ"ע לא פליגי שמניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו (וכ"ע) [כי פליגי היכא דל"ל מ"ס] טלטול מן הצד שמיה טלטול. [ומ"ס לא שמיה טלטול]. ואתינן ואוקמינן בתנאי אין מצילין [את המת] מפני הדליקה. אמר ר' יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה. ואמרינן כ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול, והיינו טעמא דר' יהודה בן לקיש מתוך שאדם בהול על מ'

אי

*) ע"ס כאן ופי' אחר הוא בצריך למקום הביצה לישב

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אי ר"ש למה לי בשחישב. משמע דתכ"פ צריכי' לשינויא דאיכא ב' חלות דס"ל לרש"י שסדלר"ש ליכא לדינא דרי"ן כיינו אפילו לר"ש דמיקל במוקצה והולם רש"י בבילה לי באמת דפירכת הש"ס דלר"ש ל"ע כלל לתרץ דאיכא ב' חלות מבואר דס"ל לרש"י שם (דלר"ש ליכא לדינא דרי"ן). ולדברי רש"י אלו כוונת הרא"ה פ' מי שהחשיך שכתב דרי"ן הוא רק לר"י וכתב עלה שכ"כ רש"י: גמ' כי פליגי דלית ליה. ק"ל אמאי לא הוי המטה עצמה במקום ככר או תינוק ועי' מג"א סי' ש"ה ס"ק כ"א ובתוספ"ת שבת. ומזה לא העירו כלום ועע"ג: תוס' ד"ה ופורסין וכו' מה שהיה מוסיף למחר. עי' לקמן דף נג פ"א תוס' ד"ה מהו ליתן: שם ד"ה דכו"ע וכו' ובדוכתא אחריתי. עי' בכורות דף כו ע"ב:

אי לא שרית ליה אתי לכבויי א"ר יהודה בן שילא א"ר אסי א"ר יוחנן *הלכה כר' יהודה בן לקיש במת: אין ניאותין הימנו לפי שאינו מן המוכן: תנו רבנן *מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ורבי שמעון מתיר:

מתני' *מטלטלין נר חדש אבל לא ישן רבי שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת:

גמ' *ת"ר מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי רבי יהודה ר"מ אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו *בשבת ר' שמעון אומר חוץ מן הנר הדולק בשבת כבתה מותר לטלטלה אבל כוס וקערה ועששית לא יזיזם ממקומם ור' אליעזר בר' שמעון אומר מסתפק מן הנר הכבה ומן השמן המטפטף ואפי' בשעה שהנר דולק אמר אביי רבי אליעזר ברבי שמעון סבר לה כאבוה בחדא ופליג עליה בחדא סבר לה כאבוה בחדא דלית ליה מוקצה ופליג עליה בחדא דאילו אבוה סבר כבה אין לא כבה לא ואיהו סבר אע"ג דלא כבה אבל כוס וקערה ועששית לא יזיזם ממקומם מאי שנא הני אמר עולא סיפא אתאן לר' יהודה מתקיף לה מר זוטרא אי הכי מאי אבל אלא אמר מר זוטרא לעולם רבי שמעון וכי קשרי רבי שמעון בנר זוטא דדעתיה עלויה אבל הני דנפישי לא והתניא מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ורבי שמעון מתיר התם קערה דומיא דנר הכא קערה דומיא דכוס א"ר זירא פמוט שהדליקו בו בשבת לדברי המתיר אסור לדברי האוסר מותר למימרא דרבי יהודה מוקצה מחמת מיאוס אית ליה מוקצה מחמת איסור לית ליה והתניא *ר' יהודה אומר כל הנרות של מתכת מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו *בשבת אלא אי איתמר הכי איתמר א"ר זירא פמוט שהדליקו עליו בשבת ד"ה אסור לא הדליקו עליו ד"ה מותר: אמר *רב יהודה א"ר מטה שיחדה למעות אסור לטלטלה מיתיבי' רב נחמן בר יצחק מטלטלין נר חדש אבל לא ישן ומה

רש"י

אי לא שרית ליה וכו'. אבל במוטל לאמה לא שרי: **מתני'** מטלטלין נר חדש. שאינו מאוס וחזי לאשתמושי (א) להדיא שלא דלק בו נר מעולם: אבל לא ישן. דמוקצה מחמת מיאוס הוא: **גמ'** חוץ מן הנר שהדליקו. ואף על גב שכבה אסור דאית ליה לרבי מאיר מוקצה מחמת איסור ולית ליה מוקצה מחמת מיאוס: *חוץ מן הנר הדולק בשבת. בעוד שהוא דולק אסור שמא יכבה הנר: עששית. כוס גדול של זכוכית שקורין לנפ"א: לא יזיזם ממקומן. ואפי' כבה הנר ולקמן מפרש טעמא: מן הנר הכבה. דכיון דכבה והולך לא מחייב תו משום מכבה: כבה אין לא כבה לא. דלא שמעינן ליה לרבי שמעון דשרי במתני' אלא מותר שמן שבנר ושבקערה דמשמע לאחר שכבה: מאי אבל. מדקאמר אבל מכלל דבנר מותר: בזוטא. דדעתי' עליה מבע"י סבר שיכלה השמן מהר ואשתמש בנר לכשיכבה: אבל הני. לא אסיק אדעתיה שיכבו כל היום: ור' שמעון מתיר. וקערה נפישא קשיא קערה אקערה: דומיא דנר. קתני לה דזוטרא: פמוט. מנורה של מתכת ואינה מאוסה: לדברי המתיר. ר' מאיר המתיר בנר ישן: אוסר. בהאי דמוקצה מחמת איסור כדקתני לעיל חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת: לדברי האוסר. רבי יהודה האוסר בנר ישן של חרס התם הוא דמאיס אבל הכא שרי ולית ליה מוקצה מחמת איסור: נר של מתכת. לא מאיס כגון של נחשת דלא בלע: שיחדה למעות. מיתסרא בהזמנה בעלמא ואע"פ שלא הניח עליה מעולם: מטלטלין נר חדש. והא רבי יהודה קאמר לה דאית ליה מוקצה אלמא לא מיתסר בהזמנה מדקאמר אבל לא ישן ולא קתני אבל לא המיוחד לכך: הניח

תוספות

רב הכא טלטול מן הצד הא תנן בפ' נוטל (לקמן קמב:) מעות שע"ג הכר מנער את הכר והן נופלות ואבן שעל פי החבית מטה על צדה וכו' ומוקי לה רב התם בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והכא (ג)(חשיב) בשוכח מדשרי שמואל וכל דבר שדעתו ליטלו בשבת ולא להניחו כל השבת °אפילו מניח חשיב כשוכח כי היא למנער את הכיסוי והם נופלות אע"פ שבמתכוין כיסה בדבר שאינו ניטל ואפי' רבנן דרבי אלעזר בן תדאי שרו בכי האי גוונא דהכא דהא שרו פגה שהטמינה בתבן וחררה שהטמינה בגחלים אם מגולה מקצתה ובמכוסה כולה פליגי דרבי אלעזר שרי אפי' מכוסה כולה דתוחב בכוש או בכרכר ואומר ר"י דיש לחלק °דהכא עיקר הטלטול לצורך מת ולא דמי לכל הנהו שעושה עיקר הטלטול לצורך כר וחבית ולא לצורך מעות ואבן *ולהכי לא מייתי הכא פלוגתא דר' אלעזר בן תדאי ורבנן וע"ק לר"י דאפי' בטלטול דמת יש לאסור יותר משאר טלטול מן הצד כדפי' שרי שמואל ובסוף במה טומנין (לקמן דף נ:) אמר שמואל האי סכינא דביני אורבי דנה שלפה והדר דנה שרי ואי לא אסיר ופירש בקונט' לקמן דאסור משום טלטול מן הצד וכן קשה דרב הונא אמר התם האי סליקוסתא דנה שלפה והדר דנה שרי ואי לאו אסור א"כ אסר טלטול מן הצד ובסוף חולין אמרי בי רב טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ואמרי בי רב היינו רב הונא כמו שמפרש ר"ת בספ"ק דסנהדרין*(דף יז: וסם) ונראה לר"י דרב הונא ושמואל לא אסרי התם משום טלטול מן הצד אלא משום שמסיר עפר ומרחיב הגומא ואיידי דאיירי לעיל מיניה בגומא נקטה ומותיב מהטומן לפת וצנונות דהתם לפת וצנונות לאו דנה ושלפה ולהכי חשיב הש"ס תיובתא ור"ה ושמואל °הוו ידעי לה דמתני' היא בסדר זרעים אלא דדחקי לאוקמה בדנה ושלפה והש"ס לא ניחא ליה לאוקמה הכי ועומדת בתיובתא:

*מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית לי' אתי לכבויי. ולא"ג דגבי ממון אמרינן *איפכא אי שרית ליה אתי לכבויי היינו משום שאין מצטער על ממונו כמו על מתו ואי שרית ליה מתוך שיהא טרוד להציל ישכח שהיום שבת ויבא לכבות בשוגג אבל על מתו מצטער ביותר ואי לא שרית ליה אתי לכבויי במזיד:

שבנר ושבקערה אסור ור' שמעון מתיר. ואחר השבת מותר אפי' לר' יהודה וה"נ תניא לקמן גבי נויי סוכה אסור להסתפק מהן עד מוצאי י"ט האחרון אבל בתר הכי שרי וקשה לר"י דמ"ש מנר חנוכה דתניא *כבה ליל ראשון מוסיף עליו בליל ב' ומדליק בו כבה ליל ח' עושה לו מדורה בפני עצמו מפני שהוקצה למצותו ואומר ר"י דנר חנוכה עיקרו לא להנאתו בא אלא לפרסומי ניסא ומשום חביבותא דנס הוא מצפה שיכבה אלא מוקצה לגמרי למצוה אבל נר שבת להנאתו בא יושב ומצפה שיכבה ולכך מותר וא"ת ומ"ש נר שכבה דאסור לטלטל לר' יהודה מסוכה דשרי לעולם בה תנאי כדאמר לקמן במעתין ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ומוקי לה במסכת ביצה (דף ל:) בסוכה דעלמא ורעועה דאתמול דעתיה עילויה שתפול ונר נמי דעתיה עילויה שיכבה ואמאי אין מועיל תנאי להסתפק ממותר השמן ולר"ש נמי יועיל תנאי להסתפק מן השמן המטפטף בשעה שהנר דולק וי"ל דהתם סוכה דעלמא היתה עשויה מזמן גדול ועתה ביה"ש אינו בודל ממנה ויושב ומצפה מתי תפול אבל נר עיקר הקצאתו הוא ביה"ש ודחייה בידי' לצורך שבת ואמיר טפי ולא מהני ביה תנאי*:

לדברי המתיר אסור. פי' בקונטרס לדברי ר' מאיר וא"ת מאי קמ"ל הא בהדיא קאסר ר' מאיר נר שהדליקו בה באותו שבת וי"ל דה"א ה"מ בנר של חרס דאית ביה תרתי מוקצה מחמת מיאוס ומחמת איסור קמ"ל דאפי' בשל מתכת דלא מאיס ולית ביה אלא מוקצה מחמת איסור אסר ר' מאיר ואין נראה לר"ת דלפי זה הא דמסיק דברי הכל אסור לא הוי אלא ר' מאיר ור' יהודה דקאי עלייהו ולא ר"ש ומפרש וכן פר"ח לדברי המתיר היינו ר' שמעון אסר כאן בפמוט דהא פמוט גדול הוא ככוס וקערה ועששית כמו פמוטות של בית ר' דשילהי כל כתבי (לקמן קכא:) לדברי האוסר היינו ר' מאיר ור' יהודה דאסרי בנר חרס שהדליקו בו באותו שבת וה"מ בנר של חרס דאיכא תרתי מוקצה מחמת מיאוס ומחמת איסור אבל בנר מתכת שרו ומסיק דאפי' בשל מתכת אסר ר' מאיר וה"נ אמרי' בפ"ק דחולין (דף טו.) ע"כ לא שרי רבי מאיר אלא במבשל דראוי לכוס אבל בשוחט לא*:

מטה שיחדה למעות אסור לטלטלה. נראה דאפי' לצורך גופה או לצורך מקומה אסור דכיון שיחדה למעות שוב אין עושין ממנה שום תשמיש °והויא כאצוצרות דאסור לטלטלה לרבי יהודה אפילו לצורך גופה ומקומה ולרבי שמעון לא אסור שום מוקצה לצורך גופו ומקומו אלא מוקצה מחמת חסרון כיס:

ומה

אע"ג דקי"ל דהלכתא כר' שמעון בגולה שבת ב"א לית הלכתא כוותיה. ר"ש מודי' אף על גב דשרי בנתגלגלה בשבת התם אינו מעלה על לבו שישתמש בו אדם בשבת והוי כמו דיש במינו כמהוכל דפרש"י דביצה [דף כד:] דאפילו ר"ש אסר כגרוגרות וצימוקין מדלא לקטן מאתמול אקצינהו [תוספות ישנים]

רבינו חננאל

[אי לא] שרית ליה לטלטולי אתי לכבויי ולמעבר איסור' דאורייתא א"ר יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה בן לקיש במת: ואין נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן: ת"ר מותר השמן שבנר ושבקערה אסור להסתפק ממנו. ור"ש מתיר (מטלטלין נר חדש אבל לא ישן) דתנא דידן קתני דברי ר' יהודה סתמא כמתניתין [מטלטלין נר חדש אבל לא ישן]. ובברייתא מפרש דברי ר' יהודה מטלטלין נר חדש אבל לא ישן. ר' מאיר [אומר] כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בה באותה שבת. נמצא ר' מאיר ור' יהודה שניהן אוסרין בנר שהדליקו בו באותה שבת. ור"ש מתיר ואין הלכתא כוותיה. דהוא יחיד במקום רבים ואע"פ דא"ר יוחנן אנו אין לנו אלא בנר כר' שמעון [לר' שמעון] אמרו וליה [לר'] יוחנן לא סבירא ליה טעמא דר"ש. ואפילו ר"ש לא שרי לטלטולי בשבת בנר שכבה אלא בנר קטן דכייו דהוא נר קטן ושמנו מעט דעתו עליו מאתמול לכשיכבה יטלטלנו ואינו מוקצה. אבל נר גדול כגון כוס וקערה ועששית שיתכן שידליקו היום כולו לא אמרינן דחשיב עלייהו מאתמול לכשיכבו יטלטלם. אלא אמרינן ודאי כיון דגדולים הן נתייאשו מלטלטלן ומוקצין הן. לפיכך קתני סיפא אבל כוס וקערה ועששית לא יזיזם ממקומן וכן כיוצא בהן. פעמים שיש קערה ועששית קטנה דומיא דנר קטן ודינם כדין נר קטן ופעמים שיש נר גדול דומיא דקערה ועששית ודינו כדינם. והא דא"ר אלעזר [בר"ש] מסתפק אדם מנר הכבה ומשמן המטפטף אע"פ שהנר דולק*) א"ר זירא פמוט שהדליקו עליו לדברי המתיר בנר אסר בפמוט. כלומר לר' שמעון דמתיר בנר קטן בפמוט שהוא גדול אוסר. ולדברי ר' מאיר ור' יהודה שאוסרין בנר של חרש מפני שהוא מטונף. והוא צאו כלי. ולפיכך הוקצהו מאתמול בפמוט שהוא של מתכת ואינו מטונף מתיר: ירושל' נר מאוס. פמוט אינו מאוס. תני נר המונח על הדלת פותח ונועל בשבת ובלבד שלא יתכוין לכבות. רב ושמואל פותרין לה בשוכח ומקללין למאן דעבד כן [יכרת] ה' לאיש אשר יעשנה וגו'. ואקשי' ולר' יהודה מוקצה מחמת מיאוס אית ליה מוקצה מחמת איסור שהדליקו בה באותה שבת לא. והתניא ר' יהודה אומר כל הנרות של מתכת מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בה באותה שבת. ואסיק' הכי לדברי

*) עי' ברשב"א וברמב"ן

רב נסים גאון

אמר ר' זירא פמוט שהדליקו עליו באותה שבת לדברי המתיר אוסר לדברי האוסר מתיר פמוט מין מנורה ויש לה קנה אחד ובמנחות בפרק הקומץ את המנחה (דף כח) כשאמרו על דרך קושיא ,אימא נמי באת

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה כא סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רעט סעיף ד:

מט ב מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה יב ופרק כו הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רסה סעיף ג וסימן רעט סעיף א:

נ ג מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה יא טוש"ע או"ח סימן רעט סעיף ה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דכ"ע כו' אפילו מניח חשיב כשוכח כי היא דמנער. עי' לקמן דף נא ע"א תוס' ד"ה או שטמן: בא"ד דהכא עיקר. עי' לעיל דף לט ע"א תוס' ד"ה מפני שמזיז: בא"ד הוו ידעי לה דמתני' היא. עי' מנחות דף ע ע"א תוס' ד"ה הכר הלוג. ומו"ק דף ה ע"א תוס' ד"ה להתוויי: תוס' ד"ה מטה שיחדה כו' והויא כחצוצרות. לעיל דף לו ע"א:

ומה נר דלהכי עבידא כי לא הדליק בה שרי לטלטולה מטה דלאו להכי עבידא לא כ"ש אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר רב °מטה שיחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה לא הניח עליה מעות מותר לטלטלה לא יחדה למעות יש עליה מעות אסור לטלטלה אין עליה מעות מותר לטלטלה והוא שלא היו עליה בין השמשות אמר עולא מתיב ר' *אליעזר *מוכני שלה °בזמן שהיא נשמטת אין חיבור לה ואין נמדדת עמה ואין מצלת עמה באהל המת ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות הא אין עליה מעות שריא אף על גב דהוו עליה ביה"ש ההיא ר' שמעון היא דלית ליה מוקצה ורב כרבי יהודה סבירא ליה הכי

רש"י

הניח עליה מעות. אפילו בחול הרי הוקצה לאיסור ואסור לטלטלה ואפילו נסתלקו המעות מבעוד יום ולא דמי לנר של מתכת דשרי רבי יהודה דהתם בלא יחדו: לא יחדה למעות. אין עליה מעות בשבת: מותר לטלטלה. ואע"ג דהניח עליה מעות בחול: והוא שנסתלקו מבעוד יום. שלא היו עליה כל בין השמשות אבל היו עליה כל בין השמשות איתקצי לכולי יומא: מוכני שלה. גבי שידה תנן במסכת כלים והיא עגלה של עץ מוקפת מחיצות למרכב אנשים ונשים · מוכני אופן: בזמן שהיא נשמטת. כעין אופני עגלה שלנו שאדם יכול לסלקו מן העגלה: אינו חיבור לה. דחשובה היא כלי לעצמה דאי שידה בת קבולי טומאה היא כגון שאינה מחזקת מ' סאה בלח ונטמאה השידה לא נטמא המוכני ואי לאו בת קבולי טומאה היא ונגעה טומאה במוכני המוכני טמאה לעצמה דלא חשיבה משידה והיא מטלטלת מלאה וריקנית דיש לה בית קיבול: ואינה נמדדת עמה. לענין טומאה כדפרישית דכלי עץ המחזיק מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהור כדאמרי' בבמה מדליקין (דף לה.) דכלי עץ איתקש לשק שיהא מיטלטל מלא וריקן וזו אינו מיטלטל מלא ותנן במסכת כלים* ומייתינן בגמ' דמנחות *השידה ב"ה אומרים נמדדת מבחוץ דרואין אותה כאילו היא עומדת בתוך כלי גדול ואם מחזיק אותו כלי מ' סאה טהורה השידה ואע"פ שהיא אינה מחזקת מ' סאה דקסבר אף עוביה נמדד עמה והמוכני אינו נמדד עמה להשלים דרואין כאילו ניטל המוכני ואח"כ תנתן השידה לתוך הכלי: ואינה מצלת עמה באהל המת. דאם השידה מחזקת מ' [סאה] דאינה מקבלת טומאה מצלת באהל המת והוי אהל לעצמה ולא שנכנסה לבית שהמת בו דא"כ אין כאן הצלה שהרי הגג מאהיל על הטהרות מלמעלה אלא כגון שנכנסה לבית הקברות כדאמרינן בעירובין* ר' יהודה אומר אף בבה"ק מפני שיכול לחוץ בשידה תיבה ומגדל בפ' בכל מערבין* דקסבר אהל זרוק כלומר אהל המיטלטל שמיה אהל ומפסיק (א)כלפי הטומאה והמוכני אם הוא גבוה מדופני השידה וכלים [בולטים] מלמעלה מדופני השידה וגובה המוכני מגין עליהם אינו מצילן דמוכני כלי הוא לעצמו ומקבל טומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה ורבותי דוחקין ומפרשין אותה באהל המת ממש ובשל חרס המוקפת למיד פתיל והרבה תשובות יש חדא דנמדדת לא שייך בשל חרס דלא איתקש לשק ובין מיטלטל ובין אינו מיטלטל טמא ועוד אם המוכני מוקף למיד פתיל יציל בפני עצמו כלים שבתוכו ועוד בפירוש נשנית במסכת כלים בהלכות כלי עץ והלכות כלי חרס נשנו לבדן והלכות כלי עץ נשנו לבדן: ההיא ר' שמעון היא. ומיהו מעות לא חזו מידי ומודה רבי שמעון דעודן עליו אסור: מניחין

תוספות

ומה נר דלהכי עבידא כו'. פי' בקונטרס דדייק מדקתני אבל לא ישן משמע דוקא ישן אבל חדש אפילו יחדו וקשה לר"י דלמאי דמסיק נמי מטה שיחדה והניח עליה מעות כו' תקשה ליה מנר של מתכת דשרי ר' יהודה אפילו יחדו לעיל מדקתני חוץ מן הנר שהדליקו בה באותה שבת אבל לא הדליקו בה באותה שבת אע"פ שיחדה והדליקו בה בחול שרי ונראה לר"י דלא דייק כלל מדקתני אבל לא ישן אלא דוקא בנר של חרס הוא דקאמ' דלהכי עבידא שתחלת עשייתה היא להדלקה והוי כמו יחוד שמיד שמדליקין בה פעם אחת נמאסת ואין ראויה לתשמיש אחר ולכך תחלת עשייתה אינה אלא להדלקה אע"פ שראויה לתשמיש אחר בין עשייה להדלקה מ"מ אין עושין אותה לכך שאין זה אלא זמן מועט אבל בנר מתכת אין עשייתה להדלקה לבד דראויה כל שעה לתשמיש אחר:

לא הניח עליה מעות מותר לטלטלה. וחצוצרות דאסר ר' יהודה לעיל (דף לו.) נראה לר"י דאסר אפי' לא תקע בה דחצוצרות לא חזיא אלא לתקיעה ואין לחלק בין תקע ללא תקע אבל מטה ונר חזי לתשמיש אחרינא:

יש עליה מעות אסור לטלטלה. ע"כ במניח איירי *דבשבת תנן פרק טטל (לקמן קמב:) מנער הכר והן נופלות ובמניח בשבת איירי דבהניח מבעוד יום והיו עליה בין השמשות אפילו אין עליה מעות אסור לטלטלה כדקאמר בסיפא דמילתיה וקשה דהיך יכול להיות שמניח לדעת בשבת וי"ל כגון שהניח נכרי או תינוק לדעת ישראל וא"ת אמאי לא מוכח מהכא בפ' אין לדין (ביצה כו:) דאין מוקצה לחצי שבת וי"ל דאיכא לאוקמא כגון שהניחם לדעת ישראל כדי להסירם אחר שעה והוו כנמרו בידי אדם ולמאי דפרישית לעיל דהא דיש מוקצה לחצי שבת הייתו באיסור אכילה ולא בטלטול א"ש:

מוכני שלה. פי' בקונטרס דגבי שידה תנן לה במסכת כלים (פי"ח מ"א) והיא עשויה למרכבת אנשים ונשים *ואין נראה לר"י דאי חזיא למדרס לא שייך בה מדידה דלא איתקש לשק ולא בעינן מיטלטל מלא וריקן כדמוכח בפרק אלו מומין (בכורות לח. ושם) דפריך ושאין לו תוך בכלי שטף מקבל טומאה הוא והא דומיא דשק בעינן ומשני בהנך דחזו למדרסות לכך נראה דאינה עשויה אלא לכלים והא דאמר לקמן בפרק רבי עקיבא (דף פד. ושם) שלש תיבות הן תיבה שפתחה מצדה טמאה מדרס מלמעלה טמאה מת פי' אבל מדרס לא לפי שאומרים עמוד ונעשה מלאכתנו והבאה במדה טהורה מכלום פי' שיש לה מ' סאה אור"י דצריך לומר דלא קאי אפתחה מצדה דכיון דחזיא למדרס אפילו באה במדה טמאה כדפי'*): ואין מצלת עמה באהל המת. פי' בקונט' בבית הקברות (ג)שהכלים על דופני השידה וקשה דמי יביא טומאה על הכלים ומפרש ריב"א דמיירי שפיר דקיימא השידה באהל המת ומוקפת צמיד פתיל ואע"ג דכלי עץ אינו מציל בצמיד פתיל היכא דמקבל ארבעים סאה מציל כיון דלא מקבל טומאה כדתנן במסכת כלים ואלו מצילין בצמיד פתיל כלי גללים כו' וכלי עץ הטהורים ואין צ"ל דמוכני יש לו בית קיבול אלא פשוטי כלי עץ הוא ויש נקב בשידה בלדה והכלים בתוך השידה והמוכני חופפת שם וממעטת אותו נקב עד שאין נשאר פותח טפח וקאמר כיון דנשמטת אינו ממעט דדוקא כי מבטלו שם ממעט בחלון כדמוכח בלא יחפור (ב"ב כ: ושם) דפריך אהא דקתני דכלי חרס ממעט בחלון הא קחזי ליה פי' ולא מבטל התם והיכי ממעט ומשני דמטונף ומיירי שאינו סותם כל הנקב דאם סותם כל הנקב אפי' אינו מבטלו שם סותם כדאמר בפ' בתרא (דף קנז.) בימי אבא שאול בן בטנית פקקו את המאור בטפיח והתם לא בטלוהו שאם ביטלוהו בשבת היה חייב משום בונה דהא מוסיפים על הבנין אלא ודאי בלא ביטול איירי ואפ"ה סותם ובכלי עץ אמרינן נמי בפ' בתרא דמגילה (דף כו:) ההיא בי כנישתא דרומאי דהות פתיחה להאי אנדרונא דהוו מחתי בה מיתי בעו כהני למיזל לצלויי התם אמרו ליה לרבא אמר להו זילו דלו תיבותא ואותבוהו אבבא דה"ל כלי עץ העשוי לנחת ומסתמא לא היו מבטלין אותו שם שהרי ס"ת מניחין בתוכו ומיהו התבן וגרוגרות אין להם דין כלים דאפי' סותמין כל החלון צריכין ביטול כדמוכח בפרק לא יחפור (ב"ב יט:) ולר"ת אין נראה לפרש דמוכני הוי אופן דאין דרך להניח מעות על האופן דקתני ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות ומפרש דמוכני הייתו כן של שידה כמו את הכיור ואת כנו (שמות ל) וכמו מכונות במלכים (א ז) פי' בסיס שהשידה מונחת עליו ויש בשידה נקב מתחתיה כנגד המוכני והיא בבה"ק והטומאה נכנסת דרך נקב בשידה ואין המוכני מצלת כיון שהיא נשמטת ואין מבטלין אותה שם ומיירי נמי שאין סותמת כל הנקב אלא ממעטת אותו מפותח טפח כדפי' לעיל וצ"ל דמיירי שאין הטומאה כנגד הנקב. דכשהטומאה נגד הנקב אפילו אין בו פותח טפח בוקעת ועולה כדאמר בפ"ק דסוכה (דף יח. ושם) ארובה בבית ואין בה פותח טפח טומאה כנגד ארובה כל הבית טהור לפי שבוקעת ועולה וכן במסכת אהלות* ומייתי לה בהעור והרוטב (חולין קכה:) חבילי המטה וסריגי חלונות כו' פירסן על המת באויר הנוגע כנגד הנקב טמא שלא כנגד הנקב טהור והתם אין בנקבים פותח טפח דקתני רישא דמפסיק בין בית לעלייה: אין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות. מפרש ר"י דכשהיא נשמטת היא כלי בפני עצמה אבל כשאינה נשמטת מותר לגוררה אע"פ שיש עליה מעות דכיון שאינס ע"ג השידה שהיא עיקר הכלי שרי: הא אין עליה מעות שריא אע"ג דהוו עליה כל בין השמשות. קשה לרשב"א דמאי פריך לוקמא בשבת ולהכי אין עליה מעות אע"ג דהוו עליה כל בין השמשות שריא כדאמר בפרק טטל (לקמן קמב:) ובזמן שיש עליה מעות אסור לגוררה אפי' בשבת שהוא טלטול גמור וקמ"ל דבאינה נשמטת שרי לגוררה טלטול גמור ומהכא דע"כ במניח איירי דהא אין גוררין אותה משמע אפי' לצורך מקומה ואי בשבת הא אמרי' בפרק טטל (ג"ז שם) לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו (*ומיהו מטה שיחדה והניח עליה מעות °איכא למימר דמודה ר"ש דמקפיד עליה מיחדי לה מקום כדאמרי' בריש כל הכלים (שם קכג: ושם) הכל מודים כיון דקפיד עליה מיחד לה מקום ופר"ת דהכל מודים אפי' ר"ש והא דפריך לעיל מנר הייתו מגום שאין לחלק בין מטה לשאר דברים אלא כשהניח עליה מעות ולפ"ז לא קשה לעיל אפי' הקונטרס שפי' דדייק מדקתני אבל לא ישן):

*) [ועי' תוס' מנחות לא. ד"ה שידה]

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה י סוש"ע או"ח סימן שי סעיף ז:

מסורה הש"ס

[לקמן מו:] כלים פי"ח מ"ב

פי"ח מ"א [דף לא.]

[דף נה:]

[שם]

[הוא בתוספתא דאהלות פי"ג]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואינה מצלת וכו' ומפסיק בפני הטומאה: (ב) תוס' ד"ה ואין מצלת וכו' בבית הקברות והכלים מעל דופני השידה:

גליון הש"ס

גמ' בזמן שהיא נשמטת. עי' לקמן דף מח ע"ב תוס' ד"ה דבר תורה: תוס' ד"ה הא אין וכו'. איכא למימר דמודה ר"ש. עי' לעיל ד' לו ע"א תוס' ד"ה הא ר' יהודה:

תוספות ישנים

ובסוכה [מג:] דקאמר גבי מורביות וכו' ע"כ משמע דדוקא ע"י ע"ס אבל ת"ח לא היו עושין אף על גב דבייתוסין לא הניחו לדעתם לא השיב כשבת א"נ לא היו יכולין לנערם בלא טלטול קאי אע"ג דקאמר ומשום [תו"י]

ורשב"א פירש במשניות דכיון דאין נכנסין לה אלא באקראי בעלמא לא הוי בכך מיוחד למדרס שהרי ספינה עשויה לישב בה בני אדם ואפ"ה כשמחזקת מ' סאה טהורה [תוספות ישנים]

רש"ל מ"ז ומהרש"א כתב שזהו שייך לב דיבור שאח"ז ועי' מהרש"א

רבינו חננאל

הכל פמוט שהוא מנורה שאין לה אלא קנה אחד ואין על ראשה אלא כף אחת הדליקו עליו באותה שבת דברי הכל (אחר) [אסור]. לא הדליקו עליו דברי הכל מותר. הא דאמר רב מטה שייחדה למעות והניח עליה מעות *) יהיו עליה המעות כל בין השמשות. אע"פ שנטלו המעות עכשיו ואינם במטה אסור לטלטלה. אסיקנא דרב כר' יהודה אמרה לשמעתית. מתיב ר' אליעזר הא דתנן בכלים פ' י"ח מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אינה חבור ואינה נמדדת עמה ואינה נצלת באהל המת. פי' (כאן) [כן] של שידה בזמן שהיא נשמטת אינה כמו השידה ואינה נשלפת עמה ולא נצלת עמה מפני שהשידה כלי וזו אינה כלי **) מכללא לפיכך אמרו אין גוררין

*) ט"ס כאן. **) ט"ס כאן ועי' ברמב"ן וברשב"א.

רב נסים גאון

זהב באה קנים אינה באת זהב אינה באה קנים השיבו תהוא פמוט מיתקרי והפמוט שהזכיר ר' זירא בשמועה זו נחשת היא וחדש ואינו נמאס ואם הדליקו עליו נר באותו שבת הרי הוא מוקצה מחמת איסור ולפי שהוא מוקצה מלטלון לא הוי מוקצה מחמת מיאוס ועל דעת ר' מאיר שהוא מתיר טלטול הפמוט אם לא הדליקו עליו באותה שבת זה הפמוט אע"פ שהוא כחדש שאינו נמאס אסור לטלטלו לפי שנהיה מוקצה מחמת איסורו מפני הנר שהדליקו עליו באותו יום ועל דעת ר' יהודה שהוא אוסר טלטול נר [נר ישן] (חדש) [של חרש] הרי הפמוט מותר לטלטלו לפי שנראה נר חדש ואינו מאוס ולפיכך באה הקושיא סידי למימרא דר' יהודה מוקצה מחמת מיאוס אית ליה מוקצה מחמת איסור לית ליה והתניא ובגמ' דבני מערב' גרסי מעשה היה ומילטלו פמוט מתחת הנר בשבת מה אנן קיימין אי כר' מאיר אפילו פמוט יהא אסור כמו שאסר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בה באותה שבת וזה הפמוט הדליקו בו באותה שבת והרי הוא לר' מאיר אסור ואי כר"ש אפילו נר עצמו יהא מותר וכל שכן הפמוט שיהא מותר ואין אנו צריכים להודיענו זה ההיתר בפמוט על דעת ר' שמעון שהיה סובר נר עצמו מותר לטלטלו וכ"ש פמוט מתחתיו אלא כן אנן כר' יהודה דר' יהודה אומר נר מאוס פמוט אינו מאוס וזה הטעם וזה פי' הפירוש שפירשנו אבל באדתי זה הטעם כי ראיתי מי שפירש אותו בטעם אחר וסבר שר' שמעון שהוא

הכי נמי מיסתברא דרב כר' יהודה סבירא ליה דאמר רב *מניחין נר על גבי דקל בשבת ואין מניחין נר ע"ג דקל בי"ט אי אמרת בשלמא דרב כרבי יהודה סבירא ליה היינו דשני בין שבת לי"ט אלא אי אמרת כרבי שמעון סבירא ליה מה לי שבת ומה לי י"ט ורב כרבי יהודה ס"ל והא בעו מיניה דרב מהו לטלטולי שרגא דחנוכתא מקמי חברי בשבתא ואמר להו שפיר דמי שעת הדחק שאני דהא א"ל רב כהנא ורב אשי לרב הכי הלכתא אמר להו *כדי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן חטים שזרען בקרקע וביצים שתחת תרנגולת מהו כי לית ליה לר' שמעון מוקצה היכא דלא דחייה בידים היכא דדחייה בידים אית ליה מוקצה או דילמא ג]לא שנא א"ל אין מוקצה לרבי שמעון אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו *הוקצה לאיסורו ולית ליה הוקצה למצותו *והתניא סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזין אפרסקין שקדים ורמונין ואפרכלי של ענבים ועטרות של שבולין יינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי י"ט האחרון ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו וממאי דר' שמעון היא דתני *ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן אין נוטלין עצים מן הסוכה בי"ט אלא מן הסמוך לה ור' שמעון מתיר ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו כעין שמן שבנר קאמרינן הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו איתמר נמי א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אין מוקצה לרבי שמעון אלא כעין שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו אמר רב יהודה אמר שמואל אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצימוקים בלבד ומידי אחרינא לא והתניא *היה אוכל בתאנים והותיר והעלן לגג לעשות מהן גרוגרות בענבים והותיר והעלן לגג לעשות מהן צימוקין לא יאכל עד שיזמין וכן אתה אומר באפרסקין וחבושין ובשאר כל מיני פירות מני אילימא רבי יהודה ומה היכא דלא דחייה בידים אית ליה מוקצה היכא דדחייה בידים לא כל שכן אלא לאו ר' שמעון היא לעולם רבי יהודה ואוכל אצטריכא ליה סד"א כיון דקאכיל ואזיל לא ליבעי הזמנה קמ"ל כיון דהעלן לגג אסוחי אסחי לדעתיה מינייהו *בעא מיניה רבי שמעון בר רבי מרבי פצעילי

רש"י

מני' נר. מבעוד יום: ע"ג דקל · וידלק שם בשבת ליכא למיחש לכשיכבה ליסקליה מיניה וגמלא משתמש במחובר דכיון דאקלייה לדבר האסור בין השמשות איתקצי לכולי יומא: ואין מניחין כו' בי"ט · דשקיל ומנח ליה ומשתמש באילן: מה לי שבת כו'. בשבת נמי שקיל ליה לכשיכבה: שרגא דחנוכתא. אחר שכבה: מקמי חברי. שלא יראוהו בחצר כדאמרינן בפרקין דלעיל (דף כא:) דנותנו בטפח הסמוך לרשות הרבים וידעו שהדליקו בו נר והם גזרו שלא להדליק אי נמי ביום חגם אין מניחין לדלוק אור אלא בבית ע"ז: חברי. שם אומה שהיתה עם פרסיים: הכי הילכתא. כתמיה: בשעת הדחק. סכנה אלמא שלא בשעת הדחק אסור: שזרען בקרקע. ועדיין לא השרישו מהו ללקוט ולאכול: אין מוקצה לר' שמעון בדבר הראוי. אלא בשמן שבנר בשעה שהוא דולק כדתניא לעיל: הואיל והוקצה למצותו. לשבת: הוקצה לאיסורו. איסור כיבוי: והוקצה למצותו לית ליה. בתמיה דקס"ד שמן שבנר דוקא קאמר דאיכא תרתי מוקצה למצוה ומוקצה של שעת דליקתו משום איסור כיבוי אבל מוקצה למצוה גרידא לא אסר ואפילו בשעת המצוה: והתניא סיככה. לסוכה כו': קרמים · בגדי צבעונים שקורין אובריי"א: אפרסקין. פירסיק"י בלע"ז: יינות שמנים. בכלי זכוכית: עד מוצאי י"ט האחרון. והכא מוקצה למצוה איכא מוקצה דאיסור ליכא דאי משום סתירת אהל כי מטא חולו של מועד לסתרי דומיא דנר שכבה: והא ממאי דר' שמעון היא. דמותיבנא לך מיניה: דתני ר' חייא כו' אין נוטלין עצים. בפסח ועצרת · מסוכה העשויה לצל ואפילו נפלו משום מוקצה דאיתקצאי מחמת סתירת אהל בי"ט: אלא מן הסמוך לה. אם סמך חבילות עצים אצל דופנה ליכא איסור מוקצה דדעתיה עילויה מאתמול למישקלינהו למחר דלא סתר בהו אהלא ומהך דתני ר' חייא בר יוסף הוי מצי לאותבי ברישא אלא ניחא ליה לאותבי ממתניתא דר' חייא ור' אושעיא כדאמרינן בעלמא (חולין דף קמא·) כל מתניתא דלא מיתניא בי ר' חייא כו': ור' שמעון מתיר. אם נפלה דלית ליה מוקצה והכי מוקמינן ליה במסכת ביצה: ושוין בסוכת החג בחג. שהוקצה למצותה דמצותה כל שבעה אלמא כל שעת מצותה נהג מוקצה שלה ואע"ג דליכא איסור סתירה: כעין שמן קאמינא. ולא משום איסור אלא משום מצוה דהואיל דהוקצה למצותו דשבת הוקצה לכל זמן איסור דליקתו ולא יותר דאין מצותו אלא בשעת דליקתו ומשכבה אין בו מצוה אבל בסוכת החג מצותה כל שבעה והקצאתה כל זמן מצותה: אלא גרוגרות וצמוקין. גרוגרות תאנים שמעלה לגג ליבשן ומשכנסתו שם מעט אין ראוים לאכילה עד שייתייבשו וכן צימוקים דענבים: היה אוכל בתאנים. רבותא אשמעי' (א)דהוה אכיל ואזיל מכיון דאסקינהו אסח דעתיה ואקצן: חבושין. קויי"ץ: וכן אתה אומר כו'. ואע"ג דהכי חזי כל שעתא ואפי' כשהוא לא נתקלקלו מיהו הואיל ואסקינהו אסירי: אי נימא ר"י. למה לי הנך דנקט דדחינהו בידים אפי' הכניסן נמי לאוצר בעו הזמנה: פלעילי

תוספות

הכי נמי מסתברא דרב כר' יהודה ס"ל. בכמה מקומות אשכחן דרב סבר כר' יהודה דאסר מטה שייחדה למעות והניח עליה מעות ואילו לר' שמעון שרי דהא שרי הנולדות אפי' תקע בה כמה זימני ודכרכי דזוזי (לעיל דף יט:) אלא דבעי לאוכוחי דסבר כר' יהודה במיגו דאיתקצאי בין השמשות כו': מקמי חברי בשבתא. שביום חג שלהם לא היו מניחין נר אלא בבית ע"ז ומאי דקמבעיא ליה בנר חנוכה טפי מבנר שבת משום דלצורך אכילה היו מניחים להם ואע"ג דבשעת הסכנה אמרינן בבמה מדליקין (לעיל דף כא:) דמניחה על שולחנו ודיו הכא מיירי אם יארע שלא הניחה על שולחנו א"נ אומר ר"י דשעת הסכנה דלעיל לאו סכנת חברים קאמר אלא סכנת גזירה שגזרו שלא להדליק נר חנוכה: היכא דדחייה בידים אית ליה. ואף על גב דנר שכבה שרי ר' שמעון אף על גב דדחייה בידים דהתם שאני כיון שכבר פסק דיחוי שלה אבל הכא לעולם הן דחויין כל זמן שמונחין שם: אלא שמן שבנר. לאו דווקא שבנר דההוא אסור משום מכבה כדאמר בפ"ב דביצה (דף כב·) המסתפק ממנו חייב משום מכבה אלא המטפטף מנר ומשום דמוקצה למצותו לא אסור °נר הדולק לטלטל כדפרישית לעיל אלא כדאמר בסוף פירקין משום דהוי בסים לדבר האסור תימה לר"י דאמאי נקט שמן שבנר טפי ה"ל למינקט אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצימוקין דדמו טפי לחיטין שזרען דלא איתקצאי לא מחמת מצוה ולא מחמת איסור וליכא למימר דסבר ר' יוחנן דלר' שמעון אין מוקצה בגרוגרות וצימוקין דהא רבי קאמר בסמוך דאית ליה לרבי שמעון מוקצה בגרוגרות וצימוקין ומסתמא לא פליג: עד מוצאי י"ט האחרון של חג. הקשה ר"ת ביום טוב האחרון דלא אסר אלא מטעם מיגו דאיתקצאי בין השמשות מחמת יום שעבר והא רבי שמעון שרי מותר השמן שבנר אף על גב דהוקצה בין השמשות למצותו משום יום הבא ונראה לר"י דבמה שאוסרת הברייתא יום טוב האחרון לא אתיא כר' שמעון: ולא מן הסמוך לה. בפרק המביא כדי יין (ביצה ל: ושם) גרס במשנה אלא מן הסמוך לה ופריך בגמ' והא קסתר אוהלא ומשני מאי מן הסמוך לה סמוך לדפנות והשתא אי גרס בברייתא דהכא אלא מן הסמוך לה הוי בסמוך לדפנות ואי גרס ולא מן הסמוך לה מיירי במה שעל הסכך וטעמא משום דסתר אוהלא כדאמר התם: ואם התנה הכל לפי תנאו. בריש המביא (ג"ז שם) פריך עלה והא קא סתר אוהלא ומוקי לה בסוכה נפולה וברעועה דמאתמול דעתיה עלה: אלא בגרוגרות וצימוקין. בירושלמי מפ' שמסריחין בינתיים כיון שמתקלקלין כל כך אין דעתו לקחתם עד שיתקנו היטב: וכן אתה אומר באפרסקין. אף על פי שאין מתקלקלין כל כך מקצה אותם מדעתו: היכא דלא דחייה בידים אית ליה מוקצה. כגון הא דתנן בפרק מפנין (לקמן קכו:) ולא את האוצר ותנן נמי בפרק בתרא (דף קנז.) רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה כו': ואוכל איצטריכא ליה. מדנקט אוכל במוקצה דדחייה בידים נראה דאזיל ואכיל שרי ליה לר"י במוקצה דלא דחייה בידים כגון גבי אוצר: להבריו

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה יז ופ"ד מהלכות י"ט הלכה ה סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רעז סעיף ד וסימן תקי"ד סעיף ו:

נג ב מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שי סעיף ב:

רבינו חננאל

אותה בשבת. בזמן שיש עליה מעות. פי' מוכני כן. מלשון את הכיור ואת כנו. נמדלת מלשון שילוף. כדתנן המידל בגפנים. וגרסינן במשקין (מ"ק ג) מאי מדלי שלופי. נמצלת מלשון צל. קתני מיהת אין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות הא אין עליה מעות שרי. ואע"ג דהוו עליה בין השמשות. ושנינן משנה זו לר' שמעון היא. ורב דאמר כרבי יהודה. דהא רב הוא דאמר מניחין נר ע"ג דקל בשבת [ואין מניחין נר ע"ג דקל ביום טוב]. מכלל דרב כר' יהודה סבר ליה דאמר הנר שהדליקו בו בשבת אין מטלטלין אותו. אבל ביו"ט שמטלטלין אותו ונמצא משתמש במחובר לקרקע אסור. (ואין מניחין נר ע"ג דקל ביו"ט) ואוקימנא אליבא דר' יהודה דשני לית בין שבת ליו"ט. אבל ר' שמעון לא שני ליה בטלטול הנר בין שבת ליו"ט. איני דרב כר' יהודה עביד ליה. והא רב התיר לטלטל נר מפני חבארי בשבת. ושנינן הא אמר רב בהא כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק מכלל דרב סבר לית הלכתא כר' שמעון. והא דא"ר יוחנן אין מוקצה לר"ש אלא מידי דאיתקצאי לאיסורא כגון שמן שבנר בשעה שדולק או כגון עיטורי סוכה וכיוצא בהן הואיל והוקצו למצוה פשוטה היא

רב נסים גאון

שהוא מתיר בנר אוסר בפמוט ולדבריהם בתלמוד ארץ ישראל או כר' שמעון אפילו נר עצמו יהא מותר נתבאר כבר שר' שמעון מתיר הנר עצמו וכ"ש הפמוט: מהו לטלטולי שרגא דרנוכה מיקמי הבארא בשבתא. שמעתי כי בימי החברים פרסיי' היו חברים מחזרין בכל בתי ישראל ומכבין את הנרות ולוקחין מכל בית נר והיה צער גדול לישרא' מזה המעשה מפני שהיו מוליכין את נרותיהם לע"ז ואשכחנן בפרק ב' (דגיטין דף עז) רבה בר בר חנה חלש על ר' יהודה ורבנן לשיולי בית בעו מיניה שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכים שיאמרו בפנינו נכתב בפנינו נחתם או אין צריכין אמר להו אין צריכין ומה אילו אמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני אדהכי אתא ההוא חברא שקלא לשרגא מיקמייהו אמרי רחמנא או בטולך או בטולא דבר עשו למימרא דרומאי מעלי מפרסאי והא תני ר' חייא מאי דכתיב (איוב כח) אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה ידע הקב"ה בישראל שאין יכולים לקבל גזירות של עשו הרשע לפיכך הגלה אותם לבבל ובמס' יבמות בפרק הבא על יבמתו (דף סג) אמרו מאי דכתיב בגוי נבל אכעיסם ר' יוחנן אמר אלו חברים אמרו ליה לר' יוחנן אתו חבארי לבבל (שאג) [שגא] ונפל [א"ל] מקבלי שוחדא תריץ ויתיב גזרו על שלש מפני שלש על בשר מפני המתנות על מרחצאות מפני טבילה קא מהסמי שכבי מפני ששמחים ביום אידם ובשאלתות דרב אחא מן שבחא כך פי' בפרשת וארא אל אברהם ובמלכות פרסיים היו חברים שבהן מחזרין על בתי ישראל ומכבין את הנרות והותין את הגחלים ומוליכין אותן לבית האור שלהן שהיא ע"ז ולא היו עובדים לא אש ולא גחלים שילינו בלילה חוץ מע"ז שלהן שהיא ריח טרא: כדי הוא ר' שמעון בן יוחי לסמוך עליו בשעת הדחק. הוא ר' שמעון שאמר הנר שכבתה מותר לטלטלה דלית ליה מוקצה וכל ר' שמעון סתם במשנה ובברייתא הוא ר"ש בן יוחאי וכל ר' יהודה סתם הוא ר' יהודה ברי' אלעאי ובמס' מנחות בפרק הקומץ (דף יח) אמרו מפני שר' יהודה בנו של ר' אלעאי ור' אילעאי תלמידו של ר' אליעזר שנה לך משנת ר' אליעזר

מסורת הש"ס

[ברכות ס. עירובין מו.] גיטין יט. נדה ו. ע:

צ"ל והוקצה [תוס' ישנים]

לעיל כב. ביצה ל: סוכה י. [תוספתא סוכה פ"א]

ביצה ל:

ביצה כו:

[ביצה מ.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היה אוכל וכו' רבותא אשמעי' אע"פ דהוה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא שמן וכו' נר הדולק לטלטל כדפי' לעיל דף מב ע"ב תוס' ד"ה ואין נותנין:

נד א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שי סעיף ב :

[דף כו.]

נה ב ג מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ג סמג לאוין עה טור שו"ע או"ח סימן תצז סעיף ב וסימן תצח סעיף ג :

פצעילי *תמרה לרבי שמעון מהו א"ל *אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצימוקין בלבד ורבי לית ליה מוקצה והתנן *באין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות ותניא *גאלו הן מדבריות כל שיוצאות בפסח ונכנסות ברביעה בייתות כל שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום ר' אומר אלו ואלו בייתות הן ואלו הן מדבריות כל שרועות באפר ואין נכנסות לישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים איבעית אימא הני נמי כגרוגרות וצימוקין דמיין ואי בעית אימא לדבריו דר"ש קאמר ליה וליה לא סבירא ליה ואיבעית אימא לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי לית לי מוקצה כלל לדידכו אודו לי מיהת דהיכא דיוצאות בפסח ונכנסות ברביעה דבייתות נינהו ורבנן אמרו ליה לא מדבריות נינהו אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן אמרו הלכה כרבי שמעון ומי א"ר יוחנן הכי והא בעא מיניה ההוא סבא קרויא ואמרי לה סרויא מר' יוחנן קינה של תרנגולת מהו לטלטולי בשבת אמר ליה כלום עשוי אלא לתרנגולין הכא במאי עסקינן דאית ביה אפרוח מת הניחא למר בר אמימר משמיה *(דרב) *דאמר מודה היה ר' שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין אלא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר חלוק היה רבי שמעון [אפי'] בבעלי חיים שמתו שהן מותרין מאי איכא למימר הכא במאי עסקינן בדאית ביה ביצה והאמר *רב נחמן מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד דלית ליה מוקצה לית ליה נולד דאית ביה ביצת אפרוח כי אתא רב יצחק בר' יוסף א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה ור' יהושע בן לוי אמר הלכה כרבי שמעון אמר רב יוסף היינו דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה כרבי שמעון אמרו וליה לא סבירא ליה א"ל אביי לרב יוסף ואת לא תסברא דר' יוחנן כר' יהודה הא ר' אבא ורבי אסי איקלעו לבי ר' אבא דמן חיפא ונפל מנרתא על גלימיה דר' אסי ולא טילטלה מאי טעמא לאו משום דרבי אסי תלמידיה דר' יוחנן הוה ור' יוחנן כרבי יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה א"ל מנרתא קאמרת מנרתא שאני דא"ר אחא בר חנינא א"ר אסי הורה ריש לקיש בצידן מנורה הניטלת בידו אחת מותר לטלטלה בשתי ידיו אסור לטלטלה ור' יוחנן אמר אנו אין לנו אלא בנר כרבי שמעון אבל מנורה בין ניטלה בידו אחת בין ניטלה בשתי ידיו אסור לטלטלה וטעמא מאי רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הואיל ואדם קובע לה מקום אמר ליה אביי לרב יוסף והרי כילת חתנים דאדם קובע לו מקום ואמר שמואל משום רבי חייא *כילת חתנים מותר

פצעילי תמרה. א) תמרים הנלקטים קודם בישולן וכונסין אותם בסלים שעושין מלולבין והן מתבשלות מאליהן מהו לאכול מהן קודם בישולן מי מודה בהן דמוקצות הן כגרוגרות וצימוקין או לא : אלא בגרוגרות וצימוקין. דאיכא תרתי דדחינהו בידים ולא חזו : ורבי לית ליה מוקצה. דקס"ד מדבעי מיניה אליבא דרבי שמעון אלמא הוה שמיע ליה מאבוה דכרבי שמעון סבירא ליה : משקין. דרך להשקות בהמה לפני שחיטה שתהא נוחה להפשיט המדבריות. הבייתות: ברביעה. במרחשון : ואלו מדבריות כל שרועות באפר. והני מיהא אסירי אלמא אית ליה מוקצה : איבעית אימא הני. מדבריות נמי כגרוגרות דמי דדחינהו בידים ויש טורח לילך ולהביאם : ואיבעית אימא. ההיא דפצעילי תמרה לדבריו דרבי שמעון קאמר ולר' לא ס"ל : ה"ג אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה כר' שמעון: אמרו. בני הישיבה: סרוייא קרוייא. על שם מקומו: כלום עשוי. לשום תשמיש : אלא לתרנגולין. הלכך ה"ל מלאכתו לאיסור ואסור אלמא אית ליה מוקצה : דאית ביה אפרוח מת. דלא חזי למיכל ולכלבים נמי לא חזי ואף על גב דא"ר שמעון מחתכין את הנבלה לפני הכלבים הני מילי במסוכנת אבל בריאה לא דלא הוה דעתיה מאתמול לכלבים והאי אפרוח שמת בשבת נמי לא הוה דעתיה מאתמול לכלבים : הניחא למר כו' דאמר מודה היה ר"ש. דאע"ג דאמר מחתכין הנבלה לפני הכלבים ה"מ במסוכנת דדעתיה עליה מאתמול לכלבים אבל מודה הוא בבעלי חיים כלומר בבריאים שמתו שאסורין שפיר קתרצת דלרבי שמעון גופיה לא חזי לכלבים : מאי איכא למימר. הא חזי לכלבים : דאית בה ביצה. שנולדה היום ומודה ר' שמעון בנולד : והא אמר רב נחמן כו'. בשמעתא קמייתא דביצה : דאית בה ביצת אפרוח. וכלב לא אכיל לה משום *קליפה : וליה לא סבירא ליה. לר' יוחנן לא סבירא דתיהוי הלכה כר' שמעון והיינו דרב יצחק : ואת לא תסברא. ומקמי דשמעת ליה לדרב יצחק לא הוה ידעת דר' יוחנן כר' יהודה : בשתי ידים אסור לטלטלה. כדמפרש טעמא לקמיה דלאו לטלטולי עבידא דאדם קובע לה מקום : ור' יוחנן אמר אנו אין לנו. שום היתר בהלכות טלטול נרות : אלא בנר. ישן כרבי שמעון דמתיר אבל מנורה כו' הלכך אי לאו מדרב יצחק לא הוה ידענא ליה אבל השתא ידענא דכר' יהודה סבירא ליה בכולהו בר ממוקצה מחמת מיאוס דנר ישן : מותר

לדבריו דר' שמעון קאמר ליה וליה לא סבירא ליה. משמע דמספקא ליה אי ר' סבר לה כר' שמעון ותימה אמאי לא מוכח מההיא דלקמן דסבר כר"ש דאמר פעם אחת הלך ר' כו' והורה במנורה כר"ש בנר וכן מברייתא דמייתי באין נדין* בכור תם שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מי שבקי במומין ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט כו' ומיהו במאי דמתיר לראות במומין לא אתי כר"ש אלא במאי דלית ליה מוקצה ומיהו רש"י לא גרים בכור תם אלא בכור שנפל לבור והשתא מצי אתי כר' יהודה ויראה אם היה בו מום זה מעי"ט* : הכא במאי עסקינן דאית ביה אפרוח מת. פירש הר"ר יוסף דלא נקט אפרוח חי משום דחי חזי לשחק בו תינוק כשבוכה ואין נראה דהא בההיא דכופין את הסל לפני האפרוחין (לעיל דף מג.) משמע דאסור לטלטל ועוד אי מחיים שרי אמאי קאמר בסמוך דמודה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין אלא ודאי בעלי חיים *מוקצין הם כגרוגרות וצימוקין ומקצה אותם גם מכלבים ולא דמי לבשר תפל שמותר לר"ש מדפריך בפרק מפנין (לקמן קכח.) על רב הונא דשרי והא תלמיד דרב הוה ורב כר' יהודה סבירא ליה אבל לר' שמעון משמע דשרי משום דאינו מקצהו מכלבים כמו בעלי חיים : דאית ביה ביצה. דאסור משום נולד כ"ע דר' יוחנן גופיה *מפרש טעמא דביצה משום משקין שזבו ואפשר דמשום הכי לא הוה אסר ר"ש לטלטלה אלא לאכילה : דאית ביה ביצת אפרוח. נראה לר"י דאסור לר' שמעון משום דכיון דאית ביה אפרוח הוי *כמו גרוגרות וצימוקין וקא מיבעיא ליה לשבא קירויא אי שרי לטלטולי על ידי שינער מעם הביצה אי חשיב כמו מניח או כשכח והשיב לו רבי יוחנן כלום עשוי אלא לתרנגולין ואין זה כשכח אלא כמניח ואסור : אמר ליה מנרתא שאני. וא"ת אמאי לא מוכח מהא דא"ר יוחנן בפ' לולב וערבה (סוכה מו:) דסוכה אפי' בשמיני אסורה אלמא אית ליה מיגו דאיתקצאי כו' כר' יהודה ותירץ ר"י דנר אינו מוקצה למצותו מטלטול שאין ביטול מצוה בטלטול ולא דמי לסוכה דאיתקצאי בין השמשות מחמת מצוה ולהכי אינו יכול להוכיח מסוכה אנר : לעיל לאו משום דר' אסי תלמידו דר' יוחנן כו'. וא"ת דילמא ר' אסי כרב רביה סבירא ליה כדאמר לעיל גבי שרגא דחנוכה אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב הילכתא הכי ונראה דרב אסי דלעיל לאו היינו ר' אסי דהכא דההוא דלעיל חבירו של רב כהנא והכא ר' אסי חבירו של ר' אמי* : אין לנו אלא בנר כר' שמעון. פי' במוקצה מחמת מיאוס דהיינו נר ישן שלא הדליקו בה באותה שבת ולעיל דפסיק כרבי יהודה היינו בהדליקו בה באותה שבת דהוי מוקצה מחמת איסור והא דפסיק בפ' בתרא* כר"ש בנבלה לפני הכלבים אף על גב דנבלה מוקצה מחמת איסור היא כדפר"ת (לעיל יט: ד"ה ושמואל) התם *לא דחייה בידים אבל הכא דדחייה בידים סבר כר' יהודה ולפי זה לא קיימי ר' יוחנן וריב"ל דפסקי כר' שמעון אהדא ברייתא דר' יוחנן קאי אברייתא דכל הנרות של מתכת מטלטלין כו' אבל במאי דקאמר ר' יהודה בברייתא דלעיל מטלטלין נר חדש אבל לא ישן לא סבר רבי יוחנן כוותיה וריב"ל אברייתא דמטלטלין נר חדש קאי דבההיא ברייתא שרי רבי

[וע"ע תוספות ביצה כו. ד"ה ת"ר]

והא דלא בעי באפרוח חי אם מותר לטלטל הקינה משום דאפשר להפריחו [תוספות ישנים] :

[ביצה ג.]

א"נ הוי מוקצה מחמת חסרון כיס [תוי"ט]

[ועי' תוספות חולין יט. ד"ה אמר רב הונא]

ביצה מ. | שם [לקמן קכח.] | [ביצה שם] | [צ"ל דרבא] | ביצה כג: | שם ב. | קשה דאפשר להסיר הקליפה ויאכלנה הכלב [תוס' ישנים] | עירובין קב. לקמן קלח: | [דף קטו:] פתוי' המתחיל ולפ"ז וכו' הגרסא בש"א נמצא בדף מו ע"א כי שם מקומו

א) אין נראה לר"י פירוש זה דלא דמיא לגרוגרות וצימוקין דלא דחיא בידים וי"ל כפירוש הערוך שפירש פצעילי תמרה לשון מפלע שמפצעין תמרים כדי לסתבשל ולהתייבש ובשעת הפציעה מתקלקלת מראיתה ואחר זמן מתבשלות ודמי לגרוגרות וצימוקין אף שגרוגרות וצימוקין מתקלקלות יותר מהם. [תוספות ישנים] :

רבינו חננאל

וכן הא דאמר ליה [ר'] לר' שמעון בריה אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצמוקין בלבד פשוטה היא: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה כר"ש איני והא בעא מיניה ההוא סבא קרוייה קינה של תרנגולין מהו לטלטלה בשבת ואמר ליה אסור כלום עשוי אלא לתרנגולים מכלל דר' יוחנן כר' יהודה סבירא ליה דאית ליה מוקצה. ושנינן בדאית ליה בהאי קינה אפרוח מת ומשום הכי אסורה לטלטלה. ניחא למ"ד בעלי חיים שמתו בשבת דברי הכל אסור לטלטלן בשבת הא אפילו לר' שמעון ואלא למ"ד ר"ש מתיר בבעלי חיים שמתו שמותר לטלטלן אע"ג דאית בהאי קינה אפרוח שמת בשבת ר"ש מתיר. אמאי קא אסר ר' יוחנן והא איהו הלכתא כר' שמעון סבירא ליה. ואסיקנא בדאית בהאי קינה ביצה שיש בה אפרוח דלדברי הכל אסורה. ואעפ"כ לא נתברר כי ר' יוחנן כר' שמעון סבירא ליה. וכי אתא רב יצחק בר' יוסף א"ר יוחנן הלכתא כר' יהודה וריב"ל אמר הלכה כר"ש. אמר רב יוסף היינו דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה כר"ש וליה לא סבירא ליה. ודייק נמי אביי מדר' אסי נפלה מנרתא על גלימיה [בבי] ר' אבא ולא טלטלה. ואמר (משמיה) [משום] דר' אסי תלמיד דר' יוחנן הוא. ור' יוחנן במוקצה סבר לה כר' יהודה. ודחינן להא דאביי. ואמרינן לא אפילו תימא ר' יוחנן כר' שמעון מנרתא שני

נו א ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יא טוש"ע או"ח סי' רעט סעיף ז

מותר לנטותה ומותר לפרקה בשבת אלא אמר אביי בשל חוליות אי הכי מ"ט דר"ש בן לקיש דשרי מאי חוליות כעין חוליות דאית בה חידקי הלכך "חוליות בין גדולה בין קטנה אסורה לטלטלה גדולה נמי דאית בה חידקי גזירה אטו גדולה דחוליות כי פליגי בקטנה דאית בה חידקי "מר סבר גזרינן ומר סבר לא גזרינן ומי א"ר יוחנן הכי והאמר ר' יוחנן *הלכה כסתם משנה ותנן *מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אין חיבור לה ואין נמדדת עמה ואין מצלת עמה באהל המת ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות הא אין עליה מעות שריא ואע"ג דהוו עליה ביה"ש א"ר זירא תהא משנתינו שלא היו עליה מעות כל ביה"ש שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן א"ר יהושע בן לוי פעם אחת הלך רבי לדיוספרא והורה במנורה כר' שמעון בנר איבעיא להו הורה במנורה כר' שמעון בנר להיתרא או דילמא הורה במנורה לאיסורא וכר' שמעון בנר להיתרא תיקו רב מלכיא איקלע לבי רבי שמלאי וטילטל שרגא ואיקפד ר' שמלאי ר' יוסי גלילאה איקלע לאתריה דר' יוסי ברבי חנינא טילטל שרגא ואיקפד ר' יוסי בר' חנינא *ר' אבהו כי איקלע לאתריה דר' יהושע בן לוי הוה מטלטל שרגא כי איקלע לאתריה דר' יוחנן *לא הוה מטלטל שרגא מה נפשך אי כרבי יהודה סבירא ליה ליעבד כרבי יהודה אי כר' שמעון סבירא ליה ליעבד כר' שמעון לעולם כר' שמעון ס"ל ומשום כבודו דר' יוחנן הוא דלא הוה עביד °א"ר יהודה שרגא דמשחא שרי לטלטולה דנפטא אסור לטלטולה רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו דנפטא נמי שרי לטלטולה (דהואיל וחזי לכסות ביה מנא) רב אויא איקלע לבי רבא הוה מאיסן בי כרעיה בטינא אתיבי אפוריא קמיה דרבא איקפד רבא בעא לצעוריה א"ל מ"ט רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו שרגא דנפטא נמי שרי לטלטוליה א"ל הואיל וחזיא לכסויי בה מנא אלא מעתה כל צרורות שבחצר מטלטלין הואיל וחזיא לכסויי בהו מנא א"ל הא איכא תורת כלי עליה הני ליכא תורת כלי עליה מי לא תניא

השירים

רש"י

מותר לנטותה. דסתם כילת חתנים אין לה גג טפח שנקליטין יוצאין לשני ראשי המטה באמצעה אחד לכאן ואחד לכאן ונותן כלונס' מזה לזה ומשליך האהל עליה והוא שופע לכאן ולכאן וכיון שאינו רחב טפח אינו אהל ואין בו לא בנין ולא סתירה: בשל חוליות. במנורה של פרקים שמא תפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי: חידקי. חיתוכין סביב לה קרונ"ש ודומה לפרקים ומאן דחזי סבר של פרקים הוא: גדולה. הואיל ודרכה לעשותה של חוליות כי אית ביה חידקי סברי דחוליות הן ואסור אפילו לריש לקיש כדאמר לעיל ניטלת בשתי ידים אסור לטלטלה: כי פליגי בקטנה דאית בה חידקי. דכולי עלמא ידעי דלאו חוליות נינהו: גזרינן. אטו חוליות: ומי אמר רבי יוחנן הכי. הלכה כר' יהודה: תהא משנתינו. דמוכני דקתני הא אין עליה מעות שריא כגון שלא היו עליה בין השמשות והכי תידוק מינה טעמא דיש עליה מעות כשקדש היום הא אין עליה כשקדש היום שריא: לדיוספרא. מקום: איבעיא להו. חדא הוראה הואי והכי קאמר הורה במנורה להיתרא כדרך שהיה ר' שמעון מתיר בנר ישן או דילמא שתי הוראות הוה הורה במנורה לאיסור כדאמרן בדחידקי וגזרינן אטו חוליות וכר"ש הורה בנר להיתר: וטלטל שרגא. נר שכבה: לעולם כרבי שמעון סבירא ליה. דאי סבירא ליה דאסור לא הוה מטלטל ליה לכבוד ר' יהושע בן לוי דליעבד איסורא: שרגא דמשחא. שדלק נר של שמן: שרי לטלטולה. אחר שכבה כר' שמעון דלא מאיס: אבל בנפטא. דמסרח אפילו רבי שמעון מודה דלא חזי אלא למלאכתו: איקפד רבא. משום טינוף המטה: ובעא לצעוריה. בשאלות:

השירים

תוספות

רבי שמעון נר שהדליקו בהותה שבת והא דלא פסיק רבי יוחנן כרבי מאיר דהא סבר לגמרי כוותיה דשרי מוקצה מחמת מיאוס ואסר מוקצה מחמת איסור נקט רבי יהודה משום דבכל מקום הוזכר גבי מוקצה ועוד דלא מצינו דאית ליה לרבי מאיר מוקצה מחמת איסור גרידא אלא בנר ישן דאיכא תרתי מחמת מיאוס ומחמת איסור אך לפי זה קשה לרשב"א דמשמע דנקט במנורה אין לנו כרבי שמעון אבל רבי שמעון מיהא שרי במנורה ולמאי דמפרש טעמא דמנורה משום דאדם קובע לו מקום היכי שרי רבי שמעון הא אמרי' בריש כל הכלים (לקמן דף קכג.) הכל מודים בסיכי וזירי ומזורי כיון דקפיד עלייהו מיחד להו מקום ונראה לפרש דרבי יוחנן פסק כרבי יהודה במוקצה מחמת מיאוס וכ"ש במוקצה מחמת איסור *כדמוכח בפרק בתרא (דף קנז.) דקאמר בכולי שבת הלכה כרבי שמעון בר ממוקצה מחמת מיאוס וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כרבי שמעון בר ממוקצה מחמת איסור דהיינו שהדליקו בה בהותה שבת והא דקאמר אנו אין לנו אלא בנר כרבי שמעון לאו משום דסבר כוותיה בנר אלא כלומר אין לנו שיתיר אפי' רבי שמעון דמיקל אלא בנר אבל במנורה אסר והשתא קיימי תרווייהו אחד ברייתא ולא מצי נמי למינקט רבי מאיר:

והא כילת חתנים דאדם קובע לה מקום. פי' רשב"א דאדם קובע לה מקום כמו למנורה ואפ"ה שרי שמואל אלא ודאי לא חשיב קביעות שלה ושל מנורה קביעות אלא היכא דקבע מקום לגמרי כדאמר בפ' כל הכלים (לקמן קכג. ושם):

דחוליות בין גדולה בין קטנה אסורה. קשה לר"י דבפ"ב דביצה (דף כא:) תנן ג' דברים ר"ג מחמיר כב"ש וחשיב אין זוקפין את המנורה ומשמע דב"ה שרי ומפרש התם בגמרא *הכא במנורה של חוליות עסקינן משום דמיחזי כבונה דב"ש סברי יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים וב"ה סברי אין בנין כו' אלמא שרי ב"ה מנורה של חוליות להחזיר ומאן דשרי בסוף פירקא להחזיר מטה של חוליות ברפוי איכא לאוקמא ה"נ ברפוי אבל למאן דאסר קשה ותירץ ר"י דהתם איירי כגון שהחוליות מחוברין יחד ואינם מתפרקין ופעמים מטין אותן ופעמים זוקפין אותן *: **הורה** במנורה להיתרא וכר"ש בנר נמי להיתרא או דילמא במנורה הורה לאיסורא וכר"ש בנר להיתרא. וא"ת אמאי לא קאמר נמי או דילמא הורה במנורה להיתרא כרבי שמעון בנר וכרבי שמעון בנר לא סבירא ליה דכה"ג איתא בהא טריפות (חולין דף נג: ושם) הורו בטרפחת כרבי בזפק איבעיא להו הורו בטרפחת לאיסורא וכרבי בזפק להיתרא או דילמא הורו בטרפחת להיתרא כרבי בזפק וכרבי בזפק לא סבירא להו וי"ל דהכא לא שייך למיתלי מנורה בנר כדתלי טרפחת בזפק דהכא אין טעם אחד לשניהם דנר משום מוקצה ומנורה משום בנין ועוד דלא בעי למימר דר' לא סבר בנר כר"ש משום דליב"ל פסיק לעיל כר"ש ואם תאמר ובההיא דהנו טריפות אמאי לא קאמר נמי תרווייהו להיתרא כדאמר הכא או דילמא הורו בטרפחת להיתרא וכר' בזפק נמי להיתרא ומיהו בלאו הכי מגיהין שם הספרים ול"ג הורו בטרפחת לאיסורא דהא כ"ע שרו לה דתניא התם *היא האם היא טרפחת היא שלחופית ובניטל האם *הוה עובדא והאכילה רבי טרפון לכלבים ואמר הלכה חמורך טרפון ואמר ליה רבי עקיבא טועה בדבר משנה אתה וגרס התם הורו בטרפחת להיתרא וכרבי בזפק להיתרא כו' ורש"י פי' הורה במנורה להיתרא כר"ש בנר וחדא הוראה הוי ואין נראה דאין לתלות מנורה בנר ועוד דהכתי הוי ליה למיבעיא או דילמא תרווייהו להיתרא: **דנפטא** אסור לטלטלה. פי' בקונט' אפילו לר"ש וכן משמע דהא שרגא דמשחא דשרי לטלטלה היינו לר' שמעון ועוד מדפריך רבא בסמוך לרבה ורב יוסף מ"ש מצרורות שבחצר ואי שרי ר' שמעון דנפטא תיקש' ליה לכ"ע אליבא דרבי שמעון לכך פי' בקונט' דהכא אליבא דר' שמעון קאי ואע"ג דרב אית ליה מוקצה *גבי מטה שיחדה למעות °ורבה נמי אית ליה כדאמר אביי *כל מילי דמר עביד כרב ורב יוסף נמי משמע דאית ליה מוקצה בפ' נוטל (לקמן קמב:) דקאמר כמה חריפא שמעתתא דדרדקי איסור דאמור בשבת לכתחילה מי אמור הכא אליבא דר"ש קאמר וליה לא ס"ל ומיהו נראה לפרש דהכא מיירי נמי אליבא דרבי יהודה ולא מיירי בהדליקו בו בהותה שבת וה"ק שרגא דמשחא של מתכת שרי לטלטולה ואפילו לרבי יהודה כדתניא לעיל (ד' מד.) כל הנרות של מתכת מטלטלין דנפטא אסור אפי' לרבי שמעון דמאיס טפי מנר ישן ורבה ורב יוסף שרו אפי' לרבי יהודה דלא מאיס אלא שריחו רע וחזי לכסויי ביה מנא אבל נר ישן מקצה ליה לגמרי משום דמאיס ואפילו מכיסוי מנא: [ועי' תוס' מנחות מח: ד"ה כל מילי]:

ואמר

[לעיל מה: כליס פי"ח מ"ב]

ולפי זה חמור מוקצה מחמת מיאוס ממוקצה מחמת איסור לר' יוחנן דלא דחייה בידים כמו נבילה דפסק כר"ש ורב סבר איפכא דקאמר בפ"ק דחולין [דף טו.] ע"כ לא שרי ר"מ כו' אבל שוחט דאין ראוי לכוס לא ור"מ לית ליה בפרקין [לעיל מד.] מוקצה מחמת מיאוס להכי אמר בפרק בתרא דרב סבר כר"י מדכרכי דזוזי אסור דהוי מוקצה מחמת מיאוס כדפי' ר"ת בפ"ק סוכה מכ"ש דלדידיה מחמת איסור חמיר עפי [תוס' ישנים]:

[דף כג.]

רבינו חננאל

שני דא"ר יוחנן אנו אין לנו כר"ש אלא בנר. אבל מנורה בין ניטלת בידו אחת בין ניטלת בב' ידים אסור לטלטלה וטעמא מאי ואוקמה רחבה במנורה דאית בה חידקי חידקי שהן כעין חוליו' שנראה המעמידה או המטלטלה כבונה. הילכך דחוליות בין גדולה בין קטנה אסורה. לית בה חוליות ואית בה חידקי חידקי גדולה אסורה דמיחלפא בגדול' של חוליות. כי פליגי במנורה קטנה דאית בה חידקי. ר' יוחנן סבר גזרינן קטנה דאית בה חידקי אטו גדולה דאית בה חידקי. וריש לקיש סבר לא גזרינן. איני דגזר ר' יוחנן והא איהו דאמר הלכה כסתם משנה. ותנן סתמא בכלים פ' י"ח במוכני של שידה ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות. ודייקינן מינה. הא אין עליה מעות שריא. ואע"ג דהוו עליה כל בין השמשות ולא גזרינן כשאין עליה מעות אטו כשיש עליה מעות. וא"ר זירא תהא משנתנו בשלא היו עליה מעות כל בין השמשות (גורי') שלא לשבור דברי ר' יוחנן. כלומר לא תקשי לך דר' יוחנן אדר' יוחנן. והא דהורה ר' (זירא ספרא) [בדיוספרא] עלתה בתיקו. ועבדינן בה לחומרא ומוקמינן לה הורה ר' במנורה לאיסורא וכר' שמעון בנר להיתרא: ר' אבהו מטלטל שרגא כר"ש. ובאתריה דר' יוחנן לא הוה מטלטל ליה משום כבודו דר' יוחנן (רב) [אמר רב יהודה] שרגא דמשחא שרי לטלטלה. אבל שרגא דנפטא (הוה) אסיר ורבה ורב יוסף שרו אפילו שרגא דנפטא. ואסיקנ' משום דחזו לכסויי בהו מני דנפטא. ואם תאמר אי הכי כל צרורות שבחצר יטלטלו הואיל וחזו לכסויי ב"ו מנא דנפטא

שני

[לקמן פח: קכג. קמה: קנז. עירובין לג. כלים פי"ח מ"ב] תענית יח. יבמות טז: מב: גיטין פא: ב"ק כט: לג. סט. ב"מ לג. סנהדרין לד: שבועות ג: חולין לה: מג. נדה ג. ט:]

יבמות יד. ע"ש

[פי' תוספות יבמות יד. ד"ה לא הוו]

רש"ל מוחק זה

[פי' תוספות ביצה כב. ד"ה וכ"מ]

[חולין נה:]

[סנהדרין לג.]

[לעיל מד:]

[לעיל כב.]

גליון הש"ס

גמ' אמר ר' יהודה שרגא דמשחא. עי' לקמן דף קכב ע"ב תוס' ד"ה רתח: תום' ד"ה דנפטא וכו' ורבה נמי אית ליה. עי' מנחות דף מח ע"ב תוס' ד"ה כל מילי. ובעירובין דף לג ע"ב תוס' ד"ה לא תימא:

*) *השירים והנזמים והטבעות הרי הן ככל הכלים הנטלים בחצר °ואמר עולא מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עליה הכא נמי הואיל ואיכא תורת כלי. עליה א"ר נחמן בר יצחק בריך רחמנא דלא כסיפיה רבא לרב אויא רמי ליה אביי לרבה תניא *מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ורבי שמעון מתיר אלמא לר' שמעון לית ליה מוקצה ורמינהו *רבי שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מעי"ט אין זה מן המוכן הכי השתא התם אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו הכא אדם יושב ומצפה מתי יפול בו מום מימר אמר מי יימר דנפיל ביה מומא ואת"ל דנפיל ביה מומא מי יימר דנפיל ביה מום קבוע ואם תמצי לומר דנפל ביה מום קבוע מי יימר דמזדקק ליה חכם מתיב רמי בר חמא *מפירין נדרים בשבת [ונשאלין לנדרים שהן] לצורך השבת ואמאי לימא מי יימר דמיזדקק לה בעל התם כדרב פנחס משמיה דרבא *דאמר רב פנחס משמיה דרבא כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ת"ש *) נשאלין לנדרים של צורך השבת בשבת ואמאי לימא מי יימר דמזדקק ליה חכם התם אי לא מיזדקק ליה חכם סגיא ליה בג' הדיוטות הכא מי יימר דמיזדקק ליה חכם רמי ליה אביי לרב יוסף מי אמר ר' שמעון כבתה מותר לטלטלה כבתה אין לא כבתה לא מאי טעמא דילמא בהדי דנקיט לה כבתה הא שמעינן ליה לר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר דתניא *ר' שמעון אומר גורר אדם כסא מטה וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ כל היכא דכי מיכוין איכא איסורא דאורייתא כי לא מיכוין גזר ר"ש מדרבנן כל היכא דכי מיכוין איכא איסורא דרבנן כי לא מיכוין שרי ר"ש לכתחילה מתיב רבא *מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן הא הכא דכי מיכוין איסורא דאורייתא איכא כי לא מיכוין שרי רבי שמעון לכתחילה אלא אמר רבא

*) לקמן קנ. נדרים עז:

הנח

השירים. אצעדות: הרי הן ככל הכלים. אע"פ שאסור לצאת בהן לרה"ר כדאמרי' בפרק במה אשה יוצאה (לקמן נט:) גזירה דילמא שלפא ומחויא מיהו תורת כלי עליהן ומותר לטלטלן שלא כדרך מלבוש: מומו ניכר. גבי בכור קאי: מי יימר דמזדקק ליה חכם. שימצא חכם שיזקק לו ביו"ט לראות אם מום קבוע הוא או לא: מפירין נדרים. בעל לאשתו: ונשאלין לנדרים. לחכם להתירן: שהן לצורך שבת. כגון נדר שלא יאכל היום: ואמאי. מותרת לאכול ואפי' שרי לה בעל ליתסר לה משום מוקצה דהא אסחה דעתה ואמרה מי יימר דמזדקק לה בעל: על דעת בעלה. ע"מ אם ירצה הבעל וסמכה עליה דמזדקק לה ביום שמעו: הכא מי יימר כו'. והדיוטות לא מצו למישרייה לבכור אלא במום הידוע לכל כגון מחוסר אבר: איסורא דאורייתא. כיבוי אב מלאכה הוא חריץ ליכא איסור דאורייתא דחופר כלאחר יד הוא דחופר דאמר לקמן תולדה דחורש וחייב ה"מ חופר כדרכו במרא וקרדום: מוכרין כדרכן. ואפי' של כלאים לובשו להראותו בשוק: ובלבד שלא יתכוין. להנאת חימום והא ר"ש היא מדאזיל בתר כוונה:

לדבר

ואמר עולא מה טעם. להכי אצטריך לפרושי האי טעמא משום דמשמע ליה דסבר האי תנא כמאן דאסר לקמן להתקשט בהן בחצר מדקתני הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר פירוש ככל הכלים שמלאכתן לאיסור דשרי לצורך גופן ומקומן ולהכי מפרש עולא דאיכא תורת כלי עליה וקשה לר"י דאמר בפ' מי שהפך (מ"ק יב: ושם) ר' יהודה נשיאה נפק בחומרתא דמדושא [עי' פי' רש"י שם] שמע ר' אמי ואיקפיד אמר רב יוסף מ"ט איקפיד והתניא השירים והנזמים כו' ומאי פריך מינה אדרבה מינה משמע דאסור לצאת בהן כדפי' והתם קאמר נפק דמשמע דרך מלבוש ונראה לר"י דחומרתא דמדושא היינו טבעת של עץ כמו שמפרשים רבותיו של רש"י ולא של אלמוג כמו שהוא מפרש דאלמוגין מפרש בראש השנה (דף כג.) כסיתא והכא קאמר דמדושא אלא של עץ אחר הוא ששמו מדושא ואין שם תכשיט עליו וכשיוצאים בו דרך מלבוש לא הוי קישוט אלא טלטול בעלמא ולהכי ידע רב יוסף דר' אמי לא איקפד אלא משום טלטול והשתא מייתי שפיר מהך ברייתא דשרי לטלטל לצורך גופו או לצורך מקומו כשאר כלי' שמלאכתן לאיסור דניטלין לצורך גופו או לצורך מקומו ונפק לחצר קאמר אבל לרה"ר אסור כדאמרי' בפ' הדר (עירובין סט. ושם) ההוא גברא דנפיק בחומרתא דמדושא חזייה לר' יהודה נשיאה כסייה אמר כגון זה מבטל רשות לר' יהודה: והתנן ר"ש אומר כל שאין מומו ניכר מעי"ט אין זה מן המוכן. קשה לר"י מאי קא פריך הא ע"כ טעמא דר"ש לאו משום מוקצה אלא משום דסבר דאין רואין מומין ביו"ט דהא ר' יהודה דאית ליה טפי מוקצה שרי התם בריש אין צדין (ביצה כה: ושם) בכור שנפל לבור ירד מומחה ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט וי"ל דדייק מדלא קתני ר"ש אוסר לפי שאין רואין מומין בי"ט דהוה משמע לכתחילה אסור אבל בדיעבד מבוקר ומדקתני אין זה מן המוכן משמע דהוי מוקצה ואפי' בקרו אינו מבוקר ובהכי פליגי דר' יהודה סבר רואין מומין בי"ט הלכך לא הוי מוקצה דמיירי בנפל בו מום מעי"ט כדמוקי לה התם ור"ש סבר אין רואין ולכך אפי' ביקרו אינו מבוקר משום מוקצה וא"ת דבבילה משמע דאביי סבר כאדא בר אוכמי דאמר לר"ש היכא דנפל בו מום מעי"ט אם בקרו מבוקר דאמר אביי התם כוותיה דרבה בר רב הונא מסתברא מדקתני תלת בבי בברייתא*(ומוקמא ההיא ברייתא כאדא בר אוכמי) וע"כ הא דשני ליה בין נפל בו מום קבוע מעי"ט לנפל בו מום בי"ט משום דבנפל בו בי"ט ב) איכא תלתא מי יימר כדקאמר בסמוך ובנפל בו מעי"ט ליכא אלא חד מי יימר דמיזדקק ליה חכם מאי קשיא מנר שכבה דליכא כל הני מי יימר וי"ל דחזר בו אביי ולית ליה *(דאדא בר אוכמי) משמע מתני' דרב אושעיא דאדא בר אוכמי משבש יתני דמתני' דהתם נמי דיקא כרב אושעיא כדמפרש התם: מי יימר דנפל ביה מומא. נראה דכל הני מי יימר דקאמר רבה לאו דווקא דהא ר"ש אסר אפי' בנפל בו מום קבוע מעי"ט דהשתא ליכא אלא חד מי יימר דמיזדקק ליה חכם דהא קאי אר' יהודה דלא שרי אלא כשהיה בו מום קבוע מעי"ט דהא פריך אהא דקאמר ר' יהודה ואם לאו לא ישחוט פשיטא ומשני לא צריכא דנפל ביה מאתמול מום עובר והשתא הוה ליה מום קבוע מהו דתימא כיון דדעתיה עילויה נשחטיה קמ"ל א"כ הא דקאמר אם יש בו מום יעלה וישחוט היינו ע"כ מום קבוע מעי"ט ואפי' לאדא בר אוכמי דשרי ר"ש בדיעבד בחד מי יימר מ"מ בנפל בו מום עובר מעי"ט דאיכא תרתי מי יימר לכולהו משמע התם דאסר לכך נראה דלאו דוקא הן דאפי' בחד מי יימר סגי וכן מוכחא מאתקפתא דרמי בר חמא דפריך מחד מי יימר: מי יימר דמיזדקק לה בעל. ואע"ג דפירות שנדרה מהם אינם מוקצין לענין טלטול דהא חזו לשאר בני אדם מ"מ אית לן למימר מיגו דאיתקצאי בין השמשות מאכילתם איתקצאי לכולי יומא אי נמי מיירי בפירות שלה ואסרתן לכל אדם: מי יימר דמיזדקק לה בעל. תימה מי דמי התם ודאי לא מיזדקק ליה חכם דאין רואין מומין בי"ט אבל הכא דאין לך איסור בדבר מיזדקק לה בעל ולית לן למימר מי יימר דהא לר' יהודה דקסבר רואין מומין בי"ט לא אמרי' מי יימר *וי"ל דבעל נמי לא ניחא להזדקק דזימנין דשרי נדרים שנדרה לדבר מצוה: התם אי לא מיזדקק ליה חכם סגי ליה בג' הדיוטות אבל הכא כו'. ואע"ג דבפ"ק דחולין (דף יח:) אמר רב יהודה אמר ר' ירמיה ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה היינו דוקא במומין מובהקין כגון ניסמית עינו נקטעה ידו נשברה רגלו כדאמרינן בשילהי כל פסולי המוקדשין (בכורות לו:) וה"נ דהוה מצי למימר מי יימר דמזדקקי ליה ג' הדיוטות דודאי לא מיזדקקי ליה משום דאין רואין מומין בי"ט והא דנקט דמיזדקק ליה חכם משום דחכם שרי בכל מומין: ולפ"ז א"ש גבי טבל דאמר אם עבר ותיקנו מתוקן דלוקא הכא אמר הכא לא מיזדקק אבל בג' הדיוטות לא אמר מי יימר ומיהו לפי מ"ש בפנים ה"נ סמ"ל כו' לא א"ש טבל כדפי' לעיל ולהכי נקט חכם משום דמתיר בכל מומין ועיקר טעמא משום דהכא איכא איסורא והתם ליכא והא דנקט התם אם לא מיזדקק ליה חכם סגיא בג' הדיוטות אע"ג דשרי תסיב מוקלה אי לא סגיא ליה בג' הדיוטות [ת"י]:

כבתה אין לא כבתה לא. כן דרך הש"ס דאע"ג דהוה מצי לאתויי רישא דקתני בהדיא חוץ מן הנר הדולק בשבת מייתי סיפא ודייק מינה*: דכל היכא דקמכוין איכא איסורא דאורייתא. וא"ת דהכא בכיבוי ליכא איסורא דאורייתא לר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא וי"ל דה"ק דכי מיכוין איכא איסורא דאורייתא כגון בפתילה וצריך להבהבה °אע"פ שזה התירוץ דחוק הוא הא בלאו הכי פריך ליה שפיר הרב פור"ת:

הגה

א) הא דלא מייתי מתניתין דכל הכלים נוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים משום דהתם נמי מיוחד להיתר לפצוע בו אגוזים אבל השירים כו' אין עושין כ"א ללבוש וכיון דאסור להתקשט בהן ס"ל דאסרן לטלטל אפ"ה כיון דאיכא תורת כלי עליה שרי והכא נמי לי"ש [תו"י]: ב) וליכא למימר דאע"ג דנפל מום מעי"ט איכא ג' מי יימר דהבעלים לא היו יודעים כלל שהיה בו מום לא היה דהתם מפ' כל שאין מומו ניכר לחכם מאתמול אבל [illegible]

רבינו חננאל

שני מהדו' הואיל ואינה תורת כלי עליהן כמו (ש"מ עולה)[שא' עולא] בשירים ונזמים וטבעות הואיל [תורת] כלי עליהן: תנא מותר שמן שבנר ושבקערה אסור להסתפק ממנו. ור"ש מתיר. אלמא לר"ש לית ליה מוקצה. איני והא לענין בכור שנפל בו מום ביו"ט אמר ר"ש אין זה מן המוכן. ושנינן שני זה מזה. אדם מצפה מתי תכבה נרו ויסתפק מן השמן ומכין ליה אבל לגבי מום ליכא למימר הכי. דאמר מי יימר דנפיל ביה מומא. ואי נפל מי יימר דמזדקיק ליה חכם ומותבינן מהא דתנן מפירין נדרים בשבת *) לצורך השבת ושנינן כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ומבתחלה כך נדרה בחזקת שיפר לה בעלה והא [דתנן] נשאלין נדרים לצורך השבת נימא מי יימר דמיזדקיק ליה חכם. ושנינן שני התם דסגיא בג' הדיוטות: רמי אביי ומי אמר ר' שמעון כבה הנר מותר לטלטלו. מכלל דאי לא כבה חייש. דילמא כי מטלטל ליה שמא יכבה והא איהו דאמר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ הנה דאע"ג דנעשה חריץ כיון דבלא כוונה נעשה לא חייש ר' שמעון. ושני כל היכא דכי מכוין אתי למגע באיסורא דאורייתא כגון כביית הנר וכיוצא בו חייש ר"ש וגזר מדרבנן. וכל היכא דכי מכוין איסורא [דרבנן] היא. כי לא מכוין שרי ר"ש לכתחלה איני והא מוכרי כסות כו' וכלאים איסורא דאורייתא היא. וכי לא מיכוין שרי ר"ש לכתחלה. ומשני רבא

*) עי' בחלופי גרסאות

רב נסים גאון

התם אי לא מזדקק ליה חכם סגיא בג' הדיוטות. משתכח עיקר דילה במסכתא דנדרים בפרק נערה מאורסה (דף עח) אהרן ובניו וכל ישראל בפרשת נדרים למאי הילכתא אמר רב אחא בר יעקב להכשיר ג' הדיוטות וכותיה גרסי' בפרק יש נוחלין (בבא בתרא דף קכ):

גליון הש"ס

גמ' ואמר עולא. עי' לקמן דף נט ע"ב תוס' ד"ה מאן דכה: תוס' ד"ה מי יימר דמזדקק לה בעל ואע"ג וכו' דהא חזי לשאר ב"א. עי' לקמן דף קכז ע"ב תוס' ד"ה כיון דתניא: שם ד"ה דכל היכא וכו' אע"פ שזה התירוץ דחוק. עי' בכורות דף כה ע"א תוס' ד"ה דהוי ליה:

מו"ק יט. [לעיל מה.] ביצה לג: ביצה כו. לקמן קמ. נדרים עז. יבמות כפ: גיטין פג: נדרים עג: נזיר סו: [תוספתא כ"ס פ"ב] [לעיל כב. כט:] ביצה כג: פסחים קא. מנחות מא: כלאים פ"ט מ"ה [לעיל כט:] פסחים כו: רש"ל מ"ז רש"ל מ"ז וכרים תירץ דבכל בנדרים דהיא בידים כי' לנו להסו כי ההם דלא דהיא בידים [תוס' ישנים] [עי' תוס' לעיל ל"ט: ד"ה אלא שגיו ועי' כרים]

תורה אור

הנח לנר שמן ופתילה הואיל (א) דנעשה בסים לדבר האסור א"ר זירא א"ר אסי א"ר יוחנן אמר ר' חנינא אמר רבי רומנוס לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה א"ל רבי זירא לרבי אסי מי אמר רבי יוחנן הכי והתנן *נוטל אדם בנו והאבן בידו או כלכלה והאבן בתוכה ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכלכלה מלאה פירות עסקינן טעמא דאית בה פירי הא לית בה פירי לא *°אישתומם כשעה חדא ואמר הכא נמי דאית בה קרטין אמר אביי קרטין בי רבי מי חשיבי וכי תימא חזו לעניים והתניא *בגדי עניים לעניים בגדי עשירים לעשירים *אבל דעניים לעשירים לא אלא אמר אביי מידי דהוה אגרף של ריעי אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא גרף של ריעי מאיס והאי לא מאיס ועוד גרף של ריעי מיגלי והאי מיכסי אלא אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן [א]הוה *מטלטלינן כנונא אגב קיטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים מיתיבי ושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטל *אמר אביי [ב]בגלילא שנו לוי בר שמואל אשכחינהו לרבי אבא ולרב הונא בר חייא דהוו קיימי אפיתחא דבי רב הונא אמר להו מהו להחזיר מטה של טרסיים בשבת אמרו ליה [ג]שפיר דמי אתא לקמיה דרב יהודה אמר הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו המחזיר מטה של טרסיים בשבת חייב חטאת מיתיבי *המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת קנה סיידין לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור רבי סימאי אומר °קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור אינהו דאמור כי האי תנא דתניא מלבנות המטה וכרעות המטה ולווחים של סקיבס [ד]לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל

רש"י

לדבר האסור. לשלהבת דבהי מוקלה מודה ר"ש שהכלי טפל לשלהבת בשעה זו ולאו משום דחייש לכבייה: בסים. מושב את כן מתרגמינן בסיסיה: א"ר רומנוס לי התיר רבי לטלטל מחתה. של לבונה באפרה קס"ד באפרה עם אפרה קאמר שהאפר מוקלה ולא היו צריכין לו ואשמעינן דאגב מחתה דאיכא תורת כלי עליה טלטלה עם אפרה: נוטל אדם. הכלכלה בשבת והאבן בתוכה: הא ליכא פרי לא. דכלי נעשה בסיס לאבן וטפלה לו ובטל תורת כלי דידיה והכי נמי נעשית מחתה בסיס לאפר ורבי יוחנן שמעי' ליה לעיל דכר' יהודה סבירא ליה: דאית ביה קרטין. שנשתיירו מן האור ולבונה דחזיא להריח ואגב לבונה מטלטל למחתה עם אפרה דומיא דכלכלה מלאה פירות והאבן בתוכה: קרטין. של שיור לבונה: בי רבי. דנשיא ועשיר הוה מי חשיבי: בגדי עניים. שלש על שלש או שחוטין עבה הוו בגדים לעניים לענין טומאה: בגדי עשירים. שלשה על שלשה הוו בגדים לעשירים וכל שכן לעניים אבל בגדי עניים לעשירים לא הוה בגד גבייהו ולא מקבלי טומאה הכא נמי בי רבי (ג) בטלי קרטין: אלא אמר אביי. הא דשרי ליה לטלטל מחתה באפרה משום דאפרה מאיס עליה לראותו והוי כגרף של רעי דתניא במסכת ביצה (דף לו:) מותר להוציאו לאשפה שבחצר: גרף. כלי חרס המוכן לכך: מיכסי. כל מחתות מכוסות הן ויש בהן נקבים להוציא הריח: כנונא. כלי נחשת שמביאין בו האור לפני שרים להתחמם: אגב קטמיה. שהיו צריכין לאפרו לכסות רוק או צואה וא"ת מה צד איסור יש כאן היינו רבותא דאע"ג דאיכא עליה שברי עצים והא דר' רומנוס נמי האי מחתה באפרה דקאמר מחתה בשביל אפרה שהיה צריך לו ודעתייהו עליה מאתמול ורבותא אשמעינן (כיון) אע"ג דאיכא עליה שברי עצים דהוי ככלכלה של פירות והאבן בתוכה: ושוין. ר' יהודה ור"ש שנחלקו בנר ישן: בגלילא שנו. שחשובות להן שברי פתילה שאין בגדים של פשתן מצויין להם הלכך לא בטלי ונעשה נר בסיס להן: טרסיים. גורפי נחשת או גרדיים והולכין מעיר לעיר למלאכתן ונושאין עמהן מטות של פרקים: חייב חטאת. הוא תחלתו וגמרו ונמצא עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש אב לכל גומרי מלאכה ולא משום בנין דאין בנין בכלים: קנה מנורה. שעושין ממנה קנים לנרות הרבה ונוטלין הימנה ובשעת הצורך מחזירין אותו: קנה של סיידין. הטחין ומלבנין הבית בסיד יש להן קנים של פרקים ונותן מטלית בראשה ושורין בסיד המחוי וטח את הבית וכשהוא טח מלמטה אי אפשר לו אלא בקנה קצר וכשהוא הולך ומגביה מוסיף קנה על קנה ומאריכו: פטור. שאין זה גמרו שהרי צריך לחזור ולפרקו תמיד: קרן עגולה וקרן פשוטה. שניהם מין כלי זמר והוא עשוי נקבים נקבים כככרה ומכנים בהן חלילים ומוציאין קולות הרבה קרן עגולה מעשה אומן הוא וצריך לתקוע בנקבים בחוזק והויא מלאכה ובקרן פשוט מכניסו בריוח ודרכן לפרקם תמיד ופטור קתני מיהת בקני מנורה דחייב והוא הדין למטה של טרסיים: אינהו. רבי אבא ורב הונא בר חייא: דאמור כי האי תנא. כרבי שמעון דמתיר לכתחלה: מלבנות המטה. כעין רגלים קטנים יש להן בית קיבול ומכנים לתוכן ראשי כרעי המטה שלא ירקבו בארץ: לווחים של סקיבס. עץ קטן כמין דף שתוקעין בקשת שקורין אבלשטר"א שעליו מושך החץ:

יתקע

תוספות

הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור. איצטריך למימר בשמן דנעשה בסיס לדבר האסור דאי לאו הכי לא היה הנר אסור לטלטל דהוי בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ושרי כדאמר בסמוך כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא אע"ג דאיכא עליה שברי עצים ואם תאמר פתילה אמאי קאמר דהויא בסיס לדבר האסור היא עצמה הויא דבר האסור כדאמר לקמן ושוין שאם יש בה שברי פתילות שאסור לטלטלה וי"ל דשברי פתילה הוי שברי כלים ודמי לצרורות אבל פתילה שלימה שהיא כלי הוה שרי אי לאו דנעשה בסיס לדבר האסור:

לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה. השתא ס"ד דאפר מחתה מוקצה הוא: ואמר רבה ב"ב חנה א"ר יוחנן כו'. תימה אמאי לא פריך בלאו מילתיה דרבי יוחנן ממתני' דפ' נוטל (לקמן דף קמב:) דתנן מעות שע"ג הכר מנער את הכר והן נופלות וכן אבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת אבל טלטול גמור אסור ואור"י דה"א דשאני מעות דחשיבי ולא בטלי ואבן שע"פ החבית ה"א דמיירי שהוא מתוקן לסתום פי החבית והחבית צריכה לה ולכך לא בטלה:

בגדי עניים לעניים. אומר ר"ת דדוקא בטומאת מדרס דבייחוד תליא מלתא אבל בשאר טומאות לא תליא מלתא בייחוד [נדה מט:] דאפי' היה מוטל באשפה מרבינן *מוהבגד דשלש על שלש מיטמא בין לעניים בין לעשירים דבקרא לא מפליג מידי ומייתי ר"ת ראיה דתנן במסכת כלים (פרק כ"ז מ"ב) דבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס משום שלש על שלש לטמא מת וע"כ בעשירים מיירי דבפכ"ח תנן התם בגדי עניים אע"פ שאין בהם שלשה על שלשה טמאין מדרס וא"ת הכא דפריך מברייתא אמאי לא פריך ממתני' דפכ"ח דכלים שהבאתי ואור"י דאי ממתני' ה"א דבגדי עניים היינו כעין שק שעיקרו עשוי לעניים ואפי' ביד עשירים אינו צריך שלשה על שלשה אבל שאר בגדים בעי שלשה על שלשה שאינו עומד אלא לעשירים להכי מייתי ברייתא דלא שייך לפרשה הכי:

הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא. פי' כנונא מחתה והיינו מחתה באפרה דלעיל פי' אגב אפרה שהוסק מע"ש דמוכן הוא דחזי לכסות בה רוק או צואה וקשה דמשמע דוקא אגב קיטמא שרי הא לאו הכי נעשה בסיס לדבר האסור ואילו בפ"ב דביצה (כא: ושם) אמר גבי אין מזמנין נכרי בשבת משום שיורי כוסות פריך וניטלטלינהו אגב כסא מי לא אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלין כנונא אגב קיטמא אף על גב דאיכא עליה שברי עצים ומאי פריך שאני כנונא דאגב קטמא מטלטל לה אבל בכוס ליכא אלא דבר האסור ואור"י דשיורי כוסות לא חשיבי למיהוי כוס בטל לגבייהו אף על גב שאין היתר עמהן בכוס טפי גרעי משברי עצים שעם הקיטמא בכנונא: אע"ג דאיכא עליה שברי עצים. נראה לרבינו תם דשברי עצים חשיבי טפי מאבן שבכלכלה דאם לא כן מאי קמ"ל והדמקשי ליה מברייתא דשוין כו' ליסייעיה ממתני' דכלכלה והאבן בתוכה אלא שברי עצים חשיבי טפי ויש לדמות שברי עצים לגבי אפר כשברי פתילה לגבי שמן:

בגלילא שנו. פי' בקונט' שחשובות להן שברי פתילה שאין בגדי פשתן מצויין להם ואין נראה לר"ת דהא אמרי' בשלהי ב"ק (דף קיח:) לוקחין מן הנשים כלי למר ביהודה וכלי פשתן בגליל משמע שמצוי פשתן הרבה שם ומפרש ר"ת בגלילא שנו שהיה להם רוב שמן ולהכי לא בטלי שברי פתילה אגב שמן וכן משמע בפ"ק דסנהדרין (דף יא:) גבי טול איגרת וכתוב לאחנא בני גלילאה עילאה ותתאה כו' דזמן ביעורא מטא לאפרושא מעשרא ממעטני זיתא ואמר בנזיר בפרק בית שמאי (דף לה:) בגלילא שנו דחמרא עדיף ממשחא ויין היה מצוי להם הרבה כדאמר בהמוציא יין (לקמן עז.) גבי מים כדי לשוף בהן את הקילור וקאמר בגלילא שנו *דרפואת מים שכיח טפי משתיה שהיה להן רוב יין והיו שותין הכל יין ואפילו הכי חמרא עדיף להו ממשחא כי השמן היה להם בזול יותר ורש"י פי' נמי בהמוציא (שם) שמחמת עניותא היו עושין רפואה מן המים ואין עושין מן היין רק שתייה ולפיכך היתה רפואת מים שכיחא ואין נראה דכיון שלא היה להם יין לשיפות הקילור א"כ שכיחא שתיית מים טובא ואמרי' בעלמא *אף ערב יוה"כ בגליל שהיו מרבים בסעודה משמע שעשירים היו [וע"ע תוספות חגיגה כה: ד"ה בגלילא]:

*[חולין פג:]

רשב"ג

עין משפט נר מצוה

נז א ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יג טור שו"ע או"ח סימן שי סעיף ח:

נח ג ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ט כח סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שיג סעיף ו:

רבינו חננאל

הנח לנר ופתילה ושמן דלא גזר ר"ש אלא הואיל ונעשה כל אחד בסיס לדבר האסור. ופשוטה היא: אמר רבא כי הוינו בי רב נחמן הוינו מטלטלי כנונא אגב קיטומה אף על גב דאיכא עליה שברי עצים. מיתיבי ושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטלה. ופריק אביי בגלילא שנו. פירוש בגליל שנו שדרכם להדליק בשברי פתילות. וכיון שדרכם להדליק בשברי פתילות נעשו מוקצות בשבת לפיכך אסור לטלטל אפילו הנרות שיש בהן שברי פתילות. אבל שברי עצים דכנונא לא חשיבי ובטלי: לוי בר שמואל בעא מר' אבא ומרב הונא בר חייא מהו להחזי' מטה של(פרסיים) [טרסיים] בשבת אמרו ליה שרי. אמר להו רב יהודה רב ושמואל דאמרי תרווייהו המחזיר מטה של (פרסיים) [טרסיים] בשבת חייב חטאת. מיתיבי המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת קנה של ציירין לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור. ר' סימאי א' קרן [עגולה חייב קרן] פשוטה פטור. קתני מיהת המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת. קשיא לר' אבא ולרב הונא דשרי. ושני' אינהו דאמור כי האי תנא דתניא אם היה רפוי מותר. דתניא מלבנות המטה וכרעי המטה [ולווחין] של סקיבס לא יחזיר. ואם החזיר פטור אבל

רב נסים גאון

אלא אמר אביי מידי דהוה אגרף של רעי. משתכח במס' יום טוב בפרק משילין פירות (דף לו) אמר שמואל גרף של רעי ועביט מימי רגלים מותר להוציאו לאשפה ובפרק נוטל אדם את בנו (דף קמג) אמרו הני גרעיני דתמרי כול' רב הונא בריה דרב יהושע עביד להו גרף של רעי וכן אמימר עביד להו גרף של רעי: אמר אביי בגלילא שנו. כבר טרחו בזה השינוי ששינה אביי הרבה מן החכמים ולא שמעתי מהם כלום ולא מצאתי בו לאחד מן הגאונים פירוש אבל טרחתי על שינויי ומצאתי במס' נזירות בפ' בית שמאי אומרים הקדש מעות הקדש (דף לה) והא שמן עדיף מיין אי משום הא לא קשיא בגלילא שנו דחמרא עדיף ממשחא זה מודיע שהשמן היה אצלם מצוי הרבה וכי מה שהושם בנר ויש בו שברי פתילה אין לו חשיבות אצלם ואינן משתמשין בו לצרכם והרי הוא כדין המוקצה שאסור לטלטלו ולכך

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופתילה הואיל ונעשה בסים: (ב) רש"י ד"ה בגדי עשירים וכו' הכא נמי בי רבי לא חשיבי קרטין ובטלי בס"ד:

גליון הש"ס

גמ' קרן עגולה חייב. פי' כלים פי"א מ"ז:

ורבינו מאיר פי' כי מרוב שתיית יין סי' להם חכליל' עינים ושכיחי רפואת מים טובא [תוס']

שנו חכמים כי בגליל אסור לטלטל נר שיש בו שברי פתילה לפי שהשמן הנותר בנר לא השיב להם וכבר זה הפירוש הודענו באלו הימים לתלמידנו ופירשנו להם בזה הענין ואפשר להיאמר בו פירוש אחר שאנשי גליל לפי שלא היו מקפידין על לשונם ולא דייקי לישנא ולא גמיר מחד רבה ולא גלו מסכתא למסכתא כמו שהוא מפורש במסכת עירובין בפרק כיצד מעברין (דף נג) ולא היה תלמודם מקויים בידם אסרו עליהם החכמים טלטול נר שיש בתוכו שברי פתילה *) עלי דרך האיסורים ואל תחכם ואל תסייג ויקרי דאלך איצא קולהום פי עדה (מוצאע) [מואצע] מן אל תלמוד מתל הדא אל קול עלי טריק אל תנקין להם

*) פירושם כערבי על דרך האיסורים והגדר והסייג ונמצא שיוצא לפם במקומות הרבה מהתלמוד מעל זה המאמר על דרך הגירוגין לפם נזכיר מזה מה שנמצא בס' מוסר השכל

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ו וסמג שם טוש"ע שם סעיף ו וסעיף ט:

ס ב מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ו:

סא ג מיי' שם פ"ה הלכה יג סמג שם טוש"ע או"ח סימן רסה סעיף ד:

א ד ה מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה א טוש"ע או"ח סימן רנז סעיף ג:

מסורת הש"ס

עי' לקמן קלט. רש"י ד"ה וכסא גלין

[לעיל מב: מג.]

[לעיל מב: וש"נ]

לקמן קכ.

בבא בתרא יט. [נדרים נ: נזיר נ.]

לעיל לד:

אבל אסור ולא יתקע ואם תקע חייב חטאת רשב"ג אומר אם היה רפוי מותר בי רב חמא הוה מטה גללניתא הוה מהדרי לה ביומא טבא א"ל ההוא מדרבנן לרבא מאי דעתיך בנין מן הצד הוא נהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא דרבנן מיהא איכא אמר ליה אנא כרשב"ג סבירא לי דאמר אם היה רפוי מותר: **מתני'** *נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה: **גמ'** והא *קמבטל כלי מהיכנו אמר רב הונא בריה דרב יהושע ניצוצות אין בהן ממש: ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה: לימא תנן סתמא כרבי יוסי *דאמר גורם לכיבוי אסור ותסברא אימור דאמר ר' יוסי בשבת בערב שבת מי אמר וכי תימא הכא נמי בשבת והתניא נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת ואין צריך לומר בע"ש ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה מע"ש ואין צריך לומר בשבת אלא אמר רב אשי אפילו תימא רבנן שאני הכא מפני שמקרב את כיבויו:

הדרן עלך כירה

במה *טומנין ובמה אין טומנין אין טומנין לא בגפת ולא בזבל לא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבשין ולא בתבן ולא בזגין ולא במוכין ולא בעשבין בזמן שהן לחין אבל טומנין בהן כשהן יבשין: **גמ'** איבעיא להו גפת של זיתים תנן אבל דשומשמין שפיר דמי או דילמא דשומשמין תנן וכל שכן דזיתים ת"ש דאמר ר' זירא משום חד דבי ר' ינאי קופה שטמן בה אסור להניחה על גפת של זיתים ש"מ של זיתים תנן לעולם אימא לך לענין הטמנה דשומשמין נמי אסור לענין אסוקי

דזיתים

תוספות

רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היה רפוי מותר. ולעיל נמי מיירי ברפוי °וקשה קצת דהיכי פליגי טולי האי דמר מחייב חטאת ומר שרי אפי' לכתחלה ועוד הא אין בנין וסתירה בכלים ועוד תקשה לרב יהודה קך ברייתא דליכא תנא דמחייב חטאת ויש לומר דהכי קאמר לעיל הא רב ושמואל דאמרי תרווייהו המחזיר מטה של טרסיים בשבת חייב חטאת כשאינו רפוי ואם כן ברפוי אין סברא להתיר לכתחלה:

לימא תנן סתמא כרבי יוסי דאמר גורם לכיבוי אסור. הוה מצי למימר וליטעמיך הא רבי יוסי גופיה לא אמרה אלא בדליקה משום דאדם בהול על ממונו אי שרינא ליה אתי לכבויי והכי מפרש בכל כתבי (לקמן קכ:) אבל הכא ליכא למגזר דהא יש כלי תחת הנר ואינו בהול ובכמה מקומות בהש"ס יכול לומר וליטעמיך ואינו אומר:

מפני שמקרב את כבויו. פירוש דגזרינן ע"ש אטו שבת ובשבת יכול לבא לידי כיבוי אם יגביה הכלי בשעת נפילת הניצוצות ואם תאמר מאי שנא שריית דיו וסממנים ופריסת מצודה דשרינן בפ"ק (דף יז:) עם השמש והכא אסרינן מע"ש שלא יבא לעשות בשבת ותירץ הרב פור"ת דהתם ליכא למיחש שמא יעשה כן בשבת דהא אב מלאכה הן אבל הכא איכא למיחש דלא דמי איסור כל כך במה שמניח כלי תחת הניצוצות ואיכא למיחש שמא יבא לידי כיבוי שיתחיל ליתן המים קודם נפילת הניצוצות וקודם גמר הנתינה יפלו ומכבה בידים או שיגביה הכלי עם המים כנגד הניצוצות כדפרישית ואף על גב דבאותו כיבוי אין בו חיוב חטאת לר' שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא התמירו אטו כיבוי דחיוב חטאת ואע"ג דהוי גזירה לגזירה קים להו לרבנן דהכא שייך למגזר טפי ורש"י דפי' דהוה מכבה ממש לאו דוקא אלא כלומר שיוכל לבא לידי כיבוי ור"ת גריס כפירוש ר"ח מפני שמקרב כיבוי דהתם הוא דשרי לעשות מחיצה מכלים שיש בתוכן מים שאינו מכבה כלום עד שיתבקעו הכלים אבל הכא אין הפסק בין מים לניצוצות ומיד נכבות כשנופלות בכלי והוי כמחילת מים דאסירא כגון מחילת שלג וברד וקשה לפירושו דבירושלמי מוקי מתני' כר' יוסי אבל לרבנן אפי' מחילות של מים מותר ובפ' כל כתבי (לקמן קכ:) נמי שרו רבנן דר' יוסי בטלית שאחז בו האור מצד אחד ליתן עליו מים מצד אחר ואם כבתה כבתה ונראה דלפי הש"ס שלנו יש לחלק דבמחילה של מים אע"ג דאין דבר מפסיק מ"מ שרי שאין האש טפלת לתוך המים להדיא כי הכא שהמים תחת הניצוצות ומקרב כיבוין טפי ועוד דאיכא למימר דהש"ס שלנו אוסר במחילות של מים לרבנן ומשום הכי מוקי מתניתין כרבנן ופליג אירושלמי ולא דמי לטלית שאחז בו האור מצד אחד שאינו אלא שלא תתפשט האור ומה שרגילים לתת מים בזכוכית שקורין לאמפ"א ונותנין עליה שמן בע"ש אין זה קרוי קירוב כיבוי דכיון שאין מתכוין לכיבוי כלל אלא להגביה את השמן לא שייך למגזר מידי שמא יעשה בשבת ושרי אפי' לר' יוסי וכ"ש לרבנן דאל"כ אפי' בלא מים אסור שהניצוצות נופלות בשמן: ועוד איכא למימר דתלמוד שלנו אסר מחילה של מים לרבנן ומש"ה מוקי מתני' כר' יוסי ופליג אירושלמי ול"ד לטלית שאחז בו האור מצד אחד שאינו אלא שלא תתפשט האור [ת"י]:

הדרן עלך כירה

במה טומנין וכו' אין טומנין לא בגפת. פירש הר"ר יוסף בשם רבינו שמואל דמיירי בבשיל ולא בשיל °אבל קדרא חייתא ובשיל שריין בפ"ק (דף יח:) ואין נראה לר"ת דהא אית לן לאוקמא מתניתין בשהם קדרות שהן מבושלים בין השמשות ועוד דמסתמא איירי מתני' דומיא דמתני' דכירה דמיירי בבשיל כמאכל בן דרוסאי ונראה לר"ת שיש לחלק בין השהאה להטמנה דודאי להשהות מותר כשהוא מאכל בן דרוסאי שאין חיתוי מעט מועיל לו שהרי מגולה הוא ושליט ביה אוירא אבל הטמנה שעושין לצורך מחר והוא מוטמן יש לחוש שמא יחתה שמעט חיתוי מועיל לו ליתפס חומו וגזרו להטמין בכל דבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ ויחתה:

רש"י

יתקע. בחוזק על ידי יתדות שקורין קוייל"ש: מטה גללניתא. טירמדי"ן והוא כעין של טרסיים*: מן הצד. מפני שאינה תקועה ומהדקה בחוזק קרי לה מן הצד כלומר ע"י שיטי: **גמ'** והא קא מבטל כלי מהיכנו. דלא יוכל ליטלו משם כל היום דנעשה בסיס לניצוצות לימא תהוי תיובתיה דרב חסדא דאסר בפירקין (דף מג.): אין בהן ממש. משכנו ומותר ליטלן: כרבי יוסי. בכל כתבי הקדש דקתני עושה מחיצה בכל הכלים בין מלאין בין ריקנין כדי שלא תעבור הדליקה רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שאין יכולין לקבל האור והן מתבקעים ומכבין את הדליקה: בערב שבת. כגון זה שנותן המים מבעוד יום בכלי תחת הנר: וכי תימא הכא נמי. אין נותנין לתוכו מים בשבת קאמר ור' יוסי היא: והתניא. אפילו בע"ש אסור ואי נגרס כיבוי מדמית לה אפילו כרבי יוסי לא מיתוקמה דבע"ש לא אמר רבי יוסי: אלא אמר רב אשי. מתניתין אפילו לרבנן דלא דמי לגרם כיבוי דהתם כי מטי דליקה לכלים דליקה הוא דפקע להו וגרמא בעלמא הוא אבל זה שנתן המים ממש תחת הנר מכבה ממש הוא וגזירה מבעוד יום אטו משחשכה: שמקרב את כיבויו. זימן כיבוי להדיא והוה ליה מכבה ממש אי הוה יהיב ליה בשבת:

הדרן עלך כירה

במה טומנין. הבא לסלק קדירה מעל גבי כירה ולטומנה בדבר אחר ואמרו חכמים *אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר המעמיד הבל מי הוא המוסיף ואסור: גפת. פסולת של בית הבד של שמן שהוא כנוס יחד וחם מאד: לחין. יש בהן הבל הרבה יותר מיבשין: זגין. פסולת של יקב יין: מוכין. כל דבר רך קרוי מוכין כגון צמר גפן ותלישי צמר רך של בהמה וגרירת בגדים בלויים: **גמ'** קופה שטמן בה. שנותן בה מוכין וטומן בה קדירה: לענין הטמנה. לטומנו בתוכה:

אסוקי

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רשב"ג וכו' וקשה קצת. עי' לקמן דף קלא ע"א: שם בד"ה במה טומנין וכו' אבל קדרה חייתא. עי' לעיל דף לט ע"ב תוספות ד"ה ממעשה:

רבינו חננאל

אסור. לא יתקע ואם תקע חייב חטאת רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היה רפוי מותר המחזיר קני מנורה חייב חטאת כמשמעו מפני שמתקן כלי כבנין. קנה של ציידין דרכם לתת קנה דק דק בתוך ראש קנה עבה כדי שיהא (נכוה) [גבוה] ולא יהא נשבר וזהו פטור אבל אסור. קרן עגולה חייב פשוטה פטור. אלו הן כלי שיר. והן של חליות ויש מהן קרן עגולה וקרן פשוטה כדכתיב (דניאל ג) קל קרנא משרוקיתא. וזה שהיא עגולה היא כלי יש בו מלאכה להחזירה לפיכך חייב חטאת אבל פשוטה אין בה עסק כלום כדתנן בכלים פי"א. הכוש והאימא והמקל וסומפאניא וחליל של מתכת טמאין והמצופין טהורין וסמפאניא שיש בה בית קיבול כנפים בין כך ובין כך טמאה. קרן עגולה טמאה וכו' טמאין ובשעת חבורן הכל טמאה בי רב חמא הוה ליה מיטה גליתא והוו מהדרי ליה בי"ט א"ל לרב חמא מאי דעתיך בנין מן הצד הוא נהי דאיסורא דאוריי' ליכא דרבנן מיהא איכא. א"ל רב חמא אנא כרבן שמעון בן גמליאל סבירא לי אם היה רפוי מותר. נמצא רב חמא כר' אבא ורב הונא דשרו. ומסתברא מטה של טורסיים הוא כגון מטה גליתא: נותנין כלי תחת הנר לקבל בו ניצוצות. והא קא מבטל כלי מהיכנו. אמר רב הונא בריה דרב יהושע ניצוצות אין בהן ממש ומותר להשתמש באותו כלי ולא יתן בתוכו מים מפני שהוא מכבה. לימא תנן סתמא כר' יוסי דאמר גרם כבוי אסור דתנן ר' יוסי אוסר לעשות מחיצה שלא תעבור הדליקה בכלי חרש חדשים מלאים מים שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין הדליק' ודחי אימור דאסר ר' יוסי בשבת. בע"ש מי אסר. וכי תימא הכא נמי כי תנן אסור בשבת אבל בע"ש שרי. והא תניא נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת ואין צורך לומר בע"ש. ולא יתן לתוכו מים בע"ש מפני שהוא מכבה ואין צריך לומר בשבת. ואוקמה רב אשי אפילו לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי הכא אסרי מפני שמקרב כיבויו פי' כיון שנופלין הניצוצות במים מיד נכבין ובכלים עד שיתבקעו. וקי"ל דהלכתא כר"ש דאפי' במוקצה מחמת מיאוס שרי: ואין הלכה כר"ש במוקצה מחמת איסור כגון במנורה ופמוט שהדליקו עליהן באותה שבת וכיוצא בהן וכגון מטה שיחדה למעות תכרי שהביא דורון לישראל דבר המחובר לקרקע וכיוצא בהן דמוקצה מחמת איסור הן. וגרסי' במי שהחשיך בדרך פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכולה שבת הלכתא כר"ש בר ממוקצה מחמת מיאוס וחד אמר אפילו במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכתא כר"ש בר ממוקצה מחמת איסור בלבד וקי"ל דבכל התורה רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא כרבינא לקולא בר מהני תלת אומצא כו' ואע"ג דעולא ולוי ורב אמרו הלכה כר' יהודא הא שמואל ועירי ור' יוחנן אמרו הלכתא כר' שמעון. ורבינא דהוא בתראה פסק הלכתא כר' שמעון כדאמרן. לפיכך כל מוקצה מותר לבר ממוקצה מחמת איסור כמו שפירשנו. ומוקצה מחמת חסרון כיס מודה ר' שמעון וגרוגרות וצמוקין כדאמרן: **הדרן עלך כירה**

פרק רביעי במה טומנין ובמה אין טומנין כו' אין טומנין בגפת. אוקימנא בגפת של שומשין וכל שכן בגפת של זיתים דמסיק נמי הבלא אסיק' אמר רבא אנוחי

רב נסים גאון

נדכר מן דאלך מא יחצרנא בפרק הזמר בקודש (דף כה) אמרו אמר רב יוסף בגלילא שנו מינו דלא בזאמני אקודש לא מהימני אתרומה נמי בנדרים בפרק *) ואלו נדרים ובגליל אסורין שאין אנשי גליל מכירין את חרמי כהנים ובפרק המוציא יין (דף עח) ובפרק מקום שנהגו (דף נה) בפסחים עוד ובגמרא (ירושלמי שבת פרק כל כתבי הלכה ח) גרסי אמר עולא י"ח שנין עבד רבן יוחנן בן זכאי יתיב בהדה עראב ולא אתא קימוי אלא אלין תרתין עובדיה אמר גליל גליל שנאת את התורה סופך להעשות במציקין וכל דין סיוע לפירושנו: **לימא** תנן סתמא כר' יוסי דאמר גרם כיבוי אסור. עיקר דיליה במשנה בפרק כל כתבי הקודש (דף קכ) דתנן ר' יוסי אוסר בכלי חרש חדשים מלאים מים שאין יכולין לקבל את האור והם מתבקעין ומכבין את הדליקה יבג"ו גרסי ר' יוסי סבר גרם כיבוי אסור: **סליק פרק כירה**

*) נ"ל ואלו מותרין דף יח במשנה.

אסוקי הבלא דזיתים מסקי הבלא דשומשמין לא מסקי הבלא רבה ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא חזיוה להההוא עבדא דאנח כוזא דמיא אפומא דקומקומא ׳נזהיה רבה א"ל ר' זירא מאי שנא ממיחם על גבי מיחם א"ל התם אוקומי קא מוקים הכא אולודי קא מוליד הדר חזייה דפרס דסתודר אפומיה דכובא ואנח נטלא עילויה ׳נזהיה רבה א"ל ר' זירא אמאי אמר ליה השתא חזית לסוף חזייה דקא מעצר ליה א"ל מאי שנא מפרונקא א"ל התם לא קפיד עילויה הכא קפיד עילויה: ולא בתבן: בעא מיניה רב אדא בר מתנה מאביי מוכין שטמן בהן מהו לטלטלן בשבת א"ל ׳וכי מפני שאין לו קופה של תבן עומד ומפקיר קופה של מוכין לימא מסייע ליה *טומנין בגיזי צמר ובציפי צמר ובלשונות של ארגמן ובמוכין ואין מטלטלין אותן אי משום הא לא איריא הכי קאמר אם לא טמן בהן אין מטלטלין אותן אי הכי מאי למימרא מהו דתימא חזי למזגא עלייהו קמ"ל: רב חסדא ׳שרא לאהדורי *אודרא לבי סדיא בשבתא איתיביה רב חנן בר חסדא לרב חסדא מתירין בית הצואר בשבת אבל לא פותחין ואין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביו"ט ואין צריך לומר בשבת לא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי תניא נמי הכי אין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת בי"ט ואין צריך לומר בשבת נשרו מחזירין אותן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב אמר רב יהודה אמר רב *׳הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת מתקיף לה רב כהנא
מה

רש"י

אסוקי הבלא. כגון זה שהטמין בדבר אחר והניח קופה על הגפת דליכא אלא שהגפת מעלה הבל למעלה ומרתיח קדרה שבקופה: אפומא דקומקומא. מיחם של חמין והכוזא היתה מלאה צונן: נזהיה. גער בו: מאי שנא ממיחם על גבי מיחם. דתניא בברייתא בסוף פרקין דשרי: התם אוקומי מוקים. שהמיחם העליון גם בו יש מים חמין והתחתון אינו אלא מעמיד חומו שלא יפיג: דסתודר. סודר של ראש: דכובא. קנקן: נטלא. כלי ששואבין יין מן הכובא: דקא עצר. שהיה סוחטו מן המים שנבלעו בו: מאי שנא מפרונקא. בגד העשוי לפרוס על הגיגית שפורסין אותו בשבת: לא קפיד עליה. אם שרוי במים שהרי לכך עשוי ולא אתי לידי סחיטה: מוכין. אינן אלא לעשות מהן לבדין שקורין פלטר"ר ומוקצין הן למלאכה ואסור לטלטלן ואלו שטמן בהן מי אמרינן יחדן להטמנה ואיכא תורת כלי עליהן ומותר לטלטלן בשבת או לא: עומד ומפקיר לכך. קופה של מוכין שדמיה יקרין אין דרך בכך ולא בטלי להטמנה: גיזי של צמר. כמות שנגזזו: ליפי צמר. לאחר שנפצוה וטחוה כמין מחללות מטויחין: לשונות. לאחר שצבען וסורקין אותן כעין לשונות ארוכין לטוותן: ואין מטלטלין אותן. קס"ד דהכי קאמר ואע"פ שטמן בהן אין מטלטלין אותן: אם לא טמן בהן כו'. ומילי מילי קתני ברישא אשמועינן דטומנין בהן דלא מוספי הבלא ואשמועינן סיפא דסתם מוכין מוקצות ניהו אבל הני דטמן בהן הוי כמי שיחדן לכך: למזגא. להיסב עליהן: לאהדורי אודרא לבי סדיא. להחזיר מוכין שנפלו מן הכר לתוכן: מתירין בית הצואר. שדרך הכובסים לקושרן: אבל לא פותחין. לכתחילה דהשתא עביד ליה מנא: בחדתי. שלא היו מעולם לתוכו אסור דהשתא עביד ליה מנא: בעתיקי. להחזירו לכר זה שנפלו ממנו: הפותח בית הצואר. של חלוק לכתחילה: חייב חטאת. דהשתא קמשוי ליה מנא וחייב משום מכה בפטיש והייתו גמר מלאכה:
מה

תוספות

דזיתים מסקי הבלא. מכאן יש לאסור להניח גחלים תחת הקדרה אפי' יתן עליהן אפר אין להטמין קדרה עליהם שהרי הגחלים מעלין הבל למעלה כמו גפת של זיתים ויש תימה היאך אנו מטמינין על כירות שלנו שקורין אשטר"א ואע"פ שגורפין אותו הוא מוסיף הבל כמו גפת של זיתים ואומר ר"י שיש ליתן טעם לקיים המנהג דגבי גפת איכא למיחש שמא יטמין כולה בתוכה אבל בכירות שלנו לא שייך למיחש הכי ועוד יש שעושין חפירה גדולה ועושין בה בנין לבנים סביב מכל צד ומלמטה ומחמין אותה היטב וגורפין אותה ומטמינין בה את הקדרה ולא דמיא למטמין בדבר המוסיף הבל דלא אסרו אלא כשמטמין ומדביק סביב הקדרה דומיא דרמץ אבל תנור או חפירה שיש אויר בין הדפנות לקדרה אין לאסור יותר מהשהאה אף על פי שכל הקדרה בתוך התנור ורבינו ברוך פי' שיש לחלק בין תוספת הבל דגפת לתוספת הבל דכירה שלנו לפי שהכירה אין חומה אלא מחמת האש ולעולם מתקרר והולך אבל הגפת מוסיף הבל מעצמו אומר רבינו שמואל דמותר לשום תפוחים אצל האש סמוך לחשכה אע"פ שלא יוכלו לצלות מבע"י דנאכלין טפי כמו שהן חיין מתבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי דשרי ואע"ג דבפ"ק (ד' יט:) תנן אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבע"י אע"פ שפעמים אוכלים בצל חי מ"מ אינו ראוי לאכול חי כמו תפוחים ורולה להפיג חריפותן ולמתקן בבישולו ואם הטמין תפוחים עם הקדרה אסור להחזיר כרים וכסות על הקדרה שטמנן או להוסיף על אותן כרים אע"ג דאם אין שם תפוחים מותר להחזיר כדתנן בפירקין (ד' נא׳) כסהו ונתגלה מותר לכסותו ולהוסיף כמי אמרינן בגמרא (שם.) אם בא להוסיף מוסיף כשיש עם הקדרה תפוחים אסור דאם מחזיר קודם שנתבשלו כמלא מבשל בשבת ומה שנהגו להסיר הקדרה מעל הכירה ומניחין על הקרקע עד שיגרפו הכירה שמא סבירא לן כהך לישנא דריש כירה (לעיל דף לח:) דשרי חזקיה משמיה דאביי הניחו על גבי קרקע אם דעתו להחזיר:

מאי שנא ממיחם ע"ג מיחם. קשה לר"י דבברייתא גופה דשרי מיחם ע"ג מיחם בסוף פרקין קתני בהדיא ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהו משומרין ואומר ר"י דברייתא לא שמיע ליה ולא מכח ברייתא פריך אלא ממעשים בכל יום שנותנין מיחם על גבי מיחם תימה דהיכי דמי אי יד סולדת בו היכי הוה בעי למישרי אע"פ שמבשל מי לא ידע דתולדות האור כאור דתנן (לעיל דף לט:) אין נותנין ביצה בצד המיחם ואמר אם גלגל חייב חטאת ותנן נמי (דף מח.) המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן ואי להפשיר היכי מסיק דאסור והא תניא בפ' כירה (דף מ:) נותן אדם קיתון של מים כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפוג צינתן והייתו הפשר כדמוכח סוגיא דהתם ורב יהודה נמי קאמר התם אחד מים ואחד שמן יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר ואין לחלק דגבי מדורה יזהר שלא יבשל כיון שהוא אצל האש אבל הכא אפילו אין יד סולדת בו אסור דשמא יבא לטעות ויניח עד שיתבשל דהא גבי מיחם שריגן לתת לתוכו מים מרובין כדי להפשירן ולא גזרינן אטו מים מועטין אע"פ שאינו אצל האש ונראה לרשב"א דהא דשרינן לתת קיתון של מים כנגד המדורה הייתו ברחוק מן המדורה שלעולם לא יוכל לבא לידי בשול אבל בקרוב אסור אפי' להפשיר דילמא משתלי ואתי להניחן שם עד שיתבשל ולהכי מסיק הכא דאסור ולא בשביל שיחמו דקתני התם הייתו כלומר במקום שיכול לבא לידי שיחמו והלשון דחוק קצת:

מאי שנא מפרונקא. פר"ח דאמר רבא בפרק תולין (לקמן קלט:) האי פרונקא אפלגא דכובא שרי דלא הוי אהל ולא חיישינן שמא יסחוט: הרחם לא קפיד. פר"ת בפ"ק דכתובות (דף ו.*): וכי מפני שאין לו קופה של תבן כו'. וא"ת מאי קבעי הא תנן במתניתין טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן והייתו אפילו טמן דהא קתני בהדיא כילד עושה מנער את הכיסוי והן נופלות וכי מייתי מברייתא דמסייע ליה לייתי ממתניתין דלא מצי למדחי ממתניתין כדדחי ברייתא וליכא למימר דמתני' איכא לאוקומי בשל הפתק כדמוקי לקמן רבינא ע"כ סוגיא דהכא לא סבירא כרבינא מדלא מוקי ברייתא דמייתי בשל הפתק ותירץ ר"י דגיזי צמר חשיבי טפי ממוכין והסו"יס לטלטל יותר ואע"ג דרבא קאמר לקמן דאפילו גיזי צמר טמן בהן מטלטלין אין לחוש אי פליגא אאביי דהכא כיון דלא קיימא לקמן מילתיה דרבא ולמאי דמשני רבינא מילתיה דרבא ומוקי מתניתין בשל הפתק ודרבא בשאין של הפתק אומר רשב"א דה"נ מיירי במוכין של הפתק ולא פליגא דרבא אדאביי אך ק"ק דמאי מפני בסמוך מהו דתימא חזי למזגא עלייהו כיון דמיירי בשל הפתק היכי ס"ד דשרי לטלטל משום דחזי למזגא עלייהו:

ה"ק אם לא טמן אין מטלטלין אותן. אמוכין קאי ולא אגיזי צמר אפי' טמן אין מטלטלין: הא בחדתי הא בעתיקי. אומר ר"י שאם נתקו חוטי הסרבל אם הנקב רחב ויכול להכניס בלא טורח שרי כיון דעתיקי ובלבד שיתנם בענין זה שלא יהא לחוש שמא יתקע דבענין שהוא רגילות לתקוע ולקשור נראה דאסורין להחזיר כדאסרינן בריש כל הכלים (דף קכב:) החזרת סידה תיבה ומגדל גזירה שמא יתקע:
וכי

עין משפט נר מצוה

ב א טוש"ע או"ח סימן רנ"ט סעיף ז:
ג ב מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה טו טור. ושו"ע או"ח סימן שכ סעיף טו:
ד ג מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה יב טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף א:
ה ד מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה כג טור ושו"ע או"ח סימן ש"מ סעיף ח:
ו ה מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה י טוש"ע או"ח סימן שיז סעיף ג:

רבינו חננאל

׳כוזא דמיא אפומא דקומקומא משום דמיא צונן ומוליד חימום. ואסר נמי למפרס סודרא אפומא דכובא ולאנוחי נטלא אגביה דסודרא משום (דשארי) [דשיורי] הכוס מתחזין בסודרא וקפיד בנשירא דסודרא וסחיט ליה ולא דמי לפרונקא שהיא מטלית קשורה בפומא דכובא כדגרסי' בפ' דר' אליעזר אומר תולין(ד' קלט׳)אמר רבא האי פרונקא אפלגי דכובא שרי ולא חייש דניחזי כמו מסננת אפומא דכולא כובא אסיר דהא עביד (אבל) אהל כמסננת. ואמאי שרי רבא התם אפלגי דכובא ליחוש שמא יסחוט המטלית. ושנינו מטלית לא קפיד בנשירותא מלשון (לקמן קמו:) מי שנשרו כליו בדרך שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם סודר קפיד בנשירותא הילכך האי אסור והאי שרי: פי' מוכין סמרטוטין. בגד דיכ מקוצצין כדתנן בנגעים פרק י"א בגד מוסגר שנתערב באחרים כולן טהורין קיצצו ועשאו מוכין טהור. מוכין אסיקנא כי הא דתניא אין נותנין מוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת בי"ט ואין צריך לומר בשבת נשרו מחזירין אותן בשבת [ואין צריך לומ' ביו"ט]: אמר רב הפותח בבגד בית הצואר בשבת חייב

רב נסים גאון

פ"ד אמר ליה ר' זירא מאי שנא ממיחם על גבי מיחם. בסוף הפרק (דף נא) בברייתא גרסי ומניחין מיחם על גבי מיחם ומאי שנא מפורנקא. עיקר דיליה בפרק ר' אליעזר אומר תולין את המשמרת ביו"ט (דף קלט) אמר רבא האי פרונקא אפלגא דפומא דכובא שרי וכו' ואיכא דאמרי מאי שנא מפרונקיה דמר לפי שר' זירא עם רבא הוה ב׳צ׳ל׳ג יה״ו

ב"ב יט.
[גי' הערוך אודרא פי' כגולה]
[illegible] ג:
[illegible]

מה בין זו למגופת חבית א"ל רבא זה חיבור וזה אינו חיבור רמי ליה ר' ירמיה לרבי זירא *תנן *[א]שלל של כובסין ושלשלת של מפתחו' והבגד שהוא תפור בכלאים חיבור לטומאה עד שיתחיל להתיר אלמא שלא בשעת מלאכה נמי חיבור ורמינהו *מקל [ב]שעשה (א) יד לקורדום חיבור לטומאה בשעת מלאכה בשעת מלאכה אין שלא בשעת מלאכה לא א"ל התם שלא בשעת מלאכה אדם עשוי לזורקו לבין העצים הכא שלא בשעת מלאכה נמי ניחא ליה דאי מיטנפו הדר מחוור להו בסורא מתנו לה להא שמעתא משמיה דרב חסדא בפומבדיתא מתנו משמי' דרב כהנא ואמרי לה משמיה דרבא מאן תנא הא מלתא דאמור רבנן כל המחובר לו הרי הוא כמוהו א"ר יהודה אמר רב ר"מ היא דתנן *[ג]בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה מטמאין במגע ואין מטמאין באויר דברי ר' מאיר ור"ש מטהר בשלמא לר"ש קסבר לאו ככירה דמו אלא לר' מאיר אי ככירה דמו אפילו באויר נמי ליטמו אי לאו ככירה דמו אפילו במגע נמי לא ליטמו לעולם לאו ככירה דמו ורבנן הוא דגזרו בהו אי גזרו בהו אפילו באויר נמי ליטמו °עבדו בהו רבנן היכרא כי היכי דלא אתי למשרף עליה תרומה וקדשים *תנו רבנן [ד]מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה מה נפשך אי חיבור הוא אפילו להזאה נמי אי לאו חיבור הוא אפילו לטומאה נמי לא אמר רבא דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין להזאה ושלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה וגזרו

רש"י

מה בין זו למגופת חבית. דתנן בפ"ק חבית שנשברה (לקמן דף קמו.) מביא אדם חבית ומתיז את ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים: מגופה. אינה מן החבית עצמו ואע"פ שדבוקה בו אינו חשוב חיבור שהרי ניטל עומדת אבל הבגד כשנארג כולו חבור: שלל של כובסים. דרכם לשלול הבגדים זה עם זה קטנים עם הגדולים כדי שלא יאבדו*: ובגד שתפרו בכלאים. והן שתי חתיכות של בגד צמר שתפרו בחוט של פשתן דודאי סופו ליקרע ולהפרד זה מזה משום איסור כלאים וכן שלל של כובסין סופן להפרד אפ"ה חיבור לטומאה ואם נטמא זה נטמא זה: עד שיתחיל להתיר. דמעשה מוציא מיד מעשה וכיון שהתחיל להתיר גלי על ידי מעשה דלאו חד בגד הוא: שלא בשעת מלאכה. כגון שלל של כובסין שלא הוצרך לשוללו אלא משום שעת כיבוס ואפילו הכי חשיב ליה חיבור אחר כיבוס: מקל. של עצים בעלמא: שעשאו יד לקורדום. שלא קבעו לתוכו: חיבור בשעת מלאכה. ואע"פ דבאנפי נפשיה פשוטי כלי עץ לא מקבלי טומאה הכא בית יד הוא ונתרבו ידות לכל תורת כלי או האוכל בפ' העור והרוטב (חולין קיח.): לזורקו. למקל ומצניע הקורדום לבדו: ניחא להו. שיהו שלולין: דאי מיטנפי הדר מחוור להו. ע"י השלל הזה: להא שמעתין. דלקמיה מאן תנא להא כו'. כל המחובר לו כגון שלל של כובסין דאמרן לעיל חיבור ונטמא אף זה שלא נגעה בו הטומאה ואי לאו דחיבור הוא הוי טהור ואע"ג דנגע בהאי דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה: בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה. כירה זו מיטלטלת היא ומחוברין לה כלי חרס קטנים: בית הפך שמושיבין בתוכן שמן להפשיר: מטמאין במגע. אם נפלה טומאה באוירן או לאויר הכירה ונגעה הטומאה לשולי הכירה נטמאו גם אלו או נגעה טומאה לשוליהם של אלו נטמאת הכירה: ואין מטמאין. בטומאת הכירה כלומר בטומאת האויר שאם נפל שרץ באויר הכירה ולא נגעה הטומאה בדופניה היא טמאה דכלי חרס מטמא באויר והן טהורין שאינן חיבור לה אלא לענין מגע כדמפרש טעמא לקמיה: ור' שמעון מטהר. במגע את מי שלא נגעה בו הטומאה דכל חד כלי באנפי נפשיה הוא אלמא לרבי מאיר חיבור ופליגי עליה: אפי' באויר ליטמו. מחמת כירה אם נטמאת כירה מאוירה בלא נגיעה: דגזרו בהו. דליהוו חיבור מדרבנן: עבוד בהו רבנן היכרא. דלא עבדו להו ככירה ממש ליטמא באויר כי היכי דלידעו שחיבור מדבריהם ולא לשרוף על טומאתן תרומה וקדשים: איזמל של רהיטני. פליינ"א שממחקים בה את התריסין ונותנין הברזל לתוך דפוס של עץ המתוקן לו ולאחר מלאכתו נוטלו הימנו: חיבור לטומאה. נטמא זה טמא זה: ואין חיבור להזאה. וצריך להזות על שניהם:

תוספות

וכי מה בין זה למגופת חבית. פי' בקונטרס דתניא לקמן בפרק חבית (דף קמו. ושם) רשב"ג אומר מתיזה בסייף ומניחה לפני האורחין ואין נראה לר"י דא"כ מאי משני זה חיבור וזה אינו חיבור התם נמי חיבור הוא דרשב"ג שרי להתיז אפילו גוף החבית עם המגופה כדמוכח התם דבעו מיניה מרב ששת מהו למיברז חביתא בבורטיא כו' אמר להו לפתחא קא מכוין ואסור ופריך מהא דשרי רשב"ג להתיז ראשה בסייף ומשני התם ודאי לעין יפה קא מכוין אבל הכא אי לעין יפה קא מכוין ליפתחיה מיפתח והא דאסר למיברז חביתא היינו בגוף החבית דחביתא חבית גופא משמע ועוד דמגופה שרי דתנן במתני' אין טוקבין מגופה של חבית דברי רבי יהודה וחכמים מתירין משמע דשרי רשב"ג אפי' בגוף החבית דלעין יפה קא מיכוין והכי הוה ליה לשנויי בשמעתין הכא לפתחא מכוין התם לעין יפה מכוין ופר"ת וכי מה בין זה לנקיבת מגופת חבית דתנן בפ' חבית (גם זה שם) אין טוקבין מגופת חבית דברי ר' יהודה וחכמים מתירין וא"ת [התם] לכ"ע לא מיחייב חטאת כדאמר התם בגמ' דבר תורה כל פתח שאינו עשוי להכנים ולהוציא אינו פתח אבל הכא פתח בית הצואר עשוי הוא להכנים ולהוציא ואם כן מאי קשיא ליה ויש לומר דהכי פריך כיון דמחייבת חטאת בפותח בית הצואר משום דעשוי להכנים ולהוציא א"כ נמי גבי מגופה אם עשוי להכנים ולהוציא היה חייב חטאת הלכך השתא נמי שאינו עשוי אלא להוציא היה לאסור מדרבנן ומשני זה חיבור וזה אינו חיבור שהמגופה אינה מן החבית ואפילו אם היה עשוי נקב שבמגופה להכנים ולהוציא לא היה חייב חטאת לכך שרו רבנן: חיבור עד שיתחיל להתיר. האי חיבור היינו לטומאה ולא להזאה כדתנן במסכת פרה (פי"ב מ"ט) וא"ת ואמאי לא מייתי מתני' דמסכת פרה וי"ל משום דלא קתני בה עד שיתחיל להתיר ולא הוה מצי לאוכוחי מינה דשלא בשעת מלאכה נמי חיבור: אמר רב יהודה אמר רב רבי מאיר היא. אההיא דשלל של כובסים קאי וכן פירש בקונטרס דבההוא דמקל שמא אפי' רבי שמעון מודה דכיון שצריך הקרדום למקל הוי חיבור: עבדו רבנן היכרא כו'. וגבי שלל של כובסין היכא נמי היכרא מה שאינו חיבור להזאה והכא גבי כירה לא שייך הך היכרא דלית ביה הזאה: אי חיבור הוא אפי' להזאה נמי כו'. קשה לר"י דבשלל של כובסין נמי תקשה לן הכי אי חיבור הוא אפילו להזאה נמי אי לאו חיבור הוא לטומאה נמי לא ורבא נמי דקאמר דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין להזאה אמאי לא קאמר דבין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה גזרו בה רבנן טומאה כי ההיא דשלל של כובסין ותירץ ר"י דשלל של כובסין ודאי לא הוי חיבור אלא מדרבנן אפילו בשעת מלאכה שאינם צריכים זה לזה ולהכי מדמה לה לבית הפך ולבית התבלין שכל אחד הוא תשמיש בפני עצמו ולהכי אינו חיבור להזאה כיון דמדאורייתא אינו חיבור אבל מספורת של פרקים פשיטא ליה דבשעת מלאכה הוי חיבור דבר תורה כיון שמשמשין שניהם תשמיש א' °וצריכים זה לזה בשעת מלאכה מה שאין כן בשלל של כובסים שאין תשמיש בגד זה צריך לזה כלל והא דפריך אי לאו חיבור הוא אפילו לטומאה נמי לא לאו דוקא ועיקר קושיתו הוא דאמאי אינו חיבור להזאה ורשב"א מפרש דגבי שלל של כובסין אתי ליה שפיר אע"ג דאינו חיבור להזאה משום דלא הוי חיבור מן התורה גזרו רבנן שיהא חיבור לטומאה כיון שכל בגד טמא בפני עצמו מן התורה אבל גבי מספורת פריך שפיר אי לאו חיבור הוא מדאורייתא אם כן אמאי גזרו חכמים טומאה כלל דהא כל פרק בפני עצמו טהור מדאורייתא לרבנן דתנן במס' כלים בפי"ג (מ"א) מספורת שנחלקה לשנים רבי יהודה מטמא וחכמים מטהרים אף על גב דאיכא למימר דהתם מיירי כשאינה של פרקים ולפי זה הא דאמר השחור והזוג של מספרים אף על פי שנחלקו טמאים אתי כרבי יהודה ודוחק והא דאמר דגזרו על הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה אף על גב דשלא בשעת מלאכה טהור גמור הוא ואין צריך הזאה כלל מ"מ כשחוזרים ועושים בו מלאכה חוזר לטומאתו ישנה והחמירו חכמים בטומאה ישנה שלא תועיל לו הזאה שלא בשעת מלאכה כיון שאינו חיבור דבר תורה וגזרו על הזאה שבשעת מלאכה אטו הזאה שלא בשעת מלאכה · רשב"א: דבר תורה בשעת מלאכה חיבור. תימה מאי שנא ממוכני דאמר (לעיל דף מד:) בזמן שהיא נשמטת דאינו חיבור וצריך לחלק:

וכו'

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פי"ב מהלכות פרה הלכה ו:
ח ב מיי' פ"כ מהלכות כלים הלכה יג:
ט ג מיי' פי"ז מהלכות כלים הלכה ה:
י ד מיי' פי"ב מהלכות פרה הלכה ד:

[עוקצין פ"ב מ"ו ע"ש]

רבינו חננאל

חטאת מפני שהוא מחובר בבגד אבל מגופת החבית שאינה מן החבית עצמה מותר לפתחה בשבת. רמי ליה (ר' יוחנן) ר' ירמי' לר"ז שלל הכובסין כו' עד המקל שעשאו יד לקורדום כו' פירוש הכובסין שוללין יריעות זו עם זו כדי שיהו נוחין לכביסה ואינה תפירה אלא שלילה מלשון (מו"ק כב:) על המתים כולן שולל לאחר שבעה ומשני ליה ר' זירא מקל שעשאו יד לקורדום כיון שמשלים מלאכתו זורק אותו מקל לבין העצים אבל שלל של כובסין אע"פ ששלמה כביסתם רוצה בשלילותן שמא ימנפו יחזור ויחוורום: מאן תנא כל המחובר לו הרי הוא כמוהו אמר רב ר"מ היא ונדחה ופשוטה היא: ת"ר מספורת של פרקין פי' שמתפרק זה מזה וכן איזמל של רהיטי. חיבור לטומאה ואם נטמא אחד נטמא האחר ואינן חיבור להזאה. פרשה רבא דבר תורה בשעת מלאכה. כלומר בשעה שנוטל בהן חיבור הן לטומאה ולהזאה. שלא בשעת מלאכה אינן חיבור לא לטומאה ולא

רב נסים גאון

בעל השמועה: אי ככירה דמו אפילו באויר נמי ליטמו. עיקר דילה משתכח בתורת כהנים וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו מתוכו הוא מיטמא ואינו מטמא מאחוריו כו' יכול אף הכלים יהו מיטמאין באויר כלי חרש תלמוד לומר[וכו'] אוכלין מיטמאין באויר כלי חרס ואין הכלים מיטמאין באויר כלי חרס ובפרק ב' מן מס' כלים שנינו כלי חרס וכלי נתר טומאתן שוה ומטמאין באויר ותמצא בפרק יציאות השבת (דף טו) והמשנה והתוס' מליאה מענין זה ובתלמוד בפ' ראשון מן שחיטת חולין (דף כד) שנו במשנה המהור בכל הכלים טמא בכלי חרס ובברייתא גרסינן ת"ר אויר כלי חרס טמא וגבו טהור:

מסורת הש"ס

וכלים ז. פירש"י בשס"א בלע"ז ע"ש [גי' הערוך בערך שלל תנן שלל הכובסין והבגד שהוא תפור בכלאים חיבור לטומאה וכו']

כלים פי"ט מ"ג

לקמן נתי [שתי ברייתות הן בתוספתא דכלים ב"מ פ"ג]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מקל שעשאו יד:

גליון הש"ס

גמ' עבדו בהו רבנן היכרא. לעיל דף טז ע"א נדה דף לד ע"א: תוס' ד"ה אי חיבור וכו' וצריכים זה לזה בשעת מלאכה. עי' ביצה דף כג ע"ב תוס' ד"ה משום שלשה כלים:

וגזרו רבנן על טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שבשעת מלאכה ועל הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה: בזמן שהן לחין: איבעיא להו ״לחין מחמת עצמן או דילמא לחין מחמת דבר אחר ת"ש לא בתבן ולא בזגים ולא במוכין ולא בעשבים בזמן שהן לחין אי אמרת בשלמא לחין מחמת דבר אחר שפיר אלא אי אמרת לחין מחמת עצמן מוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה ממרטא דביני אטמי והא דתני רבי אושעיא טומנין בכסות יבשה ובפירות יבשין אבל לא בכסות לחה ולא בפירות לחין כסות לחה מחמת עצמה היכי משכחת לה ממרטא דביני אטמי: **מתני'** ״טומנין בכסות ובפירות בכנפי יונה ובנסורת של חרשים ובנעורת של פשתן *דקה רבי יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה: **גמ'** *א"ר ינאי ״תפילין צריכין גוף נקי *כאלישע בעל כנפים מאי היא אביי אמר שלא יפיח בהן רבא אמר שלא יישן בהן ואמאי קרי ליה בעל כנפים שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק ראהו קסדור אחד רץ מפניו ורץ אחריו וכיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו אמר לו מה זה בידך אמר לו כנפי יונה פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה לפיכך קורין אותו אלישע בעל כנפים *ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות משום דאמתיל כנסת ישראל ליונה שנאמר °כנפי יונה נחפה בכסף וגו' מה יונה כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצות מגינות עליהן: בנסורת של חרשין וכו': איבעיא להו רבי יהודה אנסורת של חרשין קאי או אנעורת של פשתן קאי ת"ש דתניא *רבי יהודה אומר נעורת של פשתן דקה הרי הוא כזבל ש"מ אנעורת של פשתן קאי ש"מ: **מתני'** ״טומנין בשלחין ומטלטלין אותן בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד הוא עושה ״נוטל את הכסוי והן נופלות ר"א בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול ואינו יכול להחזיר וחכ"א נוטל ומחזיר: **גמ'** יתיב ר' יונתן בן עכינאי ורבי יונתן בן אלעזר ויתיב ר' חנינא בר חמא גבייהו וקא מיבעיא להו שלחין של בעה"ב תנן אבל של אומן כיון דקפיד עלייהו לא מטלטלינן להו או דילמא של אומן תנן וכ"ש של בעה"ב אמר להו ר' יונתן בן אלעזר מסתברא של בעה"ב תנן אבל של אומן קפיד עלייהו אמר להו ר' חנינא בר חמא כך אמר ר' ישמעאל בר' יוסי אבא

תהלים סח

רש"י

וגזרו על הטומאה שלא בשעת מלאכה. שיהא חיבור: ועל הזאה שבשעת מלאכה. שלא יהא חיבור הלכך חיבור לטומאה לעולם ואין חיבור להזאה כלל: לחין מחמת עצמן. מחממות טפי מלחין מחמת משקין שטופלין עליהן משיבשו: ה"ג מוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה: ממרטא דביני אטמי. מצמר הנמרט מבין ירכותיה של בהמה שהוא מלא זיעה והוא לח מעצמו להכי קרי ליה מרטא דלאו בר גיזה הוא: **מתני'** נעורת. דק דק שנוערין מן הפשתן וקורין אריסט"ש: נסורת. שמנסרים הנגרים מן העצים: ובפירות. כגון חטין וקטניות: כנפי יונה. נוצה: **גמ'** שלא יפיח. שיכול להעמיד עצמו בשעת הרוח: שלא יישן בהן. שמא יפיח או יראה קרי אבל אם יכול להזהר שלא יישן בהן כל הגופים נקיים בהפחה שיכולין להעמיד עצמן: ינקרו את מוחו. שהוא תחת התפילין ינקרו לשון ניקור עינים: קסדור. מניסטרא"ל שהיה ממונה על כך: כנפי יונה. כדמפרש לקמיה מפני שהם מצות והם מגינין לישראל והויא להם ככנפים ליונה שהיא נמשלת ליונה והמצות ככנפים: כנפיה מגינות עליה. מן הצנה ומכל עוף ואדם הבא עליה היא נלחמת ומכה בראש גפה מה שאין כן בשאר עופות: הרי הוא כזבל. דמוסיף הבל: **מתני'** שלחין. עורות כמו והפשיט תרגום ויִשלח: ומטלטלין אותן. בין שטמן בהן בין שלא טמן בהן דחזו למזגא עלייהו: ואין מטלטלין אותן. דמוקצות הן לטוות ולארוג: כיצד הוא עושה. זה שטמן בהן כיצד יטול קדרתו אליל ואסור לטלטלן שהרי היא טמונה כולה בהן: נוטל כיסוי. של קדרה שיש תורת כלי עליה ואף על גב שהן עליה לא איכפת לן דלא נעשית בסיס להן שאין עשוי אלא לכסות קדרה: רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל. כשבא ליטול הקדרה מטה הקופה על צדה: שמא יטול. הקדרה ויפלו הגיזין שמכאן ומכאן לתוך גומא שיושבה בהן ואם יצטרך לחזור ולהטמינה לא יוכל לטלטל גיזין לכאן ולכאן ולעשות גומא להחזירה בתוכה: נוטל ומחזיר. בגמרא מפרש לה: **גמ'** שלחין של בעה"ב תנן. דמותר לטלטלן שאין עומדין לימכר ולא קפיד עלייהו כי מטנפי וחזי למזגא עלייהו: אבל של אומן. שעומדות למוכרן קפיד עלייהו הלכך לא למזגא קיימי ואין מטלטלין אותן:

שלחא

תוספות

ועל הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה. תימה דהא גבי מקל שעשאו יד לקורדום קאמר דהוי חיבור לטומאה משמע אבל לא להזאה ואמאי והא לא שייך למגזר התם אטו שלא בשעת מלאכה כדאמר לעיל דאדם עשוי לזורקו בין העצים וי"ל דהתם לא הוי חיבור להזאה משום דאפילו בשעת מלאכה לא הוי חיבור דבר תורה דלא חשיב כלל בית יד בשום פעם כיון שהוא עשוי לזורקו כל שעה:

אבל לא בכסות לחה כו'. נראה דרבי אושעיא פליג אמתני':

כאלישע בעל כנפים. להכי נקט אלישע דמסתמא כיון שנעשה לו נס בתפילין היה זהיר בהן והיה לו גוף נקי ומזה הטעם אין אנו יכולין ליפטר שהרי בזה אנו יכולין להזהר ואין תימה על מה שמצוה זאת רפויה בידינו שגם בימי חכמים היתה רפויה כדתניא בפרק ר' אליעזר דמילה (לקמן קל.) ר"ש בן אלעזר אומר כל מצוה שלא מסרו עצמן ישראל עליה בשעת גזירת המלכות כגון תפילין עדיין היא רפויה בידם והא דאמרינן בפ"ק דר"ה השנה (דף יז.) פושעי ישראל בגופן קרקפתא דלא מנח תפילין אומר ר"ת דמיירי באותן שעושין מחמת מרד ומבזין המצות ושוחקין ברצועה שבידם ובראשם כדאמר ביומא (דף לו:) פשעים אלו המרדין והא דאמר במדרש תפילין מפני מה לא החזיקו בהן מפני הרמאים אין נראה לר"י דמשום רמאין נמנעו מלעשות מצוה אלא ה"פ מפני מה לא החזיקו נאמנות באדם המניח תפילין *וקאמר מפני הרמאין שהיו מניחין תפילין לרמות בני אדם כדמפרש התם מעשה בתלמיד אחד שהפקיד מעותיו אצל אחד שהיה מניח תפילין כשתבע בו אמר להד"ם אמר ליה אותו תלמיד לא לך הפקדתי אלא לתפילין שעל ראשך וע"ע שם:

אביי אמר שלא יפיח בהן. שיוכל לשמור עצמו מלהפיח עד שיסיר תפילין כדפירש בקונט' אבל לא חיים שמא ישן דאע"ג דפעמים יוכל ליזהר משינה ורבא מצריך גם שיוכל להעמיד עצמו בשעה שתאחזנו השינה שלא ישן פתאום ומיהו אביי נמי מודה דאסור לישן בהן כדתניא בפרק הישן (סוכה כו. ושם) דאסור לישן בתפילין בין שינת קבע בין שינת עראי:

שלא יישן בהן. משום שלא יפיח בהן בשעת שינה או משום היסח הדעת אבל משום קרי אין לחוש כדאמר בפ' הישן (ג"ז שם:) דא"ר יוסי ילדים לעולם חולין מפני שרגילין בטומאה ופריך לימא קסבר ר' יוסי בעל קרי אסור להניח תפילין ומשני הכא בילדים ונשותיהם עמהם עסקינן שמא יבאו לידי הרגל דבר אבל משום קרי לא בעי למיסר:

נטלם מראשו. ואף על גב דאמר בסנהדרין (דף עד: ושם) בשעת גזרת המלכות אפי' על מצוה קלה יהרג ואל יעבור ואפילו לשנויי ערקתא דמסאנא אסור היינו משום דבשינוי ערקתא מתנהג כעובד כוכבים ודומה שמוציא עצמו מכלל ישראל אבל הכא איהו עושה כלום אלא שאין לו תפילין בראשו שעה אחת והרבה ישראל שאין להם תפילין כמותו:

כנפיה מגינות עליה. אור"י דאמרינן במדרש* כל העופות כשהן יגעין ניטחין ע"ג סלע והיונה בשעה שהיא יגעה פורחת באחת וניטחת באחת:

טומנין בשלחין ומטלטלין אותן. הא דאמר בפ"ק דביצה (דף יא.) טותנין העור לפני הדורסן דהתירו סופן משום תחלתן פי' כדי שישחוט לצורך יו"ט אבל עור דמערב יו"ט משמע התם דאסור לטלטל ובפרק כל כתבי (לקמן קטז:) קאמר אם מטלטלין תיק הספר עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר משמע דעור בלא בשר אסור פירש"י בפרק כל כתבי (ג"ז שם*) דהכא מיירי בעור בהמה גסה והתם בעור בהמה דקה דלא חזי למזגא כולי האי ולפירושו האי דביצה נמי מיירי בעור בהמה דקה והא דתנן בפ' כל כתבי (דף קכ.) פורסין עור גדי על גבי התבה ט' צריך לומר לפי' דמיירי כשיחדו לישיבה *ור"ת מפרש דהכא מיירי ביבשין דחזי למזגא עלייהו והתם בלחין:

הגה

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה א:
יב ב מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה א טוש"ע או"ח סימן רנז סעיף ג:
יג ג מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה טו סמג עשין כב טוש"ע או"ח סימן לז סעיף ב ג:
יד ד מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה א:
טו ה מיי' פ"ד מהלכות שבת שם ופכ"ו הל' יב סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רנט סעיף א:

רבינו חננאל

להזאה וגזרו שאם נטמא הא' שלא בשעת מלאכה נטמא גם האחר בכל מקו' שהוא. ודוק' אם הוא (מחברן) מחובר עדיין משום טומאה שבשעת מלאכה. וגזרו נמי על הזאה שאם יזה על הא' אפילו בשעת מלאכה לא נטהר האחר אע"פ שהוא מחובר עמו משו' הזאה שלא בשעת מלאכה. פי' אם יראה שהזה בשעת מלאכה על האחד ונטהר גם האחר יטהר הוא כשיזה על האחד אפילו השני שלא בשעת מלאכה: פי' מירטא דביני אטמא העמר שבין הירכות של בהמה כיון שתמיד השתנתה שותת בין ירכותיה יש בו לחלוחית לעולם ואינו מתנגב לעולם ואפילו עושה מאותו צמר כסות יש בו לחלוחית: תפלין צריכין גוף נקי. קיי"ל כרבא דאמר שלא יישן בהן: ר' יהודה אוסר. אוקימנא בנעורת: טומנין בשלחין ומטלטלין אותן. פירוש שלחין עורות גל"ו שנגוז (כצמר) [הצמר] ועדיין לא נעבדו: אבא שלחא פירש

לקמן קל. [עי' תוספות בבא בתרא י: ד"ה אנא]

[ברכות נג: ע"ש גיטין מה. סנהדרין נה. לקמן קל.]

[לקמן נה:]

[נמ"ך וברא"ש ליתא]

[ועי' ירושלמי פרק ט"ו הלכה ד]

גליון הש"ס
תוס' ד"ה טומנין בשלחין וכו' ור"ת מפרש. עי' זבחים דף צג ע"ב תוס' ד"ה תנן בכסד"ד:

[ביצה סוף דף לג ע"ב ע"ש]

[ע"ז כתחלתי פליגי]

תורה אור

אבא שלחא הוה *ואמר הביאו שלחין ונשב עליהן מיתיבי נסרין של בעה"ב מטלטלין אותן ושל אומן אין מטלטלין אותן ואם חישב לתת עליהן פת לאורחין בין כך ובין כך מטלטלין שאני נסרים דקפיד עלייהו ת"ש עורות בין עבודין ובין שאין עבודין מותר לטלטלן בשבת לא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד מאי לאו לא שנא של בעה"ב ולא שנא של אומן לא של בעה"ב אבל של אומן מאי אין מטלטלין אי הכי הא דתני ולא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד לפלוג וליתני בדידה בד"א בשל בעה"ב אבל בשל אומן לא כולה בבעל הבית קמיירי כתנאי עורות של בעה"ב מטלטלין אותן ושל אומן אין מטלטלין אותן ר' יוסי אומר אחד זה ואחד זה מטלטלין אותן: הדור יתבי וקמיבעיא להו הא *דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד מי אמר להו ר' חנינא בר חמא כנגד עבודות המשכן אמר להו ר' יונתן בר' אלעזר כך אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא כנגד *מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה ארבעים חסר אחת בעי רב יוסף °ויבא הביתה לעשות מלאכתו ממנינא הוא או לא א"ל אביי וליתי ספר תורה ולימני מי לא *אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום אמר ליה כי קא מספקא לי משום דכתיב °והמלאכה היתה דים ממנינא הוא והא כמאן דאמר* לעשות צרכיו נכנס או דילמא ויבא הביתה לעשות מלאכתו ממנינא הוא והאי והמלאכה היתה דים הכי קאמר דשלים ליה עבידתא תיקו תניא כמאן דאמר כנגד עבודות המשכן דתניא אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן הם זרעו ואתם לא תזרעו הם קצרו ואתם לא תקצרו הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה ואתם לא תכניסו מרה"ר לרה"י הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע ואתם לא תוציאו מרה"י לרה"ר הם הוציאו מעגלה לעגלה ואתם לא תוציאו מרה"י לרה"י מרה"י לרשות היחיד מאי קא עביד אביי ורבא דאמרי תרווייהו ואיתימא רב אדא בר אהבה מרשות היחיד לרה"י דרך רשות הרבים: בגיזי צמר ואין מטלטלין: אמר רבא לא שנו אלא שלא טמן בהן אבל טמן בהן מטלטלין אותן איתיביה ההוא מרבנן בר יומיה לרבא טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד הוא עושה

נוטל

רש"י

שלחא הוה. אומן לעבד עורות: ואמר. כחול: הביאו שלחין ונשב עליהן. אלמא לא קפיד: דקפיד עלייהו. שמא יתקלקלו: ולא אמרו עבודין. לא הוזכרו לחלק בין עבודין לשאינן עבודין: אלא לענין טומאה. דעבודין מקבלין טומאה ולא שאינן עבודין: לפלוג בדידה. בטלטול גופיה איכא לפלוגי בשל אומן בין עבודין לשאינן עבודין דעבודין קפיד עלייהו: בד"א. דעבודין מותר לטלטלן בשל בעה"ב אבל של אומן אחר שעבדן קפיד עלייהו: כולה בבעה"ב איירי. ומהדר ליפלוגי בבעה"ב דאיירי ביה ולא אשכח לפלוגי אלא לענין טומאה ואי שבקיה לבעה"ב דאיירי ביה ונקט אומן *מפסקה למילתיה טפי מדהשתא: הדור יתבי. הנך רבנן דלעיל: כנגד עבודות המשכן. אותן המנויות שם בפרק כלל גדול היו צריכין למשכן ופרשת שבת נסמכה לפרשת מלאכת המשכן ללמוד הימנה: שבתורה. שכתובים בכל התורה והכי קאמר קרא (שמות כ) לא תעשה כל מלאכה כמנין כל מלאכה שבתורה: לא זזו משם. °לא ידענא היכא איתמר ומיהו [אפשר] לענין וי"ו דגחון אתמר מדפרכינן לה נמי בקדושין *גבי וי"ו דגחון ומתרצינן אינהו הוו בקיאי בחסרות ויתרות ש"מ לענין אותיות איתמר והכא ליכא לשנויי הכי: משום דכתיב והמלאכה היתה דים. ואי מנינן לתרווייהו הוו ארבעים ומדתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת איכא חד דלא ממנינא ובהני תרי דאיכא למימר דלא מלאכה נינהו ולא ידענא הי מינייהו נפיק והכי קא מיבעיא ליה והמלאכה היתה דים ממנינא היא ומלאכה ממש קאמר והכי קאמר המלאכה שהיו עושין היו עושין די לא פחות מן הצורך ולא יותר מן הצורך כגון רידודי טסין לציפוי הקרשים לדי היו מרדדין אותם וכן בטווי של יריעות והאי לעשות מלאכתו הוא דמפיק ומסייע למאן דאמר במסכת סוטה לעשות צרכיו נכנס לשכב עמה אלא שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו ואמר לו עתידין אחיך ליכתב על אבני אפוד רצונך שימחה שמך מביניהם כו' או דילמא האי לעשות מלאכתו מלאכה ממש הוא ומסייע לה לאידך: והאי והמלאכה היתה דים. לאו מלאכה היא אלא כדמשמע קרא בהבאת נדבה וכמאן דאמר שלימא ליה עבידתא מלאכת ההבאה שלא היו צריכין עוד וכל מידי דרמי עליה דאינש קרי ליה עבידתא כדאמרינן במסכת סוטה (דף לג.) בטילת עבידתא דאמר סנאה לאייתויא להיכלא ואינו אלא צבא מלחמה להחריב: הם זרעו וקצרו סמנין. לצבוע תכלת ועורות אילים וטחנו ולשו נמי סמנין לצבוע ואופה דקתני במתני' באבות מלאכות הוא בישול סמנין אלא דנקט סידורה דפת והכי מפרש בפרק כלל גדול (לקמן דף עד:): קרקע. רשות הרבים: עגלה. רשות היחיד שגבוהה י' ורחבה ד': דרך רשות הרבים. דאויר שבין העגלות רשות הרבים: אבל טמן בהן מטלטלין אותן. קס"ד השתא דמילי מילי קתני מתניתין ולאו אהנך דטמן בהן קאי: ההוא מרבנן בר יומיה. אותו היום בא לבית מדרשו תחלה*:

נוטל

תוספות

אבא שלחא. פר"ח ואמר הביאו לי שלחין בשבת והלכה כר' יוסי דקי"ל מעשה רב וכן נראה דלאו בחול מיירי כדפי' בקונט' ולא מייתי ראיה אלא דאומן נמי לא קפיד טפי הוה ליה לאתויי דר' יוסי אבוה דשרי לקמן בהדיא של אומן: לא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד. פרש"י שאין עור מקבל טומאה עד לאחר עיבוד ואם תאמר והא אמר בזבחים בפ' דם חטאת (דף צג: ושם) מניין לרבות עור משהופשט תלמוד לומר אשר יזה עליה תכובס יכול אף עור שלא הופשט תלמוד לומר בגד מה בגד מקבל טומאה אף כל דבר המקבל טומאה משמע דעור משהופשט מקבל טומאה ויש לומר דהתם כשיחדו לישיבה והכא כשלא יחדו ואפ"ה מותר לטלטלו בשבת והא דאמר רבא בריש כל הכלים (לקמן קכג.) מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא גבי מחט שניטל חורה או עוקצה ה"פ מדלענין טומאה לאו מנא הוא אפי' ע"י יחוד דניטל חורה או עוקצה טהורה ולא מהני בה יחוד והא דתנן במסכת כלים בפרק י"ג (משנה ה) מחט שניטל חורה או עוקצה טהורה ואם התקינה למיתוח טמאה אומר ר"י דהתם מיירי כשעשה בה שום שינוי ותיקון למיתוח אבל ביחוד בעלמא למיתוח איכא טמאה אבל היכא דהוי מנא לענין טומאה ע"י יחוד לגבי שבת הוי מנא בלא יחוד וכן משמע התם דקאמר תרגמא אביי אליבא דרבא בגלמי דזימנין דמימליך עלייהו ומשוי להו מנא להכי מותר לטלטלה אע"ג דאכתי לא אימליך עלה והיא טהורה: ארבעים אבות מלאכות חסר אחת כנגד מי. דהרבה מלאכות יש דדמיין להדדי והוה לן למחשבינהו כולן כאחת כדפריך בפרק כלל גדול (לקמן עג:) היינו זורה היינו בורר היינו מרקד ומשום חילוק מועט שביניהם לא הוה מחלקינן להו אי לאו דקים להו דל"ט מלאכות הן כנגד שום דבר לכך בעי כנגד מי: כנגד כל מלאכה שבתורה. לכאורה נראה דיליף נמי ממשכן שהרי לכך נסמכה פרשת שבת לפרשת משכן ועוד דאי לא יליף ממשכן א"כ היכי ידעינן לדידיה הי נינהו אבות מלאכות והי תולדות דאין סברא לומר שמדעתם בירכו מלאכות החשובות ועשאום אבות ועוד דבהדיא תנן לקמן בהזורק* המושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים אלא נ"ל שיש מלאכות דומות זו לזו ואנו עושין שתיהן אבות כגון מרקד ובורר לכך חלקום חכמים להשלים מנין מלאכות שבתורה הואיל וחלוקות קצת זו מזו: ואי אפשר לומר כן דלא פליג מדקאמר בסמוך תניא כמ"ד כנגד עבודות המשכן משמע דפליגי ועוד למאן דלית ליה דרשא דמלאכת ומלאכה מנא ליה דחשיב זורה ובורר בשתים ועוד לקמן משמע דמטעם דכנגד עבודות המשכן גרידא אית לן לאחשובינהו בתרתי דקאמר אביי ורבא בפרק כלל גדול (לקמן עג:) כל מילתא דהואי במשכן אע"ג דאיכא דדמיא לה חשיב לה: הם העלו קרשים כו'. אפילו רבנן דפליגי אדרבי יוסי ברבי יהודה גבי *) נעץ קנה ברשות הרבים ובראשו טרסקל ולית להו גוד אחית מודו בעגלה שהיא רשות היחיד כיון דעגלה גופה יש אורך בזקיפה עשרה ורוחב ארבעה אע"פ שתחתיה רשות הרבים ובריש כל גגות (עירובין פט.) [ד"ה במחיצות] הארכתי יותר: ואתם אל תכניסו. ואפ"ה לא הויא אב כדפרישית לעיל (דף ב.) [ד"ה פשט]:

*) [לעיל צ' לקמן קא.]

אלא

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף כח:

יז ב שם סעיף כו:

יח ג מיי' פכ"ו מהלכות שבת שם סמג שם טור שו"ע או"ח סימן רנט סעיף א:

רבינו חננאל

פושט עורות היה וקבלנו מרבותינו דהלכתא כר' יוסי דקיי"ל מעשה רב ואמר ר' ישמעאל בר' יוסי אבא שלחא הוה ואמר הביאו שלחין ונשב עליהן. נמצא כי עשה מעשה כשמועתו דתניא עורות של בעל הבית מטלטלין אותן. של אומן אין מטלטלין אותן. ר' יוסי אומר זה וזה מטלטלין הלכך עורות של אומן הואיל וראויין לישב עליהן ואין נפסדין אינו מקפיד עליהן ומותר לטלטלן. אבל נסרין של אומן הואיל ואם ישב עליהן נפגמין הלכך קפיד עליהן ואסור לטלטלן: אמר ר' חנינה הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד עבודות המשכן. ותניא כוותיה אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן כיצד הם זרעו וקצרו והעלו קרשים מקרקע לעגלה אתם לא תזרעו ולא תקצרו כו' הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כו'. וא"ר יונתן בן אלעזר כנגד מלאכת ומלאכה שבתורה *) והן ס"א. כשתוציא ג' מלאכות הכתובין בויכולו השמים וד' שכתוב בהן ועשית ויעשה ותעשה ולהגל המלאכה וי"ג שכתב כל מלאכת עבודה הרי כ"א נשארו מ' ובכללם ששת ימים וכו' לא תעשה מלאכה. ולמה (זכה) כי בפירוש אמרו בתלמוד א"י שבא זה הכתוב להשלים ל"ט מלאכות בתורה ויש מי שמוציא מכלל אלו מ' ויבא יוסף הביתה לעשות מלאכתו. ונשארו ל"ט ויש מי שמוציא והמלאכה היתה דים ולדברי הכל נשארים ל"ט מלאכות: פיס' בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן וקיי"ל

*) עי' ראב"ן סימן ש"נ שמבאר היטב דברי ר"ח כמ"ש כאן וברמב"ן ורשב"א ע"ש:

רב נסים גאון

ולא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד. עיקר דיליה מישתכח במסכת חולין בפ' העור והרוטב (דף קכב) וכולן שעיבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין ובתוספתא וכולן שעיבדן ושהילך בהן כדי עבודה טהורין משום עור: אותיביה ההוא מרבנן בר יומיה לרבא זה התלמיד אמרו עליו באותו היום נכנס לבית המדרש על כן קרו ליה בר יומיה וכיוצא בו אמרנו בשחיטת קדשים (זבחים פ"ה דף נז) היה שם תלמיד אחד שבא לשמש לבית המדרש ור' יוסי הגלילי שמו וכבר היה רב אידי אבוה דר' יעקב בר אידי הוו קרי ליה בר בי רב דחד יומא כמו שאמרו (חגיגה דף ה) רב אידי אבוה דר' יעקב בר אידי הוה רגיל דהוה אתי תלתא ירחין באורחא והוה קאי חד יומא בבי רב והדר אזיל תלתא ירחין באורחא הוה קאי חד יומא באושפיזיה והדר אתי הוה קרו ליה בר בי רב דחד יומא חלש דעתיה קרי אנפשיה (איוב יב) שחוק לרעהו אהיה אמר ליה ר' יוחנן במטותא מינך לא תעניש רבנן נפק ר' יוחנן ודרש (ישעיה נח) ואותי יום יום ידרושון וכי ביום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו אלא לומר לך כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה לשמה מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק כל השנה כולה

מסורת הש"ס

ס"א מספקא

ב"ק כ. לקמן עג. וש"נ

[דף ל.]

[ועי' תוס' שבת פ"ו מ"ב סד"ה אבות ועי' חידושי רמב"ן ורשב"א בשם פיר"ח]

קידושין ל. ע"ש

סוטה לו:

[פי' אחר רב אידי הוה דהוה קרי לי' בר בי רב דחד יומא בחגיגה ה: ערוך]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לא זזו לא ידענא כו'. עיין ברכות דף כה ע"ב רש"י ד"ה מאן שמעת ליה וש"נ:

נוטל את הכיסוי והן נופלות אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רבא לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן איתמר נמי כי אתא רבין א"ר יעקב א"ר אסי בן שאול אמר רבי לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן רבינא אומר *בשל הפתק שנו תניא נמי הכי *גיזי צמר של הפתק אין מטלטלין אותן ואם התקינן בעל הבית להשתמש בהן מטלטלין אותן תנא רבה בר בר חנה קמיה דרב *חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה צריך לקשר רשב"ג אומר אין צריך לקשר הוא תני לה והוא אמר לה הלכה כרשב"ג איתמר רב אמר קושר ושמואל אמר חושב *ורב אסי אמר יושב אע"פ שלא קישר ואע"פ שלא חישב בשלמא רב הוא דאמר כת"ק ושמואל נמי הוא דאמר כרשב"ג אלא רב אסי דאמר כמאן הוא דאמר כי האי תנא דתניא *יוצאין בפקורין ובציפא בזמן שצבען (בשמן) וכרכן במשיחה לא צבען (בשמן) ולא כרכן במשיחה אין יוצאין בהם ואם יצא בהן שעה אחת מבעוד יום אע"פ שלא צבע ולא כרכן במשיחה מותר לצאת בהן אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא *הקש שעל גבי המטה לא ינענעו בידו אבל מנענעו בגופו אבל אם היה (עליו) מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מבעוד יום מנענעו בידו ש"מ ומאן תנא דפליג עליה דרשב"ג רבי חנינא בן עקיבא דכי אתא רב דימי אמר זעירי א"ר חנינא פעם אחת הלך רבי חנינא בן עקיבא למקום אחד ומצא חריות של דקל שגדרום לשום עצים ואמר להם לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר ולא ידענא אי בית המשתה הוה אי בית האבל הוה מדקאמר אי בית המשתה הוה אי בית האבל הוה דוקא בית האבל או בית המשתה דטרידי אבל הכא קשר אין לא קשר לא *אמר רב יהודה מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכו דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה והוא שיחד לו קרן זוית אמרו רבנן קמיה דרב פפא כמאן כרבן שמעון בן גמליאל דאי כרבנן האמרי בעינן מעשה אמר להו רב פפא אפילו תימא רבנן עד כאן לא קאמרי רבנן דבעינן מעשה אלא מידי דבר עבידא ביה מעשה אבל מידי דלא בר מיעבדא ביה מעשה לא נימא כתנאי בכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתקון *הא נתר וחול מותר והתניא *נתר וחול אסור מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר בעינן מעשה ומר סבר לא בעינן מעשה לא דכולי עלמא לא בעינן מעשה ולא קשיא (הא רבי יהודה הא ר' שמעון) הא *רבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור הא ר' שמעון דאמר *דבר שאין מתכוין מותר במאי אוקימתא להא דשרי כר"ש אימא סיפא אבל לא יתוף בהם שערו ואי ר"ש משרא קשרי דתנן

נזיר

רש"י

נוטל את הכיסוי. אלמא בהנך דטמן נמי קאסר לטלטולי אלא על ידי כיסוי: יחדן להטמנה. לעולם: רבינא אומר. לעולם כדקאמר רבא אם טמן בהן מותר לטלטל דכמאן דיחדן להכי דמו ורבא לאו אמתניתין קאי דמתניתין בגיזין של הפתק דודאי עתיד להחזירן מסס ולא יחדן לכך: הפתק. מערכה גדולה שעורכין ומושיבין להקצותן לסחורה שקורין ט"ס בין של בגדים בין של צמר בין של חגבים ובשר מלוח: חריות. ענפים קשים כעין מסהוקשו שדראות של לולבין ונפלו עלין שלהן קרי להן חריות: שגדרן. כל (לקיטת) [קצירת] תמרים קרי גדירה: צריך לקשר. לקשרם יחד מבעוד יום להוכיח שלישיבה עומדים ואם לא קשרם יחד אסור לטלטלן למחר דלא הוי יחוד במחשבה: ורב אסי אמר ישב. עליהן מבעוד יום: ואע"פ שלא חישב. עליהן לישב למחר גלי דעתיה דלישיבה קיימי: פקורין. פשתן סרוק שנותנין על המכה: בציפא. צמר מנופץ הניתן על המכה: בזמן שצבען בשמן. גלי דעתיה דלמכה קיימי להניחן עליה בשבת דלאו לרפואה ניכהו אלא שלא ישרטו מלבושיו את מכתו והוה ליה כמלבוש דעלמא אבל לא צבען בשמן דלאו מלבוש ניכהו הוה ליה משאוי ואין יוצאין בו לר"ה: ואם יצא בהן כו'. הייט כרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חישב: אף אנן נמי תנינא. כרב אסי: קש. סתמיה לטינא קאי ללבנים או להסקה ומוקצה הוא ואם היה נתון על המטה ולא לשכב עליו ובא בשבת לשכב עליו והוצרך לנענעו ולשוטחו לשכיבה שלא יהא צבור וקשה: לא ינענעו בידו. שאסור לטלטלו: אבל מנענע בגופו. כלאחר יד: או שהיה עליו כר או סדין. ששכב עליו מבעוד יום ואע"פ שלא יחדו לכך ולא חישב עליו דהיינו כרב אסי: ומאן תנא. דלעיל דאמר צריך לקשור ופליג אדרבן שמעון: ולא ידענא. זעירי קאמר לה: דטרידי. ולא יכלו לקשור מבעוד יום והתם הוא דשרי בלא קישור אבל בעלמא לא: מכנים מלא קופתו עפר. לכסות בו צואה ורוק ומערה העפר בביתו לארץ ונוטלו תמיד לכל צרכיו: והוא שייחד לו קרן זוית. דהוי כמוכן ועומד לכך אבל נתנו באמצע ביתו למדרס רגלים הרי הוא בטל לגבי קרקעית הבית ומוקצה ואסור: כרבן שמעון. דשרי במחשבה בעלמא שאין מעשה מוכיח שעומד לעשות צרכיו: דבר מעביד מעשה. שבן מעשה הוא שיכול לעשות בו מעשה הוכחה: לימא כתנאי. הא דרב יהודה במידי דלאו בר מעשה: חפין. משפשפין את הכלים בשבת לנאותן: חוץ מכלי כסף בגרתקון. כמין עפר שגדל בחבית של יין וקורין לו אלו"ס והוא עיקר תקון כלי כסף וגורר אותו שהכסף רך והוא ממחק שהוא אב מלאכה: אבל נתר וחול מותר. דלא גריר ליה לכסף: מאי לאו. הא דתניא אסור לאו משום דגריר ליה אלא משום מוקצה קאסר ליה ותנא דשרי כגון שהכניס מלא קופתו לכך ועירה על גבי קרקע ומאן דאסר קסבר בעינן מעשה וזה לא יכול: לא דכולי עלמא. במידי דלאו בר מעשה לא בעינן מעשה דאית להו הא דרב יהודה וטעמא מאן דאסר דזימנין דגריר ואף על גב דלא מיכוין לגרור אסור כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ומאן דשרי כר"ש ומיהו גרתקון אסור דודאי גריר ומודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות: לא יתוף בהן. בנתר וחול שערו בשבת מפני שמשירו:

נזיר

תוספות

אלא אי איתמר כו'. אין גירסא זו נכונה דלכאורה משמע שלרבא עצמו היה מקשה ועפי הוי ניחא אי הוה גרס אלא אמר רבא אבל לפי זה הוה צריך לומר דרבינא לפלוגי אתא:

רבינא אומר בשל הפתק שנו. ומילתא דרבא כדקאמר מעיקרא ובשאינה של הפתק ותימה דרבא קאמר לא שנו משמע דאמתניתין קאי והא מתניתין מיירי בשל הפתק וי"ל דרישא מיירי בכל גיזי צמר בין של הפתק בין שאינה של הפתק דאין מטלטלים אותן וקאמר רבא לא שנו בהנהו שאינה של הפתק אלא שלא טמן בהן אבל טמן בהן מטלטלים אותן והא דקתני סיפא כיצד הוא עושה כו' בשל הפתק קאמר ואע"פ שטמן בהן אין מטלטלין כיון שלא הזמינן:

ורב אסי אמר ישב אע"פ שלא קשר ושלא חישב. רבינו שמשון הזקן פסק כרב אסי מדקאמר בסמוך רב אסי שהוא בתראה מתני' נמי דיקא ור"ת פוסק כרב מכח קושיא כמו שמפורש בפרק כל הכלים (לקמן דף קכו: בד"ה ר"י אומר ושם):

בפקורין ובציפא. פר"ח ציפה שיש בה שער ונותנין אותה בראש הקרח ונראה שהוא שער ראשו: אבל לא צבען בשמן אין יוצאין בהן. לאו דוקא אין יוצאין דאפילו לטלטלם אסור לפי שאינם מוכנים אלא נקט אין יוצאין אגב רישא ובסמוך נמי דקאמר אבל יצא בהן שעה אחת מבעוד יום לאו דוקא יצא דהוא הדין ישב בהן בביתו:

ואם יצא בהן שעה אחת כו'. אע"פ *שלא צבע ולא חישב הייטו כרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא חישב ולא קישר קשה לר"י רישא דקתני יוצאין בהן בזמן שצבען מאי אריא צבען אפילו חישב נמי דהא כיון דמתיר יצא אע"פ שלא צבע ולא חישב כל שכן חישב ולא צבע דלכאורה ישיבה גריעא ממחשבה וכן נמי יליאה ותירץ דהאי דקאמר צבען לא ללאת בהן בשבת אלא כדי ללאת בהן מבעוד יום ואחר כך נמלך ואפ"ה יכול ללאת בהן בשבת:

ולא ידענא אי בית האבל הוה. פי' אי משום בית האבל סתיר אי משום בית המשתה:

רבי

[תוספתא פ"ד]
לקמן קכה: קכו:
[פי' תוס' לקמן קכה: סד"ה ואזדו]
[תוספתא פ"ו]
רב"ל מ"ז ע"ש
לקמן קמא.
ביצה ח.
נ"א אבל
[תוספת' ביצה פ"ד]
[לעיל מא:]
[שם וש"נ]
ז"מ מ"ז

עין משפט נר מצוה

יט א (מיי' פכ"ה מהל' שבת) סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף א:

כ ב ג מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כא טור שו"ע או"ח סימן שח סעיף כ:

כא ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה עז טור שו"ע שם סעיף כד [וסי' שא סעיף כ]:

כב ה ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כב סמג שם טוש"ע שם סעיף לח וסימן תלח סעיף יז •

כג ז מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכג סעיף ט:

שלא צבען ולא כרכן במשיחה והיינו כרב אסי כנ"ל

רבינו חננאל

כרבא דאמר לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן דהא ר' נמי תני כוותיה • ורבינא דהוא בתראה אוקמה למשנתנו בשל הפתק *). פי' הפתק לשון יוני הוא • כגון אוצר המוטל לסחורה• כדתנן בע"ז (ל"ט:) החגבים הבאים מן הסלילה אסורין ומן ההפתק מותרין ותני' (שם מ:) חגבין והקפלוטאות הבאים מן ההפתק ומן האוצר ומן הספינה מותרין • כדתנינן גיזי צמר של הפתק אין מטלטלין אותן אם התקינן בעל הבית להשתמש בהן מותר • חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה • אוקימנא ר' חנינא בן עקיבא אומר צריך לקשר. ר' שמעון בן גמליאל אומר אין צריך לקשר • אמר רבה בר בר חנה הלכתא כרשב"ג ואע"ג דאמר רב יקשור הא אמר שמואל יחשוב כרבה בר בר חנה • ודר' אסי נמי דאמר כי האי תנא דתני יוצאין בפיקריון ובציפא כו' פי' פאה נכרית והוא שיער שעושת בקפח והקרח נותנן בראשו ונראה כי אותו שיער שבקפה שיער ראשו הוא ואם יצא בהן שעה אחת (אכרע בהא מילתא) [בר מיעבדא

*) עוד יום דיו והא דאמר רב אסי עדיפא מדשמואל. ונמצא רב לגבייהו יחיד ויחיד ורבים הלכה כרבים: הא דאמר רב יהודה מכנים אדם מלא קופתו עפר כבר פרשתי' בפס' י"ט ולא
*) עיין ערוך ערך הפתק.

תורה אור

*נזיר חופף *ומפספס אבל לא סורק אלא הא והא ר' יהודה היא ותרי תנאי אליבא דר' יהודה האי תנא אליבא דר' יהודה סבר גריר והאי תנא אליבא דר' יהודה סבר לא גריר במאי אוקימתא כר' יהודה אימא סיפא אבל פניו ידיו ורגליו מותר הא מעבר שיער איבעית אימא בקטן ואיבעית אימא באשה ואיבעית אימא בסריס אמר רב יהודה [ב]עפר לבינתא שרי אמר רב יוסף *כוספא דיסמין שרי אמר רבא עפר פלפלי שרי אמר רב ששת ברדא שרי מאי ברדא אמר רב יוסף תילתא אהלא ותילתא אסא ותילתא סיגלי אמר רב נחמיה בר יוסף [ג]כל היכא דליכא רובא אהלא שפיר דמי בעו מיניה מרב ששת מהו לפצוע זיתים בשבת אמר להו וכי בחול מי התירו קסבר משום הפסד אוכלין לימא פליגא דשמואל דאמר שמואל *[ד]עושה אדם כל צורכו בפת אמרי פת לא מאיסא הני מאיסי אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אייתו לקמייהו ברדא אמימר ורב אשי משו מר זוטרא לא משא אמרו ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב ששת ברדא שרי אמר להו רב מרדכי בר מיניה דמר דאפילו בחול נמי לא ס"ל סבר לה כי הא דתניא מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה שעל בשרו בשביל צערו אם בשביל ליפות אסור ואינהו כמאן סברוה כי הא דתניא *רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו משום שנאמר °כל פעל ה' למענהו: רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול וכו': אמר רבי אבא אמר רבי חייא בר אשי *(אמר רב) [ה]הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזיר תנן וחכמים אומרים נוטל ומחזיר היכי דמי אי דלא נתקלקלה הגומא *שפיר קא אמרי רבנן אלא לאו אף על פי דנתקלקלה הגומא לא לעולם דלא נתקלקלה והכא בחוששין קמיפלגי מר סבר חוששין שמא נתקלקלה הגומא ומר סבר [ו]אין חוששין אמר רב הונא °[ז]האי סליקוסתא *דצה שלפה והדר דצה שריא ואי לאו אסיר אמר שמואל האי [ח]סכינא דביני אורבי דצה שלפה והדר דצה שרי ואי לאו אסיר מר זוטרא ואיתימא רב אשי אמר בגורדיתא דקני שפיר דמי אמר ליה רב מרדכי לרבא מתיב רב קטינא תיובתא *הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היה מקצת עליו מגולים אינו חושש לא

משלי טז

נזיר. בחול ככל אדם בשבת: חופף. שערו בנתר וחול*: ומפספס. מנפץ שערו דכיון דאינו מתכוין מותר ועל כרחיך ר"ש קא אמר לה אלמא נתר וחול זימנין דאינו משיר ולא דמי לפסיק רישיה ולא ימות: אבל לא סורק. במסרק דודאי משיר: אלא הא והא. הנך תרתי מתני' דלעיל דפליגי בנתר וחול ר' יהודה ומאן דאסר סבר זימנין דגריר ור' יהודה האמר דבר שאין מתכוין אסור ומאן דשרי סבר לא גריר כלל ואין כאן משום ממחק: במאי אוקימתא כר' יהודה ה"ג. ול"ג להא דתניא אסור דהא תרוייהו כר' יהודה אוקימנא להו ועוד הך סיפא דפריך אבל פניו ידיו ורגליו מותר לאו סיפא דההיא דתניא אסור הוא אלא סיפא דההיא דתניא מותר דהכי תני בה לא יחוף בהן שערו אבל פניו ידיו ורגליו מותר והא מלתא גבי הך דתני מותר פריכנא ליה לעיל: בקטן אשה וסריס. דלית להו זקן: עפר לבינתא. כתישת לבינה: שרי. לחוף פניו ואפי' מי שיש לו זקן: כוספא דיסמין. פסולת שומשמין: עפר פילפלי. שחיקת פלפלין: ברדא שרי. לרחוץ פניו: אהלא. שורש עשב ששמו אהל: אסא. הדס: סגלי. עשב שקורין ויאו"ל ויש בו שלשה עלין: כל היכא דליכא רובא אהלא שפיר דמי. ואפי' הוי טפי מתלתא אהלא ופליג אדרב יוסף דרב יוסף תלתא אהלא דווקא קאמר שהאהל עשוי ללבן ולגלח כבורית ומשיר שיער: לפצוע זיתים. בגלי"א בלע"ז על הסלע למתק מרירותו: כל צרכו. בין תשמיש בין לפרר אותה ולמחתה בתבשיל רותח: משום ליפות את עצמו אסור. משום לא ילבש גבר שמלת אשה (דברים כב): בשביל קונהו. לכבוד קונהו דכתיב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה וגו' ועוד דהרואה בריות נאות אומר ברוך שככה לו בעולמו: כל פעל ה' למענהו. הכל ברא לכבודו: שאם נתקלקלה הגומא. שנפלו הגיזין למקום מושב הקדרה: שאסור להחזיר. לפי שמזיז הגיזין לכאן ולכאן: שפיר קאמרי רבנן. ומאי טעמא דר' אלעזר: חוששין. אי שרית ליה ליטול לכתחילה בקופה זקופה פעמים שנתקלקלה ואתי נמי להחזירה הלכך תקון ליה רבנן להטות קופה על צדה: סליקוסתא. עשב שהוא נאה למראה ולהריח וממלאין כד עפר לח ותוחבין אותו לתוכו ונותנו לפני שרים וכשהוא רוצה נוטלו ומריח בו ומחזירו למקומו ואי מבעוד יום דלה להוך העפר ושלפה והדר דלה שפיר דמי ליטלה למחר ולהחזירה שהרי הורחב מקום מושבה והוחלק מבעוד יום ואינו מזיז עפר: סכינא דביני אורבי. שנועצין סכין בין שורות הלבנים שבבנין להשתמר: בגורדיתא דקני. קנים הדקלים(א) שיוצאין הרבה בגזע אחד ותכופין זה בזה שפיר דמי לנעוץ בתוכן סכין לשמרו ואין חוששין שמא יגרור הקליפה וחייב משום מוחק: מתיב רב קטינא תיובתא. להנך רבנן דאמרי דאי לא דלה ושלפה אסור: הטומן לפת. להשתמר בקרקע שכן דרכו הא דנקט מקצת עליו מגולין משום ניטלין בשבת נקט לה ולאו משום מידי אחריני דאי אין מקצת עליו מגולין אין לו במה לאוחזה אא"כ מזיז העפר בידים: לא

---

*רבי שמעון אומר נזיר חופף ומפספס כו'. ומיירי בנתר וחול דתנן בתר הכי בפ' ג' מינין (נזיר דף מב.) ר' ישמעאל אומר נזיר לא יחוף ראשו באדמה לפי שמשיר את השער: אבל לא סורק. התם מפרש טעמא משום דלהשרת נימין המדולדלות נתכוין:

במאי אוקימתא כר' יהודה אימא סיפא כו'. בשלמא אי כר"ש אתיא שפיר דאיכא למימר דשערות פניו ידיו ורגליו אינם נושרות מהר ולא הוי פסיק רישיה ושרי אבל בראשו אסור דהוי פסיק רישיה אבל השתא דאוקימתא כר' יהודה אע"ג דלא הוה פסיק רישיה הוה לן למיסר:

מהו לפצוע זיתים בשבת. פירש בקונט' להכותם על הסלע למתק מרירותן ומיבעיא ליה אי אסיר בשבת משום שווי אוכלא ותיקוני אוכלא ופריך ובחול מי התירו דאיכא הפסד אוכלין שנפסד המשקה הזב מהן: וקשה לפ"ז דבפ' חבית גבי דיני סחיטה ה"ל למיתני ועוד מה הפסד אוכלין יש כיון שעושה לתקנם ומפרש ר"י מהו לפצוע לחוף פניו ידיו ורגליו כי ההוא דלעיל ודרך מי זיתים להעביר וללבן כדאמר במסכת ע"ז הולטן ברותחין או מולגן במי זיתים ופריך ובחול מי התירו דאיכא הפסד דנמאסין לאכילה · (ת"י)

בשביל צערו. ואם אין לו צער אחר אלא שמתבייש לילך בין בני אדם שרי דאין לך צער גדול מזה:

הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסורה להחזיר. ואפי' לר"א בן תדאי דאמר בפרק כל הכלים (לקמן קכג.) תוחב בכוש או בכרכר והן נגערות מאליהן דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול וכן קי"ל הכא עדיף טפי מטלטול מן הצד שצריך לטלטל אילך ואילך כשרוצין להטמין: אי לא נתקלקלה הגומא פשיטא. טפי הוה ליה למפרך מ"ט דמאן דאסר:

גורדיתא דקני. מין אילן כפירוש הקונטרס כדמשמע בעושין פסין (עירובין יט:) ומיירי למטה מג' דליכא איסור משתמש במחובר כדאמר בפרק כל הכלים (לקמן קכה:) ובפרק בתרא דעירובין (דף ק.): הטומן לפת וגטות כו'. ע"כ בשלא השרישו מיירי דבהשרישו לא היו ניטלין בשבת ואם תאמר בשלמא כלאים ושביעית איצטריך לאשמעינן דלא גזרינן כשמתכוין להטמין אטו דילמא אתי לנוטעה אבל מעשר אמאי נקטיה דאפי' השרישו לא שייך מעשר כיון דליכא תוספת ואי נקטיה דשרי לעשר מן התלוש ממקום אחר עליו או לעשותו מעשר על התלוש ולא חיישי' דילמא אתי לעשר מן התלוש על המחובר או להפך א"כ הוה ליה למינקט תרומה דבכל דוכתא רגיל להזכיר תרומה על זה כדאמר (תרומות פ"א מ"ה) אין תורמין מן התלוש על המחובר *פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברין ואומר ר"י דרגילות הוא שמתוספין מחמת ליחלוחית הקרקע כמו שאנו רואין שומין ובצלים שמתוספין אפי' כשמונחין בחלון ועל אותו תוספת קאמר דלא בעי לעשורי ודוקא נקט הטומן אבל במתכוין לנטיעה חושש משום כולן: מקצת עליו מגולים. משום דבעי למתני וניטלין בשבת נקט מקצת עליו מגולים כדפירש בקונטרס ובערוך* משמע דמשום כולהו נקט דפירש בשם רב האי גאון דגרס אם היו מקצתם מגולים שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים הרי זו זריעה מעולה אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית דלאו זריעה היא ומה שהקשה והלא זריעה מעולה היא לאו פירכא היא דבלא השרישו איירי כדפרישית ולפירושו קשה דבפרק חלון (עירובין דף עז. ושם) קאמר רב יחיאל כפה ספל ממעט ופריך והא ניטלת בשבת הוא

רבינו חננאל

מיעבדא ביה מעשה]: נימא כתנאי בכל חפין את הכלים כו' מלשון אשה חופפת ומורקת כו' ברחיצת ידים דקא אמרי' אבל רוחץ פניו ידיו ורגליו הא תנא דסבר משום השרת נימין מדולדלות · אליבא דר' יהודא מוקים לה בקטן וסרים ואשה דלית להון שיער אבל הלכה כר' שמעון דאפי' גברי בעלי שיער שרו וכן עפר לבינתה שרי למימשא ביה ידיה · ויש מי שמפרש לבינתה מלשון (ש"ה ג) מור ולבונה וכן כוספא דיסמין · וכן בראדא דהיא תילתא אהלא · תילתא סיגלי · תילתא אסא הני כולהו לענין רחיצת ידים בהן · וקיי"ל דבכולהי הני שרי אבל רובא אהלא רב נחמיה לא הוה שרי וכ"ש כולה (אוכלין וכ"ש בשבת) לפצוע זיתים וכיוצא בהן לרחוץ בהן ידיו בחול אסור משום הפסד אוכלין · וכ"ש בשבת שאסור · וזה שאמר שמואל עושה אדם כל צורכיו בפת לית הלכתא כוותיה והאוסר ידיו לרחוץ (כרב אדא) [בברדא] סבר ליה כי האי תנא דתניא מגרר אדם גילדי צואה וגילדי מכה שעל בשרו בשביל צערו · ואם לייפות עצמו אסור · והמתיר סבר לה כר' שמעון בן גמליאל דאמר רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בשביל כבוד קונו משום שנאמר כל פעל ה' למענהו: מתני' ר' אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל כו' · אסיקנא הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזיר סליקוסתא שהיא אגודה של חבצלת וכיוצא בה אמר רב הונא דעצה בחול או במים והלצת והרויח במים מע"ש כדי שתהא נכנסת ויוצא בגומא מותרת (כולה) [לטלטלה] בשבת וכן אמר שמואל בסכינא דנעיצא ביני אורבי כמו שאמר בסליקוסתאי ומותבינן עליה הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם הוו מקצתן מגולין

עין משפט נר מצוה

[שלא מינות הלנו ר"ש אומר צריך תיקון וא"א לומר דהגי' כן הי' לפניהם שהרי להדיא אמריק בנזיר מב. עלה דהך משנה דתנן נזיר חופף וכו' וחופף ומפספס מני ר"ש היא דאמר דבר שאין מתכוין וכו' ע"ש]

כד א מיי' פ"ה מהלכות נזירות הלכה יד סמג לאוין נד:

כה ב ג מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף ט:

כו ד טוש"ע או"ח סימן קעא סעיף א:

כז ה ו מיי' פ"ד ופכ"ו מהלכות שבת [דין זה ליתא ברמב"ם ועיין בכ"מ] סמג שם טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף ג:

כח ז מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה טו טור שו"ע או"ח סימן שלו סעיף ו:

כט ח שו"ע או"ח סי' שי"ד ס"א:

כרב"ש ליתא

ס"א פשיטא

לקמן קיג. עירובין עז. כלאים פרק א מ"ט [עי' תוספות מנחות ס. ד"ה הסר וכו' מה שכתבו בזה ועיין תוס' לעיל מג: סד"ה דכו"ע טלטול וכו' ותיסב בתימה]

מסורת הש"ס

עי' רש"י ברכות ו. ד"ה מחופיא

לקמן פלה: נזיר מב.

[פי' פסולת שומשמין שכותשין אותו כורד של יסמין ומייבשין אותו ושוחקין אותו ורוחצין בהן ידים מזוהמות ערוך בערך כספן ועיין רש"י שקיל בזה למאד]

ברכות נ: לקמן קמג. ביצה כח:

[תוספ' ברכות פ"ד ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בגורדיתא דקני (קנים הדקלים) תא"מ ונ"ב ס"א קנים הדוקרים:

[כמו דפסא הלא שמכליע הערי' ומקלר את לשונו כ"כ רש"י פי' ויזה נמ"ד פליא]

גליון הש"ס

גמ' האי סליקוסתא. עי' לעיל דף מג ע"ב תוס' ד"ה דכו"ע טלטול:

[ערך לפת]

לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשר וניטלין בשבת תיובתא: **מתני'** לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך *כסהו ונתגלה מותר לכסותו ממלא את הקיתון ונותן לתחת הכר או תחת הכסת: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל [ב]מותר להטמין את הצונן אמר רב יוסף מאי קמ"ל תנינא ממלא אדם קיתון ונותן תחת הכר או תחת הכסת אמר ליה אביי טובא קמ"ל דאי ממתני' הוה אמינא ה"מ דבר שאין דרכו להטמין אבל דבר שדרכו להטמין לא קמ"ל אמר רב הונא *(אמר רב) אסור להטמין את הצונן והתניא רבי התיר להטמין את הצונן לא קשיא הא מקמיה (א)דלישמעיה מר' ישמעאל ברבי יוסי הא לבתר דלישמעי' *כי הא דיתיב רבי ואמר אסור להטמין את הצונן אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי אבא התיר להטמין את הצונן אמר *כבר הורה זקן אמר רב פפא *בא וראה כמה מחבבין זה את זה שאילו ר' יוסי קיים היה כפוף ויושב לפני רבי דהא רבי ישמעאל ברבי יוסי דממלא מקום אבותיו הוה וכפוף ויושב לפני רבי וקאמר כבר הורה זקן אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה אטמין לי צונן ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה *שמע רבי אמי ואיקפד אמר רב יוסף מ"ט איקפד כרבוותיה עביד חדא כרב וחדא כשמואל כשמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל מותר להטמין את הצונן כרב *דאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב [ג]כל שהוא נאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים (*הוא) סבר *אדם חשוב שאני: *ת"ר [ד]אע"פ שאמרו* אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה אם בא להוסיף מוסיף כיצד הוא עושה רשב"ג אומר נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין או נוטל את הגלופקרין ומניח את הסדינין וכן היה רשב"ג אומר [ה]לא אסרו אלא אותו מיחם אבל פינה ממיחם למיחם מותר השתא אקורי קא מקיר לה ארתוחי קא מירתח לה *[ו]טמן וכיסה בדבר הניטל בשבת או טמן בדבר שאינו ניטל בשבת וכיסה בדבר הניטל בשבת הרי זה נוטל ומחזיר [ז]טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת או שטמן בדבר הניטל בשבת וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת אם היה מגולה מקצתו נוטל ומחזיר ואם לאו אינו

רש"י

לא משום כלאים. דאין זו שתילה: ולא משום מעשר. דנימא בעלה לה אגב קרקע והרי הוא כלוקטה מתחלה ויהא צריך לעשר על הנוסף שמא ניתוסף: וניטלין בשבת. שאוחזה במקצת עליה המגולין ולא חיים אם העפר ניזוז מאליו וה"ה לסליקוסתא:

מתני' לא יכסנו משתחשך. הא פרישנא טעמא בפ"ב (דף לד:) מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזירה שמא ירתיח: ממלא הקיתון. של צונן: ונותן לתוך הכר. שלא יחמו בחום הקיץ והחמה כגון כר וכסת של לבדין שאינו מחמם: **גמ'** מותר להטמין את הצונן. מפני החמה שלא יחמו ולא גזרינן אטו הטמנה כדי שיחמו: אי ממתני' הוה אמינא הני מילי. כגון מים צוננין שאין דרכן להטמין תחת כר וכסת לחממן שאין מתחממין בכך הלכך ליכא למיגזר: אבל דבר שדרכו להטמין. לחמם כגון תבשיל אימא לא יטמיננו מפני החמה: התיר להטמין את הצונן מפני החום: זקן. ר' יוסי: ממלא מקום אבותיו. גדול כאביו: היה כפוף ויושב לפני רבי. מפני כבוד הנשיאות ולא היה מורה לפניו אע"פ שגדול הימנו: כבר הורה זקן. גדלו ונשאו עליו: אטמין לי צונן בשבת: ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה. שהחמן נחתום נכרי ובחול ולאשמועינן דאין בהן משום בשולי נכרים: כרבוותיה. כרבוותיה: אדם חשוב שאני. שהרואה אותו שהוא מיקל עומד ומיקל יותר: אין טומנין את החמין משחשיכה ואפילו בדבר שאינו מוסיף הבל. וכדאמרן שמא ימצא קדרתו צוננת כשירצה להטמינה וירתיחנה בשבת אבל אם בא להוסיף כיסוי על כיסוי משחשיכה מוסיף: גלופקרא. קו"ט ויש בו הבל יותר מן הסדינין ונוטל את הגלופקרא בימות החמה אם ירא שמא יקדיח תבשילו מחמת רוב כיסוי: וכן היה רשב"ג. מיקל קולא אחריתי בהטמנה: לא אסרו. להטמין משחשיכה אלא במיחם שהוחמו בו דהתם הוא דאיכא למיגזר שמא ירתיח: אבל מפנה הוא ממיחם למיחם אחר ומטמין זהו לשון התוספתא והיינו נמי פינהו ממיחם למיחם מותר דהשתא ליכא למיגזר שמא ירתיח דהשתא אקורי קא מיקר להו במתכוין ארתוחי מרתח להו בתמיה: טמן. הקדרה בדבר הניטל מה שנתן סביבותיה הוי דבר מוכן: וכיסה. על פיה נמי דבר המוכן כגון כלי: או שטמן בדבר שאינו ניטל. וכיסה בדבר הניטל: הרי זה נוטל ומחזיר. דהואיל והכיסוי ניטל מגלה הקדרה ואוחזה אבל טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל או אפי' טמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל אם אין מקצת פיה מגולה לא יטול דאין לו במה יאחזנה ואם תאמר יפנה סביבותיה הואיל והדבר הניטל הוא ויאחזנה בדופניה(ב) ויטנה על צדה ויפול הכיסוי כי ההיא דתנן לקמן (פרק נוטל דף קמב:) האבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת ואם היתה בין החביות מגביהה ומטה על צדה והיא נופלת הא אוקימנא התם בשכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והיכא דמגולה מקצתו אין זה טלטול שמגלדו והכיסוי נופל מאליו:

הרי

תוספות

הוא והאי ממעט ומשני דאית לה אוגנים והבריה בארעא ופריך וכי יש לו מאי הוי והתנן הטומן לפת כו' ואי גרס מקצת מגולים מאי פריך הא לא דמי לספל שיש לו אוגנים ואומר ר"י דיש לומר דבנטיעה איכא קרקע קשה ודבוק ביותר ומדמה ליה לספל שיש לו אוגנים ואין להקשות לפירוש הערוך דמאי פריך מינה לשמואל לימא דהך משנה סבר טלטול מן הצד לא שמיה טלטול(ג) כאלעזר בן תדאי ומקצת מגולין נקט משום אחריני ולא משום שבת ושמואל סבר כרבנן דאיכא למימר דמשמע ליה דמשום שבת נמי נקט לה מדלא תנא בהדיא וניטלין בשבת אפילו מכוסין ש"מ דמכוסין אסורין כרבנן ואפ"ה מקצתן מגולין שרי:

כסהו ונתגלה מותר לכסותו. נראה לר"י דה"ה דמותר לגלותו בידים ולחזור ולכסותו כמו שמותר ליטול הקדרה ולהחזירה והא דנקט כסהו ונתגלה משום דנתגלה מבעוד יום איירי דומיא דרישא לא כסהו מבעוד יום וקאמר דמותר לכסותו משתחשך אבל אם גילהו בידים מבעוד יום כדי לכסותו משתחשך אסור לכסותו משתחשך דדמיא לתחלת הטמנה:

אילו היה ר' יוסי קיים היה כפוף כו'. פי' רבינו שלמה מחמת נשיאותו דהא ר"י היה גדול מרבי כדמוכח בפ"ב דנדה (דף יד: ושם) דאמר ליה רבי ישמעאל ברבי יוסי לר' חמא בר ביסנא כדברי רבי אומר לך או כדברי אבא אמר ליה כדברי רבי אמור לי אמר ליה זהו שאומרים עליו דאדם גדול הוא שמניח דברי הרב ושומע דברי התלמיד ור"ת מפרש דולאי מתחלה היה רבי תלמידו של רבי יוסי אבל אח"כ נתחכם רבי כדקאמ' התם ור' חמא סבר רבי ריש מתיבתא שכיחי רבנן גביה ומחדדן שמעתתיה:

כיצד הוא עושה רשב"ג אומר נוטל את הסדינין כו'. נראה לר"י ולה"ר פור"ת דל"ג כילד הוא עושה דרשב"ג פליג את"ק דלא שרי אלא להוסיף אבל להחליף אסור ורשב"ג שרי אף להחליף וכ"ש ליטול ולהחזיר אותו דבר דלא הוי כל כך תחלת הטמנה והיינו דקאמר וכן היה רשב"ג אומר כלומר שהיה מיקל קולא אחריתי גבי הטמנה:

אבל פינה ממיחם למיחם מותר. ול"ד להאי דכירה דבעי בפרק כירה (לעיל לח:) פינה ממיחם למיחם מהו דהתם רוצה בחמימותן לכך יש לאסור כשהוא צונן אבל הכא גבי הטמנה כל כמה שהוא צונן טפי שפיר דמי כדאמר לעיל רבי התיר להטמין את הצונן וא"ת ורבי לא ידע לעיל דמותר להטמין את הצונן וכי לא ידע דשמיע ליה מאבוה הכא דשרי וי"ל דהכא דוקא דמוכח מילתא שנתכוין לצנן שפינהו ממיחם למיחם אבל קיתון של מים דלא מוכח מידי יהא אסור להטמין. מתוספות רבינו יהודה (ת"י):

או שטמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל. הקשה בקונט' יפנה סביבה ויאחזנה בדופניה ויגביהנה ויטנה על צדה כדתנן בפרק נוטל (לקמן קמב:) היתה בין החביות מגביהה כו' ומתרץ דהא אוקמינן התם בשכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור וקשה דאי חשיב הכא כמניח אם כן במגולה מקצתה היאך נוטל ומחזיר מה בין זה לאבן שעל פי החבית דאסרי' במניח אפי' להטותה על צדה ועוד קשה לר"ת דהא תנן נוער את הכיסוי והן נופלות אפי' אינן מגולות מקצתן ועל כן אומר ר"ת דלא חשיב כמניח *כיון שדעתו ליטלו בשבת ובפ' נוטל (שם דף קמג.) כמי תנן בית שמאי אומרים מגביהין מעל גבי השלחן עצמות וקליפים וב"ה אומרים מסלק את הטבלא ומנערה ולא חשיב לב"ה כמניח והכא מיירי בכיסוי כעין כלי חרס שנותנים על הקדרה שהקדרה בלועה בתוכה ואי אפשר לנער הכיסוי אלא אם כן יגביהו קצת ור"י מפרש כגון שטמן הקדרה בקופה בדבר הניטל ולמעלה מן הקדרה מילא כל הקופה בדבר שאינו ניטל שאי אפשר לו להגיע לקדרה אם לא יטלטל דבר שאינו ניטל בידים*:

אינו

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ד מהל' שבת הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רמ סעיף ד:

ל ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

לא ג מיי' פי"ז מהלכות מאכלות אסורות הל' יד סמג לאוין קמב טור שו"ע יו"ד סימן קיג סעיף א:

לב ד מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנז סעיף ד:

לג ה מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה:

לד ו (מיי') סמג שם טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף ד:

לה ז שם סעיף ה:

[לקמן קמב: ברכות יט. פסחים קי. מו"ק יח: יב. מגילה כב: כתובות נב: פו. ב"מ עג. ע"ז ח: כח. מח: חולין קלד:]

רבינו חננאל

מגולין אין חושש משום כלאים דלא ירק באילן הוא ולאו משום שביעית דלאו זריעה היא וכן משום מעשר ונטלין בשבת דלאו מחובר לקרקע אינון. ועלתה בתיובתא לשמואל וקיי"ל כי הא מתניתא דמותבינא מינה ש"מ דסליקוסתא אע"ג דלא ארוות בגומא שרי וכ"ש סכין דנעיצה בין הנדבך ובין הקנים. וזו הלפת טומנה להתרכך כגון טמינת פגא בתבן: ממלא קיתון כו' ואסיק' מותר להטמין את הצונן אפי' בדבר שדרכו להטמין [כי] הא דאמר רב נחמן לדראי עבדיה אטמין לי את הצונן ואייתי' לי חמין דאחים קפילא ארמאה. ואסי' אע"ג דקיי"ל דשרי להטמין

גליון הש"ס

תוס' ד"ה או שטמן וכו' כיון שדעתו ליטלו בשבת. עי' לעיל דף מג ע"ב תוס' ד"ה דכו"ע טלטול:

מסורת הש"ס

[צ"ל אמר רבי]

סנהדרין כד.

שם ודף כט: [שם כד.]

[מו"ק יב:]

מו"ק יב: יבמות מו. ע"ז לח. נט.

[צ"ל והוא]

תוספתא פ"ד

(תוספתא שם כל הענין עד סוף הפרק)

[ועי' תוספות לקמן קכג. ד"ה הא' סוגלא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מקמי' דלשמעיה מר' ישמעאל וכו' לבתר דלשמעיה כו': (ב) רש"י ד"ה או טמנן וכו' ויאחזנה בדופניה ויגביהנה ויטנה: (ג) תוס' ד"ה מקצת וכו' טלטול כרבי אלעזר בן תדאי:

אינו נוטל ומחזיר *רבי יהודה אומר נעורת של פשתן דקה הרי היא כזבל *מניחין מיחם על גבי מיחם וקדרה על גבי קדרה *אבל לא קדרה על גבי מיחם ומיחם על גבי קדרה וטח את פיה בבצק ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהיו משומרים וכשם שאין טומנין את החמין כך אין טומנין את הצונן רבי התיר להטמין את הצונן *ואין מרזקין לא את השלג ולא את הברד בשבת בשביל שיזובו מימיו אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש:

הדרן עלך במה טומנין

*במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה יוצא הגמל *באפסר ונאקה בחטם ולובדקים בפרומביא וסוס בשיר *וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר *ומזין עליהן(א) *וטובלן במקומן: **גמ'** מאי נאקה בחטם אמר רבה בר בר חנה *נאקתא חיורתי בזממא דפרזלא: ולובדקים בפרומביא: אמר רב הונא חמרא *לובא *בפגי דפרזלא לוי שדר זוזי לבי חוזאי למיזבן ליה חמרא לובא צרו שדרו ליה שערי למימר דניגרי דחמרא שערי אמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו נאקה באפסר לא תיבעי לך כיון דלא מינטרא ביה משאוי הוא כי תיבעי לך גמל בחטם מאי כיון דסגי ליה באפסר משאוי הוא או דילמא נטירותא יתירתא לא אמרי' משאוי הוא אמר לפניו ר' ישמעאל ברבי יוסי כך אמר אבא *ארבע בהמות יוצאות באפסר הסוס והפרד והגמל והחמור למעוטי מאי לאו למעוטי גמל בחטם לא למעוטי נאקה באפסר במתניתא תנא לובדקים וגמל יוצאין באפסר כתנאי אין חיה יוצאה בסוגר חנניה אומר יוצאה בסוגר ובכל דבר המשתמר במאי עסקינן אילימא בחיה גדולה מי סגי לה סוגר ואלא בחיה קטנה מי לא סגי לה סוגר אלא לאו חתול איכא בינייהו תנא קמא סבר כיון דסגי לה במיתנא בעלמא משאוי הוא וחנניה סבר כל נטירותא יתירתא לא אמרינן משאוי הוא אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הלכה כחנניה לוי בריה דרב הונא בר חייא ורבה בר רב הונא הוו קאזלי באורחא קדמיה חמרא דלוי לחמרא דרבה בר רב הונא חלש דעתיה דרבה בר רב הונא אמר איעא ליה מילתא כי היכי דאיתותב

הרי זה כזבל. דמוסיף הבלא ואין טומנין בה אפילו מבעוד יום: מיחם. של נחשת: קדרה. מאל חרס יש ספרים שכתוב בהן אבל לא מיחם על גבי קדירה ומפרשים טעמא מפני שהקדירה מרבה חמימות ומוספת הבלא למיחם אבל בתוספתא גרסינן ומיחם על גבי קדירה: וטח את פיה (ב) בבצק. הגילוש מבעו"י כל הנך מניחין נמי בשבת: ולא שיחמו. שיהא העליון לוקח ונתנו כדי שיחום מחומו של תחתון: אלא שיהו משומרין. שהיו שניהן חמין ונתנו על גביו של זה כדי שיהא חומו משתמר בהן: ואין מרזקין. כמו מרסקין משברין לחתיכות דקות ברד גלצ"א בלע"ז: כדי שיזובו מימיו. משום דקא מוליד בשבת ודמי למלאכה שבורא המים הללו: אבל נותן לתוך הכוס. של יין בימות החמה כדי לצנן ואע"פ שנימוח מאליו ואינו חושש:

הדרן עלך במה טומנין

במה בהמה יוצאה כו'. לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת ומידי דמינטרא ביה בהמה הוי תכשיט ואורחא ולא הוי משוי ומידי דלא מינטרא ביה הוי משוי: אפסר. קביסטר"א: נאקה. דרומי"ל: בחטם. מפרש בגמרא: ולובדקים בפרומביא. מפרש בגמ': בשיר. כמו אצעדה סביב צוארו וטבעת קבוע בה ומכניסין בו רצועה או חבל ומושכין הבהמה: וכל בעלי השיר. כגון כלבים [של] ציידים וחיות קטנות שנותנין שיר לצוארם לנוי: יוצאין ונמשכין. מפרש בגמ': ומזין עליהם במקומן. כמו שהם בצואר הבהמה אם נטמאו: וטובלן במקומן. מכניסין בהמה למים להטביל את השיר: **גמ'** מאי נאקה. ומאי חטם: חיורתי. שהיא קשה להשתמר מפני שבורחת: בזממא דפרזלא. נוזי"ל בלע"ז נוקב את חוטמו ומכניסו בתוכו והוא כמין טבעת: חמרא לובא. חמור הבא ממדינת לוב כמו הכושים והלובים דאסא בדברי הימים (ב טז): בפגי דפרזלא. פריי' כעין שלנו פגי כמו זה קנה חמור ובית פגי (ב"מ ד' סו:) קיבלי"ל בית רחשה ולחייה: צרו שדרו ליה שערי. צרו מעותיו ושלחו לו שעורים בצרור מעותיו ולא רצו לקנות לו חמור מפני שהוא רחוק מבבל מהלך חצי שנה כדאמר בהגוזל (ב"ק ד' קיב:) והשיאוהו עצה לקנות חמור במקומו ויאכילנו שעורים תמיד ונמצא חמורו טוב ומשובח: ניגרי דחמרא שערי. פסיעותיו של חמור לפי שעורים שהוא אוכל: מחליפין. שאילתם נאקה באפסר וגמל בחטם מהו משוי הוא ואסור: לאו למעוטי גמל בחטם. והכי קאמר ארבע בהמות הללו משתמרים באפסר ואסורות לצאת בחטם: לא למעוטי נאקה באפסר. דהואיל ולא מינטרא ביה משאוי הוא אבל נטירותא יתירתא כגון חטם לגמל לאו משאוי הוא: יוצאין באפסר. דלובדקי נמי מינטרא ביה: ה"ג כתנאי אין חיה יוצאה בסוגר: כתנאי. נטירותא יתירתא אי משוי הוא או לא: בסוגר. קולא"ר של חבל כדמתרגמינן ויתנהו בסוגר בקולרין (יחזקאל יט): בחיה גדולה. כגון דוב: קטנה. כגון נמייה וחולדה: חתול. לא בעי נטירותא אפילו כחיה קטנה שאינו אלא לברוח כל כך: במיתנא. חבל קטן: הלכה כחנניה. ונטירותא יתירתא לאו משאוי הוא: חלשא דעתיה דרבה בר רב הונא. שהיה גדול וכסבור שעשה מדעת דאיתותב

אינו נוטל ומחזיר. נראה לרשב"א דהיינו כרשב"ג דאמר בפרק נוטל כל היכא דאיכא איסורא והיתרא בהיתרא טרחינן באיסורא לא טרחינן אבל לרבנן דפליגי עליה שרו במסמסות לגמרי ליטול בידים דבר שאינו ניטל דבפרק נוטל (לקמן קמב:) מתני' דהיתה בין החביות מגביהה ומטה על צדה מוקי לה כרשב"ג משמע דרבנן דרשב"ג שרו לטלטל את האבן עצמו:

אין מרסקין לא את השלג ולא את הברד. מכאן יש ליזהר שלא ירחוץ ידיו בשלג וברד בשבת *ופעמים שמתקרשים ויש ברד מעורב בהם אין לרחוץ בהן דאי אפשר שלא ירסק הברד וכל הזהיר בו תבא עליו ברכה:

הדרן עלך במה טומנין

במה בהמה יוצאה. דאדם מוזהר על שביתת בהמתו דכתיב למען ינוח וגו' ומיהו לאו דלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך ליכא אלא במחמר אחר בהמתו כדמוכח בריש מי שהחשיך (לקמן קנג:) ובריש נדרים (דף ג:) דייק בהך דהכא ובכל הני דלעיל דאיכא דוכתא דתנא ברישא הא דסליק מיניה ואיכא דוכתא דתני ברישא הא דפתח ביה: חמרא לובא. אומר ר"ת דלובא היינו מצרים דכתיב (נחום ג) פוט ולובים היו בעזרתך ואמרינן בירושלמי גרים הבאים מלוב מהו להמתין להם שלשה דורות ומייתי עלה דהדא עלם מצראה דנוחין ליה לוב*: או דילמא כל נטירותא יתירתא לאו משוי היא. וא"ת תפשוט ממתניתין דתנן ולובדקים בפרומביא אע"ג דסגי לה באפסר כדאמר בסמוך תנא לובדקים וגמל יוצאים באפסר ופרומביא עדיפא מאפסר דאמר לקמן חמור שעסקיו רעים כגון זה מהו לצאת בפרומביא בשבת אלמא משמע דעדיף מאפסר וי"ל דלא הוי נטירותא יתירתא ואורחיה נמי בהכי ולא חשיב משוי: קדמיה חמרא דלוי. משמע שמכבדין בדרכים ובפ' אמר להם הממונה (יומא לז.) נמי אמרינן שלשה שהיו מהלכין בדרך הרב באמצע גדול מימינו וקטן משמאלו וכן מצינו במלאכי השרת שבאו אצל אברהם וכו' והקשה ר"ת דבפ' שלשה שאכלו (ברכות מז.) מסיק דאין מכבדין אלא בפתח הראוי למזוזה ותירץ רבינו תם דהתם כשאין הולכים בחבורה אחת אלא כל אחד הולך לצורך עצמו אבל כשהולכים בחבורה אחת מכבדים בכל מקום:

לו א מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנח וסימן רנט סעיף ו:

לז ב מיי' פכ"א מהלכות שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכ סעיף טו וסי' שיח סעיף טז:

א ג מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שה סעיף א:

נ"ל ומים שמתקרשים רש"א

[בתוספתא פ"ד איתא מרסקין בסמ"ך וכ"א בפירש"י דהכא על נכון וכן בערוך ורי"ף ורא"ש ובכ"י סי' שיח מרסיקין]

ב ד מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ה:

ג ה מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ג:

ד ו מיי' שם טור שו"ע שם סעיף א:

[עי' תוס' שם ד"ה וטובלין]

[ותי' תוס' בכורות ס: ד"ה תעשים וכו']

רבינו חננאל

את הצונן וכל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים אדם חשוב לא איבעי ליה למיעבד הכי: ת"ר אע"פ שאמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף [הבל] אבל אם בא להוסיף מוסיף כיצד ר"ש ב"ג אומר נוטל הסדינין ומניח [את] הגלופקרין כו' פשוטה היא ר' יהודה אומר נעורת של פשתן דקה הרי הוא כזבל ומניחין מיחם ע"ג מיחם וקדירה על גבי קדירה וקדירה ע"ג מיחם ומיחם על גבי קדירה וטח פיהן בבצק ולא כדי שיחמו אלא כדי שישתמרו כו' רבי התיר להטמין את הצונן כו':

הדרן עלך במה טומנין

פ"ה במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה · יוצאה הגמל באפסר כו' ונאקה בחטם נקתא חורתי בזממא דפרזלא · לובדקים בפרומפיא · חמרא לובא בפני דפרזלא לבדקם לובא חמור לוב ממקום ששמו לוב כדכתיב (דניאל יא) לובים וכושים במצעדיו · כדגרסי' בירושלמי גרים הבאים מלוב מהו להמתין להו ג' דורות וקיי"ל כר' יוסי דאמר ארבע בהמות יוצאות באפסר בשבת הסוס והפרד והחמור והגמל: ירושלמי אמר חזקיה וסמיך וכן תהיה מפפת הסוס וגו' לעיסי גמל בחטם שלא יצא · רב אמר הלכה כר' יוסי · ולית הלכתא כחנניה דתני כל נטירותא יתירתא לאו (משום) [משוי] הוא ושפיר דמי ואע"ג דאמר שמואל הילכתא כחנניה פליג רב עליה:

[לעיל מח.]

קן אבל לא הוא טעות וצ"ל וקדירה ע"ג וכו' ואע"ג דרש"י גרס אבל לא היינו במיחם ע"ג קדירה אבל בקדירה ע"ג מיחם ליכא מאן דפליג עי' בב"י בטא"ח סימן רנח

,נדרים ב: נזיר ב.]

[עי' תוס' נב. ד"ה מזין]

גמלא נקיבה גדולה ערוך

פי' רכן שבלתי

הגהות הב"ח

(א) במשנה ומזין עליהן במקומן וטובלין: (ב) רש"י ד"ה וטח את פיה בשבת בבצק:

גמרא

דאיתותב דעתיה א"ל חמור שעסקיו רעים כגון זה מהו לצאת בפרומביא בשבת א"ל הכי אמר אבוך משמיה דשמואל הלכה כחנניא תנא דבי מנשיא עז שחקק לה בין קרניה יוצאה באפסר בשבת בעי רב יוסף תחב לה בזקנה מהו כיון דאי מנתח לה כאיב לה לא אתיא לנתוחה או דילמא זימנין דרפי ונפיל ואתי לאתויי ד"א ברה"ר תיקו *תנן התם ולא ברצועה שבין קרניה אמר (ליה) ר' ירמיה בר אבא פליגי בה רב ושמואל חד אמר בין לנוי בין לשמר אסור וח"א לנוי אסור ולשמר מותר אמר רב יוסף תסתיים דשמואל הוא דאמר לנוי אסור לשמר מותר דאמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הלכה כחנניא א"ל אביי אדרבה תסתיים דשמואל הוא דאמר בין לנוי בין לשמר אסור דאמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו אמר לפניו *ר' ישמעאל בר' יוסי כך אמר אבא ד' בהמות יוצאות באפסר הסוס הפרד והגמל והחמור לאו למעוטי גמל בחטם סמי הא מקמי הא ומאי חזית דמסמית הא מקמי הא סמי הא מקמי הא (דאשכחן שמואל הוא דאמר לנוי אסור לשמר מותר דאתמר) רב חייא בר אשי *אמר רב בין לנוי בין לשמר אסור ורב חייא בר אבין *אמר שמואל לנוי אסור לשמר מותר מיתיבי קשרה בעליה במוסרה כשרה ואי ס"ד משאוי הוא °אשר לא עלה עליה עול אמר רחמנא אמר אביי במוליכה מעיר לעיר רבא אמר שאני פרה דדמיה יקרין רבינא אמר במורד׳ : הסוס בשיר וכו׳ : מאי יוצאין ומאי נמשכין אמר רב הונא או יוצאין כרוכין או נמשכין ושמואל אמר יוצאין נמשכין ואין יוצאין כרוכין במתניתא תנא יוצאין כרוכין לימשך אמר רב יוסף חזינא להו לעיגלי דבי רב הונא יוצאין באפסריהן כרוכין בשבת כי אתא רב דימי אמר ר' חנינא מולאות של בית רבי יוצאות באפסריהן בשבת איבעיא להו כרוכין או נמשכין ת"ש כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר חנינא מולאות של בית רבי יוצאות באפסריהן כרוכים בשבת אמרוה רבנן קמיה דרב אסי הא דרב שמואל בר יהודה לא צריכא מדרב דימי נפקא דאי ס"ד דרב דימי נמשכין קאמר מדרב יהודה אמר שמואל נפקא דאמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין היו לפני רבי של זו בזו מהו אמר לפניו ר' ישמעאל בר' יוסי כך אמר אבא ארבע בהמות יוצאת באפסר הסוס והפרד והגמל והחמור אמר להו רב אסי איצטריך להו דאי מדרב יהודה נפקא הוה אמינא אמר לפניו ולא קיבלה מיניה קמ"ל דרב דימי ואי דרב דימי הוה אמינא ה"מ נמשכין אבל כרוכין לא קמ"ל דרב שמואל בר (רב) יהודה: ומזין עליהן וטובלן במקומן: למימרא דבני קבולי טומאה נינהו והתנן *טבעת אדם טמאה וטבעת בהמה וכלים ושאר כל הטבעו׳ טהורות

תורה אור: במדבר יט

רש"י

דאיתותב דעתיה · להודיעו שלא נתכוונתי : בפרומביא · מי הוי נטירותא יתירתא לגביה או לא: הלכה כחנניא · ולא איכפת לן אי הוי נטירותא יתירתא: יוצאה באפסר · אם תחבו בחקיקת קרן אבל בקשירה בעלמא לא דילמא שלפא מרישה מתוך שראשה דק והיא מתנתקת לכאן ולכאן כשמושכין אותה ואתי לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים: תחב לה בזקנה · שקשר שער זקנה כמין נקב ותחב האפסר לתוכו : מנתחא · מתנתקת וקופצת אנה ואנה לברוח מידו : כאיב לה · הזקן שנתלש השער ומכאיבה : תנן התם · בסוף פרקין ולא פרה ברצועה שבין קרניה : לנוי · שצובעה וקולעה לנוי בין קרניה כמין קליעה מקרן לקרן ואינו אוחזה בה : לשמר · שאוחזה בה: אסור · דפרה מינטרא בלא אחיזה אלא מוליכה לפניו וקסבר נטירותא יתירתא משוי הוא: ולשמר מותר · קסבר נטירותא יתירתא לאו משוי הוא: ארבע בהמות . וקס"ד דהכי קאמר באפסר יוצאו׳ ולא בחטם אלמא נטירותא יתירתא משוי הוא : ומאי חזית . דמסמית האי דשמואל מקמיה ההיא סמי ההיא מקמי הא : דאיתמר · בהדיא דשמואל הוא דשרי וההוא דמחליפין כדאוקימנא דלא (א) למעוטינהו מחטם אלא למעוטי נאקה מאפסר דלא מינטרא ביה: קשרה בעליה · לפרה אדומה : במוסרה · אפסר : במוליכה מעיר לעיר · וסתם פרה פונה למקום מרבץ שלה וצריך לאוחזה כשמוליכה לעיר אחרת ולאו נטירותא יתירתא הוא אלא אורחא היא : שאני פרה · אדומה : דדמיה יקרים · ובעי נטירותא יתירתא מסגולדה: יוצאין כרוכין · הרצועה סביב צוארן ואע"פ שאינו אוחזה לאו משוי הוא דלנוי נמי אורחייהו הוא : נמשכין · שמושכה ברצועה הקבועה בטבעת השיר : יוצאין נמשכים · דנטירותא אורחא הוא : ואין יוצאין כרוכים · דלנוי לאו אורחא הוא : כרוכין לימשך · כרוכים בריוח שיכול להכניס ידו בין הכרך לצואר או יניח מעט מן החבל שאם באת לברוח ימהר ויאחזנה: מולאות · פרדות : דאי ס"ד רב דימי נמשכין לחוד קאמר · אבל כרוכין לא ולא אתא לאשמעינן אלא דמולאות משתמרות באפסר ולא הוי משוי להו : מדרב יהודה אמר שמואל נפקא · דקס"ד דקיבלה רבי מיניה דרבי ישמעאל ברבי יוסי : טבעת אדם · שנותן באצבע לנוי : טמאה · דתכשיט הוא וממדין ילפינן דמנה בהן תכשיטין אצעדה וצמיד וגו׳ ואכולהו קאי תתחטאו אתם ושביכם (במדבר לא) : טבעת בהמה · כגון שיר : טבעת כלים · כעין שעושין בראש ידות הכלים : ושאר כל הטבעות. כגון העשויות לדלת : טהורות

תוספות

אמר שמואל הלכה כחנניא · פר"ת דהלכה כרב דאמר בין לנוי בין לשמר אסור מדמשני אביי ורבא ורבינא דהוו בתראי אליביה ההיא דקשרה בעליה במוסרה ועוד דקיי"ל *דהלכתא כרב באיסורי הלכך אומר הרב פור"ת דכל נטירותא יתירתא אסור כגון פרה באפסר ובכל טוי בהמה אסור לצאת ומיהו עגלים יוצאות באפסר כדאמר בסמוך ויוצא סוס ברסן דאורחיה בהכי או באפסר אבל בשניהם ברסן ובאפסר אסור ומותר להסיר הרסן או האפסר בראש הסוס בשבת ואין בו איסור טלטול דמוכן הוא לבהמה ואדם המנהיג סוס ברשות הרבים יזהר שלא יוציא ראש החבל מתחת ידו טפח ומה שבין ידו לסוס יגביה מן הקרקע טפח דהכי אמרינן לקמן בפרקין(ב) ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צואר הבהמה ולצאת דהא עגלי דרב הונא ומולאות של בית רבי יוצאים כרוכין :

אדרבה תסתיים דשמואל הוא דאמר כו׳ · תימה לרשב"א מה ראייה מייתי מדאמר שמואל מחליפין לפני רבי כו׳ דלכאורה משמע דהא דקאמר לעיל לא למעוטי נאקה באפסר דכל זה מדברי שמואל:

קשרה בעליה במוסרה. הוה מצי לשנויי הא מני חנניא היא והא דמשמע בריש הכונס (ב"ק נה:) דמוסרה שמירה פחותה היא היינו דוקא בשור : **אין** יוצאין כרוכין· פי׳ בקונט׳ דמכוין לנוי וכן פירש במתניתין וקשה לרשב"א ולהרב פור"ת דלעיל משמע דלנוי לכ"ע אסור ותירץ הרב פור"ת דבהא פליגי דרב הונא סבר דנטירותא נמי איכא בכרוכין שאם רוצה הבהמה לברוח יתפסנה בכריכת האפסר ולא הוי משוי ושמואל סבר כרוכין לא הוי נטירותא : **במתניתא** תנא כרוכין לימשך· רב הונא מתרץ כרוכים לימשך שיש חבל בין אפסר לצואר שהוא נוח לימשך כשירצה ושמואל סבר לימשך דוקא שיש חבל תלוי באפסר:*

בבאין מנוי אדם לנוי בהמה · פירש"י ובעודו לאדם נטמא ובחנם פירש כך דאפילו אחר שיחדו לבהמה מקבל טומאה שאינו עולה מלקבל טומאה מכאן ואילך אלא בשינוי מעשה כדמוכח בפ"ק דסוכה (דף יג:) גבי קוצר לאכילה ונמלך לסיכוך ורש"י בעצמו פירש כן בריש במה אשה (לקמן נח:) °וכופת שאור שיחדו לישיבה דאמר טהור אור"י דמיירי כשיש שינוי מעשה :

ומזין עליהם במקומן · הוצרך לאשמעינן במקומן דלא חיישינן שמא תפול הזאה על הבהמה ויפסלו דתנן במסכת פרה (פי"ב מ"ג) נתכוון להזות על האדם והזה על הבהמה אם יש באזוב [לא] ישנה :

וטובלן במקומן · הקשה הר"ר אליעזר אמאי לא מקשה הכא טבילה מאן דכר שמיה כדפריך בריש במה אשה (דף נז.) אמאי דתנן ולא תטבול עד שתרפס ותירץ ר"ת דהכא לא פריך משום דמתני׳ מיירי בדין כלים שמחלק בין כלי לכלי ואיזה מותר לצאת בו ואיזה אסור ואגב אורחיה אשמעינן שאר דיני כלים ומזין עליהם וטובלן במקומן דכן דרך התנא כי ההוא (לקמן דף סו.) דקיטע יוצא בקב שלו ואם יש בו בית קבול כתותין טמא אבל בריש במה אשה דמיירי בדיני כלים ואשמעינן דין טבילת אשה פריך שפיר טבילה מאן דכר שמיה :

עין משפט נר מצוה

ה א ב מיי׳ פ"כ מהל׳ שבת הלכה יא :

[בכורות מט:]

ו ג מיי׳ שם סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי׳ שה סעיף יז :

ז ד מיי׳ שם ופ"א מהל׳ פרה אדומה הלכה ז׳ סמג עשין רלב טוש"ע א"ח סי׳ שה סעיף ד :

ח ה (מיימ׳ פ"כ מהל׳ שבת הל׳ ח׳) טור וש"ע שם סעיף ה :

ט ו מיי׳ פ"ח מהל׳ כלים הלכה ו :

י ז שם הלכה ז :

יא ח שם הלכה ע :

רבינו חננאל

רב עליה. ואמר בין לנוי בין לשמר אסור. ושמואל אמר לנוי אסור לשמר מותר. ומותבנן לרב קשרה לפרה אדומה בעליה במוסרה כשרה. קשיא לרב דאמר לשמור בשבת אסור שנמצאת מוסרה בפרה (מחזי) [משוי]. והמשאוי פוסל בפרה אמאי קתני כשרה. ופריק אביי ורבא ורבינא דאיהו בתרא לעולם לשמר כמשאוי והכא בפרה מורדת ומשום הכי לא היה מוסרה משאוי עליה. אבל כולי עלמא משאוי היא כרב ומדמשני רבינא לאוקמה כרב שמע מינה הלכתא כוותיה דרב : יוצאין כרוכין. שהיו אפסריהן כרוכין על צואריהן. ואסיקנא דיוצאין כרוכין וכ"ש נמשכין. מולאות פי׳ פרדות של בית רבי היו יוצאות באפסריהן כרוכין בשבת. יוצאין בשיר ונמשכין בשיר ומזין עליהן וטובלין במקומן. פי׳ שיר כעין צמירין. כדמתרגמינן שירין. ואקשינן וכי טבעות של בהמה בני קיבולי טומאה נינהו. והתנן בכלים פ׳ י"ב טבעת אדם טמאה. טבעת בהמה וכלים ושאר כל

רב נסים גאון

פ"ה שאני פרה דדמיה יקרין, במס׳ ע"ז בפרק אי מעמידין בהמה (דף כ"ד) דברו עלה *) פי׳ דאלן למא קאל ר"א אומר ישראל היו משמרין אותה משעה שנוצרה הסבב מאגא אל תירוץ קאלו עלי שריק אל סואל מנא ידעינן וג׳ אל גואב אמר רב כהנא כום אדום מעבירין לפניה בשעה שעולה עליה זכר אי הכי אמאי דמיה יקרין הואיל ושתי שערות פוסלות בה :

*) כוונת הדברים כן הוא. כי דברו בזה הענין למה שאמר רבי אליעזר לפי מה שבא התירוץ אמרו בדרך שאלה מנא ידעינן ובאה התשובה אמר רב כהנא וכו׳.

מסורת הש"ס

לקמן נד:

[תוספ׳ פ"ה]

פ"א אינו וס"ג מאי הוה עלה אתמר וכו׳ [לקמן נד:]

[שם]

כלים פי"ב מ"א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דאתמר וכו׳ דלאו למעוטי גמל מחטם אלא: (ב) תוס׳ ד"ה אמר וכו׳ לקמן בפירקין. נ"ב ד׳ נד ע"ב:

גליון הש"ס

תוס׳ ד"ה בבאין וכו׳ וכופת שאור שיחדו לישיבה דאמר טהור. חולין קכט ע"א ועי׳ ב"ב יט ע"ב תוס׳ ד"ה היסוק ליה :

טהורות א"ר יצחק (נפחא) בבאין מנוי אדם לנוי בהמה ורב יוסף אמר הואיל ואדם מושך בהם את הבהמה מי לא תניא מקל של בהמה של מתכת מקבל טומאה מה טעם הואיל ואדם רודה בהן ה"נ הואיל ואדם מושך בהן : וטובלן במקומן : והאיכא חציצה א"ר אמי בשריתכן לימא ר' אמי כרב יוסף סבירא ליה דאי כר' יצחק (*נפחא) דאמר בבאין מנוי אדם לנוי בהמה כיון דריתכן עבד בהו מעשה ופרחה לה טומאה מינייהו דתנן*) כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה סבר לה כרבי יהודה דאמר מעשה לתקן לאו מעשה הוא דתניא ר' יהודה אומר לא אמר שינוי מעשה לתקן אלא לקלקל במתניתא תני במחוללין *שאל תלמיד אחד מגליל העליון את ר"א שמעתי שחולקין בין טבעת לטבעת אמר לו שמא לא שמעת אלא לענין שבת דאי לענין טומאה דא ודא חדא היא ולענין טומאה דא ודא אחת היא *והתנן טבעת אדם טמאה וטבעת בהמה וכלים ושאר כל הטבעות טהורות כי קאמר ליה איהו נמי דאדם קאמר ליה ודאדם דא ודא אחת היא והתניא* טבעת שהתקינה לחגור בה מתניו ולקשר בה בין כתפיו טהורה ולא אמרו טמאה אלא של אצבע בלבד כי קאמר ליה איהו נמי דאצבע קאמר ליה ודאצבע דא ודא אחת היא והתנן *טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג טמאה היא של אלמוג וחותמה של מתכת טהורה כי קאמר ליה איהו נמי כולה של מתכת קאמר ליה ועוד שאל שמעתי שחולקין בין מחט למחט אמר ליה שמא לא שמעת אלא לענין שבת דאי לענין טומאה דא ודא אחת היא ולענין טומאה דא ודא אחת היא *והתנן מחט שניטל חורה או עוקצה טהורה כי קאמר ליה בשלימה ובשלימה דא ודא אחת היא *והתנן מחט שהעלתה חלודה אם מעכב את התפירה טהורה ואם לאו טמאה ואמרי דבי ר' ינאי והוא שרישומה ניכר כי קאמר ליה בשיפא קאמר לי' ובשיפא דא ודא אחת היא והתניא *מחט בין נקובה בין אינה נקובה מותר לטלטלה בשבת ולא *אמרינן נקובה אלא לענין טומאה בלבד הא *תרגמא אביי אליבא דרבא בגלמי :

מתני' חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה בו זכרים יוצאין לבובין רחלות יוצאות שחוזות כבולות וכבונות העזים יוצאות צרורות רבי יוסי אוסר בכולן חוץ מן הרחלין הכבונות רבי יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב :

גמ'

*) כלים פכ"ה מ"ט לקמן נה: סוכה יג: קדושין נט. [מנחות סט:]

טהורות · דלאו משום תכשיט מיטמאו דאין תכשיט לכלי וכלי נמי לא הוו אלא תכשיט כלי ומיהו בעודן מחוברות לכלי מיטמאו עם הכלי דהוי יד לכלי דכל המחובר לו הרי הוא כמוהו: בבאין מנוי אדם לנוי בהמה · מתני' כגון שנעשה שיר זה לתכשיט אדם ובעודו לאדם נטמא ולאחר טומאתו נתנו לבהמה וצריך להטבילו מטומאתו ראשונה שלא יגע בטהרות : הואיל ואדם מושך בהן את הבהמה · חשיב ליה כלי תשמיש דאדם : מקל של בהמה · שרודין בו את הגמל או את האנקה *אי נמי כעין שעושין להנהיג את הדוב : של מתכת · דאילו של עץ פשוטי כלי עץ לא מקבל טומאה : מאי טעם · הרי לצורך בהמה: רודה · מכה ומייסרה : והאיכא חציצה · שטבעת הקבוע בשיר קבוע בו בחוזק ואין המים נכנסין שם: בשריתכן · הכה בפטיש עד שנתפשט ונתרחק הנקב סביב סביב : כרב יוסף סבירא ליה · דאמר כשהן של בהמה נמי מקבלי טומאה הואיל ואדם מושך בהן הלכך כי ריתכן לאחר טומאה אכתי במילתייהו קיימי ולא פרחה טומאתן דאכתי חזו לבהמה: דאי כרבי יצחק · דאמר לא מקבל טומאה אלא בעודן לאדם טומאה זו שקבלו בעודן לאדם כיון דריתכן ושוב אין נאים לאדם בטלי להו מתורת תכשיט וטהרו מטומאתן : יורדין לידי טומאתן במחשבה · מאחר שחישב עליו שיניחנו כמות שהוא עכשיו ולא יוסיף תיקון אחר הוא גמר מלאכתן ומקבל טומאה : ואין עולין מטומאתן · מאחר שחישב על העור לעשות שטיח ירד לידי טומאה ואם חזר וחישב עליו לרצועו' וסנדלים לא בטל מתורת כלי *ולא טהר בכך עד שיתן בו אזמל דהוי שינוי מעשה הא בשינוי מעשה מיהא עולה מטומאתו : לתקן · וזו היא תקונו לצורך בהמה: לאו מעשה הוא · לבטל מתורת כלי : במחוללין · מתחלה נעשו חלולין רחבים שיש חלל בדביקתן שנתן טבעת בתוך טבעת כמות שהוא רחב : שחולקין · יש חילוק בהלכותיהן ואיני יודע מהו חילוקן : אלא לענין שבת · לענין הוצאת שבת יש חילוק בין יש עליה חותם לשאין עליה חותם כדאמר לקמן בפ' במה אשה (דף נט·): דא ודא אחת היא · כל טבעות דין אחד להן : שהתקינה לחגור בה מתניו · שקבעה בראש רצועה ועשאה כמין בוקלא שעושין לסרגין של סוסים : ולקשור בה בין כתפיו · בתי זרועותיו ברא"ייר"א : טהורה · דהדר הויא לה כטבעת כלים ולא דמיא לאדם מושך בהם שאינו משתמש בה כלום אלא מונחת ועומדת לרצועה ומיהו עם הרצועה מקבלת טומאה אבל אם היה נוטלה ומחזירה אינה מקבלת טומאה לעצמה : כי קאמר ליה איהי נמי · דא ודא אחת היא : דאצבע קאמר ליה · ולענין שבת יש חילוק : אלמוג · עצי אלמוגים והוא נאה : טמאה · דבתר טבעת אזלינן ופשוטי כלי מתכות טמאים : היא של אלמוג טהורה · דפשוטי כלי עץ הוא : אלא לענין שבת · לענין הוצאת שבת יש חילוק בין נקובה לשאינה נקובה דנקובה קתני חייב חטאת ובשאינה נקובה כגון איספיגל"א שהיא תכשיט קתני אינו חייב חטאת בפרק במה אשה (דף נז:) : חורה · חור שלה : עוקצה · פונטא : חלודה · רואיירא"ה : והוא שרישומה · של מחט ניכר דהוי כלי וטמאה · ל"א שרישומה של חלודה ניכר בבגד היינו עיכוב תפירה וטהורה : בשיפא · נישופת בשופינא שקורין לימ"א שאין בה חלודה : מותר לטלטלה בשבת · בחצר דהא חזיא ליטול את הקוץ ותורת כלי עליה : ולא אמרו נקובה · חלוקה להלכותיה אלא לענין טומאה בלבד דנקובה מקבלת טומאה ושאינה נקובה לא : הא תרגמא אביי · בפרק כל הכלים : בגלמי · שהוא גולם שנקללה מן החוט ועומדת לינקב התם הוא דכל זמן שלא נקבה אינה מקבלה טומאה דהא לא נגמרה מלאכתה ולענין טומאה כלי מעשה כתיב (במדבר לא) שגמר כל מעשהו ומיהו לענין שבת שריא דזימנין דממליך עלה ומנח לה הכי ומשוי לה מנא לנטילת קוץ אבל מחט שנגמרה מלאכתה כגון איספינגל"א שאינה עומדת לינקב דא ודא אחת היא לטומאה : **מתני'** מרדעת · בשטי"ל ומניחין אותו כל היום על החמור לחממו דאמרי אינשי חמרא אפילו בתקופת תמוז קריר ליה : שהיא קשורה בו · בגמ' מפרש : זכרים · אילים : לבובים שחוזות כבולות וכבונות · מפרש בגמרא : צרורות · דדיהן צרורות פעמים ליבש שמהדקן כדי שלא יחלבו עוד ויתעברו או יהו שמנות לאכול ופעמים לחלב לשמור חלבן שלא יטפטף לארץ וקושרין להם כיס בדדיהן : ר' יוסי אוסר בכולן · דמשוי הוא : חוץ מן הרחלים הכבונות · שהוא שמירה לצמרן שלא יטנף והוי להו תכשיט : יוצאות צרורות ליבש · ר' יהודה סבירא ליה כתנא קמא דלאו משוי הוא ומיהו ליבש דמיהדק שפיר וליכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאיתויי אבל ליחלב דלא מיהדק שפיר חיישינן :

גמרא

והא איכא חציצה · פירש בקונטרס שטבעת תקוע בשיר בחוזק ואין המים נכנסים שם ואומר ר"י דצריך לומר שפעמים מסירים אותן ועושים מהן מלאכה בפני עצמן שאם כל שעה היו קבועים בצואר הבהמה היה הכל חשיב כלי אחד ולא הוי חציצה וה"ר פור"ת פירש והא איכא חציצה לפי שהוא דבוק בצואר הבהמה :

בשריתכן · להכי לא מוקי לה במחוללין דאין דרך השיר להיות כן :

טבעת שהתקינה לחגור בה מתניו · נראה לר"י דהיינו לחגור מלבושיו שהן רחבים ואוגדם כנגד מתניו בטבעת כעין שפי' בקונטרס לקשור בה את כתפיו :

היא של אלמוג וחותמה של מתכת · וא"ת והא יש בה בית קיבול מקום מושב החותם וי"ל דאין זה בית קיבול דאמרינן בית קיבול העשוי למלאות °לא שמיה בית קבול* :

והתניא מחט בין נקובה בין אינה נקוב' · נראה לר"י דלא פריך אליב' דאביי דאיהו הוה מפרש שאינה נקובה היינו שניטל חורה או עוקצה אלא אליב' דרבא פריך דלדידיה לא מצינן לפרש הכי כדמוכח בריש כל הכלים (לקמן קכג·) ותימה לר"י דכיון דלא ידע המקשה דמיירי בגלמי א"כ בלאו הכי תקשה ליה לרבא כדפריך בריש כל הכלים (ג"ז שם) : והוא

*אלמוג וכו' לא שמיה בית קבול. עי' לעיל ד' יז ע"א תוס' ד"ה וכל שאר. סוכה דף יג ע"ב תד"ה מהו דתימא :

יב א מיי' פ"ח מהל' כלים הל' ב':
יג ב ג שם הלכה ט:
יד ד מיי' פי"ג מהל' מקוואות הלכה טז:
טו ה מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה י:
טז ו שם הלכה ט:
יז ז מיי' פ"ד מהל' כלים הלכה ו:
יח ח מיי' פ"א מהל' כלים הלכה יד:
יט ט שם הלכה טז:
כ י מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף ז:

[ועי' תוס' סוכה יג: ד"ה מהו דתימא ומה שנכתב שם על הגליון ויש לייסב קצת]

רבינו חננאל

הטבעות טהורות. ואוקמה ר' יצחק נפחא בבאין מנוי אדם. כלומר טבעת אדם היתה ונעשה עתה שיר לבהמה. ואוקמה רב יוסף הואיל ואדם מושך בהן. פי' פעמים שמכנים אדם אצבעו באותו השיר ומושך בה הבהמה שנמצאת טבעת העשוי' לאצבעו של אדם. כמו מקל בהמה של מתכת טמאה מפני שמחזיקה אדם ורודה בה כו'. וטובלן במקומה והא עביד חציצה. כלומר כיון שהשירים הללו נושכין זה לזה הרי מקום הנשיכה סתום ואין המים באין בהם. ופריק ר' אמי בשריתכן. כלומר ריתכן באור והטבילן במים בעודן השירין כמו גחלים לוחשות שהמים באין אליהם מכל צד. ואמרינן האי פירוקא דר' אמי דלא כר' יצחק נפחא היא. דאי אליבא דר' יצחק נפחא טבעת של בהמה יורד לקבל טומאה. אפי' אם יחשב עליה להיות טבעת של אדם. וטבעת של אדם אינה עולה מידי טומאה להבטל מעליה תורת כלי אלא בשינוי מעשה כדתנן כל הכלים יורדין לידי טומאתן כו' ואי בשריתכן הנה עשת בהן מעשה ונסתלקה תורת כלי מעליהן. ואין צריכין לא הזאה ולא טבילה. (כי בעינן) [ושנינן] מעשה לסלק תורת כלי מעליהו מעש' לקלקל כגון שבירה וכיוצא בה. אבל ריתוך שהוא תיקון וחיזוק לכלי מתכת כי האי גוונא אינו מעשה לטהר ולא מבטל הטומאה מעל הטבעת. במתניתא תנא במהוללין. כלומר חלולין הן מלשון נבובים אלו השירין. והמים באין בהם מכל צד ואין שם חציצה : תנא (תוספתא פ"ה) ומכנים חבילין לתוך ידו. ובלבד שלא יכריך לתוך ידו. ובלבד שלא יכרוך ע"ג ידו ולא ישלשל חבלים מידו יותר מטפח : שאל תלמיד את ר' אלעזר שמעתי חלוקה בין טבעת לטבעת. א"ל לענין שבת בין טבעת שיש עליה חותם. לטבעת שאין עליה חותם. אבל לענין טומאה כל טבעות דינם אחד. ואסיקנא טבעת של אדם של אצבע של מתכת הכל דינם אחד לענין טומאה. וכן נמי מחט שלימה שיפא [נקובה ושאינה] נקובה הכל דינם אחד לענין טומאה. ואם היא ניטל חרירה או עוקצה או העלת חלודה ומעכבת התפירה (או נקובה) טהורה היא. ואקשינן ולענין (שבת אנה) [טומאה אינה] היא חלוקה בין מחט למחט. והתניא מחט בין נקובה בין שאינה נקובה מותר לטלטלה בשבת. [ולא אמרו כו'] ושנינן הא תרגמה אביי זו הברייתא אליבא דרבא דאמר מחט שניטל עוקצה או חרירה מדלענין טומאה לאו כלי הוא וטהורה היא. לענין שבת נמי לאו כלי ואסור לטלטלה. מתניתא דקתני בין נקובה בין שאינה נקובה מותר לטלטלה בגלומי כלי מתכת היא. כלומר עדיין גולם הוא חוט של ברזל ועדיין הוא צריך לנקבו ולחדד לו עוקם לעשותה מחט. ועכשיו אין לה לא נקב ולא עוקם. ואמרינן זמנין דמימליך עליה דהאי גולם ומשוי ליה מנא כמות שהיא. אבל מחט שניטל חרירה שלה או עוקצה לבין נרופאות זריק לה: [מתני'] חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה לו כו'. אוקמה שמואל בשקשורה לו מע"ש. וקיי"ל כוותיה. ומתניתא מסייעא ליה. נתינת מרדעת ע"ג חמור דברי הכל

רב נסים גאון

והא איכא חציצה. בראש מס' (עירובין דף ד) אמרו חציצין דאורייתא ניתנו דכתיב (ויקרא טו) ורחץ במים את כל בשרו שלא יהא דבר חוצץ בין מים לבשרו ועיקר דילה במס' (סוכה דף ו) בפרק א' ובמס' מקוואות בפ' ט' : **הא** תירגמא אביי בגלומי. ותמצא עיקר דיבור זה בפ' כל הכלים (ד' קכג) הניטלין בשבת ואני אבאר לך פירושו כי ראיתי פירוש להרבה מן החכמים מחט נקובה שנגמרה מלאכתה אם ניטל עוקצה טהורה עוקצה התנובא שלה שהוא פי המחט או חרירה הוא מקום הנקב כבר אין לה תקנה ויצאה מתורת כלי ונתיאשו הבעלים ממנה ולפיכך שנינו בה טהורה כי מעת שניטל עוקצה

או

גמ' אמר שמואל והוא שקשורה לו מע"ש אמר רב נחמן מתני' נמי דיקא דקתני *אין החמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו היכי דמי אילימא שאינה קשורה לו כלל פשיטא דילמא נפלה ליה ואתי לאתויי אלא לאו שאינה קשורה מע"ש מכלל דרישא שקשורה לו מע"ש ש"מ תניא נמי הכי *חמור יוצא במרדעת בזמן שקשורה לו מע"ש ולא באוכף אע"פ שקשורה לו מע"ש רבן שמעון בן גמליאל אומר אף באוכף בזמן שקשורה לו מע"ש ובלבד שלא יקשור לו מסריכן ובלבד שלא יפשול לו רצועה תחת זנבו בעא מיניה רב אסי בר נתן מר' חייא בר רב אשי מהו ליתן מרדעת על גבי חמור בשבת אמר ליה מותר א"ל וכי מה בין זה לאוכף אישתיק איתיביה אוכף שעל גבי חמור לא יטלטלנה בידו אלא מוליכה ומביאה בחצר והוא נופל מאיליו השתא ליטול אמרת לא להניח מיבעיא אמר ליה ר' זירא שבקיה כרביה סבירא ליה דאמר רב חייא בר אשי אמר רב תולין *טרסקל לבהמה בשבת וקל וחומר למרדעת ומה התם דמשום תענוג שרי הכא דמשום צער לא כל שכן שמואל אמר מרדעת מותר טרסקל אסור אזל ר' חייא בר יוסף אמרה לשמעתא דרב קמיה דשמואל א"ל אי הכי אמר אבא לא ידע במילי דשבתא ולא כלום כי סליק ר' זירא אשכחיה לר' נימין בר יפת דיתיב וקאמר ליה משמיה דר' יוחנן נותנין מרדעת על גבי חמור בשבת א"ל *יישר וכן תרגמה אריוך בבבל *. מנו שמואל והא רב נמי אמרה אלא שמ' ה דהוה מסיים ביה ואין תולין טרסקל בשבת א"ל יישר וכן תרגמה אריוך בבבל דכולי עלמא מיהת מרדעת מותר מאי שנא מאוכף שאני התם דאפשר דנפיל ממילא רב פפא אמר כאן לחממה כאן לצננה לחממה אית לה צערא לצננה לית לה צערא והיינו דאמרי אינשי חמרא אפי' בתקופת תמוז קרירא לה מיתיבי *לא יצא הסוס בזנב שועל ולא *בזהורית שבין עיניו *לא יצא הזב בכיס שלו ולא עזים בכיס שבדדיהן ולא פרה בחסום שבפיה ולא סייחים בטרסקלין שבפיהם לרה"ר ולא בהמה בסנדל שברגליה ולא בקמיע אע"פ שהוא מומחה וזו חומר בבהמה מבאדם אבל יוצא הוא באגד שעל גבי המכה *ובקשישין שעל גבי השבר ובשליא המדולדלת בה *ופוקקין לה זוג בצוארה ומטיילת עמו בחצר קתני מיהת ולא סייחין בטרסקלים שבפיהם לרה"ר הוא דלא הא בחצר שפיר דמי מאי לאו בגדולים ומשום תענוג לא בקטנים ומשום צער דיקא נמי דקתני דומיא

גמ' מתניתין נמי דיקא· לקמן בהאי פירקא: אף באוכף· דאיכא נמי מהני לחממה: ובלבד שלא יקשור לו מסריכן· פוטרא"ל דמיחזי כמי שרוצה להטעינו משוי: רצועה תחת זנבו· פוטלא"ה שנותנים שם שלא תרד האוכף והמשוי על צוארה כשהיא יורדת לעמק והמסרך שלא תרד על זנבה כשהיא עולה על ההרים: מהו ליתן מרדעת· ולא לצאת לרה"ר אלא בחצר ומפני הצינה: ה"ג אמר ליה מותר א"ל וכי מה בין זה לאוכף אישתיק: איתיביה כו'· כסבור הא דאישתיק משום דלא אסגת ביה דסבר אוכף נמי שרי ואותיביה מברייתא דאסר ליטלה והשתא ליטול אמרת לא להניח מיבעי' דדמי כאילו צריך להטעינה משוי: כרביה· רב: טרסקל· של מלא שעורים תולין לה בצוארה ופיה נתון לתוכו ואוכלת ותענוג בעלמא הוא שלא תטרח לשוח צוארה לארץ: צער· של צינה: מרדעת מותר· דצערא היא הלכך אורחה בהכי ולאו משוי הוא: לשמעתא דרב· דשרי בטרסקל: אבא· *אברי כמו אברך אבא למלכא (בראשית מא): שמואל קרי אריוך על שם שהיה בקי בדינין ושופט כמלך השופט על הארץ לשון ריכא *מלך (ב"ב דף ד·). והא רב נמי אמרה· דכיון דשרי בטרסקל כ"ש מרדעת: מאי שנא מאוכף· שאסור ליטול וכ"ש להניחו. דנפיל ממילא· כדקתני מוליכו ומביאו לחצר והוא נופל מאליו: כאן לחממה· מרדעת צריך לחממה ומותר משום צער דצינה אבל נטילת אוכף אינו אלא שיצטנן שנתחממה ע"י משאוי שנשאה מבעוד יום ואי לא שקיל ליה לא איכפת לן שהרי הוא יצטנן מאליו דאמרי אינשי וכו': בזנב שועל· שתולין לו בין עיניו שלא ישלוט בו עין: זהורית· נוי: בכיס שלו· שתולין לו באמתו לקבל זוב. ולבדוק מנין ראיותיו שאינו תכשיט לו: בכים שבדדיהן· לקבל חלב הנוטף אי נמי שלא ישרטו דדיהן על הקוצים שהיו דדיהן גסין: בחסום שבפיה· שחוסמין אותה שלא תרעה בשדות אחרים וכשמגיעין למקום מרעיתם נוטלין אותה הימנה: בסנדל שברגליה· שעושין לה סנדל של מתכת שלא יזיקוה האבנים: קמיע· כתב לרפואת חולי: מומחה· שריפא כבר ג' פעמים: וזה חומר בבהמה מבאדם· קס"ד השתא דאקמיע קאי דאמרינן לקמן בפרק במה אשה יוצאה (דף סא·) שהאדם יוצא בקמיע מומחה וכל הני דקתני לא תצא הנך דלאו שמירת גופה הוא אלא משאוי וסנדל משום דדילמא מישתליף ואתי לאתויי: אגד שעל גבי המכה· ליכא למימר אתי לאתויי: קשישין שעל השבר· בהמה שנשבר בה עצם עושין לה דפין מכאן ומכאן וקושרים אותן שם והן מעמידין העצם שלא יזוד אנה ואנה עד שמתחבר: ובשליא המדולדלת בה· שיליתה מקצתה: ופוקקין לה זוג· אבל כשאינו פקוק אפי' בחצר לא תצא מפני שהעינבל שבתוכה מקשקש ומוליד קול לכך פוקק בגמר הו במוכין שלא יקשקש העינבל שבתוכה: זוג· אישקלי"ט: עינבל· בטדי"ל: ומטיילת· באותו זוג בחצר אבל לא תצא בו לרה"ר כדמפרש לקמן בפרקין (דף נד:) דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא: מאי לאו· בסייחים גדולים קאמר דצוארן ארוך ואין להם צער לשוח ולאכול מע"ג הקרקע ותולה להן טרסקל לתענוג וקשיא לשמואל: קטנים· הרכובותיהן גבוהין וצוארן קטן ויש להם צער לשוח ע"ג הקרקע ולאכול:
דומיא

והוא שקשורה לו מע"ש· רש"י פי' לקמן דבקשורה מע"ש הוי מלבוש החמור אבל באינה קשורה מע"ש הוי משאוי ועוד יש לפרש דבאינה קשורה מע"ש מיחזי כמתכוין להולאת המרדעת וה"ר פור"ת פירש דמיחזי כאילו מתכוין להוליך הבהמה למקום רחוק:

אילימא שאינה קשורה לו כלל פשיטא· ולא בעי למפרך דמרישא שמעינן לה דקתני בזמן שהיא קשורה הא אינה קשורה לא דדרך משניות כן במסכת ע"ז (דף לה:) אלו דברים אסורין באכילה כבשים שדרכן לתת לתוכן יין כו' ובסיפא (שם דף לט:) קתני ואלו מותרים באכילה כו' וכבשים שאין דרכן לתת כו' ובפרק אלו טרפות (חולין דף נד·) קתני אלו כשרות אע"ג דאיכא מינייהו דשמעי' מרישא *וא"ת ונפשוט מרישא דבקשורה מערב שבת איירי מדאיצטריך למיתני בזמן שהיא קשורה דבלאו הכי הוה ידעי' דאיירי בקשורה דאי באינה קשורה פשיטא דאסור דילמא נפלה ואתי לאתויי כדקאמר הכא אילימא כו' אלא ודאי בזמן שקשורה מע"ש קאמר וי"ל דמרישא לא תפשוט דאדרבה ה"א דלהכי תנא בזמן שהיא קשורה לאשמעי' דאפי' קשורה בשבת דאי לא תנא ליה ה"א דוקא בקשורה לו מע"ש אבל בקשורה בשבת לא קמ"ל להכי דייק מסיפא·

מהו ליתן המרדעת ע"ג חמור בשבת· ואין לאסור משום דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל דבהמה חשיבא כדבר הניטל כיון דיכול למושכה ולהוליכה בכל מקום ורב אסי בר נתן דבעי אם אסור אין לפרש משום דמיחזי כרוצה להוליך הבהמה למקום רחוק דא"כ היכי דייק דמאן דשרי טרסקל כ"ש מרדעת· ואין לפרש נמי דבעי למיסר בחצר אטו רה"ר כדאמר גבי אשה בפ' במה אשה (לקמן דף סד:) דגבי בהמה לא גזרו כדתניא בסמוך גבי זוג ומטיילת עמו בחצר אלא נראה לר"י דטעמא משום טרחא דשבת ואע"ג דשריא קרצוף בפ"ב דביצה (דף כג·) התם יש לה צער ביותר א"כ לא שרי אלא בי"ט אבל בשבת אסור:

אוכף שע"ג החמור· וא"ת ויתיר האוכף וינער ויפול כדאמר *בפ' כל כתבי גבי היתה בהמתו טעונה טבל כו' וי"ל דהתם מיירי בשקין שתוכל הבהמה להתקלקל אבל מחמת האוכף לא תוכל הבהמה להתקלקל לכך לא התירו:

תולין טרסקל· וא"ת ותאסר משום דמשתמש בבע"ח כי היכי דאסור להניח נר על גבי דקל בשבת משום דמשתמש במחובר וי"ל דהתם מנענע הענפים אבל הכא אינו מנענע הבהמה בכך ורב אסי ברבי נתן דבעי למיסר *אפסר משום דילמא אתי להשתמש בבע"ח (ת"י):

אריוך· שם מלך כדכתיב אריוך מלך אלסר (בראשית יד) ונקטי' טפי משאר מלכים לפי שמובלע בו לשון ארי **דימעיה** דקא מסיים בה כו'· אע"ג דקי"ל *כרב באיסורי היינו לגבי שמואל לחודיה אבל הכא ר' יוחנן דקי"ל כוותיה לגבי רב קאי כשמואל וברייתא דאוכף נמי קיימא כשמואל למאי דמשני כאן לחממה כאן לצננה ומתני' דאין סכין ומפרכסין לבהמה דמייתי לקמן נמי פליגא אדרב כדפירש בקונטרס: **מאי** לאו בגדולים ומשום תענוג וא"ת ומאי קושיא דילמא הכא מיירי בטרסקל שנתלה מע"ש אבל לתלות בשבת אפי' בחצר אסור ותירץ דדייק מדנקט רה"ר גבי טרסקל טפי משאר דכולהו נמי ברה"ר איירי אלא נקט רה"ר דבחצר מותר בכל ענין:
כגון

לקמן נד:
[תוספ' פ"ה]
[חולין מ"ב. וע"ש בתוס' ד"ה ניקב ותוס' נד ד"ה ואלו כשרות כולי' צריכי וקל"ע]
[גיר' הערוך קרסטל איתא בכ"י]
[חולין טו:]

כא א ב מיי' פ"כ מהל' שבת הל' י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף ז:
כב ג מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעי' ח:
כג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:
כד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:
כה ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:
כו ז שם סעיף י:

רבינו חננאל

מותר לדחות צער בהמו לתלות(קרצטל)[טרסקל] בפיה משום תענוג הוא. ור' יוחנן ושמואל אסרי וכן הלכה והני מילי בבהמות גדולות ומשום תענוג. אבל קטנים דמשום צערא הוא ברה"ר אסורים לצאת הסייחין (בקרצטלין) [בטרסקלין] שבפיהם אבל בחצר שרי. מסורכו פי' חגורו: תניא יוצא אדם באגד שעל גבי (בהמה) [המכה].

רב נסים גאון

או חרירא אדם זורקה לבין הגרוטאות ונתיאש ממנה מלעשותה כלי וטהורה היא ואם היתה מחט שאינה נקובה ויש לה עוקץ וכבר שיפה אותה ומירקה ואע"פ שעדיין לא נקבה מפני שהיא ראויה ליטול בה את הקוץ הרי היא כתורת כלי וטמאה כמו הנקובה לפי שהנקובה ראויה לתפירה והיא ראויה להוציא בה את הקוץ וזו וזו שוין בתורת טומאה כמו שאמרו אבל לענין טומאה דא ודא אחת היא ובכדומה לו אמרו בתוספתא (דב"מ דכלים פי"ה) ואם מתחילה עשאו לכן אפי' פחות מיכן טמא ובגמרא אמרו (מס' כלים פ"ד מ"ג) אי זו היא גסטרא כל שניטלו אוניה ואמרו בתוספתא (ב"ק דכלים פ"ג) ואם
ה עשאה בלא אזנים נידונית כחבית ואשר אמרו בין נקובה ובין שאינה נקובה מותר לטלטלה בשבת ולא אמרו נקובה אלא לענין טומאה בלבד הוא דתירגם אביי אליבא דרבה בגלומי והוא ברזל התוך
יה להעשות מהם והואיל ויש לומר שאם ירצה בעלה לעשותה כלי יכול הוא לעשות כמו שאמרו זימנין דמימליך עלה ומשוי לה כלי מותר לטלטלה בשבת ונחשב אותה לענין טלטול כמו הכלים והיא כמו
נקובה לענין שבת אבל לענין טומאה לא והרי היא בחזקת טהורה עד שיגמור מלאכתה ותהיה כלי כמו שאמרו בתוספתא בסוף בבא קמא דכלים גולמי כלי מתכות הרי הן ככל ... אלא שהן ...
אמר

עין משפט
נר מצוה

כז א מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה יג טוש"ע א"ח סי' שה סעי' יז בהג"ה :

כח ב ג מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לי סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלח סעיף כב וסי' שלב סעיף ב :

כט ד מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שלב סעיף ג וסעיף ד :

ל ה ו ז מיי' פ"כ מהל' שבת הל' יב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שה סעיף ו :

תורה אור

דומיא דקמיע ש"מ: אמר מר ולא בקמיע אע"פ שהוא מומחה והא אנן תנן *ולא בקמיע שאינו מומחה הא מומחה שפיר דמי ה"נ [א]שאינו מומחה והא אע"פ שהוא מומחה קתני מומחה לאדם ואינו מומחה לבהמה ומי איכא מומחה לאדם ולא הוי מומחה לבהמה אין אדם *דאית ליה מזלא מסייע ליה בהמה דלית לה מזלא לא מסייע לה אי הכי מאי זה חומר בבהמה מבאדם מי סברת אקמיע קאי אסנדל קאי ת"ש [ב]סכין *ומפרכסין לאדם ואין סכין ומפרכסין לבהמה מאי לאו דאיכא מכה ומשום צער לא [ג]דגמר מכה ומשום תענוג ת"ש בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן אדם שאחזו דם מעמידין אותו במים בשביל שיצטנן אמר עולא גזירה משום שחיקת סממנין אי הכי *אדם נמי אדם נראה כמיקר א"ה בהמה נמי נראה כמיקר אין מיקר לבהמה °ולבהמה מי גזרינן והתניא *היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה ולא גזרינן דילמא אתי לאתויי ואמר רבינא כגון שהיה תחום שלה מובלע בתוך תחום שלו ר"נ בר יצחק אמר שחיקת סממנין גופה תנאי היא דתני' בהמה שאכלה כרשינין לא יריצנה בחצר בשביל שתתרפה ורבי *[ד]אושעיא מתיר דרש רבא הלכה כרבי *אושעיא: אמר מר לא יצא הזב בכיס שלו ולא עזים בכיס שבדדיהן והתניא יוצאות עזים בכיס שבדדיהן אמר רב יהודה לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק רב יוסף אמר *תנאי שקלת מעלמא תנאי היא דתנן העזים יוצאות צרורות רבי יוסי אוסר בכלן חוץ מן הרחילות הכבונות ר' יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא ליחלב ואיבעית אימא הא והא ר' יהודה ולא קשיא [ה]כאן ליבש כאן ליחלב תניא אמר ר' יהודה מעשה בעזים בית אנטוכיא שהיו דדיהן גסין ועשו להן כיסין כדי שלא יסרטו דדיהן: ת"ר מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק ולא היה לו שכר מניקה ליתן ונעשה לו נס ונפתחו לו דדין כשני דדי אשה והניק את בנו אמר רב יוסף בא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה א"ל אביי אדרבה כמה *גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית אמר רב יהודה בא וראה כמה קשים מזונותיו של אדם שנשתנו עליו סדרי בראשית אמר רב נחמן תדע דמתרחיש ניסא ולא אברו מזוני: ת"ר מעשה באדם אחד שנשא אשה גידמת ולא הכיר בה עד יום מותה אמר *רב בא וראה כמה צנועה אשה זו שלא הכיר בה בעלה אמר לו רבי חייא זו דרכה בכך אלא כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו: [ו]זכרים יוצאין לבובין: מאי לבובין אמר רב הונא תותרי מאי משמע דהאי לבובין לישנא דקרובי הוא דכתיב °לבבתני אחותי כלה עולא אמר עור שקושרין להם כנגד לבם כדי שלא יפלו עליהן זאבים זאבים אזכרים נפלי אנקיבות לא נפלי משום דמסגו בריש עדרא וזאבין בריש עדרא נפלי בסוף עדרא לא נפלי אלא משום דשמני ובנקבות ליכא שמני ותו מי ידעי בין הני להני אלא משום דזקפי חוטמייהו ומסגו כי דוו רב נחמן בר יצחק אמר עור שקושרין להן תחת זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות ממאי מדקתני סיפא [ז]והרחלים יוצאות שחוזות מאי שחוזות שאוחזין האליה שלהן למעלה כדי שיעלו עליהן זכרים רישא כדי שלא יעלו על הנקבות וסיפא כדי שיעלו עליהן זכרים מאי משמע דהאי שחוזות לישנא דגלויי הוא דכתיב °והנה אשה לקראתו שית

שיר ד
בראשית כד

דומיא דקמיע · משום חולי : והא אנן תנן · גבי אדם לקמן בפ' במה אשה (דף ס·): הא מומחה שפיר דמי· מאי שנא בהמה מאדם: מזליה· מלאך שלו ומליץ עליו : אי הכי · דבהמה נמי נפקא בקמיע המומחה לבהמה : מאי זה חומר · אדם נמי לא נפיק אלא בקמיע מומחה לאדם: אסנדל קאי· וזה חומר דקתני ולא בהמה בסנדל שברגליה : סכין · שמן : ומפרכסין · גלדי מכה : ומשום צער · [ואפילו] הכי לבהמה לא ויקשיא בין לרב בין לשמואל דשרי במרדעת : לא דגמר מכה· שנתרפאה המכה וסיכה ופירכוס משום תענוג ולרב ודאי קשיא והיא מתניתא קמייתא דאוקף נמי קשיא ליה דנהי נמי דלגינה ליכא צער תענוג מיהא הוא אלא רב תנא הוא ופליג : שאחזה דם · אנפודור"א : אין מעמידין כו' · אלמא אפילו צער נמי אסור : גזירה משום שחיקת סממנים · במידי דרפואה גזור רבנן דאי שרית שום רפואה אתי למישרי שחיקת סממנים והוא איסורא דאורייתא דהוי טוחן : אין מיקר לבהמה . אין דרך להקר בהמה הלכך כולי עלמא ידעי דלרפואה קמיכוין ואתי למישרי שחיקת סממנים : ומי גזרינן · במקום פסידא כי האי גוונא : חוץ לתחום · קס"ד חוץ לתחום שלו היתה עומדת בהמה : שהיה תחום שלה מובלעת בתוך תחום שלו דחוץ לתחום דקתני חוץ לתחום שלה שהבהמה המסורה לרועה המיוחד הרי היא כרגלי הרועה וזה הקורא לה בעליה ויכול לילך כגון שהוא שבת קרוב לאותו מקום ואפילו הכי לא יביאנה ממש בידיו הואיל והיא יוצאה חוץ לתחומה אין לה אלא ד' אמות ומיהו קורא לה והיא באה דלא הוזהר הוא על תחום בהמתו ובלבד שלא יביאנה ממש בידיו: תנאי היא · דאיכא דלא גזר שאר רפואות אטו שחיקת סממנין: שאכלה כרשינין· הרבה ועל ידי אכילה מרובה אחזה חולי שקורין מינייזונ"א וצריכה להשתלשל ולהוליא רעי ומרילה : כדי שתתרפה · גרסינן הכא לשון ריפוי שיהיו מעיה רפויים בשילשול ומוליאה רעי : לא יריצנה · גזירה בכל רפואה אטו שחיקת סממנין : דמיהדק · דליכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאתויי : תנאי שקלת מעלמא · איבדת כולם שאין אתה מולא תנאים שנחלקו בכך דתוקי הנך תרתי מתנייה' חדא כמר וחדא כמר : תנאי היא · במתניתין ר"מ שרי ר' יוסי אסר : ליבש · מיהדק שפיר ולענין משוי נמי לא הוי משוי דלורך גופה היא דחלבה מכחישה: ליחלב · הוי משוי שטוענת את החלב בכיס : גסין · גדולין ונגררין על הקולין ומסרטין דדיהן : שנשתנו עליו כו' · ולא זכה ליפתח לו שערי שכר : תדע · דקשין : דמרחשי ניסא · מן השמים לכמה הגלות לנפשות אדם : ולא איברו מזוני · ואין נס זה רגיל שיבראו מזונות לצדיקים בביתם שימצאו חטין גדלין באוצרותיהן : גידמת · ידה קטועה : זו דרכה בכך · לכסות כל אשה עצמה וכ"ש זו שהיתה צריכה לכך : תותרי · קופל"א שמחברין אותם בקשר שנים שנים שלא יברחו : לבבתני · קרבתני אלך מחמת טוי מעשיך : דרך זאבים לאחוז בהמה בלבה : אנקבות לא נפלי · בתמיה : דמסגי · מהלכין : בסוף עדרא לא נפלי . בתמיה : כי דוו · מביטין כאן וכאן לפיכך מתקנאין בהם כסבורים שרולים להלחם בהם : אליה · זנב שלהן קושרים כלפי גבן שלא יכסה ערותן : שית

בגון שהיה תחום שלה מובלע כו' · ומ"מ לא התירו אלא דרך קריאה אבל לילך מעבר לבהמה ולרודפה לעיר לא :
תנאי היא · רב יהודה ידע שפיר דתנאי היא אלא דניחא ליה לאוקמי תרי סתמי דברייתא אליבא דחד תנא :
באן ליבש כאן ליחלב פי' בקונט' ליחלב שיקבלו בכיס את החלב וקשה דהא ודאי משוי הוא ולכ"ע חייב דהויא מלאכה הצריכה לגופה ופי' ה"ר פור"ת ליחלב לשמור החלב בדדיהן שלא יזוב לארץ ושרי ת"ק דהוי כמו רחלים כבונות דחשבי' ליה מלבוש אף על פי שאינו עשוי לצורך עצמן אלא לשמור הצמר ור"י פירש דבין ליבש ובין ליחלב תרווייהו עבדי להו כדי שלא יסרטו דדיהן כדאמרינן בסמוך וליבש בזמן שאינו חפץ בחלב שרי לפי שמהדקו וליכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאתויי אבל ליחלב שאינו רוצה שיתייבשו אינו מיהדק איכא למימר דילמא נפיל ואתי לאתויי :
שקושרין להן כנגד זכרותן כו' · ולשון לבובין הוי שלא לקרב כמו ובכל תבואתי תשרש (איוב לא) וכמוהו הרבה :
ממאי מדקתני סיפא · טפי הוי ליה לאתויי כבולות דהוי ממש כעין זה אלא משום דשחוזות הוי ברישא :
עד

מסורת הש"ס

[לקמן ס.]

[ב"ק כ:]

[גירי' בערוך ומפרכסין פי' מגרדין]

[נדה יח:]

[לקמן קנא. ותוספ' פי"ח]

[צ"ל יאשיה וכ"ה בר"ח והרא"ש וכן העתיקו תוס' מ"ק י: ד"ה ואין]

[צ"ל יאשיה]

[עירובין לו: פסחים מה: נזיר יט. סנהדרין סח.]

[צ"ל רבי]

ובכתובות הבה על פסוק ויהי אומן את הדסה שנפתחו למרדכי שני דדים כדדי אשה וניקה למיפרך דהכי קאמר שנעשה נס דלא הי"ל שכר מניקה ומרדכי ה"ל שכר לך לא הי' מוצא מניקה [תו"י]

גליון הש"ס

גמ' ולבהמה מי גזרינן והתניא . ק"ל דלמא משום שחיקת סממני' דאוריית' גזרי' אבל בתחומין דרבנן לא :

רבינו חננאל

ובקישוין : תניא אדם שאחזו דם מעמידין אותו במים בשביל לרפאותו . מ"ט משום דנראה כמיקר . אבל בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים כו' . אמר עולא בהמה גזירה משום שחיקת סמנים . ושחיקת סמנים תנאי היא . דתניא בהמה שאכלה כרשינין הרבה אין מריצין אותה בחצר בשביל לרפאותה . ור' יאשיה מיקל . והלכתא כוותיה דדרש רבא הלכתא כר' יאשיה. והא דר' יאשיה מסייעא לשמואל. מעשה שנעשה נס ונפתחו שני דדין כשני דדי אשה כו' וזו שהיתה גידמת כו' . פשוטות הן : פי' תותרי . סמרטוטין של רקמה ושל משי שעושין על הבהמה ליפותה . עולא אמר עור שמעמידין להן כנגד לבן שלא יפלו עליהן זאבים . משום דמסגו כי דוו . ומסתברא כוותיה דתנן (נע"ז דף כט:) באיסורי הנאה ועורות לבובין . ות"ר (שם דף לב.) איזהו עור לבוב . כל שהוא קרוע כנגד הלב . (וקרודה) [וקדורה] כמו ארובה כו'. שחוזות מלשון שית זונה :

תורה אור

שית זונה ונצורת לב: הרחלים יוצאות כבולות: מאי כבולות *שמכבלין אליה שלהן למטה כדי שלא יעלו עליהן הזכרים מאי משמע דהאי כבול לישנא דלא עביד פירי הוא דכתיב °מה הערים [האלה] אשר נתת לי אחי ויקרא (להן) ארץ כבול עד היום הזה מאי ארץ כבול א"ר הונא שהיו בה בני אדם שמכובלין בכסף ובזהב אמר ליה רבא אי הכי היינו דכתיב (°*כי לא) ישרו בעיניו מפני שמכובלין בכסף ובזהב לא ישרו בעיניו אמר ליה אין כיון דעתירי ומפנקי לא עבדי עבידתא רב נחמן בר יצחק אמר ארץ חומטון היתה ואמאי קרי לה כבול דמשתרגא בה כרעא עד כבלא ואמרי אינשי ארעא מכבלא דלא עבד פירי: כבונות: מאי כבונות *שמכבנין אותו למילת *כדתנן שאת כצמר לבן *מאי צמר לבן אמר רב ביבי בר אביי כצמר נקי בן יומו שמכבנין אותו למילת: והעזים יוצאות צרורות: איתמר רב אמר *הלכה כר' יהודה ושמואל אמר הלכה כר' יוסי ואיכא דמתני להא שמעתא באפי נפשיה רב אמר ליבש מותר ולא לחלב ושמואל אמר אחד זה ואחד זה אסור ואיכא דמתני לה אהא עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב משום ר' יהודה בן בתירא אמרו כך הלכה אבל מי מפים איזו ליבש ואיזו לחלב ומתוך שאין מכירים אחד זה ואחד זה אסור אמר שמואל ואמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהודה בן בתירא כי אתא רבין אמר ר"י הלכה כת"ק: **מתני'** ובמה אינה יוצאה לא יצא גמל במטולטלת לא עקוד ולא רגול וכן שאר כל הבהמות *לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך אבל מכנים חבלים לתוך ידו וימשוך ובלבד שלא יכרוך: **גמ'** תנא *לא יצא הגמל במטולטלת הקשורה לו בזנבו אבל יוצא הוא במטולטלת הקשורה בזנבו ובחוטרתו אמר רבה בר רב הונא יוצא הגמל במטולטלת הקשורה לה בשילייתה: לא *עקוד ולא רגול: א"ר יהודה *עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור מיתיבי עקוד שתי ידים ושתי רגלים רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור הוא דאמר כי האי תנא דתניא עקוד עקידת יד ורגל או שתי ידים ושתי רגלים רגול שלא יכוף ידו ע"ג זרועו ויקשור ואכתי לא דמי בשלמא רישא וסיפא ניחא מציעתא קשיא אלא הוא דאמר כי האי תנא עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור: ולא יקשור גמלים: מאי טעמא אמר רב אשי משום דמיחזי *כמאן דאזיל לחינגא: אבל מכנים: אמר רב אשי לא שנו אלא לענין כלאים דמאי אילימא כלאים דאדם והתנן *אדם *מותר עם כולם לחרוש ולמשוך אלא כלאים דחבלים *והתניא *התוכף *תכיפה אחת אינה חיבור לעולם כלאים דחבלים והכי קאמר ובלבד שלא יכרוך ויקשור אמר שמואל *ובלבד שלא יצא [חבל] מתחת ידו טפח והא תנא דבי שמואל טפחיים אמר אביי השתא דאמר שמואל טפח ותנא דבי שמואל *טפחיים שמואל *הלכה למעשה אתא לאשמעינן

והתניא

רש"י

שית זונה · נוטריקון דפחות: שית · בית הבשת: שכבולין · לשון כבלי ברזל קשורה: ויקרא להם · בעשרים ושתים עיר שנתן שלמה לחירם משתעי קרא: מכובלין · מעוטפין ומקושרין: עבידתא · אנגריא של מלך: חומטון · מלחה ומתבקעת: דמשתרגא בה כרעא · טובעת בה הרגל: עד כבלא · פרק התחתון שקורין קויל"ה: שמכבנין · קושרין בגד סביבו °ביום שנולד שצמרו נקי ומשמר צמרו שלא יטנף: למילת · לעשות מצמרו כלי מילת*: מכבנין · על שעושין כמין קרסי מתכת לחבר הבגד כמו תנן כבינתי לבתי (גיטין דף טו·) נושק"א בלע"ז: באנפי נפשה · ולא אפלוגתא דמתני': ואיכא דמתני · להא דשמואל אהא: כך הלכה · דליבש מותר ולחלב אסור: אבל מי מפים · מי מטיל גורל ומבחין איזו ליבש ואיזו לחלב והרואה אותם צרורות ליבש אומר דלחלב הוא ואתי למישרי תרווייהו: כת"ק · דמתני' דשרי בתרווייהו: **מתני'** מטולטלת · י"מ פושלא שתחת זנבו וי"מ מרדעת והאחרון נראה בעיני דאי רצועה שתחת הזנב קשורה ומחוברת לסרגא והיך תפול וטעמא דמתני' משום שמא תפול ומייתי לה הוא: לא עקוד ולא רגול · מפרשינן בגמ' שעוקדים ידיהם עם רגליהם בכבלים שלא יברחו: ולא יקשור גמלים זו לזו וימשוך · האחד כדמפרש בגמרא: ובלבד שלא יכרוך · החבלים בכרך אחד ובגמרא מפרש טעמא: **גמ'** בזנבו ובחוטרתו · דכיון דקשורה בשניהם לא נפלה: חוטרתו · חלדרוב"א שיש לכל גמלים על גביהם: בשלייתה · דכיון דכאיב לא מנתחא לי' ול"נ מטולטלת כר קטן מלא מוכין נותנין לו תחת הזנב כדי שלא תשחית הרצועה הבשר לפי שהמשוי שעל גבה כשהגמל יורד מכביד ויורד כלפי צוארה אלא שהרצועה מעכבתו: יד ורגל · אחד מן הידים ואחד מן הרגלים כופל ביחד: יד על גב זרועו · אחד מידיו כופף כלפי מעלה וקושר כדי שלא יהו לו אלא ג' רגלים לברוח: שתי ידים · כאחד או שתי רגלים כאחד: ואכתי לא דמי · האי תנא לדרב יהודה: רישא וסיפא ניחא · כדרב יהודה אבל מציעתא דקתני או שתי ידים או שתי רגלים קשיא לדרב יהודה דלא קרי עקוד אלא יד ורגל כיצחק בן אברהם דכתיב (בראשית כב) ויעקד כפף ידיו ורגליו לאחוריו וקשר יד ורגל יחד ונפשט צוארו לאחוריו: לחינגא · לשוק למוכרם חינגא ע"ש שסובבין את השוק מחולות מחולות עגולות של בני אדם: לענין כלאים שנוי. האי שלא יכרוך דמתני' לא שייך ביה איסור שבת אלא משום כלאים אסר ליה כדמפרש ואזיל: כלאים דחבלים · שיש בהן חבלי צמר וחבלי פשתן וכי כריך להו הוו כלאים וידו מתחממת באחיזתן וקסבר °דבר שאין מתכוין אסור: אי נימא כלאים דאדם · דכי כריך להן סביבות ידו נמצא קשור עם הגמלים ופעמים שהן מושכין שום דבר ונמצא אדם וגמל מנהיגין יחד: והתנן אדם מותר עם כולם · עם כל הבהמות לחרוש ולמשוך שלא אסרה תורה אלא שני מיני בהמה יחד כעין שור וחמור ומשנה זו במסכת כלאים: התוכף · בגדי צמר ופשתים: בתכיפה אחת · כגון ע"ג מחט פעם אחת או שקשר קשר אחד: אינו חיבור · דכתיב (דברים כב) צמר ופשתים יחדו לא אסרה התורה אלא חבור יפה המתקיים: כריכה וקשירה · בשתי תכיפות: שלא יצא חבל · ראש החבל לא יצא מתחת ידו טפח למטה דדמי כמי שנושאה בידו ולא מתחזיא שהיא מאפסר הגמלים: שמואל · דאמר טפח לאורויי הלכה למעשה אתא לאשמעינן דהבא לימלך לפנינו אמרינן ליה טפח שלא להקל באיסורין ומיהו עד טפחיים ליכא איסור:

והתניא

תוספות

עד כבלא · מפרש ר"י עד השוק כדאמר בפ' במה אשה (לקמן דף סג:) בירית באחת כבלים בשתים שמניחין הכבלים בשוק:

רב אמר ליבש מותר כו' · וא"ת לימא מר הלכה כמר וי"ל משום *דאיכא דמפכי להו לתנאי*:

הלכה כר' יהודה בן בתירא · הא דנקט ר' יהודה בן בתירה ולא נקט ר' יוסי משום דבמקום שאין עושין כלל אלא כדי ליבש שרי ר' יהודה בן בתירא דלא שייך התם מי מפים ור' יוסי אוסר משום דילמא נפיל: ר"ת גרים

אמר רב הלכה כת"ק ושמואל אמר כו' וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן הלכה כתנא קמא ואתי שפיר איכא דמתני לה לדרב ושמואל דלעיל אהא:

והתנן אדם מותר עם כולם לחרוש ולמשוך · וא"ת אפי' יהא אדם נמי אסור תקשה דמאי כלאים שייך הכא כיון שאינו מושך בעגלה ובקרון דהא בשבת איירי ואין לומר דאסור להנהיג בכלאים אפי' לא ימשוך שום דבר דאם כן יהא אסור להוליך ולהזיז ממקומו שור פסולי המוקדשין דחשיב כשני מינים כדאמרי' בפרק בתרא דמכות (דף כב·) המנהיג בשור פסולי המוקדשין לוקה גוף אחד הוא ועשאו הכתוב שני גופים וי"ל דה"ק אילימא כלאים דאדם והא דקתני ובלבד שלא יכרוך בחול קאמר כדאוקימנא לעיל (פ"ב דף כג:) ולא בשמן שריפה דאיירי ביו"ט ומיירי שמושכין שום דבר אי נמי י"ל דחשיב משיכה מה שנושאים שניהם את החבלים:

מ"ט

עין משפט נר מצוה

לא א ב ג מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף ו:

[ועי' תוספות מנחות לג: ד"ה ולימא]

לב ד מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעי' טו:

לג ה מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף יג:

לד ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:

לה ז מיי' פ"ט מהל' כלאים הלכה יו"ד סמג לאוין רפ"ב טוש"ע י"ד סי' רצז סעיף טז:

לו ח מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה כד סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סי' ש' סעיף ג:

לז ט מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' ש"ה סעיף טז:

כלאים פ"ט מ"י [יבמות ה: מנחות לט.]

מסורת הש"ס

[עי' רש"י יחזקאל כז יח ונמר נחר]

[נ"ל להם]

[נ"ל ולא]

שבועות כ: מנוסים מ"א [שבועות ו:]

[תמיד לא:]

[ב"מ לג.]

כלאים פ"ח מ"ו [ב"ק נד:] [נ"ל והתנן]

[כ"מ כט:] [מכות כב. וכם נסמן]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שמכבנין וכו' ביום שנולד. עי' רש"י יחזקאל כז יח: שם ד"ה כלאים דחבלים וכו' דבר שאין מתכוין אסור. עי' לקמן קמ ע"א ברש"י ד"ה אבל טוטל: תוס' ד"ה רב אמר וכו' דאיכא דמפכי להו לתנאי. כעין זה מגילה כ"א

רבינו חננאל

כבולות מלשון כבלים כדכתיב ארץ כבול וגו' ופי' [דמשתקעא] כרעא בגוה כי כבלא שהיא עפרא והול וזו היא חומטון. כבונות. מכבנין עור הטלה מיום לידתו עד ח' ימים וזהו צמר רך הנקרא (מילא) [מילת]. ר' יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב כיון דאשתכח' ת"ק דברייתא כר' יהודה דמתניתין ורב אמר הלכתא כוותייהו הלכה כמותם ואפי' ר' יהודה לא חלק אלא אמר כך הלכה. לצרור דדי הבהמה לצמקן כדי שתתעבר הבהמה מותר. אבל מי מפים כלומר מי המבחין בין קשירת דד ליבש לקשירת דד לחלב וקי"ל הלכתא כרב באיסורי וכן הלכתא ואע"פ שר' יוסי חולק: לא יצא הגמל במטולטלת כו' תנא [לא] יצא הגמל במטולטלת בחטרתא שתכנס בו הרוח אבל יוצא בזנבו הקשורה בחטרתו שלא תכנס בו הרוח. לא עקוד ולא רגול. אוקמה רב יהודה עקוד יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם. רגול שלא יכוף על זרועו ויקשור. ותניא כוותיה ולא יקשור גמלים זה בזה וימשוך: ירושלמי שלא יהו אומרים פלוני יוצא לעשות מלאכתו בשבת. פי' חונגא שוקי מלשון חגאיד חגיגת נכרים. אבל מכנים הוא חבלים לתוך ידו ובלבד שלא יכרוך'אתינו למימר הא דתנן ובלבד שלא יכרוך משום דנראה כאלו מושך האדם עם הבהמה ומשום כלאים. והתנן בכלאים בסוף פרק ח' אדם מותר עם כולם לחרוש ולמשוך אלא משום כלאים דחבלין חיישינן דלמא חבל אחד צמר ואחד פשתים וכיון שיכרוך עובר משום כלאים והתנן התוכף תכיפה אחת אינה חבור הנה תכיפה שהיא כגון תפירה אחת אינה חיבור וכ"ש כריכה שאינה חיבור. ושנינן מתניתין לא יכרוך ויקשור שנמצאת כריכה ותפירה כעין שתי תכיפות. אמר שמואל ובלבד שלא יהא אפסר יוצא מתחת ידו טפח ואסיק' הלכה למעשה שלא יהא אפסר יוצא מתחת ידו טפח כלומר אינו משולשל האפסר מתחת ידו כדי כריכה וכן לא יהא אפסר הניתן בראש הבהמה

וראש

תורה אור

והתניא ובלבד שיגביה מן הקרקע טפח כי תניא ההיא בחבלא דביני ביני : מתני' *אין *חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו *ולא בזוג אף על פי שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו ולא ברצועה שברגלו ואין התרנגולים יוצאין בחוטין ולא ברצועה שברגליהם ואין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן ואין הרחלים יוצאות חנונות ואין העגל יוצא בגימון ולא פרה בעור *הקופר ולא *ברצועה שבין קרניה *פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים : גמ' מאי טעמא *כדאמרן : ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק : משום *דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא : ולא בסולם שבצוארו : א"ר הונא בי לועא למאי עבדי ליה להיכא דאית ליה מכה דלא הדר חייך ביה : ולא ברצועה שברגלו : דעבדי ליה לגיזרא : ואין התרנגולין יוצאין בחוטין : דעבדי ליה סימנא כי היכי דלא ליחלפו : ולא ברצועה : דעבדי ליה כי היכי דלא ליתברו מאני : ואין הזכרים יוצאין בעגלה : כי היכי דלא לחמטן אלייתיה : ואין הרחלים יוצאות חנונות : יתיב רב אחא בר עולא קמיה דרב חסדא ויתיב וקאמר משעה שגוזזין אותה טומנין לה עזק בשמן ומניחין לה על פדחתה כדי שלא תצטנן אמר ליה רב חסדא א"כ עשית' מר עוקבא אלא יתיב רב פפא בר שמואל קמיה דרב *חסדא ויתיב וקאמר בשעה שכורעת לילד טומנין לה שני עזקין של שמן ומניחין לה אחד על פדחתה ואחד על הרחם כדי שתתחמם א"ל רב נחמן אם כן עשיתה ילתא אלא א"ר הונא עץ אחד יש בכרכי הים וחנון שמו ומביאין קיסם ומניחין לה בחוטמה כדי שתתעטש ויפלו דרני ראשה אי הכי זכרים נמי כיון דמנגחי זכרים בהדדי ממילא נפלן שמעון נזירא אמר קיסמא דריתמא בשלמא דרב הונא היינו דקתני חנונות אלא לרבנן מאי חנונות דעבדינן להו מילתא דמרחמינן עלייהו : ואין העגל יוצא בגימון : מאי עגל בגימון א"ר הונא בר נירא אמר ר' אלעזר מאי משמע דהאי גימון לישנא דמיכף דכתיב °הלכוף כאגמון ראשו : ולא פרה בעור הקופר : דעבדי לה כי היכי דלא למציוה יאלי : ולא ברצועה שבין קרניה : אי °לרב (דאמר) *בין לנוי בין לשמר אסור אי לשמואל (דאמר) לנוי אסור לשמר מותר : פרתו של רבי אלעזר בן עזריה : *וחדא פרה הויא ליה והא אמר רב ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב תריסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדריה כל שתא ושתא תנא לא שלו היתה אלא של שכינתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו *רב ורבי חנינא ור' יוחנן ורב חביבא מתנו בכוליה דסדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעייל רבי יונתן °כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו באנשי עירו נתפס על אנשי עירו בכל העולם כולו נתפס על כל העולם כולו אמר רב פפא והני דבי ריש גלותא נתפסו על כולי עלמא כי הא דאמר רבי חנינא מאי דכתיב °ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו אם שרים חטאו זקנים

[בכורות נג:] [ר"ה כט:] [במסכת דרבי צדוק כצ"ל] [נ"א סדר מועד] ישעיה כח

רש"י

והתניא ובלבד שיגביה מן הקרקע טפח · אבל כל כמה דבעי ניפוק מתותיה ידיה : בחבלא דביני ביני · שבין ידו לגמל בההוא קאמר כמה דבעי נהוי ובלבד שיגביהנו מן הקרקע טפח כדי שתהא נראה הבהמה נמשכה בו דאי לא לא מיתחזי נטירותא דבהמה אלא כמשאוי בעלמא שאין נראה שאוחז ראשה בידו : מתני' בזוג · אישקליטא : אע"פ · שחללו פקוק במוכין שאין העינבל שלו מקשקש להשמיע קול ובגמ' מפרש טעמא : סולם ורצועה וכל הנך דמתניתין מפרש בגמרא וכולהו משום דחיים עלייהו ואי נפלי אתי לאיתויי : עגלה · כגון קרון קטן שעושין לו תחת זנבו שראש זנב אותן האילים רחב כמין כר קטן ואין בו עצם אלא שומן ועב וכבד וכשנגרר לארץ נשרט ונשחת ועושים לו עגלה מתגלגלת אחריו כשהוא הולך והזנב קשור עליה: קופר· שרץ הוא שנימיו חדין כמחט וקורין לו הריצו"ן וקושרין עורו בדדי הפרה שלא יניקוה שרצים : ולא ברצועה שבין קרניה· דמשאוי הוא לה כדמפרש בגמרא : גמ' כדאמרן · שאינה קשורה בו מע"ש דלא גלי מאתמול שיהא צריכה לכך שיהא לה למלבוש : פקוק · סתום : לחינגא · לשוק למכור ותולין לו זוג להנאותו : בי לועא · שקושרין אצל הלחי : דלא הדר חייך לה · שלא יוכל להחזיר צוארו לצד המכה לחככה בשיניו וקושרן בצוארו ותשובים הן יותר מקשישין שעל גבי השבר ואי נפלו חיים עלייהו ומייתי להו בשגגה . לגיזרא · אנטורטלייר"ו בלע"ז בהמ' שפסיעותיה קצרים ומכה רגליה זה בזה עושין לה כמין טבעת של עקלים או רצועות עבות וקושרין אותה למעלה מפרסות הרגל מקום שמנקשין זו בזו : דלא ליחלפו · בתרנגולי חבריהם : דלא ליתברו מאני · שקושרין שני רגליה יחד ברצועה קצרה שלא תוכל להרים רגליה ולהתיז : דלא ליחמטן · שלא ילקו בסלעים וטרשים בלניי"ר בלע"ז: לאחר שגוזזין אותה טומנים לה עזק בשמן · עד שיגדל נמרה : עזק · נמר גפן או כל דבר רך : פדחתה · מצחה : עשיתה מר עוקבא · ניהגת ברחל זו חשיבותו של מר עוקבא שהיה עשיר ואב בית דין וכי דרך חשיבותה לכך : ילתא · אשתו של רב נחמן : דרני · תולעים : קיסמא דריתמא · קיסם של רותם שמניחין לה בחוטמה : בר נירא · עול קטן שמניחין* לעגל בצוארו שיהיה למוד לכוף ראשו לכשיגדל : דלא למציוה יאלי · שלא ינקוה עלוקה שקורין שנגשוא"ש : בין לנוי בין לשמר אסורי· דכל נטירותא יתירתא אמרי' משאוי הוא : (מתנו) בכולי סדר מועד כל כי האי זוגא · ארבעתן יחד : חלופי ר' יוחנן · ים מחליפין ר' יוחנן ומעיילי ר' יונתן : נתפס · נענש על עבירות שבידן : בכל העולם כולו· בכל ישראל כגון מלך ונשיא שאפשר לו למחות שיראין מפניו ומקיימין דבריו : זקנים

תוספות

מאי טעמא דילמא נפיל ואתי לאתויי · אע"ג דאוקימנא לעיל דאיירי בקשורה הכא מפרש לפום משמעות ריהטא דמתני' ומשום שהאריך לעיל לא חש להאריך הכא ומתוך פי' הקונט' משמע דל"ג דילמא נפיל ואתי לאתויי : משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא · אבל משוי אינו שבטל אגב אפסר ומשום דילמא נפיל נמי ליכא למיחש כדחיישי' גבי זוג ברים במה אשה (לקמן דף נח:ושם) דהכא מיירי באריג ואמר התם כל שהוא אריג לא גזרו : דלא למציוה יאלי · פירש"י שאנשוא"ש דהיינו עלוקה ואין נראה דאין מוצצות אלא דם ועוד דהוה ליה למימר עלוקות ולא אשכחן דקרי להו יאלי בשום מקום ונראה דיאלי היינו נמי קופר דמתני' כדאמר ברים בבא בתרא (דף ד·) גבי הורדוס אהדר ליה כלילא דיאלי ונקרינהו לעיניה והאנקה מתרגמינן יאלי (ויקרא יא) והוא שקורין הירצו"ן: הוה מעשר ר' אלעזר בן עזריה כל שתא ושתא · הקשה ר"ת דאמר בפ' בתרא דבכורות (דף נג: ושם) דאין מעשר בהמה נוהג אחר החורבן מפני התקלה א"כ בזמן הבית הוה מעשר ומסתמא בן י"ג שנה היה כשעישר וא"כ מאי קאמר דהוה מעשר כל שתא ושתא דע"כ לא היה בשעת חורבן הבית לכל היותר כי אם בן י"ד או ט"ו שהרי רבי יוחנן בן זכאי משך נשיאותו אחר החורבן שנה או שנתים דכמה תקנות תקן אחר החורבן כדתנן* משחרב בהמ"ק התקין רבי יוחנן בן זכאי ואחריו ר"ג היה נשיא שנתים או ג' קודם שמינו רבי אלעזר בן עזריה כדאמר בפרק תפלת השחר (דף כז:) אסתכל בעריה *לרבי צדוק וקודם לכן בעריה לרבי יהושע על תקנת המועדות וכשהעמידוהו נשיא היה בן י"ח שנה כדאמר התם הרי בשעת החורבן היה בן י"ד או ט"ו לכל היותר וי"ל דקודם גזרה הוה מעשר אי נמי אפוטרופוס הוה מעשר בקטנותו °והר"ר אלחנן מפרש הוה מעשר אחר חורבן בהמת ארנונא למלך* : רב ור' חנינא ור' יוחנן ורב חביבא מתני · פירוש מתני הך שמעתא דאמר בסמוך והשתא פסק הש"ס למילתיה וקאמר בכולי *(הש"ס)(א) כל כה"ג זוגא מיחלפא רבי יוחנן כו' ולא קאי מתני אחילוף כך קבל רבינו שמואל בשם רבינו שלמה ששמע מרבי אליעזר רבו : ותף

עין משפט נר מצוה

לח א ב מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה י יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף יז [ורב אלפס כ"מ עז.]

לט ג מיי' פ"ו מהל' דיעות הלכה ז סמג עשין יא:

רבינו חננאל

וראש האפסר (בין) [ביד] המושך הבהמה אותו וביני ביני יגביהנו שלא יהא קרוב לקרקע טפח . וכן הלכה . פי' מטוטלת צפיחה . פי' דלא נחמטה שלא יעלה כעין עיפוש באליה . חנונות עץ ושמו עץ וחנון . ומניחין קיסם ממנו בחוטמו כדי שתתעטש ויפלו דרני ראשה . שמעון נזירא אומר כו' . נמון עץ קטן כמו עול . לא פרה בעור הקופר ברצועה שבין קרניה אי לרב בין כך ובין כך אסור אי לשמואל לשמר מותר לנוי אסור וזה היתה לנוי : כל מי שיש בידו ספק למחות ואינו מוחה נתפס עליו כו' . ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו אם שרים חטאו זקנים מה חטאו אלא על שלא מיחו :

[ועי' תוספות בכורות נג. ד"ה אלא וכו' שם דחו פי' זה וגם לתי' דאפוטרופוס ע"ש אבל בביצה כג. ד"ה תליסר וכו' כתבו כמו הכא וע"ע תוס' ע"ז יג. ותוס' יומא סו. ד"ה אין מקדישין]

רב נסים גאון

אמר ליה רב נחמן אם כן עשיתה ילתא ילתא היא אשתו של רב נחמן ותגר דאלך*) בסוף פרק שלשה שאכלו כאחת (ברכות דף נא) עולא בר רב איקלע לבי רב נחמן בריך וכו' שמעא ילתא ואיקפדה ובעשרה יוחסין (קדושין דף ע) אמר רב נחמן לרב יהודה נישדר מר שלמא לילתא:

*) הורתו ותמנה זכי

מסורת הש"ס

[לעיל נג.] [לקמן סד:] [לעיל נב. עדיו' פ"ג מ"ב ביצה דף כג.] לעיל נג. [לעיל ע"א וביצה לג.] נירס' רש"ל רב נחמן. כד"א שמניחין. [לעיל נב:] ביצה כג. סוכה ד: מגילה ו. ישעיה ג

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה רב וכו' בכולי סדר מועד כל כי האי זוגא מיחלפא :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הוה מעשר וכו' והר"ר אלחנן מפרש כו' עי' מ"ל רפ"ו מהלכות בכורות :

מסורת הש"ס

זקנים מה חטאו אלא אימא על זקנים שלא מיחו בשרים °רב יהודה הוה יתיב קמיה דשמואל אתאי הדיא איתתא קא צווחה קמיה ולא הוה משגח בה א"ל לא סבר ליה מר °אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה א"ל *שיננא רישך בקרירי רישא דרישך בחמימי הא יתיב מר עוקבא אב ב"ד דכתיב °בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מכבה מפני רוע מעלליהם וגו' °א"ל ר' זירא לר' סימון לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא א"ל לא מקבלי מינאי א"ל אע"ג דלא מקבלי לוכחינהו מר דא"ר אחא בר' חנינא מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר בה לרעה חוץ מדבר זה דכתיב °ויאמר ה' אליו עבור בתוך העיר בתוך ירושלים והתוית תיו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה וגו' א"ל הקב"ה לגבריאל לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה ועל מצחם של רשעים תיו של דם כדי שישלטו בהן מלאכי חבלה אמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבש"ע מה נשתנו אלו מאלו אמר לה הללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים אמרה לפניו רבש"ע היה בידם למחות ולא מיחו אמר לה גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא יקבלו מהם (*אמר) לפניו רבש"ע אם לפניך גלוי להם מי גלוי והיינו דכתיב °זקן בחור ובתולה טף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התיו אל תגשו וממקדשי תחלו וכתיב ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית *תני רב יוסף אל תקרי מקדשי אלא מקודשי אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו ומיד °והנה ששה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מפנה צפונה ואיש כלי מפצו בידו ואיש אחד בתוכם לבוש הבדים וקסת הסופר במתניו ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחושת מזבח הנחושת מי הוה אמר להו הקב"ה התחילו ממקום שאומרים שירה לפני ומאן נינהו ששה אנשים א"ר חסדא קצף אף וחימה ומשחית ומשבר ומכלה ומ"ש תיו אמר רב תיו תחיה תיו תמות ושמואל אמר תמה זכות אבות ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות ור"ל אמר תיו סוף חותמו של הקב"ה *דאמר רבי חנינא חותמו של הקב"ה אמת (אמר) ר' שמואל בר נחמני *אלו בני אדם שקיימו את התור' כו"ה מאלף ועד תיו מאימתי תמה זכות אבות °אמר רב מימות הושע בן בארי שנא' °אגלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי ושמואל אמר מימי חזאל שנאמר °וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז וכתיב ויחן ה' אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה ר' יהושע בן לוי אמר מימי אליהו שנאמר °ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי [את] כל הדברים האלה וגו' ורבי יוחנן אמר מימי חזקיהו שנאמר °למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת וגו': אמר רב אמי אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון אין מיתה בלא חטא דכתיב °הנפש החוטאת היא תמות. בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה וגו' אין יסורין בלא עון דכתיב °ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם מיתיבי

רש"י

זקנים: סנהדרין: רישך בקרירי: אני שאני רבך איני נכוה אבל מר עוקבא שהוא ראש לי ולך ואב ב"ד יכוה בחמין: דכתיב בית דוד וגו' · לא ענש אלא מי שבידו לשפוט: חוץ מדבר זה · שנא' במקרא זה שהוציא דבור לטובה ומפני שעכשיו תוכחה חזר בו: והתוית תיו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה · אלו צדיקים: שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה · שאני רוצה לשלוח בעיר: היינו דכתיב · מעיקרא ועל כל איש אשר עליו התיו אל תגשו ולבסוף וממקדשי תחלו: ממקודשי · שהודה למקטרג מדת הדין וחזר מן הטוב: מי הוה מזבח הנחשת · בימי יחזקאל והלא שלמה גנזו ועשה מזבח אבנים של ל"ב אמה דכתיב (מלכים א ח) כי מזבח הנחשת אשר לפני ה' קטן מהכיל *כאדם האומר לחבירו נגס פלוני ופסול לעבודה: ממקום שאומרים שירה · מן הלוים שאומרים שיר בכלי נחשת: תיו תמות · לרשעים: חותמו של הקב"ה אמת · אמצעית לאותיות וראשון ואחרון על שם אני ראשון ואני אחרון ואני הוא: אלו בני אדם שקיימו התורה כולה · התיו סימן להם שקיימו התורה מראש עד סוף: ואיש לא יצילנה · שאין עוד זכות לאבות שאכלוה: ויפן אליהם למען בריתו את אברהם וגו' ולא השליכם מעל פניו עד עתה · אבל מכאן ואילך השליכם ולא פנה אל ברית אבות: ה' אלהי אברהם ואלהי יצחק וישראל היום יודע · שאתה זוכר ברית אברהם יצחק וישראל מדקאמר היום יודע ותו לא מכלל דתמה ועל ידי רחמים הוזכרה להם בימי חזאל: בימי חזקיהו · דכתיב מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת ולא זכות אבות: בלא חטא · וחטאו של אדם גורם לו מיתה: בשבט ובנגעים · היינו יסורים וקאמר שאין באין אלא משום פקידת עון: בעטיו

תוספות

ואע"ג דלא מקבלי לוכחינהו מר · היינו היכא דספק אי מקבלי כדאמר בסמוך לפניהם מי גלוי אבל היכא דודאי לא מקבלי הנח להם מוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מזידין כדאמרינן בהמביא כדי יין (ביצה דף ל. ושם) ובפרק שואל (לקמן דף קמח:) גבי תוספת יוה"כ*:

ועל הרשעים תי"ו של דם · לא מקרא קאמר הכי אלא מסבר' דהא דכתיב והתוית תיו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה היינו בצדיקים גמורים:

מזבח נחשת בימי שלמה מי הוה · כדכתיב ששלמה הסירו כי היה קטן מהכיל וא"ת והא כתיב בדברי הימים (ב ד) ויעש שלמה את מזבח הנחשת וי"ל דדרשינן ליה כי הכא מזבח שאומרים לפניו °שירה בכלי נחשת:

קצף אף וחימה · קשה לרשב"א דאמר בפ"ק דמסכת ע"ג (דף ד· ושם) כתיב חימה אין לי וכתיב נוקם ה' ובעל חימה ומשני כאן לישראל כאן לנכרים אלמא דאין להקב"ה חימה על ישראל והא"ה דמס' ע"ג קשה דבפ"ב ארבעה נדרים (דף כב·) אמר חימה משה הרגו דכתיב חימה אין לי ופריך והא כתיב כי יגורתי מפני האף והחימה ומשני תרי חימה הוו:

ושמואל אמר תמה זכות אבות ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות · אומר רבינו תם דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה דהא כתיב (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב אף לאחר גלות והכי אין אנו מזכירין זכות אבות אלא הברית °ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל דייק מדכתיב למען בריתו ולא למען זכותו ואומר ר"י דבויקרא רבה (פ' לו) דייק מעד עתה כדפי' בקונטרס ונר"י נראה דלא פליגי שמואל ור"י אלא שמואל קאמר דלרשעים תמה אבל לצדיקים לא תמה ובצדיקים איירי ר"י תדע דהא ר"י אמר בסמוך דמימי חזקי' תמה זכות אבות והכא קאמר דאף בשעת חורבן דבתר הכי תחון זכות אבות ועל זה אנו סומכין להזכיר זכות אבות ובסלחי ויקרא רבה רבי אחא אומר לעולם זכות אבות קיימת ולעולם אנו מזכירים אותם וכן הוא אומר כי אל רחום וגו' ולא ישכח את ברית אבותיך וגו':

אין מיתה בלא חטא · פי' (מיתה) לפי שהגזירה באה אף על השגגה ואין יסורים בלא עון של מזיד כדאמר ביומא (דף לו:) חטאים אלו השגגות עונות אלו הזדונות ואף על גב דאמר (שבועות דף ח:) גבי שעיר של יה"כ להגין עליו מן היסורים משמע דיסורים באים על שוגג הכא מיירי ביסורי נגעים שהן מכוערים כדמייתי קרא: ארבעה

[וע"ע תוס' ב"ב ס: ד"ה מוטב ובתוס' ע"ז ד. ד"ה שהיה בידם]:

רבינו חננאל

ד' מתו בעטיו של נחש כבר פירשנוהו:

רב נסים גאון

דאמר ר' חנינא חותמו של הקב"ה אמת' תמצא עיקר דברי ר' חנינא בפרק בא לו כהן גדול (דף סט) במס' יומא ובפ' ד' מיתות (דף סד) במס' סנהדרין ובתלמוד ארץ ישראל במסכת סנהדרין (בהלכה ס"א) אמרו בדבר זה טעם נאה ביותר ונראה לי לכתבה הנה והכי אמרו מהו חותמו של הקב"ה רב ביבי בשם ר' ראובן אמר אמת מהו אמת אמר ר' אבין שהוא אלהים חיים ומלך עולם אמר ר' שמעון בן לקיש אלף ראשה דאלפא ביתא מם באמצעיתה תיו בסופ' לומר (ישעי' מד) אני ה' ראשון שלא קיבלתי מלכותי מאחר ומבלעדי אין אלהים שאין לי שותף ואת אחרונים אני הוא שאין אני עתיד למוסרה לאחר ואיתא נמי בבראשית [רבה] דר' אושעיא (פרשה פא):

גליון הש"ס

גמ' ר"י הוה יתיב. פי' ב"ב דף י ע"ב תוס' ד"ה עליונים: שם א"ל ר"ז לר' סימון לוכחינהו. עי' מדרש רבה איכה שני ד"ה ולא זכר הדום רגליו: שם אמר רב מימות הושע בן בארי · ירושלמי פרק חלק ושם איתא הך לימוד בשם שמואל: תוס' ד"ה מזבח נחושת וכו' שירה בכלי נחושת. עי' זבחים דף ס ע"א תוס' ד"ה ה"ק: שם ד"ה ושמואל וכו' ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל· אולם בירושלמי פ' חלק מסיים עד עתה עד אותה שעה הזכות קיימת והיינו כפי' רש"י:

[לקמן קנב. ע"ג ועי' מ"ש תוס' חגיגה טו: על הגליון] [זבחים נט:] [ס"א אמרה] [ע"ז ד. ע"ש] [שם] יומא סט: סנהדרין סד. [נ"ל אמר אלו וכו'] הושע ב מלכים ב יג מלכים א יח ישעיה ט יחזקאל יח תהלים פט

משלי כא ירמיה כא יחזקאל ט שם

מסורת הש"ס

מיתיבי אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון אמר להם מצוה קלה צויתיו ועבר עליה א"ל והלא משה ואהרן שקיימו כל התורה כולה ומתו א"ל °מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב וגו' הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר"ש בן אלעזר אומר אף משה ואהרן בחטאם מתו שנא' °יען לא האמנתם בי *הא האמנתם בי עדיין לא הגיע זמנכם ליפטר מן העולם מיתיבי *°ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד וכולהו גמרא לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה קרא דכתיב °ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב (*שר) הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב וכי בת נחש הואי והלא בת ישי הואי דכתיב °ואחיותיהן צרויה ואביגיל אלא בת מי שמת בעטיו של נחש מני אילימא תנא דמלאכי השרת והא איכא משה ואהרן אלא לאו ר"ש בן אלעזר היא וש"מ יש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון ותיובתא דרב אמי °תיובתא: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה שנאמר °ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכולן שקולים כאחת אלא מה אני מקיים °וישכב את בלהה פילגש אביו מלמד שבלבל מצעו של אביו ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה תניא ר"ש בן אלעזר אומר מוצל אותו צדיק מאותו עון ולא בא מעשה זה לידו אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר °ארור שוכב עם אשת אביו ויבא חטא זה לידו אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו עלבון אמו תבע אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי עמד ובלבל את מצעה אחרים אומרים שתי מצעות בלבל אחת של שכינה ואחת של אביו והיינו דכתיב °אז חללת יצועי עלה (אל תקרי יצועי אלא יצועיי) כתנאי פחז כמים אל תותר ר' אליעזר אומר פזתה חבתה זלתה ר' יהושע אומר פסעתה על דת חטאת זנית ר"ג אומר פיללתה חלתה זרחה תפלתך אמר ר"ג עדיין צריכין אנו למודעי ר' אלעזר המודעי אומר הפוך את התיבה ודורשה *זעזעתה הרתעתה פרחה חטא ממך רבא אמר ואמרי לה ר' ירמיה בר אבא זכרת עונשו של דבר חלית עצמך חולי גדול פירשת מלחטוא: ראובן בני עלי בני שמואל דוד ושלמה ויואש* סימן:

*אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה שנאמר °ושם שני בני עלי (עם ארון ברית האלהים) חפני ופנחס כהנים לה' סבר לה כרב דאמר רב פנחס לא חטא מקיש חפני לפנחס מה פנחס לא חטא אף חפני לא חטא אלא מה אני מקיים אשר ישכבון את הנשים מתוך ששהו את קיניהן שלא הלכו אצל בעליהן מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבום גופא אמר רב פנחס לא חטא שנאמר °ואחיה בן אחיטוב אחי אי כבוד בן פנחס בן עלי כהן ה' וגו' אפשר חטא בא לידו והכתוב מייחסו והלא כבר נאמר °יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות *אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים ואם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש מנחה אלא לאו שמע מינה פנחס לא חטא אלא הא כתיב °אשר ישכבון *ישכבן כתיב והכתיב °אל בני כי לא טובה השמועה א"ר נחמן בר יצחק בני כתיב והכתיב מעבירים א"ר הונא בריה דרב יהושע מעבירם כתיב והכתיב בני בליעל מתוך שהיה לו לפנחס למחות לחפני ולא מיחה מעלה עליו הכתוב כאילו חטא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר

בני

תורה אור: קהלת ט · במדבר כ · שמואל ב יז · דה"א ב · בראשית לה · שם · דברים כז · בראשית מט · שמואל א א · שם יד · מלאכי ב · שמואל א ב

בעטיו של נחש · בעלתו של נחש שהשיא לחוה ולא בחטא אחר שלא חטאו · בעטיו כמו עטא וטעם (דניאל ב): ואחיותיהם · בבני ישי מפתעי: אלא לאו ר"ש בן אלעזר · דאמר משה ואהרן בחטאם מתו ומודה בהני: כל האומר ראובן חטא · במעשה בלהה: דכתיב בההוא קרא: ויהיו בני יעקב וגו' · להוציא מלבך שלא תחשדנו: ויבא חטא זה לידו · ויגזור הקב"ה שיהיו מן המקללים: אחת של שכינה · כך היה יעקב עושה בארבעה אהלי נשיו מעמיד מטה לשכינה ובאותו אהל שהוא רואה בו השכינה הוא בא ולן אותו הלילה: חללת · אותו שם שעלה על יצועי דהיינו שכינה מדלא כתיב יצועי עלית טעם אחר עד שלא נבנה אהל מועד היתה שכינה מצויה באהלי צדיקים: פחז · נוטריקון הוא: פזתה · לשון עמא פזיזא (לקמן דף פח·)· פזתה מיהרת בעצמך וחטאת: זלתה · זלזלת: פיללת · להנצל מן החטא: חלתה · *ויחל משה (שמות לב): זעזעת · יראת לחטוא לר' אליעזר ור' יהושע חטא ולרבן גמליאל ולמודעי בקש לחטוא ולא חטא: חלית · חולי גדול להתאפק לכבוש יצרך: כל האומר בני עלי חטאו · באשת איש אינו אלא טועה ומיהו בבזיון קדשים חטאו: דאמר רב · לקמן בשמעתין פנחס לא חטא ויליף לה מקרא ור' יונתן יליף לה לחפני מהאי קרא דמקיש חפני לפנחס: ששהו את קיניהן · שהיו מסרבין להקריב שום קרבן אלא בקושי כדכתיב (שמואל א ב) גם בטרם יקטירון את החלב וגו' וכשהיו זבות ויולדות באות ממקום אחר לשילה להקריב את קיניהן והן היו משהין מלהקריבם והנשים לא היו יכולין לסמוך עליהם שיקריבו והיו שוהות שם ולא היו חוזרות אצל בעליהן עד שראו קיניהן קרבין והיו טהורות לקדשים וליכנס לעזרה לפיכך מעלה עליהם כאילו שכבום שהיו מונעים אותן מפריה ורביה: פנחס לא חטא · באשת איש דאשר ישכבון את הנשים אינו אלא חפני לבדו: ואחיה בן אחיטוב וגו' כהן ה' · בשילה נושא אפוד הרי שמייחסו לשבח ומזכיר עליו שם פנחס אבי אביו: אפשר בא חטא לידו והכתוב מייחסו · לשבח ולא בן בנו מייחסו אחריו והכתיב גבי עבירה דנואפים יכרת ה' לאיש וגו' והאי קרא בבא על הנכרית ועל הזונה מישתעי כדדרשינן ליה בהלו הן הנשרפין *דכתיב לעיל מיניה כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר ודרשינן כי חלל יהודה קדש זו זונה וכן הוא אומר לא תהיה קדשה וגו': ער · חריף להבין ולהורות בין החכמים כדאמרי' בעירובין (דף נג:) אהרנית ערנית: ואם כהן הוא כו' · וכאן מייחס כהן מגיש מנחה אחר פנחס: והכתיב אל בני כי לא טובה השמועה אשר אנכי שומע מעבירים עם ה' אביהם היה מוכיחם: והא כתיב מעבירים אמר *רב הונא בריה דרב יהושע מעבירם כתיב · קשה בעיני שם הכתב הנזכר כאן כי אומר אני שטעות גדול הוא ול"נ לה להא מילתא שהרי בספרים מוגהים כתיב מעבירים וגם במסורה הגדולה במקום שמנויין שם כל התיבות דלא כתיב בהן יו"ד וקורין ולא נמנה זה והם מנויין ע"פ החשבון וזו אינה קשיא דהאי מעבירים לאו לשון עבירה הוא אלא לשון ויעבירו קול במחנה (שמות לו) וה"ק להו לא טובה השמועה אשר אנכי שומע את עם ה' מעבירים ומכריזין וקובלים עליכם והאי מעבירים לשון רבים הוא ואעם ה' קאי ולאו אבני עלי שהרי הם היו עוברים ולא היו מעבירים את אחרים:

בני

ארבעה מתו בעטיו של נחש · והא דכתיב (קהלת ז) כי אדם אין צדיק בארץ וגו' ברוב בני אדם קאמר: וש"מ יש מיתה בלא חטא ויש יסורים בלא עון · ואע"ג דבמאי דקאמר אין יסורין בלא עון לא איתותב: כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה · פירוש במאי דכתיב אשר ישכבון לא חטאו אלא מבזים קדשים היו כדכתיב (שמואל א ב) בטרם יקטירון החלב וגו': מעבירם כתיב · הש"ס שלנו חולק על ספרים שכתוב בהם (*מעבירים) וכן מצינו בירושלמי בשמשון והוא שפט את ישראל ארבעים שנה מלמד שהיו פלשתים יראים ממנו כ' שנה אחר מותו כמו בחייו °ובכל ספרים שלנו כתיב כ' שנה (שופטים טז): מתוך שהיה לו לפנחס למחות · ופליג אר' יונתן דאמר שנכנס לא חטאו: שסיה

[נ"ל מעברים]

גליון הש"ס

גמ' ד' מתו בעטיו של נחש כו' · בזוה"ק פ' בראשית ועל דא יהושע לא מת אלא בעטיו דנחש וכו' ובזוה"ק פ' בראשים בפסוק ויונחש ה' תלתא דאיסתלקו בגין ההוא עטיא דנחש עמרם לוי בנימין ואית דאמרי אף ישי: שם תיובתא · עי' ברא"ם פ' וישלח ד"ה אומרת ובס' שופטים ד"ה ריה"ג: תוס' ד"ה מעבירם כתיב וכו' ובכל ספרים שלנו. וכן תניני בנדה דף לג ע"א תוס' ד"ה והנושא שכתבו דהמסורת שלנו מחולק עם הש"ס. ובמגילה דף כב ע"א כתבו תוס' דויחל הוא ג' פסוקים במוך לפרשה שלפניו וכן והקרבתם ובס"ת שלנו ויחל הוא ד' פסוקים מהפרשה וכן והקרבתם ג"פ וכמ"ש מהרש"א שם ובפסחים דף קיז ע"א בתוס' ד"ה שעומדים כתבו שלא יתכן שיהיה מזמור ב' פסוקים והלו בספרים שלנו מזמור קיז הוא ב' פסוקים. עי' מהרש"א שם ע"א ובסנהדרין דף ד ע"א פירש"י שם דבכבשה דיחיד כתיב קרנות מלא ובס"ת שלנו כתיב חסר. ובדף ד ע"א כ' רש"י דבפרשה והיה כי יביאך כתיב לטטפת חסר ובפ' והיה אם שמע כתיב מלא. ובס"ת שלנו גם בפ' והיה כי יביאך כתיב מלא. ובדף כ ע"א כתי' להכרית וקרי להברו' ובספרים שלנו גם הכתיב נהכרות. עוד שם דף קג ע"א. ויעתר לו ויעתר לו מיבעיא ליה. ובספרים שלנו כתיב ויעתר. ובכ"ב דף ט ע"א כלה פרוש בשין ובספרים שלנו כתיב בסין. ועי' בח"א שם במהרש"א. ובקדושין דף ל ע"א. והתגלח חניין של פסוקי' ובתיקונים בפ' ט בפסוק ויאפוד לו בו ציין דשם תני התורה בפסוקים. ובירושלמי שהביא תוס' בכתובות דף ז ע"ב דבמקהלת ברכו אלהים חסר. ובספרים שלנו כתיב מלא. וברש"י בחומש פ' תרומה ואת כל אשר אצוה הוא וי"ו יתירה ולפנינו כתיב את כלא ז'. עי' ברא"ם שם· ובמדרש רבה שיר השירים בפסוק אחזו לנו שועלים שעלים א"ר ברכיה קדמאה מלא תניינא חסר. ובמסורה אינו כן אלא תרוייהו חסר. ובברכות דף ז ע"ב כתי' לכלותו ובספרי' שלט כד"ס א יז כתיב לבטנו. (ובפסחים דף ג ע"א ו' דטהור. ובספרים שלנו כתיב טהור חסר ו'). ובנדרים דף לז ע"ב את דהונד הונד קרי ולא כתיב. ובספרים שלנו הוא קרי וכתיב כמ"ש בר"ן שם. ובפסוק את ה' אלהיך אשר הנחיך איתא בירושלמי פ"ס דסוכה דחסר י'. ובספרים שלפניו הוא מלא יו"ד. ובמדרש ויקרא רבה פ' פ' ושם דרך. א"ר ינאי ושם כתיב ובספרים שלנו כתיב בשין. ובפירש"י בחומש בראשית כ' בפילגשם חסר כתיב ובכל הספרים איתא מלא. ובמדרש בראשית רבה פרשה ע"ז ר"ל אמר הנתרת כתיב ובכל הספרים שלנו כתיב הנותרת. ובערובין דף לב ע"א בתוספת ד"ה אשר דרש"י כ' דהכתיב ויקרא כ"ה אשר לו הואה והם כתבו דהכתיב אשר לו וסקרי לא ובספרים שלנו שכתיב לא באל"ף וסקרי לו כמ"ש התי"ע שם;

[יומא פז.] · ב"ב יז. · [נ"ל כמו ויחל משה] · [נ"ל על] · הגה"ל מ"ז ודי"ש · [לבון רבה] · נ"ל וואשיהו · יומא ז: · סנהדרין פב: [פב.] · [עי' תוספות סנהדרין ד. ד"ה ורבנן] · מהרש"א גודס רבה

בני שמואל חטאו אינו אלא טועה שנאמר
ש"א ח °ויהי (*כי זקן שמואל ובניו לא הלכו)
בדרכיו בדרכיו הוא דלא הלכו מיחטא נמי
שם לא חטאו אלא מה אני מקיים °ויטו אחרי
הבצע שלא עשו כמעשה אביהם שהיה
שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל
שם ז ודן אותם בעריהם שנאמר °והלך מדי שנה
בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט
את ישראל והם לא עשו כן אלא ישבו
בעריהם [א]כדי להרבות שכר לחזניהן
ולסופריהן כתנאי *ויטו אחרי הבצע ר' מאיר
אומר חלקם שאלו בפיהם רבי יהודה אומר
מלאי הטילו על בעלי בתים ר' עקיבא אומר
קופה יתירה של מעשר נטלו בזרוע ר' יוסי
אומר מתנות נטלו בזרוע: א"ר שמואל בר
נחמני אמר ר' יונתן כל האומר דוד חטא אינו
שם יח אלא טועה שנאמר °ויהי דוד לכל דרכיו
משכיל וה' עמו וגו' אפשר חטא בא לידו
שם ב ושכינה עמו אלא מה אני מקיים °מדוע בזית
יב את דבר ה' לעשות הרע שביקש לעשות ולא
עשה אמר רב רבי דאתי מדוד מהפך ודריש
בזכותיה דדוד מדוע בזית את דבר ה'
לעשות הרע רבי אומר משונה רעה זו מכל
רעות שבתורה שכל רעות שבתורה כתיב
בהו ויעש וכאן כתיב לעשות שביקש לעשות
שם ולא עשה °את אוריה החתי הכית בחרב
°שהיה לך לדונו בסנהדרין ולא דנת ואת
אשתו לקחת לך לאשה ליקוחין יש לך בה
*דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל היוצא
למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו
ש"א יז שנאמר °ואת עשרת חריצי החלב האלה
תביא לשר האלף ואת אחיך תפקוד לשלום
ואת ערובתם תקח מאי ערובתם תני רב יוסף
ש"ב יב דברים המעורבים בינו לבינה °ואותו הרגת
בחרב בני עמון *מה חרב בני עמון אי אתה
נענש עליו אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו מאי טעמא [ב]מורד במלכות
שם יא הוה דאמר ליה °ואדוני יואב ועבדי אדוני על פני השדה חונים אמר רב כי
מ"א טו מעיינת ביה בדוד לא משכחת ביה בר מדאוריה דכתיב (א) °רק בדבר אוריה
החתי אביי קשישא רמי דרב אדרב מי אמר רב הכי *והאמר רב קיבל
ש"ב ט דוד לשון הרע קשיא גופא רב אמר קיבל דוד לשון הרע דכתיב °ויאמר לו
המלך איפוא הוא ויאמר ציבא אל המלך הנה הוא בית מכיר בן עמיאל
*(בלא) דבר וכתיב וישלח המלך ויקחהו מבית מכיר בן עמיאל *(מלא) דבר
מכדי חזייה דשקרא הוא כי הדר אלשין עילויה מ"ט קיבלה מיניה דכתיב
שם טז °ויאמר המלך *(אל ציבא איה) בן אדוניך ויאמר ציבא אל המלך הנה (הוא)
שם יושב בירושלים וגו' ומנא לן דקיבל מיניה דכתיב °ויאמר המלך הנה לך כל
אשר למפיבושת ויאמר ציבא השתחויתי אמצא חן *(בעיני) המלך ושמואל
שם יט אמר לא קיבל דוד לשון הרע דברים הניכרים חזא ביה דכתיב °ומפיבושת
בן שאול ירד *(לפני) המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת
בגדיו לא כיבס וגו' וכתיב ויהי כי בא ירושלים לקראת המלך ויאמר לו
המלך למה לא הלכת עמי מפיבושת ויאמר אדוני המלך עבדי רמני כי
אמר עבדך אחבשה לי החמור וארכב עליה ואלך את המלך כי פסח
עבדך

רש"י

בני שמואל חטאו. במקח שוחד והטיית דין: לחזניהם · שמשים שסוכרין אותן לילך ולהזמין את הנקראים לדין: ולסופריהם. לשטרי בירורין ולאגרות שום: מלאי הטילו על בעלי בתים. טוענים להן פרגמטיא לעסוק בה ולתת להם השכר ומתוך כך היה נמשך לבם להטות דין כשבאין לפניהם לדון והיינו חטאם: חלקם שאלו בפיהם. מעשר ראשון הראוי להם שלוים היו שאלו בפיהם מתוך שהיו גדולי הדור ושופטים לא היו מונעים מהם ושאר לוים עניים מלטטרים ולר' מאיר לא חטאו בהטיית משפט: קופה יתירה. יותר מן הראוי: מתנות. זרוע לחיים וקיבה והם לא היו כהנים ל"א מתנות לויה כגון מעשר וקרא כתיב ונתן לכהן ודרשינן ולא שיטול מעצמו בשחיטת חולין בפ' הזרוע (דף קלג:) וה"ה לכל מתנות כהונה ולויה: דוד חטא. בבת שבע קודם שקבלה גט: שבקש. לשכב עמה קודם שקבלה גט שהיה בעלה שולח לה מן המלחמה שאם ימות לא תיזקק ליבום או שמא יהרג ואין מעיד עליו ותתעגן אשתו או שמא יהא שבוי כדאמרינן לקמן כל היוצא למלחמת בית דוד כו': משונה רעה זו. בכתיבתה ובלשונה: שהיה לך לדונו. על שמרד במלכות כדלקמן: ליקוחין יש לך בה. קדושין תופסין בה שאינה אשת איש כדשמואל כו': גט כריתות. על תנאי שאם ימות תהא מגורשת מעכשיו ופעמים שהוא טרוד בלאתו ושולחו מן המלחמה: ואת ערובתם תקח. במלחמת שאול כתיב: דברים המעורבים ביניהם. היינו קדושין תקח תבטל ע"י גט שתביא להם מן המלחמה: בחרב בני עמון. כאותן שהורגים בני עמון שלא מדעתך: ואדוני יואב. לאו אורח ארעא לקבל עליו מרות אחרים בפני המלך: רק בדבר אוריה. מקרא כתיב כך בדבר אוריה שגרם לו שיהרג אבל בבת שבע לא חטא: לשון הרע. לקמיה מפרש: בלא דבר. אינו חכם בתורה והוא מלאו מלא דבר וחכם בתורה: חזייה דשקרא הוה. מתחילה מלאו שקרן בכך: כי הדר אלשין עליה. ליבא על מפיבושת כשהיה דוד בורח מפני אבשלום מאי טעמא קביל מיניה: איה בן אדוניך ויאמר הנה יושב בירושלים. כי אמר היום ישיבו לי את ממלכת אבי: דברים הניכרים חזא ביה. במפיבושת כשנהרג אבשלום וחזר דוד למלכותו ובא לפניו לא עשה רגליו ולא עשה שפמו כסבור דוד שניכרים דברי ליבא שנצטער על שחזר דוד ולא קישט עצמו *ועוד היה מצפה שכשיושיבוהו במלכות יתנאה ויספר לכך לא קבל דבריו ואמר לו אתה וציבא תחלקו השדה והוא השיבו קשה אין לי לצעוק אלא על מי שהביאך הלום הנה שמצטער על שובו ואם לא נראה בו דברים הניכרים היה חוזר ממה שאמר הנה לך כל אשר למפיבושת ואע"פ שניהר ואמר לו מתחלה הנה לך כל אשר למפיבושת אין זו קבלה כי כל זמן שלא היה דוד שב למלכותו יודע היה שאין מתנתו מתנה ולא אמר לו אלא על תנאי אם יראה אמת בדבריו:

תוספות

שהיה לך לדונו בסנהדרין. קשה לר"י דפ"ק דמגילה (דף יד: ושם) אמרינן גבי נבל דמורד במלכות לא בעי למדייניה ואוריה מורד במלכות הוה כדאמר בסמוך ויש לומר דודאי צריך לדונו ולידע אם הוא מורד במלכות אבל לעיין בדינו ולעשות הלכת דין ולהמתין עד למחר אין צריך וכן משמע דבסנהדרין (דף לו. ושם) אמר שדן דוד את נבל בסנהדרין מויחגרו איש חרבו וגו':

ליקוחין יש לך בה. אף על גב דאפילו חטא כמי יש לו בה ליקוחין דהא אנוסה היתה ושריא לבעל וה"ה לבועל מ"מ ליקוחין יש לך בה משמע לא היה לך בה עבירה:

גט כריתות כותב לאשתו. פרש"י על תנאי שאם ימות במלחמה תהא מגורשת מעכשיו וצריך לומר לפירושו דאף על גב דאוריה בא מן המלחמה התנאי היה שאם לא ישוב בסוף המלחמה שיהא גט אך קשה דתנן במי שאחזו (גיטין דף עג. ושם) מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה ואם כן לר' יהודה היתה אשת איש גמורה ונראה לר"ת שהיה מגרשה לגמרי בלא שום תנאי והא דאמרינן בהזהב (ב"מ דף נט. ושם) מוטב שיבעול אדם ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנלן מדוד קרי לה ספק אשת איש לפי שהיו מגרשים בצנעה והעולם סבורים שהיא אשת איש:

דאמר ליה ואדוני יואב. פרש"י דמורד במלכות הוה משום דקאמר ואדוני יואב °ואין נראה דאין זה מורד שלא היה בלבו להמליכו ולקרותו מלך אלא כמו שפירש רבינו מאיר דהוי מורד משום דבסיפא דקרא כתיב ואני אבא אל ביתי לאכול ולשתות ולשכב עם אשתי וגו' שדוד אמר לו לעשות ולא רצה לעשות:

רק בדבר אוריה החתי. קשה דהא איכא מעשה דהסתה ברים פ"ב דיומא (דף כב:) וי"ל דלא חשיב ליה דלא הוי כל כך עון גדול וגם שגג:

אלא

עין משפט נר מצוה

ם א מיי' פ"ג מהל' סנהדרין הלכה ג סמג לאוין רח טוש"ע ח"מ סי' ט סעיף ד:

מא ב מיי' פ"ג מהל' מלכים הלכה ח:

גליון הש"ס

גמ' שהיה לך לדונו בסנהדרין עי' מגילה דף יד ע"ב תוס' ד"ה מורד במלכות: תוס' ד"ה דאמר ליה וכו' ואין נראה. עיין יומא דף סו ע"ב תוס' ד"ה מהו לשיל

[נ"ל מלו וע' במהרש"א]

[נ"ל בעיניך אדוני]

[נ"ל לקראת]

מסורת הש"ס

[ס"א כאשר זקן שמואל ולא הלכו בניו]

[חולין קלג. תוספ' סוטה פי"ד]

כתובות ט:

קידושין מג.

יומא כב:

[נ"ל בלו]

[נ"ל ואיה]

רש"י מפ' דעת אמיתית של מפיבושת דהא דלא קישט היינו משום שעוד היה מצפה שכשיושיבו לדוד במלכות יתנאה [כ"מ] ורש"ל גרס ועוד עתה הי' מצפה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא משכחת ביה רק בדבר אוריה כצ"ל ותיבת בר מדאוריה' דכתי' נמחק:

עין משפט
נר מצוה

מב א טוש"ע ח"מ סי' ז' סעיף ג :

רב נסים גאון

נצא בר נצא [נצא] הא דאמרן בר נצא דכתיב (ש"א טו) ויבא שאול עד עיר (שלמה) [עמלק] וירב בנחל אמר ר' מני על עסקי נחל בשעה שאמר הקב"ה לשאול ועתה לך והכיתה את עמלק נשא שאול קל וחומר בעצמו ואמר ומה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל המאבד נפשות הרבה על אחת כמה וכמה ועוד אם אדם חטא בהמה מה חטאת אם גדולים חטאו קטנים מה חטאו :

סליק פרק במה בהמה

עבדך וירגל בעבדך אל אדוני המלך ואדוני המלך כמלאך האלהים ועשה הטוב בעיניך ויאמר לו המלך למה תדבר עוד דבריך אמרתי אתה וציבא תחלקו את השדה ויאמר מפיבשת אל המלך גם את הכל יקח אחרי אשר בא אדוני המלך בשלום אל ביתו אמר לו אני אמרתי מתי תבא בשלום ואתה עושה לי כך לא עליך יש לי תרעומות אלא על מי שהביאך בשלום היינו דכתיב °ובן (ד"ה א ט) יהונתן מריב בעל וכי מריב בעל שמו והלא מפיבשת שמו אלא מתוך שעשה מריבה עם בעליו יצתה בת קול ואמרה לו נצא בר נצא נצא הא דאמרן בר נצא דכתיב °ויבא (ש"א טו) שאול עד עיר עמלק וירב בנחל אמר רבי מני על עסקי נחל *אמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר דוד למפיבשת אתה וציבא תחלקו את השדה יצתה בת קול ואמרה לו רחבעם וירבעם יחלקו את המלוכה אמר רב יהודה אמר רב אילמלי *לא קיבל דוד לשון הרע לא נחלקה מלכות בית דוד ולא עברו ישראל ע"ז ולא גלינו מארצנו: אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה שנאמר °ולא היה לבבו שלם עם ה' אלהיו (מ"א יא) כלבב דוד אביו כלבב דוד אביו הוא דלא הוה מיחטא נמי לא חטא אלא מה אני מקיים °ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ההיא כרבי נתן (שם) דר' נתן רמי כתיב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו והכתיב כלבב דוד אביו כלבב דוד אביו הוא דלא הוה מיחטא נמי לא חטא הכי קאמר ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ללכת אחרי אלהים אחרים ולא הלך והכתיב °אז יבנה שלמה במה לכמוש שקוץ מואב (שם) שבקש לבנות ולא בנה אלא מעתה °אז יבנה יהושע מזבח לה' (יהושע ח) שבקש לבנות ולא בנה אלא דבנה הכא נמי דבנה אלא כדתניא רבי יוסי אומר °ואת הבמות אשר על פני (מ"ב כג) ירושלים אשר מימין להר *המשחה אשר בנה שלמה מלך ישראל לעשתרות שקוץ צדונים וגו' *אפשר בא אסא ולא ביערם יהושפט ולא ביערם עד שבא (שם) יאשיה וביערם והלא כל ע"ז שבארץ ישראל אסא ויהושפט ביערום אלא מקיש ראשונים לאחרונים מה אחרונים לא עשו ותלה בהן לשבח אף ראשונים לא עשו ותלה בהן לגנאי והכתיב °ויעש שלמה הרע בעיני ה' (שם יא) אלא מפני שהיה לו למחות בנשיו ולא מיחה מעלה עליו הכתוב כאילו חטא אמר רב יהודה אמר שמואל נוח לו לאותו צדיק שיהא שמש לדבר אחר ואל יכתב בו ויעש הרע בעיני ה' *אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שנשא שלמה את בת פרעה הכניסה לו אלף מיני זמר ואמרה לו כך עושין לעבודה זרה פלונית וכך עושים לע"ז פלונית ולא מיחה בה *אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בו שירטון ועליו נבנה כרך גדול [של רומי] במתניתא תנא אותו היום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב אחד בבית אל ואחד בדן נבנה צריף אחד וזהו איטליאה של יון: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר יאשיהו חטא אינו אלא טועה שנאמר °ויעש הישר בעיני ה' וילך בכל דרך דוד אביו אלא מה (מלכים ב כב) אני מקיים °וכמוהו לא היה לפניו מלך אשר שב וגו' *שכל דיין שדן מבן שמנה עד שמנה עשרה החזירן (שם כג) להן שמא תאמר נטל מזה ונתן לזה תלמוד לומר בכל מאודו שנתן להם משלו ופליגא דרב דאמר רב אין לך גדול בבעלי תשובה יותר מיאשיהו בדורו ואחד בדורנו ומנו אבא אבוה דרבי ירמיה *בר אבא ואמרי לה אחא אחוה דאבא אבוה דרב ירמיה בר אבא דאמר מר רבי אבא ואחא אחי הוו אמר רב יוסף ועוד אחד בדורנו ומנו עוקבן בר נחמיה ריש גלותא והיינו *נתן דצוציתא אמר רב יוסף הוה יתיבנא בפירקא והוה קא מנמנם וחזאי בחילמא דקא פשט ידיה וקבליה :

הדרן עלך במה בהמה

תוספות

אלא מעתה אז יבנה יהושע כו'. הקשה הר"ר אלחנן דבחלק (סנהדרין דף צא:) מפקינן מדכתיב אז יבנה יהושע ולא כתב אז בנה מכאן לתחיית המתים מן התורה אם כן אתא לדרשה ה"נ אתא לדרשה דהכא ואומר ר"י דמ"מ פריך מדלא כתיב שבקש לבנות אלא יבנה ש"מ שרוצה לומר שבנה כהסוא דיהושע דודאי בנה :

מה אחרונים לא עשו ותלה בהן כו'. לא שייך למימר הכא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו כדאמר בפ"ק דחולין (דף ז ושם:) גבי נחש נחשת שביער חזקיה דהתם לא ביערוהו אבותיו שהיו יראים לבערו לפי שעשאו משה על פי הדבור אבל הכא למה היו מניחים מלבערם : **דצוציתא**. אומר ר"ת דאמר במדרש שהיה נר דולק °על ראשו :

הדרן עלך במה בהמה

רש"י

על עסקי נחל. ומה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל נפשות הללו על אחת כמה וכמה אם גדולים חטאו קטנים מה חטאו* : ולא עבדו ישראל עבודה זרה. שעל ידי שנחלקה המלכות העמיד ירבעם העגלים שלא יעלו ישראל ירושלים לממשלתו של רחבעם: שלמה חטא. בע"ז: כדר' נתן. דשני קרא הטו ללכת והוא לא הלך: הכא נמי דבנה. קשיא היא: אלא. מהכא תיוף דלא בנה כדתניא רבי יוסי אומר כו': להר המשחה. לשון שמן דמתרגמינן משחא והוא הר הזיתים: מקיש ראשונים. מקיש את בנינו של שלמה לביעורו של יאשיהו מה יאשיהו לא עשה ביעור זה ותלו בו מן השמים לשבח אהוליל וביער השאר שנעשה משמת יהושפט אף שלמה לא עשה בנין זה ותלו בו לגנות מתוך שלא מיחה בנשיו: שמש. לחטוב עצים ולשאוב מים בשכר לע"ז: ואל יכתב בו דבר זה. ללמדך שקשה התוכחה במי שבידו לימחות: מיני זמר. כלי שיר: נעץ קנה. ושרטון מדבק בו עד שטוסף והולך וגדל שרטון חול ורפש וטיט שהים גורש: כרך גדול של רומי. שהוא מיצר לישראל והוא (איטליא) של יון במסכת מגילה (דף ו:): ביום שהעמיד ירבעם את העגלים נבנה צריף אחד. באותו שרטון שגדל שם בימי שלמה צריף כוך קטן מליידין שעושין מן קנים ומן ערבה ומאז נתוספו בתים על בתים: איטליאה. שם העיר והיא ממדינת יון וכשנטלה רומי מלכות יוונים לכדוהו ונהפך להם: יאשיהו חטא. דכתיב שב אל ה' משמע דחטא מעיקרא: מבן ח'. שישב על כסא מלכותו דכתיב בן ח' שנה וגו': עד בן י"ח. שמצא חלקיה את הספר ועיין ודקדק בתורה ובדיניה בכתב ובעל פה והבין שמא טעה בדינא: נטל מזה. ממי שנתן לו תחילה: ה"ג ואמרי לה אחא אחוה דאבא אבוה דרב ירמיה בר אבא: נתן דצוציתא. על שם ניצוצין דנורא שהמלאך פשט את ידו וקיבל תשובתו ניסנא אחרינא על שאחזו המלאך בצילית ראשו :

[כדפסרש ביומא כב:]

יומא כב:

[עי' תוספת מגילה כח.]

גליון השש"ס

תוס' ד"ה דצוציתא וכו' על ראשו. עי' סנהדרין דף נח ע"ב ברש"י ד"ה לדזיו ליכ:

[בקרא כתיב המשחית וגם בע"י איתא כן ועי' פירש"י במלכים שכתב הוא הר המשחה וכיון שהזכיר את שמו פי' ע"ז שינו שמו לגנאי עכ"ל]

סנהדרין כח. ע"ש

מלכים ב כב

שם כג

ע' בככת הזבח כריתות כה:

[חולין ו: ופי' תוס' שם ז. ד"ה אלא]

גכ"י הגי' ואמר וכן לקמן

[ועמ"ש רש"י סנהדרין לח: ד"ה לדזיו וכו' שהיה מר עוקבא בעל תשובה שנתן עינו וכו' וכשהוצרך לשוק היה נר דולק בראשו מן השמים ועל שם כך קרא ליה רבי נתן צוציתא וכו']

*במה "אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה ולא תטבול בהן עד שתרפם ולא בטוטפת ולא בסרביטין בזמן שאינן תפורים ולא בכבול לרה"ר ולא *בעיר של זהב ולא בקטלא ולא בנזמים "ולא בטבעת שאין עליה חותם ולא במחט שאינה נקובה ואם יצאת אינה חייבת חטאת: גמ' טבילה מאן דכר שמה אמר רב נחמן בר יצחק אמר רבה בר אבוה מה טעם קאמר מה טעם לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן מפני שאמרו חכמים בחול לא תטבול בהן עד שתרפם וכיון דבחול לא תטבול בהן עד שתרפם בשבת לא תצא דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה ושריא להו ואתי לאתויינהו ד' אמות ברה"ר בעא מיניה רב כהנא מרב תיכי חלילתא מאי א"ל אריג קאמרת כל שהוא אריג לא גזרו איתמר נמי *אמר רב הונא בריה דרב יהושע "כל שהוא אריג לא גזרו ואיכא דאמרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא לאחוותי דלא קפדן עלייהו מאי איכא בין הך לישנא ובין הך לישנא איכא בינייהו דטניפן להך לישנא דאמר כל שהוא אריג לא גזרו הני נמי ארוג ולהך לישנא דאמרת משום קפידא "כיון דטניפא מקפד קפדא עלייהו *תנן התם ואלו חוצצין באדם חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות ר' יהודה אומר של צמר ושל שער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן אמר רב הונא וכולן בראשי הבנות שנינו מתקיף לה רב יוסף למעוטי מאי אילימא למעוטי דצואר ודמאי אילימא למעוטי דצמר השתא רך על גבי קשה חוצץ רך על גבי רך מיבעיא ואלא למעוטי דחוטי פשתן השתא קשה על גבי קשה חוצץ קשה על גבי רך מיבעיא אלא אמר רב יוסף היינו טעמא דרב הונא "לפי שאין אשה חונקת את עצמה איתיביה אביי הבנות יוצאות בחוטין שבאוזניהן אבל לא בחבקין שבצואריהן ואי אמרת אין אשה חונקת עצמה חבקין שבצואריהן אמאי לא "אמר רבינא הבא

רש"י

במה אשה יוצאה. דהוי תכשיט ולא משוי והיכא דהוי תכשיט וגזור ביה רבנן דילמא שלפא ומחויא לחברתה חשיבותו ודילמא אתי לאיתויי ד' אמות: לא בחוטי צמר ופשתן ורצועה שבראשה. שקולעת בהן שערה: שבראשה. אכולהו קאי ובגמ' מפרש טעמא: ולא תטבול בהן. משום חציצה: עד שתרפם. שתירסקלת שיהיו רפויין ויכנסו המים ביניהם לשער: טוטפת וסרביטין. מפרש בגמרא וחשובין הן וחיישינן דילמא שלפא ומחויא לחברתה: בזמן שאין תפורין. עם השבכה שקורין שקופיי"א אבל תפורין ליכא למיחש לאתויי שאינה נוטלת השבכה מראשה ברה"ר שתגלה כל שערה: כבול. מפרש בגמ': לרה"ר. אבל לחצר שרי וכל הנזכרים למעלה אסורים אף לחצר שמא תרגילם ברה"ר ומלא גזירה היא דגזור בהם שלא תתקשט בהם בשבת כלל ובכבול התירו כדמפרש לקמן בפרקין (דף סד:) שלא לאסור את כל תכשיטיה ותתגנה על בעלה: עיר של זהב. כמין נוסקא ומציירין בה כמין עיר: קטלא. מפרש בגמרא (לקמן דף נט:): חותם. צורה לחתום בה איגרת או כל דבר סגור: שאינה נקובה. כגון איספינגל"א: ואם יצאה אינה חייבת חטאת. דכולהו תכשיטין נינהו ורבנן הוא דגזור בהו דילמא שלפא ומחויא: גמ' טבילה מאן דכר שמה. מה ענין טבילה אצל הלכות שבת: ושריא להו. ומתרת אותם לטבול בשבת שעל הטבילה לא גזרו כדאמרינן במסכת ביצה (דף יח.) אדם נראה כמיקר ואין נראה כמתקן עצמו: תיכי חלילתא. שרשרות של חוטין חלולות ועגולות: מהו. לקלוע בהן שערה ולצאת בשבת שאינה יכולה למותחן ולדוחקן על השער בחוזקה והמים נכנסין בה ומיבעיא ליה מי הוי חציצה ולא תצא בהן בשבת משום גזירת טבילת מצוה או לא הוי חציצה: כל שהוא אריג לא גזרו. לצאת בו בשבת דלענין חציצה לא חייץ דלא מצי לאהדוקי שפיר: לאחוותי דלא קפדן עלייהו. ליטלן מראשן כשהן רוחצות בחמין אלמא עיילי בהו מיא שפיר אפילו להנאת רחיצה וכיון שכן לענין טבילה נמי לא צריכין להתירן ומותר לצאת בהן בשבת דהא אי מתרמי טבילה לא שרו להו לא משום חציצה ולא משום קפידא: דמיטנפי. שנטנפו הנך תיכי בטיט: הא נמי אריג הוא. והא קאמר לא גזרו כלל לצאת ולהאי לישנא דלא קפדי משמע דאי קפדי לנטלן מראשן כשהן רוחצות אסור לצאת בהן בשבת ואע"ג דלענין איהדוקי לא חיילי ומותרות לטבול בהן הלכך הני כיון דמיטנפי מקפד קפדן שלא להיות בראשן בשעת טבילתן מפני שהמים ממחין את הטיט ומלכלך בשרן בעלייתן מן הטבילה ואע"ג דחציצה לא הוי דהא עיילי בהו מיא מיהו כיון דסקי נה משום טינוף אתי לאיתויינהו ואסור לצאת בהן ולאידך לישנא קמא לא גזרו אלא במידי דחייץ לטבילה ורבותי מפרשין הך קפידא לענין חציצה כדקי"ל רובו ומקפיד עליו חוצץ (עירובין דף ד:) וקשיא לי בגוה טובא חדא דכי איתמר ההוא במידי דמיהדק איתמר ואשמעינן דאע"ג דלא עיילי ביה מיא כיון דלא קפיד עליה חשיב כגופיה ובטל לגבי שערו אבל במידי דלא מיהדק ועיילי ביה מיא מאי חוצץ איכא למימר הא לאו חוצץ הוא ואי אתית למימר דההוא חוצץ דהתם לא דק בלישניה ומיהו כל מידי דקפיד עלייהו אסור היכי אמרינן הכא האי נמי אריג הוא ומותר כיון דפשיטא לן דהיכא דמיטנפי מקפד קפדן על כרחיך חייץ דהא רב הונא בריה דרב יהושע אהלכה למשה מסיני לא אתא לאיפלוגי: ואלו חוצצין באדם. משום דתני התם אלו חוצצין בכלים תני לענין טבילת אדם ואלו חוצצין באדם: של צמר ושל שער אין חוצצין. דלא מיהדק על גבי שער: הבנות קטנות. אורחא דמילתא נקט: וכולן בראשי הבנות שנינו. לא תימא שבראשי הבנות אדרצועות לחודייהו קאי אלא אחוטין נמי קאי: למעוטי מאי. אשמעינן רב הונא דחוטין נמי בראשי הבנות שנינו: אילימא למעוטי. חוטין הקשורין בצוארן דלא חיילי בצואר: ודמאי. הי חוטין אתא למעוטי דלא חיילי בצואר. צמר קרוי רך לגבי פשתן ולגבי שער: על גבי קשה. שער: ע"ג רך. בשר: מיבעיא. בתמיה הא ודאי על גבי רך טפי מיהדק: לפי שאין אשה חונקת עצמה. להדק חוטין בצוארה וקושרתן בריוח שיהו רפין: בחוטין שבאזניהם. שנותנין שם שלא יסתם הנקב: חבקין. ענקי רצועות שאינן מוזהבות רחבות דלאו לתכשיט עבידן דומיא דחוטין שבאזניהן: חבקין. לשון קילקלי וחבק (לקמן דף סד.) ליכגל"א לאסור בו סוס. בקטלא

תוספות

במה אשה כו' לא בחוטי צמר. מפרש בגמ' משום דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה ושרי להו ואתי לאתויינהו ארבע אמות ברה"ר אומר ר"י דהיינו דוקא בחוטין שאינן נתונין בקליעת השער אבל חוטין הנתונין בקליעת השער יוצאה בהן דבהנהו ליכא למיגזר דילמא שריא להו כדתנן בהמצניע (לקמן דף צד:) דאיכא לכל הפחות איסור שבות בגודלת וסברא הוא דכי היכי דיש איסור בעשיית קליעה ה"נ יש איסור בסתירת קליעה וא"ת מהאי טעמא תהא אשה אסורה לצאת בטלית דהא ודאי שריא לה בשעת טבילה וניחוש דילמא אתי לאתויי וי"ל דבדברים שהם עיקר מלבוש ליכא למיגזר דאפילו בחול אין דרך ללכת כלל ממקומו עד שילבישם אלא דוקא בדברים קטנים יש לחוש שאין מקפיד אם איגם עליו ורגילות הוא בחול כשמתירן פעמים נושאן בידו עד ביתו ונראה לר"י דדוקא בדברים שרגילות להסירן כדי להראותן או משום חציצה או משום קפידא גזרו שלא לצאת דשמא כשיסיר ישכח שהוא שבת ואתי לאתויי אבל דברים שמותר לצאת בהן שאין רגילות להסירן מותר לקשור ולהתיר ברה"ר דליכא למיחש למידי דאם יהא זכור שבת בשעת התרה לא אתי לאתויי ואם לא יהיה זכור שבת אפילו נאסר להתיר ולהסיר לא יועיל וכ"מ לקמן (דף סא.) דקתני בברייתא וקושר ומתיר קמיע אפילו ברה"ר והא דאיצטריך התם לאשמעי' דשרי אע"פ שכל דבר מותר להסיר כדפרישית איצטריך לאשמעינן דלא אסרינן משום דמיחזי דקושרו עליו שלא לרפואה ומתכוין להוליא כי היכי דאסור בפילפל וגרגיר מלח לכתחילה לתת בפה בשבת או להחזיר אלא כמלבוש גמור חשיב מחמת הרפואה:

השתא רך על גבי קשה חוצץ כו'. וא"ת דילמא רב הונא נקט וכולן בראשי הבנות לרבותא דאפילו בראשי הבנות דהוי רך ע"ג קשה חוצץ ואור"י דבלאו רב הונא הוה ידעינן דבכל מקום חוצצין אפילו בראש אלא ודאי למעוטי שום דבר אתא: השתא קשה ע"ג קשה חוצץ. סבר הש"ס דקשה ע"ג רך חייץ טפי מקשה ע"ג קשה ורך ע"ג קשה לא חייץ כקשה ע"ג קשה דהא לר' יהודה חוטי צמר אין חוצצין דהוי רך על גבי קשה וחוטי פשתן דהוי קשה ע"ג קשה חוצצין וחוטי שיער דהוי נמי קשה על גבי קשה לכ"ע אין חוצצין אף על פי שחוטי פשתן חוצצין לכולי עלמא:

אלא א"ר יוסף. לפי שרב יוסף בעצמו מקשה שייך לומר אלא: הכא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ו' ומיי' פ"ב מהל' מקואות הל' ה סמג לאוין סה וסמג עשין רמח טוש"ע א"ח סי' שג סעיף א וטוש"ע י"ד סי' קלח סעיף ג:

ב ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ד' טוש"ע א"ח סי' שג סעיף י וסעיף יח:

ג ג ד מיי' שם הלכה ט טוש"ע א"ח סי' שג סעיף א וטוש"ע י"ד סי' קלח סעיף ג:

ד ה ו מיי' שם הלכה ז י טוש"ע א"ח שם סעיף ב וטוש"ע י"ד שם סעיף ב:

רבינו חננאל

במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה. לא תצא אשה בחוטי כו'. אוקמה רב נחמן גזירה שמא תזדמן לה טבילה של מצוה ומשום שחוצצת מתרתן ומהלכת בהן ד' אמות ברה"ר. אבל תיכי חלילתא לא גזרו בהו רבנן דהא אחוותיה דרב הונא בריה דר' יהושע הוו סבלי בדמחתן הני תיכי חלילתא בראשיהן ולא הוו קפדי וכיון דלא הוו קפדי שרו. וה"מ תיכי חלילתא אבל תיכי סמימתא לא והוצצות ואסיק' דחוטי שיער אינן חוצצין ואפילו הן קשורין בראש הבנות ואע"פ שהראש קשה הוא המים נכנסין בשיער ואין חוצצין אבל חוטי צמר וחוטי פשתן בראש הבנות חוצצין וכ"ש אם הן קשורין בצואר שמשתקעין בבשר ואין המים באין תחתיהן. ולפיכך חוצצין. כיוצא בהן החבקין שבצוארי הבנות ואוקימנא

מסורת הש"ס

[נדרים ב: נזיר ג.]

[ע' תוס' לקמן נט. ד"ה ולא]

לקמן נח.

מקואות פ"ט מ"א

גליון הש"ס

גמ' תיכי חלילתא מאי. עי' זבחים דף לד ע"א תוס' ד"ה מקנחת:

הכא בקטלא עסקינן °דאשה חונקת את עצמה דניחא לה שתראה כבעלת בשר: ר' יהודה אומר של צמר ושל שער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן: אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה בחוטי שער *א"ל אביי הלכה מכלל דפליגי וכי תימא אי לאו דשמעינן מתנא קמא דאיירי בחוטי שער איהו נמי לא הוה מיירי ודילמא כשם קאמר להו כי היכי דמודיתו לי בחוטי שער אודו לי נמי בחוטי צמר *איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל *מודים חכמים לרבי יהודה בחוטי שער תניא נמי הכי חוטי צמר חוצצין חוטי שער אין חוצצין ר' יהודה אומר של צמר ושל שער אין חוצצין אמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דיקא *דקתני יוצאה אשה בחוטי שער בין משלה בין משל חברתה מני אילימא רבי יהודה אפילו חוטי צמר נמי אלא לאו רבנן היא וש"מ בחוטי שער לא פליגי ש"מ: לא בטוטפת: מאי טוטפת א"ר יוסף חומרתא דקטיפתא א"ל אביי [ב]תהוי כקמיע מומחה ותשתרי אלא אמר רב יהודה משמיה דאביי *אפוזיינו תניא נמי הכי [ג]יוצאה אשה בסבכה המוזהבת ובטוטפת ובסרביטין הקבועין בה איזו טוטפת ואיזו סרביטין א"ר אבהו טוטפת המוקפת לה מאזן לאזן סרביטין המגיעין לה עד לחייה אמר רב הונא עניות עושין אותן של מיני צבעונין עשירות עושין אותן של כסף ושל זהב: ולא בכבול: אמר רבי ינאי כבול זה איני יודע מהו אי כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי או דילמא כיפה של צמר תנן וכ"ש כבלא דעבדא *אמר רבי אבהו מסתברא כמ"ד [ד]כיפה של צמר תנן ותניא נמי הכי יוצאה אשה בכבול ובאיסטמא לחצר ר"ש בן אלעזר אומר *אף בכבול לרה"ר כלל °אמר רשב"א כל שהוא למטה מן השבכה יוצאין בו כל שהוא למעלה מן השבכה אין יוצאין בו מאי איסטמא א"ר אבהו ביזיוני מאי ביזיוני אמר אביי אמר רב כליא פרוחי ת"ר *ג' דברים נאמרו באיסטמא [ה]אין בה משום כלאים [ו]ואינה מטמאה בנגעים ואין יוצאין בה לרה"ר משום ר"ש אמרו אף

אין

רש"י

בקטלא עסקינן. בגד חשוב לתלות בצוארה כנגד לבה שלא יפול מאכל שהיא אוכלת על בגדיה ויש לו מקום שנים כעין שעושים למכנסים ותוחב בו רצועה רחבה ומוללתו סביב הרצועה שהבגד רחב הרבה וקושרת הרצועה סביב צוארה וחונקת עצמה בחוזק כדי שתהא בשרה בולטת ותראה בעלת בשר ומתוך שהרצועה חלקה ורחבה אינה מזיקתה: מכלל דפליגי. בתמיה והא ת"ק לא איירי בשערה שמע מינה בשער מודה דלא מיהדק על גבי שער: דילמא. האי דאדכר שער: כשם קאמר להו. כשם שאתם מודים לי בחוטי שער אודו לי בחוטי צמר (א): חומרתא דקטיפתא. קשר שעושין לרפואות קיטוף עין רע שלא תשלוט: ותיהוי כקמיע מומחה. דקתני מתני' ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה הא מומחה שפיר דמי: אפוזייני. פרונטי"ל של זהב: שבכה. קופיי"ה דאי שלפא ליה מיגליא ראשה: המוקפת. את הפדחת מאזן לאזן: המגיעים עד לחייה. על ראשה כורכתו ותולה לה על לחייה מכאן ומכאן: אי כבלא דעבדא תנן. חותם שעושין לעבד בכסותו לסימן הוכחה שהוא עבד ובההוא קתני מתני' דשפחה לא תצא בו: אבל כיפה של צמר. כובע שתחת השבכה דמקרי נמי כבול ומתקשטת בו: שפיר דמי. דכיון דמיגליא שערה לא שלפא ומחויא: או דילמא כיפה תנן. דלא תצא דחיישינן דילמא שלפא ומחויא מתחת השבכה ואינה מגלה וכל שכן כבלא דעבדא: בכבול ובאסטמא. לקמיה מפרש מאי אסטמא ומדקתני כל שהוא למטה מן השבכה ש"מ כיפה תנן: כליא פרוחי. מצנפת קטנה לאחר קישוריה שקולעת ראשה וכסתה יש שערות קטנות שיוצאין חוץ לקישוריה והן נקראין פרוחי על שמפריחין ויוצאין לחוץ ואוגדתן לתחת קישוריה ע"י מצנפת קטנה: כליא. מונעת אותן שערות מלצאת: אין בה משום כלאים. שעשויה כמין לבד שקורין פולטר"א ואינה טוויה: ואינה מטמאה בנגעים. מהאי טעמא גופיה דגבי נגעים כתיב נמי בגד ויליף מכלאים שוע וטווי:

אין

תוספות

הכא בקטלא עסקינן. תימה דמשמע דקטלא טעמא משום חציצה וא"כ אמאי תני (ב) במתניתין בסיפא בהדי חוטי לאמר בריסא הוה ליה למיתנייה ואומר רשב"א דקטלא נמי דבר של נוי הוא ויש לחוש דילמא שליף ומחויא ומיירי מתני' ברפוי דליכא חציצה ולכך אין לאוסרו אלא משום תכשיט וי"ל ברייתא דהכא איירי במיהדק דליכא למיחש דילמא שלפא שאינה מסירה לפי שלא תראה בעלת בשר וא"ת ומאי דוחקיה לאוקמא ברייתא משום חציצה לוקמא ברפוי ומשום משלפה כמתני' וי"ל דברייתא משמע ליה דטעמא משום חציצה דומיא דרישא דקתני הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהם דלא איצטריך דליכא למיחש דילמא שלפא ומחוייא דפשיטא הוא דמאי נוי שייך בחוטין אלא איצטריך לאשמעינן דאין בו חציצה ואינה מסירתן בשעת טבילה וה"נ סיפא טעמא משום חציצה: **תניא** נמי הכי כו'. מדתני (ג) וסרביטין הקבועים בה ודרך לקבוע אפזייני בסבכה אבל חומרתא דקטיפתא אין קובעין: **אי** כבלא דעבדא תנן. תימה אי כבלא דעבדא תנן אמאי קתני טפי גבי אשה וי"ל דבעי למיתני בסיפא דמתני' יוצאה בכבול ובפאה נכרית לחצר ופאה נכרית לא שייכא אלא באשה וא"ת אמאי לא תני נמי ברישא פאה נכרית בהדי כבול דאין יוצאין בה לרה"ר וי"ל דמילתא דפשיטא היא דאסור לצאת בה לרה"ר דודאי משלפה משום דמחכו עלה וא"ת אי כבלא דעבדא תנן אמאי שרי בחצר טפי משאר דברים אבל אי כיפה של צמר תנן ניחא דשרי בחצר שלא תתגנה על בעלה כדמפרש עולא לקמן (דף סד:) וי"ל דכבלא דעבדא שרי כדי לעשות בו קורת רוח לרבו שאם היה כל היום בלא כבול אפילו בחצר בדבר מועט שיעשה העבד כנגד רבו סבור רבו שדעתו למרוד בו ואתי לידי קטטה ולקמן *דפירש"י דבסיפא מודו כ"ע דכבול כיפה של צמר היא קשה לר"י דהא משמע הכא למ"ד כבלא דעבדא תנן שרי כיפה של צמר אף לרה"ר: **אין** בה משום כלאים. פרש"י משום שאינה טווי וריב"א אומר דמשום הכי אין להתיר דהתנן *הלבדים אסורין מפני שהן שועין אלא משום דאיסטמא דבר קשה הוא ובדבר קשה לא אסרו רבנן משום כלאים כדאמר בפרק קמא דביצה (דף טו: וסם) א"ר הונא בריה דרב יהושע האי נמטא גמדא דנרש שריא אע"ג דאמר לבדים אסורין האי שריא לפי שהיא קשה וכן משמע ביומא פרק בא לו (דף סט.) רב אשי אמר בגדי כהונה קשין הן ולכך שרי להציע תחתיהם כי הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע האי נמטא גמדא דנרש שריא וקשה לר"ת דאמרינן בפ"ק דערכין (דף ג:) הכל חייבים בציצית כהנים לוים וישראלים ופריך פשיטא ומשני כהנים איצטריך ליה סד"א הואיל ואשתרי כלאים לגבייהו כו' לא ליחייבו והשתא היכי אשתרי להו והא בגדי כהונה קשין הן וכה"ג לישראל נמי שרי ואומר ר"ת דדבר שהוא שוע טווי ונוז [ובדרך מלבוש והעלאה] דאסור מן התורה אין חילוק בין רך לקשה דבכל ענין אסור מן התורה אבל בכלאים דרבנן כגון לבדים שאינם אלא שוע שרי בקשין אפילו ללבוש כיון דאין בהו כלאים אלא מדרבנן ובגדי כהונה נמי כיון דשרי מדאורייתא *להציע תחתיהן כדתניא לא יעלה עליך אבל אתה מותר להציעו תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן כו' שרי אפילו מדרבנן כיון דקשין הן דבקשין לא גזרו רבנן כלל ובדבר רך נמי היכא דלא שכיח כריכה מותר להציעו תחתיך כגון מרדעת החמור וכרים וכסתות ומילי אחריני דחשיב במס' כלאים ועל אותן קוטס פורפוסים השיב ר' יצחק שאם יש בתוכן כלאי בגדים של צמר ושל פשתן ונתחב בהן המחט שתי תפירות דאסורין בהעלאה אפילו חוט התפירה של קנבוס או של משי שלא התירו כרים וכסתות אלא בהצעה אבל בהעלאה לא אבל אם אין בתוכן רק גיזי צמר יכול להיות דמותר אף בהעלאה שאין חוט התפירה מחברן לבגד כלל אלא שמחבר ומקרב שני הבגדים של פשתן שהן כסוי הקוטס משני צדדין ומתוך כך מתהדק הצמר שבינתים ואין זה חיבור כחיבור אריג או תפירה או קשירת חבלים דבמה בהמה: **אינה** מטמאה בנגעים. קשה לר"י מאי איריא בנגעים אפי' במת ושרץ לא מטמא דבעינן טווי ואריג כדאמר לקמן (דף סד.) ואומר ר"י דמטמאה במת ושרצים מק"ו דפכין קטנים שטהורין בזב וטמאים במת ושרץ איסטמא שטמא בזב דשייך בה מדרס כמו בכפה דאמר (כלים פרק כ"ח משנה ה) כפה שנתנתו לס"ת טהור מן המדרס אינו דין שיטמא במת ושרץ ובערוך פי' איסטמא תכיכה של בגד מוזהב וקבוען בה אבנים טובות ומרגליות ולפ"ז ניחא דמטמאה במת ושרצים כשאר תכשיט אבל בנגעים לא שאין הבגד עיקר כ"א הזהב ואבנים טובות ומהאי טעמא נמי אין בה משום כלאים:

והאמר

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ב מהל' מקואות הלכה ה סמג עשין רמח טור וש"ע יו"ד סי' קצח סעיף ד:

ב (מיי' פי"ט מהל' שבת הל"ד) טוש"ע א"ח סי' שג סעיף טו:

ג מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יו"ד סמג לאוין סה טור וש"ע א"ח סי' שג סעיף טו:

ד מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ג:

ה מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה כ סמג לאוין רפג טור וש"ע י"ד סי' שא סעיף יד:

ו מיי' פי"ג מהל' טומאת צרעת הלכה ו:

רבינו חננאל

בקטלא ומשום דאשה חונקת עצמה כדי שתראה בעלת בשר. פירש רב יוסף טוטפת חומרתא דקטיפתא יש מי שאומרים כי הוא ממיני מרגליות שתולות הנשים בצואריהן משום עין רעה. ונדחו דבריו. ואיתוקמא מאי טוטפת אבזייני כלומר אב שיש בו מינין הרבה. כי מינין תרגם זני דכתיב (דניאל ג) זני זמרא פירוש כל מיני זמר והיא נקראת טוטפת מפני שנותנת למעלה מן המצח במקום הטוטפת כדתניא יוצאת אשה בסבכת המוזהבת ובטוטפת ובסרביטין ואוקמה ר' אבהו טוטפת המוקפת מאוזן לאוזן סרבוטין המגיעין לה עד לחיית: ולא בכבול אוקמה ר' אבהו כיפה של צמר דתניא יוצאה אשה בכבול ובאיצטמא לחצר ר' שמעון בן אלעזר אומר בכבול אף לרה"ר כו' דייקינן דכבול דומיא דאיצטמא מה איצטמא כיפה אף כבול כיפה. וכדגרסינן (חולין קלח ע"א) כיפה של צמר היה מונח בראש כ"ג ועליו הציץ שנאמר ושמת אותו על פתיל תכלת. והן חוטין גדילין מעשה עבות רחבין בשתים ושלש אצבעות כגון אבנט ולית הלכתא כשמואל דאמר כבלא דעבדא דאין עושין בדבר של תורה להקל מספקא אלא הכבול שאסרה משנתנו היא כיפה של צמר וכ"ש כבלא דעבדא שאסיר. איצטמא היא ביזוני. כלומר חוטין הרבה ממיני צבעונין ותולין אותן בפני הכלה שלא יצערוה הזבובין שמתביישת להסיר הזבובין מעליה ותולין זה בפניה ונקראת כליא דיבי והוא כגון אותה ששנינו (מדות פ"ד מ"ו) אמה כלה עורב. לפי שבמקדש [ראשון] שהיתה קדושתו בכל הקהל והיתה השכינה שרויה בו לא היו עופות פורחות עליו אבל במקדש שני פחדו שמא אין קדושתו כקדושת ראשון ושמא יפרחו העופות על המקדש וישליכו שמרבר טומאה ועשו צורה להבריח העופות מגגי ההיכל וקראו אותה כלה עורב כלומר זו מונעת העורבים מלפרוח בגג ההיכל וזו צורה כדרך שעושין עכשיו שומרי הזרעים: ת"ר שלשה דברים נאמרו באצטמא אין יוצאין בה לרה"ר לפי שאינה כליו כמשאוי חשוב ואין בה משום כלאים דלא אריג הוא ואינה מטמאה בנגעים שאין בה

רב נסים גאון

פ"ו תנו רבנן שלשה דברים אמרו באיסטמא וכו' לדברי תנא קמא אין בה משום עטרת חתנים ולדברי ר' שמעון בן אלעזר אין בה משום עטרות כלות הוא מחמת הטעם שאמרו במס' סוטה בפרק האחרון (דף מט) בפולמוס של אספסינוס גזרו על עטרות חתנים בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות ובפ' א' מן גיטין (דף ז) אמרו אמר ליה ריש גלותא לרב הונא כלילא מנלן דאסיר אמר ליה מרבנן דתנן בפולמוס של אספסינוס קיסר גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס אדהכי קם רב הונא לאיפנויי אמר ליה רב חסדא קרא כתיב (יחזקאל כא) כה אמר ה' הסר המצנפת וכו' מה מצנפת אצל העטרה לומר לך בזמן שמצנפת בראש כהן גדול תהא עטרה בראש חתנים נסתלקה מצנפת מראש כהן גדול תסתלק העטרה מראש אדהכי אתא רב הונא אשכחינהו דהוו יתבי וקאמרי להא שמעתא אמר להו האלהים מדרבנן הוא הוה

מסורת הש"ס

[לקמן קי: וכם נסמן]

ס"א אלא מודי' אתמר אמר רב יוסף אמר רב אמר שמואל

לקמן סד:

פי' ערך [ובערוך ערך אב פי' אב זיינין]

ס"א איתמר רב אמר כיפה של צמר תנן ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי

[תוספ' פ"ה]

נ"ב כלאים התחתון כו'

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כשם קאמר וכו' בחוטי צמר הס"ד ואח"כ מה"ד אלא מודים ליתמר כו' בגמר הס"ד ... (ב) תוס' ד"ה הכא וכו' אמאי תני לקטלא במתניתין: (ג) ד"ה תניא וכו' מדתני ובטוטפת ובסרביטין:

גליון הש"ס גמ' דאשה חונקת את עצמה. ומזה הטעם נקרא קטלא. הרע"ב פי"א מ"ח דכלים: שם כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר כל שהוא למטה מן השבכה לקמן דף סה ע"א:

אין בה משום עטרות כלות ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו לא קשיא *הא דעבד ליה רביה הא דעבד איהו לנפשיה במאי אוקימתא להא דשמואל דעבד ליה רביה בחותם שבכסותו אמאי לא דילמא מיפסק ומירתת ומיקפל ליה ומחית ליה אכתפיה כדרב יצחק בר יוסף דא"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן *היוצא בטלית מקופלת ומונחת לו על כתפיו בשבת חייב חטאת וכי הא דא"ל שמואל לרב חיננא בר שילא כולהו רבנן דבי ריש גלותא לא ליפקו בסרבלי חתימי לבר מינך דלא קפדי עליך דבי ריש גלותא: גופא אמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו תניא נמי הכי יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו ורמינהו לא יצא העבד בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו זה וזה אין מקבלין טומאה ולא בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו זה וזה מקבלין טומאה ולא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא בזוג שבכסותה ולא בזוג שבצוארה זה וזה אין מקבלין טומאה לימא הא דעבד ליה רביה הא דעבד איהו לנפשיה לא אידי ואידי דעבד ליה רביה וכאן בשל מתכת וכאן בשל טיט וכדרב נחמן אמר רבה בר אבוה דבר המקפיד עליו רבו אין יוצאין בו דבר שאין מקפיד עליו יוצאין בו ה"נ מסתברא מדקתני זה וזה אין מקבלין טומאה אי אמרת בשלמא של מתכת הני הוא דלא מקבלי טומאה הא כלים דידהו מקבלי טומאה אלא אי אמרת בשל טיט תנן הני הוא דלא מקבלי טומאה הא כלים דידהו מקבלי טומאה והא *תניא כלי אבנים כלי גללים וכלי אדמה אין מקבלין טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים אלא ש"מ של מתכת ש"מ: אמר מר ולא בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו *זוג שבצוארו אמאי לא דילמא מיפסיק ואתא לאיתויי זוג שבכסותו נמי ליחוש דילמא מיפסיק ואתי לאיתויי הכא במאי עסקינן דמיחא ביה מומחא וכדרב הונא בריה דרב יהושע דאמר *רב הונא בריה דרב יהושע כל שהוא ארוג לא גזרו: אמר מר לא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה זה וזה אין מקבלין טומאה וזוג דבהמה אין מקבלין טומאה ורמינהו זוג של בהמה טמאה ושל

רש"י

אין בה משום עטרות כלות · דגזרו עליהן שלא תצא כלה מחורבן ולהלך משום לער במס' סוטה (דף מט.): ושמואל אמר · כבול דמתני' כבלא דעבדא ופליג אדר' אבהו: חותם שבצוארו · הוא כבלא דעבדא והיו עושין אותו משל טיט: דעביד ליה רביה · אית ליה אימתא ולא שקיל ליה מצוארו להוליכו בידו: מיפסק · החותם ונשבר ומירתת מרבו שלא יאמר שהוא נטלו להראות בשוק שהוא בן חורין: ומקפל ליה · הטלית על כתפיו כדי שלא יראה מקום החותם ולא יבינו שנפל ודמי הטלית על כתפו כמשוי: חייב חטאת · דאינו תכשיט אלא בזמן שלובשו דרך מלבוש: כולהו רבנן לא ליפקו בסרבלי חתימי · היו עושין חותמות לטליתות שלהן כעין עבדים להראות שהן כפופין לריש גלותא לא ליפקו דאי מפסקי מרתתי ומקפלי להו: דלא קפדי עלך · אם תלך בלא חותם: יוצא העבד בחותם שבצוארו · ובשל טיט דלא קפיד עליה לאתויי ואי משום דמירתת מאי הוכחא נפקא מינה משום אימתא דרביה לא מייתי ליה בידיה דהא לאו הוכחה היא דעבדות אלא כשישנו על צוארו או בכסותו: וזה וזה אין מקבלין טומאה · דלאו לנוי עביד שיהא טמא משום תכשיט והע"ג דבשל מתכת מוקמינן לה להא לקמן מיהו לאו לנוי דיליה הוא אלא לגנאי וכלי תשמיש נמי לא הוי: זוג · לנוי עביד: ולא בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו · לקמיה מפרש טעמא: מקבלין טומאה · שתכשיט הוא: שבכסותה · עושים לסוסים מעילין שלא יטנפו: לא תלא · כדאמרינן באידך פרקין (ד' נד:) דמתחזי כמאן דאזיל לחינגא: אין מקבלין טומאה · דאין תכשיט לבהמה: לא אידי ואידי דעבד ליה רביה · והע"ג דכבול דמתניתין אוקימנא בדעבד איהו לנפשיה התם הוא דאיכא לאוקמיה בשתם חותמות של טיט דאי מיתבר אין מקפיד עליו להביא שבריו לבית אדונו הלכך ליכא לאוקמיה בדעבד ליה רביה דאי עבד ליה רביה לא הוה מיתסר דכל זמן שלא נפסק לא שקיל ליה מצוארו משום אימתא דרביה ואי מיפסק לא קפיד עליה בעליו משום פסידא דליכא פסידא הלכך לא מייתי ליה אבל הך לא איכא לאוקמא בשל טיט כדמסתברא לקמן מסיפא הלכך אפילו עבד ליה רביה נמי אסור דאי מיפסק קפיד עליה משום פסידא ומירתת עבד ומייתי ליה בידיה: דבר המקפיד עליו רבו · אם יאבד לא יצא דאי מפסיק מייתי ליה: מסתברא · דבשל מתכת קאי מדאיצטריך למיתני אין מקבלין טומאה וטעמא משום דלאו לנוי עבידא: הני הוא דלא מקבלין טומאה · משום דלאו כלים נינהו הא שאר כלי מתכות מקבלין: כלים דידהו · דמתכות: אלא אי אמרת כלים דידהו כלי העשוי מטיט כזה שהיו מצרפו בכבשן מעשה ידי יוצר דניהוי קרוי כלי חרס אלא כלי אדמה מי מקבל טומאה בתמיה: כלי גללים · °לפיעי בקר שעשה מהן כלי: דמיחא מומחא · שארגו בבגד ותו לא מיפסיק: לא גזרו · לצאת בו ודרב הונא לענין ארוג כי האי גוונא נמי איתמר דאשמעינן דלא חיישינן לדלמא מיפסק:

ושל

תוספות

והאמר שמואל יוצא העבד בחותם כו' · ולא בעי לאוקמי מתניתין בחותם שבכסותו דניחא ליה לאוקמה בדעבד איהו לנפשיה ואיירי מתני' בכל חותמות: הא דעבד איהו לנפשיה · קשה לרשב"א אמאי שריא מתני' בדעבד איהו לנפשיה בחצר כיון דליכא קפידא דרבו וי"ל דאיכא קצת קפידא אבל לא כל כך כמו בעבד ליה רביה: במאי אוקימתא להא דשמואל בדעבד ליה רביה כו' · אבל אי מיירי בדעבד איהו לנפשיה אתי שפיר דבצוארו ליכא למיחש דלמא פסיק ליה בידים כדי שלא יבינו הרואין שהוא עבד אבל בכסותו איכא למיחש דלמא מקפל טליתו לכסות החותם ולא ידע דיש בזה חיוב חטאת אבל בדעבד ליה רביה מחמת אימתא דרביה ירא לקפל והשתא נמי ידע הש"ס לדרב יצחק אלא דלא ידע שיש לחוש דילמא מיפסיק ובתר דמשני מייתי דרב יצחק ונחת לפרושי שיש חיוב חטאת בקיפול: דילמא מיפסק ומרתת ומקפל ליה · דניחא ליה טפי שיהיה מקופל משירא' רבו שנפסק לגמרי ויסבור שבמזיד פסקו למרוד בו: לא תצא בהמה כו' · דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא כדפי' בקונ' דלא מצינן למימר משום דילמא מיפסיק ואתי לאתויי דהא לעיל (דף נד:) מפרש דזוג אסור משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא ולא קאמר דלמא מיפסק דומיא דחותם: מאי שנא זוג שבצוארו דלמא מיפסיק ואתי לאתויי · והא דתנן לקמן (דף ס:) בני מלכים יוצאין בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה אומר ר"י דמיירי בזוגין יקרים שיוצאין בהן בני מלכים כגון של כסף ושל זהב דליכא למיחש בהו דילמא מיפסיק דמסתמא תקועין הן יפה בשלשלאות של כסף והכא מיירי בזוג דעלמא דומיא דזוג של בהמה ולמאי דמוקי לה בגמרא בארוג בכסותו אתי נמי שפיר: הב"ע דמחי · וא"ת כי היכי דזוג איירי במחי הכי נמי איירי חותם שבכסותו במחי ואם כן אמאי אסור וי"ל דזוג מותר לפי שדרך לאורגו בבגד שאין שום בגד שלא יהא ראוי לנוי ותכשיט כזה ולא הטריחוהו לפוסקו מכל בגדים ולגנות הבגד אבל חותם אין דרך לעשותו בכל הבגדים שאינו יפוי הבגד ולכך גזרו חכמים אפילו בארוג בכסותו שיהא צריך לפוסקו אטו היכא שאין ארוג וא"ת אדמפליג בין זוג שבצוארו לזוג שבכסותו ליפלוג בזוג שבכסותו גופיה בין מחי ללא מחי ויש לומר דניחא ליה לאשמעינן דזוג שבצוארו אסור אפילו בחתיכת הבגד שסביב צוארו ואינה יכולה ליפול אלא ע"י חתיכה: כדרב הונא כו' · והע"ג דמילתא דרב הונא הייתי לעיל (דף נז:) גבי חגירה מדקאמר כל שהוא ארוג משמע דה"ק בין לענין חגירה בין לענין דלמא מיפסיק לא: *אע"פ שחברו בדלת וקבעו במסמרים טמא · והא דאמר בהקומץ רבה (מנחות דף כט.) סדין שעשאו וילון טהור מן המדרס לאו משום קביעות גרידא טהור אלא מיירי שעשה שום שינוי מעשה · והא דאמר בנגמר הדין (סנהדרין דף מח:) כפה שנתנתו לספר טהור מן המדרס אף על פי שלא עשתה שום שינוי מעשה כיון דנאסר בהגאה ע"י כן חשוב כשינוי מעשה ·

עין משפט נר מצוה

יא א ב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יח [ועיין בכ"מ] סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף א' בהג"ה:

יב ג מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה ט:

יג ד שם הלכה ח:

יד ה מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף יב:

טו ו מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יח סמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף א בהג"ה:

טז ז מיי' פ"א מהל' כלים הלכה ו:

רבינו חננאל

שתי וערב. [אמר] רב הונא טוטפת עניות עושין של מיני צבעונין עשירות עושות אותן של כסף ושל זהב: הא דאמר שמואל יוצא העבד בשבת בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו הא והא בחותם דעבד ליה רבית ובחותם שבכסותו אמאי לא נפיק חיישינן דלמא מיפסק ומירתת מרביה ומכפל לכסותיה ומנח ליה אכתפיה וכר' יוחנן דאמר היוצא בטלית מקופלת ומונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת וכדאמר ליה לרב חנינא בר שילא רבנן כולהו לא ליפקי בסרבלא חתימה פי' דת המלך היתה באותה העת כל הקונה סרבלא מייתי לה גבי מוכס ויהיב ליה מיכסית וחתים עליה במטבע של אינך כדי לידע שניטל מיכסא וכל טלית שנמצאת בלא חותם אינך נתפש לובשה כגנב המכס הלכך מתיירא כל אדם לצאת בטלית שתלוי עליה חותם זה חיישינן שמא יפסק החותם ומפני פחדו מן המוכס יסירה מעליה ויקפלה וישאנה על כתיפו כמשא לפיכך אסירה לכל אדם לצאת בטלית שיש עליה חותם אבל רב חנינה בר שילא שיש לו נשיאות פנים ואינו חושש מן המוכס מותר לו לצאת בטלית שיש בה חותם שאם יחתך החותם אינו חושש שאינו מתיירא מן המוכס ולא מזולתו ומפני זה הטעם אסר שמואל לצאת העבד בחותם שעשה לו רבו בכסותו. תנ"ה יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו איני והא תנינן לא יצא העבד לא בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו וזה וזה אין מקבלין טומאה כו' ושנינן הא והא דעביד ליה רביה. ולא קשיא*) הא דתני

*) נראה דחסר כאן וכצ"ל ולא קשיא כאן בשל מתכת וכאן בשל טיט אמר מר לא תצא בהמה וכו' זה וזה אין מקבלין טומאה ורמינהו זוג של בהמה טמאה לא קשיא וכו'.

מסורת הש"ס

לקמן קמז.

[כלים פי"ח מ"א ע"ש] מנחות סט: [ושם איתא דבר זה בשם דאמר מר כלי אבנים]

פ"ש זוג שבצוארו דלא דילמא כו' בכ"ל רש"ל

[לעיל ס.]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כלי גללים לפיעי בקר. ע"ל דף טז ע"ב ברש"י ד"ה גללים. וע' מנחות סט ע"ב תד"ה כלי גללים:

עין משפט
נר מצוה

יז א מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה יב :

יח ב מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה ז :

יט ג מיי' פ' יב מהל' פרה הלכה ט :

תורה אור

ושל דלת טהורה *של דלת ועשאו לבהמה טמאה של בהמה ועשאו לדלת אף על פי שחיברו לדלת וקבעו במסמרים טמא שכל הכלים *יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה לא קשיא הא דאית ליה עינבל הא דלית ליה עינבל מה נפשך אי מנא הוא אע"פ דלית ליה עינבל אי לאו מנא הוא עינבל משוי ליה מנא אין כדר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן *דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מנין למשמיע קול בכלי מתכות שהוא טמא שנאמר °כל דבר אשר יבא [במדבר לא] באש תעבירו באש אפי' דיבור יבא באש במאי אוקימתא בדלית ליה עינבל אימא מציעתא ולא בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו וזה וזה מקבלין טומאה אי דלית ליה עינבל מי מקבלי טומאה ורמינהו [ג]העושה זגין למכתשת ולעריסה ולמטפחות ספרים ולמטפחות תינוקות יש להם עינבל טמאין אין להם עינבל טהורין ניטלו עינבליהן עדיין טומאתן עליהם ה"מ בתינוק דלקלא עבידי ליה אבל גדול תכשיט הוא ליה אע"ג דלית ליה עינבל : אמר מר ניטלו עינבליהן עדיין טומאתן עליהן למאי חזו אמר אביי הואיל שההדיוט יכול להחזירו מתיב רבא *[ג]הזוג והעינבל חיבור וכי תימא הכי קאמר אע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי והתניא *מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה ואמרינן מה נפשך אי חיבור הוא אפילו להזאה (א) ואי לא חיבור הוא אפילו לטומאה נמי לא ואמר רבה דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין להזאה שלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה וגזרו על טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שהיא בשעת מלאכה ועל הזאה שהיא בשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה אלא אמר רבא הואיל

ושל דלת טהור · דלת מחובר לבית הוא בהוא חבור נקרקע ואינו כלי לקבל טומאה וזוג העשוי לו בטיל גגביה כדאמרי' בריש פרקין דלעיל* כל המחובר לו הרי הוא כמוהו : של דלת ועשאו לבהמה טמא · מכאן ולהבא ואע"פ דלא עבד ביה מעשה אלא שחישב עליו .תלאו ותלייה לאו מעשה היא שכל הכלים יורדים לידי תורת טומאה במחשבה שלו : של בהמה ועשאו לדלת טמא · ואפי' מכאן להבא יקבל טומאה שאין חיבורו מעשה עד שישנהו מכמות שהיה : שאין עולין מטומאתן . מתורת טומאה שירדה להן ואע"פ שעדיין לא נטמאו משנמלך עליהן אין עולין מלקבל טומאה אלא בשינוי מעשה : עינבל · בטדי"ל שעשוי בתוכו להשמיע קול : אי מנא הוא · דתכשיט חשיב ליה : עינבל משוי ליה מנא · בתמיה משום העינבל מי הוי תכשיט : אין · עינבל משוי ליה מנא ולא משום תכשיט אלא משום כלי : כל דבר שיבא באש · בכלי מתכות משתעי במעשה מדין : אימא מציעתא · זוג דאדם : מי מקבל טומאה · אפי' דאדם : העושה זגין למכתשת · שמפטמין בה סממנין להקטיר לריח דקיי"ל בכריתות (פ"א ד' ו) שהקול יפה לבשמים: ולעריסה · שהתינוק שוכב בתוכה שקורין בירל"ה ותולה בו זגין לקשקש כדי שישמע התינוק ויישן : ולמטפחות ספרים · כשנושאין אותן לבית הכנסת שהתינוקות של בית רבן קורין שם מקשקשין הזגין והתינוקות שומעין ובאין : ולמטפחות תינוקות · שתולין בצוארן : ניטלו עינבליהם כו' · (אם ניטלו קודם שנטמאו תורת טומאה עליהם ומקבלין טומאה כדמפרש טעמא לקמיה מעיקרא כי אין להם עינבל דקתני טהורין (ב) דעדיין לא נגמרה מלאכתן אבל משירדה להם תורת טומאה לא בטל שם כלי מעליהם בנטילת העינבל) ואם ניטל לאחר שנטמאו עדיין טומאתן עליהן דלא הוי ככלי שנשבר ובטל מתורת כלי ליטהר מטומאתו : הדיוט · שאין צריך אומן : הזוג והעינבל חיבור · כשהן יחד הרי הן כלי אחד נטמא זה נטמא זה הזה על זה טהור זה וכיון דקרי ליה חיבור שמע מינה דכי נתפרדו הוי כלי שניטל מקלתו ואף על גב דהדיוט יכול להחזירו כל כמה דלא אהדריה לאו שלם הוא : וכי תימא · דהאי חיבור דקאמר הכי קאמר אפי' מפורדים קרינן ליה חיבור ואתא לאשמעי' דאם נתפרדו משנטמאו לא עלו מטומאתן : הא תניא · גבי הזאה : מספורת של פרקים · שתי סכינים שלה מתפרדין : ואיזמל של רהיטני · פליינה של אומנים תריסים שנותנים האיזמל לתוך בין שני עצים העשוין לכך ולאחר מלאכתו נוטלו ומצניעו : חיבור לטומאה · ואם נטמא זה נטמא זה : שלא בשעת מלאכה · הואיל ואין צריכין להיות מחוברין הוו להו כשני כלים ואין חיבור ואף על פי שמחוברין דע"כ שלא בשעת מלאכה דומיא דשעת מלאכה קאמר ובשעת מלאכה מחוברין הן אלמא במחוברין עסקינן וגזרו לחומרא על הטומאה דליהוי חיבור ועל הזאה דלא ליהוי חיבור ומשום הכי קתני חיבור לטומאה לעולם ואין חיבור להזאה לעולם : אלא אמר רבא . לא תימא הואיל והדיוט יכול להחזיר דודאי (ג) חד מנא הוא כדקתני בברייתא הזוג והעינבל חיבור וכי מיפרדי הוי כלי שניטל מקלתו *ואינו מקבל טומאה העינבל לעצמו אבל הזוג טמא לעצמו דלא בטל ליה מתורת כלי : הואיל

אין כדר' שמואל כו' דחשיב ליה כלי תשמיש לאדם משום דבעי ליה לקלא דע"י הזוג ששומע יודע היכן בהמתו עומדת ומולאה ע"י כך *והוי כמקל של בהמה של מתכת דטמאה הואיל ואדם רודה בה וכ"מ לקמן גבי בירית טהורה דמשמיע [קול] בכלי מתכות איתו טמא אלא היכא דבעי ליה לקלא והא דמשני הא דאית ביה עינבל הא דלית ביה עינבל ולא מחלק באית ביה עינבל בין בעי ליה לקלא בין לא בעי אומר ר"י דלא שכיח שיעשו עינבל אלא אם כן בעי ליה לקלא : כל דבר אשר יבא · ואע"ג דהאי קרא לא לגבי טומאה כתיב אלא לגבי הגעלה מסתברא דהתם אין דיבור מעלה ומוריד ואם איתו ענין להגעלה תנהו לענין טומאה : מתיב רבא הזוג והעינבל חיבור· פי' בקונטרס מדקרי ליה חיבור ש"מ דכי נתפרדו הוי כלי שניטל מקלתו ואע"ג דהדיוט יכול להחזיר כל כמה דלא אהדרי' לאו שלם הוא וקשה לר"י דהא מעיקרא נמי הוי ידענא דהוי כלי שניטל מקלתו ולהכי פריך למאי חזו ומשני דודאי באפי נפשה לא חזו לא זוג ולא עינבל אלא משום דהדיוט יכול להחזירו ומה שפירש נמי והתניא כו' גבי ההיא מספורת של פרקים לא עיין דההוא דזוג ועינבל משנה היא במסכת פרה (פי"ב משנה ח) וההיא דמספורת בתוספתא דכלים ומפרש הרב פור"ת בשם ר' שמואל הואיל והדיוט יכול להחזירם ואע"ג דהשתא בלא עינבל לא חזי מידי כיון דהדיוט יכול בקל להחזירה כמאן דמיחברי דמי ואם נטמא העינבל נטמא גם הזוג כאילו הן מחוברין נפקא מינה דלכשיתחברו יטמא הזוג את הנוגע בו ומיהו בלא חיבור לא יטמא כי אם העינבל לבדו שנגע בטומאה והכי משמע ליסנא דקאמר וכי תימא ה"ק אע"ג דלא מיחברי כמאן דמיחברי דמי משמע דאביי הכי סבירא ליה דמדתלי טעמא בחזרת הדיוט משמע דהכא דלא חזי השתא למידי ואי לאו כמחובר חשיב ליה היאך יקבל טומאה מאחר דלא חזי מידי בלא חזרה: *מתיב רבא הזוג והעינבל חיבור · שאם נטמא זה נטמא זה וה"מ כשמחוברים אבל שלא בשעת חיבור אם נטמא זה לא נטמא זה ולא חיישינן לשהדיוט יכול להחזיר דהשתא מיהא לאו מחוברין ניהו וממשנה זו אין לנו להוכיח דמיירי בשעת חיבור כדקאמר וכי תימא כו' אבל מכח ברייתא מוכיח דבשעת חיבור מיירי ומברייתא גרידתא הוה מצי רבא לאותוביה לאביי אלא דניחא ליה לאקשויי מהך דמיירי בזוג ועינבל בהדיא לאביי דאיירי נמי בזוג ועינבל : (וכי תימא כו') והתניא מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני. שתי ברייתות הן במסכת כלים* כל אחד בפני עצמה ובריתא קתני בהדיא דכשאינן מחוברין מקבל כל א' טומאה בפני עצמו וגזרו על טומאה שלא בשעת מלאכה שיהא חיבור לטומאה ליטמא זה כשניטמא זה משום דדמי לשעת מלאכה אבל שלא בחיבורין משמע דאפי' גזירה דרבנן ליכא ואם נטמא זה לא נטמא זה דלא חיים למה שהדיוט יכול להחזירו : (אלא) אמר רבא הואיל ויכול להקישו · פי' מקבל טומאה הזוג אבל עינבל דאין ראוי להקישו לא ומספורת ואיזמל נמי בלא חיבור ראויין למעין מלאכה ראשונה ומקבלי טומאה כל אחד בפני עצמו כדתני בתוספתא : אלא אמר רבא כו' · פירש בקונטרס דטומאה לא פרח הימנו כשנפרד משקיבל הואיל וראוי להקישו והוה ליה ככלי (עץ) שניקב בפחות ממוציא רמון דלא טהר מטומאה ומשמע שרוצה לומר דמכאן ואילך לא מקבל טומאה וקשה לר"י דלמה לא יקבל טומאה כיון דנפחת פחות מכשיעור דהוי כאילו שלם לגמרי ונראה לר"י דודאי גם מקבל טומאה מכאן ולהבא ולקונטרס דחקו לפרש כן משום דכשלא היה להם עינבל טהורין ולא מקבלי טומאה אף על גב דראוי להקישו ואיתו דומה דכשלא היה בו עינבל מעולם ודאי טהור דכיון שעומד ליתן בו עינבל דהא עביד לקלא והוי גולמי כלי מתכות אבל משנגמר שהיה בו עינבל אף על פי שניטל מקבל טומאה שלא בטל מתורת כלי שהיה עליו קודם לכן והר"ס הביא ראיה מחמת שתפרה ושייר פחות ממוציא רמון דטהורה (חולין קלח·) אע"ג דחמת שלם שנקרע פחות

רבינו חננאל

אין מקבלין טומאה בדלית ליה עינבל והא דתני טמא בזוג שיש לו עינבל פי' עינבל הברזל שבתוך הזוג המקיש ברופני הזוג ומשמיע הקול וכי הא דאמר כו' מנין למשמיע קול בכלי מתכות שט"א שנאמר כל דבר אשר יבא באש אפילו דבור במשמע ואקשינן במאי אוקימנא להא דתני בזוג בהמה אין מקבלין טומאה בדלית לה עינבל אימ' מציעתא אין העבד יוצא בזוג שבצוארו אבל יוצא בזוג שבכסותו וזה וזה מקבלין טומאה ואי לית ליה עינבל מי מקבלי טומאה והתנן העושה זגין למכתשת ולעריסה ולמטפחות ספרים ולמטפחת תינוקו' כולן יש להן עינבליהן טמאין אין להן עינבליהן טהורין כו' . ושנינן הא בתינוק דלקלא עבידי אבל גדול כגון העבד דלתכשיט עביד ליה רביה אע"ג דלית ליה עינבל מקבל טומאה ואקשינן ניטלו עינבליהן עדיין טומאתן עליהן אי נטלו עינבליהן לאמי חזו ושנינן בזה דכיון דהדיוט יכול להחזירו אע"פ שעדיין לא החזירו כמוחזר דמי . איני והא תנינן מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני כו' וכבר פירשנו למעלה (מח:) ומשני

רש"ל ומהרש"א כתבו דכל הנקדיבורי תוס' הם דיבו' אחד מן מתיב רבא עד סוף ד"ה אלא וכו' כדפי' בתוספתא

ר"מ מ"ז
[בפ"ג דכלא מליעתא]

רב נסים גאון

הזוג והעינבל חיבור . ראוי לידע כי זה הזוג וולתי הזוג הנאמר גבי נזיר ותמצא פי' דבר זה במסכת נזירות בפ' ג' מינין (דף לד) חרצנים אלו החיצונים הזגין אלו הפנימיים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר שלא תטעה בזוג של בהמה הריצון זוג והפנימי

מסורת הש"ס

[לעיל נב:]

כלים פכ"ה מ"ט סוכה יג: לעיל נב: קדושין נט. [מנחות סט.]

לקמן [illegible]

תוספ' דכלים ב"מ פ"א

רש"ל מוחק כ"ז

פרה פי"ב מ"ח

לעיל מח: [תוספ' כלים ב"מ פ"ג]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אפי' להזאה נמי ואי לאו חיבור : (ב) רש"י ד"ה ניטלו עינבליהם וכו' ומעיקרא כי אין להם עינבל דקתני טהורין משום דעדיין : (ג) ד"ה אלא אמר וכו' דודאי לאו חד מנא :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אין וכו' והוי כמקל של בהמה לעיל נב ע"ב :

ואינו מקב' טומאה הזוג לעצמו אבל לענין מפרח טומאה לא פרחה מיניה משקבלה כצ"ל והשאר נמחק רש"ל :

הואיל וראוי להקישו על גבי חרס איתמר נמי אמר ר' יוסי בר' חנינא הואיל וראוי להקישו על גבי חרס ר' יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק ור' יוחנן לא בעי מעין מלאכה ראשונה *והתניא °וכל הכלי אשר ישב עליו וגו' *יכול כפה סאה וישב עליה כפה תרקב וישב עליה יהא טמא תלמוד לומר (א) אשר ישב עליו הזב מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו ר' אלעזר אומר במדרסות אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ואין אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו ור' יוחנן אמר אף אומר בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו איפוך קמייתא ומאי חזית דאפכת קמייתא איפוך בתרייתא הא שמעינן ליה לרבי יוחנן דבעי מעין מלאכה ראשונה (*דתניא) *סנדל של בהמה של מתכת טמא למאי חזי אמר רב ראוי לשתות בו מים במלחמה ור' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן במלחמה ור' יוחנן אמר בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו ורץ על קוצין ועל הברקנים מאי בין רב לר' חנינא איכא בינייהו דמאים בין ר' יוחנן לר' חנינא איכא בינייהו דיקיר: °ולא בעיר של זהב: מאי בעיר של זהב רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ירושלים דדהבא כדעבד

תורה אור: ויקרא טו

רש"י

הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס. ומשמיע קול כבתחלה ולא בטל ליה ממלאכה ראשונה והוה ליה ככלי שניקב בפחות ממוציא רימון דקיי"ל דלא טיהר מטומאתו משום דראוי למלאכתו והשתא איתרצו כולהו דבהמה טהורה בלא עינבל כדקתני במתני' קמייתא דלאו מנא הוא ובעינבל טמא כדאוקמינן בבתרייתא דעינבל משוי לה מנא ודאדם גדול אף בלא עינבל טמא דלתכשיט הוא ולא בעי עינבל והיינו דקתני בקמייתא דמקבלין טומאה ודקטנים דלקלא עביד קבולי הוא דלא קביל בלא עינבל כדקתני אין להם עינבל טהורים בשלא היה לו עינבל מעולם דלא נגמרה מלאכתן *נטלו עינבלין בין לפני טומאה בין לאחר טומאה טמאים דלא נשתברו כשיעור: ה"ג לה בת"כ וכל הכלי אשר ישב עליו. רישי' דקרא וכל המשכב וגו' יכול כל כלי במשמע ואפי' אין עשוי לישיבה: תרקב. חצי סאה פי' תרי וקב: ת"ל אשר ישב מדלא כתיב גבי משכב אשר שכב וגבי מושב אשר ישב וכתיב ישכב ישב משמע שישכב עליו תמיד וישב עליו תמיד במיוחד לשכיבה ולישיבה וגבי משכב נמי דריש ליה התם הכי ובכל הספרים כתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו וקרא אחר הוא ומפרשים אותו התלמידים מדכתיב היושב על הכלי אשר ישב עליו שתי ישיבות ריבה הכתוב ללמדך דבמיוחד לישיבה קאמר ולא היא דשתי ישיבות דקאמר טובא צריכי כדמפרש התם יושב אע"פ שלא נגע אלא ישב או נתלה ולא נגע טמא דאיצטריך למיכתב גבי זב שטימא כלי בישיבתו ואע"פ שלא נגע ואיצטריך גבי טהור נמי שנטמא גם הוא ביושבו עליו אע"פ שלא נגע ועוד בת"כ לאו אההוא קרא קתני לה: ר' אלעזר אומר במדרסות כו'. בין בתחלת טומאה לענין שאמרנו דאינו מטמא מדרס למיהוי אב הטומאה בין בסוף טומאה כגון ג' על ג' שנטמאו מדרס למיהוי אב הטומאה ונחלקו טהור מן המדרס דאמרינן בו עמוד ונעשה מלאכתנו הראשונה שהיה ראוי לישיבה והרי עתה אינו ראוי לכך הלכך טהור מן המדרס ואע"ג דאית בכל חד שלש על שלש והוי כלי לקבל טומאה מיהו מתורת אב הטומאה טיהר לו: ואין אומרים. לענין אב הטומאה של טומאת מת עמוד ונעשה מלאכתנו כלומר אם נטמא ונשבר ועודהו ראוי למלאכה בעלמא שאין מעין מלאכה ראשונה טמא ולא אמרי' עמוד ונעשה מלאכתנו ראשונה וכיון דלא חזי להכי יהא טהור וכ"ש דבתחלת טומאה אין אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ראשונה דטמא אם אינו מיוחד למת לא יקבל טומאת מת דהא כלי מעשה כתיב: אומר כו'. דאי לא עביד מעין מלאכה ראשונה טהור ועל כרחיך לא איתמר דר' יוחנן אלא לענין שנשבר ולטהרו כדפרישית דליכא לפרושא כי ההיא דמדרסות ולמימרא דכלי שאינו עשוי למת לא יטמא במת דהא כתיב (במדבר יט) והזה על האהל ועל כל הכלים: איפוך קמייתא. דר' יוסי בר' חנינא לר' יוחנן: סנדל של בהמה. שלא ליזוק בפרסותיה באבנים: למאי חזי. אי משום בהמה אין תכשיט לבהמה: מניחו ברגליו. הוא בעצמו אלמא הואיל ולשם סנדל עשאו אי לאו דראוי לנעילה לא הוה מטמא ליה ר' יוחנן: איכא בינייהו דמאים. לרב לא מטמא דאין ראוי לשתות ורב סיכה לית ליה קסבר אין מוליכין שמן למלחמה לסוך וה"ה בין רב (בין) לר' יוחנן נמי איכא בינייהו דמאים: בין ר' חנינא וכו' איכא בינייהו דיקיר. כבד ואין ראוי בו לברוח:

כדעבד

תוספות

פחות ממוציא רימון מקבל טומאה ועוד קשה לר"י לפי' הקונטרס דלטומאה שהיתה עליהן שלא תפרח מהני שפיר טעמא דהדיוט יכול להחזירו בלא טעמא דראוי להקישו כדאשכחן בפ' שלשה שאכלו (ברכות נ:) גבי מטה דאפי' מפורקת לא פרחה טומאה מינה אא"כ נגנבה או שאבדה חציה או שחלקוה אחים או שותפים שאין סופן לחברה ולא איצטריך כלל לטעמא דהקשה אלא לענין לקבל טומאה מכאן ולהבא דהאי טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירו לא מהני לקבל בה טומאה כדקתני התם החזירה מקבלת טומאה מכאן ולהבא ולאביי נמי הוה בעי למימר דמשום דהדיוט יכול להחזירו מקבלין שניהן זוג והעינבל טומאה מכאן ולהבא ורשב"א הביא ראיה לפי' הקונט' דתניא בתוספתא דמסכת כלים בפ' רשב"ג העושה זוג למכתשת ולעריסה ולמטפחות תינוקות ניטלו עינבליהן טהורין משמע דזגין טהורין ולפירוש הקונט' ניחא דטהורין דלא מקבלי טומאה מכאן ולהבא אבל לפר"י קשה אמאי טהורין ור"י השיב דכמה ברייתות יש בתוספתא דפליגי אש"ס שלנו: **ורבי** יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק. קשה לרשב"א דע"כ בלא ייחדו מיירי מדקאמר הואיל וראוי משמע בראוי בעלמא אפי' בלא ייחוד ועוד דביחדו לכך לא הוה פליג ר' יוסי בר' חנינא ועוד דביחדו אפי' לא היה לו עינבל מעולם נמי מקבל טומאה ועוד אי ביחדו מיירי מאי פריך דר' יוחנן אדר' יוחנן הא התם ע"כ איירי בלא ייחדו דביחדו אפי' במדרסות נמי אין אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ולקמן בס"פ המצניע (דף צה: ושם) גבי ניקב כמוציא זית טהור מלקבל בו זיתים ועדיין כלי הוא לקבל בו רימונים ופי' בקונטרס אם ייחדו לרימונים והאי לאו פי' הקונט' דהתם הוה ניחא וי"ל דאפי' לפירוש הקונטרס הכא חזי טפי ע"י גימוע משום דהואיל דמעיקרא הוה כלי גמור וגם עתה הדיוט יכול להחזירו אית לן למימר דע"י דבר מועט שעדיין ראוי לגמוע בו מים חשיב כלי אפי' בלא ייחוד ולמ"ד נמי הואיל וראוי להקישו דבעי מעין מלאכה ראשונה אתי שפיר בכל ענין דאפי' לא בעינן בעלמא ייחוד הכא אתי שפיר דלא מהני גמוע מים משום שעומד עדיין למלאכתו ראשונה להחזיר בו העינבל ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו וכ"ש דאי בעינן בעלמא ייחוד דאתי טפי שפיר: **ואין** אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו. לפירוש הקונט' קשה לר"י למה ליה לאתויי ברייתא דתרקב כיון דלא שייכא למילתיה דר' אלעזר ור' יוחנן אלא נראה לר' יצחק כפירוש ריב"א אומרים במדרסות עמוד מעל תרקב זה ונעשה מלאכתנו שאינו יכול להיות טמא מדרס ע"י שאתה יושב עליו הואיל ואינו מיוחד לכך כדקתני בברייתא ואין אומרים בטמא מת עמוד מגמוע מים בזה הזוג או בזה הסנדל של בהמה ונעשה מלאכתנו ליתן בו העינבל כדי להשמיע הקול וליתן סנדל ברגלי הבהמה אלא טמא טומאת מת על ידי הגימוע אע"פ שאינו מיוחד לכך והוי בר קבולי טומאה דחשיב כלי ע"י גימוע מים ור' יוחנן אמר אף אומר כו' דבעינן שיהא ראוי למלאכתו ראשונה ולא מהני ליה מידי לקבולי טומאה מה שראוי למלאכה אחרת אבל הקשת זוג ע"ג החרס והנחת סנדל של בהמה ברגלו כשבורח מן הקרב הוי מעין מלאכה ראשונה ולהכי הוי בר קבולי טומאה ולא שייך למימר ביה עמוד ונעשה מלאכתנו דהיינו נמי מלאכתו: **סנדל** של בהמה של מתכת. ושל עץ אינו ראוי לכל הני דברים דמפרש בסמוך דדרך הבהמה לקלקלו ורבינו שמואל גרים סנדל של בהמה ושל מתכת ומיירי בסנדל של סיידין דלקמן (ס.): **הואיל** וראוי לשתות בו מים במלחמה. וא"ת והא בזוג שלא היה בו עינבל מעולם לא מטמינן משום דחזי לגמוע והכא חשוב כמו זוג שלא היה בו עינבל מעולם דכיון דנעשה לצורך בהמה אינו מקבל טומאה וי"ל דתחלתו נמי עשוי לשתות בו מים במלחמה או לסוך אלא שעיקרו עומד לבהמה ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו למאן דבעי מעין מלאכה ראשונה: **בשעה** שבורח מן הקרב מניחו ברגליו. תימה א"כ יטמא מדרס ותניא בתוספתא דכלים פרק כיפה ג' סנדלים הם של אדם טמא מדרס של מתכת ושל בהמה טמא טומאת מת משמע אבל מן המדרס טהור: **ולא** בעיר של זהב. אור"ת דלאו היינו נזקא כדפי' בקונט' דהא אמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף מט:) מאי עטרות כלות עיר של זהב משמע דעשוי הוא כעין עטרה ואע"ג דאמרי' התם בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות חתנים וכלות והכא לא אסרו אלא בשבת אור"ת דדוקא לחתנים וכלות גזרו ולא לשאר בני אדם*):

*) [... ועי' תוס' גיטין ז. ד"ה עטרות]

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ז מהל' משכב ומושב הלכה ח:

כא ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טור וש"ע א"ח סי' שג סעיף ד:

[כלים פי"ד מ"ה]

מסורת הש"ס

חגיגה כג: נדה מט:

[ר"ע דתנן]

הגהות הב"ח

(א) גמ' תלמוד לומר וכל הכלי אשר ישב:

רבינו חננאל

רבא הואיל וראוי להקישו התינוק ע"ג חרס ולהשמיע קול. ר' יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק עדיין תורת כלי עליהן ולפיכך עדיין טומאתו עליהן ואקשינן וכי ר' יוחנן לא בעי (שישא) [שיהא] בכלי המשמש מעין מלאכתו [והתניא] והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא יכול כפה סאה וישב עליה כפה כו' עד ור' יוחנן אמר כו' בטו"מ עמוד ונעשה מלאכתנו הנה בפי' ר' יוחנן אמר כי אין הכלי מקבל טומאה אלא אם הוא ראוי למלאכתו שנעש' בו ואפיךקמייתא ואימ' ר' יוחנן אמר ה"איל וראוי להקישו ע"ג חרס משום דשמעינןליה לר' יוחנןבהדיא דבעי מעין מלאכתו ראשונה דתני' סנדל של מתכת של בהמה טמא ואמרינן למאי חזית [רב] אמר חזי לשתות מים. ר' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן ר' יוחנן [אמר] ראוי להניחו ברגליו כשבורח ורץעל הקוצי' ועל הברקנים הנה שמענו לר' יוחנן דבעי מעין מלאכתו ראשונה בשם שמתחלה למנעל הרגל כך באחרונה: מתניתין ולא תצא אשה בעיר של זהב. מאי עיר של זהב, ירושלים דדהבא

רב נסים גאון

עינבל: מאי עיר של זהב אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ירושלים דדהבא כי דעביד לה (ר' יוחנן) [ר"ע] לדביתהו תמצא במסכת נדרים בפרק הנודר מן המבושל(ר'נ) ר'עקיבא איקדשא ליה ברתיה דבר כלבא שבוע אביהא אדרה הנאה בכל נכסיה אזלא ואיתנסיבא ליה בסיתוא הוה גני בי תיבנא הוה מנקיט לה תיבנא מן מזייה אמר לה אי הואי לי רמינא ליך ירושלם דדהבא וזכירו אתר כך שהניע

עין משפט
נר מצוה

כב א ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ב טוש"ע א"ח סי' שג סעיף ה:
כג ג מיי' שם הל' ג' סמג לאוין כה:
כד ד טוש"ע א"ח סי' שא סעיף לו:
כה ה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף ו:
כו ו מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ח:

כדעביד ליה רבי עקיבא לדביתהו *ת"ר לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצתה חייבת חטאת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים לא תצא ואם יצתה פטורה *רבי אליעזר אומר יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחלה במאי קמיפלגי ר"מ סבר משוי הוא ורבנן סברי תכשיט הוא דילמא שלפא ומחויא ליה ואתיא לאתויי ור"א סבר מאן דרכה למיפק בעיר של זהב אשה חשובה ואשה חשובה לא משלפא ומחויא כלילא רב אסר ושמואל [א]שרי דאניסכא כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי דארוקתא מר סבר אניסכא עיקר ומר סבר ארוקתא עיקר רב אשי מתני לקולא [ב]דארוקתא דכולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי דאניסכא מר סבר דילמא שלפא ומחויא ואתי לאתויי ומר סבר מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא °א"ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי *אמרו ליה לרב אתא גברא רבה אריכא לנהרדעא ומטלע ודרש כלילא שרי אמר מאן גברא רבה אריכא [דאיטלע] לוי ש"מ נח נפשיה דרבי אפס ויתיב ר' חנינא ברישא ולא הוה ליה איניש ללוי למיתב גביה (א) וקאתי להכא ודילמא נח נפשיה דרבי חנינא ור' אפס כדקאי קאי ולא הוה ליה איניש ללוי למיתב גביה וקאתי להכא אם איתא דרבי חנינא שכיב לוי לר' אפס מיכף הוה כייף ליה ותו דרבי חנינא לא סגי דלא מליך דכי הוה קא ניחא נפשיה דרבי אמר חנינא בר' חמא יתיב בראש וכתיב בהו בצדיקים °ותגזר אומר ויקם לך וגו' דרש לוי בנהרדעא כלילא שרי נפיק עשרין וארבע כלילי מכולה נהרדעא דרש רבה בר אבוה במחוזא כלילא שרי ונפקו תמני סרי כלילי מחדא מבואה אמר רב יהודה אמר רב שמואל קמרא שרי איכא דאמרי דארוקתא ואמר רב ספרא מידי דהוה אטלית מוזהבת ואיכא דאמרי [ג]דאניסכא ואמר רב ספרא מידי דהוה אאבנט של מלכים א"ל רבינא לרב אשי קמרא עילוי המיינא מאי א"ל [ד]תרי המייני קאמרת אמר רב אשי [ה]האי רסוקא אי אית ליה מפרחייתא שרי ואי לא אסיר: ולא בקטלא: מאי קטלא מנקטא פארי: נזמים: [ו]נזמי האף: ולא בטבעת שאין עליה חותם: הא יש עליה חותם חייבת אלמא לאו תכשיט הוא ורמינהו *תכשיטי נשים טמאים ואלו הן תכשיטי נשים קטלאות נזמים וטבעות וטבעת בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם ונזמי האף ואמר רבי זירא לא קשיא הא ר' נחמיה הא רבנן *)דתניא *היא של מתכת וחותמה של אלמוג טמאה היא של אלמוג וחותמה של מתכת טהורה ורבי נחמיה מטמא שהיה ר' נחמיה אומר בטבעת הלך אחר חותמה בעול הלך אחר סמלוניו בקולב

*) [ובכלים פי"ג מ"ו לא נזכר פלוגתא דר' נחמי' הלכך ספיר גרסי' דתניא]

תורה אור

מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה · אומר ר"י דדוקא בכלילא שרי שמואל הכא וכן רבי אליעזר דוקא בעיר של זהב שאין כל הנשים רגילות בהן אלא אשה חשובה אבל שאר תכשיטי נשים אסירי אפי' לאשה חשובה דאין לחלק בין הנשים והביא ראיה מס"פ בירה (לעיל דף מ:) דקאמר עולא מה טעם הואיל ואיבא תורת כלי עליהן ומה דחק לומר כן כיון דחזי לנשים חשובות דאפי' לרבנן דאסרי בעיר של זהב לאשה חשובה מודו בשאר תכשיטים אליבא דשמואל דשרי כלילא אפילו לרבנן:

אאבנט של מלכים · שמלבושם הוא ואין להם אבנט אחר ה"נ שרי האי קמרא לאיתתא דמלבושה היא ולא משלפא ומחויא:

תרי המייני קאמרת · לשון אחד פי' בקונטרס לאיסור ואע"ג דחשיב בפ' כל כתבי (לקמן דף קכ:) בי"ח כלים פונדא וחגור ופי' התם בקונט' דפונדא הוא אזור היינו כגון שיש בגד מפסיק ביניהם אבל תרי המייני זה על גב זה אסור ולא דמי לבמה מלבושים שאדם לובש בבת אחת שאינו הקור אבל תרי המייני מה הנאה יש ואין דרך לחגור ומשוי הוא:

מנקטא פארי · פירורי הפת ותכשיט הוא:

נזמי האף · ונזמי האוזן שרו כדפי' בקונטרס ואע"ג דאמר לקמן *הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהן ואמר בגמ' דכל מיני לבעונים אסירי דילמא משלפי הואיל ותכשיט נינהו התם יותר קל °ליטלם מנזמי האוזן:

הא יש עליה חותם חייבת חטאת · אסיפא סמיך *דקתני בהדיא דחייבת חטאת:

רבי נחמיה מטמא · נראה לר"י דבריסא מטהר דלא בעי למימר הלך אף אחר חותמה אלא דוקא אחר חותמה שהוא עיקר וכן משמע בהדיא בתוספתא דמסכת כלים *דתניא טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג רבי נחמיה מטהר שהיה רבי נחמיה אומר בטבעת הלך אחר חותמה:

כדעבד ליה ר' עקיבא לדביתהו · במסכת נדרים (דף נ:): כלילא · על פדחתה היא קושרתו מאוזן לאוזן יש שכולו טס זהב שקורין לימ"א ויש שעושין ממשי טווי עם הזהב שקורין פריז"ש: דניסכא · טס העשוי כולו מניסכא דהיינו זהב או כסף דבר הניתך: דאסיר · מגו דחשיב גזירה דילמא שלפא ומחוייא: דארוקתא · רצועה שמצויירת בזהב ובאבנים טובות: אניסכא · דאית ביה עיקר ומחויא ליה ומר סבר ארוקתא הוא עיקר דידיה ולא חשיב ליה ולא מחויא ליה: כולי עלמא לא פליגי דשרי · דארוקתא עיקר: בפירוש אמרת לן משמיה דרב · לפני חלייך קודם ששכחת תלמודך: כלילא שרי · אלמא דרב אשי עיקר דמוקי פלוגתא בדניסכא אבל בארוקתא מודה רב ואיכא לאוקמי לדידיה בארוקתא: גברא רבה אריכא ומטלע · לוי איטלע דאחוי קידה קמיה דרבי*: נח נפשיה דרבי אפס · במסכת כתובות בהנושא (קג:) אמרינן דכי שכיב רבי אמר רבי חנינא בר חמא ישב בראש ולא קיבל עליו רבי חנינא שהיה רבי אפס גדול ממנו שתי שנים (ב) ויתיב רבי אפס ברישא ומתוך שהיה רבי חנינא חשוב לא נכנס לבית מדרשו והיה יושב בחוץ ומשום כבודו ישב לו לוי אצלו: וקאתי להכא · שלא היה רבי חנינא גדול הימנו לא בתורה ולא בשנים ולא ניכף ליה לוי ובא לכאן: לוי לרבי אפס מיכף הוה כייף ליה · שהיה זקן ממנו: קמרא · אבנט חשוב יש שעושין אותו טס של זהב ויש שעושין אותו רצועה משבצות זהב ואבנים קבועות בו: מידי דהוה אטלית מוזהבת · דהוי תכשיט ושריא ולמישלף ואחויי כמי לא חיישינן שאין דרך להתיר אזורו בשוק ויפלו בגדיו: האבנט של מלכים · שעשוי כולו דניסכא °וכל ישראל בני מלכים ראוים לו: תרי המייני קאמרת · הא ודאי משאוי הוא ואסור לשון תלמידי רבינו יצחק (ג) כ"ע [ובתלמידי] רבינו הלוי מצאתי מותר והראשון נראה לי משום דגבי הצלת דליקה מנינן לר' יוסי שמנה עשר כלים והתם חד חגור הוא דמנינן בכל כתבי הקדש (לקמן דף קכ:) ואי שני חגורות שרי לכתחילה נימני ההם תרי: רסוקי · חתיכת מעיל רחבה: אי אית ליה מפרחייתא · רצועות קצרות תלויות בה לקושרה בהם ולהדקה סביבותיו: שרי · דמיהדק שפיר וליכא למיחש דילמא משתרי קטרי ונפיל ואתי לאיתויי: מפרחייתא · פינדל"א בלע"ז: מנקטא פארי (ד) · מוסטניל"א והוא בגד שיש לו שנים כעין מכנסים ומכנסת בו רצועה רחבה וקושרת סביב צוארה והבגד תלוי על לבה והוא חשוב ומצוייר בזהב וי"מ כמין חני עגול עשוי כמין כלבוס* (ה) אוחזת בו מפתחי חלוקה והפגם בולט בצוארה והיא של זהב לוי"ה: נזמי האף · אבל נזמי האוזן מותרין לכתחלה דטריחא לה מילתא למישלף ואחויי מפני שאזניה מכוסות בקישורין: ולא בטבעת שאין עליה חותם · קתני מתניתין דאם יצאת פטורה דתכשיט הוא לה ומשום דילמא משלפא ומחויא הוא דמיתסר: הא יש עליה חותם חייבת חטאת · דלאו תכשיט הוא והוי משאוי: נזמים · נזמי האוזן: וטבעת בין שיש כו' · כלומר וטבעת שאמרנו בין שיש עליה כו': הא רבי נחמיה · דאמר עיקר טבעת אדעתא דחותם הוא חייבת חטאת דחותם לאשה לאו תכשיט הוא דאין דרך לאשה לחתום ולשלוח שלוחים שאין חותם עשוי אלא לאדם גדול וממונה והא דקתני תכשיט הוא רבנן דאמרי גופה של טבעת עיקר ולהדעתא דטבעת נפקא ביה וטבעת ודאי תכשיט הוא: טמאה · דטבעת עיקר והוה ליה פשוטי כלי מתכות: היא של אלמוג וחותמה של מתכת טהורה · דהוה ליה פשוטי כלי עץ: הלך אחר סמלוניו · ואם של מתכות הם טמא: סמלוניו · העול שלהם לא היה פגום כשלנו אלא חלק ומוקבים בו שני נקבים וביניהם כעובי עורף השור ותוחבין בהן שתי יתדות והם סימלונין: בקולב

וכל ישראל בני מלכים. עיין לקמן דף קיא ע"א: תוס' ד"ה נזמי האף וכו' ליטלם מנזמי האוזן. עיין תוס' ב"מ המדפות סי' מ"א:

מסורת הש"ס
[לקמן קלח. תוספ' פ"ה]
עדיות פ"ב מ"ז
[סוכה נג.]
כתובות קג:
[כלים פי"א מ"ה]
לעיל נב: תוספתא דכלים ב"מ פ"ג פי"ג מ"ו

הגהות הב"ח
(א) גמ' ומיתב גביה וקאתי: (ב) רש"י ד"ה נח נפשיה וכו' שתי שנים ומה"ט ויתיב: (ג) ד"ה תרי וכו' ר' יצחק בר יהודה כ"ע: (ד) ד"ה מנקטא פארי. נ"ב פ"ל כדף נז ע"ב כמו שפירש"י: (ה) בא"ד כמין כלבוס כוס

גליון הש"ס
גמ' א"ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף. לקמן קמו ע"ב: רש"י ד"ה האבנט וכו'

רבינו חננאל
כדעבד ר' עקיבא לדביתהו. ת"ר לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצא חייבת חטאת דברי ר' מאיר וחכ"א לא תצא ואם יצאת פטורה. ר' אליעזר אומר יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחלה: כלילא רב אסר ושמואל שרי. פי' נסכא חתיכה מלשון המסכת (כלים פכ"א). רוקתא מטלית. וקיי"ל כרב אשי דהוא בתראה דאמר ארוקתא כו' כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי בכלילא דאניסכא רב אסר ושמואל שרי וקיי"ל כרב באיסורי ואע"ג דאיכא למימר מעשה רב והא דדרש [לוי] כלילא [שרי] ונפקי כ"ד כלילי מנהרדעא וכן הא דדרש רבה בר אבוה במחוזא כלילא שרי כלילא דאניסכא דרשו דשרי. כיון דלא איתמרא בהדיא לא שרינן לה דדלמא לא שרי אלא דארוקתא: אמר רב שמואל קמרא שרי ה"א הגור שבמתנים כגון אבנט רחב מדבעא רבינא מרב אשי קמרא עילוי המיינא מאי ואמר ליה תרי המייני קאמרת ש"מ דקמרא המיינא הוא והא דרב אשי אתמר בה תרי לישני ולישנא בתראה אניסכא שרי פי' בכלילא וקמרא חתיכות חתיכות של זהב נקובות ובהן מרגלית ומעמידין בחוטין שמכניסין בנקבין. נמצא דאניסכא כגון מלאכת אבנט של מלכים כי כן מלאכתן להיעשות בחוטין. רוקתא מטלית. שנמצא בין כלילא בין קמרא חתיכות של זהב נקובות ומרגלית קבועו' במטלי' שנמצאת מלאכתן כגון מלאכת טלית מוזהבת. אמר רב אשי ריסוקא. פי' חגור של עור אי אית ביה מפרחייתא שרי ותכשיט הוא ואי לא אסור פי' אם יש לו מפרחייתא חתיכות יוצאות ועודפות ממנו לימינו ולשמאלו תכשיט הוא ואי לא אינו מלאכת תכשיט ואסור לצאת בו בשבת כי אינו כלי. קטלא תכשיט בצואר. כגון ענק והיא בלשון ערבי מכנקא. נזמים יש נזמי האף ונזמים שבאזנים: ולא בטבעת שאין עליה חותם הא יש עליה חותם משאוי ואם תצא בו חייבת חטאת. אלמא לאו תכשיט הוא איני והתניא תכשיטי נשים עיר של זהב קטלאית נזמים וטבעת אחת טבעת שיש עליה חותם ואחת טבעת שאין עליה חותם ונזמי האף [טמאים] ומשני ר' זירא בטבעת של אלמוג וחותמה של מתכת ומתניתין [כרבנן]

כלים פרק י"ג ואמרי טהורה. [וכיון] לענין טומאה לאו כלי היא לענין שבת נמי לאו כלי הוא. ומשוי הוא. הא ברייתא ר' נחמיה היא דמשוי ליה לענין [טומאה] מנא לענין שבת נמי תכשים הוא דתנינן טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג [טמאה היא של אלמוג] וחותמה של מתכת טהורה. ור' נחמיה מטמא: סימלוניו פי' רצועות שהן בעול דתנינן בתורת כהנים מיד בא ושיבר העול וקיצץ סימלונין כדכתיב

רב נסים גאון

שהגיע לעושר גדול כמו שאמרו מן ו' מילי איעתר ר' עקיבא ולאחר שהגיעה ידו שילם לה נדרו ועשה לה ירושלם דדהבא ובגמ' דהדין פירקא דבני מערבא אמרי מעשה ברבי עקיבא שעשה לאשתו עיר של זהב חמתה איתתיה דרבן גמליאל וקניאת בה אתת ואמרה קמי בעלה אמר לה מה הוית עבדא לי כמה דהוות עבדא ליה דהות מזבנא מן קלעיתה דשערה ויהיבא ליה והוא לעי באורייתא: גברא רבא אריכא אתא לנהרדעאי ומטלע פירוש והוא צולע על ירכו כדמתרגמינן והוא מטלע והדבר שגרם לו זה מפורש בפ'

ג' דתענית (דף כה) לוי גזר תעניתא בעא רחמי ולא אתא מיטרא אמר לפניו רבונו של עולם עלית וישבת למעלה במרום ואי אתה משגיח על בניך ואתא מיטרא ואיטלע אמר ר' אלעזר אל יטיח אדם דברים כלפי למעלה שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי למעלה ואטלע ובמסכת סוכה (דף נג) בפ' החליל קאמרי לוי אחוי קידה קמיה דר' ואטלע ואמרו בפירוקה הא והא גרמא ליה אבל מעשה דר' אפס ור' חנינא בר חמא ומה דאמר רבנו הקדוש בצוויו חנינא בר חמא ישב בראש כו' (מעשה כמפורש) [מפורש] בפרק יתומה

בקולב הלך אחר מסמרותיו בסולם הלך אחר שליבותיו בערסי הלך אחר שלשלותיו וחכמים אומרים *הכל הולך אחר המעמיד רבא אמר לצדדים קתני יש עליה חותם תכשיט דאיש אין עליה חותם תכשיט דאשה רב נחמן בר יצחק אמר *טומאה אשבת קרמית טומאה °כלי מעשה אמר רחמנא וכלי הוא שבת משום משוי אמר רחמנא אין עליה חותם תכשיט יש עליה חותם משוי: ולא במחט שאינה נקובה: [א]למאי חזיא אמר רב יוסף הואיל ואשה *אוגרת בה שערה א"ל אביי ותהוי כבירית טהורה ותשתרי אלא תרגמא רב אדא נרשאה קמיה דרב יוסף הואיל ואשה חולקת בה שערה בשבת למאי חזיא אמר רבא טס של זהב יש לה על ראשה בחול חולקת בה שערה בשבת מניחתה כנגד פדחתה: **מתני'** [ב]לא יצא האיש בסנדל המסומר ולא [ג]ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה ולא בתפילין *ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה °ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים ואם יצא אינו חייב חטאת: **גמ'** סנדל המסומר מאי טעמא אמר שמואל שלפי הגזרה היו והיו נחבאין במערה ואמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יצא נהפך סנדלו של אחד מהן כסבורין הם אחד מהן יצא וראוהו אויבים ועכשיו באין עליהן דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהם אויבים רבי אילעאי בן אלעזר אומר במערה היו יושבין ושמעו קול מעל גבי המערה כסבורין היו שבאו עליהם אויבים דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהן אויבים ·רמי בר יחזקאל אמר בבהכ"נ היו יושבין ושמעו קול מאחורי בהכ"נ כסבורין היו שבאו עליהם אויבים דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהן אויבים באותה שעה אמרו אל יצא אדם בסנדל המסומר אי הכי בחול נמי ליתסר מעשה כי הוה בשבת הוה ביום טוב לישתרי אלמה תנן משלחין

רש"י

בקולב. הוא כמין עמוד רחב מלמטה ודק מלמעלה ומיטלטל והחנוני מעמידו לפני חלון הנותו ונסמרין תחובין בו ותולין בהן אבנטים ורצועות למכור: בערסה. אישתרייד"א בלע"ז והן מאזנים גדולות. לשקול צמר ובצים ונחשת והן של עץ: הלך אחר שלשלותיו. שתלוי בהן והם של מתכת הן עשויות: תורה אור המעמיד. גוף הטבעת מעמיד החותם והעול מעמיד את סמלוניו והקולב את מסמרותיו והכלים את שליבותיו שהרי בהם קבועים והערסה הוא עץ (א) ארוך שהקנה שקורין ייש"א הלשון תחוב בו והשלשלות קבועות בקנה וכולן העץ ארוך מעמידן שהוא פליי"ל שבתי כפות המאזנים תלויות בב' ראשין: רבא אמר. ברייתא דקתני וטבעת הוי תכשיט בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם לאו ארישא דאיירי בתכשיטי נשים קיימי תרוייהו אלא חד תכשיט דאיש וחד תכשיט דאשה ולצדדין קתני: טומאה אשבת קרמית. הא דקתני וטבעת בין שיש עליה כו' לאו ארישא קאי דקרי ליה תכשיט נשים אלא הכי קאמר וטבעת שאמרו שנטמאת בין שיש עליה חותם דלאו תכשיט הוא מיהו כלי מעשה הוא בין שאין עליה חותם דהוי תכשיט וכי קתני רישא תכשיטי נשים אשאין עליה חותם: למאי חזיא. לתכשיט דקתני אינה חייבת חטאת: אוגרת בה שערה. היוצא חוץ לקישוריה כורכתו סביב המחט ותוחבת המחט בשבכה מתחתיה שלא יראה שערה: ותיהוי כבירית. דתנא מתניתין (לקמן דף סג.) בירית טהורה מלטמא ויוצאין בה והיא כמין אצעדה שעושה לשוקיה מעל בתי שוקיה להדקן שלא יפלו על רגלה: טהורה. דלאו תכשיט היא אלא תשמיש לבתי שוקיה והוי (ב) כטבעת הכלים דאמרן טהורות בפרקין דלעיל ויוצאין בה שצריך לה עם בתי שוקיה ולא הוי משאוי ויוצאין דכיון דלצניעותא היא לא שלפא ומחוי והאי מחט נמי לצניעות דשער באשה ערוה ולא מחויא ואמאי לא תנא לכתחילה: חולקת. לכאן ולכאן באמצע ראשה שקורין גריוו"א בלע"ז: ובשבת למאי חזיא. הרי בשבת אינה חולקת שערה: טס של זהב יש לה על ראשה. האחד והשני עוקץ הוי: בחול חולקת שערה. בעוקץ: ובשבת. תוחבת העוקץ בשבכה והטס שבראשה השני מונח על פדחתה: **מתני'** סנדל המסומר. של עץ הוא ותוחבין מסמרות (ג) למעלה לחזק התחתון עם העליון *(העץ עם העור שלמעלה הימנו ויש לו שתי פיות ותוחב רגלו בו) ובגמרא מפרש מאי טעמא גזרו ביה: ולא ביחיד. ולא בסנדל יחיד: בזמן שאין ברגלו מכה. בש"ס ירושלמי מפרש דלא ליחשדיה דטעין ליה לחבריה תותי כנפיה ולשון רבותי דילמא מחייכי עליה ושקיל דשליף ליה וממטי ליה בידי' בשכחת שבת ומיהו בזמן שיש ברגלו מכה שרי ובגמרא בעי בהי מינייהו יהיב ליה: ולא בתפילין. כדמפרש טעמא בגמרא (לקמן דף סא:): ולא בקמיע. שכותבין וטוענין לרפואה: שאינו מן המומחה. אבל בקמיע מומחה שרי דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו: שריון קסדא ומגפיים. מפרש בגמרא: אינו חייב חטאת. דכולהו מין מלבושין נינהו בחול למלחמה: **גמ'** שלפי הגזירה היו. בני אדם הנשמטים מן הגזירה היו: הנכנס יכנס. הרוצה ליכנס יכנס שהנכנס יראה תחלה שאין אדם רואה: והיוצא אל יצא. שמא יש אויבים מבחוץ והוא לא ידע ויראוהו ויביאו שאנו כאן: נהפך סנדלו. שיש לו שתי פיות ויכול לנועלו מב' צדדין אבל ניכר מי הוא לפנים ומי הוא לאחור ובנועלו זה הפוך נראה הנכנס כאילו הוא יוצא וניכר מקומו בקרקע: והרגו זה את זה. בדחיקתן שהיו סנדליהן מסומרין כעין אותם שעושין לרגלי הסוסים ולאשיהן עבים: אל יצא. האיש בשבת כדמפרש לקמיה דבשבת היה מעשה ומעין המאורע אסרו: אלמה תנן. במסכת ביצה: משלחין

תוספות

רב נחמן בר יצחק אמר טומאה אשבת קא רמית. דאפילו בלאו טעמא דהוי תכשיט לאיש היא טמאה מכל כלי מעשה והשתא בין לרבא בין לרב נחמן בר יצחק מוקמי תרוייהו כרבי נחמיה ולא מטמא מטעם תכשיט דאשה אלא מטעם תכשיט דאיש או מטעם דהוי כלי מעשה ולצדדין קתני בין לרבא בין לרב נחמן בר יצחק:

למאי חזיא. פי' בקונטרס למאי חזיא והא משוי הוא וקשה לר"י דאם כן מאי משני הואיל ואשה חולקת בה שערה אטו משום הכי לא הוי משוי והא איתו לא מלבוש ולא תכשיט אלא נראה לפרש למאי חזיא למה היא רגילה לצאת בה בחול אמר רב יוסף כו' ובתר הכי פריך ובשבת למאי חזיא כיון שרגילה לנושאה בשביל שצריכה לחלק בה שערה בשבת תיהוי משוי כיון דאינו לא מלבוש ולא תכשיט ובקונטרס פי' בסמוך בשבת למאי חזיא והלא בשבת אינה חולקת שערה וקשה לר"י חדא דהא מנא ליה דאסור לחלק בה שיער בשבת ועוד דלמאי פריך והא אסור אפילו יהא מותר תקשה והא משוי הוא:

הואיל ואשה אוגרת בה שערה. נראה לר"י שתוחבת המחט בתוך השבכה ודוחקת את השבכה כדי שלא יפלו שערותיה חוץ לקישוריה והשתא אתי שפיר דהויא כעין בירית שאוחזת בתי שוקיה שלא יפלו ולא כפירוש הקונטרס:

ותיהוי כבירית טהורה ותשתרי. פירש בקונטרס דכי היכי דהתם לא חיישי לדילמא משלפא ומחויא הואיל ולצניעותא עבידא ה"נ לא ניחוש למישלף ולאחווי מהאי טעמא וקשה לר"י דהא כבלים אין יוצאין בהן בשבת דחיישינן דילמא משלפא להו משום דהוי תכשיט כמו שמפרש אע"ג דלצניעותא עבידא כמו בירית דהכל ענין אחד אלא שבירית באחת וכבלים בשתים כדאמרינן לקמן (דף סג:) ועוד דלמה לו להזכיר כאן טהרת בירית הוה ליה למימר ותיהוי כבירית ותשתרי ונראה לר"י דה"פ ותהוי כבירית שיוצאין בה לפי שהיא טהורה משום שאינה תכשיט דאינה נוי לאשה כיון דאינה כ"א באחת והויא כטבעת הכלים דאינה כ"א לצורך בתי שוקים ה"נ האי מחט שהיא טהורה לפי שאינה אלא כטבעת הכלים תשתרי דאינה תכשיט וא"ת אמאי לא משני השתא כמין טס של זהב יש לה בראשה כדמשני לאידך סיוע דבסמוך וי"ל דאם היתה אוגרת בה שערה לא היתה מניחתה לעולם כנגד פדחתה ואינה חשובה תכשיט אלא טס וקשה לרשב"א לפירוש זה דכיון דמחט שאוגרת בה שערה היא טהורה היכי קאמר לעיל (דף נב:) אבל לענין טומאה דא ודא אחת היא הרי יש חילוק אפילו בשלימה דאותה שאינה אוגרת בה טמאה ואותה שאוגרת בה טהורה וצריך לומר דלטומאה נמי פריך ותיהוי טהורה כבירית שהיא טהורה גם תשתרי לצאת בה:

ומניחתה כנגד פדחתה. השתא לא היה צריך לומר שחולקת בה שערה כלל אלא האמת מפרש:

ושמעו קול מעל גבי המערה. קול של סנדל המסומר: (סייך לע"ב)

לא *בסנדל המסומר ולא *במנעל שאינו תפור. תימה לר"י והא קתני סיפא זה הכלל כל שניאותין בו מטלטלין אותו ביו"ט ומפרש בגמ' דכל שנאותין בו בחול קאמר וסנדל המסומר ניאותין בו בחול ואמאי אין מטלטלין אותו בי"ט וי"ל דהתמיה בו לפי שבאה תקלה על ידו כי היכי דאסר ליה במתניתין ר' אלעזר בר' שמעון לטלטלו לכסות בו את הכלי או לסמוך בו כרעי המטה אע"פ *שאר כלים שמלאכתן להיתר שרי לטלטלן לצורך גופן ומקומן וזה הכלל דקתני התם לא קאי אלא אמנעל שאינו תפור ונראה לר"י דאפי' לרבנן דר' אלעזר דשרי לטלטל לצורך גופו ומקומו אסור לשלחו בי"ט אע"ג דשילוח משום שמחת י"ט חשיב כמו לצורך גופו מ"מ מדברי' לגלות דברי' שמלאכתן להיתור כיון שבאת תקלה על ידו ליכא שמחת י"ט: אין

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף ט:

כח ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ב:

כט ג מיי' שם הלכה טו סמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף ו:

רבינו חננאל

ה' צדיק קנין עבות רשעים. קולב. יש מי שאומרים ממיני תכשיט הוא להשמיע קול כדורך בנת ומחזקו במסמרים: שליבות ושלשלאות פשוטות הן. רבא אמר הא מתניתא לצדדין קתני אין עליה חותם תכשיט דאשה יש עליה חותם תכשיט דאיש והדין כך הוא. שהא האיש מותר לצאת בטבעת שיש עליה חותם והאשה בטבעת שאין עליה חותם. מפני שתכשיט הוא להן וכל תכשיט שרי אלא משום גזירה *) דרבא כדבעינן למימר לקמן (סב.) דאמר פעמים שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להוליכה אצל האומן ומניחה באצבעו עד שמגיע אל האומן. ופעמים שהאיש נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם להניחה בקופסא ומניחתה באצבעתה עד שמגעת לקופסא. לפיכך אסרו אחד האיש ואחד האשה לצאת בין בטבעת שיש עליה חותם בין בטבעת שאין עליה חותם. רב נחמן בר יצחק אמר טומאה אשבת קרמית כו'. ולא במחט שאינה נקובה אוקימנא כדתניא כמין טס של זהב יש לה על ראשה. בחול חולקת בה שערה בשבת מנחת על פדחתה. ונוי הוא לה: לא יצא בסנדל מסומר כו'. מ"ט שלפי השמד כו' פשוטה היא.

*) עי' ברשב"א שתמה ע"ד רבינו בזה.

מסורת הש"ס

[לעיל טו:]

לקמן קכג.

[גי' הערוך בערך אגר אוגדת]

[לעיל נג:]

סנהדרין נח

[ג"ל כנדל]

[וג"ל מנעל]

[לקמן קכד:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה המעמיד וכו' והערסה הוא עץ הארוך שהוא קנה שקורין: (ב) ד"ה טהורה וכו' והרי הוא כטבעת: (ג) ד"ה סנדל וכו' מסמרות לחזק כצ"ל ותיבת למעלה נמחק:

גליון הש"ס

מתני' ולא בשריון. עי' לקמן סד ע"ב ורש"י ד"ה כל שאסרו:

רש"ל מוחק זה

(משלחין [א] כלים בי"ט בין תפורין בין שאינן תפורין) [ב] אבל לא סנדל המסומר ולא מנעל שאינו תפור (*בי"ט) בשבת מ"ט דאיכא כינופיא בי"ט נמי איכא כינופיא תענית צבור איכא כינופיא ליתסר מעשה כי הוה בכינופיא דאיסורא הכא כינופיא דהתירא הוה ואפילו לר' *חנינא בן עקיבא *דאמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה הני מילי ירדן דשאני משאר נהרות אבל י"ט ושבת כי הדדי נינהו *דתנן אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד א"ר יהודה אמר שמואל [ג] לא שנו אלא לחזק אבל לנוי מותר וכמה לנוי ר' יוחנן אמר חמש בזה וחמש בזה ור' חנינא אמר שבע בזה ושבע בזה א"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא אסברא לך לדידי שתים מכאן ושתים מכאן ואחת בתרסיותיו לר' חנינא ג' מכאן וג' מכאן ואחת בתרסיותיו מיתיבי סנדל הנוטה עושה לו שבע דברי רבי נתן ורבי מתיר בי"ג בשלמא לרבי חנינא הוא דאמר כרבי נתן אלא רבי יוחנן דאמר כמאן הוא דאמר כר' נהוראי דתניא ר' נהוראי אומר ה' מותר ושבע אסור א"ל איפה לרבה בר בר חנה אתון תלמידי רבי יוחנן עבידו כר' יוחנן אנן נעביד כרבי חנינא בעא מיניה רב הונא מרב אשי חמש מהו א"ל אפילו ז' מותר ט' מאי א"ל אפילו ח' אסור בעא מיניה ההוא רצענא מרבי אמי תפרו מבפנים מהו א"ל מותר ולא ידענא מ"ט אמר (א) רב אשי ולא ידע מר מ"ט כיון דתפרו מבפנים הוי ליה מנעל בסנדל גזרו ביה רבנן במנעל לא גזרו ביה רבנן בעא מיניה ר' אבא בר זבדא מר' אבא בר אבינא עשאו כמין *כלבוס מהו א"ל מותר איתמר נמי אמר רבי יוסי בר' חנינא עשאו כמין כלבוס מותר א"ר ששת חיפהו כולו במסמרות כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר תניא כוותיה דרב ששת *לא יצא האיש בסנדל המסומר ולא יטייל מבית לבית אפילו ממטה למטה אבל מטלטלין אותו לכסות בו את הכלי ולסמוך בו כרעי המטה ור' אלעזר בר' שמעון אוסר נשרו רוב ממסמרותיו ונשתייר בו ד' או ה' מותר ורבי מתיר עד שבע *חיפהו בעור מלמטה וקבע לו מסמרות מלמעלה מותר עשאו (ב) כמין כלבוס או כמין טס או כמין יתד או שחיפהו כולו במסמרות כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר הא גופה קשיא אמרת נשרו רוב מסמרותיו אע"ג דנשתיירו ביה טובא והדר תני ארבע או חמש אין טפי לא א"ר ששת לא קשיא כאן שנגממו כאן שנעקרו: ארבע או חמש מותר: השתא חמש שרי ארבע מיבעיא א"ר חסדא ארבע מסנדל קטן וחמש מסנדל גדול: ורבי מתיר עד שבע: והתניא רבי מתיר עד שלש עשרה נוטה שאני השתא דאתית להכי לרבי יוחנן נמי לא קשיא נוטה שאני אמר רב מתנה ואמרי לה אמר רב אחדבוי בר מתנה אמר רב מתנה אין הלכה כר' אלעזר בר' שמעון פשיטא *יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתברא טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון בהא קמ"ל אמר רבי חייא אי לאו דקרו לי בבלאי שרי איסורי שרינא ביה טובא וכמה בפומבדיתא אמרין עשרין וארבע בסורא אמרין עשרין ותרתין אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך עד דאתא מפומבדיתא לסורא חסר תרתי: ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה:

משלחין כלים ביו"ט בין תפורין בין שאינן תפורין אבל לא סנדל המסומר. אלמא לאו בר מנעלי' ביו"ט הוא דהא קתני התם כל שנאותין בו ביו"ט משלחין אותו: איכא כינופיא. שאין עושין מלאכה ונקבצין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות כי ההיא מעשה דהוה כינופיא דאיסורא. בעשיית מלאכה: ואפילו לרבי חנינא בן עקיבא. בפרק חומר בקדש גבי נושא מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה שנמצא כזית מן המת תחוב בקרקעית' של ספינה ונטמאו וקאמרי רבנן דגזרו שלא יעביר אדם מי חטאת בספינה ולא על הגשר ולא ישיטם על פני המים אחד ירדן ואחד שאר נהרות ופליג ר' חנינא ואמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה ולא גשר ושאר נהרות דגזירה שגזרו מחמת מאורע אין להם לגזור אלא מעין המאורע: דשאני משאר נהרות • ברוחב או בעומק: אלא לחזק. שמסמרותיו נעשו לחזק העקב שקורין שול"א עם הפנתא שקורין אינפייל"א אבל לנוי מותר דלא גזרו אלא מעין המאורע והנהו לחזק היו כשהם מסמרים דסנדל: שתים מכאן. לצד אילון אחד בראשו לצד האצבעות ואחד לצד עקיבו ושתים מכאן לצד פנימי לעבר בין הרגלים: תרסיותיו. רצועותיו: סנדל הנוטה. שהתחתון שלו אינו שוה שעב מצד זה ודק מצד זה וכשדורס נוטה לצד הדק וצריך להגביהו שיהא שוה לצד שכנגדו: איפה. שם חכם ובנו של ר' רבה דפומבדיתא הוה*: תפרו מבפנים. שנתן מנעל של עור לפנים מן הסנדל תפרו פורדרי"ן בלע"ז: מותר. שמעתי מרבי יוחנן וטעמא לא ידענא: מותר. לקבוע בו מסמרים מבחוץ: עשאו. למסמר כמין כלבוס בלע"ז טינפיילו"ן שני ראשין חדין וכפופין ונועץ שני ראשים בעץ כדאמרי' בסוטה (יט:) כלבוס של ברזל מטילין לה לתוך פיה: מותר. הואיל ונשתנה משאר מסמרים דלא גזרו אלא מעין המאורע: חיפהו. מלמטה: אבל מטלטלין אותו. דתורת כלי עליו: אוסר. דילמא אתי לנועלו: נשרו רוב מסמרותיו כו'. לקמן מפרש לה: מותר. הואיל ונשתנה מכמו שהיה למעין המאורע גזרו: עשאו. לראש מסמר רחב כמין טס או שעשאו חד כמין יתד: אע"ג דישתאר טובא. ובלבד שיהיו מעוט: שנגממו. מלמעלה ורשומו ניכר בתוך העץ אפילו טובא דהא מינכר שאינו כברייתו: שנעקרו. לגמרי שאין ניכר שהיה בו יותר ד' או ה' [אין] טפי לא לוי"ה ולשון חבירו איפכא: נוטה שאני. שכולן צריכין לו להשוותו ואין אחד מהן לחזק: השתא דאתית להכי. לחלק בין נוטה לשאין נוטה: לרבי יוחנן נמי. דקפרכת לעיל מינה ואמרי דאמר כמאן איכא נמי לתרוצי לעולם כרבי נתן ונוטה שאני דהתם מתיר עד שבע אבל אין נוטה ה' ותו לא: מסתברא טעמא. דאסור לטלטל שמא ינעלנו: בבלאי שרי איסורי. דר' חייא מבבל הוה כדאמרינן בסוכה* עלו ר' חייא ובניו ויסדוה: עד דאתא רבי חייא. כשעלה מבבל לארץ ישראל ובא דרך סוריא מפומבדיתא: חסר תרתי. נפלו שתים ממסמרותיו בדרך: לסורא חסר. (תרתי) דומה אגל דומה: הא

אין בין יו"ט לשבת כו'. ואע"פ דבפ' משילין (ביצה דף לז. ושם) ולקמן בפ' כל הכלים (דף קכד. ושם) מוקמינן לה כב"ש דאי כב"ה הא אמרי מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך מ"מ דמי טפי יו"ט לשבת הואיל ולא שריא שאר דברים אלא מטעם שהותרה לצורך אוכל נפש:

השתא חמש שרינן ט'. בפרק קמא דסוכה (ד' ג: ושם) גבי רבי יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים אמה לא פריך השתא חמשים ט' וכן בריש אע"פ (כתובות דף נז: ושם) גבי אבל חכמים אומרים משהה אדם עם אשתו אפילו שתים ושלש שנים בלא כתובה ונראה לר"י דכל היכא דפשיטא ליה דבעי למימר אפי' טובא לא פריך אבל הכא ליכא לפרושי ד' וה' אפילו טובא דא"כ התרתה סנדל המסומר וכן בפרק בנות כותים (נדה דף לז: ושם) פריך [גבי] וכמה היא קישוייה ר' מאיר אומר אפילו מ' וג' יום דליכא למימר אפילו טובא דאין סברא שיחשב דם קישוי מיום תחילת עיבורה ומשמע ליה בכל הכי דשיעורא בתרא דוקא ולהכי פריך דלימא שיעורא בתרא ולא לימא שיעורא קמא ולקמן בפרק מפנין ד' וה' קופות (דף קכו:) פריך נמי השתא חמש שרי ד' כו' משמע ליה דטפי לא שרינן משום טורח שבת ומשני רב חסדא ד' מאוצר קטן חמש מאוצר גדול ושמואל משני ד' וה' אפילו טובא כדאמרי אינשי דסבר אפילו טובא מלי לפנות ובלבד שלא יגמור את האוצר פי' קרקעית האוצר משום אשווי גומות וכדאמרן התם וא"ת דבפרק אע"פ (כתובות דף ס. ושם) אמרינן תינוק יונק והולך אפילו ד' וה' שנים ולא פריך אף על גב דהוי דוקא מדפריך התם מחבילתו על כתפו ומשני אידי ואידי חד שיעורא וי"ל הא בכחוש הא בבריא והא דאמרינן בפרק הזרוע (חולין דף קלב:) כהן טבח שתים וג' שבתות פטור מן המתנות מכאן ואילך חייב במתנות אומר ר"י דנקט שתים לרבי דאית ליה בהבא על יבמתו (יבמות דף סד:) דבתרי זימני הויא חזקה וג' לרשב"ג*):

דעבר

*)[וע"ע תוס' עירובין ג. ד"ה עד ותוס' יומא כג. ד"ה שתים ותוס' סוכה ג: ד"ה עד ותוס' כתובות נז. ד"ה שתים ודף ס. ד"ה רבי יהושע ותוס' ב"מ ע"ע: ד"ה השתא ותוס' נדה לז: ד"ה ארבעים

עין משפט נר מצוה

ל א טוש"ע א"ח סי' שא סעיף ג:

לא ב ג מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כ:

רבינו חננאל

ואסיקנא בסנדל מסומר אחד שבת ואחד יו"ט אסיר דיו"ט ושבת כי הדדי נינהו: הא דר' חנינא בן עקיבא דאמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה. וכמעשה שהיה מפורש ביבמות פרק האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים. מעשה באחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה ונמצאת כזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה. באותה שעה אמרו לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה [וצריך לעיין] התם כדי שיתברר לו השמועה היטב: קי"ל סנדל המסומר לחזק אסור לנוי מותר ברב יהודה אמר שמואל דהא דייקי אשמעתיה לאוקימה דאמרינן וכמה לנוי דשרי ר' יוחנן אמר ב' מכאן וב' מכאן וא' בתרסיותיו ר' חנינא אמר ג' מכאן ג' מכאן וא' בתרסיותיו וכר' חנינא קיי"ל דר' יוחנן לגבי ר' חנינא תלמיד הוא. והא דאמר ליה איפה לרבה בר בר חנה אתון תלמידי דר' יוחנן (אתון) עבידו כר' יוחנן לאו משום דהלכה כר' יוחנן אלא משום דבאתריה דר' יוחנן ביותר מחמש נהגו בו איסור. ודברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם. *)ור' אמי נמי קם ליה כר' חנינא דשבע מותר והא דקתני ר' מתיר עד י"ג בנוטה הוא. כגון שניטל עקיבו ולדברי הכל. ור' חייא מתיר בה הרבה. בסורא אמרו כ"ב בפומבדיתא אמרי כ"ד. תפרו לסנדל מבפנים שרי משום דהוי ליה מנעל ואסנדל גזרו רבנן אמנעל לא גזרו. כמין כלבוס מותר. אמר רב ששת חיפהו כולו במסמרים כדי שלא יהא קרקע אוכל ממנו מותר תניא כוותיה דרב ששת לא יצא האיש בסנדל מסומר ולא יטייל בו מבית לבית כו': ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה. ירושלמי אמר ר' אבא מפני חשד שלא יאמרו איש פלוני נפסק סנדלו ותלאו בבית שחיו:

*) מדברי רבינו נראה שהיה גורס בעי מיניה רב הונא מרב אמי וכו'.

רב נסים גאון

הנושא את האשה בכתובות (קג): ואפי' לר' חנניא בר עקיבא דאמר לא אסרו אלא בירדן וספינה וכמעשה שהיה. זה המעשה עיקרו במעשה חגיגה בפ' חומר בקודש (דף כג) וביבמות בפרק האשה [שהלכה] היא ובעלה למדינת הים שלום בינה לבינה (קטז) מאי מעשה שהיה דאמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שהיה מעביר' מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה ונמצא כזית מת תחוב בקרקעית' של ספינה באותה שעה אמרו לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה: ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה גרסי. רבני מערבא אמר ר' אבא

מסורת הש"ס

ביצה יז:

[במסכת ליתא]

[תוספ' פ"ה] יבמות קכב. חגיגה כב:

לקמן קכד: קלא: מגילה ז: ביצה לז. [תוספ' דמגילה פ"א]

[סנהדרין יז:]

[תוספ' פ"ה ותוספ' יומא פ"ד]

[שם פ"ט]

[ברכות ט. וש"נ]

[דף כ.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה רב אשי ולא ידע: (ב) שם מלמעלה מותר עשאו כמין טס כצ"ל ותיבות כמין כלבוס או נמחק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ואפי' לר"ח בן עקביא וכו' ונטמאו. עי' זבחים קג ע"א תוס' ד"ה מי חטאת:

כוס

הא יש ברגלו מכה נפיק בהי מינייהו נפיק אמר רב הונא באותה שיש בה מכה אלמא קסבר סנדל לשום צער עביד וחייא בר רב אמר *באותה שאין בה מכה אלמא קסבר לשום תענוג עביד וזו שיש בה מכה מכתה מוכחת עליה ואף רבי יוחנן סבר לה להא דרב הונא דאמר ליה ר' יוחנן לרב שמן בר אבא הב לי מסנאי יהב ליה דימין אמר ליה עשיתו מכה ודילמא כחייא בר רב ס"ל והכי קאמר עשית של שמאל מכה ואזדא רבי יוחנן לטעמיה דאמר ר' יוחנן כתפילין כך מנעלין מה תפילין בשמאל אף מנעלין בשמאל מיתיבי כשהוא נועל נועל של ימין ואחר כך נועל של שמאל אמר רב יוסף השתא דתניא הכי ואמר רבי יוחנן הכי דעבד הכי עבד ודעבד הכי עבד אמר ליה אביי דילמא רבי יוחנן הא מתני' *לא הוה שמיע ליה ואי הוה שמיע ליה הוה הדר ביה ואי נמי שמיע ליה וקסבר אין הלכה כאותה משנה *אמר רב נחמן בר יצחק ירא שמים יוצא ידי שתיהן ומנו מר בריה דרבנא היכי עביד סיים דימיניה ולא קטר וסיים דשמאליה וקטר והדר קטר דימיניה אמר רב אשי חזינא לרב כהנא דלא קפיד תנו רבנן *כשהוא נועל נועל של ימין ואחר כך נועל של שמאל כשהוא חולץ חולץ של שמאל ואח"כ חולץ של ימין כשהוא רוחץ רוחץ של ימין ואח"כ רוחץ של שמאל כשהוא סך סך של ימין ואח"כ של שמאל והרוצה לסוך כל גופו סך ראשו תחילה מפני שהוא מלך על כל איבריו: ולא בתפילין: אמר רב ספרא לא תימא אליבא דמ"ד *שבת לאו זמן תפילין הוא אלא אפילו למ"ד שבת זמן תפילין הוא לא יצא דילמא אתי לאיתויי ברה"ר ואיכא דמתני לה אסיפא ואם יצא אינו חייב חטאת אמר רב ספרא לא תימא אליבא דמ"ד *שבת זמן תפילין הוא אלא אפילו למ"ד שבת לאו זמן תפילין הוא אינו חייב חטאת מ"ט דרך מלבוש עבידא: ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה: אמר רב פפא לא תימא עד דמומחה גברא ומומחה קמיע אלא כיון דמומחה גברא אף על גב דלא מומחה קמיע דיקא נמי דקתני ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה ולא קתני בזמן שאינו מומחה ש"מ: ת"ר *איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושלש אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה לא שנכפה אלא שלא יכפה וקושר ומתיר אפילו ברה"ר ובלבד שלא יקשרנו

בשיר

רש"י

הא יש ברגלו מכה. היכא למידק דנפיק ביחיד והשתא בעי תלמודא בהי מרגליו נפיק: סנדל לשם צער עביד. שלא ינגף ביתדות הדרכים ויצטער הילכך כשרואין אותו נועל ויודעין שיש ברגליו מכה אין חושדין אותו שטוען את השני בידו אלא מכירין בו לפי מעשיו שפרסותיו קשות ואינו מצטער ביתדות הדרכים ולא נועלו אלא משום מכה ודיו בזה לבדו וללבון רבותי אי נמי מהשו עלה דלא חזו למכה לא שליף לה דמצטער ביתדות הדרכים מחמת המכה: לשום תענוג עביד. אדם איסטניס ורך ומכירין מתוך מעשיו שבשביל נעלו אחת שהוא איסטניס וזו מכתה מוכחת עלה ומבינין שהמכה מונעתו מלנעול ולא חשדי ליה ולענין אחוכי נמי לא מחייכי עליה: עשיתו מכה. ורבי יוחנן סבירא ליה דהנועל סנדלים נועל של שמאל תחילה ואח"כ של ימין וקס"ד דהכי קאמר ליה א"כ שאנעול זה שוב לא אנעול של שמאל אחריו והנני יוצא ביחיד ועשית את זו של ימין כאילו היתה בה מכה אלמא קסבר באותה שיש בה מכה נועל: ודילמא כר' חייא סבירא ליה. דאמר באותה שאין בה מכה נועל והכי קאמר ליה א"כ הריני יוצא ביחיד בזו של ימין ועשית את רגלי של שמאל כאילו יש בה מכה דהלא ביחיד באותה שאין בה מכה: ואזדא ר' יוחנן. דאמר עשית מכה דשמעינן מינה דאי הוה נעיל דימין ברישא תו לא הוה נעיל דשמאל בתריה לטעמיה דאמר דשמאל חשיבא: תפילין בשמאל. כדילפינן במנחות (דף לז.) מעל ידכה מלא יד כהה דהיינו שמאל שהיא כהה לענין תשמיש: הוה הדר ביה. ולא עבדינן כר' יוחנן: אין הלכה. וכרבי יוחנן בעינן למעבד: יוצא ידי שניהם. עביד כתרווייהו: וסיים דשמאליה וקטר. נמצא נעילת ימין קודמת לשמאל כי מתניתא וקשירת שמאל לשל ימין כר' יוחנן: חולץ של שמאל. דזהו כבודו של ימין בכולהו גרסינן של ימין ברישא חוץ מחולץ: לא תימא כו'. בפרק בתרא דעירובין (ד' צו:) מייתינן פלוגתייהו בגמרא: דילמא. שקיל להו מרישא אם בא לפנות ומטי להו ד' אמות: דמומחה גברא ומומחה קמיע. שעשה אדם זה קמיע זו לג' אנשים דנעשה אדם זה מומחה שריפא ג' אנשים והקמיע מומחה שריפא כתב זה ג' אנשים א"נ שכתב אדם זה ג' מיני קמיעים של ג' מיני חלאים לג' אנשים היינו איתמחי גברא בכל קמיעים שיעשה לעולם ומומחה קמיעה בנעשית [קמיע זו] לג' אנשים מחולי זה בין שכתבה רופא זה בין שכתבה רופא אחר נעשה הקמיע מומחה: אלא כיון דאיתמחי גברא. בג' מיני קמיעות לג' בני אדם אע"ג דלא איתמחי קמיע שלא ריפא קמיע זה אדם מעולם: מן המומחה. משמע מאדם מומחה: ולא קתני בזמן שאינו מומחה. דליהוו משמע דקפיד אמומחה קמיע עצמו קמיע אינו אלא לשון קשר ודעיקרין של שרשי סממנין נמי קרוין קמיע: ולא שנכפה. כלומר לא תימא דלא יצא אלא מי שבא עליו החולי כבר פעם אחת: נכפה. היינו חולי שאדם נופל מחמתו לארץ ומכהו בראשו במותו ומפילו: אלא שלא יכפה. שבא ממשפחת נכפין ודואג שלא יכפה:

בשיר

תוספות

דעבד הכי עבד. פירוש דברייתא לא פליגא אדרבי יוחנן ולא ר' יוחנן אברייתא וה"פ כתפילין אע"ג דימין חשובה לענין בהן יד ובהן רגל וכן לענין חליצה יכול לנעול של שמאל תחילה ברייתא נמי קמ"ל דאע"ג דשמאל חשובה לתפילין יכול לנעול של ימין תחילה וא"ת א"כ אמאי הקפיד רבי יוחנן על רב שמן שנתן לו של ימין כיון דיכול לנעול איזה שירצה תחילה ונראה לר"י דה"פ דעבד הכי עבד מי שרוצה לחבב של שמאל משום מצות תפילין הרשות בידו ומי שרוצה לחבב של ימין יותר משום חשיבות של ימין הרשות בידו ורבי יוחנן היה דרכו לחבב כל שעה של שמאל יותר ורב שמן בר אבא (לא) היה יודע מנהגו: וסיים דשמאליה וקטר. אומר ריב"א דדוקא לענין קשירה הוא דחשיבא של שמאל טפי משום דחשיבות תפילין הוא בקשירה אבל איפכא לא ולהאי טעמא יש לנעול של ימין תחלה במנעלים שאין בהן קשירה: דילמא מיפסקי ואתי לאתויינהו ד' אמות ברה"ר. קשה לר"י דאפילו לא חיישינן דילמא מיפסקו אסור משום דזימנין דאיצטריך לבה"כ ואתי לאתויינהו ד"א ברה"ר דהכי אמר לקמן גבי קמיע ומתוך פי' הקונטרס משמע דלא גרס דילמא מיפסקו ופי' דילמא שקיל להו מרישא אם בא ליפנות והקדוש מקורבי"ל אומר דגרסינן לה שפיר ואיצטריך טעמא דמיפסקו לתפילין של יד דאין צריך לחלוץ כשצריך °לבה"כ אלא של ראש משום ש"ן: עד דמימחי גברא ומימחי קמיע. נראה לר"י שאם כתב לחש אחד בשלש איגרות וריפאו שלשתן ג' בני אדם כל אחד אדם אחד היינו מומחי גברי וכאשר רפאו שלשתן אדם אחד בעיא היא בסמוך אי מימחי גברא או לא ודוקא לאותו לחש הוא מומחה אבל לאחר לחשים לא ודוקא שכתבם הוא אבל אחר לא ואם כל אחת מאגרות ריפא שלש פעמים אפילו אדם אחד מומחות שלשתן ואין שלשתם מומחה כל מקום שהוא אלא דוקא איגרת לבדה שהומחת והיינו מומחה גברא ומומחה קמיע שקמיע זה הומחה שריפא שלש פעמים וכתבו אדם מומחה שכתב שלשה קמיעין והועילו שלשתן: אע"ג דלא מימחי קמיע. נראה דכל שכן מימחי קמיע ולא גברא שהמחאת קמיע עדיפא מהמחאת הרופא כדמוכח לקמן דבהמחאת קמיע פשיטא לי' דאיתמחי אפילו בחד גברא ובאיתמחי גברא מספקא ליה אי איתמחי בתלת קמיע לחד גברא אי לא: אע"ג דלא מימחי קמיע. קשה לרשב"א היכי משכחת לה דאתמחי גברא ולא קמיע כיון שהאיש מומחה לכתוב לחש זה א"כ אגרת זו שכתב ודאי תועיל ואור"י דכ"מ שאם אבדה מאחתו שכתב ג' קמיעים ולא הועילו אם הומחה הקמיע מועיל אפילו אבד אדם מאחתו: ולא קתני בזמן שאינו מומחה. קשה לרשב"א דילמא לעולם בעינן תרווייהו ואי הוי תני הכי הוה משמע מומחה קמיע ולא גברא וי"ל דאינו מומחה משמע שפיר בין אגברא בין אקמיע דהא לקמן תניא איזהו קמיע מומחה כו' ומוקמינן לה לאמחויי גברא

כל

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שא סעיף ז:

לג ב טוש"ע א"ח סי' ב סעיף ד:

לד ג שם סעיף ה:

לה ד טוש"ע א"ח סי' ד סעיף י:

לו ה מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא סעיף ז:

לז ו ז ח מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח שם סעיף כה:

רבינו חננאל

סוגיא כחייא בר רב דאמר נועל הרגל (עראי) [שאין] בה הכאה. כיהרגל שיש בה הכאה המכה מוכחת עליה. *דר' יוחנן קאי כוותיה הלא תראה כיון שהביא לו רב שמן בר אבא הסנדל של ימין והיה ראוי לו [להביא] של שמאל שהדין לנעול השמאל תחלה אמר לו עשיתה השמאל מכה ואמרת בדעתך כיון שהשמאל מוכה אין לה נעילת סנדל לפיכך הבאתה לי של ימין ש"מ דסבר ר' יוחנן כי מי שאין עליה מכה היא שיש בה נעילת סנדל. ומי שיש בה המכה היא נשארת יחיפה. ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דאמר כתפילין מה תפילין בשמאל אף מנעל בשמאל. ואסקא רב אשי דזמנין חזינא לרב כהנא דנועל של שמאל תחלה ואח"כ של ימין וזמנין חזינא דנועל של ימין תחלה ואח"כ של שמאל. ולא קפיד וקיי"ל כוותיה דרב אשי דהוא בתרא: ולא בתפילין ואם יצא אינו חייב חטאת. אסיקא לישנא בתרא. אמר רב ספרא לא תימא מתניתין דקתני אם יצא אינו חייב חטאת אליבא דמ"ד שבת זמן תפילין היא אלא אפי' למ"ד שבת לאו זמן תפילין הוא חיוב חטאת ליכא מ"ט דרך מלבוש עבידן. והוצאה דרך מלבוש אינו חייב ומפירש בפרק אחרון דעירובין: ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה. אוקמה רב פפא אי איתמחי גברא אע"ג דלא איתמחי קמיעא שרי למיפק ביה בשבת ודייק ממתניתין דקתני בזמן שאינו מן המומחה ולא קתני בזמן שאינו (מן המומחה) [מומחה] הקמיע עצמו.

* נראה מזה כי רבינו סי' לו גי' אחרת בסוגיא דר"י פ"כ ס"ל כחייא נר רב וצ"ע.

רב נסים גאון

אבא מפני החשד שלא יהו אומרים איש פלוני נפסק סנדלו ותלאו בבית שחיו: אמר רב ספרא לא תימא אליבא דמאן דאמר שבת לאו זמן תפילין הוא וכו'. משתכח עיקר דילה במסכת עירובין בפרק המוצא תפילין (דף צו:) דתניא ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה ימים ולא לילות מימים ולא כל הימים פרט לשבתות ולימים טובים דברי ר' יוסי הגלילי ור' עקיבא כר' יוסי הגלילי סבירא ליה דאמר שבת לאו זמן תפילין הוא כמו שאמרה הברייתא דתניא ר' עקיבא אומר יכול יניח אדם תפילין בשבתות ובימים טובים ת"ל והיה לך לאות על ידך מי שצריכין אות יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות וחקרו בתלמוד לידע איזה תנא דקסבר שבת לאו זמן תפילין ונשאו ונתנו בדבר זה הרבה עד שקיימו כי הוא ר' מאיר כדאמרינן בסיפא אלא האי תנא הוא דתניא המוצא תפילין מכניסן זוג זוג אחד איש ואחד אשה כו' עד כאן לא פליגי אלא בחדשות ובישנות אבל באשה לא פליגי דקסברי תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא הוא ונשים חייבות ומכלל דבריהם למדנו שר' מאיר ור' יהודה סברי שבת זמן תפילין הוא ועל דעת מי שסבר שבת לאו זמן תפילין הוא הויא לה מצות עשה שהזמן גרמא לפי שהיא נוהגת בחול בלבד ואלו שחייבו הנשים בה סברו כי חובתה נוהגת בכל עת ואינה מיוחדת בזמן ידוע ובפ' האשה נקנית (קידושין לד.) אמרו מאן שמעת ליה דאמר תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא ר' מאיר היא ואמרו עוד ולר' יהודה דאמר ב' כתובין הבאין כאחד מלמדין ותפלין מצות עשה שלא הזמן גרמא מאי איכא למימר זו הברייתא דפליגי בה ר' יוסי הגלילי ור' עקיבא עם הברייתא בתראה דהיא דברי ר' עקיבא אשכחנן במס' דמנחות בפ' הקומץ את המנחה (לו:) ואשכחנן עוד בגמ' דלא תצא אשה בטחם נקובה (לקמן סב.) אקשייה אביי לרב יוסף מדברי הברייתא ואותביה רב יוסף התם קסבר ר"מ לילה זמן תפילין ושבת זמן תפילין:

(שבת סא)

מסורת הש"ס

[עירובין צו: מנחות לו:] [ברכות לט:] [לקמן סב.] [תוספתא פ"ד]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דילמא מיפסקי וכו' אלא של ראש משום ש"ן. עי' מנחות לו ע"ב תוס' ד"ה אלו תפילין:

בשיר ובטבעת ויצא בו ברשות הרבים משום מראית העין והתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ג' בני אדם כאחד לא קשיא הא למחויי גברא הא למחויי קמיעא אמר רב פפא פשיטא לי תלת קמיע לתלת גברי תלתא תלתא זימני איתמחי גברא *ואתמחי קמיע תלתא קמיע לתלתא גברי חד חד זימנא גברא איתמחי קמיעא לא איתמחי חד קמיע לתלתא גברי קמיעא איתמחי גברא לא איתמחי בעי רב פפא תלתא קמיע לחד גברא מאי קמיעא ודאי לא איתמחי גברא איתמחי או לא איתמחי מי אמרינן הא אסי ליה או דילמא מזלא דהאי גברא הוא דקא מקבל כתבא תיקו: איבעיא להו קמיעין יש בהן משום קדושה או דילמא אין בהן משום קדושה למאי הילכתא אילימא לאצולינהו מפני הדליקה ת"ש *הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות ומענינות הרבה שבתורה אין מצילין אותן מפני הדליקה ונשרפים במקומן אלא לענין גניזה *ת"ש היה כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה *יגוד ויגנזו אלא ליכנס בהן בבית הכסא מאי יש בהן קדושה ואסיר או דילמא אין בהן קדושה ושרי ת"ש ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה הא מן המומחה נפיק ואי אמרת קמיעין יש בהן משום קדושה זמנין דמיצטריך לבית הכסא ואתי לאיתויינהו ד' אמות ברה"ר הכא במאי עסקינן בקמיע של עיקרין והתניא אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין אלא הכא במאי עסקינן בחולה שיש בו סכנה והתניא אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה אלא כיון דמסי אף על גב דנקיט ליה בידיה נמי שפיר דמי והתניא

רש"י

בשיר. אלעדה: מפני מראית העין. דלא מיחזי כמאן דבעי ליה לרפואה אלא לתכשיט ולאו תכשיט הוא אלא מחמת דאגת חולי: והתניא כל שריפא ג' בני אדם. ולעיל קתני כל שריפא ושנה ושילש ואפילו אדם אחד: הא לאמחויי גברא כו'. הא דקתני ג' בני אדם משום דכתב ג' בני אדם שלשה מיני חלאים ואיירי בג' מיני קמיעין שאינן דומין זה לזה ולאמחויי גברא שנעשה מומחה בכל קמיעים שיעשה לעולם כדאמרינן בב"ק (דף לז:) נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל אבל הקמיע אינו מומחה אם יכתוב רופא אחר אחד מהן: והא. דקתני כל שריפא ושנה ושילש מיירי בחולי אחד וכתבו זה הלחש וריפא ג' פעמים או לאדם אחד או לשלשה ולאיתמחויי קמיעא מיירי דנעשה הקמיע לבדו מומחה על יד אדם זה או אם כתבום שלשה רופאים נעשה קמיע של לחש זה מומחה מיד כל אדם: תלתא קמיעי. ג' מיני לחש: תלתא תלתא זימני. כל לחש ריפא שלשה פעמים ואפילו אדם אחד: אתמחי גברא. בכל קמיעות לעולם שהרי הומחה בשלשה מיני קמיעים: ואתמחי קמיע. שלשה קמיעין הללו נעשים מומחים מיד כל אדם שהרי ריפא כל אחד ג"פ ואין לומר מזל הרופא גורם דאין הדבר תלוי במזל הרופא אלא בחכמתו ואין לומר נמי (א) החולה גרם שמתרפא על ידי קמיעין שהרי בשלשה אנשים הוחזק: קמיעא לא אתמחי. לבא מיד רופא אחר: חד קמיע לתלתא גברי. לחולי אחד: קמיעא איתמחי. מיד כל אדם: גברא לא איתמחי. לקמיע אחר שאינו של לחש [זה] ושל חולי זה: תלתא קמיעי. של שלש מיני חולי: קמיעא ודאי לא איתמחי. מיד אדם אחר שהרי לא ריפא אלא פעם אחת: מזליה דהאי גברא. מלאכו של חולי זה דמקבל קמיעא וא"ת ממתני' דלעיל שמעינן לה דתני כל שריפא ושנה ושילש דמשמע לאדם אחד ואוקימנא דאיתמחי קמיעא ולא אמרינן מזליה הוא לא דמי התם חד קמיעא הוא וליכא למיתלייה במזלא דגברא אלא בקמיע הני ודאי בגברא תלוי או ברופא או במתרפא הלכך מיבעיא לן במאי ניתליה: לאצולינהו. בשבת לחצר *המעורבת כשאר כתבי הקדש: הברכות. שתקנו חכמים כגון תשעה של ר"ה שיש בהן מלכיות וזכרונות ושופרות: מעינות. מפרשיות הרבה שכותבין בהן את מקראות של רפואה: היה כתוב שם יגוד. *יקוץ מקום השם ויגנזו: שתם בית הכסא שלהן בשדות: שיש בו סכנה. אי שקיל ליה מיניה דשרי למיעל בהן לבית הכסא משום פקוח נפש: אף על גב דנקיט ליה בידיה. תכשיטו הוא הלכך אי נמי מייתי ליה ד' אמות בידים לא מחייב:

שלא

תוספות

כל שריפא שלשה בני אדם כאחד. נראה לר"י דגרסינן כאחד והכי פירושו מדקתני כאחד אלמא משמע דבג' קמיעים איירי ולעיל קתני כל שריפא ושנה ושילש משמע קמיע אחד ומשני דההוא דלעיל לאמחויי קמיע והך לאמחויי גברא וה"ה אפילו לא נתרפאו יחד אלא הא דנקט כאחד לאשמעינן דבג' קמיעין איירי ולאמחויי גברא:

תלתא קמיעין לג' גברי תלת תלת זימני. פירוש שכתב לחש אחד בג' איגרות וכל אחת הועילה לג' אנשים או לאחד שלש פעמים קשה לרשב"א קמיע ג' היכי איתמחי הלא מיד כשנתרפא האדם שלישי בקמיע ג' [פעם א'] איתמחי גברא וכיון דאתמחי גברא ודאי שאותה האיגרת תועיל מכאן ואילך וי"ל כגון דשני קמיעין הללו ריפאו תלת זימני לתרי גברי וקמיע שלישי לחד מהנך תרי גברי תרי זימני והשתא מימחו כבר תרי קמיעי וגברא וקמיע שלישי אכתי לא איתמחי וחזר וריפא קמיע שלישי אדם שלישי דהשתא בא בבת אחת המחאת גברא והמחאת קמיע:

תלת תלת זימני. הוה מצי למימר חד תלת זימני ואינך חד זימנא אלא בעי למימר שיהיו שלשה קמיעין מומחין:

חד קמיע לתלת גברי. נראה לר"י דה"ה לחד גברא תלת זימני דודאי לגבי המחאת גברא הוא דמבעיא ליה בסמוך אי אתמחי בחד גברא מתלת קמיעי אבל לענין המחאת קמיע דעדיף לא קא מיבעיא ליה דפשיטא דתלינן בהמחאת קמיע ולא אמרינן מזליה דהאי גברא הוא דמקבל כתבא והאי דנקט לתלתא גברי משום רבותא דאפילו הכי גברא לא אתמחי:

תלת קמיע לחד גברא מאי. תימה תיפשוט ליה מדתני לעיל איזהו קמיע מומחה כל שריפא שלשה בני אדם ומוקמינן לה לאמחויי גברא משמע דוקא תלת גברי אבל חד גברא לא מדלא קתני כל שריפא אדם א' בג' קמיעין ובקונטרס פי' בפי' א' מימחי גברא מימחי קמיע שעשה אדם זה קמיע לשלשה אנשים דנעשה אדם זה מומחה שריפא שלשה אנשים והקמיע מומחה שריפא כתב זה ג' אנשים ולהאי פירושא נמי לא מימחי גברא אלא דוקא לאותו לחש וקשה לר"י לפירוש זה דהא אמרינן לקמן חד קמיע לתלתא גברי קמיע איתמחי *גברא לא איתמחי ויש לייסב לשון הקונטרס דה"ק שעשה אדם זה לחש זה בשלשה איגרות לג' אנשים דנעשה אדם זה מומחה שריפא לג' אנשים והלחש מומחה שריפא לחש זה ג' אנשים וגם זה אין נראה לר"י דאם בענין זה נמי קרוי חד קמיע לתלתא גברא הדרא קושיא לדוכתיה ואם הוא קרוי בענין זה תלתא קמיע לתלתא גברי חד חד זימנא הא אמרינן לקמן דגברא איתמחי ולא קמיע לכך נראה לר"י כדפירש וכן פירוש אחר שפי' בקונטרס מיושב מן הראשון:

*הא לאמחויי קמיע. פירש בקונטרס דנעשה הקמיע לבדו מומחה ע"י אדם זה תימה דהוא עצמו פירש בסמוך גבי תלת תלת זימני דכל לחש שריפא ג' פעמים נעשו ג' קמיעות הללו מומחים מיד כל אדם אע"פ שרוצה לומר הקונטרס שרופא אחד כתבם מדפירש ואין לומר שמזל הרופא גרם וכן נראה ודאי עיקר דלא ע"י אדם זה לבד נעשה הקמיע מומחה אלא אף מיד כל אדם דהא אמרינן בסמוך תלתא קמיע לתלתא גברי תלת תלת זימני איתמחי גברא ואיתמחי קמיע והאי תלתא קמיעי לתלתא גברי דקאמר איירי שרופא אחד עשאם דבענין אחר לא איתמחי גברא וא"כ האי דקאמר נמי תלת תלת זימני איירי נמי ברופא אחד כמו רישא וקאמר דאיתמחי קמיע והיינו ע"כ מיד כל אדם דאי מיד רופא זה הא בלאו הכי הוא מומחה בכל קמיעין שבעולם וממה שפירש נמי גבי תלת תלת זימני כל לחש ריפא ג' פעמים ואפילו אדם אחד חזר בו מזה דפירש איתמחי קמיע ואין לומר מזל החולה גרם שמתרפא ע"י קמיעתא שהרי בשלשה אנשים הוחזק משמע דלא אמרינן איתמחי קמיע אלא א"כ ריפא ג' אנשים:

איתמחי קמיע. פירש הקונטרס ואין לומר מזל הרופא גרם דאין הדבר תלוי במזל הרופא אלא בחכמתו משמע שרוצה ליתן טעם אמאי איתמחי קמיע במזל הרופא היה לנו לתלות שכבר הומחה שריפא ג' אנשים בג' מיני קמיעים ולא היה לנו לתלות בקמיע ולא ידע רשב"א מה טעם נותן על זה דהא לא איתמחו שאר קמיעין של שאר חולאים אע"ג דהרופא איתמחי בכל קמיעין שבעולם ה"נ אלו ג' קמיעים נמי לתלות ברופא אלא צריך לתרץ כמו שפירשתי ללשון ר"י בענין שיבא המחאת קמיע והמחאת גברא בבת אחת:

והתניא

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף כה:

לט ב מיי' פ"ו מהל' יסודי התורה הלכה ו סמג לאוין ג.

ה"ק דאכתי לא משכחת שיתמחי הקמיע הג' הא"ל דגברא אתמחי אפילו בג' קמיעין לחד גברא והיכי קאמר פשיטא לי דמשמע נמי דקאי אקמיע שלישית מדקאמר תלת זימני משמע דהומחו שלשתן וי"ל אע"ג דכבר אתמחי גברא כי ריפא כל אחד ג"פ יש לנו לתלות גם בקמיע דעדיף כל מה שאנו יכולין למימחי קמיע ולא גברא כגון שכתב זה ריפא תלתא זימנא חד גברא ואתמחי גברא ולא קמיע כגון שריפא בג' אגרות לג' אנשים [ת"י]:

גברא לא איתמחי ולהאי פי' היינו דלא איתמחי אפילו ללחש זה כצ"ל [ת"י]

שייך לעיל קודם ד"ה תלתא

רבינו חננאל

וכדתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ג' בני אדם כאחד. בעי רב פפא תלתא גווני קמיע רפאו לאחד ג' מיני חלאים כל קמיע ריפא חולי מאי קמיעא ודאי לא אתמחאי גברא מאי מי אמרינן הא מסי ליה ג' זמני או דלמא מזלא דהאי גברא דמקבל קמיעא ועלתה בתיקו. ולא אתמחי לא גברא ולא קמיעא. ירושלמי נאמן אדם לומר קמיעא זו ריפאתי בו ב' וג' פעמים. קמיעין יש בהן משום קדושה ואסור למיעל בהו לבית הכסא אי לא [לגניזה] לא קא מיבעי לן דלא גרעי הקמיעין מן הכלים שאם היה שם כתוב עליהן תנינן הרי זה יגוד ויגנז [כי] קא מיבעיא לן למיעל בהו לבהכ"ס.

מסורת הש"ס

לקמן קטו: וש"נ

ערכין ו. [מס' סופרים פ"ה ה"ג] [גירי' הערוך יגור]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואיתמחי כו' נמי מזל החולה גרס:

לחצר שאינה מעורבת כצ"ל וכ"ה ברש"י שבאלפס

וגי' הערוך יגור ברי"ש פי' יגור אותו במגירה רש"ל

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לאצולינהו בשבת לחצר המעורבת. עי' לקמן קטו ע"א ברש"י ד"ה מצילין אותן וצ"ע:

מסורת הש"ס

ברכות כו.

לעיל כח: מנחות לה.

פירוש שריון
אטבעות קטנו'

[ע"ל הערוך
בכובלת]

תוספתא פ"ו
נדרים נה:

עירובין צו:
תוס' דעירובין
פ"ח ביצה טו.

[מגילה כ. וש"נ]

הגהות
הב"ח

(א) רש"י ד"ה
התם וכו'
הרצועה
אחת לצפון:
[עתוס' ב"ב
קטו: ד"ה
ככינתו]

[קדושין לה.
תוספתא פ"ה
פ"ה]

פי' רש"י יומא
כה. ד"ס
בכוליאר

עין משפט
נר מצוה

מ א מיי' פ"ו מהל' ס"ת הלכה ה טוש"ע י"ד סי' רפב סעיף ו:

מא ב מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה יז סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' מג סעיף ה:

[מא] [ב] [מיי' שם פ"ג הלכה א' טוש"ע א"ח סי' לב סעיף מב מג]:

מב ג ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ד ס סמג לאוין סה טור א"ח סי' שג סעיף ט י וסי' שא סעיף ח ט:

מג ה מיי' שם הלכה יז טוש"ע א"ח סי' שא סעיף כח:

[וע"ע תוס' ברכות ו. ד"ה אלו וכו']

[מג] [ה] [מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כג טוש"ע א"ח סי' שא סעיף מב]:

מד ו מיי' פי"ט שם הלכה ג:

מה ז ח מיי' פי"ט שם הלכה ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שג סעיף יא

[קידושין כט. וש"נ]

נ"ל רבה

[רב אלפס פי' מלשון כלולה בשמן מתרגמינן דפילא במשח וכ"ה בהרא"ש]

[פי' תוס' לעיל ג. בד"ה בר מכני]

והתניא רבי אושעיא אומר ובלבד שלא יאחזנו בידו ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים [אלא] הכא במאי עסקינן במחופה עור והרי תפילין דמחופה עור ותניא *הנכנס לבית הכסא חולץ תפילין ברחוק ארבע אמות ונכנס התם משום שי"ן דאמר אביי [ב]*שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ואמר אביי ד' של תפילין הלכה למשה מסיני ואמר אביי יו"ד של תפילין הלכה למשה מסיני: ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים: שריון *זרדא קסדא אמר רב סנוארתא מגפיים אמר רב פזמקי: **מתני'** לא תצא אשה במחט הנקובה ולא בטבעת שיש עליה חותם ולא בכוליאר ולא *בכובלת ולא בצלוחית של פלייטון ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר' מאיר וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון: **גמ'** אמר עולא וחילופיהן באיש אלמא קסבר עולא כל מידי דחזי לאיש לא חזי לאשה ומידי דחזי לאשה לא חזי לאיש מתיב רב יוסף *הרועים יוצאין בשקין ולא הרועים בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של הרועים לצאת בשקין [אלא] אמר רב יוסף קסבר עולא נשים עם בפני עצמן הן איתיביה אביי [ה]*המוצא תפילין מכניסן זוג זוג אחד האיש ואחד האשה ואי אמרת נשים עם בפני עצמן הן והא מצות עשה שהזמן גרמא הוא *וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות התם קסבר ר"מ לילה זמן תפילין הוא *ושבת זמן תפילין הוא הוה ליה מצות עשה שלא הזמן גרמא וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות והא הוצאה כלאחר יד היא אמר רבי ירמיה באשה גזברית עסקינן אמר *רבה (בר בר חנה אמר רבי יוחנן) תרצת אשה איש מאי איכא למימר אלא אמר רבא פעמים שאדם נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם להוליכה לקופסא ומניחתה בידה עד שמגעת לקופסא ופעמים שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להוליכה אצל אומן לתקן ומניחה בידו עד שמגיע אצל אומן: ולא בכוליאר ולא בכובלת: מאי כוליאר א"ר *מכבנתא כובלת אמר רב חומרתא דפילון וכן אמר רב אסי חומרתא *דפילון ת"ר לא תצא בכובלת ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר"מ וחכמים אומרים לא תצא ואם יצתה פטורה רבי אליעזר אומר יוצאה אשה בכובלת לכתחלה במאי קמיפלגי רבי מאיר סבר משאוי הוא ורבנן סברי תכשיט הוא ודילמא שלפא ומחויא ואתיא לאיתויה ורבי אליעזר סבר מאן דרכה למירמיה אשה שריחה רע אשה שריחה רע לא שלפא ומחויא ולא אתיא לאתויה ארבע אמות ברשות הרבים והתניא *ר' אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון לא קשיא הא *כי קאי אדרבי מאיר הא כי קאי אדרבנן כי קאי אדרבי מאיר דאמר חייב חטאת אמר ליה פטור כי קאי אדרבנן דאמרי פטור אבל אסור אמר איהו מותר לכתחלה ומאי

רש"י

שלא יאחזנו. דלא הוי תכשיט שלו אלא דרך מלבוש: במחופה עור. דליכא גנותא אי מעייל לבית הכסא ולא בעי למישקליה: חולץ תפילין. ואע"ג דמכוסה עור שהארבע אגרות שהפרשיות כתובות בהן תחובות בדפוסין של עור: התם משום שי"ן. שעשויה מעור החיצון עצמו קומט בו ג' קמטין כעין שי"ן משדי והדלי"ת והיו"ד עשויין בקשר שקושר הרצועה (א) אחת לצפון ואחת למזרח כמין ד' ורצועה קטנה מאד תלויה בה ואין בה אלא כפיפה כמין יו"ד וכופפה בעוד העור לח והיא כפופה לעולם: זרדא. ברוני"א: סנוארתא. כובע עור תחת כובע המתכת: פזמקי. אנפלייאות של ברזל במלחמה: **מתני'** בכוליאר. מפרש בגמרא וכן כובלת: פלייטון. בלסמ"א משחא דאפרסמא: חייבת חטאת. קסבר לאו תכשיט ניהו: **גמ'** אמר עולא וחילופיהן באיש. אטבעת קאי דטבעת שיש עליו חותם אם יצא פטור ואם אין עליו חותם ויצא חייב חטאת: בשקין. שמתכסין בהן מפני הגשמים שקין מלבוש שק: אלא כל אדם. אלמא אע"ג דלא רגילי ביה מגו דלגבי האי תכשיט לגבי האי נמי תכשיט הוא: המוצא תפילין. בשבת בשוק או בדרך: מכניסן. לעיר דרך מלבוש: זוג זוג. כדרך שהוא לובש בחול אחד בראש ואחד בזרוע וחולצן וחוזר ומניח זוג אחר ומכניסן וכן כולן: ואחד האשה. ואע"ג דלאו תכשיט דאשה נינהו מגו דהוו תכשיט לאיש שרי אף לאשה: לילה זמן תפילין הוא וכן שבת. הלכך לעולם זמנם הוא ואין להם זמן קבוע שתהא מצותן מצות עשה שהזמן גרמא להפטר נשים מהן הלכך נקט לילה ושבת משום דפלוגתא בתרווייהו ואי הוי סבירא ליה לרבי מאיר בחד מינייהו דלאו זמן תפילין הוא נמצא זמן קבוע לתפילין והוו להו נשים פטורות: נשים חייבות. הלכך תכשיטין הן לה והא הוצאה כלאחר יד הוא. אמתני' קאי והוצאת טבעת שמוציאתה דרך מלבוש באצבע וזה שהיא תכשיט לה אמאי חייבת חטאת הרי לא הוציאה כדרך כל המוציאין שכל המוציא דבר שאינו תכשיט לו מוציאין אותו בידים ולא דרך מלבוש: גזברית. שמולכת חותמות תמיד למנוגין תחתיה לאמר תנו כך וכך מעות לפלוני והרי חותמה בידה הלכך רגילה היא להניחה באצבעה ומיהו תכשיט לא הוי לדידה דאין דרך נשים בכך ומיהו דרך הוצאתה של זו בכך: איש מאי איכא למימר. דקאמר עולא וחילופיהם באיש דמחייב אטבעת שאין עליה חותם והא הוצאה כלאחר יד הוא שאין דרכו להוציא בזו דרך מלבוש: לקופסא. אישקריי"ן בלע"ז כדי להצניעה שם וי"מ שהקופסא התומה בו וכשפותחה חוזרה וחותמת בה ולא נהירא דאם כן מנחתה באצבעה עד שמחזירתה לבעלה מיבעי ליה: אצל אומן לתקנה ומניחה באצבעו. אלמא דרך הוצאה היא: מכבנתא. נושקא"ה *ע"ש שמכבנת וקושרת מפתחי החלוק: חומרתא דפילון. קשר שקשור בו °סם ששמו פילון וריחו ערב ובלע"ז בלסמ"ו ואשה שריחה רע טוענתו עליה: ורבנן סברי תכשיט הוא. הלכך אם יצאת פטורה ומיהו לכתחלה לא תצא דילמא שלפא ומחויא. למרמיה. להניח בצוארה כמו שקיל ורמי: ה"ג ואשה שריחה רע לא שלפא ומחויא. שבגנות הוא לה: והתניא ר' אליעזר פוטר. והכא שרי לכתחלה: הא. דקתני פוטר: כי קאי אר' מאיר. בההיא מתניתא לא איירו רבנן אלא ר"מ לחודיה וגבי חיוב דר"מ שייך למיתני רבי אליעזר פוטר ואע"פ שהוא מתיר לכתחלה: הא כי קאי ארבנן. במתניתא דלעיל דאיירו רבנן בה ואמרו פטור פריש ר' אליעזר בהדיא למילתיה לאיפלוגי עלייהו ואמר יוצאה לכתחלה: ומאי

תוספות

והתניא ר' אושעיא אומר ובלבד כו'. תימה לר"י דילמא משום מראית העין דוקא הוא אסור מדרבנן כמו קושר בשיר ובטבעת דהשתא ליכא למיגזר דאפילו מייתי לה ליכא איסורא מדאורייתא ואומר ר"י דשלא יאחזנו בידו משמע אפילו בקומצו דליכא מראית העין אלא איסורא דאורייתא איכא ואפילו למ"ד כל דבר שאסרו חכמים משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור הכא לא שייך למיגזר דאפילו עומד בשוק ונושאן בקומצו אין כאן מראית העין:

שי"ן של תפילין. ול"ג דלי"ת ויו"ד של תפילין כו' כדמוכח בפ' במה מדליקין (לעיל כח:) גבי הא דתני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים כו' ומוקי לה לרצועותיהן ולא פריך דלי"ת של תפילין הלכה למשה מסיני כדפריך גבי שי"ן*:

וחילופיהן באיש. °אור"ת דלאחיוב חטאת קאי:

וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. פירוש דהוי משוי וליתסר וא"ת והא הוצאה כלאחר יד היא ושריא משום בזיון תפילין וי"ל כיון דמשוי הוא ויכול לבא לידי חיוב חטאת היכא דמוליך בלא שינוי משום בזיון לא שרינן ליה:

אין

רבינו חננאל

ופשטינא אם מחופין עור (כיון) שפיר דמי והא דתניא לא יכנס אדם בתפילין לבית הכסא קבע אפי' להשתין מים התם משום שי"ן דאמר אביי שי"ן של תפילין הל"מ. ת"ר איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושלש אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עקרין אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה [ולא] שנכפה אלא שלא יכפה וקושר ומתיר ואפילו ברה"ר ובלבד שלא יקשרנו בשיר או בטבעת ויוצא בו לרה"ר מפני מראית העין: שירין זרדא: לא תצא אשה במחט נקובה. ולא בטבעת שיש עליה חותם. אמר עולא חילופיהן באיש כלומר האיש אסור בטבעת שאין עליה חותם ופטור בטבעת שיש עליה חותם. וכי קאמר עולא וחילופיהן באיש בטבעת בלבד קאמר מותבינן אמאי חייב חטאת והא הוצאה כלאחר יד היא כלומר באצבעת היא מוציאה ואין דרך המוציאין דבר להוציאת דרך מלבוש. ומוקים לה ר' ירמיה באשה גזברית עסקינן שכן דרכה להיות הטבעת באצבעה כדי שתהא חותמת בו כיסים ובתים. הוצאה בכוונה היא לחתום בו ולאו משום תכשים הוא ודחינן תרצת אשה איש בטבעת שאין עליה חותם אמאי חייב חטאת. ואוקמה רבא לעולם באשה שאינה גזברית ומשום הכי חייבת חטאת דפעמים אדם [נותן] טבעת שיש עליה חותם לאשתו להוליכה לקופסא ומנחתה באצבעה עד שמגעת לקופסא שנמצאת הוצאה בכוונה כדרכה. והאשה נמי פעמים שנותנת בו' וקיי"ל טבעת שיש עליה חותם תכשים לאיש ולא לאשה ושאין עליה חותם תכשים לאשה ולא לאיש. ובדין הוא להיות כל אחד ואחד מותר במה שהוא תכשיט לו אלא גזרו משום דרבא שכבר פרשנוהו למעלה (ס.): בכוליאר. תכשים שמסבב הראש כולה כדגרסינן ביומא (כה.) הכהנים היו מוקפין ועומדין ככוליאר. כובלת חומרתא דפילון. פי' בשמים בלולין כדמתרגם בלולה דפילא. צלוחית של פלייטון ראשית

גליון הש"ס מתני' ואם יצתה חייבת חטאת. פי' לעיל דף יא ע"ב תוס' ד"ה ואם יצא: גמ' והתניא ר"א פוטר. עיין לעיל דף ג ע"א תוס' ד"ה בר מהני: רש"י ד"ה חומרתא דפילון וכו' סם ששמו פילון. עי' סוטה דף טו ע"א תוס' ד"ה כמין חומר: תוס' ד"ה וחילופיהן באיש. אור"ת דלאחיוב חטאת קאי. עיין עירובין דף סט ע"א תוס' ד"ה כיון דהזיא:

עין משפט נר מצוה

מו א טוש"ע א"ח סי' רמא:

מז ב ג מיי' פ"ו מהל' ברכות הלכה יט טוש"ע א"ח סי' קנח סעיף ט:

מח ד מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה כ' טוש"ע אה"ע סי' כא סעיף א:

ומאי ר' מאיר דתניא *לא תצא אשה במפתח שבידה ואם יצאת חייבת חטאת דברי רבי מאיר רבי אליעזר פוטר *בכובלת ובצלוחית של פלייטון כובלת מאן דכר שמה חסורי מחסרא והכי קתני וכן בכובלת וכן בצלוחית של פלייטון לא תצא ואם יצאה חייבת חטאת דברי רבי מאיר רבי אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון *במה דברים אמורים כשיש בהם בושם אבל אין בהם בושם חייבת אמר רב אדא בר אהבה זאת אומרת המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי חייב דהא אין בה בושם כפחות מכשיעור בכלי דמי וקתני חייבת רב אשי אמר בעלמא אימא לך פטור ושאני הכא דליתיה לממשא כלל: °וראשית שמנים ימשחו אמר רב יהודה אמר שמואל זה פלייטון מתיב רב יוסף *אף על פלייטון גזר רבי יהודה בן בבא ולא הודו לו ואי אמרת משום תענוג אמאי לא הודו לו אמר ליה אביי ולטעמיך הא דכתיב °השותים במזרקי יין ר' אמי ור' אסי חד אמר קנישקנין וחד אמר שמזרקין כוסותיהן זה לזה הכא נמי דאסיר והא *רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא ושתה בקנישקנין ולא אמר ליה ולא מידי אלא כל מידי דאית ביה תענוג ואית ביה שמחה גזרו רבנן אבל מידי דאית ביה תענוג ולית ביה שמחה לא גזרו רבנן: °השוכבים על מטות שן וסרוחים על ערשותם *אמר רבי יוסי ברבי חנינא מלמד שהיו משתינין מים בפני מטותיהן ערומים מגדף בה ר' אבהו אי הכי היינו דכתיב °לכן עתה יגלו בראש גולים משום דמשתינין מים בפני מטותיהם ערומים יגלו בראש גולים אלא א"ר אבהו אלו בני אדם שהיו אוכלים ושותים זה עם זה ודובקין מטותיהן זו בזו ומחליפין נשותיהן זה עם זה ומסריחין ערסותם בשכבת זרע שאינו שלהן א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא ג' דברים מביאין את האדם לידי עניות ואלו הן *המשתין מים בפני מטתו ערום °ומזלזל בנטילת ידים ושאשתו מקללתו בפניו *המשתין מים בפני מטתו ערום אמר רבא לא אמרן אלא דמהדר אפיה לפורייה אבל לבראי לית לן בה ומהדר אפיה לפורייה נמי לא אמרן אלא לארעא אבל במנא לית לן בה °ומזלזל בנטילת ידים אמר רבא לא אמרן אלא דלא משא ידיה כלל אבל משא ולא משא לית לן בה ולאו מלתא היא דאמר רב חסדא °אנא משאי מלא חפני מיא ויהבו לי מלא חפני טיבותא ושאשתו מקללתו בפניו אמר רבא על עסקי תכשיטיה וה"מ הוא דאית ליה ולא עביד: דרש רבא בריה דרב עילאי מאי *דכתיב °ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון שהיו מהלכות בקומה זקופה ותלכנה נטויות גרון שהיו מהלכות עקב בצד גודל ומשקרות עינים דהוה מלאן כוחלא לעינייהו ומרמזן הלוך וטפוף שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה °וברגליהן תעכסנה אמר רב יצחק דבי ר' אמי °מלמד שמטילות מור ואפרסמון במנעליהן ומהלכות בשוקי ירושלים וכיון שמגיעות אצל בחורי ישראל בועטות בקרקע ומתיזות עליהם ומכניסות בהן יצר הרע כארס *בכעוס מאי פורענותיהם כדדריש רבה בר עולא °והיה תחת בושם מק יהיה מקום שהיו מתבשמות בו נעשה נמקים נמקים °ותחת חגורה נקפה מקום שהיו חגורות בצלצול נעשה נקפים נקפים °ותחת מעשה מקשה קרחה מקום שהיו מתקשטות בו נעשה קרחים קרחים °ותחת פתיגיל מחגורת שק פתחים המביאין לידי גילה יהיו למחגורת שק °כי תחת יופי אמר רבא היינו דאמרי אינשי חלופי שופרא כיבא °*(וספח) ה' קדקוד בנות ציון אמר רבי יוסי ברבי חנינא מלמד שפרחה בהן צרעת כתיב הכא ושפח וכתיב התם °לשאת ולספחת וה' פתהן יערה רב ושמואל חד אמר שנשפכו כקיתון וחד אמר שנעשו פתחיהן כיער אמר רב יהודה אמר רב אנשי ירושלים אנשי שחץ היו אדם אומר לחברו במה סעדת היום בפת עמילה או בפת שאינה עמילה ביין גורדלי או ביין

[נ"א ושפחת]

ומאי רבי מאיר. היכא אשכחן דאיירי בה רבי מאיר בלא רבנן ופליג רבי אליעזר עליה: בד"א. דרבי אליעזר פוטר והאי פוטר היינו מותר לכתחלה כדאוקימנא: כשיש בה בושם. פלייטון יש בההוא תומרתא העשויה כקמיע דכיון דיש בה בושם תכשיט היא לזו שריחה רע ולמסלף ולאיתויי נמי לא חייש כדאמרן דגנות הוא לה: אבל אין בה בושם. תומרתא לחודא לאו תכשיט הוא וחייבת: זאת אומרת. הא דקתני אין בה בושם חייבת אלמא דקסבר רבי אליעזר המוציא אוכלין בשבת בכלי פחות מכשיעור דלא מיחייב על הוצאת אוכלין פחות מגרוגרת כדלקמן (דף עו:) חייב מיהא על הכלי ולא אמרינן הכלי טפל להן ולא מיחייב עליה שלא נתכוין להוציא אלא משום אוכלין ופלוגתא היא על סתם משנה השנויה בפרק המצניע (לקמן דף צג:) דקתני פטור אף על הכלי: דהא אין בו בושם כפחות מכשיעור דמי. שהכלי קלט את הריח ושיעור הוצאת בשמים בכל שהוא וכיון שאינו כל שהוא הוי ריחה פחות מכשיעור (הוא) וקתני חייבת ולא אמרינן נעשה כלי טפל לריח שבתוכו והריחא לא מיחייב דפחות מכשיעור הוא: ושאני הכא. ליכא למימר נעשה כלי טפל לריח שאין בו שום ממש ואפילו פחות מכשיעור לא מיקרי אבל פחות מכשיעור בדבר שיש בו ממש נעשה כלי טפל לו ופטור: ראשית שמנים. מובחר שבשמנים: גזר. משום לער חורבן: ואי אמרת. זה פלייטון והאי קרא בתענוג משתעי שלא היו נותנים לב לדברי הנביאים הניבאים על הפורענות ועסוקים בתענוגים: ולטעמיך הא דכתיב. בהאי ענינא השותים במזרקי יין ורבי אמי ורבי אסי פירשו °זהו קנישקנין כלי זכוכית ארוך ולו שני פיות ויין נזרק מזה לזה: שמזרקין. על ידי אומנות כדאמר בהחליל (סוכה דף נג.) מטייל בתמני כסי: הכי נמי דאסור. למשתי השתא בקנישקנין: משתינין. דדייק מסרוחים: לידי עניות. דאמרינן בע"פ (פסחים דף קיא:) שרא דעניותא נביל שמיה ונביל קרי ליה והוהב מקום מיאוס ומשתין מים לפני מטתו היינו מיאוס: ערום. אורחא דמילתא נקט מתוך שהוא ערום אינו יוצא לחוץ להשתין דטורח הוא לו ללבוש ולצאת: אבל לבראי לית לן בה. שהקילוח ארוך וניתז למרחוק: משא ולא משא. שאינו רוחץ ומשפשף יפה אלא מעט מים כגון רביעית מצומצם: על עסקי תכשיטיה. שאינו רוצה לקנות לה: גבהו. היינו קומה זקופה: ותלכנה נטויות גרון. שהיו הולכות עקב בצד גודל למעט בהילוכם שהיו מסתכלין בה והיא שוהה בפסיעותיה ודרך נוטין גרון לילך בנחת לפי שאינו רואה לרגליו: ומשקרות עינים דמליין כוחלא. לשון סיקרא: ומרמזן. את הבחורים: סיקור. לשון הבטה: הלוך וטפוף שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה. שתראה נפה על ראש חברתה והוא נוי לה ונשואות היו לפיכך מספר בגנותן: וטפוף. כמו על דאטפת אטפוך (אבות פ"ב מ"ו): תעכסנה. כמו וכעכס אל מוסר אויל (משלי ז) והוא ארס של נחש וקרי ליה עכס על שם שאינו מטילו אלא על ידי כעס: בכעוס. נחש כעוסה: נמקים. כמו המק בשרו (זכריה יד): צלצול. בגדי"ל גאה: נקפים. חבורות לשון המנקף רגלו וניקף סבכי היער (ישעיה י): מתקשטות. היינו שער שסורקות ומפרכסות: מתקשטות. דומה למקשה כעין נוטריקון: פתיגיל. נוטריקון פתח גילה אותו מקום: כי תחת יופי. כי כל אלה יבא לך תחת יפייך: כיבא. קיוטור"א ליחה כמו שיחנא וכיבי דקודשין דפלימו (דף פא:): פתהן. כמו פתחיהן: שנשפכו כקיתון. שופכות דם זיבה: יערה. כמו ותער כדה (בראשית כד): כיער. נתמלאו שער ונמאסות לתשמיש: אנשי שחץ. מדברים בלשון גאוה ולעגי שפה: סעדת. תשמיש: פת עמילה. בעולה: אינה עמילה. בתולה: פת עמילה. ברייאי"ה בלע"ז: גורדלי. לבן היה:

רבינו חננאל

ראשית שמנים כמשמעו ואפילו מאן דפטר לא פטר אלא בשיש בה בושם. אבל אין בה בושם חייבת. קנישקנין כוס שיש בה שתי פיות ושותין ממנה שנים בבת אחת. משקרות עינים. דהוו מליין כוחלא רמזא. ארס בכעוס. פי' החיה כשתכעוס גוררת ומשלכת. ארם קשה. פי' פת עמילה. אשה בעולה ופת שאינה עמילה בתולה. וכולן על זה הענין: צלצול חגור. כדגרסינן בסוף מנחות (דף קט:):

רב נסים גאון

מותיב רב יוסף אף על פליאמון גזר ר' יהודה בן בבא. עיקר זאת הברייתא בתוספ' סוטה בסוף המסכת בפולמוס האחרון גזרו על חופת חתנים אלו זהוריות המוזהבות כו' אף על פליאמון גזר ר' יהודה בן בבא ולא הודו לו:

מסורת הש"ס

[תוס' פ"ה ע"ש] [לקמן סה.]

[תוספתא שם ע"ש]

[תוספ' דסוטה פט"ו]

[ע"ז עב: ע"ש]

קדושין עא:

נדה יז.

[יומא ט: ע"ש]

[ע"י ערוך ערך א:ס]

גליון הש"ס

גמ' ומזלזל בנט"י. עי' סוטה ד ע"ב תוס' ד"ה נעקר: רש"י ד"ה ולטעמיך וכו' זהו קנישקנין. פי' ע"ז דף עב: ע"ב ברש"י ד"ה קנישקנין:

בְּמָה אִשָּׁה פֶּרֶק שִׁשִּׁי שַׁבָּת

בַּיִּין חרדלי. שחור כלומר לבנה או שחורה: במסב רחב. מיסב מטה שמיסב עליה בשעת אכילה ולענין ניאוף אשה שמנה: קצר. כחושה: חבר טוב. אשה טובת מראה: דלימנמאי מלכתא. כך שמה: **מתני'** באלה. מפרש בגמ' קולפא מגוק"ה בלע"ז: וכתתו חרבותם. ואי תכשיטין נינהו לא יהו בטלין לעתיד: בירית. בגמרא מפרש: טהורה. אינה מקבלת טומאה: ויוצאין בה. דלא שלפא ומחויא שלא ירא׳ה שוקה: כבלים טמאין. בגמ' מפרש לה: **גמ'** שרגא בטיהרא. נר בצהרים מתוך שאינו צריך אינו נאה אבל בזמן הזה שהוא עת מלחמה תכשיטין הן: ופליגא. הא דקתני תורה אור בטלין לימות המשיח פליגא דשמואל דלשמואל אין בטלין לימות המשיח: לא יחדל. משמע לעולם אלמא יש עניות ועשירות ש"מ נחמות שנתנבאו הנביאים ולא יהיה כנעני עוד (זכריה יד) לא לימות המשיח נתנבאו שהן מן העולם הזה דאם כן חדל לך אביון: מסייע ליה. ברייתא דקתני בטלין לימות המשיח לרבי חייא בר אבא: לא נתנבאו. דברי נחמות שלהן: עין לא ראתה. עין של נביאים לא שלטה לראותו: בדברי תורה כתיב. הוי זהיר לחזר על משנתך שתהא מזומנת לך בשעת הדין להביא ראיה כחרב על ירך גבור לנלח במלחמה והוא הודך והדרך: דליגמר איניש. לגרוס שמעתא מרביה ואף על גב דלא ידע לכולהו טעמיה: והדר ליסבר. טעמיה דהא קשה ליה לרב כהנא ולא הוה ידע להאי טעמא ותלמודיה הוה קים ליה מדהוה בר תמני סרי: המחדדין. שואלין ומשיבין ולא לקפח אלא להתחדד: והדרך. כמו וחדדך: ותורך. ותלמדך (א): למיימינין. של תורה שמפשפשין טעמיהן בדקדוק וזורזין כימין המיומנת למלאכה: עושר וכבוד ליכא. בתמיה כיון דאיכא אורך ימים כ"ש עושר וכבוד: למשמאילין בה. שאין יגעים בה כל צרכן אי נמי מיימינין בה עוסקין לשמה משמאילים שלא לשמה: הנוחין זה לזה. נושאין ונותנין בה בנחת רוח מתעסקין כדי שילמדו זה מזה: ידבר עמים תחתינו. ישפיל וכל שפלות בנחת ל"א הנוחין מנהיגין זה את זה להבנתה של הלכה כמו לך נחה (שמות לב) ידבר תרגום של ינהג: ומי יאמר לו מה תעשה. שומר מצות יוכל לומר לו: המקשיבין. מלמדים זה את זה ומבינים זה מזה וליסנא דקרא נקט: בגנים. בתי מדרשות: חבירים מקשיבים. זה לזה להם אני אומר שישמיעוני קולם ואענם: ברח דודי. בתריה כתיב: המדגילים. מאספין זה את זה ואומרים בא ונלמוד ונבין בין שניו הואיל ואין לנו רב ללמדנו: צורתא. שורש הדבר קלא למדו מרבם: גדול המלוה. לפי שאין העני בוש בדבר: ומטיל לכיס. מעות ומלאי להשתכר בהן למחצית שכר ואיידי דאיירי רבי אבא אמר ריש לקיש נקט כל הני מילי דאגדתא דאמר להו ר' אבא משמיה: חוגרו. הדבק בו שסופך ליהנות מתלמודו: אל תדור בשכונתו. שאינו יודע בדקדוקי מצות ואין חסידותו שלם וסופך ללמוד ממנו: מונע חסד. שאינו מניח העניים לבא לפתחו: למס. דהיינו כלב: מרעהו

בַּיִּין חרדלי במסב רחב או במסב קצר בחבר טוב או בחבר רע א"ר חסדא וכולן לזנות אמר רחבה אמר רבי יהודה עצי ירושלים של קינמון היו ובשעה שהיו מסיקין מהן ריחן נודף בכל ארץ ישראל ומשחרבה ירושלים נגנזו ולא נשתייר אלא כשעורה ומשתכח בגזאי דצימצמאי מלכתא: **מתני'** לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא *בתריס ולא באלה ולא ברומח ואם יצא חייב חטאת רבי אליעזר אומר תכשיטין הן לו וחכ"א אינן אלא לגנאי שנאמר °וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות *ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה בירית טהורה ויוצאין בה בשבת כבלים טמאים ואין יוצאין בהן בשבת: **גמ'** *מאי באלה *קולפא: ר' אליעזר אומר תכשיטין הן לו: תניא אמרו לו לרבי אליעזר וכי מאחר דתכשיטין הן לו מפני מה הן בטלין לימות המשיח אמר להן לפי שאינן צריכין שנאמר °לא *ישא גוי אל גוי חרב ותהוי לנוי בעלמא אמר אביי מידי דהוה *אשרגא בטיהרא ופליגא דשמואל דאמר שמואל *אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד גליות בלבד שנאמר °כי לא יחדל אביון מקרב הארץ מסייע ליה לרבי חייא בר אבא דא"ר חייא בר אבא כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא °עין לא ראתה אלהים זולתך ואיכא דאמרי אמרו לו לר' אליעזר וכי מאחר דתכשיטין הן לו מפני מה הן בטלין לימות המשיח אמר להן אף לימות המשיח אינן בטלין היינו דשמואל ופליגא דר' חייא בר אבא א"ל אביי לרב דימי ואמרי לה לרב אויא ואמרי לה רב יוסף לרב דימי ואמרי לה לרב אויא ואמרי לה אביי לרב יוסף מ"ט דר"א דאמר תכשיטין הן לו דכתיב °חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך א"ל רב כהנא למר בריה *דרב הונא האי בדברי תורה כתיב א"ל *אין מקרא יוצא מידי פשוטו א"ר כהנא כד הוינא בר תמני סרי שנין והוה גמירנא ליה לכוליה הש"ס ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא מאי קמ"ל דליגמר איניש והדר ליסבר: סימן זרות: א"ר ירמיה א"ר אלעזר שני תלמידי חכמים המחדדין זה לזה בהלכה הקב"ה מצליח להם שנאמר °והדרך צלח אל תקרי והדרך אלא וחדדך ולא עוד אלא שעולין לגדולה שנאמר °צלח רכב יכול אפילו שלא לשמה תלמוד לומר °על דבר אמת יכול אם הגיס דעתו ת"ל °וענוה צדק ואם עושין כן זוכין לתורה שניתנה בימין שנאמר °ותורך נוראות ימינך רב נחמן בר יצחק אמר זוכין לדברים שנאמרו בימינה של תורה דאמר רבא בר רב שילא ואמרי לה אמר רב יוסף בר חמא א"ר ששת מאי דכתיב °אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד אלא בימינה אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא אלא למיימינין בה אורך ימים איכא וכ"ש עושר וכבוד למשמאילים בה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא א"ר ירמיה אמר ר' שמעון בן לקיש שני תלמידי חכמים הנוחין זה לזה בהלכה הקדוש ברוך הוא מקשיב להן שנאמר °אז נדברו יראי ה' וגו' *אין דיבור אלא נחת שנאמר °ידבר עמים תחתינו *מאי ולחושבי שמו א"ר אמי אפילו חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה א"ר חיננא בר אידי כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר °שומר מצוה לא ידע דבר רע א"ר אסי ואיתימא ר' חנינא אפילו הקב"ה *גוזר גזירה הוא מבטלה שנאמר °באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה וסמיך ליה שומר מצוה לא ידע דבר רע אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש שני תלמידי חכמים המקשיבים זה לזה בהלכה הקדוש ב"ה שומע לקולן שנאמר °היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני ואם אין עושין כן גורמין לשכינה שמסתלקת מישראל שנאמר °ברח דודי ודמה וגו' אמר רבי אבא א"ר שמעון בן לקיש שני ת"ח *המדגילים זה לזה בהלכה הקדוש ברוך הוא אוהבן שנאמר °ודגלו עלי אהבה אמר רבא והוא דידעי צורתא דשמעתא *והוא דלית להו רבה במתא למיגמר מיניה (*א"ר) אבא א"ר שמעון בן לקיש גדול המלוה יותר מן העושה צדקה *ומטיל בכיס יותר מכולן (*א"ר) אבא אמר ר' שמעון בן לקיש אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש הוא חגריהו על מתניך אם עם הארץ הוא חסיד אל תדור בשכונתו אמר רב כהנא אמר רבי שמעון בן לקיש ואמרי לה אמר רב אסי אמר (*ריש לקיש) ואמרי לה אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש כל המגדל כלב רע בתוך ביתו מונע חסד מתוך ביתו שנאמר °למס מרעהו

אין בין העוה"ז לימות המשיח. אע"ג דהשתא אין ירושלים ואין בהמ"ק ואילו לימות המשיח יהיה הכל בנוי נ"ל דהאי אין בין לאו דוקא* ואילו:

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' ש"א סעיף ז:

נ ב מיי' פי"ב מהל' מלכים הלכה ב:

נא ג מיי' פ"א מהל' תשובה הלכה ז:

[ועי' תוס' תענית יג: ד"ה מאי שייר ותוס' מגילה ח: ד"ה אין בין ומ"ש שם על הגליון]

נב ד מיי' פ"י מהל' מ"ע הלכה ח טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ו:

נג ה מיי' פ"ו מהל' דעות הלכה א ב:

[פי' שבט שמכין בו ורא"ש ענב]

[במיכה כתיב ישאו] חולין ס:

נד ו מיי' פ"א מהל' רוצח הלכה ד:

[יבמות יא: כד.]

גליון הש"ס

גמ' אלא שעבוד גליות. עי' פסחים נ ע"ב.

[עי' תוס' פ"ו כב: ד"ה רגלא וכו' שהשיגו אפירוש רש"י דהכא]

[נ"ל וא"ר]

[נ"ל וא"ר]

מסורת הש"ס

פי' מגן

נ"ל לא

[גירי' הערוך מאי אלה קופל פי' דומה למקל וכו' וראשו עגול כמו כדור וכו' ע"ש]

ברכות לד: לקמן קנא: פסחים סח. סנהדרין צט.

ס"א דרבינא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ותורך ותלמדך כס"ד ואח"כ מ"ה עושר וכבוד וכו' עושר וכבוד הס"ד ואח"כ מ"ה למיימינין בה בו מפשפשין כצ"ל ותיבת של תורה נמחק וז"ב ע"ל כדף פח ע"ב:

מכות יא:

נדרים ו. שבועות מ. ע"ש

ב"מ סה.]

[שבועות ט"ו שם]

פסחים נג:

נ"ל שמעון בן לקיש

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ה ומיי' פ"ט מהל' כלים הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף טו: [נ"ל מאחם]

נו ב מיי' פ"ט מהל' כלי המקדש הלכה א סמג עשין קעג:

נז ג מיי' פ"א מהל' כלים הלכה יא ופכ"ב הלכה א:

רבינו חננאל

בירית זו אצעדה. אוקימנא בשתי ירכות בלא שלשלת נקראת בירית. ואם יש בהן שלשלת נקרא כבלים. הא דתניא ציץ דומה כמין טס של זהב רחב ב' אצבעות ומוקף מאוזן לאוזן וכתוב עליו בב' שיטין יו"ד ה"א מלמעלה קדש למ"ד מלמטה. א"ר אלעזר בר' יוסי אני הייתי ברומי כו':

תוספות

ואילו אצעדה טמאה היא. פ"ה דכתיב במעשה מדין אצעדה וצמיד וגו' וכתיב תתחטאו אתם ושביכם ולא נהירא דע"כ תתחטאו לא אכל השבי קאי דהא בהמות נמי הוו בשבי ולאו בני קבולי טומאה נינהו לכן נ"ל משום דכתיב אצעדה וצמיד וכתיב בתריה ויקח *(מהם) כל כלי מעשה דקאי אכל הכלים שנלקחו וילפינן לקמן כלי כלי משרצים:

בירית תחת אצעדה עומדת. פי' בקונטרס(א) בשוק להחזיק בתי שוקיה שלא יפלו ויראו שוקיה וקשה לפי' זה דא"כ בכבלים אמאי אין יוצאין למאי דס"ד השתא דאין חילוק בין בירית לכבלים אלא שזה באחת וזה בשתים לכן נ"ל דאפשר ליתנן בלא גילוי שוקים ומש"ה כבלים אין יוצאין בהן דילמא שלפא ומחויא דתכשיט נינהו הם אבל בירית שהיא באחת לא שלפא ומחויא דאין זה תכשיט דכיון שאין לה אלא באחת גנאי היא לה ומש"ה ניחא דבירית טהורה דלאו תכשיט נינהו הוא וכלי תשמיש נמי לא הוי אלא כלי המשמש כלי דומיא דטבעת הכלי דאמר לעיל דטהור וכן פירש הקונטרס וטעמא דכבלים טמאים משום דתכשיט הם לנוי כדפי': וכתוב עליו בשני שיטין יו"ד ה"א מלמעלה וקדש למ"ד למטה. נראה לר"ת שהיה כתוב יו"ד ה"א בסוף שיטה ראשונה וקדש ל' בתחלת שיטה שניה והשתא נקרא יפה ואין לפרש כמשמעו דא"כ אינו נקרא כהלכתו: מניין לאריג כל שהוא שהוא טמא ת"ל או בגד. וא"ת והא לעיל בפרק במה מדליקין (דף כו: ושם) לא מרבינן אלא ג' על ג' וי"ל דהתם מיירי בבא מבגד גדול אבל הכא מיירי באריג כל שהוא דמתחלה לא היה דעתו להוסיף עליו ותרוייהו שמעינן מאו בגד דקולים הם דחשיב כל שהוא אריג מתחלה כמו ג' על ג' מבגד גדול*וא"ת ואכתי בגד כל שהוא למה הוא טמא והא בעינן שיטלטל מלא וריקן דומיא דשק וי"ל °דראוי הוא לכוף ולקפל וליקח בו מרגלית או מחט ואם תאמר א"כ פשוטי כלי עור אמאי טהורין הרי ראויין הם לקפל בו שום דבר כמו הכא וי"ל דמיירי בעור שלוק שהוא קשה: מניין לתכשיט כל שהוא טמא. ואם תאמר תיפוק ליה דתכשיט כל שהוא טמא מדכתיב בכלי מדין טבעת ויש לומר דאפשר שהטבעת היא עבה וגדולה מאד ולא הוי כל שהוא: אריג ותכשיט. פי' חליו אריג וחליו תכשיט טמא מכאן משמע דמ"מ בעינן שיעור קצת דאל"כ חליו דכ"ש מאי הוי: ההוא במדין כתיב. פ"ה ובמדין הוית טומאת מת ושרץ ממת לא יליף להחמיר דמה למת שכן טומאתו חמורה ומשני גמר כלי כלי משרץ פירוש מה כלי האמור בשרץ מטמא בשרץ אף כלי האמור כאן מטמא בשרץ וקשה דא"כ הוה ליה למיפרך ההוא בטומאת מת כתיב ועוד כי משני גמר כלי כלי הוה ליה לשנויי גמר בגד ועור לג"ש לכן נ"ל דההוא במדין כתיב בשלל מדין ולא מיירי הך פרשה בטומאה כלל והיכי יליף דאריג ותכשיט כל שהוא טמא מכל כלי מעשה ומשני גמר כלי כלי פי' כי היכי דכלי דכתיב גבי שרצים מיירי לענין טומאה הכי נמי כלי דכתיב גבי מדין לענין טומאה:

גמרא

תורה אור

מרעהו חסד °שכן בלשון יונית קורין לכלב למס רב נחמן בר יצחק אמר אף פורק ממנו יראת שמים שנאמר °ויראת שדי יעזוב (איוב ו) ההיא *איתתא דעיילא להו‍א ביתא למיפא נבח בה כלבא איתעקר ולדה אמר לה מרי דביתא לא תידחלי דשקילי ניביה ושקילין טופריה אמרה ליה *שקולא טיבותיך ושדיא אחיזרי כבר נד ולד אמר רב הונא מאי דכתיב °שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך (קהלת יא) בימי בחורותיך והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט עד כאן דברי יצר הרע מכאן ואילך דברי יצר טוב ריש לקיש אמר °עד כאן לדברי תורה מכאן ואילך למעשים טובים: °בירית טהורה: אמר רב יהודה בירית זו אצעדה מתיב רב יוסף בירית טהורה ויוצא בה בשבת ואילו אצעדה טמאה היא ה"ק בירית תחת אצעדה עומדת יתיב רבין ורב הונא °קמיה דרב ירמיה ויתיב רב ירמיה וקא מנמנם ויתיב רבין וקאמר בירית באחת כבלים בשתים א"ל רב הונא אלו ואלו בשתים ומטילין שלשלת ביניהן ונעשו כבלים ושלשלת שבו משויא ליה מנא וכ"ת כרבי שמואל בר נחמני *דאמר רבי שמואל בר נחמני א"ר *יוחנן מניין למשמיע קול בכלי מתכות שהוא טמא שנאמר °כל דבר אשר יבא באש (במדבר לא) אפילו דיבור במשמע בשלמא התם קא בעו לה לקלא וקעביד מעשה הכא מאי מעשה קעביד הכא נמי קא עביד מעשה דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משפחה אחת היתה בירושלים שהיו פסיעותיהן גסות והיו בתולותיהן נושרות עשו להן כבלים והטילו שלשלת ביניהן שלא יהיו פסיעותיהן גסות ולא היו בתולותיהן נושרות איתער בהו ר' ירמיה אמר להו *יישר וכן א"ר יוחנן כי אתא רב דימי א"ר יוחנן מניין לאריג כל שהוא שהוא טמא מציץ א"ל אביי וציץ אריג הוא והתניא *ציץ °כמין טס של זהב ורוחב שתי אצבעות ומוקף מאוזן לאוזן וכתוב עליו בב' שיטין יו"ד ה"א למעלה וקודש למ"ד למטה ואמר ר' אליעזר בר' יוסי אני ראיתיו בעיר רומי וכתוב קדש לה' בשיטה אחת כי סליק רב דימי לנהרדעא שלח להו *דברים שאמרתי לכם טעות הם בידי ברם כך אמרו משום רבי יוחנן מניין לתכשיט כ"ש שהוא טמא מציץ ומניין לאריג כ"ש שהוא טמא °מאו בגד (ויקרא יא) תנו רבנן °אריג כ"ש טמא ותכשיט כ"ש טמא אריג ותכשיט כ"ש טמא מוסף שק על הבגד שטמא משום אריג אמר רבא אריג כל שהוא טמא מאו בגד תכשיט כל שהוא טמא מציץ אריג ותכשיט כל שהוא טמא °מכל כלי מעשה (במדבר לא) א"ל ההוא מרבנן לרבא ההוא במדין כתיב א"ל גמר כלי כלי

רש"י

מרעהו. מונע חסד וא"צ"ג דלא כתיב מונע ממילא משמע שכל תיבה שראשה מ"ם משמשת נטילה היא כמו ויקח מידם (שמות לג) אבדו גוים מארצו (תהלים י): למיפא. לאפות עיסה שהשאיל בעה"ב תנורו: שקילי ניביה. נטולות ד' שיניו שהוא נושך בהן אותן שיניים קרי ניבין כדאמרינן באלו טרפות (חולין דף נט') גמל ניבי אית ליה: שקילי טופריה. נטולות לפרניו מלשרוט: שקולא. נטולה טובתך ומוטלת על הקולים: טיבותיך. טובת הנאת נחמתך כמו מחזיק טוב הגרי"א בלע"ז: עד כאן. עד ודע כי על כל אלה וגו': עד כאן לתורה. שמח בתלמודך למוד משמחה ומטוב לב והלך בדרכי לבך להבין מה בלבך לפי ראות עיניך: מכאן ואילך למעשים טובים. ודע כי על כל אלה על כל מה שלמדת סופך ליתן את הדין אם לא תקיים: אצעדה. של זרוע: ואילו אצעדה טמאה היא. דכתיב (במדבר לא) במעשה מדין אצעדה וצמיד וגו' וכתיב תתחטאו אתם ושביכם: תחת אצעדה. שבזרוע עומדת בשוק להחזיק בתי שוקיה שלא יפלו ויראו שוקיה הלכך טהורה דלאו לנוי היא וכלי תשמיש נמי לא הוי אלא כלי המשמש כלי דומיא דטבעות הכלים דאמרינן בפרקין דלעיל דטהורין ויוצאין בהם דנורך לבישה היא ומישלף ואחויי נמי ליכא למיחש דלא מיגליא לשוקה: בירית באחת. משוקיה: ושלשלת משוי להו מנא. בתמיה דקתני כבלים טמאים: וכי תימא כדר' שמואל כו': משמיע קול בכלי מתכות. ברים פרקין: ועשו להן שלשלת כו'. הלכך שלשלת תשמיש אדם הוא ולאו תשמיש כלי דלא תקבל טומאה ואין יוצאין בהן דילמא שלפא לשלשלת שהיא של זהב ומחויא דכי שקלה לשלשלת לא מיגליא שוקה שהרי בירית במקומה עומדת: יישר וכן אמר ר' יוחנן. יפה אמרת וכן שמעתי מר' יוחנן: מנין. שהוא דבר מועט ומנאו עם תכשיטי כהן: יו"ד ה"א מלמעלה קדש למ"ד מלמטה. כלומר השם שלם בשיטה עליונה וקדש למ"ד בשיטה תחתונה שלא להקדים שאר אותיות למעלה מן השם מאחר ששני שיטין היו ורבינו הלוי שונה *קודש לה' מלמטה והיא היא: אני ראיתיו ברומי. שנכנס לאוצר המלך ליטול מה שירצה במס' מעילה (דף יז:) במעשה בן תלמיון: כי סליק רב דימי לנהרדעא. חזר בו ממה שאמר לין אריג הוא: מאו בגד. דכתיב גבי שרצים או בגד או עור או ריבוי הוא: אריג ותכשיט כל שהוא. חליו אריג וחליו תכשיט שאינו אריג וטלו הוי כל שהוא כלומר דבר קטן: מוסיף שק על הבגד. בדבר זה שהשק טמא משום אריג ולקמיה מפרש ליה: ההוא במדין כתיב. גבי טומאת מת ושרץ ממת לא יליף להחמיר דמה למת שכן טומאתו חמורה:

מסורת הש"ס

ב"ק פג.

[גיטין כט: כתובות נג. בבא קמא פג. ב"מ סג:]

[סנהדרין יח.]

[פי' תוס' לעיל כו. ד"ה אין כו וכו']

לקמן נח.

[לעיל נב. ברכות מב: עירובין לב: פסחים נג: ב"מ נב. סנהדרין ק. שבועות מ. מנחות מג: חולין יז: ערכין עו:]

סוכה ס.

[ברכות לז: עירובין עו: קד. יבמות כ: עו. ב"ב קכז. קלא. סנהדרין סא. מכות ח: זבחים לד. מנחות יב: לז. חולין נו. נדה סח.]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בירית וכו' פי' בקונט' שעומדת בשוק:

קודש מלמטה לה' מלמעלה כצ"ל וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מהל' כה"מ וגם בי' הירושלמי פ' טרף בקלפי טעס ע

גליון הש"ס

גמ' שכן בלשון יונית. וכן סוכה לט ע"א וסנהדרין ד ע"ב ט"ע בכתפי בתים וכו': שם ע"ב לדברי תורה. פי' ערכין יא ע"א תוס' ד"ה משמח: שם קמיה דר' ירמיה ויתיב ר"י וקא מנמנם. גיטין יא ע"ב

ונדריס ט ע"ב: תוס' ד"ה מנין לאריג. דראוי הוא לכוף. ק"ל ממתני' פ' כ"ו מ"ב דכליס גרור כמרגלית ועי' ברמב"ם וכ"ש שם והכי מ"מ הוא בכלל אפשר לקפל ולהניח בו מעות כמקדם. ועע"ג:

רב נסים גאון

אמר ר' אלעזר בר' יוסי אני ראיתיו ברומי וכתוב עליו קודש לה' בשיטה אחת. ותניא כוותיה במס' יומא בפ' הוציאו לו את הכף (דף נז) אמר ר' אלעזר בר' יוסי אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים והדבר שגרם לו לצאת לרומי מפורש במס' מעילה בפ' קדשי מזבח (דף יז) שאל ר' מתיה בן חרש את ר' שמעון בן יוחי ברומי מניין לדם שרצים שהוא טמא אמר ליה דאמר קרא וזה לכם הטמא אמרו לו תלמידיו (גזור עליו) [חכים ליה] רשב"י אמר להם תלמוד ערוך הוא מפיו של ר' אלעזר בר' יוסי פעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל שלא ישמרו את השבת ושלא ימולו בניהם ושיבעלו נשותיהם כשהן נדות הלך ר' ראובן בן איצטרובלי וספר קומי והלך וישב עמהם אמר להם מי שיש לו אויב רוצה שיעשיר או שיעני אמרו לו יעני אמר להן אם כן לא יעשו מלאכה בשבת כדי שיעני אמרו לו טבות אמר ובטלוה חזר ואמר להן מי שיש לו אויב יכחיש או יבריא אמרו לו יכחיש אמר אם כן ימולו בניהם לח' ימים כדי שיכחישו אמרו טבות אמר ובטלוה חזר ואמר מי שיש לו אויב ירבה או ימעט אמרו ימעט אמר להם (לא) אם כן לא יבעלו נשותיהם כשהן נדות ובטלוה הכירו בו שהוא יהודי החזירום אמרו מי ילך ויבטל את הגזירה ילך ר' שמעון בן יוחי שהוא מלומד בנסים וילך עמו ר' אלעזר בר' יוסי וכו' על לבי גוא אשכחתה להתוא אגרתא שקלוה וקרעוה והיינו דאמר ר' אלעזר אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים ובתוספ' מקואות (פרק ד) אמר ר' אלעזר בר' יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה וכשבאתי אצל חברי אמרו לי יפה הוריתה ובמס' נדה בפ' הרואה כתם (דף נח) תניא כוותיה אמר ר' אלעזר בר' יוסי הלכה זו כו': תניתא

כלי כלי מהתם : מוסף א שק על הבגד שטמא משום אריג : אטו בגד לאו אריג הוא הכי קאמר מוסף שק על הבגד אף על פי שאינו אריג טמא למאי חזי אמר רבי יוחנן שכן עני קולע שלש נימין ותולה בצואר בתו *תנו רבנן °שק אין לי אלא שק ב מניין לרבות את הקילקלי ואת החבק ת"ל או שק ג יכול שאני מרבה את החבלים ואת המשיחות ת"ל שק מה שק טווי ואריג אף כל טווי ואריג הרי הוא אומר במת °וכל כלי עור וכל מעשה עזים וגו' תתחטאו לרבות הקילקלי ואת החבק יכול שאני מרבה את החבלים ואת המשיחות ודין הוא טימא בשרץ וטימא במת מה כשטימא בשרץ לא טימא אלא טווי ואריג אף כשטימא במת לא טימא אלא טווי ואריג הן אם היקל בטמא שרץ שהיא קלה נקיל בטומאת המת שהיא חמורה תלמוד לומר בגד ועור בגד ועור לגזירה שוה נאמר °בגד ועור בשרץ ונאמר °בגד ועור במת מה בגד ועור האמור בשרץ לא טימא אלא טווי ואריג אף בגד ועור האמור במת לא טימא אלא טווי ואריג ומה בגד ועור האמור במת טמא כל מעשה עזים אף בגד ועור האמור בשרץ טמא כל מעשה עזים אין לי אלא דבר הבא מן העזים ד מניין לרבות דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה תלמוד לומר או שק והא אפיקתיה לקילקלי וחבק הני מילי מקמי דליתיה ג"ש השתא דאתי גזירה שוה אייתור ליה ואין לי אלא בשרץ בטומאת מת מניין ודין הוא טימא במת וטימא בשרץ מה כשטימא בשרץ עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים אף כשטימא במת עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים הן אם הרבה בטומאת ערב שהיא מרובה נרבה בטומאת שבעה שהיא מועטת תלמוד לומר בגד ועור בגד ועור לגזירה שוה נאמר בגד ועור בשרץ ונאמר בגד ועור במת מה בגד ועור האמור בשרץ עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים אף בגד ועור האמור במת עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים ומופנה דאי לאו מופנה איכא למיפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה *לאי אפנויי מופני *)מכדי שרץ איתקש לשבבת זרע דכתיב °איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וסמיך ליה איש אשר יגע בכל שרץ וכתיב ביה בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא בשרץ למה לי שמע מינה לאפנויי ואכתי מופנה מצד אחד הוא הניחא למאן דאמר *מופנה מצד אחד למידין ואין משיבין אלא למאן דאמר *למידין ומשיבין מאי איכא למימר דמת נמי אפנויי מופנה מכדי מת אתקש לשכבת זרע דכתיב °והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וכתיב בשכבת זרע וכל בגד וכל עור בגד ועור דכתב רחמנא במת למה לי ש"מ לאפנויי : °ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב אצעדה וצמיד טבעת עגיל וכומז א"ר אלעזר *עגיל זה דפוס של דדין כומז זה דפוס של בית הרחם אמר רב יוסף אי הכי היינו דמתרגמינן מחוך דבר המביא לידי גיחוך אמר ליה רבה מגופיה דקרא ש"מ כומז כאן מקום זימה : °ויקצוף משה על פקודי החיל אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר להן משה לישראל שמא חזרתם לקלקולכם הראשון אמרו לו לא נפקד ממנו איש אמר להן אם כן כפרה למה אמרו לו אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו מיד ונקרב את קרבן ה' תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה מפני שזנו

*) [ב"ק כה:]

תורה אור: ויקרא יא · במדבר לא · ויקרא יא · במדבר לא · ויקרא כב · שם · במדבר לא · שם

רש"י

כלי כלי. בשרצים כתיב כל כלי אשר יעשה מלאכה וגו' ומגופיה דקרא דשרצים לא מצי יליף דאשר יעשה מלאכה לאו כלי תכשיט משמע : שק. הוא עשוי מנוצה של עזים שאף על פי שאינו אריג אלא קלוע קטן עשה מנוצה של עזים לתלות בו בתי נפש לצואר בתו טמא שדרכו בכך ותכשיט הוא וה"ק שהוא טמא משום אריג ואע"פ שאינו אריג : קולע ג' נימין כו'. ג' חוטין של מטוה של נוצה של עזים לבוצעה : ותולה בצואר בתו. וקליעתה זו היא אריגתו מאחר שהוא טווי כדאמרן גבי תיכי חלילתא בריש פירקין דקרי להו אריג והא דקאמר אע"פ שאינו אריג כלומר לאו אריג ממש : אין לי אלא שק. העשוי ללבוש רועים : קילקלי. מסרך של סוס שקורין פייטרא"ל : חבק. ליגגלא של סרגא ואוכף ועושין אותה מנוצה של עזים טווי ואריג : יכול שאני מרבה החבלים והמשיחות. לציא"ל שעושין למדוד וקולעין מן הנוצה כמו שנתלשה ואינו טווי ולא דמי לקולע שלש נימין דלעיל דהתם טווי הוא וזו היא אריגתו: יכול שאני מרבה כו'. הואיל וכתיב כל : ודין הוא שלא נרבה. ולא צריך קרא למעוטי : הן. תמיה הוא וכי דברים כוונים הם : אם היקל בטומאת שרץ שהיא קלה. כלומר אם היקל לך מלטמא חבלים ומשיחות היקל לך בשרץ שטומאתו קלה טומאת ערב : נקל. גם אנחנו בבנין אב זה במת שטומאתו חמורה טומאת ז' : השתא דאתיא גזירה שוה. וכי היכי דיליף מת משרץ למעוטי חבלים ומשיחות יליף נמי שרץ ממת לכל מעשה עזים לרבות קילקלי וחבק : אין לי אלא בשרץ. דהא שק התם כתיב: אם ריבה. לטמא דבר הבא מזנב הסוס בטומאת ערב הוא דריבה : שהיא מרובה. שכל המגעות טומאה ערב הן בין דשרץ ונבילה ושכבת זרע מגע הזב ומגע טמא מת : נרבה. אנו בטומאת ז' שכן מועטת היא. שאינה בכל המגעות אלא במגע המת בלבד : מופנה. צריך שתהא גזירה שוה זו מב' תיבות דבגד ועור מופנין למדרש זה שלא יהו צריכין לגופן ומאחר שמופנין ללמוד גזירה שוה ה"ל כמאן דכתיב דרשא בקרא בהדיא ואין משיבין עליה : דאי לאו מופנה. אמרינן לגופן באו ולא ילפינן להא מילתא מינייהו : דאיכא למיפרך כו'. וה"ה דמצי למימר הכי אגזירה שוה קמייתא ומיהו אסקי לכולה ברייתא ברישא ופריך אהא דסליק מינה ובשינויא דמשנינן בהא מיתרצה נמי קמייתא : לאי. באמת : וכתיב ביה בשכבת זרע. דבגד ועור טמאים הם בו : מצד אחד. הכתובין בשרץ מופנים כדאמרן אבל הכתובין במת אין מופנין הניחא למ"ד כו'. פלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן היא במסכת נדה בהמפלת (דף כב:) : אלא למאן דאמר למידין. אם אין תשובה : ומשיבין. אם יש להשיב : מאי איכא למימר. הרי יש להשיב שכן מטמא בכעדשה : והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תלא ממנו שכבת זרע: דפוס של דדין. שמוכחות בו : גיחוך. ליצנות: לקלקולכם. של מעשה שטים לזנות את בנות מואב שמא כך עשיתם במדין לכך אתם צריכין קרבן : לא נפקד. לא נחסר מדת יהודית : שזנו

תוספות

מניין לרבות את הקילקלי והחבק. ואם תאמר והא לא מיטלטל מלא וריקן ואי משום דאפשר לקפלה אם אינו עשוי לכך לאו כלום הוא כדאמר לקמן גבי קב הקיטע דאע"ג דיש לו בית קיבול לראש שוקו אם אינו עשוי לקבל טהור וי"ל דהני נמי לשם כל צורכן הן עשוין מתחלה אך קשה דלעיל פ' במה מדליקין (דף כז: ושם) מפיק דבר הבא מן העזים דמטמא בשרצים מאו בגד וקילקלי וחבק באין מן העזים ומפיק להן הכא מאו שק וע"ק דהתם מרבה לנוצה של עזים לג' על ג' ואילו שק שיעורו בד' ואומר ר"י דתרי גווני נוצה של עזים הוו והתם מיירי [בדקה] שעושים ממנה בגדים חשובים והלכך איתרבו לשלשה על שלשה כמו שאר בגדים והכא מיירי בנוצה גסה שממנה עושין קילקלי וחבק וחבלים ומשיחות ושק : שמע מינה לאפנויי. הקשה ה"ר אליעזר ממיץ כיון דאיתקש שרץ ומת לשכבת זרע א"כ ג"ש דבגד ועור ל"ל דכל מה שיהיה במת ניתן בשכבת זרע וכל מה שיהיה בשכבת זרע ניתן בשרץ וכן להפך דהא קי"ל *דבר הבא מן ההיקש חוזר ומלמד בהיקש חוץ מן הקדשים : [זבחים מט:]

מידי הרהור מי יצאנו. וא"ת והא אפילו (א) יפת תואר הותרה להם וי"ל דמכל מקום שייך בה איסור כדאמרינן (קדושין דף כב.) ותשקת בה ולא בחברתה : וכומז

מסורת הש"ס · הגהות הב"ח · עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס: ד"כ ס' ש:ינוי · [בערוך ליתא לאי ומפרש דלשון יון הוא ע"ש] · [נדה כב:] · [לקמן קלא. יבמות ע: עד. נדה כב:] · [זבחים מט:] · [מס' כלה]

הגהות הב"ח: (א) תוס' ד"ה מידי וכו' אפי' ליקחיפת תואר

עין משפט נר מצוה: נח א ב ג ד מיי' פ"א מהל' כלים הלכה יב :

רבינו חננאל

קילקלי. מלשון יון הוא והוא עשוי בגד [גלוין] משיער של עזים והוא קשה עשוי להצניעו תחת הכרים והכסתות. חבקים כסוי הכסאות (ת"ל) או בגד או עור או שק אין לי אלא] שק בלבד מנין לרבות הקילקלי וחבק ת"ל או שק פי' מרבינן להו מאו כלומר הוה ליה למימר שק. או דכתב רחמנא למה לי לרבויי קילקלי וחבק. יכול שאני מרבה חבלים ומשיחין שיטמאו ת"ל שק מה שק טווי ואריג אף כל טווי ואריג הרי הוא אומר במת כל מעשה עזים יכול שאני מרבה חבלים ומשיחים דין הוא טימא בשרץ טימא במת כו'. ודחינן ואם היקל בטומאת שרץ שהיא קלה פי' טומאת שרץ קלה היא שהיא טומאת ערב אבל טומאת מת חמורה היא שהיא טומאת שבעה לא נתרבה ת"ל (או) בגד ועור בגד ועור לג"ש נאמר בגד ועור בשרץ ונאמר בגד ועור במת. פי' דין ג"ש ב' פסוקים וכל פסוק ופסוק כתוב מלין שאינן צריכין לפסוק ואין מילין פטיין לא נכתבו אלא בתוך פסוקים אלו אלא לדון מהם ג"ש להיות כל דין שמפורש באחד מהן שיהא גם השני כמותו וזהו שכתוב בעניננו בגד ועור בשרץ בגד ועור במת וצריכין להיות אלו בגד ועור מופנים בשני הפסוקים. שאם הן בפסוק אחד יתירין כגון שלמדו טומאת בגד ועור בשרץ משכבת זרע ונמצא בגד ועור האמור בשרץ מופנה כגון זה למידין ואם יש פירכא משיבין ופורכין ואם הן אלו פסוקים בגד ועור יתירין בשרץ ובמת למידין במת מן השרץ זהו שמאין במת דבר הבא מזנב הסוס מזנב הפרה כשם שמטמאין בשרץ ואין משיבין ואע"ג דאיכא למפרך ואם ריבה בטומאת שרץ שהיא מרובה. פי' טומאת שרץ (נותנת) [נוהגת] בשמנה שרצים. נרבה טומאת מת שהיא מועטת שאינה אלא במת בלבד ואוקימנא כיון שהן מופנה משני צדדין למידין ואין משיבין. ואלו הדברים הל"מ להדרש בענין הזה מסורת בידי חכמים :

רב נסים גאון

הניחא למאן [דאמר] מופנה מצד א' למדין ואין משיבין אלא למאן דאמר למידין ומשיבין מאי איכא למימר. מחלוקת בין ר' ישמעאל ורבנן ועיקר דילה במס' נדה בפרק המפלת (דף כב) אמר רב יהודה אמר שמואל משום ר' כל גזירה שוה שאינה מופנה כל עיקר אין למידין ממנה מופנה מצד אחד לר' ישמעאל למידין ואין משיבין לרבנן למידין ומשיבין : אמר להם משה לישראל שמא חזרתם לקלקולכם הראשון אמרו לו לא נפקד ממנו איש. במס' יבמות בפרק הבא על יבמתו (דף סא) אמרו ור' שמעון לא נפקד ממנו איש לעבירה ולדבר זה נתכוונו בהם בתשובה זו :

נט א מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הלכה ב סמג לאוין קכו טוש״ע אה״ע סי׳ כא סעיף א:

ס ב מיי׳ פי״ט מהל׳ שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סי׳ שג סעיף יד:

סא ג מיי׳ שם הלכה יב טוש״ע שם סעיף טו:

סב ד מיי׳ שם הלכה ט טוש״ע שם סעיף יד:

סג ה מיי׳ שם הלכה ח טוש״ע שם סעיף יח:

סד ו מיי׳ פי״א מהל׳ איסורי ביאה הלכה יט סמג לאוין קיא טוש״ע י״ד סימן קנה סעיף ט:

סה ז מיי׳ פ״ד שם הלכה ג ופי״א הלכה טז סמג שם טוש״ע שם סעי׳ א וסי׳ קנז סעי׳ א:

שזנו יזיניהם מן הערוה אמר רב ששת *מפני מה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורפה: **מתני׳** *יוצאה אשה בחוטי שער בין משלה בין משל חבירתה בין משל בהמה ובטוטפת ובסרביטין בזמן שהן תפורין בכבול ובפאה נכרית לחצר במוך שבאזנה ובמוך שבסנדלה ובמוך שהתקינה לנדתה ג בפילפל *ובגלגל מלח וכל דבר שניתן לתוך פיה ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר שן תותבת שן של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרים: **גמ׳** וצריכא דאי אשמעינן דידה משום דלא מאים אבל חבירתה דמאים אימא לא ואי אשמעינן דחבירתה דבת מינה הוא אבל דבהמה לאו בר מינה הוא אימא לא צריכא תנא ו ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה וזקנה בשל ילדה בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה* אלא ילדה בשל זקנה אמאי גנאי הוא לה איידי דתנא זקנה בשל ילדה תנא נמי ילדה בשל זקנה: בכבול ובפאה נכרית לחצר: אמר רב כל ז שאסרו חכמים לצאת בו לרה״ר אסור לצאת בו לחצר *חוץ מכבול ופאה נכרית רבי ענני בר ששון משמיה *דר׳ ישמעאל אמר הכל ככבול תנן בכבול ובפאה נכרית לחצר בשלמא לרב ניחא אלא לרבי ענני בר ששון קשיא רבי ענני בר ששון משמיה דמאן קאמר ליה משמיה דר׳ ישמעאל בר יוסי רבי ישמעאל בר יוסי תנא הוא ופליג ורב מאי שנא הני אמר עולא כדי שלא תתגנה על בעלה כדתניא °והדוה בנדתה זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונין עד שבא ר״ע ולימד אם כן אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה אלא מה ת״ל והדוה בנדתה בנדתה תהא עד שתבא במים *אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור *תנן ולא בזוג אע״פ שפקוק ותניא *אידך *פוקק לה זוג בצוארה ומטייל עמה בחצר תנאי היא דתניא שוטחן

[נ״א דר׳ ישמעאל בר׳ יוסי]

ויקרא טו

[פסחים קמו.]

תורה אור

רש"י

שזנו. לשון מזון שנהנו במראית העין: תכשיטין שבחוץ. טבעת: תכשיטין שבפנים. כומז. לומר לך המסתכל באצבע. שהיא מקום טבעת כמסתכל במקום כומז שהרי כפרה זו על שנסתכלו בה: **מתני׳** בחוטי שער. שקולעת בהן שערה: בין משלה. תלושין: בין משל בהמה. כגון של סוס: שהן תפורין. לסבכה דתו לא שלפא להו לאחווי: לחצר. אכבול ופיאה נכרית קאי דאסרו לעיל למיפק בה לרה״ר ואיצטריך לאשמעינן דלחצר מותר וכבול דסיפא דמתני׳ לא איפלגו בה אמוראי דלכולי עלמא כיפה של צמר: פיאה נכרית. קליעת שער תלושה ומוברתה על שערה עם קליעתה שתראה בעלת שער: במוך שבאזנה. שעתנת לבלוע ליחה של צואת האוזן: שבסנדלה. לתענוג: לנדתה. באותו מקום שיבלע בו הדס ולא יטנף בגדיה: פלפל. ארוך נותנת אשה בפיה שריחה רע. גלגל מלח. כמו גרגיר מלח לרפואת חולי שינים: שנתנה לתוך פיה. מבעוד יום: שן תותבת. נותנת בלחייה ממקום אחר והיא של זהב: רבי מתיר. לצאת בה: וחכמים אוסרין. דכיון דמשונה משאר השינים דילמא מחייכי עלה ושקלה לה מהתם וממטי לה בידה ובגמרא אמרינן דשל זהב נקט דווקא ל״א שן תותבת שן של אדם היתה ואהיתירא דלעיל קאי ולאו אפלוגתא דרבי ורבנן והכי קאמר בפלפל ובגלגל מלח ושן תותבת שן של זהב רבי מתיר כו׳: **גמ׳** דלא מאים. וליכא למימר דמשלפא ליה משום דמחכו עלה וממטי ליה בידיה: דבת מינה הוא. ולא מינכר ולא מחייכי עלה: ובלבד שלא תצא זקנה. בחוטי שער של ילדה וילדה בשל זקנה דלבנות על שחורות או שחורות על לבנות מאים ואתי למישלף: כל שאסרו חכמים. בריש פרקין חוטי צמר ופשתן טוטפת ושאר השנויים במשנה שאסור ללכת בהן לרה״ר: אסור לצאת לחצר. ואף על גב דשרי לטלטולינהו דתורת כלי עליהן כדאמרן הרי הן ככל הכלים הניטלים בחצר מיהו דרך מלבוש אסור דמרגלא ליה ונפקא ביה לרה״ר: חוץ מכבול ופיאה. שמותר לחצר כדתנן במתניתין וטעמא מפרש לקמיה: הכל ככבול. כל האסורים לא נאסרו אלא לרה״ר אבל לחצר מותרים ככבול: בשלמא לרב ניחא. מדנקט הני ושבקינהו לאינך דמיתני בהדייהו לאיסורא בריש' דמתניתין מכלל דכולהו אף לחצר באיסורייהו קיימי: כדי שלא תתגנה. התירו לה קצת קישוטים הנאים: כדתניא. דחשו רבנן להכי: בנדתה. היו דורשין הראשונים כמשמעו כדבר המנודה ומרחיקה מבעלה: שלא תכחול. עיניה: ולא תפקוס. *סרק על פניה עינפאנ״ל בלע״ז והוא אדום: תהא בנדתה. בטומאתה: עד שתבא במים. לטבול ואע״פ שעברו ז׳ שלה ופסק נטיינה: כל שאסרו חכמים משום מראית העין. שלא יחשדוהו באיסור כגון שריון וקסדא ומגפיים או לא יקשור גמלים זה בזה דמיחזי כאזיל לחינגא: ולא בזוג אע״פ שהוא פקוק. ואינו מוליד קול לא תצא בהמה בו וטעמא פרישנא בפ׳ במה בהמה (לעיל דף נד:) משום דמיחזי כאזיל לחינגא: ותניא. בברייתא דבחצר דליכא מראית העין מותר: שוטחן

תוספות

ובמוך שהתקינה לנדתה. פ״ה באותו מקום שיבלע בו הדם ולא יטנפו בגדיה ול״נ דא״כ אגולי טיטוף הוא ומשוי הוא כדאמר בפ״ק (דף יא:) דכל אגולי טיטוף לא חשיב ומשוי הוא לכן נ״ל שלא יפול על בשרה ותייבש עליה ונמצא מצטערת:

ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת. פירש הר״ר פורת גזירה משום שחיקת סממנים כיון דלרפואה הוא ול״נ דאם כן אם נפל אמאי לא תחזיר האמר בפרק בתרא דעירובין (דף קב: ושם) מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה וע״כ לא אסרינן להחזיר הרטיה אלא משום שמא ימרח והכא לא שייך מירוח דאין שייך מירוח אלא בדבר לח כגון רטיה אבל בפלפלין ובגלגלא לא שייך מירוח לכן נ״ל ובלבד שלא תתן לכתחלה מפני שנראה כמערמת להוציאה ולפירוש זה כל הנך דלעיל מוך שבאזנה ושבסנדלה אסורין לתת לכתחלה וא״ת א״כ היכי שרו לקמן פורפת על האבן או על האגוז והא נראה כמערמת וי״ל דהתם ניכר הדבר והכל יודעין דלכך צריכה וליכא שום חששא אבל בדבר שהיא נותנת בתוך פיה אינם יודעין למה היא נותנת:

ובלבד שלא תצא זקנה בשל ילדה וילדה בשל זקנה. כך היא עיקר הגירסא והשתא פריך שפיר בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה פירוש ומשום הכי איצטריך לאשמעינן שלא תצא דאפילו הכי מחכו עלה אלא ילדה בשל זקנה אמאי גנאי הוא לה פירוש אמאי איצטריך לאשמעינן דלא תצא פשיטא דכיון דגנאי הוא לה ודאי מחכו עלה ושקלה להו וכיון דתנא זקנה בשל ילדה אסור כל שכן ילדה בשל זקנה ודוחק הוא לומר זו ואצ״ל לומר זו קתני ואית דגרסי איפכא ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה וזקנה בשל ילדה ואינו מיושב דא״כ אמאי פריך ילדה בשל זקנה אמאי שהרי כך הוא דרך הש״ס לשנות הפשוט תחלה והרב פורת מיישב גירסא זו וה״פ אלא ילדה בשל זקנה אמאי איצטריך גנאי הוא לה דלעולם לא תצא בהן אפילו בחול:

רבי ענני ברבי ששון אמר הכל ככבול. ונראה דהלכה כרבי ענני *מדאמר מילתיה משמיה דרבי ישמעאל בר׳ יוסי ור׳ ישמעאל תנא הוא ופליג ועוד דבשל סופרים הלך אחר המיקל ור׳ ענני דמתיר בחצר היינו אפילו בחצר שאינה מעורבת דבחצר מעורבת ליכא שום חדוש אם כן נשים מותרות להתקשט בבית ובחצר בטבעות ובתכשיטין ואנו שאין לנו רה״ר גמור דכל רה״ר שלנו כרמלית היא שהרי אין מבואות שלנו רחבות י״ו אמה ולא ס׳ ריבוא בוקעים בו הרי הוא כחצר שאינה מעורבת ומותרות נשים שלנו להתקשט בטבעות ובתכשיטים כפר״ת והקשה ר״י דאפילו אי רה״ר שלנו חשיב ככרמלית היכי שרו כמו חצר והאמר לקמן פרק כל כתבי (דף קכ.) גבי דליקה דמותר להציל בחצר שאינה מעורבת ולא בכרמלית ואומר רבינו ברוך כיון דלדידהו הוו להו רה״ר גמורה לא מדמו כרמלית לחצר שאינה מעורבת ואסרינן כרמלית משום רה״ר אבל אנו שאין לנו רה״ר כלל °אין להחמיר בכרמלית כ״כ וה״ר שמשון מלא כתוב בספרינו שר שלום דדבר שהוא רגילות להראות זו לזו אסור וכשאינם רגילות מותרות ונשי דידן אינן מראות תכשיטיהן וטבעותיהן ומש״ה מותרות לצאת בהן וסוף דבר אמרו הקדמונים דמוטב יהו שוגגות ואל יהו מזידות:

רבינו חננאל

מתני׳ יוצאה אשה בחוטי שיער כו׳. אמר [רב] כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה״ר אסור לצאת בו אפילו לחצר חוץ מכבול ופאה נכרית כדי שלא תתגנה על בעלה. והלכתא כותיה דרב ואע״ג דאמרינן ר׳ ישמעאל ב״ר יוסי תנא הוא ופליג לית הלכתא כוותיה. אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי׳ בחדרי חדרים אסור. ואקשינן עליה תנן בפרקין דקמי דין תנן לא בזוג אע״פ שהוא פקוק ותניא פוקקין לה זוג ומטיילתא בחצר. ומשני תנאי היא דתניא שנשרו כליו

[עי׳ תוס׳ במנחות לז: ד״ה אין]

מסורת הש"ס

כריתות כב.

[לעיל מו:]

[גי׳ הערוך ובנרגר וכן איתא במשנה שבמשניות]

בס״י הגי׳ ואתיא לאחויי

[עי׳ תוס׳ מנחות לו: ד״ה אי קשנר]

לקמן קמו. ביצה ט. ע״ז יב:

לעיל נה:

לעיל נב:

עי׳ לקמן לד: רש״י ד״ה וכן הפוקסת וכמ״ק ט: תוס׳ ד״ה פוקסת

גליון הש"ס

תוס׳ ד״ה ר׳ ענני כו׳ אין להחמיר בכרמלית. עי׳ כתובות דף ז ע״א תוס׳ ד״ה מתוך:

*שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם רבי *אליעזר ורבי שמעון אוסרין : [א]ובמוך שבאזנה : תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור באזנה : [ב]ובמוך שבסנדלה : תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה בסנדלה : ובמוך שהתקינה לה לנדתה : סבר רמי בר חמא למימר והוא שקשורה לה בין ירכותיה אמר רבא [ג]אע"פ שאינו קשור לה כיון דמאיס לא אתיא לאיתויי בעא מיניה רבי ירמיה מרבי אבא עשתה לה בית יד מהו א"ל [ד]מותר איתמר [נמי] אמר רב נחמן בר אושעיא א"ר יוחנן עשתה לה בית יד מותר רבי יוחנן נפיק בהו לבי מדרשא וחלוקין עליו חבריו רבי ינאי נפיק בהו לכרמלית וחלוקין עליו כל דורו והתני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה באזנה לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק : בפלפל ובגלגל מלח : פלפל לריח הפה גלגל מלח *לדורשיני : וכל דבר שנותנת לתוך פיה : זנגבילא אי נמי דרצונא :

שן תותבת שן של זהב רבי מתיר [ה]וחכמים אוסרין : א"ר זירא [ו]לא שנו אלא של זהב אבל בשל כסף דברי הכל מותר תניא נמי הכי בשל כסף ד"ה מותר של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרין אמר אביי רבי ור' אליעזר ור' שמעון בן אלעזר כולהו סבירא להו דכל מידי דמיגניא ביה לא אתיא לאחויי רבי הא דאמרן ר' אליעזר *דתניא ר' אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון ר' שמעון בן אלעזר דתניא *כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר כל שהוא למטה מן הסבכה יוצאה בו למעלה מן הסבכה אינה יוצאה בו :

מתני' [ז]יוצאה בסלע שעל הצינית [ח]הבנות קטנות יוצאות בחוטין ואפי' בקיסמין שבאזניהם [ט]ערביות יוצאות רעולות ומדיות פרופות וכל אדם אלא שדברו חכמים בהוה פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת : גמ' מאי צינית בת ארעא ומאי שנא סלע אילימא כל מידי דאקושא מעלי לה ליעבד לה חספא אלא משום שוכתא ליעבד לה טסא אלא משום צורתא ליעבד לה פולסא אמר אביי שמע מינה כולהו מעלין לה : הבנות יוצאות בחוטין : אבוה דשמואל לא שביק להו לבנתיה דנפקי בחוטין ולא שביק להו גניאן גבי הדדי *ועביד להו מקואות ביומי ניסן [י]ומפצי ביומי תשרי לא שביק להו יוצאות בחוטין והאנן תנן הבנות יוצאות בחוטין בנתיה דאבוה דשמואל [כ]דצבעונין הוו לא שביק להו גניאן גבי הדדי לימא מסייע ליה לרב הונא *דאמר ר"ה [ל]נשים המסוללות זו בזו פסולות

שוטחן בחמה · מי שנשרו כליו בדרך *במי גשמים : אבל לא כנגד העם · שלא יאמרו כבסן בשבת האי תנא סבר דמידי דמשום מראית העין מותר בחדרים : אוסרין · כרב : עשתה לו בית יד · למוך שבאזנו מקום מהו למיסריה דילמא שקלה וממטא לה בידיה דלא מאים לאוחזה בבית יד שלה : עשתה לה בית יד מותר · דלא אמרינן לא מאים אלא אפילו בבית יד מאים : רבי יוחנן נפיק ביה לבי מדרשא · במוך שבאזנו שהיה זקן והיתה לו צואת האוזן מרובה : וחלוקין עליו חבריו · מפני שלא היה קשור באזנו והוא יוצא בו לרה"ר : הא דמיהדק · דר' יוחנן היה תוחב באזנו יפה ומהדק ולא בעי קשירה ודרמי בר יחזקאל בדלא מיהדק ל"א מתלמידי רבינו הלוי דרבי יוחנן קשור הוה ובית מדרשו סמוך לביתו הוה ולא היתה רה"ר מפסקת : והא תני רמי והוא שקשור כו' · וכי קשור מיהא אפילו לרה"ר מותר ואמאי קאמר לבי מדרשו ולא קאמר לרשות הרבים ומשני דר' יוחנן קשור ולא מיהדק הקשר ולשון ראשון מיושב מזה : לדורשיני · לחולי השינים : זנגבילא · גינזירו : דרצונא · קנמון : לא שנו · דחכמים אוסרין אלא של זהב שמשונה במראה משאר שינים ודילמא מבזו לה ושקלה לה בידה וממטיא : אבל של כסף · שדומה לשאר השינים דברי הכל מותר לשון רבותי ולי נראה טעמא דשל זהב משום דחשיבא ואתי' לאחויי לכך אסור אבל של כסף לא חשיבא ולא אתי' לאחויי וללשון רבותי קשיא לי הא דאמר אביי רבי ור"ש בן אלעזר כו' ואי טעמא דרבנן משום דהייכי עלה הוא מאי שנא רבי (א) דקחשיב ליה רבנן נמי לאו לאחויי חיישי ויש לתרץ דרבנן מיסר קאסרי מכל מקום ורבי מתיר דקסבר לא חייכו עלה ולא שלפא להו ומיהו ה"ל למיחש דלמא שלפא לה משום אחויי אלא לא שלפא משום דאי מחוי לה גנותא היא : רבי הא דאמרן · דלא חייש דילמא שלפא : פוטר בכובלת · ואוקימנא דהאי פוטר מותר לכתחילה הוא ואמר טעמא מאן דרכה למיפק בכובלת אשה שריחה רע ולא שלפא ומחויא גנותה : למטה מן הסבכה · כגון כיפה של צמר : יוצאה בה · דלא חיישינן דילמא שלפא ומחוויא דמיגלי שערה ומגניא בה שהסבכה נוי הוא לשער : מתני' סלע · מטבע הוא : צינית · מפרש בגמ' : הבנות קטנות · שמנקבות אזניהם ואין עושין נזמים עד שיגדלו ונותנין חוטין או קסמים באזניהם שלא יסתמו אזניהם לוי"ה : ואפילו · רבותא קאמר דאע"ג דלאו תכשיט נוי הוא אורחא בהכי ולא משלוי הוא ויש מפרשין חוטין שקולעת בהן שערה דאסרינן לגדולה בריש פרקין התם משום דשכיחא בהו טבילה אבל קטנות דלא שכיחא בהו טבילה שרי ולשון ראשון הגון מזה חדא דקטנות נמי צריכות טבילה לטומאת מגע משום טהרות ואף נדות נמי שכיחות בהו כדתניא (נדה דף לב·) מעשה שהיה והטבילוה קודם לאמה ועוד מדקתני אפי' בקיסמין איכא למישמע דחוטין נמי לאזנים קיימי דאי חוטי הראש לא שייך למיתני אפי' בקסמין : ערביות · נשים ישראליות שבערב : יוצאות רעולות · דרך ערביות להיות מעוטפות ראשן ופניהם חוץ מן העינים וקרי לה בלשון ערבי רעולות היינו הרעלות דכתיב גבי תכשיטי נשים בספר ישעיה (ג) : מדיות · נשים ישראליות שבמדי : פרופות · שמעטפות בטלית ותולה הרצועה בשפתה האחת כנגד צוארה ובשפתה השנית כורכת אבן או אגוז וקושרת הרצועה בכרך ואין הטלית נופל מעליה : פורפת · כמו קרסים דמתרגמינן פורפין כל המחבר בגד לחבירו קרי פריפה : ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת · ובגמ' פריך והאמרת רישא פורפת : גמ' בת ארעא · מכה שהיא תחת פרסת הרגל וקושר בה סלע לרפואה : דאקושא · שהיא קשה ומגינה על המכה מקוצים ויתדות דרכים : שוכתא · ליחלוחית היוצא מן הכסף ובלע"ז רוי"ל ויפה למכה שוכתא כמו דשתך טפי דאלו מליאות (ב"מ דף כו·) ומשתכין כנחשת דתענית (דף ח·) : ליעבד טסא · דכספא טיבעא למה לי אלא משום צורתא דטיבעא מעליא למכה ולאו שוכתא : ליעבד פולסא · עגול של עץ ויצור עליו : אמר אביי ש"מ · ממתני' דנקט סלע : כולהו בהדדי מעלו לה · ולהכי נקט סלע דאיתנהו לכולהו אקושא ושוכתא וצורתא : לא שביק להו לבנתיה כו' · מפרש לקמן טעמא דכולהו : גניאן גבי הדדי · לישן זו אצל זו בעודן בתולות : מקואות ביומי ניסן · של מים מכונסין או סמוך לנהר וממשיך לתוכן מי הנהר וטובלות שם : ומפצי ביומי תשרי · שטובלות בפרת ומפני הטיט שלא יהא מגולה נותנות המפץ תחת רגליהן : דצבעונין · וחיים למישלף ואחויי : המסוללות · מתחככות משום תאות תשמיש :

לעיל אמר רב כל מקום שאסרו חכמים כו' · וי"מ דאין הלכה כרב מדתני בחולין (דף מא·) אין שוחטין לתוך גומא ברשות הרבים שלא יחקה האפיקורסים ובחצר מותר ומיהו אין זה ראיה דבחצר מותר דאף הרואה אותו אומר לנקר חצרו הוא צריך אבל בענין שאם יראה אדם הרואה יחשדנו אפילו בחדרי חדרים אסור :

ליעבד לה פולסא · פ"ה חתיכה של עץ ויצור עליה צורה ולפירושו (ב) ניחא מה שמקשים דבעלמא אמר* מאי אסימון פולסא ופ"ה התם היינו דבר שאין עליו צורה וקשה דהכא משמע דפולסא הוא דבר שיש עליו צורה ולפירש"י ניחא דפירש ליעבד פולסא בלא צורה ויצור עליו הצורה אבל לפר"ת קשה דפירש אסימון הוי של מתכת ויש עליו צורה אבל אינה חשובה ואינה יוצאה אם כן הכא מאי איריא סלע אפילו אסימון ושמא י"ל דצורת סלע צריך :

ומפצי ביומי תשרי · פ"ה מפני הטיט שלא יהיה מגולה ונותנות המפץ תחת רגליהן ורבינו תם פירש שהיו נותנות מפצי זקופות שלא יראו אותן העולם ויתביישו מהם ולא יטבלו היטב* :

עין משפט נר מצוה

סו א ב ג ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף טו :

סז ה ו מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' יב:

ביצה ט· [לקמן קמו:]

סח ז מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע א"ח סימן שא סעיף כח :

[ב"מ מז:]

סט ח מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע א"ח סימן שג סעיף כ :

ע ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף כח :

עא י מיי' פ"א מהל' מקואות הלכה יא טוש"ע י"ד סימן קצח סעיף לג לד :

עב כ מיי' פי"ט מהל' שבת הל' י' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שג סעיף כ :

עג ל מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה ח סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כ סעיף ב :

[וע"ע תוס' נדה סו: ד"ה אשה]

[לעיל נג:]

רבינו חננאל

שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ור' אלעזר ורבי שמעון אוסרין ואיתו דאמר כר' אלעזר ורבי שמעון : במוך שבאזנה תני רמי [בר יחזקאל] והוא שקשור באזנה · ובמוך שבסנדלה והוא שקשור בעקבה·במוך שהתקינה לנדתה והוא שקשור בירכותיה ורבא אמר אע"פ שאינו קשור כיון דמאים לה לא אתיא לאחווייה · אמר רבא עשתה לה בית יד מותר · פי' בית יד שעושה לידה שתכסה אותה כדי שתבדוק מוך לנדתה ולא תגע בו ולא תטנף בו . והא דאמר במוך שבאזנה ותני רמי בר יחזקאל והוא שקשור באזנה אוקמה במהדק ואי לא מהדק אסור : ושן תותבת של כסף דברי הכל מותרת ר' שמתיר בשל זהב ור' אלעזר שמתיר בצלוחית של פלייטון ור' שמעון בן אלעזר שמתיר בכל שהוא למטה מן הסבכה אלו כולן סבירא להו כל מידי דגנאי הוא לא אתא לאחוויה והני שיטה ניתהוו לית הלכתא כחד מינייהו : מתני' יוצאין בסלע שעל הצינית סילעיא שיש עליה צורת מטבע ומעלא לצינית שהוא סבר דילמא שלפא ומחויא לחברתה

מסורת הש"ס

[עיין תוספות לקמן קמו: ד"ה מי שנשרו ותוספות ביצה ט: ד"ה מי · שהשיגו על פרש"י דהכא אבל לקמן קמו: במשנה וביצה לה: עולה פירושו כפירוש תוספות וביצה עי' פרש"י בדהכא]

[גי' הערוך ערך זר ה' לזור שיני ע"ש]

[לעיל סבי שבפתא פ"ה ע"ש]

[נדרים מז: בכורות נה: נדה סו.

יבמות עו.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל של כסף וכו' ומאי שנא רבי דקא שרי ליה משום דלא אתיא לאחוויי רבנן נמי :
(ב) תוס' ד"ה ליעביד וכו' ולפירושו· נ"ב ובתוס' פ' בכל מערבין דף לא ע"ב כתבו בענין אחר ע"ש בד"ה ספדאו :

גליון הש"ס תוס' ד"ה אמר רב וכו' מדתני בחולין · דא"ה ז כתבו תוספות בחולין בשם ירושלמי :

מנח תחת התל · ציניתא בת ארעא · הבנות יוצאות בחוטין אפילו בקסמים שבאוניהן · בנתיה דאבוה דשמואל תלתא גווני צבעונים הוו חוטי דידהו ולא שביק להו למיפק בהו סבר דילמא שלפא ומחויא לחברתה

[וע"ל הגהה דשמואל]

עד א ב מיי' פ"ט מהל' מקוואות הלכה יג סמג עשין רמח טוש"ע יו"ד סי' רא סעיף ב :

עה ג ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף כג :

עו ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף כג :

[*] למאי דפסק הב"י סימן שכ"ט וכר"ן דהתם מיירי לאחר המעורבת קשה לפרש הך סוגיא · דאין ענין כלל לכך דהכא ואפשר דכוונת הסוגיא למאי דפליגי בתוספתא פ"ד דליקה כו' מצילין מפני הדליקה כו' יומין וא"כ יצ"ל כו' ואין מערימין בכך ר"ל מערימין מפני הני' ר' בנימין קארנגאלד נ"ל

פסולות לכהונה לא סבר כי היכי דלא לילפן גופא נוכראה *ועביד להו מקוה ביומי ניסן מסייע ליה לרב דאמר רב *מטרא במערבא סהדא רבה פרת סבר שלא ירבו הנוטפין על הזוחלין ופליגא דשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיברך ופליגא דידיה אדידיה דאמר שמואל אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד : פורפת על האבן כו' : והאמרת רישא פורפת אמר אביי סיפא אתאן למטבע בעי אביי אשה מהו שתערים ותפרוף על האגוז להוציא לבנה קטן בשבת תיבעי למ"ד [*] (א) מערימין תיבעי למאן דאמר אין מערימין תיבעי למאן דאמר מערימין בדליקה התם הוא דאי לא שרית ליה אתי לכבויי אבל הכא אי לא שרית ליה לא אתי לאפוקי או דלמא אפילו למאן דאמר אין מערימין בדליקה התם דרך הוצאה בכך אבל הכא אין דרך הוצאה בכך אימא שפיר דמי תיקו : מתני' *הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר' מאיר ורבי

פסולות לכהונה · לכהן גדול דלא הויא בתולה שלימה דאע"ג דכהן גדול ביומיה לא הוה הואיל ודרך זנות חשיב ליה לאו אורח ארעא : דלא לילפן גופא נוכראה · ויתאוו לשכב עם איש : מטרא במערבא · בארץ ישראל : סהדא רבה פרת · פרת מעיד בדבר שהוא יורד מארץ ישראל לבבל וגדל ממי הגשמים ויודעין בני בבל שירדו גשמים בהרי ארץ ישראל ושמחים על אחיהם ואבוה דשמואל נמי כרב סבירא ליה דאמר פרת גדל ומימיו מתברכין ע"י גשמים : וסבר שמא ירבו נוטפים · היינו גשמים על הזוחלין הנובעין ותנן במסכת מקואות (פ"ה מ"ה) הזוחלין כמעיין והנוטפין כמקוה ושניט בת"כ אך מעין ובור מקוה מים יכול מילא על כתפו ועשה מקוה בתחילה יהא טהור ת"ל מעיין מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין תלמוד לומר אך מעיין המעיין מטהר בזוחלין ומקוה מטהר באשבורן ומהו אשבורן דקוו וקיימי לאפוקי שאם הטביל בו כלים דרך זחילתו כשהן נמשכין ויורדים למקוה לא עלתה להם טבילה דבור ומקוה כתיב דקוו וקיימי אבל נובעין מטהרין כמו שהן זוחלין ומושכין מגבוה לנמוך כדרך כל הנהרות הולך ביומי ניסן שהנהרות גדילים ממי הגשמים של ימי החורף ומהפשרת השלגים חייש שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין שניתוספו בנהר(ב) מן הגשמים על הזוחלים החיים ובטלו הזוחלין החיים בנוטפים ואין תורת מעיין עליהן לטהר בזוחלין אלא באשבורן ועביד להו מקוואות דקוו וקיימי ואני קבלתי מרבינו הלוי משום דספק זיבות נינהו וזבה טעונה מים חיים ואי אפשר להעמיד שמועתו משום דאמרינן* חומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים וזבה אינה טעונה מים חיים וחזרתי ובדקתי לפרשה וכן נראה בעיני כמו שפירשתי ורובא דעלמא מפרשים נוטפין כשאובין ולאו מילתא היא דתנן הנוטפין כמקוה : דהוו להו שאובין ל"ג : מכיפיה מיברך · משפתו וממקורו ומסלעו סלע מתרגמינן כיפה מכיפיה מיברך ולא ממי הגשמים : ופליגא דידיה אדידיה · דשמואל אשמואל : אין המים מטהרין בזוחלין · אין מטהרין אדם וכלים הטובלין בהן דרך זחילה וצריך להמשיכן למקוה ולטבול במקוה : אלא פרת ביומי תשרי · שחדלו הגשמים ורבו הזוחלין עליהם ויש תורת מעיין על נהרות המושכין אלמא סבירא ליה שגדילין ממי הגשמים ואני שמעתי בבכורות מטהרין בזוחלין שהנוטפין שבתוכן מטהרין בריבוי הזוחלין ויתבטלו הנוטפין בהן להיות זב וזבה טובלין בהן בשביל הזוחלין : והא אמרת רישא פורפת · והיא ודאי לכתחלה קאמר בשבת דאי מבעוד יום ולאשמועינן דיוצאה בו בשבת הא תנא רישא מדיות פרופות : סיפא · דקתני לא תפרוף : אתאן למטבע · דלאו בר טלטול הוא אבל אבן שהקצה לכך ראוי לטלטול : להוציא לבנה הקטן · לאוכלו : תיבעי למאן דאמר · פלוגתא בכל כתבי הקדש (לקמן דף קכ·) לובש כל מה שיכול ללבוש דברי רבי מאיר ואפילו עשרה חלוקים זה על זה רבי יוסי אומר שמונה עשרה כלים כדרך שהוא לובש בחול : דרך הוצאה בכך · כגון מוכרי כסות מוליאין אותו דרך מלבוש : מתני' הקיטע · שנקטעה רגלו*: יוצא בקב שלו · דמנעל דידיה הוא: ורבי

פסולות לכהונה. פי' לכהונה גדולה דלאו בתולה שלימה היא ואע"ג דכהן גדול בימי *שמואל לא הוה היה מחמיר וי"מ משום זונה ופסולות אף לכהן הדיוט וכן משמע בפ' הערל (יבמות עו.) דקאמר התם לית הלכתא [לא כברא ולא] כאבא (עד דקאמר) [וקאמר] ואפילו לרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה כו' משמע דטעמא משום זונה : סהדא רבה פרת · פי' הקונטרס פרת מעיד (ג) שהוא יורד מא"י לבבל וגדל ממי גשמים ולא נהירא שהרי בבל במזרח א"י קאי וכל הנהרות יורדים ממזרח למערב לכך פר"ת שהיו מכירים שירדו הגשמים לא"י ע"י שחוזר פרת לאחוריו על ידי גדילתו בא"י מתוך הגשמים : שמא ירבו הנוטפים · פירוש מי גשמים על מי נהרות שהיו זוחלין והוו להו מקוה ואמרינן דאין מקוה מטהר בזוחלין כ"א באשבורן דתנן במסכת מקוואות (פ"ה מ"ה) הזוחלין כמעיין והנוטפין כמקוה ותניא בת"כ יכול מילא מים על כתיפו ועשאו מקוה בתחילה יהא טהור תלמוד לומר מעיין מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין פי' אף בזוחלין וכ"ש באשבורן תלמוד לומר אך מעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן ומהו אשבורן דקוו וקיימי ויש מפרשים שלא היה רוצה להטבילן בהן משום דהוו להו ספק זבות וזב וזבה טעונים מים חיים ושמא ירבו הנוטפין והוו להו מכונסין ולא נהירא חדא דמ"ט עביד להו מקוואות והא בעינן מים חיים ועוד (דבת"כ) [דבתוספתא פ"ג דזבים] קאמר חומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים והזבה אינה טעונה מים חיים וא"ת ולשמואל דאמר אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי זב דבעי מים חיים היך יטבול ביומי ניסן וי"ל במעיין מכוסה שאין מי גשמים יורדין בתוכו וא"ת אמאי חיישינן שמא ירבו הנוטפים לימא קמא קמא בטיל כדאמר בפ"ה דמסכת ע"ז (דף עג.) המערה יין נסך לבור אפילו כל היום כולו כשר דאמרינן קמא קמא בטיל וי"ל דלא מהני טעמא דקמא קמא בטיל כיון שהאיסור רבה מכשיעור והיא דיין נסך דקאמר קמא קמא בטיל היינו קודם שרבה האיסור עד כדי נתינת טעם בהיתר : דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיתבריך · פי' ממקומו ומסלעו סלע מתרגם כיפיה מגביעתו מיתבריך ולא ממי גשמים וא"ת והא קא חזינן שמחמת הגשמים הם גדילים וי"ל כדאמר במסכת תענית (דף כה:) שאין לך טפח יורד מלמעלה שאין טפחיים עולים כנגדו מלמטה ואור"ת דהילכתא כוותיה דשמואל ומייתי ראיה מפרק בתרא דבכורות (דף נה:) דתניא רבי מאיר אומר לא פרת שמו אלא יובל שמו ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין ולאו דוקא נקט פרת דה"ה לכל נהרות והא דנקט פרת משום שהוא גדול מכל נהרות ולפי שהוא מא"י וקאמר התם מסייע ליה לשמואל דאמר נהרא מכיפיה מיתבריך ועל זה אנו סומכין לטבול בנהרות אפילו אם גדלו מאד : הקיטע יוצא בקב שלו · פ"ה קיטע שנקטעה רגלו עושה כמין דפוס רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקו בתוכו ואינו [ס"א והוא] נסמך עליו ומש"ה יוצא בקב שלו דמנעל דידיה הוא ור' יוסי אוסר דלאו תכשיט הוא ואינו מנעל והוי משוי והקשה רבינו תם דבמסכת יומא (דף עח: ושם) משמע דלכ"ע מנעל הוא ואסור לנעול בו ביוה"כ ולענין שבת בהא הוא דפליגי דרבי יוסי גזר דילמא מיפסיק ואתי לאתויי ורבי מאיר לא גזר וי"ל דה"נ בהא פליגי דטעמא דר' יוסי דכיון דלא הוי של עור לא מיהדק ואיכא למיחש דילמא מיפסיק ואתי לאתויי אך קשה מהא דאמר בגמרא חליצה בסנדל כו' חליצתו כשרה ואמר שמואל ר"מ הוא משמע דלר' יוסי חליצתו פסולה ואמאי כיון דמנעל הוא וי"ל דהאי נמי בהא תליא דכיון דלענין שבת גזר דילמא מיפסיק אינו ראוי להלך בו ודמי לקטן שחלץ במנעל גדול דחליצתו פסולה כדאיתא בפ' מצות חליצה (יבמות קג:) משום דנעלו כתיב נעלו הראוי לו וא"ת היכי גזרי דילמא כפיל ואתי לאתויי הלא אין לו אלא רגל אחד ואי כפיל לא יזוז ממקומו ואומר ר"י דמיירי שנושא בידו מקל ועיקר הליכתו היא בסמיכת המקל והשתא אי נמי מיפסיק יוכל להלך מכאן יש להתיר למי שכווצו גידי שוקיו ללכת במקלו בשבת והרב פור"ת פי' דקיטע יש לו סמך שקושר בכרעו ומגיע לארץ והשוק כפופה לאחוריה ובראש השוק במקום הרגל עושה לו קב(ד) להראות כמו שיש לו רגל ובהא פליגי ר' יוסי סבר כיון שאינו נסמך עליו אלא תלוי באויר חיישינן דילמא כפיל ור"מ לא חייש ולפי זה אין ראיה להתיר לקיטע ללאת במקלו אמנם יש להתיר מסיפא דמתניתין דאינו אוסר אלא סמוכות שלו לפי ששוקיו תלויין באויר ודילמא כפיל ואתי לאתויי (אבל הכסא) והספסלים שבידו אינו אוסר ואיכא הוו דומיא דמקל וק"ק לפי זה אמאי מטמא ליה רבה משום מדרס כיון שאינו נסמך עליו ושמא כשהוא יושב פעמים הוא נסמך עליו ולכך עושה לו בית קבול כתיתין שלא יוזק בקשר העץ שהוא יושב: סנדל

רבינו חננאל

לחברתה ולא הוה שביק להו דנגייו גבי הדדי סבר דלא לילפו גופא נוכראה (ואמר רב הונא נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה) והוה עביד לבנתי' מקוה (ביום) [ביומי] ניסן ולא היה מניחן לטבול בפרת מפני שרוב מי פרת בניסן מי מטר הן כרב דאמר מטרא במערבא שהדא רבה פרת · כלומר כיון שתראה כי רבו מי פרת עדות היא שהוגשמה ארץ המערב וסבר אבוה דשמואל שמא ירבו נוטפין שהן מי גשמים הנוטפין מן הגגות ונעשו שאובין על מי הפרת שהן זוחלין כדתני במקוואות בפ' ה' הזוחלין כמעין והנוטפין כמקוה העיד ר' (יצחק) [צדוק] על הזוחלין שרבו על הנוטפין שמכשירין וישאמר שמואל נהרא מכיפיה מתברך כלומר הנהר הגדול מן הסלע שיוצא ממנו משום גרבת מליאתו ולא ממי המטר פליגא על אבוה דשמואל ועל רב ועוד דברי שמואל סותרין זה את זה בכאן אמר כי מי המטר אינם ממלאים הנהר אלא מכיפיה מיבריך ועוד אמר אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד מכלל דבשאר החדשים זולתי תשרי כנוטפין הם דגשמים רבו עליהן ומפצי ביומי תשרי היה מסתירו לבנותיו במפצי מפני בני אדם שעל הנהר וטובלות בפרת כי דברי הכל בתשרי זוחלין הן ולמה במפצי דלית להו מהרה במקוה: פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע מע"ש. פי' נותנת אבן או אגוז או מטבע בקצה הסדין כמין קרס בלולאות שלא ישמט הסדין מעליה כדי שתהא מתעטפת באותו סדין ונותנת זה שעשאתו כמין קרס. נשים מדיות מנהגן לצאת בענין הזה פרופות. ובלבד שלא תפרוף בתחלה בשבת על המטבע. והנשים הערביות מנהגן לצאת רעלות ופי' רעלות בירושלמי בליכריאה והן כמו כסוי פנים כדכתיב (ישעיה ג) השרות והרעלות. וי"א זוג ללמדך שבמקומות הללו כך היה מנהגם ומותר להם וכל אדם מותר בכך אלא שדברו חכמים בהווה: בעי אביי אשה מהו שתערים ותפרוף באגוז להוציא לבנה קטן בשבת ועלתה בתיקו : [מתני'] הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר"מאיר ורבי

נדרים מ: בכורות נה: ע"ש

הגהות הב"ח

(א) גמ' תיבעי למ"ד מערימין בדליקה תיבעי למ"ד אין מערימין בדליקה תיבעי: (ב) רש"י ד"ה וסבר שמא וכו' שניתוספו בנהר מי הגשמים: (ג) תוספות ד"ה סהדא וכו' מעיד בדבר שהוא: (ד) תוס' ד"ה הקיטע וכו' עושה לו קב כמין סנדל להראות כמו שיש:

יומא עח: [יבמות קג:]

[בתוספתא מגילה פ"א ותוספתא דזבים פ"ג]

[עי' רש"י ברכות נח: ד"ה קיטע]

רב נסים גאון

קסבר שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין. עיקר דילה בתורת כהנים אי מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין תלמוד לומר אך המעין מטהר בזוחלין והמקוה מטהר באשבורן ובמסכת מקואות (פרק ה משנה ה) הזוחלין כמעין והנוטפין כמקוה העיד רבי צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפין שהן כשרים ותישתבח בפרק ז' דעדיות הנוטפין שרבו על הזוחלין אינן כשירים ·

תיבעי למאן דאמר (מדליקין) [מערימין] בדליקה תיבעי למאן דאמר אין מערימין. עיקר דילה בפרק כל כתבי הקודש (דף קכ) דתנן לובש כל שהוא יכול ללבוש ועוטף כל מה שהוא יכול להתעטף רבי יוסי אומר י"ח כלי מכלל דתנא קמא סבר מותר ללבוש ולהציל אפילו יותר מי"ח כלי ואף על פי שהוא מערים בכך ;

סמיכות

ורבי יוסי *אוסר ואם יש לו בית קיבול כתיתין טמא סמוכות שלו טמאין מדרס ויוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן בעזרה כסא וסמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן בעזרה *לוקטמין טהורין ואין יוצאין בהן: **גמ'** אמר ליה רבא לרב נחמן *היכי תנן אמר ליה לא ידענא *הילכתא מאי אמר ליה לא ידענא איתמר אמר שמואל אין הקיטע וכן אמר רב הונא אין הקיטע אמר רב יוסף הואיל ואמר שמואל אין הקיטע ואמר רב הונא אין הקיטע אנן נמי ניתני אין הקיטע מתקיף לה רבא בר שירא לא שמיע להו הא דמתני ליה רב חנן בר רבא לחייא בר רב קמיה דרב בקיטונא דבי רב אין הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר' מאיר ור' יוסי מתיר ומחוי ליה רב איפוך אמר רב נחמן בר יצחק וסימנא סמך סמך(א) ואף שמואל הדר ביה דתנן *חליצה בסנדל שאינו שלו בסנדל של עץ או של שמאל בימין חליצה כשרה ואמרינן מאן תנא אמר שמואל ר"מ היא דתנן הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר"מ ר' יוסי אוסר ואף רב הונא הדר ביה דתניא *סנדל של סיידין טמא מדרס ואשה חולצת בו ויוצאין בו בשבת דברי ר"ע ולא הודו לו [א]והתניא הודו לו אמר רב הונא מאן הודו לו ר' מאיר ומאן לא הודו לו ר' יוסי (*אמר רב יוסף) מאן לא הודו לו ר' יוחנן בן נורי *דתנן [ב]*כוורת של קש ושפופרת של קנים ר"ע מטמא ור' יוחנן בן נורי מטהר אמר מר סנדל של סיידין טמא מדרס הא לאו להילוכא עבדי אמר רב אחא בר רב עולא שכן הסייד מטייל בו עד שמגיע לביתו: ואם יש לו בית קיבול כתיתין טמא: אמר אביי טמא טומאת מת ואין טמא מדרס רבא אמר אף טמא מדרס אמר רבא מנא אמינא לה *דתנן עגלה של קטן טמאה מדרס ואביי אמר התם סמיך עילויה הכא לא סמיך עילויה אמר אביי מנא אמינא לה דתניא מקל של זקנים טהור מכלום ורבא התם לתרוצי

רש"י

ור' יוסי אוסר · דלאו תכשיט הוא: ואם יש לו בית קבול כתיתין שנחקק בו כדי קיבול כתיתין של בגדים רכין ומוכין להניח ראש שוקו עליהן: טמא · מקבל טומאת מגע אבל אם אין לו אלא בית קבול ראש שוקו ואינו מניח שם כתיתין לאו בית קבול לטומאה(ב) והוה ליה כפשוטי כלי עץ ודומיא דשק בעינן שקבול שלו עשוי לטלטל על ידו מה שנותנין לתוכו *אבל שוקו אינו מיטלטל ע"ג הכלי: סמוכות שלו · סמוכות של קיטע יש קיטע בשתי רגליו מהלך על שוקיו ועל ארכובותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו: טמאין מדרס · אם זב הוא דהא לסמיכת גופו עביד ומדרס הזב עושה אב הטומאה: ויוצאין בהן בשבת · דתכשיט דידיה הוא: ונכנסין בהן לעזרה · דאע"ג דתנן (ברכות דף נד·) לא יכנס אדם להר הבית במנעלו הני לאו מנעל נינהו דלאו בראש רגלו הן: כסא · יש קיטע שיבשו וכווצו גידי שוקיו ואפי' על ארכובותיו אינו יכול לילך ועושין כמין כסא נמוך ויושב עליו וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדחף לפניו וחוזר ונח על אחוריו והכסא קשור לו מאחוריו: סמוכות · של אותו קיטע עושה לה סמוכות של עור או של עץ לראשי שוקיו או רגליו התלויין וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת: ואין יוצאין בהן בשבת · רבותינו אומרים מפני שאינם צריכין לו כל כך ולא נהירא לי טעמא ואיכא למימר דאיידי דתלו ולא מנחי אארעא זימנין דמשתלפי: ואין נכנסין בהן בעזרה · דמנעל נינהו: לוקטמין · טלמשק"א נעשין לשחוק להבעית תינוקות: טהורים · מלקבל טומאה דאינו לא כלי תשמיש ולא תכשיט: גמ' היכי תנן · הקיטע יוצא ורבי יוסי אוסר או אין הקיטע יוצא ורבי יוסי מתיר: בר שירא: קיטונא · חדר קטן של בית המדרש: סמך סמך · ר' יוסי אוסר שתי תיבות שיש בהן סמך סמך זו אצל זו: או של שמאל בימין · סנדל של שמאל נעל בימין והלכה דחליצה בימין הוא דגמר רגל רגל ממצורע: מאן תנא · דסנדל של עץ חשיב נעלו: סנדל של סיידין · מוכרי סיד והמתעסקין בו נועלין אותו ושל עץ הוא מפני שהסיד שורף את העור: ואמר רב הונא גרסי': מאן הודו לו ר' מאיר · דאמר הקיטע יוצא בקב שלו: ור' יוחנן בן נורי מטהר · דלאו אורחא לעשות מקש אלא מקנים ומנעל נמי לאו אורחיה מעץ אלא מעור זה לשון רבותי ולי נראה סנדל של סיידין של קש הוא ור' יוחנן בן נורי מטהר בכלי קש דלאו עץ נינהו ור' עקיבא כעץ חשיב להו דקשין הן: קש · זנבות השבלים: ואין טמא מדרס · דלא מסתמיך עליה הא דנקט טומאת מת ה"ה לכל טומאת מגע אלא משום דאמר אין טמא מדרס שהוא אב הטומאה נקט נמי טומאת מת והכי קאמר נעשה אב הטומאה ע"י מת דכלי עץ שיש לו בית קבול הוא ומקבל כל טומאת מגע ואהל ועל ידי כל הטומאות הוא נעשה ראשון ועל ידי מת שהוא אבי אבות הטומאה נעשה אב הטומאה ואין נעשה אב הטומאה ע"י מדרס דקסבר לאו לסמיכה עבידי אלא לתכשיט ואומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: עגלה של קטן · לנחק בה ולטלטלו עליה: טמאה מדרס · הואיל ופעמים שיושב עליה והאי נמי זימנין דמסתמיך עליה: טהור מכלום · לא מדרס ולא שאר טומאה לא מטמא מדרס משום דלאו לסמיכה עביד שעל רגלו מהלך ואע"ג דמי זמתיך עליה לפרקים ושאר טומאה נמי לא דפשוטי כלי עץ הוא אלמא אע"ג דזימנין דמסתמיך עליה הואיל ועיקר עשייתה אינה לכך אינה טמאה מדרס ואין לומר משום דפשוט הוא יהא טהור ממדרס דלא הוזכרה טהרת פשוטי כלי עץ אלא לטומאת מגע ואהל דטעמא משום דאיתקש לשק הוא וגבי מת ושרצים הויא היקישא:

תוספות

סנדל של סיידין · פ"ה מוכרי הסיד והמתעסקין בסיד נועלין אותו ושל עץ הוא מפני שהסיד שורף את העור זה לשון רבותי ול"נ סנדל סיידין של קש הוא וכפי' זה נראה דהכי תניא בתוספתא סנדל של קש ר' עקיבא מטמא כו':

טמא מדרס ולא הודו לו · וא"ת ואמאי לא הודו לו ומי גרע מכופת שאור שיחדו לישיבה דקיי"ל* דטמא מדרס דגבי מדרס לא בעינן דומיא דשק דכל דבר המיוחד למדרס טמא מדרס וי"ל דללשון שפירש רש"י של קש הוא ניחא דכיון דלאו בר קיימא הוא אינו טמא ולא דמי לכופת שאור שהוא בר קיימא והכי אשכחן במשניות* דקתני גבי האלון והאגוז ורימון שחקקום תינוקות למוד בהן עפר שמקבלין טומאה ואילו גבי לפת והתרוג שחקקו קתני שאינן מקבלין טומאה לפי שאינן מתקיימין וללשון שפירש שסנדל הוי של עץ קשה שהרי ראוי הוא להתקיים כיון שהוא של עץ וטמא י"ל דהיינו טעמא דמטהר סנדל דלא חשיב עביד להילוכא מה שמטייל בו הואיל ואין רגילות לעשות מנעל להילוך כמותו דכוותה בשפופרת כיון שאין רגילות לעשותה מקנים לא חשיבה כלי ולא דמי לכופה שרגילות לעשות לישיבה כמותה:

כוורת הקש ושפופרת של קנים ר"ע מטמא · ואם תאמר והיכי מטמא (*לענין טמא מת) כיון דלא חזי לישיבה לא מטמא מדרס ולענין טומאת מת הא לא כתיב בפרשה אלא כלי עץ ועור ובגד ושק וי"ל דקש נמי חשיב של עץ כדאמר (ברכות דף מ·) פרי שאכל אדם הראשון חטה היתה אי נמי הך טומאה דרבנן היא:

ורבי יוחנן מטהר · לפירוש אחרון שפי' בקונטרס דסנדל של קש הוא מדמי שפיר כוורת לסנדל של סיידין ולאידך פירושא שפי' דסנדל של עץ הוא צ"ל דמייתי הכי דכי היכי דר' יוחנן מטהר בכוורת של קש לפי שאין רגילות לעשותה מקש הכי נמי במנעל של סיידין לפי שאין רגילות לעשות מנעל של עץ מטהר:

והא לאו להילוכא עביד · הקשה הר"ר אליעזר ממיץ לרשב"א מאי פריך והלא מקצת מלאכתו הוא מהלך בו ולכך הוא נעשה ותירץ לו דסנדל של סיידין לאו לנעול עשוי אלא אחד מכלי אומנתו של סיידין הוא ועשוי כעין סנדל ויכול לתת רגלו בתוכו לנועלו אך אין עשוי רק לטוח בו את הבית ופעמים שנועל בו ומטייל בו עד שיגיע לביתו ולהכי פריך והא לאו להילוכא כו' ור"י פירש הואיל ואין עשוי כלל לנעילה רק לשמור מנעליו שלא ישרפו בסיד לאו להילוכא עביד ומכל מקום משני לו שכן הסייד כו':

רבא אמר אף טמא טומאת מדרס · פי' הרב פור"ת הא דלא קתני ברישא דמתניתין ואם יש לו בית קיבול כתיתין טמא מדרס כדקתני בסיפא משום דהוה משמע אבל אם אין לו בית קיבול טהור מן המדרס אבל טמא טומאת מת ולא היא דהא פשוטי כלי עץ הוא ולהכי תנא טמא סתמא דבכה"ג טמא הא אין לו בית קיבול כתיתין טהור לגמרי וא"ת למה לי בית קיבול כתיתין תיפוק ליה דכל הטמא מדרס טמא טומאת מת* וי"ל דבית קיבול כתיתין עושין אותו ראוי למדרס:

עגלה של קטן · פ"ה עגלה שהקטן יושב עליה ול"נ דא"כ מאי קמ"ל פשיטא דאין לך מיוחד למדרס גדול מזה לכך נ"ל דהיינו עגלה שעושין לקטן להתלמד להלך טמאה מדרס דנשען עליה:

קישורי

לתרוצי

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שא סעיף טו:

עח ב שם סעיף טז:

עט ג מיי' פכ"ב מהל' כלים הלכה יח:

[חולין קכט:]

פ ד ה שם הלכה יט:

פא ו שם הלכה טו:

פב ז שם הלכה יז:

[כלים פי"ז מט"ו]

יבמות קא.

בס"י ליתא

[בפי"ז דכלים מי"ז תנן מחצלת הקש ושפופרת הקש ר"ע מטמא ור"י בן נורי מטהר וע"ש בפי' הר"ש ד"ה ר"ע ולכאורה נראה שצ"ל דתניא טורס וכו']

רבינו חננאל

ורבי יוסי אוסר וכדאוקמוה*)ומחתי בה סימנא סמך סמך כלומר ר' יוסי אוסר (סבר) [דר"ע סברי] הקב של קיטע (אינו) חשיב כסנדל ואסור לצאת בו ביוה"כ והיינו טעמא דר' יוסי דאסר בשבת גזרה דלמא משתמיט ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר (כו') ושמואל נמי ורב יוסף (לפנינו הגי' רב הונא) הדרו ואוקמוה למתני' הקיטע יוצא דברי ר"מ: סנדל של סיידין פי' הסייד כשהוא סד קרקעית הבית בכיר נועל סנדלו של עץ ברגלו כדי שלא יהא הסיד אוכל ברגלו' בית קבול כתיתין פי' חקוק בתוך הקב חקיקה להיות

*) סוכה בא"ז בשם רבינו

רב נסים גאון

סמיכות שלו אין נכנסין בהן לעזרה מחמת מה שנאמרה בפ' הרואה מקום במסכת ברכות (דף נד) ולא יכנס בה להר הבית במקל

מסורת הש"ס

[במשנה שבמשניות איתא אנקטמין ובערוך כתב כדם כא]

הגהות הב"ח

(א) גמרא וסימנא סמך סמך נ"ב עי' בפ' ה' שרצים דף קי ע"א במ"ש התוספו' בד"ה סיסאני: (ב) רש"י ד"ה טמא מקבל וכו' לטומאה הוה וכו' דדומיא דשק:

עדיות פ"ב פ"ה תוספתא דכלים ב"ב פ"ד [ע"ש]

[גי' רב יוסף מר] שם

ב"ק כג: תוספתא דכלים ב"ב פ"ד

הגהות הגר"א

[א] גמ' והתניא· נ"ב והתנן · מתני' בעדיות: [ב] שם (כוורת של קש ושפופרת של קנים) תא"מ ונ"ב מחצלת הקש ושפופרת הקש ועיין בפי"ז דכלים:

גליון הש"ס

גמ' אמר רב יוסף מאן לא הודו לו . ברמב"ן במלחמות בפ"ח דיומא גרס כאן רבא אמר: רש"י ד"ה טמא וכו' אבל שוקו אינו מיטלטל · עיין לקמן דף פא ע"א תוס' ד"ה אסי פותחות:

*לתרוצי סוגיא עבידא הכא לסמוך עילויה הוא דעבידא וסמיך עליה(א) : טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה : תני תנא קמיה דר' יוחנן נכנסין בהן לעזרה א"ל אני שונה אשה חולצת בו ואת אמרת נכנסין תני אין נכנסין בהן לעזרה : לוקטמין טהורה : מאי לוקטמין אמר ר' אבהו *חמרא דאכפא *רבא בר פפא אמר [ב]קישרי רבא בר רב הונא אמר *[ג]פרמי : **מתני'** הבנים יוצאין בקשרים ובני מלכים בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה : **גמ'** מאי קשרים אמר אדא מרי אמר רב נחמן בר ברוך אמר רב אשי בר אבין אמר רב יהודה קשורי פואה אמר אביי *אמרה לי אם תלתא מוקמי חמשה מסו שבעה אפילו לכשפים מעלי אמר רב אחא בר יעקב והוא דלא חזי ליה שמשא וסיהרא ולא חזי מיטרא ולא שמיע ליה קול ברזלא וקל תרנגולתא וקל ניגרי אמר רב נחמן בר יצחק *נפל פותא בבירא מאי איריא בנים אפי' בנות נמי מאי איריא קטנים אפי' גדולים נמי אלא מאי קשרים כי הא דאמר אבין בר הונא א"ר חמא בר גוריא בן שיש (ג) געגועין על אביו נוטל רצועה ממנעל של ימין וקושר לו בשמאלו אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך תפילין והילופא סכנתא אמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא [ד]סחופי כסא אטיבורי בשבתא שפיר דמי ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא [ה]מותר לסוך שמן ומלח בשבת כי הא דרב הונא מבי רב ורב מבי ר' חייא ור' חייא מבי רבי כי הוו מיבסמי מייתי משחא ומילחא ושייפי להו לגוייתא דידייהו וגוייתא דכרעייהו ואמרי כי היכי דציל הא מישחא ליציל חמריה דפלניא בר פלניתא ואי לא מייתי שיעא דדנא ושרי ליה במיא ואמר כי היכי דליציל האי שיעא ליציל חמריה דפלניא בר פלניתא ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא [ו]מותר לתנק בשבת ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא *[ז]לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי רב פפא מתני בנים רב זביד מתני בן רב פפא מתני בנים ותרווייהו מתני להו באבין בר הונא רב זביד מתני בן קמייתא מתני באבין בר הונא והאי מתני לה ברבה בר בר חנה דאמר *רבה בר בר חנה לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי אמר אביי אמרה לי אם כל מנייני בשמא דאימא וכל קטרי בשמאלא ואמר אביי אמרה לי אם כל מנייני דמפרשי כדמפרשי ודלא מפרשי ארבעין וחד זימני ת"ר [ח]יוצאין באבן תקומה בשבת משום ר"מ אמרו [ט]אף במשקל אבן תקומה ולא שהפילה אלא שמא תפיל ולא שעיברה אלא שמא תתעבר ותפיל אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי והוא דאיכוון ואיתקל בעי אביי משקל דמשקל מאי תיקו ואמר אביי אמרה לי אם לאשתא בת יומא לישקול זוזא חיוורא וליזיל למלחתא וליתקול מתקליה מילחא ולצייריה בחללא דבי צואר בנירא ברקא ואי לא ליתוב אפרשת דרכים וכי חזי שומשמנא גמלא דדרי מידי לישקליה ולישדייה בגובתא דנחשא וליסתמיא באברא וליחתמי בשיתין גושפנקי ולברזוליה ולידריה ולימא ליה טעונך עלי וטעונאי עלך אמר ליה רב אחא בריה דרב הונא לרב אשי ודילמא איניש אשכחיה ואיפסק ביה אלא לימא ליה טעונאי וטעונך עלך ואי לא לישקול כוזא חדתא וליזיל לנהרא ולימא ליה נהרא נהרא אוזפן כוזא דמיא לאורחא דאיקלע לי ולהדר שב זימני על רישיה ולשדיין לאחוריה ולימא ליה נהרא נהרא שקול מיא דיהבת לי דאורחא דאיקלע לי ביומיה אתא וביומיה אזל אמר רב הונא לאשתא

רש"י

לתרוצי סוגיא · לתקן פסיעותיו ולזקוף קומה מפני שרגליו ושוקיו רותתות ולא לסמיכת כל גופו : אני שונה אשה חולצת בהן · אלמא נעל קרינא ביה : חמרא דאכפא · חמור הנישא בכתפיים הליצנים עושין אותו ונראה כמי שרוכב עליו ובמקומנו נקרא אורדפיס"א : קישורי · אשקצ"ש שמהלכין בהם במקום טיט וקשיא לי הני דטהורין מטומאת מגע דפשוטי כלי עץ נינהו אבל מן המדרס למה טהורין : פרמי · טלמוסא הנקשרת על הפרצוף להבעית הבנים קטנים : **מתני'** בקשרים · מפרש בגמרא : בזגין · אישקליט"ש של זהב נטוי : **גמ'** אדא מרי · כך שמו : קשרי פואה · גרגל"א קושרים בקשרים ותולין בצואר לרפואה ולא ידעתי לאיזה חולי : מוקמי · מעמידין החולי שלא יגדל : ה' · קשרים : מסו · מתרפאין : נגרי · פסיעות : נפל פותא בבירא · נפל רפואת הפואה בבור דאין אדם נזהר בכל אלו : מאי איריא בנים · לרב יהודה פריך אי קשורין דמתני' לרפואת חולי נינהו מאי איריא בנים : געגועין · ברמור"ט מגעגע עליו ואינו יכול ליפרד ממנו ורפואה זו לא שייכא בנקבות שאין האב מחבבן כל כך מתחילתן שיהיו מגעגעין עליו : תפילין · שיד ימינו קושרתו לשמאלו זהו סימן לגירסא : סכנתא · שמגעגע יותר מדאי : סחופי כסא · כוס שיש בו הבל כגון שעירו ממנו מים חמין וכופהו על הטיבור למי שחש במעיו ואוחז הכוס את הבשר ומושך אליו את המעיים ומושיבן במקומן : לסוך · בכפות ידיו ורגליו : דרב הונא מבי רב · שהיה בא מבי רב שהוא רבו וכן רב מבי ר' חייא ור' חייא מבי רבי : מבסמי · שכורין שהיו משקין את התלמידים ואלו מפני שחשובין הן היו עושין להן דבר להפג את יינן : לגוייתא דידייהו · תוכי ידיהם דהיינו כף : דלייל · שהולך ונעשה צלול כל שעה מתוס הבשר : שיעא דדנא · מגופת החבית : דליל האי שיעא · מחמת המים : ליחנק · מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו(ג) ונפלת בגרונו תולין אותו בראשו שיהא צוארו נפשט ודומה לחניקה : לפופי · לכורכו בבגדים וקושרו בחגורה רחבה ומתיישבין פרקי אבריו שהן רכין ונשמטין בחבלי הלידה וקורין אינמלטוויי"ר בלע"ז : מתני בנים · שתי שמועות דאיירי בקטנים היה שונה בשם רבי (*אבא) בר הונא משמיה דרב חמא בר גוריא : בן · חדא שמעתא דאיירי בקטן מתני בשמיה : תרוייהו · געגועין ולפופי : כל מנייני · כל לחישות ומפני שכופלין אותן יש ג' פעמים ויש יותר קרי להו מנייני : בשמא דאמא · פלוני בן פלונית : דמיפרשי · כל לחש שמפורש מניין כמה פעמים שיאמרו ויכפלו אותו : כדמפרשי · כופלין אותו כפי מניינו ודלא מיפרשי בהם סתם כפילתן ארבעין וחד זימנין : אבן תקומה · אבן שנושאות אותה נשים עוברות שלא יפילו וקורין לה קוטאנ"א בלע"ז : במשקל · שום דבר ששקלוהו כנגדה : ולא שהפילה · ולא תאמר שלא התירו לצאת בה אלא לאשה שעלולה להפיל עוברה שהפילה כבר עובר אחר : ולא שעיברה · שידוע לה שהיא מעוברת : והוא דאיכוין ותקל · שנמלא החפץ מאליו למשקל האבן ולא שהיכרו ממנו או הוסיפו עליו לכוונו : בת יומא · שאחזתו בכל יום : זוזא חיוורא · צרוף וחדש : למלחתא · למקום שריפת המים שעושין נגרים על שפת הים להמשיך מים לבריכות רחבות העשויות לכך וכשנתמלאו סותם החריצין והשמש שורף את המים שמלוחין הן ונעשה מלח : בחללא דבי צוארו · תחת גרונו כנגד מפתחי חלוקו לשון רבינו הלוי : בנירא ברקא · נימא של שער : פרשת דרכים · מקום ששני דרכים מתפרשים : שומשמנא גמלא · נמלה גדולה* : דדרי מידי · שטוען כלום : לישקליה · לשומשמנא : בגובתא דנחשא · כמין קנה של נחשת : ולסתמייה באברא · יסתום פיה בעופרת : גושפנקי · חותמות ולאו דוקא שיתין נקט ולאו דוקא חותמות של צורה אלא סתימות הרבה זו על זו שטוח על העופרת ושוב זפת ושוב טיט : וליברזוליה · ינענעו : ולידריה · ישאנו : ולימא ליה · לשומשמנא : טעונך עלי · מה שהיית נושא אשאנו : וטעונאי · החולי שלי : איניש אשכחיה ואיפסיק ביה · חולי כזה שזה עושה וכי אמר ליה טעונך עלי זהו חולי של חברו : כוזא חדתא · כלי חרס קטן חדש : אוזפן · הלוני : וליהדריה ז' זימני ארישיה · יקיפנו סביבות ראשו : נהיבתא

תוספות

קישורי · פי' הקונטרס אשקצ"ש והקשה בקונטרס ור"י תירץ דכיון שאינם עשויים אלא ללכת דרך העברה בטיט ·אינו טמא מדרס ובערוך* פירש דקישורי היינו אשקצ"ש שעושין הליצני והן גבוהין מאד ואינן אלא לרקד עליהן ולא להילוך עבידי* :

בני

עין משפט נר מצוה

פג א ב ג מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שא סעיף כ :

פד ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף מ וסעי' מג :

פה ה מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעי' מא :

[ערך הנקטמין]

פו ו מיי' פכ"א שם הלכה לא :

[וע"ע תוספות מנחות לא: ד"ה שידה]

[פרמאי פי' חתיכה של בגד שקושרין לזקנים על פיהם למען רירם מפני ששפתותיהן מתרפטות ערוך ערך אנקטמין וע"ע בערוך ערך פרמא]

פז ח ט מיי' פי"ט שם הלכה יד סמג שם טוש"ע א"ח סימן שג סעיף כד :

[פי' שמחברין איבריו כמו ויתחבר תרגומו ולפוף ערוך]

מסורת הש"ס

[תרגום ירושלמי ובמיסור ובתרגומא ופי' בערוך ערך פרן]

נדה פכ"ח רפרם וכ"פ בר"ף

[קידושין לא. וש"נ]

[ברכות נט.]

[לקמן קט ע"ש]

[נ"ל אבין]

הגהות הב"ח

(א) גמ' כפא וסמוכות עלו טמאין מדרס : (ב) שם בן שיש לו געגועין : (ג) רש"י ד"ה ליחנק וכו' צוארו ר"ב סי' או נפלה לו ערלת הגרון ונופל בגרונו וכו' :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה קישורי וכו' אינו טמא מדרס · עיין מנחות דף לא ע"א תוספות ד"ה שידה :

כלשון ארמי אומר לכל דבר גדול גמלא הכרמם כפי שמביא במכבים פ"ג מ"ב

רבינו חננאל

הכתיתין ומוגלא הזבה מרגלו ובין מתקבצין באותה החקיקה ולא יהו מ צ ע ר י ן אותו בארכובותיו אמר אביי שמא טומאת מת מפני שיש בו בית קבול והוי כלי · רבא אמר אף טמא מדרס כמו עגלה של קטן יוצאין בהן בשבת כי אינם (משא וכלים הם) [משתמשים] תני תנא קמיה דרבי יוחנן נכנסין בהן לעזרה כלומר אינם כנדל כי אסור אדם ליכנס בסנדל בעזרה כדתנן (ברכות נד') לא יכנס אדם להר הבית במקל ובמנעלו כו' א"ל אני שונה אשה חולצת בסנדל של עץ ואתה שונה נכנסין תני אין נכנסין : לוקטמין חמרא דאכפי · גידם מי שידיו ק צ ו צ ו ת עושין לו י ד של עץ ונקרא חמרא דאכפי : פרמי פי' פרמא יש מי שאומרים חתיכה של בגד שקושרין לזקנים*) ששפתותיהן מתרפטות: קשרים קשרי פואה משום רפואה · בן שיש לו געגועין על אביו יש מי שאומרים כי כשיגדל עצב הבן במיתת אביו נוטל רצועה ממנעל אביו הימין וקושרה בשמאל הבן ואומרים שמשקים לבו ואם יחליף אומרים שהוא סכנה וסימניך תפילין והן שעל היד השמאל : סחופי כסא אטיבורא · פי' בולם טיבורו של אדם בחוץ ממעיו או אם ניקב מניחין שם [כוס] קטן על טיבורו כדי שלא יבלום ויתבקע ומניחין אותו עד שיתרפא הא דשרי לבסימא לסוך מ"ח ושמן לכרעייהו פשיטא היא פי' להנק פי' לפופי ינוקא · אבן תקומה פי' אומרים כי יש אבן ידועה כשהיא תלויה על אשה הרה אינה מפלת וגם המשקל שכנגד אותו האבן מועלת ומותר לצאת בהן בשבת אבל

*) עי' בגליון בשם הערוך וכ"ה בה"ג בשם רבינו

רב נסים גאון

ובמנע"ז : רב פפא מתני בנים תרווייהו · כלומר שהיה שונה הראשונה בן שיש לו געגועין על אביו וזו האחרת לפופי משום אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא והיה רב זביד שוה עמו בשמועה ראשונה בן שיש לו געגועין על אביו וחלוק עליו בשמועה שנית לפופי ינוקא והיה רב זביד אומרה בשם רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ולפי שהיתה השמועה הראשונה בן שיש לו געגועין על אביו והשניה לפופי ינוקא ואמר על שניהם מתני בנים זה הוא פירושם והוצקתי לרותבו הנה מפני שראיתיו קשה לתלמידים וביארתיו כדי שיתגלה לכל : סליק פרק במה אשה

גמרא

תורה אור

לאשתא תילתא לייתי שבעה סילוי משבעה דיקלי ושבעה *ציבי משבעה כשורי ושבעה סיכי משבעה גשורי ושבעה קטימי משבעה תנורי ושבעה עפרי משבעה *סנרי ושבעה כופרי משבעה ארבי ושבעה בוני כמוני ושבעה ביני מדיקנא דכלבא סבא ולציירינהו בחללא דבי צוארא בנירא ברקא א"ר יוחנן לאשתא צמירתא לישקל סכינא דכולא פרזלא וליזל להיכא דאיכא וורדינא וליקטר ביה נירא ברקא יומא קמא ליחרוק ביה פורתא °ולימא °וירא מלאך
שמות ג
ה' אליו וגו' למחר ליחרוק ביה פורתא
שם
ולימא °ויאמר משה אסורה נא ואראה למחר
שם
ליחרוק ביה פורתא *ולימא° וירא ה' כי סר לראות וגו' א"ל רב אחא בריה דרבא לרב
שם
אשי ולימא °ויאמר אל תקרב הלום וגו' אלא ליומא קמא לימא וירא מלאך ה' אליו וגו' ויאמר משה וגו' ולמחר לימא וירא ה' כי סר לראות ולמחר ויאמר (ה') אל תקרב הלום וכי פסק ליה ליתתיה ולפסקי ולימא הכי הסנה הסנה לאו משום דגביהת מכל אילני אשרי הקב"ה שכינתיה עלך אלא משום דמייכת מכל אילני אשרי קודשא בריך הוא שכינתיה עלך וכי היכי דחמיתיה אשתא לחנניה מישאל ועזריה ועריקת מן קדמוהי כן תחמיניה אשתא לפלוני בר פלונית ותיערוק מנקדמוהי לסימטא לימא הכי בז בזייה מס מסייא כס כסייה שרלאי ואמרלאי אלין מלאכי דאישתלחו מארעא דסדום ולאסאה שחינא כאיבין בוך בזיך בזבזיך מסמסיך כמון כמיך עיניך ביך אתריך בך זרעיך כקלוט וכפרדה דלא פרה ולא רביא כך לא תפרה ולא תרבה בגופיה דפלוני בר פלונית *לכיפה לימא הכי חרב שלופה וקלע נטושה לא שמיה יוכב חולין מכאובין לשידא לימא הכי הוית דפקיק דפקיק הוית ליטא תבור ומשומת בר טיט בר טמא בר טינא כשמגז מריגז ואיסטמאי לשידא דבית הכסא לימא הכי אקרקפי דארי ואאוסי דגורייתא אשכחתון לשידאי בר שיריקא פנדא במישרא דכרתי חבטיה בלועא דחמרא חטרתיה: ובני מלכים בזגין: מאן תנא א"ר אושעיא רבי שמעון היא דאמר *כל ישראל בני מלכים הם רבא אמר [א]בארִיג בכסותו ודברי הכל:

מתני' [ב]יוצאין בביצת החרגול ובשן שועל ובמסמר מן הצלוב משום רפואה *דברי ר"מ וחכמים אוסרין אף בחול משום דרכי האמורי: **גמ'** יוצאין בביצת החרגול דעבדי לשיחלא ובשן של שועל דעבדי לשינתא דחייא למאן דניים דמיתא למאן דלא ניים: ובמסמר מן הצלוב: דעבדי לזירפא: משום רפואה דברי רבי מאיר: *אביי ורבא דאמרי תרווייהו °[ג]כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי. *הא אין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי והתניא אילן שמשיר פירותיו סוקרו (וצובע אותו) בסיקרא וטוענו באבנים בשלמא טוענו באבנים כי היכי דליכחוש חיליה אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעביד כי היכי דליחזיה אינשי וליבעו עליה רחמי כדתניא °וטמא
ויקרא יג
טמא יקרא *[ד]צריך להודיע צערו לרבים ורבים יבקשו עליו רחמים אמר רבינא כמאן תלינן כובסי בדיקלא כי האי תנא תני תנא בפרק *אמוראי קמיה דר' חייא בר אבין א"ל °כולהו אית בהו משום דרכי האמורי לבר מהני מי שיש לו עצם בגרונו מביא מאותו המין ומניח ליה על קדקדו ולימא הכי חד חד נחית בלע בלע נחית חד חד אין בו משום דרכי האמורי *לאדרא לימא הכי נגעצתא כמחט ננעלתא כתרים *שייא שייא

הרדן עלך במה אשה

רש"י

לאשתא תילתא · שאחזה שלישית שבאה מג' ימים לג' ימים: סילוי · ענפים[א] קטנים: ושבעה ציבי · קסמים: כשורי · קורות: ושבעה סיכי · יתידות קייבל"ש בלע"ז: משבעה גשורי · גשרים: ז' סינרי · לצור הדלת חור האסקופה שציר הדלת סובב בו: כופרי · זפת שזופתין הספינות: ארבי · ספינות: ושבעה בוני[ב] כמוני · גרעיני כמון ל"א בוני כמון גרסי' מלא אגרוף: ושבעה ביני מדיקנא דכלבא סבא · שבעה נימי מזקן כלב זקן: אשתא צמירתא · חולי שמחממת וקודחת את הגוף: וורדינא · סנה: ליחרוק · אשקרני"ר כמו דמיבלע חירקייהו דאנו טריפות (חולין דף נט:): ויאמר משה · משום סיפיה מדוע לא יבער הסנה: כי סר · שיסור החולי: אל תקרב הלום · שלא יקרב זה החולי אליו: ליתתיה ולפסקיה · סמוך לקרקע ליתתיה ישפיל: דמייכת. שאתה שפילה: דחמיתא אשתא · שראית האש: לסימטא · שחין קרו"ג בלע"ז: בזביזה מסמסייה כסכסייה · שמות המלאכים על שם שקורעים וממסמסים ומכסכסים אותו בז לשון בזעא: מארעא דסדום · כך הוא הלחש ולא מסדום באו: בוך בזיך · אין לו משמעות אלא כך הוא הלחש: עיניך ביך · מראיך ביך שלא תאדים יותר: אתריך ביך · שלא תרחיב: כקלוט · שנקלט זרעו בשדירי במעו שלא יוליד. לכיפה · אונפול"ש אבעבועות כך לשון רבי יצחק ברבי מנחם נ"ע ולשון רבותי לכיפה למי שכופהו שד: לימא הכי. לחש בעלמא הוא: הוית דפקיק דפקיק הוית · לחש הוא: ליטא תבור ומשומת · מקולל ונשבר ומשומת יהא שד זה ששמו בר טיט בר טינא: לשידא דבית הכסא · אם הזיק לימא לחש זה: אקרקפי דארי · בראש הארי זכר: ואאוסי דגורייתא · ובחוטם לביאה נקבה: אשכחתא לשידאי בר שריקאי פנדאי · כך שמו: במישרא דכרתי חבטיה · בערוגת כרשין הפלתיו: בלועא דחמרא חטרתיה · בלחי החמור הלקיתיו: מאן תנא · דקתני וכל אדם ואפילו עני שבישראל: רבי שמעון · בפרק שמונה שרצים: בני מלכים · הלכך לעני נמי חזיא ולא גנותא דידיה דליתחזיא כיוהרא ושליף אי נמי דמגו דחידוש הוא שליף ומחוי: באריג בכסותו · דלא שליף ליה ומחוי: **מתני'** דרכי האמורי · ניחוש הוא וכתיב ובחוקותיהם לא תלכו (ויקרא יח): **גמ'** לשיחלא · לכאב האוזן ותולין באזנו: לשינתא · יש שעושאו כדי שיישן ויש כדי שלא יישן: דחייא · של שן שועל חי: לזירפא · נפח מכה דכל פרזלא זריף והאי מסי לזירפא: שיש בו משום רפואה · שנראית רפואתו כגון שתיית כוס ותחבושת מכה ופרכינן הא אין בו כו' כגון לחש שאין ניכר שיהא מרפא יש בו משום דרכי האמורי בתמיה: דליכחוש חיליה · שעל ידי שהוא שמן וכחו רב פירותיו נושרין: דליחזיה אינשי · ולסימנא עבדי ליה לאודעי דמשיר פירותיו: טמא טמא · הוא עצמו אומר טמא רחקו מעלי: כובסי · אשכול תמרים וסימן הוא שמשיר פירותיו: בפרק אמוראי · בפרק אחד* ששנוי בתוספתא דמסכת שבת בהלכות דרכי האמורי: א"ל · רבי חייא לתנא: כולהו אית בהו · כל השנויות שם אל תטעה לומר באחד מהן אין בו משום דרכי האמורי אלא בכולן אתה שונה יש בו לבר מהני ב' אלו שאפרש לך: מי שיש לו עצם וכו' ולחש דנעלתא כמחט אלו ב' לבדם אין בהם: חד חד נחית · לחש הוא: לאדרא · עצם של דג שישב לאדם בושט: שייא שייא · לחש הוא רד רד: האומר

תוספות

בני מלכים יוצאין בזגין מאן תנא ר"ש היא כו' · פי' הקונטרס וליכא למיחש דילמא מחייכי בהו ואתו לאתויי וה"ת מכל מקום ליחוש דילמא איפסיק ואתי לאתויי כדאמרינן לעיל גבי עבד דלא יצא בחותם שבצוארו וי"ל דהכא מיירי בתלוים בשלשלת דלא מיפסקי וריב"א פירש דבירושלמי מוקי לה בקטנים דאפילו אי פסיק ומייתי לה ליכא איסור והכי איתא בירושלמי ר' זעירא אומר בזוג שבצוארו ומהו כל אדם דקתני במתניתין בין קטנים עשירים בין קטנים עניים מתניתין פליגא עליה דרבי זעירא ולא בזוג שבצוארו כאן בגדולים כאן בקטנים פירוש הוא דלא יצא בזוג שבצוארו בגדולים דלמא מיפסיק ואתי לאתויי והא דשרי הכא בקטנים דליכא למיחש כדפי' מ"מ יש לדקדק אמאי נקט בני מלכים כיון דליכא הששא אי מייתי להו קטן בידים וי"ל דאי לאו בני מלכים הוו מחייכו עליה בני מלכים כל שעה ואי אפשר שלא ישמע אביו מטולם ויטלם אביו בידו ואתו לאתויי אבל אי בני מלכים לא מחייכי אם כן אפילו אי מיפסיק ליכא למיחש דילמא מייתי להו אבוה דלא שכיח שיהא אביו בגלו בשעה שיפסוק:

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שא סעיף כג:

פט ב ג מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף כז:

צ ד מיי' פי"י מהלכות טומאת צרעת הלכה ח וסמג עשין רלה:

רבינו חננאל

אבל משקל דמשקל עלתה בתיקו · וכל [תיקו] דאיסורא [לחומרא] ואין יוצאין בה בשבת בני מלכים בזוגים אוקמה (רב) [רבא] בזוג ארוג בכסות ולדברי הכל כי האי גוונא שרי פר' שיח לא פצע האוזן פי' זירפא [ענביתא] (עביבתא) אביי ורבא דאמרי תרווייהו כל שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי: ירושלמי רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל שמרפא אין בו משום דרכי האמורי

מסורת הש"ס

[בערוך גרס שיבי פי' חתיכה קטנה]

[גירס' הערוך סוכרי פי' קנרים ע"ש בערך סכר א']

[עי' תוספות שבועות טו: ד"ה אסור]

[גי' הערוך לכיבא בערך כב ג]

לקמן קיא: קכח. [ב"מ קיג:]

[גירס' ירושלמי דברי רבי יוסי ד' מאיר אוסר אף בחול]

חולין עז:

[מלת הא ליתא בחולין ומשמע שם דהכל מדברי אביי ורבא ועי' בפירש"י דהכא ד"ה שיש וכו' ופרכינן הא אין בו וכו']

מו"ק ה. [סוטה לב:] חולין עח. נדה סו.

עי' בערוך ערך אמורי

[גירסת הערוך לאדרא]

[גירס' הערוך שח שח פי' המס המס]

פ"ז וס"ח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה סילוי ענפים קטנים: (ב) ד"ה ושבעה מיני כמונא גרעיני:

גליון הש"ס

גמרא ולימא וירא מלאך · עיין שבועות דף טו ע"ב תוספות ד"ה אסור ופסתים דף קיא ע"א תוספות ד"ה נפתח: שם אביי ורבא דאמרי תרווייהו כל דבר שיש בו משום רפואה · עיין בב"מ דף כז ע"ב תוספות ד"ה כים והרנקי: שם כולהו אית בהו משום דרכי האמורי · עיין תשובת רשב"א סימן תי"ג בארוכה:

עין משפט נר מצוה

צא א מיי' פי"א מהל' ע"ז הלכה ד סמג לאוין כה טוש"ע י"ד סימן קעט סעיף ג :

א ב מיי' פ"ז מהלכות שגגות הלכה ב :

ג בס הלכה ג :

האומר גד גדי וסנוק לא אשכי ובושבי יש בו משום דרכי האמורי ר' יהודה אומר גד אינו אלא לשון ע"ז שנאמר °העורכים לגד שלחן הוא בשמה והיא בשמו יש בו משום דרכי האמורי *דונו דני יש בו משום דרכי האמורי ר' יהודה אומר אין דן אלא לשון ע"ז שנאמר °הנשבעים באשמת שומרון ואמרו חי אלהיך דן האומר *לעורב צרח ולעורבתא שריקי והחזירי לי זנביך לטובה יש בו משום דרכי האמורי *האומר שחטו תרנגול זה שקרא ערבית ותרנגולת שקראה גברית יש בו משום דרכי האמורי אשתה ואותיר אשתה ואותיר יש בו משום דרכי האמורי *המבקעת ביצים בכותל (והטח) בפני האפרוחים יש בו משום דרכי האמורי והמגים בפני אפרוחים יש בו משום דרכי האמורי המרקדת והמונה שבעים ואחד אפרוחין בשביל שלא ימותו יש בו משום דרכי האמורי המרקדת לכותח והמשתקת לעדשים והמצווחת לגריסין יש בו משום דרכי האמורי המשתנת בפני קדירתה בשביל שתתבשל מהרה יש בו משום דרכי האמורי אבל נותנין קיסם של תות ושברי זכוכית בקדירה בשביל שתתבשל מהרה וחכמים אוסרין(א) בשברי זכוכית מפני הסכנה תנו רבנן *נותנין בול של מלח לתוך הנר בשביל שתאיר ותדליק ונותנין טיט וחרסית תחת הנר בשביל שתמתין ותדליק אמר רב זוטרא האי מאן דמיכסי שרגא דמשחא ומגלי נפטא קעבר משום בל תשחית חמרא וחיי לפום רבנן אין בו משום דרכי האמורי מעשה ברבי עקיבא שעשה משתה לבנו ועל כל כוס וכוס שהביא אמר חמרא וחיי לפום רבנן חיי וחמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון :

הדרן עלך במה אשה

כלל *גדול אמרו בשבת °כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת °היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל

אב

האומר גד גדי · התמזל מזלי : וסנוק לא · עיף אל תהי* : אשכי ונשכי · יום ולילה : יש בו משום דרכי האמורי · וכן בכולן עד סוף פירקא גרסינן הרי זה מדרכי האמורי וה"ג בתוספ' : הוא בשמה והיא בשמו · הוא ואשתו מחליפין שמותיהן זה בזה בלילה משום ניחוש : דוני דני · התחזקו חביותי : דן · אינו חק האמורי אלא ע"ז ממש וחייב משום קורא בשם עבודת גלולים : האומר לעורב צרח · כשהוא קורא אומר לו כן מפני שהוא מבשר בשורות ואוחז לו לחש זה : שקרא ערבית · איחר יותר משאר חביריו ול"ג שקרא כעורב : שקראה גברית · כתרנגול כמו קרא גברא (יומא דף כ:) : אשתה ואותיר · כדי שתהא ברכה מצויה בייני : המבקעת ביצים בכותל · ולית דגרסי ביצים (ב)מקבעת לאחר שיצאו האפרוחים מחזרת(ג) הקליפות במקל וקובעתן בכותל לפניהם וזהו לנחש שלא ימותו : המרקדת לכותח · כשעושה כותח מרקדת לפניו והוא ניחוש שיתחזק : המשתקת לעדשים · כשנותנת בקדרה משתקת את כל העומדים כדי שיתבשלו ולגריסין מצווחת : ה"ג אבל נותנין קיסם של תות · מוריי"ר וחזק הוא כאומן ומועיל לבשל ואין זה נחש : ה"ג אבל אסרו חכמים בשברי זכוכית · אע"פ שמשום דרכי האמורי אין בו אסרו חכמים מפני הסכנה שלא יבלעו: בול של מלח · מלא אגרוף מלח בשביל שתאיר ותדליק שאין זה ניחוש אלא מסייע ממש שהמלח נולל את השמן וימשך אחר הפתילה : טיט וחרסית · מצננין את השמן ואינו דולק מהר : דמכסי שרגא דמשחא · שעושה לו כיסוי למעלה ממהר לידלק : נפטא · כשמגלין אותו האור הולך ונמשך אליו ומבעיר : חמרא וחיי · כשמוזגין ונותנין כוס אומר כן לברכה בעלמא :

הדרן עלך במה אשה

כלל גדול · בגמרא מפרש אמאי קרי ליה גדול : השוכח עיקר שבת · כסבור אין שבת בתורה : אינו חייב אלא חטאת אחת · בגמרא (לקמן דף סט:) יליף לה שמירה אחת לשבתות הרבה ושמירה לכל שבת ושבת ומסתברא דכי כתיב שמירה אחת לשבתות הרבה כי האי גוונא כתיב דכולא חדא שגגה היא וקרבן אשוגג קאתי : היודע עיקר שבת · שיש שבת בתורה ונאסרו בה מלאכות: ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה· על ידי שגגת שבת ששכח שבשבת היום מדקתני סיפא היודע שהוא שבת מכלל דרישא בדאין יודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה בענין זה ולא נודע לו בינתים שחטא : חייב על כל שבת ושבת · חטאת אחת לכל שבת ואע"פ שלא נודע לו בינתים והעלם אחד הוא אמרינן ימים שבינתים הויין ידיעה לחלק שא"א שלא שמע בינתים שאותו היום היה שבת אלא שלא נזכר לו במלאכות שנעשו בו ושגגה קמייתא משום שבת הוא דהואי והא אתיידע ליה ביני ביני הלכך כל חדא שבת חדא שגגה היא ומיהו על הרבה מלאכות שבכל שבת לא מיחייב אלא חדא דכולה שבת חדא שגגה דהא לא שגג אמלאכות דיודע הוא שהמלאכות אסורות אלא אשבת הוא דשגג : היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה · שלא ידע שהמלאכות הללו אסורות ועשאם כמה פעמים בכמה שבתות חייב על כל אב מלאכה חטאת אחת ואף על פי שחזר וכפלה בכמה שבתות כולה חדא שגגה היא דהא לא נודע לו בינתים ולענין שגגת שבת הוא דאיכא למימר ימים שבינתים הויין ידיעה לחלק אבל לענין שגגת מלאכות לא אמרו הכי דמשום הפסק ימים אין לו לדעת אלא אם כן ישב ועסק לפני חכמים בהלכות שבת ומיהו בחטאת אחת לא מיפטר על כל שבת דשגגה לאו בשבת הויא אלא במלאכות ושגגות טובא הוו לשבת אחת ובגמרא (לקמן דף ע:) יליף פעמים שהוא חייב על כל אחת ואחת ופעמים שאינו חייב אלא אחת על כל שבת ומסתברא דחובא בזדוי שבת ושגגת מלאכות דאיכא שגגות טובא ופטורא בשגגת שבת וזדון מלאכות דחדא שגגה היא:

כלל גדול · כל היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת כו' · פי' בקונטרס אע"פ שלא נודע לו בינתים אמרינן ימים שבינתים הויין ידיעה לחלק שאי אפשר שלא שמע בינתיים שאותו יום שבת היה אלא שלא נזכר במלאכות וקשה לה"ר אליעזר דאמר בגמרא (לקמן דף עא·) קצר וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות קצירה גוררת קצירה וטחינה גוררת טחינה פירוש ואינו חייב אלא אחת ובשבת אחת איירי דבשתי שבתות היה חייב שתים דימים שבינתים הויין ידיעה לחלק אלמא אע"פ שנודע לו קודם קצירה אחרונה שאותו יום שבת הוא דהא בזדון שבת קצר וטחן אפי' הכי לא הויא ידיעה ומחייב העלם אחד כיון שלא נודע לו שחטא שהרי סבור שהמלאכה מותר' וטעמא משום דכתיב או הודע אליו חטאתו שיהיה לו ידיעת חטא ועוד הקשה ריב"ם דבגמרא מפקינן לה מקרא ואי כדפי' בקונטרס שאי אפשר שלא נודע לו למה לן קרא ועוד קשה לר"י דתנן בפרק אמרו לו (כריתות דף טז·) א"ר עקיבא שאלתי את ר' אליעזר העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה כו' אמר ליה חייב על כל אחת ואחת ק"ו מנדה כו' ופליגי התם אמוראי בגמרא היכי בעי מיניה וקאמר בסוף שמעתא ולרב חסדא דאמר שגגת שבת וזדון מלאכות הוא דבעא מיניה אי ימים שבינתים הויין ידיעה לחלק או לא נדה מאי ימים שבינתים איכא ומשני שבת עליה וטבלה ורואה וחוזר ובא עליה והתם אפילו איחרה כמה שנים ולא טבלה חשיב הכל העלם אחד אלא כשטבלה ימי היתר שבינתים אע"פ דלא ידע כמי שידע דמי ה"נ גבי שבת אע"פ שלא שמע ימי היתר שבינתים הויין ידיעה לחלק דגזרת הכתוב היא שתהא שמירה לכל שבת ותימה דהתם יליף רבי אליעזר שבת מנדה ואדרבה בשבת כתיב קרא ובנדה לא כתיב ונראה לר"י דהא דנפקא לן מקרא בגמרא היינו כרבי אליעזר ברבי שמעון דהתם דאמר לא כך שאלו רבי עקיבא לרבי אליעזר אלא הבא על הנדה והשיב לו רבי אליעזר דחייב על כל אחת ואחת ק"ו משבת :

וגבי

רבינו חננאל

(כפסא) ת"ר נותנין בול של מלח לתוך הנר כדי שתאיר ותדליק · טיט וחרסית תחת הנר כדי שתמתין ותדליק · חמרא חייא לפום רבנן ותלמידיהון :

הדרן עלך במה אשה יוצאה

כלל גדול אמרו בשבתי אסיפנא

מסורת הש"ס

פסחים ע

[תוספתא פ"ח]

[שם פ"ז]

[בערוך ערך קבע איתא מקבעת ופי' כדאיתא ברש"י]

[תוספתא פ"ז]

כריתות טז:

הגהות הב"ח

(א) גמרא שתתבשל מהרה אבל אסרו חכמים בשברי זכוכית : (ב) רש"י ד"ה המבקעת וכו' ולית דגרסי מקבעת כצ"ל ותיבת ביצים נמחק : (ג) בא"ד מאפרוחים מחזרת הקליפות :

אב

אב מלאכה ומלאכה* "העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת: **גמ'** מ"ט תנא כלל גדול אילימא משום דקבעי למיתני עוד כלל אחר תנא כלל גדול וגבי שביעית נמי משום דקבעי למיתני עוד כלל אחר תנא כלל גדול והא גבי מעשר דקתני(א) כלל אחר ולא תני כלל גדול א"ר יוסי בר אבין שבת ושביעית דאית בהו אבות ותולדות תנא גדול מעשר דלית בה אבות ותולדות לא תנא כלל גדול ולבר קפרא דתני כלל גדול במעשר מאי אבות ומאי תולדות איכא אלא לאו היינו טעמא גדול עונשו של שבת יותר משל שביעית דאילו שבת איתא בין בתלוש בין במחובר ואילו שביעית בתלוש ליתא במחובר איתא וגדול עונשה של שביעית יותר מן המעשר דאילו שביעית איתא בין במאכל אדם בין במאכל בהמה ואילו מעשר במאכל אדם איתא במאכל בהמה ליתא ולבר קפרא דתני כלל גדול במעשר גדול עונשו של מעשר יותר משל פיאה דאילו מעשר איתא בתאנה וירק ואילו פיאה ליתא בתאנה וירק *דתנן כלל אמרו בפיאה כל שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ ולקיטתו כאחת ומכניסו לקיום חייב בפיאה אוכל למעוטי ספיחי סטים וקוצה ונשמר למעוטי הפקר וגידולו מן הארץ למעוטי כמיהין ופטריות ולקיטתו כאחת °למעוטי תאנה ומכניסו לקיום למעוטי ירק ואילו גבי מעשר תנן* כלל אמרו במעשר כל שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ חייב במעשר ואילו לקיטתו כאחת ומכניסו לקיום לא תנן: רב ושמואל דאמרי תרוייהו מתניתין בתינוק שנשבה לבין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים אבל הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת תנן השוכח עיקר שבת לאו מכלל דהויא ליה ידיעה מעיקרא לא מאי כל השוכח עיקר שבת דהיתה שכוח ממנו עיקרה של שבת אבל הכיר ולבסוף שכח מאי חייב על כל שבת ושבת אדתני היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא מאי היודע עיקר שבת מי שהיה יודע עיקרה של שבת ושכחה אבל

אב מלאכה דנקט לאו למעוטי תולדות דה"ה לתולדות ובלבד שיהו תולדות דשני אבות אלא למעוטי היכא דהוו ב' תולדות דאב אחד או אב ותולדה שלו דאינו חייב אלא אחת כדקתני סיפא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת שתי תולדות של אב אחד אינו חייב אלא חטאת אחת דהרי הוא כעושה וחוזר ועושה בהעלם אחד ואין חילוק חטאות בהעלם אחד אלא בגופי עבירה שאינן דומין או בחילוק שבתות לענין שגגת שבת: **גמ'** עוד כלל אחר · לקמן בפירקין (דף עה:) ולא כלל בו אלא ב' דברים כל הכשר להצניע וכל שאינו כשר להצניע וכאן כלל יותר ומשום הכי קרי להו גדול: וגבי שביעית · בפרק *(בנות שוח): גבי מעשר · בפ"ק דמסכת מעשרות: אית ביה אבות · ארבעים חסר אחת שהוצרכו למשכן ותולדות הדומות לכל אחת הויא תולדות דידיה אבות דשביעית זריעה וקצירה וזמירה ובצירה דכתיבן תולדות שאר עבודות שבשדה וכרם כדאמרינן במועד קטן בפ"ק (דף ג.): ולבר קפרא דתנא · בתוספתא דידיה במעשר מאי אבות כו': אלא לאו היינו טעמא · משום אבות ותולדות אלא דבר שנאמר בו כלל ועונשו גדול מדבר אחר שנאמר בו כלל תני ביה כלל גדול: שבת איתא · לאיסור דידה בין בדבר שהיה תלוש מבעוד יום כגון טוחן ולש בין בדבר שמחובר משקדש היום: ואילו שביעית · בדבר שהיה מחובר משקדש שביעית איתא אבל בדבר שהיה תלוש לפני שביעית ליתא: שביעית · נמי איתיה במאכל בהמה דכתיב ולבהמתך ולחיה וגו' (ויקרא כה) מעשר ליתיה במאכל בהמה דמדאורייתא דגן תירוש ויצהר כתיב ורבנן תקון פירות האילן וירק דמאכל אדם כדקתני כל שהוא אוכל כו': איתיה בתאנה וירק · מדרבנן: כל שהוא אוכל כו' · דגבי פיאה קציר כתיב מה קציר מיוחד שיש בו כל אלו: למעוטי ספיחי סטים וקוצה · שעומדים לצבע להכי נקט ספיחים דאין דרך ללוקטן בשנה שנזרעים אלא לסוף ד' וה' שנים שהשרשין מתפשטין בארץ ומשביחין ושורש שלהן עיקר והא דנקט הני ולא נקט שאר מינים שאינן ראוין לאכילה משום דאיידי דגבי שביעית תני להו דיש להן שביעית נקט הכא דבפיאה ומעשר ליתנהו לשון רבינו הלוי · סטים ווישד"א קוצה וורנצ"א: ומכניסו לקיום למעוטי ירק · כגון לפת וקפלוטות: ואילו מכניסו לקיום ולקיטתו כאחד לא תנן · דכי תקון רבנן אדידהו לא פלוג בפירות האילן ובירק בין מין למין: מתניתין · דפטר בחד חטאת: בתינוק שנשבה · ולא ידע שבת מעולם: אבל הכיר ולבסוף שכח · הוה ליה כשוכח שהיום שבת ויודע עיקר שבת וחייב על כל שבת ושבת: שהיתה שכוחה ממנו · מעולם: לתני הכיר ולבסוף שכח · דחייב ואע"ג דליכא למימר ימים שבינתים הווין ידיעה לחלק וכ"ש הא דאיכא למימר שימים שבינתים הווין ליה ידיעה לחלק:

אבל

וגבי שביעית נמי כו' · הכי תנן בשביעית (פ"ז מ"א) כלל גדול אמרו כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעין ואינו מתקיים בארץ פירוש שכלה לחיה יש לו שביעית ולדמיו שביעית יש לו ביעור ולדמיו ביעור ועוד כלל אחר אמרו דקתני כל שאינו מאכל אדם ומאכל בהמה וכו' ומתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית ואין לו ולדמיו ביעור דכלל הראשון גדול דיש לו ביעור והאחרון אין לו ביעור ואע"ג דקתני התם בבבא אחריתא כלל גדול אמרו בשביעית ולא קתני בתריה כלל אחר כיון דקתני כלל קטן קמיה שייך למתני בתריה כלל גדול: **והא** גבי מעשר דקתני עוד כלל אחר אמרו כו' · תימה למה ישנה בראשון כלל גדול כיון דאינו גדול מן השני וצ"ע: **דאית** ביה אבות ותולדות · ואפילו לרבא דאמר במועד קטן (דף ב:) גבי שביעית אבות אסר רחמנא תולדות לא אסר רחמנא מ"מ מדרבנן מיהא אית ביה אבות ותולדות וא"ת במעשר איכא נמי אבות ותולדות דמדאורייתא דגן ותירוש ויצהר ומדרבנן כל מילי וי"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות במילי דלית ביה איסור מלאכות וא"ת ובכלל אחר דשבת ושביעית ליתני נמי כלל גדול מהאי טעמא ויש לומר דלא צריך למיתני דאכלל גדול קמא קאי וה"ק עוד כלל גדול אחר אמרו: **גדול** עונשו של שבת משל שביעית · לפירוש הקונטרס דמפרש בתלוש שנתלש קודם שבת וקודם שביעית משמע שרוצה לפרש שביעית במחובר איתא היינו במחובר ערב שביעית ונתלש בשביעית ומיירי באיסור פירות שביעית לאכילה וקשה לר"י דלפי' לא הוה ליה למימר אלא גדול עונשו של שבת ושביעית משל מעשר דאיתנהו במאכל בהמה מה שאין כן במעשר ולמה ליה למימר כלל גדול עונשה של שבת משל שביעית אלא נראה לר"י דבמידי דאכילה דלא שייכא לענין שבת לא שייך למימר גדול שבת לא משביעית ולא ממעשר ולהכי לא קאמר גדול שבת ושביעית ממעשר אלא קאמר גדול שבת משביעית דאיסור מלאכות איתנהו בין בתלוש בין במחובר ואילו איסור מלאכות דשביעית במחובר איתא בתלוש ליתא וכן משמע בירושלמי דקתני שהשבת חלה על הכל ושביעית לא חלה אלא על עבודת הארץ בלבד: **ולבר** קפרא דתני כלל גדול במעשר כו' · נראה לרשב"א דאחרים לא שנו כלל גדול במעשר לפי שאינו גדול מפאה אלא מדרבנן אבל כלל גדול דשבת גדול משביעית מדאורייתא וכן של שביעית משל מעשר: **ואילו** פאה ליתא בתאנה וירק · לאו דוקא תאנה דהא רוב אילנות אין לקיטתן כאחד ואינן רק ה' אילנות דחשיב בפ"ק דפאה (מ"ה) דחייב בפאה אלא נקט תאנה משום דנלקטת כמה פעמים כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף כח:) אכל ג' פירי בחד יומא כגון תאנה כו' ואומר ר"ת דמדאורייתא לא מיחייב בפאה אלא בדגן ותירוש ויצהר דסתם קציר דכתיב גבי פאה הוא דגן וכתיב כי תחבוט זיתך כי תבצור כרמך והא דדריש בת"כ יכול שאני מרבה קישואין ודלועין שיהיו חייבים בפאה ת"ל ובקוצרכם את קציר ארצכם מה קציר שהוא אוכל ונשמר כו' אסמכתא היא דהתם נמי דריש מעשר ירק מקרא אע"ג דהוי מדרבנן ומה שלא תקנו פאה בירק ובתאנה ודדמי לה כמו שתקנו מעשר מכן אומר ר"ת משום דאין לקיטתן כאחד דבר מועט הוא פאה דידיה ויש הפסד לעניים בה יותר מן הריוח שמתבטלין לפי שאין יודעים זמן לקיטתן ודבר שאין מכניסו לקיום נמי לא חשיב ויפסידו יותר ממה שירויחו במקום אחר: **ספיחי** סטים וקוצה · הא דלא קאמר סתם למעוטי מידי דלאו אוכל אלא נקט הני אומר ר"י משום דקצת הם ראויים לאכילה וקמ"ל דאפילו הכי אין פאה נוהגת בהן וכן מצא רשב"ם בתשובת רש"י והא דנקט ספיחים משום דשמא סטים וקוצה עצמם אינם ראויים כלל לאכילת אדם ולא הוה חידוש או שמא הן אוכל גמור ולא ממעטינן: **גר** שנתגייר בין הנכרים · בפני ג' ולא הודיעוהו מצות שבת דאי נתגייר ביני לבין עצמו לא הוי גר כדאמרינן בהחולץ (יבמות דף מז:):

אבל

עין משפט
נר מצוה

ג א מיי' שם הלכה ו ופ"ז מהלכות שבת הלכה ט:

רבינו חננאל

תנא כלל גדול הכא משום חומרא דשבת גדולה מכלל שביעית דאילו איסורא דשבת חלה בין בתלוש ובין במחובר ואיסורא דשביעית אינה אלא מן המחובר לקרקע ותוב איסורא דשביעית גדולה מאיסורא דמעשר שהשביעית חלה באוכלי אדם ובאוכלי בהמה והמעשר אינו חל [אלא] על אוכלי אדם בלבד לפיכך קתני כלל גדול בשביעית ולבר קפרא משום דעונש של מעשרות גדול מעונשה של פאה לפיכך תני כלל גדול במעשר · ותנא דיין שבת ושביעית דחומרא דאורייתא תני כלל גדול · אבל מעשר כגון ירק וכיוצא בו דחומרא דרבנן הוא לא קתני כלל גדול ·

רב נסים גאון

פרק ז אמרו גדול עונשה של שבת יותר משל שביעית דאילו שבת איתא בין בתלוש ובין במחובר · ודבר זה מפורסם וברור כי אפילו המוציא מרשות לרשות בשבת חייב חטאת והרבה מן המלאכות שאינן במחובר והן ידועות ואין אנו צריכין למנותן ואילו שביעית במחובר איתא בתלוש ליתא ועיקר דילה בתורת כהנים הזרע והזומיר בכלל היו ולמה יצאו להקיש אליהן מה זרע וזמר מיוחדין שהן עבודה בארץ ובאילן אף אין לי אלא דבר שהיא עבודה בארץ ובאילן ועיקר דילה בפרק משקין בית השלחין (מועד קטן דף ג) וגדול עונשה של שביעית יותר משל מעשר דאילו שביעית איתא בין במאכל אדם בין במאכל בהמה ועיקרה בתורה דכתיב (ויקרא כה) ולבהמתך ולחיה אשר בארצך ובמשנה (שביעית פ' ז') כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאוכל אדם ומאוכל בהמה וממין הצובעים ואינו מתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית: ואילו מעשר במאכל אדם איתיה במאכל בהמה ליתיה · עיקר דבר זה הוא כתוב בתורה (דברים יד) עשר תעשר את כל תבואת זרעך וסמיך ליה ואכלת דבר שהוא אוכל ובמשנת (מעשרות פרק א) כל שהוא אוכל:

מסורת הש"ס

[כריתות טז:]

[נ"ל שביעי]

פאה פ"א מ"ד פסחים נו: נדה נ:

מעשרות פ"א מ"א נדה נ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מעשר דקתני עוד כלל אחר:

גליון הש"ס

גמ' למעוטי תאנה · עיין ר"ה דף טו ע"ב תוס' ד"ה שכבר סעם:

אבל לא שכחה מאי *חייב על כל מלאכה ומלאכה אדתני היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל מלאכה ומלאכה ליתני היודע עיקר שבת וכל שכן הא אלא מתניתין כשהכיר ולבסוף שכח ודרב ושמואל נמי כהכיר ולבסוף שכח דמי והכי איתמר רב ושמואל דאמרי תרוייהו *אפילו תינוק שנשבה בין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים כהכיר ולבסוף שכח דמי וחייב ורבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו דוקא הכיר ולבסוף שכח אבל תינוק שנשבה בין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים פטור מיתיבי כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא אחת כיצד תינוק שנשבה לבין הנכרים וגר שנתגייר בין הנכרים ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת וחייב על הדם אחת ועל החלב אחת ועל ע"ז אחת ומונבז פוטר וכך היה מונבז דן לפני רבי עקיבא הואיל ומזיד קרוי חוטא ושוגג קרוי חוטא מה מזיד שהיתה לו ידיעה אף שוגג שהיתה לו ידיעה אמר לו ר' עקיבא הריני מוסיף על דבריך אי מה מזיד שהיתה הידיעה בשעת מעשה אף שוגג שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה אמר לו הן וכל שכן שהוספת אמר לו לדבריך אין זה קרוי שוגג אלא מזיד קתני מיהא כיצד תינוק בשלמא לרב ושמואל ניחא אלא לרבי יוחנן ולרבי שמעון בן לקיש קשיא אמרי לך רבי יוחנן וריש לקיש לא מי איכא מונבז דפטר אנן דאמרינן כמונבז מאי טעמא דמונבז דכתיב °תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה וסמיך ליה והנפש אשר תעשה ביד רמה הקיש שוגג למזיד מה מזיד שהיתה לו ידיעה אף שוגג שהיתה לו ידיעה ורבנן האי תורה אחת מאי עבדי ליה מיבעי להו *לכדמקרי ליה ר' יהושע בן לוי לבריה תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה וכתיב ובי

[במדבר טו]

רש"י

אבל לא שכחה · לעיקר שבת אלא ששכח שהיום שבת מאי : חייב על כל אב מלאכה · דע"כ אי הוה סבירא ליה דאינו חייב אלא אחת לכל שבת ושבת הוה ליה(א) למיכרך ולמיתני הכי מי שידע עיקר שבת ושכחה וכן היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת : ליתני היודע עיקר שבת · דהוה שגגת שבת וזדון מלאכות הרבה חייב על כל מלאכה אע"ג דבכל שבת ליכא אלא חדא שגגה וכ"ש שגגת מלאכות וזדון שבת דאיכא שגגות הרבה : כהכיר ולבסוף שכח דמי · ומתניתין איצטריך למינקט הכיר ולבסוף שכח דלא תימא חייב על כל שבת ושבת : פטור · דקסברי רבי יוחנן ור"ל אומר מותר אנוס הוא ולא שגגה היא : וחייב על הדם · שאכל כל ימיו אחת וכן על כל דבר כרת שבתורה : מזיד קרוי חוטא · דכתיב (ויקרא ה) בשבועת העדות נפש כי תחטא ושמעה וגומר ולא כתיב ביה ונעלם : הריני מוסיף על דבריך · כלומר אם כך באת לדרוש ג"ש ללמד שוגג ממזיד בא ואוסיף גם אני על דבריך עוד וזה תראה אם יעמדו דבריך : אף שוגג שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה · תחייבהו גם בזו חטאת : כ"ש שהוספת · על דברי והרי אתה מסייעני וגם בזו אני אומר שהוא חייב ולקמן מפרש במאי שגג : קתני מיהא · רישא תינוק שנשבה לבין הנכרים חייב : בשלמא לרב ושמואל ניחא · דאינהו נמי מחייבי ואיכא לאוקמי דהוא הדין להכיר ולבסוף שכח כי מתניתין ובריית' דקתני תינוק היא גופא איצטריך לאשמעינן פלוגתא דמונבז ורבנן : מאי טעמא דמונבז · אבנין אב ודאי לא סמיך למיעבד שוגג דומיא דמזיד דהאי שוגג חילוף דמזיד וליכא לדמוייהו דהאי חייב והאי פטור : מקיש שוגג · לענין חטאת למזיד לענין כרת ואף על גב דלא דמי ע"כ הקישן הכתוב : ורבנן · הך הקישא בעיא לכדרבי יהושע ב"ל : תורה אחת יהיה לכם · גבי קרבן ע"ז כתיב בפרשת שלח לך אנשים :

וכי

תוספות

אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה · תימה לר"י מנא ליה למידק הכי אימא דלא שכחה נמי אינו חייב על כל מלאכה ומלאכה אלא על כל שבת ושבת כמו בהכיר ולבסוף שכח ותנא הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא כדפרי' ומה שפי' בקונטרס דדייק דחייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא כייל להו אהדדי מי שידע עיקר שבת ושכחה והיודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת דהוה משמע דוקא על כל שבת ושבת ולא על כל מלאכה אין נראה לר"י דא"כ היכי פריך לעיל לתני הכיר ולבסוף שכח וכל שכן הא דמשמע דהא לא איצטריך למיתני והא נמי איצטריך לאשמעינן דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה ונראה לר"י דלעיל דקאמר ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא לא בעי למימר דלא ליתני' כלל במשנה אלא ה"פ מדקתני חייב על כל שבת ושבת ולא קתני אינו חייב אלא על כל שבת דהוה משמע ולא על כל מלאכה ומלאכה משמע דעיקר מתניתין חיובא אתא לאשמעינן דחייב על כל שבת ושבת ולא פטורא דאינו חייב על כל מלאכה ואם כן ליתני הכיר ולבסוף שכח דהוי רבותא טפי וכ"ש האי דחייב על כל שבת ולא הוה צריך למתנייה בהאי בבא אלא ה"ל למיתני בתר הכי בבבא אחריתי היודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת לאשמעינן דאינו חייב על כל מלאכה והשתא דייק שפיר אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא תני בבבא אחריתי דאינו חייב אלא על כל שבת ושבת*: ליתני היודע עיקר שבת וכ"ש הא · תימה לר"י לרבא דאמר בכריתות בסוף פרק אמרו לו (דף טז:) דזדון שבת ושגגת מלאכות לא מיחייב אכל שבת ושבת ודייק ממתניתין דהכא דלא קתני חייב על כל אב מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת ולדידיה היכי פריך הכא ליתני היודע עיקר שבת הא לא מצי למיתני הכי דאם כן הוה משמע דלא מיחייב היודע עיקר שבת אכל שבת ושבת ותירץ דהכי פריך דליתני היודע עיקר שבת דחייב אכל אב מלאכה של כל שבת ושבת ורשב"א מפרש דאי הוה תני בהדיא היודע עיקר שבת חייב על כל אב מלאכה ליכא למידק דלא מיחייב אכל שבת מדלא קתני חייב על כל אב מלאכה של כל שבת דלא צריך למיתני' דמרישא שמעינן ליה דקתני בהכיר ולבסוף שכח דחייב על כל שבת ושבת כ"ש יודע עיקר שבת כדאמר לעיל: וכ"ש הא · ה"נ לא בעי למימר דלא לתני' כלל במשנה דאם כן הוה אמינא דחייב נמי על כל שבת ושבת ואינו כן לרבה דכריתות אלא ליתני בבא אחריתי היודע שהוא שבת אינו חייב על כל שבת:

כי הכיר ולבסוף שכח דמי · פירש בקונטרס דלהכי לא תנא במתניתין שכח מעיקרו דהיינו תינוק שנשבה דלא תימא דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת וקשה לר"י דמ"מ ליתנייה וליתני נמי בתר הכי הכיר ולבסוף שכח אינו חייב אלא אחת דכה"ג פריך לעיל ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא כדפרישית ונראה לר"י דודאי אי הוה תני חייב חטאת דהוה אתי לאשמעינן חיובא הוה שייך למיפרך דליתני תינוק שנשבה דהוי רבותא טפי אבל השתא דקתני אינו חייב אלא אחת דפטורא אתא לאשמעינן נקט הכיר ולבסוף שכח דהוי רבותא טפי ומיהו קשה לר"י דמ"מ ליתני תינוק שנשבה דלא נטעה לומר דפטור כרבי יוחנן וריש לקיש והדר ליתני הכיר ולבסוף שכח:

אבל תינוק שנשבה פטור · פירש בקונטרס דקסברי אומר מותר אנוס הוא ואין נראה דטעמייהו כמונבז כדאמר בסמוך וטעמא דמונבז מפרש לקמן דיליף מקרא והא דאמר בפ"ב דמכות (דף ז:) גבי גלות בשגגה פרט למזיד ומפרש (אביי) [נ"ל רבא] פרט לאומר מותר ופריך ליה (רבא) [נ"ל אביי] אומר מותר אנוס הוא לאו דוקא קאמר אנוס דבכל מקום מחייבין ליה אלא לגבי גלות דוקא ממעט (אביי) [נ"ל רבא] אומר מותר משום דטובא בשגגה כתיב התם דהא בפירקין(ב) מחייבי אומר מותר בע"ז ובחלב אע"ג דכתיב בהן בשגגה (ורבא) [נ"ל ואביי] פריך ליה אומר מותר אנוס הוא ולא הוה ליה למיתני בברייתא בשגגה פרט למזיד אלא פרט לאנוס דיותר דמי וקרוב לאנוס מלמזיד: וחייב על הדם אחת · אע"ג דמילתא דפשיטא היא דאכל מה שאכל דם אינו חייב אלא אחת כיון שאין בדם חילוק איסור כמו שיש בשבת חילוק מלאכות וכל אדם נמי בלא תינוק שנשבה אכל דם ודם אינו חייב אלא אחת אלא אומר ר"י דמיירי דאפי' אכלן בכמה תמחוין דלר"י (לקמן דף עא.) אדם אחר חייב על כל תמחוי אפי' בהעלם אחד ובתינוק שנשבה אינו חייב אלא אחד אך קשה לרשב"א דמאי איצטריך תו לאשמעינן ולמתני ועל החלב אחד:

כל שכן שהוספת · כדפירש בקונטרס דאף בזו מחייב ומחייב נמי כי ליכא ידיעה בשעת מעשה דהא רבי יוחנן וריש לקיש סברי כמונבז ומחייבי הכיר ולבסוף שכח ותניא נמי לקמן שגג בזה ובזה זהו שוגג האמור בתורה ומוקמינן לה כמונבז והיינו טעמא משום דסברא הוא דלא איתקש שוגג למזיד לאפוקי ליה ממשמעות שגגה דאדרבה שוגג משמע דלית ליה ידיעה בשעת מעשה ולא אתא היקשא אלא לחייב נמי כי אית ליה ידיעה בשעת מעשה ומיהו קשה לר"י דהא פטרי מהיקשא תינוק שנשבה מהאי טעמא נמי יפטור הכיר ולבסוף שכח:

מה

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה ו ופ"ז הלכה ב סמג עשין ריג :

רבינו חננאל

מתני' לדברי הכל בהכיר ולבסוף שכח אינו חייב אלא חטאת אחת ורב ושמואל הוסיפו אפילו קטן שנשבה לבין עו"ג כהכיר ולבסוף שכח דמי וחייב חטאת ורבי יוחנן וריש לקיש אמרי קטן שנשבה בין עו"ג פטור ואיתיבנא עלייהו מהא דתניא השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת וחייב על ע"ז אחת · פירש אם עבד ע"ז הרבה דינו כדין שבת וכן כל מצוה ומצוה אינו חייב אלא בכל מצוה אחת ומונבז פוטר בכל ומשני רבי יוחנן וריש לקיש אנן דאמרינן כמונבז דסבר כיון דלא הויא ידיעה ליה בתחלה בעיקר שבת אף על גב דבתר דעביד מלאכות הרבה בשבתות הרבה אתיידע ליה איסורא דשבת לא מחייב וכי אמרו רבי יוחנן ור"ל דאנן כמונבז סבירא לן בהאי לחוד דפטר קטן שנשבה בין הנכרים אבל בהאי דבעי ידיעה למונבז בשעת מעשה שידע

לר"י דפי' דדייק מדלא קתני לה בבא אחריתי ולא מיפרש אינו חייב על כל מלאכה לא יתיישב לי דהא לא צריך למיתני בבא אחריתא דמסיפא שמעינן מדקתני היודע שהוא שבת חייב על כל מלאכה ומשמע הא שכחה אינו חייב על כל מלאכה ועוד מאי פריך בסמוך ליתני היודע עיקר שבת וכ"ש הא אמאי הוי צריך למיתני היודע עיקר שבת שהוא חייב על כל מלאכה והא שמעינן לה מדלא תני בבא אחריתי כדפרי' והיה נ"ל דלעיל פריך ליתני הכיר ולבסוף שכח בהדיא וכ"ש היודע עיקר שבת ולא הוי צריך כלל למיתני דחייב על כל שבת דשמעינן מכ"ש דהכיר ולבסוף שכח דאינו חייב על כל מלאכה מדנקט בסיפא היודע שהוא שבת כו' משמע דהיודע עיקר שבת ושכח אינו חייב על כל מלאכה אבל השתא דמשני דהיודע עיקר שבת היינו הכיר ולבסוף שכח פריך שפיר אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה דאי אינו חייב כמו בשכחה א"כ אמאי נקט היודע עיקר שבת דמשמע טפי דאיירי בלא שכחה ה"ל למיתני בהדיא הכיר ולבסוף שכח דהוי משמע רבותא טפי אלא ודאי בלא שכחה חייב על כל מלאכה והוי בכלל בבא דסיפא להכי ליכא למיטעי במאי דנקט האי לישנא דהיודע עיקר שבת ולא נקט הכיר ולבסוף שכח בהדיא אימא סיפא היודע שהוא שבת וכו' בשלמא אי הוי תני בהדיא היודע עיקר שבת ולא שכחה בסיפא הוי ידעינן ליה מכ"ש דסיפא א"ש כדפרישית אבל השתא דהיודע עיקר שבת ולא שכחה לא שמעינן מסיפא אלא אדרבה משמע דוקא יודע שהוא שבת חייב על כל מלאכה אם כן מציעתא משמע דמיירי ביודע עיקר שבת ולא שכחה כדמשמע לישנא ומשמע דוקא לא שכחה אבל שכחה אינו חייב על כל שבת דאי חייב ליתני הכיר ולבסוף שכחה בהדיא וכ"ש היודע עיקר שבת ולא שכחה כדפרי' לעיל [תוספות ישנים]:

מסורת הש"ס

ונוקי אחת שהיא הנה בין שגגת שבת וזדון מלאכה בין בזדון שבת ושגגת מלאכה כפי' רב נחמן לרב חייא והנה שהיא אחת בהכיר ולבסוף שכח [תו"י]

יבמות הוריות ח.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חייב על וכו' ה"ל למיתני כצ"ל ותיבת למיכרך נמחק: (ב) תוס' ד"ה אבל תינוק וכו' דהא בפירקין · נ"ב בסוף דף ע"ב :

רב נסים גאון

ורבנן כדמקרי ליה ר' יהושע בן לוי לבריה תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה הוקשה כל התורה כולה לע"ז דע שפרשת (במדבר טו) וכי תשגו ולא תעשו ואם נפש אחת תחטא בשגגה שממנה אלו הפסוקים אמרו רבותינו ז"ל כי היא מיוחדת בע"ז ותמצא פירוש זה בספרי בע"ז הכתוב מדבר אתה אומר בע"ז או אינו אלא באחת מן המצות האמורות בתורה ת"ל והיה אם מעיני העדה נעשתה ייחד הכתוב מצוה זו בפני עצמה ואיזו זו ע"ז וכו' ובמסכת הוריות בפ' הורה כהן משיח (דף ח) אמרו דכולי עלמא הני קראי בע"ז הוא דכתיבי מנא לן אמר רבא ואיתימא ר' יהושע בן לוי ואמרי לה כדי וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה איזו היא מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצות כולן הוי אומר זו ע"ז דבית ר' תנא אמר קרא*) את כל אשר דבר ה' אליכם ביד משה איזו היא מצוה

*) אשר דבר ה' אל משה את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה כצ"ל

וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה *הוקשו כולם לע"ז מה להלן דבר שחייבים על זדונו כרת ושגגתו חטאת אף כל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ואלא מונבז שגגה במאי כגון ששגג בקרבן ורבנן שגגת קרבן לא שמה שגגה ורבנן שגגה במאי רבי יוחנן אמר כיון ששגג בכרת אף על פי שהזיד בלאו וריש לקיש אמר עד שישגוג בלאו וכרת אמר רבא מאי טעמא דרשב"ל אמר קרא אשר לא תעשינה (בשגגה) ואשם עד שישגוג בלאו וכרת שבה ורבי יוחנן האי קרא דרשב"ל מאי עביד ליה מיבעי ליה *לכדתניא מעם הארץ פרט למומר רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי שמעון אשר לא תעשינה (בשגגה) ואשם *השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו: תנן *אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה *מנינא למה לי ואמר ר' יוחנן שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות בשלמא לרבי יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה כגון דידע לה לשבת בלאו אלא לר"ש ב"ל דאמר עד שישגוג בלאו ובכרת דידע ליה לשבת במאי *דידעה *)בתחומין *ואליבא דר"ע מאן תנא להא דתנו רבנן שגג בזה ובזה זהו שוגג האומר בתורה הזיד בזה ובזה זו היא מזיד האמור בתורה שגג בשבת והזיד במלאכות או ששגג במלאכות והזיד בשבת או שאמר יודע אני שמלאכה זו אסורה אבל איני יודע שחייבין עליה קרבן או לא חייב כמאן כמונבז אמר אביי הכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבין עליה קרבן עד שישגוג בלאו שבה הכל מודים מאן ר' יוחנן פשיטא כי קא"ר יוחנן היכא דאיכא כרת אבל הכא דליכא כרת לא סד"א *הואיל וחייב קרבן חידוש הוא דבכל התורה כולה לא אשכחן לאו דמייתי עליה קרבן והכא מייתי כי שגג בקרבן נמי ליחייב קמ"ל

*) [לקמן ע: עג. קנג: סנהדרין סו.]

רש"י

וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה. וילפינן בהוריות (דף ח.) זו ע"ז שהיא שקולה ככל המצות וכתיב תורה אחת כל התורה במשמע: הוקשו. קרבנות של שגגות של כל עבירות לשל ע"ז מה ע"ז קרבן שלה אינו בא אלא על עבירה גמורה שחייב על זדונו כרת דסמיך ליה והנפש אשר תעשה ביד רמה ונכרתה: אף כל התורה. אין מביאין חטאת אלא על דבר שזדונו כרת: ואלא מונבז. דאמר לעיל דמי שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה חייב חטאת: דשגג במאי. הא גבי חטאת שגגה כתיב: דשגג בקרבן. דיודע שחייב על זדונו כרת אבל אינו יודע שחייב עליה חטאת: לא שמה שגגה. עד ששגג בעבירה עצמה: ורבנן. דבעי שגגה בעבירה עצמה שגגה במאי קאמרי שגגה בכולה מילתא בלאו וכרת או בכרת לחודיה: כיון ששגג בכרת אע"ג שהזיד בלאו. שאז הקרבן על הכרת הוא בא כדאמרן לעושה בשגגה וסמיך ליה והנפש אשר תעשה וגו': לא תעשינה. היינו לאו: מנינא למה לי. ליתני אבות מלאכות הזורע והחורש כו' למה לי למיתנא ארבעים חסר אחת ליתנינהו ואנן ידעינן דמ' חסר אחת איכא: שאם עשאן כולן כו'. וסימנא בעלמא אשמעינן לידע כמה חטאות חייב על חילול שבת אחת: היכי משכחת לה. דמיחייב ע"כ לא משכחת לה אלא בזדון שבת דיודע שהוא שבת ושגגת מלאכות דאינו יודע שהמלאכות הללו אסורות דאי בזדון מלאכות ושגגת שבת דיודע שהן אסורות בשבת אבל שכח שהיום שבת הא תנן דאינו חייב אלא אחת לכל שבת וזדון שבת לא הוי אא"כ יודע אחת מהלכותיה דאי לא ידע בחדא מינייהו אין שבת חלוק לו משאר ימים וזה ששגג בכולן אין כאן זדון שבת: בשלמא לר' יוחנן. דאמר שגגת כרת שמה שגגה: משכחת לה. זדון שבת בלאוין ושגגת מלאכות בכריתות דיודע לה לשבת שהוזהר על הלאוין או של כולן או של אחת מהן: דידע לה לשבת במאי. הלא בכולן שגג כסבור שכל ל"ט מלאכות מותרות: בתחומין. דאין בקרבן: ואליבא דר' עקיבא. דאמר במסכת סוטה (א) תחומין דאורייתא נינהו דתנן בו ביום דרש רבי עקיבא ומדותם מחוץ לעיר כו': זהו שוגג האמור בתורה. כלומר היכא דשגג בשבת ובמלאכות אין כאן לא דין ולא דיין לקנתר ואין לך שוגג כזה: הזיד בזה ובזה. אין לך מזיד כזה: שגג באחת מהן. אף זה שוגג וחייבים עליה קרבן: שבועת ביטוי. שאוכל ולא אוכל שאכלתי ולא אכלתי חייב עליה קרבן וכתיב ביה ונעלם דהיינו שוגג הכל מודים בשוגג שלה דאם נשבע שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא אם כן שכח שבועתו כשאכל דהשתא שגג בלאו שבה: הכל מודים מאן רבי יוחנן. כלומר על כרחין אביי לאו אפלוגתא דמונבז ורבנן קאי דליפמעינן דמודה מונבז בהא (דהא) *שגגת קרבן לא הויא שגגה דמהיכא תיתי והא ק"ו היא השתא בכל התורה כולה דליכא חידוש בקרבן דידהו אמר מונבז דמיחייב בשגגת קרבן הכא דחידוש הוא דאין בה כרת ומביא קרבן עליה לא כ"ש אלא לרבנן קאמר ואפלוגתא דר"י ור"ל קאי ומאן הכל מודים ר"י דאף על גב דבעלמא קאמר אף על פי שהזיד בלאו הכא בעינן שישגוג בלאו: פשיטא. כיון דאליבא דרבנן היפליג דאמרי שגגת קרבן לאו שגגה היא הי בלאו שלה הזיד במאי שגג דע"כ לא קאמר ר"י בעלמא אלא במקום כרת דשגג בכרת: סלקא דעתך אמינא. בשבועת ביטוי נמי קאי רבי יוחנן במילתיה דאף על פי שהזיד בלאו ודקשיא לך במאי שגג שגג בקרבן דהואיל וחידוש מודו ביה רבנן קמ"ל

תוספות

מה ע"ז שחייבים על זדונו כרת. וא"ת מ"מ הקישא דשוגג למזיד למה לי דאפילו לא הוי כתיב התם קרא דוהנפש אשר תעשה ביד רמה ילפינן שפיר מע"ז שחייב על זדונה כרת כו' וי"ל דלית לן להקושה לע"ז אלא במאי דכתיב בההיא פרשה כדמשמע מתוך פירוש הקונטרס ולהכי אצטריך לאתויי הכא והנפש אשר תעשה תדע דהא לא ילפינן מע"ז דניבעי על זדונו סקילה כע"ז משום דלא כתיב סקילה בההיא פרשה אלא כרת והא דממעטינן בריש פרק בתרא דמכות (דף יג:) פסח ומילה מקרבן אע"פ שיש בהן כרת משום דמה ע"ז דאמר רחמנא לא תעביד והני קום עשה נינהו היינו נמי משום דכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה °דמשמע מה שצויתי שלא לעשות וא"ת רבנן דהכא ר' עקיבא ור' עקיבא אית ליה בפ"ק דכריתות (ד' ז:) דהאי קרא דמגדף במברך את השם כתיב וי"ל דליפנא דנקט הכא הוקשה כל התורה כולה לע"ז נקט אליבא דרבנן דרבי עקיבא אבל לר"ע אית לן למימר דהוקשה כל התורה כולה למברך את השם וא"ת ולמונבז האי דרשא דר' יהושע בן לוי מנא ליה ואומר ר"י דנפקא ליה כדדריש רבי בפ"ק דיבמות (ד' ט.) ובפ"ב דהוריות (ד' ח.) נאמר כאן ונודעה החטאת אשר חטאו עליה ונאמ' ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה: אלא למונבז שגגה במאי. לא מצי למימר ששגג בלאו והזיד בקרבן דאין סברא לחייב בהזיד בקרבן דלא שב מידיעתו הוא וליכא נמי למימר שגג בלאו וקרבן דסברא הוא דכיון דמקיש למזיד אפי' מזיד בכל דבר ושוגג רק בדבר אחד דהיינו בקרבן יש לנו לחייבו(א) ומיהו היכא דאיכא סקילה בעינן שיהא שוגג גם בסקילה דאי הוה מזיד בסקילה אין לחייבו בקרבן דכיון דאינו שב מסקילה פשיטא שאפילו היה יודע שחייב גם קרבן שלא היה שב ולא שב מידיעתו הוא ואע"ג דבהזיד בכרת חשיב ליה שב מידיעתו לקרבן היינו משום דכרת אפשר בתשובה וקרבן לא אפשר בתשובה ועוד דגבי כרת שייך שפיר למימר אם היה יודע שחייב כרת עם הקרבן היה שב: כגון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו. וטעמא דר' יוחנן משום דלא כתיב לאו בהיקשא דר' יהושע ולא כתיב אלא כרת בההיא ענינא ולהכי בעי מ"ט דריש לקיש ולא בעי מ"ט דר' יוחנן וי"ל דרבי יוחנן מיירי אליבא דרבנן דאית להו היקשא דרבי יהושע בן לוי °אבל לרבי דנפקא לי' מג"ש דעליה מודה רבי יוחנן דבעי עד שישגוג בלאו וכרת דהא כתיב לאו בההוא קרא ואשה אל אחותה לא תקח וגו': אמר קרא אשר לא תעשינה בשגגה. קשה לר"י מנא ליה לריש לקיש דרבנן דרשי הכי ובעו שגגת לאו וליכא למימר דמשמע ליה למדרש קרא הכי דהא ע"כ סבירא לי' דאין סברא לדרוש כן דהא איהו סבר כמונבז כדאמר לעיל ומונבז לא בעי שגגת לאו אלא שגגת קרבן גרידא דבהדיא תניא לקמן או שאמר יודע אני שמלאכה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבים עליה קרבן אם לאו חייב ולא קאמר קרבן ומלקות אם לאו: דידע לה בתחומין (ב). לא מצי למימר דידע לה בדאיכא דבההוא נמי חייב חטאת כדפירשתי בפרק קמא (ד' ו: בד"ה הא קמ"ל) תימה לר"י דאמאי לא קאמר דידע לה לשבת בעשה דכתיב וביום השביעי תשבות וגו' (שמות כג) וכתיב נמי ושמרתם את השבת (שם לא): עד שישגוג בלאו שבה. כגון נשבע שלא יאכל ואכל ובשעת אכילה שכח איסור שבועה וקרינן ביה האדם דבשעת שבועה שנשבע היה יודע היטב איסור שבועה אלא בשעת אכילה היה סבור דמותר לעבור על שבועתו ורש"י פירש דבשעת אכילה שכח שנשבע ואין נראה דאין זה קרוי שגג בלאו שבה במה שאינו נזכר שנשבע: הא

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"א מהלכות שגגות הלכה כ:
ו ב ג מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה ב סמג עשין רג:
ז ד מיי' שם ופ"ז ה"ג:

רבינו חננאל

שהיא מעשה שבת ויודע שהעושה מלאכה זו חייב עליה לאו וכרת וכי לא שגג אלא בקרבן בלבד וסבר כל כי האי גוונא הוא דחייב חטאת וזולתי כן פטור. וכדתניא אמר אני יודע שמלאכ' זו אסורה אבל איני יודע אם חיבין עליה קרבן אם לאו חייב דאוקימנא כמונבז: בהאי סברא בתרא דמונבז ר"י ור"ל לא סבירא להו כוותיה. וקא מפרש ר' יוחנן כטעמא דרבנן כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו חייב חטאת. ור"ל אמ' אינו חייב חטא' עד שישגוג בלאו וכרת ומותבינן על ר"ל הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חס' אחת והוינן בה מנינא למה לי ואמר ר' יוחנן אם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת ואוקימנא בזדון שבת ושגגת מלאכות בשלמא לר' יוחנן כגון שהזיד בלאו פי' יודע שהוא היום שבת וידע שהעושה מלאכה (חייב כרת) [עובר בלאו] אמרינן כיון ששגג [בכרת] אע"פ שהזיד בלאו שגגה היא וחייב חטאת אל' לריש לקיש דאמר עד שישגוג בלאו וכרת זדון שבת היכי משכחת לי' ומשני כגון דידע לשבת בתחומין אמרת איןהשבת אסור אלא בתחומין כדכתיב אל יצא איש ממקומו וגו' וכר' עקיבא דסבר תחומין דאורייתא כדמפרש בסוטה פ' ה' ואף על גב דדחי התם ואמרינן (עירובין סו:*) לית דחש להא דרבי עקיבא: אמר אביי הכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבין עליה קרבן עד שישגוג בלאו שבה. מאן הכל מודים רבי יוחנן דסבר עד שישגוג בכרת והאי כיון דלית בה כרת בעי שגגה בלאו ואמרינן פשיטא. מהו דתימא הואיל והדושהוא דלא אשכחן בכל התורה לאו שאין בה כרת שמייתי קרבן, והכא בשבועת ביטוי מייתי קרבן אע"פ שאין בה כרת הוה אמינא כי שגג בקרבן (נמי) בלבד [נמי] מחייב קמ"ל דלא מחייב רבי יוחנן עד שישגוג בלאו שבה. קיי"ל דכל לאו שבתורה שחייבין עליו מלקות בלבד ואין בו כרת אינו חייב עליו חטאת וכי אינו חייב חטאת אלא על דבר

*) ע"ש דלא מיירי כלל מדין תחומין דאורייתא. הכונ' מ"מ יש ללמוד מהתם דגם כדין תחומין דאוריי' לא קיי"ל כר"ע ועיין תוס' שם ד"ה ליה והו"ק:

רב נסים גאון

מצוה שהיא בדברו של הקב"ה וצוה על ידי משה הוי אומר זו ע"ז: דידע להו בתחומים ואליבא דרבי עקיבא כמה דאמר ר' עקיבא במסכת סוטה בפ' כשם שהמים בודקין אותה (דף כז) בו ביום דרש רבי עקיבא ומדותם מחוץ לעיר ומקרא אחד אומר מקיר העיר וחוצה אלף אמה אי אפשר לומר אלף אמה שכבר נאמר אלפים אמה ואי אפ"ל אלפים שכבר נאמר אלף ולמה נאמר אלף ולמה נאמר אלפים אלא אלף אמה מגרש ואלפים אמה תחום שבת ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי אמר אלף אמה מגרש ואלפים אמה שדות וכרמים ואמרו בגמ' במאי

מסורת הש"ס

[לקמן קנג: ע"ש]
יומא פ. הוריות ב. יא. ע"ש חולין ה:
שבועות כו: וב"ג
לקמן עג. [לו:] [לעיל ו:]
לעיל ו: לקמן ע: עג. עו: כריתות ב:
[עי' תוס' חגיגה י"ז: ד"ה דכתיב תוס' לעיל ו' ע"ב ד"ה הא קמ"ל]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואליבא דרבי עקיבא דאמר במסכת סוטה. נכתב נ"ב כו ע"ב ודף ל ע"ב:
נ"ב דשגגת רש"ל

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה ע"ז וכו' דמשמע מה שצויתי שלא לעשות. עיין בב"ק דף קה ע"ב תוס' ד"ה מאי לאו: שם ד"ה כגון ששגג וכו' אבל לרבי דנפקא ליה מג"ש. עיין בחדושי הר"ן שבועות דף ה ע"א ובחי' הרמב"ן שם:

(א) דהא ודאי ליכא למימר דשגג בכרת דא"כ היינו רבנן ועוד כיון דמקיש שוגג למזיד בכרת אית לן למימר דמכרת אית ליה ידיעה בשעת מעשה ועוד דשגגת לאו אפילו לרבנן לא חיישינן (תוספות ישנים):
(ב) לא מצי למימר דידע לי' בלאו דמחמר למ"ד נמי בתרא דאין בו אשמת דכיון דסבור דעצמו מותר בכל המלאכות כ"ש שסבור שאינו מוזהר על בהמתו ולא מצי למימר דידע ליה בהבערה אליבא דר' יוסי דהא קתני ליה במתניתין וליכא למימר דידע לה בתולדה דכיון דלא ידע אבות כ"ש תולדות וליכא למימר דידע לה בסקילה דאם כן לא שב מידיעתו הוא ואין סברא לומר כגון בטעה בשיעורין כגון דסבר דלא מיחייב הלא בהעביר ד' אמות ברבים או בהוצאה ג' הסירות וכותב ג' אותיות דלא שכיח בשבת ולהכי מדעתו שיעור שאינו (ת"י):

קמ"ל מיתיבי *איזהו *שגגת שבועת ביטוי לשעבר שאם אמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן או לא חייב הא מני מונבז היא (לישנא אחרינא מני אילימא מונבז פשיטא השתא בכל התורה דלאו חידוש הוא אמר(א) שגגת קרבן שמה שגגה הכא דחידוש הוא לא כ"ש אלא לאו רבנן היא ותיובתא דאביי תיובתא): ואמר אביי הכל מודים בתרומה שאין חייבין עליה חומש עד שישגוג בלאו שבה הכל מודים מאן רבי יוחנן פשיטא כי אמר רבי יוחנן היכא דאיכא כרת היכא דליכא כרת לא מהו דתימא מיתה במקום כרת עומדת וכי שגג במיתה נמי ליחייב קמ"ל רבא אמר °מיתה במקום כרת עומדת וחומש במקום קרבן קאי: אמר רב הונא היה מהלך *(בדרך או) במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד חייא בר רב אומר משמר יום אחד ומונה ששה במאי קמיפלגי מר סבר כברייתו של עולם ומר סבר כאדם הראשון מיתיבי היה מהלך בדרך ואינו יודע אימתי שבת משמר יום אחד לששה מאי לאו מונה ששה ומשמר יום אחד לא משמר יום אחד ומונה ששה אי הכי משמר יום אחד לששה משמר יום אחד ומונה ששה מיבעי ליה ועוד תניא היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ומשמר יום אחד תיובתא *(דר' חייא) בר רב תיובתא אמר רבא בכל יום ויום עושה לו כדי פרנסתו [בר מההוא יומא] וההוא יומא לימות *דעביד מאתמול שתי פרנסות ודילמא מאתמול שבת הואי אלא כל יום ויום עושה לו פרנסתו אפילו ההוא יומא וההוא יומא במאי מינכר ליה בקידושא ואבדלתא אמר רבא אם היה מכיר *מקצת היום שיצא בו עושה מלאכה כל היום כולו פשיטא מהו דתימא כיון דשבת לא נפיק במעלי שבתא [נמי] לא נפיק והאי אי נמי בחמשה בשבתא נפיק לישתרי ליה למיעבד מלאכה תרי יומי קא משמע לן זמנין דמשכח שיירתא ומקרי ונפיק: היודע עיקר שבת: מנהני מילי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה תרי קראי כתיבי °ושמרו בני ישראל את השבת וכתי' °ואת שבתותי תשמורו הא כיצד ושמרו בני ישראל את השבת שמירה אחת לשבתות הרבה ואת שבתותי תשמורו שמירה אחת לכל שבת ושבת מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אדרבה איפכא מסתברא ושמרו בני ישראל את השבת שמירה אחת לכל שבת ושבת ואת שבתותי תשמורו שמירה אחת לשבתות הרבה: היודע שהוא שבת: מאי

°) שמות לא (ויקרא יט)

רש"י

קמ"ל · אביי דמודה רבי יוחנן בה דבעינן שגגת לאו דאי הזיד בלאו מי ליכא שגגה דהא נמי פליגי רבנן אמונבז ואמרי דאין שגגת קרבן שגגה: איזהו שבועת ביטוי לשעבר · בעלמא להכא כגון שלא אוכל משכחת לה כגון שנתעלמה השבועה והכל אלא לשעבר כגון באכלתי והוא לא אכל אין כאן שוגג דאי כסבור באכל בשעה שנשבע אינו חייב קרבן דתניא בשבועות (פ"ג דף כו.) האדם בשבועה פרט לאנוס כלומר האדם בשבועה שיהא אדם בשעת שבועה שתהא דעתו עליו בשעת שבועה ופרשינן לה התם לאפוקי כי האי גוונא ומהשתא לא משכחת שגגה אלא בקרבן: אמר יודע אני שאני נשבע לשקר · ונזהרתי על כך: אבל איני יודע כו' · דאי בנתעלמה ממנו אזהרת שבועה אין לך אונס בשעת שבועה כזה: חייב · אלמא מודו ביה רבנן דמיחייב אשגגת קרבן: הא מני מונבז היא · דאמר נמי בעלמא שמה שגגה אבל לרבנן דפליגי עליה לית להו ביטוי לשעבר דסברי כר' ישמעאל דאמר בשבועות אינו חייב אלא על העתיד לבא (שם דף כה.) יש גורסין הא מני(ב) מונבז פשיטא השתא בכל התורה אמר מונבז שגגת קרבן שמה שגגה הכא דחידוש הוא לא כ"ש אלא לאו רבנן תיובתא דאביי תיובתא ולא נהירא לי דמאי פשיטותא הא אילטריך לאשמעינן דחלוקה שגגה זו משאר שגגות דאילו בכל התורה למונבז בין ששגג בקרבן בין ששגג בלאו וכרת שמה שגגה וכאן בלשעבר אם שגג בלאו שבה לאו שגגה היא דכתיב האדם בשבועה: הכל מודים בתרומה · זר שאכל תרומה בשוגג משלם חומש על שגגתו דכתיב (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה אבל מזיד אין מוסיף חומש וחייב מיתה בידי שמים דכתיב (שם) ומתו בו כי יחללוהו וסמיך ליה וכל זר לא יאכל קדש: בלאו שבה · כסבור חולין ואין כאן לאו: מיתה · דכתיב בתרומה: במקום כרת · דשאר עבירות: וחומש · דשגגת תרומה במקום קרבן דשגגת שאר עבירות ולרבי יוחנן מיחייב חומש אשגגת מיתה: מונה ו' · מיום ששם אל לבו שכחתו ומשמר השביעי: משמר יום אחד ומונה ו' · וכל יום ששם אל לבו אינו משמר דשמא עשה מלאכה אבל יום המחרת משמר ולקמן מפרש דבהנך דאינו משמר לא עביד נמי מלאכה אלא כדי פרנסת היום: כברייתו של עולם · ימי חול נמנו תחלה: כאדם הראשון · שנברא בע"ש ויום ראשון למניינו שבת היה: יום אחד לששה · משמע לו' שעברו: ההוא יומא לימות · בתמיה: ודלמא אתמול שבת הוה · וגמלא מחלל שבת שלא לפקוח נפש: בקדושתא ואבדלתא · לזכרון בעלמא שיהא לו שם יום חלוק משאר ימים ולא תשתכח שבת ממנו: אם היה מכיר מקצת יום שיצא בו · לא שזוכר איזה יום בשבת היה אלא זכור שהיום יום שלישי ליציאתו או רביעי ליציאתו ומתוך כך ידע שמונה ליציאתו עושה מלאכה כל יום ח' וכן לעולם ודאי זהו יום שיצא בו וקים ליה דבשבת לא יצא שהרי בישוב לא שכח את השבת: במעלי שבתא נמי לא נפיק · דאין דרך לצאת מפני כבוד השבת ועל כן כל יום ח' וט' ליציאתו לישתרו דליכא לספוקינהו בשבת: מנא הני מילי · שיש מחלל בשבתות הרבה וחייב אחת על כולן ויש מחללן וחייב על כל שבת: הכי גרסינן הא כיצד ושמרו בני ישראל את השבת שמירה אחת לשבתות הרבה ואת שבתותי תשמורו שמירה לכל שבת ושבת · דקרא קמא חדא שבת הוא דכתיב משמע שאינו מקפיד אלא על האחת והכא כתיב את שבתותי אכולהו קפיד ולא מסרן אלא לחכמים להודיען מסברא האי בשכח עיקר שבת דחדא שגגה היא והאי בשוכח שהיום שבת אבל יודע עיקר שבת דאיכא למימר ימים שבינתים [הויין] ידיעה לחלק: איפכא מסתברא · ושמרו בני ישראל את השבת משמע שמירה אחת לשבת אחת ואת שבתותי תשמורו ב' שבתות ואינו מזהיר אלא על שמירה אחת ובין רב נחמן ובין רב נחמן בר יצחק לא פליגי אלא במשמעותא מאי דיליף מר מהאי קרא יליף מר מאידך: מאי

תוספות

הא מני מונבז היא · פירש בקונטרס אבל לרבנן דפליגי אמונבז לא אשכחן שגגת שבועת ביטוי לשעבר וסברי כרבי ישמעאל דאמר בשבועות דאינו חייב אלא על העתיד לבא והקשה ה"ר אליעזר לרבינו שמואל דהא רבנן דמונבז רבי עקיבא ור"ע מחייב בהדיא על לשעבר בשבועות *[פ"ג ובלשון אחר שפי' בקונטרס מוכח בשבועות] בפ"ג (דף כו:) דאמר בעא מיניה רבא מרב נחמן איזהו שגגת ביטוי לשעבר אמר ליה כגון דאמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו ופריך ליה כמאן כמונבז ומשני אפילו תימא רבנן אע"ג דבכל התורה כולה לית להו שגגה בקרבן כו' ומה שהקשה בקונטרס מאי פשיטותא הא קמ"ל אף על גב דבעלמא (ג)הוי שגגה הכא לאו שגגה היא משום דהאדם בשבועה בעינן לאו פירכא היא דאי משום הא אילטריך ליתני בהדיא האדם בשבועה פרט לאנוס אלא משמע דשגגת קרבן אתא לאשמעינן ששמה שגגה ומיהו קשה דבלאו הך ברייתא הוה מצי למיפרך לאביי ממתניתין דשבועות דמחייב ר"ע שבועת ביטוי לשעבר ולא משכחת לה אלא אם כן הזיד בלאו על כן נראה כפירוש רבינו שמואל שהשיב(ד) לרבנן דשגגת קרבן לאו שמה שגגה משכחת שגגת שבועת ביטוי לשעבר כגון שיודע ששבועה זו אסורה אבל אינו יודע שיש בה לאו אבל סבור שיש בה איסור עשה ותשיב שפיר האדם בשבועה בענין זה וכן מוכח בשבועות (שם) דמהאדם בשבועה לא ממעט אלא כסבור בשעת שבועה שבאמת נשבע כגון תלמידי דרב דמר משתבע דהכי אמר רב כו' הלכך הא מני מונבז הוא דלרבנן הוה ליה למיתני ואינו יודע אם חייבין עליה לאו וההוא דשבועות דבעא מיניה רבא מרב נחמן פליגא אדאביי: עושה כדי פרנסתו · אבל להלך יכול כל מה שירצה רק ביום שמשמר דאי לאו הכי לא יגיע לעולם לישוב והא דקאמר במאי מינכר משום דאין זה היכר שבת במה שיושב ואינו הולך אי נמי אפי' ביום שמשמר הולך כמו שרוצה והשתא לא מינכר אלא בקידושא · הרב פור"ת: אם

רבינו חננאל

מזידנו חייב כרת בשגגתו חייב חטאת שלתי המביאין על הזדון כשגגה ומותבינן עליה דר' יוחנן איזהו שבועת ביטוי לשעבר אמר אני יודע ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו חייב ודחי ר' יוחנן הא למונבז היא ואנא דאמרי כרבנן מיהא שמעינן דרבי יוחנן פליג עליה דמונבז בהא תו אמר אביי הכל מודים והוא ר' יוחנן בזר שאכל תרומה שאין חייבין עליה חומש עד שישגוג [בלאו] שבה מ"ט כיון דתרומה יש בה מיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו אבל כרת לית בה עד שישגוג בלאו שבה דקיי"ל שגגת דכרת היא שגגה וכל מאן דלית ליה כרת בעינן שגגה בלאו שבה ואע"ג דתרומה עון מיתה היא שגגת דמיתה אינה חשובה כשגגה דכרת אלא בעינן שגגה בלאו שבה ודחה רבא להא דאביי ואמר לעולם מיתה במקום כרת עומדת וכשם שבשאר מצות אם שגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו לר' יוחנן מביא קרבן הכי נמי לענין תרומה אם שגג במיתה אע"פ שהזיד בלאו מוסיף חומש שחומש במקום קרבן הוא וקיי"ל כרבא. וקשייתא נמי דאמר אביי בשבועת ביטוי עד שישגוג בלאו שבה אבל שגגת קרבן לאו שמה שגגה לרבנן [אוקמינה] להא מתניתא בשבועות פר' ב' אפילו תימא רבנן בשגגת קרבן בשבועת ביטוי מחייבי דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דמונבז אלא בעלמא אבל בשבועת ביטוי דהוא חידוש דלא אשכחן מזיד קאי בלאו בשוגג מייתי קרבן והכא בשבועת ביטוי מזיד קאי בלאו ושוגג מייתי קרבן שגגה דקרבן נמי הוא שגגה וחייב חטאת: הא דאמר רב הונא היה מהלך במדבר ואינו ידע מתי שבת כו' *) קיי"ל כרבא דאמר חושש בכל יום שמא היום שבת הוא ואי... כדי פרנסתו בכל יום · ומונה ו' ימים ומשמר שביעי ואם אין לו מא... יתפרנס עושה גם בו ביום כדי פרנסתו ומינכר ליה בקידושא ובאבדלתא כלומר בו ביום מקדש ומבדיל לעשות היכר בין זה היום ל... ימים ואם מכיר סכום הימים שיצא כל יום שמיני מותר לעשות מלאכה כל היום (דלא מנפקא ליה) דודאי יום שבת לא יצא וכל יום שמיני ליציאתו הוא יום יציאתו · ואם ברי לו שלא יצא בע"ש עושה ... ויום תשיעי בלא ספק אבל אי לא ידע בבירור חיישינן דלמא אזדמן ליה שיירא ונפק בע"ש: היודע עיקר שבת ונעלם ממנו שהיום שבת הוא ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב א... אחת בכל שבת ושבת ושמעינן ליה מדכתיב ושמרתם את השבת וכתיב את שבתותי תשמורו ופשוטה היא לרבה בר אבוה כמשמעה · ולרב נחמן בר יצחק כמשמעה זה סובר [ושמרו ב"י את השבת ש... לשבתות הרבה כנגד השוכח עיקר שבת את שבתותי תשמורו שמירה לכל שבת ושבת כנגד היודע עיקר שבת וזה סובר] ושמרו בני ישראל את השבת שמירה לכל שבת ושבת כנגד היודע עיקר שבת א... תשמורו שמירה אחת לשבתות הרבה כנגד (היודע) [השוכח] עיקר שבת: היודע שהוא שבת והזיד בה ושגג במלאכות ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל מלאכה ומלאכה ...

*) מן קיי"ל כרבא עד סוף הענין הוא לה"ג בשם רבינו.

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ג מהלכות שבועות הלכה ז:

ט ב מיי' פ"י מהלכות תרומות הלכה א:

[ע"ש ובפ"א והמכ"ס וכ"מ בס"ס]

י ג ד מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה כב טוש"ע א"ח סי' שדמ סעיף א:

יא ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

[שתי תיבות הללו ליתא בהרי"ף והרא"ש והרמב"ם וטור וש"ע]

מסורת הש"ס

שבועות כו: [ע"ש היטב]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר מונבז שגגת קרבן: (ב) רש"י ד"ה הא מני וכו' יש גורסים הא מני אילימא מונבז פשיטא השתא בכל התורה דלאו חידוש הוא אמר מונבז: (ג) תוס' ד"ה הא מני וכו' אע"ג דבעלמא שגגת לאו נמי הויא שגגה: (ד) בא"ד רבינו שמואל שהשיב לרבינו דלרבנן דשגגת:

גליון הש"ס

גמרא רבא אמר מיתה במקום כרת. עי' בר"ש רפ"ב דבכורים:

רב נסים גאון

במאי קמיפלגי מר סבר תחומין דאורייתא ומר סבר תחומין דרבנן: אמר אביי הכל מודים בתרומה שאין חייבין עליה חומש כו', עיקר דבר זה הוא כתוב בתורה (ויקר' כב) ואיש כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו עליו וכמו כן עוז חיוב המיתה הוא כתוב בתורה (שם) ומתו בו כי יחללוהו וכמה ששנינו במס' ביכורים בפ' התרומה והביכורים חייבין עליהן מיתה וחומש ופי' אל*) ברייתא במסכת זבחים בפרק רבי אומר [דזבחים פ' י"ג] הפרש בין השוחט בפנים ובמסכת כריתות בפ' א' אלו שהן במיתה האוכל את ה... טמא שאכל תרומה טהורה וזר שאכל את התרומה ותמצאנו בתלמוד במס' סנהדרין (פג) בפ' אלו הן ה...

*) ופי' בברייתא

הבא

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב ספרא כאן מידיעת שבת הוא פורש וכאן מידיעת מלאכה הוא פורש א"ל רב נחמן כלום פריש משבת אלא משום מלאכות וכלום פריש ממלאכות אלא משום שבת אלא אמר רב נחמן קרבן דחייב רחמנא אמאי אשגגה התם חדא שגגה הכא טובא שגגות הויין: חייב על כל מלאכה ומלאכה: חילוק מלאכות מנלן אמר שמואל אמר קרא °מחלליה מות יומת התורה רבתה מיתות הרבה על חילול אחד האי במזיד כתיב אם אינו ענין למזיד דכתיב °כל העושה (א) מלאכה יומת תנהו ענין לשוגג ומאי יומת יומת בממון ותיפוק ליה חילוק מלאכות מהיכא דנפקא ליה לר' נתן דתניא ר' נתן אומר °לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת מה ת"ל לפי שנאמר °ויקהל משה את כל עדת בני ישראל אלה הדברים וגו' ששת ימים תעשה מלאכה *דברים הדברים אלה הדברים אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסיני יכול עשאן כולן בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ת"ל °בחריש ובקציר תשבות ועדיין אני אומר *על חרישה ועל הקצירה חייב שתים ועל כולן אינו חייב אלא אחת ת"ל לא תבערו אש הבערה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל שהוא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה שמואל סבר לה כרבי יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת *דתניא הבערה ללאו יצאת דברי רבי יוסי ר' נתן אומר *לחלק יצאת ותיפוק ליה לחלוק מלאכות מהיכא דנפקא ליה לר' יוסי *דתניא רבי יוסי אומר °ועשה מאחת מהנה פעמים שחייבים אחת על כולן ופעמים שחייבין על כל אחת ואחת אמר ר' יוסי בר' חנינא מ"ט דר' יוסי אחת מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה הנה שהיא אחת אחת שמעון מאחת שם

תורה אור: מחלליה מות יומת — שמות לא; כל העושה — שם לה; לא תבערו אש — שם; ויקהל משה — שם; בחריש ובקציר — שם לד; ועשה מאחת — ויקרא ד

רש"י

מאי שנא רישא. דשגגת שבת וזדון מלאכות לא מיחייב אלא אחת לכל שבת וסיפא לזדון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל מלאכה ומלאכה: כאן מידיעת שבת הוא פורש. רישא כי אמרו ליה שבת הוא פורש מן המלאכה ומכיר שחטא ועל כך הוא מביא קרבן הלכך שגגת שבת היא ועל השבת הוא צריך להביא: כאן מידיעת מלאכות הוא פורש. כי אמרי ליה שבת הוא לא פריש דהא נמי ידע וכי אמרי ליה מלאכה חשובה היא זו פריש הלכך על מנין המלאכות יביא: כלום פריש משבת אלא משום. דכי אודעיה שבת הוא הכיר שחטא על המלאכות וכלום פריש ממלאכה כלומר ע"י ידיעת המלאכות אלא משום שבת דכי אמרו ליה מלאכות הן הכיר שחילל שבת: חילוק מלאכות. שגופי מלאכות מתחלקים לחטאות ואע"פ שבהעלם אחד: מות יומת. מיתות הרבה: בממון. לאפוסי קרבנות: מה ת"ל. והלא כבר נאמר לא תעשה כל מלאכה: דברים. משמע תרי ה' לרבות חד הרי שלשה אלה בגמטריא ל"ו הרי ל"ט: ת"ל בחריש ובקציר תשבות. כלומר בלאו לא תבערו הוה לן למילף מהאי אם לא שיש להשיב: ועדיין אני אומר על חריש וקציר חייב שתים. אם עשאן בהעלם אחד שהרי הוציאם מן הכלל לחלקן לשתים ומשמע אזהרה לקציר לעצמה ואזהרה לחריש לעצמה: ועל כולן אחת דבהדא מלאכה כייליניהו וחד לאו ובדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא נלמד כו' לא דייניגן ליה דהוי ליה כלל בלא תעשה ופרט בעשה ואין דנין אותו בכלל ופרט אי נמי הוי חריש וקציר שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין דהוה ליה למיכתב חד: ת"ל לא תבערו כו'. וחריש וקציר לדרשה אחרינא אי כר' עקיבא דדריש ליה בעלמא (ר"ה דף ט') לענין תוספת שביעית אי כרבי ישמעאל לענין שבת מה חריש רשות אף קציר רשות ללמד על קציר העומר שדוחה שבת: בכלל היתה. דלא תעשה כל מלאכה: להקיש אליה. כל שאר המלאכות שנכללו עמה בכלל שזו מדה בתורה כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא כו': ללאו. שאין חייבין עליה כרת וסקילה כשאר מלאכות אלא מה שאמור בה: לחלק. כדאמרן מה הבערה מיוחדת: ועשה מאחת מהנה. האמור לענין חטאות הוה ליה למכתב ועשה אחת וליפשוק הייתר ליה שאר' מ"ס דמאחת וכל תיבת מהנה לדרשה ודרוש הכי פעמים שכל מעשה עבירותיו חשוב אחת ופעמים שהוא קרוי הנה לשון רבים. וא"ר יוסי ברבי חנינא מ"ט דרבי יוסי כלומר מאי דריש ביה דאכתי מ' דמהנה ומ' דמאחת למאי אתא: אחת מאחת אחת הוה ליה למכתב וכתיב מאחת וכנמי הנה ה"ל למכתב (הנה)[למדרש פעמים שהוא הנה]וכתב מהנה ודרוש אחת והנה בלא מ"ס הכי פעמים אחת שהוא הנה שבת [אחת] לבדו הוא מחלל ויש כאן חטאות הרבה דאזלי בתר מלאכות ופעמים הנה שהיא אחת מלאכות הרבה עשה ואינו חייב אלא אחת דבהנך תרי גווני איכא למשמע ועשה אחת וחייב הנה ואיכא למימר נמי הכי ועשה אחת הנה *עשייתו הוי אחת אע"פ שהן הנה [וחייב א'] ומ"ס יתירה [דרוש הכי] לרבות שהכותב שם משמעון דאע"ג שנתכוון לעשות תיבה גדולה הואיל ושתי אותיות הראשונות שם במקום אחר הן חייב והייט מאחת מקצת המלאכה ולא כולה יביא חטאת: מהנה

תוספות

אם אינו ענין למזיד דהא כתיב כו'. ואם תאמר ולימא אם אינו ענין למזיד משום דהאי בתרי קטלא קטלת ליה וי"ל דאי לאו קרא אחרינא דמייתי הוה מוקמינן ליה להאי קרא במזיד ומות יומת דברה תורה כלשון בני אדם אבל השתא דלא איצטריך למזיד מוקמי ליה ע"כ בשוגג ולחייב קרבן על כל א': יכול שאם עשאן כולם בהעלם אחד כו'. תימה א"כ מגיינא דקרא דברים הדברים אלה הדברים למה לי כיון דלא אתא לחלק ויש לומר דצריך למניינא לפי שיש מלאכות שאינן חשובות ואיצטריך מניינא לאשמעינן דכולהו הויין מלאכות להתחייב עליהן ומיהו ממתניתין דמ' מלאכות דייק שפיר דבהעלם אחד חייב על כל אחת דלא הוה צריך למניינא כיון דמני כולהו בהדיא ומיהו קשה לר"י דלקמן בהזורק (דף צז:) משמע דהאי מניינא אתיא לחלק דאמר התם למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר דברים הדברים אלה הדברים כו' ופי' בקונטרס התם דהכי פריך הואיל ומניינא לא אתא אלא לחילוק חטאות ואי ס"ד דמחייב אתולדה במקום אב טובא ה"ל למיתני ולפי מה שפירשנו דמניינא לא אתא אלא לאשמעינן דכולהו חשובות מלאכות להתחייב עליהם לא הוה פריך מידי ונראה לר"י דגרס הכא כמו במכילתא דתניא התם רבי נתן אומר לא תבערו אש למה נאמר לפי שנאמר ויקהל משה שומע אני שלא יהא חייב עד שיעבור ל"ט מלאכות תלמוד לומר בחריש ובקציר וכו' והשתא אי לאו לא תבערו ה"א דמניינא אתא למימר שאינו חייב על אחת או שתים עד שיעבור כל ל"ט וכיון דכתיב לא תבערו דילפינן מיניה דחייב על כל אחת בפני עצמה אם כן מניינא אתא למימר דאל"ט דווקא הוא דחייב על כל אחת ואחת אבל אתולדה במקום אב לא והשתא מוכח שפיר בהזורק דרבי לא מחייב אתולדה במקום אב ואתי נמי שפיר להאי גירסא דקתני לפי שנאמר דברים הדברים וגו' יכול כו' דמשמע דמתוך קרא דהדברים הוא דמשמע ליה דאינו חייב עד שיעבור כולן וכן בפ"ק דפסחים (דף ה:) לפי שנאמר לא יראה לך יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרים אבל לגירסת הספרים מאי קאמר לפי שנאמר בלאו קרא נמי הוה אמרינן הכי כל כמה דלא נפקא לן חילוק מלאכות משום מקום: על חרישה וקצירה חייב שתים. וא"ת מנא ליה דחייב שתים נימא דלא מיחייב אתרוייהו אלא אחת וי"ל משום דכתיב בחריש ובקציר דמשמע תרי מילי מדלא כתב בחריש וקציר: ועל כולן אינו חייב אלא אחת. פירש בקונט' משום דהוי ליה כלל בלא תעשה ופרט בעשה וקשה דכללא נמי כתיב בעשה וביום השביעי תשבות ועוד דגבי כלל ופרט דוקא הוא דאמרינן בפרק קמא דמו"ק (דף ג') דלא דיינינן כשאין הכלל בלשון הפרט אבל לגבי דבר שהוא יצא מן הכלל לא אשכחן בשום מקום ועוד דבמועד קטן איכא למ"ד דנין ונראה כפי' אחרון שפי' בקונט' דלא ילפינן מחריש וקציר משום דהוו שני כתובים הבאים כאחד וכה"ג אמרינן בפרק ד' מיתות (סנהדרין סז:) אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו כו' ופריך וליהוי אוב וידעוני שני כתובים הבאין כא' ואם תאמר והיכי יליף מלא תבערו כל שכן דהוי ג' כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין לכ"ע וכ"ת דחריש וקציר אתא לכדדרשינן בריש מו"ק (ד' ד') מה חריש רשות כו' אם כן היכי הוה בעי למילף מיניה מעיקרא הא לא אתי להכי ואומר ר"י דלא הוו ג' כתובים מדלא כתביניהו או כולהו בלאו או כולהו בעשה ולהכי ילפינן מהבערה ומהשתא אייתר ליה חריש וקציר לכדדרשינן במו"ק: הבערה ללאו יצאת. וא"ת *והא איצטריך למיכתב לא תבערו משום סיפיה דקרא דכתיב בכל מושבותיכם דדרשינן מיניה ביבמות (דף ו:) ובסנהדרין (דף לה:) דאין רציחה דוחה שבת וי"ל דהוה מצי למיכתב בלישנא אחריתי ולא לכתוב לא תבערו ומשום דדרשינן בפ"ק (דף כ') אבל אתה מבעיר כו' לא הוה צריך למיכתב לא תבערו: מאי טעמא דר' יוסי. פי' בקונט' כלומר דאכתי מ"ס דמאחת ומהנה למה לי ולשון מאי טעמא אינו משמע כן ונראה לר"י דה"פ מ"ט דר' יוסי הא איצטריך קרא לשם משמעון ולאבות ולתולדות ומנא ליה דחייב על כל אחת ואחת ומפרש דמאחת שם משמעון מהנה לאבות ותולדות ומ"מ מדסמכינהו להדדי דרשינן אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת: שם

רבינו חננאל

מאי שנא בהיודע עיקר שבת דחייב על כל שבת ושבת וביודע שהיא שבת דחייב על כל מלאכה ומלאכה ופריק רב חסדא כאן מידיעת שבתות הוא פורש כו' פי' היודע עיקר שבת ואינו יודע שהיום שבת הוא כיון שאמרו לו היום שבת היא מיד פורש נמצאת שגגתו על השבת לפי' אינו חייב אלא אחת על כל שבת ושבת אבל היודע שהיא שבת ושגג ועשה מלאכות הרבה וכיון שאומרים לו הלא מלאכה היא זו מיד פורש נמצאת ג.תו על המלאכות לפיכך חייב על כל מלאכה ומלאכה ודחה רב נחמן ואמר כלום פורש מן השבת אלא משום מלאכות כו' אלא אמר רב נחמן קרבן [דחייב רחמנא] אמאי אשגגה הוא השתא כיון דכי אמרו ליה שבת היא היום מיד פורש מכל מלאכה נמצאת בידו שגגה אחת שהיא שגגת שבת לפיכך אינו חייב אלא חטאת אחת אבל המזיד בשבת ושגג במלאכות אם מודיעים לו שהיא מלאכה פורש ממנה ועושה מלאכה אחרת ועוד מודיעין אותו ופורש ממנה ומתעסק באחרת הלכך כיון שצריך להודיעו על כל מלאכה ומלאכה נמצאו שגגותיו מרובים לפיכך חייב כנגד שגגותיו: העושה מלאכו' הרבה בשבת אחת בשגגה מנלן דחייב על כל מלאכה ומלאכה ופשט שמואל מדכתיב כל העשה בו מלאכה יומת דילפינן מיניה קטלא למזיד וכתיב קרא אחרינא מחלליה מות יומת דלא צריך ליה לקטלא דהא ילפינן ליה פשטנא לשוגג וכתיב מות יומת מיתות הרבה נמצאו בחילול שבת אחת מיתות הרבה ומאי נינהו חטאות והכי קאמר יומת בממון כלומר יתן חטאות הרבה ור' נתן פשט ליה מלא תבערו אש הבערה בכלל היתה למה יצאת לחלק ולומר כשם שחייבין על ההבערה בפני עצמה כך חייבין בכל אחת ואחת בפני עצמה אחר שפירש בחריש ובקציר שביתה וכתב רחמנא אלה הדברים מדהוה למכתב (דאמר אלה) [ויאמר אליהם] הדברים אשר צוה ה' לעשות וכת' והוסיף אלה הדברים אלה בגימטריא ל"ו ועוד מדהוה למכתב דברים אלה שהן אלה ל"ו ודברים תרי הרי ל"ח והוסיף ה' בהדברים למדנו ממנו עוד אחת הרי ארבעים חסר אחת ור' יוסי מדכתיב ועשה מאחת מהנה דריש ועשה מאחת פעמים שהוא חייב אחת על כולן וזהו היודע עיקר שבת מהנה פעמים שחייב על כל אחת ואחת כיצד זדון שבת ושגגת מלאכות ושמואל הא דר' נתן סבר לה

[סך קושיא מני קאי גם למ"ד הבערה לחלק יצאת ועי' תוס' יבמות ו: ד"ה טעמא וכו' ובסנהדרין לה: ד"ה מושבות וכו' מבואר דבריהם היטב. ועי' תוס' לעיל כ. ד"ה למכבי ותוספות לקמן קו. ד"ה מס לי ותוס' ...יוז יט: ד"ה אם כן]

מסורת הש"ס

לקמן נו: וש"נ

מכילתא פרשת ויקהל

יבמות ו: לג: סנהדרין לה: ודף סב. [כריתות כ:]

לקמן קג: סנהדרין סב. [כריתות ג.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' כל העושה בו מלאכה:

עשייתו הנה ומ"ס יתירה לרבות כ"ה נ"י רש"ל והג"ל אלא רש"י בא לפרש לשון הפסוק ועשה אחת הנה ומפ' כמ"ש רש"י לפנינו ועיין לקמן קג: משמע גם כן כמ"ש לפנינו

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ז מהלכות שגגות הלכה ד

[פי' לקמן ק. ד"ה מה לי לבכל כו' כתב דשמואל כר"ש סי"ל ע"ש]

שם משמעון. האי לישנא לא הוה צריך למימר כיון דאליבא דר' יוסי קאי דסבר בפ' הבונה (לקמן ד' קג:) דאפי' שריטה אחת על שני נסרים או שני שריטות על נסר אחד חייב אלא ניחא ליה למנקט לישנא דמתני' דהבונה (שם) א"ר יהודה מניט שם קטן משם גדול שם משמעון:

לא משמע ליה. שמואל דלא כר' נתן ודלא כר' יוסי וצ"ל דמקבלה קים ליה לשמואל הכי*:

העלם זה וזה בידו מהו. אומר ר"י דאפי' לא ידע לשבת בשום מלאכה חשיב ליה העלם זה וזה כדמוכח בסמוך דקאמר ר"י אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו חייב כו' אלמא אע"ג דלא ידע לשבת במידי חשוב העלם זה וזה וצריך לחלק בין זה לשוכח עיקר שבת דהכא אינו שכוח כל כך דכי מדכרו ליה מדכר אבל שכח עיקר שבת היינו כעין תינוק שנשבה לבין הנכרים:

אמר ליה הרי העלם שבת בידו כו'. בשבועות בפ"ב (ד' יט.) בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו א"ל הרי העלם טומאה בידו וחייב והתם בפ"ג (דף כו.) נמי השיבו הרי העלם שבועה בידו וחייב התם שפיר דמהדר ליה לחומרא והא דמהדר ליה הכא לפוטרו משום דקסבר שגגת שבת עיקר דעיקר המצוה היא משום שבת:

תינן אי משום שבת קא פריש כו'. פי' בקונטרס שאמרו לו שבת היום ופירש וקשה דמאי כי הוו אמרי ליה נמי מלאכה היא היה פורש אפי' לא יזכירוהו שבת אלא נראה לר"י דה"פ אי משום שבת קא פריש שאומר בעצמו דאי הוו מודעי ליה אשבת לבד היה פורש ואי הוו מודעי ליה אמלאכות לא היה פורש א"כ העלם שבת עיקר שהוא היה שכוח יותר ואי משום מלאכות פריש דשיילינן ליה ואמר דאי הוו מודעי ליה אמלאכות לא הוה צריך לאודועיה אשבת ואי הוו מודעי ליה אשבת הוה צריך לאודועיה אמלאכות הרי העלם מלאכות עיקר וחייב על כל אחת ואחת אבל כשניהם שכוחות בשוה מזה לא פשט כלום ולא בא רב אשי אלא לפשוט מקצת הבעיא כלומר לפעמים נוכל להבחין איזו העלמה עיקר ול"ג מה שכתוב בספרים ואי כי מודעי ליה אשבת אכתי צריך לאודועיה אמלאכות העלם מלאכות בידו כו' דלפי מה שפי' ר"י אכתי הוה צריך לפרושי וכי מודעת ליה אמלאכות לא הוה צריך לאודועיה אשבת אלא גרסי' ואי משום מלאכות קא פריש כו' וקאמר רבינא כלום פריש משבת אלא משום מלאכות כו' כלומר כיון ששניהם שכוחים במה שזה שכוח יותר מזה לא נפקא מיניה מידי אלא לא שנא ותרווייהו תבעי ורשב"א מקיים גירסת הספרים ומפרש דרב אשי בא לפשוט דהעלם זה וזה (א) חייב אי משום שבת קפריש שהשבת שכוחה יותר העלם שבת בידו ואי כי מודעת ליה אשבת אכתי צריך לאודועי אמלאכות אפילו אי כי נמי מודעת ליה אמלאכות צריך לאודועיה אשבת דהוי העלם זה וזה חשיב כהעלם מלאכות וחייב וכן מוכח מדנקט לעיל אי משום שבת קא פריש והכא נקט אי כי מודעת ליה אשבת כו' והא דקאמר כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת ה"פ אלא משום שבת ותהא שגגת שבת עיקר ולא מיחייב אלא חדא דבענין אחר לא הוה פריך מידי כיון דבשניהן שוה חייב על כל אחת:

שם משמעון הנה אבות מהנה תולדות אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות ושמואל אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת לא משמע ליה: בעא מיניה רבא מרב נחמן *העלם זה וזה בידו מהו א"ל הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת אדרבה הרי העלם מלאכות בידו וחייב על כל אחת ואחת אלא אמר רב אשי חזינן אי משום שבת קא פריש הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת ואי משום מלאכה קפריש הרי העלם מלאכות בידו וחייב על כל אחת ואחת א"ל רבינא לרב אשי כלום פריש משבת אלא משום מלאכות כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת *אלא לא שנא תנן *אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי ואמר ר' יוחנן שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת שפיר אלא אי אמרת העלם שבת בידו אינו חייב אלא אחת היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות הניחא אי סבר ליה כרבי יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע ליה שבת בלאו אלא אי סבר לה כרבי שמעון בן לקיש דאמר עד שישגוג בלאו וכרת דידע ליה שבת במאי *דידע לה בתחומין ואליבא דרבי עקיבא: *אמר רבא קצר וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת וזדון מלאכות וחזר ונודע לו על קצירה ועל טחינה של זדון שבת ושגגת מלאכות קצירה

מהנה תולדות. כלומר היוצאות מהן מן האבות: אחת שהיא הנה. דאמרן פעמים שחייב על כל אחת ואחת מאי היא כגון שעשאן בזדון שבת ושגגת מלאכות דאיכא שגגות טובא והנה שהיא אחת דאמרן פעמים שחייב אחת על כולן מאי היא כגון שגגת שבת וזדון מלאכות דיודע שהמלאכות אסורות בשבת אבל שכח ששבת היום: לא משמע ליה. דמיבעיא ליה כוליה לשם משמעון ולתולדות: זה וזה. שבת ומלאכות: מהו. חייב אחת על כולן או על כל אחת ואחת וקמבעיא ליה הא דתני לעיל (דף סט.) שגג בזה ובזה זהו שוגג האמור בתורה מהו לחיובי חדא או לאחיובי אכולהו וממתני' דהשוכח עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת לא שמעינן ליה דהשוכח עיקר שבת חדא שגגה היא וכי מיבעיא לן ביודע עיקר שבת אבל מלאכות הללו אינו יודע שאסורות ועוד נעלם ממנו שהיום שבת דאיכא למיתלי שגגה אכל מלאכה ומלאכה הואיל ויודע עיקר שבת ואיכא למתלי אהעלם שבת וחדא שגגה היא: אי משום שבת קא פריש. זה שפירש מן העבירה ובא להתכפר אי משום שבת היתה שאמרו לו שבת היום ופירש אישתכח דמשום העלם שבת היה עושה: וה"ג ואי משום מלאכות הללו קא פריש שאמרו לו מלאכה היא זו ופירש הרי העלם מלאכה בידו וזיל בתר מלאכות: כלום פריש משבת אלא משום מלאכות. כשאמרו לו שבת היום הבין שהמלאכות הללו אסורות דאי לא אסורות למה הוזקקו לומר שבת היום: אלא לא שנא. ואינו חייב אלא אחת: עשאן לכולן. היינו העלם זה וזה בידו דהא לא ידע שבת במידי כיון דכל הלכותיה נעלמות ממנו אין חילוק היום משאר ימים: אלא א"א כו' היכי משכחת לה. דניחייב אינים אכל חדא ע"כ בזדון שבת ושגגת מלאכות הוא דמשכחת לה והכא מאי זדון שבת איכא: הניחא לר' יוחנן כו'. משכחת ליה שלא נעלמו ממנו אלא הכריתות ויודע הלאוין והיינו זדון שבת: כגרוגרת. שיעור הוא לכל איסורי מלאכות של שבת באוכלים: קצר. כגרוגרת וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות דלא מיחייב אלא חדא: וחזר וקצר. כגרוגרת וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות דמיחייב תרתי ולא נודע לו בינתים שחטא: ונודע לו. אחרי כן על הקצירה ועל הטחינה כלומר או על זו או על זו וכ"ש על שתיהן: (*על) שגגת שבת וזדון מלאכות. והפריש חטאת וחטאת זו מכפרת על שתיהן דהא חדא הוא דמיחייב עליה: קצירה

[סנהדרין סב. שבועות יט. כו: כריתות ג:]

[לקמן עב. וש"נ]

[לעיל סט. וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה חזינן וכו' לפשוט דהעלם זה וזה בידו חייב:

נודע לו על הקצירה ועל הטחינה של שגגת שבת וזדון מלאכות. פי' רבינו שמואל שנודע לו והפריש קרבן וקודם שנתכפר חזר ונודע לו על הקצירה וטחינה של שגגת מלאכות אבל אם לא נודע לו עד אחר הכפרה אין נגררין וצריכין שתי חטאות דלכ"ע כפרה מחלקת ודווקא הפריש קרבן אבל אם לא הפריש קרבן וחזר ונודע לו על קצירה וטחינה של *שגגת מלאכות יביא איזה שירצה דבו תליא מילתא אם ירצה יפריש חטאת אחת על שגגת שבת ונגררין של שגגת מלאכות עמה או אם ירצה יפריש ב' קרבנות על הקצירה וטחינה של שגגת מלאכות ויגררו עמהן של שגגת שבת כדאמר רבא בסמוך אבל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על אחד מהן כו' הביא קרבן על הראשון כו' אלמא אע"ג דנודע לו על הראשון תחלה הואיל ועדיין לא הפריש קרבן עליו אינו גורר האמצעי עמו כדי להתחייב קרבן על השלישי אלא אם ירצה יביא קרבן על האמצעי ויתכפרו כולן וה"ת דהשתא משמע דסבר רבא דאין הפרשות מחלקות מדנגררות של שגגת מלאכות עם של שגגת שבת והיינו כריש לקיש ורבא גופיה לא פסיק כותיה בהחולץ (יבמות לו.) אלא בג' מקומות ומיהו מתוך פי' ר"ח שפירש דהלכתא כרבה רבו של אביי משמע דגרס רבה וכן משמע שמזכירו לפני אביי וכן בסמוך דקאמר מילתא דפשיטא לה לרבא ואביי ואפי' גרסי' רבא י"ל דלא איירי ביבמות אלא בדברים הנוהגים בזמן הזה מיהו תימה לר"י לקמן דמיבעיא לן אי פליגי בהפרשות מחלקות או לא תפשוט דבהפרשות פליגי דאי בידיעות פליגי אבל הפרשות מחלקות לכ"ע א"כ רבה ואביי דסברי הכא דאין הפרשות מחלקות כמאן וי"ל דאיכא למדחי דהכא מיירי שלא הפריש עד אחר שחזר ונודע לו גם על שגגת מלאכות והאדנקט ונודע לו על שגגת שבת היינו כלומר שלבסוף הפריש על שגגת שבת: גרירה

[ג"ל שגגת שבת ופי' דקאי אהסיפא אבל אם נודע לו קודם של זדון שבת [ר"מ] וע"ש]

[עמ"ש לקמן עב: על הגליון]

רבינו חננאל

כר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת ולא לחלק ודרשה דר' יוסי אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת לא משמע ליה: בעא מיניה (רבה) [רבא] מר' נחמן העלם שגגת שבת ושגגת מלאכות כשגגת שבת דיינינן ליה וחייב אחת על כל שבת ושבת או כשגגת מלאכות דיינינן ליה וחייב על כל מלאכה ומלאכה בכריתות תנן המחלל את השבת שהיא אחת מל"ו כריתות ואקשינן הדא מחייב מ' חסר אחת הוין חיובי שבת ואוקמה ר' יוחנן בשגגת שבת וזדון מלאכות (מחדא לא פליג) דלא מחייב אלא חדא. ומקשינן וליתני זדון שבת ושגגת מלאכות דחייב על כל אחת ואחת ושנינן הא קמ"ל דאפי' שגגת שבת וזדון מלאכו' מחדא לא פלים' ופשט ליה רב נחמן לרבא [הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת וא"ל אדרבה] הרי העלם מלאכה בידו וחייב על כל מלאכה ואתא רב אשי ואמר הדא מלתא בעא בירור אי משום שבת לא מחייב אלא חדא כרב נחמן ואי כי מודעת כי שבת הוא היום עדיין צריך לאודועי הכי החורש הוא חייב. ושביק ליה להרישה והדר לזריעה. תוב צריך לאודיעה. כי גם הזריעה חייב עליה. וכן הקוצר ושאר מלאכות כל אחת ואחת חייב עליה על כל אחת ואחת בפני עצמה ובכל אחת ואחת צריך ידיעה בפני עצמה. הרי שגגת (שבת) [מלאכות]. וחייב על כל מלאכה ולא אמרינן מפני שנוספה על שגגת מלאכות שגגת שבת פקעה לה שגגת מלאכות א' לא' במקומה עומדת. ואי לא מסתברא דודאי זדון מלאכות ושגגת שבת הוא כרבא עבדין דאיסורא דספיקא דאורייתא היא. וכל איסורא דספיקא דאורייתא לחומרא עבדינן ואתא רבינא ודחייא להא דרב אשי ואמר כלום פריש משבת(א' לא') [אלא] משום מלאכות כו' ומסתברא דרבינא כר"נ והכי קיימא בזדון שבת ושגגת מלאכות כגון שמכיר כי היום הוא שבת וגם היה יודע שהמלאכות אסורות ונעלם ממנו איסור מלאכות עכשיו או שידע איסור מלאכות בלאו ונעלם ממנו איסורא דכרת. שנמצאת ידיעת שבת בידו והעלם על כל מלאכה ומלאכה זהו שחייב על כל מלאכה ומלאכה אבל השוכח עיקר שבת ועיקר איסור מלאכות ולא מהניא לך כהודעת ליה עיקר שבת ועדיין צריכת לאודועיה איסור מלאכות דאי לא מודעת ליה איסור מלאכות מי ידע דאסירן דלפרוש הלכך ידיעת שבת תליא בידיעת איסור מלאכות ואיסור מלאכות תליין משום שבת וכיון שאפשר שתודיעו (א' לא') איסור שבת ואיסור מלאכות נמצאת כאילו שגגה אחת היא ואינו חייב אלא אחת כרב נחמן ומקשינן על רב נחמן מדר' יוחנן דאמר אם עשאן כולם בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת. בשלמא אי אמרת העלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת היינו דמשכחת לה הכי אלא אי אמרת כל כי האי גוונא לא מחייב אלא חדא היכי משכחת לה דחייב על כל אחת ואחת ואם תאמר בזדון שבת ושגגת מלאכות הניחא אליבא דר' יוחנן משכחת לה זדון שבת [כו'] ומשני ר' נחמן דידע לה שהוא אסור בתחומין ואליבא דר' עקיבא כדאמרינן לעיל (סט.) שנמצאת זדון בתחומין וכי הדין בעיא דרבא העלם זה וזה בידו. גרסינן בשבועות (יט.) בענין ידיעות הטומאה ואסיקנא להו כהא: אמר (רבא) [רבה] קצר וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות דאע"ג דשני אבות נינהו לא מחייב אלא חדא הדא

*קצירה גוררת קצירה וטחינה גוררת טחינה אבל נודע לו על קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות קצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה וטחינה שכנגדה במקומה עומדת אביי אמר טחינה נמי גוררת טחינה שם טחינה אחת היא. ומי אית ליה לרבא גרירה והא איתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על אחת מהן וחזר ואכל כזית בהעלמו של שני °אמר רבא *[ג]הביא קרבן על ראשון ראשון ושני מתכפרין ג' אינו מתכפר הביא קרבן על השלישי שלישי ושני מתכפרין ראשון אינו מתכפר הביא קרבן על האמצעי נתכפרו כולן אביי אמר אפילו הביא קרבן על אחד מהן נתכפרו כולן בתר דשמעה מאביי סברה אי הכי טחינה נמי תגרר לטחינה גרירה אית ליה גרירה דגרירה לית ליה °מילתא דפשיטא להו לאביי ורבא (א)מבעיא לר' זירא דבעי רבי זירא מרבי אסי ואמרי לה בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא [ו]קצר וטחן חצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר וטחן חצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות מהו שיצטרפו אמר ליה חלוקין לחטאות ולא מצטרפין וכל היכא דחלוקין לחטאות לא מצטרפי *והתנן [ד]אכל חלב וחלב בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת אכל °[ה]חלב ודם ונותר ופגול בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת זו חומר במינין הרבה ממין אחד וזו חומר במין אחד ממינין הרבה שאם אכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית ממין אחד חייב [ו]משני מינין פטור *והוינן בה ממין אחד חייב צריכא למימר ואמר ריש לקיש משום בר תוטני הכא במאי עסקינן [ז]כגון שאכלו בשני תמחויין ורבי יהושע היא *דאמר תמחויין מחלקין מהו דתימא אמר רבי יהושע בין לקולא בין לחומרא קא משמע לן דלקולא לא אמר לחומרא קאמר והא הכא דחלוקין לחטאות וקא מצטרפי אמר ליה מר ארישא מתני לה וקשיא ליה אנן אסיפא מתנינן לה ולא קשיא לןמשני מינין פטור צריכה למימר ואמר ריש לקיש משום בר תוטני לעולם ממין אחד ואמאי קרי ליה שני מינין שאכלו בשני תמחויין ור' יהושע היא דאמר תמחויין מחלקין והא קא משמע לן דאמר רבי יהושע בין לקולא בין לחומרא מדסיפא מין אחד ושני תמחויין
מכלל

רש"י

קצירה גוררת קצירה. שניה בכפרתה וטחינה גוררת את הטחינה השניה ונתכפרו כולן דקיימא לן אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת וזה שעשה שתי קצירות בהעלם אחד שלא נודע לו בין קצירה לקצירה שחטא ואע"פ שהעלמה של שניה חלוק קצת משל ראשונה סוף העלם אחד הוא דלא נודע לו חטאו בינתים וידיעות [חטא] הוא דמחלקת הלכך חטאת זו שבאה על הקצירה וטחינה ראשונה אתרווייהו קיימא ונתכפרו עם הקצירה כל קצירות שעליו שנעשו בהעלם אחד ועם הטחינה נתכפרו כל הטחינות שעליו כשעשאן בהעלם אחד: אבל נודע לו על הקצירה. אחרונה שבזדון שבת ושגגת מלאכות והפריש עליה קרבן הואיל ובקרבן זה לא שייכא טחינה שעמה דהא אכל חדא מיחייב אי הוה מתידעי ליה תרווייהו: קצירה גוררת קצירה. ראשונה: וטחינה שעמה. של ראשונה: וטחינה. אחרונה. שכנגדה של ראשונה: במקומה עומדת. וכי [ז]מתידע ליה מיחייב עלה: קצירה גוררת קצירה. כמשפט דשני זיתי חלב בהעלם אחד הן וטחינה שעם קצירה ראשונה היינו משום גרירה דאף על גב דעיקר קרבן לאו משום קצירה דבהדה אתא הואיל ואיכפר ליה בהדי קצירה בתרייתא גררה לטחינה שעמה בהדה שהרי שתיהן היו תלויות בקרבן אחד ואין כפרה לזו בלא זו: וטחינה שכנגדה עומדת במקומה. דגרירה לגרירה לא אמרינן לאיכפורי טחינה אחרונה עם טחינה ראשונה משום שני זיתי חלב בהעלם אחד דהא קמייתא גופה בגרירה היא דמיכפרה: שם טחינה אחת היא. ואע"ג דקמייתא גופא בגרירה אתיא אמרינן גרירה לגרירה: ומי אית ליה לרבא גרירה. אטחינה שעמה קפריך דמגררה עם הקצירה ואע"ג דקרבן לאו אההיא קצירה איפריש דאילך כולהו לאו גרירה איכא דקצירה וקצירה בהעלם אחד לאו גרירה היא דכל שם עבירה הנכפל כמה פעמים בהעלם אחד אין בו אלא חטאת אחת: ראשון ושני מתכפרין. שהרי בהעלמו היה: שלישי אין מתכפר. ולא אמרינן הואיל והשני מתכפר עם הראשון שבהעלמו ליגרריה לשלישי עמו בכפרתו ואע"ג דלא שייך בהדי ראשון: הביא קרבן כו'. שכשהפרישו הזכיר בו שם אותו זית: הביא קרבן על האמצעי נתכפרו כולם. ואין זה גרירה אלא כולם בהעלם של זה היו: אביי אמר כו'. דאית ליה גרירה: בתר דשמעיה. רבא מאביי דאמר אפילו הביא קרבן על אחד מהם נתכפרו כולם דאית ליה גרירה הדר ביה איהו ואמר להאי דלעיל דמיכפרה טחינה שעמה בגרירה: אי הכי. דכאביי סבירא ליה דאמר גרירה: טחינה. שעמה דאיכפרה בגרירה תגרור נמי לטחינה שכנגדה משום שני זיתי חלב בהעלם אחד: גרירה דגרירה. כי הך דטחינה קמייתא לא איכפרה אלא בגרירה דלא עליה ולא על קצירה שעמה בא הקרבן אלא דאגריר בהדי קצירה הלכך לא הדרה גרירה לבתרייתא משום שם טחינה: מילתא דפשיטא להו. דזדון שבת ושגגת מלאכות וזדון מלאכות ושגגת שבת אין חלוקין לחטאות כדקאמרי דזה מתכפר בקרבנו של זה ולא אמרינן כשני העלמות נינהו ויחייב חד אזדון שבת ושגגת מלאכות וחד אשגגת שבת וזדון מלאכות ואע"ג דחד גופה דעבירה היא מספקא ליה כו': קצר וטחן. קצר או טחן: חזר וקצר כו'. ולא נודע לו בינתים על חטאו: מהו שיצטרפו. קצירה וקצירה לכשיעור ויתחייב מי הוי העלם אחד ומצטרפי או דילמא כשני העלמות נינהו ולא מצטרפין: חלוקין לחטאות. אי הוי כשיעור לכל חד אין אחד מהן מתכפר בקרבן הבא על חברו הלכך לא מצטרפי: הכי גרסינן וכל היכא דחלוקין לחטאות לא מצטרפי והא תנן כו': חלב וחלב. שני זיתים והפסיק ביניהם יותר מכדי אכילת פרס דהוו להו שתי אכילות: שאם אכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית. באותו העלם וכגון שלא שהה מתחילתו של ראשון עד סוף גמר אכילת אחרון יותר מכדי אכילת פרס ממין אחד מצטרפין: צריכא למימר. הא חדא אכילה היא דבשתי אכילות ליכא למאן דאמר חייב: תוטני. שם חכם: שני תמחויין. שני מיני תבשיל אחד צלי ואחד שלוק: ורבי יהושע היא. בכריתות דאמר תמחויין מחלקין לאוכל שני זיתים בהעלם אחד בשני תמחויין לחייבו שתי חטאות ואיצטריכא לאשמעינן דלענין חצי שיעור מצטרפי דמהו דתימא בין לקולא כי הכא בין לחומרא כגון שיעור שלם אמר רבי יהושע דחלוקין הן וגבי שני חצאי שיעור פטור והיינו קולא וגבי שני זיתים שלימים חייב שתים והיינו חומרא: ארישא מתני. להא דריש לקיש: אסיפא מתנינן לה. ולא איתמר הכי:
מכלל

תוספות

גרירה דגרירה לית ליה. ומה שגוררת קצירה וטחינה (ג) שעמה לא חשיב גרירה דגרירה כדפי' בקונט' דמה שגוררת קצירה לקצירה לא חשיב גרירה כיון דהוי בהעלם אחד אבל טחינה(ג) שכנגדה חשיבא גרירה משום דקצירה של זדון שבת אינה גוררת טחינה של שגגת שבת אלא על ידי הקצירה שעמה הוא נגררת *שעיקר קרבן איננה בשבילה ולר"י נראה דקצירה חשיבא גרירה מדקאמר קצירה גוררת קצירה אבל ההיא דטחינה לא חשיבא גרירה דגרירה שאינו יכול לכפר על הקצירה אא"כ תתכפר הטחינה עמה ואע"ג דשני זיתי חלב בהעלם אחד לא חשיבא גרירה מ"מ קצירה וקצירה שאני שהאחת בשגגת שבת והאחת בזדון שבת וטעמא דמאן דאמר בסמוך דקצירה וקצירה אין מצטרפין הייט משום דלית ליה גרירה וקשה לרשב"א לפי זה הוה מצי למנות פלוגתייהו דאביי ורבא אפילו בשלשה קצירות כגון שקצר בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר בזדון שבת ושגגת מלאכות ונודע לו הראשונה וחזר וקצר בשגגת שבת וזדון מלאכות דלרבא הביא קרבן על הראשון שני נתכפר שלישי לא נתכפר ולאביי גם שלישי נתכפר: ממין אחד חייב פשיטא. הוה מצי לשנויי הא מני רבן גמליאל היא כדאמרינן בסמוך: אנן אסיפא מתנינן לה. אפילו ארישא הוה מצי לשנויי כגון שאכלו בשני תמחויין ולאפוקי מרבי יהושע דאמר תמחויין מחלקין אפילו לקולא אלא דניחא ליה לאוקמי כר' יהושע: משני מינין פשיטא. אף על גב דלענין מלקות מצטרפין כדאמרינן בפרק בתרא דמס' ע"ז (דף סו) ובמס' מעילה (דף יז:) לענין קרבן פשיטא ליה דאין מצטרפין:
מכלל

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ו מהל' שגגות הלכה י:
יד ב מיי' פ"ו מהלכות שגגות הלכה יא:
טו ג מיי' פ"ו מהלכות שגגות הלכה י:
טז ד מיי' פ"ו מהלכות שגגות הלכה א סמג עשין ריג:
יז ה מיי' שם הלכה ד:
יח ו שם הלכה ז ופ"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה טו סמג שם:
יט ז מיי' פ"ו מהלכות שגגות הלכה א:

רבינו חננאל

דהא תרווייהו בשגגת שבת וחזר וקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות דחייב על כל אחת ואחת ונודע לו על קצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות דלא מחייב עלה ואטחינה דבהדה אלא חדא. קצירה [הראשונה] גוררת (הראשונה) קצירה וכיון שמביא חטאת על קציר' של שגגת (חטאת) [שבת] נתכפר לו קצירה שהיא בזדון שבת. וכן כיון שנתכפרה הטחינה הראשונה שהיא מכלל הקצירה שבשתיהן חטאת אחת הוא חייב. גררה נמי הטחינה הראשונה את הטחינה השניה ונתכפר בשלה. אבל אם נודע לו בקצירה שהיא בזדון שבת ושגגת מלאכות שהוא חייב בקצירה חטאת אחת ובטחינה חטאת אחרת (מביא) [והביא] בקצירה זו שנודע לו בה. קצירה זו גוררת הקצירה הראשונ' ששתיהן קצירה ומעין מלאכה אחת הן והטחינה הראשונה נגררת בכלל הקצירה הראשונה שהקצירה הראשונה והטחינה הראשונה אינו חייב בהן אלא אחת. וכיון שנתכפר מקצתה נתכפר כולה. נמצאו שנתכפר בקצירה וטחינה שהיא בשגגת שבת וזדון מלאכות בקרבן שהביא על הקצירה שהיא בזדון שבת ושגגת מלאכות והטחינה שעמה עומדת במקומה. לכשתוודע לו מביא עליה חטאת. (אמר) אביי [אמר] גם הטחינה הראשונ' גוררת הטחינ' השני' שהטחינ' אחת היא. ומקשי' ומי אית ליה לרבה גרירה. והא אתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת ונודע לו על אחת וחזר (ונודע לו על אחת וחזר) ואכל (שני זיתי)כזית א' בהעלמו של שני. אמר רבא הביא קרבן על הראשון ראשון ושני מתכפרין שהרי הם בהעלם אחת שלישי אינו מתכפר שהרי לא היה בהעלמו של ראשון ואע"פ שהיה בהעלמו של שני ואין השני גוררו לכפרה. וכן אם הפריש קרבן על השלישי שלישי ושני מתכפרין. ראשון אין מתכפר שהרי לא היה בהעלמו של שלישי. הביא קרבן על האמצעי נתכפרו כולן שהרי כולן היו בהעלמו של אמצעי אבל

גרירה לא אית ליה. ושנינן רבא כי אמר לה להא שמעתא לא (הוא')[אית] ליה גרירה. כיון דשמע להא דאמר אביי אפילו הפריש קרבן על אחד מהן כולן מתכפרין מ"ט כולהן בני בקתא דהדדי נינהו וגררי להדדי סברת איהו נמי גרירה ואקשינן אי הכי (דרבא) [דרבה] כאביי סבירא ליה טחינה נמי דשגגת שבת תגררה לטחינה דזדון שבת ושנינן קסבר רבה טחינה דשגגת שבת כיון דהיא עצמה גרירא היא לכפרה לא גררת גרירתא וקיי"ל כרבה ואביי תלמידיה הוא והלכתא כרבה. והא שמעתא דפשיטא ליה לרבה ולאביי דקצירה דזדון שבת מצטרפת ונגררת עם קצירה דשגגת שבת דאע"פ שחלוקין לחטאות מיבעיא ליה לר' זירא. דבעי ר' זירא קצר וטחן חצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות ששתיהן חטאת הן וחזר וטחן חצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות שחייב שתים. מהו שיצטרפו שני חצאי גרוגרות והנה קצר וטחן כגרוגרת מתחייב חטאת אי לא · ואמרו ליה חלוקין לחטאת הן דזדון מלאכות ושגגת שבת חייב אחת על כולן · וזדון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל אחת ואחת וכיון שחלוקין לחטאות שהעושה מלאכות הרבה אינו חייב אלא אחת וזה חייב על כל מלאכה ומלאכה חטאת לא מצטרפי דהא שגגת שבת וזדון מלאכות פטור הוא דהא אינו חייב אלא אחת בכולן · ואקשינן איני והא תנן בכריתות פרק ג' אכל חלב וחלב בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת אכל חלב ודם (מותר) [ונותר] כו' · והוינן בה ממין אחד צריכא למימר ואמר ר"ל משום בר (תימיני) [תוטיני] הכא במאי עסקינן כגון שאכלו בב' תמחויין ור' יהושע היא דאמר תמחויין מחלקין · כלומר אם אכל חלב וחלב בב' תמחויין חייב ב' חטאות ולא תימא דר' יהושע סבר (ראפ"י) [דאכל] הלב כשני חצאי זיתים בהעלם אחד בב' תמחויין · תמחויין מחלקין ופטור · אלא לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן · והוא כגון דאכל כזית בב' תמחויין לפוטרו לא והנה אכל ב' זיתי חלב בתמחוי אחד בהעלם אחד חייב אחת כשגגת שבת וזדון מלאכות בב' תמחויין חייב שתים כזדון שבת ושגגת מלאכות ר' יהושע מאי היא דתנן בכריתות בפ' ג' א"ר יהושע שמעתי שהאוכל מזבח אחד בה' תמחויין בהעלם אחת חייב על כל אחת משום מעילה ואמרינן התם היכי דמי בה' תמחויין ואמר שמואל (טעמא *)
*) הסר כאן וצ"ל ואמר שמואל כאותה שנינו חמשה דברים בעולה מצטרפין וסתלב והיין והסולת והשמן.

רב נסים גאון

הבא כגון שאכלו בשני תמחויין מחלקין אצל קול*) ר' יהושע במס' כריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב (דף טו) אמר ר' יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויין בהעלם אחד שהוא חייב על כל
*) פירושו בערבי מאמר

מסורת הש"ס

[עמ"ש לקמן עב. על הגליון]
כריתות יב:
שם יב:
שם טו:

הגהות הב"ח

(א) גמרא דפשיטא להו לאביי ולרבא מיבעיא לר' זירא דבעי ר' זירא מר' אסי: (ב) תוס' ד"ה גרירה וכו' ומה שגוררת קצירה לטחינה שעמה: (ג) בא"ד אבל טחינה שעמה השניה:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא הביא קרבן על הראשון. עי' מנחות דף ס ע"ב ובתוספות ד"ה כולהו מצטרפין: שם מילתא דפשיטא להו לאביי ולרבא. עי' שבועות דף יח ע"א תוס' ד"ה אי בעית אימא ובפ"ח דף לקמן דף עב ע"ב תוס' ד"ה מתעסק:

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ו מהלכות שגגות הלכה ט:
כא ב שם הלכה י:
כב ג מיי' פ"ה מהלכות שגגות הלכה א ופ"ו הלכה א והלכה ט סמג עשין ריג:

מסורת הש"ס

לקמן קה. [קה. וש"נ]
[לקמן עד.]
[שם]

תורה אור

ויקרא ד / שם

מכלל דרישא מין אחד ותמחוי אחד מין אחד ותמחוי אחד צריכא למימר אמר רב הונא הכא במאי עסקינן כגון שהיתה לו ידיעה בינתיים ורבן גמליאל היא *דאמר אין ידיעה לחצי שיעור: איתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני ר' יוחנן אמר *חייב שתים וריש לקיש אמר אינו חייב אלא אחת *רבי יוחנן אמר חייב °על חטאתו והביא *וריש לקיש אמר פטור °מחטאתו ונסלח לו וריש לקיש הכתיב על חטאתו והביא ההוא לאחר כפרה ולרבי יוחנן נמי הכתיב מחטאתו ונסלח לו הכא במאי עסקינן כגון שאכל כזית ומחצה ונודע לו על כזית וחזר ואכל כחצי זית אחר בהעלמו של שני מהו דתימא ליצטרפו קמ"ל א"ל רבינא לרב אשי דאיתידע ליה קודם הפרשה פליגי ובהא פליגי דמר סבר ידיעות מחלקות ומר סבר הפרשות מחלקות אבל לאחר הפרשה מודי ליה ריש לקיש לר' יוחנן דחייב שתים או דילמא דאיתידע ליה לאחר הפרשה פליגי ובהא פליגי דמר סבר הפרשות מחלקות ומר סבר כפרות מחלקות אבל קודם הפרשה מודי ליה ר' יוחנן לריש לקיש דאינו חייב אלא אחת או דילמא בין בזו ובין בזו מחלוקת א"ל מסתברא בין בזו ובין בזו מחלוקת דאי סלקא דעתך קודם הפרשה פליגי אבל לאחר הפרשה מודה ליה ריש לקיש לר' יוחנן דחייב שתים אדמוקים ליה קרא לאחר כפרה לוקמיה לאחר הפרשה ואי אחר הפרשה פליגי אבל קודם הפרשה מודה ליה רבי יוחנן לריש לקיש דאינו חייב אלא אחת אדמוקי ליה קרא בכזית ומחצה לוקמיה קודם הפרשה ודילמא ספוקי מספקא ליה (א) ואם תימצי לומר קאמר אם תימצי לומר קודם הפרשה פליגי בה רבי יוחנן היכי מוקי ליה לקרא בכזית ומחצה ואם תימצי לומר לאחר הפרשה פליגי ריש לקיש היכי מוקי ליה לקרא בלאחר כפרה: אמר עולא למאן דאמר אשם ודאי לא בעיא ידיעה בתחילה

בעל

רש"י

מכלל דרישא. דאמר חייב: מין אחד ותמחוי אחד. בתמיה: שהיתה לו ידיעה. בין שני חצאי שיעור ואיצטריך לאשמעינן דליצטרפו דס"ד אמינא הואיל ובשיעורין שלמים חלוקין לחטאות הכא נמי לא ליצטרפו קמ"ל דהתם הוה ידיעה אבל ידיעת חצי שיעור לאו ידיעה היא: רבן גמליאל היא דאמר. לקמן בפרק הבונה אין ידיעה לחצי שיעור: וחזר ונודע לו. לקמן בעי ליה אי קודם שהפריש קרבן על ידיעה ראשונה וקסבר ידיעות מחלקות לחטאות ואע"פ שלא היתה ידיעה בין אכילה לאכילה או לאחר הפרשה וקסבר הפרשות מחלקות והא דאביי ורבא דאמרי לעיל ונודע לו על אחת מהן וחזר ואכל כו' אלמא דחדא הוא דמיחייב אי סבירא להו פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש בקודם הפרשה איכהו דאמור כריש לקיש אי נמי סבירא להו דלאחר הפרשה פליגי ואינהו דאמור קודם הפרשה נודע על השני ודברי הכל אין חלוקין לחטאות: על חטאתו והביא. והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא (ויקרא ד) משמע על כל חטאת וחטאת יביא: מחטאתו ונסלח לו. אפי' לא הביא אלא על מקצת חטאתו ונסלח לו כולו: קמ"ל. כיון (ג) דהאי חצי זית עם זית קמא שייך בתר ידיעה קמייתא [ו]הוה כאילו נודע לו על הכל דהא אי הוה מייתי קרבן הוה מיכפר בהדיה [דזית] בלא שום ידיעה דפחות מכשיעור לא חשיב אבל כזית לא מיכפר בלא ידיעה הלכך כי לא איתידע ליה בהדיה אלא זה אחר זה הוו ידיעות מחלקות: דאיתידע ליה. על השני קודם שהפריש קרבן על ידיעה הראשונה פליגי: אדמוקים לאחר כפרה. כי פרכינן לעיל לריש לקיש הא כתיב על חטאתו והביא ואוקימנא שיטתיה דתלמודא בלאחר כפרה לוקמא בלאחר הפרשה אבל השתא דאוקימנא בלאחר כפרה ש"מ דפשיטא לבני הישיבה שסדרו הגמ' דלאחר הפרשה נמי פטר ריש לקיש: הכי גרסינן בספרים ישנים ודילמא ספוקי מספקא להו ולא"ל קאמר אם תמצא לומר קודם הפרשה פליגי רבי יוחנן היכי מוקי ליה לקרא בכזית ומחצה את"ל אחר הפרשה פליגי ר"ל היכי מוקי ליה לקרא בלאחר כפרה. והכי פירושא ודילמא לבני תלמודא נמי מספקא להו פלוגתא דר"י ור"ל במאי כי היכי דמספקא ליה לדידי אי בקודם אי בלאחר אי בתרווייהו וכי פריך בעל התלמוד לרבי יוחנן נמי והא כתיב מחטאתו ונסלח לו ומשני ליה בכזית ומחצה בלשון את"ל פריך ליה ומשני ליה והכי קאמר אי הוה פשיטא לן דלאחר הפרשה הוא דמחייב [ר"י תרתי] אבל בקודם הפרשה מודה [לר"ל] לא הוה קשיא לן מידי דאוקימנא מחטאתו ונסלח לו בקודם הפרשה אבל השתא קשיא לן את"ל בהך בעיא דרבינא דבקודם הפרשה נמי פליגי וא"ר יוחנן חייב שתים ר' יוחנן היכי מוקי לקרא דמחטאתו ונסלח לו ושני ליה בכזית ומחצה והכי קמשני אפי' את"ל דקודם הפרשה נמי פליגי אי נמי בתרווייהו פליגי איכא לאוקמא בכזית ומחצה ולר"ל נמי כי פריך ליה תלמודא הכתיב על חטאתו והביא ושני ליה בעל התלמוד בלאחר כפרה לעולם ספוקי מספקא ליה במאי פליגי כלדידי ובלאת"ל פריך ומשני והכי קאמר את"ל בלאחר הפרשה נמי פליגי דבלאחר הפרשה פטר ליה בחד קרבן דהשתא ליכא לאוקמא לקרא דמחייב בלאחר הפרשה ר"ל היאך מוקי ליה להאי קרא כלומר במאי מוקי ליה ושני ליה אפילו אם תמצא לומר בלאחר הפרשה פליגי איכא לאוקמי בלאחר כפרה. ורוב התלמידים שגו בשיטה זו ודימו דהאי דהיכי מוקי לה לקרא בכזית ומחצה וחברו היכי מוקי ליה לקרא בלאחר כפרה לשון קושיא הוא ולפרושי כמו מ"ט והוצרכו לשבש את הספרים ולמחוק הוי"ו ואת"ל (ג) קמא ולהגיה קאמרינן ולהגיה על קודם לאחר ועל לאחר קודם ואין שיטת התלמוד כפי סוגייתם: למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה. פלוגתא דר"ט ור"ע היא בכריתות בפ' דם שחיטה (דף כב:) ר"ע מחייב על ספק מעילות אשם תלוי ופי' היו לפניו שתי חתיכות א' של קדש וא' של חולין ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו אכל מביא אשם תלוי ומודה ר"ע שאינו מביא את מעילתו כלומר אינו משלם קרן וחומש עד שיודע לו ויביא עמה אשם מעילות ודאי כי היכי דאשם תלוי דשאר עבירות דספק כרת אינו מכפר כפרה גמורה וכשיודע לו דודאי חטא מביא חטאת אף זה כשיודע לו יחזור ויביא אשם ודאי ר"ט אומר מה לזה מביא שתי אשמות ולא דמי לאשם תלוי דספק חטאת °דהתם ספיקו איל ודאי נקבה הלכך כי מתידע ליה בעי לאתויי נקבה אבל זה ששניהם מין אחד כדאמר התם שממין שמביא על הודע מביא על לא הודע שזה איל וזה איל יביא קרן וחומש ויביא איל ויאמר אם ודאי מעלתי זו מעילתי וזו אשמי ואם ספק שלא עתיד ספיקי להודע לי אשם זה יהיה אשם תלוי והקדש זה לנדבה ולכי מתידע ליה לא בעי לאתויי אשם אחרינא אלמא לא בעי ידיעה בתחילה באשם ודאי קודם הבאת כפרתו דהא לא איתידע ליה כי אתיי' ומכפר עליה: אשם ודאי. כל האשמות קרוין אשם ודאי חוץ מאשם תלוי שהוא בא על לא הודע והן שלשה הבאין על חטא אשם מעילות אשם גזילות אשם שפחה חרופה:

בעל

תוספות

מכלל דרישא מין אחד ותמחוי אחד כו'. לעיל לא בעי למיפרך מכלל דסיפא משני מינין ושני תמחויין צריכא למימר שלא חש להאריך כיון דלא קאי הכי: מאן דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה. פי' בקונטרס דאיכא פלוגתא דר' עקיבא ורבי טרפון בפרק דם שחיטה בכריתות (דף כב:) וליתא דהא תנן התם דדוקא במעילה מרובה קאמר ר"ע שמביא שתי אשמות משום דטוב לו שיביא שתי אשמות משיביא אשם אחד ויתנה שאם לא יוודע לו תהא מעילתו נדבה אבל במעילה מועטת מודה ר"ע שמביא אשם אחד ויתנה ונוח לו שיתן מעילה מועטת על הספק משיביא שתי אשמות וקאמרינן בגמ' מדברי שניהם נלמד [א] אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה ואם תאמר רבי טרפון דקאמר מה לזה מביא שתי אשמות משמע דעלה טובה קמ"ל אדרבה כיון דבמעילה מרובה פליגי אם כן טוב לו שיביא שתי אשמות כדאמר ר' עקיבא משיביא אשם אחד ומעילתו ויתנה כדפרישית יש לומר דר' טרפון לאו עלה טובה קאמר אלא לעולם אינו יוצא מידי עבירה בשתי אשמות אלא שיביא אשם ומעילתו ויתנה ואם תאמר ולרבי עקיבא אמאי מביא שתי אשמות במרובה ובמעוטה אשם ומעילה יביא לעולם אשם אחד ויתנה וכשיודע אז יביא מעילתו ויש לומר משום דאמר *המביא אשמו עד שלא הביא מעילתו לא יצא:

[דף קיא:]

בעל

רבינו חננאל

וחזקיה אמר בחמשה אברים וריש לקיש אמר אפי' באבר א' [משכחת לה] בכתף · ור' יוחנן אמר בחמשה מיני קדירה · ור' יצחק נפחא [אמר] בה' מעמים · והרי הוא כיון שהוא שני חצאי זית בב' תמחויין כמי שאינו שם חיוב חטאות היא וקתני מצטרפין וחייב חטאת · גם זה אע"פ שחלוקין הן להטאות והן מצטרפי' ושנינן מי סברת הא דריש לקיש משום בר תוטיני ארישא הוא דקתני שאם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית ממין אחד חייב במלתא דחלוקין לחטאות מוקמי ליה כר' יהושע וכגון שאכלו בב' תמחויין לא אסיפא היא דקתני סיפא אם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית אחד משני מינין פטור עלה אמרי צריכא למימר · ואמר ר"ל משום [בר] תוטיני לעולם ממין אחד ואמאי (תני) [קרי] לה בב' מינין כגון שאכלן בב' תמחויין ור' יהושע היא תמחויין מתחלקין בין לקולא בין לחומרא ונמצא גם זו בדברים שאין חלוקין לחטאות ואקשינן אי הכי מדסיפא ב' חצאי מין אחד בב' תמחויין וקתני פטור רישא משום שהוא מין אחד בתמחוי אחד לפיכך חייב אמאי איצטריך למתניא להא פשיטא ומשני רבינא כגון שהיו ב' זיתי חלב בתמחוי אחד וכגון שאכל חצי זית אחד מהן ונודע לו והדר ושכח ואכל חצי זית האחר · ומתניתין רבן גמליאל היא דאמר [אין] ידיעה לחצי שיעור דתנן הכותב ב' אותיות בב' העלמות אחת בשחרית ואחת בין הערבים רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרין ואמרינן במאי פליגי דרבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור ורבנן סברי יש ידיעה לחצי שיעור והכין דרבן גמליאל סבר דאין ידיעה לחצי שיעור כאילו אינשם ידיעה בינתים והעלם אחת הוא לפיכך חייב: אתמר אכל ב' זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני ר' יוחנן אמר חייב שתים ר"ל אמר אינו חייב אלא אחת ר' יוחנן אומר ידיעות מחלקות לפיכך חייב שתים ור"ל אומר אין ידיעה מחלקת ואין חייב א' חטאת אחת ר' יוחנן דריש על חטאתו והביא כיון שנודעה לו חטאתו נתחייב בה וכשיתודע לו השניה עוד מתחייב בה דאין אדם פורע חובו במה שכבר נתחייב בו ור"ל דריש מחטאתו ונסלח כל שהוא בהעלם אחד חטאת אחד הוא ומחטאתו ונסלח קרינן ביה · ור' יוחנן האי קרא דר"ל דריש ביה הכי מניין אם אכל כזית ומחצה ונודע לו על [illegible] על מחצה · וחזר ואכל זית אחד בהעלמו של שני מהו דתימא לצטרף עם חצי זית הראשון ויתחייב קמ"ל מחטאתו אם כבר נתכפר מקצת מחטאתו פטור בנשאר ור"ל האי על חטאתו [illegible] כשנודע לו על כזית אחד וכפר עליו · ולאחר שנתכפר לו [נודע לו] על כזית השני כגון זה מודה ר"ל דצריך קרבן והא דרב [אשי] ודרבינא לא מוכחא בהדיא במאי פליגי מיהו סוגיא [illegible] הכל לאחר כפרה דראשון נודע לו השני צריך חטאת שניה והא סברא דרבה ואביי בגרירה פליגא אתרווייהו דהא אוקימנא דלתרווייהו לר' יוחנן ולר"ל כשנודע לו לאחר שנתכפר על הראשון [illegible] ורבה אמר אכל ב' זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על אחד מהן וחזר ואכל כזית אחד בהעלמו של שני הביא קרבן על הראשון ראשון ושני מתכפר (הוה) [אלמא] ודאי אם נודע לו על השני [illegible] הראשון אינו חייב על השני קרבן אחר שכבר נתכפר בגרירה עם הראשון ודאביי עדיפא מדרבא וקיי"ל כוותייהו דאינון בתראי: אמר עולא לדברי האומר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלת

הגהות הב"ח

(א) גמ' ספוקי מספקא להו ואם תימצי וכו' ספרי ר' יוחנן כב"ע ותיבת בה נמחק: (ב) רש"י ד"ה קמ"ל מספקא כן כיון דהאי חצי זית והיבת כיון נמחק: (ג) ד"ה הכי גרסי וכו' ולמחוק הוי"ו דאת"ל תנינא לומר קאמר ונכנס:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מאן. מדברי שניהם נלמד כו'. נ"ב אבל הוא רבי יוסי (וכ"כ ברש"י וכ"כ הרמב"ם) בפירושו דלא כרש"י ידיעה בתחלה כמ"ש [בכריתות] בפ' מודה ר"ע כמחלוקת ובו' וכמ"ש מהרש"א:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה למ"ד אשם ודאי וכו' דהתם ספיקו איל. עיין מג"א סימן ס ס"ק יא:

רב נסים גאון

אחד ואחד ובגמרא גרסי היכי דמי ה' תמחויין אמר שמואל כאותה ששנינו חמשה דברים בעולה מצטרפין והסולת והשמן חזקיה אמר כגון שאכל מה' אברים ר"ל אמר אפילו תימא באבר אחד משכחת לה בכתף ר' יצחק אמר כגון שאכל בה' מיני קדירה ר' יוחנן אמר כגון שאכלה בה' מעמים: ורבן גמליאל היא דאמר אין ידיעה לחצי שיעור. בפרק הבונה (לקמן דף קה) הכותב ב' אותיות בב' העלמות אחת בשחרית ואחת בין הערבים רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרים ובגמ' גרסי במאי קא מיפלגי רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור: אמר עולא למאן דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחילה: משכחת לה במס' כריתות בפרק דם שחיטה (דף כב) אמר ר' טרפון ומה לזה מביא ב' אשמות אמר לו ר' עקיבא נראין דבריך במעילה כו' ובגמ' גרסי אמר רבא מדברי שניהם נלמוד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה ומכלל זו המימרא נלמוד כי מי שחולק על ר"ע ור' טרפון בדבר הזה סובר שאשם ודאי בעי ידיעה בתחלה וזה האשם נידון כחטאת מה חטאת בעינן ידיעה בתחילה אף אשם ודאי נמי בעי ידיעה בתחלת

ואלא

עין משפט נר מצוה

כג א ב ג מיי' פ"ט מהלכות שגגות הלכה ו:

מסורת הש"ס

ס"א ונודע לו בין כל אחת ואחת

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא מעתה בעל והפריש כצ"ל ותיבות וחזר ובעל נמחק: (ב) תוס' ד"ה בעל וכו' שהיא ידיעה חשובה שהיא גורמת:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בעל. וכ"מ נפ"ד מחוסרי כפרה והכי שוטא סוגיין [...]

בעל חמש בעילות בשפחה חרופה *אינו חייב אלא אחת מתקיף לה רב המנונא אלא מעתה בעל (א) וחזר ובעל והפריש קרבן ואמר המתינו לי עד שאבעול הכי נמי דאינו חייב אלא אחת א"ל מעשה דלאחר הפרשה קאמרת *מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא כי אתא רב דימי אמר למאן דאמר אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה ^ב^בעל חמש בעילות בשפחה חרופה חייב על כל אחת ואחת אמר ליה אביי הרי חטאת דבעינן ידיעה בתחלה ופליגי ר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש אישתיק אמר ליה דלמא ^ג^במעשה דלאחר הפרשה קאמרת וכדרב המנונא א"ל אין כי אתא רבין אמר הכל מודים בשפחה חרופה והכל מודים בשפחה חרופה ומחלוקת בשפחה חרופה הכל מודים בשפחה חרופה דאינו חייב אלא אחת כדעולא והכל מודים בשפחה חרופה דחייב על כל אחת ואחת כרב המנונא ומחלוקת בשפחה חרופה למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה מחלוקת דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש: איתמר נתכוון

רש"י

בעל ה' בעילות בשפחה חרופה. בשוגג ונודע לו בין כל אחת ואחת אינו חייב אלא אחת להכי נקט שפחה חרופה משום דמביא קרבן אחד על עבירות הרבה כדתנן בכריתות (דף ט:) ה' מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה הבא על השפחה ביאות הרבה וכו' וכי תנן מתני' דנפטר בקרבן אחד הני מילי במזיד שהוא מן המביאים על המזיד כשוגג דכתיב (ויקרא יט) בקורת תהיה ומלקות בשוגג ליכא וגבי מזיד רבי קרא דנפטר בקרבן אחד על ביאות הרבה כדיליף התם וכ"ש על ביאות שוגג הרבה בהעלם אחד אבל שוגג ונודע לו בין ביאה לביאה למאן דבעי ידיעה בתחלה באשם ודאי חשיב הוא לחלק לאשמות כהבאת כפרה המחלקת לעושה מזיד וצריך להביא על כל אחת ואחת אליבא דר' יוחנן דאמר לעיל באוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו בשתי ידיעות שמביא חטאת על כל אחת ואחת דחשיבא ליה חילוק ידיעה כאילו הביא קרבן בין ידיעה לידיעה הכא נמי חשיב חילוק ידיעה כאילו הביא קרבן בין ביאה לביאה ואשמעינן עולא דלמאן דלא בעי ידיעה באשם בתחלה אינה חשובה לחלק בינתים ואינו חייב אלא אחת דכיון דלא חשיבא ליה ידיעה לא מחלקת והא מילתא דעולא נקט לה הכא משום דרב דימי דאיירי עלה ופרכינן עלה מפלוגתא דרבי יוחנן ור"ש לקיש: המתינו. שלא תקריבוהו עד שאבעול עוד: כי אתא רב דימי. לא פליג אדעולא אלא מר אמר הדא ומר אמר חדא: חייב על כל אחת ואחת. קס"ד השתא לרב דימי הא דתנן הבא על השפחה ביאות הרבה אינו חייב אלא אחת הני מילי מזיד אי נמי שוגג בהעלם אחד אבל שוגג ונודע לו בינתים למאן דחשיבא ליה ידיעה באשם מחלקת ואפילו לר"ש לקיש: והרי חטאת דבעי ידיעה בתחלה. שאם הביא חטאתו קודם שנודע לו החטא אינה מכפרת דכתיב (ויקרא ד) או הודע אליו והביא: ופליגי ר' יוחנן ור"ש לקיש. וקאמר ר"ש לקיש דאין ידיעות מחלקות להתחייב בשתים על שני זיתי חלב בהעלם אחד אלמא לא חשיבא ליה חילוק ידיעה כחילוק כפרה וגבי שפחה חרופה בידיעות שבין ביאה לביאה לאו כהבאת קרבן חשיבי לחלק וכי היכי דבמזיד דידיה מביא אחת על כולן הכא נמי מביא אחת על כולן ולא דמי לידיעות שבין אכילת חלב לאכילת חלב שמחלקות לדברי הכל דהתם חיובי אשגגות הוא וכיון שיש ידיעה בינתים הויין ליה שתי שגגות: אמר ליה אביי דילמא. הא דפסקת דלמאן דבעי ידיעה חייב ואפילו לריש לקיש: במעשה דלאחר הפרשה קאמרת. וכאתקפתא דרב המנונא דלעיל אבל בידיעה דקודם אפילו לר"ע פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש היא לרבי יוחנן דחשיבא ליה ידיעה לחלק באכילת חלב אפילו שתי אכילות שנאכלו בהעלם אחד ה"נ מחלקת וריש לקיש דאמר התם לא מחלקת ה"נ אפי' דבין ביאה לביאה לא מחלקת דבין ביאה לביאה דהכא כשתי אכילות דחלב בהעלם אחד ונודע לו על כל אחד ואחד לבדו דמיא: הכל מודים. ר' יוחנן וריש לקיש בשפחה חרופה דיש חילוק: והכל מודים. בה דאין חילוק: ומחלוקת. שניהם בה דלר' יוחנן יש חילוק ולריש לקיש אין חילוק וכולהו מפרש להו: כדעולא. למאן דלא בעי ידיעה בתחלה דאפי' ר' יוחנן מודה דלר' טרפון לא חשיבא ידיעה לחלק וכי א"ר יוחנן ידיעות מחלקות ואפילו בין שתים הנעשות בהעלם אחד ה"מ בחטאת דחשיב ידיעה דילה: והכל מודים. ואפילו ר"ל דיש חילוק ואפילו לרבי טרפון כגון בביאה שלאחר הפרשה כדרב המנונא: ומחלוקת. דרבי יוחנן ור"ל בשפחה חרופה ואליבא דמאן דחשיבא ליה ידיעה דאשם לר' יוחנן דאמר ידיעת חטאת הואיל וחשיבא היא מחלקת אפי' חטאת דהעלם אחד הכא נמי מחלקת בין דהעלם אחד בין דשתי העלמות ולר"ל דאמר ידיעה דחטאת אף על גב דחשיבא לא מחלקת עבירות דהעלם אחד הכא אפילו דשתי העלמות לא מחלקת וכדפרישית: נתכוון

תוספות

בעל חמש בעילות בשפחה חרופה אינו חייב אלא אחת. אבל למאן דבעי ידיעה בתחלה הוי פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש דלר' יוחנן כיון שהיא ידיעה (ב) שהיא גורמת כפרה מחלקת אפילו ידיעות של אחר הבעילות כ"ש ידיעות שבין ביאה לביאה דמחלקות ור"ל דסבר דידיעות לא מחלקות הכא בשפחה חרופה אפילו ידיעות שבין ביאה לביאה אין מחלקות אע"ג דגבי חלב מודה ר"ל דידיעות שבין אכילה לאכילה מחלקות לא דמי דהתם בשגגה תלה רחמנא וידיעות מחלקות אשגגות אבל בשפחה חרופה שמביא על הזדון כשגגה אין הידיעה חשובה לחלק אבל למאן דלא בעי ידיעה בתחלה אפילו רבי יוחנן מודה כיון שאין הידיעה גורמת כפרה דלא חשיבא לחלק אפי' בין ביאה לביאה כל שכן אחר כל המעשים וא"ת הניחא אי איכא אשם תלוי בשפחה חרופה אתי שפיר למאן דלא בעי ידיעה דאינו חייב אלא אחת שאין הידיעה גורמת כפרה שיכול להביא אשם ולהתנות כמו במעילה אבל אי לית בה אשם תלוי דהא לא אשכחן בשום מקום בשפחה חרופה אשם תלוי אמאי אינו חייב אלא אחת ליחייב שתים דהא צריך ידיעה אחת לכל הפחות דאם לא נודע לו לא היה יכול להביא שום קרבן והרי אותה ידיעה גורמת כפרה ויש לומר דאפי' אין אשם תלוי בשפחה חרופה יכול להביא אשם על תנאי ולהתנות בשלמים ואפילו למאן דאמר אין מביאין קדשים לבית הפסול דהשתא ממעט ליה מאכילתו מ"מ לא חשיב גורם כפרה כיון דאם עבר והתנה מה שעשה עשוי והא דנקט עולא שפחה חרופה ולא נקט מילתיה במעילה דגבי מעילה הוא דתנן דאשם ודאי לא בעי ידיעה משום דאתא לאשמעינן דאפי' בין מעשה למעשה לא חשיבא ידיעה לחלק אבל במעילה פשיטא דמחלקת כמו בחטאת *וכן משמע בפרק ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף ט.) דאמר בעא מיניה ר' חייא טירנאה מר' יוחנן הבא על ה' שפחות בהעלם אחד מהו א"ל חייב על כל אחת ואחת ומ"ש מה' העלמות בשפחה אחת אמר ליה התם אין גופים מוחלקין הכא גופים מוחלקין והיינו למאן דלא בעי ידיעה אלמא דלא מחלקות אפי' ידיעות שבין ביאה לביאה ואית ספרים דגרסי במילתיה דעולא ונודע לו בין כל אחת ואחת והיינו כדפרישית וא"ת תפשוט מדעולא דלר' יוחנן ידיעות מחלקות וי"ל דעולא את"ל קאמר:

מתקיף לה רב המנונא אלא מעתה בעל והפריש קרבן כו'. תימה מאי פריך רב המנונא דאי קסבר דהפרשה מחלקת בין ביאה לביאה כשבעל במזיד בשוגג נמי יש לחלק והיכי מדמה ליה לידיעה שאין מחלקת במזיד ואי קסבר דאין הפרשה מחלקת במזיד הכי נמי דלא מחלקת בשוגג ונראה לר"י דהכי פריך כיון דלא מחלקת בין ידיעות שבין מעשים לידיעות שלאחר מעשים אלא מעתה הפרשות נמי דאין מחלקות לר"ל לאחר כל המעשים את"ל דבהפרשות פליגי ואפי' לר' יוחנן איכא למימר דהכא מודה דאין הפרשות מחלקות דדוקא גבי חטאת קאמר דמחלקות משום דאיכא נמי בהדי הפרשות ידיעות חשובות שגורמות כפרה אבל הכא דליכא אלא הפרשה לחודא אפי' רבי יוחנן מודה דלא מחלקת אחר כל המעשים ה"נ דלא מחלקת בין ביאה לביאה והא ודאי סברא היא דמחלקת ואין מתכפר בקרבן שכבר הפריש עבירה שאחר הפרשה אמר ליה מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא פי' אינו משוה בין מעשה למעשה לאחר כל המעשים: כי אתא רב דימי אמר למ"ד בעי ידיעה כו'. השתא ס"ד דמיירי בידיעה וקאמר דאפי' לריש לקיש מחלקת כיון דגורמת כפרה ואפילו לאחר כל המעשים ולהכי פריך והרי חטאת כו' ומסיק דלאחר הפרשה קאמר ואומר ר"י דרב דימי פליג אדעולא מדנקט למ"ד בעי ידיעה משמע אבל למאן דלא בעי ידיעה לא שמשוה אותו להפרשה דלאחר כל המעשים ואין לתמוה על סברא דרב דימי דה"נ עולה מכפרת אמעשה דלאחר הפרשה דדחי ליה הש"ס בסוף הסוגיא דהויא בעלמא הוא ה"נ התם בעי אליבא דעולא דלאחר הפרשה דלמאן קרבן מכפר אעבירה דלאחר הפרשה דילמא עולה מכפרת ה"נ אין רוצה לפשוט התם מדברי האמוראים אלא ממשנה או מברייתא ואף על גב דבעיא היא בפרק קמא דזבחים (דף ז:) ולא איפשיט [...] דהא דנקט למאן דבעי ידיעה דבותה נקט דאפי' לדידיה לא מיחייב לר"ל על כל אחת אלא במעשה דלאחר הפרשה ולא פליג אדעולא: נתכוון

רבינו חננאל

בעל ה' בעילות שפחה חרופה אינו חייב אלא אחת עיקר זה בברייתא במשנה פרק ד' מחוסרי כפרה (כריתות ט) אלו מביאין קרבן על עבירות הרבה ועל הזדון כשגגה וחד מינייהו הבא על שפחה חרופה ואמרינן עלה תני תנא קמיה דר' אלעזר וכפר עליו הכהן באיל האשם מלמד שמביא קרבן אחד על עבירות הרבה באיל האשם ונסלח לו מלמד שמביא על הזדון כשגגה ואקשינן והא עיקר קרבן במזיד כתיב · דכתיב בקרת תהיה פי' מלקות ואין מלקות אלא במזיד ובמקום שהוא חייבת מלקות הוא חייב קרבן ישנינן אימא מלמד שמביא קרבן על השגגה כזדון והתם פליגי אית דאמר דכר בעיל שפחה חרופה בשגגה בעי ידיעה בתחלה כדבעי לענין חטאת דעלמא וכדמפרשינן השוכח עיקר שבת מכלל דהוי ליה ידיעה ואית מאן דאמר כיון דמזיד ושוגג כי הדדי מייתי אף שוגג שלא היתה לו ידיעה בתחלה מייתי אשם וקאמר עולא למ"ד לא בעי ידיעה בתחלה סבר דהא לא דמיא הא שגגה לשגגת חטאת דעלמא וכשם שבזדון מביא קרבן אחד על בעילות הרבה הכי נמי שוגג אם בעל כמה בעילות בכמה העלמות או מהן בזדון ומהן בשגגה אינו מביא אלא קרבן אחד · ואתקיף עליה רב המנונא אלא מעתה בעל ונודע לו וכיון שנודע לו עמד והפריש קרבן ואמר המתינו לא תקריבוהו עד שאבעול ובעל הכי נמי דאינו חייב בבעילה אחרונה קרבן אחר ידחי עולא ואמר מעשה דלאחר הפרשה קאמרת כלומר בעילה דלאחר הפרשה לא קאמינא שמתכפר בקרבן ראשון. כי אתא רב דימי אמר לדברי האומר אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה וכי כמו חטאת דעלמא (אינו) [אילו] בעל הני חמש בעילות בשפחה כגון שבעל בשפחה חרופה שוגג ה' בעילות ונודע לו על הראשונה והפריש קרבן וחזר ונודע לו על השניה ואח"כ על השלישית ואח"כ על הרביעית ועדיין לא הקריבו ונודע לו ה' פעמים כי האי גוונא חייב ה' אשמות ולא תימא כיון דשוגג ומזיד בשפחה חרופה דינם שוה ידיעתו בכל אחת ואחת לא מהניא דהא אילו היו אלו ה' בעילות כולן במזיד מתחלה עד סוף אינו חייב בהן [אלא אחת] אלא כשם דמהניא ידיעה לגבי חטאת לחייב על כל ידיעה וידיעה [...]

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה ז:

כה ב מיי' פ"א מהלכו' שבת הלכה ח ופ"ז מהלכות שגגות הל' יא:

*נתכוין ^א^להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור לחתוך את התלוש וחתך את המחובר *רבא אמר ^ב^פטור אביי אמר חייב רבא אמר פטור דהא לא נתכוון לחתיכה דאיסורא אביי אמר חייב דהא קמיכוין לחתיכה בעלמא אמר רבא מנא אמינא לה *דתניא חומר שבת משאר מצות וחומר שאר מצות משבת חומר שבת משאר מצות שהשבת עשה שתים בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת מה שאין כן בשאר מצות וחומר שאר מצות משבת שבשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב מה שאין כן בשבת: אמר מר חומר שבת משאר מצות שהשבת עשה שתים בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת מה שאין כן בשאר מצות היכי דמי אילימא דעבד קצירה וטחינה דכוותה גבי שאר מצות אכל חלב ודם הכא תרתי מיחייב והכא תרתי מיחייב אלא שאר מצות דלא מיחייב אלא חדא היכי דמי דאכל חלב וחלב דכוותה גבי שבת דעבד קצירה וקצירה הכא חדא מיחייב והכא חדא מיחייב לעולם דעבד קצירה וטחינה ומאי מה שאין כן בשאר מצות אע"ז וכדרבי אמי *דא"ר אמי זיבח וקיטר וניסך בהעלמה אחת אינו חייב אלא אחת במאי אוקימתא בע"ז אימא סיפא חומר בשאר מצות שבשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב מה שאין כן בשבת *האי שגג בלא מתכוין דע"ז היכי דמי אילימא כסבור בית הכנסת הוא והשתחוה לה הרי לבו לשמים ואלא °דחזי אנדרטא וסגיד לה היכי דמי אי דקבלה עליה באלוה מזיד הוא ואי דלא קבלה עליה באלוה לאו כלום הוא אלא מאהבה ומיראה הניחא לאביי *דאמר חייב אלא לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר אלא באומר מותר משא"כ בשבת דפטור לגמרי ע"כ לא בעא מיני' רבא מרב נחמן אלא אי לחיובי חדא אי לחיובי תרתי אבל מפטרי לגמרי לא

אלא

רש"י

נתכוין להגביה את התלוש. כגון דנפל סכין בערוגת הירק ונתכוין להגביהו: וחתך את המחובר פטור. דכתיב אשר חטא בה ודרשינן בכריתות פרט למתעסק בדבר אחר ועשה דבר זה ושוגג היכי דמי כגון שנתכוין לכך אבל שגג דסבר שאין היום שבת או סבר שמלאכה זו מותרת וזה מתעסק בהגבהה היה ולא בחתיכה: דהא לא איכוין אחתיכה דאיסורא. בשגגת שבת או בשגגת מלאכות אלא מתעסק בחתיכת היתר הוה שיודע שהוא שבת ויודע שחתיכת מחובר אסור: משא"כ בשאר מצות. כולה מפרש לה ואזיל: שגג בלא מתכוין. לקמן מפרש לה: חלב ודם. דומיא דטחינה וקצירה שהן שני גופין: אלא גבי שאר מצות היכי דמי. דפטור: כגון חלב וחלב. בהעלם אחד: דרבי אמי. במסכת סנהדרין בפרק ד' מיתות יליף למילתיה מקרא דאין חילוק חטאות לעכו"ם: והשתחוה לה. והיינו שגג שהיא ע"ז בלא מתכוין שלא נתכוון להשתחוות לע"ז: הרי לבו לשמים. ומה חיוב יש כאן אפי' ידע שהוא בית ע"ז והשתחוה בו לשמים אין חיוב כאן: אנדרטא. צורת המלך שעושין לכבוד המלך והשתחוה לה ולא לשם אלהות: מאהבה ומיראה. מאהבת אדם או מיראת אדם השתחוה לע"ז וקרי ליה שוגג בלא מתכוין כלומר שגג בהכי דסבור כיון דאין מתכוין לבו לאלהות מותר: אלא באומר מותר. כגון גר שנתגייר בין הנכרים כסבור שאין ע"ז בתורה וקרי ליה שגג בלא מתכוין: דפטור לגמרי. בתמיה: עד כאן לא קבעי מיניה רבא מרב נחמן. העלם זה וזה בידו מהו לעיל בפירקין (דף ע:) דהיינו אומר מותר דאמר אין שבת בתורה היינו העלם זה וזה:

דסבור

תוספות

נתכוין להגביה את התלוש. פירש בקונטרס כגון סכין מוטל בערוגת ירק ונתכוין להגביה וחתך את המחובר א"כ הא דפליגי בנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר היינו לחתוך תלוש(א) וחתך מחובר אחר אבל לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר משמע דחייב לכ"ע וקשה לר"ת דבסוף פ' ספק אכל (כריתות יט:) אמר שמואל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה בשבת פטור דמלאכת מחשבת אסרה תורה ומוכח התם דאפילו בנתכוין ללקוט תאנה זו וליקט תאנה אחרת פטר שמואל ולקמן בפרק הזורק (דף צז:) פטר *(ג)רבא נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה כי לא אמר כל מקום שתרצה תנוח וכל שכן בנתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר דלא נעשה כלל רצונו או נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דפטור ונראה לר"ת דהכא מיירי בנתכוין לחתוך תלוש ונמצא שהוא מחובר וחותך מה שהיה מתכוין אלא שלא היה יודע שהיה מחובר ופליגי אביי ורבא בקרא דאשר חטא בה דמוקי ליה רבי אליעזר בפרק ספק אכל (שם יט:) פרט למתעסק והכי איתא התם בהדיא דקאמר עלה לרבא משכחת לה שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר לאביי שנתכוין להגביה את התלוש כו' ושמואל דפטר מטעם מלאכת מחשבת היינו בנתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דלא נעשה מחשבתו והשתא אתי שפיר דקאמר(ג) לקמן דמפרש שגג בלא מתכוין דשאר מצות היכי דמי כגון דסבור שומן הוא ואכלו דהיינו ממש דומיא דשבת לפר"ת:

הניחא לאביי דאמר חייב. פי' הניחא לאביי בהא דמשכחת גבי ע"ז שגג בלא מתכוין אבל מ"מ גם לאביי לא מיתוקמא ברייתא שפיר בהכי דהא אם חלל שבת מאהבה ומיראה נמי חייב ולהכי הילטריך בסמוך לאוקמא אליבא דאביי שגג בלא מתכוין ה"ד דסבור רוק הוא ובלעו: עד כאן לא בעא מיניה רבא מרב נחמן כו'. וא"ת אמאי לא מייתי מתני' דהסוכה עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת ולא הוי פטור לגמרי וי"ל דניחא ליה להתוי מרבא דמספקא ליה בהעלם זה וזה דדילמא אפי' תרתי מיחייב דכי אוקי הכא באומר מותר היינו בנתעלמה ממנו לפי שעה דהיינו דומיא דהעלם זה וזה בידו כדפי' לעיל דאם לא נודע לו מעולם איסור ע"ז אינו ישראל כלל כיון שמודה בע"ז דדוקק להעמיד בתינוק שנשבה לבין העכו"ם: רבא אמר פטור. ואם תאמר והא אמר בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד:) דע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים יהרג ואל יעבור אם כן אפילו לא מקבל ליה חייב ואין לומר דרבא לטעמיה דאמר במס' ע"ז בפרק ר' ישמעאל (דף כז.) דאפילו בע"ז בצינעא וחי בהם ולא שימות בהם והא דקאמר רבא בפ"ב דכתובות (דף יט.) גבי עדים שאמרו להם חתמו שקר כו' שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ה"פ אפילו מאן דמחמיר לא מחמיר אלא בע"ז ג"ע ושפיכות דמים דאם כן דטעמא דרבא דפטר הוי משום הכי מאי מייתי אביי בפ' ד' מיתות (סנהדרין סא:) מכמה ברייתות לימא דאתיא כמ"ד בפרק בן סורר (שם עד.) יהרג ואל יעבור דפלוגתא דתנאי היא וי"ל דסבר רבא דאפי' למ"ד דחייב למסור את עצמו אם לא מסר עצמו לא מיחייב מיתה בבית דין וקשה לרשב"א דאמר רבא במסכת ע"ז* הכל היו בכלל לא תעבדם כשפרט לך הכתוב וחי בהם יצא אונס משמע דלא מפיק אלא אונס מיתה אבל שאר אונסין הוו בכלל לא תעבדם וחייב *)והכא פטור אפי' מאהבה דליכא אונס מיתה וי"מ דההיא דאמר יהרג ואל יעבור היינו בסתם אע"ג דלא מקבל עליה לאלוה אבל הכא במפרש דקעביד מאהבה ומיראה אי נמי אפילו בסתם ובע"ז שהכל אין עובדין אותה אלא מאהבה ומיראה דומיא דהמן דמייתי עלה התם להם אי אתה משתחוה אבל אתה משתחוה לאדם כמותך יכול אפי' נעבד כהמן ת"ל לא תעבדם [וקאמר רבא כהמן ולא כהמן דאיהו התם מיראה והכא לאו מיראה] ומההיא גופא נמי יש לדקדק דחייב אע"ג דלא קבל עליה באלוה דמשמע דאסר נעבד כהמן דומיא דאדם שכמותך דשרי והיינו בלא קיבלו עליו באלוה ועוד דאמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף ס:) הפוער עצמו לפעור זו היא עבודתו אע"ג דקא מכוין לבזוייא הזורק אבן למרקולים זו היא עבודתו אע"ג דקא מכוין למירגמיה אלמא דחייב אע"פ שאין מקבל עליו באלוה ומיהו יש לפרש אע"ג דקא מכוין לבזוייא מכוין לעובדה דרך בזיון וברגימה זו והא דלא דחי ראיות דאביי בעובד מאהבה ומיראה סתם משום דסתם עובד כמדעתו דמי וא"ת ולמאי דפטר רבא אמאי לא השתחוה מרדכי להמן וי"ל כדאמרינן במדרש שתי צורות היו על לבו ועוד משום קידוש השם כדאשכחן בירושלמי במסכת שביעית בפ"ד כגון פפוס ולוליינוס אחיו שנתנו להם מים בזכוכית צבועה ולא קבלו מהם*:

באומר מותר. והא דממעטינן בפ"ב דמכות (דף ז: ושם) בשגגה פרט לאומר מותר שאני גבי גלות דטובא בשגגה כתיבי התם ולהכי נמי אמר בסוף פ"ב דב"ק (דף כו: ושם) היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם לענין גלות פטור מבשגגה לענין שבת פטור משום דבעינן מלאכת מחשבת והשתא תיפוק ליה דגבי שבת נמי כתיב בשגגה אלא ודאי דוקא גבי גלות ממעטינן משום דכתיבי בשגגה טובא:

אלא

*) וי"ל דבאומר אלי אתה מודה רבא דחייב אפילו מאהבה ומיראה דהיינו קבל עליו באלוה כיון דקאמר אלי אתה אע"פ שאומר דאונס פ"ס במס' ע"ז לא בכלל לא תעבדם כשאמר אלי אתה אבל מקטיר דאונס לא הוי בכלל לא תעבדם ומיהו בהנהו דמייתי אביי ס"מ לאוקמי באלי אתה והר"א ממיץ מפרש דע"ז שכבר עבדוהו פ"א לשם ע"ז חייב בה אפי' מאהבה ומיראה [תי"]

רבינו חננאל

ובפלוגתא דר' יוחנן ור"ל פשוטה היא: אתמר נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר לכולי עלמא לא מחייב קרבן דהא לא אתכוין למלתא דאית בה איסורא אלא להגביה בעולם נתכוין אע"פ שחותך את המחובר לא קרינן ביה נפש כי תחטא בשגגה ולא הוי חוטא בשגגה אלא מתכוין למעשה מביא לידי חטא. והוא אינו יודע שהוא חוטא. אבל אם נתכוון לחתוך את התלוש שהוא מותר ונזדמן לו מחובר וחתכו רבה אמר פטור דס"ל שאינו קורא ביה נפש כי תחטא בשגגה אלא בזמן שמתכוון לדבר אסור כשיקרא שוגג באיסורו וזה לא נתכוון אלא לחתיכת תלוש אביי אמר חייב דהוא מכוון לחתיכה בעלמא ויש בחתיכה איסור. וסבר אביי שאין צריך להתכוון במעשיו לדבר שהוא באיסורו אלא כל מעשה שיש במינו איסור אף על פי שלא נתכוון לדבר שיש בה איסור כיון שנזדמן לו דבר איסור הריני קורא בו כי תחטא בשגגה. וכך לענין נתכוון לזרוק שתים וזרק ד' לרבה פטור דהא לא נתכוון לדבר האיסור בשגגת איסורו אע"פ שמתכוון למקצתו דסבר ליה צריך להתכוון לכל האיסור בשגגת איסורו ולאביי חייב דהא נתכוון לזריקה ונזדמנה לו זריקה אסורה אמ'(רבא) [רבה] מנא אמינא לה דפטור דתניא חומר בשבת משאר מצות שהשבת עשה שתים בהעלם אחת חייב שתים מה שאין כן בשאר מצות. חומר בשאר מצות ששאר מצות שגג בלא מתכוון חייב משא"כ בשבת ואוקימנא דשגג בלא מתכוין בשבת דפטור [בכה"ג דנתכוין לחתוך את התלוש וכו'] ודוק' הא מתניתא כרבה *אמר נתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור דהא לא נתכוון לחתיכה (דאיסור דא)[לאיסורא]. ישקלו וטרו בהא דתנן עשה בהעלם אחד שתים בשבת חייב שתים ובשאר מצות כי הא' גוונא אינו חייב אלא אחת היכי דמי [אילימא] קצר וטחן בשבת כיוצא בו בשאר מצות אכל חלב ודם הכא שתים מחייב והכא שתים מחייב. אלא קצר וחזר וקצר בהעלם אחד כיוצא בו בשאר מצות אכל חלב וחזר ואכל חלב בהעלם אחד הכא חדא מחייב והכא חדא מחייב ודחינן מאי שאר מצות דקתני ע"ז. והכי קתני חומר בשבת שאם קצר וטחן בהעלם אחד בזדון שבת ושגגת מלאכות חייב שתים מה שאין כן בע"ז כי(אם) בע"ז אם זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת וכדר' (יוסי) [אמי] ודחינן לא מיתוקמא מתניתין בע"ז דקתני סיפא שגג בלא מתכוון בשאר מצות חייב משא"כ בשבת. שגג בלא מתכוון בע"ז היכי משכחת לה אי נימא דחזא ע"ז וסבר כי היא בית הכנסת והשתחוה [לה] כי האי גוונא פטור הוא דהא לבו לשמים. ואלא דחזא אנדרטא וסגיד לה. אי דקבלה עילויה באלוה מזיד הוא ולאו בר קרבן הוא ואי לא קבלה עילויה באלוה כיון דבשוגג השתחוה כנגד האי אנדרטא לא מחייב דהא לא עביד מידי אלא כגון שהשתחוה לע"ז מאהבה. שראה צורת ע"ז ואהבה או אדם שהעמיד עצמו ע"ז כהמן והשתחוה לו מאהבה בשגגת אלהים אחרים פי' שנעלם ממנו שמשתחוה לע"ז מאהבה חייב או שנעלם ממנו כי אלו העבירות בע"ז מחייב. וזה פי' מאהבה או מיראה נמי כגון מי שנתיירא מן הע"ז והשתחוה לו בשגגת אלהים אחרים או בשגגת עבירות דלא הוה ידע כי האי גוונא חייב אי אמרת כי האי גוונא שגג בלא מתכוון בע"ז חייב ניחא לאביי דמחייב דגרסינן בסנהדרין פרק ארבע מיתות דאתמר העובד ע"ז מאהבה ומיראה כגון המשתחוה לו או מיראתו ממנו לאדם הנעבד כהמן בשוגג שלא היה יודע כי העובד מאהבה או מיראה חייב [אביי אמר חייב] רבא אמר פטור דהא פלחא לע"ז דהא לא קבלה עליו באלוה. הניחא לאביי

רב נסים גאון

ואלא מאהבה ומיראה הניחא לאביי דאמר חייב אלא למאן דאמר פטור מאי איכא למימר. ופלוגתא דאביי ורבא משכחת במס' סנהדרין בפרק ד' מיתות (דף סא) איתמר העובד ע"ז מאהבה ומיראה אביי אמר חייב ורבא אמר פטור אביי אמר חייב דהא פלחה רבא אמר פטור דלא קבלה עליה באלוה אי קיבלה עליה אין ואי לא לא:

מסורת הש"ס

כריתות יט: · [לפמ"ש תוס' לעיל כב: ד"ה גזרה וכ"כ עוד לעיל צז: ד"ה נודע ולמ"ש הרא"ש פרק הזהב סי' ה' שלא מצינו בכל הגמ' שמקדים רבא לאביי כי אביי מלך קודם רבא ע"ש וכ"כ עוד בשאר דוכתי א"כ יש לגרוס הכא אביי אמר פטור או דע"כ רבה אמר פטור וכו' אמר רבה מנא אמינא לה וכו' ועי' מ"ש פסחים מח. על הגליון] · סנהדרין סב. [ועי' שם בגליון רבי זכאי] · שם סא: [כריתות ג.] · שם · [ועי' תוספות סנהדרין סא: ד"ה רבא אמר]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נתכוין וכו' לחתוך תלוש זה וחתך: (ב) בא"ד גם הזורק רבא ... [illegible] (ג) בא"ד ... דקאמר לקמן

גליון הש"ס

גמ' דחזי אנדרטא. עי' תוס' ע"ז דף מ ע"ב ד"ה ובאנדרטי:

אלא לאו רישא בעכו"ם וסיפא בשאר מצות ושגג בלא מתכוון בשאר מצות ה"ד דסבור דשומן הוא ואכלו משא"כ בשבת דפטור דנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור ואביי שגג בלא מתכוון ה"ד *דסבור רוק הוא ובלעו משא"כ בשבת דפטור דנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור אבל נתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר חייב: איתמר *נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע *רבא אמר פטור אביי אמר חייב רבא אמר פטור (א)דלא קמיכוין לזריקה דארבע אביי אמר חייב דהא קמיכוין לזריקה בעלמא כסבור רשות היחיד ונמצאת רשות הרבים רבא אמר [ב]פטור ואביי אמר חייב רבא אמר פטור דהא לא מיכוין לזריקה דאיסורא ואביי אמר חייב דהא קא מיכוין לזריקה בעלמא וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בההוא קאמר רבא דהא לא קמיכוין לחתיכה דאיסורא אבל נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע דארבע בלא תרתי לא(ב) מיזרקא ליה אימא מודה ליה לאביי ואי אשמעינן בהא בהא קאמר רבא דהא לא קמיכוין לזריקה דארבע אבל כסבור רה"י ונמצא רה"ר דמכוין לזריקה דארבע אימא מודי ליה לאביי צריכא *תנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי וא"ר יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת בשלמא לאביי דאמר כי האי גוונא חייב משכחת לה דידע דאסורא(ג) שבת וידע לה איסור מלאכות וקא טעה בשיעורין אלא לרבא דאמר פטור היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע לה לשבת בלאו אלא אי סבר לה כרשב"ל דאמר עד שישגוג בלאו וכרת דידע לה לשבת במאי *דידע לה בתחומין ואליבא דר"ע:

מתני' (א)אבות *[ג]מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקוצר והמעמר והדש והזורה הבורר הטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר המלבנו והמנפצו והצובעו והטווה *והמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין הקושר והמתיר *והתופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור [שתי תפירות] הצד צבי השוחטו והמפשיטו המולחו והמעבד את עורו והממחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר המכה בפטיש *המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת:

גמ'

(א) ס"א אלו אבות

רש"י

דסבור שומן הוא ואכלו. והייתו דשגג דסבור שומן הוא ולא נתכוון לאכול חלב וחייב ואף על פי דמתעסק הוא לרבא דהא לא מתכוון לאכילת איסור חייב דאמר שמואל בכריתות (פ"ד דף יט:) בחלבי' ועריות מתעסק חייב שכן נהנה אבל בשבת פטור דלא נהנה והייתו סייעתא לדידיה דאמר נתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור: ואביי. אמר לך לעולם כי האי גוונא אף בשבת חייב דלאו מתעסק הוא והיכי דמי מתעסק דשאר מצות חייב קסבר רוק הוא שהיה חלב נימוח ובלעו דלא איכוין לאכילה דרוק לאו בר אכילה הוא אלא בליעה דכתיב (איוב ז) עד בלעי רוקי ועלתה בידו אכילה דהא לא איכוין לאכילה ודכוותייהו דשבת דפטור נתכוון להגביה ועלתה בידו חתיכה: דהא לא איכוין לזריקה דאיסור. ויהא שוגג בשבת או במלאכה אבל זה אינו שוגג לא בשבת ולא במלאכות אלא מתעסק בדבר אחד של היתר ועלתה בידו איסור: וצריכא. לאיפלוגי בכולהו אף על גב דדמי להדדי: דארבע בלא תרתי לא מזדריק. וזה שנתכוון לשתים וזרק ארבע נעשית מחשבתו דהא יש בכלל ד' שתים הלכך לאו מתעסק הוא: דלא איכוין לזריקה דארבע. ובציר מהני לא שם זריקה עלה: אבל כסבור רה"י הוא וכו'. דנתכוון לזריקה גמורה: משכחת לה. להאי שנשתכחה תורת כל הלכות שבת ממנו ואפילו הכי חשיבא ליה כזדון שבת ושגגת מלאכות לחיוביה אכל חדא כגון דידע ליה לשבת באיסורין וטעה בשיעורין שנתכוון לפחות מכשיעור ועשה כשיעור דלכולן יש שיעור: אלא לרבא דאמר פטור היכי משכחת לה. דמיחייב שום אדם על כל מלאכה ומלאכה שבהעלם אחד על כרחך בזדון שבת ושגגת מלאכות הוא דבעית לאשכוחיה והכא דאיעלימו כולהו מיניה מאי זדון שבת איכא במה ניכר לו שבת מאשר ימים:

מתני' הזורה. ברחת לרוח: הבורר. פסולת בידיו: המרקד. בנפה ובגמ' פריך הני כולהו חדא היא דלהפריש פסולת מתוך אוכל נעשות שלשתן: האופה. לא הוה במשכן דלא שייך אלא בפת ופת לא שייכא במלאכת המשכן אבל כולהו קמייתא הואי בסממנין של צבע תכלת וארגמן ותולעת שני ובגמרא פריך דשביק תנא מבשל דהוי בסממנים ונקט אופה ושיעורן של אלו כגרוגרת חוץ מחורש דבכל שהוא לקמן בפרק הבונה (דף קג.): הגוזז צמר. וכל שאר מלאכות שייכי בגמר של מלאכת המשכן: המלבנו. מכבסו בנהר: המנפצו. קרפי"ר בלע"ז: המיסך. אורדי"ר: בתי נירין. ליל"ש שנתן שני חוטין בתוך הבית ניר ובגוזז ובמלבן וכולהו איך מפרש שיעורן לקמן בפרק האורג: הפוצע. מנתק פעמים שיש בשני חוטין יותר מדאי ומנתק מהן ומקלישן לצורך והני כולהו ממיסך והילך עד קושר ומתיר שייכי ביריעות ולקמן מפרש מאי קושר ומאי מתיר איכא: ותופר וקורע. ביריעות הוא: על מנת לתפור. פעמים שהנקב עגול ואינו יכול לתופרו יפה אא"כ קורעו כדמפרש בגמרא אבל קורע שלא לתפור לא הוי במשכן: הצד את הצבי. וכל מלאכת עורו עוסקת בתחשים למשכן בעורותיהן: המולחו. לעור: ממחקו. מגרר שערו: מחתכו. מקצעו ומחתכו לרצועות וסנדלים: כותב ומוחק. לקמן (דף קג:) מפרש למאי מיבעיא למשכן שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וכותב אות בזו ואות בזו ומוחק פעמים שטעה: מכבה ומבעיר. בלשון שתחת היור של סממנין: מכה בפטיש. הוא גמר כל מלאכה שכן אומן מכה בקורנס על הסדן להחליקו בגמר מלאכה ומהגיין נמי לא מיחייב ליה אלא בגמר מלאכה:

תוספות

אלא לאו רישא בעכו"ם וסיפא בשאר מצות. תימה לר"י דלוקמא כולה בשאר מצות ומאי מה שאין כן בשאר מצות כגון שחטה וזרק בחוץ דאינו חייב אלא אחת כדאמר אביי בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לד:) שם תעשה עשאן הכתוב עשיה אחת ור' אבהו נמי דפליג מודה דלרבי ישמעאל בשחיטה וזריקה ולר' עקיבא בהעלאה וזריקה דאינו חייב אלא אחת דמחד קרא נפקי ושגג בלא מתכוון כגון שנתכוון לשחוט בהמת חולין והיה צריך לשל חולין ונמצאת(ד) של קדשים דכוותה בשבת נתכוון לחתוך תלוש ונמצא מחובר ולא היה צריך אלא לתלוש דפטור דמלאכת מחשבת בעינן וי"ל דלא מצינן לפרושי הכי דמשמע דפטור בשבת לפי שגג בלא מתכוון דכה"ג אפילו נתכוון למחובר זה ונמצא מחובר אחר פטור דאין זה מלאכת מחשבת וליכא לאוקמי נמי דמיירי כשנעשה מחשבתו כגון שהיה צריך לחתוך מה שחתך אלא שהיה סבור שהוא תלוש ונמצא שהוא מחובר הא ליכא למימר דכה"ג אם פטור לענין שבת מאשר חטא בה פטור נמי לענין חוץ ומיהו עוד קשה דלוקמא כולה בשאר מצות כגון(ה) נרבע לזכר ורבע את הזכר והבא על הבהמה והביא בהמה עליו דבין לאביי ובין לר' אבהו לר' עקיבא אינו חייב אלא אחת והשתא שגג בלא מתכוון מיתוקם שפיר למיפטר בשבת מאשר חטא בה וכגון שנעשית מחשבתו וגבי עריות לא מיפטר שכן נהנה:

העושה שני בתי נירין. צריך לפרש למה פירש כאן ובאורג* ובפוצע ובתופר ובכותב שיעור טפי מבשאר:

הקושר והמתיר. ל"ע אי מיחייב במתיר שלא על מנת לקשור אי לא ומדלא תני ליה כדתני מוחק ע"מ לכתוב אין לדקדק דהכי נמי לא קתני סותר ע"מ לבנות ובפ' במה מדליקין (לעיל לא:) אמרינן בהדיא דבעינן סותר ע"מ לבנות ולפי מה שפירש רש"י בגמרא (דף עד:) דאי מתרמי ליה תרי קיטרי בהדי הדדי בשני חוטין זה אצל זה שרי חד ומניח חד משמע דמיחייב בלא על מנת לקשור ולשון קטר לא משמע כפירושו אבל ר"ח פירש וכן משמע בירושלמי כשנפסק חוט בשני מקומות ונקשר מתירין ב' הקשרים ומשליכין להון האמצעי וחוזרין וקושרין שתי הראשים זה בזה ואין בו אלא קשר א' ולפי זה משמע דבעי מתיר ע"מ לקשור והא דלא תני ליה במתיר ובסותר פירשתי בפרק ב' (דף לא:) ד"ה וסותר:

מכדי

[כ"ק כו: פ"ש]
[לעיל סט. ע:]
[לעיל ו: מט. סט: לקמן צו: ב"ק ב. כריתות ג:]
[פי' מותח חוטי הפתי]
[לקמן קה.]
[לעיל ב: שבועות ה:]

כו א מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה ז:
כז ב מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה ח:
כח ג מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה א סמג לאוין סה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבה אמר פטור דהא לא קמיכוין: (ב) שם תרתי לא מיזרקא ליה: (ג) שם משכחת לה דידע דאיסורא שבת וידע לה איסור מלאכות: (ד) תוס' ד"ה אלא וכו' לשל חולין ונמצאת של קדשים וכו' זה ונמצא זה מחובר אחר: (ה) בא"ד כגון בשאר מצות כגון רבע על הזכור והבא על הבהמה וכו' כנ"ל ועי' פרק ד' מיתות דנ"ד:

רבינו חננאל

דאמר פטור מאי איכא למימר ואמרינן לא משכחת שגג בלא מתכוון לע"ז אלא באומר מותר' פי' כגון מי שנעלם ממנו עבודת אלהים אחרים ששכח הכל לגמרי שנמצא בידו העלם אלהים אחרים והעלם עבירות ואומר שמותר. וכי האי גוונא בע"ז (אחרינא) חייב בשבת פטור לגמרי ואקשי' ומי איכא למימר דפטור לגמרי דהא עד כאן לא בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו' פי' העלם שבת והעלם מלאכות בידו מהו אלא לחיובי חדא או תרתי אבל למפטריה לגמרי לא וחזרנו לפרק פירוק אחר משום דקשיא דלא מיתוקמא סיפא דהא מתניתין בע"ז אוקמי הכי רישא בע"ז דקתני עשה שתים בהעלם א' בשבת חייב ב' משא"כ בע"ז שאם זבח וקיטר וניסך בהעלם א' אינו חייב אלא אחת כר' אמי אבל סיפא דקתני בשאר מצות שגג בלא מתכוון חייב משא"כ בשבת דפטור' בשאר מצות דלאו ע"ז היא והיכי דמי כגון שהי' סבור שהוא שומן ואכלו ונמצא חלב כגון זה בשאר מצות הוא דחייב' אבל בשבת כי האי גוונא נתכוון לחתוך בתלוש וחתכו ונמצא דמחובר לקרקע פטור ודחי אביי ואמר לא כי האי גוונא (לע"ז) לעולם אימא לך חייב והיכי דמי שגג בלא מתכוון דבשאר מצות חייב ובשבת פטור' כגון שנתכוון בבליעה דרוק ובלעה ונמצא חלב שאע"פ שלא נתכוון לאכילה דחייב בשאר מצות ובשבת כה"ג דנתכוון להגביה דבר תלוש והגביהו ונמצא שחתכו מן המחובר [פטור] אבל אם נתכוון לחתיכה בעלמא חייב' (כגון) [וכ"ש] בשאר מצות אם נתכוון לאכילה בעלמא [חייב] וכדר' נחמן דאמר המתעסק בחלבין ובעריות אע"פ שלא נתכוון חייב שכבר נהנה' והמתעסק בשבת פטור' מלאכת מחשבת אסרה תורה' ור' יוחנן התם בפרק ארבע מיתות כדתני תנא הרא מתניתין קמיה דהאה ואמר ליה פוק תני לברא' דכל מתניתין דלא מיתוקמא רישא וסיפא בחד טעמא לאו מתנית' תרצתא היא' ר' יוחנן לטעמיה דאמר בסוף פרק המפקיד מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא: נתכוון לזרוק ב' וזרק ד' אמות (רבא) [רבה] אמר (חייב) [פטור] אביי אמר [פטור] [חייב] פשוט' היא ומקשינן (לרבא) [לרבה]

גמ"ה

מתניתין' דקתני ארבעים חסר אחת ואמר ר' יוחנן עלה שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת ולא משכחת כהאי גוונא דחייב בכולן אלא בזדון שבת ושגגת מלאכות בשלמא לאביי דאמר כי האי גוונא חייב [בר] וקא טעה בשיעורין [illegible] משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע לה לשבת בלאו אלא אי סבר לה כרשב"ל דאמר עד שישגוג בלאו וכרת היכי משכחת לה דידע לה בתחומין ואליבא דר' עקיבא [illegible] אבות מלאכות ארבעים חסר אחת למה

גמ' מנינא למה לי *א"ר יוחנן "שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת: הזורע והחורש: מכדי מכרב כרבי ברישא ליתני חורש והדר ליתני זורע *תנא בארץ ישראל קאי דזרעי ברישא והדר כרבי תנא "הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן מאי קמ"ל *[הא קמ"ל] העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת א"ר *אחא א"ר חייא בר אשי א"ר אמי "זומר חייב משום נוטע והנוטע והמבריך והמרכיב חייב משום זורע משום זורע אין משום נוטע לא אימא אף משום זורע אמר *רב כהנא "זומר וצריך לעצים חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע א"ר יוסף האי מאן דקטל אספסתא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע אמר אביי האי מאן דקניב סילקא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום (א) זורע: והחורש: תנא "החורש והחופר והחורץ כולן מלאכה אחת הן אמר רב ששת "היתה לו גבשושית ונטלה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש *אמר רבא היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה (ב) משום חורש *אמר רבי אבא "החופר גומא בשבת ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה ואפילו לרבי יהודה דאמר *מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ה"מ מתקן האי מקלקל הוא: והקוצר: תנא "הקוצר הבוצר *והגודר והמסיק והאורה כולן מלאכה אחת אמר רב פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי חייב שתים אחת משום תולש ואחת משום מפרק רב אשי אמר אין דרך תלישה בכך ואין דרך פריקה בכך: והמעמר: אמר *רבא האי מאן דכניף מילחא ממלחתא חייב משום מעמר אביי אמר "אין עימור אלא בגידולי קרקע: והדש: תנא הדש והמנפץ *והמנפט כולן מלאכה אחת הן: הזורה הבורר והטוחן והמרקד: "היינו זורה היינו בורר היינו מרקד אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל מילתא דהויא במשכן אע"ג

רש"י

גמ' מנינא למה לי. ליתני אבות מלאכות הזורע והחורש כו' ואנא חזינא אי ארבעין *ניכהו: שאם עשאן כו'. ובא להודיעך שאם נתעלמו כל הלכות שבת ממנו(ג) חייב כמה חטאות עליו: מכרב כרבי. חורשין: בא"י. קשה היא ואין יכול לכסות בלא חרישה ואשמעינן דהא נמי חרישה היא: כולן מלאכה אחת הן. דזומר נמי לצמוחי אילנא הוא ונפקא מינה דאי עבד ליה כולן בהדי זורע לא מיחייב אלא חדא דהעושה מלאכות הרבה כו' זורע אב מלאכה ונוטע נמי אב מלאכה הוא דהיינו זורע אלא שזה בזרעים וזה באילנות וכן מבריך ומרכיב אבל זומר תולדה: זומר חייב. משום תולדת נוטע דלצמוחי עביד: ונוטע גופיה וכן מבריך ומרכיב: חייב משום זורע. כלומר אינהו נמי זורע הן זה אב בזרעים וזה אב באילנות: משום נוטע לא. אמבריך ואמרכיב קאי: אימא אף משום זורע. דהך זריעה באילנות ואי עביד ליה בהדי זורע מיחייב חדא ותו לא: זומר. להצמיח הגפן: וצריך לעצים. להסקה משום דצריך להם הויא תולדה דקוצר דצריך נמי לקצור: דקטל אספסתא. שחת וקוצרין אותו ג' פעמים בחדש וחוזר וצומח: דקניב סילקא. חותך תרדין מן המחובר וחוזרין וגדלין: החורץ. עושה חריצין בקרקע: מלאכה אחת הן. אינו חייב אלא אחת דכולהו לרפויי ארעא עבידי: גבשושית. תל קטן: בבית. שייך בנין שמתכוין להשוות קרקעיתו: משום חורש. דמרפי ארעא: גומא וטממה. בעפר היינו חורש שהעפר שמילאה בו הוי רפוי וטוב לזריעה והשוה לקרקע להיות נזרע עם השדה: אלא לעפרה. לכסות צואה: פטור עליה. ואין כאן משום בנין בבית דקלקול הוא ולזריעה נמי לא חזיא אבל אם היה צריך "לה חייב משום בונה: לרבי יהודה. בפרק המצניע (לקמן צג:) גבי מוציא את המת במטה: מתקן. כמו מוציא את המת לקוברו אינו צריך לגופה דהוצאה ולא למת אלא לפנות ביתו והוצאה הצריכה לגופה כגון שהוא צריך לחפץ זה במקום אחר: מקלקל הוא. את ביתו: גודר. בתמרים: ומוסק. בזיתים: אורה. בתאנים: דשדא פיסא לדיקלא. זרק פיסת רגבים לדקל: ואתר תמרי. השיר התמרים: תולש. תולדה דקוצר: מפרק. תולדה דדש שמפרק תבואה משבליה לשון פורק מן החמור דיסקארגיי"ר בלע"ז רבינו לוי וגם בתשובת רבינו משולם הגאון מצאתי כן ואף זה מפרק התמרים מן המכבדות: אין דרך תלישה ופריקה בכך. על ידי זריקה אלא או ביד או בכלי ותולש כלאחר יד הוא ופטור: דכניף מלחא ממלחתא. שנצבר מלח ממשרפות מים דמתרגמינן חרילי ימא (יהושע יא) שממשיך לתוכו מים מן הים והחמה שורפתן והן נעשין מלח ואותו חריץ קרי מילחתא: משום מעמר. שאף הוא כמאסף בשבלין הוא: המנפץ. פשתן בנבטולין: והמנפט. למר גפן בקשת כדרך האומנין ומר גפן גידולי קרקע הוא להכי קרי ניפוט דיליה תולדה דדש שמפרק גרעינין ממנו ולא קרי ליה תולדת מנפץ דצמר: ה"ג היינו זורה היינו בורר היינו מרקד. היינו. כמו הי ניהו כלומר דמפליג להו תנא דמתניתין לתלת והלא שלשתן מלאכה אחת הן דמפריש אוכל מן הפסולת: אע"ג

תוספות

מכדי מכרב כרבי ברישא והדר כו'. לא שייך למידק הכי בהא דקתני המבשל ברישא והדר המבעיר דהכא כל סידורא דפת נקט כסדר לבד מחרישה: משום זורע. אין להוכיח מכאן דצריך להתרות אתולדה משום אב דהא לא קאמר שצריך להתרותו משום זורע אלא דאם התרה בו משום זורע דחייב אבל בריש פרק תולין (לקמן קלח.) משמע קצת דצריך להתרות אתולדה משום אב דקאמר משמר משום מאי מתרינן ביה (שיהא חייב) רבה אמר משום בורר רבי זירא אמר משום מרקד וגם זה יש לדחות דהכי פירושו משום מאי מתרינן ביה שיהא חייב רבה אמר משום בורר אבל אם התרו בו משום מרקד פטור כיון דמתרהו משום דבר שאינו דומה לו הוא סבר שהוא מלעיג בו ופטור אבל אם התרה בו סתם אל תשמר חייב ונראה שגם ר"ח רוצה לפרש כן ועוד ראיה דברים בבבא קמא (דף ב.) קאמר ולר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי ליה אב ואמאי קרי ליה תולדה ולא משני דלהכי קרי ליה אב דצריך להתרות אתולדה [משום] אב*: זומר וצריך לעצים חייב שתים. והא דאמר בפ' זה בורר (סנהדרין דף כו.) תו חזיוה להוא גברא דהוה קא כסח אמר להן כהן וזמיר אמרו ליה יכול לומר לעקל בית הבד אני צריך אף על גב דהכא אמר חייב משום נוטע התם מיירי בכה"ג שאין האילן מיתקן בכך אלא מתקלקל: וצריך לעצים. נראה דאפילו לר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה בעינן צריך לעצים דלא מיקרי בעצים קוצר אלא בענין זה *מידי דהוה אקורע על מנת לתפור ומוחק על מנת לכתוב וכדאמר רבי יוחנן לקמן בפ' חבית (דף קמה.) אחד כבשים ואחד שלקות שסחטן לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ואמאי שרי לגופן ליהוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה אלא טעמא לפי שאין דרך דישה בכך: ואחת משום מפרק. אין נראה לר"י כמו שמפרש רש"י שמפרק האילן ממשאו מן הפירות שעליו אלא כמו שפירש רבינו שמואל שיש על התמרים קליפה העליונה וכשהוא מכה בתמרים מפרק את הקליפה מן התמרים והוי כמו דש שמפרק את התבואה מן השבולת: מפרק. פירש"י דהוה תולדה דדש וקשה לר"ת דבשילהי המצניע (לקמן צה.) אמר דחולב חייב משום מפרק ואי הוה תולדה דדש הא אמר לקמן* גבי הפוצע חלזון דלרבנן אין דישה אלא בגידולי קרקע ואין לומר דדוקא חלזון שהוא דג פטרי רבנן דלא הוי גידולי קרקע אבל בחולב מחייבי דבהמה חשיבא גידולי קרקע כדמוכח בריש בכל מערבין (עירובין דף כז:) דהא [ע"כ טעמא דרבנן משום] דילפינן להו מסממנין שבמשכן דאין דישה אלא בגידולי קרקע *לגבי דבר הגדל ממש מן הקרקע לא חשיבא בהמה גידולי קרקע כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ פט.) מה דיש מיוחד שהוא גידולי קרקע ופועל אוכל בו אף כל כו' יצא החולב והמגבן כו' ודוחק לומר דברייתא דהמצניע אתיא כר"י דפליג לקמן אדרבנן ונראה לר"ת דמפרק חייב משום ממחק דכשחולב ממחק את הדד ומחליקו ואין נראה לר"י דבפרק חבית (לקמן קמד:) אמרינן חולב אדם לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ולר"ת מה לי לתוך הקדרה מה לי לתוך הקערה ולפירוש הקונטרס א"ש דמעיקרא כשהיה בדדין חשיב אוכל וכשחולב לתוך הקדרה (דהשתא) נמי הוי אוכל ולא דמי לדש שנשתנה ונראה דלפירוש הקונטרס הלכה כרבי יהודה דהאמר בפרק אע"פ (כתובות ס.) *)אמר רבי מריטוס גונח יונק חלב בשבת מ"ט מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צער לא גזרו רבנן ופסיק התם רב יוסף הלכתא כרבי מריטוס ואין נראה לומר דאף לרבנן אסור מדרבנן דמיחזי כמפרק ואף על גב דלא אסירא אלא מדרבנן לא שרי אלא משום דהוכא תרתי כלאחר יד ובמקום צער: [ועי' תוס' כתובות ס. ד"ה מפרק ותוס' יבמות קיד. ד"ה וקסבר]

*) נ"ל תני

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ח ופ"ז מהלכות שגגות הלכה ג:
ל ב מיי' פ"ז מהל' שבת הלכה ג והלכה ט:
לא ג מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה ג:
לב ד שם הלכה ד:
לג ה מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ג:
לד ו מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה א:
לה ז מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה יז:
לו ח מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ד סמג לאוין סה:
לז ט מיי' פ"ח שם הל' ה סמג שם טוש"ע או"ח סימן ש"מ סעיף ט:
לח י מיי' פ"ח מהלכות שבת הלי"א סמג שם:

[ועי' תוס' לקמן צו: ד"ה ולר"א דמחייב ובב"ק ב. ד"ה ולר"א]

רבינו חננאל

למה לי למיתנא מנינא [מ'] חסר אחת אמו עד האידנא מי לא ידעינן מנייני ומשני ר' יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. (ת"ש) [תנא] הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן (קס"ד) [קמ"ל] כי העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת שמעי' מינה שאלו השנויים במשנתנו חשובין אבות השאר הן תולדות וכל העושה אב ותולדותיו אינו חייב אלא אחת. והעושה ב' אבות או ב' תולדות דלאו אב אחד [חייב] שתים. ומפרשא בגמ' דר' אליעזר מחייב בגמ' דכריתות אתולדה במקום אב דידיה תרתי ולית הלכתא כוותיה. ואסיק' מדקיפא דמתני' דמאן דעביד כל מלאכות שבעולם ואפילו אלף מלאכות אינו חייב יותר מארבעים חסר אחת שהכל נכללים בכלל אבות ובתולדותיהן הללו: ירושלמי כל דבר שהוא משביח הפרי חייב משום זורע. המבריך. המרכיב. הזומר. והמקרסם. הזורד. המפסל. הטוזם. המפרק. המעשן. המתליע. הקוסם. הסך. המשקה. המנקב. והעושה בתים. חייב משום זורע: אמרינן משמיה דרב הזומר חייב משום נוטע והנוטע והמבריך והמרכיב חייב משום זורע. שמעינן מינה מדמפרש המבריך והמרכיב משום נוטע ואף משום זורע דיש תולדה לתולדה. וכולן נכללין בכלל אב אחד: הנוטע וולד הוא של זורע. כי הנוטע ניצץ יחור של אילן בארץ ומתגדל כגון המפיל הזרע לארץ וצומח והזומר המקום שזומר באילן מתגדל המקום ההוא ומוסיף פירות ונמצא כנוטע לפיכך אמרינן בזומר חייב (שתים) משום נוטע ואם הוא זומר וצריך לעצים ונמצא כשזומר חייב משום נוטע כמו שאמרנו ובנטילתו העצים נמצא כקוצר. לפיכך בזומר וצריך לעצים חייב שתים. משום נטע ומשום קוצר וכן מאן דקטיל אספסתא ומאן דקניב סילקא כולן דרך אחת הן וחייב שתים. בזמן שיש שיעור קצירה ושיעור זריעה פי' המבריך החופר בארץ ומבריך הייחור וטומנו לעפר ומוציא ראש הייחור במקום רחוק. החורש החורץ. החופר כולן מלאכה אחת הן. אסיקנא כל אלו משום חרישה. כל שהוא ליפות הקרקע בשדה חייב משום חורש וכל שהן בבית להשוות חייב משום בונה. אבל להשוות קרקע השדה חייב משום [illegible] דכתיב הלא אם שוה פניה. והוא כגון המדייר והמעדר והמכבד שהוא משוה גומות והמפעפע גושים. המסקל. הממלא בקעים שתחת הזיתים. העושה עוגיות לגפנים. המברה בחרשים. המצית אור [illegible] תקנים ובאגם תמרים. ואמת המים המכשרת צדדים לזריעה. וכל דבר שהוא להנאת קרקע חייב משום חורש. כך הוא מפורש בירושלמי וכן הא דאמר רבה היתה לו גומא וטממה אף זה משוה פני [illegible]

מסורת הש"ס

[נ"ל חסר אחת ניכהו]
[לעיל סט. וש"נ כריתות ב:]
[גיטין סה: ב"ב יט.]
גי' רש"י
[נ"ל אבא עי' רש"א בסוגיא דלעיל לד. ד"ה גמרא סימן וכו']
[מו"ק ב:]
[לעיל יב. לא: לקמן קה: קכא: קלא: עי' תוס' לקמן לד. ד"ה את המת וחגיגה י.]
[גי' ערוך והרא"ש ורבה] [illegible]
[נ"ל המנפס פי' גאון [illegible]]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דקניב סילקא וכו' ואחת משום נוטע והחורש: (ב) שם בשדה חייב משום חורש: (ג) רש"י ד"ה שאם נעלמו וכו' שבת ממנו כמה חטאות חייב עליו: כצ"ל ותיבת מכה נמחק:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וצריך וכו' מידי דהוי אקורע ע"מ לתפור. עי' מגן אברהם סי' שמ ס"ק [illegible] לר"י דמשמע פשיטא דניחא ק"ל הא פשיטא דניחא ליה בעצים להשתמש בהם אלא דעתה אינו עושה כן בשביל מ"מ מיקרי צריכה לגופה כהיא דלקמן דף קג בתולש עולשין לבהמתו דלאו דוקא [illegible] לגבי דבר הגדל ממש. עי' ברא"ם בפרשת ויצא בפסוק ויהי לי שור וחמור: תוס' ד"ה מפרק וכו'

רב נסים גאון

ואפילו לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הני מילי מתקן והאי מקלקל הוא. כבר פירשנו בפרק א' עיקר דבריו של ר' יהודה אבל מקלקל הוא והוא ששנינו בפרק ר' אליעזר אומר האורג (לקמן דף קה) וכל המקלקלין פטורין:

אע"ג דאיכא דדמיא לה השיב לה וליחשב נמי כותש אמר אביי שכן עני אוכל פתו בלא כתישה רבא אמר הא מני רבי היא דאמר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ואי חשיב כותש הויא ליה ארבעים וליפוק חדא מהנך ולעייל כותש אלא מחוורתא כדאביי: ת"ר היו לפניו מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת מאי קאמר אמר עולא הכי קאמר בורר ואוכל לבו ביום ובורר ומניח לבו ביום ולמחר לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה רב חסדא וכי מותר לאפות לבו ביום וכי מותר לבשל לבו ביום אלא אמר רב חסדא בורר ואוכל פחות מכשיעור בורר ומניח פחות מכשיעור וכשיעור לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה רב יוסף וכי מותר לאפות פחות מכשיעור אלא אמר רב יוסף בורר ואוכל ביד בורר ומניח ביד בקנון ובתמחוי לא יברור ואם בירר פטור אבל אסור ובנפה ובכברה לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה רב המנונא מידי קנון ותמחוי קתני אלא אמר רב המנונא בורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת בורר ומניח אוכל מתוך הפסולת פסולת מתוך אוכל לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה אביי מידי אוכל מתוך פסולת קתני אלא אמר אביי בורר ואוכל לאלתר ובורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת אמרוה רבנן קמיה דרבא אמר להו שפיר אמר נחמני היו לפניו שני מיני אוכלין ובירר ואכל ובירר והניח רב אשי מתני פטור רבי ירמיה מדיפתי מתני חייב רב אשי מתני פטור והא תני חייב לא קשיא הא בקנון ותמחוי הא בנפה וכברה כי אתא רב דימי אמר שבתא דרב ביבי הואי ואיקלעו רבי אמי ור' אסי שדא קמייהו כלכלה דפירי ולא ידענא אי משום דסבר אוכל מתוך פסולת אסור אי משום עין יפה הוא דמכוין חזקיה אמר הבורר תורמוסים מתוך פסולת שלהן חייב לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור שאני תורמוסים דשלקי

רש"י

אע"ג דאיכא. אחריתי בהדה דדמיא לה השביבנו לתרווייהו כאבות ואע"ג דחדא נינהו: וליחשב נמי כותש. חטין במכתשת להסיר קליפתן דהואי במקדש בסממנין אלא לאו משום דדמיא לדש לא חשיב לה דהא נמי מיפרקה מלבוש היא: שכן עני אוכל פתו בלא כתישה. לכך אע"ג דהואי במקדש ואב מלאכה היא כיון דתנא ליה דש לא תנא לה וזורה ובורר ומרקד סידורא דפת נינהו וכיון דהוו במקדש והכא אתחיל בסידורא דפת תנינהו כדאמרינן גבי אופה דה"ל למתני מבשל ולא אופה דלא הוה במקדש אלא משום סדורא דפת נקט והאי הואיל ואופה בפת כמבשל בסממנין אבל כתישה עשירים הוא דלתתי וכתשי לעשות סלת נקיה אבל עניים לא טרחי הלכך לא תנא לה ומיהו ודאי אב מלאכה היא ובכלל דש היא: רבי היא. דיליף לקמן בפרק הזורק (דף צז:) דברים הדברים אלה הדברים למנינא: וליפוק חדא מהנך. או זורה או בורר או מרקד דהוו חדא ליפוק מינייהו חדא וליתני הך דהכי עדיף למיתני תרתי מהא ותרתי מהא מלמיתני ולמיכפל תלתא זימני בחדא ואיכא חדא דלא כפיל ביה מידי: היו לפניו מיני אוכלין גרסי' ול"ג שני: ולא יברור. לקמיה פריך מאי קאמר ברישא תנא בורר והדר תנא לא יברור: ולמחר. לצורך מחר: וכי מותר לאפות ולבשל לבו ביום. וה"נ אב מלאכה היא כיון דאמרת ולמחר חייב חטאת: פחות מכשיעור. פחות מכגרוגרת: וכי מותר לאפות פחות מכשיעור. נהי דחיוב חטאת ליכא איסורא מיהא איכא דקיימא לן חצי שיעור אסור מן התורה בפרק בתרא דיומא (דף עד.) והיכי קתני בורר לכתחלה: בקנון. כלי עץ שעושין כעין ניעור רחב מלאחריו וקצר מלפניו ובעלי מטבע עושים אותו והבורר בו קטניות נותן קטנית במקום הרחב ומנענעו והקטנית מפני שהוא עגול מתגלגל ויורד דרך פיו הקצר והפסולת נשאר בכלי: פטור אבל אסור. מותר לכתחלה לא הוי דדמי לברירה וחייב חטאת לא הוי דכלאחר יד הוא דעיקר ברירה בנפה וכברה אבל ביד לא דמי לבורר כלל: מידי קנון ותמחוי קתני. ה"ה נמי דפריך מידי נפה וכברה קתני אלא חדא מינייהו נקט: אוכל מתוך הפסולת. לא דרך ברירה היא: ובורר ומניח לאלתר. לאכול לאלתר שאין זה דרך בוררין: לאוצר. להצניע: נחמני. אביי: והתניא. לעיל חייב ואי בבורר ומניח לאלתר מותר לכתחלה הויא ופטור אבל אסור ליכא: שבתא דרב ביבי הואי. הגיע יומו להיות עומד ומשמש על התלמידים: ושדא קמייהו. ולא רצה לברור האוכל מתוך העלין ולתת לפני כל אחד ואחד אלא שטחן והם נוטלים ואוכלים ובשטות זה נפרש האוכל מאליו: הבורר תורמוסין. לאחר שבלקן הוא בורר אוכל מתוך הקליפה: דשלקי

תוספות

אע"ג דאיכא דדמיא לה חשיב (א). והא דלא חשיב שובט ומדקדק לפי שהם לגמרי בכלל מיסך ואורג ולא חשיב נמי מנפץ אע"ג שבמשכן היו מנפצין פשתן לעשות יריעות ושאר דברים משום דהייני דש ממש אלא שזה בתבואה וזה בפשתן אבל זורה ובורר ומרקד הם שלשה דברים: שכן עני אוכל פתו בלא כתישה. וא"ת מ"מ ליחשיב כתישת סממנין דהוה במשכן ואע"ג דעני אוכל פתו בלא כתישה לענין סממנים מלאכה חשובה היא ואומר ר"י דלאו דוקא אוכל פתו אלא ה"ה דעני צובע בסממנים בלא כתישה וא"ת מרקד נמי לא ליתני שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה כדאמר בסוף פרקין ויש לומר דרוב עניים אין אוכלין בלא הרקדה אלא שלענין חלה מצטרפין הסובין דקרינן ביה מלחם הארץ כיון דיש עניים שאוכלים בעיסה בלוסה ור"ת פירש בע"א ולא נתיישב לר"י: היו לפניו שני מיני אוכלין גרסי'. וכן פירש ר"ח דבאוכל מתוך אוכל שייכא ברירה שבורר אותו שאינו חפץ לאכול מתוך אותו שרוצה לאכול דאותו שאינו חפץ בו חשיב פסולת לגבי אותו שחפץ לאכול וכן משמע בירושלמי דגרס הבורר אוכלים מתוך אוכלים חזקיה אמר כו': בורר ומניח. פי' לצורך אחרים: וכי מותר לאפות פחות מכשיעור. והמתרץ ס"ד דפחות מכשיעור הוי דרך אכילה: מתקיף לה רב המנונא מידי קנון ותמחוי קתני. פי' הקונט' דה"נ הוה מצי למיפרך מידי נפה וכברה קתני וקשה לר"י מאי קמשני רב המנונא לדידיה נמי תקשה מידי [אוכל] מתוך פסולת קתני ועוד בסמוך פירש הקונטרס והתניא חייב דהייני הך דהכא ומשני דבנפה וכברה מיירי והיכי משני הכא מידי נפה וכברה קתני ונראה לרבינו יצחק דדוקא מקנון ותמחוי פריך וה"פ מידי קנון ותמחוי קתני כיון דנחת לפרושי דיני ברירה דביד מותר ובנפה וכברה חייב חטאת לא היה לו להניח מלשנות קנון ותמחוי דפטור אבל אסור: בורר ואוכל אוכל מתוך פסולת. משמע דאוכל מתוך פסולת אין דרך ברירה בכך וקשה דבריש פרק תולין (לקמן קלח.) אמרי' מה דרכו(ג) של בורר בורר אוכל מתוך פסולת וי"ל דהתם בפסולת מרובה על האוכל הוי אוכל מתוך פסולת דרך ברירה דהתם במשמר איירי וקשה לרשב"א דתנן בפ"ק דביצה (דף יד:) הבורר קטניות בי"ט ב"ש אומרים בורר אוכל ואוכל וב"ה אומרים בורר כדרכו ואמר בגמרא בד"א כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל ד"ה נוטל את האוכל ומניח את הפסולת ואי בפסולת מרובה על האוכל הוי אוכל מתוך פסולת דרך ברירה היכי שרי לב"ש הא אינהו אסרי לברר כדרכו וצ"ע שם: והתניא חייב. פי' בקונטרס דהיינו ברייתא דלעיל וקשה לר"י דלמאי דמוקמינן לה בנפה וכברה משמע דוקא לבו ביום אסור אבל לאלתר אפי' בנפה וכברה שרי ובפ"ק דביצה (גם זה שם.) משמע דבנפה וכברה אסור בכל ענין דתנן ב"ה אומרים בורר כדרכו בקנון ובתמחוי אבל לא בנפה ובכברה ולא מפליג בין לאלתר לבו ביום ועוד לכאורה לעולא דלעיל הוי בורר לבו ביום כמו לאלתר לאביי וא"כ שרי לעולא בנפה וכברה אפי' לבו ביום ובמתני' דביצה אסר לכל הפחות לבו ביום ונראה לר"י דברייתא דלעיל איירי בבורר ביד והכא דמוקמי לה בנפה וכברה ברייתא אחריתי היא ואפי' לאלתר חייב חטאת וכן משמע מתוך פירוש ר"ח דפירש שיש ג' דינין בבורר לאלתר דביד מותר לכתחלה בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור בנפה וכברה חייב חטאת: ולא ידענא אי משום דקסבר אוכל מתוך פסולת אסור. פי' לא ידענא מה שלא בירכם בשעה שהניחם לפניהם דה"ל מאי קאמר אי משום דקסבר אוכל מתוך פסולת אסור דהא לכ"ע שרינן אוכל מתוך פסולת לאלתר:

הלי

עין משפט נר מצוה

לט א ב מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיט סעיף א:

מ ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ד:

מא ד מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף א ב:

מב ה מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ג:

מג ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

רבינו חננאל

חייב משום בונה ובשדה משום חורש וקיי"ל בהני כולה כרבה. (א"ר אבא החופר גומא ואין צריך). פי' גבשושית תל של עפר שהיתה לו ונטלה בבית חייב משום בונה כו'. [אמר ר' אבא החופר גומא ואין צריך] לחפור הפירה אלא לעפר בעלמא בלבד הוא צריך. נטילת העפר אינה מלאכה משום חפירה אינו חייב שהרי לא נתכוין לחפירה. ואפילו לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ה"מ במתקן אבל האי דחפר מקלקל הוא בין בבית א) בין בשדה. וכי האי מילתא אמרו בהכל חייבין בראיה (חגיגה י') שהן כהררי' התלויין בשערה. מקרא מעט והלכות מרובות: ת"ר הקוצר הבוצר הגודר האורה כולן מלאכה אחת הן. פי' פיסה צרור של אדמה ולענין הלכה מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי קיי"ל כרב אשי דאמר אין דרך תלישה ולא דרך פריקה בכך. הא דאמר רבה מאן דכניף מילחא ממלחתא חייב משום מעמר קי"ל כאביי דאמר אין עימור אלא בגידולי קרקע ואינו חייב אלא (כשמעמר) [כשמעביר] ד' אמות ברה"ר. הדש (תנא) [הוא] המפרק הפסולת המחוברת באוכל ומכינתן לברירה או כברה [בזורייה] או בהרקדה. המנפץ נופץ עפרורית מן האוכל וכן המנפס מולל שבלים נמצא זורה והבורר והמרקד כולן מעבירין פסולת המעורבות באוכל ואינה מחוברת (ואינה) כגון קליפה שצריכה פירוק או כגון עפרורית שצריך ניפוץ אלא מעורבת בלבד. וכן אם נטל בידו אדם תבוא' בתיבנא ובפסולת שיש בה ונופח בה ברוח פיו ובירר השוב הוא כזורה. פי' בורר נוטל פסולת מבין האוכל ומשליכ' או נוטל האוכל ומניח הפסולת. מרקד שמטיל את האוכל והפסולת בכברה ונשארת האוכל ואם האוכל דק והפסולת עבה כמין תבן יוצא האוכל ונשארת הפסולת [illegible]

הקשים

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אע"ג וכו' חשיב לה והא דלא חשיב. נ"ב עיין לקמן בפ' הזורק דף צז [illegible]

(ב) ד"ה בורר וכו' דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח פסולת:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אע"ג וכו' לפי שהם לגמרי בכלל מיסך. [illegible]

עין משפט
נר מצוה

[ועי' בתוס' לקמן קיד: ד"ה אלא לקניבת ירק כו' ע"ש]

מד א מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ה ופ"ח הלכה טו ופכ"א הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכא סעיף יב:
מה ב מיי' שם פ"ח הלכה טו:
מו ג ד מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה י סמג שם:
מז ה מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה יג:
מח ו ז מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ז:
[לעיל מו. עי' תוס' שם ד"ה דחוליות]
מט ח מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ז:
נ ט שם הלכה ו:
נא י מיי' פ"י שם הל' א סמג שם טוש"ע או"ח סימן שיז סעיף א:
נב כ מיי' שם הל"ט:
נג ל מיי' שם הלכה י:

[פי' הערוך ע"ז באריכות תמצא בערך חלתא ע"ש דקתני חייב משום בונה ולא קתני זה שכ' רש"י הכא בד"ה חייב משום ממחק עיי"ש ובזה תבין דעת וסברת תוס' ד"ה חביתא]

מסורת הש"ס

דשלקי ליה שבעא זימני ואי לא שקלי (א) ליה מסרח וכפסולת מתוך אוכל דמי: והטוחן: א"ר פפא °האי מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן אמר רב מנשה האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן אמר רב אשי אי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך: והלש והאופה: אמר רב פפא שבק תנא דידן בישול סממנין דהוה במשכן ונקט אופה תנא דידן סידורא דפת נקט אמר רב אחא בר רב עוירא *האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא לשרורי מנא קא מיכוין קמ"ל דמירפא רפי והדר קמיט אמר רבה בר רב הונא האי מאן דארתח כופרא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא כיון דהדר ואיקושא אימא לא קמ"ל אמר רבא האי מאן דעבד חביתא חייב משום שבע חטאות תנורא חייב משום שמונה חטאות אמר אביי האי מאן דעבד *חלתא חייב אחת עשרה חטאות ואי חייטיה לפומיה חייב שלש עשרה חטאות: הגוזז את הצמר והמלבנו: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת חייב שלש חטאות אחת משום גוזז ואחת משום מנפץ ואחת משום טווה רב כהנא אמר אין דרך גזיזה בכך ואין דרך מנפץ בכך ואין דרך טווי בכך ולא והתניא משמיה דרבי נחמיה *שטוף בעזים וטוו בעזים אלמא טוויה על גבי בהמה שמה טוויה חכמה יתירה שאני תנו רבנן *התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות (*וא"ר) שמעון בן לקיש °תולש חייב משום גוזז קוטם חייב משום מחתך ממרט חייב משום ממחק: הקושר והמתיר: קשירה במשכן היכא הואי אמר רבא (ב) שכן קושרין ביתדות אהלים *(קושרים) ההוא קושר על מנת להתיר הוא אלא אמר אביי שכן אורגי יריעות שנפסקה להן נימא קושרים אותה א"ל רבא תרצת קושר מתיר מאי איכא למימר וכי תימא °דאי מתרמי ליה תרי (ג) חוטי קיטרי בהדי הדדי שרי חד וקטר חד °*השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני ממ"ה הקב"ה עושין אלא אמר רבא ואיתימא רבי עילאי שכן צדי חלזון קושרין ומתירין: והתופר שתי תפירות: והא לא קיימא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן והוא שקשרן: הקורע על מנת לתפור קריעה במשכן מי הוה רבה ורבי זירא דאמרי תרוויהו
שכן

רש"י

דשלקי ליה שבעא זימנין. למתקן: ואי לא שקלי ליה לאוכל מתוך הפסולת מתוך שהוא רך ונימוק ע"י שנשלק הרבה: מסרח. והלכך אוכל נמי כל זמן שמעורב בו הוי כפסולת ומיהו אוכל הוא ומחמירין עליה למיהוי ההוא דשקיל כפסולת מתוך אוכל ול"נ הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן משלקן פעם אחת ממרקין ומערין אותן המים ובורר המתולעות שלהן כמו שעושין לפולין וכן בכל פעם ופעם וזה בורר האוכל ומניח הפסולת ואי לא שלקי ליה מסרח גרסינן הלכך משלקום פעמים ושלש חשיב ליה פסולת הואיל ואי שביק להו הכי דלא הדר שליק להו מסרחי וכשהוא נוטלן מתוך שאר מינין גרועין המעורבין בהן כפסולת מתוך אוכל דמי דהנהו שאר מינין לא מסרחי דגמר להו בישולייהו פעם ראשונה ושניה ורבינו הלוי גריס ואי שקילי ליה מסרח כשנוטלו נימוח בין אצבעותיו ונמאס הלכך ההוא דשקיל הוי כפסולת והנשאר הוי אוכל עד שחוזר ונוטלו: דפריס סילקא. במ"ם גרסינן ולא בסמ"ך כדפירש בהעור והרוטב (חולין דף קכ.) מאי קיפה פירמא מינליי"ר בלע"ז מחתכו הדק: דסלית סילתי. עצים דקים להבעיר אש: ואי קפיד אמשחתא. לחותכן במדה: מחתך. הטור מקצצו במדה: ונקט אופה. דלא שייך במלאכת המשכן כלל: סדורא דפת. שהתחיל בו נקט ואופה במקום בשול דסממנין הוא דהוא בישול דפת: דשדא סיכתא. שהשליך יתד לח לתנור חם ליבשו שיתקשה: לשרורי. לחזק ואין כאן בישול: דמרפי רפי. ע"י חום האור והמים שבתוכו יוצאין ולאחר שיצאו מימיו קמיט מתקשה וכי רפי ברישא הוי בישולו: דארתח כופרא. שהתיך זפת: דהדר אקושי. חוזר ומתקשה: חביתא. של חרס: שבע חטאות. טוחן הרגבים ושוחקן הדק הוי טוחן ובורר הצרורות הגסות מתוכן הרי שתים ומרקדן בנפה ומגבל הטיט דהיינו לש וממרח הטיט כשעושה הגולם שיהא חלק הרי ממחק ומבעיר את האור בכבשן ומצרפו בתוכו הרי מבשל תיובתא דאופה ליכא דהיינו צריך אלא לעפרה: תנור חייב שמנה. דלאחר שנצרפו בכבשן הוא טח עליו טפילה שיהא עב וחומו מתקיים והוא גמר מלאכתו ואמרינן לקמן (דף עה:) כל מידי דהוי גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש אבל גבי חבית ליכא משום מכה בפטיש דמאליה נגמרה מלאכתו בתנור: חלתא. כוורת של קנים: חייב י"א. זומר הקנים והוא צריך להם חייב משום קוצר ומשום נוטע אוספם יחד הרי זה מעמר בירר יפות הרי זה בורר החליקן הרי זה ממחק עשאן דקות מאחת שתים או שלש הרי זה טוחן תתכן במדה הרי זה מחתך הסיך השתי הרי זה מיסך ארג אחת למעלה ואחת למטה כדי להעמידו הרי עושה שתי בתי נירין(ד) ארג הרי זה אורג חתך לאחר אריגתה כדי להשוותה הרי זה מכה בפטיש כדאמרינן לקמן [עה:] האי מאן דשקיל אקופי מגלימי חייב משום מכה בפטיש הרי י"א: ואי חייטיה לפומיה. לעשות לה שפה הוסיף כאן תופר וקושר שצריך לקשור לאחר התפירה ומשום בונה ליכא לחיוביה לא בחבית ולא בתנור ולא בכוורת דאין בנין בכלים מפשיט ליכא למימר בקנים דאין הפשטה אלא בעור וי"מ שקודח נקבים בעץ שתוחבין בו ראשי הקנים של שתי ומחייב ליה משום טוחן ולא נהירא לי דהשיא טחינה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וטוב לי לפרש שעושה אותן דקות והוי כמאן דסלית סילתי: שטוף בעזים וטוו בעזים. קרא קדרים טוו את העזים (שמות לה) בגופן של עזים משמע חכמה יתירה. כדכתיב וכל אשה חכמת לב אבל להדיוט אין דרכו בכך והוי כלאחר יד: התולש את הכנף. נוצה גדולה מן כנף העוף והקוטמו. לאחר שתלשו חותך ראשו שהוא דק וראוי להניחו בכר וכסת: והמורטו. נגד זנבו שהוא קשה מורט שערו מכאן ומכאן ומשליך הקנה ונותן השיער בכר וכסת: משום מחתך. דקפיד לחתוך עד מקום שהוא ראוי וגם מן הקנה אורג כובעים ועושה כובעים מכנפי עוף בלא שיער: משום ממחק. דתנן גבי עור הממחקו: ביתדות אהלים. נועצים יתידות בקרקע כדכתיב יתדות המשכן וקושרין היריעות בהן במיתריהם: קושר ע"מ להתיר הוא. וכי האי גוונא פטרינן ליה לקמן דתנן כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו: בהדי הדדי. בשני חוטין זה אצל זה: שרי חד. לאחר אריגתן מתיר האחד מפני שבולטין ונראין: וקטר חד. כלומר מניח כמו שהוא: השתא כו' (ה) אין עושין. שכשמתירו נראה הנקב ביריעה שחוטיה היו כפולין ששה והיו גסין ומתחלה היו זריזין בכך וכי מתרמו להו תרי קיטרי קושרין האחד ונותקין החוט השני מלמטה ולמעלה ומספקן בחוט ארוך וקושרין למעלה ולמטה ואין שם שנים קשרים סמוכין: צדי חלזון. לצבוע התכלת בדמו והוא כמין דג קטן ועולה אחת לשבעים שנה: קושרין ומתירין. שכל רשתות עשויות קשרים קשרים והן קשרי קיימא ופעמים שצריך ליטול חוטין מרשת זו ולהוסיף על זו מתיר מכאן וקושר מכאן: והא לא קיימא. הכי וכיון דלא קיימא לאו מלאכה היא: שקשרן. שקשר שני ראשי החוט:
דרגא

תוספות

האי מאן דפריס סילקא. דוקא בסילקא שייך טחינה אבל שאר אוכלין שרי*: מהו דתימא לשרורי מנא קא מכוין. ה"פ ואין בו בשול כלל קמ"ל דנהי דלשרורי מנא קא מכוין בשול מיהא יש בו דמירפא רפי והדר קמיט וחייב אבל אין לפרש קמ"ל דלא אמרי' לשרורי מנא קא מכוין דבפרק אין מעמידין (ע"ז לח.) אמרי' גבי האי נכרי דשדא סיכתא לאתונא אי קבר בה ישראל קרא מעיקרא שפיר דמי ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא לבשולי מנא קא מכוין קמ"ל לשרורי מנא קא מכוין: חביתא ותנורא וחלתא. פי' רש"י דמשום בונה לא מיחייב דאין בנין בכלים ואין נראה דדוקא במתיר מטה ומנורה של חוליות אמרי' *דאין בנין בכלים אבל כשעושה לגמרי כל הכלי מיחייב משום בונה דאמרינן בריש הבונה (לקמן ד' קב:) האי מאן דעייל שופתא בקופינא דמרא חייב משום בונה וצ"ע דלא ליקשי ממנפח בכלי זכוכית דסוף פרקין*: חכמה יתירה שאני. והעושים אותם בטלה דעתם אצל כל אדם כדאמרינן בהמצניע (לקמן ד' צב:) גבי אכסי הולל: שכן צדי חלזון כו'. בריש אלו קשרים (לקמן קיא:) פירש בקונט' קושרין ומתירין פעמים קושרין את המכמורת ופעמים מתירין אותם:
שכן

ע"ז לח.

לקמן לט. בכורות כ [תוספתא פ"י] [נ"ל אמר]

א"ל אביי כל"ל

[פסחים סח. יומא מ.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' שבעא זמני ואי לא שקלי [illegible]: (ב) שם אמר רבא שכן קושרין ביתדות אהלים [illegible] קושרים נמחק: (ג) שם [illegible] תרי קוטרי [illegible] ותיבת חוטי נמחק: (ד) רש"י ד"ה חייב וכו' עושה שתי בתי נירין [illegible] ולקמן [illegible] קס ע"א: (ה) ד"ה השתא כו' שכשמתירו נראה כצ"ל ותיבות אין עושין נמחק:

רבינו חננאל

מקשינן ופרקינן לפרושי שמעתיה דאמרינן לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור. ושנינן שאני תורמסין דשלקי להו ז' זמני כו' שמעינן מינה דאוכל מתוך הפסולת זולתי תורמסין שרי וכדאביי דשרי לאלתר כי היכי דלא תקשי חדא אחברתה וכבר פירשנוהו השמועה סלקא כאביי וכרב אשי וכחזקיה שמעינן מדברי שלשתן כי בורר ואוכל ביד בורר ומניח ביד שרי ולא כל היכא דבעי שרי אלא ברירת אוכל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל לא. והאוכל מתוך פסול' דשרי [היינו] לברור ולאכול או לברור ולהניח כדי לאוכלו לאלתר על השולחן כמו שפירשנו אבל להניח שלא לאלתר לא וזה שאמרנו כי מותר לברור ולאכול ולברור ולהניח ולאוכלו לאלתר שרי ה"מ ביד אבל בקנון ובתמחוי לא ואם בירר פטור אבל אסור ובנפה ובכברה דברי הכל אסור ואם בירר נעשה כמי שבירר לאוצר בשוגג חייב חטאת ואע"פ דגרסינן (גיטין כז כח) לענין מי שאבד לו גט אם מצאו לאלתר כשר ואמרינן היכי דמי לאלתר י"א כל שלא עבר [אדם] שם ואחרים אומרים כל שלא שהה אדם שם הכא כיון דאשכחינן מפורש בתלמוד א"י כוותיה עבדינן ומסקינן לשמעתיה שיעור מה שמיסב על השולחן באותה סעודה בלבד וכענין זה גרסינן בגמרא ביו"ט פרק א' (ביצה יג:) תנן התם המקלף שעורין מקלף אחת אחת על יד ואוכל. ואם קילף ונתן לתוך חיקו חייב. א"ר אלעזר וכן לשבת. והא רב מקלפי ליה כסי כסי ור' חייא מקלפי ליה כסי כסי אלא אי אתמר אסיפא איתמר המולל מלילות של חיטין (למחר) מנפח על יד על יד ואוכל ואם נפח ונתן לתוך ידו חייב. א"ר אלעזר וכן לשבת. מ"מ דמלאכת מחשבת אסרה תורה והאי לאו מלאכת מחשבת היא. דלא קא מכוון במלאכה אלא לאכילה בלבד ולפי' א' כיצד מנפח ואסיק' א"ר אלעזר מנפח בידו אחת ובכל כחו. הטוחן אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא. פי' כעין כתישה ולא כעין חיתוך חייב משום טוחן וכן מאן דסלית סילתי פי' עצי דקלים שעומדין שיבי שיבי כעין נימין וכשמפרק הנימין הללו יוצא ביניהן כמין קמח דק לפי' (המנפץ) חייב משום טוחן ואי קפיד אמשחתא כלומר אם מתכוין לחתוך אלו סילתי זרת זרת אורך כל אחד ואחד חייב משום מחתך. הלש והאופה אמר רב פפא שביק בישול סממנים ונקיט אפיה ולא מפרש בהדיא האי מלתא *) ואשכחן בירושלמי דאמר הכי את חמי אפיה תולדת בישול הוא ואת אמרת הכן אלא כיון דתני סדר עיסה תניתא בהדייהו: ההוא דשחק [מלח] הסף (מלא) [פלפלין] חייב משום טוחן. האי מאן דגבל גירגבסין עפר קילורין מלוגמא סממנין חייב משום לש. מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פי' הנותן יתידות לחים בכבשן כדי לייבשן לנעצם בספינות וכיוצא בהן. פי' לשרורי לחזק ויש מי שאומרים סיכתא הן גלל בהמה דקיקין אם הטילם לכבשן מה שחייב משום מבשל. ועוד חייב משום מבעיר הרי חייב. וזה שנצרך לומר כן דלא תימא אין המפחר כלי חרס מבשל מפני שמחזים הכלי. אשמעי' דמירפא

*) לפנינו בגמ' מפרש בהדיא הטעם משום דסידורא דפת נקיט וכמש"כ בירושלמי ואולי דלפני רבינו לא היה זה בנוסחת הגמ'.

רב נסים גאון

שכן צדי חלזון קושרין ומתירין. וזה חלזון היו צובעין בדמו תכלת ומשכחת לה במנחות בפרק התכלת (דף מד) תנו רבנן חלזון זה גופו דומה לים ברייתו דומה לדג ועולה פעם אחת לע' שנה ובדמו צובעין תכלת לפיכך דמיו יקרים ואמרו עוד (שם מב) אמר ליה אביי לרב שמואל בר יהודה הא תכילתא היכא צבעיתו אמר ליה מייתינן דם חלזון וסמנין כו':

גליון הש"ס גמ' האי מאן דפריס סילקא חייב. עי' לקמן דף קכח ע"א ברש"י ד"ה שלא יקטום: שם תולש חייב משום גוזז. עי' לקמן דף קו ע"ב ובחידושי רשב"א שם: שם דאי מתרמי ליה תרי תוטי. עי' לעיל דף יג ע"א תוס' ד"ה הקושר: שם השתא לפני מלך וכו'. פסחים דף סה ע"ב יומא דף מח ע"א:

תורה אור

שכן יריעה שנפל בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב המותח חוט של תפירה בשבת חייב חטאת והלומד דבר אחד מן המגוש חייב מיתה והיודע לחשב תקופות ומזלות ואינו חושב אסור לספר הימנו *מגושתא רב ושמואל חד אמר חרשי וחד אמר גדופי תסתיים דרב דאמר גדופי דאמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב הלומד דבר אחד מן המגוש חייב מיתה דאי ס"ד חרשי הכתיב *°לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות תסתיים אר"ש בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל היודע לחשב בתקופות ומזלות ואינו חושב עליו הכתוב אומר °ואת פועל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו א"ר שמואל בר נחמני א"ר *יוחנן מנין שמצוה על האדם לחשב תקופות ומזלות שנאמר °ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות: הצד צבי וכו': ת"ר *הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת רבי יהודה אומר חייב שתים שהיה ר' יהודה אומר פציעה בכלל דישה אמרו לו אין פציעה בכלל דישה אמר רבא מ"ט דרבנן קסברי אין דישה אלא לגדולי קרקע וליחייב נמי משום נטילת נשמה אמר רבי יוחנן שפצעו מת רבא אמר אפילו תימא שפצעו חי מתעסק הוא אצל נטילת נשמה והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה *ר"ש בפסיק רישא ולא ימות (א) שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי היכי *)דליציל ציבעיה: והשוחטו: שוחט משום מאי חייב רב אמר משום צובע ושמואל אמר משום נטילת נשמה

(דברים יח) (ישעיה ה) (דברים ד)

רש"י

דרנא. תולעת ומנקב בו נקב קטן ועגול וצריך לקרוע למטה ולמעלה את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטין קמטין: המותח חוט של תפירה. בגד התפור ועומד והניח החוט ארוך ונתפרדו שתי חתיכות הבגד זו מזו במקצת וחוטי התפירות נמשכין ומותח את ראשי החוט להדק ולחבר זו היא תפירתו וחייב: והלומד דבר אחד מן המגוש. מין הממשיכו לע"ז אפי' דבר תורה אסור ללמוד ממנו: והיודע כו'. הני תלת שמעתתא שמעינהו (*מר) זוטרא מרב כי הדדי וגרסינהו: אמגושא. דאמרינן בכל דוכתא רב ושמואל פליגי ביה: חד אמר חרשי. מכשף: וחד אמר גדופי. מין המדוק בע"ז ומגדף תמיד את השם ומסית אנשים לע"ז: דאי סלקא דעתך חרשי. וטעמא משום דכתיב לא ימצא בך וגו' וקא חשיב מכשף: והא כתיב. לעיל מיניה לא תלמד לעשות כדי שתעשה: להבין. שתוכל לעמוד בהן ואם יעשה נביא שקר לפניך שתבין שהוא מכשף: תסתיים דגדופי הוא. הלכך כל דבריו דברי ע"ז והסתלק מעליו שלא ישיאך: לעיני העמים. שחכמה הניכרת היא שמראה להם סימן לדבריו בהילוך החמה והמזלו' שמעידין כדבריו שאומר שנה זו גשומה והיא כן שנה זו שחונה והיא כן שכל העיתים לפי מהלך החמה במזלותיה ומולדותיה במזל תלוי הכל לפי השעה המתחלת לשמש בכניסת החמה למזל: הפוצעו. דוחקו בידיו שיצא דמו: אינו חייב אלא אחת. משום צידה אבל אפציעה ליכא חיוב: בכלל דישה. שמפרק דמו הימנו כמפרק תבואה מקשין שלה: מתעסק הוא אצל נטילת נשמה. כלומר לגבי נטילת נשמה הוי מתעסק בדבר אחר ולא הויא מלאכת מחשבת שאינו מתכוין שימות: טפי ניחא ליה. שדם החי טוב מדם המת וכיון דכל עצמו מתכוין וטורח לשומרו שלא ימות בידו אפי' מת אין כאן אלא מתעסק וכי מודה ר' שמעון במידי דלא איכפת ליה אי מיתרמי ומיהו איכווני לא מיכוין: דליציל ליבעיה גרסינן. שתהא מראית צבעו צלולה: שוחט משום מאי מיחייב. שחיטה במלאכת המשכן היכא ומאי עבידת' אי מעורות אילים מאדמים למה לי בהו שחיטה בחניקה נמי סגי:

תוספות

שכן יריעה שנפל בה דרנא כו'. תימה לר"י דבריש האורג אמרי' קורע על מנת לתפור שתי תפירות היכי משכחת לה ומשני דעבידא כיכסתא ואומר ר"י דבמשכן היו אומנים ביותר והיו נזהרים שלא היו עושים ככיסתא והתם לא קאמר שנפל בה דרנא דנקט דשכיח טפי ועוד דהתם בעי לאשכוחי קורע על מנת לתפור שתי תפירות ותו לא ויריעה שנפל בה דרנא צריך לקורעה מתחלתה ועד סופה ויש בה כמה תפירות ואע"ג דהשתא לא משכח' במשכן על מנת לתפור שתי תפירות ותו לא סברא הוא דבשתי תפירות הוי דבר חשוב: אמגושא. פי' בערוך דפליגי בהא דאמר רב פפא בהלו מגלחין (מו"ק יח.) פרעה אמגושי היה דכתיב הנה יוצא המימה חד אמר לעשות כשפים היה יוצא וחד אמר גדופי שהיה עושה עצמו ע"ז שהיה אומר לי יאורי ואני עשיתני ואין נראה לר"י דפליגי רב ושמואל במאי דאמר רב פפא אלא פליגי אאמגושא שנזכר בשום מקום במשנה או בברייתא: הצד חלזון. למאן דמוקי לה בשפצעו חי אתי שפיר הא דנקט הצד חלזון דדרך לפוצעו מיד אחר צידה כל זמן שהוא חי וקמ"ל דאע"פ שפצעו חי לא מיחייב משום נטילת נשמה ואפילו למאן דמוקי לה כשפצעו מת קמ"ל דלא מיחייב בצידה שלו משום נטילת נשמה דאף על גב דאמרי' בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קז:) השולה דג מן הים כיון שיבש בו כו' הכא שאני חלזון דדרכו לפרכס ולקרב מיתתו ול"ע דבירושלמי משמע דצד חלזון לא מיחייב משום צידה: וליחייב נמי משום נטילת נשמה. ואפי' לרבי יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור פריך שפיר דהיכא דאיכא תקון קצת חייב כדאמרי' בפסחים (דף עג.) בסוף אלו דברים והכא נמי במה שממיתו יש תקון קצת שאינו מפרכס לכאן ולכאן ונוח ליטול ממנו הדם ולמאי דמסיק דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה אתי שפיר נמי לרבי יהודה דהשתא ליכא תיקון כלל ומיהו שמעתין אתיא אפי' לר"ש דמחייב מקלקל בחבורה מדמשני מתעסק הוא אצל נטילת נשמה ולא קאמר מקלקל הוא: מתעסק הוא אצל נטילת נשמה. האי מתעסק לאו דוקא דהא מתעסק בחבורה חייב לר"ש דאמר בס"פ ספק אכל (כריתות יט:) הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב וטעמא כדיליף בהאורג (לקמן קו.) מדאיצטריך למישרי מילה מכלל דמקלקל בחבורה חייב ולא חיישינן למלאכת מחשבת דמקלקל דעלמא לא מיפטר אלא משום מלאכת מחשבת כדאמר בספ"ק דחגיגה (דף י:) ומתעסק דהכא היינו דבר שאין מתכוין כיון דאין מתכוין כלל ומלאכה מותר אפי' בחבורה אע"פ דלא בעי מלאכת מחשבת כמו כל איסורים שבתורה דלא שייך בהו מלאכת מחשבת ושרו אין מתכוין כדאמר מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה כו' (כלאים פ"ט משנה ה) וכן מוכח בפ"ק דכתובות (ד' ה:) דאמר אמ"ל דם חבורי מיחבר לדם הוא צריך או להנאת עצמו הוא צריך ואת"ל להנאת עצמו הוא צריך הלכה כרבי יהודה או הלכה כר"ש פירוש בדבר שאין מתכוין ואת"ל הלכה כר' יהודה בדבר שאין מתכוין במקלקל הלכה כמאן משמע דאי הלכה כר"ש בדבר שאין מתכוין תו ליכא לספוקי במקלקל דאפי' מקלקל בחבורה חייב כיון דאין מתכוין מותר: טפי ניחא ליה כי היכי דליציל ליבעי'. פי' אע"ג דהוי פסיק רישיה דמודה ר"ש הכא מיפטר משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דאפי' במקלקל פטר ר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה כדאמר בפרק הנחנקין (סנהדרין פד:) מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב ר"ש הא אמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכי מודה ר"ש בפסיק רישיה ה"מ במידי דניחא ליה אי מתרמי דהוי צריכה לגופה אבל במידי דלא איכפת ליה לא מודה ורש"י פי' דהא דמודה ר"ש בפסיק רישיה היינו במאי דלא איכפת ליה אי מתרמי וליתא דהא מזרד זרדין בארעא דחבריה פטר ר"ש בפ' הבונה (לקמן קג.) והתם לא איכפת ליה אי מתרמי אלא כדפי' ותימה דבספ"ק דחגיגה (דף י:) משמע דהא דפטר ר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה היינו משום דבעי מלאכת מחשבת וא"כ בחבורה דלא בעי מלאכת מחשבת ליחייב בה מלאכה שאינה צריכה לגופה: כי היכי דליציל ליבעיה. קשה לר"י דמ"מ על נטילת הדם ליחייב משום נטילת נשמה ונראה כלשון אחר שפי' בקונט' בריש שמונה שרצים (לקמן קז.) דחובל בהן חייב משום דהוי תולדה דשוחט וחייב משום נטילת נשמה ונטילת הדם היינו נטילת נשמה כדכתיב כי הדם הוא הנפש ולכך ח' שרצים שיש להם עור חייב בנצרר הדם אע"פ שלא יצא דכיון שנצרר סופו לצאת אלא שעתה העור מעכבו ושאר שרצים שאין להם עור אינו חייב עד שיצא מהם דם אבל בנצרר הדם ולא יצא לא מיחייב דכיון שלא יצא לא סופו לחזור דאם היה סופו לצאת היה יוצא מיד שאין העור מעכבו והשיב לו ר"ת דדם חלזון הראוי לצביעה מיפקד פקיד ולא מיחייב על אותו הדם משום נטילת נשמה ועל דם אחר היוצא עמו נמי לא מיחייב דלא ניחא ליה כי היכי דליציל ליבעיה אבל אין לפרש דנטילת נשמה היינו שמחלים אותו דבר שחובל בו דגבי דם בתולים מה צריך לחליצות האשה וגבי מילה מה צריך לחליצות התינוק אלא לנטילת הדם קרי נטילת נשמה כדפי': שוחט משום מאי מיחייב. לאו אשוחט דמתני' קאי דההוא פשיטא דלא הוי אלא משום נטילת נשמה דצובע תנן בהדיא במתני' אלא אשוחט דעלמא קאי: אין

*) [נ"ל דליצלה פי' דלא ניחא ליה דתיפוק נשמה דכל כמה דאית ביה נשמה טפי מצלה לצבעיה שצבעו מתעלה יפה ויהא צבעו יפה וברור כי הוא תכלית. ערוך]

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' שם הלכה ט סמג שם טור שו"ע או"ח סימן ש"מ סעיף ו:
נה ב שו"ע יו"ד סימן קעט סעיף יט:
נו ג סמג עשין מז:
נז ד מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שטז סעיף ט:
נח ה מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה ז ופכ"א הלכה יב:
נט ו מיי' שם פ"ח הלכה ז:
ס ז מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שלז סעיף א:
סא ח ט מיי' פי"א מהל' שבת הלכה א:

רבינו חננאל

רפה כשהן מים ומתבשלין ואחר כך מתחוקין כשיצמרפו (מתחפרו) [ויתפחרו] · וכן מאן דארתח כופרא' אף על גב דהדר אקיש מבשל הוא · אמר רבה מאן דעבד הביתא חייב ז' חטאות פי' כגון שהיתה לו גבשושית ונטלה וייפה הקרקע חייב משום חורש · שחק חייב משום טוחן ניקהו מן הצרורות חייב משום בורר וכשמהתך (ממנו) [היינו] מחתך · ועיקר מלאכה א) (בנין מלאכה) וגמר מלאכה והשואתה חייב משום מכה בפטיש הרי שבע ב) בתנור עוד מוסיף אחד שצריך להחליק את תוכו ולשוף אותו גחלים וחייב משום ממחק · מאן דעבד חלתא חייב י"א חטאות. התך קנה נעשה זומר וצריך לעצים חייב משום קוצר ומשום נוטע כינס הקנים חייב משום מעמר דקדק הקנים חייב משום טוחן' התכם כשיעור כגון אמה אמה חייב משום מחתך · קילפם חייב משום דש' השליך קליפיהן וקנין שאין ראויין למלאכה חייב משום בורר. הטיל שתיו חייב משום מיסך וכשמטיל הערב עושה שתי בתי נירין וכשמכה אותן כדי לקרבן זה לזה (ולהרחיק אריג ג) זה כל זמן שעושה (ארבעת) [ארעי'] הכוורת וכשכופף הקנים למעלה לאריגה [והן] קירותיה בונה הוא וגמר מלאכה שישברקרוטיות היוצאת משום מכה בפטיש הרי אלו י"א מלאכות ואם כפף פיה למטה ותפרה (כשיבינו החיים) [כשמותח ההוט] חייב משום טווה' כרב דאמר המותח חוט של תפירה בשבת חייב (משום) חטאת וכשתופר חייב משום תופר הרי אלו י"ג חטאות: ירושלמי ההיא איתתא כד משתייא בקיבה משום מיסכת כד יהבה קירומה משום עושה בת"ן · כד מקימה לון משום בונה' כד מהיי' משום אורגת כד מקטעא בנימא משום מחתכת · כד גמרה מלאכתה משום מכה בפטיש · אזנים של דיסקיא [קושר ומתיר] נעשה כנועל ופותח וכן הותלות של תמרים קושר ומתיר · א"ר יוחנן הטווה צמר מעל גבי בהמה בשבת חייב שלש חטאות משום גוזז ומנפץ וטווה · ודחה רב כהנא ואמר אין דרך גזיזה ולא דרך ניפוץ ולא דרך טוויה בכך · ואקשינן על רב כהנא והתניא משום נחמיה שטוף בעזים. אלמא שטפוהו בעזים. וטוות מעליהן כלא גזיזה ופריק' חכמה יתירה שאני דכתיב וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים · ואע"ג דרב כהנא לגבי רב תלמיד הוה כיון (דייש) דאשכחן בתלמוד א"י דקיימי כוותיה דגרסינן התולש כנף מן העוף חייב משום גוזז המורטו חייב משום מוחק הקוטמה חייב משום מכה בפטיש ודחינן לא דמיא תולש כנף עוף לתולש שער בהמה דעוף שאין לו גזיזה תלישתה היא גזיזתה ברם בהמה אינו חייב עד שיגוז תדע שהוא כן דתני תלש מן המתה חייב תלישתה זו היא גזיזתה מן החיה פטור ותו מדתנן (לקמן צד:) הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו ר' אליעזר מחייב חטאת וחכמים אומרים משום שבות כלומר אין דרך נטילת שיער בשיניים וכיון דקיימי חכמים כרב כהנא קיי"ל כוותיה: אמגושתא · פי' בלשון ערבי זמזמה. מגוש בלשון יון מכשף · גידופי כופר בעיקר: הצד צבי השוחטו כו' · ת"ר הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת ר' יהודה אומר חייב שתים פציעה בכלל דישה ורבנן סברי אין דישה אלא בגידולי קרקע ואקשינן לרבנן ליחייב משום צידה ומשום נטילת נשמה ופריק ר' יוחנן שפצעו מת · רבא אמר אפילו תימא שפצעו חי · מתעסק אצל נטילת נשמה וקיי"ל המתעסק [בחלבים ובעריות] חייב משום דנהנה המתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה דלא קא ניחא לנטילת נשמה דניחא

א) אולי צ"ל ועל עיקר מלאכת התבית חייב משום בונה וגמר מלאכה וכו'. ב) לפי מה דחשיב רבינו אין כאן רק שש חטאות ואולי דהסר בדברי רבינו וצ"ל וכשמצרף את"כ בכבשן חייב משום מבשל וכ"ה ברש"י.
ג) אולי צ"ל חייב משום אורג וזה כל זמן וכו'

מסורת הש"ס

[צ"ל רב]
פ"ח אמגושא
[ר"ס כה: ע"ז יח. מג: סנהד' סח.]
[צ"ל יוחנן]
[תוספתא פ"ט ע"ש]
לקמן קו: קיא. קיז. קכ: קלג. קמג. [ביצה לו.] כתובות ו: בכורות כה. סוכה לג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאני הכא. נ"ב עיין בתוס' דף קג:

רב נסים גאון

שכן קרש שנפל בו דרנא. פי' דרנא תולעת ובסוף פרק אלו טריפות (חולין דף סז) משכחת ואת נבלתם תשקצו לרבות את הדרנין של בהמה: רבא אמר אפילו תימא שפצעו חי מתעסק הוא אצל נטילה

משום צובע אין משום נטילת נשמה לא אימא אף משום צובע אמר רב מילתא דאמרי אימא בה מילתא דלא ליתו דרי בתראי וליחכו עלי צובע במאי ניחא ליה ניחא דליתווס בית השחיטה דמא כי היכי דליחזוה אינשי וליתו ליזבנו מיניה: והמולחו והמעבדו: [א]היינו מולח והיינו מעבד ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו אפיק חד מינייהו ועייל [א] שירטוט אמר רבה בר רב הונא האי מאן דמלח בישרא חייב משום מעבד [ב]רבא אמר אין עיבוד באוכלין אמר רב אשי ואפילו רבה בר רב הונא לא אמר אלא דקא בעי ליה לאורחא אבל לביתא לא משוי איניש מיכליה עץ: [ג]והממחקו והמחתכו: אמר רבי אחא בר חנינא[ג] השף בין העמודים בשבת חייב משום ממחק אמר רבי חייא בר אבא ג' דברים סח לי רב *אשי משמיה דרבי יהושע בן לוי [ד]המגרר ראשי כלונסות בשבת חייב משום מחתך [ה]הממרח רטיה בשבת חייב משום ממחק [ו]והמסתת את האבן בשבת חייב משום מכה בפטיש אמר ר' שמעון (א)בן קיסמא אמר רבי שמעון בן לקיש [ז]הצר צורה בכלי והמנפח בכלי זכוכית חייב משום מכה בפטיש א"ר יהודה [ח]האי מאן דשקיל אקופי מגלימי חייב משום מכה בפטיש והני מילי דקפיד עלייהו: [ט]והכותב שתי אותיות: ת"ר *[י]כתב אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתים פטור מחק אות גדולה ויש במקומה לכתוב שתים חייב אמר רבי מנחם בר' יוסי וזה חומר במוחק מבכותב: הבונה והסותר המכבה והמבעיר והמכה בפטיש: רבה ור' זירא דאמרי תרוייהו [כ]כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש: אלו אבות מלאכות: *אלו [ל]לאפוקי מדר"א דמחייב על תולדה במקום אב: חסר אחת: לאפוקי מדר' יהודה *דתניא ר' יהודה מוסיף את השובט והמדקדק אמרו לו [ל]שובט הרי הוא בכלל מיסך מדקדק הרי הוא בכלל אורג: **מתני'** ועוד כלל אחר אמרו [מ]כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו והוציאו בשבת חייב חטאת עליו וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אינו חייב אלא המצניעו: **גמ'** כל הכשר להצניע לאפוקי מאי רב פפא אמר [נ]לאפוקי דם נדה מר עוקבא אמר לאפוקי עצי אשרה מאן דאמר דם נדה כ"ש עצי אשרה מאן דאמר עצי אשרה אבל דם נדה מצנע ליה לשונרא ואידך כיון דחלשא לא מצנע ליה אמר רבי יוסי בר חנינא האי דלא כר"ש דאי כר"ש האמר *לא אמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן: וכל שאינו כשר להצניע:

אמר

רש"י

משום צובע. שצובע את הבשר של בית השחיטה ולקמן מפרש אמאי מיכוין לצובעו וצביעה הואי במשכן אב מלאכה: משום נטילת נשמה. דנטילת נשמה הואי במשכן באילים מאדמים ותחש וחלזון*: אף משום צביעה. ונפקא מינה לחיוביה תרתי: מילתא דאמרי אימא כו'. דבר תימה אמרתי להזכיר צביעה בשחיטה צריך אני לומר בו דבר טעם דלא ליתו דרי בתראי השומעים וליחכו עלי: צובע בשר במאי ניחא ליה. להאי שוחט בצביעת הבשר הייתו רוצה ואני אומר בו טעם: ניחא ליה דלתווס בית השחיטה בדמא. שיהא צבוע בדם: כי היכי דניחזייה אינשי. שנשחטה היום וניתו וזבנו: היינו מולח היינו מעבד. אטו מליחה לאו צורך עיבוד הוא: ועייל שירטוט. לפי שדרך הרצענין כשהוא בא לחתכו משרטטו תחלה כפי מה שהוא רוצה להאריך ולהרחיב ולקצר החיתוך ואחר כך מעביר הסכין דרך השירטוט וכן בעורות המשכן כשחתכום: דקבעי ליה לאורחא. שמולחה הרבה: השף בין העמודים. כגון עמודי אכסדראות שעשוים חלונות חלונות ונסמכין בחלונות בין עמוד לעמוד והשף שם בקרקעית הבנין שנשענין עליו כדי שיהא חלק חייב משום ממחק: המגרר ראשי כלונסות. שיהו ראשיהן שוין וחדין: ממרח רטיה. מחליק תחבושת על המכה: מסתת את האבן. לאחר שנעקרה מן ההר ונחצבה מחליקה: משום מכה בפטיש. שהוא גמר מלאכה: הצר (ב) בכלי צורה. בכלי שעומד לכך לנאותו: מנפח בכלי זכוכית. כשהותך נעשה על ידי נפוח: דשקיל אקופי. ראשי חוטין התלויין ביריעה במקום קשורין כשניתק בה חוט וקשרוהו וכן קשין וקסמים דקין שנארגו בה בלא מתכוין ונוטלין אותם ממנה לאחר אריגה גמר מלאכה הוא וחייב משום מכה בפטיש: כתב אות אחת גדולה כו' פטור. שבקרשי המשכן שתים היו כותבים אחת בזו ואחת בזו כדי לזווגן כשסותרים אותן: מחק אות אחת כו' חייב. שאין מלאכת מחיקה חשובה אלא ע"מ לכתוב והרי יש מקום לשתי אותיות: אמר רבי מנחם ברבי יוסי. הא קמ"ל מאן תנא קמה ר' מנחם ברבי יוסי: לאפוקי מדרבי אליעזר. דהא אמרן דלא נמנו כאן אלא להודיענו מנין חטאות של העלם אחד ותנא הרי אלו למעוטי שאם עשה תולדותיהם עמהן דאינו מביא עליהן חטאת ודלא כרבי אליעזר דמחייב אתולדה עם האב בכריתות: שובט. מכה השתי בכרכר שקורין ריו"ל: מדקדק. כשמותח חוט הערב מכה בכרכר עליו במקומות מקומות ליישבו שלא יהא מתוח יותר מדאי שהמתיחה מעכבתו מהתחבר יפה עם הארג: שובט הרי הוא בכלל מיסך. דהיינו מיסך ממש שמסדר חוטי השתי: הרי הוא אורג. דהיינו אורג ממש ולא דמי לזורר ובורר ומרקד דזה בקשין וזה בצרורות וזה בקמח: **מתני'** כל הכשר להצניע. שהוא מין העשוי לצורך האדם: ומצניעין כמוהו. כמות זה כלומר שיש בו שיעור הראוי להצניעו: אין חייב אלא למצניעו. אם נעשה חביב לאדם א' והצניעו חייב על הוצאתו אם חזר והוציאו אבל אדם אחר אינו חייב עליו דלגביה לאו מלאכה הוא: **גמ'** מ"ד דם נדה. אינו כשר להצניע כ"ש עצי אשרה דאיסורי הנאה נינהו (ומאיסי) וצריך לאבדן: כיון דחלשא. המאכיל דם האדם לחתול נעשה חלש אותו אדם: הא. דתנא כל הכשר להצניע ויש בו שיעור שרוב ב"א עשויין להצניע כשיעור הזה חייב כל אדם על הוצאתו ואפילו אדם עשיר שאין שיעור זה חשוב לו: דלא כר' שמעון. לקמן בהמוציא:

אמר

תוספות

אין עיבוד באוכלין. אין להתיר מכאן מליחת אוכלין דהסור מדרבנן מליחה בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קח:) ואפילו בי"ט אסור בפ"ק דביצה (דף יא:): **השף** בין העמודים בשבת חייב. פירש ר"ת *דשף הטיט על העמוד כדי להחליקו וכן משמע בירושלמי ורש"י פירש ששף קרקעית שבין עמודי חלונות ולא נהירא: **והמסתת** את האבן כו' חייב משום מכה בפטיש. אבל משום מחתך וממחק לא מיחייב דמיירי שכבר היא מרובעת ומתוקנת אלא שמייפה אותה ועושה בה שירטוטין ויפוי כעין שעושין עכשיו מסתתי האבנים. ר"י וכן ריב"א: **הרי** אלו לאפוקי מדרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב. וא"ת מרישא שמעינן לה דתנן העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת וי"מ דה"ק מעין מלאכה אחת היינו שתי תולדות מאב א' אבל האב ותולדה דידיה מיחייב תרתי קמ"ל: **חסר** אחת לאפוקי מדר' יהודה. תימה דממילא דרישא שמעינן לה וליכא למימר תנא ושייר °דהא אלו קתני ומיהו הא ליכא לאקשויי דהא מאלו דרישא שמעינן לאפוקי מדר' אליעזר דאיכא למימר דנקט ברישא אלו אבות משום דקאי אדקתני לעיל חייב על כל אב מלאכה וי"ל דממילא דרישא לא שמעינן לאפוקי מדרבי יהודה דאיכא למימר דלא חשיב אלא מלאכות חשובות אבל שובט ומדקדק אע"ג דמלאכות הן לא קתני להו משום דאינם מבוררות כל כך וכה"ג משני בפ"ק דקדושין (דף טז:) גבי אלו מעניקין להן דבר שיש לו קצבה קתני דבר שאין לו קצבה לא קתני*: **לאפוקי** עצי אשרה. דלא כרבי יהודה דאמר בפרק רבי עקיבא (לקמן דף צ.) אף המוציא משמשי ע"ז כל שהוא חייב אלא כת"ק דפליג עליה כן פירש בקונט' התם וקשה לרשב"א הא דקאמר הכא מ"ד דם נדה כ"ש עצי אשרה מנא ליה דילמא סבר כרבי יהודה ומחייב בעצי אשרה שמצניעין אותן לשריפה: **הא** דלא כר' שמעון. פירש בקונטרס הא דתנן כל הכשר כו' שרוב בני אדם עשויים להצניע כשיעור הזה חייב כל אדם על הוצאתו אפילו אדם עשיר שאין שיעור זה חשוב לו משמע מדבריו דלא מחייב ר' שמעון אלא בסתם בני אדם שרגילין להצניעו שאותו שיעור חשוב להן ואפילו לא הצניעו הוא ולקמן פי' לא נאמרו שיעורים שבמשנה אלא למצניעין אותו קודם לכן וחזר המצניע והוציאו משמע דוקא בהצניעו חייב ואומר ר"י דיש ליישב פירושו דמה שמצריך

רבינו חננאל

ליה דנתוי' חי כי היכי דלצלח צבעיה דכל כמה דהוא חי מצלח ציבעיתי' שוחט משום מאי מחייב רב אמר משום צובע אזיק' ניהא ליה כי היכי דנתווס בית שחיטה דידית דמא. כי היכי דידעי אינשי דחי הות וכי היכי (דניחה) [דנחזיה] אינשי דנשחט הוא וקאתי למזבן מיניה ולא יימרו של נבילה הוא. והא דאמר רב משום צובע הכי קאמר חדא משום נטילת נשמה דהא כהדיא תנן באבות מלאכות השוחט. וסבר רב השוחט בשבת חייב שתים אחת משום נטילת נשמה ואחת משום צובע והוא אב (אחד) [אחר]. והמולחו והמעבדו. אקשינן דמולח היינו מעבד כדאמרינן (לקמן עט:) לענין חיפה מליח וקמיח שנמצאת מליחתו עבודו ופרקין ר' יוחנן ור"ל דהמולח והמעבד תרווייהו מלאכת עיבוד נינהו ותני חדא והוא הדין לאחרינא. אי הכי בצרי להו עייל שירטוט ושני במתני' המולחו והמשרטטו: ירושלמי מה עיבוד היה במשכן שהיו משרטטין בעורות מהו משרטטין מסרגלין. מליחת בשר חי בשבת' אם כוונתו לצאת בו לדרך או לאוכלו אחר כמה ימים חייב משום מעבד אבל לאוכלו ביומו לא ולית הלכתא כדרבה בר רב הונא (דרבה בר רב הונא) [דרבא] דחי לה ואמר אין עיבוד באוכלין: **השף** בין העמודים. פי' מחליק חייב משום מוחק והוא כמו ממרח את הרטיה: ירושלמי הממחקו. מה מחיקה היתה במשכן (פי') שהיו שפין העורות ע"ג העמוד. השף את העור ע"ג העמוד חייב משום (מוחק) [ממחק]. הממרח איספלנית חייב משום מוחק. הגורר ראשי כלונסות חייב משום מחתך. הממרח רטיה חייב משום מוחק. וכן הצר בכלי צורה כל שהוא חייב משום מכה בפטיש. ואע"ג דפליג ר' ישמעאל (לקמן קג:) שיצור כל הצורה יחידאה היא ואי ההיא צורה אית בה אותיות דמיקרו חייב משום כותב ואי לאו חייב משום מכה בפטיש וכן המנפח בכלי זכוכית הוא גמר מלאכתו שמלאכת זכוכית בניפוח הוא. כגון נימין הניתקין מן האריגה דנתלין בבגד או תתיכות עצים קטנים המסבכין בצמרן של בגדים חדשים וכשמשלים האומן מלאכתו כל ראשי נימין התלויים בין קיסם וקליפה שנסתבכו בבגד נוטלן ונקרא

רב נסים גאון

נטילת נשמה קיי"ל שהמתעסק לענין שבת פטור. ומשכחת עיקר דילה במסכת כריתות בפרק ספק אכל חלב (דף יט) אמר רב נחמן אמר שמואל [המתעסק] בחלבים ובעריות (בחלבים פטור ובעריות) חייב שכבר נהנה מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה ומשכחת לה בסנהדרין בפ' ד' מיתות (דף סב) בגמרא דהזורק דבני מערבא (הלכה ו) גרסי הזורק בשבת פטור היאך עבידא אמר חריני קוצר חצי לוגרות וקצר כגרוגרת פטור בגמ' דכל שעה בפסחים (דף לג) גרסי לה אם אמרת בשאר מצות שכן לא ...יב בהן שאין מתעסק כמתעסק שאם נתכוין להגביה את התלוש וחתך המחובר פטור וכגון זה מלאכה שהיא באה חילוף מה שנתכוון העושה אותה מתעסק מיקרי שהרי לא נעשית מחשבתו

אלו לאפוקי מדר' אליעזר דמחייב על תולדה במקום אב. ואשכחנן דברי ר' אליעזר בכריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב (דף טז) אמר ר' עקיבא שאלתי את ר' אליעזר העושה מלאכות הרבה הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד מהו חייב על כל אחת ואחת או חייב אחת על כולן חייב על כל אחת ואחת מקל וחומר ואמרו בתלמוד בעי מיניה ולדי מלאכות אי כמלאכות לא ופשט ליה דולדי מלאכות כמלאכות דמיין: דאי ר' שמעון הא אמר לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן. בפירקא דלקמן המוציא יין (דף עו) משכחת להא דר' שמעון

סליק פרק כלל גדול

עין משפט נר מצוה

סב א ב ג מיי' פי"א מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכב סעיף ס:
[פי' בערוך ערך שף]
סב [א] [מיי' פ"ז מהל' שבת הלכה א ופי"א הלכה יז]:
סב [ג] [מיי' פי"א שם הלכה ו]:
סג ד מיי' שם הלכה ז:
סד ה מיי' שם הלכה ו ופכ"ג הלכה יא טור שו"ע או"ח סימן שכח סעיף כו:
סה ו מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה יח:
סו ז שם הלכה טו:
סז ח מיי' שם הלכה יח טוש"ע או"ח סימן שב סעיף ג:
סח ט מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ט סמג שם טוש"ע או"ח סימן שמ סעיף ג:
סט כ מיי' פ"י שם הלכה טו ופכ"ג הלכה ד סמג שם:
ע ל מיי' פ"ט שם הל"ז וח ופ"ז מהל' שגגות הלכה ה:
ע [ל] [מיי' שם פ"ט הלכה יח ויט]:
עא מ נ מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה כב:

מסורת הש"ס

ע"ב פ"ג

[נ"ל אפי]

[תוספ' פי"ב]

לקמן ג: כריתות טז:

לקמן עג:

[ועי' במה שכתב בתוס' יבמות פח: ד"ה תלא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר"ש בר קיסמא אמר ר"ש בן לקיש הצר: (ב) רש"י ד"ה הצר וכו' בכלי וכו' והיינו בכלי נמתק:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חסר אחת וכו' דהא אלו קתני. כדלקמן דף עו ע"ב:

א"ר אלעזר הא דלא כר"ש בן אלעזר *דתניא כלל אמר ר' שמעון בן אלעזר כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוכשר לזה והצניעו ובא אחר והוציאו נתחייב זה במחשבה של זה: **מתני'** המוציא תבן כמלא פי פרה עצה כמלא פי גמל עמיר כמלא פי טלה עשבים כמלא פי גדי עלי שום ועלי בצלים לחים כגרוגרת יבשים כמלא פי גדי ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן: **גמ'** מאי עצה אמר רב יהודה תבן של מיני קטנית כי אתא רב דימי אמר המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל ר' יוחנן אמר חייב ר"ש בן לקיש אמר פטור באורתא א"ר יוחנן הכי לצפרא הדר ביה אמר רב יוסף שפיר עבד דהדר דהא לא חזי לגמל א"ל אביי אדרבה כדמעיקרא מסתברא דהא חזי לפרה אלא כי אתא רבין אמר המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל דכולי עלמא לא פליגי דחייב כי פליגי במוציא עצה כמלא פי פרה לפרה °ואיפכא איתמר ר' יוחנן אמר פטור °ריש לקיש אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור אכילה על ידי הדחק לא שמה אכילה *ריש לקיש אמר [ב]חייב אכילה *ע"י הדחק שמה אכילה: עמיר כמלא פי טלה: והתניא כגרוגרת אידי ואידי חד שיעורא הוא: עלי שום ועלי בצלים לחים כגרוגרת ויבשים כמלא פי הגדי ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן: אמר ר' יוסי בר חנינא [ג]אין מצטרפין לחמור שבהן אבל מצטרפין לקל שבהן וכל דלא שוו בשיעורייהו מי מצטרפין והתנן *הבגד ג' על ג' והשק ד' על ד' והעור ה' על ה' מפץ ו' על ו' *ותני עלה הבגד והשק השק והעור העור והמפץ מצטרפין זה עם זה ואמר ר"ש מה טעם מפני שראויין ליטמא מושב טעמא דראויין ליטמא מושב אבל אין ראוי ליטמא מושב לא אמר רבא

הבא

רש"י

א"ר אלעזר הא. דקתני מתניתין דאינו כשר להצניע והצניעו *אחר הוא מתחייב על הוצאתו וכל אדם פטורין דלא כר' שמעון בן אלעזר: **מתני'** עצה. מפרש בגמרא: כמלא פי גמל. נפיש שיעורא מפי פרה אבל כמלא פי פרה לא מיחייב דהא לא חזו לפרה: עמיר. קשין של שבלין: פי טלה. נפיש מפי גדי הלכך עמיר דלא חזי לגדי לא מיחייב כמלא פי גדי עד דאיכא מלא פי טלה אבל עשבים הואיל וחזו בין לטלה בין לגדי מיחייב אפי' כמלא פי גדי: לחין. הראויין לאדם כגרוגרת דזה שיעור לכל מאכל אדם לשבת אבל כמלא פי גדי לא דלהיס לא חזו לגדי: **גמ'** המוציא תבן כמלא פי פרה. והוציאו להאכילו לגמל שפי גמל גדול מפי פרה: דהא חזי לפי פרה. הלכך שיעור חשוב הוא ולכל מי שיוציאנו לא פקע שיעוריה בהכי: דחייב. דהאיכא שיעורא דחזי לפרה הלכך כשר להצניע הוא ומצניעין כמוהו: עצה. לא חזיא לפרה אלא ע"י הדחק אלא לגמל הוא דחזי וזה הוציאו לפרה: רבי יוחנן אמר פטור. דהא לגמל דחזי ליה ליכא שיעורא ואי משום דלצורך פרה הוציאו ולגבה איכא שיעור אכילה ע"י הדחק לאו אכילה היא הלכך לא משערי' ליה בפרה: אין מצטרפין לחמור שבהם. מי ששיעורו גדול הוי קל ואינו מצטרף להשלים שיעורו של חמור דהא לא חשיב כי ההוא אבל החשוב משלים את הקל לכשיעור תבן מצטרף עם עצה להשלי' פי גמל ועצה אין מצטרף עם התבן להשלים מלא פי פרה: מי מצטרפין. אפילו להשלים חמור את הקל: ג' על ג'. לטומאת מדרס הזב ליעשות אב הטומאה: הבגד והשק מצטרפין. שהבגד משלים שיעור השק שק עשוי מנוצה של עזים: ואמר ר' שמעון מה טעם. מצטרפין: הואיל וראויין ליטמא מושב. אם צירף משנים יחד לטלאי מרדעת של חמור כשיעורו לענין מושב הזב אם קצע משנים מהן ותקן טפח על טפח ליסב עליו מיטמא ליה אב הטומאה במושב הזב דתניא(א) המקצע מכולן טפח על טפח טמא מושב ואמרינן טעמא בפ"ק דסוכה הואיל וראוי לטלות על גבי חמור שאינו מקפיד אם הוא משני מינין: הכא

תוספות

שמאריך לקמן הגהה היינו לאדם עשיר שאין דרכו להצניע ומכל מקום פירוש מילתיה דר"ש צריך לפרש כמו שפירש כאן דאי מיירי במצניעין לאו זו דבר עלמו שמפורש במשנה כמו שפירש התם אם כן כולהו הוו מלי למימר בכל שהוא בכדי שיפת קילור כדתנן בפ' המצניע (לקמן צ:) דלרפואה בכל שהוא ואתיא כר"ש מדלא קאמר התם בגמ' הא דלא כר"ש כי היכי דקאמר (דף צה:) הא דלא כר"ש בן אלעזר ומהתם נמי יש לדקדק דלר' שמעון סתם בני אדם שרגילין להצניעו מיחייבי אפי' לא הצניעו מדקתני המצניע לזרע כו' וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו משמע בלא הצנעה וכר"ש נמי אתיא כדפי' ואין לפרש דבעשיר שאין דרכו להצניע לא מיחייב לר"ש אפי' בהצניעו דהא אמר בהמוציא יין בד"א במוציא אבל במצניע כל שהוא ר"ש אומר בד"א במצניע כו' ומפרש מצניע דרבנן בתלמיד שאמר לו כו' דבר שאינו חשוב לכל אי אצנעיה רביה אין אי לא לא ודומיא דהכי נראה דהוי מצניע דר"ש דתליא מילתא באותו שהצניעו היינו בעשיר קשה לרשב"א דמהאי טעמא דקאמר הכא מתני' דלא כר"ש משום דמתני' סתמא קתני דחייב משמע שכל בני אדם חייבין עליו אפי' אותן שאין חשוב להן שיעור זה מהאי טעמא נמי הוה ליה למימר בההיא דפרק המצניע דהויא דלא כר"ש ושמא י"ל דהכא דנקט לפרושי הוה ליה לפרושי טפי: **אכילה** ע"י הדחק לא שמה אכילה. והא דאמר בפ' כילד הרגל (ב"ק דף יט.) אכילה ע"י הדחק שמה אכילה ה"מ לענין נזקין דלא חשבינן ליה משונה אבל לאחשובה לענין שבת לא חשיבא אכילה: **אידי** ואידי חד שיעורא הוא. והא דנקט במתני' כמלא פי טלה ולא נקט כגרוגרת לאשמעי' דמשום אכילת טלה נתנו בו חכמים שיעור זה דאי נקט כגרוגרת לא הוה ידעינן למה נתנו בו חכמים שיעור זה: **מפני** שלא שוו בשיעוריהם. אבל אותם ששוו כגון עמיר ועלי שום ועלי בצלים לחים מצטרפין וכן חמור לקל כגון תבן לעצה למלא פי גמל ואפי' לא יהא תבן ראוי לגמל שמא אגב העצה הוא ראוי: **הבגד** והשק השק והעור כו'. דוקא בכה"ג הבגד והשק השק והעור אבל הבגד והעור והשק והמפץ אין מצטרפין שאין ראויין להתחבר יחד והמחברן בטלה דעתו ואין עמאים מדרס. ר"י: **ואמר** ר"ש מה טעם כו'. תימה לר"י דמה צריך להאי טעמא דהא כיון דמצטרפין זה עם זה א"כ ראוי לחברן וחזו למדרס וכיון דחזו למדרס פשיטא דמצטרפין לטומאת מדרס דהא אפי' כופת שאור שיחדה לישיבה טמאה מדרס כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכט.) והכא בטומאת מדרס איירי מדקאמר הבגד שלשה על שלשה דלענין טומאת מת אפי' ג' על ג' כדפרישית לעיל ואור"י דודאי הא דקתני הבגד שלשה על שלשה לא מיירי אלא למדרס אבל סיפא דשק ואור ומפץ מיירי נמי בטומאת מת והכי איתא במס' כלים בפכ"ז הבגד שלשה על שלשה [למדרס ומשום ג' על ג'] לטומאת מת השק ד' על ד' העור ה' על ה' המפץ ו' על ו' שוו בין למדרס בין לטמא מת אלא שהש"ס מביאה בקוצר כמו שרגיל בכמה מקומות ועל טומאת מת קאמר מה טעם מצטרפין בשלא יחדו למדרס ולא צריך האי טעמא אצירוף דעור ומפץ °דמפץ לא מטמא במת אלא כשטמא בזב דהיינו כשיחדו למדרס ומק"ו דפכין קטנים כדאמרינן בפ' ר' עקיבא (לקמן פד:): **הואיל** וראויין ליטמא מושב. פי' בקונטרס אם קיצע משנים וצירף יחד לטלאי מרדעת החמור והאיך דהמקצע מכולם טפח על טפח דמעילה היינו שבין כולם יש טפח ואין נראה לר"י דמה צריך להביא ראיה שראויין להצטרף בלאו טעמא דמושב נמי שמעינן ממתני' דהכא שראויין להצטרף יחד באותו סדר כמו ששנויים בגד לשק ושק לעור ועור למפץ דדוקא נקט לפי שאלו ראויין להצטרף יחד ונראה לר"י כמו שפי' ריב"א דהואיל וראויין ליטמא מושב היינו הואיל ושוו שיעוריהן לענין מושב וכמו שפירש בקונטרס בפ"ק דסוכה (דף יז:) דהמקצע מכולן היינו מאיזה מהן שיקצע יהא טמא ואע"ג שכאן אין שיעורן שוה מצטרפין הואיל ולענין מושב שיעורן שוה והא דקאמר ה"כ חזו לדוגמא היינו נמי דשיעורן שוה לדוגמא כדתנן בפרק המצניע דלדוגמא כל שהוא הלכך מצטרפין אפי' לענין דבר דלא שוו שיעורייהו וה"ה דהוי מצי למינקט הכא ולזרע ולרפואה דהוו נמי בכל שהוא אלא דלא כל דברים שייך בהו זרע ורפואה אבל דוגמא שייכא בכל דבר והא דקאמר בסוכה המקצע מכולן כו' הואיל וראוי לעלות על גבי חמורו לשון הואיל וראוי לאו דווקא דדווקא אם עשה מהן טלאי ויחדן לכך טמא בטפח על טפח וכן מצינו לקמן בפ' א"ר עקיבא (דף צ.) הואיל וראויין למתק הקדרה דהוה ליה למימר הואיל וממתקין דהא מיירי שנפלו לתוך הקדרה. ר"י: **תוספתא*** המקצע למשכב אין פחות משלשה על שלשה למושב טפח ולמעמד כל שהוא:

עין משפט נר מצוה

עב א ב מיי' פי"ח מהל' שבת הל' ג:

[עב] [ב] [מיי' שם]:

רבינו חננאל

ומנקה הבגד ודומה למנקב דתנינן בכמה מקומות ואם נשארו כגון אלו בבגד ובעל הבגד קפיד עלייהו ושקיל להו בשבת חייב משום מכה בפטיש. פי' כל דבר שהוא גמר מלאכה נקרא מכה בפטיש: המוחק אות אחת גדולה שיש במקומה שיעור לכתוב ב' אותיות חייב והכותב אות אחת גדולה שיש במקומה שיעור לכתוב ב' אותיות פטור. זה חומר במוחק מבכותב. אלו אבות מלאכות לאפוקי מדר' אלעזר דמחייב אתולדה במקום אב כמו שכבר פרשנוהו למעלה (דף עג:) דמאן דעבד ב' אבות או ב' תולדות משני אבות או אב ותולדה דאב (אחר) [אחר] בהעלם אחד חייב בזה אחד ובזה אחד. ואי עביד אב ותולדתו לא מיחייב אלא חדא. ועוד חזר ושנה מ' חסר אחת לאפוקי מר' יהודה דאמר שובט ומדקדק מאבות מלאכות הן. אמרו לו שובט הרי הוא בכלל מיסך. מדקדק בכלל אורג. פי' יש לאורגין עץ או עצם שראשו חד ונקרא כדבר ודומה למחט של סקאין. וכך שמו בלשון יון כדבר. מעבירו על השתי כשהוא מותח לפניו לאריגה ושובט בו החוטין ומקרב המבדילין בין ב' החוטין העליונים והתחתונים ומדנחים להתפרק העליונים מן התחתונים ונפתח נפש המסכת לידות בתוכם חוט הערב ואין לה אב אלא הרי הוא בכלל מיסך והמדקדק הוא המדקדק על חוט הערב כדי להרחיק ולהחלם עם חבירו וזהו בכלל אריגה: ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו והוציאו בשבת חייב עליו חטאת. כל הכשר להצניע רב מתנה אמר למעוטי דם נדה שאין חייבין בהוצאתו וכ"ש איסורי הנאה. ועצי אשרה שאין חייבין בהוצאתו. מר עוקבא אמר לאפוקי עצי אשרה אבל דם נדה חייב כו' וזה ששנינו ומצניעין כמוהו א"ר יוסי ב"ר חנינא דלא כר' שמעון דאי ר' שמעון האמר דברים הללו לא נאמרו אלא למצניעיהן. והכין סבירא ליה לר' שמעון לענין המוציא יין כדי מזיגת הכוס חלב כדי גמיעה כו' דכולן שיעורן ברביעית ושיעורין הללו כדי גמיעה וכדי ליתן על הכתית כו'. לא נאמרו אלא למצניעיהן כלומר אם הצניע בחול [פחות] משיעורין הללו אע"פ שהוציאו בשבת פטור ורבנן סבירא להו אם הצניעו אדם בחול כל שהוא אע"פ שאין כשר להצניע והוציאו בשבת חייב דהא (אשביה) [אחשביה] בהצנעתו. וזה ששנינו כל שאין כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אין חייב אלא המצניעו אבל מי לא שהצניע בחול אם הוציאו בשיעורין הללו חייב. ואם לא פטור. וזהו כמו דתנן המצניע לזרע לדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב עליו כל שהוא. ושאר כל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו נמצא ר' שמעון מיקל מדברי חכמים ור' שמעון בן אלעזר מחמיר מדבריהם. דקאמר כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוכשר לזה והצניעו ובא אחר והוציאו נתחייב המוציאו ממחשבת המצניעו ואע"פ שאינו כשר להצניעו ואין מצניעין כמוהו חייב עליו. ורבנן אמרי אינו חייב בפחות משיעור אלא המצניעו. תמו הכללות. ובאנו לפרש שיעור הוצאה: המוציא תבן כמלוא פי פרה. עצה תבן הקטנית וקשה ממנו שיעורו כמלוא פי גמל. עמיר כמלוא פי טלה. עשבים כמלוא פי גדי ולענין המוציא תבן כמלוא פי פרה לגמל (הלכה) כו"ע לא פליגי דחייב שזה הוא שיעור הוצאתו ולא אכפת לן [אי] לגמל נתכוין להוציאו או לפרה אלא כי פליגי ר' יוחנן ור' אושעי' במוציא עצה כמלוא פי פרה לפרה. ועיקר הדבר שאין העצה מאכל פרה ואין שיעור כמלוא פי פרה אלא כמלוא פי גמל שהוא יתר ממלוא פי פרה. ועכשיו שנתכוון לפרה איפליגו ר' אושעי' סבר אכילה ע"י הדחק שמה אכילה אע"פ שאין פרה אוכלת אותו כדרכה אלא כיון שאוכלת אותו ע"י הדחק וישנו מלא פיה והוציאו לה חייב עליו (ור') [ור"י] סבר אכילה שע"י הדחק לאו שמה אכילה (וזה) ופטור: לענין הא דתנן אין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן א"ר יוסי ב"ר חנינא אין מצטרפין לחמור שבהן אבל מצטרפין לקל שבהן אם הוציא עמיר ועשבים אם יש בין שניהם כמלוא פי טלה מצטרפין כי החמור משלים לקל וחייב אבל אם אין בהם כמלוא פי טלה אע"פ שיש בהן כמלוא פי הגדי פטור שאין מצטרפין כי אין הקל משלים לחמור וכן עשבים משלימין לתבן ואין התבן משלים לעשבים ומקשינן היאך תאמר בהני דלא שוו בשיעוריהן להדדי דמצטרפין והלא הבגד והשק והעור לענין טומאה שלא שוו בשיעוריהן אע"ג דתנן הבגד והשק מצטרפין והשק והעור מצטרפין והעור והמפץ מצטרפין דקתני סיפא א"ר שמעון מה טעם הוא"ל וראוין ליטמא מושב דייקת מיניה טעמא דראוין ליטמא מושב הא אי לא הוו ראוין ליטמא מושב לא הוו מצטרפין משום שלא שוו בשיעוריהן להדדי וא"כ היכי קאמר ר' יוסי בר' חנינא מצטרפין לקל שבהן והכין הוה ראוי שלא יצטרפו כל עיקר ופריק רבא לר' יוסי ב"ר חנינא ואמר הכי נמי ראוין לדוגמא כשם שהבגד והשק אף על פי שאין בזה כשיעור ולא בזה כשיעור כיון שאלו מתחברין יש בעיניהם כשיעור השק שהוא הקל ואפשר לחברן זה בזה ולישב עליהן וראוין ליטמא מושב כן התבן והעצה אפשר להוציא מזה כמעט ומזה כמעט להראותן דוגמא לקנות לומר מאלו אני מוכר ולהבין השובין בחיבורין ויש צורך להוציאו כסדר הזה משום כן מצטרפין לקל שבהן. אבל אוכלין שיעורן כולן כגרוגרת לפיכך מצטרפין וע"ז [illegible] קליפיהן ועוקציהן [illegible] אין מצטרפין עמהן.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הואיל וכו' דתניא.

גליון הש"ס

גמ' ואיפכא איתמר. [illegible]

עין משפט נר מצוה

עג א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ה:

עג [א] מיי' פ"ו מהל' בכורים הלכה טו והלכה יח טוש"ע יו"ד סימן שכד סעיף א ג:

א ב ג מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ב:

[דף עט.]

מסורת הש"ס

ה"נ חזיא לדוגמא: **מתני'** *המוציא אוכלים כגרוגרת חייב ומצטרפין זה עם זה מפני ששוו בשיעוריהן חוץ מקליפתן וגרעיניהן ועוקציהן וסובן ומורסנן ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשין שמתבשלות עמהן: **גמ'** וסובן ומורסנן לא מצטרפין והתנן[א] *חמשת רבעים קמח ועוד חייבין בחלה הן וסובן ומורסנן אמר אביי שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה: רבי יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים המתבשלות עמהן: עדשים אין פולין לא והתניא ר' יהודה אומר חוץ מקליפי פולין ועדשים לא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי עתיקי מ"ט לא אמר ר' אבהו מפני שנראין כזובין בקערה:

הדרן עלך כלל גדול

*המוציא [ב]יין כדי מזיגת הכוס חלב כדי *גמיעה דבש כדי ליתן על הכתית °שמן כדי לסוך אבר קטן מים כדי לשוף בהם את הקילור *ושאר כל המשקין ברביעית וכל השופכין ברביעית ר"ש אומר כולן ברביעית ולא *נאמרו *כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן: **גמ'** תנא *כדי מזיגת כוס יפה ומאי כוס יפה כוס של ברכה [ג]אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית אמר רבא אף אנן נמי תנינא

רש"י

הכא נמי חזי. ביחד. לדוגמא. מי שיש לו למכור צבר מטון ונותן לפני חלונו להראות שיש לו למכור מטון ויבא ליה שיהו מחוברין יחד דאיידי דזוטרי כל חד וחד הרוה מפוזרתו: **מתני'** אוכלים כו'. למאכל אדם: ומצטרפין. כל אוכלי אדם זה עם זה: חוץ מקליפיהן. שאינן אוכל ואין משלימין השיעור: ועוקציהן. זנב הפרי דהוא עץ בעלמא: וסובן. קליפת חטין הנושרת מחמת כתישה: ומורסנן. הנשאר בנפה: ר' יהודה אומר. כל הקליפין אין מצטרפין כדאמרן חוץ מקליפי עדשים שמצטרפות אותן: שמתבשלות עמהן. לאפוקי קליפה חיצונה שהן גדלות בתוכה הנושרות בגורן: **גמ'** בלוסה. מעורבת בסובנה ובמורסנה הלכך לחם הארץ קרינן ביה ומיהו לענין שבת מידי דחשיב בעינן וסתמייהו דהני לאו אוכל נינהו: פולין חדתי. קליפתן מצטרפין: כזובין. לפי שהן שחורות:

הדרן עלך כלל גדול

המוציא יין. חי: כדי מזיגת הכוס. כשיעור שנותנין יין חי לתוך כוס להוסיף עליו מים כהלכתו ולמזוג אותו בהן ובגמרא מפרש באיזה כוס משערו: כתית. שבגבי הסוסים והגמלים מחמת המשאות רדוי"ש בלע"ז והכי אמר בהמפקיד בבבא מציעא (דף לח.) דבש והדבים למאי חזי לכתותא דגמלי אבל רבותי פירשו כתית מכה שעל גב היד ושע"ג הרגל: לשוף. לשפשף ולהמחות בהן: קילור. שנותנין על העין לודיי"א בלע"ז: ברביעית. בילה ומחצה רביעית הלוג: שופכים. מים סרוחים ובגמרא מפרש למאי חזו: כולן ברביעית. אף היין והחלב והדבש: ולא נאמרו. שיעורין שבמשנה אלא למצניעיהן לבד וחזר המצניע והוציאו חייב אבל שאר כל אדם שהוציאו אינו חייב וסבירא ליה לר"ש דמצניע עצמו בעי שיעורא זוטא ובבציר מהא שיעורא לא מיחייב כדאמרינן בפרקין דלעיל (דף עה:) דלית ליה לר"ש כל שאין כשר להצניע ואין מצניעים כמוהו שיתחייב עליו מצניעו: **גמ'** תנא. בתוספתא המוציא יין כדי מזיגת כוס יפה פירוש לכוס דמתני': כוס של ברכה. ברכת המזון שהצריכו חכמים ליפותו כדאמרי' בברכות (דף נא.) עיטור ועיטוף הדחה ושטיפה חי ומלא: אמר רב נחמן גרסי' ולא גרסי' דאמר: שיעור כוס של ברכה צריך שיהא בו יין חי רובע של רביעית הלוג: כדי שימזגנו. במים שלשה חלקים מים ואחד יין: ויעמוד על רביעי'. הלוג: תנינא

תוספות

חמשת רבעים קמח ועוד גרסי' כדפרי' בפ"ק (דף טו.):

הדרן עלך כלל גדול

המוציא יין. חלב כדי גמיעה. הקשה רבינו אפרים דתניא בשילהי המצניע (לקמן צה.) החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת ואין חילוק בין מוציא לחולב דהא לקמן בפירקין *אמרי' דהמעבד עור שיעורו כמוציא עור ותירץ ר"י דהתם חלב לגמיאה דנפיש מגרוגרת והתם מיירי בחולב לגבינה דאחשוביה אחשביה וכן מוכח דכדי גמיאה נפיש מגרוגרת דבפ' בתרא דיומא (פ.) גבי שותה ביוה"כ איכא דמחייב ברביעית ואיכא למ"ד בכדי גמיאה ובעירובין (דף פג:) משמע דתשע סעודות יש בקב ובפרק חלון (שם פ:) משמע שיש י"ח גרוגרות בשתי סעודות ואי כדי גמיאה פחות מגרוגרת א"כ הוו יותר מדאי חלוקים זה מזה ומיהו(ב) כגרוגרת דהמצניע (לקמן צה.) איירי ביבש אפשר שבתחלה היה יותר מכדי גמיאה ולפי זה צריך לפרש דהתם חלב הוי לגבינה והא דמחייב הכא בכדי גמיאה היינו במפרש בהדיא לשתיה אבל אי סתם חלב הוי לאכול ולשתות ולא לגבינה אפי' היה מפרש בהדיא לגבינה היה חייב אכדי גמיאה דזוטרא הואיל וסתמו לכך כדאמרינן לעיל המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל חייב דהא חזי לפרה וי"מ דכשחלב כבר בעין מיחייב בכדי גמיאה אבל חולב לא מיחייב אלא כגרוגרת דאין אדם טורח לחלוב בפחות מגרוגרת דכה"ג אמרי' לקמן (דף עט.) דאין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כור ומיהו אומר ר"י דלא דמי דהתם אין המים חשובין מחמת שראוי לגבל בהן את הטיט כמו הטיט עצמו שהוא מגובל כבר אבל הכא כשחולב להוציא מן הדד בכדי גמיאה יש לו להיות חשוב כמו במקום אחר*: **כדי** גמיעה. פי' הר"ר פור"ת מלא לוגמא ולא משמע כן במסכת יומא בפרק בתרא (דף פ.):

צריך שיהא בו רובע רביעית. רביעית דהכא היינו רביעית הלוג כדפי' הקונט' ועוד יש לדקדק דהיינו רביעית דפרק ג' מינין (נזיר לח.) הס רביעית הלוג מדפריך ותו ליכא והאיכא רביעית נוטלין לידים ובמסכת ידים (פ"א מ"א) משמע בהדיא דהוי רביעית הלוג ועוד דבערבי פסחים (פסחים קט:) משמע דכוס הוי רביעית של תורה ומתוך חשבון דמקוה משמע דהיינו רביעית הלוג והא דקאמר התם קיסתא דמורייסא הות בציפורי והות כמין לוגא דמקדשא ובה משערין רביעית של פסח לאו בכולה משערין דהיינו כל הלוג אלא כלומר ברובע של אותה מדה משערין רביעית של פסח: **כדי** שימזגנו ויעמוד על רביעית. משמע דכוס של ברכה טעון מזיגה וכן בפ' שלשה שאכלו (ברכות נ:) אר"י בר חנינא מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים ותימה דבסוף פר' שלשה שאכלו (שם דף נא.) אמרו עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה הדחה ושטיפה חי ומלא אלמא חי בעינן ומיהו התם פירש בקונטרס דלא שיהא חי כשמברכין בו לאפוקי שלא ימזגנו ויתנגו בכוס של ברכה ור"ת מפרש דחי דקאמר היינו מזיג ולא מזיג דמיקרי חי כדאמרי' בפ' בן סורר (סנהדרין ע.) עד שיאכל תרטימר בשר וישתה יין חי ומוקי לה התם במזיג ולא מזיג ובברכת הארץ מוסיף מים עד שיהא מזוג כראוי כדאמר בפ' שלשה שאכלו (ברכות נא.) שמוסיף בברכת הארץ ולא כמו שפירש שם בקונטרס שמוסיף יין בברכת הארץ ובני נרבונא מפרשים דהי קאי אכוס שצריך שיהא שלם ואתי שפיר דכל אותן דברים דחשיב התם הוו כולהו בכוס ולא ביין וכה"ג בפרק בתרא דמכות (דף טז:) ריסק ט' נמלים ואחד חי דהיינו שלם דאפי' מת חשיב בריה כדאמר בסוף פ' גיד הנשה (חולין דף קב:)*: **ויעמוד** על רביעית. ואע"ג דאמרינן בערבי פסחים (דף קז.) המקדש אם טעם מלא לוגמא יצא ומלא לוגמא הוי טפי מרביעית כדמוכח בפ' בתרא דיומא (דף פ.) יש לומר דמלא לוגמא דהתם לאו דוקא אלא כדי שיסלקו לצד אחד ויראה כמלא לוגמא כדמפרש ביומא אהגהו דהתם ועוד יש לומר דדוקא מקדש:

אף אנן נמי תנינא. דכוס של ברכה טעון רביעית דמסתמא יין שיעורו לכשימזגנו ויעמוד על רביעית כמו שאר משקין דקתני סיפא דהוו ברביעית וקתני כדי מזיגת כוס יפה משמע דכוס של ברכה לכשימזוג בעינן שיהא רביעית כמו בהוצאה אבל הא דבעינן יין רובע רביעית לא שמעינן ממתני' אלא ממילא ידעינן דהא מזיגה הויא על חד תלת והא דלא נקט במתני' כדי מזיגת רביעית מילתא אגב אורחיה קמ"ל דכוס של ברכה ברביעית ועוד משום דמהאי טעמא דחזי לכוס של ברכה חשיב ומיחייב בפחות מרביעית לפי שיכול להוסיף עליו מים ושאר משקין לא מיחייב בפחות מרביעית אע"פ שיכול להוסיף עליהן כדמסיק ודקאמרת מים בכד ומצטרפין לגבי שבת מידי דחשיב בעינן: דאמר

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה המוציא וכו' ומיהו כגרוגרות דהמצניע:

[עירובין כט:]

[נזיר לח.]

[לעיל עח:]

[עירובין כט:]

גליון הש"ס

מתני' שמן כדי לסוך. עי' פ"ב מ"ב דכלים שם:

חלה פ"ב מ"ו ע"ש פסחי' מח: עדיות פ"א מ"ב

[וע"ע תוספות ברכות נ: ד"ה מודים]

[גי' ספרון ערן גם ר' גמיאה]

כשי' איתא אמרו

ייטי' תוס' פסחים סה. ד"ה כחולב]

רבינו חננאל

ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים שהן מתבשלין עמהן ולפיכך מצטרפות. והא דתנן חוץ מקליפיהן ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים חוץ מחוץ ונמצא מיעוט ממיעוט ולרבות הוא כמה שפירשנו למעלה: ושניא חלה דסובן ומורסנן הין מצטרפין לקמח להוציא מכולן חלה. שכן עני אוכל פתו מעיסה בלוסה שיש בה סובין ומורסן וזו היא עיסתו ואמר רחמנא ראשית עריסותיכ' אבל להוצאת שבת אין סובן ומורסנן מצטרפין וכן פולים אם חדשים הן הרי מנהג לבשל בקליפיהן. וקאמר ר' יהודה בברייתא שאף הן מצטרפות עם הפולין. אבל אם הם ישני' ונשתחרו נראין כזובים בקערה ורגילין בני אדם לקלפן קודם בישול והלכך אין קליפיהן מצטרפות עמהן:

הדרן עלך כלל גדול

פ"ח המוציא יין כדי מזיגת הכוס. תנא כדי מזיגת הכוס יפה. ומאי כוס יפה כוס של ברכה. והתם אמרינן אמר רב יהודה אמר שמואל כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה. ומותבינן ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית ופרקינן אידי ואידי חד שיעורא הוא והאי דקאמר צריך שיהא בארבעתן רביעית *) בכל אחת רובע רביעית כדאמרינן הכא. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית. ואמר רבה אף אנן נמי

*) נראה דחסר איזה תיבות וצ"ל שיהא בהן כדי רביעית היינו שיהא בארבעתן וכו'.

רב נסים גאון

פ"ח המוציא יין. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית. משתכח פירושיה בפרק ערבי פסחים (דף קח) אמר רב יהודה אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה ואותבי' לשמואל מברייתא דקתני בה ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית ופרקינן מאי כדי מזיגת כוס יפה דאמר שמואל בהאי שיעורא ואמרו עוד (שם דף קט) אמר רב יצחק קיסטא דמוריסא דהוות בטבריא היא הוות כמין דמקדשא ובה משערין רביעית של פסח ומיכן את למד כוס של ברכה רביעית במסכת נדרות בפרס ב' מינים אסורין (דף לח) אמרו אמר ר' אלעזר עשר רביעיות נקיט רב כהנא בידיה ה' סומקאתא וה' חיורתא ה' סומקאתא נזיר ועושה פסח שהורו למקדש ומתים סימן נזיר רביעית יין לנזיר עושה פסח דאמר רב יהודה אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית שהורו השותה רביעית יין אל יורה במקדש שהשותה רביעית יין ונכנס למקדש חייב מתים דתניא מניין לרביעית דם היוצאה משני מתים שהיא מטמאה באהל שנא' (ויקרא כא) ועל כל נפשות מת לא יבא וחמש חיורתא חלה נזיר מצורע (שנטלו) [שנפסלו] בשבת סימן חלה רביעית שמן לחלה נזיר רביעית שמן לנזיר מצורע רביעית שמן לנזיר מצורע ושנפסלו דתנן ושאר כל משקין פסולין את הגויה לרביעית שבת דתנן ושאר כל המשקין ברביעית וכל השופכין ברביעית:

תנינא המוציא יין כדי מזיגת כוס ותני עלה כדי מזיגת כוס יפה וקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית ורבא לטעמיה *דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא אמר אביי שתי תשובות בדבר חדא דתנן *והמזוג שני חלקי מים ואחד יין מן היין השירוני ועוד מים בכד ומצטרפין א"ל רבא הא דקאמרת שני חלקי מים ואחד יין מן היין השירוני לחוד דרפי א"נ התם משום חזותא אבל לטעמא בעי טפי ודקאמרת מים מכד ומצטרפין לענין שבת מידי דחשיב בעינן והא נמי הא חשיב תנא **יבש בכזית דברי רבי נתן אמר רב יוסף רבי נתן ורבי יוסי ברבי יהודה אמרו דבר אחד רבי נתן הא דאמרן ורבי יוסי ברבי יהודה *דתניא רבי יהודה אומר *ששה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי ב"ה דם נבלה ב"ש [א] מטהרין וב"ה מטמאין א"ר יוסי ברבי יהודה אף כשטמאו ב"ה לא טמאו אלא בדם שיש בו רביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית אמר אביי דילמא לא היא עד כאן לא קאמר רבי נתן הכא דבעי רביעית אלא ביין דקליש אבל בדם דסמיך כזית לא בעי רביעית אי נמי עד כאן לא קאמר רבי יוסי בר' יהודה התם דכזית סגי ליה ברביעי' אלא בדם דסמיך אבל יין דקליש כזית הוי יותר מרביעית וכי מפיק פחות מכזית ליחייב: חלב כדי גמיעה: איבעיא להו כדי גמיאה או כדי גמיעה א"ר נחמן בר יצחק °הגמיאיני נא מעט מים מכדך איבעי' להו

גראינין

מנחות קג: עדיות פ"ה מ"א | בראשית כד

רש"י

תנינא. ממתניתין נמי שמעינן דזהו שיעורו מדתני בשאר משקין רביעית שמעינן מיניה דאין הוצאה במשקה הראוי לשתייה בפחות מרביעית הלכך על כרחך כי שיעורו ביין כדי מזיגת כוס של ברכה שיעור הראוי לשתיית רביעית נקט והיינו רובע רביעית דכי יהיב על חד תלת מיא כדרך המזיגות הראויות לשתייה יעמוד על רביעית יש טועים בשמועה זו לומר [רובע] רביעית רובע הלוג ויעמוד על רביעית על לוג שהוא רביעית הקב וטעות הוא בידם ורבותינו לא אמרו כן ולאי' יש לדבר במס' נזיר (דף לח.) י' רביעיות הן חמש סומקתא כלומר שנאמרו ביין ודם וה' חיוורתא שנאמרו בשאר משקין וחשיב נמי הוצאת שבת דשאר משקין גבי חיורתא ועל כרחיך הנהו כולהו ברביעית הלוג נינהו דקא חשיב בהדייהו רביעית שמן לנזיר דהוא חצי שיעורה של שמן התודה במנחות וחצי לוג שמן לתודה ילפינן במנחות (דף פט.): שתי תשובות בדבר. דלא מצי למילף ממתניתין: חדא. דהמרא לא דרי מיא אלא על חד תרין במס' נדה (פ"ב דף יט.) חמשה מראות דמי' טמאין הן וחד מינייהו כמזוג ומפרש במשנה וכמזוג שאמרתי לך בשני חלקי מים ואחד יין: מן היין השירוני. שגדל בשרון שם מדינה הוא: ועוד מים בכד ומצטרפין. אי טעמא דמתני' יין משום דלכי מזיג ליה וראוי לשתייה יהא בו רביעית השתא מיהא כי מפיק ליה עדיין לא נמזג ואין כאן שיעור מים שעודן בכד היאך מצטרפין לחייבו אלא על כרחך טעמא לאו משום דליתחזי לשתייה לרביעית כשאר משקין הוא אלא הכי שיעוריה ואע"ג דכי מזיג ליה לא הוי רביעית: דרפי. רך: א"נ התם משום חזותא. נקט ליה והכי נמי דדרי על חד תלת בטעמא מראית דם לא הוי אלא בשני חלקים מים ואחד יין ואי יהיב ביה טפי דם הדומה לו כדם ירוק הוא וטהור: הא חשיב. דחזי לצרופי ביה מיא: יבש. יין קרוש: בכזית. דמעיקרא הוה ביה רביעית ובקרוש רביעית שלימה בעינן דלאו בר מזיגה: ר' יהודה אומר ו' דברים מקולי כו'. לאו דליכא הני ותו לא דהאכתי טובא איכא אלא כשנכנסו לכרם ביבנה והעידו כל אחד ואחד על אותו שבידו במס' עדיות העיד ר' יהודה על אלו: ב"ש מטהרין. דאינו כבשר לטמא בנבלה בכזית ולא תורת משקין לטומאה קלה. לי נראה דהאי דב"ש מטהרין מטומאת נבלות להודיע קאמר שלא יטמא אדם אבל טומאה קלה יש בו: על כזית. שהוא שיעור נבלה לטמא אדם והיינו אמרו דבר אחד שכזית היבש כשנימוח הוי רביעית: עד כאן לא קאמר ר' נתן הכא. דכזית יבש בעי רביעית דלא ובציר מרביעית לא ליכא כזית יבש כדקאמר דכזית קרוש הויא ביה רביעית: אלא ביין דקליש. וכשהוא לח רב נפחו וכשמתייבש נצמק לשיעור קטן: אבל דם. כשהוא לח הוי סמיך עב וקרוב להיות קרוש וכשיבש אינו נצמק לשיעור קטן אלא מעט וכזית יבש לא בעי רביעית לח ודם נבילות מטמא בפחות מרביעית:

גרסינן

תורה אור

עירובין כט: | נדה יט. | [תוספתא פ"ט] | [כך דר"י וכו' יהודה ... במשנה דעדיות ולכך ספיר גרסינן דתניא]

תוספות

דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא כו'. והא דאמרי' בפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין לז.) גבי סנהדרין אל יחסר המזג אם הולרך אחד מהם ללאת אם יש כ"ג יולא כו' דהיינו שליש מסנהדרין משמע דמזיגה על חד תרין אומר ריב"א דרבא דוקא הי' מוזג כמשפט המזיגה על חד תלת כדאמר בהזהב (ב"מ ס.) אמר רבא מזיגה דידי מידע ידיעא ובכילד מעברין (עירובין סג.) דמי האי מזיגה למזיגה דרבא בריה דרב יוסף בר חמא אבל שאר העולם האוהבים יין חזק אין מוזגין אלא על חד תרין ואין נראה לר"י דא"כ מאי פריך אביי לוקי מתני' דנדה במזיגת שאר בני אדם אלא נראה לר"י דקרא דאל יחסר המזג ביין השירוני משום דליכא לאוקמי לקרא בכתם מזיגה דהוי רביע דרביע סנהדרין למאי חזו אבל שליש חזו לדיני נפשות ומיהו לההוא ליכא דהתם משום חזותא דלא מחלק בין יין השירוני קשה ויש לפרש משום חזותא כדי שלא יפסיד המראה דרך למוזגו על חד תרין ולא יותר*: חדא דתנן והמזוג שני חלקי מים. וא"ת לאביי דסתם מזוג על חד תרין אדרבה תקשה אמאי איצטריך לפרש שני חלקי מים הוה ליה למימר כמזוג סתם וי"ל דס"ד דאגב אורחיה קמ"ל דהכי הוי כל מזוג: ועוד מים בכד ומצטרפין. אע"כ טעמא לאו משום דלכי מזיג ליה הוה רביעית וחזי לשתייה כשאר משקין אלא הכי שיעורא אע"ג דלכי מזיג ליה לא הוי רביעית כדפירש בקונטרס אלא משום דיין חשוב הוא וראוי להצניעו לכוס של ברכה ואע"פ שאינו ראוי לכוס של ברכה בלא מים מ"מ הוי כמו מים שמצניען לשוף בהן את הקילור אע"פ שאינן ראויין בלא קילור ואביי לא פליג אלא בהא דלא מצריך רביעית מזוג אבל רובע רביעית יין חי צריך לכוס של ברכה כדמשמע בערבי פסחים (דף קח:) דאמר רב יהודה אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה מיתיבי ד' כוסות הללו צריך שיהא בהם כדי רביעית אידי ואידי חד שיעורא הוא כדי מזיגת כוס יפה לכל אחד ואחד היינו כדי רביעית משמע דרביעית דברייתא היינו לכל ארבע כוסות דהוי לכל חד רובע רביעית שהוא מזיגת כוס יפה והא דקתני התם בסיפא דברייתא אחד חי ואחד מזוג ה"פ אחד ישתה אותו רובע רביעית כמו שהוא חי ואחד ימזגנו וישתה ומיהו קשה לר"י דבסמוך קאמר אביי ע"כ לא קאמר ר' נתן הכא דכזית בעי רביעי' מ' משמע דסבירא ליה לאביי דכוס של ברכה בעי רביעית יין חי ולפי מה שפירש בקונטרס בסמוך דביין קרוש בעי רביעית משום דאינו ראוי למזיגת כוס מצינן למימר דלעולם סבר אביי דאפי' ביין מזוג לא בעי רביעית אבל קשה לר"י לפי' הקונטרס דאי כזית יבש לא חזי למזיגה למה חשוב מטעם שהיה בו רביעית מתחלה מאי שנא מגרוגרת שלמקה דרים המצניע (לקמן צא.) ונראה לר"י דרב יוסף ואביי סבירא להו דכוס של ברכה בעי רביעית יין חי כדמשמע בסמוך וברייתא דערבי פסחים דקתני שיהא בהן כדי רביעית היינו לכל אחד ומה ששנה במתניתין יין באנפיה נפשיה אע"ג דהוי ברביעית כשאר משקין היינו משום דלא נטעה בדרבא לומר דחשיב בכדי שראוי למזוג ולעמוד על רביעית והא דלא תנא בהדיא המוציא יין חי ברביעית משום דניחא ליה למינקט כדי מזיגת הכוס דמשום ההוא טעמיה דראוי להצניעו לכוס של ברכה הוא דמיחייב בהוצאת רביעית אבל אי מיפסל מכוס של ברכה על ידי פגימה או שנגע בו נכרי לא מיחייב ברביעית משום דראוי לשתיית ישראל או נכרי משום דלא מצנעי ליה כשיעור זוטר כולי האי הואיל ולא חזי אלא ע"י מזיגה ובעיא תקון ולא חשיב כשאר משקין שראויין בלא מים ולגיבול טיט נמי לא מצנעי ליה כמו קלף דלא חשיב כשיעור קשר מוכסין אע"פ שחשוב יותר מנייר משום דלא מצנעי ליה להכי: הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית. משמע דדם חשיב כבשר ותימה א"כ אמאי צריך קרא בפ' בהמה המקשה (חולין עב.) ובריש סנהדרין (דף ד.) לרביעית דם מת דמטמא באהל תיפוק ליה דהוי כבשר משום שיכול לקרוש ואומר ר"י דגבי מת בעי קרא לרביעית דם משום דבריש הנדה (נדה נה.) אמרינן דבטומאת מת בעינן אין גזעו מחליף דומיא דעצם ואפילו בשר הוה מטהרינן אי לאו דאין גזעו מחליף לנקת ודם גזעו מחליף דנעשה במקומו ועוד י"ל דהאי תנא דהכא לא מטמא דם נבלות משום שיכול לקרוש אלא אית ליה שום דרשה דדם נבילות טמא והאי טעמא דיכול לקרוש איצטריך שלא יטמא הדם אלא ברביעית ולא בפחות שאז יש בו שיעור בשר אבל בלאו קרא מודו כ"ע דלא הוי כבשר ולהכי איכא תנא בפרק המנחות והנסכים [מנחות קג: וע"ש קדי ד"ה הואיל] דאמר שהעידו על דם נבלות שהוא טהור וכן משמע בכל מקום דדם לא הוי בכלל בשר נבלה דבפרק כל שעה (פסחים ד' כב.) מפיק דגיד וחלב מותר בהנאה משום דכשהותר' נבלה היא וחלבה וגידה הותרו וכי פריך התם והרי דם כו' לא משני כשהותרה נבלה היא ודמה הותרה ובמעילה (דף יז.) נמי בפרק קדשי מזבח מפיק דם השרץ מזה לכם הטמא משום דלא הויא בכלל שרץ:

דרבי

[ועי' תוס' עירובין כט. ד"ה כל ותוס' ב"מ ס. ד"ה רבא ותוס' ב"ב צז: ד"ה כל ותוספות סנהדרין יד: ד"ה אל יחסר]

עין משפט נר מצוה

ב א [מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה ג:]

ב [א] מיי' פ"א מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ד]

רבינו חננאל

תנינא המוציא יין כדי מזיגת הכוס. וקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית. רבא לטעמי' דאמר כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא, שמפיל לכוס רובע רביעית יין ושלשה רבעי רביעית שאם ימזגנו כראוי לו יהיה רביעית חייב. דדמי כמאן דאפיק רביעית. ואקשינן אמר אביי שתי תשובות בדבר חדא דתנן במס' נדה במזג ב' חלקי מים ואחד יין מן היין השירוני דאלמא כוס מזוג שהוא רביעית צריך שיהא בו שליש רביעית יין. ועוד בין כך ובין כך אי מחייבת ליה למוציא [רובע] רביעית משום שאם ימזגן יהא רביעית היאך יצטרפו לו המים והרי הן בכד ואין בו מהן כלום. א"ל רבא דקא מקשת ב' חלקי מים ואחד יין ההוא הא מפרש מן היין השירוני דרפי חמריה. ועוד איכא למימר לאו משום דהכין חזי שיעור מזגיה אלא התם בעינן מראית דמים טמאים משום חזותא הוא. ואי לא נפיש חמריה פאכה סומק. אע"ג דדארי מיא טפי. ודקא מתמהת ואמרת מים בכד ומצטרפין לא מצטרפינן בהדי יין מים*) אלא מאי דחשיב למימזגי ממים שבכד אפילו למחר ועומד. אם מזגו כוס ההוא כדי מזיגת כוס יפה וחייבין עליו שכשו להצניעו ומצניעין כמותו: תנא יין יבש בכזית דברי ר' נתן. פי' והאי יין יבש כההיא דתניא (בסוכה דף מט) ר' אלעזר ב"ר צדוק אומר לול קטן היה בין כבש למזבח למערבו של כבש. אחד לשבעים שנה פרחי כהונה יורדין לשם ומלקטין משם יין קרוש שהוא דומה לעיגולי דבילה. ובאין ושורפין אותו בקדושה שנאמר הסך נסך שכר לה'. וקסבר ר' נתן יין יבש

אם מוציא מפנו כזית חייב. אמר רב יוסף ר' נתן ור' יוסי ב"ר יהודה אמרי דבר אחד. ר' נתן הא דאמרן. ר' יוסי ב"ר יהודה מאי היא. דתניא ר' יהודה אומר ששה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה.
דם הנבלות ב"ש מטהרין. וב"ה מטמאין. אמר ר' יוסי ב"ר יהודה אף כשטמאו ב"ה לא טימאו אלא בדם שיש בו רביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית. וקאמר רב יוסף דקסבר ר' נתן דכזית יין יבש
לא הוי אלא מרביעית ורביעית יין לכשיקרוש יהא בו כזית. ואתיא דר"נ כר' שמעון. ובני א"י מתנו בהדי' [בירושלמי בפירקין ה"א] רבנן דקיסרין ר' יוסי ב"ר אבין בש"ר יוחנן אתיא דר' נתן כר' שמעון
והכין סבר ר' יוסי ב"ר יהודה [דמתניתן דכולן ברביעית] דרביעית דם לכשיקרוש יהא בו כזית וכפשוטו של דברים. והא מילתא מיפרשא בגמ' דהמנחות והנסכין. דא' רב ביבי אריב"ל מעשה בפרדה של בית רבי
שמתו ושיעורו חכמים דמה ברביעית וכן הלכה. דקא עבדין בה מעשה. ואע"ג דמותיב ר' יצחק בר ביסנא העיד ר' יהושע ור' יהושע בן בתירה על דם שהוא טהור וא"ר יהושע בן בתירה מעשה והיו נוחרין
עדרות לאריות בפרטיא של מלך והיו עולי רגלים בוקעין עד רכובותיהן בדם ולא אמרו להן דבר. אישתיק. ומאן דמטהריה לדם נבילות סבר הדם משקה ניהו ולאו נבילה הוא. ומאן דמטמא סבר כיון דתרי
הוי נבילה. הא אמרינן עלה מאי הוי עלה. אמר רב יוסף מוריאנא דבי נשיאה מני ר' יהודה שאורי להו כשמעתיה דב"ה מטמאין. וא"ר יוסי ב"ר יהודה כשטימאו ב"ה לא טימאו אלא ברביעית הואיל ויכולה
לקרוש ולעמוד על כזית. א"ל אביי לרב יוסף אמאי תימא דר' נתן ור' יוסי ב"ר יהודה אמרו דבר אחד. דילמא עד כאן לא קאמר ר' נתן הכא דכזית יין מרביעית יין אלא ביין דקליש שאם תקרש רביעית
יהא

*) בלשון מגומגם ונראה דצ"ל אלא מאן דעומד לתמיזגי ממים שבכד אסיי' לאחר תשיב לענין שבת והלכך אם מוליא כוס שיש כדי מזיגת כוס יפה חייבין עליו וכו'.

א ב ג מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ג

גרלינין. מתניתין דפרקין דלעיל חוץ מקליפתן וגרעיניהן: ונגרע. והגרעינין זורקין ונגרעין מתוך האוכל: אוממות. גבי גחלים מייתינן ליה בכילד צולין (ה) גחלים יכול עוממות ת"ל אש אי אש יכול שלהבת כו': עממוהו. לא החשיכו מראיתו להיות הם נאים ממנו: מאמצין. לקמן גבי עינים של מת בפ' שואל (דף קנא:): במשיפה של קילור. שרגילין לשופו בחלב של אשה: כדי לשוף במים. לשני עינים: כדי שיפה או כדי אחיזה ושיפה. מה שנדבק באצבעותיו לבד מה שנותן בעיניו: אפומא דכולה כתית. וכל מכה קרויה פה: מורשא קמא. עליון של מכה: שבלול. לימצ"א (ו): לכתית. מניחה (לכתית) עליו: זבוב לצירעה. למי שעקצו צירעה כותש זבוב ומניחה עליו: לחפפית. מין שחין: סממית. איירנאי"ה בלע"ז: לעקרב. עקיצת עקרב כותש סממית ומניחה עליו: ושייף. ומושח: מפגיע. חיה קטנה וקולה גדול ושומע וירא שאהא בריה גדולה ובורח: יתוש. נכנס לפיל בחוטמו וכן סממית לעקרב נכנס לו באזנו: סנונית. ארונדיי"א נכנסת תחת כנפי הנשר ומעכבו מפריסת כנפיו: כילבית. שרץ קטן ונכנס לדג גדול באזנו*: המבליג שוד על עז. המחזיק שדוד על הגבור: כל חללי עלמא. פירוש דברים הנעשים בכל חלל העולם: מסגיין ברישא עדרא. מהלכות בראש העדר: ברישא חשוכא. שהם עזים שחורות שהם רחלות לבנות: מכסיין. בושת: והני מגליין. העזים אין להם אליה: הני דמכסינן מינייהו. רחלים שאנחנו מתכסין מצמרן גם הן מכוסות: דאכלה כיסי. קוצים לפיכך זנבו קצר כדי שלא ידבקו בה הקוצים: ובעי לכרכושי בקי. להבריח היתושין: קמצא. ארבה ול"נ קמצא [נמלה]: חילפי. ערבה: ואי קשיא נדיא ומתעוורא. ואם היתה קשה תנוד ותעקר כשתכה בעלים: ומתעוורא. יסתמו עיניה שמראות עיניה תלויה בה כדשמואל: תימרא דתרנגולא מידליא לעילא. ריס של עין התחתון כשעולם עיניו עולה למעלה מן העליון ובשאר כל בריה העליון שוכב על התחתון: משום דדייר אדפי. שעולה בלילות על הקרשים והקורות צריך שיעלה התחתון על העליון מפני העשן שלא יכנס בעיניו: מתכוליתא. דבר שמטבילין בו כגון כותח או שאר ליפתן: מתי תכלה דא. לכשיכלה מה נאכל ול"נ מתי תכלה דא לפי שאינו כלה עד זמן ארוך שאינו נאכל אלא מעט מעט: ביתא בא ואיתיב. שדרך לישב בבית: בקתא. בית צר וקטן: בי עקתא. בית צר: כופתא. מכתשת ל"א מדה לחטין ול"נ כמין גולם עץ עשוי לישיבה כמו כופת שאור שיחדה לישיבה דתניא בפסחים (דף מה:): כוף תיב. כפוף אותו ושב עליו: לבני לבני בני. מתקיים לדורות הרבה: הוצא. גדר קוצים או לולבים: חצבא. איננו דבר קיימא אלא חצבה בעלמא: כוזא. כלי חרס קטן: כזה. כלומר דבר מועט וקל כמו זהו מהו חשוב למלאותו לי מיינך במתנה: שוטיתא. בד של הדס שמרקדין בו לפני כלה: שטותא. כראה המרקד כשוטה: משיכלא. ספל גדול שהכל רוחצים ידיהם ורגליהם ממנו: מאשי כולה. רוחץ את הכל: משכילתא. ספל קטן ונאה: משיא כלתא. מיוחד לחשובים כמו כלה ואשה חשובה לרחוץ ממנו: אסיתא. מורטיי"ר: חסירתא. שחסר החקיקה מבפנים: בוכנא. עלי שכותשין בו: לבושא. חלוק עליון שקורין סרוק: לא בושה. למנוע הבושה שמכסה כל החלוקים התחתונים הקרועים ורעים: כגולם. שאין לו חיתוך אברים: גולתא. מקטורין נאה: גלי ותיב. כשהוא יושב מגלה עצמו שלא ישב עליו שלא ילכלכו ולא ישופנו בקרקע ויסיר שערו ויקרע ויבלה: בור זינקא. בור שיבשו מימיו קורין בן נקי. חסר מימיו: סודרא. דרך תלמידי חכמים לעטוף סודר: אפדנא. טרקלין של מלכים. אפיתחא. אל פתח זה יבאו הכל אם למשפט אם לשרת המלך: אבר קטן. אחד מפרקי אצבע קטנה: דגדול. של אדם גדול והאי קטן דאאבר קאי אי נמי אבר גדול של קטן והאי קטן אגברא קאי ולא אאבר: לא אבר קטן. וקטן אכולה מילתא קאי אבר קטן של גוף קטן: דרבי שמעון כו'. והכי קאמר כדי לסוך בו אבר קטן וקטן יהא הגוף בן יומו ורבי נתן סבר חד קטן אמרינן או האבר או הגוף אבל תרי קוטני לא: ה"ג דכולי עלמא אבר קטן של קטן בן יומו לא: וליתא

דרבי שמעון בן אלעזר סבר אבר קטן של קטן בן יומו כו'. תימה דאדרבה איפכא מסתברא דר' נתן דקאמר אבר קטן משמע טפי של קטן בן יומו מרשב"א דאמר אבר קטן וקטן בן יומו דהא לעיל פריך אדבי ינאי דמפרש אבר קטן דמתניתין אבר קטן של קטן בן יומו דהוי כלישנא דר' נתן מברייתא דקתני בה כלישנא דרשב"א ויש לומר דלמאי דמשני הוי סברא איפכא ונקט הכא כדמסיק לעיל ואית ספרים דגרסי איפכא ואין נראה דהא מסיק דלרשב"א אבר קטן של קטן בן יומו ולמאי דגרס איפכא לא הוי כמסקנא לא לפי דמייתי השתא ולא לפי מה שדוחה לא דכולי עלמא כו':

גראינין או גרעינין אמר רבא בר עולא °ונגרע מערכך איבעיא להו *אוממות או עוממות אמר רב יצחק בר אבדימי °ארזים לא עממוהו בגן אלהים איבעיא להו *מאמצין תנן או מעמצין א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן °ועוצם עיניו מראות ברע ת"ר *המוציא חלב של בהמה כדי גמיאה חלב של אשה ולובן של ביצה כדי ליתן במשיפא(א) של קילור [קילור] כדי לשוף במים בעי רב אשי כדי שיפה או כדי אחיזה ושיפה תיקו: דבש כדי ליתן על הכתית: תנא כדי ליתן על פי כתית בעי רב אשי על כתית אפומא דכולה כתית או דילמא *אמורשא קמא דכתית לאפוקי(ב) הודרנא דלא תיקו אמר רב יהודה אמר רב כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה ברא שבלול לכתית ברא זבוב לצירעה יתוש לנחש ונחש לחפפית וסממית לעקרב (ג)היכי עביד ליה מייתי חדא אוכמא וחדא חיורא ושלקי להו ושייפי ליה ת"ר חמשה אימות הן אימת חלש על גבור אימת מפגיע על ארי אימת יתוש על הפיל אימת סממית על העקרב אימת סנונית על הנשר אימת *כילבית על לויתן א"ר יהודה אמר רב מאי קרא °המבליג שוד על עז: (ד) רבי זירא אשכח לרב יהודה דהוה קאי אפיתחא דבי חמוה וחזייה דהוה בדיחא דעתיה ואי בעי מיניה כל חללי עלמא הוה אמר ליה א"ל מ"ט עיזי מסגן ברישא והדר אימרי א"ל כברייתו של עולם דברישא חשוכא והדר נהורא מ"ט הני מכסיין והני מגליין הני דמכסינן מינייהו מכסיין והני דלא מכסינן מינייהו מגליין מ"ט גמלא זוטר גנובתיה משום דאכל *כיסי מ"ט תורא אריכא גנובתיה משום דדייר באגמי ובעי לכרכושי בקי מ"ט קרנא דקמצא רכיכא משום דדיירא בחילפי ואי קשיא נדיא ומתעוורא דאמר שמואל האי מאן דבעי דליסמיה לקמצא לשלופינהו לקרני' מ"ט האי תימרא דתרנגולתא מדלי לעילא דדיירי אדפי ואי עייל קטרא מתעוורא *דשא דרך שם דרגא דרך גג מתכוליתא מתי תכלה דא ביתא בא ואיתיב בה ביקתא בי עקתא כופתא כוף ותיב לבני לבני בני הוצא חציצה חצבא שחוצב מים מן הנהר כוזה כוזה שוטיתא שטותא משיכלא מאשי כולה משכילתא °משיא כלתא *אסיתא חסירתא בוכנה בוא ואכנה לבושה לא בושה גלימא שנעשה בו כגלם גולתא גלי ואיתיב פוריא שפרין ורבין עליה בור זינקא בור זה נקי סודרא סוד ה' ליראיו אפדנא אפיתחא דין ת"ר *שלשה כל זמן שמזקינין מוסיפין גבורה ואלו הן דג ונחש וחזיר: שמן כדי לסוך אבר קטן: אמרי דבי ר' ינאי שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו מיתיבי שמן כדי לסוך אבר קטן וקטן בן יומו מאי לאו אבר קטן דגדול ואבר גדול של קטן בן יומו אמרי לך דבי ר' ינאי לא ה"ק שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו לימא כתנאי שמן כדי לסוך אבר קטן וקטן בן יומו דברי ר' שמעון בן אלעזר ר' נתן אומר כדי לסוך אבר קטן מאי לאו בהא קמיפלגי דר"ש בן אלעזר סבר אבר קטן של קטן ור' נתן סבר אבר קטן דגדול או אבר גדול דקטן אבל אבר קטן של קטן בן יומו לא לא דכולי עלמא אבר קטן דקטן בן יומו לא וליתא

פסחים עב: ע"ש ברכות נג: ע"ש | [לקמן קנא: ע"ש] | פי' ברש"י ב"ב עג: ד"ה באוסיים | [גי' הערוך כלבית ועי' חולין סז. כילבית באלפס ופירש"י כמו סכלא ועי' משנה בע"ז לה: ובבריית' שם לט: מ. איתא כילבית] | כתובות יז. ע"ש | פי' מדוכה | ע"ז לו:

[גי' הערוך ערך כס ב' כיסי פי' עשבים שיש בהן קוצים ביותר]

הגהות הב"ח
(א) גמ' ולובן של ביצה כדי ליתן במשיפא קילור כדי כצ"ל ותיב' של נמחק:
(ב) שם דכתית לאפוקי הדר הודרנא:
(ג) שם וסממית לעקרב ונחש לחפפית היכי עביד:
(ד) שם שוד על עז אמר ר' זירא אשכחיה לרב יהודה:
(ה) רש"י ד"ה אוממות וכו' בכילד צולין ולקח מלא המחתה גחלי אש גחלים יכול עוממות:
(ו) ד"ה שבלול לימצא • נ"ב שקורין שנעק בל"א:

רבינו חננאל

יהא בה כזית. אבל דם הסמיך שהוא עבה כשיקרוש רביעית יהא בה [יותר מכזית]. אי נמי עד כאן לא קאמר ר' יוסי ב"ר יהודה שרביעי' דם לכשתקרוש יהא בה רביעית אלא בדם הסמיך. אבל יין דקליש אין כזית יבש בא אלא מהרבה רביעיות. והלכך לר' יוסי ב"ר יהודה אם הוציא פחות מכזית יבש חייב דאפשר הוי כוס רביעית: כתית הוא הנקרא בלשון ישמעאל דומל. ולא נודע לנו על הכתית כולה להוציא סביבין. או על פיו להוציא מורשא שלו שהיו נבהן כולן והוא נופו. שבלול אמרו הוא דביש שנקרא חבלילו. הפיפית בל' ישמעאל וקובה והוא דבר שמתנגס על העור מן הסינוף. מפגיע חיה קטנה שהיא מהלכת בין רגלי הארי וצועקת בקול גדול ומבהלת הארי ונקראת אל פרת אך. סנונית שנקרא בלשון ישמעאל אלכם נאפ'מ"ם רחלות מיכסיאן באליה ועיזי מיגליאן. א"ל רחלות גזוזות צמר ואנן מכסין מתן אבל עזים לא מכסין • כסי קוצים קיצים • דרגא סולם • מסיכלא. ספל קטן של מים • שמן כדי לסוך אבר קטן של תינוק בן יומו. והא דתניא כדי לסוך אבר קטן וקטן בן יומו לא פירושא ב' סיכות אבר קטן וקטן נמי בן יומו. אלא אבר קטן. והקטן ההוא בן יומו •

רב נסים גאון

(עייך לקמן דף עח ע"ב) אסור לשהות שטר פרוע א"כ • משכחת לה במסכתא דכתובות בפ' האשה שנתארמלה (דף יט) אמר ר' יהושע בן לוי אסור לאדם שישהה שטר פרוע בתוך ביתו שנא' (איוב יא) ואל תשכן באהליך עולה וכן עוד תמצא בזה הפר' עיקר הדברים במודה בשטר שכתבו אמר רב הונא אמר רב מודה שכתבו אינו צריך לקיימו אמר ליה רב נחמן גנבא גנובי למה לך אי סבירא לך כר' מאיר אימא כר' מאיר אמר ליה ומר היכי סבירא ליה אמר ליה כי אתו לקמן אמרי' להו קיימו שטרייכו ונחותו לדינא והלכתא כרב אמו שצריך לקיימו. בטותבין שובר קמיפלגי משכחת לה בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קעא) דקעבי' ר' חנינא בר (פאפי) [פפי] כר' יוחנן וריש לקיש דקאמרי כותבין שובר וכן כי אתא רבין אמר ר' אלעא כותבין שובר וכן הלכה ומישתכחת עוד בפרק האשה שנתארמלה (כתובות דף עח) אמר ר' אבהו כותבין שובר ובפרק הכותב (שם) לאשתו (שם דף פט) אמרו במקום דלא אפשר ודאי כותבין שובר:

גליון הש"ס גמ' משיא כלתא. עי' רש"י ע"ז דף נח ע"ב ד"ה דמשיפא

וליתא דרבי ינאי והכא בהא קמיפלגי ר"ש בן אלעזר סבר אבר קטן דגדול ואבר גדול דקטן בן יומו כי הדדי נינהו ורבי נתן סבר אבר קטן דגדול אין אבר גדול, דקטן בן יומו לא מאי הוי עלה תא שמע דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו: מים כדי לשוף בהן את הקילור: אמר אביי מכדי כל מילתא דשכיחא ולא שכיחא אזול רבנן בתר דשכיחא לקולא שכיחא ושכיחא אזול רבנן בתר דשכיחא לחומרא יין שתייתו שכיחא רפואתו לא שכיחא אזול רבנן בתר שתייתו דשכיחא לקולא חלב אכילתו שכיחא רפואתו לא שכיחא אזול רבנן בתר אכילתו לקולא דבש אכילתו שכיחא רפואתו שכיחא אזול רבנן בתר רפואתו לחומרא אלא מים מכדי שתייתו שכיחא רפואתו לא שכיחא מאי טעמא אזול רבנן בתר רפואתו לחומרא *אמר אביי [לעיל מז.] *בגלילא שנו רבא אמר אפי' תימא בשאר מקומות כדשמואל דאמר שמואל כל שקייני מסו ומטללי לבר ממיא דמסו ולא מטללי: ושאר כל המשקין ברביעית: תנו רבנן *דם [תוספתא פ"ט] וכל מיני משקין ברביעית רבי שמעון בן אלעזר אומר דם כדי לכחול בעין אחת °שכן כוחלין לברקית ומאי נינהו דמא דתרנגולת ברא רשב"ג אומר דם כדי לכחול בו עין אחת שכן כוחלין *) ליארוד ומאי ניהו דמא דכרושתינא וסימניך גוא לגוא ברא לברא בד"א במוציא אבל במצניע כל שהוא חייב רבי שמעון אומר בד"א במצניע אבל במוציא אינו חייב אלא ברביעית *ומודים חכמים לר"ש [לקמן עט.] במוציא שופכין לרה"ר ששיעורן ברביעית: אמר מר בד"א במוציא אבל במצניע כל שהוא אטו מצניע לאו מוציא הוא אמר אביי הכא במאי עסקינן בתלמיד שאמר לו רבו לך ופנה לי המקום לסעודה הלך ופנה לו דבר חשוב לכל חייב עילויה דבר שאינו חשוב לכל אי אצנעי' רביה מיחייב עילויה ואי לא לא מיחייב: אמר מר מודים חכמים לר"ש במוציא שופכין לרה"ר ששיעורן ברביעית: שופכין למאי חזו אמר רבי ירמיה לגבל בהן את הטיט והתניא *טיט כדי לעשות בהן פי כור לא קשיא הא דמיגבל הא דלא מיגבל לפי שאין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כור: **מתני'** המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה גמי כדי לעשות תלאי לנפה ולכברה רבי יהודה אומר *כדי ליטול ממנו מדת מנעל לקטן נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין והמוציא קשר מוכסין חייב [לקמן פ.]

נייר

*) [גי' הערוך ליארוד פי' שעלתה קרמית על גב עינו]

רש"י

וליתא לדרבי ינאי. ור' שמעון בן אלעזר או או קתני או אבר קטן של גדול או להפך וכולה חד שיעורא הוא: ת"ש כו'. ודרבי ינאי תנאי היא: מכדי כל מילתא דשכיחא ולא שכיחא. כל ששיערו חכמים לענין שבת והוא ראוי לשני דברים חדא שכיחא וחדא לא שכיחא אזול רבנן בשיעור, בתר דשכיחא ואפילו היא קולא ששיעורה גדול אמרינן סתמיה להא עביד ולא אמרי' הואיל וחזי נמי למילתא אחריתי ששיעורה קטן ניזיל בתרה לחומרא ואע"פ דלא שכיחא: שכיחא ושכיחא. והיכא דשכיחי תרוייהו אזלינן לחומרא ומשערינן בשיעורא זוטא: רפואתו לא שכיחא. כגון לשוף בו קילור ואע"ג דחזי לה דאיכא דעביד בחלב אשה ואיכא דעביד במיא וחסין על היין שדמיו יקרים הלכך אזול בתר שתייתו ושיערוהו בכדי מזיגת כוס ואע"ג דלקולא שיש כאן שיעור גדול וכן חלב נמי חזי לאכילה ולשוף קילור ומיהו לא שכיחא שהרי אף המים ראויין לכך ויש עושין ממים הלכך אזול רבנן בתר אכילתו ושיעורו בכדי גמיאה ואע"ג דקולא היא: דבש רפואתו נמי שכיחא. שאין משקה אחר ראוי לכתית: לחומרא. הואיל ותרוייהו שכיחן לחומרא בעינן לשעוריה: רפואתו לא שכיחא. שהרי שאר משקין ראויין לכך ויש שפין קילור בשאר משקין ושתייתו שכיחא שרוב שתיית מים הם שאין אדם שותה יין לכל צמאו כי אם לסעודתו: בגלילא שנו. שהן עניים ומקפידין בדבר מועט וחסין על יין וחלב לשוף (א) קילור ואין שפין אלא במים והלכך רפואתו נמי שכיחא ובעינן למיזל לחומרא: כל שקייני. כל משקין ששפין בהן קילור: מסו. החולי: ומטללי. מסככין על העין ומוכעין מראיתו עד שיכלה מראיתו לגמרי מפני שהן עבין וגגלדין כמין דבק שקורין גלוזייר: בר ממיא. דעדיפי מכולהו דמסו ולא מטללי שנבלעין מיד או ניגבין מהר ולא נגלדין על גב העין: שכן כוחלין לברקית. מיילא שבולטת בעין: ומאי ניגהו. מאיזה דם כוחלין אותו: ליארוד. תבלול ובתוספתא ראיתי לחורור והן טיפות דקות של לובן הגולדות בעין כדתנן בבכורות גבי מומין (דף לח:): דמא דכרושתינא. עטלף שקורין טלפא: גוא. כרושתינא מצוי בתוך הייבוש שהוא ליארוד שהוא שוקע בתוך העין: לברא. דמא דתרנגולת ברא לברקית שהיא בולטת: בד"א. דבעינן שיעורא במוציא לר"ה: אבל המצניע. והוציאו חייב בכל שהוא לקמיה פריך אטו מצניע לאו מוציא הוא: ר' שמעון אומר בד"א. דמיחייב בשיעורא זוטא כי האי: במצניע. בשיעור הזה וחזר והוציאו: אבל במוציא. אדם שלא הצניעו והוציאו אינו חייב אלא ברביעית: במוציא שופכין. אדם שלא הצניען אינו חייב אלא ברביעית דבציר מהכי לא חזו כדלקמן לגבל טיט: אטו מצניע לאו מוציא הוא. הלא אין מתחייב אלא על ידי הוצאה: אמר אביי הכא בתלמיד. כגון שולי דנגרי שאומר לו רבו לך ופנה לי המקום: דבר שחשוב לכל מיחייב עליה. ואף על גב דלא אצנעיה רביה לצרכו: דבר שאינו חשוב לכל כו'. והכי קאמרי בד"א דבעינן שעורא דחשיב במוציא כלומר בדבר שאין לך לילך בו אלא אחר הוצאתו של זה שהמחשבה תלויה בזה שהוציא אבל במצניע בדבר שיש לך לילך אחר מחשבה של מצניע כגון המצניע כל שהוא חייב זה המוציאו ורשב"א אמרה ואזיל לטעמיה דאמר בפרקין לעיל דבדבר שאין מצניעין כמוהו והוכשר לזה והצניעו נתחייב זה במחשבתו של זה וה"ה דמצי לאוקמי במצניע גופיה ולמימר הכי בד"א במוציא בדבר שלא הוצנע ואין לך לילך בו אלא אחר הוצאתו של זה אבל אם היה זה מצניע דבר זה מתחילה וחזר והוציאו חייב אלא משום דשמעי' לי' דאמר נתחייב זה במחשבה של זה אוקמא אביי אפי' באחר שהוציאו וכ"ש אם הוציאו הוא עצמו: פי כור. נקב שנותנין בו המפוח ושיעורא זוטא הוא ומרביעית חזי לגבל טובא וכיון דהוצאת טיט חשיבא בכדי פי כור בעינן נמי לשעוריה בהכך (ב) דעבדי לטיט בכדי גיבול פי כור: דמיגבל. כבר חשוב בכדי פי כור אבל זה שעדיין לא נגבל אינו נשער בכך לפי שאין אדם טורח לגבל שיעור מועט כזה ואם בא לגבל מגבל יותר ועושה בו דברים אחרים: מתני' אזן לקופה. לאוחזה בה: תלאי. לתלותו בו: מדת מנעל. להראותו לאומן כמדה זו אני צריך: נייר. מעשבים עושים אותו: קשר של מוכסין. יש לך אדם שנותן המכס לראש הנהר במקום אחד או מוחל לו במתנה והוא מוסר לו חותם להראות למוכס שמחל לו המכס ודרכו לכתוב בו שתי אותיות והן גדולות משתי אותיות שלנו:

נייר

תוספות

שכן כוחלין ליארוד. אין נראה לר"י לפרש דהיינו תבלול דבתוספתא' קתני בהך מילתא גופא שכוחלים לחורור ובבכורות (דף לח:) חשיב תבלול וחורור אלמא תבלול לאו היינו חורור: דם וכל מיני משקין ברביעית. בתוספתא גרס ושאר מיני משקין וכן נראה דהא כל מיני משקין אינן ברביעית דיין וחלב ודבש ומים שיעורן כדתנן במתני': אטו מצניע לאו מוציא הוא. פירש בקונט' דהוה מצי למימר הב"ע כשהצניעו והוציאו אלא דניחא ליה לישנויי בשלא הוציאו המצניע עצמו משום דאתיא כרשב"א וקשה דמגלן דאתיא כרשב"א אדרבה כרשב"ג אתיא דמיירי לבסוף ועוד דלאמאי נקט בתלמיד שא"ל רבו אפילו אדם בעלמא נמי ודוחק לומר דלא מחייב רבי שמעון במחשבתו של זה אלא תלמיד במחשבתו של רבו לכך נראה דה"פ אטו מצניע לאו מוציא הוא דמדלא קתני אבל המצניע בכל שהוא דהוה משמע דהמצניע הוא המוציא כדדייק לעיל אינו חייב אלא המצניעו מתניתין דלא כרשב"א אלא קתני במצניע משמע אפילו אחר הצניעו חייב המוציא ולהכי קשיא ליה אטו מצניע לאו מוציא הוא דהא שום תנא לא מחייב אא"כ הוציאו המצניע אלא רשב"א לבדו ומתניתין דכלל גדול (לעיל עה:) דהמצניע דלא כוותיה ומשני בתלמיד שאמר לו רבו דכה"ג כ"ע מודו שהתלמיד עושה הכל לדעת רבו: שופכין למאי חזו. דוקא אברייתא קא בעי וכן משמע לקמן (דף עט.) דאמר והא טיט דמקמי דליגבליה תנא מודים חכמים לרבי שמעון במוציא שופכין כו' והוינן בה שופכין למאי חזו משמע דבמתני' אתי שפיר ונראה לר"י דהיינו טעמא משום דשופכין דמתניתין איכא למימר דחזו לכמה דברים לרחוץ בהם כוסות וקערות דלא מאיסי כולי האי אלא שאינן ראויין לשתיה אבל הכא דומיא דדם קתני דמאיסי טובא ולכך בעי למאי חזו:

רבנ

עין משפט נר מצוה

ד א ב מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ב:
ה ג שם הלכה יב:

רבינו חננאל

אמר אביי מכדי לענין שיעור הוצאה כל דבר שיש בו ב' צרכים . ב' מדות . אחת מצויה ואחת שאינה מצויה הלכו חכמים בשיעור הוצאתו אחר ההנאה המצויה . אע"ג שהיא מרובה מן האחרת ונמצאת לקולא ואם שתיהן מצויות הלכו להחמיר . חלב שתייתו שכיחא ורפואתו לא שכיחא אזול רבנן בתר שתייתו לקולא . יין שתייתו שכיח' ורפואתו לא שכיחא אזול רבנן נמי בתר שתייתו לקולא. דבש אכילתו שכיחא ורפואתו שכיחא אזול רבנן אחר רפואתו להומרא . ושאלו את אביי מים מכדי שתייתו שכיחא ורפואתו לא שכיחא מ"ט אזול רבנן בתר רפואתו ואמרו כדי לשוף בהן את הקילור . ואהדר אביי ג' בגלילא שנו . כלומר מי גליל שהן ידועין שמועילין לעין בקילור שהן כמי דקלים שהן ידועין שמועילין לירוקה . אבל מים דעלמא ברביעית . רבא אמר אפי' תימא מים שבשאר מקומו' שיעורן כדי לשוף בהן את הקילור כדשמואל דאמר שמואל כולהו שקייני מעלו וסעדי בר מן מיא דמעלו וגרדי . וכן תורף הדברים שאין המים סועדין כמיני מאכל . אלא עיקר שתייתן כעין רפואה היא . לפיכך שיעורן כרפואה : דם ברביעית ודם של דוכיפת דא תרנגולא ברא . או של עטלף כדי לכחול עין אחת ברקית . כאותה ששנינו השובר את החמו' והבריק' [ליארוד] חוורור שמלבין שחור שבעין כרושתינא . תרנגולא דביתא וי"א אלכפאש ודמה מועיל לכאב שבתוך עין . ודם דוכיפת מועיל לכאב שמהוץ לעין: תנא במה דברים אמורים במוציא שהוציא דבר שלא קדם והצניעו . שהוא צריך לשיעורין הללו . אבל הצניע דבר בחול לצורכו והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא . ר"ש אומר כל השיעורין הללו לא נאמרו אלא למצניעיהן שאם הצניע בחול בשיעורין הללו והוציאו בשבת חייב . אבל אם הוציא כלום מן כל אלו בין יין בין חלב בין דבש ובין מים שלא קדם והצניעו אינו חייב אלא על רביעית. ואקשי' אמר מר ר' שמעון אומר בד"א במצניע . אבל במוציא אינו חייב אלא ברביעי'. ואמרינן וכי מאחר שהצניעו לצרכו היאך אינו חייב אלא על הוצאתו*) . פי' בכל שהוא . והיאך צריך שיעור . פי' המוציא יין כו' . ואוקימנא לדר' שמעון בתלמיד שאמר לו רבו לך ופנה לי מקום לסעודה והלך ופינה כל מה שהיה שם והצניעו ובא רבו בשבת והוציא כל מה שהצניע לו תלמידו . אם הוציא הרב דבר שהוא חשוב לכל כשיעורין הללו הרי הוא חייב . ואם הוציא הרב דבר שאינו חשוב לכל ופיחת מן השיעורין הללו אילו הוא בעצמו הצניען חייב עליו בכל שהוא . אבל תלמידו הצניעו ופיחת הוא מן השיעורין והללו מוציאו פטור ואם הוציא מן המשקין מה שלא הוצנע אינו חייב אלא ברביעית שנמצאו דברי ר"ש שאמר לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן למי שהצניעם לו . (שמשו) ויש שמפרשין שמועה זו פי' אחר דהכין קאמר ר"ש לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא לענין הצנעה . ולא סלקא . ויש שגורסין שיטה זו דאביי ארישא דברייתא . בד"א במוציא אבל במצניע כל שהוא . ומקשי' הכי אטו מוציא לאו מצניע הוא . ומפרקי' פירוק דאביי ואנחנא לא קא סלקא לנא הכי וכלישנא דפרישנא דווקא . פי כוש קורין אותו בל' ארמי ריש פילכא ובלשון ישמעאל פלכה. שעושין על פי הכוש כמו כדור אצל הצינורה כדי שיכבד הכוש ויסוב ויש עושים אותו מן העצם ויש עושים אותו מן העץ. ויש שעושין אותו מן הטיט. ומקשי' כי מכדי שיעור טיט כדי לעשות פי כוש למה הוצרכו שיעור שופכין רביעית כדי לגבל בה את הטיט . והלא טיט של פי כוש מתגבל בפחות מרביעית . והשבנו אם המים מגובל ועומד סגי בזה השיעור . ואם צריך לגבלו אין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כוש : מתני' נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין [כו'] .

*) ונראה דצ"ל הוצאתו כו' בכל שהוא יהא חייב ואין צריך שיעור המפורש במשנה המוציא יין וכו'.

מסורת הש"ס

[גי' הערוך בגלילא שנו פי' מי גליל שהן ידועין כי מועילין לעין בקילור כמו מי דקלים (לקמן דף קי.) שהם ידועים שמועילין לירקה בערך גליל ועי' תוס' לעיל מז. ד"ה בגלילא. וכן בתוס' חגיגה כה. ד"ה בגלילא]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בגלילא שנו וכו' לשוף בו קילור כ"ב ע"ל בדף מז כמ"ש בתוס' בד"ה בגלילא: (ב) ד"ה פי כור וכו' בהכך מיא דעבדי לטיט:

גליון הש"ס

גמ' שכן כוחלין לברקית. עי' בכורות דף לח ע"ב תוס' ד"ה וסימנך:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה י':

[דף לו. ע"ש]

[שייך לע"א במשנה]

ב ג ד שם הלכה טו:

[עי' תוס' סוטה יז. ד"ה אינו כותב]

נייר מחוק כדי לכרוך על צלוחית קטנה של פלייטון עור כדי לעשות קמיע* (דוכסוסטוס כדי לכתוב מזוזה) קלף כדי לכתוב עליו *פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל דיו כדי לכתוב ב' אותיות כחול כדי לכחול עין אחת דבק כדי ליתן בראש השפשף זפת וגפרית כדי לעשות נקב שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב רבי יהודה אומר כדי לעשות פיטפוט סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב סיד כדי לסוד קטנה שבבנות *ר' יהודה אומר כדי לעשות כלכל רבי נחמיה אומר כדי לסוד אונדפי: **גמ'** חבל נמי ליחייב כדי לעשות תלאי לנפה ולכברה כיון דחריק במנא לא עבדי אינשי תנו רבנן הוצין כדי לעשות אוזן לסל כפיפה מצרית סיב אחרים אומרים כדי ליתן על פי משפך קטן לסנן את היין רבב כדי לסוך תחת *אספגין קטנה וכמה שיעורה כסלע והתניא כגרוגרת אידי ואידי חד שיעורא הוא מוכין כדי לעשות כדור קטנה וכמה שיעורו כאגוז: נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין: תנא *כמה קשר מוכסין שתי אותיות (של קשר מוכסין) ורמינהו המוציא נייר חלק אם יש בו כדי לכתוב שתי אותיות חייב ואם לאו פטור אמר רב ששת מאי שתי אותיות שתי אותיות של קשר מוכסין רבא אמר שתי אותיות דידן ובית אחיזה דהיינו קשר מוכסין מיתיבי המוציא נייר מחוק *ושטר פרוע אם יש בלובן שלו כדי לכתוב שתי אותיות או בכולו כדי לכרוך ע"פ צלוחית קטנה של פלייטון חייב ואם לאו פטור בשלמא לרב ששת דאמר מאי שתי אותיות שתי אותיות של קשר מוכסין שפיר אלא לרבא דאמר שתי אותיות דידן ובית אחיזה דהיינו קשר מוכסין הכא בית אחיזה לא צריך קשיא תנו רבנן *המוציא קשר מוכסין עד שלא הראהו [ב"ב] למוכס חייב משהראהו למוכס פטור רבי יהודה אומר אף משהראהו למוכס חייב מפני שצריך לו מאי בינייהו אמר אביי איכא בינייהו רהיטי מוכסא רבא אמר מוכס גדול ומוכס קטן איכא בינייהו רב אשי אמר חד מוכס איכא בינייהו מפני שצריך לו להראות למוכס שני דא"ל חזי גברא דמוכס אנא: ת"ר המוציא שטר חוב עד שלא פרעו חייב משפרעו פטור רבי יהודה אומר אף משפרעו חייב מפני שצריך לו מאי בינייהו אמר רב יוסף *אסור לשהות שטר פרוע איכא בינייהו [כתובות יט:] רבנן סברי אסור לשהות שטר פרוע ורבי יהודה סבר מותר לשהות שטר פרוע אביי אמר דכולי עלמא אסור לשהות שטר פרוע והכא *במודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו קמיפלגי תנא קמא סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ורבי יהודה סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ומאי עד שלא פרעו ומשפרעו

עד

נייר מחוק. טוב אינו ראוי לכתוב נפיכך נריך שיעור גדול לכרוך ע"פ צלוחית: קלף כדי לכתוב פרשה קטנה. דאיידי דדמיו יקרים לא עבדי מיניה קשרי מוכסין אלא תפילין ומזוזות ולא מיחייב בשיעורא זוטא: דיו לכתוב שתי אותיות. לרושם על שתי חוליות של כלי או על קרסים לזווגן: כדי לכחול עין אחת. לקמן פריך עין אחת הא לא כחלי: דבק. גליד כדי ליתן בראש השפשף. בגמרא מפרש לה: כדי לעשות נקב קטן. כלי שנותנין בו כסף חי סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק להוציא בו: חרסית. לבינה כתושה: לעשות פי כור. שהמפוח נכנס בו: פטפוט. רגל למקום מושב הכור שהיו מושיבין על כן העשוי לכך כגון טרפייד לשפות הקדירה: סובין כדי ליתן ע"פ כור של צורפי זהב. במקום שאין פחמין צורפין זהב באש של סובין: לסוד קטנה שבבנות. טופלות סיד להשיר את השיער: **גמ'** חבל נמי ליחייב. בשיעורא זוטא דחזי נמי לתלאי דנפה וכברה: דחריק. כעין חרקי מתוך שהוא קשה פוגם את העץ: הוצא. של לולבי דקל: כפיפה מצרית. של העשוי מצורי דקל: סיב. ודילי"ת שגדל סביב הדקל כעין מלבוש ונכרך סביבותיו ועולה: על פי משפך. אונטודיי"ר: לסנן את היין. שמעכב הפסולת והקמחים מליכנס לפי הכלי: רבב. שומן או שמן: אספוגין. רקיק שנותנין בתנור וטחין תחתיו אליה: וכמה שיעורא. של אספוגין: כדור. פלוט"א: נייר חלק. שלא נכתב בו מעולם: שתי אותיות. קס"ד שתי אותיות דידן דזוטרן: קשר של מוכסין. לא בעי גליון לבית אחיזה שאוחזו כולו בכפו פשוט ורואה: בלובן. גליון: הכא בית אחיזה לא צריך. שיכול לאוחזו במקום המחק והשטר במקום הכתב: משהראהו למוכס. ורואה שמחל לו ראש הנהר את המכס שוב אין צריך לו ולא חזי למידי: מאי בינייהו. כלומר במאי פליגי ולמאי קאמר רבי יהודה דצריך לו: רהיטי מוכסא. קורלנ"ש שרצין אחר העוברים להטיל עליהם שלא נתנו המכס וטורח לעוברים לחזור למוכס ומלניע החותם להראות לאלו ולת"ק לא מצנע ליה להכי דכי רהטי בתריה הדר לגבי מוכס: מוכס קטן. פעמים שיש מוכס גדול שטורח לו לעמוד על הגשר כל היום וממנה מוכס קטן וזה מתחלה אינו מראה החותם של מלך אלא לגדול ולרבי יהודה צריך לו שהרי הקטן ימנענו מלעבור ולת"ק אין צריך לו שהגדול מוסר לו סימן דברים ואומר לקטן ועובר: למוכס שני של מעבר אחר ולא לפוטרו מן המכס אלא להראות שהוא נאמן וחשוב ואינו מבריח עצמו מן המכס כדי שלא יעליל עליו לאחר זמן: משפרעו. (לוה) פטור לקמיה מפרש להו: מאי בינייהו. כלומר מאי פלוגתייהו ומה טעם נותנין לדבריהם: אסור לשהות שטר פרוע. משום שנא' (איוב יא) אל תשכן באהליך עולה הלכך מלוה לא מסהי ליה לצור ע"פ צלוחיתו משום איסור ולוה נמי לא מסהי ליה שמא יבא לידי מלוה ויחזור ויתבעט: מותר. הלכך כי הוליאו מלוה חייב דצריך לו לכרוך ע"פ צלוחית: במודה בשטר שכתבו. הלוה מודה שכתבו צריך לקיימו ולומר לא פרעתי וכל כמה דלא אמר הכי לאו שטרא הוא אי לאו משכח סהדי להכיר החתימה דמאן קא משוי ליה שטרא לוה דאמר כתבתיו לוה נמי הא קאמר פרעתי הפה שאסר הוא הפה שהתיר הלכך משפרעו כלומר משיאמר פרעתי פטור דלא צריך ליה ור' יהודה סבר אין צריך לקיימו דכיון דמודה שכתבו ולוה בו הרי הוא כאלו קיימוהו חותמיו וגובה בו כ"ז שמוליאו:

עד

רבב. פירש בקונטרס שומן או שמן וע"כ אינו שמן דשמן נתנו בו חכמים שיעור אחר במתני': **תחת** אספוגין קטנה. ואע"ג דבפ' כל שעה (פסחים לו:) אמרינן אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה הא אמר התם בההיא פרקא *דכעין תורא שרי: *והמוציא קשר מוכסין חייב. הצטריך להשמועינן אפילו כתב על הקלף אע"ג דקתני בסמוך דשיעור קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין: **ובית** אחיזה. בשעת כתיבה צריך בית אחיזה וקשר מוכסין נ"ל דיכול לכותבו בלא אחיזה ובקונטרס פי' בשעה שרואה בו (*) בעי אחיזה: **ת"ק** סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. ומשום הכי כי אמר לוה פרעתי פטור דאין השטר ראוי לגבות בו ומיירי שיודע שלא יוכל כלל למצוא עדי קיום וא"ת כי לא פרע נמי אמאי חייב מה תועלת יש בשטר כיון שאינו יכול לקיימו שאם יטעון הלוה פרעתי או מזוייף יפטור ואם יודה זה אינו מכח השטר וי"ל דמועיל לו השטר דמתוך כך נזכר הלוה שלוה ממנו אי נמי (א) לטרוף ממשעבדי אם יודה הלוה שאינו מזוייף וא"ת ומשפרעו אמאי פטור המוציא כהי דלא חזי לגבות חובו הא ראוי הוא לצור ע"פ צלוחיתו ואע"ג דאסור להשהות שטר פרוע הכא היאך נוציאנו מידו כיון שהוא עומד וצווח שאינו פרוע (ב)וי"ל דמיירי כגון שאמר אין לי עדים ואין לי ראיה ולא אמצא קיום ואפילו מצא אחרי כן אינו מועיל ולכך אסור להשהותו שמא לבסוף יקיימנו ויגבה בו שלא כדין ואי לא הוה טעינין ללקוחות וליתומין מזוייף הוה אתי שפיר דאסור להשהותו אך פירשתי בבבא קמא ובבבא מציעא ובגיטין דטעינן ללקוחות וליתומין פרוע ומזוייף וכמו שפירשתי ואם תאמר ואמאי לא קאמר איפכא דת"ק סבר אין צריך לקיימו ומשפרעו הוי כמשמעו שפרעו ממש ולכך פטור דאסור להשהות שטר פרוע שמא יגבה בו פעם אחרת כשיטעון הלוה האמת שפרעו לא יהא המלוה צריך לקיימו ויגבה שנית ור' יהודה סבר צריך לקיימו ואף משפרעו חייב דצריך הוא לצור על פי צלוחיתו ואין אסור להשהותו דמיירי כגון בידוע שלא ימצא עדי קיום ולא יוכל לגבות שנית דכשיטעון הלוה האמת שפרע יצטרך המלוה לקיימו ויש לומר דאף לר' יהודה הוה אסור להשהותו שמא יקיימנו באקראי בעלמא ויגבה בו שלא כדין: **רש"י** גריס דכולי עלמא מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. וכן נראה דהכי קי"ל דאית ליה לרב נחמן הכי בפרק שני דכתובות (דף יט:) וקיימא לן כוותיה בדיני:

ת"ק

רבינו חננאל

ותנא כמה קשר מוכסין ב' אותיות לא שנו אלא באותו קשר[מוכסין]שהן מכירין אותו באותו פרק שכותבין בו ב' אותיות בכתב יווני שהן גדולות מאותיות שלנו אם יש בנייר החלק שיעור ב' אותיות הללו חייב עליו ואם לאו פטור. ורמינהי המוציא נייר חלק אם יש בו כדי לכתוב ב' אותיות חייב ואם לאו פטור. מדקאמר ב' אותיות סתם אסיקנן אדעתין ב' אותיות דילן דזוטרן מן ב' אותיות של קשר מוכסין וקא מחייב עליה. ומן ההיא קמייתא פטור. אמר רב ששת ב' אותיו' דתנינא בהא ברייתא שנייה נמי דקשר מוכסין. רבא אמר ב' אותיות דילן ובית אחיזה. הכי אמר רבא לא תימא אם מוכיל הנייר ב' אותיות חייב עליו אלא אימא הכי אם אפשר לכתוב עליו ב' אותיות ואי אפשר עד שיהא בו בית אחיזה כדי לכתוב למעלה הימנו ונמצא מקום ב' אותיות ובית אחיזה כשיעור קשר מוכסין: מיתיבי המוציא נייר מחוק ושטר פרוע אם יש בלובן שלו כדי לכתוב ב' אותיות או בכולן כדי לכרוך על פי צלוחית קטנה של פלייטון חייב ואם לאו פטור. לרב ששת דאמר בב' אותיות של קשר מוכסין שפיר דהוה ליה כמתני' ופירושה אלא לרבא דאמר צריך שיהא הנייר החלק כולו כשיעור ב' אותיות של קשר מוכסין והוא שיעור ב' אותיות דילן ובית אחיזה. והא הכא דשטר גדול הוא ש"ש בו לבן ויש בו בית אחיזה ומקום הלובן שלו ב' אותיות שלנו. ולא צריך מקום ב' אותיות של קשר מוכסין. קשיא: הא דתנן המוצ'א קשר מוכסין חייב. אוקימנא בברייתא עד שלא הראהו למוכס מפני שהוא צריך לו. אבל אם הראהו למוכס ואינו צריך לו פטור. ור' יהודה פליג ואמר אף משהראהו למוכס חייב מפני שהוא צריך לו. ובעינן למידע במאי פלוגתייהו ומאי בינייהו אמר אביי (ראמו) [רהיטי] מוכסא איכא בינייהו בזמן שיש כמה רצין לפני המוכס מחפשין מי נתן המכס ונטל הקשר ומי שלא נתן קאמר ר' יהודה חושש הוא שמא ישינוהו רצי המכס בזמן שאין עמו קשר לפיכך צריך לו לדחותם. אע"פ שהראהו לגדול. אבל היכא דליכא רהטי מכסא קאמר אביי אפילו ר' יהודה מודי דפטור·רבא אמר מוכס גדול ומוכס קטן איכא בינייהו ומימריה קרוב למימרא דאביי. וסבירא ליה שאם אין שם מוכס קטן משהראוהו למוכס לא פליג ר' יהודה דפטור. רב אשי אמר לעולם פליגי ולא מילתא איכא בינייהו אלא לב' דליכא רהטי אלא שני מוכסין צריך ליה לקשר דכד אתי מוכסא שני מהווי ליה למוכס דקדים מוכס שני וא"ל חזי דגברא דמכס אנא ורגילנא לשלומי מכסא שיהא לו פנים אצלו. או דמאהר ליה ליה: המוציא שטר חוב שהוא עליו עד שלא פרעו כגון שנגנב מן המלוה או שנפל מן המלוה ומצאו המלוה בשבת עד שלא פרעו והעבירו ד' אמות ברה"ר כו' לא פליגי שהוא חייב. כי פליגי כג' לוה אחר שפרעו. רבנן סברי פטור משום דלית ליה צורך ביה. ור' יהודה סבר עדיין צריך לו ואע"ג שפרעו וחייב. מאי בינייהו דפליגי ביה. אמר רב יוסף לשהות שטר פרוע איכא בינייהו. ת"ק [...] וכיון שהמלוה אסור לשהותו אין הלוה צריך לשטר ואם הוציאו פטור. דהוה ליה כמתעסק. ור' יהודה סבר מותר לאדם לשהות שטר פרוע בתוך ביתו. והרי הלוה חושש מן השטר ויש לו צורך [...] וחייב. אביי אמר דכולי עלמא אסור לשהות שטר פרוע. והכא במודה בשטר שכתבו קא מיפלגי. ת"ק סבר צריך לקיימו. ור' יהודה סבר אין צריך לקיימו. ועיקר דהא שמעתתא בהאשה שנ[...]

דוכת[...]

מסורת הש"ס

מכתב"ל ח"א זה וכן משמע לקמן בגמ' עצ"ע

[מ"ר ג.]

[רקיקי מצות מתרגמינן אספוגין ספירין עגיל וכן בנב אלפס]

[גי' הערוך עוד שתי תנא כמה קשר מוכסין שתי אותיות בכתב יווני שהן גדולות מאותיות שלנו]

[תוספתא פ"ט]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ת"ק סבר וכו' א"נ לטרוף ממשעבדי נ"ב דלא תיפסין לקוחות אלא ליתומים פסיכא ליה דליתרע שטרא דאיכא למיחש שמא צוה שנאבד ומצא: (ב) בא"ד עומד וצווח שאינו פרוע ואי לא הוה טעינין ללקוחות וליתומים מזוייף ופרעתי הוה אתי שפיר וכו' ואם תאמר ואמאי לא קאמר כו"ל:

[כס"מ ז. עב: ב"ב קנו. קע.]

גליון הש"ס

גמ' רבנן סברי אסור לשהות. קי"ל כר' אלו בלבל אסור לשהות ויתיות בבית עיין ע"ש ולעיל וכו' ע"ש

עד שיאמר לוה פרעתי ולא פרעתי רבא אמר דכולי עלמא מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו והכא בכותבין שובר קמיפלגי תנא קמא סבר כותבין שובר *ורבי יהודה סבר אין כותבין שובר רב אשי אמר מפני שצריך להראותו לבעל חוב שני דאמר ליה חזי גברא דפרע אנא: עור כדי לעשות כו': בעא מיניה רבא מרב נחמן המוציא עור בכמה א"ל כדתנן עור כדי לעשות קמיע [*המעבדו בכמה א"ל לא שנא] לעבדו בכמה א"ל לא שנא ומנא תימרא כדתנן *המלבן והמנפץ והצובע והטווה שיעורו כמלא רוחב הסיט כפול והאורג ב' חוטין שיעורו כמלא רוחב הסיט (כפול) אלמא כיון דלטוייה קאי שיעורא כטווי ה"נ כיון דלעבדו קאי שיעורו כמעובד ושלא לעבדו בכמה אמר ליה לא שנא ולא שני בין מעובד לשאינו מעובד איתיביה המוציא *סמנין שרוין כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא ואילו בסמנין שאינן שרוין תנן *קליפי אגוזים וקליפי רמונין סטים ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן [לפי] סבכה הא איתמר עלה *אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי שאין אדם טורח לשרות סמנין לצבוע בהן דוגמא לאירא והרי זרעוני גינה דמקמי דזרעינהו תנן *זרעוני גינה פחות מכגרוגרת רבי יהודה בן בתירא אומר חמשה ואילו בתר דזרעינהו תנן *זבל וחול הדק כדי לזבל בו קלח של כרוב דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים כדי לזבל כרישא הא איתמר עלה *אמר רב פפא הא דזריע הא דלא זריע לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה והרי טיט דמקמי דליגבליה תניא *מודים חכמים לרבי שמעון במוציא שופכין לרה"ר ששיעורן ברביעית והוינן [בה] שופכין למאי חזו וא"ר ירמיה לגבל בהן את הטיט ואילו בתר דגבליה תניא *טיט כדי לעשות בהן פי כור התם נמי כדאמרן לפי שאין אדם טורח (א) (בהן) לגבל את הטיט לעשות בו פי כור ת"ש *דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא שלשה עורות הן מצה וחיפה ודיפתרא מצה כמשמעו דלא מליח ודלא קמיח ודלא עפיץ וכמה שיעורו תני רב שמואל בר רב יהודה כדי לצור בו משקולת קטנה וכמה אמר אביי ריבעא דריבעא דפומבדיתא חיפה דמליח ולא קמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדתנן עור כדי לעשות קמיע דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט קתני מיהת כדי לצור בו משקולת קטנה ואמר אביי ריבעא דריבעא דפומבדיתא התם בבישולא והתנן *הבגד שלשה על שלשה למדרס השק ד' על ד' העור ה' על ה' מפץ ו' על ו' בין למדרס בין למת ותאני עלה הבגד והשק והעור כשיעור לטומאה כך שיעור להוצאה ההוא בקורטובלא:

קלף

רש"י

עד שיאמר פרעתי ולא פרעתי. גרסינן עד שלא אמר פרעתי חייב משאמר פרעתי פטור דבטל ליה: דכולי עלמא צריך לקיימו. והכא בפרעו ולא פרעו ממש קאמר ובשטר מקויים ודכולי עלמא אסור לשהות שטר פרוע: והכא בכותבין שובר קא מיפלגי. יש גורסין ת"ק סבר אין כותבין שובר על שטר פרוע שאתה מצריכו לשמור שוברו מן העכברים אלא מחזיר לו ושורפו ואסור להשהותו ורבי יהודה סבר כותבין שובר ועל ידי שובר מותר לשהות שטר פרוע לצור ע"פ צלוחיתו ולא היא חדא דכיון דאסור לשהות שטר פרוע אפי' על ידי שובר נמי אסור להשהותו שמא יאבד השובר וזה חוזר וגובה בו ועוד לרבי יהודה אין כותבין שובר שמעינן ליה בבבא בתרא (דף קע:) דתנן מי שפרע מקצת חובו ר' יהודה אומר יחליף רבי יוסי אומר יכתוב שובר וה"ג ת"ק סבר כותבים שובר והכי קאמר משפרעו לוה והוציאו מלוה בשבת פטור שאינו צריך לו ואי אמרת כיון דראוי לצור ע"פ צלוחיתו הוא דבעי אהדורי ללוה לא משהי ליה שמא יבא לידי מלוה ויחזור ויתבענו ואי נמי לא מהדר ליה מלוה לא איכפת ליה ללוה דמלוה כתב ליה ללוה שובר עילויה ורבי יהודה סבר אין כותבין שובר הלכך צריך הוא המלוה דבעי אהדורי (ב) ואי לא מהדר ליה חוזר ותובעו לו מה שפרעו דלא סגי ליה בשובר דצריך לשומרו מן העכברים: רב אשי אמר. פלוגתייהו כשהוציאו לוה הוא ומה הוא צריך לו דקאמר ודאי לא לצור דמשום סתימת פי צלוחית לא משהי ליה שמא יבא ליד המלוה אלא משהי ליה להראותו לשאר בעלי חובות ולהתהלל שהוא פורע חובותיו: המוציא עור בכמה. משום דבעי למיבעי מיניה הנך בעיי אחרנייתא בעא מיניה הא ואף על גב דמתני' היא: לעבד. עור העומד לעבדו ועדיין לא עבדו בכמה שיעור הוצאתו: המלבן. צמר: סיט. כדי הפרש אצבע מהאמה: כפול. שני סיטין: אלמא. כיון דמנפץ ומלבן לטווייה קאי שיעוריה כטוויה: שלא לעבדו. אינו עומד לעבד: דוגמא. כלומר מעט כעין שמראין לדוגמא לומר רוצה אתה בזה: לאירא. והוא כשיעור הצריך לאירא של גרדי לסתום פי קנה שפקעית הערב נתונה בו: קליפי אגוזים. קליפה לחה שעל קליפי האגוז: סטים. ישטי"ס. ופואה: פואה. וורנצ"א: פי סבכה. קופ"א נותנין בגד באמצעיתה והאי שיעורא נפיש: שאין אדם טורח כו'. ואם בא לשרותה שורה כדי פי סבכה אבל עור טורח אדם לעבד כדי קמיע ומעובד כמי פחות מכדי קמיע לא חשיב: חמשה. גרעינין: ואילו בתר דזרעינהו תנן. דקלח אחד חשוב: כרישא. קפלוט: הא איתמר עלה. לקמן בפרק רבי עקיבא מתרץ לה רב פפא הכי: נימא. גרעינין: מצה כמשמעו. שאין לה שום תיקון: קמיח. משהין אותו בקמח ומים: עפיץ. מתקנין אותו בשחיקת עפצים כמו שעושין כאן בשחיקת קליפת ארז שקורין טנא: וכמה שיעורו. להוצאת שבת: רבעא דרבעא דפומבדיתא. רובע ליטרא של פומבדיתא דרך הסוחרים לצור משקולת של עופרת כדי שלא תפחת לפי שהמתכת נשחקת תמיד ונפחת מאליו: קמיע. בציר שיעוריה מכדי לצור משקולת: לכתוב גט. ותנן (גיטין דף פה:) גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ושמו ושמה והעדים והזמן ושיעור זה קטן מכולן: וקתני מיהת כו'. אלמא שיעור דאין מעובד נפיש: בבישולא. לא כמו שהופשט קרי בשולא לשון בשול שהוא לא דלהכי לא חזי לעיבוד אבל יבש חזי לעיבוד וכיון דחזי לעיבוד הוי כמעובד: שלשה על שלשה לטומאת מדרס. אבל למגע שלש על שלש והן אצבעות: כך שיעור להוצאת שבת. אלמא שאין מעובד חמשה טפחים בעינן ומתניתין מוקי במעובד: בקורטבלא. מבשלו ברותחין ומתקשה לישב עליו ולכסות דלובקאות שקורין פושדטויי"ל ומטות ולעשותו שולחן:

דוכסוסטוס

תוספות

ת"ק סבר כותבין שובר. ומיירי שכבר יש לו שובר ולכך מפרש פטור דאין זקוק להחזיר השטר ומתוך פירוש הקונטרס משמע שעדיין לא נכתב השובר וקשה דהרי צריך להחזירו ללוה שלא יצטרך לכתוב שובר: חזי דגברא דפרע אנא. כרב אשי תניא בתוספתא דמכילתין *ר' יהודה אומר אף המוציא שטר פרוע כל שהוא חייב מפני שמשמרו לבעל חוב ולשאר אמוראי קשה לרשב"א: אלמא כיון דלטוויה קאי. הוה ליה למינקט כיון דלאריגה קאי (ג) שהוא רחוק יותר אלא שמא לאו כולהו קיימי לאריגה: כדי לכתוב עליו את הגט. סבירא ליה כרבי אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי דלר' מאיר אין כותבין על הדפתרא דתנן בגטין (דף כא:) אין כותבין על נייר מחוק ועל הדפתרא וחכמים מכשירין ואמר בגמ' מאן חכמים ר' אליעזר ובחנס פי' בקונטרס דשיעור גט קטן מכולן דהא אמרן דקלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין ונייר דגרע טפי שיעורו לכתוב עליו קשר מוכסין וטעמא דקלף שהוא חשוב אין מצניעין אותו לקשר מוכסין וכן יש לפרש כאן: וקתני מיהא כדי לצור ואמר אביי. קשה לר"י דלא הוה ליה לאתויי מילתא דאביי הכא:

קלף

[ב"ב קע:]

הגהות הב"ח

גליון הש"ס

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה ה:
ט ב מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה יד:
י ג שם הלכה יג:
[פ"ט]
יא ד שם הלכה יד:

רבינו חננאל

דוכתי נמי איכא. והכין הוא ראובן שתבע את שמעון במנה והוציא עליו שטר. אמר שמעון שטר זה כתבתיו לו על עצמי אלא שפרעתיו אם יכול ראובן המלוה לקיים את השטר בחותמיו כולי עלמא לא פליגי שחייב שמעון בממון דאמר רב פפא האי מאן דמפיק שטרא אחבריה וא"ל שטרא פריעא הוא לאו כל כמיניה. אבל אם אין ראובן המלוה יכול לקיימו בחותמיו ואין נודע כי נכתב באמת אלא מדברי שמעון. מר סבר אם מודה לוה בשטר שכתבו צריך המלוה לקיימו בו ואם לא יקימנו ואמר לוה כתבתיו ופרעתיו. הפה שאסר הוא הפה שהתיר ומר סבר כיון שהודה לוה שכתבו הרי נתקיים בכך ואין המלוה צריך לקיימו. ואם יאמר לוה כתבתיו ופרעתיו אומרי' לו הבא ראיה או תן זה הממון והילכך צריך לקיימו עכשיו וקאמ' אביי ת"ק סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ולא איכפת ליה ללוה אע"ג דשטרא ביד מלוה וצריך מלוה לקיימו. והילכך לוה פטור על הוצאתו דמתעסק הוא. ור' יהודה סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. גצריך ליה לוה וחייב על הוצאתו: רבא אמר דכ"ע מודו בשטר שכתבו צריך לקיימו. והכא בכותבין שובר קא מיפלגי. ועיקרא הא בגמ' דגט פשוט במתני' מי שפרע מקצת חובו ר' יהודה אומר יחליף ר' יוסי אומר יכתוב שובר ואמרינן עלה אמר רב הונא אמר רב אין הלכה לא כר' יהודה ולא כר' יוסי אלא ב"ד מקרעין את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון. ודבר זה בין בפריעת מקצת בין בפריעת השטר כולו אם אמר המלוה אבד שטרי דקאמרינן (שם) אמר ר"ה בריה דרב יהושע אפי' למ"ד כותבין שובר ה"מ אפלגא אבל אכוליה שטרא לא כתבינן. ולא היא אפי' אכולי שטרא נמי כתבינן. ופלוגתא היא דרב ושמואל אמרי אין כותבין שובר. ור' יוחנן ור"ל אמרי כותבין שובר והלכתא כותבין שובר. השתא הכא לענין לוה שהוציא את השטר בשבת אחר שפרעו קאמר רבא בכותבין שובר פלוגתייהו. ת"ק דסבר פטור קסבו כותבין שובר דאסיק אדעתי' [שמא יאמר] פרעו אלא [מבקש ממנו] שובר. וכיון שיש בידו שובר לא צריך ליה. ור' יהודה סבר אין כותבין שובר והאי פרע ליה ועדיין שטר שעליו קיים. והלכך צריך ליה *)ולא עליה מיניה חורבא. וכולהו הני סבארי אידחו רא דרב אשי וקאמר כ"ע כותבין שובר והכא צריך ליה לוה לשטרא דאיבעי למיזף מן איניש אחרינא מחוי ליה וא"ל חזי דגברא דפרע אנא. ומהכא מחייב ליה ר' יהודה: בעא מיניה רבא מרב נחמן עור רי בכמה א"ל תנינא עור כדי לעשות בו קמיע ולא שנא מעובד (שלא לעבדו) שראוי לקמיע. ולא שנא שלא מעובד לעבדו ול"ש שאינו מעובד שלא לעבדו. ומנא תימרא דלא שנא לן בין מעובד בין שאינו ד דקאי לעבוד דהא המלבן והמנפץ שהוא עומד לטויה שיעורו כשיעור טויה. ואיתיביה רבא תלת תיובתא לרב נחמן דאמר לא שנא לן בין מעובד לשאינו מעובד. ראשונה מסמנין שהרי השרויין שיעורן לצבוע בהן (דאמא לאמא) [דוגמא לאירא]. ושאינן שרויין שיעורן גדול מזה. כדי לצבוע בהן בגד קטן פי סבכא דאלמא טובא איכא בין שרויין בין שאינן שרויין ופריק רב נחמן התם שני בין ן ובין שאינן שרויין. דהא איתמר עלה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי שאין אדם טורח לשרות סממנים לצבוע בהן (ריגמא לאינא) [דוגמא לאירא]. והילכך אין דרך המוציא א סממנין לשרות לצבוע. אבל שרויין מוציא אדם שיעור זה. אבל הכא עור מעובד ושאינו מעובד כצמר מנופץ וכטויה דמי. שנית איתיביה זרעוני גינה בזמן שאינן זרועין שיעור הוצאתו ובזמן שהן זרועין שיעור המוציא להן זבל כדי לזבל כרישה אחת דאלמא שני בין זרועין לשאינן זרועין. ופריק בהא נמי שאני זרעוני גינה דאמר רב פפא לפי שאין אדם טורח להוציא נימא לזריעה וטורח הוא לזבל כרישה אחת אבל עור לא שני לן בין מעובד לשאינו מעובד. שלישית שופכין שיעורן ברביעית כדי לגבל טיט. אבל טיט מגובל כדי לעשות פי כוש. ופרקי' ההיא בדאמיד בה שאין אדם טורח. אבל טיט [שיעורו] לעשות פי כוש. אבל הכא בעור לא שנא. תא שמע דאמר רב חייא בר אמי משמיה דעולא ג' עורות הן וקא יהיב תלתא שיעורי והוו מנהון דלא מליח ודלא קמיח ודלא נפיץ. והוו שאינו מעובד. ושיעורו ריבעא דריבעא דפומבדיתא. והוא כדי לצור משקולת קטנה. (בני) [פי'] רבינו האי גאון זצ"ל צוררין משקל של אבן כדי שלא יחסר. א פליג על רב נחמן דאמר לא שנא בין מעובד לשאינו מעובד. ופרקי' בישלה שאני. ופירושה בישלה העור שנתעבד כמה שהוא בלא מלח ובישל ונפסד כשמלבישין אותו על משקל או ולתו יבש וקשה מאד (זהו שהכנת) [ודרך חנוני] לצרור משקולת ולעשות ממנו כלים לשמן שנקראין בכל אחד לאביי ושיעור קטן שלו הוא המפורש. וקא מפרקינן לרב נחמן שאם לא בישל ולא נפסד. ועדיין ראוי הוא לעיבוד שיעורו כמעובד כדי לעשות קמיע. אבל מליח וקמיח פגי בפחות מן הלין. תרי שיעורי בין לצור משקולת ובין עשיית קמיע. והכין נמי הא דתנן העור המליח חמשה של

*) אולי צ"ל ולא ישליכנו למקום הפקר דנפיק מיניה תורבא

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה טו:

[נכ"ב יד. ד"ה בגויל כתבו דבלשון מדי קורין וכו']

יג ב ג מיי' פ"א מהלכות תפילין הלכה ח סמג עשין כב טור שו"ע או"ח סימן לב סעיף ז:

יד ד מיי' שם הלכה ט סמג עשין כח טוש"ע יו"ד סימן רפח סעיף ג:

טו ה מיי' פ"ה מהלכות תפילין הלכה א סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רנ:

טז ו מיי' פ"א שם הלכה ט סמג עשין כג טור שו"ע יו"ד סימן רפח סעיף ו:

קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה: ורמינהו קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה מאי מזוזה מזוזה שבתפילין וקרי להו לתפילין מזוזה אין והתניא *רצועות תפילין עם התפילין מטמאות את הידים בפני עצמן אין מטמאות את הידים רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש *הנוגע ברצועה טהור עד שיגע בקציצה רבי זכאי משמו אומר טהור עד שיגע במזוזה עצמה והא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל מכלל דרישא במזוזה עצמה עסקינן *הכי קתני קלף ודוכסוסטוס שיעורן בכמה *דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל: אמר רב דוכסוסטוס הרי היא כקלף מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין תנן קלף כדי לכתוב (א) פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) למצוה ת"ש *בהלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומזוזה על דוכסוסטוס קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שיער למצו' והתניא שינה פסול אמזוזה והתניא שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אמזוזה והא דכתבינהו אקלף במקום שיער אי נמי אדוכסוסטוס במקום בשר ואיבעית אימא שינה בזה ובזה תנאי היא דתניא גשינה בזה ובזה פסול רבי אחא מכשיר משום רבי אחי בר חנינא ואמרי לה משום רבי יעקב בר' חנינא רב פפא אמר רב דאמר כתנא דבי מנשה דתנא דבי מנשה כתבה על הנייר ועל המטלית פסולה על הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה כתבה מאי אילימא מזוזה מזוזה אקלף מי כתבינן אלא לאו תפילין וליטעמיך תפילין אגויל מי כתבינן [אלא] כי תניא ההיא דבס"ת לימא מסייע ליה דכיוצא בו *תפילין שבלו וספר תורה שבלה אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה טעמא דאין מורידין הא מורידין עושין דכתיבא אמאי לאו דכתיבא אדוכסוסטוס לא דכתיבא על הקלף ומזוזה אקלף מי כתבינן אין והתניא כתבה על הקלף על הנייר ועל המטלית פסולה *אמר רבי שמעון בן אלעזר רבי מאיר היה כותבה על הקלף מפני שמשתמרת השתא דאתית להכי לרב נמי לא תימא דוכסוסטוס הרי הוא כקלף ואלא אימא קלף הרי הוא כדוכסוסטוס מה דוכסוסטוס כותבין עליו מזוזה אף קלף כותבין עליו מזוזה: דיו כדי לכתוב:

תנא

רש"י

דוכסוסטוס. קלף שניטלה קליפתו העליונה: מזוזה. שמע והיה אם שמוע: שבתפילין. דהתם ד' אגרות לד' פרשיות ושיער באחד מינייהו דהיינו שמע קטנה שבהם: מטמאות את הידים. לענין תרומה כדאמרן בי"ח דבר בפ"ק (דף יד׳): קציצה. הוא הדפוס של עור שחתוך לד' בתים כמין בית יד של עור והאיגרות בתוכן: במזוזה. הן האיגרות שהן בתוך הבתים: והא מדקתני סיפא. דהסיא דלעיל קלף כדי לכתוב כו' מכלל דרישא כו' וקשיא רישא אסיפא: שיעורן. של כל אחד בכמה: כדי לכתוב עליו מזוזה. אדוכסוסטוס קאי דלא חזי לתפילין וסיפא פריש קלף כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין: קלף אין דוכסוסטוס לא. הוי בשיעורא זוטא כי האי אלא בכדי לכתוב ב' פרשיות דמזוזה ואי דוכסוסטוס חזי לתפילין הוה ליה לשעוריה כשיעור זוטא דתפילין: למצוה. מצוה מן המובחר קלף בעינן וסתמא דכל איניש מצוה מעלייתא עביד הלכך לא מצנע דוכסוסטוס לתפילין וה"ל אין מצניעין כמוהו: למזוזה. אם כתבה על הקלף: הא דכתב אקלף אפי' במקום שיער. וכ"ש במקום בשר דהילכתא מזוזה במקום שיער והא דכתבה אדוכסוסטוס במקום בשר: רבי אחי מכשיר. ורב מוקי לדר' אחי אתפילין דכתבן על דוכסוסטוס ואמר כוותיה: נייר. של עשבים: גויל. מעובד בעפצים: מסייע ליה. לרב: כיוצא בו. רישא דברייתא תפילין של יד עושין אותן של ראש ואותן של ראש אין עושין אותן של יד לפי שאין מורידין כו': ס"ת שבלה. אין מחתכין ממנה יריעה שפרשיות שמע והיה אם שמוע בתוכה לקובען במזוזה: דכתיבי. הנך תפילין אמאי: לאו דכתיבי אדוכסוסטוס. שהוא כשר למזוזה הלכך הא מורידין עושין: השתא דאתית להכי. דמזוזה אקלף כשרה: לא תימא. במילתיה דרב דוכסוסטוס הרי הוא כו':

ב'

תוספות

קלף ודוכסוסטוס כו'. גויל הוא עור שלם אלא שהסירו השיער והייתו דאמר בריש בבא בתרא (דף ג׳) גויל אבני דלא משפיין אלמא שאינו מתוקן קרי גויל וכשחולקין אותו לשנים אותו שכלפי שיער קרוי קלף וכלפי בשר הוא דוכסוסטוס ואומר ר"ת דבלשון *יון קורין לבשר סוסטוס ודוך פי' מקום כמו דוך פלן לכך קרי ליה דוכסוסטוס כלומר מקום בשר וקלפים שלנו יש להן דין קלף וכותבין עליהן ס"ת תפילין ומזוזות לצד בשר ודלא כאומר שקלפים שלנו הם דוכסוסטוס לפי שמגררין האומנין המתקנים אותן קליפתן העליונה ונשאר הדוכסוסטוס דא"כ היאך כותבין עליהם תפילין דמסקינן הכא דתפילין דוקא על הקלף וי"מ דקלף ודוכסוסטוס אינם מעופלים וקשה דא"כ פסול לכתוב עליהן ס"ת (ב)ותפילין ומזוזות דבעינן ספר ולהכי פסיל במסכת מגילה (דף יט: ושם) לכתוב מגילה על הדפתרא משום דנקראת ספר ולקמן משמע דכשרין וא"ת קלפים שלנו דלא עפיצן היכי מיתכשרי ואומר ר"ת דתיקון שלנו חשיב כעיפון וכן משמע בהקומץ רבה (מנחות לה:) דקאמר קרע הבא בב' (ג)יתפור בג' אל יתפור ותניא אידך בשלש יתפור בד' אל יתפור ולא פליגי הא דעפיצן הא דלא עפיצן אלמא ס"ת כשר בלא עפיץ והייתו בתיקון טוב כשלנו ובפ"ק דגיטין (דף יא׳) גבי שטר והא בעינן דבר שאינו יכול להזדייף ומשני דעפיצן משמע דאי לא עפיצן יכול להזדייף ופסול ואנן סהדי דשלנו אינו יכול להזדייף אלמא חשוב כעפיץ: והא מדקתני סיפא כו'. הוה מצי למיפרך ברייתא גופא רישא לסיפא ומשמע דאמתני' מהדר לפרוכי ואומר ר"י דכן מצינו בהמפקיד (ב"מ דף לז׳) גבי ורמי גזל אגזל כו' דברי רבי טרפון ממאי דמתני' ר' טרפון היא מדקתני עלה דהיא כו' והוה מצי למיפרך הנהו תרתי אהדדי ופריך אמתניתין דהמפקיד: תנן קלף כדי לכתוב עליו כו'. אין לפרש דהכי פריך מדנקט קלף מכלל דדוכסוסטוס לא דא"כ לעיל דמשני מאי מזוזה מזוזה שבתפילין אכתי תקשה ליה מתניתין דקתני קלף ומשמע ולא דוכסוסטוס וברייתא נותנת שיעור לדוכסוסטוס כקלף אלא הכא סמך אברייתא דלעיל: אידי ואידי אמזוזה הא דכתבה כו'. וא"ת אמאי לא קאמר אידי ואידי אתפילין קלף במקום שיער ודוכסוסטוס במקום בשר ויש לומר דניחא ליה לקיומי לשינויא קמא דשני אמזוזה וה"ה דה"מ למימר אידי ואידי אתפילין: ורבי אחאי מכשיר. וא"ת ואי סבר רב כרבי אחאי לימא נמי קלף הרי הוא כדוכסוסטוס וי"ל רב מפרש דרבי אחאי לא מפרשה אלא אתפילין: אלא לאו אתפילין. והא דקתני כתבה לשון נקבה היינו מזוזה שבתפילין: תפילין אגויל מי כתבינן. וא"ת הא דתנן בפ"ק דמגילה (ד' ח:) אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבות אלא בלשון אשורית אמאי לא קתני נמי שתפילין ומזוזות אין נכתבין על הגויל ואומר ר"י דלא קתני לה משום דלא מיפסלי בגויל מחד טעמא אלא משום שזה דינו בקלף וזה בדוכסוסטוס אבל הא דנכתבים אשורית הוי מחד טעמא כדדרשינן התם בגמרא והיו בהווייתן יהו ועוד דלפי' עצמן אינן שוין שזה על הקלף וזה על הדוכסוסטוס ומיהו קשה דהוה מצי למיתני שהספרים נכתבים על הנייר שאינו מחוק דדוקא על נייר מחוק פסול ס"ת במסכת סופרים אבל תפילין אין נכתבים אלא על העור כדמוכח בריש פרק שמונה שרצים (לקמן קח׳) ול"ע בירושלמי בפ"ק דמגילה ואם תאמר נייר שאינו מחוק נמי ליפסול בספר תורה כדפסלינן מגילה דסוטה *משום דכתיב בספר ונראה דנייר נמי דקתני במגילה [דסוטה] היינו במחוק ואף על גב דלא פריש כדאשכחן הכא גבי ספר תורה דקתני נייר סתם ומיירי במחוק כדאמרינן במסכת סופרים: הא מורידין עושין. אע"ג דפרשת והיה אם שמוע רחוק מפרשת שמע עושין דקאמר היינו שאם פרשת שמע כתובה בסוף העמוד יכתוב אחריה והיה אם שמוע בגליון או אם היה פרשת והיה אם שמוע בראש העמוד יכתוב למעלה בגליון פרשת שמע: השתא דאתית להכי כו'. אומר ר"י דמילתיה דרב סתמא נשנית בבית המדרש דקלף ודוכסוסטוס שוים והיה סבור בתחילה דלענין תפילין קאמר ולא מצי קאי עד דמסיק השתא דלענין מזוזה קאמר והא דתניא לעיל שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אתפילין וסוגיא דהקומץ אזלא כפי מסקנא דשמעתין:

אות

רבינו חננאל

על חמשה. ותניא אידך העור כשיעורו לטומאה כך שיעורו להוצאה. דאמרי צריך שיעור גדול. ופריק התם בקורטובלא. והוא בלשון ישמעאל ספארה: קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. ורמינהי קלף ודוכסוסטו' כדי לכתוב עליו מזוזה. דאלמא בענין זו בעינן שיעור ב' פרשיות. ופרקי' מאי מזוזה דאמר הכא מזוזה שבתפילין דקארי לה לתפילין מזוזה וסיעתא ר' זכאי אומר משמו אף עם הקציצה טהור עד שיגיע למזוזה עצמה. ומקשי' הא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין. דאלמא רישא לאו בתפילין ומתרצינן לה: אמר רב דוכסוסטוס הרי הוא כקלף. מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין. מנהגא מייתי מגילתא דמעבדא בתמרי וקמחא דשערי ומתח ליה עד דיביש וקליפליה עד דהוי תרין פיסקי ויזהר שלא ינקב וקאי קלף לחודי' ומעבר ליה לקלף דהוא אפא דמגילתא מכלפי בשר. תוב בעפצא לשמה וכות' פרשיות על מקום בשר*) מנהגא הכין הוא וקאמר רב כי היכי דכותבין תפלין על הקלף דהוא אפא דמגילתא הכין נמי כותבין תפילין על דוכסוסטוס דאי קליף מקלף אם כתב על זה כשר ואם כתב על זה כשר. ומותבינן ליה הל"מ תפילין על קלף. מזוזה על דוכסוסטוס. קלף במקום בשר. דוכסוסטוס במקום שיער. ומפרק רב שאם כתב על דוכסוסטוס יצא. מיהא על הקלף מצוה. ומותבי' שינה בזה ובזה פסל ופרקי' בשבת לענין מזוזה ובמנחות לענין תפילין. ואפא דמגילתא דהוא גיסא דמיקרי קלף הוא מקום שיער בוראי. ומן גואי דיליה כתבינן והוה דאמרי' במזוזה כותבין על דוכסוסטוס במקום שיער לאו במקום [שער] ממש. דאי ס"ד אפא דמגילתא היא הרי זה בהדיא הל"מ תפילין על הקלף והרי יצא מקום השיער וגופו בכלל קלף. אלא ש"מ מאי מקום שיער הוא מקום שנקלף הקלף משום שנמצא כנגד מקום שיער. נמצא קלף עומד לבדו ומקום שיער העיקר בו אין כותב שם כלום לתפילין אלא מן אפיה אחרנייתא ודוכסוסטוס עומד לבדו והמקום שהיה דבוק על בשר הבהמה בו אין כותב עליו מזוזה מאותן הפנים · אלא מן הפנים האחרות. והא שמעתא דרב דקאמר דוכסוסטוס הרי הוא כקלף וקא מפרשא לאכשורי תפילין על הדוכסוסטוס דקא מותבינן ליה לרב שינה בזה ובזה פסל. וקא מיפרקא חד פירוקא אידי ואידי במזוזה. ועוד מיפרקא שינה בזה ובזה פסל תנאי היא וקא קאי רב כיחידאה. ורב פפא קא מוקי ליה לרב כתנא דבי מנשה. דתניא כתבה על הנייר ועל המטלית ועל הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה. וליכא לאוקמה במזוזה שאין מזוזה נכתבה על הקלף והילכך כתפילין היא. ואי משום דאית בה גויל ותפילין לא מכתבן על גויל כי קתני גויל לענין ס"ת. ואתינן נמי לסיועיה דרב דאמר כותבין תפילין על דוכסוסטוס. מדתניא תפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה. לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. ודייקי' מדקא יהיב טעמא לפי שאין מורידין דאלמא אי לאו הכי היו עושין מן התפילין. ואמרינן דכיון דמזוזה אין נכתבת על הקלף שמעינן דהני תפילין אדוכסוסטוס הוה כתבין. [ואי לאו] קדושה חמורה היו נעשות מזוזה. והדר פרכינן דלא הויא הא סיעתא לרב. דהא ר"מ היה כותב מזוזה על הקלף ותפילין שבלו על הקלף היו. אי לאו קדושה חמורה הוה מעבדן מזוזה. השתא דאייתית להכי ההוא דאוקמה רב פפא נמי לרב לתנא דבי מנשה. ואוקימנא בתפילין משום דמזוזה אין נכתבת על הקלף. והרי הא נכתבת על הקלף. לרב נמי עיקר שמעתיה תרצה הכין דוכסוסטוס וקלף לענין מזוזה שוין נכתבת על זה ועל זה. אבל תפילין אין נכתבים על דוכסוסטוס וכן הלכה. וכן מנהג: דיו כדי לכתוב

*) עיין שו"ע שם דכשהוא

מסורת הש"ס

תוספתא דידים פרק ב

[שם]

ס"א אלו

מנחות לב.

[סוטה יז:]

[עי' תוס' מנחות לה: ד"ה קשרא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנן קלף כדי לכתוב עליו פרשה וכו' שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) תא"מ ונ"ב זו היא גירסת רש"י וכש"א ליתא וכדמוכח בתוספות:

(ב) תוס' ד"ה קלף כו' לכתוב עליהן ס"ת דבעינא ספר כצ"ל ותיבת ותפילין ומזוזה נמחק:

(ג) בא"ד בהקומץ רבה דקאמר קרע הבא בב' שיעין יתפור:

גמרא

תנא שתי אותיות בדיו (*ושתי) אותיות בקולמוס שתי אותיות בקלמרין בעי רבא אות אחת בדיו אות אחת בקולמוס אות אחת בקלמרין מהו תיקו אמר רבא הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב כתיבתן זו היא הנחתן ואמר רבא הוציא אות אחת וכתבה וחזר והוציא אות אחת וכתבה פטור מאי טעמא בעידנא דאפקא לבתרייתא חסר ליה לשיעורא דקמייתא ואמר רבא הוציא חצי גרוגרת אחת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת אחת והניחה ראשונה נעשה כמי שקלטה [כלב] או שנשרפה ופטור ואמאי הא מנחה הכי קאמר ואם קדם והגביה ראשונה קודם הנחת שנייה נעשית ראשונה כמי שנקלטה(א) או שנשרפה ופטור ואמר רבא הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה חייב ואמאי הא לא נח כגון שהעבירה תוך שלשה *והאמר רבא תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו לא קשיא כאן בזורק כאן במעביר *תנו רבנן הוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת בהעלם אחד חייב בשתי העלמות פטור רבי יוסי אומר בהעלם אחד לרשות אחד חייב לשתי רשויות (ב) פטור *אמר רבה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית אבל פיסלא לא ורבא אמר אפילו פיסלא ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות גיטין דמיא: כחול כדי לכחול עין אחת: עין אחת הא לא כחלי אמר רב הונא שכן צנועות כוחלות עין אחת מיתיבי רבי שמעון בן אלעזר אומר כחול אם לרפואה כדי לכחול עין אחת אם לקשט בב' עינים תרגמא הילל בריה דר' שמואל בר נחמני כי תניא ההוא (ג) בעירניות: (שעוה כדי ליתן ע"פ נקב קטן: תנא כדי ליתן ע"פ נקב קטן של יין): דבק כדי ליתן בראש השפשף: תנא כדי ליתן בראש שפשף שבראש קנה של ציידין: זפת וגפרית כדי לעשות כו': תנא כדי לעשות נקב קטן: חרסית כדי לעשות פי כור כו': למימרא דשיעורא דרבי יהודה נפיש *הא קיי"ל דשיעורא דרבנן נפיש דתנן *רבי יהודה אומר כדי ליטול הימנו מדת מנעל לקטן אימא כדי לסוד פיטפוט כירה קטנה: (סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב):

[לקמן ק.] [עירובין לג.] [לקמן קב.]

רש"י

ב' אותיות בדיו · דיו יבש: שתי אותיות בקולמוס · כלומר כל היכא דמפיק ליה שיעורו כשתי אותיות: קלמרין · קסת הסופר: אות אחת בדיו אות אחת בקולמוס · מי מצטרפי או לא ואי אמרת תיפוק ליה משום קולמוס לא מחייב עליה משום שהוא טפל לפחות מכשיעור דתנן לקמן (דף צג:) המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי מפני שהכלי טפילה לו: כשהוא מהלך · שלא עמד לפוש דתהוי הנחת גופו הנחה (ד) אפילו הכי חייב דעיקר הנחת דיו על הכתב הוא: וחזר והוציא · בהעלם אחד: חסר (ה) שיעור דקמייתא · כשמתייבשה נחסר השיעור ולכי גמרה הוצאה דבעינן לצרופה אין כאן שיעור ב' אותיות: ואמאי הא מנחה · וכיון דבהעלם אחד (ו) מצטרפי לכי גמרה הוצאה: כמי שקלטה כלב · דתנן לקמן (דף קב.) הזורק וקלטה כלב פטור דלא הויא הנחה מכחו והכא נמי כי גמרה הוצאה בטלה להנחה קמייתא והויא כמאן דליתא: לרבנן · דפליגי לקמן בהזורק* ולית להו קלוטה כמו שהונחה אפילו עברה סמוך לקרקע לא מיחייב עד שתנוח על גבי משהו מקום כל שהוא ולא בעינן מקום ד' הואיל ובתוך ג' הוא מ"מ הנחה כל דהו בעינן: מעביר · לא צריך הנחה דהא מנחה בידו דידו סמוכה לקרקע: לשתי רשויות · ושתיהן ר"ה אלא שיש הפסק ביניהם: והוא שיש חיוב חטאת ביניהם · שמופסקות ברה"י אבל אם היה כרמלית מפסיקן כגון קרפף יותר מבית סאתים או בקעה וב' בתים פתוחים אחד לרה"ר זה ואחד לזה והוציא חצי גרוגרת מבית זה לרשות זה וחצי גרוגרת מבית זה לרשות זה שהיא פתוחה לה חייב דכיון דלא מפסיק לה רה"י חדא רשותא הוא: פיסלא · עץ שוכב לרחבו של רה"ר וממלא כל רחבו והוציא חצי גרוגרת מביתו מכאן וחצי גרוגרת מכאן: כרשות גיטין דמי · ולענין גיטין פיסלא רשות לנפשיה הוא כדאמרן בהזורק (גיטין דף עז:) ההוא גברא דזרק גיטא לדביתהו בחצירו איגנדר גיטא ונפל בפיסלא ואוקי התם שהשאיל לה מקום בחצירו חד מקום מושלי איניש תרי מקומות לא מושלי איניש: הא לא כחלי. אלא שתי עינים: צנועות · שהולכות מעוטפות ואין מגלות אלא עין אחד לראות וכוחלות אותו: בעירניות · בנות כפרים* אינן צריכות צניעות כל כך שאין שחוק וקלות ראש מצוי שם ועמה מועטין ואינן מכסין פניהם וכוחלות ב' עיניהם: שפשף שבראש קנה של ציידין · מושיבין נסר קטן בראש קנה ונותנין עליו דבק והעוף יושב עליה ונדבק בו וצריך ליתן שם הרבה כדי שיהא העוף נדבק בו: של יין · למעוטי שמן ודבש שהיין זב דרך נקב קטן יותר משמן ודבש: לסוד · לטוח בקעים שבו: שיער

בית
רה"ר
רה"י או כרמלית או פיסלא
רה"ר
בית

תוספות

אות אחת בקולמוס ואות אחת בקלמרין · אע"פ ששני קולמוסים מצטרפי כה"ג שמא לא מצטרפי: והעבירה דרך עליה · מפרש הרב פורת דה"ה אפי' שלא דרך עליה אם העבירה תוך שלשה לקרקע מצטרף דהא אמרינן בסמוך בהעלם אחד חייב אפילו לשתי רשויות ואפילו רבי יוסי לא בעי אלא רשות אחת אבל עליה לא בעי ונקט דרך עליה דאפי' גבוה מן הקרקע ג' טפחים חייב כיון דהוי תוך ג' לחצי גרוגרת המונחת ע"ג קרקע*: והא אמר רבא תוך שלשה לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו · תימה לר"י דתנן לקמן בריש הזורק (דף צו·) הזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין ותני עלה בגמרא [צז·] תוך ג' לד"ה חייב אלמא לכ"ע לא בעינן הנחה ע"ג משהו תוך ג' ותירץ דרבא סבר כרבי יהודה דהמוצא תפילין (עירובין צז:) גבי היה קורא על ראש הגג כו' רבי יהודה אומר אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו וטעמא דאפילו אין אוגדו בידו ליכא איסור אם מביאו אצלו דבעי הנחה ע"ג משהו כדאמר התם בגמרא וא"ת ומאי פריך התם לימא רבא כתנאי אמרה לשמעתיה דע"כ כתנאי אמרה דתנא דברייתא דהזורק לא סבר כוותיה וי"ל דהכי פריך לימא כתנאי דמתניתין דהתם אמרה לשמעתיה דבהא לא קפיד אם תנא דברייתא פליג עליה אלא דלא ליפלגו עליה רבנן דמתניתין דהתם מיהו תימה לר"י דלקמן בהזורק (דף צז:) תנא מרה"י לרשות הרבים ועבר ד' אמות ברה"ר ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין ומסיק לעולם רבי יהודה חדא הוא דמחייב וחכמים פוטרין לגמרי ומשכחת לה דאמר עד דנפקא לרה"ר תנוח דרבי יהודה סבר אמרי' קלוטה כמי שהונחה דמיא אלמא לא בעינן לרבי יהודה הנחה ע"ג משהו ונראה לר"י דהתם מיירי במתגלגל ברה"ר ועדיף משאר קלוטה באויר והוי כמונח לרבי יהודה והא דקשה ממתני' דהתם* דקתני זרק לתוך ארבע אמות ונתגלגל חוץ לארבע כו' שם [בד"ה אחזתו] נפרש בעז"ה: בהעלם אחד לרשות אחד חייב · הקשה רבינו תם דאמר בהבונה (לקמן קד:) כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בציפורי חייב ונראה לו כגירסת ר"ח מרשות אחת חייב מב' רשויות פטור דבעי' עקירה ממקום אחד ור"י אומר דודאי גבי כתיבה אית לן למימר מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי אבל הוצאה לא הויא עד דמייתי תרוייהו לרשות אחד: אבל פיסלא לא · בגיטין בפרק הזורק (דף עז:) משמע דאית ביה ד' אמות על ד' אמות ואינו גבוה י' א"נ גבוה י' ואינו רחב ד' ואומר ריב"א דלליסנא קמא צריך לפרש הכא שהוא רשות הרבים כגון שרבים מכתפין עליו דאי כרמלית האמר אביי אפילו כרמלית ורבא דאמר אפילו פיסלא סבר אף על פי שהוא רשות הרבים כיון דלענין גיטין חשוב מקום בפני עצמו הכי נמי מחלק רשויות ולר"י נראה אפילו פיסלא שהוא כרמלית ושני ליה לאביי בין כרמלית המיטלטלת לשאינה מיטלטלת: מיתיבי רשב"א אומר · לרב הונא פריך דאי לאו רב הונא הוה מוקמי מתני' לרפואה: אם לרפואה · פי' רבינו שמואל אם לרפואה הלניעו זה חייבין עליו כל העולם כדי לכחול עין אחת דלרשב"א אית ליה* דמתחייב זה במחשבתו של זה ואם לקשט כלומר אם לא הלניעו לרפואה אלא לקשט כדי שתי עינים דסתמו עומד לקישוט ואין נראה לר"י דלעיל תנא דם כדי לכחול עין אחת בד"ה במוציא אבל במלניע בכל שהוא אלמא במלניע חייב בפחות מלכחול בו עין אחת ונראה לר"י דה"פ אם לרפואה שאותו כחול ראוי לרפואה שיעורו כדי לכחול עין אחת אפי' לא ניטל לכך אי נמי אם לרפואה שבאותו מקום עושין אותו לרפואה ואם לקשט שעושין אותו לקישוט ואין רגילין לעשות ממנו רפואה כדי לכחול שתי עינים: חרסית כדי לעשות פי כור · אע"ג דאמר לעיל (דף עט.) אין אדם טורח לגבל טיט כדי לעשות בו פי כור חרסית חשיב טפי מטיט דמצניעין אותו לעשות פי כור של צורפי זהב אי נמי הכא מיירי במגובל:
המוציא

עין משפט נר מצוה

יז א ב ג מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ט:
יח ד ה שם הלכה כג:
יט ו ז שם הלכה כד:
כ ח ט שם הלכה י:
כא י שם הלכה יא:

[וע"ע תוס' פסחים פא ד"ה בנגררין]

רבינו חננאל

ב' אותיות דיו הוא שכותבין בו. ועוד הכלי שמניחין בו את הדיו גם הוא נקרא דיו. דתנא ב' אותיות שאמרו ב' אותיות בקלף ב' אותיות בקולמוס · ב' אותיות בקלמרין. ואיכא למידק אי דאיכא בקולמוס בכדי ב' אותיו' מכוונות סגיא אבל אי איתיה לדיו בכלי בין בי דיותא ובין קלמרין צריך למיהוה יתר מב' אותיות. דיכול למיכתב מינייהו ב' אותיות משו' שא"א שיצא כולן בקולמו' שהדיו [נשאר] בדיו שהוא כלי או בקולמוס או בקלמרין ומ"מ צריך שיעור בדיו שכותבין בה. וליחייב על הדיו שהוא בית הדיו. או על הקולמוס. או על הקלמרין. ותשובה כיון שלהוציא דיו לכתוב בו הוא מתכוין עליו הוא חייב. ואינו חייב על הכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו. דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו. ותניא עלה המוציא אוכלין כשיעור בכלי פטור על הכלי וחייב על האוכלין קלמורין אשר כך היא ששנינו בסדר טהרות. קלמרין ופירושו [בלשון ישמעאל] מחברא. ותנן קלמרין של יוסף הכהן היתה נקובה מצידה: כתיבתן הנחתן. אע"ג דבעיא בהוצאה עקירה מרשות זה והנחה ברשות אחרת ע"ג מקום ד' כי היכי דהתם אמרינן ידו של אדם חשובה לו כד' [על ד'] הכי נמי הכא כתיבתו הנחתו. והיכא דהוציא חצי גרוגרת שהוא חצי שיעור הוצאה והנחה וחזר והוציא חצי גרוגרת אחרת אם הניח את החצי השני קרוב לראשון או שהעבירו דרך עליו של ראשון בקרוב ג' טפחים חייב. וזו היא שמעתא דרבא משום דהאי חצי גרוגרת וההיא חצי גרוגרת מצטרפין לחיובו. ואף על פי שלא הניחו דהתם דצריך לנוח בזורק. אבל הכא במעביר אין צריך הנחה. אבל אם קדים והגביה את החצי הראשון קודם הנחת החצי השני ודוקא ברחוק יותר מג' מן ההיא חצי ראשון כדי שלא יהא מעביר עליו. נעשה הראשון כמו שנקלט או שנשרף ופטור: ת"ר הוציא חצי גרוגרת והניח ברה"ר וחזר והוציא חצי גרוגרת בהעלם אחד חייב. ב' העלמות פטור. ר' יוסי אמר בהעלם א' מרשות אחד חייב. מב' רשויות פטור. ואיכא דטעו (בגירדמא)[בגירסא] דהא ברייתא וגרסי ברשות אחד חייב בב' רשויות פטור. ומסתמא לפום כן שמעתא. (ואי איכא דשתיק וא' ב' לרשות אחת לב' רשויות*) טעות גדולה היא. דילמא הכי קסברי אם הכניס מרה"ר לרשות אחת חייב. לב' רשויות פטור. והכי קאמר אי אפיק מרה"י בהעלם חצי שיעור לרה"ר וחזר והוציא באותו העלם חצי שיעור אחר לרה"ר. אם מחדא רשותא אפקינן לתרווייהון מצטרפין וחייב. ואם מן ב' רשויות אפקינון פטור. אמר (רבא) [רבה] והוא שיש חיוב חטאת ביניהם. אבל כרמלית לא כי פרשינן בפרק יציאות השבת שמוציא מרה"י לרה"ר חייב. אבל המוציא מכרמלית לרה"ר פטור. וקאמר רבה אי הנך ב' רשויות היחיד שהוציא חצי שיעור מזו וחצי שיעור מזו מרחקין מן הדדי ויש ביניהם רה"ר. והמוציא והמכניס מזו לזו יש בו חיוב חטאת. הרי נחלקו ועליהם קאמר ר' יוסי מב' רשויות פטור. אבל יש ביניהם כרמלית דלית בה חיוב חטאת כחדא רשותא דמיין. ואם הוציא מזו חצי שיעור וחזר והוציאו מזו חצי שיעור חייב: אביי אמר אפילו יש ביניהן כרמלית דאע"ג דלית בה חיוב חטאת אסור להוציא מזו לזו שמרשות [לרשות] הן. ואם הוציא מזו חצי שיעור ומזו חצי שיעור פטור. אבל אם יש ביניהן פיסלא דלא חשיב למיהוה כרמלית אלא מקום פטור הוא הרי הוא כרשות אחת. ואם הוציא מזו חצי שיעור ומזו חצי שיעור חייב רבא אמר אפילו איכא פיסלא ביניהן. כיון שהוא חולק רשות לעצמו אע"ג דלא כרמלית הוא דכרשות הוא קאי כיון שאסור להוציא אליו כלום מרה"י כב' רשויות דמיין. ואם הוציא מזו חצי

*) לשון זה מבולבל וצריך תיקון

הגהות הב"ח

(א) גמ' נעשית ראשונה כמי שקלטה כלב או שנשרפה: (ב) שם לשתי רשויות פטור נ"ב עי' בפ' הזורק ריש דף נח: (ג) שם שהוא בעירניות. דבק כדי ליתן בראש קנה וכו' של ציידין. ושעוה כדי ליתן על פי נקב קטן תנא כדי ליתן על פי נקב קטן של יין: (ד) רש"י ד"ה כשהוא מהלך וכו' הנחת גופו הנחה תסן אפילו הכי: (ה) ד"ה חסר ליה שיעור: (ו) ד"ה ואמאי וכו' דבהעלם אחד הוציא מצטרפי לכי:

גליון הש"ס

גמ' בשתי העלמות פטור. עי' לקמן דף קה ע"ב: שם בהעלם אחד לרשות אחד חייב. עיין לקמן דף נח: רש"י ד"ה והוא שיש חיוב חטאת כגון קרפף יותר מבית סאתים. עי' לעיל דף ו ע"א וצ"ע:

בעירניות. רש"י ד"ה בנות כפרים. (קלייכשטעד- טערינגן)

[נ"ל שתי] [לעיל עט:]

רב נסים גאון

ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות גיטין דמיא · ותמצא עיקר דילה במס' גיטין בפרק הזורק (דף עז) אמר רב חסדא רשויות חלוקות בגיטין ומיקמי הכי (שם דף עו) אמרו הוא גברא דזרק לה

כב א ב ג מיי' שם הלכה יא:

כג ד ה מיי' שם הלכה ד ופ"ט הלכה ט:

רבינו חננאל

שיעור ומזו חצי שיעור פטור. רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות הגיטין. ועיקר הא שמעתא בגיטין בהזורק ההוא גברא דזרק גיטא לדביתהו הוה קיימא בחצר ואזל גיטא ונח בפיסלא. אמר רב יוסף אי הואי ארבע אמות על ארבע אמות פלוג ליה רשותא לנפשי' ואי לא חדא רשותא היא. וקסבר רבא חדא רשותא בשבת מיפלגא בפיסלא כי היכי דמפלגא לענין גיטין. ופי' פיסלא מקום כגון עמוד גבוה עשרה ורחב ד': כחול כדי לכחול עין אחת וא"ר הונא שכן צנועות כוחלות עין אחת. הכין פירושא שכוחלת עין אחת ומכסה את העין האחרת ויוצאה לשוק ותראה באחת מעיניה. ורב הונא הוא דמתנינן לאו רב הונא וההיא דר' שמעון בן אלעזר אם לתכשיט ב' עינים. אוקימנא בעניות שאינן רגילות לצאת. (רגילות לצאת) לשוק (ואם שם שוק לצאת אליו): חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב ר' יהודה אומר כדי לעשות פיטפוט פירוש פיטפוט גבשוש. או בנין בארץ ששופתין עליו את הקדירה. וג' פיטפוטין הן. ויש שסומכין פטפוט לכותל ומניחין עליו את הקדיר' וסומכין אותו לכותל. ומקשי' כי מכדי בשיעור' דשבת קא חזינן דר' יהודה קא מחייב וממעט מן שיעורי דרבנן דהא לענין גמי לרבנן לא מחייב אלא בכדי לעשות תלאי לנפה ולכברה. ור' יהודה מחייב אפילו על מה שנוטלין ממנו. מדת מנעל לקטן. ומוקמינן לה להא פטפוט לכירה קטנה קאמר והוא בציר מן פי הכור של צורפי זהב: אמר רב יהודה אמר רב בנות שהגיעו לפרקן ולא הגיעו [לשנים]. שהגיעו לשנים שהאשה בוגרת ולא בגרה ולא גדלה בשר מה עושין להן. עניות טופלין אותן בסיד. טפילה א בלשון ישמעאל מלא טח את העור בשרה בסיד. ומה צורך לכך כדי שיסתתמו נקבים קטנים. בטיית אל מסאם. וגומות שיער שבעור וכיוצא בהן ויכנס הבל לפנים ולא יצא ויחם קרבה ותבגור ותגדל בשר. ואם בת עשירים היא טופלין אותן בסולת. והמלכים יש להם סממנים אחרי' כגון שמן המור. וכיוצ"א בו. ספית. קורין אותו סמנת. ויש שקורין איתו סמקת. והוא בלשון ארמית שומנא דמורא. ובל' ישמעאל לבן אל נאמן. וריחו טוב. ולא מן הרמונים הוא אלא כך נקרא ומימי שרף הוא והוא הנקרא עוד בל' ארמית מירא. והוא תרגם מר דרור ומי שטופל את הבת את כל בשרה פעם אחת כל הבל שלה נכנס לפנים והיא מתחממת ומתה כדרך שהשיג את הגוי. ולענין חלוקת ר' יהודה ור' נחמיה בשיעור יהודה אומר כדי לסוך כלכול. ור' נחמיה אומר כדי לסוך אנדיפי. באנו לפרש תחלה כל של צירעא ואנדיפי בלשון ישמעאל אצדג. והוא מקום מקצוע הפני' מן הצד מן סוף שיער של [בנות] עד סוף [הפנים] בסיד ונקרא כלכול. וסהים מצידו מקום אחד דק כמו הוט ונקרא בת צירעא. ואקשינן על זאת למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש. והתנן ר' יהודה אומר כדי ליטול ממנו מדת מנעל לקטן. ופ' נראה כן כנמי דשיעורא דר' יהודה מעיט משיעורא דרבנן ולא נראה לכן מעט לר' נחמיה דאיכא למימר שיעורא זוטר מדרבנן. ונפיש מדר' נחמיה ואותיבנן. א"ר נראין דברי ר' יהודה בחבוט. ודבר' בביצת הגיר. הגיר הוא הסיד הלבן הנשרף הנקרא אספיראג. וכן כתיב כאבני גיר מנופצות. וכענין כתב שנראה לכל צד בגירא הביצר ש' ו הן האבנים הפסולת השרופות. והחבוט הוא הדק מרתות בלשון ישמעאל שחובטין אותו במקלות. אם אתה אומר כלכול ואנדיפי. צירעא ובת צירעא שניהן לא יעשו אלא מן החבוט ובטל פירוש זה. ובאנו לפירושא זו. לאנדיפי אמר יצחק אנדיפא. מתקיף לה רב כהנא וכי אדם עושה מעותיו אנפרות אנדיפא זה אומרין בן פתרונות שלא עלו על דעתנו ואין נודע בלשוננו אנדיפא. ומ"מ בטל הפתרון הזה. אלא אמר רב כהנא מאי אנדי' [שנתות] שהוא משים סמנים בכלים ולמדות ומצייר בתוכן בביצת הגיר רושם האוי יבספיהן בשל אספירגבטה והן שיעור הוצאת הסיד. לר' נחמיה ולפום הכין נראין דברי ר' יהודה בחבוט. ודבר' בביצת הגיר. ואי [בעית] אימא מאי אנדיפא דקאמר יצחק דבי ר' אמי אפותא שהיא פדחת בלשון חכמים מצח בלשון תורה. כההוא גלילאה דאמר להו משום חבריה דנפקה פרעתיה והיא הצרעה ממ' ומחיתיה על אנדיפיה. וקרו עליה מן דיליה דא ליה מידו זאת לו*): מאן תנא דחול מעלי לסיד אמר רב חסדא ר' יהודה. ובברייתא בסוף נמ' רחוקת הבתים לענין אבל שעל בית המקדש דקא

*) עיין ערוך ערך אנדיפי

תוספות

המוציא שיער כדי לגבל בו את הטיט טיט כדי לעשות פי כור כן גרס בתוספתא וכן גרס רש"י ולהך גירסא שיער כדי לגבל בו את הטיט כשיעור טיט הנעשה מרביעית שופכין אבל לספרים דגרסי שיער כדי לגבל בו טיט לעשות פי כור של צורפי זהב קשה דאמר לעיל אין אדם טורח לגבל טיט כדי לעשות פי כור ויש לפרש דמיירי בטיט שהוא מגובל כבר ואחר הגיבול נותנין בו שיער כדי לתקנו:

שהגיעו לפירקן ולא הגיעו · פירוש בסמוך לפירקן שקרובות להנשא ועושות כדי ליפות וללבן עצמן כדאמרינן בפרק אע"פ (כתובות דף נט:) הרוצה ללבן את בתו ישקנה חלב ויאכילנה אפרוחין סמוך לפירקה: שייך לקמן פא·

למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש · ואע"ג דאשכחן תרווד שהוא גדול הרבה כדאמר בנזיר בפרק כ"ג (דף נ:) גבי מלא תרווד רקב כמה שיעורו חזקיה אמר מלא פיסת יד ור' יוחנן אמר מלא חפניו התם ודאי מיירי בתרווד גדול כדתנן במסכת כלים בפ' י"ז (משנה יב) שאמר מידה גסה מלא תרווד רקב כמלא תרווד גדול של רופאים אבל הכא להוצאת שבת מידי דחשיב בעינן ותרווד קטן חשוב הוא הרבה (ה"ג) *חף סלקא דעתך שהוא חף גל שהוא גדול ומשני בחפי פותחת שהן קטנים:

גמרא

ת"ר *המוציא שיער כדי לגבל בו את הטיט [*טיט] לעשות פי כור של צורפי זהב: סיד כדי לסוד: תנא כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות אמר רב יהודה אמר רב *בנות ישראל שהגיעו לפירקן ולא הגיעו [לשנים] בנות עניים טופלות אותן בסיד בנות עשירים טופלות אותן בסולת בנות מלכים טופלות אותן בשמן המור שנאמר °ששה חדשים בשמן המור *מאי שמן המור רב הונא בר חייא אמר *סטכת רב ירמיה בר אבא אמר שמן זית שלא הביאה שליש תניא רבי יהודה אומר אנפיקנון שמן זית שלא הביאה שליש ולמה סכין אותו שמשיר את השיער ומעדן הבשר *רב ביבי הויא ליה ברתא טפלה אבר אבר שקל בה ד' מאות זוזי הוה ההוא נכרי בשבבותיה הויא ליה ברתא טפלה בחד זימנא ומתה אמר קטל *רב ביבי לברתי' אמר רב נחמן רב ביבי דשתי שיכרא בעיין בנתיה טפלא אנן דלא שתינן שיכרא לא בעיין בנתן טפלא: ר' יהודה אומר כדי לסוד כלכול: מאי כלכול ומאי אנדיפי *אמר רב צידעא ובת צידעא למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש *הא קיי"ל דשיעורא דרבנן נפיש זוטא מדרבנן ונפיש מדרבי נחמיה מיתיבי *א"ר נראין דברי רבי יהודה בחבוט ודברי רבי נחמיה בביצת (*הסיד ואי ס"ד צידעא ובת צידעא אידי ואידי חבוט אלא אמר רבי יצחק אמרי דבי רבי אמי אאנדיפא מתקיף לה רב כהנא וכי אדם עושה מעותיו אנפרות אלא אמר רב כהנא שנתות כדתנן *שנתות היו בהין עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש ואיבעית אימא מאי אנדיפא אפותא וכי הא דההוא בר גליל [דאיקלע לבבל] דאמרו ליה קום דרוש לנו במעשה מרכבה (ה) אמר להו אדרוש לכו כדדרש רבי נחמיה לחבריה ונפקא ערעיתא מן כותל ומחתיה באנדיפי ומית ואמרו ליה מן דיליה דא ליה:

מתני' אדמה כחותם המרצופין דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים כחותם האיגרות *זבל וחול הדק כדי לזבל קלח של כרוב דברי רבי עקיבא וחכ"א כדי לזבל כרישא °חול הגס כדי ליתן על מלא כף סיד *קנה כדי לעשות קולמוס ואם היה עבה או מרוסס כדי לבשל בו ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באילפס:

גמ' על מלא כף סיד תנא כדי ליתן על פי כף של סיידין מאן תנא דחול מעלי ליה לסיד אמר רב חסדא רבי יהודה היא *דתניא לא יסוד אדם את ביתו בסיד אא"כ עירב בו תבן או חול ר"י אומר תבן מותר חול אסור מפני שהוא טרכסיד רבא אמר אפילו תימא רבנן קילקולו זהו תיקונו: קנה כדי לעשות קולמוס: תנא *קולמוס המגיע לקשרי אצבעותיו בעי רב אשי קשר העליון או קשר התחתון תיקו: ואם היה עבה כו': תנא טרופה בשמן ונתונה באילפס אמר ליה מר בריה דרבינא לבריה מי שמיע לך ביצה קלה מאי היא אמר ליה ביעתא *דצילצלא מאי טעמא משום דזוטרא אימא דציפרתא אישתיק אמר ליה מידי שמיע לך בהא *[אמר ליה הכי] אמר רב ששת ביצת תרנגולת (ג) ומאי קרו לה ביצה קלה שיערו חכמים אין לך ביצה קלה לבשל יותר מביצת תרנגולת ומאי שנא כל שיעורי שבת כגרוגרת והכא כביצה אמר ליה הכי אמר רב נחמן °כגרוגרת מביצה קלה:

מתני'

*) [גי' הערוך הגיר פירוש שהוא עב כאבני גיר וע"ש בערך גר י"ב]

רש"י

שיער · יפה לטיט: ה"ג טיט כדי לעשות פי כור של צורפי זהב: אצבע קטנה · דרכן לסוד את כל הגוף להאדים: שהגיעו לפרקן ולא הגיעו · שהביאו שתי שערות ולא באו לכלל שנים הראויות לכך ומתביישות בדבר: טופלות · מושחות: אנפיקטון · דתנן במנחות (דף פה:) אין מביאין אנפיקטון שהוא שמן זית שלא הביא שליש: ולמה סכין אותו · היינו שמן המור: טפלה · בסיד: שקל בה ד' מאות זוזי · שנתייפה וקפצו עליה המהוגנין לה ונתנו *(לה) ממון: השכר משחיר ומרבה שיער: כלכול צידעא · טינפל"א וסדין אותה להשכיב השיער: בת צידעא · למטה הימנה להסיר שיער דק והוא אנדיפי: למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש · בתמיה והא קיימא לן גבי גמי דשיעורא דרבי יהודה זוטא ומחמיר בשיעורי שבת: ומשני נפיש מדר' נחמיה וזוטר מדרבנן דאמרי לסוד אצבע קטנה: בחבוט · סיד הנימוח במים הרבה דהוא עשוי לסוד כלכול: ודברי רבי נחמיה בבילת הסיד · הנגבל במים ועשוי בילים בילים מוטו"ם בלע"ז הוא עשוי לסוד אנדיפי: ואי ס"ד אנדיפי נמי *שיעור הוא כגון בת צידעא: אידי ואידי · כלכול ואנדיפי תרווייהו בסיד חבוט ונמוח סדין אותו: אנדיפא · כלי חרס ולו שני דדין אחת למעלה ואחת למטה וכשרוצה למלאותו סותם את הדד התחתון ולשון אנדיפי שתי פיות כדתניא (עירובין דף קד·) מעלין בדיופי ובתוספתא גרס באנדיפי: אנפרות · הפסד לשום יין בכלי שתוח בסיד והיין ממחה הסיד ויוצא: שנתות · סימנים כלי חרס גדול ויש בו בליטות בליטות כמין אגוזים קטנים עד כאן לסאה עד כאן לסאתים וסדין אותו בסיד כדי שיהיו לבנות ונכרות: כדתנן · במנחות שנתות היו בהין: עד כאן לפר · חצי ההין: עד כאן לאיל · שלישית ההין: עד כאן לכבש · רביעית ההין דכתיב חצי ההין יהיה לפר וגו' כן לשון מורי הזקן מפי אביו ששמע מר' שמעון ורבותי מפרשים אנדיפא כל הגוף ומתוך שאינו עשוי להשכיב השיער אלא להאדים בעי סיד טב: אנפרות · שאינו סד בו בתו לאחר שקנאו *דחייש שמא תמות כי ברתיה דההוא נכרי: שנתות · כלומר אבר אבר יטפלנה ואי אפשר בלשון זה ולא נאמר שיטת הש"ס כן להזכיר אבר אבר בלשון שנתות ויצטרך להביא פירוש לפירושו שנתות היו בהין: אפותא · פדחת שלא במקום שיער ולהאדים: ערעיתא · לירעה: באנדיפי · פדחתו: מן דיליה דא ליה · מידו היתה זאת לו שלא היה לו לדרוש במרכבה: **מתני'** אדמה · ארזיל"יי: מרצופין · שקין העשוין מקליפת עץ גדול שנושאין בהן פרקמטיא בספינות וחותמין אותם: כחותם האיגרות · שחותמין אותם שלא *יקרב איש בהן אלא מי שנשתלחו לו ושיעורא דרבנן זוטר: כרישא · קפלוט ושיעוריה זוטר משל כרוב: על מלא כף סיד · בגמרא מפרש כף של סיידין טרואי"ל בלע"ז: מרוסס · סדוק סדקין הרבה כמו והכה הבית הגדול רסיסים (עמוס ו): ביצה קלה · בגמרא מפרש לה: **גמ'** לא יסוד אדם את ביתו בסיד · לאחר חורבן משום אבילות של ירושלים: תבן או חול · שלא יהא לבן כל צרכו: טרכסיד · סיד חזק ומתקשה יותר משאם לא עירב בו: קילקולו זהו תיקונו · דאי לאו דמקלקל ליה ומשחירו לא היה מישתרי הלכך ע"כ הא דקשיא ליה מעליותא היא לגביה ומשעינן ביה ורבותי מפרשין קילקולו לובן זה תיקונו לענין חוזק ולא נהירא לי דקילקולו זהו תקונו משמע דשם הקלקול מתקנו ולהאי לישנא אין שם הקלקול מתקנו ולמה הוזכר קילקול כאן הכי הוי [ליה] לתרוצי כהי דלאשחורי מבשיר אחזוקי מחזיק: קשר עליון · של אמצע היד או קשר התחתון של אמצע האצבע: טרופה בשמן · שממהרת לבשלה: דצילצלא · עוף קטן: כל שיעורי שבת · באוכלין וכל הולאתן וקצירתן וטחינתן כגרוגרת: כגרוגרת · מביצת תרנגולת שהיא ממהרת לבשל ולא כבילה שלימה שעורו:

מתני'

רב נסים גאון

גיטא לדביתהו חזת קיימא בחצר ואזל גיטא נפל בפיסלא אמר רב יוסף הזינן אי הוי ד' אמות ארבע אמות פלג לה רשותא לנפשה כו' וסבר רבא כי דין רשויות של גיטין הוא וכמו שאם יש בזה הפסל ד' אמות על ד' אמות או שיש בגבהו י' טפחים עשה רשות לעצמו ונבדל מכלל החצר כמו כן הוא מבדיל בין ב' רשויות לענין שבת ובזה הפרק (שם דף עט) אמר עוד רבא ג' מידות בגיטין הודיע השלש מידות חלוקות דין הגיטין מדין השבת ולענין רשויות שוו יחד ואין ביניהן חלוקה ב נזכרה זו השמועה של רבא עם זו הברייתא בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף נה): הא דתניא ל

מתני' אעצם כדי לעשות תרווד רבי יהודה אומר כדי לעשות ממנו חף זכוכית כדי לגרור בו ראש *הכרכר צרור או אבן כדי לזרוק בעוף רבי אלעזר בר יעקב אומר כדי לזרוק בבהמה : גמ' למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש הא קיימא לן *דשיעורא דרבנן נפיש אמר עולא חפי פותחת : תנו רבנן חפי פותחת טהורין קבען בפותחת טמאין ושל גל אף על פי שחיברן בדלת וקבען במסמרים טהורין שכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע : זכוכית כדי לגרור בו : תנא *סכוכית כדי לפצוע בה שני נימין כאחת : צרור או אבן כדי לזרוק בעוף ברבי אלעזר כו' : אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן והוא שמרגשת בה גוכמה שיעורו תניא רבי אלעזר בן יעקב אומר משקל עשרה זוז : זונין על לבי מדרשא אמר להו רבותי אבנים של בית הכסא שיעורן בכמה אמרו לו כזית כאגוז וכביצה אמר להו וכי טורטני יכנים דנמנו וגמרו מלא היד תניא *רבי יוסי אומר כזית כאגוז וכביצה (* ר"ש ברבי יוסי אומר משום אביו מלא היד : ת"ר (בשבת) *ג' אבנים מקורזלות מותר להכניס לבית הכסא וכמה שיעורן ר"מ אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה *אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא כמחלוקת כאן כך מחלוקת באתרוג התם מתני' הכא ברייתא אלא כמחלוקת באתרוג כך מחלוקת כאן אמר רב יהודה האבל לא את הפאיים מאי פאיים אמר רבי זירא כרשיני בבלייתא °אמר רבא ואסור למשמש בצרור בשבת כדרך שממשמש בחול מתקיף לה מר זוטרא ליסתכן כלאחר יד אמר רבי ינאי זאם יש מקום קבוע לבית הכסא מלא היד אם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר מיתיבי * *עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות ואלו הן האוכל עלי קנים ועלי גפנים ולולבי גפנים ומוריגי בהמה בלא מלח ושדרו של דג ודג מליח שלא בישל כל צורכו והשותה שמרי יין והמקנח בסיד ובחרסית (*בצרור שקינח בו חברו ויש אומרים אף התולה עצמו בבית הכסא* לא קשיא הא בלח הא ביבש ואיבעית אימא כאן מצד אחד וכאן מב' צדדין ואיבעית אימא הא דידיה הא דחבריה א"ל אביי לרב יוסף חירדו עליה גשמים ונשטשטשו מהו א"ל אם היה רישומן ניכר מותר בעא מיניה רבה בר רב שילא מרב

רש"י

מתני' תרווד · כף קולייר : חף · קס"ד דפותחת של *חף עצמה ושיעורה כפים מתרווד : כרכר · עץ יש לאורגין ולאשו חד : כדי לזרוק בבהמה · דלא טרח איניש למשקל צרור משום עוף להבריחו דבקלא בעלמא דרמי ליה אזיל ליה : גמ' והא קיי"ל דשיעורא דרבנן נפיש · גבי לעשות תלאי : חפי פותחת · שינים הקבועים בה ולא היא עצמה ועושים אותם מעצם : חפי פותחת טהורין · דכל זמן שלא חברן בה אינן ראויין לכלום: טמאין · דכלי עצם ככלי מתכות ופשוטיהן טמאין בהכל שוחטין (חולין דף כה:) ולאו משום דמחובר לפותחת וכל המחובר לטהור טהור פותחת יש לה בית קיבול ומקבל מפתח : ושל גל · ואם הפותחת הזאת אינה של כלים כגון של שידה ומגדל אלא של גל כמו *ערוקי גלי כגון דלתות שערי החצר אע"פ שחברן בפותחת הואיל והבור זה בדלת היא ודלת בנין מחובר לקרקע טהורין : סכוכית · זכוכית ועל שם שסוכין(א) קרי סכוכית ועל שם שהיא זכה קרי זכוכית: והוא שמרגשת· הבהמה בצרור זה בהכאתו : שיעורן בכמה · להתחייב עליהן אי נמי לטלטלן בחצר ולהכניסן לבית הכסא ואידי ואידי חד שיעורא הוא דבמידי דחזי להו מיחייב על הוצאתו : כזית כאגוז כביצה · שלש מכניסין לקינוח ומקנח זו אחר זו אחת כזית ואחת כאגוז ואחת כביצה בתחלה מקנח פי הרעי (ב)בקטנה להסיר רעי הנדבק שם שהגדולה *פוחסת ומלכלך סביבותיו : טורטני · מאזנים יכנים לשם לשקול : מלא היד · בין שלשתן או אפילו הן ד' וה' ובין כולן מלא היד : מקורזלות · (*)ביקועו' שיהיו ראויות לקינוח: מותר להכניסם · בתוך ד' אמות או בחצר דלא ליתסר לטלטולינהו : כאגוז · כל אחת ואחת : התם מתני' · פלוגתא דאתרוג מתני' היא במסכת סוכה והיא סדורה בפי התלמידים : והכא ברייתא · ויש הרבה תלמידים שלא שנאוה והוא תולה הידועה בשאינה ידועה : כך מחלוקת כאן · ולסימנא בעלמא אמרה דלא תשכח לגירסא דברייתא ואם תשכחנה הזכר ממשנתך דאתרוג : אבל לא הפאיים · כמו שקל פיסת רגב (סנהדרין דף סד·) שקורין גליסט"א דהואיל ומיפרכה לא חזי לקינוח ואסורה לטלטל : כרשיני בבלייתא · הכי מיקרו משום שבבל ארץ לחה היא והמחריסה מעלה רגבים : למשמש · הנצרך ליפנות ואינו יכול ליפנות אמרינן לקמן בפירקין דממשמש בצרור בנקב והוא נפתח וקא סלקא דעתך דקאמר ובשבת אסור למשמש כלל כדרך שממשמשים בחול : ליסתכן · דאמר מר (תמיד פ"א דף כז:) עמוד החוזר מביא אדם לידי הדרוקן : ומשני כלאחר יד · הכי כדרך דקאמר רבא כדרך המשמשם בחול בלא שינוי משום הסרת נימין אבל כלאחר יד כגון אוחז צרור בב' אצבעותיו שפיר דמי : אם יש מקום קבוע לבה"כ · שאם יצטרך לו ערבית יקנח בהם שחרית מכניס שם מלא יד : כהכרע · כשיעור המכריע כאגוז כפים מכזית וזוטר מכביצה : מדוכה קטנה · *מלאכתה לאיסור אסור לטלטל : ואם יש עליה עד · קנות המעיד שעשויה לכך מותר לטלטלה לקינוח : תחתוניות · פיג"ם : לולבי גפנים · אותן פיצולין הגדלין בגפן וקורין וודיל"ש : מוריגי בהמה · כל בשר שיש בבהמה העשוי כמורג שהוא פגום וחרוקה כמורג חרוץ אדם כלומר כל מקום שאין הבשר חלק כגון קליפת הלשון וכגון החיך שיש בו כמין קולין וכפגימות וכבית הכוסות : שקינח בו חבירו · הסיד והחרסית נמי קאי : התולה · שאינו יושב אלמא קינח בו חברו לא חזי לקינוח ורב ששת אמר לעיל אם יש עליה עד מותר : לח · לא חזי יבש חזי : מצד אחד · באותו צד שקינח בו חבירו לא חזי לקינוח אבל בצד שני חזי : דידיה · שהיה קינוח שעליה שלו : ונשטשטו · אותו עד : מהו · מי בטיל לייחוד דידהו או לא : אי רשומו ניכר מותר · דכיון דמאיס לא חזי לבשמים ולא מיבטל ליה מבית הכסא :

(*) מקורזלות בקור"ם בלע"ז שיהיו חדודות וראויות לקינוח כצ"ל רש"ל

מהו

תוספות

חפי פותחת טהורין · פי' בקונטרס שינים של עצם ונותנין אותם בפותחת (ג)לפתוח וקודם שלא נקבעו אין ראוין לכלום קבען בפותחת טמאין דכלי עצם כמתכות ופשוטיהם טמאים כדאמר בהכל שוחטין (חולין דף כה:) ולאו משום דמחובר לפותחת והמחובר לטהור טהור פותחת יש לה בית קיבול דמקבלת מפתח ומה שפירש דפשוטי כלי עצם טמאים כדאמר בהכל שוחטין לא דק דהתם לא איירי אלא בגולמי כלי עצם *אבל פשוטי כלי עצם הא תנן ומייתי לה בפ"ק (דף טז:) כלי עץ כלי עור כלי עצם כלי זכוכית פשוטיהן טהורין ומה שפירש דחפין הן של עצם קשה לר"י דגבי כלי מתכות מיתניא בתוספתא דכלים ועוד דאי בשלא נקבעו אין ראויין לכלום אם כן פשיטא דטהורין ומה שפי' שפותחת יש לה בית קיבול לקבל המפתח הא לא חשיב בית קיבול שאין המפתח עשוי לטלטל ע"י אותו בית קיבול כמו הקיטע יוצא בקב שלו (לעיל דף סו·) דטהור כשאין בו בית קיבול כתיתין דפי' בקונט' דמה שמניח ראש שוקו בתוכו לא חשיב בית קיבול שאין השוק מיטלטל על ידו ועוד דפי' דפותחת גורמת טומאה לחף אדרבה תנן במס' כלים בפי"ג (משנה ו) פותחת של עץ וחפין של מתכת טמאה פותחת של מתכת וחפין שלה של עץ טהורה אלמא בתר חפין אזלינן ואע"ג דמשמע דאתיא כרבי נחמיה דלא אזיל בתר מעמיד אלא בתר תשמיש דהיינו חותם ברייתא דשמעתי' נמי נראה לר"י דאתיא כוותיה דקתני סיפא דהכא טבעת של מתכת וחותם של אלמג ר' נחמיה מטהר ונראה לר"י דבחפין של מתכת איירי ואע"פ שלא נקבעו ראויין הם קצת ליתנם בפותחת ואפילו הכי טהורין דגולמי כלי מתכות טהורין קבען בפותחת טמאין שנגמרה מלאכתן וכן משמע בסמוך דטעמא משום גמר מלאכה דקתני ושל גל אע"פ שחברן לדלת כו' דמשמע מה שקבען לדלת יש לו לגרום טומאה אלא כיון שאין להם פותחת (ד)[וחף] קבוע בגל טהור :

אסור למשמש בצרור · פירש בקונטרס הנצרך לפנות ואינו יכול אסור משום הסרת נימין וא"ת והא רבא בדבר שאין מתכוין סבר כר"ש בספ"ב דביצה (דף כג·) וכה"ג פריך לקמן לרבי יוחנן דאסר משום הסרת נימין ויש לומר דהכא במשמוש לצרור הוי פסיק רישיה :

ואם לאו כהכרע · ונראה לר"ת כגירסת ר"ח ואם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים והכרע פי' רגל כמו כרעי המטה וכן מפרש בירושלמי כמלא רגל מדוכה קטנה של בשמים : (*) אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר · מילתא באפי נפשה היא פירוש מותר לקנח בה אפילו גדולה יותר מכבילה או אם יש הרבה ממלא היד מותר ליטול כולן דכיון דיש עליהן עד הוכנו כולן :

(*) רש"ל וב"ח ומהרש"א כתבו דזהו דיבור אחד עם דיבור שלמעלה

מהו

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה יב :
כה ב ג שם הלכה יא
כו ד מיי' פכ"ו שם הל' ד סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שיב סעיף א :
כז ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד :
כח ו מיי' שם הל' ה' טור ושו"ע שם ס"ז :
כט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף א :
ל ח מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ג :

רבינו חננאל

אם עירב חול בסיד הוא טרכסיד ואסור · וקסבר דהא מתני' חול גם כדי ליתן על מלא כף סיד . ר' יהודה היא (רב פפא) [ויבא] אמר אפי' תימא רבנן. קלקולו זהו תקונו איכא ביה ב' פירושים חד לענין שופריה דסיד. האי ברייתא (לאו) לענין שחרירותיה.וקסברי רבנן דסיד שעירה בו חול. אע"פ שהוא מתחזק כן הלך יופיו ומותר בגולה. והכא משו"ה קאמרי חול גם כדי ליתן על מלא כף סיד . ופירוש שני כיון דלא שרי למיסר *ביה בגולה עד שיערב בו חול(הוה ליה)הקלקול דקא מקלקל הוא התקון והלכך משערינן חול גם כדי ליתן על מלוא כף סיד דחשיב ליה כדי שיהא מותר לסוד בו : צוצלא עוף ממין התורי'. ובלשון חכמים ריציפי. וקורין אותה אל פאכתי': חף *)דתני הכא והפים דתניא [בברייתא] שיניים [הוא עשוין] מהתיכה של עץ וקורין בלשון פו'סי דנר אנגאת מין נודעים בבבל. הפים בנגר שהן תלויין ועומדין כקבורים בתוך העץ שהוא בית הנגר ונקרא אל קפי' ובעץ שהוא הנגר נקבים מכנים להן כשמתקנין נגרן נופלין ונכנסין להן ואלה הן של גל יבהן נסגר והמפתח יש בו חפין בולטין מכוונין כנגדן מכניסין אותו בחלל שבנגר והחפין מעלין את החפין של גל והוא נפתח ואף שחברן בדלת טהורין לעולם [מפני] שהן מחוברים לקרקע . ושבמפתח טהורין עד שיקבעו בפותחת ואז הוויין מכלל הכלי : זוז וזוין (מצריך) כולן אחד הן . והן כששאל זונין כמה שיעור אבנים מקורזלות[שרשאי להעבירן] בכרמלית יתר מד' אמות ומקנח בהן . ואמרו לו כזית . כאגוז . כביצה . אמר להן (וממטני) [וכי מורטני] יכנים . פירוש היש לן מאזנים שישקול השיעור הזה נמנו וגמרו הכל מותר עד (אלא) [מלא] היד . וכן א"ר ישמעאל ב"ר יוסי משו' אביו וכן הלכה . אבל פלוגתא דר"מ ור' יהודה דפליגין הכא כי היכי דפליגי באתרוג עיקר תרוייהו.(ובדמנו וגמרו) [כדנמנו וגמרו] פיים דקא מפרש ליה (קרי שני נבליאתא) [כרשיני בבלייתא]שהוא אדמה שהיא קרוב להתפרך ולהתכתת ואינ' אבנים ולא לבנים שרופו' דקריין אגורי: אמר רבא לא ימשמש בצרורות בשבת כדי להחליקן שלא ישרטו את בשרו ונמצא בא לידי כתישה או סחינה . ולא יעשה בדרך שהוא [עושה] ממשמש בחול . מתקיף לה מר זוטרא והיאך יסתכן אלא כלאחר יד . ויש מפרשין כדי לחכך ולנקות את עצמו כדרך שהוא ממשמש בחול . ואף לא יסתכן בעובי שם סינוף אלא מתחכך ומתנקה כלאחר יד . ופירוש' דברי ר' ינאי אם יש מקום קבוע לבית הכסא שנפנה בו מטלטל לשם שלש אבנים מקורזלות כל אחד מלא היד לקנח בהן . ואע"פ שיש מקום שנוטלין עד בית הכסא הקבוע אמות הרבה . אבל אין מקום קבוע אלא אם יש בידו אבנים סובב בבקעה לראות אנה ישב אין לו לשנות אלא בהכרע מדוכה קטנה של בשמים . והיינו שמעין פירושא הכרע מדוכה קטנה דאינה של בוכנא שדורכין בו והוא מקנח שמעבירין אותו במדוכה לשחוק בו . וראינו בתלמוד ארץ ישראל מלא רגל מדוכה קטנה של בושם : אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר . פירשו רבינו עד כגון סמרטוט או פקולין כדתנן התם ממשמשת בב' עדים . והן הן תיקוניה ועוותיה . והכי קאמר אע"פ [שקינח] בה כבר הרי הוא מותר ליטלה ולהתקנח בה : מיתיבי עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות ואחת מהן המקנח בצרור שקינח בו חבירו . ופירקו כמה פירוקין . אם לח הוא לא יקנח בו שמביאו לידי תחתוניות ואם יבש מותר . איבעית אימא אם קינח בו חבירו מצד א' מקנח הוא מצד אחר . ואם קנח חבירו משני צדדין חושש . אבע"א אפי' צרור שהוא קינח בו כבר גם עכשיו חוזר ומקנח ביה . ואם חבירו קינח בו בא הוא לידי תחתוניות : א"ל אביי לרב יוסף

*) עיין ערוך ערך קף א'.

מסורת הש"ס

רש"ל גורס של עץ עצמה ושיעורה וגי' מהר"מ של עצם עצמה
[גי' הערוך הכרכד]
[לעיל ס.]
[כרתות כח.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה סכוכית וכו' שסוכין בה קרי: (ב) ד"ה כזית וכו' מקנח פי הנקב בקטנה : (ג) תוס' ד"ה חפי פותחת' של עץ לפתוח וקודם שנקבעו כצ"ל ותיבת שלא נמחק : (ד) בא"ד אלא כיון שאין להם פותחת ואף קבוע בגל טהור. נ"ב פירוש דקתני [אע"פ שחיברן בדלת וקבען במסמרי' משמע] דה"ק לא מיבעיא [היכא דחיברן] ואח"כ הסירן דלא מקרי [נגמרה מלאכתן דודאי טהור אלא אפי' היכא] דקבוע בגל [במסמרי' דנגמרה מלאכתן אפילו הכי טהור] וזה שכתבו התוס' כיון שאין להם פותחת דאי דשל גל [מיירי נ"ב בפותחת מאי אע"פ דקאמר הא כיון שקבען בפותחת כבר נגמרה מלאכתן כמו גרישה והא כן כשלא קבען במסמרים מתאין ועיקר הטעם דשל גל טהורין מחמת הבונין לקרקע ומאי אע"פ שחיברן] :

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא אסור למשמש בצרור. בר"ב פ"ז מ"ד שהרות הי' לו בגי' כאן לשמש: רש"י ד"ה מדוכה קטנה מלאכתה לאיסור . עיין לקמן דף קכג ע"א ברש"י ד"ה הני נמי עלי ומדוכה וצ"ע :

רב נסים גאון

לישראל מה שאירע דבר זה הוא איסור שגרם הדבר וכו' ושלא יסוד אדם את ביתו בסיד ובביצת הסיד אלא אם כן עירב בו חול או תבן הרי זה מותר ר' יהודה אומר עטרות כלות על פולמוס של טיטוס בתוספתא סוטה ועיקר דיליה הוא בבית שני מחמת מיעוט הרשע עירב בו חול הרי זה טרכסיד ואסור עירב בו תבן הרי זה מותר · סליק המוציא יין

מסורת הש"ס

חסדא *מהו להעלותם אחריו לגג א"ל *גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעתא איתיביה רבינא למרימר *ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות בו שיניו וחכמים אומרים לא יטול אלא מן האבוס של בהמה הכי השתא התם אדם קובע מקום לסעודה הכא אדם קובע מקום לבית הכסא אמר רב הונא [ב]אסור לפנות בשדה ניר בשבת מאי טעמא אילימא משום דוושא אפילו בחול נמי ואלא משום עשבים והאמר ריש לקיש צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בה והתולש ממנה בשבת חייב חטאת אלא דילמא נקיט מעילאי ושדא לתתאי ומיחייב משום דרבה *דאמר רבה [ג]היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש גופא [ד]אמר ר"ל צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בה [ה]והתולש ממנה בשבת חייב חטאת אמר רב פפי ש"מ מדר"ל האי פרפיסא שרי לטלטולי מתקיף לה רב כהנא אם אמרו לצורך [ו]יאמרו שלא לצורך אמר אביי פרפיסא הואיל ואתא לידן *לימא ביה מילתא [ז]היה מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתידות מיחייב משום תולש היה מונח על גבי יתידות והניחו על גבי קרקע חייב משום נוטע א"ר יוחנן אסור לקנח בחרס בשבת מאי טעמא אילימא משום סכנה אפילו בחול נמי ואלא משום כשפים אפי' בחול נמי לא ואלא משום השרת נימין דבר שאין מתכוין הוא אמר להו רב נתן בר אושעיא גברא רבה אמר מילתא נימא בה טעמא [ח]לא מיבעיא בחול דאסור אבל בשבת הואיל ואיכא תורת כלי עליו שפיר דמי קמ"ל רבא מתני לה משום השרת נימין וקשיא ליה דר' יוחנן אדר' יוחנן מי א"ר יוחנן אסור לקנח בחרס בשבת אלמא דבר שאין מתכוין אסור והאמר *ר' יוחנן הלכה כסתם משנה °ותנן *נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק אלא מחוורתא כדרב נתן בר אושעיא מאי כשפים כי הא *דרב חסדא ורבה בר רב הונא הוו קא אזלי בארבא אמרה להו ההיא מטרוניתא אותבן בהדייכו ולא אותבוה אמרה א"הי מילתא אסרתה לארבא אמרו אינהו מילתא שריוהא אמרה להו מאי איעביד לכו דלא

רש"י

מהו להעלותם אחריו לגג · אם עלה שם לפנות מי חיישינן לטירחא יתירתא או לא: שדוחה את לא תעשה· דכתיב (דברים כב) והתעלמת מהם פרט לזקן ואינו לפי כבודו והכא נמי טלטול דרבנן אלאו דלא תסור אסמכוה רבנן ובמקום כבוד הבריות נדחה: משלפניו · קסמין המוטלין על גבי קרקע ולא אמרינן מוקצין נינהו: לחצות · לטול הבשר שבין השינים ולחצות ביניהן: מן האבוס. שהוא מוכן אלמא העמידו דבריהם במקום כבוד הבריות שפעמים שנראה מבחוץ וגנאי הוא לו: התם אדם קובע לסעודה. והיה לו להכין שם מאתמול: הכא אדם קובע לבה"כ. בתמיה פעמים שמוצא אדם שם והולך למקום אחר בית הכסא לא היה מצוי להם בבתיהן שהיו דרין בבתיהן בעלייה מפני דוחק בתים: בשדה ניר. חרישה ראשונה ועומד לזריעה: משום דוושא. ובשדה חבירו מפני שדש את נירו ומתקשה (את) החרישה: משום עשבים. שמחממת לחלוחית הניר עשבים עולין על הצרור וכשהוא מקנח בו נתלשים: מותר לקנח. דאינו מתכוין לתלוש ומותר דהלכה כר"ש: והתולש ממנו. במתכוין חייב דמקום גידולו הוא (א)אע"פ שהוא צרור ואינו עפר: שקיל מעילאי. ממקום גבשושית: ושדי לתתאי. למקום גומא ומשוה החרישה והוי תולדה דחורש: בבית. שייך בנין וזה שמשוה גומות בנין הרצפה הוא ובשדה מתקן החרישה: מדריש לקיש. דאמר מותר לקנח בו ולא אמרינן צרור זה העשבים שעלו מלחלוחית הקרקע הן יונאין וכשמגביהן הרי הוא כעוקרן מגידוליהן: האי פרפיסא. עציץ נקוב שזרעו בו ובתשובת הגאונים מצאתי שעושין חותלות מכפות תמרים וממלאין אותם עפר וזבל בהמה וכ"ב או ט"ו יום לפני ר"ה עושין כל אחד ואחד לשם כל קטן וקטנה שבבית וזורעים לתוכן פול המצרי או קיטנית וקורין לו פורפיסא ונומח ובערב ר"ה נוטל כל אחד שלו ומחזירו סביבות ראשו שבעה פעמים ואומר זה תחת זה וזה חליפתי וזה תמורתי ומשליכו לנהר: שרי לטלטולי . ולא אמרינן תולש הוא: לצורך . קינוח כבוד הבריות: חייב משום תולש . דאינו נהנה שוב מריח הקרקע ול"נ דהאי °חייב לאו דווקא אלא אסור משום דדמי לתולש דאי חייב ממש קאמר לצורך היכי שרי רבנן איסור כרת וסקילה משום קינוח ודומה לו במסכת סנהדרין (דף פב·) הבא על הכותית חייב משום נשג"ז דלאו מדאורייתא היא אלא מדרבנן : משום סכנה . שלא ינתק בו שיני הכרכשא שהיא תלויה בהן : משום כשפים. כדלקמן בשמעתין : השרת נימין. שמשיר את השיער מפני שהוא חדוד : דבר שאין מתכוין הוא. ושמעינן ליה לר' יוחנן דאמר דבר שאינו מתכוין מותר לקמן בשמעתין : לא מיבעיא בחול. שאין איסור טלטול בצרורות דאסור לקנח בחרס משום כשפים שהרי יכול לקנח בצרור : אבל בשבת הואיל והיכא תורת כלי עליו . לחתות בו אור או לחשוף מים מגבא אימא שפיר דמי דמוטב שיקנח בו מלטלטל צרור : קמ"ל . דלא אי משום סכנה אי משום כשפים : חופף . מחליק שערו : ומפספס. קרפ"ר : אבל לא סורק. במסרק דודאי משיר שיער ומודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות אבל חופף ומפספס פעמים שאינו משיר וכשמשיר דבר שאין מתכוין מותר : מטרוניתא. נכרית היתה : אמרה מילתא. דכשפים ואסרתה לארבא ולא זזה ממקומה : אמרי אינהו מילתא. על ידי שם טהרה(ב) : דלא

תוספות

מהו להעלותם לגג · פי' בקונט' מי חיישינן לטרחא יתירתא וקשה לר"י א"כ הא דפריך (ג)דאסור ליטול קיסם משלפניו תיקשי לכולה שמעתין דשרי לטלטל אבנים מקורזלות ונראה לר"י דהכא מבעיא ליה משום דבית הכסא קרוב על הגג ויכול להכין שם מע"ש ומהדר ליה דאפ"ה שרי ולהכי פריך ליה (ד)דאסור לטלטל קיסם משלפניו לפי שהיה יכול להזמין מאתמול אבל אכולה שמעתא לא מצי פריך שדרכן היה לפנות בשדה ובית הכסא רחוק ולא אטרחוה רבנן להכנים שם מע"ש וגם אם יזמינם שמא יקחם אחר* :

וחכמים אומרים לא יטול אלא מן האבוס כו' · נראה לר"י דלאו דוקא מן האבוס אלא מן הראוי לאבוס דליכא למימר דכשאינו באבוס אסור דבטל אגב קרקע דהא תנן בהמביא כדי יין (ביצה דף לג:) וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק אלמא לאו בטל הוא והא דלא שרו בקיסם לחצות שיניו אלא להדליק משום דסברי לא ניתנו עצים אלא להסקה אבל בדבר הראוי לאבוס בהמה שרי אפי' לחצות שיניו ור"א דאמר התם נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות שיניו ומגבב מן החצר ומדליק סבר דמה שבבית מוכן לכל מה שירצה אפי' לחצות שיניו אבל שבחצר אינו מוכן אלא להסקה :

והניחו ע"ג יתדות מיחייב משום תולש · האי מיחייב מכת מרדות מדרבנן כדפירש בקונטרס מדשרי ריש לקיש וקשה לר"י דאמרי' בפ"ק דגיטין (דף ז:) א"ר *יוחנן עציץ נקוב המונח ע"ג יתדות באנו למחלוקת ר"י ורבנן דלר"י פטור מן המעשר כדמפליג בין ספינה גוששת לשאינה גוששת ולרבנן חייב אמר רבא דילמא לא היא ע"כ לא קאמרי רבנן אלא דספינה דלא מפסיק אויר אבל עציץ דמיפסיק אוירא אפילו רבנן מודו הא בשמעתין חשבינן ליה כמחובר מדאורייתא אפי' הניחו על גבי יתדות ולא מיחייב משום תולש אלא מדרבנן ונראה לר"י דשמעתין לא סברא דחויא דרבא דהתם* :

והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה כו' · וא"ת והא בהגוזל קמא (ב"ק קב·) ובפ"ק דמס' ע"ז (דף ז·) אמר בתרי מסכתות אין סדר למשנה והכא סתם בנזיר ופלוגתא בפרק שני דביצה* (דף כג:) ר' יהודה אומר כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה שכובשת ואין הלכה כסתם דשמא סתם וא"כ מחלוקת היא ואין לומר דלר' יוחנן אפי' סתם וא"כ מחלוקת הלכה כסתם דהא מסקינן בהחולץ (יבמות מב:) אליבא דר' יוחנן דרמי לך לא תם לקימחיה סתם וא"כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם ותירץ רבינו שמואל מוורדון דבמחלוקת וא"כ סתם בחדא מסכת לכ"ע הלכה כסתם כדפריש בפ"ק דמס' ע"ז (דף ז·) בהא דפסיק כר"י דכל המשנה ידו על התחתונה פשיטא דמחלוקת וא"כ סתם הוא אבל בתרי מסכתות כל אמוראי סברי דאין הלכה כסתם ור' יוחנן אית ליה דאפי' בתרי מסכתות הלכה כסתם או סתם במתני' ומחלוקת בברייתא דמסתמא סתם לבסוף ואין לנו לומר ששנה רבי קודם ושוב חזר ממה שפסק ואמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן כדאמר באלו טרפות (חולין דף מג·) :

הדרן עלך המוציא יין

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פכ"ו שם טוש"ע סי' שיב סעיף א :
לב ב מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ב סמג לאוין סה טור ושו"ע או"ח סימן שיב סעיף ט :
[לב] [ב] מיי' שם פ"ח הלכה א ופרק י הלכה יב :
לג ג שם סעיף ג :
לד ד מיי' פ"ח שם הלכה ג :
[וע"ע תוס' סוכה לו: ד"ה בכבנא מלאכה]
לה ה שם הלכה ד :
לו ו מיי' שם הל' ס' טוש"ע או"ח סימן שיב סעיף ד :
ייג נימא
[שם איתא ר' זירא]
[פי' תוס' גיטין ז: ד"ה דילמא]
[וע"ע תוס' עירובין לג: ד"ה לא קיימא וכו' ותמצא על נכון]

[לקמן קנ: ע"ש וש"נ]
ביצה לג. ע"ש תוספתא דביצה פ"ג
לעיל עג: ע"ש
[לעיל מו. וש"נ]
לעיל כ: נזיר מב.
חולין קה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והתולש ממנו וכו' גידולו הוא (ואע"פ וכו' עפר) תא"מ ונ"ב פ"א היינו (ב) ד"ה אמרי' איננו וכו' שם טהרה. נ"ב וכפ' כל הכשר בחולין דף קז דהס לש"י פי' זה: (ג) תוס' ד"ה מהו וכו' דפריך מהא דאסור ליטול: (ד) בא"ד ולהכי פריך ליה מהא דאסור :

גליון הש"ס

גמ' יוחנן נזיר חופף. עי' פ"ס מ"ו דכלאים בר"ש שם : רש"י ד"ה חייב משום תולש וכו' חייב לאו דוקא אלא אסור וכדמשני לעיל דף מ ע"ב מאי חייב מכת מרדות :

רבינו חננאל

ירדו עליהן גשמים ונטשטשו מהן · כך שמעתי פירושו שאם נראו לו אבנים מקורזלות דבוק עם הקרקע מורידה גשמים · וזהו טשטוש · דתניא התם נטשטשו ואין עושין פירות מי חיישינן שמא יהא(כסות) [ככוסח]או בטוחן ואמרו אם היה רישומן ניכר של אבנים מותר לו ליטלן ולקנח בהן:וכי שרא רב חסדא להעלותו אחריו לגג דקאמר גדול כבוד הבריות : איתיביה רבינא למרימר וחכ"א אינו נוטל קיסם לחצות בו שיניו · אלא מן האבוס של בהמה· מאי טעמא מפני שהוא מוכן · הכא נמי לא ישול אבנים לקינוח · אלא מרשות שנפנה בו · ולא יעלה לגג · א"ל מרימר הכי השתא · אדם קובע מקום לסעודה · ומאי דליתיה התם לאו מוכן הוא · אבל בית הכסא לא הוה רגילין דקבעין ליה מקום · והלכך מן כל היכא דשקיל מוכן הוא : אמר רב הונא אסור לפנות בשדה נירה בשבת · פירוש נירה · חרישה · כדכתיב נירו לכם ניר · ותניא נדשנה קרקע שנתיים מ"מ אי משום (רושה) [דוושא] שלא יזיק את בעל השדה · אפי' בחול אסירי · אי משום עשבים הא אמר ר"ל מותר לקנח בהו אלא משום דשקיל מן מוליא ושדי בי ניצא · ומיחייב משום דרבה : אמר *) רב פפי שמע מינה מדר"ל האי פרפיסא שרי לטלטלה בשבת · פי' פרפיסא פיים גדול · כהאי דאמרינן (אחורן) [לעיל] מאי פיים א"ר זירא (קרשינן) [כרשינן] בבלייתא דזורעין עליו זרעונים בשמים וזולתו ודומה לצרור שעלו בו עשבים · ולשון (פרס) [פר] דהבא מלשון פרסי דכנפי יונה · אף הזורע הצומח עליו נקרא פר וזהו פרפיסא · וכיון דקא אמר ר"ל מותר לקנח בו קא שמעינן מינה דרב פפא דשרי לטלטלה : מתקיף לה רב כהנא אם אמרו לצורך יאמרו שלא לצורך · אבל לצורך שרי · והלכך לא צריכנן לדרב פפא : אמר אביי האי פרפיסא הואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא . היה מונח ע"ג קרקע והניחו על גבי יתדות חייב משום תולש שיונק מן הקרקע לפיכך לא חשיבא כתולש רק שיונק עליו שיעור ... לקרקע

*) עיין ערוך ערך פרפס.

תורה אור

דלא מקנח לכו בחספא ולא קטיל לכו כינא אמנייכו ולא שליף לכו ירקא ואביל לכו מבישא דאסיר גינאה: אמר ליה רב הונא לרבה בריה מאי טעמא לא שכיחת קמיה דרב חסדא דמחדדן שמעתיה אמר ליה מאי איזיל לגביה דכי אזילנא לגביה מותיב לי במילי דעלמא א"ל מאן דעייל לבית הכסא לא ליתיב בהדיא ולא *ליטרח טפי דהאי כרכשתא אתלת שיני יתיב דילמא משתמטא שיני דכרכשתא ואתי לידי סכנה א"ל הוא עסיק בחיי דברייתא ואת אמרת במילי דעלמא כ"ש זיל לגביה *היו לפניו צרור וחרס רב הונא אמר מקנח בצרור ואין מקנח בחרס ורב חסדא אמר מקנח בחרס ואין מקנח בצרור מיתיבי היו לפניו צרור וחרס מקנח בחרס ואין מקנח בצרור תיובתא דרב הונא *תרגמא רפרם בר פפא קמיה דרב חסדא אליבא דרב הונא באוגני כלים: [ג]היו לפניו צרור ועשבים רב חסדא ורב המנונא חד אמר מקנח בצרור ואין מקנח בעשבים וחד אמר מקנח בעשבים ואין מקנח בצרור מיתיבי *[ב] המקנח בדבר שהאור שולטת בו שיניו התחתונות נושרות לא קשיא הא בלחין הא ביבשין הנצרך לפנות *ואינו נפנה רב חסדא ורבינא חד אמר רוח רעה שולטת בו וחד אמר רוח זוהמא שולטת בו תניא כמאן דאמר רוח זוהמא שולטת בו *דתניא [ד]הנצרך לנקביו ואוכל דומה לתנור שהסיקוהו על גב אפרו וזו היא תחלת רוח זוהמא הוצרך ליפנות ואינו יכול ליפנות אמר רב חסדא יעמוד וישב יעמוד וישב רב חנן מנהרדעא אמר יסתלק לצדדין רב המנונא אמר ימשמש בצרור באותו מקום ורבנן אמרי יסיח דעתו אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי כל שכן דכי מסח דעתיה לא מפני אמר ליה יסיח דעתו מדברים אחרים אמר רב ירמיה מדיפתי לדידי חזי לי ההוא טייעא דקם ויתיב וקם ויתיב עד דשפך בקדרה *ת"ר הנכנס לסעודת קבע יהלך י' פעמים של ארבע[ארבע]אמות ואמרי לה ד' פעמים של עשר אמות ונפנה ונכנס ויושב במקומו: **מתני'** **חרס כדי ליתן בין פצים לחבירו דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר כדי לחתות בו את האור רבי יוסי אומר [ה]כדי לקבל בו רביעית אמר רבי מאיר אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר °לא ימצא במכיתתו חרש לחתות אש מיקוד אמר ליה רבי יוסי *משם ראיה °ולחשוף מים מגבא(א): **גמ'** (איבעיא להו שיעורא דרבי מאיר נפיש או שיעורא דרבי יוסי נפיש) מסתברא שיעורא דרבי יוסי נפיש ומקרא שיעורא דרבי מאיר נפיש דאי סלקא דעתך שיעורא דרבי יוסי נפיש לייט לה במנא זוטרא והדר לייט לה במנא רבה אמר אביי [מתני' נמי] לחתות אש מיקידה גדולה: רבי יוסי אומר משם ראיה: שפיר קאמר ליה רבי יוסי לרבי מאיר ורבי מאיר לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא מידי דחשיב לאינשי דלא לישתכח ליה אלא אפילו מידי דלא חשיב לאינשי לא לישתכח ליה:

הדרן עלך המוציא יין

אמר רבי עקיבא *מניין לעבודה זרה שמטמאה במשא *כנדה שנאמר °תזרם כמו דוה צא תאמר לו מה נדה מטמאה במשא אף עבודה זרה מטמאה במשא: **גמ'** תנן התם *[ו]מי שהיה (ד) ביתו סמוך לעבודה זרה ונפל אסור לבנותו כיצד יעשה כונס לתוך שלו ד' אמות ובונה היה

רש"י

דלא מקנחיתו בחספא. שאוכל לעשות לכם כשפים: ולא קטיל לכו כינא אמנייכו. ואין אתם הורגין כינה בבגדיכם: ולא אכיל לכו ירקא מכישא דאסר גינאה. אין אתם מוצאין שום וכרישא ובצל מאגודה שאוגדין הגננים ואוכלים אלא אתם מתירין האגודה תחילה ש"מ כל הני קשה לכשפים: מותיב לי במילי דעלמא. מושיבני לפניו בדברי חכם שאינו תורה: לא ליתיב בהדיא. במהרה ובחוזק לפי שנפתח הנקב בחזקה וניתקין שיני הכרכשא ויוצאת: ולא ליטרח טפי. פריימבר"א בלע"ז: מקנח בצרור. בשבת אע"פ דלאו בר טלטול הוא בעלמא: ואינו מקנח בחרס. משום סכנה: מקנח בחרס. שיש תורת כלי עליה: באוגני כלים. שהם חלקים ואין מקרעין את הבשר: ואינו מקנח בעשבים. שהעשבים לחים ושורפין את הבשר ורבותינו מפרשים משום תלישה ואיני יודע מהו דאי בעשבים מחוברין מי איכא מאן דשרי וכמדומה אני דמוקמי לה במחוברין ומקנח בהן בחיבורן: ואינו מקנח בצרור. דלאו בר טלטול הוא הלכך מקנח בעשבים כשהן במחובר ולא יזיזם ומשום שימוש במחובר לא מיתסר כדאמרי' בעירובין בפרק ג' (דף לד:) דלא אסרו אלא באילן וקנים (ב) ועוזרדין לפי שהן קשין: שיניו נושרות. שיני הפה מכרכשא: לחין. אין אור שולט בו: רוח רעה. ריח הפה שהזבל מרקב במעיים ויוצא ריח דרך פיו: רוח זוהמא. כל גופו מסריח בזיעה מסרחת שהריח נבלע בבשרו ובאבריו והוה בו לזיעה מזוהמת: ואינו יכול לפנות. שאין הנקב נפתח: יסתלק לצדדין. כשבדק עצמו בזוית זו יסתלק לזוית אחרת ויבדוק: טייעא. ישמעאל: הנכנס לסעודת קבע. וגנאי הוא לו אם יצטרך לעמוד מן הסעודה ולפנות: י' פעמים. ימתין בין פעם לפעם ויבדוק עצמו: ואמרי לה ד' פעמים של י' י'. דהכי עדיף טפי שהילוך מרובה מוריד הזבל לנקביו: **מתני'** בין פצים לחברו. כשמסדרין פלימין ועמודים וקורות ועושין סואר של קורות על הארץ ויש חלל בין זה לזה סומכן מתחתיו שלא יתעקם: זכר לדבר. דחרס חשיב בחתיית אור: לחשוף. לדלות ותבירו חשפי שובל (ישעיה מז) חשפי מים שעל הנתיבה שתצטרכי לעבור הגשמים ושריעת נהרות: מגבא. גומא שמים נקבצין בתוכה: **גמ'** (ג) מסתברא שיעורא דרבי יוסי נפיש ומקרא שיעורא דר' מאיר נפיש. אתקפתא היא כלומר לפי דבריהם נראה שרבי מאיר מחמיר דאמר לחתות בו אור ולא פי' שיעורא וחרס פורתא חזי להדא גחלת ואילו לקבל רביעית מים נפיש שיעורא וכי מעיינת בקרא לחשוף מים זוטר דאי ס"ד לחשוף מים נפיש לייט לה שלא יותר בה אפילו כלי קטן והדר אמר כלי גדול וכי דרך המקללים כן: אמר אביי מתני'. דקאמר רבי מאיר לחתות אור מיקידה גדולה קאמר שאפילו גחלת קטנה אינו ראוי לחתות בה אלא בחרס גדול מפני שהוא נכוה: שפיר קאמר ר' יוסי. דמדלייט לה בה ש"מ דחזי: אפילו מידי דלא חשיב. כגון לחשוף מים לא לישתכח בה ולעולם לא חשיב שיעורא אלא לחתות אור:

הדרן עלך המוציא יין

אמר רבי עקיבא מניין לעבודה זרה כו'. משום דבעי למיתני בהדייהו מניין שמרחיצין את המילה כייל להו להנך דדמיין לה: במשא. אדם הנושאה: תזרם כמו דוה וגו'. בעבודה זרה משתעי: **גמ'** כותלו סמוך לעבודה זרה. שהיה אותו כותל מחילה אף לבית עבודה זרה: אסור לבנותו. דקמהני לעבודה זרה:

תוספות

אמר רבי עקיבא מניין לע"ז כו'. פי' בקונטרס דנקט לה הכא משום דבעי למיתני מנין שמרחיצין את הקטן ואין נראה דא"כ בההוא הוה ליה להתחיל ועוד דהוה ליה למתנייה בפרק רבי אליעזר דמילה אלא נראה אגב דתנא לעיל בסוף המוציא קראי דאסמכתא גבי חרס נקט נמי הני קראי דאסמכתא וקרא דתזרם כו' הוא סמוך להאי קראי דאייתי לעיל לא ימצא במכיתתו חרש וגו': **אסור** לבנותו. אפילו למ"ד בפרק קמא דמס' ע"ז (דף יג.) נהנה אסור מהנה מותר ה"מ לגבי מכס שאין נראה כל כך לע"ז כוונתו אלא שנותן כדי שיניחוהו לעבור אבל הכא נראה כאילו בונה לה בית* ר"י: **כונס** לתוך שלו ד"א. במסכת ע"ז פריך עלה והא שביק רווחא לעבודה זרה ומשני לה: אבניו

לז א ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ה טוש"ע או"ח סימן שיב סעיף ה:
[לז] [ב] טוש"ע או"ח סימן ג' סעיף יא:
לח ג מיי' פ"ד מהלכות דעות הלכה ג:
לט ד מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה י:
א ה מיי' פ"ח מהלכות ע"ז הלכה ה טוש"ע יו"ד סימן קמג סעיף א:

[ועי' תוספות ע"ז יג. ד"ה אבל מהנה]

[ברב אלפס איתא הנצרך להפנות ואבל רב חסדא ורבינא וכו' ע"ש]

[נותנין חרס בין הנסרים כדי שיכנס בהן הרוח ויינבשו מפני שלחין הן. ערוך ערך פלס]

רס"ל פ"ו

רבינו חננאל

לקרקע. וכיון שמניחו ע"ג יתדות הרי הוא מעבירו ממקו' שמתחבר ומתחייב משום תולש. אבל אם זרעו מעיקרא להניחו ע"ג יתדות בזמן שמניחו על גבי קרקע הרי הכינו במקום שמתחבר לקרקע ונמצא חייב משום נוטע. ולענין חרס מיסברא שיעורא ר' יהודה [זוטר] ור"מ נפיש מיניה ודר' יוסי נפיש מיניה אבל מן קראי שיעורא דר"מ נפיש דאי ס"ד שיעורא דר' יוסי נפיש דההוא כדי לקבל רביעית לייט להו תחלה שלא ימצא דבר קטן שהוא כדי לחתות אש מיקוד והדר לייט שלא ימצא דבר גדול כדי לקבל רביעית ומקשינן היכי אמרת דמקרא דשיעורא דר"מ נפיש מדר' יוסי והלא דבר ידוע שיש לחתות אש בחרס קטנה שאין בה כדי לקבל רביעית. ופרקיה אביי להאי קושיא לא תימא לחתות אש כדי להדליק ממנה במקום אחד אלא

לחתות אש מיקידה גדולה כדי להתחמם כנגדה. ומקשי' אי מחשב (קא' השבת) [לענין שבת מאי דחשיב] מקראי ושיעורא דר' מאיר נפיש שפיר קאמר ליה ר' יוסי משם ראיה. דהא חשיב חרס לחשוף מים ומפרקינן לדר"מ דאמר ולחשוף מים לא חשיבותא היא ולא חשיב אלא לחתות אש. ולא מיבעיא קאמר דלא מיבעיא מידי דחשיב דלא שבקינא אלא מאי דלא חשיב נמי לא שבקינא. ולעולם שיעור הוצאה מאי דחשיב הוא: סליק פרק שמיני

פרק ט אמר ר' עקיבא מנין לע"ז שהיא מטמאה במשא כנדה שנא' תזרם כמו דוה. אגב דתניא אסמכתא מן קראי בסוף המוציא יין לענין שיעור חרס אדכר נמי (הגשאה) [הני משניות]. אסמכתא יצשונה

[גי' הערוך ליטחר פי' לא יעלים עצמו מאד לנאת]

[לעיל נג: וש"נ]

חולין עז:

לעיל מא. ע"ש

ברכות כג:

ע"ב כ: בילה לט.

[לעיל כט: וש"נ]

[צ"ל מנין עי' תוס' ד"ה מנין]

ע"ז מז:

ע"ז מח:

הגהות הב"ח

(א) במשנה חרס כדי וכו' ולחשוף מים מגבא הוא סוף המשנה ואח"כ מתחיל גמרא מסברא שיעורא דר' יוסי נפיש: (ב) רש"י ד"ה ואינו מקנח וכו' וקנים ועוזרדין ושריפין קשין. נ"ב לשון משנה ברים כלאים וריש מעשרות השריפין והעוזרדין: (ג) ד"ה מסברא שיעורא דר' יוסי: (ד) גמ' מי שהיה כותלו סמוך לע"ז:

ב א מיי' פ"ח מהלכות משכב ומושב הל"ד:

ג ב מיי' פ"ו מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ג:

ד ג שם הלכה ב:

[וע"ע תוס' ע"ז מח: ד"ה אבניו]

היה שלו ושל ע"ז נידון מחצה על מחצה אבניו ועציו ועפריו מטמאים כשרץ שנאמר °שקץ תשקצנו וגו' רבי עקיבא אומר כנדה [דברים ז] שנאמר °תזרם כמו דוה מה נדה מטמאה [ישעיה ל] במשא אף ע"ז מטמאה במשא אמר רבה תזרם דאמר קרא נכרינהו מינך כזר צא תאמר לו הכנס אל תאמר לו ואמר רבה במשא דכ"ע לא פליגי דמטמאה דהא אתקש לנדה כי פליגי באבן מסמא רבי עקיבא סבר כנדה מה נדה מטמאה באבן מסמא אף ע"ז מטמאה באבן מסמא ורבנן סברי כשרץ מה שרץ לא מטמא באבן מסמא אף ע"ז לא מטמאה באבן מסמא ולר' עקיבא למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשי' ולרבנן למאי הלכתא איתקש לנדה למשא ולוקשה רחמנא לנבלה אין הכי נמי א'אלא מה נדה אינה לאברין ב'אף ע"ז אינה לאברין ואלא הא דבעי רב חמא בר גוריא ע"ז ישנה לאברין או אינה לאברין תיפשוט ליה מהא דלרבנן אינה לאברין רב חמא בר גוריא אליבא דרבי עקיבא בעי לה ור"א אמר באבן מסמא דכ"ע לא פליגי *דלא מטמאה כי פליגי במשא רבי עקיבא סבר כנדה מה נדה מטמאה במשא אף ע"ז מטמא' במשא ורבנן ג'סברי כשרץ מה שרץ לא מטמאה במשא אף ע"ז לא מטמאה במשא ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשי' ורבנן למאי הלכתא איתקש לנדה מה נדה אינה לאברים אף ע"ז אינה לאברים ורבי

רש"י

היה שלו ושל ע"ז. שהיה חצי מרים הכותל של ע"ז: נדון מחצה על מחצה. המחצה שלו נחשבת בארבע אמות של כניסה לפי שחייבוהו חכמים להרחיקו משלו ארבע אמות וליכנס כולו בתוך שלו: שקץ תשקצנו. לשון שקץ כשרץ שאינו מטמא במשא: נדה מטמאה במשא. תורה אור אדם הנושאה דאיתקש [לזב והדוה בנדתה והזב את זובו וגו' (ויקרא טו) וזב מטמא במשא דכתיב (שם) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב והנושא אותם וגו' אף הזב במשמע אותם: באבן מסמא. אבן ששמוה על גבי יתידות וכלים תחתיה כדכתיב (דניאל ו) והיתית אבן חדא ושמת על פום גובא ונדה או זב יושבין עליה אע"פ שלא הכבידו על הכלים טמאים הכלים דכתיב כל אשר יהיה תחתיו: למשמשין. שאין הכלים המשמשין מטמאים לא במשא ולא באבן מסמא: למשא. אבל לא לאבן מסמא דלהכי אהני היקשא דשרץ: ולוקשה לנבלה. דאית בה משא ולית בה אבן מסמא והכי עדיף דתו לא צריך לאקושה לשרץ למעוטי מאבן מסמא: אינה לאברים. אם נחתך אבר ממנה מטמא במשא ובאהל משום תורת אבר מן החי אבל לא משום תורת אבר מן הנדה ונפקא מינה דלא מטמא באבן מסמא: אף ע"ז אינה לאברים. כגון ע"ז של חוליות אבר אבר ממנה אינו מטמא כלל משום ע"ז: דבעי רב חמא. לקמן (דף פג:): אליבא דרבי עקיבא בעי לה. דאקשה לנדה (*למשא) מי אמרינן [צ"ל למשא] להא נמי איתקש או דילמא לחומרא מקשינן לקולא לא מקשינן: דלא מטמאה. דהא איתקש לשרץ ובשרץ כתיב מגע ולא כתיב משא: למשמשיה. תירוצא היא:

דלא מטמאה דהא איתקש לשרץ כי פליגי כצ"ל רש"ל ועיין רש"י ותוספות ד"ה ור"א

תוספות

אבנין ועציו ועפריו מטמאים כשרץ. ואפי' למ"ד בפ"ג דמסכת ע"ז (דף מה:) ע"ז שנשתברה מאליה מותרת הא מוקי לה בירושלמי כגון שהשתחוה לכל אבן ואבן ולכל עץ ועץ ולכל עפר ועפר דהוי ע"ז שלימה*: **אמר** רבה במשא כ"ע לא פליגי דמטמאה דהא איתקש לנדה. קשה לר"ת מ"ט דרבנן אי אית להו הא דאמר בסוף שמעתין (דף פג:) טומאה דע"ז דרבנן היא ולקולא מקשינן א"כ אמאי מטמאה במשא נימא דהיקשא דנדה דאינה לאיברים והיקשא דשרץ דלא מטמאה במשא ואי סברי רבנן ולחומרא מקשינן אימא אהני היקשא דנדה לטמויי באבן מסמא ודשרץ לטמויי בכעדשה ולר' עקיבא נמי אי לחומרא מקיש אמאי אילטריך למימר דהיקשא דשרץ למשמשיה לימא לטמויי בכעדשה ואי לקולא מקיש לא תטמא אפילו במשא והיקשא דנדה דאינה לאברים והיקשא דשרץ דלא מטמא במשא וכן לר' אלעזר אליבא דר' עקיבא ונראה לר"ת דגרסי' לעיל בספרים אמר רבה תזרם דאמר *קרא נכרינהו מינך כזר לא תאמר לו הכנס אל תאמר לו פירוש כיון דכתיב כבר בריש' וטמאתם את צפוי פסילי כספך וגו' ל"ל תו למימר תזרם כמו דוה אלא לומר שאחד יש להרחיק ואתא למימר אע"ג דשאר קראי נדרשות לקולא משום דטומאת ע"ז דרבנן מנדה ילפינן לחומרא מש"ה קאמר רבה לכ"ע מטמא במשא דאית להו דרשא דתזרם ולרבנן נמי הוית מטמא באבן מסמא כנדה אי לאו דממעטין מדאיתקש לשרץ:

באבן מסמא. פי' בקונטרס אבן מונחת על גבי יתידות ונדה יושבת עליה וכלים תחת האבן וטמא מוכל אשר יהיה תחתיו וקשה דבת"כ מפיק אבן מסמא מוכל המשכב וקרא דכל אשר יהיה תחתיו מוקמינן בפרק בנות כותים (נדה לג:) לעליונו של זב ובת"כ מוקי לה במרכב ועוד דאי מוכל אשר יהיה תחתיו נפקא א"כ אפי' כלים שאין ראוי למשכב ומושב ובת"כ מוכח בהדיא דכלים שאין ראויין למשכב ומושב אין להם אפי' טומאה קלה ועוד אמאי נקט אבן אפי' דף ע"ג יתידות נמי ומפרש ר"ת דאבן מסמא היינו אבן גדולה שהיא כבידה ואין הכלים מרגישים כובד הזב והנדה מחמת כובד האבן ומסמא היינו משא גדולה *שצריכה שימה כדכתיב והיתית אבן חדא ושמת על פום *גובא אך קשה דבת"כ מרבה אבן מסמא מוכל המשכב משמע דמרבה מטעם משכב ומושב ובכל הש"ס משמע דהוי מטעם משא דבמתני' קרי ליה משא ובפ' בתרא דנדה (דף סט:) תנן הזב והזבה מטמאין במשא ומפרש בגמרא מאי משא אבן מסמא וברייתא דם הנדה [נדה נה:] ממעט מדוה מאבן מסמא מוהנושא אותם ובתוספתא דכלים תניא אין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו ובהיסט הזב ע"ג אבן מסמא והיסט [היינו] משא כדאמר בהעור והרוטב (חולין דף קכד:) אטו טעא לאו היסט הוא משמע ע"ג אבן מסמא שהכלים ע"ג האבן דלא שייך כלל למשכב ומושב ועוד דמדרס כלי חרס טהור וי"ל דהא דמרבה בת"כ אבן מסמא מטעם משכב ומושב היינו כשהזב ע"ג האבן והכלים תחתיה אבל כשיד הטהור או רגלו תחת האבן הוי מטעם משא שהטהור נושא את הטמא או כשאלבעו של זב תחת האבן והכלים עליה טמא מטעם היסט דהיינו משא הזב והיינו היסיט הזב ע"ג אבן מסמא דתוספתא וא"ת בריש דם הנדה (נדה דף נד:) דממעט דם הנדה ממשכב ומושב מהיא יושבת מאי פריך תו אי מה היא מטמאה באבן מסמא אף מדוה נמי מטמאה באבן מסמא כיון דכבר מיעט מאשר היא יושבת מדוה ממשכב ומושב היכי סלקא דעתך תו למימר דמטמא באבן מסמא ואור"י דאבן מסמא נפקא לה משום דרשה דלא מטמא אלא אוכלין ומשקין להכי אילטריך התם למעוטי מדוה אף מאבן מסמא שהיא טומאה קלה: **ורבנן** סברי כשרץ כו'. וא"ת אמאי אילטריך שרץ למעוטי אבן מסמא תיפוק ליה מדאיתקש למת (לקמן דף פג:) וי"ל דכיון דגלי לן קרא דנכרינהו מינך כזר דאית לן לאקשויי לנדה לחומרא לא הוה ממעטי ממת אבן מסמא בע"ז כיון דאילטריך היקשא דמת לשיעור כזית א"כ לכדאמר בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מז:) מה ע"ז במחובר לא מיתסרא אף קבר במחובר לא מיתסר: **ורבי** עקיבא למאי הלכתא איתקש לשרץ כו'. תימה לר"י מאי קמיבעיא ליה הא אילטריך לאפוקי שלא יטמא באהל המת דמנדה דילמא לא ילפינן שום קולא דהא בעי רב חמא בר גוריא בסמוך אי ישנה לאברים אע"ג דנדה אינה לאברים ויש לומר דלענין דליכא בע"ז חומרא דמת שפיר ילפינן מנדה ואע"ג דהיקשא דנדה לחומרא קולא נמי אית לן למילף והא דמספקא ליה לענין אברים משום דלא דמי דאברי נדה אין אדם יכול להחזירם ואברי ע"ז מיהא אומן יכול להחזירם א"נ הא דקאמר למאי הלכתא וכן הא דקא משני למשמשין היינו את"ל דילפינן קולא מנדה: **למשמשיה**. פירש בקונטרס שאין כלים המשמשין לע"ז מטמאין לא במשא ולא באבן מסמא משמע דאי לאו דאיתקש לשרץ הוו מטמו כע"ז באבן מסמא ותימה דלרבנן דהיקשא דשרץ לא אתא למשמשיה מנלן דמשמשין לא מטמו במשא כמו ע"ז עצמה דלקמן קאמר רב אשי אליבא דרבה משמשין בין הן שהסיטו אחרים בין אחרים שהסיטו אותן טהורין ונראה לר"י דאי לאו דאיתקש משמשין לשרץ לא הוה מטמינן להו כלל ורבנן דמטמו למשמשיה מדכתיב שקץ תשקצנו כי חרם הוא משמע כל דבר שהוא חרם פירש שאסור בהנאה הוי כשרץ ומשמשין אסור בהנאה ובזה לא יתיישב פי' הקונטרס דמכי חרם הוא לא משמע למעוטי משמשין דלא מטמו במשא דאין שום יתור לכך אבל הא דמשמשיה טמא משתמע שפיר: **ולוקשה** רחמנא לנבלה. אמאי דהוקשה למת ליכא למיפרך דלוקש לנבלה דהא אילטריך למת לכדדרשינן בנגמר הדין ובקונט' פי' דהכי פריך ולוקשה לנבלה משום דאז לא הוה צריך לאקושה לשרץ: **ורבי** אלעזר אמר כו'. פי' רבינו שמואל דבמילתיה דר' אלעזר ל"ג ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשיה דהא אילטריך למעוטה מאבן מסמא כדאמר דכ"ע לא פליגי דלא מטמא באבן מסמא דהא איתקש לשרץ ויש ספרים דל"ג דהא איתקש לשרץ ולפי זה מצינן למימר דטעמא דר' אלעזר דכ"ע לא פליגי דלא מטמא באבן מסמא לאו משום דאיתקש לשרץ אלא בלא שום יתור לא מחמרינן כולי האי לטמאות באבן מסמא ולפי זה גרסי' שפיר ור"ע למאי הלכתא כו' והא דפריך בתר הכי ולוקשה רחמנא לנבלה לא פריך לוקשה לנבלה ותו לא צריך לאקושה לשרץ דהשתא נמי לא צריך לאקושי משום הכי לשרץ אלא הכי פריך דהוה ליה טפי לאקושה לנבלה דדמיא ממש לנבלה אבל לנדה לא דמיא דנדה מטמאה באבן מסמא משא"כ בע"ז:

מיתיבי

דאמר קרא נ"ל נכרינהו כצ"ל רש"ל ומ"כ דלפני תוס' לא היה כתוב האי מימרא דרבה ולכן לא פרשי' תוס' לעיל ואמר רבה

ת' פוס גובא שצריכה שימה ולתויי אך קשה כצ"ל רש"ל

שצריכה שימה והשתא א"ש הא דמייתי בפרק בתרא דנדה והיתית אבן כו'

רבינו חננאל

ראשונה אליבא דר"ע ושארא כולהו לדברי הכל ובהא איפליגו רבה ור' אלעזר אליבא דר"ע ורבנן. רבה סבר דלרבנן לא מטמיא ע"ז באבן מסמא. ופי' אבן מסמא כגון, *) אבן (שומא) [שומה] על מושב ועל האבן ע"ז וניטלה ע"ז וניטלה האבן. ובא אדם וישב על אותו מושב והאי היא דכתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב. ותני עלה אפי' ישב על עשרה מצעות זה ע"ג זה אפילו ע"ג אבן מסמא. דאע"ג דהא בזב אמורה נדה נמי ומושב נדת מסמא באבן מסמא. דאמר רבה דסבר ר' עקיבא ע"ז כנדת. אבל לענין משא סבר רבה דאפילו רבנן מודו שהיא מטמאה במשא. ור' אלעזר סבר באבן מסמא כולי עלמא לא פליגי שאין ע"ז מסמא ובמשא הוא

רב נסים גאון

פ"ט כי פליגי באבן מסמא כו'. *)עיקר דילה בתורת כהנים והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב אין לי אלא בזמן שהוא יושב עליו ונתגע בו מנין לעשרה מושבות זה על גבי זה ואפילו על גבי אבן מסמא ת"ל והיושב וכיוצא בו אמרו בנדת ובועלה יטול היא והוא לא יטמאו טומאה חמורה כו' ומנין לי' מושבות זה על גבי זה ואפילו על אבן מסמא ת"ל וכל המשכב ובמסכת נדה בפרק דם הנדה (דף נה) אמרו או מה היא מטמאה באבן מסמא אף דמה נמי מטמא באבן מסמא אמר קרא (ויקרא טו) אתם אתם מיעוטא הוא ובתחלת תוספתא טהרות אמרו זוב הזב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ורביעית מן המת ודם נדה כיוצא במרכב חומר במרכב מבהן וחומר בהן מבמרכב שהן שוה מגען למשאן לטמא אדם ולטמא בגדים מה שאין במרכב חומר במרכב שהמרכב תחת אבן מסמא מה שאין כן בהן ובמשנה נמי בתחילת הסדר יש כזה הענין ובפרק תינוקת (דף סט) שנינו הזב והזבה והנדה והיולדת והמצורע שמתו מטמאין במשא עד שימוק הבשר ובתלמוד אמרו מאי במשא ממש אטו כל מת מי לא מטמא במשא אלא מה במשא באבן מסמא דכתיב (דניאל ו) והיתית אבן חדא ושומת על פום גובא. מה שרץ לא מטמא באבן מסמא אף ע"ז לא מטמא באבן מסמא ודע שהשרץ הזכיר בו הכתוב נגיעה כדכתיב (ויקרא יא) ונוגע בנבלתם ומפרשי ליה רבנן במגע הן מטמאין ואינן מטמאין במשא והוא"ל ומשו מטמא אלא בנגיעה בלבד כמו כן איש מפאה על גבי אבן מסמא שהרי לא נגע:

*) עיין ערוך ערך אבן מסמא.

ורבי עקיבא למאי הלכתא איתקש לנדה למשא לוקשיה לנבלה אין הכי נמי אלא מה נדה אינה לאברין אף ע"ז אינה לאברין אלא הא דבעי רב חמא בר גוריא ע"ז ישנה לאברים או אינה לאברים תיפשוט ליה מהא בין לרבנן בין לרבי עקיבא דאינה לאברים רב חמא בר גוריא כרבה מתני ובעי לה אליבא דרבי עקיבא מיתיבי ע"ז כשרץ *ומשמשיה כשרץ רבי עקיבא אומר ע"ז כנדה ומשמשיה כשרץ בשלמא לרבי אלעזר ניחא אלא לרבה קשיא °אמר לך רבה מי אלימא ממתני' דקתני' עציו ואבניו ועפריו מטמאין כשרץ ואוקימנא מאי כשרץ דלא מטמא באבן מסמא ה"נ דלא מטמא באבן מסמא מיתיבי נכרי ונכרית ע"ז ומשמשיה הן ולא היסטן רבי עקיבא אומר הן והיסטן בשלמא לרבי אלעזר ניחא אלא לרבה קשיא אמר לך רבה וליטעמיך נכרי ונכרית נמי הן ולא היסטן *והתניא °דבר אל בני ישראל וגו' בני ישראל מטמאין בזיבה *ואין נכרים מטמאין בזיבה אבל גזרו עליהן שיהו כזבין לכל דבריהן אלא רבה מתרץ לטעמיה נכרי ונכרית הן והיסטן ואבן מסמא שלהן ע"ז היא והיסטה אבל לא אבן מסמא שלה רבי עקיבא אומר ע"ז היא והיסטה ואבן מסמא שלה ורבי אלעזר מתרץ לטעמיה נכרי ונכרית הן והיסטן ואבן מסמא שלהן ע"ז היא ולא היסטה ורבי עקיבא אומר ע"ז היא והיסטה מתקיף לה רב אשי מאי הן אלא אמר רב אשי הכי קאמר נכרי ונכרית בין הן שהסיטו את אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן טמאים ע"ז שהסיטה אחרים טהורין אחרים שהסיטו אותה טמאים משמשיה בין הן שהסיטו את אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן טהורים רבי עקיבא אומר נכרי ונכרית וע"ז בין הן שהסיטו את אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן טמאים משמשיה בין הן שהסיטו אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן טהורין ע"ז בשלמא אחרים שהסיטו אותה משכחת לה אלא היא שהסיטה את אחרים היכי משכחת לה אמר רמי בריה דרב ייבא *כדתנן *הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין בכף שנייה כרע הזב טמאין כרעו

ויקרא טו

רש"י

ור' עקיבא למאי הלכתא איתקש לנדה למשא · לחודה לוקשה לנבלה: כרבה מתני לה. דאמר לעיל דר"ע לאבן מסמא נמי אקשה לנדה ולא מלי לאקושה לנבלה: ובעי לה אליבא דר' עקיבא. מי מקיש נמי לענין נדה דאינה לאברים או לא: ניחא. דקתני לרבנן כשרץ אלמא לא מטמיא במשא: ממתני'. דמסכת ע"ז אבניו ועציו כו': ה"ג נכרי ונכרית וע"ז ומשמשיה כו'. ול"ג מגע נכרי ונכרית שגזרו חכמים עליהן טומאת זבין: הן ולא היסטן. קס"ד היסטן משמע שהוסטו דהיינו משא ולא כשאר היסיטות שבהש"ס דמשמעו שהטמא הסיט האחרים: בשלמא לר"א ניחא. דקתני ולא היסטן דמשמע דלא מטמא במשא ולקמן פריך מאי הן אי הן טמאין קאמר פשיטא השתא היסטן טמא הם מיבעיא הכי איבעי ליה למתני מגען ולא היסטן: לכל דבריהם(א) . אלמא מטמאו במשא דאי לא מטמאו אלא במגע מאי כזבין לימא כטמאי מתים: אלא. הא משבשתא היא ובעי לתרולי ורבה מתרץ לטעמיה ורבי אלעזר לטעמיה: ואבן מסמא שלהן גרסי' גבי נכרי ונכרית בין בתרצתא דרבה בין בדר' אלעזר והכי אמרינן בפרק בתרא דמסכת נדה (דף סט:) נכרי ונכרית מטמאין באבן מסמא: ר' אלעזר מתרץ לטעמיה כו' ע"ז היא ולא היסטה. ולא משאה שאינה מטמאה במשא: מתקיף לה רב אשי מאי הן. אי רבה ורבי אלעזר היסט דברייתא לשון משא משמע להו שהסיטו אחרים דהיינו משא מאי הן והיסטן הן ולא היסטן דקתני בין לר' עקיבא בין לרבנן אי למימרא דהן עצמן טמאים פשיטא דאי טהורים הם היסט מנא להו הכי איבעיא לאיפלוגי ע"ז אין היסטה טמא ר' עקיבא אומר היסטה טמא: אלא אמר רב אשי הכי קאמר נכרי ונכרית בין הן שהסיטו אחרים. והיינו היסטן דקתני בה ככל היסט שבמשנה: בין אחרים שהסיטו אותן. דהיינו משא וזהו הן דקתני בברייתא והכי משמע הן והיסטן דליתנא דברייתא משא שהזכירו חכמים נכרי ונכרית בין היסטן כלומר מה שהסיטו הן טמאין דתורת זבין עליהם דזב שהוסט ע"י אדם או הסיט את האדם ואת כל דבר טמאוהו דתנן (זבין פ"ה מש: ב) כל הניסא על גבי זב טמא והיינו היסט וילפינן לה במסכת נדה (ד' לג:) מוכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו ומוקמי' לקרא התם ע"כ דה"ק וכל הנוגע בכל אשר יהיה הזב תחתיו דהיינו נישא על גבי הזב: ע"ז שהסיטה את אחרים טהורים. דאיתקש לשרץ להכי שלא תטמא לא בהיסט ולא באבן מסמא ואליבא דרבה קמתרץ לה רב אשי: אחרים שהסיטוה טמאים. דהיינו משא ומודו רבנן דמטמאה במשא דאיתקש לנדה: רבי עקיבא אומר. ע"ז נמי כנכרי ונכרית בין שהסיטה בין שהוסטה וה"ה לאבן מסמא דאיתקש לנדה והכי תני רב אשי לברייתא אליבא דרבה נכרי ונכרית הן המשא שלהן והיסטן ע"ז היא המשא שלה ולא היסטה משמשיה לא הן ולא היסטן ר' עקיבא אומר נכרי ונכרית ע"ז הן והיסטן משמשיה לא הן ולא היסטן וממילא לר' אלעזר מתרץ לה רב אשי הכי נכרי ונכרית הן והיסטן ע"ז ומשמשיה לא הן ולא היסטן ר' עקיבא אומר נכרי ונכרית הן והיסטן ע"ז היא ולא היסטה דבמשא מטמיא ולא באבן מסמא דהוה דומיא דהיסט משמשין לא הן ולא היסטן כך נראה לי סוגיא זו ולא פירשו רבותינו כן והם פירשו מאי הן דאתקפתא דרב אשי אדרבי עקיבא קאי ולא קשיא ליה אלא דתני לה בלשון רבים והכי קשיא ליה כיון דר"ע אע"ז לחודה קאי אמאי תנא הן והיסטן היא והיסטה איבעיא ליה למיתני ולא נהירא לי דקשיא לי טובא בגוה חדא דלא אתקפתא היא דכיון דאמרן דמתני' מחסרתא היא ואוספי מוספינן עלה שפיר מיתני בה [הן] לר"ע בין לרבה דקאמר ר"ע אכולהו קאי וקאמר *הן והיסטן לר' אלעזר נמי קאי אכולהו דהכי קאמר ר' עקיבא ע"ז לענין היסט דהיינו משא כנכרי ונכרית וכולן הן והיסטן והכי קתני רבי עקיבא אומר נכרי ונכרית ע"ז הן והיסטן ועוד מ"ש דלא מיפלגי בין הסיטו להוסטו אלא בתרצתא דרב אשי ומאי דוחקיה לפלוגי בהו אי לאו דהן דברייתא משמע ליה שהוסטו והיסטן משמע ליה שהסיטו ועוד דסוף סוף בתירוצא דרב אשי לא מיתרצא אתקפתיה דאי הן משום מגע משמשיה קאמר [לא] הן ולא היסטן הוא ואילו רבי עקיבא הן והיסטן קאמר ואי אנכרי ונכרית הכא נמי ה"מ לתרולי כלישנא קמא ומאי אתקפתיה: היכי משכחת לה. שהחפץ יסיט אדם או חפץ אחר: כרע הזב טמאין. שהרי הסיטן זב והיסטו של זב כי האי גוונא כתיב בין בכלים בין באדם בין באוכלין ומשקין בכלים כתיב וכלי חרש אשר יגע בו הזב ותניא בת"כ יכול יטמאנו מאחוריו נאמר כאן בו ונאמר להלן אשר תבושל בו מה להלן מאוירו אף כאן מאוירו א"כ למה נאמר אשר יגע בו פשיטא מי גרע משאר טומאות שמטמאין כלי חרש מאוירן כיון דכתיב גבי שרלים ל"ל למכתבי' הכא אלא להביא מגעו שהוא ככולו ואפי' מאחוריו ואיזהו זה היסטו וגבי אדם נמי וכל אשר יגע בו הזב ואי משום מגע הא כתיב נוגע בבשר הזב אלא להביא מגעו שהוא ככולו ואפי' מאחוריו ואיזהו זה היסטו וגבי אוכלין ומשקין תנא וכל כלי עץ ישטף במים אמר ר' שמעון ומה בא זה ללמדנו אם ללמד שיטמא הזב כלי שטף במגע והלא כבר נאמר הנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו אם הנוגע בו יכבס בגדיו שהן כלי שטף במגע הוא עצמו לא יטמא כלי שטף במגע אלא למה נאמר וכל כלי עץ וגו' להביא אוכלין ומשקין וכלים הניטלין ע"ג הזב דבסיפיה דקרא דאשר יגע בו הזב כתיב דאוקמינן דמשתעי בהיסט והיינו דתנן כל הניטא על גבי הזב טמא:

תוספות

מיתיבי ע"ז כשרץ ומשמשיה כשרץ . •מברייתא אלים ליה למיפרך ממתני' משום דקתני בה משמשיה משמע דע"ז דומיא דמשמשיה דלא מטמו במשא: ומשמשיה בין הן שהסיטו כו' . בשנוייא קמא לא מדכר משמשיה משום דהוי בכלל הן ולא היסטן דברייתא אבל רב אשי הוצרך לפרש דמשמשיה לא הן ולא היסטן ולא הוי בכלל הא דקתני בברייתא הן ולא היסטן:

ורבי עקיבא. הרב פור"ת לא גרים משמשיה במילתיה דר"ע דלא פליג במשמשיה אדרבנן:

הזב בכף מאזנים כו' . במס' זבים (פ"ד משנה ה) גרסינן הזב בכף מאזנים ומשכב ומושב בכף שנייה כרע הזב טהורין פי' ממדרס ומ"מ טמאין כדין היסט הזב כרעו הן טמאים פי' ממדרס כיון שהזב למעלה הרי נשען עליהן וגירסת הקונט' מיושב יותר אך לא נמצא כן אם לא שברייתא היא בשום מקום:

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ו מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ס:

ו ב מיי' פ"ח מהלכות משכב ומושב הלכה ו סמג עשין רמג:

רבינו חננאל

דפליגי. רבנן סברי לא מטמאה במשא. ור"ע סבר מטמאה במשא. והלכה כרבנן ואליבא דר' אלעזר דרבא משני בשינוייא דחיקי. וטומאת ע"ז דרבנן היא. ולענין הא דמסקינן בין אליבא [דרבא] בין אליבא דר' אלעזר. דלר' עקיבא האי הא איתקש ע"ז לשקץ דכתיב שקץ תשקצנו משום משמשיה קשיא למקצת תלמידים כי מבדי משמשי ע"ז אפי' אליבא דר' עקיבא בשקץ היכי קתני לענין בית ע"ז אבניו ועציו ועפריו מטמאין כשרץ. ר"ע אומר כנדה. דאהדרינן דהאי בית היא גופיה ע"ז דתנן בתרה (כתריא) [במשנה] ג' בתים הן. בית שבנה מתחלה לע"ז הרי זה אסור. ואמרינן עלה אמר רב המשתחוה לבית לא אסרו ומותבינן לרבה דאמר במשא כולי עלמא לא פליגי דאף רבנן מודו [דמטמא] קשיא ע"ז כשרץ. ודחי *) (ומותבינן נמי מגע נכרי ונכרית ע"ז ומשמשיה הן [ולא היסטן]· ופרקינן דאמר לדרבה וליטעמיך דקאמ' נכרי ונכרי' ולא היסטן ר"ע אומר הן והיסטן. ופי' היסט נדנוד. שאם אמרה הא ברייתא אין נכרי ונכרית נטל אדם קנה או קיסם ונדנד את הבגד אומרין שהסיטן. ומי מטמאין בהיסט הלא גזרה היא שנגזור כלום כבר הסיטן. ויש מסיט שלא במשא. וכגון עליהן שיהו כזבין לכל. שגם המשנה הוד ע"ז טמאה במגע ואין מטמא בהיסט מדבריהן והרי הזב מטמא בהיסט הרי נוגע באבות שאינה מטמא במשא כמו מגע נכרי אלא רבה מפרש טעמיה דרבי אלעזר דנכרי ונכרית כי הנושאת מסיטה לפי שהוא מתנגד מתרץ לטעמיה. רבה מוקים לה בהדר כדפרשינן לעילא. ור"ע אומר הן והיסטן [ואבן מסמא שלהן ופליגתא] באבן מסמא אבל לעניין כל המסיט ע"ז טמא והנושא בכלל מסיט. בשלמא ע"ז ומסלק היסט מן פלוגתא ולר' אלעזר במשא פליגי ניחא הא ברייתא אלא דר' אלעזר מסלק פלוגתא מן נכרי ונכרית לענין בסים. ומוקי לה לפלוגתא לעניין ע"ז ומשמשיה בלחוד). מתקיף לה רב אשי מאי הן דפשטא דברייתא הן ולא היסטן ר' עקיבא אומר הן והיסטן בלשון רבים על מגע נכרי ונכרית וע"ז. והאי תירוצא דאמרינן לרבה היא ולא אבן מסמא. ר"ע אומר היא ואבן מסמא. לית בה לעניין ע"ז פלוגתא בהסיט כל עיקר. וקאי מפיק לה [ב]רייתא מן פשטא כלל. אבל ר' אלעזר קא מתרץ הן אבל לא היסטן לרבנן ולר' עקיבא הן והיסטן על ע"ז ומפיק להו נכרי ונכרית בראיה ברורה דהא אימורה כי היכין דאף רבה מפקינון שהרי גזרו עליהן שהן כזבין לכל דבריהן. והא גזירה לענין תרומה ששורפין אותה על מגע גוי והיסטן כדמפרש בתורת כהנים. אבל חולין לא גזרו בהן טומאת נכרי. והכין לישנא דגמרא איצטרכינן למיכתבא משום דמשמש ואית בה חילופי רבה מתרץ לטעמיה נכרי ונכרית הן והיסטן ואבן מסמא שלהן ע"ז היא והיסטה אבל לא אבן מסמא שלה. ר"ע אומר היא ואבן מסמא שלה. ר' אלעזר מתרץ לטעמיה נכרי ונכרית הן והיסטן אבל לא אבן מסמא שלהן. ע"ז היא אבל לא היסטה. ר' עקיבא אומר ע"ז היא והיסטה ומשמשיה הן ולא היסטן. מתקיף לה רב אשי מאי הן והא אתקפתא דרב אשי על מימרא דרבה היא בלחוד. דאילו ר' אלעזר הא קא מתרץ אבל לא היסטן. ור' עקיבא אומר הן והיסטן לענין ע"ז וליכא אתקפתא עליה. ומשום הכין מתרץ רב אשי אליבא דרבה ולא קא מתרץ אליבא דר' אלעזר ולא מכלל דסבר לה כרבה ולא סבר לה כר' אלעזר אלא משום דתרצתא דר' אלעזר תרצא וסומא. ודרבה צריכה עדיין תרצתא. ולא שויא רב אשי תיובתא. אלא תריץ לה תירוצא דחזיקא. ולעולם אימא לך דכר' אלעזר סבירא ליה והכין קא מתרץ רב אשי אליבא דרבה האי דקאמרי מאי הן אבל לא היסטן דאפליגו לענין ע"ז ומשמשיה הן והיסטן ואבן מסמא הן והיסטן שהסיטו את אחרים. ר"ע אומר הן והיסטן. אפי' שהסיטו את אחרים. ולפום הכין שאילנא. ע"ז שהסיטה היא את אחרים היכי משכחת לה. ופריש רמי בר רב ייבא כגון שתיה היא בכף מאזנים ואחרים בכף מאזנים וכרעה ע"ז ותלה נתתה משום ירקה מכחת שכרעת.

*) דברי רבינו אלו מבולבלים כנראה ועיין כסף משנה.

מסורת הש"ס

נדה לד. [עי' תוס' ב"ב ב. ד"ה ונכרי]

[עי' תוס' ד"ה הזב כו' אם לא שברייתא היא כו' נ"ל בדבריהן]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לכל דבריהם. נ"ב ע"ל דף פב ע"ב:

הן והיסטן ואבן מסמא שלהן נ"ב

גליון הש"ס

גמ' אמר לך רבה מי אלימא ממתני'. לעיל דף יב ע"א עירובין דף פט ע"ב: תוס' ד"ה מיתיבי וכו' מברייתא אלים ליה. עי' לעיל דף יב ע"א תוס' ד"ה מי אלימא:

גמרא

תורה אור

כרעו הן טהורין כמאן אזלא הא דתניא *כל הטמאות המסיטות טהורות חוץ מהיסטו של זב *שלא מצינו לו חבר בכל התורה כולה לימא דלא כרבי עקיבא דאי כרבי עקיבא איכא נמי ע"ז אפילו תימא ר' עקיבא תנא זב וכל דדמי ליה *בעי רב חמא בר גוריא ע"ז ישנה לאברים או אינה לאברים היכא דהדיוט יכול להחזירה לא תיבעי לך דכמאן דמחברת דמי כי תיבעי לך היכא דאין הדיוט יכול להחזירה מאי כיון דאין הדיוט יכול להחזירה כמאן דמתברא דמי או דילמא הא לא מחסרה ואיכא דבעי לה להך גיסא היכא דאין הדיוט יכול להחזירה לא תיבעי לך דכמאן דמתברא דמי כי תבעי לך היכא דהדיוט יכול להחזירה מאי כיון דהדיוט יכול להחזירה כמאן דמחברא דמי או דילמא השתא מיהא קשלפה ושריא תיקו בעי רב אחדבוי בר אמי ע"ז פחותה מכזית מהו מתקיף לה רב יוסף למאי אילימא לענין איסורא לא יהא אלא זבוב בעל עקרון דתניא °וישימו (*להן) בעל ברית לאלהים [שופטים ח] זה זבוב בעל עקרון *מלמד שכל אחד ואחד עשה דמות יראתו ומניחה בתוך כיסו כיון שזוכרה מוציאה מתוך כיסו ומחבקה ומנשקה אלא לענין טומאה מאי כיון דאיתקיש לשרץ מה שרץ בכעדשה אף ע"ז נמי בכעדשה או דילמא הא איתקיש למת מה מת בכזית אף ע"ז בכזית אמר רב אויא ואיתימא רבה בר עולא ת"ש דתניא ע"ז פחותה מכזית אין בה טומאה כל עיקר שנאמר °וישלך את עפרה [מ"ב כג] (אל) קבר בני העם מה מת בכזית אף ע"ז בכזית ורבנן למאי הלכתא איתקש לשרץ דלא מטמא במשא לנדה דאינה לאברין למת דלא מטמא בכעדשה אימא לחומרא למאי הלכתא אקשה רחמנא לשרץ לטמויי בכעדשה לנדה לטמויי באבן מסמא אקשה רחמנא למת לטמויי באהל טומאת עבודה זרה דרבנן היא וקולא והומרא לקולא מקשינן לחומרא לא מקשינן:

מתני' מנין לספינה שהיא טהורה שנאמר °דרך אניה בלב ים: [משלי ל]

גמ' פשיטא אניה בלב ים היא הא קמ"ל כים מה ים טהור אף ספינה טהורה תניא חנניה אומר נלמדה משק *מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כל מיטלטל מלא וריקן לאפוקי ספינה דאינה מיטלטלת מלא וריקן מאי בינייהו איכא בינייהו ספינה של חרס מאן דאמר אניה בלב ים הא נמי בלב ים היא למ"ד כשק הנך (היא) דכתיבי גבי שק דאי מיטלטלת מלא וריקן אין אי לא לא אבל ספינה של חרס אע"ג דאינה מיטלטלת מלא וריקן אי נמי ספינת הירדן למ"ד אניה בלב ים היא הא נמי אניה בלב ים היא למ"ד מיטלטלת מלא וריקן הא נמי מיטלטלת מלא וריקן דא"ר חנינא בן עקביא מפני מה אמרו ספינת הירדן טמאה מפני שטוענים אותה ביבשה ומורידין אותה למים א"ר יהודה אמר רב *לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ואפי' שעה אחת שהרי כמה שנים נשנית משנה זו בבית המדרש ולא נתגלה טעמה עד שבא רבי חנינא בן עקביא ופירשה אמר רבי יונתן לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפי' בשעת מיתה שנא' °זאת התורה אדם כי ימות באהל [במדבר יט] אפי' בשעת מיתה תהא עוסק בתורה *אמר ר"ל אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל אמר רבא

ולחנניה

רש"י

כרעו הן. ונשאו הן את הזב: טהורין. דתנן כל שהזב נושא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב ומושב האדם אבל כל שאר כלים ואוכלים אין מיטמאין מחמת משכב ומושב כדתניא (לעיל דף נט') מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ולמהוי אפילו ראשון לטומאה מחמת משא הזב נמי לא *דכי כתיב משא הזב באדם כתיב והנושא אותם וגו' והא דאמר לעיל נכרי ונכרית וע"ז שהסיטום אחרים טמאים באדם קאמרינן: כל הטמאו' המסיטות. אחרים כגון בכף מאזנים או אדם טמא מת שהסיט את חברו טהורין: שלא מצינו לו. בשאר טומאות שבתורה אלא בזב: וכל דדמי ליה. דאתי מריבויא דזב וע"ז מנדה גמרי דהיינו זב: ישנה לאברים. כגון של חוליות ישנה לטומאתה אבר אבר או לא: דהדיוט יכול להחזירה. שאין צריך אומן לכך: פחותה מכזית. והיא שלמה: לענין איסור. ליאסר בהנאה: ומחבקה ומנשקה. וזהו לשון ברית אהבה וחבה אלמא אדוקים בה וע"ז היא: הא איתקש למת. כדלקמן *אל קבר בני העם: ורבנן למאי הלכתא כו'. אתקפתא היא לרבנן דאמרי אינה מטמאה במשא למאי הלכתא אמרו אליבייהו דאיתקש לנדה דאינה לאברים ולשרץ דלא מטמינן במשא למת דאינה מטמאה בכעדשה כולהו לקולא: אימא. כולהו לחומרא: דרבנן. דכל הנך היקשות דברי קבלה נינהו ואסמכתא בעלמא ושקץ תשקצנו לאו לשון שרץ ממש הוא אלא עיקר קרא לכנות לה שם לגנאי אתא:

מתני' שהיא טהורה. שאינה מקבלת טומאה: בלב ים. הרי היא כים:

גמ' פשיטא אניה בלב ים היא. לאו פירכא היא אלא פירוש לגמרא *נלמדנה משק. שהרי כלי עץ היא והוקשה לשק לענין טומאה: אף כו'. וזו אינה מיטלטלת מלאה דגדולה היא: ספינה של חרס. דלא איתקש לשק: אי נמי ספינת הירדן. איכא בינייהו שהיא קטנה ומיטלטלת מלאה וריקנית לפי שהנהר קטן: הא נמי בלב ים. דים לאו דוקא וכל הנהרות נמי טהורין הן: נשנית משנה זו. של מסכת כלים דתני בה ספינת הירדן טמאה ולא נתגלה הטעם למה:

ולחנניה

תוספות

ע"ז ישנה לאיברים כו'. בשל חוליות מבעיא ליה אבל ע"ז שנשתברה פשיטא ליה דלא מטמאה ולא משום היקישא דנדה פשיטא ליה בנשתברה דדמיא לגמרי לנדה שאין אדם יכול להחזירה דא"כ אמאי קאמר לעיל דמבעיא ליה אליבא דר' עקיבא אליבא דרבנן נמי מלי למיבעי דהא דנפקא להו דע"ז אינה לאיברים מנדה הני מילי כשנשתברה לגמרי אלא ודאי בלא נדה פשיטא ליה דכשנשתברה טהורה: **כי** תבעי לך היכא דאין הדיוט כו'. לענין טומאה מבעיא ליה כדפי' הקונט' ולעיל נמי מייתי אפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן אבל לענין איסורא דאורייתא לא שייך למילף מנדה ואע"ג דאסור בהנאה בטומאה דרבנן מיבעיא ליה אי פרחה אי לאו משמע דבהדיוט יכול להחזירה פשיטא דאסירה אפילו לליסנא בתרא מדבעי לענין טומאה בהדיוט יכול להחזירה דאי איסור הנאה דאורייתא שרי כ"ש דלא מטמא °וקשה לר"י דבפרק ג' דמסכת ע"ז (ד' מט:) פליגי רב ושמואל בע"ז שנשתברה מאליה דרב אמר צריכה לבטל כל קיסם וקיסם ושמואל אמר אין ע"ז צריכה לבטל אלא דרך גדילתה ובעי לאוקמא פלוגתייהו בשברי שברים ומסיק דבע"ז של חוליות עסקינן והדיוט יכול להחזירה קא מיפלגי דרב סבר כיון דהדיוט יכול להחזירה כו' לא בטלה משמע דבאין הדיוט יכול להחזירה אפי' רב מודה דשריא ונראה לר"י דהתם פליגי בחוליות קטנים דכשמתפרקין הוו כעין שברי שברים דקאמר התם מעיקרא אבל הכא מיירי בחוליות גדולות דאפי' שמואל מודה דאסירי בהנאה אפי' אין הדיוט יכול להחזירה: **וישימו** להם בעל ברית וגו'. האי קרא בשופטים כתיב וקשה לר"י למה לא הביא קרא דמלכים (ב א)*זבוב בעל עקרון ולמה ליה לאתויי ברייתא וי"ל דאי מהתם ה"א זבוב גדול היה אלא שהיה לו דמות זבוב לכך מייתי מהכא שהיה קטן כשאר זבובים כדקתני ומניחה בתוך כיסו ודריש לה מדכתיב בעל ברית משמע שכרתו להן ברית להיות כל שעה אצלם ומסברא קאמר זה זבוב בעל עקרון: **מה** מת בכזית אף ע"ז בכזית. תימה [לר"י] לרבי עקיבא אי ישנה לאברים נוקי האי היקישא לקולא דבעי כזית לאברים אבל ע"ז שלימה אפילו אין בה כזית דומיא דמת כשהוא שלם דמטמא אפילו אין בו כזית כדאמר בנזיר בפרק כ"ג (דף נ:) ויש לומר דבמת אפי' אבר שלם שאין בו כזית טמא כדאמרינן נמי התם א"כ כך לי אבר אחד כמו כולה ואם תאמר אכתי מלי לאוקמא היקישא בחוליא אחת שכנגדה במת לא חשיב אבר וי"ל דההיא אפילו כזית לא מטמא דכשברי שברים חשיבא: **נלמדנה** משק. דספינה אינה מיוחדת למדרס אף על פי שכל שעה יושבין בה בני אדם מכל מקום עיקרן עשויות לפרגמטיא ואומר בה עמוד ונעשה מלאכתנו דאי ספינה מיוחדת למדרס לא הוה ילפינן משק כדאמרינן בריש אלו מומין (בכורות לח) דמדרסות לא איתקוש לשק*: **לאפוקי** ספינה שאינה מיטלטלת מליאה. ומה שמיטלטלת בים לא חשיב ליה טלטול כיון דעיקר הילוכה מחמת המים:

[זבחים לז. מנחות נו: בכורות כח. נדה מג. ועי' תוס' בכורות כח. ד"ה שלא]

[נ"י על] [נ"ל להם] [סנהדרין סג:] [לקמן קכט: חגיגה כו: מנחות נז: בכורות לח.] [כילס כד:] [ברכות סג: גיטין נז:] [ועי' תוס' מנחות לא. ד"ה שנים]

גליון הש"ס
רש"י ד"ה טהורין וכו' דכי כתיב משא הזב באדם כתיב. עי' מ"ש דף נד ע"ב כמ"ש ד"ה היה עושה ונע"ג תוס' ד"ה כי תיבעי וכו' גר"י. ק"ל שם מבואר דמדין ביטול הוא (ואם כן) [נ"ל] דהאיבעיא ע"ב של ישראל דלא מהני ביטול אם טהור מטומאה וצ"ע.

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ח מהלכות משכב ומושב הלכה א ג:

ח ב מיי' פ"ו מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ד:

ט ג שם הלכה ג ה:

י ד שם הלכה א:

יא ה ו ז מיי' פרק י"ח מהלכות כלים הל"ט:

יב ח מיי' פ"ג מהלכות ת"ת הלכה יב טוש"ע יו"ד סימן רמו סעיף כא:

[לעיל פב:]

רבינו חננאל

שמכרעת סלקין אחרים בכף מאזנים אחרת ונמצאת כנושא אותן וניסוטין מכחה כדתנן בזב. כמאן אזלא הא דתניא כל הטומאות המסיטות אחרי' טהורין חוץ מן הזב. שלא מצינו לו בכל התורה כולה ניהא דלא כר"ע. דאי ר"ע הא אף ע"ז שהסיטה את אחרים טמאין. והדינן אפילו תימא ר"ע תנא זב וכל דדמי ליה. נמצא דברי רב אשי דפלוגתא דרבה ור' אלעזר בתרצתא דהא מתנית' דר' אלעזר סבר בהיסט שהסיטו אחרים את ע"ז פלוגתא דרבנן ודר' עקיבא. אבל הסיטה היא את אחרים טהורין. ורבה סבר בהיסט שהסיטה ע"ז את אחרים פלוגתייהו. אבל אם הסיטוה אחרים טמאין. ובעיא דרמי בר חמא הא אמרינן כרבה בעי לה ואליבא דר"ע. אבל לרבה לרבנן אינה לאברים. ולר' אלעזר בין אליבא דרבנן ובין אליבא דר' עקיבא אינה לאברים. וכן הלכה. ובעיא דרב אחדבוי בר אמי ע"ז פחותה מכזית לענין איסורא פשטא דאסורא דהא זבוב בעל ע"ז עקרון אסור. אבל לענין טומאה אין בה טומאה של כלום דלהכין איתקש למת ואיתקש לנדה שאינה לאברים. ואיתקש לשרץ שאינה מטמא במשא ולא מצית למימר לחומרא לשרץ כעדשה ולנדה לאבן מסמא. ולמת לאהל משום דטומאת ע"ז דרבנן היא. וכי איכא חומרא וקולא לקולא היא דמקשינן: [מתני'] מנין לספינה שהיא טהורה כו'. פי' שאינה מקבלת טומאה. רבנן דמתני' משום מרמי לה ספינה לים מה הים אין מקבל טומאה אף הספינה אינה מקבלת טומאה. וחנניה מפיק לה למילתא דספינה שאין מקבלת טומאה מן השק דכתיב מכל כלי עץ או בגד או עור או שק מה שק מטלטל מלא וריקן מקבל טומאה לאפוקי ספינה שאינה מטלטלת מלא וריקן. לפיכך אינה מקבלת טומאה. מאי בינייהו איכא בינייהו ספינה של חרס לרבנן [שמדמין] אותה לים אף ספינה של חרס טהורה. ולחנניה שהוא [למד] לטהרת ספינה משק ספינה של חרס [מקבלת] טומאה דא' לן עץ ובגד ועור ושק דכתיבי בעניינא גמרינן להו משק נמצא משק מלמד עליו. אלו הדברים שכתובין בפרשה. וכן מלמד שאין מקבלין טומאה אלא מה שהוא מטלטל מלא וריקן כגון שק אבל כלי חרס אינו כתוב עם השק. לפיכך אין השק מלמד עליו. דאע"פ שאינו מטלטל מלא וריקן מקבל טומאה אי נמי איכא בין רבנן שלמידין מן הים ובין חנניה שהוא למד מן השק. (ספות) [לענין ספינת] הירדן לרבנן טהורה ולחנניה טמאה מפני שהיא מטלטלת מליאה וריקנית כר' חנניה בן עקביה: **אמר** (רבה) [רבא]

רב נסים גאון

כמאן אזלא כל הטמאות המסיטות טהורות חוץ מהיסטו של זב שלא מצינו בכל התורה כולה עיקר דילה בתורת כהנים וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר אין לי אלא כלי חרס מנין לרבות כלי כו' ומאהר שלמדנו שאין מטמאין אותו אלא מאוירו מה ת"ל אשר יגע בו מגע שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו ואסרו וכל אשר יגע בו הזב זה הוא היסטו של זב הרי למדנו מיכן שכל מה שיסיטנו הזב טמא וזבה ונדה ויולדת וכל דדמי לזב טומאתן כטומאת הזב ומזה העיקר אמרו במשנה (זבין פ"ד מ"ז) הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין בכף שנייה וכו' ובאדם לא פרש בין הטהור המסיט את הזב ובין הזב המסיט את הטהור כמו ששנינו (שם פ"ה) המסיט את הזב או שהזב מסיט בו מטמא אוכלין כו' ובתוספתא (זבין פ"ד) אמרו בין שהזב מכריען מטמא אחד כו' ותנן נמי (שם פ"ג מ"א) עלו באילן שכוחו רע ובסוכה שכוחה רע טמא

ולחנניא טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול (א)(אין) *דתנן [א]שלש עגלות הן עשויה כקתידרא טמאה מדרס כמטה טמאה טמא מת של אבנים טהורה מכלום ואמר ר' יוחנן ואם יש בה בית קבול רמונים טמאה טמא מת *[ב]שלש תיבות הן תיבה *שפתחה מצדה טמאה מדרס מלמעלה טמאה טמא מת [ג]והבאה במדה טהורה מכלום *ת"ר [ד]מדרס כלי חרס טהור ר' יוסי אומר אף הספינה מאי קאמר אמר רב זביד הכי קאמר מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא וספינה של חרס טמאה כחנניא ר' יוסי אומר אף הספינה טהורה כתנא דידן מתקיף לה רב פפא מאי אף (ב) אלא אמר רב פפא הכי קאמר מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא ושל עץ בין מדרסו ובין מגעו טמא וספינת הירדן טהורה כתנא דידן ר' יוסי אומר אף הספינה טמאה כחנניא °ומדרס כלי חרס מנלן דטהור אמר חזקיה דאמר קרא °ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא אית ליה טהרה במקוה אף משכבו נמי אית ליה טהרה במקוה דבי ר' ישמעאל תנא °כמשכב נדתה יהיה לה מקיש משכבה לה מה היא אית לה טהרה במקוה אף משכבה נמי אית לה טהרה במקוה לאפוקי כלי חרס *דלית ליה טהרה במקוה מתיב ר' אילעא *[ה]מפץ במת מנין ודין

(ויקרא טו) (שם)

רש"י

ולחנניא. דאמר ספינה המיטלטלת מלאה טמאה אפילו אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים מרוב גודלה הוי טילטול וטמאה: כקתידרא. קצרה ומוקפת משלש צדדין: טמאה מדרס. שלישיבה מיוחדת היא: כמטה. שהיא ארוכה ומתחתיה מקבלת כמטה של עור שאין בה שום נקב: טמאה טומאת מת. כלומר מקבלת שאר טומאות כולן חוץ מטומאת מדרס דכלי הוא לקבל טומאה ולישיבה אינה מיוחדת שטוענין בה פרגמטיא ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו והא דנקט טמא מת משום דאב הטומאה הוא והכי קאמר אב הטומאה הוא על ידי מת ולא על ידי זב: ושל אבנים. העשויה להוליך בה אבנים: טהורה מכלום. אינה מקבלת שום טומאה לפי שפרוצה מתחתיה נקבים גדולים ולא כלי הוא דכל הכלים שיעורן כרמונים: ואמר רבי יוחנן כו'. אלמא אף על גב דשל עץ איתקש לשק דבעינן מיטלטל מלא וריקן וזו אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים קאמר טמאה טמא מת: תיבה שפתחה מצדה טמאה מדרס. לפי שמשמשת שכיבה עם מלאכתה שמשתמשין בה דרך פתחה ואין צריך לומר לשוכב עליה עמוד ונעשה מלאכתנו: מלמעלה. פתחה כאותן שלנו: טמאה טמא מת. כלומר נעשה אב הטומאה על ידי מת כשאר כל הכלים הראויין לקבל טומאה שאם האהיל אהל המת עליהן נעשין אב הטומאה ולענין שאר טומאות הויין ראשון לטומאה ככל הכלים ולא שמעינן ממתניתין אלא דכלי הוא לטומאה ומדרס לא הויא דאינה מיוחדת לשכיבה דצריך לומר לו עמוד יש מקשין הכל על משנה זו הא דאמר רבי יוחנן בפרק במה אשה (לעיל דף נט:) אף אומר בטומאת מת עמוד ונעשה מלאכתנו והכל הוא בפיהם דכי איתמר ההיא לענין כלי שנשבר ועודנו ראוי למלאכה ולא מעין מלאכה ראשונה וקאמר רבי יוחנן דטהור מטומאתו ראשונה ואומר בו עמוד ונעשה מלאכתנו הראשונה והרי הוא אינו ראוי אבל לומר שתהא מיוחדת למת ולא למלאכה אחרת לא תהא זאת בישראל דהא כתיב (במדבר יט) כל אשר באהל יטמא וכל כלי פתוח וגו' וכל טמא מת שבתלמוד הנזכר אצל מדרס הוא הדין לטמא שרץ או לטומאת נבלה ולא הוזכר מת אלא משום דעל ידי מת נעשה אב הטומאה [כמו] על ידי מדרס שלא בא ללמדנו אלא לומר שהוא כלי מקבל כל טומאה חוץ מטומאת מדרס אם ישב עליו זב אינו נעשה אב הטומאה: הבאה במדה. תיבה גדולה שאינה מיטלטלת ויש לה חלון מלמעלה להשתמש בתוכה: טהורה מכלום. למדרס לא חזיא הואיל ותלולה מלמעלה אינה משמשת שכיבה עם מלאכתה ולשאר טומאות לא חזיא דאינה מטלטלת מליאה ולא איתפרש מה לשון באה במדה ולי נראה על שם אנשי מדות כלומר שצריכה למוד ארכה ורחבה: מדרס כלי חרס טהור. שאם ישב עליו הזב ולא נגע באוירו טהור ואינו מטמא משום מדרס ולקמיה יליף לה מקרא: מאי קאמר. מה ענין ספינה אצל מדרס ספינה טהורה אף מטומאת מגע ולמדרס לא חזיא: ומגעו טמא. אם נגע הזב בתוכו: וספינה של חרס טמאה. במגעה: כחנניא. דיליף טעמא משק וחרס לא איתקש לשק: כתנא דידן. דיליף מבלב ים והא נמי בלב ים היא: מאי אף ספינה. על כרחיך טהורה ממגע קאמר ומאי אף הא לא טיהר תנא קמא כלי ממגע דנימא אף זו כיוצא בו: וספינת הירדן טהורה כתנא דידן. דיליף מבלב ים לא שנא גדולה לא שנא קטנה והוא הדין נמי דמצי לתרוצי וספינה של חרס טהורה בתר דמפכינן דתנא קמא לרבי יוסי אלא משום דשכיחא טפי של עץ משל חרס: משכבו. הוא והמשכב הוזכר כאן: כלי חרס אין לו טהרה במקוה. דכתיב *ישבר אין לו טהרה אלא שבירתו: מפץ. של קנים: במת מנין. שהוא טמא לפי שמליט שפשוטי כלי עץ טהורין מטומאת מגע שרץ מניין שכלי הראוי למשכב ומושב מקבל טומאת מגע במת: ודין

תוספות

ולחנניא טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול. נראה לר"י אפילו כיש בה מ' סאה תימה לר' יצחק אמאי נקט חנניא הא רבנן נמי לא פליגי בהא דמה שמטהרין ספינת הירדן הייט משום דרך אניה בלב ים (משלי ל) ולאו משום דלא שמיה טילטול ועוד דנראה דספינת הירדן מיטלטלת אפילו על ידי בני אדם דאי אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים אם כן ממתניתין דכלים דתנן ספינת הירדן טמאה הוי מצי לאוכוחי דלחנניה שמיה טילטול:

ואמר רבי יוחנן אם יש בה בית קיבול רימונים כו'. מהא דקתני במטה טמאה טמא מת לא מצי לאתויי ראייה דהיכא למימר שמיטלטלת על ידי בני אדם:

שלש תיבות הן. קשה לר"י דאמאי מייתי לה דאי משום דהיא סיפא דההיא דג' עגלות הן אם כן הוה ליה לאתויי ההיא דג' עריבות שהן בינתים:

הבאה במדה טהורה מכלום. אפתחה למעלה קאי דפתחה מצידה דחזיא למדרס לא בעי מיטלטל מלא וריקן כדאמרי' בבכורות (דף לח.):

אלא אמר רב פפא ה"ק כו' ושל עץ בין מדרסו בין מגעו טמא. תימה לרבינו תם דלמה לו להגיה של עץ וספינת הירדן לא הוה ליה אלא לאפוכי שינויא קמא דלת"ק ספינה של חרס טהורה כתנא דידן ולר' יוסי אף הספינה טמאה כחנניה ואף דרבי יוסי אמגע דקאמר ת"ק דטמא על כן נראה לרבינו תם כגי' ר"ח דגרסינן במילתיה דרב זביד וספינה של חרס טהורה כתנא דידן ורבי יוסי אומר אף הספינה טמאה כחנניא כמו מגע [דכלי חרס] ופריך מאי אף דהשתא לא קאי אעיקר מילתיה דת"ק אלא אדקדוק דבריו דדייקינן הא מגעו טמא אלא א"ר פפא ה"ק כו' וספינה של חרס טמאה כחנניה ר' יוסי אומר אף הספינה טהורה כתנא דידן כמו מדרס כלי חרס דקתני תנא קמא בהדיא דטהור:

מה הוא דאית ליה טהרה במקוה. לאו דוקא נקט מקוה דהא זב בעי מים חיים אלא משום דבעי למינקט מקוה גבי משכב ומושב ולענין מים חיים לא מצרכי' שיהא טעון במשכב ומושב כזב דלא בעינן אלא דדמי ליה פורתא דאית ליה טהרה:

לאפוקי כלי חרס דלית ליה טהרה במקוה. תימה דהא כופת שאור שיחדה לישיבה טמאה מדרס כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין דף קכט.) אע"ג דלית ליה טהרה במקוה ואומר רבינו תם דיש במינו בגידולי קרקע טהרה במקוה כגון כלי עץ:

מפץ במת מניין. פירש בקונטרס דמיירי במפץ של עץ ואין נראה לרבינו תם דהא פשוטי כלי עץ יש להם טהרה במקוה כדמוכח בפרק קמא דסוכה (דף טז.) *דאמר מטה מיטהרת איברים ומוקי לה בפשוטי כלי עץ כגון ארוכה ושתי כרעים ואומר ר"ת דהכא במפץ של שיפה ושל גמי דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן לבד מטומאת מדרס כדפירש לעיל בפרק במה אשה (דף סו.) והא דפשוטי כלי עץ אית להו טהרה במקוה אומר ר"י דנפקא לן מדכתיב (במדבר לא) וכל כלי עץ תתחטאו דמשמע אפילו פשוטי דומיא דכלי מתכות דכתיבי התם אף על גב דכתיב וכל מעשה עזים ליכא למילף מה מעשה עזים מיטלטל מלא וריקן אף כלי עץ דלא שייך למילף הכי אלא משק כדכתיב (בראשית מב) ויהי הם מריקים שקיהם ולהכי נקט נמי בכל דוכתא מה שק מיטלטל מלא וריקן כו' ולא נקט מה בגד מיטלטל מלא וריקן אף על גב דבגד נמי כתיב גבי שק או בגד או עור או שק: מה

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פכ"ז מהלכות כלים הלכה ג:
יד ב שם הלכה א ופכ"ה הלכה טו ופרק כו הלכה ו:
טו ג מיי' פכ"ז שם ופ"ג שם הלכה ג ופ"ד מהלכות טומאת מת הלכה ג:
טז ד מיי' פ"א מהלכות כלים הלכה ח ופי"ח הלכה א:
יז ה מיי' שם פ"א הלכה יג ופכ"ג הלכה א:

מסורת הש"ס

כלים פ"ח ופכ"ד מ"ב | ג"ז שם מ"ד | בכורות לח. [תוספתא כלים פ"ג] | [פירובין קד:] | ב"ק כב: | [פי' פירש"י עירובין קד: ד"ה דאין לו טהרה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ד"ס ע"י שוורים שמיה טילטול דתנן כצ"ל ותיבת אין מחק: (ב) שם מאי אף ס"ד ונ"ב אלא:

גליון הש"ס

גמ' ומדרס כלי חרס מנלן דטהור. עי' רש"י עירובין דף קד ע"א ד"ה לא ובכורות דף לח ע"א רש"י ד"ה אין מדרס וצ"ע:

רבינו חננאל

ולחנניה טילטול ע"י שוורין שמיה טילטול. פי' הא דקא מטלטל מלא וריקן אפי' על ידי שוורין: שלש עגלות הנה העשויה כקתידרא טמאה מדרס מפני שאדם סומך עליה כדאמרינן בי"ט לענין עגלה של קטן. לפיכך אם דרס טמא עליה. ויש ביניהן דבר חוצץ [או] (ו)נפל עליה מכהו אע"פ שלא נגע בה טמאה. העשויה כמטה טמאה טמא מת. אבל עגלה של אבנים טהורה מכלום ואינה מקבלת טומאה. והיאך היא עגלה של אבנים. עצים מסובכין שתי וערב ועשויין כחלונות חלונות מניחין שם אבנים ומושכין אותן. א"ר יוחנן ואם יש בה בית קיבול רמונים טמאה. פי' כגון שאותן החלונו' רחוקות ואין הרמונים נופלים משם: שלש תיבו' הן שפתחה מצדה טמאה מדרס וזו שנקראת בבבל כואנה מפני שיושבין למעל' ממנה. פתחה מלמעלה טמאה טמא מת. והוא הנקרא בבבל צנדוק. הבאה במדה טהורה מכלום. העשויה למוד בהכביל: ת"ר מדרס כלי חרס טהור. ר' יוסי אמר אף הספינה. אתא רב זביד לפרושה מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא. וספינה בין במגע בין במדרס טהורה כרבנן ור' יוסי ספינה של חרס טמאה כחנניה ולא [כתנא] קמא דקא מתקיף לה רב פפא מאי אף דאלמא אטהורה קאי ר' יוסי ולא אטומאה אלא אמר רב פפא ת"ק סבר מדרס כלי חרס טהור. אבל ספינה של טמאה כחנניה ור' יוסי סבר אף הספינה טהורה כרבנן. ומדרס כלי חרס ס"ל דטהור הוא. אמר חזקיה דאמר קרא ואיש אשר יגע במשכבו. מקיש משכבו לו מה הוא דאית ליה טהרה במקוה אף משכבו נמי דבר שיש לו טהרה במקוה הוא טמא מדרס. אבל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו מיטמא במדרס. ודבי ר' ישמעאל תנא כמשכב נדתה יהיה לה כענין הזה: מותיב ר' (אלעזר) [אילעא] מפץ במת מניין

רב נסים גאון

אלא אם כן יהיה ההיסט במקום בית הסתרים אז יהיה דינו משונה מפורש במס' נדה בפרק יוצא דופן (דף מג) אמר ר"ש לקיש קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור טהור קנה בקומטו של טהור והסיט בו את הזב טמא מאי טעמא דאמר קרא (ויקרא טו) וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים זה הסיטו של זב שלא מצינו בכל התורה כולה ואפקיה רחמנא בלשון נגיעה לומר לך מה נגיעה דהיסט ונגיעה כידו מה התם מבראי אף הכא מבראי ובתורת כהנים אמרו מה ידיו בנראה פרט לבית הסתרים אף כל בשרו בנראה פרט לבית הסתרים דאלמא כי מגיד טהור לזב במקום בית הסתרים טהור הוא ובמס' ע"ז בפרק ר' ישמעאל אומר ג' אבנים זו בצד זו (דף ס) אמרו אמר רב אשי כל שבזב טמא בגוי עושה יין נסך וכל שבזב טהור בגוי אינו עושה יין נסך מיכן אמר ר"ש*) קנה של זב כו' ובבבא קמא בפרק כיצד הרגל (דף יז) אמרו עוד אמר רבא כל שבזב טמא בנזקים משלם נזק שלם כו': אמר לחנניה טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול דתנן ג' עגלות הן העשויה כקתדרא טמאה מדרס כמטה טמאה טמא מת כו' זו המשנה במס' כלים בפרק ג' תריסים וגם בו יש המשנה האחרת ג' תיבות וראוי לנו לבאר כי אע"פ שהמת הוא חמור מכל הטמאות וקשה מהן כמו ששנינו במשנה (כלים פ"א מ"ד) חמור מכולם המת שהוא מטמא באהל מה שאין כן כולם מטמאין אינו מטמא משכב ומושב כמו שהוא בתורת כהנים הזב מטמא משכב ומושב לא המת מה אם הזב שאינו מטמא טומאת ז' מטמא משכב ומושב מת שהוא מטמא טומאת ז' אינו דין שיטמא משכב ומושב ת"ל הזב לא המת ר"ש אומר אשר ישכב עליו אשר ישב עליו את שיש לו שכיבה וישיבה מטמא משכב ומושב ואין זב שמת מטמא משכב ומושב ושאמרו הזב שמת מטמא במשא עד שימוק הבשר מדברי סופרים וטמא מת נידון כמת אינו עושה משכב ומושב (שם) הזב ולא טמא מת כו' ובתוספתא (כלים פ"א) חומר בבועל נדה מטמא מת שבועל נדה כר תחתון כעליון מה שאין כן בטמא מת ואמרו במשנה ובתוספתא במס' זבין חומר בזב טבמת שהזב עושה משכב מתחתיו כו' מה שאין המת מטמא טמא מת ששכב על י' מצעות אינו מטמא אלא העליון ששכב עליו והשאר טהורין לפי שלא יעשה משכב ומושב והעליון טמא בנגיעה ולפיכך היו החכמים קורים לכל דבר מטמא כדין משכב ומושב טמאה טמא מת ולכל דבר שהוא נעשה משכב ומושב היו קורין אותו בשם מדרס בלשון קצרה ולכן כל דבר שהוא מטמא מדרס הוא טמא במגע דהיינו טמא מת לפי הכינוי שכינו דבר שאינו ראוי למשכב ומושב הוא טמא טמא מת כדין הנגיעה ואינו מיטמא מדרס וכדבר הזה אמרה המשנה בפרק בא סימן התחתון (נדה מט) כל המיטמא מדרס מטמא טמא מת ויש שהוא מטמא טמא מת ואמרו בתלמוד (שם) כל המטמא מדרס מטמא טמא מת כל דחזי ליה למדרס מטמא מדרס לאיתויי סאה ותרקב דתניא והיושב על הכלי יכול כפה סאה או תרקב וישב עליו יהא טמא ת"ל אשר ישב עליו הזב כל שמיוחד לישיבה יצא זה [שאומרים לו] עמוד ונעשה מלאכתנו ובתוספתא (שם דכלים פ"ב) עריסת בנות טמאה טמא מת היתה משמשת שכיבה הרי זו טמאת מדרס מפה שאין עליה כלים הרי זו טמאה טמא מת היתה משמשת שכיבה וישיבה הרי זו טמאה מדרס ומאלו העיקרים יתברר לך פירוש טומאת מדרס וטמא מת ולפיכך היתה התיבה שפתחה מצידה שהיא ראויה למושב מדרס ושפתחה מלמעלה שאינה ראויה למושב טמאה טמא מת במגע ולא טומאת מושב הבין זה ושמור אותו בלבך כי הוא עיקר גדול: יצא כלי חרש דאין כו' דלית ליה טהרה במקוה כמו שכתוב בתורה (ויקרא יא) ואותו

*) עיין היטיב בתוס' שם ד"ה כל דע"כ הא דנקט עכור לא קאי אקנה בקומטו של זב ודברי רבינו צ"ע.

עין משפט
נר מצוה

יח א מיי' שם הי"ג ופכ"ג הלכה א:
יט ב מיי' פ"ד מהלכות כלאים הלכה ט סמג לאוין רעט:

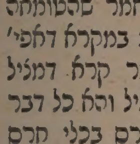
ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורין בזוב טמאים במת *מפץ שטמא בזוב אינו דין שיהא טמא במת ואמאי הא לית ליה טהרה במקוה א"ל ר' חנינא שאני התם הואיל ואיכא במינו א"ל *רחמנא ליצלן מהאי דעתא אדרבה רחמנא ליצלן מדעתא דידך וטעמא מאי תרי קראי כתיבי כתיב °ואיש אשר יגע במשכבו וכתיב וכל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא הא כיצד יש במינו אע"ג דלית ליה טהרה במקוה אין במינו מקיש משכבו לו רבא אמר מדרס כלי חרס טהור מהכא(א) °וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו *הא יש צמיד פתיל עליו טהור הוא מי לא עסקינן דיחדינהו לאשתו נדה וקאמר רחמנא טהור: **מתני'** *(ב)מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעין בתוכה חמשה זרעונין *ד' על ד' רוחות הערוגה ואחת באמצע שנא' °כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח זרעה לא נאמר אלא זרועיה: **גמ'** מאי משמע אמר רב יהודה כי כארץ תוציא צמחה תוציא חד צמחה חד הרי תרי זרועיה תרי הא ארבע תצמיח חד הא חמשה וקים

תורה אור
ויקרא טו
במדבר יט
ישעיה סא

רש"י

ודין הוא ומה פכין קטנים. של חרס שטהורין בזוב שאינן מטמאין על ידו בשום טומאה דלמדרס לא חזו דאין עשויין לישיבה ועוד שהן של חרס ובמגע לא לטמאו דאין מטמאות אלא מאוירן ואין יכול להכניס אצבעו לתוכן מפני שפיהן צר ובהיסט לא דאפקיה רחמנא בלשון נגיעה דכל שאינו מטמא במגע אינו מטמא בהיסט ובהעור והרוטב (חולין קכד:) אמר נמי הכי לגבי טומאת משא את שבא לכלל מגע בא לכלל משא אע"פ שאפשר ליגע בחוט השערה ותניא בת"כ דשיער הזב מטמא הנ"מ כלי הראוי לנגיעת בשרו ולהכי אפקיה רחמנא בלשון נגיעת בשר כדכתיב (ויקרא טו) והנוגע בבשר הזב: טמאין במת. באהל המת דכתיב (במדבר יט) וכל כלי פתוח: מפץ שטמא בזוב. דהא חזי למשכב וכתיב וכל המשכב וגו' ומהכא נפקא לן בעלמא (נדה דף מט:) דכל המטמא במדרס מטמא טומאת מת ואפילו פשוטי כלי עץ: ואמאי. טמא בזוב טומאת מדרס: והא לית טהרה במקוה. דכי כתיב טבילה בפרשת שרצים ובפרשת מדין כתיבא והנך כלים דכתיבי התם ילפינן להו טבילה אבל פשוטי כלי עץ שלא נכתבו שם לענין טומאה לא ילפינן להו טבילה ולית להו טהרה במקוה דהא לא כתיבא בהו כי היכי דאוכל ומשקה אין להם טהרה במקוה לפי שלא למדנו להם טבילה בתורה: שאני התם דאיכא במינו. יש בכלי עץ שיש להן טהרה במקוה כגון מקבלים: רחמנא ליצלן מהאי דעתא. דכיון דלדידיה ליכא טהרה במקוה לא שאני מכלי חרס: וטעמא מאי. היכא כתיבא דמשום דאיכא במינו אע"ג דבדידיה ליכא [מיטמא נימא] הואיל ואקשיתיה לזב עצמו בעי דתיהוי ליה טהרה לדידיה: כתיב משכבו. מקיש משכבו לו: וכתיב וכל המשכב. אע"ג דלא דמי לזב דהא לא כתיב משכבו: וכל כלי פתוח. כלי חרס קאמר שהטומאה נכנסת לו דרך פתחו: מי לא עסקינן. מי לא משמע במקרא דאפי' ייחדו לאותו כלי לאשתו נדה לישב עליו כל ימיה אמר קרא דמציל על מה שבתוכו באהל המת ואי טמא מדרס היכי מציל והא כל דבר טומאה אין חוצץ בפני הטומאה אלא ש"מ דאין מדרס בכלי חרס הלכך כלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור מכלל טומאה ובהיסט נמי לא מטמיא ליה כדפרישית לעיל דכל שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא לפיכך מציל על מה שבתוכו: **מתני'** שזורעין בתוכה ה' זרעונין. ולא הוי עירבוב שיש בה כדי להפרים ביניהם הפרש הראוי: ד' מד' רוחות הערוגה. ממלא את כל הרוח עד סמוך לקרן: ואחת באמצע. גרעין אחד ואע"פ שכל אלל הקרנות סמוכין זה לזה ואין ביניהם הרחקה ג' טפחים ויונקים זה מזה אין כאן בית מיחוש דגבי כלאים היכרא הוא דבעינן דלא להוי עירבוב דהא אכלאים קפיד קרא אבל ליניקה לא חיישינן אפילו בכלאי הכרם דאורייתא כדתנן (ב"ב דף כו.) זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ואע"ג דינקו מתתאי וכ"ש כלאי זרעים דרבנן דלא חיישינן ליניקה כדתנן גבי ראש תור לקמן בשמעתין וגבי ב' שורות והרי יש כאן היכר גדול רוח זו זרועה לפון ודרום וזו זרועה מזרח ומערב אבל בין זרע האמצעי לזרעוני הרוחות צריך הרחקה כדי יניקה דאין שם היכר ואי הוו מקרבי הוי עירבוב והמפרש ד' גרעינין בד' הרוחות טועה דאי ההרחקה משום יניקה ט' זרעונין יש לזרוע בו ד' בד' הקרנות ואחד בכל רוח ורוח באמצעו וא' באמצע הערוגה ויש בין כל אחד ואחד ג' טפחים כשיעור יניקה טפח ומחצה לכל אחד הלכך לכל הרוח הוא ממלא עד סמוך לקרן ואפילו אין בין זרע שברוח זו לזרע שברוח זו ג' טפחים לא איכפת לן דלענין כלאים היכר בעלמא הוא דבעינן כדפרישית: זרועיה. ובגמ' מפרש היכי משמע ה' זרעונים בו' טפחים: **גמ'** תוציא חד צמחה חד זרועיה תרי תצמיח חד. וששה טפחים דליכא למילף מקרא קים

(כזה)

תוספות

מה פכין קטנים שטהורין בזוב. תימה דמשאה ותרקב ותיבה שפתחה למעלה יכול לעשות ק"ו דלא מטמא מדרס מטמא במת מפץ שמטמא מדרס אינו דין שיטמא במת וי"ל דמה להנך שכן נעשין אב הטומאה מה שאין כן במפץ דכיון שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אב הטומאה כדמוכח בפרק בתרא דעירובין (דף קד:) אבל קשה דמפכים גדולים מצי למיעבד ק"ו דלא מטמו מדרס כדאמר הכא דמדרס כלי חרס טהור ומטמא במת וי"ל דטפי ניחא ליה למיעבד ק"ו מפכים קטנים שטהורין מכל טומאת הזב לגמרי וקשה דבמעיינות הזב מנלן דלא מיטמו פכין קטנים דנהי דבשיער הזב לא מיטמו היינו משום דבעיא ראוי לנגיעת בשר כדפירש בקונטרס דמבשר הזב נפקא טומאת שיער אבל רוקו דכתיב בהדיא וכי ירוק הזב בטהור פשיטא דלא בעיא ראוי לנגיעת בשר וא"ת והיכי עביד ק"ו מפכין קטנים מה לפכין קטנים שכן מטמאין מאוירן תאמר במפץ כו' וליכא למימר דעביד ק"ו הכי מה זב הקל שאין מטמא פכין קטנים מטמא מפץ מת החמור דמטמא פכין קטנים אינו דין שיטמא מפץ דמה [לזב שכן] מטמא במשכב ומושב (ג) ויש לומר דאיכא למימר שאר כלים יוכיחו שאין מטמאין מאוירן ומטמאין במת אף אני אביא מפץ מה לשאר כלים שכן נעשין אב הטומאה פכין קטנים יוכיחו*:

שטהורים בזוב. שאינו יכול ליגע בתוכם לפי שפיהם צר ובהיסט נמי לא מטמו כדפירש בקונטרס דאת שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל היסט וא"ת א"כ כלי חרס המוקף צמיד פתיל לא יטמא בהיסט ובפ"ק דנדה (דף ה:) אמר שאינו ניצול במעת לעת שבנדה ובפ' הניזקין (גיטין דף סא:) נמי פריך וליחוש שמא תסיטם אשתו נדה ואור"ת דצמיד פתיל חשיב בא לכלל מגע לפי שעומד ליפתח ולא דמי לקולית נבלה דאמ' בהעור והרוטב (חולין קכו:) מחוסר נקב כמחוסר מעשה דמי ואע"פ שחישב עליה לנוקבה אין טומאה במשא דהתם סתמא אינה עומדת לנקיבה אלא ע"י מחשבה אבל מוקף צמיד פתיל סתמו עומד ליפתח:

מפץ שטמא בזוב אינו דין שיטמא במת. מק"ו דהכא קי"ל בכל דוכתא *דכל המטמא מדרס מטמא טמא מת וא"ת כלי חרס המוקף צמיד פתיל יוכיח שטמא בזוב דמטמא בהיסט כדפרישית לעיל וטהור במת ואומר ר"ת דלא שייך למימר יוכיח מצמיד פתיל דמה שהוא בהיסט הזב היינו משום דהוי כאילו נגע הזב בתוכו כדאמרי' איזהו מגע שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו ובמת אם היה כזית ממנו בתוכו היה טמא: **והא** לית ליה טהרה במקוה. תימה דבסוף כילד הרגל (ב"ק דף כה:) קאמר עלה דמפץ דהכא וקא מייתי לה בין לטומאת ערב בין לטומאת ז' מה שייך להזכיר טומאת ערב וז' כיון דאין לו טהרה לעולם וי"ל דהאי ק"ו אהני נמי לפשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס דטמאים במת ומייתי הא לטומאת ז' אי נמי ברייתא איירי בכל מפצים בין במפץ עץ בין במפץ סיפה וגמי ובמפץ עץ קאמר התם דמייתי ליה לטומאת שבעה דאית ליה טהרה במקוה: **מי** לא עסקינן דייחדינהו לאשתו נדה. פי' בקונטרס ואי מיטמא מדרס היכי מציל והלא כל דבר טמא אינו חוצץ בפני הטומאה אלא ש"מ דלא מיטמא מדרס הלכך כלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור מכל טומאה ובהיסט נמי לא מטמא דכ"ד שלא בא לכלל מגע אינו בא לכלל משא ואין נראה דודאי מטמא בהיסט כלי חרס מוקף צמיד פתיל כדמוכח בנדה (ה:) ובגיטין (סא:) כדפירשתי לעיל ומפרש ר"ת דמדכתיב וכל כלי דייק דמי לא עסקינן דיחדינהו לאשתו נדה דכל טומאות הבאות דרך גב יש לנו לטהרו מדכתיב וכל הילכך אפילו ייחד להו לישיבה טהורים אבל בהיסט מטמו דטומאה הבאה דרך תוך הוא דחשבינן כאילו נגע בפנים כדאמרינן איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו ור"י מפרש דלא בעי למימר דמיירי קרא בכל ענין אפי' ישבה עליהם אשתו נדה או היסיטן אלא אם ייחד כלי חרס לאשתו נדה טהור דאין כלי חרס מטמא מדרס דאי (ייחד) טמא לא יציל בצמיד פתיל אע"ג דלא ישבה עליו דאע"פ שבמת אינו מקבל טומאה מגבו כיון דבמדרס יכול לקבל טומאה אין לו לחוץ באהל המת ומסופק ר"י בכך: **מנין** לערוגה שהיא ו' כו'. י"א דערוגה ו' נפקא לן מדכתיב לחייו כערוגת הבושם (שיר ה) ומשמע לחייו לשון לוחות והם היו ו' על ו' מכלל דערוגה נמי כן היא: **ארבע** על ארבע רוחות הערוגה. באמצע הרוח כדמוכח בגמרא לפי מה שאפרש בעז"ה ומה שפירש הקונטרס דכלאי זרעים דרבנן אינו נראה לר"י דהא אמרי' בפ' כל הבשר (חולין קטו.) כלאי זרעים ליתסרו דהא תיעבתי לך הוא ואין נראה לומר דלהרכבת האילן קרי כלאי זרעים משום דבספ"ק דקידושין (דף לט.) מפיק הרכבת האילן משדך לא תזרע כלאים ועוד דהתם בקידושין אמר אההיא מילתא גופא בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמתך בהרכבה אף שדך בהרכבה ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בחו"ל אף שדך נוהג בין בארץ בין בחו"ל ופריך והלא הא כתיב שדך ומשני ההוא למעוטי זרעים שבחו"ל (*ובפ' המביא) משמע דבא"י אסירי מדאורייתא ואפי' לר' יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד היינו להתחייב משום כלאי הכרם דלא תזרע כרמך אבל אלאו דלא תזרע שדך מודה דחייב: זקים

רבינו חננאל

שהיא טמא. עיקר הדבר הזה שלא נאמר במת אלא כל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים והמפץ שהוא כמין מחצלת שעשויה מן החילף ומן כיוצא בו לא נאמר בה. ואף לא נאמר מפץ בשרץ כי בן כתיב בו מכל כלי עץ או בגד או עור או שק. ומן מתני' כבר גמרינן שהמפץ טמא. דתנן שלשה מפצין הן העשוי לשכיבה טמא מדרס. של צבעים טמא מת ושל גתות טהור מכלום. *) ואפילו דגיתות קאמרינן. דשמואל עביד לה לבנתיה מפצות ביומי תשרי וצריכין למידע מהיכא ילפינן טומאה למפץ במת ובשרץ. ואימרין הני ברייתא בגמ' דבאיזו צד הרגל מועדת לענין דרשת דיו לבא מן הדין להיות כנדון. **) השתא כיון דמפץ לאו כלי עץ הוא ולא בגד ולא עור ולא שק ולא מעשה עזים: ובזוב קא דרשינן ליה טומאה דלית ליה טהרה במקוה וקא מטמא מדרס קא מותיב מיניה ר' אלעא למאן דאע"ג דליתיה מהני מידאני עשוי דבר שאין לו טהרה במקוה אין מטמא מדרס. א"ל ר' חנינא הואיל למשכב הוא. ובמהצלת של קנים ויש במינו. פי' כגון שטומאתו מתוך שהוא משכב ויש במין מפצות חשיבו לית ליה טהרה במקוה. דברים שהן ממיני בגד או עור או שק שיש להן טהרה במקוה דהא ליכא טהרה במקוה אלא עליהן הוא אומר כל המשכב אשר ישכב עליו. אבל כלי חרס לדברים הללו. וטהרתו במיעוט אין במינו דבר שיש לו טהרה במקוה. ועליהן הוא אומר שיעורו כדתנן מפץ ששה במשכבו. מקיש משכבו לו. ולא היו הדברים ברורים על ששה. ותניא בתוספתא לר' אילעא משום הכי קאמר ליה לר' חנינא רחמנא ליצלן מן מפץ שבלה כל זמן שמניחין האי דעתא עד דפריש ליה טעמא דתרין קראי כתיבי אותו על הכסא האשה היושבת רבה אמר מדרס כלי חרס דטהורה מהכא וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא הא יש צמיד פתיל טהור. (וכאן דסתים) אע"ג דהויה לאשתו נדה למיזגה ולמיסמך עליה טהור הוא: מתני' מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעין בתוכה ה' זרעונים ד' על ד' רוחות ערוגה ואחת

*) הטעות גלוים לעין והמתקנים לנכון תבוא עליהם ברכה. וצ"ל ועל דגיתות קאמרינן דשמואל עביד וכו' וכוונתו בזה דלא"ס היה אסור לעמוד ע"ג מפצי בשעת טבילה משום גזירת מרחצאות ועיין בר"ן בפ"ב דשבועות בדחה באמת פירש"י מחמת קושיא זו אמנם לפי דעת רבינו א"ש: **) דברי רבינו הם מבוארים בכנה:

מסורת הש"ס

[כתובות מח: ב"ק סס:]
[חולין סס.]
כלאים פ"ג מ"א סכתים לט:
[קידושין לט:]
וי"ג ובפ' מעשר בהמה משמע בהדיא דאסור מדאוריי' וכו' בבכורות נג.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מהכא דכתיב וכל כלי: (ב) תוס' ד"ה מה פכין וכו' דמה לזב שכן מטמא משכב ומושב תאמר במת שאין מטמא משכב ומושב וי"ל דאיכא:

רב נסים גאון

...יתו תשבורו ואמרו רבותינו ז"ל מלמד שאין לו טהרה אלא שבירה: פכין קטנים שטהורין בזוב טמאים במת ממה שאמרה התורה בענין הזב (ויקרא טו) וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר ולא אמרה הכלי חרש למדנו שפכין קטנים טהורין בזוב ואמרו במת (במדבר יט) וכל כלי פתוח אפילו כל שהוא וכבר פירשנו בברכות הרי למדנו שפכין קטנים טמאין:

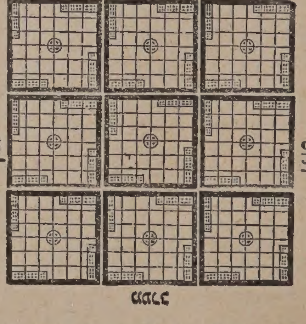
תורה אור

וקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי מהדדי ומנלן דהא דקים להו לרבנן (דחמשא בשיתא) מילתא היא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מאי דכתיב °לא תסיג גבול רעך [אשר גבלו ראשונים] גבול שגבלו ראשונים לא תסיג מאי גבלו ראשונים אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי *יונתן (מאי) דכתיב °אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ אטו כולי עלמא יושבי רקיע נינהו אלא שהיו בקיאין בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזית מלא קנה זה לגפנים מלא קנה זה לתאנים וחורי שמריחים את הארץ וחוי אמר רב פפא שהיו טועמין את הארץ כחויא רב אחא בר יעקב אמר חורי שנעשו בני חורין מנכסיהן אמר רב אסי ערוגה תוכה ו' חוץ מגבוליה תניא נמי הכי ערוגה תוכה ששה גבוליה בכמה *כדתנן רבי יהודה אומר רוחב כמלא רוחב פרסה א"ר זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא מ"ט דר' יהודה דכתיב °והשקית ברגלך כגן הירק מה רגל טפח אף גבול נמי טפח אמר רב *ערוגה בחורבה שנינו והאיכא מקום קרנות אמרי בי רב משמיה דרב בממלא את הקרנות וליזרע מאבראי ולא לימלי מגואי גזירה

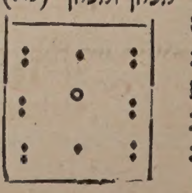
ס"א נ"ג · דברים יט · בראשית לו · דברים יא

רש"י

קים להו לרבנן דסתם ערוגה הנזרעת בה ה' זרעונין כך היא מדתה דחמשה זרעונין בשיתא טפחים לא ינקי אמצעי ושברוחות מהדדי דשיעור יניקת כל זרע טפח ומחצה עם מקום הזרע הרי מן הזרע הנזרע (סמוך לגבולה) [בגבול הערוגה] כנגד האמצעי ועד האמצעי ג"ט ומאלו השנים אנו למדים דסבר תנא דידן שיניקת הזרע טפח ומחצה מדלא קבע מקום לזרע הנזרע אצל הגבול *להושיבו אצל הקרן אלא אפי' אם בא לזורעו כנגד אמצעיתה זורעו אלמא בהרחקת ג' טפחים סגי ואע"ג דלענין כלאים היכרא בעלמא בעינן ולא חיישינן ליניקה כדתנן לקמן בשמעתין גבי ראש תור וגבי ב' שורות מיהו הפרש זרעוני ערוגה דלא להוי ערבוב ליכא היכרא בציר משיעור יניקה דגבי ראש תור ושתי שורות דלקמן איכא היכרא הלכך כי רמיז לן קרא ה' זרעונין בערוגה בשל ו' טפחים קאמר: ומנא לן דהא דקים להו לרבנן. בשיעור יניקה מילתא היא למיסמך עלה ולומר בקיאין הן החכמים בעבודת אדמה לידע כמה יונקים שלא תתמה לומר מי הודיע לבריות שיעור יניקה ואיך יוכלו לעמוד על כן: גבול רעך. ליטע סמוך למיצר להכחיש קרקעו כשיעור אשר גבלו הראשונים ומי הם הראשונים אמוריים וחויים שהיו בקיאים בכך כדאשכחן בבני שעיר: מלא קנה זה. קנה המדה שבו מודדין הקרקע: לזית. ראוי לגדל זיתים וזה לתאנה והיו יודעין להפריש את הארץ בין קנה לקנה בריחה וטעמה היכן לזיתים והיכן הוא לתאנים וממילא דבקיאים היו בשיעור יניקה: שמריחין. סרס את התיבה ודורשה: וחוי. למה נקרא חוי: שטועמין את הארץ. לאיזה דבר ראויה: כחויא. כנחש שמאכלו עפר: שנעשין בני חורים מנכסיהם. שנטרדו מנחלתם ולא הוצרכו לעבוד אדמתן כדכתיב ובני עשו יירשום (דברים ב): אמר רב אסי ערוגה. שאמרו צריכה להיות ו' חוץ מגבוליה שהיו מניחין בערוגה קרקע חלק סביבות הזריעה למקום דישה כשהוא משקה הזרעים מהלך בגבולין ואשמעינן רב אסי דלא תימא ו' עם הגבולין וכשהניח טפח חלק לכאן וטפח חלק לכאן לא תהא ערוגה מקום יניקתה אלא ארבע ואין הפרש בין אמצעי לשכנגדו אצל הגבול אלא טפחיים: בכמה. כמה רחבן להיות ערוגה כהלכתה ותהא עליה תורת הערוגה לכל דבריה כדלקמן להתיר ראש תור ירק הנכנס לה והיוצא ממנה דכי ליתא כשיעורא לא חשיב למיהוי לה קולי שדה: פרסה. פרסת רגל: והשקית ברגלך. להטעין על כתפך מים ולהלך ברגלך סביבותיה להשקותה למ"ל למכתב ברגלך לומר שבמקום מהלכו להשקותה כשיעור רגל הוא: אמר רב ערוגה בחורבה שנינו. במשנתנו להתיר בה ה' זרעונין אבל לא שסביבותיה ערוגות שהרי לא פירשו לך אלא הפרש זרעונין שבתוכה ואם תזרע ערוגות סביבותיה לא תוכל להרחיק בין אותן שבתוכה ולזרוע אותן שברוחות הערוגה סמוך לגבול להרחיקה מן האמצעי כשיעורו לפי שאתה מקריבו אצל זרע הנזרע בחברתה אצל גבולה שאין ביניהן אלא שני טפחים של גבולי הערוגה ואנן ג' בעינן: והא איכא מקום קרנות. מאי דוחקיה דלא לאוקמיה בערוגה בין הערוגות מוקפת מכל צד ג' ערוגות שהן ח' כזה* ולזרוע באמצע וכן בכולן ה' זרעונין והא איכא בכל ערוגה מקום קרנות זוויותיה ואתה יכול להמשיך זרע גרעין שתזרע בצד גבולן של זו לצפון ושל זו לדרום של זו למזרח ושל זו למערב ולזרוע אותן גרעינין אצל הקרנות ואינך צריך להמשיכן מכנגד אותן שבחבירו מבפנים אלא הפרש טפח ואמאי אמר רב בערוגה שבחורבה שנינו: בממלא את הקרנות. רב מוקי מתניתין בממלא את כל הרוח של ערוגה לצפון מן המזרח למערב וכן רוח דרומי אבל המזרחי והמערבי זורע מעט ויניח הפרש מכאן ומכאן (כזה)

הלכך אי אתה יכול לזרוע עוד בערוגה שאצלה לצפון ושאצלה לדרום מפני עירבוב של ב' הערוגות: וליזרע מאבראי. ויקיפנה ערוגות מכל צד ואת הקרנות שבתוכה לא ימלא (א) ומאי דוחקיה דרב לאוקמיה בערוגה שבחורבה שאין שם אלא היא:

גזירה

תוספות

וקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי. ואומר ר"ת דמכל מקום איצטריך קרא דאי לאו קרא ה"א אע"ג דלא ינקי איכא עירבוב ואסור קמ"ל קרא דבכה"ג ליכא עירבוב ובקרא לחודיה נמי לא סגי דלא הוה ידעינן חמשא בכמה שרי קרא אבל השתא דקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי אית לן לאוקמי קרא בשיתא וא"ת אכתי ינקי מהדדי דאין כאן ג' טפחים בין זרע לזרע דחסר מקום הזרעים שכל הערוגה אינה רק ששה טפחים ואומר ר"ת דלא קשה מידי דאמות של כלאים שוחקות הן כדמוכח בריש עירובין (דף ג:) ואומר ר"י דה"כ גמירי דחמשא בשיתא לא ינקי עם מקום הזרעים וא"ת יזרעו ט' מינין בערוגה ד' בד' קרנות וד' באמצע כל רוח ואחד באמצע דכל אחד רחוק מחבירו ג' טפחים וי"ל דבכולי האי הוי עירבוב ועוד דאז לא היה יכול לזרוע אלא גרעין אחד מכל מין ומין אבל בחמשה זרעונים יכול לזרוע מארבע מינים הרבה לכל רוח ומיהו קשה לר"י דמנלן לאוקמי קרא בערוגה ו' על ו' אפילו פחות נמי רק שיש באלכסונה ו' ויזרע ד' לד' קרנות ואחת באמצע דהשתא נמי לא ינקי מהדדי וי"ל דסברא דבענין זה אסור פן לא ידקדק לזרוע ממש בסוף הקרן ויש לחוש ליניקה אבל השתא אין צריך לדקדק אלא בגרעין האמצעית ומהאי טעמא נמי אתי שפיר שאין זורעין ט' בערוגה אבל קשה לרשב"א דלוקי בערוגה ה' על ה' דהשתא יש באלכסונה (ו') [ז] דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא ויכול לזרוע בקרנות בלא דקדוק ותירץ לו ר"י דאין להעמיד המקרא בענין זה שאינו שיעור לא ליניקה ולא לשום דבר:

לא תסיג גבול רעך. וא"ת א"כ הזורע כלאים ילקה שתים משום לא תזרע ומשום לא תסיג גבול ובפרק אותו ואת בנו (חולין פב:) אמר הזורע כלאים [כלאים] לוקה שתים משמע דבחד כלאים אינו לוקה אלא אחת °וי"ל דלא לקי אהאי לאו משום דקרא נמי איירי בהסגת גבול ממש דאין לוקין בלאו דניתן להשבון ועוד דהוי לאו שבכללות:

חוי. אור"ת דלאו היינו חוי דשבעה עממין שהרי אינו דורש כלום למה שמם כן אלא בני שעיר גופיה איקרו חוי כדכתיב בת לבעון החוי (בראשית לו):

גבוליה בכמה. פירש בקונטרס דנפקא מינה לענין ראש תור והא דקאמר בסמוך דאין ראש תור בערוגה הייני מערוגה לערוגה ור"י אומר דנפקא מינה למקח וממכר אם מכר לו ערוגה וגבוליה:

דתנן רבי יהודה אומר כו'. אף על גב דרבי יהודה לא איירי מידי בגבול אלא בהפסק שבין עבודת ירק לירק אחר כדאיתא בפ"ג דכלאים (משנה ג) דתנן היתה שדהו זרועה ירק ומבקש ליטע שם ירק אחר *ר' שמעון אומר עד שיהא התלם מפולש ר' יהודה אומר רוחב כמלא רוחב פרסה נראה לש"ס דכי היכי דחשיב הפסק לענין כלאים חשיב נמי להיות גבול לערוגה:

אמר רב ערוגה בחורבה שנינו. פירש ר"ת דקס"ד שאינו ממלא כל הרוח אלא זורע באמצע כל רוח טפח וג' חומשין ומניח מכל צד לצד קרנות טפחיים וחומש חרב דהשתא זרעוני רוח זה רחוקין מזרעוני רוח האחרת כשיעור אלכסון של טפחיים וחומש על טפחיים וחומש דהוי ג"ט ויותר שני חומשי חומש ופריך והא איכא מקום קרנות שיכול לעשות שם ערוגות אע"פ שלא ירחיק אלא שיעור ב' הגבולים דהשתא איכא טובא בין זרע הפנימית שבאמצע הרוחות ובין זרע החיצונה של צד הקרן דהא איכא ב' גבולין ומקום חרב שהוא ב' טפחים וחומש בכל קרן (ב) ומשני בממלא את הקרנות של מזרח ומערב וברוח צפון ודרום גרעין לכל רוח כאשר תצייר (ג) דבאותה ערוגה איכא הרחקה ג' (כזה) ואם באת לסבבה בערוגות (אפילו) במקום קרנות לא יהיו ג' טפחים בין זרעוני ערוגה אמצעי לזרעוני ערוגה שבקרנות שאין הפרש ביניהם אלא שיעור שני גבולין אע"פ שיוכל עדיין לזרוע גרעין אחד בכל קרן החיצונית הא מסיק דגזרינן שמא לא ידקדק וימלא קרנות הכי נמי גזרינן בחיצונות שמא ימלא:

וליזרע מאבראי. וליזרע ערוגות לצד הרוחות האמצעי כדפרישית ולא ימלא הקרנות דהכי עדיף טפי שיכול להרבות בערוגות:

גזירה

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' שם הלכה י:

רבינו חננאל

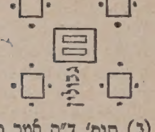
באמצע כו'. עיקרה דמילתא דקים להו לרבנן דה' זרעונים בו' טפחים לא ינקי להדדי וכל דקים להו לרבנן מילתא היא. ואיכא יושבי הארץ שבקיאין בישיבתה של ארץ דברירין להון אלין מילוי וסליקא דהני ששה דערוגה הן מקום זרעונים ואיכא סביביהון גבול טפח ומפרש במתני' היה לו גובל טפח וזורע לתוכה י"ג זרעונין. ומפרש' הכא רב אשי דהא ערוגה ו' על ו' חוץ מגבולה. ועיקר דהא מילתא דלא מפק למהוה בין ירק לירק טפח אחד דהאי הוה מפיק בין ירק לירק טפח אחד. אפילו ערוגה שהיא ה' על ה' הוה אפשר למזרע ח' על ד' רוחותיה וד' באמצע משום דהויא כ"ה טפחים. י"ב מהן הן נזרעין. ודאיצטריכין למימר הכין. דחזינן מרב סעדיה גאון מחסיא דאיסתברא ליה כמן הכין ולאו כי דאיסתברא ליה בהאי אלא קים להו לרבנן דה' זרעונים כל אחד אין פחות מטפח על טפח בו' על ו' לא ינקי מהדדי. והיכי דמי כל זוית טפח ומחצה על טפח ומחצה חרב. ובכל רוח ג"ט אורך רק ברוחב טפח ובאמצע [מין] אחד טפח על טפח דמשכחת בין כל אחד ואחד טפח ומחצה באורך. וכן צורתו *) למראית עין. ודבר זה (טמן) [בזמן] שהזרעונים החמשה נזרעין כולן בתוך הערוגה שהיא ו' על ו' שנמצא הזרעונים גופן של ד' רוחות אוכלין בהן ג' ג' טפחי' באמצע נשארו ג' טפחים. א' ומחצה מיכן וא' ומחצה מיכן ונמצא ד' הקרנות פנויין ולא אפשר למיהוי טפי מן הכי בזמן שארבעה הקרנות פנויין והוא (איכיר) שיעור ו' על ו' והזרעונין בתוכן. אבל אם הזרעונין חוץ לששה אפשר שיהא בה ט' זרעונין שבין כל א' לחבירו טפח ומחצה וד' הקרנות פנויין כי היכי דאיתא בערוגה

*) הציור על זה נמצא בסוף המסכת

נ"ל ר' ישמעאל

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וליזרע מאבראי וכו' לא ימלא כזה:

(ב) תוס' ד"ה אמר רב וכו' ב' טפחים וחומש בכל קרן כזה:

(ג) בא"ד גרעין לכל רוח כאשר תצייר כזה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא תסיג וכו' וי"ל דלא לקי אהאי לאו. עי' יומא דף לו ע"ב תוס' ד"ה לאו דנבילה:

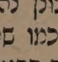
עין משפט
נר מצוה

בא א מיי' שם הל"א:
בב ב ג שם הלכה י:
בג ד ה שם הלכה טו:

רבינו חננאל

ומן הכין כי אמרו בתלמוד א"ר כהנא בשם ר"ש לקיש כולהן חוץ לששה אקשו עליה. א"כ ליתני ט' וכן היא. הרי אלו ט' זרעונין סביבי ערוגה ו' על ו' בזמן שהן חוץ לששה ואף זה כהוגן הואי אבל אם זרעים בתוך ששה הן אם אינו מחריב את הארבעת הקרנות אלא מניח טפח ומחצה וזורע טפח אפשר דהוו ח' זרעונים שכולן בתוך ערוגה שהיא ו' על ו' ולא תקינו רבנן הכין אלא תקינו ו' בלחוד: אמר רב ערוגה בחורבה שנינו. ואקשינן עליה דהאי דתקינו רבנן ה' זרעונים לתוך ו' ואע"ג דאפשר לעשות ח' לא תקינו אלא ה' בלבד. אלא מפני שתקנו להחריב את ד' הקרנות תקנוהו ה' כדי שיהא יכול לעשו' ערוגות אחרות בכנפי זויות ערוגה זו כגון אלו ואי בחורבה הא איכא קרנות ולמה לו למשבק פנויין ואתינן לפרוקי בממלא את הקרנות לערוגות ערוגות כהני דפרשינן לעילא. ואע"ג (דחובר)[דבחורבה]הוא. ומקשי'וליזרעולא(ליצלי) [לימלי] ופי' אי חרבה היא ליזרע ח' זרעונין בערוגה שלא יהו קרנות פנויות ולא יזרע כנגדן באלכסון ערוגות ופרקי' האי דגזרו בחרבה שיהו קרנות של ערוגה פנויות שמא ימלא כנגדן ערוגות. ומקשינן ואי הוי בקרנות זרע נמי אפשר דזרע ערוגה בסמוך לה ותויא קרן בראש תור דשרי להכניסו לשדה אחרת. מי לא תנן היה ראש תור ירק נכנס לתוך שדה אחרת מותר מפני שנראה כסוף שדה. ופרקי' אין ראש תור בחרבה כי שרי ראש תור מן שדה גדולה שהוא (מופים) [מוכח] דסוף שדה הוא. אבל ערוגה בחורבה לית לה ראש תור מותר כי האי משום דלא מוכח ושמואל אמר ערוגה בין הערוגות שנינו. פירוש בין כחורבה ובין בשדה ואקשינן ליה כי מכדי היא בין הערוגות הא קא מיערבו זרעים בהדדי. ומפרקינן בנוטע שורה לכאן ושורה לכאן. ואפרש תרין פירושי חד מנהון שמענוה משום רבינו סעדיה גאון דסמיך בערוגה אחרת לכל מין מין [אותן]מינין דהויין שורה לכאן ממין אחר ולא דמי ופירוש' דהוה אמרין ליה רבואתא דילמ' לענין בנוטע שורה לכאן ושורה לכאן אע"פ שהן מינין [אחרים]דקאמר שמואל כיון שהוא עושה בערוג' זו שורה ואינו ערביבא וכנגדו בערוגה אחרת שורה ואינה עירבוב. וזו נוטה לכאן וזו נוטה לכאן היכרא רבה הוא שהן ב' שורות ורובה דמילי כלאים תלינן במראית העין דהא מחיצה אפילו כמחיצת שבת כגון קנים וחבלים מתרת לענין כלאים אף על גב דליכא בינייהו הרחקה משום דאיכא היכרא במחיצה. והכין קאמר שמואל איכא היכרא בב' שורות אחת נוטה לכאן ואחת נוטה לכאןונורע שב' שדות הן.

*גזירה שמא ימלא את הקרנות ולא יהא אלא ראש תור ירק מי לא תנן *היה ראש תור ירק נכנס לתוך שדה אחר מותר מפני שנראה סוף שדה אין ראש תור בערוגה ושמואל אמר ערוגה בין הערוגות שנינו והא קא מיתערבי בהדדי [ב]בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן אמר עולא בעו במערבא הפקיע תלם אחד על פני כולה מהו אמר רב ששת בא ערבוב וביטל את השורה רב אסי אמר [ג]אין עירובו *מבטל את השורה איתיביה רבינא לרב אשי *הנוטע שתי שורות של קישואין שתי שורות של דילועין שתי שורות של פול המצרי מותר שורה אחת של קישואין ושורה אחת של דילועין ושורה אחת של פול המצרי אסור שאני הבא דאיכא *שראבא אמר רב כהנא א"ר יוחנן [ד]הרוצה למלאות כל גינתו ירק עושה ערוגה ששה על ששה ועוגל בה חמשה וממלא קרנותיה כל מה שירצה והא איכא דביני וביני אמרי דבי רבי ינאי במחריב בין הביניים רב אשי אמר [ה]אם היו זרועין שתי זורען ערב זורען שתי איתיביה רבינא לרב אשי *עבודת ירק בירק אחר ששה טפחים ורואין אותם כטבלא

גזירה שמא ימלא. ואחר כך יזרע בחברתה אצל הגבול מתוכה כאשר זרע האמצעית ולא ישים ללבו עירבוב של שתי הערוגות: ולא יהא אלא ראש תור. כלומר אפילו מילא אותו ואחר כך זרע גרעין אחד בחברתה ואין הפרש כשיעור בינו לבין זרע שבזו מה בכך לא יהא נדון אלא כראש תור ירק הנמשך ובא משדה זו לשדה זו שנראה יפה שאינו מזו שנכנס לה אלא מזו שיוצא ממנה ואיכא היכירא וליניקה לא חיישינן ראש תור קרי ליה לפי שכן דרך לסוף השדה להיות מתקצרת החרישה ולימשך באלכסון כראש תור (כזה) : אין ראש תור בערוגה. אין תורת היתר ראש תור מערוגה לערוגה אלא משדה גדולה לתוך ערוגה או מערוגה לתוך שדה גדולה או משדה גדולה לתוך שדה גדולה אבל שתי ערוגות לא הוי היכר אלא דומה כאילו הן אחת דלא חשיבא כל חדא באפיה נפשה: והא קא [א]מערבי בהדדי. העלין של ערוגה זו בעלין של חברתה מלמעלה שאין ביניהן אלא שני טפחים של גבולין: בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן. ממשיך של רוח זו בצד קרן מזרחית צפונית ושל רוח זו לצד מערבית דרומית וכן כולן להרחיקן שלא יהיו זה כנגד זה כמו שפי' גבי אתקפתא דלעיל דמקום קרנות ולא גזר שמואל שמא ימלא את הקרנות כך נראית שיטה זו בעיני ולא פירשו רבותי כן שהם פירשו קרנות אלו גבולין ויש לי גמגומים בה הרבה גם בכל הש"ס לא שמעתי קרנות אלא זויות ומצאתי לי סמך ביסודו של רבי שמעון הזקן אחי אמי מפי רבינו גרשום אבי הגולה ותשובת רבינו יצחק בן יהודה שהושיבה בג' פנים לא ישרו בעיני: הפקיע. לשון קריעה שקורע הקרקע כמו מבלאי מכנסי הכהנים היו מפקיעין (סוכה דף נא:): תלם. מענה שורה: על פני כולה. שהעביר מזרע שבצפון לזרע שבדרום דרך האמצעי וזרעו מאחד המינין או ממין שני מהו מי מבטל תורת שורה הלכות ערוגה בשביל תלם אחד או לא: בא עירבוב וביטל את השורה. ואסור: שתי שורות של קישואים. ואצלן שתי שורות של דלועין ואצלן ב' שורות של פול המצרי ולא בערוגה אלא בשדה גדולה: מותר. דשתי שורות חשיבי למיהוי שדה לנפשייהו והוי היכירא דכל מין ומין מילתא באנפי נפשיה: שורה אחת. מכל אחד הוי עירבוב [דלא חשיבא כל חד שדה לנפשה אלמא תלם אחד הוי עירבוב]: דאיכא שראבא. זמורותיהן ארוכות ומתערבות הרבה מלמעלה ונראה עירבובן במקומות הרבה: כל גנתו ירק. של הרבה מינין: עושה. כל ערוגותיה מרובעות ו': ועוגל. בכל ערוגה ה' וזורע בעוגל מין אחד ויש היכר הרבה לדבר ואין צריך להרחיב [ב]בין ערוגה לחברתה וזורע חצי טפח הסובב את כל ערוגה וערוגה משאר מינין לפי שכל אחד ואחד נראה מקומו חלוק לעצמו: והאיכא דביני וביני. הן גבולי הערוגה שאמרנו למעלה ערוגה ו' חוץ מגבולין ואותן גבולין כשיזרעם מחברים את היקף ריבוע הערוגות והוי עירבוב שהרי הם של שני מינין: במחריב בין הביניים. ואינו זורען ולמלאות דקאמר ר' יוחנן לאו דוקא למלאות כל הגנה קאמר אלא שיהיו כל ערוגותיה מליאות ולעולם חוץ מגבוליהן: אם היו. ריבוע הערוגות זרועין שתי זורע בין הביניים ערב: עבודת ירק בירק אחר. כמה שיעור עבודתו להרחיק חבירו ממנו כדי עבודתו: ו' טפחים-לה' זרעונין כמו ששנינו:

גזירה שמא ימלא כו' ולא יהא אלא ראש תור. ואפילו ימלא את הקרנות אין כאן עירבוב דהא קרנות אמצעות הולכות כנגד ריבוע הערוגות שסביבותיה והוי כעין ראש תור דשרי אע"ג דאין הרחקה ג' טפחים כיון שיש בהן היכר. אין ראש תור בערוגה לפי שקטנה היא וליכא היכירא:

ושמואל [ג]אמר ערוגה בין ערוגות שנינו. ולגד הקרנות דאפי' מלא הקרנות אין בכך כלום דסבר דיש ראש תור בערוגה: והא קא מיערבבו אהדדי. שעליהן שלמעלה מעורבבים יחד ואע"ג דאיכא ראש תור מלמטה אסור כיון דמערבי למעלה העלין דאוירא מבלבל דאפי' לא ינקי מהדדי אסור כדאמרינן (כלאים פ"ז משנה ד) המסכך גפנו ע"ג תבואתו קידש משום דאוירא מבלבל אבל בערוגה אחת ידיעה וליכא עירבוב וכולי האי אין סברא להתיר משום ראש תור: [ד]בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן בנוטה שער ערוגה זו לתוכה וזו לתוכה כדתנן במס' (כלאים פ"ד מ"ט) ומייתי לה בב"ב (פב:) מעשה בצלמון כו' והיה הופך שער שורה לכאן ועוד תנן בפ"ג דכלאים (משנה ה) נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו לצד זו: אמר עולא בעו במערבא הפקיע תלם אחד על פני כולה מהו. פי' העמיק תלם א' על פני סביבותיה לד' רוחותיה מהו דבלא העמיק בין לרב בין לשמואל אסור לעשות ערוגות סביבותיה אבל כשחפר והעמיק כשיעור תלם דהיינו טפח בעי אי הוי היכירא כמו בשדה דהוי היכירא כדתנן בכלאים (פ"ג משנה ג) היתה שדהו זרועה ירק כו' *רש"א עד שיהיה התלם מפולש ולעיל הבאתיה א"ר ששת בא עירבוב וביטל את השורה פירוש מבטל הפסק התלם ולא הוי היכירא ותלם היינו שורה ובני ארץ ישראל קרו ליה תלם ובני בבל קרו ליה שורה רב אשי אמר אין עירבוב מבטל השורה: איתיביה הנוטע שתי שורות כו' מותר. דשתי שורות של דלועין מפסיקין בין קישואין לפול המצרי דקישואין ודלועין לא הוי כלאים דמינכרי כדתנן בסיפא דהך ולעיל הבאתיה נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא ובלבד כו' וכן דלועין ופול המצרי מינכרי אבל קישואין ופול המצרי הוי כלאים אבל שורה של קישואין כו' אסור דשורה אחת של דלועין לא מפסקה בין קישואין לפול המצרי וכי היכי דקישואין ופול המצרי מבטלין שורה של דלועין שבאמצע ה"נ עירבוב זרעוני הערוגות מבטל תלם שהפקיע ומשני שאני התם דאיכא שראבא שהן גדולים וגסים והכא בזרעונים דקין דלא מבטלי עומק התלם ומפסיק: אמר ר' יוחנן הרוצה למלאות כל גינתו ירק עושה בה ערוגה ו' על ו' ועוגל כו'. פירוש עושה ערוגה מרובעת ו' על ו' ובתוכה מרובע עוד ה' על ה' ויהיה הפסק בין האמצעי לחיצון חצי טפח מכל צד ועוגל בה בתוך הריבוע הפנימי ה' על ה' וימלא העוגל במין אחד ובקרנות ריבוע הפנימי יזרע מין א' בכל קרן וקרן (כזה) והשתא הוי בריבוע הפנימי ה' מינין ואע"פ שבין זרע שבתוך העגול לזרע שבקרנות אין הפסק רק משהו אין לחוש דעוגל הוי היכירא בלבד שיהא ג' טפחים בין זרע קרן זה לקרן זה וכן יכול לעשות ערוגות בכל סביבותיה בענין זה דהשתא יש ג"ט בין ערוגה לערוגה דריבוע החיצון חצי טפח חרב וכן לאחרת הרי טפח וב' גבולין שהיו ב' טפחים הרי ג"ט וא"ת מאי איריא ששה אפי' ה' על ה' נמי ועוגל בה ארבע כיון דעוגל חשיב היכירא ויש לומר דעוגל ה' חשיב היכירא אבל ד' לא: והא איכא ביני וביני. ס"ד דממלא כל הקרנות וזורע בקרנות ריבוע החיצון עד הגבול והרי אין הפסק בין ערוגה זו לאחרת אלא שני טפחים של שני הגבולים ומשני במחריב בין הביניים שמניח חצי טפח הסובב ריבוע הפנימי הכל חרב ואינו ממלא אלא קרנות של ריבוע הפנימי דהשתא יש הרחקה שלש טפחים אי נמי דידע לה שפיר דמניח חצי טפח חרב אלא דפריך אמאי דקאמר למלאות כל גינתו דהשתא אינו ממלא כל גינתו ומשני במחריב כו' ור' יוחנן דקאמר למלאות כל גינתו ירק לבד מן הביניים קאמר איתיביה רבינא לרב אשי עבודת ירק בירק אחר ששה טפחים פי' ערוגה שהתירו בה חמשה זרעונים דהיינו עבודת ירק בירק אחר רואין אותה כטבלא מרובעת הוא דשרי אף על גב דאיכא הערובת ענפים ועלין מלמעלה הא לאו הכי אסור דלא שרי עירבוב אלא בערוגה כהלכתא אבל עוגל ה' אסור דלא חשיב תנא היכרא ומשני דלא בא תנא להחמיר אלא להקל להתיר ראש תור ירק הנכנס לה והיוצא ממנה דבמרובעת שרי אבל בעגולה אין ראש תור ניכר והא דאמר לעיל אין ראש תור ירק לערוגה מערוגה לערוגה קאמר אבל משדה גדולה לערוגה יש ראש תור כן עיקר פי' השמועה ולפי' הקונט' והא איכא מקום קרנות לשון מקום קרנות לא משמע כפירושו וגם מה דמדמה לראש תור וכל הסוגיא מיושבת כפי' ר"ת ומה שפירש"י והא איכא מקום קרנות ויכול להמשיך של זו לצפון ושל זו לדרום ואין צריך להמשיכו מכנגד אותו שבחברתה אלא טפח לא דקדק דא"כ אינם מרוחקין אלא כמו שעולה האלכסון של טפחיים על טפח ואינו עולה אפי' לשני טפחים ושני חומשים שאלכסון של טפח על טפח פחות מאלכסון של טפח על טפח (כזה):

מנין

ותנן נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא אחת ובלבד שלא תהא [זה] נוטה אצל זה ולא זו נוטה אצל זו. ובריייתא בתוספתא. מותר אדם לעשות בתוך שדהו תלמיות קטנות של טפח טפח וליתן לתוכן ג' מינין אחד מיכן ואחד מכן ואחד באמצע. מותר אדם לעשות בתוך שדהו ערוגות קטנות של ו' ו' טפחים וליתן בתוכו ה' ה' מינין ארבעה על ד' רוחות ערוגה ואחת באמצע. ומותר אדם לעשות בתוך שדהו נומא שהיא עמוקה טפח וליתן לתוכה ד' מינין והופכן לארבע רוחותיה.ומותר אדם לעשות בתוך שדהו תלם להיות נוטע קשואין ודלועין אבטיחים ומלפונות והופכן אלו לצד זה ואלו לצד זה.לפום כן קאמר שמואל נוטע שורה לכאן ושורה לכאן: אמר עולא בעין במערבא הפקיע תלם אחד על פני כולה מהו איפרש בה כמה פירושי ולא קא מיסתייין. והכין קא חזינא דעל מימרא דשמואל סאי דקאמר ערוגה בין הערוגות שנינו

ודו"ש

מסורת הש"ס

כלאים פ"ג מ"ג

מבטל את השורה וביטל השורה את הערוגה רש"ל

[נ"ל שראבא פי' גאון עלין רחבין שאותן באכין ורוחין ונכנסין אלו באלו ערוך ערך שרך ב]

תוספתא פ"ג דכלאים

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והא קא מיתערבי בהדדי:
(ב) ד"ה ועוגל כו' וא"צ להרחיק בין ערוגה:
(ג) תוס' ד"ה וליזרע מחברתה וד"ה גזירה וד"ה ושמואל בכל דבור א' :
(ד) ד"ה בנוטה שורה וד"ה אמר עולא וד"ה איתיביה וד"ה א"ר יוחנן וד"ה הא איכא הכל דיבור אחד:

תורה אור

כטבלא מרובעת כטבלא הוא דשרי הא לאו הכי אסור התם לאקולי בה קולא אחרינא להתיר ראש תור היוצא הימנה :
מתני' מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי (*שתהא) טמאה שנא' (שמות יט) °היו נכונים לשלשת ימים **מנין שמרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר (בראשית לד) °ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים *גמנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנאמר (ישעיה א) °אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו גמנין *לסיכה שהיא כשתיה ביוה"כ אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנא' (תהלים קט) °ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו :
גמ' רישא דלא כר' אלעזר בן עזריה סיפא כר"א בן עזריה דאי כרבי אלעזר בן עזריה טהורה שמענא ליה מאן דלא מוקי כתנאי תנא רישא טהורה ומוקי לה לכולה כר"א בן עזריה ומאן דמוקים כתנאי רישא רבנן וסיפא כר' אלעזר בן עזריה ת"ר *דפולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה דברי רבי אלעזר בן עזריה רבי ישמעאל אומר פעמים שהן ד' עונות פעמים שהן ה' עונות פעמים שהן ו' עונות ר' עקיבא אומר לעולם ה' *ואם יצאתה מקצת עונה ראשונה נותנין לה מקצת עונה ששית אמרוה רבנן קמיה דרב פפא ואמרי לה רב פפא לרבא בשלמא ר' אלעזר בן עזריה כרבנן דאמרי בה' עביד פרישה ור' ישמעאל כר' יוסי דאמר בד' עביד פרישה אלא רבי עקיבא כמאן לעולם כר' יוסי כדאמר רב אדא בר אהבה *משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד בהשכמה עלה דכתיב (שמות לד) °וישכם משה בבקר ויעל אל הר סיני בהשכמה ירד דכתיב (שם יט) °לך רד ועלית אתה ואהרן עמך מקיש ירידה לעלייה מה עלייה בהשכמה אף ירידה בהשכמה למה ליה למימרא להו והא אמר *רב הונא יישראל קדושים הן ואין משמשין מטותיהן ביום *הא אמר רבא אם היה בית אפל מותר ואמר רבא ואיתימא רב פפא תלמיד חכם מאפיל בטליתו ומותר
והא

רש"י

כטבלא מרובעת . אלמא עגולה לאו ערוגה היא : התם . דבעי מרובעת לאחשובה שדה קאמר להתיר ראש תור כו' ולית ליה לר' יוחנן הא דאמר לעיל אין ראש תור בערוגה אי נמי אית ליה מערוגה לערוגה אבל משדה לערוגה יש ראש תור : מתני' שהיא טמאה . דיום השלישי אכתי לא מסרחה שכבת זרע וראויה לקלוט ולהיות ולד נוצר הימנה וקרינן שכבת זרע הראוי להזריע : לג' ימים . דהקפיד הכתוב על טומאת קרי במתן תורה *וקס"ד עם יום הפרישה קאמר דבד' בשבת פירשו מנשותיהן וקבלו תורה בשבת שהוא רביעי לאותם ששימשו מטותיה' ברביעי לפני הפרישה וטבלו לילי שבת ולא חש הכתוב אם יפלטו בשבת דמסרח ואינו שכבת זרע הראוי להזריע אבל אם פלטו ע"ש בשלישי טמאות לכך הפרישן שלשה ימים : מנין שמרחיצין . דאף ביום ג' מסוכן הוא : כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו . מקיש סיכה לשתיה : גמ' רישא . דמתני' : דלא כר' אלעזר בן עזריה . דאילו לדידי' שמעינן ליה פולטת ביום השלישי טהורה לקמן בברייתא : וסיפא . דקתני מרחיצין את המילה כו' ר' אלעזר בן עזריה דהוא אמר לה לקמן בפרק ר' אליעזר : מאן דלא מוקי כתנאי . דדחיק ומוקי מתניתין בתרי טעמי או משבש לה ומפרש לה דלא לאוקמי כתנאי משבש לה ואמר משבשתא היא ותני בה טהורה : ומאן דמוקי לה כתנאי . דניחא ליה לאוקומי כתנאי מלמימר משבשתא היא ומלאוקמי בתרי טעמי מוקי נמי להאי כתנאי ופלוגתא היא בהמפקיד (ב"מ מא:) גבי חבית דאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובילנא ליה מאני לבי מסותא ומוקי רישא ר' ישמעאל וסיפא רבי עקיבא ואי הוה בעי הוה מצי לאוקמי בתרי טעמי ובחד תנא ואיכא דמוקי לה התם בחד תנא ומוקי סיפא בשהניחה במקום שאינו מקומה: ביום השלישי . כגון ששמשה בה' ופלטה שכבת זרע בשבת ל"ש שמשה תחלת ליל חמישי דאישתהי ד' עונות שלמות ליל ה' וה' ליל ו' וו' ל"ש שמשה יום ה' עם חשיכה דלא אישתהי אלא מקצת ה' וליל ו' וו' דליכא אלא ב' עונות שלמות . העונה או יום או לילה : ר' ישמעאל אומר פעמים שהן ט' . בא לחלוק ולומר דפולטת בג' לשימושה טמאה אבל פולטת בד' טהורה ומודינא לך דמקצת היום ככולו דלא הקפידה תורה אלא במנין של הימים ולא במנין העונות : ופעמים שהם ד' עונות . שלמות שאם שמשה ד' בשבת עם חשיכה פליטתה טמאה עד תחלת שבת : פעמים שהם ה' עונות . כגון שמשה בתחלת היום של ד' : פעמים שהם ו' . כגון שמשה בתחלת ליל ד' בין השמשות : נותנין לה מקצת עונת ו' . להשלים ה' וכל הפולטת בתוך ה' עונות שלמות טמאה : אמרוה . להא אתקפתא דלקמיה : בשלמא כו' . פלוגתא דרבנן ור' יוסי בברייתא ומייתי לה בהאי פירקא לקמן דלרבנן בה' בשבת פרשו ולר' יוסי בד' ולכ"ע בשבת ניתנו עשרת הדברות וכיון דבשבת נתנו ע"כ בליל שבת טבלו ולא שחרית כדמתרץ לקמן שלא יהו הללו טובלין והללו מהלכין לקבל תורה הלכך בשלמא ר' אלעזר כרבנן דאמרי בחמשה בשבת עבוד פרישה ויש שלא פרשו אלא עם חשיכה ומדטבלו ליל שבת ולא חשו שמא תפלטנה עוד ש"מ דפולטת בג' טהורה ומקצת היום של תשמיש ככולו : ור' ישמעאל . דאומר בג' טמאה בד' טהורה קסבר בד' עבוד פרישה כר' יוסי דהוה ליל שבת רביעי ומיהו יש שלא פירשו עד סמוך לחשיכה וליכא אלא ד' עונות ליל ה' וה' ליל ו' וו' ואפילו הכי משטבלו פליטתן טהורה דלא הקפידה תורה אלא בימים : אלא רבי עקיבא . דאמר כל ה' עונות טמאה אם תפלוט כמאן ומהיכא למד דאעונות קפיד קרא הא ימים כתיב וקיימא לן מקצת היום ככולו : לעולם . ר' עקיבא כר' יוסי וכדרב אדא דאמר משה כל עליותיו בהשכמה עלה וכל ירידותיו בהשכמה הלכך ירידה דכתיב וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם דהיינו פרישה בהשכמת רביעי היתה ומדהוזקק להפרישן בהשכמה ש"מ עד ה' עונות שלמות קפיד קרא : ופרכינן למה ליה למימרא להו . שחרית בלאו הכי נמי לא הוו משמשי : דקאמר רב הונא . דאין משמשין ביום דכתיב (משלי יט) בוזה דרכיו ימות דבעי לניעותא שלא יסתכלו : תלמיד חכם . שהוא צנוע ולא יסתכל סגי ליה במאפיל בטליתו :
והא

תוספות

מנין לפולטת כו' שנא' היו נכונים לשלשת ימים . אע"פ שבאותה שעה עדיין לא ניתנה תורה מ"מ מסתמא הקפידה תורה על דבר שעתיד להיות טומאה אחר מתן תורה ואע"ג דלא הקפידה על זבין ומצורעין ובועלי נדות היינו משום טעמא דתניא בפרק מי שמתו (ברכות כב.) כתיב והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע כו' מכאן אמרו זבין ומצורעים ובועלי נדות מותרין לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ולשנות במשנה ובש"ס בהלכות ובאגדות ובעלי קריין אסורין פירוש דבעל קרי אינו באימה וביראה דמחמת קלות ראש הוא בא :

אע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר ותבא כמים וגו' . ומיהו ראיה גמורה לא הוי משום דקרא לא מיסתעי בשתיה אלא ברחילה משום דמשמע מים דומיא דשמן מה שמן מאבראי אף מים מאבראי וקשה לר"י דבפרק בתרא דיומא (דף עו:) קאמר דרחילה איקרי עינוי מנלן א"ר זוטרא מהכא ותבא כמים בקרבו וגו' מים דומיא דשמן מה שמן מאבראי כו' ופריך והא האי תנא איפכא נסיב לה דתנן מנין לסיכה כו' ומאי פריך הא תנא דמתני' קאמר שאין ראיה לדבר אלא זכר לדבר משום דמים דומיא דשמן כדפרישי' ואומר ר"י דפריך הכי דאי חשיבא ראיה גמורה דרחילה כסיכה כדקאמרת לא הוה ליה להאי תנא למעבד מינה אפי' זכר בעלמא קשה לרשב"א דאמאי מייתי האי קרא שאינו אלא זכר בעלמא הוה ליה לאיתויי קרא דלחם חמודות לא אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי וסוך לא סכתי (דניאל י) דהוי דרשה גמורה ומיניה נפקא לן בפרק בתרא דיומא (שם) דסיכה איקרי עינוי* :

תני רישא טהורה ומוקי לה כו' . אומר ר"י דמשום הכי אינו מגיה למיתני טהורה כדי לאוקמי כולה כרבי אלעזר *אלא בלאו הכי איכא דתני טהורה ואיכא דתני טמאה הלכך מאן דלא מוקי כתנאי נוח לו לשנות כאותן ששונין טהורה ומאן דמוקי כתנאי לא קפיד לשנות טמאה וא"ת אכתי הויא מתני' כתנאי דרישא דמתני' רבי עקיבא קתני לה וסיפא דקתני פולטת טהורה היינו דלא כר"ע דפליג בסמוך אר' אלעזר בן עזריה וי"ל דלא קפיד לאוקמי כתנאי אלא בתרי בבי דסמוכות זו אחר זו אבל ההיא דריש פירקין המרוחקות מההיא דפולטת לא קפיד וא"ת למאן דתני טהורה טפי הוה ליה למנקט במתני' קרא דוקדשתם היום ומחר (שמות יט) דמשמע כרבי אלעזר בן עזריה ואומר ר"י דניחא ליה לאתויי היו נכונים לשלשת ימים דמוכח דמשום פליטת זרע הקפיד דכתיב ביה אל תגשו אל אשה : **פעמים** שהן ד' כו' . במלתא דרבי אלעזר בן עזריה ה"מ נמי לשנות בענין זה פעמים שהן שתים פעמים שהן ג' כו' אלא להכי נקט ר' ישמעאל משום דסבר ברביעי עבוד פרישה כרבי עקיבא ובעונות לא בעי למתני כמו שתולה רבי עקיבא : **בהשכמה** עלה . אליבא דרבי עקיבא איירי : **ישראל** קדושים הן כו' . ובלאו הכי היו פורשין דאמר *בוזה דרכיו ימות זה המשמש מטתו ביום ועוד דקראן קדושים ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש :
וליטבלו

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ב מהלכות מילה הלכה ח טור שו"ע או"ח סימן שלא סעיף ט :
כה ב מיי' פ"ג מהלכות עבודת יום הכפורים הלכה ד :
כו ג מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הלכה ט טוש"ע או"ח סימן תריד סעיף א :
כז ד מיי' פ"ה מהלכות שאר אבות הטומאות הל' יא יב סמג עשין רל :
כח ה מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה יו"ד טוש"ע או"ח סי' ר"מ סעיף יא וטור ושו"ע אה"ע סימן כה סעיף ה :

רבינו חננאל

שורה לכאן ושורה לכאן כדפרישנא לעילא ועלה בעןבמערבא ואם הפקיע מ צ ד הערוגה תלם אחד על פני כולה ושבקיה ולא זרעיה ומהנותרין זרע בערוגה אחרת ערבוב ולא זרע שורה כדאמר שמואל ב' שורות שורה אחת (שנוטעה) [שנוטה] לכאן ושורה (שנוטעה) [שנוטה]לכאן מהנהרי' בשורה שבזו והפקעת תלם אחד מצדה ופשטה רב ששת לאיסורא ואמר בא עירבוב (ונטל) [וביטל] את השורה אע"פ שהפסיק תלם א'. כיון שזרע עירבוב הרי זו שהיא נטועה שורה כאילו אף היא נטועה עירבוב ולא מהניא שורה אלא כנגד שורה שזו נוטה לכאן וזו נוטה לכאן . דהוי היכרא . אבל הכא כיון דהדא עירבוב בטילה לה שורה דאידך ובעירבוב דמיא. והתוא תלם שהפקיעו אם אין בו כדי עבודה לא מהני ואסור . ואתא רב אשי ושריא. ואעפ"כ אין עירבוב מבטל את השורה אלא שורה של זו . והפקעת תלם בזו מתירין אותה: איתיבי' רבינא לרב אשי הנוטע שתי שורות של דילועין שתי שורות של קישואין שתי שורות של פול המצרי מותר . שורת אחת של קישואין . שורה אחת של דלועין . שורה אחת של פ"ל המצרי אסור . דאלמא אם ב' שורות הן שהיא נוטה אחת לכאן ואחת לכאן מוכחא מילתא שהן מובדלות זו מזו ומותר . אבל אם יש שורה בשדה זו . ואין בשדה זו שורה שכנגדת אלא עירבוביא היא ואסור . וצריך להרחיק כדי עבודה . ופריק רב אשי (שאתנן) [שאני] קשואין ודלועין ופול המצרי דאית לתו שראכי אבל (דאר) (מינייהו)[שאר המינים] אע"פ שזה נוטע שורה וזה הפקיע תלם אחד מותר. ופי' שראכי עלין רחבין שאוחזין בארץ ורווחן כדאמרינן לענין תני חדא אסור להלך ע"ג עשבים בשבת ותניא אידך מותר אי תימא הא והא בימות הגשמים ולא קשיא הא דאיכא שראכי והא דליכא שראכי . ואי תימא הא והא דאיכא שראכי ולא קשיא הא [דסיים] מסאני והא דלא[דסיים]מסאני. אבל בזו מן הני אין עירבוב שבזו מבטל שורה שבזו : אמר רב כהנא אמר ר' יוחנן הרוצה שימלא את גנתו ירק עושה ערוגה ששה טפחים ועוגל בה חמשה ונמצא ממלא את גנתו ירק כן צורת מרובעת זה ו' על ו' שיש בה ה' עגולין . אקשינן על ר' יוחנן והא איכא בין הבינים . ומפרקינן אמרי דבי ר' ינאי במחריב בין הבינים שמרחיק מה שהוא צריך להרחיק בין כל ירק וירק אלא שנשכר מה שבין העגול למרובע . והרבה הוא נשכר בזאת ולא קא מעיין ר' יוחנן להרחיק את הקרנות כדי שיזרע כנגדן כי אותה הערוגה דהוי ששה על ששה אין בה זריעה אלא י"ג טפחים מכלל ל"ו טפחים ובהעגילו כך ה' עגולים אע"פ שהוא מניח בין ירק לירק כדי צורכו הרי הוא נשכר הרבה : **רב** אשי אמר אם היה זורע שתי זורע את האחר ערב . כגון זה . זורע בזה שתי ובזה ערב כי היכי דליהוי היכרא ואין צריך להרחיק אלא מעט : איתיביה רבינא לרב אשי עבודת ירק בירק שנכנס לתוך שרש ירק אחר ורואין אותה כטבלא מרובעת . והכי קא מקשי כטבלה מרובעת הוא דשרי הא למהוה אחד שתי ואחד ערב לא . ופריק רב אשי האי דקאמר כטבלא מרובעת לאו לאחמורי אלא לאקולי בה קלא אחרינא להתיר ראש תור הנכנס לה וראש תור היוצא ממנה : **מתני'** מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה כו'. ותנן התם הפולטת שכבת זרע ביום שלישי טהורה דברי ר' אלעזר בן עזריה . הויא מתניתין דהכא דלא כר' אלעזר בן עזריה . ואקשינן איכא סיפא . מנין שמרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת . ותנן לקמן בהא מסכתא רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת ופריקנן למאן דמוקים כתנאי [תני' תאני טמאה ורישא רבנן וסיפא ר' אלעזר בן עזריה דלא מוקים

מסורת הש"ס

[נ"ל שהיא] · [לקמן קלד: ע"ש] · יומא מה: · שם עו: נדה לב. · מקוואות פ"ח מ"ג [תוספתא מקוואות פ"ו] · [פ' במשנה מכאן ואילך בתוספתא] · [זבחים קה:] · נדה יז. כתובות סה: [שם נו.]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תני וכו' אלא בלאו הכי איכא . זה איתא במגילה דף כ ע"ב :

רב נסים גאון סיפא כר' אלעזר בן עזריה הוא זה ששנינו מניין שמרחיצין את הקטן ביום השלישי ודבר זה אמור משום ר' אלעזר בן עזריה בפרק ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי :

יהא טבולי יום נינהו אביי בר רבין ורב חנינא בר אבין דאמרי תרווייהו ניתנה תורה לטבול יום יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעת' א"ל רבינא למרימר ניתנה קאמרת או ראויה קאמרת אמר ליה ראויה קאמינא ולטבלו ביני שימשי וליקבלו תורה ביני שימשי אמר רבי יצחק °לא מראש בסתר דברתי (א) וליטבלו בצפרא דשבתא וליקבלו תורה בצפרא דשבתא א"ר יצחק שלא יהא הללו הולכין לקבל תורה והללו הולכין לטבילה א"ר חייא ברבי אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים (א) שש עונות שלמות בעינן אמר רב חסדא מחלוקת שפירשה מן האשה אבל פירשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה מתיב רב ששת °וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע פרט לשכבת זרע שהיא סרוחה מאי לאו שפירשה מן האיש לא שפירשה מן האשה בעי רב פפא *שכבת זרע של ישראל במעי כותית מהו ישראל דדאיגי במצות חביל גופייהו עכו"ם דלא דאיגי במצות לא או דילמא *כיון דאכלין שקצים ורמשים חביל גופייהו ואם תמצי לומר *כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו בעי בהמה. מהו אשה (היא) דאית לה פרוזדור מסרחת אבל בהמה דלית לה פרוזדור לא או דילמא ל"ש תיקו: ת"ר *בששי בחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל °רבי יוסי אומר בשבעה בו אמר רבא דכולי עלמא בר"ח אתו למדבר סיני כתיב הכא °ביום הזה באו מדבר סיני וכתיב התם °החדש הזה לכם ראש חדשים *מה להלן ר"ח אף כאן ר"ח ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל כתיב הכא °זכור את יום השבת לקדשו וכתיב התם °ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה מה להלן בעצומו של יום אף כאן בעצומו של יום כי פליגי בקביעא דירחא רבי יוסי סבר בחד בשבא איקבע ירחא ובחד בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא בתרי בשבא אמר להו °ואתם תהיו לי ממלכת כהנים בתלתא

תורה אור

רש"י

והא טבולי יום נינהו. כיון דלכולהו שמעינן דבלילי שבת טבלו הוו להו טבולי יום כשקבלו תורה שלא היה להם הערב שמש אחר הטבילה וכיון דהכי הוא איכא למימר דמבע"י טבלו שם ואפ"ה פליטתן טהורה ובגרי להו חדא עונה אליבא דכולהו: ראויה קאמינא. ראויה ליתן לטבולי יום וקסברי הני תנאי לא הקפידה תורה על טבולי יום דלא כתיב הערב שמש אלא לענין קדשים הלכך *כל ג' ימים האמורים לענין פרישה הוזקקו להיות *)קודם טבילה ומיהו לא ניתנה לטבולי יום לפי שטבלו מבעו"י ולא פלטו ואם היו פולטות יחזרו ויטבלו משתחשך אבל לא הוצרכו לכך: וליטבלו בי שמשי וליקבלו תורה בי שמשי. לילי שבת קרי בי שמשא בכל דוכתא מפני שבין השמשות שלו חלוק מכל ימים והוצרך להזכירו בכמה מקומות והכי פריך לר' עקיבא דאמר הקפידה תורה על מנין העונות ולא הקפידה אלא על תמש למה לא קבלוה בלילה מדהמתין עד הבקר איכא למימר שהקפידה על פליטת הלילה ואיכא ו' עונות: *לא בסתר דברתי. במקום ארץ חשך ולילה חשך הוא: ליטבלו בשבתא בצפרא. ולמה הוצרך (ב) לירד בהשכמה דיום אי פרשו עם חשכה בד' ויטבלו בשבת שחרית ואם פלטו לאחר טבילה טהורין דהא עברו ה' עונות שלמות ואם פלטו לילי שבת ונטמאו לא איכפת לן וטובלין שחרית דהא בעל קרי טובל ביומו ולא אמרת ניתנה תורה לטבולי יום ויש ספרים דגרסינן ביה תרי לישני וגרסינן הכי לרבי אלעזר ליפמשו ביממא דחמשא לר' ישמעאל ליפמשו בליליא דחמשא לרבי עקיבא ליפמשו ביממא דארבעה ואומר אני שהוא שיבוש והגורסו טעה ולא ידע לפרש מהו שאמר ר' ישמעאל פעמים שהן ה' עונות כו': אבל חכמים אומרים ו' עונות שלמות. סברי להו כר' יוסי דאמר בארבעה עביד פרישה ובהשכמה כר' עקיבא ולית להו שטבלו בלילי שבת אלא סבירא להו דאותן שטבלו לילי שבת ופלטו לאחר טבילה הוצרכו לטבול בשבת שחרית הילכך נתעכבה שכינה מליתן עד הבקר ולא משום לא בסתר דברתי לחודיה: שפירשה מן האשה. כגון פולטת שכבת זרע שקבלה מזכר הוא דאמר ר' אלעזר בן עזריה דבתרי יומי מסרחת מפני שמתחממת בגופה: אבל פירשה מן האיש. על הבגד מטמאה לעולם: כל זמן שהיא לחה. ומיהו משיבשה לא מטמיא דתו לא חזיא להזריע: מאי לאו שפירשה מן האיש. על הבגד ומטהר לה לחה מסרחת דלא קתני פרט לשיבשה: של ישראל במעי כותית מהו. מי מסרחת בג' ימים כישראלית ואי פלטה ליה בתר ג' טהור הנוגע בטיפה או לא ולהכי נקט שכבת זרע של ישראל דאילו דכותי אמרינן במסכת נדה קריו טהור בפ' בנות כותים (נדה דף לד:): דדייגי במצות. לקיים מצות וחרדים בדבר ומתוך דאגה מתחממין כדכתיב (תהלים לט) חם לבי בקרבי: חביל. חם: דאית לה פרוזדור. בשר כותלי בית הרחם בולט מן הפנים ולחוץ ובית הרחם הוי מן הפנים ולפנים: אשה אית לה פרוזדור. לפיכך לא שליט בה אויר בגופה ומתחממת: בו' בחדש כו'. דהא דכתיב ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי סבירא להו כר' יוסי הגלילי דאמר בפ"ק דיומא (דף ד.) זה היה מעשה אחר עשרת הדברות ור' יוסי סבירא ליה דמשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות ולא בא הכתוב אלא לחלק כבוד למשה: כתיב הכא. הזה הזה לגזירה שוה: מה להלן. זכור את היום הזה בעצמו של יום הזכירה דיציאת מצרים נאמר להו כדכתיב הזה אף כאן בעצמו של יום הזכירה דשבת נאמר להן זכור את יום וגו': בקביעא דירחא. באיזה יום הוקבע החדש: משום חולשא דאורחא גרסינן: בתרי בשבא אמר להו ואתם תהיו לי. ומשה עלה ויקרא אליו כל הענין עד אלה הדברים אשר תדבר וגו' הדברים האלה נאמרו לו למחרת ביאתם כדאמרינן כל עליותיו בהשכמה היו ואפי' למאן דלית ליה בהשכמה ירד דלא אקים אית ליה בהשכמה עלה דהא בהדיא כתיב קרא:

בתלתא

*) נ"ל רק קודם טבילה ולא קודם טהרה [תו"י]

תוספות

וליטבלו ביני שימשי וליקבלו תורה ביני שימשי. פירש בקונטרס דלר' עקיבא פריך ור"י אומר דאדר' אלעזר בן עזריה ור' ישמעאל נמי פריך דנילף מהכא דאעונות קפיד קרא דאי אימים לקבלו תורה בי שימשי:

וליטבלו בצפרא דשבתא. הא ודאי לא פריך אלא לר' עקיבא דס"ל דאעונות קפיד קרא דנימא דילמא בעינן שש עונות וכי תימא אם היו פולטות בסוף ליל שבת מתי יטבלו ליטבלו בצפרא דשבתא אבל לר"א ורבי ישמעאל לא פריך דנימא דילמא קפיד רחמנא אעונות דפעמים היא כולה כגון אם שימשה בתחילת הלילה דאי קפדינן אעונות משעברו ה' עונות טהורה והשתא דקפיד אימים אינה טהורה עד יום רביעי ומיהו מצינן למימר דפריך דילמא קפיד אעונות ואימים אתרווייהו להומרא כששימשה בתחילת הלילה ניזיל בתר יומי וכי שימשה בסוף היום ניזיל בתר עונות: אמר ר' יצחק שלא יהא הללו הולכים לקבל תורה. וא"ת א"כ מה צריך רבי יצחק לדרשה דלא מראש בסתר דברתי וי"ל דאיצטריך דאי לאו הכי ליטבלו בתחילת לילי השבת ומחצות לילה ואילך יקבלו תורה אבל ביום אם היו מאחרים עד שיטבלו כולם היו מתבטלין מת"ת: אבל פירשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה. הקשה ר"ת דמתני' היא דתנן בפרק דם הנדה (נדה נד:) הזוב והניע והרוק ושכבת זרע מטמאין לחין ואין מטמאין יבישין ומיהו לא קשה כולי האי דאיכא למימר מטמאין לחין תוך ג' ור"ת מפרש דהכא בזכר שנרבע ופלט זרע דומיא דאשה והתם בראה קרי וכן פי' ר"ח: וכתיב התם החדש הזה לכם. תימה דבפרק קמא דפסחים (דף ו:) פריך אהאי קרא גופיה ממאי דבריש ירחא קאי וי"ל דודאי בריש ירחא קאי דאמרי' במדרש (מכילתא) שהראהו הקב"ה למשה באצבע ובפסחים לא פריך אלא דבעי למילף מינה הא דאמר רשב"ג שדורשין לפני הפסח בהלכות הפסח שתי שבתות שהרי נביא עומד בר"ח ומזהיר על הפסח וממאי דנביא בריש ירחא קאי ונהי דבראש חדש אמר ליה הקב"ה דילמא משה כשאמר לישראל בארבע' בירחא או בחמשא הוה קאי ומסיק דיליף מדבר ממדבר דההוא דבאחד לחדש השני אמירת משה לישראל היתה בו ביום כדכתיב באחד לחדש השני ויתילדו על משפחותם וגו' וא"ת דלמאי לא יליף הכא מדבר ממדבר כדיליף התם דהכא נמי כתיב מדבר באו מדבר סיני ויש לומר דעדיפא ליה למילף הזה הזה ולא מדבר ממדבר:

*בתלתא אמר להו מצות הגבלה. לר"ע הגבלה קדמה לפרישה דתלתא ויאמר כתיבי וסברא הוא דכל אחד נאמר ביומו בקמא כתיב ואתם תהיו לי וגו' ובבתרא כתיב מצות פרישה ומצות הגבלה ובאמצעי לא כתב ביה מידי שיעשה משה שליחות לישראל ואית לן למימר מצות הגבלה אהסיא אמירה ולא אמצות פרישה שהרי מיד אחר אמירה אחרונה כתיבא מצות פרישה:

ביום

רבינו חננאל

מוקים כתנאי. תני רישא טהורה וכולה ר' אלעזר בן עזריה היא ועד השתא איכא] תנאי דתני טמאה ואיכא תנאי דתני טהורה. ואיכא רבנן דמפרשי כגירסאה רב מוקים לה כתנאי. ור' יוחנן לא מוקים לה כתנאי. ומן דלא מוקים ליה כתנאי דמרח כמה דיכיל למהוה מתני' אליבא דחד תנא מיפלגא מאני' בתרי לבי מסיתא. ואמר רב פפא מוקמינן לה מתניתין כתרי תלתא טעמי. ולא מוקמינן בתרי תלתא תנאי. וכי דפרשינן בפירקין קמאי: תנן התם הפולטת ש"ז ביום השלישי טהורה דברי ר' אלעזר בן עזריה. טעמיה דר' אלעזר בן עזרית אפילו ב' עונות שלימות ומשהו והעונה יום או לילה. וקא מיתני בפירוש דר' אלעזר בן עזריה טעמיה יש שם יום וכל שהוא והיא טהורה. כיצד שמשה את ביתה ע"ש קודם לשקיעת החמה ועברו ב' עונות לילי שבת ויום שבת ופלטה במ"ש לאחר שקיעת החמה והרי הוא יום שלישי נמצא יום וכל שהוא והיא טהורה. ויש ב' ימים חסר משהו והיא טמאה. כיצד שמשה את ביתה ע"ש לאחר שקיעת החמה ופלטה באחד בשבת קודם לשקיעת החמה הרי יש כאן ב' ימים חסר משהו והיא טמאה. לפי שאינו יום שלישי עד שתשקע החמה ליכנס יום ב' בשבת. ר' ישמעאל אומר פעמים שהן ד' עונות פעמים שהן ה' פעמים שהן שש. טעמיה דר' ישמעאל שהיא עושה מקצת עונה ככולה וקסבר אין יום שלישי (אחר) [טהורה] פחות מד' עונות שהן ב' ימים שלימים. דקאמר ר' אלעזר בן עזריה ב' עונות שלימו' ומשהו קאמר ר' ישמעאל צריך עונה שלימה לפניהן ועונה שלימה לאחריהן. דקסבר יש פולטת ביום ג' והיא טמאה. כי הא מתני' דאמרינן רישא דלא כר' אלעזר בן עזריה ואלין ד' עונות לר' ישמעאל בעי להו מכלל ג' ימים ולא סגי דהוויין ב' ימים ובעי תחלתן וסופן הנץ החמה ושקיעה. ואי הוה תשמיש מן קמי הנץ החמה או שקיעתה אפילו בי"א שעות ומחצה לא מיחשיב. והיכי דמי פעמים שהן ד' וספק כגון ששמשה בסוף לילי אחד בשבת ופלטה בסוף לילי שלישי בשבת הרי כאן ד' שלימות. שמתחלתן וסופן הנץ ושקיעת מכלל ג' ימים. והיכי דמי פעמים שהן חמש כגון ששמשה בתחלת לילי אחד בשבת ופלטה בסוף לילי [שלישי] שבת. אם אתה חושב ד' של יום אחד ויום שני הרי הא משני ימים בלבד לפיכך לא מיחשיב ליה אלא אחד מן יום אחד בשבת ושתים של שני ואחת לילי שלישי. והיכי דמי פעמים שהן ששי כגון ששמשה במקצת יום שבת אחר הנץ החמה ופלטה בסוף לילי שלישי לא מיחשיב יום שבת כל העיקר דלא הוה ליה הנץ החמה ומן יום אחד ויום שני לא מיחשיב אלא (שלשה) [חמש] ולילי שלישי הרי שש. והכין נמי אם שמשה בתחלת לילי אחד בשבת ופלטה בסוף יום שלשה קודם לשקיעת החמה אין כאן ד' עונות שלמות מכלל שלשה ימים כדפרישנא לעילא דלא מיחשיב משלישי אלא אחד. והרי בן שש. יום אחד ויום שני ויום שלישי. ר"ע אומר לעולם חמש. טעמיה דר"ע דשקיל מן הכא להכא וסבר שאם יצאת מקצת עונה ראשונה משלימין לה מקצת עונה ששית ומצריך שפלטה אחר ששים שעות מן התשמיש שהן שיעור ב' ימים ומחצה: אמרוה רבנן קמיה דרב פפא ואמרי לה רב פפא לרבא (קמיה דרבא). בשלמא ר' אלעזר בן עזריה כרבנן דאמרי בחמשה עבד להו משה לישראל פרישה נמצא לישראל פרישה לילי ששי ויום ששי ומשהו מחמישי ומלילי שבת. לפיכך אם שמשה ביום חמישי קודם שקיעת החמה ופלטה בלילי שבת אחר שקיעת החמה טהורה. ר"ע כר' יוסי דאמר בארבעה עבד להו משה פרישה כגון דאפרשינהו בתר חדא שעתא מיום רביעי משכחת ה' עונות בתר חדא שעתא מלילי שבת. כדא"ר עקיבא אם יצאת מקצת עונה ראשונה משלימין לו מקצת עונה ששית. אלא ר' ישמעאל דקמצריך ד' עונות שלימות שמתחלת מתחלת יום או תחלת לילה מתוך ג' ימים כמאן לא כרבנן ולא כר' יוסי. מדרבנן מרחק טובא. ומדר' יוסי נמי דהא יומא דארבעה שיצא מקצתו לא מיני למחשביה עונה כי דחשיב ליה ר"ע וארבעי דבידיה חמישי וששי אינון בלחוד ובעאי להו מכלל ג' ימים כמאן קאי ופרקינן לעולם כר' יוסי קאי ר' ישמעאל. ואמר רב אדא בר אבא משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד דאלמא סבר דעבד להו פרישה ביום רביעי בהשכמה קודם הנץ החמה והוה להו חמש עונות מכלל ג' ימים. כדפרשינן לר' ישמעאל בענין פעמים ה'. וסלקא שמעתא ומקשינן בין לר' ישמעאל ובין לר"ע למה ליה למשה רבינו למעבד פרישה לישראל בימא דארבעה והאמר רב תנא ישראל קדושים הן ואין משמשין מטותיהן ביום. ופרקינן איצטריך למשה לאפרושינן והאמר

רבא

עין משפט נר מצוה

במ א מיי' פ"ה מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה יג:

ל ב ג מיי' שם הלט"ז:

מסורת הש"ס

כ"ה גי' רש"ל ויש גורסים כל ג' האמורים רש"ל דעת ראב"ע ר"ע או ר"א

[ישעיה מ"ח] פי"ט לא בסתר דברתי במקום ארץ חשך וכן קרא מוקדם לקרא דמייתי בסוגיין לא מרא"ש בסתר דברתי [ע"ש] ומגוה ליתן טעם]

[שם וע"ש נ"ה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בסתר דברתי וגו' וליטבלו: (ב) רש"י ד"ה ליטבלו בשבתא בצפרא ולמה הוצרך להפרישה בהשכמה דיום רביעי יפרשו עם חשכה וכו' לא איכפת לן דטובלות וכו' לר' ישמעאל ליפמשו ביומא דארבעה לר"ע ליפמשו בליליא דארבעה:

הגהות הגר"א

(א) גמ' שש עונות. כ"ב גירסת הגאונים ג' עונות:

גליון הש"ס

גמ' אמר ר' יצחק לא מראש בסתר דברתי. זה פסוק בישעיה ע"ה וכו' לא בסתר דברתי זה פסוק ישעיה מ"ה: גמ' ר' יוסי אומר בשבעה בו. ע' ע"ז דף ג ע"א תוס' ד"ה יום הששי:

בתלתא אמר להו מצות הגבלה בארבעה עבוד פרישה ורבנן סברי בתרי בשבא איקבע ירחא בתרי בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא בתלתא אמר להו ואתם תהיו לי בארבעה אמר להו מצות הגבלה בה' עבוד פרישה מיתיבי וקדשתם היום ומחר קשיא לר' יוסי אמר לך ר' יוסי יום אחד הוסיף משה מדעתו דתניא *ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו הוסיף יום אחד מדעתו ופירש מן האשה ושבר את הלוחות הוסיף יום אחד מדעתו מאי דריש היום ומחר היום כמחר מה למחר לילו עמו אף היום לילו עמו ולילה דהאידנא נפקא ליה ש"מ תרי יומי לבר מהאידנא ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא ופירש מן האשה מאי דריש נשא קל וחומר בעצמו אמר ומה ישראל שלא דברה שכינה עמהן אלא שעה אחת וקבע להן זמן אמרה תורה והיו נכונים וגו' אל תגשו אני שכל שעה ושעה שכינה מדברת עמי ואינו קובע לי זמן על אחת כמה וכמה ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו דכתיב לך אמור להם שובו לכם לאהליכם וכתיב בתריה ואתה פה עמוד עמדי ואית דאמרי פה אל פה אדבר בו שבר את הלוחות מאי דריש אמר ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצות אמרה תורה וכל בן נכר לא יאכל בו התורה כולה [כאן] וישראל מומרים על אחת כמה וכמה ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו שנאמר אשר שברת *ואמר ר"ל יישר כחך ששיברת ת"ש והיו נכונים ליום השלישי קשיא לר' יוסי הא אמרינן יום אחד הוסיף משה מדעתו ת"ש שלישי שלישי בחדש ושלישי בשבת קשיא לרבנן אמרי לך רבנן הא מני ר' יוסי היא שלישי למאי לכדתניא וישב משה את דברי העם אל ה' וכתיב ויגד משה את דברי העם אל ה' מה אמר לו הקב"ה למשה ומה אמר להם משה לישראל ומה אמרו ישראל למשה ומה השיב משה לפני הגבורה זו מצות הגבלה דברי ר' יוסי בר יהודה רבי אומר בתחילה פירש עונשה דכתיב וישב משה דברים שמשבבין דעתו של אדם ולבסוף פירש מתן שכרה דכתיב ויגד משה דברים *שמושכין לבו של אדם כאגדה ואיכא דאמרי בתחילה פירש מתן שכרה דכתיב וישב משה דברים שמשיבין דעתו של אדם ולבסוף פירש עונשה דכתיב ויגד משה דברים שקשין לאדם *כגידין תא שמע ששי ששי בחודש ששי בשבת קשיא לרבנן הא נמי רבי יוסי היא ששי למאי רבא אמר להנייתן

תורה אור

רש"י

בתלתא אמר להו מצות הגבלה. שהדברים שנאמרו לו בשני ירד לערב ואמרן לישראל כדכתיב ויבא משה ויקרא לזקני העם וגו' ולמחרת השכים ועלה וישב משה את דברי העם וגו' כדאמר כל עליותיו בהשכמה היו ובו ביום נאמר לו הנה אנכי בא אליך בעב וגו' ומצות הגבלתם דהשמרו לכם עלות בהר אע"פ שהיא כתובה אחר וקדשתם היום ומחר שהיא מצות פרישה קודם לכן נאמרה דכתיב בההיא עלייה שעלה בשלישי להשיב להקב"ה דברי העם דנעשה (ונשמע) הנה אנכי בא אליך וסיפא דקרא ויגד משה את דברי העם וגו' וכי מה דברי העם יש כאן אלא מצות הגבלה נאמר לו בו ביום ולקמן תניא לה הכי ולערב אמרה לישראל ולמחרת בד' השכים ועלה והגיד שקבלו עליהם מצות הגבלה ונאמרה לו מצות פרישה וקדשתם היום ומחר ואע"פ שיש עוד ג' ימים עד יום שבת האמרינן לקמן לר"י דמשה הוסיף יום אחד מדעתו: היום ומחר. משמע בה' נאמר לו לפרוש ה' וו': אמר לך ר' יוסי. לעולם ברביעי נאמר לו לפרוש ד' וה' והוא הוסיף יום אחד והסכים הקב"ה לדעתו: ופירש מן האשה. לגמרי לאחר מתן תורה מיד משפירש עם חביריו שוב לא חזר לתשמיש: אף היום. צריך להיות לילו עמו והא לא אפשר: וקבע להם זמן. אימתי ידבר עמהם: אמרה תורה והיו נכונים וגו'. (א)פירשו מנשותיהן: ולא קבע לי זמן. לדבורו שאוכל לפרוש קודם לכן: לאהליכם. להתיר נשותיכם לתשמיש שאסרתי לכם: בן נכר. מומר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים: התורה כולה. תלויה בלוחות הללו וישראל מומרים על אחת כמה וכמה שאינם כדי לה: אשר. איסור שאישרו ושיבחו על שבירתן: ה"ג והיו נכונים ליום השלישי ול"ג והיו נכונים לשלשת ימים: הא אמרן יום אחד הוסיף. והאי קרא דוהיו נכונים ליום השלישי קודשא בריך הוא אמר ליה (ב) ומשה אמר להן היו נכונים לשלשת ימים ולא אמר ליום השלישי אלא פירשו ג' ימים וקרא דכתיב ויהי ביום השלישי בהיות הבקר שלישי לימים שלמים שלילן עמהם קאמר: ת"ש. דתניא בברייתא הכי שלישי בחדש היה שלישי בשבת היה ולקמן בעי שלישי קמא למאי ע"כ במילתא דשלישי קמיירי וקאמר עלה שלישי זה שלישי בחדש: קשיא לרבנן. דשמעינן בחד בשבא איקבע ירחא א"כ על כרחך בתרי בשבת אמר ואתם תהיו בתלתא הגבלה בארבעה פרישה ובשביעי נתנה תורה דהא לכ"ע בשבת נתנה תורה: לכדתניא כו'. והכי קאמר יום שלישי לדברים שהתחיל משה להמשיך לבם של ישראל ולפרש עונשן ומתן שכרן ואותו יום היה שלישי בחדש שלישי בשבת ורבי יוסי קאמר לה: וישב ויגד וכי מה אמר הקב"ה למשה. בין וישב משה דנעשה (ונשמע) לויגד משה שאמר להן לישראל ומה אמרו ישראל למשה על כך שהוצרך משה להגיד למקום והלא לא נאמר בינתים אלא הנה אנכי בא וגו': זו מצות הגבלה. שאע"פ שכתובה אחר מצות פרישה בשלישי נאמרה לו והוצרך להשיב שקבלו עליהן: עונשה. של תורה: מסבבין. כמו וילך סובב (ישעיה נז) שמושכין מלקבל שלא יקבלו יענשו הדברים הללו מסבבין את לבם מן המקום ואף על פי כן קיבלו עליהן: כגידין. ירק מר: ששי ששי בחדש כו'. לקמיה בעי ששי קמא למאי דהכא ליכא למימר ששי לאותן דברים דבשלמא שלישי דברייתא לעיל איכא למימר דאיירי בהו דהא כל ג' ימים היה משה מדבר באותן הדברים דעל כרחך ויגד משה בד' כתיב דברים שקבלו בג': קשיא לרבנן. דמשמע דבחד בשבא איקבע ירחא:

לחנייתן

תוספות

היום כמחר. אין זו דרשה גמורה אלא משמע דהיום ממש דאי לאו הכי אין זה מדעתו: ומה ישראל כו'. וא"ת מאי קאמר (*דהוסיף) מדעתו דאורייתא הוא דק"ו ניתן לידרש וי"ל דלא הוי ק"ו גמור דשאני התם משום עשרת הדברות:

וקבע להם זמן. תימה לר"י דהיא הנותנת דמשום שקבע להם זמן וידעו שאותו יום ודאי תדבר שכינה עמהם הוצרכו לפרוש אבל הוא מספק למה יפרוש וי"ל דלהם נמי איכא ספיקא שמא לא תפלטו והכי עביד ק"ו ומה ישראל שקבע להן זמן וא"כ לא היו צריכים לפרוש משום קרי דביום אחד היה די אפ"ה משום חשש פליטה שהיא קלה הוזקקו לפרוש אני שלא קבע לי זמן ויש חשש קרי שהוא חמור לא כ"ש שיש לי לפרוש:

ואתה פה עמוד עמדי. וא"ת מנלן דפירש משה מדעתו קודם ושוב הסכים הקב"ה על ידו שמא זה הוא צווי גמור שצוה לו לפרוש ותירץ ר"ת דאם איתא דמתחלת צווי הקב"ה פירש ולא מדעתו היאך היה מערער אהרן ומרים דכתיב ותדבר מרים ואהרן במשה אלא ודאי מתחלה פירש ממנה לגמרי משה מדעתו ואע"ג דהסכים הקב"ה על ידו מ"מ נתרעמו עליו לפי שאילו לא פירש מדעתו לא היה הקב"ה מסכים דבדרך *שאדם הולך בה מוליכין אותו שהרי לאהרן ומרים לא אמר לפרוש אע"ג שגם עמהם היה מדבר ומיהו קשה דמשמע במדרש שלא ידעו זמן גדול שפירש ממנה גבי אלדד ומידד שהיו מתנבאים שאמרה מרים אשרי נשותיהן של אלו שנתמנו בעליהן פרנסין על הציבור אמרה צפורה אוי להם לנשותיהם של אלו שמיום שנתייחדה שכינה עם אחיך פירש ממני מיד ותדבר מרים ואהרן במשה משמע שלא ידעו קודם לכן וכי לא ידעו הא דכתיב ואתה פה עמוד עמדי ואור"ת דודאי ידעו אבל היו סבורין שפירש ע"פ הדבור עד שאמרה להם צפורה שמדעתו פירש ממנה מתחלה:

ומה פסח כו'. אין זה ק"ו *גמור דהם מומר אסור בפסח שהוא קרבן מ"מ לא היה לו למנוע מליתן להם התורה ולהחזירם בתשובה:

קשיא לרבנן. פי' למה שפירש רבא לעיל דבקביעא דירחא פליגי:

כאשר

רבינו חננאל

רבא אם היה בית אפל מותר. ואמר רבה (ואיתמר)[ואיתימא]רב פפא ת"ח המאפל בטליתו מותר ומקשינן כי מכדי פרישה עבידא אליבא דר' יוסי ור' ישמעאל ור"ע מארבעה ואליבא דר' אלעזר בן עזריה ורבנן מן חמשה. ולכולהו כל אשה ששמשה קודם הפרשה אם פלטה שכבת זרע בלילי שבת טהורה היא תישרי שכינה מליליא דשבתא אמאי איתאחרא עד לצפרא. ופרקינן א"ר יצחק לא מראש בסתר דברתי כן עלתה במחשבה למהוה ביממא והדר אקשינן. אם כן למה לי דעבד פרישה אליבא דר' ישמעאל ור"ע מצפרא ארבעה לר"ע תשמש כולא יומא דארבעה. והרי חמש עונות עד צפרא דשבתא ולר' ישמעאל תשמש עד צפרא דחמשא דהא איכא עד צפרא דשבתא ד' עונות בהלכתן מכלל ג' ימים. ופרקינן א"ר יצחק א"כ יאמרו הללו הולכין לבית הטבילה והללו הולכין לקבל התורה. ואילין שאימרים עליהן הולכין לבית הטבילה אינון נשים שפלטו שכבת זרע בלילי שבת שאילו לא פירשו ביום רביעי הות מיטמא מיניה שפולטת וצריכ' למיטבל לצפרא דשבתא. ואיכא בהא מילתא סוגיא ולא שפיר שהללו ילכו לקבל תורה והללו ילכו לבית הטבילה. ואיכא מן דגרסי בהדין קושיא דלעילא נמי. ולר' אלעזר בן עזריה תשמש ביממא דחמשה. ולא צריכה מילתא להכין דר' אלעזר בן עזריה לא איכפת ליה (שמשה) אם [תשמש]בחמש' עד קרוב לשקיעת החמה אם לאו ולא צריך אלא משהו מן חמשה וכולי יומא דמעלי[שבתא]ומשהו מן שבתא דהוא יום שלישי ומקשינן והא טבולי יום נינהו. ומפרקינן ראויה תורה להינתן לטבולי יום. ואיכא דמקדמי וגרסי ליה להאי קושיא ולהאי פירוקא מבתר אוקימתא דמילי דר' ישמעאל ור' עקיבא כר' יוסי ואיכא דגרסי ליה הכא ואית ליה תרין אנפי חד דהויא קושיא על ר"ע דאמר במקצת יומא(דחמש')[דארבעה] עבד להו פרישה וכל אשה שפלטה ש"ז בלילי שבת עד שמשלימין כשיעור הזה מה שיצא מיום חמישי טמאה היא. וכיון שאפשר על דעתא דר"ע שיש אשה שפולט' וטמאה בלילי שבת הרי היא צריכה הערב שמש וכל נשים שהיה להן כן טבולי יום אינון. ועוד אית ליה להאי קושיא אנפא אחרינא כי אמרי' לר' ישמעאל ור"ע למה לי למיעבד להו פרישה דמטיא עד בי שמשא. ליעביד להו פרישה דלא מטיא אלא עד צפרא דשבתא. ופרקינן א"ר יצחק יאמרו הללו הולכין לבית הטבילה והללו הולכין לקבל תורה. ואקשינן למה ליה לר' יצחק לפרוקי כי הדין פירוקא הא טבולי יום נינהו או הות פרישתן עד צפרא דשבתא ואהדרינן אעפ"כ ראוין הוו לקבל התורה והלכך צריכינן לפרוקא דר' יצחק ואע"ג דהאי דקאמרי' והא טבולי יום נינהו משנינן אביי בר אבין ורב חנניא בר אבין תרווייהו דניתנה תורה לטבולי יום מוכחא מלתא דעל נשי קאי ולא בגברי אימיר. הוא כי דסדרנא לשמעתא מפרש בתלמוד א"י שמעתא. א"ר יוחנן טבולי יום קבלו ישראל את התורה. הדא דאת אמר בנשים אבל אנשים כבר פרישה מ"ט וקדשתם היום ומחר א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור"ע אבל חכ"א ג' עונות שלימות בעינן וכן הלכה. ושכבת זרע שפרשה מלאיש כ"ז שהיא [לחה] טמאה ואפי' פלט אותה [מימים הרבה]. וכי תניא פרש לש"ז שהסריחה דפרשה מן האשה אבל בפרשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא ליחה והיכי דמי אפי' הבא על הזכור אם פלט הזכור את שכבת זרעו כ"ז שהיא ליחה טמאה ומנא לן מדקא מיבעיא ליה לרב פפא ש"ז במעי בהמה מהו וקא מסתפקא משום דלית לה פרוזדור. דאלמא פרוזדור דאשה הוא דמסרחא ואם פלטתה אחר ג' עונות שלימות טהורה ובהמה דלית לה פרוזדור מספקא מלתא משום דלא איפשימא ועבדינן לחומרא אבל זכר דלית ליה פרוזדור לא מסרחא ש"ז במעיו ופשיטא דטמאה. ובמעי נכרית אף אינון חביל נופייהו כישראלי' כד פלטה לה אחר ג' טהורה. ת"ר בששה לחודש נתנו עשר דברות לישראל ר' יוסי אומר בשבעה בו אמר רבה דכ"ע בר"ח סיון באו מדבר סיני וביום שבת נתנו עשר דברות ובקביעא דסיון פליגי רבנן סברי בתרי בשבא אקבע סיון דההיא שתא ושבת ששה בו ור' יוסי סבר בחד בשבא אקבע ושבת שבעה בו רבנן דסברי בתרין בשבא הוה קביעיה ומפורש בתורה דההוא יומא שחנו במדבר סיני ויחן שם ישראל נגד ההר ומשה עלה אל האלהים ואמר ליה למימר לישראל אתם ראיתם וגו' וקאמרי' רבנן דההוא יומא לא אמר להו משה לישראל מידי משום חולשא דאורחא ופרחית בשלישי אמר להו האי מימרא ויבא משה וגו' ברביעי עבד להו הגבלה דקאמר והגבלת את העם וגו' ואע"ג דכתיבה בתר הפרשה קבלה היא דהיא הות תחלה. בחמיש

עבד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמרה תורה וכו' ופירשו מנשותיהן: (ב) ד"ה ומנלן וכו' א"ל למשה ומשה אמר להן:

גליון הש"ס

לחנייתן רב אחא בר יעקב אמר למסען וקמיפלגי בשבת דמרה דכתיב °כאשר צוך ה' אלהיך *ואמר רב יהודה אמר רב כאשר צוך במרה מר סבר אשבת איפקוד אתחומין לא איפקוד ומר סבר אתחומין נמי איפקוד ת"ש ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהם ובחמשה עשר יצאו ולערב לקו בכורות לערב ס"ד אלא (א)מבערב לקו בכורות ואותו היום חמישי בשבת היה מדחמיסר בניסן חמשה בשבת ריש ירחא דאייר שבתא וריש ירחא דסיון חד בשבת קשיא לרבנן אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עברוה תא שמע דלא עברוה ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהם בחמשה עשר יצאו ולערב לקו בכורות לערב ס"ד אלא אימא מבערב לקו בכורות ואותו היום חמישי בשבת היה השלים ניסן ואירע אייר להיות בשבת חסר אייר ואירע סיון להיות באחד בשבת קשיא לרבנן הא מני ר' יוסי היא אמר רב פפא ת"ש °ויסעו מאלים ויבואו כל עדת בני ישראל וגו' בחמשה עשר יום לחדש השני ואותו היום שבת היה דכתיב °ובקר וראיתם את כבוד ה' וכתיב °ששת ימים תלקטוהו ומדחמיסר באייר שבתא ריש ירחא דסיון חד בשבת קשיא לרבנן אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עברוה א"ל רב (ב)חביבי מחוזנאה לרב אשי ת"ש °ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן תנא אותו יום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים ראשון לכהונה ראשון לעבודה ראשון לירידת האש ראשון לאכילת קדשים ראשון לשכון (ג)שכינה ראשון לברך את ישראל ראשון לאיסור הבמות ראשון לחדשים ומדריש ירחא דניסן דהאי שתא חד בשבת דאשתקד [בד'] בשבת דתניא אחרים אומרים *אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר"ה לר"ה (ד)אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת ה' הוה ליה ריש ירחא דאייר מעלי שבתא וריש ירחא דסיון שבתא קשיא בין לרבי יוסי בין לרבנן לר' יוסי שבעה חסרין עבוד לרבנן

תורה אור: דברים ה · שמות טז · שם · שם · שם מ

רש"י

לחנייתן. שהרי בר"ח חנו והכי קאמר ששי לחנייתן הוא הששי בחדש הוא ששי בשבת: למסען. אף למסען שביום שבאו למדבר סיני נסעו מרפידים: וקא מיפלגי. רב אחא ורבא במצות שבת שנאמר להם במרה אם נצטוו על התחומין בו ביום או לא דכתיב בדברות האחרונות שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ש"מ קודם הדברות נצטוו בה: וא"ר יהודה במרה. דכתיב שם שם לו חק ומשפט (שמות טו): אתחומין לא איפקוד. הלכך כשנסעו מרפידים נסעו בשבת שלא הוזהרו (ה)לילך יותר מאלפים אמה: לערב. לערב משמע לערב הבא: ריש ירחא דאייר שבתא. שהרי ניסן מלא הוא לעולם(ו) א) וריש ירחא דסיון בחד בשבתא: השלים ניסן. נתמלא בשלשים יום לשון שלם *חיסר אייר שהרי אייר חסר כסדרן ומתרמי סיון בחד בשבתא: ואותו היום שבת היה שנא' ובקר וראיתם וגו'. שנתרעמו בו ביום על המן כדכתיב וילונו על משה וגו' להמית את כל הקהל הזה ברעב והבטיחם להוריד להם מן למחר וע"כ בחד בשבת ירד להם מן תחלה שנאמר ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי לירידתו שבת לא יהיה בו: ריש ירחא דסיון חד בשבת. כשתשלים לאייר עד ט"ו ויום ט"ו ר"ח סיון: עשר עטרות. ראשון לעשרה דברים: ראשון לבריאת עולם. שאחד בשבת היה: ראשון לנשיאים. להקרבת נשיאים לחנוכת הבית: ראשון לכהונה. אותו היום שמיני למילואים ועבודה באהרן ובניו ועד עכשיו היה בבכורות: ראשון לעבודה. לסדר עבודת ציבור תמידין ושאר קרבנות של תרומת הלשכה: לירידת אש. ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח וגו' (ויקרא ט): לאכילת קדשים. במחיצה ועד עכשיו היו נאכלים בכל מקום: לשכון. בישראל שכינה שרתה שם כדכתיב ושכנתי בתוכם מכלל דעד השתא לא (ז)שרתה: לברך. ברכת כהנים כדכתיב וישא אהרן את ידיו וגו': לאיסור הבמות. מעכשיו נאסרו שהוא ראוי לפתח אהל מועד כדכתיב ואל פתח אהל מועד לא הביאו: דהאי שתא. שנה השנית ליציאתם הוקם המשכן: ד' ימים. כשאתה קובע כל החדשים כסדרן אחד מלא ואחד חסר הוו ארבעה ימים בין תחלת שנה לתחלת שנה אחרת שמנין חדשי לבנה כסדרן שנ"ד ימים כולן שבועין חוץ מארבעה ימים: ואם היתה שנה מעוברת ה'. דקסבר שני האדרים עבדינן חסרים ופסח דחוי יום אחד לקמן: ז' חסרים עבוד. ולא היו אלא ג' בין פסח לפסח הלכך דאישתקד בה' בשבא ולית ליה דאחרים דאמרי אין מעברין ואין מחסרין שום חדש לצורך אלא לעולם אחד מלא ואחד חסר:

תוספות

כאשר צוך במרה. ואם תאמר מנא ליה דבמרה איפקוד אשבת דילמא כאשר צוך בפרשת מן דאשכחן דיני שבת כתובין שם את אשר תאפו אפו וגו' וי"ל משום דבכיבוד אב ואם נמי כתיב כאשר צוך ומסתמא כי היכי דהאי כאשר צוך במרה הכי נמי האי וכן מוכח בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נו:) דאיתמר מילתיה דר' יהודה אתרוייהו וא"ת וכיון דבמרה איפקוד אשבת היכי אמרינן בפ' כל כתבי (לקמן קיח:) אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' וכתיב בתריה ויבא עמלק אמאי קרי לה שבת ראשונה כיון דבמרה נצטוו והא לא היתה שבת ראשונה דמעיקרא כתיב ויסעו מאילם ויבאו וגו' ואמרינן בסמוך דאותו היום שבת היה ועוד מקשים דמשמע מתוך הפסוקים ששתי שבתות היו קודם ראשונה כשנסעו מאילם ואחר אותו שבת ירד להם המן וכתיב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה וגו' ויניחו אותו עד הבקר וגו' [ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ששת ימים תלקטוהו וגו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו'] משמע שבשבת שלישית שאחר מרה היא: ואמר רב יהודה כאשר צוך במרה. האי קרא במשנה תורה כתיב וליכא למימר (ה)כאשר צוך במתן תורה שהרי משה לא היה מספר אלא על הסדר ובכולהו לא כתיב כאשר צוך: אתחומין לא איפקוד. אין צ"ל דאתיא כר' עקיבא דאמר *תחומין דאורייתא דהא משמע לכ"ע דבשיני לכל הפחות איפקוד אתחומין דלאו דוקא נקט תחומין אלא כלומר הוצאה שהיו מוליכין עמהן כל אשר להן ומר סבר אהוצאה לא איפקוד ומר סבר איפקוד ואע"ג דבפרשת מן כתיב אל יצא איש ממקומו ודרשינן מיניה הוצאה בספ"ק דעירובין (דף יז:) איכא למימר שאחר מתן תורה נאמר אחר שנעשה המשכן [כמו] שאמר הקב"ה להניח צנצנת לפני העדות ומשום דשייכי למילי דמן כתבינהו התם ולמאן דאמר איפקוד אע"פ שבמרה נאמר כתביה התם כדפרישית: ואותו יום חמישי בשבת היה כו'. ואם כן ברביעי שחטו פסחיהם ונמצא בשבת שעברה לקחו פסחיהן שאז היה בעשור לחדש ועל כן קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול כדאמרינן במדרש (שמות רבה פ' כא) כשלקחו פסחיהם באותה שבת נתקבצו בכורות אומות העולם אצל ישראל ושאלום למה היו עושין כך אמרו להן זבח פסח לה' שיהרוג בכורי מצרים הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל ולא רצו ועשו בכורות מלחמה והרגו מהן הרבה הה"ד למכה מצרים בבכוריהם: וכתיב ששת ימים תלקטוהו. תימה היכי מייתי ראיה מהאי קרא דבשבת היה והלא זה הפסוק נכתב אחר שירד כבר מן שבוע כשהגידו נשיאי העדה למשה שלקטו לחם משנה דכתיב ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ששת ימים תלקטוהו והמן כבר ירד מיום ראשון שעבר ואור"י דאע"ג דלא נאמר עד אח"כ מ"מ מוכח שפיר דמשה שכח לומר להם והיה אומר היה לי לומר לכם מה שאמר הקב"ה כשנתן את המן שתלקטוהו ששת ימים וא"כ אחד בשבת היה: עשר עטרות נטל אותו היום. הא דלא חשיב ראשון להקמת המשכן משום דאמרינן במדרש (ויקרא רבה פ' שמיני) שכל ז' ימי המלואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו אי נמי משום דעליה דהקמת המשכן קאי דה"ק אותו היום של הקמת המשכן נטל עשר עטרות אחרות: ראשון לאכילת קדשים. ובת"כ במקום אכילת קדשים קתני שחיטתן בצפון: ב)לרבנן ח' חסירין עבוד. אומר ר' יצחק דלא הוי צ"ל ח' חסירין עבוד אלא ז' חסירין ואייר דההיא שתא עבורי עברוה כדאמר לעיל אלא משום דלר"י איצטריך למימר דשבעה חסירין עבוד דהא תניא לעיל דאותו יום ה' בשבת היה נקט נמי לרבנן שמנה:

רבינו חננאל

עבד להו פרישה שלא יגשו אל אשה שלא תפלוט שכבת זרע בשעת [מתן תורה]ותטמא והא פרישנן דר' אלעזר בן עזריא הכין סברי ואף הלכתא דאמרה ר' יוחנן ג' עונות שלימות מעת לעת סלקא לפום הכין ושמעו דברות בצפרא דשבתא דהוא ו' בחודש ר' יוסי דסבר בחד בשבא יוה קבועי אמר לך בחד בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא. בתרין אמר להו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו' בתלתא הגבלה בארבע פרישה וסלקא לר' ישמעאל ור' עקיבא כדפרישנא לעילא ומקשי' אי ר' יוסי דאמר מן צפרא דארבעה עבוד פרישה קרא דכתי' לך אל העם וקדשתם היום ומחר דאלמא היום חמשה ולמחר מעלי דשבתא שמעו דברות. ופריקנ' אמר לך ר' יוסי בארבעה הוא דאמר ליה רחמנא וקדשתם היום ומחר ודריש משה דלאו היום האידנא דהוא יומא דארבעה אלא הכי קאמר ב' ימים דדמי להדדי כי ביום השלישי ירד ה' וצריך למהוי היום כמחר תרוייהו לילותיה' עמהם וה"ק יום ומחר שלו ואינון מתחלת חמישי ומנ"ל דהסכימה דעתו לדעת המקום והסכים הקב"ה ע"י דהא לא שראי שכינה עד שבתא ולרבנן היום ומחר חמשה ומעלי ולא צריכי לילו עמו אבל קרא דאמר להו משה לישראל היו נכונים לשלשת ימים לית מוכח ולא קשי לא למר ולא למר. ת"ש שלישי שלישי לחודש שלישי בשבת אלמא ריש ירחא בחד בשבא ופרקי הא מני ר' יוסי היא: ואיבעיא לן האי שלישי דאמר ר' יוסי הוא שלישי לשבת ולחודש ולמאי אצטריך ליה ותי יומא ניהו ופירוש כיון דבשני אמר להו ואתם תהיו לי בשלישי וגו' וישב משה והוא יום הגבלה לר' יוסי ב"ר יהודה ולרבי הוא יום שהודיען עונשן ומתן שכרן שמשבבין לבו של אדם דאמר שהודיען עונשה פי' ששוברין לבו של אדם ונפיק מן כי שבבים יהיה עגל שומרון. ומן ל' ארמי נמי ידוע הוא. שקשין כגידין דקא' דל רגש פרשוהו רבנן בלשון ארמית הרזוקלאלי והוא בטיית הנמלי ואיתא ביום הכפורים לענין מן כזרע גד. ת"ש ששי. ששי בחודש ששי בשבת הא נמי רבי יוסי והאי ששי למאי (דקאמר ביה) [קארי ליה]הכי רבה אמר ששי לחנייתן דאלמא בשבת במסען היו ולא היו מצווין על התחומין באותה שעה. רב אחא בר יעקב אמר אף ביום חנייתן היה מסען והוא חד בשב' ומצווין היו על התחומין. ת"ש ניסן שיצא בו ישראל ממצרים ביום חמישי הוה דמשכחת אייר בז' וסיון בחד בשבא. אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עברוה וסיון בתרין בשבא. ת"ש דלא עברוה דתניא יום ט"ו בניסן יום חמישי השלים ניסן אירע אייר להיות בשבת חיסר אייר אירע סיון להיות באחד בשבת הא מני ר' יוסי היא. אמר רב פפא ת"ש בחמשה עשר יום לחודש השני אותו היום ע"ש היה ומדט"ו באייר בשבתא ריש ירחא דסיון חד בשבא ופרקי' דעיבורי עברוה לאייר ודריש ירח סיון תרין בשבתא א"ל רב חבי מחוזנאה לרב אשי ת"ש ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן ותניא אותו היום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית אלמא חד בשבא הוה ומדר"ח שנה שנית בשבת ר"ח ניסן דראשונה ארבע בשבת דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה וכיון דר"ח ניסן ארבעה ר"ח סיון שבת. וקשיא בין לרבנן דאמרי תרין בשבא ובין לר' יוסי דאמר חד בשבא ופרקינן ח' חסרין עבוד לרבנן ז' חסרין עבוד לר' יוסי דכי אמרו אחרים אין בין עצרת לעצרת ד' ימים בזמן שחדשי השנה כסדרן אתר

מסורת הש"ס

סנהדרין נו:

יש שכתבו צ"ע דיבור הדש וגרסי' חיסר אייר עשאו חסר כסדרן רש"ל

ערכין ט: סוכה נד: ר"ה ו: [תוספתא ערכין פ"א]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא מיומא מבערב: (ב) שם א"ל רב לחבי מחוזנאה: (ג) שם ראשון לשכון בישראל ראשון לברכת כהנים ראשון לאיסור הבמות: (ד) שם ואין בין ר"ה לר"ה ואין בין פסח לפסח

[illegible]

תורה אור

לרבנן ח' חסרים עבוד ת"ש דתניא בסדר עולם ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהן בחמשה עשר יצאו ואותו היום ע"ש היה ומדריש ירחא דניסן ערב שבת ריש ירחא דאייר חד בשבא וסיון בתרי בשבא קשיא לר' יוסי אמר לך ר' יוסי הא מני רבנן היא ת"ש רבי יוסי אומר בשני עלה משה וירד בשלישי עלה וירד בד' ירד ושב לא עלה ומאחר שלא עלה מהיכן ירד אלא ברביעי עלה וירד °בחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן בששי לא היה לו פנאי מאי לאו משום תורה לא משום טורח שבת דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריאן תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי כמאן כרבנן: °ויתיצבו בתחתית ההר *א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא אמר רבא (א) אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב °קימו וקבלו היהודים *קיימו מה שקיבלו כבר *אמר חזקיה מאי דכתיב °משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה ולמה יראה כדריש לקיש דאמר *ריש לקיש מאי דכתיב °ויהי ערב ויהי בקר יום הששי ה' יתירה למה לי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו: דרש ר' סימאי °בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום שנאמר °ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב א"ר חמא בר' חנינא בחורב טענו בחורב פרקו בחורב טענו כדאמרן בחורב פרקו דכתיב ויתנצלו בני ישראל וגו' א"ר יוחנן וכולן זכה משה ונטלן דסמיך ליה ומשה יקח את האהל אמר ר"ל עתיד הקב"ה להחזירן לנו שנאמר °ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם שמחה שמעולם על ראשם אמר רבי אלעזר *בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו דכתיב °ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברישא עושי והדר לשמוע א"ר חמא *ברבי חנינא מ"ד °כתפוח בעצי היער וגו' למה נמשלו ישראל לתפוח לומר לך מה תפוח זה פריו קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא מבען אצבעתיה דמא *א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפחזותייכו קיימיתו ברישא איבעי' לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו א"ל אנן דסגינן

*) יש נוסחאות בר חנינא

רש"י

לרבנן ח' חסרים עבוד. ולא הוי בין פסח דאשתקד לפסח דהאידנא אלא ב' ימים וגמלא דאשתקד בע"ש: בשני עלה משה. ושמע ואתם תהיו לי וירד והגיד: בג' עלה. ושמע הגבלה וירד והגיד: בד' ירד. להפרישם: ושוב לא עלה. עד קבלת הדברות שפעו כולם: ומאחר שלא עלה מהיכן ירד. דאמר' בד' ירד ולא אמרת עלה וירד אלא אימא בד' עלה וירד ושוב לא עלה: ובחמישי בנה מזבח. כדכתיב ויבן מזבח תחת ההר: מאי לאו משום תורה. לא היה לו פנאי לעלות שקבלו כולן יחד את הדברות: עליה דרב חסדא. לפני רב חסדא לפי שרב חסדא יושב והדרשן עומד קאמר עליה דדומה כמו שהעומד למעלה מן היושב: אוריאן תליתאי. תורה נביאים וכתובים: לעם תליתאי. כהנים לוים וישראלים: על יד תליתאי. משה תליתאי לבטן מרים אהרן ומשה: ביום תליתאי. לפרישה: תחתית ההר. תחת ההר ממש: גיגית. קובא שמטילין בה שכר: מודעא רבה. שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה באונס: בימי אחשורוש. מאהבת הנס שנעשה להם: דין. תורה: בתחילה. קודם שאמרו ישראל נעשה ונשמע: יראה. שמא לא יקבלוה ויחזור העולם לתהו ובהו כדר"ל: ולבסוף. כשקבלוה: יום הששי. מאי שנא דכתיב ה' ביום גמר מעשה בראשית: מלמד שהתנה כו'. הששי משמע הששי המיוחד במקום אחר כדאמרי' בעלמא (חולין דף נא.) הירך המיומנת אף כאן ויהי ערב ויהי בקר של גמר בראשית תלוי ביום הששי והוא ו' בסיון שנתנה בו תורה מריבוי דה' דריש ביה נמי הא: שני כתרים. מזיו שכינה: מאה ועשרים. [כל א' וא' נטל כתר]: טענו. הכתרים והכי משמע את עדים [אשר היו להם] מהר חורב: בחורב פרקו. דמשמע נמי ויתנצלו את עדים מהר חורב: ומשה יקח. אותו עדי לשון אחר את האהל לשון בהלו נרו (איוב כט) והוא היה קירון עור פניו: עושי דברו לשמוע. מוכנין לעשות קודם שישמעו ולא כדרך שאר עבדים ששומעים תחילה את הדבר לידע אם יכולין לקבלן עליהם אם לאו: פריו קודם לעליו. כך דרכו והלוק משאר אילנות חנטת פירותיו קודם לעליו: אצבעתא דידיה. אצבעות ידיו: וקא מייץ בהו. היה ממעכן ברגליו ואינו מבין מתוך טירדא: עמא פזיזא. נמהר: דקדמיתו פומייכו לאודנייכו. קודם ששמעתם אותה היאך היא קשה ואם תוכלו לעמוד בה קבלתם עליכם לקיימה:
דסגינן

תוספות

כפה עליהן הר כגיגית. ואע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה *שיצאתה נשמתן והא דאמר בפ"ק דמס' ע"ז (דף ג:) כלום כפית עלינו הר כגיגית דמשמע דאם היה כופה עליהן לא היה להן תשובה והכא אמר דמודעא רבה לאורייתא היינו על מה שלא קבלוה אבל מה שלא קיימוה איכא תשובה:

מודעא רבה לאורייתא. והא דאמר בנדרים (דף כה.) שכרת משה ברית עם ישראל על התורה והמצות והשביעם על כך ובפ' אלו נאמרין (סוטה לז:)(ב) שקבלו את כל התורה בהר גרזים ובהר עיבל אור"ת דע"פ הדיבור היה והרי כבעל כרחם אבל בימי אחשורוש קבלו מדעתם מאהבת הנס ומה שכרת עמהן ברית יהושע לעבוד את ה' התם לא קבלו אלא שלא לעבוד ע"ז כדכתיב (יהושע כד) חלילה לנו מעזוב את ה' וכן משמע כוליה ענינא:

אמר רבא הדר קבלוה בימי אחשורוש. תימה לר"י דבמגילה (דף ז.) גבי אסתר ברוח הקודש נאמרה אמר רב יהודה אמר שמואל אי הואי התם ה"א להו דידי עדיפא מדידהו קיימו וקבלו היהודים קיימו למעלה מה שקבלו למטה ואמר רבא כולהו אית להו פירכא לבר משמואל דלית ליה פירכא והשתא דשמואל נמי אית ליה פירכא דרבא גופיה מוקי האי קרא לדרשה אחריתי ובפ"ק דחגיגה (דף י.) גבי היתר נדרים פורחין באויר קאמר כולהו אית להו פירכא וחשיב פירכא הא דאיצריך קרא לדרשה אחריתי ואי גרסינן התם רבא אתא שפיר אי נמי ה"ק במגילה כולהו אית להו פירכא שאר תנאים מוקשים בסברתם כדאמר התם אבל שמואל אינו מוקשה כל כך אלא דאיצטריך קרא לדרשה אחריתי*:

[וע"ע תוס' שם ד"ה קיימו]

שני כתרים. של הוד היו לפיכך כשנטל משה קרן עור פניו:

ירדו ק"כ ריבוא. מדכתיב ויתנצלו דריש תרי זימני ויש ספרים שכתוב בהן בהדיא וינצלו לא כאמר אלא ויתנצלו °ואע"ג דגדולה מדה טובה ממדת פורענות הכא נמי גדולה היא שמלאך טוב היה קושר שני כתרים ומלאך חבלה לא היה בו כח כי אם להסיר אחד:

פריו קודם לעליו. הקשה ר"ת שהרי אנו רואים שגדל כשאר אילנות ומפרש דתפוח הייט אתרוג וריח אפך כתפוחים מתרגמינן °כריחא דאתרוגא ואתרוג פריו קודם לעליו שדר באילן משנה לשנה ואחר שנה נושרין עליו של אשתקד ובאין עלין אחרים הוי פריו קודם לאותם עלים אך תימה שמוביא קרא כתפוח בעצי היער דבהאי קרא לא נמשלו ישראל לתפוח אלא הקב"ה כדכתיב כן דודי בין הבנים וקרא דריח אפך כתפוחים (שיר ז) הוה ליה לאתויי טפי:
ולא

רבינו חננאל

אחד מלא ואחד חסר דהוו ו' שלמין וששת חסרין והוו יומי דשתא שנ"ד דנאכלין ש"נ מנהון בשבועי ומשתיירין ד' אבל כדהוו בה ז' חסרין הוו להו יומי שנ"ג וכד אזלין שביעי משתיירי מינה ג' והלכך כד הוי ראש ניסן דשנייה יום אחד בשבת והוה בראשונה ז' חסרין הוי ניסן בראשונה בחמשה וסיון בחד בשבא כר' יוסי ואי הוי בשנה ראשונה שמנה חסרין והוו יומא שנ"ב משתיירי מינה תרין וכד הוי ראש ניסן שנייה בחד בשבא הוי ראש ניסן שנה ראשונה במעלי שבתא וראש סיון תרין בשבא כרבנן. ותנן אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברין בשנה וכד הויין ד' מעוברין הוו ח' מחוסרין ואפי' למאן דפריש ולא נראה לחכמים לחסר יתר על שמונה: ת"ש רבי יוסי אומר בשני עלה וירד. פי' שני לחנייתן במדבר סיני ובשלישי עלה וירד וברביעי כי תרצתא עלה וירד ובחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן בששי לא היה לו פנאי ודאי לאו דהוא יום שבת ונתנה בו תורה. וסייעתא לרבנן ודחי ר' יוסי לא אלא הוא דע"ש ומשום טרחא דשבת לא היה לו פנאי: דרש ההוא גלילאה עלי' דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי ע"י תליתאי לעם תליתאי ביום תליתאי בירח תליתאי ואית רבנן דמרוחין וגרסין כמאן כרבנן וסייעתא דרבנן מן ביום תליתאי יום ג' לפרישה. דאלמא בחמשה עביד להו פרישא כמאן כרבנן ותרין בשבא הוה ר"ח סיון ובששה בו נתנה תורה ומפרשא פלוגתא נמי בגמ' דשבעת ימים. צליחתא בלשון ישמעאל א' שקיקה. פתילת הוורד שעושין מצמר נפן צבוע כעין וורד וקורין אותו וורד וכן אמרו (כתובות עד) לענין יצאת וראשה פרועה ופוה בשוק בטווה וורד כנגד פניה. ובלשון פרס נקרא גולגון נודע בבבל:

רב נסים גאון

דרש ההוא גלילאה עלי' דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי. פי' תורה נביאי' וכתובי'. ביום תליתאי. פי' ביום שלישי לפרישה כרבנן דאמר בחמישי עבד ליה פרישה. ע"י תליתאי ע"י משה שהוא שלישי אהרן ומרים ומשה. לעם תליתאי כהנים לוים וישראל. בירח תליתאי בחודש השלישי ניסן אייר סיון ובסיון ניתנה התורה והוסיפה ההגדה בדבר זה אותותיה משולשים כלומר שהתורה נקרית אמת שנאמר (משלי כג) אמת קנה ואל תמכור ומספר אמת ג' אותיות וישראל בני אבות ג' אברהם יצחק ויעקב משבט

מסורת הש"ס

ע"ז ב: ע"ש

שבועות לט.

ע"ז ג.

[ע"ז שם. ע"ש ודף ה. ע"ש]

תהלים קג

שיר השירים ב

[כתובות קיב.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה אעפ"כ: (ב) תוס' ד"ה מודעא וכו' ובפרק אלו נאמרין אמרו שקבלו:

תורה אור (ציונים בגליון): שמות יט; אסתר ט; תהלים עו; בראשית א; שמות לג; ישעיה לה

עין משפט
נר מצוה

לא א מיי' פ"ב מהלכות דעות הלכה יא:

[במדרש רבה חיכה ד"ה זכו מיריס]

רב נסים גאון

לוי שאותיותיו משולשין מזרע אברהם יצחק ויעקב אבות שלשה בחודש משלש ניסן אייר סיון בסיני שאותיותיו משולשים לשלשה ימים נתקדשו שנאמר (שמות יט) והיו נכונים ליום השלישי: אמרו לפניו רבונו של עולם חמדה שגנוזה לפניך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם. הא מילתא נפקא להו לרבנן (ב"ר פכ"ח) מהאי קרא דכתיב (תהלים קה) זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור שלפי שמצאו מן יצירת אדם הראשון ועד נתינת התורה כ"ו דור וזה פרטן י' דורות מאדם עד נח וי' מנח עד אברהם ומאברהם עד משה ו' דורות אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם עד משה ועל ידו ניתנה התורה וכבר שלמו כ"ו דורות ידעו כי התורה היתה גנוזה תתקע"ד דורות וכיון שעברו עליה מימות העולם כ"ו דורות שהן השלמת אלף דור ניתנה התורה כדי שיתקיים דבר צוה לאלף דור:

[בנקרא כתיב מלכי ופמ"ש ספטנת רוח פי' יתרון]

[בסוכה איתא תנחום]

ולא כתיב הסריח. לשון מגונה לא היה לו לכתוב אלא כלומר ולא כתב *ערב ריחו דהוה משמע הסריח אלא כתב נתן לשון חביבות: **מה** פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות. הקשה רבינו שמואל והא קרא משמע דהפטיש מפוצץ את הסלע מדלא כתיב והפטיש יפוצצנו סלע וכן אנו רואין שהפטיש מפוצץ סלעים וליכא למיגרס מה סלע מתחלק לכמה ניצוצות דהא דיבור דהיינו תורה נמשלה לפטיש ולא לסלע ובקונטרס פי' מה פטיש מתחלק הסלע על ידו ואינו מיושב שהדיבור הוא עצמו מתחלק ואינו דמיון גמור ואומר ר"ת דקרא איירי באבן המפוצץ ברזל דאמר *במדרש חזית מעשה באחד שקנה סנפירין בא לבודקה נתנה על הסדן והכה עליה בקורנס נחלק הפטיש ונשבר הסדן וסנפירין לא זז ממקומו הה"ד וכפטיש יפוצץ סלע ואף על גב דלא כתיב יפוצצנו סלע הרבה פסוקים יש כענין זה אבנים שחקו מים (איוב יד) פי' שחקו אותן מים ואתו שפיר דאמר בפ"ק דקידושין (דף ל:) תנא דבי רבי ישמעאל בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לביהמ"ד ואם אבן הוא נמוח שנא' אבנים שחקו מים פירוש שחקו אותם מים ואם ברזל הוא מתפוצץ פירוש אם יצר הרע מתחזק עליו כברזל מתפוצץ שנאמר וכפטיש יפוצץ סלע ואף על פי דהתם מדמה יצה"ר לפטיש וכאן מדמה ד"ת לפטיש אין לחוש °דמקרא אחד יוצא לכמה טעמים:

תו"ס

דסגינן בשלימותא. התהלכנו עמו בתום לב כדרך העושים מאהבה וסמכנו עליו שלא יטעננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו: בתחלה. בקבלה שקבלתם אחת הוא אנעשה ולבסוף כשקיימתם שתים יש: לבבתני. קרבתני: עלובה. חצופה דעולבנא לישנא דחוצפא היא והכי אמר במס' גיטין: מזנה בתוך חופתה. כישראל כשעמדו בסיני ועשו העגל: במסיבו. בחופתו: נתן. עזב ריחו הטוב לאחרים: ועדיין חביבותא היא גבן. אע"פ שהמקרא מספר בגנותנו הראה לנו לשון חבה מדלא כתיב הסריח: הנעלבים ואינם עולבים. אחרים באין עליהם בחוצפה ולא הן על אחרים: עושין מאהבת המקום ושמחים ביסורים. על עליבה הבאה עליהם. צבא רב. כל האומות: מה פטיש. מתחלק הסלע על ידו לכמה ניצוצות: למיימינין. (ב) עסוקים בכל כחם וטרודים לדעת סודה כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר: קושרים לו שני כתרים. לדבור שהיה בו ממש ונראה כדכתיב רואים את הקולות (שמות כ): אע"פ שמיצר ומימר לי דודי. בעגל שאמר הורד עדיך: בין שדי ילין. אמר מיד לעשות לו משכן להיות מצומצמת שכינתו בין שני הבדים שנראו' במקדש ראשון כשני שדים דוחקין ובולטין בפרוכת שכנגד הפתח: עין גדי. עון עגל שהוא מין בהמה לשון אחר לשון עכו"ם העורכים לגד שלחן (ישעיה סה): שכרמתי. שאספתי להתאוות אלהות הרבה כדכתיב אלה אלהיך ישראל (שמות לב): שכורמים עליו. שמאספין עליו את הבגדים והוא דף ארוכה ומנוקבת נקבים הרבה ומניח המוגמר תחתיה והכלים מתגמרין מדרך הנקבים לישנא דמיכנש גרסינן: מעביר ראשון. (ג) לגן עדן: מור עובר. על שהעבירן: גשם נדבות. גבי מתן תורה כתיב בספר תהלים: י"ב מיל. זו היא מדת מחניהם והיו הקרובים לדיבור חוזרין מפחד הקול עד קצה המחנה: מדדין אותן. מסייעין אותן להתקרב מעט מעט שהיו חלשים כאשה המדדה את בנה בתחלת הילוכו: ידודון. משמע הם עצמם ידודון: ידדון. מדדין אחרים: תתקע"ד דורות. (ד) באלפים שנה שקדמה תורה לעולם היו עתידין דורות הללו להבראות שנאמר (תהלים קה) דבר צוה לאלף דור וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים בלא תורה כל כך והעבירן ולא בראן ונתנה לכ"ו דורות. הרי שחסרו תתקע"ד מאלף: מה אדיר שמך. אדיר הוא הרבה בארץ ואין ראוי לך ליתן הודך שם כי אם על השמים: פירש שדי מזיו. נוטריקון של פרשז:

קנאה

תורה אור

מסורת הש"ס

[גיטין לו:] [שם איי רבאן] [ג"ז שם ויומא כג.] [סנהדרין לד.] [יומא פו: ע"ש] [כלים פכ"ג מ"ה] [לעיל ל. פסחים קיז.] [חגיגה יב.] [חגיגה יד. זבחים קטז.] [סוכה ה.] [שמות כ]

דסגינן בשלימותא כתיב בן °תומת ישרים תנחם הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו °וסלף בוגדים ישדם: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב °לבבתני אחותי כלה לבבתני באחת מעיניך בתחילה באחת מעיניך לכשתעשי בשתי עיניך *אמר עולא עלובה כלה מזנה בתוך חופתה אמר רב מרי ברה דבת שמואל מאי קרא °עד שהמלך במסיבו נרדי וגו' אמר *רב ועדיין חביבותא היא גבן דכתי' נתן ולא כתב הסריח *ת"ר (א) *עלובין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהן הכתוב אומר °ואוהביו כצאת השמש בגבורתו א"ר יוחנן מאי דכתיב °ה' יתן אומר המבשרות צבא רב כל דיבור ודיבור שיצא מפי הגבורה נחלק לשבעים לשונות תני דבי ר' ישמעאל °וכפטיש יפוצץ סלע *מה פטיש זה נחלק לכמה ניצוצות אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נחלק לשבעים לשונות אמר רב חננאל בר פפא מ"ד °שמעו כי נגידים אדבר למה נמשלו דברי תורה כנגיד לומר לך מה נגיד זה יש בו להמית ולהחיות אף ד"ת יש בם להמית ולהחיות היינו דאמר *רבא למיימינין בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותא ד"א נגידים כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה קושרים לו שני כתרים: א"ר יהושע בן לוי מ"ד °צרור המור דודי לי בין שדי ילין אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אף על פי שמיצר ומימר לי דודי בין שדי ילין °אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי מי שהכל שלו מכפר לי על עון גדי שכרמתי לי מאי משמע דהאי כרמי לישנא דמכניש הוא אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן כדתנן *כסא של כובס שכורמים עליו את הכלים: וא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב °לחייו כערוגת הבושם כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים וכיון שמדיבור ראשון נתמלא דיבור שני להיכן הלך הוציא הקב"ה הרוח מאוצרותיו והיה מעביר ראשון ראשון שנאמר °שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר *אל תקרי שושנים אלא ששונים: ואריב"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל שנאמר °נפשי יצאה בדברו ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן דיבור שני היאך קיבלו הוריד *טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם שנאמר °גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה ואמר ר' יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה חזרו ישראל לאחוריהן י"ב מיל והיו מלאכי השרת מדדין אותן שנאמר °מלאכי צבאות ידודון ידודון אל תיקרי ידודון אלא ידדון: ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו אמר להן לקבל תורה בא אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות *קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם °מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה אמר לפניו רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה שנאמר °*מאחז פני כסא פרשז עליו עננו ואמר ר' *נחום מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו אמר לפניו רבונו של עולם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה °אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים אמר להן למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם שוב מה כתיב בה לא יהיה לך אלהים אחרים בין עמים אתם שרוין שעובדין

ע"

ליון הש"ס

רש"י ד"ה תתקע"ד דורות וכו' וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים. במדרש רבה בראשית פ"א איתא ראה הקב"ה שהיו רשעים נתנה לכ"ו דורות והתתקע"ד שתלן בכל דור ודור וכן עזי פנים שבדורות: תוס' ד"ה מה פטיש וכו' דמקרא אחד יוצא לכמה טעמים. עי' בהרא"ם פ' וארא בפסוק ס':

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנו רבנן הנעלבין: (ב) רש"י ד"ה למיימינין נ"ב עי' לעיל דף סג ע"א: (ג) ד"ה מעביר ראשון ראשון לג"ע: (ד) ד"ה תתקע"ד דורות נ"ב ועיין בחגיגה פרק אין דורשין דף יג ורא"ש דף יד:

עבודת גלולים שוב מה כתיב בה זכור את יום השבת לקדשו כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות שוב מה כתיב בה לא תשא משא ומתן יש ביניכם שוב מה כתיב בה כבד את אביך ואת אמך אב ואם יש לכם שוב מה כתיב בה לא תרצח לא תנאף לא תגנוב °קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם °מיד הודו לו להקב"ה שנאמר °ה' אדונינו מה אדיר שמך וגו' ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר שנאמר °עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות אף מלאך המות מסר לו דבר שנאמר °ויתן את הקטורת ויכפר על העם ואומר ויעמוד בין המתים ובין החיים וגו' אי לאו דאמר ליה מי הוה ידע: וא"ר יהושע בן לוי בשעה שירד משה מלפני הקב"ה בא שטן ואמר לפניו רבונו של עולם תורה היכן היא אמר לו נתתיה לארץ הלך אצל ארץ אמר לה תורה היכן היא אמרה לו °אלהים הבין דרכה וגו' הלך אצל ים ואמר לו אין עמדי הלך אצל תהום א"ל אין בי שנאמר °תהום אמר לא בי היא וים אמר אין עמדי אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה חזר ואמר לפני הקב"ה רבש"ע חיפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה אמר לו לך אצל בן עמרם הלך אצל משה אמר לו תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא אמר לו וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה א"ל הקב"ה למשה משה בדאי אתה אמר לפניו רבונו של עולם חמודה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי אמר לו הקב"ה למשה הואיל ומיעטת עצמך תקרא על שמך שנאמר °זכרו תורת משה עבדי וגו': וא"ר יהושע בן לוי *בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות אמר לו משה אין שלום בעירך אמר לפניו °כלום *יש עבד שנותן שלום לרבו א"ל היה לך לעזרני מיד אמר לו °ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת *(אמר) ר' יהושע בן לוי מ"ד °וירא העם כי בושש משה אל תקרי בושש אלא באו שש בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל לסוף ארבעים יום בתחלת שש אני בא לסוף מ' יום בא שטן ועירבב את העולם אמר להן משה רבכם היכן הוא אמרו לו עלה למרום אמר להן באו שש ולא השגיחו עליו מת ולא השגיחו עליו הראה להן דמות מטתו והיינו דקאמרי ליה לאהרן °כי זה משה האיש וגו': א"ל ההוא מרבנן לרב כהנא מי שמיע לך מאי הר סיני א"ל הר שנעשו בו נסים לישראל הר ניסאי מיבעי ליה אלא הר שנעשה סימן טוב לישראל הר סימנאי מיבעי ליה א"ל מ"ט לא שכיחת קמיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דמעייני באגדתא דרב חסדא ורבה ברי' דרב הונא דאמרי תרוייהו מאי הר סיני הר שירדה שנאה לעכו"ם עליו והיינו דאמר ר' יוסי בר' חנינא ה' שמות יש לו מדבר צין שנצטוו ישראל עליו מדבר קדש שנתקדשו ישראל עליו מדבר קדמות שנתנה קדומה עליו מדבר פארן שפרו

רש"י

קנאה יש ביניכם. שאתם באים על ידה לידי רציחה: מסר לו. למדו: באדם בשכר. שחרפוך וקראוך אדם נולד מאדמה לשון שפלות: מסר לו כודו. להקטיר מחתות קטורת בשעת מגפה ולעמוד בין המתים ובין החיים: ואי לאו דאמר ליה. מלאך המות: מנא ידע. הלא בתורה לא נכתב: בדאי אתה. בתמיה: קושר כתרים. כגון הנך דאמרי' בפרק הבונה (דף קד.) תגא דקוף לגבי רי"ש וכן שעטנ"ז ג"ץ שצריכין כל אות ג' זיונים כדאמרינן (במנחות דף כט:) ראש הזיי"ן כמתח לימין ולשמאל בגגו מעט וכן ראש השי"ן השמאלי וכן כל ראשי שבע אותיות הללו בכל מקום שהן: אין שלום. אין דרך ליתן שלום: בעירך. במקומך: לעזרני. לומר תצלח מלאכתך: מיד. בעליה אחרת אמר לו יגדל נא כח ה': בא השטן. הוא יצר הרע המתעיא את האדם הוא העולה ומסטין [והאומר] דהוא מדת הדין אין הגון בעיני: כשעלה משה. להר אמר להם לסוף מ' יום אני בא בתוך שש שעות הם סבורים שאותו יום שעלה בו מן המנין הוה והוא אמר להם מ' יום שלימים יום ולילו עמו ויום עלייתו אין לילו עמו שהרי בז' בסיון עלה נמצא יום מ' בי"ז בתמוז היה בי"ו בא שטן ועירבב את העולם והראה דמות חשך ואפילה דמות ענן וערפל וערבוביא לומר ודאי מת משה שהרי באו כבר שש ולא בא ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן בין קודם חצות לאחר חצות שהרי לא ירד משה עד יום המחרת שנאמר וישכימו ממחרת וגו': באו שש. שקבע להם: שנאה לעכו"ם. שלא קבלו בו תורה:

תוספות

תורה היכן היא. וא"ת וכי שטן לא היה יודע מתן תורה וי"ל דאמרינן במדרש לפניו ילך דבר שטרדו הקב"ה למלאך המות בשעת מתן תורה שלא יקטרג לומר אומה שעתידה לחטוא לסוף מ' יום בעגל אתה נותן להם התורה והוא שטן והוא מלאך המות כדאמרי' בפ"ק דב"ב (ד' טז.) ואמרי' נמי בסנהדרין (דף כו:) תושי' שניתנה בחשאי מפני השטן:

לסוף מ' יום אני בא. פירש בקונטרס דאותו יום שעלה בו איננו מן המנין והוא היה אומר להם מ' יום שלימים יום ולילו עמו ויום עלייתו אין לילו עמו שהרי ז' בסיון עלה נמצא יום מ' היה בי"ז בתמוז ואין נראה לר"י בן רבינו מאיר דבהדיא משמע בפ"ק דיומא (דף ד.) דיום עלייה מן המנין דקאמר התם בשלמא לר"ע משכחת להו דבי"ז בתמוז נשתברו הלוחות כ"ד דסיון ושיתסר דתמוז מלו להו מ' יומין ובשיבסר בתמוז נחת אלמא חשיב יום עלייה ואיכא מ' יום ומ' לילה כשתחשוב לילה שאחר היום ועוד אם לא תחשוב יום עלייה לא ישלמו מ' ימים אחרונים עד אחר יום הכפורים ושלמו ביוה"כ שאז א"ל הקב"ה למשה סלחתי כדברך גם מה שפרש"י בפרשת כי תשא שבי"ט בתמוז עלה קשה לר"י שאז לא תמצא שלמו מ' ימים אחרונים ביום הכפורים*:

מדבר צין. קשה לר"י דע"כ מדבר צין לאו היינו מדבר פארן דמדבר צין בתחילת דרומה של ארץ ישראל כדכתיב באלה מסעי והיה לכם פאת נגב(א) ממדבר צין על ידי אדום וכתיב ונסב לכם הגבול מנגב וגו' והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע וקדש ברנע היינו פארן דכתיב בשילוח מרגלים וישלח אותם משה ממדבר פארן ובספר (יהושע יד) כתיב שאמר כלב בשלוח אותי משה מקדש ברנע לרגל את הארץ וכן באלה הדברים כתיב ונבא עד קדש ברנע ומפרש מיד שלוח מרגלים ועוד דכמה מסעות הוו ממדבר פארן עד מדבר צין דבסוף בהעלותך כתיב ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן ובאלה מסעי כתיב ויסעו העם מחצרות ויחנו ברתמה א"כ רתמה היינו פארן וחשיב כמה מסעות עד מדבר צין וכן בין פארן לסיני מהלך י"א יום דכתיב אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע א"כ מדבר צין ופארן וסיני לאו הכל אחד ואור"י דהכל מדב' אחד וגדול היה דע"כ סיני היינו פארן דכתי' הופיע מהר פארן ובפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף לח.) דרשינן מפארן הופיע ממונן לישראל גבי שור של ישראל שנגח שור של עובד כוכבים פטור ול"ג בריש מסכת ע"ז (דף ב:) מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן *דהוה משמע דפארן היא אומה אחרת כמו שעיר אלא גרס מאי בעי בשעיר ומאי בעי בתימן וסיני נמי היינו מדבר צין דכתיב מדבר צין היא קדש וסיני איקרי קדש דכתיב בספר (תהלים כט) קול ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש משמע דהיינו בשעת מתן תורה ומיהו קשה לר"י דהא מדבר קדמות היה מזרחה של ארץ ישראל כדכתיב (דברים ב) ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון וגו' שהיתה במזרח של א"י דכתיב (שם ד) בעבר הירדן מזרחה שמש ומדבר צין ופארן היינו בדרומה כמו שמשמע בפסוקים שהבאתי ואיך יתכן דמדבר קדמות היינו מדבר סיני:

תורה אור

תהלים ח | שם סח | במדבר יז | איוב כח | שם

מסורת הש"ס

מלאכי ג | במדבר יד | שמות לב | שם

מנחות כט: | [וע"ע תוספות בבא קמא פב: ד"ה כדי] | [עי' תוספות בבא קמא עב: ד"ה כדי] | [וע"ע תוס' ע"ז ב: ד"ה מאי בעי]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מדבר וכו' פאת נגב ממדבר צין:

גליון הש"ס

גמ' קנאה יש ביניכם. ע' ברש"י בחומש בראשית א כ"ו ובר"א"ם שם: שם מיד הודו לו להקב"ה. עי' תורת חיים סנהדרין דף עא ד"ה ולמה נכתבו: שם כלום יש עבד שנותן שלום. עי' מהרש"א בח"א רפ"ד דברכות. וקושייתו ותירוצו בתוס' ב"ק עג ע"ב ד"ה כדי:

עין משפט
נר מצוה

לב א מיי' פי"ח מהלכו' שבת הלכה ד :
לג ב שם הלכה ה :
לד ג שם הלכה ח :

שפרו ורבו עליה ישראל מדבר סיני שירדה שנאה לעכו"ם עליו ומה שמו חורב שמו ופליגא דר' אבהו דא"ר אבהו הר סיני שמו ולמה נקרא הר חורב שירדה חורבה לעכו"ם עליו : מנין שקושרין לשון של זהורית וכו' : כשנים כשני מיבעי ליה א"ר יצחק אמר להם הקב"ה לישראל אם יהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו כשלג ילבינו: דרש רבא מאי דכתיב °לכו נא ונוכחה יאמר ה' לכו נא בואו נא מיבעי ליה יאמר ה' אמר ה' מיבעי ליה לעתיד לבא יאמר להם הקב"ה לישראל לכו נא אצל אבותיכם ויוכיחו אתכם ויאמרו לפניו רבש"ע אצל מי נלך אצל אברהם שאמרת לו °ידוע תדע ולא בקש רחמים עלינו אצל יצחק שבירך את עשו °והיה כאשר תריד ולא בקש רחמים עלינו אצל יעקב שאמרת לו °אנכי ארד עמך מצרימה ולא בקש רחמים עלינו אצל מי נלך עכשיו יאמר ה' אמר להן הקב"ה הואיל ותליתם עצמכם בי אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מ"ד °כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך לעתיד לבא יאמר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך אמר אימר ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים אפשר דבעי רחמי עלייהו אמר ליה בניך חטאו אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך אמר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה אמר לו ליצחק בניך חטאו לי אמר לפניו רבש"ע בני ולא בניך בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם °בני בכורי עכשיו בני ולא בניך ועוד כמה חטאו כמה שנותיו של אדם שבעים שנה דל עשרין דלא ענשת עלייהו פשו להו חמשין דל כ"ה דלילותא פשו להו כ"ה דל תרתי סרי ופלגא דצלויי ומיכל ודבית הכסא פשו להו תרתי סרי ופלגא אם אתה סובל את כולם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך ואת"ל כולם עלי הא קריבית נפשי קמך פתחו ואמרו (כי) אתה אבינו אמר להם יצחק עד שאתם מקלסין לי קלסו להקב"ה ומחוי להו יצחק הקב"ה בעינייהו מיד נשאו עיניהם למרום ואומרים °אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל אלא שזכותו גרמה לו דכתיב °בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה ואהיה להם כמרימי עול על לחיהם ואט אליו אוכיל: **מתני'** *[א]המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה [ב]תבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפין זה עם זה *[ג]קליפי אגוזין קליפי רמונים איסטים ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן פי סבכה מי רגלים נתר ובורית *קמוליא ואשלג כדי לכבס בגד קטן פי סבכה רבי יהודה אומר כדי להעביר את הכתם: **גמ'** תנינא חדא זימנא *קנה כדי לעשות קולמוס אם היה עב או מרוסס כדי לבשל ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באילפס מהו דתימא התם הוא דלא חזי למידי אבל עצים דחזו לככא דאקלידא אפילו כל שהוא קמ"ל: תבלין כדי לתבל ביצה קלה: ורמינהו *תבלין שנים וג' שמות ממין אחד או משלשה מינין (ושם אחד) אסורין ומצטרפין זה עם זה ואמר חזקיה במיני

רש"י

ספרו ורבו. דכל אחד נתעברה אשתו זכר במלות שובו לכם לאהליכם °ולא ידענא היכא רמיזא : כשני מיבעי ליה. דומיא דכשלג דלא כתיב כשלגים : ארד עמך אעלך גם עלה. כאן רמז ד' גליות גם ריבויא הוא : יאמר ה'. אתה אמור התוכחה וכך אנו תולין : ימחו. הואיל שחטאו ויתקדש שמך בעולם כשתעשה דין בעוברין על דבריך : קראת להן בני בכורי ישראל. שהיה גלוי לפניך שהן עתידין לומר לפניך בסיני נעשה ונשמע לקבל עולך מאהבה כבנים : דל עשרין דלא ענשת להו. שכן מצינו בדור המדבר שלא ענש הקב"ה אלא מכ' שנה ומעלה דכתיב (במדבר יד) במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' מבן כ' שנה ומעלה אשר הלינותם עלי : כי אתה אבינו. כנגד יצחק אמרו והוא אמר להם הראו כנגד הקב"ה שהוא אביכם: בשלשלאות של ברזל. כדרך כל הגולים שהרי ע"פ גזרת גלות ירד לשם : בחבלי אדם. בשביל חיבת האדם משכתים למצרים בחבלים ולא בשלשלאות : כמרימי עול על לחייהם. כאדם הסובל ומסייע לבהמתו להרים עולה *מעל צוארה בלווחין ובמקלות : ואט אליו אוכיל. הטיתי לכם כח להכיל את עבודת הפרך : **מתני'** ביצה קלה. כבר מפורש* שזה בילת תרנגולת שהיא קלה לבשל ולא בשיעור כל בילה שיעורו אלא כגרוגרת מבילה קלה: ומצטרפין. כל מיני תבלין זה עם זה : קליפי אגוזים. הגדילה ע"ג הקליפה בעודן לחין : סטים. *קרוג : פואה. *וורנלא : פי סבכה. בראש הסבכה שעשאה בקליעה נותן מעט בגד : נתר. מין אדמה שקורין ניטר"א : קמוליא ואשלג. בגמרא מפרש להו : את הכתם. של דם נדה שאלו הסמנין מעבירין על הכתם של דם נדה בבגד לטהרו : **גמ'** התם. הוא דקולמוס מרוסס לא חזי למידי אלא להסקה : ככא דאקלידא. שן של מפתח : ורמינהו. אמתני' דקתני תבלין מצטרפין שני מינין לכשיעור : ב' וג' שמות. פלפל לבן שחור וארוך או אפילו מן ג' מינין והם (שם אחד) של איסור אסור אם תיבלו בהן את הקדרה : ומצטרפין. לתבלה אם אין בכל אחד כדי לתבל ונצטרפו ותיבלו: ואמר חזקיה. הא דקתני מצטרפין : במיני

תוספות

תבלין שנים ושלשה שמות והן מין אחד. פירש רש"י כמו פלפל ארוך פלפל לבן פלפל שחור ולפי' הא דקתני בסיפא ר"ש אומר ב' שמות ממין אחד או שני מינין משם אחד אין מצטרפין משכחת לה שני מינין משם אחד כעין שמפרש לקמן (דף צ.) תרי גווני אהלא אבל תימה וכי בשביל שיש להם שם אחד יש להן להצטרף יותר מה מועיל השם לענין הצירוף כיון שהם שני מינין ואין טעמם בשוה ומפרש ר"ת דג' עניני איסור כגון של ערלה או של כלאי הכרם ושל אשירה ושל עיר הנדחת קרי ג' שמות °כדאמרינן שלא השם המביאו לידי מכות מביאו לידי תשלומים ובפרק המקבל (ב"מ קיא.) עובר בכל השמות הללו וכן משמע בהדיא בירושלמי בריש פ"ב דמסכת ערלה דקתני התרומה ותרומת מעשר ותרומ' (א) של דמאי והחלה והבכורים עולין באחד ומאה ומצטרפין זה עם זה וקאמר עלה בגמרא לרבי שמעון נצרכה אע"ג דאמר ר"ש אין שני שמות מצטרפין הכא מודה שכולם שם תרומה* : **אסורין** ומצטרפין. לכאורה נראה מדתני אסורים ותנא תו מצטרפין דאסורין היינו לאסור את הקדרה ומצטרפין למלקות ואף על גב דלענין חיוב חטאת אמרי' בפ' כלל גדול (לעיל עא.) דחלב (ב) ופיגול ונותר אין מצטרפין למלקות מצטרפין ובפרק בתרא דע"ז (דף סו.) דפליגי אביי ורבא דאביי סבר בתר טעמא אזלינן וקאמר אביי מנא אמינא לה דתנן תבלין ב' וג' שמות כו' אא"ב דבתר טעמא אזלינן כולהו חד טעמא נינהו אה"נ בתר שמא אזלינן האי שמא לחוד והאי שמא לחוד ורבא אמר הא מני ר"מ היא דאמר כל איסורין שבתורה מצטרפין זה עם זה שנאמר לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל משמע דלאביי אתיא אפי' אליבא דרבנן דר"מ אע"ג דע"כ פליגי עליה לכל הפחות לענין מלקות סבר אביי דלא פליגי אלא בב' מינין אבל בב' איסורין ומין אחד לא והא דאמר ריש לקיש בפרק התערובות (זבחים עח.) הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור אי אפשר שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו ולמלקות איירי דבטמא לא שייך ביה חטאת ועוד מדקאמר התם ש"מ התראת ספק לא שמה התראה ומדמבטלין זה את זה היה משמע דשני איסורין לרבנן דר"מ אין מצטרפין נ"ל דאע"פ שמבטלין זה את זה כשבללן מצטרפין הן למלקות וכן מוכח במעילה בפרק קדשי מזבח (דף יז:) דתנן הפיגול והנותר והטמא (ג) אין מצטרפין וקאמר בגמרא לא שנו אלא לטומאת ידים אבל לאכילה מצטרפין והא דאיצטריך (ד) לאתויי קרא דלאכילה מצטרפין מלא יאכל כי קדש הם כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו פירוש מדנאמרו בלאו אחד מצטרפין לא איצטריך אלא לר"ש דאמר ב' שמות אין מצטרפין ובקודש מודה משום קרא דרבי אליעזר אבל לרבנן אפילו בעלמא מצטרפין והא דתנן בפ' קדשי מזבח (מעילה נח.) הערלה וכלאי הכרם מצטרפין אתיא שפיר כרבנן אליבא דאביי ומיהו לפי זה מצטרפין דרישא לא הוי פירושא כמו אין מצטרפין (ה) דרבי שמעון דלירוף דרבי שמעון היינו לאיסור דאי למלקות הא אית ליה כל שהוא למכות ור"ת מפרש דאסורי' ומצטרפין הכל מיירי להצטרף לאסור את הקדירה ולא למלקות א"נ אסורין בנתינת טעם אם נפלו בקדירה ומצטרפין לאסור בתערובת יבש בלא נתינת טעם והשתא הוי מצטרפין (ו) כמו אין מצטרפין דסיפא דרבי שמעון : [ע' תוס' ע"ז סה: ד"ה ר"ש • ותוס' מעילה יז: ד"ה תני] :

הואיל

[עי' תוס' ע"ז סו. ד"ה תבלין וכו' וכס מין א']

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה תבלין וכו' ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי והחלה : (ב) ד"ה אסורין וכו' דחלב ודם ופיגול : (ג) בא"ד דתנן הפיגול והנותר אין מצטרפין כצ"ל ותיבת והטמא נמחק : (ד) בא"ד והא דאיצטריך ר' אליעזר לאתויי קרא : (ה) בא"ד ומיהו לפי זה יכו' כמו אין מצטרפין דסיפא דר"ש : (ו) בא"ד והשתא הוי מצטרפין דרישא כמו אין מצטרפין:

פי' ערוך פרונלין בל"א הוכמה [וגי' ס"א קמוניא ועי' סנהדרין מט: ונדה סב.]

מסורת הש"ס

ישעיה א · בראשית טו · בראשית כז · בראשית מו · ישעיה סג · שמות ד · ישעיה סג · הושע יא · ביצה לט. · לעיל עט. · לעיל פ: · ע"ז סו. עולם פ"ב

[פ"ל ע:]

[לעיל פ:]

לבע כמו תכלת עשב שלובעים בו אדום

גליון הש"ס

רש"י בד"ה שפרו ורבו לא ידענא. עי' ברכות כה ע"ב ברש"י ד"ה מאן שמעת ליה : תוס' ד"ה תבלין וכו' כדאמרי' שלא השם המביאו לידי מכות. מכות דף ד ע"א:

במיני מתיקה שנו הואיל וראויין למתק קדירה טעמא דחזו למתק את הקדירה הא לאו הכי לא הכי נמי חזו למתק: קליפי אגוזין וקליפי רמונים סטים ופואה כדי לצבוע בגד קטן: ורמינהי *המוציא סמנים שרויין כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא (הא איתמר עלה) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי שאין אדם טורח לשרות סממנים לצבוע בהן דוגמא לאירא: *מי רגלים: תנא מי רגלים עד בן(א) מ' יום: נתר: *תנא נתר אלכסנדרית ולא נתר אנפנטרין: בורית: אמר רב יהודה זה חול והתניא הבורית והחול אלא מאי בורית כבריתא מיתיבי הוסיפו עליהן החלביצין והלעינון והבורית והאהל ואי ס"ד כבריתא כבריתא מי איתא בשביעית (*והתנן) *זה הכלל כל שיש לו עיקר יש לו שביעית ושאין לו עיקר אין לו שביעית אלא מאי בורית אהלא והתניא והבורית ואהלא (אלא) תרי גווני אהלא: קימוליא: אמר רב יהודה שלוף דוץ: אשלג *אמר שמואל שאילתינהו לכל נחותי ימא ואמרו לי שונאנה *שמיה ומשתכח בנוקבא דמרגניתא ומפקי ליה ברמצא דפרזלא: **מתני'** *פלפלת כל שהוא ועטרן כל שהוא מיני בשמים ומיני מתכות כל שהן מאבני המזבח ומעפר המזבח מקק ספרים ומקק מטפחותיהם כל שהוא שמצניעין אותן לגונזן *רבי יהודה אומר אף המוציא משמשי ע"ז כל שהוא שנאמר °ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: **גמ'** פלפלת כל שהוא למאי חזיא לריח הפה: עיטרן כל שהוא: למאי חזיא לצילחתא: מיני בשמים כל שהן: ת"ר *המוציא ריח רע כל שהוא שמן טוב כל שהוא ארגמן כל שהוא *ובתולת הוורד אחת: מיני מתכות כל שהן: למאי חזו תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר שבן ראוי לעשות ממנה דרבן קטן *ת"ר האומר הרי עלי ברזל אחרים אומרים *לא יפחות מאמה על אמה למאי חזיא אמר רב יוסף לכלייא עורב ואיכא דאמרי אחרים אומרים לא יפחות מכלייא עורב וכמה אמר רב יוסף אמה על אמה *נחשת לא יפחות ממעה כסף *תניא רבי אליעזר אומר לא יפחות מצינורא קטנה של נחשת למאי חזיא אמר אביי *שמחטטין בה את הפתילות ומקנחין הנרות: מקק ספרים ומקק מטפחות: א"ר יהודה מקק דסיפרי תכך דשיראי ואילא דעינבי ופה דתאני והה דרימוני כולהו סכנתא ההוא תלמידא דהוה יתיב קמיה דר' יוחנן הוה קאכיל תאיני אמר ליה רבי קוצין יש בתאנים א"ל קטליה פה לדין: **מתני'** *המוציא קופת הרוכלין אף על פי שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת *זרעוני גינה פחות מכגרוגרת ר' יהודה בן בתירה אומר חמשה

זרע

תורה אור: דברים יג

רש"י

במיני מתיקה. עסקינן שכולן מיני מתיקת קדירה אבל מין אחר אין מצטרף ומתניתין לא מפליג: דוגמא לאירא. מעט למר שהוא כמין דוגמא שמראה הצבע לבע"ה כזה תחפוץ או כזה והוא כדי ליתן באירא של קנה של גרדי ושיעורה מועט: לשרות ומתני' בשאינן שרויין והבא לשרות אינו שורה פחות מכדי בגד קטן: אנפטרין. מקום: הוסיפו עליהם. לענין שביעית: החלביצין. לטרו"ן: והלעונין. לענה: כברית'. גפרית: שיש לו עיקר. שנשרש בארץ ולפי דעתי הורניסא דגרסינן במס' ע"ז* דבר שאין לו שורש (ב) הוא כמו זה ולא כמו שמפרשין אותו פונג"א: שלוף דוץ. לא איתפרש אבל כך שמו: ברמצא דפרזלא. פורייזורא של ברזל: **מתני'** פלפלת כל שהוא. ואינו פלפל שלנו ובגמרא מפרש כל שהוא למאי חזי: מיני בשמים כל שהן. לריח טוב: מיני מתכות כל שהוא. ראוי לדרבן קטן: שמצניעין אותו לרפואה ל"ג: מקק ספרים. אכילת תולעת אוכלת הספרים ומרקבן ושמו מקק: שמצניעין אותן לגונזן. שכל דבר קדש טעון גניזה: מאומה. אלמא אחשביה קרא לאיסורא והא דתנן (לעיל דף עה:) כל שאינו כשר להצניע כו' ואוקימנא למעוטי עצי אשירה דלא כר' יהודה: **גמ'** לצלחתא. כאב חצי הראש: ריח רע. שמעשנין בהן חולין ותינוקות כגון חלטית להבריח מעליו מזיקין: ארגמן. צבע שצובעין בו ארגמן וטעמא לא איתפרש ול"נ שגם הוא ראוי להריח: בתולת הוורד. עלה של וורד בחור אחת: מיני מתכות כל שהוא. מתני' היא: הרי עלי ברזל. לבדק הבית: לכליא עורב. טבלאות של אמה (ג) היו עושין והן חדין כסכין סביבותיהם ומסמרין חדין בכולן ומחפין בהן גגו של היכל למנוע את העורבים מליישב: ממעה כסף. נחשת שוה מעה כסף: לנורא. מזלג קטן (ד)[כעין] שטוין בו זהב ולבדק הבית למאי חזי: שמוהטין בו פתילות ומנקבין* ראשיהן לעדויי חושכן מוקיי"ר בלע"ז: מקק דסיפרי תכך דשיראי. כל אלו תולעין הן שבכל מין ומין והלוקין בשמותיהם תכך איילא פה הה: כולהו סכנתא. לאוכלן: קוצים יש בתאנים. היה תולעת יושב ונוקב בגרונו ודומה שהוא קוץ: קטליה פה לדין. הרגו פה לדין: **מתני'** רוכלין. מוכרי בשמים לקישוטי נשים ויש להן קופות קטנות לצרורות בשמים: אינו חייב אלא חטאת אחת. דכולה חדא הוצאה היא: פחות מכגרוגרת. דאע"ג דכל האוכלין שיעורן כגרוגרת הני כיון דלזריעה קיימי בפחות מכגרוגרת נמי מיחייב:

תוספות

הואיל וראויין למתק הקדירה. הואיל וממתיקין הוה ליה למימר כדפי' בסוף כלל גדול (דף עו: ושם) וא"ת היכי מיירי אי בנותן טעם אפילו שאר מינין נמי ואי אין בהם נותן טעם אפי' מיני מתיקה נמי לא וי"ל דאפילו ביש בהן נותן טעם שרי בשאר מינין דנותן טעם לפגם הוא. ר"י:

מי רגלים בן מ' יום. אין גירסא זו נכונה דמשמע של קטן בן מ' יום ובנדה פרק האשה (דף סג:) גבי ז' סממנין מעבירין קתני כל הני דהכא ומי רגלים וקא בעי התם בגמרא* דילד או מזקן ולית דגרסי של מ' יום ואין נראה דהתם נמי תניא ומי רגלים שהחמיצו וכמה חימוצן שלשה ימים ונראה כספרים דגרסי עד מ' יום דמג' ימים עד מ' מעבירין אותם על הכתם אבל תוך ג' ולאחר מ' אין מעבירין: **בורית** זה החול. ואע"ג דבפ' המוציא (לעיל פ:) יהיב בחול שיעורא אחרינא כדי ליתן על פי כף של סיד אומר רבינו מאיר דהתם מיירי בחול שנותנין בסיד אבל הכא איירי בחול שמלבנין בו את הבגדים ולספרים דגרסי הכא בורית זה אהלא אתי שפיר: **תרי** גווני אהלא. ולעיל דלא שני תרי גווני חול (או לגירסא אחרת תרי גוונא אהלא) משום דקים ליה דליכא בהו תרי גוונין ויש ספרים דגרסי לעיל מאי בורית אהלא ולפי זה אתי שפיר דה"ק לעולם כדאמר מעיקרא דבורית זה אהלא ותרי גווני אהלא:

לא יפחות ממעה כסף. תימה לר"י דלא יפחות מפרוטה הוה ליה למימר כי היכי דתניא בפרק בתרא דמנחות (דף קז:) הרי עלי זהב לא יפחות מדינר זהב כסף לא יפחות מדינר כסף:

מכליא עורב. בערוך בערך כל פי' דבמקדש ראשון מפני רוב קדושה שהיתה בו לא הוה צריך כליא עורב וליתא דבפ"ק דמועד קטן (דף ט.) מוכח בהדיא שהיה במקדש ראשון כליא *עורב:

המוציא קופת הרוכלין אע"פ שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא אחת. תימה דמאי קמ"ל פשיטא דאפילו בהוציא וחזר והוציא אינו חייב אלא אחת כמו בקצר וחזר וקצר כ"ש בבת אחת ואפילו רב יוסף דמחייב אליבא דר' אליעזר בקצר וחזר וקצר בפרק אמרו לו (יומא דף טו.) בהוצאה אחת פשיטא דפטור ותירץ ר"ת דמיירי כגון שנודע לו על מין זה ונתכפר וחזר ונודע לו על מין אחר אפ"ה פטור דהוי הכל כמו דבר אחד ואע"ג דבפרק המצניע (לקמן צג:) תניא ואם היה כלי צריך לו חייב אף על הכלי ומוקי לה רב אשי ששגג בזה ובזה ונודע לו וחזר ונודע לו ובפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל דוקא בכלי ואוכלים שבתוכו מחלקין ידיעות אבל באוכלין שבתוך הכלי אפילו כפרות אין מחלקות ור"י מצא בירושלמי אילו הוציא והוציא כלום הוא חייב אלא אחת לא נצרכה אלא לר"א שלא תאמר מינים הרבה יעשו כהעלמות הרבה ויהא חייב על כל אחת ואחת קמ"ל פי' דס"ד דמינים מחלקין כדא"ר יהושע תמחוין מחלקין* ונימו ה"ל להזכיר ר' יהושע:

אם

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ח:
לו ב ג שם הלכה ה:
לז ד מיי' פ"ב מהלכות ערכין הלכה ט:
לח ה מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה כ:
לט ו שם הלכה ז:

[דף סג.]
לעיל עט.
ע"ז יד. נדה סב.
רש"ל מ"ז ועי' מהרש"א

רב נסים גאון

האומר הרי עלי ברזל לא יפחות מאמה על אמה למאי הא' אמר רב יוסף לכלה עורב. תמצאנו במסכת מדות בפרק ד' ההיכל מאה על מאה על רום מאה האוטם ו' אמות וגובהו ארבעים אמה אמה כיור ואמתים [בית] דילפה אמה תיקרה ואמה מעזיבה וג' אמות מעקה ואמה כלה עורב ר' יהודה אומר לא היה כלה עורב עולה מן המדה אלא ד' אמות (עולה) היה מעקה וכגון זה במנחות (דף קז) בפרק הרי עלי עשרון:

[ובערכין ו. ד"ה כגון כו' כתבו ישוב נכון ע"ש וכ"כ במנחות קז. ד"ה כלי']

מנחות קז. ע"ש

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי רגלים עד מ' יום כצ"ל ותיבת בן נמחק: (ב) רש"י ד"ה שיש לו עיקר וכו' שאין לו עיקר הוא כמו: (ג) ד"ה לכליא עורב של אמה על אמה הי': (ד) ד"ה לנורא מזלג קטן הס"ד ואח"כ מ"ה שמוהטין בו פתילות ומנקבין ראשיהן כצ"ל ותיבות שטוין בו זהב לבדק הבית למאי חזי נמחק

מסורת הש"ס

ע"ז יד. וחרי' אותנה הורניסא ניגנז
נדה סג. ע"ש
[צ"ל והתניא]
פ"ס כג.
[גי' הערוך שלג שלגא ובנדה סב. איתא אשלגא]
[ע"' תוס' קמן לד. ד"ה את הממת]
[פי' בושן סמים וכמו פי' גאון היה סונה פתילת סוורד שעושין מאמר גפן לבוע כמין וורד וקורין אותו וורד. ערוך ע' ערך בתול]
[מנחות קו:]
[שם קז. ושם איתא ר"א בן יעקב]
[גי' הערוך שמוחטין ועי' כילה לב:]
לעיל פע.
ומיהו היה לו להזכיר ר' יהושע אלא ר"ל כ"א דמחייב אתולדה במקום אב רש"ל

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"א מהלכות שבת הלכה יח:
ב ב שם הלכה ו:
ג ג שם הלכה יג:
ד ד מיי' שם הלכה כ כא:

זרע קישואין שנים זרע דילועין שנים זרע פול המצרי שנים (א)*חגב חי טהור כל שהוא מת כגרוגרת צפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא שמצניעין אותה לרפואה ר' יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא שמצניעין אותו לקטן לשחוק בו: **גמ'** ורמינהי *זבל וחול הדק כדי לזבל קלח של כרוב דברי ר"ע וחכמים אומרים כדי לזבל כרישא *אמר רב פפא הא דזריע הא דלא זריע לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה: זרע קישואין: ת"ר *המוציא גרעינין אם לנטיעה שתים אם לאבילה כמלא פי חזיר וכמה מלא פי חזיר אחת אם להסיק כדי לבשל ביצה קלה אם לחשבון שתים אחרים אומרים חמש ת"ר המוציא שני נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה חייב שמצניעין אותן לנישבין מקשה של חזיר אחת צורי דקל שתים תורי דקל אחת: ציפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא: מאי ציפורת כרמים אמר רב פליא ביארי אמר אביי ומשתכח בדיקלא דחד נבארא ועבדי לה לחוכמא אכיל ליה לפלגא דימיני' ופלגא דשמאליה רמי לה בגובתא דנחשא וחתים לה בשיתין גושפנקי ותלי לה באיברא דשמאלא וסימניך °לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו וחכים כמה דבעי וגמר כמה דבעי ואכיל ליה לאידך פלגא דאי לא מיעקר תלמודו: ר' יהודה אומר אף המוציא כו': ותנא קמא סבר לא מאי טעמא דילמא אכיל ליה °אי הכי טהור נמי דהא רב כהנא הוה קאים קמיה דרב והוה קמעבר שושיבא אפומיה אמר ליה שקליה דלא לימרו מיכל קאכיל ליה וקעבר משום °בל תשקצו את נפשותיכם אלא דילמא מיית ואכיל ליה ורבי יהודה אי מיית קטן מיספד ספיד ליה:

הדרן עלך אמר רבי עקיבא

המצניע ילזרע ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב בכל שהוא וכל אדם אין חייב עליו אלא כשיעורו חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו: **גמ'** למה ליה למיתני המצניע ליתני המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב בכל שהוא אמר אביי הכא במאי עסקינן יכגון שהצניעו ושכח למה הצניעו והשתא קא מפיק ליה סתמא מהו

רש"י

זרע קישואין. חשוב הוא וחייב בשני גרגרין: המוציא חגב חי (ג) כל שהוא. שמצניעין אותו לקטן לשחק בו כדמפרש רבי יהודה בסיפה דמתני': מת. הרי הוא כשאר אוכלין וחייב בכגרוגרת: ציפורת כרמים. לקמיה מפרש מאי היא ומאי רפואתו: שמצניעים אותו לקטן כו'. ות"ק מהאי טעמא נמי מחייב ליה בחגב טהור ומיהו אטמא פליג דלא מצנעי ליה לשחק דילמא אכיל ליה כדלקמן: **גמ'** כדי לזבל. אלמא זרע הבא מגרעין אחד חשיב: הא דזריע. מאחר שהן זרועין חשיב כל אחד ואחד ואדם טורח לזבל אחד מהם אבל דלא זריע אין אדם טורח לזרוע גרגיר אחד: המוציא גרעינין. גרעיני תמרה: ביצה קלה. כגרוגרת מבילה שהיא קלה לבשל וזו של תרנגולת: לחשבון. כמו שנותנים לסימן עדות (ג) לכל דינר פשוט: אחרים אומרים ה'. דעד ד' כללות חשיב אינים ולא מינשי ואין צריך לתת סימן אבל חמש מינשי ומותיב סימנא לכולהו: לנישבין. לצוד עופות ובלע"ז ליצ"ש: מקשה של חזיר. נימין קשין שבשדרה של חזיר: אחת. דחזיא לאושכפי לתת בראש המשיחה של תפירה: צורי דקלים. נצרים קלופים לעשות סלים: שתים. לשתי בתי נירין: תורי דקל. דקין מצורי והן מן הסיב הגדל סביבותיו °ולא ידעתי למאי *חזי: פיילי ביירי. כך שמו: ומשתכח בדיקלא דחד נבארא. בדקל בחור שלא נכרך עדיין אלא בסיב א' שגדל סביבותיו וכורכו: לחוכמא. לפתוח הלב: גובתא. קנה: שיתין. לאו דוקא אלא מכסהו כסויין הרבה כגון זפת ושעוה על גבה ואדמה: גושפנקי. חותמות: ותלי ליה באיברא דשמאלי. בזרוע השמאלי: וסימן לב כסיל. כגון זה שצריך לפקח לב לשמאלו: ואכיל לאידך פלגא. בתר דאחכים: ואי לא. אכיל ליה אלא שדי ליה: מיעקר תלמודו. וחכמתו שלמד על ידו נעקר ממנו: ות"ק סבר. חגב טמא לא מצנעי' ליה לקטן לשחק: דילמא אכיל. ואפי' למאן דאמר קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין עליו להפרישו מודה הוא דלא יהבינן ליה בידים דתניא (יבמות דף קד.) לא תאכלום לא תאכילום להזהיר גדולים על הקטנים: אי הכי טהור. אי נמי דילמא אכיל ליה ואי משום דאין בו איסור אבר מן החי דחגב אין טעון שחיטה אית ביה מיהא *משום בל תשקצו במסכת מכות (דף טז:) כדרב כהנא כו': שושיבא. מין חגב טהור: אלא. לאו משום דחיים דילמא אכיל לי' חי אלא דילמא מיית ואכיל לי' וקאכיל טמא אבל טהור ש"ד: מיספד ספיד ליה. תינוק ולאו אורחיה למיכליה:

הדרן עלך א"ר עקיבא

המצניע בכל שהוא. דהא אחשביה: אלא כשיעורו. בכל אחד שיעור המפורש לו בזרעונין חמשה זרע קישואין או דילועין או פול המצרי שנים ובשאר דברים כגון יין או אוכלין או גמי כשיעור המפורש בכלל גדול ובהמוציא: חזר והכניסו. זה שהצניע פחות מכשיעור והוציאו אם חזר ונמלך שלא לזורעו והכניסו: (ד) אינו חייב. בהכנסה זו אלא אם כן יש בו שיעור שלם דכיון דנמלך עליו שלא לזורעו ביטל מחשבתו והרי הוא ככל אדם: **גמ'** ליתני המוציא זרע בכל שהוא חייב. ואף על גב דלא אצנעיה מעיקרא להכי דהא דבעינן שיעורא הייטו טעמא כדאמרן שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה הלכך מוציא סתם פטור עד שיהא בו שיעור אבל זה שהוציא נימא אחת לזריעה בהדיא גלי דעתיה דטרח ואחשביה: אמר אביי. ודאי מוציא לזריעה חייב ואף על גב דלא אצנעיה מעיקרא ומתניתין דבעי מצניע במוציא סתם קאמר כגון לטלטלו מבית לבית דאינו חייב אלא משום דאחשביה בהצנעתו ואם תאמר כבר שנו בכלל גדול (עה:) (ה) כל שאינו כשר להצניע אינו חייב אלא מצניע הא מצניע חייב הכא במאי עסקינן דאיצטריך למתנייה כגון שהצניעו הלי מצניע לזרע או לדוגמא ושכח למה מצניעו והשתא מפיק ליה סתמא לטלטלו מבית לבית:

תוספות

אם לנטיעה שתים. פי' אותם שהם ראויים לנטיעה אי נמי כלומר במקום שרגילין לנוטען והוי סתמא לנטוע דאי במוציא מגוש לנטיעה הא אמר בריש פ' המצניע (לקמן צא.) מחייב היה ר' מאיר במוציא חטה א' לזריעה: **שמצניעין** אותו לחזיר. פירוש שראוי ליתן לעובד כוכבים או למכור לו אבל ישראל אסור לגדל חזיר:

דלא לימרו מיכל קא אכיל ליה ועבר משום בל תשקצו. אומר רשב"א דמשמע מכאן דחגב טהור אין טעון שחיטה מדלא קאמר דלא לימרו דקאכיל ליה בלא שחיטה ועוד דת"ק קאמר בסמוך בחגב חי טמא דילמא מיית ואכיל ליה ובטהור לא חייש והיינו משום דמותר בלא שחיטה ובתוספתא דמסכת תרומות* [פ"ט] תניא אוכל אדם חגבים בין חיין בין שחוטין ואע"ג דאסור לאכול חי משום בל תשקצו מ"מ מותר לחתוך ממנו אבר ולאוכלו על ידי רחילה ואין בו משום אבר מן החי ורש"י הביאו בהלו טרפות (חולין דף סו:) מה"ג דמפיק חגבים אין טעונין שחיטה מדכתיב ואת כל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים ואת כל נפש השורצת אלו חגבים מדכתיב חגבים אחר דגים משמע דאין טעונין שחיטה כדגים ואפילו עוף הוה פטרינן ליה בולא כלום אי לאו דהוקש לבהמה כדאמר בהשוחט (שם כז:) א):

ועובר משום בל תשקצו. משמע דשושיבא שרי ואומר ר"ת דבפ"ב דמס' ע"ז (דף לז.) גבי איל קמצא דמפרש רב פפא דהייט שושיבא ורב חייא בר אשי אמר מסמיה דעולא שוסבל וקאמר התם דבראשו ארוך הייטו שושיבא כ"ע לא פליגי דאסור ל"ג דאסור אלא גרס כ"ע לא פליגי דשרי דהכא משמע דשושיבא שרי ולית ביה אלא משום בל תשקצו וסתם מתניתין דפרק אלו טריפות (חולין דף סה:) שרי ראשו ארוך לכך נראה לר"ת דגרס כ"ע לא פליגי דשרי ב):

הדרן עלך א"ר עקיבא

המצניע וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו. תימה לר"י דאמאי איצטריך למיתני ליה הא תנא ליה חדא זימנא בפרק כלל גדול (לעיל דף עה:) (ו)ושאינו כשר להצניע אינו חייב אלא המצניע*: מתקיף

רבינו חננאל

זכי תנן זרע קישואין שנים וזרע דלועין שנים זרע פול המצרי שנים רמינן עלה למה לי שנים בטעה אחת ליחייב דהא לענין זבל וחול הדק כדי לזבל כרישת אחת אמר רב פפא כד זריע מזבל אפילו בחטה אחת לפיכך חייב על זבל שיש בו שיעור לזבל אחת אבל זרוע בתחלה אין אדם טורח להוציא נימה אחת לזריעה: *) אירא ונקרא עירא בלשון ארמי (אירדא) [אורדא] והוא כמין מוך התיכה קטנה מן הצמר או מן הפשתן או מן צמר של נפנים שאורגין אותן בתוך מטפחות (ספג כמו)[של] מילת נקראת בלישמעאל כמל והרבה צובעין אותן. צורי דקל ותורי דקל. (בול שמענן) צורי דקל. הוצין שחולקין אותן לשנים וג' וארבעה וקולעין אותן או שמלפפין אותן ועושין אותן כמין חבל. תורי דקל קליפי חריות והיינו ריתא.**) (דהוה הים רב הונא בו) ויש שפירשוהו נבארא שהוא ליף בלשון ישמעאל ולא דמי כי נבארא סיב נקרא. צפורת כרמים ממיני הגבים רבנן סברי חגב חי [טהור] כל שהוא מפני שמצניעין אותו לקטן לשחק בו כדכתיב התשחק בו כצפור …

א) [וע"ע תוס' ע"ז לח. ד"ה לעולם ותוס' חולין סו. ד"ה ברלשו ...] ב) [בחולין סה: כתבו וכן אלא בספר ישן ...]

פרק י (ד) רש"י ד"ה חזר והכניסו וד"ה אינו חייב הד"א: (ה) ד"ה אמר אביי וכו' בכלל גדול …

ר"ס הוס אסר ריתא כו' ע"ש ועי' בערוך ערך תר התשיעי והבין לתקן ולכוון את דברי רבינו ז"ל.

רב נסים גאון

זרע פול המצרי שנים פול המצרי הוא אל לוביה בלשון ישמעאל והן דמות פולים קטנים ביותר ובאמצעיתן שחור תמצא דבר זה מפורש בתלמוד (ירושלמי כלאים פ"ח) כלאים פול המצרי כד דהוא רטיב אינון צוחין ליה לובי כד דהוא נגיב אינון צוחין ליה פול המצרי: דהא רב כהנא הוה קאי קמיה דרב והוה קא מעבר שושיבא אפומיה שושיבא הוא ממיני ארבה וביאורו במסכת ע"ז בפרק אין מעמידין (דף לז) מאי איל קמצא רב פפא אמר שושיבא:

סליק פרק אמר רבי עקיבא

גליון הש"ס גמ' אי הכי טהור נמי. עי' מכות למלך פרק י"ז הלכה כו מהל' מ"א: רש"י ד"ה תורי סי' ולא ידעתי. עי' גיטין דף כה ע"ב גבי' ד"ה מאן שמעת ליה:

מהו דתימא בטולי בטלה מחשבתו קמ"ל כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי מאיר אף במוציא חטה אחת לזריעה פשיטא כל שהוא תנן מהו דתימא כל שהוא לאפוקי מגרוגרת ולעולם °עד דאיכא כזית קמ"ל מתקיף לה רב יצחק בריה דרב יהודה אלא מעתה חישב להוציא כל ביתו הכי נמי דלא מיחייב עד דמפיק לכוליה התם בטלה דעתו אצל כל אדם: וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו: מתניתין דלא כרבי שמעון בן אלעזר *דתניא כלל א"ר שמעון בן אלעזר כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוכשר לזה והצניעו ובא אחר והוציא נתחייב זה במחשבתו של זה אמר רבא אמר רב נחמן הוציא כגרוגרת לאכילה ונמלך עליה לזריעה אי נמי לזריעה ונמלך עליה לאכילה חייב פשיטא זיל הכא איכא שיעורא וזיל הכא איכא שיעורא מהו דתימא בעינן עקירה והנחה בחדא מחשבה והא ליכא קמ"ל בעי רבא הוציא חצי גרוגרת לזריעה °ותפחה ונמלך עליה לאכילה מהו את"ל התם הוא דמיחייב דזיל הכא איכא שיעורא וזיל הכא איכא שיעורא הכא כיון דבעידנא דאפקה לא הוה ביה שיעור אכילה לא מיחייב או דילמא כיון דאילו אישתיק ולא חשיב עליה מיחייב אמחשבה דזריעה השתא נמי מיחייב ואת"ל *כיון דאילו אישתיק ולא חשיב עליה מיחייב אמחשבה דזריעה השתא נמי מיחייב הוציא כגרוגרת לאכילה °וצמקה ונמלך עליה לזריעה מהו הכא ודאי כי אישתיק אמחשבה קמייתא לא מיחייב או דילמא בתר השתא אזלינן ומיחייב ואת"ל בתר השתא אזלינן ומיחייב הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה וחזרה ותפחה מהו יש דיחוי לענין שבת או אין דיחוי לענין שבת תיקו: בעא מיניה רבא מרב נחמן זרק כזית תרומה לבית טמא מהו למאי אי לענין שבת כגרוגרת בעינן אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן לעולם לענין שבת °וכגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין והאי משלימו לביצה מאי מדמצטרף לענין טומאה מיחייב נמי לענין שבת או דילמא כל לענין שבת כגרוגרת בעינן א"ל תניתוה אבא שאול אומר שתי הלחם ולחם הפנים שיעורן כגרוגרת ואמאי לימא מדלענין

יוצא

רש"י

מהו דתימא. כיון דשכח בשעת הוצאה שלא היה זכור בהצנעתו: בטלה לו מחשבתו. ואין כאן לא חשיבות מחשבת הצנעה ולא מחשבת הוצאה: קמ"ל. דכל העושה סתם על דעת הראשונה עושה ובחשיבותיה קמא קאי: כל שהוא תנן. וסתם משנה רבי מאיר: לאפוקי מגרוגרת. דשאר אוכלין: אלא מעתה. דמתני' בדעתיה תלינן כדקאמרת משום דעל דעת ראשונה מחשבת ליה שיעורא: חישב להוציא כל ביתו. בהוצאה אחת דלא אחשבה אלא אם כן הוציא כולה כאחד: הכי נמי. דכי אפקא פורתא פורתא לא מיחייב: בטלה דעתיה. ושיעורא דחשיב לאינשי חשיב: וכל אדם אין חייבין אלא כשיעורו. ואע"פ שהוכשר לזה והצניעו: כגרוגרת. איכא שיעורא לאכילה ולהוצאה וכ"ש לזריעה דשיעורא בכל שהוא: ותפחה. ועמדה על גרוגרת קודם הנחה: ונמלך עליה לאוכלה. והניחה מהו: את"ל. בההיא אע"ג דעקירה והנחה לאו בחדא מחשבה הואי מיחייב: התם הוא דזיל הכא כו'. בשעת מחשבה ראשונה היה בו כשיעור למחשבתו ושיעור (א) למחשבה שניה הלכך מיצטרפי עקירה והנחה: אבל הכא בעידנא דאפקה לא הוה בה שיעור. למחשבה שניה של הנחה ולא מצטרפי הנחה לעקירה: כיון דאילו אשתיק. בהך שניה אית בה שיעור לזריעה ומיחייב: השתא נמי מיחייב. הואיל ויש שיעור למחשבה אחרונה ובשיעור זה איכא שיעורא למחשבה ראשונה ויותר: לא מיחייב. דהא בשעת הנחה ליכא שיעור למחשבה קמייתא: בתר השתא. בתר מחשבה דהשתא אזלינן לענין הנחה: יש דיחוי. מה שחסרה בינתים אילו אנחה בההיא שעתא לא מיחייב (ב) מי אמרינן תורת דיחוי נדחה לו מחיוב חטאת ובטלה לה עקירה וכי הדר תפחה והניחה הוי הנחה בלא עקירה: אי לענין טומאה. דמיבעיא לך אם נטמא לטמא טומאת אוכלין או לאו כביצה בעינן: והאי משלימו. שנחה אצלו והשלימו וע"י הנחה זו נטמאו: מאי. מדחשיב הך זריקה לענין טומאה חשיב נמי לענין שבת כאלו הוא כגרוגרת ומיחייב או לא:

שיעורן

תוספות

מתקיף לה רב יצחק. פירש בקונטרס דפריך לאביי וקשה דלמאי נטר ליה עד הכא ואומר הרב פור"ת בשם רבינו שמואל דאדרב יהודה אבוה פריך וה"פ כיון דאמרת דמוציא חטה אחת לזריעה חייב אע"פ שאין רגילות משום דבתר מחשבתו אזלינן ה"נ כשחישב להוציא כל ביתו ניזול בתר מחשבתו ולא נחייבנו בפחות כיון דפחות מיכן אינו חשוב בעיניו ומשני התם בטלה דעתו אצל כל אדם דאין אדם שלא יהא חשוב בעיניו פחות מכן אבל הכא יש בני אדם שחשובה להם חטה אחת לזריעה:

או דילמא בתר השתא אזלינן. משמע דאי בתר השתא אזלינן ליכא למיבעיא מידי מדקאמר את"ל בתר השתא אזלינן הוציא גרוגרת לאכילה וצמקה וחזרה ותפחה מהו ולא מיבעיא ליה אקמייתא ואמאי הכתי תיבעי ליה אי הוה דיחוי אצל שבת או לא כדבעי בסמוך דהא מיד כשצמקה נדחית וי"ל דדוקא ההיא דבסמוך חשיב ליה דיחוי שנדחית בין משיעור ראשון בין משיעור אחרון אבל הכא דמשיעור אחרון מיהא לא נדחית לא חשיב ליה דיחוי:

אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן. °משמע דלא מקבל אוכל טומאה בפחות מכביצה ומה שהביא *רש"י מת"כ דאוכל מקבל טומאה בכל שהוא דתניא מכל האוכל (ג) שמטמא בכל שהוא יכול יהא מטמא אחרים ת"ל אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת הוי אומר זה בילת תרנגולת אומר ר"ת דאסמכתא היא דה"כ מעשר ירק מרבינן בת"כ מוכל מעשר הארץ ולא הוי אלא אסמכתא בעלמא והא דפריך בפרק כל שעה (פסחים ד' לג:) למ"ד מסקין מיבלע בליעי מהא דתנן טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהורים ואי מיבלע בליעי אמאי טהורים ומוקי לה בענבים שלא הוכשרו לאימת קא מיתכשרי לכי סחיט להו וכי סחיט להו בציר ליה שיעוריה אתי שפיר גם לפי' הקונטרס דאע"ג דמקבל טומאה בכל שהוא מ"מ בציר ליה שיעורא מלקבל הכשר לפירוש הרב פור"ת דמפרש בשם רש"י בפ' חבית (לקמן קמה:) דאין אוכל מקבל הכשר בפחות מכביצה וטעמא משום דמאשר יאכל נפקא לן לטמא אחרים בכביצה והאי כתב אשר יבא עליו מים וכן בפרק אלו עוברין (פסחים מה:) גבי בצק שבסידקי עריבה דמפרש אביי כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין ונגעו בהאי בצק בפסח דאיסורו חשבו מצטרף אע"ג דבלא צירוף פחות מכביצה הוה מצי לאוקמי דנגע שרץ בכזית שבסידקי עריבה בפסח דאיסורו חשבו מקבל טומאה בשאר ימות השנה אי קפיד אין *אי לא לא אלא דלענין קבלת טומאה עצמה לא נפקא לן מינה מידי דבלאו הכי אסורה משום חמץ להכי נקט לענין לטמא אחרים ומייתי רבינו תם ראיה דאין אוכל מקבל טומאה פחות מכביצה דתניא בפרק אלו עוברין (שם מד:) המקפה של תרומה השום והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתן פסל את כולן מקפה של חולין ושום ושמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתן לא פסל אלא מקום מגעו והוינן בה מקום מגעו אמאי פסול והא לא הוי כביצה ורש"י ל"ג הכי אלא גרים והא בטל ברובא ומפרש דהכי פריך מקום מגעו אמאי פסול והא בטל שום ושמן אגב מקפה דהא משום הכי קתני ברישא פסל את כולן ואין נראה למחוק הספרים ועוד נהי דבטלי ברישא להחמיר להקל לא אמרינן דבטלי ועוד דלא שייך למימר דבטלי השום והשמן כיון שהן בעין מדקתני לא פסל אלא מקום מגעו ועוד (*דתניא בתוספתא) בד"א בזמן שהיא גוש בקערה משמע שהן בעין ואין להאריך ורש"י חזר בו בכריתות (דף כא:) וגבי פרה מיטמאה טומאת אוכלין (חולין דף פב:) והא דאמר בפ"ק דחולין (דף כד:) התורה העידה על כלי חרס אפילו מלא חרדל לאו דוקא חרדל אלא כלומר מלא בילים ומשום דבחרדל איכא טובא ראשון ושני כו' ומקבל טומאה מדרבנן נקט ליה *):

אי לענין שבת כגרוגרת בעינן. הוה מצי למיפרך אמאי נקט זרק ואמאי נקט תרומה ולבית טמא: **כגון** דאיכא פחות מכביצה אוכלים כו'. אור"י דלהכי נקט זרק דהשתא בהדי הדדי קא אתיין דלא מחייב לענין שבת עד דנח כדאמר בפרק המוציא (לעיל דף פ:) תוך ג' לרבנן בעיא הנחה על גבי משהו אבל מכנים מכי אתי תוך ג' איכא איסור שבת ואיסור טומאה ליכא עד דמצטרף ולא

אתון

*) [וע"ע תוס' פסחים לג. ד"ה לאימת ותוס' [נדה] יז: ד"ה אפילו]

רבינו חננאל

ולא תימא בטולי מבטלא למחשבתו אלא כל העושה על דעת מחשבתו ראשונה הוא עושה אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי מאיר אף במוציא חטה אחת לזריעה פי' הני מילי לענין המצניע אפילו הצניע חטה אחת והוציאה [חייב] וההיא דתנן באידך פרקין זרעוני גינה פחות מגרוגרת ותנן זרע קישואין ודלועין ופול המצרי שנים שיעורין דעלמא דלאו למצניעין שאין אדם מוציא נימה אחת לזריעה אבל המצניע אפי' אחת חייב עליה וכל אדם שהוציאו סתם בשלא הצניעו אינו חייב עליו אלא כשיעור אע"פ [שהצניע הראשון] ואינו מתחייב במחשבת הראשון ומתניתין דלא כרבי שמעון בן אלעזר אבל אם הוציאו השני מדעת המצניע הראשון חייב ואם הוציא כגרוגרת שהוא כשיעור הוצאה [לאכילה] ומעיקרא היתה מחשבתו לאכילה ונמלך עליה לזריעה או לזריעה ונמלך עליה לאכילה חייב ולא אמרינן צריך שתהא עקירה והנחה בחדא מחשבה ובעיי דרבא לא איפשיטו. הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחת והויא כגרוגרת ונמלך עליה לאכילה בעידנא דעקירה הוה מחייב אמחשבתו ושיעור למחשבתו הואי ובעידנא דהנחה נמי שיעורא היא למחשבתו שבאותה שעה ואילו אשתיק ולא חשיב עליה מחייב אמחשב' דזריעה השתא נמי מחייב הוציא כגרוגרת לאכילה והיתה כשיעור בשעת עקירה וכשצמקה וחסרה נמלך עליה לזריעה דמחייב עליה נמי בשעת הנחה ובתר השתא אזלינן ומחייב אבל אם הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה וחזרה ותפחה ועדיין מחשבתו כדהות אע"פ דבעת עקירה יש בה כשיעור כיון שחסרה בין כך וכך מספקא לן יש דחוי אצל שבת או אין דחוי אצל שבת וקימא בתיקו. ועקר דהא מלתא דטלה עקירה והנחה במחשבה דאיסורא דקאמרינן (לעיל ד' ה' ב') אמר רב ספרא א"ר אמי א"ר יוחנן המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן [והוציאן] פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך ומפרשא נמי בגמ' דואלו נערות. בעא מיניה רבא מרב נחמן זרק כזית תרומה לבית טמא מהו (ורמי) כגון שורק מרה"ר לרה"י אי נמי מרשו' היחיד לרה"ר ורשות הרבים באמצע [ושאלינן] למאי קא בעי רבא הא בעיי אי לענין

גרונרת בעינן שאם הוציא אוכלין פחות מכגרוגרת פטור אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן שאם טימא תרומה פחות מכביצה פטור האי כזית לענין מאי קא מיבעי ליה לרבא ואהדרינן לעולם לענין שבת וכגון לאותו בית טמא תרומה פחות מכביצה ואיתא התם וזרק עכשיו כזית שהוא משלימו להההוא דאיתיה התם לכביצה מאי מדמצטרף לענין טומאה קא מחייב עליה נמי לענין שבת ואי לאו דקא מצטרף לענין ה ומחייב עליה לא איחייב עליה לענין שבת ומשום דקא מחשב ליה מחייב כי האי דטוף הזורק יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביה"כ ר"מ אומר תה שבת והוציא חייב אמרו לו אינו השם ואמרינן עלה אמאי הא אין דרך הוצאה בכך ומהדרינן כיון דאחשביה מחייב הכא נמי הכין או דלמא כל לענין שבת כגרוגרת בעינן א"ל ר"נ תנינא אבא שאול אמר שתי הלחם

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה כו:
ג ב מיי' שם:
ד ג מיי' שם:
ה ד מיי' שם הל' כו:
ו ה מיי' שם:

לעיל עו. זבחים מז.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה התם וכו' ושיעור למחשבתו שניה: (ב) ד"ה יש דיחוי וכו' לא מיחייב חטאת מי: (ג) תוס' ד"ה אי לענין וכו' דתניא מכל האוכל מלמד שמיטמא בכל שהוא:

גליון הש"ס

גמ' עד דאיכא כזית. עיין עירובין דף ס ע"ב תד"ה וגב: שם ותפחה ונמלך עליה. עי' מנחות דף כד ע"א תד"ה דמעיקרא: שם וצמקה ונמלך. עיין לעיל עו ע"א תד"ה ועוד: שם וכגון דאיכא פחות מכביצ' אוכלין. עיין משנה למלך פי"ד ה"א מהל' ט"א: תוס' ד"ה אי לענין. משמע דלא מקבל אוכל טומאה עי' זבחים דף לא. תד"ה אר"א:

נ"ל אי לא קפיד אלא רוצה בקיומו לא אלא כו' רש"ל

רב נסים גאון

למאי אי לענין שבת כגרוגרת בעינן אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן. אימא כגרוגרת להוצאת שבת הא אמור בכמה מקומות במשנה (דף עו) המוציא אוכלין כגרוגרת והרבה כזה ואסמכתא מקרא דכתיב (דברים ח) ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ואמרו תאנה כגרוגרת להוצאת שבת ה לענין טומאת אוכלין בתורת כהנים פ' שמיני] אוכל יטמא מלמד שהוא מיטמא בכל שהוא* ת"ל אשר הא אינו מיטמא אלא בכביצה ובפרק יום הכפורים (יומא פ) תניא ר' אומר כל איסורין שבתורה בכזית תוך מטומאת אוכלין כו' וטומאת אוכלין מנלן דאמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר אמר קרא (ויקרא יא) מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה יכול לאוכלו בבת אחת ושיערו חכמים שאין בית הבליעה מחזיק יתר מביצת תרנגולת הזכרנו דבר זה בברכות (ופי א') משנה במסכת מעילה בפרק קדשי מזבח (דף יז) שנינו כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה בכחצי פרס ומזון ב' סעודות לעירוב וכביצה לטמא טומאת אוכלין וכגרוגרת להוצאת שבת וככותבת ליום הכפורים:

*) יכול יטמא לאחרים בכ"ש

יוצא בכזית לענין שבת נמי בכזית הכי השתא התם מדאפקיה חוץ לחומת העזרה איפסיל ליה ביוצא אשבת לא מיחייב עד דמפיק ליה לרה"ר הכא שבת וטומאה בהדי הדדי קאתיין: חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו: פשיטא אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שזרקו לאוצר ומקומו ניכר מהו דתימא כיון דמקומו ניכר במילתיה קמייתא קאי קמ"ל מדזרקיה לאוצר בטולי בטליה:

מתני' *המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת קופה שהיא מליאה פירות ונתנה על אסקופה החיצונה אע"פ שרוב פירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה:

גמ' האי אסקופה מאי אילימא אסקופ' רה"ר פטור הא קא מפיק מרה"י לרה"ר אלא אסקופה רה"י בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור הא קא מפיק מרה"י לרה"ר *אלא אסקופה כרמלית והא קמ"ל טעמא דנח בכרמלית הא לא נח בכרמלית מיחייב מתני' דלא כבן עזאי דתניא *המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר: *קופה שהיא מליאה כו': אמר חזקיה לא שנו אלא בקופה מליאה קישואין ודלועין אבל מליאה חרדל חייב אלמא קסבר אגד כלי לא שמיה אגד ור' יוחנן אמר *אפי' מליאה חרדל פטור *אלמא קסבר אגד כלי שמיה אגד א"ר זירא מתני' דלא כחזקיה דיקא ודלא כר' יוחנן דיקא כחזקיה לא דיקא דקתני עד שיוציא את כל הקופה טעמא דכל הקופה הא כל הפירות פטור אלמא קסבר אגד כלי שמיה אגד כרבי יוחנן לא דיקא דקתני אע"פ שרוב פירות בחוץ טעמא דרוב פירות הא כל פירות אע"ג דאגידא קופה מגואי חייב אלמא קסבר אגד כלי לא שמיה אגד ואלא קשיא חזקיה מתרץ לטעמי' ור' יוחנן מתרץ לטעמיה חזקיה מתרץ לטעמיה עד שיוציא את כל הקופה בד"א בקופה מליאה קישואין ודלועין אבל מליאה חרדל נעשה כמי שהוציא את כל הקופה וחייב ר"י מתרץ לטעמיה אע"פ שרוב פירות בחוץ ולא רוב פירות בלבד אלא אפילו כל פירות פטור עד שיוציא את כל הקופה מיתיבי *המוציא קופת הרוכלין ונתנה על אסקופה החיצונה אע"פ שרוב מינין בחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה קס"ד בצררי קשיא לחזקיה אמר לך חזקיה הכא במאי עסקינן באורנסי מתיב רב ביבי בר אביי *הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת *היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור גניבה ואיסור שבת באין כאחד ואי סלקא דעתך אגד כלי שמיה אגד קדים ליה איסור גניבה לאיסור שבת *אי דאפקיה דרך פיו הכי נמי הכא במאי עסקינן דאפקיה דרך שוליו והאיכא מקום חלמה דאי

*שיעורן כגרוגרת. אם הוציאן לרה"ר בשבת: ולמאי נימא. בכזית מיחייב דהא חשיבה הואלה לענין איפסולי ביוצא דאי אכליה הוא עובר בלאו דכל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו ואכילה בכזית: חוץ לחומת עזרה. להיקף החיל שלפני עזרת נשים או לעזרת נשים שהיא בחיל: בהדי הדדי אתיין. דעד דאתנח ונצטרף עם השאר *(לא קבל טומאתו מן האויר דהא) לא הוי ביה שיעור: פשיטא. כיון דלא זרעיה בטליה ממחשבה קמייתא והוה ליה ככל אדם: אמר אביי מתניתין בשלא נמלך עליו בפירוש אלא שזרקו לאוצר עם פירותיו וזהו ביטול מחשבה מדלא אצנעיה לחודיה ולמיתנייה אצטריך כגון שמקומו ניכר שלא נתערב יפה עם השאר והרי הוא ניכר ביניהם: מ"ד כיון דמקומו ניכר במילתא קמייתא קאי. דהוה ליה כמאן דאצנעיה לחודיה: ה"ג קמ"ל מדזרקיה לאוצר בטולי בטליה: מתני' על האסקופה. בגמרא מוקי לה באסקופה כרמלית: מלאכתו בבת אחת. עקירה ממקום חיוב והנחה במקום חיוב (א) [והכא] הוה ליה עקירה ממקום חיוב והנחה במקום פטור והדר עקריה ממקום פטור ואנחיה במקום חיוב: עד שיוציא. כלומר אלא אם כן הוציא בראשונה כל הקופה ובגמ' מפרש לה: גמ' אי נימא איסקופה רה"ר. כגון גבוהה ט' ורחב ארבעה (ב) ורבים מכתפין עליו דחזיא לרבים לכתופי כדאמר בפ"ק (דף ח.): רשות היחיד. גבוהה י' ורחבה ד' כי חזר והוציאה ליחייב דהיכא עקירה מרה"י והנחה ברה"ר: אלא אסקופה כרמלית. מג' ועד ט' [ולא ט' בכלל] והיכא מקורה ורחבה ד': הא לא נח מיחייב. ואע"ג דהעבירו דרך כרמלית ולא אמר מהלך כעומד דמי והיכא הנחת גופו דהוי כהנחת חפץ: מחנות. רה"י: פלטיא. רה"ר: סטיו. מקום מוקף אצטבאות ליסב והוא כרמלית דלא בקעיה ביה רבים להדיא: קישואין ודילועין. שהן ארוכין ועדיין יש מהם בפנים וכל מה דאגיד לגואי כל דהו לאו הוצאה היא: אבל מליאה חרדל. שהרי יש ממנו כולו בחוץ אע"פ שעל ידי הכלי הוא נאגד לגד פנים חייב דאגד כלי לא שמיה אגד לומר לא יצא כולו ועדיין אגדו בידו בפנים וזהו לשון הש"ס לענין שבת כל כמה דלא נפיק ליה כוליה קרי ליה אגוד דאגודו שייך לגבי רשות קמא: בד"א. דעד שיוציא את כל הקופה: במליאה קישואין. שהן ממלאין בארכן את כל רוחב הקופה וכל כמה דלא נפק כולה קופה לא נפיק איכהו (ג): ר' יוחנן מתרץ לטעמיה. תרתי קתני מתני' לא זו אף זו דסיפא [מוכחא] דקתני כל הקופה ולא קתני כל הפירות והכי קאמר אף על פי שרוב הפירות מבחוץ או אפילו כל הפירות מבחוץ נמי פטור עד שיוציא כל הקופה: רוכלין. מוכרי בשמים: קס"ד בצררי. שהיה בה צרור של בשמים שחוקין דכי אפקה למקצת קופה נפיק בהשיא פורתא כמה צרורות כולן וקתני פטור אלמא אגד כלי שמיה אגד: באורנסי. אגודות שרשין ארוכין או קנה או קליפה של קנמון שהן ארוכין: הגונב כיס בשבת חייב. בתשלומין ואע"פ שנדון בנפשו שכבר נתחייב בגניבה בשעה שהגביה הכיס בבית הבעלים: היה מגרר ויוצא. שלא קנאו בהגבהה אלא בהוצאה מבית הבעלים: פטור. מתשלומין: שהרי איסור שבת כו'. ובכתובות פריך אי דאפקיה לרה"ר איסור גניבה ליכא דרשות הרבים לאו מקום קנייה היא ומוקי לה בצדי רה"ר אי נמי שהירוף ידו למטה מג' וקבלה: קדים ליה איסור גניבה לאיסור שבת. דכיון שהוציאו מקצתו קנה כל המעות שמבחוץ שיכול להוציאו דרך פיו ולענין שבת מפטר דאגידי גבי רשות היחיד על ידי הכלי: דרך שוליו. וכיון דלא מצי למשקל לא קני בהגבהתו: הא איכא מקום חלמה. מקום התפירה שיכול לקרוע ולהוציא. חלמה שולדורא כמו בהטור והרוטב (חולין קכג.) שאני עור דחלים: מפקע

אתון בהדי הדדי ודוקא נקט כזית תרומה דאיכא איסור לאוכלו בטומאה אבל פחות מכזית לא וכן כזית חולין כיון דאין איסור לאוכלו בטומאה לא שייך לומר מיגו דמצטרף לענין טומאה מצטרף לענין שבת ולא"ת מ"ש כזית תרומה מחצי זית דהא בתרומה טמאה ליכא אלא עשה כדמוכח בהערל (יבמות דף עג:) דהאוכלה בטומאת עצמה איתו לוקה וחצי זית נמי הא קי"ל כר' יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה (יומא עד.) וי"ל דמ"מ כזית חמיר טפי שהרי זית הוא שיעור ללקות עליו בכל מקום ודוקא לבית טמא אבל לבית טהור לא אע"ג דחשיב ללקות עליו זר האוכלו מ"מ לא חשיב בפחות מגרוגרת כיון דאיסור זרות לא בא ע"י הוצאה זו: *פחות מכביצה אוכלין. ה"ה דה"מ למימר דאיכא כביצה אוכלין שאין הם צריכין לצירוף וכזית לבד צריך לצירופן א"כ אור"י דנקט דוקא פחות מכביצה אבל כביצה אפשר דאין מצטרף כיון שקודם צירוף כבר מטמא דילמא שבע לה טומאה דבעיא היא בהקומץ רבה (מנחות כד.) גבי עשרון שחלקו ונטמא אחד מהן והניחו בכלי ונגע טבול יום בטמא מהו מי אמר שבע לה טומאה ולא נטמא הטהור אע"ג דאם היו שניהם טהורים ונגע טבול יום באחד מהן שניהם טמאין דכלי מצרף מה שבתוכו לקדש השתא דשבע לה טומאה לא מצטריף או דילמא לא אמרי' שבע לה טומאה ומשום דהתם מספקא לן נקט פחות מכביצה: קס"ד בצררי קשיא לחזקיה. ואלימא ליה ממתני' משום דהתם קופת הרוכלים אית ביה צררי וכ"מ מדקתני ובה מינין הרבה ומשני באורנסי ובה מינין הרבה אורחא דמילתא נקט וכל המינין ארוכים: דאי

עין משפט נר מצוה

ז א ב מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה יד:

ח ג ד מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יא:

ט ה מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' ב טוש"ע ח"מ סי' שנא:

י ו מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יא:

מסורת הש"ס

עיין מעכ"ז

רש"ל מ"ז ואיו מוכח ד"ל דקאי אקבלת טומאה לטמא אחרים ועי' במהרש"א

לעיל ח:

נ"ל המוציא קופת האוכלין ובה מינין הרבה ונתנה כו' רב"ל

ב"ב פו. סנהדרין עב. כתובות לא. [תוספ' דב"ק פ"ט]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מלאכתו וכו' במקום חיוב אבל הכא הוו ליה: (ב) ד"ה אי נימא וכו' ארבעה. נ"ב ע"ל בפ"ק ד' ח' ע"א פי' רש"י דלא בעי' ד' אלא בין רחב בין קצר: (ג) ד"ה במלאסקישואין וכו' איכהו טלהו הס"ד:

גליון הש"ס

גמ' אלמא קסבר אגד כלי שמיה אגד. עי' פסחים דף פה ע"ב תד"ה בנגררין: שם אי דאפקיה דרך פיו ה"נ. עי' בסה"ג פ"א דב"מ סימן כג:

רבינו חננאל

ולחם הפנים שיעורן כגרוגרת וקא דייק מינה רב נחמן דהא מפיק מן המקדש בשבת שתי הלחם ולחם הפנים אע"ג דמפסיל לענין יוצא בכזית לא קא מחייב לענין שבת בשבת עד דהוי כגרוגרת ואם איתא דכיון דאחשביה מיחייב ואע"ג דפחות משיעור הוה מחייב בשבת על כזית בהוצאת שתי הלחם ולחם הפנים ואהדר ליה רבא הכי השתא התם מדאפקיה חוץ לחומת עזרה איפסיל לית ביוצא ועדיין לא מחייב ליה לענין שבת כל עיקר עד דמפיק ליה לרה"ר אבל הכא לענין האי בעיא דהוא זרק כזית תרומה לבית טמא להשלים אוכל לכביצה שבת וטומאה בהדי הדדי קא אתיין ולא איפשיט: חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעור מידעם דאחשביה והצניעו ואפקיה לצורך ואע"ג דלית ביה כשיעור הוצאה מחייב עליה כד מפיק ליה בשבת אי לא איכוין ליה כשיעור צורכיה וחזר והכניסן בחול אם חזר אח"כ לשבת אחרת והוציאו סתם לא מחייב עליה עד דהוי ביה כשיעור הוצאה אא"כ הוא שחזר והכניסו בתורת מצניע אבל אם הכניסו סתם כגון שזרקו לאוצר אע"פ שישנו(בו) [מקומו] ניכר הוא לא אמרינן כיון שהוא מכיר את מקומו במלתיה קאי וחייב על הוצאתו אלא בטולית בטלית להיא הצנעה קמייתא ודיניה בכל מידעם דלא מחייב עליה אלא בשיעורו: מתני' המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה אם האסקופה שנתן עליה רה"ר [חייב] ואם רשות היחיד פטור הא אם חזר והוציאן ממנה לרה"ר חייב [אבל אם האסקופה כרמלית היא דרה"ר עומדת לפניה אם נחו האוכלין בכרמלית וחזר ועקרן מכרמלית והוציאן לרה"ר פטור] אבל אם לא נחו בכרמלית אע"פ שעברו מרה"י לרה"י דרך כרמלית חייב אשמעינן מתניתין דלא כבן עזאי דתניא המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר וחוקי האסקופה מפורשין בגמ' דיציאות השבת היכי הויא רה"ר והיכי הויא רה"י והיכי הויא כרמלית. קופה שהיא מליאה פירות ונתונה על האסקופה החיצונה אע"פ שרוב פירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה סבר חזקיה בקופה של קישואין ושל דלועין מתני' שעדיין מקצת כל קישות וכל דלעת בפנים ולי' נתקם מבפנים לחוץ אבל קופה שהיא מלאה פירות אחרים כגון אגוזים ושקדים ותאנים ורמונים וכיוצא בהן וכ"ש חרדל כיון שיש מן הפירות נוסף מה שיצא כולו לחוץ יש בו שיעור גרוגרת חייב ואע"פ שהן בתוך הכלי ומקצת הכלי עדיין בפנים ויכול למושכו לפנים ולהכניסו וממילא מה שהוא בחוץ נמשך עם הקופה ונכנס אע"פ שלא נגע בו אלמא קסבר חזקיה אגד כלי לאו שמיה אגד ואית ליה למידק מן מתניתין הדין א"ר זירא דתנן אע"פ שרוב פירות מבחוץ פטור רובה של קישות ורובה של דלעת אבל אם הקישות כולה או הגרוגרת כולה בחוץ חייב ואע"פ שהוא בתוך הכלי ומקצת הכלי בפנים ור' יוחנן סבר אפילו קופה מליאה חרדל ויצא רובה לחוץ כיון שהוא מפורצת ואית ליה גדפאני איגד כלי שמיה איגד ועדיין אגודה היא לפנים ופטור עד שתנתק כולה לחוץ ודייק מן

רב נסים גאון

התם מדאפקיה חוץ לחומת העזרה איפסיל ליה ביוצא. עיקר זה בתורת כהנים שכל היוצא מן הקדשים חוץ למחיצתו נפסל וישרף באש כמו שנאמר בפירוש פסוק (ויקרא ז) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף אין לי מעין שריפה אלא הטמא והנותר ומנין לנשחטה בלילה ושנשפך דמה חוץ לקלעים הלן והיוצא ת"ל לא יאכל כי קודש הוא כל שהוא קודש [פסול] מעון שריפה הבשר לרבות בשר הפנימי שהוא [illegible] היוצא אם יצא מקצתו יהא כולו פסול ת"ל והבשר לרבות בשר הפנימי שהוא מותר מיכן אמרו אבר שיצא מקצתו חוץ לחומה בפסחים חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד לפרק ומתירו מן הפרק ובמקדשין גורד כל מקום שהוא יוצא שאין בהם [משום] שבירת העצם ובפרק כיצד צולין את הפסח (פסחים דף פב) שנינו הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד ואמרו בתלמוד בשלמא נטמא דכתיב [illegible]

דאי בעי מפקע ליה ושקיל בנסבא וכיון דאיכא שנצין מפיק ליה עד פומיה ושרי ושקיל ושנצין אגידי מגואי דליכא שנצין ואיבעית אימא דאית ליה ומכרכי עילויה וכן אמר רבא לא שנו אלא בקופה מלאה קישואין ודלועין אבל מלאה חרדל חייב אלמא קסבר אגד כלי לא שמיה אגד אביי אמר אפילו מלאה חרדל פטור אלמא קסבר אגד כלי שמיה אגד קם אביי בשיטתיה דרבא קם רבא בשיטתיה דאביי ורמי דאביי אדאביי ורמי דרבא אדרבא דאיתמר המוציא פירות לרה"ר אביי אמר ביד חייב בכלי פטור ורבא אמר ביד פטור בכלי חייב איפוך *ביד חייב והתנן *פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכניס שניהן פטורין התם למעלה מג' הכא למטה מג':

מתני' המוציא בין בימינו בין בשמאלו בתוך חיקו או על כתיפיו חייב שכן משא בני קהת כלאחר ידו ברגלו בפיו *ובמרפקו באזנו ובשערו ובפונדתו ופיה למטה בין פונדתו לחלוקו *ובשפת חלוקו במנעלו בסנדלו פטור שלא הוציא כדרך המוציאין:

גמ' אמר ר"א *המוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת ומשא בני קהת מנלן דכתיב °על המשכן ועל המזבח סביב *מקיש מזבח למשכן מה משכן י' אמות אף מזבח י' אמות ומשכן גופיה מנלן דכתיב °עשר אמות אורך הקרש וכתיב °ויפרוש את האהל על המשכן *ואמר רב משה רבינו פרשו מכאן אתה למד גובהן של לויים עשר אמות וגמירי דכל טונא דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלתחת אישתכח דהוה מידלי טובא ואיבעית אימא מארון *דאמר מר ארון תשעה *וכפורת טפח הרי כאן י' וגמירי דכל טונא דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלרע אישתכח דלמעלה מי' הוה קאי וליגמר ממשה דילמא משה שאני *דאמר מר אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ובעל קומה אמר רב משום רבי חייא המוציא משאוי בשבת על ראשו חייב חטאת שכן אנשי הוצל עושין כן ואנשי הוצל *רובא דעלמא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב משום רבי חייא אחד מבני הוצל שהוציא משוי על ראשו בשבת חייב שכן בני עירו עושין כן ותיבטל דעתו אצל כל אדם אלא אי איתמר הכי איתמר המוציא משוי על ראשו פטור

ואת"ל

רש"י

מפקע. קורע: בנסבא. שכן חתיכות ארוכות וכל זמן שמקצתן בפנים לא קנה: ופרכינן וכיון דאיכא שנצין. רצועות שקורין אשטולד"ץ: מפיק ליה עד פומיה ושקיל. וכיון דמצי למשקלינהו קני ולענין שבת לא מיחייב עד דמפיק להו לשנצין דעל ידו הוא אגוד לרה"י שהרי לא יצאו: ומכרכי עילויה. שאין יכול להוציאו (ב) בלא שנצין: קם אביי בשיטתיה כו'. שניהם חזרו בדבריהם והחליפום: ביד חייב. משיצאו הפירות ואע"פ שגופו ברשות היחיד ולא אמרינן אגד גופו שמיה אגד: בכלי פטור. כל זמן שיש מקצת הכלי בביתו: ביד פטור. דאגד גופו שמיה אגד דידו בתר גופו גרירא בכלי חייב וקשיא אתרוייהו למה שהחליפו שיטתן: התם למעלה מג'. וטעמא משום דלא נח ולא משום אגד גופה: והכא למטה מג'. דליכא למיפטרי' (ה) משום הנחה דכמונח דמי: **מתני'** שכן משא בני קהת. בכתף ישאו (במדבר ז) וימין ושמאל וחיק הוא ארעא ובשם רבינו יצחק בר יהודה מצאתי שאמר בשם רב האי שמפורש בהש"ס ירושלמי ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה [שמן] אחד בימין [ושמן] אחד בשמאל והקטורת בחיקו והחביתין בכתף: מרפקו. אייסיל"א: פונדתו. אזור חלול: ופיה למטה. אין דרך הוצאה בכך אבל פיה למעלה דרך הוצאה: שפת חלוקו. שפה התחתונה: **גמ'** שמוציא משאוי למעלה מי'. מעבירו באויר בידו ואינו על כתפו וגבוה מן הארץ [עשרה] קאמר דאי במונח על כתפו מתניתין היא והא דתנן (לקמן דף ק:) הזורק ד' אמות בכותל למעלה מעשרה כזורק באויר אלמא אין למעלה מעשרה רשות הרבים דווקא זורק אבל מעביר חייב דיליף מבני קהת במשכן: אשר על המשכן וגו'. בקלעי החצר משתעי: אף מזבח. גובהו י' אמות והוצרך לסובבו בקלעים של י' אמות רחב ומה אני מקיים וג' אמות קומתו (שמות כז) משפת סובב ולמעלה ומה אני מקיים וקומה ה' דקלעים משפת מזבח ולמעלה כך מפורש בזבחים (דף נט:) שהיו הקלעים ט"ו אמות: מכאן אתה למד. דקס"ד שאר הלוים נמי גביהי כמשה: תלתא מלעיל. וכיון דמזבח י' אמות והוא נושא בכתף כדכתיב (במדבר ז) ולבני קהת לא נתן (עגלות) וגו' והלוים י' אמות כי מדלו ליה תילתא למעלה מראשיהן או מכתיפו כמצא גבוה מן הארץ קרוב לשליש של י' אמות דהוו טובא טפי יותר מי' טפחים: ואיבעית אימא. לא גביהי לוים ולאו ממזבח גמרינן דשמא לוים לא גביהי אלא ז' אמות ואין מכאן דמזבח גבוה מן הארץ אלא ב' או ג' טפחים ומארון גמר לה ר' אלעזר: אשתכח דלמעלה מי' קאי. טובא אפילו אין גובהן של לוים אלא ג' אמות כמותו הרי י"ח טפחים והארון אינו תלוי למטה מכתפותיהן אלא ו' טפחים וב' שלישי טפח אישתכח דגבוה י' ויותר: וליגמר ממשה. שפרש המשכן ומצא דגובהן של לוים עשר אמות וניליף מלוים נושאי המזבח: דאמר מר. במסכת נדרים: הוצל. היו נושאין כדי מים ויין על ראשיהן ואין אוחזין אותם בידים:

מתני'

תוספות

דאי בעי מפקע ליה. נראה לר"י שכיסין שלהם לא היו תפורות בחוזק כמו שלנו ולהכי פריך ממקום התפירה ולא ממקום אחר: ורמי דאביי אדאביי. °קים ליה להש"ס דהך מילתא דמייתי איתמר בתר דהדור בהו: התם למעלה מג'. וכהי דלאו שמיה אגד הנחה ליכא כדפירש בקונטרס הקשה ה"ר אלחנן לרבה דמוקי מתני' בריש מכילתין (דף ד.) כר"ע דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא בהך בבא דמייתי הכא אמאי שניהם פטורין והלא למעלה מג' לר' עקיבא כמו למטה מג' לרבנן וי"ל דרבה סבר אגד גוף שמיה אגד ור"י מפרש התם למעלה מג' והיא לן למימר דשמיה אגד כדאמר בפ"ק (דף ג.) דידו בתר גופו גריר הכא למטה מג' דלאו שמיה אגד: לאחר ידו ברגלו. ולספרים דגרס כלאחר ידו י"ל דברגלו הוי פירוש כלאחר ידו ומיהו גירסא קמא ניחא טפי דהכי תניא בברייתא בגמרא: במרפקו. (ג)הוא שקורין קוד"א ולא כמו שפירש בקונטרס אישיל"ש מדתנן באהלות (פ"א מ"ח) רמ"ח אברים באדם שלשים בפיסת היד ו' בכל אצבע שנים בקנה שנים במרפק אחד בזרוע (ד)שנים בכתף כו' משמע דמרפק הוא למטה מן הזרוע וכן בפרק האומר משקלי (ערכין יט:) ידי ורגלי עלי ממלא חבית מים ומכניס ביד עד העציל וברגל עד הארכובה ולעציל קרי ליה במתניתין דהתם במרפקו ותרגום של אצילי ידי מרפקי ידיה (יחזקאל יג) משמע דעציל היינו קוד"א שהוא ביד כנגד ארכובה ברגל ובפ"ב דזבחים (דף יח:) לא יחגרו ביזע שאין חוגרין לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאציליהם אלא כנגד אצילי ידיהם ואי אצילי היינו איסיל"ש היאך יחגרו למעלה מהם ועוד א"כ כנגד אציליהן היאך חוגרים אדרבה שם היא מקום זיעה אלא ודאי היינו קוד"א וכן יש להוכיח מכאן דלא כמפרש דמקום תפילין הוי בקנה למטה ממרפק דבכל מקום אמרינן תפילין בזרוע ובמס' אהלות (פ"א מח) משמע דזרוע הוא למעלה ממרפק ועוד דבפ' האומר משקלי (שם ד' יט:) פריך וביד עד העציל והכתיב והיה לאות על ידך ותנא זה קיבורית ומשני דאורייתא קיבורית כולה פירוש קרויה יד בנדרים הלך אחר לשון בני אדם משמע דמקום תפילין למעלה מן העציל*): המוציא בפיו כו'. והא דתנן באמרו לו (כריתות ד' יג:) אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב ה"מ אוכלים שדרכן להוציאן בפיו בשעת אכילה: אישתכח דלמעלה מי' הוה קאי. דמכתף אדם עד לארץ שלש אמות כדאמר בתרגום מגלת אסתר פרשנדתא אצטליב על תלת אמין וכן כלהו וראשיהם (ה) היו קטועים ומקוה דאמר (יומא לא.) דהוי כל גופו עולה בהן אפילו ראש באמה על אמה ברום ג' אמות דכשיכנס במים יעלו המים למעלה מראשו וכוכין דאמר בסוף המוכר פירות (ב"ב דף ק:*) דאורכן ארבע אמות היינו עם ראש וצואר ועובי הארון עם מה שמשקעין ארון בתוך הכוך טפח או טפחיים וגבי היזק ראיה דהצריך ארבע אמות בריש בבא בתרא (דף ג:) משום צואר וראש ובקל יגביה עצמו שיוכל לראות לכך צריך ארבע אמות והא דאמרינן במי שהוציאוהו (עירובין דף מח.) דמקומו של אדם ארבע אמות היינו כשפושט ידו למעלה מראשו*: ואת"ל

[וע"ע תוס' עירובין מח: ד"ה גופו ותוס' פסחים קט: ד"ה ברוך] *) [וע"ע תוס' מנחות לז. ד"ה קיבורת ותוס' חולין קו: ד"ה אמר רב ותוס' ערכין יט. ד"ה מרפיקו ותוס' נדה ל: ד"ה פני]

עין משפט נר מצוה

יא א ב מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ו:
יב ג מיי' פי"ג שם הלכה יב:
יג ד שם הלכה יג:
יד ה שם הלכה יד:

רבינו חננאל

מתניתין כדר' ויוא עד שיוציא את כל הקופה הא אם הוציא כלה פירות פטור וחזקיה מתרץ לה למתני' כטעמיה ור' יוחנן מתרץ לה כטעמיה ומותבינן לחזקיה המוציא קופת הרוכלין ונתנה על האסקופה החיצונה אע"פ שרוב מינין מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה קס"ד דאית בקופת הרוכלים חפצים קטנים כגון חוליות ומרגליות או כיוצא בהן דציירין בצררי וקאמר אע"פ שרובי הצרורות מבחוץ פטור מפני שאגד כלי [שמיה] אגד עד שיוציא כל הקופה ופריקנא אמר לך חזקיה לית בה בהאי קופה צררי דדמי לאגוזים ותאנים ולהרדל אלא הני מינין דאית בה אורנסי וכיוצא בהן שהן דומין לקישואין ולדלועין שכל אחד מהן נותר ממנו כלום בפנים ובלשון ארמי שנודע עכשיו בינותינו אין אנן יודעין [מהו] אורנסי אלא עצים או קנים שעושין אותן לכרוך עליהן צמר או פשתן והאשה נושאה אותן בידה ומושכה מהן וצריא מיניה חוטי יפילכא ונמצאו אלו הוי בה בקופת הרוכלים ויש יתן ארך כקישואין ודלועין מיתיבי רב ביבי בר אביי הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגנבה (ואבדה) קודם שבא לידי איסור שבת היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור שאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד. ועיקר הא מלתא שכל המתחייב בנפשו פטור מן התשלומין אבל אם נתחייב בתשלומין קודם שיתחייב בנפשו לא מיפטר. וכי אמר ר' אבין (כתובות לא) הזורק חץ מתחלת ארבע לסוף ארבע וקרע שיראין בהליכתו פטור שעקירה צורך הנחה היא אותיב שם רב ביבי בר אביי כי הא תשובה דקא מותיב מהא מתניתא הגונב כיס בשבת ופריקו ליה וה"נ קא מותיב ליה למאן דאמר אגד כלי שמיה אגד מהא מתניתא וקאמר ליה (את) [אם] אמרת מעות המונחים בכיס ופירות המונחים בקופה אע"פ שהוציא מקצתכים ומקצת הקופה וכבר יצאו מעות הרבה ופירות הרבה לחוץ כיון שאגודים בכיס ומקצת הכיס בפנים פטור והכא קתני היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור שהרי איסור שבת ואיסור גנבה באין כאחד ואי הוה אגד כלי שמיה אגד היה זה מתחייב בגניבה קודם שיבוא לידי איסור שבת דמן כד מפיק פורתא מן הכלי לחוץ נתחייב בגניבה דאי בעי שרי ושקיל ולדבריך עדיין לא בא לידי איסור שבת שהרי לא הוציא את כל הכיס וכיון שהוא בא לכלל איסור שבת בהוצאת מקצת הכיס שהרי הגנבה והשבת באין כאחד תיובתא דר' יוחנן ופרקינן אמר לך ר' יוחנן אי אפקי לכיס דרך פיו הכי נמי דמחייב שהרי נתחייב בגנבה קודם שיבוא לידי איסור שבת והא מתניתין לא אתאמרא אלא דאפקיה לכיס דרך שוליו דלא מצי למשקל מיניה מידעם עד דמפיק ליה לכוליה ובהכין גנבה ואיסור שבת באין כאחד והדר אקשינן ליה לר' יוחנן והא איכא חלאמא שהוא המקום התפור בשולי הכיס דאי הא ליה מפקע ליה ודחיק או בפתח דוכתא מן חלאמא דרך שוליו של כיס ושקיל מיניה ופריק ר' יוחנן שאם מעות יש בכיס דמצי למעבד הכי ודאי מחייב בגנבה קודם שיבא לידי איסור שבת ולא בהכין עסיק' בהא מתניתא אי לאצת (הא ברייתא בכי הא דאית ביה שבא) דלא מצי למשקל מיניה מקצת עד מפיק ליה לכוליה ולא מחייב בגנבה קודם שיבא לידי איסור שבת והדר מקשינן והאיכא שנציא ומפרקינן בדליכא ואי בעית אימא

רב נסים גאון

המוציא בין בימינו בין בשמאלו בתוך חיקו ועל כתיפו חייב שכן משא בני קהת. בגמ' דבני מערבא מפרש כתי' ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וגו' שמן המאור בימינו וקטורת הסמים בשמאלו ומנחת התמיד של יום תלויה בזרועו שמן המשחה איכן היה נתון ר' אבין בש"ר אלעזר כמין צלוחית קטנה היתה תלויה באפונדתו: מה משכן עשר אף מזבח עשר אמות בפרק מבוי (עירובין דף ג) אמרו איבעית אימא כי כתי' קלעים חמש עשרה אמה לכתף בגובהה הוא דכתי' גובהה והא כתי' וקומה חמש אמות ההוא משפת המזבח ולמעלה כדי שלא יהא כהן עומד ועבודה בידו והעם רואין אותו מבחוץ נתבאר כבר שהמזבח יש גובהו י' אמות ובמסכת זבחים בפרק קדשי קדשים (דף נט) אמרו ר' יהודה לטעמיה דאמר מזבח דמשה נמי גדול הוה דתניא ה' אמות אורך וה' אמות רוחב רבוע יהיה דברים ככתבן דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר נאמר כאן רבוע ונאמר להלן רבוע מה להלן מאמצעיתו הוא מודד אף כאן מאמצעיתו הוא מודד כולה ור' יוסי כי גמיר גזירה שוה בגובהה גמיר דתניא ושלש אמות קומתו דברים ככתבן דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר נאמר כאן רבוע ונאמר להלן במזבח הזהב רבוע מה להלן גובהו כשנים ברחבו אף כאן גובהו כשנים ברחבו הא מה אני מקיים וקומה חמש אמות משפת סובב ולמעלה: דאמר מר אין השכינה שורה אלא על חכם וגבור ועשיר. עיקר דיליה במסכת נדרים בפרק אין בין מודר הנאה מחברו (דף לח) א"ר יוחנן אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על חכם גבור ועשיר ועניו ומנלן ממשה דכתיב (שמות מ) ויפרוש את האהל על המשכן ואמר מר משה פרשו וכתיב (שמות כו) עשר אמות ארך הקרש אימא דאריך וקטין אלא מן הדין. קרא דכתיב (דברים ט) ואתפש בשני הלוחות ותניא אורכן ו' ורחבן ו' ועובין ו' עשיר דכתיב

הגהות הב"ח

(א) גמ' דכתיב אשר על המשכן: (ב) רש"י ד"ה ומכרכי וכו' להוציאו. נ"ב פי' לכיס: (ג) תוס' ד"ה במרפקו הוא שקורין קוד"א. נ"ב לקמן בס"פ כונס דף ק"ד ע"ב פירש"י מרפקו אצילי ידיו: (ד) בא"ד ואחד בזרוע ושנים בכתף: (ה) ד"ה אשתכח וכו' וראשיהם היו:

מסורת הש"ס

עי' ג. | [illegible] | [גי' הערוך ובחפת] | לקמן צו. | [זבחים נט:] | נדרים לח. [בכורות מד.] | עירובין ד: סוכה דף ד: [סנהדרין ז.] | נדרים לח. [ע"ש היטב ומפרש לייסב] | לקמן קמד: [עירובין כח. כט:]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ורמי דאביי וכו' קים ליה. כעין זה בתוס' [illegible] ע"ב ד"ה כאן וש"נ:

וע"ע תוס' עירובין מח:

ואת"ל אנשי הוצל עושין כן בטלה דעתן אצל כל אדם: **מתני'** °המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור לאחריו ובא לו לפניו חייב באמת אמרו האשה החוגרת בסינר בין מלפניה ובין מלאחריה חייבת שכן ראוי להיות חוזר רבי יהודה אומר אף מקבלי פתקין: **גמ'** מאי שנא לפניו ובא לו לאחריו דפטור דלא אתעביד מחשבתו לאחריו ובא לו לפניו נמי הא לא אתעביד מחשבתו א"ר אלעזר *תברא מי ששנה זו לא שנה זו אמר רבא ומאי קושיא דילמא לפניו ובא לו לאחריו היינו טעמא דפטור °דנתכוון לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה לאחריו ובא לו לפניו היינו טעמא דחייב דנתכוון לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה אלא מאי קושיא דיוקא דמתני' קשיא המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור הא לאחריו ובא לו לאחריו חייב אימא סיפא לאחריו ובא לו לפניו הוא דחייב הא לאחריו ובא לו לאחריו פטור א"ר אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו אמר רב אשי מאי קושיא דילמא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לאחריו ובא לו לאחריו דחייב דאיתעבידא מחשבתו אלא אפילו לאחריו ובא לו לפניו איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא הואיל ולא איתעביד מחשבתו לא ליחייב קמ"ל דנתכוון לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה דחייב *ולאחריו ובא לו לאחריו תנאי היא דתניא [א] *המוציא מעות בפונדתו ופיה למעלה חייב פיה למטה רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין אמר להן ר' יהודה אי אתם מודים בלאחריו ובא לו לאחריו שהוא חייב ואמרו לו ואי אתה מודה כלאחר ידו ורגלו שהוא פטור אמר ר' יהודה אני אמרתי דבר אחד והן אמרו דבר אחד אני לא מצאתי תשובה לדבריהם והן לא מצאו תשובה לדברי מדקאמר להו אי אתם מודין לאו מכלל דפטרי רבנן ולטעמיך דקאמרי ליה אי אתה מודה מכלל דמחייב רבי יהודה והתניא לאחר ידו ורגלו ד"ה פטור אלא לאחריו ובא לו לאחריו ד"ה חייב לאחר ידו ורגלו דברי הכל פטור כי פליגי בפונדתו ופיה למטה מר מדמי ליה לאחריו ובא לו לאחריו ומר מדמי ליה לאחר ידו ורגלו: °באמת אמרו האשה כו': [תנא *כל באמת הלכה היא: רבי יהודה אומר אף מקבלי פתקין]: תנא*) שכן לבלרי מלכות עושין כן: **מתני'** המוציא ככר לרשות הרבים חייב °הוציאוהו שנים פטורין °לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין ור' שמעון פוטר: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה אמר אביי ואמרי לה במתניתא תנא זה יכול וזה יכול רבי מאיר מחייב ור' יהודה ור' שמעון פוטרים זה אינו יכול וזה אינו יכול רבי יהודה ור' מאיר מחייבים ורבי שמעון פוטר °זה יכול וזה אינו יכול דברי הכל חייב תניא נמי הכי המוציא ככר לרשות הרבים חייב הוציאו שנים רבי מאיר מחייב ורבי יהודה אומר אם לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים חייבין ואם לאו פטורים ורבי שמעון פוטר מנא הני מילי *דתנו רבנן °בעשותה העושה את כולה ולא העושה את מקצתה כיצד שנים שהיו אוחזין *במלגז ולוגזין בכרכר ושובטין בקולמוס וכותבין בקנה והוציאו לרשות הרבים יכול יהו חייבין תלמוד לומר בעשותה העושה את כולה ולא העושה מקצתה

בעיגול

*) [בערוך ערך לבלר פירש לבלר סופרי מלכות הוגרין בסינר ותולין פיתקין כמהניסן פעמים שבאין לפנים ופעמים שבאין לאחור]

רש"י

מתני' המתכוין להוציא לפניו. כגון שצרר מעות בסדינו כדי שיהיו תלוין לפניו ובא לו לאחריו: פטור. דלא נתקיימה מחשבתו וה"ל כמתעסק ולא מתכוין: לאחריו ובא לו לפניו חייב. בגמ' מפרש טעמא: סינר. כעין מכנסיים קטנים וחוגרת אותו לצניעות ואם תלתה בו שום דבר להוציא ובא לו לצד אחר חייבת: שכן ראוי להיות חוזר. דרכו להיות חוזר סביבותיה ומתחלתה ידעה שסופו להתהפך: ר' יהודה אומר אף מקבלי פתקין. של מלך למוסרם לרצים אף הם חייבים בהוצאתן אפילו לא נתקיימה מחשבתן כגון הוציאן על מנת לתתן לרץ זה ונתנו לזה כך לשון רבותי ולבי מגמגם: **גמ'** מי ששנה זו לא שנה זו. ת"ק פטר בתרוייהו ותנא בתרא מחייב בתרוייהו: ועלתה בידו שמירה פחותה. ואנן סהדי דלא ניחא ליה אבל סיפא כל שכן דניחא ליה: דיוקא דמתני' קשיא. דיוקא (א) דמצינן למידק ממתני': לאחריו ובא לו לפניו הוא דחייב. דעלתה בידו שמירה מעולה: וחכמים פוטרין. שאין דרך הוצאה בכך: אני אמרתי דבר אחד. אי אתם מודים כו': והם אמרו דבר א'. אי אתה מודה כו': מכלל דמחייב רבי יהודה. בתמיה הא ודאי דברי הכל פטור דלא מפקי אינשי הכי: לאחריו ובא לו לאחריו דברי הכל חייב. דיש מוציאין כן בשמירה פחותה: לאחר ידו דברי הכל פטור דאין מוציאין כן: מר מדמי לה לאחריו. דשמירה פחותה היא ומר מדמי לה לאחר ידו דלא דמי למוציא לאחריו דהתם משתמרים הן מן הגנבים אבל אלו נופלין מאליהן ואין מוציאין כן: שכן לבלרי מלכות עושין כן. בדעתו למוסרן לזה ואין מוצאו ודבר המלך נחוץ ומצא אחר ומוסרו לו: **מתני'** הוציאו (ב) שנים פטורין. כדילפינן בעשותה יחיד ולא שנים: חייבים. וטעמא מפרש בגמרא: **גמ'** זה יכול. להוציאו לבדו וזה יכול להוציאו לבדו והוציאו שניהם: ר"מ מחייב. דלא דריש בעשותה להכי אלא לפטור יחיד שעשה בהוראת ב"ד כדלקמן: ור' יהודה פוטר. דלאו אורחיה בהכי וסתם מתני' ר' יהודה היא: זה אינו יכול וזה אינו יכול. דאורחייהו להוציא בשנים בהא סבירא ליה לרבי יהודה כרבי מאיר דחייב ורבי שמעון פוטר דיליף מקרא כדלקמן: זה יכול וזה אינו יכול. והוציאו שניהן דברי הכל חייב ולקמן מפרש הי מינייהו חייב: ה"ג הוציאוהו שנים ר' מאיר מחייב ול"ג פטור: ר' יהודה אומר אם לא יכול אחד. כלומר כל אחד ואחד: ואם לאו. אלא זה יכול וזה יכול פטור וממילא דבהכי האי גוונא ר' מאיר מחייב: מלגז. פורק"א בת ג' שיניים ומהפכין בה תבואה בגורן והוא מעמר דהוא אב מלאכה: ולוגזין. מאספין השבלין: בכרכר ושובטין. דהוא מיסך כדאמר בפרק כלל גדול (לעיל דף עה) שובט הרי הוא בכלל מיסך: בקנה והוציאוהו כו'. וכל הנך זה יכול וזה יכול ניהו:

עיגול

תוספות

ואת"ל אנשי הוצל עושין כן בטלה דעתן אצל כל אדם. משמע דעל אתרא נמי אמר דבטלה דעתן וכן ברים בכל מערבין (עירובין דף כח.) פריך ובבל הוי רובא דעלמא והתניא כו' וכן בתר הכי (ג) פריך ופרסאי הוי רובא דעלמא וקשה דבפ' חבית (לקמן קמד:) גבי של בית מנשיא היו סוחטים ברמונים (ד) ופריך בית מנשיא הוי רובא דעלמא ומשני אין דהתנן המקיים קוצים בכרם כו' שכן בערביא מקיימין קוצים לגמליהן ופריך מי דמי ערביא אתרא הוא הכא בטלה דעתו אצל כל אדם וי"ל דהתם חשוב מנהג ערביא דלכל העולם נמי אם היה להם רוב גמלים הוו נמי מקיימי אבל בית מנשיא דחד גברא בטלה דעתו אע"ג דלכל העולם אם היה להם רמונים הרבה היו סוחטין:

רבי יהודה אומר אף מקבלי פיתקין. מפרש רבינו שמואל שיש אדם ממונה למלך שנושא פיתקין של מלך לידע מנין גבוריו וחייליו ובית אוצרותיו ונושאין אותן בכיסיהן התלויין באזוריהן ואותן כיסין חוזרין פעמים לפניהן ופעמים לאחוריהן והוי ממש דומיא דסינר דלעיל שהוא חוזר ות"ק דר' יהודה לא חשיב ליה חוזר והא דמייתי בגמרא תנא שכן לבלרי מלכות עושין כן כלומר שחוזר דבענין זה מיירי רישא (דברייתא) [דמתני']:

תברא מי ששנה זו כו'. ת"ק ה"ל למינקט לאחריו ובא לו לפניו פטור ולתנא בתרא דמחייב הוה לו למינקט לפניו ובא לו לאחריו דהוי רבותא טפי אלא דהשתא לא ידע °שיש בזה שום חילוק:

הא לאחריו ובא לאחריו פטור. לעיל (דף נח:) גבי חזקיה משני נעשה ובפ"ק דקדושין (דף י:) גבי נתנה היא ואמרה היא ובכמה דוכתי לא משני: **זה** אינו יכול וזה אינו יכול ר"מ ורבי יהודה מחייבין. מה שהקשה ריב"א אמאי לא אמרינן חטאת אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה כדאמר גבי כופר מפורש בפרק ד' וה' (ב"ק דף מ. ד"ה כופר):

תלתא

עין משפט נר מצוה

טו א ב מיי' פי"א מהל' שבת הל' יב סמג לאוין סה:
טז ג מיי' שם הל' יג:
יז ד מיי' שם הל' טו:
יח ה ו שם הל' טז:

רבינו חננאל

לעולם דאיכא ומכרכי עילויה*) והא קושיא איכא דמרוחי ביה ומרבו ביה מילי כגון פירושא ומשוו לה לענין מי שהוציא את הכים דרך שוליו ודרך דחוקה היא ולא סליק מעמייהו וגמ' דיקא הכין הואי והאיכא שנצין בדליכא. והכין פירשוהו רבותינו ובו אתא דילמא לענין מאי דקאי אי דאפקיה דרך פיו הכי נמי דאלמ' מחייב משום דאי בעי שקיל ונמצא בא לידי גנבה קודם שיבא לידי איסור שבת ועלה קא מקשי למה לי אגרויי בכי האי מלתא והיכי [מצי לה]למשקל מדרך פיו קמיה דנפקי' לשוליה האידנא שנינו דאינן ולאות דידיען בערי אל בריסה ואל כדאמת די גבי על שוליו בהדי הדדי והכין הוה מנהא דכיסי דההוא זמן כההיא דתנן כים של שנאצות שנימלו שנאציו טמא נפשט מהור וכי האי(לא) ציצי למשרייה לגישיה אלא מכלפי שולי' דאלמ' צריך להוציא כולודהינן איכא כיסי דלית להו שנצי [אי נמי] דאית להו שנצי ומכרכי על פומייהו ואינן(עקורין) [כרוכין] כלפי שוליו. ורבא סברה כחזקיה דאגד כלי לאו שמיה אגד ואביי סברה כר"י דאגד כלי שמיה אגד קם אביי בשיטתיה (ורבא)פי' קם בשיטתיה והדר מן מימרא דנפשיה וא' כמימרא דרבא דחייב אלמא אגד כלי לא שמיה אגד כחזקיה קם רבא כשיטתיה דאביי פי' דסבר רבא כאביי דאגד כלי שמיה אגד ואיסקופת מליאה פירות פטור כרבי יוחנן והלכה כרבא דכל היכא דפליגי אביי ורבא הלכתא כרבא לבר יע"ל קג"ם. ורמי דרבא אדרבא ורמי דאביי אדאביי דאיתמר המוציא פירות לרה"ר אמר אביי ביד חייב בכלי פטור ורבא אמר ביד פטור בכלי חייב והשתא דהדר אביי וא' אגד כלי (שמיה) לא שמיה אגד וחייב קשיא הא דקא' הכא בכלי פטור ורבא דקאמר אפילו מליאה חרדל פטור קשיא אהא דקא' הכא בכלי חייב. ואמרינן איפוך אביי אמר בכלי חייב רבא אמר בכלי פטור וקא סלקא דעתך דהא דאביי ורבא כגון שהיה עומד ברה"י והוציא כלי שיש בו פירות לרה"ר וכי אפכינן דהמוציא פירות אבל הא שמעתא דחזקיה ורבי יוחנן קבלה הוא דהדר ביה אביי ממימריה וקם בשיטתיה דרבא דאיפליג עליה רבא ולענין הוציא ביד סליקא ליה דליכא פלוגתא **) דמאן דאמר חייב בזמן ששלשל ידו למטה משלשה ומאן דאמר פטור למעלה משלשה והתם ביציאות השבת כי תני העני חייב אקשינן והא בעינן עקירה מע"ג מקום ארבעה ואמרי' בה כמה מעשי ואיפריכו ולבסוף אמרי' א"ר אבהו כגון ששלשל ידו למטה משלשה וקבלה ואקשינא והא עומד קתני ואוקימנא בשוחה אי נמי דקאי בגומא ואי איתא נפק הך טעמא מהלכתא ואע"ג דלא קמה ביה מתניתין מדאקשינן איכפל תנא לאשמעינן כולהי הני ולא משום דמימרא בטל הוא ובפירקא אחרינא (לקמן בהזורק צז.) אמרי' אמר רב חלקיה בר טובי לא תוך שלשה דברי הכל חייב למעלה מעשרה דברי הכל פטור מג' ועד י' באין למחלוקת ר' עקיבא ורבנן ושמעתא דכל פחות מג' כלבוד דמי גמרא גמירי לה ובדוכתי מפרשי לה כתיקונה בסייעתא דשמיא והא מלתא דאמרנה לענין קם אביי בשיטתיה דרבא דפרישנא הדר מן מימריה ואמר כמימריה דרבא והני תרווייהו שיטה אית לה דומיא בכמה דוכתי מגמרא. בלולב וערבה אמרי' לוי אמר אתרוג בשמיני נמי אסורה אבוה דשמואל אמר אתרוג בשביעי אסורה בשמיני מותרת קם ר' זירא בשיטתיה דאבוה דשמואל קם אבוה דשמואל בשיטתיה דלוי דא"ר זירא אתרוג שנפסלה אסור לאכילה כל שבעה פירושיה ברור דא"ר זירא כמימרא דאבוה דשמואל קמא שאסורה כל שבעה ובשמיני מותרת והדר אבוה דשמואל כמימרא דלוי. ובהא מסכתא דשבתא בפ' ר"א דתולין אתמר חרדל שלשו מע"ש אמר רב ממחו בכלי ואין ממחו ביד ומפרש אלא אמר שמואל ממחו ביד ואין ממחו בכלי איתמר רבי אלעזר אמר אחד זה ואחד זה אסור למחות ר' יוחנן אמר אחד זה ואחד זה מותר אביי ורבא דאמרי תרווייהו אין הלכה כר' יוחנן קם ר' אלעזר בשיטתא דשמואל פי' הדר מן מאי דאמר זה וזה אסור וא' ממחו ביד ואין ממחו בכלי קם ר' יוחנן בשיטתא דר' אלעזר הדר ביה ר' יוחנן מן מאי דאמר זה וזה מותר ואמר זה וזה אסור כי היכי דהוה א"ר אלעזר מעיקרא אביי ורבא דאמרי תרווייהו הלכה כר' יוחנן מן מאי דהכי קאמר הלכתא לא

*) דברי רבינו אלו מכאן עד תיבת ואינן עקורין כלפי שוליו הם מחוסרי הבנה לפי קוצר דעתנו ואולי יש אתה ט"ס בכת"י ומצוה רבה לירד לסוף כוונתו בזה וה' יאיר עינינו במאור תורתו: **) מדברי רבינו נראה שהיה לו גי' אחרת בכאן דאביי ורבא לא פליגי כלל ואביי איירי למעלה מג' ומשום זה כתב דמאי דמתרץ לעיל דף כ' כגון ששלשל ידו למטה מג' הוא נפיק מהלכתא ועיין תוס' שם ד"ה כגון וכהגהות הרשב"א ז"ל שם ודו"ק:

מסורת הש"ס

[יבמות יג. כתובות עה: ב"ק מז: ועי' תוס' כתובות עה: פירשו של תברא]

תורה אור: ויקרא ד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דיוקא דמתניתין קשיא דמצינו כצ"ל ותיבת דיוקא נמחק: (ב) ד"ה הוציאוהו שני': (ג) תוס' ד"ה ואת"ל וכו' בתר הכי פריך נ"ב סוף דף כ"ט: (ד) בא"ד היו סוחטין ברימונים דפריך ובית מנשיא וכו' ומשני אין דתנן המקיים:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דתניא המוציא מעות בפונדתו ופיה למעלה כו'. נ"ב בתוספתא הגיר' המתכוין להוציא בפונדתו ופיה למעלה והוציא בפונדתו ופיה למטה המתכוין להוציא בפונדתו ופיה למטה ר"י מחייב וחכמים פוטרין וכזה תוכן תשובת ר"י א"ל מודי' בלאחריו ובא לו לאחריו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תברא וכו' שיש בזה שום חילוק. עי' תוס' כתובות דף עה ע"ב ד"ה מי ששנה וביבמות דף י ע"ב ד"ה וליתני: לעיל ג.

[פי' מזלג ע"ד חילוף האותיות כמו כבש כשב מוסף ערוך]

רב נסים גאון

(שמות לד) פסל לך פסולתן שלך תהא חכם רב ושמואל דאמרי תרווייהו נ' שערי בינה נבראו בעולם וכולם ניתנו למשה חסר א' שנא' (תהלים ח) ותחסרהו מעט מאלהים עניו דכתיב (במדבר יב) והאיש משה עניו מאד:

יט א ב מיי' פ"א מהל' שבת הלכה טו:
כ ג מיי' פ"ט מהל' משכב ומושב הלכה ב:
כא ד שם הלכה ו:
כב ה שם הלכה ד:

בעיגול של דבילה והוציאו לרשות הרבים בקורה והוציאו לרה"ר רבי יהודה אומר אם לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין ואם לאו פטורין ר"ש אומר אע"פ שלא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים פטורים לכך נאמר בעשותה יחיד שעשאה חייב שנים שעשאוה פטורין במאי קמיפלגי בהאי קרא (ויקרא ד) °ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה ר"ש סבר תלתא מיעוטי כתיבי נפש תחטא אחת תחטא בעשותה תחטא חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי זה יכול וזה יכול וחד למעוטי זה אינו יכול וזה אינו יכול ורבי יהודה חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי זה יכול וזה יכול וחד למעוטי יחיד שעשאה בהוראת ב"ד *ור"ש *יחיד שעשאה בהוראת ב"ד חייב ור"מ מי כתיב נפש תחטא אחת תחטא בעשותה תחטא תרי מעוטי כתיבי חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי יחיד שעשאה בהוראת ב"ד: אמר מר זה יכול וזה אינו יכול דברי הכל חייב הי מנייהו מיחייב אמר רב חסדא זה שיכול דאי זה שאינו יכול מאי קא עביד אמר ליה רב המנונא *דקא מסייע בהדיה אמר ליה *מסייע אין בו ממש אמר רב זביד משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא *היה יושב על גבי המטה וארבע טליות תחת רגלי המטה טמאות מפני שאינה יכולה לעמוד על שלש ור' שמעון מטהר *היה רוכב על גבי בהמה וד' טליות תחת רגלי הבהמה טהורות מפני שיכולה לעמוד על ג' ואמאי הא קמסייע בהדי הדדי לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש אמר רב יהודה מדיסקרתא לעולם אימא לך מסייע יש בו ממש ושאני הכא דעקרה לה לגמרי וכיון דזימנין עקרה הא וזימנין עקרה הא ליהוי כזב המתהפך מי לא תנן *זב שהיה מוטל על ה' ספסלין או על ה' פונדאות לאורכן טמאים לרחבן טהורין ישן ספק מתהפך עליהן טמאין אלא לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש אמר רב פפי משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא
רבי

רש"י

עיגול וקורה גדולים הן ואין אחד יכול להוציא: ואם לאו • שיכול אחד להוציאו: נפש תחטא • משמע נפש ולא נפשות: חד למעוטי זה עוקר. מרשות הרבים: וזה מניח • ברשות היחיד דכל כמה דלא כתיב אלא חד מיעוט מסתברא דהאי הוא דממעט דהאי קעביד פלגא והאי פלגא וליכא חד דמסייע בכולהו: וחד • למעוטי אף על פי דעבדי כי הדדי דהאי עביד כולה והאי עביד כולה ומיהו זה יכול וזה יכול הוא דממעט דלאו אורחיה למעבדה בתרי: וחד • יתורא למעוטי נמי זה אינו יכול וזה אינו יכול דאף על גב דאורחייהו למיעבד בתרי מעטינהו: יחיד שעשה בהוראת ב"ד • הורו ב"ד שחלב מותר והלך היחיד ועשה על פיהם דאנוס הוא ורבי שמעון לטעמיה דאמר בהוריות יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב: תרי מיעוטי כתיבי • נפש אחת חד מיעוטא הוא דאורחיה דקרא לאשתעי הכי: זה שיכול • דאיהו עבדה לכולה: אין בו ממש. מי שאינו אלא מסייע בדבר ואם בא לעשותו לבדו אינו יכול אין בו ממש ולא חשיב מידי ולא מיפטר אידך: אף אנן נמי תנינא • דמסייע אין בו ממש: היה • זב יושב על גבי מטה: וד' טליות • טליתות: שאינה יכולה לעמוד על ג' • וכיון דזה אינו יכול וזה אינו יכול כל אחד ואחד כולי מעשה עביד וגבי מדרס הזב בעינן שינשא רובו עליו בת"כ: ור' שמעון מטהר • ר' שמעון לטעמיה דאמר זה אינו יכול וזה אינו יכול נמי אינו אלא כמסייע ופטור (א)*(ל"א דבעי שיעור זיבה לזה ושיעור זיבה לזה כלומר רובו של זב מכביד על כל אחד ואחד ואפילו מסייע לא הוי): מפני שיכולה לעמוד על ג' • הלכך כל אחד ואחד ה"ל רביעי ואינו אלא מסייע וסתמא כר' יהודה דזה יכול וזה יכול קרי מסייע: דעקרה ליה לגמרי • עוקרת הרגל מן הארץ ואפי' מסייע לא הוי: ופרכינן ואי טעמא משום דעקרה ליה כיון דזימנין דעקרה האי וזימנין עקרה האי ובכל ג' איכא לספוקי שמא הכבידה עליהן ולא עקרתן לטמינהו מספק כזב (ב) המהפך על ה' פונדאות דמטמינן ליה מספק: פונדאות. כמין חריטין כיסים ארוכים ונותנין בהן מעות ובלעז בריד"ש ורואין לשמש שכיבה עם מלאכתן שיושב עליהם והם מלאות מעות ופותח פיהם ונוטל ואין צריך לומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו: לאורכן • כגון שהיה שוכב על מיעיו או פרקדן ואורכו מוטל על (ג) אורכן: טמאים • גרסינן במשנה דטהרות דיש לומר בכל אחת מהן שנישא רובו עליו פעמים על זו ופעמים על זו: לרחבן טהורין • לפי שארכו מוטל על רחבן ואין רובו נישא על אחת מהן: ישן • לן עליהן לרחבן: ספק נתהפך • על ארכו. ונמצא כולו נשען על אחת מהן טמאות דכל חדא איכא למימר על זו נתהפך אלמא מטמינן מספק והתם נמי אי משום עקירה הוא ניטמינהו מספיקא אלא לאו טעמא משום דכולהו הוו כל חדא וחדא מסייע ואין בו ממש כן נראה בעיני משנה זו ורבותי גורסין לאורכן טהורין ופירשו טעמא דלאורכן טהורין משום דאמרי שמא ביניהן שכב ולא עליהם וקשיא לי א"כ לקולא תלינן ואמאי תני סיפא ספק נתהפך טמאים:
הכוס

תוספות

תלתא מיעוטי כתיבי • והא דנקט בעשותה בברייתא טפי מהנך משום שהוא מיעוט אחרון שבפסוק ובהא פליגי ולא ידע ר"י דאמאי נקט במילתיה דר' שמעון יחיד שעשאה חייב כו' ולא נקט לישנא דלעיל העושה את כולה ולא העושה את מקצתה ושמא לישנא דשנים שעשאוה פטורין משמע טפי אפי' זה אינו יכול וזה אינו יכול: חד למעוטי זה עוקר וזה מניח • וזה כתב אות אחת ובא חבירו וכתב אות שניה לא איצטריך קרא אלא אהוצאה דה"א אהכנסה ואהוצא' הוא דקפיד רחמנא וליחייב אפי' בלא הנחה: ה"ג ורבי שמעון יחיד שעשה בהוראת ב"ד לא נריך קרא ול"ג ר"ש לטעמיה דאמר יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב כדפירש בקונטרס דהא תנן בהדיא בפ"ק דהוריות (ד' ג.) הלך ועשה על פיהן בין הביאו כפרתן בין לא כו' ר' שמעון פוטר ומפרש טעמא תולה בב"ד אנוס הוא: אמר מר זה יכול וזה אינו יכול • נראה לר"י דהאי אינו יכול היינו אפי' בעל כח הרבה אלא שהוא נושא הקורה בענין זה בכי האי גוונא שאלמלא אחר לא היה יכול לנושאה לבדו כגון באצבע או תופסה בענין זה שאינו יכול לנושאה לבדו דמה לנו לכחו כיון דהשתא מיהא אינו יכול לנושאה: הי מינייהו מיחייב • לא בעי למימר שיהא פטור אותו שיכול וליחייב שאינו יכול דאין זה סברא אלא קאמר דליתחייב נמי אפילו שאינו יכול כמו לר' יהודה ור"מ דאמרי לעיל זה אינו יכול וזה אינו יכול חייב: אמר רב זביד משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא • פירוש דמסייע אין בו ממש קשה לר"י דהכא אית ליה לרב זביד דמסייע אין בו ממש וכן רב אשי בסמוך ובפ"ב דביצה (דף כב.) אמרינן אימר כחל עינא על יד נכרי בשבת א"ל רב אשי מאי דעתיך כו' והאמר רב כהנא חולה שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה הא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח א"ל איכא רב זביד דקאי כוותך ושני ליה מסייע אין בו ממש משמע דרב זביד ורב אשי סוברים דיש בו ממש ואין לומר דהא דאמר הכא אין בו ממש לא שיפטור לגמרי אלא דאין בו חיוב חטאת דהא מייתי רב אשי לעבודתו כשרה משמע דאפי' פסולא דרבנן ליכא א"כ לענין שבת נמי מנלן שיש בו איסורא דרבנן ומיהו לרב אשי איכא למימר דבתר דשמעה מאימימר סברה אלא לרב זביד קשה דאיהו גופיה קאמר משמיה דרבא דאין בו ממש ואימימר היה הרבה אחר רבא ואפי' אחר רב פפא שהיה תלמידו של רבא ושמא בתר מעשה דאימימר שמעה רב זביד משמיה דרבא ולא °מרבא עצמו ועוד אור"י דהכי פריך התם והא קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח ואע"ג דמסייע אין בו ממש בעלמא הא אית לן למימר דאסרו משום שתיקת שממנין ומשני דאין בו ממש אפילו לענין זה: ור"ש מטהר • פי' בקונטרס דר"ש לטעמיה דפטר זה אינו יכול וזה אינו יכול [ואינו] נראה לרשב"א דשאני התם דגלי רחמנא דאיכא קרא לפטור ונראה דטעמא משום דבעי שיהיה רוב הזב נישא על כל אחד וכן משמע במסכת זבים פ"ד (משנה ה) דתנן הזב בכף מאזנים ומשכב ומושב כנגדו כרע הזב טהורין כרעו הן טמאין ר"ש אומר ביחיד טמאין פי' כשאין אלא משכב אחד או מושב אחד במרובין טהורין שאין כ"א נושא רובו: היה רוכב ע"ג בהמה • בעומדת איירי דאי במהלכת כל שעה עוקרת רגל הא' ועומדת על ג' וטמא מה שתחתיהן שאינה יכולה לעמוד על שתים: מפני שיכולה לעמוד על ג' • וה"ל כל רגל אינו יכול והג' אחרים יכולין: וכיון דזימנין עקרה הא וזימנין הא ליהוי כזב המתהפך • ואפילו ברה"ר טמא: לאורכן טמאין • כן גרים הקונטרס ופי' דטמאין משום דאיכא למימר דכל אחד נושא רובו עליו פעמים על זה ופעמים על זה לרוחבן טהורין שאין רובו נישא על כל אחד מהן ולפי זה אתיא כר"ש דבעי שיהא רוב הזב נישא עליו ור"י אומר דמצי למימר דאתיא אפילו כרבנן וטעמא דטהורות משום דה"ל כל אחד מסייע שאין בו ממש ומהך רישא הוה מצי למיפרך דמטמאין לאורכן מספיקא אלא ניחא ליה למיפרך מסיפא דמפרש בה טעמא אמאי טמאין
משנת

רבינו חננאל

ישרוף אלא יערב בסוף מי שמת [דף קנח] א"ר עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן ואמרינן עלה בחזקת מי ר' אילא אמר בחזקת יורשי האם רבי זירא אמר בחזקת יורשי הבן כי סליק ר' זירא קם בשיטתיה דר' (אלעזר) [אילא]קם רבא בשיטתא דר' זירא א"ר זירא שמע מינה אוירא דא"י מחכים פי' משום דהוא הדר למימרא דר' אילא דמן א"י ורבא דמן בבל קם במימרא קמא דר' זירא דהוה אמר בבבל: בין בימינו ובין בשמאלו ובחיקו ועל כתפו הני ארבע דתנן חייב שכן משא בני קהת והוה אמרינן רבוואתא שכן הוה אלעזר בן אהרן נושא שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה ואשכחינן בתלמוד א"י שמן המאור בימינו וקטורת הסמים בשמאלו ומנחת התמיד תלויה בזרועו ושמן המשחה ר' אבין בשם ר' אלעזר כמין צלוחה קטנה היתה תלויה באפונדתו: א"ר אלעזר המוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת ומנ"ל דמשא בני קהת למעלה מעשרה טפחים דאשכחינן דמזבח עשר אמות היה גובהו וקא פרסו לוים פריסא עליה וכו' ופרשו עליו כסוי עור תחש ומיכן את למר ללוים שקומתן עשר אמות ואי לאו הכין לא יכלין למפרס פרסא אמזבח ומנ"ל דמזבח גובהו עשר אמות דאיתקש למשכן דכתיב ואת קלעי החצר ואת מסך [פתח] שער (המזבח) [החצר] אשר על המשכן ועל המזבח סביב מקיש מזבח למשכן מה משכן עשר אמות דכתיב עשר אמות אורך הקרש אף מזבח עשר אמות ואשכחן במשה רבינו שהיתה קומתו עשר אמות דכתיב ויפרוש את האהל על המשכן ואמר רב משה פירשו והא מלתא דגובהה דמזבח עשר אמות אע"ג דכתיב ושלש אמות קומתו מפרשא בגמרא דקדשים בפרק קדשי קדשים והכין אמרי' שם ר' יהודה לטעמיה דאמר מזבח משה גדול היה דתניא ה' אמות אורך וה' אמות רחב רבוע היה המזבח וגו' דברים ככתבן דברי רבי יוסי ר' יהודה [אומר] נאמר כאן רבוע ונאמר להלן רבוע מה להלן מאמצעיתו הוא מודד אף כאן מאמצעיתו הוא מודד ואמרינן ור' יוסי כי גמיר גזירה שוה בגובהא גמירי דתניא ושלש אמות קומתו דברים ככתבן דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר נאמר כאן רבוע ונאמר להלן במזבח הזהב רבוע מה להלן גובהו כשנים כרחבו אף כאן גובהו כשנים כרחבו א"ל רבי יהודה והלא כבר נאמר ארך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים וקומה חמש אמות אפשר כהן עומד ע"ג מזבח ועבודה בידו וכל העם רואין אותו מבחוץ א"ל ר' יוסי ואתה אי אתה אומר כן גבהו והלא כבר נאמר אשר על המשכן ועל המזבח סביב מה משכן עשר אמות אף מזבח עשר אמות ואומר קלעים חמש עשרה אמה לכתף ומה ת"ל *ושלש אמות קומתו משפת מזבח ולמעלה ומה ת"ל ושלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה ור' יהודה כי גמיר ג"ש ברוחבה לר' יהודה נמי קא מיתחזי כהן מיתחזי עבודה בידו מי מתחזיא וכיון שקומת הלוים עשר אמות וראה שאפי' המזבח שגבהו עשר אמות הוא נשוי למעלה מי"ם משום דטבעות שהן בתים לבדים קבועות בסוף שליש העליון של מזבח ונמצאו [illegible] דמידלי במטות תילתא מלעיל ותרי תילתא מלתחת ומשכחת תילתיה עילאה לעיל מן כתפיהן דהוא ב' אמות (ושליש) [וששה] מכתף לוי ולמטה והויא

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמר רב זביד וכו' ולא מרבא עצמו. עיין חולין קי"ג ע"ב בתוס' ד"ה הא דרכיה:

רב נסים גאון

[illegible]

רבי יוסי אומר *הסוס מטמא על ידיו והחמור על רגליו שמשענת הסוס על ידיו וחמור על רגליו ואמאי הא קא מסייע בהדי הדדי לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא *ר' אליעזר אומר [א]רגלו אחת על הכלי ורגלו אחת על הרצפה רגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה רואין כל שאילו ינטל הכלי ותינטל האבן יכול לעמוד על רגלו אחת עבודתו כשרה ואם לאו עבודתו פסולה ואמאי הא קא מסייע בהדי הדדי לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש אמר רבינא אף אנן נמי תנינא *[ב]קיבל בימין ושמאל מסייעתו עבודתו כשרה ואמאי הא קא מסייע בהדי הדדי לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש ש"מ: אמר מר זה יכול וזה יכול ר"מ מחייב איבעיא להו בעינן שיעור לזה ושיעור לזה או דילמא שיעור אחד לכולם רב חסדא ורב המנונא חד אמר שיעור לזה ושיעור לזה וחד אמר [ג]שיעור אחד לכולן אמר רב פפא משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא היה יושב על גבי מטה וארבע טליות תחת ארבע רגלי המטה טמאות מפני שאין יכולה לעמוד על שלש ואמאי ליבעי שיעור זיבה לזה ושיעור זיבה לזה לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולן אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא *צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבים ואמאי ליבעי שיעור צידה לזה ושיעור צידה לזה לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולם אמר רבינא אף אנן נמי תנינא *[ד]השותפין שגנבו וטבחו חייבין ואמאי ליבעי שיעור טביחה לזה ושיעור טביחה לזה לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולם ואמר רב אשי אף אנן נמי תנינא שנים שהוציאו קנה של גרדי חייבין ואמאי ליבעי שיעור הוצא' לזה ושיעור הוצאה לזה לאו משום דאמרי' שיעור א' לכולם א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי דילמא דאית ביה כדי לבשל ביצה קלה לזה וביצה קלה לזה א"כ לישמעינן קנה דעלמא מ"ש דגרדי דילמא דאית בי' כדי לארוג מפה לזה וכדי לארוג מפה לזה אלא מהא ליכא למשמע מינה תני תנא קמיה קנה של גרדי פטורין ורבי שמעון מחייב *כלפי לייא אלא אימא חייבין ור"ש פוטר:

מתני' *[ה]המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפלה לו*) את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו *את המת במטה חייב וכן [ו]כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב *ורבי שמעון פוטר:

גמ' ת"ר המוציא אוכלין כשיעור אם בכלי חייב על האוכלין ופטור על הכלי ואם היה כלי צריך לו חייב אף על הכלי שמע מינה אוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתים אמר רב ששת הבא במאי עסקינן כגון ששגג

*) לקמן קמה: עירובין נ:

הסוס מטמא בידיו. אם הזב רוכב עליו וטלית תחת אחת מידיו של סוס טמאה אבל תחת רגליו טהורה שאין משענתו על רגליו והא דתנן לעיל ד' טליות תחת רגלי הבהמה טהורות לא כרבי יוסי: כהן העומד. על גבי כלי או אבן או שום דבר החוצץ בינו לבין הרצפה ועבד עבודתו פסולה דכתיב ושרת ככל אחיו הלוים העומדים שתהא עמידתו כשאר אחיו והנא דבי ר' ישמעאל הואיל ורצפה מקודשת וכלי שרת מקודשין כו' בזבחים: שמאל פסולה לעבודה כדאמר בפ"ק דחולין (דף כב.) כל מקום שנאמר אצבע וכהונה אינו אלא ימין: שיעור לזה. גרוגרת אם אוכל הוא: שיעור זיבה. שיכביד רובו עליו וצריך להיות כאן ד' זבים: נעל אחד בפניו. זו היא לדתו: נעלו שנים פטורין. ור' יהודה הוא דפטר בשניהן יכולין: שיעור. לידת צבי לכל אחד ואחד אלא שמע מינה שיעור אחד לכולן ומדר' יהודה נשמע לר' מאיר בשניהן יכולים דבהא לא פליגי: חייבין לשלם. תשלומי ד' וה': קנה גרדי. אורחא דמילתא והוא העולה ויורד בשתי: קנה דעלמא. שאינו עומד אלא להסקה דהוי שיעורו כעצי' דאילו האי שיעורו כדי אריגה: כלפי לייא. כלפי היכא נהפך דבר זה הא רבי שמעון הוא דפטר שנים שהוציאוהו: מתני' את החי במטה וחי לא מיחייב על הוצאתו דהוא מקיל עצמו ונושא עצמו: וכן כזית מן המת. חייב אם הוציא דהואיל ומטמא הוצאה חשובה היא להציל עצמו מן הטומאה: ור' שמעון פוטר. אפילו במת שלם דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה וכל מלאכה שאינה צריכה (לגופה) אלא לסלקה מעליו הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דברצונו לא באה לו ולא היה צריך לה הלכך לאו מלאכת מחשבת היא לר' שמעון: גמ' ופטור על הכלי. שהיא טפילה לאוכל: ואם היה צריך לכלי. להשתמש בו תשמיש אחר מקום שמוליאו שם: חייב. על כל אחד ואחד כי היכי דמיחייב ליה תרתי אתרתי הוצאות בהעלם אחד: ששגג

שמשענת הסוס על ידיו. הכי תנן לה במס' זבים פ"ד (משנה ז) היה רוכב על גבי בהמה וארבע טליות תחת רגלי בהמה טהורות מפני שיכולה לעמוד על שלש היתה טלית אחת תחת שתי ידים תחת שתי רגלים תחת יד ורגל טמאה רבי יוסי אומר הסוס מטמא בידיו כו' ונראה לר"י דרבי יוסי לא פליג אלא ארישא אבל אסיפא דקתני תחת שתי רגלים טמאה לא פליג דאף על גב דמשענת הסוס על ידיו דבר פשוט הוא דבלא שתי רגליו לא היה יכול לעמוד קשה לר"י מה ראה רב פפי להביא מסיפא ולא מייתי מרישא ממילתייהו דרבנן כדאייתי לעיל ואומר ר"י דמשום דמרישא איכא לדחויי כדבעי למימר לעיל שאני הכא דעקרה לגמרי אבל אר' יוסי ליכא למידחי דטעמיה משום דעקרה דא"כ לא יטמא הסוס אפילו בידיו דפשיטא כמי דעקרה להו: ויכול לעמוד על רגלו אחת עבודתו כשרה ואם לאו פסולה. *מהכא ליכא למיפשט דמין במינו חוצץ דאבן הוא ממין הרצפה ומין בשאינו מינו (א) חוצץ דכלי אינו ממין הרצפה ובעיא הוא בפ' הוציאו לו (יומא דף נח.) בהניח סיב בתוך המזרק וקיבל בו את הדם דודאי סיב מבטל ליה אבל כלי ואבן לא מבטל ליה דאבן נתקלים בה ההולכים שם: אמר מר זה יכול וזה יכול רבי מאיר מחייב איבעיא להו כו'. תימה לר"ח דאמאי בעי לה אליבא דרבי מאיר ומאי למיבעי בזה אינו יכול וזה אינו יכול אליבא דר"י דקיימא מתני' כוותיה ונראה דגירסא זו טעות וגרסי' אמר מר זה אינו יכול וזה אינו יכול ואומר ר"י דאין למחוק הספרים משום זה דהא דלא נקט זה אינו יכול כו' משום דאין רגילות באין יכול שלא יהא בו שיעור לכל א' ועל גי' ר"ח קשה לר"י דמאן דבעי שיעור לזה ולזה אטו מי לא שמיע ליה מתני' דמייתי בסמוך לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין אבל לגי' הספרים דפליגי בזה יכול וזה יכול איכא למימר דבאין יכול מודו כולהו דשיעור אחד לכולן ומאן דמייתי שמעתא מצבי שנכנס לבית אין נראה לו לחלק בין שניהם יכולין לאין יכולין ומיהו °לגי' ר"ח איכא למימר דמאן דבעי שיעור לכל אחד יאמר דצבי שנכנס לאו דוקא אחד אלא כלומר שנים:

ואמאי ליבעי שיעור טביחה כו'. אבל מגנבו דרישא לא מצי למיפרך דהתם לא בעי שיעור דתשלומי כפל נוהג °בכל דבר ובכל שהוא:

דילמא דאית ביה כדי לארוג מפה לזה כו'. והא דלא נקט קנה דעלמא לאשמעינן דאע"ג דאין רגילות לארוג שתי מפות בקנה אחד אם יש שיעור לארוג מפה לזה ולזה חייב: אלא אימא חייבין ור' שמעון פוטר. ובקנה כבד דה"ל זה אינו יכול וזה אינו יכול: *) ששגג על האוכלין והזיד על הכלי. וחייב על הכלי היינו סקילה כפי' רש"י ורבינו שמואל קשה לו לאוקמי ברייתא בחיוב סקילה דבכל דוכתא איירי בחיוב חטאת והגיה הגירסא כגון ששגג על הכלים והזיד על האוכלין ולא התרו בו דליכא באוכלין לא סקילה ולא חטאת ועל הכלי חייב חטאת ואין נראה לר"י לא פי' הקונטרס ולא פי' רשב"ם דכשהזיד באחד אינו חייב חטאת על השני ששגג בו דלא שב מידיעתו הוא כיון שהזיד באחד מהן ונראה דהשתא דמוקי בהזיד בכלי איירי הכל לענין סקילה וה"פ דברייתא המוציא אוכלין כשיעור בכלי חייב סקילה על האוכלין כגון שהתרו בו על האוכלין ופטור על הכלי אם התרו בו משום כלי ואם היה צריך לכלי חייב סקילה אף אם התרו בו משום כלי ופריך והא אף על הכלי קתני משמע דחייב שתים: ובפלוגתא

כג א ב מיי' פ"ב מהל' ביאת המקדש הל' יח:

כד ג מיי' פ"א מהל' שבת הלכה טו:

כה ד מיי' פ"ב מהל' גניבה הל' יד סמג עשין עא:

כו ה מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה כח:

כז ו מיי' שם הל' יח:

קומתם עשר אמות צא מהם שש אמות ושני שלישי אמה שאר המזבח נשתייר ג' אמו' ושליש שהן כ"ז טפחי' והיינו דקא אשתכח דקא מידלי טובא ואי [בעית] אימא מארון דאמר מר ארון ט' וכפרת טפח ובדים למעל' משליש העליון נשתייר מכתפי לוים ועד סוף ארון פחות מז' טפחים ואפילו אין אנו למדין לגובהן של לוים שהוא עשר אמות אלא אמרינן קומתו מן כתיפו למטה ג' אמות שהן י"ח טפחים צא מהן ו' טפחים ושני שלישים לשני שלישי ארון שמלמטה נמצא המשוי למעלה מי"א טפחים ושליש ומקשינן למה לי דקא יליף לקומת הלוים מן קומת מזבח דאתי בהקישא ובגזירה שוה כדמפרש לעילא. נגמר מן משה רבינו דאמר רב משה רבינו פירש את האהל והוא על ראש י"א ומפרקינן דלמא שאני משה דאמר מר אין השכינה שורה אלא על חכם וגבור ועשיר ואיכא למימר שאין שאר הלוים כמוהו לכך אצטריכנן למילף לשאר לוים. והמוציא משוי על ראשו פטור בלישנא בתרא דאפילו אחד מבני הוצל: המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור שנתכוין לשמיר' מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה לאחריו ובא לפניו שנתכוין לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה כדרכה ולאו כדסליק אדעתי' דר' אלעזר דמי ששנה זו לא שנה זו [ודיוקא דקא קשיא] דמדתנן לפניו ובא לאחריו פטור דייקינן שאם נתכוין לאחוריו ובא לאחוריו חייב ומדתנן סיפא לאחריו ובא לפניו חייב איכא למידק לאחריו ובא לאחריו פטור ואסתברא ליה לר' אלעזר מי ששנה זו לא שנה זו האי נמי לא קם אלא כרב אשי דלא מיבעיא קאמר לא מיבעי לאחריו ובא לאחריו [דחייב דאיתעבדא מחשבתו אלא אפילו לאחריו ובא לו לפניו דלא איתעבדא מחשבתו גם כן חייב ומסקינן לאחריו ובא לאחריו] דברי הכל היא וכי פליגי ר"י ורבנן בפונדתו ופיה למטה מר מדמי לה לאחריו ובא לאחריו דלאו שמירה מעולה היא וחייב מר מדמי לה לאחר ידו ופטור והלכתא כרבנן. ואשה החוגרות בסינר ומחתה ביה מידעם אפילו נתכוונה לפניה וחזרה לאחריה חייבת יכן ראוי להיות חוזר וקיי"ל כל באמת הל"מ. ולבלרי מלכות חוגרין בסינר ותולין פתקין במתניהם פעמים שבאין לפנים ופעמים שבאין לאחור ואי אכפת להון [חייב]. ולענין שנים שהוציאו ככר דתנן פטור. ואם לא יכול אחד להוציא והוציאו שנים חייבים ור' שמעון פוטר אית בעסק שנים שהוציאו תלתא גווני כל אחד מהן יכול לבדו להוציא אלא שהוציאוהו שנים ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרים זה אינו יכול וזה אינו יכול וכשמתחברין שניהם יכולין ר' מאיר ור' יהודה מחייבין ור' שמעון פוטר אחד יכול ואחר אינו יכול דברי הכל חייב. ותלמודא דשנים שעשו פטורין בעשותה בעשותה את כולה ולא בעושה מקצתה הא כיצד בזמן שכל אחד מהן יכול כגון לגזוז במלגז ושביטה בכרכר וכתיבה בקולמוס במנהגא בעלמא שכל אחד ואחד יכול ואם עשו שנים פטורין אבל כגון הוצאת עיגול של דבילה דמועאי יקירא הוא או קורה דטועאי יקירא היא דכל חד באפי נפשיה לא מצי ביה ושניהם מצי ביה ר' יהודה מחייב ור' שמעון פוטר וקא מיפלגי בהאי קרא ואם נפש אחת תחטא בשגגה בעשותה ר"ש סבר תלתא מיעוטא כתיבי נפש אחת בעשותה חד למעוטי זה עוקר וזה מניח כגון פשט העני את ידו לפנים ונתן בעה"ב לתוכה והוציא וחד למעוטי זה יכול וזה יכול וחד למעוטי זה אינו יכול וזה אינו יכול ור' יהודה סבר זה אינו יכול וזה אינו יכול לא איממעט ומיעוטא שלישי לאפוקי יחיד שעשה בהוראת ב"ד

זבים פ"ד מ"ז [ע"ש הגירסא מהופך ועי' תוס'] — זבחים כד. — [תוספתא דזבחים פ"א] — לקמן קו: — ב"ק עט: [ע"ש ומעילה יט: ב"מ ח. ע"ש] — [ע' פירש"י בפסחים פה: ועמ"ש רש"י לקמן קכז.] — [עירובין לקמן לה. ד"ה לא] — [עי' תוס' לקמן לה. ד"ה ר"ש]

[א] גמ' הסוס מטמא על ידיו וכו'.

(א) תוס' ד"ה ויכול וכו' ומין בשאינו מינו חוצץ.

רב נסים גאון

בת"כ [ס"פ מצורע] אשר ישב עליו עד שינשא רובו עליו: המוציא אוכלים פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו. בגמ' דבני מערבא גרסי הא דאת אמר בצריכין לכלים כגון אלין תוהיי אבל אם אינן צריכין

תום' ד"ה אמר מר. ומיהו לגי' ר"ח. ק"ל הא ע"כ גם לפרש"י צ"ל כן דהא"כ יקשה למאן דפשט מד' טליות דתחת רגלי המטה וא"כ ס"ל דאין לחלק בזה בין ז"י ח"י לזה א"י וזה א"י א"כ מאי פשיט נדחק דמיון שבת לטומאה וממתניתין דזבין אמאי לא פשיט בפשיטות יותר ממתני' דמסכתין ומדין שבת עצמו מהא דלא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבים א"כ דמסקיא י"ל דנכ.סו שנים וא"כ מה מקשה כר"י על גירסת כר"ח. הא גם לפירש"י צ"ל כן דיש לאוקמה בנכנסו שנים וצ"ע: תום' ד"ה ואמאי ליבעי וכו' ובכל דבר ובכל שהוא. עיין בב"ק דף סג ע"א תוס' ד"ה דבר שאין מסוים וצע"ק:

ששגג על האוכלין והזיד על הכלי מתקיף לה רב אשי והא אף על הכלי קתני אלא א"ר אשי כגון ששגג בזה ובזה ונודע לו וחזר ונודע לו ובפלוגתא *דרבי יוחנן ור"ש בן לקיש: את החי במטה פטור אף על המטה: לימא מתני' רבי נתן היא ולא רבנן דתניא **המוציא בהמה חיה ועוף לרה"ר בין חיין ובין שחוטין חייב רבי נתן אומר על שחוטין חייב ועל חיין פטור *שהחי נושא את עצמו אמר רבא אפילו תימא רבנן ע"כ לא פליגי רבנן עליה דרבי נתן אלא בבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו אבל אדם חי דנושא את עצמו אפילו רבנן מודו א"ל רב אדא בר אהבה לרבא והא דתנן *בן בתירא מתיר בסוס ותניא בן בתירא מתיר בסוס מפני שהוא עושה בו מלאכה שאין חייבין עליו חטאת ואמר רבי יוחנן בן בתירא ורבי נתן אמרו דבר אחד ואי אמרת דלא פליגי רבנן עליה דר' נתן אלא בבהמה חיה ועוף משום דמשרבטי נפשייהו מאי איריא בן בתירא ורבי נתן והאמרת אפילו רבנן מודו כי א"ר יוחנן בסוס המיוחד לעופות ומי איכא סוס המיוחד לעופות אין איכא (*דבי וייאדן א"ר יוחנן ומודה ר' נתן בכפות א"ל רב אדא בר מתנה לאביי והא הני פרסאי דכמאן דכפיתי דמו וא"ר יוחנן בן בתירא ור' נתן אמרו דבר אחד התם *רמות רוחא הוא דנקיט להו דההוא פרדשכא דרתח מלכא עילויה ורהיט תלתא פרסי בכרעיה: את המת במטה חייב וכן כזית מן המת וכו': *אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן וא"ר יוסף אמר רשב"ל פוטר היה ר"ש אף

*)[בערוך ערך וייד גרס דביזיידן וע"ש מ"ש בשם רב האי גאון]

רש"י

ששגג על האוכלין והזיד על הכלי. ומאי חייב דקתני מיתה: והא אף קתני. משמע שני חיובין שוין: בפלוגתא דר"י ור"ל. דאיפלוגי בידיעות מחלקות בפ' כלל גדול (לעיל דף עא:) איפלוגי נמי רב ששת ורב אשי הכא רב ששת דלא מוקי לה הכי קסבר דאין ידיעות מחלקות ורב אשי סבר ידיעות מחלקות: דמשרבטי נפשייהו. משמטים כלפי מטה ומכבידין עצמן להשמיט מיד הנושאן: מתיר בסוס. למוכרו לנכרי מפני שמלאכת הסוס אם היה אדם עושה אותה אין חייב עליה חטאת דלרכיבה עומד והחי נושא את עצמו והא דאסרו למכור בהמה גסה לנכרי משום שאלה ומשום שכירות אסור וסוס אי נמי דמושיל ומוגר לאו איסורא דאורייתא איכא שאין זו מלאכה אלא הסוס וגבי אזהרת שביתת בהמה מלאכה כתיב': ואמר רבי יוחנן גרסינן: דבי וייאדן. של ציידי עופות שנותנין על הסוס עופות כשהן חיין כגון כך ומיהו לצוד שאר עופות *ולא משרבטי נפשייהו דלא קשירי והשתא נמי החי נושא את עצמו ומשום הכי א"ר יוחנן בן בתירא ורבי נתן אמרו דבר אחד: בכפות. בין עוף בין אדם: כמאן דכפיתי דמו. שרוכבים מעוטפין בבגדים רחבים וגם הם עצמן מעונגין מהלך על הארץ: ואמר רבי יוחנן גרסינן: בן בתירא ור' נתן אמרו דבר אחד. והא אמרת מודה ר' נתן בכפות *ואי משום דאוקמינן בסוס המיוחד לעופות משום רבנן אוקמינן דפליגי עליה ולמימר דאילו באדם שניהם שוין לפטור ואי בכפות מודה רבי נתן היכי מתוקמא דבן בתירא כר' נתן משום דחי נושא את עצמו הא בן בתירא מתיר אפילו למכור לפרסיים דכמאן דכפיתי דמו וכל האומות קרי להו נכרים דסבר דכפות נושא את עצמו: רמות רוחא. גסות: הא דלא מסגו בכרעייהו גסות הוא: פרדשכא. סרדיוט:

תוספות

ובפלוגתא דר' יוחנן ור"ל. פי' חייב שתי חטאות לרבי יוחנן כשנודע לו וחזר ונודע לו דידיעות מחלקות ולר"ל אחר (א) שנתכפר נודע לו על אחד ופי' הקונטרס אין נראה לר"י דנהי דלית ליה לרב ששת ידיעות מחלקות מ"מ יעמיד בנודע לו על האחד בשכבר כיפר דכפרה נ"ע מחלקת:

שהחי נושא את עצמו. תימה לר"י למה פטור דאי משום שהחי מיקל עצמו והלא אפילו במשא קל יותר חייב ואי משום דשנים שעשאו פטורין הא הוי זה יכול וזה אינו יכול שאין הנישא יכול לישא עצמו בלא הנושא והנושא יש בו כח לנושאו אפילו היה מת ואומר ר"י דממשכן גמרינן שלא היו נושאין דבר חי שהתחשים והאילים היו הולכים ברגליהם והחלזון (ב) מיד היו פוצעין אותו טרם ימות דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי היכי דליזליל ליבעיה*: אבל אדם חי נושא את עצמו. תימה דבריש נוטל (לקמן דף קמא:) משמע דפליגי נמי באדם דקאמר גבי תינוק רבא כרבי נתן סבירא ליה ואומר רשב"א דקטן כבהמה דמי דמשרביט נפשיה אך קשה לן דבפרק מפנין (שם דף קכח:) תניא מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא ברה"ר והאשה מדדה את בנה ברה"ר ופירש התם בקונטרס דבהמה ברה"ר לא שמא יגביהנה מן הארץ ומוקמא כרבנן דר' נתן דמחייבי אבל בנה אי נמי מגבה ליה הא באדם מודו רבנן דחי נושא את עצמו [ושמא ההוא דבפרק נוטל איירי בתינוק בן יומו]: בסוס המיוחד לעופות. ובן בתירא מתיר בסוס בכל הסוסים קאמר ורבנן אוסרין בכל הסוסים משום סוס המיוחד לעופות דלא חילקו חכמים בסוסים: סוסא דבי וייאדן. פר"ח שכן ציידי עופות מניחין עליהן עופות שלהן שצדין בהן עופות אחרים אבל אין לפרש בעופות הגידודין דהני כפותין ניהו ואמר בסמוך דמודה רבי נתן בכפות: והא הני פרסאי. ואיהו לא מפליג למכור לשום נכרי: *את המת במטה חייב. נראה לר"י דמהכא קים לן בכל דוכתא דאית ליה לר' יהודה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה דמסתמא ת"ק דר"ש היינו רבי יהודה כי ההיא דלעיל זה אינו יכול וזה אינו יכול דת"ק דר"ש היינו ר' יהודה כדמוכח בגמ' ורשב"א אומר דיש להביא מדתנן לעיל (דף ע.) ר' יהודה אומר אף המוציא משמשי ע"ז דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה: *רבי שמעון פוטר. נראה לר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה קרי כשעושה מלאכה ואין צריך לאותו צורך כעין שהיו צריכין לה במשכן אלא לענין אחר כי הצורך שהיתה מלאכה נעשית בשבילו במשכן הוא גוף (איסור) המלאכה ושורשו ולפי זה אתי כולהו שפיר הוצאת המת אין צריך למת ובמשכן היו צריכין לחפצים שהוציאו וכן נחש שלא ישכנו אינו צריך לנחש ובמשכן היו צריכין לתחש וחלזון ומפיס מורסא להוציא ליחה המזיקתו ואין עומד להכניס אויר ולהוציא ליחה תמיד אע"פ שנעשה פתח גמור שהרי ראוי (הוא) להכניס ולהוציא אם היה צריך מ"מ לא דמי לפתחים שבמשכן שהיו עומדין להכניס ולהוציא אבל לעשות לה פה דמיא למשכן וחייב והריגת המזיקין אין צריך להם ובמשכן היו צריכין לעורות אילים המאדמים וחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה ובמשכן היו צריכין לגומא לנעוץ בה או לדבר אחר וזב בכיס שלא יטנפו כליו הוי אינה צריכה לגופה שאינו צריך לכיס עצמו ואפילו למנות ראיותיו או נקיים מ"מ אין צריך להוצאה זו דה"נ סגי ליה אי יתיב בחד דוכתא ומכבה גחלת שלא יוזקו בה רבים וכחס על הנר ועל השמן או על הפתילה המהובהבת כבר אין צריכין לגופן שבמשכן לא היה כיבוי אלא לעשות פחמין בכיבוי זה ומתקנין על יד כיבוי זה שיהו ראויין למלאכת הצורפין וכיבוי כדי שלא יקדיחו הסממנין בבישולן לא היה במשכן כי זהירים היו שלא להרבות אש יותר מדאי וכן סותר ע"מ לבנות נמי לא מחייב ר' שמעון דבעי שתהא צריכה לגופה אלא כגון שסותר ע"מ לתקן יותר ממה שהיה בתחלה כגון שהבנין האחרון טוב מן הראשון כדמוכח בשמעתין א) דחס על הנר וכן קורע על (ג) מתו או שובר כלים למירמי אימתא אאינשי דביתיה אין צריכין לגופה דבמשכן היתה קריעה לצורך תיקון דבר ב) הנקרע ואע"ג דבהוצאה לא בעי רבי שמעון שיהא לגמרי כמו שהיה במשכן (ד) דלא בעי מר לעשות לו טס או ס"ת להגיה אע"פ שבמשכן הוצאת הנדבה היתה כדי לתקנה לעשות ממנה משכן וכלים במקלקלים כגון מכבה וסותר וקורע מסתברא דצריך שיהא על מנת לתקן כמו במשכן ולא חשיבי המקלקלים צריכות לגופה עד דהוי לגופו ולגופה והא דלא קרי לה לגופו ולגופה כיון דבעו תרוייהו בכלל לגופה היא אבל לגבי מר וס"ת כיון דלא בעי אלא לגופו דהא לא בעי במר לעשות בו טס ג) וס"ת כדי להגיה בו לא הוי בכלל לגופה ולפי שצריכות לגופה הוי כעין דהוי במשכן כמו שפיר' הולך להשמיענו במר דלא בעינן לעשות לו טס כמו שהיה במשכן ורש"י דפירש דברצונו לא היתה באה לו ולא היה צריך לה שאינה אלא לסלקה מעליו כמו לנחש שלא ישכנו או מכבה גחלת שלא יוזקו בו רבים דברצונו שלא היה בעולם וכן בפרק במה מדליקין (לעיל דף לא:) פירש כחס על הפתילה המהובהבת כבר דאינה צריכה לגופה משום דאין צריך לכיבוי זה ואם לא הובערה מעולם הוה ניחא ליה דהואיל וחס עליה כי אית בה טפי הוה ניחא ליה בה קשה מבותר על מנת לבנות כמו בתחלה וקורע בחמתו למירמי אימתא אאינשי דביתיה דהתם צריך למלאכה ורוצה הוא שיהא בעולם ואין לומר דלא ניחא ליה שיצטרך למירמי אימתא *אם כן מפיס מורסא לעשות לה פה יהא פטור דברצונו היה שלא היה מורסא מעולם וכן קורע יריעה שנפל בה דרנא על מנת לתפור דברצונו לא היה נופל בה וכן תופר בגד קרוע ברצונו שלא היה קרוע אלא צריך לפרש כדפירשתי*: (סייך לע"ב) גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. קשה לר"ת דגבי טלטול דהוי איסורא דרבנן לא שרינן משום כבוד הבריות אלא ע"י ככר או תינוק כדאמר בפרק במה מדליקין (לעיל דף ל:) ובפרק כירה (שם דף מג:) ויש לומר דשאני טלטול דאפשר על ידי ככר או תינוק לכך לא התיר בענין אחר: ההכי

א) [לעיל לא:] ב) הנקרע ומיתקן בכך והע"ג כו' כצ"ל ג) וס"ת אלא כדי לקרות בו כ"ה בס"א

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה טז:

כט ב מיי' פי"ב שם הלכה ד:

ל ג מיי' פי"ח שם הלכ' טז:

רבינו חננאל

ופטור מן הקרבן והיכי דמי כגון האי דתנן נשאת ע"פ ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן שלא ע"פ ב"ד תצא וחייבת בקרבן ור' שמעון אמר לך יחיד שעשה בהוראת ב"ד לא צריך קרא למעוטיה ור' מאיר דקא מחייב זה יכול וזה יכול אמר לך תרין מיעוטי אינון ואם נפש אחת תחטא בשגגה אחת לאו מיעוטא הוא אלא נפש תחטא בעשותה חד לזה עוקר וזה מניח והד ליחיד שעשה בהוראת בית דין ובזמן שאחד יכול ואחד אינו יכול והוציאו (שניהם פטורין)[ד"ה חייב].אמר רב הסדא היכול הוא דחייב ואידך שאינו יכול לא קא עביד מידי אלא מסייע הוא ומסייע אין בו ממש ואיסתייע רב חסדא בכמה סייעתא ופש"ן סימן רב זביד משמיה דרבא סייעיה מהא דתני בזב היה רוכב ע"ג בהמה וד' טליות תחת ד' רגלי בהמה טהורות מפני שהיא יכולה לעמוד על שלש דחשבת כל חדא מסייעת ומסייע אין בו ממש(וכו׳)אמר רב יהודה מדסקרתא לעולם אימא לך מסייע יש בו ממש ושאני בהמה דכי עקרא חדא רגל משויא בדעתא למעקר כולהי גופיה אהדרו ליה לאו זמנין עקרא הא זמנין עקרא הא וכיון דאפילו בעי למעקר כולי גופה ומתחלה עקרא חדא זמנין עקרא הא וזמנין דעקרא הא ולאו חדא בעינא הוא דעקרא או הוה אית ביה ממש במסייע והוה האי זב דרכיב על האי בהמה כזב המתהפך על ה' ספסלין לארכן ויש ספק מתהפך עליהן שמאין דכל רגל מסייעת הוא ספק הא מתעקרא וספק הא מתעקרא לא אמרינן מסייע אין בו ממש.ורב פפי משמיה דרבא סייע מהא ר' יוסי אמר הסוס מטמא [על ידיו] וחמור מטמא ברגליו שמשענת הסוס על [ידיו] וחמור על[רגליו] ואמאי הא קא מסייעת ברגליו בהדי ידים וידים בהדי רגלים לאו משום דאמרי׳מסייע אין בו ממש ודרב אשי ורבינא ברירין ומפרשן בתוספתא ובכל הזבחים שקבל דמן: ושמעתתא דבתרא קא גרסין להי׳ אמר מר זה יכול וזה יכול ר' מאיר מחייב איבעיא להו בעינן שיעור לזה ושיעור לזה או דלמא שיעור אחד לכולן ואנחנא חזינא דהא מעותא היא דלא בעו כי האי בעיא אליבא דרבי מאיר דלאו הלכתא כוותי׳ולא אמרי אמוראי (פשמ"ש) [פמנ"ש] סימן. אף אנן תנינא אלא אהא קאי האי בעיא זה אינו יכול וזה אינו יכול ר' מאיר ור' יהודה מחייבין ור' שמעון פוטר ובהא הלכה כר' מאיר ור' יהודה והא קאמרינן באין צרין [דף כז] בהדיא רבי יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה וכיון דהלכתא זה אינו יכול וזה אינו יכול חייבין עלה בעינן מי צריכינן שיעור לכל חד וחד או חד שיעור לשניהן וס'ליקא הלכה שיעור אחד לשניהן ופשטה דמתניתין לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים חייבין דאלמא כל אחד מהן בפני עצמן אינו יכול אבל שניהן בהדי הדדי יכולין ואעפ"כ חייבין ולא מצית מימר על זה יכול וזה אינו יכול קאי ולאו אליבא דר' מאיר קאי בעי אלא אליבא דרבנן דפטורין קאמר מי פטרי רבנן אע"פ שהוציאו שניהן שני שיעורין או דלמא אם הוציאו שניהן שיעור אחד פטירי ואם הוציאו שני שיעורין

מסורת הש"ס

[לעיל פ.]

[תוספת' פ"ט]

[לקמן קמא: יומא סו: עירובין קג.]

[עי' רש"ג ורש"א] ע"ז יד: בכורות ג.[פסחי' נג.]

נ"ל ואי בכפות מודה ר' נתן עד סד"ה ואח"כ מ"ה ואי משום וכו' עד לפטור וכן הגיה רש"ג מו"ה שכנא ז"ל [ע"ז ע"א]

בדפו"י הגי' אמר רבא כו' ור' יוסף אמר ריש לקיש

[סייך לעיל במשנה לג:]

[ג"ז סייך שם]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ובפלוגתא וכו' ולר"ל אחר שנתכפר על אחד חזר ונודע לו על אחר: (ב) ד"ה שהחי וכו' והחלזון. נ"ב ע"ל בדף עה ע"א: (ג) ד"ה ר"ש וכו' וכן קורע בחמתו או שובר כצ"ל ונ"ב ע"י בפ' האורג קה ע"ב: (ד) בא"ד דהא לא בעי גבי מר לעשות בו טס:

גי' הגי' א"נ

[ועי' תוס' חגיגה י: ד"ה מלאכת]

רב נסים גאון

צריכין לכלים חייב אף על הכלי: ובפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש. עיקר דיליה בפרק כלל גדול (דף עא):

גליון הש"ס

גמ' ונודע לו וחזר ונודע לו. עי' לעיל דף ע ע"א תד"ה שמעינה: תוס' ד"ה גדול וי"ל דשאני טלטול דאפשר ע"י ככר. ק"ל הא מבואר לעיל דף מג ע"א דבליכא ככר דשרי טלטול מן הצד רק משום דאדם בהול על מתו ואי לא שרים ליה אתי לכבויי ולא שרינן מטעם כבוד הבריות וצ"ע ועי' סוכה לב לו ע"ב בתוס' שם:

עין משפט
נר מצוה

לא א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה כב וסכ"ו הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' ש"א סעיף ב:

לב ב ג מיי' פ"י מהל' טומאת צרעת הלכה א סמג לאוין רסג.

לג ד ה ו ז ח מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ח ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמ סעיף א·

לד ט מיי' פי"ב מהל' ע"ז הלכה י סמג לאוין ס טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' קפב סעיף ו:

לה י כ מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף לא:

אף במוציא את המת לקוברו אמר רבא ומודה ר' שמעון במר לחפור בו וספר תורה לקרות בו דחייב פשיטא דאי הא נמי מלאכה שאינה צריכה לגופה היא אלא מלאכה שצריכה לגופה לרבי שמעון היכי משכחת לה מהו דתימא עד דאיכא לגופו ולגופה כגון מר לעשות לו טס ולחפור ספר תורה להגיה ולקרות בו קא משמע לן ההוא שכבא דהוה בדרוקרא שרא רב נחמן בר יצחק לאפוקיה לכרמלית א"ל רבי יוחנן אחוה דמר בריה דרבנא לרב נחמן בר יצחק כמאן כר"ש אימר דפטר ר"ש מחיוב חטאת איסורא דרבנן מיהא איכא א"ל האלהים דעיילת ביה את ואפילו לר' יהודה (שרי) דמי קאמינא לרה"ר לכרמלית קאמינא *גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה *תנן התם התולש סימני טומאה והכוה המחיה עובר בלא תעשה איתמר אחת משתים חייב אחת משלש רב נחמן אמר חייב רב ששת אמר פטור רב נחמן אמר חייב אהני מעשיו דאי משתקלא חדא אחריתי אזלה לה טומאה רב ששת אמר פטור השתא מיהת הא איתא לטומאה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתנן וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה חייב הא חצי זית פטור והתניא חצי זית חייב מאי לאו הא דתניא חייב דאפיק חצי זית מכזית והא דתנן פטור דאפיק חצי זית מכזית ומחצה ורב נחמן אידי ואידי חייב והא דתנן פטור דאפיק חצי זית ממת גדול: **מתני'** הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו וכן הגודלת וכן הכוחלת וכן הפוקסת רבי אליעזר מחייב וחכמים אוסרין משום שבות: **גמ'** אמר ר"א מחלוקת ביד אבל בכלי (א) חייב פשיטא זו בזו תנן מהו דתימא רבנן בכלי נמי פטרי והא דקתני זו בזו להודיעך כחו דר' אליעזר קא משמע לן ואמר רבי אלעזר מחלוקת לעצמו אבל לחבירו דברי הכל פטור פשיטא צפרניו תנן מהו דתימא רבי אליעזר לחבירו נמי מחייב והא דקתני צפרניו להודיעך כחן דרבנן קמ"ל: וכן שערו כו': תנא *הנוטל מלא *פי הזוג חייב וכמה מלא פי הזוג אמר רב יהודה שתים והתניא ולקרחה שתים אימא וכן לקרחה שתים תניא נמי הכי *הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שתים רבי אליעזר אומר אחת ומודים חכמים לר"א במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב ודבר זה אף בחול אסור משום שנאמר °לא ילבש גבר שמלת אשה תניא *ר"ש בן אלעזר אומר צפורן שפירש רובה וציצין שפירשו רובן ביד מותר בכלי חייב חטאת מי איכא מידי דבכלי חייב חטאת וביד מותר לכתחלה הכי קאמר פירשו רובן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת אמר רב יהודה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו: וכן הגודלת כו': גודלת כוחלת ופוקסת משום מאי מחייבא אמר רבי אבין א"ר יוסי בר' חנינא גודלת משום אורגת כוחלת משום כותבת פוקסת משום טווה אמרו רבנן קמיה דרבי אבהו וכי דרך אריגה בכך וכי דרך כתיבה בכך וכי דרך טויה בכך אלא א"ר אבהו לדידי מפרשא לי מיניה דר' יוסי בר' חנינא
כוחלת

רש"י

אף במוציא את המת לקוברו. ולא קיימא לה פטר אלא במניחו לחוץ דאין צורך לא לגופו של מוציא ולא לגופה של הוצאה דאפילו הוא צורך המת פטור: מר לחפור בו. שהוא צורך המוציא: מר לעשות לו טס ולחפור. מרה שנרצף פיו וצריך להושיב עליו כמין טס דק שיהא ראוי לחפור: להגיה ולקרות: לאפוקיה לכרמלית. שהיה מוטל בבזיון או בדליקה או בחמה ואי משום טלטול מניח עליו ככר או תינוק: לא תעשה. לאו דלא תסור כי הכא: התולש סימני טומאה. שתי שערות לבנות שהבהרת מטמאה בהן: והכוה את המחיה. מחית בשר חי והוא כימן טומאה בשאת והכוה זה לבטלה משום מחיה ולטהרה: עובר בלא תעשה. דהשמר בנגע הצרעת (דברים כד): אחד מב'. שלא היו בה אלא שתי שערות ותלש האחד: חייב. דשקלא לטומאה שאין מטמאה בפחות מב' דהכי ילפינן לה בת"כ שיער שנים וחייב מלקות: מאי לאו הא דתני חייב דאפיק חצי זית מכזית. דשקליה ובצריה לשיעורא: והא דתני פטור דאפיק חצי זית מכזית ומחצה. דאף על גב דמגמגם לשיעור לאו מילתא היא ולא אמרינן אהני דאי שקיל מיניה פורתא תו ליתא לשיעורא: ממת גדול. דלא אהני מידי: **מתני'** וכן שערו. תולש שער ראשו בידיו: וכן הגודלת. שערה: וכן הכוחלת. עיניה: וכן הפוקסת. יש מרבותי אומרים מתקנת שערה במסרק או בידי' ויש שמפרשין טחה כמין בצק על פניה וכשנוטלו מאדים הבשר*: רבי אליעזר מחייב. בכולם חטאת וחכמים אוסרין משום שבות וטעמא דרבי אליעזר מפרש בגמרא משום מאי מיחייב: **גמ'** מחלוקת ביד. בהא שנוטלן בידו ולא בכלי הוא דפטרי רבנן שאין דרך גזיזה בכך בחול: מהו דתימא בכלי נמי פטרי רבנן. דאין כאן משום גוזז דלא שייך אלא בגמר בהמה: מחלוקת לעצמו. בהא הוא דמחייב ר' אליעזר שיכול לאמן ידו לעצמו לתקנו בלא כלי: אבל לחברו. אין יכול לאמן את ידו ליטול יפה בלי כלי: פשיטא צפרניו תנן. של עצמו: הנוטל מלא פי הזוג. מלא ראש המספרים: חייב. בשבת לרבנן בכלי לר' אליעזר אף ביד וזהו שיעורו: והא תניא. בההיא ברייתא בסיפא ולקרחה שהזהירה תורה לא תשימו קרחה (דברים יד) שתים הוי קרחה מכלל דפי הזוג לאו ב' שערות ניננהו: תניא נמי הכי. כרב יהודה דאמר שתים: רבי אליעזר אומר. באחת הוא חייב ולא בעינן מלא פי הזוג: אחת חייב. שבאחת הוא מקפיד שלא יהא נראה כזקן: שמלת אשה. ודרך הנשים להקפיד על כך ולהתנאות: ציצין. כמין רצועות דקות הפורשות מעור האצבע סביב הצפורן: שפירשו רובן. קרובין לינתק: מי איכא מידי כו'. כיון דבכלי חייב חטאת ביד איכא שבות גזירה אטו כלי: כלפי מעלה. לצד הצפורן התחילו לפרוש דקא מצערו ליה טפי: משום כותבת. שמוליכה מכחול סביב העין כאדם המוליך קולמוס סביב האות: טווה. שמתקנת שערה בין אצבעותיה ופושטתו כשהוא נכרך ולשון הסני עושה מאותו בצק כמין חוט:
לעצמה

תוספות

אהני מעשיו דאי משתקלא חדא כו'. באתא מארבע דאי משתקלא חדא אחריתי נמי לא אזלא לה טומאה כ"ע מודו דפטור דהוי כמו חצי זית ממת גדול: **והא** דתנן פטור דאפיק חצי זית ממת גדול. וה"ה דהוה מצי לאוקמיה כגון דליכא אלא חצי זית בלבד אלא דניחא ליה לשנויי בחצי זית ממת גדול דהוי רבותא טפי דאי ליכא אלא חצי זית מן הכל פשיטא דפטור ודווקא חצי זית אבל כזית ממת גדול חייב אע"ג דאי משתקלה זית אחר לא אזלא טומאה מ"מ אהני מעשיו דמשהתא לא בעיר בתר המת וכשיוציאו המת מן הבית וישאר כזית זה יטמא כל הבית ונמצא שעתה בהוצאה זו הוא גורם טהרה: **ממת** גדול. לאו דווקא גדול אלא כלומר מב' זיתים או ג': **אבל** בכלי ד"ה חייב. היינו כרבי יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה וא"ת ודילמא רבנן כר"ש סבירא להו ומנא ליה דמחייב בכלי ויש לומר דא"כ ליפלגי בכלי להודיעך כחן דרבנן והא דקאמר מהו דתימא רבנן בכלי נמי פטרי היינו פירושו דס"ל כר"ש וכדפרישית אבל רש"י פירש דפטרי משום דלא שייכא גזיזה אלא בגמר ואין נראה לר"י דבהא ליכא למיטעי דבכל בעלי חיים שייכא גזיזה כדאמר לעיל התולש כנף חייב משום גוזז: **והוא** שפירשו כלפי מעלה. פירש בקונטרס כנגד ראשי אצבעותיו שהן למעלה כשמגביה ידיו ור"ת מפרש שכלפי גוף קרי כלפי מעלה כדאשכחן בפ"ב דנדה (דף יג:) דקאמר מן העטרה ולמעלה והתם היינו נגד הגוף*): **פוקסת**. מה שפירש בקונטרס פוקסת היינו סורקת ביד או במסרק אין נראה דבגמרא משמע דהוי כעין טוויה וסריקה איכא כעין טוויה כלל ועוד דא"כ היה שונה סורקת כדתנן (נזיר דף מב·) נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק א): **וכי** דרך אריגה בכך. ואף על גב דקולע נימין חשיבא אריגה כדאמרינן בפרק במה אשה (ב) (לעיל ד' סד·) הכא בשער לא חשיבא אריגה כמו בבגד ועוד דהכא אין סופה להתקיים שעומדת לסתירה:
התולש

*) [ועי' תוס' מנחות יא· ד"ה מלמטה]

א) [ועי"ע תוס' כתובות ד' ד"ה ופוקסת ועי' תוס' מו"ק ט' ד"ה ופוקסת מבואר היטב]

רבינו חננאל

מחייבין חדא דלאו הכי קאמר לא בבעיא ולא בתשובה ועוד דאיפשיטא לן בזה יכול וזה יכול שאע"פ שמוציא כמה שיעורין פטורין הלכך ליכא לאוקמא אלא בענין זה אינו יכול וזה אינו יכול ואמרי' דשיעור אחד לכולן וחייבין בו. אמר רב פפא משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא היה יושב ע"ג מטה וד' טליות תחת רגלי מטה טמאות מפני שאינה יכולה לעמוד על ג' ואמאי ליבעי שיעור לזה ושיעור לזה פי' שיעור רובו של זב דתנן זב שהיה מוטל על ה' ספסלין לרוחבו טהורין ותני עלה מפני שאין רובו על אחד מהן והכי קאמר הני ד' טליות כל חדא אין רובו עליה ואמאי טמאות אלא לאו משום דשיעור אחד לכולן אמר רב נחמן אף אנן נמי תנינא צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו השנים פטורין לא יכול אחד לנעלו ונעלו שנים חייבים ור' שמעון פטור ואמאי חייבין ניבעי שיעור צידה לזה ושיעור צידה לזה לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולן ומן הא נמי גמרינן דהא שמעתא לענין זה אינו יכול וזה אינו יכול אמירא חדא מדמפרש לא יכול א' להוציאו והוציאוהו שנים חייבים ועוד מדר"ש פטור (יפטור) בהא אמר רבינא אף אנן נמי תנינא השותפין שגנבו חייבין עיקר דילה [כב"ק עח] השותפין שגנבו וטבחו פטורין והתניא השותפין שגנבו חייבין אר"נ לא קשיא כאן בשותף שגנב מחבירו כאן בשותף שגנב מעלמא. איתיביה רבא לרב נחמן יכול שותף שגנב מחבירו ושותפין שגנבו יהו חייבין ת"ל וטבחו או מכרו מכרו כלו טבחו כלו אלא אמר רב נחמן לא קשיא כאן בשותף שטבחו לדעת חבירו כאן בשותף שטבחו שלא בדעת חבירו: ואמאי ניבעי טביחה לזה וטביחה לזה והיכי מחייבי שנים בטביחה אחת אלא לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולן אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא שנים שהוציאו קנה של גרדי חייבין אע"פ [דמהא לא] שמעינן מינה דשיעור אחד לכולן או צריכי שיעור לכל אחד ואחד מפני שקנה של גרדי יש בו כשני שיעורין וכבר הנך מתניתא דאמרי' שיעור אחד לכולן אלא דגמרינן דלענין זה אינו יכול קיימינן דהיא פלוגתא דר' שמעון ורבנן והא כי תנא תנא קטיה דרב נחמן שנים שהוציאו קנה של גרדי פטורין ור' שמעון מחייב ואמר כלפי לייא היכי אמרת הכי הא תנן מתניתין ותרצה להא ברייתא נמי בהכין הלכך מאי דגרים אמר מר שניהם יכולין ר' מאיר מחייב ואמר עלה איבעיא להו טעותא

מסורת הש"ס

[עירובין מא: מגילה ג: לעיל פא: ברכות יט: מנחות לז:]

עיין לעיל סד: רש"י ד"ה ולא תיפוקס

מכות כ: ע"ש *א"ל פי הזוג בשבת חייב [תוספתא פ"ט ע"ש]

[סס]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל בכלי ד"ה חייב: (ב) תוס' ד"ה וכי דרך וכו'. בפ' במה אשה נ"ב ע"ל נז ע"א גבי תיכי חליות ועי' עוד בדף סד ריש ע"א אבל ושולט בגולה כתו.

גליון הש"ס

גמ' שרא ר"נ בר יצחק לאפוקיה לכרמלית. עי' סוכה לו ע"ב תד"ה בשבת: שם אחת משלש. עי' תס"ד סי' מה:

רב נסים גאון

גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה וזה הדבר מיוחד בלאו דלא תסור כמו שפירשו בברכות (דף יט) בפרק מי שמתו ומשכחת לה עוד בסוף פרק הקומץ (דף לז) במסכת מנחות: **התולש** סימני טומאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה. עיקר זה הוא מה שהזהיר הכתוב (דברים כד) השמר בנגע הצרעת ואמרו רבותינו ז"ל בפירושו שזה הלשון הוא במקום לא תעשה ובכל מקום שכתוב כמותו לא בא לומר אלא שלא תעשה אותו דבר כמו שאמר (עירובין דף צו) אמר ר' אבין אמר ר' אילעאי כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה והזהיר הקב"ה את המצורע שלא יחתוך מה שנראה בבשרו מסימני צרעת ומי שעובר על כך עובר בלא תעשה ומכאן אמר המשנה התולש סימני טומאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה ומשכחת לה בסיפרי השמר בלא תעשה בנגע זה שיער לבן הצרעת ולפיכך הוצרכנו שיתיר לנו המילה בעת שתתראה בערלה צרעת כמו שאמרו בפרק ר' אליעזר לא הביא כלי (דף קלב) תנו רבנן מילה דוחה את הצרעת כו' תנו רבנן ימול ערלתו ואע"פ בהרת ומה אני מקיים השמר בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ מן המילה כו' ת"ל בשר ואע"פ בהרת ובפ' ואלו הן הלוקין (מכות כב) אמרו מתקיף לה ר' אבהו וליחשוב נמי קוצץ בהרתו ואזהרה

מסורת הש"ס

ברכות סא. עירובין יח. נדה מה: ע"ש

[תוספ' פ"י]

[גירסת הערוך שרק] פסחים סה. [תוספ' פ"י]

[פי' כמקפה גבינה ומקנן פתיתי החלב לעשותם תרין של גבינה ערוך]

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא תוספאה: (ב) תוס' ד"ה והרודה וכו' אפי' לא יהא מותר. נ"ב עיין פר"א דמגילה ד' קלד: (ג) ד"ה שרא וכו' אשכחן במקדש. נ"ב ע"ל פ' כל הכלים ד' קכג: (ד) בד"ה כדי הוא ככל:

[ברכות כו. וש"נ]

[עירובין ק:]

[וע' תוס' ביצה ו. ד"ה גזירה שמא]

[ל"ל אלעזר]

[ל"ל אלעזר]

תורה אור

כוחלת משום צובעת גודלת ופוקסת משום בונה וכי דרך בנין בכך אין כדדרש רבי שמעון בן מנסיא ויבן ה' אלהים את הצלע מלמד שקילעה הקב"ה לחוה והביאה אצל אדם שכן בכרכי הים קורין לקלעיתא בניתא תניא ר"ש בן אלעזר אומר גודלת כוחלת ופוקסת לעצמה פטורה לחברתה חייבת וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי אליעזר [ב]אשה לא תעביר סרק על פניה מפני שצובעת תנו רבנן [ג]החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת המכבד והמרבץ והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת הזיד ביום טוב לוקה ארבעים דברי ר' אליעזר וחכ"א אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות רב נחמן בר גוריא איקלע לנהרדעא בעו מיניה חולב משום מאי מיחייב אמר להו משום חולב מחבץ משום מאי מיחייב אמר להו משום מחבץ מגבן משום מאי חייב אמר להו משום מגבן אמרו ליה רבך קטיל קני באגמא הוה אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה חולב חייב משום מפרק מחבץ חייב משום בורר מגבן חייב משום בונה המכבד המרבץ והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת הזיד ביו"ט לוקה ארבעים דברי רבי אליעזר א"ר אלעזר מ"ט דר' אליעזר דכתיב ויטבול אותה ביערת הדבש וכי מה ענין יער אצל דבש אלא לומר לך מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת אף חלות דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת אמימר שרא זילחא במחוזא אמר טעמא מאי אמור רבנן דילמא אתי לאשויי גומות הכא ליכא גומות רבא (א) תוספאה אשכחיה לרבינא דקא מצטער מהבלא ואמרי לה מר קשישא ברי' דרבא אשכחיה לרב אשי דקא מצטער מהבלא א"ל לא סבר לה מר להא דתניא הרוצה לרבץ את ביתו בשבת מביא עריבה מלאה מים ורוחץ פניו בזוית זו ידיו בזוית זו רגליו בזוית זו ונמצא הבית מתרבץ מאליו א"ל לאו אדעתאי תנא אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת והאידנא דסבירא לן כר' שמעון שרי אפי' לכתחלה: **מתני'** התולש מעציץ נקוב חייב ושאינו נקוב פטור ור"ש פוטר בזה ובזה: **גמ'** רמי ליה אביי לרבא ואמרי לה רבי חייא בר רב לרב תנן רבי שמעון פוטר בזה ובזה אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה ורמינהו ר"ש אומר אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא

רש"י

לעצמה פטורה · שאינה יכולה לבנות יפה ואין דרך בנין אלא אשה לחברתה שרואה ועושה: וכן · מילתא אחריתי דשבת לאיסורא: סרק · צבע אדום הוא הבא בקנים שקורין טיפוניי"ן: המחבץ · המעמיד החלב בקיבה ול"נ מחבץ עושה כמין כלי גמי ונותן הקפוי בתוכו ומי החלב שהן נסיובי נוטפין ולועזין אותן אנקייד"ש: המכבד · את הבית: והמרבץ · במים להרבין את האבק שלא יעלה: חייב חטאת · לקמיה מפרש טעמא דהרודה חלות דבש חייב משום תולש (מחבץ חייב משום בורר) ומכבד ומרבץ משום בונה: אחד זה ואחד זה · אחד שבת ואחד יו"ט: משום שבות · דילמא כי כניס ליה מתמלאין הגומות שבבית מאליהן והוי בנין: קטיל קני באגמא · חותך קנים מן האגם הוה לא ידע לפרש משנה: מפרק · כמו מפרק משאוי שפורק אוכל ממקום שנתכסה בו והוי תולדת דש ואית דאמרי תולדה דקוצר ולא היא דלאו מחובר הוא אלא פקיד ועקיר וקאי בעטיני הדד כתבואה בקשיה ולשון מפרק נמי לא שייך למימר אלא לשון תולש: בורר · אוכל מתוך פסולת: זילחא · לרבץ הבית ורצפת אבנים היתה °בכל העיר: מהבלא · שהיה אבק עולה ומרבה הבל: לאו אדעתאי · לא הייתי זכור ורבותי פירשו לא סבירא לי: אשה חכמה · אשת ת"ח או בת ת"ח ששמעה מאביה: מרבצת ביתה · רוחצת קיתוניות בזוית זו וכוסות בזוית זו: כרבי שמעון · דדבר שאין מתכוין מותר והמרבץ אינו מתכוין להדביק עפר בגומא ולהשוות הבית אלא שלא יעלה אבק: **מתני'** התולש מעציץ נקוב חייב · דהוי כמחובר דיונק מן הקרקע ע"י הנקב שמריח לחלוחית הקרקע ואפילו הנקב בדופנו: אלא

תוספות

החולב · משום דש הוא · כדפי' בקונט' ואתיא ברייתא כר' יהודה דאמר יש דישה שלא בגידולי קרקע כדפרי' לעיל בפ' כלל גדול (לעיל דף עג:) וכן נראה לר"י דודאי כרבי יהודה אתיא דהא אסרי חכמים ריבון משום שבות ולר"ש שרי לקמן אפילו לכתחלה:

המכבד והמרבץ · תימה דע"כ מיירי דלא הוי פסיק רישיה שישוה הגומות דאי פסיק רישיה היכי שרי לקמן ר"ש לכתחילה הא מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות וכיון דלא הוי פסיק רישיה אמאי מחייב ר' אליעזר חטאת האמר בפ' אמר להם הממונה (יומא ד' לד:) גבי צירוף עששיות דדבר דאין מתכוין מותר לר' יהודה מן התורה דלא הוי מלאכת מחשבת וי"ל דבהא פליגי דר' אליעזר סבר דהוי פסיק רישיה ורבנן סברי דלא הוי והא דאמר והאידנא דסבירא לן כר' שמעון שרי לכתחלה אע"ג דאפשר דסבר ר"ש דהוי פסיק רישיה מכל מקום הש"ס סבר כרבנן דלא הוי פסיק רישיה הילכך שרי לכתחלה כיון דקיימא לן כר"ש [עי' תוספות סנהדרין פה. ד"ה ור"ש]:

והרודה חלות דבש · תימה לר"י אמאי לוקה בי"ט ולרבי אליעזר ורבנן נמי לא פליגי אלא משום דלא חשבי לה מלאכה והא תנן בפ"ק דמגילה (דף ז:) אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ר' יהודה אומר אף מכשירי אוכל נפש וקאמר בגמ' מ"ט דת"ק אמר קרא הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין ורבי יהודה כתיב הוא וכתיב לכם כאן במכשירין שאפשר לעשותן מעי"ט וכאן במכשירין שא"א כו' מכלל דאוכל נפש שרי רבי יהודה אפי' שאפשר ורבנן נמי משמע דלא פליגי אלא במכשירין ולא באוכל נפש ועוד דהך ברייתא כר' יהודה כדפרישית ועוד דבפ' תולין (לקמן דף קלז:) אמרינן דר' אליעזר סבר כרבי יהודה ועדיפא מדרבי יהודה ושרי אפילו אפשר לעשותן מעי"ט וליכא למימר דמיירי ברודה לצורך חול דמכ"מ תקשי למאן דאית ליה הואיל ואי מקלעי ליה אורחין בפרק אלו עוברין (פסחים ד' מו:) ועוד דרבי אליעזר גופיה אית ליה התם* הואיל ואור"י דאיכא לאוקמי ברודה סמוך לחשיכה דלא חזי תו לאורחין אי נמי בדבש שהדבים או אסור בהנאה דלא חזי לאכילה ומיהו תימה לר"י כיון דמותר לגבן בי"ט מן התורה אפילו באפשר (ב) אפילו לא יהא מותר מדרבנן אלא בדלא אפשר אם כן נפל ביתו בי"ט יהא מותר לבנותו בי"ט דמתוך שהותר בנין לצורך דמגבן הוי משום בונה כדאמר בסמוך הותר נמי שלא לצורך ובלבד שיהא צורך היום לאכול בתוכו שלא יכנו שרב ושמש וי"ל דאסור מדרבנן דהוי עובדא דחול כי היכי דאסורין טחינה והרקדה ביו"ט*:

שרא זילחא במחוזא · תימה דבשילהי תמיד נשחט (פס ד' סה.) תנן כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהכהנים מדיחים את העזרה שלא ברצון חכמים ומפרש בגמ'* דשלא ברצון חכמים היינו שלא ברצון ר' אליעזר דאי רבנן שבות הוא ואין שבות במקדש דתניא המכבד והמרבץ כו' ומדמוקי מתני' כר"א משמע דמחייב מדאורייתא אפי' בעזרה דאיכא רצפה והכא משמע דברצפה ליכא אשוויי גומות וי"ל דבהדחה איכא אשוויי גומות טפי שהיו מתמלאות הגומות שבין רובד לרובד א"נ בעזרה נמי לא אסור לר"א אלא משום שבות אטו היכא דליכא רצפה דאיכא חיוב חטאת לר"א וחמיר הכי שבות וטובא אפילו במקדש וכמה שבות אשכחן במקדש (ג) בפ' בתרא דעירובין (דף קב:) אבל לרבנן לא חמיר הכי שבות כיון דאפי' בלא רצפה לא הוי לדידהו אלא איסורא דרבנן הלכך אינו נוהג במקדש:

והאידנא דקי"ל כר"ש שרי אפי' לכתחלה · בה"ג שרי כיבוד מהאי טעמא אפי' בדהולין ואין נראה לר"י דבפרק כל הכלים (לקמן דף קכד:) אמר ר' *אליעזר אף מכבדות של תמרה מותר לטלטלן ופריך אי מחמה לכל בהא לימא ר' *אליעזר אפי' בשל תמרה משמע דפשיטא ליה דליכא מאן דשרי אפי' לרבי שמעון משום דהוי מלאכתו לאיסור ואי שרי לכבד הוי מלאכתו להיתר אלא ודאי כיבוד אסור לכולי עלמא מפני שמזיז עפר ממקומו ולא שרינן הכא לרבי שמעון אלא דווקא ריבוץ:

ורמינהו רבי שמעון אומר אין בין נקוב כו' · תימה מאי קפריך והא בהך ברייתא נמי קתני כמו במתני' דלכל מילי נקוב כשאינו נקוב בר מלענין הכשר זרעים בלבד ואי קשיא ליה מ"ש שבת מהכשר זרעים אם כן בלא משנה תקשי ליה ברייתא גופה מ"ש דלהכשר זרעים חשיב נקוב כמחובר ולענין שאר דברים חשוב כתלוש ואומר ר"ת דהכי פריך כיון דלענין שבת חשיב נקוב כשאינו נקוב אף על גב דהוי לקולא ופטור וכן לענין כלאים במסכת כלאים (פ"ז מ"ח) כ"ש לענין הכשר זרעים אית לן לאחשוביה נקוב כשאינו נקוב דהוי לחומרא ובברייתא קתני דנקוב הוי כמחובר לענין הכשר זרעים שאינו מכשיר והכי פירושא דברייתא אין בין נקוב לשאינו

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה כג [וע"ל פכ"ג הל' יב כתב כוחלת משום כותבת וכתב הכ"מ בשם ריא"ז ולא ידעתי לו ישוב אם לא שנאמר שבגרסת מיימוני היה כתוב גם בגליא בתרת דכוחלת הוי משום כותבת ע"ש ולדעתי צריכים אנו לומר כן גם בסמג לאוין סה שכתב כוחלת משום כותבת וכו' האיר עיני בערוך ערך גדל כתב הגרסא במסקנא כוחלת משום כותבת גודלת ופוקסת משום בונה מעתה זכינו שגם הרמב"ם והסמג ואחריהם הרב מכרעטורה היה גרסתם כך ושוב אין מקום לתמיהות התוי"ט ע"ש] סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף כה:

לז ב מיי' שם הלכה כו סמג שם טוש"ע שם סעיף כו:

לז [ב] [מיי' פכ"ב שם הלכה כב כג טוש"ע שם סעיף כה]:

לז [ג] [מיי' פ"ז שם הלכה ו ופ"ה הל' ז בריף פרק כלל גדול ד' לד. וברא"ש שם סי' ב]:

לח ג ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ג וס"ג שם טוש"ע א"ח סי' שלח סעיף יג וסי' שלז סעי' ב:

לט ה מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שם סעיף כ:

מ ו מיי' שם הלכה יא ופכ"א הלכה יז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שיט סעיף יז:

מא ז מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה יג:

מב ח מיי' פכ"א שם הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סי' שלז סעיף ב:

מג ט מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף א:

מד י מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ג טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף ז:

רבינו חננאל

הוא אלא הכין מיבעי למגרס. איבעיא להו בעינן שיעור לזה ושיעור לזה ולא למגרס קמיה פיסקא מן בריתא ואעיקר מתניתין קאי דתנן לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין ור' שמעון פוטר דלא משכחת הא פלוגתא דרבי שמעון ורבנן אלא לענין זה אינו יכול וזה אינו יכול דלענין שניה' (אין) יכולין לית מאן דמחייב אלא ר' מאיר ולענין אחד יכול ואחד אינו יכול דברי הכל חייב כמו דאיתא לעיל בשמעתא בהדיא הלכך הא מתני' דרבנן מחייבין ור"ש פוטר ליתא אלא בזה אינו יכול וזה אינו יכול ועלה אמרי' הדין בעיא ותשובתו: המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו ואם הוציא כשיעור בכלי חייב על האוכלין ופטור על הכלי ואם היה הכלי צריך לו חייב על זה ועל זה כגון שצריך לאוכל וצריך עוד לכלי אי נמי שאין יכול להוציא את האוכל אלא בכלי כגון התותך בא"י וכיוצא בהן ודייקינן מי אתינן למשמע מינת אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד דהוא כמי שהוציא אוכל בכלי אחד חייב שתים אמר רב ששת הכא במאי עסקינן כגון ששגג על האוכלין והזיד [על] הכלי פי' והכי קאמר חייב ע"ז חטאת וע"ז (כוית) [כרת]. מתקיף לה רב אשי וכו' כגון ששגג בזה ובזה ונודע לו על זה וחזר ונודע לו על זה ובפלוגתא דר' יוחנן ור"ל וכבר פרישנא לעיל בכלל גדול והכא קא מסתייע ר"י דאמר חייב שתים [דכתיב] על חטאתו והביא: ואת החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו אוקימנא באדם חי מפני שהוא נושא את עצמו ודברי הכל בין לר' נתן ובין לרבנן אבל בבהמה חיה ועוף פליגי רבנן ור' נתן רבנן מחייבי עלייהו דסברי אגב ביעותיה משרבטי נפשייהו ומתרשלין ואין נושאין את עצמן ור' נתן פטר (בחיים) [בכל בע"ח]. א"ל רב אדא בר אבא לרבא הא דתנן לענין אין מוכרין בהמה גסה לנכרים בן בתירא מתיר בסוס ותניא עלה בן בתירא מתיר בסוס מפני שהוא עושה מלאכה שאין חייבין עליה חטאת וסליק אדעתין שהוא נושא את האדם דהוי בן בתירא כר"נ דאמר חי נושא את עצמו ורבנן נמי קאמרי הכי אמר בן בתירא ור' נתן אמרו דבר אחד אלמא רבנן פליגי עלייהו לימא בן בתירא ור' נתן ורבנן אמרו דבר אחד א"ל רבה רבנן באדם בלבד הוא דמודו אבל כל בהמה חיה ועוף בין חיים בין מתים רבנן מחייבי עלייהו ובן בתירא ור' נתן תרווייהו שאמרו דבר אחד לענין הוצאת בהמה חיה ועוף לאו לענין הוצאת אדם ודתניא מפני שהוא מלאכת שאין חייבין עליה חטאת לאו נשיאת אדם כדאסיקת אדעתין מעיקרא אלא אפי' בסוס המיוחד לעופות קאמר פליגי רבנן עליה ומקשינן ומי איכא סוס מיוחד לעופות ואמרי' איכא (דבי זיידן) [דבי וויאדן] הנץ וכיוצא בו שהמלכים

גליון הש"ס גמ' והמגבן כגרוגרת. ע' לעיל דף עו ע"ב תד"ה כמוליא: גמ' מ"ט דר"א דכתיב ויטבול. ע' פ"י מ"ז דשביעית בפי' כרע"ב: רש"י ד"ה זילחא כו' בכל העיר. עי' לעיל כט ע"ב תד"ה גזירה ולקמן דף קנא ע"ב רש"י ד"ה קרקע:

כה א מיי' פי"ט מהל' כלים הלכה ג:

תורה אור

אלא להכשיר זרעים בלבד א"ל לכל מילי רבי שמעון כתלוש משוי ליה ושאני לענין טומאה דהתורה ריבתה טהרה אצל זרעים שנאמר °על כל זרע זרוע אשר יזרע (ויקרא יא) בעא מיניה ההוא סבא מרבי זירא שורש כנגד נקב מה לי א"ר שמעון אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי זימנא חדא אשכחיה דיתיב וקאמר ומודה ר"ש שאם ניקב בכדי טהרתו א"ל השתא שורש כנגד נקב בעאי מינך ולא אמרת לי ולא מידי °ניקב בכדי טהרתו מיבעיא אמר אביי ואי איתמר להא דרבי זירא הכי הוא דאיתמר ומודה רבי שמעון שאם ניקב למטה מרביעית *אמר רבא *חמש מדות בכלי חרס ניקב כמוציא משקה טהור מלטמא גיסטרא ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת ניקב בכונס משקה טהור מלקדש בו מי חטאת ועדיין כלי הוא להכשיר בו זרעים ניקב כשורש קטן טהור מלהכשיר בו זרעים ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים ניקב כמוציא זיתים טהור מלקבל בו זיתים ועדיין כלי *הוא לקבל בו רימונים *ניקב כמוציא רימונים טהור מכלום ואם הוקף צמיד פתיל עד שיפחת רובו אמר רב אסי שמעתי כלי חרס שיעורו כמוציא רימון אמר ליה רבא שמא לא שמעת אלא במוקף צמיד פתיל והא רבא הוא דאמר מוקף צמיד פתיל עד שיפחת רובו לא קשיא הא

רש"י

אלא להכשיר זרעים · הזרועים בתוכו עליין נקוב אינו מקבל הכשר לטומאה ושאינו נקוב מקבל הכשר דתלוש הוא והא רבי שמעון קאמר ליה וה"ג ר"ש אומר אין בו נקוב כו' דאילו לרבנן איכא טובא דהא מחייבי אנקוב משום שבת ופטרי אשאינו נקוב: לכל מילי · לשבת ולקנות במשיכה ולא בכסף ולפרוזבול שאינו נכתב אלא על הקרקע: אשר יזרע · כדרך שאדם מוליא לזריעה למעוטי מחובר כל דהו להכי אהני זריעות יתירי דקרא ומיהו שאינו נקוב תלוש גמור הוא: מה לי אמר רבי שמעון · מי מודה דהא במחובר הוא הא שורש והאי תלשו לי' בשבת מיחייב: זימנין · פעם אחרת: שאם ניקב · הטעין בכדי טהרתו ושאם נטמא נטהר בשבירה זו והיינו כמוליא זית דתנן במסכת כלים (פ"ג מ"א) כלי חרס העשוי לאוכלין שיעורו כזיתים ומודה ר' שמעון בהא דחשיב מחובר כל הזרעים שבתוכו דתו לא הוי כלי: ניקב בכדי טהרתו מיבעיא · דהוה לן לספוקי ביה בהנך דלאו כנגד הנקב ולא פשטת להו דכולהו מחובר נינהו: אי אתמר לדרבי זירא · דמודה ר"ש בשום נקב: הכי הוא דאיתמר · שאם ניקב למטה מרביעית שאינו מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה דבליר מהכי לאו כלי הוא: חמש מדות גרסי': כמוליא משקה · נקב דק מאד שמשקה יולא בו: טהור מלטמא גיסטרא · כלומר אם כלי שלם הוא אינו נטהר בכך אבל אם היה שבר כלי והיה ראוי להשתמש בו דמקבל טומאה משנשבר כדתנן הן וקרקרותיהן ודופנותיהן יושבין שלא מסומכין כו' באלו טרפות (חולין דף נד:) וניקב שוב כמוליא משקה אינו טמא עוד משום תורת גיסטרא: גיסטרא · שבר כלי ולקמיה מפרש טעמא דאין שבר כלי חשוב להצניעו משניקב ולומר הבא גיסטרא (א) אחר ונניח תחתיו לקבל טיף טיף הנוטף מזה אבל אם היה כלי שלם וניקב מעט אין מאבדין אותו אלא אומר הבא גיסטרא אחר ונניח תחתיו: ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת · כלומר אם כלי שלם היה וניקב כמוליא משקה עדיין כל תורת כלי עליו ואפי' לקדש בו מי חטאת באפר פרה דבעינן כלי ראוי דכתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי וכ"ש שמקבל טומאה: ניקב כונס משקה · שאם מושיבו על המים נכנס בתוכו דהיינו נקב רחב קלת: טהור מלקדש בו מי חטאת · טהור לאו דוקא אלא כמו טהר יומא (ברכות דף ב.) כלומר בטל לו מתורת כלי לענין מי חטאת: ועדיין כלי הוא לענין הכשר זרעים · הזרועים בתוכו דכתלושין נינהו ואפילו לרבנן שאין נקב זה ראוי להריח לחלוחית הקרקע: ניקב כשורש קטן · הוי טפי מכונס משקה: טהור מלהכשיר זרעים · לרבנן דהוי עליין נקוב: ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים · שהוא שיעור לטומאה בכל כלי חרס העשוי לאוכלין סתם כל זמן שלא יחדו לרימונים ומקבל עדיין טומאה: טהור מלקבל בו זיתים · כלומר מלקבל עוד טומאה משום תורת סתם כלי חרס שהרי שיעורן כזיתים ואם היתה עליו טומאה נטהר ממנה: ועדיין כלי הוא לקבל בו רימונים · °שאם יחדו שוב לרימונים מקבל טומאה מכאן ולהבא או אם היה מיוחד לרימונים מתחילה לא נטהר: טהור מכלום · משום כלי אלא א"כ מלניעו לגיסטרא יטמא בתורת גיסטרא: ואם היה מוקף למיד פתיל · והוא באהל המת אין טומאה נכנסת בו דרך נקב ומליל על כל מה שבתוכו: עד שיפחת רובו · דכל כלי פתוח כתיב (שם) דרך פתח נכנסת לו טומאה ולא דרך נקביו: אלא במוקף למיד פתיל · שאם ניקב כמולא רימון אינו מליל:

ברברבי

תוספות

לשאינו נקוב דלכל מילי נקוב ושאינו נקוב שוין ואזלינן לחומרא דבמקום דהוי תלוש חומרא חשבינן תרוייהו כתלוש ואי הוי מחובר חומרא כמו שבת וכלאים חשבינן תרוייהו כמחובר אלא בהכשר זרעים דלא החמירו לאחשובי נקוב כתלוש כשאינו נקוב אלא אוקמוה אדיניה ליחשב כמחובר וצ"ל לפי זה דאין תורמין לר"ש מן הנקוב על פירות הגדלים בקרקע כמו באינו נקוב דאזלינן לחומרא ור"י פי' דהכי פריך ר"ש אומר אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא הכשר זרעים בלבד וכיון דגבי הכשר זרעים חשוב נקוב כמחובר אע"ג דהוי להקל שאינו מקבל הכשר ש"מ מדאורייתא חשוב כמחובר דאי מדאורייתא חשוב כתלוש היכי הוה מטהרינן להו מדרבנן כשנגעה בהן טומאה כיון דקיבלו הכשר מן התורה ואם כן הא דקתני ברישא דברייתא אין בין נקוב לשאינו נקוב ע"כ לעשות שניהם כמחוברים ולא לעשות שניהם כתלושין כיון דנקוב חשיב מחובר מדאורייתא ובכל מילי נקוב והוא נקוב כמחוברים חוץ מהכשר זרעים בלבד דאחמיר רבנן לטמויי כשאינו נקוב והשתא משני שפיר שאני לענין טומאה כו' דהתם הוא דכתב רחמנא בהדיא דחשיב נקוב כמחובר אבל לכל מילי חשיב כתלוש ולהכי פטר במתני' אבל קשה לאלו הפירושים דקאמר אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה משמע דבעי לאיתויי מברייתא דלא משוי נקוב כשאינו נקוב וזה אינו ויש לפרש דה"ק אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה ורמינהו כו' דאדרבה שאינו נקוב כנקוב משוי ליה ועוד פר"י דה"ק אין בין נקוב לשאינו נקוב לענין מעשר ופאה וכלאים דכיון דכתיב בהו שדך וכרמך וכן במעשר כתיב היוצא השדה שנה שנה חשיבי תלוש בין נקוב בין שאינו נקוב ואין בו חילוק אלא לענין הכשר זרעים וכל דדמי ליה כגון שבת שאינן תלוים בדבר שהוא חשוב שדה אלא בתלוש ומחובר ובהנהו לא הוי נקוב כשאינו נקוב ולפי זה אתי שפיר הא דקאמר אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה ורמינהו דלא משוי נקוב כשאינו נקוב:

ומודה ר"ש שאם ניקב בכדי טהרתו · פי' כמוליא זית דסתמו של כלי חרס לאוכלין ושיעורן כמוליא זית ונראה לר"י דהיינו טעמא דמודה משום דבטל אגב קרקע כשניקב בכדי טהרתו ודוקא בניקב כמוליא זית אבל בכלי המיוחד למשקין אע"פ שטהרתו בכונס משקה לא אמרי' דבטל דאפי' לרבנן לא חשבי ליה כמחובר בכונס משקה אלא כשורש קטן כדאמר בסמוך:

טהור מלקדש בו מי חטאת · וכ"ש דטהור מלקבל טומאה אם היה מיוחד למשקין:

טהור מלהכשיר בו זרעים · משמע דכלי חרס בעי נקיבה ודלא כפי' הקונט' בפ"ק דגיטין (דף ז:) שפירש דספינה של חרס דכיון שהיא של עפר חשובה כנקובה ועת לקלר:

ניקב כמוליא רימון טהור מכלום · תימה לר"י היכי קאמר דטהור מכלום והלא אם יחדו לגיסטרא מקבל טומאה כדפי' בקונט' וכפירושו ודאי כן הוא שהרי אפילו אם נשברו בשברים דקים מקבלים השברים טומאה בתורת גיסטרא כשנשאר בשברים שיעור המפורש במסכת כלים (פ"ב משנה ב) ומייתי לה בפ' אלו טריפות (חולין נד:) הדקים שבכלי חרס הן וקרקרותיהן ודופנותיהן יושבין שלא מסומכין שיעורן בכדי סיכת קטן עד לוג ומלוג עד סאה ברביעית כו' ועוד קשה לרשב"א דהוה מלי למימר שש מדות בכלי חרס וי"ל דכשנשבר לגמרי השברים ראויין לגיסטרא אבל כשהכלי שלם אלא שניקב כמוליא רימון אין ראוי לגיסטרא ואפי' יחדו בטלה דעתו אצל כל אדם אבל מתוך פי' הקונט' משמע דכשניקב כמוליא רימון ראוי הוא לגיסטרא דפירש טהור מכלום משום כלי אא"כ מלניעו משום גיסטרא ולפירושו הא דלא נקט ו' מדות דלא מיירי אלא כשיכול להשתמש כדרכן וניקב כמוליא רימון אין ראוי אלא אם כן מטהו על צידו: **שמא** לא שמעת אלא במוקף למיד פתיל · תימה לר"י דילמא במיוחד לרימונים שמע ולאצריך לאפוקי מדר"א דאמר בסמוך ניקב כמוליא זית אין לו טומאה כו' וי"ל דמשמע דבסתם כלי חרס איירי בלא יחוד וליכא למימר דלענין הכשר זרעים שמע כמ"ד בסמוך שיעורו כמוליא רימון לפירש הקונט' דפירש דלענין הכשר זרעים פליגי דא"כ לאמאי נקט כלי חרס אפי' כלי עץ נמי ועוד דרבא סבירא ליה דלענין הכשר זרעים שיעורו כשורש קטן:

הא

רבינו חננאל

שהמלכים צרין בהן עופות וקורין אותו כאז האחר העוסק [בהן] קורין אותו בלשון פרסי כאזיאר ובזמן שהוא יותר מאחד קוראין להן כזאיארן ויש להן סוסים מיוחדין לכך לשאת את העופות הדורסן הנקראין כאזי ואמרינן א"ר יוחנן הלכה כבן בתירא א"ר יוחנן ואדם כפות מודה רבי נתן שאינו יכול לשאת את עצמו והמוציאו בשבת חייב א"ל רב אדא בר מתנא לאביי והא' הני פרסאי דכפיתי דמו שאת רואה אותן שאינן יכולין להלוך על רגליהן ואינן יוצאין ובאין אלא רכובין והסוס נושא אותן ובן בתירא מתיר למכרן לנכרים וסבר ליה שהוא עושה מלאכה שאין חייבין עליה חטאת דאלמא אף הכפות בן בתירא פוטר עליו וא"ר יהודה בן בתירא ור' נתן אמרו דבר אחד והא א"ר יוחנן מודה ר' נתן בכפות ופריק ליה אביי דהנך פרסאי יש בהו כח להלך ואף הן נושאין את עצמן וממאי דנקיטא להו רמות רוחא מענגין את עצמן שלהלך כענין דכתיב אשר לא נסתה כף רגלה וגו' מהתענג ומרוך וכי בעי למרהט מצי דהא הוא פרדשכא ואיהו פקיד המלך דרתח מלכא עלויה ורהיט תלתא פרסי בכרעיה אבל חולה ודאי ככפות דמי ומחייב ר' נתן על הוצאתו כההיא דגמרא דב' שעירי יוה"כ דתניא עתי אפי' בשבת ואמרי' למאי הלכתא אמר רב ששת שאם חלה מרכיבו [על כתיפו] כמאן דלא כר' נתן דאי כר' נתן האמר חי נושא את עצמו אפי' תימא ר' נתן כיון שחלה ככפות דמי וא"ר יוחנן מודה ר' נתן בכפות: ובן כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב ור' שמעון פוטר. א"ר אבא א"ר יוחנן ורב יוסף אמר ר"ל פוטר היה ר' שמעון אף במוציא את המת לקוברו וטעמיה דר' שמעון דהוצאת המת לקוברו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וכל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ואשכחנן דרבא ס"ל כר' שמעון בהא מלתא ואף סבירא ליה כר' נתן כההוא קמייתא דתני בריש פירקא נוטל אדם את בנו והאבן בידו דאמרינן עלה אמר רבא הוציא תינוק וכיס תלוי לו בצוארו חייב וליחייב משום תינוק רבא כר' נתן סבירא ליה דאמר חי נושא את עצמו וליבטל כיס לגבי תינוק מי לא תנן ואת החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו מטה לגבי חי מבטל לה כיס לגבי תינוק לא מבטיל ליה הוציא תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו פטור וליחייב משום תינוק רבה כר' שמעון סבירא ליה [דאמר] כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומדקדקי רבנן בההיא דקא מפטר המוציא את המת דהוי לי דהיכא דלית ליה ריחא דאי אית ליה ריחא נמצאת הוצאתו מלאכה שצריכה לגופה ותניא בפ' א"ר עקיבא בספינת המוציא ריח רע כל שהוא ואית לה להא מלתא סייעתא כתלמוד א"י ומלתא דמוכחא היא. אמר רבה ומודה ר' שמעון במרא לחפור בו וס"ת לקרות בו דאי מפיק להו חייב ודייקינן בה מאי אצטריך רבה לא שמעינן

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גיסטרא וכו' הבא גיסטרא אחר וניח תחתיו ...

גליון הש"ס

גמ' ניקב בכדי טהרתו מיבעיא ...

רב נסים גאון

מנגע הצרעת: אמר רבא ה' מדות בכלי חרס כו' ... בתורת כהנים כל אשר בתוכו יטמא כמה שיעורו של נקב בכלי חרש בכונס משקה ובכלי שטף במוציא זיתים ובמסכת כלים פרק ג' שיעור כלי חרם לטהר העשוי לאוכלין שיעורו כזיתים העשוי למשקין שיעורו כמשקין כו' הלפס והקדירה ... [illegible]

לתוכה אם כינסת בידוע שבכתם משקה ואם לאו בידוע שבמוציא משקה כו' ומשכחת לה בגמ' במסכת נידה בפרק בא סימן התחתון (דף מט) ושנינו בו כל כלי חרם מכנים ומוציא ויש שהוא מוציא ואינו מכנים ותני עלה מכניס פסול למי חטאת לפי שאמרה תורה במי חטאת (במדבר יט) ונתן עליו מים חיים אל כלי ... [illegible]

הא ברברבי והא בזוטרי *אמר רב אסי *שונין כלי חרס שיעורו בכונס משקה ולא אמרו מוציא משקה אלא לענין גיסטרא בלבד מאי טעמא אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן לפי שאין אומרים הבא גיסטרא לגיסטרא אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר' אבין ור' יוסי בר זבדא חד אמר כמוציא רמון וחד אמר כשורש קטן וסימניך *אחד המרבה ואחד הממעיט אמר רב חיננא בר כהנא משמיה דרבי אליעזר כלי חרס שיעורו כמוציא זיתים ומר קשישא בריה דרבה מסיים בה משמיה דרבי אליעזר והרי הן ככלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים ולענין צמיד פתיל עד שיפחת רובו:

הדרן עלך המצניע

הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים מרשות הרבים לרשות היחיד חייב *מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרין כיצד שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים המושיט והזורק מזו לזו פטור היו שתיהן בדיוטא אחת המושיט חייב והזורק פטור שכך היתה עבודת הלוים שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים מושיטין הקרשים מזו לזו אבל לא זורקין:

גמ'

רש"י

ברברבי. ברובו: זוטרי. כמוליא רמון השנאים שומן ברייתא: כלי חרס. דשיעור הראשון האמור בו לבטלו במקוה משום כלי: כונס משקה. מתורת מי חטאת ולא אמרו נקב מוציא משקה אלא לגיסטרא דהתם ודאי אי נקבה הכי כמוליא משקה משדא שדי ליה: שאין אומרים הבא גיסטרא. אחרת לגיסטרא זו להניח תחתיה לקבל הטיפין אבל כלי שלם חסין עליו ומשום נקב פורתא לא שדו ליה ומניחין גיסטרא תחתיו: פליגי בה. בהכשר זרעים: וסימן. דלא תיטעי למימר חד אמר כמוליא זית: אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין כו'. *ברייתא היא (מנחות קי.) והיא לך לסימן שאחד מן האמוראים ריבה לשער בגדול שבשלשתן ואחד ממעט לשער בקטן שבשלשתן ולא בבינוני כונס משקה ומוליא משקה ליכא למיטעי בהן לענין זרעים: שיעורו כמוליא זיתים. ליטהר מטומאה: הרי הוא ככלי גללים. משניקב כמוליא זית ואפילו יחדוס לרמונים והא דתנן כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים גבי כלי עץ תנינן לה במסכת כלים (פ' יז מ"א):

הדרן עלך המצניע

הזורק רבי עקיבא מחייב. טעמא מפרש בגמרא: כיצד שתי גזוזטראות כו'. רבנן קאמרי להו: גזוזטראות. זיזין היוצאין מן הכותל ומניחין עליהן נסרים להלך: זו כנגד זו. בשני צידי רה"ר והן רה"י שגבוהות י' ורחבות ד': פטור. שלא מלינו זריקה והושטה במלאכת המשכן מרה"י לרשות היחיד ורחב רה"ר מפסיק ביניהן שלא היתה עבודת הלוים כך להושיט קרשים מעגלה לעגלה שבצדה אלא לעגלה שלפניה (ושלאחריה) שארבע עגלות היו לבני מררי שהיו נושאין קרשי המשכן והן הולכין שתים כאחד זו בצד זו כדאמרינן בגמ' וכשהיו פורקין את המשכן לטעון על העגלות היו מעמידין העגלות כדרך הליכתן שתים זו אצל זו סמוך למשכן ושתים זו אצל זו לפניהם דרך הליכתן לאורך רה"ר שהיו רוצים להלך אחר עמוד הענן ההולך לפניהם ופורקי המשכן היו מושיטין הקרשים לאותן שעל שתי העגלות הסמוכות למשכן והן מושיטין לאותן שלפניהם אבל מעגלה לעגלה שבצדה לא היו צריכין להושיט שהרי שתיהן סמוכות לפורקי המשכן: היו שתיהן בדיוטא אחת. כלומר בעלייה אחת באורך רה"ר על פני הבית ויש הפסק רה"ר ביניהם: הזורק פטור. הואיל ולמעלה מי' ולא מלינו זריקה מרה"י לרה"י דרך רה"ר במשכן לא באורך ולא ברוחב: והמושיט חייב. שמלינו הושטה כיוצא בה למעלה מי' במשכן מרה"י לרה"י וקצת אורך רשות הרבים מפסיק ביניהם: שכך היתה עבודת הלוים. ומפרש ואזיל כיצד מליט כזו בעבודתן שבשתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים פורקי משכן מושיטין לאותן שעל העגלות שאצלן והן מושיטין לאלו שלפניהם אבל לא זורקין שאין אותן קרשים נזרקות מפני כובדן:

נמרא

תוספות

הא ברברבי והא בזוטרי. פי' בקונטרס רברבי ברובו זוטרי כמוליא רמון וקשה לר"י דאין זו שיעור ומה קרי זוטרי לידע איזה הוא כמוליא רמון ונראה לר"י דברברבי כמוליא רמון ובזוטרי שמוליא רמון הוא יותר מרוב סגי ברוב והא דקאמר עד(א) שתיפחת רובו לא קאי אשיעור דמוליא רמון אלא אשיעור דמוליא זית:

ולענין צמיד פתיל עד שיפחת רובו. פירש רש"י דאין טומאה נכנסת דרך נקב דכל כלי פתוח כתיב דדרך פתחו נכנסת ולא דרך נקב °ומקשינן דתנן בפ"י דמסכת כלים (מ"ב) ואלו מצילין בצמיד פתיל כו' ומצילין בין מפיהם בין מצידיהם משמע דצריך שיהא מוקף צמיד פתיל כשניקב מצידו ועוד דתנן בתר הכי ובמה מקיפין בסיד ובחרסית כו' ובכל דבר שהוא מתמרח ואין מקיפין לא בבעץ ולא בעופרת מפני שהוא פתיל ואינו צמיד משמע דבנקב כל שהוא נכנסת טומאה ועוד דתנן התם ומייתי לה בהגוזל קמא (ב"ק קה.) חבית שניקבה וסתמוה שמרים הצילוה פקקה בזמורה עד שימרח מן הצדדים היו שתים עד שימרח מן הצדדין ובין זמורה לחבירתה ואומר ר"י דאיכא קושיות לפירוש הקונט' דודאי בפתח נכנסת טומאה אפילו דרך נקב קטן ובעינן עד שיסתם לגמרי כל הפתח ולהכי צריך מירוח והא דבין מפיהם בין מצדיהן לא מיירי שניקבו כשבר מן הצד אלא נעשה לצורך פתח והא דהגוזל דחבית שניקבה מיירי כשנפחתה רובה או כמוליא רמון דחשיב כפתח ובעי סתימה מעליא וריב"א הקשה מהא דתנן במסכת כלים (פ"ט משנה ה) נקב העשוי לאוכלין שיעורן כזיתים העשוי למשקין שיעורן כמשקין העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרא בצמיד פתיל ובכונס משקה פירוש כיון שעשוי למשקים ואוכלים ויש בו נקב כונס משקה אינו מציל בצמיד פתיל על מה שבתוכו דגזרו אטו ההוא דמיוחד למשקין לחודייהו ולענין קבלת טומאה הוי כלי כיון שמיוחד לאוכלין ובנקב כי האי (ב) נכנסה טומאה ותירץ ר"י דהא דבעי הכא נפחת רובו או כמוליא רמון הייני דוקא בניקב במקום שנשאר עוד שיעור כלי מן הנקב ולמטה כשיעור המפורש בההיא דמייתי באלו טריפות (חולין נה.) אבל ניקב למטה במקום שאין נשאר למטה מן הנקב כשיעור כלי הוי שיעור לאוכלים בכזית ולמשקין בכונס משקה כי ההוא דמסכת כלים (פ"ט משנה ח) ור"ת מפרש במתניתין הכי עד שיפחת רובו מועיל צמיד פתיל אם הנקבים נסתמים אבל בנפחת רובו או במוליא רמון שוב אין מועלת סתימה אלא הוי כאוכלין שנבלן בטיט שאין ניצולין כדאמרינן בריש זבחים (דף ג:) דכיון שנפחת רובו בטלו להו מתורת כלי והיא דחבית שנקבה וסתמוה שמרים מיירי בשלא נפחתה כשיעור וסתמו שמרים כל הנקב והא דבעי רבא התם (בב"ק שם) אגף חליה מהו ה"פ אגף חליה וסתמוה שמרים הליה מאי מי הוי סתימה מעליא או לא ומייתי מפקקה בזמורה דלא חשיבא סתימה בלא מירוח בין זמורה לחבירתה הכא נמי לא חשיבא סתימה אגף חליה וסתמוה שמרים חליה ומשני התם לא קאי הכא קאי: **פליגי** בה תרי אמוראי. פי' בקונטרס °דלענין הכשר זרעים פליגי ואומר ר"ת דבמסכת עוקצין (פ"ב משנה י) תנן דהכשר זרעים כשורש קטן אלא אמר ר"ת דלענין מוקף צמיד פתיל פליגי: **שיעורו** כמוליא זיתים. ה"ג ברוב ספרים ובפי' ר"ח ורש"י וא"ת מתני' היא במס' כלים (פ"ג מ"א) העשוי לאוכלין שיעורו כזיתים וי"ל דאיצטריך ליה לאשמעינן דלא מהני בה יחוד לרמונים ולאפוקי מדרבא ולהכי מסיים בהו לפרושה הרי הן ככלי אבנים שהם טהורין בכל ענין:

הדרן עלך המצניע

הזורק. כיצד שתי גזוזטראות כו'. תימה לרבה דמוקי פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן (לעיל ד' ד.) בקלוטה ופליגי למטה מעשרה לא אתי שפיר כיצד דהא לא קאי אדלעיל דהכא איירי בגזוזטראות למעלה מעשרה דומיא דעגלות ואפילו ר' עקיבא נמי מודה התם ולמאן דמוקי פלוגתייהו למעלה מעשרה אתי שפיר ומיהו יש בירושלמי איכא דתני כיצד ואיכא דלא תני כיצד ומפרש התם דההוא אמורא דמוקי פלוגתא למעלה מעשרה תנא כיצד וההוא דמוקי לה למטה מעשרה לא תני כיצד:

רבינו חננאל

הא מלתא וכבר פשטנו דאי אמרת מרא לחפור בה וס"ת לקרות בו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא היכי משכחת לה לר' שמעון מלאכה שהיא צריכה לגופו ומהדרינן מהו דתימא לית לה לרבי שמעון משצ"ל עד דאיכא לגופה כגון מר לעשות לו בה וס"ת להגיהו קמ"ל דבא דלא צריך [האי כולה] [כה"ג] אלא אפי' מר לחפור בו וס"ת לקרות בו מודה בו ר"ש [דחייב] והוצאת המת דקא פטר בה ר"ש שטעון דוקא מקרבן חטאת אבל מ"מ [לכתחלה] (הכי) אסור דקי"ל כל פטורי שבת פטור אבל אסור לבר מן הנך תלת ולא שרי לכתחלה אלא הני דכבוד לאשוקי מרה' לרשות הרבים לעיליה מרשות הרבים לרה"י (אסור) [מותר] כדקא מפרשינן מעשה דההוא שכבא דשביב בדרא חדא וקאמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב יוחני אחוה דמר בריה דרבנא האלקים דעיילת ביה את ודרית ליה וקא מפרש לא תימא כר' שמעון קא אמינא ואנו כר' יהודה אלא אפילו לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הכא לכרמלית קאמינ' דלית ביה חיובא אע"ג דאיכא בשאר מילי איסורא [דרבנן] מר"ה או מרה"י לכרמלית הכא שאני במקום כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה והאי ל"ת דלא תסור כדמפרש במנחות סוף פ' הקומץ: פליגנא דר"ש ור' יהודה בהדיא לא אשכחן היכא פליגי אלא מדוקייהו (במתניתין) [שמעינן הכא] דאמרינן (לקמן בפ"ג) הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטור שנית מתו חמתו אחמתו קשיא חמתו אחמתו נמי לא קשיא הא רבי יהודה הא רבי שמעון יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הא ר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ותוב הא דתנן (לקמן קז.) ועל קרבו שלא תשוך כו' איכא דמתני לה אהא הצד נחש בשבת ומתעסק שלא ישכנו פטור ואם לרפואה חייב מאן תנא אמר רב יהודה א"ר [רבי] שמעון היא דאמר מלאכ' שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכן אמר שמואל כל פטורי שבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר וחדא מינייהו הצד נחש בשבת וממאי דפטור מותר הוא דתנן ועל עקרב שלא תשוך ש"מ כי פליגי במתניתין במלאכה שאינה צריכה לגופה פליגי וקשיא לן הא הכי קשיא דשמואל [אדשמואל] דאמר שמואל*, הכא (א') דפטורו [מותר] ומוקי למעמיה מכופין קערה על גבי הנר אלמא שמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה כר"ש ס"ל והא קי"ל דשמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה כר' יהודה ס"ל. מיהו [איכא למימר] היכא דאית ביה היזק לרבים כגון גחלת של מתכת וכגון עקרב שלא תישוך כגון הני בלחוד פליגי שמואל על ר' יהודה אבל במלאכה שאינה צריכה לגופה שמואל כרבי יהודה ס"ל: תנן התם בפ"ז דנגעים התולש סימני טמאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה פי' שיער לבן שהפך בשאת והכוה את המחיה להעבירו עובר בלא תעשה עיקרה השמר בנגע הצרעת אלמא אל תעבירהו ביד וכדר' אבין א"ר אלעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו [אלא] בל"ת: אתמר אם תלש נימא אחת שלש שיער לבן שהפך בבהרת משני נימין דברי הכל חייב אחת משלש רב נחמן אמר חייב אחני מעשיו שקירב דאותו לעבור**) רב ששת אמר פטור השתא מיהא הא איתיה לטמאה ולא עבירה לאיסורה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתנן המוציא כזית מן המת חייב ודייקינן מינה אם הוציא כזית חייב הא חצי כזית פטור והתניא המוציא חצי כזית חייב ומשני אמר רב ששת הא דתני חצי כזית חייב דאפיק חצי זית מן כזית שכבר מיעט הטומאה ולפיכך חייב והא דתני פטור דאפיק חצי זית מן כזית ומחצה דלא אהני השתא מידי ואע"פ שקרב מיעוט הטומאה ורב נחמן משני הא דתני חצי זית פטור דאפקוה ממת גדול דהאי שיעורא לא מקרב מיעוטי טומאה אבל חצי זית מכזית ומחצה שמקרב הסרת הטומאה חייב וקיי"ל כרב ששת (ומפי עדיף): הנוטל צפורניו זו בזו או בשיניו או בידו שלא בכלי וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו שנוטלו בשיניו או בידו שלא בכלי בין לעצמו בין לחבירו אסור משום שבות אבל אם נטלו בכלי כגון אזמל או בגוסטר חייב. וצפירן שפרש רבנו וצי"צין שפירשו רובן כלפי למעלה ומצערות אותו מותר לנוטלן ביד אבל בכלי אסור ואם לא פירש חייב עליהן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת. תנא הנוטל מלא פי הזוג חייב וכמה מלא פי הזוג שתים וכן לקרחה שתים (באבהנות) אבל המלקט שער לבן מתוך שחור אפילו שערה אחת אסור משום לא יהיה כלי גבר על אשה וכן הגודלת וכן הפוקסת ר' אליעזר מחייב חטאת וחכ"א משום שבות ואוקימנא טוחלת משום כותבת גודלת ופוקסת משום בונה: ירושלמי גודלת משום

*) עי' תוס' לעיל דף ג' ע"א ד"ה הלד שהביאו קושיא זו בשם בה"ג וע"ש. **) נראה דצ"ל שקירב למעט בטומאה דאי משתקלא תדא אתריתא אולא לה טומאה.

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פי"ט מהל' כלים הלכה ח:

א ב מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמ סעיף ח:

ב ג מיי' פי"ג שם הלכה יט:

ג ד שם הלכה יח:

מסורת הש"ס

[נדה מט.]

נ"ל מתניתין [ברכות כה: יז. יומא מב. מנחות קי. בכורות טו.]

לעיל ד.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הא כו' דקאמר עד שיפחת. נ"ב: (ב) ד"ה ולענין וכו' ונקב כי כאי אין נכנסת טומאה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ולענין צמיד פתיל. ומקשי' דתנן בפ"י דמס' כלים עי' תי"ט בהלכות: ד"ה פליגי בה כו' דלענין הכשר זרעים פליגי. עי' זבחים דף צד ע"ב תד"ה ל"ש נגעים ע"א:

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פי"ג מהלכות שבת הלכה ח סמג לאוין סה:

ה ב מיי' פי"ט שם הל' ז:

מסורת הש"ס

גמ' מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא *הוצאה *גופה היכא כתיבא א"ר יוחנן דאמר קרא °ויצו משה ויעבירו קול במחנה משה היכן הוה יתיב במחנה לויה ומחנה לויה רה"ר הואי וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרה"י דידכו לרה"ר וממאי דבשבת קאי דילמא בחול קאי ומשום דשלימא לה (א) מלאכה כדכתיב °והמלאכה היתה דים וגו' גמר העברה העברה מיוה"כ כתיב הכא ויעבירו קול במחנה וכתיב התם °והעברת שופר תרועה מה להלן ביום אסור אף כאן ביום אסור אשכחן הוצאה הכנסה מנלן סברא היא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי אפוקי ומה לי עיולי מיהו הוצאה אב הכנסה תולדה ומכדי אהא מיחייב ואהא מיחייב אמאי קרי לה האי אב ואמאי קרי לה האי תולדה נפקא מינה דאי עביד שתי אבות בהדי הדדי אי נמי שתי תולדות בהדי הדדי מיחייב תרתי ואי עביד אב ותולדה דידיה לא מיחייב אלא חדא *ולר"א דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרו לה אב ואמאי קרו לה תולדה הך דהואי במשכן חשיבא קרי לה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא לא קרי לה אב אי נמי הך דכתיבא קרי אב והאי דלא כתיבא קרי תולדה והא דתנן *הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ והזורק בארץ ד' אמות חייב זרק ד' אמות ברה"ר מנלן דמיחייב אמר ר' יאשיה שכן אורגי יריעות זורקין מחטיהן זה לזה אורגין מחטין למה להו אלא שכן תופרי יריעות זורקין מחטיהן זה לזה ודילמא גבי הדדי הוו יתבי מטו הדדי במחטין דילמא בתוך ארבע הוו יתבי אלא אמר רב חסדא שכן אורג יריעות זורקין בוכיאר ביריעה והלא אוגדו בידו בניסבא בתרא והא במקום פטור קאזלא אלא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאר *לשואליהן ודילמא גבי הדדי הוו יתבי מטו הדדי בחפת ודילמא שלחופי הוו משלחפי ותו מי שאילי מהדדי והתניא *לורא °איש איש ממלאכתו אשר המה עושים ממלאכתו הוא עושה ואינו עושה ממלאכת חבירו ותו מעביר ד' אמות ברה"ר מנלן דמחייב אלא כל ד' אמות ברה"ר גמרא גמירי לה: אמר רב יהודה אמר שמואל מקושש מעביר ארבע אמות ברה"ר הוה במתניתא תנא תולש הוה רב אחא ברבי יעקב אמר מעמר הוה למאי נפקא מינה לכדרב *דאמר רב מצאתי מגלת סתרים בי ר' חייא וכתוב ביה איסי בן יהודה אומר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת (ואם עשאן כולם בהעלם אחת) ואינו חייב אלא אחת אחת ותו לא והתנן *אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מניינא למה לי וא"ר יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם א' חייב על כל אחת ואחת אימא אינו חייב על אחת מהם רב יהודה פשיטא ליה דהמעביר חייב ומתני' פשיטא ליה דתולש חייב ורב אחא בר יעקב פשיטא ליה דמעמר חייב מ"ס הא מיהת לא מספקא ומ"ס הא מיהת לא מספקא: ת"ר מקושש זה צלפחד וכן הוא אומר °ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגו' ולהלן הוא אומר °אבינו מת במדבר מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד דברי ר' עקיבא אמר לו ר' יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדבריך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק ואלא

שמות לו; שם; ויקרא כה; שמות לו; במדבר טו; שם כז

רש"י

גמ' מכדי זריקה תולדה דהוצאה. על כרחיך תולדה היא דלא נמנית באבות מלאכות ותולדה דהוצאה היא שאין לך לתתה תולדת אב אחר דמעין הוצאה היא האמורה באבות מלאכות: מחנה לויה ר"ה היא. שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו: מרה"י דידכו. מאהליכם: דשלימא ליה עבידתיה. שהיה הנדבה כדי להשלים: סברא היא. להיות הכנסה תולדת הוצאה שהיא מעין לה כשאר תולדות שהיא מעין מלאכות: מכדי אהאי מיחייב ואהאי מיחייב. כדתנן (לעיל ב"א ב.) פשט העני ידו לפנים: נפקא מינה. דכל אבות מלאכות: שתי אבות. דלא דמיין ושתי תולדות דשתי אבות: ולר"א כו'. במסכת כריתות בפרק אמרו לו: והא דתנן. בפירקין: בכותל. כדמוקי לה בדבילה שמינה ונדבקת: כזורק באויר. ופטור דלא נח ברשות הרבים דאין רה"ר למעלה מעשרה וברה"י נמי לא נח שאינו מקום מסוים שיהא רחבו ד' שהרי לא נח ברחב הכותל אלא בפניו: כזורק בארץ. דאויר רה"ר הוא וחייב וכיון דאויר רה"ר הוא ונח בכל דהו מיחייב ורשותא לנפשיה לא הוי לא כרמלית ולא מקום פטור הואיל ובפניו נח ולא נח בראשו שיהא מקום מסוים: תופרי יריעות. מעשה רוקם: גבי הדדי. בתוך אמה אחת ואין צריכין לזרוק אלא להושיט: מטו אהדדי במחטין. כשמותחין את החוט מכין זה את זה במחט: בוכיאר. כלי שקנה של ערב נתון בו שזורקין בין שני דופני היריעה: והלא אגדו בידו. חוט של ערב הוא אוחז והקנה נכרך בחוט ואינו נשמט ממנו: בניסכא בתרא. בחוט האחרון של קנה שהקנה נשמט מהחוט והבוכיאר נופל: ניסכא. זריקה אחרונה של חוט לשון המיסך: והא במקום פטור אזלא. בין דופני היריעה ואין זה רשות הרבים אלא מקום פטור דאין רחב ד': לשואליהן. אורגי יריעה אחרת ויש לו לזה שנים: ה"ג ודילמא שואליהן גביהן הוו יתבין: מטו אהדדי בחפת. אי גבייהו הוו יתבי מגיעין ידו של זה בשל זה בשפת היריעה כשמותחין חוטי הערב: בחפת. כמו חפת חלוקו (יומא ד' עז:): שלחופי הוו משלחפי. לעולם גבי הדדי הוו יתבי אלא שאין מכוונים אלא זה נמשך לפנים וזה לאחור: ואין עושה ממלאכת חבירו. שכולם מוכנים בכלי אומנותם ולא הוצרכו לישאול: מעביר ד' אמות הוה. לא תלשן ולא עימרן אלא העבירן ד' אמות לכך נהרג: מעמר. תלושין ומפוזרין היו ועמרן כדאמרן (לעיל ד' עג:) האי מאן דכניף מלחא חייב משום מעמר: מגילת סתרים. שהסתירום לפי שאין כותבין הלכות: ואינו חייב אלא אחת. על כרחיך לענין שוגג קאמר ולחטאת דבמזיד תרי קטלי לא מקטלי ולהכי פריך והא אנן תנן כו': ואינו חייב על אחת מהן. מיהא יש בהן אחת שאינו נהרג עליה ולא פירש איזו היא והשתא לרב יהודה אין זו העברה שהרי נהרג מקושש עליה ולמתניתא אין תולש בחוטו ספק: ואלא

תוספות

הוצאה גופה היכא כתיבא. ואע"ג שהיתה במשכן כדאמר *הם הורידו קרשים מעגלה כו' מכל מקום אי לאו דכתיב לא הוה מחייבי עלה לפי שמלאכה גרועה היא כדפי' לעיל (דף ב.): **וממאי** דבשבת קאי. ר"ת ל"ג כל זה עד אשכחן הוצאה דהא אפילו בחול קאי נפקא ליה שפיר דהוצאה מלאכה הוא דהא רחמנא קרייה מלאכה כדכתיב ואיש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש וכתיב ויכלא העם מהביא אלמא קרי להוצאה מלאכה וכן דריש בהדיא בירושלמי:

הכנסה מנלן סברא הוא כו'. וא"ת מה צריך להאי סברא כיון דהוות במשכן כדאמר *הם העלו קרשים לעגלה כו' דהא בסמוך משמע גבי זריקה דאם היתה במשכן הוה אתי ליה שפיר וי"ל דבזריקה נמי איכא סברא מה לי ע"י הוצאה מה לי ע"י זריקה דאי לאו סברא לא הוה מחשבינן לה תולדה דהוצאה ואי לא הוות נמי במשכן לא הוה מחייבינן עלה מסברא לפי שמלאכה גרועה היא:

ולרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי לה אב כו'. הוה מצי למימר דנפקא מינה לענין התראה כדפי' בפ' כלל גדול (לעיל עג:) ואיכא למימר דהיינו דקמשני הך דהוות במשכן חשיבא כו'. אית דגרסי הך דהוות במשכן חשיבא קרי לה אב והך דלא הוות במשכן חשיבא קרי לה תולדה ולפי זה יש מלאכות דהוו במשכן כגון מנכש ומשקה זרעים דלא חשיבי ולא הוו אבות וכן אי גרסינן דהוות במשכן וחשיבא קרי לה אב אבל אי גרסי' הך דהוות במשכן חשיבא וקרי לה אב הך דלא הוות במשכן לא חשיבא וקרי לה תולדה לפי זה התולדות לא היו במשכן:

אי נמי הך דכתיבא קרי לה אב. הך ליתנא לא איצטריך אלא משום הוצאה: **ודילמא** שלחופי הוו משלחפי. הכי נמי הוה מצי למיפרך דילמא תוך ארבע אמות הוו יתבי:

רבינו חננאל

משום בונה כוחלת משום כותבת פוקסת מכרועא אלגושרי ובלשון ערבית תגער אל אצרג. פוקסת משום צובעת ומדמפרשי רבנן טעמיה דר' אליעזר ש"מ הלכתא כוותיה ויש מי שחולק ואומר הלכה כחכמים דאמרי משום שבות ומ"ד כר' אליעזר מפי עדיף דאיסורא דאורייתא היא ולחומרא עבדינן וכן נמי לענין החולב והמחבץ והמכבד והמרבץ והרודה חלות דבש שוגג בשבת חייב חטאת במזיד ביו"ם לוקה מ' דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים א' [זה] ואחד [זה חייב] משום שבות ומדמפרשי אליבא דר' אליעזר ואומר חולב משום מפרק מחבץ משום בורר מגבן משום בונה ש"מ סוגיא דהא שמעתיה כר' אליעזר ויש מי שחולק גם על זה ויש מרבנן דמדקדקי דאמרי כי החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת דברי הכל היא ומסתייעא מהא דגרסינן בפרק אע"פ תניא ר' מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת מ"ט יונק מפרק כלאחר יד הוא ובמקום סכנה לא גזרו רבנן א"ר יוסף הלכה כר' מרינוס ולא שמעינן דאית ליה האי סברא דחולב אסור משום מפרק אלא אליבא דר' אליעזר ורבי מרינוס לא התיר אלא היונק מכלל שהחולב אסור ובסוף פרק חרש שנשא פקחת אסיקנא דיונק מפרק כלאחר יד הוא: שבת דאיסור סקילה גזרו רבנן י"ט דאיסור לאו הוא לא גזרו רבנן וסבירא להו דבהחולב ובמחבץ שמוציא החמאה ובמגבן דברי הכל אסור לא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר אלא במכבד ומרבץ וברודה חלות דבש ובהני הלכתא כרבנן וסוגיא כוותייהו דהא לא אימנעו מלרבץ אלא משום דחיישינן משום אשווי גומות ואסיקנא והאידנא דסבירא לן כרבי שמעון [דפטר] במלאכה שאינה צריכה לגופה ובדבר שאין מתכוין שרי אפי' לכתחלה לענין כיבוד נמי שרי ואפי' בדהוצי כר' שמעון: הלכתא מחלב בהמה אפי' למאן דסבר דשרי משום שבות אסור וכ"ש למ"ד משום מפרק אסור דמלאכה היא והא דאמר רב חסדא מדברי רבנן נלמד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל [לא] לתוך הקערה כבר פרשה מו' רב יהודאי גאון זצ"ל דבי"ט הוא וכבר פירשנו בפרק חבית: מתני' התולש מעציץ נקוב חייב משאינו נקוב פטור ר' שמעון פוטר בזה ובזה ורמי ליה אביי לרבא תנן ר' שמעון פוטר בזה ובזה אלמא לר' שמעון לכל מילי נקוב כשאינו נקוב משוי ליה והתנן ר' שמעון [אומר] אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא להכשיר זרעים בלבד ופריק רבא לעולם ר' שמעון לכל מילי נקוב כשאינו נקוב משוי לה ואיכא דנר... משוי והדבר אחד הוא פי' כיון דפטור ר' שמעון אפילו בתולש מעציץ נקוב דייקינן מינה דסבר כל מאי דזרע ביה כתלוש דמי ואע"פ שהוא נקוב כשאינו נקוב חשוב והא דשני ביניהון לענין הכשר זו... בסוף (פ"ב) דעוקצים עציץ נקוב אינו מכשיר את הזרעים ושאינו נקוב מכשיר את הזרעים וקא מודה בה ר"ש דאלמא זרעים שהן בעציץ שאינו נקוב כתלושין דמי ומים הניתנין עליהן הרי הן בכי יותן ומכ... עציץ נקוב זרעים שיש בו כמחוברים דמו וכל מים הניתנין בהן אין מכשירין אותן והכא בשבת חשיב הנקוב כשאינו נקוב לפטור והכא בזרעים משני בין נקוב לשאינו נקוב קשיין אהדדי ומשני הכשר זו... שהתורה רבתה להן טהרה וכי יותן מים על זרע*) זרוע אשר יזרע טהור הוא פי' כל זרע שאינו ראוי עכשיו לזריעה טהור הוא אין המים מכשירין אותן והא כיון שהוא מחובר כמי שאינו ראוי לזריעה הוא וא"ת... שאינו נקוב נמי שאני התם כיון דאינו נקוב לאו זריעה הוא דכל זריעה שאינה בארץ לאו זריעה הוא והאי דאמר לכל מילי כגון ההוא דתנן בכלאים פרק (ז) עציץ נקוב מקדש בכרם ושאינו נקוב אינו מ... אומר זה וזה אסורין ואין מקדשין ולענין כלאים נמי איכא למימר דפליג ר"ש אבל רבנן דבר ברור הוא משנה שלמה בדמאי פרק (ה) שעציץ נקוב הרי הוא כארץ תרם מן הארץ על עציץ נקוב ומן עציץ... הארץ תרומתו תרומה כו' והלכתא כרבנן שהתולש מעציץ נקוב חייב וגרסינן בסוף פרק חרש שנשא פקחת לא יאמר אדם לתינוק הבא לי קסם אלא מניחו תולש מעציץ שאינו... בכרמלית מדרבנן וגרסי' נמי במנחות (ד' ע) אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל הזורע כלאים בעציץ שאינו נקוב אסור אמר אביי מאי קמ"ל בשלמא אי אשמעינן לוקה מכת מרדות מדרבנן שפיר אלא האי ד...

*) בקרא דוכי יותן מים לא כתיב כלל אשר יזרע עכור הוא ולכן נראה דצ"ל על כל זרע זרוע אשר יזרע פי' זרע שראוי עכשיו לזריעה אבל כל זרע שאינו ראוי וכו' כצ"ל

הגהות הב"ח

(א) גמ' דשלימא לה עבידתא כדכתיב והמלאכה:

[גי' רבינו הלוי הוצאה מנלן דהוה מלאכה]

רב נסים גאון

פי' ולר' אליעזר דמחייב על תולדה במקום אב קול *) ר' אליעזר במסכת (כריתות דף טו) וכבר פירשנו דבריו בפרק כלל גדול ועיקרן בתורת כהנים בפרשת כהן משיח בסדר ויקרא: ואלא

*) פירושו בלשון ערבי מאמר ר' אליעזר

עין משפט נר מצוה

ו א ב ג מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה :

ז ד ה מיי' פט"ו שם הל' ח סמג שם טוש"ע א"ח סי' שנג סעיף א :

ח ו מיי' פי"ג שם הלכה טז :

ואלא הא גמר גזירה שוה *ג"ש לא גמר אלא מהיכא הוה °מויעפילו הוה כיוצא בדבר אתה יאומר °ויחר אף ה' בם וילך מלמד שאף אהרן נצטרע דברי רבי עקיבא אמר לו רבי יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדבריך התורה כסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק ואלא הכתיב בם ההוא בנזיפה בעלמא תניא כמאן דאמר אף אהרן נצטרע דכתיב °ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת תנא שפנה מצרעתו אמר ריש לקיש *החושד בכשרים לוקה בגופו דכתיב °והן לא יאמינו לי וגו' וגליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל אמר לו הן מאמינים בני מאמינים ואתה אין סופך להאמין הן מאמינים דכתיב °ויאמן העם בני מאמינים °והאמין בה' אתה אין סופך להאמין שנאמר °יען לא האמנתם בי וגו' ממאי דלקה דכתיב °ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך וגו' : אמר רבא ואיתימא רבי יוסי בר' חנינא מדה טובה ממהרת לבא ממדת פורענות דאילו במדת פורענות כתיב °ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג ואילו במדה טובה כתיב ויוציאה מחיקו והנה שבה כבשרו מחיקו הוא דשבה כבשרו °ויבלע מטה אהרן את מטותם א"ר אלעזר *נס בתוך נס: מרה"י לרה"י כו': *בעי רבה למטה מעשרה פליגי ובהא פליגי דמ"ס אמרינן *קלוטה כמה שהונחה ומר סבר לא אמרינן קלוטה כמה שהונחה אבל למעלה מעשרה דברי הכל פטור ולא ילפינן זורק ממושיט או דילמא למעלה מעשרה פליגי ובהא פליגי דמר סבר ילפינן זורק ממושיט ומר סבר לא ילפינן זורק ממושיט אבל למטה מי' דברי הכל חייב מאי טעמא קלוטה כמה שהונחה דמיא אמר רב יוסף הא מילתא איבעיא ליה לרב חסדא ופשטה ניהליה רב המנונא מהא מרה"י לרה"י ועובר ברשות הרבים עצמה ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרים מדקאמר ברשות הרבים עצמה פשיטא למטה מעשרה פליגי ובמאי אילימא במעביר (א) למטה מעשרה הוא דמחייב למעלה מי' לא מחייב °והאמר ר' *אלעזר המוציא משוי למעלה מעשרה חייב שכן משא בני קהת אלא לאו בזורק ולמטה מעשרה הוא דמחייב למעלה מעשרה לא מחייב ש"מ בקלוטה כמה שהונחה פליגי ש"מ ופליגא דר' אלעזר דאמר ר"א מחייב היה ר' עקיבא אפילו למעלה מי' והאי דקתני רה"ר עצמה להודיעך כחן דרבנן ופליגא דרב חלקיה בר טובי דאמר רב חלקיה בר טובי *תוך שלשה דברי הכל חייב למעלה מעשרה דברי הכל פטור מג' ועד י' באנו למחלוקת ר' עקיבא ורבנן תניא נמי הכי בתוך ג' דברי הכל חייב למעלה מי' אינו אלא משום *שבות ואם היו רשויות שלו מותר מג' ועד עשרה ר"ע מחייב *וחכמים פוטרין אמר מר אם היו רשויות שלו מותר לימא תהוי תיובתיה דרב דאיתמר *שני בתים בשני צדי רה"ר רבה בר רב הונא אמר רב *אסור לזרוק מזה לזה ושמואל אמר מותר לזרוק מזה לזה ולאו *מי אוקימנא להיא *כגון דמידלי חד ומתתי חד דזימנין נפל ואתי לאתויי אמר ליה רב חסדא לרב המנונא ואמרי לה רב המנונא לרב חסדא מנא הא מילתא דאמור רבנן כל פחות מג' *כלבוד דמי אמר ליה לפי שאי אפשר לה לרשות הרבים שתילקט במלקט וברהיטני אי הכי ג' נמי ותו הא דתנן *המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם הן גבוהין מן הארץ שלשה טפחים פסולה הא פחות מג' כשרה (ב) התם היינו טעמא משום דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה תינח למטה למעלה מאי איכא למימר אלא כל פחות משלשה כלבוד דמי הלכתא גמירי לה *ת"ר מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע רבי מחייב *וחכמים פוטרין רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא חייב רבי אלא ברה"י מקורה דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמי אבל שאינו מקורה לא אמר רב *חנא אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתים אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה יתיב רב חנא וקא קשיא ליה למימרא

רש"י

ואלא הא גמיר גזירה שוה. וא"כ לא כסתו התורה והוה ליה כמפורש ומשני רבי יהודה בן בתירא לא גמרה ואין אדם דן ג"ש מעצמו ואלא. לרבי יהודה: מהיכן הוה. באיזו חטא מת דכתיב כי בחטאו מת: מויעפילו. ויעפילו לעלות וגו' שלא הרשיע כ"כ כחילול שבת: שפנה מצרעתו. קדם ונהרפא: והנה ידו מצורעת. היינו לוקה בגופו: ויוציאה והנה ידו אחר היציאה מצורעת כשלג ובמדה טובה כתיב מחיקו והנה שבה: נס בתוך נס. לאחר שחזר ונעשה מטה בלען ולא כשהוא תנין דלא כתיב ויבלע תנין אהרן: ולא ילפינן זורק ממושיט. שהיה בעבודת הלוים למעלה מעשרה הורה אור מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע וסיפא דקתני הזורק פטור והמושיט חייב דברי הכל היא: או דילמא למעלה מי' פליגי. ומשום הכי פליגי ופטרי רבנן דאין כאן אויר רה"ר וזורק ממושיט לא ילפינן ורבי עקיבא יליף וסיפא רבנן קאמרי לה: ועובר גרסינן מרה"י לרה"י ועובר ברשות הרבים עצמה. ולא גרסינן ברישא הזורק: והא אמר ר' אלעזר. בהמעביר ויליף ממשא בני קהת דארון: אלא לאו בזורק. מיירי מתניתא כי מתניתין וקתני בברייתא עצמה ובהא הוא דמחייב ר' עקיבא משום דנקלטה באוירו של רה"ר: למעלה מעשרה. דיליף זורק ממושיט: ופליגא דרב חלקיה. הא דר' אלעזר: תוך שלשה דברי הכל חייב. ואע"ג דלא נח נודו דכמונח דמי: פטור. דלא ילפינן זורק ממושיט: באנו למחלוקת. ובקלוטה כמה שהונחה: משום שבות. שזרק מרשותו לרשות חבירו ולאו משום הפסק רה"ר דהוא הדין נמי אם היתה אצלו עד שיערבו: ואם היו. שתיהן הרשויות שלו מותר לכתחילה: אסור לזרוק מזה לזה. ואפילו הן שלו דאי משלו לשל חבירו לא הוה שרי שמואל:ולאו מי אוקימנא. בעירובין: דמדלי חד ומתתי חד. דמתוך כך צריך לאמן ידו מגבוה לנמוך או מנמוך לגבוה טריד בה ודילמא לא זריק על הגג ונופל לרה"ר ואתי לאתויי ולהכי נקט ואתי לאתויי דאילו משום נפילת רה"ר ליכא חיוב חטאת דמתעסק הוא אגב הולאה דלא נתכוון לזרוק לרה"ר: כלבוד דמי. דרשות שאינו גבוה ג' בטל אגב רה"ר: אמר ליה. סברא היא: לפי שאי אפשר. להחליק רה"ר מגבשושית כאילו נלקטו במלקט ורהיטני פלי"נה בלע"ז והן בשני גווני כלים של עץ וברזל חד נעוץ בתוכו ובהן משוה פני רוחב הקרש ומחליקה הלכך גבשושיות נמי רה"ר: אמר ליה. אי מסברא אפילו ג' נמי: המשלשל. מתחיל לארוג דופני הסוכה בערב כלפי מעלה ומשלשל ובא כלפי מטה: משלשל. מוריד: אם גבוהות מן הארץ ג' טפחים פסולה הא פחות מג' כשרה. דאמרינן לבוד כמי שנכפף עליהן ונשלמו עד למטה הכא לאו טעמא דתילקט הוא נראה לי דהכי גרסינן מאי איכא למימר: התם משום דהויא לה מחילה שהגדיים בוקעין בה. ובפחות משלשה ליכא בקיעת גדיים: תינח למטה למעלה מאי איכא למימר. למעלה היכא דאמרינן לבוד למעלה בכמה דוכתין כגון מקיפין ג' חבלים דעירובין (דף טז:) וכגון שהרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה (סוכה דף יז.): כמאן דמלי. מתוך שהוא סוכך ומלא הבלא: הכל שהוא מקורה. כגון הגג: וקא קשיא ליה. בהא דאגמריה רביה דברים

תוספות

גזירה שוה לא גמיר. ואם תאמר וליגמר מר' עקיבא שהוא קבלה מרבו ואור"ת שהיה להם בקבלה מנין ג"ש שבכל התורה וזו היתה יתירה על החשבון לפיכך לא קיבלה:

נמימרא

רבינו חננאל

מאי קמ"ל דהוי זריעה מדרבנן תנינא משאינו נקוב על הנקוב תרומה ויחזור ויתרום כו' דייקינן לר' שמעון דפטר התולש מעציץ נקוב דבעא מיניה ההוא סבא מר' זירא אם היה שורש הורע כנגד הנקב מה לי אמר ר' שמעון בזה אשתיק ר' זירא וזמנין אשכחיה דיתיב וקאמר ומודה ר' שמעון שאם נקוב בכדי טהרתו פי' במוציא רימון שהתולש ממנו חייב א"ל שורש כנגד הנקב בעינא מינך ולא פשטתה לי לפטורה ניקב בכדי טהרתו מיבעיא. אמר אביי אם איתא לרר' זירא הכי אתמר ומודה ר' שמעון שאם נקב למטה מרביעית פי' הכי קאמר אביי שפיר עבד ר' זירא דלא אהדר ליה להוא סבא דאי אתמר הכי אתמר מודה ר' שמעון שאם ניקב העציץ בארעיתו או קרוב לארעיתו במקום שלא נשאר בו כדי לקבל רביעית דכיון דלית ביה כדי לקבל רביעית במה מתורת כלי דכי מנקיב עציץ בההוא דוכתא ודאי שרשי הזרעים שיש בו מגיעין לארץ והרי הן כזרועים בארץ והתולש מהן חייב אבל ניקב העציץ מצדו ונשאר בו כדי לקבל רביעית עדיין כלי הוא ואע"פ שהושרש כנגד אותו הנקב איכא למימר שאינו מגיע לארקע אע"פ שאין דבר חוצץ בינו לבינה עדיין מיבעי אליבא דר' שמעון. אמר רבא ה' מדות בכלי חרס עיקרא כל כלי שנשבר נטהר מיהו לא מחשיב שבור אלא עד שיפסל ממה שהוכן לשמש כגון כלי חרס שהוכן לקיבול משקין מקבל טומאה עד שניקב שיעור הכנסת משקין או הוצאת משקין וכן כלי חרס שהוכן לאוכלין אע"פ שניקב בכונס משקה מקבל טומאה עד שנקב שיעור הוצאת זיתים. כדתנן שיעור כלי חרס לטהר העשוי לאוכלין שיעורו בזיתים עשוי למשקין שיעורו במשקין עשוי לאיכלין ולמשקין מטילין אותו לחומרו בזיתים ולענין רימונים חלוקת אמוראים היא אבל במשנה לא מצינו בכלי חרס שיעור ברימונים ולא הגיעה אלא עד זיתים ולענין כלי עץ או כלי עור או כיוצא בו הא דתנן כל כלי בעלי בתים שיעורן

נים השתא דתני חמש מדות דאמר רבא חדא דניקב במוציא הפקר כ"ור כלפסת נסברא ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת משום דנסטרא כלי גדול הוא דמחתין ביה כדים וחצובים והכי דמיא דמקבל מאי
מינהון ומינמר עיקר גם גיסטרא להא מלתא הוכן פעמים שהחבית או הצבא גדולה נשברה לראשה וניטלו אוניה ומכנים אותה ולשומו תחת מטה ותותי מצבי כמו כן ונקראת גיסטרא וכד מינקיב
א במוציא משקה במלה מן הדבר שהיכנה לו וליכא כלי חרס דמטהר במוציא משקה בר מגיסטרא בלהוד לפי שאין אומרים הבא נסמרא לגסטרא. פי' אם ניקבה חצבא במוציא משקה או' הבא גיסטרא והנח
ה כדי שיקבל מה שיזוב ממנו אבל אם הגיסטרא נופו מוציא משקה אין אומרים הבא גיסטרא לגיסטרא שיקבל מה שיזוב ממנה לקבל ואע"פ שניקב במוציא משקה ותנן גיסטרא שנתרועעה ואינה מקבלת משקין
שמקבלת אוכלין טהורה שאין שיריים לשיריים פי' שאין שיריים הוא שפירשנו למעלה שהגיסטרא עיקרה: שירי הבית או חצבא שנטלו אוניה וכלי הוא לקדש מי חטאת ועיקרא ההוא דתנן אין ממלאין
קדשין ואין מזין מי חטאת אלא בכלי אשמעינן הכא דגסטרא שנתרועעה ומוציאה משקין תורת כלי עליה וכשרה למי חטאת: שנייה. ניקב בכונס משקה פסול מלקדש בו מי חטאת ועדיין כלי הוא להכשיר בו
כדתנן בנדה פרק שני כיוצא בו כל כלי חרס שמכניס מוציא ויש מוציא ואינו מכניס ואמרינן עלה מכניס פסול למי חטאת וטהור משום גסטרא דאמר רב אסי שונין כלי החרס שיעורו בכונס משקה לא
במוציא משקה אלא לענין נסטרא בלבד ואמרינן ת"ר כיצד בודקין כלי חרס לידע אם ניקב בכונס משקה אם לאו מביא עריבה מלאה מים ונותן קדירה לתוכה אם כנסה בידוע שכונס משקה ואם לאו
שמוציא משקה ר' יהודה אומר כופה אזני קדירה לתוך עריבה ומציף עליה מים אם כנסה בידוע שבכונס משקה ואם לאו בידוע שבמוציא משקה או שופתה על האור אם האור מעמידה בידוע שבמוציא משקה
לאו בידוע שבכונס משקה ר' יוסי אומר אף לא שופתה על האור מפני שהאור מעמידה אלא מעמידה ע"ג הרמץ אם הרמץ מעמידה בידוע שבמוציא משקה ואם לאו בידוע שבכונס משקה היתה יורדת טפה אחר
בידוע שבכונס משקה מאי איכא בין ת"ק לר' יהודה אמר עולא כינוס ע"י הדחק איכא ביניהו אשמעינן אע"פ שרחב הנקב והוסיף על כדי הוצאת משקה והגיע להכנסת משקה עדיין אותו עציץ כשאינו
דמי ומכשיר את הזרעים כדפרשינן לעילא: שלישית. ניקב בשורש קטן טיהר מלהכשיר זרעים ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים בהא אשמעינן רבא דלא כר' שמעון דאמר אם ניקב למטה מרביעית וקאמר אפילו
בשורש קטן דאפשר דמתחברין אותו זרעים שיש בו לקרקע ודומה לעציץ נקוב וטהור מלהכשיר זרעים אם לא הגיע הנקב לכדי הוצאת זיתים עדיין כלי הוא ומקבל טומאה. רביעית ניקב במוציא זיתים. אמר
אם הוכן מעיקרא זה הכלי לקבל רימונים אע"פ שניקב כמוציא זיתים עדיין טמא הוא אבל אם מעיקרא לא הוכן אלא לקבל זיתים כיון שניקב כמוציא זיתים טהור והא במלתא פליגי בה רבה כבר דכלי חרס
שיעורו במוציא זיתים לפום דכפריש ליה [לדרב אסי] [ורב אסי] נמי אמר הכין שמעתי והד כתרי אמוראי דמערבא חד סבר במוציא רימון וחד סבר בשורש קטן וסימניך אחד המרבה ואחד
ים ורב חנניא בר שלמיא משום ר' אליעזר מני כל כלי חרס בין גדול בין קטן אם ניקב במוציא זיתים טהור ומר קשישא מסיים בה דר' אליעזר כל כלי חרס שניקב במוציא זיתים הרי הן ככלי גללים וכלי
וכלי אדמה שאין מקבלים טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים והלכתא הכין ובהכין סלקא שמעתתא ולא סליק דצריך כלי חרס במוציא רימון וליתא לדרבא. המישית ולענין צמיד פתיל עד שיפחת רובה:
יא הזורק מרה"ר לרה"י או מרה"י לרה"ר חייב. אמרינן זריקה תולדה דהוצאה היא והוצאה גופא מייתי לה ר' יוחנן דהיא מלאכה מהא ויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו' ומשה היה יתיב במחנה לויה
מתגר

מסורת הש"ס

[מכות יד: וז"ל הערוך ערך גזר ב' גזרה שוה לא גמיר פי' לא גמיר ר"ע ג"ש אלא הוא דרש לעצמו עכ"ל וכזה מיושב קושית תוס' דהכא ד"ה ג"ש]

[יומא יט:פ"ש]

בראשית טו

במדבר כ

[פסחים קיח: חולין קכז.] [גיטין עט. ב"ק ע:]

עירובין סה:

[שם]

[פי' סוכה ו:]

שם סו: סוכה טז.

לעיל ד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ובמאי אילימא במעביר. נ"ב פי' ופליגי בהכנסת גופו אי כהכנסת חפץ דמי : (ב) שם הא פחות משלשה כשרה מאי איכא למימר התם היינו :

גליון הש"ס

גמ' והאמר ר"א המוציא משוי. עיין עירובין דף לג ע"א תד"ה והא בעי :

א ב מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ז ויט :

ג ד מיי' פ"ג שם הלכה כא :

[לעיל עא:]

א ה מיי' שם הל' טז :

למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר *דברים הדברים אלה הדברים אלו ל"ט מלאכות שנאמרו למשה בסיני אמר ליה רב יוסף מר אהא מתני לה וקשיא ליה דרבי אדרבי אנן אדרבי יהודה מתנינן ולא קשיא לן דתניא מרה"י לרשות הרבים ועבר ארבע אמות ברה"ר רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי יהודה שתים אחת משום הוצאה ואחת משום העברה דאי ס"ד חדא הוא דמחייב מכלל דרבנן פטרי לגמרי הא אפיק לה מרה"י לרה"ר ממאי דילמא לעולם אימא לך ר' יהודה חדא הוא דמחייב ורבנן פטרי לגמרי והיכי משכחת לה כגון דאמר עד דנפקא ליה לרה"ר תנוח ובהא קמיפלגי דר' יהודה סבר אמרינן קלוטה כמה שהונחה ואיתעבידא ליה מחשבתו ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמה שהונחה ולא איתעבידא ליה מחשבתו אבל אתולדה במקום אב לא מחייב רבי יהודה לא ס"ד דתניא רבי יהודה *מוסיף אף השובט והמדקדק [א]אמרו לו שובט הרי הוא בכלל מיסך מדקדק הרי הוא בכלל אורג מאי לאו דעבדינהו לתרווייהו בהדי הדדי וש"מ מחייב היה רבי יהודה אתולדה במקום אב (א) ממאי דילמא לעולם דעבדה להא לחודה והא לחודה ורבי יהודה אתולדה במקום אב לא מחייב ובהא קמיפלגי דר' יהודה סבר הני אבות נינהו [ו]ורבנן סברי הני תולדות נינהו תדע דקתני רבי יהודה מוסיף אי אמרת בשלמא אבות מאי מוסיף מוסיף אבות אלא אי אמרת תולדות מאי מוסיף איתמר נמי רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו לא חייב רבי יהודה אלא אחת א"ל רבינא לרב אשי ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דמחייב היה ר' יהודה שתים אי להכא קבעי לה להכא לא קבעי לה אי להכא קבעי לה להכא לא קבעי לה אמר ליה *באומר כל מקום שתרצה תנוח: [ב]פשיטא נתכוון לזרוק שמנה וזרק ארבע הרי כתב שם משמעון *נתכוון לזרוק ארבע וזרק שמנה מהו מי אמרינן הא אפיק ליה או דילמא היכא דבעי הא לא נח ולאו היינו דאמר ליה רבינא לרב אשי [ד]וא"ל באומר כל מקום שתרצה תנוח ודקאמרת הרי כתב שם משמעון מי דמי התם כמה דלא כתיב שם לא מכתיב ליה שמעון הכא כמה דלא זריק ארבע לא מיזדרקי ליה תמני: תנו רבנן [ה]הזורק מרשות הרבים לרה"ר ורשות היחיד באמצע ד' אמות חייב פחות

למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא כו'. הקשה ה"ר פור"ת מנא ליה דמחייב אתולדה במקום אב דילמא הא דמחייב שתים היינו כשנודע לו וחזר ונודע לו וכפלוגתא דר' יוחנן ור"ל *דמחייב אפילו בהוליא והוליא בהעלם אחת ואומר ר"י דאם כן לא היה רב יהודה משמיענו שום חידוש שחייב שתים ועל כרחיך אתא לאשמעינן דרבי מחייב אתולדה במקום אב: לא ס"ד דתניא ר' יהודה מוסיף כו'. לפי מאי דקס"ד דטעמא דרבי יהודה משום דמחייב אתולדה במקום אב אמאי נקט טפי שובט ומדקדק איכא למימר דס"ד דרבנן נמי מחייב אתולדה במקום אב ולא פליגי אלא בשובט ומדקדק ואמרי דלאו היינו תולדה אלא היינו ממש מיסך ואורג אי נמי לא מחייבי רבנן אתולדה במקום אב ולדבריו דרבי יהודה קאמרי:

מאי לאו דעבדינהו לתרווייהו בהדי הדדי. אין הלשון מיושב דמשמע דלמסקנא לא קאי הכי וזה אינו דלמסקנא נמי דמפ' דר' יהודה חשיב להן אבות איירי נמי דעבדינהו לתרווייהו בהדי הדדי דאי בדעבד האי לחודיה והאי לחודיה כדגרסינן בכמה ספרים בהא לא הוה פליגי רבנן עליה דתיפוק ליה דמשום תולדה הוו מחייבי ואומר ר"י דאין למחוק ושפיר גרסינן ליה וה"פ לעולם דעבדה האי לחודיה והאי לחודיה ופליגי במזיד ולענין התראה דלרבי יהודה צריך להתרותו משום שובט ומדקדק ולרבנן משום מיסך ואורג וה"ה דהוה מצי למידחי דעבדינהו לתרווייהו בהדי הדדי ורבי יהודה סבר הני אבות נינהו אלא דניחא ליה לדחויי דעביד האי לחודיה והאי לחודיה דהשתא ע"כ טעמא דר"י לאו משום דמחייב אתולדה במקום אב אלא משום דאבות נינהו:

הרי כתב שם משמעון. קך פשיטותא לא קיימא כדמסיק ורבינא נמי דפריך לרב אשי אמילתא דר"י אי להכי קבעי לה להכא לא קבעי לה סבר דלא דמי לכתב שם משמעון דאי דמי לא הוי פריך מידי דהא כי קא בעי דתנוח בסוף ד' כשנחה בתחלת רה"ר ע"י קליטה הרי כתב שם משמעון וכי אזלה תו ד"א ליחייב עלייהו דנעשית מחשבתו ראשונה ולהכי קאמר הש"ס לאו היינו דאמר ליה רבינא לרב אשי דלא הוה ליה לאיתויי מילתיה דרבינא אלא שרולה לסתור לו אף מה שהיה פשוט לו הרי כתב שם משמעון:

הכי גרסינן ודקאמרת הרי כתב שם משמעון מי דמי התם כו'. ואי גרסי' ואמאי והרי כתב שם משמעון אתי נמי שפיר אלא שהוא קושיא ולספרים דגרסינן אמר מר פריך לפי מאי דס"ד מעיקרא: הניחא

דברים הדברים אלה הדברים. גבי שבת דכתיב בויקהל אלה [ה]הדברים אשר צוה וגו' דברים משמע תרין ה"א מרבי חד הא תלת אלה בגימטריא תלתין ושם אלו ל"ט כו' ומנינא למה לי על כרחיך לדעת כמה חטאות אדם מתחייב בהעלם אחד על השבת ואי מחייב אתולדה במקום אב בהעלם אחד הוו להו טובא: אמר ליה רב יוסף. לרב חנא: מר מתני לה. להא דרב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתים אהא דרבי: וקשיא ליה דרבי אדרבי. רב יהודה לאו אהא אמרה אלא אדר' יהודה מתני לה ולא קשיא ליה דלא אשכחן בעלמא דפטר ר"י אתולדה במקום אב: מרה"י לרה"ר ועבר ד' אמות ברה"ר. קודם שתנוח דהיכא תרתי הוצאה וזריקה ארבע אמות: ה"ג ואחת משום העברה. ורבנן פטרי אהעברה משום דלא סבירא להו קלוטה כמה שהונחה ותהוי כמי שהונחה משיצאה בפתח וחזרה ונעקרה ונחה לסוף ד' אבל חייב הוא משום הוצאה: ואיתעביד ליה מחשבתו. שנחה בציאתה מיד הלכך חייב משום הוצאה אבל משום העברה לא מחייב ואע"ג דחשיב ליה כמה שהונחה ונעקרה והונחה משום דהויא תולדה במקום אב: אף השובט. עם שאר אבות מלאכות להא דאמרן דלכך נמנו שאם עשאן בהעלם א' חייב על כל א' וא': שובט. מכרכר בכרכר: ומדקדק לאחר שמתח החוט של ערב מכה בכרכר בב' וג' מקומות וי"מ מדקדק משוה האריגה כשיש ב' חוטין כרוכין זה עם זה ומובדלים מן השאר משוה אותן בכרכר או במחט: מאי לאו דעבדינהו לכולהו. שובט ומדקדק בהדי שאר מלאכות דהא מוסיף קתני ומיסך ואורג נמנו עם אבות מלאכות והלה תולדותיה' כדקתני שובט בכלל מיסך: מאי מוסיף. הרי לא נמנו אלא אבות: ולמאי דסלק אדעתא כו'. נהי נמי דמיחייב אתולדה במקום אב הכא לאו תרתי איכא דאי להכא לסוף ד' בעי לה דתנוח הכא לא מיחייב אהעברת ד' דלא עבר מתחלת ד' (מר"ה והעביר) לסוף ד' ברה"ר אלא אהוצאה לחודיה הוא דמיחייב והוצאה אריכא הוא דעבד: ואי להכא. אגל היציאה קבעי לה דתנוח הכא לסוף ד' לא בעי לה דתנוח וליתא לזריקה ד' ולא מיחייב לה דבעינן עקירה מתחילת ד' ברה"ר והנחה לסוף ד' ברה"ר והכא עם יציאת הפתח הא לא נח והעביר לסוף ד' דניחייב אתרווייהו ומיהו אהוצאה הוא דמתחייב דנתקיימה מחשבתו דהא נח ברה"ר: באומר כל מקום שתרצה תנוח. וכיון דלא איכפת ליה הויא ליה קיום מחשבה בתרווייהו: הרי כתב שם משמעון. דתנן לקמן בפ' הבונה (לקמן דף קג) דחייב בב' אותיות ואף על פי שנתכוון למלאכה

גדולה: ולאו היינו דבעי מיניה כו' ואמר ליה באומר כו'. הא לא אמר הכי לא מיחייב אלא אם כן נחה במקום מחשבתו הכי נמי בתרווייהו מיפטר לא שנא נתכוון לזרוק שמונה וזרק ארבע לא שנא לזרוק ארבע וזרק שמונה פטור: ה"ג ודקאמרת הרי כתב שם משמעון. ואנתכוון לזרוק שמונה וזרק ד' דפשיטא ליה לחיובא קא מותיב מי דמי התם כל כמה דלא כתב שם לא מכתב שמעון הלכך כי כתב שם בכוונה כתבי' והא עבד ליה מלאכה דיש שם אדם בב' אותיות הללו: הכא כל כמה דלא זריק ד' שתנוח לסוף ד' לא מזדרק ליה תמניא בתמיה הלכך כי נח לסוף ד' לא נתקיימה מחשבתו ולא דמי לשם משמעון לשון אחר ה"ג אמר מר הרי כתב שם משמעון מי דמי כו' והיא היא: מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע ד"א חייב. אם עבר ברה"ר ד"א ואפי' ע"י צירוף חייב:

פחות

רבינו חננאל

מחנה לויה רה"ר היא וקאמר להו משה לישראל לא תפיקו מבתיכון דהוא רה"י ותיתו לרה"ר והאי דנרסי' בתרה וממאי דבשבת הוה קאי ומשני דגמיר העברה העברה שמיע לן מרבוותא דליתא מעיקרא דשמעתא ונירסני דלאו בקיאין אינון קשיא להון ופלה הדין נירסא וסוגיא דמשה רבינו בחול הוה קאי במחנה לויה דהוא רה"ר וקאמר לישראל לא תיתי מידי דשלים ליה צורכיה כדכתיב מרבים העם להביא מדי העבודה וגו' ומש"ה ויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו' וכתיב והמלאכה היתה דים לכל: ומנלן דהוצאה מרשות לרשות מלאכה היא דדייקינן מדלא אמרה תורה איש ואשה אל יביאו עוד לתרומת הקודש אלא אל יעשו עוד מלאכה קאמרה תורה ולא הוו עבדי מידי אחרינא אלא מפקי ומייתי ש"מ דהבאה קרי לה מלאכה וכיון דאמר להו אל יעשו עוד מלאכה קבילו כדכתיב ויכלא העם מהביא וכיון דהבאה מבתיהון ליתן לגזברים במחנה לויה בחול איקראי מלאכה וקי"ל דכל מלאכה אסור' בשבת איבריר' לה מלתא דהוצאה והכנסה נמי מלאכה היא כשם שנמנעו העם מלהוציא ולהביא וליתן לגזברים כך נמנעו הגזברין מלקבל מהן ולהכנים ללשכה ומפורש נמי בירושל' ביציאות השבת שההוצאה קרויה מלאכה: ולר' אליעזר מחייב אתולדה במקום אב והעושה אב ותולדה דידיה מחייב תרתי כאשר הוא מפורש בכריתות וכיון דאהוצאה והכנסה מחייב ואזריקה מחייב אמאי קרי להאי אב ולהאי תולדה ופשוטה היא וכבר פירשנוה למעלה: ואמרי' אשכחן הוצאה וזריקה נמי ברשות לרשות דחייב: הזורק ד' אמות ברה"ר מנלן דחייב א"ר יאשיה שכן אורגי יריעות זורקין מחטיהן זה לזה משום דברה"ר היתה מלאכת המשכן נעשית ואקשינן אורגין מחטין למה להו ותרצינן שכן תופרי יריעות זורקין מחטין ואקשינן תוב ומנלן שהתופרין הללו היו זורקין מהטיהן ארבע אמות ברה"ר שמא זה בצד זה היו יושבין ומשלימין מחט זה לזה ואפילו תימא לא היו זה בצד זה [מ"מ מנ"ל] דד' אמות היו ביניהן דלמא פחות מד' אמות הוו. ונדחת זו דרבי יאשיה ופירק רב חסדא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאן ביריעה ויש שגורסין בוכיאר פי' בוכיאר הקנה שהחוט של ערב תלוי בו שזורקו האורג בתוך היריעה לרחבה להיארג אותו החוט בכלל היריעה ושמעינן מרבותינו הגאונים כי בבבל קורין אותו אל נאוכה ויש מי שאומר אל מכנף ואקשינן עליה והלא אינדו בידו וקיי"ל דכל הזורק דבר ואגדו בידו אינו חייב דהא לא יצא מידו כדמפורש בהמצניע וכדגרסי' סוף הדין פרקא לענין לכתא ובמתניתין דסוף עירובין דף צ"ט הקורא בס"ת על האסקופה הכא נמי עיקר החוט של ערב אצל האורג והוא משימו על הבוכיאן ואורג בו והוא נמתח מאצל האורג ובזה אין חייבין עליו ושנינן בנסכא ב[illegible] החוט של ערב שבסוף שאין אינדו ביד האורג ואקשינן תוב והא אותו מקום שהבוכיאן נזרק בו והוא נפש המסכת מקום פטור הוא ואינו רה"ר ואנן בעינן ד' אמות ברה"ר ונדחה גם הבוכיאן הנזרק [illegible] ושנינן אלא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאר לשוליהן פי' כגון שוליא דנגרי והוא כגון תלמיד המשרת ללמוד מלאכה נקרא שוליא ודחינן ודלמא שוליהן גביהן הוו יתבי ולא מרחיקי ד' אמות מהן ושני[illegible] שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאר זה לזה דליכא למימר כי האורגין גבי הדדי הוו יתבי דא"כ ממו הדדי בחפא פי' מגיעין זה לזה במסרק שמכסכת בו על היריעה ואקשינן תוב ודלמא שלחופי הוו משלחפי [illegible] לא היו יושבין זה כנגד זה אלא זה אחורי זה כדגרסי' בפרק המוכר פירות להבירו בענין כרובין בנס היו עומדין ואתקיף רב אשי ודלמא שלחופי הוו משלחפי או שמא באלכסון או זה יריעתו מתוחה לצפון וזה [illegible] ובהיות כן יתכן להיות קרובין זה לזה ועוד וכי שואלין היו זה מזה והתני לודא איש איש ממלאכתו אשר המה עושים ממלאכתו היה עושה ולא היה עושה ממלאכת חבירו ועמדו הקושיות הללו בלא פירוק ואק[illegible] ארבעית זורק [בר"ה מנ"ל] מכלל דמעביר פשיטא לן מנא לן דמעביר ד' אמות ברה"ר חייב אלא מעביר גמרא גמירי לה זורק נמי גמרא גמירי לה : מגלת סתרים שהיה כתוב בה אבות מלאכות מ' חסר אחת וא[illegible] כולן בהעלם אחת אינו חייב על אחת מהן כלומר אינו חייב אלא ל"ח חטאות שיש אחת בהן שהוא פטור עליה ונמצא ספק בכולן. ואמר שמואל מקושש מעביר ד' אמות ברה"ר הוה פי' כיון שנסקל נת[illegible] המעביר ד' אמות ברשות הרבים אינו מן הספיקות אלא ודאי חייב : במתניתא תנא תולש היה והוא הקוצר רב אחא אמר מעמר היה כל אחד מאלו אומרים זו היא הברירה בלא ספק [דחייב] ור' עקיבא שאמר מקושש זה צלפחד נדחו דבריו . ופירשו דלא נמר מפי רבו ג"ש זו אלא הוא לעצמו דן זה וקיי"ל אדם דן ק"ו מעצמו ואין אדם דן ג"ש מעצמו ומוצאת אתה למד דכל ג"ש דלא גמרא הוא ליכא למיסמך עלה . ור' [illegible] בין [ה]לא הות גמרא בידיה לפיכך נידחת ולא קבלה ממנו . ואף לא עמד שאהרן נצטרע ואי משום דכתיב ויחר אף ה' בם בנזיפה בעלמא: נתברר לנו מפסקא קמא דמתניתין כי הזורק מרה"ר לנוח ברה"י או מרה"י לנוח ברה"ר

לעיל ע. עד מכילתא פר' ויקהל

לעיל סה.

הגהות הב"ח

(א) גמרא אתולדה במקום אב (ממאי) דילמא וכו' וכולה קא מיפלגי תא"מ וכ"ה ס"ל לעולם אימא לך רבי יהודה אתולדה במקום אב לא מחייב ובהא קא מיפלגי :

[ב"ק פו:]

[שם]

פחות מארבע אמות פטור מאי קמ"ל הא קא משמע לן רשויות מצטרפות (א) ודלא אמרינן קלוטה כמה שהונחה: *אמר רב שמואל בר יהודה אמר רב אבא אמר רב הונא אמר רב *המעביר ד' אמות בר"ה מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר איני והא עגלות דמקורות הויין *ואמר רב משום רבי חייא °עגלות תחתיהן וביניהן וצדיהן רה"ר כי קאמר רב בדראתא מכדי אורכא דעגלה כמה הואי חמש אמין פותיא דקרש כמה הואי אמתא ופלגא כמה מותיב תלתא פשא ליה פלגא דאמתא כי שדי ליה מר ביני וביני כלבוד דמי מי סברת קרשים אפותייהו הוה מנח להו אחודן מנח להו סוף סוף סומכא דקרש כמה הוי אמתא כמה הוה מותיב ארבעה פשא לה אמתא כי שדי לה מר ביני וביני כלבוד דמי הניחא למ"ד קרשים מלמטן עוביין אמה מלמעלן כלין והולכין עד כאצבע שפיר אלא למ"ד כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלה עוביין אמה מאי איכא למימר א"ר כהנא *באטבעי אטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה עגלה גופא מקורה הואי אמר

רש"י

פחות מארבע פטור. דמשום הוצאה לא מיחייב דלא אמרינן קלוטה כמה שהונחה: רשויות. השות: מצטרפות. רשות הרבים זו עם רשות הרבים זו ודלא כר' יוסי דאמר בפרק המוציא יין (לעיל פ.) אף בהעלם אחד לרשות אחד חייב לשתי רשויות פטור ועוד קא משמע לן דלא אמרינן קלוטה כמה שהונחה:

מקורה. מכוסה: והא עגלות. דמשכן: למקורות הוו. בקרשים הסדורין עליהן רחבן לאורך העגלה ואורכן לרחבן על ראש דפנותיה וקא סלקא דעתך על פני כל אורך העגלות היו מסודרות: וביניהן. בין עגלה לעגלה שבצדה ואף על פי שראשי הקרשים יוצאים לכאן ולכאן שתי אמות ומחצה לכל רוח וראשי קרשים של עגלה זו מגיעין לראשי קרשים של זו שבצדה שהרי חמש אמות היו בין עגלה לעגלה כדלקמן ורחב עגלה חמש אמות החלל שתי אמות ומחצה ובין הדפנות והאופנים ועובי האופני' שתי אמות ומחצה וי' אמות אורך הקרש וכשאורכה נתון על דופני עגלה לרחבה נמצאו ב' אמות ומחצה בולטין מכל צד ונמצא ריוח שבין ב' העגלות מקורה בראשי קרשים: וצדיהן. ריוח שבין דופן עגלה לאופן ועובי האופן: כי קאמר רב. תחתיהן רה"ר: בדראתא. בריוח שבין שורות הסדר שהיה סודר קרש על קרש סדר אחד ומניחו ריוח וסודר סדר אחר ומניחו ריוח: ה' אמות. כדלקמן: כמה מותיב. כמה סדרים יכול להושיב על אורך דופנותיה תלתאותו לא ומחזיקות ד' אמות וחצי פש ליה ריוח פלגא דאמתא: שדי ליה מר ביני וביני. כשאתה מחלק לריוח שבין הסדרים אין בכל ריוח אלא רביע אמה דהוא טפח ומחצה דה"ל לבוד והיינו מקורה: אחודן מנח להו. דאיכא רווחא טפי: סומכא. עובי: אמתא. כדמסני לקמן עוביין אמה: כמה מותיב. כמה סדרים הוא מסדר: ארבעה. דעל כרחיך כל מה שיכול לסדר על פני אורך העגלה הוא מסדר ואינו מגביה להושיב זו על זו שהרי י"ב קרשים היו לעגלה אחת שמ"ח קרשים היו כ' קרשים לצפון ועשרים לדרום ושם למערב ושנים למקצועות וכיון דרחבן אמה וחצי ומושב חודן קצר אם אתה מסדר זו על זו הרבה הן נופלות הלכך כמה הוא מותיב ארבע דחמשה בחמשה לא יתבי דאי אפשר לדוחקן ולצמצם להושיב ה' בתוך ה' אמות ועוד מפני בליטת הטבעות: כי שדי מר ביני וביני. לחלקה לאמה זו ג' רווחים שבין ארבע סדרים כלבוד דמי שאין כאן ריוח אלא שני טפחים: הניחא. הא דאמרת שהריוח הזה רשות הרבים הוא למ"ד שעובי הקרשים כלה והולך עד כאצבע איכא למימר דאיכא רווחא טפי בין ד' סדרים: אלא למ"ד כו'. פלוגתא לקמן במתניתין: אמר רב כהנא באטבעי. בריוח שבין ידי הקרשים שהטבעות קבועות בהם קאמר רב דהוי רשות הרבים כלומר אי אפשר לסדר בה ארבע סדרים כדקאמרת לפי שטבעות קבועין בקרשים כדכתיב (שמות כו) ואת טבעותיהם תעשה זהב שהיה תוחב הבריחים לתוכן לפי שהן גבוהות וכשיושבות על האדנים שאינם אלא אמה מנענעות לפנים או לאחור אלא שהבריחים מחברים את כולם והבריח התיכון מחבר כל ג' הרוחות ומחזיקין זה את זה ואותן טבעות זקופין היו ולא שוכבין והיו רחבין ואי אפשר להן לעמוד זה כנגד זה באותו ריוח לפיכך מושיב שתים זו אצל זו בראש העגלה האחת ופונה לד הטבעות של חיצונה לחוץ ושל פנימית לפנים ואין צריך להניח ריוח ביניהן וכן בראש העגלה השני וכל *אחת הריוח באמצע בין ידי הטבעות כך פירשו רבותי וכך היו גורסין אמר רב כהנא באטבעי אטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה ועגלה גופה מקורה הואי אמר שמואל ביתדות ומפרש אטבעי כמו טבעי ופרכינן הנך רווחא דאטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה כדפרישית והתינח לידיהן וביניהן רה"ר אלא תחתיהן היכי הוי רשות הרבים הא עגלה גופה מקורה הואי דקא סלקא דעתך שהיו

תוספות

הניחא למ"ד קרשים מלמטה עוביין [אמה וכלין והולכין עד כאצבע · הקשה הרב פור"ת ולדידיה מי ניחא והלא כיון שהולכין וכלין עד כאצבע יכולין לסדר ששה סדרים או יותר שיתשו תודו של זה כנגד עביו של זה ויחזיקו ששה סדרים שלש אמות ושלש אצבעות וישארו י"א טפחים לאויר וכי שדית להו ביני וביני כלבוד דמי ותירץ דגנאי הוא להשים לד העב העומד סמוך לקרקע אצל הקצר שהיה למעלה מקום שהיריעות פרוסות עליהן ודמי להא דאמרינן מעלין בקדש ואין מורידין ור"ת תירץ דכמו שהיו פורקין אותן מן המשכן כך היו מניחים על העגלה שהיתה אצל דופן המשכן כי כך היו עושין בלא טורח אבל להופכן היה טורח גדול ורבינו יצחק אומר דשמא מחציין ולמעלה היו כלין והולכין והשתא אי אפשר לסדר יותר וא"ת מכלן דילפינן ממה שאינו מקורה נילף מן המקורה שבו ויהא המעביר ד' אמות ברשות הרבים מקורה חייב וי"ל דמן האויר יש לנו ללמוד שדומה יותר רשות הרבים ור"י אומר דמהכא לא ילפינן רשות הרבים אלא ממחנה לויה כדאמר לעיל ומהכא לא ילפינן אלא שיעור רשות הרבים דהוי י"ו אמות ומכל מקום אי לאו דתחתיהן וביניהן ולידיהן רשות הרבים לא הוה ילפינן מינייהו שיעור רה"ר:

אטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה עגלה מקורה היא · פירש רש"י דסלקא דעתך שהעגלה היתה מקורה ותימה למה היה סבר לומר כן ועוד דבכל הספרים גרסינן אטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה מה לו להזכיר אטבעי בהך אתקפתא לא הוה ליה למימר אלא הא עגלה מקורה היא ועוד דגרסינן לעיל בדראתא ובכל ספרים גרסי' בדרא תתא ולפי גירסתם נמי אין הלשון משמע בין השורות כמו שפיר' ונראה לר"ת כמו שפי' ר"ח בדרא תתא פי' בשורה ראשונה שעדיין לא הניח על העגלה אלא קרשים התחתיים בלבד שאינה מקורה כולה שיש ריוח בין השורות כדמפרש ואזיל אבל כשמסדר שורה שניה ושלישית נסתם האויר שבין השורות שלא היו יכולים להיות מכוונים ולהשימן זה על זה בשוה ממש אלא כל אחד היה בולט לחוץ עד שנסתם כל האויר כמו באריח על גבי לבינה ופריך אורכא דעגלה כמה הוי כו' כלומר אפילו בשורה ראשונה לא היה תחתיהן רשות הרבים כדמפרש ואזיל ומשני אמר רב כהנא באטבעי אע"ג דלא קאמר אלא הדר ביה דודאי כשיש קרשים על העגלה אפילו דרא תתאה לא הוו רשות הרבים תחתיה אלא כי קאמר דהוי רשות הרבים באטבעי שאין על העגלה אלא אטבעי גרידא פי' אטבעי שני עלים נקובים בשני ראשיהן נקובין כעין טבעות לכך קרי להו אטבעי ותוחבין אותן על הקונדיסין העומדין בשני לידי העגלה לרחבה לפניה ולאחריה כדי שלא יפלו הקרשים ולפי שלא נזכר אמורא לעיל אין דרך הש"ס לומר אלא ופריך אטבעי היכא מנחא להו אגבא דעגלה פירוש אחר שנתנו הקרשים על העגלה נותנין עליהן אטבעי טבעות ומסגרות כדפרישית לפניה ולאחריה כדי שיאחזו הקרשים ואז כבר עגלה מקורה היא ולא גרסינן עגלה גופא אלא עגלה מקורה היא ומשני אמר שמואל ביתידות פירוש אטבעי דקאמר רב כהנא לא אותן עלים נקובים המשימין לרוחב העגלה כדפי' אלא ביתידות פירוש שני עלים ארוכים שכמו כן נוקבין אותן בשני ראשיהן ונותנין על הקונדיסין לאורך העגלה ועל אותן עלים נותנין הקרשים כדי שיהו גבוהים למעלה מן האופנים ועשויין כמו אטבעי של רוחב העגלה שלאחר הטעינה ולפי שמואל אינו כ"א מפרש דברי רב כהנא לא קאמר אלא אבל ר"ח מפרש דהדר ביה משינויא דרב כהנא ואין נראה מדלא קאמר אלא ועוד היאך היה טועה רב כהנא דהא אין רגילות להניח אטבעי עד לאחר טעינה:

דל עשויות כעלייה מלמטה כאותן שלנו שטוענין בהן חול ועפר לבנין:

אמר

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף ז ויד:

רבינו חננאל

ברשות הרבים ונעשית מחשבתו חייב ופסקא תנינא במתניתין הזורק מרה"י לרה"י אחרת ורה"ר באמצע ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין ולענין בעיא דרבא למטה מעשרה פליגי פשיטא לן דמושים למעלה מעשרה ברה"ר ונח ברה"ר חייב וכן מושים מרה"י לרה"ר והיינו מעביר ד' אמות ברה"ר וכמוציא משוי על כתיפו דמי שהרי למעלה מעשרה הוא וכן היה משא בני קהת ומלאכה היא אלא מיהו מושים מרה"י לרה"ר אע"פ שלא הגיע ברה"ר עד ד' אמות חייב כיון דנח ברה"ר שהרי הוא מוציא מרשות לרשות אבל המגביה חפץ ברה"ר והעבירו ברשות הרבים ולא הכניסו ולא הוציאו מרשות לרשות אם העבירו ד' אמות חייב ואם לאו פטור. אלו כולן פשוטות הן ובעיא דרבה נמי פשוטה היא מדתניא מרה"י לרה"י ועובר ברה"ר עצמה ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין ודייקינן מדקתני ברה"ר עצמה פשיטא דלמטה מי' פליגי ולא מיתוקמא במעביר כגון מוציא ומושים דהני אפילו למעלה מי' חייב אלא לאו בזורק ולמטה מי' [הוא] דחייב ר"ע אבל למעלה מעשרה אפילו ר' עקיבא פוטר והכא בהא קא מיפלגי ר' עקיבא סבר אמרי' קלוטה באויר כמה שהונחה דמי ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה באויר כמה שהונחה דמי ור' אלעזר פליג וסבירא ליה דרבנן פטרי אפי' למטה מי' ור' עקיבא מחייב אפילו למעלה מעשרה טפחים והאי דקתני ברה"ר עצמה להודיעך כחן דרבנן דהלכתא כוותיהן. והא דאמר רב חלקי' בר טובי תוך שלשה דברי הכל חייב למעלה מי' דברי הכל פטור מחטאת ואינו אסור אלא משום שבות מג' ועד י' ר"ע מחייב וחכמים פוטרין ותניא נמי הכי פליגא אתרוייהו אדר' אלעזר דסבר אפי' (למטה) [למעלה] מי' פליגי ולרב המנונא דסבר למטה מי' פליגי בי' הולהו האי אמרת מג' ועד י' בלבד הוא דפליגי ותניא כוותיה וסוגיין דשמעתין אסור לזרוק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע בתוך ג' לדברי הכל ואם זרק חייב חטאת ואע"ג דאמר רבא לקמן (ד' ק') בתוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו ובהמוציא יין (ד' פ') אוקימנן בזורק מכלל שאם לא נח אפילו ע"ג משהו לא מחייבי רבנן הא *) דרב חלקיה בר טובי

עדיפא דתניא כוותיה בהדיא מג' ועד י' פטור אבל אסור כרבנן למעלה מעשרה אם אין אותן ב' רשויות של זו אסור לזרוק מזו לזו משום שבות ואם הם ב' דיוטאות שלו זו כנגד זו ורה"ר ביניהם (משות) מותר לזרוק מזו לזו ואם היתה דיוטא אחת למעלה ואחת למטה שהזורק צריך להעקים ולזרוק אסור משום גזירה גזרינן לזרוק דלמא נפלה ברה"ר עצמה ואתי לעיולא מרה"ר לרה"י והרנומא נמי להא דרב דאמר ב' בתים שלו בשתי צדי רה"ר אסור לזרוק מזו לזו דמידלי חד ומיתתי חד כדפרשינא והלכתא כוותיה דרב ובלבד דלמעלה מעשרה נפלו ואסיקנא כל פחות מג' טפחים כלבוד דמי בין למעלה כגון הרחקת סכך מן הדפנות וכיוצא בה ובין למטה הלכתא גמירי לה. ת"ר הזורק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע ר' מחייב וחכמים פוטרין פי' כגון שורק מרה"ר ונתכוון לנוח ברה"ר אחר ולא נתכוון כדי שינוח ברה"י וגם לא נח ברה"י אלא עברה בלבד העברה ברה"י ונח ברה"ר שנתכוון כדי שינוח בו ואין ממקום שזרק עד מקום שנח ד' אמות דכיון שאין ביניהם ד' אמות פטרי רבנן ורבי סבר קלוטה באויר כמו שהונחה בקרקע דמו. רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא חייב רבי אלא בזמן שעברה ברה"י מקורה דסבר ביתיה כמאן דמליא דמי וכאלו נחה ברה"י ונמצא מכנים ומוציא מרשות לרשות ואע"ג דלית תמן ד' אמות חייב ומפרשא בגיטין בהזורק גם. אבל הזורק דרך רה"י שאינו מקורה לא מחייב ר' ולא אמרינן קלוטה כמו שהונחה: אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתים אחת משום הכנסה ואחת משום הוצאה. ודחי' לה להא הכי והא הכנסה תולדה דהוצאה היא כדתנן בחשבון אבות מלאכות המוציא מרשות לרשות ואע"ג דאוקימנא בתחלת מסכתא זאת תנא כל עקירת חפץ ממקומו הוצאה קרי לה מיהו חדא אב והדא תולדה. וא"ת מחייב ר' שתים ונמצא מחייב אתולדה במקום אב דידיה והא תניא ר' אומר דברים הדברים אלה הדברים ל"ט מלאכות שנאמרו לו למשה מסיני וכל מאן דאית ליה חילוק מלאכות והללו הן אבות והשאר תולדות ואוקימנא דאינו מחייב אתולדה במקום אב דידיה אלא על האב ועל אתולדה דידיה לא מחייב אלא חדא וא"ל רב יוסף לרב חסדא מר הא שמעתא דרב יהודה אמר שמואל אדר' מתני לה וקשיא ליה. רב יהודה אמר שמואל לא קתני לה אדר' כלל אלא אדר' יהודה מתני לה דתניא הזורק מרה"י לרה"ר ועובר ד' אמות ברה"ר ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר' יהודה שתים אחת משום הוצאה מרשות לרשות ואחת משום מעביר ד' אמות ברה"ר. ודחינן ממאי דלמא ר' יהודה חדא הוא מחייב כגון דאם' עד דנפקא לרה"ר תנוח ובהא פליגי ר' יהודה סבר כיון דנפקא לרה"ר קלטתה רה"ר כאילו נחה שם ונעשה מחשבתו ולפיכך חייב ורבנן סברי לא אמרי' קלוטה כמי שהונחה וכיון שלא נעשת מחשבתו פטור לגמרי דקיי"ל לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה אבל אתולדה במקום אב אפילו ר' יהודה לא מחייב ובהכי סלקא שמעתין ואע"ג דטרח למפשט מהא דתניא ר' יהודה מוסיף אף השובט והמדקדק מכלל דתני תולדות נינהו דר' יהודה מחייב אתולדה במקום אב דהוויא היא ואסיקנא הני לר' יהודה אבות נינהו ומוסיף להו בהני אבות ואוקמוה רבה ורב יוסף דלא הוה מחייב רבי יהודה אלא אחת וא"ל רבינא לרבא למאי דסליק אדעתין מעיקרא דמחייב ר' יהודה שתים אי האי זורק דעתו שתנוח עם יציאתה לדה"ר ואין דעתו להעבירה ד"א ברה"ר אע"ג דסבר קלוטה כמי שהונחה בהעברה לא מחייב דהא לא נתכוון להעבירה ד"א ברה"ר דהא לא מחייב אלא על מחשבתו כר' יוחנן דאמר המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן לרה"ר פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך. ושני ליה רבא לרבינא באומר הריני זורק וברעתי כ"מ שתנוח בו הוא רצוני דכל היכא דנח אמרינן הרי נעשית מחשבתו: פשיטא נתכוון לזרוק ח"א וזרק ד' הרי כתב שם משמעון וחייב. ואקשינן מי דמי התם כמה דלא כתב שם לא מכתב ליה שמעון וכאלו מתחלה כך היתה מחשבתו כתוב שם ואחריו עון והנה נעשית מחשבתו ולפיכך חייב אבל ערק מי לא יכול לזרוק ח"ת בבת אחת כי לא נייח ביניהן כלל ונדחת. נתכוון לזורק ד' אמות וזרק ח' חייב אם אמר

*) עיין תוס' לעיל ד' ס' ד"ה והא ולכאן ד' ק' ד"ה אמוהו מש"כ נגה

[לעיל ה.] [לקמן נט.]

הגהות הב"ח (א) גמרא מצטרפות ולא אמרינן:

גליון הש"ס

אמר שמואל ביתדות: ת"ר קרשים מלמטן עוביין אמה ומלמעלן כלין והולכין עד כאצבע שנאמר °יהיו תמים על ראשו ולהלן הוא אומר °תמו נכרתו דברי רבי יהודה רבי נחמיה אומר כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה שנאמר יחדיו והכתיב תמים ההוא דליתו שלמין ולא ליתו דניסרא ואידך נמי הכתיב יחדיו ההוא דלא לישלחופינהו מהדדי בשלמא למ"ד כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה היינו דכתיב °ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצעות דאתי פותיא דהני ממלי ליה לסומכא דהני אלא למ"ד מלמטן עוביין אמה מלמעלן כלין והולכין עד כאצבע האי עייל והאי נפיק דשפי להו כי טורין*: °והבריח התיכון בתוך הקרשים תנא בנס היה עומד °ואת המשכן תעשה עשר יריעות אורך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה שדי אורכייהו לפותיא דמשכן כמה הויא עשרין ותמני דל עשר לאיגרא פשא להו ט' להאי גיסא וט' להאי גיסא לר' יהודה מיגליא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דקרשים שדי פותייהו לאורכא דמשכן כמה הויא ארבעין דל תלתין לאיגרא פשא להו י' לר' יהודה מכסיא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דאדנים °ועשית יריעות עזים לאהל וגו' אורך היריעה האחת שלשים באמה וגו' שדי אורכייהו לפותיא דמשכן כמה הויא תלתין דל עשר לאיגרא פשא להו עשר להאי גיסא ועשר להאי גיסא לר' יהודה מיכסיא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דאדנים תניא נמי הכי °והאמה מזה והאמה מזה בעודף לכסות אמה של אדנים דברי ר' יהודה ר' נחמיה אומר לכסות אמה של קרשים °שדי פותייהו לאורכיה דמשכן כמה הויא מ' וארבע דל תלתין לאיגרא פשא להו ארבע סרי דל תרתי לכפלא דכתיב °וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל פשא להו תרתי סרי בשלמא לר' יהודה היינו דכתיב חצי היריעה העודפת תסרח אלא לר' נחמיה מאי תסרח תסרח מחברותיה תנא דבי ר' ישמעאל למה משכן דומה לאשה שמהלכת בשוק ושפוליה מהלכין אחריה ת"ר חרוצים היו קרשים וחלולים היו האדנים

ונראין

תוספות

ד"ל עשר לאיגרא · בסולה שמעתא אמר דרוחב המשכן י' אמות וקשה לר"י דמנא ליה להש"ס הא דילמא המשכן היה רוחבו י"א אמה והקרשים נאמר שלא היה עוביין אלא חצי אמה ושני קרשים למקצעות המשכן היו סותמות אמה אויר מכאן ואמה אויר מכאן וחצי אמה העודפת ברוחב הקרש כנגד עובי הקרשים שלצד צפון ודרום ומאי חזית למימר איפכא שחצי אמה לכאן וחצי אמה [לכאן] הוא למלאות חסרון הכותל ואמה עובי להיות כנגד עובי הקרש הדרומי והצפוני ואומר ר"י דמבית עולמים ילפינן לה שהיה אורכו ששים אמה ורוחבו עשרים ה"נ במשכן רחבו שליש ארכו: **תנא** בנס היה עומד · אומר ר"י דהכא דקאמר שבריח התיכון היה מסבב ג' רוחות פליגא אברייתא דמלאכת המשכן דהתם אמר שלא היה נס אלא היו שם חמשה שנים למעלה אחד מתחיל מתחילת אורך המשכן עד חציו והשני מתחיל משם ואילך עד סוף הרוח וכן למטה היו שני בריחים כזה הענין אבל האמצעי היה הולך מרוח מזרח עד רוח מערב והיינו מן הקצה אל הקצה ולא היה מקיף כל שלש רוחות:

שתי

רש"י

אמר שמואל ביתדות · לא היו מקורות מלמטה אלא יתדות היו וריוח ביניהן כעין אותן שלנו העשויות להביא עצים · ולי נראה פי' דאטבי כמו אטבא דספרי האמור במנחות (ד' סג.) והוא גלוא"ן בלע"ז שמבקע מקל אחד בראשו וטסך בו דפי הקונטרס והכי קאמר רב כהנא באטבי לא היה נותן ריוח בין כל סדרא וסדרא כדקאמרת דמתוך שהסדר גבוה ג' קרשים כל אחד רחבו אמה וחצי ומושבו קצר שהוא אמה של עובי ותו לא הרי הן נופלות זו על זו אלא מושיב שתי שורות של שלש שנים זו אצל זו כמין אטבי ששתי צלעות האטבא סמוכות זו לזו כן מושיב בראש העגלה אחת ומחזיקות זו את זו ונמצא מקום מושב הסדר ב' אמות וכן עושה בראש השני ואמת הריוח באמצע ופרכינן היכא מנח להו לקרשים אגבה דעגלה והא עגלה גופה מקורה הואי ותינח לידיהן וביניהן כו' כדפרי' וללשון רבותי אין לשון הגירסא נראה כפירושן ולמה הוזכרו אותן טבעות כאן לשלחופינהו לקרשים שבשני סדרים הפנימית שלא יהו טבעותיהן מכוונין זו כנגד זו: ולהלן הוא אומר תמו נכרתו · מה תמו האמור להלן לשון כלייה אף תמים האמור כאן לשון כלייה: שנאמר יחדו · כולן שוות: דלא לייתי דנסרא · קרש אחד מב' חתיכות: דלא לישלחופינהו · אחד לפנים ואחד לחוץ אלא מושיב הקרשים מכוונין זה אצל זה שיעמדו הקרשים מכוונים עוביה של זו כנגד עוביה של זו: ואתי פותיא דהני וממלא סומכא דהני · שכשהושיב ששה קרשים למערב נמצא רחבן תשע אמות והמשכן רחבו י' נמצא חסר הכותל חצי אמה לצפון וחצי אמה לדרום ומביא שני קרשים אחד למקצוע זה ואחד למקצוע זה ומושיבן אצל השש ורוחב הקרש אמה וחצי נמצא חצי האמה ממלא וסותם חסרון הקיר מערבי והאמה מכסה עביו של קרש הדרומי החיצון נמצאו הזויות שוין מבחוץ שני חודי הקרשים סמוכין יחד וכן לצפון: האי עייל והאי נפיק · דכיון דקרש אחד שבדרום ושבצפון למעלה כלה בעביו וקרש ההוא נותן במקצוע רחב אמה וחצי נמצא רחב הקרש של מקצוע בולט ויוצא לדרום מלמעלה חוץ מעביו של דרומי וכן לצפון: דשפי להו · לרוחב ב' קרשים שבמקצוע ומקצרן למעלה מרחבן שלא יהיו בולטין: כי טורים · ההרים הללו שהן משופעין [מב' צדדים]: בנס היה עומד · שאחר שהקרשים כולן נתונין באדנים לצפון למערב ולדרום היה נותנו ומבריח לשלשת הרוחות ואין לך אומן יכול לעשות כן ובנס היה נכפף מאליו: דל עשר לאיגרא · לרחב חלל המשכן שהוא י' אמות: לרבי יהודה · דאמר למעלה כלין עוביין של קרשים לכאצבע אין ממעטין ביריעות וכשפורסן לרחב המשכן נופלות תשע אמות לצפון ומכסין ט' אמות לקרשים מבחוץ ואמה של אדנים מגולה שהאדנים גבהן אמה וחלולין הם והקרשים חרוצין למטה באמצע חצי אמה רחב בגובה אמה ונשאר חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן והן שתי ידות לקרש האחד ומחסר מן הידות מבחוץ ומשני צדיהן לרכוב על עובי דופני האדן כשנועץ שתי הידות בשני אדנים כדי שיהיו הקרשים תכופות ומשולבות אשה אל אחותה ולא יהא עובי האדן מפסיק ביניהן: לרבי נחמיה · דאמר אף מלמעלה עוביין אמה ממעט עובי הקרשים הדרומיות והצפוניות אמה לכאן ואמה לכאן באורך היריעות ואינן נופלות אלא ח' אמות לכל צד: מיגליא אמה מן הקרשים · חוץ לאדנים ואמה דאדנים: שדי פותייהו לאורכא דמשכן · לאחר שחברו ה' יריעות לבד וכל אחת ד' אמות רחב הרי כ' אמות וכנגדן במחברת השנית שהיא של ה' יריעות הרי מ' ל' מהן הויין גג למשכן לאורכו ועשר העודפות: לרבי יהודה דאמר אין עובי קרשים שבמערב ממעט בהו נמצא היו"ד אמות כולן תלויות ומכוסות כל י' אמות של אורך הקרש הרי אף האדנים של צד מערבי מכוסין: ועשית יריעות עזים · אלו יריעות עליונות הפרוסות על יריעות התחתונות העליונות קרויות אהל כלומר לגג ומכסה והתחתונות קרויות משכן עצמו שהן לנוי תכלת וארגמן ותולעת שני: מיכסיא אמה דאדנים · שנשארת מגולה מן התחתונות יכסוה העליונות: לרבי נחמיה מיגליא אמה דאדנים · ועודפה של יריעה זו הולכת לכסות אמה דקרשים שלא כסוה התחתונות: בעודף · שיריעות האהל עודפות על יריעות המשכן ב' אמות יהיה סרוח על כיסוי התחתונות לכסות מה שלא כיסוהו: ארבעים וארבע · די"א יריעות היו: תרתי דכפלא · שהיתה נוטה רוחב חצי יריעה על רוח מזרחית שלא היו שם קרשים שהוא פתח למשכן ואין שם אלא מסך פרוש כמו וילון כדכתיב ועשית מסך לפתח האהל וגו': בשלמא לרבי יהודה · דאמר עובי הקרשים לא ממעט ביריעות היינו דכתיב חצי היריעה העודפת בעליונות יותר מן התחתונות תסרח על אחורי המשכן סרוח על כל אורך הקרשים והאדנים של מערב ונגררות בארץ: מאי תסרח · אמה אחת נגררת ותו לא שהרי עובי הקרשים מיעט בה אמה: מחברותיה · חצי היריעה סרוחה מחברותיה אמה ממנה לכסות האדנים ואמה נגררת: ושיפוליה · שולי בגדיה כך היתה יריעה של אחריו נגררת בארץ: חרוצים היו קרשים · כמו שפירשתי חצי אמה באמצע רחבן מלמטה בגובה אמה ונשארין הידות לכאן ולכאן וגם הם חרוצים מבחוץ כשיעור עובי דופן האדן ברחב ובגובה אמה עד הארץ לרכוב על האדן שיהו משולבות קרש *על קרש ולא יפסיק עובי שני האדנים ביניהם: וחלולים היו האדנים · שבאותו חלל היו תוקעין ידות הקרשים:

ונראין

רבינו חננאל

אמר כל מקום שתרצה תנוח וכבר פרשנות בבבא קמא בפרק כיצד הרגל בסופו דקתני התם בפירושא אם אמר כל מקום שתרצה תנוח אין ואי לא לא מחייב. ת"ר הזורק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע ד' אמות חייב פחות מד' אמות פטור פי' אם יש ממקום שורק עד שנח בב' הצדדין שהן רה"ר ד' אמות חייב כגון שיש רה"ר בצד זה ב' אמות ובצד אחר ב' אמות אחרות רה"ר שנמצא מעביר ד' אמות ברה"ר וקמ"ל רשויות מצטרפו' אע"ג דרה"י חולק בין ב' רשויות הרבים ולא אמרינן קלוטה כמו שהונחה כלומר קלטתן רה"י פרם תנוח ד' אמות אלא כיון שבזריקה אחת הלך החפץ ד' אמות ברה"ר אע"פ שהן אמות מקוטעות ואינן ארבעתן רצופות ביחד חייב. אמר*) משמיה דרב המעביר ד' אמות ברה"ר מקורה פטור דהא כל מלאכת דשבת מן המשכן גמרינן להו (ולמה)[ולכן] הוא פטור *לפי שאינו דומה לדגלי מדבר ואקשינן איני והא עגלות שהיו טוענות קרשי המשכן מקורות היו בזמן שהקרשים עליהן ואמר רב משמיה דרבי חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצדיהן רה"ר הן ופרקי' כי אמר רב לפי שאינו דומה לדגלי מדבר בדרא קמא פי' בזמן שלא תניח על העגלות קרשים אלא התחתונים בלבד שאינה מקורה כולה אבל כשיניחו עליה שניים ושלישים ותהא כולה מקורה לא אמר רב ואקשי' מכדי אורך העגלה כמה היא ה' אמות רוחב כל קרש אמה וחצי כמה קרשים טוען בעגלה שלש שאינה מחזקת יתר כי ארכה ה' אמות ורחב ג' קרשים כל קרש אמה וחצי ארבע אמות וחצי נמצאת חצי אמה עודפת העגלה על הקרשים והן ג' טפחים כי שרית בין קרש לקרש זה העודף כלבוד דמי ואפי' בדרא תתאה עגלה כולהי מקורה היא ודחי רב מי סברת קרשים כרחבם היה מטעינם על העגלה אחורן הוה מנח להו ואקשי' תו סוף סוף עובי כל קרש אמה היא כשמסדרן עלה עגלה נותן [ד'] קרשים על העגלה נמצאת עודף בעגלה אמה שהיא ו' טפחים כשתחלקם בין הקרשים יבא ביניהם פחות מג' טפחים שהרי בין ד' קרשים רוצה לחלקם וקיי"ל כל פחות מג' טפחים כלבוד דמי ומכל פנים העגלה אפילו בדרא תתא מקורה היא הניחא למ"ד כדבעינן למימר לקמן קרשים מלמטה עוביין אמה מלמעלה כלין והולכין עד כאצבע פי' הוה הנגר משפע ואוכל בקודש ועולה עד שנמצאת ראש הקרש עוביה אצבע ותחתיה הקרש עביה אמה משכחת לה דמשלבי קרשים מלמטה זו עם זו ומתרפקין ועולין עד שנמצא למעלה ביניהן קרוב לאמה וכיון שיש בין ב' הקרשים אמה ודאי אינן מקורות אלא למ"ד כשם שלמטה עוביין אמה כך מלמעלה עוביין אמה היכי משכחת לה עגלה שאינה מקורה ופריק רב כהנא תמצא עגלה שאינה מקורה בזמן שאין על העגלה קרשים אלא אטבי בלבד פירוש עגלה ב' קורות ארוכות וב' קצרות בראשיהן כגון מלבנות המטה. והאמצע מגולה ומניחין באמצעה לרחבה קורה יוצאה חוץ לעגלה ב' אמות ומחצה מזה הצד וב' אמות ומחצה מן הצד האחר ומכניסין האופנ[ים] הקורה היוצאות חוץ לעגלה ומטעינין ע"ג העגלה הקרשים תחתיים שניים ושלישים ועוד בארבעת מקצועי העגלה ד' עצים ארוכים קבועים ועומדים כמין כנופי המטה וראשיהן משופעין ואחרי שמטעינין העג[לה] ד' קרשים רחבין כשיעור טפחים ונקראין אטבי שנים מהן ארוכים כאורך העגלה וב' מהן ארוכין כשיעור רוחב העגלה נקובים כל אחד נקב בראשו ב' נקבים בכל אחד ואחד ומכנים אלו הקרשים נקב[יהן] העצים העומדים כמין כנופי הארוכין לאורך העגלה והקצרים לרוחב העגלה ונמצאו אלו העצים הנקראים אטבי כמין מסגרות ונמצאו העצים העומדין בארבעת מקצועי העגלה כמין קירום מחזיקין הק[רשים] ישמטו לא לארכן ולא לרחבן והן כמין מסגרות שסוגרין בעד הקרשים מכל הצד ואלמלא האטבי היו הקרשים דוחין העצים ונופלין ויש מי שעושין אטבי הללו מן ברזל כענין שפרשנו וכיון שפירק באטבי הקשו עליו וכי תמצא עגלת מגולה ואטבי עליה והלא אטבי לא נעשו אלא להנתן על גבי עגלה טעונה ובעת שהיא טעונה מקורה היא ונדחה רב כהנא ותירגמא שמואל ביתידות פי' יתידות ש[ן] רחבות כמו טפח אגודות בעגלה שנמצא בין יתד ליתד כמו אמה ונמצאת העגלה כולו מגולה היא כולה. והוצרך שמואל להעמידה ביתידות משום דתני ר' חייא תחתיהן ואי אפשר להיות לעגלה תחת[יה] מקורה אלא ביתידות שיש ריות הרבה ביניהן דליכא למימר בהן כלבוד דמי והוא כדבעינן למימר לקמן כי שיעור ב' עגלות מהלכות זו בצד זו כט"ו אמה ומיכן למדנו דרך רשות הרבים ט"ז אמה אלו ט"ז [אמה] יתירה למקום בן לוי כו'. ת"ר קרשים מלמטה עוביין אמה מלמעלן כלין והולכין עד כו' ר' יהודה דרש יהיו תמים על ראשו מלשון כלוי כדכתיב תמו נכרתו והאי דכתיב יחדיו בענין דליתי משל[חפי] כשמתבקן דומין כאל אחד הן ולא להוון משתלפי מהדדי ור' נחמיה דייק יחדיו שיהו שוין סופן עד ראשן והא דכתיב תמים דמיתי שלמים ולא מיתי דיסרא בשלמא למ"ד כשם שלמטן עובין אמה כ[ך]

*) [רב שמואל בר יהודה אמר ר' אבא אמר רב הונ']

מסורת הש"ס

גמרא

ונראין קרסין בלולאות ככוכבים ברקיע ת"ר יריעות התחתונות של תכלת ושל ארגמן ושל תולעת שני ושל שש ועליונות של מעשה עזים וגדולה חכמה שנאמרה בעליונות יותר ממה שנאמרה בתחתונות דאילו בתחתונות כתיב °וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ואילו בעליונות כתיב °וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים *ותניא משום ר' נחמיה שטוף בעזים וטווי מן העזים: שתי גזוזטראות כו': *אמר רב משום רבי חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצידיהן רה"ר אמר אביי בין עגלה לעגלה כמלא ארך עגלה וכמה ארך עגלה ה' אמות ל"ל בד' ופלגא סגי כי היכי דלא לידחקו קרשים אמר רבא צידי עגלה כמלא רחב עגלה וכמה רחב עגלה שתי אמות ומחצה למה לי באמתא ופלגא סגיא כי היכי דלא לידדו קרשים אלא דקי"ל *א דרך רה"ר שש עשרה אמה אנן דגמרינן לה ממשכן דמשכן חמיסרי הואי אמתא יתירא הואי דהוה קאי בן לוי דכי משתלפי קרשים הוה נקיט להו: **מתני'** חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבן ארבעה הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מכן פטור: **גמ'** למה לי למיתני חולית הבור והסלע ליתני הבור והסלע מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן *ב בור וחוליתה מצטרפין לעשרה תניא נמי הכי בור ברה"ר עמוקה י' ורחבה ארבעה אין ממלאין הימנה בשבת

רש"י

ונראין קרסין בלולאות. מילתא אחריתי היא שתי מחברות היו היריעות כל אחת ואחת ה' יריעות תפורות זו עם זו במחט על פני כל ארכן ובאמצע היה מחבר בקרסים מחברת עם מחברת שהיו לולאות בשפת חיצונה של כל מחברת באמצע המשכן אלו כנגד אלו כדכתיב מקבילות הלולאות וגו' (שמות כו): נשא לבן. יתירות חכמה משמע: בין עגלה לעגלה. שבלדה ה' אמות כמלא אורך העגלה: למה לי. אורך העגלה ה' אמות: בארבע גאגא סגי. שאם מסדרן על רחבן אינו מסדר על ה' אמות יותר מג' והרי בארבע ומחלה יכול לסדרן ואי מסדרן בחודן יותר מד' לא יסדר מפני הפסקת מקום הבריחים שבאמצע הסדרים ובפלגא אמה כמי תסגי ליה: דלא לידחקו. אם בא לסדרן על רחבן: צדי עגלה. חלל שבין דפנות לאופנים ועובי הדופן ועובי האופן: כמלא רחב עגלה. שני הלדדים כמלא רחב חללה דהיינו אמה ורביע לכל לד: למה לי. רחבה תרתי ופלגא אם מפני שאם ילטרך להושיב מן הקרשים לתוכה יכנים: באמתא ופלגא סגי. ויסכיבם בה על חודן: כי היכי דלא לידדו קרשים. שלא יהיו הקרשים המוטלים לאורכן על דופנותיה לרחבן מדדין ונוטין לכאן ולכאן שאם מוסבות הקרשים קלר מתוך שהן ארוכות ויולאות לחוץ הרבה יכבד אחד מן הראשין כשהן מדדין בהליכתן ויפלו: חמיסרי הויין. שתי העגלות ההולכות זו בלד זו רחב כל אחת ה' אמות הרי י' וה' אמות ריוח שבין עגלה לעגלה הרי ט"ו ואם תאמר יותר מעשרים הן שהרי הקרשים אורכן י' אמות והן מוטלות על גבי דופני עגלה לרחבה כמלא אורך הקרשים הרי כ' אמה לבד מה שלריך למשוך קרשי כל עגלה ועגלה ללד החילון של עגלה שלא יגיעו ראשי הקרשים זו בזו ומעכבין את הילוך העגלות אין זה תשובה שהקרשים למעלה מעשרה הן שהעגלה גבוה י' ולגבי רה"ר לית לן למיחשב אלא מקום העגלות וריוח שביניהן שהוא למטה מי' דכל למעלה מי' לאו רה"ר היא הלכך לא חשיב ליה: אמתא יתירתא הואי. עוד לריך להיות ברחב הדרך עודף אמה שתתן חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן לשני לדדין החיצונות של ב' עגלות: דקאי בן לוי דאי משתלפי. זו מזו ליפול לתוך אויר שביניהם: הוה נקיט להו. נכנס לבין האויר אמה שביניהם ועומד בחצי אמה שיש בין העגלה ללדדין ומתקן את הסדר זו על זו שלא תפול העליונה וכל הדרך הוא מהלך אחורי העגלה וכשרואה אותן משתלפות אל תוך האויר רץ לתוך (א) בליטת הקרשי' שבלדדין עד שמגיע לאמת האויר שביניהם ודוחק עלמו לעמוד בחצי אמה עד שיחזיר השולפת למקומה ועל סדרה: **מתני'** חולית הבור. קרקע חפירת הבור נותנין סביבותיו להקיף כמין חומה כמו שאנו נותנין היקף אבנים או אבן סביב פי הבור: **גמ'** למה לי למתני חולית הבור והסלע. פשיטא לן דסלע נקט לענין גובהה ובור לענין עומק שנוטל מתוכו ומוליא לרשות הרבים דאי לענין גובהה כגון למוריד מחוליא למטה וכגון דרחבה ארבע למה לי למיתניא ככל הא תנא ליה סלע אלא ודאי למוליא מתוך אוגני בור נקט לה וכיון דהכי הוא חוליא למה לי ליתני הבור לעומק והסלע לגובה: מלטרפין לעשרה. לשויה הבור רה"י ואם הוליא מתוך אוגן חוליא חייב:

תוספות

שתי גזוזטראות כו'. מיירי שסתום למטה בשום דבר ואין גדיים בוקעים תחתיהם או שיש מחילות למעלה מן הגזוזטרא דתו לא חיישינן לבקיעת גדיים וכן עגלות היו רה"י אע"פ שתחתיהם רה"ר לפי שיש מגוף העגלה עד למעלה מן הקרשים הרבה יותר מעשרה: בין עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה. לסימנא בעלמא נקטיה ואגב אורחא קמ"ל דאורך עגלה חמש אמות: כי היכי דלא לידחקו קרשים. פרש"י אם בא לסדרן על רוחבן וקשה דהא מסיק לעיל דמנח להו אחודן אלא נראה לפרש דלא לידחקו קרשים (ג) אע"ג דדי היה בארבע וחצי לטבעות שהן זו כנגד זו והיו שם אטבעי כדמפרש שהן גלוא"ש מכל מקום מפני כובדן מסתרבבים ודוחקין זה לזה אם לא שיש ריוח גדול ביניהם ורחוקין*: למה לי באמתא ופלגא סגי. לשיטת רש"י שבשתי עגלות היו מפורקות זו מזו ויש הפסק ביניהם ה' אמות וכל אחת טעונה לבד משוי של קרשים קשה דהיאך יכולין קרשים שכל כך כבדין שאורכן עשר אמות ורוחבן אמה וחצי ועוביין אמה לעמוד על ב' אמות ומחצה רוחב ועוד דפריך באמתא ופלגא סגי איך יכול כ"כ כובד גדול לעמוד באמתא ופלגא וכל שכן למ"ד כלין והולכין עד כאצבע שלא היו יכולין לעמוד ועוד היאך היו יכולים שתי עגלות להלך זו בלד זו בט"ו אמות א"כ היו הקרשים נוקשין זה בזה ועוד שלריך לומר לפירושו שהקרשים היו נוטים על האהלים או על החלרות מלמעלה מי' מכל לד ב' אמות ומחלה כמו שפי' בקונטרס בעלמו שהרי אורך שני הקרשים הוא כ' אמה ורה"ר אינו רוחב כי אם ט"ז אמה ועוד מלן דשתי עגלות היו הולכות זו בלד זו למילף שיהא רה"ר ט"ז אמה שמא היו הולכות כולן זו אחר זו והיה רה"ר קטן או ארבעתן יחד והיה רה"ר גדול הרבה ונראה לר"ת ששתי עגלות היו מחוברות יחד שהיה שם עץ ארוך ט"ו אמה והיו בה ארבע אופנים כמו לשתי עגלות ושתי תיקוני דפנות כמו לשתי עגלות ובין עגלה לעגלה כמו אורך עגלה פירוש בין דופן עגלה זו לדופן עגלה זו ה' אמות ולידי העגלה כמלא רוחב העגלה מכל לד ולד דבין דופן העגלה עם האופן שתי אמות ומחלה ולא כפירוש הקונטרס שפי' אמה ורביע לכל לד ורוחב שתי העגלות עם לידיהן ט"ו אמה ומדופן עגלה זו החילון לדופן עגלה זו החילון י' אמות באורך הקרש והיה משכיב הקרש על שתי דופני העגלות ושתי עגלות אחרות לפניהן שאם היו הולכות זו אצל זו היו נוקשות זו בזו וזו אחר זו היו הולכות יפה והשתא פריך שפיר באמתא ופלגא סגי דהואיל ועל שתי העגלות היה משכיבן היה ס"ד דלא לידדו ומשני דאפילו הכי מידדו:

אמתא יתירא הואי. בלד העגלה דהוי קאי בה בן לוי ולריך לו אמה דגברא באמתא יתיב כדאמר בפ"ק דסוכה (ד' ז:) גבי סוכה העשויה ככבשן ואע"פ שפעמים היה הולך מלד זה ופעמים מלד זה מ"מ היה די לו באמה אחת שמאיזה לד שהיה רולה ליכנס היה מטה העגלה ללד אחר והיה נכנס בין האהל לעגלה ומתקנם אף על פי שהיה רחוק מן הקרשים שתי אמות ומחלה כשיעור לד העגלה מכל מקום היה יכול להושיט ידו שם ולתקן או על ידי מקל או על ידי שום דבר: **מסייע** ליה לר' יוחנן דאמר בור וחולייתה מלטרפין לעשרה. וא"ת ומה לריך למתני' לאשמעינן הא תנינא חדא זימנא בפרק בתרא דעירובין (ד' נט:) בור ברה"ר וחולייתו גבוהה י' טפחים חלון שעל גביו ממלאין ממנו בשבת ומוקי רבי יוחנן בגמרא בסמוכה לה וקא משמע לן דבור וחולייתה מלטרפין לעשרה ויש לומר דדרך תנא להשמיענו בקולר אע"ג שכבר השמיענו במקום אחר כדאמרינן בריש ברכות (דף ב.) מילתא אגב אורחיה קמ"ל דהעריב שמשו אוכל בתרומה אע"ג דמשנה שלימה היא במס' נגעים (פי"ד מ"ג) העריב שמשו אוכל בתרומה וכהנה רבות בהש"ס אי נמי מיתורא דמתניתין שמעינן דמלטרפין לארבעה ולהשתמש על גבה מיירי משום דמנח עליה מידי ומשתמש כדאמרינן בפרק חלון (עירובין דף עח:) ומיירי כשהחוליא גבוה עשרה דבאינה גבוה י' לא מיחייב נוטל ונותן על גבה והשתא אתי שפיר הא דקתני במתניתין גבוהין עשרה והא דנקט נמי על גבן ואי מתניתין להלטרף לעשרה קאמר ואין החוליא גבוה עשרה לא אתי שפיר הא דקתני גבוה עשרה והנותן על גבן נמי אינו חייב כשמניח על גב החוליא כשאינה גבוה עשרה:

אלא

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף ז:

יד ב מיי' פט"ו שם הלכה ט סמג שם טוש"ע א"ח סי' שנד סעיף א:

רבינו חננאל

עוביין אמה היינו דכתיב ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקוצעות המשכן בירכתים דל פלגא [דאמתא] לחללה בהאי ניסא ופלגא [דאמתא] לחללה בהאי ניסא דאישתייר מעשר אמות חללו של משכן כי חללו של עשר אמות והן ששה קרשים ט' אמות נשארה אמה תשלום עשר אמות למלאות עשר אמות אורך של משכן ואמתא סומכא דקרש מהאי ניסא ואמתא מאידך ניסא היינו דאתיא פותיא דב' קרשים שבמקצועות ממלא לסומכא דהני קרשים ולחללה דאמתא כדאמרן פירוש המשכן עשר אמות חללו כשמעמיד ברוח מערבית ו' קרשים כל קרש רחבו אמה וחצי הרי ט' אמות נשאר מלחלל אמה נמצא פתוח חצי אמה מיכן וחצי אמה מכאן היה מביא ב' קרשים כל קרש רחבו אמה וחצי ומעמידה במקצועות נמצא כל אחד תופס חצי אמה החלל וממלא אמה עובי הקרש האחרון העומד בקצה הצפון שהוא סוף לעשרים קרשים וכן כיוצא בו בקצה הדרום נמצאו מכוונים תמים מלמטן ותמים מלמעלן אין אחד מהם עודף ויוצא על חבירו אלא למ"ד כלין והולכין עד כאצבע האי מעייל והאי נפיק כי אע"פ שהן מכוונים מלמטן כנגד עביו של קרש הסמוך להן מן הצפון והקרש הסמוך להן מן הדרום. אבל מלמעלן מקום אשר כלו מכלפי עוביו ועומד על כאצבע נמצא כל אחד מב' קרשים הללו של מקצועות המשכן יוצא אמה חסר אצבע מקרשי צפון ודרום ופריק ר"י [כי מורין] דשפי להו כי

אידי גלשך ערבי[illegible] שעושין בבגדים היא רחבה מלמטה ומשפיע ומיצר מלמעלן ובלע"ז ניירי כך באלו ב' קרשי המקצועות תיה תחתיתו רחב אמה וחצי והיה הנגר אוכל ועולה כשיפוע עד שיכלה למעלה עד כאצבע כדי שישוו לקרשי צפון ודרום מבחוץ ולא יהיה קרש יוצא וקרש נכנס: והבריח התיכון בתוך הקרשים משלש רוחות ואין עץ אחד מבריח ג' רוחות אלא במעשה נס: כתיב אורך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה רחב חללו של משכן עשר אמות כשתכסה היריעה על המשכן והוא המשכן עומד מכסה החלל עשר אמות נמצאו עודפות ט' אמות מזה הצד ומשולשלת על הקרשים וכן בצד הדרומי כיוצא בו לר' יהודה שאמר כי הקרשים למעלה עוביין אצבע בלבד נמצא גג המשכן עשר אמות וט' אמות מצד צפון כיסה הקרש נשארו האדנים מגולין וב' אצבעות מן הקרשים כי כל קרש ארכן (ד') [י'] אמות אמה מטנו ידות מובלעות באדן אבל לר' נחמיה שאמר כי ראשי הקרשים נמי עוביין אמה נמצא חלל המשכן וראשי הקרשים מתכסין מן היריעה י"ב אמה נשאו ט"ז אמה ח' אמות מכסות מקרש שבצפון י"ח אמה בקרש שבדרום נמצא מכל קרש בשני הצדדין אמה מגולה והאדן הנה זה החשבון לרחב המשכן ועוד כתיב ואת המשכן תעשה עשר יריעות כל יריעה רחבה ד' אמות הרי עשר יריעות מ' אמה והמשכן ארכו ל' כשתכסה המשכן ל' אמה נשארו י' אמות שמשתפעות ויורדות בקרשים אחורי המשכן ונתכסו לר' יהודה הקרשים והאדנים עד קרוב לקרקע אצבע אחת ולר' נחמיה נתכסו הקרשים ונשארו האדנים מגולין ועשו יריעות עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעות אורך כל היריעה ל' אמה ורחבה ד' אמות נמצאו אלו י"א יריעות בעת שהן מחוברות ל' אמה במ"ד אמות ישמעאל אורך היריעות שהיא ל' אמה לרחבן של משכן מכסה חללו עשר אמות נשארו אמות משתפעות ויורדות ע"ג הקרשים בצפון וכיוצא בהן בדרום. לר' יהודה מיכסיא דארנים לא נשארו מגולה מן האדן אלא אצבע לר' נחמיה מיכסיא אמה הקרשים ונשארו האדנים מגולין. תניא נמי הכי כו' רוחב י"א יריעה מ"ד אמות כשתטיל ל' מהם לאורכן של משכן ושתים כפילת היריעה אל מול פני האהל הרי ל"ב אמה נשתיירו י"ב אמה משתפעות ויורדות אחורי המשכן לר' יהודה נתכסו הקרשים והאדנים ונשארו ב' אמות מוטלות על הארץ והיינו דכתיב חצי היריעה העודפת תסרח על אחורי המשכן אלא לר' נחמיה הנג ל' ושתי אמות הכפילה [illegible] הקרש הרי ל"ג אמות נשארו י"א י' אמות לקרש ולאדנים נשארה אמה אחת ואנן בעינן שתהיה חצי היריעה עודפת ופריק כאי תסרח תסרח מחברותיה שחברותיה לא כיסו האדנים וכשאתה מחשב אמה של אדנים וו שעל הארץ הנה חצי היריעה ותנא דבי ר' ישמעאל על זה דותסרח העודף *) פי' שטוף וטווה מן העזים כשהן חיים העזים שטופים כדאמרינן (חולין דף קלו) השוטף את רחליו ומעל גבי העזים

*) עלה דמסר וכו"ל למה המשכן דומה לאשה שמהלכת בשוק ושיפוליה מהלכין אחריה.

רב נסים גאון

אלא דקיימא לן דרך רשות הרבים י"ו אמה ומשכחת עיקר דילה במשנה בפרק המוכר פירות בבבא בתרא (דף צט) דרך היחיד ד' אמות ודרך הרבים י"ו אמה ודרך המלך אין לה שיעור:

גליון

לעיל עד:

[לעיל מח.]

[ב"ב נט:]

עירובין פח. נט:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוה נקיט וכו' רץ לתוך בליטת: (ב) תוס' ד"ה כי היכי וכו' לפרש דלא לידחקו לטבעות שהן זו כנגד זו והיה שם אטבעי כדפי' שהן גלוא"ש אע"ג דדי היה בארבע וחצי מ"מ מפני כובדן וכו' אותם הס"ד:

אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה י' טפחים ואין שותין הימנה בשבת אא"כ הכנים לה ראשו ורובו ובור וחוליתה מצטרפין לעשר' בעא מיניה רב מרדכי *מרבא עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' °וזרק ונח על גביו מהו מי אמרינן הרי עקירה באיסור הרי הנחה באיסור או דילמא כיון דממקום פטור קאתיא לא א"ל מתניתין היא אתא שייליה לרב יוסף א"ל מתניתין היא אתא שייליה לאביי א"ל מתני' היא אמר להו *כולכו ברוקא דהדדי תפיתו א"ל ואת לא תסברא והתנן הנוטל מהן (א) ונותן על גבן חייב א"ל דילמא מתני' במחט מחט נמי א"א דלא מדליא פורתא דאית ליה מורשא א"נ דרמיא בחריצה אמר רב מישא בעי רבי יוחנן כותל ברה"ר גבוה י' ואינו רחב ארבע ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י וזרק ונח על גביו מהו מי אמרינן כיון דאינו רחב ד' מקום פטור הוא או דילמא כיון דעשאו רה"י כמאן דמלי דמיא אמר עולא *קל וחומר לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש איתמר נמי א"ר חייא בר אשי אמר רב וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן כותל ברה"ר גבוה י' ואינו רחב ארבע ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י הזורק ונח על גביו חייב לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש בעי רבי יוחנן בור תשעה ועקר ממנו חוליא והשלימה לעשרה מהו עקירת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו ומיחייב או לא מיחייב °ואם תימצי לומר ²כיון דלא הוי מחיצה עשרה מעיקרא לא מיחייב בור י' ונתן לתוכה חוליא ומיעטה מהו הנחת חפץ וסילוק מחיצה בהדי הדדי קאתו *מיחייב או ²לא מיחייב תיפשוט ליה מדידיה דתנן *הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר למטה מעשרה כזורק בארץ והזורק בארץ ארבע אמות חייב *והוינן בה והא לא נח ואמר רבי יוחנן בדבילה שמינה שנינו ואמאי הא קא ממעט מארבע אמות התם לא מבטל ליה הכא מבטל ליה בעי רבא זרק דף ונח על גבי יתידות מהו מאי קמיבעיא ליה הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו היינו דרבי יוחנן כי קמיבעיא ליה לרבא כגון דזרק דף וחפץ על גביו מאי כיון דבהדי הדדי קאתו ²כהנחת חפץ ועשיית מחיצה דמי או דילמא כיון דלא אפשר דלא מידלא פורתא והדר נייח כעשיית מחיצה והנחת חפץ דמי תיקו *אמר רבא ²פשיטא לי מים על גבי מים היינו הנחתן אגוז על גבי מים לאו

מחיצה י'. שיהא הממלא עומד לפנים מן המחיצה וממלא: ואין שותין הימנה. לעמוד על שפתה ולשאוב בכלי ולהכנים ראשו לחללה ולשתות כדתנן *לא יעמוד אדם ברה"ר וישתה ברה"י שמא ימשוך הכלי אצלו: אלא אם כן הכנים ראשו ורובו. למקום שהוא שותה: הרי עקירה באיסור. מרה"ר: הרי הנחה באיסור. ברה"י: ממקום פטור קאתיא. שאי אפשר שלא הגביה תחילה למעלה מן העמוד שהוא מקום פטור שאינו אויר רה"ר ואויר רה"י נמי לא הוי דכי אמרינן רה"י עולה עד לרקיע ה"מ כנגד רה"י אבל האי מקמי דלימטי לאויר עמוד אגבהיה למעלה מעשרה: מתניתין היא. הנוטל מהן והנותן על גבן חייב: ברוקא דהדדי תפיתו. כולכם רוק אחד אתם רוקקים: ואת לא תסברא. דמתני' היא: במחט. דאינה גבוהה: דאית לה. לסלע מורשא נמוך מי' וכיון דכולה גבוהה י' בר מההיא מורשא ואיהו לא הוי מקום חשוב הוי ליה תורי רשות היחיד: אי נמי דרמיא. מחט בחרין שבסלע שבראשו ולא נפל מלמעלה מי' אלא לתוך י': מוקף לכרמלית. בכותל זה הקיפו בקעה שהיתה כרמלית ועל ידו נעשית רה"י כגון שהוקף לדירה או לא הקיפו בו °אלא בית סאתים: וזרק. מרה"ר ונח על ראשו מהו: או דילמא כיון. דכותל זה עשאה לכרמלית זו רה"י: כמאן דמלי דמיא. והוי אגל ראשו כארעא סמיכתא כל החלל: לאחרים. כל החלל עשאו רה"י: לעצמו לא כל שכן. ראש הכותל: ועקר ממנה חוליא. והניחו ברה"ר מי מיחייב אע"ג דמקמי עקירה לאו רה"י הוה בשעת עקירה מיהא רה"י הוה: וסילוק מחיצה. בהנחה זו נסתלקה מחיצת הבור שנתמעטה מעשרה מי מהני האי מיעוטא למיפטריה או לא: בדבילה שמינה. שנדבק בפני הכותל: ואמאי. מיחייב הא מתני' ד' אמות קתני ואפילו מצומצמות וכי נח בפני הכותל נתמעט הזריקה מד' אמות כדי מקום הדבילה וקתני חייב כיון דמעיקרא ד' אמות הוה: התם לא מיבטיל ליה. דבילה הלכך לאו מיעוט הוא: על גבי יתידות. דקות שהיו גבוהות י' ואין רחבות ד' ודף זה רחב ד' עשאו רשות היחיד: מהו. להתחייב בזריקה זו: וחפץ על גביו. ואם תימצי לומר הוא אם תימצי לומר כר' יוחנן דהנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי לא מיחייב הכא ודאי אדף לא מיחייב מיהו אחפץ מהו לחיובי: דלא אפשר דלא מידלי. החפץ מעל הדף בשעת הנחת הדף והדר נייח: כעשיית מחיצה. ברישא והדר הנחת החפץ דמי חייב דבשעת הנחתו כבר נעשה דף רה"י: היינו הנחתן. ואם נטל מקצתן והוציא הוה עקירה: לאו

אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה י' טפחים. אבל פסין לא מהני אלא בבאר מים חיים או בור הרבים כדתנן בפרק עושין פסין (עירובין דף כב:) אבל בור היחיד עושין לו מחיצה כו' ודווקא עמוק י' ורוחב ארבע דהוי רה"י אבל פחות מיכן דהוי כרמלית לא החמירו כל כך ומשתרי שפיר בפסין.

הרב פור"ת: או דילמא כיון דממקום פטור קא אתיא לא. ואם תאמר ומאי קמיבעיא ליה תיפשוט מדתניא בפ"ק (דף ו.) המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ואחד המושיט ואחד הזורק חייב ואמרינן לעיל (דף נב:) המוציא משוי למעלה מעשרה חייב ומפרש הרב פור"ת דדוקא כשפסק כחו במקום פטור קמיבעיא ליה כגון שזרק למעלה מי' כנגד אויר רה"ר וירד האבן באלכסון ונחה על העמוד דירידה זו אינו מכחו הראשון אלא כח כחו היא וכיון דממקום פטור קא אתיא יש הפסק בין עקירה ראשונה להנחה אבל אם זרק ממש כנגד העמוד שלא הלכה באלכסון כלל אלא הלכה מכחו עד העמוד ודאי חייב ודווקא בזורק מבעיא ליה כדפי' אבל מוליא ומכנים פשיטא ליה דחייב והא דמייתי ראיה מהנושא והנותן ע"ג חייב הייט משום דמשמע ליה דמיירי בכל ענין בין בזורק בין במושיט כדתניא ברישא הזורק פטור והמושיט חייב והשתא לא דמי למוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו דהתם מכחו בא לרה"ר:

ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י. אומר ר"י דמשמע דדוקא מוקף לכרמלית דכיון דמוקף לכרמלית אין כ"כ סברא שיעשה רה"י מטעם דלאחרים עושה מחיצה אבל מוקפת לרה"ר ועשאו רה"י פשיטא דלעצמו נמי מהני ומשום תורי רה"י ליכא לחיוביה כמו רמיא בחריצא דלעיל דלא ניחא תשמישתיה לבני רה"י כולי האי על הכותל:

לאחרים עושה מחיצה כו'. גבי חוליא דבור לא שייך למימר הכי ליחייב המשתמש מרה"ר על גבה כיון שאין החוליא עצמו גבוה י':

ואמאי והא קא ממעט מארבע אמות. פירש בקונטרס דמשמע ליה דמיירי אפילו בד' אמות מצומצמות שעובי הדבילה ממעט מד' אמות וקשה לר"י דבענין זה אין נראה שיתחייב כיון שאיגודו בפנים כמו מוציא חצי קופה לרה"ר דאינו חייב עד שיוציאנה כולה לחוץ דאטו אם זרק אדם רומח וכל דבר ארוך כל שהוא יתחייב כיון שראשו אחד יצא חוץ לד' אמות ואם בזורק ד' אמות הכי גמירי לה שיתחייב בכה"ג א"כ היכי פשיט מינה ועוד דאמאי משמע ליה טפי בהאי דזרק ארבע אמות בכותל דהוו מצומצמות משאר ארבע אמות השנויות בכל הש"ס ונראה לר"י דמיירי הכא שזרק חוץ לארבע אמות כמו בכל מקום והכי פריך והא קא ממעט מד' אמות שמקום הדבילה נתבטלה מתורת רשות הרבים שבטל לכותל והרי הוא ככותל עב ולא הוי עוד על גביו רשות הרבים ואם זרק מחט או קוץ ד' אמות ונח על הדבילה או נתקע בתוכו היה פטור דהרי מקום הדבילה נתמעט מדין רשות הרבים ואפ"ה חייב הואיל ובתחילת הזריקה עד קודם הנחה היה שם רה"ר עליו והנחה ומיעוט רה"ר בהדי הדדי קא אתו והכא נמי הוה לן למימר הנחה וסילוק מחיצה בהדי הדדי קאתו ומשני התם לא מבטלי ולהכי לא מבטל רה"ר:

זרק דף כו' הנחת חפץ ועשיית מחיצה כו'. וא"ת אפילו ליכא בקיעת גדיים היכי חשוב לשוייה תחתיו רה"י מ"ש מטרסקל ועמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' ואין בעיקרו ד' דאמרינן (לקמן דף קא.) זרק ונח על גביו חייב משמע דוקא על גביו אבל תחתיו לא ואומר ר"י כגון שיש שתי מחיצות של יתידות ובשלישית אמרינן פי תקרת דף יורד וסותם:

טו א ב מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה ג וכ' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף ג:
טז ג מיי' שם הל' כ:
יז ד שם הלכה כא:
יח ה מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ד ופ"ח מהל' טומאת אוכלין הלכה ג:

רבינו חננאל

כלי נויות היו סוות אותן כדאמרי' (לעיל ד' ע"ד) הסוה מע"ג בהמה בשבת וסויה בענין הזה צריכה חכמה יתירה: שתי גזוזטראות שתיהן רה"י הן כל אחת רשות לעצמה ורה"ר ביניהן. המושים והזורק מזו לזו בתוך י"ט לדברי חכמים פטור אבל אסור וזה על עיקר משנתנו ששנינו מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין אבל המושים[והזורק] למעל' מעשרה אם היו שתיהן שלו ואין אחת גבוה מן האחרת אלא שתיהן מכוונות זו כנגד זו כבר פירשתי למעלה שמותר להושים ולזרוק מזו לזו ואם אינן שתיהן שלו אסור להושים ולזרוק מזו לזו משום [דלא ערבו] ואם חדא מידליא וחדא מיתתא אסור משום גזירה ואם היו הגזוזטראות הללו עומדות למעלה מעשרה ברה"ר מכוונות להיותן דיומא אחת ורשות אחת כיצד שמרכיבין נסר מזו לזו ע"ג רה"ר רחבה ד' טפחים כדי להיותן דיומא אחת ורשות אחת אם עשה כן מבע"י הרי הן כרשות אחת ומותר לטלטל מזו לזו ע"ג הנסר המתוח מזו לזו ע"ג רה"ר ותנן בעירובין (דף פח) חריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' ונתן עליו נסר שרחב ד' טפחים וכן ב' גזוזטראות זו כנגד זו מערבין אחת ואין מערבין שתים פחות מד' מערבין שנים ואין מערבין אחד השתא אם הגזוזטראות הללו הן למעלה מעשרה וניתן עליהן נסר רחב ד"ם מבעוד יום מותר לטלטל מזו לזו שנעשו שתיהן רשות אחת אבל אם קדש [היום] ולא חוברו אסור להושיט מזו לזו בין נסר בין שלא נסר אסור להושיט אחר שקידש היום והמושיט חייב הוא שכן היו עגלות במדבר היו ב' עגלות זו בצד זו ברה"ר והיו [מושיטין] קרשים ומצטין קרש על ב' עגלות ראש (זה על זה) [האחד על זו וראשו השני על זו] כנסר שפירשנו ענינו למעלה והיו שתיהן בדיומא אחת המושים מזו לזו חייב שכן היה דרך הלוים שהיו מושיטין הקרשים מזו לזו זו היא מלאכתן ולפיכך העושה כן בשבת חייב: ירושל' ולא היו זורקין תני בר קפרא כדי שלא לנהוג בזיון בקדשים לפיכך הזורק מזו לזו פטור אבל אסור. וראוי לעמוד בפירוש זה להזהר בו כי עמוק הוא ועלה אמר רב משום ר' חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצידיהן רה"ר. אמר אביי בין עגלה לעגלה כמלוא רחב עגלה וכמה אורך עגלה ה' אמות ואקשינן אמאי כיון דנ' קרשים מניחין בעגלה בדרא תתאה ועל גבה מניחין אחרים ועולין וכל קרש רחבו אמה וחצי ארכה ד' אמות וחצי כדי שיעור הנחת ג' קרשים ופרקינן הרויח להן חצי אמה כי היכי דלא נידחקו קרשים. אמר רבא וצידי עגלות ב' אמות ומחצה כמלא רחב עגלה ואקשינן למה לי כוליה האי הקרשים מוטלין לרוחב עגלה קצה הקרש בעגלה זו ב' אמות ומחצה וקצתו השני של קרש זה מוטל על העגלה אחרת ב' אמות ומחצה ובין ב' העגלות ה' אמות אמצעיים הקרש תלוי ביניהן אפילו אמה אחת הקצה שלו מכאן בעגלה וכן מן הקצה השני דיו למה ה' אמות בפחות מהכי מצי ושנינן כי היכי דלא לידדו קרשים פי' אם הן שתי אמות ומחצה מיכן ושתי אמות ומחצה מיכן מוטלין בעגלה אפשר הקרש ולא יכון נמצא שיעור רוחב העגלה ב' אמות ומחצה וצירה ב' אמות ומחצה כשיעור עגלה וכן בצידה השני נמצא שיעור העגלה וב' צדדיה ז' אמות ומחצה וכשהיו מהלכים במדבר קרשי המשכן מעגלה זו לעגלה זו והיו הקרשים מוטלין רוחב הקרשים לאורך העגלות נמצאו שיעור העגלות כשטעונות קרשי המשכן ומהלכות מתפשטות בדרך ט"ו אמה (דו זו) תחתיהן וביניהן וצידיהן. ואקשינן אלא דרך רה"ר ט"ז אמה וכדתנן בפרק המוכר פירות לחבירו ובפרק הכותם צאן לדיר וגמרינן לה ממשכן ממהלך העגלות העגלות הנה אינם אלא ט"ו אמה ומשנינן הוה תמן בעגלות אתא אחריתי פלגא ד גיפא ופלגא דאתא דהאי גיפא דהוה קאי בן לוי התם למחזי דאי משלפי קרשים נקים בהו ומהדר אמבעי למקומן. וכן בגזוזטראות שמכוונות להיות דיומא אחת ומושיטין נסרים מזו לזו המושים חייב והזורק היתה עבודת הלוים: מתני' חולית הבור. פי' העפר היוצא מן הבור מניחין אותו סביביו כדי שיהא לו כמעקה ואם החוליא גבוה י' ורחבה ד' הרי היא כרה"י. וכן סלע כיוצא בה ואם נטל מרה"ר ונתן על מעל גבו והניח ברה"י חייב ואם אינה גבוהה י' או גבוהה י' ואינה רחבה ד' אינה כרה"י והעוקר ממנה ומניח ברה"ר פטור וזה מפורש ביציאות השבת בארבע רשויות לשבת נגדר ברה"ר גבוהה י' ורחב רה"י גמורה אבל מקום שיש לו רחב ד' ואינה גבוהה י' אם [אין] גבוהה מן הארץ ג' טפחים הא קי"ל דכל פחות משלשה דארעא בארעא קאי ואם גבוהה ג' ורחב ד' ולא הגיע לעשרה כרמלית ומקו ואינו לא כרה"ר ולא כרה"י ואסור להוציא מרה"י אליו אבל [אינו] רחב ארבעה מותר לכאן ולכאן ובלבד שלא יחליף דהא תניא אדם עומד על האסקופה נוטל מן העני ונותן לו נוטל מבעה"ב ונותן לו ו אסקופה

[עירובין לט. לעיל יא.]

[נ"ל מרבה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' הנוטל מהן והנותן על גבן:

[גי' מג. ע"ש פרש"י]

גליון הש"ס

גמ' בעא מיניה רב מרדכי כו' וזורק ונח על גביו. ע' סוכה ד ע"ב תד"ה פחות מג: ושם מג: ...

כנ"ל

[לקמן ק.]

[לעיל ז: וש"נ]

לעיל טו.

לאו היינו הנחתן בעי רבא *אגוז בכלי וכלי צף על גבי מים מהו מי אמרינן בתר אגוז אזלינן והא נייח או דילמא בתר כלי אזלינן והא לא נייח תיקו שמן על גבי יין מחלוקת ר' יוחנן בן נורי ורבנן דתנן *שמן שצף על גבי יין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן ר' יוחנן בן נורי אומר שניהם חיבור זה לזה אמר אביי *בור ברה"ר עמוקה עשרה ורחבה שמנה וזרק לתוכה מחצלת חייב *חילקה במחצלת פטור לאביי דפשיטא ליה דמחצלת מבטלא מחיצה כל שכן חוליא דמבטלא מחיצה לרבי יוחנן דמיבעיא ליה חוליא מחצלת פשיטא דלא מבטלא מחיצת' ואמר אביי *בור ברה"ר עמוקה עשרה ורחבה ארבעה מלאה מים וזרק לתוכה חייב מלאה פירות וזרק לתוכה פטור מ"ט מים לא מבטלי מחיצתא פירות מבטלי מחיצתא תניא נמי הכי הזורק מן הים לאיסרטיא ומן האיסרטיא לים פטור ר"ש אומר אם יש במקום שזרק עמוק עשרה ורחב ארבעה חייב: **מתני'** *הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ הזורק בארץ ארבע אמות חייב: **גמ'** *והא לא נח א"ר יוחנן *בדבילה שמינה שנינו א"ר יהודה אמר רב א"ר חייא *זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר' מאיר ורבנן לר"מ דאמר *חוקקין להשלים מיחייב לרבנן דאמרי *אין חוקקין להשלים לא מיחייב תניא נמי הכי זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא ר"מ מחייב וחכמים פוטרין א"ר יהודה אמר רב תל *המתלקט עשרה מתוך ארבע וזרק ונח על גביו חייב תנ"ה *מבוי ששוה לתוכו ונעשה מדרון לרה"ר או שוה לרה"ר ונעשה מדרון לתוכו אותו מבוי אינו צריך לא לחי ולא קורה רבי חנינא בן גמליאל אומר תל המתלקט עשרה מתוך ארבע וזרק ונח על גביו חייב: **מתני'** *זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור חוץ לד' אמות ונתגלגל לתוך ד' אמות חייב: **גמ'** והא לא נח אמר ר' יוחנן *והוא שנח על גבי משהו תניא נמי הכי זרק חוץ לד' אמות ודחפתו הרוח והכניסתו ואע"פ שחזרה והוציאתו פטור אחזתו הרוח משהו אף על פי שחזרה והכניסתו חייב *אמר רבא *תוך ג' לרבנן צריך הנחה על גבי משהו יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעתא אמר ליה רבינא למרימר לאו

רש"י

לאו היינו הנחתן · ואם נטלו משם לאו עקירה היא: שמן על גבי יין · לענין שבת מחלוקת ר' יוחנן בן נורי ורבנן: דתנן שמן · של תרומה: שצף על גבי יין · של תרומה משום הכי נקט טבול יום משום דפוסל ואינו מטמא הלכך לא פסל אלא שמן בלבד דלאו חיבור הוא למיהוי כחד ואילו הוה טמא הוה מטמא ליה לשמן ושמן פסל ליה ליין: שניהם חיבור · דהוי כחד ונפסל אף היין ולענין שבת נמי לרבנן הוה ליה כאגוז על גבי מים ולרבי יוחנן הוה ליה כמים על גבי מים: וזרק לתוכה מחצלת · משום סיפא נקט ליה דבעי למימר חלקה במחצלת פטור לאשמעי' דהנחת חפץ וסילוק מחיצה בהדדי פטור והכא סילוק מחיצה דזיל הכא ליכא ארבעה וזיל הכא ליכא ד' דבלר ליה עובי מקום מחצלת: כל שכן חוליא · דסילוק מחיצה ודאי הוא דמבטיל לה: לרבי יוחנן (א) מחצלת פשיטא ליה דלא מבטלה · דאי נמי אמרינן סילוק מחיצה והנחת חפץ כי הדדי פטור הכא חייב דלא מבטל ליה הלכך לאו סילוק מחיצה היא: וזרק לתוכה · מרה"ר מידי דנייחא כגון אבן או מים: חייב · ולא אמרינן כיון דמלא הוא לא הוי רה"י דמבטל להו מחיצות: מלאה פירות · פטור דבטיל מחיצות כאילו מלאוה עפר: תניא נמי הכי · דמים לא מבטלי מחיצה: מן הים לאיסרטיא · מכרמלית לרה"ר פטור: איסרטיא · הוא סרטיא: ר"ש אומר אם יש · בים במקום שזרק גומא מיוחדת לבדה עמוקה עשרה ורחבה ד' רה"י לעצמה היא ולא הוי כשאר ים אף על גב דים נמי עמוק הוא וממילא שמעינן מדר"ש דמים לא מבטלי מחיצה: **גמ'** רבי מאיר ורבנן · דאיפליגו בחוקקים להשלים בפ"ק דיומא (דף יא:) ובעירובין (ד' יא:) לר"מ דאמר חוקקין להשלים במקו' שיש כדי לחוק הכא חייב דרואין החור כאלו הוא ארבע: תל המתלקט · שהוא מדרון והולך ומתלקט מעט מעט עד שמגביה י' מתוך ד"א הרי הוא כאלו זקוף כולו והוי רה"י במקום גובהו ואם זרק מרה"ר ונח על גביו חייב ודוקא נקט מתוך ד' אמות דאי מתוך ה' הרי הוא כשאר רשות הרבים דניחא תשמישתיה להילוך: ונעשה מדרון לרה"ר · שהיה קרקע המבוי גבוה מקרקע רה"ר והולך לשפע אצל פתחו לגד רה"ר או שהיה שוה לרה"ר ונעשה מדרון לתוכה שהיה רה"ר גבוה מקרקע המבוי וכניסת המבוי נמי מן הפתח ולפנים גבוה כקרקע רה"ר ברחב אמה או חצי אמה ואח"כ הוא נעשה מדרון לגד דופן האמצעי: אותו מבוי אינו צריך לחי · דאותו גובה שבגד הפתח הוה ליה מחיצה אף על פי שהוא משפע והולך: **מתני'** זרק חוץ לד"א ונתגלגל כו' חייב · לא שנפל לארץ דא"כ לא צריכא למימר אלא שהרוח גלגלתהו מן האויר לתוך ד' אמות: **גמ'** והא לא נח · חוץ לד' ואמאי אזלינן בתרה: שנח ע"ג משהו · שעמד קצת ואח"כ נתגלגל והוא הדין אם אחזתו הרוח באויר ועכבתו מעט ואחר כך הכניסתו דחשיב נמי הנחה אם בתוך ג' הוא: ודחפתו הרוח · בעודו באויר: אחזתו משהו · הרוח עכבתו במקומו מעט: לרבנן · דפליגי עליה דר"ע *בזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע דלית להו קלוטה כמי שהונחה לא תימא בתוך ג' מודו אלא אפילו תוך ג' נמי צריך שינוח ואם עבר רה"ר כולה פטור ונפקא מינה נמי לזורק ד' אמות וכשבא לנוח והגיע לתוך ג' נזכר שגגתו עד שלא נח פטור כדאמרינן במתני' (דף קב·) עד שתהא תחלתו וסופו שגגה ולא אמרינן עד שלא נזכר הוה ליה מונח:

תוספות

פירות מבטלי מחיצתא · וא"ת ומ"ש מדבילה שמינה דאמרינן לעיל דלא מבטלי ואביי דהכא אית ליה שינויא דבדבילה שמינה שנו כדאמר בפ"ק (דף ז:) זימנין משני ליה בכותל דלית ביה חור ובדבילה שמינה כו' וי"ל דדבילה אינה עומדת כל כך להתבטל שם בכותל כמו שרגילין לבטל פירות בבור כעין תבואה אי נמי דבילה דבר מועט הוא ולא מבטלא אבל בור מלא פירות או חציו מבטל רה"י וה"ה דגרעין אחד או דבר מועט לא מבטל רה"י וא"ת היכי ממעטי הני פירות והא אמר בפרק חלון (עירובין עח:) כל דבר הניטל בשבת אינו ממעט ואפי' אי איירי הכא בטבל שאין ניטל בשבת מ"מ כיון דניטל מן התורה הזורק לתוכו אמאי פטור ואומר ר"י דמן התורה ממעט כל דבר ואפילו הניטל ומדרבנן הוא דגזרו דדבר הניטל אינו ממעט ולהכי לא קאמר מותר לזרוק בתוכו אלא קאמר הזורק לתוכו פטור משמע דאיסורא דרבנן איכא ואפילו בחריץ שבין שתי חצרות אמרו דדבר הניטל אינו ממעט אע"ג דהוי לקולא דלא אסרי אהדדי אבל ק"ק דבפרק חלון (שם) מייתי על בית שמילאוהו תבן דהוי לענין אהל דאורייתא:

והלכה ונחה בחור כל שהוא כו' · בחור מפולש איירי והאי חוקקין להשלים היינו לשוויה מקום ד' כדפי' בפ"ק (דף ז:): **והא** לא נח · וא"ת מאי פריך והתניא לעיל (ד' נז:) תוך ג' ד"ה חייב אע"ג דלא נח ואין נראה לומר דאתוך ד' אמות קאי אמאי פטור הא לא נח וא"כ כשנח אחר כך חוץ לארבע יתחייב דהא [מתניתין] נמי הכי משמע דאחוץ לד' אמות פריך אמאי חייב וי"ל דפריך לרבא דאמר תוך שלשה לרבנן בעי הנחה ע"ג משהו:

אחזתו הרוח משהו כו' · פי' שעיכבתו ע"ג קרקע או אפי' באויר כדפי' בקונט' דחשיבה אחיזת הרוח כמונח על גבי משהו ונראה דע"ג קרקע (ג) אפי' לר' יהודה דהיינו רבנן דקאמר רבא דצריך הנח' מודה (ג) *)דלא בעינן כדפי' לעיל (דף פ·) ומיהו ק"ק דבסמוך מסקינן איפכא דמתגלגל כיון דאין סופו לנוח לאו כמונח דמי אבל האי כיון דסופו לנוח כמונח דמי וחזר ר"י לפרש דודאי רבי יהודה סבר כר"ע דקלוטה כמו שהונחה (ד) היכא דבעי שתנוח שם כי ההוא דפירקין אבל בההוא דפרק בתרא דעירובין (ד' צז:) היה קורא בספר דלא בעי שתפול שם בעי ר' יהודה הנחה על גבי משהו ורבא קאמר דרבנן דר"ע לית להו קלוטה כמו שהונחה דמיא בשום מקום אפי' רצונו שתנוח שם אפילו תוך ג' ולא ס"ל כברייתא דלעיל דקתני תוך ג' ד"ה חייב אלא סבר כברייתא דהכא דקתני אחזתו הרוח משהו ומתניתין נמי משמע דאיירי בנח משהו כדאוקי ר' יוחנן דומיא דרישא דקתני תוך ד' אמות פטור דאיירי בשנח דאי לאו הכי אמאי מיפטר ורב חלקיה בר טוביה דאמר לעיל תוך שלשה ד"ה חייב מוקי מתניתין בדלא נח ורישא דקתני פטור מיירי כגון שפסק כחו ומחמת הרוח נתגלגל חוץ לארבע:

*) דלא בעינן הנחה כדפי' לעיל דיש חילוק בין מתגלגל ובין אינו מתגלגל כצ"ל

רבינו חננאל

אסקופה מאי היא ואוקימנא [באסקופת] כרמלית ואקשינן עלה סוף סוף איסורא דרבנן איכא ושנינן דלית בה ד' על ד' וכר' יוחנן דאמר מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני רה"ר ולבני רה"י לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו השתא דתנינן בחולית הבור והסלע פחות מכאן פטור אם הן פחות בגובהואין פחות ברוחב הוא פטור אבל אסור ואם פחות ברוחב פטור ומותר בלבד שלא יחליף ודייקינן למה ליה למיתנא חולית הבור והסלע מסייעא ליה לר' יוחנן דאמר בור וחוליתו מצטרפין לעשרה והא דר' יוחנן בהמוצא תפלין (ד' צט) בענין בור ברשות הרבים וחולייתו גבוהה י' טפחים והיכי דמי כגון תל ברה"ר וחקק בו עד ארעית (כנגר) רה"ר מקצתו עשאו ביד ומקצתו עשאו חוליא על הבור וארעית הבור עם רה"ר שוה לו והבור עצמו גבוהה מרה"ר וחולייתו למעלה ממנו אם גבוה הבור וחולייתו שניהם יחדיו עשרה טפחים הרי הן מצטרפין ולמעלה מן החוליא רשות אחרת: וגרסינן בירושל' דקדוק אחד א"ר יוחנן (העומד) [העמוד] והחלול מצטרפין לארבעה והוא שהיה(העומר)[העמוד] רובה עלהחלול והחלל והוא פתיחת הבור (והעומד) [והעמוד] הוא רחב החוליא העומדת שהיא שפת הבור אם נמצא מן השפה אל השפה ד' טפחים אע"פ שיש חלל באמצע הרי הוא רה"י כמו שפירשנו: **בעא** רב מרדכי מרבה עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' וזרק ונח על גביו מהו בעיא זו עיקרא כי רה"ר תופשות עד עשרה ומי' ולמעלה מקום פטור הוא לפיכך אם הגביה אדם חפץ מרה"ר ולא הגביה יותר מי' טפחים אלא לאלתר שהגיע לעשרה הניחו ע"ג העמוד חייב אבל זרקו למעלה מי' מעקם כשהוא ברה"ר ויש במחשבתו שאם יפול ינוח ברה"י אלא שבזריקתו יצא ברה"ר למקום פטור שהוא האויר ואח"כ חזר ונפל ונח ברה"י מי אמרינן הרי עקירה ברה"ר והנחה ברה"י ועביד

עקירה והנחה נכנס למקום פטור חייב או דלמא כיון דממקום פטור הוא דקא אתיא פטור ופשטו ליה רבה ורב יוסף ואביי מתניתין היא הלא תראה חוליית הבור והסלע שגבוהין י' ורחבין ד' כוונין הנותן על גבו חייב וכן הנוטל מעל גבו ואי אפשר הנותן והנושא שאין מגביה משהו וימצא יוצא למעלה מעשרה ואח"כ יורד ונח בחוליא או לסלע וכן הנוטל מעל גבו ומניח ברה"ר ואעפ"כ חייב ואקשינן עלייהו ודלמא מתניתין בדבר דק כמו מחט דאפשר למשקליה ולאתוייה בלא הגבהה השיבו לו מחט נמי אי אפשר דלא מידלא פורתא והני מילי דחיות הן ושניא הא שמעתא מרבא דיציאות השבת כדבעינן לפרושי לקמן: א"ר מיאשא בעי ר' יוחנן כותל ברה"ר גבוה עשרה ואינו רוחב ד' ומוקף כרמלית ועשאו רה"י וזרק ונח על גביו מהו פי' כגון שהיה הכותל מחיצה בין רה"ר לכרמלית אח"כ בנה כותל בכרמלית שכנגדו ועשה הכרמלית ההיא רה"י מי אמרינן הרי הכותל זה בחזקתו וכיון שאין בו רחב ד' מקום פטור הוא או דלמא כיון שעשאו [רה"י] כמאן דמליא שאר ד"מ דמי. ופשטינן כשהיה כותל לכרמלית מקום פטור היה והשתא דהוה ליה כותל רה"י כיון שנח עליו כמאן דנח ברה"י דמי שאם זה הכותל הוא שעושה הכרמלית ההוא רה"י כ"ש שיעשה הכותל ההוא רה"י וכן אמר עולא ק"ו לאחרים נעשה מחיצה לעצמו לא כ"ש וסלקא בהאי טעמא: **בעי** ר' יוחנן בור ברה"ר עמוקה ט' ועקר חוליא ממנו שיש בה טפח ובעקירת החוליא נגמר הבור רה"י כדתניא חריץ עמוק עשרה ורחב ד' זו היא רה"י גמורה והניח החוליא ההוא ברה"ר מאי מי אמרינן עקירת חפץ ממקומו ועשיית מחיצה בהדי הדדי קא אתיין וחייב או לא ופשיטא אם תמצי לומר כיון דבשעת עקירה לא מרה"י עקר ובעקירתו הוא דהוה רה"י לא מחייב אבל זו הבעיא השנית אם הבור עמוק עשרה שהוא רה"י גמור ועקר חוליא מרה"ר ונתנה לתוכה ובנתינת החוליא לתוכו נתמעט הבור מעשרה מי אמרינן כיון דבשעת התחלת הנחת רה"י גמור הוא מיחייב או דלמא כיון שבהנחת החוליא נסתלקה המחיצה ונתמעט הבור פטור*) ואקשינן והא לא נח וא"ר יוחנן בדבילה שמינה שנו הלא כיון שעמד ברחוק ד' אמות מצומצמות מהכותל וזרק בכותל דבילה שמינה ונדבקה בכותל הרי מיעטה הדבילה הד' אמות שבינו ובין הכותל אעפ"כ הוא חייב הכא נמי כיון שהגיע החוליא בבור עמוק י' אע"פ שמיעטו החוליא והא חייב ופרקינן שאני התם דדבילה לא מבטל לה ודעתו לנופלה לפיכך לא ממעטא אבל החוליא במולי מבטל לה לגבי בור ויש לומר

*) נראה דחסר כאן נד' רביע וצ"ל ופשטו ליה מדיוקא דקתני הזורק וכו' למטה מי' טפחים כזורק בארץ.

נח א מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ד ו' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יד :
נט ב ג מיי' שם הל' כד:
ל ד מיי' פ"ג מהלכות עירובין הלכה כה :
לא ה ו מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה כ ופט"ו הלכה כ סמג שם טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יח וסי' שנה סעיף א :
[לא] [ז] [מיי' פט"ו שם הלכה יב סמג שם טוש"ע א"ח ריש סי' שנה]

לאו היינו מתני' וא"ר יוחנן והוא שנח [א] ע"ג משהו א"ל מתגלגל קאמרת מתגלגל אין סופו לנוח אבל האי כיון דסופו לנוח אע"ג ד'א נח כמאן דנח דמי קמ"ל : **מתני'** *הזורק בים ארבע אמות פטור אם *היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק לתוכו ד' אמות חייב וכמה הוא רקק מים פחות מעשרה טפחים רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק בתוכו ד' אמות חייב : **גמ'** א"ל ההוא מרבנן לרבא בשלמא הילוך הילוך תרי זימני הא קמ"ל הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש אלא רקק רקק תרי זימני למה לי חד בימות החמה וחד בימות הגשמים וצריכי דאי תנא חדא ה"א ה"מ בימות החמה דעבידי אינשי דמסגי לאקורי נפשייהו אבל בימות הגשמים לא ואי אשמעינן בימות הגשמים דכיון דמיטנפי לא איכפת להו אבל בימות החמה לא אביי אמר איצטריך סד"א ה"מ היכא דלא הוי ד' אמות אבל היכא דהוי ד' אמות אקופי מקפי ליה רב אשי אמר איצטריך ס"ד אמינא ה"מ היכא דהוה ד' אבל היכא דלא הואי ארבעה מיפסעי פסעי ליה ואזדא רב אשי לטעמיה דאמר רב אשי האי מאן דזריק ונח אגודא דגמלא מיחייב שהרי רבים בוקעין בו : **מתני'** הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים ומן הים לספינה ומן הספינה לים ומן הספינה לחבירתה פטור ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו אם אינן קשורות אע"פ שמוקפות אין מטלטלין מזו לזו : **גמ'** איתמר ספינה רב הונא אמר מוציאין הימנה זיז כל שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ארבעה וממלא רב הונא אמר מוציא הימנה זיז כל שהוא וממלא קסבר כרמלית מארעא משחינן ואוירא מקום פטור הוא ובדין הוא דזיז נמי לא ליבעי אלא כי היכי דליהוי ליה היכרא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ארבעה וממלא קסברי כרמלית משפת מיא משחינן *מיא ארעא סמיכתא אי לא עביד מקום ארבעה קא מטלטל מכרמלית לרה"י א"ל רב נחמן לרבה בר אבוה ולרב הונא דאמר מוציא הימנה זיז כל שהוא וממלא זימנין דליכא עשרה וקא מטלטל מכרמלית לרה"י אמר ליה גמרינן דאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה והא מורשא אית לה אמר רב ספרא גשושי אזלי קמה א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין לרב חסדא ולרבה בר רב הונא דאמרי עושה מקום ארבעה וממלא שופכין דידיה היכי שדי להו וכ"ת דשדי להו באותו מקום מאיסי ליה [ז] דשדי להו אדפנא דספינה והא איכא כחו *כחו בכרמלית לא גזרו ומנא תימרא דתניא ספינה אין מטלטלין לא מתוכה לים ולא מן הים לתוכה

רבי

עושה מקום ארבעה וממלא · פירש בקונטרס עושה מחילות קטנות ואין נראה לר"ת ולר"י דהא תנן בפרק כילד משתתפים (עירובין דף פז:) גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין ממנה מים בשבת אא"כ עשו לה מחיצה גבוה י' כו' אלא עושה מקום (ב) היינו שיהיה הזיז רחב ארבע טפחים כדי שלא יהיו המחיצות עשויות לפחות מארבע ולמאן דפרי הכא בזיז כל שהוא לא תקשי דמוקי התם כשאין המים עמוקים י' אי נמי התם גזרינן שמא יעלה הים שירטון כדגזרינן בפרק קמא דעירובין (דף ח:) אבל ספינה לעולם אין מהלכת בפחות מי' ולא שייך למגזר :

גמירי דאין ספינה מהלכת למטה מי' · והא דקאמר בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מג·) במהלכת ברקק התם מיירי בספינה קטנה אבל הכא בספינות גדולות שטוענין אותן ביותר ונשקעות הרבה במים ואין מהלכות בפחות מי' °ומיהו נ"ל דאף הכלי שדולה בו ונשקע במים הוי למעלה מי' דאי לאו הכי היאך ממלא:

ודילמא מורשא אית לה · פירש ר"ח דילמא יש מורשא לקרקע שסמוך לספינה שהקרקע גבוה שם ואם יוליך דרך שם יהיה למטה מעשרה במקום מילואו כיון שהקרקע גבוה שם אבל רש"י דמפרש מורשא דספינה לא יתכן לשון ודילמא דגרסינן בכל הספרים וגרסינן והא מורשא אית לה :

כחו בכרמלית לא גזרו רבנן · והכי נמי משני בפרק תולין (לקמן דף קמא·) גבי האי מאן דסחי במיא כו' · וק' לר"י דבפרק כילד משתתפין (עירובין דף פח·) אמרי' גבי גזוזטרא שהיא למעלה מן המים לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור משום שהמים נדחין מכחו חוץ לארבע אמות אלמא כחו בכרמלית אסור ויש לומר דגזוזטרא פעמים שהיא סמוכה למקום שרה"ר מהלכת וגזרו כחו בכרמלית משום כחו ברשות הרבים אבל בספינה דלעולם הוי כחו בכרמלית לא גזרו

רבי

לאו היינו מתניתין · דקתני חוץ לארבע אמות ונתגלגל כו' חייב ואמר רבי יוחנן והוא שנח הא לא נח לא מדלא אוקמא רבי יוחנן כגון שבא לתוך ג' : מתגלגל קאמרת · דבר שהרוח מגלגלו באויר קאמרת : כיון דסופו לנוח · ונזכר עד שלא נח נימא כמונח דמי דהא סופו לנוח וכבר בא לתוך ג' : **מתני'** וכמה הוא רקק מים · כמה עומקו דנימא אכתי רה"ר הוא ולא נעשה כרמלית · רקק גרבילא"ה : **גמ'** הילוך הילוך · דנקט תרי זימני רשות הרבים מהלכת בו חד למימרא דאי אין רגילין להלך בו פטור וכי רגילין להלך בו חייב ואע"ג דהילוך ע"י הדחק הוא וחד לאשמעינן דדוקא הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך אבל תשמיש לרבים ע"י הדחק כגון גומא תשעה ברה"ר אע"ג דחזיא לאצנועי ביה כומתא וסודרא לא הוי תשמיש למיהוי ההוא גומא רה"ר כעמוד ט' שהרבים מכתפין עליו דאמרינן בפ"ק דהוי רה"ר אלא רקק תרי זימני למה לי·לאשמעינן הילוך על ידי הדחק אחרינא : דלא הוי ד' אמות · רחב דלא טריחא להו מילתא לעבור בתוכו ונוח לעבור מלהקיף ולילך לראשו שהוא כלה שם : אבל היכא כו'· הדר תניא זימנא אחריתי לאיתויי הא : ה"מ · דהוי ר"ה : היכא דהוי רחבו ד' אמות · דלאו אורחיה למפסעי אלא עברי בגויה : אגודא דגמלא · על דף שבגשר המוטל לרוחב הגשר כשאר הדפים ומובדל מחבירו : חייב · ואע"ג דאיכא דמיפסעו פסעי ולא מנחי כרעייהו עלה איכא טובא דעברי עליה: **מתני'** מן הים ליבשה · מכרמלית לר"ה : מן הים לספינה · מכרמלית לרה"י : מטלטלין מזו לזו · ובגמרא פריך פשיטא : שמוקפות · סמוכות זו לזו כמו אין מקיפין שתי חביות (ביצה דף לב:) : אין מטלטלין מזו לזו · דמהפסק כרמלית מיפרשי מהדדי ואנן מוקמינן לה בגמרא שהספינות של שני בני אדם וע"י עירוב מטלטל מזו לזו הלכך כי מיפרשי ומפסקה כרמלית בטל עירוב : **גמ'** ספינה · המפרש בספינה בים : מוציא זיז כל שהוא · מדופני הספינה על המים להיכר בעלמא כדמפרש ואזיל : וממלא · מן הים ומכניס לספינה : מקום ארבעה · חלל ד' מוקף מחיצות קטנות ומחיצה תלויה מתרת במים : כרמלית מארעא משחינן · י' של אויר שנתנו חכמים לאיסור כרמלית כדאמרינן בפ"ק (דף ז·) ותופסת עד י' מקרקעית הים משחינן להו ואוירא שהוא למעלה מי' ואפילו הן מים הוי מקום פטור הלכך בהיתירא קא שקיל לכתחלה : דליהוי ליה היכירא · לכרמלית גמורה : ארעא סמיכתא היא · וכל המים כרמלית הן : סמיכתא · עבה : זמנין דליכא · במים עמוקה עשרה ואי נמי מארעא משחינן כולה כרמלית היא : גמירי אין ספינה מהלכת כו' · דכל היכא דתניא ספינה ולא תני עריבה גדולה היא : והא מורשא אית לה גרסי' · ראש הספינה הולך ומגביה מן המים ואפילו (א) היו המים פחותין מי' אין גוששת שם ואם ממלא כנגד אותו מקום מטלטל מכרמלית לרה"י : גשושי אזלי קמה · בני אדם ממששים בכלונסות את עומק המים ואין מניחין לילך הספינה אלא במקום עמוק שמא תמהר לילך ותשכון לארץ במקום מושבה : עושה לה מקום ד' · אלמא כל המים כרמלית הן : שופכין דידיה · מים רעים כגון רחיצת כוסות וקערות : מאיסי ליה · המים שימלא שוב דרך אותו מקום : דשדי להו · בכ"מ שירצה על דופני הספינה והן יורדין לים : והא איכא כחו · נהי דלא זריק להדיא לים מיהו מכחו הן באין לים :

עמוקה

רבינו חננאל

לומר דממעטא בבור ופטור וזו איבעיא לא אפשטא: **בעי** רבא זרק דף ע"ג יתידות כגון טרסקל בראש קנה דנעשה רה"י ואמרינן מאי קא מיבעיא ליה הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי היינו בעיא דר' יוחנן דאיבעיא ולא אפשיטא אלא כי קא מיבעיא ליה לרבא כגון שזרק דף ויש על גביו חפץ ונח הדף על גבי יתידות והחפץ על גביו מי אמרינן אפי' זה כהנחת חפץ ובהנחתו נעשית מחיצה דמי או דלמא כיון דלא אפשר שלא מידלא החפץ מעט ואח"כ יפול על הדף נמצא שנעשה מחיצה ואח"כ נותן החפץ עליו וחייב ועלתה בתיקו: **אמר** רבא פשיטא לי זרק מים על גבי מים או שעקר מים מרה"י והניחן על גבי מים ברה"ר חייב וזו היא הנחתן זרק או שהניח אגוז על גביהן וצף על גביהן לאו הנחה היא ופטור ואגוז בכלי וכלי ע"ג המים לא אפשיטא שמן על גבי מים פלוגתא דרבי יוחנן בן נורי ורבנן : **אמר** אביי בור ברה"ר עמוק עשרה ורחב ח' זרק לתוכה מחצלת חייב דעדיין חדא רשותא היא אבל נתכוון לחלקה במחצלת הויין להו ב' בורות עמוקין עשרה ואין בכל אחד רחב ד' שהרי מיעטן המחצלת מלהיות בכל אחד ד' ויצאו מתורת רה"י והרי הן מקום פטור והא דאביי פליגא אדר' יוחנן דהא ר' יוחנן בעי ליה חוליא מבטלא מחיצתא או לא וכיון דחוליא מיבעיא ליה מחצלת פשיטא ליה דודאי לא מבטלא מחיצתא ועדיין רה"י היא ולאביי דפשיטא ליה דמבטלא מחיצתא כ"ש חוליא דודאי מיבטלא·מלתא דמיבעיא ליה לר' יוחנן פשיטא ליה לאביי ומים בבור לא ממעטי לה ולא מבטלי מחיצות אבל פירות (שביכר השומן) [שבבירה ושמין] בבור אם נתנכלום למעל' פטור דפירי מבטלי מחיצתא וה"מ דבטלינהו גבי בור אבל אי אצנעינהו לפירי בבור למהדר ולמיכל מינייהו ·לבתר הכי לא ממעטי בבור : **מתני'** הזורק ד' אמות בכותל אם נתכוון לזרוק למעלה מעשרה טפחים בכותל הרי הוא כזורק באויר והזורק באויר פטור ואם נתכוון למטה בכותל הרי הוא כזורק בארץ והזורק בארץ ד' אמות חייב ואקשינן עלה הזורק למטה מי' טפחים חייב והא לא נח ואוקמא ר' יוחנן בזורק דבילה שמינה שיש בה לחלוחית ונדבקת בכותל חייב שהרי נגמר כאשר ניטותה זו היא הנחתה הא דאמר ר' חייא זרק למעלה מי' טפחים בכותל והלכה ונחה בחור שהוא מחלוקת ר' מאיר ורבנן . פירוש כגון שהיה זה החור עצמו כגבוה י' טפחים ומקרקעית החור ולמ… טפחים מכוונים ואלו היה בחור ד' על ד' דברי הכל כרה"י וחייב הזורק מרה"ר לתוכו ושמעתין בחור דלית ביה ד' על ד' דר' מאיר סבר כל כי האי גוונא חוקקין להשלים וכיון שיש בעובי הכותל לחוק ולה… היה ד' על ד' רואין בכוונת הלב כאלו חקוק הוא ויש בו ד' על ד' וחייב וחכ"א אם יש בחור הזה ד' על ד' [חייב] אבל לחוק ולהשלים אין חוקקין כי האי גוונא חקיקה בלבו אלא הרי הוא כגדר גבו… ואינו רחב ד' שהזורק לתוכו פטור והא דר' מאיר וחכמים מפורש בפרק א' דעירובין כיפה ר' מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטרין ושוין שאם יש ברגליה עשרה שחייבת אמר אביי הכל מודין אין בר… ולא כלום יש ברגליה ג' ואינה רחבה ד' ולא כלום הוא כי פליגי היכא דרחבה ד' ויש ברגליה ג' ואינה גבוה י' ויש בה לחוק ולהשלימה לעשרה דר"מ סבר חוקקין להשלים וחכמים סברי אין חוקקין להש… (ביוה"כ) (בסוכה] פרק א' דחוקקין להשלים ומפורש נמי בפרק המוצא תפלין בעניין מפתח שהוא למעלה מעשרה . אמר אביי ש"מ מהא מתניתא תלת והדא מינייהו חוקקין להשלים : **ירושלמי** אם יש… מחלוקת ר' מאיר וחכמים על דעתיה דר' מאיר יש בו ד' על ד' בין אין בו את רואה את הכותל כגמום על דעתייהו דרבנן אין את רואה את הכותל כגמום אלא כסתום . והך דרב חסדא דיציאות ה… נעץ קנה ברה"י וזרק ונח על גביו חייב אפי' גבוה מאה אמה שרה"י שלה עולה עד לרקיע לא דמיא להא לא ליבעיא דמרדכי ולא להא דר' חייא דהני בעמוד עומד ברה"ר וחלק רשות לעצמו בגובהו וכותל ש… ונח בחור שהוא למעלה מי' טפחים אבל דרב חסדא בעמוד ברה"י ועקר אדם חפץ מרה"ר וזורק ברה"י למעלה ונח ע"ג עמוד שהוא ברה"י אפילו ע"ג ק' אמה חייב שכבר זרק מרה"ר לרה"י וקא אמ… אביי ברה"י כ"ע לא פליגי כדרב חסדא והאי חור אם היה בתוך י' לא חשיב לא כרה"ר ולא כרה"י דאתמר חורי רה"ר אביי אמר כרה"ר דמו רבא אמר לא כרה"ר דמו והאי דתנן למטה מי' טפחים כ… דקא מוקי לה ר' יוחנן בדבילה שמינה איתיביה רבא לאביי מינה וא"ל אי ס"ד חורי רה"ר כרה"ר למה לי לאוקמה בדבילה שמינה לוקמה בחור . זמנין משני ליה אביי שאני צרור וחפץ דע… זמנין משני ליה בכותל דלית ביה חור ממאי מדקתני רישא למעלה מי' טפחים כזורק באויר ואי ס"ד בכותל דאית ביה חור אמאי כזורק באויר לוקמא דנח בחור וכי תימא דלית ביה ד' והא רב יהודה אמר ר… זרק למעלה מי' ונח בחור כל שהוא·באנו למחלוקת ר"מ ורבנן אלא לאו ש"מ בכותל דלית ביה חור ואע"ג דאביי פריק לנפשיה הלכתא כרבא : **אמר** רב יהודה אמר רב תל המתלקט י"ם מתוך ד' אמ… על גביו חייב · פי' אדם שעומד ברה"ר ועקר מרה"ר והניחו בתל זה כיון דקיי"ל גדר ברה"ר גבוה י' רחבו ד' זו היא רה"י הוא והיכא דמי מתלקט כגון שצידו אחד עומד בניד… מן הארץ כגדר והצד שכנגדו משופע כמדרון וכמין כבש שמתוך ד' אמות בשיפוע המדרגה גבה ועולה י' טפחים הציור . אם נח החפץ הזורק על גבהו של תל זה שהוא גבו…

אע"פ

לעיל ח:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה והא מורשא וכו' ואפי' המים הן פחותין : (ב) תוס' ד"ה עושה וכו' עושה מקום ארבעה היינו :

הגהות הגר"א
[א] גמרא והוא שנח ע"ג משהו· נ"ב נ"ל והוא שנח משהו :

גליון הש"ס
תוס' ד"ה גמירי ומיהו נ"ל. עיין מג"א סימן רמח סק"ז ביאור להמבק דברי תוספות אלו :

[גיטין ח.]

[לקמן קמא.]

ר' יהודה אומר עמוקה עשרה ואין גבוהה עשרה מטלטלין מתוכה לים אבל לא מן הים לתוכה מ"ש מן הים לתוכה דלא דקא מטלטלין מכרמלית לרה"י מתוכה לים נמי קמטלטל מרשות היחיד לכרמלית אלא לאו אחודה וש"מ *כחו בכרמלית לא גזרו ש"מ אמר רב הונא הני *ביצאתא דמישן אין מטלטלין בהן אלא בארבעה ולא אמרן אלא שאין בפחות משלשה ארבעה אבל יש בפחות מג' ארבעה לית לן בה ואי מלינהו קני ואורבני לית לן בה מתקיף לה רב נחמן ולימא גוד אחית מחיצתא מי לא *תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר נעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל וזרק ונח על גביו חייב אלמא אמרינן גוד אחית מחיצתא ה"נ נימא גוד אחית מחיצתא מתקיף לה רב יוסף ולא שמיעא להו להא דאמר רב יהודה אמר רב ומטו בה משום רבי חייא ותני עלה וחכמים פוטרין אמר ליה אביי ואת לא תסברא והתניא עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ד' ואין בעיקרו ד' ויש בקצר שלו ג' וזרק ונח על גביו חייב אלמא אמרינן גוד אחית מחיצתא הכא נמי גוד אחית מחיצתא מידי איריא התם הויא ליה מחיצה שהגדיים בוקעין בה הכא הויא לה מחיצה שאין הגדיים בוקעין בה א"ל רב אחא בריה דרב אחא לרב אשי גבי ספינה נמי הא איכא בקיעת דגים א"ל בקיעת דגים לא שמיה בקיעה ומנא תימרא *דבעא מיניה רבי טבלא *מרבין מחיצה תלויה מהו שתתיר בחורבה וא"ל אין מחיצה תלויה מתרת אלא

רש"י

עמוקה · הספינה : עשרה · לתוכה דהוה רשות היחיד : ואין גבוה · שפתה י' מן המים כגון שמשוקעת במים מכובד משאה : מטלטלים מתוכה לים · דרך דופנותיה כגון שופכין כדמפרש ואזיל דכחו בכרמלית לא גזרו : אבל לא מן הים לתוכה · דאין תשמיש מן הים לתוכה דרך דפנות שאם ימלא וישליך על הדפנות ירדו לקרקעית הספינה ולהכי נקט עמוקה י' דאי אינה עמוקה י' היא גופה כרמלית ומטלטל להדיא אף מן הים לתוכה ואין גבוהה נמי (א) י' דוקא נקט דאי גבוהה י' מותר לטלטל מן הים לתוכה דמכרמלית לרה"י דרך מקום פטור קא מטלטל דצריך להגביה את ידו למעלה מי' ואע"ג דברשות דאורייתא מרה"ר לרה"י מיחייב בכה"ג (לעיל דף ה·) כרמלית מיהא דרבנן היא ולא גזור : אלא לאו אחודה · שופך שופכים על חודה והן יורדין דרך דפנותיה לים : בילאתא · ספינות קטנות וקצרות מלמטה עד כחודו של סכין שקורין קוייט"י : אין מטלטלין בתוכן · דלאו רה"י נינהו שאין ברחבן ארבע מלמטה לפיכך אין מחיצותיהן מחיצות : ולא אמרן אלא · בשקצה שלהן גבוה שלש שאין רחב ד' למטה בעוד שלא הגביה ג' מקרקעיתו ואפי' יש ברחבו י' גובה לא משתרי דכיון דתחתונות לאו מחיצה נינהו הוה ליה תלויה : אבל יש בפחות מג' גובה רוחב ד' · שעד שלא הגביהו ג' הרחיבו ד' הרי הן כמי שקרקעיתן עולה עד כאן ומחיצותיהן מחיצות: אורבני · ערבה דקה : ואי מלינהו · עד מקום רחבן הרי הן כשרות לטלטל אם יש משפת רוחבן ולמעלה י' : ולימא גוד אחית · מכנגד מדת רחבן העליון ולמטה כאילו הן יורדות עד הקרקע מבחוץ : טרסקל · אין עמוק י' ואנו מודדים לו גובה י' שמדת הקנה עולה לו בגובהו והקנה אין רחב ארבעה אלא שאנו אומרים במחיצות הטרסקל גוד אחית וכמאלו מקיפות את הקנה והוו להו היקף המחיצות מן הקרקע ולמעלה לשוייה ראשו רה"י ואם זרק מרה"ר ונח על גביו חייב : ומטו בה · יש שמטין בדבר להכריע ולומר שר' חייא אמר : וחכמים פוטרין · אלמא לא אמרי' גוד אחית להתיר מחיצה תלויה : ואת לא תיסברא · דאמרי' כה"ג : ואין בעיקרו · רחב ד' . ויש בקצר שלו ג' · אותו קצר של עיקרו שאינו רחב ד' יש בו גובה ג' והיינו רבותא דליכא למימר לבוד ממקום שכלה רחבו לקרקע אפ"ה הוי רה"י : דאמרי' גוד אחית מחיצה · סביב מחיצותיה מכנגד רחבה ולמטה כאילו הוא כולו שוה : ה"נ · בביליתא דמישן כמי נימא גוד אחית מידי איריא התם כו' · כולה אביי אמר לה לרב יוסף דהא דמייתי ליה (ב) וחכמים פוטרים כלום ראיה היא לכאן הא דטרסקל דקפטרי רבנן : משום דהויא מחיצה שהגדיים בוקעין בה · מלמטה בארץ תחת מחיצות הטרסקל שהם פשוטות להלן מן הקנה לכל צד ובקיעת גדיים מעכבת מלמימר גוד אחית שהרי עוברין תחתיה אבל בספינה ליכא בקיעת גדיים שאין לך עובר תחתיהן וכן בעמוד אין דרך להתחכך בו ולעבור תחת שיפועו שאינו אלא מעט : בקיעת דגים לא שמה בקיעה · לפי שאינן נראין : בחורבה · שדרך להיות בה מחיצות שנפלו תחתיהן וקיימות מלמעלה ותלויות : מהו שתתיר · לטלטל בחורבה שלא תהא כפרוצה לרה"ר :

תוספות

רבי יהודה אומר עמוקה י' ואין גבוהה י' מטלטלין מתוכה לים · וא"ת היכי מייתי סייעתא מדרבי יהודה כיון דרבנן פליגי עליה ואור"י דבהא לא פליגי אלא בעמוקה י' וגבוה י' דרבנן סברי דמכרמלית לרה"י דרך מקום פטור אסור אע"ג דרשויות דרבנן ור' יהודה שרי אבל בעמוקה י' ואינה גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן והכי איתא בתוספתא [פי"א] דספינה שהיא גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' כו' וה"ק ר' יהודה בעמוקה י' וגבוהה י' לא מבעי' דמותר לטלטל טלטול גמור הואיל ודרך מקום פטור קא מטלטל אלא גם באינה גבוהה י' יש תקנה לטלטל כגון ע"י כחו כדמפרש הש"ס וקשה לר"י דהשתא לרבי יהודה שרי טלטול דרך מקום פטור ברשויות דרבנן ואפילו רבנן לא פליגי אלא בשאינו עושה הנחה במקום פטור ובפרק כיצד משתתפין (עירובין דף פז:) פריך לזעירי דאמר אסור להחליף דרך מקום פטור מכרמלית לרה"י ולזעירי קשיא פלוגתא דרשב"ג ורבנן דפליגי בהא ומשני לה והשתא הא תנאי דהכא דלא כוותיה וי"ל דמ"מ הני תנאי דהתם כיון דמצי לאוקמי כוותי' מוקים להו : עמוקה י' ואין גבוהה י' · מהכא אין להקשות למ"ד לעיל מארעא משחינן דהכא מיירי בדליכא זיז כל שהוא להיכרא :

הני ביליאתא דמישן · לפירש"י דמפרש שהן קצרות מלמטה קשה דכי היכי דבטיל מדין רה"י משום דלית בהו ד' ה"נ ליבטיל מדין כרמלית כדאמר בפ"ק (דף ז·) דאין כרמלית פחותה מד' ואקילו בה רבנן מקולי רה"י דלא הוי מקום ד' (ג) כרמלית ואי לא מקום פטור ועוד מאי פריך לימא גוד אחית מחיצה מה מועיל שיהא המחיצות מבחוץ כיון שמבפנים אין שם ריוח מקום ד' ולא ניחא תשמישם ודופן הספינה שבקצר מבטל גוד אחית כמו חלוקה במחלוקת דלעיל ועוד למה לי מלינהו קני ואורבני אע"ג דלא מלאן כיון דיכול למלאות חשיב רה"י כדאמר בפרק חלון (עירובין דף עח·) משום דאי בעי מנח עליה מידי ומשתמש גבי מלאו כולו ביתידות ונראה כפר"ח דביליאתא הם ספינות קטנות העשויות להלך באגמים ועל שם שמהלכות על בלעי המים קרי להו ביליאתא ויש להם דפנות וקרקעית העשויות נסרים נסרים ויש חלל בין הנסרים והמים נכנסין שם ויושבין בה כמו במים והיא עשויה כך שאפילו תתהפך אינה נטבעת לעולם וקאמר רב הונא כיון שהיא פרוצה דינה ככרמלית ואין מטלטלין בה אלא בד' ולא אמרו אלא בזמן שאין בין נסר לנסר חלל פחות מג' אבל אם יש בין נסר לנסר חלל פחות מג' כלבוד דמי ואע"ג שהמים נכנסין בה לא חיישינן ונראה דל"ג שאין בפחות מג' ד' ואי מילא כל החלל קני ואורבני מותר לטלטל בכולה :

מתקיף לה רב נחמן · למה לך כולי האי לימא גוד אחית מחיצתא מי לא תניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר וכו' אלמא רואין כאילו דופני הטרסקל יורדין עד עיקרו של קנה ה"נ רואין כאילו דופני הספינה עקומין ומסבבין הנסרים ונמלאו הנסרים מחוברין . וזורק ונח על גביו חייב · למאי דס"ד השתא דאין חילוק בין מחיצה דמים לשאר מחיצות וס"ד כמי דלא פליגי רבנן עליה דרבי יוסי ברבי יהודה לא מצי לאקשויי אמאי הא תנן בפ' כיצד משתתפין (עירובין דף פז:) גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין הימנה אא"כ עשו לה מחיצה י' מה צריך מחיצה י' בלא מחיצה י' תסגי כמו בטרסקל דדוקא על גביו חשיב ליה ר' יוסי ברבי יהודה רה"י אבל למטה לא דלהכי לא אהני גוד אחית אי כמי הא דבעינן גבי גזוזטרא מחיצה י' היינו לטלטל אבל לזרוק לא בעי מחיצה י' כמו בטרסקל והכא הכי פריך לימא גוד אחית דכי היכי דא"ר יוסי בר' יהודה גוד אחית כשאין שם מחיצה י' למיהוי רה"י להתחייב ה"נ בספינה שיש שם מחיצה י' אית לן למימר גוד אחית אף לטלטל : ויש בקצר שלו ג' · פי' בקונט' גבוה ג' מן הארץ וקשה דאם הוא דק הרבה כמו קנה הוי כמו טרסקל ומבטלי בקיעת גדיים גוד אחית ונראה לר"י דהאי בקצר שלו ג' היינו שיש בעובי הקצר ג' דכיון שיש בעובי הקצר ג' ולמעלה רחב ד' שייך ביה גוד אחית : ומנא תימרא דבעא מיניה ר' טבלא כו' · וא"ת אמאי לא פשיט מממתני' דכיצד משתתפין (שם פז:) גזוזטרא שהיא למעלה מן המים וכו' דמשתרי במחיצה דלמעלה ואור"י דאי ממתניתין ה"א דה"ה אף בשאר מחיצות שאינן של מים מתרת מחיצה תלויה ולהכי מייתי מרבי טבלא דמפרש הטעם קל הוא שהקילו חכמים במים : פשיטא

רבינו חננאל

אע"פ שמצד אחר עולי בו בכבש כשיעור ד' אמות חייב ואפילו מכל סביביו משופע ועולה כיון שטבהו עשרה ושיפועו ד' אמות כרה"י דמיגבהו כגון זה ומפרש בגמ' זבחים (ד' סג).אמר רמי בר אבא כל כבשי כבשים נ"א ומחצה *) לאמת חוץ מכבשו של מזבח ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע אבל אם אין התל עולה לטבה עשרה אלא מתוך שיפועו יתר מד' אמות לא מחשב כרה"י ומפורש במס' עירובין פרק עושין פסין בעא מיניה רחבה מרבה תל המתלקט י' מתוך ד' אמות ורבים בוקעין בו חייבין עליו משום רה"ר אי לא אליבא דרבנן לא תבעי לך השתא ומה התם דניחא תשמישתיה הא אמור רבנן דלא אתו רבים מבטלי מחיצתא הכא דלא ניחא תשמישה לא כל שכן כי תיבעי לך אליבא דר' יהודה ואע"ג דפשיט רבה אליבא דר' יהודה ואפילו במעלות בית [חרון] לאו הלכתא כר' יהודה **) (והא דרבי) דאמר אם היתה דרך הרבים מפסקתה יסלקנה לצדדין וחכ"א אין צריך דעיקר דשמעתא מעלות ומורדות שבא"י אין חייבין עליהן משום רה"ר לפי שאינן כרגלי מדבר ותנן נמי הגיע להר מבליעו וחוזר למדתו . אמר רבא ל"ש אלא בהר המתלקט י' מתוך ד' אמות אבל הר המתלקט י' מתוך ה' מודדו מדידה יפה רב הונא מתני לה לקולא לא שנו אלא בהר המתלקט י' מתוך ה' אבל הר המתלקט עשרה מתוך ד' אמות אומדו והולך לו' זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור מ"ם שלא היתה מחשבתו חוץ לד' אמות זרק חוץ לד' אמות וחזר לתוך ד' אמות חייב והוא שנח בחוץ לד' אמות ע"ג משהו ואחר שנח התם חזר . וזה כבר פירשנוהו למעלת בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן דתנן הזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין דרבנן סברי אע"פ שזרק בתוך ג' ברה"ר שהן כלבוד צריך הנחה ע"ג משהו אבל קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא והתסבוזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ואע"ג דלא עבר ד' אמות ברה"ר אם נח ברה"ר ע"ג משהו וכן בזורק ברה"ר והעביר בזריקתו מתחלת ד' לסוף ד' אם נח ע"ג משהו חייב ואם לאו פטור אבל המעביר מתחלת ד' לסוף ד' אם כשיעור בבת אחת העביר אם נחה ע"ג משהו חייב ואם לאו פטור דאמרינן לענין המוציא מחנות דרך סטיו משום דר' יוחנן מידי דהוה המעביר חפץ ברה"ר לאו אע"ג דכמה דנקיט ליה ואזיל פטור כי מנח ליה חייב ואע"ג דהמעביר מחתת לפלטיא דרך סטיו לאו כי האי גוונא סלקא מיהו לענין מעביר שצריך הנחה הכין הוא והא דאמר רבא הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה חייב כלומר נצטרפת זו עם זו ונעשו כגרוגרת ואקשינן והא לא נח ושנינן כגון דהעבירה למטה מג' דהוא כלבודי איני והאמר רבא תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו ופרקינן כי קאמר רבא בזורק הכא במעביר ולענין דבר שאיגודו בידו ונתגלגל מרה"י מידו ויצא לרה"ר צריך הנחה ברה"ר ע"ג משהו דתנן בענין הקורא בספר על האסקופה ונתגלגל מידו ר' יהודה אומר אפילו אינו מסולק מן הקרקע אלא כמלא חוט גוללו אצלו ואמרינן עלה אלא הא דאמר רבא תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו לימא כתנאי א"ל לשמעתיה. אלא כולה ר' יהודה היא והכי קתני הגיע לי' טפחים הופכו על הכתב בד"א בכותל משופע אבל בכותל שאינו משופע אפילו למטה מג' גוללו אצלו דברי ר' יהודה שר

*) לפנינו שם הגי' ג' אמות לאמה. **) נראה דל"ל בכה דאמר אם כיתה טי' אלא כחכמים דס"ל דה"ל דעיקר דשמעתא וכו'.

רב נסים גאון

היא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה · עיקר דילה במסכת כלאים פרק ד' מחיצת הקנים אם אין בין קנה לחברו ג' טפחים כדי שלא יכנס הגדי הרי זו מחיצה ובתוספתא בפרק ג' כל שלא יהא בין קנה לחברו ג' טפחים כדי שלא יכנס הגדי דלאלך *) עלי אן כל מחיצה שהיא פחות מג' צריך לצורו ג' טפחים כדי שיכנס הגדי בה אינה מחיצה ומשכחת לה בפרק אחד מן עירובין (דף יד) :

*) פירושו בערבי הנס מוכח מזה

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה כ סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שנה סעיף א :

לג ב טוש"ע א"ח סי' שסו סעיף ג בהג"ה:

לד ג מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה יח :

לה ד מיי' שם הל' טז:

מסורת הש"ס

[זקנין קמא.]

[ב"ב עג.]

לעיל דף ה. עירובין לג:

עירובין יב. ודף טז: ודף מח. ודף פו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל לא וכו' ואין גבוה י' נמי דוקא : (ב) ד"ה מידי איריא וכו' דמייתי ראיה מדתני וחכמים כל ל והד"א עם ד"ה משום: (ג) תוס' ד"ה הני וכו' דאי הוי מקום ד' הוא דהויא כרמלית :

גליון הש"ס

גמ' ויש בקצר שלו ג' · ע' עירובין ד' לג ע"א תוס' ד"ה ובלבלה :

עין משפט
נר מצוה

לו א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה יג :

לז ב מיי' פ"ג מהל' עירובין הלכה כב סמג עשין א :

לח ג ד מיי' פט"ז מהל' שבת הל' כב טוש"ע א"ח סי' שסב סעיף ג :

לט ה מיי' פי"ג מהל' טומאת מת הלכה ו :

מסורת הש"ס

פשיטא אמר רבא לא נצרכא כו' · השתא ס"ד דמיירי ששתי הספינות של אדם אחד ולהכי פריך פשיטא וכשאינן קשורות אין מטלטלין דגזירה שמא יפול החפץ אל המים ומטלטל מרה"י לכרמלית והאי לאתויי אע"ג דלעיל גבי ב' בתים (דף צז·) לא גזרינן דילמא אתי לאתויי הכא בספינות דלא קביעי איכא למיגזר טפי דילמא נפיל ומסיק לא נצרכא אלא לערב ולטלטל וקמ"ל דעירוב מהני בספינות אע"פ שאין קבועות שם דס"ד כיון שאין עתידות להיות שם לא יהגה עירוב קמ"ל דמהני ועוד מפרש ר"י דמעיקרא נמי הוה איירי בספינות של שני בני אדם וע"י עירוב קאמר דמטלטלין מזו לזו ואפ"ה פריך פשיטא דמהני עירוב ולהכי כשאין קשורות אין מטלטלין דלא מהני התם עירוב ומסיק לא נצרכא אלא לערב ולטלטל ואפילו נפסקו כיון דחזרו ונתקשרו וכדתניא ס': **נפסקו** נאסרו · ולא דמי לעירב דרך הפתח ונסתם דאמר רב הונא ורב יהודה בספ"ק דעירובין (דף יז·) דשבת הואיל והותרה הותרה דהכא כיון דנפסקו הוי כאילו הוי רה"ר ביניהם ואם עירבו ג' בתים (ביניהם) ונפל האמצעי ונעשה רה"ר פשיטא דלא אמרינן הואיל והותרה הותרה : **כי** איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר · והא דקתני חזרו להיתרן הראשון אף במזיד לא לגמרי חזרו להיתרן הראשון לטלטל אלא דהוו רה"י דאורייתא ומיהו אספינות לא א"ש דבלא חזרו ונתקשרו הוי רה"י דאורייתא ור"ת מפרש דחזרו להיתרן הראשון אפילו אמזידין ור"נ דאמר דבמזיד לא הוי מחיצה אלא לזרוק ולא לטלטל היינו שע"י המחיצה נעשה רה"י אבל ספינות דבלאו הכי הוו רה"י כי קשרו אפילו מזיד שרי לטלטל ומחצלות הפרוסות ברה"י איירי שיש מחצלות מפסיקות בין שתי חצרות נתגלגלו נאסרו שהרי הן כחצר אחת והם עירבו שנים חזרו ונפרשו חזרו להיתירן הראשון ומטלטלי אלו לכאן ואלו לכאן והא דקאמר שכל מחיצה הנעשה בשבת שמה מחיצה טעמא קא יהיב למילתיה דאפילו היכא דע"י המחיצה נעשה רה"י הויא מחיצה או לזרוק או לטלטל כ"ש מחיצה זו שאינה עשויה אלא להתיר עירוב כבתחלה דהויא מחיצה ומסיפא דקתני שכל מחיצה הנעשית בשבת כו' פריך לר"נ והיא דכל גגות (עירובין דף צג:) כותל שבין שתי חצרות שנפל ואיכא דשרי התם לטלטל עד עיקר מחיצה לא דמי להכא דהתם איירי שלא היה אלא בית אחד בחצר זה ואחד בחצר זה אבל הכא כשיש רבים כאן וכאן אמרינן נתגלגלו נאסרו וכ"ע בשמעתא דדיורין (א) הבאין בשבת (עירובין סס) דאמר שבת הואיל והותרה הותרה

קשרה בדבר המעמידה מביא לה טומאה · פי' בקונטרס כגון שראשו אחד באהל המת ולא יתכן חדא דמאי קאמר לאפוקי מדשמואל מה שייכא הא לדשמואל דהתם הוא משום חרב הרי הוא כחלל ולא משום קשירה ועוד אמאי קתני קשרה אפילו השלשלת מונחת על הספינה בלא קשירה טמאה ועוד דלישמעינן בהדיא דחרב הרי הוא כחלל ולשון הבאת טומאה נמי לא שייך בכה"ג ונראה לרבינו שמואל דלא גרסינן מביא לה את הטומאה אלא מביאה את הטומאה ומשנה היא בפ"ח דאהלות (משנה ה) ורישא דהך בבא קתני אלו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים והטוף הפורח וטלית המנפנפת וספינה שהיא שטה על פני המים פירוש שאם יש מתחתיה מת מצד אחד וטהרה מצד אחר אינה מביאה טומאה מצד זה לצד אחר דלא חשיבי אהל כיון שמנענעים תמיד וקתני דאם קשרה בדבר המעמידה מביאה את הטומאה ומפרש שמואל והוא שקשרה בשלשלאות של ברזל ולאו דוקא נקט של ברזל אלא כלומר שקשורה בחוזק עד שאינה מתנענעת וזזה ממקומה וכן דרך כשרוצה להזכיר דבר חזק מזכיר ברזל כמו אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת (סוטה דף לח:) וכמו נכסי צאן ברזל (ב"ק דף פט·) לפי שהן באחריותו וקשים כברזל ול"ג לענין טומאה הוא דכתיב בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל ושיבוש הוא אלא משום דנקט שלשלאות של ברזל טעו לומר דטעמא משום דחרב הרי הוא כחלל אלא גרסינן ה"מ לענין טומאה דבעינן אהל שיהא נח לגמרי אבל גבי שבת שהטעם הוא משום רשות אחת בחוט הסרבל סגי :

סיפא

אלא במים · כגון גזוזטרא שהיא למעלה מן הים דתנן בעירובין (דף פז:) דעושה מחיצה תלויה סביב וממלא וכן בור שבין שתי חצרות וחלקו במחיצה תלויה מלמעלה ממלא זה מכאן וזה מכאן ואף על פי שלא עירבו (שם דף פו·) : הא איכא בקיעת דגים · גבי גזוזטרא כך נראה שיטה זו בעיני ועל מה שפירשו רבותי תמהתי [שהם פירשו] דהאי מידי איריא התם משום דהוה ליה מחיצה שהגדיים בוקעים בה רב יוסף קא מהדר ליה לאביי הכי מידי איריא הך דעמוד להכא התם משום דהוי מחיצה שהגדיים בוקעין בה וצריכה לגוד אחית הלכך אמרינן בה גוד אחית אבל גבי ספינה דליכא בקיעת גדיים לא אמרינן גוד אחית ותמהתי אם אמרו רבותי כן דאי אפשר לאומרו דהא בפ"ק דעירובין בתרי דוכתי (דף יד: ודף טז·) אמרינן בקיעת גדיים לעכובי גוד אחית דלא נימריה במחיצה תלויה והכא היכי אמרינן דמהני גבי גוד אחית ועוד מאי דוחקיה דרב יוסף לשנויי הכי נימא ליה הא מני רבי יוסי ברבי יהודה היא ואביי גופיה מאי מותיב ליה ואת לא תסברא הא ודאי רבי יוסי ברבי יהודה היא דהא חזינן דחכמים פוטרים גבי טרסקל אלא ע"כ האי מידי איריא מסקנא דמילתיה דאביי היא ולמימר דרבנן קאמרי נה דלא דמיא לטרסקל אלא לספינה :

תורה אור

*אלא במים קל הוא שהקילו חכמים במים ואמאי הא איכא בקיעת דגים אלא ש"מ בקיעת דגים לא שמה בקיעה : ספינות קשורות כו' : פשיטא אמר רבא לא נצרכה אלא להתיר ביצית שביניהן א"ל רב ספרא *משה שפיר קאמרת מטלטלין מזו לזו תנן אלא אמר רב ספרא לא נצרכה אלא לערב ולטלטל מזו לזו וכדתניא ספינות קשורות זו בזו מערבין ומטלטלין מזו לזו נפסקו נאסרו חזרו ונקשרו בין שוגגין ובין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתרן הראשון וכן מחצלות הפרוסות (לר"ה) מערבין ומטלטלין מזו לזו נגללו נאסרו חזרו ונפרשו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין ובין מוטעין חזרו להיתרן הראשון *שכל מחיצה שנעשה בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה איני והאמר רב נחמן לא שנו אלא לזרוק אבל לטלטל אסור כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר אמר שמואל ואפילו קשורות בחוט הסרבל היכי דמי אי דיכול להעמידן פשיטא אי דאין יכול להעמידן אמאי לעולם דיכול להעמידן ושמואל לאפוקי מדנפשי' קאתי דתנן *קשרה בדבר המעמידה מביא לה טומאה בדבר שאין מעמידה אין מביא לה טומאה ואמר שמואל והוא שקשורה בשלשלת של ברזל לענין טומאה הוא דכתיב °בחלל *חרב חרב הרי הוא כחלל אין אבל לענין שבת כיון דיכול להעמידה (היכר בעלמא הוא) אפילו בחוט הסרבל :

במדבר יט

מתני'

פשיטא · דמטלטלין : לא נצרכא · מטלטלין דמתני' אלא לטלטל מזו לזו דרך בילית קטנה שבין שתי הגדולות ואע"פ שאינה קשורה ניתרת ע"י קשירת שתים החיצונות ולא חיישינן דילמא מישתקלא מבינייהו וקא מטלטל דרך אויר כרמלית : בילית · היינו ביציאתא דלעיל: משה · כלומר רבינו בדורו כמשה בדורו : שפיר קאמרת · בתמיה : מזו לזו תנן · משמע שאין אחרת מפסקת ליכנס בה המטלטל הזה : לערב · הא אשמועינן במתניתין דאפילו שתי הספינות לשני בני אדם שצריכין לערב מערבין ומטלטלין : נפסקו · בטל העירוב מפני שנפרדות : שוגגין · שגגת שבת או שגגת מלאכות : מוטעין · מתעסקין בדבר אחר לקושרו ונקשר זה : מחצלות הפרוסות · ועשו מחיצות הרבה ושבתו יחידים בהן זה בזו וזה בזו : לא שנו · דשמה מחיצה: אלא לזרוק · לחייב הזורק מתוכה לרה"ר או להפך : אבל לטלטל · להיות מותר לטלטל בתוכה אסור מדבריהם : אמזיד איתמר · ומשום קנסא ודקתני מתני' חזרו להיתירן הראשון אשוגגין ואנוסין ואמוטעין קאי וכי קתני מזידין אשמה מחיצה קאי ולזרוק כרב נחמן : בחוט הסרבל· שקושרין בו את בית הצואר שקורין מונטי"ל : להעמידן · שלא יתפרדו : לאפוקי מדנפשיה · ממילתא דאמר בעלמא דבעינן שלשלאות של ברזל ואשמועינן הכא דלא בעינן כי התם : קשרה · לספינה : בדבר המעמידה מביא לה טומאה · אם היה ראשו אחד קשור באהל המת מביא טומאה לכלים שבספינה ולספינה עצמה כגון ספינת הירדן שמקבלת טומאה כדאמרינן (לעיל דף פג:): ואמר שמואל והוא שקשרה בשלשלת של ברזל · האי קשרה בדבר המעמידה שלשלת של ברזל הוא כדמפרש טעמא ואזיל כלומר קשרה בדבר שרגילין להעמידה בו דהיינו שלשלת מביא טומאה שמטמאה את הספינה *להיות אב הטומאה : בדבר שאינו מעמידה · כלומר שאינו רגיל להעמיד בה כגון מידי דלאו מתכות אין מביא לה טומאה דאילו ספינה לא מיטמאה מחמת אותו כלי להיות אב הטומאה אלא ראשון לטומאה ואינה מטמאה כלים שבתוכה ואשמעינן שמואל הכא דהאי קשורות דמתניתין אף על גב דדבר המעמידה בעינן כל שהוא מעמידה לענין שבת כשר ולא דמי למעמידה דהתם :

מתניתין

[ביצה לח: סוכה לא. חולין נג.]

עירובין קא:

אהלות פ"ח מ"ה [ע"ש]

פסחים יד: ישן עי' ערך גוד חולין נ. רש"ל מ"ז

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כי איתמר וכו' וכו"ע בשמעתא דדיורין. נ"ב ספ"ק דעירובין דף יז ע"א:

להיות אב הטומאה והספינה את הכלים שבתוכה דחרב הרי כחלל וכו' אבל אבות טומאה כנ"ל רש"ל

רבינו חננאל

יהודה אמר אפי' אינו מסולק מן הארץ אלא שלא החוט גוללו אצלו מ"מ בעינן הנחה ע"ג משהו. ור' יוחנן (אמר) [דאמר] להא שמעתא אמתניתין [הא מיירי] שאם זרק למקום מדרון שאין דרכו לנוח שם אם נח במקום מחשבתו ואח"כ נתגלגל חייב ואם לא נח פטור אבל רבא כי קאמר בזורק למקום שוה שסוף החפץ לנוח שם סד"א אם לא איתרמי ליה לנוח אלא נזדמן לו שיתגלגל משם כאלו נח דמי קמ"ל: רקק מים ורה"ר מהלכת בו דקתני לה תרי זימני תלתא טעמי דאיתמרו בה איתנון . חדא בין בימות החמה בין בימות הגשמים וחדא אע"ג דנפיש(כוותיה)לא תימא דאקופי מקפי ליה.וחדא אע"ג דלא הוי ההוא רקק ד' טפחים לא תימא כיון דמעט הוא לא מסגי לית אינשי בגווה מפסע הוא דפסעי ליה קמ"ל אע"פ שהוא פחות מד' הזורק לתוכו חייב ודמי לגודא דגמלא : הזורק מן הים לספינה ומן הספינה לים פטור אבל אסור שהים עצמו כרמלית הוא וספינה פעמים שהיא כרמלית ופעמים שהוא [רה"י ופעמים שהיא] מקום פטור. וגרסינן בעירובין פרק כל גגות אתמר ספינה רב אמר מותר לטלטל בכולה מ"ם כיון דאית לה מחיצה רה"יהיא שמואל אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות מחיצות הללו להבריח מים הם עשוים והלכתא כוותיה דרב . השתא היכא דאיתא רה"י אין מטלטלין מתוכה לים ולא מים לתוכה ואם הכניס או אם הוציא פטורין וכן היכא דהויא כרמלית דקיי"ל אין מטלטלין מכרמלית לכרמלית אימנין דמהני עירובא אבל היכא דהוי מקום פטור מטלטלין מיניה לרה"י ומיניה לכרמלית ולא חיישינן בלבד שלא יחליף משום הכי אמרינן אין כרמלית פחות מד'.אמר רב ששת ותופסת עד עשרה ופירשנו דעד עשרה הויא כרמלית למעלה מי' לא ואקילו בה רבנן מקולי רה"ר ומקולי רה"י. מקולי רה"י דאי איכא ד' דעד ד' הויא כרמלית ואי לא לא הויא כרמלית ומקולי רה"ר דעד עשרה הוא דהויא כרמלית למעלה מעשרה מקום פטור הוא והיכא דצריכא לעיולי מיא מן הים לספינה רב הונא אמר מוציא זיז כל שהוא וממלא ומעייל ליה לספינה קסבר כרמלית מארעיתא דימא או דנהרא הוא [ומשחינן] מהתם . ותופסת עד עשרה טפחים ומן כד ממי לי' טפחים שלימא כרמלית והוות ליה מקום פטור ובדין הוא דזיז נמי לא ליבעי והא דאצריכו ליה זיז כי היכא דלהוי היכירא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ד' וממלא קסברי כרמלית משפת מיא משחינן ומיא ארעא סמיכתא היא וצריך לעשות מקום ד' חוץ כדי שיהא מקום פטור שמעלה המים מן הים או מן הנהר שהן כרמלית לאותו מקום שהוא מקום פטור ומשם מעייל להן לספינה פי' מקום זה כגון תיבה פחותה או של פחותה בירושלמי ואם הוציא מן הים לספינה הרי הוציא מכרמלית לרה"י ואקשינן לרב הונא דאמר מוציא זיז כל שהוא וממלא מן הים לספינה ומנין דליכא י' מארעית נהרא לשפת מיא וקא מכרמלית לרה"י ומשני גמירי אין ספינה מהלכת במים שיש בהן פחות מעשרה . ומקשינן ודלמא מורשא איכא . פי' מורשא כמו הפירה שיש בקרקעית הים ליחוש דלמא האי ספינה קיימא בההוא מורשא מקום שממלא משם אין בו מקרקעית הים שפת המים י' טפחים וכיון דליתא י' טפחים אותו המים הן כרמלית וקמטלטל מכרמלית לרה"י ופריש רב ספרא נשושי אזלי קמה . כלומר כיון שמגעת הספינה שהמים מעטין מתייראין שמא תשב הספינה בקרקעית הים או שמא תהיה שם סלע ותעבור עליו ותשבר ולפיכך מהלכין בני אדם ספנים מגששין ורואין חמים אם הן מי ברכים או פחות או יותר וכיוצא בהם

רב נסים גאון

לא נצרכה אלא להתיר ביצית שביניהם·ביצית היא דוגית כדגרסי' בפ' המוכר את הספינה (בבא בתרא ד' עג) אמר רבא ביצית ודוגית חדא מלתא היא ר' נתן דבבלאה הוה קרי ליה ביצית כדאמרי אינשי ביציאתא דמישאן טומכום דבר ארעא דישראל הוה קרי ליה דוגית כדכתי: (עמוס ד) ואחריתכן בסירות דוגה ומתרגמ' ובנתכן בדוגית ציידין :

מתני' הזורק. בשוגג: ונזכר. שהוא שבת: מאחר שילתה. האבן מידו וקודם שתנוח: קלטה אחר. קס"ד לאחר שנזכר זה קלטה אחר הוו להו שנים שעשאוה וכגון (א) שנעקר ממקומו וקבלאו שקלטה כלב בפיו דלא הויא הנחה דבעינן מקום ד' פטור: **גמ'** ופרכינן הא נחה. לסוף ד' ברה"ר חייב ואע"ג דנזכר בין עקירה להנחה והא קתני סיפא זה הכלל כו': סיפא. דקתני עד שתהא תחלתן וסופן שגגה: אתאן ללכתא ומיתנא. לכתא עץ קטן שכפול ראשו וצריך לחמרים נושאים דרדורים של יין שתוחבין אותו בשני עקלים שהדרדורים תלויין בהן משני צידי החמור ומחברים בו הדרדורים שיחזיק זה את זה: ומתנא. חבל כלומר לא מיתוקמא סיפא אלא בזורק לכתא הקשור בחבל קטן כדרכו ואוחז החבל בידו וכשנזכר היה בידו לאחוז החבל ולעכב זריקת הלכתא שלא תנוח הלכך תחילתו שוגג וסופו מזיד ופטור אבל זרק צרור וחפץ שכשנזכר אין בידו לעכבו כוליה שוגג הוא ונזכר דקתני ברישא אשמעינן רבותא דאף על גב דנזכר לא מיפטר מחטאת אא"כ קלטה אחר או כלב: ופרכינן לכתא ומתנא אוגדו בידו. ואפילו כוליה מילתא שוגג לא מיחייב דאין כאן זריקה: כגון שנתכוין לעשות חבורה. בתחלתו בשגגת שבת ונזכר עד שלא נעשית החבורה ולעולם בלכתא ומיתנא וכגון שנתכוין לעשות חבורה כו' דהאי משום זכירה הוא דמיפטר שהיה בידו להחזיר נמצא סופו זדון הא לא נזכר חייב ואע"ג דאגדו בידו דחיוביה לאו משום זריקה הוא אלא משום חבורה: הא בהדיא קתני לה · במתניתין וזה הכלל ע"כ למילתא אחריתי אתא: אלא אמר רבא. זה הכלל למעביר ארבע אמות ברה"ר ונזכר קודם שהעבירו ד' אמות אתא שהיה בידו לעמוד במקום שנזכר אבל זורק לא מיפטר בזכירה: והא כי קתני זה הכלל אזריקה תני לה. דאיירי לעיל מיניה בזורק לעשות חבורה ואי שהם זורק לא מיפטר בזכירה היכי מתני גבי זה הכלל: אלא אמר רבא. רישא מילי מילי קתני לה ותרתי קתני הזורק ונזכר אי נמי לא נזכר וקלטה אחר כו' והדר תני כללא לאתויי מעביר: חסורי מחסרא וכו'. ולעולם חדא קתני: שחזר ושכח. קודם שתנוח דהוה ליה תחילתו וסופו שגגה ואשמעינן נזכר דתנא בה לרבותא דאע"ג דהואי ידיעה בינתיים מיחייב דאין ידיעה לחצי שיעור דהייטו *כאין בידו להחזיר: ה"ג שכל חייבי חטאות כו': איתמר ב' אמות בשוגג ב' אמות במזיד ב' אמות בשוגג רבה אמר פטור רבא אמר חייב. שתי אמות במזיד שנזכר לאחר שתי אמות הראשונות וחזר ושכח בב' האחרונות: דר"ג. לקמן בפרק הבונה: התם דכי גמר שיעורא בשוגג גמר. הכותב ב' אותיות בב' העלמות דמחייב בה ר"ג בלאות השניה נגמר השיעור ואף הוא בשוגג אבל הכא בשתי האמצעיות שהן במזיד נגמר השיעור כדמפרש ואזיל לה במעביר ושתי האמצעיות מזיד: שוגג הוא. שהרי אין בידו לעכבה וכיון שחזר ושכח חייב דלא נגמרה מלאכה עד שעת הנחה שהיא לסוף ובשוגג: אלא במעביר. וכיון דבידו לעמוד בסוף ב' אמות האמצעיות אשתכח דגמר שיעורא במזיד: התם הוא דבידו. שלא לחזור ולכתוב השניה הלכך כי חזר ושכח הויא לה שגגה אחריתי ולא גמרה לקמייתא: אבל הכא אין בידו. להחזיר כשנזכר כדמפרש ואזיל בזורק הלכך כולה חדא שגגה היא ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: בפי הכבשן. ונשרפה בשלהבת: הכא דקא מיכוין. מחשבתו משויא ליה מקום דהא אחשביה: אכילה אחת. זית אחד: ד' חטאות. משום חלב משום נותר משום אכילת יוה"כ משום טומאת הגוף ואכל קדש: ואשם מעילות. דאפילו הוא כהן גבי אימורים זר הוא: אף אם היתה שבת כו'. ומשום יוה"כ לא מיחייב בהוצאה דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ: אינו מן השם. אין חטאת זו משום אכילה אלא משום הוצאה: ואמאי. מיחייב משום הוצאה לדברי הכל הא אין דרך להוציא בכך: מחשבתו. שצריך לאוכלה בהליכתו ואחשבה להוצאה זו בפיו: הדרן עלך הזורק

סיפא אתאן ללכתא ומיתנא. אבל רישא מיירי בלא לכתא ומיתנא וה"ה אפילו בלא נזכר פטור כיון שקלטה כלב או נשרפה והא דנקט נזכר לאשמעינן דאפילו בנזכר דוקא קלטה כלב או נשרפה פטור משום דלא נחה הא נחה חייב: **אלא** אמר רבא במעביר. והשתא לחבורה איירי בלכתא ומיתנא ואין ר"י יודע למה הוצרך להשמיענו ההיא דחבורה מה לי חבורה מה לי מעביר וכן לרבא דקאמר תרתי קתני אמאי תנא ההיא דחבורה כיון דתנא הזורק ונזכר פטור ה"נ בחבורה דמ"ש: **רב** אשי אמר חסורי מחסרא כו'. אין זה ממש חסורי מחסרא דמשנה כמו שהיא שנויה יש לפרש כן אלא כדי לפרשה קאמר בלשון חסורי מחסרא: **ובמאי** אי בזורק שוגג הוא. אע"ג דכי גמר שיעוריה במזיד גמר מ"מ כיון דבתחילת זריקה הוי שוגג ואין יכול להחזירה ובהנחה כמי שוגג הוא חשיב כאילו מתחלה ועד סוף הויא חדא שגגה: **אמר** רבא זרק בפי כלב · ל"ג ונחה בפי כלב דנחה משמע מעלמה כדא"ר יוחנן בפ"ק (לעיל דף ה·) זרק חפץ ונח לתוך ידו של חבירו חייב ומסיק דקמ"ל אף על גב דלא אחשביה לידיה והכא מסיק דקא מכוין ומחשבתו משויא ליה מקום: **רבי** מאיר אומר אם היתה שבת והוציאו בפיו כו'. פי' בקונטרס דלהכי נקט אם היתה שבת דמשום יוה"כ לא מיחייב דאין עירוב והוצאה ליוה"כ ולא הויא מסקנא הכי בפרק אמרו לו (כריתות דף יד·) דנדחו דברי רפרם שהיה מפרש כן ומסיק דנקט שבת כדי להרבות בחטאות ולחייבו אף משום שבת [ויוה"כ]: **והוציאו** בפיו חייב. כולהו בהדי הדדי קא אתו °דבליעתו הויא הנחה אע"פ שמהלך כדאמרינן (לעיל דף פ·) כתיבתן זו היא הנחתן ואע"ג דפיו למעלה מי' והיינו רחב ד' בטל הוא אגב רה"ר ולא דמי לבוכיאר ביריעה דאמר בריש פרקין (לעיל דף נו:) דבמקום פטור קא אזיל דהתם מקום קביעות הוה טפי ודמי לטרסקל דאמר בפ"ק (דף ה·) דלמטה מי' הוי רה"ר והכא אפילו למעלה מי' בטל אגב רשות הרבים ועוד דמעביר למעלה מי' כלמטה °וחשיב מונח ברשות הרבים:

הדרן עלך הזורק

מתני' הזורק ונזכר מאחר שיצתה מידו קלטה אחר קלטה כלב או שנשרפה פטור זרק לעשות חבורה בין באדם ובין בבהמה ונזכר עד שלא נעשית חבורה פטור *זה הכלל כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה תחלתן שגגה וסופן זדון תחילתן זדון וסופן שגגה פטורין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה: **גמ'** הא נחה חייב והלא נזכר ותנן כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה אמר רב כהנא סיפא אתאן ללכתא ומתנא לכתא ומתנא אוגדו בידו הוא כגון שנתכוין לעשות חבורה הא נמי תנינא הזורק לעשות חבורה בין באדם בין בבהמה ונזכר עד שלא נעשית חבורה פטור אלא אמר רבא במעביר והא זה הכלל דקתני אזריקה קתני אלא אמר רבא תרתי קתני הזורק ונזכר מאחר שיצתה מידו אי נמי לא נזכר וקלטה אחר או קלטה כלב או שנשרפה פטור רב אשי אמר חסורי מחסרא והכי קתני הזורק ונזכר מאחר שיצתה מידו קלטה אחר או קלטה כלב או שנשרפה פטור הא נחה חייב בד"א שחזר ושכח אבל לא חזר ושכח פטור שכל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה: זה הכלל כל חייבי חטאות כו': איתמר שתי אמות בשוגג שתי אמות במזיד שתי אמות בשוגג רבה אמר פטור רבא אמר חייב רבה אמר פטור אפילו לרבן גמליאל *דאמר אין ידיעה לחצי שיעור התם הוא דכי קא גמר שיעורא בשוגג קא גמר אבל הכא דבמזיד לא ובמאי אי בזורק שוגג הוא אלא במעביר *רבה אמר חייב ואפילו לרבנן דאמרי יש ידיעה לחצי שיעור התם הוא דבידו אבל הכא דאין בידו לא ובמאי אי במעביר הרי בידו ואלא בזורק *אמר *רבה זרק ונחה בפי הכלב או בפי הכבשן חייב והאנן תנן קלטה אחר או קלטה הכלב או שנשרפה פטור התם דלא מכוין הכא דקא מכוין אמר רב ביבי בר אביי אף אנן נמי תנינא *יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד הטמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביוה"כ רבי מאיר אומר אף אם היתה שבת והוציאו [בפיו] חייב אמרו לו אינו מן השם ואמאי הא אין דרך הוצאה בכך אלא כיון דקא מיכוין מחשבתו משויא ליה מקום הכא נמי כיון דקא מיכוין מחשבתו משויא ליה מקום:

[נ"ל רבא]

הדרן עלך הזורק

מ א מיי' פ"א מהל' שבת הלכה יט וס"ג מהל' שגגות הלכה ז סמג עשין ריג :
מא ב מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יד סמג לאוין סה :
מב ג ד מיי' פ"ו מהל' שגגות הלכה ח :
מג ה ו מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יג :
מד ז מיי' פ"ו מהל' שגגות הלכה ד :

לעיל ד.

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה קלטה אחר וכו' וכגון. נ"ב ע"ל בדף ס סוף ע"א:

[ועיין תוס' לעיל ה: ד"ה אלא א"ר יוסף ותוס' עירובין צח. ד"ס זרק ונח]

[לעיל ע"ה: לקמן קס.]

[נ"ל רבא]

עירובין לט.

כריתות יג. שבועות כד: יבמות לג.

[נ"ל שאין]

גליון הש"ס
תוס' ד"ה והוציאו וכו' דבליעתו הוי נחה. ע"ל ע"א תד"ה לא יעמוד: בא"ד ותחייב מונח בר"ה · ע"ל דף ו ע"א תד"ה התם :

רבינו חננאל

מקום נמוך פחות מי' ומקום גבוה י' טפחים אין מעבירין אותה אלא מחזירין אותה לדרך אחרת · תוב מקשו להני דאמרי עושה מקום ד' כמו שאמרנו כמו תיבה פחותה או סל פחותה וכיוצא בהן וממלא ואע"ג דליכא משפת מיא י' טפחים שופכין דספינה לחיכי שדי להו כלומר שופכין שצריך לשופכן כגון מי רגלים וכיוצא בהן היכא שפיך להו וכי תימא באותו מקום (שעשהו ד' הוא ממלא אלא המים) [שעשהו למלא בו המים] הוא שופך שופכין לשם הא קא מימאסו ליה מיא. ומשני שדי להון בדופן של ספינה שהיא מכלל רה"י ואע"ג דשותתין ואזלי מדפני ונחתני לים כל כי האי גוונא כחו בכרמלית לא גזרו רבנן וגרסינן בפרק ר' אליעזר דתולין אמר רב יהודה האי מאן דסחי במיא דנהרא בשבתא ניגנוב נפשיה וניסק דאי לא קמסיק מיא מכרמלית לרה"י והוא הספינה סוף סוף כי נחית למיסחי קא דחי להו למיא ונמצא מטלטל בכרמלית ושנינן שכוחו בכרמלי' לא גזרו רבנן ומנא תימרא דכחו בכרמלית לא גזרו רבנן דתניא ספינה שבים ר' יהודה אומר עמוקה י' ואינה גבוהה י' מטלטלין מתוכה לים אבל לא מן הים לתוכה ואוקימנא להאי דתני מטלטלין מתוכה לים על חודה של ספינה שהן דפני הספינה וש"מ כחו בכרמלית לא גזרו רבנן פי' עמוקה י' ואינה גבוהה י' כגון שנשתקעו מחיצותיה בים וכשאתה מודד עמוקה של ספינה מבפנים הויא זו טפחים ופעמים יותר אבל משפת הים ולמעלה עד שפת הספינה כיון שנשתקעו מקצת מחיצותיה בים לא הוי גבוהה י' ונמצאת הספינה רה"י והים כרמלית לפיכך הוצאה מן הספינה דרך כחו לא גזרו רבנן אבל להכניס דלא אפשר דרך כחו לא שרו : ירושלמי א"ר אבין למה מן הים לתוכה אסור מפני הסכנה אמר רב הונא הני ביציאתה דמישן אין מטלטלין בהן אלא בד' אמות · פי' ביצייתא ספינות קטנות העשויות לתשמיש הגדולות כי כשבאות להיכנס בנמל מהלכות לפניה ורואין הקלו המים אם לאו ואם רואין כי קלו המים משליכין העוגין בים שהן ברזלים [גדולים] ומעמידין אותה שם ועוד עשויות לצאת בהם בני הספינה ליבשה וליכנס בהן ולטעון ולפרק האנתיקי שבה ומתוך שהן קלות ומהלכות על ביצת המים לפיכך הם נקראות ביצייתא : מישן · שם מקום וגרסינן בהמוכר את הספינה מכר את ביציית סימכוס אומר מכר את הדוגית ואמר רבא הביצית ודוגית חדא מלתא היא ומפני שמישן הוא מקום אגמי מים עושין ביציית להלך בהן באגמים ויש להן דפנות שהן מחיצותיה וקרקעיתה עשויה נסרים הים וביניהם חלל ומי הים והנהר נכנסין בה. והיושבים בה כמו במים יושבין ועושין אותה כך שאפי' אם תתהפך על פניה אינה נטבעת לעולם. ואמר רב הונא כיון שהיא פרוצה ככרמלית דינה ואין מטלטלין בה בשבת אלא בארבע ולא אמרו אלא בזמן שאין בה נסר לנסר חלל פחות מג' טפחים. אבל יש בין נסר לנסר חלל פחות מג' כלבוד דמי רואין אלו הנסרים כאלו מחוברין איש אל אחיו הן ואע"פ שהמים נכנסין בה לא חיישינן וכרה"י היא ומותר לטלטל בכולה וכן אם היו נסרין פחות מד' ויש בין זה לזה יתר מג' או ג' ומילא את החלל שבין הנסרים קני ואורבני מותר לטלטל בכולה ואתקף עליה רב

רב נסים גאון

אפי' לרבן גמליאל דאמר אין ידיעה לחצי שיעור. בסוף פ' הבונה (דף קה) חלק רבן גמליאל עם החכמים בכותב ב' אותיות בב' העלמות ובגמ' גרסי' במאי קמיפלגי רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור ורבנן סברי יש ידיעה לחצי שיעור · ועיקר הדבר ששנינו אותה בפרק כלל גדול (דף קב) : **אמר** רב ביבי בר אביי אף אנן נמי תנינא יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד · ומשכחת לה במסכת כריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב (דף יג) פי' ד' חטאות באות בנוי על עיקר המשנה שבתחלת זו המסכת' ל"ו כריתות בתורה ואלו הן טמא שאכל את הקודש והאוכל חלב ודם ונותר ופיגול והאוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים כו' ואמרו על אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת ומי שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשים ביום הכפורים חייב חטאת משום טמא שאכל את הקודש וחטאת [חלב וחטאת משום אוכל נותר וחטאת] משום אוכל ביום הכפורים הרי ד' חטאות וחייב אשם מעילות כמשה"כ (ויקרא ה) נפש כי תמעול מעל בה' וחטאה בשגגה וכדתנן (מעילה דף יח) הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש מעל ואילו היה טהור ואכל את הקודש בשגגה נתחייב אשם מעילות:

סליק פרק הזורק

א א מיי' פ"י מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה:
ב ב מיי' שם הל' יח:
ג ג ד מיי' שם הלכה יב:
ד ה מיי' שם הל' יח:
ה ו מיי' שם הלכה יד והלכה טו וסכ"ג הלכה א:
ו ז מיי' שם פ"י הלכה יג:

מתני'

הבונה כמה יבנה ויהא חייב *הבונה כל שהוא והמסתת והמכה בפטיש ובמעצד (א) *הקודח כל שהוא חייב זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב (וכן) רשב"ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב מפני שהוא כמתקן מלאכה: **גמ'** כל שהוא למאי חזיא א"ר ירמיה שכן עני חופר גומא להצניע בה פרוטותיו דכוותה גבי משכן שכן תופרי יריעות חופרין גומא להצניע בה מחטיהן אביי אמר כיון דמשתכי לא עבדי הכי אלא שכן עני עושה פיטפוטי כירה קטנה לשפות עליה קדירה קטנה דכוותה גבי משכן מבשלי סמנין לצבוע יריעות שחסרה מלאכתן עושין פיטפוטי כירה קטנה לשפות עליה יורה קטנה רב אחא בר יעקב אמר *אין עניות במקום עשירות אלא שכן בעה"ב שיש לו נקב בבירתו וסותמו דכוותה גבי משכן שכן קרש שנפלה בו דרנא מטיף לתוכה אבר וסותמו אמר שמואל [ב]המצדד את האבן חייב מיתיבי [ג]אחד נותן את האבן ואחד נותן את הטיט הנותן את הטיט חייב [א] ולטעמיך אימא סיפא רבי יוסי אומר ואפילו העלה והניח על גבי דימוס של אבנים חייב אלא [ד]תלתא בנייני הוו תתא מציעא ועילא תתא בעי צדודי ועפרא מציעא בעי נמי טינא עילאי בהנחה בעלמא: והמסתת: מסתת משום מאי מיחייב רב אמר משום בונה ושמואל אמר [ה]משום מכה בפטיש [ו]העושה נקב בלול של תרנגולים רב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכה בפטיש עייל שופתא בקופינא דמרא רב אמר [ז]משום בונה ושמואל אמר משום מכה בפטיש וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בההיא קאמר רב משום דדרך בנין בכך אבל עושה נקב בלול של תרנגולים דאין דרך בנין בכך אימא מודה ליה לשמואל ואי אשמעינן בהא בהא קאמר רב משום דדמי לבנין *דעבדיה לאוירא אבל שופתא בקופינא דמרא דאין דרך בנין בכך אימא מודה ליה לשמואל ואי אשמעינן בהא בהא קאמר שמואל אבל בהנך תרתי אימא מודה ליה לרב צריכא בעא מיניה רב נתן בר אושעיא מרבי יוחנן מסתת משום מאי מיחייב אחוי ליה בידיה משום מכה בפטיש והאנן תנן המסתת והמכה בפטיש אימא המסתת המכה בפטיש ת"ש הקודח

רש"י

הבונה. שאמרו באבות מלאכות כמה יבנה כו': **מסתת.** מרבע את האבן ומתקנה הכל לפי המקום שיש מקומות שרגילין להחליק ויש מקומות שרגילין לחרוץ בה חריצים חריצים בארץ אשכנז: **המכה בפטיש.** גם הוא באבות מלאכות והוא בלע"ז פי"ק שמפולץ בו את האבן מן הסלע לאחר שחצב את האבן סביב ומבדיל מן ההר קצת הוא מכה בפטיש מכה גדולה והיא מתפרקת ונופלת וזהו גמר מלאכה של חוצבי אבן וכל הגומר בשבת מלאכה תולדת מכה בפטיש היא: **מעצד.** אף הוא כמו קורנס גדול של ברזל לבנין של ברזל*: **והקודח.** נוקב עץ או אבן בכותל: **כל שהוא.** אכולהו קאי אמסתת ומכה בפטיש ובמעצד והקודח: **כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת.** שיש מתקיימת כיוצא בו [ואין מוסיף עליה]: **בשבת.** אעושה מלאכה קאי: **על הסדן.** בלע"ז איינקלומ"א: **קורנס.** מרטי"ל: **מפני שהוא כמתקן מלאכה.** ואע"פ שאינו מכה על הפעולה אלא על הסדן ובגמרא מפרש מאי מתקן: **גמ'** **דמשתכי.** מעלין חלודה המחטין רוא"י ל: **פטפוטי.** רגלי כירה כעין כלי ברזל שקורין טרפיי"ד מעמידין הכירה של חרס: **מבשלי סממנים** לצבוע שחסרה מלאכתן. שלאמו נגמר צביעתן וחסרה למלאכתן והוצרכו לחזור ולבשל סמנין ולצבוע מעט: **יורה קטנה** גרסינן הכא: **אין עניות במקום עשירות.** לא עשו דבר בצמצום אלא הכל מתחלתן דיים והותר: **בבירתו.** בירה נאה שהוא אוהל ושוכב מקפיד על חור קטן שבה אם מגונה הוא וסותמו בטיט: **דרנא.** תולעת: **המצדד את האבן.** מושיבה ומצדדה עד שמתיישבת בקרקעית יסוד הבנין יפה מתוך שהוא מצדדה הוא מכינה תחתיה ומושיבה בארץ חייב ואפילו לא נתן טיט הוי בונה כל שהוא דיש מקיימין כן בלא טיט: **הנותן את הטיט חייב.** אבל הנותן האבן פטור: **דימוס.** שורת אבני חומה אלמא בהנחה בעלמא חייב ואפילו לא צידד ועדיפא הא מדשמואל: **אלא.** לאו קושיא תלתא בנייני הוי: **תתא.** יסוד החומה תחתית שמושיבין אבנים על הארץ בלא טיט בצדודי ועפר הכל נגלמו אינו אלא לצדד את האבן שתשב [illegible] ולא תטה לכאן ולכאן ויהא טפל סביב לה לסומכה ובההוא אמר שמואל מילתיה ובריית במילעא כל הבנין כולו שמן היסוד עד שורה העליונה בעי נמי טינא עם הצידוד: **עילאה.** דימוס העליון שאין על גביו עוד דימוס אינו חושש אם נוטה האבן לצד אחד הלכך בהנחה בעלמא סגי והוא מילתא דרבי יוסי: **משום מאי.** איזו תולדה מן האבות הוא: **מכה בפטיש.** גמר מלאכה הוא שהמקום שחרץ חריץ זה לא יחרוץ עוד: **לול של תרנגולין.** של עץ הוא וסתום ומנקבו שילא הריח של לולה ולא יזיק להו: **משום מכה בפטיש.** שהיא גמר מלאכת הלול וכל מידי דהוא גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש כדאמרי' בפ' כלל גדול (דף עה:): **עייל שופתא בקופינא דמרא.** *שופתא יתד קטן שתוחבין בתוך בית יד של מרא בהיותו בנקב הברזל להדקו שלא יצא שקורין קאיי"ל: **קופינא.** הוא חור שבראש המר: **מרא.** בלע"ז פוסי"ר: **מסתת.** **דרך בנין בכך**: ולי אשמעינן בהא. **בעושה נקב בלול:** דדמי לבנין. שאף בבנין הבתים עושין נקבים לאויר כדקאמר ועבדי לאוירא חורים וחלונות: ולי איתמר בהא. **בשופתא:** בהא קאמר שמואל · ולי אתרו ביה משום בונה לא מיחייב דלאו בנין הוא: **אחוי בידיה.** מכה באגרופו על כפו כמכה בפטיש: **אימא המסתת המכה בפטיש.** וה"ק המסתת שהוא חייב משום מכה בפטיש חייב בכ"ש: **הקודח.**

תוספות

הבונה. צריך ג' מן טעם אמאי תני בונה אחר זריקה והוצאה*: **מכה בפטיש.** פי' בקונטרס שמפולץ בו את הסלע לאחר שחצבה ואין נראה לר"י דבמשכן לא הוה בנין אבנים ולא שביק תנא גמר מלאכה דכלים דהוה במשכן ונקט מכה בפטיש דאבן דלא הוה במשכן אלא נראה לר"י דהאי מכה בפטיש היינו מכוש אחרון שמכה על הכלי בשעת גמר מלאכה. **כל** שהוא למאי חזי. דוקא הכא איצטריך לפרושי דהוה דטיתיה במשכן משום דלא חשיב בנין כל שהוא אבל מוציא עיטרן ופלפלת כל שהוא סברא הוא דמיחייב: **הכי** גרסינן המצדד את האבן חייב. ול"ג משום מכה בפטיש דבמסקנא מוקי לה בתחלה דלא שייך שם מכה בפטיש ועוד דהכתי קאי בבונה: **ולטעמיך** אימא סיפא אפילו העלה ע"ג דימוס כו'. ול"ג ר' יוסי אומר אפילו העלה דאי גרסינן ליה מאי קאמר ולטעמיך הא פליגי רבנן עליה ובתוספתא נמי ל"ג ליה: **העושה** נקב בלול. קשה לרב דאמר משום בונה אמאי הפסיק מכה בפטיש בין מסתת לקודח דהוו תרווייהו משום בונה ולשמואל נמי ליתני תרווייהו בהדי הדדי: **האי** מאן דעייל שופתא בקופינא רב אמר חייב משום בונה. ואע"ג דקי"ל *אין בנין בכלים אור"י דהיינו דווקא בהחזרת (ב) בתי תריסין או במנורה של חוליות אבל בנין גמור מיחייב בכלים *כמו בקרקע כדאמרי' בס"פ כירה (לעיל דף מז:) גבי מטה של טרסיים אם תקע חייב חטאת ומחזיר קני מנורה חייב חטאת וקרן עגולה ואין חילוק בין כלים לקרקע אלא במקום שאין חיזוק ואומנות דבכלי לא חשיב בנין ובקרקע חשיב בנין ובפ' בכל מערבין (עירובין דף לה:) גבי נתנו במגדל דמוקי לה רבה ורב יוסף במגדל של עץ דמ"ס כלי הוא ואין בנין בכלים ומ"ס אהל הוא התם מיירי במנעול (ג) וקטיר במיתנא כדמסיק אביי לבסוף ולא הוצרכו לפרש משום דפשיטא דבהכי איירי דבע"א יש סתירה ובנין בכלים וכן משמע מדמוקי אביי במנעול וקטיר במיתנא דהוי כמו חותמות שבכלים הא לאו הכי אסור וברים סוגיא דפריך ואמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא אע"ג דסתם מגדל של עץ הוא דהוי כלי כדמוכח בכמה דוכתי מעיקרא הוה סבר דאיירי שאי אפשר לקחת העירוב אלא על ידי סתירה גמורה: **לול** של תרגולין. דלא חשיב ליה שמואל בונה אומר ר"י משום דלא חשיב להאי פתח עשוי להכניס ולהוציא: [ועי' לקמן קמו:] : **אבל** בהנך תרתי אימא מודה כו'. ומקמייתא ובתרייתא נמי לא ידעינן מגיעתא בשלמא:

רבינו חננאל

נחמן למה לך כולי האי לימא גוד אחית מחיצתא פי' ראה בלבך כאלו את חותך כמין קלף מן המחיצות שהן דפני הביצית (ומציעו) [ומעמיד] בקרקעיתא ונמצאו הנסרין כולן כאלו מחוברות הן מי לא תניא ר' יוסי בר יהודה אומר נעץ קנה ברה"ר והניח בראשו טרסקל רחב ד"ט וזרק מרה"ר ונח על גביו חייב. אלמא אמרי' גוד אחית מחיצתא ורואין כאלו דפני הטרסקל יורדין עד עיקרו של קנה וכאילו יש בעיקרו ד' טפחים הכא נמי נימא כאלו דפני הספינה עקומין ומסבבין הנסרים ודחי רב יוסף להא דרב נחמן ואמר ליה משם ר' חייא אמרו וחכמים פוטרין אלמא רבנן סברי לא אמרינן גוד אחית מחיצתא וחולקין על ר' יוסי ב"ר יהודה ודחי אביי להא דרב יוסף בשתי דחיות חדא הא איני והתניא עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' ואין בעיקרו ד' ויש בקצה שלו ג' וזרק ונח ע"ג חייב אלמא אמרינן גוד אחית מחיצתא כלומר רואין בראיית הלב כאילו הרחב שעל ראשו מגיע עד עיקרו ועוד אפי' רבנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה התם בקנה שנעץ והניח בטרסקל בראשו דלא אמרינן גוד אחית מחיצתא התם טעמא מאי דכיון שהגדיים בוקעין בעיקר הקנה ועוברין תחת הטרסקל מוכחא מלתא דלית ליה מחיצתא כלל אבל בספינה כיון שאין הגדיים בוקעין באותו חלל שבין הנסרים אפי' רבנן מודו דכי האי גוונא אמרינן גוד אחית מחיצתא. ולא מצא רב יוסף תשובה בשתיהן והשיב רב אחא כלפי אביי ספינה נמי הא איכא בקיעת דגים וכשם שאין אומרין בקנה שיש בראשו טרסקל גוד אחית מחיצתא מפני הגדיים שבוקעין בו כך הספינה אין אומרים גוד אחית מחיצתא מפני הדגים שבוקעין בו כדגרסינן בעירובין פרק ראשון אמר רבא עשה לחי למבוי והגביהו מן הקרקע ג' או שהפליגו מן הכותל ג' לא עשה כלום דהויא לה מחיצ' שהגדיים בוקעין בה ודחה רב אשי להא דרב אחא וא"ל בקיעת דגים לאו שמה בקיעה דהא מחיצה תלויה מתרת במים כרב ואע"פ שהגדיים בוקעין בה

מסורת הש"ס

[עי' תוס' שבת טעם לזה]
מנחות נז.
ב"ק דף קיז. [illegible]
גי' רש"ל
[כתובות קז: זבחים פח. מנחות מט. תמיד כט. לח:]
[ביצה דף י:]
[לקמן קמו.]

הגהות הב"ח

(א) במשנה והקודח כל שהוא: (ב) תוס' ד"ה האי מאן וכו' בהחזרת תריסין כצ"ל ותיבת בתי נמחק: (ג) בא"ד במנעול כצ"ל ונקטיר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ולטעמיך אימא סיפא · נמחק ר' יוסי אומר [illegible] וכ"ב נ"י [illegible] חייבים בירושלמי [illegible] שם למה [illegible] סיפא [illegible] ועי' תוס' ד"ה ולטעמיך וכו':

עיין ג' [illegible] ד"ה שופתא

אלמא בקיעת דגים לאו שמה בקיעה ואין מחיצה תלויה מתרת בחורבה [illegible]

[illegible]

תורה אור

הקודח כל שהוא חייב בשלמא לרב מיחזי כמאן דחר חורתא לבניינא אלא לשמואל לאו גמר מלאכה הוא הכא במאי עסקינן דבזעיה ברמצא דפרזלא ושבקיה בגוויה דהיינו גמר מלאכה: *זה הכלל: זה הכלל לאתויי מאי לאתויי *דחק קפיזא בקבא: רשב"ג אומר המכה בקורנס על הסדן כו': מאי קעביד רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מפני שמאמן את ידו קשו בה בני רחבה אלא מעתה חזא אומנתא בשבתא וגמר הכי נמי דמיחייב אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו שכן מרדדי טסי משכן עושין כן תניא נמי הכי *רשב"ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב שכן מרדדי טסי משכן עושין כן: **מתני'** ההורש כל שהוא המנכש והמקרסם והמזרד כל שהוא חייב המלקט עצים אם לתקן כל שהן אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה המלקט עשבים אם לתקן כל שהוא אם לבהמה כמלא פי הגדי: **גמ'** למאי חזי חזי *לביזרא דקרא דכוותה גבי משכן שכן ראוי לקלח אחד של סמנין: המנכש והמקרסם והמזרד: ת"ר התולש עולשין והמזרד זרדים אם לאכילה כגרוגרת אם לבהמה כמלא פי הגדי אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה אם לייפות את הקרקע כל שהן אטו כולהו לא ליפות את הקרקע נינהו רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו באגם שנו אביי אמר אפילו תימא בשדה דלאו אגם וכגון דלא קמיכוין והא *אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לא צריכא דקעביד בארעא דחבריה: **מתני'** הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין משם אחד בין משתי שמות בין משתי (א) סמניות בכל לשון חייב אמר רבי יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם שכך כותבין על קרשי המשכן לידע איזו בן זוגו א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל: **גמ'** בשלמא אימין ליחייב משום דדרך כתיבה בכך אלא אשמאל אמאי הא אין דרך כתיבה בכך א"ר ירמיה באטר יד שנו ותהוי שמאל דידיה כימין דכ"ע ואשמאל ליחייב אימין לא ליחייב אלא אמר אביי *בשולט בשתי ידיו רב יעקב *בריה דבת יעקב אמר הא מני ר' יוסי היא דאמר לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם והא מדסיפא ר' יוסי היא רישא לאו ר' יוסי *כולה רבי יוסי היא: א"ר יהודה מצינו: אלא ר' יהודה שתי אותיות והן שני שמות הוא דמחייב שתי אותיות והן שם אחד לא מחייב והתניא ועשה אחת יכול עד שיכתוב כל השם ועד שיארוג כל הבגד ועד שיעשה כל הנפה ת"ל מאחת אי מאחת יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת ולא ארג אלא חוט אחד ולא עשה אלא בית אחד בנפה ת"ל

הקודח. וכל הקודח ע"מ למלאות הוא לתקוע בו יתד ושלא למלאות קרי נוקב: בשלמא לרב. דאמר נקב הוי בנין האי נמי בנין הוא כל שהוא ואע"פ שימלאנו הרי הועיל לבנין שקודח החור: חר חורתא. קדח חור: אלא לשמואל. דאמר נוקב לאו בונה הוא בשלמא נקב דלא איכא למימר מכה בפטיש אבל זה שעומד לסתום לאו גמר מלאכה הוא: דבזעיה ברמצא דפרזלא. במסמר ארוך של ברזל: ושבקיה בגוויה. לתלות* בה: דחק קפיזא בקבא. בגולם גדול הראוי לחוק בו קב חקק שלש לוגין ואע"פ שעתיד להוסיף יש שמקיימין כן: מאמן ידיו. מרגילה ומכוונה להכאה הראויה למלאכה מכה גדולה או מכה קטנה: מרדדי טסי משכן. לציפוי קרשים: עושין כן. מכין ג' על הטס ואחת על הסדן להחליק הקורנס שלא יבקע הטס שהוא דק ובעלי מטבע במקומנו ראיתי עושין כן: **מתני'** מקרסם. קוצץ ענפים יבשים מן אילן לתקנו: מזרד. זרדין לחין חדשים של שנה זו ופעמים שהן מרובין ומכחישים האילן ומתייבשין וקוצצין אותם ממנו: אם לתקן. את האילן או את הקרקע וקצצו מן המחובר: ביצה קלה. כגרוגרת מבילת תרנגולת *שקלה היא לבשל מכל הביצים: **גמ'** לביזרא דקרא. לזרוע בתוכה נימא של דלעת ואע"ג דשנינו (לעיל דף נ:) לענין הוצאת זרע דלועין שנים שאין אדם טורח בנימא אחת ה"מ הוצאה דכי נפיק תרתי מפיק כי הדדי שאינו זורעה אחת לבדה אבל לענין חרישה כל גומא וגומא באפי נפשה עביד לה: עולשין. עשב שקורין קריספ"ל: זרדין. מין קנים הם ובעודן רכים זורדין אותם למאכל אדם כתקנו מטעם ראוין למאכל בהמה יבשו עומדין להסקה: אטו כולהו לא ליפות את הקרקע נינהו. הרי הקרקע מתייפה מאליו: באגם. שאין צריך ליפות: בארעא דחבריה. °לא איכפת ליה ליפות: **מתני'** בין משם אחד. שתיהן אלפין: משתי שמות. אלף בית: משתי סמניות. אחת בדיו ואחת בסיקרא: בכל לשון. של כל כתבים וגופן של כל אומה ואומה: משום רושם. סימן שהיו עושים בקרשי המשכן מפני שמפרקין אותו ולכשיקימוהו לא יחלפו סדר הקרשים והכא ר' יוסי למימר דאפי' לא כתב אלא רשם שני רשימות בעלמא לסימן חייב: מצינו שם קטן כו'. הא אתא לאשמועינן רבי יהודה דאע"ג שלא נגמר מלאכתו שנתכוין לכתוב תיבה גדולה וכתב מקצת ואותו מקצת הויא תיבה המתקיימת במקום אחר חייב: **גמ'** הא מני רבי יוסי היא. דלא בעי כתיבה אלא רושם בעלמא ובשמאלו רושם מיהא הוה: והן שני שמות. כגון הנך דנקט במתני' שאינן שוות: הא ב' אותיות והן שם אחד. כגון שש משטך או תת מתתנן או חח מחחים לא מיחייב מדלא נקט רבי יהודה חד מהנך: אחת. כולה במשמע: כל השם. התיבה קרוי שם: בית אחד בנפה. לאחר שהסיך נירים של שתי עושה באריגת ערב נגר אחד ולמטה ואחד ממעלה והן קרוין בתים והם עוכבין את השתי כדרך רכיבתו ועומד האריג ובית אחד אין מתקיים ומשום דלאו חוטין נינהו קרי להו בית כמו בתי נירין שאין לה בתי נירין אחרים: ס"ל

בשלמא לרב מיחזי כמאן דחר חורתא לבניינא. אע"ג דלא דמי לעושה נקב בלול של תרנגולין דהתם עשוי להכנים ולהוציא מ"מ מטעם בנין כל דהו מיחייב כמו מעייל שופתא בקופינא דמרא ומסתת אלא לשמואל דמשום בנין כל דהו לא מיחייב אמאי חייב הא אין כאן גמר מלאכה: **אם** לבהמה כמלא פי הגדי ואם להיסק. פירוש שאינם ראוין לאכילה דאי לאו הכי מיחייב אשיעורא זוטא כדאמר לעיל (ד' עו.) המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל חייב: **באגם** שנו. ומתני' דלא שייך לאוקמי באגם אומר ר"ת דאיירי באילן יבש שאינו מתקן כלום: **לא** צריכא דעביד בארעא דחבריה. פי' בערוך (ערך סבר) דבפסיק רישיה דלא ניחא ליה כגון דקעביד בארעא דחבריה וכגון באחר שאינו אוהבו והקוצץ בהרת בשעת מילה שאין לו הנאה מותר לכתחילה ואפילו איסור דרבנן ליכא והתיר ר' חבית שפקקוהו בפשתן להסיר הפקק ולמשוך ממנו יין בשבת אע"פ שא"א שלא יסחוט כשמסיר הפקק והוי פסיק רישיה כיון דאינו נהנה בסחיטה זאת שהיין נופל לארץ מותר ואינו נראה דהא *מפיס מורסא להוציא ממנו ליחה היה אסור אי לאו משום צערא דגופא אע"פ שאינו נהנה כלל בבנין הפתח ואינו מתכוין כלל לבנין הפתח אלא לנקיבה בעלמא וכן הביא רשב"א ממחט של יד ליטול בה את הקוץ דמוקי לה בהנחנקין (סנהדרין דף פד:) כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומשום צערא שרי ואע"פ שאינו נהנה בחבורה היה אסור אי לאו משום צערא דגופא והא דקאמר לא צריכא דעביד בארעא דחבריה היינו דלא מיחייב חטאת אבל איסורא איכא והא דקאמר בשילהי כל התדיר (זבחים דף צא:) המתנדב יין מביאו ומזלפו על גבי האישים ופריך והא קא מכבה ומוקי לה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר מיירי דלא הוי פסיק רישיה שמזלפו בטיפות דקות א"נ על גבי האיברים אפשר שלא יכבה האש ובפרק לולב הגזול (סוכה דף לג:) גבי אין ממעטין בי"ט משום ר"א בר"ש אמרו ממעטין ופריך והא קא מתקן מנא ומשני כגון שליקטן לאכילה ודבר שאין מתכוין מותר ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ומשני לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי משמע כפי' הערוך דכשאינו נהנה מותר אע"ג דהוי פסיק רישיה וליכא למימר כיון דאית ליה הושענא יתירתא אינו מתקן כלום דא"כ אמאי קאמר התם דסבר לה כאבוה דאמר דבר שאינו מתכוין מותר מיהו י"ל דאותו תיקון מועט כמו מיעוט ענבים דלא אסיר אלא מדרבנן לא גזרו חכמים כשאינו *נהנה: **בארעא** דחבריה. פי' דהויא מלאכה שא"צ לגופה:

בגלטורי

עין משפט נר מצוה

ז א ב מיי' פ"י מהל' שבת הלכה טו ופכ"ג הלכה ד סמג לאוין סה:
ח ג מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה א:
ט ד ה מיי' שם הל' ב:
י ו מיי' פי"א מהל' שבת הל' ט סמג לאוין סה:
יא ז מיי' שם הלכה י:
יב ח שם הלכה יז:
יג ט י כ שם הלכה יד:
יד ל מיי' פ"א מהל' שבת הלכה יד:

רבינו חננאל

חסורי מחסרא והכי קתני הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו וקלטה אחר או כלב או נשרפה פטור הא נחת חייב אימתי בזמן שחזר ושכח אבל לא חזר ושכח פטור שכל חייבי חטאות אין חייבין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה פלוגתא דרבה ורבא בשתי אמות בשוגג וב' אמות במזיד וב' אמות בזורק ולא איפרשא בהדי' אי בזורק ובמעביר היא ודברי הכל בפלוגתא דרבן גמליאל וחכמים פליגי דתנן הכותב ב' אותיות בב' העלמות אחת בשחרית ואחת בין הערבים רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרין דאלו התם כתב אות אחת שהוא חצי שיעור ואמרינן בכלל גדול אמר רבינא כגון שהיתה לו ידיעה בנתיים ורבן גמליאל הוא דאמר אין ידיעה לחצי שיעור אבל הכא אע"פ דהני ד' אמות בשוגג בב' העלמות הן לא דמיא לההם אלא הכא אם מעביר הוא שהעביר שש אמות בבת אחת עלה אמר רבה פטור כגון שהעביר אמתים בשוגג ולאלתר נזכר והעביר אמתים אחרות במזיד ואלתר שכח והעביר אמתים אחרות בשגגה אמר רבה כגון זה אפילו דמאן דמחייב התם כגון שכתב אות אחת בשגגה ולא כתב כלום נזכר ושכח וחזר וכתב אות אחרת בהא מחייב רבן גמליאל דכי גמר שיעורא (דחייבא) [דהיינו] ב' אותיות בשוגג גמר אבל הכא דאינון שתי אמות ג' פעמים ב' אמצעיות שהן גמר ד' אמות שיעור החיוב במזיד הוה שנמצאת ידיעה מפסקת ורבה דפטר לא פטר אלא במעביר דקאמר אבל הכא כי קא גמר שיעורא במזיד בינייהו קא גמר ואילו זורק כיון שהיתה תחלת הזריקה בשוגג אע"פ שנודע לו לאחר שיצאת מידו כיון שאין בידו להחזיר לא חשיב מזידואם זורק הוא עליה אמר רבא חייב כגון שזורק שש אמות בבת אחת בתחלה היה שכח וכשהגיע החפץ לב' אמות נזכרוכשהגיע בסוף ב' אמות האחרונות חזר ושכח אמר לך רבא כגון זה חייב ואפי' לרבנן דפטרי התם דאלו התם לענין הכותב ב' אותיות בב' העלמות היה בידו שלא לכתוב אות [השניה] (וכיון)[והלכך אף]שחזר ושכח את השניה[איגה] מצטרפת עם הראשונה אבל הכא כיון שזרק ויש בכח זריקתו ללכת שש אמות כיון שאין בידו להחזיר את הזורק וארבע מהן בשוגג [היה] אע"פ שיש ביניהן שתים שאינן בשוגג הרי הארבע מצטרפות וחייב עליהן. ורבא לא מחייב אלא בזורק והא קא' התם הוא דבידו אבל הכא לאו בידו ואילו מעביר בידו (ב') הוא. ואיתה לרבה דפטור במעביר ואיתה לדרבא דמחייב בזורק אמר רבא זרק ונחה בפי הכלב או בפי הכבשן חייב ואוקימנא כגון שכך היתה מחשבתו מעיקרא לנוח בפי הכלב או בפי הכבשן ומתני' דקתני קלטה אחר או כלב או שנשרפה פטור בדלא איכון לכך ומשום דלא נעשית מחשבתו הוא דפטור ואע"ג דבעינן עקירת והנחה במקום ד' ופי הכלב אין בו ד' כיון דאחשביה הוי ליה כאלו אית ביה ד' ומסייע ליה לרב ביבי מהא דתנן בכריתות פרק אמרו לו שנים אכלת חלב [יש] אוכל אכילה אחת וחייב כו' קתני מיהא שאם הוציא ואכלו חייב ואע"פ שלא הניחו ע"ג מקום ד' אלא כיון שהוא עקרו והניחו בתוך פיו חייב ואקשינן והא אין דרך חיוב הוצאה בכך כלומר אין דרך החיוב אלא בעקירה ממקום ד' והנחה במקום ד' אלא כיון דאחשביה לאנוחיה בפיו מחשבתו משוי לפיו כאלו מקום ד' על ד' הוא ה"נ כיון דאחשביה לפי כלב או לפי הכבשן מחשבתו משויא ליה מקום ולא פליגי רבנן עליה דר"מ שחייב אלא כך אמרו לו אינו [מן] השם כלומר מן הטנין ד' חטאות אאכילה אבל הוצאה לאו משום אכילה חייב אלא משום הוצאה ובהמוציא תפילין (ד' לט) נמי אמרינן דכיון דאחשביה משויא ליה מקום: הדרן עלך הזורק

פי"ב הבונה כל שהוא חייב וכו'. הוצרכנו בזאת לב' דברים. אחד להודיע מה צורך לבנין כל שהוא. שני לראות מה בנין כל שהוא היה במשכן. ופירשוהו רבי ירמיה ואביי ורב אחא כל אחד דרך ידיעה ופשוטה הוא אמר שמואל המצדד את האבן חייב משום מכה בפטיש פי' מצדד מיישב האבן בקרקע כדי לבנות עליה ואסיקנא תלתא בניינא הוו תתאה צדודי יעפרא שכן דרך הבנאין האבני היסוד מצדדין האבנים ומושיבין אותן על העפר. וזהו שאמר שמואל. מציעאה בעי טינא עילאה בהנחה בעלמא והני תלתי המסתת והעושה נקב בלול ודמעייל שופתא בקופינא דמרא רב מחייב להו ומשום בונה ואם בנה בנין וסותת או בנה בנין או עשה נקב בלול או עייל שופתא בקופינא דמרא בהעלם אחד אינו חייב על הבונה ועשה אחד מאלו אלא חטאת אחת שלא

מסורת הש"ס

[נ"ל לתלות]

חולין ס. ע"ש

[תוספתא פי"ג]

[כדאיתא לעיל ס:]

[*גיר' הערוך לבורא דקרא פי' גומא של דלעת]

לעיל עה. לקמן קיא: קז. קכ: קלג. קמג. כתובות ו. בכורות כה. סוכה לג: [גיטין נו:]

[בכורות מה.]

[דוגמתו נמצא בחולין לד. ועוד שם בחולין קד: ע"ש ועוד בכריתות כג. ע"ש ותוס' נדה יט: ע"ש ולא נמצא פי' על זה רק בחולין קד: פרש"י ד"ה כל האומר דבר בשם אומרו והתנא שכה ולא הזכיר שמו בתחלה וחזר והזכיר שמו עכ"ל]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ... נ"ל כו' מיירי דלא הוי פ"ר כו'. נ"ב וכ"כ רש"י שם ע"ש:

הגהות הב"ח

(א) במשנה שתי סממניות בכל:

גליון הש"ס רש"י ד"ה בארעא דחבריה לא איכפת ליה. ע"ל דף עה ע"א רש"י ד"ה ספי ובתוס' שם וגע"ק:

תורה אור

ת"ל אחת הא כיצד אינו חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל *רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח א"ר יוסי וכי משום כותב הוא חייב והלא אינו חייב אלא משום רושם שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזו היא בן זוגו לפיכך שרט שריטה אחת על שני נסרין או שתי שריטות על נסר אחד חייב רבי שמעון אומר °ועשה אחת יכול עד שיכתוב את כל השם עד שיארוג כל הבגד עד שיעשה את כל הנפה ת"ל מאחת אי מאחת יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת ואפילו לא ארג אלא חוט אחד ואפילו לא עשה אלא בית אחד בנפה ת"ל אחת הא כיצד אינו חייב עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת ר' יוסי אומר *ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת קתני מיהא רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב לא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל אפילו לא כתב אלא ב' אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח ור"ש היינו ת"ק וכ"ת אלף אלף °דאאזרך איכא בינייהו דת"ק סבר ^אלף אלף דאאזרך לא מיחייב ור"ש סבר כיון דאיתיה בגלטורי בעלמא חייב למימרא דר"ש לחומרא והתניא *^הקודח כל שהוא חייב המגרר כל שהוא ^המעבד כל שהוא ^הצר בכלי צורה כל שהוא רש"א עד שיקדח את כולו עד שיגרור את כולו עד שיעבד את כולו עד שיצור כולו אלא ר"ש הא אתא לאשמעינן עד שיכתוב את השם כולו ומי מצית אמרת הכי והתניא רש"א ועשה אחת יכול עד שיכתוב את השם כולו ת"ל מאחת תריץ ואימא הכי יכול עד שיכתוב את הפסוק כולו ת"ל מאחת ר' יוסי אומר ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת *א"ר יוסי בר' חנינא מ"ט דר' יוסי אחת מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת אחת שמעון מאחת שם משמעון הנה אבות ^מהנה תולדות אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות: א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול: מי דמי מ"ם דשם סתום מ"ם דשמעון פתוח אמר רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר מיתיבי °וכתבתם שתהא כתיבה תמה ^שלא יכתוב אלפין עיינין עיינין אלפין ביתין כפין כפין ביתין גמין צדין צדין גמין דלתין רישין רישין דלתין היהין חיתין חיתין היהין ווין יודין יודין ווין זיינין נונין נונין זיינין טיתין פיפין פיפין טיתין כפופין פשוטין פשוטין כפופין מימין סמכין סמכין מימין סתומין פתוחין פתוחין סתומין °פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה סתומה לא יעשנה פתוחה *^כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה ^או שכתב שלא בדיו ^או שכתב את האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו הוא דאמר כי האי תנא דתניא *רבי יהודה בן בתירה אומר נאמר בשני ונסכיהם בששי ונסכיה בשביעי כמשפטם הרי מ"ם יו"ד מ"ם מים מכאן רמז לניסוך מים מן התורה ומדפתוח ועשאו סתום כשר סתום נמי סתום ועשאו פתוח כשר מי דמי פתוח ועשאו סתום

עלויי

ת"ל אחת. שתהא מלאכה שלימה במקום אחד: שם משמעון. ולגבי בגד נמי שני חוטין ובנפה שני בתין שמתקיימין (א) כך לפי שאין אדם אורג בגד ביום אחד ועושה נפה בבת אחת ומתחיל ועושה כדי קיום שלא יהא נסתר מאליו: אפילו לא כתב. מתיבה גדולה: אלא ב' אותיות של שם אחד כגון שש תת· והן מתיבות גדולות כגון שם משמבלר משסך ששמס שת מתתרלו תתנו וכ"ש אם נתכוין לקטנה תחילה: שכיולא בה מתקיימת. ולקמיה פריך היינו ת"ק: ר' יוסי אומר. מפרש למילתיה לקמן: היינו ת"ק. שש תת: וכ"ת אלף אלף דאאזרך. שהם שתי אותיות מתיבה גדולה אבל לא מליט שהיא תיבה קטנה בכל המקרא: כיון דאיתא בגלטורי. קמיעות וכתבים של מכשפות ושל שמות קורין בלשון לעי"ן של מינין קלוטרוס ורגילין סופרין לכתוב בהן תיבות של שתי אותיות ואינם תיבות במקום אחר: המגרר. כלונסות או קלפים דהוית תולדה דממחק: הקודח כל שהוא. קצת הנקב ואע"פ שלא עבר עובי העץ לראות בעבר השני: כל שהוא. מן הצורה: את כולו. כל מה שנתכוין לגרר או לעבד מתחלה בבת אחת: כל השם. כל התיבה: מ"ט דר' יוסי. היכי דריש ליה: אחת מאחת. ה"ל למכתב ולשתוק וכתב מ"ם יתירה [ומהנה יתירה]: הנה מהנה א"נ הנה הוה ליה למכתב וכתב מהנה מ"ם יתירה ומאחת יתירה הלכך למדרשינהו לכולהו כתבינהו ודרוש אחת הנה בלא מ"ם הכי אחת שהיא הנה הנה שהיא אחת לתרי גווני איכא למידרש משמעותייהו ועשה עבירה אחת והיא לו הנה חייב חטאות הרבה אי נמי ועשה אחת עשייתו חשובהלו כאחת ואע"פ שהנה היו משמע שהרבה עבירות עשה והיינו הנה שהיא אחת הלכך תרווייהו דריש ביה פעמים שהיא כן ופעמים שהיא כן כדמפרש לקמיה: אחת שמעון. כלומר דריש מ"ם יתירה אחת הוי משמע דאינו חייב עד שיכתוב כל התיבה שנתכוין לכתוב: מאחת שם משמעון. כתב מאחת למימר דאפילו לא כתב אלא מקצתה ובלבד שתהא נקויימת (ב) במקום אחר דומיא דאחת דרישיה דקרא: הנה הוי משמע אבות כתב מהנה לרבויי תולדות: אחת שהיא הנה. דאמרן לעיל ה"ד כגון שעשאן בזדון שבת ושגגת מלאכות ואע"ג דכולן אינן אלא חילול שבת אחת מיחייב לכל מלאכה ומלאכה דגופי מלאכות מחלקין הואיל ואיכא שגגה טובא: הנה· שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות. שאף על פי שהן גופי מלאכות הרבה אינו חייב אלא אחת דהדא שגגה היא: מי דמי כו'. זה שנתכוין לכתוב שם משמעון מ"ס פתוחה כתב והיכי קרי ליה מתקיימת במקום אחר והא לא הויא: וכתבתם. דתפילין ומזוזה: תם. שלם כהלכתה: אלפין עיינין. יש שכותבין כן מפני שדומין בקריאתן: ביתין כפין. דומין בכתיבתן: גמין לדין. דומין בכתיבתן אלא שזה למעלה וזה למטה: זיינין טנין. פשוטין: כפופין. כף פה לדי נון: פשוטין. הכפולות שלהן פשוטות: ממין סמכין. מ"ס סתומה שדומה לסמך: סתומין. מ"ס סתומה: פתוחין. מ"ס פתוחה: כתבה. לספר תורה: כשירה. בדילוגין אריח ולבינה: מכאן רמז כו' כלומר מ"ס דונסכיהם דריש ליה בפתוחה [שמע מינה] בפתוח ועשאו סתום דכשר ומדפתוח ועשאו סתום כשר הוא הדין נמי סתום ועשאו פתוח כגון שם משמעון וכשר להתקיים במקום שם:

בגלטורי בעלמא חייב. *פירוש א"א שכותבין בקמיע וכן פירש ר"ח ויש מפרשים א"א היינו אמן אמן (סלה) שכותבין בקמיעין וליתא דהיינו טטריקון וחייב אפילו באחד ורבנן דפטרי במתני' *פטרי אפילו בב' וג': א"א דאאזרך איכא ביניהו. לאו דוקא דהא ת"ק פטר אפי' שתי אותיות משם אחד עד שיכתוב שם משמעון אלא משום ר"ש נקטיה דאפי' בהא מיחייב: המעבד כל שהוא. לאו דוקא כל שהוא אלא כשיעור המפורש בהמוציא (לעיל דף עט:) ולא נקט כל שהוא אלא לאפוקי מדר"ש דאמר עד שיעבד כל העור: תריץ הכי יכול עד שיכתוב כל הפסוק ט'. וא"ת ומ"ש אריגה מהני דהכא לא מחייב ר"ש עד שיתקן את כולו וי"ל דבאריג שעושה דבר חדש שאינו בעולם מחייב שפיר בשני בתי נירין אבל עיבוד שאינו אלא תיקון העור בעלמא וכן גורר וצר צורה בעי ר"ש עד שיתקן את כולו: מיתין פיפין. מכאן נראה לר"ת שצריך לכוף ראש הטית לתוכה דדמי כעין פ': בשביעי כמשפטם גרסינן. כדמוכח בפרק קמא דתענית (דף ב:) וכן הוא במסורת הגדולה ולא כרש"י *דגרס בשמיני בס"פ לולב וערבה (סוכה דף מז:): גרועי

(שני פרושים האלה כתובים בערוך ערך אא]
טו א ב מיי' פי"א מהל' שבת הלכה י:
[לקמן קד:]
טז ג מיי' פי' מהל' שבת הלכה עז:
יז ד מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ה:
יח ה מיי' פי' שם הלכה טו:
יט ו מיי' פ"ז שם הלכה ז:
כ ז מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה יט סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ד וטוש"ע י"ד סי' רעד סעיף ג:
כא ח מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' לו סעיף א וטוש"ע י"ד סי' רעד סעיף ה:
כב ט מיי' פ"ז שם הל' יא וס"ת הלכה א ב סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעה סעיף א:
כג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
כד כ ל מיי' פ"א שם הלכה ה סמג שם טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ג וטוש"ע י"ד סי' רעא סעיף ו וסי' רעו סעי' ה:

רבינו חננאל

שלא עשה אלא אב ותולדותיה והעושה אב ותולדותיה אינו חייב אלא אחת ושמואל מחייב להני תלת משום מכת בפטיש ואי עביד בנין וחד מהנך חייב תרתי. חד משום בונה וחד משום מכה בפטיש דלאו תולדה דבונה נינהו ובהא פליג רב סבר*) כיון שהמסתת אבני גויל הוא ואינון אבני דלא משפרין ומשוי להו גזית כדכתיב כל אלה אבני יקרות במדת גזית מגוררות במגירה והויא כמכה אבן בפטיש להשוות עקמו (מיהו) [וכן] נקב בלול נמי כיון דמשום אויר הוא לבנין דמו ותולדת בנין הוא ושמואל סבר נקב לפתוח פה בכלי דמי שהוא סוף מלאכה וכן מכנים ידי הקורדום (בעשהו) אע"פ שכלי הוא רב סבר דיש בנין בכלים ושמואל סבר אין בנין בכלים וגרסינן בכלל גדול משום דרבי יהושע כן כי המסתת חייב משום מכה בפטיש כשמואל ו מ ו ת ב י נ ן לשמואל מהא דתניא הקודח כל שהוא חייב בשלמא לרב דאמר משום בונה היינו דחייב הקודח דמחזי כמי שעושה חור בכותל כדי לבנות שם בנין ותולדת בנין הוא. אלא לשמואל דמחייב הנוקב משום מכה בפטיש שהוא גמר מלאכ' מאי [גמר] מלאכה איכא בקודח והלא הנוקב צריך לקבוע באותו [הנקב] מסמר נמצאת קביעת המסמר הוא הגמר מלאכה ומשני כגון שקדח בריمצא פי' במקדח והניח המקדח במקום שקדח במסמר קבוע באותו העץ שקדח כדי לחזקו שזהו גמר מלאכתו ואשכחן סוגיא דשמעתא בענין המחזיר מטה של טרסיים בשבת (לעיל ד' מז) כרב דסבר עיולי שופתא בקופינא והוא יד הקורדום בנקבו שהוא כהחזרת מלבנות המטה ורב ושמואל דאמרי תרווייהו [התם] המחזיר מטה של פרסיים בשבת חייב חטאת ומותבינן [מהא] המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת קנה של צביעין לא יחזיר ואם החזיר פטור. ר' הימאי אמר המרכיב קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור ופרקינן הוא דאמר כי האי תנא מלבנות המטה וכרעי המטה ולוחים של סקבס לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור לא יתקע ואם תקע חייב רשבג"א אם היה רפוי מותר ופשיטא לרבנן בתראי דהני כולהו משום בונה אינון. ומשום הכי מתרינן במן דעביד להו דאמרינן בי רב חמא הואי ההוא מטה גליתא דהוו מהדרי ליה בשבתא. א"ל ההוא מרבנן לרב חמא מ"ט שריין דמשום בנין מן הצד הוא ונהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא מדרבנן [מיהא] איכא א"ל אנא כרבן שמעון ב"ג סברי לי דאמר אם היה רפוי מותר ותרסינן בירושלמי קנה מנורה למה הוא חייב. ר' אבהו בש"ר יוחנן ורב הונא תרווייהו אמרו משום בונה וקי"ל בהני כולהו כרב פי' חק קפיזא בקבא כגון שחקק חריץ בקב מקום שהוא מדת קפיזא ונמצא שעשה כמין השנתות שהיו סימנין בהין: המכה בקורנס על הסדן בשעת גמר מלאכה חייב. אמר רבה ורב יוסף מפני שמאמן את ידיו וסברי בני רחבה דהאי מאמן מלמד את ידיו אומנות הכאה היא ונדחת ופשוט אביי ורבא שכן מרדדי פסי משכן עושין כן ותניא נמי הכי ופי' מאמן דאמר רבה ורב יוסף מרגיל את ידיו לאותה מלאכה היא שכן מנהג מרקעי פחים כשמניחין הפטיש על הסדן מכין תחלה בקורנס על הסדן כשמתחיל במלאכה ולרשב"ג מלאכה גמורה היא ולא דמי לנוטל מגל לקצור ולא קצר ולנוטל קורנס לרדד ולא רידד אלא אותה הכאה מלאכה חשובה (ליתא) [היא] החורש כל שהוא ראויה לעשות גומא לדלעת ובמשכן היו חורשים לקלח אחד של סממנים והמנכש והמלקט עצים קשיא לן מכדי המתקן קרקע בכל שהוא חייב למה לי למיתנא לבהמה כמלוא פי גדי ולהיסק כדי לבשל ביצה קלה אתי בהני לאו מייפה קרקע הוא למה לי שיעורא ומשני רבה ורב יוסף באגם שאין הקרקע מתייפה בליקוט עצים ולא בניכוש לפיכך צריכין שיעור [להתחייב] אביי אמר היכא צריך שיעור בשדה דלא קא מכוין ליפותה ואע"ג דהוא מתייפה אינו חייב אלא בשיעור דקא מכוין ליה אם לבהמה אם להיסק ואקשינן עליה איני והא אביי ורבא דאמרינן תרווייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כלומר אפילו ר' שמעון דסבר דבר שאין מתכוין מותר כי האי גוונא דודאי לא אפשר לתלוש מן הקרקע אלא שהקרקע מתייפה מתלישתו ורצונו בכך מחייב ומשני בתולש מן הקרקע שאינו שלו שאין רצונו ליפוי הקרקע כלל לפיכך אינו מתחייב אלא במחשבתו שמתכוין לה: הכותב ב' אותיות בין בימינו בין בשמאלו חייב והא אין דרך כתיבה בכך. ואוקמה ר' ירמיה באיטר שהוא דרכו לכתוב שנמצא שמאלו במקום ימין ואקשינן תוב אי הכי אימינו לא ליחייב דהא כל איטר שמאלו במקום ימינו ונמצא הימין של איטר כי הוא שמאלו ואין דרך כתיבה בכך ונדחה זה. ואוקמה אביי בשולט בב' ידיו דתרווייהו מיומנות הן שנמצא כותב בשתיהן ודרך כתיבה בשתיהן אבל מי שאינו שולט אלא בידו אחת לא מיחייב משום כותב בשבת אלא בזמן שהכותב בידו המיומנת אבל אם כתב בידו אחרת לא מיחייב שאין דרך כתיבה בכך לפיכך איטר שאין שולט אלא בשמאל שמאל דידיה כימין דעלמא היא וחייב עלה ואם כתב בימינו אין דרך כתיבה בכך ולאידך מיחייב עליה. ור' יעקב ברא דבת יעקב אוקמה למיתני' כר"י ומשום רושם הוא ומחייב לפיכך חייב הרושם בין בימינו בין בשמאלו שאינו כותב אלא רושם ואקשינן היכא יכלת למימר

*) נראה דחסר כאן כד' רבינו ואולי צ"ל כג סבר דהמסתת צורך בנין הוא וחייב משום בונה ושמואל סבר דכיון שהמסתת וכו'.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שם משמעון וכו' בתין שמתקיימין כך:
(ב) ד"ה מאחת וכו' שתהא מתקיימת במקום:

עלויי קא מעלי ליה דאמר רב חסדא *מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין אלא סתום ועשאו פתוח גרועי קא מגרע ליה דאמר ר' ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא *מנצפך צופים אמרום ותיסברא והכתיב °אלה המצות *שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא. מיהוה הואי מידע לא הוה ידעין הי באמצע תיבה הי בסוף תיבה ואתו צופים תקנינהו *ואכתי אלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא שכחום וחזרו ויסדום גופא א"ר חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין ואמר רב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון נבוב בובן (*רהב בהר) סרו ורס: אמרי ליה רבנן לריב"ל אתו דרדקי האידנא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נו"ן לא איתמר כוותייהו אל"ף בי"ת אלף בינה גימ"ל דל"ת גמול דלים מ"ט פשוטה כרעיה דגימ"ל לגבי דל"ת שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחר דלים ומ"ט פשוטה כרעיה דדל"ת לגבי גימ"ל דלימציה ליה נפשיה ומ"ט מהדר אפיה דדל"ת מגימ"ל דליתן ליה בצינעה כי היכי דלא ליכסיף מיניה ה"ו זה שמו של הקב"ה ז"ח ט"י כ"ל ואם אתה עושה כן הקב"ה זן אותך וחן אותך ומטיב לך ונותן לך ירושה וקושר לך כתר לעוה"ב מ"ם פתוחה מ"ם סתומה מאמר פתוח מאמר סתום נו"ן כפופה נו"ן פשוטה נאמן כפוף נאמן פשוט ס"ע סמוך עניים ל"א *סימנין עשה בתורה וקנה אותה פ' כפופה פ' פשוטה פה פתוח פה סתום צד"י כפופה וצד"י פשוטה צדיק כפוף צדיק פשוט היינו נאמן כפוף נאמן פשוט הוסיף לך הכתוב כפיפה על כפיפתו מכאן שנתנה התורה במנוד ראש קו"ף קדוש רי"ש רשע מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע ומאי טעמא מהדרה תגיה דקו"ף לגבי רי"ש אמר הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי ומ"ט כרעיה דקו"ף תלויה *דאי הדר ביה ליעייל וליעול בהך מסייע ליה לריש לקיש *) דאמר ר"ל מ"ד °אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעים אותו שי"ן שקר תי"ו אמת מאי טעמא שקר מקרבן מיליה אמת מרחקא מיליה שיקרא שכיח קושטא לא שכיח ומ"ט שיקרא אחדא כרעיה קאי ואמת מלבן לבוניה קושטא קאי שיקרא לא קאי א"ת ב"ש אותי תעב אתאוה לו ב"ש בי לא חשק שמי יחול עליו ג"ר גופו טימא ארחם עליו ד"ק דלתותי נעל קרניו לא אגדע עד כאן מדת רשעים אבל מדת צדיקים א"ת ב"ש אם אתה בוש ג"ר ד"ק אם אתה עושה כן גור בדוק ה"ץ ו"ף חציצה הוי בינך לאף ז"ע ח"ס ט"ן ואין אתה מזדעזע מן השטן י"ם כ"ל אמר [שר של] גיהנם לפני הקב"ה רבונו של עולם לים כל אמר הקב"ה אח"ס בט"ע גי"ף אני חס עליהם מפני שבעטו בגי"ף דכ"ץ דכים הם כנים הם צדיקים הם הל"ק אין לך חלק בהן ומרז"ן ש"ת אמר גיהנם לפניו רבונו של עולם מרי זניני מזרעו של שת א"ל א"ל ב"ם ג"ן ד"ס להיכן אוליכן (א) לגן הדס ה"ע ו"ף אמר גיהנם לפני הקב"ה רבונו של עולם עיף אנבי ז"ץ ח"ק הללו זרעו של יצחק ט"ר י"ש כ"ת טר יש לי כיתות כיתות של עובדי כוכבים שאני נותן לך:

מתני'

*) יומא לח: ע"ז נה. מנחות כט:

רש"י

עלויי קא מעלי ליה · שהיתה מם סתומה בלוחות אבל מם פתוחה לא היתה בלוחות כדמפרש מנצפך צופים אמרום וכיון דאמר רב חסדא מם וסמך שבלוחות בנס היו עומדים לא אפשר לאוקומיה אלא בסתומה דהואיל והכתב היה נראה משני עבריהם היה לה ליפול אם לא שבנס היה עומד אבל פתוחה אין בה נס ע"כ מנצפך דרבי ירמיה דאמר צופים אמרום בפתוחים קאמר יש שמקשין סוגיא זו על סוגיא דאמר במגילה דרמינן הא דר' ירמיה אהא דרב חסדא אלמא תרוייהו בסתומין ואין זו קושיא שכן דרך הש"ס המקשן מהפך הסברא כאן כדי שיקשה ובמקום אחר מהפכו לפי הקושיא ואי הוה בעי התם לתרולי כי איתמר דרב חסדא בסתומין ודר' ירמיה בפתוחין הוה מתרץ ליה אלא תירוצא מעליא שני ליה התם וה"ג: מיהוה הוה · תרוייהו ולא (ב) ידעי הי באמצע תיבה כו': ונקרא מבחוץ · האותיות הפוכות והתיבה הפוכה ולא אשמועינן אלא שהיה החקק נוקב את כל הלוח ולפיכך היו מם וסמך בנס: נבוב בהר סרו · לא היו בלוחות אלא תיבה בעלמא נקט: אלף בינה · למוד תורה: מ"ט פשיט כרעיה דגימ"ל לגבי דלי"ת · ולא לגבי בי"ת: מ"ט פשיט כרעיה דדלי"ת לגבי גימ"ל · ולא לגבי ה"א שמושכה קלת לגד גימ"ל: דלימציה ליה · עני נפשיה ולא יטריחנו לבעל הבית לרוץ אחריו: ה"ו · כמו אני והו (סוכה דף מה.) שמות הם: ומטיב לך · היינו טי"ת: ירושה · היינו יו"ד: כתר · היינו כף: לעולם הבא · היינו למד: מאמר פתוח ומאמר סתום · יש דברים שנתן רשות לדורשן ויש שאתה מצוה לסותמן כגון מעשה מרכבה: נאמן כפוף · אדם כשר צריך להיות כפוף ועניו וסופו להיות פשוט וזקוף לעולם הבא: סימנים · של סדר שמועות דתנא או אמורא בגירסא' דלא תשכח אחת מהן כגון אלו שבש"ס: פה פתוח · בשעת המכנסים פזר*: פה סתום · בשעת המפזרים כנס *אם יש גדול ממך: במנוד ראש · ברתת ועניוה יתירה: מ"ט מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש · ליסנא דמעליא הוא שאחוריו של רי"ש לגבי הקו"ף שאין הקב"ה רוצה להסתכל בפני רשע: תגא דקו"ף · כמין זיי"ן שעושין בסופו של גג קו"ף: כרעיה דקו"ף תליא · שאינה נדבקת עם גגה: ליעול בהך · יקיף תחת רגלי הקו"ף ויכנס בפתח של ימין: מסייעין אותו · ומכינין לו פתח: הוא יליץ · מעצמו יליץ לא יסייעוהו ולא ימנעוהו: ואם לענוים · ולמדה טובה הוא נמשך: יתן חן · יסייעוהו מן השמים: מקרבן מיליה · אותיותיו קרובות שלשתן קרובות כסדרן של אלפא ביתא: אמת מרחקן מיליה · זו בתחילת אל"ף בית וזו באמצע וזו בסוף: אחד כרעא · כל אות ואות שבו עומדת על רגל אחד: אמת מלבן לבוני · מושכבין תחתיה אותיותי' כמין לבינה דאל"ף הרי יש לה ב' רגלים ומושבה טוב ורגל השני רחב: אתאוה לו · בתמיה וכן כולן: ע"כ מדת הרשעים · כן הוא נדרש אלל רשעים: אם את בוש. מלחטוא: גר דק גור בדוק · נפסק תהא נרורה תחת כסאי ודוק שמים: לים כל · גיהנם קרוי ים כל לפי שהרוב הולכים שם: אמר שר של גיהנם · לים שלי תן את כל העולם ואפי' ישראל: אמר ליה אח"ס בט"ע גי"ף · אלפא ביתא היא אלל א"ת ב"ש וכולן סדורות בספר יצירה: אני אחוס עליהם על שבעטו בגיף · בניאוף: דכ"ץ · נוטריקון דכים כנים לדיקים: אין לך · גיהנם חלק בהן בישראל: ומרזן שת · ואומר שר של גיהנם זונני מזרעו של שת · כל העובדי כוכבים וישראל: אל בם · אמר לו הקב"ה לא יהא לך חלק בהם: ג"ן ד"ס. אמר הקב"ה אוליכם לגן הדס לגן עדן: ה"ע ו"ף · הנני עף ברעב: ז"ן ח"ק · הללו זרעו של יצחק הם ולא אתנם לך: ט"ר י"ש כ"ת · שמור לי והמתן יש לי כתות אחרות:

מתני'

תוספות

גרועי קא מגרע ליה · דאמר רבי חייא בר אבא מנצפך צופים אמרום. וא"ת דהכא משמע דבפתוחה קאמר דצופים אמרום ובפ"ק דמגילה (דף ג:) פריך עלה דר' חייא בר אבא מאלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר ועוד האמר רב חסדא מם וסמך שבלוחות בנס היו עומדים משמע דר' חייא בסתומה איירי ואור"י דהכי קאמר התם ועוד האמר רב חסדא ועוד אי רבי חייא בר אבא בסתומה איירי תקשה נמי דרב חסדא אלא ודאי בפתוחה איירי והא דנקט מנצפך ולא נקט להו כסדר אלפא ביתא משום דמנצפך משמע מן צופים*: **נבוב** בובן בהר רהב · תימה דאמאי נקט להו כיון דלא הוה בלוחות: **א"ל** לר' יהושע בן לוי אתו דרדקי כו' · בירושלמי *ובבראשית רבה (פ' א) קאמר דר' אליעזר ור' יהושע הוו מאותן דרדקי וחולק על הש"ס שלנו והא דאמר בפרקי דר' אליעזר שלא למד ר' *אליעזר תורה אלא עד שהיה גדול היינו שלא עסק עד שנעשה גדול: **אית** דגרסי בא ליטמא פותחין לו · כלומר יש לו פתחים ליכנס בא ליטהר מסייעין אותו שפותחין לו פתח ליכנס והיינו דומיא דלעיל דשביק ליה פתח ליכנס ולהנהו דגרסי בא ליטמא פותחין לו צריך לומר דמסייעין אותו הוי טפי מפותחין:

נתכוין

רבינו חננאל

למימר דמתני' ר' יאם היא והא איכא בתר הכין מימרא דר' יוסי דאלמא רישא לאו ר' יוסי היא. ומוקים לה לכולהו כר' יוסי . א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון ונח מנחור שהן שתי אותיות מב' שמות . פי' ב' אותיות מב' שמות כגון שם משמעון שי"ן מ"ם והן ב' אותיות וב' שמות כדאמרן שי"ן מ"ם נח מנחור נ"ן חי"ת והן כיוצא בהן אבל ב' אותיות שהן שם אחד כגון גג שזה וזה גימ"ל והן ב' אותיו' בשם אחד. כיוצא בו דד הה חח סס רר שש תת ולישנא דרבנן טט צץ אלו ב' אותיות שהן שם אחד שהן דד הה חח הא הא חית חית וכיוצא בהן . ואקשינן וכי ר' יהודה הכותב ב' אותיות והן ב' שמות כדאמרן הוא דמחייב אבל ב' אותיות והן שם אחד לא מחייב והתניא ועשה אחת יכול שאינו חייב עד שיכתוב את כל השם ת"ל מאחת אפי' מקצת (מאחת) אי מאחת ואפי' מקצתה יכול אפילו לא כתב מן התיבה אלא אות אחת יהא חייב ת"ל אחת הא כיצד אינו חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול שי"ן מ"ם משמעון ושמואל ונח מנחור ודן מדניאל ר' יהודה אומר אפילו לא כתב אלא ב' אותיות והן שם אחד כגון שש רר גג חח הה הנה ת"ק שנה סתם שם משמעון ונח מנחור וכולהו ש"מ דכיוצא באלו ב' אותיות שהן ב' שמות הוא דמחייב ת"ק אבל ב' אותיות שהן שם אחד לא ופליג ר' יהודה עליה בהדיא וקתני כי הכותב ב' אותיות והן שם אחד חייב . קשיא דר' יהודה אדר' יהודה ופרקי' הוא דקתני ר' יהודה במתני' כי הכותב ב' אותיות מב' שמות הוא שהוא חייב כגון שם משמעון וכיוצא בו דידיה הוא . כלומר סברא דידיה שמעה ממאן דליתיה רביה וסברא ולא תנא לה משמיה לפום דפליג על רביה והא דקתני כי חייב אפילו כותב ב' אותיות משם אחד כגון שש תת משם רבן גמליאל רביה שנאה. ואקשינן נמי אליבא דר' שמעון דתני סתם עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת. והלא תנא [קמא] לא חייב אות אחת ולא חוט אחד בבגד ולא בית אחד בנפה והלא שם משמעון ונח מנחור כיוצא בהן מתקיימת וכן בבגד וכן בנפה. ונמצא דברי ר' שמעון כת"ק. מה בא ר' שמעון לאשמעינן וכי תימא ב' אותיות שהן שם אחד איכא בינייהו דת"ק לא מחייב ור' שמעון מחייב אי הכי היינו ר' יהודה דהוא נמי ת"ק דר"ש ומחייב כי האי גוונא ולתרווייהו (תני) [קרי] להו ת"ק וכי תימא אין הכי נמי מיהו ר' יהודה אינו מחייב אלא בב' איתיות שהן מלה ידועה כגון שש שהוא מלשון ששה ותת שהוא מלשון נתינה וישש שהוא מלשון משה . אבל אל"ף אל"ף או בי"ת בי"ת שאין מהן מלה [בלתי] ידועה כלל אם נתכוין לכתוב אאורך וכתב א"א ר' יהודה לא מחייב בהני כיון דלא משכחת מינייהו שם ולא מלה ידועה ור"ש אמר לך כיון דאיכא בכתיבא לפטורי ומתקיימין כשאר כתיבה (שהיא) מלאכה מתקיימת אני קורא בה וחייב. פי' גלמורי קמיעין שכותבין בהן אותיות כגון אא יי וכיוצא בהן*) . ואקשינן תוב וכי ר' יהודה בה מיקל חייב והא שמעינן ליה לר' שמעון דמקיל בכי האי גוונא דתניא והקודה ר' שמעון אומר עד שיקדה את כולו כו' הנה ר' שמעון מיקל ולא מחייב אלא במאן דעביד כולה מלאכה וכן אינו מחייב אלא עד את כל השם . ואיך אתה אומר כי מחייב ר"ש א"א דאאורך ודחינן לה הכי וכי מצית אמרת דלא מחייב ר"ש אלא עד שיכתוב את כל השם כולו והתניא ר"ש אומר ועשה אחת יכול עד שיכתוב כל השם מאחת כו' . והנה אפילו לא כתב אלא מקצת השם חייב ומתרצינן להא מתניתא הכי יכול עד שיכתוב כל הפסוק כולו שנתכוון לכותבו או אפילו נתכוון לכתוב איגרת אינו חייב עד שיכתוב כל מה שנתכוון ואחת . אפילו מקצת מן האגרת או מקצת מן הפסוק חייב ולעולם מלה שלימה הא דר' יוסי דאמר משום רושם פשוטה היא ומקום שנתכוון לרשום ולא לכתוב חייב ואפילו אינו דבר ידועה ברשימה במה בין בשמאלו חייב: ירושלמי (ה"ג) א"ר אמי והקמות את המשכן כמשפטו וכי יש משפט לעצים אלא [אי זהו] קרש שזכה לינתן בצפון ינתן בצפון לעולם וכן בדרום לפיכך חיי רושמין עליהן שלא יחלפו. דבי רב דבי בר פזי הוו עיילין שאלין בשלמא דנשיא בכל יום והוו [אילין] דבי רב הושעיא עיילין ונפקין כו' תרתין זרעין [הוון] בצפורי בולבטיא ופנניא והוון בולבטיא עללין ונפקין ושאלין בשלמא דנשיא בכל יום עללין ונפקין קודמוי והוון פנניא עללין ונפקין בתריהון אולין פנניא וזכין באורייתא ואתי למיעל קודמוי דבולבטיא אשתאלת לרבנן על ר' יוחנן ודרשה בי מדרשא (תניא) [דבי בנייה] אפילו ממזר ת"ח וכהן גדול

*) עיין בערוך ערך אא .

רב נסים גאון

פי"ב הבונה כמה יבנה . א"רו ליה לר' יהושע בן לוי אתו דרדקי לבי מדרשא ואמרו מילי דאפי' בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותיהו בתחלת בראשית דר' אושעיא אמרו מעשה היה ביום סגריר ולא נכנסו חכמים לבית הוועד והיו שם תינוקות אמרו באו ונעשה כצופים כו' ויש אומרים ר"א ור' יהושע ור"ע היו קראו עליהן גם במעלליו יתנכר נער ומשכחת לה בגמ' דבני מערבא בפ' מגילה נקראת (סל' ט) ·

מגילה ג:
ע"ז סס
[סס יומא פ. תמורה טז:]
יומא פ.
[צ"ל בהר רהב]
ויקרא כז
משלי ג
[מנחות כט: ע"ש]
[ברכות סג.]
[סס]

הגהות הב"ח

(א) גמ' להיכן אוליכם לגן: (ב) רש"י ד"ה מיהוה וכו' תרווייהו ולא הוה ידעי:

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"א מהל' שבת הל' טו סמג לאוין סה :
כו ב מיי' שם הל' יא :
כז ג ד שם הלכה טו :
כח ה שם הלכה טו טוש"ע א"ח סי' שמ סעיף ד ה :
כט ו מיי' שם הל' יד:
ל ז שם הלכה יא :
לא ח שם הלכה יג :
לב ט מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה ב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ג :
לג י מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף ב:
לד כ מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה טו טוש"ע י"ד סי' רעו סעיף יב ועיין בב"י :
לה ל מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ט :
לו מ מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה יח :
לז נ מיי' פי"א שם הלכה יב :
לח ס שם הלכה יג

רבינו חננאל

ע"ת מסור ת"ח קודם . ולא תימא הני מילי לפדות ולהחיות ולכסות הא לישיבה לא אלא אפי' לישיבה . ת"ח קודם מ"ס יקרה היא מפנינים מכ"ג שנכנס לפני ולפנים . וקיי"ל כת"ק דמתני' דאפילו ר' יוסי דקיי"ל נמוקו עמו. הא (דאינך)[מדאמר]ר' יוסי ב"ר חנינא מ"ם דר' דדריש ועשה אחת ועשה הנה ומפרש אחת שמעון מאחת שם משמעון שמעינן מיניה דמודי ר' יוסי כי הכותב שם משמעון חייב משום כותב ונרסי' נמי בהזורק מלתא פשיטתא. פשיטא נתכוון לזרוק ח' וזרק ד' הרי כתב שם משמעון וכן נמי בכיצד הרגל וכבר פירשנוה התם . אמר מר א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל מי דמי מ"ם דשמעון פתוח ומ"ם דשם סתום וכאשר יכתוב שם כזה אינו נקרא שם . ופריק רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר . ומותבינן עלה וכתבתם על מזוזות ביתך פי' וכתבתם כתב תם. שלא יקרא אלפין עיינין ביתין כפין כלומר שלא תהא צורת בית בלא תגין כמו כ"ף כו' קתני מיהת כו' ולא אותיות פתוחות סתומות ולא סתומות פתוחות כלומר אם יכתוב במזוזה אות שלימה פתוחה סתומה תיננו מכלל שהיא פסולה . ופרקינן מתני' דמחייב הכותב שם משמעון ופריק רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר . ר' יהודה בן בתירה היא דדריש סימן לימי החג דרמיזו קראי כלומר ונסכיהם כתוב מ"ם יתירה . ובבולהו

תוספות

נתכוון לכתוב ח' וכתב שני זיינין · וא"ת מאי איריא נתכוון לכתוב ח' דלא נעשית מחשבתו אפילו נתכוון לכתוב ז' אחד וכתב שני זיינין פטור כמו נתכוון לזרוק ב' וזרק ד' (לעיל דף עג·) וכן קשה אברייתא דמייתי בגמרא נתכוון לכתוב אות אחת ועלו בידו שתים חייב אמאי חייב מ"ש מנתכוון לזרוק שתים וזרק ד' וי"ל דמיירי כגון שהיה צריך לכתוב שתי אותיות איזה שתי אותיות שיהיו דהשתא נתכוון לדבר איסור וגם נעשית מחשבתו ואפילו הכי פטור כדמפרש בגמ' משום דבעי זיוני וא"ת מאי איריא נתכוון לכתוב חי"ת אפי' נתכוון לכתוב שני זיינין וכתב בלא זיון פטור וי"ל דנקט נתכוון לכתוב ח' לרבותא דדוקא כתב שני זיינין דבעי זיון פטור אבל כתב שתי אותיות אחרות דלא בעו זיון חייב ואע"ג דהשתא מיהא לאחת הוא דמתכוון :

שיחור · פירש רש"י איידרמנ"ט ואין נראה דאמאי הוה קרי ליה רבי חייא בל"א ולא נקט ליה בלשון *מתני' :

בן סטדא · א"ר"ת דהאי בן סטדא דאמרינן הכא דהוה בימי פפוס בן יהודה דהוה בימי רבי עקיבא כדמוכח בפרק בתרא דברכות (דף סא:) :

אמר רב חסדא דלא כר' יהודה· וא"ת רב אחא ברבי יעקב דקאמר אההיא דקאמר רב חסדא בפ' שני דגיטין (דף כ·) גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן דתניא נתכוון לכתוב כו' ודחי רב אחא בר יעקב דלמא לא היא ע"כ לא קאמרי (ב) התם גבי תורה אלא משום זה אלי ואנוהו אבל גבי גט מודו א"- מתני' דהכא כמאן אתיא וי"ל דדוקי. בגט שהיה כתוב שלא לשמה הוי כתב עליון כתב לכולי עלמא שהאחרון מתקן יותר מן הראשון שעשהו לשמה אבל כשאין כתב העליון מתקן כלום לכ"ע לא הוי כתב ובהכי מיירי מתני' ואתיא ככ"ע ורב חסדא דקאמר הכא דמתני' אתיא דלא כר"י לטעמיה דקאמר התם גבי גט באנו למחלוקת ר"י ורבנן ומשמע ליה דמתני' דהכא בכל ענין איירי אפי' כשמתקן בכתב האחרון אבל לרב אחא בר יעקב ע"כ מתני' לא איירי בכל ענין דבגט לא מצי איירי :

התם מחוסר מעשה· בפרק כל המנחות באות מצה (מנחות דף נז·) בהגיס בשר על גבי גחלים וגללה בו כגרוגרת בשני מקומות איכא מאן דמחייב ואיכא מאן דפטר מאן דמחייב סבר דלא דמי לכתב על שני כותלי הבית שאין מזיק שם חסרון קריבה כמו כאן :

והתניא

מתני' הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב *כתב בדיו בסם בסיקרא בקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא רושם °על שני כותלי זויות ועל שני לווחי פינקס והן נהגין זה עם זה חייב °הכותב על בשרו חייב המסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב חטאת *°וחכמים פוטרין °כתב במשקין במי פירות באבק דרכים באבק הסופרים ובכל דבר שאינו מתקיים פטור °לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפיקו °כתב אות אחת סמוך לכתב וכתב על גבי כתב נתכוון לכתוב חי"ת וכתב ב' זיינין אחת בארץ ואחת בקורה כתב על ב' כותלי הבית על שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור כתב אות אחת נוטריקון ר' יהושע בן בתירא מחייב °וחכמים פוטרין : **גמ'** דיו *דיותא סם סמא סקרא אמר רבה בר בר חנה סקרתא שמה קומוס קומא קנקנתום אמר רבה בר בר חנה אמר שמואל חרתא דאושכפי : ובכל דבר שהוא רושם : לאתויי מאי לאתויי הא דתני *רבי חנניא כתבו במי טריא °ואפצא כשר תני ר' חייא °כתבו באבק בשחור ובשיחור כשר : המסרט על בשרו : תניא *אמר להן רבי אליעזר לחכמים והלא בן סטדא הוציא כשפים ממצרים בסריטה שעל בשרו אמרו לו שוטה היה *ואין מביאין ראיה מן השוטים : כתב אות אחת סמוך לכתב : מאן תנא אמר רבא בר רב הונא דלא כר' אליעזר דאי ר' אליעזר *האמר אחת על האריג חייב : כתב על גבי כתב : מאן תנא א"ר חסדא דלא כר' יהודה דתניא *הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלת מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי ר' יהודה וחכמים אומרים °אין השם מן המובחר תנא °כתב אות אחת והשלימה לספר °ארג חוט אחד והשלימה לבגד חייב מאן תנא אמר *רבא בר רב הונא ר' אליעזר היא דאמר *אחת על האריג חייב רב אשי אמר אפילו תימא רבנן להשלים שאני °א"ר אמי °כתב אות אחת בטבריא ואחת בציפורי חייב כתיבה היא אלא שמחוסר קריבה והתנן כתב על שני כותלי הבית ועל שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור התם מחוסר מעשה דקריבה הכא לא מחוסר מעשה דקריבה תנא הגיה אות אחת חייב השתא כתב אות אחת פטור הגיה אות אחת חייב אמר רב ששת הכא במאי עסקינן °כגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו שני זיינין רבא אמר כגון *שנטלו לתגו של דל"ת ועשאו רי"ש תנא נתכוון לכתוב אות אחת ועלו

רש"י

מתני' על שני כותלי זוית · אחת במזרח ואחת בצפון סמוכות זו לזו במקצוע : על שני לוחי פנקס · פנקס של חנוונים כעין אותן של סוחרים שיש להם לוחים הרבה חקוקין וטוחין בשעוה : על שני לוחי פנקס · רבותא אשמועינן דאע"ג דלאו אלוח אחד הם אם נהגין ונקרין זה עם זה שכתובין על שני ספתי הלווחין סמוכים זה לזה חייב : הכותב על בשרו · בדיו : המסרט · במכתב או בסיד : במשקין · כמו מי תותים שמשחירין : או במי פירות · כל פירות : באבק דרכים · בטיט לשון אחר באבק דרכים באצבעו שרט כמו אותיות בעפר נגוב : באבק הסופרי'· עפרורית של קסת הסופר : לאחר ידו · בגב ידו שאחז הקולמוס באצבעותיו והפך ידו וכתב: מרפיקו (א)· אצילי ידיו : כתב אות אחת סמוך לכתב · אצל אות הכתובה זיוג אות להשלימה לשתים : כתב ע"ג הכתב · העביר הקולמוס על אותיות הכתובים כבר וחדשם : נתכוון לכתוב חי"ת · ודילג הקולמוס ולא נראה הגג של חי"ת אלא שני הרגלים ונראה כשני זיינין : על שני כותלי הבית · שאינו במקצוע : על שני דפי פנקס · שעשוי עמודים כמגילה וכתב אות בעמוד זה ואות בזה ואינו יכול לקרבן אלא אם כן יחתוך הפסק שביניהם וה"ה לכותלי הבית רחוקין זה מזה ותנא ברישא שני כותלי הבית דסתמא אין נהגין זה עם זה והדר תנא שני דפי פנקס וה"ה לכותלי הבית ולא זו אף זו קתני : כתב אות אחת על שם נוטריקון · שעשה סימן נקודה עליה לומר שלהבין בה תיבה שלימה כתבה: גמ' סמא · אורפימינ"ט : סקרתא· אימני"א צבע אדום שצובעין בה תריסין : קומא · גומא שרף אילן : חרתא דאושכפי · ארמינ"ט : כתבו · לגט : במי טריא · י"א מין פרי וי"א מי גשמים : אפצא · מי עפצים גל"ש: באבר · בעופרת ומשחיר כשהוא משפשף עופרת על הקלף : בשחור · פיחם : שיחור · אדרמינ"ט : הוציא כשפים · שלא היה יכול להוציאן כתובים שהיו החרטומין בודקין כל היוצאים שלא יוציאו כשפים ללמדם לבני מדינה אחרת : שוטה היה · שטות היה בו לעשות מה שאין דרך בני אדם עושים ומסר נפשו על הדבר : א' על האריג · חוט א' ארג על קצת אריג : וטעה ולא הטיל בו דלת · ונמצא שם נכתב במקומו אבל לא בכוונה : מעביר עליו קולמוס · לכוונת שם על כל אותיותיו כאלו הוא כותבו: והשלימה לספר· אות אחרונה של אחת מכ"ד ספרים : מחוסר מעשה דקריבה · אינו מקרבן אלא על ידי קלילה המפסיק ביניהן וכי קאמר רב אמי כגון כתב אחת על שפת לוח זו בטבריה ואחת על שפת לוח זו בצפורי ואתה יכול לקרבן שלא במעשה אלא קריבה בעלמא : ועשאו שני זיינין· והספר לכך צריך : רבא אמר כגון שנטלו לתגא דדלית· דלא הוי אלא הגהה אות אחת ובדבר מועט חייב הואיל וזהו תיקון הספר *דאסור לאדם לשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהליך עולה (איוב יא) והוה ליה ככתב אות אחת והשלימה לספר דאמרן לעיל דחייב ואפי' לרבנן :

מסורת הש"ס

פ"ה ור' יהושע פוטר

מגילה יח: גיטין יט

ג"ז שם בגיטין

[תוספתא פי"ב]

[חולין מט: נדה כ:]

[לקמן קד. וש"נ]

גיטין כ. מ: [מ' סופרים פ"ה הלכה ג]

כבי"י רבה וכ"ה בהדופי הר"ן לקמן קה.

[כריתות יט:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מרפקו . נ"ב ע"ל בר"פ המצניע דף צב ע"א ונמ"ש התוס': (ב) תוס' ד"ה אמר רב חסדא וכו' ע"כ לא קאמרי רבנן התם :

[עי' תוס' מנחות כט: ד"ה דהטריה]

[כתובות יט:]

כתוב מ"ם יתירה . ובבולהו כתיב ... משפטם מ"ם ומצאנו נמי סתום באמצע תיבה כדכתיב לםרבה המשרה [illegible]

גליון הש"ס [illegible]

תורה אור

וְעלו בידו שתים חייב והתנן פטור לא קשיא הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני: כתב אות אחת נוטריקן רבי יהושע בן בתירה מחייב וחכמים פוטרין: א״ר יוחנן משום ר׳ יוסי בן זימרא מנין ללשון נוטריקן מן התורה שנא׳ °כי א״ב המו״ן גוים נתתיך אב נתתיך לאומות בחור נתתיך באומות המון חביב נתתיך באומות מלך נתתיך לאומות ותיק נתתיך באומות נאמן נתתיך לאומות ר׳ יוחנן דידיה אמר °אנכי נוטריקן אנא נפשי כתיבת יהבית רבנן אמרי אמירה נעימה כתיבה יהיבה איכא דאמרי אנכי למפרע יהיבה כתיבה נאמנין אמריה דבי רבי נתן אמרי °כי יר״ט הדרך לנגדי *יראה ראתה נטתה דבי רבי ישמעאל תנא *°כרמ״ל כר מלא רב אחא בר יעקב אמר °והוא קללני קללה נמרצ״ת נוטריקן נואף הוא מואבי הוא רוצח הוא צורר הוא תועבה הוא ר״נ בר יצחק אמר °מה נדבר ומה נצטד״ק נכונים אנחנו צדיקים אנחנו טהורים אנחנו דכים אנחנו °קדושים אנחנו: **מתני׳** *הכותב ב׳ אותיות בשתי העלמות אחת שחרית ואחת בין הערבים ר״ג מחייב [א]וחכמים פוטרין: **גמ׳** במאי קמיפלגי ר״ג סבר *אין ידיעה לחצי שיעור ורבנן סברי [ב]יש ידיעה לחצי שיעור:

הדרן עלך הבונה

רבי *אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחילה ואחת על האריג חייב [ג]וחכ״א בין בתחילה בין בסוף שיעורו ב׳ חוטין העושה שתי בתי נירין בנירין (ב) בקירוס בנפה בכברה ובסל חייב *[ה]והתופר ב׳ תפירות [ו]והקורע ע״מ לתפור ב׳ תפירות: **גמ׳** כי אתא רבי יצחק תני שתים והאנן תנן ג׳ לא קשיא הא באלימי הא בקטיני °אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא אלימי תלתא לא סתרי תרי סתרי קטיני תרי נמי לא סתרי ואמרי לה להאי גיסא קטיני תלתא ידיעי תרי לא ידיעי אלימי תרי נמי ידיעי תניא האורג ג׳ חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב וחכמים אומרים בין בתחילה בין בסוף שיעורן (ג) ב׳ חוטין ובשפה ב׳ חוטין ברוחב ג׳ בתי נירין הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן ב׳ חוטין ברוחב ג׳ בתי נירין והאורג (ד) ג׳ חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב סתמא כר״א תניא אידך *האורג ב׳ חוטין על הגס ועל האימרא חייב ר״א אומר אפילו אחד [ז]ובשפה שני חוטין ברוחב שלשה בתי נירין חייב הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן שני חוטין על רוחב ג׳ בתי נירין והאורג ב׳ חוטין על הגס ועל האימרא חייב סתמא כרבנן: העושה ב׳ בתי נירין כו׳: מאי [בנירין] אמר אביי תרתי בבתי (ה) נירא וחדא בנירא: בקירוס: מאי בקירוס אמר רב מצוביתא: והתופר ב׳ תפירות: הא תנינא באבות מלאכות והתופר ב׳ תפירות משום דקבעי למיתנא סיפא והקורע ע״מ לתפור ב׳ תפירות קתני נמי התופר והקורע הא נמי תנינא באבות מלאכות אלא משום דקבעי למיתני סיפא הקורע בחמתו ועל מתו משום הכי קתני [התופר שתי תפירות]:והקורע ע״מ לתפור שתי תפירות:היכי משכחת לה דעבדה

רש״י

ועלו בידו שתים. היינו נמי מתכוין לכתוב הא. דתנן פטור: דבעי זיוני. שעדיין צריכות לאלו הזיינין לזיינן כתגין שלהן שהאיינין צריכין ג׳ זוגין ימין ושמאל ולמעלה כדאמרינן במנחות (דף כט): מלך נתתיך. נשיא אלהים אתה (בראשית כג). אנכי. מדלא אמר אני: אנא נפשי. אני בעצמי: אמירה. שהיא נעימה: כרמל. גבי מנחת העומר כתיב גרש כרמל שמביאה כשהיא לחה בעוד שהזרע כפוש והכר של קש מלא הימנו: **מתני׳** אחת שחרית ואחת בין הערבים. כיון דהו״ל שהות בינתים כדי לידע הוה ליה כשתי העלמות: **גמ׳** יש ידיעה לחצי שיעור. לחלק כדי שלא יצטרף עמו חצי האחר:

הדרן עלך הבונה

רבי אליעזר. *אתא לפרושי שיעור אורג שמנו באבות מלאכות (לעיל ד׳ עג) דתנן התם שני חוטין: בתחילה. אם זו תחלת אריגתו של בגד: ואחת על האריג. אם מוסיף הוא על האריג שיעורו באחת דמצטרף עם האחר: בתי נירין. שנתן ב׳ חוטין של שתי בנירה שקורין ליצ״ש: בנירין ובקירוס. מפרש בגמרא: בנפה ובכברה. הנך לאו נירין ממש אלא מסרסר ומרכיב חוט א׳ [של ערב] בשתי מלמטה ואחד מלמעלה ומעמיד השתי בהן כתקנו: **גמ׳** כי אתא ר׳ יצחק תני. מתני׳ הכי ר״א אומר האורג ב׳ חוטין בתחלה ולא פליג ר״א ארבנן אלא באחד על האריג: להאי גיסא. אלימי ג׳ ולא ב׳ משום דשנים סתרי דמתוך עוביין אינן נדבקין יפה זה בזה וקטיני בשנים מיחייב: ואמרי לה להאי גיסא. אלימי שנים חייב: ידיעי. דבר הנראה הוא אבל קטיני בשנים פטור: ובשפה ב׳ חוטין ברוחב ג׳ בתי נירין. יש שאורגין סביב [הבגד] השפה באורך הבגד כולו מין אחר של [שתי] ורוחב ברוחב הבגד כשיעור שלשה בתי נירין והאורג בו שני חוטין (ו) חייב: למה זה דומה. כלומר להכי מחייבי באריג קצר כי האי ולא אמרי כמלא רוחב הסיט כדמפרשינן במתני׳ באורג באמצע הבגד: דומה לאורג צלצול קטן. חגורה קצרה שאינה רחבה יותר משלשה בתי נירין: על הגס. אריג הרבה: על האימרא. תחלת הבגד שאורגין בו ערב ממין אחר לאימרא: ובשפה. לאורך השתי כולו עושין אותו: תרתי בבתי נירא והדא בנירא. ב׳ פעמי׳ מרכיב לחוט של שתי בבת נירא דהיינו שקורין ליצ״א: ואחת בנירא. ופעם שלישית מרכיבו על חוט הנירא שקורין ליצ״א המורכב על הקנה: מצוביתא. בירעת גרדין האורגין ברגל הוא וקורין לימיי״ש והיא במקום הקנה העולה ויורד ביריעות אריגת נשים שקורין פריס״א: הא תנינא לי׳ באבות מלאכות. ולמה ליה למיהדר ולמתנייה הכא הואיל ולא לפרושי בה מידי אתא בשלמא אורג משום פלוגתא ושתי בתי נירין לאשמועינן בנירין ובקירוס ובנפה ובכברה וסל דלא תנא לה (ז) התם:

תוספות

והתניא פטור. אין נראה לר״י לגרוס והתניא דאמאי לא הוה פריך ממתני׳ ומיהו איכא למימר דממתני׳ לא קשיא ליה מדקתני וכתב שני זיינין ולא נקט ב׳ אותיות אחרות דלא בעי זווני משמע דמשום זיון פטר ליה אבל מברייתא דקתני סתמא פריך שפיר אבל קשה דאי ברייתא היא הא דפריך מינה אמאי נקט נתכוין לכתוב אות אחת ועלו בידו שתים אפי׳ נתכוין לאותן שתים שכתב וכתבן בלא זיון פטור כיון דמוקמי לה בדבעי זיוני דהא בברייתא לא קתני וכתב שני זיינין דנוכל לומר דאתי לאשמעינן הא כתב שתי אותיות אחרות דלא בעי זיון חייב כדפירשתי (א) במתניתין לכך נראה דממתניתין פריך וגרסינן והתנן:

רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור. נראה דטעם *דרשב״ג משום דכתיב או הודע אליו חטאתו ידיעת חטאת הוא דשמה ידיעה אבל ידיעה דלאו חטאת לאו שמה ידיעה:

ורבנן סברי יש ידיעה לחצי כו׳. פירש בקונט׳ הא דנקט אות אחת שחרית ואחת בין הערבים כיון דהוי שהות בינתיים כדי לידע השיב כשתי העלמות ואין נראה חדא דהוה ליה לפרש שיעור שהות ועוד דאמר לעיל כתב אות אחת בציפורי ואות אחת בטבריא חייב אע״ג דמסתמא יש שהות כדי לידע ונראה דמיירי שידע בינתים ואחת שחרית ואחת ערבית נקט לרבותא דאף על גב דיש עם הידיעה הפסק ושהות גדול בינתים מחייב ר״ג:

הדרן עלך הבונה

האורג. אומר ר״י דה״ג וחכ״א בין בתחלה בין בסוף ול״ג בין באמצע בין בסוף דא״כ הוה משמע בסוף הבגד ממש והתם אפי׳ רבנן מודו דחייב אפילו באחת כדאמרינן סוף פרק הבונה (לעיל דף קד:) אבל אי לא גרסינן באמצע אתי שפיר דבסוף לא בסוף ממש קאמר: הכל

עין משפט נר מצוה

לט א ב מיי׳ פ״ו מהל׳ שגגות הלכה ח:

א ג מיי׳ פ״ט מהל׳ שבת הל׳ י״ח סמג לאוין סה:

ב ד מיי׳ שם הלכה טז:

ג ה מיי׳ שם הל׳ טו:

ד ו שם הלכה י:

ה ז מיי׳ פ״ט שם הל׳ יח:

רבינו חננאל

צריך להאריך האות הא׳ ולקרבה לחברתה להיותן נקראות יחדו לא דמי הא להא. דהתם כבר האות כתובה היא. מאי אמרת היא קטנה ורוצה לעשות גדולה בין קטנה לגדולה לא איכפת לן. לפי׳ כתיבה [היא] וחייב. תנא הגיה אות אחת חייב. ואקשי׳ השתא כתב אות אחת פטור המגיה חייב. ופריק רבא כגון שהיה ספר שהיה חסר לרי״ש, ובא להגיהו שנטל [לגגו] של דל״ת ועשאו רי״ש והשלימו לספר דקי״ל כתב אות אחת להשלים דברי הכל חייב. וי״א (כיון) [כגון] שנטלו לתגו של דל״ת מחקו וכתבו רי״ש ודברי אביי פשוטין הן: תנא נתכוון לכתוב אות אחת ועלתה בידו ב׳ חייב. והתניא פטור ושנינן בדבעי זיונא. פי׳ כגון שצריך לכתוב טי״ת ומדי רהוטו לא הדביק בו (לצלם האחרון ונמצא כאילו פ״ו) איבעי זיונא כדי שיתראו צורת האותיו׳ פטור שעדיין אינה כתובה. ואם לאו חייב. ודוקא שצריך (פו) בענין שכתבו: נוטריקון הוא לשון יון. וספרי המלכים והשרים שלהם יש להן כתב שקוראין אותו נוטריקון ואומר המלך לסופר כתוב טופס והמלך מסדר לפניו בפיו והסופר כותב מפיו מילי שמשמשת כמה ובשיטה אתה כותב מגלה וזהו נוטריקון: יש מי שאוכל חצי זית חלב בשגגה ונודע לו וחזר ונעלם ממנו ואכל חצי זית אחת רבן גמליאל אומר אין ידיעה לחצי שיעור וכאילו השיער כולו בשגגה אכלו חייב חטאת וחכמים פוטרין:

הדרן עלך הבונה

פי״ג רבי אליעזר אומר האורג ג׳ חוטין בתחלה ואחד על האריג חייב. בכלל גדול תנן סתמא. האורג ב׳ חוטין ולא שנינן בין בתחלה בין בראש הבגד ובין בסופו ע״ג אריג שהוא ארוג מאתמול. וכך הלכה כחכמים ור׳ אליעזר פליג דסבר פחות מג׳ חוטין אין מתקיימין אלא נסתרין. הלכך אי בתחלה התחיל באריג צריך ג׳ חוטין

הא מלאכה מתקיימת ואם יש חוט אחד ערב ארוג בשתי אם ארג ב׳ חוטין על גביו חייב. ואם לאו פטור. ואם יש ב׳ חוטין ערב ארוגין בשתי וארג אחד עליהן חייב. וכן אם היו אלף באחד חייב. [הא בקטיני] פי׳ חוטין דקין אלימי חוטין עבין אמרי לה להאי גיסא ג׳ בקטיני שהן דקיקי כי השנים כאחד דומה מפני שאין מראין רחב ובאלימי שנים כי רחבן ניכר ואמרי להאי גיסא ג׳ באלימי שהן עבין וקשין ולא חלמי להדדי כי השנים מהן אין נכבשין ואין מתאלצין זה עם זה ובקטיני שנים כי דבק הן ונאחזין זה בזה וחלמי הדדי. והרי פירש במשנה אחרונה כי שיעור רחב ב׳ חוטין הארוגין מלא הסיט יכאן פירש כי היריעה הנארגת רחבה היא וארג ב׳ חוטין במקצת רחבה (ואם) [אם] הוא שיעור מה שארג ברחב היריעה מלא סיט חייב ואם היא פחות פטור. ואם זו היריעה הנארגת רחבה כולה פחות מסיט אם היא צרה אפי׳ ג׳ בתי נירין בלבד כמו צלצול קטן אם ארג בו ב׳ חוטין שנמצאת אריגתו מן השפה אל השפה אע״פ שאינן מלא הסיט חייב ולא עוד אלא אם ארג מאצל שפת הבגד האחת שהוא קרועה אל השאיה שיעור ג׳ בתי נירין חייב אע״פ שאינן רחב מלא הסיט שדומה לארג צלצול קטן. וצלצול זה כמו אבנט הוא. אבל אם בתוך הבגד שלא מאצל השפה ארג ב׳ חוטין או יותר אם ישנם ברוחב מלא הסיט חייב ואם לאו פטור. אבל האורג ב׳ חוטין ברוחב כל שהן אע״פ שאינן בג׳ בתי נירין על הגס שהוא מקום מעוקם כמין גמא יונית חוט אחד לכאן והוט אחד לכאן צבוע שנמצא עמו סימן או על האימרא שהוא רעלם ואל מראו בלשון ישמעאל והוא מלשון חמוכות אמון מצרים דמתרגמינן האמרת חטבת שנמצא זה כמו כותב וחייב: העושה ב׳ בתי נירין. פי׳ מכניס חוטי השתי בנירין שיעלה זה וירד זה. ויבא הערב ויחזור השתי יעלה התחתון וירד העליון ויבא הערב: קירוס. הוא מצובייתא. פי׳ מסנות אורגין אותה מן הסיב או מן חוטי צמר ומכיוצא בהן ומסננין בהן:

הקורע

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה והתניא וכו׳ חייב כ. פירש במתניתין: (ב) במשנה בתי נירין בנירים: (ג) גמ׳ בין בסוף שיעור שתי חוטין: (ד) שם שלשה בתי נירין והאורג כצ״ל ואות ו׳ נמחק: (ה) שם אמר אביי תרתי בבת נירא: (ו) רש״י ד״ה ובשפה וכו׳ ב׳ חוטין ערב חייב: (ז) ד״ה והא תנינא וכו׳ תנן נמי התם:

גליון הש״ס

גמ׳ קדושים אנחנו. ע״ע במדרש במדבר רבה ר״פ מסעי על פסוק נתיב כלאן עמך: שם א״ל להאי גיסא. פסחים קח ע״א ב״ב מב ע״ב:

עין משפט נר מצוה

ו א מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ יז סמג לאוין סה:
ז ב מיי׳ שם הלכה יח:
ח ג מיי׳ פ״ט שם הל׳ י סמג לאוין סה:
ט ד מיי׳ שם הל׳ יד:
י ה שם הלכה יג:
יא ו שם הלכה טו:
יב ז שם הלכה ז:

מתני׳ הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטורין והמקלקל ע"מ לתקן שיעורו כמתקן *שיעור המלבן והמנפץ והצובע והטווה כמלא רחב הסיט כפול והאורג שני חוטין שיעורו כמלא הסיט:

גמ׳ ורמינהו הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב ואע"פ שמחלל את השבת יצא ידי קריעה לא קשיא הא במת דידיה הא במת דעלמא והא מתו קתני לעולם במת דידיה ובהנך דלאו בני אבילות נינהו ואי חכם הוא חיובי מיחייב *דתניא חכם שמת הכל קרוביו הכל קרוביו ס"ד אלא אימא הכל כקרוביו הכל קורעין עליו הכל חולצין עליו הכל מברין עליו ברחבה לא צריכא דלאו חכם הוא ואי אדם כשר הוא חיובי מיחייב דתניא *מפני מה מתים בניו ובנותיו של אדם כשהן קטנים כדי שיבכה ויתאבל על אדם כשר כדי שיבכה ערבונא שקלי מיניה אלא מפני שלא בכה והתאבל על אדם כשר שכל הבוכה על אדם כשר מוחלין לו על כל עונותיו בשביל כבוד שעשה (א) לא צריכא דלאו אדם כשר הוא ואי דקאי בשעת יציאת נשמה חיובי מיחייב דתניא *ר"ש בן אלעזר אומר העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע הא למה זה דומה לס"ת שנשרפה לא צריכא דלא קאי בשעת יציאת נשמה תינח מתו אלא חמתו אחמתו קשיא חמתו אחמתו נמי לא קשיא הא ר' יהודה הא ר"ש הא ר' יהודה דאמר *מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה הא ר"ש דאמר *מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה אימר דשמעת ליה לר' יהודה במתקן במקלקל מי שמעת ליה א"ר אבין האי נמי מתקן הוא דקעביד נחת רוח ליצרו וכהאי גוונא מי שרי והתניא *ר"ש בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא שאמר משום ר' יוחנן בן נורי המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפזר מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד ע"ז *שכך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"ז והולך ועובד א"ר אבין מאי קראה °לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע לא צריכא דקא עביד למירמא אימתא אאינשי ביתיה כי הא דרב יהודה שליף מצבייתא רב אחא בר יעקב תבר מאני תבירי רב ששת רמי לה לאמתיה מוניני ארישא רבי אבא תבר נכתמא אמר ר"ש בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו שנאמר °נודי ספרתה אתה שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך א"ר *יהודה אמר רב כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו שנאמר °ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר בהר אפרים מצפון להר געש מלמד שרגש עליהן הר להורגן א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים מדה כנגד מדה שנאמר °בסאסאה בשלחה תריבנה *איתיביה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן °ויעבדו העם את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע א"ל בבלאי ימים האריכו שנים לא האריכו אלא מעתה °למען ירבו ימיכם וימי בניכם ימים ולא שנים *ברכה שאני וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אחד מן האחין שמת ידאגו

רש"י

דעבדה• הבגד: כי כיסתא• הולכת ומתקפלת שאין הבגד שוה ובולט בבגד כמין כיס וצריך לקרוע הבגד למטה ומולל לפניו (ג) והתפירה מתיישבת: **מתני׳** הסיט כפול• מפרש בגמרא סיט הוא הפסק שבין אצבע לאמה כמו שאדם יכול להרחיבו ואם טוה וליבן וניפץ וצבע שהן כולן אבות מלאכות חוט א' ארוך כשיעור הזה חייב: האורג ב' חוטין שיעורו. ברוחב הבגד כמלא הסיט שאע"פ שלא ארגו על פני כל רוחב הבגד חייב: **גמ׳** נראה בעיני דהכי גרסי׳ ורמינהו הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב ואע"פ כו׳ ולמאי דגרס הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו אע"פ ס׳ לא ידענא מאי יצא ידי הקריעה שייך למימר אבחמתו ואמאי נקט בחמתו: יצא ידי הקריעה• שאדם חייב לקרוע על מתו: הא במת דידיה• ברייתא דקתני חייב במת דידיה שחייב לקרוע עליו הלכך קריעה דידיה לאו קלקול הוא אלא תקון: והא מתו• כמי קתני במתני׳: לעול׳ במת דידיה• שמוטל עליו לקוברו ומיהו בהנך דלאו בני אבלו׳ נינהו שאינן מאותן האמורים בפרשת כהנים (ויקרא כא) אביו ואמו בנו ובתו ואחיו ואחותו: ופרכינן ואי חכם הוא זה שמת חיובי מיחייב נמי לקרוע וכיון דמיחייב מתקן הוא ואמאי פטור: חולצין• יוצאים לפניו חלוצי כתף חלוקו קרוע עד שכתיפו חלולה ערומה: מברין עליו ברחבה• שהיו מברין האבלין ברחבה סעודה ראשונה שאבל אוכל אינו אוכל משלו ואסור דקאמר ליה רחמנא ליחזקאל (כד) לחם אנשים לא תאכל: ערבונא שקלי• קודם שיחטא נטלו משכנו: לס"ת שנשרף• הרואה ס"ת שנשרף חייב לקרוע כדאמרינן במו"ק (דף כו.) במגילה ששרף יהויקים דכתיב לא פחדו ולא קרעו בגדים (ג) אף נשמת ישראל הניטלת דומה לו שאין לך ריק בישראל שאין בו תורה ומצות: הא ר' יהודה כו׳• ומתו אמתו הכי נמי הוה מצי לתרוצי אלא מעיקרא אהדר לאוקמינהו כחד תנא ולא מתוקמא אלא כר' יהודה דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא כמוציא את המת (ד) לקוברו: נחת רוח ליצרו• שמשכך את חמתו: מי שרי והא תניא כו׳• אלמא לאו מתקן הוא שמלמד ומרגיל את יצרו לבא עליו: בך• משמע בקרבך שאם היה בך תשתחוה לאל נכר לבסוף: שליף מצבייתא• מן הבגד בחמתו להראותם שהוא כועס ויגורו מלפניו: מוניני• ציר של דגים קטנים: נכתמא• כיסוי הכד: נודי ספרתה אתה• לשון לנוד לו (איוב ב): ויקברו אותו• ביהושע כתיב: שרגש (ה) עליהן הר להורגן• שלא הספידו כראוי: מדה כנגד מדה• הוא לא נתאבל על שנתקצרו ימי החכם אף לחייו לא יחושו מן השמים: בבלאי• דמבבל סליק: ימים האריכו• שכלו ימיהם בטוב דחשיב אריכות ימים כדאמרי׳ בסדר יומא (דף עא.) כי אורך ימים ושנות חיים יוספו וכי יש לך שנים של חיים ושנים שאינם של חיים אמר רבי אלעזר אלו שנותיו של אדם שמתהפכות עליו מרעה לטובה: ידאגו

תורה אור

תוספות

הכל חולצין עליו• אומר רשב"א דאפי׳ אינו רבו חייב כדאמרינן במו"ק (דף כה:) מי תני רבו שמת חכם שמת תני והא דאמר בשילהי פרק אלו מציאות (ב"מ לג:) רבא קרע עליה דההוא גברא דאסבריה זוהמא ליסטרון הייתו קרע שאינו מתאחה כדין תלמיד לרב כדתני בפרק אלו מגלחין (מו"ק דף כו.): **דתניא** ר"ש בן אלעזר אומר העומד על המת כו׳• משמע ליה להש"ס דמיירי אפי׳ באינו כשר: **הא** ר' יהודה והא ר"ש. פי׳ בקונט׳ דבהאי שינויא נמי משני דלא קשה מתו אמתו והא דלא קאמר הלא משום דלא הוזכר אמורא לעיל וקשה לר"י דע"כ תרוייהו במת דידיה איירי ולא במת דעלמא כדקתני בברייתא דלעיל דיצא ידי קריעה וא"כ הויא מלאכה שצריכה לגופה כיון שהיא צורך מצוה כדמוכח לקמן ונראה לר"י דלא מתרץ אלא חמתו אחמתו אבל בעל מתו לא פליגי דבמת דעלמא פטור דמקלקל הוא ובמת דידיה דאיכא מצוה חשיב מתקן אע"ג דלקמן משמע דלצורך מצוה לא חשיב ר"ש תיקון דהא יליף ממילה והבערת בת כהן דמקלקל בחבורה ובהבערה חייב התם מקלקל הוא לגמרי שאינו צורך אחר אלא מה שהוא צורך מצוה אבל גבי קריעת אבל הוי תיקון הבגד על ידי קריעה שיוכל ללובשו בכל שעה *)ואית (ו) בו חימוס ועוד כמו שמחלק לקמן ר"ת דהתם התיקון בא לבסוף שבשעת חבורה והבערה אינה באה הכשר מצוה עד הגמר אבל הכא בשעת קריעה בא התיקון ולא חשיב קלקול: **לא** צריכא דקעבד למירמא אימתא כו׳• השתא הוה מצי לאוקמי תרוייהו כר' יהודה ומתני׳ דלא עבד למירמא אימתא דבלא"ה מוקמינן לקמן כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור אלא דניחא ליה לאוקמי מתני׳ בדעביד למירמא אימתא דאי בחמתו (ז) פשיטא דפטור: שרגש עליהן ההר כו׳• משום דלא אשכחן דכתיב ביה ויבכו אותו שלשים יום כמו במשה ואהרן. ע"כ תוספות שאנץ. רש"ל:

תוך

רבינו חננאל

הקורע על מתו פטור. ואקשינן וכי מקלקל הוא. והתניא הקורע על מתו ובאבלו אע"פ שחילל שבת יצא ידי קריעה. וכיון שיצא ידי קריעה נמצאת מלאכתו מתקיימת. ובשבת כי האי גוונא חייב. ופריק מתני׳ בקורע על מת דעלמא דכיון דלא מיחייב בקריעה מקלקל הוא ופטור. וברייתא בקורע על מתו שלו שחייב לקרוע עליו. איני והא בין בזו ובין בזו על מתו קתני ופרקי׳ מתו דמתני׳ קרובו שאינו חייב לקרוע עליו מתו דברייתא במי שחייב לקרוע עליו, ואם הוא זה המת שקרע עליו חכם או כשר או היה עומד עליו בשעת יציאת נשמה הקורע בכל אלה אינו חשוב במקלקל אלא חייב. ואינו פטור אלא הקורע על מי שאין עליו לא חובה ולא מצוה לקרוע וקשה לן דתנן במתני׳ הקורע בחמתו פטור. ובברייתא תנינן הקורע בחמתו חילל השבת מכלל דחייב ושנינן מתני׳ ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ברייתא ר' יהודה דאמר חייב עליה ורואינו לרבותינו שפירשו הכי. היכא שמעינן לר' שמעון דשרי מלאכה שאינה צריכה לגופה מיהא דתנינן את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפילה לו את המת במטה חייב וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ לר' שמעון פטור ואוקימנא א"ר יוחנן פוטר היה ר"ש אפי׳ במוציא המת לקוברו ואע"ג דמת לקוברו קאי ואית למימר מלאכה שצריכה לגופה היא. כיון דלאו מידי דמיבעי ליה למיכליה ולא איתהנו מיניה מלאכה שאינה צריכה לגופה [היא] ושרי ר"ש בכה"ג והיכא שמעינן לר' יה[illegible] [דאמרינן] (לעיל מב) בדבר שאין מתכוין סבר לה כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה [וגרסינן] (כתובות ה) מהו לבעול בתחלה בשבת דאמרינן במקלקל הלכה כר' יהודה או כר"ש. [illegible] קערה ע"ג הנר בשביל שלא תאחוז בקורה כו' א"ר יהודה מעשה בא לפני ריב"ז בערב ואמר חושש אני לו מחטאת. והא דאמרי בכל מקום ר' יהודה היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה [illegible] לה עיקר אלא מהא. ומאי דקא מפלגי ת"ק ור' יהודה בהא מתני׳ במלאכה שאינה צריכה לגופה דאמרי׳ (לקמן ד' קז.) איכא דמתני לה אהא הצד נחש בשבת ומתעסק שלא ישכנו פטור ואם לרפואה חיי[ב] [illegible] א"ר יהודה ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. אבל דוכתא בהדיא דפליגי עלה בלשון הזה לא אשכחן אלא מהאי דיוקא דאמר הכא שנית מתו אלא אחמתו קשיא אחמ[תו] [illegible] קשיא הא ר' יהודה הא ר' שמעון כדמפרש: ומקשינן אימור דשמעת ליה לר' יהודה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה במתקן דאע"ג דלא קא מכוין כיון דמסילא לא הויא מלאכה דניחא ליה חייב [illegible] שמעת ליה ופרק׳ הקורע בגדיו בחמתו נמי מתקן הוא דכד קניסה דעתיה בכעסיה מתרווח בקריעת בגדיו ונמצא עושה נחת רוח ליצרו. ואקשינן וכי האי גוונא מי מיחייב והתניא הקורע בגדיו ב[חמתו] [illegible] המשבר כליו וכן המפזר מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד ע"ז שכך היא אומנות של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עבוד ע"ז כו׳ ופרקינן לא עבוד בכעסית הכי אלא מראה עצמו כועס ל[illegible]

רב נסים גאון

פי"ג ר' אליעזר אומר האורג. חמתו אחמתו לא קשיא הא ר' יהודה הא ר' שמעון הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הא ר' שמעון דאמר פטור עליה. כבר פירשנו בפרק ראשון אבל דבריהם מתני' ר' יהודה היא דאמר מקלקל בחבורה פטור וברייתא ר' שמעון דאמר מקלקל בחבורה חייב ולא אשכחית עיקר פלוגתא ולא ידעינן לה אבל אדוננו האיי גאון כתב בפירוש זה הענין והא מילתא דמקלקל בחבורה דקאמרינן פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון היא עדיין לא ידעי' היכא ניהי ומתניתא דמפרש בה ר' יהודה ור' שמעון במקלקל בחבורה לא שמיע לנא אלא מ[illegible] דפלוגתא

*) עי׳ תוי"ט ד"ה הקורע על מתו וכו׳ דמקיים טפחא יפה ואין בו תיצב. פי׳ שע"י הקריעה נסתלק חימומו ע"ש ודלא כרש"ל שהגיה ואית בו חימוס

מסורת הש"ס

[לעיל פט.]
מ"ק כה. [תוספתא מ"ק פ"ב]
[תוספתא דמ"ק פ"ב]
[לקמן קז:]
סנהדרין סח. כריתות כ:
[ע"ז יג:]
[נ"ב קז:]

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ כבוד שעשה לא צריכא: (ב) רש"י ד"ה כי כיסתא וכו׳ ומולל לפניו והתפירה: (ג) ד"ה לס"ת וכו׳ קרעו בגדים: (ד) ד"ה הא ר׳ יהודה וכו׳ כמוציא את המת: (ה) ד"ה שרגש עליהן הר

גליון הש"ס

גמ׳ איזהו אל זר שיש בגופו של אדם

תוספות ד"ה ויעבדו העם

ידאגו כל האחין כולן *אחד מבני חבורה שמת תדאג כל החבורה כולה אמרי לה דמת גדול ואמרי לה דמת קטן: וכל המקלקלין פטורין: *תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל *פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואם ת"ל משנה חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו והאנן תנן כל המקלקלין פטורין מתניתין *רבי יהודה ברייתא רבי שמעון מ"ט דר' שמעון מדאיצטריך קרא למישרא מילה הא חובל בעלמא חייב ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן שמע מינה מבעיר בעלמא חייב ורבי יהודה התם מתקן הוא כדרב אשי דאמר רב אשי מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי *מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סמנין: שיעור המלבן כו': רב יוסף מחוי *כפול רב חייא בר אמי מחוי פשוט:

מתני' *ר' יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב וחכ"א צפור למגדל וצבי

רש"י

ידאגו. ייראו מן המיתה: דמת גדול. יש לדאוג הואיל ושלטה מדת הדין בראש הבית: ואמרי לה דמת קטן. שבקלקלה מתחילין מן הקטן: חוץ מחובל באדם דמקלקל הוא וחייב דתנן (ב"ק פז.) החובל בחבירו בשבת פטור (א) מלשלם מפני שנדון בנפשו: ומבעיר. את הגדיש מקלקל הוא וחייב כדתנן (שם ד' לד:) והוא שהדליק את הגדיש פטור מן תשלומין מפני שנדון בנפשו: אינה משנה. דהא מקלקל הוא פטור: בצריך. לדם היוצא מן החבלה לכלבו ואם מקלקל הוא אצל נחבל מתקן הוא אצל הכלב: והא תנן כל המקלקלין פטורין. ואפי' חובל ומבעיר וקשיין אהדדי ולרבי אבהו פריך: מתני' ר' יהודה. דאית ליה מקלקל בחבורה פטור ולא איתפרש היכא ול"נ מתני' ר' יהודה היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הלכך חובא דחובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו משכחת לה דאע"פ דמקלקל הוא אצל מלאכה עצמה מתקן הוא אצל אחרים ולר' יהודה כי האי גוונא מלאכה הוא משום תקון אחרים אבל מקלקל ואינו מתקן פטור ואע"ג דרישא דמתני' אוקימנא כר"ש דקתני קורע על מתו פטור סיפא ר"י: וברייתא ר"ש היא. דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה הלכך אין לך חובל ומבעיר שאין מקלקל ואפי' מבעיר עצים (ב) לקדרתו מקלקל הוא אצל עצים ומה שהוא מתקן אצל אחרים לר"ש לא חשיב דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא אלא משום דמקלקל בחבלה ובהבערה חייב כדיליף לקמיה: מדאיצטריך קרא. וביום השמיני ביום יתירא ואפי' בשבת ומילה חובל הוא מכלל דשאר מקלקלין בחבורה חייב: ומדאסר רחמנא הבערה דבת כהן. בשבת (*לקמן בפרק ר' אליעזר): מה לי מתקן כלי. הא נמי מתקן גברא הוא ויש מלאכה בתיקון זה: בישול פתילה. שהוא מדליק פתילה של אבר ונותנה לתוך פיה* ודרך בישול הוא זה וחייב על הבישול שאינו מקלקל האבר בבישולו אלא מתקן וצורף: סמנין. של מלאכת המשכן: רב יוסף מחוי. האי הסיט כפול דמתני' כפול ממש ברווח קצר שבין אגבע לאמה משער שני פעמים: מחוי פשוט. ברווח שבין גודל לאגבע פעם אחד הוא כפול דמתניתא שיש בו כפלים כאותו שבין אמה לאגבע:

מתני' הצד צפור. עד שהכניסו למגדל משתמר בלע"ז חייב דזו היא צידתו אבל אם הכניסו לבית אינו ניצוד בכך שיוצא לו דרך חלונות:

ולבי

תוספות

חוץ מחובל ומבעיר א"ל פוק. תני לברא כו'. פי' רבינו שמואל דר' אבהו סבר כר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ור' יוחנן סבר לה כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה ובהבערה פטור וצריך לכלבו ולאפרו לא חשיב מקלקל וחייב אפי' לר' יהודה וכן משמע בסמוך מתוך פי' רש"י וקשה דא"כ אמאי א"ל פוק תני לברא דאטו משום דס"ל כר' יהודה מאן דתנא כר"ש משתקינן ליה דכה"ג פריך בפ"ק דחולין (טו.) ע"כ נראה דר' אבהו ור' יוחנן אליבא דר"ש פליגי דר' אבהו סבר דחובל ומבעיר אע"פ שאינו צריך לכלבו ולאפרו חייב לר' שמעון דגמר ממילה והבערת בת כהן ור' יוחנן סבר דר"ש נמי לא מחייב אא"כ איכא קצת תיקון כגון דצריך לכלבו ולאפרו דמילה והבערה איכא קצת תיקון שהוא צורך מצוה אבל לר' יהודה אפי' צריך לאפרו ולכלבו פטור דאין זה תיקון חשוב דאין דרך לחבול בחבירו כדי ליתן לכלבו או לשרוף גדיש בשביל האפר אע"ג דכל שוחט מקלקל הוא כדאמרי' בפ"ק דחולין (דף ח.) סכין של ע"ז מותר לשחוט בה מודה ר' יהודה לענין שבת דחייב דדוקא לענין ע"ז חשוב מקלקל דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ולא חשיב ליה הנאה כיון דקלקולו יתר על תקונו ור"ת מפרש דהא דחשיב לר' יהודה מקלקל בצריך לכלבו ואפרו לפי שאין התיקון בא באותה שעה אלא לאחר מכאן דלאחר שנעשית חבורה בא הדם ולאחר שכלתה ההבערה בא האפר אבל בשוחט בשעת הקלקול בא לו התיקון שמוציאה מידי אבר מן החי וקורע למירמת אימתא אאינשי דביתיה חשוב ליה לר"י נמי תיקון לפי שבשעת הקלקול בא לו התיקון וכן בהריגת המזיקין (לקמן קכא:) חייב לר' יהודה דבא התיקון בשעת הקלקול ולר"ש פטור משום דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה וקורע ע"מ לתפור ומוחק ע"מ לכתוב דמיחייב לכ"ע אע"ג שבשעת הקלקול אינו בא התיקון היינו משום שהקלקול גורם תיקון יותר טוב לבסוף ותיקון גמור הוא שהרי אינו יכול לעשות התיקון אלא ע"י הקלקול:

בחובל וצריך לכלבו כו'. וא"ת ור' אבהו דמחייב אפי' באין צריך לכלבו כיון דאין צריך כלל הויא מלאכה שאינה צריכה לגופה דאע"ג דמחייב ר"ש מקלקל בחבורה מ"מ בעי צריכה לגופה כדאמרי' בריש הנחנקין (סנהדרין פד:) מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב ר"ש האמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכן משמע בפרק כלל גדול (לעיל דף עה.) גבי חלזון ובפרק כל כתבי (לקמן דף קכא:) ובס"פ ספק אכל (כריתות דף כ:) וי"ל דאפי' במקלקל גמור משכחת לה דהויא צריכה לגופה כגון חובל ומבעיר באיסורי הנאה שסבר שיכול ליתן לכלבו ולבשל בו קדרה ור' אבהו אע"ג דלא חשיב צורך מצוה תיקון מ"מ צריכה לגופה חשיב וא"ת צריך לכלבו ולאפרו היכי חשיב צריכה לגופה מ"ש מחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה* וי"ל דלא דמי דהכא הוא צריך לנטילת נשמה כדי לתת לכלבו דהיינו הדם כי הדם הוא הנפש ומבעיר נמי צריך להבערה כדי לעשות אפר כמו מבעיר כדי לבשל קדרה אבל חופר הגומא נעשית מאליה ואינו נהנה ממנה כלום*:

מדאצטריך קרא למישרי מילה כו'. וא"ת למה לי למילף ממילה נילף כולה מילתא מהבערת בת כהן דלא דחי שבת דבהבערה איכא נטילת נשמה וחובל נמי לא מחייב אלא משום נטילת נשמה וי"ל דלענין מקלקל בחבורה ליכא למילף מהבערה דהתם התיקון בא בשעת הקלקול אבל לענין מקלקל בהבערה יליף שפיר דאחר הבערה בא התיקון כדפי' אי נמי אי לאו דילפינן ממילה דמקלקל בחבורה חייב ה"א דרציחה דוחה את השבת דלאו מלאכה היא והבערה לאודה היא דאימעטה משום דמקלקל בהבערה חייב:

דאמר רב אשי מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי. לאו משום דסבר כר' יהודה אלא מפרש הוא אליבא דר' יהודה: **מה לי** לבשל פתילה מה לי לבשל סמנין. אין לפרש כמו שבישול סממנין מתקן להיות יותר חשובים כך פתילה חשובה יותר ע"י בישול דאי הייט טעמא דר' יהודה שאר מיתות ב"ד דלא דחו שבת מנלן כיון דלא שייך בהו תיקון דהבערה לא אסרה תורה אלא משום תיקון פתילה ועוד שריפת בת כהן גופה מנלן דלא דחיא היכא דתיקן הפתילה מאתמול ואומר ר"י דה"פ מה לי בישול פתילה לצורך שריפת בת כהן מה לי בישול סממנין לצורך צביעה בגד דכי היכי דבישול סממנין לצורך צביעה חשוב תיקון ה"נ בישול פתילה לצורך שריפה ומהכא נפקא לן שפיר דכל שאר מיתות ב"ד חשוב תיקון משום מצוה דאי לאו שריפה עצמה חשיבא תיקון משום בישול פתילה לא הוה אסורה אע"פ שמתקנת בכך דכיון שאינה אלא משום שריפה לא הוה חשיב תיקון ולא מיחייב וכן מוליא מרא לחפור לקבור בו מת לר"ש כמו מוליא כיס לקבל בו זיבה בפ"ק (דף יא.) וא"ת בשלמא לר' יהודה שפיר שמעינן דהבערה ללאו יצאת או לחלק מדלא כתב לא תעשה מלאכה בכל מושבותיכם וכתב הבערה ש"מ ללאו יצאת או לחלק כדפריש בפרק כלל גדול (לעיל דף ע.) [ד"ה הבערה] אלא לר"ש דאיצטריך למיכתב הבערה לחייב מקלקל בהבערה מנא ליה דילאת ללאו או לחלק וליכא למימר דנפקא ליה לחלק מאחת מהנה כדמפיק ליה ר' יוסי דהא בפרק הבונה (לקמן דף קיג:) פליג ר"ש בהדיא אר' יוסי ודריש ליה לדרשה אחריתי וי"ל דנפקא ליה לחלק מהיכא דנפקא ליה לשמואל בפרק כלל גדול (לעיל דף ע.) והשתא אתי שפיר הא דהוה קשה *שמואל דאמר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יוסי דהשתא כר"ש ס"ל ובפ"ק דיבמות (דף ו:) קאמר דאיצטריך קרא למיסר הבערה בת כהן משום דהוה סלקא דעתך למישרי מקל וחומר מעבודה דדחיא שבת היינו כר' יהודה דחשיב ליה תיקון אבל לר' שמעון איצטריך קרא בהבערה לחייב כל מקלקל בהבערה הך פלוגתא דמקלקל בחבורה מפרש רש"י דנפקא לן מפלוגתא שאינה צריכה לגופה משמע דלא בעי לר' שמעון צריך לכלבו ולאפרו ולפי זה צריך לומר דר' אבהו כר"ש ור' יוחנן כר' יהודה ואין נראה כדפי' לעיל וי"ל דהך פלוגתא דמקלקל בחבורה קבלה היתה בידם:

ואין

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פי"ג מהל' אבל הלכה יב סמג שם טוש"ע י"ד סי' שלד סעיף ה:

כג ב ג מיי' פ"ח מהל' שבת הל' יז ופ"ח הלכה ז ופי' הלכה ופי"ב הלכה א סמג לאוין סה:

כד ד מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ז:

כה ה מיי' פ"י מהל' שבת הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיו סעיף א:

מסורת הש"ס

[גרסות פא.] · ב"ק לד: · [שבועות עז: סנהדרין סב.] · [לעיל יב. פג: וש"נ] · [יבמות ו: ע"ש] · [סנהדרין לה:] · [סנהדרין פד:] · [לעיל עג:] · [וע"ע תוס' סנהדרין פד: ד"ה מאן לא משמע]

גליון הש"ס

גמ' פוק תני לברא. עירובין ט ע"ב ברכות יב ע"ב יומא מג ע"ב יבמות עז ע"ב סנהד' סב ע"א:

רבינו חננאל

אאינשי ביתיה ואית מן רבנן דמעו ותמהו היכי מקשינן וכי האי גוונא מי מחייב. והא כעובד ע"ז חשיב אמו עובד ע"ז והעושה דברים מכוערים מותר ושניוה לקושיא וגרסי מסבריהן וכי האי גוונא מי שרי והתניא ר' שמעון בן אלעזר וכו' *) ואהדרינן להו ואיסורא מי תוי קשיא למ"ד מתקן וחייב הוא ולא מיתוסף בו איסורא אחרינא. אלא לישנא דיקא הכי היא וכה"ג [מי] מיחייב דכיון דאמר [ר' אבין] מתקן הוא משום דעביד נחת לייצרו ומשום הכי מחייב ר' יהודה על מלאכה שאינה צריכה לגופה. אקשינן עליה האי תיקונא הוא אדרבה האי קלקולא רבה הוא משום דמגרה יצרו בעצמו ומקלקל הוא. ולא שמעינן לר' יהודה במקלקל דמחייב נדחה ר' אבין ובטיל פירוקיה לגברי ואוקימנא לא מחייב ר' יהודה בהא אלא משום דקא עביד למירמא אימתא אאינשי ביתיה וקא מחוי דבחמתיה עביד וקא מכוין לתקוני לאינשי ביתיה וכרב יהודה דהוא שליף מצבייתא כו' דכל כי האי גוונא תיקונא היא ולא קלקולא אלא מיהו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וכל מאן דעביד הכי בשבת לר' יהודה חייב לר' שמעון פטור ומתני' כר' שמעון: פיס' כל המקלקלין פטורין. תני' סתמא וברייתא כר' אבהו דמחייב חובל ומבעיר. ואע"ג דאמר ר' יוחנן אינה משנה אלא חובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו דלא מקלקלין נינהו מיהו איצטריכינן לברר היכא אמירא החובל והמבעיר שלא לצורך חייב ואהדרינן מתניתין ר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור וברייתא ר' שמעון דאמר מקלקל בחבורה חייב ואל תתמה דרישא דמתניתין כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה וסיפא כר' יהודה במקלקל בחבורה [דבהא] סבר לה כמר ובהא סבר לה כמר ומילתא דמקלקל בחבורה דקאמרי פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון היא לא בריר לן עיקר פלוגתייהו דא היכי ניהו ומתניתא דמפרשא במקלקל בחבורה ר' יהודה פוטר ור' שמעון מחייב. לא שמיע לן אלא מגמרא בלחוד הוא דשמעינן ליה. ובעושה חבורה ומתקן כ"ע לא פליגי דמחייב כי פליגי בעושה חבורה ומקלקל דר' יהודה פוטר וסתם מתניתין כוותיה ור' שמעון אסרי וגרסינן באלו דברים בפסח א"ל רב הונא בר חיננא לרבה כי אזלת לקמיה דר' זריקא בעי מיניה למאן דסבר מקלקל

*) נראה דט"ס יש כאן וצריך תיקון.

רב נסים גאון

דפלוגתא דר' יהודה ור' שמעון היא: מדאצטריך קרא למישרא מילה. עיקר דילה בתורת כהנים וביום השמיני ימול ואפי' בשבת ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממילה או מקיים אני מחלליה אף במילה ומה אני מקיים ימול חוץ מן השבת ת"ל וביום ואפי' בשבת ובפרק ר' אליעזר (דף קלג) אמרו עוד עד כאן לא פליגי אלא במכשירי מילה אבל מילה גופא דברי הכל דחיא מנא לן ונאמרו בדבר זה כמה טעמים והעיקר הוא מה שאמר ר' יוחנן כי דבריו שוין עם הברייתא ועליהן אנו סומכין והואיל והוצרך הכתוב לומר וביום להתיר חמילה בשבת שהיא מצות הודיע אותנו שחבורה בעלמא חוץ מן המילה אסור לעשותה וחייב עליה בשבת ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן מכלל דמבעיר בעלמא חייב כבר ידעת כי ד' מיתות נמסרו לבית דין סקילה שריפה הרג וחנק וכי בת כהן שזינתה מיתתה בשריפה והא אחת מן הנשרפין כדכתיב (ויקרא כא) ובת איש כהן כי תחל לזנות וגו' באש תשרף ובמסכת סנהדרין בפרק ד' מיתות (דף נב) זכרו היאך מצות שריפה ואמרו מצות שריפה הנשרפין היו משקעין אותן בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודרין קשין לתוך רכה וכורך על צוארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שפותח את פיו ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו ופירשו בתלמוד מאי פתילה אמר רב מתנה פתילה של אבר ועל פי זה נאמרה כאן מה לי לבשל פתילה מאי לי לבשל סממנין כלומר פתילה של אבר שתישרף בת בת כהן שזינתה והזהיר הקב"ה את ב"ד שלא ישרפו המתחייב שריפה ביום שבת כמה שנאמר (שמות לה) לא תבערו

עין משפט
נר מצוה

כו א ב ג ד מיי' פ"י מהל' שבת הלכה כ סמג שם טוש"ע שם סעיף א:
כז ה מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ב:
כח ו מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם:
כט ז מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
ל ח מיי' שם הלכה כג סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:
לא ט מיי' שם הל' יט:
[נ"ל אבל צדין חיה ועוף מן הביברין וכ"א במשנה דביצה]
לב י מיי' שם הל' כג סמג שם טוש"ע שם סעיף ו:

וצבי (א) לגינה ולחצר ולביברין [חייב] *רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל מחוסר צידה פטור שאינו מחוסר צידה חייב: גמ' *תנן התם אין צדין דגים מן הביברין בי"ט ואין נותנין לפניהם מזונות אבל צדין *חיה ועוף ונותנין לפניהם מזונות ורמינהו *ביברין של חיות ושל עופות ושל דגים אין צדין מהם ביום טוב ואין נותנין לפניהם מזונות קשיא חיה אחיה קשיא עופות אעופות בשלמא חיה אחיה לא קשיא הא רבי יהודה הא רבנן אלא עופות אעופות קשיא וכי תימא עופות אעופות נמי לא קשיא הא (ג) ביבר מקורה הא ביבר שאינו מקורה והא בית דמקורה הוא ובין לרבי יהודה ובין לרבנן צפור למגדל אין לבית לא אמר רבה בר רב הונא *הכא בצפור דרור עסקינן לפי שאינה מקבלת מרות דתנא דבי ר' ישמעאל למה נקרא שמה צפור דרור מפני שדרה בבית כבשדה השתא דאתית להכי חיה אחיה נמי לא קשיא הא בביבר גדול הא בביבר קטן היכי דמי ביבר גדול היכי דמי ביבר קטן אמר רב אשי *כל היכא דרהיט בתריה ומטי לה בחד *)שיחייא ביבר קטן ואידך ביבר גדול אי נמי *כל היכא דנפיל טולא דכתלים אהדדי ביבר קטן ואידך ביבר גדול ואי נמי כל היכא דליכא עוקצי עוקצי ביבר קטן ואידך ביבר גדול: רשב"ג אומר וכו': *אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל *הלכה כרבן שמעון בן גמליאל *אמר ליה אביי הלכה מכלל דפליגי א"ל (א)מאי נפקא לך מינה א"ל גמרא גמור זמורתא תהא *ת"ר *הצד צבי סומא וישן חייב חיגר וזקן *וחולה פטור א"ל אביי לרב יוסף מ"ש הני ומ"ש הני הני עבידי לרבויי הני לא עבידי לרבויי והתניא *חולה חייב אמר רב ששת לא קשיא הא בחולה מחמת אישתא הא בחולה מחמת *אובצנא ת"ר הצד חגבין גזין צרעין ויתושין בשבת חייב דברי רבי מאיר וחכמים אומרים *כל שבמינו ניצוד חייב וכל *שאין במינו ניצוד פטור תניא אידך הצד חגבים בשעת הטל פטור בשעת השרב חייב אלעזר בן מהבאי אומר אם היו מקלחות ובאות פטור איבעיא להו אלעזר בן מהבאי ארישא קאי או אסיפא קאי ת"ש *הצד חגבין בשעת הטל פטור בשעת השרב חייב אלעזר בן מהבאי אומר אפילו בשעת השרב אם היו מקלחות ובאות פטור:

מתני' *צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין ור"ש פוטר: גמ' א"ר ירמיה בר אבא אמר שמואל *הצד ארי בשבת אינו חייב עד שיכניסנו לגורזקי שלו: מתני' *ישב האחד על הפתח ולא מילאהו ישב השני ומילאהו השני חייב ישב הראשון על הפתח ומילאהו ובא השני וישב בצידו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו: גמ'

*) [גי' הערוך שיהיא כגון ריצה אחת ואינו צריך לפוש בינו בינו]

*ולבי · ניצוד משהכניסו לביתו ונעל בפניו אבל אם הכניסו לגינה או לחצר אין זו צידה: המחוסר צידה · שקשה לתופסו שם כדמפרש בגמ': גמ' ביברין · קרפיפות מוקפין: אין צדין מהן בי"ט · אלמא לאו ניצוד ועומד קא חשיב ליה ש"מ המכניסו לביבר אין זו צידתו: ואין נותנין לפניהן מזונות · כיון דהן מוקצה לא מצי למטרח עלייהו: הא רבי יהודה · ההיא דאין צדין רבי יהודה היא דבמתניתין לא חשיב לה צידה עד שיכניסנו לבית: עופות אעופות קשיא · דהא בין לר' יהודה בין לרבנן צפור למגדל קאמרי: ביבר מקורה · הוי ניצוד: בצפור דרור · מתני' דקתני צפור לבית לא בצפור דרור עסקינן שדרכה לדור בבית כבשדה ושמטת מזוית לזוית: השתא דאתית להכי · לאוקמינהו לתרווייהו כרבנן: חיה אחיה נמי · מוקמי כרבנן: והא ביבר קטן · מתניתין דהכא: והא · מתניתין דביצה בביבר גדול: שיחייא · מרוצה שהוא שוחה לאחוז בה: עוקצי · פיאות להשמט בהן: ואידך · כל מי שאינו כן: מכלל דפליגי · והא אוקימנא דרבנן נמי בביבר קטן אמרי: מאי נפקא לך מינה · כ"ש כיון דלא פליגי עליה הלכתא כוותיה: זמורתא תהא · אומר השמועה בזמירה בעלמא בלא צורך: סומא וישן עבידי לרבויי · ליסמט כשמרגישין יד אדם: אובצנא · עייפות שאינו יכול לזוז ממקומו ניצוד ועומד הוא: הגזין · (ג)*מין חגב טהור הוא ונאכלין: במינו ניצוד · כגון חגבים והגזין: שאין במינו ניצוד · צירעין ויתושין שאינן לצורך: חגבים בשעת הטל · עיניהם מתעוורות והרי הן ניצודין ועומדין: מקלחות · הרבה ביחד שהן מזומנות ליקח: ארישא קאי · דאף בשעת הטל אם מקלחות ובאות שרי ואי לא אסור: מתני' צבי שנכנס · מאליו: ונעל אחד בפניו · זו היא צידתו: נעלו שנים פטורים · דהוי להו שנים שעשאוה: לא יכול אחד לנעול · אורחיה הוא לנעול בשנים והרי לכל אחד מלאכה דבלא איהו לא מתעבדא: ורבי שמעון פוטר · לטעמיה דדריש קראי למיפטר זה אינו יכול וזה אינו יכול בפרק המצניע (לעיל צג:): גמ' הצד ארי · אפילו תופסו אין זו צידתו שכשכועס משחית והולך: עד שיכניסנו לגורזקי שלו · בית משמר העשוי לו כמין תיבה: מתני' השני חייב · שהוא צדו: הא (ד) למה · שני זה דומה מאחר שנצוד ע"י הראשון: לנועל את ביתו לשומרו · ולא לצוד: ונמצא צבי · שהוא ניצוד כבר שמור בתוכו וכן (ה) אע"פ שעמד הראשון אין זה אלא כשומרו לצבי שהיה לו מאתמול:

ואין נותנין לפניהם מזונות · אין לפרש דטעמא משום דדגים מיתזני שפיר במים להכי לא טרחינן דחשיבי כאין מזונותיהם עליך חדא דלאו מילתא דפסיקא היא דלדגים מטייא מזונות ולא לחיה ועוד דבסמוך בעי לאוקמי הא דקתני אין צדין חיה ועוף ואין נותנין לפניהם מזונות בביבר שאינו מקורה וכי בשביל שאינו מקורה מצויין להם מזונות ורש"י דפירש כיון דאין צדין מוקצין נינהו להכי אין נותנין לפניהם מזונות ואין טורחין בשבילם אין נראה כלל דהא תנן לקמן בפ' בתרא (דף קנה:) נותנים מים לפני אווזים ותרנגולים ולפני יוני הרדסיאות אע"ג דמוקצין הן בשבת ונראה לר"י כל היכא דהוי כניצוד ועומד מדאורייתא כגון אווזין ותרנגולין ויוני הרדסיאות ואע"ג דמדרבנן אסור לצודן כדתנן בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קז·) חיה ועוף שברשותו הצדן פטור משמע אבל אסור כיון דמדאורייתא כניצוד ועומד נותנין לפניהם מזונות וכן חיה ועוף שבביברין מקורין דחשיב טפי מזונותיהם עליך אבל כאן שמן התורה אין ניצודין לא חשיב מזונותיהן עליך והוי כאותן שהן כל שעה בשדה כמו יוני שובך ויוני עלייה ואתי שפיר לפי זה ההיא דריש אין צדין (ביצה דף כד·) דקתני התם במתניתין רשב"ג אומר זה הכלל המחוסר צידה אסור כו' וקאמר בגמרא היכי דמי מחוסר צידה כגון דאמר הבא מצודה ונצודנו אמר ליה אביי לרב יוסף והרי אווזים ותרנגולים דאמר הבא מצודה ונצודנו ואמר הצד אווזים ותרנגולים ויוני הרדסיאות פטור והשתא קשה מאי פריך והא פטור משמע אבל אסור ובמתניתין קתני נמי רשב"ג אומר מחוסר צידה אסור ולמאי דפי' הכא אתי שפיר דרשב"ג קאי ארישא דקתני אין צדין ואין נותנין לפניהם מזונות וקא אסר רשב"ג במחוסר צידה אף ליתן מזונות וא"כ מחוסר צידה דאורייתא חשיב ליה ולהכי פריך שפיר:

הלכה מכלל דפליגי · אע"ג דר' יהודה פליג מ"מ פריך אביי שפיר דאי לאפוקי מדרבי יהודה אתא לימא אין הלכה כרבי יהודה הכא אתי שפיר דלא קבעי היכי דמי מחוסר צידה דהא כבר פי' דהיכא דאיכא עוקצי ביבר גדול ומסתמא דהיינו מחוסר צידה דרשב"ג אבל בריש אין צדין (ביצה דף כד·) קשה אמאי קבעי ה"ד מחוסר צידה הואיל וכבר פי' ביבר גדול וביבר קטן לרבנן ונראה לריב"א משום דהתם קתני במילתייהו חיה ועוף ועלה קאי רשב"ג וקבעי ה"ד מחוסר צידה בעופות אבל אחיה לא קבעי דזה כבר פירש וכן משמע דכל הנהו דמייתי עלה לא מיירי אלא בעופות אבל הכא לא איירו רבנן בעופות אלא בחיה גרידא:

*היכא דנפלי טולא דכתלים · היה להם שיעור הכתלים שוה והיו יודעין שיעורן:

למה זה דומה לנועל ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו · ואם תאמר מאי תולמא הך מהך ונראה לריב"א דס"ד דלא וישב בצידו ליתסר משום דמיחזי דלהוסיף שמירה לצבי הוא בא: ומאי

(א) לקמן קיג: עירובין ס: ביצה כד: ע"ז לב:

רבינו חננאל

בחבורה פטור שהמו שלאלשמו ושלא לאוכליו כו' וכולא שמעתא דקא מפרש ליה בחדא חדא מאי תיקן ולא מפרש מ"ד המקלקל בחבורה פטור מאן הוא אלא מתניתין בהדיא היא כל המקלקלין פטורין בין חובל דמקלקל בחבורה בין דחד מיניה (וקרא) [וקאמר] ר"ש ור' יהודה היא*דשמעינןפלוגתייהו וגרסינן בבתולה נשאת אם תמצא לומר דם חבורי מחבר שהבועל בתחלה הוא עושה חבורה הא אמרינן אם תמצא לומר הלכה כר' יהודה דאמר שאין מתכוין אסור מי הואי האי בועל בשבת מקלקל בהאי חבורה אי לא. ואם תימצא לומר מקלקל הוא במקלקל הלכה כר' יהודה או כר' שמעון והכין פירושא הלכה כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור או הלכה כר' שמעון דאמר חייב דאי אמרת הלכה כר' שמעון דאמר מקלקל בחבורה חייב או הלכה כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור אילו היה כך אסור לבעול בתחלה בשבת וחזינן דמפרש (בספינה) לעולם רב כר' יהודה סבירא ליה דאמר דבר שאין מתכוין אסור. אלא מיהו מקלקל בחבורה הוא ושרי לר' יהודה ואמרי' מ"ט דר' שמעון דאמר חובל ומבעיר אע"פ שמקלקלין חייבין מראצטריךקרא למישרא מילה בשבת וגמרינן דמקלקל בחבורהבעלמא בשבת חייב ואקשינן מילה מתקן הוא כדרב אשי דאמר מה לי לתקן מילה מה לי לתקןכלי מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סממנין ולא גמרי' מינה למקלקלין ומקלקל לא אשכחן דאיתמר: שיעור המלבן צמר כמלא רחב הסיט כפול וכן המנפץ צמר וכן הצובע וכן הטווה רב יוסף מהוי[כפוף]מעיקר הגודל עד ראש אצבע כשהן דבוקות זו בזו רב חייא בר אמי מחוי פשוט מראש גודל עד ראש אצבע כשהן פשוטות דאעפ"כ אינן הוות זרת: ר' יהודה אומ' הצד צפור למגדל כו' פי' מגדל זה של עץ היא שחשוב ככלוב גדול אם פתח שער המגדל ועשה תחבולות עד שנכנס הצפור לתוכו וסגר עליו חייב כי כסגרו המגדל נגמרה הצידה וגם אם הולך אחר צבי והחזירו מיכן ומיכן עד שנכנס לבית חייב כי כיון שנכנס לבית והוא סגר עליו הרי צידו הוא בה:

* נלהד"ט יש כאן והולי צ"ל ומהא הוא דשמעינן פלוגתייהו.

רב נסים גאון

תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת על פי מה שנתפרש פסוק זה כי בבית דין הוא מדבר כמו שנא' בראש מסכת יבמות (דף ו) מושבות מה תלמוד מכדי שבת חובת הגוף היא וחובת הגוף נוהגת בארץ ובחוצה לארץ מושבות דכתב רחמנא למה לי משום ר' ישמעאל אמר תלמיד אחד לפי שנא' (דברים כא) וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת שומע אני בין בחול בין בשבת ומה אני מקיים (שמות לא) מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתת בית דין ת"ל לא תבערו אש בכל מושבותיכם מה מושבות האמורות להלן בבית דין אף כאן בב"ד ואמר רחמנא לא תבערו אש ועיקר זו הברייתא בסוף מכילתא דר' ישמעאל ואמרו עוד בתלמוד ותיהוי נמי ר' יוסי אימור דאמר ר' יוסי הבערה ללאו יצאת הבערה דעלמא תבערה דבית דין בישול פתילה היא ואמר רב אשי מה לי בישול פתילה מה לי בישול סממנין מיכן למדנו דאמר רחמנא הבערה דבת כהן בשבת ונתחייבו מיכן שהמבעיר בעלמא חייב: רבן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל כל מחוסר צידה פטור ושאינו מחוסר צידה חייב. במסכת יום טוב בפרק אין צדין (דף כד) גרסי' היכי דמי מחוסר צידה אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כגון דאמרי הבא מצודה ונצודנו ולא יעלה על דעתך שמה שאמרו שם רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר דוחה מה שאמרנו כן אלא השני דברים מצד עיקר הם והואי כי מה שעומד בביבר והוא עדיין מחוסר צידה פטור מן החטא' כשהוא שוגג כי מלאכת הצידה לא נגמרה ואם בעומדו בתוך נשלמה בו הצידה ואינו מחוסר צידה חייב חטאת לפי שעשה מלאכה גמורה ועל זה העיקר שפירשנו נמצא כל מה שהוא עומד והוא מחוסר צידה אסור ליקח ממנו ביום טוב כי לא נגמרה

[ביצה כג.]
[שם כל הענין ע"ש]
[תוספתא דביצה פ"ג]

הגהות הב"ח
(א) גמ' וצבי לגינה ולחצר: (ב) שם בביבר מקורה הא ביבר:
(ג) רש"י ד"ה הגזין מין חגב טהור

[ביצה כד.]

גליון הש"ס

גמ' אמר רבי אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב *נכנסה לו צפור תחת כנפיו יושב ומשמרו עד שתחשך מתיב רב נחמן בר יצחק ישב הראשון על הפתח ומלאהו ובא השני וישב בצדו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור מאי לאו פטור אבל אסור ג לא פטור ומותר הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו מכלל דפטור ומותר ש"מ איכא דאמרי אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור מאי לאו פטור ומותר לא פטור אבל אסור הא מדקתני סיפא הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו מכלל דפטור ומותר ש"מ *אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר הדא הא ומאי דפטור ומותר דקתני סיפא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו ואידך *המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב אם להוציא ממנה לחה פטור ומאי דפטור ומותר דתנן *מחט של יד ליטול בה את הקוץ ואידך הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור אם לרפואה חייב ומאי דפטור ומותר דתנן *כופין קערה על הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא (א) תישך:

הדרן עלך האורג

שמנה שרצים האמורים בתורה הצדן והחובל בהן חייב ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור הצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור חיה ועוף שברשותו הצדן פטור והחובל בהן חייב: גמ' מדקתני החובל (ב) בהן חייב מכלל דאית להו עור מאן תנא אמר שמואל רבי יוחנן בן נורי היא *דתנן רבי יוחנן בן נורי אומר שמנה שרצים יש להן עורות רבה בר רב הונא אמר רב אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן בן נורי אלא לענין טומאה דכתיב °אלה הטמאים לכם *לרבות שעורותיהן כבשרן אבל לענין שבת אפילו רבנן מודו ולענין שבת לא פליגי והתניא הצד אחד משמנה שרצים האמורים בתורה החובל בהן חייב דברי ר' יוחנן בן נורי וחכמים אומרים אין עור אלא למה

ויקרא יא

רש"י

גמ' תחת כנפיו. תחת כנפי כסותו ואין יכול לצאת שנגעל בפניו מאליו: יושב ומשמרו. כן ואינו צריך לפתוח לו חלון דאינו אלא שומר: לנועל את ביתו. דכל אדם עושין כן: המפיס. מבקע מורסא קויטור"א: אם לעשות לה פה. בתוספתא* תני הכי אם לקולפה ולעשות לה פה כדרך שרופאים של עכשיו עושין דמתקן לה פתח: חייב. משום בונה פתח או משום מתקן כלי מה לי לתקן מכה מה לי לתקן כלי: ואם להוציא לחה. של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד: פטור. ומותר דאין כאן תיקון ורבנן נמי לא גזור בה שבות משום צערא: ומחט של יד. ניטלת בשבת: ליטול בה את הקוץ. והיינו דומיא דלחה דמצער ליה ואינו חושש אם יסתם מיד וקאמר ניטלת לכתחילה מחט של יד היא מחט שתופרין בה בגדים ומשום דקתני בהדה ושל שק לפתוח בה את הדלת קרי לה להאי מחט של יד: קערה. של חרס: כופין. לכתחילה ולא שיכבה את הנר ואשמעינן דכלי ניטל להצלת דבר שאינו ניטל בשבת: על עקרב שלא תשוך. ואע"ג דממילא מתציד:

הדרן עלך האורג

שמנה שרצים. החולד והעכבר וגו' (ויקרא יא): הצדן. חייב שבמינו ניצוד: והחובל בהן חייב. דיש להן עור כדמפרש בגמרא והויא ליה חבורה שאינה חוזרת והויא ליה תולדה דשוחט. לוי"ה. ל"א כיון דיש להן עור נצבע העור בדם הנצרר בו (ג)דחייב משום צובע: ושאר שקצים ורמשים. כגון תולעת ונחשים ועקרבים: החובל בהן פטור. דאין להם עור: שלא לצורך פטור. דאין במינו ניצוד והויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ור' שמעון היא כדמוקי לה בגמ': חיה ועוף שברשותו. פטור אם לכן שהרי ניצודין ועומדין: והחובל בהן חייב. דיש להן עור: גמ' שמונה שרצים יש להן עורות. ופליג אדרבנן דאמרי בהעור והרוטב האנקה והכח והלטאה והחומט עורותיהן מטמאין כבשרן אלמא הני ארבעה לית להו עור: אלה הטמאים. בתר האנקה והכח כתיב ודרשינן ה' יתירה דהטמאים לרבות שעורותיהן כבשרן וכתיב אלה למעוטי הנך דקרא קמא החולד והעכבר והצב: אפילו רבנן מודו. דיש להן עור למה

תוספות

ומאי דפטור ומותר דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ. למאי דמסיק בריש פ' הנחנקין (סנהדרין דף פה:) דאתיא כר"ש אתי שפיר דמיירי אפילו ודאי חביל ומשום שאינה צריכה לגופה שרי אבל לפי מאי דפריך התם והא דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ליחוש דילמא חביל לא פשיט הכא מיניה שפיר דבמפיס מורסא דודאי עושה פתח שמא יהא אסור ואומר ר"י דאפילו למאי דס"ד התם פשיט שפיר דמסתבר דככולי עלמא אתיא אפילו כר' יהודה וכיון דרבי יהודה דאסר בעלמא דבר שאין מתכוין אפילו היט פסיק רישיה שרי הכא משום צערא דגופא לר"ש נמי במפיס מורסא דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה שרי לכתחילה מהאי טעמא:

הדרן עלך האורג

שמנה שרצים החובל בהן חייב. לשון שפי' הקונטר' משום נטילת נשמה עיקר כדפי' בפרק כלל גדול (לעיל דף עה.): הצדן לצורך חייב. גמ"ת מ"ש דאיצטריך הכא למיתני טפי הלכן לצורך חייב בכל חובי דשבת נמי לא מחייב ר"ש אלא לצורך ואומר ר"י דלהכי תנא ליה הכא לאשמעינן דבשאר שקצים ורמשים שאין להן עור צריך שיתכוין לשום צורך דסתמיה לאו לצורך קיימי אבל בשמונה שרצים דרישא דיש להם עור סתמייהו ניצודין לצורך עורן להכי תני לכן בהדי חובל דמחייב נמי משום עור: שלא לצורך פטור. פירש רש"י דאין במינו ניצוד ואינו נראה דהא מאן דפטר אין במינו ניצוד פוטר אפילו לצורך אלא יש לפרש דאפילו במינו ניצוד פטור משום דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ור"ת מחקו מן הפירושים: אמר שמואל ר' יוחנן בן נורי היא דאמר שמונה שרצים יש להם עור. תימה לר"י דע"כ לא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן אלא לענין טומאה אבל בשבת דילמא מודו ליה דהא עור של עגל הרך הוי כבשר לענין טומאה והחובל בו בשבת חייב וכן עור של עוף מסתמא הוי כבשר שרך הוא ותנן חיה ועוף שברשותו החובל בהן חייב וי"ל דעור של עגל הרך ושל עוף אע"ג דחשיב עור הוי כבשר לענין טומאה משום דרכיכין וראוין לאכילה אבל עור ח' שרצים סבר שמואל דטעמא דרבנן דחשיבי ליה כבשר משום דאזלי בתר גיסתא כדמפרש בהעור והרוטב (חולין דף קכב:) ולא משום רכיכות דלא רכיך כולי האי וכיון דלית להו ממשות עור החובל בהן פטור כמו בשאר שקצים ורמשים: ע"ב לא פליגי רבנן אלא לענין טומאה דכתיב אלה הטמאים. ול"ת והא מסקינן בפ' העור והרוטב (שם) דבגיסתא קמיפלגי ופי' בקונט' התם דרבנן לא דרשי הטמאים והיכא למימר דרב דהכא לטעמיה דתני התם תנשמת ולא אזיל בתר גיסתא ומיהו בלאו הכי א"א לומר התם כדפי' הקונטרס דאמאי איצטריך למימר התם רב תנא הוא ופליג והא ע"כ ברייתא דדריש הטמאים קיימא כרב ע"כ נראה דרבנן דמתני' דהתם נמי אית להו דרשה דהטמאים אבל לית להו (ד) למינהו הפסיק הענין וכתב הטמאים לרבות ואלה למעט ומוקמינן ריבויא אהנהו ארבע דלית להו גיסתא האנקה והכח והלטאה והחומט ורב מרבה כל הנהו דכתיב בתר למינהו וגם תנשמת בכלל וקלת קשה דאמרינן לקמן מאן ת"ק רבי יהודה דאזיל בתר גיסתא והא רבנן נמי אזלו בתר גיסתא ואפילו הכי דרשי הטמאים וה"כ נימא לרבי יהודה וא"כ נמי נימא עד כאן לא פליג רבי יהודה אלא לענין טומאה דכתיב הטמאים אבל לענין שבת מודה:

אמר

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה כב סמג לאוין סה:
לד ב מיי' שם טוש"ע א"ח סי' שכ"ח סעי' ו:
לה ג מיי' פ"א מהל' שבת הל' ג סמג שם:
לו ד מיי' פ"י שם הל' יז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שטח סעיף כח:
לז ה מיי' שם הל' כה וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שטו סעיף ז:
א ו מיי' שם הלכה כא ופ"ח שם הלכה ט סמג שם וטוש"ע שם סעיף ח:
ב ז מיי' שם פ"י הל' כד טוש"ע שם סעי' יב:
ג ח מיי' פ"ד מהלכות אבות הטומאות הל' ח סמג עשין רמט:

רבינו חננאל

פרד לצבי עד שנכנס לגינה או לחצר או לביבר בשבת. הרי זו אינה צידה ופטור וחכ"א אפי' פרדו לגינה או לחצר או לביבר וכלאו שם הרי זו צידה וחייב ורמינן מתניתין אהדדי תנא (ביצה דף כג) אבל צדין חיה מן הביברין בי"ט כי חיה שהיא בביבר זו (צידה בביבר) צידתה. וכשנוטלה מן הביבר אינו חשוב כצידה ותניא ביברין של חיה [ושל עופות] אין צדין מהן ביום טוב שמעינן מינה כי חיה שבביבר לאו כצודה דמיא ועכשיו הוא צד אותה ואוקימנא למתני' כחכמים דאמרי הצד חיה לביבר חייב ומשום הכי צדין אותה ביום טוב וברייתא כר' יהודה אלא עופות אעופות קשיא דמתניתין שריא למיצד עוף מן הביברין וברייתאאוסרת וכי תימא כי שריא מתניתין מביבר מקורה וברייתאכי אסרה מביבר שאינו מקורה והא בית דמקורה הוא ור' יהודה ורבנן מודו כי הכולא צפור בתוכו בשבת אינו חייב דלא דמו לצד ולאו הוא צד אלא בזמן שצדו למגדל וכל מאן דפטר על זה בשבת אסיר למיצד מיניה בי"ט וכל מאן דמחייב עליה בשבת שרי למיצד מיניה בי"ט וכ"ע על צפור למגדל מחייב בשבת על צפור לבית לא מחייב והכין קשיא היכי שריא מתני' עוף מן הביבר בי"ט ובשבת פטור עליה או היכי אפטר בשבת יבי"ט אוסר אמר רבה בר הונא הכא בצפור דרור עסקינן כו' פי' כי קתני בשבת הצד צפור לבית פטור בצפור דרור ואפי' כך שבחשה לא חבשה נפשה בצידת לפי שאינה מקבלת מרות אבל צפור אחרת דלא רגילה בבית מאלתר שיסגו' עליה בית מקורה מקבלת מיות וכצודה דמיא וחייב עליה בשבת וכיון שחייב עליה בשבת שרי לצודה בי"ט. השתא דאתית להכי לענין עוף ואוקימתה *)ששנויה בשבת בביבר שאינו מקורה והשניה בי"ט בביבר מקורה ונקטינן מהדדי חיה אחיה [נמי כי אקשי] לן ואוקימתיה חדא לר' יהודה וחדא לרבנן לא צריכין להכין אלא מתני' דקתני צדין חיה מן הביברין בביבר קטן וברייתא דתני אין צדין בביבר גדול היכי דמי ביבר גדול[היכי] דמי ביבר קטן ופירשנו בה ג' פירושי וכולן קיימין ואתו הדין

רוב לדר' שמעון בן גמליאל דאמר לא כל הביברין שוין אלא כל ביבר המחוסר צידה וצריך למיצדיה בתר הכין פטור עליו בשבת ואסור לצוד ממנו ביו"ט וכל ביבר שאינו מחוסר צידה חייב עליו צדין ממנו בי"ט והלכתא כר' שמעון בן גמליאל ומפורש בי"ט היכי דמי מחוסר צידה ואסיקנא שבאות לכלובן ולא בעיין לרבויי פי' רבוי שאורב להן בדרך שהצייד אורב לצודו כדכתיב יארוב במסתר נ' ידכה פיר להן מיכן ומיכן והכין הצד צבי פתי סומא וישן חייב משום רבויי חיגר או זקן או חולה מחמת אוצנא פטור דלא בעי רבויי הגבין גזין והן ממיני דבורים צירעין ויתושין כל שבמינו ניצוד הצדן בשבת חייב במינו ניצוד הצדן בשבת פטור והגבים ודאי יש במינו ניצד בשעת הטל אין יכולות לפרוח שאין בהן כח ואין צריכין צידה אלא ניטלת ביד ובשעת השרב אם מלקחות ובאות כמים הנשפכין או כדבר הירוי

*) דברי רבינו צריך ביאור לכאורה דהא מתניתין דא"ל והברייתא בכל ביו"ט מיירי וע"ז קא מתרץ הא מיבעי מקורה וכו' וצ"ע.

הגהות הב"ח

(ג) שם והחובל ... רש"י ד"ה והחובל וכו' וחייב משום: (ד) תוס' ד"ה ע"כ וכו' אבל לית להו דלמינהו כספק:

רב נסים גאון

הצידה ולכך הוא בשבת פטור לפי שלא עשה מלאכה שהרי מחוסר צידה עדיין ומי שלוקח ום טוב עובר על מה שכתוב (במדבר כח) כל מלאכת עבודה לא תעשו מפני שאי אפשר ליקח מה ך הביבר אלא בעשיית צידה ולכן אמרו אסור ואם היה אותו ביבר אינו מחוסר צידה מי שרדף ד עד שהגיעו לתוכו בשבת חייב כי עשה מלאכה ומה שהוא עומד בתוכו ביום טוב כבר נגמרה ו ומותר ליטול ולאכול ממנו לפי שמה שהוא לוקח כבר ניצוד ונגמרה בו מלאכה ולא עשה ביום כת עבודה ולפיכך אמרו בי"ט ושאינו מחוסר צידה מותר ואמרו בתוספתא דשבת (פרק יג) הצד ן ויוני שובך וציפורים שקיננו בטפיחין או בבירה וכל שמחוסר צידה חייב לפי שעשה מלאכה התרנגולין ויוני הרדסיות וכל דבר שאין מחוסר צידה פטור מפני שלקח מה שנגמרה בו הצידה ולא עשה ביום השבת מלאכה ולפיכך הוא פטור כמו שפירשנו נתבאר לך עכשיו כי השני דברים שוין וכי דבר שחייב עליו בשבת מפני שנגמרה מלאכתו מותר לקחת ממנו ביום טוב ובדבר שפטור עליו בשבת מפני שלא נגמרה מלאכתו אסור ליטול ממנו ביום טוב שהרי מחוסר עשייה והרי עשה עבודה ביום טוב וכמו כן עוד התוספתא שוה למשנה ועיקר זה כי צד בשבת לביבר שאינו מחוסר צידה חייב והצד ממנו פטור והצד בשבת לביבר המחוסר צידה פטור והצד ממנו חייב ודברי המשנה הן אמורין בהצד לביבר ודברי התוספתא הן בהצד ממנו ואין ביניהן חלוקה בדין ושמור דבר זה שביארתי לך: סליק פרק האורג

פי"ד שמונה שרצים. וחכמים אומרים לענין טומאה אין עור למה שמנו חכמים. משכחת לה בתורת כהנים הטמאים לרבות עורותיהן יכול עורות כולן ת"ל אלה אלו עורות הטמאים עור

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שטז סעיף ח:
ה ב מיי' פי"א שם הל' ב' סמג שם טור א"ח סימן שמז:
ו ג ד מיי' פ"י שם הלכה כד ופי"א שם הל' ב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שטז סעיף ט:
ז ה (מיי' פ"י שם הל' כא) סמג שם טוש"ע שם סעיף ח:
ח ו ז ח מיי' פי"א שם הלכה א:
ט ט י מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ג טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף ס:

רבינו חננאל

(הירוי) שהן באות כמו נופלות למקום אחד ואין בהן כח לילך לכאן ולכאן פטור עליהן כאלעזר בן מהבאי ואם מפורחות הן לדעתן חייב: **צבי** שנכנס לבית. עיקר דבר בעשותה אחת אחד שעשה חייב ב' שעשאו פטורין ומפרש בהמצניע בענין המוציא ככר: אין צידת ארי אלא בהכנסתו (לגדונדקי) [לגורזקי] שלו פי' לכלובו: **ישב** אחד על הפתח כו' אסיקנא שאם היה צבי רץ כדרכו ונתכוון אדם לנעול בפני עצמו ונעל בפניו ובפני הצבי פטור: **נכנסה** צפור תחת כנפיו יושב ומשמרה עד שתחשך ומתני' ובא השני וישב בצדו אע"פ שעמד הראשון והלך לו השני מותר לישב ולשמור עד שתחשך: **אמר** שמואל כל פטורי שבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר ואלו הן כו' ומפרש (לעיל ג) אע"ג דעביד בהו מעשה איכא אחריני טובא פטור (אף דלא) [אם לא] עביד בהו מעשה:

הדרן עלך האורג

שמונה שרצים האמורין בתורה הצדן והחובל בהן חייב. ודאי זו המפורשות במשנתנו הצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור אפי' בח' שרצים היא דאי הוה שנו ח' שרצים לענין צידה והוה מיחייב הצדן בין לצורך ובין שלא לצורך ושאר שרצים ורמשים צדן לצורך [חייב] ושלא לצורך פטור (הוה) מפרש בגמ' טעמא דמילתא ופי' החובל העושה חבורה וכיון דמפרש כי חבורה זו אינה חוזרת שמעינן מינה כי עור הוא שאם נעשית בו חבורה ועשה מקומו צלקת וכיוצא בהו ומדקאמר בשמנה שרצים החובל בהן חייב מכלל שיש להן עור ומוקים לה שמואל כר' יוחנן בן נורי דאמר ח' שרצים יש להן עורות אבל רבנן לא דתנן בהעור והרוטב אלו שעורותיהן כבשרן ומנו האנקה והכח והלטאה והחומט*) ודקתני נמי והתנשמת דאלמא לית להו עורות דכל מאי דאית ליה עור לא מיטמא עורו טומאת נבלות וכד מיעבד טהור והני שרצים עורותיהן כבשרן ור' יוחנן בן נורי פליג בשאר ח' ואוקמה שמואל להא מתניתין כוותיה ורב אמר אפי' תימא רבנן לאו משום דאין להן (לעבר ולצב ולתולדה) למשכייהו אלא מדרבינהו קרא אלה הטמאים לכם ודרשי אלה הטמאים לרבות עורותיהן כבשרן אבל לענין חובל בשבת מודו רבנן בח' שרצים שיש להן עורות ואקשי' עלה דרב מח' שרצים והחובל בהן חייב דברי ר' יוחנן בן נורי וחכ"א אין עור אלא למה שמנו חכמים ואתמהינן אדרבה למה שמנו חכמים אין להן עור כי עורותיהן כבשרן הוא ופריק ר' אלעא הכי קתני [illegible]

תוספות

אמר אביי אין עור חלוק מבשר כו'. מסקנא דפירקא היא מאביי דודאי איכא דאביי פליגי לענין שבת אבל למאי דמפרש רבא ורב אדא לא פליגי מידי לענין שבת ותימה הוא כיון דלא קיימא שינויא דאביי היכי פריך מינה: **הצד** את הפרעוש כו' ר"י פוטר. משמע דפטור אבל אסור ואומר ר"י בשם הרב פורת דאפ"ה אם עוקץ האדם מותר ליקחו ולהשליכו מעליו דמשום צער שרי אבל אם הוא באותו ענין על האדם שאינו ירא שיעקצנו כגון על כרבלו מבחוץ אסור ליטלו אבל יכול להפילו מעליו: **יש** ספרים דגרסי מ"מ מחייב רבי אליעזר לאו משום דפרה ורבה ושיבוש הוא דהא אפילו בכינה מחייב רבי אליעזר ופרעוש נקט לרבותא דרבי יהושע דאפילו פרעוש פוטר ושיבוש נמי דמשני לא משמע דגרים ליה ור"ת נמי מחקו מספרו: **כיון** שיבש בו כסלע. בניצוד ועומד במים מיירי מדלא מחייב ליה עד שיבש כסלע: ואי

גמרא

תורה אור

למה שמנו הכמים אדרבה למה שמנו הכמים אין להם עור ואמר אביי הכי קאמר אין עור חלוק מבשר אלא למה שלא מנו הכמים אמר ליה רבא הא למה שמנו חכמים קאמר אלא אמר רבא הכי קאמר אין עור מטמא כבשר אלא למה שמנו חכמים מכלל דרבי יוחנן בן נורי הנך נמי דלא מנו חכמים מטמאין והא קתני ר' יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות ולא מטמאין (א)[אמר רב]אדא בר מתנה תריץ הכי וחכמים אומרים לענין טומאה אין עור למה שמנו חכמים ואבתי לענין שבת לא פליגי והתניא הצד אחד מח' שרצים האמורים בתורה "החובל בהן חייב בשרצים שיש להן עורות ואיזו היא חבורה שאינה חוזרת *נצרר הדם אע"פ שלא יצא רבי יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות אמר רב אשי מאן ת"ק רבי יהודה דאזיל בתר גישתא *דתנן ר' יהודה אומר הלטאה כחולדה אבל רבנן דפליגי עליה דרבי יוחנן לענין טומאה לענין שבת מודו ליה אי הכי האי דברי רבי יוחנן בן נורי דברי רבי יוחנן ומחלוקתו מיבעי ליה תני דברי רבי יוחנן בן נורי ומחלוקתו בעא מיניה לוי מרבי מנין לחבורה שאינה חוזרת דכתיב °היהפוך ירמיה יג כושי עורו ונמר חברבורותיו מאי חברבורותיו אילימא דקאי ריקמי ריקמי האי ונמר חברבורותיו נמר גווניו מבעי ליה אלא ככושי מה עורו דכושי אינה חוזרת אף חבורה אינה חוזרת: ושאר שקצים כו': הא הורגן חייב מאן תנא א"ר ירמיה ר"א היא *דתניא ר"א אומר ההורג כינה בשבת כהורג גמל בשבת מתקיף לה רב יוסף עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר אלא בכינה דאינה פרה ורבה "אבל שאר שקצים ורמשים דפרין ורבין לא פליגי ושניהם לא למדוה אלא מאילים רבי אליעזר סבר כאילים מה אילים שיש בהן נטילת נשמה אף כל שיש בו נטילת נשמה ורבנן סברי כאילים מה אילים דפרין ורבין אף כל דפרה ורבה א"ל אביי וכינה אין פרה ורבה *והאמר מר יושב הקב"ה וזן מקרני ראמים ועד ביצי כינים מינא הוא דמיקרי ביצי כינים והתניא טפויי וביצי כינים מינא הוא דמיקרי ביצי כינים °והרי פרעוש דפרה ורבה ותניא הצד פרעוש בשבת רבי אליעזר מחייב "ורבי יהושע פוטר אמר רב אשי צידה אהריגה קרמית עד כאן לא פליגי רבי אליעזר ור' יהושע אלא דמר סבר *דבר שאין במינו ניצוד חייב ומר סבר פטור "אבל לענין הריגה אפילו רבי יהושע מודה: "הצדן לצורך חייב וכו': מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב *ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה איכא דמתני לה אהא *המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב אם להוציא ממנה לחה פטור מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה ואיכא דמתני לה אהא *הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור אם לרפואה חייב מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב רבי שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אמר *שמואל "השולה דג מן *הים כיון שיבש בו כסלע חייב א"ר יוסי בר אבין ובין סנפיריו אמר רב אשי "לא תימא יבש ממש אלא אפילו דעבד רירי אמר מר בר המדורי °אמר שמואל *)"הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב מאי טעמא אמר רבא בר המדורי אסברא לי לאו אמר רב ששת "האי מאן דתלש כשותא מהיזמי והיגי מיחייב משום עוקר דבר מגידולו הכא נמי מיחייב משום עוקר דבר מגידולו אמר אביי "האי מאן דתלש

פיטרא

*) [עי' תוס' ע"ז כו. ד"ה סנר]

רש"י

למה שמנו חכמים. בשמיטת חולין אלו שעורותיהן כבשרן והא ולאו מכשפתא היא אדרבה למה שמנו חכמים אין להם עור דהא עורותיהן כבשרן קאמרי: **והאמר אביי הכי קאמר אין עור חלוק מבשר.** אלא לאותן ד' שלא מנו חכמים חולד ועכבר ולב ותנשמת אבל האנקה הכח והלטאה והחומט אין עורן חלוק מבשרן ולא הוי חבורה ומ"מ קשיא לרב: **א"ל רבא והא למה שמנו קאמר.** ולא טעי תנא בין מנו ללא מנו: **אין עור מטמא כבשר כו'.** והכי קאמרי ליה דקאמרת לענין שבת יש להן עור אבל לענין טומאה עורותיהן כבשרן דאיתרבו מהטמאים אין עור מטמא כבשר אלא לאותן ארבעה שמנו: **מכלל דרבי יוחנן כו'.** בתמיה והא קתני התם גבי טומאה דכל ח' שרצים לרבי יוחנן בן נורי יש להן עורות: **תריץ הכי.** שמי מברייתא אלא ותני אין עור למה שמנו חכמים ומיהו לרב לא תקשי דהכי קאמרי ליה לענין שבת מודינא לך דהחובל בהן חייב אבל לענין טומאה פליגא דאין עור לאותן ד' שמנו: **בשרצים שיש להן עורות.** לאותן ד' שלא מנו: **נצרר הדם.** נאסף ונקשר במקום אחד שוב אינו חוזר ונבלע: **מאן ת"ק.** דהך מתניתא דאמר בשרצים שיש להן עורות דמשמע דיש מהן דפטור: **רבי יהודה היא.** דלענין טומאה לא יליף מאלה הטמאים אלא הואת דאית ליה גישתא שעורו עב ויש לו עור ממש אינו כבשר ושאינו עב הוי כבשר והלטאה משום דעורה עב משוי ליה כתולדה בהעור והרוטב הלכך לענין שבת נמי לאו עור הוא בשלש מהן אנקה וכח וחומט אבל לרבנן דהעור והרוטב שמנו הלטאה בהך שעורותיהן כבשרן אלמא דטעמייהו לאו משום עור ולאו עור אלא משום דרשה דקרא לענין טומאה הוא דפליגי משום קרא אבל לענין שבת מודו דודאי עור הן: **דברי ר' יוחנן בן נורי.** דקתני בההיא ברייתא דלעיל לענין שבת כיון דלא איפלגו רבנן עליה אלא לענין טומאה דברי ר' יוחנן בן נורי ומחלוקתו מיבעי ליה: **מנין לחבורה שאינה חוזרת.** ולמילף דההיא דחוזרת לאו חבורה היא כגון הנך דאין להן עור שנצרר בו הדם חבורתו חוזרת לקדמותה או מכה קטנה שלא נצרר הדם: **אילימא דקאי ריקמי ריקמי.** ונמר ממש אמר קרא שהוא מנומר בגוונים: **אלא ככושי כו'.** והאי נמר לשון תמורה היהפוך כושי עורו ונמר חברבורותיו כלומר וימיר חבורת עורו לחזור לקדמותו שלא יתקשה העור במקום המכה: **גמל.** משום דגדול הוא נקט ליה: **מאילים.** אילים מאדמים שנשחטו למלאכת המשכן בשביל עורותיהן: **והא אמר מר.** בשמעתא קמייתא דמס' ע"ז: **ביצי כינים.** קס"ד כינים קטנים כשיוצאין מביציהן: **טפויין.** מין הטפויין וביצי כינים מתניתא היא °ולא ידענא היכא תניא: **הצד פרעוש.** ממקום שאינו ניצוד ועומד כגון מעל גבי קרקע או מבגדיו מבחוץ: **להוציא ממנה לחה.** מלאכה שאינה צריכה לגופה היא שהפתח היא המלאכה וזה אין צריך (ב) להיות כאן פתח מעכשיו: **הצד נחש.** כמי הצידה היא המלאכה וזה אינו צריך לצידה אלא שלא תשכנו ואם יודע שתעמוד ולא תזיקנו לא היה צד: **השולה דג.** שהיה ניצוד ועומד מבעוד יום: **כסלע.** כרוחב סלע: **חייב.** משום נטילת נשמה דתו לא חיי: **עביד רירי.** שנוגעין בו והוא הרירין *כנמשך מן האצבע: **דלדל.** עקר שהפילתו על ידי דלדול זה: **בר המדורי אסברא לי.** טעמא דהא מילתא: **כשותא.** הומלון וגדל מתוך הקרקע שההיזמי יונק ממנו: **מיחייב.** ואף על פי שאינו מחובר לקרקע כדאמרינן בעלמא (עירובין דף כח: (ג)) [illegible]

מסורת הש"ס

חולין קכב. | שם קכג. | לעיל קו. וש"נ | [לעיל קז: וש"נ] | לעיל ע"ו כתובות ו: [עדיות פ"ב מ"ה] [עדיות שם] לעיל ע"ג | תענית כב: | [לפרש"י ותוס' בניצוד ועומד וכו'] | [נמשך מן האצבע כל"ל]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא מטמאין אמר רב אדא בר מתנה: (ב) רש"י ד"ה להוציא ממנה וכו' צריך לו להיות: (ג) ד"ה מחייב וכו' כדאמרינן בעלמא עירובין כח ע"ב [illegible]

רב נסים גאון

[illegible]

פיטרא מאונא דחצבא מיחייב משום עוקר דבר מגידולו מתיב רב אושעיא *התולש מעציץ נקוב חייב ושאינו נקוב פטור התם לאו היינו רביתיה הכא היינו רביתיה: חיה ועוף כו': אמר רב הונא "כותבין תפילין על גבי עור של עוף טהור אמר רב יוסף מאי קמ"ל דאית ליה עור תנינא החובל בהן חייב א"ל אביי טובא קמ"ל דאי ממתניתין הוה אמינא כיון דאית ביה ניקבי ניקבי לא קמ"ל *כדאמרי במערבא "כל נקב שהדיו עוברת עליו אינו נקב מיתיבי רבי זירא °בכנפיו (ויקרא א) להכשיר את העור ואי ס"ד עור הוא היכי מרבי ליה קרא א"ל אביי עור הוא ורחמנא רבייה איכא דאמרי א"ר זירא אף אנן נמי תנינא בכנפיו "לרבות את העור אי אמרת בשלמא עור הוא היינו דאיצטריך קרא לרבוייה אלא אי אמרת לאו עור הוא אמאי איצטריך קרא לרבוייה אמר ליה אביי לעולם אימא לך לאו עור הוא ואיצטריך סד"א כיון דאית ביה פירצי פירצי מאיס קמ"ל בעא מיניה מר בריה דרבינא מרב נחמן בר יצחק מהו לכתוב תפילין על גבי עור של דג טהור א"ל אם יבא אליהו ויאמר מאי אם יבא אליהו ויאמר אילימא אי דאית ליה עור אי דלית ליה עור הא חזינן דאית ליה עור ועוד התנן *"עצמות הדג ועורו מצילין באהל המת אלא "אם יבא אליהו ויאמר אי פסקא זוהמא מיניה אי לא פסקא זוהמא מיניה: שמואל וקרנא הוו יתבי אגודא דנהר מלכא חזינהו למיא דקא דלו ועכירי א"ל שמואל לקרנא גברא רבה קאתי ממערבא וחייש במעיה וקא דלו מיא לאקבולי אפיה קמיה זיל תהי ליה אקנקניה אזל אשכחיה לרב א"ל מניין שאין כותבין תפילין אלא על גבי עור בהמה טהורה א"ל דכתיב *°למען תהיה תורת ה' בפיך (שמות יג) מן המותר בפיך *"מניין לדם שהוא אדום שנאמר °ויראו מואב מנגד את המים אדומים כדם (מ"ב ג) *מניין למילה שבאותו מקום נאמר כאן ערלתו ונאמר להלן ערלתו מה להלן דבר שעושה פרי אף כאן דבר שעושה פרי אימא לבו דכתיב °ומלתם את ערלת לבבכם (דברים י) אימא אזנו דכתיב °הנה ערלה אזנם (ירמיה ו) דנין ערלתו תמה מערלתו תמה ואין דנין ערלתו תמה מערלת שאינה תמה א"ל *מאי שמך קרנא א"ל יהא רעוא דתיפוק ליה קרנא בעיניה לסוף עייליה שמואל לביתיה אוכליה נהמא דשערי וכסא דהרסנא ואשקייה שיכרא ולא אחוי ליה בית הכסא כי היכי דלישתלשל לייט רב ואמר מאן דמצערן לא לוקמוה ליה בני וכן הוה: כתנאי מניין למילה שבאותו מקום נאמר כאן ערלתו ונאמר להלן ערלתו מה להלן דבר שעושה פרי אף כאן דבר שעושה פרי דברי ר' יאשיה ר' נתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר °וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו (בראשית יז) מקום שניכר בין זכרות לנקבות: *ת"ר "כותבין תפילין על גבי עור בהמה טהורה ועל גבי עור חיה טהורה ועל גבי עור נבלות וטרפות שלהן "ונכרכות בשערן "ונתפרות בגידן והלכה למשה מסיני א) שהתפילין נכרכות בשערן ונתפרות בגידן אבל אין כותבין לא על גבי עור בהמה טמאה ולא על גבי עור חיה טמאה ואינו צריך לומר על גבי עור נבלה וטרפה שלהן ואין נכרכין בשערן ואין נתפרות בגידן וזו שאילה שאל *ביתוסי אחד את ר' יהושע הגרסי מניין שאין כותבין תפילין על עור בהמה טמאה דכתיב °למען תהיה תורת ה' בפיך (שמות יג) מדבר המותר בפיך אלא מעתה על גבי עור נבלות וטרפות אל יכתבו א"ל אמשול לך משל למה"ד לשני בני אדם שנתחייבו הריגה למלכות אחד הרגו מלך ואחד הרגו איספקליטור ב) איזה מהן משובח הוי אומר זה שהרגו מלך אלא מעתה יאכלו אמר ליה התורה אמרה °לא תאכלו כל נבלה (דברים יד) ואת אמרת יאכלו א"ל קאלוס: **מתני'** אין עושין הילמי בשבת אבל

א) לעיל כח: ב) [שר הטבחים ת"י רב ספקלטוריא. ערוך]

רש"י

פיטרא. פטריות בולי"ן: מאונא דחצבא. פעמים שהוא גדל בשפת הדלי ממים: ושאינו נקוב פטור. משום דלא מחובר בקרקע עולם הוא: לאו היינו רביתיה. דאין דרך זריעה שם אבל אלו שאמרנו הוא עיקר גידולן: נקבי נקבי. מקום מושב נוצה: לא ניכתוב. דרחמנא אמר *וכתבתם כתיבה תמה שלימה ולא מופסקת: בכנפיו. בעולת העוף משתעי שיפשטנו בעוד כנפיו בו *ומקטיר כנפיו כל כנפי הגוף בלו"ש בלע"ז נוצה הוא הדקה שהיא בבשר כמין למר שאין לה שרשים קשים: להכשיר את העור. לימדך הכתוב שאינו צריך הפשט כעולת בהמה שפסל בה את העור: פירצי. היינו נקבי: מאי אם יבא אליהו ויאמר. היתר ואיסור אין תלוי בו דלא בשמים היא: והתנן עצמות הדג ועורו מצילין באהל המת. לפי שאין מקבלין טומאה כדתניא בת"כ עור יכול עורות שבים כו' ועצמות הדג נמי דכלי עצם דמקבלים טומאה מכל מעשה עזים ילפינן לה להביא דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן הטלפים* אבל דגים לא וכל שאינו מקבל טומאה חוצץ בפני הטומאה ומשנה זו במס' כלים: דהוו דלו. גליהן מגביהן: לאקבולי אפיה. לעשות מחילה סביביו כשהוא נפנה על דופני הספינה שלא יראה גילויו. ע"א לקנח: ועכירי. ענין לער משום לערו שאף הוא עכור ומפני שלא היה רוח מנשבת ורואה המים נעשין גלין הבין שלכבוד אדם גדול הוא והנהר היה משוך מא"י לבבל: תהי. הריח בו בקנקנו אם יין הוא או החמיץ כמו בת תיהא דאמר גבי יין נסך (ע"ז ד' סו:) כלומר בדקהו אם חכם הוא אם לאו: מנין לדם שהוא אדום. דגבי נדה דם כתיב ותנן (נדה דף יט.) ה' דמים טמאים באשה וכולן משום דמראיהן אדומה אף על גב דשחור תנא בהו אמרינן שחור אדום הוא אלא שלקה: ונאמר להלן ערלתו. גבי נטיעה (ויקרא יט): תמה. בלותיתיה ערלתו: ואין דנין ערלתו מערלת. דאין זו אמירה תמה שאינו מפורש בתוך התיבה ערלת מה: תיפוק קרנא בעיניה. הבין בו שלגסותו בא: אוכליה נהמא דשערי. כדי לשלשל דרופא היה שמואל: ולא אחוי ליה בית הכסא. שמתוך כך מתהפך ומתבלבל הזבל במיעיו ומתמוגג כולו: ונכרכות. האיגרות: בשערן. של אלו ואחר כך מכניסן בדפוסי הקציצה שלהן: אספקלטור. שר הטבחים בלשון יוני: זה שהרגו מלך. ואלו לקו ע"י בורלן: קאלוס. משובח טעם זה: **מתני'** הילמי. בלמוייר"א:

תוספות

ואי ס"ד עור הוא היכי מרבי ליה קרא. תימה לר"י הא אפילו נוצה שבכנפים מרבה קרא וי"ל דבהמה נמי אשכחן שהיה קרב שיער שבזקן תיישים ולמר שבראשי רחלים כדאמרינן בזבחים (דף פה:) ובחולין (דף כ.) דלא קפיד קרא אלא אהפשט עור וה"נ אע"פ שהעולה קריבה אי עור הוא צריך הפשט:

ר"ח ל"ג וקדלו מיא לאקבולי אפיה אלא הכי גרס חזנהו שמואל למיא דקדלו ועכירי אמר שמואל גברא רבה קאתי וחש במיעיה פי' שמע שמואל שמועה שאדם גדול היה בא בספינה וידע שמואל שישתה מן הנהר אותו אדם גדול ומתוך כך יחוש במעיו לפי שהמים היו עכורים מחמת הרוח שהיה מבלבלם ולפי ששמואל היה רופא מומחה א"ל לקרנא זיל תהי ליה בקנקניה פי' תראה אם הוא חכם ורלוי לכבדו אביאנו לביתי ואעשה לו רפואה ואכבדנו לפי מה שראוי לו: **מניין** לדם שהוא אדום. וכל אותן ד' מינין דמרבינן* מדמיה דמים יש בהן צד אדמומית:

איזה מהן חשוב אותו שהרגו מלך. וא"ת תינח מתו מאליהן נחורות ועקורות מאי איכא למימר וי"ל כיון דמתו שרי א"כ מן המותר בפיך לאו דוקא אלא ממין המותר בפיך קאמר: **אין** עושין הילמי בשבת. הלכה כרבנן דבפרק קמא דעירובין (דף יד:) אמר אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי ולא בלחיין ואמר נמי התם פוק חזי מאי עמא דבר ופי' בקונטרס וכבר נהגו העם בלחי משהו וכיון דאין הלכה כר' יוסי בלחיים כ"ש בהילמי דאפילו רב הונא בר חנינא דפליג התם בלחיים מודה בהילמי ושרי לעשות מי מלח בשבת ליתן על עופות לצוין ואם נותן מלח על העופות ואח"כ נותן משקין עליהם שרי אפילו לרבי יוסי שהשמנונית ממתיק המלח כמו שמן: עלין

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"א מהלכות תפילין הלכה י ופ"א מהל' כלים הל' ד סמג עשין כב כה טוש"ע א"ח סי' לב סעיף יב וטוש"ע י"ד סי' רעא סעיף א [וברא"ש בהל' ס"ת הלכה ג]:

יא ב מיי' פ"א מהל' תפילין הל' כ טוש"ע א"ח סי' לב סעי' יג:

יב ג מיי' פי"ו מהל' מעשה קרבנות הל' כא סמג עשין קפ:

יג ד מיי' פ"ו מהל' טומאת מת הלכה א:

יד ה מיי' פ"א מהל' תפילין הל' י סמג עשין כב וכה טוש"ע א"ח סי' לב סעיף יב וטוש"ע י"ד סי' רעא סעיף א [וברא"ש בהלכות ס"ת הלכה ג]:

טו ו מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הל' ו [טוש"ע י"ד סי' קפח סעי' א]:

טז ז מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה י סמג עשין כב וכה טוש"ע א"ח סי' לב סעיף יב וטוש"ע י"ד סי' רעא סעיף א [ובאלפסי בהל' תפילין דף עא: וברא"ש שם הלכה ד]:

יז ח מיי' פ"ג שם הלכה א ח סמג שם טוש"ע א"ח סי' לב סעיף מד:

יח ט מיי' שם הלכה א וטי' טוש"ע שם סעיף מט:

רבינו חננאל

נצרר הדם אע"פ שלא יצא. ר' יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות מדקתני בהא מתניתא בשרצים שיש להן עורות. אלמא דרבנן הוא דאית להו חלוקה במקצת שמונה שרצים ומקצתן אבל ר' יוחנן בן נורי אכולה מחייב ומחייב דהכא בשבת כוותיה וקשיא לרב ופריק רב אשי אליבא דרב ואמר ת"ק דמפליג בין מקצת שרצים למקצתן לאו חכמים אינון אלא ר' יהודה דאזיל בתר גישתא דתנן רבי יהודה אומר הלטאה כחולדה אבל רבנן דפליגי התם על ר' יוחנן בן נורי לענין טומאה פליגי, אבל לענין שבת מודו ליה. ואקשינן אי הכי הא ברייתא דתניא הצד א' מח' שרצים האמורין בתורה והחובל בהן חייב דברי ר' יוחנן בן נורי דברי ר' יוחנן בן נורי ומחלקותו הוה ליה למיתנא דמשמע אפי' רבנן דפליגי עליה לענין טומאה הכא מודו ליה ופרקי' תני דברי רבי יוחנן בן נורי ומחלקותו פירוש חבורה מלשון חברבורות. כגון יחת מחתתתים יגל מגלגל. מכלת מכלכול וכיוצא בהן ודייקינן מדקתני החובל בהן פטור. מכלל שההורגן חייב. ומוקים לה ר' ירמיה כר' אלעזר דאמר ההורג כינה בשבת כהורג גמל בשבת ודחי רב יוסף ואמר אפי' תימא רבנן מחייבי ליה דלא פטרי רבנן אלא כגון כינה דאינה פרה ורבה אבל שקצים ורמשים דפרו ורבו מחייבי ההורגן ושניהן דרשו מאילים האמורים במעשה המשכן ועורות אילים שהורגים אותן ליטול עורותיהן כדפרישנן דכל מלאכה ממעשה המשכן גמרי להו. והריגת מזיקין מפרשינן לה בכל כתבי הקדש. ואקשי ליה אביי לרב יוסף שהקב"ה זן ביצי כינים והתניא הטפוין וביצי כינים אלמא יש ביצים לכינים והן בלשון ארמית נכי ובלשון ישמעאל ציבאן ופרעושים ודאי יש להן ביצים ולא פטר ר' יהושע*) את ההורגן ולא פטר את הצדן ואמר מר יהודה רב גאון זצ"ל דהוא מרבנן קשישי ראשונים דהוו מימנעי מלצוד פרעוש בשבת ואפי' על בשרם ולא מנעון למשקל כינים כדמפרש בריש מס' דא: פיסקא הצדן לצורך חייב ושלא לצורך פטור כו' המפיס מורסא בשבת והצד נחש בשבת אע"ג דאוקמינהו רב לר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה קיי"ל כשמואל דאמר בהו דאינון פטור ומותר: **אמר** שמואל [השולה] דג מן הים. אם הוציאו מן הים ולא שהה כדי יציאת נפש עד שהחזירו לים פטור שהרי לא עקר דבר מגידולו וגם לא הרגו ולא העתיקו נמי ממקום חיותו לגמרי אבל אם הניחו ביבשה עד שיבש בו כסלע להלוחית המים חייב א"ר יוסי בר אבין ולא אמרו שיבש אלא בין סנפירין של דג ששם חייו. וכיון שיבש שם כאילו מת וזו השמועה של ר' יוסי בר' אבין מפורש בתענית פ' סדר תעניות האלו רב אשי אמר לא תימא יבש ממש אלא אפי' (דברירה) [דעבד רירי] פי' דרירי של דג יוצא מתוך פיו הנה נטה למות ואינו חוזר בחיותו וכמת הוא חשוב והשולה אותו חייב. הא דאמר שמואל הכניס ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב ואסיקנא חיוביה משום עוקר דבר מגידולו כדרב ששת דמאן דתלש [כשותא] מהיזמי והיגי [חייב] ומפרש בפ' בכל מערבין דקטלין לה להיזמתא ויבשה כשותא: **אמר** אביי האי מאן דתלש פיטורא מאונא דחצבא חייב משום עוקר דבר מגידולו. פי' פיטורא זה ממיני כמהין ופטריות ומפורש בגמ' ברכות פ' כיצד מברכין אמר אביי מירבא קא רבו מן ארעא ומינק מן אירא ינקי עיקר שלהן מן הקרקע ולא מיתמר בהן גידולי הארץ והכין נמי להעוקר פטריות מן אונא דחצבא אע"פ שהוא כלי חרס יוצא ונגדל ומאוירא ינקי. וכמה דאית לפיטורא במקום גידולו אית בית כח דיניק מן אוירא. וכד מיעקר לא יניק מאוירא: **מותיב** רבה אושעיא תולש מעציץ נקוב חייב ומשאינו נקוב פטור דאלמא פיטורא באונא דחצבא כעשב בעציץ [שאינו] נקוב דמי ופרקינן התם לאו היינו רביתיה. הכא היינו רביתיה.

*) ע"ס יש כאן וכלאה דל"ל ולא פטר כ"י אלא את הצדן אבל לא את ההורגן.

רב נסים גאון

שהזכירו במסכת ברכות (דף מ) על כמהין ופטריות אומר שהכל נהית בדברו והקשינו וכמהין ופטריות לאו מגידולי קרקע נינהו ורמינהי כו' ופריק אביי מרבי מארעא קא רבי מינק מאוירא קא יניק מעלה

מסורת הש"ס

[מנחות לד.] [לעיל כה.] [נ"ל ומקטיר] חולין קיט: [חולין כה:] [כלים פ"י מ"א] [לעיל כח: מכות יח. נדה יט. תוספ' פט"ו] [ב"ב פטין] [נדה יט.] [מסכת סופרים פ"א הל' א וכ' בשינוי לשון קצת] מסכת סופרים פ"א הלכה ב

ט א ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכא סעיף ב:
כ ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
כא ה ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כה סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף כ:
כב ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף כא:
כג ט טוש"ע א"ח סי' ד סעיף ג:
כד י שם סעיף ד:
כה כ מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' כג טוש"ע אה"ע סי' כג סעיף ד:
כו ל טוש"ע א"ח סי' ד סעיף ד:

אבל עושה כו'. מפרש בגמ': והלא הוא הילמי בין רב בין מעט. ואם המרובים אסורים אף המועטים אסורים ואם אלו מותרים אף אלו מותרין ובגמרא מפרש דלאומרא א"ר יוסי דכולן לאיסור מפני שהוא כמעבד מתקן את האוכל הנתון לתוכו כדי שיתקיים: ואלו הן המותרין נותן שמן לתוך מים בתחלה. קודם שיתן המלח נותן שמן לתוך המלח בתחלה קודם שיתן המים דהשמן מעכב שאין המלח מתערב יפה עם המים ומתיש את כחו מהיות מי מלח עזין אבל לא יתן מים ומלח תחילה אפילו נותן שמן לבסוף דבשעה שנותן מים ומלח יחד הוא נראה כמעבד: גמ' מאי קאמר. מאי הילמי ומאי מי מלח: לאסור או להתיר. האי דקאמר שניהן שוין לאיסור או להיתר: כבשין. ירק שכובש להתקיים: גיסטרא. כלי שבור של חרס ואינו ראוי לכל תשמיש כשלם ומקצין אותו לכך: שהביצה צפה בהם. כח המלח מעכבת מלשקוע: למורייסא. של דגים: אין מולחין צנון וביצה. ג' וד' חתיכות יחד שהמלח מעבדן ונעשין קשין והוי תיקון: מריש הוה מלחנא פוגלא. בשבתא: פוגלא. צנון: כשרי. תילין גבוהים עיגול על עיגול: מימלח לא מלחנא. שתים יחד: טבולי. בשעת אכילה מטבילנא ואכילנא: קליפה חיצונה. דביצה היא החלבון אלא איידי דתני בהדי אתרוג וצנון קליפה נקט בה נמי לשון קליפה: אין יוצאין מבני מעים. שמתקשרין ומתקבצין ונעצרין: לא טבע גברא בימא דסדום. מפני שהמים מלוחין וכח מליחתן מעכבו מלטבוע: והפוכה מילה. דברים האמורים בה הפוכין: כשורא טבע. בתמיה: מהו למימשי מהני מיא גרסינן. מי אסור משום רפואה דגזור רבנן בכל רפואות בשבת משום שחיקת סממנין ואלו מרפאות את העין: שפיר דמי. דלאו מוכחא מילתא דלרפואה עביד אף על פי שמרפאין שרי דטעמא דרפואה דאסירא ליתא אלא גזירה שמא ישחוק סממנין דדמי לטחינה שהוא אב מלאכה: מהו למימץ ולמפתח. לשון אין מעמצין את המת (לקמן דף קנא:) עוצם עיניו כשהוא רוחץ מהן בשבת מהו שיסגיר ויפתח עיניו כדי שיכנס מהן לעין: כיוצא בו שמעתי. דהיכא דמוכחא מילתא דלרפואה עביד אסור ומימץ ומפתח נמי מוכחא מילתא והא אסהדותא דרב דימי דאמר לא טבע גברא בימא דסדום נפקא לן מינה הא כיון דמליחי טובא מסו ואסר למימץ ולמפתח: זימנין א"ל וכו'. שקבל משניהם: ותרווייהו. רב מתנה ומר עוקבא: משמיה דאבוה דשמואל ולוי אמרי. תרתי מילי אמור חדא משמיה דאבוה דשמואל וחדא משמיה דלוי: חד אמר. או אבוה דשמואל או לוי: יין בתוך העין. דעמיץ ופתח אסור דמוכחא מילתא: על גב העין מותר. דאמרי לרחילה בעלמא עבדי: רוק תפל. שלא טעם כלום משניעור משנתו: אפילו על גב עין אסור. דמוכחא מילתא דלרפואה דאילו לרחילה מאיס להכי נקט רוק תפל לפי שהוא חזק ומרפא: וליטעמיך כו'. א"כ לוי ולא חדא אמר בתמיה והא חדא משמיה אתמר כדאמרן: שורה. במים: קילורין. לוזי"א בלע"ז: ונותן ע"ג עיניו. דלדידיה כיון דאצרכוה לשרותה מע"ש איכא היכרא וליכא למיגזר ומאן דחזינהו סבר דרחילה בעלמא היא דכסבר שהוא יין: כולי האי ודאי לא שרא. דמוכחא מילתא: מר עוקבא הוה שכיח גבי מר שמואל ואב ב"ד היה בימיו כדאמרינן לעיל (דף נה: ובמועד קטן דף טז:): טיפת צונן. לתת בעיניו: ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית. נמי מאירה העינים: הוא היה אומר. ר' מונא: יד לעין. שחרית קודם שיטול ידיו: תיקצץ. נוח לו שתקצץ שרוח רעה שורה על היד ומסמתו: וכן כולן: לחסודה. ריבדא דכוסילתא פלימא"ה בלע"ז: לפי טבעת. נקב הרעי שעגול כטבעת: תיקצץ. ולא תגע שוב בעין או באוזן קודם נטילה:

לגיגית

אבל ^א עושה הוא את מי המלח וטובל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל *א"ר יוסי והלא הוא הילמי בין מרובה ובין מועט ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן לכתחלה לתוך המים או לתוך המלח: גמ' מאי קאמר א"ר יהודה אמר שמואל ה"ק אין עושין מי מלח מרובין אבל עושה הוא מי מלח מועטין: א"ר יוסי והלא הוא הילמי בין מרובין בין מועטין: איבעיא להו רבי יוסי לאסור או להתיר אמר רב יהודה להתיר מדלא קתני רבי יוסי אוסר א"ל רבה הא מדקתני סיפא ואלו הן מי מלח המותרין מכלל דר' יוסי לאסור אלא אמר רבה לאסור וכן אמר רבי יוחנן לאסור תניא נמי הכי אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשין שבתוך גיסטרא אבל עושה הוא מי מלח מועטין ואוכל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל א"ר יוסי וכי מפני שהללו מרובין והללו מועטין הללו אסורין והללו מותרין יאמרו מלאכה מרובה אסורה מלאכה מועטת מותרת אלא אלו ואלו אסורין הן ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן ומלח או שמן ומים ובלבד שלא יתן מים ומלח לכתחלה: (עזין צנון ואתרוג סימן): תני רבי יהודה בר חביבא ^ב אין עושין מי מלח עזין מאי מי מלח עזין רבה ורב יוסף בר אבא דאמרי תרווייהו כל שהביצה צפה בהן וכמה אמר אביי תרי תילתי מילחא ותילתא מיא למאי עבדי לה א"ר אבהו למורייסא תני רבי יהודה בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבת רב חזקיה משמיה דאביי אמר ^ג צנון אסור וביצה מותרת אמר רב נחמן מריש הוה מלחנא פוגלא אמינא אפסודי קא מפסידנא ליה דאמר שמואל פוגלא חורפי מעלי כיון דשמענא להא דכי אתא עולא ואמר במערבא מלחי *כישרי כישרי ^ד ממלח לא מלחנא טבולי ודאי מטבילנא תני ר' יהודה בר חביבא אתרוג צנון וביצה אילמלא קליפתן החיצונה אינן יוצאין מבני מעיים לעולם כי אתא רב דימי אמר מעולם לא טבע גברא בימא דסדום אמר רב יוסף הפוכה סדום והפוכה מילה גברא הוא דלא טבע כשורא טבע אמר ליה אביי לא מיבעיא קאמר לא מבעיא כשורא דאפילו בכל מימות שבעולם לא טבע אלא אפילו גברא דטבע בכל מימות שבעולם בימא דסדום לא טבע למאי נפקא מינה כי הא דרבין הוה שקיל ואזיל אחוריה דרבי ירמיה אגודא דימא דסדום אמר ליה מהו למימשי מהני מיא בשבת א"ל שפיר דמי מהו למימץ ולמיפתח אמר ליה זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דאמר ר' זירא זימנין א"ל משמיה דרב מתנה וזימנין אמר לה משמיה דמר עוקבא ותרווייהו משמיה דאבוה דשמואל ולוי אמרין חד אמר ^ה יין בתוך העין אסור על גב העין מותר וחד אמר ^ו רוק תפל [אפילו] על גב העין אסור תסתיים דאבוה דשמואל הוא דאמר יין בתוך העין אסור על גב העין מותר מדאמר שמואל שורה אדם פיתו ביין ונותנו על גב העין בשבת דשמיעא ליה ממאן לאו דשמיעא ליה מאבוה וליטעמיך הא דאמר שמואל רוק תפל אפי' ע"ג העין אסור דשמיעא ליה ממאן אילימא דשמיעא ליה מאבוה אלא לוי ולא חדא אמר אלא חדא שמיעא ליה מאבוה וחדא שמיעא ליה מלוי ולא ידעינן הי מאבוה הי מלוי אמר מר עוקבא אמר שמואל ^ז שורה אדם קילורין מע"ש °ונותן על גב עיניו בשבת ואינו חושש בר ליואי הוי קאי קמיה דמר עוקבא חזייה דהוה מייץ ופתח אמר ליה ^ה כולי האי ודאי לא שרא מר שמואל שלח ליה רבי ינאי למר עוקבא לישדר לן מר מהנך קילורין דמר שמואל שלח ליה שדורי משדרנא לך דלא תימא צר עין אנא אלא הכי אמר שמואל טובה טיפת צונן שחרית ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית מכל קילורין שבעולם תניא נמי הכי אמר רבי מונא משום רבי יהודה טובה טיפת צונן שחרית ורחיצת *ידים ורגלים ערבית מכל קילורין שבעולם הוא היה אומר א) ^ט יד לעין ב) תיקצץ יד לחוטם תיקצץ יד לפה תיקצץ יד לאוזן תיקצץ ^י יד לחסודה תיקצץ ^כ יד לאמה תיקצץ ^ל יד לפי טבעת תיקצץ יד לגיגית

א) מסכת כלה ב) [עי' תוס' נדה יג: ד"ה דינא]

רבינו חננאל

מפרשי רבנן עשב בעציץ שאינו נקוב כתלוש דמי כדמפרש בסוף המצניע והאי פטורא באונא דחצבא לאו כתלוש דמי הלכך התם לאו עוקר דבר מגידולו (דהוא רביתיה) והכא עוקר דבר מגידולו: והלכתא כדרב הונא שכותבין תפלין על עוף טהור ואע"ג דאית ביה ניקבי כיון שהדיו עובר עליו כשר ואע"ג דדחו אביי לסייעדיה מן ושסע אותו בכנפיו לרבות את העור וקאמר לעולם אימא לך לאו עור הוא ואיצטריך כו' דיחוי בעלמא הוא דדחי ומתניתין החובל בהן חייב: בעא מר בריה דרב מרב נחמן מהו לכתוב תפלין על עור של דג טהור. אסיקנא אם יבא אליהו ויאמר פסקה זוהמא מיניה בשעובדין אותו ואי לא לא. (פי') דשמואל וקרנא דהוו יתבי וחזו למיא דדלו ועכירי כו' הוה שמיע ליה לשמואל דגברא רבה אתי ממערבא בההוא יומא וכיון דחזא למיא דעכירי. אמר בדעתיה אי אפשר דלא שתי מינייהו והוה בריר להו דכל מאן דשתי מתנהו מיא בעידן דעכירי חייש במעיה. ועל זה אמר גברא רבה דקא אתי חייש במעיה. תהי בקנקניה. פי' כגון טעום יין שבזה הקנקן מלשון קרנא הוה תהי בחמרא (כתובות ד' קה) כלומר חזי נמריה וכיון דחזא דהוא רב גדול צוה שמואל את קרנא ועייליה לביתיה ואכליה אוכל דמשלשל ולא אורעיה מקום בית הכסא דאיכוון לאיסויי מן החשש דבמעיה וכיון דאיצער רב ולא ידע דלאסוייה הוא דעבד הכי לטייה לא לקיים ליה ברא למאן דמצערן לצעריה ולא איקיים ליה לשמואל ברא אלא בנתא וכיון דאיתידע ליה לרב דלאסויה הוא דעביר ליה הכי ולטותיה איתקיימא בשמואל חש דלא תחלש דעתיה ואדבריה על נפשיה כדמפרש בב"ק פרק מרובה (דף פ') והיינו מעשה (דיסוריה) [דסוניין] ולטייה נמי לקרנא ונפקא ליה [קרן] של בשר בעינו. פי' קאלוס בלשון יון טוב כלומר הודה לדבריו. וא"ל טוב מה שאמרת. והלכה כת"ק דמתני': מתני' אין עושין הילמי בשבת אבל עושה הוא מי מלח. וכי תימא *) היכי דמפרשא בברייתא אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשין שבתוך הגסטרא. אבל עושה הוא מי מלח מועטים (וטובל) [ואוכל] בהן פתו ונותן לתוך התבשיל וכן הלכה ואע"ג דר' יוסי אוסר מי מלח אין הלכה כמותו דגרסי' בתחלת עירובין אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי לא בהלמי ולא בלחיים: ירושלמי כל מי שנותנין לתוכה ביצה ושוקעת זו היא מי מלח אינה שוקעת הילמי. תני ר' יהודה בר חביבא אין עושין מי מלח עזין והן שהביצה צפה בהן והלכתא כוותיה. ואם הביצה שוקעת בהן מותרין וכיון דאמר הביצה צפה בהן הזכיר לא טבע בימא דסדום כלומר כל מים מלוחים עזין צפין בהן: למימלח פוגלא אסיר לטבולי במילחא שרי: יין לתוך העין אסור ע"ג העין מותר. כשמואל דאמר שורה אדם פתו ביין ונותן ע"ג העין ואינו חושש. רוק תפל אפילו ע"ג העין אסור. וכן קילורין שהוא שרן מע"ש אי מי סדום ע"ג העין שרי אבל מיפתח ומימץ עיינא בין בסממנא וקילורי בין במיא דסדום כדאמר ליה מר עוקבא לבר לואי כוליה לא שרא מר שמואל. פי' חסודה בלשון ערבי אל סתגמא:

*) נראה דצ"ל היכי פירושא דמילתא הכי מפרשא בברייתא וכו'.

תניא

עירובין יז:

[ס"א כישי כישי פירוש חתיכות חתיכות ערוך ערך כשר]

גליון הש"ס

גמ' ונותן על גב עיניו. עי' לעיל דף יח ע"א תד"ה ומתרפאת:

[נ"ל רחיצת ידים ורגלים בחמין ערוך ערך קלר]

גמרא

*לגינית תקצץ יד מסמא יד מחרשת יד מעלה פוליפוס תניא רבי נתן אומר בת חורין היא זו ומקפדת עד שירחוץ ידיו ג' פעמים א"ר יוחנן *פוך מעביר בת (א) מלך ופוסק את הדמעה ומרבה שיער בעפעפים תניא נמי הכי רבי יוסי אומר פוך מעביר בת מלך ופוסק את הדמעה ומרבה שיער בעפעפים ואמר מר עוקבא אמר שמואל עלין אין בהם משום רפואה אמר רב יוסף כוסברתא אין בה משום רפואה אמר רב ששת כשות אין בהן משום רפואה אמר רב יוסף כוסברתא אפילו לדידי קשה לי אמר רב ששת גרגירא *אפילו לדידי מעלי ואמר מר עוקבא אמר שמואל כל מיני כשות שרו לבר מטרוזא אמר רב חסדא שריקא טויא שרי פיעפועי ביעי אסור דביתהו דזעירי עבדא ליה לחייא בר אשי ולא אכל אמרה ליה לרבך עבדי ליה ואכל ואת לא אכלת זעירי לטעמיה דאמר זעירי *נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אלמא כיון דמשתתי הכי לאו מידי קעביד הכא נמי כיון דמיתכיל הכי לאו מידי קעביד ואמר מר עוקבא מי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין ואינו חושש איבעיא להו חלא מאי אמר רב הלל לרב אשי כי הוינא בי רב כהנא אמרי חלא לא אמר רבא והני בני מחוזא כיון דמפנקי אפילו חמרא נמי מסי להו רבינא איקלע לבי רב אשי חזייה דדריכא ליה חמרא אגבא דכרעיה ויתיב קא צמית ליה בחלא אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב הילל חלא לא א"ל גב היד וגב הרגל שאני איכא דאמרי חזייה דקא צמית ליה בחמרא אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רבא הני בני מחוזא כיון דמפנקי אפי' חמרא נמי מסי להו ומר נמי הא מפנק אמר ליה גב היד וגב הרגל שאני *דאמר רב אדא בר מתנה אמר רב גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליהן את השבת ת"ר רוחצים במי גרר במי חמתן במי עסיא ובמי טבריא אבל לא בים הגדול ולא במי משרה ולא בימה של סדום ורמינהו רוחצים במי טבריא ובים הגדול אבל לא במי משרה ולא בימה של סדום קשיא ים הגדול אים הגדול א"ר יוחנן לא קשיא הא ר"מ הא ר' יהודה *דתנן כל הימים כמקוה שנאמר °ולמקוה המים קרא ימים דברי ר"מ ר' יהודה אומר ים הגדול כמקוה ולא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה רבי יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולים לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אימור

א) [וע"ע תוס' לקמן קמז. ד"ה דיעבד ותוס' חולין טו: ד"ה אלא נור]

תורה אור: ולמקוה המים קרא ימים (בראשית א)

רש"י

וגינית. שממלין בה סכר: תיקצן. דלא תיגע קודם נטילת שחרית: יד. לעין מסמא קודם נטילה: יד. לאזן מחרשת: יד: לפה או לחוטם: מעלה פוליפוס. ריח החוטם והפה ול"נ דיד לאמה לאו לענין שחרית נקט לה אלא משום דמביא לידי קרי ובמסכת נדה (ד' יג:) אמרינן בה תקצץ *משום האי טעמא ומשום דתניא בה נמי לטותא דתיקצן תנייה נמי גבי הנך וכן יד לפי טבעת למשמש בה תדיר מביאתו לידי תחתוניות: בת חורין היא. הרוח השורה על הידים לפני נטילה: ומקפדת. בנטילתו לנטלה יפה עד שישפוך מים יפה ג' פעמים על ידיו: פוך. אם נותנו בעיניו: מעביר בת מלך. אם הזיקה לעיניו: עלין. כך שם העשב: אין בהם משום רפואה. באכילתו להאיר העינים דלא מסו: כסברתא. אלייאנדר"א: אפילו לדידי. דמאור עינים אנא קשה לי לכאב העין אם אוכלו: גרגירא. אורוג"א: אפילו לדידי. °דמאור עינים אנא מעליא לי: כל מיני כשות שרי. למיכל בשבת כדתנן במתני' כל האוכלים אוכל אדם לרפואה דלא מוכחא מילתא: לבר מטרוזא. שאין אדם אוכל אלא לרפואה ומוכחא מלתא: שריקא טויא. לשרוק ולטוח שמן וביצים מגולגלין על הצלי כשהוא חם משחשכה שרי ובלבד שלא יהא רותח כדי לבשל ולא אמרינן דמי למתקן: פיעפועי ביעי. לטרוף ביצים מגולגלין בקערה: אסור. דמתחזי כמאן דבעי למסדינהו בקדרה: עבדא ליה. שריקא טויא: לרבך זעירי: משמרת. שמסננין בה שמרים: כיון דמשתתי הכי. שראוי לשתותו כמו שהוא בלא סינון: דמיתכיל הכי. בלא שירקא: שנגפה. שנכשלה ולקתה לשון פן תגוף (תהלים צא) דם מגפתה (מכשירין פ"ו מ"ח): צומתה ביין. לשכך הדם: דמפנקי. מעונגין הן וכל דבר שהוא חזק קצת קשה לבשרן וצומתה: דדריכא ליה חמרא. חמור דרך לו על רגלו: שאני. שמכתו קשה ומסוכן ומחללין עליו את השבת: רוחצין במי גרר. ואע"פ שהן מלוחין קצת דרך לרחוץ בהן בחול ולא מוכחא מילתא דלרפואה היא: אבל לא בים הגדול. לקמן מפרש טעמא: ולא במי משרה. שטורין בו פשתן ואין דרך רחיצה בהן אלא לרפואה דמסו וכן בימה של סדום דמליח טובא ואין רוחצין בה אלא לרפואה ומוכחא מילתא: הא. דקתני רוחצים בים הגדול ר"מ היא דמשוי כל הימים כי הדדי ולא מפליג בין ים הגדול לשאר הימים: והא. דתני אין רוחצין רבי יהודה היא דמפליג בין ים הגדול לשאר ימים: כל הימים כמקוה. לכל תורת מקוה ואין להם תורת מעיין ומה בין מקוה למעיין המעיין כשר לטבילת זב והזאת לפור מצורע דמים חיים הן ולקדש מי חטאת דבכולהו מים חיים כתיב בזב כתיב (ויקרא טו) ורחץ בשרו במים חיים במצורע כתיב (שם יד) אל כלי חרש על מים חיים במי חטאת כתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי ומטהר טמאים הטובלים במימיו כשהן זוחלין ומקלחים שהרי זה דרכו של מעיין כל עצמן זוחלין הן ומקוה שהן מים מכונסין אם הטביל במימיו דרך זחילתן במקום קטפרס אינה טבילה עד שיהא במקום אשבורן שלו קווין ועומדין והכי תניא בת"כ אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך (ג) מעיין מטהר בזוחלין והמקוה באשבורן זהו פירוש מטהר בזוחלין בכל מקום ואני לא שמעתיו כן ואין המקוה כשר לטבילת זב ולהזיית מצורע ולקדש מי חטאת וכל הימים כמקוה שהכתוב קראן מקוה: רבי יהודה אומר. לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול דביה משתעי קרא במעשה בראשית ששם נקוו כל מי בראשית: ולא נאמר ימים. בלשון רבים אלא מפני שמעורבין בו מיני ימים הרבה שכל הנחלים הולכים אל הים: רבי יוסי אומר כל הימים. ויש הגדול תורת מעיין מים זוחלין עליהן לענין שהם מטהרין בזוחלין מפני שדרך להיות נחלים זוחלין עליהן וזה דרכן אבל פסולין הן לתורת מים חיים דהכתוב קראן מקוה:

תוספות

עלין אין בהם משום רפואה. פי' בקונטרס דבאכילה איירי ואין נראה לר"י אלא איירי להשים על העין דבהכי איירי כולה סוגיא ועוד אי באכילה מיירי היכי אסר רב ששת גרגירא כיון דמאכל בריאין הוא והתנן כל האוכלים אוכל אדם לרפואה: (ג) לדידי אפילו כוסברתא קשי לי. קשה לר"י א"כ אמאי איצטריך למימר רב יוסף כוסברתא אין בו משום רפואה כיון דמזקת לעינים כ"ש דלא מרפאה ואומר ר"י דה"ק אין בה משום רפואה כלומר יש שטועין וסבורין שיש בה רפואה ואין בה רפואה אלא מזקת לעינים ויכול להיות שמהנה אותו בשום ענין: שריקא טויא. פירש ר"ח מים שמסננים ממעי אבטיח ושותים כדי לשלשל ור"ל דמותר לסנן מים שבמעיין כדמסיק כיון דמיתכיל הכי לאו מידי קעביד אבל פעפועי ביעי אסור דלא מיתכיל בלא סינון שפיר והשתא אתי שפיר לפי' ר"ח דשייכא הא מלתא להכא דמיירי ברפואה: רוחצין במי גרר במי חמתן במי טבריא. והא דתנן בפ' חבית (לקמן דף קמז:) הרוחץ במי מערה במי טבריא ודייק בגמרא דיעבד אין לכתחילה לא התם מיירי ברוחץ בגומא דדמיא למרחץ אבל בנהר מותר לכתחילה כדפרישית לעיל בפרק כירה (לעיל לט: ד"ה והא) ורבינו נסים כתב במגילת סתרים דהא דקתני הרוחץ דיעבד אין לכתחילה לא משום מי מערה אבל במי טבריא אפילו לכתחילה שרי ולא קתני במי טבריא אלא ללמד על מי מערה שהן חמין דומיא דמי טבריא וטעמא משום דמי טבריא מגולין אבל מערה מכוסה היא כדאמר בשור שנגח את הפרה (ב"ק דף נ:) דמערה עבידא דמטללא וכפים הבלא והייסינן שמא יזיע ומש"ה לכתחילה לא א): רבי יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין. נראה לריב"א דטעמא משום דכל שעה הולכים ושבים מכאן לכאן והוי כזוחלין הלכך יש להם לטהר בזוחלין כמו שאר נהרות אבל מים חיים אינם שהרי אינם נובעים הלכך מיסתבר טפי מה שהכתוב קראן מקוה היינו לפוסלן ממים חיים: הא ר"מ והא רבי יהודה. תימה היכי מדמי הא פלוגתא לפלוגתא דלעיל דמיירי ברפואה:

עין משפט נר מצוה

כז א טוש"ע א"ח סי' ד' סעיף כ:
כח ב שם סעיף כ:
כט ג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכח סעיף כד:
ל ד ה ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כג סמג שם טוש"ע שם סעיף כט:
לא ז מיי' פ"כ שם הל' ה סמג שם טוש"ע שם סעיף ו:
לב ח שם סעיף מד:
לג ט מיי' פ"ט מהלכות מקואות הלכה יב סמ"ג עשין רמח:

רבינו חננאל

תניא ר' (יוסי) [נתן] אומר בת חורין היא. פי' רוח רעה ששורה על [גב] העין יש לה כבוד ברוחות כבן חורין בבני אדם ואינ' עוברת עד ג' פעמים ופוך מעבירה*). אמר שמואל עלין אין בהן משום רפואה. פי' עלי ירק לצנן העין אין בהן משום רפואה ושרי וכן כסברתא וכן כשות אין בהן משום רפואה. ורב יוסף דהוי סגי נהורא הוה אמר אפי' אנא כוסברתא קשיא לי דאלמא מכאיב העין ורב ששת נמי סגי נהורא הוה ואמ' אפי' לדידי גרגירא מעלי דמשפה גלגל העין. כל מיני קישות מותר להניח ע"ג העין בשבת בר מטרוזה ולא בריר לן יפה מאי היא שריקא טויא גם היא **)ואמרו כי הן מי של מיעי אבטיחים שמסננין אותן במשמרת ושותין אותן לבקן ויפין הן לשילשול. וכן פעפועי ביעי וזעירי דהוה שתי להן למעמיה דאמר נותן אדם מים צלולין ויין צלול לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אלמא כיון דמישתתי הכי לאו מידי קא עבוד הכא נמי בשירקא טויא כיון שנאכל עם האבטיח ועם מעיו אף בזמן דשפי להו במשמרת לאו מידי עבוד. ומפורש בגמרא דיוה"כ כי זעירי רביה דרב חייא בר אשי תלמידו דזעירי הוא ***) דהוא נמי תלמידו דרב הוה ניחא לי משום הכא דרב אשי הוה. אמר מר עוקבא מי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין ואינו חושש אבל חומץ לא ואי מפנק אפי' חמרא אסור אא"כ ישנה מכה של חלל שמחללין עליה השבת: מי גרר ומי חמתן המים שלהן חמין הן כמו חמי טבריא.

*) עי' ערוך ערך בת חורין.
**) נראה דחסר איזה תיבות וצ"ל גם היא אינו בריר לן ואמרו וכו'.
***) דברי רבינו אלו מסוללי הבנה ואולי דנפל איזה ט"ס בדבריו וצ"ע.

רב נסים גאון

מעלה פוליפוס. במס' כתובות בפרק המדיר (דף עז) אמרו מאי בעל פוליפוס אמר רב יהודה אמר שמואל ריח החוטם במתניתא תאנא ריח הפה: אמר רב יוסף כוסברתא אפי' לדידי קשיא לי. אמר רב ששת גרגירא אפי' לדידי מעלי לי. רב יוסף ורב ששת הוו מאורי עינים ואמר רב יוסף בדרך הבאי כי הכוסבר מזיק לעין ואפי' לו שהוא סומא וכמו כן אמר רב ששת כי הגרגיר הוא מועיל אפי' לסומים ותמצא רב יוסף אמר בפרק החובל (בבא קמא דף פז) מריש הוה אמינא מאן דאמר לי הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מהמצות עבידנא יומא טבא לרבנן דאמינא לא מיפקדנא ועבידנא מצות השתא דשמעתא להא דאמר ר' חנינא גדול המצווה ועושה אדרבה מאן דאמר לי לית הלכתא כר' יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן ואיתא נמי בגמ' בפרק האשה (קידושין דף לא). ורב ששת הרי אמרו בכמה מקומות דברים שמוכיחים שהוא סומא בברכות בפרק תפלת השחר (דף ל) כי הא דרב חסדא ורב ששת הוו קא אזלי באורחא קם רב חסדא וקא מצלי תפלת הדרך אמר ליה רב ששת לשמעיה מאי קעביד רב חסדא וכו' ובפרק הרואה מקום (שם נח) רב ששת נפק למיחזי מלכא אמר ליה ההוא מינא בר בי רב חצבי לנהרא כנגני ליא אמר ליה השתא חזית דאנא ידענא טפי מינך כי אתא מלכא פתח רב ששת קא מבריך ליה למלכא אמר ליה ההוא מינא כי לא חזית מאי מברכת ובפרק ערבי פסחים (דף קטז) דבר שמוכיח על שניהן והוא כשאמר רב אחא בר יעקב סומא פטור מלומר הגדה הקשו עליו איני והאמר רבינא לדידי *) אמר לי רב ששת שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף מאן אמר הגדתא ואמרו לי רב יוסף ואיך תאמר שהסומא פטור לומר הגדה והרי אלו סומין ואמרי הגדתא ובפ' מי שאחזו קורדיקוס (גיטין דף סח) אמרו על רב ששת שאמר לשמעיה מאי חזית א"ל ציפתא דרשא אמר ליה הדר מינה ובגמ' דבני מערבא בפרק יציאות השבת (הלכה ב) ואיש אמונים מי ימצא זה ר' זעירא דר' זעירא לית אנן צריכין חששין לשמועתא דרב ששת דהוא גברא מפתחה: דביתהו דזעירי אינסיבא ליה לר' חייא בר אשי עבדה ליה ולא אכל אמרה ליה לרבך עבדי ואכל ואת לא אכלת. בפ' יום הכפורים (יומא עז) אמרי דר' חייא בר אשי תלמיד זעירי (לדבריהם) [הוי. דאמר התם] איבעיא להו רבה לגבי תלמידא מהו אמר רב יצחק בר חנא להודי חזי לי לזעירי דאזל לבי רב חייא בר אשי אמר ההוא רב חייא בר אשי הוא דאזל לגבי זעירי רביה: גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל. עיקר זה במסכת ע"ז בפרק אין מעמידין (דף כח) אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן מאי בינייהו גב היד וגב הרגל דאמר רב אדא בר אהבה אמר רב גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליה את השבת ואמרו ומהיכן מכה של חלל פירש ר' אמי מן שפה ולפנים ובגמ' דבני מערבא כל שהוא מן החלל ולפנים מרפאין אותן בשבת תמן אמרין בשם ר' יוחנן גבות ידים ורגלים סכנה: ר' יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים ולמצורעים ולקדש מהן מי חטאת. אלו השלשה (תנאים) [דברים]

*) [illegible]

מסורת הש"ס

[וכן איתא במסכת כלה]
פי' כחול עינים
[עי' יומא יח: לפה נקרא שמן אורות ועי']
לקמן קלט:
פי' נח.
פרה פ"ח מ"ח מקוואות פ"ה משנה ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' פוך מעביר בת חורין ופוסק וכו' ר' יוסי וכו' בת חורין ופוסק:
(ב) רש"י ד"ה כל הימים וכו' ת"ל אך מעיין מעיין מטהר:
(ג) תוס' ד"ה עלין וכו' לרפואה בס"ד ואח"כ מ"ה כוסברתא אפי' לדידי קשה:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אפי' לדידי דמאור עינים. עי' בכתובות אור להגאון בעל צמ"א ס' נח:

לד א ב מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף מד:

לה ג מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף לז:

[במשנה שבמשניות לי' איזוב יון] ברכות לח. יומא מט.

סוכה יג. פרה פי"א מ"ט

אימור דפליגי לענין טומאה וטהרה לענין שבת מי שמעת להו אלא אמר רב נחמן בר יצחק לא קשיא הא דאישתהי הא דלא אישתהי במאי אוקימתא לבתרייתא דלא אישתהי אי דלא אישתהי אפילו במי משרה נמי דהתניא רוחצין במי טבריא ובמי משרה ובימה של סדום ואף על פי שיש לו חטטים בראשו במה דברים אמורים שלא נשתהא אבל נשתהא אסור אלא ים הגדול אים הגדול לא קשיא "הא ביפין שבו הא ברעים שבו מי משרה אמי משרה נמי לא קשיא "הא דאישתהי הא דלא אישתהי: **מתני'** "אין אוכלין *איזביון בשבת לפי שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר ושותה אבוב רואה *כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה חוץ ממי דקלים וכוס עיקרין מפני שהן לירוקה אבל שותה הוא מי דקלים לצמאו וסך שמן עיקרין שלא לרפואה: **גמ'** אמר רב יוסף אזוב אברתה בר המג איזביון אברתה בר הינג עולא אמר מרוא חיורא עולא איקלע לבי רב שמואל בר יהודה אייתו לקמיה מרוא חיורא אמר היינו אזוב דכתיב באורייתא רב פפי אמר שומשוק א"ר ירמיה מדיפתי כוותיה דרב פפי מסתברא *דתנן מצות אזוב שלשה קלחין ובהן שלשה גבעולין ושומשוק הוא דמשתכחא הכי למאי אכלי ליה לקוקאיני במאי אכלי ליה בשבע תמרי אוכמתא ממאי הויא מקימחא דשערי (במנא) דחליף עליה ארבעין יומין: אבל אוכל הוא את יועזר: מאי יועזר פותנק למאי אכלי לה לארקתא במאי אכלי לה בשבע תמרי חיוורתא ממאי הויא מאומצא ומיא אליבא ריקנא ומבישרא שמנא אליבא ריקנא ומבישרא דתורא אליבא ריקנא מאמגוזא אליבא ריקנא ומגירי דרוביא אליבא ריקנא ומשתי מיא אבתריה ואי לא ליבלע תחלי חיוורתא ואי לא ליתיב בתעניתא וליתי בישרא שמנא ולישדי אגומרי ולימיץ גרמא וליגמע חלא ואיכא דאמרי חלא לא משום דקשי לכבדא ואי לא לייתי גורדא דאסינתא דגרידא מעילאי לתתאי ולא מתתאי לעילאי דילמא נפקא אידי פומיה ולישלקה בשיכרא בי שיבבי ולמחר נסכרינון לנקבין דידיה ולישתי וכי מפני אפשיחה דדקלא: ושותין אבוב רואה: מאי אבוב רואה חומטריא מאי חומטריא חוטרא יחידאה למאי עבדי לה לגילויא ואי לא ליתי חמשא כלילי וחמשא כוסתא דשיכרא ונישלוקינהו בהדי הדדי עד דקיימא אאנפקא ונישתי אימיה דרב אחדבוי בר אמי עבדה ליה להההוא גברא חד כלילא וחד כוסתא דשיכרא שלקה ואישקיתיה ושגרא תנורא וגרפתיה ואותביתיה לבינתא בגוויה ונפק כהוצא ירקא רב אויא אמר רביעתא דחלבא מעיזא חיורתא רב הונא בר יהודה אמר לייתי אתרוגא חליתא ולחייקיה ולימלייה דובשא ולותבה בי מיללי דנורא וליכליה רבי חנינא אמר מי רגלים בני ארבעים יום *ברזינא לזיבורא רביעאה לעקרבא פלגא ריבעא לגילויא ריבעא אפילו לכשפים מעלו אמר רבי יוחנן אניגרון ואבנגר ותירייקה מעלו בין לגילויא בין לכשפים האי מאן דבלע חיויא לוכליה כשותא במילחא ולירהטיה תלתא מילי רב שימי בר אשי חזייה להההוא גברא דבלע חיויא אידמי ליה כפרשא אוכליה כשותא במילחא וארהטיה קמיה תלתא מילי ונפק מיניה גובי גובי איכא דאמרי רב שימי בר אשי בלע חיויא אתא אליהו אידמי ליה כפרשא אוכליה כשותא במילחא וארהטיה קמיה תלתא מילי ונפק מיניה גובי גובי האי מאן דטרקיה חיויא ליתי עוברא דחמרא חיורתא וליקרעיה ולותביה עילויה והני מילי דלא אישתכח טרפה ההוא בר

רש"י: אימור דפליגי לענין טומאה וטהרה. ומשום קרא: לענין שבת. דטעמא משום רפואה הוא מי שמעת להו: הא דאישתהי. בגוייהו אסור דמוכחא מלתא דלרפואה קא מכוין: הא דלא אישתהי. אלא רחץ ויצא מותר: בתרייתא. דקתני רוחצין בדלא אישתהי: חטטין. מאלנ"ץ: שלא נשתהי. בתוך המים דנראה כמיקר בעלמא: ביפין. שכן רוחצין בהן בחול לרחיצה שאינה לרפואה: ברעים. אין רוחצין דמוכחא מלתא דלרפואה ותרוייהו בדאישתהי: מי המשרה אמי המשרה לא קשיא. הך דקתני רוחצין במי המשרה אהך תרתי דלעיל דקתני אבל לא במי המשרה הא דאישתהי הא דלא אשתהי: **מתני'** איזביון. מפרש בגמרא שאינו מאכל בריאים ומוכחא מלתא דלרפואה אכיל ליה: אבל אוכל הוא את יועזר. שהרבה אוכלין אותו כשהן בריאין: ממי דקלים. מפרש בגמרא: וכוס עיקרין. משקה שכותשין לתוכו עיקרי ירקות ובשמים ובגמרא מפרש ליה: מפני שהן לירוקה. לחולי של ירקון ואינו מאכל בריאים: לצמאו. אם אינו חולה: **גמ'** אמר רב יוסף אזוב. דאורייתא שהוכשר להזאה הוא שקורין אברתא בר המג: איזביון. דמתניתין הוא שקורין אברתא בר הינג ויש מרבותי מפרשים בר המג שגדל במקום גמי בר הינג שגדל בין ההגים רוגנ"ץ: עולא אמר. אזוב דאורייתא הוא מרוא חיורא בלע"ז שלוי"א: שומשוק. הוא אזוב דאורייתא: ג' קלחים. דאגודה כתיב ואין אגודה פחות מג': ובהן ג' גבעולין. בכל קלח ג' גבעולין קנים דקים כעין של קנבוס: לקוקייני. תולעים שבבני מעים: דחליף עליה מ' יומי. משנטחן: פותנק. בלע"ז פולא"ל: לארקתא. תולעים שבכבד: ממאי הוי. החולי: מאומצא. בשר בגחלים: אליבא ריקנא. קודם אכילה: ומגירי דרוביא. עולבי תילתן כעין עולבי גפנים: רוביא. תילתן פינגרי: ומשתי מיא בתרייהו. האוכל אחד מאלו קודם אכילה ושותה אחריו מים: ואי לא. אי לית ליה פותנק א"נ אכליה ולא איתסי: תחלי. שחלי כרישין: ולימוץ גרמא. יהא מוצץ אבר יפה מאותו בשר וימוץ שמנו בפיו: גורדא דאסינתא. קליפה גרודה מן הסנה: מעילאי לתתאי. שתהא גרודה מלמעלה למטה: דלמא נפקא. התולעים: אידי פומיה. דרך פיו: בי שבבי. בין השמשות בחשכותא דשמשי. ל"א בי שבבי בבית אחד משכניו שלא יריח הוא הריח שהוא קשה לו: נסכרינן לנקבים דיליה. יסתום נחיריו שלא יריח. ל"א יסתום נחיריו ונקבי אזניו שלא יצא כח המשקה מגופו: מפני אפשיחה. מקום שנפשח הדקל איפברנקי"ר: חוטרא יחידאה. עץ הגדל יחידי בלא ענף: לגילויא. למי ששתה מים מגולין: חמשא כלילי. וורדין: כוסתא דשיכרא. כוסות: עד דקיימי אאנפקא. שיעמדו על מדה מחזקת אנפק והיא רביעית הלוג כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב נח:): ושגרא תנורא. הסיקה תנור: וגרפתיה. מגחלים שילטון קלא: ואותבה לבינתא בגויה. שישב עליה ולא יכוה: ונפק מיניה. הקיא האדם שבלע: הוצא. עלה של לולב: אתרוגא חליתא. מתוק: ולחייקיה. לגויה יחקוק בתוכו חקק: וליתבה בי מיללי דנורא. מניחו ע"ג גחלים לוחשות שיתבשל האתרוג בדבש: בני מ' יום. שעברו עליהם מ' יום. ל"א של תינוק בן מ' יום: ברזינא לזיבורא. כוס קטן מאד ושמו ברזינא מאותן מי רגלים שותין למי שנשכתו צרעה ומתרפא: רביעתא לעקרבא. רביעית לוג למי שעקצו עקרב: פלגא ריבעא לגילויא. חצי לוג: ריבעא. לוג: אניגרון ואבנגר ותירייקי. מים שנשלק בהם בנגרי מין עשב ששמו בנגרי ושתם אניגרון מי סלק תרדין כדאמרינן (ברכות דף לה:) אניגרון מיא דסילקא ותירייקי גרי: אידמי ליה כפרשא. תופסו ומייסרו שהפחד והמרוצה והכשות מתישין כחו (א) ומחמם ומת הנחש בתוכו: גובי. חתיכות חתיכות יצא הנחש ממנו גובי טרונצו"ן בלע"ז: דטרקיה. נשכו: עוברא דחמרא חיוורתי. עובר הנמצא במעי חמורה לבנה: דלא אשתכח טרפה. האם: בר

רבינו חננאל: ושלשתן מותר לרחוץ בהן אע"פ [שהן] חמין. ואין רוחצין בימא של סדום אבל בים הגדול סבר לה ר' יוחנן פלוגתא. ר' מאיר אסר ור' יהודה שרי ואתקיף רב נחמן בר יצחק עליה עד כאן לא פליגי אלא לענין טומאה וטהרה אי עלתה לטבילה אי לא אבל לענין שבת לא פליגי ומשני אם נשתהה בים הגדול בשבת כדי להתרפאות אסור ואם לא נשתהה מותר. ואקשינן במאי אוקימתא להא ברייתא דקתני רוחצין בים הגדול בדלא אישתהי אימא סיפא ולא במי משרה [ואי]לא אישתהי אפי' במי משרה נמי שרי. דתניא רוחצין במי טבריא ובמי משרה וימא של סדום ואע"פ שיש לו חטטין בראשו בד"א בשלא נשתהה (אסור) אבל נשתהה אסור. ופרקי' כי אמרי שהיה במי משרה אבל בים הגדול יפים ורעים אמרינן. הא דתניא רוחצין בים הגדול במים יפין שבו דלא מסו. הא דתניא אבל לא בים הגדול ברעים שבו דמסו: מי דקלים. המעין היוצא במערבא מבין אותן ג' שתילים ובירושלמי שונין מי דקרן שדוקרין את המרה. אבוב רועה פי' בלשון ישמעאל אנבוב של רעאי או עצאה אל רעאי:

רב נסים גאון: אמר בהן הכתוב מים חיים נאמר בזב (ויקרא טו) ורחץ בשרו במים חיים וזה מיוחד בזב בלבד ולא בזבה כמו שיש בתוספתא (זבים פרק ג) חומר בזב מה שאין בזבה שזב טעון ביאת מים חיים וזבה אינה טעונה ביאת מים חיים והמצורע נאמר בו (ויקרא יד) ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים ונאמר בפירוש דבר זה מים חיים ולא מים מלוחין ולא מים פושרין ולא מים מכזבין ולא מים בנטפין וזה מיוחד בהזאתו של מצורע בלבד אבל טבילתו אין צריך מים חיים ובזה נאמר (שם) ורחץ במים אפי' במי מקוה ולא דין הוא ומה אם הזב שאינו טעון הזיית מים חיים טעון ביאת מים חיים מצורע שהוא טעון הזיית מים חיים אינו דין שיטען ביאת מים חיים תלמוד לומר ורחץ במים ואפי' במי מקוה וקידוש מי חטאת נאמר בו (במדבר יט) ולקחו לטמא ונאמר בו ונתן עליו מים חיים אל כלי ונאמר בפירושו במי מעין הכתוב מדבר בגמ' דכל שעה (דף לד) נאמר ונתן עליו מים היים אל כלי שתהא חיותן בכלי מדקאמר ונתן אלמא תלושין נינהו ומדקאמר מים חיים אלמא מחוברים נינהו אלא מעלה ובמס' סוטה בפרק היה מביא את מנחתה (דף טז) אמרו ונתן עליו אלזא אפר ברישא וכתיב מים חיים אל כלי כיצד רצה זה נותן רצה זה נותן ורבנן [אל] כלי דוקא עליו לערבן ואימא עליו דוקא כלי שתהא חיותן בכלי וכו' ובמשנת מקואות שנינו למעלה מהן מים חיים שהן מעינן טבילה) [שבהן טבילה לזבים] והזיה למצורעין וכשרין לקדש מהן מי חטאת: לקוקני הם תולעים נקראים בלשון ישמעאל חב אל קרע והמצא בפ' אלו טריפות (חולין דף סז) והלכתא

הגהות הב"ח: (א) רש"י ד"ה אידמי וכו' כחו ומתחמם ומת:

[סי' כפי' אחד מה' ברכיעיה]

תורה אור

בר קשא דפומבדיתא דטרקיה חויא הוה *תליסר חמרי חוורתא בפומבדיתא קרעינהו לכולהו ואישתכחו טריפה הואי חדא בההוא גיסא דפומבדיתא עד דאזלי מייתי לה אכלה אריה אמר להו אביי דילמא *חויא דרבנן טרקיה דלית ליה אסותא דכתיב °ופורץ גדר ישכנו נחש אמרו ליה אין רבי דכי נח נפשיה דרב גזר רב יצחק בר ביסנא דליכא דלימטייה אסא וגידמי לבי הילולא [בטבלא] ואזל איהו אמטי אסא וגידמי לבי הילולא בטבלא טרקיה חויא ומית האי מאן דכרכיה חויא לינחות למיא ולסחוף דיקולא ארישא ולהדקיה מיניה וכי סליק עילויה לישדיה למיא ולסלוק וליתי האי מאן דמיקני ביה חויא אי איכא חבריה בהדיה לירכביה ארבע גרמידי ואי לא *לישואר נגרא ואי לא ליעבר נהרא ובליליא לותביה לפוריא אארבעה חביתא וניגני בי כוכבי ולייתי ד' שונרי וליסרינהו בארבעה כרעי דפורייה וליתי *שחפי ולישדי התם דכי שמע קלי אכלי ליה האי מאן דרהיט אבתריה לירהיט בי חלתא האי איתתא דחזיא חויא ולא ידעה אי יהיב דעתיה עילוה אי לא יהיב דעתיה עילוה תשלח מאנה ונשדייה קמיה אי מכרך בהו דעתיה עילוה ואי לא לא יהיב דעתיה עילוה מאי תקנתה תשמש קמיה איכא דאמרי כ"ש דתקיף ליה יצריה אלא תשקול ממזיה ומטופרה ותשדי ביה ותימא *דישתנא אנא האי איתתא דעייל בה חויא ליפסעה ולתבוה אתרתי חביתא וליתי בישרא שמנה ולישדי אגומרי וליתי אגנא דתחלי וחמרא ריחתנא ולותבו התם ולימרוקינהו בהדי הדדי ולינקוט צבתא בידה דכי מירח ריחא נפיק ואתי ולישקליה וליקלייה בנורא דאי לא הדר עילוה: כל האוכלין כו': כל האוכלין לאיתויי מאי *לאיתויי טחול לשינים וכרשינין לבני מעיים כל המשקין לאיתויי מאי לאיתויי מי צלפין בחומץ א"ל רבינא לרבא מהו לשתות מי רגלים בשבת א"ל תנינא כל המשקין שותה ומי רגלים לא שתו אינשי: חוץ ממי דקלים: תנא חוץ ממי דקרים מאן דתנא מי דקרים שהם דוקרים את המרה ומאן דאמר מי דקלים שיוצאין מן שני דקלי (א) מאי מי דקלים אמר רבה בר ברונא תרתי תלאי איכא במערבא ונפקא עינא דמיא מבינייהו כסא קמא מרפי אידך משלשל ואידך כי היכי דעיילי הכי נפקי אמר עולא לדידי שתי שיכרא דבבלאי ומעלי מינייהו והוא דלא רגיל ביה ארבעין יומין רב יוסף אמר זיתום *המצרי תילתא שערי ותילתא קורטמי ותילתא מילחא רב פפא אמר תילתא חיטי ותילתא קורטמי ותילתא מילחא (וכמונא) *וסימניך סיסאני ושתי להו בין דבחא לעצרתא דקמיט מרפי ליה ודרפי קמיט ליה: וכוס עקרין: מאי כוס עקרין אמר ר' יוחנן לייתי מתקל זוזא קומא אלכסנדריא ומתקל זוזא גביא גילא ומתקל זוזא כורכמא רישקא ולישחקינהו בהדי הדדי לזבה תלתא בחמרא ולא מיעקרא לירקונא תרין בשיכרא ומיעקר לזבה תלתא בחמרא ולא מיעקרא ואי לא לייתי תלתא קפיזי

בר קשא' ממונה למלך ישראל היה: דילמא חויא דרבנן · שעבר על נידוי חכמים ונחש הנושכו על כך אין לו רפואה לפיכך לא נמצא לו רפואה: אין רבי · אין רבינו כך שם: דכי נח נפשיה דרב גזר רב יצחק · שיהיו ממעטים משמחה אותה שנה ולא יהא אדם מביא אסא וגידמי להילולא בטבלא שהיו רגילים להביא הדס וענפי דקלים לשמוח לפני החתן והכלה וכשמביאים אותן לפניהם מקשקשים לפניהם בשוק בבואם בתופים וזוגין טבלא אשקלים"א וגזר שלא יקשקשו לפניהם עוד: דכרכיה. נכרך סביבותיו: וליסחוף דיקולא. סל: ארישיה. דחויא למעלה מראשו: ולידהקיה מיניה. יוריד הסל מעט מעט לצד הנחש ויבדיל בו הנחש מבשרו שיעלה על הסל שאם אוחזו בידו או מנתקו בחזקה יכעוס וישכט: וכי סליק. הנחש על הסל ימהר וישליכנו במים ויברח לו: דמיקני ביה חויא. כועס ורודף אחריו ומריח ריח פעמיו ורודפו: לירכביה ארבע גרמידי. שיפסקו עקבי פעמיו ולא יוכל להריחם: לישואר נגרא. חריץ של מים ידלוג: ארבע חביתא. שלא יעלה אליו מהר ולא יריח ריחו: בי כוכבי. במקום גלוי שלא יעלה דרך הגג ויפיל עצמו עליו: שחפי. ענפים וקסמים וכל דבר המקשקש זה בזה ומשמיע קול כשיעבור עליהן וירגישו החתולים ויאכלוהו: בי חלתא בין החולות שאין נחש יכול לרוץ שם ויחזור לאחוריו: אי יהיב דעתיה עלה. לתאות תשמיש: תשלח מאנה. תפשוט בגדיה ותשליכם לפניה: מאי תקנתא אי יהיב דעתיה עלה: תשמש קמיה · עם בעלה ותתגנה בפניו: ותשדי ביה. ותזרק ביה: דישתנא אנא. דרך נדה אני ולהם בעלמא הוא: דעייל בה חויא. כשהוא תאב לה נכנס כולו באותו מקום: ליפסעה. יפסקו את רגליה זה מזה: אתרתי חביתי. מקצתה על זו ומקצתה על זו כדי שיפתח רחמה: ונישדי אגומרי כי היכי דניסליק ריחא: אגנא דתחלי. סל מלא שחליים: ריחתנא. שיש לו ריח טוב: וליתבו התם. על גבי קרקע תחת מושבה: ולימרוקינהו בהדדי. היין והשחליים כדי שיעלה הריח: צבתא. אטנליי"ש: דאי לא. קלי ליה הדר עילוה: לאיתויי טחול לשינים. ואע"פ שקשה לבני מעיים: כרשינין לבני מעיים. ואע"פ שקשה לשינים כדאמרינן בברכות (דף מד:) שד"א כיון שקשים לאדם לאו אורחיה למיכלינהו אי לאו לרפואה שיש בהם ומוכחא מילתא וניתסר קמ"ל: צלפים. פרי של אילן קפריי"ר: תלאי. דקלים נטיעות מין תמרים שנקרא בלשון ארמי תלאי: כסא קמא. דשתו מהנהו מיא: מרפי. זבל שבמעים במקלת: אידך כוס שני: משלשל. מאד: היכי דעיילי. נצולים: הכי נפקי. שמנקין המעיים מן הרעי הראשונים: והוא דלא רגיל. למשתי שיכרא כבר עברו מ' יום: רב יוסף אמר זיתום המצרי. הוא מי דקרים ועל שם שדוקרים את התולי׳ גגתא קורטמי. כרכום. סיסני. כלי שנותנין בו תמרים כדאמרינן בעלמא (ב"ב דף כב:) ולאו אגבהינהו בסיסני קנגהו וסימניך דלא תשכח שמעתתא שם כלי זה יהא לך סימן שיש בו שני סמכין רב יוסף אמר שערי: בין פסח לעצרת. בין דבחא לעצרתא: דקמיט. עצור: קומא אלכסנדריא. שרף אילנות של אלכסנדריא: גביא גילא. אלו"ם בלע"ז: כורכמא רישקא. כרכום של גן קרו"ג אורייענטל הגדל בגנים: לזבה. הנך תלתא נישקייה בחמרא: ולא מיעקרא. אינה נעקרת מלילד לפי שהיין מפיג הזקן של סמנים ומתרפאה מן החולי: לירקונא תרי. מינייהו לישתי בשיכרא הוא רפו אתו: ומיעקר. מלהוליד: לזבה תלתא בחמרא. הדר נקט ליה משום הנך רפואות דנקט ואזיל: ואי לא כו'. כולהו לא מעלי אלא לזבה: קפיזא

חויא דרבנן טרקיה דלית ליה אסותא · אע"ג דגבי בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל בפרק ב' דמס' ע"ז (דף כז:) קאמר שלא עבר על דברי חבירים שנאמר ופורץ גדר ישכנו נחש אע"ג דלא הוה ליה אסותא שהרי מת התם לא היה לו רפואה מזומנת אבל הכא שהרפואה היתה מזומנת ונאבדה ממנו במזל רע קאמר דלית ליה אסותא: וליתי אגנא דתחלי. משמע הכא דהנחש אוהב שחליים וכן בשלהי דנדרים (דף נא:) דקאמר ליה נואף לבעל לא תיסול מהני תחלי דטעמינהו חויא וא"כ יש בהן משום גילוי (ב) ובפרק ב' דמס' ע"ז (ל: ושם) אמר דשחליים אין בהם משום גילוי וי"ל דהתם לא ממש שחליים קאמר אלא בהנך דאמר התם (מס' ע"ז דף סז:) וכן היו עושין בערבי שבתות בצפורי [נותנין חומץ לתוך גריסין] והיו קורין אותו שחליים אי נמי בשילהי נדרים (דף נא:) מיירי דהוה ביה חלא כדמסקינן התם במס' ע"ז (דף ל:) אבל לית בהו חלא מיגרי בהו והכא נמי חמרא מיגרי בהו: רב יוסף אמר זיתום המצרי · ר"ת כל הך מילתא מחק מספרו ואומר דל"ג (ג) אלא ברים אלו עוברין (פסחים מב:) ונראה לר"י שמחקה משום דזיתום המצרי מותר לשתות כדתניא בפרק בתרא (דף קנו·) ושוין שבוחשין את השתית ושותין זיתום המצרי ואומר ריב"א דאין צריך למחוק דרב יוסף לא קאי לפרש מי דקרים דמתני' אלא אמילתיה דעולא קאי דאמר שיכרא בבלאי מעלי מינייהו ואומר רב יוסף דזיתום המצרי מעלי מינייהו מיהו משמע כפירוש הקונט' דאמתני' קאי מדלא קאמר בהדיא זיתום המצרי מעלי מינייהו: סיסאני. ולא קאמר וסימניך סמך כדאמר בשילהי במה אשה (לעיל סו·) משום דשערי לא כתיב בסמך:
והתניא

לו א טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף לו:

רב נסים גאון

והלכתא קוקאני אסירי שנמנם כורא ועיילין ליה באוסיא: אניגרון מפרש בברכות פ' כיצד מברכין על הפירות (דף לה) אמר רבא בר שמואל מיא דסילקי: ותימא ליה דישתנא אנא, במס' ע"ז בפ' אין מעמידין (ד' כד) אמרו אמר רב אשי כמן קרו פרסאי לנדה דשתנא מהכא כי דרך נשים לי: כל האוכלין לאיתויי טחול לשינים וכרשין לבני מעים. בפרק כיצד מברכין על הפירות (דף מד) תנו רבנן טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים כרישין יפים לבני מעים וקשים לשינים: תאגן ממי דקלים. בגמ'

הגהות הב"ח

(א) גמ' שיוצאין משני דקלים (מאי מי דקלים) תא"מ ונ"ב ס"א איתו: (ב) תוס' ד"ה וליתי וכו' משום גילוי ואע"ג דבפ"ב דע"ז אמר: (ג) ד"ה רב יוסף וכו' ואומר דל"ג לה אלא ברים:

[פי' רש"י לקמן קט. ד"ה פרימי עיליתי]
[ע"ז כז:]
[בערוך גי' בפוך לשוור]
[גירסת הערוך שחפי דקניא פי' קליפות קנים]
[ע"ז יח. ע"ש]
[ברכות מד:]
[שבת מב: ע"ש]

קפיזי שמכי פרסאי ונישלוק בחמרא ונשקייה ונימא לה קום מזוביך ואי לא לותבה אפרשת דרכים ולינקטה כסא דחמרא בידה וליתי איניש מאחורה וליבעתה ולימא לה קום מזוביך ואי לא ליתי בונא דכמונא ובונא דמוריקא ובונא דשבלילתא ונישלוק בחמרא ונשקייה ונימא לה קום מזוביך ואי לא ליתי שיתין שיעי דדנא ולשפיה ולימא לה קום מזוביך ואי לא ליתי *פשטינא ולישלוק בחמרא ולשפיה ונימא לה קום מזוביך ואי לא ליתי חרנוגא דהיגתא רומיתא וליקלי וליסבה בשחקי דכיתנא בקייטא ובשחקי דעמר גופנא בסיתוא ואי לא ליכרי שבע בירי וליקלי בהו שבישתא ילדה דערלה ולינקטה כסא דחמרא בידה ולוקמה מהא ולותבה אהא ולוקמה מהא ולותבה אהא ואכל חדא וחדא לימא לה קום מזוביך ואי לא לייתי סמידא וליסכה מפלגא לתתאי ולימא לה קום מזוביך ואי לא ליתי ביעתא דנעמיתא וליקלי וליסבה בשחקי דכיתנא בקייטא ובשחקי דעמר גופנא בסיתוא ואי לא ליפתח לה חביתא דחמרא לשמה ואי לא לנקיט שערתא דמשתכחת בכפותא דכודנא חיורא אי נקטה חד יומא פסקה תרי יומי ואי נקטה תרי יומי פסקה תלתא יומי ואי נקטה תלתא יומי פסקה לעולם: לירקונא תרין בשיכרא (א) ומעיקר ואי לא לייתי רישא דשיבוטא דמילחא ולישלוק בשיכרא ולישתי ואי לא לייתי *מוניני דקמצי ואי ליכא מוניני דקמצי לייתי *מוניני דנקירי וליעייליה לבי בני ולישפייה ואי ליכא בי בני לוקמיה בין תנורא לגודא אמר רבי יוחנן הרוצה שיחממנו יקנחנו בסדינו רב אחא בר יוסף חש ביה עבד ליה רב כהנא ואיתסי ואי לא ליתי תלתא קפיזי תמרי פרסייתא ותלתא קפיזי דקירא דנישתרופי ותלתא קפיזי אהלא תולענא ולישלוקינהו בשיכרא ולישתי ואי לא ליתי עילא בר חמרא וליגלח מציעתא דרישא ולישביק ליה דמא מאפותיה ולותביה ארישיה וליזהר מעיניה דלא ליסמי להו ואי לא ליתי רישא דברחא דמנח בכיבשא ולישלוק בשיכרא ולישתי ואי לא ליתי דבר אחר חוטרנא וליקרעיה ולותביה אליביה ואי לא ליתי כרתי מכבתותא דמישרי ההוא טייעא דחש ביה אמר ליה לגינאי שקול גלימאי והב לי מישרא דכרתי יהיב ליה ואכלה א"ל אושלן גלימיך ואיגני ביה קלי איכרך גנא ביה כד איחמם וקם נפל פורתא פורתא מיניה: לירקונא תרין בשיכרא ומיעקר "ומי שרי והתניא [ב]מניין לסירוס באדם שהוא אסור ת"ל °ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו דברי ר' חנינא חני מילי היכא דקא מיכוין הכא מעצמו הוא דאמר ר' יוחנן [ג]הרוצה שיסרס תרנגול יטול כרבלתו ומסתרס מאליו והאמר רב אשי רמות רוחא הוא דנקיטא ליה אלא בסרים והאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הכל

ויקרא יט כג

תורה אור

קפיזי. כלי מחזיק ג' לוגין : שמכי. בצלים : פרסאי. גדולים הם : קום מזוביך. חלי מזוביך כמו ויעמוד השמן (מלכים ב ד) : וליבעתה. יבעתנה בלי ידיעתה פתאום : בונא. מלא אגרוף : מוריקא. כרכום : שבלילתא. תלתן פנגרי"ג : שיעי דדנא. מגופת חבית : ולשייפיה. לכשישרו במים : פשטינא. עשב שאינו גדל בקומה אלא הולך ופשט על גבי קרקע : חרנוגא. מין עשב הוא שגדל אצל הסיגים : היגתא רומיתא. מין הגא הוא שנקראת רומי"ת : וליסבה בשחקי דכיתנא. יקחו אותו האפר בבלאי בגדי פשתן בקיץ : דעמר גופנא. קוטו"ן: ליכרי שב בירי. שבעה גומות : שבישתא דערלה. זמורות של כרם ילדה : ולינקטה כסא דחמרא. יאחוז כוס של יין בידה ותשב על הגומא : ולוקמה מהא. מעל גומא זו יושיבוה על זו ועל כל עמידה נימא לה קום מזוביך : קמחא דסמידא. קמח סולת: וליסכה. יסוכו אותה ממנו : דנעמיתא. בת היענה : ליפתח לה חביתא דחמרא לשמה. כלומר יין הרבה תשתה תמיד : שערתא דמשתכח בכפותא דכודנא חיורתי. שעורה הנמצאת בגללי פרדה לבנה : אי נקטא. לה בידה חד יומא פסקה מזובה תרי יומי אית דגרס נקטה חדא נימא גרעין אחד : לירקונא. דאמרן לעיל קומא וגביא גילא וכורכמא תרי בשיכרא ומיעקר : ואי לא. דלית ליה אי נמי עביד ולא אהני : רישא דשיבוטא. ראש דג ששמו שיבוטא : דמילחא. שהוא מלוח : מוניני דקמצי. ציר חגבים : דנקירי. מין עופות קטנים : ולישפיה. ישפשפוהו בו : בין תנור לגודא. בין תנור לכותל במקום חם שיזיע ויצא החולי: הרוצה שיחממנו. לזה : יקנחנו בסדינו. ישפשפנו בסדינו יפה או בסדין של חולה אחר של חולי זה : עבד ליה רב כהנא. רפואה זו של סדין : קירא דנישתרופי. שעוה הצפה וצופפת מכוורת שנתמלאה ונודפת : אהלא. אלויין : תולענא. אדום : עילא בר חמרא. עייר בן אתונות : וליגלח. החולה : מציעתא דרישיה. אמצעית ראשו : ולישבוק ליה דמא מאפותיה. יקיז לעייר ממצחו : ולותביה ארישיה. ישפך הדם על התגלחת : וליזהר מעיניה. שלא יכנס מדם זה בעיניו : רישא דברחא. של איל : דמנח בכבשא. כבוש בחומץ או בציר : דבר אחר חוטרנא. חזיר טלוא (ב) בחברבורות מנומר: מכבתותא דמישרי. מאמצע הערוגה שהם חריפים: אושלן גלימיך. השאילני הטלית: ואיגני בה. ואישן בה: קלי. מעט: איכרך גנא. נכרך בה וישן בה: נפל פורתא פורתא. קדחה הטלית מחום שריפת החולי שיצא עם הזיעה ונפלה חתיכות דקות: ומי שרי. לשתות כוס עיקרין : לא תעשו. קרי ביה לא תעשו: ומסתרס מאליו. ואע"ג דסירוס אסור בידים: והא אמר רב אשי. דההוא לאו סירוס הוא אלא רמות רוחא נקיטא ליה לתרנגול ומשפיל הודו הוא מתאבל ואינו משמש אבל בסירוס אפילו ממילא אסור : אלא בסרים הך דשרי למישתי כוס של עיקרין במי שהוא סרים כבר עסקינן: הכל

והתניא מניין לסירוס (ג) שהוא אסור. וא"ת אפילו לא אסור סירוס תיקשי ליה דליתסר משום פריה ורביה וכ"ת משום דהוי מצי לשנויי ביש לו בנים הא משמע בסוף הבא על יבמתו (יבמות דף סה:) גבי דביתהו דר' חייא דאי הוה מיפקדה אפריה ורביה לא הוה שתיא סמא דעקרתא אע"ג דהוו לה שתי נקבות ושני זכרים משום בבקר זרע [את] זרעך ולערב אל תנח ידך (קהלת יא) ובאשה לא שייך סירוס אוקי במסקנא לרבי יוחנן בן ברוקה דמחייב בפריה ורביה בעקרה וזקנה ולא מוקי ביש לה בנים וש לומר דמסירוס ניחא ליה למפרך משום דאיכא למ"ד בפרק הבא על יבמתו (שם דף סה:) כיון דקיימא פריה ורביה תו לא צריך : תלמוד לומר ובארצכם לא תעשו. מכאן קא דריש והא דאמר בחגיגה (דף יד:) ששאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להו בארצכם לא תעשו כל שבארצכם לא תעשו התם נפקא לן מארץ כדמפרש בשאלתות דרב אחאי* דהא חובת הגוף הוא מה לי בארץ מה לי בחו"ל אלא האי בארץ לכל אשר בארץ אתא והכא מכם דריש כדפי' ומה שמפרש בשאלתות* דהא דאסר לשתות סמא דעקרתא היינו כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ואע"ג דקי"ל כר"ש דשרי היינו דוקא בשבת משום דבעינן מלאכת מחשבת אבל בכל התורה כולה סבירא לן כרבי יהודה ואין נראה לר"י דבכל התורה כולה קי"ל כר"ש דשרי כדמשמע לעיל בפ' המוציא (סח:) דאמרי' דרבי יוחנן סבר כסתם משנה דנזיר חופף ומפספס וכו' והיינו כרבי שמעון דשרי דבר שאינו מתכוין וכן משמע בפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לד׳) דשמואל סבר כר"ש בכל התורה כולה דדבר שאין מתכוין שרי גבי המקיז דם בבכור דפסק שמואל התם כר"ש דשרי להקיז ופריך עד השתא לא אשמועינן שמואל דדבר שאין מתכוין מותר דאמר רב חייא בר אשי כו' ואי יש חילוק בין שבת לדעלמא אילטריך התם שפיר לפסוק כר"ש אע"ג דכבר אשמעינן דבשבת הלכה כר"ש והכא אתיא אפילו לר' שמעון דפסיק רישיה הוא דודאי יסתרס בשתיי' כוס עיקרין:

להביא

לז א מיי' פט"ז מהלכות איסורי ביאה הל' יא סמג לאוין קכ טוש"ע אה"ע סי' ה סעיף יב :

לח ב מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעי' יא:

לט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג בהג"ה :

[פרשת אמור סימן קס]

[שם]

רב נסים גאון

דבני מערבא (הלכה ג) גרסי ר' בא שאל לרב ירמיה מה ניתני דיקלין או דקרין אמר ליה דקרין שהן דוקרין את התמרה אמר ר' יתה לא מסתברא אלא דקלין שהן יוצאין מבין ב' דקלין ובסוף פ' כיצד מברכין על הפירות (שם) נמי גרסי אית תנאי תאנו מי דקרים ואית תנאי תאנו מי דקלים מאן דאמר מי דקרים שהן דוקרין את התמרה ומאן דאמר מי דקלים שהן יוצאין מבין שני דקלים :

הגהות הב"ח

(א) גמ' בשיכרא ומיעקר ואי לא : (ב) רש"י ד"ה דבר אחר וכו' טלוא. נ"ב טלוא תרגם אונקלוס רקועתא וכן הוא בב"ק דף קיח ע"ב:(ג)תוס' ד"ה והתניא מנין לסירוס באדם שהוא אסור :

[גיר' הערוך פשישנא פי' עשב שאינו גם אלא רחב]

פי' ציר של ארבה ערוך [שאין בציר שום ארבה פלומר מנקורי' ערוך ערך מנוני]

*הכל מודים *במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר °לא תאפה חמץ °לא תעשה חמץ *במסרס אחר מסרס שהוא חייב שנאמר °ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כרות חייב על נתוק לא כל שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב ואלא בזקן *והאמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי אלא *באשה *ולר' יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר °ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו מאי איכא למימר בזקינה אי נמי בעקרה: **מתני'** *החושש בשיניו לא *יגמע בהן את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא *החושש במתניו לא יסוך (א) יין וחומץ אבל *סך הוא את השמן ולא שמן וורד *בני מלכים סכין שמן וורד על מכותיהן שכן דרכן לסוך בחול *ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים הם: **גמ'** רמי ליה רב אחא אריכא דהוא רב אחא בר פפא לר' אבהו תנן החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ למימרא דחומץ מעלי לשינים והכתיב °כחומץ לשינים וכעשן לעינים לא קשיא הא בקיוהא דפרי הא בחלא ואיבעית אימא הא והא בחלא הא דאיכא מכה הא דליכא מכה איכא מכה מסי ליכא מכה מרפי: לא יגמע בהן את החומץ: *והתניא לא יגמע ופולט אבל מגמע ובולע אמר אביי *כי תנן נמי מתני' מגמע ופולט תנן רבא אמר אפי' תימא מגמע ובולע כאן לפני טיבול כאן לאחר טיבול תימא מדלפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי דשמעינן ליה לרבא דאית ליה הואיל דאמר רבא ליכא מידי דבשבת שרי וביום הכפורים אסור הואיל דבשבת שרי ביוה"כ נמי שרי הדר ביה רבא מהך ממאי דמהך הדר ביה דילמא מההיא הדר ביה לא ס"ד *דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביוה"כ: החושש במתניו כו': אמר ר' אבא בר זבדא אמר רב הלכה כר' שמעון למימרא דרב כר' שמעון סבירא ליה *והאמר רב שימי בר חייא משמיה דרב *האי *מסוכרייא דנזייתא אסור

רש"י

הכל מודים · אע"פ שנחלקו בבכור שאחזו דם אי מקיזין או אין מקיזין דהוי מטיל מום בבעל מום ואיכא למאן דשרי להקיזו ולעשות בו מום מודין הם במחמץ מנחה אחר מחמץ שכל עשיותיה של מנחה נאסרו בחימוץ: דכתיב לא תאפה חמץ לא תעשה חמץ · אפייה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה וחייבין עליה בפני עצמה כו' והכל מודים שאם לשה הראשון בחימוץ ובא השני וערכה בחימוץ והשלישי אפאה כולם חייבין: כורת · שאינו נותקן לגמרי אלא תותקן ותלויין בכיס: אלא בזקן · שפסק מלידה: והא אמר ר' יוחנן · בפרק מי שאחזו במסכת גיטין: הן הן החזירוני לנערותי · הרפואות האמורות שם למי שאינו בריא בתשמיש ואמר ר' יוחנן לאחר שזקנתי החזירוני אותן רפואות לנערותי לתשמיש אלמא זקן מוליד: אלא באשה · שאינה מצווה בפריה ורביה כדאמרי' ביבמות פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה איש דרכו לכבש ואין דרכה של אשה לכבש: **מתני'** מטבל כדרכו · מאכלו ופתו בחומץ: לא יסוך בהן יין וחומץ · דאין אדם סך אותו אלא לרפואה: אבל לא שמן וורד · לפי שדמיו יקרין ואינו מצוי ומוכחא מילתא דלרפואה עביד: שכן דרכן לסוך בחול · בלא מכה: **גמ'** קיוהא · יין שלא נתבשל כל צרכו בענביו קשה לשינים: ליכא מכה מרפי · נומת הבשר והשינים נרפים רתוקין זה מזה דשיניל"ר מתחלנות: לא יגמע ופולט · דמוכח דלרפואה היא: לפני טיבול · לפני אכילה מותר שדרכן היה לטבול בחומץ בכל יום והרואה אומר זהו טיבולו ולאחר טיבול אסור הכל יודעין שכבר סעד וטבל כל צרכו: ותימא מדלפני טיבול שרי כו' · דאין לך שאסור למקצת השבת ומותר למקצתו דהא שמעינן לרבא בפרק י"ט במסכת ביצה דאמר גבי טבילה הואיל בכי האי גוונא דקתני התם דאין מטבילין כלים בשבת ואדם טובל ואמרינן כלים מ"ט לא אמר רבא מפני שנראה כמתקן כלי אבל אדם נראה כמיקר ואמרי' תינח בשבת דשריא רחיצה ביוה"כ דאסור רחיצה והכל יודעין דטובל הוא ומתקן עצמו מאי איכא למימר הא איכא למיגזר אטו מתקן טור נבי ואמר רבא ליכא מידי דאיסור שבת דבשבת לישתרי וביוה"כ ליתסר והואיל ובשבת לא הוה למיסריה ביוה"כ נמי לא גזור עליה: הכא גרסי' הדר ביה רבא מהא · דקודם טיבול ומוקי מתניתין במגמע ופולט כאביי וזו נאמרה תחלה והדר ביה: דילמא מההיא הדר ביה · וסבר דביום הכפורים אסור לטבול ולא אמרינן הואיל והיא איתמר ברישא: למימרא דרב · בקולי (נ"א בכולי) שבת סבירא ליה כר' שמעון והא אמר כו': האי מסוכרייא · בגד שורכין בברזא חבית של חרס מפני שאין הנקב שוה: אסור

תוספות

להביא נותק אחר כורת כו'. פירש"י דכורת הייתו שכורת בילים ממקום חיבורן ועדיין הם בכיס ונותק הוי שנותקן מן הכיס ומשליכן לארץ וקשה לר"י דבפרק על אלו מומין (בכורות דף לט:) קאמר דנתוק וכרות לא הוי מום בגלוי דהא תנתגהו פי' איתנהו בכיסם ונראה לר"י דכרות הוי שלא נכרתו לגמרי ממקום חיבורן אלא עדיין מעורים קצת ונתוק היינו שניתקו לגמרי אלא שהם בכיס: **אלא** בזקן · הכא לא שייך למיסר משום מסרס אחר מסרס דזקנה לאו סירוס הוא: **בזקנה** ובעקרה · באשה נמי לא שייך בה מסרס אחר מסרס דאין שייך בה סירוס: **כי** תנן נמי מתניתין במגמע ופולט תנן · וסיפא דקתני אבל מטבל הוא כדרכו ה"ה דה"מ למיתני במגמע ובולע אלא אורחא דמילתא נקט: **לא** ס"ד דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן · תימה מנא לן דמהא הדר ביה דילמא מטעם דמפרש התם* דאין מטבילין בשבת משום דמיחזי כמתקן כלי ויפרש דאסור לטבול משום גזירה שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר או כשאר טעמי דמפרש התם והני טעמי לא שייכי באדם הלכך מותר ביוה"כ בלא טעמא דהואיל דלכולהו אמוראי לא פריך התם ביוה"כ ליתסר אלא לרבא ואומר ר"י דלא מסתבר להפוכי תרי מילי משום חדא דתרי מילי נינהו חדא מטעם דנראה כמתקן וחדא הא מילתא דאית ליה הואיל ולהכי ניחא ליה טפי למימר דהדר מהך דהכא ויהיו שני דבריו קיימים וא"ת ונוקי הך ברייתא דטובלין כדרכן כמ"ד טבילה בזמנה מצוה ורבא כמ"ד לאו מצוה וי"ל משום דטבילה בזמנה מצוה לא הוה שריכן איסור תיקוני מנא ובפרק כל כתבי הקדש (לקמן דף קכא.) משמע דאפי' למ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה טובלין כדרכן כל חייבי טבילות דתניא התם ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול משמע דאי בעי טביל אע"ג דסבירא (ג) טבילה בזמנה לאו מצוה וא"ת דתניא בפרק בתרא דיומא (פח.) הזב והזבה ובועל נדה וטמא מת טובלין ביוה"כ טמא מת היכי טביל ומה תועלת לו אותה טבילה הא אין טבילה בלא הזאה והזאה לא דחי יוה"כ כי היכי דלא דחיא שבת כדאמרינן בפסחים פרק אלו דברים (דף סט.) וליכא למימר שתועיל לו טבילה לענין שיוכל להזות למחר דהא תנן בסוף מסכת פרה דהוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום משמע שצריך להזות ביום שטבל וי"ל דלעולם אין צריך לטבול ביום הזאה והתם קמ"ל דיכול לטבול בלילה אע"ג דטבילה היא כתחלת הזאה דאין הזאה בלא טבילה והזאה ביום היא א"כ התם איירי בטבילה דלאחר הזאה כדאמר בספרא הקדים טבילה להזאה לא עשה ולא כלום משמע דאיכא נמי טבילה לאחר הזאה: **טובלין** כדרכן בין בט' באב בין כו' · בפ"ק דתענית (דף יג.) פליג עליה ר' חנינא סגן הכהנים ואמר כדי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה והלכתא כוותיה כדאמר בירושלמי: **למימרא** דרב כר"ש ס"ל · פי' בקונט' למימרא דרב בכולי שבת כר' שמעון סבירא ליה ולי נראה דאם כן הוה ליה לאקשויי מכרכי דוחי דרב אסר בפרק קמא (דף יט:) וכמה אמוראין דמחלקין באיסורי שבת כדאמר בפרק מפנין (לקמן קכח.) במוקצה לאכילה סבר לה כר' יהודה במוקצה לטלטול כו' ונראה לר"ת דמשמע ליה דטעמא דר' שמעון במתני' משום דשרי דבר שאין מתכוין ות"ק אסר ליה אפי' לתענוג משום דזימנין לרפואה קעביד ואסר בעלמא דבר שאין מתכוין ור"ש דמקיל בעלמא קשרי נמי הכא בשאין מתכוין לרפואה והשתא אתי שפיר: **האי** מסוכרייתא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא · פי' סתימת גיגית של שכר אסור להדוקה משום סחיטה כדפירש בקונטרס וכן פירש ר"ח אף על גב דלא אשכחן דהוה חייש לסחיטה אלא גבי מים כדאמר בפרק ואלו קשרים (לקמן דף קיג.) גבי היה מהלך בשבת ופגע באמת המים דאמר לנחות במיא אתי לידי סחיטה ובפרק חבית (לקמן דף קמז.) אמר הרוחץ במי מערה ונסתפג באלונטית לא יביאנה בידו ומפרש בגמרא משום דאתי לידי סחיטה ובפרק שואל (לקמן דף קמח.) ובריש המביא כדי יין (ביצה דף ל.) גבי האי נשי דלא מסניין ניפרוש סודרא פירוש על הכד דלמא (ג) מישמיט במיא ואתי לידי סחיטה אבל גבי יין לא גזרינן משום סחיטה כדאמר בפרק תולין (לקמן דף קלט:) מסננין את היין בסודרין ועטמא

[מסורת הש"ס: מנחות נו: ע"ש, בכורות לג:, מנחות נה:, גיטין ע., יבמות סה:, גיטין מג., קדושין לה., ביצה יח:, ע"ז כח., [ע' ערוך ערך גמא], [עי' תוס' לקמן קלד: ד"ה ואין], לעיל ס. וש"נ, ביצה יח:, פסחים נד:, תענית יג:, בכורות כה., ע"ש כתובות ו. ע"ש, [עי' ערוך ערך מסוכריא]]

הגהות הב"ח

(א) במשנה לא יסוך בהן יין: (ב) תוס' ד"ה לא ס"ד וכו' אע"ג דסבירא ליה טבילה: (ג) ד"ה האי וכו' על הכד דילמא מישמיט במיא:

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פי"ב מהלכות מעשה קרבנות הל' יד סמג לאוין של:
מא ב מיי' פט"ז מהל' א"ב הלכה י סמג לאוין קב טוש"ע אה"ע סי' ה סעיף יא:
מב ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף יב:
מג ד מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף א:
מד ה מיי' שם הלכה כד סמג שם טוש"ע שם סי' שכח סעיף לב:
מה ו טוש"ע שם סי' שכ סעיף יח:

רבינו חננאל

החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ איני והא תניא לא יגמע ויפלוט אבל מגמע ובולע ומשני אביי כי תנן נמי מתני' לא יגמע ויפלוט תנן. רבא אמר אפי' תימא מגמע ובולע והא דתניא שרי לפני טבול כלום' קודם אכילה שרי. מתניתין דאסר לגמע ולבלוע לאחר והוא לאחר אכילה וממאי דטיבול לשון אכילה הוא דתנן הביאו לפניו מטביל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת ותוב אבל מטבל במיני תרגימא. ר' יצחק מטבל בירקי. תניא נמי הכי חשמש מטבל בבני מעים וטעמא מאי שהחומץ קודם אכילה אינו מרפא אבל לאחר אכילה מרפא. ומפורש בתלמוד א"י מודים חכמים לר' במגמע חומץ של תרומה אחר טיבולו שמשלם קרן וחומש. שהחומץ מיישב את הנפש. ודברי ר' מפורשי ביוה"כ ואקשינן לרבא והא מדלפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי דשמעינן ליה לרבא דאית ליה הואיל דגרסי' בי"ט פרק [ב'] דתנן [התם] מטבילין כלים מלפני השבת. כ"ע מיהת כלים בשבת לא מ"ט וכל חד אמר טעמא. רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי. ואקשי' אי הכי ארנ נמי. ושנינן אדם נראה כמקר ומהווינן בימות הגשמים ובמים הרעים נ"כ אית ליה אנפא שלא נראה כמתקן כלום ואקשי' התינח בשבת ויוה"כ מי שרי ברחיצה דאמרת נראה כמיקר. אמר רבא הואיל ואישתרי טבילה בשבת אשתרי נמי ביוה"כ הכא נמי לימא רבא הואיל ולפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי וקמה קשיא זו על רבא ושנינן הדר ביה רבא ואמר בין לפני טיבול בין לאחר טיבול שרי. ומוקים לה למתני' כדאביי דאמר לא יגמע ויפלוט תנן אבל לגמע ולבלוע שרי. ואקשי' ממאי דהאי דטיבול הדר ביה דלמא מטבילה דיוה"כ הדר ביה ואמר אין טובלין. ושנינן לא דהא תניא בהדיא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביוה"כ. אלמא אמרי' הואיל והתירה טבילה בשבת התירה נמי ביוה"כ. וכך פירשנו שמועת זו ביום טוב: החושש בשיניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא שמן ולא שמן וורדים כו'. שמעינן מינה מלכים דרגילי בסיכת שמן וורד בחול לא מסי להו בשבת *) והוא חשוב להן. לפיכך בשבת אסור הלכך בני מלכים ושכיח להו ורגילי ביה לא מסי להו ושרי אבל שאר בני אדם דלא שכיח להו ולא רגילי מסי לפיכך אסור. ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים. כלומר כל ישראל מותרין בשמן וורד אמר רב הלכה כר"ש. ודייקינן (לרבי) [דרבי] שמעון **)לטעמיה לפיכך שנה כל אדם סך כדרכו ואינו מתכוין לרפואת נתרפא נתרפא ואקשי' למימרא דרב כר' שמעון סבירא ליה דאמר דבר שאין מתכוין מותר. לפיכך פסק הלכה כר' שמעון והאמרי משמיה דרב האי מסוכרייא דנזייתא אסור להדוקא ביומא טבא. פי' כנון

*) נראה דצ"ל אבל שאר בני אדם דלא רגילי בהו וטוא חשוב להן לפיכך בשבת אסור וכו'. **) נראה דצ"ל לטעמיה דס"ל דדבר שאינו מתכוין מותר לפיכך וכו'

רב נסים גאון

והאמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי. עיקר דילה במסכת גיטין בפרק מי שאחזו קורדיקום (דף ע) אביי מי שאינו בקי בדרך ארץ ליתי תלתא בביני קרספי דחדי ופרוקינהו וניסלוק כל יומא הדא מינייהו ונימזוג בחמרא ונישתי אמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי: ולר' יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים. במשנת יבמות (דף סה) בסוף פרק הבא על יבמתו:
אם

אסור להדוקיה ביומא טבא בההיא אפילו ר"ש מודה *דאביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות והאמר *רב חייא בר אשי אמר רב הלכה כר' יהודה ורב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כר"ש ורב חייא בר אבין מתני לה בלא גברי רב אמר הלכה כר' יהודה ושמואל אמר הלכה כר"ש אלא אמר רבא *אני וארי שבחבורה תרגימנא ומנו רבי חייא בר אבין הלכה כר"ש ולאו מטעמיה מאי הלכה כר' שמעון ולאו מטעמיה אילימא הלכה כר"ש דשרי ולאו מטעמיה דאילו ר"ש סבר מסי ורב סבר לא מסי וסבר רב לא מסי והא מדקתני בני מלכים סכין על גבי מכותיהן שמן וורד מכלל דמסי אלא הלכה כר"ש דשרי ולאו מטעמיה דאילו ר"ש סבר אף ע"ג דלא שכיח שרי ורב סבר *אי שכיח אין ואי לא שכיח לא ובאתרא דרב שכיח משחא דוורדא :

הדרן עלך שמנה שרצים

*ואלו קשרים שחייבין עליהן קשר הגמלין וקשר הספנין וכשם שהוא חייב על קישורן כך הוא חייב על היתרן ר"מ אומר כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו אין חייבין עליו : גמ' מאי קשר הגמלין וקשר הספנין אילימא קטרא דקטרי בזממא וקטרא דקטרי באיסטרידא האי קשר שאינו של קיימא הוא אלא קיטרא דזממא גופיה ודאיסטרידא גופה : ר"מ אומר כל קשר כו' : בעי רב אחדבוי *אחוי דמר אחא עניבה לר"מ מהו טעמיה דר"מ משום דיכול להתירו באחת מידיו הוא והא נמי יכול להתירו או דילמא טעמא דר"מ משום דלא מיהדק והא מיהדק תיקו : מתני' יש לך קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין קושרת אשה מפתח חלוקה וחוטי סבכה ושל פסקיא ורצועות מנעל וסנדל ונודות יין ושמן וקדירה של בשר ראב"י אומר קושרין לפני הבהמה בשביל שלא תצא : גמ' הא גופא קשיא אמרת יש קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא והדר תני קושרת אשה מפתח חלוקה אפילו לכתחילה הכי קאמר יש קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין ומאי נינהו קיטרא

רש"י

אסור להדוקיה . בנקב משום סחיטה ואע"ג דלא קא מכוין לסחוט אלמא לא ס"ל כר"ש בדבר שאין מתכוין : הלכה כר' יהודה . בדבר שאין מתכוין דאסור : בלי גברי . מתני לה לפלוגתא דרב ושמואל בלא אמוראים האומרים משמם אלא הם עצמם נחלקו בה : תרגימנא · דלא תיקשי דרב אדרב : הלכה כר"ש · דשרי בשמן וורד : אבל לא מטעמיה דאין הטעם כדבריו : דאילו ר"ש סבר מסי · ואפ"ה שרי דאין לך דמותר לזה ואסור לזה : מכלל דמסי · אפי' לת"ק דאי לאו דמסי למאי איצטריך ליה : אע"ג דלא שכיח · שמן וורד במקומו של זה הסך ממנו ודמיו יקרים והכל יודעין שאינו סכו אלא לרפואה שרי דכל ישראל בני מלכים הם ור' יהודה אוסר דמוכחא מילתא ורב נמי כר"י ס"ל אלא במקומו הוא דשרי דשכיח דסכין שמן וורד ולא מוכחא מילתא :

הדרן עלך שמנה שרצים

ואלו קשרים · המנוין באבות מלאכות דקתני* הקושר והמתיר קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם דומיא דקושרי חוטי יריעות הנפסקות : קשר הגמלין וקשר הספנין · בגמרא מפרש להו : כך הוא חייב על היתרן · כדילפי' בכלל גדול (לעיל דף עד:) מציידי החלזון שצריכין לפרקים להתיר קשרי רשתות הקיימות כדי לקצרן או להרחיבן : שיכול להתירו · דלא הדקיה : אין חייבין עליו · ואפי' עשאו לקיימא : גמ' זממא . מנקבין לנאקה בחוטמה' ונותנין בה טבעת של רצועה וקושרין אותה ועומדת שם לעולם ובשרוגה לקושרה לבהמה קושר רצועה ארוכה באותה טבעת וקושרין בה ופעמים שמתירה : קטרא דקטרי בזממא · זהו קשר הרצועות שקושרין בטבעת : איסטרידא · גם הוא כמין טבעת שעושין מן עקל או מן רצועה בנקב שבראש הספינה ואותו קשר מתקיים ובשרוצה להעמידו קושר רצועה באותה טבעת ומעמידה בה ובשרוצה להתיר מתיר הרצועה ונוטלה : קטרא דקטרי באיסטרידא · קשר רצועה הארוכה : עניבה · ומהדקה שפיר לר"מ מהו : מתני' יש לך קשרין שאין חייבין עליהן · חטאת כמו שחייבין על קשר הגמלין אלא פטור אבל אסור ובגמרא מפרש הי נינהו : מפתח חלוקה · כמו שיש לגלחים כעין לשונות לכאן ולכאן וקושרים של ימין בכתף שמאל ושל שמאל בכתף ימין דכיון דכל יומא שרו ליה לא דמי מידי לקשר של קיימא ומותר לכתחילה : סבכה · קויפ"א : ושל פסקיא· אזור רחב וחוטין תלויין בראשו לקושרו בהן וקורין פינדור"ס: ונודות יין· של עור שכופפין פיהם וקושרין : וקדרה של בשר· פעמים שקושרין בגד לפיה : קושרין בפני הבהמה · אבל ברוחב הפתח: גמ' קיטרא

תוספות

וטעמא משום דאין אדם חושש לסוחטו כיון דע"י סחיטה אינו יכול לנקותו מריחו ומזוהמו גם אין דרך לסחוט בגד לצורך משקה שבו אבל מ"מ אסור לסחוט דכי סחיט ליה מתלבן הבגד קצת והוי מכבס או משום מפרק כמו סוחט זיתים וענבים כדאמרי' בפרק מפנין (לקמן קכח:) אם היתה צריכה שמן חבירתה מביאה לה בשערה ופריך והא אתי לידי סחיטה אלמא יש סחיטה בשמן ובפרק תולין (לקמן דף קמא·) קאמר רבא לא ליהדוק איניש אודרא אפומא דשישא דילמא אתי לידי סחיטה ופי' בקונט' כד של שמן ובפרק טטל (לקמן דף קמג·) ספוג אם יש לו בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו משום סחיטה ולהכי אסור להדוקה וא"ת דאמר בפרק בתרא דיומא (דף עז:) ההולך להקביל פני רבו או פני אביו או פני מי שגדול הימנו עובר עד צוארו במים ואינו חושש ואמר נמי בפ"ב דביצה (דף יח·) גבי טבילת כלים בשבת ונדה שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה ולא גזרינן דילמא אתי לידי סחיטה וי"ל דמצוה שאני ואם תאמר היכי שרי התם ליכנס בבגדיה ונדה נמי היך טובלת בבגדיה נימא שרייתו זהו כיבוסו כדאמרי' בזבחים בפרק דם חטאת (דף צד:) וי"ל דדוקא היכא דאיכא טיפת דם או טינוף אמר שרייתו זהו כיבוסו דבהכי איירי בפ' דם חטאת ומצא ר"י מוגה בספר הישר דלא אמר שרייתו זהו כיבוסו בדבר שאינו כ"א ללכלוך כמו ספוג באלונטית וקינוח ידים במפה והני שהולכין במים עם הבגדים הוי נמי דרך לכלוך ולא דרך נקיון ועל תינוק שלכלך בגדי אמו במי רגלים אין לזרוק עליו מים דשרייתו זהו כיבוסו ושמע ר"י מפי הנשים שהתיר ר"ת [ליטול ידיה] ולקנח ידיה בבגד כיון שהוא דרך לכלוך כדי שתוכל להתפלל ולברך ואין נראה לר"י שהרי היא מתכוונת לטהר הלכלוך ודרך רחיצה וליבון הויא זה הקינוח :

מודה ר"ש בפסיק רישיה · והא דאמר גבי לא ליהדוק איניש אודרא אפומא דשישא דילמא אתי לידי סחיטה ולא הוי פסיק רישיה יש לחלק דהתם מיירי בכיסוי שאינו בולע כ"כ וגם אינו סותמו כל כך בחוזק שאינו חושש רק שיהא מכוסה אבל הכא שהוא בגד הגיגית בולע הרבה וגם מהדקו בחוזק כדי שלא יצא היין והוי פסיק רישיה :

ושלש מחלוקות בדבר · אית ספרים דל"ג ליה :

הדרן עלך שמנה שרצים

ואלו קשרים · עניבה לר"מ מהו · וא"ת אמאי לא פשיט מדתנן לקמן חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו ומוכח' בפ"ק דפסחים (ד' יא·) דהנהו רבנן היינו ר"מ דפריך התם מינה לרבנן שהם ר"מ וי"ל דהתם נמי פריך מספק אם הנהו רבנן הם ר"מ כמו שמסתפק כאן: לימור

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף ח:

א ב מיי' פי' מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיז סעיף א:

ב ג מיי' שם הלכה ז:

ג ד מיי' שם הלכה ג:

ד ה מיי' שם הל' א ב סמג שם טוש"ע שם:

מסורת הש"ס

[לעיל עה. קח. לקמן קיא: קכ: קמג. סוכה לג: כתובות ו. בכורות כה: ביצה לו:]

[קידושין מט. סנהדרין מ: ב"ב ס.]

[לעיל עג.]

[במשנה שבמשניות ויש כפי' רבינו והרמב"ם פי' אלו]

ג"א רב אחא פי' שם משם

רבינו חננאל

מוך*) או כיוצאבו דבר שסותמין בו פי החבית אמר רב אסור לאמץ פתימתו דאתי לידי סחיטה והנה אע"פ שאינו מתכוין לסחיטה אלא לסתימת פי החבית בלבד כיון שסוחט אסור דלא כר' שמעון. ושנינן במסובריא דנזייתא אפי' ר' שמעון מודה כיון דאי אפשר ליה דלא להדוקי' ודאי מתחילה סוחט הוא וכי האי גוונא ר' שמעון מחייב דמודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות וכבר פירשנוהו למעלה.ואכתי רב כר' שמעון סבירא ליה והא בהדיא אמרי' רב הלכה כר' יהודה אמר ושמואל אמר הלכה כר' שמעון. ומשני (רב אמר)הכי אמר רב הלכה כר' שמעון ולאו מטעמיה דאילו ר' שמעון אע"ג דלא שכיח שרי וכו' ואע"ג דהוא דר"ש סלקא בפרק המקבל בשיטה . דגרסי' התם אמר אביי רשב"ג ור' שמעון ור' ישמעאל ור"ע כולהו סבירא להו כל ישראל בני מלכים ולית הלכתא כחד מינייהו ה"מ בהא סברא בלחוד דקם ליה בהדייהו . אבל דבר שאין מתכוין בהדיא קיי"ל דהלכתא כוותיה הלכך אע"ג דשמן[וורד] ע"כ מסי אם סך הוא בדרכו ואינו מתכוין לרפואה אע"ג שמתרפא בין בדוכתא דשכיח שמן וורד בין בדוכתא דלא שכיח שרי. פי' מודה ר' שמעון בפסיק'רישיה ולא ימות כל היכא דעביד מידעם בשבת דאפשר שיבא לידי איסור ולא מיכוון להאי איסורא שרי למיעבד ההוא עבידתא ולא אסרינן ליה גזירה שלא יבא לידי אותו איסור והוא כגון הגורר מטה כסא וספסל דאפשר לעשות בגרירתו (להן) חריץ ואפשר לגוררן ברפיון בלא עשיית חריץ אע"פ שנעשה מותר אבל כגון האומר כוונתי לחתוך ראש זה העוף לאכילה לכלב ואין כוונתו להמיתו . כגון זה מודה ר"ש שחייב שאע"פ [שאינו מכוין כיון] שאי אפשר לו לחתוך ראש העוף אלא עד שימיתהו וכן המתקנח בספוג שאין לו עור בית אחיזה עתה אם יאמר להתקנח ואין כוונתו לסחוט יתירהו לו והלא אי אפשר לאדם להתקנח כספוג שאין לו עור בית אהיזה ולא יסחום כגון זה אומר מי איכא דפסיק רישיה ולא ימות וכן*) מסובריא דנזייתא פי' נזייתא כדות של יין או של שכר.מסובריא הוא הנקב העשוי להוציא בו יין בזמן שהיין שותת ויוצא אם בא אדם לסתמו ולהדקו ואומר למנוע שפיכות היין אני מתכוון (נתכוונתי) ולא לסתום הפתח בהא קאמר רב מודה ר' שמעון . וכן לענין נר שהוא אחר הדלת ותניא פותח ונועל ואם כבתה כבתה. ואמרי' (לקמן קכ) דלייט רב עלה דכיון דהמקום רחוק הוא אי אפשר לפתוח ולנעול אלא אם יכבה . ובענין הזה מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות וכבר פרשנו כל דבר שאינו מתכוון מותר : הדרן עלך שמונה שרצים

ואלו קשרים שחייבין עליהן קשר הגמלים כו' . קשר גמלים קטרא. אסיקנא קיטרא דזממא גופיה. פי' [עושין] נקבים לחוטמיה דגמל ומחתין ביה אפסר קטן והיינו זממא וקשר של קיימא הוא ובתר כן קטרי בההוא אפסר חבל ארוך שמושכין בו הגמל והוא קיטרא דקטרין בזממא איסתדירא הוא אסקריא דספינתא והוא התורן וקטרין ביה חבל והוא קשר של קיימא. והדר קטרי בההוא איסתדירא חבל אחד דעייליה בית ניגדי מושכי הקלע כשבאין להרימו על הספינה כדי שתסע והוא קטרא דקטרי באיסתדירא. בעי רב אחדבוי מראח"ה פי' (חדתאה) [אחה] שם מקום ידוע מתא דאהא. פי' עניבת כדבעינן למימר לקמן . ואסיקנא האי קטרא דקטרי בזממא ודקטרי באיסתדירא חיובא ליכא איסורא מיהא איכא אבל מפתחי חלוק אע"פ דאית ליה תרתי דשי כי (היכי דאית **) אשתא) למני שרי למיקטרינהו לתרווייהו ולא אמרי' דהדא מנייהו בטלה אלא תרווייהו שרי למיקטרינהו.פי' פסיקיא חגורה כדמתרגמינן (ישעיה ג') ותחת חגורה נקפה [ואתר דהוה אסרן פסקיא]. והוא המיין של נשים:פי' סבכה וקאיה בל' ערבי שרי למסבר

*) עיין ערוך ערך סבר ס'.

**) נראה דצ"ל דאיתא השתא למני וכו'.

בהנהו

קיטרא דקטרי בזממא וקיטרא דקטרי באיסטרידא חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא ויש שמותרין לכתחילה ומאי נינהו קושרת מפתחי חלוקה : מפתח חלוקה : פשיטא לא צריכא דאית ליה תרי דשי מהו דתימא חדא מינייהו בטולי מבטיל קא משמע לן : וחוטי סבכה : פשיטא לא צריכא דרויחא לה מהו דתימא מישלף שלפא לה קא משמע לן דאשה חסה על שערה ומישרא שריא לה : ורצועות מנעל וסנדל : איתמר התיר רצועות מנעל וסנדל תני חדא חייב חטאת ותניא אידך פטור אבל אסור ותניא אידך מותר לכתחילה קשיא מנעל אמנעל קשיא סנדל אסנדל מנעל אמנעל לא קשיא הא דקתני חייב חטאת בדאושכפי פטור אבל אסור בדרבנן מותר לכתחלה בדבני מחוזא סנדל אסנדל לא קשיא הא דקתני חייב חטאת בדטייעי דקטרי אושכפי פטור אבל אסור בדחומרתא דקטרי אינהו מותר לכתחילה בסנדל דנפקי ביה בי תרי כדרב יהודה דרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא הוה ליה ההוא זוגא דסנדלי זמנין דנפיק ביה איהו זימנין נפיק ביה ינוקיה אתא לקמיה דאביי א"ל כה"ג מאי א"ל חייב חטאת א"ל השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי חייב חטאת קאמרת לי מאי טעמא א"ל משום דבחול נמי זימנין נפיקנא ביה אנא זימנין נפיק ביה ינוקא א"ל אי הכי מותר לכתחילה *רבי ירמיה הוה קאזיל בתריה דר' אבהו בכרמלית איפסיק (א) רצועה דסנדליה אמר ליה מאי ניעבד לה א"ל שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה וכרוך עילויה אביי *הוה קאי קמיה דרב יוסף איפסיק ליה רצועה אמר ליה מאי איעביד ליה א"ל שבקיה מאי שנא מדרבי ירמיה התם לא מינטר הכא מינטר והא מנא הוא דאי בעינא הפיכנא ליה מימין לשמאל א"ל מדקמתרץ רבי יוחנן אליבא דרבי יהודה ש"מ הלכה כרבי יהודה מאי היא *דתניא סנדל שנפסקו שתי אזניו או שתי תרסיותיו או שניטל כל הכף שלו טהור אחת מאזניו או אחת מתרסיותיו או שניטל רוב הכף שלו טמא ר' יהודה אומר נפסקה פנימית טמא החיצונה טהור ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן כמחלוקת לענין טומאה כך מחלוקת לענין שבת אבל לא לענין חליצה והוינן בה [ר' יוחנן] אליבא דמאן אילימא אליבא דרבנן מדלענין טומאה מנא הוי לענין שבת נמי מנא הוי אבל לא לחליצה דלאו מנא הוא *והתנן חלצה של שמאל בימין חליצתה כשרה ואלא אליבא דרבי יהודה *מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא אבל לא לחליצה דמנא הוא אימר דאמרי' חלצה של שמאל בימין חליצת' כשרה היכא דלמילתי' מנא הוא הכא למילתיה לאו מנא הוא דהא אמר ר' יהודה נפסקה החיצונה טהור אלמא לאו מנא הוא לעולם אליבא דר' יהודה אימא וכן לחליצה והא קמשמע לן דכי אמרינן חלצה של שמאל בשל ימין חליצתה כשרה היכא דלמילתיה:

רש"י

קיטרא דקיטרי בזממא · רצועה ארוכה שמכניסין בטבעת אסור לכתחילה לקושרה שם מפני שפעמים שמניח שם שבוע או שבועיים וקושר ומתיר ראש האחד שנתון ביתד או בעמוד שאסור בו האנקה והגמל : תרתי דשי · שתי פתחים היינו אותן לשונות והווין זו למעלה וזו למטה זו לימין וזו לשמאל ואם אינה מתרת אלא האחד יכולה לפושטה וללובשה בדוחק : מהו דתימא חדא מינייהו בטולי מבטיל לה · ותיהוי קשר של קיימא וכיון דלא ידעי הי מינייהו תרווייהו ליתסרו קא משמע לן : פשיטא · דהא כל יומי שריא לה : דרויחא · לא דחקתו בראשה אלא קושרתו בריוח שיכולה להוציא מראשה כשהיא קשורה : מהו דתימא מישלף שלפא לה · מראשה הכי והוה לה קשר של קיימא : חייסה על שערה · שמא תוציא בדוחק ותינתק שערה ודפסקיא נמי איכא לשנויי כה"ג מהו דתימא מחתא ליה דרך רגלה ויוצאה קמ"ל דלא עבדה הכי משום נכיעותא : בדאושכפי · בקשר שהאושכף עושה כשתוחב הרצועה במנעל קושר קשר מתוכו שלא תוכל לצאת והוא קיים לעולם : בדרבנן · כשקושרים סביב רגלים אין קושרין בדוחק שפעמים שחולצו כשהוא קשור ונועלו כשהוא קשור ומיהו קשר של קיימא לא הוי שבשעת הטיט מתירין אותו וקושרין אותו בדוחק שלא ידבק בטיט וישמט מרגליו : בדבני מחוזא · שהם רחבי לבב ומקפידים על לבושיהן ונעליהן להיות מכוונין וקושרין אותו בדוחק וצריך להתירו ערבית : בדטייעי דקטרי אושכפי · בסנדלים של ישמעאלים סוחרים שהאושכפים קושרים בהן הרצועות בקשר קבוע : בדחומרתא דקטרי אינהו · אלו סנדלים של שאר אנשים שאין רצועות קבועות בהן ע"י אומן אלא הם עצמן קושרין אותם בחומרתא בעלמא וקושרין ומתירין ופעמים שמתקיים שבת או חדש : דנפקי בי תרי · וצריך כל אחד ואחד לקשור לפי רגלו הלכך בכל יום קושרו ומתירו : כה"ג · שאני מתירו עכשיו ונועל בני ושבת היתה : השתא פטור אבל אסור הוה קשיא לי · אמאי אסור : מ"ט · קשיא לך : א"ל משום דבחול נמי · אני מתירו בכל יום וקושרו התינוק לפי רגלו : אי הכי מותר לכתחילה · ומעיקרא סבר דלא רגיל למעבד הכי וקטרא דאושכפי הוה שרגיל להיות קבוע : איפסיק רצועה דסנדליה · ונפל הסנדל מרגלו שע"י הרצועה הוא עומד שהסנדל פתוח מעל גביו וצדדיו של עץ או של עור שלוק וקשה והרצועות נקשרות על גב הרגל ומעמידות אותו: שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה. דראוי לטלטול : וכרוך · במקום הרצועה ונועלו עד שתכנס: אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף · בחצר: שבקיה · במקום שנפל מרגלך ולא תטלנו בידך להצניעו : ומ"ש מדר' ירמיה · דשרא ליה ר' אבהו לנועלו ע"י גמי : התם · בכרמלית כגון בקעה לא הוה מינטר : והא מנא הוא · ואמאי אסור לטלטלו והא עדיין תורת מנעל עליו : דאי בעינא הפיכנא מימין לשמאל . שהסנדל יש לו שתי תרסיות והן של עור מקום קביעות הרצועות אחת מבחוץ ואחת מבפנים לבין שני רגלים כעין שיש למנעלים שלנו וכשנפסק הפנימי ראוי הוא לתקנו ואע"ג שתיקונו ניכר וגנאי הוא מיהו לצד פנים לא מיתחזי וכשנפסקה חיצונה אינו הגון שוב לתקנו והך דאביי חיצונה איפסיק משום הכי אסריה רב יוסף אפילו לטלטלו וא"ל אביי והא אכתי מנא הוא דהפיכנא ליה לרגל האחרת ונמצאת החיצונה פנימית : א"ל מדקא מתרץ רבי יוחנן · למילתיה דר"י לקמן ומפרש לה : ש"מ הלכה כר"י . דאמר משנפסקה החיצונה לאו מנא הוא : אזניו · שכלפי גב הרגל שאוחזו בהן כשנועלו : תרסיותיו · מקום קביעות הרצועות : הכף · סול"א בלע"ז שתחת פרסות הרגל : טהור · דתו לא מתקני ליה וא"כ מתקני ליה חדוש הוא והשתא מיהא בטיל ליה : (ג) טמא · לא פרחה טומאה מעליו דאכתי מנא הוא ואפילו נפסקה החיצונה דאי בעי מפיך ליה מימין לשמאל ונמצאת חיצונה נעשית פנימית : ואמר עולא גרסי': אליבא דמאן · מהכי תנאי א"ר יוחנן דמאי דסבירא ליה לענין טומאה ס"ל לענין טלטול שבת אבל לענין חליצה מודה לבר פלוגתיה : אילימא לרבנן · אשמעינן רבי יוחנן דכי היכי דלענין טומאה משוי ליה מנא לענין שבת נמי מנא הוא אבל לחליצה לאו מנא הוא ואינו כשר לחליצה והא אנן תנן חלצה בסנדל של שמאל בימין שהחליצה ברגל ימיני ואם נעל בו סנדל שמאל וחלצה כשר ואי נפסקה חיצונה דסנדל של שמאל אמאי לא הוה כשר לחלוץ הואיל ובעלמא סנדל הוא משום דחזי להפוכי ה"נ חזי להפוכי : אלא אליבא דר"י · אמרה ר' יוחנן למילתיה ולאשמעינן דבחליצה מודה ר"י דמנא הוא כגון שנפסקה חיצונה של שמאל הופכו לימין וחולץ וכדתנן של שמאל בימין חליצתה כשירה : אימר דאמרינן חליצה כשירה היכא דלא נפסקו תרסיותיו : דלמילתיה · ברגל העשוי לו מנא הוא : הכא למילתיה לאו מנא הוא · דהא ר"י לענין טומאה ושבת לאו מנא משוי ליה : אימא וכן לחליצה · כדמפרש והזיל ואשמעינן דכי אמרינן חלצה ש' ואליבא דרבנן לא מיכנן להו קמיה

תוספות

אימור דאמרי' חליצתה כשרה היכא דלמילתיה מנא הוא · והא דלא מוקים לה אליבא דרבנן אבל לא לחליצה משום דלמילתיה דהיינו בשמאל לאו מנא הוא היינו טעמא משום דכיון דמנא הוא לדידהו לשבת ולטומאה אף על גב דלמילתיה לאו מנא הוא כשר הוא לחליצה כיון דשל שמאל בימין חליצתה כשרה אבל לר' יהודה דלמילתיה לאו מנא הוא ולמידי אחרינא נמי לאו מנא הוא מסתבר דלאו מנא הוא לחליצה :

סנדל

עין משפט נר מצוה

ה א ב ג מיי' פ"י מהל' שבת הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף טו :

ו ד ה מיי' פ"ז מהלכות כלים הלכה יב יג ופכ"ד הלכה ד :

ז ו מיי' פ"ד מהל' יבום הלכה יט סמג עשין נס טוש"ע אה"ע סי' קסט סעיף כב בהג"ה :

רבינו חננאל

בהנהו חוטי שערה דמערא הוא דשריא ליה ולא שיפה להו מעוף . רצועות מנעל וסנדל אית בהוא ג' בבי קיטרי דקטרי אושכפי לחזיא רצועה במנעל עצמו המתירה חייב חטאת . והני רצועות הנמשכות מגופו של מנעל שקושרין אותו על הרגל ועל השוק (אחר שני עלין המנעל) א"ר שנועלין הנך מותר לכתחלה לקשרן ולהתירן וזהו דבני מחוזא והן נמי קשר חיצון של רצועות שהוא למעלה מן השוק ומן הרגל. אם מעיקרא קשרן לשום כך הרצען קשר של קיימא שכשנועל ההוא מנעל מכנים רגליו באותן הרצועות ואינו מתירן כל עיקר ההוא נמי המתירן חייב עליו חטאת אבל זה הקשר החיצון שלא קשרו האומן אלא כל אדם קושרו מהיכי דניחא ליה מרווח או צר או כגון מסני רבנן שכל אחד מעמידו על חפצו כד רויח למיסם ולמישלף בניחותא כגון זה המתירו פטור. שהרי מעשה הדיוט הוא אבל אסור להתירו לכתחלה דהוא קא מוקים ליה על חפצו וקשרו כמין קשר של קיימא לפי שאין דעתו להתירו ולשנותו. ומשני דבני מחוזא דעבירן להתירן ולקשרן בכל זמן דכד בעי למרהם שרי ליה וקמים ליה וכד בעי לסנויי בניחותא כי הלוכן דרבנן מרפי ליה כי הא גוונא מותר להתירו לכתחלה . וסנדל כי הלין אנפין אית ביה . סנדל דטייעי כגון קצת האי דקרו ליה השתא תאסומא דעביד ליה לפי מידת אכתורא דכרעיה וקטר ליה קיטרא מעליא . אם התירו חייב חטאת . ודחומרתא פי' מכנפין כולהי רצועות ומעיילין בחומרתא דכד בעי מעייק והדר קטיר מאבראי דחומרתא וכד בעי מרווח כגון האי פטור אבל אסור . וסנדל המוכן לשנים דחומרא דכד בעי האי למסיימיה מרווח ליה וכד בעי אחרינא למסיימיה קמים ליה ודאי תני לא קטרי קשר של קיימא מעיקרא דניח ליה להתירו וניית ליה נמי לאידך להתירו הלכך לכתחלה [שרי]. הא דר' ירמיה דאיפסיק ליה רצועה דסנדליה וא"ל ר' אבהו שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה וכרוך עליה ואתייה. קיי"ל דהאי נמי לח דא"ל כי היכי דאיתכשר להציל בשבת דהאי כיון דאחזי למאכל בהמה הוה ליה דבר הניטל בשבת. כמו ככר או תינוק ושרי

לאיתויי פחות מד' אמות כר' יצחק דאמר מוליכו פחות פחות מד' אמות . ולא תימא כיס בלבד שרו ליה דאדם בהול על ממונו . ואי לא שרית ליה אתי לאתוייה ד' אמות בר"ה אלא כל דבר שצריך לו מרתנן המוצי'א [...]לין שכניסן זוג זוג . ובשעת הסכנה מכסן והולך לו בר"א בסכנת לסטין מוליכן פחות פחות מד' אמות וה"מ בדוכתא דלא מינטר . אבל בדוכתא דמינטר לישבקיה בדוכתא כרב יוסף ואע"ג [...]ל אביי אי בעינא אפיכנא ליה . לא חיישינן ליה. יש רבנן דהוו מפרשי אפיכנא ליה מימין לשמאל וכיון דאפיכנא ליה הויא לה רצועה דאיפסיקא (וסרורא דפיש לבראי ומיהדק קליל) ומסתני ליה ואנן לא קא מתחזי [...]א היכי הוי הכין אלא הפוך מקום עקיבו לראשו ואוחזו באצבעותיו ואמר ליה כיון דמסגינא ביה אע"פ בהיפוך כלי הוא ואמאי אסור לטלטוליה ואמר ליה רב יוסף מדמתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהודה דכד מפסיק סנדל [...]: דאפשר להפוכיה לאו מנא הוא ש"מ דהלכתא כר' יהודה . מאי דר' יהודה דתניא סנדל שנפסקה אחת מאונה או אחת מתרסיותיו או שניטל כל הכף טמא ב' אזניו או ב' תרסיותיו או שניטל רוב הכף טהור [...] יהודה אומר נפסקה הפנימית טמא החיצונה טהור פי' קסבר ר' יהודה אע"פ שלא נפסקה אלא האוזן החיצונה של סנדל בלבד נפיק ליה מתורת כלי וטהור ות"ק סבר אם נפסק אחת מאזניו או אחת מתרסיותיו עדיין [...] הוא אינו יוצא מתורת כלי עד שיפסקו שתיהן ולר' יהודה כיון שנפסק האוזן החיצונה כבר יצא מתורת כלי וטהור הוא ואע"פ שיכול להפכו לזה הסנדל ברגלו האחרת ולשום האוזן החיצונה פנימית. וקמתרץ [...] יוחנן אליבא דר' יהודה דאמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן כמחלוקת לטומאה כך מחלוקת לענין שבת. אבל לא לחליצה פי' כל דהוא כלי לקבל טומאה גם הוא כלי לינטל בשבת וכל שיצא מתורת [...] לענין טומאה אף יצא מתורת כלי לענין שבת ואינו ניטל ומשום הכי אצרכיה רב יוסף למישבקיה ודלא לטלטוליה בשבת . והיכי מתרץ דר' יוחנן אליבא דר' יהודה דקתני ר' יוחנן אבל לא לחליצה והוי [...]א אליבא דמאן קאמר ר' יוחנן אבל לא לחליצה אילימא אליבא [דרבנן] דסברי בפסיקת אוזן אחת לא נפיק מתורת כלי ואמר ר' יוחנן כי לא נפיק מתורת כלי אליבא דרבנן לא לענין טומאה ולא לענין שבת. אבל לכ[...] חליצה

עירו' התוס' בחגיגה כג. ד"ה ונפסקה אביי קא אזיל בתר רב יוסף

תוספתא דכלים ב"ב פ"ד

יבמות קא. [לקמן קנג.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבי ירמיה כו' איפסיק ליה רצועה : (ב) רש"י ד"ה [...] לא נ"ל [...] קודם ד"ה דתו לא :

ח א מיי' פ"ז מהל' כלים הלכה יב : ט ב ג מיי' פ"ו מהל' כלים הלכה ג : י ד ה מיי' פ"י מהלכות שבת הל' ג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיז סעיף ו

דלמילתיה מנא הוא אבל הכא למילתיה לאו מנא הוא ומי א"ר יוחנן הכי והאמר *רבי יוחנן הלכה כסתם משנה *ותנן [א]סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס *(נפסקה שניה ותיקנה טהור מלטמא מדרס אבל טמא מגע מדרס) מאי לאו לא שנא פנימית ולא שנא חיצונה לא פנימית דוקא אבל חיצונה מאי טהור אי הכי אדתני נפסקה שניה ותיקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס ניפלוג (א) בדידה בד"א שנפסקה פנימית אבל חיצונה טהור אמר רב יצחק בן יוסף תהא משנתנו בסנדל שיש לו ארבע אזנים וארבע תרסיותים [°]שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן כי אתא רבין אמר רב חנן בר אבא אמר רב הלכה כרבי יהודה ורבי יוחנן אמר אין הלכה כר' יהודה ומי א"ר יוחנן הכי והא מדמתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהודה ש"מ כר' יהודה סבירא ליה א) אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן *תנן התם [ב]כל כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים בעי (ב) (רבי) חזקיה ניקב כמוציא זית וסתמו וחזר וניקב כמוציא זית וסתמו עד שהשלימו למוציא רימון מהו אמר ליה ר' יוחנן רבי [°]שנית לנו סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס נפסקה שניה ותיקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס ואמרינן לך מאי שנא ראשונה דהא קיימא שניה נמי (ג) מתקנה ראשונה ואמרת לן עליה פנים חדשות באו לכאן [ג]הכא נמי פנים חדשות באו לכאן *קרי עליה לית דין בר אינש איכא דאמרי כגון דין בר אינש *אמר ר' זירא אמר רבא בר זימונא אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים ולא כחמורו של *ר' חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר אלא כשאר חמורים: ונודות יין ושמן: פשיטא לא צריכא דאית ליה תרתי אוני מהו דתימא חדא מינייהו בטולי מבטל לה קמ"ל: קדירה של בשר: פשיטא לא צריכא דאית לה ב) שלאכא מהו דתימא בטולי מבטל לה קמ"ל: [ד]רבי אליעזר בן יעקב אומר קושרה כו': פשיטא [ה]לא צריכא דאית לה תרתי איסורי מהו דתימא חדא

[רש"ל ר' יוסי דמן יוקרת]

לאוקמיה לדרבי יוחנן ונימא וכן לחליצה ולאשמעינן דמנא הוא דא"כ מאי אתא לאשמעי' ר' יוחנן כיון דלמילתיה מנא הוא בהדיא תנן לה מתניתין ומשום דאפכי לא מיפסל דתנן חלצה בשל שמאל בימין חליצתה כשרה והיינו דאמר לעיל דמתרץ רבי יוחנן אליביה דר' יהודה: ומי אמר ר' יוחנן הכי. דהלכה כר' יהודה: טמא מדרס. אם היה של זב והיה טמא מדרס לא טהר מטומאתו כשנפסקה ועודנו אב הטומאה: מאי לאו. אפילו חיצונה ומשום דחזי לאפוכי ולתקנה וה"ה אע"ג דלא תיקנה דע"כ אי כשנפסקה פרחה לה טומאתה תו לא הדרה אלא להכי נקט תקנה משום סיפא לאשמעינן רבותא דאע"ג דתיקנה לראשונה כי הדר נפסקה שניה טהור מן המדרס: אדתני נפסקה שניה. אע"פ שתקנה טהור מן המדרס דכיון שנפסקו שתיהן בטיל ליה: אבל טמא מגע מדרס. והוי ראשון לטומאה דעדיין כלי הוא *דחזי למילתיה(ד) דהא מיתקנה ראשונה ואף למדרס הוא ראוי אי הוה נטיל ליה זב מכאן ולהבא מיהו מטומאת מדרס קמייתא דהוית עליה טהו' כדאמרינן לקמן פנים חדשות באו לכאן וכל תורת מנעל שהיתה עליה בשעת קבלת טומאה ראשונה הלכה לה וכיון דכלי הוא הוי ראשון שהרי נגע בעצמו כשהיה אב הטומא' וכל זמן שהוא כלי וראוי לקבל טומאה לא טהר מטומאת המגע: ניפלוג כו'. למה לי למינקט נפסקה שניה דנפסקו שתיהן הא ע"כ הא שניה החיצונה היא ומשום היא לחודה הוה ליה למיתני טהור מן המדרס: תהא משנתנו. הך דמדרס: ד' אזנים וד' תרסיותים. והך דנפסק' שניה דקתני תרווייהו בחיצונות קאמר וסתמא כרבי יהודה דכיון דנפסקו חיצונות טהור: שלא לשבר דבריו של רבי יוחנן. דאמר הלכה כרבי יהודה: אמוראי נינהו. רבה בר בר חנה אמרה להיא דלעיל והא רבין אמרה: כל כלי בעלי בתים. לגבי כלי עץ תנא לה במסכת כלים: שיעורן כרימונים. לטהר מטומאתן אבל פחות מכאן חיים עליה ולא מבטיל ליה: וחזר וניקב כמוציא זית. אצל נקב הראשון: עד שהשלים. הסתימה למוציא רימון: הא מתקנה ראשונה. ולא בטל מתורת מנעל: פנים חדשות. מסירדה לו טומאת מדרס נתחדשו פנים הללו ואין זו הראשון שכבר נתקלקל בו כדי ביטולו: לית דין בר איניש. אלא מלאך: כגון דין בר איניש. גברא בכולא: חמורו דר' פנחס מפורש בהכל שוחטין (חולין דף ז') ודרבי חנינא במסכת תענית (ד' כד') ג): תרתי אוני. אזנים שכופלים לתוכו ובאחת מהן יכול להוציא היין: שלאכא. ברלו"ן: מהו דתימא מבטל ליה. לקשר שעל פיה ומוציא מה שבתוכו דרך שלאכא: תרי איסורי. שני חבלים קושר ברחב הפתח זה למעלה מזה ליסגא אחרינא תרי איסורי שקושרין היום בשני צידי הפתח ולא היתה תלויה בה מאתמול: חדא

הגה"ה מתחילה היה הגירי' כך ברש"י והוא ראשון לטומאה דעדיין כלי הוא לאשתמושי ביה תשמיש אחרינא ומאב הטומאה טהור דלא הוי מיוחד עוד למנעל והוי ראשון שהרי נגע בעצמו כשהיה אב הטומאה ואח"כ הגיה רש"י בדבריו:

סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה כו'. פירש בקונטרס דהוא הדין לא תיקנה טמא מדרס דאי כשנפסקה פרחה לה טומאה תו לא הדרה לה והדין עמו דלא מצינו טומאה ישנה (ה) אלא בכלי מתכות ולעיל נמי אמרי' ניטלה אחת מאזניו ואחת מתרסיותיו טמא והא דנקט ותיקנה פירש בקונטרס דנקט משום סיפא לאשמעינן דאע"ג דתיקנה כי נפסקה שניה טהור מן המדרס אבל משום דקתני סיפא אבל טמא מגע מדרס לא נקט ותיקנה דאפילו לא תיקנה ונפסקה שניה טמא מגע מדרס כדפי' בקונט' משום דעדיין כלי הוא לאישתמושי ביה תשמיש אחרינא וקשה דתנן בהדיא בסיפא דהך משנה במסכת כלים בפ' כ"ו (משנה ד) לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנפסקה שניה טהור ורש"י בעצמו חזר בו והגיה אבל טמא במגע מדרס (ו) דעדיין כלי הוא וחזי למילתיה דהא איתקנה ראשונה והשתא נקט ברישא דוקא ותיקנה דאי לא תיקנה כי נפסקה שניה אינו טמא אפילו מגע מדרס דקתני סיפא בהדיא ואגב דנקט רישא ותיקנה נקט נמי בסיפא: אבל טמא מגע מדרס. הקשה ה"ר שמעון אמאי טמא מגע מדרס הא שבע לה טומאה ובהקומץ רבה (מנחות כד.) בעי רבא גבי עשרון שחלקו מי אמרינן שבע לה טומאה או לאו וליכא למימר כיון שדרס עליו זב ברגלו יתף דבא לו מדרס ומגע (ז) מדרס יחד דבבת אחת לא אמרינן שבע לה טומאה כדמוכח בהקומץ רבה (ג"ז שם) א"כ היכא פנים חדשות מגע מדרס כמו למדרס אלא על כרחך אחר שנטלה הראשונה ותיקנה בא לו מגע מדרס כמו שפירש בקונט' שנוגע בעצמו ואם כן קשה דשבע לה טומאה ולפי' הקונט' קשה ניחא דאפילו נפסקו שתי אזניו טמא מגע מדרס ומפרש ה"ר שמעון דלא אמרינן שבע לה טומאה כשהטומאה באה לו מגופו כמו הכא שטומאת מגע באה לו שנוגע בעצמו כדפי' בקונטרס ולפירושו אתיא כרבי מאיר דאמר טומאת בית הסתרים מטמאה דמה שנוגע בעצמו טומאת בית הסתרים היא וזהו דוחק דבפ' בהמה המקשה (חולין דף עב:) ובפ' העור והרוטב (שם דף קכט:) פריך בפשיטות טומאת בית הסתרים היא משמע דלא קי"ל כר"מ ובפרק שני דעירובין (דף כד.) פירש בקונטרס דבשעת פרישתו לאוזן קיבל טומאה מאביו ואין נראה דבפרק בהמה המקשה (חולין דף עב:) אמרינן דבעינן טבילות מבגד גדול ונראה לר"י כשתיקן אוזן ראשונה באה לו לאוזן טומאת מדרס ומגע מדרס יחד והסנדל בטל לאוזן דאי אפשר להיות טומאה לזה בלא זה:

נפלוג וניתני בדידה בד"א. קשה לר"י אדפריך ניפלוג וניתני בדידה תיקשי ליה גופה (*דברייתא) אמאי טמא מגע מדרס הלא כיון שנפסקה החיצונה בטל לה מתורת כלי ואומר ר"י דהוה בכלל קושיית הש"ס דניפלוג וניתני בדידה וממילא ידעינן דטמא מגע מדרס אינו אמת: עד שהשלימו למוציא רמון מהו. והא דתנן במסכת כלים (פי"ז מ"ד) רימונים שאמרו שלשה אחוזים זה בזה לא שהשיעור בשלשה רימונים אלא מפרש מה שאמר למעלה הרימון לא גדול ולא קטן אלא בינוני וקאמר דהיינו בינוני כשלשה האחוזים זה בזה וגדילים יחד אבל הרימונים הגדילים אחד אחד או שנים הם גדולים ואותן שגדילים ארבעה יחד הם קטנים ד): רבי שנית לנו סנדל. תמוה לה"ר אלחנן אמאי לא מייתי הסיפא סייעתא דמטה דמתניה מקמי הך (כלים פי"ח משנה ו) מטה שהיתה טמאה מדרס נשברה ארוכה ותיקנה טמאה מדרס נשברה שניה ותקנה טהורה מן המדרס אבל טמא מגע מדרס אם לא הספיק לתקן את הראשונה כו': לא צריכא דאית לה שלאכא. לא גרסינן דאית לה תרי שלאכי דלמה צריך לתרי שלאכי כיון שיש לו פתח: כלל

רבינו חננאל

חליצה טומאה אינו כשר ולאו ככלי הוא. והא לדברי הכל אם נפסקה האוזן הפנימית כלי גמור הוא. ואי מפסק החיצונה מהפיך ליה לסנדל ומשוי ליה פנימית. ותנינן בהדיא לענין חליצה דאי אפיך לסנדל של שמאל בימין וחלץ כשר. דתנן חלצה בשל שמאל בימין חליצתה כשרה. אלא כי קאמר ר' יוחנן אבל לא לחליצה אליבא דר' יהודה דסבר בפסיקת אוזן החיצונה יצא מתורת כלי לגמרי ולענין שבת ולענין טומאה מודה ליה ר' יוחנן לר' יהודה וסבר לה כותיה. אבל לא לחליצה. דסבר ר' יוחנן לחליצה כלי כשר הוא. ומדתנן חלצה בשל שמאל בימין חליצתה כשרה. ודחי' אימור דאמר רבנן חלצה בשל שמאל בימין כשר דבמקומו כלי מעליא הוא כלומר ברגלו השמאל סנדל מעולה הוא. אבל הכא שנפסקה אוזנו החיצונה דילמא (אליבא דרבנן) קא' בלבד הוי באותה הרגל לאו סנדל מעליא הוא שהרי נפסקה אזנו החיצונה ומן שנפסל באתריה דלא הוי באתריה מנא. איך הוי מנא באתריה דלאו דידיה הוא ונדחו אלו הדברים. ולא עמדה כדרך שאמרנו כי לענין טומאה ושבת וחליצה יש ביניהן הפרש לא אליבא דרבנן ולא אליבא דרבי יהודה והדרנן לתירוצא וכן לחליצה. כלומר תורת כלי בחליצה כתורת כלי בענין שבת ובטומאה ואליבא דרבי יהודה דאמר בפסיקת אוזן החיצונה בלבד הוא יוצא מתורת כלי. ואקשינן וממאי דכי אמר ר' יוחנן וכן לחליצה למיפסל סנדל שנפסקה אוזן החיצונה' דילמא אליבא דרבנן קאמר דלא מיפסל עד דמפסקו ב' אוניו. ושנינן הא לא איצטריך ר' יוחנן לאשמעינן דהא תנינא החולץ משמאל בימין חליצתה כשרה הכא נמי כי משתני חיצונה למיהוי פנימית כשר. דהא לרבנן במקומה נמי כלי הוא. ולא הוה צריך ר' יוחנן למימרא ולא איצטריך אלא אליבא דרבי יהודה ומדקא מתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהודה ש"מ הלכה כר' יהודה לענין שבת דאע"ג דיכול להפוכה לחיצונה ולהשוייה פנימה לא הויא מנא והני ב' אונים דאמר ת"ק דמיפסקן לאו הני אונים שמשני צידי סנדל אלא ב' אונים מצד אחד. וסנדל זה יש לו ד' אונים ב' מצד זה וב' מצד זה. רבנן סברי [כיון] דלא מפסקן הני תרתי דמצד אחר לא נפיק מתורת כלי. ר' יהודה סבר מכד מפסקה חיצונה בטל מהיות כלי דסמכיה על אוזן החיצונה והיא שאוחזת את כף הרגל אבל פנימית לאו סמכא עלה והאי דקתני שאם נפסק כל הכף כולו עדיין טמא הוא ואם נפסק רוב הכף שלו טהור דייקינן מדקתני בנפסק רוב הכף שלו ולא קתני שלו בכל

כלים פכ"ו מ"ד עירובין כד. רב"ל מ"ו

ברכות מג. עירובין ד. כד. סוכה ו. כלים פי"ז מ"ט

[לעיל מז. וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ניפלוג וניתני בדידה: (ב) שם בעי חזקיה כצ"ל ותיבת רבי נמחק: (ג) שם שניה נמי מתקנה: (ד) רש"י ד"ה אבל טמא וכו' דחזי למילתיה דהא [illegible]

גליון הש"ס

גמ' שלא לשבר דבריו של ר"י. כזה לעיל מו ע"א: שם שנית לנו סנדל. יש לעיין אמאי לא מייתי ממתני' הקודמ' פי"ח מ"ו דכלים וצ"ע:

א) יש גורסין אחר זה ואיבעית אימא ר"י קאמר לה אליבא דר"י וליה לא ס"ל: ב) [גירי' הערוך שלבא פי' כגון דדי הכיור שמקלחין המים אע"ג דיכול לארוקי המרק מן השליבה מותר להכיזו] ג) [במסכת תענית לא נמצא מחמורו של ר"ח בן דוסא כלום רק מחמורו של רבי יוסי דמן יוקרת נזכר שם בתענית כד. ואולם רש"י דכאן שכתב להדיא ודר"ח אפשר דקא מכוון אהא דאי' באבות דר' נתן ספ"ח עובדא דחמורו של רבי חנינא בן דוסא ע"ש מבואר] ד) [וע"ע תוס' עירובין ד: ובסוכה ו. ד"ה שיעורן]

רב נסים גאון

פרק טו אלו קשרים אם ראשונים מלאכים אנן בני אנשים [ואם ראשונים כבני אנשים אנו כחמורים ולא] כחמורו של ר' חנינא בן דוסא. משכחת עיקר דילה באבות דר' נתן (פרק ח) וזהו המעשה מעשה בחמורו של ר' חנינא בן דוסא שנגנבה ליסטים והבשוה בחצר והניחו לה שעורים תבן ומים ולא היתה אוכלת ולא היתה שותה אמרו מה אנו מניחין זו עד שתמות ותבאש החצר עלינו פתחו לה דלת והוציאוה לחוץ הלכה עד שהגיעה אצל פתחו של ר' חנינא בן דוסא שמע בנו קולה והכירה אמר דומה קולה לקול בהמתנו אמר לו בני עמוד לפניה ופתח לה דלת

מסורת הש"ס

חדא מינייהו · אחד מן הראשים [ונל"א] חד מינייהו מבטל ליה כשיוליך הבהמה לא יתיר אלא התחתון ויוליכנה בדוחק : מכלל דפליגי · בתמיה ואמאי איפלגו הא דמי להנך דלעיל: מתני' קושרין דלי בפסקיא · ע"פ הבור דפסקיא לא מבטל [ליה] התם: אבל לא בחבל · דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא שהרי קשור ותלוי שם תמיד : ורבי יהודה מתיר · בגמרא מפרש : גמ' בחבל דגרדי · פליגי דצריך לה ולא מבטל לה: חבל דלי שנפסק · באמצעיתו : לא יהא קושר · דקשר של קיימא הוא לעולם : כורך עליו · מחבר שני ראשי הפיסוק זה על זה וכורך עליהם פונדא אזור חלול או פסיקיא פייסול"א : ובלבד שלא יעניבנו · לחבל דר"י סבר גזרינן עניבה אטו קשירה ורבנן לא גזרו : מיחלף · אינו ניכר בין זה לזה ואי שרינן בדגרדי אתי למישרי בדעלמא : וקושרו בפרה · ראשו אחד והשני באבוס ולא חיישינן שמא כשיתיר הפרה לא יתיר אלא הקשר שבראשה ויבטל החבל באבוס שיהא מוכן לכך או יתיר שבאבוס ויבטל אותו שבפרה ונמצא האחד של קיימא : כלי קואי · כלי אורגים ואיידי דאיירי בחבל דגרדי נקט לה הכא : מותר לטלטלן · לשני הקנים לתשמיש אחר ושמעינן דאין גרדי מקפיד עליהם °ולא הוי מלאכתן לאיסור : כובד העליון והתחתון · אנשובל"ש : מהו · מי אמרינן איידי דיקירי לא חזו סתמייהו לתשמיש אחרינא °והוה ליה דבר שמלאכתו לאיסור : ורפיא בידיה · רפויה היתה התשובה בפיו אם לאסור אם להתיר : העמודים · טריור"ש בלע"ז אותם המנוקבות שאורגין בהן הגסים : דקא עביד גומא · כשחוללן מן הארץ שהן התחובות בגומא מזיז העפר ועביד גומא מקום העמוד : מקצת עליו מגולין · משום ניטלין בשבת נקט לה דאי לא הוי מגולין אין לו במה לאוחזו : אינו חושש · לפי שאינה מושרשת : ולא משום מעשר · להיות בטילה בנטיעה זו וכשנוטלה יצטרך לחזור ולעשר : לפי שאין ניטלין · אף בחול מפני כובדן הלכך כל מלאכתן לכך : מתני' מקפלין את הכלים · בגדים כשפושטן מקפלין מפני שמתרככין מכיבוסם ומתקמטי' כשאינן מקופלים : אפי' ד' וה' פעמים · כדי לחזור וללובשן בו ביום : מיוה"כ לשבת · כגון אם חל יוה"כ להיות בע"ש : קריבין ביוה"כ · שחל להיות במוצאי שבת : גמ' בשני בני אדם · כשמקפלין אותן מפשטין ° קמטיהן ונראין כמתקנין : ישנים · קיפולן מתקנן יותר מן החדשים שהחדשים קשין מאליהן ואין ממהרין לקמוט : לבועין · קיפולן מתקנן : יש לו · אחרים להחליף היום לא: כלי לבן שלהן · רבותא נקט וכל שכן לבועים: יש לו להחליף יחליף · מי שיש לו בגדים נכר מאותן שלבש בחול יחליפם בשבת: ישלשל בבגדיו · כלפי מטה שיראו ארוכים והוא מדת עשירים היושבים בביתם ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ בשביל מלאכה וכבוד שבת הוא: מכבודותי · שמכבדין בעליהן : שלא יהא הילוכך כו' · לקמן מפרש להו : ממצוא חפצך · כי ההוא דאמרינן בעירובין (דף לח:) לא יטייל אדם לסוף שדהו בשבת לידע מה היא צריכה [אחר השבת] : חפצי שמים מותרים · כגון פוסקים צדקה ומשדכין על התינוקות ליארס (לקמן קנ:) :

שלא

לעיל מ: קו: [וש"נ] ביצה כדי: ע"ז לב: פסחים יא.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא בחבל דגרדי :

פסחים סס [עירובין לו. קב: סוכה לג:]

ב"מ א"ר חייא א"ר יוחנן

[לקמן קמג:]

[לקמן קנז: ב"מ יד: קידושין סב.]

כלאים פ"ה מ"ט לעיל נ: עירובין פו.

[יומא מו. סוכה נד:]

תוס' פי"ג

ב"ק לב: סנהדרין לה:

[לקמן קנ.]

תורה אור

חדא מינייהו בטולי מבטיל קמ"ל אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בן יעקב *א"ל אביי הלכה מכלל דפליגי אמר ליה מאי נפקא לך מינה אמר ליה *גמרא גמור זמורתא תהא : מתני' *(א)קושרין דלי בפסקיא אבל לא בחבל רבי יהודה מתיר כלל אמר רבי יהודה [ב]כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו : גמ' חבל דמאי אי לימא חבל דעלמא רבי יהודה מתיר קשר של קיימא הוא אלא (א)חבל דגרדי למימרא דרבנן סברי גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא ורבי יהודה סבר לא גזרינן ורמינהו *חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו *ורבי יהודה אומר כורך עליו פונדא או פסקיא ובלבד שלא יעניבנו קשיא דר' יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן דרבנן אדרבנן לא קשיא חבל בחבל מיחלף [ג]עניבה בקשירה לא מיחלפא דר' יהודה אדרבי יהודה לא קשיא התם לא משום דמיחלפא עניבה בקשירה אלא עניבה גופה קשירה היא א"ר אבא *אמר רב חייא בר אשי אמר רב [ד]מביא אדם חבל מתוך ביתו וקושרו בפרה ובאיבוס איתיביה רבי אחא אריכא דהוא רבי אחא בר פפא לרבי אבא חבל שבאיבוס קושרו בפרה ושבפרה קושרו באיבוס ובלבד שלא יביא חבל מתוך ביתו ויקשור בפרה ובאיבוס [ה]התם חבל דעלמא הכא חבל דגרדי אמר רב יהודה אמר שמואל *כלי קואי מותר לטלטלן בשבת בעו מיניה מרב יהודה כובד העליון וכובד התחתון מהו *אין ולאו ורפיא בידיה איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל כלי קואי מותר לטלטלן בשבת אפילו כובד העליון וכובד התחתון [ו]אבל לא את העמודים א"ל רבא לרב נחמן מאי שנא עמודים דלא אילימא דקעביד גומות גומות ממילא קא הויין דתנן *הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם מקצת עליו מגולין אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשר וניטלין בשבת בשדה לא אתי לאשוויי גומות הכא בבית אתי לאשוויי גומות בעא מיניה ר' יוחנן מרבי יהודה בר ליואי כלי קואי כגון כובד העליון וכובד התחתון מהו לטלטלן בשבת אמר ליה [ז]אין מטלטלין מה טעם לפי שאין ניטלין : מתני' מקפלין את הכלים אפילו ארבעה וחמשה פעמים [ח]ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת אבל לא משבת למוצאי שבת רבי ישמעאל אומר מקפלין את הכלים ומציעין את המטות מיום הכיפורים לשבת *וחלבי שבת קריבין ביום הכיפורים אבל לא של יוה"כ בשבת ר"ע אומר לא של שבת קריבין ביום הכיפורים ולא של יום הכיפורים קריבין בשבת: גמ' אמרי דבי רבי ינאי [ט]לא שנו אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא בחדשים אבל בישנים לא וחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים אבל בצבועים לא ולא אמרן אלא שאין לו להחליף אבל יש לו להחליף לא *תנא של בית רבן גמליאל לא היו מקפלים כלי לבן שלהן מפני שהיה להן להחליף אמר רב הונא [י]אם יש לו להחליף יחליף ואם אין לו להחליף ישלשל בבגדיו מתקיף לה רב ספרא והא מיתחזי כרמות רוחא כיון דכל יומא לא קעביד והאידנא הוא דקא עביד לא מיתחזי כרמות רוחא °וכבדתו מעשות דרכיך וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול וכי הא *דרבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי מעשות דרכיך שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול [כ]ממצוא חפצך *חפציך אסורין [ל]חפצי שמים מותרין ודבר דבר

שלא

כלל אמר ר"י · תימה הלא קאי אמילתיה קמייתא התם מתיר לגמרי והכא קתני אין חייבין עליו משמע הא איסורא איכא כדדייק הש"ס לעיל וי"ל דה"ק כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו הא של קיימא חייבין עליו ואפי' עניבה לאפוקי מדרבנן דאמרו עניבה לאו היינו קשירה א"כ אמאי דקתני ברישא אין חייבין עליהם קאי רבי יהודה : התם חבל דעלמא הכא חבל דגרדי · וקמ"ל רב דלא גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא וכר' יהודה א"כ אפי' רבנן מודו דאפי' בחבל דעלמא לא שכיח שיהיה קשר של קיימא כשקושרו בפרה ובאבוס ולהכי לא גזור בחבל דגרדי : מקפלים כלים כו' · מכאן למדו דאסור לקפל טליתות של ב"ה לפי שהם צורך מחר : אבל יש לו להחליף לא · ולנו שיש לנו להחליף אסור ומסתפק ר"י אי קרי יש לו להחליף כשאין לו יפה כזה :

שלא

עין משפט
נר מצוה

יא א מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף ד :
יב ב מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף א:
יג ג מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה :
יד ד ה מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ז :
טו ו ז מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה א :
טז ח מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ז :
יז ט מיי' פכ"ב מהל' שבת [הלכה כב] סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שב סעיף ג :
יח י מיי' פ"ל שם הל' ג ופ"ה מהל' דעות הל' ט סמג עשין ל טוש"ע א"ח סי' רסב סעיף ב :
יט כ מיי' פכ"ד שם הלכה א סמג שם ולאוין סה טוש"ע א"ח סי' שו סעיף א :
כ ל מיי' שם הל"ס טוש"ע שם סעיף ו :

רבינו חננאל

כולן אלא קתני כל הכף כולו סתמא והאי כף סתמא שאם נפסק עדיין טמא הוא ככף של תרסיות קתני והוא שבמקום העקב ומאזן לאוזן הוא סביב העקב והאי דקתני הכף שלו שאם נפסק רובו טהור. הכף של סנדל שהוא מן הסנדל גופו אם ניטל רובו טהור. ואקשי' ומי סבר לה ר' יוחנן כר' יהודה והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה. ותנן סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס. מאי לאו לא שנא פנימית ול"ש חיצונה כיון דמשתריא חדא מינייהו טמא. ודחי' לא נפסקה פנימית שנינן אבל נפסקה חיצונה טהור ואמרי' אי אישתביקא בכללא אפשר לשנויי כדקאמרת. אלא מדקתני סיפא נפסק שנית ותיקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס דהא פריש בה ומפרש סוף מאי דאית בה ואי דוקא פנימית קתני אדמפרש אם נפסקת אח"כ שניה ותיקנת נפלוג בקמייתא וניתני: בד"א שנפסקה פנימית אבל נפסקה חיצונה טהור ופרקי' אמר רב יצחק ב"ר יוסף תהא משנתנו בסנדל שיש לו ד' אזנים וד' תרסיותים ובהאי סנדל תנינן נפסקה אחת מאזניו סתם משמע אפי' חיצונית והוא כגון סנדל שיש לו ב' אזנים פנימיות זו מצד זו וב' חיצונות זו מצד זו שאם תפסק אחת מן החיצונות הא קיימא חברתא בדוכתא דהיא נמי חיצונית ובחדא פנימית וכנגדה חדא חיצונה סגיא ומשום הכי טומאה של סנדל בדוכתא קיימא אבל היכא דליכא חיצונה אלא חדא ונפסקה בטל ההוא סנדל מתורת כלי דפנימית לחיזוק בעלמא עבידא. ודרך הסנדל אזן אחת חיצונה ואזן אחת פנימית ויש שעושי' שתים שתים אם תפסק האחת תשאר האחרת במקומה ועל זה שנינו נפסקה טמא. כי הא רבין אמר משמיה דרב הלכה כר' יהודה ור' יוחנן אמר אין הלכה כר' יהודה ואסיקנא אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן כלומר יש אמורא שאומר מדמתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהודה ש"מ הלכתא כר' יהודה ויש מי שאומר כי בפירוש א"ר יוחנן אין הלכה כר' יהודה ואע"ג דמספקא לן הי מנייהו דוקא כיון דאשכחנא רב יוסף דעבד עובדא כר' יהודה ורב נמי אמר הלכה כר' יהודה ורב יצחק בר יוסף נמי מתרץ וא' תהא משנתנו בסנדל שיש לו ד' אזנים וד' תרסיותים כדי שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן עבדינן כר' יהודה: תנן כל כלי בעלי בתים שיעורן כרימונים בעי חזקיה ניקב כמוציא זית וסתמן וחזר וניקב נקב אחר דהוו נקבים זה בצד זה וכל אחד סותם קודם שניקב הנקב האחר והוו להו כולהו במוציא רימון כיון דאית בהו ככולהו שיעור רימון מי אמרינן טהור אותו כלי מטומאתו או דלמא כיון דבעידנא דכד ניקב האי ניקבא הנקב הראשון סתום היה וכיון שנסתם כאילו לא ניקב הוא וכיוצא בה בעי בעושין פסין [כ"ד ע"א] פרץ אמה וגדרה פרץ אמה וגדרה עד שהגיע [ליותר מי'] מהו וא"ל ר' יוחנן לא שנית לנו סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס נפסקה שניה ותיקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס. פי' כשתפסק אחת מאזניו והוא טמא מדרס עדיין טומאתו עליו שבפסיקת אזן אחת לא יצאה מתורת כלי ועמד ותיקנה כשתפסק השניה אע"פ שהראשונה מתוקנת היתה בשעה שנפסקת השניה בפסיקה שניה טהר מן המדרס שהיה טמא ופרחה אותה הטומאה אבל דומה כאלו נגע באותו ראשון שהיה טמא מדרס ונמצא זה השני טמא מגע מדרס ואליבא דרבנן איזו אזן שנפסקה תחלה בין הפנימית בין החיצונית ונפסקה שניה אחריה כך דינה אבל אליבא דר' יהודה אם נפסקה החיצונית לאלתר טהור אבל אם נפסקה פנימית תחלה הרי היא בטומאתו וכשתפסק החיצונית טהור מן המדרס ולא יכלת לאוקומה הא מתני' אליבא דר' יהודה ולפום הדין פירושה דחזקיה ור' יוחנן בסנדל שיש לו ב' אזנים דקאמר מ"ש ראשונה אי מיפסקא אינו טהור דהא קיימא שניה אי אמרת חיצונה נפסקה תחלה הרי טהור מאלתר ואי אמרת פנימית נפסקה תחלה הכי [היכי] מקשי ליה שניה נמי אי מיפסקא לא לטהר דהא קיימא ראשונה ומ"ש(פנימית) [מפנימית]בדקיימא לר' יהודה אלא הכין אליבא

רב נסים גאון

דלת והנח לה שעורים תבן ומים עמד והניח לפניה שעורים תבן ומים והיתה אוכלת ושותה לפיכך אמרו כשם שהצדיקים הראשונים חסידים כך בהמתן חסידין ומעשה חמורו של ר' פנחס בן יאיר מפרש בפרק א' מן שחיטת חולין (דף ז) ר' פינחס בן יאיר הוה אזיל לפדיון שבויים כו' איקלע לההוא אושפיזא רמו שעריה לחמריה ולא אכלה נקרונהו ולא אכל המושינהו לא אכל אמר להו דילמא לא מעשרן עשרונהו ואכל אמר להו עני זה הולך לעשות רצון קונו ואתם מאכילין אותו טבלין ואיתא נמי במסכת דמאי (פרק א) ובמסכת שקלים דבני מערבא (פרק ה) : יש לו להחליף יחליף אין לו להחליף ישלשל בבגדיו. בבראשית דר' הושעיא (פרשה יא) משכחת לה ומפרש בתוספתא ויברך אלהים את יום השביעי ברכו בעטיפה ר' הונא אמר צריך להחליף אבין בר חסדאי אמר צריך לשלשל ר' ירמיה ור' זעירא אמרו צריך לשלשל :

ורחצת

גליון הש"ס רש"י ד"ה מותר לטלטלן ולא הוי מלאכתן לאיסור. ע"ל קכב ע"ב תד"ה רמז : שם ד"ה מהו וכו' והו"ל דבר שמלאכתו לאיסור. ע"ל קכג ע"א תד"ה בשיכי :

בא אמיי' פכ"ד שם הלכה ד סמג שם טוש"ע א"ח סי' שז סעיף א:
בב ב מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע א"ח סי' שו סעיף ח:
בג ג (מיי') סמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף ג:
כג [ג] [מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' א]:
כד ד טוש"ע שם סעי' א בהג"ה:

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול · כגון מקח וממכר וחשבונות: הרהור מותר · להרהר בלבו כך וכך יציאות אני צריך להוציא על שדה זו: אם יכול להניח רגלו ראשונה · שעקר מצד זה להניח לצד זה: קודם שתעקר שניה · שאין רחבה יותר מכדי פסיעה ורגלו אחת לצד זה ושניה לצד זה: מותר · אף לדלג ולעקור את זו קודם שנחה ראשונה: אסור · לקפוץ: ליקף · למקום שהאמה כלה שם: ליעבר · שישים רגלו במים: זימנין דמיתווסן מאניה · ישורו במים: שפיר דמי · לדלג: מהו לפסוע פסיעה גסה · מי עבר משום מעשות דרכיך תורה אור פסיעה גסה יותר מאמה פסיעה בינונית אמה: קידושא דבי שמשי · הכוס מיין של קידוש בלילי שבתות: מהו לאכול אדמה · ארזיל"א בלע"ז מי גזרו בה משום שחיקת סמנים כשאר רפואה או לא: שהיא מלקה · מביא לידי חולי: מבשר אבותיו · שמתו שם בגולה: שקצים ורמשים הא ודאי אתמחויי אתמחו ולא נעשו עפר: אלא כיון דמלקי . גזור בה משום אוכל שקצים ורמשים: קדחו ליה תחלאי · נקלטו השחלים באדמה וגדלו במעיו ונגע בלבו ומת: שמלותיך · וכי ערומה היתה אלא שמלות מיוחדות והיינו דשבת: ותרד הגורן והדר ותעש · שם סכה ולבשה שמלות נאות שלא יפגעו בה כשהיא מקושטת ויאמרו זונה היא: שמואל · שהיתה שכינה קוראה לו מתוך ההיכל ולא היה יודע מי קורא לו וכתיב התם ויבן עלי כי ה' קורא לנער ויאמר לו לך שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך והוא לא רצה להזכיר השם שמא אין זו שכינה: בני אדם המהוגנין · שבקוצרים לילך עמהם: לישאל בנערה · כל נערות גשרואה היה דרכו לישאל מי הן א"כ מסתכל בהן היה: שני שבלין לקטה · כשהיא רואה שני שבלין שנפלו מן הקוצרים לוקטתן אבל שלש שוכבות יחד אין לוקטתן דהכי היא מתניתין (פאה פ"ו משנה ה) שני שבלים לקט ג' אינו לקט: עומדות · שבלים עומדות שבכח בועז לוקטת מעומד דשכחת קמה נמי הוי שכחה: נופלות · אותן שנשרו מן הקוצרים לוקטת מיושב ואינה שחה ליטלן משום צניעות: רמז רמז לה · רוח הקדש נזרקה בו: מצד הקוצרים · כל הקוצרים הפסיקו בינו לבינה ולא הושיבה בתוכם או אלנו רוח הקדש נזרקה בו ולרמז שמלכות בית דוד היוצאת משניהם עתידה ליחלק דאילו ישבה בתוכם לא היה זה רמז הפסקה בין שניהם: ותאכל ותשבע · לשון עושר הוא דוד שלמה וחזקיה כתיב בהן עושר שהיו מביאים להן כל מלכי ארץ מנחה: אהוריריה · ממונה על הסוסים ופרדות שלו: ותחת כבודו. איידי דאיירי בקרא בפלוגתא דרבי יוחנן ור"א ורבי שמואל בר נחמני נקטיה להאי הכא: ה"ג רבי יוחנן אומר תחת כבודו ולא כבודו ממש רבי יוחנן לטעמיה דר"י קרי למאניה מכבדותי רא"א תחת כבודו ממש ר' שמואל בר נחמני אומר תחת כבודו כשריפת בני אהרן כו' והכי פירושא בין לרבי יוחנן בין לר"א גופן נשרף אלא רבי יוחנן משמע ליה תחת כבודו כמו תחת רגליו לשון תחתית וכבודו היינו בגדיו וה"ק תחת בגדיהם של חיילותיו של סנחריב יקד יקוד ולא בגדיהם נשרפו ור"א משמע ליה תחת לשון חליפין כמו ישלם תחת השור (שמות כא) משום דר"א לא קרי למאני' מכבדותיה לכך ע"כ כבודו היינו גופו וה"ק כבודו ממש ישרף ותחתיו יהא אפר ושריפה כיקוד אש ורבי שמואל משמע ליה תחת כר' יוחנן וכבודו כר"א הלכך קרא כר' יוחנן מידרש ותחת כבודו נשרף ולא כבודו ממש והאי כבודו גופו הוא והלכך כשריפת בני אהרן שריפת נשמה וגוף קיים כדאמרינן בסנהדרין בד' מיתות (ד' נב:):

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול · פי' בקונטרס כגון מקח וממכר ואין נראה לר"ת דהא כבר נפקא ממצוא חפצך אלא אומר ר"ת כדאמר בויקרא רבה (פ' לד) ר"ש בן יוחי הוה ליה אימא סבתא דהות מישתעיא סגיא אמר לה אימא שבתא הוא שתקה משמע שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול ובירושל' אמרי' בצורת התירו בשאלת שלום בשבת:

ואפילו

ראשלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול (א) *דבור אסור הרהור מותר בשלמא כולהו לחיי אלא שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול מאי היא כי הא דאמר רב הונא אמר רב ואמרי ליה אמר ר' אבא אמר רב הונא היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח את רגלו ראשונה קודם שתעקר שניה מותר ואם לאו אסור מתקיף לה רבא היכי ליעביד ליקף קמפיש בהילוכא ליעבר זימנין דמיתווסן מאני מיא ואתי לידי סחיטה אלא בהא כיון דלא אפשר שפיר דמי אלא כדבעא מיניה ר' מר' ישמעאל בר' יוסי [ג] מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת א"ל וכי בחול מי הותרה שאני אומר *פסיעה גסה נוטלת *אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ומהדר ליה בקידושא דבי שמשי בעא מיניה ר' מר' ישמעאל בר' יוסי מהו לאכול אדמה בשבת א"ל וכי בחול מי הותרה שאני אומר אף בחול אסור מפני שהוא מלקה *אמר ר' אמי כל האוכל מעפרה של בבל כאילו אוכל מבשר אבותיו וי"א כאילו אוכל שקצים ורמשים דכתיב °וימח את כל היקום וגו' אמר ריש לקיש *למה נקרא שמה שנער שכל מתי מבול ננערו לשם א"ר יוחנן למה נקרא שמה מצולה שכל *מתי מבול נצטללו לשם [וי"א כאילו אוכל] שקצים ורמשים והא ודאי איתמחויי איתמחו אמרי (ג) כיון דמלקי גזרו ביה רבנן דהא ההוא גברא דאכל *גרגישתא ואכל תחלי וקדחו ליה תחליה בלביה ומית °ורחצת וסכת ושמת שמלותיך א"ר אלעזר אלו בגדים של שבת °תן לחכם ויחכם עוד אמר רבי אלעזר רות המואביה ושמואל הרמתי רות דאילו נעמי קאמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך וירדת הגורן ואילו בדידה כתיב ותרד הגורן והדר ותעש ככל אשר צותה חמותה שמואל דאילו עלי קאמר ליה °שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך ואילו בדידי' כתיב °ויבא ה' ויתיצב ויקרא כפעם בפעם שמואל שמואל ויאמר שמואל דבר כי שומע עבדך ולא אמר דבר ה' °ותלך ותבא ותלקט בשדה אמר רבי אלעזר שהלכה ובאת הלכה ובאת עד שמצאה בני אדם המהוגנין לילך עמהם °ויאמר בועז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת וכי דרכו של בועז לשאול בנערה אמר ר' אלעזר דבר חכמה (ג) ראה בה שני שבלין לקטה שלשה שבלין אינה לקטה במתניתא תנא דבר צניעות ראה בה עומדות מעומד נופלות מיושב °וכה תדבקין עם נערותי וכי דרכו של בועז לדבק (ד) עם הנשים א"ר אלעזר כיון דחזא °ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה אמר שרי לאידבוקי בה °ויאמר לה בועז לעת האוכל גשי הלום א"ר אלעזר רמז רמז לה עתידה מלכות בית דוד לצאת ממך דכתיב ביה הלום שנאמר °ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי אדני ה' ומי ביתי כי הביאתני עד הלום °וטבלת פתך בחומץ א"ר אלעזר מכאן שהחומץ יפה לשרב ר' שמואל בר נחמני אמר רמז רמז לה עתיד בן לצאת ממך שמעשיו קשין כחומץ ומנו מנשה °ותשב מצד הקוצרים א"ר אלעזר מצד הקוצרים ולא בתוך הקוצרים רמז רמז לה שעתידה מלכות בית דוד שתתחלק °ויצבט לה קלי ותאכל אמר רבי אלעזר ותאכל בימי דוד ותשבע בימי שלמה ותותר בימי חזקיה ואיכא דאמרי ותאכל בימי דוד ובימי שלמה ותשבע בימי חזקיה ותותר בימי רבי *דאמר מר אהורייריה דרבי הוה עתיר משבור מלכא במתניתא תנא ותאכל בעולם הזה ותשבע לימות המשיח ותותר לעתיד לבא: °ותחת כבודו יקד יקד כיקוד אש *א"ר יוחנן ותחת כבודו ולא כבודו ממש *ר' יוחנן לטעמיה דר' יוחנן קרי למאניה מכבדותי ר"א אומר *ותחת כבודו תחת כבודו ממש ר' שמואל בר נחמני אמר תחת כבודו כשריפת בני אהרן *מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים א"ר אחא בר אבא אמר רבי יוחנן מנין

רבינו חננאל

דר' יוחנן איכא לאוקומה להאי בעיא כי ראשונה לר' יוחנן בסנדל שיש לו ד' אזנים וכו' מימרא באזניו החיצונות בלבד דאי מפסקא חדא סמיך על חבירתה והכי קאמר מאי שנא ראשונה דהא קיימא שניה ומקשינן שניה נמי הא מתקנא ראשונה [ודוקא] אי פסקי תרווייהו טהור . וא"ל ר' יוחנן לחזקיה דאמרת לן פנים חדשות באו לכאן כיון דתרווייהו איפסיקו בתר דאיטמי ליה אע"ג דחדא חדא איתקנא ההוא [תקנתא] חדש הוא וכמאן דליתיה דמי והכא נמי לענין כל כלי בעלי בתים כיון שנקבן נקבין הרבה עד שהגיע לשיעור הוצאת רמון אע"ג דמיתקני כיון דפנים חדשות אתקינו טהור והכין נמי לענין פרץ אמה וגדרת כו' ואמר חזקיה על ר' יוחנן לית לן בר אינש אלא מלאך הוא אימא דאמר כגון דין בר אינש ומאן דליתיה הכי כבהמה הוא כנגד זה: קיטרי נודות יין ושמן אע"ג דאית ליה ב' אוני שרי ליה להתירן לתרווייהו ולא אמרינן דחר מינייהו בטלה וכן קדירה של תבשיל מותר להתירה ואע"ג דאית ליה שלבא . פי' כגון דדי הכיור שמקלחין מים אע"ג דיכול לאודוקי המרק מן השלבא מותר להתירה: קושרין דלי בפיסקיא . שהוא אבנט מפני שאינו קשר קיימא אבל לא בחבל. אוקימנא בחבל הגרדי ומשום גזירה. ור' יהודה מתיר סבר חבל דגרדי אי קטיר ליה בדלי קשר של עראי הוא ולאורתא שרי ליה מן הדלי משום דבעי ליה למלאכתו . לפי' כיון שאינו קשר של קיימא שרי ולא גזרי חבל דגרדי אטו חבל דעלמא ורמינן עלה [מי גזרי רבנן אטו חבל דגרדי] (אינידגרד רבנן) הא תנן חבל דלי שנפסק לא היה קושרו אלא עונבו . ר' יהודה אומר כורך עליו פונדא וכו' ולא קא גזרו רבנן עניבה אטו קשירה · ושנינן קשירת חבל הגרדי בחבל דעלמא מיחלף לפיכך גזרינן אבל עניבה בקשירה הכירא רבה היא לפיכך לא גזרינן. לר' יהודה נמי דאסר בעניבה לאו משום דגזר עניבה אטו קשירה אלא משום דסבר עניבה קשירה מעולה היא . והאי דאמרי' בלולב הגזול כו' ובפרק המוצא תפילין דר' יהודה סבר עניבה קשירה מעולה היא הכא עיקרה ודרבא נמי תימא בחבל דגרדי דמתח ביה . דלא קטר ליה קשר של קיימא: כלי קיואי הן כלי אומנות . האורג כגון האכן והכבר שהיריעה תלויה בו מלמעלה והכבר שפשוטה עליו מלמטה מותר לטלטלו בשבת אבל העמודים התקועין בארץ אע"פ שכשעוקרן אינו מתכוין לעשות גומא והגומא קא מתגליא אעפ"כ אסור לטלו בשבת גזירה דילמא אתי לאשוויי גומות ואע"ג כי הלפת וצנון הטמונים תחת הגפן אם היו מקצת עלין מגולין ניטלין בשבת ולא גזרינן דילמא אתי לאשוויי גומות התם שדה ליה בגומות לפיכך לא גזרינן אבל בית דקפיד בגומא גזרינן דילמא אתי לאשוויי גומות. אדם אחד מקפל כלים מלילי שבת לשבת ובשבת מצפרא לפניא ולשבת אחרת אבל שנים אין מקפלין כלי אחד דהוה ליה כמעשה אומן ואחד נמי אינו מקפל אלא כלים חדשים אבל ישנים לא דקיפולן מחזירן כחדשים ונמצאת כי היא מלאכה וצבועים נמי פאכה (צבועים)[ציבעיה] בדלא מקפלן משום הכי כמלאכה היא חשוב וכי אמרינן שמקפל אדם מתחלת יום שבת לסופו בשאין לו בגדים אחרים להחליף אבל יש לו להחליף אינו מקפל: דיבור שאסור בשבת מפורש בפרק שואל אדם מחבירו ודר' זירא אמר רב ואמרינן לה א"ר אבא אמר רב הונא א מדרבא והיכא דלא ניחא ליה לאקופי דלא לאפושי הילוכא ולא ניחא ליה למיעבר במיא דלא ליתוסי מאניה ואתי לידי סחיטה קפיץ לית לאמת המים ושרי אלא אוקימנא שלא יהא הילוכך של שבת כה חול אלא כדי [שיניח] ראשונה קודם שתיעקר שניה ולא יהא מנהגו שיהיו פסיעותיו גסות בשבת. פי' רבב כגון קירא והילקוסתא העודש בבבל חלב ונפסא וזפת וכיוצא בהם:

רב נסים גאון

ורחצת וסכת ושמת שמלותיך אמר ר' אלעזר אלו כלים של שבת. בגמ' דפיאה גרסי בני מערבא (פלק ח) אמר ר' חנינא צריך אדם שיהא לו שני עיטופין אחד לחול ואחד לשבת מה טעם שנאמר (רות ג) ושמת שמלותיך עליך וכי ערומה היית אלא אלו בגדי שבת כדדרש ר' שמלאי בציבורא בכון חבריא לקיבולות אמרו ליה ויי לנא כעטיפתנו בשבת א"ר להם אעפ"כ אתם צריכין לשנות: מה שריפת בני אהרן שריפת נשמה וגוף קיים. משכחת לה בסנהדרין בפרק ד' מיתות (דף נב) תניא אבא יוסי בן (ראסי) [דוסתאי] אומר ב' חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לד' ונכנסו ב' בחוטמו של זה וב' בחוטמו של זה ושרפוה והכתיב (ויקרא י) ותאכל אותם אותם ולא בגדיהם:

מניין לשנוי בגדים מן התורה שנא' ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים *ותנא דבי רבי ישמעאל לימדך תורה דרך ארץ בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו *אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן גנאי הוא לת"ח שיצא במנעלים המטולאים לשוק והא רבי אחא בר חנינא נפיק אמר רבי אחא בריה דרב נחמן בטלאי על גב טלאי (א) ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות *אל תקרי משנאי אלא משניאי רבינא אמר רבד איתמר ולא פליגי הא בגלימא הא בלבושא ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מאי דכתיב כאשר הלך עבדי ישעיהו *ערום ויחף ערום בבגדים בלואים ויחף במנעלים המטולאים *תנן התם רבב על המרדע חוצץ רשב"ג אומר עד כאיסר האיטלקי ועל הבגדים מצד אחד אינו חוצץ משני צדדין חוצץ רבי יהודה אומר משום רבי ישמעאל אף מצד אחד חוצץ בעא מיניה רבי שמעון בן לקיש מר' חנינא מרדעת מצד אחד או משני צדדין אמר ליה זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דתנן* רבי יוסי אומר של בנאין מצד אחד ושל בור משני צדדין ולא תהא מרדעת חשובה מבגדו של עם הארץ מאי בנאין אמר רבי יוחנן אלו תלמידי חכמים שעוסקין בבנינו של עולם כל ימיהן ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אבידה בטביעות העין זה המקפיד על חלוקו להופכו ואמר רבי יוחנן *איזהו ת"ח שממנין אותו פרנס על הציבור *זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר ואפי' במסכת כלה *ואמר רבי יוחנן איזהו ת"ח שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו זה שמניח חפצו ועוסק בחפצי שמים והנ"מ למיטרח בריפתיה ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומרה למאי נפקא מינה למנוייה פרנס על הציבור אי בחדא מסכתא באתריה אי בכוליה תנויה בריש מתיבתא ר' שמעון ב"ל אמר *אלו כלים האוליירין הבאין ממדינת הים למימרא דחיורי נינהו והאמר להו רבי ינאי לבניו בני אל תקברוני לא בכלים לבנים ולא בכלים שחורים לבנים שמא לא אזכה ואהיה כחתן בין אבלים שחורים שמא אזכה ואהיה כאבל בין חתנים אלא בכלים האוליירין הבאין ממדינת הים אלמא סומקי נינהו לא קשיא הא בגלימי הא בלבושי: ר' ישמעאל אומר מקפלין כו': ת"ר עולת שבת בשבתו*) לימד על חלבי שבת שקריבין ביום הכיפורים יכול אף של יוה"כ בשבת ת"ל בשבתו דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר עולת שבת בשבתו לימד על *חלבי שבת שקרבים ביו"ט יכול אף ביוה"כ ת"ל בשבתו כשתמצא לומר לדברי רבי ישמעאל נדרים ונדבות קריבין ביו"ט וכי איצטריך קרא ליוה"כ לדברי ר"ע *נדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט וכי איצטריך קרא למישרא בי"ט אמר ר' זירא כי

*) [נ"ל בשבת וכ"א בסמוך לקמן במילתיה דרבי עקיבא ותוי"ט העתיק ת"ר עולת שבת לימד וכו']

רש"י

מניין לשינוי בגדים. שהוא דרך כבוד לפני המקום: ולבש בגדים אחרים. והוציא את הדשן הזקיקו הכתוב ללבוש בגדים פחותים בשעת הוצאת הדשן שאינה עבודה חשובה כדי שלא ימאסו בגדיו החשובים שעובד בהן עבודת אכילה ושתיה כגון קיטור וניסוך: ותנא דבי ר' ישמעאל. בדרשא דהאי קרא: בגדים שבישל בהם קדירה לרבו. דומיא דהוצאת הדשן: אל ימזוג בהם כוס לרבו. לפיכך הוזקק ללבוש בגדים פחותים: רבב. שומן וחלב: חייב מיתה. שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו: משניאי. שממאסין עצמן בעיני הבריות והבריות אומרים אוי להם ללומדי התורה שהם מאוסים ומגונים נמצא זה משניא את התורה: רבד איתמר. שכבת זרע *לשון מרבדים רבדתי ערשי (משלי ז) ריפדתיו וקישטתיו בבשמים מינים המכניסים תאוה ומזקק לי: בגלימא. שהוא עליון אפי' רבב: בלבוש. שהוא תחתון רבד אין רבב לא: על המרדעת. של חמור: חוצץ. כל דבר חוצץ לענין טבילה(ב) דקפיד עליה וכל חציצה שמקפיד עליו חוצצת: תנן התם. במסכת מקוואות ונקט לה (ג) משום דבעי למימר של בנאים כו' לומר שדרך תלמיד חכם מקפיד על לבושיו: משני צדדין. שהיה בו הרבה עד שנבלע בבגד ונראה לצד שני: מרדעת מצד אחד או מב' צדדין. לר' ישמעאל דאמר בבגד מצד אחד מרדעת מאי אמר בה: ר' יוסי אומר של בנאים. פליג אדר' יהודה ואמר לר' ישמעאל בגד של בנאים דהייטו תלמידי חכמים שמקפידין על לבושיהן מצד אחד ושל בור מב' צדדין: שמחזירים לו אבדה בטביעות עין. כיון שאמר אני מכירה אע"פ שאינו נותן בה סימן כדאמר באלו מציאות (ב"מ כג:): המקפיד על חלוקו להופכו. לובשו כשהוא הפוך מקפיד עליו והופכו שמקפיד עליו שלא יראו התפירות המגונות ואימרי החלוק: בכל מקום. בכל הש"ס ואפי' במסכת כלה דלא רגילי בה אינשי וזה נתן לבו וגרסה מסכת כלה ברייתא היא כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה: ת"ח שבני עירו מלווין לעשות מלאכתו. כדאמר בפרק ז' דיומא (דף עב:) כתוב א' אומר ועשית לך ארון עץ וכתוב אחד אומר ועשו ארון עצי שטים וגו': למיטרח בריפתיה. דבר שאינו יכול לטרוח בו וחייו תלויין בו: אם יודע להשיב במסכת שהוא עוסק בה ממנים אותו פרנס באתריה: ואם בכולי תנויה. דקאי בהא מסכת ומהדר במסכת אחריתי: אלו כלים האוליירין. הא דתנן בנאין מצד אחד היינו כלים של אוליירין לבנים שיש להם אצטליות חשובות להתעטף בהם בני אדם חשובים בצאתם מן המרחץ ומקפידים על טינוף מעט ובנאים לשון בי בני (לעיל דף לג:): למימרא דחוורי ניהנו. מדמקפידין על רבב שעליהם דאלו סומקי לא מיגנו בטינוף פורתא: שמא לא אזכה. ואשב בין אותן שנדונין בגיהנם שדומין *לשולי קדירה: גלימי. סומקי: חלבי שבת. כגון אברי תמיד של בין הערבים קריבים במוצאי שבת והוא יום הכפורים: עולת שבת בשבתו. משמע למידרש בלא וי"ו ומשמע דעולה שבת קריבה בשבת אחרת לימד על חלבי שבת כו': יכול אף של יוה"כ בשבת ת"ל בשבתו. וי"ו מיעוטו הוא בשבתו ולא בשבת אחרת: שקריבים בי"ט. שחל להיות במוצאי שבת: נדרים ונדבות. פלוגתא היא במסכת ביצה (דף יט.) ור' ישמעאל סבירא ליה כמאן דאמר קריבין הלכך כיון דנדרים ונדבות שיכול להמתין ולשחטן בחול והקריבן נשחטים ונקרבין ביום טוב קל וחומר בחלבי שבת שנשחטו כדרכן בזמנן וניתותרו הלכך לא איצטריך קרא עולת שבת בשבתו אלא ליום הכפורים:

תוספות

ואפילו במסכת כלה. פי' בקונט' דלא רגילי בה אינשי והוא נתן בלבו לגורסה ובקדושין פי' לגריעותא בפרק האיש מקדש (דף מט:) גבי ע"מ שאני תלמיד (ד) אין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא אלא כל ששואלין אותו דבר הלכה ואפי' במסכת כלה ופי' בקונטרס אפי' במס' כלה שהיא קלה ונראה דהכא משמע (ואומר) דנקט ליה משום חשיבות שיודע אפי' במסכת כלה דלא רגילי בה אינשי ראוי למנותו פרנס אבל התם קתני דבר אחד מתלמודו משמע אפי' לא למד אלא מסכת כלה ואמר הימנה דבר אחד הרי זה חכם ומיהו בפירוש רש"י דקידושין וכן בפי' רבינו חננאל אין כתוב בהן דבר אחד מתלמודו ורבינו יצחק מפרש דהאי מסכת כלה היינו דרשות הסדורות מהלכות החג כדאמרינן בלא יחפור (ב"ב כב.) רב נחמן בר יצחק ריש כלה הוה וקאמר איזהו ת"ח שראוי למנותו על הציבור באתריה כדאמר בסמוך במסכתי' באתריה כגון שיודע להשיב בכל מקום שישאלוהו באותה מסכת אפי' במס' כלה שרגילין בה ראוי למנותו בעירו אבל בכיר מהכי אין ראוי למנותו והא דהולך לחזור ולהשמיענו בסמוך אי במסכתיה באתריה אע"ג דכבר השמיענו כאן לפי שרוצה לחלק בין מסכת לכוליה הש"ס והשתא הוי דהכא כי ההוא דקידושין (דף מט:): **הא** בלבושא הא בגלימא. הא דר' ינאי בגלימא כדמשמע בפ' כל היד (נדה דף כ.) גבי שחור כחרת ור' יוחנן אמר אלו כלים האוליירין הבאין ממדינת הים למימרא דאוכמי נינהו והאמר ר' ינאי כו' לא קשיא הא בגלימא הא בפתורי דר' ינאי בגלימא דהיא סומקי דשחורים לא הוו כדמסיק הכא אבל פתורי הוו אוכמי ולבושא חיורי: *חלבי שבת קריבין ביוה"כ. אומר ר"י דכל היכא דקתני תרי סבי דהוו בהדי הדדי אתיא כאחרים דאמרי אין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים בלבד והכי מפרש הש"ס בפ' בתרא דסוכה (דף נד:): ליתקע

עין משפט נר מצוה

כה א ב מיי' פ"ה מהל' דעות הלכה ט ופ"ה מהלכות יסודי התורה הלכה יא:

כו ג מיי' פ"ג מהלכות מקוואות הלכה ד סמג עשין רמח:

כז ד מיי' שם הלכה ג:

כח ה טוש"ע חו"מ סי' רסב סעיף כא:

כט ו טוש"ע או"ח סימן קלו בהג"ה:

ל ז טוש"ע יו"ד סימן שנב סעיף א ב:

לא ח מיי' פ"א מהל' תמידין ומוספין הלכה ז סמג עשין קפ:

לב ט מיי' פ"א מהלכות חגיגה הלכה ח י:

רבינו חננאל

ת"ח שנמצא רבב על בשרו חשוב ממשניאי התורה שאין ב"א דבקי' בו שלא יתלכלך מלבושם סמנו. רבד מל' מרבדים רבדתי ערשי. פי' דם יבש כרנרסי' בנדה פ' תינוקת ריבדא דכוסילתא. אמר דמי בר אבא האי ריבדא דכוסילתא עד ג' יומין לא חייץ מכאן ואילך חייץ. כל תלמיד שנמצא דם על בגדו מכוער הוא שמא יראה ככתם. וזה הדבר אם הוא בטלית שמתכסה בה העליונה הרי זה מכוער אבל אם הוא שמציע תחתיו (או) [אולי] דם מאכולת הוא אפשר דלא הוה לי' טלית אחרת וגנא בה. כדתניא התם הרגה מאכולת תולה לא הרגה אינה תולה דברי ר' שמעון בן גמליאל. וחכ"א בין הרגה בין לא הרגה תולה. ארשב"ג לדברי אין (סוף) [קץ] לדבריהם אין סוף לדברי' אין קץ שאין אשה טהור' לבעלה שאין מטה אלא שיש עליה כמה טיפי דמים לדבריהם אין סוף וכו'. תנן התם במקוואות פ' ט' אלו חוצצין בכלים הזפת והמור כו' עד על המרדעת חוצץ כו' רבב זהו ממיני זפת הא דתניא בסיפא דהא מתניתין ר' יוסי אומר של בנאין מצד א' חוצץ כו' פי' ר' יוחנן בנאין אלו ת"ח שעוסקין בבניינו של עולם וקפדי על רבב שעל בגדיהן לכבסו ולהוציאו כדי שלא יהו מן המשניאין לפיכך אפילו בצד אחד נראה חוצץ ולא עלתה לו טבילה אבל בגדי הבורים אם עבר מצד לצד חוצץ ואם לאו אינו חוצץ וכן הלכה: וא"ר יוחנן איזהו ת"ח כל שמחזירין לו אבידה בטביעות עין זה המקפיד על חלוקו להופכו וכן אמרו איזהו ת"ח שממנין אותו פרנס על הצבור זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה ואיזהו שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו מי שמניח חפציו ועוסק בחפצי שמים ר"ל אמר בנאין אלו אוליירין הבאים ממדינת הים. ואקשי' למימר דכלי אוליירין חוורי נינהו שהזפת מצד אחד נודע בהן. והאמר ר' ינאי לבניה אל תקברוני בלבנים ולא בשחורים אלא באוליירין אלמא סומקי נינהו. ושנינן המלבושים לבנים הן כגון מני כותנא. והגלימא כגון מאני דמתעטפי בהן סומקי הוו: ר' (שמעון) [ישמעאל] סבר חלבין שנתותרו ביוה"כ קריבין בשבת אבל שנתותרו מן השבת אין קריבין ביוה"כ. ור' עקיבא סבר לא של שבת קריבין ביוה"כ ולא של יוה"כ בשבת. ונרסינן ביומא בפרק א"ר אלעזר משום בר קפרא. אומר היה ר"מ איברי עולת חול שניתותרו עושה להן מערכה וסודרן אפילו בשבת. ואמרינן למאי איצטריך אפילו בשבת הא תנינא והיום חמש. א"ר אחא בר יעקב איצטריך אמינא הני מילי היכא דחל יוה"כ למיהוי אחר השבת דחלבי שבת קריבין ביוה"כ אבל באמצע שבת אימא לא קמ"ל: אמר רבא [האי] מאן [דלא] חש לקמחיה בכל יום תנו

הגהות הב"ח

(א) גמ' בטלאי על גבי טלאי וה"מ בפנתא אבל בגילדה לית לן בה ואמר ר' חייא: (ב) רש"י ד"ה חוצץ וכו' לענין טבילה היכא דקפיד: (ג) ד"ה תנן התם וכו' ונקט לה הכא משום: (ד) תוס' ד"ה ואפילו וכו' שאני תלמיד חכם אין:

רב נסים גאון

גנאי הוא לתלמידי חכמים שיצאו במנעלים המטולאים. במס' ברכות בפרק כיצד מברכין על הפירות (דף מג) תנו רבנן ששה דברים גנאי לתלמיד חכם אל יצא כשהוא מבושם לשוק ואל יצא יחידי בלילה ואל יצא במנעלים המטולאים בשוק [וכו']: תנן התם על המרדעת חוצץ. עיקר זאת המשנה בפרק ט' ממס' מקואות אלו חוצצין בכלים הזפת והמור כו' ועל המרדעת חוצץ רבן שמעון בן גמליאל אומ' עד

גליון הש"ס תוס' ד"ה ואפילו כו' והשתא הוי דהכא כי ההוא דקידושין. ועי' תשב"ץ ח"א סימן לג:

עין משפט
נר מצוה

לג א מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה כא:
לד ב שם הל' יח יט כ:
לה ג שם הלכה כא:
לו ד מיי' פ"א מהלכות שביתת עשור הל"ג טוש"ע או"ח סימן תרי"א סעיף ב:

מסורת הש"ס

*כי הוינא בבבל הוה אמרי הא דתניא [א]יוה"כ שחל להיות ע"ש לא היו תוקעין ובמוצאי שבת לא היו מבדילין דברי הכל היא כי סליקנא להתם אשכחתיה ליהודה בריה דרבי שמעון בן פזי דיתיב וקאמר ר' עקיבא היא דאי רבי ישמעאל כיון דאמר חלבי שבת קריבין ביום הכיפורים ליתקע כי היכי דליהוי ידעי דחלבי שבת קריבין ביום הכיפורים ואמינא ליה אנא *כהנים זריזין הן אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי מי אמרינן כהנים זריזין הן והתנן *[ב]שלש להבטיל את העם ממלאכה שלש להבדיל בין קודש לחול *כדאמר אביי לשאר עמא דבירושלים הכא נמי לשאר עמא דבירושלים וליתקע כי היכי דלידעי דשרי בקניבת ירק מן המנחה ולמעלה אמר רב יוסף לפי שאין דוחין שבות להתיר ורב שישא בריה דרב אידי אמר שבות קרובה התירו *שבות רחוקה לא התירו ושבות קרובה התירו *והתנן [ג]יום טוב שחל להיות ערב שבת תוקעין ולא מבדילין מוצאי שבת מבדילין ולא תוקעין ואמאי ליתקע כי היכי דלידעי דשרי בשחיטה לאלתר אלא מחוורתא כדרב יוסף אמר רבי זירא אמר רב הונא ואמרי לה אמר רבי אבא אמר רב הונא [ד]יוה"כ שחל להיות בשבת אסור בקניבת ירק אמר רב מנא תנא (א) מנין ליוה"כ שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק ת"ל °שבתון (שמות טז) שבות למאי אילימא למלאכה והכתיב °לא (שם כ) תעשה כל מלאכה אלא לאו אקניבת ירק ש"מ אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן יוה"כ שחל להיות בשבת מותר בקניבת ירק מיתיבי מנין ליוה"כ שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק ת"ל שבתון שבות למאי אילימא למלאכה והכתיב לא תעשה כל מלאכה אלא לאו בקניבת ירק לא לעולם למלאכה ולעבור עליה בעשה ול"ת תניא כוותיה דרבי יוחנן יוה"כ שחל להיות בשבת מותר

רש"י

תורה אור

כי הוינא בבבל. כשלמדתי תורה בבבל קודם שעליתי לא"י: לא היו תוקעין. שם תקיעות שתוקעין בע"ש להבטיל ולהבדיל משום דיוה"כ קודש כשבת ואסור בכל מלאכה: ובמוצ"ש. אם חל בו יוה"כ: לא היו מבדילין. בתפלה המבדיל בין קדש לקדש כמו שמבדילין בי"ט שחל להיות במוצ"ש: דברי הכל היא. לא הוה מסיקנא אדעתאי דתיהוי בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא דמתני': רבי עקיבא היא. דחשיב ליה יוה"כ כשבת הלכך לא בעי למתקע להבדיל בין זה לזה להיכרא דלא תקעינן אלא בין יום קל ליום חמור וכי היכי דבשבת לא תקעי להבדיל כהנים מלהקריב חלבי שבת ביוה"כ ביוה"כ נמי לא תקעינן להבדילן מלהקריב חלבי יוה"כ בשבת: דאי ר' ישמעאל. כיון דקיל ליה יוה"כ משבת ליתקע להבטיל מהקריב חלבי יוה"כ בשבת ובתקיעה זו יבינו שהוא יום הקל ולכשיחול יוה"כ במוצאי שבת ולא יתקעו ידעו שמותר להקריב בו חלבי שבת: זריזים הם. בקיאים הן בכל ואין צריכין סימן דכתיב בהן יורו משפטיך ליעקב (דברים לג): והתנן. במסכת סוכה: ג' להבטיל כו'. ומני להו בתקיעות שבמקדש אין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש וקס"ד מדתקעי' להו במקדש להיכרא דכהני' תקעי להו: כדאמר אביי. בסדר יומא בפרק ג' גבי נברשת שעשתה הילני המלכה על פתחו של היכל בשעה שהחמה זורחת ניצוצות יוצאות הימנה והכל יודעים שזמן ק"ש הגיע ומותבינן ורמינהו הקורא ק"ש עם אנשי משמר לא יצא אלמא לאו בזימנא קריין ואמר אביי הא סימן דנברשת לשאר עמא שיקראו ק"ש בעונתה: וליתקע. בין לר"ע בין לרבי ישמעאל לאודועי דקל הוא משבת דיוה"כ שרי בקניבת ירק תלוש לנתק העלין מן הקלחין כדי להשוותם שיהו מוכנים לחתכן ולפרמן דאמרינן לקמן דשרי משום דהוי עינוי שרואה ומזמן ואינו אוכל: קניבה. כי ההיא דכלל גדול (לעיל עג:) האי מאן דקניב סילקא אלא דהתם במחובר והכא בתלוש: לפי שאין דוחין שבות להתיר. תקיעת שופר שבות הוא וקאמרת דלידחיה להודיע היתר בקניבת ירק אין דוחין שבות להתיר אלא לאסור כגון יו"ט שחל להיות בע"ש תוקעין להבטיל ולהבדיל: ורב ששת בריה דרב אידי אמר לעולם דוחין שבות להתיר. אי הוה מיבעי' לן היתרא האידנא אבל השתא דלא מיבעי לן קניבת ירק ביוה"כ שחל להיות בע"ש שהרי בשבת לא יבשלום ולא תהא תקיעה זו אלא להודיעו היתר בשנה אחרת שיחול יה"כ באמצע שבת לא התירו:. שבות קרובה. כלומר דחיוב שבות התירו לצורך דבר קרוב ולא לצורך דבר רחוק: תוקעין. להבטיל את העם ממלאכה המותרת ביו"ט כגון אוכל נפש ולהבדיל בין הקודש ובין החול: ולא מבדילין. בתפלה ועל הכוס דלא תקנו לומר הבדלה אלא ביציאת קודש ובכניסת חול ולא בכניסת קדש וביציאת חול דהתם שייך לקדושי יומא וקדוש יום שמקדשין על היין הוי היכירא דיליה: מוצאי שבת. ואם חל יו"ט במוצאי שבת מבדילין בתפלה ועל הכוס המבדיל בין קודש לקודש מפני שהקודש חמור יוצא ונכנס קל: ולא תוקעין. מבטול יום להבטיל ולהבדיל דהא היוצא חמור והיום לא עשו שום מלאכה: ואמאי. אי ס"ד דוחין שבות להתיר לצורך דבר קרוב יתקע משחשיכה לידע דשרי בשחיטה לאלתר: אסור בקניבת ירק. ולא מבעי בשבת דעלמא דאסור משום שבות דקטרח משבת לחול אלא אפילו האידנא דיש כאן עינוי דהא בשאר יוה"כ שאר שבות אסור זה מותר השתא דחל בשבת לא שרו רבנן: אמר רב מנא תנא כו': ת"ל. בשבת בראשית שבתון שבת קדש ושבתון משמע שבות: ולמאי. באיזה קניבה אסר לן קרא: אילימא במלאכה. כגון מחובר: הא כתיב לא תעשה כל מלאכה. והא תו למה לי: אלא לאו לקניבת ירק. בעלמא בתלוש דמידי דלאו מלאכה קאי עליה בעשה דשבתון שבות וכיון דמדאורייתא אסור בכל שבתות השנה הכא לא שרינן ליה משום עגמת נפש למידחי איסור דאורייתא ובשאר יוה"כ שרי לעגמת נפש ואע"ג דכתיב ביה נמי שבתון שבות לאו ממלאכה הוא אלא מכל דבר המעכב מלהתענות מדסמכינן לועניתם הכי דרשינן לה בפרק בתרא דיומא (דף עד.) לרחיצה וסיכה ודומין להם: מותר

תוספות

ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי שבת קריבין ביום הכפורים. הך תקיעה בע"ש קאמר כדפירש בקונטרס אבל יוה"כ שחל באחד בשבת לא תקעי במוצאי שבת להודיע שיוה"כ הוא קל דאדרבה מתוך התקיעה יהא נראה שהוא חמור דכל תקיעות שתוקעין בע"ש או עי"ט תוקעין בכניסת חמור ולהכי אמר בסמוך י"ט שחל במוצ"ש מבדילין ולא תוקעין ולא תקעי להודיע דחלבי שבת קריבין בי"ט ומיהו התם דבר ידוע הוא שי"ט קיל הוא משבת והא דפריך עלה בסמוך ואמאי ליתקע כי היכי דלידעי דשרי שחיטה לאלתר אותה תקיעה אינה אלא להודיע שהוא לילה ולא להודיע שי"ט קל הוא משבת והא דלא קאמר הכא ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי יוה"כ אין קריבין בשבת דהא כי לא תקעי נמי מחמת שבת ויוה"כ שוין אין קריבין של זה בזה אם כן התקיעה אינה מוכחת שלא יהיו קריבין של יוה"כ בשבת והא נמי לא בעי למיפרך וליבדיל במוצאי שבת דלידעי דחלבי שבת קריבין ביוה"כ דהא אפי' מבדיל בבית הכנס' ברבים אין פרסום בהבדלה כמו בתקיעה:

וליתקע כי היכי דלידעו דשרי בקניבת ירק. ה"ה דהוה מצי למיפרך אליבא דר' ישמעאל ליתקע כי היכי דלידעו שמליעין את המטות מיוה"כ לשבת אלא ניחא ליה למיפרך לכ"ע:

אמר רב יוסף לפי שאין דוחין שבות להתיר. לעיל כי פריך ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי שבת קריבין כו' לא הוה מצי לשנויי הכי דאין זו התרה מה שמתירין להקריבם אלא חומרא הוא שיקטירו האימורים ולא יבאו לידי נותר ויש חומרא בדבר שחייבין להקטירם:

אלא לקניבת ירק. נראה לר"י דאסמכתא בעלמא הוא דאי מדאורייתא ביוה"כ נמי ליתסר והא דאמר בפרק כלל גדול (לעיל עג:) האי מאן דקניב סילקא חייב שתים התם מיירי במחובר והכא איירי בתלוש כדפירש בקונטרס ולא דמי להא דאמר בפרק כלל גדול א) האי מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן דהתם מיירי כשעושה חתיכות דקות מאד והכא מיירי כשעושה חתיכות גדולות:

לעולם למלאכה. וקניבת ירק דברייתא היינו שעושים דק דק דהוי איסור דאורייתא דדמי לטוחן א"נ במחובר: לעיל

ואמאי ליתקע כי היכי דלידעו דשרי בשחיטה. לא להודיע די"ט קיל אלא להודיע שהוא לילה וכן אומר ר"י מה שתוקעים במוצאי יוה"כ אינו אלא להודיע שהוא לילה ויאכילו את בניהם שהתענו וגם להכין סעודת מוצאי יוה"כ שהיא כעין י"ט ב) כמו שיסד הפייטן ג) אחר גמר מילוי אכול בדלוי ורצוי ולא כמחזורים שכתוב בהן שהתקיעה זכר ליובל כי למה תוקעין בכל שנה ושנה וכי היה יובל בכל שנה ושנה:

הדרן עלך ואלו קשרים

א) [דף עד: וע"ש תוס' ד"ה האי מאן] ב) [ועי' תוס' לקמן קיז: ד"ה אבל לא כו'] ג) [בפזמון של מנחה ליוה"כ]

מסורת הש"ס: סוכה נה: | [לעיל כ. וש"נ] | סוכה נג: | יומא לז: | [פסחים מט.] | חולין טו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב מנא תנא מנין. נ"ב הכי מנין ליוה"כ:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דר' יוחנן. נ"ב דרב הונא כו' (ומ"מ):

רבינו חננאל

*) השתא הוא בפלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע: אמר ר' זירא כי הוינן בבבל הוה אמרי' הא דתניא יוה"כ שחל להיות ערב שבת לא היו תוקעין ובמוצ"ש לא היו מבדילין דברי הכל היא. כלומר מפני מה תוקעין בע"ש כדי להבדיל מן המלאכה כיון שע"ש יוה"כ הוא אין שם מלאכה שצריכין תקיעה להבטילן. וכן הבדלה כדי להתיר העם למלאכה וכיון שמוצ"ש יוה"כ אין בו התר מלאכה לפיכך אין צריך להבדלה. וא"ר זירא כי סליקי להתם ואשכחתיה ליהודה בריה דר"ש בן פזי דאומר הא מתני' ר"ע היא דלא שני ליה בין שבת ליוה"כ דהא לא חלבי שבת קריבין ביוה"כ ולא של יוה"כ בשבת לפיכך לא צריך הכירא בין האי להאי. אלא לר' ישמעאל דשני ליה ליתקע במ"ש ליוה"כ דליהוי הכירא לכהנים להקריב מה שנותר מחלבי שבת וא"ל ר' זירא אפי' לר' ישמעאל ושני ליה בין שבת ליום הכיפורים כהנים זריזין הן ויודעין שחלבי שבת קריבין ביוה"כ לפיכך לא בעי תקיע' ואבדלת' איני דכהנים זריזין הן והתנן ג' להבדיל בין [קודש] לחול ושנינן הא דתנן להבדיל בין קדש לחול אינה שנויה לגבי כהנים אלא לישראל בלבד. כדאמר אביי התם ביומא לענין נברשת של זהב שעשת הילני על פתח ההיכל להודיע עת ק"ש דלאו לכהנים איתעביד אלא לשאר עמא דבירושלים. ואקשי' תוב וליתקע בהדי הבדלה לשאר עמא דנידעו דשרי להו קינובת ירק מן המנחה ולמעלה. דהא קי"ל דבשבת אסור לקנב ירק ולהניח לערב משום בורר. ואמרינן (לעיל ע"ד) אמר אביי בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר אבל שלא לאלתר לא יברור. ובסוף אמרוה קמיה דרבה ואמר דשפיר אמר נחמני. אבל ביוה"כ מותר לברור ולקנב מן המנחה ולמעלה ולהניח במוצאי יוה"כ. ומפרק רב יוסף לפי שאין דוחין שבות להתיר. פי' תקיעה אסורה משום שבות. דדרשי כל מלאכת עבודה יצאו תקיעת שופר ורדיית הפת שהן חכמה ואינה מלאכה ולא דחו שבות לא בשבת ולא ביוה"כ בתקיעה להתיר קניבת ירק אי הוה איכא מילתא למיסרא משום מלאכ' [הוא] דדחי שבות ותוקעין אבל למישרא קניבת ירק לא דחו שבות ותקעי. רב שישא בריה דרב אידי אמר שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו. פי' אפילו תימא דוחין שבות להתיר מידי דאית ליה רשות למיעבדיה בקרובה דוחין שבות (משום) להתירו. אבל מידי דרחיק ולית ליה למיעבדיה בקרובה לא התירו שבות להתירו. וקניבת ירק ביוה"כ לאלתר אלא מן המנחה ולמעלה. איני והתנן יו"ט שחל להיות ע"ש תוקעין ולא מבדילין. ולאחר שבת מבדילין ולא תוקעין. ואי אמרת רשות קרובה התירו ליתקע במ"ש שחל להיות לאחר שבת כי היכי דנידעו דשרי לשחיטה לאלתר. ועמדה הקושיא. ונדחתה הא דרב שישא. ואסיק' אלא מחוורתא כדר' יוסף. וקשי לן בהא שמעתא הא דאמר רב יהודה בריה דר"ש בן פזי מתניתא ר' עקיבא היא דאי ר' ישמעאל הא אמר חלבי שבת קריבין ביוה"כ ליתקע במ"ש ליוה"כ כי היכי דנידעו וחלבי שבת ביוה"כ קריבין. וקשיא לן וכי יש תקיעה במ"ש דאמר ליתקע במ"ש. החכמים מפרשין ואמרי' האי גירסא מאן דגרים ליתקע טעותא הוא. אלא הכי קאמר דאי ר' ישמעאל היא ניבדיל כי היכי דלידעו דחלבי שבת קריבין ביוה"כ. וקמפרש בתלמוד א"י דגרסינן ר' זעירא בשם יוה"כ שחל להיות ע"ש אין תוקעין לאחר שבת אין מבדילין. אימא כר"ע ברם כר' ישמעאל מבדיל שכן חלבי שבת קריבין ביוה"כ. א"ר זעירא קומי ר' מנא אפילו כר' ישמעאל לא יבדיל כלום הוא אלא דבר שהוא אסור אילו הקטיר חלבי שבת בשבת שמא אינו מתיר ופירוקא דר' זירא בתלמודא דילן היינו טעמא דלא מבדילינן משום דכהנים זריזין ספי עדיף. וטעמא דרב שישא בריה דרב אידי נמי א...

*) לכאורה תמוה דהא ר"י ור"ע לא פליגי רק בחלבי שבת אי קרבין ביוה"כ אבל בחלבי חול ליכא מאן דפליג ועי' תוס' שם ד"ה אבל ובמל"מ בפ"ד מהל' מעשה הקרבנות הלכה ג' ודו"ק.

רב נסים גאון

כדאמר אביי לשאר עמא דבירושלים. ומשכחת דברי אביי במס' יומא בפרק אמר להן הממונה (דף לז) דתנן הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתח ההיכל. תאנא בשעה שחמה זורחת ניצוצות יוצאות ממנה ויודעין שהגיע זמן קריאת שמע. מיתיבי הקורא קריאת שמע כו' אמר אביי לשאר עמא דבירושלים: סליק פרק אלו קשרים

מותר בקניבת ירק *(ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן יום כיפורים שחל להיות בחול) מפצעין באגוזים ומפרכסין ברימונים מן המנחה ולמעלה מפני *עגמת נפש דבי רב יהודה מקנבי כרבא דבי רבה גרדי קארי כיון דחזא דהוו קא מחרפי אמר להו אתא איגרתא ממערבא משמיה דר' יוחנן דאסיר:

הדרן עלך ואלו קשרים

כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן ובין שאין קורין בהן (א)אע"פ שכתובים בכל לשון טעונים גניזה ומפני מה אין קורין בהם מפני ביטול בית המדרש: **גמ'** איתמר היו כתובים תרגום או בכל לשון רב הונא אמר אין מצילין אותן מפני הדליקה ורב חסדא אמר מצילין אותן מפני הדליקה אליבא דמאן דאמר ניתנו לקרות בהן דכולי עלמא לא פליגי דמצילין כי פליגי אליבא דמאן דאמר לא ניתנו לקרות בהן רב הונא אמר אין מצילין דהא לא ניתנו לקרות בהן רב חסדא אמר מצילין משום בזיון כתבי הקדש תנן כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן (ב)אע"פ שכתובין בכל לשון מאי לאו שקורין בהן נביאים ושאין קורין בהן כתובים אע"פ שכתובין בכל לשון דלא ניתנו לקרות בהן וקתני מצילין ותיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא ותסברא אימא סיפא טעונין גניזה השתא אצולי מצילינן גניזה מיבעי אלא רב הונא מתרץ לטעמיה ורב חסדא מתרץ לטעמיה רב הונא מתרץ לטעמיה בין שקורין בהם נביאים ובין שאין קורין בהם כתובים במה דברים אמורים שכתובין בלשון הקדש אבל בכל לשון אין מצילין ואפילו הכי גניזה בעו רב חסדא מתרץ לטעמיה בין שקורין בהן נביאים ובין שאין קורין בהן כתובים אע"פ שכתובין בכל לשון נמי מצילין והכי קאמר ומקק שלהן טעונין גניזה מיתיבי היו כתובים תרגום (ג)וכל לשון מצילין אותן מפני הדליקה תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא האי תנא סבר ניתנו לקרות בהן ת"ש היו כתובין גיפטית מדית עיברית עילמית יוונית אע"פ שלא ניתנו לקרות בהן מצילין אותן מפני הדליקה תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא תנאי היא דתניא *היו כתובין תרגום ובכל לשון מצילין אותן מפני הדליקה ר' יוסי אומר אין מצילין אותן מפני הדליקה אמר ר' יוסי *מעשה באבא חלפתא שהלך אצל רבן גמליאל בריבי לטבריא ומצאו שהי' יושב על שלחנו של (*יוחנן הנזוף) ובידו ספר איוב תרגום והוא קורא בו אמר לו זכור אני ברבן גמליאל אבי אביך שהיה עומד ע"ג מעלה בהר הבית והביאו לפניו ספר איוב תרגום ואמר לבנאי שקעהו תחת הנדבך אף הוא צוה עליו וגנזו ר' יוסי ברבי יהודה אומר עריבה של טיט כפו עליו אמר רבי שתי תשובות בדבר חדא וכי טיט בהר הבית מנין ועוד וכי מותר לאבדן ביד אלא מניחן במקום התורפה והן *מרקיבין מאליהן מאן תנאי אילימא

רש"י

מותר בקניבת ירק. דשבות לאו איסורא דאורייתא הוא אלא דרבנן והכא משום עגמת נפש שמתקן ואינו אוכל והרי קרוב לעינוי שרי ודווקא מן המנחה ולמעלה שהוא סומך ומצפה לעת אכילה ואיכא עגמת נפש טפי: כיון דחזי דהוי קא מחרפי. מקדימין לפני המנחה דהשתא לאו עגמת נפש הוא: אמר להו. לאינשי ביתיה: אתא איגרתא ממערבא כו'. כי היכי דלקבלו מיניה:

הדרן עלך ואלו קשרים

כל כתבי הקדש. כגון תורה נביאים וכתובים ולא תימא תורה לחוד הוא דשרי למיטרח ולאטולי ולא שאר ספרים: מצילין אותן. כדקתני לקמן למבוי שאינו מפולש וטירחא בעלמא הוא דשרי (ד) בה וחסרון עירוב כדמפרש בגמרא: בין שקורין בהן. כגון נביאים שמפטירין בהן בשבת בבית הכנסת: בין שאין קורין בהן. כגון כתובים ורבינו הלוי אמר דאפי' יחידים אין קורין בהן כדקתני טעמא משום ביטול בית המדרש דמשכי לבא ובשבת היו דורשין דרשה לבעלי בתים שעסוקין במלאכה כל ימות החול ובתוך הדרשה היו מורין להן הלכות איסור והיתר וטוב להן לשמוע מלקרות בכתובים: ואע"פ שכתובין בכל לשון. ואיכא למאן דאמר לקמן לא ניתנו לקרות בהן מצילין אותן: טעונין גניזה. אסור להניחן במקום הפקר ובגמרא מתרץ לה ורבותי פירשו דהאי בכל לשון דקאמר אכתובים קאי ולא אנביאים ומדומה אני מפני שמצינו ביונתן בן עוזיאל שאמרו תרגום הן מפרשין כך ואני אומר אף בנביאים אם אמר יונתן לא כתבו ולא ניתנו ליכתב והכי מפרש במסכת מגילה (דף ט׳) ומאן דאסר בכולהו אסר בר מס"ת יוונית משום מעשה דתלמי המלך ולא מפליג התם בין נביאים לכתובים: מפני בטול בית המדרש. שהיה קבוע בשבת כדפרישית לעיל: **גמ'** איתמר היו כתובין תרגום. אכתובים קאמר ול"נ אכל כתבי הקדש קאי: אליבא דמאן דאמר תנו לקרות בהן. מותר לקרות בכתבי הקדש הכתובין בכל לשון במסכת מגילה (דף ח:) ואין בין ספרי' ותפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון: לא ניתנו. (*רבן גמליאל) פליג עלה ואמר אף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית: ואע"פ שכתובין בכל לשון. ולא ניתנו לקרות דמדקאמר אף על פי מכלל דלא תנו לקרות בהן דאי ניתנו מאי ריעותייהו: אימא סיפא. לדידך דאמרת אע"פ שכתובין בכל לשון אמצילין קאי אימא סיפא על כרחיך מילתא באנפיה נפשיה הוא וטעונין גניזה בחול פשיטא השתא בשבת מצילין להו גניזה בחול מיבעיא: ואפילו הכי בעו גניזה. ודקתני ואע"פ שכתובין בכל לשון לאו אהצלה קאי אלא אטעונין גניזה והכי קאמר אף על פי שכתובים בכל לשון ובשבת אין מצילין אותן בחול מיהא טעונין גניזה: ומקק שלהם. אם בלו ונעשו רקבון אף המקק רקבובית (ס) של אכילת התולעים טעונין גניזה: עברית. כתב של עבר הנהר: אבא חלפתא. אבא של רבי יוסי חלפתא שמו: רבן גמליאל בריבי. לא שהיה בנו של רבי אלא אדם גדול קרי בריבי: רבן גמליאל אבי אביך. הוא רבן גמליאל הזקן ורבן גמליאל שהיה בדורו של חלפתא הוא אבי אביו של רבינו הקדוש: גב מעלה בהר הבית. שבהר הבית היו מעלות כשהוא הולך וגבוה כדתנן במסכת מדות (פ"ב מ"ג): נדבך. שורת אבני הבנין: טיט בהר הבית מנין. וכי בטיט היו בונין והלא בטרכסיד היו בונים חול וסיד מעורבין וטיט לא הוי אלא עפר ומים: התורפה. גלוי והפקר: מאן תנאי. דקאמר רב הונא לעיל תנאי היא מאן מהני תנאי קאי כרב חסדא ומאן כרב הונא: אילימא

תוספות

כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה כו'. אומר ר"ת דכולא האי פירקא איירי כשנפלה דליקה בחותו בית או בחותו חצר דכיון שהאש שם ודאי בהול הוא ואי שרית ליה אתי לכבויי כדמפרש בגמרא אבל נפלה דליקה בבית אחר מותר להציל הכל:

אליבא דמ"ד ניתנו לקרות בהן כ"ע לא פליגי דמצילין. והשתא ספרים שלנו מצילין דנתנו לקרות בהן משום עת לעשות לה' הפרו תורתך כדאמרינן בהניזקין (גיטין ס׳): **לא** ניתנו לקרות בהן. פירש רש"י דהיינו רבן שמעון בן גמליאל דפליג במתניתין בפ"ק דמגילה (דף ח:) דאף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית ופירש הרב פור"ת דהיינו טעמא כיון דלא ניתנו ליכתב אסור לקרות בהן משום דדברים שבכתב אסור לאומרן בעל פה וקשה דאין זה אי אתה רשאי לאומרו בעל פה כיון שאינו אומרו בלשון הקדש אלא בתותו לשון כשהן כתובין דהא שרי למימר בעל פה תרגום °כדמתרגם רב יוסף:

עילמית יוונית. אומר ר"י דאתיא כרבי יהודה דאסר שאר ספרים לכתוב יוונית ולא התיר אלא בס"ת בלבד אבל רבנן שרו אף בשאר ספרים כדאמר בפ"ק דמגילה (דף ט׳):

ובידו ספר איוב תרגום. משמע שבימי התנאים כבר נעשה תרגום כתובים וכן תניא במגילה (דף כא:) (ו) במגילה ובהלל אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמין מה שאין כן בתורה אע"פ שיונתן לא עשאו מ"מ שוב נעשה בימי התנאים ולא (ז)כאומרים דתרגום של כתובים רב יוסף עשאו*:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"י מהלכות ס"ת הלכה ג טוש"ע יו"ד סימן רפב סעיף ס:

ב ב מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שלד סעיף יב:

רבינו חננאל

מתחם. דגרסי' התם א"ר ישמעאל אחוי דר' ברמיה ויבדיל שכן הוא מותר להדיח כבשים ושלקות. כלומר דברים שאסירי' בשבת ומותרי' ביוה"כ ומשני לא מן המנחה ולמעלה מותר להדיח דאלמא שבת דחוקה היא ויבדיל בין המנחה ולמעלה. ושנינן מה נפשך כוס אין כאן נר אין כאן במה מבדילין א"ר אבין בתפלה: וראינו שפירש בה רבינו האיי הגאון נר ישראל יחיה ויפרה לעד. האי קושטא קושטיא היא מיהו מחויא מילתא דבערב יוה"כ נמי הוית תקיעה להבטיל העם מן המלאכה ולהבדיל בין קודש לחול ולערבי יו"ט נמי איכא טובא אלא מיהו כד הוי ערב יוה"כ ועיו"ט חול. אלא כד הוי קודש לא תקעינן. ואע"ג דלא מיפרשא בתקיעות שהיו במקדש. דייקינן מהא דתנן בפ' קמא דשחיטת חולין (דף כו:) כל מקום שיש הבדלה אין תוקעין וכל מקום שיש תקיעה אין הבדלה כיצד יו"ט שחל להיות ערב שבת תוקעין אבל לא מבדילין מכלל דביו"ט שאינו ע"ש היו מבדילין אבל לא תוקעין*) מכלל דאי הוה יו"ט בתר חול היו תוקעין וראוי לדעת דהני כולהו שמעתתא אליבא דאחרים. אבל לדילן לא מיתרמי לן יוה"כ סמוך לשבת לא מלפניה ולא מאחריה. ומפרש בגמרא דהליל. דכד מיקלע כפורים בחד בשבא מרחינן ליה. ומקשינן ומי דחינן והתנן הלבי שבת קריבין ביוה"כ. וא"ר זירא כי הוינא בבבל אמרי' הא דתניא יוה"כ שחל להיות ע"ש לא היו תוקעין ובמוצ"ש לא היו מבדילין דברי הכל היא. ופרקי' ההיא מתניתא אחרים היא דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת אין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים. ואם היתה שנה מעוברת חמשה. וגרסינן בירושלי' בתחלת מגילה. א"ר יוסי ליה כאן חל להיות בשני חל להיות בשבת דאם חל להיות י"ד בשני צומא רבא בחד בשבא. ואם חל בשבת צומא רבא בעירובתא שמעינן מינה דאע"ג דפתח משנה היא דחויה היא ומשנת יחיד היא ולאו דסמכא היא. וכן כל משנה והלכה שהיא כיוצא בה יוטן בין ואודן בה תלוין שהלכה למשה מסיני שלא לקבוע יוה"כ סמוך לשבת בין בלפניה בין מאחריה ולעיין קניבת ירק הלכתא יוה"כ שהי' להיות בשבת אסור בקניבת ירק ואפילו מן המנחה ולמעלה. ואי

הגהות הב"ח

[illegible] וחסרון: (ס) ד"ה ומקק שלהן וכו' רקבובית. נ"ב עי' לעיל דף ל ע"א: (ו) תוס' ד"ה ובידו וכו' במגילה אפילו עשרה: (ז) בא"ד ולא כאומרים. נ"ב כלומר אבל קודם זה לא נעשה בימי התנאים [illegible] גרסי ועשרה מתרגמין וכמו שפירש"י במגילה אלא כבר נעשה בימי התנאים כמו שמוכח הכא:

חל להיות בחול מפצעין באגוזים ומפרכין ברמונים ומותר בקניבת ירק מן המנחה ולמעלה אבל [משום] מיגדר [מילתא אסרוהו]: הדרן עלך ואלו קשרים

פרק טז כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן. פירוש קורין בהן בצבור. תורה הפרשה בתורה ואפטרתא בנביאים ושאין קורין בהן בצבור כתובים. [illegible] היו כתובין תרגום ובכל לשון רב הונא אמר אין מצילין ובכתבי הקדש שמתורגמין בלשון אחר בין בכתב עברי בין בכתב אחר. ר' יוסי אמר לא ניתנו לקרות [illegible] א"ר יוסי מעשה באבא חלפתא שהלך אצל רבן גמליאל לטבריא ומצאו יושב על שולחנו של יוחנן בן הנזוף ובידו ספר איוב תרגום א"ל רבי זכור אני את רבן גמליאל אבי אביך שהיה עומד ע"ג מעלה [illegible] בית והביאו לפניו ספר איוב תרגום ואמר לבנאי שקעהו תחת הנדבך. אף הוא צוה עליו וגנזו ור' נמי הכי קאמר מניחו במקום התורפה והן כלין מאליהן. ולפום דבי תנא ר' יוסי אין מצילין אותן.

*) הכר וצ"ל ומדתנן יו"ט שחל במו"ש מבדילין ולא תוקעין.

גליון הש"ס תוס' ד"ה לא ניתנו. כדמתרגם ר"י. עיין בב"ק דף ג ע"ב בתוס' ד"ה כדמתרגם:

ג א מיי' שם הלכה כז סמג שם טוש"ע שם:
ד ב מיי' וסמג שם טור שו"ע שם סעיף יד:
ה ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:
ו ד מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה ט סמג עשין ד טוש"ע או"ח סימן תרצא סעיף א:
ז ה ו ז ח מיי' פרק כג מהלכות שבת הלכה כח סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף יב:

אילימא תנא קמא *דרבי יוסי ודילמא בהא קמיפלגי מר סבר ניתנו לקרות בהן ומר סבר לא ניתנו לקרות בהן אלא רבי יוסי ותנא דגיפטית *ת"ר *הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה שבתורה אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפים במקומן [הן ואזכרותיהן] מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה מעשה באחד שהיה כותב בצידן באו והודיעו את רבי ישמעאל והלך רבי ישמעאל לבודקו כשהיה עולה בסולם הרגיש בו נטל טומוס של ברכות ושקען בספל של מים ובלשון הזה אמר לו רבי ישמעאל גדול עונש האחרון מן הראשון בעא מיניה ריש גלותא מרבה בר רב הונא היו כתובין בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתום בלשון הקדש מצילין אותן מפני הדליקה או אין מצילין תיבעי למ"ד מצילין תיבעי למ"ד אין מצילין תיבעי למ"ד אין מצילין הני מילי היכא דכתיבי תרגום ובכל לשון אבל הכא דכתיבי בלשון הקדש מצילין או דילמא אפי' למ"ד מצילין ה"מ היכא דכתיבי בדיו דמיקיים אבל הכא כיון דלא מיקיים לא א"ל אין מצילין והא רב המנונא תנא מצילין א"ל *אי תניא תניא מאי תניא אמר רב אשי כדתניא *אין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו בעא מיניה רב הונא בר חלוב מרב נחמן ס"ת שאין בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין אותה מפני הדליקה או אין מצילין א"ל ותיבעי לך פרשת ויהי בנסוע הארון גופה היכא דחסר פרשת ויהי בנסוע לא קמיבעיא לי דכיון דאית ביה הזכרות אע"ג דלית ביה שמונים וחמש אותיות מצילין כי קא מיבעיא לי ס"ת שאין בו ללקט מאי א"ל אין מצילין איתיביה תרגום שכתבו מקרא ומקרא שכתבו תרגום וכתב עברית מצילין מפני הדליקה ואצ"ל תרגום שבעזרא ושבדניאל ושבתורה תרגום שבתורה מאי ניהו °יגר שהדותא ואף על גב דלית בה שמונים וחמש אותיות כי תניא ההיא להשלים איבעיא להו הני שמונים וחמש אותיות מכונסות או מפוזרות רב הונא אמר מכונסות רב חסדא אמר אפילו מפוזרות מיתיבי ס"ת שבלה אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין ואם לאו אין מצילין תיובתא דרב הונא *תרגמה רב חסדא אליבא דרב הונא בתיבות ת"ר °ויהי בנסוע הארון ויאמר משה פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ולמטה לומר שאין

רש"י

אילימא ת"ק. כרב חסדא ור' יוסי כרב הונא: דילמא. טעמא דת"ק משום דקסבר ניתנו לקרות בהן ונהי דר' יוסי קאי כרב הונא מיהו כרב חסדא לא קאי ולא חד דהא רב חסדא אפי' למ"ד לא ניתנו קאמר מצילין: הברכות. מטבע ברכות שטבעו חכמים כגון י"ח ושאר ברכות: ומעניינות הרבה. מפרשיות שהיו כותבין בקמיעין פסוקים ללחש כגון כל המחלה וכגון לא תירא מפחד לילה: נשרפין במקומן. אם נפלה דליקה בשבת: כשורפי תורה. שהרי לא יצילם בשבת: לבודקו. אם אמת היה הדבר: טומוס. קבולות קונטריסים: היו כתובין. תורה נביאים וכתובים: תיבעי למ"ד. בנכתבים בכל לשון מצילין תיבעי למ"ד אין מצילין: דלא מיקיים. אין מתקיים כדיו: הא רב המנונא תנא. מצילין: מאי תניא. היכא תניא: מדקאמר מגילה בדיו. וקתני דהוא מן הדברים שבין ספרים למגילה ש"מ שאר ספרים נכתבים בסם ובסיקרא: בר חלוב. שם אדם: פ"ה אותיות. זהו שיעור לספר תורה שנמחק או בלה להיות עומד בקדושתו: כגון פרשת ויהי בנסוע הארון. שהוא ספר לעצמו כדלקמן ויש בה פ"ה אותיות: ללקט. שנשארת כאן תיבה ובמקום אחר תיבה: מהו. להצילו: ותיבעי לך לפרשת ויהי בנסוע הארון גופה. שנכתבה לבדה וחסרה אות מהו להצילה: שאין בו כדי ללקוט. ובאותו ליקוט עצמו ליכא אזכרות: תרגום שבתורה. יגר שהדותא ושבנביאים כגון כדנא תימרון להום (ירמיה י) שכתבו מקרא [א"כ] התרגום שבעזרא כתבו מקרא: כתב עברית. אותיות גדולות הן ואין דומות לכתב אשורית אף ע"פ שכתובין בלשון הקדש אלא שכתב האותיות משונות: ואין צריך לומר תרגום שבעזרא ושבדניאל ושבתורה. שכתבו תרגום כהלכתו: להשלים. אם היה בו כדי ללקט ותרגום זו משלימו מצטרף ומצילין בשבילו: תיובתא דרב הונא. דמדקתני ללקט מכלל דמפוזרות נינהו: בתיבות. הא דקתני ללקט דמשמע מפוזרות לא ללקט אות ואות לבד אלא ללקט תיבה שלימה תיבה כאן ותיבה כאן עד פ"ה אותיות וכי פליגינן באותיות המפוזרות: עשה לה סימניות מלמעלה ולמטה. להבדיל' מן הסמוכות לה: למעלה ולמטה. בתחלה ובסוף ויהי בנסוע הארון: שאין

תוספות

היו כתובים בסם ובסיקרא כו'. משמע דפשיטא ליה שאין קורין בהן דאי קורין בהן פשיטא דמצילין כדאמר לעיל וקשה לרשב"א דבסמוך משמע דפשיטא ליה לריש גלותא גופיה דקורין בהן דקאמר והתניא מצילין והיינו הסוא ברייתא דמייתי שהספרים נכתבים בכל לשון ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו אבל שאר ספרים נכתבין שלא בדיו ולפי מה שאפרש בסמוך דהך ברייתא איירי לענין הצלה אתי שפיר ולעולם אין קורין בהן:

אבל הכא כיון דלא מקיים לא. אע"ג דבפ"ב דגיטין (דף יט.) קרי להו דבר שמתקיים דתנן בכל כותבין בסם ובדיו ובסקרא ובקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שמתקיים אומר ר"י דהתם קרי ליה מתקיים טפי ממשקין ומי פירות דקתני התם בסיפא דאין כותבין בהן אבל אין מתקיימין כמו דיו אבל קשה לר"י דתנן בפ"ב דסוטה (דף יז:) גבי מגילת סוטה אין כותבין לא בקומוס ולא בקנקנתום שנאמר ומחה כתב שיכול למחוק אלמא קומוס וקנקנתום מתקיימין יותר מדיו ואומר ר"י דלעולם אין מתקיימין כמו דיו ואין יכול למחות כמו דיו לפי שנבלעין בקלף: מגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו. משמע דשאר ספרים לא בעי ספר ודיו וקשה דבפ' המוציא יין (לעיל דף עט:) משמע דספר תורה בעי ספר דתני' על הנייר ועל המטלית פסולה ומוקי לה בס"ת וה"ה על הדיפתרא אע"ג דלא חשיב ליה לענין פסול ה"נ לא חשיב ליה לענין כשרות דקתני על הקלף ועל הדוכסוסטוס כשירה ולא קתני דיפתרא ועוד תנן במסכת סופרים (פ"א) אין כותבין לא ע"ג דיפתרא ולא ע"ג נייר מחוק ועוד דמגילה פסולה אדיפתרא כדתנן פ"ב דמגילה (דף יז.) וכן מגילת סוטה פסולה אדיפתרא כדאמר בפ"ב דסוטה (דף יז:) משום דבעיא ספר וכ"ש ס"ת דנקראת כמה פעמים ספר ודיו נמי צריך כדאמר בפרק הבונה (לעיל קג:) כתבה שלא בדיו או שכתב האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו ותירץ הרב יוסף דס"ת ודאי בעי ספר ודיו והכא איירי דווקא בשאר ספרים והא דלא קתני אין בין ספרים לס"ת ומגילה משום דס"ת נכתבים בכל לשון להכי לא עריב לה ואכתי קשה לר"י דתנן בפ"ק דמגילה (דף ח:) אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון כו' ופריך בגמרא וספרים נכתבין בכל לשון ורמינהו מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב עברי אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו בכתב אשורית על הספר ובדיו ומשני כאן בספרים כאן במגילה ורב אשי משני כי תניא ההיא בשאר ספרים ורבי יהודה היא אלמא בשאר ספרים נמי בעי רבי יהודה ספר ודיו והוא הדין לרבנן דלא אשכחן דפליגי רבנן עליה אלא בכתב אשורית אבל בספר ודיו לא אשכחן דפליגי ועוד קשה דשביק רב אשי התם שינויא קמא דמוקי לה במגילה ומסייע ליה ברייתא דהכא דקתני בהדיא דמגילה בעי שתהא כתובה אשורית וספר ודיו ורב אשי גופיה מייתי לה הכא ונראה לר"י דדוקא לענין הצלה מיתניא הך ברייתא דאין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ואפי' בלא ספר ודיו חשיבו לענין דמצילין אותו מפני הדליקה אע"ג דלא חזו לקריאה משום דיש בהו אזכרות אבל במגילה אין מצילין אלא א"כ ראויה לקריאה שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו לפי שאין בה הזכרה ולא"ת א"כ תקשה מברייתא דהכא דאמר לעיל כל היכא דלא ניתנו לקרות בהן אין מצילין וי"ל דהא מסיק לעיל תנאי היא:

מיתיבי ס"ת שבלה אם יש בה כדי ללקט כו'. השתא משמע דמלשון ללקט קא פריך דמשמע אפי' מפוזרות ותימה א"כ אמאי קא בעי מעיקרא מכונסות או אפי' מפוזרות פשיטא דאפי' מפוזרות מדבעא רב הונא ס"ת שאין בו ללקט משמע הא יש בו ללקט מצילין אע"פ שהן מפוזרות:

רבינו חננאל

ושאר תנאי*) (דתנן) [דאמרי] מצילין לא מסיים מן מינהון סבר ניתנו לקרות בהן. ומאן מנהון סבר לא ניתנו לקרות בהן אלא האי תנא דגפטית. דתני אע"פ שלא ניתנו לקרות בהן מצילין אותן. ות"ק דר' יוסי בניתנו לקרות בהן פליג. וקי"ל כרב הונא דרב חסדא לגביה תלמיד הוא. והא דתנינן כל כתבי הקדש מוקים לה רב הונא בתרי בבי. כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בין נביאי' שקורין בהן בין כתובים שאין קורין בהן. בד"א בכתבי הקדש הכתובים בלשה"ק [אבל אי הוי] אינון כתבי הקדש כתובי' בכל לשון אין מצילין אותן מפני הדליקה ואפי' הכי טעונין גניזה והא ברייתא דתניא הברכות והקמיעות אע"פ שיש בהן של שם ומעניינות של תורה הרבה אין מצילין אותן מפני הדליקה ונגנזין במקומן הלכה היא. והלכה כדתנא רב המנונא שאם היו כתובים בסם ובסיקרא מצילין אותן אע"פ שאינו דבר של קיימא. ילענין בעיא דרב הונא בר חלוב מרב נחמן סוגיא דשמעתא. כל ס"ת דאית ביה פיסקא דאית ביה שם אע"ג דאין בו ללקט פ"ה אותיות מצילין אותו. והאי דתניא יגר שהדותא מצילין אותו להשלים דאי איכא פ"ה אותיות אע"ג שמהן יגר שהדותא מצילין אותו. והלכתא כרב הונא דהני פ"ה אותיות מכונסות ולא מפוזרות. ופי' מכונסות כדתרגמא רב חסדא אליבא דרב הונא בתיבו' אי יכול ללקט פ"ה אותיות מס"ת מתוך תיבות שלימות מצילין אותו כגון דמשכחת בראשית והיא מנויה לשש. ויצא מנויה לארבע. ואלה מנויה לארבע. ויקרא מנויה לחמש כולן תיבות שלימות עשרים (וא"ו) [או] פחות או יתר שמנין אותיותיהן פ"ה. אבל אותיות שמתוך תיבות שאינן שלימות אין מצילין כגון ויאם מכלל ויאמר. אבר מכלל אברם או אברהם וכיוצא בהן. כל שנמצאת תיבה שלימה מונין אותיותיה להעלות לפ"ה אותיות וכל תיבה מקצתה מטושטשת אין אותיותיה המוגהות עולות למנין פ"ה. ומשו"ה אמרן ללקט ואע"פ שהתיבות מפוזרו' במקומו' רחוקין זה מזה: גליונים של ס"ת. איבעיא אם מצילין אותן ולא איפשיטא.

מסורת הש"ס

נ"ל ור' יוסי

לעיל סא: ע"ש [תוספתא פי"ד מ"ס פ' טו הלכה ד]

[מגילה ח:]

[חגיגה יט: מו"ק ד. יומא לא: יבמות קיב: נדרים יט: זבחים לו: לא: מנחות קז. בכורות ז. חולין צג. תמורה לא. נדה כג: וע"ש פרש"י]

[לעיל קג:]

במ' י'

פורענות

ס"ת שנמחק מקום המחק אין בו קדושה דאמרינן כי קדוש היכא דאיכא כתב. ליכא כתב לא קדוש. ומשום דאית טעותא בנוסחאות בהא שמעתא כתבנא כולה. ת"ש ס"ת שבלה אם יש בו ללקט פ"ה אותיות מצילין אותו ואם לאו אין מצילין אותו. וליפוק ליה משום גליון. בלה שאני כלומר אם מצילין מפני הגליונים לא הוה צריך לדקדוקי בתר פ"ה אותיות. ושנינן בלה שאני מכלל כי אם לא בלה מצילין אותו מפני הגליונין אע"פ שאין בו ללקט פ"ה אותיות. ת"ש ס"ת שנמחק אם יש בו כדי ללקט פ"ת אותיות מצילין אותו ואם לאו אין מצילין אותו. ושנינן נמחק לא קא מיבעיא לן דכי קדוש כי איכא כתב. כי ליכא כתב לא קדוש. כי קא מיבעיא לי גליונות של מעלה ושל מטה ושבין דף לדף ושבין פרשה לפרשה שבתחילת הספר ושבסופו (מ"ש) [מאי]. ת"ש גליונין של מעלה ושל מטה שבין דף לדף שבין פרשה לפרשה שבתחלת הספר ושבסופו מטמאין את הידים. ומשנינן דילמא כי חשיבי אגב ס"ת. אבל גליונים דלא מטמו את הידים לאו כוותיה אינון. וכיון דבעיא זו לא איפשיטא מחמרינן בבזיון כתבי קדש. ומצילין אותן מפני הדליקה בשבת ותוב מהא דתניא הגליונין וספרי המינין אין מצילין אותן מפני הדליקה. מיגו דדחינן ומוקמינן לה גליונין של ספרי מינין. ואקשינן מכלל דספרי מינין גופיהן מצילין. ושנינן הכי הרי הן כגליונין. כלומר כשם שהגליונין שאין כתיבה עליהן אין להן כבוד ואין מצילין אותן. כך ספרי מינין מכלל שהגליונין של ס"ת מצילין אותן. והני ספרי מינין. ספרי תורה שכתבן מין אינון דקי"ל גקיטינן ס"ת שכתבו מין ישרף. כתבו נכרי יגנז. נמצא ביד מין יגנז. ביד נכרי אמרי לה יגנז ואמרי לה קורין בו. אבל הספרים שחיברו אותן המינין דברי הכל ישרפו. דהא כתבי קדש שכתובין תרגום אפילו בהן עם

*) נראה מזה דרבינו לא היה גורס אילימא ת"ק דר"י ודילמא בהא קמיפלגי רק היה לו גי' אחרת כזה וצ"ע.

שאין זה מקומה ר' אומר לא מן השם הוא זה אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו כמאן אזלא הא דא"ר שמואל בר *נחמן א"ר יונתן °חצבה עמודיה שבעה אלו שבעה ספרי תורה כמאן כר' מאן תנא דפליג עליה דר' רשב"ג הוא דתניא רשב"ג אומר עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה פורענות שנייה מאי היא °ויהי העם כמתאוננים פורענות ראשונה °ויסעו מהר ה' וא"ר *חמא בר' חנינא שסרו מאחרי ה' והיכן מקומה אמר רב אשי בדגלים °איבעיא להו הגליונין של ס"ת מצילין אותן מפני הדליקה או אין מצילין אותן מפני הדליקה ת"ש ס"ת שבלה אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין ואם לאו אין מצילין ואמאי תיפוק ליה משום גיליון דידיה בלה שאני ת"ש ס"ת שנמחק אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין ואם לאו אין מצילין ואמאי תיפוק ליה משום גיליון דידיה מקום הכתב לא קמיבעיא לי דכי קדוש אגב כתב הוא דקדוש אזל כתב אזלא לה קדושתיה כי קמיבעיא לי של מעלה ושל מטה שבין פרשה לפרשה שבין דף לדף שבתחלת הספר שבסוף הספר ותיפוק ליה משום ההוא °דגייז ושדי ת"ש *הגליונין של מעלה ושל מטה שבין פרשה לפרשה שבין דף לדף שבתחלת הספר שבסוף הספר מטמאין את הידים דילמא אגב ס"ת שאני ת"ש הגיליונין וספרי מינין אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן הן ואזכרותיהן מאי לאו גליונין דספר תורה לא גליונין דספרי מינין (א) השתא ספרי מינין גופייהו אין מצילין גליונין מבעיא הכי קאמר וספרי מינין הרי הן כגליונים גופא *הגליונים וספרי מינין אין מצילין אותם מפני הדליקה רבי יוסי אומר בחול קודר את האזכרות שבהן וגונזן והשאר שורפן א"ר טרפון *°אקפח את בני שאם יבאו לידי שאני אשרוף אותם ואת האזכרות שבהן שאפי' אדם רודף אחריו להורגו ונחש רץ להכישו נכנס לבית ע"ז ואין נכנס לבתיהן של אלו שהללו מכירין וכופרין והללו אין מכירין וכופרין ועליהן הכתוב אומר °[ו]אחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך א"ר ישמעאל ק"ו *ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים הללו שמטילין קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאביהן שבשמים על אחת כמה וכמה ועליהם אמר דוד °הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי וכשם שאין מצילין אותן מפני הדליקה כך אין מצילין אותן לא מן המפולת ולא מן המים ולא מדבר המאבדן בעי מיניה (ב)יוסף בר חנין מר' אבהו הני ספרי דבי אבידן מצילין אותן מפני הדליקה או אין מצילין *אין ולאו ורפיא בידיה רב °לא אזיל לבי אבידן וכ"ש לבי נצרפי שמואל לבי נצרפי לא אזיל לבי אבידן אזיל אמרו ליה לרבא מ"ט לא אתית לבי אבידן אמר להו דיקלא פלניא איכא באורחא וקשי לי ניעקריה דוכתיה קשי לי מר בר יוסף אמר אנא מינייהו אנא ולא מסתפינא מינייהו זימנא חדא אזיל בעו לסכוניה אימא שלום דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הואי הוה ההוא *פילוסופא בשבבותיה

דהוה

משלי ט | במדבר י | ישעיה נז | תהלים קלט

רש"י

שאין זה מקומה. שאינה ראויה לכאן דלאו בהליכות מסעות משתעי לעיל מינה אלא בדגלים היתה ראויה ליכתב בפרשת במדבר סיני: לא מן השם הוא זה. לא זה השם של טעמי הסימניות דמקומה הוא דפרשה זו בתחלת מסע שנסעו מהר סיני *איירי כדכתיב לעיל מיניה (ג) ויהי בחדש השני בשנה השנית בעשרים לחדש נעלה הענן וגו': ז' ספרי תורה. דפרשה זו ספר לעצמו נמצא שלמעלה ספר לעצמו [ושלמטה ספר לעצמו] הואיל וזה מקומה נמצא ספר וידבר נחלק לג' ספרים: עתידה פרשה זו. לעתיד שיהו כל הפורעניות בטלין ולא ידאגו לפורענות ויצר הרע בטל: מאחרי ה'. בתוך ג' ימים למסעם התאוו האספסוף תאוה להתרעם על הבשר כדי למרוד בהקב"ה: הגליונין. קלפים חלקים וקס"ד השתא דבכל גדדין שיהו חלקים קמיבעיא ליה כגון חלק שלמעלה ושלמטה ושנמחק כתבו ונעשה חלק: בלה שאני. דכיון שבלה אף הגליון בטל וכי מיבעיא ליה שהגליונין קיימים אלא שהכתב הלך: ותיפוק ליה משום גליון דידיה. דהיינו כל הספר תורה: מקום הכתב. שנמחק: לא מבעיא לי. דודאי מיגרע גרע דכי קדיש מעיקרא לאו לשם גליון חלק קדיש אלא אדעתא דכתב וכיון דאזל ליה כתב פקע מקדושתיה: של מעלה ומטה. דמתחלה לשם חלק קדיש והשתא כשנמחק כתב הספר נמי חלק הוא: ה"ג ותיפוק ליה משום ההוא דגייז ושדי. והכי פירושא ותיפוק לי' דאע"ג דאין בו כדי ללקט פ"ה אותיות הוה ליה למיתני בברייתא מצילין משום ההוא ריוח של מעלה ומטה אלא לאו פשוט מיניה דאין מצילין ומשני דגייז ושדי שנחתכו הגליונים ולא נשתייר בו אלא מקום הכתב: שבתחלת הספר ושבסוף הספר. שכולן היו כותבין כמגילה כס"ת ואמרי' בב"ב בפ"ק (דף יג:) ראשו כדי לגול עמוד סופו כדי לגול היקף להקיף כל הכרך: מטמא את הידים. אם נגע בו ונגע בתרומה פוסלה דמגזירת י"ח דבר היא (לעיל דף יד.): דילמא אגב ס"ת. שלא נמחק כתב הספר אלא כולו קיים וזה נגע בגליונים וכי מבעיא לן בנמחק הספר ואין כאן קדושה אלא משום גליון ששמשו בעודו קיים: ספרי מינין. משרתים לע"ז וכתבו להן תורה נביאים כתובים כתב אשורית ולשון הקודש: וספרי המינין גופייהו מצילין. בתמיה: ספרי המינין הרי הן כגליונים. כקלפים חלקים שלא נכתב בהם מעולם: קודר. חותך חתיכות הקלף מקום השם: שאפי' רודף אדם להורגו. על עצמו קאמר: שהללו. נכרים העובדים ע"ז אין מכירין שהרי בכך גדלו וכך למדום אבותם: ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך. זכרון הוא בידך ואינה שכחה לך אלא שהשלכת אותי אחרי הדלת: כך אין מצילין אותן. אפי' בחול: דבי אבידן. ספרים שכתבו להם המינין להתווכח עם ישראל ומקום שמתווכחים שם קרי ליה בי אבידן: אין ולא. זימנין אמר ליה אין זימנין א"ל לא: לבי נצרפי. ע"ז וכך שמה: וקשה לי. שסורחן נעשו גבשושית ולדחותם בקש בא: אמרי ליה ניעקריה קשה לי דוכתיה. שתהא שם גומא אי נמי כסיתיו וקשה לי ריחו וכל זה שהיו מתיראין רב ורבא מלכת לבי אבידן שמא מתוך שיתווכחו יעמדו עליהם ויהרגום: מינייהו אנא. מכירי הם: פילוסופא. *מין:

[נ"י דאיירי לעיל מיניה] [נ"ל נחמני] [שם. ח כט.] [תוספתא פי"ד] [לעיל יז.] [זבחים יג.] [סוכה נג: נדרים סו: מכות יא. חולין קמא.] [לעיל קיג. וש"נ] [פירוש תוזה בלשון ערוך] [וע"ע ע"ז דף נד: פירש רש"י פילוסופין חכמי האומות]

תוספות

פורענות ראשונה ויסעו וא"ר חנינא שסרו מאחרי השם. °פי' בקונטרס שמאז התחילו לשאול בשר ואומר ר"י דאין נ"ל כן אלא פורענות ראשונה כדאמר במדרש (ילמדנו) ויסעו שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים כתינוק היוצא מבית הספר שבורח לו והולך לו כך היו בורחים מהר סיני דרך שלשת ימים לפי שלמדו הרבה תורה בסיני אמר הקב"ה (ד)נסמוך פורענות לפורענות לאו אלא נפסוק פרשת ויהי בנסוע הארון*:

ספרי מינין כו' א"ר טרפון כו'. אומר ר"י דמיירי בנמלאו ביד מינין דאי כתבן מין הא אמר בפרק השולח (גיטין דף מה:) נמצא ביד מין יגנז כתבו מין ישרף ודוחק לומר דאתי כר"ט ודלא כרבנן ורבי יוסי:

כך אין מצילין אותן לא מן המים כו'. דלא תימא דוקא מן הדליקה אין מצילין משום דאי שרית ליה אתי לכבויי אלא אפילו היכא דליכא למיגזר מידי אסור לטלטלן ולהוציאן והך סיפא כרבנן דלרבי טרפון לא איצטריך:

פילוסופא. מין כדפי' בקונטרס ורבינו שמע [מיהודי אחד סבא מארץ יון ואמר] דבלשון יון פלוספוס הוא דוד החכמה ואית דגרסי פילא סבא והוא לשון לצון שחוק כדאמר באיכה רבתי דפלי ביהודאי פירוש ששחק ונתלוצץ:

ושמואל

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה כו טוש"ע או"ח סימן שלד סעיף כ:

ט ב מיי' פ"ט מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ו:

י ג ד מיי' פ"ו מהלכות יסודי התורה הלכה ח ופ"א מהלכות תפילין הלכה יג טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף כא וטור שו"ע יו"ד סימן רפא סעיף א:

[עי' תוי"ט פ"ג דאבות משנה ד]

יא ה טוש"ע יו"ד סימן קנ סעיף ג:

רבינו חננאל

אם מצילין אותן מפני הדליקה אי לא. ספרי מינין מיבעיא. ואלו פ"ה אותיו' כנגד פרשת ויהי בנסוע הארון. ופרשת ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו הוא. ומקומו בדגלים ולמה נכתב כאן. להפסיק בין פורענו' ראשונה שהיא ויסעו מהר ה' וגו' לפורענות שנייה. שהיא ויהי העם כמתאוננים וגו': ספרי דבי אבידן. חצר ידועה ויש בה ספרי חכמות מכל אומה ויש בה ספרי תור' קדש ונביאים וכתובי' כתובי' בלשה"ק. ומפני שאינו ידוע מי כתבו או ישראל או זולתן. אמרו על ר' אבהו שהיה הדבר רפיא בידיה להורות עליהן להציל או לא. וזה [בי] אבידן היו מתקבצין שם חכמי' ונבונים מכל אומה ונושאין ונותנין בדברי חכמה. וכן בי נצרפי. מהו בבי נצרפי היתה שם ע"ז. דגרסי' בע"ז איזו היא אשירה סתם. אמר שמואל כגון דאמרי הני תמרי נהווין לשכרא דבי נצרפי ושתו ליה ביום אידם. אמר אמימר אמרו לי סבי (דשם בריתא) [דפומבדיתא] הלכתא כשמואל והני מילי אלה שהיו באותו זמן (הן) שעד אותה שעה לא מוכסין להן המוכסוסין שהן עכשיו בידיהן אלא כתועין היו יש מהן שומרין התורה ויש מהן שאינן שומרין וכולן קוראין אותה ויש מי שהיה קוראה בלשה"ק כיון דאסיקנא קוראין בהן בתורה ובנביאים. אבל בכתובים אין קוראין בהן.

רב נסים גאון

פט"ז כמאן אזל הא דא"ר שמואל בר נחמני חצבה עמודיה שבעה אלו ז' חומשי תורה כמאן כר'. דר' סבר ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו א"כ על דעת ר' מתחילת ספר וידבר עד ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו ופרש' ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו ומן שם עד סוף ספר וידבר ספר בפני עצמו נחלק ספר וידבר לג' ספרים הרי ג' ספרי וידבר עם ד' ספרים הנשארים יהיו הכל ז' ובבראשי' דר' אושעיא בפרשת אלה תולדות יצחק (פרשה סד) תניא כותיה ויקרא אותה שבעה כנגד ספר וידבר שהוא משלים ז' ספרי תורה והלא ה' הם אלא בר קפרא עבד מן ספר וידבר עד ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו ויהי בנסע הארון ספר בפני עצמו מן תמן ועד סיפיה דספרא ספר בפני עצמו: בי נצרפי מן בתי ע"ז ומשכחת במסכת עירובין בפרק הלון (דף פ) ובמסכת ע"ז בפרק כל הצלמין (דף מח) אי זו היא אשירה סתם אמר רב כל שכומרין משמרין אותה ואין טועמין מפירותיה ושמואל אמר כגון דאמרי הני תמרי נינהו לשיכרא דבי ניצרופי ושתו ליה ביום אידם:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דספרי מינין (השתא ספרי וכו' מבעיא תא"מ) ונ"ב ג"י רש"י וספרי מינין גופייהו מצילין: (ב) שם בעי מיניה רב יוסף: (ג) רש"י ד"ה לא מן השם וכו' כדכתיב לעיל מיניה ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש: (ד) תוס' ד"ה פורעניות וכו' אמר הקב"ה לא נסמוך פורענות לפורענות אלא:

גליון הש"ס

גמ' איבעיא להו הגליונין. עי' מגילה דף לב ע"א תוס' ד"ה הגלוחות: שם דגייז ושדי. עי' תשובות זכרון יוסף סימן יא ויב: שם אקפח את בני. לעיל דף יז ע"א זבחים דף יג ע"ב: שם לא אזיל לבי אביד. עי' ע"ז דף יז ע"א תוס' ד"ה הלקק: רש"י בד"ה פילוסופא מין. עי' מס' ד"א רבה פ"ס: תוס' ד"ה פורענות פי' בקונטרס. עי' תוי"ט פ"ב מ"ד דאבות:

דהוה שקיל שמא דלא מקבל שוחדא בעו לאחוכי ביה אעיילא ליה שרגא דדהבא ואזול לקמיה אמרה ליה בעינא דניפלגי לי בנכסי דבי נשי אמר להו פלוגו א"ל כתיב לן במקום ברא ברתא לא תירות א"ל מן יומא דגליתון מארעכון איתנטלית אורייתא דמשה ואיתיהיבת ספרא אחריתי וכתיב ביה ברא וברתא כחדא ירתון למחר הדר עייל ליה איהו חמרא לובא אמר להו שפילית לסיפיה דספרא וכתב ביה אנא לא למיפחת מן אורייתא דמשה אתיתי [*ולא] לאוספי על אורייתא דמשה אתיתי וכתיב ביה במקום ברא ברתא לא תירות אמרה ליה נהור נהוריך כשרגא א"ל רבן גמליאל אתא חמרא ובטש לשרגא: ומפני מה אין קורין כו': אמר רב לא שנו *אלא בזמן בית המדרש אבל שלא בזמן בהמ"ד קורין ושמואל אמר אפילו שלא בזמן בית המדרש אין קורין איני והא נהרדעא אתריה דשמואל הוה ובנהרדעא *פסקי סידרא בכתובים במנחתא דשבתא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב לא שנו אלא במקום בהמ"ד אבל שלא במקום בהמ"ד קורין ושמואל אמר בין במקום בהמ"ד בין שלא במקום בהמ"ד בזמן בהמ"ד אין קורין שלא בזמן בית המדרש קורין ואזדא שמואל לטעמיה °דבנהרדעא פסקי סידרא דכתובים במנחתא דשבתא רב אשי אמר לעולם כדאמרן מעיקרא ושמואל כרבי נחמיה דתניא *אע"פ שאמרו כתבי הקדש אין קורין בהן אבל שונין בהן ודורשין בהן נצרך לפסוק מביא ורואה בו א"ר נחמיה מפני מה אמרו כתבי הקדש אין קורין בהן כדי שיאמרו בכתבי הקדש אין קורין וכ"ש בשטרי הדיוטות:

מתני' °מצילין תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילין ואע"פ שיש בתוכן מעות °ולהיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש בן בתירא אומר אף למפולש: **גמ'** *ת"ר ארבעה עשר שחל להיות בשבת מפשיטין את הפסח עד החזה דברי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה וחכ"א °מפשיטין את כולו בשלמא לרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דהא איתעביד ליה צורך גבוה אלא לרבנן מ"ט אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן דאמר קרא °כל פעל ה' למענהו והכא מאי למענהו איכא רב יוסף אמר שלא יסריח רבא אמר *שלא יהו קדשי שמים מוטלין כנבלה מאי בינייהו איכא בינייהו דמנח אפתורא דדהבא אי נמי יומא דאסתנא ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה האי *פעל ה' למענהו מאי עביד ליה שלא יוציא את האימורין קודם הפשטת העור מ"ט אמר רב הונא בריה דרב נתן משום נימין אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מאי אהדרו ליה חברייא לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה הכי קאמרי ליה אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נפשיט את הפסח מעורו מי דמי התם טלטול הכא מלאכה אמר רב אשי בתרתי פליגי פליגי בטלטול ופליגי במלאכה והכי קאמרי ליה אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר מי

תורה אור (משלי טז)

ושמואל דאמר כר' נחמיה. ולא פליג אדרב דשפיר מודה דלמתני' דמפרש טעמא מפני ביטול בית המדרש קורין שלא בזמן בית המדרש אלא הא לומר דר' נחמיה פליג עלה דמתני': **וכ"ש** בשטרי הדיוטות. פירש בקונטרס איגרות ותימה דנהגו העולם לקרות בכתב ואיגרות השלוחים ממקום למקום ולטלטלן ודאי שרי דהא ראויין לצור ע"פ צלוחית ונראה לר"י דלא קרי שטרי הדיוטות אלא שטרי חובות וכיוצא בהן אבל איגרות שרי דפעמים שיש בהן פקוח נפש ואפי' יודע שאין בו פקוח נפש מתיר ר"ת דלא הוי שטרי הדיוטות כיון שאין צריך למה שכתוב בה לפי שיודע מה שבאיגרות ואם אינו יודע שמא יש בו צורך גדול או פקוח נפש ושרי וכ"מ בירושלמי דקאמר מפני מה אין קורין בכתבי הקדש מפני שטרי הדיוטות שאם אתה אומר לו שהוא מותר אף הוא אומר מה בכך אם אתעסק בשטרותי משמע דווקא כעין חובות ושטרות קאמר וכן פי' רש"י לקמן *גבי גזירה שלא יקרא בשטרי הדיוטות דבשטרי מקח וממכר קאמר וכן הגיה בפי' כתב ידו ומיהו אותן מלחמות הכתובין בלע"ז נראה לרבינו יהודה דאסור לעיין בהן דלא גרע מהא דתניא בפ' שואל (לקמן קמט.) כתב שתחת הצורה והדיוקנאות אסור לקרות בהן בשבת ואפי' בחול לא ידע ר"י מי התיר דהו"ל כמושב לצים:

פליגי בטלטול כו'. פי' אחר שנפשט כל הטור פליגי דרבנן שרו לטלטל שעדיין צריך לבשר שלא יתלכלך ור' ישמעאל אסר אבל כשאינו מופשט אלא עד החזה שרי לכ"ע לטלטל כדמוכח בסמוך ואע"ג דר' ישמעאל לא שרי להפשיט אלא עד החזה מ"מ פליגי במופשט כולו כגון שעבר בהפשיט אי נמי בתמידים ומוספים דמותר להפשיטן: הכא.

דהוה שקיל שמא דלא מקבל שוחדא. היה מוליא עליו שם שאינו מקבל שוחד מבעלי דינין הבאין לפניו והיה מקבלו בסתר: א"ל. פילוספא לר"ג מיומא דגליתון כו': שפילית. כל סוף הדבר הוא אחתית שלו ושייך למימר שפילית לסיפיה: נהור נהורך כשרגא. הגהר אורך כשרגא רמוז בנתנה לו מנורה בשוחד: אמר לו ר"ג אתא חמרא ובטשה. דמפתו לארץ כלומר אני נלחתי בשוחד*[והכל כדי שישמעו המתאספים שם נבלותו ומי הוא]: בזמן בית המדרש. קודם אכילה היו דורשים: שלא בזמן בית המדרש. לאחר אכילה לא דרשו משום שכרות: פסקי סדרא בכתובים. *[היו רגילים לקרא בבהמ"ד פרשה בכתובים]: במקום בהמ"ד. שהחכם דורש דהיינו בבהמ"ד אבל בעלמא קורין: בין במקום בהמ"ד כו' בזמן בהמ"ד אין קורין. לפי שמבטלו מלילך אצל הדורש אבל שלא בזמן בהמ"ד כגון לאחר אכילה קורין: ושמואל. דאמר לעיל אפילו לאחר אכילה אין קורין: כר' נחמיה. אמרה למילתיה דלית ליה טעמא דאין קורין משום בטול אלא כדי שיאמרו קל וחומר לשטרי הדיוטות ומיהו שמואל הנהיג במקומו כדברי חכמים דמתניתי' דאמרי טעמא (דמתני') משום ביטול תורה הלכך לאחר אכילה דליכא דרשה קורין: שונין בהן. כגון מדרש שה"ש וקהלת: שטרי הדיוטות. כגון של חשבונות או איגרות השלוחות לגלא חפץ: **גמ'** עד החזה. מתחיל מרגליו האחרונים עד החזה שיוכל להוציא אימורים שהקטר חלביו דוחין שבת ותו לא מפשיט מידי עד אורתא דצורך הדיוט הוא: למענהו. לכבודו: שלא יסריח. שהעור מחממו ומסריחו ואין זה כבודו להיות פרס אוכלי שולחנו מגואל: אפתורי דדהבא. שאינו מוטל בבזיון אבל לשמא יסריח חיים רב יוסף ורבא לא חיים עד אורתא: יומא דאסתנא. רוח צפונית שהיא בינונית לא חמה ולא צנה כדאמרינן ביבמות בפרק הערל (דף עב.) ואיזו ריח המסרחת רוח מזרחית בשעת החום כדאמרינן בגיטין (דף לא:) אפילו שכבת זרע שבמעי אשה מסרחת בו דכתיב (הושע יג) יבא קדים רוח ה' ממדבר עולה וגו' יש מפרשין יומא דאסתנא רוח דרומית שהיא צוננת אמת שרוח דרומית צוננת אבל אסתנא על כרחיך צפונית היא ונוחה כדאמר בעלמא (עירובין ד' סה.) צריכא שמעתא צילותא כיומא דאסתנא ורוח דרומית היא בלשון ארמי יומא דשותא: קודם הפשטת העור. עד החזה: מ"ט. עור לאימורין מאי קא עביד: משום נימין. של נמר הנדבקין באימורין: חברייא. בני מחלוקתו: אם מצילין. בשבת: תיק עם הספר. ואע"פ שיש בתוכו מעות ומשום כבוד הספר שהוא צורך גבוה עבדינן בהדיה הצלת מעות שהן צורך הדיוט: לא נפשיט את הפסח. בתמיה משום צורך גבוה לא שרי צורך הדיוט בהדיה: התם. תיק ומעות דקמייתי ראיה מיניה טלטול בעלמא הוא: הכא. גבי פלוגתייהו דפסח דאיירי בה הפשטה מלאכה גמורה דהפשטה מאבות מלאכות היא: בתרתי פליגי. גבי פסח פליגי בטלטולו דאסר רבי ישמעאל לטלטל [הפסח] אחר שהוציא אימוריו אפי' מחמה לצל משום עור דלאו בר טלטול הוא (א) ולא דמי לשלחין דאמרן בבמה טומנין (לעיל מט.) שמטלטלין אותן דהתם עור בהמה גסה דחזי למיסמכיה ולמיזגא עליה: והכי קאמרי ליה. תשובה לענין טלטול: לא נטלטל עור אגב בשר. דהוי נמי כבוד שמים דבשר דומיא דספר ומותר לטלטלו מחמה לצל ואגב בשר יטלטלו עור המחובר בו: מי

יב א מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה יט סמג לאוין סה:
יג ב מיי' שם הלכה כח סמג שם טוש"ע או"ח סימן שלד סעיף טו טז:
יד ג מיי' שם הלכה כו טור שו"ע שם סעיף יז יח:
טו ד מיי' פ"א מהלכות ק"פ הלכה טז:

רבינו חננאל

חזר ופירש מפני מה אין קוראין בכתובים מפני ביטול בהמ"ד ומסייעא לה הא דתני העוסק במקרא מדה שאינה מדה כו'. ובית תלמוד מפי עדיף [מהעוסק] במקרא. אמר רב לא שנו שאין קורין בהן אלא בזמן בית המדרש. פי' בשעה שהחכמים יושבי' במדר' ומתעסקין בתלמוד. אבל שלא בזמן בהמ"ד כגון שכבר עמדו בעלי מדרש ונכנסו לבתיהן קורין. ושמואל [אמר] במקום שיש מדרש קבוע כו'. ואסקה רב אשי הכי לעולם כדקאמרינן מעיקרא. אמר רב אין קורין בזמן בהמ"ד כדאמרן אבל בזמן שלא בהמ"ד קורין. ושמואל אמר בין בזמן בהמ"ד בין שלא בזמן בהמ"ד אין קורין. דסבירא ליה כר' נחמיה וגזירה היא משום שטרי הדיוטות והלכתא כלישנא קמא בזמן בית המדרש אין קורין שלא בזמן בית המדרש קורין: ירושלמי (ה"א) אמר ר' יהושע בן לוי הדא אגדתא הכותבה אין לו חלק. הדורשה מתחרך. השומעה אינו מקבל שכר. מיומוי לא איסתכלית בה אלא חד זמן. ואשכחית כתוב בה קע"ה פרשיו' דיבור אמירה צווי שכתוב בתורה כנגד שנות[של] אאע"ה. שנא' לקחת מתנות באדם. וכתיב האדם הגדול בענקים. קמ"ז מזמורי' שכתוב בתילים כנגד שנות יעקב אבינו ללמד שכל קילוסין שישראל (עושין הללויה) מקלסין להקב"ה כנגד שנותיו של יעקב שנא' ואתה קדוש יושב תהלות ישראל קכ"ג פעמים שישראל עונין הללויה כנגד שני אהרן שנאמר הללויה הללו אל בקדשו לקדושי ארון קדוש ה' אפילו מ רוייא מיבעיא בליליא: מצילין תיק הספר עם הספר. אמרי רבנן דדאי תיק קאי לתוריה. תוסלין ממקו' שהוא עם הספר וכן תיק [של] תפילין: י"ד שחל להיות בשבת ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר מפשיטין את הפסח עד החזה. סבר כיון דאיתעביד ליה צורך גבוה שיכול להוציא החלבים לא יפשום יותר מזה. ורבנן סבר מפשיטים כולו. וטעמא כל פעל ה' למענהו. מאי למענהו לעשות כבוד לקדשים: פי' יומא דאסתנא יום שמנשבת רוח צפון שאין הבשר מסריח בו. רבא אמר שלא יהו קדשים מוטלין בעורותיהן כנבילה. אבל אם הוא מוטל בשלחן של זהב שהוא דרך כבוד לא יפשיט יותר למטה מן החזה וכו'. וגרסי' בפסחים בפרק תמיד [נשחט] שהיו מפשיטין. דתנן י"ד שחל להיות בשבת מניח ידו על כתף חבירו כו'. ואמרינן עלה. תנא כל אחד נוטל פסחו בעורו ומפשילו לאחוריו. אמר רב עיליש טייעא. פי' שהערביים מפשילין כליהן לאחוריהן. ור' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא מוקים למענהו שלא יוצא האמורין קודם הפשטת העור כדי שלא ידבק שיער העור בחלבים: אמרו ליה רבנן (אין) [אי] מצילין תיק הספר עם הספר לא נפשוט (עור עם החזה) [את הפסח מעורו]. אמר להן מי דמי. הצלת תיק טלטול בעלמא הפשטת עור מלאכה דקא... ליה לעור. אמר רב אשי בתרי פליגי עליה במלאכה ובטלטול. והכי קאמרי ליה תינח הפשטה שהיא מלאכה טלטול מאי דאיכא

לשלחין וכו'. כ"כ קך קובית היא אף להכרייא ועי"ל בתוס' פ' במה טומנין דף מט בד"ה טומנין בשלחין:

ג"י רש"ל
ג"י רש"ל
בספרים ישנים ליתא אלא
[היינו הפטרה עי' תוס' לעיל כד. ד"ה שלאמלא וכו' וכ"כ תוספות לפירא במגילה כא. ד"ה ואין מפטירין]
[תוספ' פי"ט מ"ס פט"ו הלכה ג ע"ש]
לקמן קלג: מנחות סג: [תוספ' דפסחים פ"ד]
[זבחים פב:]
[ג"ל כל פעל]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בתרתי פליגי וכו' דלאו בר טלטול הוא הס"ד ואחר כך מ"ה והכי קאמרי ואח"כ ד"ה לא נטלטל וכו' המחובר בו ולא דמי

גליון הש"ס גמ' דבנהרדעא פסקי סדרי. ע"ל דף כד ע"א תוס' ד"ה שלאמלא

מי דמי התם נעשה בסיס לדבר המותר הכא נעשה בסיס לדבר האסור אלא הכי קאמרי ליה אם מצילין תיק של ספר עם הספר ואע"פ שיש בתוכו מעות לא נטלטל עור אגב בשר מי דמי התם נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר הכא כולו נעשה בסיס לדבר האסור אלא הכי קאמרי ליה אם מביאין תיק שיש בתוכו מעות מעלמא להציל בו ספר תורה לא נטלטל עור אגב בשר והיא גופה מנלן אילימא דמדהיכא דאית ביה לא שדי להו איתויי נמי מייתינן מי דמי התם אדהכי והכי נפלה דליקה הכא אדהכא והכי לישדינן אלא אמר מר בר רב אשי לעולם כדאמרינן מעיקרא ודקא קשיא לך *הכא טלטול והכא מלאכה כגון דלא קבעי ליה לעור והא *אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות דשקיל ליה *בברזי: ולהיכן מצילין אותן וכו': היכי דמי מפולש היכי דמי שאינו מפולש אמר רב חסדא שלש מחיצות ושני לחיין זהו מבוי שאינו מפולש ג' מחיצות ולחי אחד זהו מבוי המפולש ותרוייהו אליבא דרבי אליעזר דתנן *הכשר מבוי ב"ש אומרים לחי וקורה וב"ה *אומרים או לחי או קורה ר' אליעזר אומר שני לחיים א"ל רבה ג' מחיצות ולחי אחד מפולש קרית ליה ועוד לרבנן נציל לתוכו אוכלין ומשקין אלא אמר רבה שתי מחיצות ושני לחיין זהו מבוי שאינו מפולש שתי מחיצות ולחי אחד זהו מבוי המפולש ותרוייהו אליבא דרבי יהודה *דתניא יתר על כן אמר ר' יהודה מי שיש לו שני בתים בשני צדי ר"ה עושה לחי מיכן ולחי מיכן או קורה מיכן וקורה מיכן ונושא ונותן באמצע אמרו לו אין מערבין רה"ר בכך א"ל אביי לדידך נמי לרבנן נציל לתוכו אוכלין ומשקין אלא

רש"י

(א)מי דמי. תיק הספר נעשה בסיס לדבר המותר לטלטלו בלא שום דליקה דספר בר טלטול הוא ולדבר האסור כגון מעות: הכא. האי עור נעשה בסיס לדבר שכולו אסור בטילטול שהבשר אסור לטלטלו דלא חזי לאכילה עד אורתא דפסח אינו נאכל אלא בלילה ולאי ורבי ישמעאל לית ליה כבוד לכלבים והכא לא חזי לכלבים מ"מ משום בזיון קדשי שמים שרי לכ"ע ובטלטול עור אגב בשר הוא דפליגי והא דקאמר הכא דהוי בסיס לדבר האסור היינו קודם שנשחטה היה שכולו אסור ומניח בו ספר להצילו ואינו צריך להשליך המעות כדמפרש ואזיל לא נטלטל עור אגב הבשר: אי נימא דמדהיכא דאית ביה. מעות עם הספר לא שדי להו לא מצריך ליה תנא דידן למשדינהו כדקתני ואע"פ שיש בתוכו מעות: איתויי נמי מייתינן. מעלמא מאחת זוית הבית תיק ובתוכו מעות להניח בתוכו ספר ולהציל: מי דמי. היכא דהספר מונח עם המעות להיכא דהוא בא עכשיו להביאו עם המעות ולתת בו ספר: התם. דספר ומעות בתוכו להכי לא מצרכינן ליה למישדינהו: דילמא אדהכי והכי נפלה דליקה. על הספר: הכא. אדמייתי ליה נישדינהו דרך ביאתו: כדאמרינן מעיקרא. דלא פליגי אלא בהפשטה ומייתי רבנן ראיה מתיק הספר דמתני' דמצילין מעות אגב ספר לצרכי הדיוט אגב לצרכי גבוה הואיל וליכא שהות למשדינהו וה"נ אגב לצרכי גבוה דכל פעל ה' למענהו יפשיט: ודקשיא לך כו' דלא בעי ליה לעור. אינו צריך לו לעור ואינו מתכוין להפשיט משום עור ולא דמי להפשט אילים ותחשים דמשכן: והא ר"ש מודה בפסיק רישיה ולא ימות. והכא אע"ג דלא מיכוין מיפשט הוא: דשקיל ליה בברזי. בחתיכות דקות מפשיט וחותך דאין דרך הפשטה בכך ולאו מלאכה הוא אלא שבות: שני לחיים. לפתח שאין לו מחיצה: זהו מבוי שאינו מפולש. כלומר מבוי הניתר בכל הלכותיו בין בעירוב בין בשאר דברים וכל היתר שאר מבואות יש לו כגון שיתופי מבואות: ותרוייהו. רבנן ובן בתירא סבירא להו כר"א דאמר אין מבוי ואפילו סתום ניתר בלחי א' ואשמעינן בן בתירא דבהצלת כתבי הקדש לא בעינן לחיים כרבי אליעזר: מפולש קרית ליה. נהי נמי דבעי ר' אליעזר לחיים מיהו מפולש לא מיקרי: ועוד לרבנן. דאמרי לשאינו מפולש וקאמרת דהיינו מבוי הניתר בכל הלכותיו: נציל לתוכן אף אוכלין ומשקין. כמו לחצר המעורבת ואמאי פלגינהו מהדדי דגבי ספר קתני למבוי שאינו מפולש וגבי אוכלין קתני להיכן מצילין אותן לחצר המעורבת דמשמע אבל למבוי לא: שתי מחיצות. מכאן ומכאן: שני לחיין. לחי לכל פתח ופתח: אליבא דרבי יהודה. דאמר בשתי מחיצות סגי ושני לחיים ואתא בן בתירא למימר דלגבי ספר מודה ר' יהודה דסגי בחד דג' מחיצות הוו: לדידך נמי. איכא למיפרך כאתקפתא דלעיל: לרבנן. כיון דאמרת דתרוייהו כר' יהודה לרבנן דאמרי לשאינו מפולש ומפרשי ליה לשאינו חסר כלום כר' יהודה דלא בעי אלא שתי מחיצות ושני לחיים אי הכי לרבנן יציל לתוכו אוכלין ומשקין כמו לחצר המעורבת: אלא

תוספות

הכא נעשה בסיס לדבר האסור. פי' בקונטרס שהבשר אסור לטלטל שהרי אינו ראוי לאכילה עד הלילה ואינו נראה דא"כ היכי קאמר לא נטלטל עור אגב בשר כיון דבשר אסור לטלטל ונראה דלכ"ע בשר מותר לטלטל אע"ג דמאן דשרי *בשר תפל בעלמא לטלטל היינו משום דחזי לכלבים והכא לא חזי לכלבים מ"מ משום בזיון קדשי שמים שרי לכ"ע ובטלטול עור אגב בשר הוא דפליגי והא דקאמר הכא דהוי בסיס לדבר האסור היינו קודם שנשחטה היה בסיס לדבר האסור שכל הבהמה מוקצה היא מטלטול:

מי דמי התם אדהכי והכי נפלה דליקה. וא"ת אמאי לא קאמר התם נעשה בסיס לדבר המותר ולדבר האסור הכא נעשה בסיס לדבר האסור גרידא וי"ל דאין נראה לו לחלק כיון דהשתא סבור שיכול לנער מעות מן הכיס ואפילו הכי א"ל לנער ושרי כל שהוא עושה להצלת ס"ת ה"ה דשרי להביא תיק שיש בו מעות גרידא:

אדהכי והכי לשדינהו. משמע דאי לא מצי למשדי המעות הוה מצי להביא התיק עם המעות להביא בו ס"ת וא"כ כשאינו מופשט אלא עד החזה מותר לכ"ע לטלטל הואיל ולא מצי שדי ליה ולא פליגי אלא כשהופשט לגמרי כדפי' לעיל:

דשקיל ליה בברזי. פירש בקונט' דאיכא שבות בכה"ג וקשה דהוה ליה למיתני בפסחים בפרק אלו דברים (דף סה:) הפשט דדחי שבת בהדי הנהו שבות דקתני התם דדחו שבת ונראה לר"י דליכא אפילו שבות דאינו מפשיט כשיעור השיבות עור יחד ולא דמי למפיס מורסא דהתם פתח קעביד אך שא"ל לו וכן לד מזיקין מ"מ לד הוא אבל הכא דלא קא עביד הפשט אפי' שבות ליכא:

(*דשקיל ליה בברזי).וא"ת דתני' בסוף תמיד נשחט (פסחים סה:) תנא *חככה כל אחד ואחד נוטל פסחו בעורו אם כן לאו בברזי היה מופסט ומשמע דבשבת איירי דאמתני' דהתם קאי דקתני ארבעה עשר שחל בשבת ואיכא למימר דלא קאי אשבת א"כ נוטלו בעורו שנפשט עד החזה ועוד אומר ר"י דאיכא למימר דרבנן לדברי רבי ישמעאל קאמרי לדידן מותר להפשיט לגמרי לדידך אודי לן מיהא דמותר להפשיט בברזי וא"ת לפי זה ה"ל למיחשב התם דחיית הפשט וי"ל דפלוגתא לא קא מיירי דלר' ישמעאל לא דחי ליה הפשט כלל ואע"ג דחשיב הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום דפליגי בה ר"ע ור' אליעזר לא חשיב לה פלוגתא דר"א דשמותי הוא ועוד דמההיא פלוגתא ילפינן דהזאה אינה דוחה להכי קתני לה:

שלש מחיצות ושני לחיים כו'. השתא האי דמפרש לה הכי ומוקי תרוייהו אליבא דר"א ולא בעי למימר שלש מחיצות ולחי א' אינו מפולש ובלא לחי זהו מפולש והוה מפרש אליבא דהלכתא היינו משום דסבר דבלא לחי כלל לא הוה שרי בן בתירא דהוי כרמלית ולא דמי לחצר שאינה מעורבת דסיפא:

ועוד לרבנן נציל לתוכו אוכלין ומשקין. (ואמאי נקט חצר מעורבת) ולדמפלגי בין חצר מעורבת למבוי הוה לן לפלוגי בין מבוי משותף למבוי שאינו משותף דבמשותף יהא מותר להציל לתוכו אוכלין ומשקין ואמאי נקט חצר מעורבת:

אלא אמר רבה כו'. תימה מה תירץ רבה מקושיא דנציל לתוכו אוכלין ומשקין ואומר ר"י דרבה רוצה לומר דרבנן סברי כרבי יהודה דוקא לצורך הצלת כתבי הקדש ולא לצורך אחר ואביי פריך משום דאינו נראה לו סברא שיסברו כר' יהודה לחלאין ומשני אביי ג' מחיצות כו' ולאביי לא סברי רבנן כר"א לחלאין דר"א להצלת כתבי הקדש סגי בלחי אחד כדמסיים ואזיל ואפילו לרבי אליעזר כו' הא

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פי"ז מהלכות שבת הל' ג סמג עשין ה טוש"ע או"ח סימן שמג סעיף ג וסעיף יד:

לקמן קכח.

[ערוך פי' ברזא נקבים והכי קאמר מאן דבזע לי' לעור כשהוא מפשיטו מוכחא מילתא דלא בעי לעור ואין לו הנאה ממנו ולא דמי לפסיק רישא עכ"ל ולפי פי' זה יתיישב קושית התוס' ד"ה דשקיל מה דתניא בתמיד נשחט תנא חככה וכו']

רש"ל מ"ז

[מלת חככה ליתא שם ע"ש]

רבינו חננאל

דאינון סברי מטלטלין העור ע"ג בשר מקום שחיטה כל חד לדוכתיה והוא אסר. ואהדרו ליה אם מטלטלין להציל תיק של ספר אנו לא נטלטל עור אגב בשר ואהדר להו מי דמי תיק נעשה בסיס לס"ת שמותר לטלטלו. עור נעשה בסיס לבשר אסור לטלטלו. אלא הכי קאמרו ליה כו' ודחה ר' ישמעאל מי דמי. התם תיק נעשה בסיס לס"ת שהוא מותר. ולמעות שהן אסורין הכא בבשר כולן אסור. והדר רב אשי ואמר הכי אהדרו ליה אם מביאין מעלמא תיק שיש בו מעות להציל לו ס"ת אנו לא נטלטל עור אגב בשר. והא מנ"ל אי נימא דדייקית מינה מה התיק שיש בו מעות וס"ת אינך מסיר המעות מתוך התיק ומציל הס"ת לבדו אלא אתה מציל אפי' המעות כך אם יש מעות בתיק והצרכה להביאו להציל ס"ת אינך מסיר המעות מתוכו דילמא שני התם במקום שכבר הגיעה הדליקה עד הספר ואם יתעסק בהשלכת המעות תאכלם הלהבה. אבל במקום דהדליקה לא הגיעה [עדיין] והולכין להביא תיק להציל הספר. אם יש בתיק מעות אסור לטלטלן עד שישליכם. ושני רב אשי לעולם כדאמרינן מעיקרא. ודקא אמרת התם בתיק טלטול הכא בעור מלאכה כגון דמתכוין לגלות הבשר ואין כונתו לעור. ואקשינן והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש דסבר דבר שאינו מתכוין שרי בפסיק רישיה ולא ימות כגון זה אמרינן באומר המפשיט דאינו מתכוין לעור דומה לאומר הנני מחתך ראש זה העוף ואין כוונתי לשוחטו כגון זה אפי' לר' שמעון שוחט הוא. ואסקי' דשקיל ליה בברזו. פי' ברזי נקבים והכי קאמר מאן דמבזע ליה כשהוא מפשיטו מוכחא מילתא דלא בעי ליה לעור ולא דמי לפסיק רישיה ולא ימות. ולהיכן מצילין אותו למבוי שאינו מפולש וכו' הלכה. ולית הלכתא כבן בתירא דאמר אפילו למבוי המפולש והיכי דמי מבוי שאינו מפולש. שמצילין בו כתבי הקדש;

אסקה

מסורת הש"ס

[צ"ל התם]

לעיל עה: קג. קיא: לקמן קכ: קלג. קמג. סוכה לג: [ביצה לו.] כתובות ו. בכורות כה.

עירובין יא:

לעיל ו. עירובין ו. יב: כב. נט: נה.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה (מי דמי וכו' כגון מעות הכא האי וכו' אסור בטלטול) תא"מ ונ"ב ס"א ועיקר מי דמי תיק הספר נעשה בסיס לדבר המותר לטלטלו בלא שום דליקה דספר בר טלטול הוא הכא האי עור נעשה בסיס לדבר האסור בטלטול כו':

אלא אמר רב אשי *שלש מחיצות ולחי אחד זה מבוי שאינו מפולש ג' מחיצות בלא לחי זהו מבוי המפולש ואפילו לרבי אליעזר דאמר בעינן לחיים הני מילי לאוכלין ומשקין אבל לספר תורה בחד לחי סגי:

מתני' *מצילין מזון ג' סעודות הראוי לאדם לאדם הראוי לבהמה לבהמה כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות בשחרית מצילין מזון ב' סעודות במנחה מזון סעודה אחת ר' יוסי אומר לעולם מצילין מזון שלש סעודות:

גמ' מכדי בהיתרא קטרח נציל טפי אמר רבא *מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי א"ל אביי אלא הא דתניא *נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה *ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף התם מאי גזירה איכא ה"נ גזירה שמא יביא כלי דרך רה"ר גופא נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף נזדמן לו אורחין מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצרף ולא יקלוט ואחר כך יזמין אלא יזמין ואח"כ יקלוט °ואין מערימין בכך משום רבי יוסי בר יהודה אמרו מערימין לימא בפלוגתא דרבי אליעזר ור' יהושע קמיפלגי דתניא *אותו ואת בנו שנפלו לבור רבי אליעזר אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו בשביל שלא ימות רבי יהושע אומר מעלין את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו ומערים ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט ממאי דילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם דאפשר בפרנסה אבל הכא דלא אפשר לא ועד כאן לא קאמר רבי יהושע התם משום דאיכא צער בעלי חיים אבל הכא דליכא צער בעלי חיים לא ת"ר *הציל פת נקיה אין מציל פת *הדראה פת הדראה מציל פת נקיה ומצילין מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום הכפורים ואין צריך לומר משבת ליום טוב ולא משבת לשבת הבאה ת"ר* שכח פת בתנור וקידש עליו היום מצילין מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין איני והא *תנא דבי רבי ישמעאל(א) °לא תעשה כל מלאכה יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה *כמה דאפשר לשנויי משנינן א"ר חסדא לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר °והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתר *אמר ר' אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות דכתיב לחם משנה *אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקט תרתי ובצע חדא אמר לקטו כתיב רבי זירא הוה בצע אכולה שירותיה אמר ליה רבינא לרב אשי והא מיחזי כרעבתנותא אמר ליה כיון דכל יומא לא עביד והאידנא הוא דקעביד לא מיחזי כרעבתנותא רבי אמי ורבי אסי כי מיקלע להו ריפתא דעירובא שרו עילויה אמרי הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרינא: כיצד נפלה דליקה כו': *ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש רבי חידקא אומר ארבע א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו °ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה רבי חידקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא תנן נפלה דליקה בלילי שבת מצילין

תורה אור: (ויקרא כג) (שמות טז) (שם טז)

רש"י

אלא אמר רב אשי כו'. בין רבנן ובין בן בתירא כר' אליעזר סבירא להו דבעי ג' מחיצות וב' לחיים בעלמא והכא לגבי ספר אמרי רבנן מודה ר' אליעזר בלחי אחד ובן בתירא אמר דמודה ר' אליעזר אף בלא לחי: בחד לחי סגי ליה. מילתא דרבנן קא מפרשי:

מתני' נפלה דליקה בלילי שבת. קודם אכילה: שחרית. קודם סעודה: לעולם הוא מציל. הואיל ויומא כר הכי הוא ובהיתרא טרח דהא בני טלטול נינהו ולחצר המעורבת ואפי' טובא הוה שרי ליה אי לאו משום גזירה וכדמפרש בגמרא: גמ' מכדי בהיתרא קטרח. חזו לטלטול ולחצר המעורבת: ואי שרית ליה. לאתחולי בהצלה טובי האי מתוך שהוא בהול מינשי ליה שבת ואתי נמי לכבויי: ויקלוט. קילוח הנופל מן האויר: ויצרף. סמוך לגג כעין שאיבה אלא שאינו ראוי לשאוב שהגג חלק והיין אינו בגומא מצרף כלי לגג שיזוב מן הגג לכלי והוא אוחז הכלי בידו: התם מאי גזירה איכא. כיון דמידי דהתירא הוא אמאי לא יקלוט ויצרף: שמא יביא כלי כו'. מתוך שהוא מחזר על כלים הרבה ישכח ויביא: ולא יקלוט ואח"כ יזמין. אורחים דבשעת קליטה לא מיבעיא ליה: אין מערימין בכך. לזמן אורחים שאינן צריכין לאכול ויותירו: שנפלו לבור. בי"ט ואין שניהם ראוים לשחיטה ביום אחד: ואינו שוחטו. שמא לו עלילה שמא חברו שמן ממנו: עד כאן לא קאמר ר' אליעזר. דאין מערימין: הציל פת נקיה. לשלש סעודות: לא יציל פת הדראה. פת קיבר שניטל הדרה לפי שאין ערמה כשרה לומר פת הדראה נוחה לי: אבל לא משבת ליום הכפורים. כגון אם חל יוה"כ באחד בשבת דהא לא אכיל עד לאורתא ולאורתא ליטרח ולייתי: ואין צריך לומר משבת לי"ט. דיכול להכין בו ביום: מרדה. כלי שרודין בו הפת ומפרידין אותו מכותל התנור שנדבק בה לא ירדה אותו במרדה שהוא דרך חול: ישכים אדם. בע"ש לטרוח ולזמן הוצאת שבת: והכינו את אשר יביאו לאלתר. בשעת הבאה הכנה והבאה בהשכמה היא דכתיב וילקטו אותו בבקר בבקר (שמות טז): לבצוע. ברכת המוציא: נקיט תרתי. אוחזן בידו: לקטו כתיב. דמשמע אחיזה אבל בציעה לא כתיב משנה: בצע לכוליה שירותיה. פרוסה גדולה ודי לו בה לאותה סעודה ולכבוד שבת ונראה כמחבב סעודת שבת להתחזק ולאכול הרבה: כי מקלע להו. פעמים שהעירוב בביתם ופעמים בבית אחד משאר בני אדם: שרו ביה. היינו ברכת המוציא שהיא התחלת אכילה. שרו מתחילין: תלתא היום. למנין שלש סעודות בא: לעולם

תוספות

הא דתניא נשברה לו חבית בראש גגו. הקשה הרב פורת אמאי לא פריך ממתניתין דריש חבית (לקמן קמג:) דתנן חבית שנשברה מצילין ממנה מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ובלבד שלא יספוג ותירץ דהתיא איכא למימר כגון שהחבית בכרמלית דחיישינן שמא יעביר ד' אמות בכרמלית אבל בהך ברייתא קתני בהדיא בראש גגו ור"י תירץ דהתם מיירי כשנשפך היין לארץ דחיישינן שמא יספוג אומר ה"ר שמואל בשם ר"ת דדוקא נשברה לו חבית אבל נסדקה ועושה טיף טיף מותר להביא כלים לקלוט ולצרף דאינו בהול כל כך להביא כלים דרך רה"ר כמו כשנשברה:

כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף. אומר ר"י דזו אף זו קתני לא מבעי לקלוט דמינכר שמציל דאסור אלא אפילו לצרף דלא מינכר כולי האי שהוא מציל אסור:

הציל פת נקיה לא יציל פת הדראה. אומר ר"י כשאפו בי"ט של פסח מצות מסולת נקיה שיש לו די לצורך י"ט אין אופין אחריהן פת של הדראה אלא מתחילה יעשה של הדראה ואחרי כן יעשה הנקיה:

אבל לא משבת ליום הכפורים. פירש בקונטרס למוצאי יוה"כ וא"ת פשיטא דחול גמור הוא ומ"ש משבת למוצאי שבת וי"ל דמצוה לאכול במוצאי יוה"כ כדפי' לעיל(ב) (דף קיד:) ועוד לפי שהתענו מותר יותר אי נמי ליום הכפורים עצמו קאמר ולהאכיל התינוקות:

והתנא דבי רבי ישמעאל כל מלאכת עבודה לא תעשו. וא"ת ואמאי מייתי קרא *דכל מלאכת עבודה דכתיב גבי י"ט הא אפי' בשבת דכתיב לא תעשה מלאכה סתם ולא כתיב עבודה שרי לתקוע ולרדות מן התורה כדמשמע הכא דלשבת מייתי לה ופירש רבינו שמואל דגרס *כל מלאכה לא תעשו ורשב"א מפרש דלעולם מכל מלאכת עבודה איממעיט תקיעה ורדייה ושבת ילפינן מי"ט דאין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד כדכתיב אך אשר יאכל לכל נפש (שמות יב):

שהיא חכמה ואינה מלאכה. וכיון דמדאורייתא שריא אע"ג דמדרבנן אסירא כדאמר בראש השנה (דף לג:) אין מעכבין את התינוקות מלתקוע הא נשים מעכבין הכא הוה לן למישרי משום ג' סעודות:

במנחה

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה ב ופכ"ג הלכ"ו סמג לאוין סה ועשין א טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף יז וסימן שסג סעיף א ג יד:

יח ב מיי' פכ"ג שם הלכ"א וסמג שם טור ושו"ע או"ח סימן שלד סעיף א:

יט ג מיי' פרק כ"ב שם הלכה עז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שלה סעיף ג:

כ ד מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ג:

כא ה מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה ד טור שו"ע או"ח סימן תלא סעיף י:

כב ו מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה כה טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף ג:

כג ז מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ד:

כד ח מיי' פכ"ב שם הל"א סמג שם טור ושו"ע או"ח סימן רנד סעיף ה:

כה ט טוש"ע או"ח סי' רנ סעיף א:

כו י כ מיי' פ"ל שם הלכה ט סמג עשין ל טור שו"ע או"ח סימן רעד סעיף א ב וסימן רפט סעיף א:

כז ל טוש"ע או"ח סימן שלד סעיף ב בהג"ה:

כח מ מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן רצא סעיף א:

יצא לא תעשה כל מלאכה [שמות כ]

רבינו חננאל

אסקה רב אשי ג' מחיצות ולחי א' והוא מבוי שאינו מפולש שאין בו שיתוף ולא עירוב וזה להציל כתבי הקדש אבל אוכלין ומשקין אין מצילין אלא לחצר המעורבת דהלכת' כת"ק. והא דאמר רבה ב' מחיצות ולחי אחד זהו מפולש. ב' מחיצות וב' לחיים זהו שאינו מפולש. ואליבא דר' יהודה דאמר מי שיש לו ב' בתים בב' צדי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מיכן וקורה מיכן ונושא ונותן באמצע והכי פי' דכד פסיק לה לרה"ר לרחבה מב' צדיה ב' בתים עושה לחי מיכן ולחי מיכן ומערב ונושא ונותן באמצע. והתם איכא פלוגתא דת"ק (וחנינא) [וחנניה] ורב אמר הלכה כת"ק. ושמואל אמר הלכה (כחנינא)[כחנניה]. וקאי במבוי שיש בו ב' מחיצו' בלבד כנגד זו וב' פתחים יש לו זה כנגד זה והאי איכא עליה לחי או קורה מיכן ולחי או קורה מיכן. לר' יהודה דלא מצריך דלת יכול לערב אותו. א"ל אביי א"כ למר נמי כיון שמתערב יצילו לתוכן אוכלין ומשקין. ובא רב אשי ופירק. וסלקא כותיה: מצילין מזון ג' סעודות. ואקשינן מכדי בהיתרא קא טרח דקתני להיכן מצילין לחצר המעורבת נציל טפי. ופרקי אמר רבה מתוך שאדם בהול על ממונו דאי שרית ליה להציל כל מאי דבעי אתי לכבויי. א"ל אביי ואלא הא דתניא נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף והא בהיתרא קא טרח. אהדר ליה רבה התם נמי גזרו עליה דאי שרית [ליה דאמר יביא כלי] דרך רה"ר וכיון שנאמר מלהביא כלי אחר הרי זה מייאש ולא פשים באיסורא. והא דמי שנשברה לו חבית בראש גגו. סלקא דלאו בפלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע היא. ולענין פת בתנור הלכ[ה] דתניא שכח פת בתנור וקדש עליה היום מציל מזון ג' סעודות. ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. ולא ירדה במרדה אלא בסכין. ואע"ג דתנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו. יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה. כמה שאפשר לשנויי משנינן: אמר רב חסדא לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר והיה ביום הששי והכינו לאלתר. והלכתא כר' אבא דאמר חייב אדם לבצוע על ב' ככרות ואית[א]

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנא דבי ר' ישמעאל לא תעשו. נ"ב עי' בפ' ר"א דמילה דף קל. ע"ב דגורס דכל מלאכת עבודה לא תעשו: (ב) תוס' ד"ה אבל וכו' כדפי' לעיל. נ"ב בס"פ אלו קשרים וכ"כ התוס' סוף יומא דף פת ע"א והאמר רב:

גליון הש"ס

גמ' ואין מערימין בכך. מו"ק דף יב ע"ב:

[לקמן קמג:] [לקמן קמג:] [ביצה לז.] [תוספתא דביצה פ"ג] [לקמן קכד:] [תוס' פ"ד] [גי' הערוך בערך הדרא פי' לחם עב ובלע"ז] [שם] [לקמן קמו: ר"ה כט:] [לקמן קכח: וש"נ] [ברכות לט:] ברכות לט: כתובות סד: שמות טז

מצילין מזון ג' סעודות מאי לאו דלא אכל לא דאכל שחרית מצילין מזון שתי סעודות מאי לאו דלא אכל לא דאכל במנחה מצילין מזון סעודה אחת מאי לאו דלא אכל לא דאכל והא מדקתני סיפא רבי יוסי אומר לעולם מצילין מזון ג' סעודות מכלל דתנא קמא ג' סבירא ליה אלא מחוורתא מתני' דלא כרבי חידקא והא *דתנן מי ^אשיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי מזון ארבע עשרה לא יטול מן הקופה מני לא רבנן ולא רבי חידקא אי רבנן חמסרי הויין אי רבי חידקא שית סרי הויין לעולם רבנן דאמרינן ליה מאי דבעית למיכל באפוקי שבתא אכליה בשבתא לימא רבנן היא ולא ר' חידקא אפי' תימא ר' חידקא דאמרינן ליה מאי דבעית למיכל במעלי שבתא אכליה לאורתא וכולי יומא דמעלי שבתא בתעניתא מותבינן ליה אלא הא מני רבי עקיבא היא דאמר *^בעשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות *והא דתנן ^גאין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון מד' סאין בסלע לן נותנין לו פרנסת לינה ואם שבת נותנין לו מזון ג' סעודות לימא רבנן היא ולא ר' חידקא לעולם ר' חידקא כגון דאיכא סעודה בהדיה דאמרינן ליה הא דאיכא בהדך אכליה וכי אזיל בריקן אזיל דמלווינן ליה סעודה בהדיה מאי פרנסת לינה אמר רב פפא פוריא ובי סדיא: ת"ר ^דקערות שאכל בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים בצהרים מדיחן לאכול בהן במנחה מן המנחה ואילך שוב אינו מדיח אבל כוסות וקיתוניות וצלוחיות מדיח והולך כל היום כולו לפי שאין קבע לשתיה א"ר שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא ^הכל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג מחבלו של משיח כתיב הכא יום וכתיב התם °הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום וגו' מדינה של גיהנם כתיב הכא יום וכתיב התם °יום עברה היום ההוא ממלחמת גוג ומגוג כתיב הכא יום וכתיב התם °ביום בא גוג א"ר יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר °אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך

נחלת

תורה אור

מלאכי ג | צפניה א | יחזקאל לח | ישעיה נח

רש"י

לעולם מצילין מזון ג' סעודות. מדלא אמר ארבע לית ליה דרבי חידקא: מכלל דתנא קמא שלש סעודות סבירא ליה. דבהאי לא איפליגו אלא דת"ק סבר מה שעבר כבר לא יציל ולרבי יוסי יציל: תמחוי. קערה גדולה היא וגובין בה גבאים מאכל מבעלי בתים ומחלקין לעניים ב' סעודות ליום מיום ליום: לא יטול. כיון דיש לו כמלא גוזל לעניים: קופה. מעות הן לפרנס עניים בני טובים דזיל להו מילתא דתמחוי ומתחלקין מע"ש לע"ש: י"ד סעודות לא יטול מן הקופה. שהרי יכול להמתין לע"ש הבאה אבל כשיש לו מזון י"ב יטול שהרי לא תחלק עוד עד שיגיע ע"ש והרי לשבעה ימי שבת צריכין י"ד סעודות: אכליה בשבתא. שהרי תאכלנה סמוך לערב ולא תצטרך לאכול בלילה ואף על גב דאמרינן לקמן לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת ה"מ למאן דאפשר ליה: בתעניתא מותבינן ליה. בתמיה: אלא הא מני ר' עקיבא היא. ולענין סעודת שבת במאן דאפשר ליה איכא למימר כרבנן ואיכא למימר כרבי חידקא ומיהו האי דצריך לבריות יעשה שבתו חול ולא יטיל על אחרים כבוד שבתותיו: אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום. שאינו לן בלילה אצלם: מככר. הלקוח בפונדיון כשהשער ד' סאין בסלע והפונדיון אחד מי"ב בדינר דהוא אחד ממ"ח בסלע ושיערו לו חכמים ככר זו לשתי סעודות היום והלילה: לן נותנין לו פרנסת לינה. לקמן מפרש מאי היא שהרי סעודה של לילה בכלל ככר היא וככר זו משערינן בעירובין (דף פב:) למזון שתי סעודות לעירובי תחומין: ואם שבת. אצלם בשבת: מאי פרנסת לינה. הא קבל ליה סעודת הלילה: בי סדיא. לבדין פולטר"א להניח תחת מראשותיו: שוב אינו מדיחן. דאין הדחה זו אלא לחול: חבלו של משיח. כדאמרי' בכתובות (דף קיב:) דור שבן דוד בא בו קטיגוריא בתלמידי חכמים שנאמר ועוד בה עשיריה וגו' חבלי לשון חבלי יולדה(הושע יג): בלי מצרים. כלומר אין לה קץ: אז תתענג. בתר וקראת לשבת עונג כתיב:

תוספות

במנחה מצילין מזון סעודה אחת. מכאן משמע דזמן אכילה שלישית בשבת היא מן המנחה ולמעלה דלא כאותם שמחלקין סעודת שחרית ומברכין בינתים ומיהו מהא דאמרינן בפסחים בפ"ק (דף יג.) י"ד שחל להיות בשבת משייר מזון שתי סעודות אין ראיה מדאין משיירין מזון ג' סעודות שאין לעשות ב' סעודות שחרית דהא כיון שאוכל הכל שחרית חשיב כסעודה אחת ועוד אומר ר"י שיש כאן איסור ברכה שאינה צריכה כדאי' בפ' בא לו (יומא דף ע.) גבי ובעשור שבחומש הפקודים דקאמר וניתי ס"ת אחרינא ונקרי א"ר שמעון בן לקיש מפני ברכה שאינה צריכה: מככר בפונדיון כו'. היינו כר' יוחנן בן ברוקא דחשיב ככר בפונדיון מד' סאין בסלע שתי סעודות דעירוב ופליג התם (עירובין דף פב:) ארבי מאיר ורבי יהודה שאומרים התם שיעור אחר:

והא דתנן אין פוחתין כו' נימא רבנן היא ולא רבי חידקא. אומר ר"י דאין לפרש שבת נותנין לו מזון ג' סעודות דהיינו כשבא שם בע"ש לעת האוכל דמסתמא ישבות שם שאין רגילות כל כך ללכת ערב שבת ובשביל שבת נותנים לו סעודה אחת יותר ממה שנותנין לו בשאר ימים דא"כ היכי ניחא לרבנן והלא מן הכל אין לו כי אם ד' סעודות אחת שהביא עמו דמלוינן בהדיה ושלשה שנתנו לו וכשיאכל אחת בערב שבת לא ישארו בידו רק ג' סעודות ואותן יאכל בשבת וא"כ תיקשי נמי לרבנן וכי אזיל ריקן אזיל כדפריך בסמוך ומיהו איכא למימר דבסמוך לרבנן נמי פריך אבל קשה דכי משני דמלוינן ליה סעודה בהדיה לא תירץ כלום לר' חידקא דאין לו לשבת כ"א שלש סעודות ולר' חידקא צריך ד' ונראה לר"י דכשבא בע"ש לעת האוכל נותנין לו מזון ב' סעודות כמו בשאר ימים ואם בא לשבות שם מוסיפין לו עוד ג' סעודות וקאמר לימא רבנן היא ולא רבי חידקא דלרבנן ניחא שיש בידו ה' סעודות בתחילת שבת ואותה שהביא עמו יאכל בע"ש ומאותן ה' סעודות יאכל ג' בשבת ואחת במוצאי שבת ואחת יוליך עמו אלא לרבי חידקא כשיאכל ד' בשבת ואחת להוליך עמו למחר א"כ מה יאכל במוצאי שבת וליכא למימר דאמרינן ליה מה דהוה לך למיכל באפוקי שבתא אכול בשבתא כדאמרי' לעיל דהתם אמרינן ליה כדי שלא יהא ניזון מן הצדקה אבל הכא ככר הוא ניזון ולהכי נטל כל צרכו ומשני דאיכא סעודה בהדיה המתרץ היה סבור שהיה פשוט למקשה שהסעודה שיוליך עמו נותנין לו באחד בשבת אע"פ שבשאר ימים נותנין לו סעודה שיוליך עמו עם אחרות בע"ש אין נותנין לו אותה עד שילך לפי שאינו הולך מיד עד אחר השבת ולכך היה סבור שהמקשה לא היה יודע שהביא סעודה עמו ואין לו בתחלת השבת אלא ד' להכי משני ליה דאיכא סעודה בהדיה והמקשה משיב דפשיטא ליה דאיכא סעודה בהדיה אך קשה ליה כיון דמתרלת דאכיל לכולהו וכי אזיל בריקן אזיל שכמו שהביא עמו לכאן כן ישאנה עמו בלאתו מכאן ומשני דמלוינן ליה כו':

דמלוינן סעודה בהדיה. וא"ת א"כ אמאי נותנים לו ב' סעודות כיון שמביא אחת עמו יתנו לו אחת ויאכל אחת והאחת יוליך עמו וי"ל דאין מחלקין תמחוי בלילה אלא ביום בזמן הסעודה ולכך נותנין לו שנים שיאכל אחת מיד ואחת בלילה במקום שיהיה ואחת להוליך עמו למחר: לפי שאין קבע לשתיה. מכאן יש ללמוד בלילה כשרוצה להתענות למחר לאחר אכילה אע"פ שאינו יכול לאכול אם לא התנה לפי שמסתמא כשבירך סילק דעתו מלאכול מלשתות ודאי לא סילק דעתו כדאמר הכא דאין קבע לשתיה והיכא דלא שכיח יין אע"ג דסילק דעתו מן היין מ"מ ממים לא סילק דעתו ומיהו אומר ר"י דשמא דוקא בימיהם שהיו קובעין עצמן לשתיה אחר אכילה אמרו דאין קבע לשתיה אבל לדידן לא וריב"א פירש במסכת תענית (דף יב.) שאף לאחר שישן מותר לשתות על פי הירושלמי ואין ר"י רוצה להקל כל כך כיון שלא נזכר בהדיא בש"ס שלנו [עיין תוספות תענית יב: ד"ה ניס]:

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה יג סמג עשין קסב טור שו"ע יו"ד סימן רנג סעיף א ב:

לא ב מיי' פ"ל מהלכות שבת הלכה ז סמג עשין ל טוש"ע או"ח סי' רצב:

לב ג מיי' פ"ז מהלכות מ"ע הלכה ח סמג עשין קסב טוש"ע יו"ד סימן רנ סעיף ד:

לג ד מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכג סעיף ו:

לד ה מיי' פ"ל שם הלכה ט סמג עשין ל טוש"ע או"ח סימן רצא סעיף א:

רבינו חננאל

ואיתא בפ' כיצד מברכין: ת"ר כמה סעודות חייב אדם לוכל בשבת ג'. פי' א' בלילה וב' ביום. וכן הלכה. ולפיכך שנינו שמציל מזון ג' סעודו' ומתני' מחוורתא דלא כר' חידקא: כלי מאכל אינו מדיח אלא מה שצריך לוכל בו בשבת. לפי זמן סעודותיו אבל כלי שתיה כל היום. שאין קבע לשתיה:

מסורת הש"ס

א[ל]ם פ"ח מ"ז

פסחים קיב. קיג.

פאה פ"ח מ"ז ב"ב ע.

עין משפט נר מצוה

[מראשית רבה פרשה סב]

לה א מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה ז סמג עשין ל טור שו"ע או"ח סימן רמב :
לו ב מיי' פ"ז מהלכות תפלה הלכה יב טור שו"ע או"ח סימן נא סעיף ח :
לז ג מיי' פ"ג מהלכות תפילה הלכה א' סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן פט סעיף א וסימן רלג סעיף א [ברי"ף כאן ובפ"ה דברכות דף ט. וכן ברא"ש כאן ושם סי' ה'] :
לח ד טור שו"ע או"ח סימן רסא סעיף ב וסימן רלג סעיף א :
לט ה מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה כג טוש"ע אה"ע סימן כג סעיף ז בהגה :
מ ו ז טוש"ע או"ח סימן ב סעיף א ו :
[ברכות כה.]
מא ח טוש"ע יו"ד סי' רמו סעיף ט בהג"ה:

מסורת הש"ס

תוספות

רובם של צדיקים מתים בחולי מעיים. פי' בקונטרס למרק עונותיהם. ר"י אומר כי יש במדרש *למרק אכילה מן המעיים להיות נקיים וטהורים כמלאכי השרת : **אימא** ה' בעילות בעלתי ושניתי. ובירושלמי משני דיבמות היו ולא רצה לקיים בהן מצות עונה אלא רק כדי לקיים מצות יבום דהיינו ביאה ראשונה : **אילו** היו אומרים לי חברי עלה לדוכן. לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטלה של כהנים אמרה תורה לברך את ישראל : **עיון** תפלה. פי' בכוונת הלב וכן ההיא דאלו דברים שאוכל מפירותיהן בעולם הזה (לקמן דף קכז.) דחשיב עיון תפלה אבל הא דאמר בברכות (דף לב: ונה.) המעיין בתפלתו סוף בא לידי כאב לב ההוא עיון דמצפה מתי יעשה הקב"ה בקשתו שסבור שתפלתו מקובלת כדמייתי עלה תוחלת ממושכה מחלה לב וכן ההיא *דאמר ר"י שלשה דברים מזכירין עוונותיו של אדם קיר נטוי ועיון תפלה [ומוסר דין לשמים על חבירו] והא דאמר בפרק גט פשוט (ב"ב קסד:) שלשה דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום לשון הרע והרהור עבירה ועיון תפלה אין לפרש שמצפה מתי תיעשה בקשתו שהרבה בני אדם ניצולים מזה אלא הוה כי ההוא דשמעתין כלומר שאינו מתכוין בתפלה שאי אפשר ליזהר כדאמרינן בירושלמי* מחזיקנא טיבו לרישא דכי מטא למודים מנפשיה כרע* :

בתליסר

[פרק היה קורא הלכה ה'] [ועי' תוס' ברכות לג: ד"ה כל]

גמרא

נחלת יעקב אביך וגו' לא כאברהם שכתוב בו קום התהלך בארץ לארכה וגו' ולא כיצחק שכתוב בו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ר"נ בר יצחק אמר ניצול משעבוד גליות כתיב הכא והרכבתיך על במתי ארץ וכתיב התם ואתה על במותימו תדרוך אמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך עונג זה איני יודע מהו כשהוא אומר וקראת לשבת עונג הוי אומר זה עונג שבת במה מענגו רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמי' דרב אמר בתבשיל של תרדין(א) ודגים גדולים וראשי שומין רב חייא בר אשי אמר רב אפי' דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג מאי היא א"ר פפא כסא דהרסנא אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עובד ע"ז [כדור] אנוש מוחלין לו שנאמר אשרי אנוש יעשה זאת וגו' מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו אמר רב יהודה אמר רב אלמלי שמרו ישראל שבת *ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וכתיב בתריה ויבא עמלק אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי *אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים שנא' כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה והביאותים אל הר קדשי וגו' אמר ר' יוסי *יהא חלקי מאוכלי שלש סעודות בשבת א"ר יוסי יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום איני והאמר מר הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף כי קאמרינן בפסוקי דזמרא א"ר יוסי יהא חלקי ממתפללים עם דמדומי חמה *א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה א"ר זירא מאי קרא ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים וא"ר יוסי יהא חלקי ממתי בחולי מעיים דאמר מר *רובן של צדיקים מתים בחולי מעיים וא"ר יוסי יהא חלקי ממתי בדרך מצוה וא"ר יוסי יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא וממוציאי שבת בצפורי וא"ר יוסי יהא חלקי ממושיבי בהמ"ד ולא ממעמידי בהמ"ד וא"ר יוסי יהא חלקי מגבאי צדקה ולא ממחלקי צדקה *וא"ר יוסי יהא חלקי ממי שחושדין אותו ואין בו אמר רב פפא לדידי חשדן ולא הוה בי א"ר יוסי חמש בעילות בעלתי ונטעתי חמשה ארזים בישראל ומאן אינון ר' ישמעאל ברבי יוסי ור' *אלעזר בר"י ור' חלפתא בר"י ור' אבטילס בר"י ורבי מנחם בר' יוסי והאיכא ורדימס היינו ורדימס היינו מנחם ואמאי קרי ליה ורדימס *שפניו דומין לוורד למימרא דרבי יוסי מצות עונה לא קיים אלא אימא חמש בעילות בעלתי ושניתי *אמר רבי יוסי מימי לא קריתי לאשתי אשתי ולשורי שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי אמר ר' יוסי מימי לא נסתכלתי במילה שלי איני והאמרו ליה לרבי מאי טעמא קראו לך רבינו הקדוש אמר להו מימי לא נסתכלתי במילה שלי ברבי מילתא אחריתי הוה ביה שלא הכניס ידו תחת אבנטו וא"ר יוסי מימי לא ראו קורות ביתי אימרי חלוקי וא"ר יוסי מימי לא עברתי על דברי חברי יודע אני בעצמי שאיני כהן אם אומרים לי חבירי עלה לדוכן אני עולה *וא"ר יוסי מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי אמר רב נחמן *) תיתי לי דקיימית ג' סעודות בשבת אמר רב יהודה תיתי לי דקיימית עיון תפלה אמר רב הונא בריה דרב יהושע תיתי לי דלא סגינא ד' אמות בגילוי הראש אמר רב ששת תיתי לי דקיימית מצות תפילין ואמר ר"נ תיתי לי דקיימית מצות ציצית אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה אבוך במאי זהיר טפי אמר ליה בציצית יומא חד הוה קא סליק בדרגא איפסיק ליה חוטא ולא נחית ולא אתא כמה דלא רמיה ואמר אביי תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה

עבידנא

*) [לקמן דף קיט. ז"ל רש"י תיתי לי ישולם שכרי ובבכורות ג. ז"ל רש"י תיתי לי שכר טוב ועי' תוס' בבכורות ב: ד"ה סמא]

רש"י

נחלת יעקב · ולא נחלת אברהם ויצחק : לארכה ולרחבה. ארץ זו ולא יותר : הארצות האל. ותו לא : תבשיל של תרדין. חשוב הוא : ראשי שומין. חשובים היו להן : כסא דהרסנא. דגים קטנים מטוגנים בשמן קרביהן ובקמח : דור אנוש. התחילו לעבוד ע"ז דכתיב (בראשית ד) אז הוחל לקרוא וגו' : בתריה. בתר ההיא פרשתא : הרי זה מחרף ומגדף. שנביאים הראשונים תיקנו לומר בפרקים לשבח והודיה כדאמרינן בערבי פסחים (דף קיז.) וזה הקוראה תמיד בלא עתה אינו אלא כמזמר שיר ומתלוצץ : פסוקי דזמרא. שני מזמורים של הילולים הללו את ה' מן השמים הללו אל בקדשו : דמדומי חמה. כשהיא אדומה שחרית אחרי הנץ מיד היא אדומה וערבית סמוך לשקיעתה : עם שמש. עם זריחתה : ולפני ירח. קודם אור הירח בעוד השמש לא שקעה : ממתי חולי בני מעיים. שמתייסרין ביסורין ומתמרקין עונותיהן : ממכניסי שבת בטבריא. מפני שהיא עמוקה ומחשכת מבעוד יום וסבורין שחשכה וממוציאי שבת בצפורי שיושבת בראש ההר ובעוד שהחמה שוקעת נראית שם אור גדול ומאחרין לצאת : ממושיבי בית המדרש. הזנים מאספי תלמידים בכל יום לבא : ממעמידי. ממונים לעת האוכל לומר הגיע עת לעמוד ולאכול : ממחלקי. לעניים לדקה דאמרינן בבבא בתרא פ"ק (דף ח:) צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה והמחלקים אותה עליהם לבדוק לפי הצריך לכל אחד ואחד ופעמים שקרובין דעתם לרחם על זה ולחלוק יותר מן הצורך שאומדין אותו בהרווחה ואומדין את חברו בצמצום : בעלתי ושניתי · כדי שיהיו זכרים דאמר מר הרוצה שיהיו בניו זכרים יבעול וישנה (עירובין דף ק:) : לא קריתי לאשתי אשתי. שאף שיחת חולין שלי יש ללמוד הימנה חכמה : אשתי ביתי. שהיא עיקר של בית : ולשורי שדי. שהוא עיקר של שדה דכתיב ורב תבואות בכח שור (משלי יד): לא נסתכלתי כו'. מרוב צניעות : והא אמרו לו כו'. וא"כ לרבי יוסי נמי הוה ליה למיקרייה רבינו הקדוש : תחת אבנטו. מן האבנט ולמטה : לא ראו קורות כו'. (ב)כשפושט חלוקו [פושטו] כמו שהוא לובשו דרך ראשו ומכסה את עצמו תחלה משום צניעות בסדינו מתחת ויושב במטתו : לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי. שאם בא מי שאמרתי עליו דבר ושאל אם אמרתי כן עליו לא חזרתי בי לאמר איני כדבריו לפי שמתחלה אמת אמרתי וקסבר כל מילתא דמתאמרא באפי מרה לית בה משום לישנא בישא וכן מפרש במסכת ערכין (דף טו:) : דקיימתי מצות תפילין. שלא הלך ארבע אמות בלא תפילין וכן לענין ציצית : עד דרמיה. שתקנה וזה לשון תליית ציצית כדאמרינן בעלמא (תענית ד' כב.) לא רמי חוטי : דשלים מסכתיה. שגרסה:

עבידנא

[פי"ל ע"ש תוס' ד"ה כאשר] [פי' תוס' נדה יג: ד"ה סיכלו] [עי' תוס' בכורות ב: ד"ה סמא וכו'] ברכות כה: [כתובות קג:] מו"ס יח: בדפוסי אליעזר [סוטה לט:] גיטין נב: ערכין טז: ופ"ב מ"ש

רב נסים גאון

אמר ר' יוסי יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא ועם מוציאי שבתות בציפורי. לפי שטבריא היתה נמוכה והחמה שוקעת שם בעוד יומם והיו יושביה מקבלין עליהן השבת משקיעת החמה אצלם ושקיעתה לשם קודם שקיעתה במקומות הגבוהין ומי שמקבל עליו הכנסת השבת מאותה השעה הרי עשה סייג לעצמו והוא משובח ומעולה מן היושבים במקומות הגבוהין ובהרים וכנגדן מוציאי שבת בציפורי שהיא גבוהה מפי ומאחרין לשם פני המזרח להכסיף ושוהין ומאדימין והיו מקבלין עליהן שימור השבת עד שמכסיפין פני המזרח התחתון והעליון ולפיכך הן משובחים בזה הענין יותר מאנשי טבריא ובמסכת ראש השנה בפרק יו"ט של ר"ה השנה (דף לא) משכחת וטבריא עמוקה מכולן שנאמר (ישעיה כט) ושפלת מארץ תדברי ובמסכת מגילה בפרק מגילה נקראת (דף ו) ולמה נקראת שמה ציפורי אמר רב פפא שיושבת בראש ההר כצפור והרי נתברר לך מיכן כי טבריא נמוכה וציפורי גבוהה :

גליון הש"ס

גמ' יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא. ברבינו יונה פ"ח דברכות דף מג ע"א כתב די"מ שבטבריא היו מגמרים הכלים בע"ש מפני כבוד שבת שריחו ריח טוב ובציפורי היו מגמרים במ"ש והיו עושין כן לכבוד שבת שהיו מרבין הצער שיש להם מהנפש יתירה שהיה להם בשבת ועתה בפרידת השבת צריכין למוגמר להריח ריח טוב עיין שם . וכעין זה כ' באגודה . והרי"י מיגאש בתשובה סימן מ"ה כ' יהא חלקי וכו' היינו עם אותם שבתחלת שבת המה בטבריא ובאפוקי יומא הם בציפורי כי טבריא וציפורי תוך תחום אחד ומקדמי ומאחרי שבת : תוס' ד"ה אילו וכו' לא ידע ר"י . וכזה לקמן קלא ע"ב תוס' ד"ה קמ"ל . וקלה ע"א תוס' ד"ה מי סברת ובכתובות דף נג ע"א תוס' ד"ה תימא

הגהות הב"ח

(א) גמ' בתבשיל של תרדין. נ"ב בעירובין כה: ד"ס ס"ט אמר רב חסדא תבשיל של תרדין יפה ללב וטוב לעינים וכל שכן לבני מעים ואמר אביי והוא דיתיב אבי תפי וכו' ובס"פ מרובה דף פ"ב ע"א חמשה דברים נאמרו בשום משביע ומשחין ומצהיל פנים ומרבה הזרע והורג כנים שבבני מעיים ומכניס אהבה ומוציא קנאה ובפ' כיצד מעברין ריש דף נ"ו פירש"י לשבח ולא לגנאי וע"ש : (ב) רש"י ד"ה לא ראו קורות כו' כשפושט חלוקו . נ"ב ס"א לא היה הופכו מרוב צניעות שכשפושטו כו' :

תורה אור

עבידנא יומא טבא לרבנן אמר רבא *תיתי לי דכי אתא צורבא מרבנן לקמאי לדינא לא מזיגנא (א)רישי אבי סדיא כמה דלא מהפיכנא בזכותי' אמר מר בר רב אשי פסילנא ליה לצורבא מרבנן לדינא מ"ט *דחביב עלי כגופאי ואין אדם רואה חובה לעצמו *רבי חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה רבי ינאי לביש מאניה *(ב)מעלי שבת ואמר בואי כלה בואי כלה רבה *בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן קריבו ליה תלת סאוי טחיי א"ל מי הוה ידעיתון דאתינא אמרו ליה מי עדיפת לן מינה *רבי אבא זבן בתליסר אסתירי פשיטי בישרא מתליסר טבחי ומשלים להו אצינורא דדשא ואמר להו °אשור *הייא אשור הייא *ר' אבהו הוה יתיב אתכתקא דשינא ומושיף נורא רב ענן לביש גונדא *דתנא דבי רבי ישמעאל בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו *רב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא רב הונא מדליק שרגי רב פפא גדיל פתילתא רב חסדא פרים סילקא רבה ורב יוסף מצלחי ציבי ר' זירא מצתת צתותי רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק אמר אילו מקלעין לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתיפנא קמייהו ואיכא דאמרי ר' אמי ורבי אסי מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי אמרי אילו איקלען לן רבי יוחנן מי לא מכתפינן קמיה יוסף מוקיר שבי הוה ההוא נכרי בשבבותיה דהוה נפישי נכסיה טובא אמרי ליה כלדאי כולהו נכסי יוסף מוקר שבי אכיל להו אזל זבנינהו לכולהו ניכסי זבן בהו מרגניתא אותבה בסייניה בהדי דקא עבר מברא אפרחיה זיקא שדייה במיא בלעיה כוורא אסקוה אייתוה אפניא דמעלי שבתא אמרי מאן זבין כי השתא אמרי להו זילו אמטיוהו לגבי יוסף מוקר שבי דרגיל דזבין אמטיוה ניהליה זבניה קרעיה אשכח ביה מרגניתא זבניה בתליסר עיליתא דדינרי דדהבא פגע ביה ההוא סבא אמר מאן דיזיף שבתא פרעיה שבתא בעא מיניה רבי מר' ישמעאל ברבי יוסי עשירים שבא"י במה הן זוכין א"ל בשביל שמעשרין שנאמר °עשר תעשר *עשר בשביל שתתעשר שבבבל במה הן זוכין א"ל בשביל שמכבדין את התורה ושבשאר ארצות במה הן זוכין א"ל בשביל שמכבדין את השבת דאמר רבי חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא והביאו לפניו שלחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם וששה עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בו ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים *וכשמניחים אותו אומרים °לה' הארץ ומלואה וגו' *וכשמסלקין אותו אומרים °השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם אמרתי לו בני במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי זו תהא לשבת אמרתי לו [אשריך שזכית] וברוך המקום שזיכך לכך א"ל קיסר לרבי יהושע בן חנניא מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף אמר לו תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף אמר לו תן לנו הימנו אמר לו כל המשמר את השבת מועיל לו ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו א"ל ריש גלותא לרב המנונא מאי דכתיב °ולקדוש ה' מכובד א"ל °זה יוה"כ שאין בו לא אכילה ולא שתיה אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה °וכבדתו רב אמר להקדים ושמואל אמר לאחר אמרו ליה בני רב פפא בר אבא לרב פפא כגון אנן דשכיח לן בישרא וחמרא כל יומא במאי נישנייה אמר להו אי רגיליתו לאקדומי אחרוה אי רגיליתו לאחרוה אקדמוה רב ששת בקיטא מותיב להו לרבנן היכא דמטיא שימשא בסיתוא מותיב להו לרבנן היכא דמטיא טולא כי היכי דליקומו הייא ר' זירא מהדר

דברים יד | תהלים כד | שם קטו | ישעיה נח

בתליסר עיליתא דדינרי. אומר ר"ת דעיליתא שם כלי הוא כדאמרינן בריש כילד מעברין (עירובין דף נג:) עלת נקפת בכדה* : **רב** אמר להקדים ושמואל אמר לאחר. ולא פליגי אלא רב איירי בדרכו לאחר ושמואל איירי בדרכו להקדים כדאמרינן בסמוך : ומלא

עבידנא יומא טבא לרבנן · לתלמידים ראש ישיבה היה : תיתי לי · ישולם שכרי : דכי אתי צורבא מרבנן כו'. שחיבת תלמידי חכמים עלי : דלא מזיגנא רישא אבי סדיא. איני מניח ראשי על הכר : כמה דלא מהפיכנא ליה בזכותיה. עד שאראה אם יש בדבריו לזכותו : מתעטף · בבגדים נאים : בואי כלה. הכי קרי ליה לשבתא שבת מתוך חביבות : טחיי. רקיקין טחין פניהן בשומן אליה או בשמן : מי עדיפת לן מינה. כלום אתה חשוב לנו מן השבת לכבוד שבת הכנוס ולא היינו יודעים שתבא : מתליסר טבחי. לטעום בשבת מן המובחר : אסתירי. סלעים אסתירי פשיטי סלעים מדינ' והן א' מח' בסלע צורי והיינו חצי דינר : ומשלים להו אציטרא דדשא. לפני בואם להביא לו הבשר היה מזמן להן מעותיהן על פתחן ואומר להן אשור הייא התאשרו והתחזקו מהר באומנותיכם למהר ולחזור ולמכור ולהתעסק בצרכי שבת ולי נראה ומשלים להו אציטרא דדשא כשהיה מביא ראשונה היה נותנה לשמש המכינים סעודתו על פתח ביתו ולא היה נכנס אלא ממהר לחזור ולהביא אחרת ואמר להן לשמשין אשור הייא התאשרו מהר להכין את זו בעוד שאלך להביא את זו : אתכתקא דשינא. פסטדו"ל של שן שחשוב היה ועשיר : ומושיף נורא. נופח משם נורא לכבוד השבת ורבינו לוי גרס אתכתקא דשאגא הדהר : לביש גונדא · כלי שחור להודיע שהיום אינו כדי להתנהג בחשיבות מלהתעסק בתבשילי שבת ולא יטנף בגדיו בבישול קדירות : דתנא דבי רבי ישמעאל כו'. דבישול קדירה מטנף בגדים : מחריך רישא. אם היה שם ראש בהמה לחרוך מחרכו הוא בעצמו : פריס. לשון פרומים מחתך : מצתת צתותי. מצית האור בעצים דקים : מכתף ועייל מכתף ונפיק. בע"ש יוצא ונכנס להביא תמיד משואות כלי תשמיש ובגדי חופש ומגדים כאדם שמקבל את רבו בביתו ומראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו : מוקר שבי. מכבד שבתות : אמרי ליה כלדאי. להאי נכרי : כלדאי. חוזים בכוכבים : אכיל להו · סופך ליפול בידו : אותבה בסייניה. עשה לו כובע של לבד ושבלו במשבצות של זהב וקבע בו מרגליות וקבע את זו עמהם : סייניה. כובע ורבינו הלוי גרס בסדיניה בסודרו ולשון הגון לי והוא לשון ר' יצחק ב"ר יהודה : תריסר עיליתי דדינרי. עליות מלאות דינרי זהב °וגוזמא בעלמא הוא כלומר הון עתק מאד כך פירש רבינו הלוי וכן בכל מקום כגון תליסר גמלי ספיקי טריפתא (חולין דף נה:) וכן תליסר טבחי דלעיל : במה הן זוכין. לעושר גדול כזה : לה' הארץ. דאין אנו רשאין ליהנות עד שנברך שמו בברכת הלחם : והארץ נתן לבני אדם. ע"י מתנתו נהנינו הטובה הזאת: מאי דכתיב ולקדוש ה' מכובד. מדכתיב וקראת לשבת עונג מכלל דלקדוש ה' לאו השבת קאי: וכבדתו. השבת מהדר דאי ביוה"כ הא כתיב ביה מכובד: להקדים. זמן סעודת שבת לזמן סעודת חול וזהו כבודו: לאחר. וזהו כבודו שהוא מתאוה לאכול: במאי נשנייה. במאי נשנייהו משאר ימים: אי רגיליתו לאקדומי. סעודתכם בבקר אחרוה: רב ששת סגי נהור היה ואינו רואה עת האכילה וכשהיה דורש בשבת מושיב התלמידים במקום שתגיע שם החמה לעת האוכל כדי שיצטערו וימהרו לקום: דמטי טולא. שילטנטג:היית.מהר:

מהדר

עין משפט נר מצוה

מב א טוש"ע חו"מ סי' טו סעיף א :

מג ב מיי' פ"ל מהלכות שבת הלכה ג סמג עשין ל טוש"ע או"ח סי' רסב סעיף ג :

מד ג מיי' שם הלכה ו סמג שם טור שו"ע או"ח סימן ר"נ סעיף א :

מה ד טוש"ע או"ח סי' תרי סעיף ד :

[וע"ע תוס' ב"ב קלג: ד"ה עיליתא]

מו ה מיי' פ"ל שם הל"ח וסמג שם טוש"ע או"ח סימן רפח סעיף ז :

[חולין קיא.]

פי' מהר וכ"כ בסוף עמוד זה

קדושין מא.

פי' תוס' שם

רבינו חננאל

ורבנן הני דעבדי צרכי שבת בנפשייהו . כגון ר' אבהו דהוה [יתיב] (חציבי) אתכתקא דשינא ומשיף נורא . ורב חנן דשגר תנורא ורב הונא גדיל פתילתא . ורב חסדא מדליק שרגי ורב פפא פרים סילקי . רבה ורב יוסף צלחי ציבי כולהו כדמפרש בגמרא בריש האיש מקדש . שקיום המצוה באדם עצמו טפי עדיף יותר מבשלוחו : וכבדתו שמשנה זמן סעודתו בהקדמה או באיחור . ויחיד המתפלל בעצמו אומר ויכולו :

מסורת הש"ס

[כתובות קג:]

כ"ק לב. ע"ש

נ"א מעילי ולמכסי

[נ"ל דכתיב וקראת לשבת עונג רבי אבא וכו' וכ"א בחולין קיא.]

לעיל קיד. [יומא כג:]

תענית ט.

[עי' תוספות ברכות לה: ד"ה כאן]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא מזיגנא רישא אבי : (ב) שם לביש מאניה במעלי :

גליון הש"ס

גמ' אשור הייא . גיטין דף לד ע"א : רש"י ד"ה תליסר עיליתא דדינרי וכו' וגוזמא בעלמא. עי' ברכות דף כ ע"א בתוס' ד"ה תליסר מתיבתא :

מהדר אזוזי זוזי דרבנן א"ל במטותא מינייכו לא תחללוניה אמר *רבא ואיתימא ר' יהושע בן לוי "אפי' יחיד המתפלל בע"ש צריך לומר ויכולו דאמר רב המנונא כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר ויכולו אל תקרי ויכולו(א) אלא ויכלו אמר רבי אלעזר מניין שהדיבור כמעשה שנאמר °בדבר ה' שמים נעשו אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו °וסר עונך וחטאתך תכופר תניא ר' יוסי בר יהודה אומר שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בע"ש מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע ב'וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו ואם לאו מלאך רע אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו אמר ר' אלעזר ג'לעולם יסדר אדם שלחנו בע"ש אע"פ שאינו צריך אלא לכזית ואמר ר' חנינא ד'לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית. חמין במוצאי שבת מלוגמא פת חמה במוצאי שבת מלוגמא ר' אבהו הוה עבדין ליה באפוקי שבתא עיגלא תילתא הוה אכיל מיניה כוליתא כי גדל אבימי בריה א"ל למה לך לאפסודי כולי האי נשבוק כוליתא ממעלי שבתא שבקוהו ואתא אריא אכליה אריב"ל ה'כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו קורעין לו גזר דינו שנאמר °בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' מ"ט בפרוע פרעות משום דברכו ה' רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה מוחלין לו כתיב הכא בפרוע פרעות וכתיב התם °כי פרוע הוא(ב) אמר ר"ל לקיש כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי ג"ע שנאמר °פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים *אל תיקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן *מאי אמן א"ר חנינא אל מלך נאמן א"ר יהודה בריה דרב שמואל משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת שנאמר °ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת ולבלתי שאת משא וגו' והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה מאי ולא תכבה אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שאין בני אדם מצויין לכבותה אמר אביי לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת שנאמר °ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם אמר ר' אבהו לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו ק"ש שחרית וערבית שנאמר °הוי משכימי בבקר שכר ירדפו וגו' וכתיב °והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם ואת פועל ה' לא יביטו וכתיב °לכן גלה עמי מבלי דעת אמר רב המנונא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן שנאמר °שפוך על עולל בחוץ וגו' מה טעם שפוך משום דעולל בחוץ אמר עולא לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה להם בושת פנים זה מזה שנאמר °הובישו כי תועבה עשו גם בוש לא יבושו וגו' אמר ר' יצחק לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהושוו קטן וגדול שנאמר °והיה כעם ככהן וכתיב בתריה *הבוק תבוק הארץ אמר רב עמרם בריה דר"ש בר אבא א"ר שמעון בר אבא א"ר חנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה שנאמר °היו שריה כאילים לא מצאו מרעה מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה אף ישראל שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה א"ר יהודה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה ת"ח °שנאמר °ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד [ל] אין מרפא מאי עד לאין מרפא אמר רב יהודה אמר רב ו'כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב °אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו אל תגעו במשיחי אלו תינוקות של בית רבן ובנביאי אל תרעו אלו ת"ח אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן א"ל רב פפא לאביי דידי ודידך מאי א"ל אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא ואמר ריש לקיש משום ר"י נשיאה ז'אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפי' לבנין בית המקדש ואמר ר"ל לר"י נשיאה כך מקובלני •מאבותי ואמרי לה מאבותיך ח'כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחריבין אותה רבינא אמר מחרימין אותה *ואמר רבא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר °שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא [ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש] (אם יש איש) עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה איני והאמר רב קטינא *אפי' בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר °כי יתפש איש באחיו בית אביו (לאמר) שמלה לכה קצין תהיה לנו דברים שבני אדם מתכסין בהן כשמלה ישנן בידיך *והמכשלה הזאת תחת ידך

דברים

רש"י

מהדר אזוזי זוזי דרבנן. כשהיה רואה אותן זוגות זוגות ומדברין בתורה מחזר אחריהם ואומר להם במטותא מכון לכו והתעסקו בעונג שבת ולא תחללוניה לבטל תענוגים: ויכלו. הקב"ה וזה שמספר בשבחו של מקום ובשבח של שבת: יסדר אדם שלחנו בע"ש. בלילי שבת: במוצ"ש. נמי כבוד שבת ללוות ביציאתו דרך כבוד כאדם המלוה את המלך בצאתו מן העיר: חמין. לשתות ולרחוץ: מלוגמא. רפואה: אכליה אריא. לעגל הראוי לשחוט: בכל כחו. בכל כוונתו: בפרוע פרעות. ביטול פורעניות כגון פרוע דמתרגמין בטל: בהתנדב עם ברכו. כשמתנדבין ישראל לברך את בוראן: כי פרוע. כי פרעו אהרן ע"ז והכי קאמר בהבטל פריעות ע"ז שמפקע ומשכח שלא יזכר עונש משום התנדב עם הוא: אל מלך נאמן. כך מעיד על בוראו שהוא אל מלך נאמן: שאין בני אדם מצויין לכבותה. בשבת: בבקר. בזמן ק"ש וכן מאחרי בנשף: והיה כנור ונבל. בסיפיה דקרא ואת פועל ה' לא יביטו לא שמו לב ליחד שמו על בריותיו: שפוך על עולל. רישא דקרא ואת חמת ה' נלאיתי הכיל שפוך וגו' שפוך החמה בנקמה בשביל שעולל לחוץ ובטלין מבית רבן: הובישו כי תועבה עשו וגו'. סיפיה דקרא גם בוש לא יבושו וגם הכלם לא כו': במשיחי אלו תינוקות של בית רבן. שדרך תינוקות למושחן בשמן*: ובנביאי אלו תלמידי חכמים. שנאמר ונביא לבב חכמה (תהלים צ): מחריבין. היכא שיור: מחרימין. ליכא שיור: מתכסין בהן כשמלה. כששואלין אותן טעמי תורה הללו עושין עצמן כמעלימין את דבריהם מפני שאינן יודעים להשיב: ישנן בידך. אתה בקי לפיכך קצין תהיה לנו ותלמדנו חכמה:

תוספות

ומצא נר דלוק ושולחן ערוך. וא"ת דאמר בריש ערבי פסחים (דף ק:) ושוין שאין מביאין את השולחן אא"כ קידש וי"ל דערוך הוא במקום אחר אלא שאין מביאין אותו עד אחר הקידוש כי היכי דתיתי סעודתא ביקרא דשבת כדאיתא בשאלתות דרב אחאי *ודוקא בימיהם שהיו להם שלחנות קטנים לפני כל אחד ואחד אבל שלנו גדולים הם וקשה לטלטלם*(ג): כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כחו. פי' בכל כוונתו וכן פירש רש"י ור"י אומר דים בפסיקתא במעשה דר' ישמעאל בן אלישע דקאמר התם כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים יהא שמיה רבא מברך בקול רם מבטלים גזירות קשות:

א"ר חנינא אל מלך נאמן. צריך להרהר בו בשעה שאומר אמן:

אידי

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ז סמג עשין ל טוש"ע או"ח סי' רסח סעיף א:

מח ב מיי' פ"ל שם הל' ה סמג שם טור שו"ע או"ח סימן רסב סעיף א:

מט ג מיי' שם הלכה ה וסמג שם:

נ ד מיי' וסמג שם טור שו"ע או"ח סימן ש:

נא ה מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה א טוש"ע או"ח סימן נו סעיף א [וברב אלפס ברכות פג דף ע"ו: וברא"ש שם סימן יט]:

[פרשת יתרו סימן נד]

[וע"ע תוס' פסחים ק: ד"ה שאין]

נב ו מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הלכה יא טור שו"ע יו"ד סימן רמג סעיף ז:

נג ז מיי' פ"ב שם הל"ב טוש"ע יו"ד סי' רמה סעיף יג [וברב אלפס פ"ב דב"ב דף קסג: וברא"ש פ"ג דמו"ק סי' ס"א]:

נד ח מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף ז [וברב אלפס שם]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אל תיקרי ויכולו אלא ויכלו: (ב) שם כי פרוע הוא כי פרעו אהרן אמר ריש לקיש: (ג) תוס' ד"ה ומצא וכו' וקשה לטלטלם. נ"ב פי' אחר קידוש שלא להפסיק כל כך בין קידוש לסעודה אנו רגילין לפרוס מפה ולקדש:

גליון הש"ס

גמ' שנא' ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים. ע"ד שאחז"ל נדרים דף כ ע"ב מאן מה"ש רבנן: שם כך מקובלני מאבותי. עיין ב"מ דף פד ע"א ד"ה אי הורת:

תורה אור

תהלים לג · ישעיה ו · שופטים ה · שמות לב · ישעיה כו · סנהדרין קי: · ירמיה יז · יחזקאל כב · ישעיה ה · שם · שם · ירמיה ו · איכה ב · ירמיה ח · שם · ישעיה כד · איכה א · דה"ב לו · דה"א טז · תענית יד. · ירמיה ה · ישעיה ג · [חגיגה יד.] · [חגיגה שם. גיטין מג.]

מסורת הש"ס

[בהרא"ש וטור סי' רסח איתא אמר רב וכו' ואמר רב המנונא כל המתפלל וכו' וכ"ה בשאלתות ברא"ש סי' א] · [כתובות עי"ש] · [סנהדרין קיט.] · [פי' תתרוקן]

דברים שאין אדם עומד בהן · על בוריין לאומרן כהלכתן : אלא אם כן נכשל בהן . עד שאומרן ב' וג' פעמים בשיבוש דהיינו טעמי תורה המסותרין : לא אהיה חובש . איני רגיל להיות חובש חבוש בבהמ"ד. אהיה הורגלתי כמו שחוק לרעהו אהיה (איוב יב) אני הוה : ומאי . דמשום דיש בהן אמנה הוא דילמא על כרחך צריכים שישיבו האמת : דאי אמר להו גמירנא. אותן טעמי תורה : אמרי ליה. שואלים אימא לן : ומשני הוה ליה למימר גמר ושכח מאי לא אהיה חובש . מודה הוא על האמת שלא יגע בתורה : בדברי תורה. היו נאמנין ואין מתהללים על שקר :

תורה אור

דברים שאין בני אדם עומדין עליהם אלא אם כן נכשלים בהן ישנן תחת ידיך קצין תהיה לנו °ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חובש וגו' אין ישא אלא לשון שבועה וכן הוא אומר לא תשא את שם ה' לא אהיה חובש לא אהיה מחובשי עצמן בבית המדרש ובביתי אין לחם ואין שמלה שאין בידי לא *מקרא ולא משנה ולא גמרא וממאי דילמא שאני התם דאי אמר להו גמירנא אמרו ליה אימא לן הוה ליה למימר גמר ושכח מאי לא אהיה חובש כלל לא קשיא כאן בדברי תורה כאן במשא ומתן: **מתני'** *מצילין סל מלא ככרות אע"פ שיש בו מאה סעודות ועיגול של דבילה וחבית של יין ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ואם היו פיקחין עושין עמו חשבון אחר השבת להיכן מצילין אותן לחצר המעורבת בן בתירה אומר אף לשאינה מעורבת *ולשם מוציא כל כלי תשמישו °ולובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף ר' יוסי אומר י"ח כלים °וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו עמי: **גמ'** והא תנא ליה *רישא ג' סעודות ותו לא אמר רב הונא לא קשיא כאן בבא להציל כאן בבא לקפל °בא להציל מציל את כולן בא לקפל אינו מקפל אלא מזון ג' סעודות *ר' אבא בר זבדא אמר רב אידי ואידי בבא לקפל ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת בעי רב הונא בריה דרב יהושע פירש טליתו וקיפל והניח וקיפל והניח מאי כבא להציל דמי או כבא לקפל דמי (א)מדאמר רבא אטעיה רב שיזבי לרב חסדא ודרש ובלבד שלא יביא כלי שהוא מחזיק יותר מג' סעודות ש"מ °כבא להציל דמי ושפיר דמי א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא מאי טעותא אמר ליה דקתני *ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף כלי אחר הוא דלא אבל בההוא מנא כמה דבעי מציל: ועיגול של דבילה כו': °חשבון מאי עבידתיה מהפקירא קזכו אמר רב חסדא מדת חסידות שנו כאן אמר רבא חסידי אגרא דשבתא שקלי אלא אמר רבא הכא בירא שמים עסקינן (ב)°ולא ניחא ליה דליתהני מאחרים ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח והכי קאמר ואם היו פיקחין דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא עושין עמו חשבון לאחר השבת: ולהיכן מצילין כו': מ"ש הכא דקתני לכם ומ"ש הכא דקתני עמי אמרי גבי מזונות קתני לכם משום דלא קא חזו (ג)אלא מזון ג' סעודות אבל גבי לבושים קתני עמי משום דקחזי ליה לכולי יומא: ת"ר לובש (ד) מוציא ופושט וחוזר ולובש ומוציא ופושט ואפילו כל היום כולו דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר שמנה עשר כלים ואלו הם שמנה עשר כלים °מקטורן *אונקלי ופונדא קלבוס של פשתן וחלוק *ואפיליות ומעפורת °ושני ספרקין ושני מנעלים ושני אנפילאות וב' פרגד וחגור שבמתניו וכובע שבראשו וסודר שבצוארו: **מתני'** ר' שמעון בן ננס אומר פורסין °עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחז בהן את האור מפני שהוא מחרך °ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאין בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאין מים לפי שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב טלית שאחז בה האור מצד אחד נותנין עליה מים מצד אחר ואם כבתה כבתה מיתיבי *טלית שאחז בה האור מצד אחד פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה וכן ספר תורה שאחז בו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה הוא

אידי ואידי בבא לקפל . פירש הרב פורת דלקפל היינו אפי' בא לקפל דלר' אבא אין חילוק בין לקפל בין להציל דאפילו להציל בחצר אחרת לא שרי אלא מזון ג' סעודות אבל אין נראה לומר דלהציל שרי אפילו מאה סעודות בחצר אחרת גם לרבי אבא דאם כן הוה ליה לאוקומי מתני' אידי ואידי בחצר אחרת וכאן בבא לקפל וכאן בבא להציל: **נותן** מים מצד זה . פירש רשב"ם לאו דוקא על הטלית דהא קי"ל בפ' דם חטאת (זבחים נד:) דבבגד שרייתו זהו כיבוסו ולעיל בסוף פרק שמנה שרצים (דף קיא·) פירשתי:
גרס

מתני' ועיגול של דבילה . שהוא גדול ויש בו סעודות הרבה : ואם היו פקחין . לישאל שכרן כפועלים : כל כלי תשמישו . שצריכין לו לאותו היום כגון כוסות וקיתוניות : י"ח כלים . מפרש להו בגמרא שכן דרך ללובשן בחול יחד אבל טפי מהכי לא ואינו פושטן לחזור וללבוש ולהציל אחרים : **גמ'** בבא להציל . [שהציל] בסל [אחד] כדקתני סל מלא ככרות ואינו טורח אלא להא לן מתוך הדליקה בבת אחת מציל כל מה שבסל דהא חדא זימנא הוא מה לי פורתא מה לי טובא : בבא לקפל . כלים הרבה זה עם זה לטרוח [ולאוספם] ולחזור ולהוציא מזון ג' סעודות הוא דיכול להציל בכלים הרבה ותו לא שכל א' טורח בעצמו הוא : פירש טליתו וקיפל והניח . הביא אוכלין והניח וחזר והביא והניח מהו : כבא להציל דמי . הואיל ואין כאן אלא כלי אחד ובפעם אחת הוא מוציאם : או כבא לקפל דמי . הואיל וטורח לאסוף ולכנוס : אטעייה רב שיזבי לרב חסדא . *[עד] שדרש לפניו והודה לו רב חסדא והא מתני' דאמרן לעיל (דף קיז:) נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ודרש רב שיזבי לרב חסדא ובלבד שלא (ה)יתן כלי המחזיק יותר משלש סעודות והודה לו רב חסדא ומדאמר רבא אטעייה שמע מינה טעותא הוא דאפילו מחזיק סעודות הרבה מותר כיון דחד מנא הוא והאי כמקפל ונותן בכלי אחד דמי דהא מעט מעט הוא נופל *ומטפטף בו ש"מ בחד מנא כבא להציל דמי : מאי טעותא . מנא לך דטעותא הוא בידיה : אמר ליה . מדקתני בה בברייתא : ובלבד שלא יביא כלי אחר כו' . ש"מ כלים טובא הוא דאסירי אבל בחד שפיר דמי : מהפקירא וכו' . דהא הצילו לכם קאמר להו לצריכהם ואם פקחים הם יעכבו הכל הוה ליה למיתני : מדת חסידות . שמחזירין לו : חסידי אגרא דשבתא שקלי . בתמיה אם חסידים הם יש להם לוותר משלהם בכל דבר שיש בו נדנוד עבירה ואע"ג דלאו שכר שבת גמור הוא שהרי לא התנה ומהפקירא קא זכו מיהו חסיד לא מיקרי אא"כ מוותר משלו : הכא בירא שמים עסקינן . המציל הזה ירא שמים הוא ולא חסיד לוותר משלו : דלא ניחא ליה דליתהני מאחריני . בזכייה דהפקירא דידע דלא מרצונו הפקירו : ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח . דלאו חסיד הוא (ו) ולמחול על שלו : והכי קאמר כו' . כלומר דהאי אם היו פקחין דמתני' לאו פקחין בדין קאמר ליטול את הראוי להם דאם כן יעכבו הכל הוה ליה למתני אלא לאו הכי קאמר הני יראי שמים אם פקחין הן בהלכות שבת דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא דמהפקירא לאו אדעתא דשכר פעולה נחית עושין עמו חשבון והכי קאמר אדרב חסדא נמי קאי אלא לא שבקיה לרב חסדא לסיימיה למילתיה : *לחצר המעורבת . ואפי' הכי טובא לא ליזול כדאמר לעיל (דף קיז:) מתוך שבהול אי שרי לאיעסוקי בהצלה כולי האי אתי לכבויי : מקטורן . מנטו"ל : אונקלי . לבוש רחב כעין סריניס"א ובלשון ערבי מחסיא"ה : פונדא . אזור חלול מעל למדיו : קלבוס . גבי"ש : חלוק . קמיש"א על בשרו : ואפליון . סדין להתעטף בו כולו : מעפורת . לעטף ראשו : ושני ספרקין . פייסול"ש : אנפילייאות . קלצו"ש של למר : פרגוד . גנליי"ש ובלשון אשכנז קני הוז"ן : חגור . על חלוקו מבפנים : וסודר שבצוארו . ותלויין ראשיו לפניו לקנח בו פיו ועיניו : **מתני'** עור של גדי . לח : מפני שהוא מחרך . מן האור ובלע"ז רטריי"ט ואינו נשרף ומתוך כך הוא מגין על התיבה : בין מלאים . מים : שאינן יכולין לקבל כח האור . מפני שחדשים הם : הוא

ישעיה ג
ע"ש טעם
עירובין נט:
לעיל קיז:
[לעיל יט:]
ס"י
לעיל קיז: עירובין נט:
[עי' ומטלטל' עי' רש"א]
[פי' כנגד רקיק בלובש אדם על בשרו ערוך]
[תוספת' פי"ד]
[פ"יד לעיל במשנה]

נה א מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כב כג סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף ו [וסימן שא סעיף מד] :
נו ב מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף יז :
נז ג מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ז :
נח ד ה מיי' שם הלכה כה טור שו"ע שם סעיף ח :
נט ו ז מיי' שם הלכה כב כג טור שו"ע שם סעיף ו :
ס ח ט מיי' שם הלכה כד טור שו"ע שם סעיף ט :
סא י כ מיי' פרק יב שם הלכה ד ה סמג שם טוש"ע שם סעיף כב :
סב ל מיי' שם הלכה ו טור שו"ע שם סעיף כג כד :

רבינו חננאל

מצילין סל מלא ככרות ואע"ג שיש בו ק' סעודות . אקשינן איני והא תני רישא מצילין מזון ג' סעודות ותו לא ושני רב הונא לא קשיא רישא בבא לקפל . פי' כגון שמקבץ מתוך הבית ממקומות [הרבה] ונותן בכמה כלים שאין לו להציל אלא מזון של ג' סעודות בלבד . סיפא במציל כולו בכלי אחד כמות שהוא . ואע"פ שאין זה הטעם כאשר פירשנו. כי רישא במקפל ונותן בכלים שנים ושלשה . וסיפא במציל סל אחד כמות שהוא מפורש (היבננוהו מז') . בעי רב הונא בריה דר' יהושע פירש טליתו וקיפל והניח וקיפל והניח מהו . כבא לקפל דמי או כבא להציל דמי . דמגלי לן שאם קיפל בכלי אחד ונטלו . וחזר וקיפל בכלי אחר ונטלו זהו לקפל פשיטא שאינו מציל אלא מזון ג' סעודות . וכי קא מבעיא שקיפל והניח בתוך טליתו וחזר וקיפל והניח בתוך טליתו מי אמרינן כיון שמקפל ומביא כמקפל דמי ואסור . או דילמא כיון שהוא מניחן בתוך טלית אחד אחד ונוטלן כאחד כבא להציל דמי ושרי . ומיפרשא נמי הא בגמ' בסוף יציאות השבת . הנהו תרי תלמידי . מר מציל בחד מנא ומר מציל בתרי מני קמפלגי בפלוגתא דר' אבא בר זבדא ורב הונא . הכין גמרא ומיגמר מינה דלקפל בתרי תלתא מני כדפרישנא לעילא דאסיר לרב הונא ושרי לר' אבא בר זבדא ומסתייע נמי בתלמוד א"י דאמרי על מצילין סל מלא ככרות מכיון שכולו גוף אחד כמין שכולה סעודה אחת היא והאי במימרא דרב הונא ובא ר' אבא בר זבדא ופירק פירוק אחר . ואמר רישא דמתני' במציל לחצר אחרת שאין לו להציל אלא מזון ג' סעודות בלבד בין בכלי א' בין בב' ג' כלים . וסיפא במציל באותו חצר שיש לו להציל אפילו ק' סעודות בין בכלי אחד בין בכמה כלים. ולענין בעיא דרב הונא בריה דר' יהושע פשיט מדאמר רבא הא מילתא אטעייה רב שיזבי ודרש ובלבד שלא יבא כלי אחד מחזיק יותר מג' סעודות . ש"מ כבא להציל דמי ש"מ . והכי קא גמרין מדקאמר רבא דבטעותא דרש רב חסדא שלא יביא כלי מחזיק יתר מג' סעודות. שמעינן מינה כי אפילו אם יביא כלי שמחזיק כל מה שהוא חפץ ויקפל ויניח בו ויטלנו כולו בבת אחת שפיר דמי. א"ל רב נחמן בר יצחק מאי טעותא. פירוש מנ"ל דטעותא היא דילמא דוקא אמר רב שיזבי . אהדר ליה רבא לא ס"ד מדקתני לענין מי שנשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף . כלי אחר לא יביא . הא בכלי אחד כמה דבעי נהוי וכן הלכה . וכיון שדרך בני אדם להזמין אורחים בשבת אומרים לאחרים בואו והצילו לכם . אבל להציל הוא ואח"כ להזמין אסור: ואם היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר השבת . אוקימנא בירא שמים ולא ניחא ליה לאיתהנויי מאחריני ובדנם [נמי לא ניחא ליה למטרח] . והכי פירושא דמתני' אם היו פקחין שיודעין דכי האי גוונא לאו שכר שבת הוא הואיל ומהפקירא קא זכו ואינון האי דמהדרו ליה לבעה"ב כגון מתנה מדידהו הוא עושין חשבון כשיעור שכרן ושקלי ליה . ושארא שבקי ליה לבעה"ב . סוגיא דשמעתא שהחסיד גדול הוא מירא שמים . ולשם מוציא כל כלי תשמישו. לרבנן בחצר המעורבת . לבן בתירא אף לשאינה מעורבת . ולובש כל מה שהוא יכול ללבוש ועוטף כל מה שהוא יכול להתעטף. ואפי' יותר מי"ח כלים. וכן הלכתא. וקי"ל שמותר להערים : ירושלמי תני אין מערימין. ר' יוסי בר אבין אמר מערימין . ועל זו

הגהות הב"ח

(א) גמ' לקפל דמי תא שמע מדאמר רבא : (ב) שם בירא שמים עסקינן דלא : (ג) שם דלא קא חזי ליה אלא : (ד) שם תנו רבנן לובש ומוציא : (ה) רש"י ד"ה אטעייה וכו' ובלבד שלא יביא כלי : (ו) ד"ה ובחנם וכו' דלמחול :

גליון הש"ס

מתני' ולובש כל מה שיכול ללבוש. ע"ל דף סה ע"ב: גמ' מקטורן אונקלי ופונדא. עי' לעיל דף נט ע"ב תוס' ד"ה תרי המייני : שם ושני ספרקין. נזכר במתני' פרק כ"ט משנה ב דכלים : מתני' עור של גדי. עיין לעיל דף מט ע"א תוס' ד"ה טומנין :

הוא דאמר כר' שמעון בן ננס אימר דאמר רבי שמעון בן ננס מפני שהוא מהרך גרם כיבוי מי אמר אין מדקתני סיפא רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שאינן יכולים לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה מכלל דתנא קמא שרי ת"ר "נר שעל גבי טבלא מנער את הטבלא והיא נופלת ואם כבתה כבתה אמרי דבי רבי ינאי לא *שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור תנא נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו ואם כבתה כבתה לייט עלה רב אמר ליה רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי מאי טעמא לייט עלה רב *אילימא משום דרב סבר לה כרבי יהודה ותנא קתני לה כר' שמעון משום דרב סבר לה כר' יהודה כל דתני כר' שמעון מילט לייט ליה אמר ליה בהא אפילו ר' שמעון מודה *דהא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות אמר רב יהודה פותח אדם דלת כנגד (א)מדורה בשבת *לייט עלה אביי במאי עסקינן אילימא ברוח מצויה מאי טעמיה דמאן דאסר אי ברוח שאינה מצויה מאי טעמא דמאן דשרי לעולם ברוח מצויה מר סבר גזרינן ומר סבר לא גזרינן: עושין מחיצה כו': למימרא דרבנן סברי גרם כבוי מותר ור' יוסי סבר גרם כבוי אסור והא איפכא שמעינן להו דתניא עושין מחיצה בכלים ריקנין ובמלאין שאין דרכן להשתבר ואלו מלאין שאין דרכן להשתבר כלי מתכות רבי יוסי אומר אף כלי כפר שיחין וכלי כפר חנניה אין דרכן להשתבר וכי תימא איפוך מתני' ורבי יוסי דברייתא לדבריהם קאמר ומי מצית אפכת לה והאמר רבה בר תחליפא משמיה דרב מאן תנא גרם כבוי אסור ר' יוסי אלא לעולם לא תיפוך וברייתא כולה ר' יוסי היא וחסורי מחסרא והכי קתני עושין מחיצה בכלים ריקנין ובמלאים שאין דרכן להשתבר ואלו הן כלים שאין דרכן להשתבר כלי מתכות וכלי כפר שיחין וכלי כפר חנניה נמי אין דרכן להשתבר שר' יוסי אומר אף כלי כפר שיחין וכלי כפר חנניה אין דרכן להשתבר ורמי דרבנן אדרבנן ורמי דרבי יוסי אדרבי יוסי *דתניא "הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו "הרי זה לא ירחוץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטינופת "נזדמנה לו טבילה של מצוה כורך עליה גמי ויורד וטובל רבי יוסי אומר לעולם יורד וטובל כדרכו ובלבד שלא ישפשף שאני התם דאמר קרא °ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לה' אלהיכם עשייה הוא דאסור גרמא שרי אי הכי הכא נמי כתיב °לא תעשה [כל] מלאכה עשייה הוא דאסור גרמא שרי *מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן ומה התם דאדם בהול על ממונו שרי הכא לא כל שכן ותסברא האי גמי היכי דמי אי דמיהדק קא הוי חציצה אי לא מיהדק עיילי ביה מיא חציצה תיפוק ליה משום דיו בלחה *דתניא "הדם והדיו והדבש והחלב יבשין חוצצין לחים אין חוצצין מכל מקום קשיא אלא אמר רבא בר רב שילא "היינו טעמייהו דרבנן דקסברי אסור לעמוד בפני השם ערום מכלל דר"י סבר מותר לעמוד בפני השם ערום דמנח ידיה עילויה לרבנן נמי °דמנח ידיה עילויה זימנין דמשתלי ושקיל ליה לר' יוסי נמי זימנין דמשתלי ושקיל ליה אלא אי דאיכא גמי ה"נ הב"ע לאהדורי אגמי רבנן סברי

טבילה

רש"י

גמ' הוא דאמר כר"ש. דשרי לעטובי דליקה בעור גדי: גרם כיבוי. כי האי גוונא כשמגיע למים הוא כבה: מי אמר. דילמא הא דקתני במתני' ועושין מחילה בכל הכלים לאו בחדשים המתבקעים קאמר: נר. דולק קרויי"ל: אלא בשכח. דשכחו

תורה אור

מבעוד יום על הטבלא שלא מדעת: אבל מניח נעשית. טבלא בסים לדבר האסור ואסור לטלטלה כדי לנערה. לייט עליה. על כל המורין כן: כר' יהודה. דאמר דבר שאין מתכוין אסור: בפסיק רישיה. והכא נמי הרוח מכבהו: כנגד המדורה ואע"פ שרוח מנשבת ומבעיר האור: מאי טעמא דמאן דאסר. אין דרך להבעיר ברוח מצויה ולא פסיק רישיה ולא ימות הוא: אף כלי כפר שיחין. חרס העשוי מאותו עפר חזק הוא ואין משתבר אלמא לר' יוסי בגרם כבוי טפי מיקל מדרבנן: וכי תימא איפוך מתני'. ותני ברישא דברי ר' יוסי וחכמים אוסרין בכלי חרס חדשים כו': ור' יוסי דברייתא. למשמע דבהנהו דפקעי מודה דהא כפר שיחין וכפר חנניה הוא דקשרי: לדבריהם קאמר להו. לדידי כל הכלים שרו דגרם כבוי מותר אלא לדידכו נהי דאסריתו גרם כבוי אודו לי מיהא דבהני אפילו גרם ליכא: כורך עליו גמי. קס"ד השתא כדי שלא ימחק את השם במים אלמא לרבנן גרם מחק אסור ולר' יוסי שרי: ובלבד שלא ישפשף. דהוי מוחק בידים: ותסברא. דהכא נמי דאצרכוה רבנן משום שלא ימחק הוא: האי גמי היכי דמי. להגין עליו: אי דמיהדק. שלא יכנסו בו מים וימחק הוי חציצה: ואי דלא מיהדק. לבשרו: עיילי ביה מיא. ואינו מגין מלמחוק: תיפוק ליה למשום דיו. בלא גמי נמי חיין דיו ומשני בלחה: מכל מקום קשיא. גמי לרבנן למה להו: מכלל דלר' יוסי כו'. בתמיה והא כתיב לא יראה בך ערות דבר (דברים כג): אלא אי איכא גמי הכי נמי. דמודה ר' יוסי דצריך לכרוך עליו גמי ולא סגי ליה לאנוחי ידיו עליו דילמא מישתלי ושקיל ליה לידיה:

תוספות

גרם כיבוי מי אמר. וא"ת הא קתני מתני' בין מלאים בין ריקנים ומאי רבותא איכא טפי במלאים מבריקנים אי לאו דמיירי בדרכן להשתבר וי"ל דס"ד דמיירי בכלים שאין דרכן להשתבר וקמ"ל דלא גזרינן אטו כלים שדרכן להשתבר:

מנער את הטבלא והיא נופלת ואם כבתה כבתה. אומר ר"י דמיירי דליכא שמן בנר דאי איכא שמן בנר חייב שהרי שופך ממנו והוי כמסתפק ממנו דחייב משום מכבה כדאמר בפ"ב דביצה (דף כב:) ובירושלמי מוקי לה בנר שכבה ולא קתני בהך ברייתא ואם כבתה כבתה ואתא לאשמעינן היתר טלטול ע"י ניעור לר' יהודה דאסר טלטול בנר שכבה אי נמי אפילו לר"ש ובנר גדול כגון קערה ועששית דמודה ר"ש כדאמר בפרק [כירה] (דף מד.) או כשיש אפר וגחלת אלא שכבה השלהבת: פותח ונועל כדרכו. אע"פ שע"י כן מתגדנד הנר ומתרחק השמן מן השלהבת או מתקרב והוי מכבה או מבעיר אבל אין לפרש משום כיבוי דרוח דאחורי הדלת ליכא רוח ועוד דא"כ הוה ליה למימר פותח אדם דלת כנגד הנר כדקאמר בסמוך כנגד המדורה ועוד דתיכה פותח נועל מאי איסורא איכא אלא כדפרישית ואי לאו משום כיבוי והבערה משום טלטול אין לאסור דבנעילת דלת לא חשיב טלטול וגם לא הוי בסיס לדבר האסור דבית חשוב הוא ובטל אגב בית אי נמי בשכח דלא הוי בסיס: מר סבר גזרינן. הלכך צריך ליזהר שלא לפתוח הדלת לפני המדורה אפילו ברוח מצויה דהא לייט עלה אביי דהוי בתרא והנ"מ כשהמדורה קצת קרובה אצל הדלת: והא איפכא שמעינן להו. לאו דווקא איפכא דר' יוסי דברייתא הוי כמו מתני' דאסר דרכו להשתבר אלא הייטו איפכא דבמתניתין מחמיר ר' יוסי טפי מדרבנן ובברייתא מיקל טפי: וכי תימא איפוך מתני' כו'. וא"ת מ"מ תקשה דבמתני' לא אסרי רבנן אלא חרס חדש ובברייתא אסרי אפי' ישן מדנקט כלי מתכות וי"ל דנקט בברייתא כלי מתכות משום דאין חילוק בהם בין חדשים לישנים וה"ה כלי חרס ישן: והאמר רבה כו'. ואם תאמר ואמאי לא מפיך ברייתא דטפי אית לן לאפוכה ממתני' והוי אתי נמי שפיר הא דרבה בר תחליפא ונימא דרבנן לדברי ר' יוסי קאמרי ואינהו שרי אף בכלי חרס חדש וי"ל דהתלמוד לא קאמר אלא דאפילו מפיך מתני' לא אתי שפיר אלא על כרחך ברייתא אית לן לתרוצי וכיון דאתיא להכי לא צריך להפוכה אלא למימר חסורי מיחסרא: אי הכי קשה דרבנן אדרבנן. בלאו הכי נמי קשיא דרבנן אדרבנן אלא משום דהשתא פריך מכ"ש קאמר אי הכי *):

*) [ועי' תוס' עירובין כג: וביצה ח: וכתובות ג: וב"מ נג. שבועות מה: ד"ה אי הכי]

עין משפט נר מצוה

סג א ב מיי' פי"ב מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רעז סעיף ג ·

סד ג מיי' שם פ"ה הל' יז טוש"ע שם ס"א:

סה ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

סו ה ו מיי' פ"ו מהל' יסודי התורה הל' ו סמג עשין ג:

סז ז מיי' פ"ב מהלכות מקואות הלכה ב סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סימן קצח סעיף טו:

סח ח מיי' פ"ו מהל' יסודי התורה הל"ו:

רבינו חננאל

אמרינן בגמרא דפורפת על האבן ועל האגוז כו' תיבעי למאן דאמר מערימין תיבעי למ"ד אין מערימין. ואמר לאחרים בואו והצילו עמי שכן דרך בני אדם להשאיל כליו בשבת יפי' י"ח כלים דקא"ר יוסי [מקטורין] כמו מעיל · ובלשון ישמעאל כרכום שיש לו בית ראש ועושה לו הלובשו ויש לו לולאות וקרסים (שהוא הווה) [שמחברן והוא] כמו מלבוש: אונקלי. בגד דקיקי שנקרא מערקה שלובש אדם על בשרו וחולם כל גופו וכן שנינו (מגילה כ"ד) בענין תפלין של יד ציפהו זהב ונתנו על בית יד של אונקלי שלו הרי זה דרך החיצונים: פונדא · גם היא מגעת עד למטה מטבורו של אדם וקורין לו בלשון פרסי פֶּשֶׁת · ונקשר כחשב אפודה והיא אפוד האמורה בתורה ויש בה כסים כסים כנגד הלב ותחת הידים: קנבום של פשתן · חלוק התחתון שלובשין אותו ונקרא גלאלה · חלוק הוא המלובש העליון וקורין לו ורבנין: שני. ספרקים *) ויש שגורס סובריקין והם בלשון יון המכנסים ושמענו שאמר הגאון נס' דח' דם תפנקי שמלבישין בהן הידים עד האציל ויש בהן בתי אצבעות שני מנעלים כמשמען: שני פרגוד. בלשון ישמעאל נדאבי: אנפליאות. גם הם מנעלים לשוקים עליון האנין שעל השוקים מן העור · ומעפורת וחגור שבמתנים וכובע הרי י"ח כלים: ר' שמעון בן ננס אומר פורשין עור של גדי כו'. אמר רב יהודה טלית שאחז בה האור מצד אחד נותן עליה מים מצד אחר אם כבתה כבתה · והא דאי גרם כיבוי הוא · אקשינן עליה ממתנית' יקתני פושטה ומתכסה :ה אבל מים שהן גרם כיבוי לא קתני ואתינן לאוקומיה לרב יהודה כ"ר שמעון בן ננס ולא קם · דר' שמעון בן ננס לא קאמר אלא מפני שהוא מחרך הא גרמא בידים לא קאמר אלא קם רב יהודה כרבנן · דתנן עושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנין דשרו גרם כיבוי ור' יוסי אוסר גרם כיבוי והלכה כרבנן וכרב יהודה: נר שעל גבי טבלא איתא דאוקמה דבי ר' ינאי בשכח נר שעל גבי טבלא · אבל המניח נר על טבלא נעשה טבלא בסיס לנר שהיא מוקצה מחמת איסור ואסור לטלטוליה' ודתנא תנא קמיה דרב ולייט עלה רב · היכא דידע שבודאי כשפותח ונועל יכבה הנר מפני שהדלת נועלת בו וסבבתו שאסור דבהא אפי' ר"ש מודה דהוי פסוק רישיה ולא ימות · אבל אי גרם בעלמא שרי: אמר רב יהודה אמר שמואל פותח אדם דלת כנגד המדורה בשבת ואינו חושש · ואע"פ שהרוח מלבה את האש · לייט עלה אביי דחשיב ליה כמבעיר את האש ואי רוח שאינה מצויה היא והוא שמנשב ומושבה לא פליגי דאסיר. כי פליגי ברוח מצויה · (רב) [אביי] סבר גזרינן ברוח מצויה אטו רוח שאינה מצויה ורב סבר לא גזרינן והלכתא כאביי וקאמרינן בגמרא דהכונס צאן לדיר בנויקין המלבה ואין בליבויו כדי ללבותה פטור · ואקשינן אמאי פטור · ליהוי כי זורה ורוח מסייעתו · ואמרינן בה כמה טעמי · סימן ברו"ש · אמר אביי כגון שליבה מצד זה וליבתה הרוח מצד אחר רבא אמר כגון שליבה ברוח מצוית וליבתו הרוח שאינה מצויה · רב זירא אמר דצמרא צמידי · רב אשי אמר היכא אמרינן זורה ורוח מסייעתו לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה · אבל הכא גרמא בעלמא היא וגרמא בנזקין פטור· ש"מ דכיון דמשוי אורחא אפי' לרוח מצויה ללבות ומחשב לכן אסור בשבת דהיינו מלאכת מחשבת: פוניא דשמעתא דר' יוסי מתיר בכלים מלאין מים כגון כלי מתכות וכלי כפר חנית וכפר שיחין שחרש שלהן חזק ואינן מתבקעין באור · ואע"פ שאין גרם כיבוי אסור כגון הני שקי · ור' יוסי [illegible]

*) עיין ערוך ערך ספרק.

הגהות הב"ח

(א) גמ' כנגד המדורה:

גליון הש"ס

גמ' הרי זה לא ירחוץ. עי' נדה דף סז ע"ב תוס' ד"ה אם סמוך: שם דמנח ידיה עלויה. עי' בתרומת הדשן סימן י"ט:

מסורת הש"ס

לקמן קכח: ודף קמב:

לעיל קכ. קיז. קיט. [קמג:] ביצה לו. סוכה לג: כתובות ו. בכורות כה.

יומא ח. כח. [מס' סופרים פ"ה הלכה י]

דברים יב

שמות כ

לעיל קיז:

פסחים כא: מנחות כג. זבחים לה.

רב נסים גאון

מאי טעמא לייט עלה רב אי נימא דרב סבר לה כר' יהודה תמצא בירורו בפ' במה מדליקין (לעיל דף כב) רב אמר אין הלכה כר' שמעון בגרירה מכלל דכר' יהודה סבירא ליה דפליג על ר' שמעון ואסר דבר שאינו מתכוין ובסוף פ' שמונה שרצים (לעיל דף קיא) ובפרק בתולה נשאת (כתובות דף ו) הלכה אמרו אמר רב הלכה כר' יהודה ורב חייא בר אבין מתני לה בלא גברי רב אמר הלכה כר' יהודה ושמואל אמר הלכה כר' שמעון ותניא כוותיה בבכורות בפרק כל פסול המוקדשין (דף לג:) הרי מיכן למדנו שרב סבר דבר שאין מתכוין אסור כר' יהודה:

טבילה בזמנה לאו מצוה ומהדרינן ור' יוסי סבר טבילה בזמנה מצוה ולא מהדרינן וסבר ר' יוסי טבילה בזמנה מצוה *והתניא *הזב והזבה המצורע והמצורעת בועל נדה וטמא מת טבילתן ביום נדה ויולדת טבילתן בלילה בעל קרי טובל והולך כל היום כולו ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אינו *צריך לטבול ההיא ר' יוסי בר' יהודה היא *דאמר דייה טבילה באחרונה: **מתני'** *נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה מפני שאין שביתתו עליהן אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליהן: **גמ'** *א״ר אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד נימא מסייע ליה נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה מפני שאין שביתתו עליהן כבה הוא דלא אמרינן ליה הא כל המכבה אינו מפסיד אמרינן ליה אימא סיפא אל תכבה לא אמרינן ליה וכל המכבה אינו מפסיד נמי לא אמרינן ליה אלא *מהא ליכא למשמע מינה ת״ר *מעשה ונפלה דליקה בחצירו של יוסף בן סימאי בשיחין ובאו אנשי גיסטרא של ציפורי לכבות מפני שאפטרופוס של מלך היה ולא הניחן מפני כבוד השבת ונעשה לו נס וירדו גשמים וכיבו לערב שיגר לכל אחד מהן שתי סלעין ולאפרכוס שבהן חמשים וכששמעו חכמים בדבר אמרו לא היה צריך לכך שהרי שנינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה: אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליהן: שמעת מינה *קטן אוכל נבלות ב״ד מצווין עליו להפרישו אמר רבי יוחנן בקטן העושה לדעת אביו דכוותה גבי נכרי דקא עביד לדעתיה דישראל מי שרי נכרי לדעתיה דנפשיה עביד: **מתני'** *כופין קערה על גבי הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא תישך *א״ר יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחטאת: **גמ'** רב יהודה ורב ירמיה בר אבא ורב חנן בר רבא איקלעו לבי אבין דמן נשיקיא לרב יהודה ורב ירמיה בר אבא אייתו

רש״י

טבילה בזמנה מצוה. דכתיב והיה לפנות ערב ירחץ במים (דברים כג): לאו מצוה. ואי לא משכח גמי אהידנא לישתהי עד למחר ולמ״ד לאו מצוה קרא עלה טובה קמ״ל כדי שיעריב שמשו ביום לאחר טבילה שאם ימתין לטבול עד הלילה לא יהא לו הערב שמש עד ליל המחרת: הזב והזבה כו'. ברייתא זו אגב יוה״כ שנויה בתוספתא דיומא (פ״ד): הזב והזבה והמצורע ובועל נדה וטמא מת טובלין ביום. משהאיר המזרח ביום השביעי שלהם וטעמא(א) בפ״ב דמגילה (דף כ.) מקרא דביום השביעי מקצת שביעי ספירה ואם חל שביעי שלהם ביוה״כ טובלין כדרכן לאכול תרומה לערב: נדה ויולדת. טובלות כדרכן בלילי יוה״כ אם חל שביעי שלהם בערב יוה״כ שאינה יכולה לטבול ביום ז' דכתיב בה תהיה בנדתה בהוייתה תהא כל ז' (פסחים דף צ:): בעל קרי. שצריך טבילה לדברי תורה מדברי סופרים אפי' אין (ג) אוכל טהרות לגו ביום: טובל כל היום כולו. ואע״פ שראה קרי מן המנחה ולמעלה לאחר שהתפלל תפלת המנחה שהרי הוא יכול להמתין עד שתחשך ויטבול לתפלת ערבית אפ״ה טובל ביו״כ מבעוד יום אע״פ שאסור ברחיצת הרשות דטבילה בזמנה מצוה: ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה. אם ראה קרי לאחר שהתפלל תפלת מנחה שהרי הוא יכול להמתין עד שתחשך ויטבול ויתפלל תפלת ערבית ותפלת נעילה נמי ס״ל שיכול להתפלל בלילה כרב דאמר (יומא דף פז.) תפלת נעילה פוטרת של ערבית: אין צריך לטבול. ביום משום זמן טבילה דלאו מצוה לטבילה בזמנה: דייה לטבילה שתהא באחרונה. במסכת נדה בפרק המפלת גבי אשה שילדה מלאה ובהא ריקנית ואינה יודעת מתי ילדה דמצרכינן לה צ״ה טבילות לספק ד' טבילות שעליה טבילת זכר לז' או טבילת נקבה לשבועיים ובלילה או שמא יולדת זכר בזוב וצריכה אף טבילה זבה ביום שבעה לספורים שלה או יולדת נקבה בזוב היתה ומשום דלא ידעינן מתי ילדה ואימתי מטי זמן טבילה דידה מצרכינן לה טבילה כל לילה וכל יום שיש לספוקי בזמן טבילתה ופליג ר' יוסי ברבי יהודה עלה ואמר דייה לטבילה שתהא באחרונה לסוף ספורים של נקבה דהיינו לסוף שלש שבועים שאם ילדה נקבה בזוב טמאה שבועיים ללידתה וז' נקיים בשביל הזיבה ולא אמרינן טבילה בזמנה מצוה: **מתני'** אין אומרים לו כבה. רבנן גזור על אמירה לנכרי משום שבות: ולא תכבה. אין צריך למחות בידו אלא יניחנו ויכבה: שאין שביתתו. של נכרי עליהן דישראל אינו מוזהר על שביתתו של נכרי שאינו עבדו: **גמ'** כבה הוא דלא אמרינן ליה. שעושהו שלוחו ממש: הא כל המכבה אינו מפסיד כו'. ונכרי מדעתיה דידיה עביד שריא: אל תכבה הוא דלא אמרינן ליה. שאינו צריך למחות בידו ומיהו גילוי דעתא דלא יפסיד בדבר נמי לא מתסרי דאי גילוי דעתא שרי למה ליה למיתני סיפא אין צריך למחות: אלא מהא ליכא למישמע מיניה. דודאי מתניתין לאו כולה דוקא אלא חדא מינייהו דוקא אי רישא או סיפא ותנא אידך אטו ההיא ולא ידעינן הי מינייהו דוקא דנגמר מיניה: גיסטרא. שלטון: אפטרופוס. ממונה על ממונו: שמעת מינה קטן אוכל נבילות בית דין מצווין להפרישו. ותקשי לר' יוחנן *דאמר ביבמות (דף קיד.) לרבה בר בר חנה דאירכסו ליה מפתחות של בית המדרש ברשות הרבים בשבת דבר טלי' וטליא ליטיילי התם דאי משכחי להו מייתי להו: על דעת אביו. בקטן שידע להבחין שהכבוי זה נוח לאביו ועושה בשבילו: נכרי אדעתיה דנפשיה עביד. ואפילו יודע שנוח לו לישראל הוא להנאת עצמו מתכוין שיודע שלא יפסיד: **מתני'** כופין קערה. של חרס: על גבי הנר. ובלבד שלא יכבה ואע״פ שנוטל כלי להצלת קורה שאינה ניטלת בשבת הא אותבינן מינה (דף מג.) לרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ושנייה בצריך למקומו: מעשה בא. כפיית כלי על עקרב: בערב. מקום: חוששני לו מחטאת. כיון דלא היה עקרב רץ אחריו איני יודע אם חייב משום צידה אם לאו וחוששני לומר חייב חטאת הוא: אייתו

תוספות

הכי גרסי' ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול. וכן גירסת רש״י ור״ת אבל לא גרסי' אינו יכול לטבול דאפי' מאן דסבר טבילה בזמנה לאו מצוה *שרי לטבול כדמשמע בסוף מסכת יומא (דף פז:) דפריך לרב דאמר תפלת נעילה פוטרת של ערבית משום דקסבר דתפלת נעילה בלילה והתניא אור יוה״כ כו' נעילה מתפלל שבע ומתודה בערבית כו' ומשני תנאי היא דתניא כל חייבי טבילות טבילתן ביום נדה ויולדת טובלין בלילה בעל קרי טובל והולך עד המנחה דסבר תפלת נעילה בלילה וטבילה בזמנה לאו מצוה ר' יוסי אומר כל היום כולו טובל דתפלת נעילה ביום אלמא אע״ג דת״ק סבר דטבילה בזמנה לאו מצוה אפ״ה קתני כל חייבי טבילות טבילתן ביום אפילו טמא מת וטמא שרץ שאין צריכין טבילה לתפלה יכולין לטבול והא דפירש בקונטרס דר' יוסי כרב דאמר תפלת נעילה בלילה לא דק דבשלהי יומא (דף פח.) פריך מהך ברייתא דר' יוסי אדר״י דהכא קאמר מן המנחה ולמעלה א״ל לטבול ובההיא קאמר כל היום ומשני דהכא איירי בדצלי כבר תפלת נעילה והתם בדלא צלי ובכולהו רבי יוסי דלא כרב: **רבי** יוסי בר' יהודה היא. וא״ת א״כ בשלהי יומא (דף פח.) מנא ליה לרב דההוא ת״ק דברייתא קמייתא דקאמר דבעל קרי טובל עד המנחה אתי כוותיה דתפלת נעילה בלילה דילמא איירי בדצלי וטבילה בזמנה לאו מצוה ור' יוסי סבר מצוה ותנא קמא דהכא הוא ר' יוסי דהתם וי״ל דסבר דר' יוסי דהכא ודהתם מסתמא חד תנא הוא ותרוייהו רבי יוסי ברבי יהודה דאיירי בטבילת בעל קרי ביוה״כ וא״כ קשיא ר' יוסי בר' יהודה אדר' יוסי בר' יהודה וע״כ אית לן לשנויי הא דצלי והא דלא צלי: **אין** אומרים לו כבה. אפי' באיסור דרבנן אמירה לנכרי שבות כדאמרינן לקמן בפרק שואל (דף קנ.) לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים כו' דמוקי לה בחברו נכרי וכן מוכח בפרק הדר (דף סז:) גבי נייתי חמימי מגו ביתא: **אלא** מהא ליכא למישמע מינה. מ״מ קי״ל כר' אמי ובירושלמי אמר מעשה ר' אמי מעשה כזה: **שמע** מינה קטן אוכל נבלות בית דין מצווין עליו להפרישו. נ״ל דמוקי מתניתין כרבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה או כר״ש וכשצריך לאותו כיבוי כגון לעשות פחמין דבאיסורא דרבנן מוכח בפרק חרש (יבמות קיד.) דאין ב״ד מצווין להפרישו ונראה דמיירי בקטן שלא הגיע לחינוך דבהגיע לחינוך כיון שחייב לחנכו כ״ש דצריך להפרישו שלא יעשה עבירה וכל הנהו דפריך ביבמות הוה מצי לשנויי כשהגיע לחינוך אלא דניחא ליה לאוקמי בכל ענין והא דבעי לאיתויי התם דאין ב״ד מצווין להפרישו מדקתני תינוק יונק והולך וקתני ובגדול אסור משמע דוקא גדול אבל קטן אפי' בהגיע לחינוך שרי התם ע״כ גדול לאו דוקא בר עונשין דהא במסקנא מפרש טעמא משום דהתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב והאי טעמא לא שייך אלא בבן שתים או שלש שנים: כל

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ״א מהלכות מקוואות הלכה ו ופ״ג מהלכות שביתת עשור הלכה ג ופ״ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ו סמג עשין רמג טוש״ע או״ח סימן תקנד סעיף ח וסי' תרג סעיף יא יב וטוש״ע יו״ד סימן קצז סעיף ג וסימן ספח סעיף ס [בד״ף פ״ב דשבועות ובהלכות מקוואות]:

ע ב מיי' פ״ו מהלכות שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש״ע או״ח סימן שלד סעיף כה:

עא ג מיי' פי״ב שם וסמג שם טוש״ע שם סעיף כו:

עב ד ה מיי' פי״ב שם ופכ״ב הלכה ח ופי״ז מהלכות מאכלות אסורות הל' כז ופ״ג הלכה יב סמג שם ולאוין קמח טוש״ע שם סעיף כה וסימן שמג וטוש״ע יו״ד סימן שעג סעיף א בהגה״ה:

עג ו מיי' פכ״ב מהלכות שבת הלכה ד סמג לאוין סה טוש״ע או״ח סימן רעז סעיף ה וסימן שלד סעיף כג בהגה״ה:

מסורת הש״ס

פסחים צ: יומא ו. פח. ע״ש [תוספתא יומא פ״ד ע״ש]

[נ״ל יכול וכ״ה ביומא פח.]

יבמות קיד.

כתובות ע:

[ברכות כב. וש״נ]

יבמות קיד. נדה מו: [גיטין נה.]

לעיל מג. קז.

[לקמן קמו.]

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה הזב והזבה והמצורע וכו' וטעמא מפרש בפ״ב דמגילה: (ב) ד״ה בעל קרי וכו' אוכל טהרות וקימא לגו ביום נמחק:

ומן שיבר מ״ן ... יוחנן ... דמספקא ר' פדת ור' יוחנן ספוקי מספקא ליה ועי' בכ״מ סוף הנכות מאכלות אסורות הלכה כז

רבינו חננאל

גרם מחיקת שם משום דאמר לך התם עשייה אסור גרמא שרי רבנן בשבת גרמא כמו מלאכת מחשבת היא ואסור. ואע״ג דכתיב לא תעשה כל מלאכה. (כל מלאכה) מדאורייתא עשייה אסורה מיהו גזרו רבנן אפי' גרמא משום דקי״ל אדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי. תוב אקשינן דרבנן אדרבנן. התם בגרם מחיקת השם מצרכי ליה גמי לח. והכא שרו בגרם כיבוי. ואקשינן עלה האי גמי לח היכי דמי אי דקטיר ומיהדק הוא גופיה הייץ בטבילה. ואי לא מיהדק עיילי ביה מיא ומסקי' לשם ולא מהני גמי לח לשם שכתוב על בשרו מידי ולא איפרקא הא קושיא. תוב אקשינן עליה ותיפוק ליה דדיו גופיה שהשם כתוב בו שחוצץ. ופרקינן הב״ע בדיו לחה שאינ' חוצצת. דתניא הדם והדיו והדבש והחלב יבישין חוצצין לחים אין חוצצין. ופרקי' על קושיא הראשונה רבנן דאסרי לטבול עד דכריך על השם גמי לח לאו משום דסבירא להו גרם מחיקת השם אסור דכל גרמא שרי. והכא משום דאסור לעמוד בפני השם ערום מצריכי' גמי לח. וכיון דלא צריך אלא לכסויי השם וממילא ידעינן שאין מהדק הגמי לח ולא איכפת ליה אי עיילי מיא דלא חייש לגרם מחיקה. ואקשינן וכי ר' יוסי מתיר לעמוד בפני השם. ושנינן לר' יוסי מכסהו לשם בידו ויטבול. אי הכי לרבנן נמי ניכסייה בידיה ונדחוה זה הפירוק. ופרקינן לדברי הכל אסור לעמוד בפני השם ערום. ואי איכא גמי וכיוצא בו לכרוך על השם ילטבול בזמניה דכ״ע דכריך. כי פליגי היכא דליכא מידי מצוי וצריך להדורי ולאתויי. ר' יוסי אומר טבילה בזמנה מצוה ואתיא מצוה זו ודחה לעמידת ערום בפני השם וטביל בדלא מיכסי*). ורבנן סברי טבילה בזמנה לאו מצוה הלכך לא הדרי. ואקשינן איני ד״ר יוסי סבר טבילה בזמנה מצוה והתנן בעל קרי טובל כל היום כולו. ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול ואוקימנא **) בדצלי. ואמרינן אי צלי ליה מנחה מקמי דליחזי קרי מ״ט דרבנן דמחייבי ליה למיטבל

*) נראה דצ״ל כאן ולא בעי לאהדורי אגמי ורבנן סברי טבילה בזמנה לאו מצוה הלכך בעי אהדורי. **) לפנינו בגמ' ליתא להך אוקימתא אולי כוונתו להסוגיא דיומא דף פ״ח ע״ש.

רב נסים גאון ההיא ר' יוסי בר' יהודה היא דתניא ר' יוסי בר' יהודה אומר דייה לטבילה באחרונה משכחת לה במס' נדה (דף כט) בפרק המפלת: **שמעת** מינה קטן אוכל נבילות בית דין מצווין עליו

גליון הש״ס רש״י ד״ה אין אומרים לו וכו' אמירה לנכרי משום שבות. עי' ע״ז דף סו ע״א ברש״י ד״ה נסי דלרביעס: **תוס'** ד״ה ה״ג וכו' שרי לטבול כדמשמע. ע״ל דף קיח ע״א תוס' ד״ה לא ס״ד

עין משפט
נר מצוה

עד א מיי׳ פ״ה מהלכות י״ט הלכה יד טוש״ע או״ח סימן שג סעיף טו:

עה ב ג מיי׳ פכ״ו מהל׳ שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש״ע או״ח סימן שח סעיף לד:

עו ד ה מיי׳ פי״א שם הלכה ד סמג שם טור שו״ע או״ח סימן שטז סעיף י:

עז ו מיי׳ פכ״א שם הלכה ג ופכ״ו הלכה יג סמג שם טור שו״ע או״ח שם סעיף יא:

עח ז ח מיי׳ פי״א מהלכות שבת הל״ד סמג שם טור שו״ע שם סעיף י:

עט ט מיי׳ פכ״ו מהל׳ שבת הלכה יא טור שו״ע או״ח סימן רעט סעיף ז:

איתו להו פורייתא לרב חנן בר רבא לא אייתו ליה אשכחיה מתני ליה לבריה ועל צואה של קטן מפני קטן א״ל אבין שטיא מתני שטותא לבניה °והלא היא עצמה מוכנת לכלבים וכ״ת דלא חזיא ליה מאתמול *והתניא *נהרות המושכין ומעיינות הנובעין הרי הן כרגלי כל אדם ואלא היכי אתנייה אימא ^געל צואה של תרנגולים מפני קטן ותיפוק ליה דהוי גרף של רעי וכ״ת גרף של רעי אגב מנא אין איהו גופיה לא ^דוהא *ההוא עכבר דאישתכח באיספרמקי דרב אשי ואמר להו נקוטו בצוציתיה ואפקוה באשפה וקטן באשפה מאי בעי ליה בחצר חצר נמי גרף של רעי הוא [א] באשפה שבחצר: ועל עקרב שלא תישך: א״ר יהושע בן לוי כל המזיקין נהרגין בשבת מתיב רב יוסף ^החמשה נהרגין בשבת ואלו הן זבוב שבארץ מצרים וצירעה שבנינוה ועקרב שבחדייב ונחש שבא״י וכלב שוטה בכל מקום מני אילימא *ר׳ יהודה הא אמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה אלא לאו ר״ש והני הוא דשרי אחריני לא אמר ר׳ ירמיה *ומאן נימא לן דהא מתרצתא היא דילמא משבשתא היא אמר רב יוסף אנא מתנינא לה ואותיבנא לה ואנא מתריצנא לה ^וברצו אחריו ודברי הכל תני תנא קמיה דרבא בר רב הונא ההורג נחשים ועקרבים בשבת אין רוח חסידים נוחה הימנו א״ל ואותן חסידים אין רוח חכמים נוחה מהם ופליגא דרב הונא דרב הונא חזייה לההוא גברא דקא קטיל זיבורא א״ל שלימתינהו לכולהו ת״ר נזדמנו לו נחשים ועקרבים *הרגן בידוע שנזדמנו לו להורגן לא הרגן בידוע שנזדמנו להורגו ונעשה לו נס מן השמים אמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א״ר יוחנן בנישופין בו א״ר אבא בר כהנא פעם אחת נפל אחד בבהמ״ד ועמד ניותי אחד והרגו אמר רבי פגע בו כיוצא בו איבעיא להו פגע בו כיוצא בו דשפיר עביד או לא ת״ש דר׳ אבא בריה דר׳ חייא בר אבא ור׳ זירא הוו יתבי אקילעא דבי ר׳ ינאי נפק מילתא מבינייהו בעו מיניה מר׳ ינאי מהו להרוג נחשים ועקרבים בשבת אמר להו צירעה אני הורג נחש ועקרב לא כ״ש דילמא לפי תומו דאמר רב יהודה ^ורוק דורסו לפי תומו ואמר רב ששת ^זנחש דורסו לפי תומו ואמר רב קטינא ^חעקרב דורסו לפי תומו *אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוה מסקי ביה דבי ריש גלותא זוזי אייתיוהו קא מצערא ליה הוה שדי רוקא אמר להו ריש גלותא אייתו מאנא סחיפו עלויה אמר להו לא צריכתו הכי א״ר יהודה רוק דורסו לפי תומו אמר להו צורבא מרבנן הוא שבקוהו *אמר ר׳ אבא בר כהנא א״ר חנינא ^טפמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א״ל ר׳ זירא בניטלין בידו אחת או בשתי ידים

א״ל

תוספות

כל המזיקין נהרגין בשבת. אף על גב דתנן במתניתין ועל עקרב שלא ישוך איצטריך לאשמעינן דהריגה נמי שרינן דסלקא דעתך דאסירא משום דמיפרסמא מילתא טפי מצלידה ומהאי טעמא נמי פליג רב הונא בסמוך ואסר הריגה:

ברצין אחריו וד״ה. פי׳ בקונט׳ דרבי יהושע בן לוי ברצין אחריו והוי פקוח נפש וברייתא באין רצין וכר״ש וקשה דא״כ תקשה מהך ברייתא לרבה בר רב הונא דשרי להרוג נחשים ועקרבים בשבת דע״כ באין רצין אחריו מיירי דאי ברצין אחריו אמאי אין רוח חסידים נוחה הימנו לפירוש הקונטרס דברצין אחריו איכא פקוח נפש ועוד בניותי שהרג נחש ומיבעיא לן אי שפיר עבד תיפשוט מהכא דלא שרינן לר״ש באין רצין אלא ה׳ בלבד ועוד קשה לר״י דליסנא דהכא מתרצנא לה משמע לברייתא עצמה ונראה לר״י לפרש דברייתא ברצין אחריו וד״ה פירוש אפילו ר׳ יהודה מודה דחמשה שרי להרוג ברצין אחריו אבל שאר אסור להורגן אפילו רצין אחריו לר׳ יהודה ור׳ יהושע בן לוי כר״ש דשרי שאר(א) אפילו באין רצין אחריו ורב הונא דאסר בסמוך לא סבר כרבי יהושע בן לוי ונראה לר״י וכן פירש ר״ח שאין להקל כרבי יהושע בן לוי אלא כהנהו אמוראי דלקמן דלא שרו אלא בדריסה לפי תומו:

רש״י

גמ׳ אייתו להו פורייתא. מטות לישב עליהן: לא אייתו ליה. והושיבוהו לארץ: מפני קטן. שלא יטפח בו ויתלכלך: א״ל. רב חנן שהיה כשוט ומתכוין להקניטו לר׳ אבין: והלא מוכנת לכלבים. ולמה לי לכפות כלי יפנוה משם שהרי ראויה לטלטל: דלא חזיא מאתמול. שהיום נולדה: נהרות המושכים כרגלי כל אדם. משום דמידי דנייד הוא ולא קני שביתה ואע״פ שבא מחוץ לתחום כל אדם מוליכן למקום שירצו לו לילך מיהו שמעינן מינה דמותרין בטלטול ואע״ג דמאתמול לא הוי הני קמן כיון דאורחייהו בהכי דעתיה עלייהו ה״נ כיון דאורחיה דקטן בהכי דעתיה עליה דלכי תיתי יאכילנה לכלבים: א״ל ר׳ אבין. והלא היכי אתנייה: צואה של תרנגולים. דלא חזיא לכלבים ושל קטן דקתני מתניתין שמטפח בה קטן קאמר ובשביל הקטן אמר כופין: תיפוק ליה דגרף של רעי הוא. דמאיס ולפנייה דהא קי״ל במסכת ביצה גרף של רעי מותר להוציאו לאשפה: וכי תימא גרף של רעי דמותר אגב מנא אין. הא דקי״ל מותר להוציאו משום דרמי במנא דגרף הייט כלי חרס העשוי לכך ואגב מנא הוא דשרי לטלטולי אבל בפני עצמו לא והכא לאו במנא רמי: באספרמקי. בשמים: בצוציתיה. בזנבו אלמא בלאו מנא נמי מטלטלי ליה: ומשני באשפה. דלא רמי קמייהו ולא גרף של רעי הוא: קטן באשפה מאי בעי. סתם אשפה ברה״ר הוא ומאי בעי קטן התם דקא מיכסי ליה בשביל קטן: ומשני בחצר. דשכיח קטן התם קס״ד בחצר דלאו אשפה וקפריך סוף סוף גרף של רעי הוא ומשני באשפה שבחצר: כל המזיקין. ההורגין: נהרגין בשבת. וקס״ד אפי׳ אין רצין אחריו ומשום דס״ל כר״ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה מדרבנן היא דאסירא והכא לא גזור: (נהרגין בשבת. אפי׳ אין רצין אחריו) משום דס״ל דסתמן הורגין הן: האמר חייב עליה. והיכי שרי במלאכה גמורה כשאין רצין אחריו דליכא פקוח נפש: ומאן לימא לן כו׳. דרב יוסף הוא מתני ליה כדלקמן ולא בדבי ר׳ חייא ור׳ אושעיא מיתנייא וכל מתניתא דלא מתנייא בתוספתא דר׳ חייא ור׳ אושעיא איכא לספוקי במשבשתא ולא מותבינן מינה: אנא תנינא לה. במתניתא דידי ואנא אותבינא בבי מדרשא אדר׳ יהושע בן לוי: ואנא מתרצנא לה. דלא תיקשי כי אמר ר׳ יהושע בן לוי כל המזיקין נהרגין ברצין אחריו קאמר דפקוח נפש הוא: ודברי הכל. ואפי׳ לר׳ יהודה והא דחמשה נהרגין כשאין רצין אחריו ור׳ שמעון: אין רוח חסידים נוחה הימנו. דעתן של חסידים אינה מעורבת עמו שאין הגון בעיניהם על מה שעשה: נוחה. עריבה אין מתרצין במעשיו: אמר ליה. רבא לתנא: ואותן חסידים. השונאין אותו על כך אין רוח חכמים עריבה עמהם להיות נוחה ומיושבת במה שרואין במדת חסידים הללו דשפיר עביד דאי לא מזיקין השתא סופן להזיק בשעת כעסן: שלימתינהו לכולהו. שהרגת את כולן כלומר מה אהני בהא אכתי טובא איכא אלמא לאו שפיר עבד והא דרבא פליג אדאבוה: שנזדמנו לו להורגן. לכך באו לידו שזימן לו המקום לאבדן לפי שהיו עתידות להזיק וגלגלו זכות על ידי זכאי: לא הרגן בידוע שנזדמנו לו להרוג אותו. והראה לו הקב״ה שחטא אלא שנעשה לו נס: בנישופין בו. בבה״ג קתני בידוע שנזדמנו להורגו נישופין כן דרך הנחש עושה כעין שריקה כשהוא רואה שונאו וכועס: ניותי. על שם מקומו וישראל היה: דשפיר עביד. וכיוצא בו דקאמר לאו לגנאי הוא אלא הנחש רודף ונעשה זה כיוצא בו: או לא. וכיוצא בו דקאמר לגנאי הוא: לרעה אני הורג. בשבת לכלות מזיקין ואף על פי שאינה מועדת כאלו: לא כל שכן. אלמא שפיר עביד: דילמא לפי תומו. לא שיעמוד עליו ויהרגנו להדיא אלא כשהוא הולך לתומו ונחש או עקרב בפניו אין צריך ליסמט ממנו אלא דורסו והולך ואם מת בדריכתו ימות הואיל ולא נתכוין °דדבר שאין מתכוין לר׳ יהודה מדרבנן הוא ולענין מזיקין לא גזור: רוק דורסו לפי תומו. שאין מתכוין למרח ולאשווי׳ גומות דאף על גב דממילא ממרח הוא כי לא מיכוין שרי משום מאיסותא: הוה שדי רוקא. היה רוק מוטל לפניהם ושבת היתה: פמוטות. מנורות ולא של חוליות היו:

של

רבינו חננאל

ביומא ליתעכב עד לאורתא ולטבול. ומסקינן משום דסברי רבנן אע״ג דצלי ליה טבילה בזמנה מצוה ור׳ יוסי סבר טבילה בזמנה לאו מצוה היא האי ר׳ יוסי בר׳ יהודה דגרסינן בנדה פרק המפלת בענין טועה. ר׳ יוסי בר״י אומר דייה לטבול באחרונה דקסבר טבילה בזמנה לאו מצוה היא. וזה רבי יוסי דהיה (אומר) שם כתוב על בשרו. אסיקנא בגמרא דשבעת ימים (ביומא דף ז׳) דטבילה בזמנה מצוה פליגי ונתבררה בסוף יום הכפורים דהא לר׳ יוסי בר״י יהודה היא ואיכא אחריתי התם לר׳ יוסי דאמר כל היום כולו כשר לטבילה. דאלמא סבר טבילה בזמנה [מצוה] היא: א״ר אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד. וכן הלכה: נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה אלא מניחין אותו. ואין אומרים לו כבה וגם אין מונעין אותו מלכבות. אבל קטן העושה לדעת אין מניחין אותו לכבות: אריב״ל כל המזיקין נהרגין. אסיקנא כשהן רצין אחריו. אבל אין רצין אחריו אין נהרגין אלא אלו בלבד. זבוב שבארץ מצרים וצירעה שבנינוה ועקרב שבחדייב ונחש שבא״י וכלב שוטה בכ״מ. פי׳ נישופין כדכתיב הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב: רוק וכן נחש וכן עקרב אם דורסן לפי תומן שפיר דמי ושרי: א״ר חנינא פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת. א״ל ר׳ זירא בניטלין בידו אחת

רב נסים גאון

להפרישו מאי דשקלינן וטרינן בהא מילתא איתא במס׳ יבמות (דף קיד) בפרק חרש שנשא פיקחת: סוף גרף של רעי הוא ונפקיה כבר פירשנו בפרק כירה כי עיקר השמועה שיש בה התרת זה הדבר בפרק משילין פירות (ביצה דף לו): ר׳ יהודה אומר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה כבר פירשנו בפרק יציאות השבת ואמרנו כי עיקרה הן דברי ר׳ יהודה שאמרם כאן בזו המשנה מעשה בא לפני

מסורת הש״ס

ביצה לט. עירובין מה. [תוספתא ביצה פ״ד]

ביצה לו:

[לעיל קג: וש״נ]

[פסחים נט:]

[יומא פד. יבמות קכ.]

[צ״ל ואמר]

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה ברצין וכו׳ כר׳ שמעון דשרי שאר מזיקין אפילו:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ באשפה שבחצר כו׳. נ״ב גירסת הרי״ף בחצר אחרת:

גליון הש״ס

גמ׳ והלא היא עצמה מוכנת לכלבים. ע״ל דף יט ע״ב תוס׳ ד״ה שמן: רש״י ד״ה דלמא לפי תומו וכו׳ דדבר שאין מתכוין לר״י מדרבנן. ע״ל דף מא ע״ב תוס׳ ד״ה מיחם:

א"ל כאותן של בית אביך ואמר ר' אבא בר כהנא אמר ר' חנינא קרונות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל ר' זירא בניטלין באדם אחד או בשני בני אדם א"ל כאותן של בית אביך ואמר ר' אבא בר כהנא התיר להם ר' חנינא לבית רבי לשתות יין בקרונות של נכרי [א]בחותם אחד ולא ידענא אי משום דסבר לה *כר' אליעזר אי משום אימתא דבי נשיאה: **מתני'** [ב]נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור עשה נכרי כבש לירד בו יורד אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באין בספינה ועשה נכרי כבש לירד בו וירדו בו ר"ג וזקנים: **גמ'** וצריכא דאי אשמעינן נר משום דנר לאחד נר למאה אבל מים ליגזר דילמא אתי לאפושי בשביל ישראל וכבש ל"ל מעשה דרבן גמליאל וזקנים קמ"ל ת"ר [ג]נכרי שליקט עשבים מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור [ד]בד"א שאין מכירו אבל מכירו אסור איני *והאמר רב הונא אמר רבי חנינא [ה]מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת אבל לא על גבי מוקצה בשבת [ו]דקאים לה באפה ואזלא היא ואכלה אמר מר בד"א שאין מכירו אבל מכירו אסור הא רבן גמליאל מכירו הוה אמר אביי שלא בפניו הוה רבא אמר [ז]אפי' תימא בפניו נר לאחד נר למאה מיתיבי *אמר להן רבן גמליאל הואיל ושלא בפנינו עשאו נרד בו אימא הואיל ועשאו נרד בו הא שמע *[ח]עיר שישראל ונכרים דרין בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד אם רוב ישראל ימתין בכדי שיחמו חמין התם כי מחממי אדעתא דרובא מחממי תא שמע [ט]נר הדלוק במסיבה אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורה אם רוב ישראל אסור מחצה על מחצה אסור התם נמי כי מדלקי אדעתא

רש"י

של בית אביך. דקטנות היו אבל גדולות אדם קובע להם מקום: קרונות. עשויות לבני אדם: אי משום דסבר כרבי אליעזר. דאמר במסכת ע"ז (דף לא.) יין מותר בחותם אחד: אי משום אימתא דבי נשיאה. שהיה הנכרי המביאו ירא מן הנשיא שהיה שליט על פי המלכות ומשום דאיירי ר' אבא בר כהנא לעיל גבי נחש נקט כל הני בשמיה: **מתני'** אם בשביל ישראל אסור. מדרבנן: מילא מים. מבור ברה"ר: כבש. עושין בספינה גדולה לירד בו מספינה ליבשה: **גמ'** נר לאחד נר למאה. כיון דנכרי לצרכו הדליקו ליכא למימר דבשביל ישראל אפיש: כבש למה לי. הא דומיא דנר הוא כבש לאחד כבש למאה: מאכיל אחריו ישראל. את בהמתו ואחריו דוקא נקט בכולהו דנכרי לצורך עצמו עביד: אבל מכירו אסור. קס"ד דעביד נמי אדעתא דידיה: מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים. מחוברים: בשבת. לרעות וליכא למיגזר שמא יתלוש ויאכיל: ואינו מעמידה ע"ג מוקצה. שמא יטול בידו ויאכיל והא נמי מוקצין נינהו לגבי טלטול דאתמול הוו מחוברין: דקאים ליה באפה. שלא תפנה למקום אחר: ואזלא ואכלה. אבל הוא אינו עומד על העשבים קרוב להם דניחוש לשמא יטול ויאכיל: מכירו הוה. שהרי בספינה היה בא עמו: שלא בפניו הוה. כשעשאו לא היה רבן גמליאל שם דניכוין ליה: נר לאחד נר למאה. כבש לאחד כבש למאה אבל גבי עשבים כשהוא מכירו מרבה בשבילו: הואיל ושלא בפנינו כו'. קשיא לרבא דשמעינן מינה דבפניו אסור ואע"פ שאין כאן מרבה בשבילו: אימא הואיל ועשאו נרד בו. וטעמא לאו משום שלא בפניו הוא אלא הכי הוה מעשה: מותר לרחוץ בה מיד. למוצאי שבת: בכדי שיחמו חמין. שלא יהנה במה שהקדימו להם בשבת וכן בכל מעשה שבת נתנו חכמים שיעור להמתין לערב בכדי שיעשו והא הכא דחימום לאחד חימום למאה דבבת אחת מחממין וקתני אם רוב ישראל דהוי דומיא דמכירו דמסיק אדעתיה לעשות אף בשבילו אסור ואע"ג דשלא בפניו וקשיא בין לאביי בין לרבא: אדעתא דרובא מחממי. ועיקר חילול השבת בשבילם אבל נכרי וישראל דנכרי אדעתא דנפשיה הוא דעביד שרי לאביי שלא בפניו ולרבא אפי' בפניו: נר הדלוק במסיבה. של בני אדם: אם רוב ישראל אסור. והא הכא דהוי דומיא דמכירו היא ורובא נינהו אסיק דעתיה להדליק אף בשבילם וקתני אסור: אדעתא

תוספות

אמר ליה כאותן של בית אביך. פי' שהם גדולים או קטנים דאית להו חידקי כמו שפירשתי לעיל (דף לה.*): **משתמש** ישראל לאורה. ולא גזרינן שמא ידליק כדגזרינן בפ"ק דביצה (דף ג.) פירות הנושרין שמא יעלה ויתלוש ובמשקין שזבו שמא יסחוט משום דסחיטה ותלישה הם קלים לעשות ואדם להוט אחריהם לפי שהן דבר אכילה אבל בכל הני דהכא אינן קלין לעשות כל כך ואין אדם להוט אחריהן: **ואם** בשביל ישראל אסור. נראה דאסור לכל ישראל דדוקא בתוך לתחום דרבנן אמר בפרק בכל מערבין (עירובין דף מ.) ובאין לדין (ביצה דף כה.) הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר אבל באיסורא דאורייתא כי הכא לא ואע"ג דישראל המבשל בשבת בשוגג יאכל התם לא חיישינן אי שרית ליה לאכול דילמא אתי לבשולי במזיד דהא איכא איסור סקילה וחמיר עליה אבל בנכרי העושה לצורך ישראל אי שרית ליה אתי למימר לנכרי לעשות בשבילו ולא דמי להא דאמר לעיל* נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה והכא אסור כשעושה בשביל ישראל דכי אמרינן דנכרי אדעתא דנפשיה קא עביד הנ"מ בכיבוי וכיוצא בו שאין ישראל נהנה במעשה הנכרי אבל הכא שגוף ישראל נהנה במעשה של נכרי לא אמרינן אדעתא דנפשיה קעביד הואיל והנכרי מתכוין להנאתו כך פירש רבינו שמשון הזקן: **משקה** אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. אומר ר"ת מדנקט בהמתו ולא נקט מילא מים לעצמו דווקא להשקות בהמתו אסור משום שלא היה יכול להביאה לתוך הבור אבל הוא עצמו שרי דמטפס ועולה מטפס ויורד וכיון שיכול ליכנס לתוך הבור ולשתות לא אסרו לו בשביל שמילא אותם נכרי והא דאסרינן בגמרא נכרי שליקט עשבים לצורך ישראל אע"ג דישראל יכול להעמיד בהמתו על גבי העשבים במחובר אומר ר"ת דהתם נמי איירי בתרי עברי דנהרא שלא היה יכול *להביא הבהמה לשם ואע"ג דקך בלא דמילא מים משום חידוש דהיתרא קתני לה כדמוכח בגמרא מיהא בהמתו משום איסורא נקט לה, וה"ר אליהו הביא ראיה להתיר מפירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו שלא הפסידו היתירן הראשון כדאמר בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מה:) ה"ה המים שמתחילה היה יכול(א) לבא שם והביאו דרך רה"ר דשרו ולא דמי דהתם לא אתעבידא בהו איסורא דאורייתא מיהו לענין אותו ישראל עצמו לא מצינו חילוק ור"י אומר דה"ה לישראל עצמו אסור והאי דנקט בהמתו לאשמעינן רבותא דלא גזרינן דילמא אתי לאפושי בשביל ישראל שבהמה רגילה לשתות הרבה אבל ישראל עצמו פשיטא דשותה אחריו דליכא למיחש כולי האי דילמא אתי לאפושי דבדלייה אחת מושך הרבה לצרכו ולצורך ישראל ולפי זה אם נמשכו המים לצורך ישראל זה אסור לכל ישראל אי איכא איסורא דאורייתא כגון שמביאם דרך רה"ר או מרה"י לרה"ר אבל בכרמלית שרי לישראל אחר ויש שרצו לומר דדוקא שתיה אסורה אבל לרחוץ ידיו ורגליו ושאר תשמישין שרי כדאמר בפרק חרש (יבמות דף קיד.) רבי ינאי אירכסו ליה מפתחות דבי מדרשא כו' אמר ליה דבר טליא וטליתא ליטיילו התם דאי משכח להו מייתי להו אלמא יכולין ליטול ממפתחות להשתמש בהם בשבת ואין נראה לר"י כלל דהתם אין עושין לדעת ישראל ועוד דהרי כבש ונר וכמה דברים דאסור להשתמש בהם בשבת כשנעשין לצורך ישראל ה"נ לא שנא שתיה לא שנא שאר תשמישין אסירי:

איני והאמר רב הונא אמר רב חנינא מעמיד אדם כו' אבל לא על גבי מוקצה. והני עשבים נמי מוקצין נינהו שנלקטו היום מן המחובר וא"ת ולימא דהך ברייתא רבי שמעון היא דלית ליה מוקצה וי"ל דמשני לה אפילו כר' יהודה א"כ מודה ר"ש במוקצה דמחובר כדפי' בקונטרס בפרק אין לדין (ביצה דף כד:) מדלא ליקטן מאתמול אקצינהו והוי כגרוגרות וצימוקים וכריש ביצה (דף ג.) דאסר פירות הנושרים משום גזירה שמא יעלה ויתלוש ולא אסר להו משום מוקצה משום דמוכנים לעורבים כי ההיא דבמקום שנהגו (פסחים דף נו:) והכא איירי כשאין הבהמה יכולה לבא ולאכול מן המחובר ולהכי הוי מוקצה א"נ עשבים מוקצין הם אפילו לר"ש לפי שאינו יושב ומצפה שילקטום אבל בנר יושב ומצפה מתי יכבה כדאמרינן לעיל (דף מו:) וכן פירות הנושרין יושב ומצפה מתי יפלו ולהכי אי לאו טעמא דשמא יעלה ויתלוש הוו שרו: **מעמיד** אדם בהמתו ע"ג עשבים בשבת. כדדרשי' במכילתין למען ינוח שורך וחמורך וגו' יכול לא יניחנו תולש או יניחנו עוקר ת"ל למען ינוח ואין זה נוח אלא צער. ר"ת: **אמר** אביי שלא בפניו הוה. נראה לר"י דמודה אביי דנר לאחד נר למאה אלא דסבר דהכא אם היה בפניו עיקר היה נעשה לצורך ר"ג שהיה נשיא ושר ורואם בספינה ההדריגהו

מסורת הש"ס

[ע"ז לא.]

[עירובין עט.]

[תוספתא פי"ד]

לקמן קנא. מכשירין פ"ב מ"ה

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה משקה וכו' שמתחלה היה יכול לילך ולשתות שם והביאו נכרי דרך רה"ר:

עין משפט נר מצוה

[ד"ה ואפילו]

פ א מיי' פי"ג מהלכות מאכלות אסורות הל"י סמג לאוין קלח טור שו"ע יו"ד סימן קיח סעיף א וסימן קל סעיף ב:

פא ב מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה ב ג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רעו סעיף א וסימן שכה סעיף יא ויב:

פב ג ד מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן שכה סעיף י יא:

פג ה ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה לו סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכד סעיף יג וסימן שכה סעיף יא:

פד ז מיי' פ"ו שם הל"ד וסמג שם טור שו"ע שם:

פה ח מיי' שם הלכה ז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף יג:

[דף קכב:]

פו ט מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע שם סימן רעו סעיף ג:

רבינו חננאל

או בב' ידים. אמר ליה כאותן של בית אביך ש"מ דניטלת בידו אחת שרי. ניטלת בב' ידים לא איתברירא לן בהדיא. וכן קרונות של בית רבי הניטלין בב' בני אדם לא איפשיטא. והתיר ר' חנינא לשתות יין הבא בקרונות של נכרים בחותם אחת ולא ידענא אי משום דסבר לה כר' אליעזר אי משום אימתא דבי נשיאה: נכרי שהדליק את הנר. ת"ר נכרי שליקט עשבים מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. וכן מילא מים להשקות בהמתו וכו'. בד"א

להביא הבהמה לשם ואין זה דוחק דדומיא דמתני' איירי האי בתרי עברי דנהרא שאין הבהמה יכולה לירד לבור ואע"ג דקך בלא וכו' כצ"ל רש"ל

רב נסים גאון

לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חושש אני לו מחטאת: אי משום דסבר לה כר' אליעזר דלא חייש לזיופא ומימרא דר' אליעזר במס' ע"ז אין מעמידין בהמה (דף לא) דתניא אחד הלוקח וא' השוכר בית כו' ר' אליעזר מתיר בשתייה ואמרו מר סבר כי פליגי רבנן עליה דר' אליעזר בחותם אחד כו' ובפ' השוכר את הפועלין (שם דף סט) אמרו זכי מאחר דקיימא לן כוותיה דרשב"ג וכוותיה דר' אליעזר דלא חייש לזיופא:

סליק פרק כל כתבי הקודש

ארעתא דרובא מדלקי שמואל איקלע לבי אבין תורן אתא ההוא נכרי אדליק שרגא אהדרינהו שמואל לאפיה כיון דחזא דאייתי שטר וקא קרי אמר *אדעתא דנפשיה הוא דאדליק אהדרינהו איהו לאפיה גבי שרגא:

הדרן עלך כל כתבי

כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן אע"פ שנתפרקו (בשבת) שאינן דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן נוטל אדם קורנס לפצע בו את האגוזין קרדום לחתוך בו את הדבילה מגירה לגור בה את הגבינה מגריפה לגרוף בה את הגרוגרות את הרחת ואת *המלגז לתת עליו לקטן את הכוש ואת הכרכר לתחוב בו *מחט של יד ליטול בו את הקוץ ושל סקאים לפתוח בו את הדלת: **גמ'** כל הכלים ניטלין ואע"פ שנתפרקו בשבת ולא מיבעיא בחול אדרבה בשבת מוכנין על גבי אביהן בחול אין מוכנין על גבי אביהן אמר אביי הכי קאמר כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן אע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת ת"ר *דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל נוטלין אבל לא מחזירין ושל לול של תרנגולים לא נוטלין ולא מחזירין בשלמא של לול של תרנגולים קסבר כיון דמחברי בארעא יש בנין בקרקע יש סתירה בקרקע אלא של שידה ושל תיבה ושל מגדל מאי קסבר אי קסבר יש בנין בכלים יש סתירה בכלים ואי אין סתירה בכלים אין בנין בכלים אמר אביי לעולם קסבר יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים ושניטלו קאמר א"ל רבא [שתי תשובות בדבר] חדא דניטלין קתני ועוד מאי אבל לא מחזירין אלא אמר רבא קסבר *אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים וגזירה שמא יתקע: נוטל אדם קורנס כו': אמר רב יהודה קורנס של אגוזין לפצע בו את האגוזין אבל של נפחין לא קסבר דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו אסור א"ל רבה אלא מעתה סיפא דקתני ואת הרחת ואת המלגז לתת עליו לקטן רחת ומלגז מי מייחדי ליה לקטן אלא אמר רבה קורנס של נפחין לפצע בו האגוזין קסבר

דבר

רש"י

אדעתא דרובא. הלכך ישראל עיקר ומחצה על מחצה נמי ליכא למיקם עלה דמלתא דאיכא למימר עיקר דעתיה דמדליק בשביל ישראל ואיכא למימר עיקר דעתיה דמדליק בשביל נכרי אבל נכרי וישראל והמדליק עצמו משתמש לאורה ודאי עיקר אדעתא דידיה עביד וכיון דנר לאחד נר למאה שרי: תורן. מקום: דאייתי שטר. ההוא דאדלקה:

הדרן עלך כל כתבי

כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהם. כל הכלים שיש להם דלתות כגון שידה תיבה ומגדל ניטלין בשבת ודלתות שיש להם בלאן עמהן ניטלין עמהן: ואע"פ שנתפרקו. הדלתות מן הכלים ניטלין ואין דומין לדלתות הבית שאין ניטלין לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל שאינן כלי אבל אלו הן כלי אגב אביהן: קורנס. מרטי"ל: דבילה. מאחר שעשאה עיגול עבה היא מאד וקשה כגבינה וצריך קורדום לחותכה: ומגירה. כעין סכין ויש בו פגימות הרבה: לגור בה את הגבינה. לחתכו ולחלקו לפי שממהרת לחתוך דבר עב: מגריפה. וודי"ל: לגרוף בה את הגרוגרות מן החביות: רחת. פאל"א: מלגז. כמין עתר שקורין פורק"א של ברזל ולו ג' שיניים ומהפכין בו קש בגורן: לתת עליו לקטן. מזונות: כוש. פלך פוסי"ל: כרכר. רא"י"ל: לתחוב בו. לאכול בו תותים וכל פרי רך: מחט של יד. מחט קטן שתופר בו בגדים: ושל סקאים. מחט גדולה שתופרים בה שקים: לפתוח בו את הדלת. מי שאבד מפתחו: **גמ'** ולא מיבעיא בחול. קא סלקא דעתך ואע"פ שנתפרקו אשבת דקתני רישא קאי ומשמע אע"פ שנתפרקו היום מותרים ולא מיבעיא אם נתפרקו מאמש: אדרבה. מאי אע"פ שייך למתני הא ודאי נתפרקו בשבת איכא למישרי משום דכי קדיש יומא הוו מוכנין לטלטל אגב אביהן: הכי קאמר כו'. ואע"פ לא ארבותא דנתפרקו בשבת קאי אלא ארבותא דנתפרקו או בחול או בשבת קאי ולא מיבעיא כשהן מחוברין: נוטלין. משמע מסלקין אותן בשבת [*מהיתר] ליר שלהן: לול. בנין העשוי לתרנגולין: לא נוטלין ולא מחזירין. כדמפרש ואזיל חזרתו בנין ממש הוא וסילוקו סתירה גמורה היא: מאי קסבר. שמתיר סילוקן ואוסר חזרתו: אי קסבר יש בנין בכלים. וחזרתו בנין על כרחיך אם יש בנין יש סתירה ואמאי נוטלין: ושניטלו קאמר. והכי קאמר דלת של תיבה שידה ומגדל שניטלו אין מחזירין: מאי אבל. כיון דלא תנא נוטלין לא שייך למיתני אבל: לעולם קסבר אין סתירה ואין בנין. הלכך נוטלין ומיהו אין מחזירין מדרבנן: גזירה שמא יתקע. בחוזקה בשבין ויתדות והוה ליה גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש: קורנס של אגוזים. המיוחד לפציעת אגוזים הוא דקתני מתניתין דנוטלין אותו למלאכתו משום דעיקרו למלאכת היתר: אבל של נפחים. דעיקרו למלאכת איסור לא: לצורך גופו. שגופו צריך עוד למלאכה אחרת של היתר אין מטלטלין אותו לאותה מלאכה וכ"ש אם אין צריך לגופו אלא לפנות מקומו דאין מטלטלין: מי מייחדי לקטן. בשלמא כולהו הני דמתני' איכא לאוקמא בעשויין ומיוחדין לכך בר מהני דליכא דעביד להו להכי:

תוספות

אהדרינהו שמואל לאפיה. מיירי שהיה לכל הפחות מחצה על מחצה דמשום נר לאחד נר למאה לא מסתריא אלא היכא שהוא ניכר שהוא עושה לצרכו דתו לא גזרינן אפילו במכירו שמא ירבה בשבילו: הדרן עלך כל כתבי

כל הכלים הניטלין בשבת דלתותיהן עמהם גרסינן ול"ג כל הכלים ניטלין דטובא איכא דאין ניטלין כגון מסר הגדול ויתד של מחרישה דאפילו ר"ש מודה כדאיתא בשילהי מכילתין (דף קנז.) וכגון חלתא* בת תרי כורי דאסר רבה בשילהי במה מדליקין (דף לה:) וכן אצטרות לרבי יהודה* ונר ישן* מ"ר: **אדרבה** בשבת מוכנין אגב אביהן. אע"ג דלקמן בפירקין (דף קכד:) אמר איפכא גבי שברי כלי חרס דשרי לטלטל יותר כשנשברו בעי"ש משנשברו בשבת לא דמיא דהכא אכתי כלי הוא שעדיין עומד למלאכה ראשונה וראוי להתחבר הכיסוי עם הכלי אבל לקמן לא חשיב כלי אלא מחמת שעומד למלאכה אחרת הלכך כשנשבר בשבת אסור טפי דהוי נולד: **לעולם** קסבר יש בנין בכלים כו' ושניטלו מטלטלין קאמר וה"פ הברייתא דלת של שידה תיבה ומגדל ניטלין פירוש מטלטלין כשניטלין ולא כפירוש הקונטרס דמפרש שניטלין דקתני היינו שניטלו קאמר כלומר כשניטל אין מחזירין אותן דלא יתכן לפרש כן ניטלין דסיפא אלא לשון טלטול הוא כדפרשתי ופריך והא(א) נמי ניטלין קתני ועוד מאי אבל לא מחזירין דלא שייך למיתני אנולתיה דלא(דמיא)[שייך]כלל למאי דאיירי בה דמעיקרא קאמר ניטלין שמותר לטלטל ואין בו איסור מוקצה והדר קאמר אבל לא מחזירין שהוא משום איסור בנין מאי ענין זה אצל זה לא שייך כה"ג למיתני אבל כלל: **רחת** ומלגז מי מייחדי ליה לקטן. ורב יהודה ידע ליה לסיפא אלא דילמא הוה מוקי לה בשיחדה לכך ככל הנך דמתניתין ואם תאמר והאמר רב יהודה אמר שמואל בפרק אלו קשרים (לעיל דף קיג.) כלי קואי מותר לטלטל בשבת דהיינו לצורך גופו אע"פ שמלאכתו לאיסור ואין לומר (דמ:מס) דשמואל קאמר ליה וליה לא סבירא ליה מדבעי מיניה מרב יהודה כובד עליון וכובד התחתון מהו אין ולאו ורפיא בידיה משמע דס"ל הכי ועוד דרב יהודה גופיה בסוף כירה(לעיל ד' מו:) קאמר שרגא דמישחא שרי לטלטולי ואין לומר דמיירי כשייחדו להיתר כדמוקי רב יהודה הנך דמתני' דהא כלי קואי לא משמע שייחדו דאם כן אפילו כובד העליון וכובד תחתון נמי ויש לומר דלא אסר רב יהודה אלא דומיא דפילוע אגוזים שהיא מלאכה גרועה לגבי קורנס שמיוחד למלאכה חשובה וכן כל הנך דמתניתין הוה אסור בלא ייחוד דמלאכת היתר שלהן מלאכה גרועה היא לגבי הנך כלים שמיוחדין למלאכה חשובה אבל כלי קואי ושרגא דמישחא מותר לטלטל לצורך גופן דמלאכה שלהן חשובה יותר מפיצוע אגוזים:

בשיכי

עין משפט נר מצוה

ז א טור שו"ע שם:

א ב מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה כה ופכ"ה הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ח:

ב ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ג:

ג ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף יא:

[עי' לעיל לה. תוס' ד"ה ואפילו]

[לעיל לו.]

[לעיל מד.]

ד ה מיי' פכ"ב שם הלכה כה טור שו"ע שם סעיף ט:

ה ו מיי' שם הלכה כו סמג שם טוש"ע או"ח סימן שיד סעיף א:

פירוש מזלג [ובמשנה שבמשניות איתא המזלג]

רבינו חננאל

בנכרי שאינו מכירו אבל אם מכירו אסיר. ת"ש עיר של ישראל ונכרים דרין ט':

הדרן עלך כל כתבי הקודש

פי"ז כל הכלים ניטלין בשבת כו'. באנו לפרש מתי נפרקו בשבת או אפי' בחול. ואוקמת אביי להא מתני' אע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת לפי שאינן דומין דלתות הכלים לדלתות הבית. כי דלתות הבית קבועין בקרקע ולא הוכנו להיטלטל. אבל הכלים הוכנו לטלטול וכ"ש דלתותיהן. ופשיטה היא. ומפרקינן* גזירה שמא יתקע. פי' שמא יתקע בה מסמר או יתד וכדומה להעמיד משנתנו זו בקורנס המוכן לפצוע אגוזים. ולא כל קורנס מותר. אלא זה בלבד. אבל קורנס של נפחים וכדומה להן אפילו לצורך גופו אסור. ואקשי' עלה רבה אלא מעתה סיפא דקתני ואת הרחת ואת המלגז לתת עליו לקטן. פי' לתת עליו מאכל לקטן כגון תבשיל. רחת ומלגז [מי] מכינן בנ"א תבשיל

*) נראה דחסר בדברי רבינו וצ"ל דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל נוטלין אבל לא מחזירין

מסורת הש"ס

לעיל קו. סנהדרין פה

[תוספתא פי"ג]

[עירובין לה. ביצה י. יא: כב.]

ירש"ל ובסי' איתא מהיתר וכן איתא ברא"ש בד"ה לעולם

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לעולם וכו' ופריך והא ניטלין קתני ולא תני נמי נתפרקו כו' ועוד מאי אבל:

דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מותר איתיביה אביי לרבה *מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה א"ל הא מני ר' נחמיה היא דאמר *אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו איתיביה (*ב"ש אומרים אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר *וב"ה מתירין) *ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו סבר לשנויי ליה כר' נחמיה כיון דשמעה להא דאמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב הכל מודים בסיכי זיירי ומזורי דכיון דקפיד עלייהו מייחד להו מקום ה"נ מייחד להו מקום איתמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן [ב]קורנס של זהבים שנינו רב שמן בר אבא אמר קורנס של בשמים שנינו מאן דאמר דבשמים כ"ש דזהבים מאן דאמר של זהבים אבל דבשמים קפיד עלייהו: ואת הכוש ואת הכרכר כו': *ת"ר פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה(א) בגחלים אם מגולה מקצתה מותר לטלטלה ואם לאו אסור לטלטלה ר"א בן תדאי אומר [ג]תוחבין בכוש או בכרכר והן מנערות מאיליהם אמר רב נחמן הלכה כר"א בן תדאי למימרא דסבר רב נחמן *טלטול מן הצד לא שמיה טלטול *והאמר רב נחמן האי פוגלא מלמעל' למטה שרי ממטה למעלה אסיר הדר ביה רב נחמן מההיא: מחט של יד ליטול בה כו': שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף ילמדנו רבינו מחט שניטל חררה או עוקצה מהו א"ל תניתוה מחט של יד ליטול בה את הקוץ וכי מה איכפת ליה לקוץ בין נקובה לבין שאינה נקובה איתיביה *מחט שניטל חררה או עוקצה טהורה אמר אביי טומאה אשבת קרמית *טומאה כלי מעשה בעינן לענין שבת מידי דחזי בעינן והא נמי חזיא למשקלא בה קוץ אמר רבא מאן דקמותיב שפיר קמותיב *מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא מיתיבי *[ד]מחט בין נקובה בין שאינה נקובה מותר לטלטלה בשבת ולא אמרו נקובה אלא לענין טומאה בלבד *תרגמא אביי אליבא דרבא בגולמי עסקינן זימנין דמימלך עלייהו ומשוי להו מנא [ה]אבל היכא דניטל חררה או עוקצה אדם זורקה לבין גרוטאות *אסובי ינוקא רב נחמן *אסיר ורב ששת [ו]שרי אמר רב נחמן מנא אמינא לה דתנן *אין עושין אפיקטויזין

רש"י

דבר שמלאכתו לאיסור· אם צריך בשבת לגופו(ז) של מלאכה אחרת של היתר מותר: מדוכה· שדוכין בה שום: אם יש בה שום מטלטלין אותה· אגב השום: ואם לאו אין מטלטלין· כגון לישב עליה כיון דעיקר מלאכתו לשחיקה דהיא מלאכת איסור משום טוחן: תשמישו. תשמיש המיוחד לו: ושוין· ב"ש וב"ה שנחלקו בנוטלין את העלי לקצב עליו בשר ביו"ט: שאם קצב עליו בשר· שעשה לצורך שמחת יו"ט: שאסור לטלטלו· דהאי דקשרו ב"ה משום שמחת יו"ט קשרו אלמא משום דעלי מלאכתו לאיסור לכתישת טרגים וטיסני וקליפת עלים לעבד בהן עורות אסור: הכל מודים· רבנן דאיפלגו אדר' נחמיה: בסיכי זיירי ומזורי. כלי אורגין לבעין הן ורבינו הלוי פירש כלי אורגין סיכי הן עמודין זיארי הן קנים שבשתי ומזורי כובד עליון ותחתון ולאשון נראה לי דזיארי לשון עוגרים הן כמו מעגרתא זיירא (ע"ז דף ס·): דקפיד עלייהו· האומן שלא יתקלקלו ושלא יתעקמו: מייחד להם מקום· מקצה להן בידים: הכי נמי· עלי ומדוכה: קורנס של זהבים· אע"פ דקפיד עליה קצת שצריך שיהא חלק לרדד עסין אפ"ה כיון שמתקן על ידי הכאה שמכה על הסדן לא מקפי ליה וכ"ש של שאר נפחים כרבה: בשמים· לשחוק בו: קפיד עליה· שלא ימאס: פגה· תאנה שלא בשלה כל צרכה וטומנין בתבן להתבשל ותבן מוקצה הוי לטיט: אם מגולה מקצתה· שיטול לאוחזה במקום המגולה דאפי' טלטול מן הצד ליכא שאין צריך להגביה התבן אלא מגביה מקום המגולה והתבן נשמט ונופל: פוגלא· כגון תלוש שהטמינו בארץ ונתגלה ראשו: מלמעלה למטה שרי· אם היה העליון שלה למעלה והקצר למטה וכשהוא שולפה תולה מעליון שלה לתחתון שלה ורוחב הלנון למעלה מותר דליכא טלטול לעפר כלל שהרי נתגלה ראשו: ממטה למעלה אסור· שמזיז עפר לפי שהגומא קצרה מלמעלה ורוחב הלנון מלמטה ואע"ג דטלטול עפר מן הצד הוא שאינו אוחזו ממש בידו: חררה· חוד שלה: עוקצה· פויינט"א: מהו· לטלטלה מי בטל תורת כלי מינה או לא: כלי מעשה· שמעשה שלו קיים: ולא אמרו נקובה· להיות תורת כלי עליה יותר משאין נקובה אלא לענין טומאה וקס"ד דבנטל חור שלה קאמר דלענין טומאה בטל שם כלי מינה ולטלטול שרי: בגולמי· גולמי מחטין העומדות לינקב דנקובה נגמרה מלאכתה ושאינה נקובה אינה נגמרה מלאכתה הלכך לענין טומאה הוא דלא הוי כלי אבל בטלטול שריא דחזי לקוץ: דמימליך· ולא נקיב לה: ומשוי לה מנא· כמות שהיא ולנטילת קוץ: גרוטאות· שברי מתכות אדם זורק' לבין גרוטאו' ובטל שם כלי מינה: אסובי ינוקא· להחליק סדר אבריו כשהוא נולד אבריו מתפרקין וצריך לייסבן: אסיר· דדמי למתקן: אפיקטויזין

תוספות

בסיבי זיירי ומזורי· פי' בערוך* פי' סיכי הם יתדות המוכנין לנפץ בהן משי וכיוצא בה תרגום יתדות סיכי זיירי כלי עץ כמו קרשים שכובשין בהן בגדים דתנן (לקמן דף קמה·) מכבש של בעלי בתים מזורי כלי עץ שהכובס מכה בו הבגדים על האבן שמלבנו ואלו כלים מקפיד עליהם שלא יתעקמו ולא יתפגמו שלא יתקלקלו הבגדים והמשי ומסיח דעתו מלטלטלן וכן מפרש בירושלמי זיירי דין עגר ביה מזרא דין חביט ביה ולפי' הקונט' דמפרש מזורי כובד עליון וכובד תחתון נ"ל דסבירא ליה כמאן דאסר בפרק אלו קשרים (לעיל דף קיג·): **הא** נמי מייחד לה מקום· מ"מ משום שמחת יו"ט מותר לטלטלו לקצב עליו בשר: *)**הדר** ביה רב נחמן מההיא· מסתברא דמההיא הדר ביה מדאמר בפרק חולין (לקמן דף קמא·) אמרי בי רב תניגא דלא כרב נחמן: **פגה** שהטמינה כו'· [ס]מיירי שהניחה שם ע"מ ליטלה אבל אם הניחה שם לכל השבת הוי בסיס לדבר האסור כדאמר לקמן בפרק נוטל (ד' קמב:) גבי אבן שעל פי החבית לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור: **האי** פוגלא· וא"ת האי פוגלא היכי דמי אי במניח מ"ע דמאן דשרי מלמטה למעלה הא אפילו ניעור לא שרי כ"ש טלטול מן הצד ואי בשכח מ"ע דמאן דאסר אפי' טלטול גמור שרי לצורך לטלטל אגב היתר לקמן בפרק נוטל (קמא. וד' קמב:) במעות שעל גבי הכר בצריך למקומו דמטלטלו בעודן עליו ואבן שעל פי החבית כשהוא בין החביות מגביה ומטה כ"ש טלטול מן הצד וי"ל דמניח על מנת ליטלה איירי אע"ג דשכח דמי כמו טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל בסוף במה טומנין (לעיל דף נא·) דשרי לנער משום דאין מניח לכל השבת ובעצמות וקליפין דריש ביצה (ד' ב·) דשרי ב"ה לסלק את הטבלא ולנער א"מ לא היה לו להניח בתוכו ענין שיצטרך טלטול מן הצד ועצמות וקליפין לא מסתייה דלא לינח בהן על גבי השלחן וטמן וכיסה דפרק במה טומנין (לעיל ד' נא·) אין לחוש כיון דאפשר בניעור דאפילו טלטול מן הצד איכו א): **מדלענין** טומאה לאו מנא לענין שבת נמי לאו מנא· תימא הא תנן לקמן *כל הכלים הניטלין שבריהן ניטלין אע"ג דלענין טומאה לא הוי מנא כשנשבר אלא על ידי ייחוד לפי' הקונטרס דסוף המצניע (לעיל דף צה:) וי"ל דה"פ מדלענין טומאה [ס]לאו מנא אפי' על ידי ייחוד דכיון דניטל חררה או עוקצה לא מהני ביה ייחוד לענין שבת נמי לאו מנא היא אבל היכא דהוה מנא לענין טומאה ע"י ייחוד איכא למימר דהוי מנא לענין שבת אפי' בלא ייחוד כיון דיכול להיות כלי לענין טומאה וכן משמע בסמוך דתרגמא אביי אליבא דרבא בגולמי דזימנין דמימלך עלייהו ומשוי להו מנא משמע דלהכי מותר לטלטל אע"ג דטהורה היא דאכתי לא מימלך עלה כיון שראוי ליחדה להיות כלי ב): **אסובי** ינוקא· לאו היינו לפופי ינוקא דשרי בפרק במה אשה (לעיל דף סו:) ולקמן בסוף חבית (דף קמז:) דהיינו שכורכין אותו בבגדים וקושרים בחגורה רחבה וכן פירש בקונטרס בסוף מפנין ג) כי היכי דלא תקשי דרב נחמן אדרב נחמן דשרי התם לפופי והכא אסר אסובי והא דתנן בפ' חבית (שם) אין מעגלין את הקטן פריך לה התם אההיא דלפופי ומוקי לה בחומרי שדרה דמיחזי כבונה וקשה דמייתי לה מאין עושין אפיקטויזין שהוא תיקוני גברא כדפירש בקונטרס הוה ליה לאתויי מסיפא דאין מעגלין את הקטן דהוי כמי תקוני ינוקא ודמי טפי שהכל בקטן מענין אסובי ופירש רבינו תם דהכי נמי מייתי ונקט רישא [ס]אין עושין אפיקטויזין כו' עד אין מעגלין: וסכינה

א) [ועי' תוס' לעיל דף נא. ד"ה או שטמן]. ב) [וע"ע תוס' חולין דף נה. ד"ה סיטורן]. ג) [דף קכט:] *) שייך לקמן קודם ד"ה מדלענין

עין משפט נר מצוה

ו א טוש"ע א"ח סימן תקט סעיף ס:
ז ב מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ג [ועי' בכ"מ]:
ח ג מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ס:
ט ד ה מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע או"ח סימן שח סעיף יא.
י ו מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה יד ופכ"א הלכה לא סור טוש"ע או"ח סימן של סעיף ס:

רבינו חננאל

לתבשיל וכדומה לו. ולא מצא רב יהודה פירוקי והעמיד רבה משנתנו בקורנס של נפחים וה"ה לכל קורנס. ושמעינן מינה דכל דבר שמלאכתו אפי' לאיסור כגון מלאכת הקורנס של נפחים שהן עושי מלאכת כלי נחשת וברזל. ומלאכתם [זו] שהוכנו לכך אסורה בשבת. אם הוצרכו (לומר) [לדבר] שהוא מותר בשבת. כגון פיצוע האגוזים שהן הכנת מאכל ואינה מלאכה מותר. ואקשינן עליה והא מדוכה אם יש בה שום מטלטלין [אותה] ואם לאו אין מטלטלין אותה. דכיון שמלאכתה לאיסור היא אפי' לצורך גופה אין מטלטלין אותה. ופריק ליה מני מתניתא ר' נחמיה היא דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו. פי' מצאנו ר' נחמיה שאמר בפי' אפי' טלית ואפי' [תרווד] אין ניטלין אלא לצורך והיא טלית ללבישה. ותרווד לאכל בו ומתני' דקתני נוטל אדם קורנס לפצוע בו [וקרדום] (ומדוכה) דלא כר' נחמיה. ותוב אקשי' עליה ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור היא. ומוקמינן להני מתניתא לדברי הכל ואפילו לרבנן ומודו רבנן במדוכה ובעלי דכיון דקפיד עליה מכין עליה מקום ונמר בדעתו שלא לטלטלן מאותו מקום. לפיכך אסור לטלטלן מן המקום המוכן להם. ודין אלו כדין סיכי זיירי ומזורי. פי' סיכי הן יתדות המכונין לנער בהן משי וכדומה לו. והן תרגום של יתדות סיכי. זיירי. כלי עץ כגון קרשים שכובשין בהן הבגדים. כדתנן מכבש של בעלי בתים. מזורי כלי עץ שהכובס מכה בו הבגדים על אבן בעת שמלבנן. ואלו כולן קפיד עליהן שלא יתעוותו או יפגמו. שאם יפגמו יקרעו הבגדים והמשי. לפיכך מסיח דעתו מלטלטלן ונעשו מוקצים ועל כן אסור לטלטלן. וכך זה מפורש בתלמוד א"י. בזייר די [במכונה] עצר ביה. במזורה. די חבוט ביה (בכיבאנא) די כתיש ביה. ונתברר דברי משנתנו כי כל הקורנס מותר לפצוע בו אגוזין ואפי' קורנס של זהבים. ובקורנס של בשמים הלכו בו ר' חייא בר

רב נסים גאון

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ז :

יב ב מיי' פ"א מהלכות כלים הלכה י :

יג ג מיי' שם פ"ב הל"ב :

יד ד ה מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טור ושו"ע א"ח סימן שח סעיף א :

טו ו מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג ד :

טז ז מיי' פ"ה מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא :

יז ח מיי' פ"א מהלכות קפ הלכה יד :

אפיקטויזין בשבת ורב ששת התם לאו אורחיה הכא אורחיה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ורב נחמן התם פקיד הכא לא פקיד: **מתני'** קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה ואם לאו אין מקבל טומאה *בין כך ובין כך ניטל בשבת: **גמ'** אמאי פשוטי כלי עץ הוא *ופשוטי כלי עץ אינן מקבלין טומאה מ"ט *דומיא דשק בעינן תנא משמיה דר' נחמיה בשעה שמהפך בזיתים הופכו ורואה בו: **מתני'** *ר' יוסי אומר *כל הכלים ניטלין חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה: **גמ'** אמר ר"נ *האי אוכלא דקצרי כיתד של מחרישה דמיא אמר אביי חרבא דאושכפי וסכינא דאשכבתא וחצינא דנגרי כיתד של מחרישה דמי ת"ר *בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבילה וזוהמא ליסטרן של קדרה וסכין קטנה שעל גבי שלחן התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן מסר הגדול ויתד של מחרישה מאי התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו אמר אביי התירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו וחזרו והתירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא ועדיין בידו אחת אין בשתי ידיו לא עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת ואפי' בשתי ידים א"ל רבא מכדי התירו קתני מה לי לצורך גופו מה לי לצורך מקומו אלא אמר רבא התירו דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו ובין לצורך מקומו וחזרו והתירו מחמה לצל וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא ועדיין באדם אחד אין בשני בני אדם לא עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת אפילו בשני בני אדם *איתיביה אביי מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה הכא במאי עסקינן מחמה לצל איתיביה *ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו הכא נמי מחמה לצל אמר ר' חנינא *) בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו דכתיב °בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערימות אמר ר' אלעזר קנין ומקלות גלוסטרא ומדוכה כולן קודם התרת כלים נשנו קנין דתנן *לא סידור הקנין ולא נטילתן דוחה את השבת מקלות דתנן *מקלות דקין חלקין היו שם ומניחו על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט (*אמר) רבי אלעזר ארבעה עשר שחל להיות בשבת מניח ידו

*) [עי' תוס' ב"ק לג. ד"ה בימי]

נחמיה יג

תורה אור

אפיקטויזין · להקיא שותה משקים ומקיא ולא לרפואה אלא להרבות את מעיו שיוכל לאכול ולשתות [היום] הרבה כדאמרי' בפרק חבית ואע"ג דלא גזור בה משום שחיקת סממנין דהא לאו לרפואה היא אסור משום דמתקן גברא : הכא אורחיה · והרי הוא כמי שמאכילו ומשקהו: ליטול בה את הקוץ · אלמא תקוני גברא במידי דלאו לרפואה דליכא משום שחיקת סממנין שרי : פקיד · הקוץ הזה אינו מחובר בו אלא מופקד ונתון שם והוצאה זו אינו תיקון : הכא לא פקיד · ודמי למלאכה שמסדרן ומכניסן למקום חבור : **מתני'** קנה של זיתים · לאחר מסיקתן צובר במעטן ושמן מתאסף בתוכן ונוח לצאת ויש לו קנה להפכן בו ולבדוק אם כמרו כל צרכן ומגיען לבית הבד : אם יש קשר בראשו · כעין פקק של קנה קולמוס : מקבל טומאה · דכלי הוא לפי שטב בראשו קלת : ואם לאו · לא דמי לכלי ובגמ' מפרש לה : **גמ'** ואמאי · כי יש בו קשר בראשו נהי נמי דקשר משוי ליה מנא מיהו פשוטי כלי עץ הוא שאפילו חלול הוא אין חללו עשוי לקבל כלום : הופכו ורואה · בחלל ראשו שמשתייר שם ע"י שהוא פקוק בקשר מן השמן הזב מן הזיתים ובודק בו אם הגיעו לעצור וזו היא לו קבלה בחלל שלו ואם לאו שאין קשר בראשו אין השמן נראה שם מפני שאינו פקוק וכולו חלל הלכך לאו לקבל הוא עשוי והוי פשוטי כלי עץ ובין כך ובין כך ניטל בשבת דהא כלי הוא להפוך בו זיתים: **מתני'** מסר הגדול · מגירה גדולה שעשויה לקוץ קורות : ויתד של מחרישה · הוא כלי גדול העשוי כסכין שבו עושין חריץ של תלם המענה קולטר"א בלע"ז דהנך קפיד עלייהו ומייחד להם מקום דלא חזו למלאכה אחרת: **גמ'** אוכלא דקצרי · כלי נחושת העשוי כנפה נקבים נקבים והוא של טבסים ונותנו על הבגדים ומזלף בו המים עליהן וי"מ שמגמרין מוגמר מתחתיו והבגדים מונחין עליו ומתגמרין דרך הנקבים : חרבא דאושכפי · סכין של רצענין : וסכינא דאשכבתא · סכין של בית המקולין שהקצבין מקצבין בו בשר : חצינא · דולויר"א כל הני קפדי עלייהו משום דמפגמי ומקצי להו בידים : ג' כלים · ותו לא ולקמן אמרינן דבימי נחמיה בן חכליה בבית שני גזרו על טלטול כל הכלים כדי לגדור גדר להחמיר באיסורי שבת מפני שהיו מקילין בה : מקצוע · איזמל שמחתכין בו דבלה יעשהו במקטעות מתרגמינן באיזמליהון (ישעיה מד): זוהמא לסטרון · כף גדולה שמסלקין בו זוהמא של קדרה : וסכין קטן · שחותכין בו לחם ובשר ואוכלין דהכי תדירין בתשמיש : התירו · עוד כשראו שחזרו להזהר קלת באיסור שבת וחזרו והתירו כשנזהרו יותר וחזרו והתירו ולקמיה מפרש מאי כולהו הנך התירו: עד שאמרו · עוד חזרו והתירו את הכל עד שאמרו הכל ניטלין חוץ מן המסר הגדול כו' : התירו · לטלטל דבר שעיקר מלאכתו בחול להיתר לדבר המותר בשבת התירו לטלטל לצורך גופו אם הוצרך להשתמש בגוף הכלי אבל לא משום שהוצרך למקומו : וחזרו והתירו · את אלו לצורך מקומו : וחזרו והתירו אף מי שמלאכתו לאיסור · והוצרך לו בשבת לגופו למלאכת היתר ומיהו לא הותרו אלו לצורך מקומו : כל הכלים . הללו שאמרנו חוץ מן המסר הגדול דלא שרי לא לצורך גופו ולא לצורך מקומו ואביי דמתרץ הכי הדר ביה לגבי רבה דאמר לעיל קורנס של נפחים שנינו דדבר שמלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו : א"ל רבא מכדי · לצורך התירו בפעם ראשונה : מה לי גופו מה לי מקומו · תרווייהו צורך נינהו: מחמה לצל · שאינו צריך לו עכשיו לא לגופו ולא למקומו אלא חס עליו שמא יתבקע בחמה: עד שאמרו · היינו עוד היתר אחרינא כל הכלים אפי' גדולים ומיהו לכדאוקימנא של היתר אפי' מחמה לצל ושל איסור לצורך גופו או מקומו: אין מטלטלין אותה · בשלמא לדידי אין מטלטלין אותה לצורך מקומה קאמר אלא לדידך אמאי : משנה זו · דלעיל בראשונה היו אומרין ג' כלים ותו לא משום דהוו מזלזלים בשבתות דכתיב בימים ההמה וגו' : קנים ומקלות כו' · משניות הן כדמפרש ואזיל : קודם התרת כלים. מנין האחרון שהותרו כולן לצורך גופן לאביי ולרבא אף לצורך מקומו: לא סידור הקנים · שהיו נותנין במערכת לחם הפנים בין חלה לחלה להפרידן ליכנס הרוח ביניהן שלא יתעפשו : ולא נטילתן · מן המערכה ישנה: דוחה את השבת · אלא נכנס בע"ש ונוטל הקנים ולמחר מסלק המערכה הישנה ומסדר החדשה בלא קנים ולמוצאי שבת נכנס ונותן הקנים ביניהן אלמא כשנית קודם היתר מנין הראשון דהא מלאכתן להיתר וקאסר להו לצורך גופן : מקלין דקין וחלקין היו · בעזרה בפסח שחל להיות י"ד בחול :

וסכינא דאשכבתא · פירש בקונטרס סכין שהקצבים מקצבין בה בשר וי"מ סכין ששוחטין בה שמקפיד שלא תיפגם ויש ליזהר שלא לטלטלו אפי' לצורך גופו דהוי כיתד של מחרישה דאפי' ר"ש מודה כדאמרינן בסוף מכילתין (דף קנז:) :

מקצוע של דבילה · לא חשיב אלא כלים דלאו בני קיטול דהא פשיטא דכוסות וקערות ולגוחיות היו מטלטלין :

איתיביה אביי מדוכה · בשלמא לדידי מוקמינן לצורך מקומו וה"מ לשניי כר' נחמיה כדשני לעיל ואביי נמי הוה ידע דהא משני ליה רבה הכי לעיל אלא פריך לרבא אולי יאמר פירוש אחר ורבא לא בעי לשניי כר' נחמיה דלית הלכתא כוותיה ורבה דמשני ליה כר' נחמיה משום דמשמע ליה אין מטלטלין אותם בשום ענין : הכא נמי מחמה לצל · והא דנקט לקצב עליו בשר אע"ג דלצורך גופו ומקומו נמי שרי לאשמעינן דאפילו בהא פליגי ב"ש דלא שרו מחמת שמחת יו"ט

לא סידור קנים · אע"ג דאין שבות(א) במקדש כמה שבותים אסכהן במקדש *שגזרו פעמים לצורך כי הכא בקנים ומקלות לפי שהיו מחללים את השבת: *הרי היא ככל הכלים · אע"ג דקודם התרת כלים נשנית איכא למימ' ככל הכלים כעין כוסות וקערות . הא

[במשנה שבמשניות ליתא ר' יוסי אומר וכן מוכח מסוגיא דלקמן קנז. ע"ש אבל בעירובין לה. איתא סבר לה כר' יוסי דאמר כל הכלים ניטלין וכו' וצ"ע. וכן ברי"ף ורא"ש איתא ר' יוסי אומר כל הכלים וכו']

[וע"ע תוס' מנחות לו. ד"ה לא סדור ותוספות עירובין דף קב: ד"ה וסעליון]

[חולין כה.]

לעיל סג: חגיגה כו: מנחות נו: [בכורות לח.]

לקמן קנז. עירובין לה.

[גי' הערוך בערך אבלא אובלא וע"ש פירושו בשני אופנים]

[תוספ' פט"ז]

[לקמן קכד:]

ביצה יא.

[תוספ' ביצה פ"א]

מנחות צו

פסחים סה

[נ"ל ר' אלעזר אומר]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא סידור וכו' דאין שבות במקדש כ"ב ע"ל פרק המצניע בתוס' ד"ה זורק זולתה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא וכו' אסכהן במקדש. ע"ל דף קס ע"א תוס' ד"ה המונח:

רבינו חננאל

ממטן למעלן אסיר . פי' אם יש לאדם פוגלא טמונה בתבן או אפילו בעפר תיחוח עומדת כעין נטועה ראשה מכוסה ועליה מגולין עכשיו כשבא לנוטלה אם אוחז בעלים ומושך הראש ומסלקת זהו ממעלה למטה. אע"פ כשמגביה התבן והעפר משתרבב במקומן ויורד שרי אבל לאחוז קצה הראש הטמונה ולהגביהה ממטה למעלה לא . אלמא שטלטול מן הצד שמיה טלטול. ומפרקינן הדר ביה מההיא . מחט שניטל חררה או עוקצה. פי' חרירה הנקב שלה. עוקצה ראשה הוא . חידודה תרגמה אביי אליבא דרבא בגלמי והן פשוטין כדתנן גלמי כלי מתכות טהורין פשוטיהן טמאין ואלו הן וכו' . והן חוטי ברזל משוכין וחתך אותן חתיכות חתיכות ולוקח מהן האומן כשיעור אורך מחט ומחדד ראשה האחת ונוקב הקצה השני ונעשה מחט . וקודם שיחדדנה וינקבנה נקראת אותה החתיכה גולם . כגון זו וכיוצא בה שהן עומדות להעשות כלי ניטלין בשבת . אבל מחט שניטל חררה או עוקצה אסור . גרוטאות הוא לשון יון . ופתרונו כלי מוכן להטיל בו התגר כלי נחושת או כלי ברזל שבורין שיזדמנו לו לקנותם קונה ומשליכם לאותו כלי כדי להתיכם . ונקראין גרוטאות ומיכן נהגו לקרות לתגר גרוטאות :

אסובי ינוקא. פי' כשנופל ערלת הגרון של תינוק משימה החיה את אצבעותיה בפיו ומסלקת אותה הערלה . ופעמים שמקיא התינוק ועל זה אקשינן עלה והא אין עושין אפיקטויזין בשבת כו' . ורבותינו אמרו פי' אחר . ואנן כתבנו מה שקבלנו מרבותינו : מתני' קנה של זיתים כו' . ואמרינן אמאי פשוטי כלי עץ הוא ואין מקבלין טומאה . ומפרקינן תנא משמיה דר' נחמיה בשעה שמהפך בו את הזיתים הופכו ורואה בו . ולא פי' מה הוא רואה בו . אבל פירשו בתלמוד א"י. קנה שהתקינו להיות בודק בו הזיתים. כיצד הוא יודע אם מלוכלך במשקה בידוע שנגמרה מלאכת המעטן . ואם לאו בידוע שלא נגמרה מלאכת המעטן . א"ל ר' מנא לא תני שמואל אלא להיות שולה בו הזיתים. כלומר יש בו בית קבול: אמר רב נחמן האי אובלא דקצרי כיתד של מחרישה דמי . ואסור לטלטלה . אובלא . אבן גדולה שנותן הכובס על הידיעה שרוצה ללבנה והיא שרויה במים ומכה עליו במזורי . מכה ומהפך ומכה . ועוד שורה ומכה . ואחרי שישלים שוטחה ומייבשה . ועוד חוזר ושורה אותה פעם אחר פעם עד שתתלבן היטב . וי"א כלי מנוקב שטופין אותו ע"נ גחלים ומקטרן בגפרית הכלים ללבנן . אמר אביי חרבא דאשכפתא . וסכינא דאשכבתא וחצינא דנגרי כיתד של מחרישה דמו ואסור לטלטלם . חרבא דאושכפי . איזמל של שכף כדמ... אשה לך חרבות צורים . אינמלין חריפין . סכינא דאשכבתא . סכין המיוחדת לשחיטה בלבד . חצינא דנגרי הוא גרזן . והוא המעצד של חרש כיון דקפדי אפגמיהו קבע ליה מקום ומסיח דעתו מלעשות מלאכה אחרת הללו וכיוצא בהן שהן מוקצה מחמת חסרון כים אסור לטלטלן בשבת . והרי מפורש בסוף פרק מי שהחשיך דכולהו הני היינו טעמא דאסירי משום דמוקצה מחמת חסרון כים נינהו . ואפילו ר' שמעון מודה דתנן סתמא לדברי הכל כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה . מקצוע של דבילה כלי ברזל שחותכין בו דבילה . וזמליסטרון תרווד שמהפך בו הקדירה. כדתנן זומליסטרא שנשבר כפה טמאה מפני המזלג וכו' . א"ר חנינא בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו דכתיב בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גיתות בשבת . כיון שראום כך שהקילו בשבת אסרו להן כל הכלים ושרי להן רבנן . בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבילה וזומליסטרון של קדירה . וסכין קטנה . כיון שנגדרו וחזרו לדקדק בשמירת שבת היו מתירין להן והולכין עד שהתירו הכל חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה . וכך הוא מפורש בתלמוד א"י : א"ר אלעזר קנים ומקלות וקלוסטרא ומדוכה כולם קודם התרת כלים נשנו . ולפיכך נשנו באיסור. קנים הם קנים של לחם הפנים . והן שנינן במס'

רב נסים גאון

בשעה שמהפך בו זיתים הופכו ורואה בו. בגמ' דבני מערבא גרסי דבי ר' ינאי אמרי קנה שהתקינו להפך בו זיתים כיצד הוא יודע אם היה מלוכלך במשקה בידוע שנגמר מלאכת המעטן ואם לאו בידוע שלא נגמרה מלאכת המעטן אמר לון ר' לא תני שמואל אלא להיות שולה בו את הזיתים ומשום הכי אמרי דמקבל טומאה והואיל וכלי קיבול דמי . אמר רב נחמן האי אוכלא דקצרי כיתד של מחרי... אוכלא דקצרי הוא כלי שרומה לדלעת ומנוקב הוא כולו נקבין ובו מזלפין מים הכובסין על הבגדים ו... לה בפ' כל ישראל יש להם חלק (סנהדרין דף נב) אמרו מנקבין אותו ככברה אמר אביי כאוכלא ...

ידו על כתף חבירו ויד חבירו על כתיפו ותולה ומפשיט גלוסטרא דתנן* אנגר שיש בראשו גלוסטרא ר' יהושע אומר שומטה מן פתח זה ותולה בחבירו בשבת ר' טרפון אומר הרי הוא ככל הכלים ומיטלטל בחצר מדוכה הא דאמרן אמר רבה ממאי דילמא לעולם אימא לך לאחר התרת כלים נשנו קנים טעמא מאי משום איעפושי בהאי פורתא לא מיעפש מקלות אפשר כר' אלעזר גלוסטרא כדרבי ינאי דאמר רבי ינאי בחצר שאינה מעורבת עסקינן רבי יהושע סבר תוך הפתח כלפנים דמי וקמטלטל מנא דבתים בחצר ור' טרפון סבר תוך הפתח כלחוץ דמי ומנא דחצר בחצר קא מטלטל מדוכה ר' נחמיה היא: **מתני'** בכל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך *ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך: **גמ'** מאי לצורך ומאי שלא לצורך אמר *רבה לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו שלא לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא ואתא רבי נחמיה למימר ואפילו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו אין לצורך מקומו לא אמר ליה רבא לצורך מקומו שלא לצורך קרית ליה אלא אמר רבא גלצורך דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו שלא לצורך ואפי' מחמה לצל דודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא ואתא רבי נחמיה למימר ואפילו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא יתיב רב ספרא ורב אחא בר הונא ורב הונא בר חנינא ויתבי וקאמרי לרבה אליבא דרבי נחמיה הני קערות היכי מטלטלינן אמר להו רב ספרא מידי דהוה אגרף של רעי אמר ליה אביי לרבה למר אליבא דרבי נחמיה הני קערות היכי מטלטלינן להו אמר ליה רב ספרא חברין תרגמה מידי דהוה אגרף של רעי איתיביה אביי לרבא* מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה הכא במאי עסקינן מחמה לצל איתיביה *ושוין שאם קיצב עליו בשר שאסור לטלטלו הכא נמי מחמה לצל והא דתנן *האין סומכין את הקדירה בבקעת וכן בדלת והא בקעת דביום טוב דבר שמלאכתו להיתר הוא אלמא דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו אסור התם(א) מאי טעמא כיון דבשבת דבר שמלאכתו לאיסור הוא גזירה יו"ט אטו שבת וכי תימא שבת גופיה תישתרי דהא דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו שרי והני מילי היכא דאיכא תורת כלי עליו היכא דליכא תורת כלי עליו לא °ומי גזרינן והתנן* ומשילין פירות דרך ארובה ביום טוב האבל לא בשבת ומי לא גזרינן והתנן* סאין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' אליעזר הא רבי יהושע *דתניא אותו ואת בנו שנפלו לבור ר' אליעזר אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ושוחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו בשביל שלא ימות ר' יהושע אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו ומערים ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט *ממאי דילמא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר התם אלא דאפשר לפרנסה אבל היכא דלא אפשר לפרנסה לא אי נמי עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם דאפשר בהערמה אבל היכא דלא אפשר בהערמה לא אלא אמר רב פפא לא קשיא הא בית שמאי הא בית הלל דתנן בית שמאי אומרים אין

רש"י

ידו על כתף חברו · דלא מטלטלי מקלות: גלוסטרא · דתנן רבי יהושע אמר נגר שיש בראשו גלוסטרא שראשה עב וראוי לדוך בו שום ונועלין בו דלת: שומטה מפתח זה ותולה בחברו · ואע"ג דצריך לגופו לתלותו בחברו ולנועלה בו שומטו ע"י גרירה אבל טלטול גמור לא ואע"פ שמלאכתו להיתר לא שרי ליה לצורך גופו: מדוכה הא דאמרן · לעיל אע"ג דשנייה רבא לעיל מחמה לצל ואביי שנייה לצורך מקומו שינויי דחיקי נינהו אלא קודם התרת כלים נשנו: קנים טעמא מאי · מסדרין אותם במערכה: משום איעפושי · דלא סמכינן אניסא ומשום דהוא פורתא שהישנה מתעכבת בלא קנים מלילי שבת לשבת והחדשה משבת למוצ"ש לא מיעפשי: כדר"א · מניח ידו על כתף חבירו: שאינה מעורבת · שהרבה בתים פתוחים לה ולא עירבו דכלים ששבתו בבתים אסור להוציאן לחצר וששבתו בחצר מותר לטלטלן בחצר שהחצר כולו רשות לעצמו הוא והבתים מיוחדים לכל אים ביתו: תוך הפתח · שנטל הנגר משם וקא מטלטל מנא דבית בחצר · הלכך שומטה אין דטלטול מן הצד הוא אבל טלטול גמור לא: מדוכה רבי נחמיה היא · דאמר* בעירובין (דף לה·) אפילו טלית ואפי' תרווד אין ניטלין אלא לצורך תשמיש המיוחד: **מתני'** ה"ג במתניתין כל הכלים ניטלין לצורך כו': **גמ'** מאי לצורך ומאי שלא לצורך אמר רבה כו'· לצורך דשרי תנא קמא הייט דבר שמלאכתו להיתר ומטלטלו לצורך גופו: שלא לצורך דבר שמלאכתו להיתר · ומטלטלו שלא לצורך גופו אבל צריך למקומו: ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו. הוא דאישתראי אם צריך לו למלאכת היתר אבל שלא לצורך גופו ואע"ג דצריך למקומו לא ורבה לטעמיה דאמר לעיל (דף קכב:) גבי קורנס של נפחים נמי מותר לצורך גופו: א"ל רבא כו' אלא אמר כו' · ולרבא דמוקי אליבא דרבי נחמיה דלצורך גופו ולצורך מקומו מותר ע"כ האי לצורך גופו כגון שזה התשמיש מיוחד לו דתניא לקמן בפרק חבית (דף קמו.) רבי נחמיה אומר אפילו תרווד ואפילו טלית אין ניטלין אלא לצורך תשמישן וצורך מקומו נמי לרבא כצורך גופו ותשמישו דמי ולרבה צורך גופו הוא דשרי רבי נחמיה ודוקא לתשמיש המיוחד לו ובין לרבה ובין לרבא דוקא דבר שמלאכתו להיתר אבל דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו לא שרי רבי נחמיה דהאי צורך גופו לאו תשמיש המיוחד לו הוא דהא מיוחד למלאכת איסור: לרבה אליבא דרבי נחמיה · דאמר דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו לא: הני קערות· לאחר אכילה היכי מטלטל להו לסלקן מלפניו: ואם לאו אין מטלטלין אותה. בשלמא לרבה כגון דאין צריך לגופה [אלא למקומה] אלא לדידך אמאי: וכן בדלת · אוקימנא במסכת ביצה וכן הדלת אין סומכין בבקעת וביו"ט קיימי: והא בקעת ביו"ט מלאכתה להיתר היא· דלהסקה חזי וקיימא וקאסר לטלטלה לצורך גופו למלאכה אחרת וכל שכן לצורך מקומה: ומשני התם(ב) טעמא כיון דבשבת אסור דהא בקעת בשבת מלאכתה לאיסור היא ביום טוב נמי אסור גזירה יו"ט אטו שבת: משילין פירות דרך ארובה ביום טוב · בהדיא תנן אבל לא בשבת פירות השטוחים על הגג לייבשן ורואה גשמים ממשמשים ובאין משילן לארץ דרך ארובת הגג דלא טריחא מילתא דטפלין מאליהן אלמא דלא גזרינן ופרכינן ומי לא גזרינן והתנן אין בין כו': לא קשיא הא. דתנן משילין דשרי טירחא ביו"ט משום איבוד ממון רבי יהושע היא שהתיר להעלות בהמה בהערמה מן הבור: והא · דתנן אין בין כו' ר"א היא: דאפשר בהערמה · דמיחזי כמאן דעביד לצורך יו"ט אבל גבי משילין דליכא הערמה לדמויי להתירא לא: אין

תוספות

הא ר"א · הסיא דאין בין אע"ג דבפ"ק דמגילה (דף ז:) דייקינן עלה הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין וקאמר מתני' דלא כרבי יהודה ור"א סבירא ליה כר"י ועדיפא מדרבי יהודה כדאמר בריש תולין (לקמן דף קלז:) איכא למימר דההוא תנא סבר לה כוותיה בחדא דגזרינן י"ט אטו שבת ופליג עליה במכשירין ועוד יש לומר דאין בין דפ"ק דמגילה מיירי במילי דאורייתא ואין בין דהכא הייט דתנן במשילין (ביצה ד' לז:) דמיירי במילי דשבות ואינו מענין אחד תדע דהכי פריך עלה בפ' משילין כדפריך הכא בשמעתא ולא פריך בפ"ק דמגילה והא דדייק התם הא לענין מכשירין זה וזה שוין לא דייק בפרק משילין: הא

ידו א מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיג סעיף א:
יט ב ג מיי' פכ"ה שם הלכה ג סמג שם טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ד:
כ ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
כא ה מיי' פ"ד מהלכות יו"ט הלכה יא טור שו"ע או"ח סימן תקב סעיף ג:
כב ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ז:
כג ז מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הלכה ה טור שו"ע או"ח סימן תקכא סעיף א:
כד ח טוש"ע או"ח סימן שלה סעיף ז:
כה ט מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה א סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סימן תצה סעיף א:

[גי' הרי"ף והרא"ש אביי]

עירובין פי"א מ"ד [ושם ליתא לסך תיבות נגר שיש בראשו]
[לקמן קמו.]
[לעיל לג. וש"נ]
[לעיל קכג.] [שמ:ובילה יא.] ביצה לב:
ביצה לב לג.
ביצה לז. תוספתא ביצה פ"ג]
[ביצה לג. ע"ש]
לקמן קנז: ביצה כח. לז: מגילה ז: [תוספתא דמגילה פ"א]

הגהות הב"ח

(א) גמ' התם הייט טעמא כיון דבשבת: (ב) רש"י ד"ה ומשני התם הייט טעמא:

גליון הש"ס

גמ' ומי גזרינן והתנן משילין. ע"ל דף כג ע"ב תוספות ד"ה גזירה:

רבינו חננאל

שאסור בשבת סידורן ונטילתן מתוך לחם הפנים. מקלות מפורש במס' פסחים. בזמן שחל י"ד להיות בשבת אמר ר' אלעזר לטלטל מקל ולהניחו על כתיפו ועל כתף חבירו לתלות הפסח בו ולהפשיטו. וכן גלוסטרא. היא משנה בכלים פ' י"א שאמר ר' יהושע לטלטלה בשבת. תוספתא דכלים בתחלה בב"מ קלוסטרא ר' טרפון מטמא והכמים מטהרין ברוריה אומר שומט מפתח זה ותולה בחבירו בשבת. כשנאמרו דברים לפני ר' יהושע אמר יפה אמר ברוריה. והוא זה בעירובין בסופו. מדוכה זו שאמרנו למעלה אלו כולן כלים הן וקודם התרת כלים נשנו שאסור לטלטלן בשבת. (* אבל אחר התרת כלים מותרין הן והלק רבא על רבי אלעזר ואמר דלמא אחר התרת כלים נשנו ואסורין הן לעולם. ודבריו פשוטין הן: **מתני'** כל הכלים הניטלין לצורך ניטלין לצורך ושלא לצורך כו'. פירש רבא משנה זו לצורך דבר שמלאכתו להיתר כגון קערות וכוסות וכדומה להן. לכתחלה לטלטלן לאכול ולשתות בהן הללו מותרין לטלטלן בין לצורך גופו לאכול בהן בין לצורך מקומו לפנותן כדי לישב במקומן. דבר שמלאכתו לאיסור כגון קורנס של נפחים וכדומה לו לצורך גופו בהן(מותר) [כגון] לפצוע בו אגוזין מותר. אבל לצורך מקומן אסור. ורבי נחמיה אמר אפילו דבר שמלאכתו להיתר כגון קערות וכדומה להן לצורך גופו לאכול בהן מותר. אבל אחר שיאכל בהן אסור לטלטלן [לצורך] מקומן. ועל זה הקשה ליה אביי לרבה למר אליבא דר' נחמי' הני קערות כלומר שאינו מטלטלן אלא לצורך אכילה בהן אחר שיאכל אדם היאך מטלטלן ומסלקן מן השולחן. והשיבו לו כבר נתקשה זה לרב ספרא חברין. ופירק מידי דהוה אגרף של רעי שמותר לטלטל לדברי הכל. דתניא בתוספתא גרף של רעי ושל מימי רגלים נוטלן ושופכן וכו'. ובזמן שאמר רבה דברים הללו השיבו רבא לצורך מקומו שלא לצורך ליה. אלא אמר לצורך דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו. שלא לצורך אפילו מחמה לצל. ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין. מחמה לצל לא. ואתא ר' נחמיה דאפילו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו אין. מחמה לצל לא. מותיב אביי (לרבה) [לרבא] לדידך דאמרת דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך מקומו מטלטל והרי מדוכה שאינה מטלטלת אלא נופה אם יש בה שום. אבל אין בה שום לצורך מקומה אסור לטלטלו ופירק ליה הכא במאי עסקינן בשצריך לטלטלה להסירה מן החמה שלא תיבקע ולהניחה בצל. וכן שאר השמועה כולה פשוטה היא:

*) דברי רבינו כאות שהם אין להם הבנה ונראה דצ"ל אבל רבא אמר דלאחר התרת כלים וכו'

אין מוליאין. הולאה שלא ללורך דלא איסתרי לכתחילה ביו"ט טפי מבשבת אלא אוכל נפש והך דמשילין ב"ה: טלטול מי שמעת להו. דמשוי יו"ט לשבת: טלטול לאו לורך הולאה. בתמיה הלכך אי מזלזלת בטלטול מזלזלת בהולאה: להא דרבא. דאמר לורך מקומו כלורך גופו: מר. פוסו"ר: שלא יגנב. דומיא דמחמה לצל ואסור בדבר שמלאכתו לאיסור: שותא. (ג) מלודה: לאו למימרא כו'. למה לי לפרושי בהדיא דליתיב עלה לאו משום למימרא דהאי דשרי לטלטולי משום דלורך גופו הוא: שקילו שותא מקמיה כהנא. דניתוב על מקומה קאמר ולורך מקומה הוא דהוה: מחמה לצל הוה. במקום הרע לה היתה ואי לאו דפריש בהדיא ליתיב עלה מאן דחזי סבר דמחמה לצל שרי ולמקומה לא היה לריך דלימא שישב במקומה: בי סדיותא. כרים של לבד שקורין פילטר"א: בי שמשי. בחמה: אמר ליה שרי. רבא לטעמיה דאמר דבר שמלאכתו להיתר אף מחמה לצל מותר: אית לי אחריני. איני לריך לגופו: דכרבה סבירא לך. דאמר מחמה לצל אסור והלכה כרבא דאמר דבר שמלאכתו להיתר שרי לגמרי ודבר שמלאכתו לאיסור ללורך גופו ומקומו מותר מחמה לצל ושלא יגנב אסור: מכבדות. איסקוב"א שמכבדים בהן את השולחן: של מילתא. (ג) בגדים לכבד שולחן שמלאכתו להיתר: של תמרה. כעין שלנו לכבד את הבית דאסור משום אשויי גומות דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות: לצורך גופו. למלאכת היתר: אלא מחמה לצל בהא לימא רבי אלעזר אף של תמרה. דבר שמלאכתו לאיסור ליכא מאן דשרי מחמה לצל: וכן אמר רבי אלעזר. של מילתא מותר של תמרה אסור מחמה לצל: **מתני'** מעין מלאכה. שום מלאכה ואפי' אינה מעין הראשונה: לצוק לתוכה מקפה. עבה דומיא דעיסה מעורבת במים: **גמ'** הואיל ומוכנין על גבי אביהן. כשקדש היום: מסיקין בכלים. ביו"ט שהרי ראוין לטלטל ויטלטל ויתנם לתוך האור: ואין מסיקין בשברי כלים. דהוו להו מוקצין ולא חזו לטלטול: עצים בעלמא נינהו. דהא מאתמול להסקה קיימי: וקתני אין מסיקין. ולא אמרינן מוכנין היו אגב אביהן אלא אמרינן נולד נינהו ואסירי: מר סבר מוכן הוא. כיון דראוי לשום מלאכה ומר סבר נולד הוה דמאתמול לאו להאי מלאכה הוה קאי הלכך מעין מלאכתו בעינן: הא רבי יהודה. מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דאית ליה מוקצה ונולד כלים לאו מוקצה נינהו שברים נולד נינהו: והא. דתני מסיקין בשניהם: רבי שמעון. דלית ליה מוקצה ולית ליה נולד: והא. דתניא אף בכלים אין מסיקין: רבי נחמיה היא. דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד לו והאי לאו מיוחד הוא לו דלאו להסקה קאי: דאיישור. שהשלים בנייטו וניתותר ומהשתא לא קיימי לבנין אלא ליסב עליהם ותורת כלי עליהם: שרגינהו. אי סדרן זו על זו ודאי אקלינהו לצורך בנין אחר: בחצר. דשכיחי בה כלים שהחרס הזה ראוי להם לכיסוי ותורת כלי עליו: אבל לא בכרמלית. אפי' בתוך ד' אמות דלא שכיחי ביה מאני ולא חזי לכסויי: אפילו בכרמלית. הואיל ולאו רה"ר הוא שכיחי דאזלי ויתבי התם וחזי לכסות בו רוק: ורבא אמר אף ברה"ר. כיון דבחצר כלי הוא בעלמא נמי לא פקע שם כלי מיניה: בריתקא. שם רה"ר: אתוואי מסאניה טינא. נתלכלך מנעלו בטיט: כפר ליה. מקנחו: אמר רבא לא מסתייה דלא גמירי. מה אסור מה מותר: אלא מיגמר כמי מגמרי. מלמדין שיבוש שבידם לאחרים: לדידי. לקינוח ואע"ג דלא שכיח הרי שם כלי עליו בחצר: שנתכתתה. החבית (ד): מגופה. של חבית שנתכתתה החבית: היא. המגופה: ושבריה. של חבית ניטלין בשבת דחזו לכיסוי מנא: לא יספות. (ה) יתקן להסיר בליטותיו ועוקציו בשבת דעביד כלי והוי מכה בפטיש: ואם זרק. מגופה זו לאשפה בטלה מתורת כלי: זרקיה לגלימיה. בשבת לאשפה ה"נ דאסור לטלטולי:

הא רבי נחמיה. דסבירא ליה דאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו הרגיל בחול כדמפרש בפרק במה מדליקין (לעיל דף מו.) והאי נמי אין רגיל בחול לשרופאותו: **ורבא** אמר אפילו ברה"ר. ובהני דנשברו בע"ש קאמר דאי בנשברו בשבת האמר בפרק טטל (לקמן ד' קמג:) דרבא אית ליה מוקצה וכל שכן נולד:

*אין מוציאין את הקטן ואת הלולב ואת ספר תורה לרה"ר ובית הלל *מתירין אימר דשמעת להו לבית שמאי הוצאה טלטול מי שמעת להו *וטלטול *גופיה לאו משום הוצאה היא ואף רב סבר לה להא דרבא דאמר רב [ג]מר שלא יגנב זהו טלטול שלא לצורך ואסור טעמא שלא יגנב אבל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר איני והא רב כהנא איקלע לבי רב ואמר אייתו ליה שותא לכהנא ליתיב עליה לאו למימרא דדבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא הכי אמר להו שקולו שותא מקמי כהנא ואי בעית אימא התם מחמה לצל הוה רב מרי בר רחל הוה ליה ההיא בי סדיותא בשמשא אתא לקמיה דרבא אמר ליה מהו לטלטולינהו אמר ליה שרי אית לי אחרינא חזו לאורחין אית לי נמי לאורחים א"ל גלית אדעתיך *דכרבה סבירא לך *לכולי עלמא שרי לדידך אסיר אמר רבי אבא אמר רבי חייא בר אשי [ד]אמר רב מכבדות של מילתא מותר לטלטלן בשבת אבל של תמרה לא רבי אלעזר אומר אף של תמרה במאי עסקינן אילימא לצורך גופו ולצורך מקומו בהא לימא רב של תמרה לא והא רב כרבא סבירא ליה אלא מחמה לצל בהא לימא ר' אלעזר אף של תמרה [א]לעולם מחמה לצל אימא וכן אמר רבי אלעזר: **מתני'** *[ה]כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין עמהן ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה שברי עריבה לכסות בהן את פי החבית שברי זכוכית לכסות בהן את פי הפך רבי יהודה אומר בלבד שיהו עושין מעין מלאכתן שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה ושל זכוכית לצוק לתוכן שמן: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת שנשברו מערב שבת דמר סבר מעין מלאכתן אין מעין מלאכה אחרת לא ומר סבר אפילו מעין מלאכה אחרת אבל נשברו בשבת דברי הכל מותרין הואיל ומוכנין על גבי אביהן מותיב רב זוטראי *מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דנשברו אימת אילימא דנשברו מערב יום טוב עצים בעלמא נינהו אלא לאו ביום טוב וקתני מסיקין בכלים ואין מסיקים בשברי כלים אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת שנשברו בשבת דמר סבר מוכן הוא ומר סבר נולד הוא אבל מערב שבת דברי הכל מותרין הואיל והוכנו למלאכה מבעוד יום תני חדא מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים ותניא אידך *כשם שמסיקין בכלים כך מסיקין בשברי כלים ותניא אידך אין מסיקין לא בכלים ולא בשברי כלים הא רבי יהודה הא רבי שמעון הא רבי נחמיה *אמר רב נחמן [ו]הני ליבני דאישתיור מבניינא שרי לטלטולינהו דחזו למיזגא עלייהו שרגינהו ודאי אקצינהו אמר רב נחמן אמר שמואל [ז]חרס קטנה מותר לטלטל בחצר אבל בכרמלית לא ורב נחמן דידיה אמר אפילו בכרמלית אבל ברה"ר לא ורבא אמר [ח]אפילו ברה"ר ואזדא רבא לטעמיה דרבא הוה קאזיל בריתקא דמחוזא אתווסאי מסאניה טינא אתא שמעיה שקל חספא וקא מכפר ליה רמו ביה רבנן קלא אמר לא מיסתייא דלא גמירי מיגמר נמי מגמרי אילו בחצר הואי מי לא הוה חזיא לכסויי ביה מנא הכא נמי חזיא לדידי אמר רב יהודה אמר שמואל מגופת חבית שנכתתה (א) מותר לטלטל בשבת תניא נמי הכי *מגופה שנכתתה היא ושבריה מותר לטלטלה בשבת ולא *יספות ממנה שבר לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה ואם זרקה באשפה אסור מתקיף לה רב פפא אלא מעתה זריק ליה לגלימיה ה"נ דאסור [ט]אלא אמר רב פפא
אם

מבעוד

רבינו חננאל
היא והלכתא כרבנן וכדמוקים לה רבה. דהכין סוגיא דשמעתא כולה. וזה שאמר רב שקולו שיתא מקמי כהנא פי' שיתא שריתא והיא קורה כדמתרגמי' בצל קורתי בצלל שירותי. וי"א חבילה. וי"א רשת כדכתיב (יחזקאל י"ט ח') ויפרשו עליו (גוים) [רשתם] בשחתם נתפש ושיתא היא שחתא. פי' מכבדת ממאטא שמכבדין הבית בהן. הנהו בי סדוותא. פי' כסתות והוא כגון כרים וכסתות: מתני' כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן נוטלין [עמהן] ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה וכו'. ר' יהודה אומר ובלבד שיהו עושין מעין מלאכתן כו' פי' מקפה. מרק. בא רב יהודה משמיה ד שמואל להעמיד מחלוקת ר' יהודה ות"ק כשנשברו מע"ש. ולא עמד אלא כשנשברו בשבת. דת"ק סבר מוכן הוא. ור' יהודה סבר מעין מלאכ' אחרת כנולד הוא כדמפרש בגמרא דהכל שוחטין. אבל מע"ש דברי הכל מותרין. ואפילו לר' יהודה הואיל והוכנו למלאכ' אחרת מבעו"י ואינו כנולד בשבת וקיי"ל כרבנן. וכלישנא בתרא דשמואל בין נשברו בשבת בין נשברו מע"ש. מעין מלאכה סגיא. תני חדא מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים. פי' בקעת שברי עצים שמסיקין בהן כדכתיב ויבקע עצי עולה. ותניא אידך כשם שמסיקין בכלים כך מסיקין בשברי כלים. ותניא אידך אין מסיקין לא בכלים ולא בשברי כלים לא קשיא הא ר' יהודה הא ר"ש הא ר' נחמיה. הא דתני אין מסיקין בשברי כלים ר' יהודה דמתני' היא דחשיב בשברי כלים כנולד. והא דתני מסיקין בזה ובזה ר"ש היא דלית ליה מוקצה. ומיפרשא בגמ' דבמה מדליקין. והא דתני אין מסיקין לא בזה ולא בזה ר' נחמיה היא דאמר אין כלי נ"ל אלא לצורך תשמישו. ומפורש במס' יו"ט פרק המביא כדי יין. והא דאמר רב נחמן אמר שמואל לענין ליבני דאישתייר מבניינא שרגינהו אקצינהו אפי' לר' שמעון דהני כגרוגרות וכצמוקים דמו. דאית ליה מוקצה. וזה שאמר חרס קטנה מותר לטלטלה בחצר. הואיל וראוי לכסות בו כלי שבחצר. אבל בכרמלית שאין בו כלי לא ורב נחמן סבר כיון שהמוציא מרשות הרבים לכרמלית או המכנים אינו חייב זימנין דעייל ליה לחצר וחזי ליה. ורבא סבר אפי' ברה"ר חזי לכפורי ביה מינא ושרי לטלטולי שאמר רב יהודה אמר שמואל מגופת חבית שנכתתה מותר לטלטלה. פי' מגופת כסוי שסותם פי החבית מלשון יגיפו הדלתות: [ולא יספות]. פי' לא יחתוך הוא. כדתנן סופת באבסיה. ותנ"א נמי הכי כו'

מגופת חבית שנכתתה: (ג) רש"י ד"ה שותא מלודה. נ"ב וכן פי' בעל המאור על כסא שות... (ג) ד"ה של מילתא של בגדים הס"ד ואח"כ מ"ה מותר לכבד כגון ... שנתכתתה החבית (מגופה וכו' החבית) תא"מ ונ"ב כ"א אין זה: (ה) ד"ה לא יספות לא...

[ביצה יב.] [לעיל כח.] [לקמן קנב.] [ביצה לב.] [ביצה שם] [ביצה לא:] [תוספ' פט"ו]

הגהות הב"ח
(א) גמ' אמר שמואל מגופת חבית שנכתתה היא ושבריה מותר וכו'

רב נסים גאון
הא ר' יהודה והא ר' שמעון והא ר' נחמיה. דברי ר' יהודה ור"ש בפרק במה מדליקין (דף כט) אמר רב יהודה אמר רב מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דברי ר' יהודה ור' שמעון מתיר ודברי ר' נחמיה הן שנאמרו כן במשנה ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך וכמו שתירץ רבא ואמר ואתא ר' נחמיה למימר אפילו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו אין אבל מחמה לצל לא ובתוספתא (פט"ו) ר' נחמיה אומר אפילו טליתו ואפילו תרווד אין ניטלין אלא לצורך בברייתא שנאמר בה אין מסיקין לא בכלים ולא בשברי כלים הן דברי ר' נחמיה ובמס' יו"ט בפרק המביא כדי יין (דף לג:) הזכירו זה הדבר ואמרו תרי תנאי ואליבא דר' נחמיה כלומר קצת התנאים סוברין כי ר' (יהודה) [נחמיה] שאני ליה בין שבות שבת לשבות יום טוב:

הגהות הגר"א [א] גמ' לעולם מחמה לצל. נ"ב גי' הגאונים והר"ש כר"ש סבירא ליה דדבר שאין מתכוין מותר:

אם זרקה מבעוד יום לאשפה אסורה אמר בר המדורי אמר שמואל ^א^קרומיות של מחצלת מותר לטלטלם בשבת מ"ט אמר רבא בר המדורי אסברא לי מחצלת גופא למאי חזיא לכסויי ביה עפרא הני נמי חזיין לכסויי בהו טינופת א"ר זירא אמר רב *שירי פרוזמיות אסור לטלטלן בשבת *אמר אביי ^ב^במטלניות שאין בהן ג' על ג' דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים: ת"ר *^ג^שברי תנור ישן הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר דברי ר"מ ר' יהודה אומר אין ניטלין העיד ר' יוסי משום ר"א בן יעקב על שברי תנור ישן שניטלין בשבת ועל ^ד^כיסויו שאינו צריך בית יד במאי קמיפלגי אמר אביי בעושין מעין מלאכה ואין עושין מעין מלאכתן קמיפלגי ואזדא ר' יהודה לטעמיה ור"מ לטעמיה מתקיף לה רבא אי הכי אדמיפלגי בשברי תנור ליפלגו בשברי כלים בעלמא אלא אמר רבא בשברי דהאי תנור קמיפלגי דתנן *^ה^נתנו על פי הבור או על פי הדות ונתן שם אבן רבי יהודה אומר אם מסיק מלמטה והוא נסוק מלמעלה טמא ואם לאו טהור וחכמים אומרים הואיל והוסק מ"מ טמא ובמאי קמיפלגי בהאי קרא °תנור וכירים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם רבי יהודה סבר מחוסר נתיצה טמא שאין מחוסר נתיצה טהור ורבנן סברי טמאים יהיו לכם מ"מ ורבנן נמי הכתיב יותץ ההוא לאידך גיסא דסלקא דעתך אמינא כיון דחבריה בארעא כגופא דארעא דמי קמ"ל ואידך נמי הכתיב טמאים יהיו לכם ההיא כדרב יהודה אמר שמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת בהיסק ראשון אבל בהיסק שני אפילו תלוי בצואר גמל אמר עולא והיסק ראשון לרבנן אפילו תלוי בצואר גמל מתקיף לה רב אשי אי הכי אדמיפלגי בשברי תנור ליפלגו בתנור גופה השתא תנור גופה לרבי יהודה לא הוי מנא שבריו מיבעיא אלא אמר רב אשי לעולם כדאמרן מעיקרא ובעושה מעשה טפקא ורבי מאיר לדבריו דרבי יהודה קאמר לדידי אפילו בעושין מעין מלאכה אלא לדידך אודי לי מיהא דכהאי גוונא מלאכתו הוא ורבי יהודה לא דמי התם הסקו מבפנים הכא הסקו מבחוץ התם מעומד הכא לאו מעומד: העיד ר' יוסי משום רבי אליעזר בן יעקב על שברי תנור ישן שניטלין בשבת ועל כיסויו שאינו צריך בית יד: אמר רבינא כמאן מטלטלינן האידנא כיסוי דתנורי דמתא מחסיא דאין להם בית אחיזה כמאן כר"א בן יעקב: **מתני'** ^ו^האבן שבקירויה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה ואם לאו אין ממלאין בה

זמורה

רש"י

מבעוד יום · גלי דעתיה מאתמול, דלאו מנא הוא: קרומיות של מחצלת · שנפרדו מן מחצלת ישנה: בר המדורי אסברא לי · בר המדורי פירש לי טעמו של דבר: לכסות בה עפרא · עומד לכסות בו טוחה א"נ שלא יעלה האבק: שירי פרוזמיות · טליתות כדאמר בסוכה (דף יא.) רמא תכילתא בפירזמא דאינשי ביתיה: תנור ישן · שכבר הוסק וחרסיו קשים וחזו למלאכה: הרי הן ככל הכלים · לקמיה מפרש פלוגתייהו וטעמייהו: ועל כיסויו · של תנור שאינו צריך בית יד דבלאו בית אחיזה מטלטלין ליה ופלוגתא היא במתניתין דאיכא למ"ד בעינן בית אחיזה: מעין מלאכה · כגון לכסות בהן פי חבית: ואין עושין מעין מלאכתן · לאפות: ואזדא ר"מ לטעמיה · דאמר במתני' לא בעינן מעין מלאכתן: דהאי תנור · העשוי כעין זה ששנוי במשנה זו שאני מביא לך שלא נתקן כל צרכו מתחילתו ובשבר קמיפלגי: נתנו על פי הבור. תנורים שלהם עשוין כקדירות גדולות ואין להן שולים ומושיבו לארץ ומדביק טיט סביבותיו לעשותו עב שיחזיק חומו והיא קרויה טפילה והיא מגעת לארץ ומתוך כך הבל שלו קיים ואם נתנו על פי הבור או על פי הדות שהיא כעין בור אלא שהבור בחפירה והדות בבנין ונתן שם אבן בינו לבין דופן הבור לדוחקו שלא יפול ויהא עומד באויר: רבי יהודה אומר · אם דופנותיו למעלה קרובים לדופני הבור שלא הוצרך לתת בינתים אלא אבן דקה ואין אויר ניכר בין דופני התנור לדופני הבור שיעכב את היסק התנור אלא יועילו לו דופני הבור להחזיק את חומו ושוליו קרובים לשולי הבור שאם מסיקין אותו מלמטה שעושין האור בבור והתנור ניסוק (א)מלמעלה בתוכו מאור דרך שוליו או שהתנור בתוך חלל הבור באויר וההיסק עולה סביב דופנותיו וניסוק כגון שקצר מלמטה ורחב מלמעלה או הבור רחב מלמטה ופיו קצר טמא: ואם לאו · אלא נסוק כשאר תנורים מתוכו טהור כדמפרש טעמא דבעינן מחוסר נתילה שיהא קרוב להיות מחובר וכי איתו קרוב לארץ אין לך תנור נתוץ מזה ואין לך לקיים בו תנור וכירים יותץ דנתילה לא שייכא אלא בבנין מחובר ושאין מחובר שבירה שייכא ביה: טמאים הם וטמאים יהיו לכם · דכפל ביה קרא רבויא הוא שאע"פ שאינו מתוקן כל צרכו: ההוא לאידך גיסא · האי יותץ לאו לאגמורי קולא אתא ולמימר דאי ליכא לקיומי ביה נתילה כגון זה שאינו בנוי ומחובר וממילא הוא נתוץ דליהוי טהור דהדר תנא ביה קרא וטמאים יהיו לכם לרבויי אלא לאגמורי חומרא אתא דלא תימא כל התנורים העשוים כהלכתן ומחוברים לארץ הרי הן כשאר בתים וקרקע דמי הואיל וחברן ולא לקבל טומאה קמ"ל יותץ דאע"ג דשייכא ביה לשון נתילה כלומר דמחובר הוא טמא וכ"ש (א) דמחוסר נתילה: בהיסק ראשון · שלא הוסק מעולם והיסק ראשון שנתלקו בו דההוא משוי ליה כלי כדתנן במס' כלים (פ"ה) איזהו גמר מלאכתו משיסיקנו לאפות בו סופגנין בההיא פליג ר' יהודה ואמר דאינו ראוי ליעשות כלי: אבל בהיסק שני · שמתחלה נעשה כשאר תנורים מחובר לארץ או לאבן טב והוסק שם ונעשה כלי וסוף נטלו משם ונתנו על פי הבור וכאן נטמא מודה ר' יהודה דאיתרבאי מוטמאים יהיו לכם: ואפילו תלוי בצואר גמל · אע"כ אלקו כדין טהרת תנור שצריך לשבור אף את חרסו ואינו נטהר בנטילתו שלם ממקומו: אמר עולא היסק ראשון לרבנן · דאמרי מריבוי דקרא ואע"ג דאין הבל שלו מתקיים יפה מקבל טומאה לא תימא נתנו ע"פ הבור דוקא אלא אפילו תלאו בצואר גמל והוסק שם היסק ראשון טמא: מתקיף לה רב אשי · אדרבה לאוקי פלוגתא דטלטול שברי תנור ישן דלעיל בשברים דכי האי תנור(ג) דהוא גופיה לר' יהודה לאו מנא הוא: כדאמרן מעיקרא · בעושין מעין מלאכה ולא מעין מלאכתן ושברי תנור מעליא קאמר ודקשיא לך אמאי נקט תנור ליפלוג בשברי כלי בהאי איצטריכא ליה ובעושין קא מעין מלאכת אפייה כגון מעשה טפקא רעפים שקורין טובל"ש שמסיקין אותם ואופין בהן כך שברים הנו רחבים ומיהו אין לגן תוך להסיקם מבפנים אלא מבחוץ כרעפים ולאו משום דבעי רבי מאיר מעין מלאכתן אלא משום דרבי יהודה נקט לה: ור"מ לדבריו דר' יהודה · נקט תנור וקאמר לדידי אפילו עושין מעין מלאכה כדאמר במתניתין: מעומד · בתנור אופין מעומד שהפת דבוקה בדופני התנור ועומדת ואינה מוטלת בשכיבה ע"ג שוליו כרעפים שהן שוכבות על רחבן: כיסוי דתנורי דמתא מחסיא · כיסוי תנור של אותו מקום לא היה להן בית אחיזה · תנור מפני שפיו למעלה יש לו כסוי שלא יצא הבל שלו לאחר שהדביק בו הפת מכסהו: **מתני'** האבן שבקירויה · דלעת יבישה חלולה וממלאין בה מים ומתוך שהיא קלה אינה שוקעת אלא צפה ונותנין בה אבן להכבידה: אם ממלאין בה ואינה נופלת · שקשורה יפה לפי הקירויה שויא כלי: ואם לאו · הרי היא כשאר אבנים ואין מטלטל את הקירויה דשויא בסיס לאבן שנעשתה:

זמורה

(א) בתוס' יו"ט פכ"ה דכלים משנה ו העתיק לשון רש"י וכ"ש שאינו מחוסר נתילה וכצ"ל

תוספות

אם זרקה מבעוד יום · השתא לא פריך אלא מעתה זרק לגלימא מבעוד יום דכיון דלא היה מוכן מבעו"י ליכא למיוי לגלימי:

מחצלת גופה למאי חזיא · לרווחא דמילתא מפרש הכי אע"ג דלא בעי מעין מלאכה ראשונה כדאמר רב נחמן לעיל חרס קטנה מותר לטלטלה בחצר משום דחזיא לכסויי בה מנא:

הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר. לאו דוקא בחצר לרב נחמן ולרבא דשרו בכרמלית וה"ה ר"ה:

בשעושין מעין מלאכה ואין עושין מעין מלאכתן. והא דנקט תנור ישן דשברי תנור חדש אין ראוין לכלום:

בשברי דהאי תנור קמיפלגי · לפי תירוץ זה תימה הא דנקט תנור ישן דבהיסק ראשון פליגי:

כמאן כר' אליעזר בן יעקב · ה"ה דה"מ למימר כרבי יוסי דשרי לקמן* לטלטל כיסוי כלים שאין להם בית אחיזה בכלי דחבריכהו בארעא אלא משום דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי:

ואזדו

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ח טוש"ע או"ח סימן שח סעיף יב:
לג ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:
לד ג מיי' שם הל' יד:
לה ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה יג טוש"ע או"ח סימן שח סעיף י:
לו ה מיי' פט"ו מהלכות כלים הלכה ח:
לז ו מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה יח טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ב:

[סוכה יא.]

[דף קכו:]

מסורת הש"ס

[פ' תוספות לקמן קכו: ד"ה כיון וכו']

[תוספ' פט"ו]

כלים פ"ה מ"ו

ויקרא יא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ר' יהודה וכו' והתנור ניסוק בתוכו מלמעלה לאור: (ג) ד"ה מתקיף וכו' דכי האי תנור בצ"ד ואח"כ ד"ה כתנור גופיה:

רבינו חננאל

אתווסאי מסאני מינא. נמנפו מנעלין בטים. פי' קרומיות. שירי מהצלאות שבלו. וזה שאמר ר' זירא אמר רב שירי פרוזמיות אסור לטלטלן בשבת. פרוזמיות. פירוש טליתות. כדאמרינן התם. רב יהודה רמי תכלתא בפריזמא דאינשי ביתיה. פי' תלא ציצית בטלית של אשתו. ופשוטה היא: ת"ר שברי תנור ישן. פ"א שירי תנור ישן הרי הן ככל הכלים וניטלין בחצר דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר אין ניטלין. העיד ר' יוסי וכו'. ואמרינן במאי קא מיפלגי בעושין מלאכה ואין עושין מעין מלאכתן. ור"מ לטעמיה דהוא ת"ק דמתני'. וקיי"ל סתם משנה ר"מ דשרי. אע"פ שאין עושין מעין מלאכתן. ור' יהודה לטעמיה דאסר ולא קא שרי אלא בעושין מעין מלאכתן. ואתקף עליה רבא ולא מצא פירוק. ואוקים רבא פלוגתיהן בשברין דהאי תנור. דכיון דתנינן בפ' המביא כדי יין ת"ר תנור וכירים חדשים הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר. אבל אין סכין אותן שמן וכו' הוצרכו להודיע כי תנור חדש הראוי לאפות בו ניטל בחצר ושבריו כיוצא בו. ומצאנו חלוקה בתנור חדש לענין טומאה והאומר מקבל טומאה סבר הואיל ויתכן לאפות בו כלי גמור הוא. ושבריו כיוצא בו. והואיל וככלים השובין ניטלין. ופירשו חלוקתן לענין טומאה וה"ה לטלטול. דתנן נתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות ונתן שם אבן. ר' יהודה אומר אם מסיק מלמטה והוא ניסוק מלמעלה טמא ואם לאו טהור. וחכ"א הואיל והוסק מ"מ טמא. וכך פירושו תנור שנתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות ונתן שם אבן בפי הבור או בפי הדות. סבר ר' יהודה אם מסיק מלמטה בבור או בדות וניסק מלמעלה התנור הרי הוא כבנוי בקרקע ונגמרה מלאכתו ונעשה כלי לאפות בו ומקבל טומאה. ואם לאו לא נגמרה מלאכתו וחשוב הוא כקדירה שלא*) להפת או לתת לתוכה תבשיל. שאין דרך התנור לאפות בו והוא תלוי. וחכ"א כיון שנתן בפי הבור אבן ויכול להסיקו על האבן הרי הוא יכול לאפות בו. והיא כלי לקבל טומאה. וחלוקתן בזה הפסוק תנור וכירים יותץ. ר' יהודה סבר מדאמר קרא יותץ מכלל שצריך להיות בנוי ואם [לאו] אינו כלי. ורבנן סברי טמאים מ"מ ואפילו אינו בנוי: תוספתא ומודה ר' יהודה בתנור שנתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות ונתן שם [illegible] וסירהו בטים מן הצדדים שהוא טמא. וחכ"א בין כך ובין כך טמא. ועל זו הדרך סוגיא דהא שמעתא. ואתקיף לה רב אשי לרבא על זה שאמר ולא מצא פירוקי והעמיד רב אשי דברי אביי וחיזק דבריו ולא [illegible] אלא העמיד חלוקתם בשברי תנור שאופין עליהם מעשה טפקא. ופירושו שנותנין זה השבר ע"ג אבנים ומסיקין אש מלמטה ומרתיחין אותן השברין ומדבקין הפת מלמעלה וקיי"ל כר' אליעזר ור"מ דהא [illegible] פירש דמטלטלין כיסוי דתנורי כר' אליעזר: מתני' האבן שבקירויה וכו'. פי' מביאין קרא יבשה ומוציאין בני מעיה ועושה אותה חללה. ועושין איתה כגון זרנוקא לדלות בה מים מן הבור והיא קלה [illegible] שוקעת במים אלא היא צפה ע"פ המים ואין יכולין למלאות בה מים וכשרוצין להכבידה נותנין בתוכה אבן מהודקה שלא תהיה מתנדנדת וממלאין בה מים מן הבורות. וזה פי' האבן שבקרוי':

*) נ"ל שלא נגמרה שאינה ראויה לאפות

רב נסים גאון

נתנו על פי הבור או על פי הדות וכו'. זו המשנה במס' כלים בפרק ה' (משנה ו) תנור שנתנו בו [illegible] עד חציו מעפר ולמטה טמא במגע מעפר ולמעלה טמא באויר נתנו על פי הבור או על פי הדות [illegible] וכו' ועיקר זה הוא מה שנאמר בתורת כהנים (פ' שמיני פ"ט)[אי] מה כלי חרש בשמו אף תנור כשמו תנור שלא הוסק [תנור] שנו ת"ל אך מאימתי מקבל טומאה משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין יותץ טמאים הם

את

זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת *פקק החלון ר"א אומר בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו:

גמ' *תנן התם אבן שעל פי החבית מטה על צידה והיא נופלת אמר רבה א"ר אמי א"ר יוחנן **לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסים לדבר האסור ורב יוסף א"ר אסי א"ר יוחנן לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה כיסוי להחבית אמר רבה *מותבינן אשמעתין האבן שבקירויה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה ולא היא התם כיון דהדקה שויא דופן אמר רב יוסף ומותבינן אשמעתין אם לאו אין ממלאין בה ולא היא התם כיון דלא הדקה בטולי בטלה במאי קמיפלגי מר סבר בעינן מעשה ומר סבר לא בעינן מעשה ואזדו לטעמייהו דכי אתא רב דימי א"ר חנינא ואמרי לה א"ר זירא א"ר חנינא פעם אחת הלך רבי למקום אחד ומצא נדבך של אבנים ואמר לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר ולא הצריכן רבי למעשה ור' יוחנן אמר הצריכן רבי למעשה מאי אמר להו רבי אמי אמר צאו ולמדום אמר להו רבי אסי אמר צאו ושפשפום אמר להו איתמר ר' יוסי בן שאול אמר סואר של קורות הוה ור' יוחנן בן שאול אמר גשוש של ספינה הוה מ"ד גשוש כ"ש סואר ומ"ד סואר אבל גשוש קפיד עליה: זמורה שהיא קשורה כו': קשורה אין לא קשורה לא לימא מתניתין דלא כרשב"ג דתניא *חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה צריך לקשור רבן שמעון בן גמליאל אומר אין צריך לקשור אמר רב ששת אפי' תימא רשב"ג הכא במאי עסקינן במחוברת באביה אי הכי קא משתמש במחובר לקרקע למטה מג' רב אשי אמר אפי' תימא בתלושה גזירה שמא יקטום: פקק החלון כו': *אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן *הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ט וא"צ לומר בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר"א אומר אין מוסיפין ביו"ט וא"צ לומר בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת וא"צ לומר ביו"ט: וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו: מאי בין כך ובין כך אמר ר' אבא אמר רב כהנא בין

רש"י

זמורה · של גפן: שהיא קשורה בטפיח · פך ששואבין בו מן הבור או מן המעין: ממלאין בה · דשויא כלי להך זמורה: ותלוי · שאינו נגרר בארץ שהחבל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ: אין פוקקין בו · דמיחזי כמוסיף על הבנין: בין כך ובין כך · בגמרא מפרש לה: גמ' תנן התם. לקמן בהאי מסכתא: האבן שעל פי החבית · והולך ליטול מן היין שבתוכה: מטה · החבית על צדה והיא נופלת: לא שנו · דמותר לטלטל החבית והאבן עליה דקתני ואם היתה בין חביות שירא להטותה שם שלא תפול האבן על החביות שבצדה מגביה ומטה על צדה והיא נופלת: בשוכח · האבן עליה שלא במתכוין: אבל במניח נעשית · החבית בסיס לאבן שהיא דבר האיסור ואין מטלטל את החבית: ורב יוסף א"ר אסי · לקולא אמר ר' יוחנן לא שנו דהולרך להטות את החבית ולא ניתן לטלטל האבן להדיא: אלא בשוכח · דלא נתכוין לעשותה כלי: אבל במניח נעשה · האבן כיסוי לחבית ומגלה אותה כדרכה: אשמעתין · על שמועה שלי שאמרתי במניח אין האבן נעשה כלי: ממלאין בה · אלמא אבן נעשה כלי: דהדקה · שקשרה יפה: ואם לאו אין ממלאין · ולא אמרינן נעשה כלי בהנחה בעלמא וקשיא לדידי דאמרי לעיל במניח נעשה כיסוי לחבית: ולא היא · לא קשיא לי דהתם הואיל ובלא קשירה לא חזיא למלאות דהא נפלה והאי לאו הדקה בטולי בטלה מתורת כלי גלי דעתיה דלא חשיב ליה אבל כיסוי חבית הנחה משויא ליה כלי: ואזדו לטעמייהו · ר' אמי ור' אסי: נדבך של אבנים · אבנים סדורות ומוקצות לבנין: מאי אמר להו · מאי מעשה הצריכן לרבי יוחנן: צאו ולמדום · סדרו אותם והשיבום כדי שלא נצטרך ליגע בהם למחר לפי שאין הזמנה במעשה [*כל דהו] מועלת לאבן לעשותה כלי ור' אמי לטעמיה דאמר לעיל אין אבן נעשית כלי בהנחה: למדום · כדאמרי' במו"ק (דף יב·) עושה להם למודים לסדר נסרים על פי הבור: ושפשפום · מן הטיט שיהו נאות לישב ולמחר תלמדום דבמעשה כל דהו נעשה כלי: סואר של קורות · הוה ולא אבנים: סואר · סדר של קורות חדשות שמסדרין אותן לבנין כדי שלא יתעקמו: גשוש · עץ ארוך שמגששים בו המים לפני הספינה לידע שהוא בעומקו שתוכל ספינה להלך בהן: קפיד עליה · שלא יתעקם ומייחד ליה מקום ומקצה ליה בידים ואפי' לר"ש אסור לטלטלו דמוקצה מחמת חסרון כיס אפי' ר"ש מודה: שאינה קשורה לא · ואפי' יש עקמומית בראשה כעין מזלג שראוי לתלות בה טפיח ולמלאות וחישב עליה: שגדרן לעצים · שחתכן להיסק: צריך לקשור · מע"ש: באביה · בגפן: והא קא משתמש במחובר · ואפילו קשורה מבעוד יום ליתסר: למטה מג' · סמוך לקרקע וכגון לשאוב מן המעין שאינו עמוק ומותר להשתמש באילן למטה מג' כדאמרי' בפרק בתרא דעירובין (דף צט:) היו שרשיו גבוהין מן הארץ ג' לא ישב עליהם: גזירה שמא יקטום · שמא למחר תהיה לו ארוכה ויקטמנה מתוך שהיא רכה ונוחה לקטום ונמצא עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש אבל בחריות לישיבה ליכא למיגזר הכי הלכך במחשבה סגי: שאין עושין אהל עראי · לפרוס מחצלת על ד' מחיצות או על ד' קונדסים להיות צל לאהל מן החמה ודוקא גג אבל מחיצה לאו אהל הוא ושרי לפורסה לצניעות כדאמרי' עירובין (ד' נד·) בעובדא דשמואל ופקק החלון דמתני'*) משום דבנין קבוע הוא ומיחזי כמוסיף על הבנין: להוסיף · כגון שהיה מחצלת פרוסה עליהן וכרוכה ונשאר בה אויר ולמחר פושטה דומיא דפקק דמוסיף בעלמא הוא:

*) גי' רש"ל סוי למעלה בגג ולא מן הצד אבל הר"ן מקיים פי' רש"י דהכא

תוספות

ואזדו לטעמייהו · תימה היכי סוה רבי אסי לטעמיה אדרבה פליגי דהכא קאמר ר' אסי נעשה כיסוי לחבית בהנחה גרידא בלא שום מעשה וגבי נדבך אמר ר' אסי לאו ושפשפום אמר להן דהיינו מעשה שהצריכן רבי ועוד קשה גבי נדבך קאמר דסגי בשפשוף ולקמן גבי כיסוי כלים א"ר אסי א"ר יוחנן והוא שיש בהם תורת כלי ויש לומר דכיסוי חבית סגי לה בהנחה שדרכו לעשותו כל דהו דלא בעי תיקון ומעשה גמור כשאר כיסוי כלים ונדבך של אבן מסותת ומרובע לבנין סגי להו בשפשוף שאין צריך עוד תיקון ומ"מ הוי ר' אסי לטעמיה דכי היכי דמיקל רבי אסי גבי נדבך ה"נ הכא והא דקאמר ר' אסי בפרק במה טומנין (לעיל דף נ·) חריות של דקל ישב אע"פ שלא קשר התם רב (אשי) א) גרסינן אי נמי ראויין הם לישיבה טפי מאבנים:

הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה · פי' בקונ' דלא אסיר אהל אלא למעלה בגג אבל בדפנות לא כדמוכח בעובדא דשמואל בכל גגות (עירובין דף נד·) דאיתמר אבר כותל שנפרצה רב אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות ושמואל אמר זה מטלטל עד עיקר המחילה וזה מטלטל עד עיקר המחילה והא דרב לאו בפירוש איתמר אלא מכללא דשמואל הוה יתיב בההוא אבר כפל גודא דביני אמר להו שמואל שקולו גלימא נגודי ליה אהדרינהו רב לאפיה כו' ושמואל למה ליה למיעבד הכי האמר זה מטלטל עד עיקר המחילה כו' שמואל לצניעותא בעלמא הוא דעבד אלמא משמע דאהל דדפנות שרי למיעבד הכי ורב שהיה מקפיד לאו משום עשיית אהל דשרי כדפרישית אלא הוה קפיד אמאי דהוו מטלטלין גלימא ד' אמות בחצר וקשה דע"כ שייך איסור אהל אפילו בדפנות כדאיתא בעירובין בפרק מי שהוציאוהו (דף מד· ושם) גבי עשיית דופן סוכה דפריך התם והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחילה ומשני הא בדופן שלישית והא בדופן רביעית אלא נראה לר"ת דשפיר שייך בדפנות אהל היכא דמחילה מועלת להיתר ולהכי בדופן שלישית דהויא מחילה ומכשר ליה לסוכה חשיב עשיית אהל בתחלה אבל דופן רביעית אינה אלא תוספת בעלמא הואיל וכבר הסוכה היתה כשרה ועיקר פלוגתין דר"א ורבנן איתא באהל כבעשיית דופן דפקק החלון משמע בחלון שבכותל דאי בגג מיירי הוה ליה למימר ארובה כמו ששנינו מסלין פירות דרך ארובה (ביצה דף לה:) ומיהו באהל שבגג נמי פליגי כדמוכח לקמן בפרק תולין (דף קלז:) דמייתי לה גבי תליית משמרת שהיא כעין גג וכן משמע בפרק בתרא דעירובין (דף קב·) דאמר הנהו דיכרי דהוו בי רב הונא ביממא בעו טולא ובליליא בעו אוירא אתא לקמיה דרב אמר ליה כרוך בודיא ושייר בה טפח דלמחר הוא מוסיף על אהל עראי ומותר ומשמע דהייטו נמי תוספת אהל עראי דפליגי רבי אליעזר ורבנן ועובדא דשמואל דכל

א) נ"ל אסי. רש"א.

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה יז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף כב וסימן שט סעיף ד:

לט ב מיי' שם הל' כא סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שח סעיף כח:

מ ג מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ז:

מא ד ה מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה כז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שטו סעיף א:

מב ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב·

רבינו חננאל

וזה שאמר רבי צאו ולמדום עשו להם לימודים. יש מי שאומר עייני בהן. כלומר לימוד בעינן בלא מעשה וי"א לימודים כגון זה ששנינו במסכת משקין. ר' יהודה אומר עושה לו לימודים בשביל שלא יחמיץ. והן כיסויי עצים ועליהם טיט (שרוצים מעשים) [שהצריכן למעשה] וראייתן הא דגרסינן בבמה טומנין תני רבה בר רב הונא קמי דרב חריות של דקל שגרדום לעצים ונמלך עליהם לישיבה צריך לקשר רשב"ג אומר אין צריך לקשר. ואמרינן מאן תנא דפליג עליה דרשב"ג. ר' חנניה בן עקביא היא שהלך למקום א' ומצא חריות של דקל שגרדום לעצים וכו': פיסקא זמורה שהיא קשורה בטפיח כו'. זמורה היא כגון אמיר והיא זמורת של כרם ארוכה כמו חבל וטפיח הוא כלי בדלי. ואמרה המשנ' אם זמורה זו היתה קשורה בזה הכלי ממלאין בה בשבת שעשאה מאתמול במקום חבל ועשה בה מעשה ואם לאו אסור לחשב עליו בשבת להיותו בחבל. ואמרינן לימא מתניתין דלא כרשב"ג. דהא רשבג"א בחריות שגרדן לעצים ונמלך עליהן לישיבת אין צריך לקשר. ופירק רב ששת וזמורת זו מחוברת באביה. כלומר מחוברת בקרקע. ואם לא קשרה מאתמול לא ביטלה. ואינה דומה לחריות של דקל שהן יורדין. ואקשינן אי הכי היכי משתמש במחובר ופרקינן למטה משלשת. כדתנן היו שרשין גבוהין מן הארץ שלשה טפחים לא ישב עליהן. אם גבוהין ג' טפחים הוא דאסירו. הא בפחות מותר לישב עליהן. מיהא שמעינן דפחות מג' במחובר לקרקע כקרקע דמי ומותר להשתמש בו. ויש שאומרים כי המים הם קרובים בפחות משלש' ולא אתי למחתך. רב אשי אמר אפילו תימא בתלושה גזירה שמא יקטום: מתני' פקק החלון. כגון מסך העשוי לסתום החלון בין אם הוא מבגד בין מזולתו בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו. ואם לאו אין פוקקין בו. אמר (רבא) [רבה] בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודין שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ם. ואין צ"ל בשבת. לא נחלקו אלא להוסיף. פי' שאם היה בו פקק פוקק במקצת החלון. ר' אליעזר אוסר למוסיף כנגד כל החלון וחכמים מתירים (וזהו) להוסיף כיוצא בו בסוף המוצא תפילין הנהו דכרי דהוו לרב הונא דביממא בעו טולא ובליליא בעו אוירא. ואמר ליה רב כרוך בודיא עלייהו ושייר בה טפח ולמחר פרסיה

רב נסים גאון

את שיש לו נתיצה ואת שאין לו נתיצה אין לו טומאה: אי הכי קא משתמש במחובר למטה מג': מכלל כי מה שיהיה מדבר המחובר לקרקע קרוב מהארץ פחות מג' טפחים מותר להשתמש בו ואין איסור משום שבות [רק] מה שהוא גבוה מן הארץ ג' טפחים ותמצא עיקר זה במשנה כמס' עירובין בפרק המוצא תפילין (דף לט) אילן שהוא מיסך על הארץ אם אין נופו גבוה מן הארץ ג' טפחים לא ישב עליהן ודבר זה אין בו חלוקה אבל חלקו רבא ורב ששת בשרשי אילן הבאים מלמעלה מג' לתוך ג' ובפ' בכל מערבין (שם דף לג) תניא נתנו באילן בתוך ג' מותר לטלטל: סליק פרק כל הכלים

בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן א"ל ר' ירמיה ולימא מר בין תלוי ובין שאינו תלוי והוא שקשור דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר *דתנן נגר הנגרר נועלין בו במקדש אבל לא במדינה והמונח כאן וכאן אסור ר' יהודה אומר המונח *במקדש והנגרר במדינה ותניא איזהו נגר הנגרר °שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה כל שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ ר' יהודה אומר [ב]זה אף במדינה מותר אלא איזהו שבמדינה אסור כל שאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית ואמר רבי יהושע בר אבא משמיה דעולא מאן תנא נגר הנגרר ר"א היא א"ל אנא דאמרי כי האי תנא דתניא *קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו בזמן שקשור ותלוי בפתח פותח ונועל בו אין קשור ותלוי אין פותח ונועל בו רשב"ג אומר מתוקן אע"פ שאינו קשור אמר רב יהודה בר שילת אמר רב אסי א"ר יוחנן [ג]הלכה כרשב"ג ומי אמר רבי יוחנן הכי והתנן כל כסויי הכלים

שיש

רש"י

בין קשור כו' · כלומר אפילו קשירה לא צריך : **והוא שמתוקן** · מוכן מאתמול לכך : **א"ל רבי ירמיה** · אמאי פשיט ליה מר לקולא : **לימא מר** · דלא פליגי רבנן אלא אתנא דרבי אליעזר בעי קשור ותלוי ואפילו קשור אם ראשו נגרר לארץ חביב ליה רבי אליעזר כשומטו מן הקרקע ובונה בו לכתחלה ורבנן אמרי ליה בין תלוי בין נגרר פוקקין בו ובלבד שיהא קשור : **דאמר רבה בר בר חנה** · בתלייה הוא דפליגי ולא בקשירה דמדמי לה לפלוגתא דנגר הנגרר והתם לדברי הכל קשור בעינן : **נגר** · יתד שתוקעין בחור שבמפתן ונועלין בו את הדלת: **הנגרר.** כדמפרש שקשור בדלת אלא שראשו נגרר לארץ: **נועלין בו במקדש** · דכיון דקשור בו מיוחד ועומד הוא לכך וכבר נבנה בנין זה מבעוד יום ואין בו אלא גזירת שבות מדבריהם ואין שבות במקדש : **והמונח** · שאינו קשור כלל אלא כשהוא שומטו מן החור מניחו ע"ג קרקע הלכך כשתוקעו בשבת בונה הוא ואיסורא דאורייתא הוא אף במקדש : **המונח מותר במקדש** · דכיון דמתוקן מאתמול להכי לאו בונה הוא : **שקשור ותלוי** · ראשו העליון אבל ראשו התחתון מגיע לארץ: **מאן תנא נגר הנגרר** · אסור דבעי תרתי : **ר"א היא** · דאמר גבי פקק החלון תרתי בעינן מכלל דר' יהודה כרבנן אלמא רבנן קשירה בעו : **כי האי תנא** · דאפי' קשירה לא בעי כרבן שמעון בן גמליאל דאמר מתוקן בהזמנה בעלמא ואע"פ שאינו קשור : **שהתקינו** · שהזמינו : **אמר רב יהודה** גרסינן ולא גרסינן ואמר :

תוספות

דכל גגות (עי' בין ז:) דפריך ושמואל למה ליה למיעבד הכי וקאמר זה מטלטל כו' לאו משום דלאי הוה אמר אין מטלטלין בו אלא בד' אמות דלאו הוה ניחא ליה אלא או נמי היא קשה היכי עביד הכי כיון דמחילה מתרת לטלטל בחצר הוה כעשיית אהל עראי בתחלה ואסור כדפרישית לעיל ומהאי טעמא היה מקפיד רב דס"ל שאין מטלטלין אלא בד' אלא משום דהש"ס ידע דסבר שמואל דזה מטלטל עד עיקר המחילה ניחא למיפרך למה הולרך לעשות מחילה :

בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן · נראה לר"ת דלאו בתיקון של מעשה אלא במחשבה בעלמא כדמוכח לקמן דאמר כרשב"ג ס"ל דאמר מתוקן אע"פ שאינו קשור דהיינו במחשבה ומשמע דלגמרי ס"ל כוותיה דגבי ר' יוחנן דוקא הוא דאמר בסמוך סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ופריך ולימא מר בין תלוי בין שאינו תלוי והוא שקשור כרבי יהודה דבעי קשירה וטעמא משום טלטול ולא משום בנין דאי משום בנין מאי ראיה מנגר שצריך קשירה לפקק והא בפקק לא שייך בנין אלא תוספת אהל עראי ותוספת אהל עראי שרו רבנן בלא שום קשירה כדמוכח במי שהוציאוהו (דף מד:) :

והמונח כאן וכאן אסור · פי' רש"י שכשתוקעו בשבת בונה הוא ואיסורא דאורייתא איכא ואינו משמע שיהא בו איסורא דאורייתא כיון שאינו מבטלו שם אלא נראה לר"ת דכולה מילתא בנגר הנגרר ליכא איסורא אלא משום טלטול וכי ההיא דקנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו דמיירי משום טלטול ואפ"ה בעי ר"א קשור ותלוי יותר משאר כלי תשמיש שדי להם בתיקונם לפי שהם תשמיש בית מידי דהוי אכיסוי קרקעות שהחמירו בהם להצריכם בית אחיזה אע"ג דהכי משום שבות נאסר טלטולם במקדש כקנים וכמקלות דלעיל אבל בשום בנין ליכא איסורא כלל אפילו מדרבנן וקשה לר"ת מנלן דאפליגו רבי אליעזר ורבנן בתוספת אהל עראי כיון דאפליגו בטלטול דילמא בחד הוא דאיפליגו ותירץ ר"ת בספר הישר דא"כ הוה ליה למנקט פלוגתייהו במילתא דלא שייכא ביה תוספת אהל כי ההיא דנגר הנגרר ומדנקט פלוגתא בפקק החלון דשייך ביה תוספת אהל ש"מ דפליגי באהל וליכא למימר דדווקא באהל פליגי ולא בטלטול דהא בההיא דנגר לא שייך אלא איסור טלטול אפ"ה איפלוג בה ר"א ורבנן דע"כ איבעי לן למימר דת"ק דנגר היינו ר"א דרבנן שרו אפילו בפקק החלון כ"ש בנגר דלא שייך איסור אהל אלא איסור טלטול אלא ודאי בתרתי פליגי דר"א אסר בפקק החלון ומשום טלטול בשאין תורת כלי גמור עליו ואפי' יש עליו תורת כלי גמור כגון שיש לו בית יד אסור מ"מ משום תוספת אהל עראי כיון דבטלי' בפקק ורבנן דשרו אפי' אין עליו תורת כלי דלית להו לא משום טלטול ולא משום אהל :

רבי יהודה אומר כו' · ובעירובין מסקינן אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה וקשה לר"י דהא שמואל גופיה סבר לעיל בפרק במה טומנין (דף נ:) גבי חריות של דקל שגדרן לעצים דבמחשבה בעלמא סגי דאיתמר רב (יהודה) אומר קושר ושמואל אמר חושב וקאמר התם דשמואל ס"ל כרשב"ג דאמר חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה א"ל לקשר וא"כ היכי קאמר הלכה כרבי יהודה דבעי קשירה משום איסור טלטול דהא לא שייך איסור בנין בההיא דנגר הנגרר אלא איסור טלטול ומשום איסור טלטול בעי רבי יהודה קשירה כדפירשתי וליכא לפרושי דבנגר הנגרר דהכא לאפוקי מאיסור בנין הוא דבעי קישור אבל משום איסור טלטול לא הוה בעי קישור אלא במחשבה בעלמא כרשב"ג א"כ מאי קא מהדר ליה ר' אבא בר כהנא לר' ירמיה אנא דאמרי כי האי תנא כו' דילמא מאי דלא בעי התם רשב"ג אלא מתוקן אע"פ שאינו קשור היינו משום דהתם ליכא אלא איסור טלטול דהתם ודאי לא מיירי מידי בבנין דקאמר קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל (א) ומדקתני פותח ונועל משמע שאינו נועל באותו קנה עצמו דהוה ליה למיתני שהתקינו לנעול בו אלא משמע שהוא כעין מפתחות שלנו שיש מהם שמושכין המנעול שבדלת לכאן ולכאן כך הקנה מושך המנעול אבל הקנה עצמו אינו במקום המנעול א"כ פשיטא דכה"ג לא שייך בנין בהאי קנה אלא משום איסור טלטול הוא ומיהו אין ראיה מזה דבהאי קנה מיירי כדפרישית מדקתני פותח ונועל דהא כה"ג קתני בתוספתא חבילי עצים וכוכה של קוצים שעשאן דלת לפירצה ולהגר אם היו קשורות ותלויות פותחין ונועלין בהן אם לאו כו' מיהו אומר ר"י דאפילו הוה מפרש ההיא דקנה שהתקינו כו' דשייך ביה בנין ובמקום מנעול הוה ולהכי פשיט מיניה רבי אבא בר כהנא דס"ל כרשב"ג דאמר דכי הוי מתוקן אע"פ שאינו קשור נפיק מתורת איסור בנין לא הוי אתי שפיר (דה"א) מדקאמר הש"ס בסמוך וכ"ת הכא נמי דאיכא תורת כלי עליהן והתניא חריות של דקל כו' והיכי מוכח מההיא דחריות של דקל דהא דאמר מתוקן אע"פ שאינו קשור היינו בלא תורת כלי אלא במחשבה בעלמא דלמא בהיתר טלטול הוא דלא מצריך רשב"ג אלא מחשבה אבל באיסור בנין הוה בעי שיתקעהו ויכינהו ויעשו בו מעשה שיהא תורת כלי עליו על כן נראה לר"י דבהכי פליגי רבי אבא בר כהנא ורבי יוחנן ורב יהודה דעירובין (דף קב:) דאינהו סבירא להו דבההיא דנגר לא שייך אלא איסור טלטול ואיהו ס"ל דשייך בנין בנגר הנגרר ולהכי בעי קישור לאפוקי מאיסור בנין והשתא אתיא שמעתין שפיר דלא מיירי מידי באיסור בנין לא בההוא דנגר ולא בההיא דקנה והשתא נמי ההיא דקנה משום טלטול · מ"ר :

שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ · פירוש ראשו העליון תלוי וראשו התחתון מגיע לארץ כדפירש בקונטרס ונראה לרשב"א דאפילו שני הראשים מונחים לארץ אלא שקשור דשרי במקדש והאי דנקט כהאי גוונא להשמיעינן דאפ"ה אסור במדינה והשתא אתי שפיר הא דתנן במשנה והמונח כאן וכאן אסור היינו שאינו קשור ולא תלוי כלל דאי אמרת דוקא נקט ראשו מגיע לארץ אבל שני הראשים מונחין בארץ אסור במקדש אע"פ שקשור אם כן השתא לא הוי מונח דרבי יהודה כמונח דתנא קמא דמונח דרבי יהודה על כרחך היינו שאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית דלאי אמרת כמו מונח דת"ק ששני ראשים מונחים בארץ אלא שקשורין היכי קאמר המונח במקדש שהוא תפילו במדינה שרי דלא אסר רבי יהודה אפילו במדינה אלא דוקא שאינו קשור כלל:

וכ"ש

רבינו חננאל

עליהן מוסיף על אהלי עראי הוא ושפיר דמי. והכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו. ומיבעיא לן מאי בין כך ובין כך אמר רבה בר כהנא בין קשור בין שאינו קשור אותו פקק פוקקין בו. והוא שמתוקן. כלומר שהתקינו לפקק בו. היכי דמי תיקון זה כדאמרינן בסוף המוצא תפילין: ת"ר סיכי קמצים וחבילי עצים שהתקינן לפירצה שבחצר. בזמן שקשורין ותלוין נועלין בשבת ואין צ"ל ביו"ט. א"ל ר' ירמיה ולימא מר בין תלוי בין שאינו תלוי והוא שקשור כלומר כבר נעשה בו מעשה לשום כלי. דאמר רבה ב"ב חנה א"ר יוחנן כמחלוקת כאן בפקק החלון כך חלוקתן בנגר הנגרר בקשור ותלוי בלבד. אבל לא לענין מקדש ומדינה. ותניא בסוף עירובין. איזהו נגר הנגרר שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה: שומטו ומניחו בקרן זוית. דייקינן מינה מדקתני ושומטו ומניחו מכלל שאם הוא קשור שאם אינו יכול לשומטו ולהניחו בקרן זוית שפיר דמי. ואמרינן מאן תנא נגר הנגרר צריך להיות קשור ותלוי ר' אליעזר והא ר' יוחנן סבר כי חכמים הלוקין על ר' אליעזר סבירא להו כר' יהודה דאסר בשאינו קשור ולא תלוי ולא בתלוי אבל אם הוא קשור אע"פ שאינו תלוי שרי. וא"ל ר' אבא לר' ירמיה אנא דאמרי והוא שמתוקן אע"פ שאינו לא קשור ולא תלוי כי הא מתניתא דתני בקנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו. ואמר רשב"ג מתוקן אע"פ שאינו קשור ואמר משמיה דר' יוחנן הלכה כרשב"ג דקאי רשב"ג כחכמים. ואקשינן היכי אמר ר' יוחנן הלכה

עין משפט נר מצוה

מג א ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ג ופכ"ו הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיג סעיף א:

מד ג מיי' פכ"ו שם הלכה י:

מסורת הש"ס

עירובין קב.

[צ"ל מותר במקדש]

[תוספ' כלים]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ר' יהודה וכו' פותח ונועל בו ומדקתני פותח ונועל בו משמע:

גליון הש"ס

גמ' שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה. עיין פ"א מ"ב דכלים:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש״ס

שיש להם בית אחיזה ניטלין בשבת ואמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן וכי תימא הכא נמי דאיכא תורת כלי עליו ומי בעי רשב״ג תורת כלי עליו והתניא *חריות של דקל שגדרן לשם עצים ונמלך עליהן לישיבה צריך לקשר רשב״ג אומר אין צריך לקשר רבי יוחנן סבירא ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא דרש רבי יצחק נפחא אפתחא דריש גלותא הלכה כרבי אליעזר מתיב רב עמרם *ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת א״ל [אביי] מאי דעתיך משום דקתני סתמא נגר הנגרר נמי סתמא היא ואפי׳ הכי *מעשה רב: **מתני׳** (*כל) כיסוי הכלים שיש להם בית אחיזה ניטלין בשבת א״ר יוסי בד״א *בכיסוי קרקעות אבל בכיסוי הכלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת: **גמ׳** אמר רב יהודה בר שילא א״ר אסי א״ר יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן דכ״ע כסוי קרקעות אם יש להן בית אחיזה אין אי לא לא כסוי הכלים אע״ג דאין להם בית אחיזה כי פליגי בכלים דחברינהו בארעא מ״ס גזרינן ומ״ס לא גזרינן לישנא אחרינא כי פליגי בכיסוי תנור מר מדמי ליה לכיסוי קרקע ומר מדמי ליה לכיסוי כלים:

הדרן עלך כל הכלים

מפנין *אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני בטול בהמ״ד *אבל לא את האוצר מפנין תרומה טהורה ודמאי ומעשר ראשון שניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו והתורמוס היבש מפני שהוא מאכל *לעזים *אבל לא את הטבל ולא את מעשר [ראשון] שלא נטלה תרומתו ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו ולא *את הלוף ולא את החרדל ר׳ שמעון בן גמליאל *מתיר בלוף מפני שהוא מאכל עורבין חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן: **גמ׳** השתא חמש מפנין ארבע מיבעיא *אמר רב חסדא ארבע מחמש (*איכא דאמרי ארבע מאוצר קטן) וחמש מאוצר גדול ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה ומני רבי יהודה היא דאית ליה מוקצה ושמואל אמר ארבע וחמש כדאמרי

רש״י

שיש להן בית אחיזה · בית יד: ה״ג ואמר רב יהודה והוא שיש תורת כלי עליהן · שהכיסוי ראוי להשמיש (א)עצמו הוא דניטלין בשבת ואם אין תורת כלי עליו לא אמרינן כיסוי כלי הוא ודלאות שידה תיבה ומגדל דתנא מתני׳ טעלין יש תורת כלי עליהן דראוין ליסב עליהן ולאת עליהן מזונות לקטן ולקמן מפרש אמאי בעינן בית אחיזה הואיל ותורת כלי עליהן אלמא לרבי יוחנן נמי דליכא תורת כלי עליו לא מטלטלין והאי קנה מאי תורת כלי עליו איכא אי משום דפותח וטעל בו אין זו תורת כלי עליו אלא תורת בנין: וכ״ת הכא נמי דאיכא תורת כלי עליו · שראוי להפך בו זיתים או לפצע בו אגוזים(ב):*) (תורת כלי עליו · אפי׳ אינו ראוי לדבר אחר): סבירא ליה כוותיה בחדא · דמתוקן ואע״פ שאינו קשור: ופליג עליה בהדא · דבעי תורת כלי: הלכה כרבי אליעזר · דבעינן קשור ותלוי: מדבריהם למדנו · בפ׳ בתרא בימי אביו של ר׳ צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח והתם מפרש לה וקתני מדבריהם למדנו: שפוקקין · את המאור בדבר שאינו קשור ותלוי: וקושרין · קשר שאינו של קיימא לכתחלה: ומודדין · מקוה ומטלטלות: מאי דעתיך · דמותבת לרבי יצחק נפחא מהא מצי לשנויי לך הא מני רבנן היא ואי משום דקתני לה סתמא מותבת ליה דמדסתם לן כרבנן הלכתא כוותייהו: נגר הנגרר נמי סתמא. קתני לה וסתם לן בהא כרבי אליעזר דאסור: מעשה רב · למילף מיניה דכיון דסמיך למיעבד עובדא לקולא ש״מ הלכתא היא:

מתני׳ בכיסוי קרקע · כגון כיסוי בור ודות דהוי כבונה אי לאו דמוכחא בית אחיזה דילה דלמשקיל ולהדורי עביד: **גמ׳** א״ר יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהם · דכיסויין הללו חזו לתשמיש דעלמא אבל כיסוי כלי לא אמרינן כלי הוא: ודכ״ע · משום דאוקמא ר׳ יוחנן בשיש תורת כלי עליהן איצטריכא ליה למימר דכי פליגי רבנן בכלים דחברינהו בארעא פליגי דאילו כלים דעלמא אע״ג דלית להו לכיסוייהן בית אחיזה מיטלטלי דכיון דאיכא תורת כלי עליהן קיימי מה לי איכא בית אחיזה מה לי ליכא בית אחיזה אלא בכיסוי כלים המחוברי׳ לקרקע כגון תנור וכירים הוא דפליגי משום דדמו במקצת לכיסוי בור ודות וגזרינן הני אטו הני:

הדרן עלך כל הכלים

מפנין · אם צריך למקומן להושיב שם אורחים להסב בסעוד׳ או תלמידים לדרשה ולא חיישינן לטרחא דשבת: אבל לא את האוצר · מפרש בגמרא: מפנין תרומה טהורה · כלומר ומהו מפנין דבר הראוי כגון אנו תרומה טהורה דחזי לבהמת כהן אבל תרומה טמאה לא דאפילו לבהמת כהן לא חזיא בשבת דאע״ג דבזול חזיא כדתניא בכל שעה בפסחים (דף לב:) שאם רצה כהן מרילה לפני הכלב בשבת וביום טוב לא חזיא דזו היא ביעורה מן העולם או להיסק או לבהמה ואין מבערין תרומה טמאה וקדשים טמאין ביום טוב כדתנן (לעיל דף כג:) ואין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב ואוקימנא *טעמא משום דאין שורפין קדשים ביום טוב: (ג)לוף · מין קטניות שאינו ראוי אף אפילו לבהמה: לעורבין · כגון עפירים שמגדלין עורבין לגדולה: זרדים · מין קנים הם שמורדים שהן רכים ואוכלים אותם: **גמ׳** ארבע מחמש · אם לא היה שם אלא כשיעור ה׳ קופות לא יפנה אלא ד׳ מהם שאסור לגמור את האוצר דילמא חזי גומות בקרקעיתו ומשוי להו: מאוצר גדול · ואם יש הרבה אין מפנין אלא חמש דחיישינן לטירחא: מאי אבל לא את האוצר · שלא יגמור את האוצר לא מלית אמרת דהא מרישא שמעינן ארבע וחמש: תחלה · אם לא התחיל בו להסתפק ממנו כבר למאכלו או למאכל בהמתו דאם כן הוה ליה מוקצה ומתניתין רבי יהודה היא: כדאמרי

*) ס״א ל״ג ומ״כ שלפני רש״י היה כגירסא בגמרא אחר בריית׳ דחריות אלמא לא בעי רשב״ג תורת כלי עליו ומציין רש״י בזה

תוספות

וכי תימא הכא נמי דאיכא תורת כלי עליו · פי׳ בקונטרס שיהא ראוי לעשות שום תשמיש אחר ואין נראה לר״ת כי למה יש לנו להצריך שלדבר אחר יהא ראוי כיון שראוי לדבר זה אלא נראה לר״ת דה״פ דאיכא תורת כלי עליו שתיקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך שמאחר שלכך תיקנו והכינו לכך יש תורת כלי עליו אפילו אינו ראוי לדבר אחר כמו חריות של דקל שאינן ראוין לשום תשמישאלא לישיבה אף על פי כן(ד) יכול להכינם ולטלטלם בשבת והאבנים נמי אמרינן לעיל נאו ושיפשפו ועוד א׳ תורת כלי עליהם ממש צריכא למימר דכי ניטל לצורך גופו והא דאמרי׳ בעירובין (ד׳ קב.) נגר הנגרר עשה לו בית יד מהו א״ל בוכנא קאמרת פירוש ושרי לאו משום דאי לא הוה כבוכנא ע״י הבית יד הזה הוה אסור דאפילו לא חזי למילתא אחריתי כיון שתקנוהו בידים לכך היה מותר אפי׳ בלא בית יד אלא נראה לר״י דההיא מיירי בנקמז דאסור לעיל מיני׳ בסמוך משום דמיחזי כבונה פי׳ שטוען הנגר בתוך הנקב שבמפתן עד(ה) בתוך הארץ כדפירש בקונטרס התם ועלה קאי הא עשה לו בית יד בהואו נגר שנקמז אי נמי שמואל לטעמיה דסבר דטעמא דרבי יהודה משום בנין אפילו בלא נעילת נגר בארץ וכן נראה יותר כי נקמז אין פתרונו נעילה בארץ אלא דומה שהוא מעין נשמט רק שאינו נשמט ממש כדמוכח בברייתא שהביא למעלה דקתני נגר אם נשמט כולו אסור נקמז מותר רבי יהודה אומר נקמז אע״פ שאינו נשמט ולא ידענו פירוש נקמז היטב ובירושלמי גרסינן נגר דר׳ אליעזר הוה קטיר בגמי נשמט אסור נקמז רבי יעקב בר אחא מורה ברלשי אגבעותיו(ו):

ומדבריהן למדנו שפוקקין ומודדין · ואע״ג דטפיח לא מבטל ליה כמו פקק כדאמרי׳ בפרק הישן (סוכה דף כה:) גבי סדין איכא למימר דמבטל ליה טפי מסדין ולא מצי למימר נמי פקק דמטה שאני כדאמרי׳ בשילהי מכילתין (ד׳ קנז:) גבי מדידה דהתם לא הוי איסור כל כך אלא משום דהוי כעובדא דחול אבל פקק דמשום תוספת אהל דדמי לבנין ליכא למישרי משום מטה:

הדרן עלך כל הכלים

מפנין ארבע וחמש קופות · בירושלמי מפרש כמה שיעור קופות כההוא דתנינן* שלשה קופות של שלשה סאין: של

רבינו חננאל

פ שב״ג ורשב״ג שרי אע״פ דליכא תורת כלי עליו. ור׳ יוחנן שמעי׳ ליה דבעי תורת כלי. ואוקימנא בקנה שהתקינו להיות נועל ופותח בו בדאיכא תורת כלי עליו ובהא א״ר יוחנן הלכתא כרשב״ג. אבל בחריות של דקל שגדרן לעצים דשרי רשב״ג בלא קישור לא סבר לוה ר׳ יוחנן כוותיה. ועליהן [אמר דר׳] יוחנן סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא: **דרש** ר׳ יצחק נפחא אפתחא דבי ריש גלותא הלכתא כר׳ אלעזר שאין פוקקין (עליו) [בו] אם [לא שהוא] קשור ותלוי. ואותבה ר׳ (עולא) [רב עמרם] מהא דתנן בסוף שבת מדבריהן למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת. א״ל אביי לרב (עזרא) [עמרם] למה אותיבתיה מהא מפני שהיא שנויה סתם. וקיי״ל הלכה כסתם משנה. נגר הנגרר נמי סתמא היא. והיא שנויה סתם אליבא דר׳ אלעזר. ושני ליה אע״פ דהא סתמא והא סתמא. הא סתמא דפוקקין ומודדין וקושרין בשבת עבדו בה עובדא ומעשה רב וזו הלכה למעשה והלכתא כחכמים ונדחה דרישא דר׳ יצחק נפחא. ואמרינן בתלמוד א״י א״ר יוחנן אתיא יחידאה דהכא סתמא דתמן. ויחידאה דתמן כסתמא דהכא. פי׳ יחידאה דהכא דהוא ר׳ אלעזר דפקק החלון בסתמא דנגר נגרר [ויחידאי דנגר הנגרר] (דהוא ר׳ יהודה כסתמא) [דפקק החלון דהכ״א] בין כך ובין כך פוקקין בו: **כל** כסויי הכלים שיש להן בית אחיזה ניטלין בשבת. א״ר יוסי בד״א בכסויי קרקעות וכו׳. א״ר יהודה בר שילא א״ר אסי א״ר יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן. ואמרינן כולי עלמא בכסויי קרקעות אם יש להן בית אחיזה שרי ואי לא אסיר לטלטלן. כגון כסויי הבארות וכסויי הדות וכיוצא בהן. כסויי כלים כגון כדות ופיטסים וכיוצא בהן אע״פ שאין להן בית אחיזה מותר לטלטלן לגלותם ולכסותם. כי פליגי בכסויי כלים שיחברו בקרקע. ר׳ יוסי לא גזר ות״ק סבר גזרינן והלכתא כוותיה: **הדרן עלך פרק כל הכלים**

פ״ח מפנין אפילו ד׳ וה׳ קופות של תבן. פי׳ מפנין מעתיקין התבואה ממקום למקום מלטנייצוה הבהן ושנו את הבית. אקשינן על משנתנו. השתא ה׳ מפנין ד׳ מיבעיא ופריק רב חסדא ארבע מחמש וה׳ מאוצר גדול. ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה ומני ר״י הוא דאית ליה מוקצה יבא שמואל יפריק פירוק אחר ודברים פשוטין הן. אבל סוגיא דשמעתא כרב חסדא דמתניתא סתמא תנן כוותיה. שאין מתחילין

רב נסים גאון פי״ז ר׳ יהודה היא דאמר מוקצה ור׳ שמעון לית ליה מוקצה אלא כל פרשא (פי׳ עיקר הדברים) בפרק במה מדליקין וכבר פירשנו זה בפרק יציאות השבת:

עין משפט
נר מצוה

ב א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה טו טוש"ע שם:
ג ב ג מיי' שם הלכה יד וטו:
ד ד טוש"ע שם סעיף ב:
ה ה ו מיי' וסמג שם טוש"ע שם ס"ג:
ו ז מיי' פי"ד מהלכות אבל הלכה ב:
ז ח סמג עשין יב:
ח ט מיי' פ"ה מהלכות דעות הלכה ז ופכ"ג מהלכות סנהדרין הלכה י טוש"ע ח"מ סימן יז סעיף י:
ט י מיי' פ"ג מהלכות ת"ת הלכה ג סמג שם טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף יח:

מסורת הש"ס

[ב"מ לו.]

[מלת צבורה ליתא בשאלתות פרשת ויקהל סי' יא]

[ג"ז ליתא שם]

[ג"ז ליתא שם]

הגהות הב"ח
(א) גמ' שלא יגמור כולו (דילמא וכו' גומות) תא"מ ונ"ב ס"א נמחק: (ב) שם או דילמא גברא וגברא:

[ופי' בפרש"י ב"מ פד. ותוס' חולין ד. ד"ה דקורא]

גליון הש"ס
גברא גדולה הכנסת אורחים · עי' ב"מ דף פו ע"ב ובתוספות שם ד"ה הזייה:

[פי' תוספות לעיל קיח: ד"ה עיון ותוספות ברכות לב: ד"ה כל ותוס' ב"ב קסד: ד"ה עיון]

תורה אור

כדאמרי אינשי ואי בעי אפילו טובא נמי מפנין *ומאי *אבל לא את האוצר שלא יגמור כולו(א) דילמא אתי לאשוויי גומות אבל אתחולי מתחיל ומני ר"ש היא דלית ליה מוקצה ת"ר גאין מתחילין באוצר תחילה אבל עושה בו שביל כדי שיכנס ויצא עושה בו שביל והא אמרת אין מתחילין הכי קאמר עושה בו שביל ברגליו בכניסתו וביציאתו תנו רבנן תבואה *צבורה בזמן שהתחיל בה מע"ש מותר להסתפק ממנה בשבת ואם לאו אסור להסתפק ממנה בשבת דברי ר"ש ר' אחא מתיר כלפי לייא אלא אימא דברי ר' אחא ורבי שמעון מתיר תנא כמה שיעור תבואה *צבורה לתך בעא מיניה רב נחומי בר זכריה מאביי שיעור תבואה *צבורה בכמה אמר ליה הרי אמרו שיעור תבואה צבורה לתך איבעיא להו הני ארבע וחמש קופות דקאמר בארבע וחמש קופות אין טפי לא אלמא למעוטי בהילוכא עדיף או דילמא למעוטי משוי עדיף ת"ש דתני חדא מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של כדי שמן ושל כדי יין ותניא אידך בעשר ובחמש עשרה מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר מעוטי בהילוכא עדיף ומר סבר מעוטי במשוי עדיף לא דכ"ע מעוטי בהילוכא עדיף ומי סברת בעשר ובחמש עשרה אקופות קאי אכדין קאי ולא קשיא הא דמשתקלי חד חד בקופה והא דמישתקלי תרי תרי והא דמשתקלי תלתא תלתא ובדקורי דהרפניא איבעיא להו הני ארבע והמש דקאמר אע"ג דאית ליה אורחין טובא או דילמא הכל לפי האורחין ואת"ל הכל לפי האורחין חד גברא מפני לכולהו או דילמא גברא(ב) גברא מפני לנפשיה ת"ש דאמר רבה אמר רבי חייא פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה מקום דחוק לתלמידים ויצא לשדה ומצא שדה מלאה עומרים ועימר רבי כל השדה כולה (שמע מינה הכל לפי האורחין) ורב יוסף א"ר הושעיא פעם אחת הלך ר' חייא למקום אחד וראה מקום דחוק לתלמידים ויצא לשדה ומצא שדה מלאה עומרים ועימר ר' חייא כל השדה כולה דשמע מינה הכל לפי האורחין ועדיין תבעי לך חד גברא מפני ליה לכולא או דילמא כל גברא וגברא מפני לנפשיה ת"ש ועימר רבי ולטעמיך רבי בדנפשיה עימר ואלא צוה ועימר ולעולם כל חד וחד מפני לנפשיה: מפני האורחין וכו': א"ר יוחנן וגדולה הכנסת אורחין כהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש ורב דימי מנהרדעא אמר יותר מהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחין והדר ומפני בטול בית המדרש *אמר רב יהודה אמר רב זגדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה דכתיב °ויאמר *(ה') אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו' א"ר אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת ב"ו אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו בהקדוש ברוך הוא כתיב ויאמר *(ה') אם נא מצאתי וגו' אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן חששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ואלו הן הכנסת אורחין וביקור חולים *ועיון תפלה והשכמת בית המדרש והמגדל בניו לתלמוד תורה טוהדן את חברו לכף זכות איני והא אנן *) תנן אלו דברים שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ואלו הן כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחברו ות"ת כנגד כולם **) [הני אין מידי אחרינא לא] הני

*) פלס פ"ק מ"א קדושין לט: ע"ש **) ס"א

רש"י

כדאמרי אינשי · חשבון קטן תחלה ואם ילטרך ליותר יפנה יותר משום הכי נקט ד' ברישא והדר חמשה וה"ה אפילו טובא: שלא יגמור · משום אשוויי גומות: ברגלו · מפנה ברגלו לכאן ולכאן דרך הליכתו דלא הוי טלטול: תבואה צבורה · מוכחא מילתא דהוקצה לאוצר: להסתפק · להאכיל לבהמתו: אסור דברי ר"ש ורבי אחא כו': כלפי לייא · כנגד היכן פונה הדבר הזה האמור להיפך ר"ש מתיר מוקצה בכל מקום וכאן הוא מחמיר: לייא · היכן כגון אלבי לנהרא כגני לייא דברכות (דף נח.): לתך · אבל בציר מהכי לאו אוצר הוא: לתך · חצי כור הוא ט"ו סאין: בד' וה' קופות אין טפי לא · בקופות עלמן הוא יפנה וימלאם אם ירלה או שק בכתפו שיעור קופה בפעם אחת אבל טפי להלך יותר מה' פעמים כגון לפנות בכלים קטנים וירבה בהילוך לא: למעוטי בהילוכא עדיף · ואע"ג דאפושי משוי הוא: או דילמא מעוטי משוי עדיף · ואם בא לפנות בכלים קטנים כשיעור ה' קופות מותר ולרב חסדא קבעי לה דאמר ה' דוקא: בי' ובט"ו · קס"ד אקופות קאי לומר שמפנה בקופות קטנות וירבה בהילוך: אכדין קאי · ולא פליגי והכי קאמר בי' בט"ו יפנה באותן ה' קופות: הא דמשתקלי חדא חדא בקופה · הך דתניא ד' וה' ולא נחת למנינא דכדין איירי בכדין גדולים דמשתקלי חדא בקופה והך דתנא בי' וט"ו איירי בכדים בינונים ובכדין קטנים עשר כדמשתקלי תרי תרי בקופה ט"ו כדמשתקלי תלתא תלתא בקופה דקטנים: בי דקורי דהרפניא · *בכדין של הרפניא: איבעיא להו · אליבא דרב חסדא: דחוק לתלמידים · שאין מקום לתלמידים להושיב: ועימר · פנה את העומרים וכרמלית הואי ובפחות פחות מד' אמות: ת"ש ועימר רבי · אלמא חד גברא פניהו: רבי בנפשיה עימר · בתמיה וכי אורחיה דנשיא בהכי: כהשכמת ביהמ"ד · מדשוי להו במתני' כי הדדי: מהשכמת בית המדרש · דתנא דידן אקדמה ברישא: אל נא תעבור · והניחו והלך לקבל האורחים: ועיון תפלה · לכוין בתפלתו

הכי

תוספות

של כדי שמן ושל כדי יין · והא דתנן בפ' המביא (ביצה דף כט:) כדי יין לא יביאם בסל ובקופה, היינו ממקום רחוק דמיחזי כעובדין דחול אבל הכא בביתו: דבולי עלמא למעוטי בהלוכא עדיף · לא מצי למימר למעוטי במשוי עדיף דהא דקתני ד' וה' קופות לא מצי סבר הכי דא"כ הוה ליה למיתני בעשר וט"ו כשיעור ה' קופות וה"ת והא תנן בפרק אין לדין (שם דף כה.) שחטה בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה אלא מביאה לאיברים אף על גב דמפיש בהילוכא התם שאני דהיכא טירחא יותר מדאי להביאה שלימה א"נ משום דמיחזי כמוליכה למכור בשוק והא דאמרינן בריש שואל (לקמן דף קמה:) היכי ליעבד דמליא בחצבא רבא תימלי בחצבא זוטא קא מפשא בהילוכא דמליא בחצבא זוטא תמלא בחצבא רבא קא מפשא במשוי התם כיון שנהגו למלאות המים בחצבא רבא או בחצבא זוטא קשה להם לשנות מכמות שנהגו: אע"ג דאית ליה אורחין טובא או דילמא הכל לפי האורחין · מכאן יש להוכיח דהא דתנן במתניתין ד' וה' קופות הוי אפי' בשביל אדם אחד דאי הוי נמי לפי האורחין אמאי נקט ד' וה' ועוד מדלא מספקא ליה אי חד מפני כולהו או כל חד לנפשיה אלא בא"ת הכל לפי האורחין משמע הא אם אמר אף על גב דאיתרמו ליה אורחין טובא ליכא לאיסתפוקי ואי אמרינן דד' וה' קופות הוי לפי האורחין אכתי איכא לספוקי אי חד גברא מפני לכולהו או כל חד מפני לנפשיה אלא משמע דפשיטא דד' וה' אינן לפי האורחין אלא אפילו לצורך אדם אחד: ולטעמיך רבי בנפשיה עימר · פי' כל השדה כולה: דכתיב ויאמר ה' אם נא מצאתי חן וגו' · קסבר כמאן דאמר בשבועות (דף לה:) דהאי השם קדש דאיכא מאן דאמר התם שהוא חול שלמלאכים היה מדבר שהיה מזמינם: אוכל מפירותיהן בעולם הזה · בפ"ק דקדושין (דף לט:) מפ' דהיינו אם היתה *שקולה מכרעת דשכר מצות בהאי עלמא ליכא:

כיון

וכך משנה דהכא פליגא אר' יעקב דס"ל בסוף פרק קמא דקדושין דשכר מצוה כו' רש"ל · והפשר לפרש כוונת התוספות בלא הגה"ה שרוצים ליישב פה למאי דלא פירש התם הקושיא באופן אחר דהני מצות הקרן כולם קיימת לעוה"ב לאפוקי שאר מצות ותרצו תוס' דא"א לפרש כן דשכר מצות בהאי עלמא ליכא אליבא דכ"ע ולא פליגי התם אר"י אלא בפירות ודוק כ"מ ומהרש"א גרס דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא:

רבינו חננאל

מתחילין באוצר תחלה ולא בתבואה צבורה. ומדבעא רב נחומי כמה שיעורי תבואה צבורה ותנא כמה שיעור תבואה צבורה לתך ש"מ דהלכתא כהני מתניתא מדקטרחינן לפרושי טעמייהו ויש מי שאומר הלכתא כשמואל דמוקים למתניתין כרבי שמעון דלית ליה מוקצה והלכתא כוותיה. ולתך זה האמור כאן הוא שיעור הקופות ששנינו במשנתנו. ואע"ג דלא איתאמרא בהדיא בגמרא דילן הא איתפרש בתלמוד א"י. ר' זעירא שאל לר' יאשיה כמה שעור הקופות. א"ל נלמד סתום מן המפורש דתנינן תמן בג' קופות של ג' ג' סאין תורמין את הלשכה. ושיעור לתך חצי כור והוא ט"ו סאין. נמצא שעור המשנה והברייתא שיעור אחד. וכדאוקמה רב חסדא למתני' ד' מה'. והכין שמעתא דא סלקא ועלה קמבעיא לן מעוטי בהלוכא עדיף או מעוטי במשוי עדיף. ואמרי' ת"ש דתני הדא מפנין אפילו ד' וה' קופות של כדי יין וכדי שמן. ותניא אידך בעשר ובחמש עשרה. ואקימנא להו דכ"ע מעוטי בהילוכא עדיף. ושיעורם אחד הם. ואכדין קאי ולא אקופות והא מתניתא דקתני חמש הכין פירושא. חמש כדות גדולות שאין מכילה הקופה יותר מכדה אחת. והא מתניתא דקתני בעשר ובחמש עשרה בעשר כדות בחמש קופות והן בינוניות שנמצאו ב' כדות בכל קופה והא דתני ט"ו ג' כדות בכל קופה והא דמשתקלי תלת כדי בכל קופה כגון דקורי הרפניא פי' כדות שעושין בהרפניא והן קטנות ונוטלות ג"ג בקופה שנמצא שיעור משקל כל כדה קטנה סאה והבינונית סאה וחצי. והגדולה ג' סאין. ותוב איבעיא לן הני דקא מפנינן ד' או ה' קופות מפני האורחין אע"פ דאית ליה אורחין הרבה אין לו רשות לפנות יותר מזה השיעור או דילמא הכל לפי האורחין ועוד בעיא אחרת כשמפנין אחד מפנה לכולן או כל אחד מפנה לעצמו ואיפשיטא שמעתא הכל לפי האורחין אם יש לו אורחין הרבה מפנין להן כל צרכן, ובאנו לדקדק מדקתני ועימר רבי את כל השדה שאחד מפנה לכולן (ולא עמר) [ודחינן ולטעמיך] וכי ר' בעצמו עימר אלא צוה ועימרו, ולעולם כל חד וחד מפני לנפשיה וכיון דלא איפשיט בהדיא דחד מפנהו לכולהו מחמרינן לפנויי כל חד וחד לנפשיה דאיסורא הוא. וסתמא לחומרא. זה נכון לפנות כל אחד לעצמו ומפתייעא הא מילתא מהא (לעיל דף קכ"ה ע"ב) דא"ר חנניה פעם אחד הלך למקום אחד ומצא נדבך של אבנים ואמר לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר ולא סמך במחשבתו שלו אלא הצריך כל אחד לעצמו וכדר' אסי ור' אמי אליבא דר' יוחנן כל אחד כשמעית. פי' נדבך של אבנים אבנים סדורות זו ע"ג זו. ושפשפום לפשפשם ברגליהם. סואר של קורות קורות נתונות זו ע"ג זו. גשוש בלשון ישמעאל עירים ספינות. עגדר בלשון ישמעאל מתרו ופינוי לבית המדרש ולאורחים והכנת מקום לישיבתם שניהם שוין בדבר מצוה ושאר השמועה פשוטה היא. והא דתנן מפנין ד' וה' קופות. ה"מ לדבר מצוה מדקתני מפני האורחין ומפני

רב נסים גאון

כמה שיעור תבואה לתך. הלתך הוא חצי כור והוא ט"ו כי הכור הוא ל' סאה והכור והחומר מדה אחת כי תרגום חומר כורא כמו שאתה מוצא ביחזקאל (מה) האיפה והבת תוכן אחד להם ואמר התרגום מכילת ובתא מוקם חד יהי לכון סכום תלת סאין למיסב מעשר כורא תרי נתברר לו מיכן כי החומר הוא כור וכי הבת היא ג' סאין ואמר אחר כך כי עשרת הבתים חומר נמצא שיעור הכור ל' סאין ושם אמר (הושע ג) וחומר שעורים ולתך שעורים ואמרו חכמינו בפרק גיד הנשה (חולין דף צב.) אלו ארבעים וחמשה צדיקים החומר ל' ולתך ט"ו הכל מ"ה נתקיים לך כי הכור הוא שני לתכים:

לא קתני

שבו תיחם יהושע את הארץ לישראל

י א מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה כ

יא ב שם הלכה יט:

יב ג מיי' פ"י מהלכות מעשר הלכה יא:

יג ד מיי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה יג טור י"ד סימן שלא:

יד ה מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה יט:

[גרי"ף ורא"ש איתא ערב הרגל]

[וע"ע תוספות עירובין לא. ד"ה דמאי ותוס' סוכה לה: ד"ה דאי בעי]

רבינו חננאל

הני נמי *(בגמילות חסדים שייכי ל"א הני) בהני שייכי ת"ר הדן חבירו לכף זכות דנין אותו לזכות ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעה"ב אחד בדרום שלש שנים ערב *יוה"כ אמר לו תן לי שכרי ואלך ואזון את אשתי ובני אמר לו אין לי מעות אמר לו תן לי פירות אמר לו אין לי תן לי קרקע אין לי תן לי בהמה אין לי תן לי כרים וכסתות אין לי הפשיל כליו לאחוריו והלך לביתו בפחי נפש לאחר הרגל נטל בעה"ב שכרו בידו ועמו משוי ג' חמורים אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים והלך לו לביתו אחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו אמר לו בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרתי אין לי מעות במה חשדתני אמרתי שמא פרקמטיא בזול נזדמנה לך ולקחת בהן ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרתי אין לי בהמה במה חשדתני אמרתי שמא מושכרת ביד אחרים בשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרתי לך אין לי קרקע במה חשדתני אמרתי שמא מוחכרת ביד אחרים(א) היא ובשעה שאמרתי לך אין לי פירות במה חשדתני אמרתי שמא אינן מעושרות ובשעה שאמרתי לך אין לי כרים וכסתות במה חשדתני אמרתי שמא הקדיש כל נכסיו לשמים א"ל העבודה כך היה הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה וכשבאתי אצל חבירי בדרום התירו לי כל נדרי ואתה כשם שדנתני לזכות המקום ידין אותך לזכות ת"ר *מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל ולמלון השכיבה תחת מרגלותיו למחר ירד וטבל ושנה לתלמידיו ואמר (*להן) בשעה שהשכבתיה תחת מרגלותי במה חשדתוני אמרנו שמא יש בנו תלמיד שאינו בדוק לרבי בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתוני אמרנו שמא מפני טורח הדרך אירע קרי לרבי אמר להם העבודה כך היה ואתם כשם שדנתוני לכף זכות המקום ידין אתכם לכף זכות תנו רבנן פעם אחת הוצרך דבר אחד לתלמידי חכמים אצל מטרוניתא אחת שכל גדולי רומי מצויין אצלה אמרו מי ילך אמר להם ר' יהושע אני אלך הלך רבי יהושע ותלמידיו כיון שהגיע לפתח ביתה חלץ תפיליו ברחוק ארבע אמות ונכנס ונעל הדלת בפניהן אחר שיצא ירד וטבל ושנה לתלמידיו ואמר *(להן) בשעה שחלצתי תפילין במה חשדתוני אמרנו כסבור רבי לא יכנסו דברי קדושה במקום טומאה בשעה שנעלתי במה חשדתוני אמרנו שמא דבר מלכות יש בינו לבינה בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתוני אמרנו שמא ניתזה צינורא מפיה על בגדיו של רבי אמר להם העבודה כך היה ואתם כשם שדנתוני לזכות המקום ידין אתכם לזכות מפנין תרומה טהורה וכו': פשיטא לא צריכא דמנחה ביד ישראל מהו דתימא כיון דלא חזיא ליה אסור קמ"ל כיון דחזיא לכהן שפיר דמי: ודמאי (וכו'): דמאי הא לא חזי ליה *כיון דאי בעי מפקר ליה לנכסיה והוה עני וחזיא ליה השתא נמי חזי ליה *דתנן מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ואמר רב הונא תנא ב"ש אומרים אין מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי וב"ה אומרים מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי: ומעשר ראשון שניטלה תרומתו וכו': פשיטא לא צריכא שהקדימו בשבולים ונטלה הימנו תרומת מעשר ולא נטלה הימנו תרומה גדולה וכי הא *)דא"ר אבהו אר"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה שנא' והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר *א"ל רב פפא לאביי א"ה אפי' הקדימו בכרי נמי ליפטר א"ל עליך אמר קרא מכל מתנותיכם תרימו וגו' ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן: ומעשר שני וכו': פשיטא לא צריכא שנתן את הקרן ולא נתן את החומש הא קמ"ל דאין חומש מעכב: והתורמס היבש כו': דווקא יבש אבל לח לא מ"ט כיון דמריר לא אכלהי

אבל

*) ברכות סם עירובין לא: פסחים לה: ביצה יג:

תוספות

כיון דחזיא לכהן שפיר דמי • אע"ג דאמר בשילהי כירה (לעיל דף מז:) דבגדי עניים לעשירים לא הכא לכ"ע חזיא אלא איסורא הוא דרביע עליה אבל התם לא חזו מחמת גריעותא ומהאי טעמא נמי לא אמרינן התם טעמא דבסמוך דאי בעי מפקר לנכסיה והא דאמר בפרק כל הכלים (לעיל ד' קכה:) שירי פרוזמיות שאין בהן ג' על ג' אין מטלטלין אותן משמע הא יש בהן שלש על שלש מטלטלים הייט לעניים א"נ אפילו לעשירים בבית עניים: **דאי** בעי מפקר לנכסיה • הוה מצי למימר כדלעיל כיון דחזי אלא כיון דמשכח טעמא דאפי' לדידיה מצי חזי אמר ובפרק כל שעה (פסחים דף לה:) ובפרק שלשה שאכלו (ברכות ד' מז:) איצטריך להאי טעמא*: **האי** אידגן • מדנקט אידגן משמע אפי' לא ראה פני הבית תימה אכתי אפילו הקדימו בכרי נמי לא ליחייב אלא באידגן וראה פני הבית וי"ל דאי לא כתב והרמותם ה"א דכולם חייבין אפילו לא אידגן השתא דכתי' קרא מוקמי ליה במסתבר דהייט לא אידגן שאפילו ראה פני הבית לא היה חייב א"נ י"ל הא דנקט אידגן הייט ככל דיט שראה פני הבית אלא דמילתא דפסיקא נקט דהיכא למאן דאמר בבא מציעא (ד' פח.) דלא בעינן ראיית פני הבית אלא בזיתים וענבים דלאו בני גורן נינהו: **הא** קמ"ל דאין חומש מעכב • ואף על גב דמבעיא לן בפרק הזהב (שם דף נד:) אי מעכב אי לא ולא פשיט מהכא משום דהוה מצי למידחי דאגב אחריניא תנייה:

אבל

רש"י

ה"ג הני נמי בהני שייכי • הכנסת אורחים וביקור חולים הייט גמילות חסדים ועיון תפלה הייט בכלל גמילות חסדים דכתיב (משלי יא) גומל נפשו איש חסד *השכמת בית המדרש וגידול בנים לתלמוד תורה הייט תלמוד תורה דן את חבירו לכף זכות בכלל הבאת שלום דמתוך שהוא מכריעו לזכות ואומר לא חטא לי בזאת אנוס היה או לטובה נתכוון יש שלום ביניהן ורבי יוחנן לפרש לך אתא דבכלל ג' דמתניתין איתנהו להנך ו' והיכא נמי לכבוד אב ואם ורבי יוחנן לא פליג עליה: בפחי נפש • בדאבון נפש: מוחכרת • שנותנה לחברו בכך וכך כורין לשנה: כל היכא דאמרינן* מעשה בחסיד אחד או רבי יהודה בן בבא או רבי יהודה ברבי אלעאי: ריבה • נערה: שאינו בדוק לרבי • שאינו מכיר במדותיו לסמוך עליו ולהניחה אצלנו: מטרוניתא • נכרית: דבר מלכות • וצריך להעלימו: צינורא • רוק וגזרו על הנכרים שיהיו כזבים לכל דבריהם: מאכילין לעניים דמאי • לא אסרוהו עליהם מפני שצריכים לחזר על פתח ע"ה וסמכו על שרוב עמי הארץ מעשרין: אכסניא • (א)חיל של מלך ישראל ומטילו על בני העיר לפרנסן*: שניטלה תרומתו • קס"ד תרומת מעשר שהלוי נותן לכהן וכ"ש תרומה גדולה שיש על ישראל להפריש והפרישו קודם שנתן המעשר ללוי: שהקדימו בשבולין • לתרומה ישראל היה לו להפריש תרומה גדולה תחילה דכתיב (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר מלאתך אלו בכורים מכאן שהמקדים תרומה לבכורים לוקה ודמעך זו תרומה שאם הקדים מעשר לתרומה לוקה והנ"מ משנתמרח בכרי לוקה אם הקדים מעשר לתרומה אבל הקדים למעשר קודם לתרומה בשבלים אינו לוקה: והרמותם ממנו • בלוים כתיב גבי תרומת מעשר: מכל מתנותיכם וגו' • נמי בלוים כתיב גבי תרומת מעשר וקאמר את כל תרומת ה' כל משמע כל לך תרומה שבו: האי • דנתמרח: אידגן • וחלה עליו חובת תרומה כדכתיב (דברים יח) ראשית דגנך הלכך אי שקלה לוי בעי לאהדורי לכהן תרי ממאה שבו כרישא והדר אחד מעשרה: דמריר • שהוא מר:

אבל

פ"ק דיוחנן העביר הודיית המעשר בסוף מס' סוטה ודמאי זה כיון שהוא ספק מעושר ספק אינו מעושר התירוהו מפני חיי נפש לאכסניא ולעניים (בפירושו). וזה שאמר ר"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה פי' חייבה התורה להפריש תרומה ומעשר מן הדגן שכבר נעשה גורן כדכתיב ראשית דגנך תירושך ויצהרך כו' ואינו נקרא דגן אלא אחרי דישתו בגורן והעמדתו כרי והתורה אמרה להפריש מן הדגן ראשון תרומה גדולה ואחריו מעשר ראשון. ואחריו שנה ראשונה ושניה מעשר שני • ושנה שלישית אינו מפריש מעשר [שני] אלא מעשר עני. ואינו חייב להפריש כל אלו אלא אחרי שיקצור ויגדור ויעמיד כרי בגורן לפיכך אמר ר"ל אם בא ישראל מי שהיו לו עשרה עומרין שבלין וקודם שיכניסן לגורן לדוש נתן מהן עומר אחד מעשר ללוי הלוי אינו חייב לתת ממנו אלא תרומת מעשר לכהן שהרי נתחייבו אלא בתרומה ולא במעשר והביא טעם לדבריו מן המקרא הזה והקשה עליו רב פפא למה הוצרכת לדחוק הדבר בשבולין אפילו בכרי הקדים והפריש המעשר קודם שיפרוש התרומה ליפטר ולא יהא הלוי להפריש ממנו אלא תרומת מעשר • ופירק לו כיון שהעמידו כרי אידגן וקרינא ביה מכל מתנותיכם תרימו שכולל הכל • ומעשר שני והקדש שפדו הוצרך להזכירו התנא להודיע שאם לא נתן החומש מעכב

*) בפ"ק דף ע' ע"א ובסוף סוטה במשנת דיוחנן כ"ג העביר הודיית המעשר וגמ' שם כנ"ל.

רב נסים גאון

שמא צינורא ניתזה מפיה על רבי • פי' צינורא שינתז מפי האדם כשהוא מדבר למטרונית והיא נכרית ונגע בו מרוקה הוצרך לטבול כי רוקן של נכרים גזרו עליו חכמים טומאה ועיקר זה הוא מה שאמר הקב"ה בענין הזב (ויקרא טו) וכי ירוק הזב בטהור יכול אפילו רקק ולא נגע יהא טמא ת"ל בטהור ובתוספתא זבין בפרק חמישי אמרו ורירו וכיחו ומימי האף שלו הרי הן כרוקו דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה מטמאין טומאת משקה זובו ורוקו ומימי רגליו מטמאים טומאה חמורה וזאת התורה מיוחדת בישראל בלבד אבל לא בנכרים והחכמים הם שגזרו עליהם שיהו כזבין לכל דבריהם ותמצא כיוצא בזה במס' נדה בפרק בנות כותים (דף לד) כשאמר בית שמי דם הנכרית טהור הקשה לחם מגו הברייתא ולא חלקו בית שמי אלא בדמה בלבד אבל רוקה אין מי שחולק בו כי הוא טמא ושורפין עליו את התרומה וכבר פירשו טעמם של בית שמי שטיהרו דמה (וטיהרו) [וטמאו] רוקה ומימי רגליה דשכיחי גזרו בהו רבנן דמה דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ובית הלל הכל אצלם טמא ושם במסכת שקלים (פ"ח מ"א) שנינו כל הרוקין הנמצאים בירושלים טהורין חוץ משל שוק העליון וגרסי בתלמוד בני מערבא ר' אבון בשם ר' יהושע קצרין של גוים היה שם ובמשנת טהרות בפרק ה' (משנה ח) שנינו שוטה אחד בעיר או נכרית או כותית כל הרוקין שבעיר טמאין וקודם לכן בפרק ד' אמרו על ו' ספיקות שורפין את התרומה אחד מהן ספק רוקין כבר נתבאר לך עכשיו ונתקיים מכל מה שהקדמנו כי רוק הנכרים טמא וכי גזירה דרבנן היא ובמס' השבת (דף טו) אמרו ספיקות באושא גזור עליהן ולפיכך הוצרך ר' יהושע בן חנניא טבילת ותמצא במס' יומא בפרק הוציאו לו את הכף (דף מז) אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קימחית שיצא ודבר עם ערבי אחד בשוק וניתזה צינורא מפיו על בגדו ונכנס ישבאב אחיו ושימש תחתיו ובחומר בקודש (חגיגה דף כג) תמצא גזירת צינורא דעם הארץ וזה בענין הקודש: מפני תרומה טהורה ודמאי • כבר פירש

בפ'

אבל לא את הטבל וכו׳: פשיטא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן (א) שזרעו בעציץ שאינו נקוב: ולא מעשר ראשון וכו׳: פשיטא לא צריכא שהקדימו בכרי שנטל ממנו מעשר ולא נטלה ממנו תרומה גדולה מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי קמ״ל כדשני ליה אביי: ולא את מעשר שני וכו׳: פשיטא לא צריכא דנפדו ולא נפדו כהלכתן מעשר שפדאו על גבי אסימון דרחמנא אמר וצרת הכסף בידך דבר שיש בו צורה הקדש שחיללו על גבי קרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו: ולא את הלוף: ת״ר מטלטלין את החצב מפני שהוא מאכל לצביים ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים רשב״ג אומר אף מטלטלין שברי זכוכית מפני שהוא מאכל לנעמיות אמר ליה רבי נתן אלא מעתה חבילי זמורות יטלטלו מפני שהוא מאכל לפילין ורשב״ג נעמיות שכיחי פילין לא שכיחי אמר אמימר והוא דאית ליה נעמיות אמר רב אשי לאמימר אלא דקאמר ליה ר׳ נתן לרשב״ג חבילי זמורות יטלטל מפני שהוא מאכל לפילין אי אית ליה פילין אמאי לא אלא ראוי ה״נ ראוי אמר אביי רשב״ג ורבי שמעון ורבי ישמעאל ורבי עקיבא כולהו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הם רשב״ג הא דאמרן ר׳ שמעון דתנן בני מלכים סכין על גבי מכותיהן שמן וורד שכן דרכן של בני מלכים לסוך בחול ר״ש אומר כל ישראל בני מלכים הם ר׳ ישמעאל ור׳ עקיבא דתניא הרי שהיו נושין בו אלף מנה ולבוש איצטלא בת ק׳ מנה מפשיטין אותו ומלבישין אותו איצטלא הראויה לו תנא משום רבי ישמעאל ותנא משום רבי עקיבא כל ישראל ראוין לאותה איצטלא:

חבילי קש וחבילי כו׳: תנו רבנן חבילי קש וחבילי עצים (ג) וחבילי זרדים אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן רשב״ג אומר חבילין הניטלין ביד אחד מותר לטלטלן בשתי ידים אסור לטלטלן חבילי סיאה אזוב וקורנית הכניסן לעצים אין [א] מסתפק מהן בשבת למאכל בהמה מסתפק מהן בשבת וקוטם ביד ואוכל ובלבד שלא יקטום בכלי ומולל ואוכל ובלבד שלא ימלול בכלי הרבה דברי רבי יהודה וחכמים אומרים מולל בראשי אצבעותיו ואוכל ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך שהוא עושה בחול וכן באמיתא וכן בפיגם וכן בשאר מיני תבלין מאי אמיתא ניניא סיאה אמר רב יהודה (סיאה) צתרי אזוב אברתא קורנית קורניתא שמה והא ההוא דאמר להו מאן בעי קורניתא ואישתכח חשי אלא סיאה צתרי אזוב אברתא קורניתא חשי: איתמר בשר מליח מותר לטלטלו בשבת בשר [ב] תפל רב הונא אמר מותר לטלטלו רב חסדא אמר אסור לטלטלו רב הונא אמר מותר לטלטלו והא רב הונא תלמיד דרב הוה ורב כר׳ יהודה סבירא ליה דאית ליה מוקצה במוקצה לאכילה סבר לה כרבי יהודה במוקצה לטלטל סבר לה כרבי שמעון רב חסדא אמר אסור לטלטלו והא רב יצחק בר אמי איקלע לבי רב חסדא וחזא ההוא בר אווזא דהוו קא מטלטלו ליה משמשא לטולא ואמר רב חסדא חסרון כיס קא חזינן הכא שאני בר אווזא דחזי לאומצא ת״ר דג מליח מותר לטלטלו דג תפל אסור לטלטלו בשר בין תפל ובין מליח מותר לטלטלו (וסתמא כרבי שמעון) תנו רבנן מטלטלין את העצמות מפני שהוא מאכל לכלבים בשר

רש״י

שלא ניטלה תרומתו. קא סלקא דעתך שלא ניטלה תרומת מעשר שלו: אסימון. שאין עליו צורה: חצב. עשב משרש בעומק כנגדו ואין שרשיו מתפשטין ובו תיחם יהושע את הארץ לישראל: נעמיות. בנות היענה: יטלטלו. ראוי הוא להיות לו פילין ולהאכילן: על מכותיהן. בשבת ולא גזר משום שחיקת סממנין: שכן דרכן לסוך. שלא מכה שלהן להו מוכחא מילתא דלרפואה: התקינן. הזמינן: אסור לטלטלן. ואפילו הזמינם למאכל בהמה דטירחא היא: סיאה אזוב וקורנית. לקמיה מפרש להו: הכניסן לעצים. לייבשן: שלא יקטום בכלי. כדרך חול כדאמרן (לעיל ד׳ עד:) האי מאן דפרים סילקא דמי לטוחן. במילתיה דרבי יהודה גרסינן מולל ואוכל ובלבד שלא ימלול בכלי הרבה וחכמים אומרים מולל בראשי אצבעותיו ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך חול כך מצאתי בתוספתא דרבנן מחמירי דבכולי ידא אסור אלא בראשי אצבעותיו ומהו מולל כגון אם בא לאכול הזרע מולל השרביטין שהזרע בתוכם: וכן באמיתא. לקמיה מפרש מאי אמיתא: ניניא. מינט״א: פיגם. רוד״א: צתרי. סדריא״ה לוי״ה ל״א פוליאו״ל: אברתא. איסופ״א: חשי. סדריא״ה ולשון הראשון לא פורש: בשר תפל. שאינו מלוח ומאן דגריס תפוח הוא היא: מותר לטלטלו. דלית ליה מוקצה בטלטול: במוקצה לאכילה סבר לה כרבי יהודה. כלומר באיסור מוקצה לענין אכילה סבר לה כר״י דאסר לאוכלו (ג) ובאיסור מוקצה לטלטול סבר לה כרבי שמעון: בר אווזא. שחוט: משמשא לטולא. שלא יסריח: ואמר להו רב חסדא חסרון כיס חזינא הכא. שאתם מניחים אותה בשמש ומתחמם וסלקוהו על פיו מחמה לצל: לאומצא. כשהוא חי אוכלין אותו בלא מלח: דג תפל אסור לטלטלו. דאינו ראוי לכלום ולכלבים לאו דעתיה למיכרייה אבל מליח נאכל חי על ידי מלחו:

תוספות

אבל לא את הטבל. והא דאמר (ד) רבה בפרק כירה (לעיל ד׳ מג.) טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותיקנו מתוקן ה״מ לענין ביטול כלי מהיכנו שלא החמירו כמו לענין טלטול בידים:

שפדאו אגב אסימון. הא דנקט אסימון הייתו דלא כרבי דוסא דפרק הזהב (ב״מ דף מז:) והוה מצי למימר מצות הניתנות סימן לבית המרחץ לד״ה אלא משום דאם כן מאי קמ״ל אבל השתא קמ״ל כרבנן:

ונתן הכסף וקם לו. אין הפסוק כן אלא ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו (ויקרא כז) ודרך הש״ס לקצר ולומר בלשון אחר קצר כי הסיא דפרק הדר (עירובין דף סה.) רבי חנינא ביומא דרתח לא מצלי שנאמר בצר אל יורה ובפרק הרואה (ברכות ד׳ נה:) שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה וקשה לר״י נימא כסף דוקא וכ״ת דשוה כסף ככסף הוא דגבי נזקין מרבינן קרא ישיב לרבות שוה כסף ועוד דאם כן אפי׳ קרקע נמי ומנלן למעוטי קרקע ואומר ר״י דמכלל ופרט נפקא כדתנן בבכורות בפרק יש בכור לנחלה (ד׳ נא.) אין פודין לא בעבדים ולא בקרקעות ולא בהקדשות ומפרש בגמרא דבעי למימר ולא הקדשות בכל אלו לענין פדיון בכור דרבינן התם כלל ופרט ופדויו מבן חדש כלל כסף פרט תפדה חזר וכלל מה הפרט מפורש דבר המיטלטל כו׳ ה״נ היכא למימר בפדיון הקדשות ונתן כלל כסף פרט וקם לו חזר וכלל כו׳ מיהו בת״כ דריש ליה מקרא אחרינא וכל ערכך יהיה בשקל הקדש מה ת״ל לפי שנאמר (ס) תפדה יכול בעבדים ובשטרות וקרקעות ת״ל בשקל הקדש אין לי אלא סלעים מניין לרבות כל דבר המיטלטל ת״ל ופדה בערכך א״כ למה נאמר בשקל פרט לעבדים ושטרות וקרקעות אלא כן דרך הש״ס שאינו מביא עיקר הדרשה כמו שרגיל להביא*] (כתובות ד׳ מו:) בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה אע״ג דההוא בהפרת נדרים הוא דכתיב וכן הרבה:

רשב״ג אומר אף מטלטלין שברי זכוכית. משמע דמודה לת״ק דמתיר חרדל והא דתנן רשב״ג מתיר בלוף וכל שכן דמתיר בחרדל:

הכניסן לעצים אין מסתפק. איכא למימר דה״ק הא סתמא נעשה כמי שהכניסן למאכל בהמה כי היכי דלא תקשה רישא לסיפא:

דחזי לאומצא. מכאן ראיה דדם האברים שלא פירש מותר דקאמר דחזי לאומצא אע״ג דלא מליח*:

דג תפל אסור לטלטלו. תימה מדשרי בשר תפל אלמא כר״ש אתיא אם כן דג תפל נמי לישרי כמו בשר תפל וי״ל דדג תפל אינו ראוי לכלבים אי נמי כר׳ יהודה אתיא ודג תפל אע״פ שראוי לכלבים אסור לטלטלו דכל מידי דחזי לאינש לא מקצה לכלבים בשר תפל מותר לטלטלו לרבי יהודה מפני שהוא מאכל לחיה:

מטלטלין את העצמות. לר׳ יהודה דאית ליה מוקצה מיירי כגון שלא הי׳ עליה׳ בשר מאתמול: בשר

רבינו חננאל

מעכב: אסימון מטבע שאין עליו צורה. ולא את הלוף ולא את החרדל. רשב״ג מתיר בלוף וכו׳ והא דרשב״ג פשוטה חבילי קש וחבילי עצים וכו׳. חצבי עשב הוא ההוא העשב (שכן) [שבו] תיחם יהושע לישראל את הארץ. הא מתני׳ סתמא היא וכוותה עבדינן דהא מתנית׳ נמי דברי הכל היא. ורשב״ג דאמ׳ אוקמית׳ ...של אלא חבילה הניטלת בידו אחת בוקמינן ליה כחבילות שהכניסן למאכל בהמה דכל סתם של תורה לחומרא עבדינן. ותוב מתניתין סתמא תני וכוותה עבדינן וליכא לאוקמא רשב״ג מפרש דהא לא קתני ...תי ולא במה: חבילי סיאה. צתרי. אזוב אברתא. וקורנית (האשי) [חשי] כולן מיני אזוב הן. הכניסן לעצים להדליק מהן אין מסתפק מהן בשבת למאכל בהמה מסתפק מהן בשבת *) דקי״ל אכל דחזי ליה וקוטם ...ל ובלבד שלא יקטום בכלי ובמלילה חלקו ר׳ יהודה וחכמים והלכה כחכמים שאמרו מולל בראשי אצבעותיו ואוכל ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך שהוא עושה בחול. וכן באמיתא וכן בפיגם וכן ...ר מיני תבלין וקי״ל כחכמים. אמיתא. נענע: בשר תפוח חלק בו רב הונא ורב חסדא. רב הונא אמר מותר לטלטלו ורב חסדא אמר אסור לטלטלו. והלכתא כרב הונא דרב חסדא לגבי רב הונא תלמיד ... ותוב רב הונא קאי כר׳ שמעון דקי״ל כוותיה ואפילו רב דסבר כר׳ יהודה במוקצה לאכילה במוקצה לטלטול כר׳ שמעון סבירא ליה ואי חזי לאומצא פי׳ ואם ראוי להיאכל נא אפי׳ רב חסדא מודה שמותר לטלטלו

*) אולי צ״ל וכ״ש אם הכניסן סתמא דקי״ל דדעתי׳ אכל דחזי ליה ועי׳ תוס׳ כאן ד״ה הכניסן.

רב נסים גאון

...ק שלשה שאכלו כאחת כי הוא הדבר הנדמה דמי מתוקן ומי אינו מתוקן ובארנו שם עיקר גזירתו: ...ימון הוא מטבע בפ׳ הזהב (ב״מ דף מז) מאי אסימון פולסא ומה שהוא כענין זה אסור לפדות בו המעשר שני כי הכתוב פי׳ שצריך מטבע שיש עליו צורה דכתיב (דברים יד) וצרת הכסף בידך דבר שיש עליו צורה: ת״ר מטלטלין את החצב זה חצב הוא צמח משלח שרשיו למטה בקרקע בצדק בלא הטייה והוא מה שאמרו בפרק חזקת הבתים (ב״ב דף נה) אמר ר׳ אסי אמר ר׳ יוחנן המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר וכו׳ ואמרו מאי חצובא אמר רב יהודה אמר רב שבו תיחם יהושע את הארץ לישראל

הגהות הגר״א [א] גמ׳ אין מסתפק מהן בשבת למאכל בהמה. נ״ב למאכל מסתפק מהן בשבת. [ב] שם מותר לטלטל בשבת בשר תפל. נ״ב גי׳ הגאונים ורי״ף תפוח ועי׳ רשב״א

גליון הש״ס גמ׳ והא רב הונא תלמיד דרב. ביצה דף מ ע״א. ב״ק קטו ע״א. ועיין ב״ב דף קנ. ע״א תוספות ד״ה שלחו ליה (קנ״ב ע״ב): שם במוקצה לטלטל ס״ל כר׳ שמעון. עיין לעיל דף יט ע״ב תוספות ד״ה כרבי דזוזי. ולקמן דף קלט ע״ב הסביר לדף קמ ע״ב תוספות ד״ה תלא דנברא. ועיין במהרש״א ביצה דף לג ע״א בתוספות ד״ה אין סומכין:

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שח סעיף לט :
כד ב מיי' פכ"ה שם הלכה כו סמג שם טוש"ע שם סעיף מח :
כה ג מיי' פכ"ה שם הלכה כו וסמג שם טוש"ע א"ח סימן שם סעיף יט :
כו ד מיי' פי"ג מהלכות רוצח ושמ"נ הלכה יג סמג עשין פא ולאוין קסד טוש"ע ח"מ סימן ערב סעיף ט בהג"ה :
כז ה ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף מ :
כח ז שם סעיף מה :
כט ח [מיי' פי"ג מהל' רוצח הלכה יד] סמג עשין פ טוש"ע י"ד סי' כד סעיף ב [ורב אלפס חולין פ"ב דף רסא] :
ל ט י מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן של סעיף א וסימן תקכג סעיף ג :
[ב"מ לב:]
לא כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד :
לב ל מ נ ס מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' של סעיף ה :
[בפ"א א"ח סימן ש"ל סעיף ז פסק הלכתא כרבי יוסי וכן דעת הרמב"ם]

בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה מים מגולין מפני שהן ראויין לחתול רשב"ג אומר כל עצמן אסור לשהותן מפני הסכנה: **מתני'** *כופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתכנס מדדין עגלין וסייחין* (א)אשה מדדה את בנה אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהוא נוטל אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב בהמה שנפלה לאמת המים מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה מיתיבי *בהמה שנפלה לאמת המים עושה לה פרנסה במקומה בשביל שלא תמות פרנסה אין כרים וכסתות לא לא קשיא הא דאפשר בפרנסה הא דאי אפשר בפרנסה אפשר בפרנסה אין ואי לא מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה והא *קא מבטל כלי מהיכנו סבר מבטל כלי מהיכנו דרבנן *צער בעלי חיים דאורייתא ואתי דאורייתא ודחי דרבנן: תרנגולת שברחה וכו': דוחין אין מדדין לא תנינא להא דת"ר מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא את התרנגולת תרנגולת מאי טעמא לא אמר אביי משום דמקפיא נפשה תני חדא מדדין בהמה וחיה ועוף בחצר אבל לא ברה"ר והאשה מדדה את בנה ברה"ר ואצ"ל בחצר ותניא אידך אין עוקרין בהמה וחיה ועוף בחצר אבל דוחין בהן שיכנסו הא גופא קשיא אמרת אין עוקרין אבל דדויי מדדינן (ב)הדר אמרת דוחין אין מדדין לא אמר אביי סיפא אתאן לתרנגולת אמר אביי האי מאן דשחיט תרנגולת לכבשינהו לכרעיה בארעא אי נמי נידל להו מידל דדילמא מנח להו לטופריה בארעא ועקר להו לסימנים: **מתני'** אין מילדין את הבהמה ביום טוב אבל מסעדין ומילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת וקושרין את הטיבור רבי יוסי אומר *אף חותכין *וכל צרכי מילה עושין בשבת: **גמ'** כיצד מסעדין רב יהודה אמר אוחז את הולד שלא יפול לארץ רב נחמן אמר דוחק בבשר כדי שיצא הולד תניא כוותיה דרב יהודה *כיצד מסעדין אוחזין את הולד שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו ונותן לו דד לתוך פיו כדי שינק אמר רשב"ג מרחמין היינו על בהמה טהורה ביו"ט היכי עביד אמר אביי מביא בול של מלח ומניח לה בתוך הרחם כדי שתזכור צערה ותרחם עליו ומזלפין מי שליא על גבי ולד כדי שתריח ריחו ותרחם עליו ודוקא טהורה אבל טמאה לא מ"ט טמאה לא מרחקא ולדא ואי מרחקא ולדא לא מקרבא: מילדין את האשה וכו': מכדי תנא ליה מילדין את האשה וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת לאתויי מאי לאתויי הא דתנו רבנן אם היתה צריכה לנר חבירתה מדלקת לה את הנר ואם היתה צריכה לשמן חבירתה מביאה לה שמן ביד ואם אינו ספק ביד מביאה בשערה ואם אינו ספק בשערה מביאה לה בכלי אמר מר אם היתה צריכה לנר חבירתה מדלקת לה את הנר פשיטא לא צריכא בסומא מהו דתימא כיון דלא חזיא אסור קא משמע לן איתובי מיתבא דעתה סברא אי איכא מידי חזיא חבירתא ועבדה לי: אם היתה צריכה לשמן וכו': תיפוק ליה משום סחיטה רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין סחיטה בשיער רב אשי אמר אפי' תימא יש סחיטה בשיער מביאה לה בכלי דרך שערה *דכמה דאפשר לשנויי משנינן אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני *)בין לא אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת נסתם הקבר בין אמרה צריכה

*) ס"א בין אמרה איני צריכה

תוספות

בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה · תימה לינוא מפני שהוא מאכל לכלבים וי"ל דכרבי יהודה אתיא ואינו מסריח כפירוש הקונטרס אלא חזי ליה וכל מידי דחזי ליה לאינש לא מקלה לכלבים אבל מפני שהוא מאכל לחיה מותר לטלטלו דכל ישראל בני מלכים הם ורב חסדא דלא שרי בשר תפל מאי טעמא לית ליה כל ישראל בני מלכים:

אין עוקרין בהמה חיה ועוף · לספרים דגרסי רה"ר קא ברייתא פליגא אקמייתא בתרתי דדייקינן הא דדויי מדדין אפילו ברה"ר ולעיל קתני דווקא בחצר ותו סיפא דמוקמת לתרנגולת דאין מדדין ברה"ר ולעיל קתני דאפי' בחצר לא ולספרים דגרסי אין עוקרין בהמה חיה ועוף בחצר אתי שפיר: קמ"ל איתובי מיתבא דעתה · אע"ג דבפרק בתרא דיומא (דף פג·) אמר חולה אין מאכילין אותו ביוה"כ אלא ע"פ מומחה והכא(ה) שריא משום יתובי דעתא היינו שיותר יכולה היולדת להסתכן על ידי פחד שתפחד שמא אין עושין יפה מה שהיא צריכה ממה שיסתכן החולה ברעב :

רבה

רש"י

בשר תפוח · מסריח : לחתול · לא מזיק ליה אדם דנהם בלא הנחשים היא אוכלת : מפני הסכנה · שמא ישתה אדם מהם : **מתני'** כופין · אשמועינן דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל בשבת ורבי יצחק היא *בפ"ג דף מג. למקומו : שברחה · מן הבית : דוחין · בידים : מדדין עגלים · אוחז בצוארו ובצדדין וגוררו ומסייעו(ג) ומנענע לו ברגליו : אשה מדדה את בנה · אוחזתו בזרועותיו מאחוריו ומסייעתו והוא מגיע רגליו והולך : שנוטל אחת ומניח אחת · שהתינוק מגיע את רגליו כשמניח אחת מגביה אחת: אבל גורר אסור · מפני שנושאתו: **גמ'** ואי לא · כגון שהמים עמוקין : והא קמבטל כלי מהיכנו · דמשהניחם תחתיה אין יכול לטלטלן דדומה לסותר בנין(ד) מדרבנן : צער בעלי חיים דאורייתא · שנאמר עזוב תעזוב עמו ואיכא מאן דרים טעמא דקרא משום צער בעלי חיים באלו מציאות (ב"מ דף לב:) : מדדין לא · שלא יהא אוחזה בגפיה ורגליה נוגעין לארץ ומוליכה : דמקפיא נפשה · מגבהת עצמה מן הארץ ונמצא זה מטלטל אבל אווזים כשאוחזין בגפיהן הן מהלכין ברגליהן ומיהו ברה"ר לא משום שמא יגביה מן הארץ ונמצא נושאן דסתמא כרבנן דפליגי עליה דרבי נתן בהמצניע (לעיל דף צד·) גבי המוציא חיה ועוף בין חיין בין שחוטין חייב והאשה מדדה את בנה אפילו ברה"ר דאי נמי מגביה ליה חי נושא את עצמו דהכי מוקמינן התם דבאדם מודו רבנן לרבי נתן : מקפיא · כגון אקפו ידייכו דחגיגה (דף טז:) : אין עוקרין · רגליה לגמרי מן הארץ דמוקצה היא לטלטלה : דדויי מדדינן · אוחזה בשני צדדיה בידו ומדדה והוה טלטול טפי מדחייה שדוחפה מאחריה: סיפא · דקתני דוחין אבל לא מדדין : אתאן לתרנגולת · ורישא בשאר עופות : לכבשינהו לכרעיה בארעא · כדי שיתכפנו ולא יוכל להתחזק עליהן : אי נמי לידליכהו · יגביהנו שלא יהו רגליו נוגעות לארץ : **מתני'** מסעדין · מפרש בגמרא : חכמה · מילדת : אין מילדין את הבהמה ביום טוב · דאיכא טרחא יתירה : אבל מסעדין · אותה בי"ט : ומיילדין אשה בשבת · ואין צריך לומר שמסעדין וכל שכן ביום טוב : וקושרין הטיבור · של ולד שהוא ארוך שאם לא יתקשר ויכרך בשום דבר יצאו מעיו אם יגביהו התינוק : **גמ'** דוחק · בבשר של בהמה לפנים שיהא הולד בולט לחוץ : ונופח לו בחוטמו · שנחיריו סתומין לו ברירין : ונותן דד · של אמו בתוך פיו : מרחמין · מאהבין את ולדה עליה : בול של מלח · מלא אגרוף דכייב לה וזוכרת צער לידה ומרחמה את הולד אם רתקתו : מי שליא · שורין את השליא במים : לא מרחקא · אין דרכה לרחק : מביאה לה שמן · דרך רה"ר : ביד · בכפה ולא בכלי דכמה דאפשר משנינן : בשערה · שכה שערה שמן וכשבאה אצלה מקנחתו ואין כאן חילול שבת כיון שאין דרך הוצאה בכך : פשיטא · דהא פקוח נפש דוחה שבת : תיפוק ליה משום סחיטה · למה לא הביאה לה בכלי שלא תחלל שבת בהוצאה הכא נמי הא קמחללה בסחיטה : אין סחיטה בשיער · שהוא קשה ואין בולע : דרך שערה · כורכת הכלי בראשה בשערה : חיה · יולדת : קבר · בית הרחם :

צריכה

מסורת הש"ס

[נ"ל לעיל כפ"א מג:]
לקמן קנג.
[תוספ' פט"ו]
[לעיל קיח: לקמן קמג. ביצה ג.]

הגהות הב"ח

(א) במשנה והאשה מדדה : (ב) גמ' והדר אמרת : (ג) רש"י ד"ה מדדין וכו' ומסייעו ליגע ומנענע : (ד) ד"ה והא קמבטל וכו' לסותר בנין מדרבנן :

גליון הש"ס

גמרא תיפוק ליה משום סחיטה · עיין לקמן דף קמה ע"א תוספות ד"ה כבשים :

רבינו חננאל

לטלטלו : דג תפל אסור לטלטלו בשר בין חי ובין מליח מותר לטלטלו · ת"ר מטלטלין את העצמות מפני שהן מאכל לכלבים בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה וזו היא דתניא כוותיה דרב הונא מים מגולין מפני שהן ראוין לחתול · ומתניתא אלין הלכתא אינון דליכא דפליג · ואליבא דב"ה נשנו דתנן ב"ה אומרים מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין: כופין את הסל לפני האפרוחים שיעלו וישרדו · בהמה שנפלה לאמת המים אם אפשר לה בפרנסה עושין לה פרנסה במקומה · ואם אי אפשר לה בפרנסה מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה ואף על גב דמבטל כלי מהיכנו · מדרבנן היא · וצער ב"ח דאורייתא ואתא דאורייתא ודחה דרבנן · תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתכנס אבל אין מדרין אותה אפי' בחצר משום דמקפיא נפשה ואע"פ ששאר בהמה חיה ועוף מדדין בחצר אבל לא ברה"ר תרנגולת אפילו בחצר לא אלא אסור לדדותם אפילו בחצר · האשה מדדה את בנה ברה"ר וכ"ש בחצר והא דאמר ר' יהודה אימתי בזמן שנוטל אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור [היינו] ברה"ר בלבד שאם נוטל התינוק רגלו אחת ונשען על רגלו האחרת נמצא כמהלך אבל אם אינו נשען על רגליו אלא כשמדדתו גורר רגליו נמצאת נושאתו ברה"ר ואסור אבל בחצר מותר לטלטלו ולשאת אותו. והא דאמר אביי מאן דשחיט תרנגולת ליכבשינה לכרעתא בארעא · אי נמי תידלינהו דילמא מנח להן לטופראה בארעא ועקרה להו לסימנים הלכתא היא : מתני' אין מילדין את הבהמה ביו"ט אבל מסעדין כיצד מסעדין · רב יהודה אומר אוחז בולד שלא יפול לארץ והלכתא כמותו · דתניא כוותיה · כיצד מסעדין אוחז בולד שלא יפול לארץ ונופחו לו בחוטמו ונותן דד לתוך : , כדי שיינק כו' · וקיי"ל דמסעדין ומרחמין דתנינן ביו"ט אבל לא בשבת ומילדין את האשה בשבת וקורין לה הכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת · ואסיקנא שמדלקת לה חברתה את הנר ואפילו אם היא סומא מותר להדליק לה נר בשבת דקיי"ל ייתובי מייתבא דעתה סברא אי איכא מידי הזייא חברתאי ועבדא לי · ואם היתה צריכה לשמן מביאה לה שמן כרב אשי דאמר מביאה לה בכלי דרך שערה נועצת כלי של שמן בשערה כדי שלא [יהא] הוצאה ביד כדרך המוציאין ומסקנא כמה דאית לשנויי משנינן ואם צריכה למאכל מביאין לה · מר זוטרא מתני אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח · פירוש הקבר בית הרחם · בין אמרה צריכה אני ובין אמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת · נסתם (הכלי) [הקבר] אמרה צריכה

רב נסים גאון

כדי שיתפרשו תחומין אחד מחבירו ויאמינו בכך לענין עירובן של תחומים ושיתופם כי השרשים שהוא משלח בקרקע מוכיחים על הגבולים ועל פי זה אמרו שם במסכת יום טוב (פרק אין צדין דף כה) הצובא מקטע רגליהון דרשיעיא שהוא דבר שאין בו רוח חיים ובצמיחתו משלח שרשיו בארץ במשפט והרשעים מעקמין דרכיהם ואין הולכין בדרכיו של הקב"ה כמו שראוי להם לכן דרכם באפילה : צער בעלי חיים דאורייתא מה שאמר הקב"ה (שמות כג) כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו ואמרו רבא מציעא בפרק אלו מציאות (דף לב) מצוה מן התורה לפרוק דקסבר תנא דידן צער בעלי חיים דאורייתא ורבי יוסי הגלילי סבר צער בעלי חיים דרבנן וסבר (אביי) [רב יהודה] בכאן כתנא קמא דצער בעלי חיים דאורייתא ובימול כלי מהיכנו דרבנן משכחת לה בפרק כירה (לעיל דף מב) דתנן אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ואמר רב חסדא אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה כו' ופירש רב יוסף טעמא בכך ואמר היינו טעמא דרב חסדא דקא מבטל כלי מהיכנו והא מרבנן הוא :

סליק פרק מפנין

צריכה אני · לחילול : בין שאמרה אין צריכה אני · והברותיה אומרות שהיא צריכה מחללין : באגפיה · בזרועותיה שאינה יכולה להלך :
היה ג' ימים וז' ימים ול' יום · הוזכרו בה לחילוק הלכות חילול שבת ל' מז' עד השלמת ל' וכן ז' מג' עד השלמת ז': כל צרכי חולה ·
והא היה עד ל' יום סתמא חולה היא: דבר שאין בו סכנה · חולה שאם לא יעשו לו רפואה זו אין מסוכן למות ומ"מ צריך הוא לה :
אומר לארמאי ועושה · אבל דבר שיש בו סכנה ישראל עצמו עושה לו : לטבילה · עד ל' יום לא תטבול מפני הצינה : שאין בעלה עמה ·
והיא טובלת לטהרות : בעלה מחממה· לאחר טבילה בתשמיש והגוף מתחמם מן הגוף : מדורה · היסק גדול : הקיז דם · וכ"ש חולה : צלחו ליה תכתקא דשאגא· לא מצאו עצים מוכנים להיסק ביום הקזה וגוה ובקעו כסא של תדהר שהוא מטולה בדמים : פתורא דיונה · מין ארז הוא ורבינו הלוי אמר(א) בוי"ש:*רבה צלחו ליה שרשיפא· ספסל : ויקח מנעלים · שאין לך בזוי מן המהלך יחף בשוק : (מאי) צרכי סעודה · (צרכי) סעודת הקזה : ביומא דמלתא · דהקזה : דטחלי · טחול סומקא חלף סומקא : עד דנפיק תיהי · הריח : מאוניה · מאזניו מריחין היין : מריבדא דכוסילתא · נקבי כלי האומן שבבשרו פלימ"א : עד דקפי טחליה · טחול שלו צף ביין : בר תלתא טרפי · בן ג' שנים שטענה אמו משנקלט ג' עלין חדשין : לרבנן · לתלמידיו : אמרו נחמן איקלע לגבן · הרבו בסעודה כאילו אני סועד אצלכם : בר מהאי ערמה · דמפרש ואזיל : ולא אפשר ליה · לקנות יין : לשקול זוזא מכא · זוז רע ופחות שאינו יוצא בהוצאה : וליזיל לשב חנותא · ודרך הלוקחים לטועמו תחלה שיהא טוב ויטעום וכשיתן לו הזוז והחנווני ימצאהו רע ולא יקבלנו והוא ילך לחנות אחרת ויעשה כן : ואי לא · דאין לו זוז רע : ולישוף משחא בצידעיה · ברקתו והתמרים והשומן מחממין אותו : בישא מי הוה טבא · חוס השמש שהוא קשה לאדם כלוס מטיב לו : היכא דכריך זיקא · *אינדרו"ן שיש בו חלונות והרוח נכנסת בהם נכרכת ומתגלגלת באינדרו"ן : דילמא שפי ליה אומנא · מריקו מדמו כמו השופה יין לחבירו (ב"מ דף ס·) : ומוקי ליה ארביעתא · לא הניח בו דם אלא כדי חייו דהיינו רביעית והדר אתי ליה זיקא ושייף ליה מדם הנותר בגופו ומחסרו משיעורו ומסתכן: שב לביני ואריחא · עובי החומה ז' לבינים מוטלין לרחבן זה אצל זה דכל לבינה ג"ט ואריחא אריח חצי לבינה טפח ומחצה : ארגיש בנפשיה · הרגיש בעצמו שהוא נחלש : חסר חד אריחא · החומה היתה חסירה מעוביה אריח :

גי' רא"ש אמרה צריכה אני מחללין לא אמרה צריכה אין כו'

כן גי' הערוך בערך שרפרף . וכ"ה הגהות מהרי"ף הגיה כאן שנ"ל רבה

[יומא פג. פד: כתובות סו. ב"ק מד: ע. ב"ב כ: סנהדרין עט.]

גם"י הגירסא לא אמרה צריכה וכן לקמן

[ב"מ כב.]

[בכ"מ שם וכן בשאלתות פרשת שמות סי' לא איתא ואמר רב המנונא דבר שאין בו וכו']

עירובין פט:

אין זה בלעז כ"א לשון תלמוד' אכסדרא דבי רב כאינדרונא פעלית' מנחות לג:

[חולין קיא.]

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה פתורא דיונה וכו' בוי"ש · נ"ב עצי ברותים ·

תורה אור

*צריכה אני בין לא אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת רב אשי מתני הכי מר זוטרא מתני הכי אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני ובין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת נסתם הקבר אמרה *צריכה אני מחללין עליה את השבת לא אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת א"ל רבינא למרימר מר זוטרא מתני לקולא ורב אשי מתני לחומרא הלכתא כמאן א"ל הלכה כמר זוטרא *ספק נפשות להקל מאימתי פתיחת הקבר אמר אביי [א]משעה שתשב על המשבר רב הונא בריה דרב יהושע אמר [ב]משעה שהדם שותת ויורד ואמרי לה משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה עד מתי פתיחת הקבר אמר אביי שלשה ימים רבא אמר משמיה דרב יהודה שבעה ואמרי לה שלשים אמרי נהרדעי חיה ג' ז' ול' ג' בין אמרה צריכה אני ובין *אמרה לא צריכה אני מחללין עליה את השבת ז' אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה לא צריכה אני אין מחללין עליה את השבת ל' אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושין ע"י ארמאי *כדרב עולא בריה דרב עילאי דאמר כל צרכי חולה נעשין ע"י ארמאי בשבת *וכדרב המנונא דאמר רב המנונא *דבר שאין בו סכנה *אומר לנכרי ועושה אמר רב יהודה אמר שמואל לחיה ל' יום למאי הלכתא אמרי נהרדעי לטבילה אמר רבא לא אמרן אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה בעלה מחממה כי הא דברתיה דרב חסדא טבלה בגו תלתין יומין שלא בפני בעלה ואצטניאת ואמטוי לערסה בתריה דרבא לפומבדיתא *אמר רב יהודה אמר שמואל עושין מדורה לחיה בשבת (בימות הגשמים) סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא (*ולא היא ל"ש חיה ול"ש חולה ל"ש בימות הגשמים ול"ש בימות החמה מדאתמר) אמר רב חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפי' בתקופת תמוז שמואל צלחו ליה תכתקא דשאגא רב יהודה צלחו ליה פתורא דיונה לרבה צלחו ליה שרשיפא וא"ל אביי לרבה והא קעבר מר משום °בל תשחית *א"ל בל תשחית דגופאי עדיף לי אמר רב יהודה אמר רב לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח *מנעלים לרגליו הקיז דם ואין לו מה יאכל ימכור מנעלים שברגליו ויספיק מהן צרכי סעודה מאי צרכי סעודה רב אמר בשר ושמואל אמר יין רב אמר בשר נפשא חלף נפשא ושמואל אמר יין סומקא חלף סומקא : (סימן שנמסר) *שמואל ביומא דעבד מילתא עבדי ליה תבשילא דטחלי ר' יוחנן שתי עד דנפיק תיהיא מאוניה ורב נחמן שתי עד דקפי טחליה רב יוסף שתי עד דנפיק מריבדא דכוסילתא רבא מהדר אחמרא בר תלתא טרפי אמר להו רב נחמן בר יצחק לרבנן במטותא מינייכו ביומא דהקזה אמרו לביתייכו נחמן אקלע לגבן וכולהו אערומי אסירי בר מהאי ערמה דשרי מאן דעביד מילתא ולא אפשר ליה לישקול זוזא מכא וליזיל לשב חנותא עד דטעים שיעור רביעתא ואי לא ליכול שב תמרי אוכמתא ולישוף מישחא בצידעיה וניגני בשמשא אבלט אשבחיה לשמואל דגני בשמשא א"ל חכימא דיהודאי בישא מי הוי טבא א"ל יומא דהקזה הוא ולא היא אלא איכא יומא דמעלי בה שמשא בכוליה שתא יומא דנפלה ביה תקופת *תמוז וסבר לא איגלי ליה : (היקיל ברוח טעמא שהה סימן) רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל המקיל בסעודת הקזת דם מקילין לו מזונותיו מן השמים ואומרים הוא על חייו לא חס אני אחוס עליו רב ושמואל דאמרי תרוייהו האי מאן דעביד מילתא לא ליתיב היכא דכריך זיקא דילמא שפי ליה אומנא ומוקים ליה ארביעתא ואתי זיקא ושאיף מיניה ואתי לידי סכנה שמואל הוה רגיל ועבד מילתא בביתא דשב לבינייא ואריחא יומא חדא עבד וארגיש בנפשיה בדק וחסר חד אריחא רב ושמואל דאמרי תרוייהו האי מאן דעביד מילתא ליטעום מידי והדר ליפוק דאי לא טעים מידי אי פגע בשכבא ירקא אפיה אי פגע במאן דקטל נפשא מית אי פגע

בדבר

רבא משמיה דרב יהודה אמר שבעה · לכאורה משמע דרבא לטעמיה דבפרק הדר (עירובין דף סח·) גבי ההוא ינוקא דאישתפוך חמימיה אמר להו רבא נישיילוה לאימיה אם צריכה ניחיימו אגב אימיה דמסתמא ביום שמיני היה קודם מילה שהיה צריך חמין למולו דלאחר מילה מסוכן הוא ובלא אימיה ביום שמיני מחללין עליו שבת והיינו לאחר שבעה דבנסתם הקבר בעינן צריכה מיהו ללישנא דאמרי לה לרבא שלשים תיקשי למה צריכה ועוד דבקונטרס פי' התם ניחיימו אגב אימיה ע"י נכרי וכן פירש ר"ח לכך יש לפרש דאביי ורבא ואמרי לה מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וסולהו קיימו כנהרדעי* :

מי

לג א ב ג מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן של סעיף ג :

לד ד מיי' שם טוש"ע שם ס"ד :

לה ה מיי' שם הלכה · סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף יז :

לו ו מיי' שם הלכה יד סמג שם טוש"ע א"ח סימן של סעיף ו

גי' רא"ש אמרה איני צריכה אין מחללין לא אמרה איני צריכה מחללין

לז ז מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן שכח סעיף יח :

[וע"ע תוס' בגיטין ח. ד"ה אע"ג]

[שם ע"ש]

*[עיין לש"י גיטין ח. ד"ה כדאמר רבא]

ס"א ז"א וס"ג לא איתמר אמר ר"ח כו'

[לקמן קמ:]

[עי' פסחים קיג.]

רבינו חננאל

צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת ומסקינן לה לשמעתא דא"ל מרימר לרבינא הלכתא כי הא דמר זוטרא ספק נפשות להקל והוצרכנו לדקדק מאימתי פתיחת הקבר כדי לחלל באותו העת את השבת לעשות צרכי החיה · ואמר אביי משתשב על המשבר · ואמר רב הונא בריה דרב יהושע משעה שהדם שותת ויורד כו' ודייקי מדלא אמר רב הונא עד שיתחיל הדם להיות שותת ש"מ קודם שתשב על המשבר קאמר וכאביי עבדינן *ולא מחללי שבתא אלא עד שיהא שותת · קדם שותת ויורד ותשב על המשבר אבל דהא דאמר אביי משום רב יהודה עד מתי פתיחת הקבר ג' ימים בלבד אין הלכה כמותו · ולא כרבא דאמר משמיה דרב יהודה שבעה · אלא קיי"ל כנהרדעא דאמרי חיה ג' ז' ושלשים · ג' בין אמרה צריכה אני בין אמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת · ז' אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת · סתמא עבדינן כמר זוטרא לקולא · שלשים אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת · אלא עושין לה ע"י ארמאי כדרב עולא בריה דרב עילאי דאמר כל צרכי הולד נעשין ע"י ארמאי בשבת וכדרב המנונא דאמר דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה · היה לא תטבול בתוך שלשים יום שמא תצטנן אמר רבא לא אמרן אלא שאין בעלה עמה · אבל בעלה [עמה בעלה] מחממה · אמר רב יהודה אמר שמואל עושין מדורות לחיה בשבת סבור מינה לחיה אין להולה לא [בימות הגשמים אין] בימות החמה לא וכו' ומסקינן משמא דשמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה ואפילו בתקופת תמוז · שמעינן מינה אפילו לחולה ואפילו בימות החמה · שמואל צלחו ליה תכתקא דשאגא · פי' שמואל הקיז דם ולא היה לו עצים מוכנים להדליק ולהתחמם בהן ובקעו לו שידה שהיו עציה עצי שאגא והן יקרים להודיע שאם יתמהמה עד שיביאו לו עצים יסתכן וכדתרגם ויבקע עצי העולה וצלח אעי דעלתא · רב יהודה צלחו ליה פתורא פי' שולחן העשוי מעצי [illegible] והן יקרים פי' יאבנוס · ורבה צלחו ליה שרשיפא והוא הדום לכסא וכולן טעם אחד שאם לא ימהרו להתחמם יסתכנו

ס"ה טבת

גליון הש"ס גמרא משעה שתשב על המשבר · עיין פ"ז מ"ד ולהלכות כר"ש:

[א]) נ"ל ולא מחללי שבתא עד שתשא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר וכו' וכ"כ הרי"ף כאן משמיה דרבוותא ופשוט דכוונתו על דברי רבינו כאן :

עין משפט
נר מצוה

[וע״ע תוספות כתובות ג. ד״ה שבתי דינין]
לח א מיי׳ פ״ד מהלכות דעות הלכה יח:
לט ב מיי׳ שם הל׳ ג:
מ ג מיי׳ שם הלכה יט טוש״ע א״ח סי׳ רמ סעיף טו:
מא ד מיי׳ פ״ד מהלכות דעות הלכה יח:
מב ה ש״ע א״ח סימן תקמ סעי׳ י בהג״ה:
מג ו מיי׳ פ״ב מהלכות שבת הלכה יא יג סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סימן של סעיף ז:

מי שיש לו זכות אבות · וקודם תקנת עזרא אע״פ שהיו דנין בכל יום שהיו צריכים לא היו קובעים לישב בכל יום*:
דקאי מאדים בזווי · ברביעי נמי קאי מאדים בזווי בסוף היום אלא לא חשו חכמים לכך דאין דרך להקיז כל כך בסמוך ללילה:
דליבא ארבע בתריה · שאין ד׳ ימים עד סוף החדש כדפירש בקונטרס דליכא למימר רביעי בשבת דהא ד׳ דהוא עשרין וארבע הייתו דליכא רביעי בתריה:
מאה רישי בזוזא מאה קרי בזוזא · לפירוש הקונטרס תימה מה שייך הכא ור״ח גריס מאה קרני בזוזא ומפרש מאה רישי מאה ראשי בני אדם (ונראה) שהיה מנהג קצוב לספר לגלח בזוזא וכן מנהג ק׳ קרני להקיז בזוזא כמו קרנא דאומנא (לקמן דף קנד:) אבל מאה שפמי לתקן השפה בולא כלום דבשכר גילוח והקזה היה מתקן השפה וביום שהיה מתקן שפמו לא היה נוטל כלום ועל כן היה למשל כל מי שהיה יגע ולא עלה בידו שכרו היו קורין אותו יומא דשפמי: מפגרי רבנן · תשש כחם והיו מתחלשין ולא יכלו למיגרס כדכתיב (ש״א ל) וירדוף דוד הוא וארבע מאות איש (עמו) ויעמדו מאתים איש אשר פגרו מעבור את נחל הבשור: כל האמור בפרשת תוכחה · לאו מקרא מפיק אלא מסתמא כיון שבא בפרשת תוכחה אם כן נער הוא אם אין עושין והקילו חכמים לעשות וכוונן אין בהן איסורא דאורייתא:

הדרן עלך מפנין

בדבר אחר קשה לדבר אחר רב ושמואל דאמרי תרוייהו א האי מאן דעביד מילתא לישהי פורתא והדר ליקום דאמר מר *ה׳ דברים קרובין למיתה יותר מן החיים ואלו הן ב אכל ועמד שתה ועמד ישן ועמד הקיז דם ועמד ג שימש מטתו ועמד אמר שמואל פורסא דדמא כל תלתין יומין ד ובין הפרקים ימעט ובין הפרקים יחזור וימעט ואמר שמואל פורסא דדמא חד בשבתא ארבעה ומעלי שבתא אבל שני וחמישי לא דאמר מר מי שיש לו זכות אבות יקיז דם בשני ובחמישי שב״ד של מעלה ושל מטה שוין באחד בתלתא בשבתא מאי טעמא לא משום דקיימא ליה מאדים *בזווי מעלי שבתא נמי קיימא בזווי °כיון דדשו ביה רבים °שומר פתאים ה׳ (תהלים קטז) אמר שמואל ד׳ דהוא ד׳ ד׳ דהוא ארביסר ד׳ דהוא עשרים וארבעה ד׳ דליכא ארבע בתריה סכנתא ר״ח ושני לו חולשא שלישי לו סכנה מעלי יומא טבא חולשא מעלי יומא דעצרתא סכנתא ה וגזרו רבנן אכולהו מעלי יומא טבא משום יומא טבא דעצרת דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוח דאי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו לבשרייהו ולדמייהו אמר שמואל אכל חטה והקיז דם לא הקיז אלא לאותה חטה והנ״מ לרפואה אבל לאוקולי מיקל המקיז דם שתייה לאלתר אכילה עד חצי מיל איבעיא להו שתייה לאלתר מעלי אבל בתר הכי קשי או דילמא לא קשי ולא מעלי תיקו איבעיא להו אכילה עד חצי מיל הוא דקמעלי הא בתר הכי ומקמי הכי קשי או דילמא לא קשי ולא מעלי תיקו *מכריז רב מאה קרי בזוזא מאה רישי בזוזא מאה שפמי ולא כלום אמר רב יוסף כי הוינן בי רב הונא יומא דמפגרי ביה רבנן אמרי האידנא יומא דשפמי הוא ולא ידענא מאי קאמרי: וקושרין הטבור: ת״ר *קושרין הטבור ר׳ יוסי אומר אף חותכין וטומנין השליא כדי שיחם הולד אמר רשב״ג בנות מלכים טומנות בספלים של שמן בנות עשירים בספוגים של צמר בנות עניים במוכין *אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב הלכה כר׳ יוסי ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב מודים חכמים לר׳ יוסי בטבור של שני תינוקות שחותכין מ״ט דמנתחי אהדדי ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב ו כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת שנאמר °ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשעי והמלח לא המלחת והחתל לא חתלת (יחזקאל טז) ומולדותיך ביום הולדת מכאן שמיילדים את הולד בשבת לא כרת שרך מכאן שחותכין הטבור בשבת ובמים לא רחצת למשעי מכאן שרוחצין הולד בשבת והמלח לא המלחת מכאן שמולחין הולד בשבת והחתל לא חתלת מכאן שמלפפין הולד בשבת:

הדרן עלך מפנין

בדבר אחר · חזיר: קשה לדבר אחר · לרעת שהחזירים מנוגעים הם כדאמרינן בקדושין (ד׳ מט:) י׳ קבים נגעים ירדו לעולם תשעה נטלו חזירים: אכל ועמד · מהר לעמוד פתאום אחר שאכל שובעו: פורסא דדמא · זמן הקזה כמו בפרוס הפסח (שקלים פ״ג מ״א): בין הפרקים · פירקי שנותיו כגון לאחר מ׳ שנה: ימעט · בהקזה לא יקיז בכל חדש אלא לג׳ חדשים: ובין הפרקים יחזור וימעט · לאחר ששים יקיז לג׳ חדשים לפי שאין כחו עליו ואין דמו חם וגופו מצטנן כשמחסר דמו: שב״ד של מעלה ושל מטה שוין · אדם נדון בכל יום וב״ד יושבין בעיירות בב׳ ובה׳ מתקנת עזרא והילך (ב״ק ד׳ פב.) וכיון דיום הדין ופקידה היא עונותיו נזכרים: דקיימא ליה מאדים בזווי · שמזל מאדים משמש בו בשעות זוגות ומזל מאדים ממונה על החרב ועל הדבר ועל הפורעניות והזוגות קשין שהן רשות שדים כדאמר בפסחים (ד׳ קי:) והפורעניות מוכנין שכ״מ חנכ״ל סדר השעות כשנתלו המאורות והמזלות שעה ראשונה של ד׳ בשבת שימש שבתאי ובשניה צדק ואחריו מאדים ואחריו חמה ואחריו נוגה ואחריו כוכב ואחריו לבנה נמצאו ז׳ המזלות לז׳ השעות וחוזרים חלילה לעולם נמצא בסדר זה לעולם סימני מזלות המשמשין בתחלת לילי השבוע כלכ״ש חל״ם מוצאי שבת שעה ראשונה שלו כוכב תחלת ליל שני צדק וכן בסדר הזה וסדר תחלת סימני הימים חל״ם כצנ״ש שעה ראשונה של אחד בשבת חמה ושל שני בשבת לבנה ושל שלישי בשבת מאדים נמצא מאדים חוזר בו הלילה בשעה שמינית ביום והיא זוגות אבל שאר ימים אין מאדים בזוגות שלהם אם לא בלילה ובלילה אין דרך להקיז: מעלי שבתא נמי קיימא מאדים בזווי · שהרי שעה ראשונה של יום נוגה לפי הסדר של חל״ם כצנ״ש תחלת הימים וכיון שתחלתו נוגה וסדר הליכתן שכ״ם חנכ״ל נמצאו מתחילין לחזור חלילה בשעה רביעית נמצא מאדים בשעה ששית: כיון דדשו ביה רבים · הורגלו בו מפני דוחקן שהיו קרובים לסעודת שבת ואמרינן בפירקין דלעיל (ד׳ קיח:) כבוד שבת בדגים גדולים ובמסכת ע״ז (ד׳ כט:) אמרינן שני לדם דג: ארבע דהוא ד׳ · ד׳ בשבת שהוא ד׳ לחדש או ארביסר לחדש או כ״ד לחדש כולהון קשה להקזה: ד׳ דליכא ד׳ בתריה · שאין ד׳ ימים עד סוף החדש ואיכא דאמרי דליכא ד׳ בשבת בתריה באותו חדש ואינו כן: ה״ג ר״ח ושני לו חולשא שלישי לו סכנתא: אכל חטה והקיז דם לא הקיז אלא לחטה · שהאוכל מכביד את האדם והקזה שאחר אכילה אינו מועיל אלא לאותו כובד: וה״מ · במקיז לרפואה: אבל אקולי · מי שיש לו דם המכביד עליו אפי׳ לאחר אכילה מקיז ומיקל: מאה רישי בזוזא · כלומר אם יהיו בזול מאה קנה ראשי בהמה ואם לאו אל תקח שאינן בריאין לאכול: מאה קרי · דלועין: מאה שפמי · כמו על שפם (ויקרא יג) גרוויינו״ן בלעז שפתים של בהמה: יומא דמפגרי ביה רבנן · שהיו התלמידים מתעצלין מלבא בבית המדרש קרי ליה יומא דשפמי כלומר היום הזה אבד לו ואין בו תועלת: וטומנין את השליא · כדמפרש רשב״ג שהיא רפואה להתחמם הולד: ספוגין של צמר · צמר מנופץ: של שני תינוקות · תאומים וקשורין טבורן זה בזה: משום דמנתחי מהדדי · זה אילך וזה אילך ונמצאו מסוכנין: בפרשת תוכחה · שהוכיח יחזקאל לישראל את חסדי הקב״ה שעמהן: תוכחה · לשון לכו ונוכחה (ישעיה א) להתווכח ולהודיע מי הוא שסרח על שכנגדו: למשעי · לטוח ולהחליק בשרו: שמולחין · ובשרו מתקשה: מלפפין · אנמלוי״ן בלע״ז ולאו הייתו אסובי ינוקא דאמרן לעיל בפרק כל הכלים (דף קכג:) דהא שמעינן ליה לרב נחמן דאסר אלא *לפופי בעלמא כמו שעושין °באגורות ופסיקיאות: הדרן עלך מפנין

מסורת הש״ס
גיטין ע.
[עיין תוספות עירובין נו. ד״ה ואין]
[תוספ׳ פט״ו]
[לפני הרא״ש והטור לא היה כתוב פה דאמר רב נחמן הלכה כר׳ יוסי ועיין בב״י א״ח סימן של]

גליון הש״ס
גמרא כיון דדשו ביה רבים שומר פתאים. עיין תוס׳ יבמות ע״ב ע״א ד״ה מסוכנין: רש״י ד״ה מלפפים וכו׳ באגורות ופסיקיאות · עיין לקמן דף קמז ע״ב רש״י ד״ה בתומרי בדרס ול״ע . ועי׳ בתשובת אדמת קודש חלק א״ח סי׳ ת:

[מכאן עד יומא דשפמי תמצא פירוש יפה בערוך ערך פגר בשינוי נוסח׳]

רבינו חננאל

ישתכנו · פי׳ זווא טבא · זוו מעוך שנמעך מטבע הצורה ונראה כאסימון · דעביד מלתא · באותו היום שמקיז דם · פורסא דדמא כל תלתין יומין · פי׳ גביל הדם לבחורים כל שלשים יום · בין הפרקים הגיע לחמשים שנה ימעט · יוציא משנים חדשים [או] ג׳ חדשים · פעם אחת עוד בין הפרקים בא בימים יחזור וימעט מששה חדשים לששה חדשים או משנה לשנה וזה הפי׳ קיבלנוהו מרבותינו קבלה. בתלתא קאי מאדים בזווי. פי׳ בשתי שעות שהן זוגות יום שלישי שעה שמינית מאדים ושעה שתים ועשרים מאדים ושכך סידור הכוכבים חל״ם כצנ״ש בימים נמצא יום אחד שעה ראשונה כוכב חמה יום שני שעה ראשונה כוכב לבנה · יום ג׳ שעה ראשונה כוכב מאדים יום ד׳ שעה ראשונה כוכב [כוכב] · יום ה׳ שעה ראשונה כוכב צדק יום ו׳ שעה ראשונה כוכב נוגה · יום ז׳ שעה ראשונה כוכב שבתי וסידורן חל״ם כצנ״ש בימים כצנ״ש חל״ם בלילות וסידוריהן חנכ״ל שצ״ם · וכיון שביום ג׳ עומד מאדים בשעה שמינית והן זוגות ובשעה כ״ב והן זוגות חיישינן לסכנה · וכיוצא בזה בשני ובחמישי משום הכי חיישינן לסכנה · כי מאדים הוא ממונה על הדם ואקשינן עלה והא יום ו׳ הוא דמעלי שבתא דקאי מאדים בשעה ששית ובשעה עשרים והן זוגות · ואמרת פורסא דדמא חד בשבא וארבעה ומעלי שבתא . ולא מצאו לו פירוק · והשיב אע״פ שהוא כן כיון דדשו בה רבים להקיז ביום ששי שומר פתאים ה׳ · מאה ריש׳ בזוזי מאה קרני בזוזא שפמי ולא כלום פי׳ היה מנהג קצוב כי הספר מגלח מאה ראשי כלומר מאה ראשי בני אדם נוטל שכרו זוז אחד וכן (א׳ מרוגמא) [המשים] מאה קרן כלומר מאה קרן של זכוכית והוא ריבדא דכוסילתא נוטל בשכרו בק׳ קרן זוז אחד. אבל לתקן הזקן ולימול השפה ולתקנו לא היה מנהג ליקח האומן כלום אלא אותן בני אדם שמגלח ראשם או עושה להן ריבדא דכוסילתא ניטל שכרו כאשר אמרנו מתקן זקנם ונוטל שפמם בהנם. וכן היה הדין ויום שהיה האומן עושה השפמות לא היה נוטל שכר והיה הולך לביתו ריקם. ועל כן היה למשל כל מי שהיה יגע ולא [היה] עולה בידו (סבר) [שכר] היה קורא אותו יומא דשפמי. מיפגרי תשש כחם והוו מתהלשי יגעים ויעפים ולא יכלי למיגרס כדכתיב וירדף דוד הוא וארבע מאות א״ש ויעמדו מאתים איש אשר פגרו מעבור וגו׳ הוו אמרי יומא דשפמי*): וקושרין את הטיבור. ר׳ יוסי אומר אף חותכין את הטיבור כל צרכי מילה עושין בשבת אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הלכה כרבי יוסי שחותכין בשבת טיבור תינוק אחד וב״ש טיבור כ׳ תינוקות שבזה אפילו חכמים מודים שמתחך מ״ם משום (דמתחזי) [דמנתחו] אהדדי · ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רבכל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת שנא׳ ומולדותיך ביום הולדת אותך מיכן שמיילדין לחיה בשבת לא כרת שרך מיכן שחותכין את הטיבור בשבת ובמים לא רוחצת למשעי מיכן שמרחצין את הולד בשבת והחתל לא התלת מיכן שמלפפין הולד בשבת ואמרינן בתלמוד א״י ומחללין עליה את השבת שמואל אמר עושין לה מדורה אפילו בתקופת תמוז וקושרין את הטיבור כהדא אמתיה דבר קפרא נפקא מיילדה בשבת אתת ושאלת לר׳ וא׳ לה אזלין ושאלין לחייתא · אמרה לה ליכא חייא · אמר לה זילי עבידי כמנהגך אמרת ליה ליכא מנהג אמר לה איזיל התיך כר׳ יוסי כבמתניתא וכל צרכי חיה עושין בשבת תני השליא הזאת בשבת עשירין טומנין אותה בשמן והעניים בתבן ובחול אלו ואלו טומנין אותה בארץ כדי ליתן ערבון בארץ [לארץ] · הדרן עלך מפנין

[וכן איתא לעיל סו: לפופי ינוקא בשבת שפיר דמי וע״ש בפרש״י וכן עוד לקמן קמז: ובפרש״י שם]

*) עיין בערוך ערך פגל .

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה ובסכנה מכסהו ע"פ עדים ועוד אמר *ר"א כורתים עצים לעשות פחמין לעשות (כלי) ברזל *כלל אמר ר"ע °כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת (ומילה) שאי אפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת:

גמ' איבעיא להו טעמא דר"א משום חבובי מצוה או דילמא משום חשדא למאי נפקא מינה לאתויי מכוסה ע"פ עדים אי אמרת משום חבובי מצוה מגולה אין מכוסה לא אלא אי אמרת משום חשדא אפי' מכוסה שפיר דמי מאי איתמר א"ר לוי לא אמרה ר"א אלא לחבובי מצוה תניא נמי הכי מביאו מגולה ואין מביאו מכוסה דברי ר"א אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דקתני ובשעת הסכנה מכסהו ע"פ עדים בסכנה אין שלא בסכנה לא שמע מינה משום חבובי מצוה שמע מינה תניא אידך מביאו מגולה ואין מביאו מכוסה דברי ר"א ר' יהודה אומר משום ר"א נוהגין היו בשעת הסכנה שהיו מביאין מכוסה ע"פ עדים איבעיא להו עדים דקאמר איהו וחד או דילמא הוא ותרי ת"ש ובסכנה מכסהו ע"פ עדים אי אמרת °בשלמא הוא ותרי שפיר אלא אי אמרת הוא וחד מאי עדים שראוים להעיד במקום אחר: ועוד אמר ר"א: *ת"ר במקומו של ר"א היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל בשבת במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב לוי איקלע לבי יוסף רישבא קריבו ליה רישא *דטווסא בחלבא לא אכל כי אתא לקמיה דרבי א"ל אמאי לא תשמתינהו א"ל אתריה דר' יהודה בן בתירה הוה ואמינא דילמא דרש להו כר' יוסי הגלילי *דתנן ר' יוסי הגלילי אומר נאמר °לא תאכלו כל נבלה ונאמר °לא תבשל גדי בחלב אמו את שאסור משום נבלה אסור לבשל בחלב עוף שאסור משום נבלה יכול יהא אסור לבשל בחלב ת"ל בחלב אמו יצא עוף שאין לו חלב אם א"ר יצחק עיר אחת היתה בא"י שהיו עושין כר"א והיו מתים בזמנן ולא עוד אלא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל על המילה ועל אותה העיר לא גזרה: תניא רשב"ג אומר כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב °שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב °עדיין עושין אותה בשמחה וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה °כגון עריות דכתיב °וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו *על עסקי משפחותיו עדיין עושין אותה בקטטה דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא תניא ר"ש בן אלעזר אומר כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזרת המלכות כגון עבודת כוכבים ומילה עדיין היא מוחזקת בידם וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת גזרת המלכות כגון תפילין עדיין היא מרופה בידם *דא"ר ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים מאי היא אמר אביי שלא יפיח בהם רבא אמר שלא יישן בהם ואמאי קרו ליה אלישע בעל כנפים שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל שכל המניח תפילין על ראשו יקרו את מוחו והיה אלישע מניח תפילין ויצא לשוק וראהו קסדור אחד רץ מלפניו ורץ אחריו כיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו א"ל מה בידך אמר לו כנפי יונה פשט את ידו ונמצאו בה כנפי יונה לפיכך היו קוראין אותו בעל כנפים *מאי שנא כנפי יונה דא"ל ולא א"ל שאר עופות משום דדמיא כנסת ישראל ליונה שנאמר °כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ מה יונה זו כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצות מגינות עליהן: א"ר אבא בר רב אדא א"ר יצחק פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מערב שבת והביאוהו בשבת [דרך גגות ודרך חצירות] שלא

(דברים יד; שם; תהלים קיט; במדבר יא; תהלים סח)

רש"י

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי · איזמל למול את התינוק וקאי אמתניתין דפרקין דלעיל* דסליק מיניה וכל צרכי מילה עושין בשבת: מגולה · בפני הכל ובגמרא מפרש אמאי מצריך ליה לגלוייה: ובסכנה · שגזרו ארמאים על המילה: מכסהו ע"פ עדים · שיעידו שאיזמל של מצוה הוא מביא ולא יחשדוהו: כלל אמר ר"ע · נחלק על ר"א במכשירי מצוה שאין דוחין הואיל ואפשר לעשותן מע"ש: [ואפי' אפשר לעשות מע"ש · כגון] מילה עצמה שא"א לה ליעשות דזמנה ביום השמיני דוחה שבת: גמ' טעמא דר"א · דאמר מגולה אין מכוסה לא: משום חיבוב מצוה · להודיע שחביבה מצוה עליו שמחלל שבת עליה: משום חשדא · שלא יחשדוהו שהוא נושא שאר חפציו וסיפא דמתני' דקתני ובסכנה מכסהו ע"פ עדים ודאי משום חשדא הוא אלא רישא מיבעיא לן דוקא מגולה קאמר אבל מכוסה ע"פ עדים שלא בשעת הסכנה לא ומשום חיבוב מצוה או לאו דוקא מגולה דטעמיה משום חשדא וה"ה למכוסה על פי עדים: אי אמרת בשלמא הוא ותרי שפיר · היינו דמיקרו עדים אלא הוא וחד מי מיקרי עדים איהו לגביה נפשיה מי מיקרי עד: ומשני שראוים להעיד במקום אחר · לעולם הכא עדות לא שייכא דלאפוקי מחשדא בעלמא הוא ואין כאן לא דיני ממונות ולא דיני נפשות שיהא שנים(א) ומאי קרו להו עדים דאיכא גילוי מילתא ע"י השני ושנים קרו עדים בעדות אחריתי שאינו נוגע בה: לעשות ברזל · לאיזמל של מילה: היו אוכלין בשר עוף בחלב · כדלקמן: רישבא · צייד עופות: נאמר לא תאכלו כל נבלה ונאמר · באותו פסוק עצמו לא תבשל גדי משמע כל האסור משום נבלה נוהג בו איסור בשר בחלב: שש אנכי על אמרתך · אמירה יחידה שקדמה לשאר אמירות והיא מילה שישראל עושין וששים עליה דכל שאר מצות אינן מוכיחות כל שעה כגון תפילין ומזוזה וציצית דאינן כשהוא בשדה וערום בבית המרחץ אבל זו מעיד עליהם לעולם כדאמרינן במנחות (דף מג:) בדוד שראה עצמו בבית המרחץ ונצטער אמר אוי לי שאני ערום מכל מצות כיון *שנסתכל במילה נתיישבה דעתו: בשמחה · שעושין משתה: על עסקי משפחותיו · שנאסר להם קרובות: מרופה · רפויה: דא"ר ינאי תפילין צריכות גוף נקי · שלא יפיח אלמא לא זהירי בהו ושמעינן מינה דלא מסרו עליה אלא אלישע לבדו: יקרו · פוריי"ר בלעז לשון יקרוה עורבי נחל (משלי ל) ולשון תנקר לא נעלה (במדבר טז): את מוחו · שכנגד תפילין: קסדור · ממונה: מגינות *עליהן · אינה נלחמת בחרטומיה אלא בכנפיה: דרך

תוספות

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי ס' מביאו בשבת מגולה · וא"ת ויביאו התינוק אצל כלי דהשתא ליכא איסור שבת כלל דהחי נושא את עצמו וי"ל דקטן צריך לאמו הוא ואחר המילה היה צריך להחזירו לאמו ואז הוי כפות(ב) לפי שהוא חולה כדאמרינן ביומא (דף סו:) אפי' תימא ר' נתן חולה שאני וגם אמו שהיא מסוכנת לא תוכל לבא אצל התינוק ועוד י"ל כיון דיותר בקל יביא הכלי משיביא התינוק שרי ר"א כדי למהר המצוה כדמוכח בגמרא דאמר פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש והביאו בשבת שלא ברצונו שהביאו דרך אגרות וגגות וקרפיפות והיו יכולין להביא דרך רה"ר אלמא דשרי ר"א דרך רה"ר דהוי דאורייתא (ג) °כדי למהר המצוה אע"פ שיכול לעשות [בענין] דליכא אלא איסורא דרבנן: שש אנכי · במדרש (שוחר טוב) למנצח על השמינית כתיב הנדרש על המילה שהיא בשמיני וכן אמרי'(ד) (פר"א פ' כ"ט) ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק ביום ה"ג מל את יצחק דהיינו ביום השמיני דמילה כמנין ה"ג · ר"ת: אמר ליה כנפי יונה · הרי שלא מסר עצמו לומר תפילין הן · רבינו שמואל:

שלא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהלכות מילה הלכה ו סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף ו וטוש"ע י"ד סימן רסו סעיף ב:

ב ב טוש"ע י"ד סימן רסה סעיף יב:

ג ג מיי' פכ"ב מהלכות איסורי ביאה הל' יח סמג לאוין קכד:

פסחים סו. שם: יבמות יד. מנחות עב. נו.

רבינו חננאל

פרק יט

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת מגולה וכו' ואיבעיא לן האי דקתני ר' אליעזר אומר מביאו מגולה משום חבובי מצוה הוא או משום שלא יחשדוהו שרוצ[י]א חפציו ממונים לפיכך מגליהו שיראו שסכין של מצוה הוא ופשטנא דמשום חבובי מצוה הוא היכא דליכא סכנה ותוב איבעיא לן האי דתנא במתניתא רבי יהודה משום רבי אליעזר [אומר] נוהגים היינו בסכנה מביאין אותו (בסכנה) מכוסה ע"פ עדים הני עדים שנים אחרים וזולתו המביאו או דלמא הוא ואחרים ולא איפשטא בהדיא: לוי איקלע לבי יוסף רישבא קריבו ליה רישא דטווסא בחלבא לא אכל כי אתא לקמיה דר' א"ל מ"ט לא שמתינהו א"ל אתרא דר' יהודה בן בתירא ואמרי דלמא דריש להו כרבי יוסי הגלילי דסבר יצא עוף שאין לו חלב אם: א"ר יצחק עיר אחת היתה בא"י שהיו עושין כר' אליעזר והיו מתיה מתין בזמנן ולא עוד אלא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל על המילה ועל אותה העיר לא גזרה *) כל השבח ואין הלכה כר"א ולא כר' יוסי הגלילי שמתיר בשר עוף בחלב ולא כרבי ינאי שאמר תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים ומפרשי רבנן כי לא אמר רבי ינאי אלא בשעת הגזרה וסמיך דהיא עריק ועבדי ליה נס אמר ראבין בר רב אדא א"ר יצחק פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש והביאוהו

*) נראה דצ"ל לאחר כל השבח הזה מ"מ אין הלכה כר"א וכו'

גליון הש"ס

גמ' בשלמא הוא ותרי · עיין תשובת הרא"ם ח"א סי' פ"ס: תוס' ד"ה רבי אליעזר וכו' וא"ת ויביאו התינוק · עיין לעיל דף לד ע"א תוספות ד"ה אבל אדם: באה"ד כדי למהר המצוה · עיין עירובין דף קג ע"ב תוס' ד"ה מה לי:

מסורת הש"ס

[קכח:]

[מוכר לקמן קלו. ובעירובין קב: קג.]

יבמות יד. חולין קטז. ע"ש

[צ"ל דשוסא עיין בערוך פירושו] חולין קיג.

יומא עה.

[צ"ל שנזכר]

לעיל מט.

ברכות נג: לעיל מט. [וש"נ] [צ"ל עליה]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומשני וכו' ומאי קרי להו: (ב) תוס' ד"ה ר' אליעזר וכו' ואז הוי כפות. נ"ב עיין בפרק המצניע דף לד ע"א: (ג) בא"ד כדי למהר המצוה · נ"ב עיין בסוף עירובין דף קג ע"ב בתוספות ד"ה מה לי: (ד) ד"ה שם וכו' וכן אמרי' במדרש ויעש אברהם:

ד א מיי' פ"ב מהלכות מילה הלכה ו סמג עשין כח טוש"ע א"ח סימן שלא סעיף ו טוש"ע י"ד סימן רכו סעיף ב:

ה ב מיי' פ"ג מהלכות עירובין הלכה יח סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סימן שעב סעיף א:

ו ג מיי' פ"ה מהלכות עירובין הלכה טו סמג שם טוש"ע א"ח סימן שפח:

ז ד מיי' פי"ז מהלכות שבת הלכה יז סמג שם טוש"ע א"ח סימן שסג סעיף כו:

שלא ברצון ר"א מתקיף לה רב יוסף שלא ברצון ר"א אדרבה ר"א הוא דשרי וכי תימא שלא ברצון ר"א דשרי אפילו ברה"ר אלא ברצון רבנן דאסרו דרך רה"ר ושרו דרך גגות דרך חצירות וקרפיפות ומי שרי *והתניא [א]כשם שאין מביאין אותו דרך רה"ר כך אין מביאין אותו לא דרך גגות ולא דרך קרפיפות ולא דרך חצירות אלא אמר רב אשי שלא ברצון ר"א ומחלוקתו אלא ברצון ר"ש *דתנן ר"ש אומר אחד [ב]גגות(א) ואחד קרפיפות ואחד חצירות כולן רשות אחד הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית בעא מיניה רבי זירא מר' אסי מבוי שלא נשתתפו בו מהו לטלטל בכולו מי אמרינן כחצר דמי מה חצר אע"ג דלא ערבו מותר לטלטל בכולו האי נמי אע"ג דלא נשתתפו בו מותר לטלטל בכולו או דילמא לא דמי לחצר דחצר אית ליה ד' מחיצות האי לית ליה ד' מחיצות א"נ חצר אית ליה דיורין האי לית ביה דיורין שתיק ולא א"ל ולא מידי זימנין אשכחיה דיתיב וקא אמר אמר ר"ש בן לקיש משום ר' יהודה הנשיא פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש והביאוהו בשבת והיה הדבר קשה לחכמים היאך מניחין דברי חכמים ועושין כר"א חדא דר"א שמותי *הוא ועוד יחיד ורבים *הלכה כרבים וא"ר אושעיא שאילית את רבי יהודה הגוזר ואמר לי מבוי שלא נשתתפו בו הוה ואייתוהו מהאי רישא להאי רישא א"ל ס"ל למר מבוי שלא נשתתפו(ב) מותר לטלטל בכולו וא"ל אין א"ל והא זימנין בעאי מינך ולא אמרת לי(ג) הכי *דילמא אגב שיטפך רהיט לך גמרך א"ל אין אגב שיטפא רהיטא לי גמרי *איתמר אמר רבי זירא אמר רב מבוי שלא נשתתפו בו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות אמר אביי הא מילתא אמרה רבי זירא ולא פירשה עד דאתא רבה בר אבוה ופירשה דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב [ג]מבוי שלא נשתתפו בו ערבו חצירות עם בתים אין מטלטלין בו אלא בד' אמות לא עירבו חצירות עם בתים מותר לטלטל בכולו אמר ליה רב חנינא חוזאה לרבה מאי שנא כי עירבו חצירות עם בתים דניתקו חצירות ונעשו בתים ורב לטעמיה *דאמר רב [ד]אין המבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים

רש"י

דרך גגות ודרך חצירות · שלא עירבו זו עם זו ואיכא איסורא דרבנן: שלא ברצון ר"א ומחלוקתו · קאמר דר"א אפילו ברה"ר שרי ואיכא דאייתו דרך חצרות גלי אדעתייהו דאין מכשירי מילה דוחין שבת ושלא ברצון החולקין עליו דאסרי דרך חצרות דהעמידו חכמים דבריהם לאיסור(*) שבת אף במקום כרת. אלא ברצון ר"ש · שמתיר אף לדבר הרשות: דתנן ר"ש אומר אחד גגות כו' כולן · ואפילו הן של בעלים הרבה מטלטלין מזה לזה דלא אסרו מרשות לרשות אלא בתים: קרפיפות · אם של בית סאתים הוא מטלטל בכולו ואם יותר ולא הוקף לדירה קרי ליה רשות אחת לגבי חבירו או לגבי חצר לטלטל ב' אמות בזה וב' אמות בזה להוציא ולהכניס מזה לזה: ששבתו בתוכן · שכשקדש היום היו בתוכו ולא בתוך הבית דאילו שבתו כלים בבית לא מבעיא היכא דלא עירבו בני בתי החצר דאפילו מבית לחצר לא יוציאו כלי הבית אלא אפילו עירבו ומטלטל מבית לחצר לא יוציאו כלי הבית מחצר זו לחברתה שלא עירבו עמה: שלא נשתתפו בו · עירוב דחצירות במבוי קרי שיתוף: מהו לטלטל · בתוכו בכולו כלים ששבתו בתוכו ולהוציא מן החצר לתוכו פשיטא לן דאסור וכן ממנו לחצר: מה חצר אע"ג דלא עירבו · הרבה בתים שבחצר ביחד ואסור להכניס ולהוציא מבתים לחצר ומחצר לבתים: מותר לטלטל בכולו · מה שנמצא בתוכו או בגדיו שהוציאן מן הבית לתוכו דרך מלבוש °פוסטן ומטלטלן בכולו לדברי הכל דג' מחלוקות הן בעירובין בפרק כל גגות לדברי ר' מאיר גגין רשות לעצמן ומטלטלין מזה לזה ואפילו של בעלים הרבה וחצרות רשות לעצמן לטלטל מזו לזו בלא עירוב כלים ששבתו בתוכם אבל לא מגגין לחצרות וקרפיפות רשות לעצמן ולדברי חכמים גגין וחצרות רשות אחת וקרפיפות רשות אחת ולדברי ר"ש כולן רשות אחת חוץ מן הבתים: א"נ חצר אית ביה דיורין · כלומר עשויה להשתמש בה תדיר: האי אין בו דיורין · שהדיורין בבתים הן והבתים פתוחין לחצירות וחצירות למבוי: זמנין · פעם אחרת: אשכחיה · רבי זירא לר' אסי: שמותי הוא · ברכוהו כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף נט:) ובתלמוד ירושלמי *מפ' שמותי הוא מתלמידי שמאי היה: וא"ר אושעיא · לאותן שהיה קשה עליהן מה ששמעו: שאילית את רבי יהודה הגוזר · המל את התינוקות: ואייתוהו מהאי רישא · שהיה התינוק בבית שבראש המבוי והאיזמל בבית שבראש האחר שכנגדו עד כאן דברי ר' אסי: א"ל · רבי זירא אלמא ס"ל למר מדאמר ליה להא ולא קשיא לך ביה מידי כבירא לך מותר לטלטל בכולו: הכי גרסינן והא זמנין בעאי מינך ולא אמרת דילמא אגב שיטפא אתיא לך · כשהיית שטוף בגרסתך לחזר על שמועה זו דר"ל עם מרוצת גרסתך אתיא לך הך דר' אושעיא בהדא דאיתמר עלה: ולא פירשה · אימתי מותר ואימתי אסור: עירבו חצרות · שבמבוי עם בתיהם שבני הבתים מוציאין לחצרותיהן שעירבו בתים הפתוחים לחצר יחד וכן בני חצר האחרת אבל בני החצרות לא נשתתפו במבוי: אין מטלטלין · במבוי אפי' כלים ששבתו בתוכו אלא בד': לא עירבו חצרות עם בתיהן · שאסורים בני הבתים להוציא מבתיהן לחצריהם: מותר לטלטל בכולו · כלים ששבתו בתוכו ולקמיה מפרש טעמא: ונעשו בתים · בטלו לגבי הבתים ואין שם חצרות עליהם: בתים

תוספות

שלא ברצון ר"א דשרי אפי' ברה"ר · קשה לרשב"א הא אמרינן לקמן בפירקין (דף קלג.) כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב כו' והכא כיון דאפשר לקיים את שניהם להביאו דרך גגות וחצירות וקרפיפות אמאי יביאו אותו דרך רה"ר וליכא למימר דלגבי מילה דגלי רחמנא בה דדחי שבת כדדרשינן לקמן לא אמרינן הכי דהא לקמן(ד) גבי בשר אפי' במקום בהרת יקוץ כו' אמרינן כדר"ל דאמר ר"ל כל מקום שאתה מוצא כו': ומי שרי והתניא · וא"ת ולוקמי שהביאו דרך חצר מעורבת דהוי כרצון חכמים ושלא כרצון ר"א דשרי אפי' דרך רה"ר וי"ל דבכה"ג לא הוה(ה) שרי ר"א מן רה"ר כיון שיכול להביאו דרך חצר מעורבת בהיתר גמור א"כ ליכא דשכחו לא משמע כן דאי היתה מעורבת לא ה"ל למימר שכחו אלא לא חשו להביאו מע"ש כיון דבשבת אפשר להביאו בהיתר גמור אבל כי מסיק ברצון ר"ש אתי שפיר דקאמר שכחו שאם היו נזכרין מע"ש היו מביאין משום דפליגי רבנן עליה: ברצון ר"ש · ה"ה דהוה מצי למימר ברצון ר"מ שהביאו דרך גגות מגג לגג או דרך חצרות מחצר לחצר כדמוכח בפרק כל גגות (עירובין דף פט.) דאית ליה כל גגות העיר רשות אחת הן וכן חצרות וקרפיפות אלא נקט ר' שמעון דקי"ל כוותיה: לכלים ששבתו לתוכו · וכן היה אותו איזמל: דרבי אליעזר שמותי הוא · מב"ש °וכן מוכח בירושלמי במסכת תרומות בפרק סאה תרומה דתנן התם סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאין טהורין בית שמאי אוסרים וב"ה מתירין כו' עד לאחר שהודו ר"א אומר תירום ותישרף ואמר בגמרא(ו) בן פזי ורבי אייבו בר נגרי הוו יתבין ואמרי תנינן אחר שהודו ר"א אומר תירום ותישרף מי הודה למי א"ר אסי מתניתין אמרה כן לאחר שהודו ר"א אומר תירום ותישרף ר"א לאו שמותי הוא הרי משמע דשמותי הוא מתלמידי ב"ש דמינה קא פשיט דב"ש הודו לב"ה · ר"ת*: ניתקו חצרות ונעשו בתים · פירוש וחשיב כאילו אין כאן חצר כלל שהחצר נעשה בית וכשלא עירבו חשיבי בתים כליתנהו ומיהו חצר לא חשיב כליתא אע"פ שאסור לטלטל *) מתוכו למבוי כיון שאין(ז) דרך מפסיק בינו למבוי לא חשוב [כסתום] אבל בתים כסתומות חשיבי כיון שהחצר מפסיק בינם למבוי ודוקא היכא דלא נשתתפו בעינן בתים וחצרות פתוחין לתוכו אבל נשתתפו לא בעינן ומשני אפשר דמבטלי רשות גבי חד דהשתא איכא בית דלא חשיב כסתום ולא אמר נמי ניתקו חצרות כולם כיון דהחצר הבתים אסורין בחצר ופריך בית איכא בתים ליכא ולא מצי למימר דבטלי רשות גבי תרי שהם היו אוסרין זה על זה ולא מצי למימר שהשנים עירבו דהא מדקאמר רב לא עירבו משמע לא עירבו כלל: אפשר

רבינו חננאל

בשבת שלא ברצון רבי אליעזר ושקלינן וטרינן בה ואוקמא רב אשי שלא ברצון ר' אליעזר דשרי אפילו דרך רה"ר ושלא ברצון מחלוקתו והם החכמים שחולקים על ר' אליעזר ואומרים אפילו דרך גגות ודרך הצירות וכו' דרבי עקיבא סבירא ליה כוותיהון אלא כרצון ר' שמעון דשרי דרך גגות דתנן ר' שמעון אומר אחד גגות ואחד חצירות ואחת קרפיפות כו' · בעא ר' זירא מר' אמי מבוי שלא נשתתפו בו מהו לטלטל בכולו כו' ושתק ר' אמי ולא השיב לו זמנין אשכחיה דאמר אמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה פעם אחת שכחו ולא הביאו אזמל מע"ש והביאוהו בשבת והיה הדבר קשה לחכמים היאך מניחין דברי הכמים ועושין כר' אליעזר שהן דברי יחיד ועוד רבי אליעזר שמותי הוא כלומר מתלמידי שמאי הוא · א"ר אושעיא שאילית את ר' יהודה הגוזר פי' המל ואמר לי מבוי שלא נשתתפו בו הוה ואתיוה מהאי רישא להאי רישא אמינא ליה סבירא ליה למר מבוי שלא נשתתפו בו מותר לטלטלו בכולן א"ל אין כו' · אתמר ר' זירא אמר רב מבוי שלא נשתתפו בו אין מטלטלין בו אלא בארבע · ר' זירא לא פירש שמועה זו היטב עד דאתא רב נחמן אמר רבה בר אבוה ופרשה משמיה דרב הכי מבוי שלא נשתתפו בו אם עירבו חצרות עם בתיהם אין מטלטלין בו אלא בארבע לא עירבו הצרות עם בתיהם מותר לטלטל בכולו א"ל רב חנינא חוזאה לרבא מפני מה כי עירבו עם בתיהם אין מטלטלין באותו מבוי אלא בארבע דניתקו הצרות ונעשו בתים כלומר כיון שעירבו נעשו בתי החצר והחצר רשות אחת ורב למעמיה דאמר אין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים

*) פי' ר"ל לדבריו דס"ל דבתים אין לה וא"כ אינו ניתר בלחי וקורה ואו לא ס"ל ר"ש דרשות א' הן וא"כ גם חצר אין לה וא"כ היאך אמר והצירות איכא ועי' בתוס' א"ח סימן שעב וברמב"ם פ"ג מה"ע ומשכחת ליה לר"א מבוי דניתר בלחי וקורה כמ"ש התוספות לקמן דבטלי רשות לגבי תרי ואותן הרי עירבו יחד וכוונת התוספות להקשות בין על עירבו ובין על לא עירבו וכדי שלא תאמר דזהו שמקשה המקשה כלומרו בתים איכא חצרות ליכא בעירבו ע"כ פירשו התוספות דמ"ש ניתקו חצירות פירוש וחשיב כאלו כו'

הגהות הב"ח

(א) גמ' אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות רשות אחת: (ב) שם שלא נשתתפו בו מותר: (ג) שם ולא אמרת לי דילמא כצ"ל ותיבת הכי נמחק: (ד) תוס' ד"ה שלא וכו' דהא לקמן · נ"ב דף קלג ע"א: (ה) ד"ה ומי שרי וכו' שרי ר"א דרך רה"ר כיון: (ו) ד"ה דרבי אליעזר וכו' ואמר בגמרא רבי יהודה בן פזי: (ז) ד"ה ניתקו וכו' כיון שאין דרך מפסיק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מותר לטלטל בכולו וכו' פוסטן ומטלטלן · תמי' לי הא מ"מ כיון דשבתו בבית אסור לטלטלן וכדאיתא להדיא עירובין דף צא בכומתא וסודרא וצע"ג: תוספות ד"ה דר"א שמותי וכו' וכן מוכח בירושלמי · עיין נדה דף לד ע"ב תוספות ד"ה והאמר:

פסחים נג.

עירובין פט: [לעיל פ. ברכות ופ"נ]

[נדה נג:]

עירובין ה. [ע"ש ל"ע] ושם עג:

סוף פרק ט דשביעית

[שם ו:]

[עי' תוספות נדה ז: ד"ה שמותי הוא]

תורה אור

*בתים וחצרות פתוחין לתוכו והכא בתים איכא חצרות ליכא כי לא עירבו נמי ליחזינהו להני בתים כמאן דסתימי דמו וחצרות איכא ובתים ליכא אפשר דמבטלי ליה רשותא דכולהו לגבי חד סוף סוף בית איכא בתים ליכא אפשר דמצפרא ועד פלגא דיומא לגבי חד מפלגיה דיומא ולפניא לגבי חד סוף סוף בעידנא דאיתיה להאי ליתיה להאי אלא אמר רב אשי מי גרם לחצרות שיאסרו בתים וליכא אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן °לא לכל אמר ר' אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת שהרי שתי הלחם חובת היום הן ולא למדן ר"א אלא מגזירה שוה דתניא ר' אליעזר אומר מניין למכשירי שתי הלחם שדוחין את השבת נאמרה הבאה בעומר ונאמרה הבאה בשתי הלחם מה הבאה האמורה בעומר מכשירין דוחין את השבת אף הבאה האמורה בשתי הלחם מכשירין דוחין את השבת מופני דאי לא מופני איכא למיפרך מה לעומר שכן אם מצא קצור קוצר תאמר בשתי הלחם שאם מצא קצור אינו קוצר לאי אפנויי מופני מכדי כתיב °והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן *ביום הביאכם למה לי ש"מ לאפנויי ואכתי מופנה מצד אחד הוא ושמעינן ליה לר' אליעזר *דאמר מופנה מצד אחד למידין ומשיבין °תביאו רבויא הוא למעוטי מאי אילימא למעוטי לולב *והתניא לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א ואלא למעוטי סוכה והתניא סוכה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי ר"א ואלא למעוטי מצה והתניא מצה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר ואלא למעוטי שופר והתניא שופר וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א אמר רב אדא בר אהבה למעוטי ציצית לטליתו ומזוזה לפתחו תניא נמי הכי ושוין שאם צייץ טליתו ועשה מזוזה לפתחו שהוא חייב מאי טעמא אמר רב יוסף לפי שאין קבוע להם זמן אמר ליה אביי אדרבה מדאין קבוע להם זמן כל

רש"י

בתים וחצרות. שני בתים פתוחים לשתי חצרות לכל חצר ושתי חצרות פתוחות למבוי: כמאן דסתימי נמי. דהא לגבי מבוי כמאן דסתימי הוו דהא חצרות מפסיקות בינתים באין הבתים מוציאין להם: אפשר דמבטלי. בני הבתים שבחצר רשות שיש להם בחצר לגבי חד מינייהו והוי כל החצר שלו ומותר להוציא מביתו לחצר: סוף סוף בית איכא. בכל חצר בתים ליכא ורב בעי שני בתים לכל חצר: אלא אמר רב אשי. טעמא לאו משום בתים וחצרות פתוחות לתוכו הוא דרב בין עירבו בין לא עירבו מכיון דפתיחי שתי חצרות למבוי ושני בתים לכל חצר תורת מבוי עליו וניתר בלחי וקורה והיינו טעמא דכי עירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי אסור לטלטל בו וכי לא עירבו שרי: מי גרם לחצירות שיאסרו. על המבוי להצריכו שיתוף להוציא מן החצירות לתוכו: בתים. הוא דגרמי לו דאי לאו משום בתים הוו להו חצרות ומבוי רשות אחת דרב דאמרה להא מלתא כר"ש סבירא ליה דאמר בעירובין (דף עד.) גג וחצר וקרפף ומבוי כולן רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה ואמר רב עלה הלכה כר' שמעון והוא שלא עירבו בתים עם החצרות דלא שכיחי מאני דבתים בחצר הלכך לענין טלטול בתוכו נמי כי לא עירבו חצרות עם הבתים שרי דהוה להו כמו שנשתתפו בו דמי גרם לו למבוי ליאסר ולהצטרך לשיתוף בתים גרמו לו והיכא שהבתים נסתלקו ממנו ומותר להוציא מן החצרות למבוי כאילו נשתתפו ובנשתתפו לא מספקא לן דמותר לטלטל בכולן: לא לכל אמר רבי אליעזר. לא בכל מכשירי מצוה אמר כן ולקמן מפרש הי מכשירי מצוה אתא למעוטי: שתי הלחם. דעצרת חובת יום הן ואין לאחרן עד למחר: ולא למדן רבי אליעזר. דאפייתם תדחה שבת אלא בגזירה שוה ולאו בכל מכשירי מצוה שעיקר המצוה נוהגת בשבת אמר מכשיריה כמותה למה לי גזירה שוה: מה הבאה האמורה בעומר מכשיריה. דהיינו קצירה טחינה והרקדה שלה דוחין את השבת כדאמרינן במנחות (דף עב.) בחריש ובקציר תשבות מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קצירת העומר שהיא מצוה: שכן (א) מצא קצור. שלא נשם עומר מצוה לקצור לשמה דכתיב וקצרתם והבאתם הלכך קצירה גופיה מצוה היא תאמר בשתי הלחם שלא נאמר בהן קצירה: לאי. בתמה: מצד אחד. הבאה דעומר מופנה הבאה דשתי הלחם אינה מופנה דצריכה לגופה: ושמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר. גזירה שוה שאינה מופנה משני צדדיה אלא מצד אחד למדין ממנה אם אין להשיב אבל אם יש להשיב משיבין ובמסכת יבמות בפרק מצות חליצה* שמעינן ליה דאמר הכי דקתני חליצה בשמאל פסולה ורבי אליעזר מכשיר דלא יליף רגל רגל ממצורע ופרכינן ורבי אליעזר לא יליף ממצורע והא תניא ר"א אומר מניין לרציעה שהיא באוזן ימנית נאמר כאן אוזן ונאמר להלן אוזן וכו' ומשנינן אזן אזן מופנה רגל רגל לא מופנה והאי לאו מופנה דקאמרינן משני לדדין קאמר דרגל דכתיב בחליצה אילטריכא לגופה אבל מצד אחד מופנה הוא דפרשת מצורע °מופנה הוא ההיא דעני דכולהו כתיבין במצורע עשיר: תביאו. ריבויא הוא. דהא אוהקרבתם מנחה חדשה סמיך ומצי למיכתב ממושבותיכם לחם תנופה ותביאו יתירה הוא: למעוטי מאי. הא דאמר רבי יוחנן לעיל לא לכל אמר רבי אליעזר למעוטי הי מכשירים אתי דלא דחי שבת: וכל מכשיריו. כגון לקוללו מן המחובר: למעוטי ציצית. שלא יתלנה בטליתו בשבת כדמפרש טעמא ואזיל:

תוספות

אפשר דמבטלי רשות כו'. וה"ה כי עירבו חצרות נמי עם בתים מצינן למימר שיש חצר למבוי כגון שביטלו אותו של חצר זה לרשות דכולהו שיש להם במבוי לבני חצר אחרת ויכולין לטלטל מן החצר למבוי הא לא בעי לאקשויי °דאיכא למ"ד בעירובין (דף סו:) אין ביטול רשות מחצר לחצר ועוד דבלאו הכי פריך שפיר: **מפלגא** דיומא לפניא. רב לטעמיה דאמר במסכת עירובין (דף סח:) מבטלין וחוזרין ומבטלין: **מי** גרס לחצרות. אנן קי"ל דאפילו עירבו חצרות עם בתים מותר לטלטל (ב) דהא רב דאסר בעירבו לטעמיה דפסיק כרבי שמעון דוקא בלא עירבו אבל רבי יוחנן פסיק כר"ש בין עירבו בין לא עירבו וכר' יוחנן קי"ל: **לא** לכל אמר רבי אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת. לקמן מפרש דאתא למעוטי ציצית ומזוזה וה"פ לא (ג) כל מצות הנוהגות בשבת אמר ר' אליעזר שמכשירין ידחו שבת שהרי שתי הלחם כו' ומשמע לכאורה דאי לא דאשכחן דמצריך ר' אליעזר ג"ש הוה גמרינן לציצית ומזוזה ממילה וכיוצא דמכשיריה דחו שבת ותימה הוא היכי שייך למילף ציצית ומזוזה ממילה דמילה דין הוא דמכשיריה דוחין שבת דהיא עצמה דוחה שבת אבל ציצית ומזוזה אין במצותן דחיית שבת: **תאמר** בשתי הלחם שאם מצא קצור אינו קוצר. תימה מאי קא פריך דהיא גופה נילף מינה מה העומר שאף על פי שמצא קצור קוצר אף שתי הלחם אם מצא קצור קוצר ונילף מינה תרתי מכשירין וקצירה ותירץ ר"ת דהא לא דמי דנילף מינה קצירה שהרי בעצרת יהיו כל החיטין והשעורין קצורים ולא משמע דאתיא ג"ש אלא (ד) מכשירין דדחו שבת א"כ י"ל דהא לא מצי למימר נילף קצירה דמהיכא נפקא לן קצירת העומר דדחיא שבת מדכתיב בחריש ובקציר תשבות כדדרשינן במנחות בשילהי ר' ישמעאל (דף עב.) מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קצירת העומר שהיא מצוה וגלי רחמנא דליכא למילף אלא לגבי העומר דכתיב ביה נמי קציר ולא לגבי שתי הלחם דלא כתיב בהו קציר ועל כרחיך ולאו היינו טעמא דיליף גבי עומר קצירה משום דכתיב ביה קציר דאי לאו הכי מ"ש דיליף טפי גבי עומר מגבי שתי הלחם דהכא נמי נימא יצא קצירת שתי הלחם שהיא מצוה: **ושוין** שאם צייץ טליתו כו' מ"ט כו'. תימה מה צריך טעם לזה אלא משום דלא אשכחן דרבינהו קרא דכל היכא מצרכינן קרא לקמן דלא גמרי מהדדי ומיהו יש לומר דאיכא למילף ציצית ומזוזה מסוכה דמאי פרכת שכן נוהגת בלילות כבימים מזוזה נמי נוהג בלילות כבימים וכן ציצית לרבנן דפליגי עליה דרבי שמעון בפרק התכלת (מנחות דף מג.) דלא דרשי ודאיתם אותו פרט לכסות לילה אלא °פרט לכסות סומא ולהאי טעמא דפריסית דמסוכה יליף צריך לומר דציצית (ה) אם עבר זמנה בטלה דאי לאו הכי איכא למפרך מה לסוכה שכן אם עבר זמנה בטלה דמסתבר דמילה אם עבר זמנה לא בטלה שאותה מילה עצמה שהוא מיחייב בשמיני הוא עושה בתשיעי שאם מל בשמיני לא היה חוזר ומל בתשיעי אבל (ו) סוכה ציצית ומזוזה בכל יומא מיחייב בהן אפילו קיימם היום חייב לקיימם למחר הלכך כשעבר היום ולא עשאם מצות היום לא יקיים עוד לעולם ואם תאמר ומסוכה היכי מצי למילף וכן כל הנך דלקמן דפריך ניכתוב רחמנא בהאי וניתי הנך וניגמרו מיניה אדרבה נגמר מכיבוד אב ואם ומבנין בית המקדש דלא דחו שבת כדאיתא

רבינו חננאל

בתים וחצרות פתוחין לתוכו והכא כיון שערבו כאלו אין שם חצר וכולן (בתים) [חצרות] נינהו ואפי' נשתתפו כיון שאין שבבתים אין שתוף מועיל באותו מבוי כך יש לומר כי לא עירבו נמי כיון שהן אסורין להוציא מן הבית לחצר חשוב אותן הבתים כאלו סתומין הן שאין להם רשות להשתמש מן הבתים לחצר וחצר איכא בית ליכא. לטעמיה דרב היאך מטלטלין במבוי שאין לו בית ומפרק יתכן שיבטלו כל בני החצר רשותם לגבי חד יכיון שמבטלין רשותם לגביה יש לו להוציא מן הבית לחצר כדתנן נתנו לו רשותם הוא מותר והם אסורים וקי"ל הא דתנן נתנו לו רשותם רשותםמעיקראמקודם(* שיבטל הויא רשותא לגבייהו ואקשינן והיון שבטלו כל בני חצר רשותם לגבי חד נעשו כל הבתים שלו וכולן כבית אחד הן חשובין ורב לא אמר אלא בתים ומיעוטי בתי' שנים והכא ליכא שני בתים והיאך מתיר רב. ופרקינ' עוד כגון שבני חצר בטלו רשותן מן הבקר עד חצי היום לגבי ראובן בפירוש ומחצי היום ולהלן לגבי שמעון שנמצאו ראובן ושמעון שניהם מותרין בחצר זו דהא שמעינן לרב דאמר מבטלין וחוזרין ומבטלין ואקשינן תוב סוף סוף בעת שמותר לזה להשתמש בחצר זה אסור לחבירו ואותה העת אין שם בחצר אלא בית ראובן בלבד ומחצי היום ולהלן בית שמעון לבדו ואין לראובן בה רשות להשתמש. ומ"מ לא תמצא ב' בתים מותרין בחצר זו בעת אחת. ופירק רב אשי פירוק אחר ואמר מי גרם לחצרות הללו הפתוחות למבוי להיאסר בהן טלטול בתים מפני אלו הבתים שהן פתוחין לתוכן ולא עירבו שאלו לא היו בהן בתים מותרין היו השובתים שם לטלטל בה בכולה. שהן כמו קרפף שמותר השובת בו לטלטל בכולן וגם המבוי לא נאסר בהן טלטול אי לא מפני הבתים שהן פתוחים לתוכה ואינם. כלומר כיון שלא עירבו תחשבם כאלו סתומים הם ואינם כלל. הלא אילו היו סתומין היה הטלטול מותר בהם עכשיו יהיה מותר ועמדו דברי רב אשי ועיקר דברי רב ופירושם בעירובין פרק הדר עם הנכרי בחצר ופירשנום שם. ושמעינן מינה דרבנן פליגי על ר' שמעון דשרי דרך גגות ודרך חצירות ודרך קרפיפות ואע"ג דאמר רב הלכתא כר' שמעון בפרק כל גגות העיר רשות אחת הן לגבי

*) נראה דר"ל דקי"ל כב"ה בעירובין ס"ט ע"ב דנותנין רשות מתחתך:

רב נסים גאון

ואכתי מופנה מצד א' הוא ושמעי' ליה לר' אליעזר דאמר מופנה מצד אחד למידין ומשיבין . דע שאע"פ שלא מצאנו לר' אליעזר בפירוש שאמר דבר זה יודעים אנחנו אותו מדבריהם במס' נדה בפרק המפלת (דף כב) מופנה מצד אחד לר' ישמעאל למידין ואין משיבין לרבנן למידין ומשיבין והואיל ור' אליעזר **) עומד כר' ישמעאל כי אנו מוצאין ר' יהושע חברו של ר' אליעזר אומר (ע"ז דף כט במשנה) ישמעאל אחי ועם זה לא נתיחד בחלוקה בזה הדבר אלא ר' ישמעאל והשאר שוו כולם בדבר אחד כי מופנת מצד אחד למידין ומשיבין ידענו כי ר' אליעזר בכלל החכמים ששוו עומד וסובר כמותן שאילו היה חולק עליהן בדבר זה היה נזכר עם ר' ישמעאל וכיון שלא הוזכרה החלוקה אלא בר' ישמעאל בלבד נתברר כי ר' אליעזר אינו שוה לו וכרבנן סבירא ליה ומיכן אמרנו ושמעינן ליה לר' אליעזר דאמר מופנת מצד אחד למידין ומשיבין לפי שכל החכמים שהיו באותו הדור שוו בדבר זה חוץ מר' ישמעאל שהוזכר בפירוש שהוא חולק:

איצטריך

**) אין הלשון מדויק ואמנם כוונתו שודאי ר"א היה בדורו של ר' יהושע ואם איתא דבר טוקים היה להזכירו עם ר"י ועי' ברש"י כאן בד"ה ושמעינן וביבמות קד ע"א ד"ה לא מופני וצ"ע

מסורת הש"ס

[עירובין פי יב: עג: עד.]

[נ"ל מיום]

במות ע:

סוכה מג.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שכן אם מצא: (ב) תוס' ד"ה מי גרס וכו' מותר לטלטל בכולי דהא רב: (ג) ד"ה לא לכל וכו' וה"פ לא לכל מצות: (ד) ד"ה תאמר וכו' אלא למכשירין: (ה) ד"ה ושוין וכו' דציצית ומזוזה אם עבר: (ו) בא"ד אבל ציצית ומזוזה כצ"ל ותיבת סוכה נמחק:

גליון הש"ס

גמ' לא לכל אר"א מכשירי מצוה עי' בס' בני חייא בסוף בספר בלקוטי': רש"י ד"ה ושמעי' ליה לר"א וכו' מופנה הוא ההיא דעני עי' ברש"י יבמות דף ע ע"ב ד"ה ושמעי' וצ"ע: תוס' ד"ה אפשר וכו' דאיכא למ"ד בעירובין: עי' עירובין דף

כל שעתא ושעתא זמניה הוא אלא אמר רב נחמן א"ר יצחק ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע *הואיל ובידו להפקירן: אמר מר לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה אלא אמר קרא °ביום (ויקרא כג) *ביום אפילו בשבת. ולמאי הלכתא אילימא לטלטול איצטריך קרא למישרי טלטול אלא למכשיריו ורבנן ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה ור"א ביום ולא בלילה מנא ליה נפקא ליה °ושמחתם לפני ה' אלהיכם (שם) שבעת ימים ימים ולא לילות ורבנן איצטריך ס"ד אמינא נילף שבעת ימים (א) מסוכה מה להלן ימים ואפילו לילות אף כאן ימים ואפילו לילות קמ"ל וליכתוב רחמנא בלולב וניתו הנך ונילפו מיניה משום דאיכא למיפרך מה ללולב שכן טעון ארבעה מינים: סוכה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה הוא אי מלולב שכן טעון ארבעה מינים אלא גמר שבעת ימים (ב) מלולב מה להלן מכשיריו דוחין את השבת אף כאן נמי מכשיריו דוחין את השבת וליכתוב רחמנא בסוכה וניתי הנך ונגמור מיניה משום דאיכא למיפרך מה לסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים: מצה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי ר"א מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה אי מלולב שכן טעון ארבעה מינים אי מסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים אלא גמר חמשה עשר חמשה עשר מחג הסוכות מה להלן מכשיריה דוחין את השבת אף כאן מכשיריה דוחין את השבת וליכתוב רחמנא במצה וניתו הנך וליגמור מיניה משום דאיכא למיפרך מה למצה שכן נוהגת בנשים כבאנשים: שופר וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה אי מלולב שכן טעון ארבעה מינים אי מסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים אי ממצה שכן נוהגת בנשים כבאנשים אלא אמר קרא °יום תרועה יהיה לכם (במדבר כט) ביום אפילו בשבת ולמאי אילימא לתקיעה הא *תנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה אלא למכשירין ורבנן ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה ור"א ביום ולא בלילה מנא ליה נפקא ליה °מביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם (ויקרא כה) וגמרי מהדדי וליכתוב רחמנא בשופר וליתו הנך וליגמרו מיניה מתקיעת שופר דראש השנה ליכא למיגמר שכן מכנסת זכרונות של ישראל לאביהן שבשמים מתקיעות [שופר] דיוה"כ ליכא למיגמרי *דאמר מר תקעו ב"ד שופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן: (ר"ה ח:) (אמר מר) מילה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר מנא ליה לר"א הא אי מכולהו גמר כדאמרינן ועוד מה להנך שכן

רש"י

כל שעתא זמניה הוא. וכיון שיש לו טלית בכל יום שמשהה בלא ציצית עובר בעשה *ואפילו מונחת בקופסא הלכך כל יומא רמיא מצותיה עליה: הואיל ובידו להפקירן. ונפקי מרשותיה ולאו עליה רמיא חובתיה: אי מעומר ושתי הלחם. וגמר במה מצינו: ביום ואפילו בשבת. מדלא כתיב בראשון לדרשא אתא בכל יום שהוא ראשון לחג: ולמאי איצטריך לרבויי. להאי ואפילו בשבת אי נימא לטלטל כדמשמע קרא לקיחה טלטול בעלמא הוא ועדיין במתן תורה לא נאסר טלטול דאיצטריך קרא למישרי להאי: אלא למכשיריו. דאיסורא דאורייתא הוא: מה להלן ימים ואפילו לילות. כדילפינן במסכת סוכה (דף מג:): וליכתוב רחמנא בלולב. דמכשירין דחו: וניתו. עומר ושתי הלחם מיניה ולמה ליה דכתביה בכולהו: אי מלולב. במה מצינו מלולב שהוא מצוה ומכשיריו דוחין אף סוכה שהיא מצוה מכשיריה דוחין: גמר ז' ימים כו'. ובג"ש אתי ליה ואע"ג דאינה מופנה משני צדדים דהא גבי לולב חד שבעת ימים הוא דכתיב ודרשינן לר' אליעזר למעוטי לילות כיון דגלי רחמנא בעומר ושתי הלחם ולולב גילוי מילתא בעלמא הוא ולא פרכינן עלה גימגום(ג): וניתו הנך. עומר ושתי הלחם מינה: אי מסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים. ואילו מצה לילה הראשון חובה ותו לא כדאמרינן בפסחים (דף ק"כ): וליכתוב רחמנא. בהדיא במצה ונגמרו הנך כולהו מיניה: בנשים כבאנשים. כדילפינן בפסחים (ד' מג:) לא תאכל עליו חמץ שבעה ימים וגו' כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ונשים איתנהו בבל תאכל חמץ דכל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שאין הזמן גרמא חייבות לאפוקי סוכה ולולב דליתנהו בנשים דמצות עשה שהזמן גרמא היא: ולמאי. ההי קרא הי מילתא דתרועה אתא למישרי בשבת אי לתקיעה לא איצטריך דאפילו תקיעת הרשות ליה בה איסורא דאורייתא: מלאכת עבודה. של טורח: וגמרי מהדדי. במסכת ראש השנה (דף לג:) שאין תלמוד לומר בחדש השביעי דהא בכמה קראי כתב לן דיוה"כ בחודש השביעי מה ת"ל בחודש השביעי שיהו כל תרועות מחדש השביעי שוות: נפטרו עבדים לבתיהם. קריאת דרור דיובל תלויה בה הלכך חשיבא אי מכולהו. מאחת מכולן: כדאמרינן. איכא למיפרך בכל הנך חדא לד חמור האמור בה לעיל: שהם

תוספות

כדאיתא בפ"ק דיבמות (דף ו:) וי"ל דהכא הכי גמרי מה מצינו בהנך שמצות נוהגות בשבת ומכשיריה דחו שבת אף כל שמצות נוהגות בשבת מכשיריה דחו שבת הלכך לא שייך למילף מכיבוד דהיינו המצוה עצמה ולא מכשיריה דשחוט לי ובשל לי היינו כיבוד עצמו כשמתקן לו מאכלו והבנין נמי הוי מצוה אחת שצוה הקדוש ברוך הוא לבנות בית המקדש: **סד"א** נילף שבעת ימים משבעת ימים מסוכה. וא"ת היכי תיסק אדעתיה לדון ג"ש הא אין אדם דן ג"ש מעצמו אא"כ למדה מרבו וי"ל דשמא בעלמא ניתנה למדרש*: (ע' כגי') **קמ"ל**. °ולא ידענא השתא האי שבעה ימים למאי אתיא (פסחים) דאע"ג דדרשינן בפ"ק דפסחים (דף ה:) מה שביעי שביעי לחג אף ראשון ראשון לחג הא איכא למידרש משבעה בלא ימים:

שכן טעון ארבעה מינים. אף על גב דעומר ושתי הלחם נמי מביאין עמהן כבשים ויין לניסוך ושמן למנחות שאני ד' מינין שבלולב דמעכבין זה את זה כדאמר בפרק הקומץ (מנחות דף כז:) ובפרק התכלת (שם דף מה:) [אמרינן] הכבשים אין מעכבין לא את העומר ולא את שתי הלחם *והיינו טעון ד' מינין שאין מצוה [כדאיתא] לולב כלל בלא ד' מינין אבל בלאו יכולה להיות מצוותן בלא ד' מינין. הר"ב פור"ה: **אי** מעומר כו'. הכא לא דייקא תלמודא למילף מביניהו דהכי אורחיה דתלמודא זימנין דייק וזימנין לא דייק ואי הוה דייק הוה מסכח פירכ' הרב פור"ת א"כ מילתא דאתיא במה הצד טרח וכתב לה קרא כמו מילתא דאתיא בקל וחומר והאי דקאמר תלמודא ניכתוב רחמנא בהאי ותיתי אידך מיניה פירוש ומאי צריך קרא היינו משום דאי בלא מה הצד הוה מצי למילף הך מצוה מאידך לא הוה כתב רחמנא קרא כיון דהוה פשוט כל כך דלא דמי למילתא דאתיא בק"ו דהוא פשוט יותר: **שבעת** ימים (ד) מלולב. מופנה הוה משני צדדים גבי לולב לא איצטריך דאע"ג דדרשינן ימים ולא לילות מיהו לא הוה צריך למיכתב שבעת כלל דהוה מצי למיכתב ושמחת לפני וגו' בימים והוי לשון שבעה מיותר לג"ש וא"ת ור' אליעזר היכי דריש ימים ולא לילות כיון דאית ליה ג"ש היא גופה נילף מסוכה מה להלן ימים אפילו לילות אף לולב ימים ואפי' לילות ויש לומר דליה לן למילף בג"ש מילתא דלבון ג"ש גופא מוכחא דאיתו כן דימים משמע ולא לילות: **ואי** מסוכה שכן נוהגה בלילות כבימים. משמע דבעי למימר תאמר במצה שאינה נוהגת בלילות כבימים ואדרבה עיקר מצותה בלילה הראשון שנאמר בערב תאכלו מצות (שמות יב) והכי הוה מצי למימר שכן נוהגת בימים ובלילות: **נפקא** ליה מביום הכפורים. וגמרינן מהדדי כדדרשינן בראש השנה* שיהו כל התקיעות של חודש השביעי שוות כדפירש בקונטרס ורבנן סברי דלא שייך לאקשויי אלא לומר שסדר תקיעות יהיו שוין דלענין סדר תקיעות מייתי לה התם אבל לזמן דיום ודאי לא איתקש דע"כ זמנם אינו שוה שזה בראש חודש וזה בעשור לחודש: והתניא

רבינו חננאל

אומל לא שרינן בכי האי גוונא דבהדיא קיי"ל הלכתא כרבנן*) וכללא דרבי עקיבא דאמר כל מלאכה שאפשר לה לעשות מע"ש אינ' דוחה את השבת והבאת אזמל כיון שאפשר לו להביאו מע"ש ולא הביאו אין הבאתו דוחה את השבת אפילו לענין עשיית פסח דכרת הוא לא מייתינן אזמל למול בנו או עבדו כדי שיותר לו לעשות פסח ולא שנא להי לרבנן לא דרך רה"ר ולא דרך גגות וקרפיפות וחצרות הכל אחד הוא ובכל אסור ואשכחנן בתלמוד א"י עובדא ולא הביאוהו בשבת. ואמרינן בכל מקום (רב עביד) מעשה רב דגמרינן מינה. וזה היא המעשה. ר' שמואל בר אבודמי הוה ליה עוברא למגזר לרב ששעא בריה אנשיון למיתי אזמל שאל לר' [מנא] אמר להון ידחה למחר. שאל לר' יצחק בן אלעזר אמר להון משחוק [קינדימון] לא אנשיתון ומיתי אזמל אנשיתון ידחה למחר: א"ר חייא בר אבא. א"ר יוחנן לא לכל א"ר אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת שהרי שתי הלחם חובת היום הן ולא למדם ר' אליעזר אלא מג"ש נאמרה הבאה בעומר שנאמר והבאתם את עומר וגו' ונאמרה הבאה בשתי הלחם שנאמר ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים וגו'. מנין שהעומר דוחה שבת. גרסינן באחרית פרק ר' ישמעאל אומר העומר היה בא בשבת מג' סאין וכו'. ת"ר תקריב את מנחת בכוריך מה ת"ל לפי שמצות העומר להביא מן הקמה מנין שאם לא מצא קמה יביא מן העומרין ת"ל תקריב כו' עד תקריב לפי שמצותו לקצור בלילה. מניין שאם קצר ביום כשר ודוחה שבת ת"ל תקריב כל שהוא תקריבו מ"מ תקריבו אפי' בשבת אפילו ביום בטומאה. ותוב תניא (בתו"כ) בסוף פרשת אמור אל הכהנים (ובפסחים עז ובמנחות ע"ב) רבי אומר וידבר משה את מועדי ה' מה ת"ל לפי שלא למדנו שדוחין את השבת אלא הפסח והתמיד שכתוב בהן במועדו מניין לרבות העומר והקרב עמו. שתי הלחם והקרב עמהן שידחו שבת ת"ל וידבר משה את מועדי ה' קבעו מועד אחד לכולן ופשוטה היא זו ההלכה כולה. ואפי' ר' אליעזר שמתיר במכשירי מצוה מודה. שאם צייץ טליתו ועשה מזוזה בפתחו בשבת שהוא חייב ואמרינן מ"ש הני ואוקימנא הואיל ובידו להפקירן. פי' כי הציצית הוא חובת הבגד וכיון שהפקיר אינו בגדו וכן הבית [דף לג:]

מסורת הש"ס

[עי' תוספות מנחות מד: ד"ה טלית]

סוכה מג:

נעיל קיז: ר"ה כט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' נילף שבעת ימים משבעת ימים מסוכה: (ב) שם אלא גמר שבעת ימים משבעת ימים מלולב: (ג) רש"י ד"ה גמר ז' ימים וכו' גימגום הס"ד ואחר כך מ"ה ונכתוב רחמנא בהדיא בסוכה וניתי הנך עומר ושתי הלחם ולולב מינה: (ד) תוס' ד"ה שבעת ימים משבעת ימים מלולב מופנה הוה משני לצדדין דגבי לולב נמי לא איצטריך:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כל שעתא וכו' ואפי' מונחת בקופסא. עי' מנחות דף מד ע"א תוס' ד"ה טלית: תוס' ד"ה קמ"ל ולא ידענא. כעין זה לעיל דף קיח ע"ב תד"ה אלו סיו וש"נ:

*) עיין ביצה ... ברי"ף כאן דדחה כל הראיות שהביא רבינו ע"ש

תורה אור

שכן אם עבר זמנה בטלה אלא היינו טעמא דרבי אליעזר דאמר קרא °וביום השמיני ימול בשר ערלתו ואפילו בשבת וליכתוב רחמנא במילה וליתו הנך וליגמור מיניה משום דאיכא למיפרך מה למילה שכן נכרתו עליה שלש עשרה בריתות: ע"כ לא פליגי רבנן עליה אלא במכשירי מילה אבל מילה גופה דברי הכל דוחה שבת מנלן אמר עולא הלכה וכן אמר רבי יצחק הלכה מיתיבי *מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת רבי אלעזר בן עזריה אומר מה מילה שהיא אחת מאיבריו של אדם דוחה את השבת קל וחומר לפיקוח נפש שדוחה את השבת ואי סלקא דעתך הלכה קל וחומר מהלכה מי אתי והתניא *אמר לו רבי אלעזר (*בן עזריה) עקיבא עצם כשעורה מטמא הלכה ורביעית דם קל וחומר ואין דנין קל וחומר מהלכה אלא אמר רבי אלעזר אתיא אות אות אלא מעתה תפילין דכתיב בהן אות לידחי שבת אלא אתיא ברית ברית גדול דכתיב ביה ברית לידחי שבת אלא אתיא דורות דורות ציצית דכתיב ביה דורות לידחי שבת אלא אמר רב נחמן בר יצחק דנין אות ברית ודורות מאות ברית ודורות לאפוקי הנך דחד חד הוא דכתיב בהן ור' יוחנן אמר אמר קרא ביום *ביום אפילו בשבת אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן אלא מעתה מחוסרי כפרה דכתיב בהו ביום הכי נמי דדחו שבת ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה האי נמי מיבעי ליה ביום ולא בלילה ההוא מבן שמנת ימים נפקא האי נמי מביום צוותו נפקא אע"ג דנפקא מביום צוותו אצטריכא סד"א הואיל וחס רחמנא עליה לאתויי בדלות בלילה נמי ליתי קמ"ל מתקיף לה רבינא אלא מעתה יהא זר כשר בהן ויהא אונן כשר בהן הא אהדריה קרא רב אחא בר יעקב אמר אמר קרא שמיני שמיני אפילו בשבת האי שמיני מיבעי ליה למעוטי שביעי שביעי מבן שמנת ימים נפקא ואכתי מיבעי ליה חד למעוטי שביעי וחד למעוטי תשיעי דאי מחד הוה אמינא שביעי הוא דלא מטא זמניה אבל משמיני ואילך זמניה הוא אלא מחוורתא כדרבי יוחנן תניא כוותיה דרבי יוחנן ודלא כרב אחא בר יעקב שמיני ימול אפילו בשבת ומה אני מקיים °מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממילה או אינו אלא אפי' מילה ומה אני מקיים שמיני ימול חוץ משבת ת"ל ביום אפילו בשבת אמר רבא האי תנא מעיקרא מאי קא ניחא ליה ולבסוף מאי קא קשיא ליה הכי קאמר שמיני ימול אפילו בשבת ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכו' חוץ ממילה אבל מילה דחיא מ"ט ק"ו הוא ומה צרע' שדוחה את העבודה ועבודה

אם עבר זמנן בטלין · הילכך דחו: וביום השמיני ימול ואפילו בשבת · ומילה גופה דדחיא שבת אמרינן לקמן הלכה למשה מסיני הייתר ליה ביום למכשיריה: י"ג בריתות · נאמרו לאברהם בפרשת מילה (בראשית יז): והא תניא · במסכת נזיר: עקיבא עצם כשעורה הלכה · שהיה ר"ע דן ק"ו מניין לרביעית דם המת שהנזיר מגלח על אהלה ק"ו מה עצם כשעורה שאינו מטמא באהל נזיר מגלח על מגעו ומשאו רביעית דם שמטמאה באהל דכתיב ועל כל נפש מת לא יבא אינו דין שהנזיר מגלח עליה ואמר ליה רבי אלעזר עקיבא עצם כשעורה הלכה למשה מסיני שיהא נזיר מגלח עליה ורביעית דם אתה בא ללמוד ממנה בק"ו ואין דנין קל וחומר מהלכה דלא ניתנה תורה שבעל פה לידרש בי"ג מדות: אתיא אות אות · בשבת כתיב (שמות לא) כי אות היא ובמילה כתיב (בראשית יז) והיה לאות ברית מה להלן שבת אף כאן שבת: אלא מעתה · אי הך ג"ש דאות האמורה בשבת נאמרה בסיני לידרש שתיבה זו לדרשה נאמרה ליגמר מינה נמי לתפילין: אלא אתיא ברית ברית · ההוא דאות אות לא נאמרה בסיני ואין אדם דן גזרה שוה מעצמו אלא הך דברית ברית נאמרה בסיני ובשבת כתיב ברית (שמות לא) לדורותם ברית עולם: גדול · בן שלש עשרה דהוי מילה שלא בזמנה: דכתיב ביה ברית · וערל זכר אשר לא ימול וגו' את בריתי הפר (בראשית יז) והאי קרא בגדול כתיב מדמחייב ליה כרת שאם לא מלו אביו חייב למול את עצמו ולידחי שבת והא אמרינן לקמן דאפילו יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה: דורות דורות · בשבת כתיב לדורותם ברית עולם ובמילת קטן כתיב (שם) ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם: ביום ואפילו בשבת · מדלא כתיב בשמיני ימול ור' אליעזר דאפקיה למכשירין מילה עצמה הלכה היא ופיקוח נפש לא אתיא ליה בק"ו ממילה אלא מקראי נפקא ליה כדאמרינן בפרק בתרא דיומא*: מחוסרי כפרה · כל טמאין שהוזקקו לקרבן זב וזבה יולדת ומצורע נאמר בהן וביום השמיני: ביום צותו · את בני ישראל להקריב את קרבניהם (ויקרא ז) ביום ולא בלילה: אלא מעתה · משום דהוכשר להביא בדלות מכשירין בה שאר פסולין: יהא זר ואונן כשר בהן · אונן עד שלא נקבר מתו פסול לעבודה דכתיב (שם כא) בכהן גדול לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא ולא יחלל והכי משמע אף ביום שמתו אביו ואמו אינו צריך לצאת מן המקדש אלא מקריב אונן ולא יחלל ועבודתו לא תהא מחוללת בכך הא אחר שלא יצא חילל: הא אהדריה קרא · לפסול בהן לילה דכתיב בהו וביום כדאמרינן וכיון דלענין לילה תורת כל הקרבנות עליהן לענין זר ואונן נמי תורת קרבן עליהן: שמיני · כל שהוא שמיני ואפילו בשבת וביום למעוטי לילה: תניא כוותיה דר' יוחנן · דיליף מוביום: מעיקרא מאי ניחא ליה · לאוקמי שמיני דווקא ואפילו בשבת ודחי מחלליה מות יומת אבל שאר מלאכות מאיזה טעם נראה לו כן: ולבסוף · כשהיפך דבריו ואמר לו אינו אלא אפי' מילה בכלל מחלליה מות יומת דהוא דוקא ודחי שמיני ימול אלא שאר ימים: מאי קשיא ליה · בטעמא הראשון: אבל מילה דחיא · שבת בק"ו ותיגמר מיניה למידחי מחלליה מות יומת אבל שאר מלאכות ולמימר שמיני דווקא קאמר ואפי' ביום שבת: ומה צרעת שדוחה את העבודה · אזהרה שהזהירה תורה על הצרעת שלא לקוץ בהרתו כדתניא (מכות דף כב:) השמר בנגע הצרעת אזהרה בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר והחמירה תורה באזהרה זו לדחות העבודה כדקיימא לן בפסחים (דף סז:) דטומאת מת נדחית בקרבן צבור ולא זבין ומצורעי' ובטלים לעשות פסח ולא אמרינן יקוצו בהרתן ויאכלו פסחים או הכהן יקוץ בהרתו ויעבוד אם הכהנים טמאין בצרעת והקהל טהורין:

ועבודה

והתניא אמר ליה רבי אלעזר כו' · ול"ג והתנן דכל זה אינו במשנה: ההיא מבן שמונת ימים נפקא · תימה דתניא בת"כ ומייתי לה בפ"ק הערל (יבמות עב:) השמיני ימול דתניא יכול בין ביום ובין בלילה ת"ל ביום אין לי אלא שנימול לח' נימול לט' לי' ולי"א מניין שאינו נימול אלא ביום ת"ל וביום ובפ"ב דמגילה (דף כ:) נמי אמר אין מוהלין אלא ביום דכתיב וביום השמיני ויש לומר דסמיך אבן שמונת ימים ודרשא פשוטה נקט: אלא מעתה יהא זר ואונן כשר בהן · לאו דווקא נקט זר דהא בכולהו בזב וזבה ויולדת ומצורע כתב בהו כהן: הא אהדריה קרא · והוה ליה דבר שיצא מן הכלל לידון בדבר החדש לאתויי בדלות שאי אתה יכול להחזירו לכללו לפסול לילה ואונן עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש הרי החזירה בפירוש ופסל לילה וה"ה אונן וקשה ואמאי לא קאמר דאהדריה קרא מדכתיב כהן ולא זר ושמא לשום דרשא אחריתי אתא: תניא כוותיה דרבי יוחנן ודלא כרב אחא בר יעקב · ודלא כרב נחמן בר יצחק דאמר אתיא אות ברית דורות לא הוי דאיהו מודה דדרשינן ביום כדדרשינן בברייתא ואות ברית דורות אתא למכשירין וביום למילה גופה ולית ליה למילה הלכה אע"ג דר' יוחנן אית ליה *הלכה כר' אליעזר [כדפי' רש"י והאי ברייתא דדרשי ביום אתיא כרבנן דביום] אילטריך למילה גופה ולהכי לא קאמר אלא דלא כרב אחא דברייתא מוכחא בהדיא דלא בעיא למדרש שמיני ימול · מ"ר: מה צרעת שדוחה את העבודה · תימה ולימא קל וחומר איפכא ותדחה עבודה את הצרעת שיקוץ בהרתו כדי לעשות עבודה ומה שבת שדוחה את המילה ומילה דוחה את הצרעת עבודה דוחה אותה צרעת שנדחה מפני מילה אינו דין שתהא עבודה דוחה אותה והא דאמרינן בפסחים בפרק אלו דברים (דף סז:) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש אם טמאי מתים משתלחין זבים ומצורעים לא כ"ש אלא יש לך שעה שזבין ומצורעים משתלחים ואין טמאי מתים משתלחים ואיזה זה פסח הבא בטומאה:

ויקרא יב | שמות לא | [תוספ' פט"ז] יומא פה: מכילתא פרשת כי תשא | פסחים סח: נזיר נז. [בפסחים ובנזיר ליתא] | [סנהדרין נט:] | [יומא פה:]

רבינו חננאל

כיוצא בו . עד כאן לא פליגי ר' אליעזר ורבנן אלא במכשירי מילה אבל במילה עצמה דברי הכל דחיא שבת . מנלן עולא ור' אסי ור' יצחק נפחא כולהי אימרי הלכה ומותבינן עליהן . מניין לפקוח נפש שדוח' שבת נענה ר' אלעזר בן עזריה ואמר ומה מילה שהיא אחד מאבריו של אדם דוחה שבת ק"ו לפקוח נפש שדוחה את השבת ואי ס"ד הלכה ק"ו מהלכה(מייתי)[מי אתי]. והתניא א"ל ר' עקיבא עצם כשעורה הלכה ורביעית דם ק"ו ואין דנין ק"ו מהלכה וכו' לבטלו וזה מפורש בנזיר פר' כ"ג ונזיר אינטמאין לקרוביהן וכו' . ובטלו דברי מי שאמר הלכה היא ובא ר' אלעזר ללמדו כג"ש באות אות משבת . ונדחו דבריו ובא רב נחמן בר יצחק ולמדו באות ברית ודורו' בשבת כתיב לעשות את השבת לדורותם ברית עולםביני ובין בני ישראל אות היא לעולם במילה כתיב ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריך לדורותם וכתיב ונמלתם את בשר ערלתכם והיתה לאות ברית ביני וביניכם . ר' יוחנן אמר אמר קרא וביום השמיני ימול בשר ערלתו ביוםאפילו בשבת אקשינן עליה ר"ל אי הכי אפילו מחוסרי כפרה כגון מצורע והזבה דכתי' בהןוביום השמיני יקח שני כבשים וגו' ובזבה כתיב וביום השמיני תקח לה שתי תורים הכי נמי כיון דכתיב בהו וביום יקריבו קרבנותיהםאפילו בשבת והא קיי"ל אין קרבן יחיד דוחה את השבת ופירק לו זה שכתוב במחוסרי כפרה וביום למעוטי לילה · עוד הקשה לו ר"ל וכל קשיא שהקשה לו פירק ר' יוחנן וחזר רבינא להתקיף על פירוק ר' יוחנן ופריק סד"א הואיל וחס רחמנא עליה לאתויי בדלות בלילה נמי ליתי קמ"ל וביום . התקיף רבינא אי הכי אמ' דהם עליהן או אינו כשר בכן ולא ימריחם להמתין עד שימצאו כהן טהור כשר למהרם ופריק הא אהדריה קרא כלומר אע"פ שחס עליו והקל בקרבנו החזיר למהרת הכהן שנאמר והביא אותםביום השמיני למהרתו אל הכהן וגו' ואתא רב אחא בר יעקב עוד להוציאו שהמילה מותרת בשבת מדכתיב וביוםהשמיני ימול כלומר איזה יפול שמיני אין לך לא להקדים ולא לאחר ונתקשה ולא עמדו דבריו ואמרינן אלא מחוורתא כר' יוחנן דאפקיה מן וביום . וסוגיא דשמעתי' כר' יוחנןודתניא כוותי'. ולא כר' אחא בר יעקב:

רב נסים גאון

איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וחס רחמנא עליה לאיתויי בדלות בלילה נמי ליתי קמ"ל מתקיף לה רבינא [אלא]מעתה יהא זרואונן כשר בהן חייבנו הקב"ה בתורת הקרבנות שקריבם ביום ולא בלילה שנאמר (ויקרא ז) אשר צוה ה' את משה ביום צותו את בני ישראל ופירש ביום צותו למדנו לכל הקרבנות כולם שאינן כשירין אלא ביום ובפרק הקורא את המגילה (דף כ) שנינו כל היום כשר לסמיכה לשחיטה כו' ובתלמוד אמרו לסמיכה ולשחיטה דכתיב (ויקרא ג) וסמך ושחט ואיתקש סמיכה לשחיטה ובשחיטה כתיב (שם יט) ביום זבחכם לקמיצה והגשה והזייה בכולהי כתיב ביום צותו והזהיר האונן והזר עם כל המנויין במשנה שלא יקרבו להקריב קרבן כמו שאמרה המשנה (זבחים דף טו) כל הזבחים שקיבל דמן זר ואונן כולם פסולין ובגמ' גרסי זר מנלן דתני לוי (ויקרא כב) דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו למעוטי מאי כו' אלא הכי קאמר וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו כלומר בני ישראל ראוי להם שיתרחקו מן הקדשים ולא יקריבו אותן שלא יחללום שאם יקרבו אליהם ויקריבו אותם מחללים אותם ואמר עוד (במדבר יח) וזר לא יקרב ונאמר בעונש (שם) והזר הקרב יומת ובאונן עוד אמרו מנלן דכתיב (ויקרא כא) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא אחר שלא יצא חילל וכשאמרנו כי המחוסר כפרה והוא המצורע שלשלמו ימי טהרתו ועדיין לא הקריב קרבן לא נאמר בו וביום השמיני אלא לחייב הקרבת קרבנו ביום ולא בלילה הקשינו לאמר כי דבר זה ידוע הוא לפי שכתב כן במקום אחר ביום צותו וממנו ידענו חיוב הקרבת כל הקרבנות ביום ולא בלילה והואיל וכן אין אנו צריכין לשנותו לנו עוד ופירק האומר דבר זה ואמר שמה שאמר כאן וביום השמיני אינו לשנות אלא שאנו צריכין לאותו דבר מפני שמצאנו שהקל כאן על המצורע שאמר בו (ויקרא יד) ואם דל הוא ואין ידו משגת מה שלא הקל על זולתו מכלל הטמאים והם זב וזבה ואילמלי שאמר בו וביום השמיני לחייב הקרבת קרבנו ביום היה עולה על דעתנו הואיל והיקל עליו הכתוב שדי לו בשתי תורים או ב' בני יונה לחטאתו ולעולתו ושינה בינו ובין שאר הטמאות בדבר זה והם הנזכרים אחריו הזב והזבה כמו כן נמי ראוי שיקריב קרבנותיו בלילה ולא היינו לומדין משפטו משאר הקרבנות שנאמר בהן ביום צותו הילכך הוצרכנו להשמיענו וביום השמיני כדי שירחיק מדעתנו סברא זו התקיף (רבא) [רבינא] ואמר הואיל ואתה אומר כי לפי שהקל עליו הכתוב שיביא שתי תורים או שני בני יונה מה שאין כן בזולתו ולמוד משאר הקרבנות כלום ממשפטיו מפני שיצא מכללם מהטמאים שייתרו הכתוב בדבר זה ואילמלא שאמר הכתוב וביום השמיני היינו מתירים הקרבת קרבנותיו בלילה לפי דבר זה ראוי להיות הזר והאונן וכל

המנויין

ח א מיי' פ"א מהל' מילה הלכה ט ופ"י מהל' טומאת צרעת הלכה ב סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף יג:
ט ב מיי' פ"א מהלכות מילה שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ב:

ועבודה דוחה את השבת מילה דוחה אותה שבת שנדחית מפני העבודה אינו דין שתהא מילה דוחה אותה ומאי או אינו דקאמר הדר אמר וממאי דצרעת חמורה דילמא שבת חמורה שכן יש בה עונשין ואזהרות הרבה (*אי נמי) וממאי משום דחמירא צרעת היא דילמא משום גברא הוא דלא חזי ומה אני מקיים שמיני ימול חוץ משבת °תלמוד לומר ביום אפילו בשבת: תנו רבנן °מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה בלבד מנהני מילי דתנו רבנן °ימול (ויקרא יג) בשר ערלתו °ואע"פ שיש שם בהרת יקוץ ומה אני מקיים °השמר בנגע הצרעת בשאר (דברים כד) מקומות חוץ ממילה או אינו אלא אפילו מילה ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין בה בהרת ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת אמר רבא האי תנא מעיקרא מאי ניחא ליה ולבסוף מאי קשיא ליה הכי קאמר ימול בשר ערלתו ואע"פ שיש בהרת ומה אני מקיים השמר בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ ממילה אבל מילה דוחה את הצרעת מ"ט דאתיא מק"ו ומה שבת חמורה מילה דוחה אותה צרעת לא כ"ש ומאי או אינו דקאמר הדר קאמר ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת לישנא אחרינא מילה דוחה את הצרעת מ"ט דאתי עשה ודחי לא תעשה ומאי או אינו דקאמר הדר קאמר אימר דאמרינן דאתי עשה ודחי את לא תעשה לא תעשה גרידא האי עשה ולא תעשה הוא ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין בה בהרת ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת תינח גדול דכתיב בהו בשר קטן נמי כתיב ביה בשר בינוני מנלן אמר אביי אתיא מבינייא מגדול לא אתיא שכן ענוש כרת מקטן לא אתיא שכן מילה בזמנה הצד השוה שבהן שכן נימולין ודוחין את הצרעת אף כל שנימולין דוחין את הצרעת רבא אמר מילה בזמנה דוחה לא צריכא קרא מק"ו אתיא ומה שבת דחמירא דוחה צרעת לא כל שכן אמר ליה רב ספרא לרבא ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת התם לאו משום דחמירא צרעת אלא משום דגברא הוא דלא חזי אמאי ויקוץ בהרתו ויעבוד מחוסר טבילה הוא תינח נגעים טמאים נגעים *טהורים מאי איכא למימר אלא א"ר אשי *היכא אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כגון מילה בצרעת א"נ ציצית וכלאים דבעידנא דמתעקר לאו קא מוקי' עשה הכא בעידנא דמתעקר ללאו לא קא מוקים עשה והא דרבא ורב ספרא תנאי

ועבודה · חמורה היא שדוחה שבת בתמידין ומוספין וקרבנות צבור שזמנם קבוע: מילה דוחה אותה · את הצרעת כדתניא לקמן ימול בשר ערלתו אפילו במקום בהרת יקוץ: ומה או אינו דקאמר · דמשמע או אינו כן כמו שאמרנו אלא אפי' מילה נמי בכלל מחלליה יומת קאי קשיא ליה דקא הדר ביה: הדר אמר תנא · לנפשיה ממאי דצרעת חמורה משבת דתימא ק"ו: דילמא שבת חמורה כו' · דהאי דצרעת דוחה עבודה ממאי דמשום חומרא דצרעת היא דילמא הא דלא אמרינן ליה יקוץ משום דגברא דלא חזי הוא כדלקמן דאי נמי קייץ מחוסר טבילה והערב שמש והיום לא יעבוד (א) וטבול יום דמצורע כמצורע הילכך מחלליה מות יומת אפילו במילה ועל כרחך שמיני ימול תדחה אבל שאר ימים: בין שלא בזמנה · כגון קטן חולה והמתינו לו עד שיבריא: בשר · ריבויא הוא ולדרשה: ה"ג ל"א מאי טעמא אתי עשה ודחי לא תעשה · מ"ט מילה דוחה צרעת דאתי עשה דימול ודחי לא תעשה דהשמר (ב) לך דהכי קי"ל בפ"ק דיבמות (דף ג:) דאתי עשה ודחי לא תעשה: האי עשה ולא תעשה הוא · השמר לא תעשה הוא ולעשות ככל אשר יורו (דברים כד) היינו עשה: תינח גדול · בר עונשין דכתיב ביה בשר וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו (בראשית יז) והאי כבר עונשין משתעי מדמחייב ליה כרת וקטן נמי בזמנה ביום השמיני כתיב ביה בשר וביום השמיני ימול בשר ערלתו: בינוני · כגון שלא בזמנה ולאו בר עונשין ואביו מצווה עליו כדנפקא לן מהמול לכם כל זכר (קדושין דף כט·): אתיא מבינייא · הצד השוה שבהן שנימולו ודוחין את הצרעת אף אני אביא בינוני שנימול וידחה הצרעת: לא צריכא קרא כו' · וכי אתיא קרא לשלא בזמנה של בינוני: דגברא לא חזי · קס"ד מפני שהוא טמא והיינו דפריך ויקוץ ויטהר ויעבוד: מחוסר טבילה · ולא חזי לעבודה בהאי יומא ומשום למחר דליתא לעבודה קמן לא מדחי: נגעים טהורין · כגון בהק ופרחה בכוליה ובכולהו איתרבו לאיסור קצילה בסיפרי אין לי אלא משנזקק לטומאה עד שלא נזקק לטומאה מניין ת"ל ככל אשר יורו: אלא אמר רב אשי · הא דאמרינן שבת חמירא מצרעת אע"ג דדחייה צרעת לעבודה לאו חומרא דידה הוא אלא היינו טעמא כי אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה כגון מילה בצרעת דבשעת קצילה דמיעקר לאו מקיים עשה וכן ציצית דכלאים בשעת לבישה מיעקר לאו ומקיים עשה אבל צרעת הנקצצת משום עבודה בעידנא דמיעקר לאו דקצילה אכתי לא מקיים עשה דעבודה הילכך מידחיא עבודה ממילה ולאו חומרא דצרעת הוא:
תנאי

בטומאה אלמא דצרעת דוחה את העבודה נימא דהיינו כל זמן שהיא עליו ובק"ו גילף שיקוץ בהרתו כדי לעשות עבודה ועוד קשה לימא רליחה תוכיח שדוחה את העבודה ואינו דוחה שבת אף אני אביא מילה וכי תימא מילה עדיפא שדוחה צרעת הדוחה את העבודה אכתי נימא קבורת מת מצוה תוכיח דעדיפא ממילה שדוחה את המילה מולאחותו הדוחה את הצרעת הדוחה את העבודה הדוחה את השבת אפילו הכי לא דחיא שבת ויש לומר דהכי נמי הוה מצי למימר איפכא ורליחה תוכיח או קבורת מת מצוה תוכיח אלא דניחא ליה לומר שיהא דוחה דנפקא ליה מביום דמילה דחיא שבת ועושה מתחילה ק"ו להעמיד דבריו וסותרו אחר כך שאינו ק"ו כלל (א) ופריך ליה מיניה וביה: הדר אמר ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא · תימה דבברייתא דלעיל מסיק איפכא דלאו משום דצרעת חמירא אלא משום (ג) גברא דלא חזי ורבא גופיה סבירא ליה הכי לקמן ועוד למאי דקאמר השתא מנלן דצרעת דוחה את העבודה אימא דעבודה דוחה הצרעת מק"ו ומה שבת חמורה [צרעת לא כ"ש והומר ר"י דלהאי לישנא] צריך לומר דגרסינן רבה הכא ולית ליה דרבא דלקמן דטעמא משום דגברא לא חזי וסבירא ליה כרב ספרא דפליג עליה דרבא לקמן והא דפשיט להו לרבה ורב ספרא דצרעת דוחה עבודה מצי למימר דמקרא נפקא להו אבל רבא דס"ל גברא לא חזי לדידיה לא בעי קרא ועוד נראה לרשב"א (ב) דאפי' ליכא קרא דצרעת דוחה עבודה אתי שפיר אפילו לרב ספרא דלא קאמר רב ספרא שיהא הטעם ודאי דצרעת דוחה עבודה משום חומרא דצרעת אלא איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי הילכך בברייתא דלעיל סתר ק"ו דקאמר וממאי דצרעת חמירא דילמא משום גברא דלא חזי והכא ולקמן על מילתא דרבא דחיקן בע"א ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה וזיל הכא קא מדחי ליה וזיל הכא קא מדחי ליה ומהאי טעמא נמי ליכא למילף ביה ק"ו דעבודה תדחי צרעת דשבת דחמורה דוחה צרעת לא כ"ש דדילמא אין לתלות משום חומרא אלא משום (ג) גברא לא חזי: האי עשה ולא תעשה הוא · השמר היינו לאו ולעשות היינו עשה כדפי' בקונטרס ואע"ג דאמר בסוף פרק הקומץ (מנחות דף לו:) השמר דלאו לאו השמר דעשה עשה מכל מקום לאו מצות עשה הוא אלא לא תעשה ג) דאמר רחמנא הזהר פן תקוץ בהרת תימה היכי מצינן למימר דלעשות אתא לעשה הא אמר לקמן דאיצטריך לעשות אי אתה עושה אבל אתה עושה בסיב שעל גבי רגלו ויש לפרש דעשה שמעינן מדכתיב ד) לשמור ואם תאמר והא אמר בסמוך היכא אמרינן דאתי עשה ודחי את לא תעשה כגון מילה בצרעת תנמא דליכא בצרעת אלא לאו ואר"ת דלא נקטינן אלא לסימנא בעלמא ואם תאמר והא דקי"ל דאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה נגמר ממילה בצרעת דדחי וי"ל מה למילה °שכן נכרתו עליה י"ג בריתות*: רבא אמר מילה בזמנה לא צריכא קרא · והילכך האי בשר דכתיב בה אם אינו ענין לזמנה תנהו ענין לשלא בזמנה ולאו היינו דקתני הוא מפרש רבה כלישנא אחרינא:
ואביי

רבינו חננאל

ת"ר מילה דוחה צרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה הכי' כתיב בצרעת השמר בנגע הצרעת ואמרו חכמים כ"מ שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בל"ת. כלומר השמר אזהרה הוא שלא לעשות וכיון דכתיב השמר הנה הזהיר שלא לחתוך הצרעת (בכל מקום) [בכל מקום] שהוא והתיר בתלה המילה אם יש צרעת בערלה מותר לו לחתוך הערלה והצרעת עמה בין ביום השמיני שהוא זמנה המילה כדכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו. בין אירע לו אונס כגון חולי לקטן ובדומה לו ולא מל בשמיני חייב לימול כל זמן שיסור האונס והיא הנקראת מילה שלא בזמנה כלומר שאינה ביום השמיני וגם במילה שאינה ביום השמיני יש לו לחתוך הערלה אע"פ שיש בה צרעת והתורה שהזהירה שלא לחתוך הצרעת לגבי מילה התירה. ובאנו לברר זה הפי' שפירשנו מן הברייתא. דת"ר ימול בשר ערלתו ואע"פ שיש שם בהרת ומה אני מקיים השמר בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ ממילה או אינו אלא אפי' מילה ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין שם בהרת ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת לא תעשה בצרעת שנאמר השמר בנגע ושאו' ולעשות ופשוטה היא תינח גדול כתיב ביה בשר שנאמר וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה את בריתו הפר. מדכתיב ונכרתה שמעינן מינה שהוא גדול ואם לא מל אותו אביו ונעשה ערל גדול חייב למול עצמו קטן נמי כתיב ביה בשר שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו. ודרשה בשר אע"פ שיש שם בהרת אלו השנים הגדול שהוא בר עונשין והקטן שהוא בן שמונה ימים שכתב בהם בשר מילה דוחה את צרעתם אבל בינוני שאינו לא גדול בן עונשין ולא קטן בן שמונת ימים אלא בינוני שהוא מבן שמונה ימים ולמעלה ... מנ"ל שמילתו דוחה צרעת. ופירק אביי ואמר אתיא מבינייא כלומר משניהם מן הגדול ומן הקטן. והדברים פשוטין הן. ודברי רבא ורב ספרא פשוטין הן. אמר רב אשי היכא אמרינן דאתי עשה ודחי לא תעשה כגון מילה בצרעת אם יש צרעת בערלה בחתיכת הערלה והצרעת עליה נתקיימה המילה שפיר וכן כלאים בציצית. אבל זה שאמר ויקוץ בהרתו ויעבוד חתיכת הצרעת להכשיר הכהן לעבוד עבודה אינו דומה לאלו שיתכן שיתחתך הצרעת מעליו
הרא לא יעשה עבודה והנה נעקרה אזהרתו שלא לחתוך הצרעת שהוא לאו כמו שפירשנו למעלה. ולא נתקיימה עבודתו שהוא עשה נגעים טהורין שפוסלין בכהנים מפורש בבכורות פ"ז(מה:) דתנן הכושי והגיחור והלווקן

רב נסים גאון

המשוין במשנה שפסולין להקריב כשירים להקריב קרבנותיו של מצורע לפי שיצא מכללם ונבדל מהם חוץ מקרבת קרבן בלילה שאמר בו הכתוב וביום השמיני בלבד ועמד זה הקושיא וזו ההתקפה ואמרו קשיא ומקצת הגורסין אין מעמידין הדבר אלא שגורסין כך כיון דאהדריה קרא אהדריה כלומר אילו לא כתב וביום הייתי אומרים מדחס רחמנא עליה לאיתויי בדלות בלילה נמי ליתי ויהא זר ואונן כשר והיינו

[פי' תוס' שבועות ד. ד"ה בקונן כתובות מ.]

[וע"ע תוס' כתובות מ. ד"ה ניתן]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דילמא שבת וכו' וטבול יום: (ב) ד"ה ה"ג וכו' דהשמר לך: (ג) תוס' ד"ה הדר וכו' אלא משום דגברא:

א) גיר' הרש"ל ופריך ליה מיניה וביה ונכל לומר דהאי תנא כלו אינו דקאמר כולה ופריך ואימא איפכא או מת מצוה תוכיח עכ"ל ואין הגירסא זו מוכרחת דא"א לפרש כן כדברי רבה שעליו הקשו תוס': ב) ואפילו לסברא זו גרסי' רבה: ג) וע' תוס' בעירובין דף לו. ד"ה השמר: ד) גיר' רש"ל ועי"ל תרי לעשות כתיבי בקרא זה חדא לעשה וחדא לעושה בסיב וכו' וכן פירש"י השמר לא תעשה הוא ולעשות ככל אשר יורו היינו עשה וא"ת והא אמר כו':

גליון הש"ס גמ' ת"ל ביום אפי' בשבת. עיין חולין דף פד ע"ב ברש"י ד"ה שולאס וצ"ע: שם ואע"פ שיש שם בהרת. עיין בר"ש רפ"ב דנגעים: תוס' ד"ה האי ופי' שכן נכרתו עליה י"ג בריתות. עי' יבמות ס' ע"א תוד"ה שכן:

תנאי היא דתניא *בשר ואף על פי שיש שם בהרת ימול דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר אינו צריך שבת המורה דוחה צרעת לא כ"ש: אמר מר בשר אע"פ שיש שם בהרת ימול דברי רבי יאשיה *הא למה לי קרא דבר שאין מתכוין הוא ודבר שאין מתכוין מותר אמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור רבא אמר אפילו תימא ר"ש מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ואביי לית ליה האי סברא והא *אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות בתר דשמעה מרבא סברה איכא דמתני להא דאביי ורבא אהא °השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות *לעשות אי אתה עושה *אבל (א) עושה אתה בסיב שעל גבי רגלו ובמוט שעל גבי כתיפו ואם עברה עברה והא למה לי קרא דבר שאין מתכוין הוא ודבר שאין מתכוין מותר אמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ורבא אמר אפילו תימא רבי שמעון ומודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ואביי לית ליה האי סברא והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לבתר דשמעיה מרבא סברה ואביי אליבא דרבי שמעון האי בשר מאי עביד ליה אמר רב עמרם באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין תינח גדול קטן מאי איכא למימר אמר רב משרשיא באומר אבי הבן לקוץ בהרת דבנו הוא קא מתכוין ואי איכא אחר ליעביד אחר *דאמר ר"ש בן לקיש *כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה דליכא אחר: °אמר מר יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה בלבד מנא הני מילי *אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא °לא תותירו ממנו (א)עד בקר שאין ת"ל עד בקר מה ת"ל עד בקר בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו אביי אמר אמר קרא °עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול בי"ט רבא אמר אמר קרא °הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא מק"ו רב אשי אמר °שבתון עשה הוא והוה ליה י"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה: כלל אמר ר"ע וכו': *אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"ע ותנן נמי גבי פסח כי האי גוונא *כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת שחיטה שאי אפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת ואמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"ע וצריכא דאי אשמעינן גבי מילה התם הוא דמכשירין (ב) אפשר לעשות מאתמול לא דחו שבת דליכא כרת אבל פסח דאיכא כרת אימא לידחו שבת ואי אשמעינן גבי פסח משום דלא נכרתו עליה י"ג בריתות אבל מילה דנכרתו עליה י"ג בריתות אימא לידחו שבת צריכא:

מתני' *עושין כל צרכי מילה [בשבת] מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה איספלנית וכמון *אם לא שחק מע"ש *לועס בשיניו ונותן אם לא טרף יין ושמן מע"ש ינתן זה בעצמו וזה בעצמו ואין עושין לה חלוק לכתחילה אבל כורך עליה סמרטוט אם לא התקין מע"ש כורך על אצבעו ומביא ואפי' מחצר אחרת:

גמ'

רש"י

תנאי היא. דאיכא דנפקא ליה מילה בזמנה מק"ו כרבה וכי אתא קרא לשלא בזמנה ואיכא דלא נפקא ליה בק"ו ואיצטריך למילה בזמנה כרב ספרא ושלא בזמנה אתיא מביניה: לרבי יהודה. רבי יאשיה דמצריך קרא להכי כרבי יהודה סבירא ליה: מודה ר' שמעון בפסיק כו'. הילכך אי לא רבי קרא לא עבדי: סברה. נתן בה דעתיה דקבל ממנו: ה"ג לעשות עושה אתה בסיב שעל רגלו ובמוט שעל גבי כתופו. ואינו צריך להזהר (*) מלדחות סיב שקושר מנעלו ברגלו ומליסא משאוי על כתיפו: ואם עברה. הבהרת בכך עברה ואינו חושש לה להכי כתיב לעשות שמותר לעשות מלאכתו: ואביי אליבא דר' שמעון. מעיקרא מקמי דסברה האי בשר מאי עביד ליה: באומר לקוץ. גדול שהוא בר עונשין ואומר למוהל לקוץ בהרתו בכוונה ליטהר: קטן. דלא ידע לכווני מאי איכא למימר ועל כרחך בתרווייהו כתיב בשר כדאמרי' לעיל ובשר דכתיב גבי קטן ביום השמיני ל"ל: באומר אבי הבן לקוץ. דמתכוין לטהרו והוא מוזהר דלא ליעבד בידים ובמתכוין: ואי איכא אחר. שאינו חושש לטהרו ליעבד אחר ולא ליקו אב להתם ואע"ג דרבייה קרא שהרי אתה יכול לקיים עשה בלא עקירת לאו לר' שמעון דהא אחר לא מיכוין ולא עבר ואמר ר"ל לקיים כו' ורבויא למאי אתא: שאין תלמוד לומר עד בקר. תנייא והנותר ממנו עד בקר דמצי למכתב והנותר באש תשרפו (ג) אלא אשריפה קאי והכי קאמר והנותר ממנו בזמן שאסרתי לך דהיינו בקר ראשון כשיבא בקר שני שהוא חולו של מועד תשרפו אבל בי"ט לא אלמא מידי דחול לא עבדי' בי"ט ופסח קרבן י"ד בניסן הוא שהוא חול ומילה שלא בזמנה נמי מידי דחול הוא דבשבת זו לא היה זמנה: ולא עולת חול בי"ט. אברי תמיד של ער"ט אין קרבין בי"ט ומילה שלא בזמנה נמי כעולת חול בי"ט דמי: דאתיא בק"ו. שנדחה ומה צרעת שדוחה עבודה (ד) מילה שלא בזמנה דוחה אותה כדאמרינן לעיל שבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שמילה שלא בזמנה דוחה אותה להכי איצטריך לבדו: ואין עשה. דמילה דוחה לא תעשה ועשה אבל בזמנה איתרבי מביום אפילו בשבת: גבי פסח. כל מלאכה שאפשר לה לעשות מע"ש כגון הבאתו מחוץ לתחום ותחיכת יבלתו: וצריכא. למימר בתרוייהו הלכה כר"ע דמכשירין לא דחו: מילה בזמנה ליכא כרת. דקטן לאו בר עונשין הוא ואבוה לא מיחייב עליה כרת: מתני' מוהלין. חותך את הערלה: ופורעין. את העור המכסה ראש הגיד: ומוצצין. את הדם ואף על גב דהיא עשיית חבורה שאין הדם ניתק מחיבורו אלא על ידי (ה) המלילה: איספלנית. תחבושת: לועס בשיניו. כמה דאפשר לשנויי משנינן: לא טרף יין ושמן. כך היו רגילין והיא רפואה שמערבין וטורפין בקערה יין ושמן יחד כדרך שטורפין ביצים בקערה: חלוק. כעין כיס דחוק היו עושין ומלבישים את ראש הגיד עד העטרה וקושרים שם כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד: לא התקין. לא הזמין: כורך על ידו. דרך מלבוש לשנותו מדרך הולכה בחול:

א) [נ"ל עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו וכ"א בפסחים: ב) [וע"ע תוס' יומא יג. ד"ה הלכה ותוס' זבחים מ"ה ד"ה הלכתא] ג) [ואמילתא דר"ע לא בעי צריכותא דאשמעי' בכל דוכתא מאי דדחי שבת כ"כ תוס' במנחות]

תוספות

ואביי אליבא דר' שמעון. ולרבי יונתן לא מיבעיא ליה דמוקי ליה ביטוי ולאביי נמי דאמר לעיל דביטוי אתי מביניה מאי למימר דסבר ר' יונתן מלתא דאתי בק"ו טרח וכתב לה קרא: באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין. וא"ת אם כן אמאי קאמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה הא לר"ש נמי איצטריך כדאמר הכא ויש לומר דלשון ברייתא משמע דמיירי בלא מתכוין מדלא קתני בשר אע"ג דמתכוין לקוץ בהרת ימול: ותנן נמי גבי פסח כה"ג אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"ע. והכא לא פריך הלכתא למשיחא משום דנפקא מינה גבי מילה אע"ג דגבי מילה נמי פסיק הכי מ"מ לאלומי פיסקא דמילה פסיק נמי גבי פסח אגב דפסיק גבי מילה דתילף מינה שפסק ברור הוא לכל דבר ג): וצריכא דאי אשמועינן. אדרב יהוד' קאי דפסיק כר"ע הכא והתם דאי אדרבי עקיבא א"כ בפ' שתי הלחם (מנחות דף צו.) דקתני נמי כלל אמר ר"ע הוה ליה למימר וצריכא וכן פירש בקונטרס ג): עושין כל צרכי מילה בשבת. אע"ג דלעיל נמי קתני (ו) בשילהי מפנין (ד' קכח.) התם תני לה אגב גררא דמילי דתינוק אבל הכא עיקר:

גדול

מסורת הש"ס

[יומא לד:] נ"ל מלדחוק [שם] לעיל עט. קג. קיא: קיז. קכו. ולק' קמג. [כתובות לו.] סוכה לג: כתובות ו. בכורות כה. יבמות ז: נזיר מא. נח. מנחות ... לעיל כד: פסחים פג: תמורה ד: ע"ש [פסחים סט:] פסחים סו. סט. יבמות יד. מנחות עב. ודף צו. [לעיל קכח:] [ע' תוס' עמוד ב ד"ה לועס]

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"י מהלכות טומאת צרעת הלכה א סמג לאוין שסב:
יא ב מיי' פ"ג מהלכות ציצית הלכה ו:
יב ג מיי' פ"א מהלכות קרבן פסח הלכה יח סמג עשין רנג:
יג ד מיי' פ"ב מהלכות מילה הל' ו סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף א טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ב:
יד ה מיי' שם הל' ז סמג שם וטוש"ע א"ח שם סעיף ז וטוש"ע י"ד שם סעיף ג:

רבינו חננאל

והננס והחרש והשוטה והשכור ובעלי נגעים טהורין פסולין באדם וכשרין בבהמה כו' פי' כל זמן שיש בכהן נגעים טהורים פסול לעבודה חתכו טהר מיד ואין צריך טבילה: מודה ר' שמעון בפסיק רישי' ולא ימות פי' כי ר' שמעון מודה בדבר שהוא ברור כגון אדם שחותך ראש אדם ואומר שאין כוונתו להמיתו אלא להוציא את ממונו שאין שומעין לו אלא דנין אותו דין כל הורג נפש כך כל דבר שמתברר (מעשין) [שיעשה]לאותה מלאכה אין אומרין שלא היתה כוונתו לכך. וכה"ג אפילו ר' שמעון מודה. ואביי אליבא דר' שמעון קודם שישמע מרבא. מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות דהוה מוקים ליה כר' יהודה ולא כר' שמעון הוה אמר דר"ש פליג נמי בהא דסבר ר' שמעון חתיכות הערלה והצרעת עליה דבר שאין מתכוון הוא שאין כוונתו לחתוך הצרעת אלא למול בנו וכי האי לר' שמעון שרי ולא צריךקרא למשרייה אם כן אביי אליבא דר' שמעון האי בשר ערלתו מאי עביד ליה אמר רב משרשיה באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין כלומר בדבר מוכיח שמתכוין לקוץ בהרתו בא הכתוב להתירו ואקשינן תינח גדול פי' שיש בו דעת יש לומר כן מתכוין לקוץ בהרתו קטן שאין בו דעת למה כתוב בו בשר להתיר חתיכת צרעת במילה ואמרי' קטן נמי מתכוין אביו בזה במולו לבנו לחתוך בהרת בנו ואמרי' בעת שיש בהרת בערלת הקטן ימול אחר זולתו אבי הבן. שהאחר אין מתכוין לחתוך הבהרת ודבר שאין מתכוין לר' שמעון שרי ולא הוה צריך קרא למישריה דאמר רבי שמעון בן לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה פי' כגון זה ע"שה שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו. לא תעשה השמר בנגע הצרעת שהוא לאו כאשר פירשנו למעלה. ואם יש בהרת בערלה וימול אחר זולתו אבי הבן נתקיימה המילה שהיא עשה ונתקיימה חתיכת הצרעת שלא בכוונה שלא הזהירה התורה אלא במתכוין והאחר לא נתכוין ואין אומר יבא עשה וידחה לא תעשה אלא אם אין כח כלל לקיים שניהם ופרקינן דליכא אחר ואם נאמר להמתין עד שיבא אחר וימול בימלנו וביום השמיני ימול שהוא עשה: ובאנו לפרש עוד תשלום הברייתא: אמר מר י"ט אינו דוחה אלא בזמנו. פי' אין מילה דוחה י"ט אלא הנימול ביום ח' שהוא זמנו בלבד ואמרינן מנא הני מילי ופירשו חזקיה*) מן הקדשים שטעונין שריפה והוא עשה כדכתיב

*) חסר קצת וכצ"ל ופי' חזקיה דילפינן זה מנותר מן הקדשים וכו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל אתה עושה אותו בסיב: (ב) שם דאפשר לעשות: (ג) רש"י ד"ה שאין ת"ל וכו' כאש תשרפו אלמא דאשריפה קאי וכו' דחול הוא דבי"ט זו לא: (ד) ד"ה דאתיא וכו' כדאמרינן לעיל י"ט שנדחית: (ה) ד"ה ומוללין וכו' אלא ע"י (המלילה) תז"מ ונ"ב ס"א המורה: (ו) תוס' ד"ה עושין וכו' קתני לה בשילהי:

רב נסים גאון

והיינו מפרישןאותו לעניןדיניו מכלל הקרבנות אבל הואיל ונאמר בו ביום השמיני באר לנו בזה חזרתו לכלל הקרבנות בכל עניניו והשבתי אליהן בכל תנאותיהן חוץ כקרבן עולה ויורד המפורש בו בלבד וזה שהוצרכתי לפרש דבר זה לפי שראיתיו מסובך אצל כל התלמידים וביארתיו כדי שיתגלה ויתברר: איסור דאמרי' אתי עשה ודחי לא תעשה גרידא לא תעשה ועשה מי דחי לא תעשה גרידא הוא לא תעשה הכי יחיד*) שאין עמו כרת כמו (דברים כה) לא תחסום שור בדישו (שם כב) לא תחרוש בשור ובחמור (ויקרא יט) לא תקיפו פאת ראשכם ודומה להם עם זה מה שנאמר במבטא השמר פן ואל כגון (דברים כד) השמר בנגע הצרעת (שמות לד) פן תכרת ברית ליושב הארץ (שם טז) אל יצא איש ממקומו גם הן אזהרות לאו ומי שיעבר עליהם עובר על לא תעשה כמו שאמרו בתלמוד (עירובין דף צו וש"נ) השמר פן ואל אינו אלא לשון לא תעשה ומה שנמצא בתורה ממצות לא תעשה מה שאין בו כרת ולא מיתת בית דין ולא ניתוסף עליו עשה אותו דבר הוא הנקרא לאו גרידא ודינו שכשאירע עם מצות עשה במקום אחד נקיים מצות עשה ולא נחוש לאזהרת לאו ועיקר זה מצוי במסכת יבמות בפ' א' (דף ג) וכן אמרו שם איסור דאמרי' דאתי עשה ודחי לא תעשה לא תעשה גרידא מנלן דדחי דכתיב (דברים כב) לא תלבש שעטנז וכתיב גדילים תעשה לך ידענו כי זה לא תעשה אינו שוה בכל דבר אלא מיוחד הוא וכי הציווי שנא' אחריו הוא תנאי עליו וכי לא בא להזהיר אלא על לבישת כלאים חוץ ממצות ציצית אבל מה שהוא מעורב מחוטי פשתן עם הטלית של צמר שהיא מצוה אינו נכנס בזו האזהרה אלא מותר הוא ואמרו חכמים שדבר זה עיקר הוא שנסמוך עליו וכי כל אזהרה שאין עמה כרת שבתורה כך היא דרכה שבעת שאירע חיוב מצות עשה נדחה האזהרה שהיא לא תעשה ונקיים הציווי שהוא עשה ותבוא מצות עשה ותדחה לא תעשה כי האזהרה של לא' על זה התנאי נאמרה בזה הפי' שפירשנו יסיר מלבך ספק גדול שמסתפקין בו ב"א ושואלין עליו והוא שאומרין מאחר שאנו יודעין שאזהרת לאו קשה מציווי עשה היאך יבא עשה וידחה האזהרה של לאו שהיא חמורה

*) נ"ל לא תעשה יחידי שאין עמו כרת.

גליון הש"ס רש"י ד"ה שאין ת"ל וכו' י"ד בניסן הוא שהוא חול. עיין בטורי אבן במגילה באבני מלואים דף ט ע"ב ד"ה אף כאן:

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ב מהלכות מילה הל' ד ו טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף ב וטוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ב:
טז ב מיי' פ"ז מהל' ס"ת הלכה ד ופ"ז מהל' לולב הל' ו סמג עשין כח ולאוין שסד טוש"ע א"ח סי' תרנו:
יז ג מיי' פ"א מהלכות דעות הלכה ו:
[עייך לעמוד א במשנה]
יח ד מיי' פ"ג מהלכות קידוש החדש הל' ד:
יט ה מיי' פ"ה מהל' תמידין ומוספין הל' ד סמג עשין קצ:
כ ו מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה ט:
כא ז מיי' פ"ב מהל' מילה הל' ב סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף ג:
כב ח טוש"ע א"ח סי' ד סעיף כ:

גמ' מכדי קתני כולהו כל צורכי מילה לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר בין על הציצין המעכבין את המילה בין על הציצין שאין מעכבין את המילה פירש על ציצין המעכבין את המילה חוזר על ציצין שאין מעכבין את המילה אינו חוזר מאן תנא פירש אינו חוזר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה היא דתניא *ארבעה עשר שחל להיות בשבת מפשיט (*אדם) הפסח עד החזה דברי רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה וחכ"א מפשיטין את כולו ממאי עד כאן לא קאמר ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה התם (א) משום דלא בעינן °זה אלי ואנוהו (שמות טו) אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו הכי נמי *דתניא זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ספר תורה נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה בקולמוס נאה בלבלר אומן וכורכו בשיראין נאין אבא שאול אומר ואנוהו הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום אלא אמר רב אשי הא מני רבי יוסי היא דתנן *בין שנראה בעליל ובין שלא נראה בעליל מחללין עליו את השבת רבי יוסי אומר נראה בעליל אין מחללין עליו את השבת ממאי דילמא עד כאן לא קאמר ר' יוסי התם (ב) דלא ניתנה שבת לידחות אבל הכא דניתנה שבת לידחות הכי נמי אלא אמרי נהרדעי רבנן דפליגי עליה דרבי יוסי היא דתנן *ארבעה כהנים נכנסין שנים בידם שני סדרים ושנים בידם שני בזיכין וארבעה מקדימין לפניהם שנים ליטול שני סדרים ושנים ליטול שני בזיכין המכניסין עומדים בצפון ופניהם לדרום והמוציאין עומדים בדרום ופניהם לצפון אלו מושכים ואלו מניחין טפחו של זה בצד טפחו של זה משום שנאמר °לפני (ה') תמיד (שמות כה) ר' יוסי אומר אפילו אלו נוטלין ואלו מניחין אף זה היה תמיד ת"ר מהלקטין את המילה ואם לא הילקט ענוש כרת מני א"ר כהנא אומן מתקיף לה רב פפא אומן לימא להו אנא עבדי פלגא דמצוה אתון עבידיתו פלגא דמצוה אלא אמר רב פפא גדול מתקיף לה רב אשי גדול בהדיא כתיב ביה °וערל זכר אשר לא ימול (בראשית יז) אלא אמר רב אשי לעולם אומן וכגון דאתא בין השמשות דשבת ואמרו ליה לא מספקת ואמר להו מספקינא ועבד ולא איסתפק ואישתכח דחבורה הוא דעבד וענוש כרת: מוצצין וכו': אמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועברינן ליה פשיטא מדקא מחללי עליה שבתא סכנה הוא מהו דתימא האי דם מיפקד פקיד קמ"ל חבורי מיחבר ודומיא דאיספלנית וכמון מה איספלנית וכמון כי לא עביד סכנה הוא אף ה"נ כי לא עביד סכנה הוא: ונותנין עליה איספלנית: אמר אביי *אמרה לי (קידושין לט:) אם איספלניתא דכולהון כיבי שב מינאי תרבא וחדא קירא רבא אמר קירא וקלבא רישינא דרשה רבא במחוזא קרעינהו בני מניומי אסיא למנייהו אמר להו שבקי לכו חדא דאמר שמואל האי מאן דמשי אפיה ולא נגיב טובא נקטרו ליה חספניתא

רש"י

גמ' מכדי קתני· במתניתין: כולהו· כל דברים העשוים למילה מוהלין ופורעין ומוצצין כו' למה לי דתנן כללא ברישא עושין כל צרכי מילה: ציצין· שיורי ערלה ובמתני'(ג) מפרש אלו הן ציצין המעכבין ויש שאינן מעכבין כגון בשר שאינה חופה רוב העטרה אלא מיעוטה ומה היא עטרה שורה גבוה המקפת בגיד סביב שממנה הגיד משפע ויורד לצד הקרקע ומשפע ויורד לצד הגוף: המל· בשבת: כל זמן שהוא עוסק בה· שלא סילק ידו אם ראה שנשתיירו בה ציצין בין מעכבין את המילה שאינה כשרה עד שיחתכם בין שאין מעכבין חוזר וחותך דכולא חדא מילתא היא והרי ניתנה שבת לדחות אצלה: פירש· שסילק ידיו: על המעכבין חוזר· שהרי הן כמילה עצמה: ועל שאין מעכבין אינו חוזר. דהוי כהתחלה בפני עצמה ועל אלו לא ניתן לחלל את השבת והיינו דקתני כל צרכי מילה ואפילו ציצין שאין מעכבין חוזר עליהם כל זמן שלא פירש: מאן תנא פירש אינו חוזר· ומשום דפירש חשיב ליה חזרה מילתא לנפשה והואיל ולא עיכוב מצוה נינהו לא הדר: מפשיט הפסח עד החזה. (ד)והיינו פירש דתנן במסכת תמיד (פ"ד מ"ג) גבי הפשיטו שהיה מתחיל מן הרגלים והיה מפשיט ויורד עד שמגיע לחזה הגיע לחזה חתך את הראש ונתנו למי שזכה בו ואח"כ הכרעיים ומירק והפשיט כו' שמעי' מיניה משהגיע לחזה סילק ידיו מן ההפשט והתחיל להתעסק בניתוח קצת וגבי עולה דכולה כליל מירק והפשיט ומנתח הידים תחילה אחר הראש וגבי פסח נמי משהפשיט עד החזה דיכול להוציא אימוריו(ה) בלא נימין קורעו ומוציאן מיד והוה ליה פירש מן ההפשט וקאמר רבי ישמעאל שוב אינו גומר ומפשיט משום דכיון דפירש הויא חזרה מילתא דאתחלתא לנפשה ושלא לצורך גבוה דומיא דציצין דלא מעכבין: דלא בעינן זה אלי ואנוהו· דאחר נטילת האימורין אין הידור מצוה ביפוי בשר אבל יפוי מילה מצוה היא: הוי דומה לו· ולשון אנוהו אני והוא אעשה עצמו כמותו לדבק בדרכיו: בין שנראה· החדש: בעליל· בגילוי לכל ויש לדעת שראוהו בית דין והקרובים להם ואין צריך לרואין חוץ לתחום לחלל שבת ולבא ולהעיד לפני ב"ד מחללין: ר' יוסי אומר כו'· אלמא אע"ג דאיכא מצוה כיון דלאו לצורך גבוה הוא לא מחללין והכא נמי פירש דהוי אתחלתא דחילול כי הכא בלא צורך גבוה לא מחללינן: לא ניתנה שבת לדחות· אפילו בהתחלתה דהא נראה בעליל אבל הכא כיון שנתנה שבת לדחות להתחיל בה המילה הכי נמי דכי פירש והדר לאו אתחלתא לנפשה היא והוי כמו שלא פירש וגומר כל מצותו: רבנן דפליגי עליה דרבי יוסי· גבי לחם הפנים: ארבעה כהנים נכנסין· להיכל בשבת לסדור לחם הפנים: שני סדרים· שתים מערכות של לחם: שני בזיכין· שתי כפות מלאות לבונה כדכתיב (ויקרא כד) ונתת על המערכת לבונה זכה: מקדימין לפניהם שנים ליטול· מן השלחן שני סדרים הישנים: ושנים ליטול שני בזיכין· והשלחן היה נתון ארכו ממזרח למערב ואלו עומדין מזה לרוחב השלחן בצפון ואלו עומדין לנגדו לדרום ודווקא מכניסין לצפון דכל צפון ענין חשיבות היא כדאמרינן במסכת סוכה (דף נו.) גבי חילוק לחם הפנים למשמרה הנכנסת והיוצאת הנכנסין חולקין בצפון כדי שיראו (ו) נכנסין: רבי יוסי אומר אפילו אלו נוטלין· תחילה ומסלקין כולה מן השלחן ולאחר שעה מניחין אלו: אף זה תמיד· ומה אני מקיים תמיד שלא ילין שלחן בלא לחם ולרבנן אי שקלי ושבקי ליה והדר מסדרי לא מיקרי להו תמיד אלא התחלה אחריתי ומצוה שמתעכב שלחן בלא לחם וגבי פירש נמי כי הדר אתי מילתא אחריתי היא ולרבי יוסי דאמר כי שבקי והדר מתחלי נמי תמיד הוא דחדא מילתא הוא הכא נמי פירש חוזר אע"פ שאין מעכבין דכולה גמר מילתא היא: מהלקטין· בציצין המעכבין: מני· כרת זו של מי הוא: אמר רב כהנא אומן. ענוש כרת ובשבת קאי שחילל שבת ולא עשה מצוה: ונימא אנא עבדי פלגא· כלומר הואיל וכשהתחיל ברשות התחיל וחבורה שעשה ברשות עשה אמאי חייב נימא להו לכו אתם וסיימו המלאכה: אלא אמר רב פפא· בגדול שמל קמיירי ובחול וענוש כרת דקאמר משום מילה קאמר דעדיין ערל הוא: וכגון דאתא בין השמשות· דכל היום כשר למילה *ואמרו ליה לא מספקת לגמור ביום כהלכתה ועשה חבורה בשבת בלא מצוה וענוש כרת ומיהו מיתה ליכא דלא אתרו ביה למיתה ולא קבל עליו התראה וכרת איכא דאתחלה ברשות לא התחיל ולא ניתנה שבת לדחות אצלו בשעה זו: מהו דתימא· מתניתין לא אשמעינן דמחלל שבתא עלה דדם מיפקד פקיד מופקד ועומד שם כנתון בכלי ובמצילה אין חבורה ואין כאן איסור תורה ומשום הכי שרי ולאו משום סכנה והומנא דלא מייץ בחול לאו סכנתא היא ולא מיעבריה: קא משמע לן דדם חיבורי מיחבר· כשיוצא ע"י מצילה ואפילו הכי שרי משום סכנה מדקתני במתני' גבי איספלנית וכמון: שב מינאי תרבא· ז' מנות של חלב: וחדא דקירא· שעוה: קירא וקלבא רישינא· הוא זפת של עץ שמוציאים ממנו שלא ע"י האור והיא לבנה: קרעינהו למנייהו· שהפסיד להם לגלות רפואה זו: שבקי לכו חדא· שלא גיליתי: חספניתא

תוספות

גדול בהדיא כתיב ביה· אע"ג דבכמה דוכתין תניא מה שבהדיא בפסוק איבעי (ז) למתני גדול שלא מל ענוש כרת:

*לועס בשיניו· אף על גב דאחר מילה חולה שיש בו סכנה הוא מ"מ כמה דאפשר לשנויי משנינן: הכא

רבינו חננאל

והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו ואין שריפת קדשים דוחה י"ט דתנינן בגמרא בפ' כיצד צולין את הפסח. דתנן העצמות והגידים והנותר ישרפו בששה עשר חל ששה עשר להיות בשבת ישרפו בי"ז שאינו דוחה את השבת ולא את יו"ט וקיימא לן דמילה שלא בזמנה אפילו יו"ט אינו דוחה דתנן שני יו"ט של ר"ה נימול לי"ב ללמדך שאין עשה דוחה י"ט כן המילה שלא בזמנה אינה דוחה י"ט ואין לומר אי הכי אפי' מילה בזמנה כי מילה בזמנה בפירוש אמרה תורה וביום ואפי' בשבת וכ"ש י"ט אביי. פירשו מעולת שבת בשבתו כו' רבא אמר הוא ולא מכשיריו פי' עשיית אוכל נפש דוחה י"ט ולא מכשירי אוכל נפש. כגון חטיבת עצים מן היער לבשל ביו"ט וכדומה(לו) [הוא] לבדו ולא מילה שלא בזמנה הבאה בק"ו וזהו ק"ו שאמר רבא ומה אוכל נפש שאע"פ שהיא באזהרת שמחה אינה (מנוח שדוחה) [דוחה] יו"ט לשחוט ולבשל ולאפות וכיוצא בהן מילה שלא בזמנה שאע"פ שהיא בלא זמנה מצוה היא ומעכבתו מלאכול בתרומה. אינו דין שדוחה י"ט בא לבדו למעט המילה שלא בזמנה. רב אשי אמר שבת שבתון עשה הוא וי"ט עשה ול"ת עשה שבתון ולא תעשה כל מלאכה לא תעשה נמצא כתיב ביו"ם עשה ול"ת והמילה עשה בלבד. ולא אתי עשה דמילה ודחי את לא תעשה ועשה דיו"ם: מתני' כלל א"ר עקיבא כל מלאכה שאפשר [לעשות] מע"ש דוחה את השבת וכו'. אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' עקיבא: מתני' עושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין כו' אמרינן כי מכדי קתני מוהלין ופורעין ומוצצין כו' עושין כל צרכי מילה למה לי לאתויי הא דתנו רבנן המל כל זמן שעוסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין את המילה בין על הציצין שאינן מעכבין את המילה פירש על ציצין המעכבין את המילה חוזר על שאין מעכבין אינו חוזר. ואמרינן מאן תנא פירש ואתא רבה בר בר חנה לאוקומה כר' (שמעון) [ישמעאל] בר' יוחנן בן

מסורת הש"ס

לעיל קטז: מנחות סב. [תוספתא פסחים פ"ד]
[נזיר ב: ע"ש] סוכה יא: מכילתא פרשת בשלח [מס' סופרים פ"ג הל' יג]
ר"ה כח: מנחות סד.
מנחות ז. לט:
פסחים ד. יומא כח: (מגילה כ.)

הגהות הב"ח

(א) גמ' משום דלא בעינן: (ב) שם ר' יוסי התם דלא ניתנה: (ג) רש"י ד"ה ציצין וכו' ובמתני'. נ"ב לקמן דף קלז: (ד) ד"ה מפשיטין את הפסח עד וכו': (ה) אימוריו: (ו) כדי שיראו: (ז) תוס' ד"ה גדול וכו' איבעי ליה למיתני:

רב נסים גאון

חמורה ממנו ומדרך הידוע שהחמור דוחה הקל ולא עוד אלא שפעמים שעולה על דעתן שיש בענין הזה ענין הזדה בדבר הראשון והתשובה הוא מה שהקדמנו שהאזהרה של לאו כך נאמרה מיוחדת וכי הציווי של עשה תנאי הוא בה וכן אמרו רז"ל (ספרי פ' תצא) מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים בני שנה שניהן בדיבור אחד ערות אשת אחיך ויבמה יבוא עליה שניהן בדיבור אחד נאמרו מה שאי אפשר לבשר ודם לומר שנא' אחת דיבר אלהים שתים זו שמענו הבן דבר זה ושמור אותו כי הוא ספק גדול והרי גלינו אותו ומזה העיקר אמרו רז"ל בתלמוד כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה וסבר (רבינא) [רבא] כי לא תעשה שבקודש מוצא מזה העיקר וכי לא ידחה מפני עשה ולא שוה עמו רב אשי בדבר זה כמו שנאמר בשחיטת קדשים בפרק דם חטאת (דף צז) אמאי וניתי עשה ונידחי לא תעשה אמר רבינא אין עשה דוחה את לא תעשה שבמקדש דתניא כו' רב אשי אמר יקדש עשה הוא ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ובמס' נזירות בפ"ב נזירין (דף נח) אמרו עוד (ומאי דקא מודי ליה) [ומאן דמוקים] לקרא למידרא לא תעשה ועשה לאו גרידא מנא ליה יליף מגדילים דאמר קרא לא תלבש שעטנז הא גדילים תעשה לך מהן וכל מה שתמצא בתלמוד דאתי עשה ודחי לא תעשה מזה העיקר שהקדימו הוא וזה הדין בלאו גרידא בלבד אבל לא תעשה ועשה וכל שכן לא תעשה שיש בו כרת אין עשה דוחה אותם ואנו מבארין לך זה ונאמר

*חספניתא מאי תקנתיה לימשי טובא במיא דסילקא: לא שחק מערב שבת: תנו רבנן דברים שאין עושין למילה בשבת עושין לה ביו"ט שוחקין לה כמון וטורפין לה יין ושמן א"ל אביי לרב יוסף מאי שנא כמון בי"ט דחזי לקדרה יין ושמן חזי נמי בשבת לחולה דתניא *אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת אמר ר"ש בן אלעזר משום ר"מ אף טורפין יין ושמן א"ר שמעון בן אלעזר פעם אחת חש רבי מאיר במעיו ובקשנו לטרוף לו יין ושמן ולא הנחנו אמרנו לו דבריך יבטלו בחייך אמר לנו אע"פ שאני אומר כך וחבירי אומרים כך מימי לא מלאני לבי לעבור על דברי חבירי הוא ניהו דמחמיר אנפשיה אבל לכולי עלמא שרי התם לא בעי ליכא הכא בעי ליכא הכא נמי ניעביד ולא לילך היינו דקתני נותן זה בפני עצמו וזה בפני עצמו: ת"ר אין מסננין את החרדל במסננת שלו ואין ממתקין אותו בגחלת א"ל אביי לרב יוסף מאי שנא מהא *דתנן נותנים ביצה במסננת של חרדל א"ל התם לא מיחזי כבורר הכא מיחזי כבורר ואין ממתקין אותו בגחלת והתניא ממתקין אותו בגחלת לא קשיא כאן בגחלת של מתכת כאן בגחלת של עץ א"ל אביי לרב יוסף מ"ש *מבישרא אגומרי א"ל התם לא אפשר הכא אפשר א"ל אביי לרב יוסף מהו לגבן א"ל אסור מ"ש מלישה א"ל התם לא אפשר הכא אפשר והא אמרי נהרדעי גבינה בת יומא מעליא הכי קאמרי דאפילו גבינה בת יומא מעליא: אין עושין לה חלוק כו': אמר אביי *אמרה לי אם האי חלוק דינוקא לפניה לסיטרא *לעילאי דילמא מידבק (א)גרדא מיניה ואתי לידי כרות שפכה אימיה דאביי עבדא כיסתתא לפלגא אמר אביי האי ינוקא דלית ליה חלוק לייתי בליתא דאית ליה שיפתא וליכרכיה לשיפתא לתתאי ועייף ליה לעילאי ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא ידיע מפקתיה לשייפיה מישחא ולוקמיה להדי יומא והיכא דזיג ליקרעיה בשערתא שתי וערב אבל בכלי מתכות לא משום דזריף ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא מייץ מיקר (ג)דקר פומיה מאי תקנתיה ליתו כסא גומרי ולינקטיה ליה להדי פומיה דחיים פומיה ומייץ ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא *מנשתיה לינפפיה בנפוותא ומנשתיה ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא *מעוי ליתו סליתא דאימיה ולישרקיה עילויה ומעוי ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דקטין לייתו לסילתא דאימיה ולישרקיה עילויה מקוטנא לאולמא ואי אלים מאולמא לקוטנא ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דסומק דאכתי לא איבלע ביה דמא [א]ליתרחו ליה עד דאיבלע ביה דמא ולימהלוה דירוק ואכתי לא נפל ביה דמיה ליתרחו עד דנפל ביה דמיה ולימהלוה *דתניא א"ר נתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאת אשה לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהוא אדום אמרתי לה המתיני לו עד שיבלע בו דמו המתינה לו עד שנבלע בו דמו ומלה אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי שוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא ובאת אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהוא ירוק הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית אמרתי לה המתיני לו עד שיפול בו דמו והמתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קורין שמו נתן הבבלי על שמי:

מתני'

א] [גי' הערוך ליתרחו ועי' במוסף הערוך ערך תרה וברש"י גיטין סח: ד"ס תרתי גב']

רש"י

חספניתא. פניו מתבקעות ואני אומר שהוא מין שחין שקורין איגייר"א והוא (בגרב) ובחרס שכתוב בתורה (דברים כח) *וחספניתא תרגום של חרס: במיא דסילקא. מרק תרדין: חזי לחולה. שאין בו סכנה: יבטלו. דהאי נמי חולה הוא: אבל לכולי עלמא שרי. ר"מ וסתם מתני' ר"מ ואמאי תנן נותן זה בעצמו וזה בעצמו: התם. גבי שאר חולים: לא בעו ליכא. לטרפו ולערבו יפה יפה: ולא לילך. לא יערבנו כל כך: ומתרץ היינו דקתני נותן זה בעצמו וזה בעצמו. שמערב ואינו נוקך: אין מסננין את החרדל. בי"ט: במסננת שלו. טעמא מפרש לקמיה דמיחזי כבורר שמשליך הסובין שלו ואין ממתקין אותו בגחלת. כדרך שרגילין לכבות לתוכו את הגחלת או אבן ניסוקת: נותנין ביצה במסננת של חרדל. ומסננה בתוכו לייפות מראיתו: לא מיחזי כבורר. שכולה יוצאה דרך המסננת ואין משתייר שם פסולת: בגחלת של עץ. אסור דשייך בה כיבוי לפי שעושה פחם גחלת של מתכת לא שייך בה כיבוי דאינו נעשה פחם: ומ"ש מבישרא אגומרי. שצולין בי"ט ואע"ג דמכבה: לא אפשר. לצלות מאתמול דבעינן שיהא טפי אבל חרדל אפשר מאתמול: לגבן. גבינה: מאי שנא מלישה. שלשין פת ביום טוב והאי נמי כלישה דמיא: לא אפשר. דפת חמה מעליא טפי הכא אפשר מאתמול: אימא אף גבינתא בת יומא מעליא. וכ"ש דאתמול: לפניה לסטריה לעילאי. לאימרא שבשפת פיה יהפוך ויקפל למעלה שלא תהא סמוכה לבשרו מפני שראש מקום חתך הבגד שם הוא ויוצאין ממנו גרדין שקורין פיינד"ץ ודלמא מדביקא גרדתא מיניה במכה וכשבא להפשיט החלוק מעל המילה ישמוט ויקרע את ראש הגיד ומשוי ליה כרות שפכה: אימיה דאביי. אומנתו: עבדא. לתינוקות הבאים לידה לתקן מילתן: כיסתתא לפלגא. דמילה כיס היתה עושה של בגד לפנים בתוך החלוק ותופרתו מתוכו בתוך החלוק ומגיע למטה עד חצי החלוק כדי לחוץ בין האימרא ובין המילה: לייתי בליתא. מעט שחק של בגד שיהא בו אימרא לפי שהאימרא מהדקה יפה בבשר שלא ישמט החלוק מן הגיד: וליפכיה לשפתיה לתתאי. לתחתית ראש הגיד יתן השפה וראש השני החלק יהא למעלה: ולעפפיה לעילאי. אותו ראש העליון החלוק יקפל ויקפול כלפי חוץ מפני הגרדין שלא ידבקו במכה: דלא ידיע ביה מפקתיה. שאין ניכר בו נקב בית הרעי ששם הוצאת זבלו: לשייפיה מישחא. שהשמן מגליל הבשר: ולוקמיה להדי יומא. נגד השמש: והיכא דזיג. שנגלו כזכוכית בידוע שהחלל כנגדו: בשערתא. בראש השעורה שהוא חדוד: דזריף. מנפחו איגפליי"ר בלע"ז: דלא מייץ. שלא יכול לינק: מיקר הוא דקר פומיה. נצטננו שפתיו ואין בו כח למוץ בהן: לייתו כסא דגומרי. תשטח גחלים על דף או על כלי: ולוקמה להדי פומיה. ויעמיד אצל פיו: דחיים פומיה. שיתחמם פיו: ומייץ. ויינק: דלא מינשתא. שאין נשימה ניכרת בו שאין דופק כנגד לבו כדרך כל אדם: לינפפיה בנפוותא. ינפפו עליו בנפה שקורין וא"ן: דלא מעוי. אין רוחו נכנס ויוצא יפה אלייג"א בלע"ז: סילתא דאימיה. שליא שנולדה עמו: ולישרקיה עליה. יחליקנה על בשרו כמו אישתרוקי אישתריקו (ע"ג ד' מ:) אשאולדי"ר: דקטין. שהוא דק: מקוטנא לאולמא. השליא ראשה א' קצר וראשה אחד רחב יחליקוה עליו מראש הקצר יתחילו וימשכו נגד הרחב כלומר כן ירחיב זה ויתעבה: ואי אלים. ולא מחמת בריאות אלא נפוח לישרקיה עליה מאולמא לקוטנא: דסומק. כל בשרו אדום: לא איבלע ביה דמיה. בבשרו דעכשיו כל דמו מצוי בין עור לבשר וכשמוהלין אותו יוצא כל דמו: ליתרחו ליה. ימתינו מלמולו: לא נפל ביה דמא. לא בא בו דם ומתוך כך חלש הוא ואין בו כח וממהר לחלוש ולמות: לכרכי הים. ה"ג ראיתיו שהיה ירוק הצצתי בו ולא היה בו דם ברית תרתי לגריעותא הלא דאי מהיל ליה לא נפק מיניה דמא והטפת דם ברית מצוה כדכתיב (זכריה ט) גם את בדם בריתך ועוד דמסוכן הוא ומשום חולשא שלא נוצר בו עדיין דם:

מתני'

תוספות

הכא מיחזי כבורר. מיהו בורר לא הוי שגם הפסולת ראוי לאכילה ולא דמי למשמרת דריש תולין (לקמן ד' קלז:) דאיכא למ"ד חייב משום בורר:

מי

רבינו חננאל

ברוקה. ולא קמה ופשוטה היא ובא רב אשי להעמידה כר' יוסי דנראה בעליל ואיפשיטא במנחות בתחלת פ' ר' ישמעאל הכי לאו א"ר יוסי התם כיון דאפשר לא טרחינן הכא נמי כיון דאפשר לא טרחינן ונדחת גם זו ואתו נהרדעי ואוקמוה כרבנן דפליגי עליה דר' יוסי במנחות פרק שתי הלחם נילושות דתנן ד' כהנים נכנסים ב' בידם ב' סדרים וב' בידם ב' בזיכין וד' מקדמין לפניהם ב' ליטול ב' סדרים וב' ליטול ב' בזיכין המכניסין עומדין בצפון ופניהם לדרום והמוציאין עומדים בדרום ופניהם לצפון. אלו מושיכין ואלו מניחין ספחיים של זה בצד ספחו של זה שנא' לפני תמיד. ר' יוסי אומר אפילו אלו נוטלין ואלו מניחין אף זו היתה תמידי. שמעינן מדבריהם שאו' אלו מושכין ואלו מניחין. פי' מושכין את לחם הפנים לא שמערין אותו מעל השלחן כולו אלא מושכין אותו מעט מעט ומתגלה מקצת השלחן ובאותו מקצת המגולה מניחין הלחם המכניסין החדש, וכן עושין מפחו של זה בצד מפחו של זה וסבירא להו שאם נטלו הישן מעל השלחן אין מחזירין אותו אלא כיון שסילק הלחם הישן ונשאר השלחן שעה אחת בלא לחם עברו על הכתוב לפני תמיד ואע"פ שיש לו רשות להדר הא חדש [הוא] מהא שמעינן שהפורש מן המצוה אין לו עוד לחזור עליה להדרה. ומצאנו בתלמוד א"י המל ימול מיכן לשתי מילות אחת למילה ואחת לפריעה. אחת למילה ואחת לציצין כדברי ר' עקיבא ולר' ישמעאל דסבירא ליה דברה תורה כלשון בני אדם נפקא ליה מהא דא"ר יהודה בן פזי אז אמרה חתן דמים למולות מיכן ב' מילות למילה ולפריעה למילה ולציצין:

ת"ר מהלקטין את המילה ואם לא הלקטו ענוש כרת. פי' מהלקטין יש מי שאומר מלקטן הציצין המעכבין את המילה כולן וכן סבירא לן ויש מי שאומר מהלקטין מלשון ילקוט שהערלה היא כמו ילקוט ובתוכו העטרה וצריך לחתוך הילקוט כולו לגלות העטרה ואם לא חתכו כולו כאלו לא מל והמל אם לא הילקט בשבת כל הציצין המעכבין את המילה כאלו לא מל והילל השבת וענוש כרת. והאי דאמרו לא מספקת אינה התראה ואינו מתכוון לחלל את השבת אלא לעשות מצוה מכוון וכיון שלא עשה חייב (כדרבי)[כרת] מפני שלא הניח כיון שנכנסה השבת מוציצין. אע"ג דהאי דם מחבר הוא כיון דאי' סכנה דמיא לאספלנית וכמון ועבדינן לא בשבת פי' אספלנית: רטייה קירא שעוה והיא פסולת הדבש: חספניתא כעין קרום הצומח בעור הפנים ומתקלף ובלשון ישמעאל אל כופה סילקא בלשון ישמעאל סילק: טורפין. מערבין. פי' סילתא שיליא

רב נסים גאון

ונאמר כי כל מצות לא תעשה שבתורה שענש בה כרת לא דחיא לה מצות עשה כי התנאי שנא' בערות אשת אחיך שהוא היתר היבום בה שנאמר (דברים כה) יבמה יבא עליה לא בא אלא באשת אח גרידתא שאינה אסורה אלא משום אשת אח בלבד אבל באחות אשתו שהיא אשת אחיו ודומה לה מן ט"ו נשים הניין במשנה לא נאמר בהן תנאי להתיר היבום ואילו נשאו ראובן ושמעון שתי אחיות ומת ראובן ובן לו אין לאשתו על שמעון לא חליצה ולא ייבום ולא אתי עשה דאמר רחמנא יבמה יבא עליה ודודי (ויקרא יח) ואשה אל אחותה לא תקח שענש בה הכתוב כרת ובזה אמרה המשנה ט"ו נשים פוטרות צרתיהן וכו' ואמרו בתלמוד (יבמות דף ח) בסוף הדבר רבא אמר ערוה לא צריכא קרא דאין עשה דוחה אלא לא תעשה שיש בו כרת וכמו כן אם יהיה לא תעשה שאין בו כרת אבל נוסף עליו עשה שנמצא באותה מצוה עשה ולא תעשה אין לנו נמי לדחותה במצות עשה לפי שיצאת מן כלל לאו גרידא מפני הציווי שנוסף עליה ואפילו שתי מצות עשה שהן זו כנגד זו ואין אחת מכרעת מחברתה אין לנו לדחות אחת עשה מפני האחרת כמו שנאמר בתלמוד בפרק תמיד נשחט (פסחים דף נט) בשלמא לתנא קמא יבא עשה ולא תעשה שיש בה כרת וידחה עשה דהשלמה שאין בו כרת אלא לר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא מכדי האי עשה והאי עשה מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה וכו'. שכן אם יהיה עשה ולא תעשה אבל צריך לקיים אותם יותר מלקיים העשה בלבד שכנגדם אלא אם יהיה דבר מיוחד שייחדו הכתוב או החכמים שנעשה כמו שהוא מפורש ואנו מזכירים עיקר שתקיש לו כל מה שתמצא מזה הענין ונאמר אמר הקב"ה ביום אחד לחודש השביעי שהוא יום ראש השנה (ויקרא כג) יהיה לכם שבתון זה מקרא מלא בציווי השביתה ואמר עוד מלאכת עבודה לא תעשו הזהיר בו מלעשות מלאכות מיוחדות נמצא עלינו בקידוש היום עצמו עשה ולא תעשה עוד ציונו בו לתקוע בשופר שנאמר (במדבר כט) יום תרועה יהיה לכם ובעת שלא תיקננו השופר מערב יום טוב והוצרכנו ביום טוב עצמו לתקוע בשופר לקיים המצוה ואי אפשר להיות דבר זה אלא עד שנחתוך השופר ונתקן אותו ונחלל קדושת היום ראוי לנו שנניח מצות שופר שהיא עשה ולא נחלל היום שיש בחיוב קידושו עשה ולא תעשה שאי אפשר שיבא עשה בלבד וידחה עשה ולא תעשה יחדו וכגון זה מילה שלא בזמנה והוא מי שנתאחר לאחר יום ח' מחמת חולי שאירע לתינוק או מפני הספק כמו ששנינו (לקמן דף קלז) בין השמשות ערב שבת נימול לי' יום טוב אחר שבת נמול לי"א וכשתהיה מילה שלא בזמנה אינה מותרת ביום טוב כי יום טוב יש בו עשה ולא תעשה ולא יבוא עשה של מילה ודחי עשה ולא תעשה של יום טוב אלא בזמנה שהוא יום ח' ודאי שבו נאמר (ויקרא יב) וביום השמיני ימול ואמרו בפירוש וביום ואפי' בשבת אבל שלא בזמנה אפי' יום טוב אינה דוחה שאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה אלא נזיר מצורע כי פירש בראיות ברורות שעשה ידחה את לא תעשה ועשה שבו וביאור זה כי הקב"ה צוה הנזיר שיגדל שער ראשו מאחר שהקדים האזהרה

עין משפט נר מצוה

[בתרגום שלפנינו ליתא ובע"ז כט: פירש רש"י חוספניתא שדקין שבפני אדם]

כג א מיי' פ"ב מהלכות מילה הל' יוד סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ו:

כד ב ג מיי' פ"ג מהל' י"ט הלכה יז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקי סעיף ג [וברב אלפס ביצה פ"ב קנג: ע"ש וברא"ש שם סי' כג]:

כה ד שם סעיף ס:

כו ה טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף ג בהג"ה:

כז ו ז מיי' פ"א מהל' מילה הלכה יז טוש"ע י"ד סי' רסג סעיף א:

מסורת הש"ס

[פי' כעין קרום הצומח בעור הפנים ומתקלף. ערוך]

[תוספ' פי"ג]

[לקמן קלט:]

[ביצה כג.]

[קידושין לא: וש"נ]

[גי' הערוך בערך סטר אבראי]

[גי' שאין יכול הערוך ערך מתס פי' שאין מוצא הכל ... ערוך]

חולין מז: [תוספ' פט"ז פ"ט]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דילמא מידבק גרדתא מיניה: (ג) שם מיקר הוא דקר:

גליון הש"ס

גמ' מימי לא מלאני לבי. עיין לעיל דף קיח ע"ב:

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ב מהל' מילה הלכה ח ופ"ב מהל' שבת הלכה יד סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף ט:

כט ב ג מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כו טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף כב:

ל ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף כג:

מתני' מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ר"א בן עזריה *אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר °ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס: **גמ'** והא אמרת רישא מרחיצין רב יהודה ורבה בר אבוה דאמרי תרוייהו כיצד תני מרחיצין את הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה כיצד מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי אמר רבא והא מרחיצין קתני אלא אמר רבא הכי קתני מרחיצין את הקטן בין מלפני מילה בין לאחר המילה ביום הראשון כדרכו וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ר"א בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים תניא כוותיה דרבא מרחיצין הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה ביום ראשון כדרכו וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו ביד ר"א בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים וכשהן מזלפין אין מזלפין לא בכוס ולא בקערה ולא בכלי אלא ביד אתאן לתנא קמא מאי אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר משום דגדול לא סליק בישרא הייא קטן סליק ביה בישרא הייא ההוא דאתא לקמיה דרבא אורי ליה כשמעתיה איחלש רבא אמר אנא בהדי תרגימנא דסבי למה לי אמרו ליה רבנן לרבא והתניא כוותיה דמר אמר להו מתניתין כוותייהו דיקא ממאי מדקאמר רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת אי אמרת בשלמא תנא קמא מזלפין קאמר היינו דקאמר ליה ר"א בן עזריה מרחיצין אלא אי אמרת תנא קמא מרחיצין ביום הראשון קאמר ומזלפין ביום השלישי האי רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין אף מרחיצין מיבעי ליה כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר הלכה כר"א בן עזריה הוו בה במערבא הרחצת כל גופו או הרחצת מילה אמר להו ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה מסתברא הרחצת כל גופו דאי ס"ד הרחצת מילה מי גרע מחמין על גבי מכה דאמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת מתקיף לה רב יוסף ולא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מע"ש מתקיף לה רב דימי וממאי דהכא בחמין שהוחמו בשבת פליגי דילמא בחמין שהוחמו בע"ש פליגי אמר אביי אנא בעאי דאישני ליה וקדם ושני ליה רב יוסף מפני שסכנה הוא לו איתמר נמי כי אתא רבין א"ר אבהו א"ר אלעזר ואמרי לה א"ר אבהו א"ר יוחנן *הלכה כר"א בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מע"ש בין הרחצת כל גופו בין הרחצת מילה מפני שסכנה היא לו: גופא אמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת ושמואל אמר נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה מיתיבי *אין נותנין שמן וחמין על גבי מוך ליתן על גבי מכה בשבת התם משום סחיטה תא שמע אין נותנין חמין ושמן על גבי מוך שעל גבי מכה בשבת התם נמי משום סחיטה תניא כוותיה דשמואל *אין נותנין חמין ושמן על גבי מכה בשבת אבל נותנין חוץ למכה ושותת ויורד למכה תנו רבנן *נותנין על גבי המכה מוך יבש וספוג יבש אבל לא גמי יבש ולא כתיתין יבשין קשיא כתיתין אכתיתין לא קשיא *הא בחדתי הא בעתיקי אמר אביי שמע מינה הני כתיתין מסו: ספק ואנדרוגינוס כו': תנו רבנן °ערלתו ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא

בראשית לד · ויקרא יב

לעיל פו. ע"ב

רש"י

מתני' ומזלפין עליו. את החמין: ביד · אבל לא בכלי ובגמ' פריך הא אמרת רישא מרחיצין דמשמע כדרכו והדר תני אפילו לזלף על׳ בכלי אסור: ספק. כגון ספק בן ח' חדשים [וספק בן ט'] דהוה כאבן בעלמא ואין מילתו דוחה שבת (וספק בן ט'): ר' יהודה מתיר באנדרוגינוס. דאיתרבי מקראי כדמפרש בגמ' לקמן: **גמ'** והא אמרת רישא מרחיצין. ואפילו כדרכו: כיצד קתני. מרחיצין דרישא לאו כדרכו הוא דתנא סיפא לפרושי כיצד מרחיצין כגון לזלף ביד ואפילו ביום ראשון: תניא כוותיה דרבא כו' ה"ג ביום השלישי מזלפין עליו ביד ולא גרסינן אבל לא בכלי: אתאן לת"ק. הך סיפא תנא קמא אמרה דאילו ר"א אפילו הרחצה כדרכו שרי: משום דגדול לא סליק בישרא הייא. היינו טעמא דמעשה שכם לאו ראיה גמורה היא משום דגדול אין מכה שבבשרו מעלה ארוכה מהר אבל קטן נתרפא מידי סכנתו מהר: אורי ליה כשמעתיה. התיר לו הרחצה כדרכו ביום ראשון שחל להיות בשבת: איחלש. נעשה חולה והיה דואג שמא על כך נענש: אמר בהדי תרגימנא דסבי למה לי. מה היה לי לחלוק כנגד זקנים הללו רב יהודה ורבה בר אבוה שפירשו שאסור להרחיץ: אי אמרת בשלמא ת"ק מזלפין. ביום ראשון קאמר ולא איירי בהרחצה כלל אלא בזילוף היינו דאתא ר"א בן עזריה ופליג ואמר מרחיצין: אלא אי אמרת. תנא קמא נמי מרחיצין אמר בשני הימים ולא פליג ר"א אלא איום שלישי דקאמר ת"ק מזלפין אף מרחיצין ביום השלישי מיבעי ליה: הוו בה. דייקי בה: דאי ס"ד הרחצת מילה מי גרע מחמין על גבי מכה. דשרי והכא אסרי רבנן בשלישי (*לגמרי): ולא שני כו'. והכא גבי מילה בהוחמו בשבת עסקינן הלכך בשלישי דליכא סכנתא לא: אמר אביי אנא בעאי דאישני ליה. אני הייתי רוצה לתרץ את קושיא זו כדשני ליה רב יוסף מפני שסכנה היא לו: וקדם רב יוסף ושנייא ליה. דודאי מתניתין חמין שהוחמו בשבת נמי שרי בימים הראשונים ולר"א אף בשלישי מפני שמניעת חמין סכנה היא לו: אין נותנין כו'. קס"ד גזרה משום שחיקת סמנין כשמואל דטעמיה משום הכי הוא והיינו דקאמר אבל נותן חוץ למכה דלא מוכחא מילתא דלרפואה: מוך יבש וספוג יבש. דלאו לרפואה היא אלא שלא ישרטו בגדיו הקשים מכתו: אבל לא כתיתין יבשים (א) וגמי יבש. חתיכות בגדים דקות משום דמסו וגזרו משום שחיקת סמנין: קשיא כתיתין אכתיתין · רישא שרי מוך יבש דהיינו כתיתין וסיפא אסר כתיתין: חדתי. חדשים שלא היו על גבי מכה מעולם מסו עתיקי לא מסו: ה"ג שמע מינה הני כתיתין מסו: ערלתו ודאי דוחה השבת. דהאי קרא וביום השמיני דילפינן מיניה אפילו בשבת כתיב בשפיה ערלתו דמשמע מיעוטא ערלתו של זה ולא של אחר ולמעוטי ספק אתא: אנדרוגינוס

תוספות

מי גרע מחמין על גבי מכה. והיכי אסרי רבנן בשלישי אע"ג דליכא למימר דרב אמרה למילתיה כר"א בן עזריה דפסקינן לעיל הלכתא כוותיה משמע ליה דלכ"ע קאמר ועוד דאפילו לר"א בן עזריה פריך דמשמע דשרי בשלישי משום סכנה מדמייתי קרא ויהי ביום השלישי ורב איירי במכה שאין בה סכנה: **ואין** מוגמין חמין ושמן. פירש ה"ר יוסף פורת בשם רבינו שמואל דבמעורבת יחד איירי דאי כל חד באפי נפשיה מאי קמ"ל בשמן מתני' היא בפ' שמנה שרצים (לעיל דף קיא·) אבל סך הוא את השמן והיינו אפילו על גבי מכה מדקתני בני מלכים סכין ע"ג מכותיהן שמן וורד מכלל דבשאר שמן מותר לאחר אפילו ע"ג מכה ושמואל נמי היכי הוה פליג: ולא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל לא כתיתין יבשים כתיתות כצ"ל ותיבות וגמי יבש נמחק:

רש"ל מ"ז ול"נ למחוק וקלו למלי דססרי רבא לפי דסבר דדיקלומתניתין ולא ססיר ת"ק אפי' לזלף ביום ג'

רבינו חננאל

מקוטמא לאולמא ממקום הדק לעבה: ת"ר דברים שאין עושין למילה בשבת עושין לה ביו"ט שוחקין כמון וטורפין לה יין ושמן יין בפ"ע ושמן בפ"ע אבל ע"י ליכא [אסור]. פי' ליכא עירוב יין ושמן להוליד השמן בתוך היין על [ידי] עירבוב.(אבל) א"ל אביי לרבה מהו לגבן. פי' לגבן ביו"ט לקפות גבינה לקבץ פיתותי החלב הקפוי ולעשותם חריץ של גבינה. א"ל אסור לגבן. א"ל והלא גיבון כמו לישת העיסה שנותן מים בקמח ומולל בידיו ועושה פתיתין ומוסיף מים ומקבץ הפתיתין ועושה אותם עיסה. כך מקפה החלב בטוכמסו ואחר שיקפה בכלי ויעמוד מכנים ידו ופיתתו. ואח"כ מכנים ידו ומגבן מתוך הכים. הנה גיבון ולישה מלאכתן שוה מפני מה זה מותר וזה אסור ופירק לו קמח אי אפשר לאוכלו אלא ע"י לישה ביומו. והחלב אפשר לאכלו חלב או לעשותו גבינה בערב. אקשינן עלה והא אמרו נהרדעי גבינה בת יומא מעליא והנה היא כמו הלישה וכשםשהפת·חמה מעליא כך הגבינה בת יומא מעליא ופריק ליה הכי קאמר אפילו בת יומא מעליא מכלל שבת שנים ושלשה ימים מעליא טפי ואפילו בת יומא מעליא: אין עושין למילה חלוק לכתחילה אבל כורדעליה סמרטוט: מתניתין מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה ומזלפין עליו אבל לא בכלי. ואקשי היאך קתני מזלפין מכלל שרחיצה אסורה והא רישא דמתניתין קתני מרחיצין ופרקי' רב יהודה ורבה בר אבוה אמר כך סידור המשנה מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה. והרחצה זו כיצד היא ע"י זילוף היא ביד אבל לא בכלי. ואקשי עליהו רבה והא מרחיצין קתני וזילוף אינה רחיצה ופריק רבא משנתנו הא דקתני מרחיצין ביום ראשון של מילה אם היא שבת רחיצה כדרכו בין לפני המילה בין לאחר המילה וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין ביד אבל לא בכלי ותניא כוותיה דרבא ואע"ג דתניא כוותיה לפום דקדוקא דמתניתין לא מיתוקמה כתירוצה דהא רבה כנפשיה אורי כשמעתיה ואיחלש ועיין במתניתין שפיר וחזא דלכאורה כתירוצה דהכא. וכי עיין בה

רב נסים גאון

האזהרה עליו שלא יגלחנו שנאמר (במדבר ו) גדל פרע שער ראשו אחר שאמר תער לא יעלה על ראשו הרי הוא בדבר זה מוזהר בלאו ומצווה בעשה וחייב המצורע בעת טהרתו לגלח כל שער שבגופו שנאמר (ויקרא יד) והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וכשיתנגע הנזיר בצרעת ויגיע יום ז' שהוא חייב לגלח בו אמרו חכמים שמצות גילוח של צרעת דוחה עשה ולא תעשה שיש עליו לענין נזירותו וכי מה שאמר הכתוב לענין מצורע את ראשו אחר שאמר יגלח את כל שערו לא בא אלא לענין נזיר שנאמר בו תער לא יעבור על ראשו לומר כי זו המצוה אינו חייב בה אלא בעת שלא תהיה בו צרעת אבל בעת שיהיה בגופו צרעת יגלח את ראשו אפי' שער ראשו שהזהרתיו שלא יגלחנו בימי נזירותו חייב לגלח אם היה צרוע נתקיים לנו מזה שבנזיר מצורע לבדו יבא עשה ודחי לא תעשה ועשה ובראש מס' יבמות (דף ה) אמרו אלא דקיימא לן דאין עשה דחי לא תעשה ועשה ליגמר מנזיר דאתי עשה ודחי לא תעשה ועשה אלא מנזיר לא גמרינן שכן ישנן בשאלה ובארו כי דבר זה הוא מיוחד בו לבדו ולא בזולתו וכי בכל התורה כולה לא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה והזהר לשמור אלו העיקרים שפירשנו שמהן מתבארים לך כל דבר כשתמצא בתלמוד מעין אלו הענינים: **תינח** גדול דכתיב ביה בשר קטן נמי כתיב ביה בשר בינוני מנלן פי' כבר ידענו כי הקטנים פטורים ממצות והשכר והעונש הם תלויין בחיוב המצות ומאחר שנדע כי לא חייב הכתוב במצות אלא לפי שיש בו עניני החיוב כגון שהביא ב' שערות ושהגיע למספר שני האנשים ושיצא מגבול הנערות אז הוא בן עונשין וכיון שראינו שענש הכתוב מי שלא נימול שנאמר (בראשית יז) וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה וגו' ידענו כי דבר זה מיוחד הוא באנשים גדולים ולא בנערים ומצאנו כתב בו בשר ערלתו להודיענו שהמילה דוחה את הצרעת על דרך העיקר שהקדמנו דאתי עשה ודחי לא תעשה וכי בעת שתהיה בערלה בהרת ימול ויחתוך אותה וידחה מה שכתוב (דברים כד) השמר בנגע הצרעת והצרכנו שיבאר לנו דבר זה להתיר מדעתנו מה שהיה עולה עליו שמה היינו סוברים כי זה שכתב (שם) לשמור מאד ולעשות הוא דבר מוסף על הלאו והוה ליה לא תעשה ועשה ואין המילה דוחה אותן שאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה והסיר ממנו סברא זו והודיענו שהוא לא תעשה בלבד והמילה דוחה אותה והוה שאמרו תינח גדול דכתב ביה בשר והקטן נמי שהוא בן ח' ימים נאמר בו וביום השמיני ימול בשר ערלתו ידענו כי המילה ביום ח' תדחה (עוד) את הצרעת נשאר לנו לשאול על הבינוני והוא שעברו עליו ח' ימים ולא נימול מפני מאורע שאירע לו כגון שהיה חולה או שהיה בו ספק התחית המילה ראויה בו בעת שיש בהרת בערלתו או לא ולפיכך אמרו בינוני מנלן ובאה התשובה משם אביי דאתיא מבינייא ומשם רבא מילה בזמנה [לא] צריכא-קרא כו' ופירוש על דעת אביי שהמילה מותרת בבינוני במקום שיש בהרת נלמוד מגדול וקטן כמו ששנינו(ריש ספרא)בבנין אב משני כתובים הצד השוה שבהן כו' וכן הוא הילוך הדבר בכאן כי הבינוני לא יתכן שנלמוד מן הגדול לפי שהגדול ענוש כרת לכך התירו בו הכתוב חתיכת הבהרת אבל הבינוני שאין בו חיוב כרת אין דבר זה מותר בו וכמו כן לא נלמוד דבר זה מן הקטן כי הקטן מילתו בזמנה ביום ח' והיא דוחה את השבת ולפיכך התיר הכתוב חתיכת הבהרת אבל הבינוני שאין מילתו בזמנה לא ומאחר שלא יכולנו ללמוד דבר זה מאחד מהן חיברנו אותם ביחד וקיימנו דבר עיקר מהם שהבינוני מותר לחתוך בהרת מערלתו וכן הילוכו של דבר בענין זה בינוני מנלן אמר אביי אתיא מבניינא מה לגדול שכן ענוש כרת קטן יוכיח שאינו ענוש כרת מה לקטן שכן מילה בזמנה גדול יוכיח שאין מילה בזמנה והדר הדין הצד השוה שבהן שמילתו דוחה את הצרעת אף אני אביא בינוני שתהא מילתו דוחה את הצרעת ורבא לא הוצרך לדבר זה כי הוא סובר כי בשר ערלתו שנאמר בבן שמונת ימים לא בא להתיר מילת בן שמונת ימים במקום שיש בהרת כי זה נלמדנו מקל וחומר השתא שבת חמורה דוחה צרעת קלה לא כל שכן והואיל ואינו צריך לבן ח' ימים הועיל להתיר המילה בבינוני במקום שיש בהרת: לא צריכא אפי' ר' יהודה דאמר דבר שאינו מתכוין אסור כבר פירשנו זה בפ' כירה, לבדו ולא מילה שלא בזמנה

ולא ספק דוחה את השבת ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא אנדרוגינוס דוחה את השבת רבי יהודה אומר אנדרוגינוס דוחה את השבת וענוש כרת ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא נולד בין השמשות דוחה את השבת ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית וב"ה אומרים אינו צריך *א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה *על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית מפני שערלה כבושה היא על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שבית שמאי אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"א א"צ להטיף ממנו דם ברית: אמר מר ולא ספק דוחה את השבת לאתויי מאי לאתויי הא דתנו רבנן *בן שבעה מחללין עליו את השבת ובן ח' אין מחללין עליו את השבת ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת *בן שמונה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו אבל אמו שוחה ומניקתו מפני הסכנה איתמר רב אמר הלכה כת"ק ושמואל אמר הלכה כר"ש בן אלעזר רב אדא בר אהבה אתיליד ליה ההוא ינוקא כשהוא מהול אהדריה אתליסר מהולאי עד דשוייה כרות שפכה אמר תיתי לי דעברי אדרב אמר ליה רב נחמן ואדשמואל לא עבר אימר דאמר שמואל בחול בשבת מי אמר (א) הוא סבר ודאי ערלה כבושה היא דאיתמר רבה אמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא רב יוסף אמר ודאי ערלה כבושה היא אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא רבי אליעזר הקפר אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית על מה נחלקו לחלל עליו את השבת ב"ש אומרים מחללין עליו את השבת וב"ה אומרים אין מחללין עליו את השבת לאו מכלל דת"ק סבר מחללין עליו את השבת ודילמא ת"ק דברי הכל אין מחללין קאמר אם כן רבי אליעזר הקפר טעמא דב"ש אתא לאשמעינן דילמא ה"ק *לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה: *) אמר ר' אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה וכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמונה שנאמר °אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה וגו' וביום השמיני ימול בשר ערלתו א"ל אביי דורות הראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמונה א"ל *נתנה תורה ונתחדשה

*) [נ"ל אמר רבה אמר ר' אסי כל שאמו וכו' וכן איתא בשאלתות פ' לך לך סי' ט וכ"ה ברי"ף והרא"ש]

ויקרא יב

רש"י

אנדרוגינוס. ספק הוא ונולד בין השמשות נמי ספק זמנו הוא ספק אינו זמנו וכן נולד מהול ספק שמא ערלה כבושה היא העור דבוק בבשר ולקמיה פריך ספק קמא לאתויי מאי הואיל ותני כל הני ספיקי: רבי יהודה אומר כו'. לקמיה יליף מילתיה: שב"ש אומרים צריך להטיף כו'. ואפילו הכי מודו דשבת לא דחי: שצריך להטיף. חיישינן שמא ערלה כבושה היא: על גר. דליכא שום ספק ערלה כגון ערבי מהול: בן ח' אין מחללין עליו. שהרי כמת הוא ואין מילתו מצוה ואי קשיא א"כ לאו חילול הוא שהרי הוא כמחתך בבשר מת לקמן נמי מוקי האי חילול במכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר: מפני הסכנה. מפני שחלב הרבה (ב) בדדיה ומביאה לידי חולי: כת"ק. אליבא דב"ה דאמר א"צ להטיף ממנו דם ברית: אהדריה אתליסר מהולאי. שיטיפו ממנו דם ברית ולא רצו משום דשבת הואי ואפילו לב"ש ספק הוא ואין מחללין: עד דשוייה כרות שפכה. והוא עצמו מלו ועשאו כרות שפכה שחתך מן הגיד: אדרב. דאמר א"צ להטיף: בשבת מי אמר. הא ספיקא הוא: והוא סבר. רב אדא סבר דודאי ערלה כבושה היא ומחללינן: חיישינן. הא דאמר ר"ש בן אלעזר לדברי הכל צריך להטיף אספיקא קאמר ובחול שמא ערלה כבושה היא ולענין שבת נמי ודאי לא מחללינן: ודאי ערלה כבושה היא. ומחללינן: לאו מכלל דת"ק. דר' אליעזר הקפר סבר דברי הכל מחללין ואנא דאמרי כוותיה: ה"ג וממאי דילמא מכלל דת"ק סבר דברי הכל אין מחללין א"כ רבי אליעזר טעמא דב"ש אתא לאשמעינן כו'. א"כ דתנא לעיל מיניה אמר דברי הכל אין מחללין ר' אליעזר הקפר דאתא לאיפלוגי ולמימר דלאו דברי הכל הוא דהא לב"ש מחללין מאי רבותא אשמעינן דב"ש פליגי בה הא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה *ומשנינן דילמא הכי קאמר ר' אליעזר לת"ק דאמר בשבת לדברי הכל אין מחללין ופלוגתייהו בחול דלב"ה א"צ להטיף ממנו דם ברית הא ליתא דלא נחלקו בדבר זה אלא ודאי צריך ובשבת הוא דפליגי וטעמא דב"ה אתא לאשמעינן דבחול צריך ולאפוקי מת"ק דאמר לב"ה לא צריך: כל שאין אמו טמאה לידה. כגון יוצא דופן ונכרית שילדה ולאחר נתגיירה אין בנה ממתין עד שמנה אלא נימול מיד: דורות הראשונים. מאברהם עד מתן תורה שנתנה מילה ולא נהגו טומאה:

תוספות

ולא ספק דוחה את השבת. נראה לר"י דאסמכתא בעלמא הוא ולא איצטריך קרא להכי דהיכי תיסוק אדעתיה לחלל את השבת ולא ידענא אם הוא בר חיוב מילה או לא כדמפרש לקמן דספק נולד לז' או לח' ומשום נולד בין השמשות לא איצטריך נמי קרא דמוטב דתיבטל מצות מילה בשמיני מספיקא בשב ואל תעשה ואל יחלל שבת בידים מספק אלא נראה לר"י דעיקר האי קרא אתא לאנדרוגינוס שאינו דוחה שבת ונולד כשהוא מהול ומיהו לא מחד ערלתו נפקי דאין סברא לומר שקולים ויבואו שניהם אלא תרי קראי כתיבי חד במילה בזמנה וביום השמיני ימול בשר ערלתו וחד במילה שלא בזמנה *)דגדול וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו (בראשית יז) א"נ קרא אתא לאנדרוגינוס ונולד כשהוא מהול מסברא ידעינן דאין צריך להטיף דם ברית ר"י. אי נמי עיקר קרא לנולד כשהוא מהול ולאנדרוגינוס לא צריך קרא דהא נפקא ליה לר' יהודה לקמן דאנדרוגינוס טעון מילה מדכתיב כל זכר ורבנן הוו דרשי לדרשה אחריתי: **לא** נחלקו על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית כו' על מה נחלקו על גר שנתגייר. השתא משמע דיותר יש להצריך הטפה לנולד כשהוא מהול מלנתגייר כשהוא מהול דהא לנולד כ"ע מודו ובגר איכא פלוגתא וה"נ לקמן דפסיק רב הלכה כת"ק ומשמע דכוותיה קי"ל מדקאמר רב אדא בר אהבה תיתי לי דעבדי אדרב וכיון דקי"ל כת"ק בנולד כשהוא מהול שאין צריך להטיף ממנו דם ברית כ"ש גר שנתגייר כשהוא מהול וה"ג לא פסקו כן אלא פסקו דקטן א"צ וגר צריך ובקטן ודאי כדין פסקו כשמועתו ובגר נמי נראה לר"י שסמכו אההיא דיבמות דפרק החולץ (דף מו:) דתניא הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי רבי יהודה ור' יוסי אומר אין מטבילין ואת"ל דא"צ להטיף ממנו דם ברית בנתגייר כשהוא מהול לרבי יוסי אמאי אין מטבילין הרי הוא מהול לפנינו מאי נפקא מינה אם לא מלו אותו ב"ד לא יהא אלא ערבי מהול וגבעוני מהול אלא ודאי צריך להטיף ממנו דם ברית ולכך אין מטבילין דאינו גר עד שימול ויטבול ונראה לרשב"א לתת טעם בדבר שהרי הסברא הפוכה מסברא דמתניתין והיינו טעמא דבין קטן שנולד כשהוא מהול ובין גר שנתגייר כשהוא מהול דין הוא דשניהם היו טעונים הטפת דם ברית אי לאו דדרשינן הכא דקטן אין צריך להטיף ממנו משום דכתיב ערלתו ודוקא בקטן דגלי גלי בגר דלא גלי לא גלי ור"ח פסק איפכא מה"ג: **בן** שמנה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו. נראה לר"י דעכשיו מותר לטלטל כל תינוקות שאין אנו בקיאין וטולם כמו ספק בן ח' ספק בן ט' ופעמים שהאשה מתעברת סמוך לטבילתה ופעמים שהיא מתעברת ומותר למולו בשבת ממ"נ כדאמרינן לקמן (דף קלו.) אפילו הוא בן שמנה ודאי כגון שלא בא על אשתו אלא פעם אחת ופירש וילדה לסוף ח' אפילו הכי נראה לר"י דמותר לטלטלו ולמולו בשבת אם אין ריעותא בשערו ובציפרניו כדאמר בפרק הערל (יבמות דף פ:) דאמרינן האי בר שבעה הוא ואישתהויי אישתהי: **מפני** הסכנה. סכנת חלב כשיש הרבה בדדין ולא חיישינן שמא תטלטל אותו ולא(ג) ידע רשב"א מאי איריא מפני הסכנה דאפילו לא יהא אלא לצערא בעלמא מותר* אפילו (ד) היא לחלוב עצמה ולהוציא חלב שבדדין אע"פ שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה דהתמיר איסורא טפי מאיסור טלטול נראה דשרי מידי דהוה אמפיס מורסא דשרינן משום צערא: **מכלל** דת"ק סבר ד"ה מחללין. ר' אליעזר הקפר ור"ש בן אלעזר תרווייהו קיימי את"ק וה"ק ליה ר"א הקפר לר"ש בן אלעזר לא כך יש להשיב על דברי ת"ק אלא הכי אית לן למימר לא נחלקו כו' והשתא דייק שפיר מכלל דת"ק סבר וכו'. פירוש רשב"א:

*) נ"ל דגדול וכדכך אם אינו ענין לשלא בזמנו שאף לודאי אינו דוחה

כתנאי

מסורת הש"ס

[תוספ' פט"ו]

יבמות עב.

[תוספ' פט"ו]

יבמות פ. ב"ב כ:

[בכורות מו:]

[לעיל מב. יבמות כח. ב"ק מ. סוכה טו.]

[ב"ב קי:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי אמר הוא סבר: (ב) רש"י ד"ה מפני הסכנה וכו' שחלב הרבה. נ"ב ובמס' יבמות דף פ פירש"י משום סכנת שניהם: (ג) תוס' ד"ה מפני הסכנה וכו' שמא תטלטל אותו ולא ידענא מאי איריא כצ"ל ותיבת רשב"א נמחק: (ד) בא"ד אפי' להוציא בעצמה כצ"ל ותיבת היא נמחק:

אפי' לחלוב בעצמה כצ"ל ותיבת היא נמחק

עין משפט נר מצוה

לא א ב ג מיי' פ"א מהל' מילה הלכה יח סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא סעי' ה וטוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ח וסעיף י:

לב ד מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע יד סי' רסג סעי' ד:

לג ה מיי' וסמג שם ומיי' פי"ד מהל' איסורי ביאה הלכה ה טוש"ע יד סי' רסח סעי' א:

לד ו מיי' פ"א מהל' מילה הלכה יד ופכ"ה מהל' שבת הלכה ו טוש"ע א"ח ר"ל סעי' ז ח וי"ד ס"י רס"ו סעי' יא בהג"ה:

רבינו חננאל

יאות איתברר ליה כתירוציה דרב יהודה ורבה בר אבוה. דאי כתירוצי' דידיה דאוקמא למתניתין שאמרו חכמים מרחיצין ביום ראשון בשבת כדרכו ומזלפין ביום שלישי שחל להיות בשבת ר' אלעזר בן עזריה אומר אף מרחיצין ביום שלישי שחל להיות בשבת היה צריך לומר מפני שאמרו חכמים יום ג' שחל להיות בשבת מזלפין בא הוא ואמר מזלפין ואף מרחיצין אלא מכיון (כולא)[דלא]אמר כך שמעינן מינה שלא הזכירו חכמים ביום ג' שחל להיות בשבת לא רחיצה ולא זילוף. ומדלא שמעינן דלית להו לרבנן ביום השלישי לא רחיצה ולא זילוף. ר' אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים וכ"ש ביום ראשון וקיי"ל כר' אלעזר בן עזריה דאמרי' א"ר אבהו א"ר יוחנן הלכה כר' אלעזר בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת ובין חמין שהוחמו בע"ש. בין הרחצת כל גופו בין הרחצת מילה. מפני שסכנה היא לו: גופא אמר רב אין מונעין חמין ושמן מע"ג מכה בשבת ושמואל אמר נותנין חוץ למכה ושותת ויורד למכה. ואע"ג דקיי"ל רב ושמואל הלכה כרב באיסורי הכא הלכה כשמואל דתניא כוותיה. אין נותנין חמין ושמן ע"ג מכה בשבת אבל נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה. תני רב נותנין ע"ג מכה מוך יבש וספוג יבש אבל לא נמי יבש ולא כתיתין יבשין. קשיא כתיתין אכתיתין. רישא קתני נותנין ע"ג המכה מוך יבש והוא כתיתין והדר תני ולא כתיתין יבשין ופרקינן לא קשיא הא בחדתי והוא מוך יבש מותר שאין חשובין כרפיה. אבל כתיתין ישנין אסורין. ועלה אמר אביי ש"מ האי נקרא מסו. פי' נקרא היא כתיתין והן סמרטוטין יבשים שיש עליהם טינוף צואה ריעי. כדגרסינן בע"ז ליתו נקרא מקיקלתא כו': ת"ר ערלתו ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא ספק דוחה את השבת ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא אנדרוגינוס דוחה את השבת וכו' אמר מר ולא ספק דוחה את השבת לאתויי הא דתנו רבנן בן ז' מחללין עליו את השבת בן ח' אין מחללין עליו את השבת ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת בן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת. אבל אמו שוחה עליו ומניקתהו מפני הסכנה. (צריך לכתוב תשלום הברייתא כמות שהיא בתוספתא). אתמר רב אמר הלכתא כת"ק דברייתא דאמר הא דתני ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת שבית שמאי אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"א אין צריך להטיף ממנו דם ברית ושמואל אמר הלכה כר' שמעון בן אלעזר שאמר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הנולד מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית דכיון שר' שמעון בן אלעזר סתמא א' יש לומר לא אמר אלא בחול אבל בשבת לא אמר דומיא דסיפא דקתני סיפא על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"א אין צריך וברור הוא שאין מילה לגר בשבת ועל זה אמר שמואל הלכה כר' שמעון בן אלעזר והוא בחול ולא בשבת. וחלקו עוד בנולד כשהוא מהול רבה ורב יוסף רבה אמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא ורב יוסף אמר ודאי ערלה כבושה היא וראינו דברי רבה שהן שוין בשבת דרב אמר הלכה כת"ק ודקדקנו דברי ת"ק שאמר ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת ועל זה הלוקת ב"ש וב"ה ועליו אמרו ב"ה אין צריך להטיף ממנו דם ברית בשבת. ויש לומר אפילו בחול דהא סתם קאמר אין צריך להטיף ממנו דם ברית ומסתברא כרבה דאמר שמא ערלת כבושה היא. ומשמא אין מחללין את השבת ובירור דבר זה דברי רבה שאמר מנא אמינא לה. דתניא ר' אליעזר הקפר ב"ר אומר לא נחלקו ב"ש [וב"ה על הנולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית ועל מה נחלקו לחלל עליו את השבת שבית

רב נסים גאון

מסכה דאתיא מקל וחומר וגם זה פירשנו בפ' במה מדליקין: מילה דנכרתו עליה י"ג בריתות. מפורשין הן בתורה (בראשית יז) ואלו הן ואתה את בריתי תשמר ואתנה בריתי אני הנה בריתי והקימותי את בריתי לברית עולם ואתה את בריתי תשמר והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם את בריתי הפר והקימותי את בריתי לברית עולם את בריתי אקים את יצחק*: ולא שאני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת. תמצא נשיאות ונתינות שבדבר זה ומה שנאמר עליו בפ' כירה (ד' לח) דתנן מעשה שעשו אנשי טבריא שהביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין אמרו להם חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת אסורין ברחיצה[וכו']ומותרין בשתיה ואוקימנה כר' שמעון דאסורין להשתטף בהן כל גופו ולענין חמין שהוחמו מערב שבת אמר שמואל לא התירו לרחוץ בהן אלא פניו ידיו ורגליו ותניא כוותיה דשמואל חמין שהוחמו מערב שבת למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא ירחוץ בהן כל גופו ולר' שמעון מותר להשתטף בהן כל גופו ובפרק חבית (דף קמז) תמצא שיחוק דבר זה של ר' שמעון שמתיר להשתטף בהן כל גופו אסור לרחוץ בהן כל גופו: בן ח' הרי הוא כאבן. לפי מה שנולד לח' חדשים אי אפשר לו להיות כל עיקר ותמצא פירושו בבראשית דר' אושעיא (פרשה יד) וייצר בב' יצירות יצירה לאדם ויצירת לבהמ' יצירת

* פס מכרון וכפול וכלי סרים וספין בפרשה יפלח נפלתם וכפרלם

עין משפט
נר מצוה

לה א מיי' שם הלכה יא טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף ה וי"ד סי' רסו סעיף י:

לו ב מיי' שם הלכה ו סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסב סעיף ג וסימן רסו סעיף י:

לז ג ד מיי' שם הלכה ד ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף א:

לח ה מיי' שם הלכה יג ופ"א מהל' יבום וחליצה הלכה כב ופ"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה ו ופ"א מהל' אבל הלכה ו סמג עשין נא ועשין דרבנן ב טוש"ע י"ד סי' שמ סעיף ל וסי' שעג סעיף ד וסי' שעה סעיף ו וטוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ד:

לט ו מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה ד (ופ"ג מהל' איסורי מזבח הלכה ח) סמג לאוין קה וקלג עשין קעה:

ונתחדשה הלכה איני והא איתמר יוצא דופן *ומי שיש לו שתי ערלות רב הונא ורב חייא בר רב חד אמר מחללין עליו את השבת וחד אמר אין מחללין עד כאן לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת אבל לשמנה ודאי מהלינן ליה *הא בהא תליא כתנאי יש יליד בית שנימול לאחד ויש יליד בית שנימול לשמנה יש מקנת כסף שנימול לאחד ויש מקנת כסף שנימול לשמנה יש מקנת כסף שנימול לא' ויש מקנת כסף שנימול לשמונה כיצד לקח שפחה מעוברת ואח"כ ילדה זהו מקנת כסף הנימול לשמונה לקח שפחה וולדה עמה זו היא מקנת כסף שנימול לאחד ויש יליד בית שנימול לשמנה כיצד לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית הנימול לשמנה רב חמא אומר ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד הטבילה ואחר כך ילדה זהו יליד בית הנימול לשמנה ותנא קמא לא שני ליה בין הטבילה ואח"כ ילדה בין ילדה ואח"כ הטבילה דאע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לשמנה (אמר רבא) בשלמא לר' חמא משכחת לה יליד בית נימול לא' יליד בית נימול לח' מקנת כסף נימול לא' ומקנת כסף נימול לח' ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד הטבילה ואח"כ ילדה זהו יליד בית שנימול לח' מקנת כסף נימול לשמנה כגון שלקח שפחה מעוברת והטבילה ואח"כ ילדה מקנת כסף נימול לאחד כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה אלא לת"ק בשלמא כולהו משכחת להו אלא יליד בית נימול לאחד היכי משכחת לה א"ר ירמיה בלוקח שפחה לעוברה הניחא *למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי מאי איכא למימר אמר רב משרשיא בלוקח שפחה ע"מ שלא להטבילה *תניא רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה שמנת ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן וגו' הא לא שהה ספיקא הוי מימהל

ונתחדשה הלכה. דמי שאמו טמאה לידה נימול בח' ולא אחר: יוצא דופן. שנקרעת אמו: שתי ערלות. שני עורות זה על זה* ואמרי לה שני גידין: אבל לשמנה ודאי מהלינן. ואע"ג דיוצא דופן אין אמו טמאה לידה: הא בהא תליא. וחילול שבת תלי במילה לח' דמי שנימול לח' דוחה שבת ומי שאינו נימול לח' אינו דוחה השבת דכי כתיב וביום השמיני דילפינן מיניה ואפילו בשבת בנימול לח' כתיב: כתנאי. הא דרב אסי: ה"ג הא מילתא בשאלתות דרב אחאי* כיצד לקח שפחה (א) ואחר כך ילדה זהו מקנת כסף שנימול לשמונה לקח שפחה וולדה עמה זהו מקנת כסף שנימול לאחד לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית שנימול לח' רבי חמא אומר הטבילה ואחר כך ילדה זהו יליד בית שנימול לח' ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לא' בשלמא לר' חמא משכחת לה יליד בית כדקתני מקנת כסף שנימול לשמנה כגון שלקח שפחה ואחר כך ילדה נימול לח' נמי כגון שלקח שפחה וולדה עמה אלא לת"ק כו' ובספרים שלנו כתיב נימול לאחד נמי כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה ונראה בעיני דהא דלא גריס בשאלתות כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה משום דקשיא ליה מאי דוחקיה לאוקמיה בשני לקוחות ולשנויי גירסא דסיפא מרישא דקתני לקח שפחה וולדה זהו מקנת כסף שנימול לא': יש יליד בית שנימול לא'. דתרי קראי כתיבי ביליד בית ומקנת כסף חד כתיב ביה ח' וחד לא כתיב ביה ח' (בראשית יז) המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך ולא מפרש ביה לח' ימים וכתיב (שם) ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף ומסתברא דהאי דמפרש ביה לשמנה היינו היכא דדמי לישראל מעליא שנולד בביתו של ישראל משקנאו דדומיא דלכם בעינן דכתיב בההוא קרא ימול לכם כל זכר והדר יליד בית ומקנת כסף הלכך לקח שפחה מעוברת וילדה הרי זה מקנת כסף דגוף שלם הוא כשמטי אמו וקנאו שנימול לח' דדומיא דלכם הוא שנולד ברשותו של ישראל לקח שפחה וולדה עמה שכבר ילדתו ואע"פ שלא עברו עליו ח' ללידתו מלו מיד כדכתיב המול ימול וגו' דלאו דומיא דלכם הוא לקח שפחה ונתעברה אצלו לא הוי עובר מקנת כסף אלא יליד בית שנימול לח' דדומיא דלכם הוא ולקמיה מפרש יליד בית הנימול לאחד אליבא דת"ק: רבי חמא אומר. הטבילה לשם עבדות וחלה עליה שם תורת שפחת ישראל דנתחייבה בכל מצות שהאשה חייבת בהן והויא טמאה לידה זהו יליד בית שנימול לח': ילדה והטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד. דכל שאין אמו טמאה לידה אין ממתינין לו לח' כרב אסי: בשלמא לרבי חמא. דשני בין הטבילה ואחר כך ילדה לילדה ואח"כ הטבילה: משכחת לה. כולהו יליד בית נימול לאחד ילדה ואח"כ הטבילה יליד בית נימול לח' הטבילה ואח"כ ילדה ושניהם בשנתעברה אצלו דלא הוי מקנת כסף. מקנת כסף נימול לח' כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה לאחר שהטבילה. מקנת כסף הנימול לא' כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה דכיון דאין לבעל העובר חלק באמו לאו דומיא דלכם הוא ה"ה נמי דמצי לפלוגי במקנת כסף בין ילדה ואחר כך הטבילה בין הטבילה ואחר כך ילדה ולמימר מקנת כסף נימול לח' כגון שלקח שפחה מעוברת ועוברה וילדה ואחר כך הטבילה אלא רבותא השמעינן דאפילו בהטבילה ואח"כ ילדה משכחת לה והא דשני מקנת כסף נימול לח' לרבי חמא מלת"ק ולא אמר כגון שלקח שפחה וולדה עמה משום דאם כן ילדה קודם טבילה היא ומאי איריא נולד קודם שלקחה אפילו נולד משלקחה כמי לרבי חמא נימול לא': אלא יליד בית נימול לא' היכי משכחת לה. הא ודאי דומיא דלכם הוא הואיל ולאו בטומאת לידה תליא לדידיה: בלוקח שפחה לעוברה. ואפילו מישראל דהוי' טמאה לידה שכבר טבלה לאו דומיא דלכם הוא הואיל ואין לו חלק באמו: הניחא כו'. פלוגתא דר"ל ורבי יוחנן בבבא בתרא (דף קלו:): שלקחה על מנת שלא להטבילה. דלא שייכא בה תורת חובא דמצות כלל דלאו דומיא דלכם הוא אבל לטומאת לידה לא חיישינן בילדה ואח"כ הטבילה: ופדויו. בבכור אדם כתיב: מבן חדש. מדתלי בהכי שמע מינה עכשיו נתברר שהוא בן קיימא ולא קודם לכן: הא לא שהה. שלשים יום באדם ובבהמה ח' ימים ספיקא הוי הס"ם פריך עלה: מימהל

כתנאי יש יליד בית כו'. תימה היכי מוקי ליה כתנאי דהא מתוך הך ברייתא דרבי חמא תלי טעמא בטומאת לידה לעולם אימא לך דסבר יוצא דופן נימול לח' והאי דמצריך טבילה בשפחה משום דבענין אחר אינה חשובה גיורת עד שתטבול כדנפקא לן ביבמות בפרק החולץ (דף מו:): כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה. פירש בקונטרס דהוי מצי למימר כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה קודם טבילה אלא רבותא נקט דאפילו בטבלה ואח"כ ילדה משכחת לה מקנת כסף נימול לח' וקשה לר"י דא"כ ת"ק דלעיל ה"ל למינקט נמי הך רבותא ואמאי קאמר (ב) מקנת כסף נימול כו' אפילו לקח מעוברת נמי אלא שלקח זה שפחה וזה עוברה אלא ודאי לקח זה שפחה וזה עוברה הוי שפיר דומיא דלכם וכגירסת שאילתות דרב אחאי. נראה לר"י דגרס כגון שלקח שפחה וולדה עמה מיהו תימה לר"י דהוה מצי למינקט רבותא אפילו בלא ולדה עמה כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה קודם טבילה וי"ל דניחא ליה למינקט כדקתני בברייתא במילתיה דת"ק ועוד אומר ר"י דמשום דהנך קראי נימול לאחד ונימול לשמונה דיליד בית ומקנת כסף כתיבי בפרשת לך לך הלכך ניחא לאשכוחינהו בכה"ג דשייך קודם מתן תורה דלא הוה טבילה ואע"ג דיליד בית נימול לח' לר' חמא לא משכחת לה אלא אחר מתן תורה בילדה ואח"כ טבלה מיהו כל מה שיכול לקיים לפני מתן תורה מקיים: כגון שלקחה ע"מ שלא להטבילה. וכדמפר' ביבמות בפרק החולץ (דף מח:) דלקח על מנת שלא לגיירו יכול להשהותו הרבה: כל ששהה שלשים יום באדם וח' ימים בבהמה. אינן שוין דיום שמנה כלאחר שמנה כדמוכח לקמן דעבד להו עיגלא תילתא ביומא דשבעה וקאמר אי איתרחיתו עד לאורתא הוה אכלינן מיניה ויום שלשים כלפני שלשים כדתנן בבכורות בפ' יש בכור לנחלה (דף מט.) ואפילו רבי עקיבא דפליג לא קאמר אלא דמספקא אם הוא כלפני שלשים או כלאחר שלשים ולענין אבילות אפילו ר"ע מודה דהוה כלפני שלשים משום דהלכה כדברי המיקל באבל: מימהל

רבינו חננאל

שמאי] אומרים מחללין ובה"א אין מחללין ודייק רבה מדברי ר' אליעזר הקפר מכלל דת"ק סבר דברי הכל אין מחללין ואמר רבה אנא דאמרי כת"ק לדברי הכל ואקשינן על הדין דוקיא דרבה א"כ ר' אליעזר הקפר מטעמא דב"ש אתא לאשמעינן כלומר אם ת"ק אמר דברי הכל מחללין ור' אליעזר הקפר אמר כי ב"ה סבירא להו אין מחללין למה חלק על ת"ק. ת"ק אמר דברי הכל אין מחללין והוא עוד אמר כי בה"א אין מחללין והלכה כמותם. לא בא אלא לפרש טעמא דב"ש מה הוצרך לזה. והא בהדיא קיי"ל ב"ש במקום ב"ה אינה משנה פריק רבה דלמא ת"ק אמר לא נחלקו אלא בלהטיף ממנו דם ברית ור' אליעזר הקפר אמר לא נחלקו בזה אלא לחלל עליו את השבת נחלקו. וביקש רבה להעמיד דבריו כב"ה אליבא דתנא [קמא] ולא נתברר אבל עמדו דבריו כב"ה אליבא דר' אליעזר הקפר ונמצאו דבריו ודברי רב שאמר הלכה כת"ק דבר אחד. וקיי"ל הלכתא כרב באיסורי. ועוד רבה ורב יוסף הלכתא כרבה בר משרה קנין ומחצה הלכך כוותייהו עבדינן וקיי"ל דנולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית בחול שמא ערלה כבושה היא. ואם חל ח' שלו בשבת אין מחללין עליו את השבת וכן הלכה. ומעשה דרב אדא בר אהבה ברור הוא והזכירוהו בתלמוד א"י כלשון הזה. רב אדא בר אהבה איתיליד ליה חד בר (בן) [כי] מסמסם ביה מית רבי אבין אמר פצוע דכא נעשה ונתענה עליו ומת. גר שנתגייר כשהוא מהול אין לו תקנה אבל הוא בעצמו לא: אמר רבה אמר רב אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה כו' מסתברא שלא בא רבה אלא למעט בן הנכרית שאין אמו טמאה לידה. אם יקנהו אין נימול לח' שבן בת ישראל ובן הגיורת ובן השפחה אמה טמאה לידה שכך שנינו בענין אשה כי תזריע בני ישראל בענין הזה. ואין הנכרים בענין הזה. או בני ישראל אין לי אלא בני ישראל מניין לרבות את הגיורת ואת השפחה בין משוחררת ובין שאינה משוחררת ת"ל אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה וגו' הא אפילו טמאה ומקשינן עלה וכל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה ומי שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמונה. והרי יוצא דופן שאין אמו טמאה לידה דתניא וילדה עד שתלד ממקום הולד פרט ליוצא דופן ר' שמעון [אומר] יוצא דופן הרי הוא כילוד וחייבין עליו קרבן ובלבד שהוא פטור מחמש סלעים ואתמר יוצא דופן ומי שיש לו ב' ערלות רב הונא ורב חייא בר רב חד אמר מחללין עליו את השבת וחד אמר אין מחללין עליו את השבת. עד כאן לא פליגי לחלל עליו את השבת אבל ודאי לשמונה מהלינן ליה. ופרקי' הא בהא תליא האומר מחללין עליו את השבת סבר נימול לח' והאומר אין מחללין סבר אינו נימול לשמונה דדברי רבה כתנאי זה התנא שאמר לקח שפחה ועוברה עמה נימול לח'. פי' קנה שפחה גויה ועוברה נמצא זה העובר מקנת כסף וקודם שיטבלנה עודה בגיותה ילדתו כיון שיגיע ליום שמיני חייב ואע"פ שילדתו בגיותה שאינה טמאה לידה ואמר התנא זהו מקנת כסף הנימול [לשמונה]. דלא כרבה ורב אחא אמר ילדה כו'. קיי"ל דכולהו תנאי מא"י אינון לפיכך קרי להו רבי בר מתלת דוכתי. ואע"ג דתנא קרי להו רב. רב אבא בהאשה שנפלו לה נכסים. ורב אבא נמי בג' שאכלו כאחד. ורב חמא בהדא דוכתא. ורב אחא אמר ילדה ואח"כ הטבילה מאחר שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמונה ליום אחד כרבה. וזהו שאמר רבה לרב חמא דבעי טבילה משכחת לה יליד בית נימול לשמונה כגון שהטבילה ואח"כ ילדה. מקנת כסף נימול לשמונה כגון שלקח שפחה ועוברה עמה. וגם זו הטבילה ילדה ומפני מה לא פירש בה טבילה כיון שהפריש מקודם לזה בין הטבילה ואח"כ ילדה ובין ילדה ואח"כ הטבילה. (סימי) [טי] לא שמעת לה לקח שפחה ועוברה עמה. זהו מקנת כסף שנימול לשמונה

רב נסים גאון

יצירה לס' ויצירה לו' רב התנא אמר נוצר לס' ותנצר לז' חי לח' אינו חי: הניחא למאן דאמר קנין פירות [לאו] כקנין הגוף דמי אלא למאן דאמר קנין פירות (לאו) כקנין הגוף דמי. ומחלוקת היה על זה בין ר' יוחנן ובין ריש לקיש ותמצא מחלוקתם בהרבה מקומות מן התלמוד במס' גיטין בפרק השולח גט לאשתו (דף מז) איתמר המוכר שדהו לפירות ר' יוחנן אמר מביא וקורא ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא ר' יוחנן אמר מביא וקורא קנין פירות כקנין הגוף דמי ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ובבבא בתרא בפרק יש נוחלין (קלו) מכר הבן בחיי האב וכו' ובמס' יבמות בפרק החולץ (לו) וזאת

מסורת הש"ס

[פי' רש"י יבמות עב. ד"ה מי שיש לו]

[יבמות עב.]

[פרשת לך לך סימן ע]

[מגילה: מיר יח: תמורה יח.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פ"ג הא מילתא וכו' כיצד לקח שפחה מעוברת ואח"כ וכו' שנימול לשמונה כגון שלקח שפחה מעוברת והטבילה ואח"כ ילדה: (ב) תוס' ד"ה כגון שלקח זה וכו' ואמאי קאמר לקח שפחה ... אפילו לקח מעוברת נמי:

ב"ק פח: ב"מ נו: ב"ב קלו. יבמות לו: [גיטין מז. מח. ערכין כט:]

[יבמות עב: ודף פ: נדה מד: תוספ' פט"ו]

גליון הש"ס

גמ' שלקח זה שפחה וזה עוברה. עיין בשער המלך ... שם שמנת ימים בבהמה. עי' ... לו ע"א ... שומע ...

מימהל היכי מהלינן ליה אמר רב אדא בר אהבה *מלין אותו ממה נפשך אם חי הוא שפיר קא מהיל ואם לאו מחתך בבשר הוא ואלא הא דתניא ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת אמאי נימהליה ממה נפשך אם חי הוא שפיר קא מהיל °ואם לאו מחתך בבשר הוא אמר מר בריה דרבינא אנא ורב נחומי בר זכריה תרגימנא מימהיל הכי נמי מהלינן ליה לא נצרכה אלא למכשירי מילה *ואליבא דרבי אליעזר אמר אביי כתנאי °וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה להביא בן שמנה שאין שחיטתו מטהרתו רבי יוסי ברבי יהודה ור' אלעזר בר"ש אומרים שחיטתו מטהרתו מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר חי הוא ומ"ס מת הוא אמר רבא אי הכי אדמיפלגי לענין טומאה וטהרה ליפלגי לענין אכילה אלא דכולי עלמא מת הוא ורבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון סברי כטרפה טרפה לאו אף על גב דמתה היא שחיטתה מטהרתה הכא נמי לא שנא ורבנן לא דמי לטרפה טרפה היתה לה שעת הכושר האי לא היתה לה שעת הכושר וכ"ת טרפה מבטן מאי איכא למימר התם יש במינה שחיטה °הכא אין במינה שחיטה איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרבן שמעון בן גמליאל או לא אם תמצי לומר פליגי הלכה כמותו או אין הלכה כמותו ת"ש *עגל שנולד ביום טוב שוחטין אותו בי"ט הכא במאי עסקינן דקים ליה בגויה שכלו לו חדשיו ת"ש *ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן ה"נ שכלו לו חדשיו ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל *הלכה מכלל דפליגי ש"מ אמר אביי נפל מן הגג או אכלו ארי דברי הכל חי הוא כי פליגי שפיהק ומת מר סבר חי הוא ומר סבר מת הוא למאי נפקא מיניה °לפטור מן הייבום נפל מן הגג או אכלו ארי דברי הכל חי הוא והא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע איקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין ועביד להו עיגלא תילתא ביממא דשבעה ואמרי ליה אי איתרחיתו ליה עד לאורתא הוה אכלינן מיניה השתא לא אכלינן מיניה אלא כשפיהק ומת דברי הכל מת הוא כי פליגי בנפל מן הגג ואכלו ארי מר סבר חי הוא ומר סבר מת הוא בריה דרב דימי בר יוסף אתיליד ליה ההוא ינוקא בגו תלתין יומין שכיב יתיב קמתאביל עילויה אמר ליה אבוה צוורוניתא קבעית למיכל אמר ליה קים לי ביה שכלו לו חדשיו רב אשי איקלע בי רב כהנא איתרע ביה מילתא בגו תלתין יומין חזייה דיתיב וקא מתאבל עילויה אמר ליה לא סבר ליה מר להא דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אמר ליה קים לי בגויה שכלו לו חדשיו *איתמר מת *)בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה אמר רבינא משמיה דרבא אם

*) [עי' תוס' בכורות מט. ד"ה מת ותוס' יבמות לו: ד"ה מת וכו' שכתבו דרש"י דהכא גורס בסוף שלשים]

רש"י

מימהל היכי מהלינן. שום קטן ביום השמיני בשבת דילמא נפל הוא ולא חזי למול ועושה חבורה שלא לשם מצוה: אם חי הוא. כלומר אם כלו לו חדשיו שפיר קא מהיל: מחתך בבשר. שחוטה הוא ולא חבורה היא: לא נצרכה. הא דקתני אין מחללין אלא לענין מכשירי מילה לרבי אליעזר דאמר דחו שבת ה"מ דקים ליה בגויה שכלו לו חדשיו שעברו °ט' חדשים משמשה עד שילדתו ולא שמשה כל ימי עיבורה אבל ספק אין מכשיריו דוחין דילמא לאו בר מימהל הוא ומחלל שבת בעשותו פחמים וברזל: כתנאי. נפל גמור אם חשוב כמת כדקאמר רב אדא בר אהבה דאינו אלא מחתך בבשר או לא והויא חבורה: לאכלה להביא בן ח'. דכוליה קרא דריש ליה בתורת כהנים מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצת אינה מטמאה פרט לטרפה ששחטה ומדממעיט טרפה ששחטה מכלל דבטהורה קאי אשר היא לכם להביא בהמה טמאה לפי שפרשה ראשונה דכתיב בה לכל הבהמה אשר היא מפרסת פרסה ואיננה מעלת גרה וגו' מוקי לה התם באבר מן החי הכתוב מדבר ופרשה זו במתה ודאי לאכלה להביא בן ח' חדשים שאף שחיטתו מיתה ומטמאה: מר סבר חי הוא. לפיכך שחיטתו מטהרתו: לענין אכילה. אי מותר באכילה בשחיטתו אם לאו: טרפה. שחיטתה מטהרתה מלטמא כדפרישית: היתה לה שעת הכושר. לישחט וליטהר קודם שנטרפה: מי פליגי. למישרי ולד של בהמה בתוך ח' ימים: שוחטים אותו ביו"ט. ולאו מוקצה שהרי בין השמשות נמי היה מוכן אגב אמו מיהו שמעינן מינה דמותר לבו ביום: ושוין. רבי יהודה ורבי שמעון שנחלקו ברואין מומין ביו"ט במסכת ביצה שאם נולד היום הוא ומומו עמו שהוא מן המוכן ומותר לבקר מומו ביו"ט דלא דמי כמתקן ביו"ט דלא איתחזק באיסורא ומוקמינן לה התם כגון דיתבי דייני התם ורואהו בשעת לידה מיד: נפל מן הגג או אכלו ארי. שמת מחמת מיתה הבאה לו בתוך ל' ממקום אחר דברי הכל בחזקת כלו לו חדשיו קאי דאי לאו הך מיתה לא הוה מת הילכך חי הוא ובאדם הוי ולד ופוטר את אמו מן החליצה וגבי בהמה נמי סתם ולד בהמה ששחטו בתוך ח' מותר באכילה דלא חזינא ביה ריעותא ורוב היולדות אינן מפילות: שפיהק. °בייל"ר בלע"ז כלומר לאחר לידתו לא ראו בו אלא חיות מעט שפיהק ומת וגבי אדם קאי: ה"ג ועבדו (א)עגלא תילתא ביממא דשבעה: איתרחיתו. מלשוחטו עד אורתא שהוא ליל שמיני: הוה אכלינן מיניה • דמקצת היום ככולו כדכתיב (ויקרא כב) והיה שבעת ימים תחת אמו הא לילה חזי ומיהו מיום השמיני הוא דירצה דאורתא לאו בת הקרבה היא כדכתיב (שם ז) ביום צוותו להקריב אבל מכלל נפל נפקי ליה וחזי לאקדושי כדאמרינן בזבחים (דף יב.) °לילה לקדושה יום להרצאה והלכך לענין חולין חזי מאורתא למישחטיה ומיכל אלמא מאן דס"ל כרשב"ג פליג במיתה הבאה לו ממקום אחר ואמר ספיקא הוא: שכיב בגו תלתין. ללידתו: א) צוורוניתא. מטעמים שמאכילין את האבל: קא בעית למיכל. לכך אתה מתאבל: בגו תלתין יומין. ללידת הולד: מת הולד ב) בתוך ל'. ללידתו ולא היה לאביו בן אלא הוא ג) ונולד לאחר מיתת אביו ועל ידו היו פוטרין אמו מן החליצה אם היה בר קיימא: ועמדה ונתקדשה. לאחר זמן לפי שסבורה שאינה זקוקה ליבם: הס

א) [כמו"ק כ: גרס רש"י לידוניית' ופי' סעודת אבל כמו גירי' הערוך שהביא תוס' הכא ד"ה צודניתא] ב) [נ"ל בסוף ע"פ עדות' של תוס' יבמות ובכורות] ג) [נ"ל ותי לאחר מיתת אביו] ד) [ונ"ל דאי לאו הכי מה בא רשב"ג להוסיף על מילתא דרבי]

תוספות

מימהל היכי מהלינן ליה. מכאן משמע דלא איירי רשב"ג בבן שמנה (ב) דוקא אלא בסתם ולדות וכן משמע לקמן דאמר ת"ש עגל שנולד בי"ט שוחטין אותו בי"ט ודחי דכלו לו חדשיו ואת"ל דלא איירי רשב"ג אלא בודאי בן שמנה הוה ליה לדחויי הב"ע בסתם ולדות ועוד אמר לקמן נפל מן הגג ואכלו ארי דברי הכל חי הוא ואי בודאי בן ח' איירי היכי תיסק אדעתיה לומר ד"ה חי הוא ובכולהו דלקמן נמי דמוקמינן בדקים ליה בגוויה שכלו לו חדשיו וקשה לר"י מהא דאמרינן בפ' הערל (יבמות דף פ:) איזהו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו רבי אומר שערו וצפרניו מוכיחין עליו כו' דאמר האי בר שבעה הוא ואישתהויי אישתהי ופריך (ג) הא דעבד רבה תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים ואישתהי עד תריסר ירחי שתא כמאן כרבי כיון דאיכא רשב"ג דאמר אישתהי *דתני כל ששהה כו' כרבי עבד אלמא משמע בהדיא דבודאי בן ח' איירי מדמוכח מיניה דמשתהי כרבי ומנא ליה דילמא לעולם ס"ל דלא משתהי ובסתם ולדות איירי רשב"ג כדפרישית ואור"י דע"כ בודאי בן ח' נמי איירי דהא בתוספתא דמכילתין מיתני מילתיה דרשב"ג בתר מילתיה דרבנן ורבי דיבמות ואפלוגתייהו קאי דאיירי בבן ח' וא"ת ובשמעתין מנלן דבסתם ולדות ס"ל לרשב"ג הא לא שהה ספיקא הוי דילמא קסבר ולד מעליא הוי ולא איירי כלל בסתם ולדות אלא בודאי בן ח' ויש לומר דדייקינן מדקתני כל ששהה דכל משמע לרבות סתם דווקא שהה הא לא שהה ספיקא הווי והא דמבעיא לן לקמן אי פליגי רבנן עליה דרשב"ג היינו בסתם ולדות דבן ח' ודאי בהדיא קתני לה בתוספתא וא"ת והיכי פשיט לקמן מדאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג מכלל דפליגי בסתם ולדות תאמר דלעולם לא פליגי בסתם ולדות וכי פסיק רב יהודה כוותיה הנ"מ בודאי בן ח' וי"ל דא"כ ה"ל למיתני הלכה כר' (ד) דליכא למימר דלא קאמר הלכה כרבי משום דבעי הוכחת סימנין שערו וצפרניו אבל רשב"ג לא בעי דהא פשיטא דבן ח' שלא גמרו שערו וצפרניו לכ"ע לא חי ומדנקט רשב"ג ש"מ דבסתם ולדות איירי ופסק בכולא מילתא כוותיה והשתא נמי אין צריך לדקדק (ה) מכל דבלאו הכי יש להוכיח דבסתם ולדות איירי כמו שהוכחתי ד)ר"י: צודניתא. גרס בערוך*) לשון לידה ומזונות: ואם

*) [ערך צד ג]

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"א מהל' מילה הלכה יד סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף יא בהג"ה:

מא ב ג ד מיי' פ"ב מהל' שאר אבות הטומאות הלכה ו:

מב ה ו מיי' פ"ב מהל' יום טוב הלכה א סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצח סעיף ה:

מג ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ט:

מד ח ט מיי' פ"א מהל' יבום הלכה ה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ד:

מה י מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה ד סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' טו סעיף ג:

[ר"ל מדקתני כל ששהה ולא תני אם שהה כרבי עבדי]

מו כ מיי' פ"א מהל' אבלות הלכה ז סמג עשין מד"ס ב טוש"ע י"ד סי' שעד סעיף ח [ברי"ף כאן ובפ"ג דמו"ק דף רנ: וכן ברא"ש כאן ושם סי' לג]:

רבינו חננאל

זה שפחה וזהו עובו זהו יליד בית שנימול לאחד דברי הכל הוא. כי פליגי בילדה ואח"כ הטבילה ת"ק סבר גם זה יליד בית נימול לשמונה. ורב אחא סבר זה יליד בית נימול לאחד. ושאר השמועה פשוטה היא: תניא רשב"ג אומר כל ששהה באדם שלשים יום אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה. שמונת ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה וגו'. הא לא שהה ספק הוי וזה שאנו מלין כל קטן בן ח' ימים הלא אמר רשב"ג קודם ל' יום ספק נפל הוא ואין מחללין עליו את השבת ומלין אתו בן ח' ימים שמא נפל הוא. ופרקי' מלין אותו ממה נפשך אי חי הוא שפיר קא מהיל. ואי נפל הוא מחתך בבשר הוא ולא מלאכה היא ומקשינן אלא הא דתניא ספק בן ז' או בן ח' אין מחללין עליו את השבת אמאי (נימא) [נימהליה] ליה ממ"נ ופרקינן מימהל ה"נ ומהלינן ליה לא נצרכה אלא למכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר ולית הלכתא הכי דשנויא היא ואשינויא לא סמכינן ואם יש להקשות עוד אי הכי אם המילה חיתוך בשר היא ואינה מלאכה אפילו מילה שאינה בזמנה יהא נימול בשבת מחתך בבשר הוא. ופירקו כי מילה דחי מלאכה היא כי מתקן הוא כי כיון שחותך הערלה מתקנו לאכול תרומה ולשחוט עליו אביו את הפסח: לאכלה להביא בן ח' שאין שחיטתו מטהרתו פי' זו בהמה נסה מהורה שיולדה לט' חדשים היא. ומיבעיא לן רשב"ג פליגי רבנן עליה אי לא ופשטינן דפליגי רבנן עליה והלכתא כוותיה דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג אי לא דפליגי הלכה למה. אמר אביי נפל מן הגג ואכלו אריה. דברי הכל כמו חי הוא. [כי] פליגי שפיהק ומת ומקשינן עליה מדרב פפא ורב הונא בריה דר' יהושע דאיקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין ועבד להו עיגלא תלתא ביומא דשבעא ואמר ליה אי אחרתו עד לאורתא הוה אכלינן מיניה. והרי זה נשחט ולא אכלו ממנו שאמרו כיון שלא שהה ח' ימים כנפל חשוב ואין שחיטתו מתירתו באכילה. והדר ביה ואמר אלא שפיהק ומת דברי הכל מת הוא כי פליגי בנפל מן הגג או אכלוה אריה ושמעינן מהאי מעשה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שאם נשחט קודם ח' ימים אסור באכילה ואינו מותר אלא מלילי ח' והלאה (לקרבן) הלכך לילי שמיני מותר באכילה ולקרבן פסול. ואין כשר לקרבן אלא מיום השמיני והלאה וזה שאמר אביי. וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה להביא בן שמונת ימים שאין שחיטתו מטהרתו. ר' יוסי בר יהודה ור' אלעזר בר' שמעון אומרים שחיטתו מטהרתו: ברייתא זו שנויה בתורת כהנים. לח' חדשים חלוקתם. דתני בהדיא במתניתא דבי ר' חייא

מסורת הש"ס

[לעיל קל.] חולין נא: ביצה ו: חולין שם ביצה כו: [לעיל קו: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג ועביד להו עגלא תלתא: (ב) תוס' ד"ה מימהל וכו' בבן שמונה ודאי דוקא אלא: (ג) בא"ד ופריך אלא הא דעבד: (ד) בא"ד הוה ליה למיתני הלכה כרבי וכרשב"ג דליכא: (ה) בא"ד אין צריך לדקדק מכל כמו שהוכיח ר"י דבלאו הכי יש להוכיח דבסתם ולדות איירי הס"ד:

גליון הש"ס

גמ' ואם לאו מחתך בבשר הוא. עי' מ"א סי' תקכו ס"ק יא. ועי' בירושלמי פ"ו דיבמות הלכה ז: שם הכא אוקמינהו שחיטה. עי' חולין עד ע"א תד"ה ספקא ליה: רש"י ד"ה לא נצרכה. ט' חדשים משמשה. עי' תב"ש סי' טו ס"ק טז: ד"ה שפיהק בייל"ר בלע"ז. עי' נדה סג ע"א תד"ה מפקקת: ד"ה הוה אכלינן מיניה וכו' לילה לקדושה. ועי' בתוס' שם זבחים יב ע"א ד"ה יום וצ"ע:

רב נסים גאון

וזאת אחת מג' הלכות כריש לקיש כמו שאמר רבא הלכתא כריש לקיש בהני תלת חדא הא אבל בכל מקום שיש מחלוקת בין ר' יוחנן וריש לקיש הלכה כר' יוחנן לבד מהני תלת: אמר אביי כתנאי לאכלה להביא בן ח' שאין שחיטתו מטהרתו עיקר דבר זה שנוי בתורת כהנים (ויקרא יא) וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וכי ימות הרי זו מיתה ודאי מן הבהמה יש מן הבהמה מטמאה ויש מן הבהמה שאין מטמאה פרט לטריפה ששחטה ונתבאר לנו בזה הכתוב בהמה [טרפה] ששחטה אינה מטמאה ונשאו ונתנו בדבר זה הרבה ואמרו באמצע הדברים בן ח' יוכיח שיש למינו שחיטה ואין שחיטתו מטהרתו לאחר.

עין משפט
נר מצוה

מז א מיי' פ"ב מהל' יבום הלכה כא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קסד סעיף ז : [שם כד:]

מח ב מיי' פ"א מהל' ערכין הלכה ה :

[דף קיט:]

תורה אור

אם אשת ישראל היא חולצת אם אשת כהן היא אינה חולצת ורב *שרביא משמיה דרבא אמר אחת זו ואחת זו חולצת אמר ליה רבינא לרב שרביא באורתא אמר רבא הכי לצפרא הדר ביה אמר ליה שריתוה יהא רעוא דתשרו תרבא : ר' יהודה מתיר וכו' : אמר רב שיזבי אמר רב חסדא לא לכל אמר רבי יהודה אנדרוגינוס זכר הוא שאם אתה אומר כן בערכין יערך ומנלן דלא מיערך *דתניא °הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה תלמוד לומר הזכר ואם נקבה היא [ג]זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס וסתם

ויקרא כז

אם אשת ישראל היא . אם אינו כהן זה שנתקדשה לו ומותר בחלוצה : חולצת . מן הספק ואח"כ תנשא ואם כהן הוא שאם תחלוץ תהא אסורה לו סמכינן אדרבנן ואמרינן לאו נפל הוא ואינה חולצת : [illegible] אמר רבא הכי . כדקאמרת דאחת זו ואחת זו חולצת : ולצפרא הדר ביה . ואמר אשת כהן אינה חולצת : אמר ליה . רב שרביא לרבינא : שריתוה . בלא חליצה ועבריתו אדרבנן שמעון יהא רעוא דתשרון חלב באכילה : לא לכל אמר ר"י . לא לכל דבר אמר ר"י דאנדרוגינוס זכר הוא אלא לענין מילה בלבד דיליף ליה מריבויא דקרא כדלקמן : שאם אתה אומר . זכר הוא לכל דבר : בערכין יערך . האומר ערכו עלי יעריכהו : הזכר . ה' יתירא קדריש וגבי נקבה דריש ואם יתירא ולא טומטום ואנדרוגינוס : והא

ואם אשת כהן היא אינה חולצת · הקשה ה"ר משה מפונטייזא ותחלוץ ומה בכך הא אמרי' בס"פ שני דיבמות (דף כג:) דספק חלוצה היכא דנכנסה שריא דתנן התם אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם ואמרינן בגמ' *תני שילא אפילו שניהם כהנים מ"ט חלוצה דרבנן ועל ספק חלוצה לא גזרו ואומר רבי דהאי דאינה חולצת בשמעתין לא משום שאם חלצה (לא) יהא מחויב להוציאה אלא כיון דאפשר בלא חליצה מוטב שלא תחלוץ שלא להוציא לעז על בניה כעין שמצינו בפרק בתרא דיבמות (דף קיט:) דתנן האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך לא תנשא ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת צרתה ואמר בגמ' *ולעולם אמר זעירי ג' לעצמה ט' לחבירתה וחולצת ממ"כ פי' שאם נתעברה צרתה וילדה מותרת לשוק בלא חליצה ואם לא נתעברה הרי חליצה פוטרת ר' יוחנן אמר לעצמה ג' לחבירתה לעולם ופריך ותחלוץ ממ"כ ומשני גזירה שמא יהא ולד של קיימא ונמצא מצריכה כרוז לכהונה ולירבה דילמא איכא דהוי בחליצה ולא הוה בהכרזה ואמרו קא שרו חלוצה לכהונה אלמא אנו מעגנין אשה זו לעולם משום טעמא דנמצא מצריכה כרוז לכהונה ולכך אין אנו מניחים לחלוץ וכל שכן הכא שיש לימנע יותר מחליצה והיכא למיחש טפי שלא יאמרו קא שרו חלוצה לכהן . מ"ר : ואם אשת כהן היא אינה חולצת · דחי הוא אפילו כי לא שהה כרבנן כדאי' בהחולץ (יבמות דף לו: ושם) והא דאמרינן לעיל דהלכה כרשב"ג היינו דוקא באשת ישראל אבל באשת כהן לא קי"ל כוותיה להצריכה חליצה הואיל ואשת כהן היא . מ"ר : דתניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס . השתא משמע דדריש מלשון זכר ונקבה ולא מיתורא דה' דהזכר ואם נקבה דאם לא כן מאי קפריך בסמוך ומ"ש גבי מילה מאי קרא צריך במילה לרבות אנדרוגינוס והא אדרבה צריך מיעוט גבי ערכין למעוטי אנדרוגינוס אלא ע"כ לאו מיתורא דקרא ממעט ליה מערך איש ואשה אלא ממשמעות דזכר ונקבה הלכך צריך קרא במילה לרבות אנדרוגינוס וכ"מ כמו דגבי קידוש ממעט אנדרוגינוס בלא שום ייתור כדמוכח בפרק טרף בקלפי ביומא (דף מג: ושם) דאמר תנן התם הכל כשרים לקדש כו' ומפרש אשה מנלן אמר קרא ונתן ולא ונתנה כו' ומהאי טעמא דממעט אשה ממעט אנדרוגינוס וקשה לרבי דבנדה פרק המפלת (דף כח: ושם) מייתינן הך מילתא דערכין וקאמר טעמא דכתב רחמנא הזכר ואם נקבה הא מזכר ונקבה לחוד לא הוה ממעט להו אלמא מיתורא דואם וה' דהזכר קדריש ואומר רבי דודאי מיתורא קדריש כדמשמע התם והא דאיצטריך כל זכר גבי מילה לרבות אנדרוגינוס כי היכי דלא נילף מערכין ומשום הכי גבי קידוש לא צריך קרא למעט אנדרוגינוס דילפינן מערכין וממילה לא ילפינן דאית לן למילף מערכין לחומרא ופסול לקדש והא דאמר רב בהמפלת (גם זה שם) טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן ואודם כאחת אין חייבין על ביאת מקדש ושורפין עליו את התרומה ונפקא ליה התם ביאת מקדש מדכתיב מזכר ועד נקבה תשלחו זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס ופריך התם וכל היכא דכתיב זכר ונקבה למעוטי טומטום ואנדרוגינוס והתניא כו' דטעמא דכתב רחמנא הזכר ואם נקבה כו' והשתא מאי קפריך דבלא יתור נמי שפיר ממעט טומטום ואנדרוגינוס משום דילפינן מערכין וי"ל דכי גמרי מערכין לחומרא כמו גבי קידוש אבל לקולא לפוטרו מביאת מקדש כשראה לובן ואודם כאחת לא ילפינן מערכין אלא אדרבה ילפינן ממילה לחומרא לחייבו על ביאת מקדש מיהו קשה לרבי מהא דתני בבכורות בפרק אלו מומין (דף מב· ושם) הזכר ולא הנקבה כשהוא אומר למטה זכר שאין תלמוד לומר להוציא טומטום ואנדרוגינוס והשתא אמאי איצטריך קרא למעט טומטום ואנדרוגינוס שאינם קדושים לעולה תיפוק ליה משום דילפינן מערכין לחומרא דהיינו חומרא שאין קדושה חלה עליהם וצריך להביא קרבן אחר ובדוחק אומר ר"י דאדרבה היא קולא שאם לא מצא אלא אנדרוגינוס יהא יושב ובטל כעין שמצינו גבי סוכה בפרק לולב הגזול (דף לו:) דתניא ר' יהודה אומר אין סוכה נוהגת אלא בד' מינים שבלולב והדין נותן ומה לולב שאינו בלילות כבימים כו' אמרו לו כל דין שאתה דן שתחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא ד' מינין יהא יושב ובטל ומיהו לא דמיא שפיר להאיא דהתם דהתם ודאי סופו להקל שאם לא ימצא ד' מינים כל ימי סוכה נמצא המצוה עוברת וא"א לעשותה עוד אפילו ימצא אחרי כן אבל גבי קרבן אם אינו מוצא עכשיו אלא אנדרוגינוס אחר זמן ימצא וא"כ תחילתו *וסופו להחמיר הוא ועוד אומר רבי דההוא קרא דהזכר גבי עולת נדבה הוא דכתיב ולא גבי חובה הלכך לא שייך התם יהא יושב ובטל כיון שאינו מחויב שום קרבן . מ"ר : הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס . בבכורות בפרק (א) אלו מומין (מג· ושם) אמר שמי מכאן טומטום דתנן התם טומטום ואנדרוגינוס אין שוחטין עליו לא במקדש ולא במדינה רבי ישמעאל אומר אין מום גדול מזה וחכ"א אינו בכור אלא נגזז ונעבד ואמר בגמ' א"ר"ח מחלוקת באנדרוגינוס אבל טומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספיקא אמר ליה (ב) אלא מעתה בערכין יערך אלמה תניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס ומשני שמי מכאן טומטום ומשמע דהכי פריך אלמה תניא הזכר ולא טומטום (ג) וכיון דאמרת דספיקא הוא איצטריך קרא למעוטי ספיקא ומאי קשיא דבשלמא בההיא סוגיא דלעיל דהתם פריך גבי אנדרוגינוס איצטריך קרא למעוטי ספיקא שפיר פריך שהרי אין סברא לומר שיהא ספק לפסוק דודאי ברור למקרא אם הוא זכר או נקבה ואם הוא אמת שהפסוק חושבו זכר למה ימעטנו שלא יהא קדוש לעולה ואם קרא חשיב ליה נקבה א"צ לכתוב למעטו (ד) *אלא טומטום ודאי צריך קרא שיש מהן זכרים ויש מהן נקבות וכי האי גוונא שייך שפיר למקרא למעטו כיון שהוא ספק לנו אם הוא זכר או נקבה כעין שמצינו גבי מעשר בהמה דתנן בפ' בתרא דבכורות (דף נח:) ומייתי לה בפ"ק דב"מ (דף ו:) קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין ומפרש התם טעמא דעשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק וכן בנגעים ספק בהרת קדמה לשער לבן או שער לבן קדם לבהרת ונפקא לן בשלהי מסכת נזיר (דף סה·) דטהור מדכתיב לטהרו או לטמאו שפתח הכתוב תחלה בטהרה ונראה לר' דה"פ מילתא דרב חסדא אבל טומטום קדוש מספיקא משום דלכל כמה דמצינן לאוקמי קרא למעט אנדרוגינוס דממעטי להו רבנן מדכתיב הזכר כדדרים התם לעיל לית לן לאוקמי לקרא למעוטי טומטום משום דאם הוא זכר ודאי אין סברא למעטו ואם הוא נקבה אין צריך קרא והשתא פריך שפיר מערכין דלא הוה לן למעוטי טומטום כיון דאיכא לאוקמי קרא לאנדרוגינוס לית לן למעוטי טומטום מיניה דליכא למימר ואם נקבה לאנדרוגינוס לא איצטריך דכבר מיעטנוה מהזכר (ה) מ"מ הוה אמינא נהי דמעטיה קרא מערך איש מיהו לא גרע מאשה ויהא לו לכל הפחות ערך אשה הלכך לאנדרוגינוס נמי אצטריך ואם נקבה לפיכך הוצרכו לתרץ שמי מכאן טומטום והא דתני בפ"ק דחגיגה (דף ד· ושם) זכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס ולא פריך מינה בבכורות לרב חסדא וליטני שמי מכאן טומטום ונראה לר' משום דקרא יתירא (ו) למעט טומטום דתרי זכורך כתיבי והא דפריך בפ"ק דחגיגה בשלמא אנדרוגינוס איצטריך סד"א הואיל ואית ליה זכרות ליחייב קמ"ל דבריה הוא בפני עצמו אלא טומטום ספיקא הוא איצטריך קרא למעוטי ספיקא ומשני כשכיליו מבחוץ ונראה לרבי דשפיר פריך דהתם ודאי לא הוה צריך קרא למעוטי טומטום דפשיטא בלא קרא דלא מייתי עולת ראייה דהיכי נעביד מספיקא לא מייתי על תנאי דאם נקבה הוא תהא עולת נדבה דהא עולת ראייה לא בעי סמיכה ואסור לסמוך משום עבודה בקדשים [ועולת נדבה בעי סמיכה] ואם לא יסמוך טוב שלא יביא כמו שמצינו גבי פסח בפסחים פרק האשה (דף פח:) דתניא חבורה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצאה יבלת באחת מהן כולן יצאו לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני כו' עד דפריך ונייתי מותר הפסח ומשני משום סמיכה דאילו מותר הפסח בעי סמיכה ואילו פסח לא בעי סמיכה אלמא משום סמיכה נמנעים מלעשות פסח כ"ש מלהביא עולת ראייה ובבכורות על מילתא דרב חסדא לא הוה מצי לשנויי כשכיליו מבחוץ דכ"ש דלא הוה ליה לקרא למעוטיה · מ"ר . וקשה לי לרב חסדא אמאי ממעט רב בנדה טומטום

רבינו חננאל

ודבי ר' אושעיא איזה בן ח' כל שלא יצאו לו חדשיו . ר' אומר סימנים ניכרין בו שערו וצפרניו שלא נמרו וכדרקשבן שמנה חדשים באדם נפל כך בן ח' בבהמה גסה וכן ד' בדקה נפל . רשב"ג אומר כל ששהה באדם ל' יום אינו נפל וכו' . והלכתא כת"ק דאמר בן שמנה אין שחיטתו מטהרתו אלא אמרינן מת היה ונבילה היא ומטמאה שאין שחיטה מועלת בנבילה דתנינן מתניתין סתמא כוותיה בפרק בהמה המקשה לילד ופירשנוהו שם . מי יש במינו שחיטה מי אין במינו שחיטה בן ח' חי אין שחיטתו מטהרתו . לפי שאין למינו שחיטה. וסוגיא דשמעתא שאין שחיטתו מטהרתו בפחות משמנה ימים אלא בדמוחזק לן שכלו חדשיו כגון שהיתה הבהמה קשורה לו בביתו ט' חדשים לגסה וה' לדקה וילדה וברי לן שלא עלה [עליה] זכר בביתו וזה ששנינו במשנתנו סתם תינוק בן יום א' מטמא בזיבה . ומטמא בנגעים ומטמא בטמא מת . וזוקק ליבום ופוסל מן היבום ומאכיל בתרומה ופוסל בתרומה ונוחל ומנחיל וההורגו חייב והרי הוא לאביו ולאמו ולכל קרוביו כחתן שלם ואמרינן בגמרא למאי הלכתא אמר רב פפא לענין אבלות לימא מתניתין דלא כרשב"ג דתניא רשב"ג אומר כל ששהה באדם ל' יום אינו נפל הא לא שהה (ספק) ספיקא הוי . ומפרקינן דקים ליה ביה שכלו לו חדשיו . ודין כל השנוים במשנה זאת דינם אחד במוחזק לן ביה שכלו לו חדשיו ומיהא הוו (מיתא) [מתאבלין] באלי בריה דרב דימי בריה דרב יוסף ורב כהנא בינקא דשכיב בנו תלתין יומין דהוו מוחזקין שכלו לו חדשיו: אתמר מת בתוך ל' ועמדה ונתקדשה אמר רבינא משמיה דרבא אם אשת ישראל היא חולצת אם אשת כהן היא אינה חולצת ורב שרביא משמיה דרבא אמר אחת זו ואחת זו חולצת. א"ל רבינא לרב שרביא באורתא אמר רבא הכי כי דאמרת לצפרא הדר ביה. א"ל יהא רעוא דתשרי תרבא כלומר עתה תאסר ואחר שעה תתירה. יהי רצון שתתיר אף החלב. והלכתא כרבינא משמא דרבא . והאמר רבינא הדר ביה רבא מההיא : ר' יהודה מתיר באנדרוגינוס פי' למולו בשבת אמר רב שיזבי אמר רב חסדא לא לכל

מסורת
הש"ס

[יבמות איתא משרשיא]

בכורות מב· ערכין ד: נדה כח:

הגהות
הב"ח

(א) תוס' ד"ה הזכר וכו' בבכורות בפרק על אלו מומין וכו' אין לך מום גדול : (ב) בא"ד אמר ליה רבא אלא מעתה וכו' : (ג) בא"ד דכיון דאמרת : (ד) בא"ד אלא טומטום ד"ס לומר שאין שמקרא חושבו לא זכר ולא נקבה דיש מהן זכרים : (ה) בא"ד מהזכר דמ"מ ה"א נהי : (ו) בא"ד דקרא יתירא איכא למעט ·

[גירי' רש"א וסופו להחמיר הוא הלכך לא שייך התם יושב ובטל ועוד סבר רבי כו' ולא גבי חובה והוי קולא כיון שאינו מחויב שום קרבן]

ס"א אלא טומטום ד"ל שמקרא חושבו לא זכר ולא נקבה דיש מהם זכרים כו'

רב נסים גאון

ולאחר כן אמרו לאכלה להביא בן ח' שאין שחיטתו מטהרתו כלומר בן ח' חדשים בבהמה גסה טהורה על דעת כמו שאמרו בפרק א' ממסכת בכורות (דף ח) בבהמה גסה יולדת לט' חדשים ומה שתלד בהמה גסה טהורה בחודש ח' הרי הוא כמת ולא תועיל בו השחיטה להוציאו מידי נבילה לענין הטומאה כמו שמועלת בטריפה מכאן הראיה שהקדמנו מטה שאמרו ויש מן הבהמה שאינה מטמאה פרט לטריפה ששחטה

(א) *וסתם ספרא רבי יהודה אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא **הכל כשרים לקדש חוץ מחש"ו רבי יהודה מכשיר בקטן ופוסל באשה ואנדרוגינוס ש"מ ומאי שנא מילה משום דכתיב °המול לכם כל זכר:

מתני' *מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת °ורבי יהושע פוטר: **גמ'** רב הונא מתני חייב רב יהודה מתני פטור רב הונא מתני חייב דתניא אמר ר"ש בן אלעזר לא נחלקו רבי *אלעזר ור' יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול בע"ש וא' למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת שר' אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר ושניהם לא למדוה אלא מעבודת כוכבים ר' אליעזר סבר כעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים אמר רחמנא לא תעביד וכי עביד מיחייב ה"נ לא שנא ורבי יהושע התם דלאו מצוה הכא מצוה רב יהודה מתני פטור דתניא א"ר מאיר ג'לא נחלקו ר"א ורבי יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת שהוא פטור על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול אחר השבת וא' למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת שר"א מחייב חטאת ורבי יהושע ז'פוטר ושניהם לא למדוה אלא מעבודת כוכבים ר"א סבר כעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים אמר רחמנא לא תעביד וכי עביד מיחייב ה"נ לא שנא ור' יהושע התם לא טריד מצוה הכא טריד מצוה *תני ר' חייא אומר היה ר"מ לא נחלקו רבי *אלעזר ורבי יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול בע"ש וא' למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול אחר השבת וא' למול בשבת ושכח ומל של אחר השבת בשבת *שר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר השתא רבי יהושע סיפא דלא קא עביד מצוה פוטר רישא דקא עביד מצוה מחייב אמרי דבי ר' ינאי רישא כגון שקדם ומל של שבת בע"ש דלא ניתנה שבת לידחות סיפא ניתנה שבת לידחות א"ל רב אשי לרב כהנא רישא נמי ניתנה שבת לידחות לגבי תינוקות דעלמא להאי גברא מיהא לא איתיהיב: **מתני'** *ד'קטן נימול לשמנה לתשעה ולעשרה ולאחד עשר ולי"ב לא פחות ולא יותר הא כיצד כדרכו לשמנה נולד לבין השמשות נימול לט' ביה"ש של ע"ש נימול לעשרה יו"ט לאחר השבת נימול לאחד עשר ב' ימים של ר"ה נימול לשנים עשר קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא: **גמ'** *אמר שמואל ה'חלצתו חמה נותנין לו כל ז' להברותו איבעיא להו מי בעינן מעת לעת ת"ש דתני *לודא יום הבראתו כיום הולדו מאי לאו מה יום הולדו לא בעינן מעת לעת אף יום הבראתו לא בעינן מעת לעת לא עדיף יום הבראתו מיום הולדו דאילו יום הולדו לא בעינן מעת לעת ואילו יום הבראתו בעינן מעת לעת: **מתני'** *אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה ואינו אוכל בתרומה ו'ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין מל

רש"י

והא סתם ספרא הוא דבתורת כהנים תניא לה וסתם ספרא רבי יהודה*: לקדש. מי חטאת לתת אפר על המים: מכשיר בקטן ופוסל באשה. טעמיה מפרש בסדר יומא בפ"ג: ובאנדרוגינוס. שמע מינה דרבי יהודה כאשה משוי ליה: כל זכר. ריבויא הוא:

מתני' ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב. דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה הוא ועבד ליה חבורה שלא לצורך והא אפילו רבי יהושע מודה: אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש ושכח ומל את של ע"ש בשבת ר"א מחייב חטאת. דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ואע"ג דטעה בדבר מצוה שהיה טרוד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה ואף בזה עשה מצוה שהרי ראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת ס"ל לר"א טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שיש בה חיוב חטאת חייב ורבי יהושע פוטר דס"ל טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור: **גמ'** רב הונא מתני. במתניתין ברישא חייב לדברי הכל כדתנינן לה הכא: ורב יהודה מתני ברישא פטור. דמוקי לה בשכח ומל את של ע"ש בשבת ופלוגתא היא בשל אחר השבת בשבת: שהוא חייב. דאע"ג דטריד במצוה וטעה בה כיון דלאו מצוה שעדיין לא הגיע זמנו למול חייב: אלא מע"ז. שהוקשו כל חטאות שבתורה לחטאת ע"ז דכתיב תורה אחת יהיה לכם וגו' בפרשת שלח לך אנשים גבי קרבן ע"ז: ור' יהושע התם. עובד עבודת כוכבים לא עשה מצוה: ה"ג רב יהודה מתני פטור דתניא אמר ר"מ לא נחלקו ר"א ורבי יהושע על שהיו לו שני תינוקות אחד למול ע"ש כו': ה"ג ורבי יהושע התם לא טריד במצוה הכא טריד במצוה. טרוד להתעסק במצוה גמורה שהרי אחד מהם זמנו היום וטרוד לבו למהר ולעשות ומתוך טרדו טעה ומל את זה שאין בו מצוה כלל: ושכח ומל של ע"ש בשבת שהוא חייב. לקמיה מתרץ לה: דלא ניתנה שבת לידחות. שאין לו תינוק שיהא זמנו היום הלכך לא היה טרוד היום במצוה שלא היה מוטל עליו כלום לעשות ולא היה לו לטעות: **מתני'** נולד בין השמשות נימול לט'. שהרי ליום שמיני של מחר הוא נימול ושמא בין השמשות יום הוא ונימול לט': היה היום ע"ש. א"א למולו בשבת הבאה דשמא ט' הוא והויא ליה מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת וצריך להמתין עד לאחר השבת שהוא עשירי: חל יו"ט להיות אחר השבת. אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול לי"א: **גמ'** חלצתו חמה. נסלק ממנו החולי ויצא מגופו: דתני לודא. שם חכם: יום הבראתו כיום הולדו. ממתינין לו כיום הולדו: מאי לאו. יום הולדו דווקא קאמר דלא בעינן מעת לעת: לא. כיום הולדו דקתני למיתב ליה ז' מיהו עדיף יום הבראתו מהא דבעינן מעת לעת ומהא ליכא למשמע מידי: **מתני'** ציצין. רלועות של בשר שנשארו מן הערלה: עטרה. היא שפה גבוה המקפת את הגיד סביב וממנה משפע ויורד לראשו: ואינו אוכל בתרומה. אם כהן הוא דילפינן ביבמות (ד' ע'.) שערל אסור בתרומה: ואם היה בעל בשר. שהיה שמן ונראה בשר שלמעלה מערלתו לאחר שניטלה ערלה כולה כאילו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד: מתקנו. ומשפע באיזמל מאותו עובי: מפני מראית העין. שלא יהא נראה כערל:

תוספות

טומטום שראה לובן ואודם מביאת מקדש וכ"ת משום דאיכא קרא יתירא (ג) דדרים לה לטומטום דכתיב מזכר ועד נקבה תשלחו ואי למעוטי אנדרוגינוס גרידא לא ה"ל למיכתב אלא זכר לא היה דאי לא כתב אלא זכר א"כ ה"א אשה לא מחייב' בביאת מקדש מדכתיב זכר ולא כתיב אדם ושמא י"ל דלית ליה לרב דר"א דאיכא אמורא נמי דפליג עליה בבכורות וא"ת ומאי איצטריך רב למעוטי אנדרוגינוס והא איהו ס"ל בפרק הערל ביבמות (דף פג.) דאנדרוגינוס ספיקא הוא (ד) ואיצטריך קרא למעוטי ספק מיהו הא לא קשיא דה"א כשראה לובן ואודם כאחת יתחייב ממ"נ אבל הא תימה כיון דסבר רב אנדרוגינוס ספיקא הוא אמאי קאמר רב מזכר ועד נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ואם הוא זכר ימעט אותו מזכר ואם הוא נקבה ימעט אותו מנקבה ומיהו י"ל דמשום טומטום נקטיה דפעמים הוי זכר ופעמים הוי נקבה:

הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס. תימה לרבי דבפרק אלו מומין (בכורות דף מב.) גבי בכור מצריך הזכר הזכרים למעוטי טומטום ואנ[דר]וגינוס משמע התם דמהזכר לחודיה לא הוה ממעט לה והכא ממעטין ליה מהזכר לחודיה:

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פ"ו מהל' פרה הלכה ב סמג עשין רלב:

נ ב ג מיי' פ"ב מהל' שגגות הלכה ח:

נא ד מיי' פ"א מהל' מילה הלכה יב סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ח:

נב ה מיי' שם הלכה טז סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסב סעיף ב:

נג ו ז מיי' פ"ב מהל' מילה הלכה ג ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף ה ו:

רבינו חננאל

א"ר יהודה אנדרוגינוס זכר הוא. שאם אי אתה אומר כך יערך ומנ"ל דלא מערך דתניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס כו' ופשוטה היא ומסקינן בה ומאי שנא גבי מילה דכתיב המול לכם כל זכר כל לרבות. ויש מי שאומר הלכתא כרבנן דאמרי ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת ואין הלכה כר' יהודה ומדחזינן רב חסדא דריש לטעמיה דר' יהודה ש"מ הלכתא כוותיה: **מתניתין** מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב וכו' [ואמרינן בגמ'] רב הונא מתני חייב ורב יהודה מתני פטור פי' רב הונא מתני חייב דמוקים ליה למתניתין לר"ש דאמר ר"ש לא נחלקו ר' אליעזר (יר"ש) [ור' יהושע] על מי שהיו לו *) דקי"ל סתם משנה רבי מאיר והא תנא דבי ר' חייא פליגי עליה ורב הונא דמוקים לה כר' שמעון כוותיה עבדינן וחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע דברים ברורין הן. (שנים) ושניהם מע"ז למדוה דהא איתקשא כל התורה כולה לע"ז ר' אליעזר סבירא כע"ז מה ע"ז אמרה תורה לא תעבוד ואם תעבוד ע"ז בשגגה מכל מקום חייב חטאת. כן אמרה תורה בשבת. המחלל השבת בשגגה ט"מ חייב חטאת. ור' יהושע סבר התם לגבי ע"ז לא נתכוון לקיים המצוה הכא בשבת נתכוון לקיים מצות מילה. לפיכך פטור הוא והלכתא כר' יהושע וכדמתניתין ר' שמעון: אחד למול ערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של שבת בע"ש ואת של ע"ש בשבת פטור כי מ"מ מצוה עשה. ואע"פ שמל בט'. אבל בזמן ששכח ומל את של אחר השבת בשבת כיון שלא עשה מצוה כי בו' מלו אפילו ר' יהושע מודה שחייב חטאת. וכן הלכה וכל היכא דפליג ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע חוץ ממקומות ידועים. וזה אינו מהם. וכן רב הונא הלכתא כוותיה דשכיח גבי ריש גלותא וגרסינן הלכתא כוותין או הלכתא

מסורת הש"ס

[סנהדרין סו:]

[עירובין לו: וש"נ] יומא מג. יבמות עב: ערכין ג. פרה פ"ה מ"ד

פסחים עב. כריתות יט:

[צ"ל אליעזר]

פסחים עב. ע"ש [צ"ל אליעזר]

[יבמות לד:]

ערכין ח:

יבמות עא.

ג"ז סם:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וסתם ספרא ר' יהודה. נ"ב ול"ע דף מס' נדה דף מו: (ג) תוס' ד"ה הזכר יתירא למעוטי לטומטום: (ד) בא"ד ספיקא הוא וכי איצטריך:

גליון הש"ס

מתני' ור' יהושע פוטר. עי' מנחות דף סד ע"א תד"ה ואפי' מתכפר:

כו': **מתניתין** קטן נימול לשמונה לתשעה כו' קטן חולה אין מלין אותו עד שיבריא. אמר שמואל חלצתו חמה נותנין לו כל ז' להברותו והלכתא כשמואל דיהבינן ליה מאחר שחלצתו חמה שבעת ימים

*) [נראה לעין דחסר פה כמה תיבות וכל"ל על מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל של אחר השבת בשבת שהוא חייב וכו' ורב יהודה מתני פטור דתניא אמר ר"מ וכו' ומהדר מתני' כר"מ משום דקיי"ל דסתם משנה ר"מ וכו']

רב נסים גאון

ותמצא כמותה בשחיטת חולין (עב) בפרק בהמה המקשה לילד: **אף** אנן נמי תנינא הכל כשרין חוץ מחרש שוטה וקטן כו'. זו המשנה במס' פרה בפרק ה' ולענין קידוש מי חטאת נתכוונה.*) לומר שישארו ציצין המעכבין את המילה הרי הוא ערל עדיין ואם הוא כהן אסור לוכל בתרומה כמו ששנינו במס' יבמות (דף ע) הערל וכל הטמאין לא יאכלו בתרומה והזכירו בתלמוד המחלוקת שהיתה בין ר' אליעזר ובין ר' עקיבא בתורת כהנים במה שכתוב (ויקרא כב) איש איש מזרע אהרן ומה שכתוב (שם) תושב כהן ר' אליעזר גמר לערל בגזירה שוה לערל מפסח ור' עקיבא אמר איש איש לרבות את הערל:

*) זה לפרש את המשנה אלו הן ציצין כו'

עין משפט
נר מצוה

נד א מיי' פ"ב מהל' מילה הלכה ד סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף ד:
נה ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' ה:
נו ג מיי' שם הלכה ה טור וש"ע שם סעיף ו:
נז ד מיי' פ"ג מהל' מילה הלכה א סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסה סעיף א:
נח ה מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסח סעיף ה:
נט ו מיי' שם הלכה ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף יב:
א ז מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה יז ופ"ג מהל' י"ט הלכה יז סמג לאוין סה עה טוש"ע א"ח סי' שטו סעי' ט וסי' שיט סעיף ט וסי' תקי סעיף ד:

מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל: גמ' *אמר רבי אבינא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב [ב]בשר החופה את רוב גובהה של עטרה: ואם היה בעל בשר וכו': אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כ"ז שמתקשה ונראה מהול אינו צריך למול ואם לאו צריך למול במתניתא תנא *רשב"ג אומר [ג]קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו ואם לאו אינו צריך למולו מאי בינייהו איכא בינייהו נראה ואינו נראה: מל ולא פרע: ת"ר *[ד]המל אומר אקב"ו על המילה אבי הבן אומר אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו העומדים (א) אומרים כשם שנכנס לברית כך יכנס לתורה לחופה ולמע"ט והמברך אומר אשר קידש ידיד מבטן חוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קדש על כן בשכר זאת אל חי חלקנו (ב) צוה* להציל ידידות שארינו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו בא"י כורת הברית [ה]המל את הגרים אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אקב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית שאילמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר °אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי בא"י כורת הברית [ו]המל את העבדים אומר אקב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית *שאילמלא דם ברית חוקות שמים וארץ לא נתקיימו שנאמ' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי בא"י כורת הברית:

ירמיה לג

[קידוש]

הדרן עלך רבי אליעזר דמילה

רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת בי"ט ונותנין לתלויה בשבת וחכ"א [ז]אין תולין את המשמרת בי"ט ואין נותנין לתלויה בשבת אבל נותנין לתלויה ביו"ט: גמ' השתא ר"א אוסופי אהל עראי לא מוספינן למיעבד לכתחלה שרי מאי היא דתנן *פקק החלון ר"א אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן *הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה בי"ט ואין צ"ל בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר"א אומר אין מוסיפין בי"ט ואין צ"ל בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת ואין צ"ל ביום טוב ר"א סבר לה כרבי יהודה דתניא *אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד רבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש אימר דשמעינן ליה לר' יהודה במכשירין שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב במכשירין שאפשר לעשותם מעיו"ט מי שמעת ליה דר"א עדיפא מדרבי יהודה: וחכ"א: איבעיא להו תלה מאי אמר רב יוסף תלה חייב חטאת א"ל אביי אלא מעתה תלא כוזא בסיכתא הכי נמי דמיחייב אלא

תורה אור

רש"י

פרע. גילה: גמ' רוב גובהה. לא תימא רוב העטרה דקתני מתני' רוב היקפה אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד: קטן המסורבל בבשר. פלטר"י בלע"ז שמן ועב ולאחר שנימול נראה כמכסהו: כל זמן שמתקשה. ומתוך הקישוי מתפשט בשרו. בדשמואל גרסינן ונראה מהול במתניתא גרסינן ואינו נראה מהול: איכא בינייהו נראה ואינו נראה. לשמואל נראה מהול הוא דאין צריך למולו הא נראה ואינו נראה צריך למתניתא אינו נראה הוא דצריך הא נראה ואינו נראה אינו צריך: אשר קידש ידיד מבטן. יצחק קרי ידיד על שם אשר אהבת (בראשית כב): מבטן. דקודם שנולד נתקדש למצוה זו דכתיב (שם יז) אבל שרה אשתך וגו' והקימותי את בריתי אתו היינו מילה: בשארו. בבשרו: שם. חק של מילה: וצאצאיו אחריו: חתם באות. זו של ברית קדש: צוה להציל ידידות שארינו משחת. מגיהנם דכתיב גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו (זכריה ט):

הדרן עלך ר' אליעזר דמילה

תולין את המשמרת. שמסננין בה שמרי יין ומותח פיה לכל צד בעגול ונעשה כאהל על חלל הכלי שקורין אשטנד"א ואע"ג דעביד אהל שרי בי"ט כדמפרש בגמרא אבל בשבת מיתלא לכתחילה לא אבל אם תלויה היא נותנין לתוכה שמרים ומסנן דאין דרך בורר בכך: גמ' פקק החלון. כגון ארובת הגג: אלא להוסיף. כגון פקק זה שאינו אלא תוספת עראי על האהל: סבר ליה כרבי יהודה. הלכך הכא שרי דמכשירי אוכל נפש הוא: שאי אפשר לעשותן מעי"ט. כגון שפוד שנרצם בי"ט: עדיפא. חזקה דהוא שרי אפילו מכשירין שאפשר מעיו"ט: תלה כוזא בסיכתא. תלה כלי קטן במגוד: ה"נ דמיחייב. והכא מאי חיובא איכא באהל עראי בנין גמור לא הוי ומדרבנן הוא דמיתסר:

אלא

תוספות

מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל. תימה אמאי איצטריך למיתני האי כיון דכבר תנא דבשר החופה את רוב העטרה מעכב המילה וכי לא פרע עדיין רוב עטרה מכוסה: אבי הבן אומר כו'. רבינו שמואל גרים אבי הבן ברישא והדר המל אומר וכבר הנהיג לעשות כן לברך אבי הבן קודם המילה משום דלהכניסו להבא משמע כדאמרינן בפ"ק דפסחים (ד' ז: ושם) בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע ועוד *דכל המצות מברך [שם] עליהן עובר לעשייתן ור"ת החזיר המנהג לקדמותו וגרס המל ברישא והדר אבי הבן כמו שכתוב בכל הספרים וכן מוכח כולה סוגיא מדקאמר העומדים שם אומרים כשם שהכניסו לברית מכלל שכבר הכניסו ועוד דגבי גר דבסמוך גרס ברישא המל כו' והדר המברך אומר אקב"ו למול את הגרים ונראה הוא שזהו כנגד ברכת אבי הבן והתם א"א לשנות הגירסא שיש באותה ברכה להטיף מהן דם ברית כו' ברוך כורת הברית משמע דכל זה הוא אחר המילה ועוד דהמברך מברך לעולם אחר המילה כמו במילת קטן והסיא דפסחים ה"פ בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע טפי מלשעבר ומיהו לשעבר נמי משמע כי פליגי בעל ביעור מר סבר דמשמע מעיקרא טפי מלהבא ומר סבר להבא נמי משמע כמו מעיקרא והא דאמרינן דכל המצות מברך עובר לעשייתן ה"מ כשהמברך עצמו עושה המצוה: ידיד מבטן. אומר ר"ת שהוא אברהם אבינו שנקרא ידיד שנאמר (ירמיה יא) מה לידידי בביתי כדדרשינן במנחות בפרק כל המנחות (ד' נג: ושם) ושלשת האבות נזכרים חוק בשארו שם הוא יצחק וצאצאיו חתם באות ברית קדש הוא יעקב וצאצאיו הוא ובניו כמו שתרגם יונתן הצאצאים והצפיעות בניא ובני בניא (ישעיה כב) כלומר יוצאי חלציו*): במצותיו וצונו למול את העבדים. שנאמר יליד בית ומקנת כסף (בראשית יז):

הדרן עלך ר' אליעזר דמילה

תולין. אבל נותנין לתלויה ביום טוב. וצריך לפרש ולומר שאם היה עושהו מאתמול לא היה טוב כל כך וחזק והא דתניא בפרקין דלעיל (ד' קלד. ושם) דאין מסננין את החרדל במסננת שלו בי"ט אם היה עושהו מאתמול לא היה מתקלקל: דרבי אליעזר עדיפא מדר"י. תימה ולר"א תיקשה ליה הנהו קראי דדריש בפ"ק דמגילה (ד' ז:) דקאמר ורבי יהודה כתיב הוא וכתיב לכם ולא קשיא כאן במכשירין שאפשר וכו' וכ"ת ר"א הוה דריש הוא לדרשה אחרינא א"כ מנ"ל התם דרבי יהודה הוה מפליג לימא דרבי יהודה הוה דריש ליה לדרשה אחריתי כר' אליעזר ונראה דבדאורייתא מודה ר' אליעזר דמכשירין דאפשר אסורים *וכי שרי להו הכא ה"מ באהל עראי דליתו אלא מדרבנן גזירה אטו אהל קבע כדאמרינן בביצה בפרק המביא (ד' לב:) מיהו קשה מנ"ל דעדיפא דילמא בהא מודה אפילו רבי יהודה:

*) [ועי' תוס' מנחות נג. ד"ה בן]

אלא

רבינו חננאל

מעת לעת להבראותו. וזה מפורש ביבמות בפר' הערל וכל הטמאים: מתני' ואלו הן ציצין המעכבין את המילה. א"ר אבינא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב בשר החופה את רוב גובהה של עטרה וכו' וכן הלכתא. ואם הוא בעל בשר מתקנו מפני מראית העין כלומר אע"פ שהציצין הללו אינן חופין רוב גובהה של עטרה מתקנו מפני שלא יהא נראה כערלה: אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה [ונראה מהול אין צריך למול במתניתא תנא רשבג"א קטן המסורבל בבשר רואין אותו כ"ז שמתקשה] שאינו נראה מהול צריך למול ואמרי' מאי בינייהם איכא בינייהם [נראה] ואינו נראה צריך למול לרשב"ג דאמר ואינו נראה מהול כלל צריך למול אבל אם נראה ואינו נראה אינו צריך למול. פי' מסורבל מסובב בבשר כדכתי' כפיתו סרבלתהון וכו'. מל ולא פרע את המילה וכו'. פי' מי שמל ולא פרע את המילה כלומר לא קרע את העור וגילה את העטרה כאלו לא מל: הדרן עלך ר' אלעזר אם לא הביא. עז ותהלה לאל אבי. שית עזר גלילין. חלץ באזר וההלין. בפ' ר' אליעזר תולין: ר' אליעזר אומר תולין את המשמרת ביו"ט וכו' ואקשי' עלה השתא ר' אליעזר להוסיף באהל עראי מחמיר ואמר אין מוסיפין לכתחלה (שאי) [מאי היא]. דתנן פקק החלון ר' אליעזר אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו כו' ופקק זה כגון מסך לסתום בו חללו של חלון ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים שאין עושין אהלי עראי בתחלה ביו"ט ואין צריך לומר בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר' אליעזר אומר אין מוסיפין ביו"ם ואין צ"ל בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת ואין צ"ל ביו"ם ומפרקינן ר' אליעזר סבר לה כר' יהודה דתניא אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד. ר' יהודה אומר אף מכשירי אוכל נפש וזה שמתיר ר' אליעזר לעשות אהל לכתחלה ביו"ם לתלות המשמרת מפני שהוא מכשירי אוכל נפש כדי לשמר היין לשתות בשמחת יו"ם ונמצא ר' אליעזר מיקל מר' יהודה שר' יהודה אינו מתיר אלא במכשירין שאי אפשר לעשותן מעיו"ם אבל במכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ם כגון שימור היין וכדומה לו אוסר ור' אליעזר מתיר אפילו בזה. ואין הלכה

מסורת הש"ס

יבמות מז: עא.
[תוספ' פט"ז]
[מנחות תוספ' ברכות פ"ו כל הענין עד סופו]
הג"מ יעב"ץ ז"ל ניקד גוס בחיר"ק
לעיל קכה: עירובין מד: סוכה כז:
[תוספ' סוכה פ"א לעיל קכה: וש"נ]
[תוספ' מגילה פ"א] ביצה כח. לו: מגילה ז: לעיל ס: קכד.
[עי' תוס' דפסחים סח: ד"ה מה ראים רשות]

הגהות הב"ח

(א) גמ' העומדין שם אומרים כשם שהכניסו לברית כך תכניסהו לתור' כצ"ל וכן בתוס':
(ב) שם חלקנו צורנו צוה:

אלא אמר אביי *מדרבנן היא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול מנקיט אביי חומרי מתניתא ותני ׳הגוד והמשמרת כילה וכסא גלין לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור ׳אהלי קבע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת ׳אבל מטה וכסא טרסקל ואסלא מותר לנטותן לכתחילה: ואין נותנין לתלויה בשבת: איבעיא להו שימר מאי אמר רב כהנא ׳שימר חייב חטאת מתקיף לה רב ששת מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ורבי אליעזר שרי לכתחילה מתקיף לה רב יוסף אלמה לא הרי עיר של זהב דר״מ מחייב חטאת ורבי אליעזר שרי לכתחילה מאי היא °דתניא *לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצאה חייבת חטאת דברי ר״מ וחכמים אומרים לא תצא ואם יצאה פטורה *ר״א אומר יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחילה א״ל אביי מי סברת ר״א אדר״מ קאי דאמר חייבת חטאת אדרבנן קאי דאמרי פטור אבל אסור ואמר להו איהו מותר לכתחילה *׳משום מאי מתרינן ביה רבה אמר משום בורר רבי זירא אמר משום מרקד אמר רבה כוותי דידי מסתברא מה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח הפסולת אף הכא נמי נוטל את האוכל ומניח את הפסולת אמר ר׳ זירא כוותי דידי מסתברא מה דרכו של מרקד פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה אף הכא נמי פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה תני רמי בר יחזקאל ׳טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור היה כרוך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחילה בעא מיניה רב כהנא מרב כילה מהו א״ל אף מטה אסורה מטה מהו א״ל אף כילה מותרת כילה ומטה מהו א״ל כילה אסורה ומטה מותרת ולא קשיא הא דקאמר אף מטה אסורה כדקרמנאי הא דקאמר ליה אף כילה מותרת כדרמי בר יחזקאל כילה אסורה ומטה מותרת כדידן אמר רב יוסף חזינא להו לכילי דבי רב הונא דמאורתא נגידו ומצפרא חביטא רמיא *אמר רב משום רבי חייא ׳וילון מותר לנטותו ומותר לפורקו ואמר שמואל משום רבי חייא כילת

רש״י

אלא אמר אביי מדרבנן. קאסרי לה חכמים דמתניתין דלא שבקינן ליה למיתליה למיעבד עובדא דחול: מנקיט. מלקיט: חומרי מתנייתא. כללות של ברייתות: חומר קשר כלומר כללות שמלא בברייתות בגוד לבדה ובמשמרת לבדה ובכילה לבדה ובכסא גלין לבדה ושנאן כולן הפטורין אבל אסורין בחומר אחד והמותרים לכתחילה בחומר אחד: הגוד. הוא עור של בהמה תפור ופיו רחב מאד ויש לו שנים ועוברי דרכים ממלאין אותו יין או חלב במקום שתוקעין שם אהליהם ללון ושוטחין אותו ופיו פתוח ע״ג יתידות והרוח עוברת מתחתיו ומצטנן שלא יתקלקל היין והוי דומה לאהל לאחר שנמתח: כילה. שיש [א] בגגה טפח: וכסא גלין. כמו מטה גללניתא דכירה (לעיל דף מז:) והוא שם מקום ומפרקין מטותיהן וכסאותן וטוענין אותן עמהן וחוזרין ומחזירין אותן: לא יעשה. דאהל עראי נינהו וכסא גלין נמי גזרה שמא יתקע בחוזק: אבל מטה. שלנו המחוברת ועומדת אם היתה זקופה או מוטה על צדיה מותר לנטותה ליישבה על רגליה ואע״ג דהשתא עביד אהל שרי דלא מידי עביד אלא ליתובא בעלמא: כסא טרסקל. כך שמו ובלעז פלודסטויי״ל ועליונו של עור ומקפלין אותו וכשמסלקין אותו סומכין אותו לכותל וכשרוצה לישב עליו נוטהו ויושב על ד׳ רגלים: ואסלא. עשוי כעין כסא טרסקל אבל עור הפרוש עליו נקוב לבית הכסא מותר לנטותו לכתחילה דהא עביד וקאי: שימר. כגון שמרים לתלויה ושינן: חייבת חטאת. דלאו תכשיט הוא אלא משוי: פטור. דתכשיט הוא ולכתחילה אסור דילמא שלפא ומחויא: יוצאה אשה. דמאן דרכה למיפק בעיר של זהב אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא: משום מאי מתרינן ביה. למשמר: משום בורר. דהאי נמי בורר הוא: כוותי דידי מסתברא. דאי אתרו ביה משום בורר התראה היא: דנוטל אוכל ומניח פסולת. *ולרבה ה״ה נמי דאי אתרו ביה משום מרקד הויא התראה אבל לרבי זירא אי אתרו ביה משום בורר לאו התראה היא דלא דמי לבורר שהאוכל למטה ופסולת למעלה מה שאין כן בבורר קטנית שהפסולת למטה: טלית כפולה לא יעשה. לשטוח טליתו על גבי ארבע יתידות ליישן תחתיה וראשיו מתכפלין לכאן ולכאן לצד הארץ והויא ליה לכתלים להגן מן החמה דהוי אהלא: כרך עליה. מבעוד יום: חוט או משיחה. ונתנה על הגג שעל הקנוף כשהיא מכופלת וכרך עליה חוט למשכה בו לפורסה לכאן ולכאן מותר למושכה בו בשבת דמוסיף על אהל עראי הוא ואינו כעושה לכתחילה: כדקרמנאי. היינו גללניתא* שפורקה ומחזירה והוא שם מקום לשון אחר קרמנאי מוכרי בגדי פשתן מוכרין עליהן: כדרמי. כרך עליה חוט: כדידן. מטה שהיתה זקופה והוא מושיבה על רגליה: דמאורתא נגידו ומצפרא חביטא. בלילי שבת ראיתים פרושות ולבקר ראיתים מושלכים לארץ אלמא מותר לפורקה וה״נ מותר לנטותה: וילון. מסך שכנגד הפתח: מותר לנטותו. שאין אהל אלא מי שעשוי כעין גג:

תוספות

אלא אמר אביי מדרבנן. ואף על גב דהלא טוח בסיכתא אפילו איסור דרבנן ליכא במילי דרבנן שייך שפיר לחלק אבל הכי במשמרת מדאורייתא אסור אין שייך לחלק. מ״ר: כסא גלין. לא כפי׳ הקונטרס מטה גללניתא דשילהי כירה ואסור משום שמא יתקע דכולה שמעתא איירי באיסור אהל אלא היינו [כעין] מטה שפורסין עליה עור ואסור משום אהל כשמושיב תחילה המטה ואחר כך פורס העור דהוי ממטה למעלה ואסור כדאיתא בכילה בפ׳ המביא כדי יין (ד׳ לג׳) דפוריא אסור מלמטה למעלה. מ״ר: כסא טרסקל. יש בהן עור וכשרוצה לישב עליו נוטה העור ויושב על ד׳ רגלים כדפירש בקונטר׳ וכגון שהוא קבוע בכסא דאם לא כן היה אסור לנטותו כדאמר בפ׳ המביא (שם דף לג:) אמר רב יהודה האי מדורתא מלמעלה למטה שרי פירוש כשנותנין עצים מכאן ומכאן ונותנין עליהם עצים ארוכים ארכן לרחב של אלו ובמביא תחילה עצים שנותן למעלה ואחרי כן עצים שמכאן ומכאן אינו כן דרך עשיית אהל לעשות הגג תחילה ואחריו הדפנות ושרי וכה״ג קרי מלמעלה למטה מלמטה למעלה אסור וכן ביעתא פירוש כשנותנין ביצים ע״ג האסכלא שקורין גרדיי״ל וכשנותנין הביצים תחילה ואוחז בהן בידו עד שמביא הכלי תחתיהן שרי דהיינו מלמעלה למטה וכן קידרא שמושיבה על שתי חביות שצריך לאוחזה בידו ואחר כך לסדר תחתיה החביות וכן חביתא חביות שמסדרין באוצר ומושיבין אחת על גבי שתים וכן פוריא לפרוס העור תחילה באויר ואח״כ להביא המטה תחתיו ומיהו יש לפרש הך דשמעתא באינו קשור ומיירי כגון שעושה מלמעלה למטה אבל משמע דבכל ענין מיירי. מ״ר. וכל הנהו דאסרינן בכילה אומר ר״ת דדווקא דברים שיש להם מחילה עד לארץ אבל להושיב הקדרה על טרפיד בי״ט שרי אפילו מלמטה למעלה להביא הטרפיד תחילה ואחר כך להושיב הקדרה וכן להושיב השולחן על גבי ספסלין וביעתא וקידרא וחביתא ופוריא י״ל שיש להם מחילה. מ״ר: מי סברת דר׳ אליעזר קאי אדר״מ כו׳. °לא ידע רבי מאי קמשני*): מה דרכו של בורר. לא תקשה ההיא דשילהי כלל גדול (לעיל דף עד׳) כמו שפי׳ שם (בד״ה בורר ואוכל): כרך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה. כגון ששייר בה טפח דבענין אחר לא הוה שרי כדאשכחן בפרק בתרא דעירובין (דף קב׳) כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר פושטת דמוסיף על אהל עראי הוא אי נמי כריכת חוט או משיחה מועלת בלא שייר בה טפח: בעא מיניה רב כהנא מרב כו׳. ונראה לר״י ששאל לו סתם בכל כילות אם הם מותרות אמר ליה אפילו מטה יש מהן שאסורות הדר בעא אם כל מטות אסורות אמר ליה אף כילות מותרות אמר ליה כיון שאין אתה מחלק בשניהם מהו להשוותן כילה ומטה ובמקום שאסור בזה כנגדו אסור בזה א״ל כילה אסורה ומטה מותרת וכן יש לפרש ההיא דפרק אלו טרפות (חולין דף נג׳) יש דרוסה לחתול א״ל אף לחולדה יש דרוסה יש דרוסה לחולדה א״ל אף לחתול אין דרוסה לחתול ולחולדה יש דרוסה לחתול ולחולדה אין דרוסה לא לחתול ולא לחולדה יש דרוסה לחתול ולא לחולדה ומפרש התם דבגדיים וטלאים יש דרוסה לחתול ולא לחולדה ובאימרי רברבי אין דרוסה אפילו לחולדה ובעופות יש דרוסה אפילו לחולדה ויש ליישב כעין שפירש הר״ר יצחק בן ר״מ (פי׳) התם שכשהיה עוסק באימרי שאלו אם יש דרוסה לחולדה וכן כולם. מ״ר: אף כילה מותרת כדרמי בר יחזקאל. הוה מצי למימר כי ההיא דשכיבו בסמוך לכילי דבי רב הונא וי״ל כדרמי בר יחזקאל הוו:

*) [נ״ל פירושו דאף אם לא קאי אר״מ מ״מ הדבר תמוה איך יחלקו בסברות רחוקות כ״כ אם לא שלא ידע ר״א מסברת ר״מ כלום וזהו כוונת התוס׳]

עין משפט נר מצוה

ב א ב מיי׳ פכ״א מהל׳ שבת הלכה יז ופכ״ב שם הלכה כח סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סימן שטו סעיף ג ד ו ט:
ג ג מיי׳ פכ״ב שם הלכה כז:
ד ד מיי׳ שם הלכה כח סמג שם טוש״ע שם סעיף ה:
ה ה מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הלכה יד סמג שם:
ו ו מיי׳ שם הלכה יא ופכ״א הלכה יז סמג שם:
ז ז ח מיי׳ פכ״ב מהל׳ שבת הלכה כט סמג שם טוש״ע א״ח סי׳ שטו סעיף י:

רבינו חננאל

הלכה כר׳ אליעזר: מתני׳ וחכ״א אין תולין את המשמרת ביו״ט. איבעיא לן תלא מאי וסליקא חיובא מדרבנן (ובלבד) שלא יעש׳ כדרך שהוא עושה בחול. מנקיט אביי חומרי מתנייתא ותני הנוד והמשמרת כילה וכסא [גלין] לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור כלומר איסורא דרבנן אהל קבוע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת אבל המטה והכסא והטרסקל והאסלא מותר לנטותו בתחלה. פי׳ משמרת הא דאמרן והיא מסננת של יין. נוד הוא חמת מים. בלולב [וערבה] הגזול (דף מח) משכית דההוא גברא דעבדינן ליה גודא. ומלינן ביה מיא והולכי דרכים נועצים יתידות בארץ וקושרין (אחת) [אותו] זה בחוטין עבין ותולין אותו באלו היתידות להצטנן מימיו. כילה שיש בגגה טפח כסא גלין הוא של חוליות. טוענין עליו קרשים ויושבין עליו וכשעומדין פורקין אותו מטה כגון הא דידן ולא ברירא לן מלאכתה אלא דברים מוכיחין שהיא מטה (גיליתא) [גללניתא]. והכרעים שמחזיר רפויין הן ולפיכך היא מותרת כדאמרינן (לעיל מז ע״ב) אם היה רפוי מותר. ולגבה היא עשויה במסמרים והיא זקופה ומרביצה לישן עליה הואיל ולגבה עשויה אינה חשובה כאהל וכן כסא לשבת בו וזה שאמר נורר אדם מטה וכסא וספסל שלשתן טעם אחד הן. טרסקל הוא קערה פשוטה כגון שלחן קטן וכדתניא ר׳ יוסי בר׳ יהודה נעץ קנה ברה״ר והנית בראשו טרסקל וזרק ונח על גביו גם זה לגביו עשוי לאכול בו. או לתת בו חפצים. אסלא הוא ספסל של ברזל. דתנן האסלא טמא המדרס וטמא מת (פרשה) [ופירושו] היא טמאה מדרס. והברזל טמא טמא מת. וספסל זה של ברזל. ועליו עור נטוי לישב עליו. ותנן עור האסלא וחלל שלו מצטרפין לטפח ואמרינן בתחלת עירובין מאי עור אסלא אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן עור אסלא עור כסא של בית הכסא והוא שאמרנו ספסל של ברזל נטוי עליו עור נקוב באמצע כשיעור סיט הן חסר הן יתר ויושב עליו אדם ותחתיו גרף כדי לקבל בו הרעי לפיכך נקרא עור כסא של בית הכסא אלו כולן מותר לנטותן בתחלה. ואין נותנין לתלויה בשבת ר׳ אליעזר דתני ונותנין לתלויה בשבת סבר מותר לשמר בתחלה בשבת וחכמים אוסרין ואיבעיא לן אליבא דרבנן שימר מאי ואמר רב כהנא חייב חטאת ופי׳ שימור בשוגג חייב חטאת דלא אשכחן במזיד בשבת חייב חטאת. אלא כל שהוא בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד חייב מיתה ועל זה הטעם אמרו משום מאי מתרינן ביה רבה אמר משום בורר ר׳ זירא אמר משום מרקד. סבר בורר ומרקד שניהן אבות מלאכות הן ובורר ומרקד כעין דבר אחד הן ולא נחלקו בשמותן אלא מפני שהיה במקדש ולמה (רבא) [רבה] ור׳ זירא אלא להודיעך שאם התרו בו משום מרקד אליבא דרבה אינו חייב וכן אליבא דר׳ זירא אם התרו בו משום בורר. והלכתא כר׳ זירא: תאני רמי בר יחזקאל טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור. פי׳ אדם שקפל טלית וקשרה בין ב׳ כתלים והדביק קצוות הטלית בארץ ונכנס לישן תחתיה בגגה כאמצע ושופעת ויורדת למטה בארץ כמלוא קומת אדם ברוחב ערבי הוא. ומפני שאין בגגה טפח ולא בפחות משלשה לפיכך פטור אבל אסור. ואם היו עליה חוטין מאתמול ונפה אותה מותר. והא דבעי רב כהנא מרב כילה מהו א״ל אף מטה אסורה מכלל שגם כילה אסורה מטה דקרמינא. היא מטה של פרסיים. ורב לטעמיה דאשכחינן בסוף כירה רב ושמואל דאמרי תרווייהו המחזיר מטה של פרסיים בשבת חייב חטאת ומסתברא דהאי מטה של פרסיים לא יתכן לו להחזירה אלא אם יתקע לפי שמלבנותיה וכרעיה דחוקין ואינן נשלבין אלא אם יתקע בהן וכיון שתקע בהן חייב כולה היא כילה שיש בגגה טפח או בפחות משלשה סמוך לגגה טפח. שמצינו באהלי טומאה טפח והנה נטה אהל

רב נסים גאון

פרק ר׳ אליעזר אומר תולין: אבל מטה כסא טרסקל ואסלא מותר לנטותן לכתחילה. משכחת לה בעירובין בפרק מבוי (דף י) מאי עור אסלא אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן עור כסא של בית הכסא: כשנכנס

מסורת הש״ס

[לקמן קמ.]
[לעיל נט: תוספ׳ פ״ה]
עדיות פ״ב מ״ג
[פי׳ תוס׳ לעיל נט: ד״ה מסום ותוס׳ ב״ק ב. ד״ה ולרבי אליעזר]
[צ״ל ולרבה]
[עי׳ לעיל מז:]
עירובין קב:

הגהות הגר״א

[א] רש״י ד״ה כילה שיש בגגה טפח. נ״ב אבל הרי״ף והרמב״ם כתבו דוקא שאין בגגה וכו׳ סמוך לגגה טפח:

גליון הש״ס

גמ׳ דתניא לא תצא אשה. ע״ל דף נט ע״א: תוס׳ ד״ה מי סברת וכו׳ לא ידע. כעין זה לעיל קיח ע״ב תוס׳ ד״ה אלו הים וע״ש:

*כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה אמר רב ששת בריה דרב אידי *לא אמרן אלא שאין בגגה טפח אבל יש בגגה טפח אסורה וכי אין בגגה טפח נמי לא אמרן אלא שאין בפחות משלשה סמוך לגגה טפח אבל יש בפחות משלשה סמוך לגגה טפח אסור[א] ולא אמרן אלא שאין בשיפועה טפח אבל יש בשיפועה טפח *שיפועי אהלים כאהלים דמו ולא אמרן אלא דלא נחית מפוריא טפח אבל נחית מפוריא טפח אסור: *ואמר רב ששת בריה דרב אידי האי ב סיאנא שרי והאיתמר סיאנא אסור לא קשיא ג הא דאית ביה טפח הא דלית ביה טפח אלא מעתה שרביב בגלימא טפח ה"נ *דמיחייב *אלא לא קשיא ד הא דמיהדק הא דלא מיהדק שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב הונא אימא לן איזי הנך מילי מעלייתא דאמרת לן משמיה דרב תרתי בשבת וחדא בתורה שלח ליה הא דתניא גוד בכיסנא מותר לנטותה בשבת אמר רב לא שנו אלא ה בב' בני אדם אבל באדם אחד אסור אמר אביי ו וכילה אפילו בי' בני אדם אסור אי אפשר דלא מימתחא פורתא אידך מאי היא דתניא *) כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה שתים אסור רב אמר אפילו ז חד נמי אסור גזירה שמא יתקע תורה דאמר רב עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר °והפלא ה' את מכותך *הפלאה זו איני יודע מהו כשהוא אומר °לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא הוי אומר הפלאה זו תורה ת"ר *כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר °הנה ימים באים נאם ה' אלהים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה' וכתיב °ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו דבר ה' זו הלכה דבר ה' זה הקץ דבר ה' זו נבואה ומאי ישוטטו לבקש את דבר ה' אמרו עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא ואין מבין אם טהורה היא ואם טמאה היא בהדיא כתיב ביה °מכל האוכל אשר יאכל אלא לידע אם ראשונה היא ואם שניה היא ואין מבין °הא נמי מתניתין היא כדתנן *ח השרץ שנמצא בתנור הפת שבתוכו שניה שהתנור תחילה מספקא להו הא דאמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא ליחזייה האי תנורא כמאן דמלי טומאה ותיהוי פת ראשונה א"ל לא אמרינן ליחזייה האי תנורא כמאן דמלי טומאה *דתניא יכול יהו כל הכלים מיטמאין באויר כלי חרס ת"ל כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל ט אוכלין (א) מטמאין באויר כלי חרס ואין כלים מטמאין באויר כלי חרס תניא רבי שמעון בן יוחי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר °כי לא תשכח מפי זרעו אלא מה אני מקיים ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו שלא ימצאו הלכה

*) [ערוך פי' כירה זו כלי מתכת הוא וכל זמן שתורת כלי עליה מותר לטלטלה לצורך מקומה לפיכך אם אחת מירכותיה נשמטה עדיין היא כלי שיכולה לעמוד כשלש אבל אם נטלו שתים בטלה מתורת כלי שאינה יכולה לעמוד בשתים]

רש"י

כילת חתנים. לא דמיא לשאר כילות שאר כילות פרוסות על גבי קינוף שהיא לד' רגלים ויש לה גג דהוי אהל ושל חתנים על גבי נקליטין שאינם אלא שנים באמצעית המטה וקנה נתון עליהם והבגד נתון עליו וטפל לכאן ולכאן ואין לה גג טפח הלכך לאו אהל הוא: בפחות מג'. שהיא הולכת ומתפשטת למטה: ולא אמרן אלא שאין בשיפועה טפח. שאין כל צד וצד (ב) נפשט למטה להתרחק טפח מכנגד אמצעיתו דהיינו שאין ברחבו למטה טפחיים וכילת חתנים אינה עשויה ליסן תחתיה: אבל נחתא מפוריא טפח. ההוא טפח הוה קיר לאהל והמטה נעשית לו גג: כייאנא. כובע של לבד פלטר"ן: אסור. לצאת בו בשבת ולקמיה מפרש ואזיל: הא דאית ביה טפח. שהוא מתפשט להלן מראשו טפח אסור משום אהלא: אלא מעתה שרביב בגלימיה טפח. הניח טליתו על ראשו כדרך שהוא מתעטף (ג) והרחיקה להלן מראשו טפח: אלא. טעמא לאו משום אהל הוא אלא משום שלא יגביהנו הרוח מראשו ואתי לאתויי ארבע אמות הלכך מיהדק בראשו שפיר שרי לא מיהדק אסור: תרתי בשבת וחדא בתורה. שהיית רגיל לומר שני דברים משמו בהלכות שבת ואחת בתורה כדלקמן: גוד בכיסנא. גוד ברלועותיו ומונח על מקום קבוע שלו: מותר לנטותו בשבת. והא דאמרן לעיל פטור אבל אסור היכא דלא הוי מתוקן בכיסנין: בב' בני אדם. לא מימתח ליה שפיר: באדם אחד. ממתח ליה שפיר שמותחו על יתד זו וקושרו בה וחוזר ומותחו על זו וקושרו בה כך פירשו רבותי וכן מצאתי בתשובת הגאונים ואיני יודע מהו: אידך. דשבת מאי היא: מירכותיה. פטפוטים שלה כעין רגלים: שמא יתקע. כשמחבר לה הרגל יתקענה בחוזק והוי בונה אבל *(ת"ק) היכא דלא נשמטה אלא אחת לא חייש למתקע כולי האי: הפלא ופלא. שיפא דקרא ואבדה חכמת חכמיו: בכרם. על שם שהיו יושבין שורות שורות ככרם: זו הלכה. כדכתיב (דברים ה) [להגיד לכם] את דבר ה' דהיינו תורה: זו נבואה. כדכתיב (הושע א) דבר ה' אשר היה אל הושע וגו': זה הקץ. °לא ידענא מהיכא: בהדיא כתיב. ותורה שבכתב הרי כתובה ומונחת יקראו ויראו: שהתנור תחלה. שנטמא מן האויר כדכתיב (ויקרא יא) אל תוכו והוא חוזר ומטמא אוכלין שבתוכו מן האויר: כמאן דמלי טומאה. כשנפל השרץ באוירו דהא בלא נגיעה מטמא והלכך כמאן דמלי טומאה הוא ותהוי פת ראשונה:

תוספות

שאין בשיפועה טפח. הרבה יש תימה (ד) איך יתכן זה דא"כ למה הוא רואי אם לכל השיפוע אין טפח ויש לפרש כגון שהסדין שפרוס על הכילה מונח על גבי קנים מרובים ולא פשטו הסדין היטב ומונח וטפל בין קנה לקנה כעין שורות דיש עכשיו בין כל קנה שיפוע ואין באותו שיפוע טפח ודוחק וי"מ שאין בשיפוע טפח בגובה י' דכשילא השיפוע טפח אין משם עד למטה גובה י' דלא חשיב אהל כדאשכחן בפ"ק דסוכה (דף י') דבכילה כי הך מותר ליסן בסוכה דאמר רב יהודה אמר שמואל מותר ליסן בכילת חתנים אע"פ שיש לה גג והוא שאינה י' טפחים ואין נראה לר"י דודאי נהי דגבי סוכה לא חשיב אהל וכן לגבי ק"ש כדאיתא התם (דף י:) מיהו לגבי שבת חשיב ואסירי שהרי משמרת וביעתא וקידרא וחביתא אסירי משום אהל ולא משמע שיש בגובהן י' טפחים. מ"ר. ועוד קשה מדלקמן גבי כפיפה מצרית ובשם רבינו שמואל פי' דל"ג להאי ליסנא כלל שיפועי אהלים כאהלים דמו דבסוף פ"ק דסוכה (דף יט:) מסקינן דשיפוע אהלים לאו כאהלים דמו ואי משום הא לא איריא דיש לפרש דהתם באין בשיפועו טפח והכא כשיש בשיפועו טפח:

הא דמהדק. פירש ר"ח שאינו נכפף דאז נראה כעין אהל דלא מהדק שהוא נכפף ואז אין נראה כעין אהל:

דבר ה' זה הקץ. דכתיב גבי גלות שבעים לכלות דבר ה' מפי ירמיה (עזרא א). מ"ר:

וליסלח לא ס"ד. למיהוי כמאן דמלי טומאה: דתניא יכול יהו כל הכלים טמאים מאויר כלי חרס. שאם היה כלי אחר בתוכו שיטמא מחמת השרץ שבאויר החיצון או מחמת שיטמאנו אויר כלי החיצון שהוא טמא: תלמוד לומר כל אשר בתוכו יטמא. וסמיך ליה מכל האוכל אשר יאכל: אוכלין ומשקין שבתוכו טמאים ולא כלים שמע מינה תרתי חדא דלא אמרינן חזייה כמאן דמלי טומאה דאם כן אם כלי שטף הוא הפנימי שמטמא מגבו יהא טמא דהא נגע בטומאה אלא לא אמרינן חזייה כמאן דמלי טומאה והאוכלין ומשקין שבחיצון הוא דמטמאי מחמת הכלי שהכלי ראשון והם שניים אבל כלים לא דהואיל דאין טומאה זו באה אלא מחמת הכלי אשמעינן האי קרא שאין כלי שאינו אב הטומאה מטמא כלי:

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ל טוש"ע א"ח סי' שטו סעיף יא:

ט ב ג מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה לא סמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף מ:

י ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף מא:

יא ה ו מיי' שם הלכה לב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שטו סעיף יב:

יב ז מיי' פכ"ו שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סי' שח סעיף עז:

יג ח מיי' פי"א מהל' שאר אבות הטומאות הלכה ב:

יד ט מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הלכה ו ופי"ג מהל' כלים הלכה א ב:

רבינו חננאל

קבוע וחייב חטאת במטה של פרסיים כדאמרן תוב בעא מיניה כילה מהו וא"ל אף מטה מותרת מכלל ששתיהן מותרות כילה שאין בגגה טפח ויש עליה חוטין קשורין מאתמול והוא כגון הטלית שאמר רמי בר יחזקאל ומטה היא גליתא מטה שהמחזירה אין צריך לתקע שמלבנותיה וכרעיה אינן דוחקות וברפיון נכנסין ויוצאין. תוב בעא מיניה כילה ומטה מהו. א"ל כילה אסורה ומטה מותרת. פי' כילה אסורה שיש בגגה טפח. ומטה מותרת כרידן. והיא מטה גליתא שהיו מחזירין אותה בשבת בבית רב חמא ומפורש בסוף פרק כירה. והני כילי דבי רב הונא ודבי רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דהוו מאורתא נגידין ובצפרא זבימא רמין. יש מי שאומרים משלבות היו בארץ שאסור לטלטלן בשבת ואנו קבלנו מרבותינו כי נטויות היו מע"ש ומשוכות למעלה כמין כפולות ובבקר הי' משפיעין ומשרבבין אותן למטה ונמצאו מוסיפין כחכמים שחולקין על ר' אליעזר ואומרים מוסיפין באהלי עראי בשבת ואין צ"ל ביו"ט וכדאמרינן בהמוצא תפילין הנהו דיכרי דהוו בי רב הונא דביממא בעי טולא ובליליא בעו איירא אתו לקמיה דרב א"ל זיל כרוך (פוריא) [בודיא] ושייר בה טפח ולמחר פושטה דמוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי. ובתרה א' הא שמעתא דשמואל כילת חתנים וכו' שמעינן מינה דכולהו חד טעמא אינון אמר רב משום ר' חייא וילון פי' פרוכת מותר לנטותו ומותר לפרקו וזה בזמן שכרוכין עליו ב' חוטין או משיחות דלא גרע מטלית כפולה כילת חתנים כדאמרן שאין בגגה טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה טפח וגם אינה יורדת למטה מן המטה טפח. צ"ע שבעין שמועה זו בפרק מי שהוציאוהו נוים: גמ' פעם אחת לא נכנסו לגמל עד ש... ונתקשה בעינינו הדבר מכמה פנים וכולן נכוחים למבין. ועוד מפני מה כשנתפרקו אפי' על הארץ למה מניחין אותן ובין לצורך גופן ובין לצורך מקומן שרי. ואנו פירשנו מה שקבלנו. ולפי שהוא שמים הזכרנו דברים ודברי זולתנו שאמרו מוטלות ומושלכות לארץ היו לא כתבנו הפירכא שעל הדברים הללו. וראינו סיוע על הטעם שהזכרנו כי קבלנוהו וסוגיין של דברים הללו בפרק המוצא תפילין ... רבותינו בענין תוספת אהלים. כלומר טעם אחד הן. ולולי כן הקושיא היה מקשה מהן: סיינא. כובע שמשימין בני אדם בראשיהן יוצא כמין פסל מן הראש כשיעור טפח הן יתר. ואנן ראינוהו פעמים ועושין אותו להאהל על הפנים שלא יכם השמש. וכשהוא מהודק ביותר ואינו נכפף כבגד חשוב כאהל ואסור: הא דתנן גוד בכיסנא מותר פי' חמת שיש עליה חוטין או משיחות קשורין מצדדיה מותר ... בשבת באותן היתידות המוכנין לה. אמר רב בשני בני אדם מותר אבל באדם אחד אסור. כי צריך לתת חוטי הצד האחד ולפיכך אסור שנמצא נוטה אהל. וזה שאמר אביי בכילה שיש בגגה טפח שאסור ... בשבת אפילו בעשרה בני אדם אי אפשר דלא מימתחא בית פורתא פשוטה היא. והא דתניא כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה ב' אסור לטלטלה. כירה זו כלי מתכות היא וכל זמן שתורת כל[י] ... מותר לטלטלה לצורך מקומה. לפיכך אם נטלה אחת מירכותיה עדיין כלי היא שיכולה לעמוד בג' אבל אם ניטלו ב' בטלה מתורת כלי שאינה יכולה לעמוד בשתים. רב אמר אפילו אחת אם ניטלה אסור לטלטלה ... שמא יתקע והלכתא כרב: אמר רב עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר והפלא ה' את מכותך וגו' ושאר השמועה פשוטה היא. והא דרב אדא בר אהבא דאמר ליה לרבא ליחזייה לתנור כמאן דמלי ...

מסורת הש"ס

עירובין קב: ע"ש לעיל מט: ע"ש

[סוכה יט:]

עירובין קב: ושם

[תמורה ג: מכות יג: ע"ש]

[תוספ' עדיות פ"א]

עיין רש"ל

הגהות הב"ח

(א) גמ' אוכלין ומשקין מטמאין באויר: (ב) רש"י ד"ה ולא אמרן כו' צד וצד נפשט למטה: (ג) ד"ה אלא מעתה וכו' מתעטף בה על ראשו והרחיקה: (ד) תוס' ד"ה שאין וכו' תימה. נ"ב ובעירובין דף קב פירן רש"י על זה כעין תירוץ שכתבו התוס' כאן:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולא אמרן אלא) שאין בש"ט אבל יש בש"ט שפועי אהלים כאהלים דמו) תא"מ וכ"כ הרמב"ם ל"ג לה (ועמ"ש רבינו בא"ח סי' שטו ס"ק כא):

פסחים כ:

גליון הש"ס

רב נסים גאון

כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה. כבר פירשו בברכות בגמ' דבני מערבא וכי כרם שם אלא אלו תלמידי חכמים שהם עשוים שורות שורות ככרם:

הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד: תניא רבי יוסי בן אלישע אומר אם ראית דור שצרות רבות באות עליו צא ובדוק בדייני ישראל *שכל פורענות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל דייני ישראל שנאמר °שמעו נא זאת ראשי בית יעקב וקציני בית ישראל המתעבים משפט ואת כל הישרה יעקשו בונה ציון בדמים וירושלים בעולה ראשיה בשוחד ישפוטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסומו ועל ה' ישענו וגו' *רשעים הן אלא שתלו בטחונם במי שאמר והיה העולם לפיכך מביא הקב"ה עליהן ג' פורעניות כנגד ג' עבירות שבידם שנאמר °לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיין תהיה והר הבית לבמות יער *ואין הקב"ה משרה שכינתו על ישראל עד שיכלו שופטים ושוטרים רעים מישראל שנאמר °ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סגיך ואסירה כל בדיליך ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה וגו' *אמר עולא אין *ירושלים נפדה אלא בצדקה שנאמר °ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה אמר רב פפא אי בטלי יהירי בטלי אמגושי אי בטלי דייני בטלי *גזירפטי אי בטלי יהירי בטלי אמגושי דכתיב ואצרוף כבור סגיך אי בטלי דייני בטלי גזירפטי דכתיב °הסיר ה' משפטיך פנה אויבך אמר רבי מלאי משום ר"א בר' שמעון מ"ד °שבר ה' מטה רשעים שבט מושלים שבר ה' מטה רשעים אלו הדיינין שנעשו מקל לחזניהם שבט מושלים אלו ת"ח שבמשפחות הדיינין מר זוטרא אמר אלו תלמידי חכמים שמלמדים הלכות ציבור לדייני בור אמר ר"א בן מלאי משום ר"ל מאי דכתיב °כי כפיכם נגואלו בדם ואצבעותיכם בעון שפתותיכם דברו שקר לשונכם עולה תהגה כי כפיכם נגואלו בדם אלו הדיינין ואצבעותיכם בעון אלו סופרי הדיינין שפתותיכם דברו שקר אלו עורכי הדיינין לשונכם עולה תהגה אלו בעלי דינין ואמר רבי מלאי משום ר' יצחק מגדלאה מיום שפירש יוסף מאחיו לא טעם טעם יין דכתיב °ולקדקד נזיר אחיו ר' יוסי בר' חנינא אמר אף הן לא טעמו טעם יין דכתיב °וישתו וישכרו עמו מכלל דעד האידנא לא (הוה שיכרות) ואידך שיכרות הוא דלא הוה שתיה מיהא הוה ואמר רבי מלאי בשכר °וראך ושמח בלבו זכה לחשן המשפט על לבו: שלחו ליה בני בשכר ללוי כילה מהו כשותא בכרמא מהו מת בי"ט מהו אדאזיל נח נפשיה דלוי אמר שמואל לרב מנשיא אי חכימת שלח להו כילה חזרנו על כל צידי כילה ולא מצינו לה צד היתר ולישלח להו כדרמי בר יחזקאל לפי שאינן בני תורה כשותא בכרמא עירבובא ולישלח להו כדר"ט דתניא *כישות ר' טרפון אומר אין כלאים בכרם וחכמים אומרים כלאים בכרם וקי"ל *כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל לפי שאינן בני תורה מבריז רב האי מאן דבעי למיזרע כשותא בכרמא ליזרע רב עמרם חסידא מנגיד עילויה רב משרשיא יהיב ליה פרוטה לתינוק נכרי וזרע ליה וליתן ליה לתינוק ישראל אתי למיסרך וליתן ליה לגדול נכרי אתי לאיחלופי בישראל מת שלח להו מת לא יתעסקו ביה לא יהודאין ולא ארמאין לא ביום טוב ראשון ולא ביום טוב שני איני והאמר רבי יהודה בר שילת אמר רבי אסי עובדא הוה בבי כנישתא דמעון ביום טוב הסמוך לשבת ולא

רש"י

הלכה ברורה. בטעמים שלא יהא בה מחלוקת: ג' עבירות. באחד ישפוטו במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו: ג' פורעניות. שדה תחרש עיין תהיה ולבמות יער: ויועציך כבתחלה. ואחר כך יקרא לך עיר הצדק לשרות בה שכינה: אי בטלי יהירי. ישראל מתייהרים בבגדים ובמלבושי יהירות כפרסיים הללו: בטלי אמגושי. יבטלו מסיתים ומדיחים המשניאים אותנו: סגיך. הם גסי הרוח שמגדלין עצמן לשון ישגה מאד (איוב ח) ואח"כ ואסירה כל בדיליך אלו אותם המבדילים שונאי ישראל מן הקב"ה בשקריהם ובפחזותם: בטלי דייני. רשעים מישראל שמטין דין: בטלי. מעל ישראל: גזירפטי. נוגשי שוטרי עובדי כוכבים: שנעשו מקל לחזניהם. שמשיאין טוענין יד והוין להן לחוזק לומר לא תהיה שליח ותזמין את פלוני לב"ד אם לא תרבה שכר ואחר פסק דין לא תרדו ליכנס למשכנו: שבט מושלים. מקל אגרופין של מושלים היינו דיינים רשעים שת"ח שבמשפחותם להם למקל ולאגרוף שעל ידיהם היו מעמידין אותן ומחפין עליהם ועושין סניגרון לדבריהם: לדייני בור. שבהבטחת אותן ת"ח מעמידין דייני בור לדון את כל הבא והרבה דינין שאין נמלכים בהן ומטין אותן: כפיכם נגואלו בדם אלו הדיינין. שכפיהן פשוטין לקבל שוחד ומטין את הדין וטולין ממון מן הבעלים שלא כדין ונותנו לשכנגדו והרי הוא כנוטל נשמתו: סופרי הדיינין. שכותבין שטרות של רמיה: עורכי הדיינין. מלמדין את בעלי דינין לטעון: עמו. מכלל דעד השתא לא: זכה לחשן המשפט. שכנגד הלב שהיה גדול ממנו וקודם למשה נגלית שכינה על אהרן כדכתיב (שמואל א ב) הנגלה נגליתי אל בית אביך ונאמרה לו נבואה של מצרים הכתובה (ביחזקאל כ) עד וימרו בי ואעפ"כ לא נתקנא בו בזאת: בני בשכר. שם מקום: כילה מהו. לנטותה בשבת: כשותא. הימלון שגדל על ההגא מהו בכרמא ירק הוא וכלאים בכרם או אילן הוא ואינו כלאים בכרם: ולישלח להו. צד היתר בה: כדרמי בר יחזקאל. כרך עליה חוט או משיחה: ומשני לפי שאינן בני תורה. ומקילי טפי: עירבובא. כלאים: וקי"ל. בברכות בפרק כיצד גבי ערלה וה"ה לכלאים שאף היא מצוה התלויה בארץ ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ: יהיב פרוטה לתינוק נכרי. קסבר בחוץ לארץ שרי ומיהו כל כמה דאפשר משני שלא ילמדו להקל:

תוספות

ולישלח להו כר"ט. הא לא פריך לישלח להו כר' יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד דשמא הם לא שאלו כשותא בכרמא מהו אלא היכא שעשה כדין איסור כלאים ג' מינים כאחד ועוד שמא לא ס"ל כר' יאשיה ואע"ג דקי"ל כר' יאשיה בספ"ק דקדושין (דף לט:) א"ל לא נהריתו [לא] קי"ל כר' יאשיה ואמר נמי בברכות פרק מי שמתו (דף כב:) נהוג עלמא כתלת סבי כר' אילעי בראשית הגז כרבי יאשיה בכלאים כר' יהודה בן בתירא בדברי תורה מיהו י"ל שלא היו סבורין כן דהא קאמר נמי נהוג כרבי יהודה בדברי תורה ואפ"ה פליגי עליה אמוראי טובא בשמעתא דהתם וקאמר נמי כרבי אילעי בראשית הגז דאמר אינו נוהג אלא בארץ ואפ"ה אמרינן בחולין בשילהי פ' הזרוע (דף קלו:) אמר רב חסדא האי טבחא דלא מפריש מתנתא ליהוי בשמתא דה' אלהי ישראל ואמר נמי דרבא קניס אטמא ואפילו רב נחמן גופיה דאמר נהוג עלמא כתלת סבי אמר התם דקנים גלימא ואת"ת נהי דלא ס"ל כר' יאשיה מ"מ לישלח להו כרבי יאשיה דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל וי"ל דלא שייך למימר הכי אלא במין של איסור דהמתירו חושבו מין היתר בארץ הלכה כמותו בחו"ל אבל בדבר שאינו תלוי אלא בזריעה חטה ושעורה וחרצן במפולת יד בהא לא אמר הלכה כמותו בחו"ל. מ"ר:

רב עמרם חסידא מנגיד עלה רב משרשיא יהיב ליה פרוטה לנכרי כו'. קשיא לי אמאי הא אמרינן לעיל דהלכה כר"ט דמיקל בחו"ל וצריך לומר דבמקומם לא היו בני תורה:

וליתן ליה לתינוק ישראל. אומר רבי שקבלה הוא בידינו שזה המקשה רב אחא בר יעקב והיינו הא דאמר בעירובין בשילהי בכל מערבין (דף מ: ושם) גבי ברכת זמן על הכוס ביוה"כ דמפרש התם דלא אפשר דהיכי ליעביד כו' ליתביה לתינוק לית הלכתא כרב אחא בר יעקב דילמא אתי למיסרך ולא מצינו במקום אחר דאית ליה לרב אחא האי סברא וי"מ דהוא ההוא דפ' בתרא דנדה (דף סז:) דאתקין ביממא דתמניא משום גנבי ולא חיישינן לסרך בתה במקום טורך ולא נהירא דמאי שנא דנקיט טפי רב אחא בר יעקב מכל שאר אמוראי דהתם ועל ההיא דהתם אומר ר"ת שמותר ליתן לתינוק לשתות כוס של ברכה כי מיקלע מילה ביוה"כ ולא חיישינן דילמא אתי למיסרך כיון שאין זה מנהג [בקבוע] ולא דמי לכוס דיוה"כ דאי הוו יהבי ליה אתי למיסרך אף כשיהיה גדול כיון שעושין מנהג לשתות בכל שנה ושנה ביוה"כ:

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הלכה ט סמג לאוין רו טוש"ע ח"מ סי' ט סעיף ב:

כ"ג הרס"ל והריפב"ץ מחקו

טז ב מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הלכה א סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמז:

[גירי' בערוך ערך גז' נאזי דפאטי פי' סריסי ושוטרי השרים ונערך יסיב גרס גזירפטי פי' רשעים]

רבינו חננאל

ותהוי פת ראשונה הכא הוא מפורש בפסחים בסוף פ"א: וזה שהשיב רב מנשיא לבני בי בשכר על הכילה ועל הכשות בכרם ועל המת ביו"ט כולן לאיסור לפי שאינן בני תורה. מהא שמעינן שאפילו דברים המותרים כגון אלו וכדומה להן המסורין לעם הארץ אין אדם רשאי להורות להן להיתר אלא יחמיר עליהן

מסורת הש"ס

[יבמות סג: ע"ש בר"כ ה. ע"ש]

[יומא ט:]

סנהדרין נח: [נ"ל ישראל כ"א ברמב"ם וכצור וע"ע ח"ס על הגליון סנהדרין נח]

[תוספ' סוף ערלה דכלאים]

ברכות

עין משפט
נר מצוה

יז א מיי' פ"א מהל' י"ט הלכה כג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכו סעיף א:
יח ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
יט ג מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כ סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא סעיף לט:
כ ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף לח וסי' יג סעיף א:
כא ה מיי' פ"ג מהל' י"ט הלכה יז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקי סעיף ד:
[וע"ע תוס' ביצה ו. ד"ה והאידנא]
כב ו מיי' פ"ז שם הלכה ח סמג שם טוש"ע שם סי' תקלג סעיף א:
כג ז מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ג טוש"ע שם סי' שיד סעיף יא:
כד ח טור א"ח סימן שלט:
כה ט מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה יד ופכ"א הלכה יז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שיט סעיף ט:
כו י מיי' פ"ח שם ופ"ג מהלכות י"ט הלכה יז סמג שם טוש"ע שם סעיף טו:
כז כ ל מ נ מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה יד ופכ"א הלכה יז סמג שם טוש"ע שם סעיף י ויא:
כח ס ע מיי' פכ"ב שם הלכה לג טוש"ע שם סעיף יב:
כט פ מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סי' שטו סעיף יג:
ל צ טוש"ע שם סימן שיט סעיף יג:
לא ק שם סעיף יד:

ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה ואתו לקמיה דרבי יוחנן ואמר להו יתעסקו ביה עממין *ואמר רבא *מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל ואפילו ביו"ט שני של ראש השנה מה שאין כן בביצה לפי שאינן בני תורה: א"ר אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא מתעטף אדם בכילה ובכסכסיה ויוצא לרה"ר בשבת ואינו חושש מ"ש מדרב הונא *דאמר רב הונא אמר רב היוצא בטלית שאינה מצויצת כהילכתה בשבת חייב חטאת ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי הני לא חשיבי ובטלי אמר (א) רבה בר רב הונא מערים אדם על המשמרת ביו"ט לתלות בה רמונים ותולה בה שמרים אמר רב אשי והוא דתלה בה רמונים מאי שנא מהא דתניא *מטילין שכר במועד לצורך המועד שלא לצורך המועד אסור אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים אע"פ שיש להן ישן מערים ושותה מן החדש התם לא מוכחא מילתא הכא מוכחא מילתא אמרו ליה רבנן לרב אשי חזי מר האי צורבא מרבנן ורב הונא ב"ר חיון שמיה ואמרי לה רב הונא בר' חלוון שמיה דשקל ברא דתומא ומנח בברזא דדנא ואמר לאצנועיה קמיכוינא ואזיל ונאים במברא ועבר להך גיסא וסייר פירי ואמר אנא למינם קמיכוינא אמר להו הערמה קאמרת הערמה בדרבנן היא וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחילה:

מתני' נותנין מים ע"ג השמרים בשביל שיצולו ומסננין את היין [א] בסודרין *ובכפיפה מצרית *ונותנין ביצה במסננת של חרדל ועושין אנומלין בשבת ר' יהודה אומר בשבת בכוס ביו"ט בלגין ובמועד בחבית רבי צדוק אומר הכל לפי האורחין:

גמ' *אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורין לא מיתיבי רבן שמעון בן גמליאל אומר טורד אדם חבית של יין יינה ושמריה ונותן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש תרגמה זעירי בין הגיתות שנו: מסננין את היין בסודרין: אמר רב שימי בר חייא ובלבד שלא יעשה גומא: ובכפיפה מצרית: אמר רב חייא בר אשי אמר רב ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח אמר *רב האי *)פרונקא אפלגיה דכובא שרי אבוליה כובא אסור אמר רב פפא לא ניהדק איניש (ג) **)ציניתא בפומיה דכוזני דחביתא משום דמיחזי כמשמרת דבי רב פפא שאפו שיכרא ממנא למנא (ג) אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא האיכא ניצוצות ניצוצות לבי רב פפא לא חשיבי: ונותנין ביצה במסננת: תני יעקב קרחה לפי

*) [עי' תוס' ביצה לב: ד"ה מלמטה למעלה] **) ג"י הערוך בערך צנת א' לא נהדק איניש צנתא אפומא דכוזינתא

רש"י

ולא ידענא אי מלפניה. אם חל י"ט בע"ש ומת בו ביום ומפני שלא יוכלו להתעסק בו למחר התירו לקוברו ע"י עממים: אי מלאחריה. והוא מת בשבת ומפני שנסתפא כבר והיה מסריח התירו: מת ביו"ט ראשון ט'. מת שנסתפא כגון שמת בשבת ולמחר היה יו"ט: מה שאין כן בביצה. דאין ר"ה שוה לימים טובים של גליות דאלו ר"ה חמיר יו"ט שני דיליה ונולדה בזה אסורה בזה: מתעטף אדם בכילה. שהוא כסדין ומתעטף בה דרך מלבוש: וכסכסיה. רלועות התלויות בה ולא אמרינן הך רלועות לאו לצורך עיטוף נינהו והוה משאוי ההוא שעתא שאין כיסכסין עשויין אלא לנטותה באהל: חייב חטאת. ואילו לא היתה מצויצת כלל לא מיחייב דהא לבושיה הוא אלמא הציציות הויין לו משאוי הואיל ואינן כמצותו אינן צריכין לה ומן הבגד ממש אינן דליחשבינן כוותיה: חשיבי. משום דשל תכלת הן ולא בטלי והוו בה משוי: מערים אדם על המשמרת ביו"ט. לרבנן דאמרי אין תולין את המשמרת ביום טוב ואוקימנא דטעמא לאו משום אהל אלא משום עובדא דחול מערים ותולה אותה לצורך רמונים דלאו עובדין דחול נינהו ומסנן בה שמרים הואיל ונתלית דהא אמרינן נותנין לתלויה ביו"ט: והוא דתלי בה רמונים. ברישא דמוכח מילתא דמעיקרא לאו לשמרים תלייה: מטילין. ברשי"ר בלע"ז: במועד. בחולו של מועד: מערים ושותה מן החדש. אלמא בלא שום הוכחה מותר להערים: התם לאו מוכחא מילתא. דמילתא דאיסורא הוא דהרואה אומר לצורך המועד הוא שאין הכל יודעין שיש לו מן הישן הכא מוכחא מילתא איסור דסתם תולה משמרת לשמרים הוא תולה ואי לא יהיב בה רימונים ברישא להגניע בעלמא כי יהיב בה שמרים מוכח דלהכי תלייה: ברא דתומא. גלע של שום: ומנח בברזא דדנא. מקום שיש בו נקב בחבית והיין יוצא [ב] נותנו שם בשבת לסתום והוי כמתקן ומערים לכתחילה: ואומר לאצנועיה. להאי ברא דתומא מיכוינא ועוד עביד אחריתי אזל נאים במברא בספינה רחבה העשויה לעבור המים והיא של נכרי ויודע הוא שיעבירנה הנכרי לצד האחר: וסייר פירי. ומשמר שם פירות כרמו ונמלא שהנכרי מעבירו במים בשבת: הערמה בדרבנן היא. ה"ג הך הערמה לאו באיסורא דאורייתא הוא אלא באיסורא דרבנן דא"נ עביד ממש בלא הערמה אדרבנן הוא דעבר הלכך כיון דצורבא מרבנן הוא לא אחמירו עליה דהוא לא אתי למעבד לכתחילה להדי' בלא הערמה לעבור שם לפני הכל: **מתני'** נותנין מים. בשבת ע"ג שמרים הנתונים במשמרת מבעוד יום: כדי שיצולו. שיהו צלולין לזוב*) את היין מפני הקמחים שקורים ייג"ש: בסודרין ובכפיפה מצרית. העשויה מצורי דקל: כפיפה. סל: ונותנין ביצה במסננת. שהחרדל נתון בה להסתנן וקולטת את הפסולת ואף הבילה החלמון שלה טוטף ומסתנן עמו והוא ליה לחרדל למראה והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה ורבינו הלוי פירש סיטוכה של בילה לתוך תבשיל היא ולא לתוך חרדל ובמסננת של חרדל הוא דשרי משום שינוי ויורד לתוך הקערה שהוא כלי שני ומתלבן התבשיל: אינומלין. פוס"ן: לגין. גדול מכוס וקטן מחבית: **גמ'** טורד. מערבב: בין הגתות שנו. שכל היינות עכורין ושותין אותן בשמריהם הלכך אין כאן תיקון דבלאו הכי משתתי: שלא יעשה גומא. מן הסודר בפי הכלי כי עובדא דחול הי נמי אתי לידי סחיטה: הכפיפה מקרקעית (ד) כלי התחתון טפח כמדת אהל: פרונקא. בגד שמוטחין על גיגית יין לכסותה: אפלגא דכובא שרי. דלאו אוהלא הוי: לא ניהדק איניש ציניתא בפומא דכוזי דחביתא. כלי חרס קטן שמערין בו יין מחבית לא יתן בפיו קשין וקסמים בחזקה לפי שאין לך מסננת גדולה מזו: שפו שיכרא. כל היכא דתני לשון שפוי בנחת הוא והפסולת נשאר בשולי הכלי: והאיכא ניצוצות. קטנות הניטופות באחרונה מתוך הפסולת שקורין ברייש והנהו מוכחן דבורר הוא: ניצוצות בי רב פפא לא חשיבי. (ה) שחטני מטיל שכר היה כדאמרינן בבבא מציעא (דף סה:) ובפסחים (דף קיג:) הלכך אינו מקפיד לניצוצות כל כך וכשמגיע לניצוצות משליך הן ופסולתן לחוץ ותחילת שפייתן (ו) מן הפסולת ניכר דלאו בורר הוא:

*) כאן יש עכוב דברים ע"י תסרון נקודות המבדילות וצ"ל כדי שיצולו. שיהיו צלולין לזוב: את היין. מפני הקמחים וכו'. ועי' פירש"י להרי"ף

תוספות

יום טוב שני יתעסקו בו ישראל. ובבילה (ד' ו') מסקינן בתר הך מילתא אמר רבינא האידנא דאיכא חברי חיישינן פירוש ולא יתעסקו בו ישראל פן יטו עליהם חברי לעשות מלאכה ביו"ט כיון שרואין שעושין בשביל מת ומעשה היה והוליכו מת חוץ לתחום ביו"ט והלכו אחריו בסוסים להתעסק במת וכעס ר"ת אף על ההולכים ברגל בלא סוסים ושמע רבי דטעמו משום דמסיק רבינא האידנא דאיכא חברי ולדידן אע"ג דליכא למיחש יש לאסור כיון דמסיק הכי גם יש לירא פן יצוו השרים להתעסק במלאכתן ולכתוב מה שהם רוצים ושלא להם ר"ת בני בשכר אינם בני תורה בני מליאון (ז) (אותה העיר) בני תורה*:

ציצית חשיבי ולא בטלי. שאינם מבוטלין לפי שחשובים הם בעיניו שדעתו ליתן בטלית ציצית רביעית כך פי' ר"ח: הא לא חשיבי ובטלי על זה סמך רבי להניח באבנטו רלועות התלויות בו ויש שקושרים בהם בתי שוקים דבטלי דלא חשיבי כולי האי: מאי שנא מהא דתניא כו'. פי' [וס"ל כרבי יוסי בר' יהודה דאמר מערימין] לעיל בפ' כל כתבי (דף קיז:):

*תלא דבישרא כו'. לא כפירוש הקונטרס דפי' בשר מליח שתלו ליבשו דהל"ל הא בפרק מפנין דמה שייך הכא ועוד למה מזכיר תלא ועוד מוכח לעיל בפרק מפנין (דף קכח.) דדג מליח נמי חזי לאומלא ועוד דהכא בטלטול איירי ואמרינן לעיל דרב במוקצה לטלטל סבר לה כר"ש ונראה כפי' הערוך דמשום תלא נקטיה ובלא בשר אלא תלא דבשרא לא ממאיס ושרי לטלטולי ושל דגים מאיס והוי מוקצה מחמת מיאוס והשתא אתי שפיר באיסור דתלא כעין כיסא דירקא ור' פי' לנו דלתלא דבשרא רגיל להיות בו תורת כלי אבל של דגים לא ולא משום מוקצה מחמת מיאוס דלא איירי שמעתין במוקצה מחמת מיאוס. מ"ר:

אבל

רבינו חננאל

לאיסור. וזה שאמר מתעטף אדם בכילה וכוסכיא ויוצא בה לרה"ר פי' כוסכיא חוטין ומשיחות שעליה. הלכה היא דקא מקשינן עלה מדרב הונא דאמר היוצא בטלית שאינה מצויצת כהלכתה כגון שתלה ציצית בג' כנפי הטלית והניח הרביעית אותן חוטי הציצית כיון שאינה מצוייצת בד' כנפות שלה אינה חשובה ציצית דמצוה. וכהוטין דעלמא הן חשובין והיוצא בה חייב חטאת ופרקינן ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי שלב האדם רוצה בקיומן כי בדעתו שיתלה הרביעית וילבשנה. אבל כוסכיא לגבי כילה אינו צריך להן ובטלי: והא דאמר רבה בר בר חנה מערים אדם על המשמרת ביו"ט לתלות בה רמונים ותולה בה שמרים אליבא דרבנן שאסורים לתלות ולשמר לכתחלה ואע"פ שהיא אסורה והוא דתלה לה רמונים כרב אשי ואע"ג דאמרינן מ"ש מהא דתניא מטילין שכר במועד וכו' התם בשכר במועד לא מוכחא מלתא הכא במשמרת מוכחא מילתא ולשמר הוא תולה ואם תלה בה רמונים אין ואי לא לא. והא דאמרו ליה לרב אשי על רב הונא בר חיון. ואמרי לה בר חילון דהוה שקיל ברא דתומיא ומנח בבירזא דדנא פי' שהיה נוטל ראש שום ונותנו בנקב של חבית שיוצא ממנו היין ולא היה מסתפק מאותה חבית אלא חבית שבא מערים וסותם הנקב בראש השום והיה אומר להצניע ראש השום אני צריך ועוד היה הולך וישן במעברא וכו' אמר להו רב אשי הערמה מדרבנן היא והערמה לכתחלה ת"ח לא עברי: ונותנין המים על השמרים בשביל שיצלו אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורין לא. ואם בין הגתות הוא שעדיין היין תוסס ואינו צלול טורד אדם חבית יינה ושמריה בשבת ואפילו אליבא דרבנן וליכא דפליג בהא ומסננין את היין בסודרין אמר רב שימי בר חייא ובלבד שלא יעשה גומא. פי' שלא ימשוך קצות הסודר למעלה ויישאר כמו גומא באמצעיתו. ובכפיפה מצרית. ואמרינן רבי שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח. שכן מצינו באהלי טומאה טפח וכל מקום שיש בו חלל טפח כאהל חשוב ואין עושין אהלי עראי לכתחלה בשבת: פרונקא. פי' כסוי בפי הקנקן ויש בו נקבים קטנים לסנן בו היין כאשר יציקוהו בקנקן. אם יהיה זה הכיסוי בחצי פי הכלי אינו מסנן. ואם הוא בכל הפה של כלי הרי הוא כמסננת ונראה כמשמר היין במשמרת: וי"א פרונקא מטלית של בגד שעשאו לכסוי כובא בתחלת במה טומנין ומ"ש שפרונקא דמר ואומר עוד בע"ז פרק אין מעמידין בהמה בפונדקאות פש ליה חמרא בכובה צייריה בפרונקיא פי' נשאר לו יין בכלי קשר פי הכלי בפרמטוטין: לא ניהדק צנ"י דכוזא משום דמחזי כמשמרת. פי' צבתא בפומא דכוזא טוך חרש וכדומה לו והוא מלשון מצאו צבתים או כרוכות וי"א לוף של דקל וכרומה לו: ונותנין ביצה במסננת של חרדל תני יעקב קרחה לפי

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות הגר"א

[illegible]

גליון הש"ס מתני' ומסננין את היין בסודרין. עי' לקמן קיא ע"א תוד"ה שאי מסוכרייהא: תוס' ד"ה תלא כו' ושל דגים מאיס. עי' לעיל יט ע"ב תוד"ה בני כרכי.

לפי שאין עושין אותה אלא לגוון איתמר חרדל שלשו מע"ש למחר אמר רב ממחו בכלי אבל לא ביד א"ל שמואל ביד אטו כל יומא ממחו ליה ביד מאכל חמורים הוא אלא אמר שמואל ממחו ביד ואינו ממחו בכלי אתמר ר"א אמר אחד זה ואחד זה אסור ורבי יוחנן אמר אחד זה ואחד זה מותר אביי ורבא דאמרי תרוייהו אין הלכה כרבי יוחנן קם רבי יוחנן בשיטתיה דר"א קם רבי אלעזר בשיטתיה דשמואל אביי ורבא דאמרי תרוייהו הלכה כרבי יוחנן *אימיה דאביי עבדא ליה ולא אכל דביתהו דזעירא עבדא ליה לרב חייא בר אשי ולא אכיל א"ל לרבך עבידי ליה ואכל ואת לא אכלת אמר רבא בר שבא הוה קאימנא קמיה דרבינא ובחשי ליה בשופתא דתומא ואכל °אמר מר זוטרא *לית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאתמר חרדל שלשו מע"ש למחר ממחו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש ולא יטרוף אלא מערב שחליים ששחקן מע"ש למחר נותן לתוכן שמן וחומץ וממשיך לתוכן אמיתא ולא יטרוף אלא מערב שום שריסקו מע"ש למחר נותן לתוכו פול וגריסין ולא ישחוק אלא מערב וממשיך את אמיתא לתוכן *מאי אמיתא נינייא אמר אביי ש"מ האי נינייא מעליא לתחלי: ועושין אנומלין בשבת: *ת"ר עושין אנומלין בשבת ואין עושין *אלונטית ואיזו היא אנומלין ואיזו היא אלונטית אנומלין יין ודבש ופלפלין אלונטית יין ישן ומים צלולין ואפרסמון דעבדי לבי מסותא למיקר אמר רב יוסף זימנא חדא עלית בתר מר עוקבא לבי באני כי נפקי אתאי אשקיין חמרא חד כסא וחשי מבינתא דראשי ועד טופרא דכרעי ואי אשקיין כסא אחרינא הואי מסתפינא דלמא מנכו לי מזכותא דעלמא דאתי והא מר עוקבא דשתי כל יומא שאני מר עוקבא דדש ביה: **מתני'** אין שורין את החילתית בפושרין אבל נותן לתוך החומץ ואין שולין את הכרשינין ולא שפין אותן אבל נותן לתוך הכברה או לתוך הכלכלה אין כוברין את התבן בכברה ולא יתננו על גבי מקום גבוה בשביל שירד המוץ אבל נוטל הוא בכברה ונותן לתוך האיבוס: **גמ'** איבעיא להו שרה מאי תרגמא רב אדא נרשאה קמיה דרב יוסף שרה חייב חטאת א"ל אביי אלא מעתה שרה אומצא במיא הכי נמי דמיחייב אלא אמר אביי *מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול בעא מיניה רבי יוחנן מר' ינאי מהו לשרות את החלתית בצונן א"ל אסור והא אנן תנן אין שורין את החלתית בפושרין הא בצונן מותר א"ל *א"כ מה בין לי ולך מתניתין יחידאה היא דתניא *°אין שורין את החלתית לא בחמין ולא בצונן רבי יוסי אומר בחמין אסור בצונן מותר למאי עבדי ליה ליוקרא דליבא רב אחא בר יוסף חש ביוקרא דליבא אתא לקמיה דמר עוקבא א"ל זיל שתי תלתא תיקלי חילתתא בתלתא יומי אזל אישתי המשא בשבת ומעלי שבת לצפרא אזל שאל בי מדרשא אמרו ליה תנא דבי רב אדא ואמרי לה תנא דבי מר בר רב אדא שותה אדם קב או קביים ואינו חושש אמר להו לשתות לא קמיבעיא לי כי קא מיבעיא לי לשרות מאי אמר להו רב חייא בר אבין בדידי הוה עובדא ואתאי שאילתיה לרב אדא בר אהבה ולא הוה בידיה אתאי שאילתיה לרב הונא ואמר הכי קאמר רב שורה בצונן ומניח בחמה כמאן דשרי אפילו למאן דאסר ה"מ היכא דלא אישתי כלל אבל הכא כיון דאישתי חמשא ומעלי שבתא אי לא שתי בשבתא מיסתכן מיסתמיך ואזיל רב אחא בר יוסף אכתפיה דרב נחמן בר יצחק בר אחתיה א"ל כי מטינן לבי רב ספרא עיילינא כי מטו עייליה בעא מיניה מהו לכסכוסי כיתניתא בשבתא לרכוכי כיתניתא קא מיכוין ושפיר דמי או דילמא לאולודי חיורא קמיכוין ואסיר א"ל לרכוכי קא מיכוין ושפיר דמי כי נפק אתא א"ל מאי בעא מר מיניה א"ל בעי מיניה מהו לכסכוסי כיתניתא בשבתא ואמר לי שפיר דמי ותבעי ליה למר סודרא סודרא לא קא מיבעיא לי דבעי מרב הונא ופשיט לי *ותיפשיט ליה למר מסודרא א"ל °התם מיחזי כי אולודי חיורא הכא לא מיחזי כאולודי חיורא אמר רב חסדא האי כיתניתא

משלפו

רש"י

לפי שאין עושין(א) אלא לגוון · למראה שהאלמון יפה לגוון ולא החלבון הלכך אידי ואידי אוכל הוא ואין כאן ברירת פסולת מאוכל : ממחו · דיסטימפי"ר בלע"ז במים או ביין : ממחו בכלי · משמע זהו שינוי שלו : ואינו ממחו ביד · דממחו ליה שפיר טפי : אלא אמר שמואל ממחו ביד · שאין זה דרכו בחול : קם ר' יוחנן בשיטתיה דר"א · חזר בו ואסר : אביי ורבא דאמרי תרוייהו הלכה כר' יוחנן · דאסר : לרבך · לזעירי : בשופתא דתומא · אמלעי של שום : ולא יטרוף · כדרך שטורפין ביצים בקערה בכף דרך טריפה שמכה בכח : שחליים · כרישין והיו שוחקין אותם במים : ממשיך · נותן : אמיתא · מינט"א בלע"ז : מעליא לתחלי · לערב עם שחליים : ואין עושין אלונטית · שאינה למשקה למה אלא לצנן לאחר המרחץ ודוגמת רפואה : וחשי מבינתא דרישא · הרגשתי בלינתו מסערת ראשי עד לפרסי רגלי : מנכו לי מזכיותי · אם הייתי ניצול ממנו שלא אמות : שתי כל יומא · ולא היה מזיקו : דדש ביה · רגיל בו : **מתני'** חילתית · חלטי"ט בלשון ישמעאל ובלע"ז לזרי"א ושורין אותו בפושרין ושותין אותן המים לרפואה : אבל נותן · החלתית : בתוך החומץ · ומטבל בו מאכלו ולקמיה מפרש אמאי אין שורין : ואין שולין את הכרשינין · מציף עליהם מים בכלי לברור פסולתן כדתנן במסכת ביצה (דף יד:) אף מדיח ושולה : ולא שפין אותן · ביד להסיר פסולת דהוה ליה בורר : אבל נותן לתוך הכברה · ואע"פ דפעמים שהפסולת נופל דרך נקבי הכברה ונמצא נתברר מאליו : תבן · הוא שעושין מן הקש מחתכין אותו במורגין ועושה כל זנב(ב) השבולת תבן : מוץ. הוא מוץ השבולת העליון ואינו ראוי למאכל וכוברין אותו(ג) בכברין שיפול המוץ : אבל נוטל(ד) בכברה · ליתן בתוך האבוס ואע"פ שהמוץ נופל °מאליו כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר : **גמ'** שרה · חילתית בפושרין מאי : אומצא · בשר חי : שלא יעשה כו' · לא שבקוה רבנן למעבד עובדי דחול : אם כן · דלא ידענא לפרושי מתני' טפי מינך מה בין לי ולך : מתניתין יחידאה היא · ור' יוסי אמרה אבל לרבנן אף בצונן אסור : ליוקרא דליבא · שלבו כבד עליו : תלתא תקלי חילתתא · משקל ג' זהובים : שאיל בי מדרשא · מה יעשה בשבת : לשתות לא קמיבעיא לי · דבלאו רפואה משקה הוא ותנן כל המשקין שותה (לעיל דף קט:) : לשרות · דתנן מתניתין אין שורין : כמאן דשרי · בעיא הוא קך דרב לימא כרבי יוסי דשרי בצונן אבל לרבנן אסור : עיילנא · הכניסני ואיש זקן היה : לכסכוסי כיתניתא : חלוק כתונת של פשתן שנתכבסה והרי היא קשה ומספספה בין שתי ידיו והיא מתרככה ואף הליבון שלה מאהיל על ידי הספסוף : אולודי חיורא · הליבון מאהיל : התם מיחזי כאולודי חיורא · שמקפיד על ליבונו וטהרו של סודר יותר מכיתניתא .

משלפא

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ח מהל' שבת הל' יד ופכ"ב הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכא סעיף טו :

לג ב ג מיי' פכ"ב שם טוש"ע שם סעיף טז:

לד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יז :

לה ה מיי' פ"ד מהל' דעות הלכה יז :

לו ו מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכא סעיף יח :

לז ז (מיי' פ"ח מהל' שבת) סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיט סעיף ח :

לח ח מיי' פכ"א שם הלכה לג סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכד סעיף א :

לט ט י כ מיי' פכ"א שם הלכה כב ופכ"ב שם הל' ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכא סעיף יט:

[ע' תוס' כתובות נד. ד"ה לית]

מ ל מ מיי' פכ"ב שם הלכה יז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שנ סעיף ס :

רבינו חננאל

לפי שאין עושין אותה אלא לגוון . פי' לצבעו להתראות בו גוונא של ביצה מאכל המרס . פי' זה המאכל ממורס הוא כדתנן (נתן) [נטל] את הדם ונתנו לממרס בו על הרובד הרביעי וי"א מאכל חמורים הוא כלומר אינו מאכל ב"א אלא מאכל חמורים הוא: חרדל שלשו מע"ש חלקו עליו רב ושמואל ור' יוחנן ור' אלעזר ודבריהן פשוטין הן ומר זוטרא דהוא בתרא אמר לית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דתניא חרדל שלשו מע"ש למחר מניחו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש ולא יטרוף אלא מערב. שום שריסקו מע"ש למחר נותן לתוכו פול או גריסין ולא ישחוק אלא מערב . וממשיך את האמיתה לתוכה מאי אמיתה נגחה. אנומלין יין ושמן ודבש ופלפלין. אלונתית יין ישן ומים צלולין ואפרסמון : אין שורין את החלתית בפושרין אבל נותן לתוך החומץ ומיבעיא לן שרה מאי . ומסקנא שרה אמר אביי איסורא מדרבנן וא"ר יוחנן מתניתין יחידאה היא והוא ר' יוסי אבל חכ"א בין בחמין בין בצונן אסור וסוגיא דשמעתא אם שרה מאתמול לשתות חלתית בשבת מותר . אבל לשרותו אסור אפילו בצונן . ואם שרה קודם השבת ועכשיו בשבת חושש אם לא ישתה מסתכן מותר לו לשרות בתוכו ולהגיחה בחמה : לכסכוסי כיתונתא . פי' לרכוכי קא מיכוון ושרי או דלמא לאולודי וכו' . פי' לקבץ מקצת הבגד של פשתים לתוך ידו לשופו מפני שרוחצין הבגד ומתייבש בשמש או ברוח עומד אנסו פי' קשה ורוצה לרככו נותן הבגד לתוך ידיו ומוליך ומביא ידיו עד שיעשה הבגד ההוא כמו קפולין קטנים כמין קמטין כי הא דא"ר זירא בפ' חבית (דף קמז) מאי מרזב כנון*) כסכוסי מאני דמתחזי כמרזב וכי הא דתנן בפ' האשה שהיא עושה צרכיה:צריכה לכסכס ג' פעמים על כל דבר ודבר ואמרי' בגמ' בעי ר' ירמיה אמטויי חד ואיתויי [חד] או דלמא אמטויי [חד] ואיתויי [תרתי] תיקו: וכן עוד מפורש בתלמוד א"י בענין מוליך ומביא שבלולב . מהא שמעינן דכיסכוס כעין שפשוף הוא ומתקבץ הבגד פי' יתכמש ונראה קמטין קמטין וכשלובשו מתפשט וכדאמרינן אמר רב כהנא ואיתמא רב יהודה טיט שעל בגדו מכסכסו מבפנים . ומרקרי להאי כיתונתא . שמעינן מנה דסודרא ליתיה כתינתא ולא יתכן לומר שהוא צמר שאם הוא צמר איך אומר לו היה לך ללמוד פשתים מצמר . והדבר רחוק ביניהם ואינה אלא צמר גפן שזה קרוב לזה ופשט

*) לפנינו בגמ' איתא שם כיסו כבלייתא

מסורת הש"ס

[פ' קדושין נא:]

[לעיל קכת.]

[illegible] [שם איתא אלונתית אבל בערוך גרס כגי' שלפנינו]

[לעיל קלח.]

[חולין קלד:] [תוספ' פי"ו]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לפי שאין עושין אותה אלא : (ב) ד"ה תבן וכו' כל זנב השבלים תבן : (ג) ד"ה מוץ וכו' בכברה כדי שיפול: (ד) ד"ה אבל נוטל הוא בכברה ונותן לתוך האבוס :

גליון הש"ס

גמ' אמר מר זוטרא לית הלכתא ככל הני שמעתתא. עיין כתובות דף נ"ד ע"א תוס' ד"ה לית הלכתא : רש"י ד"ה אבל נוטל וכו' נופל מאליו כר"ש. עיין לעיל דף כ"ד ע"א ברש"י ד"ה בלאים דתכלים: ס"א לאיסורא

רב נסים גאון

א"ן שורין את הכרשינין . גרסי' בגמ' דבני מערבא תני אין שורין את הכרשינים משום בורר ולא שפין אותן משום דש אין כוברין את התבן משום מרקד . גורפין שלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני תרעי בגמ' דבני מערבא גרסי מת שהפטם אוכל ומותיר הרעי אוכל :

הרעי

עין משפט
נר מצוה

מא א ב מיי׳ פכ״ה מהל׳ שבת הל׳ יח סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סי׳ שח סעיף טז:
מב ג מיי׳ פכ״ז מהל׳ שבת הל׳ טז סמג שם טוש״ע שם סעיף כז וכח:
מג ד מיי׳ פ״ז מהל׳ ברכות הלכה ג:
מד הו מיי׳ פכ״ו מהל׳ שבת הלכה יט סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סי׳ שכד סעיף טו:
מה ז מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף יד:

*משלפו לדידה מקניא שרי קניא ממנה אסור אמר רבא *ואם כלי קיואי הוא מותר אמר רב חסדא האי *בישתא דירקא אי חזיא למאכל בהמה שרי לטלטולי ואי לא אסיר אמר רב חייא בר אשי אמר רב האי *תליא דבשרא שרי לטלטולי דכוורי אסיר אמר רב קטינא העומד באמצע המטה כאילו עומד בכריסה של אשה ולאו מילתא היא ואמר רב חסדא בר בי רב דזבין ירקא ליזבין אריכא בישא כי כישא ואורכא ממילא ואמר רב חסדא בר בי רב דזבין קניא ליזבין אריכא טונא כי טונא ואורכא ממילא ואמר רב חסדא בר בי רב [*דלא נפישא ליה ריפתא] לא ליכול ירקא משום דגריר ואמר רב חסדא אנא לא בעניותי אכלי ירקא ולא בעתירותי אכלי ירקא בעניותי משום דגריר בעתירותי דאמינא היכא דעייל ירקא ליעול בשרא וכוורי (א) ואמר רב חסדא בר בי רב דלא נפישא ליה ריפתא לא ליבצע בצועי ואמר רב חסדא בר בי רב דלא נפישא ליה ריפתא *לא ליבצע מ״ט דלא עביד בעין יפה ואמר רב חסדא אנא מעיקרא לא הואי בצענא עד דשדאי ידי בכולי מנא ואשכחי [ביה כל צרכי] ואמר רב חסדא האי מאן דאפשר ליה למיכל נהמא דשערי ואכל דחיטי קעבר משום בל תשחית ואמר רב פפא האי מאן דאפשר למישתי שיכרא ושתי חמרא עובר משום בל תשחית ולאו מילתא היא *בל תשחית דגופא עדיף ואמר רב חסדא בר בי רב דלית ליה משחא נימשי במיא דחריצי ואמר רב חסדא בר בי רב דזבין אומצא ליזבין אונקא דאית ביה תלתא מיני בישרא וא״ר חסדא בר בי רב דזבין כיתוניתא ליזבן מדנהר אבא וניחוורה כל תלתין יומין דמפטיא ליה תריסר ירחי שתא ואנא ערבא מאי כיתוניתא כיתא נאה וא״ר חסדא בר בי רב לא ליתיב אציפתא חדתא דמבליא מאניה וא״ר חסדא בר בי רב לא לישדר מאניה לאושפיזיה לחווריה ליה דלאו אורח ארעא דילמא חזי ביה מידי ואתי למגניא אמר להו רב חסדא לבנתיה תיהוי צניעתן באפי גברייכו לא תיכלון נהמא באפי גברייכו לא תיכלון ירקא בליליא לא תיכלין תמרי בליליא ולא תשתון שיכרא בליליא ולא תיפנון היכא דמפני גברייכו וכי קא קארי אבבא איניש לא תימרון מנו אלא מני נקיט *מרגניתא בחדא ידיה וכורא בחדא ידיה מרגניתא אחוי להו וכורא לא אחוי להו עד דמיצטערן והדר אחוי להו: אין שולין את הכרשינין*: מתני׳ דלא כי האי תנא דתניא ר״א בן יעקב אומר אין משגיחין בכברה כל עיקר: **מתני׳** גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי דברי רבי דוסא וחכמים אוסרין נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת: **גמ׳** איבעיא להו רבנן ארישא פליגי או אסיפא פליגי או אתרוייהו פליגי ת״ש דתניא וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה לא יסלקנו לצדדין אמר רב חסדא מחלוקת באיבוס של קרקע אבל באיבוס של כלי דברי הכל מותר ואיבוס של קרקע מי איכא למאן דשרי הא קא משוי גומות אלא אי איתמר הכי איתמר א״ר חסדא מחלוקת באיבוס של כלי אבל באיבוס של קרקע דברי הכל אסור: ונוטלין מלפני בהמה: תנא חדא נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה ונותנין לפני בהמה שפיה רע ותניא אידך נוטלין מלפני בהמה שפיה רע ונותנין לפני בהמה שפיה יפה אמר אביי אידי ואידי מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן והא דקתני נוטל מלפני בהמה שפיה יפה בחמור דלית ליה רירי ונותנין לפני בהמה שפיה רע בפרה
דאית

גמ׳ שלא לדידה מקניא · כשפותחין אותה לגגה תוחבים קנה מבית יד לבית יד וכשנוטלה בשבת ישלפנה מן הקנה ולא הקנה ממנה דלא חזי לטלטולי דלהסקה קאי: ואם כלי קיואי היא · קנה של אורגים דתורת כלי עליו שרי: תליא דבשרא · בשר מליח התלוי לייבשו ומלא הסבל קרי תליא: שרי · דנאכל חי באומצא: דכוורי · אין נאכלין חיין: באמצע מטה · שאיש ואשתו רגילין בה ליישן: כאילו עומד כו׳. דמהרהר: לזבין אריכא · אגודה ארוכה של כרוב ארוך ושל כרישין ארוכים: כישא כי כישא · שכל אגודות הגנין שוות בעוביין שלכולן מדה אחת לחבל שהוא אגוד בו: ואורכא ממילא · כלומר ארכו של זה שהוא ארוך מחבירו הוא משתכר בו: קניא · חבילי קנים לעצים: לא ליכול ירקא · ירק חי (ג) כרישין ורפו״ל ושחליים: משום דגריר ליבא · ומאכילו לחם הרבה ואין לו: לא ליבצע בצועי · מורסילו״ש בלע״ז לא יאכל עכשיו מעט פת שימלא לו ולאחר שעה מעט מפני שאין לו דרך שביעה אלא יגרף ויאכל יחד: מעיקרא · קודם שנתעשרתי: עד דשדאי ידי בכולא מנא · כשהייתי ממשמש בסל ומוצא בו פת הרבה הייתי מברך המוציא: דלית ליה משחא · שהיו סכין ידיהן שמן קודם מים אחרונים להעביר את הזוהמא: במיא דחריצי · הנקוים יחד וגדל עליהם ירקרוקית עבה ונוחה כשמן: אונקא · נואר: תלתא מיני בשרא · יטעום בו ג׳ מיני מטעמים שמן וכחוש וגיד הצואר מדנהר אבא · מאותו מקום שפשתנו יפה: דמפטיא ליה תריסר ירחי שתא ואנא ערבא · אני ערב בדבר שתתקיים לו שנה שלימה ותפטיהו שלא יצטרך לקנות חלוק: כיתא נאה · כת נאה דאויה להושיב בעליה בכת נאה: אציפתא חדתא · מחצלת חדשה של גמי לח ולחלוחית הגמי מבלה הבגדים: לאושפיזא · לפונדקית שלו לא ישלח חלוקו ללבן: דילמא חזיא בהו · קרי ומגניא עליה: לא תיכלון נהמא באפי גברייכו · פעמים תאכל הרבה ותתגנה עליו: לא תיכלון ירקא בלילה · מפני ריח הפה: שיכרא ותמרי · משלשלין ומביאין לידי הפחה: היכא דמפני גברייכו · בגילוי בפניהם בשדות ואפילו שלא בפניהם שמכיר מקומו ומקומכם ונמאסת׳ לו בזוכרו: לא תימרון מנו · מי הוא לשון זכר לא תרגילו לשונכם לדבר עם זכרים: אלא מני · מי היא: נקיט מרגניתא בחדא ידיה וכורא בחדא ידיה · כשבעליך ממשמש בין להתאוות ליך לתשמיש ואוחז הדדים בידו אחת והאחרת עד אותו מקום: מרגניתא אחוין ליה. הדדין המגיאי לו שתתרבה תאותו ומקום תשמיש אל תמציאי לו מהר כדי שיתרבה תאותו ותיבתו וילטער הדר אחוי ליה: כורא · לשון כור נורפין (לעיל דף עח·) לשון אחר בור לשון בור שוחה: מתניתין · דקתני אבל נותנין לתוך הכברה: **מתני׳** גורפין מלפני הפטם · שור שמפטמין אותו גורפין אבוס שלפניו בשבת לתת לתוכו התבן והשעורין ולא יתערב בהן עפרורית ויקוץ במאכלו: ומסלקין תבן (ג) שלפניו לצדדין כשהוא רב כדי שלא ידרסנו ברעי וחכמים אוסרים · מפ׳ בגמ׳ אהיא: ונוטלין מלפני בהמה זו · שעורין ותבן ונותנין לפני זו ולא אמרינן טלטול דלא חזי הוא אלא ודאי חזי הוא דאין בהמה קצה במאכל הניטל מלפני חבירתה: **גמ׳** ארישא פליגי · אגורפין ואסרי לגרוף משום דפעמים שהאבוס של קרקע וקא מכוין לאשווי גומות שלא יפלו השעורים לתוכו: או אסיפא פליגי · ומשום דלא חזי שיש בו(ד) שנמאס במדרס רגליו: לאתרוייהו פליגי : תא שמע · אחד זה ואחד זה · אחד גריפת האבוס ואחד תבן שלפניו לא יסלקנו לצדדין: של קרקע · כעין שעושין גדר קטן לפני בהמה ונותנין מאכל לפנים ממנו דאיכא למיחש לאשווי גומות: מחלוקת באבוס של כלי · וגזרו רבנן גזרה אטו של קרקע: שפיה יפה · לקמיה מפרש: אידי ואידי · שתיהן המשניות סבירא להו · מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן · שאינו מטיל רירין ואין מה שלפניו נמאס וראוי לתתו לפני שור: מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן
דהיא

אבל באיבוס של קרקע דברי הכל אסור · אע״ג דמרבן שרינן לרבי שמעון (לעיל דף כט:) הכא רגילות הוא להתכוין לאשווי גומות ואייתינן טפי שמא יתכוין:
הקס

רבינו חננאל
רב חסדא דלרכובי מיכוון ושרי. אמר רב חסדא הא כיתניתא משלפה לדילא מקניא. פי׳ למשוך הבגד ששוטחו בקנה להנגב ונעשה ננגב וישאר הקנה במקומו. ולא מטלטלין מותר אבל למשוך הקנה מן הבגד ולטלטלו בשבת אסור שהקנה אינו כלי להטלטל בחצר. אמר רבא ואם כלי קיואי מותר. פי׳ אם הוא הבגד שטוח בכלי האורג וכלי האורג נקראין כלי קיואי כדאמרינן בפרק ואלו קשרים שחייבין עליהן. אתמר אמר רב נחמן אמר שמואל כלי קיואי מותר לטלטלו בשבת ואפי׳ כובד העליון וכובד התחתון אבל לא את העמודים ותוב בעא מיניה ר׳ יוחנן מרבי יהודה בר ליאי כלי קיואי כגון כובד העליון וכובד התחתון כו׳. האי תלא דבשרא פי׳ יתד של עץ עשוי לתלות בו בשר ופעמים שתולין בו וולתו [שרי לטלטולי] אבל העץ שתולין בו דגים. כיון שהדגים ריחם רע וקשה אין תולין בו דבר אחר ומסיחין דעתן ממנו ומוקצה מחמת מיאוס הוא ואסור: מדנהר אבא. שם מקום הוא: ציפיתא חדתא. פי׳ מחצלת חדשה בורא בחדא ידא. כגון אבן שאין לה דמים ולא צורך. ומפני שהסתירה מהן נתייקרה בעיניהם ופייסוהו להראותה להן: מתני׳ אין שולין את הכרשינין ולא שפין כו׳ גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדים כו׳. פי׳ גורפין המאכל של בהמה מלפני הפטם ומאכל שאר בהמות מסלקין לצדדין דברי ר׳ דוסא חכמים אוסרין ואיבעיא לן רבנן ארישא פליגי והיא גורפין[או] אסיפא פליגי והוא שמסלקין לצדדין ואמרינן ת״ש וחכ״א אחד זה ואחד זה לא יסלקנו לצדדין. ש״מ רבנן אתרוייהו פליגי. אמר רב חסדא מחלוקת באבוס של כלי ואפי׳ בזה חכמים אוסרין אבל באבוס של קרקע דברי הכל אסור לגרוף

מסורת הש״ס
[לעיל קיג.]
[בערוך איתא הוצא]
[עי׳ תוס׳ לעיל קלט: ד״ה תלא]
[עי׳ תו׳ עירובין נט: ד״ה כל עיר וכו׳ נראה דלא גרסי להך ד׳ תיבות]
ברכות מו:
[לעיל קכט]
[גירס׳ אחרינא ופירושו עי׳ בערוך ערך בזר א׳] נ״ל וכו׳

הגהות הב״ח
(א) דלא נפישא ליה ריפתא (לא ליבצע וכו׳ יפה) תא״מ ונ״ב ס״א לא ליבצע בצועי והשאר נמחק וכזי משמע מפירש״י:
(ג) רש״י ד״ה לא ליכול ירקא ירק חי · נ״ב עיין פרק כיצד מעברין דף נב במ״ש התוס׳ בד״ה כל עיר:
(ג) ד״ה ומסלקין תבן שלפניו לצדדין:
(ד) ד״ה או אסיפא וכו׳ שיש בו מים שנמאס:

דאית לה רירי והא דקתני נוטלין מלפני בהמה שפיה רע *בחמור דלא דייק ואכיל ונותנין לפני בהמה שפיה יפה בפרה דדייקא ואכלה: **מתני'** **הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אלא מנענעו בגופו ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו ג מכבש של בעלי בתים מתירין אבל לא כובשין ושל כובסין לא יגע בו ר' יהודה אומר אם היה מותר מע"ש מתיר את כולו ושומטו: **גמ'** *אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסיר אמר רב אדא בר אבא אמרי בי רב תנינא דלא כרב נחמן הקש שע"ג המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו ש"מ *ד טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ש"מ אמר רב *יהודה הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרתי אסיר רבא אמר ה כיון דמשני אפילו טובא נמי *אמר רב יהודה ו מאן דסחי במיא לינגיב נפשיה ברישא והדר ליסליק דילמא אתי לאתויי ד' אמות בכרמלית אי הכי כי קא נחית נמי קא דחי כחו ד' אמות ואסיר *כחו בכרמלית לא גזרו אמר אביי ואיתימא רב יהודה טיט שע"ג רגלו מקנחו בקרקע ואין מקנחו בכותל אמר רבא מ"ט בכותל לא משום דמיחזי כבונה הא בנין הקלאה הוא אלא אמר רבא ז מקנחו בכותל ואין מקנחו בקרקע דילמא אתי לאשוויי גומות איתמר מר בריה דרבינא אמר אחד זה ואחד זה אסור רב פפא אמר אחד זה ואחד זה מותר למר בריה דרבינא במאי מקנחי ליה בקורה *אמר רבא (א) ח לא ליתיב איניש אפומיה דליחייא דילמא מיגנדרא ליה חפץ ואתי לאתויי ואמר רבא ט לא ליצדד איניש כובא (ב) דילמא אתי לאשוויי גומות ואמר רבא י לא ליהדוק איניש אודרא בפומא דשישא כ דילמא אתי לידי סחיטה אמר רב כהנא טיט שע"ג בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו מבחוץ מיתיבי טיט שע"ג מנעלו מגררו בגבסכין [א] ושעל בגדו מגררו בצפורן ובלבד שלא יכסכס מאי לאו שלא יכסכס כלל לא שלא יכסכס מבחוץ אלא מבפנים א"ר אבהו א"ר אלעזר אמר ר' ינאי מגררין מנעל חדש אבל לא ישן במה

רש"י

דלית לה רירי · ולימלים והא דקרי לה הכא פיה יפה והכא פיה רע כדמפרש ואזיל פיה יפה דלית ליה רירי פיה רע דלא דייק ואכיל שאוכל קוצים וברקנים : **מתני'** הקש שעל המטה · וסתמא להסקה ומוקצה הוא ובא לשכב עליו ומנענעו כדי שיהא נח ורך לשכב : לא ינענענו בידו · דמוקצה הוא : אבל מנענעו בגופו . בכתפיו וטלטול מן הצד הוא דלא שמיה טלטול : או שהיה עליו כר או סדין · דגלי דעתיה דאקצייה לשכיבה מעתה תורת כלי עליו : מכבש · פריס"א שני לוחים ארוכים וכבדים וסודרין בגדים על התחתון ומורידין העליון עליו וכובשים את הבגדים על ידי יתדות שיש עמודים קבועין מעוקבין בארבע הפיאות של התחתונה והעליונה מנוקבת בארבע זוויותיה ועולה ויורדת בעמודים וכפי מה שהוא רוצה לכבוש מורידה ותוחב יתד בנקב העמוד ואינה יכולה לעלות: מתירין · את המכבש שנוטל את היתד והוא ניתר דהיינו לורך שבת שנוטל את הכלים : אבל לא כובשין · דהיינו לורך חול : ושל כובסין לא יגע בו · מפני שהוא עשוי לתקן הבגדים ותוחבו בחוזק ומיהדק והתרה שלו דומה לסתירה : **גמ'** האי פוגלא · לנון שטומנין בקרקע להתקיים כשבא לחלצו מלמעלה למטה שרי אם היה ראשה מלמעלה ועוקלה מלמטה וחוללה מראשה העבה תחילה ועוקלה נמשך אחריה מותר לפי שהגומא רחבה מלמעלה ואין מזיז הקרקע כשהוא שומטה אבל אם חוללה מלמטה למעלה שתחתונה נתון למעלה וראש עליונה שהוא עב נתון למטה והוא שומטה מסופה לראשה אסור לפי שהגומא קצרה מלמעלה וכשהוא חוללה מזיז העפר ומטלטלו ואע"ג דטלטול מן הצד הוא שמיה טלטול ואסור : תנינא דלא כר"נ · דאילו ממתניתין שמעינן דלא שמיה טלטול דקתני מנענעו בגופו : מידק. דייק: חדא חדא · לאו טוחן הוא אלא כלאחר יד : דקמשני · שלא ברחים ושלא במדוכה : לאתויי ד' אמות · מים שעליו : קא דחי כחו · את המים ד' אמות : אחד זה ואחד זה אסור · זה משום בונה וזה משום אשווי גומות : אחד זה ואחד זה מותר · אין דרך מתכוין בכך וקי"ל כר"ש : בקורה · בעץ המוטל על הקרקע (ג): אפומא דליחייא · של מבוי דליכא הכירא : אודרא · מוכין שסותמין בהן פי הפך : שישא · פך : מכסכסו · משפשפו : מבפנים · דלא מוכחא מילתא לאיתחזויי כמלבן ומלבן ממש לא הוי דאין נותן שם מים : כסכוס דמי למכבס : אבל לא ישן · שקולפו והוי ממחק :

תוספות

הקש שע"ג המטה · בריש פרק כירה (דף לו:) פי' מה הוא קש : **הני** פלפלי מידק חדא ט'· פירש ר"ח *בשאלתות דרב אחאי בפרשת אמור אל הכהנים מפרש דבי"ט מיירי וקשה לר' דהוה ליה לפרש בהדיא כיון דבמכילתין לא מיירי אלא בשבת ועוד היכי אסר רב יהודה כולי האי בפלפלין הא אפילו מלח שרינא בפ"ק דביצה (ד' יד·) במדוך של עץ אלא נראה לרבי דהכא בשבת איירי ואגב דאיירי בטלטול ע"י שינוי מייתי ליה הכא ובכולה שמעתא נמי מייתי מילי דשבת טובא אע"ג דלא שייכן הכא כולי האי אבל בי"ט נראה לר"י דשרי בלא שינוי אפי' במדוך של אבן כשאר תבלין דתנן בפ"ק דביצה (שם) ב"ה אומר תבלין נדוכין במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ ואמרי' בגמרא דכ"ע מלח בעי שינוי מ"ט רב הונא ורב חסדא חד אמר כל הקדרות צריכות מלח ואין כל הקדרות צריכות תבלין וחד אמר כולן מפיגין טעמן ומלח אין מפיגה טעמא מאי בינייהו איכא בינייהו דידע מאי בעי בשולי(ד) אי נמי מוריקא פירוש מוריקא אינה מפיגה טעמא למ"ד משום הפגת טעם אסור ולמ"ד משום כל הקדרות כו' שרי א"כ פלפלין דהכא נמי שרי דאין כל הקדרות צריכות פלפלין וא"כ (ס"א ואי נמי) למ"ד נמי משום הרי"ת טעם פלפלין שרו דצריך לומר מי שמפיגים טעמם מדלא קאמר איכא בינייהו פלפלין ומיהו אומר רבי דאין זה דקדוק שצריך לפרש שם בע"א דקשיא למ"ד דשרי מוריקא משום דאין כל הקדרות צריכות מוריקא א"כ יהא מותר לקוצרו ולחותכו מן המחובר אע"כ צריך לפרש יש בו הפגת טעם ולא כשאר תבלין להכי שרי למ"ד אין כל הקדרות כו' כיון דאיכא נמי קצת הפגת טעמא והשתא אתי שפיר דלקצור אסור ומהשתא אין ראיה להתיר פלפלין דשמא אין בהם הפגת טעם כלל ומיהו אומר ר"י דע"כ הם מפיגין טעמם דתנן בפ"ב דביצה (ד' כג·) ג' דברים רבי אלעזר בן עזריה מתיר וחכמים אוסרין שוחקין את הפלפלין ברחים שלהן והיכי הוה שרי רבי אלעזר בן עזריה אי לא מפיגין טעמא ואין סברא לומר דבהא פליגי רבי אלעזר בן עזריה ורבנן דמר סבר דמפיגין טעמא ומר סבר אין מפיגין טעמא אלא מדשרי ר' אלעזר בן עזריה ש"מ דמפיגין טעמא ורבנן דאסרי משום דברחים שלהם מיחזי טפי כי עובדא דחול ועוד תניא בהדיא בתוספתא דביצה בתר פלוגתא דבית שמאי ובית הלל הפלפלין כתבלין על כן נראה לר"י דמותר לכתוש פלפלין ביום טוב אפילו במדוך של אבן ומיהו היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי אסור במדוך של אבן דלא ידענא כמאן הלכתא ואזלינן לחומרא ולא שייך למימר בשל סופרים הלך אחר המיקל היכא דאם הוא קולא בדבר אחד חומרא הוא בדבר אחר מיהו במדוך של עץ ממ"נ שרי אפי' במדוכה של אבן כעין שלנו שקורין מורטיי"ר כיון שהמדוך של עץ דלא אסרינן התם היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי אלא בלא שינוי ושומין הגדוכים בי"ט נראה לר"י דשרי אפי' ידע מאי קדרה בעי בשולי לפי שמפיגין טעמן יותר מדאי ושרי מידי דהוי אשוחט ומבשל דשרי לכ"ע אפילו יודע מאי קדרה בעי בשולי דנראה הוא דהפגת טעם היינו שתש כח התבלין ואינס חדין כל כך ויכול לתקן הדבר כשמרבה התבלין אבל הפגת טעם שומין אין יכול לתקן מידי דהוה אשוחט ואופה ומבשל וגם רוח רעה שורה עליהן [נדה יז.] אם דכן מערב י"ט (ה) אפילו במדוך של אבן או של ברזל שרי ועוד דאין נראה *שיהו בכלל תבלין דלא מיקרי תבלין אלא ירקות כעין כמון אבל שומין ובצלים אינס בכלל תבלין*): **דילמא** אתי לאשוויי גומות·אע"ג דרבא ס"ל בסוף פ"ב דביצה (ד' כג·) בדבר שאין מתכוין כר"ש גזרינן הכא כשיהא עסוק לקנח רגלו ישכח שבת ויתכוין לאשווי גומות כעין שמליט בפ' בתרא דעירובין (ד' קד.) דנשים המשחקות באגוזים ובתפוחים אסור דילמא אתי לאשווי גומות כלומר במתכוין שמשכחת שבת מחמת שחוק שלהן: **אודרא** אפומא דשישא·פי' בפ"ח שרצים (לעיל ד' קיא:) [בד"ה האי מסוכרייתא שם ע"א] :

*) [וע"ע תוס' ביצה יד· ד"ה בית הלל]

רבינו חננאל

הקש שע"ג המטה לא ינענעו בידו אבל מנענעי בגופו: אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרי ממטה למעלה אסור . יש מי שאומרים לא ינררה ויש מי שאומרים מותר לגררה ממעלה וכבר פירשנו דברי רב נחמן בפרק כל הכלים . אמר רב יהודה [הני] פלפלי [מידק] חדא חדא בקתא דסכינא שרי למידק . פי' ביו"ט אבל בלרכן אסור דהא אין מפיגין טעמן והוה ליה למידק מעיו"ט . רבא אמר כיון דמשני אפי' טובא והלכתא כרבא ביו"ט ויש מי שמתיר כי האי גוונא אפי' בשבת : טיט שע"ג רגליו הלכתא כמר בריה דרבנא דאסר בין בקרקע ובין בכותל ולא שרי אלא בקורה בלבד . ואמר רבא לא לצדד איניש כובא בארעא דלא אתו לאשויי גומות ואמר רבא לא ליהדוק איניש אודרא בפומיה דשישא דלמא אתו לידי סחיטה . פי' לא ידחוק אדם מוכין שרויין בפי שישא שמא יבא לידי סחיטה מים שעל בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו מבחוץ או מגררו בצפורן כסכסו כבר פירשנוהו למעלה . וכל אלו שאמר רבא אסיר אחד בשבת ואחד ביו"ם לא שנא

רב נסים גאון

פים שעל גבי מנעל איכא חספא דרבא משכחת לה בפרק כל הכלים ניטלין בשבת (דף קכד) רבא הוה קאזיל בריסתקא דמחווא איתווס מסאניה בטינא אתא שמעיה שקל חספא וקא מכפר ליה תני

עין משפט נר מצוה

[נ"ל וכן בשאלתות]

מו א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה כב ס"ג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שיח סעיף ח :

מז ב מיי' פכ"ו שם הל' יב סמג שם טוש"ע או"ח סי' שב סעיף ד :

מח ג מיי' פכ"ה שם הל' יד טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' שיא סעיף ח :

מט ד מיי' פכ"א שם הלכה כ סמג שם טוש"ע או"ח סי' שכא סעיף ז :

נ ה מיי' פט"ו שם הל' כב סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף ז :

נא ו מיי' פכ"א שם הל' ג סמג שם טוש"ע או"ח סימן שב סעיף ו :

נב ז מיי' פי"ו שם הל' יז טוש"ע או"ח סי' שסה סעיף ה :

נג ח טוש"ע או"ח סי' שלג סעיף ד :

[ברא"ש ביצה פ"א סי' כא איתא רב הונא]

נד ט מיי' פכ"ב שם הלכה טו סמג שם טוש"ע שם סי' שב סעיף טז :

נה י מיי' פכ"ב שם הלכה יז סמג שם טוש"ע או"ח סי' שב סעיף ז :

מסורת הש"ס

לעיל ג. · לעיל קכג. · [לעיל מג: קכג·] · [נ"ל ואמר] · [לעיל ק: קא.] · לקמן קמח: ביצה ל.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא (לא ליתיב איניש) תא"מ ונ"ב גי' אלפסי לא ליסתמך איניש ועיל בדף קמח : (ב) שם כובא בארעא דילמ': (ג) רש"י ד"ה בקורה וכו' הקרקע הס"ד ואח"כ מ"ה לא ליצדד לא יצדדנה להושיבה הס"ד: (ד) תוס' ד"ה הני וכו' מאי בעי בשוליה למ"ד משום כל הקדרות ט' אסור ולמ"ד משום הפגת טעם שרי אי נמי מוריקא וכו' א"כ פלפלין נמי שרי דהכא נמי אין כל הקדרות (ה) בא"ד מערב י"ט הלכך אפי' במדוך :

הגהות הגר"א

[א] גמ' ושעל בגדו מגררו בצפורן . נ"ב וכ"ה בגב בכין :

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה יח סמג שם טוש"ע או"ח סי' שב סעיף ח:

נז ב ג ד מיי' (שם הל' יח) ופכ"ג הלכה י סמג שם טוש"ע או"ח סי' שכז סעיף ד:

נח ה מיי' פי"ט שם הל' טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' שא סעיף ז:

נט ו מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סי' שג סעיף יג:

ס ז מיי' פ"ד מהל' יבום הלכה יט סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף כא כב:

סא ח מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' שג סעיף יג:

סב ט מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יב סמג שם טוש"ע או"ח סי' שח סעיף יד:

סג י מיי' פכ"ד מהלכות כלים הלכה ט:

א כ מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שט סעיף א:

ב ל מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה יז:

ג מ מיי' פכ"ה שם הל' טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' שט סעיף ח:

כלים פכ"ו מ"ד [סנהדרין מח.]

לעיל קכד.

תוספות

במנעל מרופט כו' ואם חלצה חליצתה כשרה · וא"ת אמאי גזרינן בפרק מצות חליצה (יבמות דף קב:) מנעל אטו מנעל מרופט כיון דדיעבד חליצתה כשרה ואומר ר"י דגזרינן אטו מרופט יותר מדאי שאינו חופה רוב רגלו דאם חלצה בו אין חליצתה כשרה:

ההיא דרבי יהודה משום דרבי אליעזר היא · מכאן ראיה דרבי יהודה שרי דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו כמו שפירשתי בסוף פרק במה מדליקין (דף לו:) ד"ה הא ר"י:

הדרן עלך תולין

נוטל. רבא כרבי נתן ס"ל. פירש' בפ' המצניע(א) (לעיל ד' צד·):

תינוק מת וכיס תלוי בצוארו פטור · דאגב מרריה מבטיל ליה לכיס א"כ תינוק חי הוא צריך לכיס לטייל בו התינוק אבל תינוק מת מה צריך לכיס והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה(ב) ופטור שלא הוציא כדרך המוציאין: **אי** הכי מאי איריא אבן אפי' דינר נמי · אי אמרת בשלמא דתרוייהו מבטל להו בין אבן ובין דינר ואין כאן טלטול מוקצה כלל היינו דנקט אבן משום דאי נפיל לא אתי אבוה לאתויי אבל דינר אי נפיל אתי אבוה לאתויי לא אלא אי אמרינן דתרוייהו לא בטלי ואפ"ה שרינן איסור מוקצה כשמטלטל התינוק עם האבן משום געגועין בדינר נמי ליסתרי דלא שייך למימר דילמא אתי אבוה לאתויי דמאי נפקא לן מינה דהשתא נמי דאיכא איסור מוקצה שרינן ליה משום געגועין ומשני דאע"פ שיש איסור מוקצה כשמטלטל התינוק עם האבן ושרינן ליה משום געגועין מיהו יש לנו להחמיר במוקצה יותר כשמטלטלו בידים משמטלטלו אגב תינוק אף על גב דבההיא שעתא נמי איכא מוקצה הלכך גזרינן דילמא נפיל בדינר ואתי אבוה לאתויי. כך פירש רבינו שמואל:

ונשדינהו

גמרא

במה מגררו א"ר אבהו בגב סכין א"ל ההוא סבא סמי דידך מקמי הא דתני רבי חייא *"אין מגררין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן ולא יסוך את רגלו שמן והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל אבל סך את רגלו שמן ומניח בתוך המנעל או בתוך הסנדל וסך כל גופו שמן ומתעגל ע"ג קטבליא ואינו חושש אמר רב חסדא לא שנו אלא לצחצחו אבל לעבדו אסור פשיטא יותו לצחצחו מי איכא מאן דשרי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב חסדא ילא שנו אלא שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור ת"ר ילא יצא קטן במנעל גדול אבל יוצא הוא בחלוק גדול ולא תצא אשה במנעל מרופט ולא תחלוץ בו יואם חלצה חליצתה כשרה ואין יוצאין במנעל חדש באיזה מנעל אמרו במנעל של אשה תני בר קפרא ל"ש אלא ישלא יצאה בו שעה אחת מבעוד יום אבל יצאה בו מע"ש מותר תני חדא שומטין מנעל מעל גבי אימוס ותניא אידך אין שומטין לא קשיא הא ר' אליעזר הא רבנן *דתנן מנעל שעל גבי *אימוס רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאים הניחא לרבא *דאמר דבר שמלאכתו לאיסור בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר שפיר אלא לאביי דאמר *לצורך גופו מותר לצורך מקומו אסור מאי איכא למימר הכא במאי עסקינן ברפוי דתניא רבי יהודה אומר אם היה רפוי מותר טעמא דרפוי הא לא רפוי לא הניחא לאביי דאמר דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מותר לצורך מקומו אסור שפיר אלא לרבא דאמר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר מאי איריא רפוי אפי' לא רפוי נמי ההיא דרבי יהודה משום דרבי אליעזר הוא דתניא ר' יהודה אומר משום רבי אליעזר אם היה רפוי מותר:

הדרן עלך תולין

נוטל *אדם את בנו והאבן בידו וכלכלה והאבן בתוכה ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין רבי יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה: **גמ'** אמר רבא הוציא תינוק חי וכיס תלוי בצוארו חייב משום כיס תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו פטור תינוק חי וכיס תלוי לו בצוארו חייב משום כיס וליחייב נמי משום תינוק רבא כרבי נתן סבירא ליה *דאמר חי נושא את עצמו וליבטל כיס לגבי תינוק מי לא תנן *את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפילה לו מטה לגבי חי מבטלי ליה כיס לגבי תינוק לא מבטלי ליה תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו פטור וליחייב משום תינוק רבא כר"ש ס"ל דאמר *כל מלאכה שא"צ לגופה פטור עליה תנן נוטל אדם את בנו והאבן בידו אמרי דבי רבי ינאי בתינוק שיש לו געגועין על אביו אי הכי מאי

רש"י

במה מגררו · לחדש: והוא בתוך המנעל · מפני שהמנעל נהנה ממנו ונמצא מעבדו: מתעגל · מתגלגל: קטבליא · עור שלוק שעושין ממנו משטחות לשלחן ולמטה: אלא לצחצחו · לא שנו דמותר לסוך שמן לרגלו וטתו בתוך המנעל אלא שמתכוין לצחצחו למנעל: ולצחצחו מי שרי · במתכוין הא איכא למיגזר אטו לעבדו: שיעור לצחצחו. שלא היה כ"כ שמן הניסוך לעור מגופו כדי לעבד לעור אלא לצחצחו ומיהו איהו אפי' לצחצח לא מתכוין: לא יצא · אדם קטן במנעל שהוא גדול לו משום דנופל מרגלו ואתי לאתויי: אבל יוצא בחלוק גדול · דלא נפיל מיניה ולמישלף ואתויי לא חיישינן דלא קאי ערום בשוק: מרופט · קרוע מלמעלה דגנאי הוא לה וכי חייכי עלה שלפה ומייתי לה: ולא תחלוץ בו · לכתחילה דלאו נעל מעליא הוא: במנעל חדש · כדמפרש ואזיל שלא יצאה בו מבעוד יום ובאשה קיימינן דאשה מקפדת אם אינו מכוון למדת רגלה אבל יצאה בו כבר הכירה בו דמכוון הוא לה או אינה מקפדת: אימוס · פורמ"ה: ר' אליעזר מטהר · אלמא לאו כלי הוא ובשבת נמי אסור לטלטלו: הניחא לרבא דאמר · בפ' כל הכלים דבר שמלאכתו לאיסור בין שהוא צריך להשתמש בגופו של כלי בין שאינו צריך אלא למקומו מותר לטלטלו מאחר שתורת כלי עליו שפיר איכא לאוקומי להא דתני שומטין כרבנן דכיון דכלי הוא ואימום נמי כלי הוא ואף על גב דמלאכתו דאימום לאיסור לתקן מנעלין מטלטלין להאי אימום משום צורך מקומו דהיינו מנעל שהאימום נתון לתוכו: אלא לאביי · נהי נמי דמנעל שעל האימום לרבנן כלי הוא אימום מיהא מלאכתו לאיסור הוא וזה ששומט ממנו את המנעל אינו צריך לגופו של אימום והיכי מטלטל ליה: ברפוי · שהמנעל נשמט מאליו וא"צ לטלטל האימום: הא לאו רפוי לא · וע"כ טעמא משום דאימום אסור לטלטל לצורך מקומו: ה"ג ההיא רבי יהודה משום רבי אליעזר הוא · כי אמרה ליה ר' יהודה להאי דמפליג בין רפוי לשאינו רפוי אליבא דרבי אליעזר אמר דאמר מנעל שעל האימום לאו גמר כלי הוא כל זמן שמחוסר הוצאה ולענין שבת נמי אסור לטלטלו משום דלאו כלי הוא ואשמעינן דרפוי לאו מחוסר הוצאה הוא ומותר לטלטלו דאינו לרבנן אף על גב דאין רפוי מותר דטעמא דשאין רפוי אסור לרבי יהודה לאו משום אימום הוא אלא משום מנעל גופיה:

הדרן עלך תולין

נוטל. והאבן בידו · בחצר ולא אמרי' דמטלטל לאבן: עם הטהורה · אגב הטהורה ואגב חולין אבל טמאה באפי נפשה לאו בת טלטול היא: אף מעלין את המדומע · סאה תרומה שנפלה לק' של חולין דקי"ל דעולה מותר להעלותו לכהן תרומה מהן בשבת ויהיו החולין מותרין ולא אמרינן מתקן הוא ובגמרא מפרש טעמא: **גמ'** חייב משום כיס · ולא משום תינוק כדמפרש ואזיל משום כיס מיהו חייב ולא אמרינן איהו לא מפיק ליה אלא תינוק קא מפיק ליה ולקמיה פריך לה ממתניתין: פטור · לגמרי כדמפרש ואזיל: מטה לגבי חי מבטל לה · להיות טפילה לו שהרי צריך לה: מלאכה שאינה צריכה לגופה · ומוציא מת לקוברו מלאכה שא"צ לגופה היא כדאמר בהמצניע* וכיס שהיה תלוי בצוארו לשחק בו אגב מרריה מבטל ליה לגבי תינוק שמת ולא חשיב ליה ההיא שעתא: והאבן בידו · מדשרי ליה בטלטול בחצר ש"מ לאו כמאן דנקיט לה איהו לאבן דמי ולגבי כיס היכי מחייבת ליה: בתינוק שיש לו געגועין על אביו · שאם לא יטלנו יחלה ולא העמידו טלטול שלא בידים במקום סכנה ואע"ג דלאו סכנת נפש גמורה אלא סכנת חולי:

[דף צד:]

מסורת הש"ס

[תוספ' פ"ד] [וע"ל אימוס וכן הוא בערוך ובמשנה דכלים ובמפרש שעליו] [לעיל קנז:] לעיל צג. [עירובין קב: יומא סו:] [לעיל קז: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נוטל וכו' בפ' המצניע. נ"ב ד' לד בד"ה אדם: (ב) ד"ה תינוק וכו' שאינה צריכה לגופה אי מפי' צריך לו פטור שלא הוציא:

גליון הש"ס

גמ' ולא יסוך את רגלו שמן. וכן איתא בירושלמי ספ"ח דכלאים לענין שמן שביעית:

רבינו חננאל

ועיקר מנעל הלכה כדתני ר' חייא אין מגררין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן. ולא יסוך רגלו שמן והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל. אבל סך את רגלו בשמן ומניחה בתוך המנעל או בתוך הסנדל וסך כל גופו שמן ומתעגל ע"ג קטבליא. פי' ספרה. ואינו חושש ואמר רב חסדא לא שנו אלא אם נתן שמן מעט שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור. [אבל] לצחצחו אסור וכ"ש לעבדו. וכן הלכה: ת"ר לא יצא קטן במנעל גדול אבל יוצא הוא בחלוק גדול. פי' של אדם גדול ולא תצא אשה במנעל מרופט רפוי שנשתרבב מן הרגל כמו שאמור אם יטעום עבדך את אשר אכל ואת אשר אשתה מיכן [ואמר לקמן] (קלב) ששפתותיהן של זקנים מתרפטות ואין יכול לקפוץ שפתותיו למעום זוך המאכל וכן עוד לא תצא אשה במנעל חדש בשבת אא"כ יצאה בו שעה אחת מבע"י: תני חדא שומטין מנעל מע"ג האימום בשבת. אימום זה דפוס של מנעל ואליבא דרבנן שאומרין מנעל שע"ג אימום כלי הוא ומקבל טומאה. ותניא אידך אין שומטין הא לרבי אליעזר דאמר מנעל ע"ג אימום אינו כלי ואינו מקבל טומאה דתנן בסדר טהרות בבא בתרא פ' סנדל עמקי וכים של שנצות מנעל על האמום ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאין. פי' ר' אליעזר מטהר סבר מנעל על האמום אינו כלי לפיכך אינו מטמא ובשבת אסור לשומטו וחכמים שמטמאין סברי מנעל על האמום כבר נגמרה מלאכתו וכלי הוא לקבל טומאה. וכיון שהוא כלי מותר לשומטו בשבת והלכה כחכמים ואקשינן עלה הניחא לרבא דאמר דבר שמלאכתו לאיסור כגון האימום וכיוצא בו מכלי אומנות מלאכה בין לצורך מקומו מותר לטלטלו שפיר לטעמייהו דרבנן דסברי שומטין מנעל מעל אמום בשבת אלא (לאבין) [לרבא] דאמר לצורך גופו בלבד שרי אמום מאי לצורך גופו איכא דשומטין ומפרקינן הכא במאי עסקינן ברפוי כלומר מנעל זה רפוי הוא על האמום ואינו צריך להגביהו אלא מושך המנעל מעליו ונשאר האמום במקומו דתניא ר' יהודה אומר אם היה רפוי מותר והזרנו להקשות על זה הפירוק לרבא ופשוטה היא ופריק רבא הא ר' אליעזר היא כלומר אפילו ר' אליעזר שאמר אין שומטין סבר הני מילי כשהוא מהודק דצריך לטלטוליה ולאשמוטיה אבל אם היה רפוי שמושך המנעל והאמום נשאר במקומו מותר לשומטו אבל חכמים סבירא להו אע"פ שאינו רפוי אלא מהודק אם אינו לצורך גופו מותר לטלטלו לצורך מקומו:

הדרן עלך רבי אליעזר אומר תולין

פרק כא נוטל אדם את בנו והאבן בידו כו'. אמר רבא הוציא תינוק חי וכיס תלוי לו בצוארו חייב משום כיס תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו פטור. פי' תינוק מת לקברו והכיס עמו כדאמר ר"ש לקיש

רב נסים גאון

תני בר קפרא לא שנו אלא שלא יצאת בו שעה אחת מבעוד יום. בגמ' דבני מערבא בפרק במה אשה יוצאה (הלכה ג) ובפרק כל ישראל יש להם חלק (הלכה א) גרסי כמה שיעורו והכין גרסי לא ילבש אדם מנעלים [illegible]

מאי איריא אבן אפילו דינר נמי אלמה אמר רבא *לא שנו אלא אבן אבל דינר אסור אבן אי נפלה לה לא אתי אבוה לאיתויי דינר אי נפיל אתי אבוה לאתויי תניא כוותיה דרבא המוציא כליו מקופלים ומונחים על כתפו וסנדליו וטבעותיו בידו חייב ואם היה מלובש בהן פטור המוציא אדם וכליו עליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו בידיו פטור ואילו הוציאן כמות שהן חייב: כלכלה והאבן בתוכה: ואמאי תיהוי כלכלה בסיס לדבר האסור אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הכא בכלכלה מלאה פירות עסקינן ולישדינהו לפירי ונישדי לאבן ונינקטינהו בידים כדרבי אלעי אמר רב בפירות המיטנפין ה"נ בפירות המיטנפין ולינערינהו נעורי *אמר רב חייא בר אשי אמר רבא הכא בכלכלה פחותה עסקינן דאבן גופה נעשית דופן לכלכלה: מטלטלין תרומה וכו': אמר רב חסדא לא שנו אלא שטהורה למטה וטמאה למעלה אבל טהורה למעלה וטמאה למטה שקיל ליה לטהורה ושביק ליה לטמאה וכי טהורה למטה נמי לישדינהו ולינקטינהו אמר רבי אלעי אמר רב בפירות המיטנפין עסקינן מיתיבי מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין בין שטהורה למעלה וטמאה למטה בין שטמאה למעלה וטהורה למטה תיובתא דרב חסדא אמר לך רב חסדא מתניתין לצורך גופו ברייתא לצורך מקומו מאי דוחקיה דרב חסדא לאוקמי מתניתין לצורך גופו אמר רבא מתני' כוותיה דייקא דקתני סיפא מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו ומדסיפא לצורך גופו רישא נמי לצורך גופו: רבי יהודה אומר אף מעלין וכו': ואמאי הא קא מתקן רבי יהודה כר' אליעזר סבירא ליה דאמר תרומה בעינא מחתא *דתנן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר רבי אליעזר אומר מדמעת כתרומת ודאי וחכמים אומרים אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון אימר דשמעת ליה לחומרא לקולא מי שמעת ליה אלא הוא דאמר כר"ש כדתנן *סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה ור"ש מתיר וממאי דילמא התם בהא קמיפלגי דתנא קמא סבר אע"ג דנפלו בזה אחר זה כמאן דנפל בבת אחת דמי והא לחמשין נפלה והא לחמשין נפלה ור"ש סבר קמייתא בטיל במאה והא תיבטיל במאה וחד אלא הוא דאמר כרבי שמעון בן אלעזר דתניא ר' שמעון בן אלעזר אומר *נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר ומי סבר ליה כוותיה

והא

רש"י

אתי לאתויי · וטעמא לאו משום טלטול הוא דאפילו לאוחזו בידו והתינוק מהלך ברגליו אסר ליה רבא דילמא נפיל ואתי לאתויי וכיון דלאו סכנת נפש היא לא שרו ביה טלטול: תניא כוותיה דרבא · דכי נקט לה עליון כמאן דאפקא תחתון גופיה דמי ומיחייב: וסנדליו וטבעותיו בידו · בקומצו שלא כדרך מלבוש: המוציא אדם וכליו עליו · מלובש בהן: וטבעותיו בידיו · באצבעותיו מדלא תנא בידו כדנקט רישא: פטור · דבגדיו בטלי לגביה ועליו הוא פטור כרבי נתן: ואילו הוציאן כמות שהן · שהיה אותו עליון אחוז בהן ולא מלובש חייב הנושא והיינו כרבא: תיהוי כלכלה בסיס · והיא עצמה תיאסר: מלאה פירות · דעיקר נעשית בסיס לפירות הלכך אבן מיטלטלת אגב כלי ופירות שהוא היתר: ונינקטינהו בידים · ילקטם מעל הארץ בידיו ויחזירם לכלכלה ויטלטלם ולמה התירו אבן לטלטל אגב כלי ופירות: בפירות המיטנפין · בפירות מבושלין ורכין מאד כגון תאנים ותותים וענבים שאם ישליכם לארץ יטנפו: ולנערינהו נעורי · עד שיסתלקו הפירות מן האבן לתוך הכלכלה לצדדין וישליך האבן לבדה בנעורתה: פחותה · שנפחית דופנה או שוליה: וטמאה למעלה · והוא צריך לטהורה ואינו יכול ליטול הטמאה בידים לפי שהיא מוקצה לפיכך יטלטל הכל עד השלחן וישליך הכל עליו ויטול הטהורה: לישדינהו · לארץ טלן: ולינקטינהו · לטהורה ביד ויחזירנה לכלכלה: מתני' לצורך גופו · שצריך לטהורה לגופה לאוכלה הלכך אי לאו דטהורה למטה לא שרו ליה לטלטולי לטמאה אלא שקיל לטהורה וממטי לה לשלחן: ברייתא לצורך מקומו · שצריך למקום הכלי וע"כ כולו הוא צריך לסלקו משם ושרו ליה רבנן לטלטל הכי אטו הכי: ומאי דוחקיה כו' · דאיצטריך למימר לא שנו אלא שהטמאה למעלה לשבקי כדקס"ד בין שטמאה למעלה בין שטמאה למטה ולוקמי בצריך למקומו: אלא לצורך גופו · שצריך לכר לשכב עליו שם ולא לסלקו לפיכך לא התירו לו ליטלו עם המעות אלא מנערו במקומו אבל צריך למקום הכר מטלטל הכל ביחד: ומדסיפא ט' רישא נמי לצורך גופו · הלכך אי הוה טהורה למעלה לא הוי שרי ליה לטלטולי טמאה כדקתני גבי מעות מנערו ונופלות ומטלטל היתרא לחודיה: הא קמתקן · שמביאה לידי היתר וגזור ביה אטו תיקון שע"י מלאכה: כר"א דאמר תרומה · הואיל וניתנה להעלות אחת שירצה בעינא מחתא כאילו מונחת לבדה ואינה מעורבת הלכך לא קמתקן מידי: מדמעת · זה שנפדד משם ואוסר צ"ט של חולין כאילו היא תרומה ודאי: וחכ"א אין המדומע מדמע · חולין אחרים אלא לפי חשבון התרומה שבמדומע כגון אם תחילתו נדמע ס' של חולין ע"י סאה תרומה וחזרה סאה ממנו ונפלה לתוך אחרים לא חשבינן תרומה אלא ס' שבסאה זו ומדמע עד צ"ט שכנגדו ואם יש חולין יותר מק' כנגדו עולה: אימר דשמעת ליה · לר"א דאמר תרומה כמאן דמחתא בעינא: לחומרא · לדמעה כתרומה ודאי: לקולא · דלא ליהוי המעלה אותה בשבת כמתקן: מי אמר · הא ודאי מתקן הוא ע"כ: הוא דאמר · רבי יהודה דמתני' כרבי שמעון דאמר לקולא נמי כמאן דמחתא בעינא דמיא: למאה · ורגויה להעלותה ויתכשרו החולין: עד שנפלה אחרת · ועכשיו אין בה חולין כדי להעלותה באחד וק': ר"ש מתיר · קס"ד משום דס"ל קמייתא כמאן דמחתא בעינא דמיא ונמצאת אחרונה זו נופלת בתוך ק' של חולין: בטל בק' · והוו להו כולהו חולין ומיהו כיון דצריך להעלותה ע"כ המעלה מתקנו: נותן עיניו · במדומע בצד זה להעלותו לתרומה ואוכל בצד אחר הלכך הואיל ובלא העלאה מתחיל ואוכל אין תיקון בהעלאתו:

בכורות נט. [ע"ש תוס' ד"ה במחשבה ותוס' מנחות נה. ד"ה במחשבה]

תוספות

ונשדינהו לפירי ונשדייה לאבן · ואם תאמר גבי קטן נמי נשדייה לאבן מידו ואמאי שרי לטלטולי עם האבן וי"ל אם ישליכו מידו יצעק התינוק ויבכה וא"ת מ"מ דלא שרינן לטלטל תינוק אלא כשיש לו געגועין תיבטל אבן אגב תינוק כמו שהיא בטלה אגב כלכלה מלאה פירות וי"ל דאינו צריך כל כך טלטול התינוק וא"ת אפילו אין הכלכלה מלאה פירות תיבטל האבן אגבה כי היכי דבטלי בפ"ב דבילה (דף כא:) שיורי הכוס אגב הכוס אי לאו דאיסורי הנאה נינהו וי"ל שאני שיורי דגריעי יותר מדאי ובטלו טפי וכן נ"ל מתוך שמעתא גופה דבילה כמו שפירשתי לעיל בסוף כירה (דף מז: בד"ה הוה):

ונשדינהו לפירי ונשדייה לאבן כו' · וא"ת מכל מקום נינקטינהו לפירי בידים ויניח האבן בכלכלה והא אמרינן לקמן לא שנו אלא שטהורה למטה וטמאה למעלה אבל טהורה למעלה וטמאה למטה שקיל לה לטהורה ושביק לה לטמאה והיינו על כרחך בידיו דאי זריק לה בכלי א"כ גם בטמאה למעלה יכול לזורקה בכלי אלא שמע מינה דשקיל לה בידיו וא"כ הכי נמי לישקלינהו לפירי בידיו וי"ל דמיירי שפי הכלכלה צר הוא ואינו יכול להכניס שם ידיו אי נמי י"ל דהיא דלקמן מיירי בתרומה שהיא בכלים קטנים בתוך הקופה שאין דרך להניח טמאה וטהורה ביחד אלא בכלים זה בפני עצמו וזה בפ"ע והכי מצי שקיל לטהורה שהיא למעלה בידיו אבל כלכלה דהכא אין כאן כלים ולא מצי נקיט להו בידיו פן יפול לארץ והשתא לא צריכא לשינויא קמא דפירות המיטנפין דהא כיון דאבן עצמה הוי דופן לכלכלה אפי' הוי שדי לפירות ולאבן והדר שקיל לפירי ושבק לאבן לא הוי ליה במאי לאנחינהו כיון שהכלכלה פחותה*) שהאבן נעשה לה דופן· והא דלא קאמר אלא לפי שלא הוזכר אמורא לעיל · א"נ השתא יש להעמיד נמי בפירות המיטנפין דאל"כ נוכל להשליך הסל בקרקע ולהוליך בכלכלה מעט מעט כמה שתוכל להחזיק עד מקום הפחת · מ"ר:

הבא נמי בפירות המיטנפין · וא"ת אכתי יטלם בידו ויניחם בתוך כלי אחר או על גבי טבלא או ע"ג סודר כדמוכח בסמוך גבי תרומה דאמר רב חסדא לא שנו אלא שטהורה למטה וטמאה למעלה אבל טהורה למעלה וטמאה למטה שקיל לטהורה ושביק הטמאה ואע"ג דמוקמינן נמי בפירות המיטנפין וי"ל דהתם מיירי כגון שטהורה מונחת בסלים קטנים בפני עצמה וכן הטמאה ואותם סלים מונחים בתוך כלי אחד גדול והיו סלים של טהורה למעלה מסלים של טמאה דיכול ליקח סלי טהורה ולהניחם ע"ג קרקע אבל אם מונחת זו על גב זו בלא שום כלי כי הכא שהפירות מונחים ביחד בהא ודאי לא אמר שביק לה לטמאה ושקיל לה לטהורה · מ"ר:

שנפלה לפחות מק' חולין · מכאן משמע דתרומה עולה באחד ומאה עם האיסור ורש"י לא פירש כן בפרק גיד הנשה (חולין דף צט:) גבי כל איסורין שבתורה במאה דלפירו' שיטתו לא אתי' מסקנא הכי*):

*) [ועי' תוס' חולין לט: ד"ה לא]

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' וסמג שם וטוש"ע שם:
ה ב ג מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה יז ופ"ש הלכה יט:
ו ד טוש"ע א"ח סי' שלח סעיף ס:
ז ה מיי' פכ"ה שם הל' טז טוש"ע א"ח סי' שט סעיף ג:
ח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
ט ז ח ט י מיי' שם הלכה כ:
יב (מיי' פכ"ג שם הלכה ט והלכה טו):
יא ל מיי' פי"ג מהל' תרומות הל' ג:
יב מ שם הלכה י:

רבינו חננאל

פוטר היה ר' שמעון במוציא את המת לקברו והלכתא כרבא דקאי כר' שמעון דסבר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ובפרק יציאות השבת אוקימנא להא דתני זב שיצא בכיס שלו בשבת פטור כר' שמעון דסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור ולא תימא מלאכה צריכה לגופה כגון מר לעשות סם וס"ת להגיהו אלא אפי' מר להפור בו וס"ת לקרות בו מלאכה צריכה לגופה היא וכי לא פטר ר' שמעון אלא מלאכה שאינה צריכה לגופה אבל מלאכה שצריכה לגופה אפי' ר' שמעון מחייב ותניא כרבא המוציא כלים מקופלין ומונחין לו על כתפו וסנדליו וטבעתו בידו חייב. ואם היה מלובש בהן פטור. המוציא אדם וכליו וסנדליו ברגליו וטבעתו בידו פטור. שאלו הוציא כמות שהן חייב והלכתא כוותיה: מתני' מטלטלין תרומה טמאה עם הטהור' אוקמה רב חסדא למתניתין הא בשטהורה למטה וטמאה למעלה ואותבוה הא מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין בין טהורה למטה וטמאה למעלה ובין טהורה למעלה וטמאה למטה. ופרקה רב חסדא מתני' לצורך גופו כדי לאכלו. שאינו מותר לו לטלטלו אלא הראוי לו לאכילה. וברייתא לצורך מקומו שצריך לפנות המקום לבית המדרש או לאורחים שמותר לו לטלטל לצורך מקומו. אפילו מה שאינו ראוי לאכילה. ואמרינן מאי דוחקיה דרב חסדא לאוקימנא למתני' לצורך גופו אמר רבא מתניתא קשיתיה דקתני סיפא מעות שעל הכר נוער את הכר והן ניפלות ואוקימנא ר' יוחנן לצורך גופו דאי לצורך מקומו אפי' עודן עליו מטלטלן ואמר רב חסדא לא מוקמינן מתניתין בתרי טעמי ומדסיפא לצורך גופו רישא נמי לצורך גופו: פיסקא דמתני' ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה. פי' מדומע תרומה שנפלה בחולין ודימעה מעלין אותה אם יש שם מאה ואחד.

רב נסים גאון

וסנדלים חדשים אלא אם כן הילך בהן מבעוד יום כמה יהא הילוכן בני ביתיה דבר קפרא אמרין (מקדבית רבא דבר קפרא אמרין) מן דבית רבה דבר קפרא עד בית רבה [דר'] הושעיא צפראי אמרין מכניסתא דבבלאי עד דרתיה דר' חמא בר חנינא סבראי אמרין מן סדרא רבה עד חנותיה דר' הושעיא: הניחא לרבא דאמר דבר שמלאכתו לאיסור בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר שפיר אלא לאביי דאמר דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מותר לצורך מקומו אסור מאי איכא למימר · ומשכחת עיקר דיליה בפרק כל הכלים ניטלין בשבת (דף קכג:) פרק כא נוטל אדם את בנו ר' יהושע אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה' פירושו שבעת שיפול חלק אחד תרומה בצ"ט חלקים חולין כולן אסורין לישראל וימכרו לכהן ואם יפול חלק במאה חלקים מוציאן

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יז טוש"ע א"ח סי' שיט סעיף ד :

יד ב מיי' פכ"ב שם הל' יח טוש"ע א"ח סי' שכ סעיף ט :

טו ג מיי' פכ"ה שם הלכה יט טוש"ע א"ח סי' שט סעיף ד :

טז ד ה מיי' פ"ע מהל' יו"ט הל' ... סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקי סעיף ג :

נ"ל לגבי אוכל והאוכל לא בטל לגבי פסולת משום דחשיב ... בורר את האוכל והפסולת כו'

יז ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה יז טוש"ע א"ח סי' שט סעיף ...

יח ז מיי' פכ"ה שם הלכה כא סמג שם טוש"ע א"ח סי' שיא סעיף ה :

נ"ל האוכל קאי שהאוכל נפיש בטרחא ואפ"ה בורר אוכל הואיל וזוטר בשיעורא ולא בטל ליה פסולת

והא מיפליג פליג עילויה *רבי יהודה אומר מעלין את המדומע באחד ומאה רבי שמעון בן אלעזר אומר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר דרבי יהודה עדיפא מדר"ש בן אלעזר: **מתני'** *האבן שע"פ החבית מטה על צדה והיא נופלת היתה בין החביות מגביה ומטה על צדה והיא נופלת מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות *היתה עליו *לשלשת מקנחה בסמרטוט היתה של עור נותנין עליה מים עד שתכלה: **גמ'** אמר רב הונא אמר רב *לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור: [היתה בין החביות כו'] : מאן תנא דכל היכא דאיכא איסורא והיתרא בהיתרא טרחינן באיסורא לא טרחינן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן רשב"ג היא דתנן *הבורר קטנית ביו"ט ב"ש אומרים בורר אוכל ואוכל וב"ה אומרים בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי *ותניא אמר רשב"ג במה דברים אמורים שהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל דברי הכל בורר אוכל והא הכא דכי אוכל מרובה על הפסולת דמי הכא נמי כיון דאי בעי למישקל לא משתקיל ליה יין עד דשקיל לה (א) לאבן כפסולת מרובה על האוכל דמי: היתה בין החביות מגביה: תניא רבי יוסי אומר היתה החבית מונחת באוצר או שהיו כלי זכוכית מונחין תחתיה מגביה למקום אחר ומטה על צדה והיא נופלת ונוטל הימנה מה שצריך לו ומחזירה למקומה: מעות שעל הכר: אמר רב חייא בר אשי אמר רב לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו וכן תני חייא בר רב מדיפתי לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו: מעות שעל הכר מנער וכו': א"ר אושעיא שכח ארנקי בחצר מניח עליה ככר או תינוק ומטלטלה אמר רב יצחק שכח לבינה בחצר מניח עליה ככר או תינוק ומטלטלה אמר רבי יהודה בר שילא אמר ר' אסי פעם אחת שכחו דסקיא מלאה מעות בסרטיא ובאו ושאלו את ר' יוחנן ואמר להן הניחו עליה ככר או תינוק וטלטלוה אמר מר זוטרא הלכתא ככל הני שמעתתא בשוכח רב אשי אמר אפילו שכח נמי [לא] ולא אמרו *ככר או תינוק אלא למת בלבד אביי מנח כפא אכיפי רבא מנח סכינא אבר יונה ומטלטלה אמר רב יוסף כמה חריפא שמעתתא דדרדקי אימר דאמור רבנן בשוכח לכתחילה מי אמור אמר אביי אי לאו *דאדם חשוב אנא כפא אכיפי למה לי הא חזו למיזגא עלייהו אמר רבא אנא אי לאו דאדם חשוב אנא סכינא אבר יונה למה לי הא חזי לי לאומצא טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא לא *למימרא דרבא כרבי יהודה סבירא ליה והאמר רבא לשמעיה טווי לי בר אווזא ושדי מיעיה לשונרא

התם

רש"י

והא מיפליג פליג עילויה · ואמר כיון דאפשר ליה למיעבד שום תקנה בכה"ג ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר אין מעלין: דרבי יהודה עדיפא · מיקל טפי פורתא ואמר כיון דיכול ליתן (עליו) עיניו בצד זה ולאכול בצד זה לא הוי עתקן בהעלאתו ומעלין: **מתני'** מטה על צדה · מטה חבית על צדה אם צריך ליטול מן היין והאבן נופלת ולא יטלנה בידים: היתה בין החביות · וירא שלא תפול האבן על החביות וישברם: מגביה · לחבית כולה ומסלקה מבין החביות ושם מטה על צדה: לשלשת · שום דבר מיאוס כגון רוק או צואה: מקנחה בסמרטוט · ולא יתן עליה מים דשתם כר של בגד הוא וכנגד שרייתו במים הוא כבוסו: היתה · לשלשת זו על כר של עור דלאו בר כיבוס הוא: נותן עליה מים עד שתכלה · ומיהו כיבוס ממש לא (ב) והואיל ושתם כרים וכסתות רכים נינהו שייך למימר בהו כיבוס בעורות רכין ומיהו שרייתן לא זהו כבוסן וכן מפורש בזבחים בפרק דם חטאת: **גמ'** לא שנו · מטה על צדה לחבית: אלא בשכח · ששכח האבן עליה בין השמשות ולא מדעת: נעשה חבית בסיס לדבר האסור · ואסור להטותה שאף החבית מוקצה: מאן תנא · דמתניתין דקתני מגביה ומטה על צדה דאית ליה דכי טרח מטרח בחבית דהוי היתרא ולא יטול האבן ממש דהוי איסורא ואע"ג דהשתא נמי אבן מטלטל בהדי חבית: רבן שמעון · אליבא דבית הלל: בורר אוכל ואוכל · המאכל יטול והפסולת ישאר בכלי: בורר כדרכו · נוטל פסולת ומניח אוכל אם ירצה: כשהאוכל מרובה על הפסולת · דאי שקיל אוכל מפיש בטרחא: דברי הכל בורר אוכל · דבהיתרא טרח ולא באיסורא ופרכינן והא הכא דמתניתין דאוכל מרובה על הפסולת וכי מגביה האבן עם החבית טרח טפי והוה (ג) למשקל פסולת כר"ש: כיון דאי בעי למשקל · לכולי יין מן החבית לא משתקיל ליה יין שבשוליה עד דשקיל ומגבה נה לחבית כפסולת מרובה דמי דאי בתחלתו לא מגבה לה לחבית סוף סוף מיבעי ליה לאגבוהה או לחבית הלכך הוה ליה מפיש בטרחא: ה"ג לא משתקל ליה (ד) עד דשקיל לה ול"ג עד דשקיל לה לאבן: היתה החבית מונחת באוצר · כלומר במקום מכונס שאוצרין שם חביות הרבה ודואג שמא יטלה ותפול האבן על החבית שאצלה: לא שנו · דמנער: נעשה · הכר בסיס למעות ואף הכר אסור בטלטול: לא שנו · דמנערה ואינו מטלטלה בעודן עליה: אלא שצריך לגופו · של כר לשכב עליו הלכך בניעור סגיא ושדי ליה באתרייהו: אבל צריך למקומו · של כר מטלטלו עם המעות למקום אחר: דסקיא מלאה מעות · גרסינן: בסרטיא · רה"ר: הניחו עליה ככר או תינוק · דליסתרי לטלטלה אגבייהו תוך ד' אמות וטלטלוה פחות פחות מד' אמות או במחילה של בני אדם כדאמרי' בעירובין (דף מג:): בשוכח · אבל במניח מדעת מערב (יום) שבת לא התירו לו לטלטלה ע"י ככר או תינוק: אלא למת · משום כבוד הבריות כשמוטל בחמה: אביי מנח כפא אכיפי · מניח תרווד על העומרים לטלטלן אגב תרווד: אבר יונה · חי [בלא] מליח: חריפא שמעתא דדרדקי · סבורים הם שהם חריפים: אימר דאמור רבנן · בארנקי ודסקיא מניח עליה ככר או תינוק בשכחה ובמקום התורפה ומשום הפסד ממון: אמר אביי · אנא שפיר מטלטלנא כיפי ואפילו בלא תרווד: אי לאו דאדם חשוב אנא · ואנא מחמיר על עצמי שלא ילמדו ממני להקל באסורין: כפא אכיפי למה לי · בלאו כפא נמי שרי לטלטלינהו דהא חזו למיזגא עלייהו: לאומצא · לאוכלו חי בשבת שיש בני אדם שדעתן יפה ואוכלים בשר חי וקרו לה אומצא: הא לא חזי לאומצא לא · ואע"ג דחזו לשונרא דאמרינן מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים: כר' יהודה · במסכת ביצה (ד' ו:): טווי לי בר אווזא · ביום טוב: ושדי מיעיה לשונרא · אלמא מטלטל להו משום שונרא ואע"ג דאידנא לא חזי לאדם דלאו אורח ארעא למיכלא ביום טוב ומיהו מאתמול לאדם הוו קיימי:

התם

תוספות

שאוכל מרובה על הפסולת · פי' בקונטרס משום דהשתא הוי טרחא יתירא למשקליה לאוכל ואינו נראה לר"י דאי משום טרחא הוי מאי קאמרי בסמוך הכא נמי כיון דאי בעי למשקל לא מישתקיל ליה עד דשקיל ליה לאבן כפסולת מרובה על האוכל דמי היכי הוי משום האי טעמא כפסולת מרובה על האוכל ולכך הוצרך רש"י לפרש דל"ג עד דשקיל ליה לאבן על כן נראה לר"ת דטעמא משום דכי אוכל מרובה על הפסולת הוה פסולת כבטל לגבי רובו ומותר ליטלו מן האוכל ולזורקו אבל פסולת מרובה על האוכל לא בטיל ליה פסולת *לגבי אוכל והשתא אתי שפיר גירסת הספרים דגבי חבית נמי כיון דאי בעי למישקל לא מישתקיל ליה (ה) עד דשקיל ליה לאבן כפסולת מרובה על האוכל דמי דכיון שאין יכול כלל ליטול מן היין בלא נטילת האבן לא חשיב כבטיל לגבי האוכל כיון שהאוכל אינו ניכר כלל ואינו יכול ליטול הימנו כשהאבן על פי החבית · מ"ר · והא דמוקי לה בספ"ק דביצה (ד' יד: ושם) כגון דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא *האוכל קאי ולא אפסולת ולפירש"י קאי אפסולת ולא אאוכל [וע"כ לא יברור הפסולת דנפיש בטירחא]:

לא שנו אלא בשכח · וא"ת תרתי דרב למה לי וי"ל חדא מכלל חבירתה איתמר והא לא תקשה תרתי מתני' למה לי דהוה אמינא אבן ודאי שרי בשכח שנראה טפי ככיסוי החבית אבל מעות שעל גבי הכר אפילו בשכח ה"א דאסיר:

התם

רבינו חננאל

ואקשינן אמאי והא קא מתקן טיבלא תמצא עושה מעשה בשבת ופרקי' ר' יהודה דאמר כי מעלין את המדומע כר' אליעזר סבירא ליה דאמר תרומה בעינא מחתא. פי' תרומה שנפלה בחולין אין מחשבין אותה שנתערבה בכל החולין אלא כאילו נתונה במקום אחד היא וכשנוטל ממאה ואחד סאין סאה אנן אומרין כי היא היא התרומה. אבל שאר החולין מתוקנין היו מקודם. ולא היה אסור אלא זו הסאה שנוטלה במקום התרומה שנפלה בלבד. דתנן סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחד. ר' אליעזר אומר מדומע כתרומה ודאי. פי' סאה תרומה שנפלה לתוך חמשים סאין חולין ועוד נפלה מאלו החמשים ואחד סאין סאה אחת לששים סאה חולין ר' אליעזר סבר הכל אסור חמשים הראשונים וששים האחרונים שאני אומר הסאה של תרומה עצמה היא שנפלה בששים האחרונים לפי שאין המדומע עולה אלא בא' ומאה ואין באחד מהן מאה בעת נפילתה בהן וחכ"א אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון פי' סאה שנפלה לחמשים סאין ונפלה מאלו החמשים סאין לפחות מחמשים מדמעת אבל אם נפלה סאה לששים סאין עולה לפי שאילו היתה סאה במאה סאין ואחת היתה עולה וחזרני עוד להקשות אימור דשמעת ליה לר' אליעזר שמחשב מכלל נ"א סאין הללו הסאה האחת שנפלה לס' סאין אחרות תרומה כולה. ומדמעת עד מאה ואחת לחומרא לקולא לתקן בשבת מי שמעת ליה ולא

עמדה ופירקנן פירוק אחר והוא ר' יהודה סבר ליה כר' שמעון דתנן סאת של תרומה שנפלה למאה חולין ונדמעו ולא הספיק להגביהה עד שנפלה האחרת הרי זו אסורה ור' שמעון מתיר ת"ק סבר כיון שלא הגביהה נמצא שנפלו ב' סאין למאה סאין ואין עולין כי פחות ממאה הן. ור' שמעון סבר מאותה העת שנפלה סאה תרומה למאה חולין הותרו המאה. ונשארו חולין בהכשירן. וסאה אחת בתוכן תרומה התרומה היא אסורה בלבד וכשנפלה אחר כן עוד סאה אחרת תרומה עליהן על מאה חולין נפלת ועולה כו' ופרקי' לא גדברים פשוטין הן. והדרנן ומוקמינן ר' יהודה דמתני' כר' שמעון בן אלעזר דאמר נותן עיניו בצד זה כלומר מחשב להוציא התרומה מצד זה ואוכל מצד אחר ש"מ כי התרומה מחתא במקום אחד. ואקשינן וכי ר' יהודה כר' שמעון בן אלעזר סבירא ליה והא מפלג פליג עלית דתניא ר' יהודה אומר מעלין את המדומע באחד ומאה ר' שמעון אומר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד זה ומפרקי' דר' יהודה עדיפא שר' יהודה מתיר אפי' להעלותה ור' שמעון אינו מתיר להעלותה אלא לתת עיניו בצד זה ולאכול מצד זה. ותרוייהו סבירא להו סאה תרומה שנפלה למאה מותרין הן ובתקונן הן ואין צריכין תיקון אלא סילוק סאה אחת מהן בלבד במקום התרומה: פיסקא האבן שעל

מסורת הש"ס

[תוספ' פט"ו] · [לעיל קכה:] · זבחים צד. · [פי' צואה תרגום ... עיין ערוך] · [לעיל קכה. ע"ש] · ביצה יד · ג"ז שם ע"ש · [לעיל ל: מג:] · [לעיל מג. וש"נ] · ביצה לג.

הגהות הב"ח

(א) גמ' עד דשקיל לה לאבן כפסולת ... (ב) רש"י ד"ה נותן וכו' כיבוס ממש לא ... (ג) ד"ה דברי הכל וכו' והוה ליה למשקל ... (ד) ד"ה ה"ג לא משתקיל ליה יין עד ... (ה) תוס' ד"ה שאוכל וכו' לא משתקיל ליה יין עד ...

גליון הש"ס

גמ' מאן תנא דכל היכא דאיכא איסורא והיתרא ... עיין ...

רב נסים גאון

מוציאין חלק אחד והשאר מותר לישראל ותמצא עיקר דבר זה בסיפרי מכל חלבו את מקדשו ממנו שאם נפל לתוכו הרי זה מקדשו מיכן אמרו תרומה עולה באחד ומאה אין לי אלא תרומה טהורה ותמצא במשנת תרומות ותוספות תרומות מזה הענין הרבה ועיקרו מה שהזכרנו' ובגמ' דערלה בפרק ב' (ירושלמי שם הלכה א) מניין שהן עולין אמר ר' יונה כתיב (במדבר יח) מכל הלבו את מקדשו ממנו דבר שאתה מרים ממנו שאם יפול לתוכו הרי זה מקדשו וכמה הוא אחד ממאה ואיתא נמי בפרק ד' דתרומות התרומה צריך להרים כמה שהוא במשנה במסכת ערלה בראש פ"ב התרומה ותרומות מעשר של דמאי מצטרפין זה עם זה ואינו צריך להרים וכו' ומעמו של דבר לפי שהתרומות והחלה והביכורים הם נכסי כהן וצריך להרים תרומה ויתננה ואם לא ירים נותן לו הרי זה גוזל ממונו ואין להם בעלים שראויין להם לפיכך אינו צריך להרים

התם כיון דמסרה דעתיה עילויה מאתמול הכי נמי מסתברא דרבא כר' יהודה סבירא ליה *דדרש רבא *אשה לא תכנס לבית העצים ליטול מהן אוד ואוד שנשבר אסור להסיקו ביום טוב לפי *שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים שמע מינה:

מתני' *ב"ש אומרים *מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין וב"ה אומרים *מסלק את הטבלא כולה ומנערה מעבירין (א) מלפני השלחן פירורין פחות מכזית ושער של אפונין ושער עדשים מפני שהוא מאכל בהמה *ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו (ב) *(וחכמים אומרים) בין כך ובין כך *ניטל בשבת ואינו מקבל טומאה:

גמ' *אמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כרבי יהודה וב"ה כרבי שמעון: מעבירין (ג) מלפני השלחן פירורין: מסייע ליה לר' יוחנן *דאמר רבי יוחנן *פירורין שאין בהן כזית אסור לאבדן ביד: שער של אפונין: מני ר"ש היא דלית ליה מוקצה אימא סיפא ספוג אם יש לו בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו אתאן לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור בהא אפילו ר"ש מודה *דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות *הני גרעינין דתמרי ארמייתא שרו לטלטולינהו הואיל וחזיין אגב אמן ודפרסייתא אסור שמואל מטלטל להו אגב ריפתא: (שרנ"ם שפ"ז סימן): שמואל לטעמיה *דאמר שמואל *עושה אדם כל צרכו בפת *רבה מטלטל להו אגב לקנא דמיא רב הונא בריה דרב יהושע עביד להו כגרף של ריעי א"ל רב אשי לאמימר *וכי עושין גרף של ריעי לכתחילה רב ששת זריק להו בלישניה רב פפא זריק להו אחורי המטה *אמרו עליו על רבי זכריה בן אבקולס *שהיה מחזיר פניו אחורי המטה וזורקן:

הדרן עלך נוטל אדם את בנו

רש"י

התם כיון דמסרה · מעייל אי מלגע ליה עד אורתא: מאתמול דעתיה עליה · לשוגרא ובין השמשות נמי מוכן לבהמה הוה: אודי פורנו"ן דהתם עלים להסקה ניתנו ולא לטלטול כלי: ואוד שנשבר · ביו"ט: בשברי כלים · שנשברו היום דהוו להו נולד: ש"מ · דכרבי יהודה סבירא ליה דאית ליה מוקצה:

מתני' מעבירין · בידים מעל השלחן: עצמות · קשין שאין ראויין לכלב: וקליפין · של אגוזים דלית להו לב"ש מוקצה: וב"ה אומרים מסלק את הטבלא · שיש תורת כלי עליה אבל לא יטלטל הקליפין בידים כרבי יהודה: מעבירין מעל השלחן · סתמא היא: פירורין פחות מכזית · וכ"ש כזית כדמפרש טעמא שהם מאכל בהמה: ושער של אפונין · שרביטין של קטנית שהקטנית גדל בהם: אפונין · ייס"ש: עור בית אחיזה · [בית אחיזה] של עור שיאחזנו בו: מקנחין בו · טבלא: אין מקנחין בו · שכשאוחזו נסחט בין אצבעותיו: ניטל בשבת · כשהוא נגוב: ואינו מקבל טומאה · דאינו לא כלי עץ ולא בגד ולא שק ולא מתכת:

גמ' אנו אין לנו · אין אנו סומכין על משנתינו כמות שהיא שנויה אלא מוחלפת שיטתה וב"ש כרבי יהודה כו': אסור לאבדן ביד · מדקתני מעבירין בידים ולא זריק להו: דלית ליה מוקצה · דאי ר' יהודה מאתמול לאו לבהמה קיימי שהרי האוכל היה עמהן והיום לוקח מהם: שאין מתכוין · שאין מתכוין לסחוט: גרעינין · של תמרים והם לבהמה: ארמייתא · תמרים רעים הם ומאכילין התמרים עצמן לבהמה הלכך אגב אימייהו לבהמה נמי קיימי: פרסייתא · תמרים טובים הם ואין מאכילין אותן לבהמה: כל צרכו · משתמש בו ואין כאן משום בזיון וממחהו בתבשיל: לקנא דמיא · ספל של מים: גרף של ריעי · נוטלן לפניו כשאוכל התמרים עד שנמאסות בעיניו ונוטלן אותן מפניו כגרף של ריעי ונותנן לבהמה: זריק להו בלישני' · אל עבר השלחן: אחורי המטה · שהוא מיסב עליה:

הדרן עלך נוטל

תוספות

התם כיון דמסרה · ומתקלקל ואין ראוי למאכל אדם מאתמול דעתיה עילויה ליתנו לבהמה אע"ג דבשער של אפונין ושל עדשים אסרינן לרבי יהודה אע"ג דחזו למאכל בהמה וכן גרעינין דלעיל בפרק במה מדליקין (דף כט:) דאמרינן לרבי יהודה אכלן אין מסיקין בגרעינין מ"מ הכא שרי כדפי' התם:

ליטול מהן אוד · נראה לר"ת כפירוש ה"ג דאסירי משום תיקוני מנא דלפירו' זה (ד) דאע"ג דלא מתקנא ליה גזרינן שלא יבא לידי תיקון כלי:

עצמות וקליפין · לא כפירוש הקונטרס דפירש אפילו קשין ואין ראויין לאכילת כלבים *דהאי תנא אמרינן בגמרא דכרבי שמעון סבירא ליה ור"ש בעי לכל הפחות ראויות למאכל בהמה דקתני מעבירין מעל השלחן פירורין כו' מפני שהוא מאכל בהמה ומוקמינן בגמרא כוותיה:

אנו אין לנו אלא ב"ש כר"י כו' · במסכת עדיות לא מיתניא בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה והיינו כרב נחמן והא דלא מייתי סייעתא מהתם משום דמאי אולמא דהא מהא:

פירורין שאין בהן כזית אסור לאבדן ביד · פי' בקונט' מדקתני מעבירין ולא קתני זורקין וקשה לרבי דבריש' נמי קתני מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין ולא קתני זורקין אע"פ שמותר לאבדן ביד ועוד דאמרינן בברכות בריש אלו דברים (דף נב:) וב"ה אומרים אם שמש ת"ח הוא נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית ומסייע ליה לר' יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד ואי אפשר ליגרס התם אסור *ונראה לר' דהכא גרסי' מותר ודייק מדאצטריך למיתני מפני שהוא מאכל בהמה דהיינו משמע דלא חזי לאדם והוו כשאר מאכל בהמה ומותר לאבדן · מ"ר:

ואם לאו אין מקנחין בו · אית ספרים דגרסי וחכ"א בין כך ובין כך מקנחין בו ולא יתכן דאמר בגמרא דבאין לו עור בית אחיזה אפילו ר"ש מודה לאסור משום דפסיק רישיה הוא וה"ר יצחק מדנפירא גרס בין כך ובין כך אין מקנחין בו כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ואין נראה לר"י דהא בגמרא משמע דבריש' מודה ר' יהודה (ה) דאמר אימא סיפא ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו אתאן לרבי יהודה אם כן בין כך ובין כך אין מקנחין בו לא רבי יהודה ולא ר' שמעון אלא ודאי לא גרסינן ליה כלל · מ"ר:

שמואל מטלטל להו אגב ריפתא · אף על גב דכר"ש סבירא ליה דשרי לקמן בפרק בתרא (דף קנו:) נבלה שנתנבלה בשבת מיהו מחמיר היה משום דהוה אדם חשוב כאביי ורבא דלעיל · ר"ת:

רבא מטלטל להו אגב לקנא דמיא · ואם תאמר והא רבא סבר לעיל כר"י דאית ליה מוקצה ואנוחי לקנא דמיא היכי שרי לכתחילה ויש לומר דשני לן בין היכא דאפשר למיעבד האי טלטול מאתמול להיכא דלא אפשר דכיפין ובר יונה היו מאתמול בידו והיה יכול לטלטלם אבל הני גרעיני תמרה לא אפשר ושרי אפילו לרבי יהודה ואף לאדם חשוב דאמר בבילה פרק יו"ט (דף כח:) דאמר ליה אביי לרב יוסף הני סופלי לחיותא היכי שדינן ביומא טבא לרבי יוסי דאמר לכם ולא לכלבים חזיין להסקה כו' בשבת מאי איכא למימר מטלטלין להו אגב ריפתא כדשמואל אלמא דאפילו רב יוסף דלא בעי למישרי לעיל אגב כפא וסכינא אפילו דבר הראוי לאדם שרי התם גרעיני תמרה אגב ריפתא:

הדרן עלך נוטל אדם את בנו

רבינו חננאל

פי החבית מטה על צדה והיא נופלת. אמר רב הונא אמר רב לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור. פי' נעשת החבית כמו לאבן ואסור להטות החבית כלל. והלכתא כוותיה דרבא דר' אמי אמר ר' יוחנן קאי כוותיה. בפרק כל הכלים: **היתה** בין החביות מגביהה מטה על צדה כו'. תניא (א') ר' יוסי אומר היתה החבית מונחת באוצר או שהיו כלי זכוכית מונחין תחתיה מגביהה למקום אחד ומטה על צדה ונוטל מה [שצריך לו ומחזירה למקומה. מעות שעל הכר נמי אוקמות משמ' דרב בשוכח אבל במניח נעשת הכר בסים למעות ואסור אפילו לנערן ואמר רבה משמיה דר' יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו כגון שצריך (סבר) לישב עליו אבל אם הוא צריך למקומו מטלטלין ועודן עליו. וכן תני חייא בר רב מדפתי והא דא"ר הושעיא שכח ארנקי בחצר ור' יצחק דאמר שכח לבינת בחצר ויהודה בר שילא דאמר שכחו דסקיא מלאה מעות בסטין ואמרו שמניח עליה ככר או תינוק ומטלטלו ואמר מר זוטרא הלכתא ככל הני שמעתתא בשכח ולית הלכתא כוותייהו אלא הלכתא כרב אשי דהוא בתראה דאמר לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד׳ אביי מנח כפא פי׳ תרווד אכיפי הן כגון כיפה של צמר ורבא מנח סכינא אבר יונה והוא מליח אבל היה מבושל והיה מטלטל בן יונה אגב סכינא אמר שאלו מותרין לטלטלן בשבת דתניא בראשונה היו אומרים ג׳ כלים מותרין בשבת מקצוע של דבילה וזומלוסטרין וסכין קטנה שע"ג השלחן וכפה היא זומליסטרון כדתנן ניטלה כיפה טמאה משום מזלג · ואקשינן על רבה טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא לא דהא מוקצה הוא כלומר כר׳ יהודה סבירא ליה ולא כר׳ שמעון דאי ר׳ שמעון דלית ליה מוקצה אלא אפילו בשר תפוח שרי לטלטוליה וכל בשר אחר בין חי בין מליח. ותוב אקשינן עליה ומי סבר לה רבא כר׳ יהודה והא א"ל רבא לשמעיה טוי לי בר אווזא ביו"ט ושדי מיעיא לשונרא כר׳ שמעון דאי כר׳ יהודה הא אמר כל דבר שאינו מוכן לאכילה אסור לטלטלו ואפילו בהמת לא היה מתיר לבודקה אלא באשפה שאם תמצא טריפה יניחנה באשפה. ומסקנא דשמעתא דרבה כר׳ יהודה ופשוטה היא: **מתני'** בה"א מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפין וכו׳. אמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כר׳ יהודה וב"ה כר׳ שמעון מעבירין מעל גבי השלחן פירורין פחות מכזית מסייע ליה לר׳ יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד. ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו אפילו לר׳ שמעון דהא אי אפשר שלא לסחוט באחוז בספוג אלא אם יש לו עור בית אחיזה. הני גרעינין דתמרי. ארמי ארמייתא שרי לטלטולי הואיל וחזיין על גב אימן. פי׳ רכים הן ונאכלין עם התמרים עצמן. דפרסייתא שמואל מטלטלינהו ואגב ריפתא וכו׳ שמעתא: הדרן עלך נוטל אדם

רב נסים גאון

להרים: **רבא** כר' נתן סבירא ליה דאמר חי נושא את עצמו׳ עיקר דבריו של ר׳ נתן בפרק המצניע (דף צד.) ר׳ נתן אומר על השחוטין חייב על החיים פטור מפני שהחי נושא את עצמו. רבא כר׳ שמעון סבירא ליה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ועיקר הבריו של ר׳ שמעון גם בפרק המצניע (דף צג:) דתנן וכן כזית מן המת וכעדשה מן השרץ חייב ור׳ שמעון פוטר וגרסי׳ בגמ׳ אמר רבה אמר ר׳ יוחנן ורב יוסף אמר ריש לקיש פוטר היה ר׳ שמעון אף במוציא את המת לקוברו וכבר פירשנו זה בפרק יציאות השבת: **הכי** נמי מסתברא דרבא כר׳ יהודה סבירא ליה דדרש רבא אשה לא תכנס לבין העצים ליטול מהן אוד אוד שנשבר ביום טוב אסור להסיקו לפי שמסיקים בכלים ואין מסיקין בשברי כלים וזה שוה לדברי ר׳ יהודה שאמר במשנה בפ׳ במה מדליקין (ד׳ כט) ואין מסיקין בשברי כלים דברי ר׳ יהודה הואיל וסברא ליה כוותיה בנולד במוקצה נמי דתנן בסוף מסכתא (לקמן דף קנו) ר׳ יהודה אומר אם לא היתה נבילה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן כר׳ יהודה סבירא ליה ולכך אמר סכינא אבר יונה למה לי הא חזי לאומצא דדייקת מינה הא לא חזי לאומצא לא וכמו שאמר בתחילת מסכת יום טוב (דף ג) דאית ליה מוקצה אית ליה נולד ודלית ליה מוקצה לית ליה נולד כי הכלל עיקר אחד חוזר והיא ההכנה: אמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כרבי יהודה ובית הלל כרבי שמעון וכן אמרו עוד מני ר׳ שמעון היא דלית ליה מוקצה ועיקר דברי רבי יהודה ור׳ שמעון בפרק כירה (דף מד) וכבר פירשנוהו למעלה. אתאן לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור עיקר דבריו של ר׳ יהודה במשנה במסכת בכורות (דף נג) ובמס׳ יום טוב (דף כג) וכבר פירשנו דבריו גם במס׳ ו בפ׳ כירה: סליק פרק נוטל

רבא

מסורת הש"ס

ביצה לג. ושם
(שם לג.) לעיל כט. כתו. וקפז:
לקמן קנז. ביצה ב. תוספ' פ"ו מתני' איפכא ע"ש
ב"מ מקנחין בו וניטל
[לקמן קנז: ע"ש ביצה כ"י]
ברכות נב: ע"ש
פי' עם. קנ. ע"ש קיג. קכז. סוכה לג: כתובות ו. בכורות כה.
[ביצה לו.]
ברכות נב: לעיל נ: ביצה כח:
[צ"ל רבא עי' תוס' ד"ה רבא]
[ביצה פסחים:]
[תוספ' פי"ז]

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ד מהל' שבת הלכה יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תקו סעיף ג:
כ ב מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף כז:
כא ג מיי' פכ"ב שם הלכה טו סמג שם טוש"ע א"ח סי' שב סעיף יז:
כב ד מיי' פ"ו מהל' ברכות הלכה יא טוש"ע א"ח סי' קפ סעיף ד:
[עי' תוס' ביצה כ: ד"ה מגביהין]
[עי' תוס' ביצה ב. ד"ה וב"ש]
כג ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף ל:
כד ו מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' ט טוש"ע א"ח סי' קפ סעיף ג:
כה ז מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כד ופכ"ו הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף לז:
כו ח מיי' פכ"ו הל' טו סמג שם טוש"ע שם סעיף ל:

[עי' תוס' מנחות נח: ד"ה ואיכא דאמרי דזהו מסוגיות הפוכות]

הגהות הב"ח

(א) במשנה מעבירין מעל השלחן פירורין: (ב) שם מקנחין בו (וחכמים) תא"מ ונ"ב ר"י ותוספות וגרסי לא גרסי ותכ"א אבל מפי' המשניות להרמב"ם משמע דגרס לה: (ג) גמ' מעבירין מעל השלחן פירורין: (ד) תוס' ד"ה ליטול וכו' דלפירוש זה אע"ג: (ה) ד"ה ואם לאו וכו' מודה ר' יהודה דאמרינן אימא:

עין משפט
נר מצוה

א א ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה טז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלה סעיף א:
ב ג מיי' שם פכ"א הל' יא טוש"ע שם סעיף ה:
[כפסקי תוספות איתא כסותו]
ג ד ה ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה יב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכ סעיף א:
ד ז מיי' פ"י מהלכות טומאת אוכלין הל' ד:
ה ח שם הל' ה ופ"א מהל' משכב ומושב הלכה טז:
[עיין תוס' ביצה ג. ד"ה ר"י אמר]

מסורת הש"ס

ביצה . חולין יד:
לעיל יט:
חולין יד:
מכשירין פ"ו מ"ח כריתות יג.
י"ג דפרישה
[ועי' תוס' נדה יט: ד"ה כתיב הכא]

חבית *שנשברה מצילין הימנה מזון שלש סעודות ואומר לאחרים באו והצילו לכם ובלבד שלא יספוג *אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין ואם יצאו מעצמן אסורין ר' יהודה אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר ואם למשקין היוצא מהן אסור *חלות דבש שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין (א) ורבי אליעזר מתיר: גמ' תנא לא יספוג ביין ולא יטפח בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ת"ר נתפזרו לו פירות בחצר מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: אין סוחטין את הפירות: *אמר רב יהודה אמר שמואל מודה היה רבי יהודה לחכמים בזיתים וענבים מ"ט כיון דלסחיטה נינהו יהיב דעתיה ועולא אמר רב חלוק היה ר' יהודה אף בזיתים וענבים ורבי יוחנן אמר הלכה כרבי יהודה בשאר פירות ואין הלכה כרבי יהודה בזיתים וענבים אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל מודה היה רבי יהודה לחכמים בזיתים וענבים ומודים חכמים לרבי יהודה בשאר פירות א"ל רבי ירמיה לרבי אבא אלא במאי פליגי א"ל לכי תשכח אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא בתותים ורמונים פליגי דתניא זיתים שמשך מהן שמן וענבים שמשך מהן יין והכניסן בין לאוכל בין למשקין היוצא מהן אסור תותים שמשך מהן מים ורמונים שמשך מהן יין והכניסן לאוכלין היוצא מהן מותר למשקין ולסתם היוצא מהן אסור דברי רבי יהודה וחכמים אומרים בין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור וסבר רבי יהודה סתם אסור *והתנן חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון חלב בהמה אינו מטמא אלא לרצון אמר ר' עקיבא קל וחומר הוא ומה חלב האשה שאינו מיוחד אלא לקטנים מטמא לרצון ושלא לרצון חלב הבהמה שמיוחד בין לקטנים בין לגדולים אינו דין שיטמא בין לרצון ובין שלא לרצון אמרו לו אם טמא חלב האשה שלא לרצון שדם מגפתה טמא יטמא חלב הבהמה שלא

חבית. מצילין הימנה מזון ג' סעודות · ואפילו בכלים הרבה דאילו בחד מנא אמרי' בכל כתבי הקדש (לעיל דף קכ·) דכמה דבעי מציל: לכם · כל אחד מזון ג' סעודות: ובלבד שלא יספוג · שלא ישים ספוג במקום היין לחזור ולהטיפו בכלי גזירה שמא יסחוט: אין סוחטין את הפירות · דהוה ליה מפרק (ב) תולדה דדישה: אסורין · גזירה שמא יסחוט לכתחלה: רבי יהודה אומר אם לאוכלין · הם מכונסין אותם פירות היוצא מהן מותר דלא ניחא ליה במה שזבו וליכא למגזר בהן שמא יסחוט: ואם למשקין · מכונסין אסורין דניחא ליה במאי דנפקא מינייהו ונתקיימה מחשבתו ואיכא למיגזר שמא יסחוט והכי אמרי' בביצה דטעמא דמשקין שזבו משום שמא יסחוט הוא: חלות דבש · מאחר שמרוסקין הדבש זב מאליו מתוך השעוה ואין דרך לסוחטו הלכך רבי אליעזר מתיר וחכמים אוסרין גזירה אטו שאינן מרוסקין דילמא מרסק להו (ג): גמ' ויטפח · מכניס בו כפו והשמן נדבק בה ומקנחו בשפת הכלי ואסרוה משום עובדין דחול: מודה ר' יהודה בזיתים · דאע"ג דהכניסן לאוכלין היוצא מהן אסור דכיון דרובן לסחיטה קיימי כי אתו לידי משקה יהיב דעתיה למיהוי ניחא ליה בהכי: אפי' בזיתים וענבים · הואיל והכי לאוכלין כנסו: מסתברא בתותים ורמונים פליגי · דאיכא דבעו להו למשקין הלכך משוו להו רבנן כזיתים וענבים ור' יהודה פליג עלייהו אבל שאר פירות ליכא דבעי להו למשקין הלכך מודו רבנן בהם: שמשך · זב מאליהן כמו נהרות המושכין (לעיל דף קכט·): והכניסן · מתחילתן בין לאוכלין בין למשקין כו' דרמונים קרי יין משום דאית להו קיוהא: וחכ"א כו' · והא דנקט רב נחמן לישנא דמסתברא ולא אמר בהדיא דבתותים ורמונים פליגי משום דאיכא למימר פליגי בתותים ורמונים וה"ה לשאר פירות ולהודיעך כחו דרבי יהודה נקט להו ואי משום ברייתא דלקמן דשמעינן מינה דמודים חכמים לרבי יהודה בשאר פירות לאו בהדיא שמעינן לה דאיכא למימר רבי יהודה היא כדפרכינן עלה: וסבר רבי יהודה סתם · שלא פירש לאוכל ולא למשקה הוי המשקה הזב מהן אסור: והתנן חלב האשה מטמא · מכשיר: לרצון ושלא לרצון · בין שילא ממנה לרצון בין שילא שלא לרצון שהחלב קרוי משקה שנאמר ותפתח את נאד החלב ותשקהו (שופטים ד): חלב הבהמה אינו מטמא אלא אם כן יצא לרצון · ואי לא לא חשיב משקה ואם נגע בו שרץ אינו מקבל טומאה וטעמא מפרש לקמיה: שדם

חבית · ובלבד שלא יספוג · אפילו יש לו עוד בית אחיזה דליכא חשש סחיטה אסור כדמפרש בגמרא שלא יעשה כדרך שעושה בחול: מלקט על יד על יד ואוכל · נראה דל"ג ואוכל מדקתני סיפא אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה משמע הך דווקא אסירי משום עובדא דחול אבל לתוך *כפו שרי: ורבי יוחנן אמר הלכה כרבי יהודה בשאר פירות · ברים מסכת ביצה (דף ג· ושם) רבי יוחנן רמי דר' יהודה אדרבי יהודה תנן ר"י אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר אם למשקין כו' אלמא כל לאוכלין אוכלא דאיפרת הוא ורמינהו ועוד אמר ר"י מתנה אדם על הכלכלה של פירות ביו"ט ראשון ואוכלה בשני וכן ביצה שנולדה בראשון אוכלה בשני בשני אין בראשון לא ואמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה וצריך לומר דההיא דמתנה אדם מחליף דאי מתני' מחליף אם כן במאי דנקט הכא ר' יהודה הוה ליה למינקט רבנן וה"ל למימר הלכה כרבנן בשאר פירות · מ"ר · *ולי נראה דאפילו אפיך מתני' אתי שפיר כעין שמצינו בב"ק בפרק הגוזל קמא (דף צו:) דתנן גזל בהמה והוכחשה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזלה ר"מ אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך ואמר בגמרא אמר רבי חנינא בר אבדימי אמר רב הלכה כר"מ ופריך ורב שביק רבנן ועביד כר"מ כו' עד דמסיק דרב מתניתין איפכא אתנא' אלמא אע"פ שהיה שונה במתניתין וחכ"א בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך וה"ל למימר השתא הלכה כחכמים אפ"ה נקט ר"מ לפי מה שהאחרים שונין המשנה ה"נ נקט רבי יוחנן רבי יהודה בשמעתין וכן נמי מצינו בשילהי פ"ק דסוכה (דף יט:) דתנן העושה סוכתו כמין צריף ר"א פוסל וחכמים מכשירין ואמרינן בגמרא אביי אשכחיה לרב יוסף דגני בכילת חתנים בסוכה א"ל כמאן כר"א א"ל שבקת רבנן ועבדת כר"א אמר ליה ברייתא איפכא תניא השתא היה לו להשיב רב יוסף כרבנן ולא כר"א כיון דאיהו איפכא תני אלא כן דרך הש"ס בכל מקום· נראה לי:

הלכה כר' יהודה בשאר פירות · אע"ג דברים ביצה (ד' ג·) גזר ר' יוחנן ביצה שנולדה ביו"ט משום משקין שזבו והכא לא גזר בשאר פירות י"ל דשייך טפי לגזור בביצה לפי שהיא עומדת ליסחט מן התרנגולת *ודרך לגומעה חיה אבל שאר פירות אין עומדים ליסחט כלל· מ"ר: שמשך מהן שמן כו' · פי' בקונט' שמשך זב מאליהן כמו נהרות המושכין ולפירושו צריך לומר הכניסן בין לאוכלין כו' היינו הכניסן מתחילתן ואין הלשון משמע כן ועוד קשה לר"י דאי משך מאליו קאמר גבי תותים שמשך מהם מים ה"ל למימר שמשכו או שנמשכו דמים בכל מקום לשון רבים ועוד קשה לר"י אם כן הך ברייתא הוה תיובתא דרב ורבי יוחנן דאמרי לעיל חלוק ה"ה רבי יהודה בזיתים וענבים דהכא משמע דבזיתים וענבים מודה אלא נראה לר"י דמשך אאדם קאי וסחטן תחילה ושוב הכניסן דהשתא לרב ורבי יוחנן דסברי חלוק היה רבי יהודה בזיתים וענבים נקט דוקא משך דאיכא למיחש טפי דילמא יהיב דעתיה לסחוט משקה אחר שהכניסו נמי לאכילה מאחר שסחטן תחילה להוציא מהן משקה הא לא משך לא ולשמואל דאמר מודה רבי יהודה בזיתים וענבים נקט משך משום רבותא דתותים ורמונים דאפילו משך הכניסן לאוכלין היוצא מהן מותר · מ"ר: חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון · והא דתנן במסכת מכשירין (פ"ה) כל משקה שתחילתו לרצון אף על פי שאין סופו לרצון או שסופו לרצון אף על פי שאין תחלתו לרצון מכשיר לא דמי רצון דהתם לרצון דהכא דהתם מיירי בשעת נפילתן על הזרעים שיהא לרצון דבעינן יותן דומיא דכי יתן מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה אבל הכא מיירי בשעת פרישה מן האשה או מן הבהמה: לרצון ושלא לרצון · כדמפרש בסמוך טעמא משום דדם מגפתה טמא וחלב ודם חד הוא דדם נעכר ונעשה חלב ולא צריכין למה שפי' בקונט' משום דאיקרי משקה שנאמר ותפתח את נאד החלב ותשקהו ונראה לר"י דהא דאיצטריך לפרש האי טעמא בפ' דם נדה (נדה דף נה:) גבי חלב האשה הנ"מ לרבי עקיבא דשמעתין דלית ליה טעמא (*) דפרישה או למאן דלית ליה דם נעכר ונעשה חלב אבל לרבנן דשמעתין לא צריך (ד) כדפרישית להלב האשה אלא דוקא לטמא חלב בהמה לרצון · *מ"ר: מהמיר

*) נ"א ועוד ור"י לא איירי רק משאר פירות גם מזיתים וענבים אבל מתותים ורמונים אינו מזכיר כלום דעתו מבא"כ ר' יהודה דאמר בפי' תותים ורמונים אם הכניסן לאוכלין היוצא מהן מותר והן דומין לביצה ואפ"ה ס"ל דבראשון אסור בביצה וע"כ רמי ליה אהדדי במסכת עירובין לט. ובמס' ביצה והיותר פשוט שאין להביא כלום וצ"ל ודרך לגומעה ור"ל לייבב דאף אם עומדת לסחיטה ומ"מ צריך עוד תיקון ואינו ראוי לדמות למשקין שזבו שא"צ שום תקון ע"ז אמר ודרך כו':

רבינו חננאל

חבית שנשברה מצילין הימנה מזון ג' סעודות וכו' תנא לא יספוג ביין בכפיו ולא יטפח בשמן ביד כדרך שהוא עושה בחול. לא יטפח כדאמרינן בכל מקום טופח ע"מ להטפיח וכדתנן בפרק החובל בחבירו וכו'. מעשה באחד שפרע ראשה של אשה כו' עד שמרה עומדת על פתח חצירה ושיבר הפך בפניה. ובה כאיסר שמן. נטלתה ראשה והיתה מטפחת ומנחת על ראשה וכו': ת"ר נתפזרו לו פירות בחצירו מלקט על יד על יד ואוכל. אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכו' וחלקו רב יהודה אמר שמואל ורב עולא כל חד וחד מעמיד חלוקת ר' יהודה וחכמים ור' יוחנן אמר הלכה כר' יהודה בשאר פירות ואין הלכה כמותו בזיתים וענבים. א"ר אבא אמר רב יהודה אמר שמואל מודה היה רבי יהודה לחכמים בזיתים וענבים ומודים חכמים לרבי יהודה בשאר פירות · ובמאי פליגי בתותים ורמונים דתניא זיתים שמשך מהן שמן וענבים שמשך מהן יין והכניסן בין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור. תותים שמשך מהן מים ורמונים שמשך מהן יין והכניסן לאוכלין היוצא מהן מותר למשקין ולסתם היוצא מהן אסור דברי ר' יהודה וחכ"א בין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן ונמצאת חלוקת ר' יהודה וחכמים בתותים ורמונים ובה א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה בשאר פירות וכיון שפסק ר' יוחנן הלכה כר' יהודה הוצרכנו לברר דבריו ולפיכך אמרינן וסבר ר' יהודה סתם אסור יהתני

הגהות הב"ח

(א) במשנה ור"א מתיר: נ"ב ר' אלעזר גרסי' עי' בפירש"י בפ"ק דשבת דף יט ריש ע"ב: (ב) רש"י ד"ה אין סוחטין וכו' מפרק דהוא תולדה: (ג) ד"ה חלות וכו' להו הס"ד ואח"כ מ"ס ולא יטפח: (ד) תוס' ד"ה לרצון וכו' לא צריך לחלב האשה כדפי' אלא:

שלא לרצון *שדם מגפתה טהור אמר להן מחמיר אני בחלב מבדם שהחולב לרפואה טמא [ו]והמקיז לרפואה טהור אמרו לו סלי זיתים וענבים יוכיחו [ז]שהמשקין היוצאין מהן לרצון טמאין שלא לרצון טהורים מאי לאו לרצון דניחא ליה שלא לרצון בסתמא ומה זיתים וענבים דבני סחיטה נינהו שלא לרצון ולא כלום תותים ורמונים דלאו בני סחיטה נינהו לא כ"ש לא לרצון בסתמא שלא לרצון דגלי אדעתיה דאמר לא ניחא לי ואיבעית אימא שאני סלי זיתים וענבים כיון דלאיבוד קיימי מעיקרא אפקורי מפקרי להו אשכחן ר' יהודה דמודי לרבנן בזיתים ובענבים רבנן דמודו ליה לרבי יהודה בשאר פירות מנלן דתניא סוחטין בפגעין

שדם מגפתה. של אשה אם נגף רגלה או ידה וכל חבורה שילא ממנה דם כדאמר בפרק דם הנדה (נדה דף נה:) דם חללים דהיינו דם הרוג קרוי משקה שנאמר ודם חללים ישתה ודם מגפתו מפרש התם דדם חללים הוי דמה לי קטליה כוליה מה לי קטליה פלגא: וחלב כדם מגפתו דדם נעכר ונעשה חלב ודם מגפתה סתמיה שלא לרצון הוא וטמא: יטמא חלב הבהמה שלא לרצון. בתמיה שהרי דם מגפתה טהור דבהמה לאו בכלל חלל הוא ומיהו דם שחיטה מכשר משום דאיתקש למים דכתיב (דברים יב) על הארץ תשפכנו כמים: מחמיר ע"כ אני בחלב. לטמאו אף שלא לרצון מבדם: שהחולב. לרפואת הבהמה שלא יזיקנה חלבה טמא דהא לרצון הוא והמקיז דם לבהמתו לרפואה טהור דדם מגפתה היא והואיל והחולב לרפואה טמא אף הנוטף שלא לרצון טמא: אמרו לו. אינו דומה שלא לרצון ליוצא לרצון שהרי סלי זיתים וענבים יוכיחו שהמשקה כו': שלא לרצון בסתמא. וקתני טהורין דלא חשיב משקה אי רבי יהודה קאמר לה קשיא ואי רבנן קאמרי כל שכן טהורין לרבי יהודה דהא מידי דלרבנן משקה הוא לרבי יהודה לאו משקה הוא וכ"ש מידי דלרבנן לאו משקה והשתא ומה זיתים וענבים כו' והוא הדין מצי למירמי כמי זיתים וענבים אזיתים וענבים דקתני לעיל דמודה בהו רבי יהודה דאף לאוכלין היוצא מהן אסור אלא הא אלימא ליה לאקשויי דתותים ורמונים דלאו בני סחיטה נינהו קתני לעיל דסתם אסור והכא קתני דאפי' זיתים וענבים סתמא לאו למשקה: דגלי דעתיה. בהדיא ואמר לא ניחא לי והוי גילוי דעתא טפי מהכניסו לאוכלין: ואיבעית אימא שאני סלי זיתים וענבים וכו'. דוקא נקט סלין שהמשקה הנוטף מהן נופל לארץ והולך לאיבוד הלכך סתמא לא ניחא ניה: אפקורי מפקיר. להוות משקה אבל שאר כלים אפילו תותים ורמונים אימא לך סתמא למשקה: בפגעין

מחמיר אני בחלב מבדם שהחולב לרפואה טמא והמקיז לרפואה טהור. א"כ מאי דמטמאין חלב האשה לא מחמת דם הוא דדם נעכר ונעשה חלב דא"כ חולב לרפואה טהור כמו דם אלא ודאי משום דכתיב ותפתח את נאד החלב ואומר רבי דבחנם נקט חולב לרפואה דהכי נמי הו"מ להשיב לרבנן מחלב בהמה גופה שדמה טהור (א) וחלבה טמא א"כ החלב אינו טמא מחמת דם אלא משום דכתיב ותפתח את נאד החלב וא"כ שלא לרצון נמי מהאי טעמא יהא טמא. מ"ר: סלי זיתים וענבים יוכיחו שמשקה היוצא מהן לרצון טמא שלא לרצון טהור. בשילהי מסכת מכשירין מסיים לא אם אמרת בסלי זיתים וענבים שהרי תחילתו אוכל וסופו משקה תאמרו בחלב שתחילתו וסופו משקה: מאי לאו לרצון דניחא ליה ושלא לרצון בסתמא. ולרצון ושלא לרצון דגבי חלב אשה ליכא למימר דמיירי בשלא לרצון בסתמא ודווקא בסתמא אבל אמר לא ניחא לי אינו מטמא דהא לפי מה שפירשתי הטעם משום דם מגפתה אפי' אמר לא ניחא לי נמי מטמא אלא משמע דשלא לרצון דקתני בכולהו באשה ובהמה וזיתים וענבים מיירי בכל ענין בין מסתמא בין אמר לא ניחא לי: תותים ורימונים דלאו בני סחיטה נינהו. תימה לי מאי קשה דילמא הא דתניא לעיל גבי תותים ורמונים למשקין ולסתם היוצא מהן אסור הנ"מ במשך דוקא והכא בלא משך איירי הלכך שלא לרצון דהיינו בסתמא לא חשיב משקה: לא לרצון בסתמא ושלא לרצון דגלי דעתיה דאמר לא ניחא לי. (ב)דתניא התם בכריתות פרק אמרו לו (דף יג.) התירו (ג) לו למגע טמא מת להניק את בנה ובנה טהור ופריך בנה אמאי טהור כיון דינק חלב איטמי ליה מחלב וכי תימא לא איתכשר בטיפה המלוכלכת ע"פ הדד והא"ג דחלב אשה משקה הוא ואין צריך הכשר [משמע ליה] דמה שהוא בפי התינוק שהתינוק יונק חשיב כאוכל וצריך הכשר לפי שזהו מאכלו של תינוק וקאמר דאיתכשר בטיפה המלוכלכת בפי הדד דהוי משקה כסתם חלב דלאו לאוכל בעי ליה ומשני רב נחמן אמר רבה בר אבוה (ד) בתקיפה אחת שלא הניח טיפה המלוכלכת ע"פ הדד אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דקא חזינן ליה לפומיה דינוקא דמלא חלבא ועוד מקום חלב מעין הוא דהא תנן חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון מאי היא דלא ניחא ליה וקתני מטמא פי' אלמא חשיבא כמעין מדמטמאה שלא לרצון וכיון דחשוב כמעין גם בפי התינוק נמי יהא חשוב כמשקה כמו שאם היה מעין ואין צריך הכשר כך צריך לפרש דהא"ל דאינו מזכיר מעין אלא כלומר דכמשקה חשיב א"כ מאי צריך למימר שלא לרצון מאי היא כו' דמדקתני לרצון מטמא הו"מ למיפרך אלמא לרצון חשיב כי משקה ואשה דמניקה את בנה לרצון הוא אלא אמר רבא כו' עד ולרבא מקום חלב מעין הוא ולא צריך הכשר והתנן האשה שנטף חלב מדדיה ונפל לאויר התנור התנור טמא וקשיא לן במאי איתכשר ואמר ר' יוחנן בטיפה המלוכלכת ע"פ הדד והשתא קשה לר"י מאי קאמר במאי איתכשר דמדבעי הכשר אלמא אוכל חשיב ליה וא"כ איך יטמא אוכל את התנור והא אין אוכל מטמא כלי ואומר ר"י דה"פ וקשיא לן במאי איתכשר כלומר לא מבעיא שאין התנור טמא אלא חלב הנוטף מדדיה גופה אמאי יהא טמא הא לא איתכשר ומשני בטיפה המלוכלכת ע"פ הדד והותה טיפה עצמה המלוכלכת ע"פ הדד תטמא התנור שהיא חשובה משקה ומשקה מטמאה כלי כדאמרינן בפ' קמא דמכילתין (דף יג:) והשתא פריך שפיר לרבא דאמר דאפילו אמר לא ניחא לי מטמא חלב האשה דחשיב משקה והכא חשיב ליה אוכל אבל לר"נ אמר רבה בר אבוה אתי שפיר דהכא דאמר לא ניחא לי ודאי חשיב ליה אוכל ונטף חלב מדדיה חשיב לא ניחא ליה כיון שהוא נופל לאויר תנור ואזיל לאיבוד דודאי לא ניחא ליה ועוד פריך התם לרבא מדתניא ט' משקין בזב הזיעה וליחה סרוחה והריעי טהורים מכלום דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה מטמא טומאת משקין ברביעית רוקו וזובו ומימי רגליו מטמא טומאה חמורה בכל שהוא ואי אמרת מקום חלב מעין הוא חלב באשה נמי יטמא טומאה חמורה בכל שהוא כזובו ורוקו וקשה לרבי מאי קפריך לעולם מעין הוא ואפ"ה לא יטמא טומאה חמורה משום דבעינן דומיא דרוק כדאיתא בנדה (ד' נו.) מה רוק שמתגלגל ויוצא וחוזר ונבלע אף כל שמתגלגל ויוצא וחוזר ונבלע יצא חלב שבאשה שמתגלגל ויוצא ואינו חוזר ונבלע ותימה הוא לומר דמה שהוא חוזר ונבלע גרם לו ליחשב כמעין ומכל מקום ודאי כן הוא וצריך לומר דמה שהיה חושבו רבא כמעין להיות חשיב משקה בפי התינוק היינו משום דסלקא דעתיה שחוזר ונבלע ומייתי ראיה מן המשנה דחוזר ונבלע הוא מדקתני מטמא שלא לרצון דהיינו אמר לא ניחא לי א"כ חוזר ונבלע הוא דאי לאו הכי אם אמר לא ניחא ליה לא יהיה מטמא והשתא פריך ליה מהכא דאינו חוזר ונבלע אלמא מקום חלב האשה לאו מעין הוא ופריך אי הכי קשה הא דקתני מטמא שלא לרצון ומשני מי סברת שלא לרצון דלא ניחא ליה לא שלא לרצון בסתמא דדעתיה דתינוק קרובה גבי חלב אבל אמר לא ניחא ליה טהור והיא דנטף חלב מדדיה ונפל לתוך התנור כאומר לא ניחא ליה חשיב דודאי לא ניחא ליה כיון שהלך לאיבוד והא דקאמר שלא לרצון בסתמא היינו כשנופל בקערה שאינו הולך לאיבוד דמהני טעמא דדעתיה דתינוק קרובה גבי חלב לאחשוביה אז כמשקה ובפי התינוק לעולם כאוכל חשיב והשתא קשה לר"י חדא דבשמעתא מסקינן איפכא לרצון בסתמא ושלא לרצון דאמר לא ניחא ליה ודומיא דהך דזיתים וענבים הוי ההוא דחלב האשה דאי לאו הכי לא שייך למימר יוכיחו וכ"ת ס"ל כאיבעית אימא דאמר שאני סלי זיתים וענבים כיון דלאיבוד קיימא אפקורי מפקר להו אכתי קשה דדומיא דהכי אית לן למימר בחלב האשה דאזיל לאיבוד וא"כ היינו כאומר לא ניחא ליה והתם מטמא דוקא סתמא אבל לא ניחא ליה טהור ועוד קשה לרבי מאי קאמר התם אלא קשה הא מתני' וקאמר נמי מי סברת שלא לרצון לא ניחא ליה וקאמר דלא ניחא (ה) טהור ואמאי והא טעמא שלא לרצון טמא היינו משום דחשיב דם מגפתו דדם נעכר ונעשה חלב כדפי' לעיל וא"כ גם אמר לא ניחא ליה נמי יהא טמא. מ"ר:

מי

עין משפט נר מצוה

ו א ב מיי' פ"י מהלכות טומאת אוכלין הל"ג:

ז ג מיי' פ"א שם הלכה כ ופ"י הלכה יב:

רבינו חננאל

והתנן במס' מכשירין אמרו לו זיתים וענבים יוכיחו שהמשקין היוצא מהן לרצון טמאין פי' מקבלין טומאה. מפני שהן משקין והמשקין אין צריכין הכשר ושלא לרצון טהורין כלומר אוכלין הן. וכיון שלא הוכשרו אינן מטמאין. ובאנו להעמיד משנה זו לרצון דניחא ליה. שלא לרצון בסתמא להודיע כי אפילו זיתים וענבים דבני סחיט' נינהו סתמא אוכל הן. וכ"ש תותים ורמונים. ואמרינן לא, פי' לרצון דמתניתין בסתמא. וכל סתם משקה הוא חשוב. ופי' שלא לרצון דגלי אדעתא בפי' שאין רצונו להוציא מהן משקין. (איכא) [איבעיא] תימא שאני סלי זיתים וענבים כיון שהסלין לאו בני קיבול משקה הן דהו' ידוע הוא שכל משקה השותת מהן לעפר והולך וזהו לאיבוד כאילו מעיקרא הפקירן וכשאינן חשובין ולפיכך הן טהורין. תוב אתינן לפרושי דרבנן מודו לי' לר' יהודה בשאר פירות מהא דתניא סוחטין בפגעים. יש מי שאומר ספיגיל ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים. ואוקימנא אפילו תימא רבנן כיון דלא בני סחיטה נינהו אפילו לכתחלה. ושל בית מנשיא היו סוחטין בחול ברמונים ועושין ממנו יין של רמונים כלומר שהרמונים בני סחיטה נינהו כזיתים וענבים ואסור לסוחטן בשבת. אמר רב נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם. ואמרינן וכי מנשיא תנא הוא. ואוקימנא האי תנא

עיין לעמוד הקודם

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מחמיר וכו' שדמה טהור. נ"ב ובתוספות יו"ט סוף מס' מכשירין מתרץ קושיא זו דבאמת דם בהמה לשתיה מכשיר כמו חלב שהוא לשתיה ע"כ מוכרח לומר מדם הקזה והחולב לרפוא' ע"ש: (ב) ד"ה לא לרצון וכו' לא ניחא לי תניא כצ"ל ואות ד' נמחק: (ג) בא"ד התירו לה למגע טמא מת: (ד) בא"ד אמר רבה בר אבוה שינק בתקיפה: (ה) בא"ד וקאמר דלא ניחא ליה טהור:

עין משפט
נר מצוה

ח א מיי' פ"ה מהלכות כלאים הל"ח טוש"ע יו"ד סימן רנו סעיף יד:
ט ב מיי' פ"ז מהלכות מקוואות הלכה א סמג עשין רמח:
י ג מיי' שם והלכה ט סמג שם טוש"ע יו"ד סימן רא סעיף כה:
יא ד מיי' פ"י מהלכות טומאת אוכלין הלכה יג ופי"א הלכה ו:
יב ה מיי' פ"ח מהלכות שבת הל"י סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שכ סעיף ד:
יג ו ז מיי' שם וסמג שם טור שו"ע או"ח סימן תקה:
יד ח ט מיי' פ"ט מהל' טומאת אוכלין הל"ב:

בפגעין ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים ושל בית מנשיא בר מנחם היו סוחטין ברמונים וממאי דרבנן היא דילמא ר' יהודה היא ותהוי נמי ר' יהודה אימר דשמעת ליה לר' יהודה יצאו מעצמן סוחטין לכתחילה מי שמעת ליה אלא מאי אית לך למימר כיון דלאו בני סחיטה נינהו אפילו לכתחילה אפילו תימא רבנן כיון דלאו בני סחיטה נינהו אפילו לכתחילה ש"מ רבנן היא ש"מ של בית מנשיא בר מנחם היו סוחטין ברמונים אמר רב נחמן הלכה כשל בית מנשיא בר מנחם א"ל רבא לרב נחמן מנשיא בן מנחם תנא הוא וכי תימא הלכה כי האי תנא דסבר לה כשל מנשיא בן מנחם ומשום דסבר כמנשיא בן מנחם הלכה כמותו מנשיא בן מנחם הוי *רובא דעלמא אין דתנן *המקיים קוצים בכרם ר"א אומר קדש וחכ"א [א]אינו מקדש אלא דבר שכמוהו מקיימין וא"ר חנינא מ"ט דרבי *אליעזר שכן בערביא מקיימין קוצי שדות לגמליהם מידי איריא דערביא אתרא הכא בטלה דעתו אצל כל אדם אלא היינו טעמא כדרב חסדא דאמר רב חסדא תרדין שסחטן ונתנן במקוה פוסלין את המקוה בשינוי מראה והא לאו בני סחיטה נינהו אלא מאי אית לך למימר כיון דאחשבינהו הוה להו משקה ה"נ כיון דאחשבינהו הוה להו משקה רב פפא אמר משום דהוי דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה [ב]וכל דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה פוסל את המקוה בשינוי מראה *תנן התם [ג]נפל לתוכו יין או חומץ ומוחל ושינה מראיו פסול מאן תנא דמוחל משקה הוא אמר אביי רבי יעקב היא *דתניא ר' יעקב אומר [ד]מוחל הרי הוא כמשקה ומה טעם אמרו מוחל היוצא בתחלה טהור לפי שאינו רוצה בקיומו ר"ש אומר מוחל אינו כמשקה ומה טעם אמרו מוחל היוצא מעיקול בית הבד טמא לפי שאי אפשר לו בלא ציחצוחי שמן מאי בינייהו איכא בינייהו דאתי בתר איצצתא רבא אמר משום דהוי דבר שאין עושין הימנו מקוה ופוסל את המקוה בשינוי מראה אמר רב יהודה אמר שמואל [ה]סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד *[ו]חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה [ז]אלמא קסבר משקה הבא לאוכל אוכל הוא מתיב רמי בר חמא *[ח]זב שחולב את העז החלב טמא ואי אמרת משקה הבא לאוכלין אוכל הוא במאי איתכשר *כדאמר ר' יוחנן בטיפה המלוכלכת ע"פ הדד הכא נמי בטיפה המלוכלכת ע"פ הדד מתיב רבינא *[ט]טמא מת שסחט זיתים וענבים
כביצה

רש"י

בפגעין. פרונ"ש בלע"ז ולהוציא מימיהן לשתות: ובפרישין. קויידונ"ץ: ובעוזרדין. קורמ"ש דלאו אורחייהו בהכי ואין כאן משום דש: אבל לא ברמונים. דאורחייהו בהכי: ושל בית מנשיא. היו רגילין לסחוט רמונים בחול אלמא איכא דסחיט להו הלכך בשבת אסור: אלא מאי אית לך למימר. לר' יהודה כיון דלאו בני סחיטה כו' וכי היכי דלרבי יהודה שרי לכתחילה מהאי טעמא מהשתא אפי' תימא רבנן ושרו ליה מהאי טעמא: מנשיא תנא הוא. בתמיה וכי איהו פליג למימר דבשבת אסור דתימא הלכתא כוותיה והא לא הוזכר אלא לדברי התנא לראיה דהאי תנא הוא סבר כוותיה: וכ"ת. הא דאמר הלכה כשל בית מנשיא ה"ק הלכה כהאי תנא דאסר ברימונים הואיל וקאי מנשיא כוותיה דסוחטין רימונים בחול אלמא בני סחיטה נינהו: הוי רובא דעלמא. דמשום איהו לחודיה נשווי דרך רמונים לסחיטה: קוצים. קרדונ"ש: מקדש. את התבואה משום כלאים דזריעה הוא: ואמר רבי חנינא כו'. אלמא משום חד מקום דאחשבינהו משוינן להו דבר חשוב: אתרא. הוא וחשיבות דרבים הוי חשיבותא: הכא. חד גברא לחודיה הוא נימא בטלה דעתו: אלא היינו טעמא. דרב נחמן דאמר הלכה אין סוחטין: כרב חסדא. אע"ג דלעלמא לא חשיב כיון דאחשיב איהו הוי לדידיה משקה והכי מפרש רב נחמן לברייתא דלעיל סוחטין בפגעין ובפריסין למתק הפרי ולא לצורך המשקה אבל לא ברימונים ואפילו למתקן (א) דשל בית מנשיא היו סוחטין בחול לצורך משקה הלכך בשבת אסור אפי' למתק הואיל ואיכא חד דעביד לשם משקה ולא משום דמנשיא רובא דעלמא אלא חיישינן אי שרית ליה למתק אתי למעבד לשום משקה וכיון דאיהו מחשב ליה הוי משקה ומיחייב אבל בפגעין ליכא (ב) למיחש דאין אדם עושה אותו למשקה: בשינוי מראה. לא בשלשת לוגין דלא הוזכרו שלש לוגין אלא במים שאובין אבל שאר משקין לא פסלי אא"כ נשתנה מראה המקוה על ידיהן: רב פפא אמר. טעמא דתרדין לאו משום חשיבותא דאחשבינהו הוא ולעולם לאו משקה נינהו והא דמפסיל משום דכל דבר שאין עושין ממנו מקוה שאינו מים או שלג או ברד פוסל את המקוה בשינוי מראה: נפל לתוכו. של מקוה יין או חומץ או מוחל והוא כמין מים וזב מן הזיתים וג' מינים יש בו כשטוענן מתחילה במעטן להתחמם ולהתבשל מאליהן מוחל זב מהן והוא צלול כמים ולאחר שעמדו ימים ודחקו זה את זה חוזר מוחל לזוב מהן והוא קרוב להיות כשמן ולאחר שעורכן להוציא שמנן בבית הבד ומשתהה התפוח של גפת בעקלים שהוא אגוד בהן בבית הבד חוזר מוחל וזב מהן: מאן תנא דמוחל משקה הוא. קס"ד דאין מקוה נפסל אלא על ידי משקה ואפילו בשינוי מראה: בתחילה. בתחילת טעינתן של זיתים: מעקול בית הבד. לאחר שנכתש שמנו או לפני סחיטתו: מאי בינייהו. במאי פליגי הואיל ותרוייהו מודו דמוחל היוצא בתחילה טהור והיוצא מעקל בית הבד טמא באיזה מוחל נחלקו דלמר הוי משקה וטמא ולמר לא הוי משקה וטהור: דאתי בתר איצצתא. לאחר שהתחילו להתחמם ודחקו זה את זה ונשתהה הכומר ימים: רבא אמר. קמייתא דקתני מוחל פוסל מקוה דברי הכל הוא ומשום דהוי כו': לתוך הקדרה. של תבשיל לתקנו דמוכחא מילתא דלאו למשקה בעי ליה אלא לאוכל *ואין זה דרך פריקתו והוי כמפריד אוכל מאוכל: אבל לא לתוך הקערה. דזמנין דלמשקה קאי ואף על גב דבקערה לא שתי איניש לא מוכחא מילתא ואיכא איסור: אלמא. מדקאמר סוחט לתוך הקדרה קסבר כו': החלב טמא. שהזב מטמא כל דבר במשא והרי הסיט הקילוח ולא קמפליג בין לתוך הקדרה בין לתוך הכוס: ואי אמרת אוכל הוא. הא אין אוכל מקבל טומאה שלא בהכשר והאי במאי איתכשר: כדאמר רבי יוחנן. במסכת כריתות גבי האשה שנטף חלב מדדיה: בטיפה המלוכלכת על פי הדד. טיפה ראשונה מלוכלכת בה פי הדד בדעת ונוחה ליחלב והיא הוי משקה כשאר חלב דלא לאוכל בעי ליה: טמא מת שסחט זיתים וענבים
כבילה

תוספות

מי דמי ערביא אתרא הוא. הו"מ למיפרך הניחא לרבי אליעזר לרבנן מאי איכא למימר אלא פריך דאפילו לרבי אליעזר לא ניחא ומה שקשה מאכשי הולל דפרק המצניע (לעיל דף צג:) פירשתי שם (ד"ה ואת"ל): ה"נ כיון דאחשביה הוו להו משקה. תחילה ס"ד דסוחטין בפגעין כו' היינו סחיטה ממש אבל השתא אי אפשר לומר דהא פשיטא דאסור דכיון דאחשביה הוה להו משקה אלא סוחטין דקתני היינו בליליי"ר בלע"ז למתק הפרי כדפי' בקונטרס: אמר אביי ר' יעקב היא. קשה לי לימא דהאי מוחל דקתני היינו במוחל היוצא מעקול בית הבד ודברי הכל וכי תימא מדקתני מוחל סתמא משמע דבכל מוחל איירי לא היא דע"כ אפי' לרבי יעקב לא איירי בכל מוחל דהא מודה דמוחל היוצא בתחילה טהור וי"ל דמוחל היוצא מעקול בית הבד לא הוה קרינן ליה מוחל סתם כיון דאי אפשר לו בלא צחוחי שמן:

חולב אדם עז כו'. נראה לר"ת דהיינו דווקא בי"ט דחזיא בהמה לאכילה הוי כמו אוכלא דאיפרת אבל בשבת לא חזיא לשחיטה כמו דם חבורה שבבהמה היא כפסולת וכשחולב הוי כנוטל אוכל מתוך פסולת וכן משמע בבה"ג דבי"ט איירי ומיהו סחיטת זיתים וענבים דשרי לעיל לתוך הקדירה היינו אפי' בשבת כיון דאשכול חזיא לאכילה:
כבילה

מסורת הש"ס

[לעיל נג. ושם נסמן]
כלאים פ"ה מ"ח ב"ב קנ:
[נ"ל אליעזר]
מקואות פ"ז מ"ד
תוספ' דטהרות פרק י
[עי' תוס' עג: ד"ה מפרקוכו']
טהרות פ"ג מ"ג
כריתות יג. פסחים לג: טהרות פ"ג מ"ג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כרב חסדא וכו' ואפילו למתקן הואיל דשל בית וכו': (ב) בא"ד למיחש להכי דאין אדם:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לתוך הקדירה ואין זה דרך פריקתו. עיין לעיל דף עג ע"ב תוספות ד"ה מפרק:

רבינו חננאל

דאמר סוחטין בפגעין ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים וסבר לה כמנשיא בן מנחם שסוחט בחול ברמונים להוציא מהן מים וכן כמו זיתים וענבי' וקיי"ל כוותיה ואקשינן וכי מנשיא הוה רובא לעלמא. ומהדרינן אין. כי הא דתנן המקיים קוצים בכרם וכו' ואוקימנא אע"פ שאין דרך בני אדם לקיים קוצים בכרם כיון שבערביא מקיימין קידש הכא נמי אע"פ שאין דרך בני אדם לסחוט רמונים בחול כיון שסוחטין של בית מנשיא בחול בשבת אסור לסחוט ודחינן ערביא מקום בני אדם רבים ומנשיא אדם אחד הוא ובטלה דעתו אצל [כל] בני אדם ואתינן לטעמא אחריתי אלא האי תנא כטעמיה דרב חסדא דאמר תרדין שסחטן ונתנן למקוה פסלו המקוה בשנוי מראה וכיון שהזכרנו פסולות המקוה אמרינן. תנן התם[נפל]לתוכו יין ומוהל כו' פי' מוהל המים היוצאים מעוקל בית הבד עת שטוען קורות בית הבד על הזיתים הטחונין והוא מי הזיתים ויש בהן צחצוחי שמן: איצצאי דוחק. כדגרסינן בפרק המפקיד (דף מ ע"א) אמר ר' יהודה אמר שמואל סוחט אדם אשכול של ענבים בתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה. אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה אלמא קא סבר משקה הבא לאוכל אוכל הוא. ואותביה רמי [בר חמא] זב שחלב עז החלב טמא. כלומר (טמא) [שטימא אותה] הזב בנגיעתו. וא"ת אוכל הוא במאי אתכשר ופרקינן כר' יוחנן דאמר איתכשר בטפה המלוכלכת ע

רב נסים גאון

פכ"ב רבא אמר משום דהוה דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה וכל דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה פוסל את המקוה בשינוי מראה. עיקר דיליה בתורת כהנים מקוה מים לא מקוה כל המשקין הולך פרט לשנפל בתוכו מי כבשין ומי צבעין ושינו את מראיו ובתוספתא טבול יום (פרק א) יאמר במשקין שאין להן טהרת הגוף ואין להן טהרה מטומאתן ואינן מטהרין בגוף ופוסלין את המקוה בשינוי מראה מה שאין כן במים: כדאמר ר' יוחנן בטיפה על פי הדד. משכחת לה במס' כריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב (דף יג) ולרבא מקום חלב מעין הוא ולא צריך הכשר והתנן האשה שחלב מדדיה ונפל לאויר תנור תנור טמא וקשיא לן במאי איתכשר ואמר ר' יוחנן בטיפה מלוכלכת ע"פ הדד ואין

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"א מהלכות טומאת אוכלין הלי"ד:

טז ב טוש"ע או"ח סי' שכ סעיף ח:

רש"ל ועי' מהרש"א

יז ג מיי' פ"ח מהלכות שבת הל"י ופכ"א הל' יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח שם סעיף ז:

יח ד מיי' פ"ח שם הל"י ופכ"א הלכה יב:

יט ה מיי' פי"ב מהלכות גרושין הלט"ו סמג עשין נ טור שו"ע אה"ע סימן יז סעיף ג:

כביצה מכוונת טהור הא יותר מכביצה טמא ואי אמרת משקה הבא לאוכל אוכל הוא במאי איתכשר הוא מותיב לה והוא מפרק לה בסוחט לתוך הקערה א"ר ירמיה כתנאי *המחליק בענבים לא הוכשר רבי יהודה אומר הוכשר מאי לאו בהא קמיפלגי מ"ס משקה הבא לאוכל אוכל הוא ומ"ס לאו אוכל הוא אמר רב פפא דכולי עלמא [א] משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא והכא במשקה הבא לאיבוד קמיפלגי מר סבר משקה הוא ומ"ס לאו משקה הוא ובפלוגתא דהני תנאי דתניא *המפצע בזיתים בידים מסואבות הוכשר לסופתן במלח לא הוכשר לידע אם הגיעו זיתיו למסוק אם לאו לא הוכשר רבי יהודה אומר הוכשר מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס משקה העומד לאיבוד משקה הוא ומ"ס לאו משקה הוא אמר רב הונא בריה דרב יהושע הני תנאי במשקה העומד לאיבוד פליגי והנך תנאי במשקה העומד לצחצחו קמיפלגי א"ר זירא אמר רב חייא בר אשי אמר רב סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ודג לצירו אפילו לתוך הקערה יתיב רב דימי וקאמר לה להא שמעתא א"ל אביי לרב דימי אתון משמיה דרב מתניתון ולא קשיא לכו אנן משמיה דשמואל מתנינן לה וקשיא לן מי אמר שמואל דג לצירו אפי' לתוך הקערה והאיתמר כבשים שסחטן אמר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ושלקות בין לגופן בין למימיהן מותר ושמואל אמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור א"ל האלהים עיני ראו ולא זר (כלו כליותי בחקי וגו') [איוב יט] מפומיה דר' ירמיה שמיע לי ור' ירמיה מר' זירא ור' זירא מרב חייא בר אשי ורב חייא בר אשי מרב: גופא כבשים שסחטן אמר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ושלקות בין לגופן בין למימיהן מותר ושמואל אמר אחד זה ואחד זה לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור רבי יוחנן אמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת מיתיבי סוחטין כבשים בשבת לצורך השבת אבל לא למוצ"ש וזיתים וענבים לא יסחוט ואם סחט חייב חטאת קשיא לרב קשיא לשמואל קשיא לר' יוחנן רב מתרץ לטעמיה שמואל מתרץ לטעמיה ר' יוחנן מתרץ לטעמיה רב מתרץ לטעמיה סוחטין כבשים בשבת לצורך השבת אבל לא למוצ"ש בד"א לגופן אבל למימיהן פטור אבל אסור ושלקות בין לגופן בין למימיהן מותר וזיתים וענבים לא יסחוט ואם סחטן חייב חטאת שמואל מתרץ לטעמיה סוחטין כבשים בשבת לצורך השבת הוא הדין לשלקות בד"א לגופן אבל למימיהן פטור אבל אסור וזיתים וענבים לא יסחוט ואם סחט חייב חטאת ר' יוחנן מתרץ לטעמיה סוחטין כבשים לצורך השבת אבל לא למוצ"ש אחד כבשים ואחד שלקות בד"א לגופן אבל למימיהן לא יסחוט ואם סחט נעשה כמי שסחט זיתים וענבים וחייב חטאת אמר רב חייא בר אשי אמר רב דבר תורה אינו חייב אלא על דריסת זיתים וענבים בלבד וכן תני דבי מנשה דבר תורה אינו חייב אלא על דריסת זיתים וענבים בלבד *ואין עד מפי עד כשר

אלא

רש"י

כביצה מכוונת טהור. משנה היא במסכת טהרות ומפרש בה בהדיא ובלבד שלא יגע במשקה שאינו נוגע אלא באוכל וכיון דכבילה מכוונת הוא לכי סחיט טיפה קמייתא חסר ליה מכבילה ואין האוכל אע"פ שהוא טמא מטמא המשקה שאין אוכל מטמא אחרים בפחות מכבילה אבל אם היה נוגע במשקה איטמי ליה משקה מטיפה ראשונה שהמשקה מקבל טומאה בכל שהוא וה"נ תני בה בהדיא יותר מכבילה טמא שכיון שיצאה טיפה ראשונה נטמאה בכבילה וטמא מת דווקא נקט שאינו מטמא בהיסט וה"ה לטמא שרץ וכל טמאי מגע וטמא מת לרבותא נקט דהוי אב הטומאה משום דקתני סיפא אבל זב שסוחט זיתים וענבים אפי' גרגיר יחידי טמא שכיון שיצאה טיפה ראשונה נטמא המשקה במשא הזב: ואי אמרת כו'. דקס"ד אפי' סוחט לתוך הקדירה: כתנאי. משקה הבא לאוכל אוכל הוא או משקה הוא: המחליק בענבים. כתוס המחליק פני ככרותיו בענבים שסוחט המשקה על הככר: הוכשר. האוכל *הענבים הוכשרו: הבא לצורך אוכל כגון שסחטן לשם הפת: ה"ג דכ"ע משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא אלא משקה הוא והיינו טעמא דמ"ד לא הוכשר שמתחילה נסחט אדעתא דאזיל לאיבוד שהאור שואבו ושורפו: המפצע בזיתים. בגלוסקי"ר כדי שיהיו רכין: הוכשר. דניחא ליה במשקה דטייף עלייהו שמתוך כך הם מרבים טעם: לסופתן במלח. שמתוך שהן קשין אין המלח נדבק בהן ומפצעם לרככן מבחוץ מעט: לא הוכשר. דלא מכוין למשקה דידהו דליעקר: לידע אם הגיעו זיתיו למסוק. צריך הוא לראות אם שומנו נוח לצאת מיהו המשקה אזיל לאיבוד: הני תנאי. דמפצע ודאי במשקה העומד לאיבוד פליגי כדאמרי' אבל תנאי דמחליק לאו בעומד לאיבוד פליגי דלאו לאיבוד אזל שהרי לנאות האוכל נתנו והרי מנאהו אלא במשקה העומד לנאותו לאוכל קא מיפלגי דה"ק משקה הבא לאוכל משקה הוא ה"מ היכא דקא צריך ליה א"נ שטר ביה ריפתא דתורת משקה עביד אבל לנאותו פליגי: ודג לצירו. סחיטת דג להוציא צירו לאו משקה הוא אלא אוכלין: כבשין. ירק חי כבוש ביין וחומץ: לגופו. אם לאכול הכבשים סוחטן ממשקה הצף עליהן והנבלע בהן מותר לכתחילה דלא מפרק הוא הואיל ולאו למשקה הוא צריך: פטור. שאין זה מפרק שאין המשקה הזה יוצא מן הכבשים שלא גדל בתוכן אבל אסור אטו זיתים וענבים: שלקות. אפילו למימיהן לאו משקה נינהו אלא אוכל: למימיהן פטור אבל אסור. והא שלקות דומיא דדג לצירן הוא ולא שרי ליה שמואל לכתחילה: עיני ראו ולא זר. היה דבעינא למימר לך דמשמיה דרב איתמר: סוחטין כבשין. ולא מפליג בין לגופן בין למימיהן ושרי לכתחילה וקשיא לכולהו דליכא בהו דשרי כבשין למימיהן לכתחילה: דבר תורה. כלומר אסרה תורה מלאכה ודריכת זיתים וענבים הוא דהויא מלאכה אבל שאר דריכות לאו אורחייהו בהכי ולאו מלאכה נינהו:

לעדות

תוספות

כביצה מכוונת טהור. פי' בקונטרס שאע"פ שהאוכל טמא אינו מטמא את המשקה שאין אוכל מטמא בפחות מכבילה והאי טעמא לא ניחא אלא למ"ד בפרק כל שעה (פסחים דף לג: ושם) משקים מיפקד פקידי אבל למ"ד התם מיבלע בליעי טמאים המשקין מאליהן כיון שנגע באוכל [ומשני התם דבמתני' איירי בענבים שלא הוכשרו לאימת מתכשרי לכי סחיט להו וכי סחיט להו בציר שעוריה והשתא לפי' רש"י מה בכך] מיד כשיצאה הטיפה ראשונה (א) נטמאה הואיל והאוכל מקבל טומאה בכל שהוא ומה שהקשה ר"ת לפירו' פי' לעיל בריש המצניע (דף נא.): דכ"ע משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא. לא מצינן למימר דכ"ע אוכל הוא (ב) דא"כ מ"ט דמ"ד הוכשר: אם הגיעו זיתיו למסוק כו'. מה שקשה ליה לרב נחמן דמפרש בפ"ק (דף יז:) דגזרו לבצור בטהרה משום דפעמים שאדם הולך כו'. שם פירשתי בד"ה גוזרני: כבשים שסחטן לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור. רב לטעמיה דאמר לקמן דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים ולפירוש הקונטרס דפי' משום דאתי המשקה מעלמא קשה לרבי אמאי גזרו להדוקי אודרא אפומא דשיפא בשלהי תולין (לעיל דף קמא.) שמא יסחוט הא אפילו סחיט ליכא איסור דאורייתא מיהו י"ל דהתם רבא דקאמר לה וס"ל כר' יוחנן דמחייב חטאת: ורבי יוחנן אמר אחד כבשין ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת. ובדג לצירו נמי הוה מחייב ר' יוחנן חטאת לתוך הקערה דדג לצירו מדמינן לשלקות בכולה שמעתין דפריך מדשמואל דשלקות אההיא דדג לצירו ופי' ר"ח דהלכה כר' יוחנן דקיי"ל כוותיה לגבי רב ושמואל ושמעינן ממילתא דר"י שאסור לסחוט כבשים ושלקות למימיהן ואם סחט חייב חטאת ולא הפריש בסחיטה בין קדירה לקער' אלא הכל אסור מתוך אלו דברים מתברר שאין הלכה לא כשמואל ולא כרב שאמרו סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה ויש שמעמידין דברי רב ושמואל ביו"ט מדדייק רב חסדא מדברי שמואל כן ואין לנו להדורי אפירכי ולאפוקי שמעתא מדוכתיה אלא ודאי בשבת קאמרי רב ושמואל ואין הלכה כמותן לא בשבת ולא ביו"ט ע"כ פי' ר"ח ומה שדקדק מדלא מפליג ר' יוחנן משמע דמיירי אפילו לתוך הקדירה אין זה דיוק דהא רב ושמואל נמי אסרי סתמא בכבשים (ג) למימיהן ואע"ג דשרו לסחוט בהדיא אשכול של ענבים לתוך הקדירה ומה שדחה דברי המעמידין דברי רב ושמואל ביו"ט לומר ר"ח שהדינו אבל דברי רב חסדא ביום טוב כדפירשתי לעיל:

בהמה

רבינו חננאל

פי' הדף שנפסלה מאוכל והיא מכשרת במשקה ואותיב רבינא טמא מת שסחט זיתים וענבי' וכו' ופרקינן בסוחט לתוך הקערה שהוא ודאי משקה. ומפני מה לא פירק פירוק זה לגבי חולב עז חדא מתרי תלתא טעמא קאמר. א"ר ירמיה כתנאי. המחלק בענבים לא הוכשר. פי' מחלק משפשף פעמים שמתמצה בהן משקין. ומחליקן בו. ולפיכך אמר ר' יהודה הוכשר שכך משקה גמור הוא. ות"ק אמר משקה הבא לאוכל הוא וכאוכל הוא חשוב ואינו מכשיר ובא רב הונא ופירש כי התנאין החולקין במחלק במחליק בענבים פליגי במשקה העומד לצחצחו ואלו החולקין במפצע זיתים בידים מסואבות פליגי. במשקה העומד לאיבוד. א"ר זירא א"ר חייא בר אשי אמר רב סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה וכן פירושו כל דבר הנסחט בקדירה הוא אוכל ומותר ולתוך הקערה משקה הוא ואסור. זולתי הדג שאפילו סחיטתו בקערה שרי. והא דאתמר כבשים שסחטן אמר רב לגופן מותר וכו'. דברים פשוטין הן. ואין צריכין לפנים ולא לפני פנים. אמנם צריכין אנו לברר כמי ההלכה. לפיכך אנו מזכירין דברי כולן: גופא כבשים שסחטן כגון ירקות וראשי לפתות וכרוב וכל הדומה להן. אמר רב לגופן מותר כלומר סחטן להסיר מימיהן ולאכלן מותר. אבל אם כוונתו למימיהן והוא צירן פטור אבל אסור. ושלקות כגון ירקות וכדומה להן שלקן מקודם השבת ונשארו מימיהן בהן וכן דגים מלוחין בין לגופו בין למימיהן מותר. ושמואל א"ר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ור' יוחנן אמר אחד כבשים וא' שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ומותבינן עלייהו סוחטין כבשים בשבת לצורך השבת אבל לא למוצ"ש. זיתים וענבים לא יסחוט ואם ס"ט חייב חטאת קשיא לרב וקשיא לשמואל וקשיא לר' יוחנן וכל אחד מהן מתרץ מתניתא דא לטעמיה ודבריהן פשוטין הן אבל אנחנו כותבין תירוץ. טעמא דר' יוחנן דהלכתא כוותיה דקיי"ל כל היכא דפליגי רב ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. ולפיכך מדקדקינן בדבריו להעמיד הלכה על בוריו. ר' יוחנן מתרץ לטעמיה סוחטין כבשים בשבת לצורך השבת. אבל לא למוצ"ש ואחד כבשים ואחד שלקות לגופן אבל למימיהן לא יסחוט ואם סרט נעשה כמי שסחט זיתים וענבים וחייב חטאת. ולא הפריש בסחיטתן למימיהן בין קדירה לקערה אלא הכל אסור. דהא סחיטת זיתים וענבים בין לקדירה ובין לקערה למימיהן הוא צריך. וא"ר יוחנן שהסוחט כבשים ושלקות למימיהן כסוחט זיתים וענבים וחייב חטאת. ומתוך אלו הדברים מתברר שאין הלכה לא כשמואל ולא כרב שאומ' סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה. ויש שמעמיד דברי (רבינו) רב ושמואל ביו"ט. מדדייק רב חסדא מדברי שמואל. ואמר מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה כדי לקיים דבריהם להיות הלכה ואינן דבריהם נכונים שאפילו ביו"ט כל אילו אסורין ולינק בפיו מן הבהמה ביו"ט אסור וכ"ש לחלוב. כדגרסינן בסוף פרק חרש [שנשא] פקחת. אבא שאול אומר נוהגין היינו שיונקין מן בהמה טהורה ביו"ט ואקשינן עליה היכי דמי אי דאיכא סכנה אפילו בשבת שרי אי דליכא סכנה אפילו ביו"ט אסור. ומפרקי' לא צריכא דאית בה צערא (וסברא) [וקסבר] מפרק כלאחר יד הוא. שבת דאיסור סקילה הוא גזור רבנן. י"ט דאיסור לאו לא גזור רבנן. הנה אפי' לינק ביו"ט לא התירו אלא במקום שיש צער כ"ש לחלוב במקום שאין צער שודאי אסור. ואין לנו להדורי אפירכי ולאפוקי שמעתא מדוכתא אלא ודאי זה שאומר סוחט אדם לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה בשבת אמרו. ושאמר רב חסדא ביו"ט הוא ואין הלכה כמותם לא בשבת ולא ביו"ט וכך קיבלנו מרבותינו והא דתנא דבי מנשה דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד. לא קשיא הא דר' יוחנן *) ושאר פירות זולתי זיתים וענבים סלקא שמעתא כר' יהודה דאמר לאוכלין היוצא מהן מותר

למשקין

*) [נראה דר"ל דתנא דבי מנשה לא כו' למעט רק שאר פירות אבל לא כבשים ושלקות אך לשונו צריכה תיקון קצת. ועי' בר"יף כאן]

מסורת הש"ס (בגליון)

מעשרות פ"א מ"ה

[טהרות פ"ג] נ"ל והענבים ואולי כפת ... בענבים ... הוכשר

יבמות פז: ודף קכב. בכורות לו. מו:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כביצה וכו' טיפה ראשונה הואיל והאוכל וכו' בריש המצניע. נ"ב דף נא נדה אי לענין וע"ש: (ב) ד"ה דכ"ע וכו' דא"כ מ"ט: (ג) ד"ה ור' יוחנן וכו' אסרי סתמא כבשים ושלקות למימיהן:

הגהות הגר"א

[א] גמ' משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא ... דריסת ... אוכל הוא ... וכ"כ ... ע"ש:

גליון הש"ס

גמ' שלקות לגופן מותר למימיהן. עי' לעיל דף עג ע"ב תוס' ד"ה וצריך לעצים:

לעדות אשה · לומר לאשה מת בעליך דאקילו בה רבנן משום עיגונא וכל דמקדש אדעתא דרבנן *מקדש *ואפקועי רבנן לקדושין מיניה: לעדות בכור · בכור ביד כהן כשנתנו ישראל לו שלם ואירע לו בו מום קי"ל בבכורות (דף לה.) נחשדו כהנים להטיל מום בבכור ואין נאמן לומר מום זה נפל בו מאליו וצריך להביא עדים ואמרינן התם דאשה כשרה לעדות זו: אימא לעדות שהאשה כשרה לה · והאי נמי כשרה לה: גברא יתירא · ר"ש דמתני' ר"א תנן בה: אתא לאשמעינן · בתמיה כלומר מה בא ללמדנו אם לא זאת: מתני' כל שבא בחמין · כלומר שנתבשל: שורין אותו בחמין · כדי שיהא נמוח: וכל שלא בא בחמין · כגון בשר יבש שאוכלין אותו חי ע"י הדחק: מדיחין אותו. ולא אמרי' זהו בישוליה אבל לא שורין: חוץ מן המליח ישן · דג מליח של שנה שעברה: וקוליים האיספנין · שם דג שאוכלין אותו מחמת מלחו ע"י הדחה בחמין והנך אפילו הדחה נמי לא שזהו גמר מלאכתן והוי בשול: גמ' כגון מאי. הוי בא בחמין שחוזרין ושורין אותו בחמין: תרנגולתיה דר' אבא· מבשלה ושורה אותה ימים רבים בחמין למחות מאליה ואוכלה לרפואה: בר תלתא טרפי · בן ג' שנים: אתנוסי · הייתי נאנס להקיא מחמת מיאוס: רייק · רוקק מכותחא דבבלאי כשזוכרו שהיה מאוס בעיניו: אמר רב יוסף כו'. קשה היה בעיניו שנמאסין בני בבל על בני ארץ ישראל אמר אנו נמי יש לנו לרוק מתרנגולתיה דר' אבא שהם אוכלים: ועוד כותח· אינו מאוס כל כך בעיני אחר בני מערבא: דהא אמר רב גזא כו'· ושאילו מיניה אותו כותח: בריחי. חולים: הדיח· קוליים מאי:חייב חטאת· דהוי בישול: מפני מה עופות שבבבל שמנים · משל א"י: כלך· לכה לך אלא שקיצר הלשון: למדבר עזה·והיא מא"י: מועדים שבבבל שמחים·רגילים לשמוח במועדים יותר מא"י: מפני שהם עניים · וכל השנה אין להם שמחה במאכל ומשתה ואין להם מרגוע ממלאכה לפיכך במועדים כל שמחתם: מצויינין· מציינין עצמן בלבושים נאים: מצויינין · מקושטין: שאינן בני תורה· כל כך לכבדם כבני ארץ ישראל מחמת תורתם מכבדים אותם מחמת לבושיהן שנראין חשובים: דרדקי· בחורים שלא הגיעו לסברא: מפני שלא גלו · הטופות כמו אותן של א"י כדאמרינן לקמן: שאנן מואב מנעוריו וגו' · סיפיה דקרא על כן עמד טעמו בו אלמא הגולין מפיגין טעמן ושמנן: נ"ב שנה· משגלו בימי צדקיה בחרבות ירושלים עד שנפקדו בימי כורש ואז עלו מהם לייסד את הבית י"ח שנים קודם גמר הבנין שהיא לסוף ע' שנה בשנת שתים לדריוש כדאמרי' במגילה (דף יא:):וכולן חזרו. הבהמות ועופות ואף הדגים חוץ מן קוליים האספנין וכולן חזרו דהא עד בהמה כת"ב ומכלל דמכאן ואילך הדור חוץ מקוליים כדמפרש: הני מדרי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם · מדרונות שבבבל מחזירין מים הנשפכים בהן לעין עיטם שהוא מקום גבוה שבא"י שאותו מעיין מביא מים לבית טבילת כה"ג ביוה"כ דמתוקן בחומת עזרה על גבי שער המים כדאמרינן בסדר יומא (דף לא.) עין עיטם גבוה מקרקע העזרה כ"ג אמות והילך מחזירין שיש בפרת סילונות וסולמות למטה מן הקרקע (הים) ודרך אותן סולמות חוזרין המים לא"י וחוזרין וטובעין במעיינות והדגים חזרו דרך אותן סולמות שנוחים להעלותן יותר מדרך פרת עצמו: והאי · קוליים האספנין:כיון דלא שריר שדריה· אין קשה שדרה שלו:לטבריה·לבוז ולהטיל עליהם עול ולא שמתכוונין לבטלן משמחת הרגל אבל הקללה גרמה לכך: קומטין· *לשון לעז הוא שלטון: בולשת· חיל המלך: ציפורי וטבריה מא"י: שאינן במקומם·שמא"י גלו לשם והגולה למקום נכרי מציין עצמו במלבושים שיהא חשוב:במתא שמאי.בעירי איני צריך להתכבד אלא בשמי שאני ניכר בו: בלא מתא·במקום שאינה עירי:תותבאי·כבודי תלוי בשמלתי שמלתו מתרגמינן תותביה (שמות כב):ציצין·למחין:הבאים·אותן של יעקב שיבאו לבבל ישרשו ויעשו ציצין ופרחים לתורה וסייעתא אתיא לר' יוחנן דטעמא דמצויינין להו לפי שאינן בני תורה כדרבי אסי הגלה לפי שאינן במקומן:
כשבא

בהמה בגימטריא. אסמכתא בעלמא היא דנ"ב נפקא לן בלאו גימטריא כדפי' בקונטרס: סובר

תורה אור

אלא לעדות אשה בלבד *איבעיא להו עד מפי עד לעדות בכור מהו רב אמי אסיר ורב אסי שרי א"ל רב אמי לרב אסי והא תנא דבי מנשיא אין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד אימא לעדות שהאשה כשרה לה בלבד רב יימר אכשר עד מפי עד לבכור קרי עליה מרימר יימר שרי בוכרא *והלכתא עד מפי עד כשר לבכור: חלות דבש: כי אתא רב הושעיא מנהרדעא *אתא ואייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין ור"א ור"ש מתירין אמר רב יוסף גברא יתירא אתא לאשמעינן א"ל אביי טובא קמ"ל דאי ממתניתין הוה אמינא התם הוא דמעיקרא אוכלא ולבסוף אוכלא אבל הכא דמעיקרא אוכלא ולבסוף משקה אימא לא קמ"ל: **מתני'** *כל שבא בחמין מערב שבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מערב שבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן (ודגים מלוחין קטנים) *וקוליים האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן: **גמ'** כגון מאי אמר רב ספרא כגון תרנגולתא דר' אבא ואמר רב ספרא זימנא חדא איקלעית להתם ואוכלן מיניה ואי לא רבי אבא דאשקיין חמרא בר תלתא טרפי איתנסי רבי יוחנן רייק מכותח דבבלאי אמר רב יוסף ולירוק אנן מתרנגולתא דרבי אבא ועוד אמר רב גזא זימנא חדא איקלעית להתם ועבדית כותח דבבלאי שאילו מיניה *כל בריחי מערבא: כל שלא בא בחמין וכו': הדיח מאי אמר רב יוסף הדיח חייב חטאת אמר מר בריה דרבינא אף אנן נמי תנינא חוץ ממליח ישן וקוליים האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן שמע מינה יתיב רבי חייא בר אבא ורבי אסי קמיה דרבי יוחנן ויתיב רבי יוחנן וקא מנמנם אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי אסי מפני מה עופות שבבבל שמנים א"ל כלך למדבר עזה ואראך שמנים מהן מפני מה מועדים שבבבל שמחים מפני שהן עניים מפני מה ת"ח שבבבל מצויינין לפי שאינן בני תורה מפני מה עובדי כוכבים מזוהמי' מפני שאוכלין שקצי' ורמשי' *איתער בהו רבי יוחנן אמר להו דרדקי לא כך אמרתי לכם °אמור לחכמה אחותי את *אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אומרהו ואם לאו לא תאמרהו אמרו ליה ולימא לן מר איזה מהן מפני מה עופות שבבבל שמנים מפני שלא גלו שנאמר °שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא אל שמריו ובגולה לא הלך והכא מנלן דגלו דתניא *רבי יהודה אומר נ"ב שנה לא עבר איש ביהודה שנאמר °על ההרים אשא בכי ונהי וגו' מעוף השמים ועד בהמה נדדו הלכו בהמ"ה בגימטריא חמשין ותרתין הוו א"ר יעקב א"ר יוחנן כולן חזרו חוץ מקוליים האיספנין *דאמר רב הני מדרי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם והאי כיון דלא שריר שדריה לא מצי סליק מפני מה מועדים שבבבל שמחים מפני שלא היו באותה קללה דכתיב °והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה וכל מועדה וכתיב °חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח *מאי היו עלי לטורח א"ר אלעזר אמר הקב"ה לא דיין לישראל שחוטאין לפני אלא שמטריחין אותי לידע איזו גזירה קשה אביא עליהן א"ר יצחק אין לך כל רגל ורגל שלא באתה בולשת לציפורי ואמר רבי חנינא אין לך כל רגל ורגל שלא בא לטבריה אגמון וקמטון ובעל זמורה מפני מה ת"ח שבבבל מצויינין לפי שאינן (א) בני מקומן דאמרי אינשי במתא שמאי בלא מתא תותבאי °הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל תני רב יוסף אלו תלמידי חכמים שבבבל שעושין ציצין ופרחים לתורה מפני מה עובדי כוכבים מזוהמין שלא עמדו על הר סיני שבשעה שבא

רב נסים גאון

ואין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד כשאמר כי מת בעלה התירוה בית דין לינשא ואע"פ שהמועם העתיק דבר זה מזולתו וכמו שביארו דבר זה בפרק אשה שהלך בעלה וצרתה (דף קכב) והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד וכו': **עד** מפי עד בבכור מהו. עיקר דיליה במסכת בכורות בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לה) דתניא ר' יהושע בן קפוסאי אומר בכור בי כהן צריך ב' מן השוק להעיד עליו רבן שמעון בן גמליאל אומר אפילו בנו ובתו ואמרו הלכתא כרבן שמעון ודוקא בנו ובתו אבל אשתו לא מאי טעמא אשתו כגופו דמיא ועוד אמרו איבעיא להו עד מפי עד מהו לעדות בכור אמר ליה תני אלא לעדות אשה כשירה לו וכבר נתברר לנו שבתו כשירה והואיל ואשה כשירה לעדות בכור עד מפי עד נמי כשר לעדות בכור וכן פסקה ההלכה וזה שאמרו בבכור בהמה אבל בבכור אדם לא. גרסינן בפרק י' יוחסין (דף עד) ג' נאמנין על הבכור חיה ואמו ואביו חיה לאלתר אמו כל ז' אביו לעולם: **כגון** תרנגלתיה דר' אבא. כך פירשה אדוננו האיי גאון ז"ל תרנגולת שמבשלין אותה ומוציאין אותה מהמרק וממלאין אותה בתבלין וכשרוצה לאכול ממנה שורין אותה במים חמים ואוכלים אותה כאילו היא חמה: סליק פרק חבית

עין משפט נר מצוה

[ועי' שבות יעקב חלק ב' סימן קטו]

כ א מיי' פ"ב מהלכות בכורות הלכה טו סמג עשין ריא טוש"ע יו"ד סימן שיד סעיף ס:

כא ב מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה טו טור שו"ע או"ח סימן רנב סעיף ה וסי' שכ סעיף ב:

כב ג מיי' פכ"ב שם הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיח סעיף ד:

כג ד מיי' פ"כ מהלכות סנהדרין הלכה ז סמג עשין כז טור שו"ע חו"מ סימן י סעיף א:

רבינו חננאל

למשקין היוצא מהן אסור . והא דתניא סוחטין בפגעים ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים דשל בית מנשיא בן מנחם היו סוחטין ברמונים אמר רב נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם וסלקא שמעתא דאסור לסחוט ברמונים בשבת והא דתני אין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד . אוקימנא לעדות שהאשה כשרה לה והלכתא עד מפי עד כשר לבכור . פי' עד מפי עד נאמן להעיד על בכור בהמה טהורה שזה המום שיש בו אפי' שראוי לבוא בידי אדם הוא לא נפל בו מידי אדם ובזו העדות החכם מתירו להאכל במומו וכ"ש בעדות גדולה מזו. ומפורש כך בבכורות פ' כל פסולי המוקדשי'. וסלקא שמעתא התם דהלכתא כרשב"ג דאמר אפילו בנו ובתו נאמנים ויש מי שאומר כי עד מפי עד נאמן בבכור אדם וטעות הוא בידו: **חלות דבש** שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין ור' אלעזר מתיר . כי אתא רב הושעיא מנהרדעא אתא ואייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורים . ור' אלעזר ור"ש מתירין . והא מתניתא מסייעא נמי לר' יוחנן : מתני' כל שבא בחמין מלפני השבת וכו' . ומיבעיא לן כגון מאי . ואמר רב ספרא כגון תרנגולתא דר' אבא שהיתה מלוחה ביותר וכשמבקשין לאוכלה שורין אותה במים חמין . אמר רב ספרא כגון זו התרנגולת אם הובאה בחמין מלפני השבת מותר לשרותה בחמין בשבת ולאוכלה . ואם לאו אסור לשרותה ומותר להדיחה והמליח הישן וקוליים האיספנין

מסורת הש"ס

[יבמות נ:]
בכורות לו. ע"ש
לעיל יט:
לעיל לט.
[דג שבמקומות האספניא ושמו בלשון הקודש שיבוטא ערוך ערך אספן]
[עי' לעיל כח.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לפי שאינן במקומן כצ"ל ותיבת בני נמחק:

ב"ב טז:
סנהדרין ז:
[יומא נד.]
בכורות מה:
[מגילה לא:]

לשון קומטו כמו קומוס ולשון רומי הוא עי' רש"י סוטה יד ד"ה בגסטרא

כד א מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שיד סעיף א:

כה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

כו ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יא:

כז ד מיי' שם סעיף ח:

כח ה ו ז מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ו:

כט ח ט מיי' שם הל"א טוש"ע שם סעיף א:

ל י מיי' שם הל"א ופ"י הלכה טז סמג שם:

ע"ז כב: יבמות קג:

[לעיל קכא. פירש"י שם מקום]

ב"מ ר' יוסי מתיר

[לעיל קכא.]

*שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי גרים מאי א"ל אע"ג דאינהו לא הוו מזלייהו הוו דכתיב °את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה וגו' (דברים כט) ופליגא דר' אבא בר כהנא דא"ר אבא בר כהנא עד שלשה דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו אברהם הוליד את ישמעאל יצחק הוליד את עשו יעקב הוליד י"ב שבטים שלא היה בהן שום דופי: **מתני'** *[א]שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי ואין נוקבין מגופה של חבית דברי ר' יהודה *וחכמים [ג]מתירין ולא יקבנה מצדה ואם [ד]היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח אמר ר' יהודה *מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחטאת: **גמ'** א"ר אושעיא ל"ש אלא דרוסות אבל מפורדות לא ומפורדות לא מיתיבי ר' שמעון בן גמליאל אומר מביא אדם את החבית של יין ומתיז ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים בשבת ואינו חושש ההיא רבנן (א) מתני' רבי נחמיה היא ומאי דוחקיה דרבי אושעיא לאוקמי מתניתין כרבי נחמיה ובדרוסות לוקמה במפורדות ורבנן אמר רבא מתני' קשיתיה מאי איריא דתני גרוגרות ליתני פירות אלא ש"מ בדרוסות תניא חדא [ה]חותלות של גרוגרות ושל תמרים מתיר ומפקיע וחותך ותניא אידך מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך לא קשיא הא רבנן הא ר' נחמיה *דתניא ר' נחמיה אומר אפי' תרווד ואפילו טלית ואפילו סכין אין ניטלין אלא לצורך תשמישן [א] בעו מיניה מרב ששת °מהו למיברז חביתא בבורטיא בשבתא לפיתחא קמיכוין ואסיר או דילמא לעין יפה קמיכוין ושרי א"ל [ו]לפיתחא קא מכוין ואסיר מיתיבי רשב"ג אומר [ז]מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף התם ודאי לעין יפה קמיכוין הכא אם איתא דלעין יפה קמיכוין לפתוחי מיפתח: אין נוקבין מגופה וכו': אמר רב הונא מחלוקת למעלה [ח]אבל מן הצד דברי הכל אסור והיינו דקתני לא יקבנה מצדה ורב חסדא אמר מחלוקת מן הצד אבל על גבה דברי הכל מותר והא דקתני לא יקבנה מצדה התם בגופה דחבית תנו רבנן [ט]אין נוקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף מוסיף ויש אומרים [י]אין מוסיפין ושוין שנוקבין (ב) נקב ישן לכתחילה ותנא קמא מאי שנא מנקב חדש דלא דקא מתקן פיתחא אוסופי נמי קא מתקן פיתחא אמר רבה [כ]דבר תורה כל פתח שאינו עשוי להכנים ולהוציא אינו פתח ורבנן הוא דגזור משום לול של תרנגולין *דעביד [לעיל קב:] לעיולי אוירא ולאפוקי הבלא ואם בא להוסיף מוסיף אוסופי ודאי בלול של תרנגולים לא אתי לאוסופי משום

רש"י

כשבא נחש על חוה. כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא עליה דכתיב (בראשית ג) הנחש השיאני לשון נשואין: גרים מאי. שלא היו על הר סיני מהיכן פסקה זוהמא: מזלייהו הוו. בסיני וכל שעמדו על הר סיני נתקדשו ונטהרו ונתרפאו מכל מום ואף עורים ופסחים שהיו בישראל כדתניא בספרי: ופליגא. הא דאמרן דלא פסקה זוהמא עד סיני: **מתני'** שובר אדם חבית. מליאה גרוגרות בסכין או בסייף לאכול ממנה גרוגרות דאין במקלקל שום איסור בשבת: ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי. לנוקבה יפה בפתח נאה: אין נוקבין מגופה. הדבוקה (ג) בפה החבית לעשות נקב אלא נוטל את כולה אבל כי נקיב לה מתקן פתחא: וחכמים מתירין. דאין דרך פתח לחבית בכך: ולא יקבנה מצדה. בגמרא מפרש לה: שהוא ממרח. ויש כאן משום ממחק: בערב. מדינה*: מחטאת. שמא מירח השעוה לדובקה בדופני הכלי סביב הנקב: **גמ'** לא שנו. דשובר החבית ומטלטל הסייף לכך: אלא בדרוסות. שהגרוגרות דרוסות בעיגול וחותכין ממנו בקורדום או בסייף ואיידי דמטלטל סייף לחתוך גרוגרות תבר ביה נמי לחבית: אבל מפורדות. שא"צ לחתכן לא יטלטל סייף לשבור החבית (ד) דמתני' כר' נחמיה דאמר אין כלי ניטל אלא לתשמיש המיוחד לו כדמוקי לקמן: ואינו חושש. ואע"ג דיין לאו למחתכיה קאי: רבנן היא. דפליגי אדר' נחמיה ואמרי כל הכלים ניטלים לצורך ושלא לצורך: חותלות. כלי של כפות תמרים ועושין כמין סלים ונותנים לתוכן תמרים רטים להתבשל: מתיר. אם הכסוי קשור בחבל: אבל לא מפקיע. סותר שרשרות החבל בכלי: ולא חותך. דאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו וסכין אינו עשוי לכך: למיברז. לנקוב פויינדור"א בלע"ז: בבורטיא. ברומח לתוחבו בדופניה לנקוב: לעין יפה. להרחיב מוצא היין בנקב גדול מדלא נקיב ליה כדרך הנוקבין נקב עגול ויפה: התם ודאי לעין יפה קמיכוין. שמרחיב פיה למטה ממגופתה כדקתני מתיז את ראשה שפת פיה: לפתוחי מיפתח. יטול מגופתה: למעלה. בראש המגופה התם הוא דשרו רבנן דלאו אורחא למיעבד פתחא התם אלא נוטל כל המגופה: אבל מצדה. זמנין דעבדי לה משום פתחא ואינו רוצה לפותחה למעלה שלא יפול עפר או פסולת ביין: היינו דקתני ולא יקבנה מצדה. ואמגופה קאי ודברי הכל: מחלוקת מן הצד. התם הוא דקאסר רבי יהודה משום דאיכא דעבדי ליה פתחא: אין נוקבין נקב חדש. בכלי: נקב ישן. שנסתם דכי חוזר ופותח לאו כעושה פתח הוא שהרי עשוי ועומד וסתימתו לאו כלום: אוסופי נמי קמתקן פתחא. שמרחיבו ויש כאן משום גמר מלאכה: הבלא. כרתון שלא ימותו התרנגולין: ואם בא להוסיף מוסיף. ולא גזרינן דילמא אתי לאוסופי בלול של תרנגולין דלא מוסיף איניש עליה: משום

תוספות

שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות. בגמרא מוקי לה בדרוסות לרבי נחמיה אבל לרבנן דרבי נחמיה שרי אפילו מפורדות ותימה לרבי מהא דתנן בפרק בכל מערבין (עירובין ד' לד: ושם) גבי עירוב נתנו במגדל ונועל בפניו ואבד המפתח הרי זה עירוב ופריך בגמרא אמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא ומשני רב ושמואל דאמרי תרווייהו הכא במגדל של (ה) בנין עסקינן ור"מ היא כו' ואמאי מבעי ליה לאוקמא הכי ומעיקרא נמי מאי קאמר והלא יכול לשבר ולפתוח את המגדל וליטול את העירוב כי היכי דהכא שרי לשבר החבית וליטול הגרוגרות ואם באת לחלק בין נטילת העירוב לנטילת הגרוגרות א"כ קשה היכי מוקי לה התם כר' מאיר ונראה דהתם אסור לשבר את המגדל והכא דשרי לשבר את החבית משום דמיירי במוסתקי כדמוקי לה בביצה פרק המביא כדי יין (דף לג: ושם) ומפ' רש"י התם דהיינו חבית שבורה ומדבקין שבריה בשרף של עץ שעושה ממנו זפת וקורין רייש"א ומש"ה דוקא חבית שרי דמחמת גריעותו לא חייס עליה וליכא למיחש שמא יתכוין לעשות כלי וכן כולה שמעתא דהכא במוסתקי ואע"ג דהתם בביצה לא מוקמינן הכי אלא לר"א דפריך ולית ליה לר"א הא דתנן שובר אדם את החבית כו' ועלה משני מתני' במוסתקי מ"מ אפילו לרבנן מיבעי לאוקמי הכי דרבנן לא פליגי אדר"א דקאמר לא יקטמנו פי' לא יקטום את ההדס להריח בו אלא משום דאיהו סבירא ליה דבקטימת קיסם חייב חטאת כשקוטמו לחצות בו שיניו וא"כ אי לא מוקמינן לה במוסתקי עלייהו איכא למיפרך ולית להו הא דתנן כו' הלכך מיבעי לן למימר דאליבא דכולהו מיירי מתניתין במוסתקי והשתא אתיא שמעתא שפיר. מ"ר. ובגמ' ירושלמי בפרק בכל מערבין מצאתי הדא דתימא במגדל של אבן אבל במגדל של עץ נעשה כשובר החבית לאכול ממנה גרוגרות:

מתיר ומפקיע וחותך. אומר רבי מההיא דעירובין (דף לד:) יש ללמוד דהא דאמרינן (ביצה דף לג:) חותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותך היינו כגון דקטיר במיתנא אבל פותחת של עץ ושל מתכת אסור לשבר ולהפקיע מדקשיא ליה התם אמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר דפשיטא ליה שאינו יכול להפקיע הפותחת וליטול העירוב אע"פ שהתם מגדל שבכל הש"ס הוא כלי כמו הכא לבי לבית ולפור למגדל וכי ההיא דבריש כל הכלים (לעיל קכב:) ובמסקנא נמי לא בעי לאוקמי אלא בקטיר במיתנא דהיינו דוקא חותמות שבכלים אבל דבר שהוא חזק כעין פותחת לא הוה שרי ת"ק. מ"ר*:

הא רבנן והא ר' נחמיה. תימה לי אמאי לא מוקי תרווייהו כר' נחמיה והא דקתני מתיר מפקיע וחותך ביו"ט והא דקתני מתיר אבל לא מפקיע וחותך בשבת דאיכא תנא דס"ל הכי אליבא דר' נחמיה בביצה בפ' המביא כדי יין (לב:) וי"ל דניחא ליה למימר הדא כרבנן מדנימא תרווייהו כר' נחמיה: משום

ביצה לג:

עירובין לה. ביצה לג [תוספתא פט"ז]

[וע"ע תוס' עירובין לה. ד"ה בעי סכינא]

רבינו חננאל

אם לא הביאם בחמין מלפני השבת אפילו להדיחן בשבת אסור ואם עבר והדיחן חייב חטאת שגמר מלאכה. פי' מכותא מכותתא היא. ויש מי שאומר כותחא היא בריתי במערבא חולים שבמערב: מתני' שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות כו'. א"ר הושעיא לא ששובר את החבית לאכול ממנה גרוגרות אלא דרוסות אבל מפורדות אינו שובר החבית אלא מוציא גרוגרות ואוכל ואינו שובר. ואוקימנא למתניתין כר' נחמיה. מדקתני גרוגרות ולא קתני פירות. והא דתניא רשב"ג אומר מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים בשבת ואינו חושש לרבנן. וכן הא דתני חותלות של תמרים ושל גרוגרות ומתיר ומפקיע וחותך לרבנן והא דתני מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ר' נחמיה דאמר אפילו תרווד ואפילו חולית אין נוטלין אלא לצורך תשמישן: בעו מיניה דרב ששת מהו למיברז חביתא בבורטיא. פי' לנקוב חבית ברומח. ויש שאומר במקדח ומסקנא לפיתחא קא מיכוין ואסירי: פיס' אין נוקבין מגופה של החבית. פי' מגופה כסוי החבית דברי ר' יהודה וחכמים מתירין והלכה כחכמים. והני מילי שיהא הנקב בגג הכסוי אבל לנקב נקב בצד הכסוי אסור כדתנן לא יקבנה מצדה שהוא דברי הכל. וכרב הונא דהלכתא כוותיה. דהוא לגביה דרב חסדא רבו וליתא לדרב חסדא: ת"ר אין נוקבין נקב חדש בשבת. ואם בא להוסיף מוסיף ואקשינן עלה למה אסור לנקוב נקב חדש שנמצא מתקן פתח גם בהוסיפו בנקב ומרחיבו נמצא מתקן פתח. ולמה מותר ופריק רבא מן התורה כל פתח שאינו עשוי להכנים ולהוציא אינו חשוב פתח. ואלו הנקבים כולן אין מכניסין בהן אלא להוציא הן עשויין בלבד ומותרין. ורבנן גזרו על כל נקב מפני שלא יפתחו נקב בבית התרנגולין והוא הנקרא לול של תרנגולים כדכתיב ובלולים יעלו. וזה לול של תרנגולים עשוי להכנים רוח ולהוציא בהמות והוא כמין פתח ואסור. ומפני שהוא פתח גמור אסור מן התורה. גזרו על כל נקב אבל ההרחבה שאין אדם מרחיב בלול של תרנגולים כי מתיירא אם מרחיב הלול יכנס ממנו הנחש ויזיק אותן. וכיון שאין דרך בני אדם להרחיב בלול של תרנגולים לא גזרו בהרחבת כל נקב וזהו טעם ת"ק.

ני"א

הגהות הב"ח

(א) גמ' ההיא רבנן היא מתניתין: (ב) שם בנקב ישן: (ג) רש"י ד"ה אין נוקבין וכו' הדבוקה כפי החבית: (ד) ד"ה אבל מפורדות וכו' החבית הס"ד ואח"כ מ"ה ואינו חושש וכו' קאי הס"ד ואח"כ מ"ה ההיא רבנן הוא וכו' ושלא לצורך הס"ד ואח"כ מ"ה מתני' ר' נחמיה היא דאמר אין כלי וכו' לקמן הס"ד ואח"כ מ"ה חותלות וכו' תמרים ועשוין כמין סלים: (ה) תוס' ד"ה שובר וכו' במגדל של בנים עסקי':

הגהות הגר"א

[א] גמ' בעו מיני' מרב ששת מהו למיברז. נ"ב ר"ל במקום שנקב אסור אם ברומח מותר עוד:

גליון הש"ס

גמרא מהו למיברז חביתא. ע"ל דף מח ע"ב תוס' ד"ה וכי מה בין:

משום ריחשא וי"א אין מוסיפים זימנין דלא תקניה מעיקרא ואתי לארוחי ביה דרש רב נחמן משום רבי יוחנן הלכה כיש אומרים: *ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה: אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא במקום העשוי לשמר אבל לחזק אסור היכי דמי *לשמר היכי דמי לחזק °א"ר חסדא למעלה מן היין זהו לשמר למטה מן היין זהו לחזק (א) רבא אמר למטה מן היין נמי זהו לשמר והיכי דמי לחזק כגון שניקבה למטה מן השמרים א"ל אביי לרבא תניא דמסייע לך *בית סתום יש לו ארבע אמות פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות בית סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו מטמא כל סביביו גובתא רב אסר ושמואל שרי מהתך לכתחלה דכ"ע לא פליגי דאסור אהדורי דכ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דחתיכה ולא מתקנא מאן דאסר גזרינן דילמא אתי למיחתך לכתחלה ומאן דשרי לא גזרינן כתנאי אין חותכין שפופרת ביו"ט וא"צ לומר בשבת נפלה (אין) מחזירין אותה בשבת ואין צריך לומר ביו"ט ור' יאשיה מיקל ר' יאשיה אהייא אילימא ארישא הא קמתקן מנא אלא אסיפא ת"ק נמי מישרא קשרי אלא דחתיכה ולא מתקנא איכא בינייהו מ"ס גזרינן ומ"ס לא גזרינן דרש רב שישא בריה דרב אידי משמיה דר' יוחנן הלכה כר' יאשיה: ואם היתה נקובה וכו': מישחא רב אסר ושמואל שרי מאן דאסר גזרינן משום שעוה ומאן דשרי לא גזרינן אמר ליה רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב מישחא שרי אמר טבות רישבא אמר שמואל האי טרפא דאסא אסור מ"ט רב יימר מדפתי אמר גזירה משום מרזב רב אשי אמר גזירה שמא יקטום מאי בינייהו [א] איכא בינייהו דקטים ומנחי בי סדיא רב אסר ושמואל שרי ברכין דכולי עלמא לא פליגי דשרי בקשין דכ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי במיצעי מאן דאסר מיחזי כמשוי ומאן דשרי לא מיחזי כמשוי והא דרב לאו *בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דרב איקלע להדוא אתרא דלא הוה ליה רווחא נפק יתיב בכרמלית אייתו ליה בי סדיא לא יתיב מאן דחזא סבר משום דבי סדיא אסור ולא היא דרב אכרוזי מכריז בי סדיא שרי °ומשום כבוד רבותינו לא ישב עליו ומאן נינהו רב כהנא ורב אסי: **מתני'** *נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו *מי שנשרו כליו בדרך במים מהלך בהן ואינו חושש הגיע להצר החיצונה שוטחן בחמה [ב] אבל לא כנגד העם: **גמ'** פשיטא מהו דתימא ניגזר משום אשוויי גומות קא משמע לן: ואת המים היפים ברעים: פשיטא סיפא איצטריכא ליה ואת הצונן בחמה הא נמי פשיטא מהו דתימא ניגזור דילמא אתי לאטמוני ברמץ קמ"ל: מי שנשרו וכו': *אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור תנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם תנאי היא דתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ר"א ור"ש אוסרין אמר רב הונא

המנער

משום ריחשא · שלא יכנס בו שרץ כגון *נמייה וחולדה שממיתים את התרנגולים: זימנין דלא תקניה מעיקרא · שיהא כדי להוציא הבל ולהכניס את האויר: לא שנו · דנוקבין: אלא במקום · דסתימה זו לא נעשית אלא לשמור ריח היין שלא יצא ויתקלקל וכיון דלאו סתימה מעלייתא עבדי לה לאו כלום הוא: לחזק · שיחזק הכלי שלא יצא יינו הואיל וסתימה מעלייתא היא כי הדר נקיב לה הוי כפותח לכתחלה: למטה מן היין נמי לשמר הוא · כיון דלאו כובד היין נשען עליו סגי ליה בסתימה כל דהו: למטה מן השמרים · אצל שוליו שכל כובד היין נשען שם: תניא דמסייע לך · דלא פקע שם פתח מיניה אלא בסתימה מעלייתא: בית סתום יש לו ד"א · קיי"ל בבבא בתרא חצר מתחלקת לפי פתחיה לפי פתח הבתים הפתוחין לה אם באו לחלק את החצר בין שנים שהיה לזה בית שפתוחין לו לחצר שני פתחים ולזה בית שפתוחין לו לחצר ד' פתחים נוטל לכל פתח ארבע אמות בחצר נגד פתחו למדת רוחב פתחו והשאר חולקין בשוה ואם נסתם אחד מהם קודם חלוקת החצר ולא פירץ את פצימיו אלא סתם בין שני הפצימין אינו מפסיד [דין] פתחו בכך פירץ את פצימיו ואח"כ סתמו פקע שם פתח מיניה: בית סתום · והמת בתוכו אינו מטמא סביביו: פרץ פצימיו · וסתמו נעשה קבר ומטמא סביביו ד"א כדאמר בסוטה (ד' מד:) מת תופס ד"א לטומאה וגזרה דרבנן שמא יאהיל ולא יבין: גובתא · לתקוע קנה חלול בנקב החבית שיצא היין דרך הקנה: מחתך · רונגיי"ר לתקנה למדת הנקב: אהדורי · אם נפלה: ולא מתקנא · לא ניתנה בנקב לידע אם למדתו היא: אי לימא ארישא · לחותכה ולשפותה: משחא · שמן עב: אסור · למרחו: טרפא דאסא · לתת עלה של הדס בנקב החבית שהעלה עשוי כמרזב והיין זב דרך שם: גזירה משום מרזב · שמא יכין מרזב: שמא יקטום · העלה מן הענף וכיון דקטמיה הוה ליה כמתקן כלי כדתניא במסכת ביצה (דף לג:) לחוות בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת: בי סדיא · לבדין שקורין פלטר"ש ועשויין לקפלן תחתיו במקום הכר או הכסת: רב אסר · להביאו דרך מלבוש דרך רשות הרבים כשהוא מעוטף בו: ברכין · שדרכן להתחמם בהן: דשרו · דמלבוש הן: ולא הוה ליה רווחא · בבית למקום מושבם של תלמידים: ומשום כבוד רבותינו · שלא היה להן דבר לישב עליו ויושבין על גבי קרקע: רב כהנא ורב אסי · תלמידי חברים היו לו: *מתני' לתוך הבור · שאין בו מים: שיהא שמור · שלא יסריח מחמת החום: ואת המים היפים ברעים · כלי מלא מים יפים לתוך מקוה מים רעים להשתמר (ג) שיצונו ולא יחמו: מי שנשרו · שנפלו למים בשבת: לחצר החיצונה · הסמוכה למבוא העיר בתוך העיר שהוא מקום משתמר: שוטחן בחמה · ליבשן: אבל לא כנגד העם · שיחשדוהו שכבסן: **גמ'** פשיטא · דנותנין תבשיל לתוך הבור: גומות · שבקרקע הבור שיהו שוין להושיב הקדרה:

משום ריחשא · הטו פתחא אחרינא דליכא למיחש לריחשא לא גזרינן דלוקא אטו לול של תרנגולין גזרינן דלא מסקי אינשי אדעתייהו שיהא עשוי להכניס ולהוציא:

פרץ פצימיו מטמא כל סביביו · פי' בקונטרס כל סביביו ד' אמות כקבר ואין נראה לזקיני הרב ר' שמשון זצ"ל דכיון דמסיימי מחיצתא ולית לן למיחש שמא יעלה על הבית ויאהיל עליו ולא ידע לית לן למימר דמטמא ד' אמות כל סביביו כדמוכח בסוטה פרק משוח מלחמה (ד' מד:) גבי חצר הקבר העומד בתוכה טהור הני מילי חצר הקבר דמסיימא מחיצתא אבל מת בעלמא תפיס ומשמע דבמת נמי היכא דמסיימא לא נטמא כל סביביו ד' אמות אלא נראה לו דהכי פי' זיזין באותו בית שבולטין מחוץ לבית מכל צד ויש בהם פותח טפח בכל אחד אם הבית סתום ועדיין נראית בו צורת הפתח אינו מטמא שסתמו של מת עומד לצאת דרך הפתח פרץ פצימיו וחזר ובנאו כשאר כותל ולא נותר בו כלל פתח מטמא כל סביביו דכל חד וחד איכא לספוקי דילמא דרך אותו מקום יצא מן הבית מיהו לאו פירכא היא כולי האי מה שהקשה לפירוש הקונטרס די"ל שלא חלקו חכמים במת ועוד נראה דלא קשה כלל לפי' הקונטרס דבית נמי לא מסיימי מחיצתא שהוא מטמא הנוגע בכתלים אפילו לא יעלה על גביו כקבר שמטמא במגע אפילו מן הצד כדתניא בספרי בפרשת פרה אדומה או בקבר זה קבר סתום או אינו אלא קבר פתוח אמרת ק"ו ומה אהל שמקבל טומאה אינו מטמא מכל צדדין כשהוא פתוח קבר שאינו מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא מכל צדדין כשהוא פתוח אלמא כשהוא סתום מטמא אף הנוגע מן הצד:

הלכה כרבי יאשיה · הלכך מותר לתת לכתחילה גובתא שקורין קרזי"ל בחבית:

משום מרזב · פי' הרב פור"ת שלא יבוא ליתן על גגו מרזב וקשה דבגובתא נמי נגזר אלא נראה לרבי כפי' הקונט' שלא יתקן מרזב לייטו שיפול היין בתוכו וילך למרחוק דכשלוקח עלה של הדס ומקפלו כעין מרזב נראה כעושה מרזב אבל בגובתא שאינו עושה בו שום מעשה לא גזרינן · מ"ר:

אייתי ליה בי סדיא · בי מילעי הוה דאי לאו הכי היכי איתמר מכללא:

מי שנשרו כליו במים · בדרך גרסינן א) לשון נפילה לא כפי' הקונטרס לעיל בפרק במה אשה (דף סד.) שנשרו במי גשמים דהא אמרינן בביצה בפרק משילין (דף לה:) מאן דתני מנשירין לא משתבש כדתנן מי שנשרו כליו במים בדרך אלמא לשון נפילה הוא · ב) מ"ר:

א) ר"ל דגרסי' הנו"ן דנשרו בקמץ לשון נפילה דאלו הנו"ן בחירק הוי לשון שרייה. רש"א
ב) [ועי' תוס' ביצה לה: ד"ה מי שנשרו]

רבינו חננאל

וי"א אין מוסיפין דזמנין דלא תקניה מעיקרא ואתי לארווחי ביה הלכתא כוותיה דדרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דר' יוחנן הלכה כי"א. ושוין שנוקבין בנקב ישן לכתחלה ואמר רב יהודה משמיה דשמואל אינו מותר לפתוח נקב ישן אלא במקום העשוי לשמר פי' להוציא היין מן השמרים אבל לחזק אסור פי' היה נקב בחבית וסתמו שלא יהא שותת. והלקו רב חסדא ורבה והלכתא כרבה דתניא מסייעתו ואלו דברי רבה רבה אמר למטה מן היין נמי זהו לשמר ומותר לפותחו והיכי דמי לחזק כגון שנקבה למטה מן השמרים דמוכחא מלתא שאין אדם עושה נקב בקרקעיתא של חבית להוציא יין ולא לשמר. עשאו מפני כשמפנה החבית הופכה על פיה. וזה הנקב כיון שסתמו נעשה סתום. זה בגופה של חבית ובטל מלהיות נקב בו וחשוב כפתח בית הנסתם בפירוץ פצימין שנסתלק ממנו דין פתח לגמרי. גובתא שהיא שפופרת של קנה או של עצים שנותנין בנקב החבית או ביד הנוד של יין להיות מושכין ממנו יין מן החבית או מן הנוד. רב אסר ושמואל שרי ואוקימנא חלוקתן בשפופרת חתוכה. ואינה מתוקנת להכניסה לנקב אבל לחתוך דברי הכל אסור. ואם היא חתוכה ומתוקנת דברי הכל מותר להחזירה בנקב החבית או בנוד למשוך ממנה יין. והעמדנו עוד חלוקת רב ושמואל כתנאי. דתניא אין חותכין שפופרת ביו"ט ואין צ"ל בשבת. נפלה מחזירין בשבת. ואין צ"ל ביו"ט. ור' יאשיה מיקל ודייקי' עלה ר' יאשיה אהייא מיקל אילימא ארישא שאמר ת"ק אין חותכין כלומר אין חותכין מקנה גדול חתיכה לעשות' שפופרת הא ר' יאשיה מיקל בהא קא מתקן כלי בשבת אלא שאמר ת"ק נפלה מחזירין אותה.

בהא לימא ר' יאשיה מיקל מי החמיר שיאמר בזה מיקל הלא בזה גם ת"ק מותר קאמר. ותריצנא אלא לאו דחתיכה ולא מתקנה איכא בינייהו וכך הציעה. אין עושין שפופרת ביו"ט ואין צ"ל בשבת. ואפי' ולא מתקנה אסור אבל אם היתה כבר בחבית ונפלה מחזירין אותה בשבת ואין צ"ל ביו"ט ור' יאשיה מיקל בחתיכת ולא מתקנה נמצאו דברי רב כת"ק ודברי שמואל כר' יאשיה והלכה כר' יאשיה ודרש רב שישא בריה דרב אידי משמא דר' יוחנן הלכתא כר' יאשיה וזה שאמר חתכה ולא מתקנה לאו שצריכה תיקון כלי כגון סכין וכדומה לו אלא תיקון ביד בלבד. ואם צריכה תיקון בסכין או זולתו סכין כלי אחר אסורה. ואם היתה החבית נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שממרח. כלומר סותם כדאמרינן התם לענין חבית שניקבה וסתמה שמרים כו' מורח מן הצדדין. וכיון דר' יהודה דמתניתין וריב"ז ורב ושמואל אמרי ש"מ שאסור שעוה בחבית. וכן משחא. רב אסר גזירה במשחא אטו שעוה. והלכתא כוותיה: טרפא דאסא. פי' עלה הדס שנותנין על הנקב של חבית להיות מקלח בו היין ולא יהיה שותת בדופני החבית. לדברי הכל אסור עלה של הדס בשבת ולשומו בנקב של חבית כמרזב. ואפילו רב אשי לא התיר אלא שאם היה הנקב מושך ממנו *) אבל לתתו לכתחלה אוסר: בי סדיא רב אסר ושמואל שרי אין זה מקומו אלא בשביל השמועות שחלקו בהן רב אסר ושמואל שרי נסבה בגררא. ופשוטה היא. כסת זו שחלקו בה כסת בינונית לא דקה ולא קשה. ומסקינן בה אפילו זו מותר לטלטלה: נותנין תבשיל בתוך הבור בשביל שיהא שמור. פי' בור זה אין בו מים ונותן התבשיל בקרקעיתו מהו דתימא לגזור דלמא אתי לאשויי גומות קמ"ל דלא גזרינן. ואת המים היפים ברעים פשיטא ואת הצונן בחמין פשיטא מהו דתימא לגזור דלמא אתי עושת **) ברמץ קמ"ל דלא גזרינן: מתני' מי שנשרו כליו בדרך כו'. אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור. איני והא תנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם

ואוקימנא

*) נראה דצ"ל מונח בנקב מותר למשוך ממנו. **) אינו מובן ואולי צ"ל דלמא אתי להטמוני ברמץ וכדאיתא בגמ'.

עין משפט נר מצוה

לא א ב מיי' פכ"ג מהלכות שבת הל"א סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיד סעיף ב:
לב ג מיי' פ"ב מהלכות שכנים הל"ז טוש"ע חו"מ סימן קעב סעיף ז:
לג ד מיי' פ"ז מהלכות טומאת מת הל"א:
לד ה ו מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיד סעיף ה:
לה ז מיי' שם הלכה יא סמג שם טור שו"ע שם סעיף יא:
לו ח שם סעיף ה:
לז ט י מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שא סעיף לה:
לח כ מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ט טור או"ח סימן שיח:
לט ל מ נ מיי' שם הל"כ סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שא סעיף מה:

מסורת הש"ס

פי' לעיל נא: רש"י ד"ה קטנה ופס מסמס שממיתים וחולדה חיות מין
[פי' לבוה"מ היין מן השמרים. ערוך ערך חוק ע"ש]
ב"ב יב.
[כדאיתא סנהדרין לו:]
לעיל סד: ביצה ט. ע"ז יב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמר למטה וכו' א"ל אביי לרבא: (ב) רש"י ד"ה ולא מתקנה וכו' להכניס שלא ימצא בו ולא יתמו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' איכא בינייהו דקטים ומנחי. נ"ב פי' שהוא עוד כרכם ויש קטומים טור. וז"ש ומנחי אבל גירסת הרי"ף וכל"מ וס"מ ומבת: [ב] שם שוטחן בחמה. נ"ב דווקא (ועמ"ש רבינו בארה סימן ש"א ס"ק ק"ס).

גליון הש"ס

גמ' אמר ר"ח למעלה מן היין זהו לשמר. ב"י סי' רנ"ט למטה מן היין זהו לחזק למעלה מן היין זהו לשמר: שם ומשום כבוד רבותינו לא ישב עליו. כעין זה מן דף ד"ה מי שנשרו:

*המנער טליתו בשבת חייב חטאת ולא אמרן אלא בחדתי אבל בעתיקי לית לן בה ולא אמרן אלא באוכמי אבל בחיורי וסומקי לית לן בה והוא דקפיד עלייהו עולא איקלע לפומבדיתא חזא רבנן דקא מנפצי גלימייהו אמר קמחללין רבנן שבתא אמר להו רב יהודה נפוצי ליה באפיה אנן לא קפדינן מידי אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף א"ל הב לי כומתאי [חזא דאיכא] טלא עליה הוה קמחסם למיתבה ליה א"ל נפוץ שדי אנן לא קפדינן מידי *אמר רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן היוצא בטלית מקופלת מונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת תנ"ה סוחרי כסות היוצאים בטליתות מקופלות ומונחות על כתיפן בשבת חייבין חטאת ולא סוחרי כסות בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של מוכרין לצאת כך ותנוני היוצא במעות הצרורין לו בסדינו חייב חטאת ולא חנוני בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכו של חנוני לצאת כך *והרטנין *יוצאין בסודרין [א] שעל כתיפן ולא רטנין בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של רטנין לצאת בכך א"ר יהודה מעשה בהורקנוס בנו של רבי אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתיפו בשבת אלא שנימא כרוכה לו באצבעו וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו אפילו אין נימא כרוכה לו באצבעו דרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דרב חסדא הלכה אע"פ שאין נימא כרוכה לו באצבעותיו עולא איקלע לבי אסי בר היני בעו מיניה מהו לעשות מרזב בשבת אמר להו הכי אמר רבי אלעי אסור לעשות מרזב בשבת מאי מרזב אמר ר' זירא כיסי בבלייתא ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא א"ל הכי מאי א"ל אסור והכי מאי א"ל אסור אמר רב פפא *נקוט האי כללא בידך כל אדעתא דלכנופי [ב] אסור כל דלהתנאות שרי כי הא דרב שישא בריה דרב אידי מתנאה בסדינו הוה כי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והיו שני צידי טליתו מונחין על כתיפו אמר לפניו יהושע בן זירוז בן חמיו של רבי מאיר בזו לא חייב ר' מאיר חטאת אמר ליה דקדק רבי מאיר עד כאן שלשל רבי טליתו כי אתא רבין אמר לא יהושע בן זירוז הוה אלא יהושע בן כפוסאי היה התנו של ר' עקיבא אמר בזו לא חייב ר' עקיבא חטאת אמר לו דקדק ר"ע עד כאן שלשל רבי טליתו כי אתאי רב שמואל בר רב יהודה אמר נשאל איתמר:

מתני' הרוחץ במי מערה ובמי טבריא ונסתפג אפילו בעשר אלונטיאות לא יביאם בידו אבל עשרה בני אדם מסתפגין באלונטית אחת פניהם ידיהם ורגליהם ומביאין אותן בידן סכין וממשמשין* אבל לא מתעמלין ולא מתגררין אין יורדין *לקורדימא *) ואין עושין אפיקטויזין ואין מעצבין את הקטן ואין מחזירין את השבר מי שנפרקה ידו ורגלו לא יטרפם בצונן אבל *רוחץ הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא:

גמ' קתני מי מערה דומיא דמי טבריא מה מי טבריא חמין אף מי מערה חמין *הרוחץ דיעבד אין לכתחילה לא מכלל דלהשתטף

*) לעיל קכג.

רש"י

המנער טליתו · מן העפר: חייב חטאת · °דזהו ליבונה: אלא באוכמי · שהאבק מקלקל מראיתה וקפיד עליה: והוא דקפיד עלייהו · ללובשן עד שינערס: קמחללי (א) שבתא · וגלימי אוכמי הוו: לא קפדינן · לא איכפת לן אם יש עליה אבק הלכך לאו ליבון הוא: כומתאי · כובעי: הוה קא מחסם. לשון לא תחסום (דברים כה): למיתבא ליה· שצריך לנער הטל מעליה: בטלית מקופלת· לאחר שנהנה על ראשו הגביה שיפוליה על כתפיו: חייב חטאת · שאין זה דרך מלבוש: והרטנין· על שם מקום: נימא כרוכה על אצבעו · שלא יפול מכתפיו: בר היני: מרזב· מפרש לקמיה: כיסוי בבלייתא · שמסלקין בגדיהם מן הארץ כשהן ארוכין וכופלין אותן כלפי מעלה פרונצי"ש ומחזיקין אותן [ג] ע"י חוטין והייע כמין כיס וכמו מרזב: אסור. משום תקוני מנא: הכי מאי · קולטו חלוקו (בפניו) בענין אחד ושואלו כגון זה מרזב או לא וחוזר וקולטו בענין אחר ושואלו: לכנופי · שיהא מתוקן תמיד להעמיד קיפולו לעולם: להתנאות· לפי שעה: מתנאה בסדינו· אחר שנתעטף היה מתקנו על גופו ומייפהו ובחול קאמר כלומר אלמא דאורחיה בהכי וה"ה לשבת: שני צידי טליתו · שבימינו ובשמאלו לצד הקרקע: בן זירוז בזו לא חייב ר"מ חטאת · בתמיה דאין זה דרך מלבוש אלא דרך משוי: דקדק ר"מ ע"כ · בתמיה לחייב חטאת בדבר הדומה להיות מותר כזה שאינה מקופלת ואחוריה טפלין למטה מכתפיו אלא שצידיה היו מונחין על כתפו: שלשל · הורידה למטה שקבל דבריו: נשאל איתמר. לא אירע מעשה זה לרבי אלא שאלו לפניו מהו לנאת בו וביקש להתיר עד שאמרו לפניו משום רבי מאיר חייב חטאת דאיהו סבר הואיל ואינה מקופלת שהרי אחוריה היו טפלין למטה מן כתפיו אלא שצידיה היו מונחים על כתפיו הוה סבר דרך מלבוש הוא: **מתני'** מי מערה · מי מקוה מקורה(ב) שהוא הם ואין חומו יוצא ודוקא חמין נקט ומש"ה קתני הרוחץ דיעבד: ונסתפג · וקינח: אפי' בעשר אלונטיות· סדינין שמקנחין בהן וסיפג בהן זה אחר זה ורבותא היא דלא נפישי מיא בכל חד אפ"ה לא יביאם בידו בתוך ביתו אפי' ע"י עירוב שמא ישכח ויסחט בבואו: אבל עשרה בני אדם · הואיל ומרובין הן מדכרי אהדדי: מסתפגין באלונטית אחת· והיינו נמי רבותא דחדא אלונטית לעשרה (ג) נפישא ביה מיא אפילו הכי מביאין אותה בידים: פניהם ידיהם ורגליהם · אורחא דמילתא נקט וה"ה לכל גופם: סכין · שמן בשבת: וממשמשין· ביד על כל הגוף להנאה: אבל לא מתעמלין · לשפשף בכח: ולא מתגררין· גרסינן במגררת שקורין אשטריי"לא דהוי עובדא דחול: לקורדימא · שם הנהר ובגמ' מפרש טעמא: אפיקטויזין · להקיא: ואין מעצבין את הקטן · לשון ידיך עצבוני (איוב י) שמתקנים ומייפין עצמותיו וחוליות שדרתו כמדת ללמו ובגמרא אמר טעמא: ואין מחזירין את השבר · עצם שנשבר. כל רפואה אסורה משום שחיקת סמנין: נפרקה · אלוייש"ר בלעז שיצא העצם מפרק שלו: לא יטרפם · לשון בילים טרופות בקערה (חולין דף סד.):

תוספות

המנער טליתו · פי' ר"ח מן הטל שעליו דהייט כיבוס וליבון חייב חטאת וכן משמע דהוי דומיא דכומתא דרב יוסף אבל בניעור מן העפר כדפירש בקונטרס אין נראה שיהא שייך ליבון:

היוצא בטלית מקופלת · איידי דאיירינן במי שנשרו כליו בדרך שאז דרך הוא לקפל טליתו נקטיה הכא:

הרטנין · רטנין כמו הרהטנין *(הגרודפי' הרצים):

מהו לעשות מרזב. נראה לרבי דלענין איסור הוצאה איירי כמו טלית של ד' כנפו' ולוקח שני צידי רוחב טליתו של צד ימינו ונותן על כתף השמאלית ואינו פושטו על כתף אלא מקופל ומונח על כתפו והייט דקאמר מאי מרזב כיסי בבלייתא שקורין פרונצלר"ה דכשהוא מונח כמו שפירשתי יש בו כיסים מרובים וכל כיסא וכיסא נראה כמין מרזב ומיבעיא ליה אי איכא איסור הוצאה בכך כיון שאינה דרך מלבוש והייט דקאמר כל אדעתא לכנופי אסור דהייט כמו שפירשתי ששני צידי הימין מקובלים ומונחים על כתף השמאלית שיכול לילך במהרה ולא יכביד עליו טליתו אדעתא דלהתנאות שפיר דמי והייט כשאין צידי טליתו מקובלין אלא צד אחד מונחת על כתפו אצל צוארו וצד האחר טפל על שכמו עד הזרוע ואין בו שום כיסוי והייט שלשל רבי טליתו דבסמוך שלשל אותו כמו שפירשתי כעין להתנאות והייט דרך מלבוש וכן פירש בערוך ערך מרזב אסור לעשות מרזב בשבת פירוש כשיתעטף אדם טליתו ויקפיל שני קצותיו כעין דרך קיפול ויניחנה על שכמו השמאלית ויחזור ויקפל שאר הטלית שבצד הימין ויניחנה בכתפו רק מה שפירש שקורין מרזב מה שטליתו מופשלת מהנה ומהנה וחלל כנגד השדרה דנראה כמין מרזב אינו נראה לרבי דא"כ מאי קאמר בתר הכי מאי מרזב כיסי בבלייתא הלא אינו עשוי כעין כיסא · מ"ר:

אף מי מערה חמין · (ד) שהוחמו באור דאי בחמי טבריא שרי לכתחילה כדאמר בפרק כירה (ד' מ. ושם) והניחו להן חמי טבריא ובפרק שמונה שרצים (ד' קט: ושם: א):

דיעבד אין · חמי מערה קאי ולא תנא במתני' חמי טבריא אלא למידק אף מי מערה חמין(ג):

א) פי' רש"א ורש"ל. ב) [ועי' תוספות לעיל קט. ד"ה רוחצין ותוס' חולין טו: ד"ה אלא נור]

רבינו חננאל

ואוקימנא ליה דרב כתנאי: אמר רב הונא המנער טליתו בשבת חייב חטאת. פי' המנער כדכתיב התנערי מעפר וכדגרסינן התם ומנערה אחת לשלשים. אם יש אבק בבגד חדש שחור ומקפיד עליו. או אם יש עליו דבר טינוף אוסר רב הונא לנפצו. אבל אם הוא בגד ישנאו לבן או אדום ולא קפיד עלייהו שרי וכן הלכה. וזה שראה עולא לרבנן דהוו נפצי גלימייהו ואמר הני מחללי שבתא. רבנן דפומבדיתא במלבושין דלא קפדי עלייהו הוו נפצי. (אמתא) [כומתא] הוא כמין כובע של ראש במקום סודר כדאמרינן בפרק השולח גט לאשתו האי אמתא דהוה שכיב מרה אתת בכת קמיה.ואמרה ליה עד אימת תיתעבד ותזיל ההיא אמתא שקל כומתיה ושדא בה אמר ליה קני הא וקני נפשיך. כלומר קני נפשיך בחליפין. וי"א כומתא הוא כגון כאן דומה לגביע והוה באותו הטמנ' טינוף. והוה אביי מהסס. כלומר מתיירא כדאמרינן התם חזייה דהוה קא מהסס. א"ל רב יוסף לאביי נפוץ שדי אנן לא קפדינן מידי: היוצא בטלית מקופלת ומונחת לו על כתפו כגון אלו מוכרי כסות שמקפלין ומפשילין אותן על כתפיהו. אתמר משמיה דר' יוחנן חייב חטאת ותניא כוותיה והכי הלכתא וכן נמי היוצא וצרורין לו בסדינו מעות חייב חטאת אבל הרטנין שהם הרצים יוצאין בסודר שעל כתפיהן. ולא אלו בלבד אלא כל אדם. והנכון להיות כרוך בצוארו. או נימא כרוכה לו באצבעו. כהורקנוס בר' אליעזר. ואע"ג דאמר משמא דר' יוחנן הלכה אע"פ שאין נימא כרוכה לו על אצבעו: עולא איקלע לבי אסי בר (חני) [היני] בעא מיניה מהו לעשות מרזב בשבת א"ל הכי אמר ר' אלעזר אסור. כך קבלנו מרבותינו שיש בידם קבלה כי מרזב זה שיתעטף אדם טליתו ויקפל ב' קצותיה כמין כרך קיפול ויניחה על כתפו השמאלית ויחזור ויקפל שאר הטלית המשולשל בצידו הימין מניחה בכתפו הימין ונמצאת טליתו מקופלת מהנה ומהנה ומופשלת על כתפיו וחלל כנגד השדרה ונראה כמין מרזב. וכענין זה היה קשר (כישי) [כישא] בבלייתא שהיו קושרין ב' כריכות וקורין אותה כישא וכיסכוסי מאני*). וי"א זולתי פירוש זה. אבל הובה עלינו לומר בלשון רבותינו ומה שקיבלנוהו. וכרב פפא שהוא בתראה עבדינן ואמר כללא כל אדעתא לכנופי אסור. כל להתנאות שפיר דמי וכדרב שישא בריה דרב אידי שהיה מתנאה בסדינין כי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והיו ב' צידי טליתו מונחין לו על כתפו ושאר הטלית כרוכה ומופשלת לו לאחוריו. אמר לפניו יהושע בן זירוז בן חמיו של ר"מ בזו לא חייב ר"מ חטאת. כלומר זה המעשה דומה לרטנין שיוצאין בסדרין מקובצין ולא משולשין על כתפיהן ור' מאיר לא היה בזה מחייב חטאת **) אי לא אסורה מדרבנן. א"ל ר' דקדק ר"מ עד כאן שלשל רבי טליתו: מתני' הרוחץ במי מערה כו'. אוקימנא

*) עיין בערוך ערך מרזב א'. **) [אולי צ"ל אלמא דאסורה מדרבנן והפסד דרבינו מפרש בזו לא חייב ר"מ הטלת בכיתותא דהטלת לא היה מחייב רק הוי אוסר מדרבנן וצ"ע בזה].

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שב סעיף א:

מא ב מיי' פי"ט שם הלי"ט סמג שם טור ש"ע או"ה סימן שא סעיף כט:

[בערך רטן וסיים שם הרצים יוצאין בסודר שעל כתפיהן מקובץ ולא משולשל בשביל שלא יעכבו לרוץ]

מב ג שם סעיף לב לג:

מג ד מיי' שם טור ש"ע שם סעיף לד:

מד ה שם סעיף לא:

מה ו מיי' פכ"ב שם הלכה כ טור ש"ע או"ח סימן שכו סעיף א:

מסורת הש"ס

לעיל נג.

תוספתא פ"ו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קמחללי רבנן שבתא: (ב) ד"ה מי מערה וכו' מקורה שהוחמם ואין חומו: (ג) ד"ה מסתפגין וכו' אלונטית לעשרה נפישא: (ד) תוס' ד"ה אף מי מערה חמין שהוחמו וכו' ובפ' שמונה שרצים וה"ק דקאמר דיעבד אין למי מערה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' יוצאין בסודרין שעל כתפן. נ"ב פי' אפילו מקופל. וז"ש רטנין ר"ל הרצים. ערוך ורמב"ם: [ב] שם כל אדעתא דלכנופי. נ"ב פי' הרמב"ם שלא יקרעו או שלא יתלכלכו: [ג] רש"י ד"ה כסוי דבלייתא ומחזיקין אותן. נ"ב אבל הרמב"ם כתב אפילו בידו או על כתפו

גליון הש"ס

רש"י ד"ה חייב חטאת· דזהו ליבונה. עיין לעיל דף קמה ע"א רש"י ד"ה מכנסים וצ"ע:

עין משפט
נר מצוה

מז א ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה יט טור שו"ע או"ח סימן שא סעיף מח :
מז ג ד מיי' פי"ט שם הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע שם סעיף לד :
מח ה ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כח סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכז סעיף ג :
מט ז מיי' וסמג שם טוש"ע שם וסימן שכח סעיף מג :
נ ח מיי' שם :
נא ט מיי' שם הלכה ל טוש"ע או"ח סימן שכז סעיף ג :
נב י מיי' שם הלכה כט טוש"ע או"ח סי' שא סעיף מו בהג"ה :
נג כ ל מיי' שם הלכה לא סמג שם טוש"ע או"ח סי' שכח סעיף לט:
[בגיטין אי' סוכני ותומס]
נד מ מיי' וסמג שם טור שו"ע או"ח סימן של סעיף י :
נה נ מיי' פכ"ב שם הלכה כו :
[שייך לעיל במשנה]

תוספות

דתניא א"ר כשהיינו למדין תורה כו' · מסתמא יחידי היה שלא היה אלא אחד מתלמידיו עמו כשהיה רוחץ כדתניא במקום שנהגו (פסחים דף נא·) שלא ירחוץ תלמיד עם רבו ואם היה רבו צריך לו מותר ומסתמא ר"ש לא היה צריך אלא לאחד כשהיה רוחץ וכשהיו שבים לביתם היה התלמיד נושא האלונטית בפני עצמה שר"ש לא היה נושא עמו דהא ס"ל שיחיד מותר להביאה ולא חיישינן לסחיטה והא דקאמר היינו ר"ל כל אחד ואחד בפני עצמו כשהיה מגיע יומו לשמש רבו ולעיל בפ' כירה (דף מ:) גרסינן מעשה בתלמיד של ר' מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ויש ספרים דגרסי תלמידיו ואינו ובכל הספרים גרסי לקמן בפרק שואל (דף קמח:) תלמידו · מ"ר :

צריך לקשר שני ראשיה למטה · בגיטין בפ' הנזקין (דף נט.) מפרש דסכניתא הוא בגד דק דאמרינן *סוכני ותומר כי אמגוזא ופלגא דאמגוזא ומשום הכי צריך לקשר שני ראשיה למטה שלא יפריחנו מעליו הרוח ואתי לאתויי או משום דנראה כעין משוי לפי שהוא דק מאד ואינו נראה מלבוש אא"כ נראה קשור :

*__אין__ מעצבין את הקטן · פירשנו [בריש כל הכלים] (דקכ"ג.) ד"ה אמוכי:

גמרא

דלהשתטף כל גופו אפי' לכתחילה שפיר דמי מני ר"ש היא *דתניא לא ישתטף אדם בין בחמין בין בצונן דברי ר"מ ר"ש מתיר ר' יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר : ונסתפג אפילו בעשר אלונטיות : רישא רבותא קמ"ל וסיפא רבותא קמ"ל רישא רבותא קמ"ל דאפילו הני דלא נפישי בהו מיא כיון דחד הוא אתי לידי סחיטה וסיפא רבותא קמ"ל אפילו הני דנפישי בהו מיא כיון דרבים נינהו מדכרי אהדדי : *תנו רבנן מסתפג אדם באלונטית ומניחה בחלון ולא ימסרנה לאוליירין מפני שחשודים *על אותו דבר רבי שמעון אומר מסתפג באלונטית אחת ומביאה בידו לתוך ביתו אמר ליה אביי לרב יוסף הלכתא מאי אמר ליה הא ר' שמעון הא רבי הא שמואל הא ר' יוחנן ר' שמעון הא דאמרן רבי *דתניא אמר רבי כשהיינו למדין תורה אצל ר' שמעון בתקוע היינו מעלין שמן ואלונטית מחצר לגג ומגג לקרפף עד שהיינו מגיעין אצל מעין שהיינו רוחצין בו שמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו לתוך ביתו ר' יוחנן דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן הלכה מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו לתוך ביתו ומי א"ר יוחנן הכי והא"ר יוחנן *הלכה כסתם משנה ותנן ונסתפג אפילו בעשר אלונטיות לא יביאם בידו ההוא כבן חכינאי מתני לה א"ר חייא בר אבא אר"י האוליירין מביאין בלרי נשים לבי בני ובלבד שיתכסה בהן ראשן ורובן סכניתא (א) צריך לקשר ב' ראשיה למטה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן למטה מכתפיים אמר להו רבא לבני *מחוזא כי מעבריתו מאני לבני חילא שרביבו בהו למטה מכתפיים : סכין וממשמשין : *ת"ר סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול היכי עביד ר' חמא בר חנינא אמר סך ואח"כ ממשמש ר' יוחנן אמר סך וממשמש בבת אחת : אבל לא מתעמלין : א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אסור לעמוד בקרקעיתה של דיומסת מפני שמעמלת ומרפא אמר ר' יהודה אמר רב כל ימיה של דיומסת עשרים ואחד יום ועצרת מן המנין איבעיא להו עצרת (בתחלה) להאי גיסא או להאי גיסא ת"ש דאמר שמואל כולהו שקייני *מדיבחא ועד עצרתא מעלו דילמא התם הוא דכמה דקריר עלמא מעלי אבל הכא משום הבלא הוא כיון דחמים עלמא טפי מעלי אמר רבי חלבו חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת קיפחו עשרת השבטים מישראל רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם *אימשיך בתרייהו איעקר תלמודיה כי הדר אתא קם למיקרי בספרא בעא למיקרא "החדש הזה לכם" אמר "החרש היה לבם" בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה והיינו דתנן *ר' נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבא אחריך שחבריך יקיימוה בידך ואל בינתך אל תשען *תנא לא ר' נהוראי שמו אלא ר' נחמיה שמו ואמרי לה ר' אלעזר בן ערך שמו ולמה נקרא שמו ר' נהוראי שמנהיר עיני חכמים בהלכה : אבל לא מתגררין : ת"ר *אין גוררין במגררת בשבת רשב"ג אומר אם היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה גורר כדרכו ואינו חושש רב שמואל בר יהודה עבדא ליה אימיה מגררתא דכספא : אין יורדין לקורדימא וכו' : מאי טעמא משום פיקא : ואין עושין אפיקטויזין בשבת : אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא בסם אבל ביד מותר תניא רבי נחמיה אומר אף בחול אסור מפני הפסד אוכלין : ואין מעצבין את הקטן : אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן *לפופי ינוקא בשבת שפיר דמי והאנן תנן אין מעצבין התם בחומרי שדרה דמיחזי כבונה : ואין מחזירין את השבר : אמר רבי חנא *) בגדתאה אמר שמואל הלכה

*) [עמ"ש רש"י ברכות נד: וע"ע פרש"י ביבמות סז. ד"ה בגדתאה]

הדרן עלך חבית

שמות יב

רש"י

גמ' דלהשתטף · שופכן על גופו דלאו דרך רחיצה היא שרי לכתחילה אפי' בחמין : סיפא · אבל עשרה בני אדם כו' : ומניחה בחלון · הסמוכה לכותל המרחץ : לאוליירין · בלנים : על אותו דבר · סחיטה : הא רבי והא ר"ש כו' : הרי כל אלו שמתירין : מחצר לגג כו' · ר"ש לטעמיה דאמר בעירובין (דף פד·) אחד גגות אחד חצירות וא' קרפיפות כולן רשות אחת הן לטלטל מזה לזה ואפילו של בעלים הרבה : עד שהיינו מגיעין כו' · ומסתמא לא היו מניחין אותה על המעין במקום הפקר : כבן חכינאי מתני לה. דברי בן חכינאי מסיים בה ולאו סתמא : האוליירין . בלנין : מביאין בלרי נשים · סדינים שהנשים מסתפגין בהם מותר להביאן דרך מלבוש לבית המרחץ : סכניתא · סודר גדול [א] שתלוי לו בין כתפיו וראשו עטוף בו : צריך לקשור שני ראשיה · זה בזה שלא תפול מראשו: כי מעבריתו מאני לבני חילא · כשתביאו בגדי העובדי כוכבי' בני החיל המוטלי' עליכם לשמשן ואתם מביאים להם בשבת דרך רשות הרבים : שרביבו בהו למטה מכתפיים · שלא יהיו שוליהם מונחים בכתפיכם אלא משוכי' למטה שיהא נראה לבוש : סך ואח"כ ממשמש · [דקסבר] בחול ממשמש ואחר כך סך : דיומסית* · שם נהר שמימיו מלוחים : שמעמלת · מחממת : ומרפא · שהטיט מלוח : כל ימיה · ימי רפואתה : להאי גיסא כו' · מתחלת הימים או בסוף : שקייני · משקין לרפואה : מדבחא לעצרת · אלמא עצרת בסוף: חמרא דפרוגיתא · שם מדינה שיינה משובח: קפחו עשרת השבטים · שהיו בעלי הנאה ועסוקים בכך ולא היו עוסקים בתורה ויצאו לתרבות רעה : להתם · לפורגיתא ודיומסית: אימשיך בתרייהו · אחר היין והרחיצה : איעקר תלמודיה · נעקר תלמודו ושכחו : החרש היה לבם : הוי גולה למקום תורה. אם ת"ח אתה אל תשב אלא במקום ת"ח חברך ואל תאמר תלמידים הם יבואו אלי ודי לי בכך למה אהיה גולה : שחבריך יקיימוה בידך · שתהא רגיל אצלם וכשתשנה מסכת אחת והם אחרת תשמענה ותהא סדורה בפיך ואל תשכח הימנה : ואל בינתך אל תשען. לומר חכם גדול אני וזכרן וכשאחזור פרק זה או מסכת זו לא תשכח חברתה ממני:מגררת · אסטריי"ל ואדם מגרר בה : מגירתא דכספא · לשבת : משום פיקא · טיט של אותו נהר מחליק ובגדי האדם ניטורין במים כשהוא נופל ואתי לידי סחיטה : אלא בסם · דדמי לרפואה וגזירה משום שחיקת סמנין : אבל ביד· להכניס יד לתוך גרונו עד שיקיא מותר : מפני הפסד אוכלין · שבמעיו ומתוך כך הוא רעב וחוזר ואוכל:לפופי· אונמלוטי"א כמו שעושי' לקטן שיתיישבו אבריו ולא יתעקם : בחומרי שדרה · חוליות של שדרה שנתפרקה אחת מהן ולאחר זמן קמיירי דאי ביום לידה (ב) אמרי' (לעיל דף קכט:) כל האמור בפ' תוכחה דיחזקאל עושין לחיה בשבת :

מסורת הש"ס

לעיל לט:
עירובין לא. [מנחות עב.]
[וביבשיס כח א גרס ומיא דדורמסקית וכן גרס רד"ק שם]
[לעיל מז. וש"נ]
אדר"נ ספי"ד
אבות פ"ד משנה י"ד
עירובין יג: ע"ש

הגהות הב"ח

(א) גמרא סכניתא אמר ר' אבין בר רב חסדא א"ר יוחנן צריך לקשר שני וכו' ואמר ר' חייא: (ב) רש"י ד"ה בחומרי וכו' ביום לידה הא אמרינן. נ"ב סוף פ' מפנין ע"ש ברש"י שפי' דלפופי הוא על ידי תגורות ופסיקיאות:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה סוכניתא סודר גדול. נ"ב אבל הרמב"ם פי' קטן אבין מכסה ראשו ורובו:

גליון הש"ס

גמ' אמר החרש היה לבם. עי' דבר נחמד בקרנים בליקוטים שבסוף הספר: רש"י ד"ה אלא בסם וכו' משום שחיקת סמנין. ע"ל דף קכג ע"ב ברש"י ד"ה אפיקטויזין:

[עי' פירש"י עירובין סג. ד"ה מחוזא וברש"י פסחי' ה. ד"ה מחוזא וברש"י ב"מ נט. עוד שם עז. ד"ה אוכלסא דמחוזא]

רבינו חננאל

אוקימנא למתני' הרוחץ בחמין דיעבד אבל לכתחלה לרחוץ בחמין אסור . ולהשתטף בחמין נמי אפי' כל גופו מותר כר"ש דתניא לא ישתטף אדם בין בחמין בין בצונן דברי ר"מ . ור"ש מתיר . ר' יהודה אומר בחמין אסור ובצונן מותר . אע"פ דתנינן סתמא כר"ש לית הלכתא כוותיה דהא בפירוש נמי תנינן סתמא כוותיה (לעיל דף לח) . מעשה שעשו אנשי טבריא כו' *) (ואע"ג דאמר עולא הלכה כאנשי טבריא הא אמר ליה רב נחמן תברינהו לסילוניהו אנשי טבריא) ואוקימנא כר"ש . ופסקי' בגמרי' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כרבי יהודה ודקדק רב יוסף על רבה בר בר חנה וא"ל בפירוש שמיעא לך דהלכתא כר' יהודה או מכללא אמרתיה . א"ל בפירוש שמיעא ליה . וכיון דפסק ר' יוחנן בפירוש הלכה כר' יהודה כוותיה עבדינן: ומסתפג אפי' בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו ואע"פ שאין בהם מים מרובין . דכיון דחד הוא . דלמא מינשי ועביד סחיטה . אבל אם היו ב"א הרבה אפילו אם מסתפגין כולן באלונטית אחת והיא שרוי במים כיון דרבים נינהו מדכרי אהדדי ולא אתו לידי סחיטה . ומותר להביאה בידים בחצר או מן הגג וכדומה לו מקום שמותר לו לטלטל: אוליירין הם השמשים בני אדם הנכנסין במרחץ והן חשודין בומה שמא יטמאו לונטיות זו בשכבת זרעם . א"ל אביי לרב יוסף והלכתא מאי כו' והלכתא כי הא דא"ר חייא בר רבה א"ר יוחנן הלכה מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו לתוך ביתו . ומקשינן עלה הא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן מסתפג אדם אפילו בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו . ומפרקי' מתני' ר' יוחנן לא תאני לה סתמא . אלא כבן חכינאי מתני לה. בתלמוד א"י פ' כירה ר' חנניה בן עקיבא התיר הבאת לונטיות: סכינתאי א"ר אבין בר רב הסדא א"ר יוחנן צריך לקשר ב' ראשיה למטה . א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן למטה מכתפים. וכן זה שאמר רבא לבני מחוזא כי מעבריתו מני דבני חילא שרביבו להו למטה מכתפים . שלא להראות משא בכתף: בלרין נשים לבי בני. פי' דהא קן של נשים כשמביאין להן האוליירין במרחץ לא התירו אלא עד שיתכסה בהן ראשו ורובו: סכין וממשמשין והלכתא כר' יוחנן דאמר סך וממשמש בת אחת והוא משמוש ביד בקלות . אבל לא מתעמלין . פי' פושטין ומקפלין זרועותיהם לפניהן ולאחריהן וכן רגליהן ע"ג ירכותיהן ומתחממין ומזיעין והוא כמין מעשה רפואה ואסור . וכן אסור לעמוד בשבת בקרקעיתה של דיומסת מפני שמעמלת ומרפאה: חמרא דפרוגתא יין של פרוגיתא והוא שם מקום ומיא דרמיסת גם הוא שם מקום . כלומר יין של פרגיתא ומיא של דיומסת טובים הם וערבין ונמשך לב שותה אותן בהן ואינו רוצה להניחם ומתאחד שם ואותן מקומות אין בהן בני תורה והמתאחר שם זמן הרבה מתקפח ושכח תלמודו . אבל לא מתגרדין . גירוד זה הוא חיכוך בכלי כי הא דתנן רבנן אין גורדין במגרת בשבת רשבג"א אם היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה גורד כדרכו ואינו חושש. רב ושמואל בר יהודה עבדא ליה אמיה מגרדתא דכספא להתחכך בה: אין יורדין לקירומא . פ"א לפילומא פי' בקעה ויש שם מים ותחתיו טיט כמו טפל . ואם יבקע ויטבע בו אינו יכול לעלות עד שמתקבצין הרבה ב"א ומעלין אותו משם . יש מי שאומרים הרוחץ באותה בקעה מצטנן ואותן המים משלשלין בני מעיו **) . וזה פי' ביקא . פי' אפיקטויזין קיא . אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בסם שהוא אסור אבל ביד מותר . ואין מעצבין את הקטן כו' . פי' מושכין אבריו של קטן ומיישב בידו חוליות של שדרה אחת על חברתה וזהו עיצוב מלשון עצבון: לפופי ינוקא לחבר אברים של תינוק . וכדתרגם ויחבר ולפיף : ואין מחזירין את השבר אמר רב הונא בגדתאה אמר שמואל

מחזירין

*) לכאורה נראה דמתיבת ואע"ג עד תברינהו לסילונייהו אנשי טבריא שייך לכאן אחר תיבות כוותיה עבדינן ודו"ק

**) עיין ערוך ערך פלס א'

הלכה מחזירין את השבר · סבירא ליה לשמואל מחזירין תנן : אדא דיילא · מכסטר"ל ממונה : גרביה · קח בגדו עד שיבא : אתא · רבה אשכחיה לרב יהודה כו' : הא חנא דידן · ממקומנו הוא ולא שמענו זאת מפיו עד הנה : ולאו בדינא גרבתיך · בתמיה שאילו לא באת לא למדנו : שניא ליה ידיה . נשמטית ידו ממקומה אשולדיי"ר בלע"ז : הכי מאי · היה עושה בענינים הרבה ושואל : בחדא מחיתא מחיתנהו · באריגה אחת ארגתו*: היכא דאיתמר. דמתניתין לאו דוקא תנן איתמר :

א הלכה מחזירין את השבר רבה בר בר חנה איקלע לפומבדיתא לא על לפירקיה דרב יהודה שדריה לאדא דיילא א"ל זיל גרביה אזיל גרביה אתא אשכחיה דקא דריש אין מחזירין את השבר א"ל הכי אמר רב חנא בגדתאה אמר שמואל הלכה מחזירין את השבר א"ל הא חנא דידן והא שמואל דידן ולא שמיע לי ולאו בדינא גרבתיך : מי שנפרקה ידו כו' : רב אויא הוה יתיב קמיה דרב יוסף שניא ליה ידיה א"ל הכי מאי אסור והכי מאי א"ל אסור אדהכי איתפח ידיה א"ל מאי תיבעי לך הא תנן ב מי שנפרקה ידו או רגלו לא יטרפם בצונן אבל (א) רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא א"ל ולא תנן אין מחזירין את השבר ואמר רב חנא בגדתאה אמר שמואל הלכה מחזירין את השבר אמר ליה *כולהו בחדא מחיתא מחיתנהו היכא דאיתמר איתמר היכא דלא איתמר לא איתמר : [ביצה כט:]

הדרן עלך חבית

שואל ג אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו ד הלויני וכן האשה מחבירתה ככרות ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר שבת וכן ערב פסח בירושלים שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו ונוטל את פסחו ועושה עמו חשבון לאחר יום טוב : **גמ'** א"ל רבא בר רב חנן לאביי מאי שנא השאילני ומאי שנא הלויני אמר ליה השאילני לא אתי למיכתב הלויני אתי למיכתב והא כיון דבחול זימנין דבעי למימר ליה הלויני וא"ל השאילני ולא קפיד עילויה ואתי למיכתב בשבת נמי אתי למיכתב א"ל (בחול דלא שנא כי א"ל הלויני ל"ש כי א"ל השאילני לא קפדינן עילויה אתי למיכתב) בשבת כיון דהשאילני הוא דשרו ליה רבנן הלויני לא שרו ליה מינכרא מילתא ולא אתי למיכתב *א"ל רבא בר רב חנן לאביי מכדי אמרו רבנן ה כל מילי דיום טוב כמה דאפשר לשנויי משנינן הני נשי דמליין חצבייהו מיא מ"ט לא משנין ו משום דלא אפשר היכי לעבדי דמליין בחצבא רבא לימלו בחצבא זוטא הא קא מפשו בהילוכא דמליין בחצבא זוטא לימלו בחצבא רבא קא מפשו במשוי

גיפרוס

רש"י

הדרן עלך חבית

שואל. שלא יאמר הלויני. מפרש בגמרא: שחל להיות בשבת. ולא נזכר מע"ש לקנות: לאחר יו"ט · ליום שלישי : **גמ'** הלויני משמע לזמן מרובה וקיי"ל במסכת מכות (דף ג:) סתם הלואה ל' יום ואתי מלוה זה לכתוב על פנקסו כך וכך הלויתי כדי שלא ישכח:א"ל וכיון דבחול נמי זימנין דבעי למימר הלויני ואמר השאילני : ולא קפיד עליה · והויא הלואה: בשבת נמי · כי אמר השאילני סבר דהלואה היא ואתי למכתב ומאי היכר איכא : ה"ג א"ל בשבת כיון דהשאילני שרו ליה רבנן הלויני לא שרו ליה מינכרא מילתא ולא אתי למכתב: אמרו רבנן · במסכת ביצה : כל כמה דאפשר לשנויי משנינן · דאמרינן המביא כדי יין לא יביאם בסל ובקופה כו' :

בנכתמא

תוספות

שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני. פירש רש"י טעמא משום דסתם הלואה ל' יום ולפי שהוא לזמן מרובה יותר משאלה אתי למיכתב וקשה לר"ת דסתם שאלה (ב) ל' יום כדאמר במנחות בהתכלת (דף מד.*) טלית שאולה כל ל' יום פטורה מן הציצית ואמרינן נמי התם הדר באכסני' בא"י והשוכר בית בחו"ל כל ל' יום פטור מן המזוזה מכאן ואילך חייב במזוזה אלמא דסתם שאלה ל' יום איתא ולהכי פטורה כל ל' יום דאמר שאולה היא אבל מכאן ואילך נראה כמו שלו ומיהו יכול לומר לרש"י לאו משום דאי מתבע ליה לדינא בתוך ל' יום שאין צריך להחזיר דודאי היה חייב להחזיר (ג) דעבידי אינשי דמשאלי פחות משלשים יום אבל טפי לא משאלי הלכך עד ל' יום אמרי אינשי שאולה היא ור"י פירש לנו דהיינו טעמא בשאלה לפי שהיא חוזרת בעין לא אתי למיכתב אבל לשון הלואה אינו חוזר בעין ואתי למיכתב ואע"ג דכי שאיל מיניה כדי יין וכדי שמן לא הדרי בעין מ"מ מתוך שמזכיר לו לשון שאלה זכור הוא ולא אתי למיכתב. מ"ר וכן פירש ה"ר פורת :

אתקין רבא במחוזא דדרו בדוקא כו' · ברוב ספרים אינו כתוב כאן ולא בפירוש רש"י ובריש המביא כדי יין (ביצה דף ל. ושם) נראה שהוא מקומו וזה לשון פירוש הקונטרס בביצה דדרו בדוקא משוי שאדם יחיד נושא בחול על כתיפו בטורח אם בא לשאתו לצורך יום טוב ביו"ט כגון חבית או שק מלא פירות ישאנו ביו"ט בדיגלא עתר שקורין פורק"א כדרך נושאי מלח למכור מפני שצריך לשנות וכשמשנה ישנה להקל משאו ולא להרבות טורח ביו"ט ועתר זה נוח לשאת בו משא כבד וכשנושא בו חבית הניטלת בכתף ישנה להקל דדרו בדיגלא משוי חבית גדולה שרגילה לשאת בדיגלא לידרו באגרא ישאהו ביו"ט בב' בני אדם במוט על כתפים דהיינו נמי שינוי להקל דדרו באגרא במוט על כתפים לידרו ביו"ט אותו משוי באכפא במוט בידים משום שינוי ואפילו אינו להקל מ"מ שינוי הוא ואינו מרבה טורח בשינוי דדרו באכפא ניפרוס סודרא קל הוא ואינו מכביד ושינוי בעלמא הוא ולהגנע עד כאן לשונו ומשמע מתוך פירושו דכל אלה משוי אחד להם בשוה ואין זה נושא יותר אלא שנושא משאו בענין אחר ממה שהיה רגיל וזה דחקו שאם נפרש שכל אלו ממעטים משאם מאשר היו רגילים לשאת קשיא הא דאמר בסמוך (ד) מפשי בהילוכא משמע מפירושא דאגרא נושאים שני בני אדם שפיר במוט בשנים ויש בו משוי שני בני אדם שנושאים כל מה שרגילין לשאת בדיגלא ודיגלא היא משוי שני בני אדם כדמשמע בבבא מציעא בס"פ השוכר את האומנים (דף פג.) וקשיא לר' דהתם משמע נמי דאגרא אין בו משוי לשני בני אדם דאמר התם דדרו באגרא ואיתבר משלם פלגא מ"ט נפיש לחד וזוטר לתרי ודמי לפשיעה ודמי לאונס בדיגלא משלם כולה משמע דלא הוי זוטר לתרי נראה דאגרא לשום אדם אינו נראה עובדא דחול כמו דיגלא ומשום הכי דדרו בדיגלא לידרו באגרא ואע"פ שמפיש בהילוכא יכול לשנות כיון שאינו נראה כל כך עובדא דחול והשתא אתי שפיר דדרו באגרא לידרו באכפא אע"פ שבודאי מרבה במשאוי הוא בנושא בידים המוט מכשנושאו על כתיפו מ"מ כיון שאינו נראה עובדא דחול כמו אגרא יכול לעשות כענין שאמרינן גבי בהמה מסוכנת דתנן בביצה (דף כה.) שחטה בשדה לא יביאנה במוט אלא מביאה בידו אברים אברים ותנן נמי (דף כט: ושם) בהמביא כדי יין לא יביאם בסל ובקופה אלא מביא הוא על כתפיו או לפניו אלמא הני אע"ג דמפשי בהילוכא כיון שאינו עושה כל כך כדרך שעושה בחול יש לו לשנות והא דבסמוך דמליין בחצבא זוטא ודמליין בחצבא רבה תרווייהו עובדא דחול ובענין שנושאים זה נושאים זה הלכך אין לו לשנות לא להקל ולא להכביד כדפי' טעמא ובההיא דלעיל בריש מפנין (דף קכז.) לא שייכא עובדא דחול שאינו מטלטל אלא בבית מזוית לזוית. מ"ר · ובההיא דשחטה בשדה פירש בריש מפנין (ג"ז שם) בע"א וכמו שפירש כאן עיקר ועוד קשה לי לפי' הקונטרס דדרו באכפא אמאי ניפרוס סודרא עליה הוה ליה למימר לידרו באגרא כיון שאינו משנה להכביד יותר מאכפא כמו שמשמע נמי מתוך פירושו ולפירוש רבי אתי שפיר :

ניפרוס

מסורת הש"ס

[עי' פרש"י חולין נח:]

רש"ל מ"ז

[לעיל קכח: וש"נ] ביצה ל. ע"ש

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא יטרפם בצונן (אבל רוחץ) תא"מ ונ"ב ס"א אבל טובל:
(ב) תוס' ד"ה שואל וכו' דסתם שאלה נמי ל' יום: (ג) בא"ד היה חייב להחזיר אלא דעבידי:
(ד) ד"ה אתקין וכו' דאמר בסמוך הא קא מפשי בהילוכא :

גליון הש"ס

מתני' שואל אדם מחבירו . עי' בירושלמי פ"ח דשביעית על מ"ד הובא בר"ש שם :

עין משפט נר מצוה

נו א טוש"ע או"ח סימן שכח סעיף מז :
נז ב שם סעיף ל :
[ועי' תוספות שם ד"ה טלית]

א ג ד מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף יא :
ב ה מיי' פ"ה מהלכות י"ט הלכה א ב סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סימן תקי סעיף ה :
ג ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף י וסימן שכג סעיף ס :

רבינו חננאל

מחזירין את השבר . רבה בר בר חנה לא על (פי')לפירקי' דרב יהודה שדריה לאדא דייאלא א"ל זיל גרד ביה אול גרביה.פירוש*) משכיהו והביאהו מלשון פרץ נחל מעם גר כלומר הבריחהו . כדגרסינן בפרק בנות כותים נדות מעריסתן . שילא בר אבינא עבד עובדא כרב, כי קא ניחא נפשיה דרב . א"ל לרב אמי זיל צניעיה ואי לא צאית גרדיה הוא סבר גרדיה א"ל ופי' הכהו וכו' : מי שנפרקה ידו או רגלו פי' שף מבוכניה לא יטרפן בצונן אבל רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא ורב אויא דשניא ליה ידיה והיה אומר לרב יוסף ומראה בידו אם יעשה בידו כך או כך מותר או אסור עד שהיה מראה לו כדי שיראהו מה שהתירו חכמים חזרה ידו למקומה ונתרפא :

הדרן עלך חבית

פרק כ"ג שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני כו'. ואוקימנא דחיישינן שמא יכתוב **) וכןשאם יאמר לו הלויני גוערין בו ואומרים לו אסור לומר כן ביום שבת לשון הלואה מינכרא מלתא ולא אתי למכתב וכיון שהזכיר א"ל רבא בר רב חנן לאביי נסיר

*) עיין בערוך השלם ערך גרב א'

**) אינו מובן לכאורה ואולי דהיה לו גיר' הספרים בגמרא המוסגר בחצי לבנה והובא בהי הרשב"א כאן ומפרש רבינו . דהחלוק הוא דבשבת כיון שאם אומר הלויני קפדינן עלויה יש לו היכירא ולא אתי למכתב מלשון שאלה וכו' ודו"ק :

עין משפט
נר מצוה

ד א מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שלט סעיף ג וסימן תקכד סעיף א:

ה ב מיי' פ"א מהלכות שביתת עשור הלכה ז סמג לאוין סה וסט טור וש"ע או"ח סימן תרח סעיף ב:

ו ג מיי' פ"י מהלכות מלוה ולוה הלכה ב סמג לאוין קנג טוש"ע יו"ד סימן קסב סעיף א·

[נ"ל רבה]

ז ד שם סעיף ג:

[ב"ב ס: ועי' תוס' לעיל נה. ד"ה ולא"ג ותוס' ב"ב ס: ד"ה מוטב ותוס' ע"ז ד. ד"ה שהי']

ח ה מיי' פ"ד מהלכות י"ט הלכה כה טוש"ע או"ח סימן תקכה סעיף א:

ט ו מיי' פ"ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ה סמג עשין קמט:

י ז מיי' שם הלכה כח סמג לאוין רעא טור וש"ע חו"מ סימן סז סעיף לו:

יא ח מיי' פכ"ג מהלכו' שבת הלכה יד ופ"א מהלכות קרבן פסח הלי"ט סמג עשין רכג:

יב ט מיי' פ"ד מהלכות י"ט הלכה יט סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סימן תק סעיף א:

יג י מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה יד סמג לאוין סה ועה טור ש"ע או"ח סימן שלט סעיף ד וסימן תקכד סעיף א:

ניפרום סודרא עליה אתי לסחטיה · מכאן מייתי ר"ת ראיה דבין ושמן לא שייכא סחיטה לעיל בשלהי שמונה שרצים (דף קיא: בד"ה האי מסוכרייתא) פירשתי : לא מספקין ולא מטפחין · לא כפי' הקונטרס משום דא"כ מאי איריא ביו"ט אפי' בחול המועד נמי אסור כדתנן במועד קטן פרק בתרא (דף כח:) נשים במועד מענות אבל לא מטפחות אלא נראה לרבי משום שמחה רגילין לספק ולטפח בהשמעת קול ואסור שמא יתקן כלי שיר כדמפרש בהמולא תפילין (עירובין דף קד.): וכן היה הלל אומר · כרבנן דפליגי עליה באיזהו נשך (ב"מ ד' עה:) וקי"ל:

רבה אמר ניתנה ליתבע · הלכה כרבה לגבי רב יוסף: ורב אויא ורבה בר עולא מחמרי אנפשייהו כ"ה בס"א:

דאי אמרת ניתנה ליתבע אתי למיכתב · אע"פ שמזכיר לו, לשון שאלה:

דאיגלאי מילתא דבחול הוא · ורב יוסף לא מיירי אלא בשבת ויו"ט ודאי:

והא אנן תנן אין נימנין כו' · פירש ה"ר פורת בשם רבינו שמואל דל"ג ליה חדא דמה שייך להקשות מנמנין של רשות לנמנין של מצוה ועוד דמפרש התם בביצה פרק אין צדין (דף כז:) מאי אין נמנין אין פוסקין דמים בתחילה לבהמה ביו"ט הרי אני עמך בסלע הריני עמך בשתים אבל אומר לו הריני עמך לשליש ולרביע: ולמ"ד

תורה אור

ניפרום סודרא אתי לידי סחיטה נכסייה בנכתמא זימנין דמיפסק ואתי למקטריה הלכך לא אפשר וא"ל רבא בר רב חנן לאביי תנן *לא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין ביו"ט וקא חזינן דעבדין ולא אמרינן להו ולא מידי ולטעמיך הא דאמר *רבא *לא ליתיב איניש אפומא דלחייא דילמא מיגנדר ליה חפץ ואתי לאיתויי והא קא חזינן (א) נמי דמותבי חצבי ויתבן אפומא דמבואה ולא אמרינן להו ולא מידי אלא הנח לישראל *מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין *סבור מינה הנ"מ בדרבנן אבל בדאורייתא לא ולא היא ל"ש בדרבנן ול"ש בדאורייתא דהא תוספת דיוה"כ דאורייתא היא וקא חזינן להו דקאכלי ושתו עד שתחשך ולא אמרי' להו ולא מידי: וכן אשה מחבירתה ככרות: בשבת הוא דאסיר אבל בחול שפיר דמי לימא מתני' דלא כהלל דתנן *וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה ככר לחבירתה עד שתעשינה דמים שמא יוקרו חטין ונמצאו באות לידי רבית אפילו תימא הלל הא באתרא דקיץ דמיה הא באתרא דלא קיץ דמיה: ואם אינו מאמינו: איתמר הלוואת יו"ט רב יוסף אמר לא ניתנה ליתבע *ורבה אמר ניתנה ליתבע רב יוסף אמר לא ניתנה ליתבע דאי אמרת ניתנה ליתבע אתי למיכתב רבה אמר ניתנה ליתבע דאי אמרת לא ניתנה לא יהיב ליה ואתי לאימנועי משמחת יו"ט תנן אם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו אי אמרת בשלמא לא ניתנה ליתבע משום הכי מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר שבת אלא אי אמרת ניתנה ליתבע אמאי מניח טליתו אצלו ליתן ליה ולתבעיה אמר לא בעינא דליקום בדינא ודיינא מתיב רב אידי בר אבין *השוחט את הפרה וחילקה בראש השנה אם היה חדש מעובר משמט ואם לאו אינו משמט ואי לא ניתנה ליתבע מאי משמט שאני התם דאיגלאי מילתא דחול הוא ת"ש מסיפא אם לאו אינו משמט אי אמרת בשלמא ניתנה ליתבע היינו דקתני אינו משמט אלא אי אמרת לא ניתנה ליתבע (ג) אמאי אינו משמט דאי יהיב ליה שקיל מכלל דרישא אי יהיב ליה לא שקיל רישא צריך למימר ליה משמט אני סיפא לא צריך למימר ליה משמט אני כדתנן *המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני ואם אמר לו אעפ"כ יקבל ממנו משום שנאמר °וזה דבר השמטה רב אויא שקיל משכונא *רבה בר עולא מערים איערומי: וכן ערב פסח: א"ר יוחנן *מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ביו"ט נימא מסייע ליה וכן ערב פסח בירושלים שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו ונוטל את פסחו ועושה עמו חשבון לאחר יו"ט הכא במאי עסקינן בממנה אחרים עמו על פסחו דמעיקרא מיקדש וקאי והא אנן תנן *אין נמנין על הבהמה בתחילה ביו"ט שאני הכא כיון דרגיל אצלו כמאן דאימני ביה מעיקרא דמי והא תני רבי הושעיא הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו ונותן לו טלה לפסחו ומקדישו ויוצא בו התם נמי כיון דרגיל אצלו אקדושי (ג) ליה מעיקרא והא מקדיש קתני הקדש עילוי מדרבנן ומי אמר ר' יוחנן הכי *והא אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן *לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומות ומעשרות כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו בשבת לא קשיא כאן בחובות שקבוע להן זמן כאן בחובות שאין קבוע להן זמן: **מתני'** מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השולחן ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה *ומטילין חלשין על הקדשים ביו"ט אבל לא על המנות:

גמ'

בנכתמא · כיסוי : זימנין דמיפסק כו' · כיון דמלרכת ליה כיסוי קטר ליה בכד וזימנין דמיפסק ואתי למקטריה והיא קשר של קיימא דאסור מדאורייתא : ואתי לידי סחיטה · ודקאמר במסכת ביצה ניפרום סודרא עליה כו' (ד) [התם] בדבר יבש קא מיירי : אין מספקין · כף אל כף משום אבל : מטפחין · על הלב : מרקדין · לשמחה וטעמא מפרש במסכת ביצה שמא יתקן כלי שיר : אפומא דלחייא · לפי שאין ניכר כל כך בין מבוי לרה"ר : ואתי לאתויי · חפץ המתגלגל תוך ד' אמות : ומגנדר מגביהן ומייתין ליה ל"ג : בשבת הוא דאסור · לומר הלויני משום מכתב : הא בחול שרי . ולא חיישינן לרבית ואף על גב דבלשון הלואה קאמר ליה : באתרא דקיץ דמייהו · דככרות לא אתי לידי רבית שאם יוקירו יתן דמיהן : לא ניתנה ליתבע · בב"ד שאין ב"ד נזקקין לה לטולם : בדינא ודיינא · לא לבא לדין ולא לברור דיין ולהטריח את עצמו : השוחט את הפרה וחילקה בראש השנה· של מוצאי שביעית ללוקחים ובהקפה וקיי"ל שביעית משמטת בסופה דכתיב מקץ : אם היה חדש · אלול מעובר ועשו ראש השנה שני ימים משמט דיום טוב ראשון של סוף שביעית היה ונמצאת זו הלואת שביעית ואם לאו הויא לה הלואת מוצאי שביעית ואינו משמט : ל"ג אי אמרת בשלמא כו' ה"ג ואם לא ניתנה ליתבע מאי משמט הואיל ואין ב"ד נזקקין לגופו שמוטה היא ועומדת : דחול הוא · שהרי חדש מעובר ולא הוי יו"ט עד למחר הלכך אי לאו דשביעית הוא הוה גבי : ואם לאו אינו משמט · אלמא ניתנה ליתבע ומשני מאי אינו משמט דאי יהיב ליה שקיל : מכלל דרישא אי יהיב ליה לא שקיל· בתמיה: רישא · דהלואת שביעית היא אי כמי יהיב ליה לוה לריך למימר ליה מלוה משמט אני: (ה) ואם אמר. לוה אעפ"כ איני חפץ שישמטו יקבל ממנו : דבר השמטה · אפילו מקבל חובו יזכיר לו שמיטה בדבורו: שקיל משכונא· בשעת הלואה מהלואת יו"ט: מערים איערומי· לאחר יו"ט לוקח ממנו שום חפץ ומעכבו: פסחו בשבת· אם חל י"ד בשבת: וחגיגתו ביו"ט · ביום הקרבתה מותר להקדיש ואע"ג דתנן אלו הן משום שבות אין מקדישין הני כיון דהקרבתן דוחה קדושתן דוחה : בממנה אחרים עמו · כדכתיב (שמות יב) במכסת נפשות: על פסחו · שהיה קדוש ועומד מאתמול : אקדושי· מקדיש ליה רועה מע"ש שהרי יודע שזה סומך עליו : עילוי · מעלה בעלמא שיקדישו בעלים: הא· דקתני אין מקדישין בחובות שאין קבוע להן זמן קאי שאין הקרבן דוחה שבת : **מתני'** פרפרותיו · מיני מעדנים: אבל לא מן הכתב· אם כתב מע"ש כך וכך אורחים פלוני ופלוני זמנתי כדי שלא ישכחם לא יקרא באותו כתב בשבת ובגמ' מפרש טעמא: מפיס· לשון פייס מטיל פייס לחלק מי מגיע כל מנה ומנה: ובלבד שלא יתכוין לעשות כו' · שיהו המנות שוות ולא תהא אחת גדולה ואחת קטנה לזכות בגדולה הזוכה ע"פ הגורל והמתחייב ע"פ הגורל לקטנה יטלנה ובגמ' מפרש טעמא : חלשים · גורלות : על הקדשים · בין הכהנים : אבל לא על המנות · בגמרא מפרש :

מסורת הש"ס

ביצה ל. וד"ל:

לעיל קמח. ביצה ל.

[ביצה ל. ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא קא חזינן נשי דמותבי חצבייהו וכו' הנח להן לישראל:

(ב) שם מאי אינו משמט דאי יהיב ליה:

(ג) שם אקדושי מקדיש ליה מעיקרא:

(ד) רש"י ד"ה ואתא לידי סחיטה וכו' סודרא עלויה כו' ביין ושמן קמיירי:

(ה) ד"ה רישא וכו' משמט אני ואם אמר לו הלוה אעפ"כ כנ"ל והד"א:

שביעית פ"י משנה ב

ג"ז שם [מ"ח גיטין לז:]

נ"א רבא פסחים סו: [ועי' תוספות חגיגה ח. ד"ה משום ותוס' בכורות נח. ד"ה ומי]

[לעיל מו.וש"נ]

פסחים סו: ביצה לו:

[עי' תוס' לקמן קמט.]

רבינו חננאל

להא . דא"ל תנן לא מספקין ולא מרקדין ולא מטפחין . בגדרא . ופשוטה היא. ומיפרשא נמי בגמ' דהמביא כדי יין במס' יו"ט וכן שואלת אשה מחברתה ככרות . ודייקינן מינה בשבת הוא דאסור מכלל דבחול שרי מתניתין דלא כהלל כו' ומסקינן בה אפילו תימא כהלל באתרא דקייצי דמי . ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר שבת. אתמר הלואת יו"ט רב יוסף אמר לא נתנה ליתבע רבא אמר ניתנה ליתבע ואתינן למיגמר מן מתניתין תנן ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו כו' ולא גמרינן מינה דלא מיפרשא בהדיא כחד מינייהו ומותבינן לרב יוסף מהא דתנן השוחט את הפרה וחילקה בראש השנה אם היה חדש מעובר משמט . פי' אם היה אלול מעובר נמצא יום לקיחתו חלק מן הפרה יום חול שר"ה מחר הוא וכיון שנושה בו דמי בשר הפרה שלקח מאתמול דכיון שנכנסה שנה שביעית משממת לדברי רבא ניחא כי נתנה ליתבע ומלוה נושה בו וכשנכנסת שביעית משממת אלא לרב יוסף דאמר לא נתנה ליתבע אמאי צריך למיתנא משמטת בלאו הכי פטור הוא מלשלם . ואפילו בשאר שני שבוע דהא לא ניתנה ליתבע . ופריק רב יוסף שאני התם דכיון דאיגלאי מלתא דחול היא (ניתנה ליתבע דהא מלוה דחול היא) ואנן לא קאימנא אלא הלואת יו"ם ואסיקנא למשמע מסיפא ואם לאו אינו משמט לרבא דאמר ניתנה ליתבע דתובעו ונפרע ממנו [ניחא] אלא לרב יוסף דאמר לא ניתנה ליתבע קשיא כיון דתני אינו משמט הלא משמע דתובע ונפרע ממנו ואינו יכול לומר לו כי השביעית השמיטתו ופריק רב יוסף לעולם לא נתנה ליתבע והמלוה אינו יכול ליתבע אלא אם יביא הלה ויפרענו יקבל ואינו צריך לומר משמט אני. ואקשינן עליה מכלל דרישא אי יהיב ליה מעצמו לא שקיל . ופריק רב יוסף ואמר רישא אם מחזיר לו צריך שיאמר לו משמט אני . דהא נושה בו מלוה . אבל ספק שאינו נושה בו מלוה אם יבא לחשבון אינו צריך לומר לו משמט אני אלא יקבל כדתנן המחזיר חוב בשביעית צריך שיאמר משמט אני . ואם אמר לו אעפ"כ יקבל ממנו משום שנאמר וזה דבר השמטה . ומפורש ענין זה בפ' השולח גט לאשתו. וראינו רבותינו שהיו מעמידין השמועה זו כרב יוסף. חדא (דרבה) [דרבא] לגבי רב יוסף תלמיד הוא ועוד סוגיא דשמעתא רובה כרב יוסף ריהטא ועוד מדחינן רב אויא מקבל משכונא מכלל שאם אין בידו משכון אינו יכול ליתבע . ותוב רבא בר עולא מיערם איערומי כלומר לא היה תובעו בהדיא אלא היה אומר לו הלויני וכאשר יתן לו ויבאו המעות לידו אומר לו יש לי אצלך הלואת יו"ם נשתלמתי אתם מכלל כי הלואת יו"ם כי האי גוונא יתכן אבל בהדיא לא ניתנה ליתבע וראינו תשובה לגאון ופסיק כרבא . ואמר רבא בתרא הוא . וקיי"ל דהלכתא כבתראי וכן הדעת נוטה : וכן ערב פסחים בירושלים כו'. א"ר יוחנן מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ביו"ם נימא מסייעא ליה וכן ערב פסח כו' ופשוטה היא . הא דתני ר' הושעיא ומקדישו אוקמינא . הקדיש עלוי מדרבנן ואקשינן עלה והא תנא דאמר הלכה כסתם משנה ותנן אין מקדשין ואין מעריבין ואין מחרימין ומפרקינן הא דא"ר יוחנן מקדיש בשבת בחובות הקבוע להן זמן . כגון פסח שאם לא יעשנו היום אינו יכול לעשותו למחר והיא מצוה עוברת והא

דתנן

רש"י

גמ' מ"ט · אבל לא מן הכתב : שמא ימחוק · מן האורחין שירצה שלא הכין להם כל צרכם ויתחרט שזימן יותר מן הראוי וימחוק מן הכתב כדי שלא יקראם השמש : כל הני שמא יקרא בשטרי הדיוטות של מקח וממכר קאמר (א): דכתבי · מגייתא אכותל בדיו: ומידלי · שאינו מגיע לשם למחוק : (אפילו גבוה שאינו מגיע לשם למחוק) : אפילו גבוה · שאינו מגיע שם להטות הנר אסור דהואיל ונמוך אסור גבוה נמי אסור שלא תחלוק : ומיתתי · שנמוך ויכול להגיע שם ולמחוק : ולמ"ד שמא יקרא · היכא דליכא למיחש לשמא יקרא ליחוש לשמא ימחוק : דחייק · בסכין בתוך העץ בטבלא שאין נוחה למחוק ולהכי מדכר וליכא למיחש למחוק : גודא · כותל: פינקס · כעין לוחות של סוחרים : כמה בפנים וכמה בחוץ · את מי ומי אושיב בפנים במקום המכובד ואת מי ומי אושיב בחוץ שאינה כל כך ספונין : אבל לא מכתב שעל גבי טבלא ופינקס · דגודא בשטרא לא מיחלף אבל טבלא ופינקס מיחלף : [דכתיב מיכתבי כתב של דיו] : אלא לעולם דכתב אכותל ומידלי · שאינו יכול למחוק ולשמא יקרא לא חיישינן דגודא בשטרא לא מיחלף ודקשיא לך דאע"ג דמידלי ליתסרי כדרבה דאמר גבי נר אפילו י' בתים : דרבה תנאי היא · דאיכא דחייש לשלא תחלוק באיסור שבת דרבנן ואיכא דמפליג : ליחוש לשמא ימחוק · דהא ר' אחא כותל דוקא נקט ואי מתתי מה לי כותל מה לי אגרת: אין רואין במראה · מירואיי"ר לפי שהרואה במראה אינו צריך אלא לתקן שערות ראשו וזקנו הלכך חיישי' שמא יראה נימין המדולדלות שאינן שוות עם שאר השער *ויגלחן : דאדהכי והכי · שילך להביא תער או מספרים : מדכר · שהוא שבת : של מתכת · שאינו צריך להביא מספרים שהיא עצמה מגלחת השער : כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות· כגון בני אדם המציירים בכותל חיות משונות או דיוקנות של בני אדם של מעשים כגון מלחמת דוד וגלית וכותבין תחתיה זו צורת חיה פלונית וזו דיוקנית פלוני ופלונית : אסור לקרותו בשבת · שמא יקרא בשטרי הדיוטות : אל מדעתכם · אל אשר אתם עושים מדעת לבבכם וחלל שלכם. אלילים לשון חללים:עם בניו ובני ביתו אין עם אחר לא·מדלא תנא ומפיס על המנות : משום לווין ופורעין · דגזור בהו רבנן שמא יכתוב : המקפידין · שאין מוחלים ומוותרין זה לזה :

גמרא

גמ' מ"ט רב ביבי אמר גזירה שמא ימחוק אביי אמר גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות מאי בינייהו א"ב דכתב אכותל ומידלי למ"ד שמא ימחוק לא חיישינן ולמ"ד שמא יקרא חיישינן ולמ"ד שמא ימחוק ניחוש שמא יקרא ותו לשמא ימחוק לא חיישינן *והתניא *לא יקרא לאור הנר *ואמר רבה אפי' גבוה שתי קומות אפי' גבוה שתי מרדעות אפי' עשרה בתים זה ע"ג זה לא יקרא אלא איכא בינייהו דכתב אכותל ומיתתי למאן דאמר שמא ימחוק חיישינן למ"ד שמא יקרא לא חיישינן גודא בשטרא לא מיחלף ולמ"ד שמא יקרא ליחוש שמא ימחוק אלא איכא בינייהו דחייק אטבלא ואפינקס למ"ד שמא ימחוק לא חיישינן למ"ד שמא יקרא חיישינן ולמ"ד שמא ימחוק ליחוש שמא יקרא וכ"ת טבלא ופינקס בשטרא לא מיחלף והתניא *מונה אדם כמה מבפנים וכמה מבחוץ וכמה מנות עתיד להניח לפניהם מכתב שעל גבי הכותל אבל לא מכתב שעל גבי טבלא ופינקס היכי דמי אילימא דכתיב מיכתב מ"ש הכא ומ"ש הכא אלא לאו דחייק וקתני מכתב שעל גבי הכותל אבל לא מכתב שע"ג טבלא ופינקס אלא לעולם דכתב אכותל ומידלי ודקא קשיא לך דרבה דרבה תנאי היא דתניא מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב ר' אחא מתיר מכתב שעל גבי הכותל היכי דמי אילימא דכתיב מתתא ליחוש שמא ימחוק אלא לאו דכתב ומידלי וש"מ דרבה תנאי היא ש"מ והני תנאי כהני תנאי דתניא *אין רואין במראה בשבת *רבי מאיר מתיר במראה הקבוע בכותל מ"ש הקבוע בכותל דאדהכי והכי מדכר שאינו קבוע נמי אדהכי והכי מדכר הכא במראה של מתכת עסקינן וכדרב נחמן אמר רבה בר אבוה דא"ר נחמן אמר רבה בר אבוה מפני מה אמרו מראה של מתכת אסורה מפני *שאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלין תנו רבנן *כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת ודיוקנא עצמה אף בחול אסור להסתכל בה משום שנאמר °אל תפנו אל האלילים מאי תלמודא אמר רבי חנין אל תפנו אל מדעתכם : מפיס אדם עם בניו וכו' : עם בניו ועם בני ביתו אין ועם אחר לא מאי טעמא כדרב יהודה אמר שמואל *דאמר רב יהודה אמר שמואל בני חבורה המקפידין זה על זה עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום מנין ומשום לווין ופורעין ביו"ט וכדברי

תוספות

ולמ"ד שמא ימחוק ליחוש שמא יקרא · ולא מסיק אדעתיה גודא בשטרא לא מיחלף : בשטרי הדיוטות · פי' בקונט' של מקח וממכר ולעיל בפרק כל כתבי (דף קיז: ושם) פירש איגרות השלוחות למלוה חפץ : אלא איכא בינייהו דכתיב אכותל ומתתאי · ולא ידענא אמאי נקט מתתאי כיון דס"ד דכ"ע אית להו דרבה : אילימא דכתיב מיכתב מ"ש הכא מ"ש הכא. פירוש תרוייהו יהא אסור שמא ימחוק : לעולם דכתב אכותל ומידלי ודקשיא לך דרבה דרבה תנאי היא · לפירוש הקונטרס נ"ל דהשתא דמוקי לה דכתיב אכותל ומידלי למ"ד שמא ימחוק איכא דאית ליה דרבה ולמ"ד שמא יקרא לית ליה דרבה והשתא מיבעיא לן למימר דבדרבה פליגי תנאי כי היכי דפליגי אמוראי דהכא וברייתא קמייתא מיתוקמא שפיר דכתיב מכתב אכותל ומידלי דכולהו אמוראי גודא בשטרא לא מיחלף וקשה לפירוש זה דהשתא לא הוה פלוגתייהו כדהוה מוקמת לה מעיקרא למאן דאמר שמא ימחוק לא חיישינן למאן דאמר שמא יקרא חיישי' וה"ר פורת פירש דאביי ורב ביבי תרוייהו לית להו דרבה דפליגי בכתב אכותל ומידלי למאן דאמר שמא ימחוק לא חיישינן כיון דמידלי ולית לן דרבה ולשמא יקרא נמי לא חייש קסבר גודא בשטרא לא מיחלף ולמ"ד שמא יקרא חייש דקסבר גודא בשטרא מיחלף ואביי לא הוה מוקי פלוגתייהו דרבי אחא ורבנן (ב) כרבה דא"כ ר' אחא ע"כ לית ליה דאביי דשרי בכותל אלמא קסבר גודא בשטרא לא מיחלף וא"כ כמאן סבירא ליה דאפילו רבנן לא פליגי עליה דר' אחא אלא משום דאית להו דרבה וגזרינן שמא ימחוק אלא הוה מפרש אביי דכ"ע לית להו דרבה ולא חיישינן לשמא ימחוק במידלי ובגודא בשטרא מיחלף פליגי והא דקאמר ש"מ דרבה תנאי היא הו"מ למימר ודאי לכ"ע לית להו דרבה כדמפרש לאביי אלא דלא מצי למוכח הא בהדיא ולהכי קאמר דתנאי היא וליכא לאקשויי לרבה והא לא מצי למימר דפליגי (ג) בחייק מיחק רבי אחא ורבנן ובגודא בשטרא מיחלף פליגי אבל כ"ע אית להו דרבה משום דסברא הוא כיון דחייק ואיתא נמי בכותל פשיטא דבהא לא הוי אמרי רבנן דגודא בשטרא מיחלף וצריך לאוקמא השתא ברייתא דלעיל דחייק מיחק למאן דסבר גודא בשטרא מיחלף וקשה קצת לפירוש זה דה"ל למימר דכ"ע (ד) לית להו דרבה ואביי ורב ביבי בגודא אי מיחלף בשטרא פליגי : ודיוקני עצמה אף בחול אסור · נראה דבשויה לשם עבודת גלולים אמר אבל (ה) לגוי מותר כדמשמע מכאן של קודשים דלא הוו מסתכלי בצורתא דזוזא (ע"ז דף נ·) מכלל דאחריני הוו מסתכלי* : בני חבורה המקפידין זה על זה עוברין משום משקל ומשום מדה ומשום מנין · פירוש לפי שמקפידין זה על זה עוברין אפילו על מה שאין שאר בני אדם עוברין משום מדה כדאמרינן בבילה (דף כט·) יכול אדם לומר לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה פירוש כלי שמודדין בו אסור דדמי למקח וממכר והם כיון שהם מקפידים כל כלים הוי לגבייהו מדה לפי שמקפידין לידע שיעורו לשלם להם הכלי וכן משקל ששוקלים ומכוונים זה כנגד זה ביד ואמרינן בבילה* אין משגיחין במאזנים ביום טוב ומשום מנין כדאמר בבילה (דף כט:) הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי כו' ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח שהם היו נותנים מאה אגוזים בדינר ולקח כבר תשעים לא יאמר לו תן לי עשרים אגוזים שאתחייב לך עשרה אגוזים שנראה שעושה להשלים הדינר אבל יכול לומר לו תן לי כ' אגוזים סתם ובבני חבורה המקפידים אסור שיבא לידי איסור שיזכירו להשלים וכדברי (ו) בית הלל אף משום רבית דכשהם מחזירין זה לזה הם מקפידים מה ששוות יותר וקשה לפירוש

רבינו חננאל

דתנן אין מקדישין בשבת ולא ביום טוב בחובות שאין קבוע להן זמן . מונה אדם את אורחיו ואת פרפריותיו מפיו אבל לא מן הכתב. ואמרינן מן הכתב מ"ט לא . רב ביבי אמר גזירה שמא ימחוק אביי אמר גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות ופירושו כיון שיראה אדם קורא כמה אורחים צריך להביא כמה פרפריות אצלו אף הוא אומר מותר לקרוא בשטרי הדיוטות מאי בינייהו דכתיב אכותל במקום גבוה שאינו יכול למחוק דרב ביבי בכי האי גוונא שרי . ואביי אסר. ואקשינן על רב ביבי והתנן לא יקרא לאור הנר ואמר רבה אפילו גבוה ב' קומות או ב' מרדעות ואפילו עשרה בתים זה ע"ג זה לא יקרא. והא הכא דליכא למיחש אלא שמא יטה ואפי' גבוה כמה אמר (רבא) [רבה] חיישינן ואסור.ואע"ג דסלקא כתנאי הלכתא (כרבא) [כרבה] דסתם מתניתין כוותיה ולא חיישינן אמחלוקות דברייתא הביא טעם אחר לומר כי אינם חלוקים אלא אם הוא הכתב בכותל נמוך שמגעת לה ויכול למחוק דלרב ביבי אסור כטעמיה ולאביי שרי דכותל בשטר לא מיחלף. ואקשינן על אביי וליחוש שמא ימחוק הואיל נמוך הוא וגם זה הטעם נדחה ואתינן לאוקמי פלוגתיה בכתב דחייק אטבלא ופנקס וגם זה נדחה . וחזרנו על הטעם הראשון דכתוב אכותל ומידלי . לרב ביבי מותר ולאביי אסור . וזה שהקשינו לרב ביבי מדברי רבה שאסר אפילו גבוה כמה . אמר לך רב ביבי דרבה תנאי היא ואנא דאמרי כתנא דשרי . דתניא מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב . ר' אחא מתיר מן הכתב שעל גבי הכותל ואוקימנא דכתוב אכותל ומידלי . ואמרינן הני תנאי כי הני תנאי כלומר ר' אחא ות"ק חולקין במחלוקת ר' ות"ק דיליה דלר' אחא *צחצוח הסיג מן המראה הוא מוחק לפיכך קתני אין רואין במראה ור' מתיר הקבועה בכותל כת"ק דר' אחא ודמיא להא דאמרינן בכלל גדול (דף עה) דשף בין העמודים [חייב] משום **) מוחק שדומה למוחק כתב.ותלמוד א"י השף את העור ע"ג העמוד ר' אחא בשם ר' יהודה בן לוי מוחק ואקשינן עלה מ"ש מראה הקבועה בכותל דאדהכי והכי מדכר.ולא פירש מהו שיזכור וימנע . יש מי שאומר כי נאסר הראיה במראה בשבת שמא יראה כי עלה בו כעין הלודה (וכעין הלודה) בזה המראה ו בשבת ונמצא מתקן מנא.גם בהיות המראה למטה במקום נמוך עד שיתעסק להביא סכין כדי לצחצחו יזכור ששבת הוא וימנע ונדחת זה הטעם. ועמד כר"נ דאמר מפני מה מראה של מתכת אסורה מפני שאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלות ור' שמתיר אומר כיון שהיא גבוה לא גזרינן. ות"ק סבר גזרינן : ת"ר כתב של תחת הצורה של תחת דיוקני . פי' דיוקני צורת אדם והכתב שתחתיו אסור לקרותו בשבת ולא גרע הדיוטות דאסור בשבת. ודיוקני עצמה אסורה. אפילו בחול כטעמיה : מפיס אדם עם בניו ועם כו' פי' מפיס אדם מלשון פיוס כההיא דאמרי מי מפיס.וכמו שאמר על השכר (פסחים קז) מיסרו ומפיס. בניו ובני ביתו

*) לכאורה לפי גירסא י"ל להיפך דר' אחא כרבי ואולי דגירסתו היה להפך ומתחלה נעתק בטעות וצ"ע . **) לפנינו שם בגמ' איתא משום ממחק וצ"ע

עין משפט נר מצוה

יד א ב ג מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכ"ט סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שז סעיף יב:

טו ד ה מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה יד סמג שם טוש"ע או"ח סימן שז סעיף יג:

טז ו מיי' פכ"ג שם הלכה יט סמג שם טוש"ע או"ח סימן שז סעיף טו:

יז ז מיי' פ"ב מהלכות ע"ז הלכה ב סמג לאוין יד טוש"ע יו"ד סי' קמב סעיף טו:

יח ח מיי' פ"ז מהלכות גניבה הלכה י סמג לאוין עה [אבל הפוסקים השמיטו מטעם שכ' הב"י באו"ח סוף סי' תקי"ז]:

[תוספ' פי"ח]

[נרב אלפס איתא רבי מתיר וכו' וכ"ה בבעל המאור ובמלחמות. אבל בגרא"ם לפי ר' יהודה מתיר וכו']

[עי' תוס' ע"ז כט. ד"ה המסתפר]

מסורת הש"ס

[פ"א והתנן לעיל יא.]

[תוספ' פי"ח]

ב"מ סב.

[עי' תוספות ע"ז כט. ד"ה ה"ג]

[דף כט.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כל הני וכו' קאמר הס"ד ואח"כ מ"ה ולמ"ד שמא יקרא חיישינן ואפי' גבוה: (ב) תוס' ד"ה לעולם וכו' דר' אחא ורבנן כדרבה דא"כ: (ג) בא"ד והא לא מצי למימר דפליגי ר' אחא ורבנן בחייק מיחק ובגודא בשטרא: (ד) בא"ד וקשה קצת לפי' זה דה"ל למימר דכ"ע אביי ורב ביבי לית להו דרבה ובגודא: (ה) ד"ה ודיוקנא וכו' אבל לגוי: (ו) ד"ה בני וכו' שיזכירו להשלים וכדברי הלל אף: ויגלחם מספרים כצ"ל רש"ל.

גליון הש"ס

גמ' אין רואין במראה בשבת. עי' ע"ז כט ע"א תוס' ד"ה המסתפר: שם כתב המהלך תחת הצורה. עי' לעיל דף קטז ע"ב תוס' ד"ה וכ"ש בשטרי:

וכדברי (*ב"ה) אף משום רבית אי הכי בניו ובני ביתו נמי בניו ובני ביתו היינו טעמא כדרב יהודה אמר רב *דאמר רב יהודה אמר רב מותר להלוות בניו ובני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבית אי הכי מנה גדולה כנגד מנה קטנה נמי אין ה"נ וחסורי מיחסרא והכי קתני *מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השלחן אפי' מנה גדולה כנגד מנה קטנה מ"ט כדרב יהודה אמר רב עם בניו ועם בני ביתו אין עם אחרים לא מ"ט כדרב יהודה אמר שמואל ג מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול לאחרים אסור מ"ט משום קוביא: ד מטילין חלשין על וכו': מאי אבל לא על המנות א"ר יעקב *בריה דבת יעקב אבל לא ה על המנות של חול ביו"ט פשיטא מהו דתימא הואיל וכתיב °ועמך כמריבי כהן אפי' מנות דחול נמי קמ"ל וא"ר יעקב *בריה דבת יעקב °כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה מנלן אילימא משום דכתיב °ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד ויאמר זה בכה וזה אמר בכה ויצא הרוח ויעמוד לפני ה' ויאמר אני אפתנו וגו' ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן ואמרינן מאי רוח *א"ר יוחנן זה רוחו של נבות ומאי צא אמר רב צא ממחיצתי ודילמא התם היינו טעמא דכתיב °דובר שקרים לא יכון אלא מהכא °שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל וגו' שבעת קלון מכבוד זה נבוכד נצר שתה גם אתה והערל זה צדקיה חדא דכוליה קרא בנבוכד נצר כתיב ועוד צדקיה צדיקא מאי הוה ליה למיעבד ליה דא"ר יהודה אמר רב בשעה שבקש אותו רשע לעשות לאותו צדיק כך וכו' אלא מהכא °גם ענוש לצדיק לא טוב אין לא טוב אלא רע וכתיב °כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע *צדיק אתה ה' ולא יגור במגורך רע מאי משמע דהאי חלשים לישנא דפורא הוא דכתיב °איך נפלת משמים הילל בן שחר נגדעת לארץ חולש על גוים וגו' אמר רבה בר רב הונא מלמד שהיה מטיל פור על גדולי מלכות לידע איזה בן יומו של משכב זכור וכתיב °כל מלכי גוים כולם וגו' אמר רבי יוחנן שנחו ממשכב זכור וא"ר יוחנן כל ימיו של אותו רשע לא נמצא שחוק בפה כל בריה שנאמר °נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה מכלל דעד השתא לא הוה רנה ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן אסור לעמוד בביתו של אותו רשע שנא' °ושעירים ירקדו שם ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שביקש אותו רשע לעשות לאותו צדיק כך נמשכה ערלתו שלש מאות אמה והיתה מחזרת על כל המסיבה כולה שנאמר שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל ערל בגימטריא שלש מאות הוי ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שירד אותו רשע לגיהנם רעשו כל יורדי גיהנם אמרו שמא למשול עליהם הוא בא או *ליהלות כמותם הוא בא שנאמר °גם אתה חולית כמונו אלינו נמשלת יצאתה ב"ק ואמרה °ממי נעמת רדה והשכבה את ערלים °איך שבת נוגש שבתה מדהבה א"ר יהודה אמר רב שבתה אומה זו שאמרה מדוד

רש"י

וכדברי (בית) הלל דחייש שמא יוקירו חיטי בהלואת ככרות אף משום רבית: בניו ובני ביתו נמי. ליחוש לרבית וכל הני: להלות· משלו: בניו ובני ביתו· הסמוכים על שלחנו דכיון דהכל משלו אין כאן רבית: להטעימן טעם רבית· שידעו כמה קשה אלמא כיון דמשלו הוא אין כאן איסור רבית והלכך גבי מדה ומשקל ומנין נמי לאו קפידא הוא אלא להשוותם בלא קטטה: אי הכי מנה גדולה כנגד מנה קטנה נמי· דמוקמינן טעמא לקמן משום קוביא ואפי' בחול אסור וכיון דהכל משלו אמאי אסור להטעימן טעמא קוביא בעלמא הוא: מאי טעמא מותר· ולא חיישי לקוביא: כדרב יהודה אמר רב· דלהטעימן בעלמא הוא: עם אחר לא כדרב יהודה אמר שמואל· דכיון דמקפידין עוברין משום מדה ומשקל ומנין: משום קוביא· דגזל הוא דאסמכתא לא קניא והא אסמכתא דסמיך על הגורל אם יפול גורל המנה הגדולה אזכה בה ולפיכך תלה עצמו אף לגורל הקטנה על הספק ואילו יודע מתחלה שכן לא היה מתרצה: של חול· של קדשים של אתמול: כמריבי כהן· ככהנים אלו שהם בעלי מריבה: אפי' דחול נמי· לישתרי להו להפיס ביו"ט כי היכי דלא ליגצו: זה בכה· אני אפתנו בכה: שבעת קלון· בנבוכדנצר משתעי שהיה מטיל משכב זכור על המלכים וכשהגיע יומו של צדקיהו נמשכה ערלתו ג' מאות אמה והיינו שבעת קלון: חדא דכוליה קרא בנבוכדנצר כתיב· ספיר מצית לאוקמי כוליה בנבוכדנצר וה"ק שתה גם אתה כאותם שהיית מקלה אותן והערל והתערל והתגלה: בשעה שעשה לו כו'· לקמן היא מדקאמר לאותו צדיק מ"מ אנוס היה: ענוש לצדיק לא טוב· צדיק המענים לא טוב וכיון דאינו טוב הרי הוא רע: וכתיב לא יגורך רע· אלמא אינו נכנס במחיצתו: חולש על גוים· בנבוכדנצר כתיב: ושעירים ירקדו שם· ולא אנשים ובשביל הבריות מסתלקין המזיקין ונמצא מבטל גזירת המלך: המסיבה· מלכים שהיו מסובין ויושבין לפניו: גם אתה חולית כמונו אלינו וגו'· ביורדי גיהנם כתיב דכתיב לעיל מיניה שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך וגו' (א): חולית כמונו אלינו נמשלת· לשון ממשלה: נעמת· סבור אתה להיות בנועם מן האחרים: מדוד

תוספות

לפירוש זה דאם הלל לא איירי אלא במקפידין אם כן אמאי קאמר לעיל לימא מתניתין דלא כהלל והא הלל במקפידין איירי ומתניתין דלעיל אתי שפיר כוותיה דהא רישא באין מקפידין איירי דקתני שואל דאינו למקפידין אסרינן שאלה לפי מה שפירש' להכי נראה לפרש עוברין משום מדה ומשום משקל כלומר קרובין לבא לידי כך שיעברו משום מדה שע"י שמקפידין זה ע"ז ורגילין ליקח במדה זה מזה גם ביו"ט יעשו כך וגם כל בני אדם הוי אסורין בכלי של מדה כדאמר בביצה (דף כט: ושם) אבל למקפידין נותן הוא עצה שלא ישתתפו שקרובים הן לבא לידי איסור מדה וכן לידי איסור משקל מתוך שרגילים לשקול על ידי הקפדתן גם ביו"ט לא ירגישו עד שישקלו ולידי מנין כשישאל אחד מהן ס' אגוזים יאמר לו תן לי מ' להשלים ק' כמו שרגילין לעשות ומשום לווין ופורעין ביו"ט כדאמר לעיל דלשון הלואה אסור והם מתוך שמקפידים יזכירו לשון הלואה לפי שיאמר השואל אם אזכיר לו לשון שאלה משמע דהדרא בעיניה לכך אומר לשון הלואה וכדברי הלל אף משום רבית דכשלוין זה מזה כבר באין לידי רבית לפי שפעמים שזה משלם יותר שאע"פ שמקפיד הוא בוש הוא שלא ישלם כמו שהלוהו בשביל שההנהו וכיון שאינו מוחל הוי רבית אבל שאר בני אדם מחלי ולא הוי רבית והשתא מתני' איירי במקפידין דסתם שכנים שאינם חברים מקפידין ומ"מ דרך שאלה מותר ומה שדברו כאן על מקפידין לא אמרינן אלא גבי חבורה שרגילים לישאל זה מזה תדיר ואתי לידי איסור אבל שכנים שאין תדירין כל כך לשאול זה מזה מותרים ואין לגזור בהם שמא יבאו לידי איסור ולהכי לא משני כי אמר מתני' דלא כהלל דמתניתין איירי כשאין מקפידין משום דסתמא דמתני' איירי במקפידין כדפרישית. מ"ר: מאי טעמא משום קוביא· היינו כרבי יהודה בשם רבי טרפון דאמר אין אחד מהן נזיר שלא נתנה נזירות אלא להפלאה וסבירא ליה דלא מחית איניש לספיקא ולית הלכתא הכי אלא כאידך דר' יהודה כדפסקינן בסנהדרין בפרק זה בורר (דף כה: ושם)· מ"ר

*מטילין חלשים על הקדשים ביו"ט· תימה דאמר בפרק ב' דקדושין (דף נג. ושם) דאין חולקין זבחים כנגד זבחים ומנחה כנגד מנחה ומפיק לה מלכל בני אהרן תהיה איש כאחיו ועוד דפריך התם והצנועים מושכין ידיהם והגרגרנים חולקין מאי חולקין חוטפין ס' ואומר רבי דאין מועלת בהם חלוקה וגורל שיהא ממש לקדם בו את האחם ולהוציאו בדיינים אבל מ"מ מטילין היו חלשין לתת לכל א' חלקו פן יריבו ביחד כדכתיב (הושע ד) ועמך כמריבי כהן והא דמשני התם חולקין לאו דוקא אלא חוטפין ולא משני הכי משו' דחולקין משמע כופין לחלוק ע"כ מחמת שחוטפין אותן שאינן שלהם· מ"ר:

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פכ"ג מהלכו' שבת הלכה יז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכב סעיף ו:

כ ב מיי' שם (ופ"ו מהל' גזילה ואבידה הל"י) סמג שם ועשין ריד ולאוין ענ טור שו"ע או"ח שם וטוש"ע חו"מ סימן שע סעיף ג:

כא ג ד מיי' פ"ד מהל' י"ט הלכה כ סמג לאוין עה:

[נ"ל ברה ומשום שאביו לא היה הגון לפיכך לא הזכירו. כ"כ רש"י בערובין ס. ד"ה בריה]

[נ"ל ברה]

[עייך לעיל קמח: במשנה]

רבינו חננאל

ביתו אין אחרים לא. משמיה דר' יהודה אמר שמואל דאמר בני חבורה המקפידין זה על זה פי' שמדקדקין זה על זה שאומר אחד לחבירו המנה שלך שלקחתה גדולה תן לי אני כמותה והוא שוקלה בידו. ואם היה דג אומר לו לקחת דג או כדומה לו שהוא ארוך זרת צריך לתת לו (שמדתו) [תמורתו] זרת דגים או קישואין או אבטיחים וכדומה להן ואם היו אגוזים ושקדים וכדומה להן אומר לקחת עשרים או אומר לו בעת (שנימלו) [נוטלו] המתן עד שאשקול המנה ועד שאמדוד אורך הדגים והקישואים ואמנה הביצים והאגוזים והשקדים שאתה נוטל שאטול גם במשקלם וכמדתם וכמנינם. וכדברי ב"ה שאומרים לא תלוה אשה מחברתה ככרות כו': ומטילין חלשים כו'. פירוש מטילין גורלות אבל לא על המנות של חול ביו"ט: נבוכדנאצר אנס צדקיהו בעברה וכיון שנענש נ"נ ע"י צדקיהו נענש גם הוא שנאמר שבעת קלון מכבוד זה נבוכדנאצר שתה גם אתה והערל זה צדקיהו ואמרינן האי קרא כוליה בנ"נ כתיב ועוד צדקיהו צדיקא מאי הוה ליה למעבד. אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעשה אותו רשע לאותו צדיק כן

מסורת הש"ס

[נ"ל הילל]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גם אתה וכו' וגו' חולית כמונו אלינו כצ"ל והד"א:

גליון הש"ס

גמ' כל שחבירו נענש על ידו. עי' ב"ב דף כב ע"א תוס' ד"ה אגא עניתים:

רב נסים גאון

פרק שואל. וכדברי הלל אף משום רבית הוא שהוקדם זכרו בראש הפרק (דף קמח) וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה ככר לחברתה עד שתעשנו דמים שמא יוקרו חטים או יוזלו ונמצאו באות לידי רבית ועיקר זה במשנה בפרק אי זהו נשך (דף עה):

מדוד והבא ואיבא דאמרי שאמרה מאד מאד הביא בלא מדה °ורבו יתירה הוספת לי אמר רב יהודה אמר רב ירמיה בר אבא מלמד שרכב על ארי זכר וקשר תנין בראשו לקיים מה שנא' °וגם את חית השדה נתתי לו לעבדו:

מתני' [א]לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים *[ב]אין מחשיכין על התחום לשכור לו פועלים ולהביא פירות [ג]אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו:

גמ' (פשיטא) מ"ש הוא ומ"ש חבירו אמר רב פפא °חבר נכרי מתקיף לה רב אשי *[ד]אמירה לנכרי שבות אלא אמר רב אשי אפילו תימא חבירו ישראל הא קמ"ל לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים [ה]אבל אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב ומתני' מני כרבי יהושע בן קרחה דתניא *לא יאמר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב רבי יהושע בן קרחה אומר אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהושע בן קרחה ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מ"ט דרבי יהושע בן קרחה דכתיב °ממצוא חפצך ודבר דבר *דיבור אסור הרהור מותר רמי ליה רב אחא בר רב הונא לרבא מי אמר ר' יוחנן דיבור אסור הרהור מותר *אלמא הרהור לאו כדיבור דמי *והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא שאני התם דבעינן °והיה מחניך קדוש וליכא הכא נמי כתיב °ולא יראה בך ערות דבר ההוא מיבעי ליה לכדרב יהודה *דאמר רב יהודה [ו]עכו"ם ערום אסור לקרות קרית שמע כנגדו מאי איריא עכו"ם אפי' ישראל נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא ישראל דאסור אבל עכו"ם כיון דכתיב ביה °אשר בשר חמורים בשרם אימא שפיר דמי קמ"ל אימא הכי נמי אמר קרא °וערות אביהם לא ראו ודיבור מי אסיר *והא רב חסדא ורב המנונא דאמרי תרוייהו [ז]חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת וא"ר אלעזר [ח]פוסקים צדקה לעניים בשבת וא"ר יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן מפקחין פיקוח נפש ופיקוח רבים בשבת והולכין לבתי כנסיות לפקח על עסקי רבים בשבת [ט]וא"ר שמואל בר נחמני א"ר *יוחנן הולכין לטרטיאות ולקרקסאות ולבסילקאות לפקח על עסקי רבים בשבת ותנא דבי [י]מנשה משדכין על התינוקות ליארס בשבת ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות *אמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר *חפציך אסורים חפצי שמים מותרין א"ר יהודה אמר שמואל חשבונות של [*מלך] ושל מה בכך מותר לחשבן בשבת תנ"ה *[כ]חשבונות שעברו ושעתידין להיו' אסור להשבן של*) מלך ושל

*) נס"י מה לך

רש"י

מדוד · מעות ודינרי זהב והבא: ורבו יתירה הוספת לי · לאחר שהיה ז' שנים בהמה וחזר למלכותו היה משתבח כן ומהו התוספת שקשר תנין גדול נחש גדול בראשו של ארי כמין אפסר: מתני' לא ישכור אדם פועלים · דכתיב (ישעיה נח) ממצוא חפצך: ולא יאמר לחבירו כו' · בגמרא פריך פשיטא כיון דהוא אסור חבירו נמי אסור דהא ישראל הוא והשולחו עובר משום לפני עור לא תתן מכשול: אין מחשיכין על התחום · לקרב עצמו בשבת עד סוף התחום ולהחשיך שם שיהא קרוב למקום הפועלים או לפרדס להביא פירות דכל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור להחשיך עליו: אבל מחשיך הוא · להיות קרוב לגאת לשמור פירותיו וזה דבר המותר בשבת לשמור פירותיו אם היו בתוך תחומו: ומביא פירות בידו · הואיל ועיקר מחשבתו לא היה לכך: כלל אמר אבא שאול · נותן היה כלל בדבר זה להוסיף דברים אחרים כיוצא בו ולקמיה מפרש לאתויי מאי: כל שאני זכאי באמירתו · שאני רשאי לאומרו לחבירו או לנכרי בשבת לעשות למוצאי שבת רשאי אני להחשיך עליו: גמ' מאי שנא כו' · ופשיטא דכיון דאמר לא ישכור ה"ה לא יאמר לחבירו דהא ישראל הוא כמותו ולא מצי לאוגרינהו: אמירה לנכרי שבות · וכבר סתמה רבי למתני'* נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה: הא קמ"ל · משנה יתירה בהדיא הוא דלא לימא ליה אבל סתמא שרי ליה למימר: הנראה · עכשיו נראה אם תעמוד עמי לערב אם תבא אלי לכשתחשך ושניהן יודעין שעל מנת לשוכרו לפעולתו הוא מזהירו וכיון דלא מפרש בהדיא שרי כדמפרש טעמא לקמן דבור אסור הרהור מותר: מותר להרהר · בדברי תורה: והיה מחניך קדוש · ולא כתיב ביה דבר אלא מקום חנייתך תהא בקדושה וטעמא משום דישראל מהרהרין תמיד בדברי תורה: ערות דבר · אלמא לא אסיר ליה אלא בשעת דבור: ההיא כדרב יהודה · כלומר לעולם והיה מחניך קדוש משום הרהור תורה ואפי' אין דבור ולא יראה בך ערות דבר במילתא אחריתי מיירי דאסור בשעת הדבור ולא בשעת הרהור כגון להסתכל בערוה: עכו"ם ערום · כ"ש ישראל כדמפרש ואזיל: אימא שפיר דמי · דכבהמה בעלמא הוא: וערות אביהם · אלמא ערוה היא בבן נח: ודבור מי אסור והא אמר רב חסדא כו' · וכל הני דבור הוא: פקוח נפש · בדבר שיש בו סכנה פקוח דיקומבימונ"ט: ופקוח דרבים · כגון לרשות: טרטייאות וקרקסאות ובסילקאות · מיני פלטין הן שעם נאספו לבית הוועד: ללמדו אומנות. דהא נמי מצוה היא דכל שאינו מלמדו אומנות מלמדו לסטות ומצוה ילפינן מקרא בקדושין בהאשה נקנית(ד' ל:): של מלך · של עלה שאינו שלו ואין צריך בכך כגון הרוצה לבנות בית כך וכך צריך להוציא בו ול"נ כמו מה לך מה לך ולחשבונות הללו הרי אין צורך בהן לא לך ולא לאחר כגון הניא דפריסית: ושל

תוספות

מה לי הוא ומה לי חבירו · ואם תאמר ונימא לחבירו היינו דאמר ליה שכור לי פועלים למחר וי"ל דא"כ מאי איריא חבירו אפי' הוא נמי לא מצי למימר אשכור פועלים למחר דעד כאן לא קאמר רב יהודה אמר שמואל מותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר אלא משום דשאם יש בורגנין הולך הא לאו הכי לא:

ורבי יהושע בן קרחה היא · יש מפרש דר"ע קרוי קרחה שהיה קרח כדתניא בפרק בתרא דבכורות (דף נח· ושם) אמר בן עזאי כל חכמי ישראל דומין לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה ואומר שזה היה ר"ע והיה לו בן ששמו יהושע כדאמר בפרק קמא דשבועות* א"ל ר' יהושע בנו של ר"ע לר"ע ואין נראה לר"ת דמה שקראו בן עזאי לר"ע קרח בבדיחותא בעלמא אין לנו לקרותו בן כל שעה דלשון גנות הוא שנא' עלה קרח עלה קרח (מלכים ב ב) ואמרינן נמי לקמן(דף קנב.) אמר ליה ההוא לדוקי לר' יהושע בן קרחה מהכא לקרחינאה כמה הוי הרי שהיה מגנה אותו על שהיה קרח ועוד אמרי' במגילה פרק בתרא (דף כח·) שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה במה הארכת ימים כו' א"ל רבי ברכני א"ל יהי רצון שתגיע לחצי ימי ואי ר' יהושע בן קרחה בנו של ר"ע והא קיימא לן* דלא נשא ר"ע בת כלבא שבוע עד שקיבל עליו לעסוק בתורה ואז היה בן מ' דתניא בסוף ספרי מ' שנה שימש ת"ח מ' שנה פירנס את ישראל וכל ימיו ק"כ שנים ואמרי' בקידושין פרק בתרא (דף עב·) עד שלא מת ר"ע נולד רבי ואפילו נולד ר' יהושע בשנה ראשונה שנשאה לא נשאר כי אם פ' שנים מר"ע ורבי יהושע בשעה שבירך את רבי היה בן ק"מ שנים לכל הפחות שבפחות מע' שנה לא היה מברכו ואז היה רבי לכל הפחות בן ס' וא"כ לא היה מברכו רק מי' שנים ועוד נראה שלא נשאה עד שעסק בי רב תרי סרי ותרי סרי שנין נמצא כשהיה רבי יהושע בן קרחה בן ק"מ היה רבי יותר מחצי ימיו לכך נראה לר"ת דלא ר"ע היה אלא איניש אחרינא היה ששמו קרחה וקרחה הוא שם אדם כמו קרח ונולד הרבה קודם ר' יהושע בנו של ר"ע* · מ"ר:

אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב · י"א דדווקא לחבירו אבל לנכרי אסור לפי שהוא (א) [עושה] לדעת אותה [אמירה] ואינו נראה דהא שרינן ליה הכא משו' דדבור אסור והרהור מותר [א"כ] ל"ש נכרי ל"ש ישראל · מ"ר:

ודיבור מי אסור · פי' מן התורה דהא מדשרינן דיבור של מצוה מכלל דמדאורייתא שרי:

ואמר ר"א פוסקין צדקה לעניים בשבת · וא"ת מה צריך לאתויי(ב) הא ה"ל לאתויי מילתייהו דבית הלל [בפי"ז] (בתוספתא) דתני אין פוסקים צדקה אפי' להשיא יתום ויתומה ואין משדכין על התינוקות ליארס בו דברי בית שמאי ובית הלל מתירין וי"ל דניחא ליה לאתויי מילתא דרבי אלעזר דמהתם לא הוה שמעינן פסיקת צדקה לעניים דהא לא שרי בית הלל אלא להשיא יתום ויתומה:

ואין

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף כ:

כג ב ג מיי' פכ"ד שם הלכה ג סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף א וסי' שז סעיף ח:

כד ד מיי' פ"ו שם הל"א סמג שם:

כה ה מיי' פכ"ד שם הל"ד וסמג שם טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף ז:

[דף ו.]

כו ו מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה טז סמג עשין יח טור שו"ע או"ח סימן עה סעיף ד:

כז ז ח ט י מיי' פכ"ד מהלכות שבת הל"ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שו סעיף ו:

כח כ מיי' פכ"ג מהל' שבת הל"ה סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף ז:

[כתובות סג. ועיין שם ובתוספות דר"ה ס"ן]

[וע"ע תוס' בכורות נח. ד"ה חוץ ותוס' ב"ב קיג. ד"ה ומטו ותוס' פסחים קיב. ד"ה לוה]

מסורת הש"ס

[עי' תוס' לקמן קנ"ב ד"ה ואין]

[עירובין סו: גיטין ח: ב"ק פ: ב"מ צ.]

[ברכות כ:]

שם כד:

לעיל מ:

קידושין לג.

ע"ז מד:

זבחים קב.

לעיל קיג.

[ג"ל יתתן]

[ג"ל מילך פי' אורחי' כדכתי' ויבא הלך כלומר מותר אדם לחשב אורחיו קרואים. ערוך ערך הלך]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אומר וכו' לפי שהוא רוצה לדעת אותה שלאכה ואינו: (ב) ד"ה ואמר רבי אלעזר וכו' וא"ת מה צריך לאתויי מילתא דרבי אלעזר פ"ע לאתויי:

גליון הש"ס

גמ' חבר נכרי. עי' סוכה דף לט ע"א תוס' ד"ה בלוקח ועי' מג"א סימן שז ס"ק ג:

רבינו חננאל

נמשכה ערלתו וכו': [מתני'] לא ישכור פועלים בשבת ולא יאמר לחבירו שכור לי פועלים: גמ' ואקשינן עלה מ"ש הוא ומ"ש חבירו. ובא רב פפא לאוקמיה למתני' בחבירו נכרי. רב אשי אמר אפילו תימא בחבירו ישראל הא קמ"ל דלשכור פועלים הוא דלא יאמר לו אבל אומר לו הנראה שתעמוד עמי לערב כלומר אסור שיאמר לו לערב לך לשכור לי פועלים או כיוצא בו. אבל אם יאמר לו הא נראה שתעמוד עמי לערב ובדעתו שיאמר לו לערב לך לשכור לי פועלים או עשה לי מלאכה כך וכך מותר כר' יהושע בן קרחה. ואמר ר' יוחנן הלכתא כר' יהושע בן קרחה ודייק ר' יוחנן ואמר טעמיה דר' יהושע בן קרחה דיבור בפירוש' אסור אבל הרהור מותר דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר. ואקשינן עליה והא הוא דאמר בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא כו' ואמאי לא אמרינן הכא נמי הרהור מותר. ומפרקינן האי קרא מיבעי ליה לאסור אפילו ערותו של נכרי דאשכחנן קרא דאמר וערות אביהם לא ראו. ואקשי' תוב ודבור מי אסור והביאו ה' שמועות אחת שאפילו דבור אמ' מותר בשבת. ואלו הן חשבונות ופוסקין צדקה לעניים ומפקחין פיקוח רבים. והולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים והולכין לבתי פאטראות ולבתי קרקסאות לפקח על עסקי רבים. ותנא משדכין על התינוקות ליארס. ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות. ומפרקי' אלא אמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר חפצך אסורין כדבור חפצי שמים מותרין. ואלו כולן חפצי שמים הן: חשבונות של מלך. פירוש מילך אורחים ובא הלך לאיש העשיר כלומר מותר לאדם להשב אורחים הקרואים להסב אצלו בסעודה וכדתנן מונה אדם את אורחיו ואת פרפריותיו פי' חשבונות של מה בכך כמו שיחשב אדם השבון כגון היילות המלך כך וכך אלף וכיוצא בו אומ' לו מה בכך. כלומר מה הנאה יש לך ומה צורך לך בזה כגון אלו מותר בשבת. וזה שאומרים מחשבן השבונות

עין משפט
נר מצוה

[שייך לע"א במשנה]

בט א טור שו"ע או"ח סימן שו סעיף ז :

ל ב ג מיי' פכ"ד מהלכו' שבת הלכה ג סמג שם טוש"ע או"ח סימן שו סעיף ח ט :

לא ד מיי' שם הלכה ה סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שו סעיף ג :

[בש"ס ליתא אבל בעין יעקב מצאתי ע"ש]

לב ה מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ה סמג עשין כט טור שו"ע או"ח סימן רצט סעיף י :

לג ו מיי' שם הלכה ו ופ"ב מהלכות תפלה הלכה יב סמג שם טוש"ע או"ח סי' רצד סעיף א :

לד ז מיי' פכ"ט מהל' שבת הל"ג סמג שם טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף י :

ושל מה בכך מותר לחושבן ורמינהו חושבין השבונות שאינן צריכין ואין מחשבין חשבונות שצריכין בשבת כיצד אומר אדם לחבירו כך וכך פועלים (א) הוצאתי על שדה זו כך וכך דינרין הוצאתי על דירה זו אבל לא יאמר לו כך וכך הוצאתי וכך וכך אני עתיד להוציא ולטעמיך קשיא לך היא גופא אלא אהא דאיכא אגרא דאגירא גביה הא דליכא אגרא דאגירא גביה: אין מחשיכין: תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו ונמלך עליה לגודרה ונזכר ששבת הוא *ונמנע אותו חסיד ולא גדרה ונעשה לו נס ועלתה בו צלף וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו א"ר יהודה אמר שמואל במותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר שאם יש בורגנין הולך תנן אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות בשלמא לשכור פועלים דבשבת לא מצי אגר אלא להביא פירות לימא שאם יש שם מחיצות מביא גמשכחת לה בפירות המחוברים והתני ר' אושעיא אין מחשיכין על התחום להביא תבן וקש בשלמא קש משכחת לה במחובר אלא תבן היכי משכחת לה בתיבנא סריא ת"ש *דמחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת על עסקי כלה ומת אין על עסקי אחר לא בשלמא אחר דומיא דכלה משכחת לה למיגזא ליה אסא אלא מת מאי ניהו להביא לו ארון ותכריכין וקתני מת אין אבל אחר לא ואמאי לימא שאם יש שם מחיצו' מביא מת נמי משכחת לה *למיגזא ליה גלימא: אבל מחשיכין: ואע"ג דלא אבדיל והאמר רבי אלעזר בן אנטיגנוס משום רבי אליעזר בן יעקב האסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל וכי תימא דאבדיל בתפלה והאמר רב יהודה אמר שמואל *והמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס וכי תימא דאבדיל על הכוס כוס בשדה מי איכא תרגמא רבי נתן בר אמי קמיה דרבא בין הגיתות שנו א"ל ר' אבא לרב אשי 'במערבא אמרינן הכי המבדיל בין קודש לחול ועבדינן צורכין אמר רב אשי כי הוינא בי רב כהנא הוה אמר המבדיל בין קודש לחול ומסלתינן סילתי: כלל אמר אבא שאול כל שאני וכו': (איבעיא להו) אבא שאול אהייא אילימא ארישא קאי אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים להביא פירות האי

ושל מה בכך · כגון שכבר היו לצורך אלא שעברו כגון כך וכך הוצאתי בבנין זה: חשבונות שעברו· לקמן מוקי לה דלא עברו לגמרי שעדיין שכר הפועלים עליו שלא נתנו להן ושל מה בכך שעברו לגמרי ואין שכר פועלים עליו: כך וכך הוצאתי· אלמא עברו מותרין: תקשי לך היא גופא · ברייתא קמייתא רישא קתני שעברו אסורין וסיפא קתני של מה בכך מותרין דהייט עברו: צלף · אילן גדול הוא ובעל ענפים הרבה ושלשה מיני אוכל יש בפירותיו אביונות קפריסין וצלבין: שאם יש בורגנין · מט' אמה לט' אמה הולך אפי' בשבת שהכל חשוב כעיר אחת וכל העיר כד' אמות כדאמרינן בעירובין (דף כא.) וכיון דהוא דבר שיש לו היתר על ידי תקנה בשבת מותר לאומרו אפילו במקום שאין שם ההיתר: המחוברים · שא"א לקוצן בשבת ע"י שום תקנה: קש · זנבות השבולים אסטרלי"א: בתיבנא סריא · שאפי' יש מחיצות אינו מביא משום דמוקצה הוא: על עסקי כלה ומת אין · דחפצי שמים הן אבל על עסקי אחר אפי' דומיא דכלה לא: בשלמא אחר דומיא דכלה משכחת לה · דאסור להחשיך כגון לחתוך מן המחובר: למיגז לה אסא · דעבדו לה גננא דאסא לכלתא: אלא עסקי מת מאי היא · הבאה דארון ותכריכין ואמאי לאחר לא לימא הואיל ואם יש שם מחיצות מביא: למיגז ליה גלימא · לתקן לו תכריכין דאין היתר לדבר היום כלל: ואע"ג דלא אבדיל · אסיפא דמתני' מתמה דקתני ומביא פירות בידו לקוצן מן המחובר בלא הבדלה: בין הגיתות שנו · דאיכא כוס בשדה: המבדיל בין קודש לחול · להיכרא בעלמא ללוות את המלך: ועבדינן צורכין · ואחר כך אנו מברכין על הכוס ברכה גמורה דהבדלה וכ"ש דאי אבדיל בתפלה מותר לעשות צרכיו וחוזר ומבדיל על הכוס: ומסלתינן סילתי · חוטבין עצים: אהייא · קאי ומשוי כללא: אי נימא ארישא · דקתני ת"ק לאיסורא וקאתי אבא שאול לשוויה בה כללא א"כ דכללא לאיסורא ה"ל למימר בהדיא כל שאינו זכאי באמירה כגון אלו שאינו רשאי לומר לחבירו שכור לי פועלים או הבא לי פירות למוצאי שבת אינו רשאי להחשיך מיבעי ליה: אלא

*ואין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות · השתא משמע דוקא על התחום אבל בתוך התחום מחשיכין לשכור פועלי' ולהביא פירו' וקשה לרבי דבסוף פ' בכל מערבין (עירובין דל"ח:) תניא לא יהלך אדם לתוך שדהו לידע מה צריכה כיוצא בו לא יטייל אדם על פתח מדינה כדי שיכנס למרחץ מיד ואומר רבי דהתם מינכרא מילתא דאינו מטייל אלא ליכנס למרחץ מיד אחר השבת שעל פתח מדינה רגילים להיות מרחצאות כדאמרי' בפ"ק *דמגילה(דף ו:) (ב)ה' מאות מעלות עשן חוץ לחומה אבל הכא אין הוכחה כ"כ בתוך התחום המחשיך לשכור פועלים ולהביא פירות וכי האי גוונא מפני התם·מ"ר: אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו · מתוך פירוש הקונטרס משמע לשמור חוץ לתחום וכן משמע פשט המשנה וקשה לרבי מהא דאמר שמואל בגמ' מותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר ופריך תנן אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים כו' והשתא מתניתין גופיה תיקשי ליה דמוכחא מילתא כוותיה דשמואל מדקתני בסיפא כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו יכול אני להחשיך עליו וקא מפרש בגמ' דמה שמותר לומר מותר להחשיך וא"כ מדשרינן להחשיך לשמור חוץ לתחום אלמא שרי למימר חוץ לתחום אני הולך למחר דהא בהא תליא והיינו כשמואל ואיני יודע מאי קשיא דאי לאו דשמואל מתני' אתיא שפיר דה"א אין לך דבר שלא יהא מותר לאדם לומר על עצמו ואפי' אשכור פועלים למחר או אבנה בנין זה יכול לומר בשבת דהוה אמינא דווקא לחבירו אסור לומר שכור לי פועלים למחר דמהני אמירתו אבל על עצמו יכול לומר כל מה שירצה דלא מהני אמירתו וכי תני אבא שאול ההחשכה(ג)ה"מ באמירה לחבירו דיש אסורה ויש מותרת אבל אם איתא לדשמואל פריך שפיר דאסר כל אמירות אפילו על עצמו אלא דווקא לכרך פלוני אני הולך למחר משום טעמא דשאם יש שם בורגנין הולך והשתא פריך כיון דאי לאו האי טעמא הוה אסרת ליה אלא משום האי טעמא דווקא שרית ליה א"כ מתני' נמי תשתרי להביא פירות שאם יש מחיצות מביא · כ"ל:

לכרך פלוני אני הולך · תימה מאי איריא הוא אפילו לחבירו נמי יכול לומר לך לי לכרך פלוני למחר מהאי טעמא דקאמר *מדשרי שמואל לקמן לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך אפילו בשבת כ"ש שיכול לומר שמור לי למחר ואין לפרש דשאני התם שהן בתחומו אבל אין יכול לומר לחבירו שמור לי פירות שחוץ לתחומך דנראה הוא שאפילו זה יכול לומר מכיון שמותר להחשיך וצ"ל דלא נקט שמואל דוקא לכרך פלוני אני הולך דהוא הדין לחבירו יכול לומר לך לי לכרך פלוני למחר:

בשלמא קש במחובר משכחת לה · ה"ה הו"מ למימר מטעם מוקצה דהא אינו ראוי למאכל בהמה כדאמר לעיל (דף קמא.) הקש שע"ג המטה לא ינענעו כו' אלא רבותא קאמר דאפילו במחובר משכחת לה: במחובר משכחת לה · אומר רבי דלאו משום תלישה נקט לה דאע"ג שמחובר לארץ אין בו איסור תלישה כיון שיבש אינו יונק מן הארץ כדמוכח בחולין פרק העור והרוטב (דף קכז: ושם) דאמר תאנים שלמקו באביהן מטמאין טומאת אוכלין והתולש ממנה בשבת חייב חטאת דווקא למקו אבל יבשו לא וכן משמע בכל הסוגיא דיבשו הן ועוקציהן מטמא טומאת אוכלין ואין דינו כלל כמחובר והא דקאמר הכא במחובר משכחת לה הייט משום איסור ייפוי קרקע כדאמר לעיל התולש עולשין בשבת חייב חטאת בפרק הבונה (לעיל דף קג.) והא דפריך בפרק המוציא תפילין (עירובין דף ק:) האילן יבש הא קא נתרי פירי משמע שיש ביבש איסור תלישה אומר רבי דמיירי התם ביבשו הן ולא עוקציהן: בתיבנא סריא · והא דאמר לקמן פרק מי שהחשיך (דף קנה:) מפרכין תבן ואספסתא לפני בהמה ומוקי לה בתבנא סריא משמע דחזי לבהמה אומר רבי דמיירי כגון דלא סרי' כולי האי: אלא מת מאי ניהו להביא לו ארון ותכריכין · תימה אמאי לא קאמר למיגז ליה אסא שהיו רגילין להביא אסא למת כדאשכחן בנדה (דף לז·) דשור אסא מערסא לערסא וי"ל ע"כ צ"ל ארון ותכריכין כדקתני במתני' בהדיא · מ"ר: הלי

רבינו חננאל

חשבונות שאין צריכין ואין מחשבין חשבונות שצריכין . כיצד אומר אדם לחבירו כך וכך פועלין כך וכך דינרין הוצאתי על שדה זו . אבל לא יאמר כך הוצאתי וכך אני עתיד להוציא . ואוקימנא אם נשאר עליו שכירות במה שעבר אסור לומר לו ואפילו כך הוצאתי שרצונו ליחשב ולידע סכום הנשאר עליו והן השבונות שצריכין ואסור . אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר שאם יש בורגנין הולך אפילו בשבת . תנן אין מחשיכין על התחום לשכור פועלין ולהביא פירות הדא משנה היא וקשיא אקשיאו בהא . ומקשינן בשלמא לשכור פועלין היינו טעמא דאין מחשיכין על התחום ובשבת אסור לאוגורי פועלין אלא פירות נימא שאם יש מחיצות מותר להביאו ומותר למחשיך ולהביאם . ומפרקינן הא דתני אין מחשיכין להביא פירות בפירות מחוברין שאסו' לחותכן בשבת ועוד אקשינן מדתני ר' אושעיא ומפרקינן בתיבנא חריא דלא חזי ותוב אמרינן ת"ש מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת כו' . ומפרקינן לפקח על עסקי כלה למיגז לה אסא לבי גננא על עסקי המת נמי למיגז ליה גלימא לתפור לו תכריכין והללו דמשום מצוה התירו רבנן . הא אחר כגון דברים הללו אסור . אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו ואקשינן ואע"ג דלא אבדיל כלומר עושה מלאכה קודם הבדלה והאמר ר' אלעזר וכו' אסור לעשות מלאכה קודם הבדלה . ואם יש לומר זה שמביא פירות התפלל הבדיל בתפלתו והאמר שמואל המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס ואוקימנא מן הגיתות שנו . כלומר בשעת הגיתות מצוי בשדה בימי הבציר יין והבדיל על הכוס . וסלקא שמעתא שאסור לעשות מלאכה עד שהבדיל ואפילו לא אמר אלא המבדיל בין קודש לחול דיו . דהא רב אשי דהוא בתרא אמר כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן המבדיל בין קודש לחול ואפכינן סלתי כלומר היינו מתעסקין במלאכה ולא [בא] רב אשי למעט אלא שאינו צריך לומר הבדלות . כאשר חלקו בפרק ערבי פסחים אבל צריך להזכיר ברכה בשם ומלכות דלית גרעה מברכת הפירות וברכת המצות . וכן הלכה : כלל אמר אבא שאול . כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו . והוצרכנו לדקדק לידע באיזה בבא דמתניתין אמר אבא שאול כלל

מסורת הש"ס

[עי' בע"ז סי"ז ... פירוש על זה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' כך וכך פועלים הסכרתי על שדה: (ב) תוס' ד"ה ואין וכו' כדאמרינן בפ"ק דמגילה שלשת אלפים כי ... ולכל אחד ואחד ס' מאות תלונות מעלות עשן : (ג) ד"ה אבל וכו' וכי תני אבא שאול ההחשכה באמירה ס"ד:

ביצה ו. [ערוך גרס למיגר פי' לחתוך ... לתפור]

[ברכות לג. ע"ש פסחים קה: ע"ש ודף קז.]

ועוד מדברי כנ"ל

האי כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני בחשיכתו כל שאיני זכאי באמירתו איני רשאי בחשיכתו מיבעי ליה אלא אסיפא קאי אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו האי כל שאני זכאי בחשיכתו רשאי אני באמירתו מיבעי ליה לעולם אסיפא קאי ואבא שאול אהא קאי דאמר רב יהודה אמר שמואל *מותר לאדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי וקאמר אבא שאול לת"ק מי לא מודית דמותר אדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי ואימא כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו כלל לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר *אין מחשיכין על התחום להביא בהמה *היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו ומחשיכין לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין ואומרים לו לך למקום פלוני ואם לא מצאת במקום פלוני הבא ממקום פלוני לא מצאת במנה הבא במאתים ר' יוסי ברבי יהודה אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח:

מתני' *מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכים נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל אא"כ באו ממקום קרוב עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית:

גמ' מאי ממקום קרוב רב אמר ממקום קרוב ממש ושמואל אמר חיישינן שמא (א)חוץ לחומה לנו [א] דיקא מתניתין כוותיה דשמואל דקתני עשה לו ארון וחפר לו קבר יקבר בו ישראל אלמא מספיקא שרי הכא נמי מספיקא שרי *ותניא כוותיה [ב] דרב (ב) *עיר שישראל ונכרים דרים בה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים לערב רוחץ בה מיד אם רוב ישראל ימתין עד כדי שיחמו חמין מחצה על מחצה *(אסור וימתין) עד כדי שיחמו חמין ר' יהודה אומר באמבטי קטנה אם יש בה רשות רוחץ בה מיד מאי רשות אמר רב יהודה אמר רב יצחק בריה דרב יהודה אם יש בה אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים שמחממין לו י' קומקומין בבת אחת באמבטי קטנה מותר לרחוץ בה מיד: עשו לו ארון וחפרו לו קבר וכו': אמאי הכא נמי ימתין בכדי שיעשו אמר עולא בעומד באסרטיא תינח קבר ארון מאי איכא למימר א"ר אבהו במוטל על קברו:

מתני' עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיז בו אבר שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול בשביל שימתין

רש"י

אלא אסיפא קאי · דקאמר ת"ק להיתרא אבל מחשיך הוא לשמור ואהא איהו ושווייה ביה כללא להביא כל כיוצא בהן: האי כל שאני זכאי להחשיך עליו זכאי אני באמירתו מיבעי ליה· (ג) דהיתר דחשיכה תנן והיתר דאמירה לא תנן והיכי תלי תניא בדלא תניא: לעולם אסיפא קאי · כדקאמרת ודקשיא לך אמירה מהיכא קאמר ליה להיתירא דתלי בה החשכה אהא קאי דאמר רב יהודה כו' אלמא זכאי אני באמירתו ואבא שאול ות"ק כולהו פשיטא להו הא דשמואל וקאמר ליה אבא שאול לת"ק מי לא מודית בהא שאתה מתיר להחשיך דמותר הוא לומר כדשמואל אלמא הואיל ומותר לומר מותר להחשיך הלכך אמאי נקטת החשכה לשמור לחודא שוי כללא למילתא ואימא כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו דש"מ הך וש"מ מת וכלה דהא נמי זכאי באמירתו הוא כדמפרש לקמן והלכך מחשיכין עליו וסיפא דמתני' דקתני מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה אבא שאול היא: כלל אמר אבא שאול כו' · והאי נמי זכאי באמירתו כדקתני סיפא ואומר לו לך למקום פלוני: סכום מקח · מנה ומאתים: **מתני'** נכרי שהביא חלילין בשבת· בשביל ישראל: לא יספוד בהן ישראל· לעולם וקנסא הוא משום דמוכחא מילתא דבשבילו הובאו דאין דרך להביא חלילין אלא בשביל מת: ממקום קרוב · בתוך התחום: עשו לו ארון · בשביל נכרי או למכור: **גמ'** רב אמר ממקום קרוב ממש · כלומר שידוע לנו בירור הדבר דממקום קרוב באו שראינום שהיו בביתו: ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו · אפילו הביא מחוץ לעיר אנו תולין להתיר ואומרים שמא בתוך התחום לנו ערב שבת וסופדין בהן במוצ"ש מיד וחיישינן נמי אמרינן לקולא כדאמרי' במס' חגיגה (דף טו·) גבי בתולה שעיברה חיישינן שמא באמבטי עיברה ומותרת לכהונה ולשמואל הכי קאמר מתני' לא יספוד בהן ישראל אא"כ יש לתלות שבאו ממקום קרוב ולאפוקי בידוע דמחוץ לתחום באו: ה"ג דיקא מתני' כוותיה דשמואל ותניא כוותיה דרב: יקבר בו ישראל · דתלינן מספיקא שמא לצורך נכרי נעשה: תניא כוותיה דרב · דספיקא אסור דקתני מחצה על מחצה ימתין בכדי שיחמו חמין וא"ת בכדי שיחמו חמין מיהא שרי והכא תני לא יספוד בהן משמע לעולם הכא מוכחא מילתא אבל במרחץ לא מוכחא מילתא כולי האי הואיל ואיכא נכרים: באמבטי קטנה · יש לתלות ולומר משחשיכה הוחמה על ידי עבדים וקומקמין הרבה: אם יש בה רשות · אדם חשוב שליט: רוחץ בה · ישראל מיד דיש לומר משחשיכה הוחמו חמין לאותו נכרי לישנא אחרינא גרסינן תניא כוותיה דשמואל ולא גרסי' דייקא מתני' כו' עד מספיקא שרי ומייתי סייעתא לשמואל מדרבי יהודה דתלינן לקולא ורישא לא קשיא ליה כיון דמחצה על מחצה ודאי בשביל ישראל ונכרים הוחמו שהרי לא לאדם אחד לבדו הוחמו דנימא ספיקא לנכרי ספק לישראל ולשון זה נראה לי עיקר ורבותי נמי לא גרסי לעיל להא דקתני עשה נכרי את הארון עד מספיקא שרי ומיהו לא מפרשי לה כדפרישית: ימתין בכדי שיעשו · נהי דלא מוכחא מילתא מיהו י"ל שמא בשביל ישראל נעשה: בעומד · הקבר באיסרטיא שאין דרך ישראל ליקבר שם דודאי לא נעשה בשביל ישראל: ארון מאי איכא למימר · להוכיח דלא בשביל ישראל נעשה: במוטל · הארון: על קברו · של נכרי באיסרטיא דמוכח דלשם אותו קבר נעשה הארון: **מתני'** ומדיחין · במים: שלא יזיז בו אבר · לא יגביה לו ידו או רגלו או ריסי עיניו:

תוספות

האי כל שאני רשאי בחשיכתו רשאי אני באמירתו מיבעי ליה· תימה הא דכי פריך לעיל האי כל שאיני רשאי באמירתו איני רשאי בחשיכתו מיבעי ליה מכלל דאי הוה תנן הכי הוה אתי שפיר אע"ג דתלי חשיכה באמירה וי"ל התם שאני דלא הוה תלי תניא בדלא תניא דאמירה נמי תנינא לעיל לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים אבל השתא תלי תניא בדלא תניא דהיתר אמירה לא תניא אבל היתר החשכה תניא:

לעולם אסיפא קאי (ד) דאמר רב יהודה אמר שמואל מותר אדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך · אע"פ שהוא אינו יכול לילך לשומרן יכול לומר לחבירו לשמרן ומתניתין הכי קאמר כל שאני זכאי באמירתו כגון לפקח על עסקי כלה ועל עסקי מת ויכול לומר לחבירו לעשות למחר רשאי אני להחשיך עליו וכ"ש מה שאני זכאי לומר לעשות היום כמו שמור לי פירות שבתחומך אע"פ שאיני רשאי לילך שם היום דמותר להחשיך עליו:

אין מחשיכין על התחום להביא בהמה · יש ספרים דגרסי מחשיכים לפי שאם יש שם בורגנים הולך ומביאה ובתוספתא גרס אין מחשיכין וי"ל דאיירי בבהמה שאינה יכולה לבא ברגליה כגון טלה קטן אא"כ ישאוהו בכתף שאפילו יש מחיצות אינו רשאי להביא דאסור לטלטל בעלי חיים שהם מוקצים:

נכרי שהביא חלילים בשבת לא יספוד בהן ישראל · לא כפי' הקונטרס שפירש עולמית מדפריך בגמרא גבי עשה נכרי ארון וחפר לו קבר יקבר בו ישראל אמאי הכא נמי נימא ימתין בכדי שיעשו ואמאי קאמר נמי אי לאו דקאי אחלילים על כן נראה דלא יספוד בהן ישראל היינו עד כדי שיבואו דסתם חלילים אין מביאין אותן לשם אדם אחד אלא לשם כמה בני אדם:

אא"כ באו ממקום קרוב · תימה לרבי מה מהני שבאו ממקום קרוב הלא הביאם דרך רה"ר ומה לי ארון וקבר שנעשו בשבת ומה לי חלילים שהובאו דרך רה"ר וי"ל דהביא ממקום קרוב לא מהני כל כך הבאתו:

דיקא מתניתין כוותיה דשמואל כו' יקבר בו ישראל אלמא מספיקא שרי · תימה היכי (ה) מוכיחנא מינה דמספיקא שרי והא מוקמי' לה בעומד באיסרטיא דודאי לצורך נכרי נעשה מיהו אומר רבי דל"ג ליה להא דקתני עשו לו ארון כו' ול"ג נמי בסמוך (ו) ת"כ גם בפי' הקונט' ל"ג אלא ה"ג דיקא נמי ממתני' עיר שישראל ונכרים דרים בה כו' ומשנה היא במסכת מכשירין (פ"ב משנה ה) ר' יהודה אומר אם יש בה רשות רוחץ בה מיד אלמא תלינן להתיר כמו כן גבי חלילין יש לתלות בהיתר ולומר חוץ לחומה לנו · מ"ר:

עין משפט נר מצוה

לה א (מיי' פכ"ד מהל' שבת) סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שז סעיף י:
לו ב מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע או"ח סימן שו סעיף א:
לז ג מיי' שם טור שו"ע שם סעיף כ:
לח ד ה מיי' שם הל"ה טוש"ע שם סעיף ג וסימן שז סעיף ה:
לט ו ז מיי' פ"ו מהל' שבת הל"ו סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכה סעיף טו:
מ ח מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף טז:
מא ט י כ מיי' שם הל' ה טור שו"ע שם סעיף יד:
מב ל מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה כ סמג שם טוש"ע או"ח סימן שיא סעיף ז:

רבינו חננאל

כלל זה. ואמרינן אם על רישא דקתני אין מחשיכין על התחום לשכור פועלין וכו'. כל (שאני) [שאיני] זכאי בחשיכתו (אני) [איני] זכאי באמירתו היה לו לומר כי אין מחשיכין אמרה משנתנו בפירוש ומכללו נלמד האמירה כלומר מאחר שאין לי להחשיך בתחום לשכור פועלין כן אין לי לומר לחבירו השכר לי פועלין עם חשכה. אלא אסיפא. אבל מחשיך הוא לשמור וכו' כלומר כשם שמותר לו להחשיך כך מותר לו לומר לחבירו החשיך והביא לי פירות האי כל שאיני זכאי בחשיכתו זכאי אני באמירתו היה לו לומר ואוקימנא כדרב פפא דאמר מותר לאדם לומר לחבירו

שמור לי פירות שבתחומך וכו' כלומר כשם שאני זכאי לומר לחברי שמור לי לשמר פירות שבתחומי ולהחשיך עליו. ואמרינן עוד ולמה ליה כלל לתנייה בהדיא ופרקינן כלל להביא הא דת"ר מחשיכין על התחום להביא בהמה היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה. ולפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין אומרים לו לך למקום פלוני לא מצאת במקום פלוני הבא ממקום פלוני לא מצאת במאה הבא במאתים ובלבד שלא יזכור את הדמים. ר' יוסי ב"ר יהודה [אומר] ובלבד שלא יזכור לו סכום המקח: מתני' מחשיכין על התחום. עד אא"כ באו ממקום קרוב מאי ממקום קרוב רב אמר קרוב כמש. ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו. *) ופירוש לן מרן דברי שמואל הללו והיאך מתני' דייקא כוותיה ומה טעם חלילים שהביאם גוי בשבת שלא יספוד בהם ישראל ולמה לא ימתין בכדי שיביאו או דלמא משום דלא ידעינן מהיכן באו ועוד מה המותר לספוד בהן ביום ראשון ובשאר ימי החול או לאו מה פירק לו הלא אפילו אם המת מונח בדרך צריך להמתין בכדי שיחפור בקבר והדר עושין לדוכתיה וכן בארון ליסברה לן מרן. ועוד אם הדברים הללו על עיר שרובן ישראל הם או לא כי אם רובן גוים. למה צריך להמתין והלא לענין מרחץ אמרו מותר לרחוץ בה מיד ושמואל אמר חיישינן שמא

*) גרסת דוס טוח שחוס לגניט וצ"ל יפרש לן מרן (ואולי צ"ל מלת רב כהי גאון) והתשובה חסרה כה ונשמט בהלח כהכס ס"ס תני התשובה.

[תוספתא פי"ח]
[לעיל קנ:]
לעיל קנ:
לעיל קנ. ע"ש מחשיכין פ"ע מ"ש ע"ש
צ"ל ימתין [וכ"א במשנה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' חוץ לחומה לנו אמר רבא דיקא מתני': (ב) שם ותניא כוותיה דרב דת"ר עיר: (ג) רש"י ד"ה האי כל וכו' דהיתרא דהשכה תנן: (ד) תוס' ד"ה לעולם אסיפא קאי והבא שאול אהא קאי דאמר רב יהודה: (ה) ד"ה דיקא וכו' היכי מוכח מינה: (ו) בא"ד ול"ג נמי בסמוך דתנן גם כפי' ר"ת ל"ג ליה אלא ה"ג:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דיקא מתני' כו' עד מספיקא שרי ת"מ: [ב] שם כוותיה דרב צ"ל דשמואל:

מג א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה כ סמג שם טוש"ע או"ח סימן שיא סעיף ז :

מד ב מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ה סמג עשין ב טוש"ע יו"ד סי' שלט סעיף א :

מה ג סמג עשין עט :

מו ד מיי' פ"י מהלכות תשובה הלכה א :

מז ה מיי' פ"י מהלכות מתנות עניים הל"ב [וכה' עבדים פ"ט הל"ח] טוש"ע יו"ד סימן רמז סעיף ג ·

שימתין ·קושרין את הלחי לא שיעלה אלא שלא יוסיף *וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה לא שתעלה אלא שלא תוסיף : גמ' *והאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ביקש להדיח קרקע אמר לו אין מדיחין לסוך קרקע אמר לו אין סכין °קרקע בקרקע מחלפא מת בקרקע לא מיחלף כל לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר מביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין על כריסו כדי שלא (א) תפוח ופוקקין את נקביו כדי שלא תיכנס בהן הרוח ואף שלמה אמר בחכמתו °עד *שלא ירתק חבל הכסף זה חוט השדרה ותרוץ גולת הזהב זה אמה ותשבר כד על המבוע זה הכרס ונרוץ הגלגל אל הבור זה פרש וכן הוא אומר °וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב חגא אלו בני אדם שמניחין דברי תורה ועושין כל ימיהם כחגים אמר רבי לוי אמר רב פפי א"ר יהושע לאחר שלשה ימים כריסו נבקעת ונופלת לו על פניו ואומרת לו טול מה שנתת בי : מתני' אין (א) מעצמין את המת בשבת ולא בחול עם יציאת נפש °והמעצים עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים : גמ' תנו רבנן המעצמו עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים משל לנר שכבה והולכת אדם מניח אצבעו עליה מיד כבתה תניא *רשב"ג אומר הרוצה שיתעצמו עיניו של מת נופח לו יין בחוטמו ונותן שמן בין ריסי עיניו ואוחז בשני גודלי רגליו והן מתעצמין מאליהן תניא רשב"ג אומר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת *אמרה תורה חלל עליו שבת אחד כדי שישמור שבתות הרבה דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו כיון שמת אדם בטל מן המצות והיינו *דא"ר יוחנן °במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות ותניא ר' שמעון בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי אין צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים אבל עוג מלך הבשן מת צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים שנאמר °ומוראכם וחתכם יהיה כל זמן שאדם חי אימתו מוטלת על הבריות כיון שמת בטלה אימתו אמר רב פפא *נקיטינן אריה אבי תרי לא נפיל הא קא חזינן דנפיל ההוא כדרמי בר אבא דאמר רמי בר אבא *אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה שנאמר °אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו אמר רבי חנינא °אסור לישן בבית יחידי וכל הישן בבית יחידי אחזתו לילית ותניא רשב"א אומר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך ואף שלמה אמר בחכמתו °וזכור את בוראיך בימי בחורותיך עד [אשר] (ש) לא יבואו ימי הרעה °אלו ימי הזקנה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה ופליגא דשמואל *דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד שנא' °כי לא יחדל אביון מקרב הארץ תניא ר' אלעזר הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו שאם הוא לא בא בא בנו ואם בנו לא בא בן בנו בא שנאמר °כי בגלל הדבר הזה תנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם א"ר יוסף נקיטינן האי צורבא מרבנן לא מיעני והא קא חזינן דמיעני אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר אמר לה רבי חייא לדביתהו כי אתי עניא אקדימי ליה ריפתא כי היכי דלקדמו לבניך אמרה ליה מילט קא לייטת להו אמר לה קרא קא כתיב כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם תניא *ר' גמליאל ברבי אומר °ונתן לך רחמים ורחמך והרבך *°כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים °עד אשר לא תחשך השמש והאור זו פדחת והחוטם והירח זו נשמה והכוכבים אלו הלסתות ושבו העבים אחר הגשם זו מאור עיניו של אדם שהולך אחר הבכי אמר שמואל האי דמעתא עד ארבעין שנין הדרא מכאן ואילך לא הדרא ואמר רב נחמן האי כוחלא עד ארבעין שנין מרווח מכאן ואילך אפילו מליא *כאביסנא דגירדאי אוקומי מוקים ארווחי לא מרווח מאי קא משמע לן דכמה דאלים מכוחלא טפי מעלי ר' חנינא שכיבא ליה ברתיה לא הוה קא בכי עלה אמרה ליה דביתהו תרנגולתא אפיקת מביתך אמר לה תרתי תכלא ועיורא סבר לה כי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן קצרתה *שש דמעות הן שלש יפות ושלש רעות של עשן ושל בכי ושל

שימתין · שלא יסריח מחמת חום הסדין והכרים : קושרין את הלחי · של מת שהיה פיו הולך ונפתח קושרין את לחייו כדי שלא יפתח פיו יותר : ולא שיעלה · להסגר ממה שנפתח דהיינו מזיז אבר אלא שלא יוסיף ליפתח : סומכין אותה בספסל · שהרי תורת כלי עליו : לא שתעלה · דהוה ליה בונה : גמ' והאמר לו אין סכין · אלמא דבר האסור לטלטל אסור לסוך : קרקע בקרקע מיחלף · כלומר ההוא לאו משום טלטול הוא אלא משום אשוויי גומות ואע"ג דמרחץ רצפת אבנים הוא וליכא למיחש לאשוויי גומות מיחלף מיהא בקרקע אחר : כל צרכי המת לאתויי מאי · דלא תנן : כלי מיקר · שמביאים קרירות כגון זכוכית : ואף שלמה אמר בחכמתו · שכריסו של מת נופחת ונבקעת : זה חוט השדרה · שהוא כמין חבל ולבן ככסף : זו אמה · שהוא מעין של תולדה כמו גולות מים (יהושע טו) : זה פרש · וגלגל לשון גלל (יחזקאל ד): אל הבור · שנופל לתוך פיו : כחגים · בתענוגים : מתני' אין מעצמין · את עיניו בשבת אפילו אחר יציאת הנפש דמזיז בו אבר : שופך דמים · כדמפרש בברייתא בגמ' שבטורח מועט מקרב מיתתו : גמ' ואוחז בשני גודלי רגליו · עוצרן באצבעותיו : ומוראכם · לשון חיותכם: אריה אבי תרי לא נפיל · להורגן כדכתי' ומוראכם תרי וכתיב על כל חית הארץ ואפי' ארי : כדרמי בר אבא · דנקנסה עליו מיתה ונדמה לארי כבהמה : כמשל · מי שהיה מושלת בו בידוע שכבהמה נדמה : עשה · צדקה : עד שאתה מוצא · למי לעשות : ומצוי לך · ממון : ועודך בידך · עודך ברשותך קודם שתמות : לא זכות · לא דבר לזכות בו שכולם עשירים : ולא חובה · לאמץ לב ולקפוץ יד : על מדה זו · שלא יבא לידי עניות דדבר המזומן הוא לבא או עליו או על בנו או על בן בנו : ונתן לך רחמים · שתרחם על הבריות : זו פדחת · המצח שהוא חלק ומזהיר יותר מכל הפרצוף: זה חוטם · שהוא תואר פני אדם : זו נשמה · כדכתיב נר אלהים נשמת אדם (משלי כ) : הלסתות · לחיים : ושבו העבים · תשכח עינים יבא ויכסה המאור אחר שירבה בבכיה בזקנותו מחמת תשות כח וצרות רבות עליו : מרווח · מאור עינים : אפילו מליא · כחלא בעיניו כמכחול גדול : כאביסנא של גרדאי · כובד של גרדיים איכשובל"ש בלע"ז : אוקומי (ב) המאור מוקים שלא יחשיך יותר ממה שהוא : מאי קמ"ל · בהא דאמר אפי' כאביסנא דגרדאי : אלים · עב : מכוחלא · עץ שהוא מכנים בשפופרת ונותן בעיניו וקורין לו מכחול : תיכלא ועיורא · שיכול בנים ועיורון הדמעה : של בכי · מתוך אבל וצרה : של

תורה אור
קהלת יב
מלאכי ב
לעיל נ. [נדה סא: ע"ש]
[עי' פרש"י בעירובין ס. ד"ה וקאמר פירושו ע"ז] [סנהדרין לח: ע"ש]
ברכות לד: לעיל סג. פסחים סח. סנהדרין צט: צט
[תוספתא דב"ק פ"ט]

לעיל מג.
לעיל מג:

הגהות הב"ח
(א) גמ' שלא יסא תפוח :
(ב) רש"י ד"ה אוקומי. מוקים המאור שלא :

בקרא אשר לא

גליון הש"ס
גמ' קרקע בקרקע מיחלפא. כה"ג לעיל דף כט ע"ב ועי' בתוספות שם ד"ה גזירה :

כסף איתא ר"ש בן אלעזר
[יומא פה:]
תהלים פח
בראשית ט
תהלים מט
קהלת יב
דברים טו
שם
שם יג
[כילה לב: ע"ש]
קהלת יב
[גי' הערוך כאבסנא]
[אדר"נ פמ"א]

רבינו חננאל
חוץ לחומה לנו ואע"ג דאיסורא הוא וקיי"ל הלכתא כרב באיסורי הכא הלכתא כשמואל דדיקא מתניתין כותיה דתנן במס' מכשירין עיר של ישראל ונכרים דרין בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד אם רוב ישראל ימתין עד בכדי שיחמו חמין. מחצה על מחצה ימתין בכדי שיחמו חמין . ר' יהודה אומר באמבטי קטנה ואם יש רשות רוחץ בה מיד . ומפרש רב יצחק בריה דרב יהודה מאי רשות כגון אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים שמחממין לו עשרה קומקמין בבת אחת מותר לרחוץ מיד: עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בהן ישראל ומקשינן אמאי והא ישראל ונכרי כמחצה על מחצה דמי ימתין בכדי שיעשו ומפרק עולא כגון בנכרי מת המוטל באיסרטא דמוכחא מלתא שזה הקבר לזה המת נחפר שרומה לרוב נכרים שאין צריך להמתין בכדי שיעשו תוב אקשינן תינח קבר ארון מאי ופריק ר' אבהו בארון המוטל על הקבר שנמצא הארון בקבר*)דאילו דברי ר"מ נקבייה בדרך גררה. בפרק כירה בענין דבר של (חול) [קדש] אסור לאומרם (בלשה"ק) [בלשון חול] אלא אם הוא לאפרושי· מאיסורא כגון זה שא"ר מאיר לתלמידיו אין מדיחין ואין סכין בלשה"ק אבל הרואה שסכין ומדיחין המת לא יתיר הדחה וסיכה בקרקע ולפיכך התיר ר"מ הדחת המת וסיכתו ולא גזר סיכת המת והדחתו מפני סיכת מרחץ והדחתו . כל צרכי המת כלל זה להביא הא דת"ר מביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין לו על כרסו בשבת שלא תפוח ופוקקין נקביו בשביל שלא תכנס בהן הרוח ואף שלמה אמר בחכמתו עד אשר לא ירתק חבל הכסף וגו' ופשוטה היא : אין מאמצין את המת בשבת וכו' . פי' מאמצין סותמין את עיני המת . ת"ר המאמץ עם יציאת נפש אפילו בחול הרי זה שופך דמים משל לנר שכבה כו' . תניא ר"ש בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת שעומד ומשמר שבתות הרבה . דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת
*) נראה דחסר כאן איזה תיבות ושייך להא דמקשינן כאן בגמ' והאמר ריא"ש מעשה בתלמידו של ר"מ

א) [גי' הערוך אין מאמצין כו' וכל המאמץ כו' פירוש סותמין עיני המת לאחר המיתה כדי שלא יהיו עיניו פתוחות כענין שנאמר ויוסף ישית ידו על עיניך ע"כ ועי' לעיל דף פו: איבעיא להו מאמצין תנן או מעמצין וכו' ואשר ע"כ ברור דטעות הוא שהקדימו בדפוס ל' קודם למ' במשנה ובברייתא דהכא וגם בפרש"י דהכא אמנם ברי"ף והרא"ש הגירסא במשנה ובברייתא על נכון המ' קודם לצ' וכ"ה במשנה שבמשניות ובפי' הרב וכתב התוי"ט אין מאמצין כמו עוצם עיניו כו']

ושל בית הכסא רעות של סם ושל שחוק ושל פירות יפות °ביום שיזועו שומרי הבית והתעותו וגו' ביום שיזועו שומרי הבית אלו הכסלים והצלעות והתעותו אנשי החיל אלו שוקים ובטלו הטוחנות אלו שינים וחשכו הרואות בארובות אלו עינים א"ל קיסר לר' יהושע בן חנניה מ"ט לא אתית לבי אבידן א"ל טור תלג סחרוני גלידין כלבוהי לא נבחין טחנוהי לא טוחנין בי רב אמרי אדלא אבידנא בחישנא *תניא רבי יוסי בר קיסמא אומר טבא תרי מתלת ווי לה לחדא דאזלא ולא אתיא מאי היא א"ר חסדא ינקותא כי אתא רב דימי אמר ינקותא כלילא דוורדא סבותא כלילא *דחילפא תנא משמיה דרבי מאיר דוק בככי ותשכח בניגרי שנאמר °ונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו א"ל שמואל לרב יהודה *שיננא שרי שקיך ועייל להמך עד ארבעין שנין מיכלא מעלי מכאן ואילך משתי מעלי א"ל ההוא גוזאה לר' יהושע בן קרחה מהכא לקרחינא כמה הוי א"ל כמהכא לגוזניא א"ל צדוקי ברחא קרחא בארבעה אמר ליה *עיקרא שליפא בתמניא חזייה דלא סיים מסאניה א"ל דעל סוס מלך דעל חמור בן חורין ודמנעלי בריגלוהי בר איניש דלא הא ולא הא דחפיר וקביר טב מיניה א"ל גוזא גוזא תלת אמרת לי תלת שמעת הדרת פנים זקן שמחת לב אשה °נחלת ה' בנים ברוך המקום שמנעך מכולם א"ל קרחא מצויינא אמר ליה עיקרא שליפא תוכחה א"ל רבי לר' שמעון בן חלפתא מפני מה לא הקבלנו פניך ברגל כדרך שהקבילו אבותי לאבותיך א"ל סלעים נעשו גבוהים קרובים נעשו רחוקים משתים נעשו שלש משים שלום בבית בטל: °וסגרו דלתים בשוק וגו' אלו נקביו של אדם בשפל קול הטחנה בשביל קורקבן שאינו טוחן ויקום לקול הצפור שאפילו צפור מנערתו משנתו וישחו כל בנות השיר שאפילו (*קול שירים ושירות) דומות עליו כשוחה ואף ברזילי הגלעדי אמר לדוד °בן שמנים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע מכאן שדעותן של זקנים משתנות אם יטעם עבדך את אשר אוכל ואת אשר אשתה מכאן ששפתותיהן של זקנים מתרפטות אם אשמע עוד בקול שרים ושרות מכאן שאזניהם של זקנים מתכבדות אמר רב ברזילי הגלעדי שקרא הוה דההיא אמתא דהויא בי רבי בת תשעין ותרתין שנין והות טעמא קידרא רבא אמר ברזילי הגלעדי שטוף בזמה הוה *וכל השטוף בזמה *זקנה קופצת עליו תניא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר *תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין חכמה נתוספת בהם שנאמר °בישישים חכמה ואורך ימים תבונה ועמי הארץ כל זמן שמזקינין טפשות נתוספת בהן שנאמר °מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח גם מגבוה ייראו שאפילו גבשושית קטנה דומה עליו כהרי הרים וחתחתים בדרך בשעה שמהלך בדרך נעשו (א)לו *תוהים וינאץ *השקד זו קליבוסת ויסתבל החגב אלו עגבות ותפר האביונה זו חמדה רב כהנא הוה פסיק סידרא קמיה דרב כי מטא להאי קרא נגיד ואתנח אמר ש"מ בטל ליה חמדיה דרב אמר רב כהנא מאי דכתיב °כי הוא אמר ויהי זו אשה הוא צוה ויעמוד אלו בנים תנא אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם והכל רצין אחריה °כי הולך האדם אל בית עולמו א"ר יצחק *מלמד שכל צדיק וצדיק נותנין לו מדור לפי כבודו משל למלך שנכנס הוא ועבדיו לעיר כשהן נכנסין כולן בשער אחד נכנסין כשהן לנין כל אחד ואחד נותנין לו מדור לפי כבודו ואמר רבי יצחק מאי דכתיב °כי הילדות והשחרות הבל דברים שאדם עושה בילדותו משחירים פניו לעת זקנתו *ואמר רבי יצחק קשה רימה למת כמחט בבשר החי שנאמר °אך בשרו עליו יכאב אמר רב חסדא נפשו של אדם מתאבלת עליו כל שבעה שנא' ונפשו עליו תאבל וכתיב °ויעש לאביו אבל שבעת ימים אמר רב יהודה *מת שאין לו מנחמין הולכין י' בני אדם ויושבין במקומו ההוא דשכיב בשבבותיה דרב יהודה לא היו לו מנחמין
כל

[רש"י]

של בית הכסא · מתוך יסורין : של פירות · כגון ריח חרדל : הכסלים. ליפלאנק"ש : והצלעות · שהן שומרין בני המעיים וחיותו של אדם וסוגרין בעדם : אלו שוקיים · שכחו של אדם נסמך עליהם : לבי אבידן · מקום העשוי להתווכח שם לדוקים ובייתוסים עם ישראל במקראות : טור תלג · ההר נעשה שלג כלומר ראשי לבן : סחרוני גלידין · סביבותיו של הר מלאו קרח כלומר שפמי וזקני הלבינו : כלבוהי לא נבחין · קולי אינו נשמע : טחנוהי · השינים : אדלא אבידנא בחישנא · אחר מה שלא אבד ממני אני מפשפש מרוב זקנה אני הולך שחוח ומנענע ונראה כמי שמבקש דיבר האבד לו : תרתי טבא מתלת · טובים ב' הרגלים של ימי בחרות מג' של זקנה שצריך משענת עם רגליו : ווי לה · חבל עליה כלומר יש לו להתאונן ולצעוק ווי ההולכת ואינה חוזרת : כלילא דוורדא · נזר של וורד : חילפי · אורטיא"ש : דוק בככי ותשכח בניגרי . אכול הרבה ותמצא האכילה בפסיעותיך שיחזק כחך דוק כמו אכלה מדקה (דניאל ז) לשון כוסס : שרי שקיך · פתח פיך : גוזא · סרים ולדוקי היה : מהכא לקרחינא כמה הוי · כמה מהלך יש מכאן עד הקרח ולהקניטו על קרחתו נתכוון : כמהכא לגוזניא · כמו שמכאן עד הסרים : אמר ליה לדוקי ברחא קרחא בארבעה · שהקרח לקוח בארבע · ברחא קרחא הוא עז על שם שאינו מלובש בצמר כרחל קרוי קרחא : אמר ליה · רבי יהושע : עיקרא שליפא · שה שביליו עקורים ונתוקין לוקחין בשמנה : חזייה · לדוקי לרבי יהושע דלא סיים מסאניה : קרחא מצויינא · אתה הקרח במריבה אתה באת עמדי בתמיה : אמר לו רבי יהושע עיקרא שליפא תוכחה · אתה הסרים להקניטני ולהתווכח עמי באת : לא הקבלנו פניך · לא הקבלת פני ודרך ענוה קאמר ליה : סלעים · קטנים נעשו גבוהים שזקנתי : קרובים · נדמין לי כרחוקים : שתים נעשו לי שלש · שצריך אני משענת : משים שלום בבית · אבר תשמיש : ליתנא אתריגא קרובים נעשו רחוקים מרוב הלאות של אדם כשמזקין צריך להרחיק רגליו זה מזה : שאינו טוחן · שאין בני מעיו טוחנין אכילתו : קורקבן · הוא המסס שקורין ליגפי"ל : כל בנות השיר . כל קולות של שיר הויין ליה שוחה : שדעתן של זקנים משתנות · דכתיב האדע בין טוב לרע ובזקנה מרובה קאמר : מתרפטות · מתבקעות כמו מנעל המרופט (לעיל דף קמא:) : מתכבדות · כמו ואזניו הכבד (ישעיה ו) : שטוף · כמו סוס שוטף במלחמה (ירמיה ח) להוט אחר הדבר ורודף : וטעם זקנים יקח · וע"כ מדקשי קראי אהדדי חד מתוקם בחכמים וחד בזקני השוק : מגבוה ייראו · יראים הם הזקנים מגבשושית שבדרכים ואומרים גבוהים הם : תוהים · פחדים : וינאץ השקד. אילן של שקדים יציץ ויהיו בולטין גלים שלו : זו קליבוסת · עגם של הנק"א שהירך תקוע בו בולט ויוצא מרוב תשות כחו : ויסתבל החגב · דומה עליו כסבל משא כבד : ותפר האביונה · הבטל התאוה חמדת תשמיש : פסיק סידרא · מסדר פרשיות של פסוקים : נגיד ואיתנח · רב : חמדיה · תאותו : זו אשה · אם לא על פי גזרת המלך לא היתה ראויה להתאוות לה שהיא כחמת מלאה מילום והכל רצים אחריה : מדור לפי כבודו · מדלא כתיב אל בית העולם ש"מ כל אחד ואחד לבית המוכן לו : בשער אחד . אף כאן הכל מתים בענין אחד : שאדם עושה בילדותו · רוב חטאים : משחירים פניו · מתים כחו : שאין לו מנחמים · אין לו אבלים שיהו צריכין לנחמו : במקומו · במקום שמת שם :
כל

רבינו חננאל

חשבת לפי שבטל מן המצות והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות : א"ל קיסר לר' יהושע מ"ט לא אתית לבי אבידן. פי' בי אבידן בית שמתקבצין שם החכמים ונושאין ונותנין בדיני כל אומה ולשון השיבו ר' יהושע טור תלג סחרנוהי גלידין כלבוהי לא נבחין טחנוהי לא טחנן בבי רב אמרי (או לא או דן פי' בו) [אדלא אבדן בחשנא] ופירושו ההר כסהו שלג ודומה האדם להר כלומר ראשו כיסתו השיבה . וסביבותיה שהן הלחיים נעשו גלידין והוא הקרח שנקרא גליד . והגרון והלשון אינן מרימין קול . ככי שהן השניים אינן טוחנין המאכל . אדלא אבדן בחשנא . כלומר הזקן שאינו מביט מה שבפניו מתיירא שמא יכה ראשו באבן או בכיוצא בה וממשש בידו ונראה כאלו ממשש בדבר שאבד לו וזהו כמין משל ממשש הזקן מה שלא אבד . טבי תרי מתלת. פי' יותר הוא טוב המהלך על ב' רגליו מן הזקן שצריך משען כגון מקל או שבט להישען עליו והוא כמו רגל שלישי. חבל על דאזלא ולא אתיא . פי' הבחרות הולכת כשמזקין האדם ואינה חוזרת אליו . ינקותא כלילא דוורדי . הבחרות כתר של וורד ריחו נודף ושל זקנה כתר של חילף שריחו מאוס. דוק בככי ותשכח בנגרי. טחון בככי בשניים כלומר אכול כדי שיהיה לך כח להלך ברגליך. א"ל ההוא גאזא חתוך (הערוה) [הביצים] והוא סרים א"ל ר' יהושע בן קרחה מהכא לקרחוניא כמה. ביקש להודיעו שהוא קרח והן ביר לו דברים כמלעיג והשיבו ר' יהושע כמו הכא לגזוניא כלומר אתה גזוי. עוד אמר ליה ברחא קרחא בארבע. פי' (או)[עור] כבש גדול בד' כספים. השיבו ר' יהושע הדברים מוכיחין שגם אלו דברי הסרים הם שבקש להודיעו כי השלוף ביוקר יותר מן הקרח. ילמדנו רבינו איקא שליפא בתמניא. פי' עור תיש נתוק ביצים בשמונה כספים. שמבקשין אותו לעשותו נודות של שמן. חזייה דלא מסיים מסאניה. פירוש ראהו יחף כו'. א"ל קרחה מצוי. פי' א"ל קרחה מריבה שהרחר . כדכתיב הן לריב ומצה וגו' השיבו ר' יהושע תיש נתוק תוכחה אינם דברי ריב אלא דברי תוכחה . מפני מה לא הקבלנו פניך . למה לא באת אלינו להתראות פנים: מיכן ששפתותיהן של זקנים מתרפטות. פי' שתרפטות משתרבבות והוא מתרופפות אינם מתאמצת להסתם הפה בחזקה . נבשושית פי' גב קטן של עפר . קליבוסת פירוש מן הפקוקלות ומפורש באלו טרפות . תרבא דאקליבוסתא . ותפר האביונה. זו חמדה (כמו) [כי] בטלה ממנו תאות אשת. פי' טלוניתא כמו על שאין בה ממש . נשיה שם ידו עליו מלשון נששה :

רב נסים גאון

אמר ליה סלעים נעשין גבוהים כמו שנאמר אח"כ שאפילו גבשושית קטנה דומה עליו כהרי הרים ושאר הענין פירשוהו במקצת ההגדה וכך אמרו רחוקים נעשו קרובים אילין עיניא דהוון חמיאן מרחוק אף מקרוב ליתנון חמאן קרובים נעשו רחוקים אילין אודניא דהוון שמעין בחד זמן כדו אף במאה זימנין ליתנון שמעין ב' נעשו ג' חוטרא ותרין ריגליא משים שלום בבית בטל זו תאוה שהיא מעלה שלום

[מסורת הש"ס ועין משפט]

קהלת יב · ירמיה מד · תהלים קכז · [פי' מיני משמשים ערוך] · [נ"ל איקא פי' ערוך]

הגהות הב"ח (א) גמ' נעשה לנו תוהים וינאץ השקד :

מח א מיי' פ"ד מהלכות דעות הל"ט טור שו"ע או"ח סימן רפ סעיף יד :

מט ב מיי' פי"ג מהל' אבל הלכה ד סמג עשין ב טוש"ע יו"ד סי' שעו סעיף ג [וברב אלפס מו"ק פ"ג דרל"ז.] וברא"ש שם סימן פ"ט :

[לעיל מה. ברכות לו. עירובין נד. חגיגה טו: ר"ה כד: כתובות יב: יד. נג. קדושין לב. גיטין עח: ב"ק יד. טו: לו: ב"ב קלג: ע"ז מג: סנהדרין פ: כריתות יט: נדה יג. יז. כב:]

קהלת יב · [נ"ל קול שרים ושרות] · שמואל ב יט · [תענית ס:] · איוב יב · [קנים ספ"ג ע"ש ובמפרש] · שם · [תרגום של ויחרד ותוס ערוך] · פי' מ"ר ויקרא פ' י"ח · תהלים לג · קהלת יב · [ב"מ פג:] · קהלת י · איוב יד · ברכות יח: לעיל יג: · בראשית נ

תורה אור

כל יומא הוה דבר רב יהודה בי עשרה ויתבי בדוכתיה לאחר שבעה ימים איתחזי ליה בחילמיה דרב יהודה ואמר ליה *תנוח דעתך שהנחת את דעתי א"ר אבהו *כל שאומרים בפני המת יודע עד שיסתם הגולל פליגי בה רבי חייא ור"ש ברבי חד אמר עד שיסתם הגולל וחד אמר עד שיתעכל הבשר מאן דאמר עד שיתעכל הבשר דכתיב °אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל מאן דאמר עד שיסתם הגולל דכתיב °וישוב העפר על הארץ כשהיה וגו' ת"ר °והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה תנה לו כמו שנתנה לך בטהרה אף אתה בטהרה משל למלך ב"ו שחלק בגדי מלכות לעבדיו פקחין שבהן קיפלום והניחום בקופסא טפשים שבהן הלכו ועשו בהן מלאכה לימים ביקש המלך את כליו פקחין שבהן החזירום לו כשהן מגוהצין טפשין שבהן החזירום לו כשהן מלוכלכין שמח המלך לקראת פקחין וכעס לקראת טפשין על פקחין אמר ינתנו כלי לאוצר והם ילכו לבתיהם לשלום ועל טפשין אמר כלי ינתנו לכובס והן יתחבשו בבית האסורים אף הקב"ה על גופן של צדיקים אומר °יבא שלום ינוחו על משכבותם ועל נשמתן הוא אומר °והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים* על גופן של רשעים הוא אומר° °אין שלום אמר ה' לרשעים ועל נשמתן הוא אומר °ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע תניא ר' אליעזר אומר נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד שנאמר והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים ושל רשעים *זוממות והולכות [*ומלאך אחד עומד בסוף העולם ומלאך אחר עומד בסוף העולם ומקלעין נשמתן זה לזה] שנא' ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע א"ל רבה לר"נ של בינונים מאי א"ל *איכא (א) שכיבנא לא אמרי לכו האי מילתא הכי אמר שמואל אלו ואלו לדומה נמסרין הללו יש להן מנוח הללו אין להן מנוח אמר (ליה) רב מרי עתידים צדיקים דהוו עפרא דכתיב °וישוב העפר על הארץ כשהיה הנהו קפולאי דהוו קפלי בארעא דרב נחמן *) נחר בהו רב אחאי בר יאשיה אתו ואמרו ליה לרב נחמן נחר בן גברא אתא ואמר ליה מאן ניהו מר אמר ליה אנא אחאי בר יאשיה א"ל ולאו אמר רב מרי עתידי צדיקי דהוו עפרא א"ל ומני מרי דלא ידענא ליה א"ל והא קרא כתיב וישוב העפר על הארץ כשהיה אמר ליה דאקרייך קהלת לא אקרייך משלי דכתיב °ורקב עצמות קנאה °כל מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיבים כל שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבים גששיה חזייה דאית ביה מששא אמר ליה ליקום מר לגוויה דביתא אמר ליה גלית אדעתך דאפילו נביאי לא קרית דכתיב °וידעתם כי אני ה' בפתחי *את קברותיכם א"ל והכתיב °כי עפר אתה ואל עפר תשוב א"ל ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים א"ל ההוא צדוקי לר' אבהו אמריתו נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד אובא טמיא היכא אסקיה לשמואל *בנגידא א"ל התם בתוך שנים עשר חדש הוה דתניא כל י"ב חדש גופו קיים ונשמתו עולה ויורדת לאחר י"ב חדש הגוף בטל ונשמתו

*) [עי' פירושו ברש"י גיטין סח. ד"ה נחר]

רש"י

כל יומא· ז' ימי אבילות: גולל· הוא כיסוי שנותנים על ארונו: ונפשו עליו תאבל· כל זמן שיש לו בשר יש לו לנפש כח חיות להבין: וישוב העפר· גופו קרוי עפר ומשוב אל הארץ כשהיה מיד והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה· קרא יתירה הוא לידרש הוי זהיר שתשיבנה אליו כמה שנתנה לך נקייה בלי עון: כלי ינתנו לאוצר· להגניזן אף זו תינתן תחת כסא הכבוד: לכובס· ללבנן אף זו לגיהנם לצורפם שם: בבית האסורים· בחשך בלא אורה ושלוה: כף הקלע· רחב הרצועה שנותן האבן לתוכה לקלע עשויה כעין כף: בצרור החיים וגו'· את ה' אלהיך עמו בכסאו: זוממות· כמו בזוממא דפרזלא (לעיל דף נד:) חבושות בבית הסוהר: אלו ואלו· רשעים ובינונים: לדומה· מלאך הממונה על הרוחות: דהוו עפרא· אפילו צדיקים נרקבים ונעשים אפר: קפולאי· חופרים: נחר בהו (ב) רבי אחאי· שהיה נקבר שם: דלא ידענא ליה· ואיני חש לדבריו: מי שיש לו קנאה· ותחרות על חברו: עצמותיו מרקיבים· ועליו נאמר וישוב אל העפר: ליקום מר לגוויה· (ג) יבא אדוני לבית: בפתחי· בהעלותי עד שיעלנו הקדוש ברוך הוא מקברותינו אין לנו רשות לעלות: והא כתיב ואל עפר תשוב· והאי ליכא למימר ברשעים לחודייהו דכל קללותיו של אדה"ר כל דורותיו שוין בהן: אובא טמיא· בעלת אוב שמשתמש בעצמות טמיא בלשון ארמי עצמות וכן פירש רב האי בפירושו של טהרות בית שהוא מלא טמיא מלא עצמות*: בנגידא· כן קורין למכשפות של אוב בלשון ארמי: אס

תוספות

עד שיסתם הגולל· בכל מקום מפרש רש"י דגולל הוא כיסוי ארונו של מת ודופק דף שנתון מצידו ונקרא דופק על שם שהמת דופק שם כמו אתיכה גופה תיהוי סימן אי דאדפקא אי דאטמא בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כג:) שנקרא דופק לפי שהנשימה דופקת ואין נראה לר"ת מדאמר בברכות פרק מי שמתו (דף יט: ושם) מדלגים היינו ע"ג ארונות לקראת מלכי אומות העולם ואי ארון היינו גולל ודופק היאך היו מדלגין עליו והלא גולל ודופק מטמאין באהל כדאמר בחולין בפרק העור והרוטב (דף קכו:) גולל ודופק מטמא במגע ובאהל ואינו מטמא במשא ועוד דאמר בעירובין (דף טו:) כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא גולל לקבר ולא דופן לסוכה ולא לחי למבוי ואי כפי' הקונט' וכי דרך לעשות כיסוי ארון מבעלי חיים ועוד בפרק בהמה המקשה (חולין עב·) מרבינן (ד) דופק דמטמא מדכתיב על פני השדה ולפי' הקונטרס הוא מונח בקרקע דהיינו ארון ולא על פני השדה ועוד דתנן במס' אהלות בפ"ב (משנה ד) דופק דופקים טהור ואי כפירוש הקונטרס וכי דרך להניח שני קרשים מימין המת ופירש ר"ת דגולל היינו אבן גדולה שעל ארונו של מת שקורין מצבה וגוללין אותה שם הקרובי' לסימן ולשון גולל נופל באבן כדכתיב (בראשית כט) וגללו את האבן וגולל אבן אליו תשוב (משלי כו) ודופק הם שתי אבני' שנוהגין (ה) אחת לראשו ואחת לרגליו לציון ופעמים שעדיין האבן אינה מוכנת לשום שם נותנין שם בהמה או שום דבר לסימן עד שימצאו אבן והיינו דתנן בעירובין (דף טו·) דדבר שיש בו רוח חיים אין עושין כו' ובההיא דמדלגין היינו ע"ג ארונות שלא היה שם לא גולל ולא דופק ומחמת המת לא היינו מיטמאים כדמפרש התם שהיה ברוב ארונות (ו) חלל טפח ומרבי כמי שפיר גולל ודופק מעל פני השדה והא דקאמר דופק דופקים פעמים שמניחים הגולל ע"ג שתי אבנים ועוד מניחין לראש הגולל אבן אחת ולסופו אבן אחרת ולא תקשה לר' יהושע דאמר בפרק קמא דכתובות (דף ד: ושם) מאימתי חל אבילות משיסתם הגולל במקום שאין גולל מתי חל די"ל מכי אהדרי אפייהו מקברא כדאמר במו"ק (ד' כב·) בהנהו דלא אזלי בתר שכבא מנו מכי אהדרי אפייהו ויש דוחין ראיה של ר"ת דמאי דמייתי ראיה מדמדלגין היינו אף על פי שהגולל מטמא באהל מ"מ יכולין היינו לדלג ולטמא עצמנו בגולל דהא תניא א) כל טומאה שאין הנזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליו וגולל ודופק אין הנזיר מגלח עלייהו כדתנן במסכת נזיר פרק כ"ג (דף נד·) ואמר ר"ת דמשבשתא היא דמסכת שמחות דהא הש"ס ערוך דרביעית דם אין הנזיר מגלח עליו כדתנן התם בנזיר *וכהן מוזהר ואם הברייתא בהש"ס הוה פריך עלה ומשבש לה כדאשכחינן בכמה דוכתין דמשבש להו ואפילו הויא מתרלתא אכתי היאך מדלגין הלא מחמת המת היו מיטמאים והגולל ודופק לא היו חוצצין ומה שהביא ראיה מעירובין יש דוחין דאע"פ שאין רגילות לעשות כסוי ארון מבעלי חיים כמה דברים אשכחן דלא שכיחי ומיירי בהו הש"ס להראות לנו הדין ודרוש וקבל שכר כדאמרי' בבהמה המקשה (חולין דף ע·) בלעתו חולדה והוציאתו והכניסתו והקיאתו וילא מאליו מהו הדביק שני רחמים וילא מזה ונכנס לזה מהו ואף על פי שזה לא יהיה לעולם ועוד מקשין לפירוש ר"ת מדתני בהדיא בתוספתא דאהלות בפרק אמר רבי יהודה שתי אבנים גדולות שעשאן גולל לקבר המאהיל על גבי שתיהן טמא ניטלה אחת מהן המאהיל על גבי שנייה טהור מפני שיש לטומאה דרך שתצא ומה דרך שתצא שייך לפירוש ר"ת ובערוך פירש בענין אחר בערך גלל וכפירושו יתכן מה שבתוספתא*:

א) [במס' שמחות פ"ד הל' כ"א ע"ש]

עין משפט נר מצוה

נ א סמג עשין דרבנן ב:

רב נסים גאון

שלום בין איש לאשתו אלו ואלו נמסרין לדומה הללו יש להן מנוח והללו אין להן מנוח. בפרק כל ישראל יש להם חלק (סנהדרין דף לד) גרסינן א"ר יוחנן אותו מלאך שהוא ממונה על הרוחות דומה שמו וכבר הזכרנו אותו בברכות:

סליק שואל אדם

גליון הש"ס

גמ' על גופן של רשעים הוא אומר אין שלום אמר אלהי כצ"ל: שם כל מי שיש לו קנאה בלבו. עי' ב"ב דף יז ע"א תוס' ד"ה שבעה:

[צ"ל את ה' אלהיך על כו']

זוממות והולכות שנאמר ואת נפש כו' פי' דדייק מדלא אמרה יקלענה בכף הקלע ואמר בתוך כף הקלע משמע שהיא חבושה וכבושה בתוך כף הקלע ואינה יוצאת ממנו ומלאך ממלאכי חבלה מקלע אותה רצועה לכאן ולכאן וזהו לשון זוממות

[צ"ל את קברותיכם ובהעלותי אתכם מקברותיכם עמי וכ"א בע"י ובזה תבין פרש"י ד"ה בפתחי בהעלותי עד שיעלנו וכו']

מסורת הש"ס

[פסחים לב: יומא סו: סנהדרין לג: מנחות מה. ק.]

רא"ה רש"י ברכות נט. ד"ה אובא

שמואל א כח

גי' רש"ל לא משמע כן מפי' רש"י שפי' שהן חבושין ולגי' זו איך חבושי' ואולי מלא גי' כזו אבל גי' רש"י אינו כן מ"כ

משלי יד

בראשית ג

[ערוך ערך בנגידא פי' בכישוף]

[דף נד.]

[ועי' תוספות ברכות יט: ד"ה מדלגין ותוס' סוכה כג. ד"ה ולא ותוס' כתובות ד: ד"ה עד ותוס' סנהדרין מז: ד"ה משיסתם]

הגהות הב"ח

(א) גמ' איכא שכיבנא. נ"ב כלומר אי שכיבנא:
(ב) רש"י ד"ה נחר בהו נער בהו רבי אחא:
(ג) ד"ה ליקום מר לגויה דביתא יבא:
(ד) תוס' ד"ה עד שיסתום וכו' מרבינן גולל ודופק דמטמא:
(ה) בא"ד שנוהגין אחת לראשו. נ"ב פי' לראשו ולרגליו של גולל וכן הוא בתוספות פ"ק דכתובות דף ד' ועי"ש בפרק מי שמתו בדף יט:
(ו) בא"ד ברוב ארונות שלהם חלל טפח:

איוב יד; קהלת יב; שם; ישעיה נז; ש"א כה; ישעיה מח; קהלת יב; יחזקאל לז

ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר* שילת משמיה דרב מהספדו של אדם ניכר אם בן העוה"ב הוא אם לאו איני והאמר ליה רב לרב שמואל בר שילת אחים בהספידא דהתם קאימנא לא קשיא הא דמחמו ליה ואחים הא דמחמו ליה ולא אחים א"ל אביי לרבה כגון מר דסנו ליה כולהו פומבדיתאי מאן אחים הספידא א"ל מיסתיא את ורבה בר רב חנן בעא מניה רבי אלעזר מרב איזהו בן העוה"ב א"ל °ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאילו ר' חנינא אמר כל שדעת *רבותינו נוחה הימנו °וסבבו בשוק הסופדים °בני גלילא אמרי עשה דברים לפני מטתך בני יהודה אמרי עשה דברים לאחר מטתך ולא פליגי *מר כי אתריה ומר כי אתריה תנן התם רבי אליעזר אומר* אשוב יום אחד לפני מיתתך שאלו תלמידיו את ר"א וכי אדם יודע איזהו יום ימות אמר להן וכל שכן ישוב היום שמא ימות למחר °ונמצא כל ימיו בתשובה ואף שלמה אמר בחכמתו °בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר א"ר יוחנן בן זכאי משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן פיקחין שבהן קישטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך אמרו כלום חסר לבית המלך טיפשין שבהן הלכו למלאכתן אמרו כלום יש סעודה בלא טורח בפתאום ביקש המלך את עבדיו פיקחין שבהן נכנסו לפניו כשהן מקושטין והטיפשים נכנסו לפניו כשהן מלוכלכין שמח המלך לקראת פיקחים וכעס לקראת טיפשים אמר הללו שקישטו את עצמן לסעודה ישבו ויאכלו וישתו הללו שלא קישטו עצמן לסעודה יעמדו ויראו חתנו של ר"מ משום ר"מ אמר אף הן נראין כמשמשין אלא אלו ואלו יושבין הללו אוכלין והללו רעבין הללו שותין והללו צמאים שנאמר(א) °כה אמר ה' הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו הנה עבדי ירונו מטוב לב ואתם תצעקו מכאב לב ד"א בכל עת יהיו בגדיך לבנים אלו ציצית ושמן על ראשך אל יחסר אלו תפילין:

הדרן עלך שואל

*מי בשהחשיך(ה) בדרך נותן כיסו לנכרי גואם אין עמו נכרי מניחו על החמור דהגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת ושאינן ניטלין בשבת מתיר החבלים והשקין נופלין מאיליהם: גמ' מאי טעמא שרו ליה רבנן למיתב כיסיה לנכרי קים להו לרבנן הדאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר אמר רבא ודוקא כיסו אבל מציאה לא פשיטא כיסו תנן מהו דתימא הוא הדין אפילו מציאה והאי דקתני כיסו אורחא דמילתא קתני קמ"ל ולא אמרן אלא זדלא אתי לידיה אבל אתי לידיה ככיסיה דמי איכא דאמרי בעי רבא מציאה הבאה לידו מהו כיון דאתא לידיה ככיסיה דמי או דילמא כיון דלא טרח בה לאו ככיסיה דמי תיקו: אין עמו נכרי: טעמא דאין עמו נכרי הא יש עמו נכרי לנכרי יהיב ליה מאי טעמא חחמור אתה מצווה על שביתתו נכרי אי אתה מצווה על שביתתו חמור וחרש שוטה וקטן טאחמור מנח ליה לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה מ"ט הני אדם האי לאו אדם יחרש ושוטה לשוטה כשוטה וקטן לשוטה איבעיא להו לחרש וקטן מאי אליבא דר"א לא תיבעי לך דתניא *ר' יצחק אומר משום ר' *)אליעזר תרומת חרש לא

*) [שם איתא אלעזר]

רש"י: אם בן עוה"ב הוא · שאם כשר היה הכל בוכין עליו ומורידין דמעות ומספרים שבחו: אחים בהספידא דהתם קאימנא · בשעת מיתתי התאמץ בהספד שלי שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו: דהתם קאימנא · בשעת הספד ואשמע איך תתחמם הא:גא איצטריך לרב לאזהוריה אהספדא וכיון דרב גברא רבה ובן העולם הבא למה ליה לאזהוריה הא אמר מהספידו ניכר: הא דמחממין ליה · להספידא ואחים כו' לעולם חמומי בעי שאין בני אדם נכמרים כל כך על זקן ומיהו לאדם חסיד כי מחממו בהספידא מחממי ובכו כולהו ולמי שאינו חסיד כל כך מחממו ליה ולא מחממו: דסנו ליה כולהו פומבדיתאי · משום דמוכח להו במילי דשמיא(ג) ובני פומבדיתאי רמאין הן כדאמרינן בשחיטת חולין (חולין קכז·) פומבדיתאי לוייך שני אושפיזך: ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו (ג) בה · מאחרי מטתך כשתמות תשמע כשיאמרו זה הדרך שהלך בה זה לכו בה מובטח שהוא בן העוה"ב: נוחה הימנו · דעתם נוחה עליהם ממה ששומעין עליו ורואין בו: עשה דברים · שיאמרו לפני מטתך בהספדך: לאחר מטתך · היא היא אלא שבגליל היו הספדנין לפני המטה וביהודה לאחר המטה: וכ"ש · שמפני שאינו יודע איזה יום ימות(ד) וטובה תשובה יום אחד לפני מיתתו נמצא כל ימיו בתשובה יהיו: בגדיך לבנים · נשמתך טהורה ונקיה: כלום חסר בית המלך · בתמיה הכל מוכן ושמא יבהילנו לבא פתאום ואנו צריכין ליכנס לסעודה מקושטין: כלום יש סעודה בלא טורח · עדיין ילטרכו לטרוח לצורכי סעודה של בית המלך ויש לנו שהות הרבה להתקשט: יעמדו ויראו · ואף לעוה"ב צדיקים יושבים ואוכלים ורשעים עומדים ורואים: ר"מ אומר · אין עומדין ורואין שא"כ אף הם היו נראים מן הקרואים ולשמש שכן דרך המשרתים עומדים ואין כאן בושה: זה ציצית · שמלובן הבגד: אלו תפילין · שהם שם משמן טוב דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם וגו' ותניא ר"א הגדול אומר אלו תפילין שבראש (ברכות דף ו·):

הדרן עלך שואל

מי שהחשיך(ו) · נותן כיסו לנכרי · מבעוד יום: ואם אין עמו · הא יש עמו לנכרי עדיף כדמפרש בגמרא: לחצר החיצונה · של עיר שהוא מקום המשתמר ראשון ובא לפרק מן החמור: נוטל · בידו מעליו כלים הניטלין בשבת ושאין ניטלין מתיר החבלים של אוכף שהן קשורים בהן והשקין נופלין: גמ' מאי טעמא שרי ליה למיתב לנכרי · והרי הוא שלוחו ליטלו בשבת: מעמיד עצמו · מלהציל ממונו: דוקא כיסו · דכיון דטרח בה שע"י טורח הוא משתכר הייש עלה ואי לא שרית ליה הא אתי לאיתויי: ולא אמרן · דמציאה לא אלא דלא אתיא לידיה קודם שתחשך ולא הגביהה ולא זכה בה: האי אדם · ויש במינו שחייב במצות ואתי לאיתלופי: לשוטה · יהיב דלית ליה דעת כלל אבל חרש דעתא קלישתא אית ליה כדאמרי' ביבמות (דף קיג·):

תוספות: ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת · אף על פי כן כשהיא רוצה היא יורדת כי ההיא דלעיל דרבי אחי בר יאשיה וכההיא מעשה דר' בנאה דחזקת הבתים (ב"ב דף נח· ושם) דהוה מציין מערתא כי מטא למערתא דאברהם אבינו אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי אבבא אמר ליה מאי קא עביד אברהם כו' אמר ליה ניעול וניתי כו' אע"פ שנשמתו היתה גנוזה מתחת כסא הכבוד · מ"ר:

הדרן עלך שואל

מי שהחשיך כו' חרש שוטה וקטן · אע"ג דאמר לעיל בפרק כל כתבי (דף קכא·) גבי קטן שבא לכבות דקטן העושה לדעת אביו אסור מיהו הכא לא מיירי כגון דעביד הקטן עקירה והנחה אלא כדאמרינן לקמן גבי חמור כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטל הימנה · מ"ר:

כי

עין משפט נר מצוה:

נא א מיי' פ"ז מהלכות תשובה הלכה ב:

א ב מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה כב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף א וסעיף ח וסימן שמט סעיף ה:

ב ג מיי' פ"כ שם הלכה ו סמג שם טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף ב:

ג ד מיי' פכ"א שם הל' י סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:

ד ה מיי' פ"ו שם הלכה כב סמג שם:

ה ו ז מיי' שם ופ"כ שם הלכה ז סמג שם טוש"ע שם סעיף א:

ו ח מיי' פ"כ שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סעיף א:

ז ט מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ג:

ח י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

ט כ ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

רבינו חננאל

איזה בן עולם הבא כל שדעת רבותיו נוחה הימנו כך שמעתא דא סלקא:

הדרן עלך שואל אדם

פרק כד מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי וכו' ואוקי' למתניתין דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו והתירו לו לתת כיסו לנכרי בשביל שלא ישאנו הוא בעצמו · ובא רבא ודקדק ואמר דוקא כיסו אבל מציאה דלא אתא לידיה לא התירו לו לתתו לנכרי ובמציאה דאתאי לידיה ללישנא בתרא עלתה בתיקו · וכל תיקו דאיסורא להומרא והלכתא כרבא דאוקמא (לידיה) [למתני'] בכיסו ממש · אין עמו נכרי מניחו על חמור דייקינן מינה בעת שמצויין ביחד נכרי וחמור לנכרי יהיב ליה מפני שאינו מצווה על שביתתו של נכרי ולכן לא התירו לו לתת כיסו על החמור שהוא מצווה על שביתתו אלא אם אין שם נכרי אלא חמור · וישראל חרש או שוטה או קטן אינו נותן כיסו לאחד מהן אלא נותן כיסו על החמור ולעולם לגרוע שבהן נותן כגון חרש ושוטה לשוטה נותן שוטה וקטן לשוטה נותן והשוטה גרוע בבני אדם שאין הפרש בין אדם לבהמה אלא הדעת והתבונה וזה כיון שאין לו דעת כבהמה חשוב ו

מסורת הש"ס: ג"א שילא וכן לקמן · [נ"ל רבותיו וכ"א בר"ף והרא"ש] · [פסחים ג. וש"נ] · [אבות פ"ב מ"י] · [לעיל יז:] · [יבמות קיג.]

הגהות הב"ח: (א) גמ' שנאמר לכן כה אמר: (ב) רש"י ד"ה דסנו וכו' דבני פומבדיתא: (ג) ד"ה ואזניך וגו' לכו בו מאחרי: (ד) ד"ה וכ"ש שמפני וכו' ימות שישוב בתשובה: פרק כד (ה) במשנה מי שהחשיך לו בדרך: (ו) רש"י ד"ה מי שהחשיך לו נותן:

גליון הש"ס: גמרא בני גלילא אמרי עשה דברים לפני מטתך · מסכת שמחות פ"ג ס"ז:

לא תצא לחולין מפני שהוא ספק כי תיבעי לך אליבא דרבנן דתנן* חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה אלו הן חרש שוטה וקטן והתורם את שאינו שלו *ונכרי שתרם את של ישראל אפילו ברשותו אין תרומתו תרומה מאי לחרש יהיב ליה דקטן אתי לכלל דעת או דילמא לקטן יהיב ליה דחרש אתי לאחלופי בגדול פיקח איכא דאמרי לחרש יהיב ליה איכא דאמרי לקטן יהיב ליה אין שם לא נכרי ולא חמור ולא חרש ולא שוטה ולא קטן מאי אמר רבי יצחק עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה מאי עוד אחרת היתה *מוליכו פחות פחות מד' אמות אמאי לא רצו חכמים לגלותה משום °כבוד אלהים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר והכא מאי כבוד אלהים איכא דילמא אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר תניא *ר"א אומר בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה תניא משל דר"א למה הדבר דומה לקופה מלאה קישואין ודילועין אדם נותן לתוכה חרדל והיא מחזקת משל דר' יהושע למה הדבר דומה לעריבה מלאה דבש נותן לתוכה רימונים ואגוזים והיא מקיאה אמר מר אין עמו נכרי מניחו על החמור והלא מחמר ורחמנא אמר °לא תעשה כל מלאכה א"ר אדא בר אהבה מניחו עליה כשהיא מהלכת והא אי אפשר דלא קיימא להשתין מים ולהטיל גללים ואיכא עקירה והנחה כשהיא מהלכת מניחו עליה כשהיא עומדת נוטלו הימנה אי הכי אפילו חברו נמי אמר רב פפא כל שבגופו חייב חטאת בחברו פטור אבל אסור כל שחברו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחלה א"ר אדא בר אהבה היתה חבילתו מונחת לו על כתיפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו דוקא רץ אבל קלי קלי לא מאי טעמא כיון דלית ליה היכירא אתי למיעבד עקירה והנחה סוף סוף כי מטא לביתיה אי אפשר דלא קאי פורתא וקמעייל מרשות הרבים לרה"י דזריק ליה כלאחר יד אמר רמי בר חמא *המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה מאי טעמא אמר *רבא דאמר קרא לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך בהמתו דומיא דידיה מה הוא בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה אף בהמתו נמי בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דכתיב °תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה *הוקשה כל התורה כולה לע"ז מה ע"ז דעביד מעשה בגופיה ה"נ עד דעביד מעשה בגופיה ועוד *תנן המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת ועל זדונו *סקילה מכלל דאיכא מידי דאין חייבין על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה ומאי ניהו לאו דמחמר לא *תחומין ואליבא דר"ע והבערה אליבא דר' יוסי

רב

תורה אור: משלי כה | שמות כ | במדבר טו

רש"י

לא תצא לחולין · והויא תרומה לאסור לזרים ויחזור ויתרום הפקח אחרת : שהוא ספק · אי דעת צלולתא היא אי לא ולר' יצחק ודאי לקטן יהיב ליה דלאו בר מצות הוא ולא לחרש דספק חייב במצות הוא : אליבא דרבנן · דאמרי לאו דעתא צלולתא היא ולענין מצות הרי הוא כקטן : ותורם את שאינו שלו · בלא רשות דכתיב (דברים יד) תבואת זרעך וחרש שוטה וקטן דכתיב אשר ידבנו לבו שיש לו לב להתנדב בהש"ס ירושלמי : אפילו ברשות · דשליחות מהיכא אתרבי מכן תרימו גם אתם גם לרבות שלוחכם ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית : עוד אחרת היתה · תקנה לכיס להצילו : ואמאי לא רצו לגלותה · להעלים דברי תורה : כבוד אלהים הסתר דבר · מותר להסתיר דברי תורה לכבוד שמים : וכבוד מלכים חקור דבר · אין להסתיר לכבוד עושר אדם וחשיבותו אלא שב ותחקרהו : בו ביום גדשו סאה · ביום שעלו לעליית חנניה בן חזקיה וגזרו י"ח דבר וזו אחת מהן היתה כדאמרינן בפ"ק (דף יז:) נותן כיסו לנכרי בו ביום גזרו שלא יוליכו פחות פחות מד"א אם יש שם נכרי אותו יום הרבו סייג לתורה במדה גדושה ויפה מדדו להרבות גדר בישראל : מחקו סאה · במדה מחוקה מדדו בו ביום שהרבו לגזור יותר מדאי ואין יכולין לעמוד בגזירתם ומתוך כך עוברין על דברי תורה כמלאת מדתם מחוקה מטפיפתה וטוב היה להם להיות מדתם טפופה ולא תבא לידי מחק מרוב גודשה : והיא מחזקת · את החרדל שנופל החרדל בין הקישואין אף כאן יפה תקנו והוסיפו דבר המתקיים : והיא מקיאה · את הדבש שהיה בה ראשון אף אלו ע"י גזירתם גרמו לעבור דשמא לא יאמין את הנכרי והם לא התירו להוליכו פחות פחות מארבע ואדם אינו מעמיד עצמו על ממונו ואתי לאיתויי ד' אמות : והלא מחמר · מנהיג חמור טעונה קרוי מחמר : ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך · ואיזוהי שהם מלאכה העשויה על ידי שניהם זו היא שהיא טעונה והוא מחמר : מניחו עליה כשהיא מהלכת · לאחר שנעקרה ללכת דלאו עקירה היא כדאמר בפ"ק (דף ג·) גבי הטעינו חברו אוכלין ומשקין וכיון דאדם לא מיחייב בה חטאת כי האי גוונא כאן מותר דהכא נמי מלאכה כתיב והא לאו מלאכה היא : וקאתי למיעבד עקירה והנחה · כשחוזרת ונעקרת ללכת אחר הטלת מים או גללים : נוטלו הימנה · ולאחר שתחזור ותעקור רגל יניחנו : אי הכי אפילו על חברו · יכול לעשות כן כיון דלאו איסורא דאורייתא היא גבי כיס שרי : כל שבגופו חייב חטאת · כי עביד ליה איהו כוליה כגון מעביר ד' אמות ברה"ר אפי' עקרו מן הארץ דרך הליכתו חייב דהא איכא עקירת חפץ בידים ולא בעינן עמידה אלא בטעון ועומד מבעוד יום או כשהטעינו חבירו דלא עקר ליה להאי חפץ אבל הכא הא עקר ליה הלכך כי עביד ליה חבריה הוי ליה שנים שעשאוה ואסור מדרבנן ולא שריוה גבי כיס : מונחת לו על כתיפו · מבעו"י וקדש עליו היום : רץ תחתיה · וכל כמה דלא עמד לפוש אין כאן עקירה לאיסור : קלי קלי · מעט מעט כלומר בנחת : למיעבד עקירה והנחה · כלומר דזימנין דקאי ולאו אדעתיה אבל רץ היכרא איכא : כלאחר יד · שלא כדרך זריקה כגון מכתיפיו ולאחוריו : בשוגג · במלאכה שהוא עושה לבדו : אף בהמתו · אף מלאכה שעושה על ידי בהמתו דהיינו מחמר אחר חמור טעונה : חדא דכתיב תורה אחת יהיה לכם וגו' עד דעביד מעשה בגופיה · כדכתיב לעושה בשגגה והכא לא קא עביד *מלאכה אלא דבור בעלמא שמנהיג בקול הרי דבשוגג אינו חייב קרבן : ועוד · דקאמרת נמי במזיד חייב סקילה קשיא דתנן בסנהדרין (דף נג·) גבי נסקלים המחלל את השבת נסקל אם חללו בדבר שחייבים על שגגתו חטאת ועל זדונו סקילה : מכלל דאיכא · חילול דאין חייבין על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה : ואליבא דר"ע · דאמר* דאורייתא נינהו והוי מחלל ומיהו אין חייבין לא על שגגתו חטאת כו' : אליבא דר' יוסי · דאמר בפרק כלל גדול (לעיל דף ע·) הבערה ללאו יצאת :

רב

תוספות

כי תבעי לך אליבא דרבנן · הכא משמע דהלכה כרבנן ובמסכת יבמות פרק חרש (דף קיג·) משמע דהלכה כר"א דסבירא ליה לרב חייא בר אשי (*ומר) שמואל כוותיה · מ"ר : דחרש אתי לאיחלופי בגדול פקח · תימה א"כ לעיל נמי אמאי קאמר שוטה וקטן לשוטה הא אמרינן אתא לאיחלופי בגדול פקח : בו ביום גדשו סאה כו' נותן לתוכה חרדל והיא מחזקת · פ"ה כשגזרו י"ח דבר היתה חסרה גזירה זו של נותן כיסו לנכרי עד שגזרו עליה ומלאו הסאה לגמרי כמו שנתנו חרדל לתוכה : ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה כו' נותן לתוכה אגוזים ורמונים והיא מקיאה · כמו כן קודם שגזרו על נתינת כיס לנכרי היו מותרין להוליכו פחות פחות מד' אמות מתוך כך אתי לאיתויי ד' אמות כעריבה שהיתה מקיאה עד שהסירו האגוזים והרמונים ואחר שהסירו האגוזים והרמונים שוב לא הקיאה יותר כך כשגזרו ליתן כיסו לנכרי אסרו נמי להוליך פחות פחות מד' אמות והשתא ר"א ורבי יהושע שניהם לשבח ולא כפירוש הקונטרס דפירש דרבי יהושע דאמר שלא עשו היטב שהרבו לגזור יותר מדאי דלא משמע הכי בירושלמי בפ"ק דמכילתין דאמר התם אמר ליה ר"א אלו היתה חסרה ומלאה יאות חבית שהיא מלאה אגוזים כל מה שאתה נותן לתוכה שומשמין היא מחזקת א"ל ר' יהושע אלו היתה מליאה וחסרוה יאות חבית שהיא מלאה שמן כל מה שאתה נותן לתוכה מים היא מפזרת השמן · מ"ר : ולדרבה כ"ל שהירו' קשה לו דלא שייך למימר גבי מים כמו שמפרש"י גבי נותן לתוכה אגוזים ורמונים : סוף סוף כי מטי לביתיה א"א דלא קאי וקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד · תימה כדשרינן להוליכו פחות פחות מד' אמות תקשי ליה נמי הכי : ואמרי

עין משפט נר מצוה

[נ"ל אמר]

י א מיי' פ"ד מהלכות תרומות הלכה ב סמג עשין קלד טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף ל :

יא ב מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף ז :

יב ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ב :

יג ד מיי' פי"ג שם הלכה יב :

יד ה ו מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף יא :

טו ז מיי' פ"א שם הלכה א ב :

רבינו חננאל

בזמן שאין עמו נכרי ולא חמור אלא חרש וקטן לאיזה מהן יתן כיסו יש מהן שאומר לחרש יש מהן שאומר לקטן ואם עשה כאחד מהן עשה' ואם אין עמו נכרי ולא חמור ולא חרש ולא שוטה ולא קטן · א"ר יצחק יש שם דרך להתיר לו להביאו במקום הראוי לשמירה והוא הבאתו פחות פחות מד' אמות ולא רצו חכמים לגלותה ואמרי' אמאי לא רצו חכמים לגלותה ואמרו גזירה דלמא אתו לאתויי ד' אמות ברה"ר · תניא ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה פי' בו ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בראש גדשו סאה · מדת הסאה ששת קבין והיא מחוקה הוסיפו רבותינו כמה דברים מדבריהם כגון הגדישה שהיא יתירה על העיקר והדברים שהוסיפו מהן להיתר ומהן לאיסור והכל להיות העיקר שמור ומוזהר והוא כמו זה ששנינו נותן כיסו התירו לו לתתו לנכרי שלא יביאהו בעצמו ויחלל את השבת · זה וכיוצא בו · ולאיסור כל גזירות שגזרו מקצת מן היתר המותר לעשות גדר לנשאר שהוא אסור מן התורה · ורבי יהושע אומר בו ביום מחקו סאה פי' העמידו כל דבר על עיקרו לא פחתו ולא הוסיפו· אלא התירו העיקר המותר מן התורה · שאלו באו להוסיף מדבריהן חוששין שמא יפסדו גם דברי תורה שהן העיקר שיבוא אדם להרהר ולומר כשם שזה אינו מן התורה אלא מדרבנן גם זולתי זה יש מן המצות האחרות מדרבנן כמותן ובאו לגדור נמצאו פורצים: אמר מר [אין] עמו נכרי מניחו על החמור ואקשינן עלה והלא מחמר הוא ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה · ואוקימנא כדתנא כשהיא מהלכת מניחו עליה · כשהיא עומדת נוטלו הימנה · אי הכי חבירו נמי שרי דלמה חמור ולא אמר חבירו ופירק רב פפא כל שבגופו חייב חטאת בחבירו פטור אבל אסור פי' כל מלאכה שהעושה חייב חטאת כגון טוענת משוי ד' אמות ברה"ר אם יטעון חבירו פטיר אבל אסור ואם יטעון בהמתו מותר לכתחלה ובלבד ש"א תהא עקירה והנחה וזה שאמר רב אדא בר אהבה היתה חבילה מונחת בין כתיפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו מדרייקינן למימריה דווקא רץ ומפרקינן לטעמי' ש"מ הלכתא כוותיה ותו דליכא מאן דפליג עליה ופירוש' דזריק לה כלאחר יד לאו שמכניסה ומפרקה אלא מהלך בריצה וכשמגיע לפתחו מחזיר אחוריו כלפי פתח החצר ופניו לחוץ וזורק החבילה מעל כתיפו בחצר דרך הפתח ע"י ריצה בלא עמידה וזה פי' דזריק לה כלאחר יד שזורקה שלא כדרך מפרק ומכנס חבילות: אמר רמי בר חמא המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת. במזיד חייב סקילה. פי' המחמר המנהיג בהמה טעונה משוי חייב ודמי המנהיג בהמתו ועליה משוי כנושא משאוי על כתיפו מדכתיב לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך הקיש בהמתו לו. והשיב רבא ב' תשובות בדבר חדא דכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה. והנפש אשר תעשה ביד רמה הוקשה כל התורה לע"ז וכו' דעביד מעשה בגופה ופשוטה היא ומפורשת נמי בפרק כלל גדול ועוד תנן המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת ועל זדונו סקילה מאי לאו מכלל דאיכא מידי דאין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה ומאי נינהו מחמר ופריק ליה דלמא בתחומין

מסורת הש"ס

תרומות פ"א מ"א יבמות קיג. גיטין כג: | [ע"ז ע. ועיין תוספ' עירובין לג: ד"ה ר' שמעון] | [תוספתא פ"א] | [ע"ז סו.] | [נ"ל רבה] | [מכות יג: לעיל סט.] | סנהדרין סו. ע"ש בסנהדרין סגי כרת | [לעיל סט. וש"נ] | ס"א מעשה | סוטה כז:

רב נסים גאון

פרק מי שהחשיך תניא ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה זה היום הוא היום שנסמך בו ר' אלעזר בן עזריה בישיבה כמו שאמרו בברכות בפרק תפלת השחר (דף כח) תנא עדיות בו ביום תיסנום וכל בו ביום דאמרינן ההוא יומא איתמר וי"ח דבר שגזרו בו ביום באותו היום נאמרו אחת מהן מי שהחשיך בדרך חסב מא* שדהו ביציאות השבת (דף יז) ולפיכך אמר בכאן בו ביום גדשו סאה נתכוונו בדבר זה למה שהוסיפו מן הגזירות שהזכירום: תחומין ואליבא דר' עקיבא עיקר דברי ר' עקיבא במסכת סוטה (פרק כשם דף כז) וכבר פירשנו דבר זה במה שעבר. הבערה ואליבא דר'

*) פירושו לפי מה

מסורת הש"ס

רב זביד מתני הכי אמר רמי בר חמא המחמר אחר בהמה בשבת בשוגג אינו חייב חטאת במזיד חייב סקילה מתיב רבא *המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה מי קתני הא אין חייבין כו' הכי קאמר דבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה ויש דבר שאין חייבין על שגגתו חטאת וחייבין על זדונו סקילה ומאי ניהו מחמר רבא אחוה דרב מרי בר רחל (א)ואמרי לה אבוה דרב מרי בר רחל ללישנא בתרא קשיא הא דרב *אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסיה דבבל דילמא תרי מרי בר רחל הוו הוה מתני לה להא שמעתיה משמיה דרבי יוחנן לפטור אמר רבי יוחנן *המחמר אחר בהמתו בשבת פטור מכלום בשוגג לא מחייב חטאת דהוקשה כל התורה כולה לע"ז במזיד נמי לא מיחייב דתנן *המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת(ג) ועל זדונו סקילה הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה בלאו נמי לא מיחייב דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכל[א] *לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו ואפילו

רש"י

רב זביד מתני · להא דרמי בר חמא הכי: אינו חייב חטאת · דילפינן מע"ז דעד דעביד מעשה בגופיה: אבל במזיד חייב סקילה · מהיקישא דאתה ובהמתך דלעיל: מי קתני · הך דיוקא דדייקינן הא אין חייב כו' דילמא הכי קאמר המחלל בדבר שחייבין על שגגתו חטאת [חייבים על זדונו סקילה] הא דבר שאין חייבים על שגגתו חטאת יש מהן שחייבין על זדונו סקילה ויש שאין חייבין ומאי ניהו דחייבין [על זדונו] סקילה ואין חייבין על שגגתו חטאת מחמר: ואמרי לה אבוה דרב מרי בר רחל ל"ג דאבוה דרב מרי איסור גיורא שמיה ומאן דגרס ליה גרס בתריה הכי להך לישנא בתרא קשיא הך דרב אכשריה לרב מרי בר רחל ומניה בפורסי דבבל והך מילתא במסכת יבמות היא (דף מה:) בפורסי בלע"ז מנשטר"ל הן שוטרים ואף על גב דאמר מר כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך האי כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה: לאזהרת מיתת בית דין · דשאר מלאכות דשבת נמי מהאי קרא נפקא להו אזהרה הלכך לאזהרת מיתת בית דין ניתן דלא ענש מיתה אלא אם כן הזהיר הלכך עיקר אזהרתו למקום שיש בו מיתה אתאי ולא למלקות: ואפילו

תוספות

ואמרי לה רבא אבוה דרב מרי בר רחל · לא גרסינן ליה דהא מוכח ביבמות דאבוה דרב מרי גר הוה דאמר בהחולץ (יבמות מה: ושם) רב אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה אפורסיה דבבל וקאמר כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה וליכא למימר דרבא אבוה דרב מרי נמי גר הוה דאם כן הוה ליה למימר רבא גיורא כדאמר הש"ס בעלמא איסור גיורא ועוד דאביו של רב מרי בר רחל משמע בבבא בתרא פרק מי שמת (דף קמט. ושם) דהיינו איסור גיורא דאמרינן איסור גיורא הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא ורב מרי בריה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה אע"ג דהתם לא גרסינן רב מרי בר רחל בריה דומה הוא שאותו היה מיהו אי אמרינן שהוא היה רב מרי בר רחל צריכא למימר דאיסור גיורא בא על רחל בת מר שמואל קודם שנתגייר דהא קאמר התם דהורתו שלא בקדושה הוה ורחל בת מר שמואל היתה כדאמר בכמה דוכתין רב מרי בר רחל בת מר שמואל ואמרינן בכתובות (דף כג.) דבנתיה דמר שמואל אישתביין ושמא אז בא עליה ואף על גב דאתו לקמיה דר"ח ואמרו נשביתי וטהורה אני לאו כולהו אמרו הכי מיהו תימה אי רב מרי בריה דאיסור גיורא היינו ההוא דיבמות איך חי איסור כל כך מימות רב עד רבא והא רב יהודה תלמידו של רב ואמרינן בקדושין (דף עב:) יום שמת רב יהודה נולד רבא ואפילו רב מרי בנו כבר היה גדול בתורה הרבה בימי רב מדמנייה אפורסיה דבבל ורב מרי נמי איך יתכן שחי כ"כ ונראה כפירוש ר"ח דגרסינן ביבמות דרב אשי אכשריה לרב מרי בר רחל ואע"ג דביום שמת רבא נולד רב אשי יכול להיות שהיה רב מרי קטן בימי רבא ובימי רב אשי כבר היה גדול בתורה וזקן ומינהו אפורסייה דבבל וכן ודאי נראה דיש בספרים רבים שכתוב בהם בשמעתא(ג) לאמרי לה והקשה דרב אשי אכשריה לרב מרי בר רחל ומשני תרי רב מרי הוו ופירוש הוא שנכתב בספרים · מ"ר*: **בלאו** נמי לא מיחייב דה"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד · תימה לר"י מה בכך מ"מ ילקה על לאו דלא תעשה כל מלאכה דכיון שבא להזהיר על מחמר ובמחמר ליכא מיתה אע"פ שבא להזהיר נמי על שאר מלאכות דשייך בהו מיתה מכל מקום יש לו ללקות כדאשכחן בבבא קמא (דף עד: ושם) דפליגי ר' יוחנן ור"א התם בעדים שהוכחשו בנפש ולבסוף הוזמו דחד אמר נהרגין וחד אמר אין נהרגין ואמרינן נמי תסתיים דר' אלעזר דאמר אין נהרגין דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש לוקין ואי ס"ד ר"א דאמר נהרגין אמאי לוקין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אלא ש"מ ר"א דאמר אין נהרגין תסתיים אלמא משום דאין נהרגין כשהוכחשו בתחילה לוקין ואע"ג דבעלמא ניתן לאו דלא תענה לאזהרת מיתת ב"ד היכא דהוזמו תחילה ועוד תימה לר"י דכל לאוין שבעולם שניתנו לאזהרת מיתת ב"ד יהיו לוקין עליהם כשלא התרו בהם למיתה אלא למלקות מההוא טעמא דלא ניתנו באותה שעה לאזהרת מיתת ב"ד ונראה לר"י דשאני לאו דלא תענה דגלי ביה קרא דניתן למלקות כדאשכחן גבי עדות בן גרושה כדמפקינן בריש מסכת מכות (דף ב: ושם)(ד) מוהרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע וכיון דכתב בלא תענה מלקות בהדיא אע"ג דניתן לאזהרת מיתת ב"ד אית לן לאוקמי בכל מילי דלא מצי אתי לידי מיתה ומהאי טעמא נמי אתי שפיר הא דאמר במכות בגמרא מעידין אנו את איש פלוני שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממים לוקין ומשלמין דברי ר' מאיר וחכמים אומרים כל המשלם אינו לוקה דקאמר בשלמא לרבנן כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו כו' וקשה לר"י ל"ל למימר טעמא דרבנן משום כדי רשעתו תיפוק ליה דרבנן מוקמי לא תענה לאזהרה לעדים זוממין ולא למלקות כדמוכח התם על משנת מעידים אנו את איש פלוני שחייב מלקות ארבעים וקשה לר"י נמי היכי מצי למימר לרבנן דלאזהרה דעדים זוממים הוא דאתא ולא למלקות הא בהזמה דגלות ובן גרושה מודו רבנן דאיכא מלקות ולמאי דפרישית אתי שפיר דכי היכי דלא אתי לידי מיתה או לידי מלקות ע"י כאשר זמם לוקה משום לא תענה כיון דהתם לא צריך קרא דלא תענה לאזהרה לכאשר זמם משום הכי לקי במעידים אנו בפלוני שהוא בן גרושה או שחייב גלות ואתי נמי שפיר הא דתלי טעמא דרבנן התם משום כדי רשעתו דאי לאו משום כדי רשעתו היו לוקין משום לא תענה אפי' לרבנן דאע"ג דסבירא להו דלא תענה אזהרה לכאשר זמם הוא דאתא דלא ענש כאשר זמם אלא אם כן הזהיר והוי כלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד שלא נכתב למלקות אלא לאזהרת מיתה ה"מ דוקא כשחייב מלקות מכאשר זמם כגון מעידים אנו באיש פלוני שחייב מלקות אבל כשאין חייבים מכאשר זמם אלא ממון לא מבעי התם לא תענה לאזהרה דכאשר זמם הוו מודו רבנן דלוקין משום לא תענה כמו בבן גרושה וגלות אי לאו משום כדי רשעתו וא"ת למאי דפירש דאי לאו דגלי קרא בהדיא מלקות בלא תענה מוהצדיקו את הצדיק לא הוה מחייבינן ביה משום דניתן לאזהרת מיתת ב"ד אם כן הא דמפיק עולא דעדים זוממים לוקין מוהצדיקו את הצדיק בריש מכות ופריך עלה תיפוק ליה מלא תענה ומשני משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה אמאי לא משני משום דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ותירץ דההוא שנויא לא הוה אתי אלא לרבנן דלר' מאיר איכא תרי לאוי חד לאזהרה כאשר זמם היכא דזמם מיתה או מלקות וחד למילקי עליה ולהכי ניחא טפי למימר טעמא דלאו שאין בו מעשה לאוקמא מילתא בין לרבנן בין לרבי מאיר דמתניתין דמכות אע"ג דטעמא דלאו שאין בו מעשה נמי לא אתי לר"י ולמאי דפי' איצטריך והצדיקו למלקות אפי' למאן דמחייב בלאו שאין בו מעשה ועוד היה רגיל לתרץ כיון דלא תענה שהם כתיב אכל מילי קאי ולהכי מיחייב מלקות כאילו נכתב אבן גרושה ואגלות וכאילו נכתב לא תענה שקר בממון ולבן גרושה וגלות שאז לא היה הנכתב 'ממון ניתן לאזהרה כאשר זמם ולכך היה ראוי ללקות עליו והכי נמי השתא אע"פ שזה לא היה ראוי ללקות על אותו הניתן לאזהרת מיתה אפי' כשאינו יכול לבא לידי מיתה עכשיו יש ללקות עליו כל זמן שלא יוכל לבא לידי מיתה הואיל ונכתב על מיתה וממון ביחד סתם וניתן להלקות עליו בהזמת מיתה נמי ניתן ללקות כל זמן שלא יוכל לבא לידי מיתה ולפי טעם זה לא היה יכול לתרץ בריש מכות משום דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כי פריך ותיפוק ליה משום לא תענה דאע"פ שניתן לאזהרת מיתה יש ללקות עליו הואיל ונכתב סתם על מיתה ודברים אחרים כדפרישית ולפי לשון זה לא אתי דרשה דוהצדיקו אלא למאן דאית ליה לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו כדמשני בריש מכות אבל קשה דבכל הש"ס חשיב לאו דשבת ניתן לאזהרת מיתת ב"ד ולמאי הא קאי נמי אלאו דמחמר ואההיא דאיסי (לעיל דף ו:) דליכא מיתה וי"ל כיון דכתיב כל העושה בו מלאכה יומת משמע סתם מלאכה דשבת היינו שבמיתה ולהכי לא משמע לאו דמלאכה דאיסי אבל לאו דלא תענה משמע שאר דברים שאין בהן מיתה ומלקות וכן לאו דמחמר דלא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך משמע אשאר חיובי שבת טפי ממחמר מדכתיב אתה כדקאמר הכא א"כ מדכתיב לא תעשה ולא כתיב לא תעשו והוצאה נמי אע"ג דנפקא מאל יצא (עירובין יז:) בהדי תחומין דבמלקות אין לוקין עליו אפי' לא התרו בו למיתה דכל סתם הוצאה דשבת איתא בקרא דויכלא העם מהביא ותירוץ ראשון ס נראה לר"י עיקר · מ"ר: וזה

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה א:

[טז] [א] [מיי' פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב]:

רבינו חננאל

ואליבא דרבי עקיבא דסבר תחומין דאורייתא ועיקרו בסיפה פרק כשם שהשים בודקין אותו וחייב לאו כדכתי' אל יצא איש ממקומו ביום השביעי והבערה אליבא דר' יוסי דתניא הבערה ללאו יצאת דברי ר' יוסי ר' נתן אומר לחלק יצאת רב זביד מתני הכי אמר רמי בר חמא המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג פטור במזיד חייב סקילה ואקשי עליה רבא המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה ופריק ופשוטה היא · רבא אחוה דרב מרי בר רחל (או') [ואמרי לה] כי רבא הוא אבוה דרב מרי בר רחל והוא מישראל קשיא ליה הא דרב אשי דאכשריה דכיון דאימיה מישראל מקרב אחיך קרינא ביה מכלל שלא היה אביו מישראל אלא אמו · ומפורש בפרק החולץ ליבמתו · ומפרקי' דלמא תרי רב מרי בר רחל וזה אביו מישראל וכן תירוץ שמועה זו רבא אבוה דרב מרי בר רחל: א"ר יוחנן המחמר אחר בהמתו בשבת פטור מכלום בשוגג לא מחייב חטאת (והוקשה) [דהוקשה] כל התורה כולה לע"ז במזיד נמי לא מחייב (חטאת) [סקילה] · דתנן בפרק ארבע מיתות נמסרו לבית דין [המחלל את השבת וכו'] ואוקימנא התם בתחומין ואליבא דר"ע בהבערה ואליבא דר' יוסי *)דתנן המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה לאו נמי לא מיחייב דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין

*) נראה דנתחלפו השורות בכאן וכן צ"ל דתנן בפרק ד' מיתות נמסרו לב"ד המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה ואוקימנא התם בתחומין ואליבא דר"ע בהבערה אליבא דר"י לאו נמי וכו':

רב נסים גאון

דרבי יוסי גרסי לה בפרק כלל גדול (דף ע) הבערה ללאו יצאת דברי רבי יוסי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אחוה ז"ג מרי בר רחל (ואמרי

[בריית' היא ועי' תוס' לעיל ע סד"ה הא קמ"ל]

[יבמות מה: ע"ש]

[סנהדרין כו. ע"ש]

[עירובין יז: ב"ק עד: סנהדרין פה: מכות יג: שבועות ד.]

[עי' תוספות ב"מ צג: ד"ה רב]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בלאו נמי וכו' בסה"ד נראה לר"י עיקר · עיין סנהדרין דף סג ע"א בתוספות ד"ה משום דהוי:

ⴾ רבא אבוה דרב וכו' תרי רב מרי בר רחל הוו) תא"מ · וב"ב ס"א אין זה וכן רש"י ותוספות לא גרסי ליה: (ב) שם על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה: (ג) תוס' ד"ה ואמרי לה וכו' בשמעתא לאמרי לה יקשה לא דרב אשי: (ד) ד"ה בלאו וכו' בריש מס' מכות מוהצדיקו את הצדיק והרשיעו את:

עין משפט נר מצוה

יז א ב ג מיי' פכ"א מהלכות שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף ט:

יח ד ה מיי' שם טוש"ע א"ח סי' שה סעיף יח:

יט ו מיי' פ"ד מהלכות סוכה הלכה ו טוש"ע א"ח סי' תרכח סעיף ג:

גמרא

ואפי' למ"ד לוקין ליכתוב רחמנא לא תעשה כל מלאכה ובהמתך אתה למה לי הוא ניהו דמיחייב בהמתו לא מיחייב: הגיע לחצר החיצונה: אמר *רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ומתיר החבלים והשקין נופלים והאנן תנן נוטל את הכלים הניטלין בשבת *כי קאמר רב הונא בקרני דאומנא דלא חזיא ליה והא קא מבטל כלי מהיכנו בשליפי זוטרי מיתיבי היתה בהמתו טעונה *טבל ועששיות מתיר את החבלים והשקין נופלין ואע"פ שמשתברין התם בבולסא דיקא נמי דקתני דומיא דטבל מה טבל דלא חזי ליה אף הכא נמי לא חזי ליה ומאי אע"פ שמשתברין מהו דתימא *להפסד מועט נמי חיישו קמ"ל תניא ר"ש בן יוחי אומר היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מניח ראשו תחתיה ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו חמורו של רבן גמליאל היתה טעונה דבש ולא רצה לפורקה עד מוצאי שבת למוצאי שבת מתה והאנן תנן נוטל כלים הניטלין כשהדביש הדביש למאי חזי לכתיתא דגמלי ויתיר חבלים ויפלו שקין מיצטרו זיקי ויביא כרים וכסתות ויניח תחתיהן מטנפי *וקמבטל כלי מהיכנו והאיכא צער בעלי חיים קסבר *צער בעלי חיים דרבנן. אביי אשכחיה ליה לרבה דקא משפשף ליה לבריה אגבא דחמרא א"ל קא משתמש מר בבעלי חיים א"ל צדדין הן וצדדין לא גזרו בהו רבנן מנא תימרא דתנן מתיר(א) חבלים והשקין נופלין מאי לאו בחבר *גוולקי דהוו להו צדדין וצדדין לא גזרו בהו רבנן לא בחבר אגלווקי דלא הוו צדדין אי נמי בלכתא איתיביה *שתים בידי אדם ואחת באילן כשרה ואין עולין לה ביו"ט מאי לאו דהק ביה באילן דהוו להו צדדין *וצדדין אסורין לא דכפייה לאילן ואנח סיכוך עילויה (ב)דקמשמש באילן א"ה אימא סיפא שלש בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו"ט ואי דכפייה לאילן אמאי עולין לה ביו"ט ואלא מאי צדדין אסורין סוף סוף אמאי עולין לה ביו"ט אלא התם בגוואזא פרסכנא דאילן גופיה דופן בעלמא הוא דשוויה דיקא נמי דקתני זה הכלל כל(ג) אילו שינטל האילן ויכולה לעמוד עולין לה ביו"ט ש"מ לימא כתנאי אין עולין לה ביו"ט *רשב"א אומר משום ר"מ עולין לה ביו"ט מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס צדדין אסורין ומר סבר מותרין אמר אביי לא דכ"ע צדדין אסורין והכא בצדי צדדין קמיפלגי מ"ס צדי צדדין אסורין ומ"ס צדי צדדין מותרין רבא אמר מאן דאסר בצדדין אסר נמי בצדי צדדין מאן דשרי בצדי צדדין שרי נמי בצדדין איתיביה רב משרשיא לרבא נעץ יתד

*) [עי' רש"י ב"מ לח. ד"ה סדכים ובפרש"י סנהדרין קא. ד"ה מדכים]

רש"י

ואפי' למ"ד דלוקין · במסכת מכות (דף יג:) הכא אפי' לאו ליכא דהאי לאזהורי אמלאכה שעל ידו וע"י בהמתו אתא כגון מחמר ליכתוב לא תעשה כל מלאכה ובהמתך מאי אתה משמע אתה לבדך ובהמתך לבדה: בהמתו · במלאכה הנעשית ע"י בהמתו לא מיחייב לאו גמור ללקות עליו: טעונה כלי זכוכית · שאין ניטלין בידו להניחן לארץ: והאנן תנן נוטל את הכלים הניטלין · וכלי זכוכית ניטלין הן ולמה לי מתיר את החבלים: דאומני · מקיז דם שאין ראויין בשבת לכלום לפי שמאוסים: והא(ד) מבטל כלי · כרים וכסתות כשמניחן תחת דבר שאין ניטל מבטלן מהיכן דשוב לא יטלם משם ודמי לסותר: בשליפי זוטרי · משואות קטנים ששומט הכר מתחתיהם ונופלין על הכר השני וכן עד שמגיען לארץ: עששיות של זכוכית · מש"ש בלע"ז ואע"פ שהעששיות משתברין אלמא אסור להניח כרים וכסתות תחתיהן: בבולסא · חתיכות רחבות של זכוכית שאינם כלים ועושין מהן חלונות וכיון דליכא פסידא בשבירתן וסופן להחתך בחתיכות קטנות לא שרו להביא כרים ולהניח תחתיהן: [טבל לא חזי ליה · דמוקצה הוא ואפילו לכהנים לא חזי]: ומאי אף על פי שמשתברין · הא ליכא פסידא: מהו דתימא להפסד מועט נמי חששו · ויביא כרים ויניח תחתיהם דהא ודאי אי אפשר בלא הפסד מועט שנילונות ניתזין בשבירתן שאינם ראוין לכלום: שליף · משוי של תבואה של טבל: והא אנן תנן כו' · ודבש ניטל בשבת ואמאי לא רצה לפורקה: כשהדביש · החמיץ: למאי חזי · ואמאי אייתי רבן גמליאל: לכתיתא דגמלי · לכתית של גמלים רדויסדוד"א: ויתיר החבלים ויפלו שקים · דהכי תנן במתניתין בדבר שאינו ניטל ומשני מיצטרו זיקי נבקעים הנודות בנפילתן לארץ: מטנפי · בדבר הנשפך עליהם וקא מבטל כלי מהיכנו דשוב אין ראויין לבו ביום לכלום: והא איכא צער בעלי חיים · וליתי דאורייתא ולידחי דרבנן ביטול כלי מהיכנו: קסבר · ר"ג צער בעלי חיים דרבנן ופלוגתא היא באלו מציאות (ב"מ לב:): דמשפשף לבריה אגבא דחמרא · בשבת לשעשע התינוק: קא משתמש מר בבעלי חיים · ותנן (ביצה דף לו:) לא רוכבין על גבי בהמה וה"ה לכל תשמיש: צדדין · שאינו מרכיבו עליו אלא משפשפו על צדי גבו והוי זה דרך תשמישו ורבנן לא גזרו בה: מאי לאו בחבר גוולקי · דהוו להו צדדין גוואלקי עשק"ס חבר גוואלקי שתים מחוברות יחד ברצועות ומרכיבין על החמור זו מכאן וזו מכאן וצריך לסלקן יחד וליקרב אצל החמור ומשפשף עצמו ונשען גופו בצדי החמור: בחבר אגלווקי · שתים שאין מחוברות יחד אלא על ידי טבעת מתכת שבראש הרצועה ובו מסמר קטן כעין שעושין להבק שקורין ליגגל"א שאינו צריך אלא למשוך מעט והמסמר יוצא והן מתנתקות זו מזו: אי נמי בלכתא · כעין שעושין לצרור יין שיש בהן טבעות של חבל לכל אחד ואחד ומכניס טבעת בטבעת ונוטל עץ כפוף קטן ומכניסו בפנימי ושוב אינו יוצא מחברו וכשבא לסלקו מושך העץ אליו והן מתנתקין זה מזה ונופלין: שתים בידי אדם ואחת באילן · גבי סוכה תנן שכשירה בג' דפנות ואם עשה שתים כהלכתן והשלישי עשה באילן כשירה דפנות לא איכפת לן אם כולן מחוברות הם וה"ה אם כולן נקבעות באילן והא דנקט שתים בידי אדם רבותא אשמועינן דאפילו הכי אין עולין לה לאכול ולישן באותה סוכה בי"ט מפני שסככה קשור בדופניה ונשען עליה והוא משתמש על סככה ונותן כליו ונמצא משתמש באילן כל כניסה דסוכה נקיט בלשון עלייה במסכת סוכה לפי שרובן עושין סוכותיהן בראש גגן דבכמה דוכתין תנן בה הכי א)אין מטריחין אותו לעלות ב)אמר להם העלו לסוכה *אבל מוריד הוא את הכלים וכן הרבה: מאי לאו דחק ביה באילן · והותיב ביה קנים של דפנות בנקבים שנקב הרבה בגופו של אילן וסיכך שוב על אותן דפנות ומ"מ אין כאן תשמיש אלא בצדי אילן: דכפייה לאילן · לענפיו העליונים הטה לצד אילן אחר וכן של זה לזה וקשרן אלו עם אלו ומהן נעשה הדופן: אמאי עולין לה בי"ט · הרי הסכך נשען עליו והוא משתמש בו: ה"ג אלא מאי צדדין אסורין סוף סוף אמאי עולין לה בי"ט אלא התם בגוואזא פרסכנא שאילן גופיה דופן בעלמא שוויה · גוואזא פרסכנא אילן שענפים הרבה יוצאין מצדדין ומתפשטין לכאן ולכאן ועשיהו דופן בעלמא לסוכה ולא סמך הסכך עליהן ולהכי נקט גוואזא פרסכנא ולא שבקיה כדקא ס"ד בדכפייה וליתני כגון דלא סמך הסכך עליה משום דכיון דדופן רביעי הוא שאינו צריך לסוכה דהא בג' כשירה והסכך נמי לא סמך עליה לא טרח למעבד לו דופן להכי אוקמא בגוואזא פרסכנא וממילא הוא בלא טרחא: מאי לאו בהא קמיפלגי כו' · וכגון דחק באילן ומותיב קנים בצדדין וסיכך עליהן דהוה ליה משתמש בצדדין כשמשתמשין על ידי סככה דאי לא בהא פליגי במאי מוקמא פלוגתייהו דהא כולי עלמא סברי אסור להשתמש באילן: אמר אביי · א"כ בהכי פליגי ליכא למימר דסבירא ליה (לת"ק*) צדדין מותרין דהכי לאו צדדין נינהו אלא צדי צדדים ג)שהקנים הנתונים בנקבים צדדין והסיכוך הנתון על גבן צדי צדדים ובצדי צדדים פליגי:

א) [ברייתא סוכה כט.] ב) [שם כו:] ג) ס"א שהגזע צדדים והקנים הנתונים בנקבים צדי צדדים וגי' שלפנינו עיקר רש"ל

תוספות

והא מבטל כלי מהיכנו · פירשנו למעלה בפרק כירה (דף מג·):

שתים בידי אדם ואחת באילן · בסוכה בפ"ב (דף כב:) [ופס] תנן העושה סוכתו בראש האילן יש לפרש בשני ענינים העושה סוכתו בראש האילן כגון שהסכך של סוכה על גבי האילן והאילן סומך אותה שאין יכול לעלות על אותו סכך אלא אם כן ישתמש באילן שרגילין היו לתת כליהן על הסכך א"נ יש לפרש שהסוכה סמוכה באילן שבגלה בגובה ותחתיה על האילן דהשתא כל שעה שהוא מהלך בסוכה משתמש באילן:

בחיבור גוולקי · שני שקין אחד בימין החמור ואחד משמאלו ובראש כל אחד מן השקין רצועה אחת וקושרין אותן שתי הרצועות יחד ועכשיו מונח הקשר כנגד גבו של החמור והשקין מכבידין לכאן ולכאן ואי אפשר להתיר הקשר אם לא יגביהו השקין מעט ונסמכין שתי השקין בכריסו של החמור והוו להו כצדדים:

למטה

רבינו חננאל

עליו ואפי' למאן דאמר לוקין א"כ לכתוב קרא לא תעשה כל מלאכה ובהמתך אתה למה לי אלא לומר לך כל מלאכה ניהו דכי עביד מיחייב בבהמתו לא מיחייב · והלכתא כר' יוחנן דהא דרמי ליתא דרבא אהדר עליה ופריק לטעמיה · ואע"ג דפריק לנפשיה לא שבקינן דברי רבא וסמכינן אשנייה: הגיע לחצר החיצונה נוטל הכלים וכו' · אמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומתיר הכלים והשקין נופלים ואקשינן עלה והתנן נוטל את הכלים הניטלין בשבת וכלי זכוכית ניטלין בשבת ולמה אין ניטלין בפני עצמן · ופריק רב הונא מי סברת הא דאמרי' היתה [בהמתו] טעונה כלי זכוכי' כוסות ואשישות קאמינא דשרי לטלטלן בשבת קאמר בקרני (דאוני) [דאומנא] קאימנא שמוצצין בהן הדם שאסור לטלטלן ולמה אסור לטלטלן והא קיי"ל דדבר שמלאכתו לאיסור אפי' לצורך גופו ומקומו שרי · תוב אקשי' עליה הא אמרת מביא כרים וכסתות ומניח תחת משאוי הבהמה כדי שיפלו כלי זכוכית הללו על דבר רך שלא ישברו והלא אסור להשתמש באותן הכרים והכסתות כל זמן שאלו כלי זכוכית עליהן ואינו יכול לישן בהם והנה מבטל כלי מהיכנו ופריק רב אשי בשליפי זוטרי · פי' שמנער את הכר או את הכסת מעט והן נופלות כי הא דתנן מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות · ואקשינן עליה היתה בהמתו טעונה עששיות מתיר חבלים והשקין נופלים · ואע"פ שמשתברין ופריק רב הונא אלו העששיות אינן כלי זכוכית עשוין אלא פולסא פי' חתיכות גדולות כדכתיב ברזל עשית ורוצה להכניסם לבור לעשות מהן כלי זכוכית והלכתא כרב הונא דאע"ג דאיתותב הא שני לה ושנוייא שינויין אינון דהא מתרץ לה מאן דמותבה ואמרינן דיקא נמי דקתני דומיא דטבל מה טבל דלא חזו ליה פי' אלא אחר שיתקנן אף האי נמי לא חזי ליה · והא דתניא רבי שמעון בן יוחי אומר היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מכניס ראשו תחתיו ומסלקו לצד אחר הלכתא כוותיה שאינו מפרק אלא מכבידו לצד אחר ונופל מעצמו ובאנו להקשות ממשנתנו אדרבן גמליאל שהיתה חמורו מעונה דבש דלא רצה לפרק חמורו · והא אנן תנן נוטל את הכלים הניטלין בשבת וזה הדבש הוא ראוי לאכילה היה לו לנוטלו ומפרקינן דבש זה הדביש פי' הופסד כדמפרש בפרק המפקיד · ותוב אקשינן עליה היה לו להתיר החבלים ומעצמו יפלו השקין · ופרקי' חייש דלמא כשיפלו השקין בקרקע מצטרו זיקו ופי' מתבקעין הנודות שהדבש בהן כדכתיב וילכו ויצטירו. ותוב אקשינן עליה היה לו להביא כרים וכסתות ויניח תחתיהן ויפלו השקין בהן ולא יתבקעו דהכי שרי למעבד כרב הונא ופרקי' אם יפלו זיקי אילין על הכסתות נמצא מבטל כלי מהיכנו ואם תאמר ינערם ויפול הכסתות כמו שאמרנו למעלה אע"פ ש[...] ראויין להשתמש בהן היום דקא מיטנפי · עוד אקשינן עליה ולמה הניח חמורו טעונה הא איכא צער ב"ח ופריק רשב"ג צער בעלי חיים דרבנן · אביי אשכחיה לרבה דקא משפשף לבריה אגבה דחמרא' כדאמרינן ואם מבערב ישפשף כלומר יוליך ויביא ידו על גופו שיוסר מעליו מינוף הקרי כן רבא היה מעלה ומוריד בנו כעין שפשוף ע"ג החמור מן הצד לא על שדרו של חמור כדרך רכיבה אלא היה [...] החמור והתינוק ומתגדר ונהית ואביו מחזיק בו ומחזיקו שלא יפול לארץ · א"ל אביי משתמש מר בבעלי חיים · כלומר המשתמש בב"ח עובר משום הא דתנן ולא רוכבין על גבי בהמה השיבו רבה אינו [...]

מסורת הש"ס

[עמ"ש תוס' לעיל מג: ד"ה ככר]

[ע' תוס' פס' ד"ה עגל]

[פסחים טו: כב. כה: ביצה לו. ב"ק קיז. ב"מ לח.]

[לעיל מג. וש"נ] [ב"מ לב: וש"נ]

[פי' שקים ערוך ערך חבר וע' בערוך פי' בעריכות] [עירובין לג.]

[תוספתא סוכה פ"א]

[סוכה מח.]

[ג"ל לת"ק וכ"ה גורסין ובגבר"ל]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומנא תימרא דתנן מתיר החבלים: (ב) שם דקמשמש באילן: (ג) שם זה הכלל כל שאילו ינטל האילן: (ד) רש"י ד"ה והא קא מבטל כלי מהיכנו כרים:

רב נסים גאון

ואפי' למאן דאמר לוקיי בלאו שר' ישמעאל סבר כי לאו שניתן לאזהרת [מיתת] ב"ד לוקין עליו ור"ע סבר לאו שניתן לאזהרת [מיתת] ב"ד אין לוקין עליו: והא קא מבטל כלי מהיכנו כבר פירשנו בפ' מפנין שעיקר בפרק

יתד באילן ותלה בה כלכלה למעלה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב למטה מי' טפחים עירובו עירוב טעמא דנעץ יתד באילן הא לא נעץ אפילו למטה מי' טפחים אין עירובו עירוב והא האי תנא דקאסר בצדדין וקשרי בצדי צדדין אמר רב פפא הכא בכלכלה דחוקה עסקינן דבהדי דשקיל ליה לעירוב קמניד ליה לאילן וקמשמש באילן גופיה *והלכתא *צדדין אסורין צדי צדדין מותרין אמר רב אשי השתא דאמרת צדדין אסורין האי דרגא דמדלא לא לינחיה איניש אדיקלא דהוו להו צדדין אלא לינחיה אגוואזי לבר מדיקלא וכי סליק לא לינח כרעיה אגוואזי אלא ליתנח אקנין:

מתני' מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את (א) הזירין אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה ובין גסה רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה:

גמ' אמר רב הונא הן הן פקיעין הן הן כיפין פקיעין תרי כיפין תלתא(ב) זירין דארזי וה"ק מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין והוא הדין לכיפין אבל לא את הזירין לא לפספס ולא להתיר אמר רב חסדא מאי טעמא דרב הונא קא סבר למטרח באוכלא טרחינן לשויי אוכלא לא משוינן רב יהודה אמר הן הן פקיעין הן הן זירין פקיעין תרי זירין תלתא כיפין דארזי וה"ק מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה אבל פספוסי לא וכיפין פספוסי נמי מפספסינן אבל לא הזירין לפספס [א] אלא להתיר אמר רבא מאי טעמא דרבי יהודה קסבר שווי אוכלא משוינן מטרח באוכלא לא טרחינן תנן אין מרסקין את השחת ואת החרובין לפני בהמה בין דקה ובין גסה מאי לאו חרובין דומיא דשחת מה שחת דרכיכי אף חרובין דרכיכי אלמא לא טרחינן באוכלא ותיובתיה דרב הונא אמר לך רב הונא לא שחת דומיא דחרובין מה חרובין דאקושי אף שחת דאקושי היכי משכחת לה בעילי זוטרי ת"ש רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה לדקה אין לגסה לא אי אמרת בשלמא ת"ק סבר מיטרח באוכלא לא טרחינן שווי משוינן היינו דקא אמר ר' יהודה(ג) החרובין לדקה נמי שווי אוכלא הוא אלא אי אמרת ת"ק סבר שווי אוכלא לא משוינן מיטרח באוכלא מטרחינן רבי יהודה(ד) דמתיר בחרובין לדקה כל שכן לגסה מי סברת דקה דקה ממש מאי דקה גסה(ה) ומאי קרי לה דקה דדייקא באוכלא הא מדקתני רישא בין דקה ובין גסה מכלל דרבי יהודה דקה דקה ממש קאמר קשיא תא שמע *מחתכין את

רש"י

יתד · נגר: ותלה בה כלכלה · ונתן בה עירובו והוא נתכוון לשבות למטה תחת האילן: למטה מי' טפחים · אם הכלכלה בתוך י' להרץ עירובו עירוב דהוא ועירובו ברה"ר אבל למעלה מי' וכתם כלכלה רחבה ארבעה הויא לה כלכלה רשות היחיד והוא נתכוון לשבות ברשות הרבים ואינו יכול ליטלו שם ולאכלו וכיון דאינה סעודה הראויה לו אינו קונה שביתה על ידה: טעמא דנעץ יתד · דכי שקיל לעירובו משתמש בצדי צדדין אבל לא נעץ יתד אלא קשרה בצדי אילן לא: הכא בכלכלה דחוקה · שפיה צר וקצרה היא ומכניס ידו לתוכה בדוחק הלכך אי ממש הוא קטר לה בצדי אילן כי שקיל ליה לעירוביה מניד ליה לאילן הלכך כי איכא יתד הוא דשרי ואי לא לא: האי דרגא דמדלא · סולם שעולין בו לסוכת עליים שעושין ע"ג קונדיסין גבוהין והיא סמוכה לאילן: לא לינחיה · ראש הסולם אדיקלא לא יסמוך ראש הסולם נגד דקל דכי סליק משתמש בצדדין: אלא לינחיה אגוואזי לבר מדיקלא · יתקע יתד בצדי האילן ויסמוך הסולם עליו דהוה ליה יתד לצדדים וסולם צדי צדדין: וכי סליק לא לינח כרעיה על היתד אלא אקניא · על סליבות הסולם או קנים היוצאים מהקונדיסין: מתני' פקיעי עמיר · קשין של שבלים (שאותם) שאוגדים מתירין אותם שיהו נוחין לבהמה לאוכלה: מפספסין · שכן דרך שמפזרים לבהמה העשבים ויפין לה לאוכלן שכשהן דחוקין מתחממין ואינה מריחה ריחה כל כך וקצה בהן: את הכיפין · מפרש בגמרא וכן זירין: אין מרסקין · אין מחתכין: שחת · עשב של תבואה והוא אספסתא ומשום דטירחא דלא צריך הוא: רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה · שפיה דקות וקשין לה: גמ' הן הן פקיעין הן הן כיפין · כולן קשין של שבלין הן מיהו פקיעין תרי שאינן קשורין אלא בשני ראשים: כיפין תלת · קשורין ג' [אגודים]: זירין דארזא · ענפים לחין של ארז שמזרדין אותם ובעודם לחין ראויין לבהמה ורוב בני אדם מניחין אותם לעצים: וה"ק מתירין פקיעי עמיר ומפספסין. דכיון דמעיקרא אוכלא ניניהו מותר לטרוח בהן להכשירם למתקן לה ואת הכיפין אף הן מתירין ומפספסין ואע"ג דנפיש טרחייהו אבל לא הזירין לא לפספס ולא להתיר דכיון דמעיקרא סתמייהו לאו אוכלא והשתא הוא דמשוי להו אוכלא ה"ל אולודי אוכלא בשבת: מיטרח באוכלא · בדבר שתחילתו אוכל קודם תיקון זה טרחינן ומכשרינן לייפותן לה: הן הן פקיעין הן הן זירין · שניהן בקשים של שבלים ומה שהתיר בזה התיר בזה ודקתני אבל לא הזירין אפספוס קאי: וה"ק מתירין פקיעי עמיר · דכל זמן שהוא קשור לאו אוכלא הוא ומתירו לשויי אוכלא ומשום צער בהמה שרי אבל פספוס לא דסגי ליה בהתרה ואיתעביד אוכלא ופספוסיה לתענוג בעלמא הוא ומטרח באוכל בדבר שהוא כבר אוכל בלא תיקון זה לא טרחינן ומפספסין את הכיפין דהרזא דבלאו פספוס לא הוי אוכלא אבל לא את הזירין לפספס אלא להתיר שלשה אוגדין בפקיעין דהתרת אוגדיהן שווי אוכלא הוא: אין מרסקין · סיפא דמתניתין היא וחד טעמא: דרכיכי · כגון חרובין לחין דראויין למאכל בהמה בלא ריסוק וריסוק דידהו לתענוג בעלמא: דאקושי · קשין כגון שיבשו: בעילי זוטרי · עיירים קטנים שאף השחת קשה להם וצריכה ריסוק לשווי אוכלא: לדקה אין · דהוה ליה שווי אוכלא: לגסה לא · דהוה ליה מטרח באוכלא: אי אמרת בשלמא · שמע רבי יהודה לת"ק דאמר מיטרח באוכלין אסור ואין מרסקין ברכיכי קאמר אבל שווי אוכלא שרי היינו דקאמר ליה רבי יהודה חרובין לדקה לית לן למיסר דשווי אוכלא הוא ואע"ג דרכיכי אלא אי אמרת קסבר ת"ק מיטרח באוכלא שרי שווי אוכלא אסור ואין מרסקין דקאמר בדאקושי קאמר דשווי אוכלא הוי: רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה · בתמיה הא כל שכן דלגסה למיטרח באוכלא הוא ושרי הכי ה"ל למיתני ור' יהודה מתיר בחרובין לגסה דהוה ליה מיטרח באוכלא והא ליכא למימר דר' יהודה מפיך דשווי אוכלא שרי מיטרח באוכלא אסיר דהא ת"ק בדאקושי קאמר וגבי גסה נמי שווי אוכלא הוא וה"ל למיתני ורבי יהודה מתיר סתמא בין דקה בין גסה ועוד הוה ליה למישרי נמי זירין להתיר ולפספס דשווי אוכלא נמי הוא: דדייקא · כוססת יפה ומדקת אוכלין בפיה: והא מדקתני רישא בין דקה בין גסה שמע מינה דקה ממש · ורבי יהודה את"ק קאי:

תוספות

למטה מי' טפחים עירובו עירוב · קשה אמאי עירובו עירוב והא כרמלית הוא כיון שרחבה ארבעה ואסור לטלטל לרה"ר וי"ל אין כרמלית בכלים כדפירש בקונטרס בפ"ק דמכילתין (דף ח·) גבי היתה קופתו מונחת כו' *אי נמי כרבי דאמר *כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות: אמר רב פפא הכא בכלכלה דחוקה עסקינן · מדמשני רב פפא הכי משמע דסבירא ליה צדדין מותרין ורב אשי משמע בסמוך דסבר דאסורין מדאמר רב אשי בסמוך השתא דאמרת צדדין אסורין וקשה לי הא איפכא שמעינן להו במסכת חגיגה בפ"ב (דף יז. ושם) דאמר רב פפא שמע מינה צדדין אסורין דאי סלקא דעתך צדדין מותרים נסמוך אריסא דצדדין ניניהו רב אשי אמר אפילו תימא צדדין מותרין, כל דלהדי גבה כגבה דמי*: והלכתא צדדין אסורין צדי צדדין מותרין · ותימה לרבי אמאי לא חשיב הני בהדי יע"ל קג"ם דהלכה כאביי (בבבא מציעא דף כב:) דאמר רבא מאן דאסר בצדדין אסר נמי בצדי צדדין ואביי אמר בצדדין כולי עלמא לא פליגי [דאסור] ובצדי צדדין פליגי: רב יהודה אמר הן הן פקיעין כו' וה"ק מתירים פקיעי עמיר כו' · פירש בקונטרס דהתרת פקיעים הויא שווי אוכלא וצריך לפרש(ו) נמי בהא דרב יהודה חשיב התרת פקיעין שווי אוכלא ורב הונא לא חשיב לה שווי אוכלא מדשרי לה ואין נראה לרבינו תם לאפלוגינהו בהכי אלא לתרוייהו לא הויא התרת פקיעי עמיר לא שויא אוכלא ולא מיטרח באוכלא דלא שייך טורח בהתרה ולהכי שריא לתרוייהו · מ"ר:

עין משפט נר מצוה

[לעיל ח:]

כ א מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכ סעיף יח:

כא ב ג מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יח טוש"ע א"ח סי' שכד סעיף ד:

כב ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

[ועי' תוספות חגיגה יז. ד"ה רב אשי דלא מקשה אלא דרב אשי אדרב אשי וכתבו תירוץ לזה]

רבינו חננאל

חמור אלא בצידי החמור אני מישפשף (ויגדלן)[וצדדין] לא גזרו בהו רבנן מרתנן מתיר החבלים והשקין נופלין מאי לאו בחבר גואלקי ולא גזרו בהו רבנן פי' חבר גואלקי כשטוענין הבהמה מביאין שק וטוענין אותו מצד אחד ושק האחר מצד השני ומביא חבל וקושרן ומחברן (ומשרכבן) [ומשכיבן] בצדי הבהמה וכשמבקשין לפרק משאוי מגביה השקין לרפות קשר החבל להיות נוח להתיר ומתיר ומניח השקין והן יורדין מצדי הבהמה ויורדין לא"ץ נמצא מגביה ומוריד השקין בצידי החמור כאשר אני מגביה ע"ג החמור והוא יורד בדרך שפשוף אמר לך אביי אינו אומר מתיר החבלים בחבר גואלקי אלא באבר גואלקי כדתנן כיצד מאברין את העדים ומפרשינן ליה מלשון אבר כן מוסיף כמין אבר בגואלקי והוא למעלה כדאמרי' בפ' לא יחפור (ב"ב כה:) באברוורי הוו יתבי פי' אברוורי למעלה מן המשאוי כגון שהיה צד המשאוי האחר כבד והשני קל ורצינו להשוות המשאוי שלא יהיה *)מכרען ומוסיף על הצד הקל דבר להשוות המשקל שלא יהית אחד מהן מכריע ועליו אמרה משנתנו מתיר החבלים והשקין נופלים שהקשר למעלה הוא' ואין צריך להגביה שק ולא להוריד אלא כשמתיר החבר נופלין אבר גואלקי נמצאו גואלקי על צידי בהמה ואם זה על גואלקי נמצא אבר זה צדי צדדין אי נמי בגואלקי דגואלקי עצמו אינן קשורין בחבלים אלא כמנהג שהי' לאורחים המהלכים בדרכים שעושין בראש השקין כמין קרסים ולולאות מן החבלים ומכניס הלולאות בקרסים אי נמי לולאות בלבד ומכניס בהן עץ ומחברן וכשרוצה לפרקן מושך העץ ההוא והן נופלים ונקרא עץ ההוא לכתא ואינו מגיע לצדדין ואותו האבר נמי שמוסיפין על המשאוי הוא צדדי צדדין והוא מותר אבל הצדדין אסורין · ועוד אקשי ליה אביי לרבה הא ב' בידי אדם ואחת באילן כו' ופריק רבה התם דכפייה לאילן וסיכך על גביו שנמצא משתמש באילן עצמו · תוב אקשינן עליה מסיפא דקתני ג' בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו"ט ואי כפייה לאילן וסיכך ע"ג אמאי עולין לה ביו"ט הא משתמש באילן ואסור ופריק ליה התם ופרסי כאנא פי' גיחא ופרסיכנא תרתב מאבקא **)ועלה דייקינן זה הכלל כל שינטל האילן ויכולה לעמוד עולין לה ביו"ט לימא כתנאי אין עולין לה ביו"ט כו' סברי לה כגון דחק באילן ונתן הנסרין שהן הסכך באותה החקיקה והן הצדדין זה אוסר להשתמש בצדדין וזה מתיר אמר אביי כולי עלמא צדדין אסורין והכא בצידי צדדין פליגי פי' כגון דחק באילן ונתן באותה החקיקה עץ חזק כמין קורה ושם ראשי הנסרים שהן הסכך על אותו העץ הנתון כמין קורה שנמצא העץ ההוא צדדי האילן והנסרים הנתונין על גביו צדי צדדין רבא א' צדדין וצדדי צדדין דינם אחד האוסר בצדדין אוסר גם בצידי צדדין והמתיר צדדי צדדין גם בצדדין מתיר ובא רב משרשיא לאותובי לרבה דאמר בצידי צדדין גם בצדדין מתיר הא דתניא נעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה למטה מעשרה עירובו עירוב למטה מי' טפחים אין עירובו עירוב · ודייקינן מינה טעמא דנעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה פי' דהוה צידי האילן והכלכלה צידי צדדין ולפיכך למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב אבל אם לא נעץ יתד ותלה בו אלא תלה בו באמירי האילן אפילו למטה מעשרה אין עירובו עירוב דהוה לי' צדדין הדר נתברר כי

*) עיין ערוך ערך אכוורי · **) פה הדברים מבולבלים בכ"י ימצוש לתקנם ועי' בערוך ערך גז כאורך

מסורת הש"ס

[מג' עי' מ:]

לקמן קנו:

הגהות הב"ח

(א) במשנה את הכיפין אבל לא את הזרדין אין: (ב) גמ' כיפין תלתא זרדין דארזי וכו' אבל לא את הזרדין לא ליפספס וכו' נ"ב: באוכלא טרחינן לשויי אוכלא לא משוינן וכו' הן זרדין פקיעין תרי זרדין תלתא וכו' אבל לא הזרדין לפספסא: (ג) שם היינו דקא אמר ר' יהודה חרובין לדקה נמי שווי אוכלא: (ד) שם ר' יהודה מתיר כצ"ל והוא ד' נמחק: (ה) שם מאי דקה גסה: ומאי קרי: (ו) תוס' ד"ה ר' יהודה וכו' וצריך לפרש דפליגי נמי בהא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' לפספס אלא להתיר · נ"ב · גירסת הרי"ף ולא להתיר ונכון מאד:

גליון הש"ס

גמ' והלכתא צדדים אסורים · עיין עירובין דף לג ע"א: תוס' ד"ה למטה מי' וכו' א"נ כרבי וכו' · ותמוה דהא"כ אפי' לא נעץ יתד נמי דשימוש באילן הוי רק שבות ול"ג בה"ש · אח"כ ראיתי שתמה כן בתשובת מעיל צדקה סימן ט' ולענ"ד י"ל דנ"מ בעי"ש שחל להיות ביו"ט והניח עירוב בערב יו"ט בכלכלה זו שיהיה עירוב ליו"ט ושבת · ולפי דב' קדושות הן צריך שיהיה עירובו קיים ביה"ש דקודם שבת ובזה אם לא נעץ יתד לא מהני עירובו לשבת דבה"ש אינו יכול ליטול עירובו דהא בממנ"פ אסור אי הוי יום והוא יו"ט או לילה והוא שבת אסור בשימוש במחובר אבל בנעץ יתד דמאד טלטול מכרמלית לרה"ר ליכא איסור הואיל ביו"ט ובה"ש מותר דמשום שבות לא גזרין בה"ש דדלמא עדיין יום וליכא איסור הואיל:

רב נסים גאון

בפרק כירה (דף מג) ופירשנו כי החלוקה בצער בעלי חיים דאורייתא או דרבנן תמצא בפרק אלו מציאות (דף לג):

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכד סעיף ו:

כד ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

כה ד ה מיי' שם הלכה לה טוש"ע שם סע"ט:

כו ו מיי' שם והלכה לו טוש"ע שם סעיף י:

כז ז ח ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:

כח י מיי' פ"כ מהלכות טומאת מת הלכה ד:

כט כ מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה לה:

ל ל מיי' פכ"א מהלכות שבת הלכה לד טוש"ע א"ח סי' שכד סע"ג:

רש"י

את הדלועין · התלושין ולא אמרינן מוקצין הן לבהמה דמאכל אדם הן: אשוני · קשין: א"נ · כלבים דקאמר בגורייתא זוטרי דכל נבלה קשה להן: ומערבין · התבן והאספסתא יחד והבהמה אוכלת התבן בשביל האספסתא: תבן בתיבנא סריא · דלא חזיא והשתא משוי לה אוכלא והאי סריא לאו סריא לגמרי דהויא לטינא קיימא ואסורה לטלטל: **מתני'** אין אובסין · מאכילין אותו הרבה על כרחו ותוחבין לו בגרונו ובגמרא מפרש לשון אובסין עושין לה כמין אבוס בתוך מעיה: ולא דורסין · שדורס לה בתוך גרונה את אור השעורין ומיהו לא הוי כל כך כמו אובסין: אבל מלעיטין · מפרש בגמרא: אין מאמירין · מפרש בגמרא: מהלקטין · מפרש בגמרא: אין נותנין מים לפני דבורים · מפרש טעמא בגמרא אי משום דאין מזונותיהן עליו שאוכלין ואוכלין בשדה אי משום דמיא באגמא שכיח להו: הרדיסאות · על שם מקומן וניזונין בתוך הבית: **גמ'** כי האי גוונא · שיאכילנה כל כך שירחיבו מעיה כאבוס: אטענה כורא · על גבה למזונות לדרך לבד שאר משאות: למקום שאינה יכולה להחזיר · שתוחבו לה לפנים מבית הבליעה: בכלי · בתרווד: דספי בידים · תוחבו לתוך פיו: אלא יוני שובך וכו' · בתמיה ואמאי לא מאי טרחא איכא: אלא לאו כו' · ומדמהלקטין דמתניתין למקום שאינה יכולה להחזיר נמי שרי שמע מינה מלעיטין דעגלים וגמלים למקום שאינה יכולה להחזיר ושרי אלא דגבי בהמה קרי ליה הלעטה וגבי עופות קרי ליה הילקוט ועל כרחך אין מאמירין דקאסר בכלי הוא: לעולם מהלקטין דספי ליה בידים · ולמקום שיכולה להחזיר: אין מזונותן עליך · דשכיחי להו בדברא: חזיר אין מזונותן עליך · דאסור יהודי *שיגדל חזירים: מתני' נמי דיקא · דאפילו שדי קמייהו נמי לא: דשכיחי באגמא · אבל מזונות לא שכיחי להו: שמזונותיו מועטין · שאין אדם חס עליו לתת לו מזונות הרבה: כמה תשהה במעיו · דהכלב שאכל בשר מת ומת הכלב בבית תוך ג' ימים מטמא באהל אבל בחיים לא מטמא דטומאה בלועה בבעלי חיים לא מיטמא כדאמר בבהמה המקשה (חולין דף עא:): שמע מינה · מדקאמר שהקפיד הקדוש ברוך הוא על מזונותיו: משח אודניה · מעט כמות אזנו ותוטרא בתריה יכהו במקל מיד שלא יהא מרגילו אצלו: אבל במתא לא · ליתיב ליה מידי אי לאו דידיה הוא: משום דאתי למסרך · בתריה ויפסידו: לית דעתיר מחזירא · שכל מאכל ראוי לו ומוגא לאכול ואף מאכילין לו הרבה: כוותיה דרב יהודה · שהמראה למקום שאינו יכול להחזיר: פוקס את פיה · נותן חכה לתוך פיה שלא תוכל לסגור פיה: ומאכילה כרשינין ומים בבת אחת · והמים מבליעין הכרשינין לתוך בית בליעתה על כרחה: מאכילה מעומד · נותן לתוך פיה וכל זמן שאינו מרבילה אינו יכול לתחוב כל כך ויכול להחזירה: מתניתין מני · דקתני נותן מים לתוך המורסן דנתינת מים לא זהו גיבולו: אפי' רבי יוסי מודה · דזהו גיבולו: קלי · קמח של תבואה שנתייבשה כשהן קליות בתנור ואותו קמח לעולם מתוק והוא *קמחא דאבשונא ועושין ממנו שתיתא משמן ומים ומלח שמערבין בו: רבי

תוספות

אין אובסין את הגמל וכו' · והא דאמרינן בעירובין פרק עושין פסין (דף כ: ושם) גמל שראשו ורובו מבפנים אובסין אותו מבפנים הך אביסה לאו היינו אביסה ממש דהא אמרינן הכא אין אובסין כו' והתם אביסה היינו הלעטה וכן פירש רבינו שמואל: **אלא** קמח דבר גיבול הוא · פירשתי לעיל בפ"ק (דף יח: ושם*): מהו

גמרא

*את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים מאי לאו דלועין דומיא דנבלה מה נבלה דרכיכא אף דלועין דרכיכי אלמא טרחינן באוכלא ותיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה לא נבלה דומיא דדלועין מה דלועין דאשוני אף נבלה דאשונא והיכי משכחת לה בבשר פילי א"נ בגורייאתא זוטרי תא שמע דתני רב חנן מנהרדעא *מפרכינן תבן ואספסתא ומערבין אלמא טרחינן באוכלא תבן בתיבנא סריא אספסתא בעילי זוטרי: **מתני'** אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין ואין מאמירין את העגלים אבל מלעיטין ומהלקטין לתרנגולין ונותנין מים למורסן אבל לא גובלין ואין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשובך אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולין ולפני יוני הרדיסיות: **גמ'** מאי אין אובסין אמר רב יהודה אין עושין לה אבוס בתוך מעיה מי איכא כי האי גוונא אין וכדאמר רב ירמיה מדיפתי לדידי חזי לי ההוא טייעא דאבלא כורא *ואטעינא כורא: אין מאמירין: איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה אמר רב יהודה המראה למקום שאינה יכולה להחזיר הלעטה למקום שיכולה להחזיר רב חסדא אמר אידי ואידי למקום שאינה יכולה להחזיר והמראה בכלי הלעטה ביד מתיב רב יוסף *מהלקטין לתרנגולין ואין צריך לומר שמלקיטין ואין מלקיטין ליוני שובך וליוני עלייה ואין צריך לומר שאין מהלקטין מאי מהלקטין ומאי מלקיטין אילימא מהלקטין דספי ליה בידים מלקיטין דשדי ליה(א) קמייהו מכלל דיוני שובך ויוני עלייה מישדא קמייהו נמי לא אלא לאו מהלקטין למקום שאינה יכולה להחזיר מלקיטין למקום שיכולה להחזיר מכלל דהמראה בכלי ותיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה לעולם מהלקטין דספי ליה בידים מלקיטין דשדי ליה קמייהו ודקא קשיא לך יוני שובך ויוני עלייה למישדא קמייהו נמי לא הני מזונותן עליך והני אין מזונותן עליך כדתניא נותנין מזונות לפני כלב ואין נותנין מזונות לפני חזיר ומה הפרש בין זה לזה זה מזונותיו עליך וזה אין מזונותיו עליך אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא אין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשובך אבל נותנין לפני אווזין ולפני תרנגולין ולפני יוני הרדיסיות מ"ט לאו משום דהני מזונותן עליך והני אין מזונותן עליך וליטעמיך מאי איריא מיא אפילו חיטי ושערי נמי לא אלא שאני מיא דשכיחי באגמא דרש רבי יונה אפיתחא דבי נשיאה מאי דכתיב (*יודע) צדיק דין דלים יודע הקב"ה בכלב שמזונותיו מועטין לפיכך שוהה אכילתו במעיו ג' ימים *כדתנן כמה תשהה אכילתו במעיו ויהא טמא בכלב ג' ימים מעת לעת ובעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף אמר רב המנונא שמע מינה אורח ארעא למשדא אומצא לכלבא וכמה אמר רב מרי משח אודניה וחוטרא אבתריה הני מילי בדברא אבל במתא לא דאתא למסרך אמר רב פפא לית דעניא מכלבא ולית דעתיר מחזירא תניא כוותיה דרב יהודה *איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה המראה מרביצה ופוקס את פיה ומאכילה כרשינין ומים בבת אחת הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ונותנין כרשינין בפני עצמן ומים בפני עצמן: מהלקטין לתרנגולין כו': אמר אביי אמריתה קמיה דמר מתניתין מני ואמר לי ר' יוסי בר יהודה היא דתניא *אחד נותן את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי רבי *ר' יוסי בר יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל דילמא עד כאן לא קאמר רבי יוסי בר יהודה התם אלא קמח דבר גיבול הוא אבל מורסן דלאו בר גיבול הוא אפילו רבי יוסי בר יהודה מודה לא סלקא דעתך דתניא בהדיא אין נותנין מים למורסן דברי רבי ר' יוסי בר יהודה אומר נותנין מים למורסן ת"ר אין גובלין את הקלי וי"א גובלין *מאן י"א א"ר חסדא רבי

מסורת הש"ס: משלי כט · [עי' תוס' ב"מ פ: ד"ה פתח] · [תוספתא פי"ח] · [סוטה מח:] · [תוספתא פי"ח] · לעיל יח. · [לעיל יח. איתא רבי יוסי] · [פסחים לט:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דשדי ליה קמייהו אלא דיוני שובך

רבינו חננאל

זה התנא אוסר בצדדין ומתיר בצידי צדדין · ופריק רב פפא אליבא דרבא הכא בכלכלה דהוקה וכו' · ודברי רב פפא פשוטין הן ומפקינן בה והלכתא צדדין אסורין צדדי צדדין מותרין: דרגא דמדלא סולם העשוי לעלות בו בצרסל והוא (שכתוב) [שת"י] כמלונה במקשה [כערסל] . והוא מלונה לשומרי פירות ודקדק רב אשי מזו ההלכה שאסור להניח סולם על הדקל ולעלות בו שנמצא משתמש בצידי האילן ואסור · ופירוש שאם יחקוק באילן ויניח באותה חקיקה נואזי שהן עצים ויניח באותו העצים הסולם נמצא הסולם נתון בעצים כמין הכלכלה ביתד ושרי וגם אסור להניח רגלי העולה באותה סולם בעצים הנעוצין באילן מפני שהן צדדין והצדדין אסורין · וכי אינו מותר לו להשתמש ולעלות אלא בקנים שהן מעלות הסולם והן שליבותיו שהן ודאי צדדי צדדין: [מתני'] מתירין פקיעי עמיר כו' · פי' פקיעי אגודות כדתנן פקעת נמי בא רב הונא לפרש משנתנו ואמר הפקיעין והכיפין שניהם אגודות קשורות הן · אלא הפקיעין ב' אגודות בפקיע והכפין ג' אגודות בכף זירין דארזי בשמתנואין ומתקשין נקראין דארזי והן אחד אחד יאינן נאגדין באגודה · ואם אגדן בחוזקן עומדין ותרצה רב הונא למתניתין הכי מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין ופי' מפספסין מפרכין כעין פיתות (לרכבן לייתות) [לרכבן] לאכלה ומצינו בתלמוד א"י שאמרו בענין (תינוק פתילה) מפספסין ופי' מהרכין כדכתיב ושער ראשיהון לא התחרך ונראין הדברים שהחריכה מרכבת כעין הפתיתה דהוא מעין פסיסה · כדאמרינן בידות האוכלין שכססן לגורן וכשם שמתירין ומפספסין הפקיעין הוא ידין לכפין אבל הזירין לא יפספס ולא להתיר אם נקשרו ובא רב חסדא ופי' טעמא דרב הונא ואמר שהעמידו למשנתנו שמתירין ומפספסין הפקיעין והכפין שהן מקודם אוכל ויכולין להיאכל כמות שהן ו[...] הפספוס לא להוסיף להם אלא הכשר לאכילה בלבד דייקינן מדבריו הללו דקסבר מותר למירחה באוכל ומוסיף לו הכשר אבל אם אין יכול להיאכל כגון הזירין שהן דארזי אלא אחרי התר ופספוס [...] לשוויי אוכלי לא משוינן ורב יהודה חלק על רב הונא לדברי רבה דאוקמינהו לדברי רב יהודה שוויה אוכלא לא משווינן ואמר רבה מדתרצה למתניתין שהפקיעין [והזירין] שניהן אגודות מפספס למה[...] הפקיעין שתים באגודה והעמידן ג' מותר להתיר הפקיעין שקשרן מתירן] ואם לא יתירם אינן נאכלין בטוב ושלש אין קשרן אמיץ ונאכלין וכיון שיכולים להיאכל קסבר אטרוחי באכילה טרחינן ואם [...] בניין לנו ראיה שיש הפרש בין ב' לג' שאלו קישרם אמיץ יתר מאלו מצאני לדבריהן שאומרים נימה אחת קשורה חוצצת ג' אין חוצצת ב' איני יודע פי' ג' אינן דוצצת שאין קשרן מתחזק [...] והמים באים בתוכו לפיכך אינן חוצצין אבל הכפים שהן דידי והן קשין כמו שאמרנו למעלה מפספסין כדי לשוותם אוכל וכ"ש שמתירין ובאנו להקשות לרב הונא מסיפא דהא מתניתין דקתני אין [...] את השחת ולא את החרובין ופשוטה היא' ופריק רב הונא לא שהחרובין רכין הן כמות שהן (שהדות) [שהדתאה] שהן רכין ויכולין להיאכל אין מרסקין אותן אלמא לא מטרחינן באוכלא אלא שחת דומיא ד[...] חרובין דאשיני פירוש יבישין וקשין ואין יכולין להיאכל אף שחת כמותן שנתייבש ונתקשה ואינו אוכל והריסוק משווייהו אוכל ומתניתין כוותי דאמרי שווי אוכלא לא משווינן ואזו היא בהמה שא[...] לאכול השחת אלא אחרי ריסוק ואמרנו בעילי זוטרי פי' עיירים קטנים' ותוב אקשינן על רב הונא מדרב יהודה נשמע לרבנן לאו ר' יהודה מתיר בהרובין לדקה [אין] לגסה לא מכלל דרבנן סברי כ[...] להיאכל כמות שהן לא מרחינן לדהוקינהו להו דמסרח באוכלא לא טרחינן · וא"ל רב יהודה לת"ק התינח לגסה שיכולה לאכול כמות שהיא בלא ריסוק אלא לדקה שאינה יכולה לאוכלה כמות שהיא בלא ר[...] אוכלא הוא ושוי דאם נאמר כי ת"ק סבר מסרח מרחינן שווי אוכלא לא משוינן וריסוק זה שוויי אוכלא לדקה ולגסה הוא ואסור וא"ל ר' יהודה לדקה אוכלא הוא ומיטרח באוכל שרי ואם הוא אוכל לגסה ולא היה צריך לומר אלא ר' יהודה מתיר סתם בין לדקה בין לגסה · ועלתה בקשיא לרב הונא וחזרנו להקשות על רב יהודה דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים ופשוטה היא וכן הא דתני רב חנן מנהרדעא מפריכין תבן ואספסתא ומערבין אלמא טרחינן באוכלא ופריק גם זו ואע"ג דרוב סוגיא דשמעתא כרב הונא ריחשא הא איתותב ולא אשכח לה פירו[...] בה קושיא ותוב רב יהודה ורבה רישי מתיבתא הוו דאמרינן האי שיפורא מעיקרא בי רב יהודה ולבסוף בי רבה והלכתא כוותיה ומשוינן אוכלא ולא קא טרחינן באוכלא מכלל דרב הונא לא הוה ריש מת[...] אמרינן כי הוו מפטרי רבנן מבי רב הונא הוו פיישי כו' ואמרינן ואמרי במערבא קמא לה מתיבתא דהונא בבלאה: [מתני'] אין אובסין את הגמל כו' · פי' אובסין מפטמין כדכתיב וברבורים אבוסים וה[...] את הגמל הרבה כרב ירמיה דאמר אנא חזיתיה להחוא טייעא דאכלא כו' כורא ואטענה כורא וכן הלכה דאסור לפטם בהמה בשבת ולא אפילו עופות · אין ממרים את העגלים אבל מלעיטין איזו היא המ[...] הלעטה · אמר רב יהודה המראה למקום שאינה יכולה להחזיר · פי' המראה שמוריד בידו המאכל בבלועו של עגלים במקום שאינו יכול להחזירו מתוך בלעו אבל השוב הוא כבלוע כגון זה אסור להמ[...] להלעוטי כדכתיב הלעיטני וגו' לתת המאכל בחך שלו מותר וזה וזה ביד · ורב הסדא אמר אידי ואידי למקום שאין יכול להחזיר והמראה בכלי והלעטה ביד ואותביה רב יוסף לרב יהודה מהלקטין יונ[...]

גליון הש"ס גמרא מאי לאו דלועין · כעין זה בב"מ דף קס ע"ב ועיין שיטה מקובצת שם ד"ה ה"ג:

לא א ב ג ד מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה לג סמג שם טוש"ע א"ח סימן שכד סעיף יד:

רבי יוסי בר יהודה היא · (דאי רבי לא מהני ליה שינוי דמנתינת מים מיחייב אפילו במידי דלאו בר גיבול כדאמרינן גבי מורסן אבל לרבי יוסי בר יהודה) דאמר עד שיגבל הכא גובלין כלאחר יד כדמפרש ואזיל והנ"מ הוא דקא משני: שבוחשין · בתרווד דהיינו גובלין: ושותים זיתום המצרי · דבלאו רפואה נמי משקה הוא דתנן כל המשקין שותה אדם לרפואה (לעיל דף קט:): בעבה · אין גובלין ברכה בוחשין שאין זו לישה: בחול נותן החומץ כו' · כלומר כן דרכו בחול: לגבלא דבי נשיה · שומר בהמות אביו ומגבל מאכלן: דקא גביל · מורסן ע"י שינוי: בטש ביה · תורה אור

רבי יוסי בר' יהודה היא והנ"מ הוא [א]דמשני היכי משני א"ר חסדא על [ב]יד על יד *ושוין שבוחשין את השתית בשבת ושותים זיתום המצרי והאמרת אין גובלין ל"ק הא [ג]בעבה הא ברכה והני מילי הוא דמשני היכי משני אמר רב יוסף בחול נותן את החומץ ואח"כ נותן את השתית [ד]בשבת נותן את השתית ואח"כ נותן את החומץ לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכחיה לגבלא דבי *נשיה דקא גביל וספי ליה לתוריה בטש ביה °אתא אבוה אשכחיה א"ל הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב ומנו רבי ירמיה בר אבא גובלין ולא מספין ודלא לקיט בלישניה מהלקיטין ליה וה"מ הוא דמשני היכי משני אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי שתי וערב והא לא מערב שפיר אמר רב יהודה מנערו לכלי כתיב אפינקסיה דזעירי אמרית קדם רבי ומנו רבי חייא מהו לגבל אמר אסור מהו לפרק אמר מותר אמר רב [*מנשיא] חד קמי חד תרי קמי תרי שפיר דמי תלתא קמי תרי אסור רב יוסף אמר קב ואפילו קביים עולא אמר כור ואפילו כוריים כתיב אפינקסיה דלוי אמרית קדם רבי ומנו רבינו הקדוש על דהוו גבלין שתיתא בבבל והוה צוח רבי ומנו רבינו הקדוש על דהוו גבלין שתיתא ולית דשמיע ליה ולית חילא בידיה למיסר מדרבי יוסי בר' יהודה כתיב אפינקסיה דרבי יהושע בן לוי האי מאן דבחד בשבא יהי גבר ולא חדא ביה מאי [ולא חדא ביה] אילימא ולא חד לטיבו והאמר רב אשי אנא בחד בשבא הואי אלא לאו חדא לבישו והאמר רב אשי אנא ודימי בר קקוזתא הוויין בחד בשבא אנא מלך והוא הוה ריש גנבי אלא אי כולי לטיבו אי כולי לבישו (מאי טעמא דאיברו ביה אור וחושך) האי מאן דבתרי בשבא יהי גבר רגזן מ"ט משום דאיפליגו ביה מיא האי מאן דבתלתא בשבא יהי גבר עתיר וזנאי יהא מ"ט משום דאיברו ביה עשבים האי מאן דבארבעה בשבא יהי גבר חכים *)ונהיר מ"ט משום דאיתלו ביה מאורות האי מאן דבחמשה בשבא יהי גבר גומל חסדים מ"ט משום דאיברו ביה דגים ועופות האי מאן דבמעלי שבתא יהי גבר חזרן אמר ר"נ בר יצחק חזרן במצות האי מאן דבשבתא יהי בשבתא ימות על דאחילו עלוהי יומא רבא דשבתא אמר רבא בר רב שילא וקדישא רבא יתקרי אמר להו רבי חנינא פוקו אמרו ליה לבר ליואי לא מזל יום גורם אלא מזל שעה גורם האי מאן דבחמה[א] יהי גבר זיותן יהי אכיל מדיליה ושתי מדיליה ורזוהי גליין אם גניב לא מצלח האי מאן דבכוכב נוגה יהי גבר עתיר וזנאי יהי מ"ט משום דאיתיליד ביה נורא האי מאן דבכוכב יהי גבר נהיר וחכים משום דספרא דחמה הוא האי מאן דבלבנה יהי גבר סביל מרעין בנאי וסתיר סתיר ובנאי אכיל דלא דיליה ושתי דלא דיליה ורזוהי כסיין אם גנב מצלח האי מאן דבשבתאי יהי גבר מחשבתיה בטלין ואית דאמרי כל דמחשבין עליה בטלין האי מאן דבצדק יהי גבר צדקן אמר ר"נ בר יצחק וצדקן במצות האי מאן דבמאדים יהי גבר אשיד דמא א"ר אשי אי אומנא אי גנבא אי טבחא אי מוהלא אמר רבה אנא במאדים הואי אמר אביי מר נמי עניש וקטיל איתמר רבי חנינא אומר מזל מחכים מזל מעשיר ויש מזל לישראל רבי יוחנן אמר אין מזל לישראל ואזדא רבי יוחנן לטעמיה *דא"ר יוחנן מניין שאין מזל לישראל שנאמר °כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה *הם יחתו ולא ישראל ואף רב סבר אין מזל לישראל דאמר רב יהודה אמר רב מניין שאין מזל לישראל שנאמר *°ויוצא אותו החוצה אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע °בן ביתי יורש אותי אמר לו לאו °כי אם אשר יצא ממעיך אמר לפניו רבש"ע נסתכלתי באיצטגנינות שלי ואיני ראוי להוליד בן אמר ליה צא מאיצטגנינות שלך שאין מזל לישראל מאי דעתיך דקאי

*) [פי' זכתן עיון]

(ירמיה י) (בראשית טו) (שם) (שם)

דהא לכולי עלמא אבל לא גובלין תנן: גובלין · מורסן ע"י שינוי כדמפרש ואזיל והוא דקא משני: ולא מספין · לתורי אין מאכילין אותן: ודלא לקיט בלישניה · עגל קטן שעדיין לא לומד לאכול: והני מילי · דאמרן דמותר לגבל מורסן: שתי וערב · פעם אחת מוליך המקל שתי ופעם אחת ערב: מנערו לכלי · והוא מתערב מאליו: אפינקסיה · לוחות קשורות זו עם זו כאותן של סוחרים: מהו לפרק · לתת מתוך כלי שלפני בהמה זו ולתת לפני חברתה: חדא קמי חדא · מילתא באפי נפשה היא חדא מדה שרגילין לתת לפני בהמה מותר לתת לפניה בשבת וכן תרתי קמי תרתי האוכלות באבוס אחד: אבל תלתא קמי תרתי · הואיל ובחול לא יהיב להו כי האי הוי טרחא דלא צריך וכ"ש תרתי קמי חדא: אמרית קמיה רבי · רבי לוי משתעי דהוא אמר קדם רבי על הנך אינשי דגבלין שתיתא: מדר' יוסי בר יהודה · בר פלוגתיה דהוה שרי לעיל אף בעבה ועל ידי שינוי והיו נוהגין כמותו: האי מאן דבחד בשבא · הנולד באחד בשבת: יהא גבר ולא חדא ביה · יהא אדם שלם במדה אחת יהא ולא אחת בו ממדה אחרת ולקמן מפרש לה ואזיל: והוא ריש גנבי · דמאן דבחד בשבא יהא ראש כמו שהיום ראש למעשה בראשית מיהו שמע מינה דנולדים בו צדיקים ורשעים: דאיפליגו מיא · כך הוא יבדל מכל אדם: זנאי · נואף: דאיברו ביה עשבים · דכתי' (בראשית א) תדשא הארץ והוא דבר שפרה ורבה מאד וממהר לגדל ולצמוח דהוא ענין פריצות אשוו"א בלע"ז [נ"א] דלא כתיב למינהו בעשבים בגוויים (ועוד) שונאין בערבוביא ויונקין זו מזו: ונהיר · זוהר: דאיתלו ביה מאורות · וכתיב ותורה אור: דאיברו ביה דגים ועופות · שאין טורחין לאוכלין אלא ניזונים בחסדו של הקב"ה: חזרן · מחזר אחר מצות: חזרן במצות · שכן דרך ע"ש לחזר אחר מצות שבת: וקדישא רבה יתקרי · שיהא פרוש וקדוש דכתיב (שמות כ) ויקדשהו: אמר להו רבי חנינא · לתלמידים שקראו פנקסו של ר' יהושע: מזל שעה · ז' מזלות הן המשמשין את השעות הנכ"ל שצ"ם חמה היינו חמה ממש והוא אחד מן המזלות וכן לבנה והשאר הוויין כוכבים: זיותן · כשמש המאיר: אכיל מדיליה · כשמש שאינו מסייע גבול רעהו למשול בלילה: ורזוהי גליין · אין לו רשות לכסות סודו ונסתרותיו אלא כשמש הזה שהוא פומבי לכל: דתלי ביה נורא · אש תלוי באותו מזל יצר של תשמיש בוער כתנור: מזל כוכבי · הוא סופר של מזל חמה לכתוב דרך הילוכו תקופותיו ומלוי אלגו תמיד: סביל מרעין · כלבנה זו(ג) שמתגונה והולכת: בנאי וסתיר · כלבנה זו שגדילה ומתמעטת: אכיל לא דיליה · °כלבנה המסגת גבול החמה למשול אף ביום: ורזוהי כסיין · כלבנה שאינה מאירה: דבשבתאי · מזל כוכב ששמו שבתאי: בטלין · כמו לא ישבותו (בראשית ח): צדקן במצות · צדקה לעניים דקרי ליה מצוה (בכל לשון אגדה): גנבא · ליסטים ההורג נפשות: אומנא · מקיז דם: עניש · בני אדם העוברין על דבריו: מזל מחכים · לפי המזל היא החכמה כדאמר דבחמה נהיר וחכים ויש מזל לישראל שאין תפלה וצדקה משנה את המזל: אין מזל לישראל · דעל ידי תפלה וזכות משתנה מזלו לטובה: איצטגנינות · חכמת המזלות: צא מאיצטגנינותך · היינו דכתיב ויוצא אותו החוצה חוץ מאיצטגנינותו: דקאי

(סוכה כט.) [סוכה כט.] [נדרים לב.]

ברכות נח.

[נ"ל נשא · עמ"ש תוספו' לעיל כג: ד"ה דבי]

תוספות

מהו לפרק · פירש בקונטרס לפרק מלפני בהמה זו וליתן לפני אחרת וכן פירש בערוך בערך פרק וקשה לר"י דהיינו מתניתין גבי בהמה (לעיל דף קמ:) ונראה לר"י לפרק היינו להריק המים וגם המורסן מכלי אל כלי שתגבל היטב ובערוך פירש כמה לשונות:

אין מזל לישראל · והא דאמר רבא בשילהי מו"ק (דף כח. ושם) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא מכל מקום על ידי זכות גדול משתנה אבל פעמים שאין המזל משתנה כדאמר ביבמות פרק החולץ (דף נ. ושם) זכה מוסיפין לו לא זכה פוחתין לו (דאין מזל לישראל): כלדאי

ר"מ מוחק זה:

[עי' תוספות חולין ד. ד"ה מכניס וכו' דגרסי' רב מנשה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאן דבחמה יהא גבר · נ"ב תחלת סדר הליכתן שצ"ם הנכ"ל [וכאן נקט הנכ"ל שצ"ם] לפי סדר סימני הימים חל"ס כנכ"ש נקט חמה בריבא והדר נקט נוגה וכו' לפי סדר [השעות והמזלות · כשמתחיל ממזל חמה שהוא משמש בתחלת יום א' נמצא סדר השעות] הנכ"ל שצ"ם ומוזר הלילה כדאיתא ברש"י ס"פ מפנין ועי"ש:(ג) רש"י ד"ה סביל וכו' זו שמתמעטת והולכת:

גליון הש"ס

גברא אתא אבוה אשכחיה · עי' לעיל דף כג ע"ב תוס' ד"ה דבי נשא: רש"י ד"ה אכיל דלא דיליה כלבנה המסגת · עיין דבר נחמד בזה דכתנות אור לבעל פמ"א נפ' בראשית:

רבינו חננאל

ואין צ"ל שמלקטין כו' ופריק רב יהודה תני לעולם פי' מתניתא דאמר כך היא מהלקטין דספו ליה בידיה והיא פחותה מהלעטה שאמרנו ומלקטין שמשליך לפניה שעורים וכיוצא בהן דברים שהן מאכל לעופות · ואין משליכין מאכל לפני יוני שובך ויוני [עליה] לפי שאינן[בני] תרבות ואין מזונותן עליך וכי [הא] דתניא נותנין מזונות לפני הכלב ואין נותנין מזונות לפני חזיר ומה הפרש בין זה לזה כלב מזונותיו עליך חזיר אין מזונותיו עליך ובא רב אשי לסייע דברי רב יהודה ולומר שנויא דשני שינויא היא מדוקיא דמתניתין דקתני אין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשובך אבל נותנים לפני אווזים ותרנגולים ולפני יונים הרדוסיית מ"ט לאו משו' דהני מזונותיו עליך והני אין מזונותיו עליך ולא עמדו דברי רב אשי והלכה כרב יהודה דתניא כוותיה דתניא איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה המראה מרביצה ופוקם את פיה ומאכילה כרשינין ומים בבת אחת · הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ונותן לה כרשינין בפ"ע ומים בפ"ע: מחלקטין לתרנגולים ונותנין מים למורסן אבל לא גובלין אוקימנא לר' יוסי ב"ר יהודה דתניא אחד נותן את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי ר' ור' יוסי בר יהודה אומר עד שיגבל אלמא אמרינן [דנתינת מים זהו גיבולו] ממאי דלמא עד כאן לא קאמר ר' יוסי ב"ר יהודה עד שיגבל אלא בקמח דבר גיבול הוא' אבל מורסן דלאו בר גיבול הוא אפי' ר' יוסי ב"ר יהודה מודי שנתינת מים למורסן אסור שזהו גיבולו ואשכחנן תניא בהדיא אין נותנין מים למורסן דברי ר' [ר'] יוסי ב"ר יהודה אומר נותנים מים למורסן ואע"ג דבכל מקום הלכתא כרבי מחבירו הכא הלכה כר' יוסי דתנינן מתניתין סתמא כוותיה' ותוב מהא דכתוב אפינקסיה דלוי אמרית קדם רבינו הקדוש והוא רבי עד דהוו גבלין שתיתא בבבל והוא צווח רבי דלית דשמע ליה ולית חילא בידיה למיסר מדר' יוסי ב"ר יהודה מהא נמי שמעינן דהלכתא כר' יוסי ב"ר יהודה דהוא בר פלוגתיה לא אסר ונפק עובדא כוותיה: ת"ר אין גובלין את הקליא וי"א גובלין ואמרינן מאן י"א ואמר רב חסדא ר' יוסי ב"ר יהודה היא והוא דמשני היכי משני אמר רב חסדא על יד על יד פי' מעט מעט מדמתרץ רב חסדא אליבא דר' יוסי ב"ר יהודה הלכתא

עין משפט נר מצוה

לב א טוש"ע י"ד סימן רמט סעיף ד :

לג ב טוש"ע א"ח סימן ג סעיף ו :

לד ג ד מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה כ"ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכד סעיף ו ז :

לה ה מיי' פ"כ מהלכות י"ט הלכה ט סמג לאוין עה :

רבינו חננאל

הלכתא כותיה ונתברר שהלכה כר' יוסי ב"ר יהודה [illegible]

דקאי צדק במערב מהדרנא ומוקמינא ליה במזרח והיינו דכתיב °מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו ומדשמואל נמי אין מזל לישראל דשמואל ואבלט הוו יתבי והוו קאזלי הנך אינשי לאגמא א"ל אבלט לשמואל האי גברא אזיל ולא אתי טריק ליה חוויא ומיית א"ל שמואל אי בר ישראל הוא אזיל ואתי אדיתבי אזיל ואתי קם אבלט שדיה לטוניה אשכח ביה חויא דפסיק ושדי בתרתי גובי א"ל שמואל מאי עבדת א"ל כל יומא הוה מרמינן ריפתא בהדי הדדי ואכלינן האידנא הוה איכא חד מינן דלא הוה ליה ריפתא הוה קא מיכסף אמינא להו אנא קאימנא וארמינא כי מטאי לגביה שואי נפשאי כמאן דשקילי מיניה כי היכי דלא ליכסיף א"ל מצוה עבדת °נפק שמואל ודרש °וצדקה תציל ממות ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה ומדר"ע נמי אין מזל לישראל דר"ע הויא ליה ברתא אמרי ליה כלדאי ההוא יומא דעיילה לבי גננא טריק לה חויא ומיתא הוה דאיגא אמילתא טובא ההוא יומא שקלתה למכבנתא דצתא בגודא איתרמי איתיב בעיניה דחויא לצפרא כי קא שקלה לה הוה קא סריך ואתי חויא בתרה אמר לה אבוה מאי עבדת אמרה ליה בפניא אתא עניא קרא אבבא והוו טרידי כולי עלמא בסעודתא וליכא דשמעיה קאימנא שקלתי (א)*לריסתנאי דיהבית לי יהבתיה ניהליה אמר לה מצוה עבדת נפק ר"ע ודרש וצדקה תציל ממות ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה ומדר"נ בר יצחק נמי אין מזל לישראל דאימיה דר"נ בר יצחק אמרי לה כלדאי בריך גנבא הוה לא שבקתיה גלויי רישיה אמרה ליה °כסי רישיך כי היכי דתיהוו עלך אימתא דשמיא ובעי רחמי לא הוה ידע אמאי קאמרה ליה יומא חד יתיב קא גריס תותי דיקלא נפל גלימא מעילויה רישיה דלי עיניה חזא לדיקלא אלמיה יצריה סליק פסקיה לקיבורא בשיניה: **מתני'** * °מחתכין את הדלועין לפני הבהמה °ואת הנבלה לפני הכלבים רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן: **גמ'** איתמר (ער"ל שח"ז סימן) אמר עולא הלכה כרבי יהודה (*ושמואל אמר הלכה כר"ש) ואף רב סבר הלכה כרבי יהודה מדכרכי דזוזי *דרב אסר ושמואל שרי ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה כי הא דלוי כי הוו מייתי טריפתא לקמיה ביומא טבא לא הוה חזי לה אלא כי יתיב *אקילקליתא דאמר דילמא לא מתכשרא ואפילו לכלבים לא חזיא ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון ואף זעירי סבר הלכה כר"ש דתנן *בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה ותרגמא זעירי °בבהמת קדשים אבל בחולין שפיר דמי ואף רבי יוחנן אמר הלכה כר"ש ומי א"ר יוחנן הכי *והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן

אין

רש"י

דקאי לדק · שהוא מזל שלך : במערב · שהוא מקום מלגן ואין ראוי להוליד כך מלאתי בהפ"ס רבינו הלוי : במזרחו · שהוא מקום חום : לדק · הקב"ה קראו להביאו למזרח : לרגלו · בשבילו : אבלט · שם חכם נכרי היה וחוזה בכוכבים : אזיל ואתי · דאין מזל לישראל ויוטיל לו תפלה : בתרתי גובי · בשתי חתיכות שקללו עם הקנים בלא יודע : מרמינן בהדדי · מטילין פת [לסל] לכל החבורה כאחד ואוכלין יחד והאחד גובה מכולן : אנא קאימנא ומרמינא · אגבה ואביא בסל : שואי נפשאי כמאן דשקלי מיניה · עשיתי עלמי כגובה ממנו ונתתי משלי חלקו : לא ממיתה משונה · ומיהו מיתה הגונה ימות אלא ממיתה עלמה מללת ונותנת חיים : כלדאי · חוזים בכוכבים : דלתא · תחבתה : למכבנתא · [איספינגל"ו בלע"ז] נוסקא של זהב שיש כמו טס בראשה : ריסתנאי · המנסטרייפו"ן : ובעי רחמי · בקש רחמים שלא ישלוט בך יצר הרע : קיבורא · אשכול תמרים והדקל לא שלו היה : **מתני'** את הדלועין · התלושין ומיהו כתמן לאו למאכל בהמה קיימי אלא לאדם : ואת הנבלה · שנתנבלה היום ובין השמשות היתה עומדת לאדם והפ"ס מהתכין : **גמ'** כר"ש · דלית ליה מוקצה : מדכרכי דזוזי · מחללות העבויות לספינות לכסות פרקמטיא שבתוכן · זוזי ספינות בלשון ארמי כך מלאתי בתשובת הגאונים : כי הוו מייתי טריפתא לקמיה · בהמה שנולד בה ספק טרפות וצריכה להוראת חכם : אקלקילתא · על האשפה שאם יראנה טריפה יניחה שם : ואפילו לכלבים לא חזיא · דנשחטה היום ולא יוראי למלטל כרבי יהודה : תרגמא זעירי · במסכת ביצה בבהמת קדשים דאסורה בהנאה ולא חזיא לכלבים הא דחולין ספיר דמי ואתכילה לכלבים :

תוספות

כלדאי · בכולה סוגיא משמע דהיינו חוזים בכוכבים ולא כמו שפירש"י בערבי פסחים (דף קיג:) מניין שאין שואלין בכלדאים שנאמר תמים תהיה וגו' ופירש דהיינו אוב ועוד קשה דבהדיא כתיב אל תפנו וגו' ובספרי דרש מנין שאין שואלין בגורלות שנאמר תמים תהיה וגורל וחוזה בכוכבים חדא מילתא היא :

רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש כו' · תימה היכי מוכח בפסחים פרק מקום שנהגו בסופו (דף נו: ושם) ובפ"ק דביצה (דף ו: ושם) מהך מתניתין דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים לעולם מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים והכא היינו טעמא דאסירא לכלבים משום דהואי מוקצה מחמת איסור שלא היתה ראויה היה (לא) לאדם (ולא לכלבים) ותירץ ר"י דיש דברים ראויים ליתן לפני הכלבים חיים כגון עופות וכיוצא בהן הלכך אי לאו דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים הוה שריא ליתן לכלבים וה"ר יצחק בן הר"ר מאיר גרים במתני' אם לא היתה נבלה מעיו"ט אסורה השתא אתי שפיר בפשיטות דמוכן שפיר לאדם ואינו מוקצה מחמת איסור ולא נהירא לי דבריש ביצה (דף ב:) דייק מינה דגבי שבת סתם לה תנא כר"ש אלמא גבי שבת מיתניא וה"ר פורת מפרש דממשנה יתירה דייק דה"ל למתני אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה ותו לא דמאי נ"ל לפי שאינה מן המוכן אלא להכי תני לה דאפילו הוי מוכן לאדם לגמרי שלא היה מוקצה מחמת איסור לא הוי מוכן לכלבים · מ"ר :

ושמואל אמר הלכה כר"ש · תימה לר"י תרתי דשמואל למה לי דתיפוק ליה מההיא דכרכי דזוזי ועז לחלבה ורחל לגיזתה דשילהי פ"ק (דף יט: ושם) ותירץ ר"י דמוקצה דהתם קיל ממוקצה דהכא :

תרגמא זעירי בבהמת קדשים · תימה לר"י היכי מוכח מהכא דס"ל כר"ש ע"כ אילטריך לאוקמה בבהמת קדשים כדמוכח פרק אין לדין (ביצה דף כז:) משום דמתני' נמי דיקא דקתני עלה ולא החלה שנטמאת מה חלה דקדשים אף בהמה דקדשים ומנא האי דיוקא פריך התם למר בר אמימר דאמר מודה היה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין ודחיק ר"י לתרץ ◦דהכי קים ליה להש"ס שלא פירש זעירי כן אלא משום דבעי לאוקמה כר"ש · מ"ר :

והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין מבקעין כו' · תימה לר"י היכי מוכח מהכא דלא ס"ל כר"ש דהיא ודאי כרבי יהודה דשמא אית ליה לרבי יוחנן מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא וקורה שנשברה אפילו לר"ש איתקצאי בין השמשות קודם שבירתה דהואי מוקצה מחמת חסרון כיס דמודה ביה ר"ש אבל במתניתין לא איתקצאי בין השמשות דלית ליה ההיא מוקצה מה שהיא עומדת לאדם והיה רוצה רבי להרץ דלאי אית ליה לר' יוחנן מיגו דאיתקצאי היה אוסר ודאי לטלטל בהמה שנתנבלה בשבת שהרי נהי שהיתה ראויה לכלבים(ג) בלא שחיטה כדפירשית לעיל מיהו לטלטל היתה אסורה דכולי עלמא מודו דבעלי חיים הם מוקצים הוה לן למימר מיגו דאיתקצאי ודנתי לפני רבי כיון שהיא ראויה לכלבים משום שהיא מוקצה לטלטל אין לנו לאוסרה לטלטל נבלה בשבת מידי דהוה אפירות הנושרין דתלינן טעמא בריש ביצה (דף ג·) שמא יעלה ויתלוש ומשום מוקצה לא אסירי לטלטל כיון דחזו לעורבים בעודן מחוברין אע"פ (ג)שבעת חבורן היו אסורין לטלטל ותירץ רבי דמסתמא מתניתין בכל ענין איירי בין אותן שראויין לכלבים בעודן חיים בין שאינן ראויין לכלבים דבכולהו שרי ר"ש ולכולהו קאי רבי יוחנן דאמר הלכה כרבי שמעון דמתניתין ולא למחצה אלמא לית ליה מיגו דאיתקצאי · מ"ר :

והא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה · בריש ביצה (דף ב:) אמרינן גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש משמע דחשיב לסתמא דמתני' סתמא · ואמר רבי לאו משום סתמא קאמר דודאי לא חשיב כסתמא כיון דבמתניתין נמי פליג רבי יהודה וכסתמא לאו דוקא אלא חשיב כרבים · מ"ר :

*) [ועי' תוספות ביצה כ: ד"ה גבי שבת]

מסורת הש"ס

ישעיה מא

משלי י

[לקמן עא: כריתות]

ביצה כ. ו: כז: פסחים נו: חולין יד.

לעיל יט:

[פ' פרשה ל"ק ב"ב כג. ובע"ז כח. ד"ה ניקרא]

ביצה כב:

[לעיל מו. וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לריסתנאי [illegible]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אקילקלתא [illegible]

אין משקין ושוחטין את המדבריות · הוה מצי למימר דהני כגרוגרות וצמוקין דמיין כדאמר בפרק כירה (לעיל דף מה:) : **לבר** ממוקצה מחמת איסור · וכגון איסור דדחייה בידים כגון נר שהדליקו באותו שבת כדפירשתי בפ"ק בסופו :

אאין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט רבי יוחנן ההוא כרבי יוסי בר יהודה מתני לה תא שמע במתחילין בעֲרימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה התם *גבארזי ואשוחי דמוקצה מחמת חסרון כיס אפילו רבי שמעון מודה ת"ש *דאין משקין הושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח *ב"ש אומרים מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין וב"ה אומרים מסלק את הטבלה כולה ומנערה וא"ר נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כרבי יהודה וב"ה כר"ש פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכל השבת כולה הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו *נר ישן וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו בה באותה שבת אבל *מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו ר"ש מודה דתנן *כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה :

מתני' *מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ופוקקין את המאור ומודדין את המטלית ומודדין את המקוה ומעשה בימי אביו של רבי צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח [ה] וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו *ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת :

גמ' *איבעיא להו והפרה בין לצורך ובין שלא לצורך ושאלה לצורך אין שלא לצורך לא ומשום הכי קפלגינהו מהדדי או דילמא הפרה נמי לצורך אין שלא לצורך לא והא דקא פליג להו מהדדי משום דהפרה אין צריך ב"ד ושאלה צריכה ב"ד ת"ש דתני זוטי דבי רב פפא מפירין נדרים בשבת לצורך השבת לצורך השבת אין שלא לצורך השבת לא לישנא אחרינא איבעיא להו לצורך אתרווייהו קתני ושלא לצורך לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת או דילמא כי קתני לצורך אשאלה הוא דקתני אבל הפרת נדרים אפילו שלא לצורך אלמא הפרת נדרים כל היום תא שמע דתני רב זוטי דבי רב פפי מפירין נדרים בשבת לצורך השבת לצורך השבת אין שלא לצורך השבת לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת א"ר אשי והאנן *תנן יהפרת נדרים כל היום ויש בדבר להקל ולהחמיר כיצד נדרה לילי שבת מיפר לילי שבת ויום השבת עד שתחשך נדרה עם חשכה מיפר עד שלא תחשך שאם לא הפר משחשכה אינו יכול להפר תנאי היא דתניא *הפרת נדרים כל היום ר' יוסי בר יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון אמרו מעת לעת : ונשאלים לנדרים : *איבעיא להו כשלא היה לו פנאי או דלמא אפילו היה לו פנאי תא שמע דאזדקיקו ליה רבנן לרב זוטרא בריה דרב זירא טושרו ליה נדריה ואף על גב דהוה ליה פנאי : שפקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי : אמר רב יהודה אמר רב הילקטי קטנה היתה בין שני בתים [וטומאה היתה שם] וגגית

וגגית

אין מבקעין עצים מן הקורות · סותר של הקורות המוקצות ושדורות לבנין : ולא מן קורה · היינו שנשברה היום ומהשתא להסקה קיימא ואפ"ה הכור הואיל ובין השמשות לא איתכן להכי : מתחילין · להסיק בערימת התבן קא סלקא דעתך בתיבנא סריא דסתמיה להסקה : אבל לא בעצים שבמוקצה · שהניחם ברחבה שאחורי ביתו והקצם לימות הגשמים · מוקצה רחבה שאחורי בתים שהקצה אחורי ביתו להכניס שם דבר לאוצר : בארזי ואשוחי · ארז זכר וארז נקבה שעומדין לבנין : משקין · אורחא דמילתא נקט משום שריכא דמשכא שהשקה נוחה להפשיט : מדבריות ·(א) שרועות באפר תמיד ולנות בתוך התחום : סתמא אחרינא · בית הלל תשיב כסתמא : כל הכלים ניטלין · ואפי' מלאכתן לאיסור ורבי שמעון היא : חוץ מן המסר הגדול · מגירה שהיא לאומנין לקוץ בה עצים ומוקצה מחמת חסרון כיס הוא שלא ישתברו תריסים שהוא עשוי כסכין מלא פגימות : ויתד של מחרישה · החופר את הקרקע קולטר"א בלע"ז : **מתני'** מפירין · בעל לאשתו : ונשאלין · לחכם : שהן לצורך השבת · כגון שנדר שלא לאכול [היום] : ופוקקין את המאור · כרבנן דאמרי (לעיל דף קכה:) פוקקין פקק החלון : ומודדין את המקוה · במדה שיהא שם עמוק שלש אמות מים ורוחב אמה על אמה : ואת המטלית ·(ב)שתהא שלש על שלש אצבעות כגון אם היתה טמאה ונגעה בטהרות : בטפיח · פך של חרס(ג) וחבירו בפי"ז (דף קכה:) זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת : מקידה · כלי חרס : לידע אם יש בגיגית פותח טפח · בגמרא מפרש לה : וקושרין · קשר שאינו של קיימא אפילו לכתחילה : ומודדין · להתלמד על דבר הוראה : **גמ'** איבעיא להו הפרה · דמתניתין בין לצורך [בין שלא לצורך] השבת דגבי הפרה ביום שמעו כתיב (במדבר ל) ואם לא מיפר האידנא שוב אינו מיפר : ושאלה לצורך אין שלא לצורך לא · דיכול לישאל למחר ומשום הכי מפליג להו מהדדי ולא קתני מפירין ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת דלא קאי לצורך אלא אשאלה : בית דין · חכם: הכי גרסי' ל"א איבעיא להו (במסכת נדרים דף עז:) לצורך אתרוייהו קאי · אהפרה ואשאלה אבל הפרה שלא לצורך לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת וזה ששמע בשבת יכול להפר משתחשך בתוך מעת לעת של שמיעה הלכך שלא לצורך לא שרינן בשבת : כל היום · עד שתחשך והו לא ואפילו שמע סמוך לחשיכה הלכך אפי' שלא לצורך *שאם לא יפר עכשיו לא יפר עוד : לצורך השבת · אלמא הפרת נדרים מעת לעת של שמיעה הלכך שלא לצורך(ד) לא מדלא שרי אלא לצורך : להקל ולהחמיר · כלומר פעמים שיש שהות גדול ופעמים שאינו אלא מעט · איבעיא להו · הא דקתני נשאלין לנדרים שהן לצורך : כשלא היה לו פנאי · לשאל מערב שבת קאמר או אפילו כשהיה לו פנאי : הילקטי קטנה · שביל קטן בין שני בתים :

וגגית

והלכתא מעת לעת · לא גרס בפירוש ר"ח דבנדרים משמע דלית הלכתא הכי דאמר בפרק נערה המאורסה (כתובות דף עו:) אין הלכה כאותו הזוג · מ"ר : **הלקטי** קטנה · מפרש בקונטרס שביל קטן היתה בין שני בתים והגגית סדוקה מונחת על גבן והמת מוטל בהלקטי תחת הגגית נגד הסדק וקשרו המקידה לידע אם יש בסדק פותח טפח ולהאי פירושא קשה לר"י דאפי' אין בסדק פותח טפח כיון שהמת נגדו לא חשבינן לה כמאהיל על המת כיון שאין [זה] דרך מאהיל(ה) כדמוכח במסכת אהלות (פ"י מ"ה) ומייתי לה בסוף פרק קמא דסוכה (דף יח: ושם) אין בארובה פותח טפח והמת בבית מה שבבית כנגד ארובה טהור המת כנגד ארובה מה שבבית טהור וכיון שהמת היה נגד הסדק מה היה להם לקשור המקידה ועוד פירש שלפני מות המת פקקו המאור בטפיח ולא הבין רבי לפירושו הלא אותו מת לא היה מת שלם שהרי לא ידעו אם למעלה הימנו היה פותח טפח והמת היה כולו תחת הסדק אלא ודאי כזית מן המת היה וא"כ לא היה לו לומר לפני מות המת אלא לפני שבא כזית מן המת לשם ומיהו יתכן לומר שהמת היה כולו מוטל תחת הגגית שלא כנגד הסדק והגגית היתה סדוקה באמצע מראשה לסופה ואילו היה באותו סדק על פני כולו פותח טפח לא היתה טומאה עוברת דלא חשיב כאהל אחד אבל אין בו פותח טפח כאלו אין כאן סדק וחשיב כאהל אחד ומביא את הטומאה לבית וקושיא ראשונה מכל מקום במקומה עומדת ונראה כפירוש ר"ח דמפרש דהלקטי היינו אל המתלקט ואותה הלקטי היתה בין שני בתים והמת היה בבית אחד ואותה הגגית היתה למעלה מן הפתח עד לתקרה ואותה הגגית לא היתה טמאה שהרי בטלה שם ואם לא היתה סדוקה לא היה הבית אחר טמא אלא הגגית היתה סדוקה מלמדה והשתא אתי שפיר דקתני סדוקה לפי שהיא מלדה אבל לפירוש הקונטרס לא אתי שפיר דכיון דפירש שהסדק למעלה מן הגגית היה לו לומר פתוחה ולא סדוקה אבל לפר"ח אתי שפיר שהסדק היה מן הגג וקשרו את המקידה לידע אם יש פותח טפח ויש לנו לומר שאותו חור היה עשוי להשמים דחור העשוי להשמים שיעורו בפותח טפח ואם היה פותח טפח הבית אחר טמא ואם לאו טהור ומיהו קשה לר"י לפירוש ר"ח דלא הוה ליה למימר על גבן אלא על גבה · מ"ר : בלוונא

לו א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקא סעיף א :
לז ב ג מיי' שם הלכה יא וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ו :
לח ד מיי' שם הלכה יז סמג שם טוש"ע א"ח סימן תצח סעיף ב :
לט ה מיי' שם הלכה ב וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תצ סעיף ג :
[ביצה מ. לעיל מה:]
[ה] [טוש"ע א"ח סימן שיז סעיף א] :
מ ו מיי' פכ"ד מהלכות שבת הלכה ו ופי"ג מהלכות נדרים הלכה ח וסמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שמא סעיף א וטוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כד :
מא ז מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ו וסמג שם ומיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה ו סמג לאוין סה רסח טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' רכח סעיף ג :
מב ח מיי' פי"ב מהל' נדרים הלכה טו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כח :
מג ט מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ו ופ"ו מהלכות שבועות הלכה ו סמג לאוין סה ולאוין רמב טוש"ע א"ח סימן שמא סעיף א וטוש"ע י"ד סימן רכח סעיף ג :

רבינו חננאל

ממקומה דבבהמת קדשים [מיירי] מכלל דחולין שרי כר'[שמעון] דלית ליה מוקצה · ומקשינן על ר' יוחנן וכי סבר רבי יוחנן הלכה כרבי שמעון והא אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין מבקעים עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ומפרקינן האי כר' יוסי ב"ר יהודה מתני לה רבי יוחנן ולית סתמא . ואמרינן תוב ת"ש מתחילין בערימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה ומפרקינן התם בארזי ואשכחי [ואשוחי] דמוקצה מחמת חסרון כיס · דאפילו ר' שמעון מודה · פי' ארזי ואשוחי עצי ארזים וברושים העשויין לקורות שאין דעתו של אדם עליהן להסיקן תחת תבשילו וגמר והקצה אותן · ואמרינן תוב אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין הבייתות והנה סתמא כר' יהודה ורבי יוחנן סבירא ליה הלכתא כסתם משנה קשיא הלכתא אהלכתא ומפרקינן ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח בה"א מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין בש"א מסלק את הטבלא כולה ומנערה · ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כר' יהודה וב"ה כר' שמעון והלכתא כר' שמעון וכדפסק ר' יוחנן פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכולה שבת הלכתא כר' שמעון בר ממוקצה מחמת מיאוס · וחד אמר במוקצה [מחמת] מיאוס נמי הלכתא כוותיה לבר ממוקצה מחמת איסורו כגון הנר שהדליקו בה באותה שבת וכיוצא בו אבל

רב נסים גאון

מפירין נדרים בשבת. אמרו [בתוספתא פ' י"ח] מפני מה נדרי שבת מפירין אותן בשבת שאם חשיכה ולא הפר אינו יכול להפר ורבי יוסי ב"ר יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון שאמרו הפרת נדרים מעת לעת אין הלכה כמותם כדגרסינן בנדרים בפרק נערה המאורסה (דף עו) אלא אמר רבי שמעון בן פזי אין הלכה כאותו הזוג לוי סבר למיעבד עובדא כי האי זוגא אמר ליה רב הכי אמר רב ביבי אין הלכה כאותו הזוג ואע"פ שהתירו הפרת נדרים בשבת ביארו בדבר זה תנאי והוא שאמרו לא יאמר אדם לאשתו מופר ליכי כדרך שאומר בחול אלא אומר לה [טלי ואכלי] טלי ושתי והנדר בטל מאליו א"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו תניא בית שמאי אומרים מבטל בלבו ובערב בחול מוציא בשפתיו וב"ה אומרים אחד זה ואחד זה מבטל בלבו ואינו צריך להוציא בשפתיו תמצאנו עוד בפרק נערה המאורסה (דף עז) : אם

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה מדבריות וכו' תמיד הס"ד ואח"כ מה"ד בייתות פרוצות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום : (ב) ד"ה ואת המטלית לידע אם יש בה שלש על שלש : (ג) ד"ה בטפיח כך של חרס (וחבירו וכו' בשבת) תא"מ . ונ"ב בנ"כ כיא : (ד) ד"ה לצורך השבת וכו' שלא לצורך הס"ד ואח"כ מה"ד וכאן תנן במס' נדרים הס"ד : (ה) תוס' ד"ה הלקטי וכו' שאין דרך מאהיל בכך כדמוכח :

סליק מסכת שבת בס"ד

ביצה ב: לא. | [שם כט:] | נפי' ארזים ...עיין | [לעיל קמג. ביצה ב.] | [לעיל מד.] | [ביצה לח.] | לעיל קכה: | לעיל מו: נדרים עו. | [לעיל קכה:] | נדרים עו. ע"ש | נדרים עו: | [שבת א נמי רש"ל] | נדרים עו: [עז.] | נדרים עז. | גי' רש"ל

בד א מיי' פ"י מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שז סעיף א :

מה ב מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ה סמג שם טוש"ע א"ח סימן שו סעיף ו :

וגיגית סדוקה מונחת על גביו · והמת מוטל בהילקטי תחת הגיגית [כנגד] הסדק ולפני מות המת פקקו בשבת המאור בטפיח שמא אין בסדק הגיגית פותח טפח וגמלא המת מוטל באהל שאין לו מקום לצאת דרך מעלה ודור שבין שני בתים מכניס את הטומאה לגד שני במלא אגרוף לפיכך סתמוהו בכלי חרס וגבו כנגד ההילקט וכלי חרס אינו מטמא מגבו וחוצץ : וקשרו מקידה · שהיא רחבה טפח : בגמי לידע · אם תכנס בסדק הגיגית ובמסכת אהלות (פ"י) שנינו (לאין) חילוק בארובה שבתוך הבית וטומאה מקלתה כנגד ארובה ומקלתה בתוך הבית בין יש בארובה פותח טפח לאין בארובה פותח טפח ואני לא יכולתי להבין בו ולהכי נקט גמי שראוי למאכל בהמה ולא מיבטל ליה להיות קשר של קיימא דמנתק כשיבש : באוונא · בגיגית מלאה מים : מתעסק · שלא לצורך אלא לאיעסוקי בעלמא :

וגיגית סדוקה מונחת על גבן ופקקו את המאור בטפיח [א]וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש שם בגיגית פותח טפח אם לאו : ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת: עולא איקלע לבי ריש גלותא חזייה לרבה בר רב הונא דיתיב *באוונא דמיא וקא משח ליה אמר ליה [ב]אימר דאמרי רבנן מדידה דמצוה דלאו מצוה מי אמור אמר ליה מתעסק בעלמא אנא :

באוונא דמיא · אמבטי של מים וכך פירש בערוך : **מדידה** דמצוה דלאו דמצוה מי אמור כו' · בפקיקה לא בעינן של מצוה כדפירש' לעיל בשילהי כל הכלים (דף קכו:) אלא דווקא במדידה בעינן של מצוה :

הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

[גרי"ז וכו' ג,יתא באגנא וכן הוא ברש"י שם ועי' בערוך ערך אודנא וכן בברכות כבי ר' זירא הוה יתיב באגנא דמיא פרש"י באגנא גיגית]

הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

רבינו חננאל

אבל מוקצה [מחמת] חסרון כים אפילו ר"ש מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה וקיי"ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכתא בדברי המיקל ואסקינן בה הלכה למעשה · שהלכה כרבי שמעון בהלכות שבת כו"ן ואין הלכה כרבי יהודה אלא במוקצה מחמת איסורו ואשכחנן ר' יוחנן דאמר מודה ר' שמעון בזה · דגרסינן בפרק כירה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אין מוקצה לר' שמעון אלא כעין שמן שבנר בשעה שדולק הואיל והוקצה לאיסורו והוקצה למצוותו ומוקצה מחמת חסרון כים דברי הכל מוקצה הוא ואסור וקשיא לן הרא הלכתא דאמרינן בפ' כירה [ד' מ"ה] כי אתא ר' יצחק בר יוסף אמר הלכה כר' יהודה · וריב"ל אמר הלכה כר"ש וכו' וצריכא עיונא · (ואם) [ואכן] יש לומר הא ר' יצחק בר יוסף א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה . הא ריב"ל פליג עליה ואמר הלכתא כר"ש ואע"ג [דאמר] רב יוסף [התם] היינו דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה כר' שמעון וליה לא ס"ל (דא"ל) [וא"ל] אביי לרב יוסף ואת לא תסברא דר' יוחנן כר' יהודה סבירא ליה הני כולהו שמעתתא לא דייקינן : **מתני'** מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ומבעיא לן האי דקתני מפירין נדרים בשבת לצורך הוא אבל שלא לצורך השבת לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת או דלמא כי קתני לצורך אשאלה בלבד · אבל הפרת נדרים אפילו שלא לצורך השבת מפירין · אלמא הפרת נדרים כל אותו היום בלבד וסלקא כתנאי דתניא הפרת נדרים כל היום · ר' יוסי בר יהודה ורבי אלעזר בר שמעון אומר מעת לעת והלכתא הפרת נדרים כל היום בלבד וגרסינן בפ' נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה פי' שמועה זו והכי פסקה לה [התם] ר"ש בן פזי אריב"ל אין הלכה כאותו הזוג · ונשאלין לנדרים לצורך השבת · ומיבעיא לן בשלא היה לו פנאי מערב שבת או דלמא אפילו היה לו פנאי ופשטנא אפילו היה לו פנאי מערב (יום) [שבת] והוה אפשר להו לשאל נשאלין בשבת ויפיר דמי · מפירין נדרים שמפר הבעל לאשתו ונשאלין לנדרים שאילה לחכמים ומפרשינן בפרק נערה המאורסה סבר רב יוסף למימר נשאלין נדרים ביחיד מומחה בשבת ביחיד מומחה אין [בשלשה הדיוטות] לא דמיחזי כי דינא א"ל אביי כיון דסבירא לן אפילו מעומד ואפילו בקרובין ואפילו בלילה לא מחזי בי דינא · אמר רבא אמר רב נחמן הלכתא נשאלין נדרים מעומד יחידי ובלילה ובשבת ובקרובין ואפילו אפשר להן מבע"י: **פוקקין** את המאור· פירוש מניחין בגג מקום פתוח כגון זרת הן חסר הן יתיר ליכנס ממנו אור ונקרא מאור ותנן [פרק י"ג] העושה לו מאור בתחלה שיעורו מלא מקדח גדול של לשכה שירי המאור רום אצבעיים על רוחב גודל · ואם רוצה בשבת לסותמו מותר ועל זה שנינו פוקקין את המאור ופירושו סותמין את המאור כאשר פירשנו ומודדין את המטלית ואת המקוה אם הוא אמה על אמה ברום שלש ראוי לטבול בו: **פקקו** את המאור בטפיח.פי' טפיח כלי חרס קטן והוא כגון פתיא [וברבים] נקראין פתוותא כדגרסינן בע"ז בגמרא אלו דברים של נכרים אוסרין ואיסורן איסור הנאה [ד' ל"ג ע"ג] וכדתנן זמורה שהיא קשורה בטפיח מטלאין בה בשבת וקושרין את המקידה בגמי פי' מקידה כלי חרס כגון זה ששנינו בפ' היה מביא את מנחתה היה מביא את מנחתה פיילי של (חדשה) [חרס] ונותן בתוכה הצי לוג מים מן הכיור*). וזו שאמר רב יהודה אמר רב הילקטי קטנה היתה בין ב' בתים וגיגית סדוקה מונחת על גבן ופקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו מדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת וכך פירושו היה שם ב' בתים · והילקטי מלשון תל המתלקט והוא כמין קיר הוצצין ביניהן : וגיגית כלי כמין פתיא סדוק או כמין כפושא מפולשת והיה קבוע בכותל (חלול) [חלון] פתוח ובאותת שבת היה המת מוטל בבית אחד ובבית האחר היו רוצים להכנס בו כהנים ולא היו יודעים בבירור אם יש בגיגית פותח טפח ומביא את הטומאה אם לאו שכך שנו במשנתנו. טפח על טפח על רום טפח מביא את הטומאה. ועוד שנינו פרק העושה מאור [פי"ג : סנה ד'] לזון את עיניו ולדבר עם חבירו ולתשמיש בפותח טפח וסתמו את המאור בטפיח הוא כמין כלי לכסות את המאור הפתוח שלא יאהילו העומדים על הגג באותו המאור ויטמאו מן הטומאה המוטלת בתוך הבית כנגד המאור שהיה נפתח המאור יתר ממלא מקדח גדול של לשכה שזה שיעורו ומפורש במשנתנו פרק [הנזכר] לפיכך הוצרכו לסותמו. ואותה הגיגית היתה בכותל גבוהה מקומת אדם ופישוט זרועותיו ולמטה מן הגג מכדי תליית אדם ופישוט זרועותיו ולקחו מקידה שהיא כלי חרס ויש בה בכולה טפח וקשרוה בגמי ושלשלוה והעמידה כנגד פי הגיגית לראות אם פי הגיגית נתמלאה הנה יש בה טפח ומביאה הטומאה מבית לבית ואם היא פחותה ממלא הגיגית נתברר שאין בגיגית פותח טפח ואינה מביאה הטומאה · ויש אומרים קשרו המקידה בגמי בראש הקנה ושיעור פתחה של גיגית אם יש בה פותח טפח ואם לאו · עולא איקלע לבי ריש גלותא חזייה לרבה בר רב הונא דיתיב בארנא דמיא והיה מודד המים גובה במים ורוחבו · אמר לו אימר דאמרינן שהתירו חכמים מדידה דמצוה כגון מדידה של מקוה שצריך לטבילת מקוה מדידה דלאו מצוה מי אמור א"ל מתעסק בעלמא אנא כלומר אני מודד ולא מתכוון למדידה אני :

*) כמדומה שחסר כאן לציין בסוטה דף ט' דאיתא שם לפיכך הכהן משקה אותה במקידה של חרס וכ"ה ג"כ שם דף ל"ב וכן מציין הערוך ערך קד.

הדרן עלך מי שהחשיך בדרך· תהלה לעל במתי עב דורך :

גירסא ירושלמי בר"ה פרק אם אין מכירין בתחלתו · אמר עד אחד נולד לאיש פלוני בשבת מלין אותו על פיו השכה מוצאי שבת מטלטלין אותו על פיו · ר' חייא אמר מטלטלין אפומא (דימלותא) [דמלייתא] . רבי מתניאה מטלטל על אברתיה דזיהרא · ר' (מטל) [אמי מל] על פי נשים דאמרי שמשא הות בסוסיתא :

סליקא לה מסכת שבת. משירי אהודנו צח דודי. כי כביר מצאה ידי.
מי שזיכני להתחיל והוא יזכני לסיים. חזק ונתחזק הכותב לעד לא יוזק.

רב נסים גאון

אם יש בגיגית · עיקר דיליה במס' אהלות (פרק ג משנה ו) כזית מן המת פתוח בטפח והמת פתחו בד' טפחים להציל את הטומאה על הפתחים אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח · אמר ליה אנא מתעסק בעלמא אנא · עיקר שלו כבר פירשנו בפרק כלל גדול שהמתעסק פטור לענין שבת כמו שאמרו בכריתות בפרק אכל חלב (דף יט) אמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבים ובעריות חייב שכבר נהנה מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה ובגמרא דהזורק דבני מערבא (סוף פירקא) גרס המתעסק בשבת פטור היך עבידה אמר הריני קוצר חצי גרוגרת וקצר כגרוגרת פטור :

סליק מי שהחשיך וסליקא לה מסכתא דשבת בסייעתא דשמיא

אחר השלמת המסכת יאמר זה

ויועיל לשכחה בעזרת השם יתברך

הדרן עלך מסכת שבת והדרך עלן דעתן עלך מסכת שבת ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת שבת ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי :

יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא :

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך : מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי : יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש : לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני : ברוך אתה יי למדני חקיך : אמן אמן אמן סלה ועד :

מודים אנחנו לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינן מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך :

יהי רצון לפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת שבת כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך : כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים : אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד : יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום :

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן : יהא שמיה רבא וכו' יתברך וכו' על ישראל וכו' יהא שלמא וכו' עושה שלום וכו' :

יציאות השבת

א צריך להפריש חבירו מעבירה (ולעזור במצוה) אפילו במקום שיכול כשהוא לעשות אותה לבדו בלא סיוע. ד"ה בבא דרישא: דף ג ע"א
ב מותר להניח לנכרי ליקח חפצו מידו אבל לא ישראל: שם
ג לכבות נר בשביל חולה [שיש בו סכנה] מותר וכן לצוד נחש והאסור להצילו בענין אחר. ד"ה בר:
ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ד"ה בגד. ומפיס מורסא להוציא ליחה מותר.
ד"ה מפיס: שם
ה פושט ברה"י ומטלטל ברה"ר. ד"ה מהו שתעשה: שם ע"ב
ו הוציא ידו למטה מעשרה יכול להחזירה למעלה מעשרה. ד"ה כאן:
ז שכח פת בתנור לא ירדה אלא בשבין. ד"ה התירו:
ח עמוד ותעה בשביל שיזכה חבירך לא אמרי' במקום שפשע חברו. ד"ה וכי: דף ד
ט התראת ספק היינו דוקא שאחר התראה מחוסר מעשה קודם שיתחייב מלקות. ד"ה קודם:
י נתגלגל ספר מידו בכרמלית ואוגדו בידו גוללו אצלו. ד"ה היה קורא: דף ה ע"ב
יא הרחיק סכך סוכה מן הדופן ג' טפחים פסולה. ד"ה ואם תקק: דף ז ע"ב
יב לא אמרינן לבוד אלא במחיצות ולא בכלי ובאין רחב ד'. ד"ה שבעה: דף ח
יג גלגל תיבה מרובעת חוץ לארבע אמות פטור חבית עגולה חייב. ד"ה לא: שם ע"ב
יד בית ותצר אין נתרין בלתי אלא בהם ד' או בלתי מכאן ולתי מכאן. ד"ה אע"ג: דף ט
טו גגות חצירות וקרפיפות רשות אחד. ד"ה גזירה:
טז אסור להשהות אשתו בלא כתובה: שם
יז ע"ש ומיו"ט לא יאכל עד שתחשך אפילו (סמוך למנחה) [התפלל מנחה]. ד"ה לא: שם ע"ב
יח התחיל לאכול סמוך למנחה אין מפסיקין ובדאיכא שהות ביום להתפלל. ד"ה ואם וד"ה אין:
יט אסור לטעום כלום קודם שיבדיל ואם התחילו אין מפסיקין. ד"ה לימא:
כ מותר לאכול סעודה קטנה במנחה גדולה עד זמן תפלה. ד"ה בתספורת:
כא סעודה גדולה היינו סעודת אירוסין ונישואין וברית מילה: שם
כב וסמוך למנחה קטנה אסור סעודה קטנה ואם התחיל מפסיק: שם
כג טעימה בעלמא מותר סמוך למנחה: שם
כד דרכן היה להרחק ללמוד חוץ מביתם כי לא היו יכולין ללמוד בעסק בביתם. ד"ה הא לן:
כה תפלת ערבית אין לבטלה בחנם אלא לצורך מצוה אפילו היכה עוברת. ד"ה למ"ד:
כו שתה רביעית לא ישא כפיו. ד"ה התם: דף י
כז מנחה אין בה נשיאות כפים (עיין בתוס' מסכת תענית פ"ד דף כו ע"ב ד"ה מנחה):
כח צריך לאזור חלציו כשמתפלל ולדידן שיש אבנט ומכנסים א"צ. ד"ה טריהוהא:
כט אין להתפלל יחף אלא בהשעה כאב ויום הכפורים. ד"ה רמי:
ל דין עדיף מתלמוד תורה. ד"ה אי איכא:
לא דין מרומה אין לדון. ד"ה דין אמת:
לב הזמינו לבית הכסא או למרחץ אין להתפלל בו. ד"ה שאני: שם ע"ב
לג אסור לומר שלום בבית המרחץ (זהו בגמרא):
לד הנותן מתנה לחבירו מאהבה צריך להודיעו אבל לא בצדקה. ד"ה הנותן:
לה מתנות כהונה מותרים לזרים כגון הזרוע. ד"ה יהבה:
לו גגין שלנו שאין מתממין עליהן מותר להגביהם יותר מהבהכ"נ. (ד"ז ברא"ש) [תוס' יבמים דף יא]:
לז (אין) [אנו] מפסיקין [מללמוד] לק"ש ולתפלה אלא אם כן תורתו אומנתו: דף יא
לח לא יעמוד ברה"י וישתה ברה"ר בחפצים הצריכים לו. ד"ה לא יעמוד:
לט מותר להרוג כינה. ופרעוש חייבין עליה. ד"ה שמא: דף יב
מ אסור להבחין בין בגדו לבגדי (אשתו) [חבירו] לאור הנר. ד"ה אפילו:
מא מתפללין על החולה דיפה צעקה אף לאחר גמר דין. ד"ה ר"י אומר: שם ע"ב
מב מותר לקרא בנו בשם הצדיק אף כשיש רשע ששמו כך. ד"ה שבנא:
מג אין לישב גבוה מראשותיו של חולה. ד"ה לא ישב:
מד החזן מותר לקרא במחזור בליל יוה"כ (עיין במרדכי):
מה אסור לקרוא לאור הנר אפי' גבוה מאד. (זהו בגמרא) [ועי' בספר התרומה]:
מו השמש אין לבדוק כוסות וקערות לאור הנר של שמן בין קבוע בין אין קבוע. (עיין ברא"ש):
מז פתח פתוח לרשות הרבים אין בו משום ייחוד. ד"ה מה אשת: דף יג
מח ייחוד מותר בנדה: שם
מט ואסור הוא בבגדו והיא בבגדה. (שם בגמרא):
נ עולא מנשק לאחתיה כי ידע בעצמו שלא יהרהר. ד"ה ופליגא דידיה:
נא אי דמיא כבשורא לחיי ואי לא אסור: שם
נב אסור להושיט לאשתו נדה לידה בימי ליבונה. ד"ה בימי: שם ע"ב
נג אבל רגיל לאכול עמה בימי טהרה אין צריך היכר בימי טומאה. [בהגהת אשרי] (ד"ז ברא"ש):
נד וכשאוכל עמה על שלחן נותן קנקן ביניהן אפי' בימי ליבונה:
נה לא יגע ביד ערום בספרים כן ללמוד הן לגוללן. ד"ה בלא אותה: דף יד
נו כלי חרס שנטמא מסמא אפילו מאויר אחוריהן ואין מקבלין טומאה אפי' בנגיעת גבן. ד"ה ה"ג: דף טו
נז הלוקח כלי מתכות חדשים מן הנכרי צריכין טבילה ולהטביל כלי זכוכית. ד"ה רב אשי: שם ע"ב
נח זרעים וירקות כפור שלג גליד מלח אין מביאין טומאה ואין חוצצין [אילן מביא טומאה]. ד"ה כל: שם ע"ב
נט (אילן מביא טומאה) חבורים במת טומאת שבעה ואפי' ע"י אהל ואפי' אין בהקיפו רק טפח קרוי אהל [וד"ה שמעו]: דף **

ס תרב כחלל אפילו ע"י אהל ואפילו אין בהקיפו רק טפח קרוי אהל. ד"ה ועל:
סא בית קבול שלפעמים נותנים ולפעמים מסירין ממנו חשיב בית קבול: שם
סב לפרוש מצודה לעכברים מע"ש שרי. כ"מ ד"ה אין פורשין: שם ע"ב
סג ר"ת התיר לבנות בשבת ע"י קבלנות נכרי אך לא סמך על זה ור"י התיר בתלוש ואסר במחובר וכן באכל בתוך התחום. ד"ה אין נותנין:
סד לא יאמר לתקן מנעלים בשבת אלא יאמר תעשה לכשתרצה: (כ"מ) ת"י שם
סה הביאו לו כליו שכבסן בשבת אסור ללבשן (שם):
סו מותר לגרוק תנור באפר בי"ט בלא מים וע"י מים אסור. ד"ה אבל: דף יח
סז אדם בריא מניח קילור בעין בשבת דהוי לתענוג. ולרפואה דווקא בערב שבת. ד"ה ומתרפאת:
סח מותר להשאיל כליו לנכרי ואף אם יעשה בו מלאכה ובבהמתו אסור. ד"ה והשתא:
סט אין להשאיל סוס לנכרי אף כי מפקירו ואם כבר השאילו ולא החזירו יפקירנו בפני שלשה. ד"ה דמפקרא. שם ע"ב
ע אין נותנין פת לתנור פתוח עם חשיכה וכן בשר איל. ד"ה התם:
עא לא ישאל לנכרי חלוק אלא כדי שיצא מפתח ביתו. ד"ה ולא ישאילנו:
עב אין משלחין אגרות בע"ש אא"כ קצן דמיו או שיגיע שם ושכיחא [בי דואר] במתא וכד' וכה' מותר. (ד"ז בגמ'): דף יט
עג מותר לשלוח לנכרי יין ע"י נכרי אם ישלח אחריו ואפי' בשבת משום דרכי שלום. (כ"מ)[ת"י] ד"ה נותנין:
עד נותנין מזונות לנכרי בשבת ולא תפלים: שם
עה אסור לטרות לתת מזונות לפני חזיר: שם
עו לא ישכיר חלוק וטלית לנכרי בע"ש ואפי' משכירו חדש ושבוע ואם משכירו ליום אפי' ברביעי ובחמישי נמי אסור ודווקא שכירות דנראה כנוטל שכר שבת אבל שאלה לא. ד"ה לא ישכיר:
עז אין מפליגין בספינה ואפי' בתוך התחום. ד"ה אין:
עח טוען בית הבד מבעוד יום בע"ש והשמן זב בשבת. ד"ה ר"י:
עט היסור קדירה חיתא שאינה ראויה בין השמשות. [ד"ה שמן]: שם ע"ב
פ אסור לטלטל בגדים ומתגלות שכסה בהן דגים (ושאר דברים) המלכלכים אותן. ד"ה הני:
פא להציל מדליקה לקפל הרבה כלים לתוך כלי אחד מותר. ד"ה וחד:
פב להציל תוך כלי אחד מאה סעודות: שם
פג צריך לבלוע המוציא מצד התחתונה דפת לצד האור דקדים בישולו לרש"י ולריב"א מעליונה. כ"מ ד"ה איבעיא: דף כ

במה מדליקין

פד מותר להדליק נר שעוה. ד"ה עד כאן: שם ע"ב
פה מותר להשתמש בשמן פסול כשיש כבר נר כשר וכן דבר שיכול לעשות בלא נר למזוג יין מחבית: (עיין במרדכי סי' רס"ג וכ"ה בתו"י ד"ה מבני)
פו נדר לחבירו שעוה יכול לתת לו פסולת הדבש. ד"ה למאי נ"מ: דף כא
פז שמן דגים מדליקין בעיניה. ד"ה חלב:
פח נר חנוכה אסור להשתמש לאורה כבתה אין זקוק לה. ד"ה ומותר:
פט לדידן אין לחוש מתי ידליקנה ואין לה שיעור. ד"ה דהי: שם ע"ב
צ נר א' לכל בני הבית [מוסיף והולך] ד"ה והמהדרין:
צא מצוה להניח על פתח ביתו וכשיש חצר לפני הבית מניח בחצר. ד"ה ומצוה:
צב הניח למעלה מכ' יכבנה וידליקנה למטה. ד"ה נר חנוכה: דף כב
צג אתרוג מותר ביום טוב אחרון ולא טוי סוכה. ד"ה אסור.
צד נולדה בזה מותרת בזה: שם
צה נויי סוכה אסורים ואפילו נפל ואפילו בחול המועד. ד"ה סוכה:
צו עצים הנותרים יותר מכדי הכשר סוכה אסורין: שם
צז מתירין ציצית מבגד לבגד לעשותה בבגד אחר אבל לא מזוזה ומתירין ציצית מטלית של מתים. ד"ה רב אמר:
צח אין לשנות המנהג שנהגו שלא להדליק מנר לנר. ד"ה ש"מ: דף כג
צט שמן זית מצוה מן המובחר [לנר שבת] ד"ה מריש:
ק ר"ת פוסל ספר תורה שאינה כתובה בדיו. ד"ה כל:
קא ראש חדש טבת שחל להיות בשבת מפטירין רני ושמחי. ד"ה הדר: שם ע"ב
קב הבעל והאשה ירגילו בנר שבת. ד"ה ה"ג:
קג ר"ת פירש דכתובה דיתומה כותבין מבי נשא. ורשב"א אומר דיכולין לכתוב מבי אבוה. ד"ה דבי נשא:
קד אין לומר כשם בהודאה ומיהו במסכת סופרים (פ"כ ה"ח) משמע דיש לאומרו:
קה הטעם שאומרים יעלה ויבא בתפלה בעבודה ובברכת המזון בבונה ירושלים. ד"ה בבונה: דף כד
קו אין רגילין לעשות מלאכה בר"ח. ד"ה או דלמא:
קז בחנוכה ופורים אם לא אמר על הנסים אין מחזירין אותו. ד"ה דתני:
קח אין אומרים עננו בשחרית אלא ש"ץ. ד"ה תעניות:
קט לוה אדם תעניתו ופורע [אף שהתפלל עננו]: שם
קי על התורה אומר ביוה"כ במנחה. אין מזכירין של ר"ת בעל התורה. ד"ה ולית הלכתא: דף כד ע"ב
קיא הבערה שלא לצורך כלל אסורה ביו"ט. ד"ה לפי:
קיב אסור להדליק ולהסיק באיסורי הנאה. ד"ה הא בחול: דף כה
קיג כרת עד ששים שנה מיתה בידי שמים מקצרין שניו ובירושלמי כרת עד חמשים שנה מיתה עד ס' ערירי זרעו נכרתים. ד"ה כרת:
קיד חובה לסעוד במקום הנר משום עונג. ד"ה הדלקת: שם ע"ב
קטו המדליק נר בשבת מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו ואם היתה דולקת יכבנה ויחזור וידליק. ד"ה חובה:

קטז ציצית חובת גברא ומברך להתעטף בציצית. ד"ה סדין:
קיז אין להטיל ציצית בטלית של פשתן והוי ברכה לבטלה: שם
קיח נשים פטורות מציצית וכן כסות לילה. ד"ה גזרה:
קיט טבל אסור בהנאת כילוי וכן תרומה לישראל להאכילה לבהמתו. ד"ה אין מדליקין: דף כו
קכ שיראין חייבין בציצית מן התורה. ד"ה סד"א: שם ע"ב
קכא אין לו טלית בת ארבע כנפות פטור מן הציצית. ד"ה מסתברא: דף כז ע"ב
קכב תפילין צריכין רצועות שחורות ולתורכן בשערן (זהו בגמרא):
קכג מדליקין בצמר גפן וקנבוס: ד"ה כל היוצא:
קכד מותר להדליק בפתילה שאינה מהובהבת. ד"ה רבא אמר: דף כט
קכה אין מדליקין בסמרטוטים אפילו מחורכין. ד"ה ולא:
קכו מותר לגרר ספסלים גדולים וקטנים. ד"ה ה"ג: שם ע"ב
קכז נושא כלאים עליו במקום דליכא פסיק רישיה שלבוש גם לבושים אחרים. ד"ה וכלבד:
קכח ישתדל שיברכוהו אנשים חשובים. ד"ה ה"ג ר"ת: שם ע"ב
קכט אין דרך לעשות מזוזה בפתח שיש בו טינופת ויש בבית כותי וכותית:
קל עיר שיש בה הזירים פטורה מן המזוזה):
קלא אין מערבין אלא לדבר מצוה. [ד"ה לא]: דף לד
קלב שלא לומר לנכרי (עם) [ספק] חשכה הדליק הנרות [הגמ"ר]:
קלג הניח עירובי תחומין בין השמשות לא קנה אלא בעירובי חצירות. ד"ה שניהם:
קלד צאת הכוכבים לא הגדולים הנראים ביום ולא הקטנים הנראים בלילה. ד"ה תרי תלתי: דף לה
קלה קורה גדולה אינה מתבטלת מתורת כלי מפני כובדה ומותר לטלטלה וכן כלי גדול. ד"ה ואפילו:
קלו איתרו להדליק מפני טרדת חולה מקדימין להדליק קודם חליצת תפילין. ד"ה ר"י: שם ע"ב
קלז דבר שמלאכתו לאיסור מטלטלו לצורך גופו ומקומו אבל לא מחמה לצל. ד"ה הא ר"ש: דף לו
קלח מחט בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה. עיין ד"ה למחט:
קלט ישב קוץ בושט חוששין שמא הבריא: שם
קם אין כותבין שם מדינה בגט. ד"ה נפקא: שם ע"ב

כירה

קמא קש היינו שטופל"א ותבן הוא הנקצר עם השבולת ד"ה כירה:
קמב אינה גרופה אסור להחזיר על הכירה אפי' הותמה כל צרכה. ד"ה חמין:
קמג בגרופה מחזירין אפילו בשבת. ד"ה וכ"ה:
קמד אבל ערלי אסור שעשה כדפנות וכיסוי אבל אם דפנות עשוין מותר: שם
קמה מותר לסמוך אצל האש כשדופני הכירה מפסיקין. ד"ה ת"ש: דף לז
קמו מותר להשהות בכירה שאינה גרופה ולהחזיר עליה אסור אלא אם כן גרופה ואפילו בשל כל צרכו. ד"ה אמר ר"ש: שם ע"ב
קמז שכח קדירה על גבי כירה ובשלה אסור אי לא בשל כמאכל בן דרוסאי. ד"ה שכח: דף לח
קמח עברה ולשה במזיד במים שלא לט אסור. ד"ה עבר:
קמט בהטמנה שרי טפי מיתם אחר ממיתם ראשון ובהשהה בהפך. ד"ה פינה: שם ע"ב
קנ בתנור משהין קדירה חייתא אפילו באינו גרוף. ד"ה תנור:
קנא פותקין מים לגינה בע"ש ומתמלאת והולכת בשבת: ד"ה מעשה:
קנב נתבשל קודם שבת שרין אף בכלי ראשון לא נתבשל אסור אף בכלי שני. ד"ה כל שבא: דף לט
קנג עפר תיחוח שאין דופני גומא מתקיימין לא שייכא ביה גומא. ד"ה היכא ביניהו:
קנד אין טומנין בע"ש בדבר המוסיף הבל ומשחשיכה אפילו אינו מוסיף הבל. ד"ה ממעשה: שם ע"ב
קנה הטמנה בטלה אף בקדירה חייתא [שם] ואם הטמין (נכרי) אסור אף הבשר שהיה ראוי לאכול שרי.
קנו ביו"ט מחמם מים לרגליו ולא לכל גופו ואסרו זיעה ורחיצה אף כשהוחמו מעי"ט. ד"ה וב"ה מתירין:
קנז הכרעה הוי כשהראשונים גלו דעתם שראוי לומר כדברי המכריע: ד"ה הלכה: דף מ
קנח הכרעת תלמיד אינה הכרעה: שם
קנט להפשיר מים לצורך שתיה מותר. ד"ה מפני: שם ע"ב
קס כלי ראשון אסור כיד סולדת ולא השני. ד"ה וש"מ:
קסא אסור להרהר בדברי תורה במרחץ אף בלשון חול. ד"ה וכ"ת:
קסב לא יאחוז באמה. [ד"ה פשיטא]: דף מא
קסג מותר ליתן צונן לתוך חמין בכלי שני בכוס או בספל ולא באמבטי וכלי מלא צונן אין לתת בכלי ראשון. ד"ה נותן אדם: דף מב
קסד עירוי מבשל בכדי קליפה. ד"ה אבל: שם ע"ב
קסה כלי ראשון אין מגעילין על ידי עירוי: שם
קסו עירוי רותחין על התרנגולת אסור כדי קליפה וכן בשר מליח שרתחו בכלי ראשון: שם
קסז לרש"י בכל תרי ליטנא בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר אחרון ולר"ת בשל סופרים הלך אחר המיקל וריב"א פירש לעולם הלשון ראשון עיקר: ד"ה והיינו:
קסח מותר לתת מלח בתבשיל בכלי ראשון אך יש להחמיר אף בקערה כיד סולדת: שם
קסט אין ליטול משמן המנטף מנר שהוא דולק. ד"ה ואי
קע המסתפק מן הנר חייב שמכבה: שם
קעא אסור לבטל כלי מהיכנו. (ד"ז בגמרא) [ד"ה בעודן עליו]: דף מג
קעב עישר במזיד ואין לו פירות יאכל. ד"ה טבל.
קעג מוקצה לחצי שבת אסור באכילה ולא בטלטול: ד"ה בעודן:
קעד מותר לרדות דבש שעף בכוורת על גבי תלות. ד"ה דתשיב שם ע"ב

קעה לא יסגור תיבה במקום שמצויים זבובים [עיין מרדכי]:
קעו אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל ובהפסד מרובה שרי. ד"ה כבר:
קעז זקיפת מטה צריך שיהיה ניכר שנעשה לצורך מי. ד"ה חס להס:
קעח אבל ערלי ממטה למעלה אסור. ד"ה ופורסין:
קעט טלטול מן הצד אסור כשנעשה טלטול לצורך דבר אסור. ד"ה דכ"ע:
קפ כל דבר שדעתו ליטלו בשבת אפילו מניח חשוב כשוכח ומנערו בשבת: שם
קפא נר חנוכה כבתה ליל ראשון מוסיף ליל שני ומדליק בו כבתה ליל ח' עושה לה מדורה בפני עצמה. ד"ה שבנר: דף מד
קפב אין מוקצה לרבי שמעון אלא מחמת חסרון כיס. ד"ה מטה:
קפג הניח נכרי או תינוק לדעת ישראל הוי מניח. ד"ה יש עליה: שם ע"ב
קפד כלי המחזיק יותר מארבעים סאה מטמא מדרס ומציל בצמיד פתיל. ד"ה מוכני:
קפה נקב שבאהל המת שנסתם כולו מציל אף שאינו מבטלו ואין לטלטל ארון הקדש ולבטלו שם: ד"ה ואין מצלת:
קפו מותר לתקוע נר בדלת הסובבת:
קפז שכח מעות על הכר מנערו לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו. ד"ה הא אין:
קפח אסור לטלטל אפרות חי. ד"ה הכא ב"ע: ד' מה ע"ב
קפט בשר תפל מותר לטלטלו: שם
קצ מנורה של חוליות ואינה מפורקת: אין בה בנין ומותר להחזירה. ד"ה דחוליות: דף מו
קצא ניטלה אם והטרפחת כשירה. ד"ה הורה:
קצא שרגא דשמן שרי לטלטל ונפט אסור [אפילו של מתכת]: ד"ה דנפטא:
קצב מתירין נדר של מצוה. ד"ה מי יימר וכו' בעל: שם ע"ב
קצג שלשה מתירין בכור ודוקא מומין מובהקין כגון נסמית עינו וכי האי גוונא. ד"ה התם:
קצד פתילה שלימה שרי לטלטלה. ד"ה הנח: דף מז
קצה אין לטלטל אבן שעל פי חבית אלא מטה על צדה ונופלת. ד"ה ואמר:
קצו שלש על שלש מקבל טומאה אף לעשירים ובמדרס לעשירים שלשה על שלשה ולעניים ג' על ג'. ד"ה בגדי:
קצז אפר שהוסק מערב שבת מוכן לכסות בו צואה או רוק. ד"ה הוה:
קצח מטלטלין כוס אף שיש בו איסורי אכילה כגון שיורי יין נסך: שם
קצט כרעי המטה מותר להחזירן ברפוי:
ר טלית שאחז בו האור מצד אחד נותן מים בצד אחר. ד"ה מפני: שם ע"ב
רא מותר לתת מים בזאנפ"א בערב שבת להגביה השמן: שם

במה טומנין

רב הטמנה לצורך מחר אסור אף בתבשיל וקדירה חייתא בדבר המוסיף הבל: ד"ה במה:
רג אסור להניח גחלים תחת קדירות וליתן עפר עליהם. ד"ה דזיתים: דף מח
רד גורפין כירה ומטמינין בה: שם
רה מותר להשים תפוחים אצל האש סמוך לחשיכה: שם
רו הטמין תפוחים עם קדירה אסור [להחזיר או להוסיף עליו כרים]: שם
רז מסירין קדירה מכירה ומשימין בקרקע (להשים עליהם כרים וכסתות או להוסיף עליהן): שם
רח אין ליתן קיתון בקרוב למדורה אפי' להפשיר. ד"ה מ"ש ממיחם:
רט מותר לתת כיסוי על תגי הגיגית. ד"ה מ"ש:
רי מוכין אם עמן בהן מטלטלין ולא גיזי צמר. ד"ה וכי מפני:
ריא מחזירין חוטי סרבל אם נתקו ורחב הנקב. ד"ה הא בחדתי:
ריב חבית מליאה פירות מתיז ראשה בסייף ונוקבין המגופה. ד"ה וכי: שם ע"ב
ריג תפילין היא רפוי בידינו לפי שלא מסרו נפשם עליה. ד"ה כאלישע דף מט
ריד אין מחזיקין נאמנות באדם המניח תפילין: שם
רטו לא יישן ולא יפיח בהן ולא יסיח דעתו מהם. ד"ה שלא:
רטז לשנות עצמו ומעשיו בשעת גזירת המלכות אסור ואין חייב למסור עצמו על התפילין במקום שיכול לקיים בענין אחר ד"ה נטלם:
ריז מטלטלין עורות יבישים ולא לחים. ד"ה טומנין:
ריח חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך לישיבה ישב אע"פ שלא קשר. ורבינו תם פירש דבעי קשירה. ד"ה ורב אסי: דף נ
ריט יוצאין בפשתן סרוק ומנופץ שלבשו בשמן ונותנו על המכה שלא ישרטו בגדיו:
רכ מותר לגרר גלדי צואה וגלדי מכה שעליו [אם מתביישים לילך בין בני אדם]. ד"ה בשביל: שם ע"ב
רכא אין לפצוע זיתים לחוף בהם ראשו אף בחול [תוס' יבמים בד"ה מהו]:
רכב מותר להשתמש למטה מסלסה באילן. ד"ה גורדיתא:
רכג נוטל לפת וצנון הטמונים בקרקע ולא בשרשו. ד"ה מקלת:
רכד מותר לגלות קדירה המכוסה ויחזור ויכסנה גילה מבעוד יום לא יכסנה משתחשך. ד"ה כסהו: דף נא
רכה אין לרחוץ ידיו בשלג וכן כשנקרשו שמים וברד מעורב בהם. ד"ה אין מרסקין: שם ע"ב

במה בהמה

רכו אין מכבדין אלא בפתח הראוי למזוזה אבל כשהולכין בחבורה מכבדין בכל מקום. ד"ה קדמיה:
רכז נטירותא יתירה אסורה כגון פרה באפסר ובכל נוי בהמה אסור לצאת ד"ה אמר שמואל: דף נב
רכח עגלים יוצאים באפסר סוס ברסן או באפסר אבל באפסר ורסן אסור ומותר להשים רסן או אפסר ברחש הסוס שם

רכט המנהיג הסוס לא יוציא חבל מתחת ידו טפח ויגביה מקרקע טפח ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צואר בהמה : שם

רל כופת שאור שי' אדם לישיבה טהור בשיש שינוי מעשה . ד"ה בגאין :

רלא שבעת הדביקה בבשר ואינו מסירה אינה חוצצת . ד"ה והא איכא : דף נב ע"ב

רלב קרצוף שרי ביו"ט ואסור בשבת . ד"ה מהו ליתן : דף נג

רלג בבהמה לא גזרו אגר אטו רשות הרבים : בהמה הוי דבר בטל : שם

רלד מותר לתת אוכף ע"ג בהמה . ד"ה דשמעיה :

רלה מותר להנהיג גלאים בשאין מושכין דבר אך אסור בנושאין את התבלים . ד"ה והתנן אדם : דף נד

רלו אין מעשר בהמה טבל אחר האורכן . ד"ה הוה מעשר : שם ע"ב

רלז אין להוכיח מי שודאי אינו מקבל תוכחות . ד"ה ואע"ג : דף נה

רלח אנו מזכירין זכות אבות . ד"ה ושמואל :

רלט מורד במלכות יש לברר שהוא מורד אבל אין לעשות לו בלנת דין ולעיין בדינו . ד"ה שהיה לך : דף נו

רם אשה שנאנסה מותרת לבעלה ולבועל. ד"ה ליקוחין:

רמא רשאי לומר בפני המלך על אחר אדוני פלוני . ד"ה דאמר ליה :

במה אשה

רמב אשה יוצאה בחוטין בקליעת שערה ואסור לסתור קליעת שערה . ד"ה במה אשה : דף נז

רמג דברים שמותר לצאת בהם מותר לקשור ולהתיר ברה"ר : שם

רמד שירים טבעות נזמים תוצאין דבוקים על הבשר רפויין אין חוצצין חוטי אזן אין חוצצין . ד"ה הכא בקטלא : שם ע"ב

רמה שעטנז שוע טווי ונוז אסורין רך וקשה ללבוש ובהעלאה אבל לבדים קשים שרי להציע תחתיו ואפילו רכין בשאין דרכן לכרוך נימא כמו מרדעת המור וכרים ומכסאות . קולטרא בשיש בהם בלאי צמר ופשתן אסורין אבל גיזי צמר מותרין . ד"ה אין בה :

רמו יוצאין בזגי כסף וזהב התלויין בשלשלאות ותקועין יפה . ד"ה מאי שנא : דף נח

רמז יכול לקבוע מפתח כסף ברצאש תגורו ולא של ברזל וכי האי גוונא כזוג והותם . ד"ה הב"ע :

רמח כפה שנתנו לספר טהור מן המדרס בלא מעשה דכיון דאסור בהנאה חשיב כשינוי מעשה . ד"ה אע"פ :

רמט כל שהוא אריג אין בו משום תכלה ומותר לצאת בו . ד"ה כדרב הונא :

רנ עטרת כלה אסור דוקא לחתן וכלה ולא תצא בהם ברה"ר . ד"ה ולא בעיר : דף נט

רנא תכשיטין שאסרו חכמים לצאת בהן אף לאשה חשובה אסור . ד"ה מאן : שם ע"ב

רנב מותר ללבוש הרבה מלבושי' מפני הקור אבל לא בשני חגורות אם אין בגד מפסיק ביניהם . ד"ה תרי .

רנג לחלק שיער בשבת רש"י אוסר ור"י מתיר ד"ה למאי : דף ס

רנד כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטל לצורך גופו ומקומו ומצלאין אותו ביו"ט . ד"ה לא בסנדל :

רנה קושרין מנעל של שמאל תחלה ונועלים של ימין תחלה בשאין בהם קשירה . ד"ה וסיים : דף סא

רנו הנכנס לבית הכסא חולץ תפילין של ראש [ולא] של יד . ד"ה דילמא :

רנז יוצאין בקמיע מומחה גברא או מומחה קמיע . ד"ה אע"ג :

רנח שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ולא דלי"ת ויו"ד . ד"ה שי"ן : דף סב

רנט יוצא האיש בטבעת שיש עליה חותם ולא תייסיק האיש דילמא שליף ומחוי . ד"ה ותילופיהן .

רס אין יוצאין בבגד להציל מטינוף . ד"ה וכמו, דף סד ע"ב

רסא יוצאה במוך שתקנה שלא יפול דמה בשערה : שם

רסב לא תתן בפיה פלפל וגלגל מלח לכתחלה ומוך שבאזנה ושבסנדלה . ד"ה ובלבד שלא תתן .

רסג יוצאות נשים בזמן הזה בתכשיטין וטבעות ד"ה ר' ענני :

רסד דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין ובחדרי חדרים [אם] אין [הרואה] תובעו מותר ד"ה אמר רב : דף סה

רסה הטובלת במקום שרבים מצויין שם תולה מתללת לפניה . ד"ה מפני .

רסו יש ליתן מתללת תחתיה מפני הטיט . שם :

רסז נשים המסוללות זו בזו אסורות אף לכהן הדיוט[א]. ד"ה פסולות . שם ע"ב

רסח לא אמרי' קמא קמא בטיל בשהאיסור רבה אלא עד נתינת טעם . ד"ה שמא : שם

רסט מעין בזוחלין מקוה באשבורן : שם

ער זבה אינה צריכה מים חיים : שם

רעא מותר לטבול בנהרות אפי' גדלו מאד. ד"ה דאמר.

ערב מי שנכווצו גידי שוקיו הולך במקלו בשבת ד"ה הקיטע :

רעג תינוקות שתקקו לפת ואתרוג טהורים שאין מתקיים . ד"ה טמא : דף סו

רעד שטעלצ"ן אין טמא מדרס ועגלה שעושין לקטן ללמוד ללכת טמא . ד"ה עגלה וד"ה קשורי :

כלל גדול

ערה גר שנתגייר בינו לבין עצמו איט גר. ד"ה גר. דף סח

רעו המהלך בדרך ואיט יודע מתי שבת מהלך כל מה שירצה . ד"ה עושה : דף סט ע"ב

רעז בע"ז יהרג ואל יעבור אפי' איט מקבלה באלוה . ד"ה רבא אמר : דף עב ע"ב

רעח ומה שלא השתחוה מרדכי להמן מפני קידוש השם ברוב עם : שם

רעט גונח יונק חלב בשבת משום צער . ד"ה מפרק . דף עג ע"ב

רפ חולב לתוך קדירה : שם

רפא סובין מצטרפין לחלה . ד"ה שכן : דף עד

רפב בורר אוכל שחפץ בו מתוך אוכל הוי בורר . ד"ה היו לפניו :

רפג ברירה הוי פסולת מתוך אוכל או אוכל מתוך פסולת כשהפסולת מרובה . ד"ה בורר ואוכל :

רפד בורר ואוכל לאלתר ביד מותר לכתחלה ובקנון ובתמחוי פטור ואסור ובנפה וכברה חייב . ד"ה והתניא .

רפה בסילקא סייך טחינה ... בשאר אוכלין שריא לפרר . ד"ה האי . שם ע"ב

רפו מחזיר קני מנורה של חוליות ולא הוי בונה . אבל כשעושה כלי לגמרי חייב . ד"ה חביתא :

רפז פסיק רישא במידי דלא ניחא ליה (שרי) [פטור]. ד"ה עפי ניחא : דף עה

רפח מליחת אוכלין אסור אפילו ביום טוב . ד"ה אין עיבוד : שם ע"ב

המוציא יין

רפט כוס של ברכה רביעית לוג וכן לנטילת ידים . ד"ה צריך : דף עו ע"ב

רצ טעון מזיגה והכוס שלם ד"ה כדי שימזגנו :

רצא טועם כדי שיסלק טעימה לצד אחד ויראה כמלא לוגמא . ד"ה ויעמוד :

רצב שיעורא רובע רביעית מי . ד"ה ועוד : דף עז

רצג עת תנור באליה וכעין תורא שרי . ד"ה תחת : דף עח ע"ב

רצד טוענין ליתומים וללקוחות מזויף ופרוע . ד"ה ת"ק סבר :

רצה אסור להשהות שטר פרוע ע"י קריעה ומחיקה :

רצו אמר אין לי ראיה ולא אמצא קיום ואח"כ מצא לא מהני : שם

רצז מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. ד"ה רב"י גרים:

רצח עדי מסירה כרתי . ד"ה כדי : דף עט

רצט כותבין גט על הדפתרא : שם

ש גויל עור שלם והולקים אותו לצד שיער קרי קלף ולצד בשר הוי דוכסוסטוס . ד"ה קלף : שם ע"ב

שא ומה שכותבין על קלף שלנו ספר תורה תפילין ומזוזות דעיבוד שלנו כעפין שלהם : שם

שב ספרים נכתבים בכל לשון ואפילו על נייר שאינו מחוק ותפילין ומזוזות על עור ובלשון אשורית . ד"ה תפילין :

שג מזוזה שכתב פרשה ראשונה אחר שניה כשרה . ד"ה הא מורידין :

דש פשוטי כלי עץ טהורים גולמיהם טמאים(ובכלי מתכת הוי איפכא) . ד"ה תפי : דף פא

שה לא הוי בית קיבול אלא היכא דמה שבתוכו אינו מיטלטל אלא על ידו : שם

שו מותר להדליק נרות ע"י שינוי שלא ישרש : (ד"ז ברא"ש סימן א) :

שז אסור למשמש בצרור ד"ה אסור :

שח מותר לטלטל אבנים מקורזלות אף בשיש בית הכסא קרוב . ד"ה מהו : שם ע"ב

שט נוטלין מן הראוי לבהמה להאון שיניו ומגבב משלפניו להדליק ביום טוב . ד"ה והכמים :

שי מחלוקת ואח"כ סתם בהדא מסכת הלכתא כסתם משנה ובשני מסכתות או בברייתות פליגי אמוראי . ד"ה והאמר :

רבי עקיבא

שיא ביתו סמוך לע"ז אסור לבנות . ד"ז בגמרא : דף פב

שיב אבן מסמא זב עליה והכלי תחתיה או [ע"ג האבן] מטמא . ד"ה באבן : שם ע"ב

שיג ע"ז וקבר לא מיתסרו במחובר : ד"ה ורבנן :

שיד תשמישי ע"ז שנשברו ואין הדיוט יכול להחזירן שרי וכשהן חוליות קטנות אסורות. ד"ה ע"ז : דף פג ע"ב

שטו כלאי זרעים מותרים באכילה ואסור לזרען בארץ מדאורייתא . ד"ה ד' על ד' רוחות : דף פד ע"ב

שטז שבת הגדול נקרא על הנס של פסח שהיה מקחו בעשור שהיה אז בשבת וניסן היה ביום ה' . ד"ה ואותו יום : דף פז ע"ב

שיז פלפל ארוך לבן שחור מצטרף לשיעור הקדירה . ד"ה תבלין : דף פט ע"ב

שיח פיגול נותר טמא מצטרף [למלקות ולא לחטאת] . ד"ה אסורין :

שיט מוכר כרשינים ונותן לעו"ג המגדל חזיר אבל ישראל אסור לגדלו . ד"ה שמצניעין : דף צ ע"ב

המצניע

שכ אי אוכל פחות מכביצה מקבל טומאה . ד"ה אי לענין : דף צ"א ע"א

שכא אגי שיעור אסור מן התורה : ד"ה כגון :

שכב מקום תפילין בזרוע למעלה מן המרפק . ד"ה במרפקו . דף צב ע"א

שכג ארכו של אדם ג' אמות עד הכתף. ד"ה איבעית:

שכד מותר לכחול עין מן הנכרי דמסייע אין בו ממש ד"ה אמר רב זביד : דף צג ע"א

שכה מי [גדול קטן] נושא את עצמו . ד"ה אבל : דף צד ע"א

שכו מדדין בהמה חיה ועוף ואשה את בנה ולא קטן ממש : בא"ד

שכז מלאכה שאינה צריכה לגופה פטורה ואין צריך כצורך שהוא במשכן . ד"ה ר"ש פוטר :

שכח צפורן שפירש רובו ברא"ש אצבעותיו נוטלו ביד ולר"ת שפירש לצד הגוף ד"ה והוא שפירשו : דף צד ע"ב

שכט אוכל נפש מותר בי"ט אפילו אפשר לעשותן מערב יום טוב . ד"ה והרודה : דף צה ע"א

של נפל בית ביום טוב אסור לבנותו מדרבנן כטחינה וקידוש : בא"ד

שלא אסור לטלטל מכבדות שמכבדין בית וכיבוד אסור ורבנן מותר . ד"ה והאידנא :

שלב נקב כמוציא רמון ויחדו לגסטרא מקבל טומאה. ד"ה ניקב ע"ב . וכלי שנפחת מקבל טומאה ונכנס דרך פתח ולא דרך נקבים ונפחת רובו אין מועיל בו סתימה. ד"ה לענין צמיד: דף צו ע"א

הזורק

שלג מנין הגזירה שוה שבתורה היה להם קבלה לכן אין דנין גזירה שוה יותר מן הקבלה . ד"ה ג"ש : דף צז ע"א

שלד הקרשים לר"י מחציין ולמעלה כלים והולכים עד אצבע ולר' נחמיה עבין למעלה כלמטה . ד"ה הניחא : דף צח ע"א

שלה לא היו מניחין לד הטבע שאצל הקרקע לצד הקצר של מעלה דמעלין בקדש ולא מורידין : שם

שלו בהעגלות היו שני עלים הרוכים נקובים שתי ראשיהם ונתונים לתוך קונדיסין לאורך העגלה ועליהן מונחים הקרשים . ד"ה אטבי :

שלז בית עולמים אורכו ששים ורחבו [עשרים] ומשכן אורכו [שלשים] ורחבו עשרה [שליש ארכו] . ד"ה דל עשר : שם ע"ב

שלח לפי פי' הגמ' בזורק הבריח התיכון מסבב [שלש] רוחות ולפי [ברייתא] דמלאכת המשכן לא היה הולך [אלא] מקצה הכותל ועד קצהו . ד"ה תנא :

שלט לפירוש רש"י היו שם ב' עגלות זו אצל זו ולפניהם עוד שתים ועל כל עגלה שנים עשר קרשים ולפירוש ר"ת שתי עגלות מחוברות ולפניהן עוד שתים . ד"ה למה לי : דף צט ע"א

שמ פסין לא מהני אלא לבאר מים חיים או בור הרבים . ובאר שיחיד צריך מחיצה ופחות מעשרה [עומק ורוחב ד'] שרי בפסים . ד"ה אא"כ : שם ע"ב

שמא גזוזטרא למעלה מן הים אסור לשפוך ממנה לים . ד"ה כתו : דף ק ע"ב

שמב ספינות קשורות ונפסקו אסור לטלטל מזו לזו [לא מהני עירוב אא"כ חזרו ונתקשרו] . ד"ה פשיטא : דף קא ע"ב

שמג עירבו ג' בתים ונפל האמצעי ונעשה ר"ה נאסרו שני הבתים מלטלטל . ד"ה נפסקו :

שדם ספינות שחזרו ונקשרו מותר לטלטל מזו לזו ואפילו נקשרו במזיד כיון דהכשר הוו רש"י . ד"ס כי איתמר :

הבונה

שמה חבית הפקוקה בפשתן אין למשוך ממנה יין דרך הפקק. ד"ה לא : דף קג ע"א

שמו לכוף ראש (הכד) [הטית] להוכה [ד"ה טיתין]:

שמז בשביעי כמשפטם ולא בשמיני . ד"ה בשביעי : שם ע"ב

שמח פי' מגלסף מן נופים . ד"ה גרועי : דף קד ע"א

שמט בא ליטמא פותחין לו . ד"ה אית דגרסי :

שנ אין לרשום בלפובן על הספר ולא לכתוב במשקים על גבי שלחן ולא באצבע על העפר :

שנא גט שנכתב שלא לשמה והעביר עליו קולמוס כשר . ד"ה אמר רב חסדא : שם ע"ב

האורג

שנב לקרוע על חכם ועל רבו קרע שאינו מתאחה ועכשיו לא נהגו לחלוץ כתף . ד"ה הכל : דף קה ע"ב

שנג יש לקרוע על כל אדם בשעת יציאת נשמה : ד"ז בגמרא שם :

שנד נותנין מזונות לפני בהמה חיה ועוף המוקצין ולא לפני יוני שובך ועלייה . ד"ה ואין נותנין . דף קו ע"ב

שנה לידת צבי לעמוד לפני פסחא מותר . ד"ה למה זה דומה :

שנו נוטלין מחט ליטול הקוץ ומפים מורסא משום צער . ד"ה וממאי : דף קז ע"ב

שמנה שרצים

שנז עושין תפילין אפי' מעור נבילות וטריפות ונחורות . ד"ה איזה מהן : דף קח ע"א

שנח נהגו בלתי משהו . ד"ה אין עושין .

שנט מותר לתת מי מלח על עופות ולכולי עלמא מותר כשנותן מלח תחלה . בא"ד :

שס כל האוכלין אוכל אדם לרפואה . ד"ז בגמרא . שם ע"ב

שסא ר"י התיר לשנן מי שקדים לחולה ולתקן מי אבטית לשלשל . ד"ה שריקא . דף קט ע"א

שסב אין לרחוץ בגומא מי מערה ומי טבריא אלא בנהר : ד"ה רוחצין :

שסג אסור לסרס אפי' מי [בים] ע בנים ואסור לשתות כוס עקרין ד"ה והתניא : דף קי ע"ב

שסד בכ"מ דבר שאין מתכוין מותר . ד"ה ת"ל :

שסה אין לסכול בתפטה בחב . ד"ה סובלין : דף קיא ע"א

שסו אסור לסחוט בשאר משקין משום ליבון או מפרק . ד"ה האי :

שסז תינוק שלכלך בגדי אמו אין לזרוק עליו מים ור"ת התיר לקנח ידים בבגדים שתוכל להתפלל ולברך ואין נראה לר"י : בא"ד

שסח לא יתן בגדים בתוך סגיגות לסת׳ו ד"ה מודה : שם ע"ב

ואלו קשרים

שסט קושרין חבל דגרדי באבום ובפרה . ד"ה התם תבל : דף קיג ע"א

שע אין לקפול טליתות בבית הכנסת . ד"ה מקפלין :

שעא יש לנו להחליף ואסור לקפלה ונ"מ אי קרי יש לו בשאין לו יפה כמה . ד"ה אבל

שעב למעט דיבורו בשבת ד"ה שלא : דף קיג ע"ב

שעג למנות פרנס בקי על הציבור . ד"ז בגמרא : דף קיד ע"א

שעד כשחל יום הכפורים תוקעין להודיע שהוא צולס ויאכלו בניהם ולסכין סעודה דהוי כיו"ט . ד"ס ולמאי ליתקע : דף קיד ע"ב

כל כתבי

שעה נפלה דליקה בבית אחד שתר להציל הכל . ד"ס כל כתבי : דף קטו ע"א

שעו ספרים שלנו מצילין מפני הדליקה . ד"ה אליבא דמ"ד :

שעז מותר לומר תרגום על פה ובלשון הקדש אסור לומר בעל פה דברים שנכתב . ד"ה לא ניתנו :

שעח כל הספרים נכתבים בכל' יווני . ד"ה עילמית :

שעט תרגום כתובים נעשה בימי התנאים ולא ברבי יוסף עשאו . ד"ה ובידו :

שפ ספר תורה נמלא ביד מין יגנז כתבו מין ישרף . ד"ה ספרי : דף קטז ע"א

שפא אסור לקרות בשטרי הדיוטות כמו של חובות אבל לקרות אגרות השלומין מותר ואוהן ספרי מלחמות אסור לעיין בהם אפילו בחול . ד"ה וכ"ש שם ע"ב

שפב מותר להציל תיק עם המעות אי לא מצי למיבדא המעות להציל ספר תורה. ד"ה אדבעי: דף קיז ע"א

שפג מבוי ניתר בלחי אחד . ד"ה שלש :

שפד חבית בנסדק ועשה טיף טיף מותר להביא כלי לקלוט ולצרף . ד"ה הא דתניא : ע"ב

שפה כשיש לו בי"ט די לו פת נקיה לא יאפה אח"כ הדראה אלא יאפה הדראה תחלה . ד"ה הציל פת :

שפו זמן סעודה שלישית מן המנחה ולמעלה ולא כאותן שמחלקים סעודת שחרית ומברכין בינתים . ד"ה במנחה : דף קיח ע"א

שפז אין רגילות ללכת בערב שבת. ד"ה והא דתנן :

שפח ונותנין לעני שלש סעודות [לשבת] ונותנין לו סעודה להוליך עמו : בא"ד

שפט אין מתלקין תמחוי בלילה . ד"ה דמלוינן :

שצ כשרוצה להתענות למחר התיר ריב"א לשתות אף אחר שינה ואין נראה לר"י . ד"ה לפי :

שצא רוב צדיקים מתים בחולי מעייס למרק אבילתן . ד"ה רובם : שם ע"ב

שצב רבי יוסי לא רצה לקיים מצות עונה בינמתו אלא מצות יבום . ד"ס אימא :

שצג ג' הנושא כפיו אסור משום ברכה לבטלה . ד"ה אילו :

שצד אין אדם יכול לכוין תפלתו . ד"ה עיון :

שצה בסעודת שבת (לא) [או] יקדים (ולא) [או] יאחר . ד"ה רב אמר : דף קיט

שצו נהגו לומר ויכולו מעומד : ד"ז במרדכי :

שצז לערוך שלחנו קודם קידוש. ד"ה ומלא : שם ע"ב

שצח לענות אמן בכל כוונתו ובכל כחו . ד"ה כל העונה :

שצט כשעונה אמן צריך להרהר אל מלך נאמן . ד"ה א"ר חנינא :

ת מגער מעל השלחן נר שאין בו שמן או נר שכבה . ד"ה מנער : דף קכ ע"ב

תא צריך ליזהר שלא לפתוח דלת כנגד המדורה . ד"ה מר :

תב תפלת נעילה פוטרת של ערבית . ד"ה ה"ג : דף קכא ע"א

תג אמירה לנכרי שבות אפילו באיסור דרבנן : ד"ה אין אומרין :

תד מותר לומר כל המכבה אינו מפסיד [ד"ה אלא]:

תה קטן שלא הגיע לחינוך אין ב"ד מצווין להפרישו וכשהגיע לחינוך חייבין להפרישו : ד"ה ש"מ

תו ז' מזיקין שרצין אחריו מותר להרגן ושאר מזיקין אפי' רצין אחריו דורסן לפי תומו . ד"ה בשאין : שם ע"ב

תז הדליק נכרי נר ישתמש ישראל לאורו ואם רגיל להעריס אסור . הדליקה לצורך ישראל אסור לכל ישראל . ד"ה ואם בשביל: דף קכב ע"א

תח מילא מים משקה ישראל אחריו ואם לצורך ישראל אסור לכל ישראל ודוקא לבהמתו אבל לעצמו מותר ור"י אסר לעצמו ואם משך מים לצורך ישראל אסור לכל ישראל אם הביאם דרך רשות הרבים אבל דרך כרמלית שרי לישראל אחר . ד"ה משקה :

תט מנית אדם בהמתו להיות תולש עשבים מן המחובר . ד"ה מעמיד :

תי נר לאחד נר למאה לא שרינן אלא בשניכר כשמדליק גם לצורך עצמו . ד"ה אהדרינהו: ע"ב

כל הכלים

תיא כלי שנפרקו דלתותיו בשבת ורצוי לחברו ניטל עמו . ד"ה אדרבה :

תיב מטלטלין עלי לקלב עליו בשר ביו"ט . ד"ה הא נמי : דף קכג ע"א

תיג פגה שהטמינה בתבן ודעתו ליטלה ניטלת אבל להניח שם כל השבת אסור . ד"ה פגה :

תיד מותר לכרוך תינוק קטן בבגדים רחבים ובתגור רחב . ד"ה אסובי :

תטו אין מטלטלין סכין שקוצבין בה בשר ולא הליף שמוחטין בו . ד"ה וסכינא : שם ע"ב

תטז שברי כלי חרס מטלטלין וכשנשברו מערב שבת ולא בעינן שיעשו מעין מלאכה ראשונה . ד"ה ורבא : דף קכד ע"ב

תיז כסוי חבית שגי בהגהה כי כן דרכו ונדבק אבן מרובע שגי בשפוד . ד"ה ואזדו : דף קכה ע"ב

תיח עשיית דופן במחיצה שלישית דסוכה הוי אהל ואסור ורביעית הוי תוספת ומותר . ד"ס הכל מודים :

תיט פקק החלון שתקנו [רק במחשבה] ולא קשרו פוקקין בו ועבר הנגרר צריך לקשר . ד"ס ר"י : דף קכו ע"א

תכ נגר הנגרר כשתקנו לכך מותר בלא בית יד . ד"ה וכ"ת : שם ע"ב

תכא למדוד לצורך מצוה מותר אבל לא פקק דדמי לבנין . ד"ס ומדבריהן :

מפנין

תכב המביא כדי יין ביו"ט ממקום רחוק לא יביאם בסל ובקופה ד"ס של. נכנו לתלותם ...עים

הגהות הגאון יעב"ץ [א] לא דייק [ר"ל דהתוס' לא כ"כ אלא לר"ס אבל אין הלכה כן כמ"ש ביבמות ע"ו] .

יש בכלי גדול ולא ימלא בכלי קטן כמה פעמים דמפיש בהלוכא. ד"ה דכ"ע : דף קכז ע"א

תכג מפנין ארבע ותמש קופות אפילו בשביל אדם אחד. ד"ה אע"ג :

תכד דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה שאם היתה שקולה מכרעת דשכר מצוה ליכא בעולם הזה. ד"ה אוכל :

תכה דם האברים שלא פירש מותר. ד"ה דתזי : דף קכח ע"א

תכו מטלטלין בשר תפל ולא דג תפל. ד"ה דג :

תכז אין מדדין בהמה וחיה ועוף ברה"ר ולא תרנגול בחצר. ד"ה אין : שם ע"ב

תכח מדליקין נר ליולדת. ד"ז בגמרא :

תכט אין מאכילין לחולה ביום הכפורים אלא ע"פ מומחה. ד"ה קמ"ל :

תל תוך שלשה מחללין שבת ליולדת אפי' אמרה אינה צריכה ותוך שבעה אם אמרה צריכה ולא אה"נ. ד"ז בגמרא :

תלא אין דרך להקיז סמוך ללילה. ד"ה דקאי : ואין להקיז בסוף החדש דליכא ארבעה ימים אחר כך. ד"ה דליכא : דף קכט ע"ב

רבי אליעזר דמילה

תלב לעשות משתה ליום מילה. ד"ה שש אנכי : דף קל ע"א

תלג אין חייב למסור עצמו על התפילין במקום שיכול לקיים בענין אחר [ע"ל סי' רט"ז] :

תלד אין עשה דוחה ל"ת [כשאין מקיים עשה בעידנא דמיעקר לאו]. [ד"ה שלא : שם ע"ב]

תלה רבא פסק דאין מבטלין ומוזרין ומבטלין. עירובין דף סח :

תלו מבוי שלא נשתתפו בו מטלטלין בכולו [אפילו עירבו חצרות עם בתים] ד"ה מי גרס : דף קלא ע"א

תלז אין מצות לולב בלא ארבעת מינין. ד"ה שכן טעון : שם ע"ב

תלח מילתא דאתיא מבינייהו טרח וכתב לה קרא אם לא במקום דחדא מחדא. ד"ה או מעומר :

תלט מילה שלא בזמנה אינה אלא ביום. ד"ה ההיא מבן : דף קלב ע"א

תמ דבר שאפשר לעשות מערב שבת אין דוחה שבת [פסק ברור הוא] ד"ה ותנן נמי: דף קלג ע"א

תמא חולה שיש בו סכנה מה שאפשר לשנות לצורכו ישנה. ד"ה לועס : שם ע"ב

תמב מלחיצין לקטן ליום שלישי למילתו [לכ"ע] ד"ה מי גרע : דף קלד ע"ב

תמג מותר לסוך שמן על גבי מכה [אפי' מערב בתמין]. ד"ה ואין :

תמד גר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף דם ברית ולא הקטן. ד"ה לא נחלקו : דף קלה ע"א

תמה כל הקטנים מותרין ליטלטל ואפילו בן שמונה [אם אין בו ריעותא]. ד"ה בן ח' :

תמו אשה מותרת לחלוב עצמה ולהוציא חלב משום צער. ד"ה מפני :

תמז אין גר עד שיטבול. ד"ה כתנאי : לקח עבד שלא להטבילו מותר להשהותו הרבה. ד"ה כגון שלקח ע"מ : שם ע"ב

תמח כל שבהמה שמנה ימים בבהמה יום שמיני הוי כלאחריו ויום שלשים דאדם כשלפניו. ד"ה כל שבהם :

תמט תוך שלשים שנפל מן הגג הוי כולד של קיימא. ד"ז בגמ' : דף קלו ע"א

תנ בן שמונה שערו וצפרניו מוכיחין עליו. ד"ה מימהיל :

תנא ספק הלוקה מותרת לכהן (אם כנסה) ואין טוב שיתלון אשתו מספק. ד"ה ואם : שם ע"ב

תנב בשר החופה את רוב העטרה מעכב במילה : ד"ה מל : דף קלז ע"ב

תנג להכניסו בבריתו מברך אחר המילה. ד"ה אבי הבן :

תנד עובר לעשייתן היינו כשהמברך עושה המצוה בא"ד :

תנה פירוש אשר קידש ידיד מבטן אברהם יצחק ויעקב ושבטים באותה ברכה כוללן. ד"ה ידיד :

תולין

תנו אין מסננין חרדל במסננת שלו ביו"ט שאם יעשה מאתמול לא יתקלקל. ד"ה תולין :

תנז מדורתא קידרא וביעתא ממטה למעלה אסור. ד"ה כסא טרסקל : דף קלח ע"א

תנח מותר להושיב קדירה על גבי כירה ושלחן על ספסלין. ד"ה כל הנהו :

תנט טלית כפולה שכרך עליה חוט ישייר בה טפח. ד"ה כרך :

תס להושיב בראשו כובע רחב וטפח יוצא אם נכפף מותר. ד"ה הא דמיהדק : שם ע"ב

תסא מטה ושעורה ותרנן במפולת יד הוי כלאים. ד"ה וליטלא : דף קלט ע"א

תסב יש מתמיהין דבטל קרי אסור בדברי תורה ונותנים מתנות כהונה (לנהוג) בח"ל. בא"ד :

תסג כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ [היינו שהמחלוקת הוא לאסור המין ולא כשחולקין בזריעה]. בא"ד :

תסד אין לילך עם המת חוץ לתחום ביו"ט. ד"ה יום טוב שני : שם ע"ב

תסה מותר להניח באבנטו רצועות שתלויין בו. ד"ה ציצית :

תסו אסור לטלטל מפיתה שתלוי בו דגים ובשר מותר. ד"ה תלא :

תסז אסור לגרוף אבוס שבקרקע [אע"ג דמרבץ הרי]. ד"ה אבל : דף קמ ע"ב

תסח בשבת אין פלפלין אחד אחד וביו"ט מותר בלא שינוי במדוך אבן וכן תבלין במדוכות אבן ומלח במדוך של עץ אבל אם ידע בערב איזה קדירה רוצה לבשל לא ידוך ושומין ובצלים מותר. ד"ה כני פלפלי : דף קמא ע"א

תסט אין לקנח רגליו בקרקע [דילמא יתכוין לאשוויי גומות]. ד"ה דילמא :

תע נשים המשחקות באגוזים אין למחות להן בא"ד : [עירובין קד. תוס' ד"ה ה"ג] :

תעא אם תלוה במנעל המרופט [יותר מדאי תלייה פסולה]. ד"ה במנעל : שם ע"ב

נוטל

תעב תרומה עולה באחד ומאה עם האסור. ד"ה שנפלה : דף קמב ע"א

תעג אין ליטול אוד מן בית העצים ביו"ט (אע"ג דלא מיתקצא) ד"ה ליטול : דף קמג ע"א

תעד מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפות הראויין לבהמה. ד"ה עצמות :

תעה פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד ד"ה פירורין :

תעו גרעינין שנעשו היום נותנין לכלי להוציאן. ד"ה רבא :

חבית

תעז אין לספוג אפילו שיש לו בית אחיזת עור. ד"ה חבית : שם ע"ב

תעח נתפזרו פירות מלקטן תוך (כפו)[כסות]. ד"ה מלקט :

תעט סכנים שאר פירות לאוכלין ויצאו מהם משקין מותרים [אע"ג דכתבן קודם שהכניסן]. ד"ה שמבך :

תפ חולב עז לתוך קדירה וקערה ביום טוב אבל לא בשבת. ד"ה חולב : דף קמד ע"ב

תפא כבשין ושלקין שסחטן למימיהן אין סוחטין אפי' לתוך הקדירה. ד"ה ור"י : דף קמה ע"א

תפב מותר לתת קנה בתוך החבית לצאת היין ולא תקפל עליה כמין מרזב. ד"ה הל' כר"י וכד"ה משום : דף קמו ע"ב

תפג לא יתקן מרזב ליינו שיפול היין לתוכו וילך למרחוק כעין עלה הדס. ד"ה משום :

תפד אין לנער טליתו מן הטל אלא מן העפר. ד"ה המנער : דף קמז ע"א

תפה אין לקפל טליתו על כתפיו ולצאת בו [כשצידיו מקובצים ואינו פושטם]. ד"ה מהו לעשות :

תפו מי טבריא רוחצין בו לכתחלה. ד"ה אף מי מערה :

תפז תלמיד לא ירחץ עם רבו כשאין רבו צריך לו. [ד"ה דתניא] :

תפח בגד דק שעל ראשו צריך לקשור שני צדדין. ד"ה צריך : שם ע"ב

שואל

תפט סתם שאלה והלואה שלשים יום. ד"ה שואל : דף קמח ע"א

תצ אין מטפחין ואין מרקדין [לשמחת יו"ט שמא יתקן כלי שיר]. ד"ה לא מספקין : שם ע"ב

תצא משאלת אשה ככר לחברתה והלואת שבת ויו"ט ניתנה ליתבע. ד"ה וכן וד"ה רבה :

תצב אין פוסקין על הבהמה ביו"ט לומר הריני עמך בסלע. ד"ה והא אנן :

תצג טורח יו"ט התירו משום הפסד מועט אבל אין כלי ניטל :

תצד ובטול כלי דוקא בהפסד מרובה [דף קנד ע"ב]:

מי שהחשיך

תצה נדדים אסורים. ד"ז בגמרא : דף קנה

תצו מתירין פקיעי עמיר [ולא הויא לא שויא אוכלא ולא מיטרח באוכלא]. ד"ה רב יהודה :

תצז חטה שנמצאת בתרנגולת בפסח אסור :

תצח מותר לשפוך מורסן מכלי לכלי ועל ידי כן יתגבל. ד"ה מהו לפרק : דף קנו

תצט ליתנם בכלים שנים או שלשה :

תק אין שואלין בכלדאי וגורלות. ד"ה כלדאי : שם ע"ב :

תקא לטלטל בהמה שנולד בה ספק טריפות :

תקב מותר לטלטל ביום טוב שפוד שצלו בו :

תקג היה לו פנאי להפר בע"ש לא יפר בשבת :

כללי הרי"ף ורבינו אשר וטור

א הרי"ף פוסק בכ"מ דפליגי תרי לישני כאיכא דאמרי. ועי' בפ"ק דב"ק סי' ו'. ובפ' מי שאחזו סי' י"ב ורבינו ס"ל כדעת ר"ת בפ"ק דע"א סי' ג' דבשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר המקיל כ"פ רבינו בפ' בהמה המקשה סי' ו' ז' ועי' בפ' אין מעמידין ס"ס ל"כ גבי שתיתא כתב ז"ל רב אלפס פסק כלישנא בתרא אע"ג דבשל סופרים הוא והוה לן למיזל לקולא. איברא אם לישנא בתרא דברי יחיד הוא. בהא פרכינא שמספקא ליה להרי"ף הלכה כדברי מי. ופסק בכ"מ לחומרא אף שהוא מדברי סופרים. כ"מ כמ"ש בפ' ערבי פסחים סי' ל"ד ע"ש : ב בס' הקפו כהן סי' מ"ו כתב ז"ל. אבל באמת לק"מ משלשה טעמים. הטעם הא' יכולני לאמר' שכן דרך הרא"ש להעתיק לשון הרי"ף אע"ג דלא ס"ל הכי. עי' בסוף פ' אלו טריפות גבי הפרוחים שלא נפתחו עיניהם. כתב הרא"ש כלשון הרי"ף ורבנן סברי כיון שיצא לאויר העולם שרי וכן הלכתא ובפ"ק דבילה פסק הרא"ש כראב"י ודלא כרבנן. וכ"כ טי"ד סי' ט"ו פסק רב אלפס כת"ק דשרי וא"א ז"ל פסק כר"א עכ"ל. וא"כ בע"כ צ"ל דמ"ש הרא"ש בפ' אלו טריפות העתיק לשון הרי"ף וליה לא ס"ל. ובזה ניחא ולא קשה מה שהקשה בס' ט"ז סי' ט"ו דברי הרא"ש אהדדי. וכבר השגתי עליו בספרי נקה"כ אשר חברתי עליו השגות. וכן משמע להדיא מדברי מעדני מלך דף קע"ט ע"ב כמ"ש. ועוד עי' בפ"ק דמציעא סי' ט"ז כתב הרא"ש כלשון הרי"ף ופריק רב זביד כו'. וכן בפ' מתנות כהונה בריא אע"פ ששניהם מודים לא יחזור לא לזה ולא לזה דדלמא כתבו לכאי מעיקרא כו'. ובסוף פרק שם כתב דקיי"ל כאביי דעדים בחתומיו זכין לו. ואע"פ שהש"ת בסי' ס"ס דחק בזה כל מעיין ישפוט שדבריו לא נהירין כלל כמו שהארכתי בספרי והעליתי דעיקר דהרא"ש מתחלה לא העתיק רק לשון הרי"ף וליה לא ס"ל. ולבי אומר לי שהרא"ש כשעשה חיבורו מתחלה עשאם סביב הרי"ף כמו פי' על דברי רי"ף כמו שעשה הר"ן רק אח"כ עשו מן חיבור הרי"ף ומן חיבורו הכל חיבור א'. ונראה כן מהני קטעות שמקצתן נדפסים הרי"ף ופי' הרא"ש סביב הרי"ף ומקצתן נדפסים הכל חיבור א' כשאר מסכת הרא"ש. הרי נתבאר טעם א' דאין קושיא ממה שכתב הרא"ש בפ' השואל כלשון הרי"ף דה"מ במקרקעי אבל במטלטלין מהני תפיסה עכ"ל : ג כתב הר"ן בר"ה בדף פ"ב ע"א וז"ל והרב אלפס השמיטה הא דאמר רבא שמע מקלת תקיעה וכו' לפי שהוא דבר שאינו מצוי : ד וז"ל הפרישה ח"מ סי' קפ"ב ס"ק י"ד ויש חילוק גדול אם הטור כותב כן הכריע א"א או כן מסקנת א"א דהמכריע דבר א' בראיות סומך השמועה ההיא למילף מינה גם לדוכתא אחרינא ולדמויי ליה כל דכוותיה אבל מסקנא אינו אלא לשמועה ההיא דעלה קאי המסקנא ולא ילפינן מיניה ע"כ : ה הכלל מסור בידינו בענין בעל הטורים שבכל מקום שכתב וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל או וכן כתב א"א הרא"ש ז"ל שכן הוא דעתו ז"ל (ועי' בפ' הערל סי' ח' מ"ש שם). וכן מסר לנו כלל אחר והוא שבכל מקום שבעל הטורים יזכור דעות רבות מהפוסקים ז"ל שדעתו הוא כדעת פוסק האחרון שיזכור. ואני השבתי אותו דבר ואמרתי לו דה"מ כשהמחבר יתחיל בפסק שלו לומר כתב הרב פלוני כך וכך וכתב הרב פלוני כך וכך וכן יזכור רבנים אחרים החולקים באותו ענין שדעתו הוא ז"ל כדעת האחרון. ואולם אם הוא מתחיל הפסק בסתמא ואח"כ יאמר ויש אומרים או ויש פוסקים או הרב פלוני כתב שדעתו הוא כפי מה שכתב בתחלה בסתמא וכן הוא דרך כל הפוסקים בספריהם ודוק בהרי"ף ורמב"ם. והעד לזה עא"ה סי' קי"ח. לשון הטור מתה אין האחרים מטמא לה כו'. ור"ת פירש אפילו אם נשאת אם מתה כו' וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ובסי' הנזכר כתב הטור וז"ל מסרה האב לשלוחי הבעל או שמסר כו' אינו יורשה לדעת ר"ת ורמב"ם ז"ל כתב שירשה אפילו בבית אביה ואם כדברי האומר שבכל מקום אנלו כדעת שהזכיר באחרונה א"כ ס"ל דעת הטור כדעת הרמב"ם. ולעיל כתב דמסקנת הרא"ש כדעת ר"ת והוה קשה מדידיה אדידיה ונזה נראה כשכותב הדין בדרך סתמא וכמשנה שנויה בודאי שאותן דברים דעתו ומסקנתו אע"פ שכותב אח"כ שיש חולקים בדבר : (כלל זה העתקתי מספר חוט המשולש סוף שו"ת תשב"ץ ענין ל"א) : ו בגיטין פ' השולח סי' כ"א כתב הרא"ש בשם הראב"ד מדכתב רב אלפס וגאון פסק כרבנן ולא אמר מסתברא כוותיה אלמא לא מסתברא ליה כפיסקא דגאון עכ"ל ולזה הסכים הרא"ש אבל הרמב"ן ורשב"א כותבים איפכא. ועי' בפ' הערל סי' ח' מ"ש שם : ז בפ' שבועת הדיינין סי' כ"ט כתב רבינו על ר"ת כי כל דבריו דברי קבלה. וכתב ע"ז בס' פלפלא חריפתא ז"ל כ"ל דר"ל דבריו בגירסות אבל בפסק הלכה סברא דנפשיה הוא שהרי כמה מקומות מצינו שפוסק דלא כוותיה. אבל בספ"ק דנדה כתב רבינו ג"כ לפסק הלכה שלא מלאו לבו לחלוק עליו שדבריו דברי קבלה עכ"ל : ח בפ' השולח סי' כ' מוכח שם בדברי רבינו דמעשה רב אפי' נגד סתם משנה ונגד הכלל דקיי"ל הלכה כרשב"ג במשנתנו ע"ש. ועוד שמעינן מינה אע"ג דבכ"מ רב ור"י קיי"ל כר"י והא אמר הלכה כסתם משנה כיון דרב עבד עובדא עבדינן כרב אבל הרי"ף שם פסק כסתם משנה אפי' נגד מעשה : ט ס"ס ב' בפ' הבית והעליה מוכח דרבינו לא ס"ל הך כללא מ"ש הרמב"ם כל את"ל פשיטא הוא דקאמר ומסתבר דכל הני את"ל הלכתא נינהו דטעמא דמסתבר ניהו מתמע הא בעלמא לא. ועי' בפ"ק דקידושין סי' ז' וכ"מ בנדרים פ"י סי' ה': י כתב רבינו בפ"ק דקידושין סי' ד' דאפי' לשיטת הגאונים דכל את"ל הוא פשיטות אבל היכי דאיבעיא שנית לא קיימא איבעיא ראשונה לא שייך את"ל בה ודאי לא הוי כמו פשיטות : יא כתבו הרי"ף ורבינו בפ' הניזקין סי' ה' ותזינן לגאון דפסק הלכתא כרשב"ג ולא אמרינן הלכתא כרבי אלא לגבי חבירו ולא לגבי אביו ע"כ. ועי' ביש נוחלין סי' מ"ה וצ"ע במ"ק סי' ע"ט שפוסק רבינו בהיפך ע"כ : יב הרי"ף לא ס"ל האי כללא דקיי"ל ר' יוחנן כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו אלא היכא דמסתברא טעמיה בפ' גט פשוט סי' מ' ובסוף פ' היה קורא סי' ט"ן וכן הוכיח מהרש"ל פ' הפרה סי' י"ד שכן הוא דעת הרמב"ם דלא כהרב המגיד וכ"ה דעת א"ז. וריב"א בת שובה להרב ר' יונתן ושכן הוא מסכים אבל רבינו פ' היה קורא שם ובפ' אע"פ סי' כ"ז ובפ' מי שאחזו סי' ז' פסק כרשב"ג בכ"מ ששנה במשנתנו וע"ש בחידושי דמוכח בין רשב"ג אביו של רבי או רשב"ג הקדמון : יג בפ' הניזקין סי' י"ת סובר הרי"ף מדאמר רב נחמן דבריו אליבא דבן בתירא אלמא קסבר דהלכתא כוותיה. ורבינו השיג עליו ז"ל ולא מסתבר לי דבכל התלמוד מפרשינן הא ורא"ן דברי התנאים לידע פי' המשנה במה נחלקו אע"ג דלית הלכתא כוותייהו. וראיתי בס' דרישה בח"מ סי' רל"ה ס"ק י"ט ואע"ג דבכמה מקומות מוכיח הרא"ש דהלכה כפלוני מדמפרשי אמוראי או הגמרא דבריו בברייתא או בדבר האמוראים (ועי' לקמן סי' י"ז בכללים) אבל במשנה דרך אמוראים לפרש אע"פ שאין הלכה וזה שדייק לידע פי' המשנה : יד שמואל ורב קיי"ל הלכתא כוותיה דשמואל בדיני אבל אם תרגמא שמואל מתני' אליבא דרב נפק מהאי כללא כ"כ רבינו בפ' הניזקין סי' כ"א בשם ר"ת : טו לענין הלכה כר"י נגד תרווייהו רב ושמואל בפ' חבית סי' ד' ובפ' הדר סי' כ' משמע דס"ל להרי"ף דאין הלכה כר"י. ועי' מ"ש בפ' ערבי פסחים סי' ב' ובמס' בילה פ"ק סי' כ"ת. אבל רבינו בפ' כירה סי' ד' כתב ז"ל אע"ג דרב ושמואל פליגי עליה הא קיי"ל כר"י לגבי רב ושמואל וכ"פ בפ' במה בהמה סי' ה' וכ"כ בפ' הדר סי' כ"ב ע"ש : טז בפ' המגרש סי' ז' אע"ג דרב מכשיר וקיי"ל כרב באיסורי ה"מ לגבי שמואל להודיה אבל הכא דכולהו אמוראי סברי כשמואל לית הלכתא כרב אבל התוס' בפ"ק דגיטין דף ד ד"ה דקיי"ל אע"ג דכל אמוראי דלקמן סברי כר"א בגיטין אבל לא בשטרות קיי"ל כשמואל בדיני דפליג לקמן אדרב וקאמר אף בשטרות ע"כ. ובערבי פסחים סי' ה' כתב אע"ג דקיי"ל כרב באיסורי וגם ר"י ס"ל כוותיה כיון דכל אמוראי קיימו כשמואל קיי"ל כוותיה ע"כ : יז בפ"ק דסוכה סי' כ"ח הרי"ף פוסק כשמואל מדרב פפא מפ' מילתיה ש"מ דסבר כוותיה. ורבינו השיג עליו באומרו אינו ראיה כ"כ לפי שדרך אמוראי בתראי לפרש דברי אמוראי הראשונים ואע"ג דלא ס"ל כוותייהו ועי' בפ' כילד סי' א' ומ"ש שם : יח לקחתי מדברי רבינו בפ' שבא על יבמתו סי' י"א דס"ל דכל היכא דפליגי הירושלמי ותוספתא קים ליה כהירושלמי שכתב על הרי"ף ותמיהני היאך נכוף כיון דאמר בירושלמי דאין כופין. ומה תימה הא מתוספתא מוכח להדיא דכופין כמו שהביא שם לעיל מזה. ועי' בהרש"ך חלק שלישי סי' כ"ז : יט כל היכא שדברי רבינו בפסקיו סותרים דבריו בתשובה הפסקיו עיקר דפסקיו הם האחרונים כ"כ הב"ח בי"ד סי' של"ד סק"י. דהכי משמע בכמה דוכתי שכתב הטור כך בח"מ ס"ס ע"ב אי' להדיא בטור ע"ש ועי' בב"י בי"ד סי' שמ"ח : כ בפ' ואלו מגלחין סי' ס"ט מוכח שם ברש"י ובהלכות גדולות שפוסקים דלא כהירושלמי אף שלא בא הדבר מפורש בגמ' דידן היפך הירושלמי. וכ"כ הרשד"ם חלק י"ד סי' קנ"ג : כא כתב רבינו בכתובות פ' מציאת אשה סי' י"ז אע"ג דאמוראי שקלי וטרי בבבלי כפלוני אפ"ה לא סבירא להו כהאי מ"ד כיון דבירושלמי פסק בהדיא כאידך עבדינן כוותיה ע"כ וכ"כ הרשב"א הביאו הר"ן וה"ה. אבל הרי"ף ורמב"ם פסקו כבבלי כיון דשקלי ביה הלכתא כוותיה : כב כלל גדול נשמע מרי"ף ורבינו ורא"ן ובה"ג כלהו ס"ל דאם התלמודא התמו האיבעיא בתיקו אפי' שהוא דברי סופרים פסקינן לחומרא בפ"ק דבילה סי' כ"ד ורמב"ם וטור לא הסכימו בזה הכלל : כג בכתובות פ"א סי' י"ט כתב רבינו אע"ג דקיי"ל הלכה כרב נחמן בדיני אבל אי פליגי עליה אמוראים בתראי לית הלכתא כוותיה : כד בכתובות פ"ד סי' ל"א אי איכא פלוגתא דאמוראי לא מסגיחין בהאי כללא דמחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם : כה היכא דפליגי רב יוסף ואביי הלכה כאביי אע"ג דאין הלכה כתלמיד במקום הרב כ"ה מאביי ורבא ואילך כ"כ רבינו בפ"ק דעירובין סי' ד'. והוכיח כן מדאיצטרך למפסק בפ' מי שמת במתנה דהלכה כרב יוסף והתם ליכא מאן דפליג עליה אפס אביי מכלל דבשאר דוכתיה לית הלכתא כרב יוסף נגד אביי : כו היכא דפליג אביי או רבא עם רבה רבם כתב רבינו והרי"ף פעם דאין הלכה כתלמיד במקום הרב. ובכמה דוכתיה פוסק כאביי ורבא. והכרעתי מדעתי שספוקי מספקא להו בהדין כללא. ותבא על נכון מ"ש בפ' השואל סי' א' ובפ"ק דעירובין סי' ד' ובפ' כלל גדול סי' ב'. אח"כ מצאתי להדיא כמ"ש בפ' ארבעה נדרים סי' ה' שכ"כ רבינו ושפתי : כז אמוראי קודם אביי ורבא פשיטא לבו דאין הלכה כתלמיד במקום הרב היינו כשחולק התלמיד עם רבו בחייו ולא נראה בעיניו נדתו דבריו. אבל אם לא היו בדור א' קיי"ל כבתראי אפילו נגד רבו דרבו. כ"כ רבינו בפ' האשה נקנית סי' כ"ז ובפ"ק דעירובין סי' י' : כח בפ"ק דברכות סי' ה' מוכח דהא דקיי"ל אביי ורבא הלכה כרבא אפי' נגד כל האמוראי קדמאי אינו אלא היכא פליגי בסברא דנפשייהו אבל אי פליגי באיזה מן התנאים אזי אם אמורא קדמון דהלכתא כוותיה כמו ר' יוחנן לא קיי"ל כרבא דאלת"ה מאי מקשר הא רב ור"י קיי"ל כר"י הא רבא פסק תפלת ערבית רשות כ"כ מעדני מלך שם : כט בפ' המניח סי' ט' בפלוגתא רב פפא ורב זביד כתב רבינו וצ"ע כמאן הלכתא

אמר המגיה. זאת למודעי. כי רובי הגירסות חדשות שבס' תפארת שמואל. כבר נתקנו בפנים הרא"ש בכל הש"סין כדעתו. דבר דבור על אפניו. איש לא נעדר. והיה מהראוי להשמיט עתה את המתוקנים מן הספר עצמו אחרי אשר למותר הוא. אך לא רצינו לגרוע מאומה מהספר מפני כבוד הגאון המחבר ז"ל. בכן הקורא אל יתמה על התפן. ואל יחשבנו כמתעתעים

הקדמת בעל המחבר ספר קרבן נתנאל

ישמחו המעיינים ויגילו התורניים על תיקון אצבעותי. זרב פעולתי. עבודה עברתי שדדתי וסקלתי תלמי הרא"ש ותטובינה אלומותי עזר על גבור שויתי. אנן בני אשכנזים אומרים עליו בו חסיתי. בכן לסלק מעליו כל חלקי הסותר חמדתי. ולבאר את דבריו באר היטב התכת הענינים הקשים חשוקתי. ולנקותם מכל סיג והלאה עד אשר יצאו מזוקקים בצרוף כסף נכספתי. זאת ועוד אחרת חכם עיניו בראש לו חיים נתתי. אשר אין צריך לבלות הזמן ולחפש בנרות ציונים בניתי. מקום מוצאו בש"ס וירושלמי ותוספתא ומדרשים לכל אחד הראיתי. על אבן אחת שבעה עינים ראיתי. ובין ההורים אהלך ואליהם אשים דברתי. והצגתי לבדנה בשדי תרומתי. ושם הבדולח ואבן השוהם עיניך בם ויצדקון מלתי. יגעתי ומצאתי. וכבן לאב באתי. לאלהי צור ישועתי. שישעה למנחתי. קרבן נתנאל תודתי זביחתי. ויקח נא את ברכתי. ואודה לה' על הבאר אשר קרתי ושתיתי. ויביאני אל מנוחתי ומובתי. כה תפלת המעתיר בכפים שטוחות לאל עזרתי. נתנאל בלא"א הקדוש הר"ר נפתלי ז"ל. בן התורני הר"ר משה מאיר המכונה מהר"ם טשטוליגן. בהר"ר שמואל אורי שרגא בהגאון מוהר"ר יונה ווייל שהיה אב"ד במדינת בורגא ושוואבין ומדינת שווייץ. בהרב מופת הדור מוהר"ר יעקב ווייל שהיה אב"ד במקום הגדול דונא ווערט וכל מדינת בייארן בזור' מוהר"ר מהר"ם שהיה אב"ד במדינת אולמא. בהגאון הגדול מופת הדור מוהר"ר יעקב ווייל שהיה אב"ד בנירן בערג שחיבר שו"ב ושו"ת זכותם יעמוד לנו :

רבינו אשר

יציאות השבת פרק ראשון

[דף ב ע"א] א **יציאות** השבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ. כיצד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים. פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור. פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכניס בעה"ב חייב והעני פטור. פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהם פטורין. פשט בעה"ב את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכניס שניהן פטורין. הני תרי בבי בתרייתא דקתני בהן שניהן פטורין פטור אבל אסור קאמר דהוי שנים שעשאו זה עוקר וזה מניח ואסור מדרבנן. ותרי בבי קמייתא דקתני בהן בעה"ב פטור והעני פטור מפרש בגמרא (דף ג.) דפטור ומותר לגמרי משום דלאו מידי קעביד. °וקשה והיכי קאמר דפטור ומותר לגמרי והא קעבר משום לפני עור לא תתן מכשול וכמו מושיט כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח. ואין לומר דהכא מיירי בכה"ג דאפילו אם לא היה נותנו בידו היה יכול ליטלו דהשתא ליכא משום לפני עור לא תתן מכשול כדמוכח פ"ק דע"ז (דף ו:) דמוקי להא דנותן כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח דקיימי בתרי עברי דנהרא ולא היה יכול ליטלו אם לא שהושיט לו דמ"מ איסורא דרבנן איכא דאפילו קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו כ"ש גדול שלא יסייע לו. וכי תימא דהכא מיירי בנכרי דלא שייך ביה לפני עור והא דקתני העני חייב לסימנא בעלמא אם היה ישראל היה חייב מ"מ איסור דרבנן איכא דתניא בשילהי פרקין (דף יט.) נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר נטלו ויצא אין נזקקין לו ומשמע דוקא כשהנכרי בחצר אבל אם היה עומד בחוץ ופשט ידו לפנים אסור דנראה כנותן לו על מנת להוציא. וי"ל דהכא מיירי כשהחפץ של הנכרי וכה"ג ליכא איסור אפילו נראה כנותן לו על מנת להוציא כיון שאין החפץ של בעל הבית (א) ובאשכנז ראיתי מורין לאיסור אף בחפץ של עו"ג וכן מסתבר כיון שאסור הוא משום מראית העין כי הרואה סבור שנותן לו על מנת להוציא אין לחלק כי הרואה אינו מכיר של מי החפץ. וכל זה הדקדוק אינו נראה לי דלעולם בישראל מיירי ואע"ג דאיכא איסורא דלפני עור לא תתן מכשול לא איירינן הכא אלא באיסורי שבת °וקרי ליה פטור ומותר כיון דליכא איסורא משום שבת :

[דף ג ע"א] ב **בעא** מיניה רב מרבי הטעינו חבירו אוכלין ומשקין והוציאן לחוץ מהו עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי או לא. א"ל חייב ואינו דומה לידו. פירוש דאמר במתניתין פשט העני את ידו לפנים ונתן בעל הבית לתוכה והוציא העני פטור ולא אמר עקירת היד כעקירת חפץ דמי [א] מ"ט ידו לא נייחא על גבי קרקע הלכך לא חשיב עקירתו כעקירת חפץ. ולא דמי להטעינו חבירו על כתיפו או על ידו ועקר רגליו ויצא דחייב דהתם גופו נייח על גבי קרקע וחשיב עקירת גופו כעקירת חפץ אף החפץ שנתון בידו כיון שעקר גופו [ב] אבל אם לא עקר גופו ועמד במקומו והושיט ידו לחוץ פטור דלא חשיב עקירת היד כעקירת חפץ : [דף ד ע"א] פשט העני את ידו לפנים וכו'. והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה וליכא. [דף ה ע"א] אמר רבא ידו של אדם חשובה לו כד' על ד'. וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' :

[דף ג ע"ב] ג **תניא** היתה ידו מליאה פירות והוציאה לחוץ תני חדא אסור להחזירה ותניא אידך מותר להחזירה. הא והא בשוגג ולא קשיא כאן לאותה חצר [דף ד ע"א] כאן לחצר אחרת. כדבעא מיניה רבא מרב נחמן היתה ידו מליאה פירות והוציאה לחוץ מהו שיחזירנה לאותה חצר אמר ליה מותר. לחצר אחרת מהו אמר ליה אסור. ומ"ש בלכי תיכול עלה כורא דמלחא. התם לא איתעבדא מחשבתו (ב) הכא איתעבדא מחשבתו ורב אלפס ז"ל סתם דבריו ולא פירש הא דאסור במזיד אי מיירי מבעוד יום או משחשיכה. ונראה שסמך על זה שכתב אמר רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה וכיון דהתירו רדיית הפת שהיא שבות ונגזרה במגין קודם שיבא לידי איסור סקילה [ג] כ"ש החזרת ידו דאפילו שבות ליכא דהתירו קודם שיבא לידי איסור סקילה ומינלה שמעינן דדוקא מבע"י קנסינן ליה על שלא החזירה קודם חשיכה* :

הגה"ה

* (ג) הדביק פת בתנור בין בשוגג בין במזיד לא התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור חטאת או סקילה דאפשיטא בעיא דרב ביבי ואם מניח מלרדותה בשביל שאסרו לו חכמים אינו חייב סקילה ואין אומרין לאדם חטא בשביל שיזכה חברך ואפילו על שבות דרבנן ודוקא היכא שפשע חבירו אבל היכא דלא פשע כגון מגורש שאל שמיני שלו בערב הפסח אומר לכהן לעבור על עשה כדי שיזכה זה במצות פסח וכן פי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו' פרש"י. מפסקי מהרי"ח :

[דף ה ע"ב] ד **אמר** רבא מים על גבי מים היינו הנחתן אגוז על גבי מים לאו היינו הנחתו בעי רבא אגוז בכלי וכלי צף על פני המים מהו בתר אגוז אזלינן והא נח או דלמא בתר כלי אזלינן והא לא נח *תיקו. שמן שצף על גבי יין מחלוקת רבי יוחנן בן נורי ורבנן דתנן שמן שצף על גבי יין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן בלבד רבי יוחנן בן נורי אומר שניהם חיבור זה לזה [ד] והלכה כרבנן : [דף ה ע"א] ה **א"ר** אבין א"ר אילעאי אמר ר' יוחנן (ד) עמד במקומו וקבל חייב נעקר ממקומו וקבל פטור בעי רבי יוחנן זרק ונעקר הוא ממקומו וקבל מהו שני כחות באדם אחד כשני בני אדם דמי ופטור או כאדם אחד דמי וחייב תיקו* :

הגה"ה

*אבל לענין קנין השיב הנחה כגון ספינה על גבי מים לא חשיבה חצר מהלכת דחצר מידי איתרבאי ויד גופה אע"ג דמסגי תותיה קנה דחשיב כאילו נח ואיהו מסגי אבל לענין שבת ממשכן ילפינן. מהרי"ח עכ"ל :

[ע"ב] ו **א"ר** אבין אמר ר' אילעאי אמר [ה] רבי יוחנן היה טעון אוכלין ומשקין ונכנס ויוצא כל היום כולו אינו חייב עד שיעמוד אמר אביי והוא שעמד לפוש ממאי מדאמר מר תוך ד' אמות עמד לפוש פטור (ה) לכתף חייב חוץ לד' אמות עמד לפוש חייב לכתף פטור. אמר רב ספרא אמר רבי יוחנן המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה מתחלה לכך :

הגה"ה

*היה קורא בספר על האיסקופה והיא כרמלית ולפניה ר"ה ונתגלגל הספר מידו גוללו אצלו וכגון שאגודו בידו. ולא גזרינן פן יפול כולו מידו ואתי לאתויי דה"ל נפיל אינה אלא גזירה ד ולא גזרינן ולאו דוקא ספר אלא אפילו דבר אחר נרבה דלא גזר גזירה לגזירה לקמן (דף יא:) אבל אם נפל כולו מידו אסור להביאו לאיסקופת כרמלית לאפוקי מר' שמעון דאמר (בעירובין דף לג:) כל דבר שהוא משום שבות אינו עומד בפני כתבי הקודש היה עומד על הגג שהוא רשות היחיד ונתגלגל הספר מידו עד שלא הגיע לעשרה טפחים גוללו אצלו משהגיע לעשרה טפחים ונח אמידי הופכו על הכתב. מהרי"ח :

ז **ת"ר** המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר דסבר מהלך כעומד דמי [דף ו ע"א] אמר רבי יוחנן מודה בן עזאי בזורק תניא נמי הכי ה"אחד המוציא ואחד המכניס אחד המושיט ואחד הזורק חייב בן עזאי אומר המכניס והמוציא פטור המושיט והזורק חייב [ו] משמע שרב אלפס פוסק כבן עזאי ותמיה לי אמאי פסיק כיחידאה ואי משום דרבי יוחנן קאמר ומודה בן עזאי בזורק אין זו הוכחה שכן דרך האמוראין לפרש דברי התנאים אע"פ שאין הלכה כמותן ונראה דהלכה כרבנן וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ' י"ד מהלכות שבת המוציא מרשות ו'הרבים לרשות היחיד ועבר על מקום פטור ביניהם בהליכתו חייב שמהלך אינו כעומד וכן כתב ה"ר יונה ז"ל דלא (ו) נהירא האי פיסקא דהא רבי יוחנן גופיה דמפרש טעמא דבן עזאי שמעינן ליה דסבר מהלך לאו כעומד דמי דא"ר אבין אמר ר' אילעאי אמר רבי יוחנן היה טעון אוכלין ומשקין ונכנס ויוצא כל היום כולו אינו חייב עד שיעמוד ואמר רב ספרא אמר רבי יוחנן המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה מתחלה לכך ואי סבר דמהלך כעומד דמי [ז] כשנמלך עליהן להוציאן מיחייב כי היכי דאם עמד ובפ' אלו נערות (דף לא.) נמי גרסינן הכא במאי עסקינן כגון שנטלו על מנת להצניעו ונמלך עליו והוציאו וכי האי גוונא מי מחייב והאמר רב ספרא אמר רבי יוחנן המפנה חפציו כו' עד דמסיק אלא הא מני בן עזאי [ח] אלמא הא דרב ספרא אמר רבי יוחנן אתיא דלא כבן עזאי :

ח **תנו** רבנן ארבע רשויות לשבת רשות היחיד ורשות הרבים כרמלית ומקום פטור. איזהו רשות היחיד חריץ שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה וכן גדר שהוא גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה זו היא רשות היחיד גמורה ואיזהו רשות הרבים סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה אין מוציאין *מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו ואם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ונסקל. אבל ים ובקעה והאיסטווניות וכרמלית אינן לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים. ואין טלטלין ונותנין בתוכן ואם נשא ונתן פטור ואין מוציאין מתוכן לרשות הרבים ולא מרשות הרבים לתוכן ואין מכניסין מתוכן לרשות היחיד ולא מרשות היחיד לתוכן ואם הוציא והכניס פטור. חצירות של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורין אדם עומד על האיסקופה נוטל מבעל הבית ונותן לו מן העני ונותן לו ובלבד שלא יטול מבעל הבית ויתן לעני מן העני ויתן לבעל הבית ואם נטל ונתן שלשתן פטורין :

[דף ז ע"א] ט *אמר מר אבל ים ובקעה והאיסטווניות וכרמלית אטו כולהו לאו כרמלית נינהו כי אתא רב דימי א"ר יוחנן לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים ואף על גב דזימנין דדחקי בני ר"ה ועיילי להתם כיון דלא ניחא תשמישתיה

הגה"ה

*קרפף שלא הוקף לדירה יותר מבית סאתים הזורק [מר"ה] לתוכו חייב ואין מטלטלין בו אלא (ז) בד' אמות :

הגהות הב"ח א נ"ב. וכן כתב הר"ן ז"ל ובהגהות מרדכי: ב אמר ליה לכי תיכול עלה כו' : ג נ"ב כ"כ התוספות וע"ל במ"ש הרא"ש פ' בתרא דערובין: ד ולא גזרינן גזירה לגזירה ולאו דוקא: ה תניא נמי הכי המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב אחד המוציא ואחד המכניס וכו': ו המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ועבר על מקום פטור שהיה ביניהם בהליכתו :

תפארת שמואל

(א) **ובאשכנז** ראיתי. נ"ב וכ"כ הר"ן וכן הוא בתוס' ישנים וכן עיקר: (ב) **הכא** איתעביד. נ"ב וכ"כ הר"ן אפילו התם שני נמי שלו והוא סמוך לזה ואין מפסיק שום רשות ביניהם וכן עיקר : (ג) **הגה"ה** זו שייך לדף ג' בגמרא : בא"ד דאפשיטא אבעיא כו'. ונ"ל דלא אפשיטא וכן הוא לגירסת התוס' אכן רש"י ורי"ף ורמב"ם וסמ"ג כולם פסקו להיתר : (ד) **עמד** במקומו וקבל חייב. נ"ב הזורק נעקר ממקומו וקיבל פטור הזורק בעי ר' יוחנן כו'. כצ"ל : (ה) **לכתף** חייב. פי' לתקן המשאוי על כתיפו והלך אח"כ וגמר הד' אמות חייב שהרי לא עמד לפוש בינתיים וק"ל : (ו) **דלא** נהירא האי פיסקא כו'. ואני נ"ל שאף דעת הרי"ף כן דלא תימא לא פסק כת"ק אלא מש"ה הביא הרי"ף לבן עזאי דלא תימא דלא פסק ת"ק אלא גבי הוצאה שהוא אב מלאכה וכן הכנסה דכותיה כדאיתא בריש הזורק מה לי הוצאה מה לי הכנסה אבל זורק שלא היה במשכן וגם (היה) [דלא דמי] למלאכה שהרי לא אתעביד הנחה אלא ממילא לא. וס"ה כתב דבן עזאי מודה לת"ק בזורק ש"מ לרבנן מכ"ש חייב כ"ל : (ז) **אלא** כד' אמות כו'. נ"ב פי'

קרבן נתנאל

פרק א יציאות השבת וכו'. **ה"ג** כמו מושיט. **ה"ג** והוציאן לחוץ מהו : [א] **ה"ג** מ"ט ידו לא נייח על גבי קרקע כלומר דידו בתר גופא גרירא והגוף אינו נייח בפנים. אבל כשהגוף והיד ברשות אחד אף כשהחפץ על ידו אם הלך והוציאו לחוץ חשבינן כנייח היד על גבי קרקע וכיון שעקר גופו הוי כעקירת חפץ. וכ"כ התוספות : [ב] **אבל**. אפי' הניח בחוץ משום דלא עביד עקירה כדמסיים ואו"ל דלא חשיב עקירת היד כעקירת חפץ ותבירו נתן החפץ על ידו. שמעתי קושיא מפי חכם א' דבנדון זה ה"ה אם נטל הוא בעצמו החפץ מבע"י ועמד במקומו והוציאו משחשיכה פטור דעקירת יד אפילו כשידו וגופו ברשות אחד לא הוי עקירה א"כ לפ"ז מאי פריך אדרבה איפכא מסתברא כו' משחשיכה דאי שדי ליה אתי לידי חיוב חטאת לא ליקנסוה אימא מ"ה לא משני הכי דניחא ליה לאוקמי השתי ברייתות בחד גוונא דנטל החפץ בידו מבעוד יום אלא דהך ברייתא איירי שהוציאו ג"כ מבע"י ואידך שהוציאו (משם) משחשיכה ולא אתי לידי חיוב חטאת כיון דנטל החפץ בידו מבע"י ונראה לי דהא דקאמר ת"ש דתני חדא כו' מאי לאו בהא קמפלגי מ"ס ככרמלית ומ"ס לאו ככרמלית אחד משתי פנים דנפשוט לחומרא או דנפשוט לקולא דהוי מלתא דרבנן. אמנם אי פליגי השתי ברייתות אם התירו לו איסור דרבנן קודם שיבא לידי חיוב חטאת מכל מקום לא תפשוט מינה איבעיא דאביי דבכל לד יש קולא וחומרא קולא דשרינן ליה איסור דרבנן דמותר להחזירו ועי"ז מחמרינן עליו שצריך להחזירו קודם שיבא לידי חיוב חטאת וכן להיפך דמחמרינן עליו שלא להחזיר ומקלינן עליו שהלא יכול לבא לידי חיוב חטאת וכן מוכח מהא דקאמר א"א אידי ואידי בשוגג והכא בקנסו שוגג אטו מזיד קמפלגי דלא נפשוט איבעיא דאביי ואח"כ מעתה אני אומר דהכי פריך אדרבה איפכא מסתברא כו' משחשיכה דאי שדי ליה אתי לידי חיוב חטאת וד"ל דהוי ליה לאוקמיה שתי ברייתות שנטל בידו פירות משחשיכה והוציאן. אלא דפליגי אי התירו לו קודם שיבא לידי חיוב חטאת ותכ"ת לא נפשוט בעיא דאביי כמו שפירשתי והכי עדיף טפי כדי לאוקמיה בחד גוונא ואליבא דתרי תנאי כמ"ש רש"י מאן דמתרגם חבית אליבא דחד תנא סוף פרק המפקיד ועי"ש זה מיושב היטב קושית מהר"ם תלובלין דמאי הוצרך לומר אדרבה איפכא מסתברא וכו' הוי ליה למפרך בפשיטות מדקאמר כאן מבע"י כאן משחשיכה קנסו רבנן ולא חשו דלמא שדי ואתי לידי חיוב חטאת א"כ תפשוט כו'. דהוי אמינא דהך ברייתא נמי איירי שלקח הפירות מבע"י אלא שהוציאן משחשיכה ולא אתי לידי חיוב חטאת ומש"ה פריך איפכא מסתברא ולוקמיה שתי ברייתות דפליגי שלקח הפירות משחשיכה והוציאם כדאמרן : [ג] **כ"ש**. אבל רש"י פי' דלא דמי להאי דהדביק פת דהתם אי לא שרינן לרדותה ע"כ מיגמר אפיית הפת ואתי לידי איסור סקילה אבל הכא אי בעי נקיט לפירי בידיה ולא שדי לרשות הרבים. והר"ן פי' שהרי"ף סתם דבריו כפירש"י : [ד] **והלכתא** כרבנן. ובסימן שמ"ז ס"ק ה' כתב מ"א ואם נטל פירות או שמן מעל גבי המים פטור שהרי לא עקר מעל גבי מקום ד' שלא נחה על הארץ ע"כ עדיפא מיניה ה"ל לכתוב אפילו שמן על גבי יין פטור וגם אם נטל פרי מכלי הצף על המים : [ה] **אמר** ר' יוחנן. הכי תרי פסקי דר"י לא הביאם רב אלפס. וי"ל דהוא"ל לשיטתו שפסק כבן עזאי דמהלך כעומד דמי ולכך אין צריך שיעמוד ועי' בסמוך סימן ו' : [ו] **משמע** שרב אלפס. ול"נ דאפשר דהרי"ף נמי סבר דאין הלכה כבן עזאי ולא הביא הך דר"י אלא ללמד על דברי ת"ק דלא תימא ע"כ לא חייב ת"ק אלא בזורק אבל במוציא מודה דפטור קמ"ל דבזורק אפילו לבן עזאי [חייב] וא"כ ע"כ במוציא נמי פטר ת"ק כן כתב ב"י והב"ח סימן שמ"ו. וקשה לדבריהם לא ה"ל להביא דברי בן עזאי כלל אך הברייתא לחוד דתניא אחד המכניס ואחד המוציא ואחד המושיט ואחד הזורק. ובשם הרב ר"ש קלגדור ראיתי דלא תימא דלא פסק ת"ק אלא גבי הוצאה שהוא אב מלאכה וכן הכנסה דכותיה כדאיתא ריש הזורק מה לי הוצאה מה לי הכנסה. אבל זורק שלא היה במשכן כו' לא. מש"ה כתב דבן עזאי מודה לת"ק בזורק ש"מ דת"ק נמי מחייב בזורק עכ"ל מלבד דלדידיה נמי קשה כנזכר. דבריו מעיקרא ליתא דהא נמי סברא הוא מה לי על ידי הוצאה מה לי ע"י זריקה וכ"כ תוס' להדיא סברא זו ריש הזורק ד"ה הכנסה וכן הסוגיא מוכחת שם : [ז] **כשנמלך** עליהן. מסתייע מהך דפ' אלו נערות דלא תימא עם היות שבן עזאי סובר מהלך כעומד. אבל לא כעומד לפוש לכך מייתי דפ' אלו נערות כו' עד אלמא הא דרב ספרא אמר ר"י אתי' דלא כבן עזאי. דהא מסיק אלא הא מני בן עזאי היא ופירש רש"י לא מתוקמא כשעמד ואפילו הכי חייב שבת דעקירה לאו מתחת עקירה ראשונה דהגבהה אתי ליה אלא בעקירת גופו של פסיעה אחרונה כשיצא מן הבית ובן עזאי היא ע"כ ש"מ דס"ל לבן עזאי מהלך כעומד לפוש שכל רגל ורגל זה אחר זה שהוא מניח על הארץ עומד לפוש אלמא הא דרב ספרא דלא כבן עזאי: [ח] **אלמא** הא דרב ספרא. ולי"נ להמליץ בעד הרי"ף דרב ספרא אמר ר"י איכא למימר דאתי כבן עזאי אלא שמיירי שהוציאן לחוץ היינו שהיה עומד ברשות היחיד והוציא חפץ לחוץ על ידי שפשט ידו לחוץ והניחו ברשות הרבים. וס"ל להרי"ף כמ"ש רבינו בסי' ב' כיון דלא עקר גופו ועמד במקומו אף שהוציא ידו לחוץ והניח בר"ה מכל מקום פטור דידו לא נייח ולא חשיב עקירה ומ"ה פוטר ר"י דעל עקירה ראשונה לא חייב כיון שלא היתה עקירה ראשונה לכך. ואם באת לחייב משום דמהלך כעומד דמי כיון דלא עקר גופו הושטת יד לא הוי עקירה דידו לא נייח. אבל בכתובות בגונב כיס בשבת מיירי שהלך עם הגניבה לחוץ דמסתמא לא היה עומד שם ופשט ידו לחוץ והניח הגניבה אלא במסתרים ברח לחוץ עם הגניבה וכיון דמהלך כעומד חייב דעקירת גוף כעקירת חפץ ממקומו דמי. אמנם הך דר"י היה טעון אוכלין ומשקים לא אתיא כבן עזאי. אך משום הא לא אריא דהא משני לעי"ל אמוראי נינהו אליבא דר"י מר אמר בהאי לישנא ומר אמר בהאי לישנא והרי"ף

פי'

בכרמלית דמיא כי אתא רב דימי (ז) אמר רבי יוחנן בין העמודים נידון ככרמלית מ"ט כיון דלא מיסתגי להו בהדיא ככרמלית דמיא אמר ר' זירא אמר רב יהודה איצטבא שלפני העמודים נידון ככרמלית מ"ד בין העמודים כל שכן איצטבא ומ"ד איצטבא אבל בין העמודים לא זימנין דדחקי ליה רבים ועיילי בבין העמודים: **י אמר** רבה *בר שילא (ח) אמר רב חסדא זקף לבינה ברה"ר [ב] וזרק ונח בפניה חייב על גבה פטור אביי ורבא דאמרי תרווייהו והוא דגביה שלשה דלא דרסי לה רבים אבל קוצי והיגי אע"ג דלא גביהי שלשה לא וחייב רב אשי אמר אפי' קוצי והיגי כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן אין כרמלית פחותה מד' אמר רב ששת ותופסת עד י' [ג] דעד י' הוא דהוי כרמלית ולא למעלה מי' [דף ז ע"ב] ואקילו בה רבנן מקולי רה"י ומקולי ר"ה מקולי רה"י דאי איכא מקום ד' על ד' הוא דהויא כרמלית ואי לא לא הויא כרמלית ומקולי ר"ה דעד י' הוא דהויא כרמלית למעלה מי' לא הויא כרמלית:

יא אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב בית שאין בתוכו י' וקרויו משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכולו בתוכו אין מטלטלין בו (ט) אלא בד' אמות. אמר אביי אם חקק בו ד' על ד' מותר לטלטל בכולו ואפילו אם יש בו בין שפת חקק ולכותל שלשה טפחים ולא דמי להא דאמרינן בפ"ק דסוכה (דף ד.) סוכה שאינה גבוה י' וחקק בה כדי להשלימה לי' אם יש משפת החקק ולכותל שלשה טפחים פסולה דגבי סוכה בעינן מחיצות סמוכות לסכך דאמר התם שאם הרחיק הסכך מן הדפנות ג' טפחים פסולה *אבל גבי שבת [כ] רק שהרשות משתמר ע"י המחיצות אפילו רחוקים ממנו הרבה קרוי רה"י הלכך ע"י מחיצות [ל] החיצונות שגבוהות עשרה נקרא רה"י אבל לא ע"י הפנימית שאין שפת החקק מצטרף עמהן כיון שרחוקים ממנו ג' טפחים: **יב מ"ט** הוי [ל] חורי רה"י וחורי רה"י כרה"י דמו דאיתמר חורי רה"י כרה"י דמו חורי ר"ה אביי אמר כר"ה דמו ורבא אמר לאו כר"ה דמו. והלכתא כרבא וכיון דלאו כר"ה דמי אי אית בהו ד' על ד' טפחים וגביהי י' הוו להו רה"י ואי אית בהו ד' על ד' ולא גביהי י' הוו כרמלית ואי לית בהו ד' על ד' אע"ג דגביהי י' הוו מקום פטור: **יג אמר** רב חסדא נעץ קנה ברה"י וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב שרה"י עולה עד לרקיע*:

[דף ח ע"א] **יד אמר** אביי זרק כוורת לר"ה גבוהה עשרה ורחבה ו' פטור אינה רחבה ששה חייב דכיון דגבוה י' ורחבה ו' הויא לה רה"י במקום שהיא נחה דהנחת חפץ ועשיית מחיצה באין כאחד והויא ליה זורק מרה"י לרה"י דרך ר"ה [מ] ולא ילפינן זורק ממושיט לרבנן דרבי עקיבא והא דבעינן רחבה ששה משום דכוורת עגולה היא וצריך לרבע בה ארבע על ארבע וכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא. ובחמשה ותלתא חומשים סגי ולהפרושי מאיסורא נקט ששה אבל חיוב חטאת ליכא כשהיא רחבה ה' וג' חומשים. והדפנות מצטרפות עם חלל הכוורת לרוחב ד' [נ] כי היכי דמצטרפות השוליים לגובה י' רבא אמר אפילו [ב]אינה רחבה ששה פטור אי אפשר לקרומית של קנה (יא) שלא יעלה למעלה מי' טפחים ולא נחה כלל* בר"ה כיון דמקלתה למעלה מעשרה שהוא מקום פטור. כפאה על פיה גבוהה שבעה ומשהו חייב שבעה ומחצה פטור. לפי שכשהגיע פחות משלשה סמוך לארץ אמרינן לבוד וכמונחת על קרקע דמי כמלא מה שהיא גבוהה יותר משבעה ומשהו הוה למעלה מעשרה במקום פטור אבל שבעה ומשהו חייב [ס] ואפילו רחבה ששה ולא אמרינן כשהגיע פחות משלשה סמוך לארץ אמרינן לבוד ונעשית רה"י (יב) [ג]והוי זורק מרה"י [לרה"י] לפי שאין השוליים מצטרפין דבעינן מחיצות הרואות אויר הכלי גבוהות עשרה מלבד השוליים אף על גב דכשהיא גבוהה עשרה עם השוליים הוו מצטרפין להיות רה"י על גבה כדאמרינן לעיל (דף ז:) בית שאין בתוכה עשרה וקרויו (יג) משלימו לעשרה וכיון דעל גבה רה"י [יהיה] פטור הזורק מ"מ כיון שאינה גבוה עשרה אלא מחמת לבוד אנו באין לעשותה רה"י אין האויר פחות משלשה מצטרף עם המחיצות להיות מחיצה עשרה [ע] אלא א"כ יהיה אויר המחיצות גבוהות עשרה מלבד השוליים הדע דבריש' בהשוליים למטה לא אמרינן לבוד. רב אשי אמר (יד) שבעה ומחצה נמי חייב מ"ט מחיצות לתוכן עשויות ולא אמרינן בהו לבוד ואין חילוק בין כפאה על פיה ובין עומדת על שוליה: **טו אמר** עולא עמוד גבוה תשעה בר"ה ורבים מכתפין עליו וזרק ונח על גביו חייב מאי טעמא פחות משלשה מידרס דרסי לה רבים משלשה ועד תשעה לא מידרס דרסי ולא כתופי מכתפי עלויה [פ] תשעה ודאי מכתפי עלויה והוי ר"ה עד עשרה טפחים דחזי לכתוף אבל יותר מעשרה לא דנשתנה לרשות אחרת אם

הגה"ה
*ואין צריך שתנוח על מקום ד' על ד'. וכר"ה מודה דבעינן הנחה על גבי מקום ד' על ד'. אומר ר"ת דכל ד' על ד' שהוזכר בהש"ס היינו באלכסון של ד' על ד' היינו ה' טפחים ושלשה חומשים בין שהוא עגול בין שהוא מרובע. וכן מעביר ד' אמות בר"ה אינו חייב עד שיעביר הן והאלכסונן. וכן תחום שבת הוי אלפים והאלכסונן כדאיתא בפילהי מי שהוציאוהו (דף נז) ורבינו שמואל פירש דהיינו דוקא כשמהלך לאלכסון של עולם אבל אם מהלך לריבוע של עולם מצפון לדרום או ממזרח למערב אין לו אלא אלפים אמה וכן ד' אמות בר"ה וכן עמוד בר"ה אם ריבועו עומד לריבועו של עולם אין צריך רק ד' על ד' אבל אם עומד לאלכסון העולם אין חשוב רה"י עד שיהא ה' טפחים ושלשה חומשין על ה' טפחים ושלשה חומשין וכן נראה לר"י. מהרי"ח :

רחב ארבע הוי רה"י ואי לא הוי מקום פטור

הגה"ה
*וכן קופה גבוהה י' ורחבה ארבע הוי רה"י גמורה פחות מכאן הוי מקום פטור דאין כרמלית בכלי וכן פר"ח ור"ש. מהרי"ח :

*א"ל אביי לרב יוסף גומא מאי אמר ליה וכן בגומא דבא אמר גומא לא מ"ש הילוך על ידי הדחק שמיה הילוך על ידי הדחק לא שמיה תשמיש כדתנן [דף ח ע"ב] אם היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק לתוכו ד' אמות חייב וכמה הוא רקק מים פחות מעשרה טפחים. אבל תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש מדקתני בבא יתירה ורקק מים שרשות הרבים מהלכת בו הזורק לתוכו חייב והילוך הילוך תרי זימני למה לי אלא למידק דוקא הילוך על ידי הדחק שמיה הילוך אבל תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש הלכך האי גומא פחות משלשה הויא ר"ה משלשה ועד י' רחבה ארבעה הויא כרמלית ואי לא הויא מקום פטור:

טז אמר רב יהודה האי זירזא דקני רמא וזקפה לא מחייב עד דעקר ליה. פי' חבילה של קנים גדולה ואין יכול להגביהה ושהוא רוצה לטלטלה ממקום למקום מגביה הקנה האחד ומשליכו לפניו וחוזר ועושה כן עד שיגיענה למקום שהוא רוצה אם העבירה בענין זה ארבע אמות ברשות הרבים או הוציאה מרה"י לר"ה פטור לפי דכשעקר ראשו האחד והוליכו או הוציאו עדיין ראש השני מונח במקומו וכשחזר והגביה הראש האחר והוליכו או הוציאו לא נעשית המלאכה בבת אחת ודמי להא דאמרינן לקמן בפרק המצניע (דף לא:) קופה שהיא מליאה פירות ונתנה על האיסקופה החיצונה אע"פ שרוב פירות מבחוץ פטור עד שיוציא כל הקופה ומוכח התם דאפילו חזר והוציאו פטור לפי שלא עשה מלאכתו בבת אחת אבל אם תפש את החבילה ומשכה עד שהוציאה כולה לרשות הרבים או חוץ לד' אמות חייב לפי שעשה כל מלאכתו בבת אחת ולא הניחה בינתים עד שגמר מלאכתו ומשיכתה ממקומה הויא עקירה דלא בעינן שיגביה החפץ אלא בכל ענין שמזיז החפץ ממקומו בין בהגבהה בין במשיכה מיקרי עקירה ובלבד שיהא מושך והולך בלא הפסק בינתים בתוך ד' אמות ובהוצאה בעוד מקצת החפץ בפנים ומקצתו בחוץ והכי אמרינן לקמן בפר' המצניע (דף לא:) גבי גונב כיס בשבת היה מגרר ויוצא פטור משום גניבה וחייב משום שבת. הלכך המגלגל דבר עגול כגון חבית אם גלגלו חוץ לארבע אמות או מרשות היחיד לר"ה חייב דדמי למגרר ויוצא ואפילו בדחיפה אחת דוחפו והיה הולך ומגלגל עד חוץ לד' אמות או לר"ה חייב [צ] אבל דבר מרובע כמו תיבה היינו כמו רמא וזקפה: **יז אדם** עומד על האיסקופה נוטל מבעה"ב ונותן לו מעני ונותן לו האי איסקופה מאי היא ואסיקנא באיסקופה מקום פטור כשעומדת בר"ה ואינה עומדת בין המזוזות ואינה מקורה וגבוהה שלשה ולית בה ארבע על ארבע וכי הא דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן כל מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני ר"ה ולבני רה"י לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו: [דף ט ע"א] אחרים אומרים איסקופה משמשת שתי רשויות בזמן שהפתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ ומוקי לה רב יהודה אמר רב באיסקופת מבוי וחציו מקורה [ק] וחציו אינו מקורה [ר] וקרויו כלפי פנים פתח פתוח כלפנים [ש] דסבר מותר להשתמש תחת הקורה ואף ע"פ שמבוי זה אינו צריך לקורה שהרי יש בפתחו דלת מכל מקום כיון דקורה זו ראויה להתיר המבוי אם לא היה לו דלת גם עתה נמי מותרת כי מצטרף הוא עם המבוי כשהפתח פתוח. אבל אם היה היתרו בלחי אסור להשתמש כנגד הלחי דקסבר לחי משום מחיצה וגידו הפנימי היא מחיצה המתרת וקורה משום היכר ואיכא היכירא בצד החיצון. ודוקא איסקופת מבוי אבל איסקופת בית או חצר אפילו פתח פתוח הוי כלחוץ אף תחת הקורה לפי שאין קורה מתרת בבית וחצר. פתח נעול כלחוץ דבטלה לה קורה. ודוקא קרויו כלפי פנים אבל קרויו כלפי חוץ אפילו פתח נעול כלפנים אף על פי שאין הקירוי רחב ד' כיון שיש ד' משפת הקורה עד הדלת [ת] מקום חשוב הוא וגם מבוי עליו ומצטרף עם המבוי ומתירתו הקורה ואפילו פתח נעול. (טו) רב אשי אמר לעולם באיסקופת בית עסקינן [ד]וכגון שקירה בשני קרויות (טז) שאין בזו ד' ואין בזו ד' ואין בין זו לזו ג' ודלת באמצע פתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ. ואם היתה איסקופה גבוהה עשרה ורחבה ד' הרי זו רשות לעצמה מסייע ליה לרבי יצחק בר אבדימי דאמר רבי יצחק בר אבדימי אומר היה רבי מאיר כל מקום שאתה מוצא שתי רשויות והן רשות אחת כגון עמוד ברשות היחיד גבוה י' ורחב ארבעה אסור לכתף עליו גזירה משום תל ברשות הרבים. רב אלפס ז"ל לא הביאה משום דאין הלכה כאחרים אף על גב דקיימא לן כרבי מאיר בגזירותיו אפילו היכא דרבים פליגי עליה כי ההיא דכתובות פרק אף על פי (דף נז.) דקאמר אסור לאדם שישהא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה ואע"ג דרבנן פליגי עליה ואמרי משהה אדם את אשתו ב' וג' שנים בלא כתובה. מ"מ בהא לית הלכתא כוותיה דבפרק כל גגות (דף לא.) פסיק הלכתא כר"ש דפליג עליה דקאמר אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיפות רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה: **יח מתני'** [דף ט ע"ב] לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנס לא למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדון ואם התחילו אין מפסיקין (יז) [א] מפסיקין לקריאת שמע ואין

הגהות הב"ח א אבל גבי שבת לא בעינן רק שהרשות משתמר: ב אינה רחבה ששה פטור מ"ט א"א: ג והוי זורק מרה"י לרה"י דרך רשות הרבים לפי שאין השוליים וכו' אויר הכלי שיהו גבוהות: ד וכגון שקירה בשני קורות שאין בזו:

קרבן נתנאל

ס"ל כרב ספרא אמר ר"י ומ"ה לא מייתי הך דרב ספרא שסבר הורה לנו דין זה מהך דס"י ב' מ"ט ידו לא נייח ע"ש. ואי קשיא הא קשיא מהא דפ' המצניע דף צ"א דמוקי מתניתין דהתם דלא כבן עזאי והרי"ף הביא שם המשנה כצורתה וכאן פסק (דלא) כבן עזאי וקושיא זו ראיתי בספר שלטי הגבורים ולי"ע: ה"ג סרטיא ופלטיא גדולה: ה"ג כיון דלא מסתגו להו להדיא: [ט] וזרק ונח בפניה חייב. מסתימת הרי"ף ורבינו ש"מ דס"ל אפילו פני הלבינה אינה רחבה ד' דלא כרבינו תם אלא כסברת ריב"א דכיון שרואה פני הקרקע חשיב כמונח על גבי קרקע והא דפריך אמתניתין והא בעי עקירה מע"ג מקום ד' לא מצי לאוקמי מתניתין במחזיק החפץ בענין זה שרואה את פני הקרקע דא"כ היה צריך להחזיק החפץ בין אצבעותיו וצריך העני או בעה"ב להתיר אצבעותיו כשלקח חבירו ממנו או לקמוץ אצבעותיו כשהניח החפץ בידו ואז לא הוי פטור ומותר כי אם כשניהם עשו: [י] דעד י'. ואיירי שקולט מאוירו או מפני הכותל ופני לבינה. אבל אם קולט מעל דבר מסוים מע"ג לבינה ליכא לאוקמיה דאי אית ביה ד' פשיטא דהוי רה"י ואי דלית ביה ד' אפילו למטה מי' לא הוי כרמלית דהא אין כרמלית פחות מד'· רש"י. אבל הר"ן בשם אחרים כתב אע"ג דעמוד פחות מי' ואינו רחב ד' מקום פטור הוי השתא שעומד בכרמלית ככרמלית הוי כמ"ש בערובין מגא מין את מינו וניעור: [כ] רק שהרשות· שלא יהיו רבים בוקעין בו: [ל] החיצונות. אבל אם אין המחיצות חיצונות גבוהין י' וע"י צירוף החקק המה י' או כמו כן אם יש משפת חקק עד הכותל ג"ט אין מצטרף עמהם: [ל] חורי רה"י. עי' מ"ש בפ' המוציא תפלין סימן ה' השגה על מ"א: ה"ג אביי אמר: [מ] ולא ילפינן. תיובתא קא חזינא הכא דהא לעיל (דף ד') ולקמן בפרק המצניע דף צ"ז מסיק דבפחות מעשרה פליגי אבל למעלה מעשרה דברי הכל פטור דלא ילפינן זורק ממושיט· ולכאורה רציתי להגיה ולרבנן דר"ע שהוא מילתא באפי נפשיה דאי לר"ע אמרי' קלוטה כמי שהונחה דמי ומחייב כשהוציא מרה"י לרה"י דרך ר"ה· איברא זה ליתא כמ"ש תוס' ואפי' לר"ע דאמר קלוטה כמי שהונחה דמי הכא פטור דכ"מ שהיא מונחת חשיב רה"י: [נ] כי היכי· משום דחזי להניח עליה תדיר ולהשתמש כדאמר בפרק חלון דף ע"ה גבי מלאו כולו ביתידות. תוס': [ס] ואפילו רחבה ששה. דהא שבעה ומחלה ע"כ איירי ברחבה ששה דאי אינה רחבה ששה לא אמרינן לבוד דלא אמרי' לבוד אלא במחיצות ואי אין רחבה ששה לא מקרי מחיצה דאין מחיצה פחות מד': ה"ג יהיה פטור הזורק: [ע] אא"כ יהיה אויר המחיצות· דלא אמרינן לבוד אלא במחיצות עשרה: ה"ג רב אשי אמר שבעה ומחלה נמי חייב: [פ] תשעה ודאי מכתפין עליו. ובעינן שרבים מכתפין עליו ולא סגי במה שיהיה ראוי לכתף עליו· הראב"ד· ומדברי שאר פוסקים לא משמע כן: ה"ג או הוציאו מרה"י לר"ה: ה"ג היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור גניבה ואיסור שבת באים כאחד: [צ] אבל דבר מרובע כמו תיבה היינו כמו רמא וזקפה דאי אפשר שלא הגיע קצת בינתיים: ה"ג ומוקי לה רב יהודה אמר רב באסקופת מבוי חציו מקורה: [ק] וחציו אינו מקורה· וה"ה דמצי לאוקמיה כולו מקורה אלא שאין ברחב עוביו ד' אלא משום דסתם עובי התקרה אינו פחות מד'· רש"י· אבל רבינו בסמוך שכתב ודוקא אסקופת מבוי אבל אסקופת בית כו' לפי שאין קורה מתרת בבית וחצר נראה שס"ל דאף בקירוי הבית לפעמים פחות מד' והביאו לזה שהוא מפ' דס"ד דהמקשן מיירי בין באסקופת הבית בין באסקופת מבוי כמו שפירשו התוס' ומ"ה פריך אע"פ שאין לחי כו': [ר] וקירוי כלפי פנים· לפי מ"ש רבינו בפ"ק דערובין סי' י' שהשוה יחד תחת הקורה ובין לחיים דכל שפתוח לכרמלית אסור א"כ לשיטתו ע"כ הכא דמשני בחציו מקורה מיירי בפתוח לר"ה דאי בפתוח לכרמלית אפילו פתח פתוח אסור דמלא מין את מינו· וא"כ תקשי ליה קושית תוס' לוקי כמבוי שהכשירו בלחי אלא שפתוח לר"ה ומה שתירצו דלא מצי לאוקמי הכי דא"כ אפי' נעול נמי כלפנים דא"כ השתא נמי דמשני בחציו מקורה נ"כ קשה אפילו נעול נמי. ואין א' מן הראשונים והאחרונים שהרגיש בזה. וצ"ל ליישב ע"פ שיטת בעל המאור כיון שהקורה על מקלט האיסקופה היא מונחת אפי' מה שבחוץ לפנים כ"ז שהפתח פתוח· אבל כשהוא נעול נחלקה האיסקופה ונעשית מה שבפנים כלפנים ומה שבחוץ כלחוץ· וס"ל להרמב"ם שזה דוקא שייך למימר גבי קורה אבל גבי לחי כשפתוח לר"ה נגד הלחי מותר אמנם לא חלק האיסקופה שמבחוץ מ"ה א"א לאוקמיה במבוי שהכשירו בלחי ובפתוח לר"ה דכל מה שכנגד הלחי אפילו פתח נעול נמי. ולפי דעת הרמב"ם ניחא הא דלא מוקי בכולה מקורה ואין בקירוי ד' דא"כ קשה אפי' פתח נעול נמי כיון שהוא פתוח לר"ה: [ש] דסבר· משמע הא חציו שאינו מקורה אפי' פתח פתוח אינו כלפנים דלא כבעל המאור. וא"כ ק"ל טובא לפי מה שמגיה הב"י בטאו"ח סי' שס"ה על דעת הראב"ד וא"א הרא"ש לא כתב כן תשמע שרבינו ס"ל כדעת הרמב"ם דתחת הקורה נמי אסור כשפתוח לכרמלית א"כ תקשי ליה קושית תוס'· ע"כ נראה גירסת ספרים ישנים שהיה כתוב על דעת הראב"ד ולזה נוטה דעת א"א הרא"ש ז"ל ע"כ ופסק ש"ע שם ל"ע: [ת] מקום חשוב הוא· לכאורה נראה דס"ל לרבינו דשיעור מבוי הוא כיון דהוי מקום ד'. אבל קשה דהא רבינו בפ"ק דערובין סי' ד' מסיק דהלכתא כמ"ד מכך מבוי בד' אמות· ונראה דה"ק וגם מבוי עליו ר"ל משום דמצטרף עם המבוי ומתירתו הקורה אף כשהפתח נעול ודוחק: ה"ג רב אשי אמר לעולם באסקופת בית: ה"ג ולא יכנס אדם למרחץ: ה"ג מפסיקין לקרות ק"ש· קאי אכל הני דרישא· אף דמוקי התלמודא סיפא אתאן לד"ת לא גרע ד"ת מכשעוסק באכילה או באומנתו· אבל הרמב"ם פ"ב מהלכות ק"ש דין

תפארת שמואל

משום [דלא הוי] רה"י גמורה רק לענין זה: (ז) אר"י בין העמודים ט'. כ"צ בתולין כהן פרגמטיא: (ח) אמר רב חסדא זקף לבינה בר"ה וזרק ונח בפניה חייב ע"ג מקום פטור פטור אביי ורבא כו' כצ"ל: (ט) (אלא כד"א כו'. פי' משום [דלא הוי] רה"י גמורה רק לענין זה): (יא) שלא יעלה נ"ל שלא יעלו: (יב) והוי זורק מרשות היחיד לרשות היחיד לפי שאין השוליים וכו' כצ"ל: (יג) משלימו לעשרה ט'. וכיון דע"ג רה"י יהיה פטור הזורק כצ"ל: (יד) שבעה ומשהו נ"ל שבעה ומחצה: ה"ג עשויות ולא אמרינן בהו לבוד כצ"ל: (טו) רב אשי אמר לעולם כצ"ל: (טז) שאין בזו ד' ואין בזו ד' כצ"ל ותיבת אמות צריך למחוק: (יז) מפסיקין לקריאת שמע. כ"צ קריאת שמע דאורייתא מה שאין כן תפלה מדרבנן:

מפסיקין לתפלה. הא דקתני אם התחילו אין מפסיקין מיירי דוקא כשיש שהות ביום שיתפלל אחר שיגמור מלאכתו כדמוכח בגמרא דקאמר במנחה לא שכיחא שכרות ג' לא ישתכר ויוכל להתפלל אחר שיגמור סעודתו הלכך אינו מחויב להפסיק ואם לא יה מחויב להפסיק אפילו העבור המנחה א"כ מאי נפקא מינה במה דלא שכיחא שכרות אפילו אי שכיחא שכרות נמי דהא אין מחוייב להפסיק אפילו אם אין שהות ביום אלא דאי כשיש שהות ביום איירי וכיון דלא שכיחא שכרות יגמור סעודתו ואח"כ יתפלל. והכי נמי אמר בהדיא במס' סוכה (דף לח.) גבי מי שהיה בא בדרך ואין בידו לולב נוטלו על שולחנו ופריך מהא דקתני מתניתין ואם התחילו אין מפסיקין ומשני הא דאיכא שהות ביום הא דליכא שהות ביום [א] ואיירי נמי במתניתין אפילו התחילו באיסור וכן מוכח בגמרא דקאמר גבי תפלת ערבית כיון דשרא ליה המייניה לא מטרחינן ליה ומייתי עלה מתפלת המנחה הא דתנן ואם התחילו אין מפסיקין אלמא איירי אפילו התחיל באיסור [ב] דומיא דערבית דאיירי כשכבר הגיע זמן תפלה ועוד מדלא משני התם גבי סוכה שאני התם גבי לולב דהתחיל באיסור מכלל דמתני' נמי בהתחיל באיסור: גמ' מאי סמוך למנחה אילימא סמוך למנחה גדולה אמאי לא הא איכא שהות טובא. אלא סמוך למנחה קטנה ואם התחילו אין מפסיקין לימא תיהוי תיובתיה דריב"ל דאריב"ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה. לעולם סמוך למנחה גדולה ובתספורת בן אלעשה ולא למרחץ לכולא מילתא דמרחץ ולא לבורסקי לבורסקי גדולה ולא לאכול בסעודה גדולה ולא לדון בתחלת דין. רב אחא בריה [א] דרב יעקב אמר לעולם בתספורת דידן ולכתחלה אמאי לא גזירה שמא ישבר הזוג. ולא למרחץ להזיע בעלמא ולכתחלה אמאי לא שמא יתעלפה. ולא לבורסקי אפילו לעיוני בעלמא ולכתחלה אמאי לא דלמא חזי פסידא בזביניה ומטריד. ולא לאכול בסעודה קטנה ולכתחלה אמאי לא גזירה דלמא אתי לאימשוכי. ולא לדון בגמר דין ולכתחלה אמאי לא דלמא חזו טעמי וסתרי דינא. פסק ר"ת דהלכתא כלישנא קמא בסעודה גדולה או בתחלת דין אין מתחילין דהכי משמע לקמן דקבעי מאימתי התחלת דין אלמא דבתחלת דין איירי. ולאו ראיה היא דמלינן למימר דמפרש התחלת דין משום דהתחילו אין מפסיקין כמו שמפרש התחלת מרחץ ובורסקי. מיהו נראה דהלכתא כלישנא קמא משום דסתמא דהש"ס קאמר לה דהיינו רב אשי דהוא בתראה שסידר הש"ס והלכתא כוותיה לגבי רב אחא בר יעקב ועוד דהלכתא כדברי המיקל בדברי סופרים. הלכך מותר להתחיל בסעודה קטנה סמוך למנחה גדולה ואם התחילו בסעודה גדולה אין מפסיקין אפילו מגיע זמן מנחה קטנה [ג] דלא קי"ל כריב"ל דאמר (יח) כיון שהגיע זמן המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום עד שיתפלל דבפרק תפלת השחר (דף כח:) פסיק דלא כריב"ל וא"ת [ג] כיון דלא פסקינן כריב"ל אם כן נוקמה למתניתין במנחה קטנה אבל בגדולה יהא מותר להתחיל אפילו בסעודה גדולה. דלא מוקמי מתני' במנחה גדולה ובסעודה גדולה אלא משום דלא תקשי לריב"ל ואנן לא ס"ל כוותיה ויש לומר דנהי דלא קי"ל כוותיה בהא דאסור לטעום כלום קודם שיתפלל אלא מותר לאכול פירות [ד] בהא מיהא קי"ל כוותיה שאם התחיל (יט) לאכול סמוך למנחה קטנה שמפסיק מדלא משני לא קי"ל כריב"ל [ה] וסעודה גדולה היא סעודת נישואין ומילה וישוע [ג] הבן וסעודה קטנה היא סעודת כל אדם זו היא שיטת ר"ת ור"י שמתיר להתחיל בסעודה קטנה סמוך למנחה גדולה ואם התחיל בסעודה גדולה אין מפסיקין אפילו הגיע זמן מנחה קטנה. *ובלבד שיש לו שהות להתפלל אחר שיגמור סעודתו. ואם התחיל לאכול סמוך למנחה קטנה יפסיק כשיגיע זמן תפלת המנחה. ורב אלפס פסק כלישנא בתרא דלפי' סעודה קטנה אסורה סמוך למנחה גדולה וכן נראה להר"ר יונה דשינויא קמא שינויא דחיקא הוא דהא דקתני במתניתין לא ישב אדם לפני הספר בסתם דחיק ומוקי בתספורת בן אלעשה ולא לאכול סתם מוקי בסעודה גדולה. ושינויא קמא לאו רב אשי הוא דקאמר

הגה"ה
*ואפשר דסעודה קטנה דהיינו סעודת כל אדם מותר להתחיל ואפילו סמוך למנחה קטנה ובתספורת דידן וכן גמר דין. מהרי"ח:

ליה אלא כשנשאו ונתנו בדבר בני הישיבה ועמדו בקושיא והוצרכו להרץ בדוחק שלא יצאו חלוקים מבהמ"ד עד שמצא רב אחא בר יעקב שינויא רויחא ועוד דקאמר בגמרא אמתניתין דבמנחה לא שכיחא שכרות [ו] ואי איירי מתניתין בסעודת כל אדם ניחא אבל בסעודה גדולה [ז] שכיחא ושכיחא. מאימתי התחלת הספורת אמר רבי אבין משיניח מעפורת של ספרים על ברכיו מאימתי התחלת מרחץ אמר רבי אבין משיערה מעפורתו ממנו. מאימתי התחלת בורסקי אמר רבי אבין (כ) משיקשור בין כתפיו. מאימתי התחלת אכילה רב אמר משיטול ידיו רבי חנינא אומר משיתיר חגורו ולא פליגי (כא) [ח] הא לן והא להו. יט [ט] אמר זעירי שני חברין בבלאי [י] למ"ד תפלת ערבית רשות מכי שרי המייניה לא מטרחינן ליה. מכאן נראה שצריך לאזור חלציו כשמתפלל ובמחזור ויטרי כתוב שא"צ דהא שצריך לאזור חלציו היינו משום שלא יהא לבו רואה את הערוה ואנן אית לן אבנט ומכנסים ולהם לא היה מכנסים כי אם כיס א' (כב) למדת האבר [כ] ומיהו מצוה לאזור משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל. ולמ"ד חובה מטרחינן ליה *והא תפלת המנחה חובה היא ותנן אם התחילו אין מפסיקין ואמר רבי חנינא משיתיר חגורו [דף י ע"א] התם לא שכיחא שכרות הכא שכיחא שכרות. אי נמי במנחה כיון דקביע ליה זימנא מירתת ולא אתי למיפשע ערבית כיון דכולי ליליא זמן תפלה לא מירתת ואתי למיפשע [ל] והאידנא נהוג עלמא בתפלת ערבית מנהג חובה ואע"פ דשרא ליה המייניה מטרחינן ליה. רבה בר רב הונא (כג) רמי פוזמקי ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. רבא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה. אמר רב אשי חזינא לרב כהנא כי איכא ריתחא בעלמא פכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה. וכי איכא שלמא מליין כפשיה ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. רבא חזייה לרב המנונא דהוה קא מאריך בצלותיה אמר מניחין חיי העולם הבא ועוסקין בחיי עולם הזה. ואיהו סבר זמן תפלה לחוד זמן תורה לחוד. רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא והוה גרים מעא זמן לגויי וקמסרהב קרי עליה רבי זירא מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה ודוקא מי שתורתו אומנותו כדבעינן למימר לקמן (סימן כו):

כ מאימתי התחלת דין. רבי יונה ור' ירמיה חד אמר משיתעטפו הדיינין וחד אמר משיפתחו בעלי דינין ולא פליגי הא דעסקי ואתו בדינא והא דלא עסקי ואתו בדינא ר' אמי ור' אסי הוו יתבי וגרסי ביני עמודי כל שעתא ושעתא הוו טפחי אעיברא דדשא ואמרי מאן דאית ליה דינא ליעול וליתי. רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו יתבי כולי יומא בדינא והוה חלים ליבייהו תנא להו רב חייא מדיפתי ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב וכי תעלה על דעתך שמשה רבינו יושב ודן כל היום כולו תורתו אימתי נעשית אלא לומר לך כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית כתיב הכא מן הבקר עד הערב וכתיב התם ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד. עד מתי יושבין בדין אמר רב יוסף עד זמן סעודה והיא שעה ששית שהיא מאכל תלמידי חכמים: כא אמר רב אדא בר אהבה מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ. ודוקא מרחץ חדש שלא רחצו בו בני אדם עדיין אבל במרחץ שכבר רחצו בו בני אדם אסור להתפלל כדתניא הנכנס לבית המרחץ מקום שבני אדם עומדים לבושים יש שם ק"ש ותפלה ואין צ"ל שאילת שלום ומניח תפלין ואצ"ל שאינו חולץ. מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושים יש שם שאילת שלום ואין שם ק"ש ותפלה ואינו חולץ תפלין ואינו מניח לכתחלה. מקום שבני אדם עומדים ערומים אין שם שאילת שלום ואין צ"ל קריאת שמע ותפלה וחולץ תפלין ואין צ"ל שאין מניח. [דף י ע"ב] מסייע ליה לרב המנונא דאמר אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ שנאמר ויקרא לו ה' שלום אמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב שרי ליה לאינש למימר הימנותא בבית המרחץ (כד) ואף על גב דכתיב האל הנאמן מתרגמינן אלהא מהימנא אבל שם גופיה לא איקרי נאמן: כב אמר רב חמא בר חנינא הנותן מתנה לחבירו אין צריך להודיעו והני מילי במתנה דעבידא לאיגלויי דכתיב

חדושי מהרש"ל סמוך למנחה קטנה שמפסיק כו'. ראיתי מורי הרב ר' יצחק הלוי ז"ל שלא אכל סעודה שלישית בשבת עד שהתפלל מנחה ורוב העולם אינן נזהרים בכך ואף מסעודה גדולה סמוך למנחה גדולה ואולי סומכין על קריאת השמש לבית הכנסת ולא חיישינן דלמא מפשע ובימיהן לא היה כן עכ"ל אגודה: מכאן נראה כו'. עי' בר"ן:

הגהות הב"ח א והא תפלת המנחה דלכ"ע חובה היא:

הגהות הגרי"פ [א] נ"ל בר יעקב: [ב] וע"ש בתוס' דאפילו באכילה לית הלכתא כוותיה ק"ל: [ג] וישוע הבן נמי מילה הוא על שם שהיא לסוף שבוע עיין סנהדרין דף לב ע"ב:

תפארת שמואל

(יח) **כיון** שהגיע זמן המנחה אסור לו לאדם כו'. פי' ומאחר שאסור אפילו פירות ק"ו שצריך להפסיק הסעודה ואפילו התחיל בהיתר דלא גרע מאכילת פירות וק"ל: (יט) **לאכול** סמוך למנחה קטנה וכו'. פי' אפילו סעודה קטנה דבפ' תפלת השחר כתב אליבא דר"ת דלפי' סמוך למנחה קטנה שרי להתחיל סעודה קטנה וק"ו דאינו פוסק אבל בטור כתב כדברי המחבר כמ"ש פה וסברא ראשונה היא סברת מהרי"ח: (כ) **משיקשור** בין כתפיו. מנה יש ליזהר באותן תינוקות שאומרים קדיש שיהיו חגורים אזוריהם: (כא) **הא** לן והא להו. פי' בני בבל היו חגורים: (כב) **למדת** האבר. נ"ל למדת הערוה: (כג) **רמי** פוזמקי. מכאן יש ללמוד שלא להתפלל יחף כ"א ביוה"כ וט' באב: (כד) **ואע"ג** דכתיב האל הנאמן. הכוונה נאמן כמה דאנן מתרגמינן

קרבן נתנאל

ו' כתב היה עוסק באכילה או שהיה במרחץ כו' גומר ואח"כ קורא ק"ש ושם דין ה' היה עוסק בת"ת והגיע זמן ק"ש פוסק וקורא. והראב"ד חלק אדין ו' וז"ל לא כי אלא מפסיק וקורא אע"פ שיש שהות לקרות ק"ש מפני שהיא מן התורה. וע"ש בכ"מ ובל"מ שתתרו אחר הראב"ד וליישב דברי רמב"ם גם הב"ח או"ח סי' ע' ענה את חלקו. ואין אחד מהם שהשיג על הרמב"ם מסוגיא דשמעתין למ"ד תפלת ערבית חובה מפסיק לתפלה כיון דשכיחא שכרות וכל הלילה זמנה אתי למפשע א"כ ק"ש של ערבית אמאי קאמר גומר ואח"כ קורא הא שכיחא שכרות וכל הלילה זמנה שמא אתי למפשע. ותו קשה אדפריך אסיפא דקתני ואין מפסיקין לתפלה הא תנא ליה רישא עדיפא מיניה ה"ל למפרך דעדיין לא ידע דקאתי לד"ת. א"כ מאי האי דקתני מפסיקין לקרות קריאת שמע הא בהני דרישא לשיטת הרמב"ם גומר ואחר כך קורא קריאת שמע: [א] **ואיירי** נמי מתניתין. ובמסכת ברכות פרק תפלת השחר סימן י"א כתב רבינו ז"ל ולית הלכה כריב"ל דאמר כיון שהגיע זמן המנחה אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת מנחה אפילו התחיל בהיתר צריך להפסיק כדמוכח פרק קמא דשבת וכן משמע לישנא דאסור לטעום כלום עכ"ל ופי' הרב מעדני יום טוב דמותיב הכא בשמעתין מריב"ל אמתניתין ולא משני דמתניתין איירי שהתחיל בהיתר ע"כ. וזה פלא בעיני שלא ראה מה שכתב רבינו כאן שני הוכחות דמתני' איירי נמי בהתחילו באיסור. ועוד לא ידענא מה משמע מהך לישנא דאסור לטעום כלום. ונראה לפרש על פי סברא נכונה מה שמצאתי בשם הרב מוהר"ש קאיידנוור מאחר שאוסר ריב"ל אפילו פירות קל וחומר שצריך להפסיק סעודתו אפילו התחיל בהיתר דלא גרע מאכילת פירות וא"כ הן הן דברי רבינו וכן משמע לישנא דאסור לטעום כלום אפילו פירות ואם כן הוא הדין אפילו התחילו בהיתר. אך בתחלת ראייתו אכתי לא דייק כולי האי תיבת אסור לטעום וי"ל דל"ד נקט אסור לטעום רק כוונתו שאסור לאכול. וא"כ מוכח שפיר מפ"ק דשבת דריב"ל איירי אפילו התחילו בהיתר דפריך מריב"ל קשה הא לא קיי"ל כריב"ל ולא קא משני מידי אליבא דידן ש"מ דהלכתא כוותיה בהא אם התחילו באיסור ומתני' דהכא נמי איירי בהתחילו באיסור כמ"ש רבינו פה בשמעתין. וריב"ל הפליג להפסיק אפילו התחילו בהיתר ובהא לא קיי"ל כוותיה. וע"ז כתב וכן משמע לישנא דאסור לטעום משמע אפי' אכילת פירות וא"כ ה"ה וכ"ש אם התחיל בהיתר שצריך להפסיק. ועפ"ז מיושב שלא כתב רבינו ויתיישב נמי הא דריב"ל כיון דמתני' איירי בהתחיל בהיתר כמ"ש תוס' דס"ל דריב"ל אמר אסור לטעום אפילו פירות א"כ איירי אפילו התחילו בהיתר וק"ל ועיין ב"ח סי' רל"ב ס"ק ה' שהקשה דברי רבינו אהדדי ולפי מה שכתבתי לק"מ ע"ש: [ב] **דומיא** דערבית. עי' מהרש"א בשם מרדכי שכתב הוכחה לזה. ולי נראה בהבנת דברי רבינו והתוס' ע"פ מה דמקשין תוס' הא דאמר אביי מכי שרו ליה המיינא לא מטרחינן ליה למ"ד תפלת ערבית רשות ואח"ה תיפוק ליה משום ק"ש. וי"ל דאיירי שכבר קרא ק"ש ע"כ ואח"כ פשיטא שהגיע זמן תפלת ערבית כמ"ש רבינו בריש ברכות: **ה"ג** הא איכא ביום שהות טובא: **ה"ג** ולא לאכול בסעודה גדולה: [ג] **דלא** קיי"ל כריב"ל דאמר כיון שהגיע זמן מנחה אסור לו לאדם לטעום. פי' מאחר שאסור אפילו טעימת פירות ק"ו שצריך להפסיק אפילו התחילו בהיתר בהא לא קי"ל כוותיה: [ד] **בהא** מיהא קיי"ל כוותיה שאם התחיל לאכול סמוך למנחה קטנה שמפסיק פי' אפילו סעודה קטנה וכ"כ תוס' להדיא. והא דכתב רבינו פרק תפלת השחר סי' י"א ואין הלכה כשהגיע זמן תפלת מנחה וכן כתב ר"ת. היינו אכילת עראי פת כבילה או אכילת פירות ומה שכתב עוד שם ז"ל וכן נמי סמוך למנחה קטנה דלא חיישינן לאמלוכי כלל בסעודה קטנה ע"כ. לאו מדברי רבינו אלא הג"ה שהוגה מבחוץ וע"י טעות הסופרים הכניסוהו בפנים וכן הוא בכאן בשם הג"ה ותו כתב רבינו שם ז"ל ולישנא בתרא רב אחא בר יעקב קאמר לה ואע"ג דהאי דמשני. חסרון יש כאן וכצ"ל רב אחא בר יעקב קאמר לה ומיהו סמוך למנחה קטנה אסור אפי' סעודה קטנה אם התחילו מפסיקין ואע"ג דהאי דמשני וכו'. וכן נמצא לשון זה בתוס' כאן. כל זה לקחתי מדברי הרב מעדני מלך על מס' ברכות: [ה] **וסעודה** גדולה היא סעודת נשואין. ויש מי שפי' דבשל כל אדם שמין בין בסעודה גדולה דידיה ובין סעודה קטנה דידיה. ר"ן: [ו] **ואי** איירי מתניתין בסעודת כל אדם ניחא. ויש לדקדק לדבריו מוקי רב אחא בר יעקב מתניתין בסעודת כל אדם לחוד ולא איירי מתני' בסעודה גדולה וא"כ ולא לדון נמי איירי דווקא בגמר דין א"כ תקשי לי' מהא דקבעי מאימתי התחלת דין אלמא דבתחלת דין איירי כמ"ש בשם ר"ת. וליכא למימר דמפ' התחלת דין משום דקאי אאם התחילו אין מפסיקין מ"מ צריכין לומר דמתניתין איירי נמי בהתחלת דין וכתו שפי' מהרש"א וא"כ ה"ה בסעודה גדולה. ויש לדחות: [ז] **שכיחא** ושכיחא. כל זה מדברי ר' יונה. ועי' ב"ח סי' רל"ב ס"ק ז': [ח] **הא** לן והא להו. פירש רש"י ובני ארץ ישראל לא היו נוהגין כן בהתרת חגורה קודם נטילת ידים. נראה מזה דבני בבל ג"כ מנהגם היה בהתרת חגורה קודם נטילה ולא אחר נטילה כדמשמע מגמרא דקאמר ולא פליגי ואם התיר חגורה לאחר נטילה א"כ מוכח דפליגי. ומה שפי' מהרש"א דלאחר נטילה מקרי התרת חגורה הפסק. ליתא דהא רש"י פי' בברכות בשיטת ר' יואל תיכף לנטילת ידים ברכה קאי אמים אחרונים: [ט] **אמר** זעירי. בגמ' שלפנינו אמר אביי. ונראה לי דקשה הא אביי פסק בברכות כמ"ד תפלת ערבית חובה וא"כ למה לי' למימר למ"ד תפלת ערבית רשות. ועוד זעירי הוא תלמיד דרב שפיר עלה אתקפתא דרב ששת משא"כ לגי' אביי: [י] **למ"ד** תפלת ערבית רשות מכי שרי ליה המייניה לא מטרחינן ליה להפסיק אלא יגמור ואח"כ יתפלל. רש"י והר"ן. ומצאתי בגליון אלפס שלי וז"ל תימה לי למה הוצרך לתרץ ביומא דף פ"ז דרב דאמר תפלת נעילה פוטרת של ערבית לדברי האומר חובה קאמר. אפילו למ"ד רשות ניחא דתפלת נעילה פוטרת של ערבית לגמרי שא"צ לחזור ולהתפלל אף לאחר שגמר סעודתו כיון דצלי ליה כבר ע"כ. וכעין קושיא זו הקשו תוס' שם ותימה מאי פריך והאמר רב תפלת ערבית רשות והאמרינן דבתם אין לבטלה. וי"ל דאין זה בתם דבליל יוה"כ מצוה לטרוח ולהכין לצרכי סעודה דהוי כעין יו"ט כדאמרי' במדרש כו'. ורבינו בפרק תפלת השחר סי' ב' הביא קושי' זו ותירוצו. אך הוסיף בטעמו עוד וגם הוא עיף מן התפלה ומן התענית. ואין להטריחו מידי דהוה אשרי המייניה או עלה למטה. נראה שבא לתרץ קושיות הגליון דבליל מוצאי יוה"כ אף לאחר סעודה למ"ד רשות פטור מטעם זה שהוא עיף מן התפלה והתענית ואין להטריחו מידי דהוה וכו'. [כ] **ומיהו** מצוה לאזור. אבל שיהא חובה לאזור אף שלבש מכנסים אין להוכיח דהא ע"כ הני בבלים יש להם מכנסים לברך נטילת ידים וברכת המוציא ומ"מ צריך לאזור מתניהם בחגורה לתפלה כמ"ש הר"ן. דיש לומר לעולם איירי שלא היו לובשים מכנסים וא"ת היכי מברכין ברכת נטילת ידים והמוציא דהא לבו רואה את הערוה דכל זה לגי' דגרסי' אביי ואביי ס"ל לבו רואה את הערוה אסור. אמנם לגירסת רי"ף ורבינו י"ל דס"ל לזעירי כרבא לבו רואה את הערוה מותר: [ל] **והאידנא** נהוג עלמא בתפלת ערבית מנהג חובה. ואע"ג דשרי המייניה מטרחינן ליה. וא"ת הא בפרק תפלת השחר סי' ב' חולק רבינו (לעיל) על הה"ג שסובר אע"ג דלמ"ד רשות כיון דשוי עלויה חובה בשאר לילות ע"ש וי"ל האידנא שאני שכל העולם נהגו מנהג חובה בתפלת ערבית. ובשלטי גבורים הניח זה בצריך עיון ולא קשה מידי: **ה"ג** אלא לומר לך כל דיין שדן דין אמת: **ה"ג** ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הנותן:

ונתגלגל

ומשה לא ידע כי קרן עור פניו אבל מתנה דלא עבידא לאיגלויי מלתא לריך להודיע שנאמר לדעת כי אני ה' מקדשכם א"ל הקב"ה למשה משה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם. מכאן אמר [רשב"ג] הנותן פת לתינוק לריך להודיע לאמו. והילך מודע לה דשייף ליה מאתו המין. ואף על גב דשבת מלתא דעבידא לאיגלויי מתן שכרה לא עבידא לאיגלויי. והני מילי לעשיר אבל לעני מהן בסתר יכפה אף: **כג ואמר** רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לעולם אל ישנה אדם את בנו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף לו יעקב ליוסף מאשר בניו נתקנאו בו אחיו [ם] ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים [דף יא ע"א] ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה שנאמר לרומם את בית אלהינו ולהעמיד [את] חרבותיו ולא אמרן אלא בבתים אבל בקשקושי ואברורי לית לן בה פי' בירניות ומגדלין לפי שאין משתמשין על גגותיהן. י"א בבתים שלנו נמי לית לן בה לפי שהן משופעין ואין משתמשין על הגגות מיהו היכא דרוב הגג גבוה מבהכ"נ אסור [נ] כיון שמשתמשין בעלייה שתחת הגג. וי"א שאם הגביה אותו כופין להשפילו ומביאין ראיה מהא דאמר רב אשי אנא עבדי לה למתא מחסיא דלא חרבה דמשמע שכפאן להשפיל הבתים דאי ס"ד שנתן להם עלה שלא להגביה הבתים מאי רבותא משמיענו גם הם ידעו כן ור"ח פירש שלוה להגביה בית הכנסת:

כד ואמר רבה [א] בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף (כה) ואפילו בשבת רב [ב] הונא בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי עבדו ליה עגלתא תילתא א"ל ליטעום מר מידי א"ל בתעניתא יתיבנא א"ל ליזוף מר תעניתו וליפרע ולא סבר לה מר להא דאמר רב יהודה אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע אמר להו בתענית חלום יתיבנא דאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף ואפילו בשבת ודוקא תענית חלום הוא דשרי בשבת אבל תענית בעלמא לא וכן הא דגר' פרק אין עומדין (דף ל:) כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה [ס] מפרשין ליה רבנן בתענית חלום בלבד אבל תענית אחר אסור להתענות בשבת. גר' בתענית ירושלמי (פ"ג הלכה יג) ר' [אחא] (חמא) ור' אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא [ע] אסור להתענות בשבת עד שש שעות אמר רבי יוסי בר בון מתניתין היא קודם חצות לא ישלימו עד כאן לפרא הוא לאחר חצות ישלימו כבר עבר רוב היום בקדושה: **כה** [פ] **בירושלמי** בנדרים פרק קונס משמע דהא דאמר לוה אדם תעניתו ופורע דוקא ביום סתם אבל ביום זה לא דגרסינן התם נדר להתענות ושכח ואכל איבד תעניתו רב אמר בשם רבנן והוא שאמר יום סתם אבל אמר יום זה מתענה ומשלים *משמע ביום סתם אבד תעניתו מפני שיכול להתענות יום אחר תחתיו דלוה ופורע אבל יום זה דאין לוה ופורע משלים אף על גב דאכל כזית בוהתם (כו) מייתי לעיל הסיא דלוה אדם תעניתו ופורע ואע"ג דיום סתם נמי לריך לקבלו בתפלת המנחה ולומר הריני בתענית למחר (כז) אפ"ה לא חשיב כיום זה [צ] כיון דמעיקרא לא נדר להתענות יום זה. וקלת קשה מגמרא דידן בפ"ק דתענית (דף יב:) דמייתי להא דלוה אדם תעניתו ופורע וקאמריק עלה כי אמריתא קמיה דשמואל אמר וכי נדר הוא דלא סגי דלא משלם לערא הוא דקביל עליה אי מצי מצער [ק] ואי לא מצי לא מצער. והשתא אי מיירי ביום זה ניחא דכי לא מצי אינו זקוק לשלם אלא אי איירי ביום סתם אמאי לא ישלם אי לא מצי האידנא עביד זימנא אחריתי כשיתחזק ויוכל להתענות [ר] וי"ל דהתם מיירי באדם שקשה לו להתענות כדאמר שמואל גופיה לעיל מההיא שמעתא היושב בתענית חוטא הוא והא דנקרא קדוש גבי נזיר ההוא במצי מצער נפשיה ומשום דנקרא חוטא כי לא מצי מצער נפשיה קאמר שמואל דאינו חייב לפרוע:

הגה"ה

*והימה לי הא רב הונא אמר להו בתעניתא יתיבנא אם כן כבר קיבל עליו תענית מבערב ואמר הריני בתענית למחר דאם לא קיבל דמי למפוחא מליא זיקא כדאיתמר במסכת תענית (יב.) הרי פי' למחר והוה ליה יום זה ואפילו הכא א"ל ליזוף מר וליפרע. וי"ל דיום זה דאמר בירושלמי היינו שהיום גורם כגון שקבל עליו להתענות יום שמת בו אביו וכיולא בו ויום סתם היינו שאמר ביום פלוני והשתא לא קשיא ממסכת תענית דלא גרים היום (שבשנה ע). מהרי"ח:

כו ומפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה והא נקט ליה רישא אין מפסיקין אמר רבי יוחנן סיפא אתאן לדברי תורה דתניא חברים שהיו עסוקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה [ש] אמר רבי יוחנן לא שנו אלא כגון ר"ש בן יוחאי וחביריו שתורתן אומנותן אבל אנו מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה: **כז מתני'** [ת] לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח *ויצא ולא הלבלר בקולמוסו ולא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר* באמת אמרו החזן רואה מהיכן התינוקות קורין אבל הוא לא יקרא. כיולא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה: [דף יב ע"א] **גמ'** תנא דבי רבי ישמעאל יוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשיכה. מ"ט כיון דאמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ק"ו מציץ מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו הימנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה עאכ"ו הלכך מידכר דכירי להו. תניא חנניה אומר חייב אדם למשמש בבגדו ע"ש עם חשיכה אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבתא: **כח לא** יפלה את כליו פירוש לאור הנר שמא יטה אמר רב יהודה אפילו להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו. אמר רב נחמן לא אמרן אלא דבני מחוזא שהיו מפונקין ובגדיהם רחבים כשל נשים אבל בני חקלייתא מידע ידעי. ודבני מחוזא נמי לא אמרן אלא דזקנות שאין רחבות כל כך אבל דילדות מידע ידעי. ת"ר אין פולין בר"ה מפני הכבוד כיוצא בו אמר רב יהודה אין עושין אפיקטוזין בר"ה מפני הכבוד: **כט ת"ר** המפלה את כליו מולל וזורק ובלבד שלא יהרוג אבא שאול אומר נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול. ונ"ל דהני תנאי לא פליגי אב"ה שמתירין דאי הוו פליגי [א] לא היה רי"ף מביא דבריהם ודברי ב"ה. אלא מודו דמותר להרוג כינה בשבת אבל פרעוש אסור כדאמר לקמן בפרק ח' שרצים (דף קז:) אהא דאמר ההורג כינה בשבת כאילו הורג גמל דרבנן לא פליגי עליה דרבי אליעזר אלא בכינה דאינה פרה ורבה אבל בפרעוש דפרה ורבה מודו רבנן *דחייב הלכך הלוקח כינה מעל בשרו בשבת או מעל חלוקו מותר להרגה כב"ה [ב] אבל במפלה את כליו להסיר מהם פרעושים וכנים פליגי הני תנאי ת"ק סבר [ג] דגזור [ד] הריגה (כח) דכנים אטו הריגה דפרעושים ואבא שאול מחמיר לגזור אפילו במלילה דכנים אטו פרעושים גובספרי הרמב"ם ז"ל כתב המפלה כליו בשבת מולל את הכנים וזורקן ומותר להרוג כנים בשבת והיינו כמו שפירשתי וה"ר יוסף מאורלייג"ש היה אומר דכינה הוא השחור הקופץ ופרעוש הוא הלבן והביא ראיה ממכת מצרים דכתיב והך את עפר הארץ והיה לכנים ודרך השחור לצאת מן העפר. ואינו נראה לר"ת [ה] דאמרי' במדרש אף כי אנוש רמה אלו כנים שבראש ובן אדם תולעה לאחר מיתה ודרך הלבן להיות גדל בראש ולא השחור ועוד דאמרינן במסכת נדה בשילהי פ"ב (דף כ:) ההוא בתרא דם כנים הוה שלא לה סריקותא מקטלא כלמי [ו] וכלמי הוא תרגום של כנים ואין דרך להרוג את השחור במסרק ועוד דאמרינן בברכות (דף נא:) בעובדא דילתא ממהדורי מילי ומסמרטוטי כלמי פירוש מסמרטוטי בגדים ישנים יוצאין הכנים [ז] וזהו הלבנים שיוצאים מבגדים ישנים וכן עמא דבר כדברי ר"ת ז"ל. אמר רב הונא הלכה מולל וזורק וזהו כבודו אפילו בחול. רבה מקטע להו ורב ששת מקטע להו וקאי אדרב הונא דאמר זהו כבודו אפילו בחול. ורש"י פירש בשם רבותיו דבשבת מיירי על זה נהגו להקל להרוג כינה אפילו במפלה כליו דלפי פירוש רש"י דמקטע להו בשבת ע"כ במפלה כליו איירי דפשיטא דמותר להרוג כינה בשבת כב"ה דמתירין [ח] מיהו תימה היאך פליגי אהני תנאי דתרוייהו אסרי הריגת כינה במפלה כליו ואפשר [ט] דאיירי במפלה ראשו דהתם לא גזרינן כנים אטו פרעושים שאין פרעושים מצוין בראש: **ל תניא** ר"ש בן אלעזר אומר משום רשב"ג אין משדכין את התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות ואין מנחמין את האבלין ואין מבקרין את החולים בשבת דברי ב"ש וב"ה מתירין: ת"ר הנכנס לבקר

הגה"ה

*ויצא משחשיכה. כגון דנקיט ליה בידיה אבל תחובה לו בבגדו מותר לרבא דלא גזר גזירה לגזירה ולרבי יהודה דאמר אומן דרך אומנתו חייב אפילו תחובה לו בבגדו אסור ובכרמלית שרי. מהרי"ח:

*מספקא לי גר שעוה שאין שייך בו הטייה אם יכול לקרות לאורה. ה"ר יחזקאל ז"ל.

הגה"ה

*ואפילו אם תופסו חייב משום צד אך בשעה שנושכו מותר ליקחנה ולזורקה מעליו. פר"י מהרי"ח:

חדושי מהרש"ל ור"ח פירש שלוה כו'. איתא בהגהת מיי' שאפילו מצד אחד מספיק: אחר הלות ישלימו כו'. כתב הגהות מיי' ואפילו ירדו גשמים: אבל יום זה לא כנ"ל. ומ"מ נראה דמשום סעודת מצוה אפילו ביום זה לוה ופורע חוץ מיום שמת בו אביו ואמו וכן ת"ח או כל תענית שתלוין בענין היום ותענית יום ב' או ה' לא יפרע אלא ביום ב' אחר: בהגה"ה ולא גרס התם שבשנה ע. נ"ל ר"י גרי סתם בשנה וקאי על דברי ר"ת שכתב דגרסינן הכא ולאייתו מתוס' בשנה אחי הלל הוי אבל ר"י כתב דאף התם גרסינן שבנה ועי' בתוס' דהכא:

הגהות הב"ח א וליפרע מי לא סבר כו': ב והתם מייתי לעיל מיניה הסיא דלוה כו': ג ובספרי הרמב"ם ז"ל. נ"ב פי"א מהלכות שבת: ד דלפי פירש"י הא דמקטע להו:

הגהות הגרי"פ [א] בגמרא איתא רבא וכן מוכח ממימרות הקודמים אבל ברי"ף איתא בכולהו רבה: [ב] בגמרא איתא רבי יהושע:

קרבן נתנאל

[ם] **ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים**. אע"ג דבלאו הכי נגזר דכתיב ועבדום וענו אותם. שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כ"כ אלא ע"י זה שהרי ארבע מאות התחילו קודם שנולד יצחק שלשים שנה. תוס'. ועפ"ז יש לתרץ הא דאמרינן בנדרים דף ל"ב מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים רד"ו שנה כו' והקשה הרא"ש שם בפירושו והא עבירות העונש מפורשת בקרא שאמר במה אדע ע"ש. דבשביל במה אדע לא היה נגזר עליהם שיעבוד כ"כ: [נ] **כיון** שמשתמשין בעלייה שתחת הגג. ר"ל שמניחין נסרים על הקורות הפשוטין שקורין אלגי בעלקין בל"א: [ס] **מפרשי ליה רבנן**. במדרש תהלים כן כתב תוספות שם בשם ר"ח: ה"ג ר' אחא ור' אבהו: [ע] **אסור** להתענות בשבת עד שש שעות. ומחשבין השעות משעה שקם ממטתו כ"מ מרש"י בתענית דף כ"ה:

[פ] **בירושלמי** בנדרים פ' קונס. הלכה א': [צ] **כיון** דמעיקרא לא נדר להתענות ביום זה. ויום זה הייגו דיום זה קבוע לו להתענות תמיד כגון שמת בו אביו וכיולא בו. לשון רבינו בפ"ק דתענית סי' ט"ז: [ק] **ואי** לא מצי לא מצער. וז"ל רש"י שם לצטורי בעלמא אי מצי מצער נפשיה ואי לא לא יהא אלא ליומא אחרינא ע"כ. תיבת אלא ט"ס בכל הספרים: [ר] **וי"ל** דהתם מיירי באדם שקשה לו התענית ובב"ח או"ח סי' תקס"ח ס"ק ד' אומר שם דרבינו היה ספק לו אם כפי' הירושלמי או כתלמודא דידן. והוא לא ראה באורו אלא מ"ש רבינו בפ"ק דתענית סי' ט"ז. אמנם בשמעתין מסיק להדיא כדין הירושלמי:

[ש] **אמר** ר"י ל"ש אלא כגון רשב"י וחביריו. לכאורה משמע דאנו שאין תורתנו אומנותנו מפסיקין לתפלה. וקשה וכי גרע ת"ת מאומנות דאמרינן לעיל סי' י"ח דאם התחילו אין מפסיקין לתפלה ואפילו התחילו באיסור. ותי' בס' תי"ט דהך דמפסיקין דרישא איירי בדאיכא שהות והך דהכא בדליכא שהות ע"כ. וקשה דהא סיפא סתמא קתני וקאי ארישא בדאיכא שהות. לכן נראה לי דרשב"י וחביריו לא היו מפסיקין לתפלה אפי' בדליכא שהות. ומתניתין לא איירי בת"ת דרשב"י אלא כגון אנו שמפסיקין לתפלה בדליכא שהות אבל בדאיכא שהות אין מפסיקין וסיפא ורישא בחדא גוונא איירי. ועם זה מיושב מה שמקשין העולם למה מייתי לשנויי סיפא אתאן לד"ת הא דר"י. והא דפריך והא תני כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש ומשני האי בעיבור שנה ואמאי לא אוקי הך ברייתא כגון רשב"י וחביריו. וי"ל דהא לתפלה לרשב"י אין מפסיק אפילו בדליכא שהות אבל לק"ש מפסיק בדליכא שהות. ואי איירי ברשב"י וחביריו לא שייך למתני כשם שאין מפסיקין לתפלה אפי' בדליכא שהות כך אין מפסיקין לק"ש. דבדליכא שהות לק"ש אפילו לרשב"י מפסיקין וכמ"ש תוס' בהך עובדא דכי מטא זמן לבישׁ ומצלי היינו ק"ש. ועי' תוס' פ"ק דמ"ק דף ט' שהביאו ירושלמי דרשב"י אפי' לק"ש לא הפסיק איכא לאוקמיה בדאיכא שהות. ועפ"י דרך זה יש להשוות הירושלמי והבבלי ודלא כרא"ח בדרשותיו פ' שמיני ע"ש: [ת] **לא** יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא. ולא אמרת עקירת גופו לאו כעקירת חפץ ממקומו דמי אמאי לא יצא בה הא לא מצי למיתי לידי איסור דאורייתא. וי"ל דאפ"ה אסרי רבנן. תוס'. ואין להקשות הא תינח לאביי. אבל לרבא דלא גזר גזירה לגזירה מאי איכא למימר. וי"ל דבכהאי גוונא מודה רבא דבהא טעו אינשי. אי שרית ליה אם היה חפץ בידו מבע"י להוציא משחשיכה אתי נמי להוציא חפץ שנוטל בידו משחשיכה ואתי לידי חיוב חטאת. אבל בין כרמלית לר"ה לא טעו אינשי וכן בין מחט התחובה בבגדו או דנקט ליה בידיה ג"כ לא טעו אינשי. וכמו כן צ"ל לאביי בעלמא לא גזר גזירה לגזירה כמ"ש תוס' דדוקא בהוצאה ס"ל דגזרינן דטעו אינשי אפי' בין כרמלית לר"ה ועיין בחידושי מהר"ם מלובלין. אבל קשה לי הא קיימא לן כרבא דלא גזר גזירה לגזירה וא"כ צריך לאוקמי מתניתין דנקיט לה בידיה ולא הוי להביא מתניתין בסתם ודוחק לומר דפסק כר"י דס"ל אומן דרך אומנתו חייב. דהא הטור והשו"ע פסקו כר"מ. ודברי הרב ברטנורה תמוהים דמפ' המתניתין אליבא דר"י בתחובה לו בבגדו. שפסק נגד כל הני רבוותא: [א] **לא היה** הרי"ף מביא דבריהם. ודברי ב"ה:

[ב] **אבל** במפלה כליו להסיר מהם פרעושים וכנים. ולא ניחא לרבינו לאוקמי הנך פלוגתא דתנאי בפרעושים. אבל ב"ה איירי בכינה ומש"ה הביא הרי"ף הנך תנאי וב"ה. דמפלה כליו איירי בכל גוונא שמפלה משום כנים לחוד. ומ"מ מוללן כיון דמצויים שם ג"כ פרעושים: [ג] **דגזור** הריגה דכנים אטו הריגה דפרעושים. כיון דמצויים שם פרעושים וראיתי בתפארת שמואל וז"ל מה שכתב המחבר דגזרינן כנים אטו פרעושים ולא אשתמיט בתלמוד רמז מהני גזירה וגזירה חדשה היא ואין נוהגין כן ע"כ. לא ידענא מאי קאמר דהא רבינו מפרש דבהא פליגי הני תנאי והם גזרו אותה גזירה בימיהם. ומ"ש ואין נוהגין כן. אישתמיטתיה פסק שו"ע סי' שי"ו סעיף ט': [ד] **הריגה** דכנים אטו הריגה דפרעושים. כתב מ"א סי' שי"ו ס"ק כ"א ומ"מ נ"ל דמותר לזרקן במים וכ"מ בגמרא. רצונו דקאמר רבא שדי לקנא דמיא. וחלילה לנו מעשות כדבר הזה. דמ"ש אם הורג פרעוש בידים או הורגן ע"י מים. ורבא דשדי לקנא דמיא בחול איירי לשיטת הרי"ף כמו רבה מקטע להו דאיירי בחול. ואיזה תלמיד טועה כתב כן: [ה] **דאמרי'** במדרש גם באבות דר' נתן פ' י"ט: [ו] **וכלמי** הוא תרגום של כנים. ובזה נדחה ראיות הר' יוסף דמכת כנים נמי לכנה הרוחשת הוי דתרגום מתרגם כנים כלמתא. ומעשה נסים שילאו מעפר. כמו שהיה נס שקטן שבהם היה כבילת אווז. ובלאו הכי אמרי' במדרש שעשרה מיני כנים היו: [ז] **וזהו** הלבנים שיולאים מבגדים. וע"ק דפרעוש אמר לקמן בפרק שמונה שרצים שהיה פרה ורבה וכינה הרוחשת אינה פרה ורבה אלא באה מזיעת אדם. תוס'. ורבינו הניח לקושי' זו. כי יש שאמרו שאותה שחורה הקופצת נמי אינה פרה ורבה ולא"ל דהוי כמו פרה ורבה מזכר ונקבה כיון דיולא מן העפר כמ"ש הר"ן. וכמו כן נאמר ג"כ בלבנה הרוחשת דלשיטתו לא נתהוה מזיעת האדם. א"כ כיון דבא מזיעת אדם ובני אדם פרים ורבים דיינינן להו כאלו הן פרים ורבים: [ח] **מיהו** תימה היאך פליגי אהני תנאי. קושיא זו לפי מה שפי' רבינו לשיטת הרי"ף. אבל רש"י ע"כ ס"ל דהני תנאי פליגי אב"ה. דהא פי' להדיא דת"ק דאבא שאול ס"ל כרבנן דאסרי הריגת כינה משום שבות. ואבא שאול ס"ל כר"א דמחייב חטאת. וא"כ רבה ורב ששת כב"ה עבדי. ולפירש"י איגהו קאי במפלה כליס אברייתא כמו רב הונא. ומה שפי' רבינו לעיל בסמוך דפשיטא דמותר להרוג כינה וכו'. נמי לפירושו. אבל לפי' רש"י יש לפרש כפשוטו דרבה ורב ששת קאי אברייתא כמו רב הונא. וכן משמעות סדר הש"ס. ודע דלפי' רש"י הברייתא דמפלה כליו איירי בכינה. אבל בפרעוש ת"ק נמי מודה דמלילה אסור דגזרינן אטו הריגה דכהורג גמל הוא. ונמלא מי שסומך על פירש"י ומפלה כליו בשבת. נוטל וזורק הפרעוש ובלבד שלא ימלול דבהא ת"ק מודה לאבא שאול וכן פסק רמ"א סי' שי"ו סעיף ט' בשם ר' ירוחם וק"ל: [ט] **דאיירי** במפלה ראשו. ולא קאי רב ששת ורבה אברייתא. אלא התלמודא קאמר דאיגהו פליגי אדרב הונא: ה"ג תניא רשב"א אומר אין הורגין את המאכולת בשבת דברי ב"ש וב"ה מתירין וכן היה רשב"א אומר משום רשב"ג אין פוסקין לדקה על הציבור אפי' ליחים ויתומה אין משדכין וכו'.

תפארת שמואל

אלהא מהימנא כנ"ל: (כה) **ואפי'** בשבת. הר"ש בומבורג היה לו אשה שהיתה מתענה ת"ח בשבת ולא היתה יכולה להתענות שני ימים רצופים והתיר לה להתענות תענית בא' מימי השבוע. ועוד כתב המתענה בשבת יאמר עננו באלהי נצור ואין מתענין בשבת כ"א דוקא בא' מג' חלומות האלו יוה"כ [בשעת] תפלת נעילה וס"ת שנשרף וקורות ביתו שנפלו. וי"א אף מי שמיניו נפלו מסא"כ אחר חלומות אין מתענין. ואלו ג' דברים דאין מתענין כ"א מי שנפשו עגומה עליו: (כו) **מייתי** לעיל. עיין בהסר"י פ"ק דתענית: (כז) **אפ"ה** לא חשיב כיום זה. ומ"מ נראה דמשום סעודת מצוה אפי' יום זה לוה ופורע למחר חוץ מיום שמת בו אביו ואמו וכן ת"ח או כל דבר שהתענית תלוי בענין היום. ותענית יום ב' או ה' לא יפרע אלא ביום ב' או יום ה' אחר וכן קבלתי מרבותי: (כח) **דכנים** אטו הריגה כו'. מ"ש המחבר גוזרינן כנים אטו פרעושים ולא אשתמיט בתלמוד

את החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ר' *אומר יכולה שבת בזכותה שתרחם. [דף יב ע"ב] רבי יהודה אומר המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל. רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל. שבנא איש ירושלים בכניסתו אומר שלום וביציאתו אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובין [י] ושבתו בשלום. כמאן אזלא הא דתניא מי שיש לו חולה בתוך ביתו צריך שיערבנו בתוך חולי ישראל כמאן כרבי יוסי. אמר רבי חנינא בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת פי' שמא יבא לזעוק בשבת אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי אליעזר לשיולי בהדיה זימנין אמר המקום יפקדך לשלום וזימנין אמר רחמנא ידכרינך לשלמא אף על גב דאמר רב יהודה לא ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי שאני חולה דשכינה עמו דאמר רב יהודה א"ר מנין שהקב"ה זן את החולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי: ת"ר הנכנס לבקר את החולה לא ישב על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל ולא על גבי שרפרף ולא על מקום גבוה ולא למעלה *מראשותיו של חולה אלא מתעטף ויושב לפניו מפני שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי: לא [כ] ולא יקרא לאור הנר. אמר רבה ואפילו גבוה שתי קומות ואפילו גבוה שתי מרדעות ואפילו עשרה בתים זה על גב זה. חד הוא דלא ליקרי אבל שנים קוראין והני מילי בענין אחד אבל בשני ענינים אפילו שנים לא אמר רב הונא [ל] ובמדורה אפילו עשרה בני אדם קורין כאחד אסור. אמר רבא אדם חשוב שאין דרכו להטות הנר בחול מותר. תני חדא שמש בודק קערות וכוסות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק. לא קשיא הא בשמש קבוע והא בשמש שאינו קבוע ואי בעית אימא הא והא בשמש שאינו קבוע ולא קשיא הא בדמשחא והא בדנפטא. איבעיא להו שמש קבוע בדמשחא מאי רב הונא אמר הלכה ואין מורין כן רב ירמיה בר אבא אמר הלכה ומורין כן. שמעינן השתא דבין שמש קבוע ובין שמש שאינו קבוע בודק קערות וכוסות לאור הנר ודוקא בדנפטא דמאיס ונפיש נהוריה ולא צריך לאצלויי אבל בדמשחא ושמש שאינו קבוע ודאי אסור שמש קבוע (וודאי) פליגי והלכתא בודק ואין מורין כן זו היא שיטת רב אלפס ז"ל דסבר שמש שאינו קבוע מדקדק טפי יפה אולי ימצא חן וישכרוהו ורש"י גורס להיפך דשמש קבוע אימת רבו עליו ומדקדק. באמת אמרו החזן רואה היכן התינוקות קורין אבל הוא לא יקרא אמר רבה בר שמואל אבל מסדר הוא ראשי פרשיות *אבל כולה פרשה לא [דף יג ע"א] והתינוקות של בית רבן אפילו כולה פרשה מסדרין מפני שאימת רבן עליהן ולא אתו לאצלויי בלא רשות רבן: כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה: לב איבעיא להו נדה (כט) מהו שתישן אצל בעלה הוא בבגדו והיא בבגדה ת"ש ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא קרב מקיש אשה נדה לאשת רעהו [מ] מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור *תניא דבי אליהו מעשה בתלמיד אחד שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש ת"ח הרבה ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזרתן בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואומרת כתיב בתורה כי הוא חייך ואורך ימיך בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה [שם ע"ב] ושמש ת"ח הרבה מפני מה מת בחצי ימיו ולא היה אדם שהשיבה דבר פעם אחת נתארחתי אצלה אמרתי לה בתי בימי נדותיך מהו אצליך אמרה לי חס ושלום ואפילו באצבע קטנה לא נגע בי בימי ליבוניך מהו אצליך אמרה לי (ל) אכל עמי ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר ולא עלתה על דעתו לדבר אחר אמרתי לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה ואל אשה בנדת טומאתה (לא) לא תקרב כי אתא רב דימי אמר מטה אחת הואי במערבא אמרי רב יצחק בר יוסף אמר סינר מפסיק ביני וביני. ואם יכול לקבל חפץ מידה כתבתי בפרק אף על פי (בסימן כד) [נ] ומה שרגילין עכשיו לאכול עם אשתו נדה בשלחן אחד [ס] לפי שבימיהם היו רגילים לאכול כל אחד לבדו על שלחן קטן וכשאשתו עמו על אותו קטן נראה דרך חבה ודמי להצעת מטה ומזיגת כוס והרחצת פניו ידיו ורגליו אבל האידנא שכל בני הבית אוכלין על שלחן אחד אינו דרך חבה ויש שעושין היכר *ביניהם והוי כמו שנים שאוכלין יחד זה בשר וזה גבינה:

הגה"ה

*וכגון שמראשותיו של חולה נמוכים ממנו. מהרי"ח

הגה"ה

*לאור הנר שרואה ומחשב בלבו אך לא יקרא בהוצאת דבור אבל כולה פרשה לא ואפילו בהרהור בעלמא. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*ואף על פי שמותר להתיחד עמה כל שכן שאר עריות דאפילו יחוד אסור שאסור לישן היא בבגדה והוא בבגדו ואפילו קריבה בעלמא אסור משום לך לך אמרינן לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

(לב) *ואם היה רגיל לאכול עמה בקערה אחת כשהיא טהורה ועכשיו אוכל בקערה לבד הוי שינוי ושרי ואסור להושיט מידו לידה ואפילו מפתח או שאר כלים וכל שכן מזיגת כוס לא שנא בימי נדותה ול"ש בימי ליבונה כל זמן שלא טבלה אסור בימי ליבונה כמו בימי נדותה. פר"י מהרי"ח:

מתני' ואלו מהלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גוריון כשעלו לבקרו ונמנו ורבו בית שמאי על בית הלל וי"ח דברים גזרו בו ביום*: [דף יז ע"ב] לג מתני' בית שמאי אומרים אין שורין דיו וסממנים וכרשינין אלא כדי שישורו מבעוד יום ובית הלל מתירין בית שמאי אומרים אין נותנין ב אונין לתוך התנור אלא כדי שיהבהבו מבעוד יום ולא הגמר לתוך היורה אלא כדי שיקלוט את העין ובית הלל מתירין בש"א אין פורסין מצודות חיות ועופות ודגים אלא כדי שיצודו מבעוד יום ובית הלל מתירין בית שמאי אומרים אין מוכרין לנכרי ולא טוענין עמו ולא מגביהין עליו אלא בכדי שיגיע למקום קרוב וב"ה *מתירין: [דף יח ע"א] גמ' ת"ר פותקין מים לגנה ערב שבת עם חשיכה ומתמלאת והולכת כל השבת כולה ומניח את המוגמר תחת הכלים ג ומתגמרין והולכין כל השבת כולה ומניחין קילור על גבי *העין ואיספלנית על גבי המכה ומתרפאת והולכת כל השבת כולה. ומיירי בקילור שהוא עב דומיא דאספלנית הלכך דוקא מערב שבת אבל בשבת אסור להניחו על העין משום גזירת שחיקת סממנים [ע] או גזירה שמא ימרח. אבל קילור צלול אף בשבת מותר להניחו על גב העין כדאמר פרק שמונה שרצים (דף קח:) שורין קילורין מערב שבת ומניחן על גבי העין בשבת [פ] דכיון דהוא צלול אינו אלא כרוחץ עיניו [צ] וליכא למיגזר (לד) משום שחיקת סממנין. ואין נותנין חטין לתוך ריחים של מים אלא כדי שיטחנו מבעוד יום. מאי טעמא אמר רבה מפני שמשמיעות את הקול אמר ליה רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים דתניא ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לרבות שביתת כלים. אלא אמר רב יוסף משום שביתת כלים והשתא דאמרת לב"ה אית להו שביתת כלים ד מוגמר מ"ט שרו וכו' והשתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי (לה) מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש הוא דאי ב"ה (לו) אף על גב דקעביד מעשה שרו וכו'. °פסק ר"ח דהלכתא כרבה דאמר מפני שמשמיעות את הקול וכן משמע לכאורה דקי"ל רבה ורב יוסף הלכה כרבה. ור"ת אומר הלכה כרב יוסף משום דקאי רב אושעיא כוותיה [ק] מדקאמר השתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ה ב"ש היא ואם אית ליה לרב אושעיא טעמא דהשמעת קול למה הוצרך להעמיד הברייתא כב"ש יעמידנה כב"ה ומשום השמעת קול אלא ודאי לית לי' טעמא דהשמעת קול ולכך הוצרך להעמידה כב"ש ואם כן מותר לתת חטין בריחים מבעוד יום ויטחנו בשבת כב"ה דלית להו שביתת כלים ואינה ראיה דהא דקאמר והשתא דאמרת לב"ה אית להו שביתת כלים וכו' והשתא דאמר רב אושעיא מאן תנא שביתת כלים כו' סוגיא דהש"ס קאמר ואינו לא דברי רב יוסף (לז) ולא דברי רב אושעיא אלא מעיקרא סליק אדעתייהו של בני הישיבה הא דמפרש רב יוסף טעמא דברייתא משום שביתת כלים הייט אליבא דב"ש עד ששמעו דברי רב אושעיא דאמר דב"ה לית להו שביתת כלים אז אמרו דודאי אוקימתא דרב יוסף כבית שמאי ולעולם רב אושעיא אפשר דמוקי ברייתא כב"ה ומשום השמעת קול וכדאוקמה רבה וא"ת כיון דאוקימתא דרב יוסף כב"ש אמאי אמר רב יוסף לרבה ולימא מר משום שביתת כלים דודאי ניחא לרבה לפרש טעמא משום השמעת קול ותיתי כב"ה וי"ל דאית ליה לרב יוסף דניחא טפי לאוקמה כב"ש ומשום שביתת כלים דאשכחן בברייתא מלאוקמא כב"ה מטעמא גריע דהשמעת הקול ו מלתא חדתא דלא אשכחן בשום דוכתא וגם נראה דרבה לא סבירא ליה כבני הישיבה (לח) דמפרשין טעמא דמהגיהין

הגה"ה

*מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי מו ביום גזרו שלא יוליכנו פחות פחות מארבע אמות. ואי ליכא נכרי נותנו לקטן שעמו או מניחו על גבי בהמתו וכשתרצה הבהמה לעמוד למימי רגליה יסירו ממנה שלא תעשה הבהמה עקירה והנחה וכשהלך יניחו עליה אם אין לו נכרי ולא בהמה ולא קטן יוליך פחות פחות מד' אמות. ואם ירא פן יראו נכרים ויקחנו לו יניחנו על עצמו וילך ולא יעמוד עד שיגיע סמוך לביתו ויפליך כלאחר יד וכן אם ירא שיקח לו הנכרי בביתו יכול לטלטל מעות ולשמור בין איסור מוקצה (לג) בין איסור הולכה פחות מד' אמות במקום פסידא שרי. מהרי"ח.

הגה"ה

*ובכולן ב"ה מתירין עם השמש ונתינת מים לדיו או לתוך אפר חשיב לישה ואף על גב דלא גבלן חייב חטאת וכן נתינת מים לתוך הקמח ואליבא דרבי. מהרי"ח:

הגה"ה

*וכגון דלא עמיץ העין ופתח לכך מותר אבל בתוך העין ממש אסור. פר"י מהרי"ח:

חדושי מהרש"ל שמש שאינו קבוע מדקדק כו'. ור"ן כתב שמש קבוע בקי ואינו מדקדק:

הגהות הב"ח א ר' מאיר אומר יכולה שבת שבזכותה תרחם: ב אונין של פשתן לתוך התנור: ג ומתגמרין והולכין כל השבת כולה ומניחין גפרית תחת הכלים והם הולכים ומתגפרין כל השבת כולה ומניחין קלור וכו': ד שביתת כלים דאורייתא מוגמר מ"ט שרי וכו' ב"ש הוא הא מני ב"ש היא דאי ב"ה אע"ג דקעביד מעשה כו': ה הא מני ב"ש היא ואם אית ליה לרב אושעיא: ו דמלתא חדתא היא דלא וכו':

תפארת שמואל

דמו מהכי גזירה וגזירה חדשה היא ואין נוהגין כן והוא כמו שאפרש דמותר להרוג כנים לתוך אבל אם נמלא ג"כ פרעושים לא שרי כנים אלא במלילה דשמא יהרוג פרעושים וק"ל: (כט) מהו שתישן כו'. אם הוא חולה ואשתו נדה ואין לו מי שישמשנו מותרת לשמשו רק שתזהר ביותר מהרחצת פניו כו'. ומהר"מ כתב שאם יש ב' מטות ורגלי האחת נוגעת בחבירתה לא ישכב הוא באחת והיא באחרת אם לא ישימו הפסק בינתיים: (ל) אכל עמי ושתה עמי. ומה שהיה מיקל התלמיד בימי ליבונם יותר מבימי נדותה לפי שהם היו רגילים לטבול אחר ז' ימי נדות משום טבילה בזמנה כו' ואח"כ סופרת ז' נקיים משום חומרא בעלמא וכו' ועתה אין לחלק כלל מיום הראיה עד שתטבול (מרדכי): (לא) לא תקרב. וכתיב תהיה בנדתה בהווייתה תהא עד שתבא במים: (לב) בהג"ה ואם היה רגיל כו'. ומזה מוכח דלא מהניא שינוי בקערה אלא כשהוא מאכל א' אבל אם היא אוכלת מאכל אחר צריכה שינוי אחר: (לג) בין איסור הולכת פחות מד"א כו' כצ"ל: (לד) משום שחיקת סממנים. מכאן משמע ש מותר לרחוץ פניו בשבת במי עשבים ובכל דבר צלול: (לה) מאן תנא שביתת כלים דאורייתא הא מני ב"ש היא דאי ב"ה כו' כצ"ל: (לו) אע"ג דקא עביד מעשה שרי. ומ"מ התיר ר"י מקורביל היכא דישראל ממונה על המטבע ליתן כסף לנכרי לתקן לו מעות אפי' בשבת כיון שאין כאן שמיעת קול שהוא של ישראל ואין כאן דעביד בשבילו. מ"כ בשם הגה' מיימוני. ולפי זה נראה דכ"ש מי שיש לו כלי כעשוי במשקלות שמשמיע קול לפי סדר השעות דשרי דאין כאן שמיעת קול שהוא של ישראל ודינו כמו בריחים: (לז) ולא אדברי ר' אושעיא כצ"ל: (לח) דמפרשין. צ"ל דמפרשי:

קרבן נתנאל

כן הוא גי' הרי"ף ותוס' לקמן בדף ק"ל בד"ה ואמר ר"א וכו' ע"ש:[י] ושבתו בשלום. בקמץ תחת השי"ן ושו"א תחת הב' ומלאפום תחת הת' כך הניקוד לפירוש רש"י נותו בשנתכם לשלום: [כ] ולא יקרא לאור הנר. והמחבר בסימן רע"ה כתב וכן בנר של שעוה וב"ח בשם מהרש"ל כתב דנהגו להקל דליכא למיחש שמא יטה. ואע"ג דאיכא למיחש שמא יתחוט או יתחוך ראש הפתילה דבכה"ג אין בו איסור דאורייתא דכיבוי הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. מ"א סק"ב. ובפ' כירה דף מ"ז ע"ב ד"ה מפני כתבו וז"ל אע"ג דבאותו כיבוי אין בו חיוב חטאת לר"ש דהרי מלאכה שאינה צריכה לגופה היא. התמירו אטו כיבוי דחיוב חטאת. ואע"ג דהוי גזירה לגזירה קים להו לרבנן דהכא שייך למגזר טפי עכ"ל וכן לא יקוב שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתן ע"פ הנר דחיישינן שמא יסתפק מינה והוי מכבה אע"ג דהוי גזירה לגזירה א"כ ה"נ יש לגזור. ויש לחלק דהתם היינו טעמא דיכול ליתן כלי תחת הנר מבע"י. וגם בנר יוכל להדליק נר מבלי שפופרת מש"ה גזרינן בהו. משא"כ אם אתה תגזור אפילו בנר של שעוה תורה מה תהא עליה. עכ"פ די לנו להקל ולחלק לענין ללמוד אצל נר של שעוה. אבל שאר דברים אסורים להשתמש וכמו שכתב מ"א: [ל] ובמדורה אפילו עשרה בני אדם קורין כאחד אסור. וקשה דהא לקמן פ' במה מדליקין ס"ס א' אבל עושין מהן מדורה בשבת בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה. וכן בט"ז סימן רע"ה סק"ו הקשה מזה אמאי שפסק בש"ע ס"ס רע"ז בארצות קרים מותר לנכרי לעשות מדורה כו'. ותי' דהתם מיירי שיושב מרחוק ע"ש. ותי' זה ליתא' דאם נדמה למדורה דהכא א"כ אפילו ברחוק יהיה אסור כמו דאמרי' אפילו גבוה שתי קומות. איברא דהקושיא מעיקרא ליתא. כי לא גזרינן אלא לקרות אצל המדורה דשמא משום טרדות קריאה אישתלי שהיום שבת. וגם שאין שייך כשיושב אצל המדורה או משתמש אצלו כיון שיושב ובטל מהיכי תיתי שישכח שבת: [מ] מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה. ופירש רש"י מה אשת רעהו דאסור לן יחוד מן התורה בקדושין מאחיך בן אמך עכ"ל. ודאי אין כוונתו לאסור יחוד בנדה דדרשינן בסנהדרין דף ל"ו דיחוד שרי ומעשים בכל יום דשרינן יחוד בנדה. וכ"מ במתניתין דלא יאכל הזב עם הזבה ופירש רש"י דמתוך שמייחדין אתי לידי הרגל עבירה דתשמע משום יחוד לא איכפת לן. ומפ"ק דכתובות כל זמן שלא בעל היא ישינה בין הנשים אבל כשבעל מותר ליחד עם אשתו נדה. אלא דכוונת רש"י דלגבי אשת רעהו אסור הוא בבגדו בלא פתח פתוח דאסור לן יחוד. וא"כ ילפינן בהיקש דלגבי נדה ביחוד ג"כ אסור כשהוא בבגדו והיא בבגדה כמו אשת רעהו. ואהני לן ההיקש כשהם בבגדים וביחוד. ואהני לן סוגה בשושנים יחוד ואיכא במטה אחת. או כשהם במטה אחת ופתח פתוח לר"ה לפ"ז לא אסרינן בנדה הוא בבגדו והיא בבגדה כ"א במטה אחת וכלא פתח פתוח והתוספות פי' דאפילו פתח פתוח לר"ה אסור הוא בבגדו והיא בבגדה דילפינן מאשת רעהו והתם סברא הוא לפי שיצרו תקפו ומתגבר עליו ביותר. והא דלא יליף יחוד בנדה מאשת רעהו דאסור מן התורה דדרשינן סוגה בשושנים והוא בבגדו דלא הוי בא"ח אלא מדרבנן ילפינן מאשת איש. חירצו בתוס' בסנהדרין דמסתבר טפי לאסור במטה אחת ובבגדים לפי שמתקרבין יחד ומתחממין והנין זה תוזה. ומסתימת ל' הרי"ף ורבינו משמע דאסור בכל גוונא כפי' תוספות אפילו בלא יחוד מדלא חלקו. אלא שק"ק דאמאי לא הביא רבינו בסוף נדה בקילור אזהרת בנות ישראל בנדתן אזהרת השינה במטה אחת ע"י שינוי כשהם בבגדים אפילו בלא יחוד. וי"ל דכבר הזהיר שם שלא ישכב על מטתה אפי' כשאינה במטה. ומזה מוכח שלא לשכוב על מטתה אפילו כשהוא בבגדים אפילו כשאינה במטתה מדקאמר אפילו כשאינה במטתה משמע לא מבעי כששניהם במטה פשיטא דאסור והתם אסרינן אפילו בבגדים וע"ז מסיים ואומר אפילו אינה במטה אסור נמי בכה"ג ודלא כב"ח וש"ך סימן קצ"ה סעיף ה'. ומדברי רבינו שם נלמוד ישוב אחר על קושיית התוספות וז"ל שם ותשפת ראיה עד שתטבול יש לה להתרחק קלא תבעלה תדברים שאפשר כי התורה אסרה יחוד על כל העריות ונדה גם היא בכרת כשאר עריות. אלא שהדבר קשה ליזהר איתוד אשה נדה ומלא רמז מן המקרא להתיר יתוד נדה. ובשביל שתתייחד תדיר עמו עשו גדר וסייג שיזכור את נדותה עכ"ל: [נ] ומה שרגילין עכשיו לאכול עם אשתו נדה. קאי אהרולי הא דאוסר במתניתין אכילת הזב עם הזבה ומשום הכא מחלק בין שלחנות דידן לשלחנם. אבל מהא דאכל עמי ושתה עמי בלא"ה לק"מ דאיכא למימר דלא הקפיד אלא על השכיבה כמ"ש תוספות: [ס] לפי שבימיהם היו רגילים לאכול כל אחד לבדו על שלחן קטן. וה"ה בזמן הזה כדרך הקלינים והגבירים שאין אוכלים על שלחנם כי אם איש ואשתו כשאשתו עמו על אותו שלחן בזמן נדותה הוי דרך חיבה ואסור: [ע] או גזרה שמא ימרח. ומה"ט אפילו בבריא אסור כשהקילור עב: [פ] דכיון שהוא צלול אינו אלא כרוחץ עיניו. דמאן דחזיכהו יסבור שהוא יין ורחילה בעלמא היא ולדידיה שהוא יודע שעושה לרפואה כיון דאצרכוה לשרותם מע"ש איכא היכרא וליכא למגזר משום שחיקת סממנין כדפרש"י לקמן ומש"ה אמר שמואל שורין מע"ש ולא בשבת ועפ"ז מיושב היטב לשון הטור והמחבר בסימן רנ"ב וסימן שכ"ח ע"ש דלא כב"ח שם סק"ז שנתקשה בזה: [צ] וליכא למגזר משום שחיקת סממנין. ובתוספות מתמירין אפילו בצלול ולא באדם בריא שהוא עלתו אינו עושה כי אם לרחילה בעלמא: [ק] מדקאמר השתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש היא. פירוש משום דר"ת סובר הך דמסיים ואזיל והשתא דאמרת לב"ש אע"ג דלא עביד מעשה אסור אפ"ה מוגמר וגפרית מ"ט שרו ב"ש התם דמונח מארעא. כל זה מדברי ר' אושעי'. ורב יוסף מייתי ראיה לדבריו דהשמעת קול לאו סברא הוא דאם אית ליה לר' אושעיא הך טעמא דהשמעת קול למה הוצרך הברייתא להעמיד כב"ש. אע"ג דלשון התלמוד דחוק לפירושו. מ"מ ניחא ליה לפרש כך להרץ קושיית תוספות ד"ה ולימא מר משום שביתת כלים ב"ש

דאסרי ב"ש משום שביתת כלים דא"כ אמאי אמר רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים אמתניתין כדתניא הוה ליה למימר כדמודית לי דב"ש אית להו שביתת כלים [ר] אלא ודאי רבה סבר דטעמא דמתניתין לב"ש כדמפרש הש"ס לקמן (דף יט) הני דאי עביד להו בשבת מיחייב חטאת גזרו ב"ש ערב שבת עם חשיכה ואי תיקשי לן מאי צריכנא מהאי טעמא דלקמן תיפוק ליה דאסור דאורייתא לב"ש משום שביתת כלים דחזינא בהך ברייתא וי"ל דס"ל להש"ס דלא אסרו ב"ש אלא מילי דעביד מעשה כגון ריחים אבל אונין לתוך התנור ולמר לתוך יורה דלא עביד מעשה לא אסרו ב"ש אלא משום גזירה [ש] ומהך סוגיא דלקמן נמי ראיה דהלכה כרבה הלכך אסור לתת חטין לתוך רחים אלא כדי שיטחנו מבעוד יום משום השמעת קול [ת] ולית להו לב"ה שביתת כלים ואפילו בדעביד הכלי מעשה ומותר לתת גחלים בכלי ברזל העשוי לכך והולכין ודולקים בשבת. גיגית נר וקדירה ושפוד לב"ש אפקורי מפקר להו ואע"ג דהפקר דוקא בפני ג' היינו מדרבנן כדי שיתפרסם הדבר אבל מדאורייתא אפילו בינו לבין עצמו הפקר ויש שמקילין להשכיר ולהשאיל בהמתן לנכרי ומפקירין אותן ולאו שפיר עבדי דהכי דוקא דלא סגי ליה בלאו הכי ועוד שאין ההפקר ידוע ומפורסם ושכירת הבהמה ידוע ומיהו גיגית נר וקדירה ושפוד אין צריך להפקיר דקיימא לן כב"ה דלית להו שביתת כלים: **לד** [דף יח ע"ב] **ת"ר** לא תמלא אשה קדירה עססיות ותורמסין ותניח לתוך התנור ע"ש עם חשיכה ואם נתנתן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו מ"ט גזירה שמא יחתה בגחלים כיוצא בו לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ע"ש עם חשיכה ואם עשה כן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו ב גזירה שמא יחתה (לט) [א] כי עססיות והורמסין צריכים בשול רב ולא יספיק להם להתבשל עד מו"ש אם לא יחתה בהם וחבית של מים שמא התקרר סמוך לחשיכה במוצאי שבת ויחתה בגחלים כדי שיאפה לאלתר משהחשך אי (אמרת) [הכי] מוגמר וגפרית מ"ט לא גזרינן ג התם לא מחתי דאי מחתי סליק בהו קוטרא ואזיל של פשתן נמי לא גזרינן כיון דקשי להו זיקא לא מגלי להו נמר ליורה נמי לא גזרי' ביורה עקורה וטוחה דליכ' למיחש לא לאחתויי ולא למיגס בה אבל עקורה ולא טוחה חיישינן דילמא מגיס בה ופרש"י וה"ל מבשל אע"פ שעקורה מן האור בעודה רותחת המגיס בה הוא מבשל [ב] וכ"ש שאסור להכניס כף בקדרה בעודה על הכירה: **לה והשתא** דאמר מר גזירה (מ) שמא יחתה בגחלים האי קדרה חייתא שפיר דמי ובשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור° והוא דלא בשיל כמאכל בן דרוסאי דאמר לקמן (דף כ.) כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה ואינה קטומה ואי שדא ביה גרמא חייא שפיר דמי מ"ט דאסח ליה לדעתיה ד דאמר השתא ודאי לא בשיל ולא אתי לאחתויי והשתא דאמר מר כל מידי דקשי ליה זיקא לא מגלי ליה האי בשרא דגדיא ושריק שפיר דמי דברתא ולא שריק אסור אפילו בחייא משום (מא) דבלאי מיירי ויכול לגלות למאכל הלילה וחיישי' שמא יחתה דגדיא ולא שריק דברתא ושריק רב אשי שרי ורב ירמיה מדפתי אסיר. °כתב בעל ה"ג דבלאי איירי וכן משמע מדמייתי עלה אין צולין בשר בצל וביצה וכן בשאלתי פרקין מייתי הא דגדיא גבי משלשלין את הפסח אבל בקדירה לא קשי ליה זיקא וחיישינן דלמא מגלי ליה. איכא דאמרי דגדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי דברתא ושריק נמי ש"ד דברתא ולא שריק רב אשי שרי ורב ירמיה מדפתי אסר וקפסקי רבוותא הכי האי לישנא בתרא *ואיכא מאן דפסיק כרב ירמיה מדפתי ואנן

הגה"ה

*אפי' דברתא ולא שריק רק מכוסה בכסוי התנור ו אע"ג דלא קשי ליה זיקא ולא אסור אלא דוקא בשרא

אגומרי. מיהו ליתן את הפת לתנור מודי דאסור אלא כדי שיקרמו פניה כמדובקים בתנור אע"ג דהתם התנור מכוסה. פר"י. מיהו אם התנור מכוסה ושריק נראה דשרי דלא גרע מברתא דשריק. לשון מהרי"ח:

נמי כרב ירמיה מדפתי ס"ל דחזינן סוגיא דשמעתא כוותי' דאמר רבינא האי קרא חייא כיון דקשי ליה זיקא כגדיא דמי ושרי מכלל דאי כברתא אסור ושמעינן מיניה דברתא אסור אי לא שריק אבל אי שריק שרי ודגדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי [ג] ודווקא דמינתח [ד] אבל אי לא מינתח לא קשי ליה זיקא ואסור: [ה] **תנו רבנן** ב"ש אומרים לא ימכור אדם חפצו לנכרי [ו] ולא ישאילנו [ז] (מב) ולא ילוונו ולא יתן לו במתנה אלא כדי שיגיע (מג) למקום קרוב וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה ר"ע אומר כדי שילא מפתח ביתו א"ר יוסי בר' יהודה הן הן דברי ר"ע הן הן דברי ב"ה לא בא ר"ע אלא לפרש דברי ב"ה: [דף יט ע"א] **לו ת"ר** נותנין מזונות לכלב בחצר ואם נטלו ויצא אין נזקקין לו כיוצא בו נותנין מזונות *לפני הנכרי בחצר ואם נטלו ויצא אין נזקקין לו. ת"ר לא ישכיר אדם כליו לנכרי בע"ש וברביעי ובחמישי מותר. רב אלפס ז"ל (מד) לא הביאה בהלכותיו נראה דס"ל טעמא משום שביתת כלים ואנן קי"ל כב"ה וקשה דאי טעמא משום שביתת כלים אפי' בד' ובה' נמי אסור [ח] וי"מ דשביתת כלים כי האי שאין מלאכת ישראל נעשה בהם אינו אסור אלא מדרבנן הלכך לא אחמור בד' ובה' ולא נהירא דאי כב"ש אתיא הוה ליה להש"ס למימר הא מני ב"ש היא ומדקבעה בגמ' בסתם משמע דאליבא דהלכתא היא ועוד מדקתני סיפא כיוצא בו אין משלחין איגרות ביד נכרי בע"ש ואי ב"ש צריכא למימר [ט] דהשתא' מכירה ונתינה אסרי ב"ש שליחות מבעיא °ופר"י דאסור דמתחזי כנוטל שכר שבת ומיירי בשכיר שבת או בשכיר חודש אבל בשכיר יום אפי' בד' ובה' אסור מידי דהוה אשכירות פועל לשמור פרה ותינוק בפרק הזהב (דף נח) ואפ"ה אסרי בע"ש מפני מראית העין אע"ג דלישראל מותר בהבלעה דשבת או חדש לנכרי אסור [י] והר"י ז"ל פי' דאי איירי בכלים שאין עושין בהן מלאכה לא מיסתבר למיסר בנכרי טפי מבישראל דמה שיידמראית העין בנכרי טפי מבישראל ופי' דמיירי בכלים דעושין בהן מלאכה כגון רחים ומחרישה ושאר כלי אומנות משום דמיחזי מלאכה שעושין בהן הנכרי בשבת כשלוחו של ישראל ואע"ג דשרו ב"ה עורות לעבדן עם חשיכה דנכרי לנפשיה קעביד כיון דקלן לו דמים שאני התם שאין ריוח לישראל במה שהנכרי עושה בשבת אבל בשכירות כלים ידוע הוא ואפי' בהבלעה אם ישכירם לו חוץ משבתות לא יתן לו כל שכירותיו הלכך כיון שיש ריוח לישראל במה שהכלים נשכרים אלא הנכרי מיחזי מלאכה שנכרי עושה בהן בשבת כשלוחו של ישראל. כיוצא בו אין משלחין איגרות ביד נכרי בערב שבת ובד' ובה' מותר דהיינו נמי משום דמיחזי כשלוחו של ישראל דדוקא בע"ש מיחזי כאומר לו שילך למחר בשליחותו ואמירה לנכרי שבות ואפילו אם אמר לו מע"ש עשה זה בשבת אבל מופלג לפני השבת לא מיחזי כאומר לו עשה מלאכתי בשבת וכן עורות לעבדן וכלים לכובס בד' ובה' מותר אע"פ שלא קלן. אמרו עליו על יוסף הכהן ואמרי ליה יוסף החסיד שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם: **לז ת"ר** אין משלחין איגרות ביד נכרי ע"ש אלא א"כ קלן לו דמים *ב"ש אומרים כדי שיגיע לביתו וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה [כ] והלא קלן אמר *רב אשי

הגה"ה

*דוקא מזונות דאיכא למימר שיאכל בחצר אבל שאר דברים לא. והא דפי' בית הלל דשרו היינו סמוך לחשיכה אבל בשבת לא. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*אבל אם הדליק נכרי הנר או עושה אש לישראל תנן בפרק כל כתבי לא ישתמש ישראל לאורו אע"פ שקלן לו שכרו לכך לפי שגוף ישראל נהנה ממלאכת שבת

חדושי מהרש"ל דהני דוקא דלא סגי ליה בלאו הכי. פי' א"א בענין אחר: ושפוד אין צריך להפקיר. אבל התוס' כתבו דאף לב"ש כגיגית א"צ להפקיר אלא סתמא מפקיר: וכש"כ שאסור להכניס. עי' במ"ש לקמן פרק כירה: בהגהת הפר"י ד"ה דוקא היינו סמוך לחשיכה אבל בשבת לא. ומדבריו דקדק ר' יואל דאסור לישראל להחזיר משכון של עובד כוכבים בשבת אפי' יחד לו מקום מבעו"י כדאמר הכא דלא שרי ב"ה אלא בע"ש שכבר יצא מבית ישראל מבעו"י נגמרי והראבי"ה מתיר כשייחד לו מקום מבעו"י וכן המנהג כראבי"ה. ויש מקילין ואומרים אם העובד כוכבים אלם סכנה הוא ובעל אגודה כשנשאל בדבר א"ל אם תרצה להתענות למחר מותר לך להשיב מאחר שהוא אלם וחשש פגע יש בדבר וא"כ ממילא כבלא יהיה אלא שלא יחזיר כדי שלא יתענה כו':

הגהות הב"ח א משום שביתת כלים דתניא כצ"ל ותיבת אמתניתין נמחק: ב בכדי שיעשו מ"ט גזירה: ג מ"ט לא גזרינן שמא יחתה התם לא: ד דאסח ליה לדעתיה מינה דאמר: ה כי האי לישנא בתרא וכרב אשי ואיכא מאן כו' מדפתי דאסר ואנן נמי: ו בסה"ס אפילו כו' שהתנור שרי אע"ג דלא:

תפארת שמואל

(לט) **כי עססיות ותורמוסין כו'**. פירוש לצורך מחר לפי שצריכה בישול הרבה ולא יספיק להם כל הלילה ומקצת יום שיהיו מבושלים היטב וחיישינן שמא יחתה בגחלים ומ"ש המחבר ולא יספיק להם [להתבשל] עד מוצאי שבת א"ל שיתחה כו' מודה שאסור אפילו בשלה למוצאי שבת דומיא דמים וכו' אכן נ"ל עיקר כמ"ש. ואף שרש"י כתב שצריכה בישול כל הלילה והיום נמי מקצת היום קאמר. ואולי אף המחבר לאו דוקא קאמר אלא כלומר אפילו רוצים לאוכלם במוצאי שבת אפ"ה לא יספיק עד שיחתה ומש"ה נראה דלאו דוקא עססיות קאמר אלא כל הצריך בישול רב ולא יספיק לו כל הלילה בלא חיתוי גחלים אסור לשבת אבל למ"ש נראה דהכל שרי וכן משמע לבדיא בטור ע"ש: (מ) **שמא יחתה בגחלים**. לכן יזהר שלא ליתן לתינוק מן המאכל בע"ש משהחשכה דחיישינן דלמא מגיס: (מא) **דבלאי** מיירי כו' כצ"ל: (מב) **ולא ילוונו**. משום דקיי"ל שאלה הדרא בעינה: (מג) **למקום קרוב** כו' ס"א לביתו של נכרי ותידוש דין מצאתי בספר שמות שמותר לתת ולמסור לנכרי מעות מע"ש או למסור לו בגדים למכור ובלבד שלא יאמר לו מכור או קנה בשבת אלא בסתמא: (מד) **לא** הביאה בהלכותיו נראה וכו'. ומדבריו דקדק רבינו יואל דאסור לישראל להחזיר משכנות כו' (עיין במרדכי) ויש מקילין אם הוא סכנה שיד הלוה תקיף. וענין קבלת דמי המכס דכל ימי החול מקבל בעצמו ובשבת הוא

קרבן נתנאל

ב"ש מאי פריך ולימא מר משום שביתת כלים וכי אינו יותר טוב כמו שמפרש רבה משמעת קול ואתי' כב"ה ע"כ פירש ר"ת דאמת רב יוסף ס"ל אליבא דב"ה שביתת כלים דאורייתא ומ"ה פריך ליה ולא מייתי מדלב הובעיא אלא להוכיח מיניה דהשמעת קול לאו טעמא הוא: ה"ג משום שביתת כלים ממתניתין כדתני': [ר] **אלא** ודאי רבה סבר דטעמא דמתניתין דלקמן לב"ש כדמפרש הש"ס לקמן. וא"ת אכתי קשה דס"ל למימר כדמודית לי דב"ש אוסר בהני דמתניתין מטעם גזירה. א"כ עפי ניחא לאוקמי סברייתא כב"ש וריחים אסור מטעם גזירה. ומקושי' ע ראיתי בספר מ"א סימן רנ"ב ס"ק כ' בסוכים מזה דאפילו נותן חטים בשבת בידים לריחים של מים אינו חייב חטאת כ"א בריחים של יד בעשה מלאכה בידים. ושגג בזה דא"א לאוקמי' כב"ש ומטעם גזירה דא"כ מוגמר וגפרית מ"ט שרי. ורב יוסף דמוקי לה כב"ש דלא ס"ל הטעם במתניתין משום גזירה כי אם משום שביתת כלים. וגפרית ומוגמר דמוכח אתרעא. אבל לדינא כוון הרב לאמתו דבריחים של מים לית ביה חיוב חטאת. וכן הוכחתי בחדושי להרמב"ם וכן מוכח מהבאתי בסימן זה אמנם מ"ש שכ"כ הסמ"ג וסמ"ק בהדיא. לא ראיתי ומלאתי דין זה לבדיא אלא ממ"ש הסמ"ג והרמב"ם בפ"ח אב ותולדת המחינה אינו כי אם מלאכה שעושה בידים ולא הזכירו כלום ממחינת ריחים של מים. ומ"ש תו שם ועיין בתוספות ט' עד ונאפה הוא הב"ס. ותיבת וכ"מ בפ"ח ברמב"ם הוא ראיה לדבריו דבריחים של מים לית בי' חיוב חטאת. ואותן ראיות בהב"ס לא נהירא לי דגבי מגודה כיון דבשעת פריסתו נכנס הוי כאלו צד אותו בידים. ומהדביק פת בתנור נמי לק"מ דאפילו תולדה דבישול שהיה במשכן לא היה באופן אחר שנתבשלו הסממנין ממילא ע"י האש. אבל מחינה מה שהיה אותה אב מלאכה אלא שמשכן כתישת הסממנים במכתשת לא היה אלא בידים. א"כ מנ"ל לחייבינהו חטאת בריחים של מים כיון דאתי' ממילא. ועיין בפנים בכל זה הדק היטב: [ש] **ומהך** סוגיא דלקמן נמי ראיה דהלכה כרבה. אבל לפי' ר"ת ליכא ראיה מהא דלקמן דרב יוסף ס"ל דב"ש וב"ה לא פליגי בשביתת כלים דבדעביד מעשה לכ"ע אסור ובדלא עביד מעשה לכ"ע לית בהו שביתת כלים ומש"ה צריכנא להעמיד לקמן טעמא דב"ש בהני מתניתין דלא עביד מעשה משום גזירה. אבל השתא לפי מ"ש רבינו דסוגי' דש"ס קאמר דאוקמתי' דרב יוסף כרב אושעי' וכב"ש אפילו בלא עביד מעשה הוי שפיר ראיה מהא דלקמן דהלכה כרבה: [ת] **ולית** להו לב"ה שביתת כלים אפילו בדיעביד הכלי מעשה. אבל לר"ת דפסק כרבי יוסף קיי"ל אליבא דב"ה נמי לדינא שביתת כלים היכי דעביד הכלי מעשה. וכן כוונת תוספות שסדרו דבריהם ומותר להשאיל כלים לנכרי דקיי"ל כרב אושעיא בתר דחלקו אר"ת כי לפי' ר"ת לא קיי"ל כרב אושעיא ולא מייתי ראיה מיניה לק דהך טעמא דהשמעת קול ליתא. ותפשוט. ועפ"ז עלה על לבי לפרש דברי הרוקח סימן ת"א וסי' ש"ד דמשמע שם דקיי"ל לדינא דשבירת כלים דאורייתא דהוא מפ' הסוגיא כפי' ר"ת ופסק כרב יוסף דס"ל לב"ה שביתת כלים דאורייתא. אמנם זה אינו דבסימן מ"ב כתב ז"ל ואסור ליתן חטים לריחים של מים לטחון בשבת מפני שמשמעת קול ואם נאמר דפסק כרב יוסף הא לא ס"ל הך סברא כלל. אבל הנראה שפסק כרבה. אלא שהיה קשה לו לרבה הך ברייתא דשביתת כלים אמאן תרמייה ומה שתרצו תוספות בזה דלרבה אתי' כב"ש ומחלק בין עביד מעשה ללא עביד מעשה ומגודות דמתניתין בלאי וקוקרי עכ"ל הוא דוחק בעיניו דמשמעות השמעתין דחילוק זה בין עביד מעשה ללא עביד מעשה ולאוקמי השמעתין בלאי וקוקרי כל זה נתחדש באוקימתא דרב יוסף. אבל לרבה לא. ע"כ לקח לו דרך לעצמו וסבר דלרבה לב"ה גם כן אית ליה שביתת כלים וכגון שעושה על ידי הכלי זה מלאכה מל"ט אבות מלאכות שחייב מיתה עליו. ומש"ה בסימן ת"א כוון ופירש כלים שעושים בהם מעשה כגון מרה ומחרישה קרדום וכלי נגר מוזהר על שביתתם. אבל בסימן מ"ב בריחים של מים לית ביה חיוב חטאת כמו שהארכתי לעיל בשם גדולי פוסקים. מש"ה צריך למצוא טעם משום השמעת קול. ובסימן ש"ד שמזכיר שם שכירות אינו הטעם משום שביתת כלים אלא דמיחלף בשלוחו כיון שהזכיר לו להוליכו בשבת. או שאיירי בע"ש. ויילא לו דין זה מהך דתני' לא ישכיר אדם כליו לנכרי בע"ש. כל זה כתבתי לקיים דברי החכם. ולא כהרב ב"י סימן רמ"ו שמשמע לו לטועה וע"ש בב"ח שהאריך ומיישבו בדוחק: [א] **כי עססיות** ותורמסין צריכין בישול רב. ברמב"ם פ"ג דשבת ז"ל לא ימלא אדם קדרה עססיות ותורמסין או חבית של מים ויתן לתוך התנור ע"ש עם חשיכה ויניח אותן וכל כיוצא אע"פ שלא בשלו כל עיקר כתבשיל שלא בשלו כל צרכו הן מפני שאינן צריכין בישול הרבה ודעתו עליהן לאכלן לאלתר ולפיכך אסור לשהותן בתנור. והרב המגיד כתב ע"ז ואחרים פרשו בטעם איסור עססיות ותורמסין שצריכין בישול הרבה ואין היום והלילה די להם והוא רוצה לאכלם במוצאי שבת ויש לחוש שמא יחתה בהם בשבת כדי שיהו מוכנים לו במוצאי שבת מיד וזהו הטעם בנחתום שרוצה שיהיו חמין למ"ש כדי ללוש בהן וזהו שהזכירו נחתום. וכן הן דברי רבינו. ולי קשה לפירוש הרמב"ם מעיקרא דלא ידע האי טעמא דשמא יחתה תקשי מתניתין דבשר ובצל. ואין לומר דידע שפיר הא טעמא דשמא יחתה כשאין דבר מפסיק בינו לגחלים כמ"ש תוספות. דמ"מ קשה מאי פריך מוגמר וגפרית נמי לגזור הא בלא הך ברייתא דתורמסין קשה דהא ג"כ אין דבר מפסיק בין גחלים וכלים שעליהם. בשלמא לפי' תוספות ניחא דבלא הך ברייתא דתורמסין ה"א דבדבר שצריך גמרו יום ולילה לא שייך חתוי דאמרינן מסיח דעתיה מיניה ובגפרית ומוגמר תני בברייתא מתגמרין והולכין כל היום כולו. אבל השתא דמשני אהך דתורמסין דצריך גם כן לבשלה יום ולילה גזירה שמא יחתה למהר בישולם ולא מסיח דעתו מיניה פריך שפיר א"ה מוגמר וגפרית. אבל לפירוש רמב"ם קשה. וי"ל דהוי מוקמינן בכלי שיש לה כסוי למעלה ואינו מוכן לחתות: [ב] **וכ"ש** שאסור להכניס כף בקדירה בעודה על הכירה. ר"ל לפירוש רש"י לפי גרסת רבינו בעודה רותחת אע"פ שעקורה מן האש המגיס בה חייב משום מבשל א"כ כ"ש בעודה על הכירה. וכל זה לא איירי אלא כשעדיין לא בשיל כמב"ד. אבל בבשיל כמב"ד כתב רבינו לקמן בפ' כירה סימן י"א דתו ליכא למיחש למגיס ומבשל. ולדינא והלי' מהרי"ו סימן ל' כתב בשם דכשמסירים קדירה מן האש להוציא המאכל ממנה אין להגיס בכף דהוי כמבשל כו'. משמע דמחמיר אפילו כבר נתבשל כמב"ד אטו לא נתבשל כמב"ד וכ"כ בהגהות ס"ס סי"ח ודלא כמ"ש בס' תפארת שמואל לקמן בפ' כירה סי' הנ"ל ע"ש: ה"ג כרי"ף. והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה בגחלים האי קדירה חייתא ש"ד ובשיל נמי ש"ד. וכן צריכין לסגיה בדברי רבינו. ומדלא חלקו בין תנור לכירה משמע שלא היה גרסתם כגרסא שלפנינו שהי קדירה חייתא שרי לאנוחה ע"ש עם חשיכה בתנורא. משמע הא בכירה אסור וכ"כ תוספות לחד שינויא דף ל"ח: ה"ג א"ד דגדיא בין שריק בין לא שריק ש"ד דברתא ושריק נמי ש"ד דברתא ולא שריק: [ג] **ודוקא** דמנתח. הכי מחלק הש"ס לקמן דף כ' גבי משלשלין את הפסח דפריך מטעם דבני חבורה זריזין: [ד] **אבל** אי לא מנתח לא קשיא ליה זיקא ואסור. וי"ס אם גדי הוא בתנור והוא מגולה אלא הפה ואינו מכוסה בכיסוי נמי אסור דלא קשי' ליה זיקא אפילו הוא מנותח. אבל הרמב"ם בפ"ג כתב דבשר גדי שרי' דלא גזרינן שמא יחתה שאם יחתה יתחרך הבשר דכשהוא מנותח אינו צריך אלא תמימות בשר. ולפ"ז אפילו כשהוא מגולה אלא הפה ואינו מכוסה בכיסוי מותר נמי מה"ט: [ה] **תנו** רבנן בש"ה. כאן שייך סימן ל"ו: [ו] **ולא** ישאילנו. גבי שאלה נמי ליכא טעמא זולת דנראה כשלוחו דאיירי בחלוק וטלית דלית ביה שביתת כלים דאלת"ה אפילו בד' וה' נמי. תוספות. ובהני דמתניתין דס"ל לרב יוסף טעמא דב"ש משום שביתת כלים באמת מתחלת השבוע נמי אוסר ב"ש כ"א כדי שיגמור הדבר מבעו"י. והכא ה"פ אפילו ד' וה' נמי ר"ל אפילו כשיגיע לביתו נמי תאסר משום שביתת כלים: [ז] **ולא ילוונו**. משום דמחזי כשלוחו וכדפ"ה. (ואיירי בחלוק וטלית דלא שייך ביה שביתת כלים דאלת"ה אפילו בד' וה' נמי אסור. תוספות). ולא העמידו דבריהם במתניתין דלא קתני שאלה אלא אין מוכרין והתם ודאי לא שייך טעמא אחריכא אלא משום דמחזי כשלוחו: [ח] **וי"מ** דשביתת כלים כי האי שאין מלאכת ישראל נעשה בהם אין איסור אלא מדרבנן הלכך לא מחמיר בד' וה'. וקשה הא לענין שביתת בהמה אמרינן אפילו אין מלאכת ישראל נעשה בהם. ומ"מ שביתת כלים למאן דאית ליה מדאורייתא י"ל דאיירי בכלים דלא עביד בהו מעשה ודאי אי מלאכת ישראל נעשה בהן קיי"ל כר' אושעי' דלב"ש בין קעביד מעשה בין דלא קעביד מעשה אסור. אבל בכה"ג שאין מלאכת ישראל נעשה בהם וכלים דלא קעביד בהו מעשה לא אחמרי בד' וה' אבל גבי שביתת בהמתו דקא עבידבהו מעשה אסרי' אפי' במלאכת נכרי. ופי"ל דהכי י"מ סברי כדעת הרז"ה בפ"ק דשבת וספ"ק דע"ז דלגבי בהמה נמי מותר להשכירה ולהשאילה בה' ולא עשו כאן ד' וה' כדין ע"ש כמו לענין גיטין: [ט] **דהשתא** מכירה ונתינה אסרי ב"ש. דלא אסירי אלא מטעם דמחזי כשלוחו. שליחות מבעי': [י] **והר"י** ז"ל פי'. זה רבי יונה והראשון הוא ר"י בעל תוספות: ה"ג ודוקא בע"ש מחזי: [כ] **והלא קלן**: ר"ל

ה"ק אם לא קלץ ב"ש אומרים כדי שיגיע לביתו וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה והא אמרת רישא אין אמשלחין לא קשיא הא דקביע דוור במתא והא דלא קביע דוור במתא. שמעינן השתא דהיכא דקלץ לו דמים משלחין בין מגיע בין לא מגיע והיכא דלא קלץ לו דמים אי קביע דוור במתא משלחין בכדי שיגיע לבית הסמוך לחומה ואי לא קביע דוור במתא אין משלחין כלל אלא א"כ קלץ פירוש בי דוור איש ידוע שכל כתב אליו יובל והוא מסכיר ומשלח כל אגרת למי שנשתלחה לו: לח ת"ר אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת במה דברים אמורים לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר ופוסק עמו על מנת לשבות ואינו שובת דברי ר' רשב"ג אומר אינו צריך ומצור לצידון אפילו בע"ש מותר. יש מי שאומר הא דאין מפליגין בספינה ב פחות מג' ימים [ל] בזמן שהספינה גוששת ואין במים י' טפחים ומשום גזרות תחומים נגעו בה אבל למעלה מי' טפחים לא גזרו משום הכי נהגו העם להפליג בים הגדול והאי טעמא פריכא דאי מהאי טעמא הוא דאין מפליגין הו"ל למתני אין מפליגין בספינה קטנה אמאי תני ספינה סתם דמשמע בין גדולה בין קטנה. ועוד ג מאי שנא שלשה ימים אפי' טפי נמי ועוד לדבר מצוה אמאי שרי והא העמידו דבריהם במקום עשה כדתנן [פסחים צב:] (מו) אונן טובל ואוכל פסחו לערב אבל לא לקדשים ואמרינן עלה [שם צב:] גבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת גבי תרומה וקדשים העמידו דבריהם במקום עשה אלא היינו טעמא דאין מפליגין פחות מג' ימים קודם לשבת משום בטול עונג שבת דכל שלשה ימים הוה ליה שנוי ווסת [מ] ד מנענוע הספינה כדכתיב יחוגו וינועו כשיכור ולא יכלי למיעבד עונג שבת והיינו טעמא דלדבר מצוה שרי משום דפטור ממצות עונג דאמר מר [סוכה כה.] העוסק במצות (מז) פטור מן המצוה ותנן [שם] שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה ולהכי נמי [שם מד.] אסור להלך בערבי שבתות יותר משלשה פרסאות דאיכון שנים עשר מיל משום דמבטל ליה למצות עונג כדמפרש בהדיא והיינו טעמא נמי דאין צרין על עיירות של נכרים פחות מג' ימים קודם לשבת ה משום טירחא דלא מיתהני ליה אכילה ושתיה ו משום טירחא ופחדא דליבא עד בתר תלתא יומין דפרח פחדייהו [נ] ומקיימי ליה לעונג שבת *ומשמיה דרשב"ש אמרו דהא מני ב"ש היא דאסר קודם השבת מלאכה הנעשית מאליה בשבת כגון הלוך הספינה חוץ לתחום בשבת *וכיון דקיימא לן כב"ה מותר להפליג בע"ש אבל בשבת אסור ומסתייע להך סברא מהא דתניא בתוספתא אין מפליגין בספינה שלשה ימים קודם השבת ב"ש אוסרים אף בד' וב"ה מתירין וקא בעי למימר דב"ה מתירין אפילו בע"ש דאי אמרת ב"ה מתירין בד' קאמר היינו ת"ק ולא נהירא דר' ורשב"ג דאיירי בהקברייתא לא מסתברא דסברי כב"ש דאע"ג דאסהיד על בית אבא שהיו נותנין כלי לבן שלהן לכובס ג' ימים קודם לשבת מחמירין על עצמן היו ולא להורות לאחרים כן ועוד כיון דתחומין דרבנן לא הוה להו לב"ש למיסר דהא לא אסרי ב"ש להתחיל קודם השבת מלאכה האסורה מדרבנן שנעשית מאליה כדתנן ושוין שטוענין בקורות בית הבד ובעיגולי הגת והא דקתני (בתוספתא) [בירושלמי] ב"ה מתירין ארביעי קאי ולא קשה היינו ת"ק דה"ק דבר זה מחלוקת ב"ש וב"ה וא"כ מפרשין דב"ה מתירין בע"ש קאמר לא שבקינן ברייתא דגמרא דידן דקא אסרי בה תנאי בתרוייהו ומסתמא לא פליגי אב"ה אלא קאמרי דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה: גרסינן בפרק לולב וערבה (דף מד:] אמר איבו משמיה דר' אליעזר בר' צדוק אל יהלך אדם בע"ש יותר מג' פרסאות. אמר רב כהנא לא אמרן אלא לביתיה אבל לאושפיזא אמאי דנקיט סמיך איכא דאמרי אמר רב כהנא לא נצרכה ז דאפילו לביתיה. אמר רב כהנא בדידי הוה עובדא ואפילו כסא דהרסנא לא אשכחי: ת"ר אין צרין על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת ואם התחילו אין מפסיקין ח ואפילו בשבת. וגרסינן בעירובין (דף מה.) אמר רב יהודה אמר רב נכרים שצרו על עיירות של ישראל אין יוצאין עליהן בכלי זיין ואין מחללין עליהן את השבת. ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת: לט מתני' בית שמאי אומרים אין נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום ובית הלל *מתירין עם השמש אמר רבי שמעון בן גמליאל נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן שלהן לכובס נכרי שלשה ימים קודם השבת ושוין אלו ואלו שטוענים בקורות בית הבד ועיגולי הגת. פיסקא דקבולת לנכרי כתבתי בשלהי פרק קמא דמס' ע"ז (סי' כג):

נעשית בשבילו ולא דמי לשלוחי אגרות דאין גוף ישראל נהנה מגוף השליחות לכך (מה) כי קלץ מותר לשון ספר העתים ולי נראה מכאן שאסור להלביש בגדים שנתנו לאומן מע"ש ונגמרה מלאכתן בשבת ואף כי יקלץ שכן. מהרי"ח:

הגה"ה

*ודוקא בקוצץ לו דמים מכאן אומר ריב"א דקבולת שרי ור"י אומר היינו דוקא בדבר הלוש וביתו של נכרי אבל בביתו של ישראל אסור ובמחובר לקרקע בכל מקום אסור דהוי ברשותו של ישראל ומיך להתוס דוקא שרי ולא דמי לאריס דשרי משום דאריסותיה קעביד משום דאית ליה חלק ביה. פר"י מהרי"ח:

[דף יט ע"א] גמ' מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי אמר רבי יוסי בר חנינא רבי ישמעאל היא דתנן השום והבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום רבי ישמעאל אומר יגמור משתחשך ר"ע אומר לא יגמור [דף יט ע"ב] ואיתמר עלה אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי במחוסרין שחיקה הורה ר"י בר חנינא כר' ישמעאל ואע"ג דאמר בגמרא דרבי אלעזר לא מוקי מתני' כרבי ישמעאל משום הא דאמר ר"י במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי דאסיר אלמא מתני' תני' כמחוסרין דיכה [ס] צ"ל דר"י בר חנינא אית ליה דמתני' לא חשיב כמחוסרין דיכה: (מח) שמן של בדדין ומחצלות של בדדין רב אסר ושמואל שרי פירוש שמן שיוצא מתחת קורות בית הבד בשבת ומחצלות של בדדין הם המחצלות המוקצות לבית הבד. הני כרכי דזוגי רב אסר ושמואל שרי [ע] פירוש מחצלות כרוכות ומונחות לסחורה ונקשרות שתים שתים ונקראים זוגי [פ] והלכתא כשמואל דקאי כר"ש דלית ליה מוקצה. אמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דעיסקא ותמרי דעיסקא ותורי דרידיא פלוגתא דרבי יהודה ור"ש דר' יהודה אית ליה מוקצה ור"ש לית ליה מוקצה [צ] וקי"ל כר"ש לענין שבת דהא איפסיק ט כוותיה בהדיא בסוף מי שהחשיך והכא נמי אמר ההוא תלמידא דאורי בחרתא דארגיז כר"ש שמתיה רב המנונא והא כר"ש ס"ל אהריה דרב הוה ולא היה ליה למעבד ושמעינן מינה דהלכתא כר"ש: מ מתני' אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ואין נותנין פת לתנור עם חשיכה ולא חררה על גבי גחלים *אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום ר"א אומר כדי שיקרום התחתון שלה: [דף כ ע"א] גמ' וכמה כדי שיצולו א"ר זירא אמר ר' אילעאי אמר רב כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי איתמר נמי א"ר אסי אמר ר"י כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי נכרים: מא מתני' משלשלין את הפסח לתוך התנור עם חשיכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולין כדי שתאחוז את האור ברובו (מט) רבי יהודה אומר בפחמין כל שהוא: גמ' מאי טעמא דבני חבורה זריזין הן ולא אתי לחתויי. ומאחיזין את האור דכהנים זריזין הן. [ק] ובגבולין כדי שתאחוז את האור ברובו. מאי רובו אמר רב רוב כל אחד ואחד ושמואל אמר כדי שלא יאמרו הבא עצים ונניח תחתיהן תני ר' חייא לסיועי לשמואל כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא הסא עולה על ידי דבר אחר. עץ יחידי רב אמר בעינן רוב עוביו ואמרי לה רוב היקפו אמר רב פפא הלכך בעינן רוב עוביו ורוב הקיפו אמר רב הונא קנים (נ) א] אין צריכין רוב. אגדן צריכין רוב גרעינין ב] צריכין רוב. נתנן בחותלות אין צריכין רוב. מתקיף לה רב חסדא איפכא מסתברא אתמר נמי אמר רב כהנא א"ר [דף כ ע"ב] קנים שאגדן אין צריכין רוב [ר] ורש"י גורס ג' אחרת ומחלק בין קנים לגרעינין. תנא רב יוסף ארבע מדורות אין צריכין רוב של ג] נפת ושל גפרית ושל רבב ושל ד] גבבא *במערבא תנא אף של קש ושל גבבא:

הגה"ה

*אבל לבית הלל שרי אפי' בשבת. אלא אם נכנס בערב שבת מהלך את כולה ואם נכנס בשבת אין לו אלא ארבע אמות בספינה לאחר שיצא חוץ לתחום ור"י פוסק דלבית הלל נמי אין מפליגין אפי' בה' בשבת אלא בד' אפי' מים עמוקים יותר מעשרה ואפי' ללכת בה סביב העיר שהוא תוך התחום אסור כמו לשוט במים דאסור ומיהו אם עבר ונכנס בספינה והוציאוהו חוץ לתחום מהלך את כולה אע"פ שלא שבת באויר מחיצות דקיימא לן כרב דפסק כרבן גמליאל בדיר וסהר וספינה פרק מי שהוציאוהו. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*חוץ לתנור אבל שלא אלא כדי שיצולו מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי וכל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאין גרופה וקטומה ובתנור מותר לצלות אפילו חייא וכגון שהתנור מכוסה אע"ג דלא טריק כגון דמינתח אבל טלה שלם או תרנגולת שלימה אסור אלא א"כ נצלה מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי ואם עבר ונצלה באיסור או נאפה בשבת אסור ואפי' שכח כדאיתא לקמן פרק כירה וכ"ל דה"ה למדורה אסור להתחמם כנגדה. מהרי"ח:

הדרן עלך יציאות השבת

פרק שני

א במה מדליקין ובמה אין מדליקין. אין מדליקין לא בלכש ולא בחוסן ולא בכלך ולא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים ולא בזפת ולא בשעוה ולא בשמן קיק ולא בשמן שרפה ולא באליה ולא בחלב נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל וחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו:

חדושי מהרש"ל בהג"ה ד"ה אבל כו' ולי נראה מכאן שאסור להלביש כו'. אבל הר"ן התיר ובא"ז אוסר עי' בפ' אין נדין: דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כו'. עי' באשר"י פרק מי שהוציאוהו: צ"ל דריב"א אית ליה כו'. והר"ן פירש בע"א: וה"ל דה"ה למדורה ואסור להתחמם כו'. פי' אם לא אחז האור ברוב קודם שבת: קנים שאגדן אין צריכין רוב זו אינו לא גירסת הרי"ף ולא רש"י לפי שרש"י מחלק וגרס אבל רב כהנא מתותלת אין צריכה רוב וקנים שאגדן צריכין רוב עי' בגמרא ורי"ף אינו מחלק ע"ש:

הגהות הב"ח א אין משלחין כלל לא קשיא: ב פחות מג' ימים קודם השבת בזמן שהספינה כו': ג מאי איריא שלשה: ד ווסת משום נענוע וכו' עונג שבת ולאחר ג' ימים הוה ליה נייחא ובעי מיכלא ומקיימי מ"ו עונג שבת והיינו טעמא וכו' ותנן נמי שלוחי וכו': ה קודם לשבת משום דלא כנ"ל ותיבת טירחא נמחק: ו אכילה ושתיה תוך ג' ימים משום טירחא כו': ז לא נצרכה אלא דאפילו לביתיה: ח ואפילו בשבת וכן היה שמאי אומר עד רדתה אפי' בשבת וגרסינן בעירובין כו' ואין מחללין עליהן את השבת תנ"ה עיירות של ישראל שצרו עליהם נכרים אין יוצאין עליהן בכלי זיין ואין מחללין עליהן את השבת בר"א כשבאו על עסקי ממון אבל באו על עסקי נפשות יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת ובעיר כו': ט דהא איפסקא הלכתא כוותיה כו' ולה"ל למיעבד הכי ושמעינן כו':

הגהות הגר"א א] אמר ר"ה קנים אין כו'. נ"ב אבל הרי"ף גורס כל זה עד ורש"י הכל בסיפך: ב] גרעינין אין צריכין רוב נתנן בתותלות צריכין רוב. כנ"ל: ג] נ"ל זפת: ד] גבבא. נ"ל קירא

תפארת שמואל

ממנה נכרי במקומו לכאורה נראה דאסור אבל העם נהגו להתיר וסמכו על דברי מהר"מ ופוק חזי מאי עמא דבר: (מה) כי קלץ מותר. לשון מרדכי א"כ מותר לתת לגוי ע"ש עם חשיכה לתקן אע"ג שיודע שהגוי יעשה המלאכה בשבת דכיון שהגוי עושה בביתו של גוי לא מינכרא מלתא שהוא מלאכת ישראל כמו עורות לעבדן שב"ה מתירין עם השמש ומסתמא דוקא על ידי קבלנות שרי ולא בענין אחר: (מו) אונן טובל כו'. ואע"ג דקי"ל אנינות לילה הוא דרבנן: (מז) פטור מן המצוה. ר"ת אמר דלכאורה סחורה חשיב דבר מצוה וראיה מפ"ק דקדושין ראה חיים זו סחורה או אומנות. אך לטייל הוא דבר הרשות: (מח) שמן של בדדין. גת מלאה ענבים בעוטות מחוסרים דריכה כ"א מעט מותר למצוץ בכרזא מאותן גיגית שהרי משקים הרבה יצאו מע"ש חוץ לענבים בגיגית וא"כ אפילו יצאו בשבת מתבטל במשקים של היתר שכבר יצאו ולא דמי לדברים אחרים שיוכל להמתין עד אחר השבת דה"מ כשהאיסור הוא בעין מתחלה אבל הני לא ניכרו מעולם: (מט) רבי יהודה אומר בפחמין כל שהוא. מדהביא הרי"ף והרא"ש המשנה כצורתה משמע דהלכה כת"ק ולא כר"י וכ"פ הרמב"ם בפי' המשניות להדיא דאין הלכה כר"י ובמיימוני לא הביא דין זה דפחמין וא"כ תימה על הטור שהביא דין זה: (נ) אין צריכין רוב אגדן אין צריכין רוב גרעינין כצ"ל. כן מצאתי מוגה באלפסי של מורי חמי האלוף הדיין מוהר"ר אברהם רבי לאזרס ז"ל מק"ק ווילנא: הדרן עלך פרק ראשון

קרבן נתנאל

והא ברישא קתני סתמא אא"כ קלץ משמע דבקבלה מותר והא דלא פריך והאמרת רישא דבקלץ מותר. דלפי מה דס"ד דכולה בקלץ אינו נופל ל' רישא. אלא בתר דשני תלמודא דאיירי בתרי גוונא פריך והאמרת רישא: [ל] בזמן שהספינה גוששת ואין במים עשרה. היינו שידעינן בודאי שיש מקומות שיבא שם הספינה בשבת שאין בהם י' טפחים. אבל מספק מפליגין דהטלטול והילוך במים אינו אסור אלא מדרבנן מטעם איסור כרמלית וספיקא דרבנן לקולא כ"כ הרמב"ם בתשובתו לראש ישיבה שבבבל ע"ש: [מ] נענוע הספינה כדכתיב יחוגו וינועו כשכור. ולפ"ז מותר להפליג בנהרות. ומש"ה קתני אין מפליגין עניינו שהם יבדילו ויתרחקו מן הארץ ומן החוף רחוק כגדל ופלג רב אמנם נהרות אין בהם הפלגה: [נ] ומקיימי ליה לעונג שבת ע"כ דברי הרי"ף. אבל בשבת אסור משום דהוי כשט. אתמהא דהא בפ"ד דערובין סימן ג' מייתי רבינו בשם הרשב"ם דב"ה שרו אפילו ליכנס בספינה בשבת. ויש ליישב דתרי פסקים הוי כמ"ש תוספות שם דף מ"ג ד"ה הלכה שבתחלה פסק רשב"ם שאסור ליכנס בה בשבת ואח"כ חזר והתיר אפילו ליכנס בה בשבת ואלה דברי הראשונים ואלה דברי האחרונים. וע"ש סימן ג' מה שכתבתי בזה: הי"ג בירושלמי אין מפליגין בים הגדול שלשה ימים והוא בפרק זה פסקא א': הי"ג והא דקתני בירושלמי ב"ה: [ס] צריך לומר דר"י בר חנינא אית ליה דמתניתין לא חשיב כמחוסרין דיכה. ועיין בתוספות ד"ה רבי ישמעאל מה שהקשו לפירוש רש"י. ופי' ר"י דלא כפירוש רש"י בשני אופנים. ולפי מה שפירש רבינו דמתניתין לא חשיב כמחוסרין דיכה. א"כ ליכא לפרושי כפירוש שני. וע"כ צ"ל כפירוש ראשון דיגמור היינו יגמור ויאכל בשבת. וא"כ קשה לי טובא דה"ל לרבינו לפרושי שפסק כר"י אפילו לגמור ולאכול בשבת וצ"ע: [ע] פירוש מחצלות כרוכות ומונחות לסחורה ונקשרות שתים שתים ונקראים זוגי. כ"כ רב אלפס. אבל קשה לפ"ז דבפ' מפנין דף קכ"ח אמרינן דרב במוקצה לאכילה סבר לה כר"י ובמוקצה לטלטל סבר לה כר"ש ולמה אוסר רב הכא לטלטל כרכי דזוגי. ור"ת פי' דכרכי דזוגי הן מוקצה מחמת מיאוס כגון בגדים ומחצלות שמכסין בהן דגים ושאר דברים המלכלכים אותם וצ"ע: [פ] והלכתא כשמואל דלית ליה מוקצה. כ"ה ל' הרי"ף ולשיטתו סוף מסכת ביצה דלא מחלק בין מוקצה לנולד. אלא דבשבת הכל שרי דקי"ל כר"ש. וביו"ט קיי"ל כר"י בין במוקצה בין בנולד ניחא. אבל לפי מה שמסיק רבינו שם כהנך פוסקים דיו"ט ושבת שוין אלא שחלקו בין מוקצה לנולד. ובנולד קיי"ל כר"י בין בשבת בין ביום טוב ושמן של בדדין נולד הוא וכמו שפי' שם רבינו להדיא. וא"כ אמאי פסק רבינו בשמן של בדדין כשמואל. וקושיא זו הכרח הכריחנו לומר דרבינו לא ס"ל כהנך פוסקים דמחלקים בין מוקצה לנולד אלא דבין בשבת ובין ביום טוב קיי"ל כר"ש בין במוקצה בין בנולד דהנך ראיות שהביא בה"ג ור"ת לחלק בין מוקצה לנולד דחה רבינו שם. רק אותה ראיה מהך דסוף נוטל מפורש במקום אחר במקומו בסוף פ' נוטל ע"ש. וצ"ל דלא הביא רבינו שם דעות החולקים שלא לפסוק כאחד מהם. ושיעור דבריו כך הוא כיון דרי"ף ורמב"ם מחלקין בין י"ט לשבת. ומוקצה ונולד חד דינא אית להו. ור"ת ור"י ובה"ג ור"ח ס"ל סברא מהופכת שבת ויום טוב שוין אלא שיש חילוק בין מוקצה לנולד. וכיון דאיסור מוקצה ונולד מדרבנן יש לתפוס כקולת שניהם דבין בשבת ובין ביום טוב מוקצה ונולד שרי. ומ"ש הרמ"א בהג"ה סימן תצ"ה ויש מתירין מוקצה אפילו ביום טוב אבל נולד אסור אפילו בשבת. אינו אלא מצד חומרא לחוש לדברי ר"י ור"ת. וכן פירש בס' מ"א ע"ש. ועיין עוד בדברינו פ' במה מדליקין סימן י"ח שמוכח שם כפירושי: [צ] וקיי"ל כר"ש לענין שבת. כן הוא ל' הרי"ף. וניחא לפי שיטתו לדייק מיניה הא בי"ט קיי"ל כר"י. אבל רבינו דמסיק שלהי ביצה דאפילו בי"ט קיי"ל כר"ש הלשון אינו מדויק. וצ"ל כיון דלענין שבת ליכא נפקותא לדינא העתיק ל' הרי"ף דהא במסכת שבת קאי. ולענין י"ט סמך את"ש שלהי מסכת ביצה ע"ש: הי"ג אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום: הי"ג ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד: [ק] ובגבולין כדי שתאחיז האור. כאן שייך סימן מ"א: [ר] ורש"י גורס גירסא אחרת ומחלק בין קנים לגרעינין. פי' דגי' רש"י לדברי רב הונא גרעינין אין צריכין רוב נתנן בחותלות צריכין רוב. ורב חסדא פריך איפכא מסתברא אקנים ואגרעינין וקאמר תלמודא איתמר נמי אמר רב כהנא אמר רב קנים כרב הונא וגרעינין כרב חסדא. וזה דוחק גדול מה לשון איתמר נמי. הלא רב לא סבר כחד מינייהו. אבל לגירסת הרי"ף דרב הונא ס"ל בגרעינין צריכין רוב. נתנן בחותלות אין צריכין רוב ורב חסדא לא פריך ארב הונא אלא אקנים. שייך שפיר לומר איתמר נמי דרב ס"ל בכולי מילתא כרב הונא. ובס' תפא"ת שמואל יש שם טעות בהג"ה ע"ש: הי"ג ושל רבב ושל גבינה. בן הוא בנוסחאות הגערה שלפנינו. וגי' הרי"ף ושל רבב ושל קירה: הדרן עלך פרק ראשון

נמ [א] לכש שוכא דארזא בעמרניתא דאית ביה כמין למר גפן גדל בין העץ והקליפה. ולא בחוסן אמר אביי כתנא דדייק ולא נפין. ולא בכלך אמר שמואל שאילתינהו לכולהו נחותי ימא ואמרי כולכא שמיה. יצחק בר זעירא אמר גושקרא שמיה. ולא בפתילת האידן אחוונא בעמרניתא דאית ביה ביני ביני. ולא בפתילת המדבר שברא . ולא בירוקה שעל פני המים אוכמתא דארבא. הנא הוסיפו עליהן של פיער ושל למר. ולא בזפת זיפתא. ולא בשעוה קירותא. תני עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים. י"מ פסול פתילות אם הניחם בשמן כשר מכאן ואילך פסול שמנים אם הניחם על פתילה כשירה אבל אין השמן והפתילה מדובקין כאחד. אבל אם כרך הפתילה ועשה ממנו נר אפילו מהנך שמנים ופתילות דאסירי כל חד וחד לחודיה שרי כשהן דבוקין יחד. דלא שייך הכא טעמא דאין נמשך אחר הפתילה כיון שהוא דבוק לפתילה וגם הפתילה אינה מסכסכת כיון שהשמן דבוק לה. [ב] ודחקו לפרש כן להתיר נר [שעוה] שעושין מפתילה של קנבוס שהשמן פסול והפתילה פסולה [ג] כדתנן כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן אלמא פשתן איקרי עץ וקנבוס דומה לו ולא שרי אלא פשתן [ד] ונראה לרבינו תם שאין לפרש כן אלא פתילות שאסרו חכמים אסורות בכל ענין °וקנבוס מותר להדליק בו דלאו יוצא מן העץ הוא אלא מין זרע הוא כדאמרינן במנחות [דף טו:] קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים דרבנן ופשתן נמי בכלל זרעים הוא אלא דאיצטריכא למיתני פשתן משום דאיקרי עץ כדכתיב ותטמנם בפשתי העץ [ה] וכן איכא מ"ד עץ שאכל אדם הראשון פשתן היה. ועוד הביא ראיה רבינו תם דלאו עץ הוא מדאמר פ' כיצד מברכין (דף מ:) כל היכא דשקלת לפירא ולא הדר אילנא וקמפיק פירא לא מברכין עליה בורא פרי העץ וקנבוס ופשתן אי שקלת לפירא דהיינו הזרע לא הדר אילנא ומפיק ומטעם זה נמי יש להכשיר למר גפן דלאו עץ הוא דאי שקלת לפירא לא הדר מפיק אילנא ודלא כפירוש רש"י שפירש לקמן במתני' [דף כז:] כל היוצא מן העץ קנבוס ולמר גפן. והכי איתא בתשובת הגאונים ולענין למר גפן ששאלתם אם מותר להדליק בו בשבת או אסור אם יוצא מן הפרי הוא או מן העץ הכין חזינא שמותר להדליק בו שאינו ממיני העץ שאין לך פסול פתילות אלא מה שמנו חכמים במשנה קנייתא דבמה מדליקין והוי יודע שהרבה מדליקין בו ואין לך מי שמדליק בפתילת האידן או בירוקה שעל פני המים. ויותר על זה שלא מצינו אדם בשתי ישיבות [ו] שנמנע ממנו ואין בו איסור כל עיקר והרי קנבוס שהוא קשה מצמר גפן ואינו אלא פרי האדמה ומותר להדליק בו. פשיטא שעוה איצטריכא ליה מהו דתימא על ידי פתילה נמי לא קמ"ל. פירש רש"י על ידי פתילה נמי אם כרך שעוה סביב הפתילה ועשה ממנה נר קמ"ל דשרי. וכן נוהגין באשכנז ובצרפת להדליק נרות של שעוה בשבת °וחכמי נרבונ"א ז"ל אוסרין להדליק נר שעוה ומפרשי הכי מהו דתימא לפתילה נמי שאם עשה נר של שעוה והניחה בנר ונתן שמן עליה אימא לא קמ"ל כיון שדולקת גם עם השמן מותר. אבל נר של שעוה בלא שמן אסור להדליק בשבת. ולא נהירא דכיון שאינו עושה הפתילה של שעוה אלא להדליק בו עם השמן הכי נמי [ז] הוה מצי למימר זיפתא איצטריכא ליה. ועוד דאי הנר לבדו אסור בלא השמן א"כ השמן מאי אהני ליה הא אמרי' [ח] לקמן כרך דבר שמדליקין על דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו והוא הדין הכא אע"פ שיש בפנים ובחוץ דבר שמדליקין בו אלא שהשעוה שהיא ממוצעת ביניהם אין מדליקין בו [ט] מכל מקום שני השמנים הוי כרך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו. וכן בשמעתין דקתני כרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין בו הוא [י] נותן את הפתילה בשמן ואיכא שני דברים שמדליקין בו אפילו הכי אסור. ואין להתיר בשביל שהפסול באמצע דלא מסתבר לחלק. אבל לפירוש רש"י דמפרש היינו נר שעוה לא קשיא אמאי לא קאמר זיפתא איצטריכא ליה לפי שאין דרך הזפת לכרוך סביב הפתילה לעשות ממנו נר. ובספר העתים הביא מתשובת הגאונים ששאלתם אם מותר לכרוך שעוה על הפתילה של פשתן ולהדליק בה בשבת. כך ראינו דאסור לעשות כן דקאמר ולא בזפת ולא בשעוה ותני עלה עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים ואמרינן עלה פשיטא שעוה איצטריכא ליה מהו דתימא לפתילה נמי לא קמ"ל לפתילה שעוה שריא להדליק בה אבל במקום שמן לא. ובתשובה אחרת אשכחן נמי הכי ואבוקה של שעוה ששאלתם לא חזי לנא מעולם מאן דמדליק בשעוה בי שמשי וכולהו רבוותא דחזינן הוו אסרי ע"כ מספר העתים. ורואה אני שהם מפרשים מהו דתימא לפתילה נמי לא קמ"ל כמו שפירשו חכמי נרבונ"א ז"ל [כ] וכבר כתבנו שאין פירושם נכון ורב אלפס ז"ל גורס מהו דתימא נגזור פסול פתילות אטו פסול שמנים קא משמע לן [ל] והיינו כפירוש רש"י כלומר נגזור אם עשה מן השעוה כגון פתילה שכרכה סביב הפתילה והדליקה אטו פסול שמנים שנתן השעוה על הפתילה בנר כדרך שעושין שמנים קמ"ל דלא: [דף כא ע"א] [מ] תוספתא כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת אבל עושין מהן מדורה בשבת בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין ע"ג מנורה ולא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר. ולא בשמן קיק מאי שמן קיק אמר שמואל עוף אחד יש בכרכי הים וקיק שמו. [נ] ירושלמי תנא דבי ר' ישמעאל ואת הקאת זו קיק. רב יצחק בר יהודה אמר משחא דקאזא פי' רש"י שמן העשוי מגרעיני למר גפן. ר"ל אמר קיקיון דיונה. [ס] אמר רב פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מה טעם מפני שהאור מסכסכת בהן. שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מה טעם לפי שאין נמשכין אחר הפתילה: ב בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק. מי גזרינן דילמא אתי לאדלוקי בעינייהו או לא. אמר ליה אין מדליקין. מאי טעמא. לפי שאין מדליקין. פי' לפי שאין מדליקין בעינייהו [ע] ולא הוי גזירה לגזירה דודאי אתי לאטויי לפי שאין נמשך כלל אחר הפתילה הלכך אם נתן לתוכו שמן לא הוי אלא חד גזירה. הכורך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו. במה דברים אמורים להדליק אבל להקפות מותר. פירש רש"י להקפות שמשים האגוז תחת הפתילה כדי שתהא צפה ולא תטבע בשמן. ורב אלפס ז"ל פי' דכורך אותו הוך ראש הפתילה כדי שתהא עבה ולשון כורך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו משמע כפירושו מיהו קשה דהיינו להדליק כיון שכרך אותה בתוך הפתילה לעבות אותה. וי"ל [א] דבכוונה תליא מילתא היכא דכוון רק לעבות ראש הפתילה אע"פ שמדליקין יחד מותר דמידי הוא טעמא אלא משום גזירה בעינייהו והיכא דכוון להקפות ליכא למיגזר. אמר רב ברונא אמר רב חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק: [דף כא ע"ב] ג אמר ר' זירא אמר רב מתנה אמר רב פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול [א]בין בשבת קסבר אסור להשתמש לאורה ולא אתי לאטויי [צ] ותו ממדליקין בהן בחנוכה בשבת [א]מכלל דאי כביא לא מדליקין לה ש"מ כבתה אין זקוק לה. והא דתניא [ק] מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק לאו דאי כביא הדר מדליק לה אלא דאי לא אדליק מאי מדליק אבל מכאן ואילך עבר הזמן. הלכך אע"פ שמגרן תירוץ אחר ראוי להחמיר ולהדליק נר חנוכה בתחלת הלילה ונראה דלדידן שאנו מדליקין נר חנוכה בפנים ואין היכרא אלא לבני בית אין להקפיד על זה. אי נמי לשיעורא שיש ליתן שמן בנר שיהא דולק (א) כשיעור הזה. [ר] א"נ אם אחר שדלקה כשיעור הזה רצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו. עד שתכלה רגל מן השוק עד כמה. רבי יוחנן אמר עד דכליא ריגלא דתרמודאי פירוש עצים ידועים אצלם ונקראים תרמודא ובני אדם המביאין אותם נקראים תרמודאי (ב) ומתעכבין עד אחר שקיעה כמו חצי שעה עד שמגיעין לבתיהם: ד ת"ר מצות נר חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך. וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך. טעמייהו דבית שמאי כנגד ימים הנכנסים אי נמי כנגד פרי החג. וטעמייהו דבית הלל כנגד ימים היוצאים אי נמי (כנגד) מעלין בקודש ולא מורידין: ת"ר נר חנוכה מצוה להניחה [ש] על פתח ביתו מבחוץ. ואם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוך לרשות הרבים. ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו. אמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה. ואי איכא מדורה לא צריך. ואי אדם חשוב הוא אע"ג דאיכא מדורה צריך. מאי חנוכה. דת"ר בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למיספד בהון [ב] [ודלא להתענות בהון] שכשנכנסו יוונים להיכל טימאו כל השמנים שבהיכל וכשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן [ת] שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה בו נס והדליקו בו שמנה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה. תנן התם גץ היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב. גמל טעון פשתן ועובר ברשות הרבים ונכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנווני והדליק את הבירה בעל גמל חייב. הניח חנווני נרו מבחוץ החנווני חייב. ר' יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהניחה ברשות: ה אמר רבינא משמיה דרבא זאת אומרת נר חנוכה מצוה [להניחה] בתוך עשרה דאי סלקא דעתך למעלה מעשרה לימא ליה היה לך להניחו למעלה מגמל ורוכבו. דילמא [ב]אי מטרחת ליה אתי לאימנועי ממצוה. אע"ג דדחי ליה מצוה להניחה למטה מעשרה. כדאמר רבינא משמיה דרבא וגם איכא פרסום הנס טפי כשהיא למטה דדבר העשוי לאור אין דרך להניחה כל כך למטה. וכן כתוב בפירוש רבינו חננאל ומצוה להניחה למטה מעשרה: אמר רב *הונא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב

חדושי מהרש"ל הכורך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו כו'. ולפי זה היה אסור לכרוך על הגמי ולהדליק רק שהעולם נהגו להתיר ודחק רשב"א ליישב המנהג שלא גזרו חכמים דווקא על דבר שראוין להדליקן בפני עצמן ולפיכך גזרו ע"י התערובת אטו בעינייהו אבל דבר שאין ראוי להדליק בפני עצמו לא גזרו ע"י תערובת אטו בעינייהו דלא חזי להדליקן. מצאתי במיימוני שמהר"ם היה נוהג לערב שמן עם חלב בכל סנרות שבבית ובחדר ובמרתף ולא כדברי ראבי"ה ור' יואל שהתירו אפילו בפני עצמו מאחר שיש נר כשר לאכילה. ולשון כרך דבר כו' משמע כפירושו ואינו יודע משמעות לשון זה דבוודאי רש"י נמי מפרש דאיירי בכרך כלשון שברייתא אלא משום דאיירי בברייתא וכורך על גבי אגוז וע"ז נופל הלשון הסומך עליה ופירש"י עיקר וכן פירש הרמב"ם והרשב"א: וב"ה אומרים יום ראשון כו'. עי' בר"ן פלוגתת הרמב"ם ותו' ומצוה להניחה למטה מעשרה. אבל צריך להניחה ג' מן הארץ:

הגהות הב"ח א בין בשבת מדקאמר מדליקין בהן בחנוכה בשבת ש"מ קסבר אסור להשתמש כו' מכלל דאי כביא לא מזדקיק לה: ב אי מטרחת ליה טובא אתי לאמנועי:

הגהות הגר"א א] מכלל. נמחק (ועיין בחדושי הרמב"ן): ב] ודלא להתענות בהן. נמחק:

קרבן נתנאל

פרק שני [א] ה"ג לכש שוכא דארזא עץ בעלמא הוא בעמרניתא: [ב] ודחקו לפרש כן להתיר נר שעוה שעושין מפתילה של קנבוס. כלומר ליישב המנהג שנוהגין בצרפת להדליק נר של שעוה כמו שכתב רבינו בסמוך ואינו תלוי שם פשתן כמו קנבוס: [ג] כדתנן כל היוצא. לקמן דף כ"ו: [ד] ונראה לר"ת שאין לפרש כן אלא פתילות שאסרו חכמים אסורות בכל ענין. פי' ודאי שמנים שאסרו חכמים לא אסרו אלא להשתמש בתורת שמן. אבל לענין פתילות מותר דלא כחכמי נרבונא כמו שמסיק רבינו בסמוך. וצריך לחלק ודאי לענין פסול שמנים כיון דדבוק לפתילה נמשך אחריו משא"כ פסול פתילות טעמא דאור מסכסך בהן אפילו כי דבוק בהו נמי אור מסכסך בהן: [ה] וכן איכא מ"ד עץ שאכל אדה"ר פשתן היה. לא מצאתי שום מ"ד בש"ס או מדרש שאומר כן. וט"ס הוא וכצ"ל עץ שאכל אדה"ר חטה היה. ויליף מהתם דחטה גם כן מין זרע הוא ומ"מ מקרי עץ אע"פ שאינו עץ ה"ה פשתן וכ"ה בתוס' דף כ"ו: [ו] ה"ג שנמנע ממנו שיש בו איסור כל עיקר: [ז] הוי מצי למימר זיפתא איצטריך ליה. ובסמוך מפרש רבינו דלפרש"י ניחא דלא קאמר זיפתא איצטריך ליה: [ח] לקמן. דף כ"א: [ט] ה"ג דמ"מ שני השמנים הוי: [י] נותן את הפתילה בשמן ואיכא שני דברים שמדליקין בו ואפילו הכא אסור. ובזה מיושב מה שלא הקשו תוס' ורבינו מהא דאין מערבין שמן זית לתוך שמן פסול ויהא ניחא דלא דמי להכא דהתם כיון דמעורבין יחד גרע טפי דאתא לאדלוקי בעיניה משא"כ כשהשמן בעין איכא שני דברים שמדליקין בו עדיף טפי מש"ה מקשין מהא דכרך דבר שמדליקין: [כ] וכבר כתבנו שאין פירושם נכון. ולי נראה ליישב. דהא ודאי חכמי נרבונא דאסרו נר שעוה עינינו רואות שאורן גלול ומשוך. אלא ודאי היינו טעמא דגזרינן נר פתילות שעוה משום פסול שמנים. וא"כ לק"מ מהאי דכרך דבר שמדליקין ע"ג דבר שאין מדליקין דהתם גזרינן דלמא אתי לאדלוקי בעיניה בפתילה פסולה. משא"כ הכא יעשה נר של שעוה והניחה בנר ונתן שמן עלי' ליכא למגזר דלמא אתי לאדלוקי בעייניהו דהא א"א לעשות פתילה משעוה לחודי' אם לא ע"י פתילות נר ומה בכך אם ידליק נר שעוה בעיניה מן הדין מותר ואינו אסור אלא דגזרינן שמא יתן שעוה בנר בתורת שמן א"כ הוי גזרה לגזרה: [ל] והיינו כפירוש רש"י. מדלא גרס מהו דתימא לפתילות נמי לא חוי משמע לרבינו דלא כחכמי נרבונא: [מ] ה"ג ת"ר כל אלו שאמרו: [נ] ירושלמי תנא דבי ר' ישמעאל ואת הקאת הלכה א' ותמיהני הא תלמוד ערוך הוא בחולין פ' א"ט דף ס"ג: [ס] ה"ג אמר רבא פתילות: [ע] ולא הוי גזרה לגזרה דודאי אתי לאטויי וס"ז סימן רס"ד ס"ק ד' דחק בזה הרבה ונעלם ממנו מה שתירץ רבינו כאן: [פ] דבכוונה תלי' מלתא היכא דכוון רק לעבות הפתילה. משמע הא לפירש"י לא תליא מלתא בכונה. ובטור סימן רס"ד ז"ל ואם כרך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אם כוון להדליק אסור להקפות שרי ופירש רש"י שלא כרכו סביבו כו'. ורב אלפס פי' אפילו אם כרכו סביבו כו' עכ"ל. משמע דלפירש"י גם כן תליא בכוונתו וזה תימה ועיין ב"ח שם ס"ק ב': [צ] ותו מדמדליקין בהן בחנוכה בשבת מכלל דאי כבתה לא מדליקין לה ש"מ כבתה אין זקוק לה. שיגרא דלישנא איידי דקאי בשבת ובחול אפילו לכתחלה לא צריך לאדלוקי. וליכא למימר דדוקא לעכובא אמר ש"מ כבתה אין זקוק לה. דא"כ מאי פריך מאי לאו דאי כבתה זקוק לה. התם איירי בחול דאי כבי' מדליק ועוד מדאמר רב חסדא בשמעתין מותר להדליק בהן בחנוכה בחול קסבר כבתה אין זקוק לה. והדר אמר רב מדליקין בהן בין בחול בין בשבת מ"ט דרב קסבר כבתה אין זקוק לה משמע דרב ס"ל כבתה אין זקוק לה בחול כמו לרב חסדא. ודע דלסברת הרי"ף נסתלק קושית תוספות דרב דאמר מדליקין בהן בין בחול בין בשבת. לא הוי מצי למימר מדליקין סתם דה"א דוקא בשבת כבתה אין זקוק לה לעיכובא אבל בחול ה"א אין מדליקין בו דבחול כבתה זקוק לה לכתחלה וחיישינן שמא יפשע: [ק] מצותה משתשקע החמה. ואם ירצה להקדים יקדים דבע"ש לרבה דאמר משתשקע חמה הוי בין השמשות צריך להדליק קודם בין השמשות. אבל מבעל הלכות משמע דדוקא נקט דבע"ש נמי מדליק אחר שקיעת החמה כרב יוסף דאמר משתשקע חמה עד שתכסיף התחתון הוי יום. ר"ן. ורבינו לקמן סימן כ"ג מסיק דלענין שבת הלכתא כרבה ע"ש: [ר] א"נ אחר שדלקו כשיעור זה. ובני' הרי"ף שלפנינו א"נ לשיעורא כלומר שצריך ליתן שמן לתוכה כדי שתהא דולקת והולכת כשיעור הזה ורוצה לכבותה וכו'. והוסיף רבינו תיבת א"נ דלפי' ראשון אפילו לאחר שדלקה כשיעור הזה י"ל דאסור לכבותה או להסתפק ממנה. וטפי י"ל שלא היה גורס כרי"ף הך פירוש ראשון. והראשון הוא פירש"י. א"נ דולקת הוא פירוש הרי"ף. וכן משמע מדברי הר"ן ע"ש. או יש להגיה בדברי רבינו וכצ"ל כשיעור הזה ואחר שדלקה כשיעור הזה. ובהפא"ת שמואל מגיה כשיעור הזה א"נ אם אחר: [ש] על פתח ביתו מבחוץ. ומיירי דליכא חצר אלא בית הסמוך לר"ה. אבל אם יש חצר לפני בית מצוה להניחה על פתח החצר דאמר לקמן חצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות ונר שיש לו שתי פיות עולה לשני ב"א משמע לשני בתים. ואם היו מניחין על פתח הבית היה לזה מן הימין ולזה משמאל אבל אי מניח על פתח חצר אחת ספיר ע"כ לי תוספות. ורבינו לא ביאר כל זה דס"ל כפירש"י לקמן לשני ב"א למהדרין העושה נר לכל אחד ואחד. וחצר שיש לה שני פתחים ה"ק דיש לבית שני פתחים משני צדדים פתוחים לר"ה. וקשה לי מהא דפסיק רמ"א בסימן רס"ד דאם יש נר א' מדברים המותרים מותר להשתמש לאור אחרים בשמן ופתילה הפסולין לנר שבת. וכתב מ"א אפילו הנרות עומדים בחדר אחר. וקשה מהא דאמר רב הונא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת ואמר רבא מ"ט קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה וחיישינן שמא יטה הלא יש לו נר שבת מדבר המותר. ואם כן מותר להשתמש בנר חנוכה ולא ניחוש שמא יטה בשלמא לפירוש תוס' לק"מ כיון דעומד נר חנוכה על פתח החצר חיישינן שמא יטה. אבל לפירש"י ורבינו ודאי קשה. אע"כ צ"ל דוקא כשעומד הנר בחדר א' ודלא כמ"א: [ת] שהיה מונח בחותם של כה"ג. ואם כבר גזרו על הנכרים להיות כזבים. צ"ל שהיה מונח בחותם בקרקע שלא הסיטו הכלי. תוס'. ובפר"ן אמר שהיה פך של שיש:

תפארת שמואל

(א) כשיעור הזה א"נ אם אחר כצ"ל: (ב) ומתעכבין עד אחר שקיעת החמה וכו'. ומ"מ עדיין הזמן כל הלילה ודלא כהרמב"ם ז"ל שכתב שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק עד שתכלה רגל מן השוק עבר זה הזמן לא ידליק אבל אם עבר כל הלילה ולא הדליק לא ידליק ביום מחרת דהרגא בטיברא מאי מהני וכן לא ישלים בלילה שלאחריה שכבר עבר זמנו ובתוספות כתבו דלדידן

[תנחום] [דף כב ע"א] נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי . אמר רבא נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח היכא מנח ליה רב אחא בריה דרבא אמר מימין . ורב ירמיה מדפתי אמר משמאל . והלכתא משמאל כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל : ו אמר רב יהודה אמר רב אסי אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה . ואע"ג דאיפסיק לעיל דכל השמים אסור לאורה . צריכין להביא דהרצאת מעות דהא דאמרינן לעיל דאסור להשתמש לאורה [א] היינו דוקא תשמיש קבוע דהרואה אומר לשם תשמיש זה הדליקה ולא לשם מצוה אבל תשמיש עראי לזה לא הדליקה ואשמעינן רב אסי דאף תשמיש עראי של גנאי כגון הרצאת מעות אסור לפי שידיו סמוכות לנר לעיין בהן יפה. וכן משמע לישנא דקאמר כנגד נר חנוכה . ולא קאמר אסור להרצות מעות לאורה :

ז אמר אביי כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת דעביד כשמואל . מדליקין מנר לנר ומתירין *מבגד לבגד והלכתא כר' שמעון בגרירה דתניא גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ .

הגה"ה
*אבל להתיר מבגד שלא לצורך בגד אחר אסור מ"מ מתירין ציצית מטליתות של מתים . ומזוזה אפי' לצורך בית אחר אסור . פר"י מהרי"ח :

ופליגי אמוראי בטעמא דרב דאמר אין מדליקין מנר לנר איכא מאן דאמר משום אכחושי מצוה ואפילו משרגא לשרגא אין מדליקין . ואיכא מאן דאמר משום בזויי מצוה ודוקא ע"י קינסא אסור אבל משרגא לשרגא שרי . ומאן דאמר משום אכחושי מצוה עמד בקושיא מההיא (ג) דנר מערבי: קבעי הש"ס [דף כב ע"ב] מאי הוי עלה °ותימה מאי קמבעיא ליה לכאורה משמע דהלכה כשמואל מדעבד רבה כוותיה. וכי תימא אליבא דשמואל מיבעיא אי אית ליה טעמא דבזויי מצוה ולא פליגי אלא באכחושי הא איתותב לישנא דאכחושי ואם כן בבזויי מצוה פליגי . וי"ל דמספקא ליה אי תיובתא גמורה היא או לא ופשיט רב הונא בריה דרב יהושע דלאו תיובתא גמורה היא [ב] ולחומרא אמר דפליגי באכחושי ושמואל אית ליה טעמא דבזויי מצוה [ג] הלכך אי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר והוה ליה כמו קינסא א"כ מיבעיא אי שמעינן ארבה דעביד כשמואל או דילמא הלכתא כרב באיסורי ופשיט רב הונא בריה דרב יהושע דהלכתא כרב ובבזויי מצוה פליגי דלישנא דאכחושי איתותב . הלכך אי הדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר אבל אי הנחה עושה מצוה הוה ליה כמו קינסא ואין מדליקין. להני תרי שינויי מדליקין משרגא לשרגא אבל לא ע"י קינסא . (ד) וכן דעת הרי"ף [ד] לכך לא הביא אלא לשון מחלוקתן מדליקין מנר לנר דמשמע בנר עצמו אבל לא ע"י קינסא. אבל בעה"ת מתיר אפי' ע"י קינסא לפי דעתו דמ"ד משום אכחושי מצוה עמד בקושיא ופליגי *בבזויי מצוה . והלכתא כשמואל כיון דרבה עביד כוותיה. [ה] ולית הלכתא (ו) אכוותיה דרב א] הונא בריה דרב יהושע דבתראה הוא [ונראה להחמיר דהלכה כרב הונא דבתראה הוא] *והלכתא דהדלקה עושה מצוה [דף כג ע"א] מדמברכינן אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה . ואע"ג דהדלקה עושה מצוה היה תופס נר חנוכה בידו ועומד ולא הניחה לא עשה כלום . מ"ט דהרואה אומר לצורכו הוא דנקיט ליה . והכי נמי אמר רבא הדליקה בפנים והוציאה בחוץ לא עשה ולא כלום [ו] דהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה כיון שלא הדליקה במקום הנחתה . והשתא דקיימא לן הדלקה עושה מצוה הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום . אשה ודאי מדליקה דאמר ריב"ל נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו נס . וכיון דהדלקה עושה מצוה צריך שיהא שמן בנר כדי שיעור קודם הדלקה אבל אם בירך והדליק ואח"כ הוסיף שמן עד כדי שיעור לא יצא ידי חובתו* :

הגה"ה
*נויי סוכה אסורין (ה) עד מוצאי יום טוב האחרון משום בזויי מצוה ואפילו בחול המועד שאין שייך מוקצה ואפילו נפלה הסוכה דליכא בזויי מצוה אסור ביום טוב משום מוקצה ואם התנה ואמר איני בודל מהם כל בין השמשות מותר. פר"י . ואתרוג מותר ביום טוב האחרון אע"ג דבין השמשות לא הוה חזי למיכליה לא אמרי' מגו דאתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולה יומא כיון דבין השמשות לא אסיר אלא משום ספק יום שעבר וכן ביצה שנולדה בזה מותרת בזה . מהרי"ח :
*מ"מ נהגו להחמיר ואין לשנות המנהג . מהרי"ח :

ח אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה ואינו יוצא בנרו של בעל הבית דלא הוי בכלל איש ג] וביתו . אמר רבי זירא מרים כי הוינא בי רב משתתפינא בפריטי בהדי אושפיזאי בתר דנסיבנא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דמדלקי עלאי בגו ביתאי . (ז) וה"מ לאשתתופי בפריטי [היכא דלא פתח בבא לנפשיה] אבל אי פתח בבא לנפשיה מיחייב לאדלוקי משום חשדא . א"ר חייא [א] א"ר

הגה"ה
*ושמן זית מן המובחר וכל השמנים יפין לזיו בין לגבל בין לעשן וכל השרפין יפין לזיו דהיינו לחלותית העצים שמבשלין אותן ולחלותית יוצא ונעשה דיו כדברי רבינו תם ספר תורה שכתבה שלא בדיו פסול. פר"י מהרי"ח :

יוסף אמר רב המדליק נר חנוכה צריך לברך . ורב ירמיה בר אבא אמר הרואה נר חנוכה צריך לברך . פי' המהלך בספינה ורואה נרות שהדליקו בעיר [ז] והוא אינו מדליק . מאי מברך . אמר רב יהודה אמר רב מדליק יום ראשון מברך שלש ורואה שתים . מכאן ואילך מדליק מברך שתים ורואה מברך אחת . מאי ממעט . ממעט זמן . ולמעוט נס . נס כל יומא איתיה : מאי מברך ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה ברוך אתה ה' אמ"ה שעשה נסים וכו' בא"י אמ"ה שהחיינו וכו' . ובמסכת סופרים [פ"כ הלכה ו] כתוב כיצד מברכין המדליק מברך שלש בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה כו' [ח] ואומר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים וכל (מצות) שמנת ימי חנוכה הנרות הללו קודש ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד כדי להודות לשמך על נפלאותיך ועל נסיך ועל ישועתך . ושמעתי שרבינו מאיר ז"ל היה אומר אותו :

ט שאילתות דרב אחאי [ג] נר חנוכה שהותיר בו שמן מהו צריך לעשות בו . תא שמע דתנו רבנן נר חנוכה (ח) שהותיר בו שמן ביום ראשון מוסיף עליו ומדליקו ביום השני . ביום השני מוסיף עליו ומדליקו ביום השלישי וכן בשאר הימים . אבל אם הותיר ביום השמיני עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו [ט] לפי שהוקצה למצוה אסור להשתמש ממנו : י אמר רב הונא חצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות . אמר רב לא אמרן [י] אלא משתי רוחות אבל מרוח אחת לא צריך : יא [דף כג ע"ב] [כ] אמר רב יצחק בר רדיפא אמר רב נר שיש לה שני פיות עולה לשני בני אדם . אמר רבא מילא קערה שמן וחקיפה פתילות אם כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם ב לא כפה עליה כלי אפילו לאדם אחד אינו עולה : יב אמר רבא פשיטא לי [ל] נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו . נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו . בעי רבא נר חנוכה *וקידוש היום איזה מהן עדיף קידוש היום עדיף דתדיר . או דילמא נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא [ג] מסתמא אי לאו פרסומי ניסא תדיר קודם אפילו לדחות את שאינו תדיר : יג ויש לדקדק מזה כשחל ר"ח טבת בשבת שמפטירין הפטרה של ראש חדש ולא בנרות דזכריה דתדיר קודם דלא שייך פרסומי ניסא בהפטרה דהא קורין בתורה דראש חודש קודם ואח"כ דחנוכה ואי שייך פרסומי ניסא בקריאה אפילו לדחות פרסומי ניסא עדיף כ"ש להקדים . וליתא להך סברא [דודאי] היכא דאי אפשר לקיים שניהם פרסומי ניסא עדיף אבל להקדים תדיר עדיף דאיכא לפרסומי ניסא באחרונה כמו בתחלה . הלכך קריאת התורה דאפשר לקיים שניהם תדיר קודם . אבל בהפטרה שאין מפטירין אלא אחת פרסומי ניסא עדיף ועוד דכיון דקורא בשל חנוכה באחרונה יש להפטיר במאי דסליק ליה . ועוד דבקריאת התורה אין כל כך פרסום אבל בנרות דזכריה איכא פרסום [מ] הלכך מפטירין בנרות דזכריה . אמר רב הונא הרגיל בנר חנוכה ד] הויין לי' בנים תלמידי חכמים . הרגיל במזוזה זוכה לדירה נאה. הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה . הרגיל בקידוש זוכה וממלא גרבי יין . רב הונא הוה רגיל דהוה חליף [ותני אפיתחא דר' אבין נגרא חזא דהוה רגיל בשרגי טובא . אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא נפקי מינייהו רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין . רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני] אפיתחא דבי נשא דרב שיזבי חזא דהוה רגיל בשרגא אמר גברא רבה נפיק מהכא . נפיק מינייהו רב שיזבי . דביתהו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקה אמר לה רב יוסף תניא לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם מלמד שעמוד הענן היה משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן . סברה לאקדומי . אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר : אמר רבא מאן דרחים רבנן הוויין ליה בנין רבנן דמוקיר רבנן הוויין ליה חתנוותא רבנן ג דדחיל רבנן הוי גופיה צורבא מרבנן ואי לאו בר הכי הוא לישתמען מליה כי צורבא מרבנן : ולא בשמן שריפה מאי שמן שריפה . שמן של תרומה שנטמאת ואמאי קרי ליה שמן שריפה הואיל ולשריפה עומד . וביו"ט שחל להיות בערב שבת עסקינן [נ] לפי (ט) שאין שורפין קדשים ביום טוב : יד [דף כד ע"א] איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה (י) בברכת המזון

הגה"ה
*מכאן מדקדק ר"ת דאין מקדשין על הפת דאי מקדשין על הפת אם כן פשיטא דנר חנוכה או נר ביתו עדיף והא דאמרינן בפרק ערבי פסחים דרב כי הוה חביבא ליה ריפתא הוה מקדש אריפתא פירש ר"ת אריפתא במקום ריפתא וזימנין דהוה חביב ליה חמרא הוה מקדש אחמרא אלא במקום ריפתא ורב לטעמיה דסבירא ליה דאין קידוש אלא במקום סעודה ובירושלמי מוכח כדברי ר"ת דקאמר התם במקום שאין יין שליח ציבור יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע וכו'. ועל השכר במקום שאין ג] חמר מדינה צ"ע אם יכול לקדש . מהרי"ח :

חדושי מהרש"ל והלכתא כשמואל כו' . והטור כתב שדעת הרא"ש כהרי"ף וכן מורה הלשון שכתב על בעל התרומה אפי' ע"י קינסא לפי דעתו : בהג"ה מ"מ נהגו להחמיר כו' . אמדליקין מנר לנר קאי עי' בתוספות : דהרואה אומר דלצרכו כו' . תימה מאחר דהלכה הדלקה עושה מצוה לא יצא ממילא ולא צריכה טעמא דהרואה וכן מוכח בגמרא ע"ש : מדליק מברך שתים כו' . אבל מי שלא הדליק בליל ראשון מברך אח"כ כל ג' ברכות מהרי"ש ע"כ : בהג"ה ד"ה מכאן כו'. ועל השכר כו' צ"ע. ואנו אין נוהגין לקדש אשכר אלא בקידושא רבה דהיינו שחרית ע"כ: ובלבד שלא יקדים כו'. פי' אלא כשיעור תוספת המבואר לקמן בסוף פרקין:

הגהות הב"ח א דרב הונא בריה דרב יהושע אע"ג דבתראה הוא : ב לא כפה עליה כלי נעשית כמדורה ואפילו לאדם אחד : ג דדחיל רבנן איהו גופיה הוי צורבא מרבנן :

הגהות הגרי"פ [א] נגמ' וברי"ף איתא אמר ר"ח בר אשי : [ב] פי' ויעלה סי' כו שאילתא שני' וע"ש : [ג] בתר דאיבעיא הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא :

הגהות הגר"א א] (הונא בריה דר"י דבתראה הוא) תא"מ : ב] ואשתו צ"ל וביתו : ג] שאין . צ"ל שהוא : ד] בנר חנוכה . ב"ג ושבת :

תפארת שמואל

אינו צריך לדקדק וכו' ע"ש ופ"מ נכון להדליק בעוד בני ביתו נעורים וכו' : (ג) דנר מערבי וקנפי כצ"ל : (ד) וכן דעת הרי"ף . לכל הדעות אסור להדליק נר של חול מנר של מצוה אם לא שרוצה לחזור ולהדליק נר של מצוה ואפילו הכא יש דעות לאסור ודוקא נר מצוה מנר מצוה מותר ולכן לצאת ידי כולם טוב להדליק אותו הנר שמדליקין בו נרות בית הכנסת חוץ לבהכ"נ לצאת ידי כולם. מ"כ בשם הגהת הרי"ף: (ה) עד מוצאי י"ט האחרון של חג כצ"ל : (ו) כוותיה דרב הונא . ס"א ונראה להחמיר דהלכה כרב הונא דבתראה הוא : (ז) וה"מ לאשתתופי בפריטי היכא דלא פתח בבא לנפשיה אבל אי פתח בבא לנפשיה וכו' כצ"ל וכן הוא גירסת הרי"ף : (ח) שהותיר בו שמן ביום ראשון וכו' . ותימה על הרא"ש שפסק לעיל כדברי הרב אלפסי שאחר השיעור יכול אפילו לכבותה והכא הביא השאלתות דמשמע דלא ס"ל כהרי"ף וכ"כ הר"ן דהרי"ף לא ס"ל דברי השאלתות ומ"מ נ"ל ליישב דדוקא היכא דהותיר השמן היינו שהדליק יותר מהשיעור מתחלה כגון שאנו רואין שדלק השיעור והותיר הרבה הרי המותר שרי אבל הכא איירי שלא נתן בו שמן אלא כשיעור ובא או שהפתילה היתה רעה והיתה מסכסכת ודולקת ולא כלה השמן ונותר בה"ג המותר אסור שוב מצאתי כדברי במהרש"ל ז"ל : (ט) שאין שורפים קדשים ביו"ט . וצריך להדליק מבעוד יום : (י) בברכת המזון . ובתפלה פשיטא ליה לפי שתקנו להודות ולהלל ועוד בתפלה שהיא

קרבן נתנאל

[א] היינו תשמיש קבוע כו' אבל תשמיש עראי לזה לא הדליקה · מכאן קשה למ"ש מ"א בסימן רס"ד ס"ק א' דפתילות ושמנים שאסורין אם הדליק בהן אסור להשתמש לאורן אפילו תשמיש עראי שמא יטה ע"כ · וא"כ לדבריו שמעינן ככר מהא דאמר רב פתילות ושמנים שאמרו חכמים שאין מדליקין כו' קסבר אסור להשתמש לאורה ואי בתשמיש עראי שייך נמי שמא יטה א"כ מאי מהני דאסור להשתמש לאורה מ"מ תשמיש עראי מותר להשתמש בנר חנוכה וניחוש שמא יטה · וע"כ צ"ל דרב אוסר להשתמש בנר חנוכה אפילו תשמיש עראי אלא ודאי דרבינו ס"ל דלגבי תשמיש עראי לא חיישינן שמא יטה : [ב] הי"נ ולחומרא אמרי': [ג] הלכך אי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר כמו קינסא · וקשה מדעביד רבה כוותיה דשמואל קי"ל כוותיה אף אי פליגי באכחושי מצוה ס"ל לשמואל מדליקין מנר לנר אף שהנחה עושה מצוה. וע"ק אי הוי כמו קינסא הא שמואל אית ליה טעמא דביזוי מצוה ואמאי מדליקין מנר לנר. ונראה לפרש דברי רבינו כפי שפרשתי ותרצתי קושיית תוספות לשיטת רש"י שפי' ד"ה ואי הנחה עושה מצוה ועיקר מצותו תלי' בהנחה אין מדליקין מנר לנר דהדלקה לאו מצוה היא כולי האי עכ"ל· נשמע מן הדא כי נמי אמרי' דהנחה עושה מצוה אינו דומה לגמרי לקינסא דשייך בי' ביזוי מצוה דהא בהדלקתן נמי מצוה אלא דלא הוי מצוה כולי האי כמו בהנחתן . וא"כ איכא למימר דשרי שמואל להדליק מנר לנר דלאו ביזוי מצוה הוא ולאכחושי מצוה לא חייש · אבל רב סבר אין מדליקין דחייש לאכחושי מצוה ובמנורה שאני דהתם עיקר מצוה הוי בהדלקתן . וכיון דבנר חנוכה הנחה עושה מצוה הוי לרב כמו קינסא ואסור להדליק מנר לנר · וזהו שכתב רבינו הלכך אי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר והוי כמו קינסא דהכי ס"ל לרב . אבל לשמואל צ"ל כיון דהוי נמי קצת מצוה בהדלקתן לא דמי לקינסא . והתוספות מיאנו בפי' זה דס"ל כיון דהנחה עושה מצוה הוי ביזוי מצוה מנר לנר כמו בקינסא · ומש"ה בירו להם דרך אחר דאין תופס דברי רבה עיקר אמנם רבינו בחר בפירש"י דהא ודאי אף למאי דס"ד דהנחה עושה מצוה ידע נמי דמברכין להדליק נר של חנוכה ש"מ דבהדלקתן נמי הוי קצת מצוה : [ד] לכן לא הביא אלא ל' מחלוקתם מדליקין מנר לנר דמשמע מנר עצמו . פי' דהרי"ף הביא הא דאביי דאמר כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל מדליקין מנר לנר : [ה] ב"ל דה"ג ולית הלכתא כוותיה דרב הונא בריה דרב יהושע בתראה הוא · ור"ל דלית הלכתא כבעל תרומות דרב הונא בריה דר"י בתרא הוא · ולגנוייה בתרא שמסיק רבינו ס"ל לרב הונא בריה דר"י כרב : [ו] דהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה . וקשה מה צריך לטעם זה הא בש"ס אמר למ"ד הדלקה עושה מצוה הדלקה במקומו בעינן · ותי' הב"ח דבא לומר אפילו לדידן שמדליקין בפנים אם הוציאו לחוץ לא יצא דהרואה אומר לצרכו הוא דהדליקו : [ז] והוא אינו מדליק. ולא הדליקו עליו בתוך ביתו . ר"ן . כתבו כן ליישב אמאי לא תקנו חכמים בשאר מצות ברכה לרואה . ועי' בסוכה דף מ"ו בתוס' ד"ה הרואה · ומ"ש מהרש"ל שם בחידושיו ע"ש . וקשה לי לדבריו דבתירוץ שני לא יספיק דהא בלולב נמי מברך שהחיינו בעשייתו וזה אין יכול להסדיר על הכוס . ועל תי' ראשון קשה מאי פריך מה ממעט תפשוט דממעט זמן דהא בלילה שניה הרואה מברך א' ואי ממעט נס א"כ המדליק מברך בליל שני להדליק ושהחיינו. א"כ איך יכול הרואה לברך אחת נס א"א לברך כיון דהעושה לא מברך הך ברכה כמ"ש תוס' ולהדליק פשיטא לא . ושהחיינו לדברי מהרש"ל אין שייך בלא ברכה אחרת אע"כ דממעט זמן והרואה מברך נס וצ"ע : [ח] ואומר הנרות הללו . משמע שמקדים תרוץ זה לברכת שעשה נסים · ואין אנו נוהגין כן · ובמהרש"ל כתב נוסח הזה שיהיה בו ל"ו תיבות כמנין נרות חנוכה . אבל במסכת סופרים ובכל הספרים אינו וכן עמא דבר : [ט] לפי שהוקצה למצוה אסור להשתמש בו · וקשה מהא דמסיק רבינו לעיל סימן ג' כפי' הרי"ף שאחר שדלקה כשיעור רוצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו· ותי' בב"י דלעיל מיירי שנתן שמן יותר מכשיעור . והכא מיירי שנותר משמן שצריך לשיעור הדלקה הוקצה למצותו לפיכך יעשה מדורה · ועיין בעטרת זקנים סימן תרע"ז מחלק בחילוק אחר ע"ש: [י] אלא משתי רוחות . וזימנין דחלף אחד פיתחא וחשדינן ליה כי היכא שבהאי פתחא לא אדליק בהן פתחא נמי לא אדליק· ש"ס · יש מקשין הא ע"כ צ"ל לרב הונא דחייש לחשדא כבתה זקוק לה נמי מהאי טעמא דאי תו לא אדלקי יחשדו לו שלא הדליק כלל אלא דרב הונא לטעמיה דס"ל כבתה זקוק לה · והרמב"ם פסק להא דרב הונא ופסק כבתה אין זקוק לה . ונראה לייסב דבשבת דרבנן היה להניח הנר על פתח החצר אפילו לאחר שכבה · מהא דפי' כירה דף מ"ה דמבעיא ליה מהו לטלטולי שרגא דחנוכה מקמי חברי בשבתא · א"כ הא דאצטריך רב הונא להדליק בשתי רוחות משום לתא דשבת כשחליף להאי פתחא דלא אדליק ולמראה עינים ישפוט כיון דלא מצא שם עומד נר כלל ש"מ דלא אדליק . משא"כ נר שכבה אף שאין זקוק לה מ"מ ידון אותו לכף זכות שכבה וכבתה אין זקוק לה וכבר לקח הנר מפתח החצר כי כן דרכם בחול : [כ] הי"נ אמר רבי יצחק בר רדיפה אמר רב הונא : [ל] נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום בית · מדקדק הרמב"ן היכא דבעי לאדלוקי נר שבת ונר חנוכה בריש ידליק נר שבת שכל התדיר והמשובח מחבירו קודם · אבל הרב בעל הלכות אמר שמדליק של חנוכה והדר מדליק של שבת דאי מדליק של שבת בריש אתסר ליה לאדלוקי משום דקבל שבת עליו ולזה הסכים הר"ן ע"ש שהאריך . אבל דעת רבינו שלהי פרקין כדעת הרמב"ן : [מ] הי"נ הלכך מפטירין בנרות דחנוכה בתר דאיבעי' הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא : [נ] הי"נ לפי שאין שורפין קדשים בי"ט ותגי' נה הכי כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהם בי"ט חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב .

מי אמרינן כיון דרבנן היא לא מדכרינן או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא אין מזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה: טו איבעיא להו מהו להזכיר של ר"ח בברכת המזון. אם תמצא לומר חנוכה דרבנן לא צריך ראש חדש דאורייתא צריך. או דילמא כיון שאין אסור בעשיית מלאכה לא צריך. רב אמר מזכיר רבי חנינא אומר אין מזכיר א"ר זריקא [א]נקוט דרב בידך דתני ר' אושעיא כוותיה דתני רבי אושעיא ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ראש חדש וחולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה [ב]מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בעבודה. ואם לא אמר מחזירין אותו. ואין בהן קידוש על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון. וימים שאין בהן קרבן מוסף כגון שני וחמישי של תעניות ומעמדות ערבית ושחרית ומנחה מתפלל ואומר מעין המאורע בשומע תפלה. ואם לא אמר אין מחזירין אותו ואין בהן הזכרה בברכת המזון. האי ערבית דתענית בכניסתו קאמר אע"פ שאוכל ושותה כל הלילה כיון שנכנס היום מתפלל תפלת תענית. ואפילו יחיד שקבל עליו תענית. והכי נמי אמר רב הונא במסכת תענית (דף יא:) יחיד שקבל עליו תענית אע"פ שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית. וכתב רש"י שמצא בתשובת הגאונים ברייתא פעמים שאדם שרוי בתענית ואין מתפלל תפלת תענית. ופעמים שאין שרוי בתענית ומתפלל. הא כיצד כאן בכניסתו כאן ביציאתו. כלומר ערב תענית אע"פ שעתיד לאכול אחר תפלה מתפלל תפלת תענית. ליל מחרתו אע"פ שעודנו בתעניתו כשמתפלל תפלת ערבית אינו מתפלל תפלת תענית. וסוף דברי הגאונים (יא) אבל אין אנו נוהגין לאומרה ערבית אפי' שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ויטעום כלום ונמצא שקרן בתפלתו. ומה שרגילים שליח צבור אומר שחרית היינו לפי שאי אפשר שלא יתענו מקצת בני אדם מן הצבור °ועל מה שחששו הגאונים שמא ימצא שקרן בתפלתו דבריהם תמוהים דא"כ היאך לוה אדם תעניתו ופורע [ס] וא"כ יעשה שקרן בתפלתו. (יב) ועוד תמיהני היאך יכלו הגאונים לגזור גזירה אחר שסתם רב אשי הש"ס. ואמר רב הונא יחיד שקבל עליו תענית וכו'. שמעינן מהך ברייתא דמי שטעה ולא הזכיר [ג]על הנסים בחנוכה ופורים [ע] שאין מחזירין אותו שאין מחזירין בימים שאין בהן קרבן מוסף כגון תעניות ומעמדות וכגון חנוכה ופורים (אין מחזירין אותו) [פ] ותניא בתוספתא (דברכות פ' ת"ה) בהדיא כל יום שאין בו קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים בערבית ושחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע [א] בעבודה ואם לא אמר אין מחזירין אותו. כל יום שיש בו קרבן מוסף כגון ראש חודש וחולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל י"ח [צ] ואומר קדושת היום בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו. °ותימה הוא שלא הביא הש"ס ברייתא דתני רבי אושעיא לפשוט דאין מזכיר חנוכה בברכת המזון כמו בתעניות כיון שאין בהן קרבן מוסף. [ק] הלכך נראה דסבירא ליה לבעל הש"ס מאחר שפירש התנא כגון תעניות ומעמדות מכלל דחנוכה ופורים אע"פ שאין בהן קרבן מוסף צריך להזכיר משום פרסומי ניסא: טז איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין כיון דלית ליה מוסף בדידיה לא מדכרי' או דלמא יום הוא שנתחייב בארבע תפלות. רב הונא ורב יהודה אמרי אינו מזכיר רב נחמן ור' יוחנן אמרי מזכיר. א"ל אביי לרב יוסף [ד]הא דרב יהודה דרב היא דאמר רב גידל אמר רב ראש חדש שחל להיות בשבת המפטיר בנביא בשבת אין צריך להזכיר של ראש חדש שאלמלא שבת אין נביא בראש חדש. מי דמי התם נביא בראש חדש ליכא כלל הכא איתיה ערבית ושחרית ומנחה אלא להא דמי דאמר רב אחדבוי בר רב מתנא אמר רב יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה אין צריך להזכיר של יום טוב שאלמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב [דף כד ע"ב] ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר ריב"ל יום הכפורים שחל להיות בשבת המתפלל תפלת נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא [ה]שנתחייב בד' תפלות. פי' רש"י לית הלכתא ככל הני שמעתתא דרב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי בר מתנא. וכן כתב רב אלפס דלית הלכתא כרב גידל. °ונראה דרב גידל אין למנות בהני שמעתתא. דריב"ל מודה דאין מזכיר של ראש חדש בנביא כיון דנביא בראש חדש ליכא כדדחי ליה הש"ס. וכן עמא דבר דאין מזכירין בנביא של ראש חדש. וה"ר יונה ז"ל כתב דנראה לו כפירוש רש"י וכן פסק רי"ף מדסתם הש"ס ולית הלכתא ככל הני לא מפקינן חדא מינייהו וסברת אביי עיקר דמדמי להו אהדדי ולא כדדחי ליה הש"ס. ועוד דמסתבר דהני תרי מימרי דרב לא פליגי אהדדי אלא מר אמר בהאי לישנא ומר אמר בהאי לישנא ולפי דחויא דהש"ס פליגי אהדדי. דרב גידל דאמר ראש חדש שחל להיות בשבת אית ליה יום הוא [ו]שנתחייב [ז] בחמש תפלות מדלא נקט יום טוב שחל להיות בשבת. הלכך מסתבר למימר דלא פליגי וסברת אביי עיקר וליתא דרב גידל וצריך להזכיר של ראש חדש בנביא בשבת ויאמר על התורה ועל העבודה ועל יום המנוחה ויום ראש החדש הזה אבל אינו חותם בראש חדש שהרי ערבית ושחרית ומנחה אינו חותם בראש חדש אפילו בראש חדש שחל להיות בשבת אלא שאומר מעין המאורע בעבודה ואינו חותם אלא במוסף בלבד והיאך אפשר לומר שיחתום בנביא של ר"ח כלום יפה כח ר"ח בהפטרה שאינה אלא בשביל שבת יותר מבשלש תפלות

הקבועות בר"ח. אלא ודאי אינו חותם אלא בשל שבת אלא שמזכיר של ר"ח כמו שמזכיר של חנוכה במוספין. ושמעינן מהא דריב"ל סבר דיום הכפורים שחל להיות בשבת [ר] המפטיר בנביא במנחה מזכיר של שבת וחותם בשל (יג) שבת. ור"ח שחל בשבת נהיגי שלא להזכיר שבת ביעלה ויבא לפי שכבר שיים ברכת שבת ולא מצינו הזכרה אחר החתימה. וכן ביום הכפורים שחל להיות בשבת אע"פ שמזכיר של שבת בתוך התפלה בודוי שאומר אחר התפלה אין להזכיר בו שבת מהאי טעמא נמי שאין להזכיר אחר החתימה. אמר רבא יום טוב שחל להיות בשבת שליח צבור היורד לפני התיבה (ערב שבת) ערבית אינו צריך להזכיר של יו"ט שאלמלא שבת אין שליח צבור יורד ערבית ביו"ט ולא דמי להא דריב"ל דאמר יום הוא שנתחייב בחמש תפלות. דהכא אפי' בשבת דין הוא דלא צריך שליח צבור היורד [ח]לפני התיבה ורבנן דתקון משום סכנה. אבל ביום הכפורים הוא שנתחייב בארבע תפלות קבועות מן הדין: יז והני תמני יומי חנוכה מיחייבי' למיגמר בהו הלילא בכל יום דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק (תענית פ"ד דף כח:) י"ח ימים בשנה יחיד גומר בהן את ההלל ואלו הן ח' ימי החג וח' ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח ויום טוב הראשון של עצרת. ובגולה אחד ועשרים יום תשעה ימי החג ושמנה ימי חנוכה ושני ימים הראשונים של פסח ושני ימים של עצרת. אבל הלל דראש חדש לאו דאורייתא אלא מנהגא דרבנן ומשום הכי לא גמרינן ביה הלילא [ט]אלא מדלגין. דאמרינן (שם) רב איקלע לבבל חזנהו דהוו קרו בראש חדש הלל סבר לאפסוקינהו שמעינהו דקא מדלגי אמר שמע מינה מנהג אבותיהם בידיהם. תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר הלכך אי בעי יחיד למיקרי הלל בראש חדש [ש] קרי ליה בלא ברכה. ור"ת כתב דיחיד מברך על הלל בראש חדש בראיות ברורות ודבריו כתבתי בפרק שני דברכות [סי' ה']: יח מתני' אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת. וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט. רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד: גמ' אין מדליקין בעטרן [דף כה ע"ב] מאי טעמא אמר [א] רב נחמן מפני [י]שריחו רע שמא יניחנו וילא [ת] אמר ליה אביי וילא. [א] א"ל (יד) שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה. דאמר רב נחמן בר רב זבדא [ב] ואמרי לה רב נחמן בר רבא [ג] הדלקת נר בשבת חובה. [כ]רחיצת ידים ורגלים ערב שבת רשות ואני אומר מצוה. מאי מצוה דאמר רב יהודה אמר רב (טו) כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אלעאי ע"ש מביאין לו עריבה [מלאה] חמין [ג] ורוחץ פניו וידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצויצין והיה דומה למלאך ה' צבאות. והיו תלמידיו מחבאין ממנו כנפי כסותן. אמר להם בני לא כך שניתי לכם (טז) סדין בציצית ב"ש פוטרין *ובית הלל מחייבין והלכה כב"ה. ואינהו סבור גזירה משום כסות לילה: ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת. נשיתי טובה אמר רבי אבהו אמר ר' ירמיה זו בית המרחץ. רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן זו רחיצת ידים ורגלים בחמין. °יש אומרים שאין לברך על הדלקת נר בשבת [ד] ודייק מדקרי ליה חובה כדאמרינן מים ראשונים מצוה וטעונין ברכה · מים אחרונים חובה ואין טעונין ברכה. ור"ת ז"ל אומר דלאו דוקא הוא דכל המצות חובה הן וטעונין ברכה. והא דקרי למים אחרונים חובה לפי שחמורים הם שהרגו את הנפש וגם משום מלח סדומית אבל מים ראשונים אינם חמורים כל כך הלכך לא קרי להו חובה. ומיהו ברכה שייכא טפי לראשונים מפני שהן משום סרך תרומה אבל אחרונים אינם משום חשש איסור אלא שלא יבא לידי סכנה ולא שייך בהו ברכה שאינה אלא להצלה בעלמא. אבל הדלקת נר בשבת שייך ביה ברכה דאית בה מצות עונג שבת. ולגבי רחיצת ידים ורגלים בחמין דלא הוי מצוה כל כך (יז) קרינן להו חובה. ובסדר רב עמרם נמי כתוב המדליק נר בשבת מברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק וכו'. ויש אומרים שמטעם זה אין לברך שאם היתה דלוקה ועומדת אין צריך לכבותה ולחזור ולהדליקה וגם לא להדליק אחרת אם כן אינה חובה. והאי טעמא ליתא שהרי כיסוי הדם אף על פי שכסאו הרוח אינו חייב לגלותו ולחזור ולכסותו אפי' הכי כשהוא מכסאו מברך. וכן גבי מילה [ה] למאן דאמר נולד מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית אפילו הכי המל מברך כדתניא בפרק ר' אליעזר דמילה (דף קלז:) המל אומר. ועוד נראה לר"ת שאם הנר דולק ועומד זקוק לכבותו ולחזור ולהדליקו כדאמר לה ההוא סבא תניא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר. תניא רשב"א אומר אין מדליקין בגרי. מ"ט [ו] [ל]אמר רבא מפני שריחו נודף גזירה שמא יסתפק הימנו: [דף כו ע"א] א"ל אביי ולימא מר מפני שהוא עף. חדא ועוד קאמינא חדא מפני שהוא עף ועוד גזירה שמא יסתפק הימנו: ת"ר אין מדליקין בנפט לבן בחול וכל שכן בשבת מפני שהוא עף: [דף כו ע"ב] מתני' כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן והיוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אוהלים אלא פשתן [דף כח ע"ב] פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה רבי אליעזר אומר טמאה היא ואין מדליקין בה ר' עקיבא אומר

הגה"ה

*סדין (בציצית) פטור מציצית ואפי' ממינו גזירה משום כסות לילה ולילה לאו זמן ציצית הוא אם כן נשים פטורות ולא קיימא לן דציצית חובת גברא הוא. פר"י מהרי"ח :

חדושי מהרש"ל צריך להזכיר משום פרסומי ניסא. ואני הארכתי בספרי בראיות ברורות שבפורים אם לא אמר על הנסים בברכת המזון דחוזר דלא סגי דלאו אכל פת וסעודה ממש אבל בחנוכה אין מחזירין : ורבנן דתיקון משום סכנה. אפילו אם חל יו"ט בע"ש שאין כאן סכנה אפילו אומר בבהכ"נ מעין שבע דלא פלוג רבנן חוץ משבת בפסח לפי שהוא ליל שמורים : הדלק נר בשבת חובה. בקיץ יעשו נרות ארוכים שלא יכבו קודם הלילה ואם לא יעשו כן הוי ברכה לבטלה דשרגא בטיהרא מאי אהני ויברך קודם שידליקם אך יסח בדעתו שלא לקבל שבת עד אחר הסדלקה. ומ"מ פסק מהר"ב שמותר לאכול בקיץ בחצר שלא במקום נרות :

הגהות הב"ח א נקוט הא דרב כו' : ב מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין כו' אין מחזירין אותו ואין בהן קידוש על הכוס ואין בהן כו' : ג על הנסים בתפלה בחנוכה כו' : ד הא דרב הונא ורב יהודה דרב הוא : ה שנתחייב בחמש תפלות : ו שנתחייב בארבע תפלות : ז וחותם בשל שבת. נ"ב פי' חותם אף בשל שבת : ח לפני התיבה ערבית ורבנן דתיקנו משום סכנה אבל התם ביוה"כ יום הוא שנתחייב : ט אלא מדלגין דלוגי דאמרינן כו' חזנהו דקא הוו קרו כו' לאפסוקינהו כיון דשמעינהו דקא מדלגי ואזלי אמר ש"מ : י שריחו רע גזירה שמא כו' : כ רחיצת ידים ורגלים בחמין ע"ש : ל אמר רבה מהוך שריחו נודף וכו' שהוא עף אמר ליה חדא ועוד :

הגהות הגרי"פ [א] בגמרא ובכי"ף איתא אמר רבא : [ב] אמר רב כ"ה בגמרא ובכי"ף איתא דאמר רב חסדא וא"ל אמר רבא בר רב חנן אמר רב :

הגהות הגר"א א] בעבודה. נ"ל בהודאה : ב] בחמש. נ"ל בד' :

קרבן נתנאל

[ס] וא"כ יעשה שקרן בתפלתו· פירוש קודם תקנת הגאונים היה מזכיר כבר בתפלת ערבית ושחרית · אלא ודאי כיון שבשעה שהתפלל היה בדעתו להתענות · ושוב נתחדש דבר שלא יעמוד בתעניתו לא מקרי שקרן כדאמרינן במסכת תענית ירדו גשמים קודם חצות לא ישלימו : [ע] ה"ג שאין מחזירין שאין מחזירין אלא בימים שיש בהם קרבן מוסף כגון ר"ח וחולו של מועד אבל בימים שאין בהם : ה"ג ותניא בתוספתא בהדיא כל יום שאין בהן קרבן מוסף כגון תעניות ומעמדות חנוכה ופורים מתפלל שמנה עשרה ואומר מעין המאורע : [פ] ותניא בהדיא בתוספתא. ובקצת ספרי הרי"ף בברייתא דר' אושעיא כתוב גם כן חנוכה ופורים · וטעות הוא · דא"כ מה צריך להביא ראיה על חנוכה ופורים מהך תוספתא ובגליון מהר"ס מטיקטין הוכיח דע"כ גרסינן חנוכה ופורים דהא מסיים ואין בהם הזכרה בברכת המזון . וע"כ לענין חנוכה ופורים מיתני' דאלו תעניות ומעמדות מה ברכת המזון שייך עכ"ל · ולא דק דקאי אליל כניסת תענית שמזכיר בתפלת ערבית אע"פ שאוכל ושותה כל הלילה קמ"ל דבברכת המזון אינו מזכיר : [צ] ואומר קדושת היום בעבודה ואם לא אמר אין מחזירין אותו ע"כ דברי הרי"ף : [ק] הלכך נראה דס"ל לבעל הש"ס · מלשון זה משמע דס"ל לרבינו דאם לא הזכיר בחנוכה ופורים מחזירין אותו · אבל ברכת המזון ודאי דאין מחזירין דהכי פסק רב להדיא · אלא שאינו יכול לפשוט מהך ברייתא דאיכא למדחי דבחנוכה ופורים מזכירין משום פרסומא ניסא ול"ע ברמזים : [ר] המפטיר בנביא במנחה מזכיר בשל שבת וחותם בשל שבת . פי' אפילו לדידן שאין מפטירין במנחה בשבת דהא דרב אחדבוי דאמר יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא בשבת במנחה א"ל להזכיר של יום טוב לא קיי"ל כוותיה מהא דריב"ל : [ש] ה"ג קרי ליה בלא ברכה ומדלג דלוגי · ע"כ ל' הרי"ף : [ת] אמר ליה אביי וילא · כיון שהדליק סבר אף גם שאחר כך יסעוד שלא במקום נר ס"ל לאביי דילא : [א] אמר ליה שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה · פירוש במקום סעודה דחובה הוא שיסעוד במקום נר שהוא עונג . תוספות · מכאן אומרים שבקיץ יש לעשות נרות ארוכות שידליקו עד הלילה ואי לא הוי ברכה לבטלה · מהרש"ל · ואף שמביא שם שגדול א' בקירומוני הלך לטייל אחר סעודת ליל שבת אצל נהר דוכיא · י"ל אף דא"ל לסעוד במקום הנר כי שרגא בטיהרא מה מהני מ"מ איכא למימר דהנרות היו דולקין עד הלילה ונהנה לאור אותה הנאה שלא יכשל בעץ או באבן ולא הוי ברכה לבטלה : [ב] ה"ג ואמרי לה רב חנן בר רבא אמר רב : [ג] ורוחץ פניו ידיו ורגליו · וכן חפיפות הראש מצוה בע"ש . כדאמרינן לקמן דף ל"א והיה הלל חופף ראשו · ובחלק דף ל"ה באבישי דחייף רישיה· וביו"ט דף כ"ז הוי רבא חייף רישיה: [ד] ודייק לה מדקרי חובה· ורבינו משולם דייק מדאמרינן בפ' התכלת כל מצוה שאין עשייתה גמר מלאכה מצוה אין מברכין עליה ונר שבת אין גמר עשייתה אלא בשעת אכילה· ור"י אמר שגמר מצותה היא שרואה בה לשמש הבית ולישא הכלים על השלחן: [ה] למאן דאמר נולד מהול· לקמן קל"ה לת"ק דרשב"א: [ו] ה"ג אין מדליקין בגרי אמר רבה מ"ט :

תפארת שמואל

בקהל שייך יותר פרסום ניסא עיין תוספות : (יא) אבל אין אנו נוהגין כו'. וכן המנהג כדברי הגאונים וראוי לנהוג כן בתענית יחיד אבל בת"צ דאז מזכיר נמי בשחרית כמו ש"ן : (יב) ועוד תמיהני. ועוד לע"ד גבי רבה בב"ח דאמר לוזיף מר וליפרע לימא ליה התפללתי תפלת תענית אלא ודאי כיון שבשעה שהתפלל היה בדעתו להתענות ושוב נתחדש דבר שלא יגמור תעניתו לא מיקרי שקרן בתפלתו דהא אמרינן במסכת תענית ירדו גשמים קודם חצות לא ישלימו : (יג) שבת. נראה דר"ל אפילו לדידן שאין מפטירין במנחה בשבת אפילו הכא חותם : (יד) שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה דאמר רב חנן כנ"ל. בקיץ יש לעשות נרות ארוכות שידליקו עד הלילה ואי לא הוי ברכה לבטלה (מהרי"ו ומהרי"ל) : (טו) כך היה מנהגו של ר"י בר אלעאי. וכן חפיפת הראש מצוה בע"ש כדאמרינן והיה הלל חופף את ראשו וכ"מ גבי אבישי דחייף רישיה וכו' וכן איתא בפרק אין נדין בההוא גברא דאייתי בוכרא לקמיה דרבא בהדי פניא דמעלי יומא טבא והוי רבא חייף רישיה : (טז) סדין בציצית וכו'. התוספות פסקו דשיראין חייבין בציצית מדאורייתא ורבינו תם ורש"י והרא"ש ועי' בהלכות ציצית דפסק כרי"ף נגד רבים : (יז) קרי להו חובה כנ"ל :

אמר

טהורה היא ומדליקין בה* :

[דף כט ע"א] גמ' [ז] אמר רבה היינו טעמא דרבי אליעזר לפי שאין מדליקין לא בפתילה שאינה מחורכת ולא בסמרטוטין אע"פ שמחורכין והכי איתמר בתוספתא (פ"ב). אבל ברוב ספרים כתוב ולא בסמרטוטין שאינן מחורכין. וגירסת התוספתא עיקר דכיון דאשמועינן שאין מדליקין בפתילה שאינה מחורכת כ"ש בסמרטוטין שאינן מחורכין [ח] ונוהגות הנשים להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהא מהובהבת ויאחז בה האור היטב ומנהג יפה הוא. [ט] ומיהו הלכה כרבי עקיבא דמדליקין אע"פ שאינה מחורכת דרבי אליעזר שמותי הוא ועוד דאמר לקמן בפרקין בגמרא (דף לא:) כחס על הפתילה הכא בפתילה שצריך להבהב עסקינן אלמא משמע שיכול להדליק בה אע"פ שאינה מהובהבת: יט [דף כט ע"ב] מתני' לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת ואפילו היא של חרס. ורבי יהודה מתיר: ולית הלכתא כר' יהודה [י] גזירה דילמא אתי לאיסתפוקי הימנה. ואם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהוא כלי אחד: גמ' תנא אם חברה בסיד ובחרסית מותר. והא אנן יוצר תנן מאי יוצר כעין יוצר: מתני' לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה (נ"א על פי) בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת. ור' יהודה מתיר. ולית הלכתא כרבי יהודה* :

הגה"ה

*מדליקין בכלי ואין מדליקין בשבר כלי לרבי יהודה אבל רבי שמעון מתיר אפילו בשבר כלי וכן נכרי שחקק קב [א] בבקעת ישראל מדליקין ביו"ט. ומדליקין בפתילה אע"פ שאינה מחורכת ולא בסמרטוטין אע"פ שמחורכין. פר"י. וגרעיני תמרה אע"פ שמעיקרא מכסיין והשתא מגליין מסיקין בהן כרבי שמעון. ועצים שנשרו מן הדקל ביום טוב מרבה עליהן עצים מוכנים ומסיקן. מהרי"ח :

כ המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני נכרים מפני ליסטים מפני רוח רעה או בשביל החולה שיישן פטור: כא כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חייב. ורבי יוסי פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם: [דף ל ע"א] גמ' סוגיא דשמעתין חולה שיש בו סכנה מותר לכבות לכתחלה ואפי' לרבי יהודה. ואם חולה שאין בו סכנה הוא לר' שמעון לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור. ולר' יהודה חייב חטאת: [דף לא ע"ב] כחס על הנר מסיק רבי יוחנן דרבי יוסי כר' שמעון סבירא ליה והכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן [ב] דבהא ר' שמעון מודה דקא מתקן מנא: מתני' על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות. בנדה בחלה ובהדלקת הנר: גמ' מ"ט. אמר רב יצחק היא קלקלה בחדרי בטנה לפיכך תלקה בחדרי בטנה. תינח נדה. חלה והדלקת נר מאי איכא למימר. כדדרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא אמר הקב"ה רביעית דם נתתי בכם על עסקי דם הזהרתי אתכם [דף לב ע"א] ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי אתכם. נשמה שנתתי בכם קרויה נר על עסקי נר הזהרתי אתכם. אם אתם מקיימים אותה מוטב ואם לאו אני נוטל נשמתכם מכם. ומאי שנא בשעת לידתן אמר רבא נפל [כ] תורא חדדו סכינא. א"ר ינאי לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס. ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו א"ר יצחק מאי קרא. קטונתי מכל החסדים וגו' אמר רב יצחק בר רב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר. ת"ר מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכל המומתין מתודין. אדם יוצא לשוק יהא דומה לו כמי שנמסר לסרדיוט. חש בראשו יהא דומה לו כמי שנתנוהו בקולר. עלה למטה [ג] ונפל יהא דומה לו כמי שהעלוהו לגרדום לידון. אם יש לו פרקליטין גדולים נצול. ואין פרקליטין של אדם כי אם התשובה ומעשים טובים. [דף לב ע"ב] תניא ר' נתן אומר בעון נדרים אשתו של אדם מתה שנאמר ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך. [ד] רבי אומר בניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים שנאמר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך ואלו הן מעשה ידיו של אדם בניו ובנותיו. תנו רבנן בעון נדרים בנים מתים דברי ר' אלעזר בנו של ר' שמעון בן יוחאי. ר' יהודה הנשיא אומר בעון בטול תורה. ויש אומרים בעון בטול מזוזה. וי"א בעון בטול ציצית. אמר ר"ש לקיש הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמנה מאות עבדים שנאמר כה אמר ה' צבאות בימים ההם אשר יחזיקו י' אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי וגו' תניא רבי נחמיה אומר בעון שנאת חנם מריבה רבה בתוך ביתו של אדם ואשתו מפלת נפלים ובניו ובנותיו מתים כשהן קטנים. רבי אליעזר בן יהודה אומר בעון חלה אין ברכה במכונס. ומארה משתלחת בשערים. וזורעים ואחרים אוכלים אותם. שנאמר אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה אל תקרי בהלה אלא בחלה וכתיב וזרעתם לריק זרעכם. ואם נותנין מתברכין שנאמר וראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך. בעון בטול תרומות ומעשרות שמים נעצרים מלהוריד טל ומטר והיוקר הוה והשכר אבד ובני אדם רצין אחר פרנסה ואין מגיעין שנא' ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו. [ה] ותניא דבי ר' ישמעאל דברים שצויתי אותם בימות החמה ולא עשאום יגזלו מימי שלג. ואם נותנין מתברכין שנאמר הביאו [את כל] המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם [את] ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די. מאי עד בלי די. עד שיבלו שפתותיכם מלומר די. בעון גזל גובאי בא לעולם [ו] והרעב עולה ובני אדם אוכלין בשר בניהם ובנותיהם שנאמר שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים. [דף לג ע"א] בעון עינוי הדין ועוות הדין וקלקול הדין ובטול תורה חרב [וביזה רבה] ודבר בא לעולם ובצורת באה ובני אדם אוכלין ואינן שבעין ואוכלין לחמם במשקל. שנאמר והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית וכתיב בשברי לכם מטה לחם ואין ברית אלא תורה שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו' וכתיב יען וביען במשפטי מאסו. בעון [ל] שבועת שוא ושקר (יח) וחלול ה' וחלול תורה חיה רעה באה לעולם ובהמה כלה ובני אדם מתמעטין והדרכים משתוממין שנאמר ואם באלה לא תוסרו לי אל תקרי באלה [ז] אלא באלה. בעון שפיכות דמים בית המקדש חרב ושכינה מסתלקת מישראל שנאמר ולא תחניפו את הארץ ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה. בעון גילוי עריות וע"ז והשמטת שמיטין ויובלות גלות בא לעולם ומגלין אותן ממקומן ובאין אחרים ויושבין במקומן שנאמר כי את כל התועבות האל וגו' וסמיך ליה ולא תקיא הארץ אתכם. בעון נבלות פה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתין ויתומין ואלמנות צועקין ואין נענין שנא' על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כולו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה. מאי ועוד ידו נטויה אמר רב חנן בר אבא הכל יודעין למה כלה נכנסת לחופה אלא כל המנבל את פיו ומוציא דבר נבלה מפיו אפי' נחתם עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה הופכין אותו לרעה. אמר רבה בר רב שילא כל המנבל את פיו מעמיקין לו גיהנם שנאמר שוחה עמוקה פי זרות רב נחמן בר יצחק אומר אף השומע ושותק שנאמר זעום ה' יפול שם. וא"ר יהושע כל המתרק עצמו לדבר עבירה חבורות ופצעים יבואו בו שנאמר חבורות פצע תמרוק ברע: ת"ר ארבע סימנים הן. סימן לעבירה הדרוקן. סימן לשנאת חנם ירקון. סימן לגסות הרוח עניות. סימן ללשון הרע אסכרה. גרסינן בסוטה (פ"ה דף מב.) אמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא ארבע כתות אינן מקבלות פני השכינה כת לצים כת חנפים כת שקרים כת מספרי לשון הרע. כת לצים דכתיב משך ידו את לוצצים. כת חנפים דכתיב כי לא לפניו חנף יבא. [כת שקרים דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני]. כת מספרי לשון הרע דכתיב כי לא אל חפץ רשע אתה [ח] לא יגורך רע ותני' בערכין (פ"ג דף טו:) א"ר אלעזר בן פרטא בא וראה כמה כחו של לשון הרע מעון מרגלים. ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך המוציא על חבירו עאכ"ו. א"ר [יוחנן משום ר'] יוסי בן זימרא מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה אמר הקב"ה ללשון כל איבריו של אדם זקופים ואתה מוטל. כל איבריו של אדם מבחוץ ואתה מבפנים. ולא עוד אלא שהקפתי לך שתי חומות אחת של עצם ואחת של בשר שנאמר מה יתן לך ומה יוסיף לך וגו'. וא"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זימרא כל המספר לשון הרע כאלו כופר בעיקר שנאמר אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו. [ט] וא"ר יוחנן כל המספר לשון הרע נגעים באין עליו שנאמר מלשני בסתר רעהו אותו אצמית וכתיב התם לצמיתות ומתרגמינן לחלוטין ותנן אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא *(תגלחת וצפרים) והיינו דאמר ר"ש לקיש זאת תהיה תורת המצורע זו היא תורתו של מוציא שם רע. היכי דמי לישנא בישא. דאמר הכי היכא משתכחא נורא אלא בי פלניא (יט) דאיכא בשרא וכוורי. אמר רבא [מ] כל מלתא דמתאמרא באפי מרא לית בה משום לישנא בישא. א"ל אביי כל שכן דאיכא חוצפא ולישנא בישא. א"ל אנא כרבי יוסי סבירא לי דאמר ר' יוסי מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי אמר רבה בר רב הונא כל [י] מילתא דמתאמרא בי תלתא לית בה משום לישנא בישא. מ"ט חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה. כי אתא רב דימי אמר מאי דכתיב מברך רעהו בקול גדול *קללה תחשב לו משום דמברך בקול (רם) גדול קללה תחשב לו אלא כגון דאיקלע לאושפיזא וטרחו לקמיה שפיר למחר נפיק ויתיב בשוקא ואמר רחמנא ליברכינהו לפלניא דהכי טרח קמאי והכי טרח קמאי דשמעין אינשי ואנסין ליה. תני רב דימי אחוה דרב ספרא לעולם אל יספר אדם [כ] בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי גנותו. א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן על שבעה דברים נגעים באים. על לשון הרע ועל שפיכות דמים ועל שבועת שוא ועל גילוי עריות ועל גסות הרוח ועל הגזל ועל צרת העין. על לשון הרע דכתיב מלשני בסתר וגו'. על שפיכות דמים דכתיב ואל יכרת מבית יואב זב ומצורע. על שבועת שוא שנאמר ויאמר נעמן הואל קח ככרים וכתיב וצרעת נעמן תדבק בך. על גילוי עריות דכתיב וינגע ה' את פרעה וגו'. על גסות הרוח דכתיב ובחזקתו גבה לבו עד להשחית וכתיב והצרעת זרחה במצחו. על גזל דכתיב וצוה הכהן ופנו את הבית. [תנא הוא כונס ממון שאינו שלו יבא הכהן ויפזר ממונו. על צרת העין דכתיב [ובא] אשר לו הבית] ותנא דבי ר' ישמעאל מי שהיה ביתו מיוחד לו כלומר אינו מכניס אורחים לביתו ואינו מהנה בני אדם מנכסיו. אמר ריב"ל מפני מה נשתנה מצורע שאמרה תורה בדד ישב. אמר הקב"ה הוא הבדיל בין איש לאשתו בין איש לרעהו לפיכך אמרה תורה בדד ישב. אמר ריב"ל מפני מה נשתנה מצורע שאמרה תורה יביא צפרים לטהרתו. אמר הקב"ה הוא עשה מעשה פטיט לפיכך אמרה תורה יביא מעשה פטיט: [דף לד ע"א] מתני' (כ) שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה*. עשרתם ערבתם הדליקו את הנר: גמ' מנהני מילי אמר ריב"ל דכתיב וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא. וידעת כי שלום אהלך זו הדלקת נר שלום בית [נ] ופקדת נוך זה עירובי חצירות תיקון הנוה. ולא תחטא זה תיקון המעשרות [ס] שלא יחסר המזון. אמר רבה בר רב הונא אע"ג דאמרי רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו בעי למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלינהו מיניה [ל] אמר רב אשי לא שמיע לי הא דרבה בר רב הונא וקיימתיה מסברא. גרסי' בפרק קמא דגיטין (דף ו:) אמר רב חסדא לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו שהרי פלגש בגבעה הטיל בעלה אימה יתירה עליה והפילה כמה רבבות מישראל. אמר רב יהודה אמר רב [שם ז.] כל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו סוף בא לידי שלש עבירות גלוי עריות

הגה"ה

*וגורר אדם מטה כסא וספסל בין גדולים בין קטנים ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ ואפילו שלא במקום רצפת אבנים. ומוכרי כסות מוכרים כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וכגון שיש לו בגדים אחרים עליו דלא פסיק רישיה הוא דאפשר שלא יהנה מאותה לבישה כלום. ומקשי' דפתח בשמעתא אמר מילי דבדיותא והדר יתיב באימתא ופתח בשמעתא. בדברי תורה ענה כסיל כאולתו ובמילי דעלמא אל תען. שני בני אדם שאמרו זה את זה קנו דלאו אסמכתא היא ודוקא בקנין סודר אבל בלא קנין סודר מאי הדר ביה ואסמכתא קי"ל דלא קני אלא בבית דין חשוב ובקנין כגון דאמר ליה מעכשיו לכך נהגו לקבץ כל בני העיר כשעושין השדוכים וקונסין את החוזר כדי שיהא בית דין חשוב דלאסמכתא היא. פר"י מהרי"ח :

הגה"ה

*אבל בהשכמה לא מהני דלנסוף ישכחו. מהרי"ח :

חדושי מהרש"ל דלמא אתי לאיסתפוקי הימנה. עי' בפ"ב דביצה מה שדקדק הרא"ש מכאן גרס כבוי: עשרתם כו'. והר"ש מרוטנבורק לא היה אומר עשרתם שאין בזמן הזה מעשר אלא היה אומר להם הפרשתם חלה וגם ערבתם לא היה אומר להם כי הוא היה מערב בעצמו :

הגהות הב"ח [א] בבקעת ישראל מסיקה ביו"ט: [ב] דבהא אפי' ר"ש מודה: [ג] ונפל למשכב יהא דומה לו כמי שהעלוהו לגרדום לידון שכל מי שעלה לגרדום לידון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול ואין פרקליטין כו': [ד] רבי אומר בעון נדרים בניו ובנותיו: [ה] ותני דבי ר"י בשביל דברים שצויתי אותם: [ו] והרעב הוה ובני אדם: [ז] אלא באלה וכתיב והשלחתי בכם את חית השדה וגו' וכתיב בשבועת שקר ולא תשבעו בשמי וחללת ובחילול השם כתיב ולא תחללו את שם קדשי ובחילול שבת כתיב מחלליה מות יומת וילפינן הלול חלול משבועת שקר בעון שפיכות דמים בהמ"ק כו' שנאמר כי את כל כו' ולא תקיא הארץ אתכם ובע"ז כתיב ונתתי את פגריכם וגו' וכתיב והשימותי את מקדשיכם וגו' ואתכם אזרה בגוים בשמיטין וביובלות כתיב אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם וגו' וכתיב כל ימי השמה תשבות בעון נבלות פה כו': [ח] לא יגורך רע לא יגור במגורך רע ותניא בערכין כו' לש"ר מנין ממרגלים כו' המוציא דבה על חבירו עאכ"ו אמר ר"י משום רבי יוסי בן זימרא מ"ד מה יתן לך: [ט] ואמר רבי יוחנן משום ר"י בן זימרא כל המספר כו': [י] מלתא דמתאמרא באנפי תלתא: [כ] בטובתו של חבירו יותר מדאי שמתוך טובתו: [ל] אמר רב אשי אנא לא שמיע:

תפארת שמואל

(יח) וחלול ה' חיה רעה וכו' כצ"ל: (יט) דאיכא בישרא וכוורי. זה אינו בגמרא דהא פריך התם מנין דהאי לישנא הרע מכוון וכו' ומשני דקאמר אלא אבל אי אמר דהיכא דאיכא בישרא וכוורי לא בעינן אלא רק שהרמב"ם שינה לשון הגמרא קאמר היכא דאיכא בישרא וכוורי ולא הזכיר אלא: (כ) שלשה דברים וכו'. ומזה נהגו לומר משנת במה מדליקין ומטעם זה כתבו שבת שחל אחר יו"ט אין אומרים שאין שייך לומר עשרתם. ובשבולי לקט כתב הטעם משום בתי כנסיות שבשדה כמו ברכת מגן אבות וכו' ולפירושו אין

קרבן נתנאל

[ז] אמר רבה היינו טעמא דרבי אליעזר לפי שאין מדליקין· וטעמם ופלוגתתם דר"א ור"ע לענין טומאה לא ביאר רבינו· דאין נפקותא לדידן· וז"ל הר"ן הרב אלפסי הרבה בהלכותיו ולפי שאין בדבריו ענין למעשה לא ראיתי להאריך. מיהו צריך עיון על שלא הביא אוקמתיה דרב אדא בר אהבה ונפקא מיניה ליום טוב שחל להיות בערב שבת שאין מדליקין בחתיכות בגד שהיא ג' אצבעות מצומצמות אם לא קיפלה מערב יום טוב· דכיון דאדליק בה פורתא ה"ל שבר כלי· ואין מדליקין בשבר כלי דהוי נולד· ומזה סעד לדברי שכתבתי לעיל בפ"ק סימן ל"ט ובשלהי י"ט דרבינו ס"ל להקל בין במוקצה בין בנולד: [ח] ונוהגות הנשים להדליק הנרות ולכבותן· עיין בפ"ק די"ט ס"ס א' מה שכתבתי בזה טעם לשבת: [ט] ומיהו הלכה כר"ע דמדליקין אע"פ שאין מחורכין. וכ"פ בש"ע סימן רס"ד· אלא שקשה לי שבסעיף יו"ד שם כתב ז"ל אין מדליקין בסמרטוטין אפילו מחורכין. והוא מתוספתא שהביאו התוספות ורבינו וכיון דפסק בסעיף ט' דלא כר"א א"כ לגבי סמרטוט נמי לית הלכתא כר"א דהא בחד בבא תניא ליה בתוספתא ואתי' כר"א אבל לר"ע מדליקין בהן· אמנם כן הביאו בב"י בשם רבינו ירוחם ואפשר דס"ל דבסמרטוטין מודה ר"ע· ובשביל זה תניא במתניתין לאוקמתי' דרבה פתילת הבגד שקיפלה נמי משום ר"ע דאילו לא קיפלה מודה ר"ע דאסור להדליק: [י] גזירה דלמא אתי לאיסתפוקי הימנה· לר"י ניחא דסבר מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עלה· אלא אפילו לר"ש דלא הוי כיבוי גמור גזרינן משום כבוי דאתי לידי חיוב חטאת· כ"כ תוספות דף מ"ב ד"ה ואין ניאותין: [כ] הי"ג תורא חדד לסכינא: [ל] הי"ג שבועת שוא ושקר וחילול השם וחילול שבת חיה רעה: [מ] כל מלתא דמתאמרא' באפי' תלתא· שם דף ט"ו: [נ] ופקדת נוך זה עירובי חצירות תיקון הנוה· וקשה דדברי רבינו סותרים אהדדי דהא כתב בסמוך דאוקמינהו להא דעם חשיכה שצ"ל ערבתם בעירובי תחומין דעירובי חצירות לא צריך פיקוד דאפילו ספק חשיכה מערבין ע"כ נ"ל להגיה ונ"ל זה עירובי תחומין ותיקון הנוה היינו שעוקר דירתו וקובע נוהו במקום עירובו דהא אין אדם דר אלא במקום עירובו: [ס] שלא יחסר המזון· ולא תחטא לשון חסרון כמו אני

ובני

בפיטות דמים [ע] וחילול שבת: כב מתני' ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי (כא) ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות. אבל מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין: גמ' ואוקימנא מערבין עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין. אמר רבה אמרו לו שנים לא וערב עליו. לאחד עירב עליו מבעוד יום ולאחד עירב עליו בין השמשות. זה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משתחשך שניהם קנו עירוב ממה נפשך אי בין השמשות יממא הוא בתרא ליקני קמא לא ליקני. ואי ליליא הוא בתרא לא ליקני [א]קמא ליקני. לעולם ספיקא הוא ועירובין מדרבנן וספקא דרבנן לקולא: *ור"ת מפרש לה בעירובי חצירות [פ] ולא כפירוש רש"י שפירש דאיירי בעירובי חצירות ותחומין דהא אוקימנא דאין מערבין עירובי תחומין בין השמשות. ואין לומר הני מילי לכתחלה אבל דיעבד מהני כדפירש רש"י וכר' יוסי דאמר (בעירובין לה.) ספק עירוב כשר דע"כ לא מכשר ר' יוסי אלא הניחו מבעוד יום ונפל גל עליו או נשרף או תרומה ונטמאת ספק מבעוד יום ספק משחשיכה משום דאמר אוקמינן אחזקתן וקיים היה בין השמשות. אבל הניח עירובו בין השמשות לא מכשר ר' יוסי. וכן בעירובין בשילהי פרק הדר (דף עו.) מייתי הך מילתא לעירובי חצירות. ולשון לא וערב דחקו לרש"י לפרש בעירובי תחומין דלא וערב משמע חוץ *לתחום. ואין לחוש לזה דהכי נמי קאמר [צ] צא ושכור לנו פועלים כלומר צא מכאן. וכן עירב עליו דמשמע אדם יחידי יש לפרש שאמר לך והולך עירוב לבית שמניחין בו עירוב. [ב]וכתב הרב ר' יונה ז"ל ודוקא עירב עליו מבעוד יום ונאכל עירובו בין השמשות ולאחד עירב בין השמשות ונאכל עירובו משתחשך. אבל עירב עליו בין השמשות ונאכל עירובו בין השמשות לא הוי עירוב ולא אמרי' מקצתו יום ומקצתו לילה ובשעה שהניח עירובו יממא הוי ובשעה שנאכל ליליא הוי. דשלי האי לא אקילו רבנן לשויי בין השמשות לגבי האי עירוב מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה. והא דאמרינן בין השמשות מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה [ק] לחומרא הוא דאמר ליה ולא לקולא כדמסיים בה ומטילין אותו לחומרי שני ימים: כג אמר רבה מפני מה אמרו אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזירה (כב) שמא ירתיח. א"ל אביי אי הכי בין השמשות נמי נגזור א"ל סתם קדירות בין השמשות רותחות. ואמר רבה [דף לד ע"ב] מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום [ר] גזירה שמא יטמין ברמץ. א"ל אביי ויטמין גזירה שמא יחתה בגחלים. זו היא גירסת רש"י ועיקר. ורב אלפס ז"ל גורס בענין אחר ואינו עיקר. [ש] ת"ר בין השמשות מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום [ת] ספק כולו מן הלילה. ואיזהו בין השמשות. משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין. הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות. הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה דברי ר' יהודה. ר' נחמיה אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל. ר' יוסי אומר בין השמשות כהרף עין [א] זה נכנס וזה יוצא. הא גופא קשיא אמרת בין השמשות. משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין הא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון לילה. והדר תני הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל כרוך ותני איזהו בין השמשות משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין. הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי בין השמשות. הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה. ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קתני משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בה"ש הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה. ואזדו לטעמייהו דאיתמר שיעור בה"ש בכמה. אמר רבה א"ר יהודה אמר שמואל [ב] תלתא ריבעי מילא. ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל שני חלקי מיל פירוש תרי תילתי מילא. [דף לה ע"א] ואיכא בינייהו פלגא דנקא. ולא איתברר לן כמאן הלכתא ועבדינן לחומרא דאיסורא הוא וספק איסורא לחומרא. ועוד דסוגיא בכולי הש"ס כל היכא דפליגי רבה ורב יוסף הלכתא כרבה [ג] בר משדה ענין ומחצה. וכתב ה"ר יונה ז"ל דזו אינה ראיה דהא דקי"ל הלכה כרבה היינו היכא דפליגי בסברות דנפשייהו משום דאמרי' *בהוריות (דף יד.) דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים. אבל הכא מפי השמועה הם חלוקים ותרווייהו אמרו מפי רב יהודה. אלא עבדינן לחומרא. לענין שבת עבדינן כרבה דמשתשקע החמה לא מדליקין שרגא. [ד] ולענין יחיד שקבל עליו תענית דבין השמשות שלו מותר ולא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון כרב יוסף. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה לענין שבת והלכה כרבי יוסי לענין תרומה. בשלמא הלכה כר' יהודה לענין שבת לחומרא. אלא הלכה כרבי יוסי לענין תרומה למאי הלכתא. אילימא לטבילה ספיקא הוא אלא [דף לה ע"ב] לאכילת תרומה דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דרבי יוסי והוא בתר דשלים בין השמשות דר' יהודה דאמר רב יהודה אמר שמואל בין השמשות [ג]דר' יהודה כהנים טובלין דכוליה חשיב יום לר' יוסי ובתר דשלים בין השמשות דרבי יהודה מתחיל בין השמשות דרבי יוסי. ומיהו צריך לדקדק אם הוא סמוך לו ממש מיד אחר יציאת בין השמשות דרבי יהודה או מופלג ממנו הרבה דסמוך לו ממש אי אפשר דא"כ אמאי אילטריך למיפסק הלכה כרבי יוסי [ה] לענין אכילת תרומה בשביל הרף עין. וגם מופלג ממנו הרבה א"א אפשר דא"כ הא דאמר רב יהודה אמר שמואל בין השמשות דרבי יהודה לרבי יוסי כהנים טובלין בו אפי' בתר דשלים בין השמשות דר' יהודה נמי כהנים טובלין בו. הלכך נראה דמספקא להו לאמוראי אם הוא סמוך לו מיד או מופלג ממנו הרבה דלכך הוצרך לפסוק רבי יוחנן דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דרבי יוסי דשמא מופלג ממנו הרבה. ושמואל קאמר דבין השמשות דר' יהודה לרבי יוסי כהנים טובלין בו אבל בתר בין השמשות דרבי יהודה לא דשמא סמוך לו ממש אי נמי יודעין היו כמה הוא מופלג מבין השמשות דר' יהודה והאי דלא אמר שטובלין לרבי יוסי בתר דשלים בין השמשות דרבי יהודה לפי שאין שיעור טבילה ביניהם. ולהך טעמא [ו] איכא למיקם אשיעור דרבי יוסי דשיעור טבילה הוי נ' אמה כדתנן (זבים פ"א מ"ה) ראה אחת ארוכה כשלש כמגדיון לשילוח שהיא [כדי] שתי טבילות ושתי ספוגים הרי זה זב גמור ותניא בתוספתא בריש מסכת זבין משל למה"ד לחבל של מאה אמה ראה בתחלת מאה ובסוף חמשים ובסוף מאה הרי זה זב גמור. [ז] נמצא (כג) משתשקע החמה מהלך אלף וחמש מאות ומ"ט אמות מותר לעשות מלאכה במוצ"ש. ולאידך טעמא לא ידענא כמה מופלג ממנו. ומסתברא כאידך טעמא דאית לן לקרוביניהו כמה שנוכל רק שיתיישבו השמועות: [ח] א"ר יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום. שנים בין השמשות. שלשה לילה. א"ר יוסי בר אבין לא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא כוכבים קטנים (כד) שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים. אמר להו רבא לאריסייה אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדאיכא שימשא אריסא דדיקלא אדליקו שרגא. ביום המעונן [ט] במתא חזו תרנגולים. בדברא חזו עורבי. [י] אי נמי אדאני: כד [דף לה ע"א] אמר רבה חלתא בת תרי כורי שרי לטלטולי. בת תלתא כורי אסיר. ורב יוסף אמר [ד]בת שלשה כורי שרי בת ארבעה כורי אסיר. אמר אביי בעא מיניה דמר בשעת מעשה ואפילו בת תרי כורי לא שרא לי °ולית הלכתא הכי שיתבטל מתורת כלי מחמת כובדו דאביי גופיה לא קבלה כדאמרינן לקמן בפרק כירה (דף מה:) מנרתא אסור הואיל ואדם קובע לה מקום: אמר אביי והרי כילת חתנים דאדם קובע לה מקום ומותר לנטותה או לפורקה בשבת אלא אמר אביי כו'. ועוד דאמרינן פרק בתרא דעירובין (דף קב.) ההיא שריתא דהות בי ר' פדת דהוו שקלי בי עשרה ושדו ליה אדשא אמר תורת כלי עליה וההיא אסיתא דהוי בי מר שמואל וכו'. והא דקאמרינן בשילהי כל כתבי הקדש (דף קכא.) אמר רבי חנינא פמוטות של בית רבי מותרות לטלטלן בשבת [כ] אמר ליה ר' זירא באדם אחד או בשני בני אדם אמר ליה כאותן של בית אביך [ל] פירוש שהיו גדולים. ודלא כפירוש רש"י ורבינו חננאל שפירשו כאותן של בית אביך שהיו קטנים • וקשה לפירושם דמוכח בהדיא בפרק כירה (דף מו.) גבי מנורה דהני גדולות דלית להו חדקי לכולי עלמא שרו. [שם ע"ב] תנו רבנן שש תקיעות תוקעין ערב שבת. ראשונה [מ] לבטל מלאכה שבשדות שניה לבטל עיר וחנויותיה שלישית להדליק את הנר דברי ר' נתן רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין. ושוהה כדי לצלות דג קטן או להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת* מכאן משמע שקבלת שבת אינה תלויה בהדלקת הנר. [נ] שהרי אחר שהדליק עדיין יוכל לצלות דג קטן. ונראה דקבלת שבת תלויה בתפלת ערבית מדקאמר בתפלת השחר (דף כז:) רב צלי של שבת בערב שבת אמר ליה ר' ירמיה מי בדלת ואמר ליה אין בדילנא ופריך ומי בדיל והא אמר ר' אבהו פעם אחת התפלל ר' של שבת מערב שבת ונכנס לבית המרחץ

הגה"ה

*שופר אין מותר לטלטלו ואפילו לר' שמעון אלא לצורך גופו או לצורך מקומו אבל מחמה לצל או שלא יגנב לא כיון שמלאכתו לאיסור. פר"י מהרי"ח:

חדושי מהרש"ל מנרתא אסור הואיל ואדם קובע לה מקום. פי' לפי דלאו לטלטולי עבידא: לכברויי שלי כו'. פי' לעשן אותו בגפרית לאחר שהתפללו של שבת:

הגהות הב"ח א קמא ליקני בה"ש ספיקא הוא: ב וכתב הר"י ז"ל ודוקא עירב. נ"ב ואפשר לומר דהתוספות נמי קמפרשי הכי דהאי נאכל דוקא בנאכל משתחשך ולא בנאכל ביה"ש אלא דלאו דוקא נאכל אלא כ"ס אינו נאכל והוא קיים: ג דר' יהודה לר' יוסי כהנים טובלים בו דכוליה חשיב יום: ד בת שלשה טורי נמי שרי וכו' אמר ליה אביי והרי בעא מיניה כו':

קרבן נתנאל

ובני שלמה חטאים: [ע] וחילול שבת. בסדר עולם אמר דאותו יום פלגש בגבעה שבת היה ור"ת גורס חילול השם. תוס': [פ] ולא כפירוש שפי' רש"י דאיירי בעירובי חצירות ועירובי תחומין. כוונתו דרש"י פירש הך דלא וערב בתחומין. ולפירש"י שפי' לעיל ספק חשיכה מערבין קאי אעירובי חצרות. פשיטא דהך לא וערב קאי נמי אעירובי חצרות. וכן הוא כוונת התוספות בפ' הדר דף ע"ו ד"ה שניהם ע"ש. אבל בש"ס דגיטין פירש"י כמו שפי' ר"ת מעיקרא דעירבתם פי' עירובי חצרות ע"ש. ובסוף פ' הדר סימן כ"ג כתב רבינו בשם רש"י דבחצרות אסרינן ספיקא. וכיון לפירש"י בגיטין וע"ש מ"ש בזה: [צ] צא ושכור לנו פועלים. ב"מ דף פ"ג: [ק] לחומרא הוא דא"ל ולא לקולא. ומכאן אני מתנגד למ"ש בשו"ת חכם צבי סימן י"א להתיר טבילת אשה במי חמין בע"ש בין השמשות ע"ש באריכות. והלא לפי שיטתו שם דמקוה חמין בכלל גזרת מרחצאות. א"כ הוי תרתי מילי דסתרי אהדדי. אם בין השמשות יום הוא לענין שבת. הוי יום לענין ספירת ז' ואין רשאי לטבול ביום ז'. ואי הוי לילה לענין ספירת ז'. א"כ הוי לילה לענין איסור שבת. וצ"ל דהוי בין השמשות מן היום ומן הלילה וחשבינן לספירת ז' לילה. ולענין שבת יום. ולפי מה שהוכיח רבי יונה לחומרא הוא דאמרינן ולא לקולא. ובעיקר הדין כתבתי באריכות שטבילת מי מקוה בחמין לא הוי בכלל גזרת מרחצאות: [ר] ה"ג גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בו גחלים: [ש] ה"ג תנו רבנן בין השמשות ספק מן היום: [ת] ה"ג ספק כולו מן הלילה ומטילין אותו לחומר שני ימים: [א] ה"ג זה נכנס וזה יוצא וא"א לעמוד עליו: [ב] תלתא רבעי מיל. קשה דהכא משמע דמשקיעת החמה עד הלילה ליכא אלא תלתא רבעי מיל לר"י. ור"י גופא בפסחים דף צ"ד סבר דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים ד' מילין ובצאת הכוכבים לילה הוא. ותירץ ר"ת דהתם מיירי בתחלת שקיעה והכא משתשקע רצונו סוף שקיעה. וגם' יראים והרמב"ן תירצו דהכא איירי סמוך לתחלת שקיעה קודם שנכנס החמה בעובי הרקיע ורבינו לא הזכיר וביאר מזה כלום הכא בשמעתין. זולת במסכת תענית פ"ק סימן י"ב מסכים שם לפי' ר"ת. גם במסכת יומא בפ' בתרא סימן ח' שם משמעות לשונו כן. וע"ש בתענית מה שחדשתי: [ג] בר משדה ענין ומחצה. ע"כ לשון הרי"ף: [ד] ולענין יחיד שקיבל עליו תענית דבין השמשות שלו מותר ולא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון כרב יוסף. ויש לדקדק דהכא משמע דיחיד תעניתו אינו אלא עד בין השמשות וזהו נגד מ"ש רבינו בפ"ק דתענית סימן י"ב בהא דאמר רב חסדא כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמיה תענית והוא עד צאת הכוכבים. ולא מפליג בין יחיד שקיבל עליו התענית או ציבור וכ"פ בש"ע סימן תקס"ב סעיף א'. ונראה לי לגרוס ולענין יחיד שקיבל עליו תענית שבין השמשות שלו מותר דלא הוי וה"פ כגון שקיבל עליו כו' שהתנה כפירוש שאינו מתענה למחר כי אם עד בין השמשות דלא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון כרב יוסף. מיהו קשה מאי צריך רבינו לחומרא דרב יוסף הא בסמוך מסיק הלכה כרבי יוסי לחומרא לענין אכילת תרומה דלא אכלי כהנים תרומה עד תשלום בין השמשות דרבי יוסי א"כ לענין תענית יחיד גם כן הלכתא כוותיה לחומרא דלא יאכל עד דשלים בה"ש דר"י וי"ל בדוחק דנ"מ בהך פסקא כגון שקיבל עליו להתענות עד בין השמשות דרבי יהודה דלא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון כרב יוסף וצ"ע: [ה] לענין אכילת תרומה בשביל הרף עין. אף דאין לנו הוכחה כי אם דלא הוי בה"ש דרבי יוסי שיעור טבילה כמ"ש רבינו בסמוך. אבל י"ל דהוי בה"ש דר"י פחות מעט מחמשים אמה שהוא שיעור טבילה. אלא שהלשון דהרף עין דחקתו: [ו] איכא למיקם אשיעורא דרבי יוסי. כלומר כמה שיעור מופלג בה"ש דר"י מבין השמשות דרבי יהודה: [ז] נמצא משתשקע החמה מהלך אלף וחמש מאה ומ"ט אמות מותר לעשות מלאכה במוצאי שבת. וזהו לפי' ר"ת אבל לתירוץ ספר יראים דשיעורא דר"י ג' רבעי מיל קודם תחלת שקיעת החמה שהוא ד' מילין קודם גמר יציאת הכוכבים מעובי רקיע שנראה לעין כל ליושבי תבל ובתחלת שקיעה הוי לילה גמורה מדאורייתא כי זה מקרי יציאת הכוכבים שמתחילין לצאת חוצה בעובי הרקיע מקרי שקיעת החמה א"כ ע"כ צ"ל דבה"ש דרבי יוסי גם כן קודם תחלת השקיעה. וא"כ יבא להקל במוצאי שבת לעשות מלאכה לאחר אלף ות"ק אמה ומ"ט אמות. אף שהוא עדיין נהיר ונהיר יום ולא לילה. ובב"י סימן רס"א תמה בזה שלא ביאר רבינו כלום בשמעתין הדין עם מי. ולא דק בזה כולי האי. וי"ל דאין מזה הכרע דאיכא למימר דמספקא ליה לרבינו ומשום חומרת שבת במוצאי שבת צריך להמתין עד דשלים בה"ש דרבי יוסי לשיטת ר"ת: [ח] אמר רב יהודה אמר שמואל כוכב א' יום. עיין ל"ת פ"ה מהלכות שבת מה שהקשה על ר"ת. ובפ' שני דהל' קידוש החודש בפי' ר"ל בן חביב שהאריך שם עמוד עליו: [ט] במתא חזו תרנגולים. אע"ג דאמרי אמוראי דשיעור בין השמשות שלשה חלקי מיל ולא יותר היינו לרבי יהודה דאמר הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה. אבל אנן קיי"ל בברכות דעד צאת הכוכבים יממא היא ואמרינן בפסחים דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים מהלך ה' מילין. מרדכי ודברי תימה הם דהא בברכות דיליף עד צאת הכוכבים יממא הוא הן דברי חכמים בר פלוגתא דר"מ והוא רבי יהודה. א"כ קשה דר"י אדר"י. וצ"ל כיון דלא קים להו בשיעורא דשבת צריכי הרחקה טפי בתכלית היותר. וא"א ליתן סימן אחר דבר השוה לכל נפש כמו הני סימנים. ולפירוש ר"א ממיץ כל זה ניחא וסיוע לדבריו: [י] א"נ אדאני. ובגמרא אדאני ופירש רש"י עשב הקרוי אלווא ועלין שלו נוטין לצד החמה שחרית כפופין למזרח ובאמצע היום זקופים ולערב כפופים אחד למערב. והר"ן פי' אדאני עשב הוא שבבוקר הוא סתום ומזריחת השמש ואילך נפתחות מעט מעט ובחצי היום פתוחות לגמרי ומכאן ואילך סותמת מעט מעט וכל זמן שהיא פתוחה אפילו מעט יום הוא. ופירוש זה מסכים לפי' ר"ת וכמו שאומר במקומות דשכיחי עשב זה יכול לסמוך עליו כל זמן שהוא פתוח עד ששקעה החמה אתנס מי שאינו בקי ולא נמצא בידו אותו עשב צריך להתרחק בתכלית הריחוק בעורבים ובתרנגולים: [כ] ה"ג א"ל ר"ז בידו אחת או בשתי ידים: [ל] פירוש שהיו גדולים. ולית להו חדקי. ובתוספות שם או קטנים ואית להו חדקי ע"כ. וצ"ל דס"ל כר"ל ולא כר"י דאוסר מנורה קטנה דאית לה חדקי. ורבינו לא ניחא ליה לאוקמי אמוראי דלא כהלכתא. ויותר נראה להגיה בתוספות דלית ליה חדקי כלומר בין גדולים בין קטנים בדלית ליה חדקי דהא ע"ז כתבו כדפרישית לעיל דף ל"ה בתוספות: [מ] ה"ג לבטל העם ממלאכה: [נ] שהרי אחר שהדליק עדיין יכול לצלות דג קטן. אע"ג דלר"י הנשיא היתה הרביעית להדליק את הנר כמו שפירש"י ותוס'. ובתוספתא פ"ד דסוכה וי"ל ג' להבטיל העם ממלאכה ט' שלש להבדיל בין קדש לחול. חזן הכנסת

תפארת שמואל

לחלק ובגליון הש"ע אשר לי הארכתי בראיות ברורות שראוי לאומרו בכל פעם: (כא) ואין מטבילין את הכלים. לאו דוקא משום טומאה אלא אפילו כלים חדשים אין מטבילין. כ"כ הרא"ש בפ"ק דביצה: (כב) שמא ירתיח. שמא יגלגנה וירתיחנה קודם: (כג) משתשקע החמה מהלך אלף ות"ק. פירוש אלף ות"ק הוא שיעור דרבי יהודה דהיינו ג' רבעי מיל ומ"ט אמה הוא שיעור [דרבי יוסי דהוא שיעור] טבילה פחות אמה וא"כ עדיין לא הגיע שיעור דרבי יוסי ועדיין יום: (כד) שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים. וזה דבר מועט וא"כ מאחר דבה"ש דרבי יוסי אינו כשיעור טבילה א"כ כבר עבר היום אבל תימא דלמא בה"ש דרבי יוסי הוא מ"ט אמה ותני דע"כ אינו מספיק לטבילה ואולי לאו דוקא קאמר:

ושנה לאו פרקן ועדיין לא חשיכה ומשני ההוא [ס] להזיע וקודם גזירה הוא ותו פריך והא אביי שרא ליה לרב דימי לכברויי סלי בפניא דמעלי שבתא ומשני טעותא הואי פירוש שנתקשרו שמים בעבים וכסבור שהיה לילה וקבל עליו שבת בטעות מכל אהדין מבמע שקבלת שבת הגויס בתפלת ערבית וכן עמא דבר כשהחזן [ע] אומר ברכו הכל פורשין ממלאכה:

הדרן עלך במה מדליקין

פרק שלישי

א [דף לו ע"ב] **כירה** שהסיקוה בקש ובגבבא נותנין עליה תבשיל. בגפת ובעצים לא יתן [א] עד שיגרוף או (א) עד שיתן את האפר. בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל. ובית הלל אומרים חמין ותבשיל. בית שמאי אומרים נוטלין ולא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין: **גמ'** איבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר הוא דלא אבל לשהות משהין אף על פי שאין גרוף ואין קטום ומתניתין חנניא היא דתניא חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה אע"פ שאין גרופה ואין קטומה. או דלמא לשהות תנן ואי גרוף וקטום אין [ב] אי לא לא. ושקלינן וטרינן ומסקנא דלא יתן לא ישהה הוא דאפילו לשהות נמי אי גרוף וקטום אין אי לא לא וכל שכן להחזיר. (ב) ומנא לן דהכי הוא מסקנא דהא בתר דשקלינן וטרינן [דף לז ע"א] איבעיא להו מהו לסמוך לה תוכה וגבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי או דלמא לא שנא. מדאמר תוכה וגבה הוא דאסיר שמעינן דאסיר לשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה. ועוד דהא אסיקנא לבעיין ואמר מאי הוי עלה תא שמע כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה. ואין משהין עליה אלא אם כן גרופה וקטומה. וגחלים שעממו או שנתנו עליה נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה אלמא דהכי הלכתא ורבי אושעיא נמי הכי סבירא ליה ורבה בר בר חנה [ג] הכי סבירא ליה. ועוד הא אמרינן לקמן [דף לח:] בענין תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא סבר רב יוסף למימר תוכו תוכו ממש על גביו על גביו ממש אבל לסמוך שפיר דמי איתיביה אביי כופח שהסיקוה בקש ובגבבא הרי היא ככירה בגפת ובעצים הרי היא כתנור ואסיר הא בכירה שרי במאי עסקינן אילימא על גבה ובמאי אילימא בשאינה גרופה וקטומה אלא כירה [ד] כי אינה גרופה וקטומה מי שרי אלמא דהכי הלכתא דכירה שאינה גרופה וקטומה על גבה אסור והא דאמר רב ששת אמר רבי יוחנן [דף לז:] דמתניתין להחזיר תנן אבל לשהות משהין אע"פ שאינו גרוף וקטום לית הלכתא הכי אע"ג דסייעיה רבא ואמר תרווייהו תנינהי ההיא סייעתא לאו דוקא ולא גמרינן מיניה דעל מסקנא דגמרא סמכינן ומדחזינן למסקנא דגמרא וסוגיא דשמעתין דאסיקנא דאסיר לשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה ממילא שמעינן דמימרא דרב ששת וסייעתא דרבא וכל דדמי להו דחויות איגון הלכך כירה שאינה גרופה וקטומה אסור לשהות עליה חמין שלא הוחמו כל צורכן ותבשיל שלא בשל כל צרכו אבל תבשיל שבשל כל צרכו והחמין שהוחמו כל צרכן משהין עליה אע"פ שאינה גרופה וקטומה ודוקא שמצטמק ורע לו כגון ליפתא ודייסא והמרי וכיוצא בהן אבל דבר שמצטמק ויפה לו כגון כרוב ופולין ובשר טרוף אסור. וכירה שהיא גרופה וקטומה [ב] משהין עליה (ג) בין דבר שבשל כל צרכו בין לא בשל כל צרכו וכ"ש מצטמק (ג) ויפה לו דעיקר גזרתא דלמא אתי לחתויי בגחלים היא וכיון דהיא גרופה וקטומה ליכא למיחש להא מלתא וכן הלכתא [דף לח ע"א] ואי שכח ושהה על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה מידי דלא בשל כל צרכו אסיר וכל שכן אם עבר ושהה כדאמר רב שמואל בר יהודה אמר ר' אסי אמר רב הונא אמר רב בתחלה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל והוא הדין לשוכח. משרבו משהין במזיד ואומרים שכוחין אנחנו חזרו [ה] וקנסו אף השוכח. ורש"י כתב* ואנן דמשהינן על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה אדחנניא סמכינן הואיל וסתם מתניתין כוותיה כדאמרינן הא קרמו שרי ואע"ג דלא בשל כל צרכו ואמר רב ששת אמר רבי יוחנן כוותיה ומתניתין דפירקין משום חזרה הוא דבעי גרופה אבל לשהות לא וכל אמוראי דאסרי סברי מתניתין לשהות תנן. וכן פסק ר"י והביא ראיה מדרבא שהוא בתרא דפריך תרווייהו תנינהי ס"ל הכי. וכ"כ הר"ז הלוי ז"ל ודחה ראיותיו של רי"ף ז"ל דהא דמייתי ראיה מדאיבעיא להו מהו לסמוך לה תוכה וגבה הוא דאסיר הא לסמוך שפיר דמי לאו ראיה היא דיש סמיכה בחזרה כמו שיש סמיכה בשהייה [ג] וה"ק מהו לסמוך הקדירה בחזרתה לכירה שאינה גרופה וקטומה תוכה וגבה הוא דאסיר להחזיר אבל להחזיר בסמוך לה שרי ודקא מייתי עליה ראיה מברייתא דשתי כירות המתאימות כו' משהין על גבי גרופה וקטומה [ד] ודחיק לה שאני התם כיון דמידליא שליט בה אוירי וכן הא דתניא כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין מקיימין עליה אלא אם כן גרופה וקטומה סתמא כרבי יהודה ומדרבי יהודה מתיר לסמוך בלשהות משמע דה"ה לתנא דמתניתין לסמוך בלהחזיר ודרבי חייא ור' אושעיא תנאי היא ואי נמי סבירא להו כרבי יהודה (ד) סתמא דמתניתין עדיף מכל הני וכן כל מה דאמרינן לקמן בענין תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא סבר רב יוסף למימר תוכו [ו] תוכו ממש וכו' ההיא סוגיא לענין חזרת קדירה נאמרה אבל לשהות ד"ה מותר לא שנא כירה ול"ש תנור ול"ש תוכו ול"ש על גבו ואין צריך לומר לסמוך דקיימא לן כחנניא ועוד תימה על רי"ף ז"ל שכתב בפ"ק וכמה כדי שילוש [ה] אמר רבי זירא אמר ר' אילעאי כמאכל בן דרוסאי והיינו כחנניא אתיא ועלה מייתי ברייתא דחנניא ובפרק זה דחה דברי חנניא ולא נזכר לאותה משנה ולא למה שכתב עליה. ואם היה לו טעם בזה היה לו לכותבו לנו. וכן השיב גאון (ה) ושאלתם תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי מהו להטמינה על גבי גחלים מבעוד יום או להטמינה בכירה שאינה גרופה וקטומה. הא איתחזאי לנא מילתא דכל היכא דבשיל כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותה על גבי כירה אע"פ שאין גרופה וקטומה כדקתני אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום וכמה [ז] א"ר אילעי אמר רב (כדי שיצולו מבעוד יום) כמאכל בן דרוסאי ותניא חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאינו גרוף וקטום כיון דבשיל כמאכל בן דרוסאי מטיא קדירא בעידנא ולא אתי לחתויי בגחלים וכ"כ רב שרירא גאון דהלכה כחנניא. והר"ר יהודה הברצלוני ז"ל הביא עוד דברי כמה גאונים שפסקו כחנניא ואח"כ כתב על לשון רי"ף ז"ל ואומר אני שהוא מחוור שבכולן. ובשאלתות דרב אחאי ז"ל* פסק כרי"ף. ומה שדחה הר"ז ז"ל ראיותיו של רי"ף דהא דבעי מהו לסמוך בסמיכה דחזרה איירי כתב ה"ר יונה ז"ל דאי אפשר לומר כן דמדנקט הש"ס תוכה וגבה הוא דאסור וכו' ואי בחזרה איירי לא ה"ל למימר תוכה אלא ה"ל למימר על גבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי או דלמא לא שנא ואין חילוק בין סמיכה לעל גבה אבל בחזרה דתוכה לא מצי למימר לא שנא בין חזרה דתוכה לחזרה דסמיכה דע"כ שנא ושנא דלתוכה אסור להחזיר אפילו בגרופה וקטומה כדאמר רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור ולסמוך לה מותר דהא על גבה נמי מותר ומה שאמר שהביא לפשוט הבעיא מאלו שתי הברייתות [ח] דאתיא כרבי יהודה ומדרבי יהודה בלשהות נשמע לתנא דמתני' בלהחזיר הא ליתא דודאי חמורה משהייה אפילו לרבנן דפליגי עליה דחנניא דהא לענין שהייה לא שנא על גבה ול"ש תוכה כשהיא גרופה וקטומה שרי ולענין חזרה אע"פ שהיא גרופה וקטומה אסור להחזירה לתוכה [ט] הלכך לחנניא נמי אע"ג דשרי לשהות ולסמוך כשאינה גרופה וקטומה דלמא להחזיר ולסמוך עליו אסור. ומה שהביא ראיה לפסוק כחנניא מהא דקאמר רבא תרווייהו תנינהי דסבר רבא כרבי יוחנן. נראה לי דלאו ראיה היא [ו] דקשיא ליה מאי קמ"ל דתרווייהו תנינהי לשהות תנינא ולא חררה על גבי גחלים טובא קמ"ל ר' יוחנן דמתני' דפירקין להחזיר תנן ואתיא כחנניא דאי לשהות תנן אע"ג דסתמא דפירקין קמא כחנניא סתמא דהאי פרק בתרא עדיף וגם דהאי סתמא כרבים ואם כן טובא קמ"ל. ואין לומר דהכי פריך דכיון דתנא סתמא דמתני' כחנניא ממילא אית לן לפרושי מתניתין דהכא כחנניא כי היכי דלא תיקשי סתמא אסתמא. דא"כ אמאי לא מייתי ממתניתין דפרק קמא למיפשט בעיין [י] דודאי להחזיר תנן דתיקום מתניתין כחנניא. אלא ודאי אית לן טפי לאוקמא מתניתין בפשיטות דלא יתן משמע תחלת נתינה וגם לא נצטרך להגיה המשנה וגם לא נצטרך דרישא וסיפא איירי בחזרה ולא ניחוש אי פליגא האי סתמא לסתמא דלעיל. דמעיקרא נראה לרבי לסתום כחנניא ושוב חזר בו וסתמו כרבנן אלא ודאי הכי פריך רבא תרווייהו תנינהי ואם נראה לר' יוחנן לסתום כסתם מתני' דלעיל ולפרש דמתני' להחזיר תנן יפסוק דהלכה כאותה משנה דלעיל דאין דרך אמורא לומר כאלו אומר מפי עצמו מה שהוא שנוי בהדיא במשנה ומשני דיוקא דמתני' קמ"ל לפי שאין שנוי במשנה הא קרמו פניה שפיר דמי הלכך לא הוה שמעינן [כ] דמותר לשהות על שאינה גרופה וקטומה אי לאו דפריש בהדיא מעתה אפשר דסבר רבא דמתני' לשהות תנן וכיון דאין לנו כח לומר דרבא סבר כרבי יוחנן יש לנו לדחות מימרא דרב ששת שאמר משום רבי יוחנן מן קדם שתי מימרות שאמר רבה בר בר חנה ורב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן ולא התירו לשהות התבשיל אלא תבשיל שבשל כל צרכו אבל תבשיל שלא בשל כל צרכו לא וכל הנך אמוראי דאיירי בשמעתין דמצטמק ויפה לו כולהו לית להו דחנניא דלא שרו אלא שבשל כל

הגהות הב"ח א מכל שלין משמע. ב אי לא לא ופליגי דחנניא ושקלינן וטרינן: ג ורבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן נמי הכי סבירא ליה: ד כי אינה גרופה וקטומה על גבה מי שרי: ה וקנסו אף על השוכח: ו תוכו ממש וכו' כל הסוגיא: ז א"ר אלעאי א"ר כנ"ד כצ"ל: ח דאתיין כר' יהודה וכו' הא ליתא דודאי חזרה חמורה משהיה: ט הלכך לסמוך נמי וכו' תרווייהו תנינהו דאלמא דסבר רבא וכו' דקשיא עליה דמאי קא פריך מאי קמ"ל וכו' על גבי גחלים הא טובא: י דודאי להחזיר תנן כי היכי דתיקום מתניתין וכו' וגם לא נצטרך לומר דרישא: כ דמותר לשהות על גבי כ לה שאינה גרופה:

תפארת שמואל

(א) **עד** שיתן האפר כדי לכבותם כצ"ל: (ב) ומנא לן. נ"ל ומנא לי: (ב) **בין** דבר נ"ל כל דבר: (ג) **ויפה** לו ס"א ורע לו:(ד) **סתמא** דמתני' עדיף מכל הני. פי' דס"ל בסוגיא דאפי' לשהות אסור כי אם בגרוף וקטום וקשה איך אנו אומרים בלשהות מותר ונ"ע: (ה) **ושאלתם** תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי וכו'. כל הסוגיא גם כתב רש"ל וז"ל שנראה בעיני לפסק הלכה דודאי מותר לשהות קדירה ע"ג כירה אפילו בתוך הכירה והיא מלאה גחלים בוערות או לתת על הפטפוט שקורין (דריאל"ב) וגחלים תחתים ואפילו כאינה גרופה וקטומה אם הוא כמאכל בן דרוסאי מבע"י או תבשיל חי שלא נישל כלל או שהשליך אבר מן החי לתוך הקדירה מבושלת דנעשה כולו חי ג"כ מותר להשהות דודאי לא יתחה מאחר שאינו ראוי לצרך בלילה אלא למחר וממילא מתבשל בלא חיתוי ואף בתנור מותר לדעת התוספות והנוטים אחריהם דכל שהוא כמאכל בן דרוסאי לא גזרינן שמא יחתה בין בכירה בין בתנור וכן כתב ר"ן דאין לחלק לענין שהיה בין כירה ותנור לדעת התוספות וכן פסק להדיא במרדכי ודלא כהרמב"ם דאסר לשהות בתנור אף בגרוף וקטום ובתבשיל חי מתיר אף בתנור אף בשלא גרוף וקטום ואי הוי מחלקין בין מאכל בן דרוסאי ותבשיל חי הוה מסתבר לחלק איפכא דתבשיל חי אסור בתנור שהבלו רב ובפרט בשאינו גרוף דשמא יחתה לצורך בלילה אלא האמת שאין חלוק ביניהם והרמב"ם שאוסר לשהות סובר דהלכתא דלא כחנניא ובתנור שהבלו רב מבוי לכירה שאינו גרוף וקטום והטעם שאף שלא יצטרך בו מעט והיישינן שמא יחתה והנו לא קי"ל אלא כחנניא דלא חיישינן לחיתוי וחזרה אסורה בכירה אפילו בתול אא"כ גרופה וקטומה או שיש לו שיעור להתחמם מבעוד יום ודוקא [בבישול] כל צרכו או לכל הפחות כמאכל בן דרוסאי אבל בפחות מזה אסור אפילו [לשהות ק"ו להחזיר אפילו] יש שיעור [שיכול] להתחמם דלא עדיף חזרה משהייה והא לך הכלל דלא שרי חזרה אלא במה שמותר להשהות והיכא דשרי חזרה מותר אפילו בשבת עצמה. וחזרה דשרינן בכירה דוקא ע"ג ולא בתוכו אפילו גרופה וקטומה כמו שנפרש לקמן ובתנור אפילו ע"ג (לא) [הוי כתוכה] ואסור להחזיר ואין שרי אלא לסמוך ודוקא אצל דופני התנור אבל בגוף התנור אפילו לחוץ הוי כעל גבה ואסיר להחזיר ואף דהלכה כאביי דאמר דמתניתין דתנור מיירי באינו גרופה וקטומה ומש"ה אסור לסמוך בכופח אם הוסק בגפת ובעצים מ"מ לענין פי' דמתניתין הלכה כרב אדא ודחיק ליה לאוקמי בתנור בגרופה וקטומה וא"כ בחזרה איירי ובכירה שרי ובכופח אם הסיק בקש דינו ככירה ושרי ואם הסיק בגפת ובעצים דינו כתנור ואסור ופיטפוט שלנו דינו ככירה אף לענין חזרה או שעשה רנפה באבנים והעמיד הקדירה עליה וגחלים למטה מתחתיה דינו ככירה לכל מילי אבל להעמיד הקדירה בתוך האש או אפילו אצל האש כל זמן שנוגעת בגחלת דומה להטמנה והוי כאילו עומד בתוך האש ואסור אלא שיעמיד רחוקה מן הגחלים בענין שאינה נוגעת בגחלים או מעמיד הקדירה על אבן אחת ואז שפיר דמי ומ"מ בפיטפוט שלנו כה"ג אם גרף וקטם הגחלים לצד אחד מספיק וא"צ להוציאם לחוץ. ולא דמיא להא דבעי לסמוך מהו אף שמפסיק דופן הכירה אפילו הכי בעי לה לאסור שאני התם דלא עביד מעשה להכירה אבל הכא דעביד מעשה להכירה הוי כאילו קטומה ורבינו זרחיה הפריז על מדתו ואסר אפי' בכירה ממש אא"כ גרוף לצד אחד שאינו תחת הקדירה ואף שהגחלים עדיין בתוכו שרי (וכן לא היה) [לקולא הוא] והרבה חולקין עליו אבל בכירה שלנו מסתברא דבריו. ויש מחלקין בין תנור שלנו ושלהם ובתנור שלנו דין חזרה בו ככירה גרופה וקטומה כן מצאתי בספר כל בו ולא ידעתי מאין לו וכל שאר פוסקים לא חלקו בין תנור שלנו ושלהם אלא לענין ריחא מלתא דנפיש פיטמייהו (במס' ע"ז) ע"ש אבל לענין הבל פשיטא דנפיש ואדרבה יותר איכא למיחש שא"א שלא יגרוף כולה שלא ישאר בו מעט רק שמצאתי בר"ן שכתב בשם ר"ח וז"ל וקי"ל דמתני' איירי בתנור של נחתומין כדמפרש בלא יתפור אבל תנור [דידן] ככירה של נחתומין היא עכ"ל ואם קבלה היא נקבל ואם לדין אומר אני דאדרבה דמתניתין איירי בשתא תנור של בעל הבית אלא מיירי דוקא בנחתום. ובריי"ף שרגיל לחלק ולהביא דברי הגאונים בכל דוכתא ולא חילק כלל ככא נמי

קרבן נתנאל

נוטל **חצוצרות** כו' נטל לתקוע סומכין לו מיחם ומדליקין את הנר גמר מלקרות כו' ע"כ. אתי כר"י הנשיא דרביעית היה להדליק את הנר. מ"מ מדרבי נתן נשמע לר"י הנשיא דבהא לא פליגי. ועוד את"ל דפליגי. וקי"ל הלכה כרבי מחבירו מ"מ בהא קי"ל כר"נ דהברייתא מסתייע ליה. ובעל הלכות גדולות ס"ל דהכל תלוי בהדלקת הנר. והא דשהה כדי לצלות דג קטן. היינו שהיה עם רב וקאי אאותן בני אדם שעדיין לא הדליקו: [ס] **להזיע** וקודם גזרה הוה. אבל רחילה בחמין קודם לידת רבי כבר גזרו. מדאמר ריב"ל ובר קפרא לקמן דף מ' בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו בשבת כו' אסרו את החמין והתירו את הזיעה. ואינהו בימי רבי הוי ואמרו בתחלה כו' אסרו את החמין אלמא על הזיעה בימי רבי גזרו. ומה שפירש"י שם ע"ב ד"ה דהא מעשה דרבי אחר גזירה הוי תגגזר על הזיעה כו'. ע"ש הוא. דהא על הזיעה תשני בברכות להזיע וקודם גזירה. וצריך להיות וגזרו על הרחילה. והכא תשתא נכנס רבי לרחוץ בחמין מדביקם להגית פך של שמן באמבטי לסוך לו וזהו ברחילה ממש כדאי' ור התם רחן ולא סך דומה למים על גבי חבית. וכ"כ מעדני מלך סברא זו עיין שם: [ע] **אומר** ברכו הכל פורשין ממלאכה. ואפילו בשבותים גם כן אסור ליחיד אף שהוא אינו בקהל"ג ואינו רוצה עדיין לקבל שבת. דהמיעוט נמשכין אחריהן כ"ה במרדכי סוף פרק זה. והביא ראיה מהא דאמר שנתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו משמע אבל אדם אחר אסור ויש לדחות ע"כ (ועיין מ"א בסימן רס"א ס"ק י"א שהשיג על בעל כה"ג וכתב עליו שלא עיין במרדכי סוף הפרק שהביא ראיה מהל' שופר ואפשר לומר שראה דהמרדכי עצמו כתב על ראיה זו ויש לדחות) ובשו"ת חכם לבי סימן י"א ז"ל ובאמת ראיה זו אינו מוכרח דאיפכא מוכח התם דלמאי דבעי למימר שנתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו הוא מותר להדליק את הנר לכל אדם אלא שאין משם ראיה כלל דהתם למאי דס"ד עדיין לא מקרי קבלת שבת עד שיעור הולכת שופר לביתו ע"כ. ואני אומר שדברי מרדכי שרירין וקיימין וה"ק מדקאמר רבי חנינא שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות מדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו. שעדיין לא מקרי קבלת שבת עד שיעור הולכת שופר לביתו הא אדם אחר לא כלומר אחר קבלת שבת אף מי שלא קיבל שבת אסור בשבותין דמלת"ה מנ"ל לרבי חנינא שנתנו חכמים שיעור לעשות מלאכה דאורייתא. אימא דהוי קבלת שבת ואסור ליחיד דנמשך אחר הציבור אלא לענין הולכת שופר דהוי שבות לענין זה אין היחיד נגרר אחר הציבור וכל אדם מותר בשבותים מי שלא קיבל שבת. אלא ש"מ (דאפילו) אדם אחר אסור אחר זמן זה שנתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו. דיחיד נגרר אחר הציבור אפילו בשבותין:

הדרן עלך פרק שני

פרק ג [א] **עד** שיגרוף כל הגחלים. טור וש"ע סימן רנ"ג: [ב] **ה"ג** משהין עליה כל מילי בין בשיל כל צרכו בין לא בשיל כל צרכו: **וכ"ש** מצטמק ויפה לו. מהרש"א גורס ורע לו דמצטמק ויפה לו לא הוי כ"ש מבישול כל צרכו: [ג] **והכי** קאמר מהו לסמוך הקדירה בחזרתה לכירה שאינה גרופה. והתוספות כתבו עוד אם להחזיר תנן בעי להשהות היכא שאינו מבושל כמב"ד ורבינו לא נראה לו פירוש זה משום פשיטותא דמייתי ופשיט מהא דתניא מקיימין עליו ונוטלין מכירה אפילו בשיל כמב"ד ותני מקיימין דומיא דנוטלין: [ד] **ה"ג** דחי לה שאני התם: [ה] **ה"ג** אמר רבי זריקא אמר רבי אילעאי אמר רב כמאכל: [ו] **ה"ג** דקשיא לי מאי קאמר רבא דתרווייהו תנינא:

לרכו ומה שהמה הר"ן ז"ל שכתב בהלכותיו בפ"ק וכמה כדי שילוט אמר רב כמאכל בן דרוסאי כתב ה"ר יונה ז"ל שאין בזה המתון דאיצטריך הוא פירושא אפילו לרבנן ואפילו לרב דאמר מצטמק ויפה לו דהמטמינין כיון שגלוי מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי מסקינן על גבי גרופה וקטומה אבל ודאי אין צולין אותו אלא כדי שילוט מבעוד יום ואפילו לדעת סיגרוף ויקטום הגחלים עם חשיכה והא דאמר רבה "מתרוייהו תנינהו חררה על גבי גחלים ופשיטא ליה לרבא דמתניתין כחנניא סיפא ודאי אתיא כחנניא כיון דקתני ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום משמע הא קרמו פניה שפיר דמי לשהותה על גבי גחלים בלא גרוף ובלא קטום אבל הא דקתני רישא אין צולין בשר ובצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום אתיא בין לחנניא בין לרבנן. לחנניא אע"פ שלא יגרוף ולא יקטום ולרבנן והוא שיגרוף ויקטום עם חשיכה. "ורבינו חננאל ז"ל לא פסיק הלכתא לא כמאן לא כחנניא ולא כרבנן בתבשיל שלא בשל כל צרכו. אבל בתבשיל שבשל כל צרכו פסק הלכה כהא דאמר רב שמואל בר יהודה אמר ר' יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן [ז] "ותבשיל שבשל כל צרכו דמצטמק ויפה לו מותר ואע"ג דרב ושמואל פליגי עליה הא קי"ל כרבי יוחנן לגבי רב ושמואל. ומה שאמר רב עוקבא ממישן לרב אשי אתון דמקרביתו לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל לא משום דהלכתא הכי דאדרבה מדקאמר אנן נעבד כרבי יוחנן משמע דהכי הלכתא והא דקאמר להני דמקרבי לרב ושמואל דליעבדו כרב ושמואל משום דקיימא לן דברים המותרים ואחרים נהגו בהו איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם. וגם רב אשי דהוא בתראה קבל דברי מר עוקבא ורב יוסף גופיה דאמר משמיה דרב ושמואל מצטמק ויפה לו אסור אהדר ליה לאביי דבעא מיניה מהו לשהות וא"ל הא רב יהודה משהי ליה וה"נ ובסורא משהו ורב נחמן בר יצחק מרי דעובדא הוה משהי ליה "והכיל כל שהיות הללו מצטמק ויפה לו דעלה קיימינן והדבר למד מעניינו. ורב נחמן דאמר כללא דמילתא כל דאית ביה מיחא מצטמק ורע לו לאו אליבא דהלכתא קאמר אלא להני דמקרבי לרב ושמואל להורות להם מהו מצטמק ויפה לו ומהו מצטמק ורע לו. והא דבעי שבת קדירה על גבי גחלים ובשלה בשבת מהו מיבעיא ליה בין לחנניא בין לרבנן לחנניא היכא שלא נתבשל מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי. והא דבעי עבר ושהה מהו אף לאחר גזירה מיבעיא ליה ומספקא ליה אי גזרו דוקא לאותו ששהה אבל לבני ביתו לא או דילמא לא שנא ופשט ליה מדקאמר ואסר משמע דלכל בני בית אסר. אי נמי מיבעיא ליה היכא דנתבשל ונצטמק יפה ואינו צריך עוד לימוק כלל ופשט ליה מבילים מצומקות שנשתהו על גבי כירה דמשמע בשעה שנשתהו הן מצומקות. ובשביל שרבו דעות בהאי פיסקא וישראל אדוקין במצות עונג שבת ולא ישמעו להחמיר הנח להם כמנהג שנהגו על פי הפוסקים כחנניא וכל זה בענין שהיה כמו שכתב רבינו חננאל ושיהוי זה אינה הטמנה אלא כגון כסא של ברזל והקדירה (ז) יושבת והיא תלויה באבנים או כיוצא בהן. [ח] אבל בהטמנה על גבי גחלים דברי הכל אסור דקי"ל הטמנה בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום אסור. ולקמן נפרש דין הטמנה בעזרת השם: ב בית הלל אומרים אף מחזירין אמר רב ששת לדברי האומר מחזירין [דף לח ע"ב] מחזירין ואפילו בשבת. ואף ר' אושעיא סבר מחזירין ואפילו בשבת דא"ר אושעיא פעם אחת היינו עומדים "לעילא מר' ירמיה רבה והעלינו לו קומקומוס של חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו ולא אמר לנו דבר. רש"י פי' אף בשבת כלומר ביום השבת דלא תימא דוקא בלילה מחזירין משום דדעתו היה להחזיר לצורך מחר אבל כשנטלו ביום לא הוי דעתו להחזיר והוי כשהייה חדשה קמ"ל. אבל לא משמע כפי' דבכלל בשבת הוי גם בלילה [ט] אלא מדקאמר בשבת משמע דעיקר פלוגתייהו בחול דב"ש אסרי אפילו בחול *וכן דקדק רבינו תם ז"ל מלישנא דקתני במתני' לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר ואי בשבת דווקא איירי ה"ל למימר אא"כ גרף וקטם. וא"ת מה שיעור יהיה בחזרה וכי אם סלקה בחצי היום יהא אסור להחזירה. וי"ל דאסור להחזירה היכא דנתקרר ואין שהות כדי להרתיח מבעוד יום. ומיהו השתא צריכין למימר דע"ש חלוקה משבת דבשבת אפילו הוא רותח אסור להחזיר למאן דאסר דאי לאו הכא מנא ליה דר' אושעיא סבר מחזירין מדאמר והעלינו לו קומקומוס של חמין ומזגנו לו הכוס והחזרנוהו למקומו דלמא קומקומוס של חמין רותח הוה ולכך החזירוהו אלא ודאי מאן דאסר אסר אפי' רותח*. [י] ולישנא "דמחזירין אף בשבת משמע הכי דכי היכי דפליגי בשבת פליגי בערב שבת הלכך נראה דבערב שבת נמי [אפילו] הוא רותח אסור להחזירו כל היכא דאם היה קר לא היה יכול להרתיחו

הגה"ה
*ונ"ע אם החזיר באיסור בשוגג אם מותר באכילה או לא דדילמא דוקא שכח קדירה ובשלה שנתקן המאכל בשבת באיסור אבל בהחזרה כבר היה ראוי לאכילה והיינו נהנה ו כל כך לא ואע"ג דאם נכרי עשה לצורך ישראל מותר כי האי גוונא שאין הישראל נהנה ממנו כל כך מכל מקום כשישראל בעצמו עשה איסור אפשר דקנסוה רבנן. מהרי"ת:

מבעוד יום. [ס] וי"ל הא דאסור מבעוד יום להחזיר לבית שמאי אף בגרופה וקטומה היינו מבעוד יום (י) דומיא דמשתכחה דכמו משתכחה דהיינו אחר שנתבשלה נתנה בכירה להשהותה שם. כן נמי מבעוד יום דאסור להחזיר [ע] היינו אחר שנגמר בישולה ומניחה עומדת על הכירה עד לערב להחזיק חומה ואם נטלה אז מן הכירה אסור להחזירה אפילו שבת. וטלה הדא גזירה היא דכיון דאינה מתבשלת עוד על הכירה הוי כתחלת שהייה ואי צריכן להחזיר מבעו"י אמי נמי להחזיר משתכחה. אבל כל זמן שלא נתבשלה כל צרכה נוטל ומחזיר כל היום: [דף לח ע"ב] (ס) אמר ר' חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור להחזיר אמר רב זריקא אמר ר' אמי אמר ר' הדאי (ס) לא שנו אלא עודן בידו אבל הניחן על גבי קרקע אסור אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמר עודן בידו מותר לא אמרן אלא שדעתו להחזיר אבל אין דעתו להחזיר אסור. ולרב ששת דאמר מחזירין אף בשבת קאי [פ] אבל מבעוד יום מחזירין בכל ענין. בעי רבי ירמיה תלאן במקל מהו. הניחן על גבי מטה מהו בעי רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו. תיקו (י) ועבדינן לחומרא: ג מתני' תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו טופח שהסיקוהו בקש ובגבבא הרי הוא ככירה בגפת ובעצים הרי הוא כתנור: גמ' ת"ר תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא אין סומכין לו ואין צ"ל על גבו ואצ"ל בתוכו ואצ"ל שהסיקוהו (יא) בגפת או בעצים*: כופח שהסיקוהו בגפת ובעצים כו': ד אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי האי כופח היכי דמי אי ככירה דמיא אפילו בגפת ובעצים נמי לישתרי ואי כתנור דמיא אפילו בקש ובגבבא נמי לא לישתרי אמר ליה נפיש הבלא מכירה וזוטר מתנורא [נ] ושמעינן מינה דכל מידי דאסיר לשהויי על גבי כירה אלא אם כן היתה גרופה וקטומה אסור לשהויי על גבי כופח ואע"ג דגרופה וקטומה אבל חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבשל כל צרכו שרי לשהויי על גבי

הגה"ה
*ובתנור אפי' בקש ובגבבא לא יחזיר בין לתוכו בין על גבו ואפי' גרופה וקטומה ואפי' מבעוד יום אם אין שהות להחזיר ולהתחמם אם היה צונן אע"פ שאם הרבה אבל אם היה בתנור או בכירה מבעוד יום שהיה יכול להתחמם אפי' היה צונן מותר להשהותו אע"פ שהולך ומתבשל כל השבת ובלבד שיהא כבר מבעוד יום מבושל כמאכל בן דרוסאי ואפי' מצטמק ויפה לו מותר. פר"י. או קידרה חייתא לגמרי. ומיהו קידרא חייתא לא שרי אלא בתנור אבל להשהות על גבי כירה אסור. ואם עבר ושהה קדירה שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי בתנור או בכירה או קדירה חייתא בכירה בין בשוגג בין במזיד אסור באכילה כל השבת וגם למוצאי שבת בכדי שיתבשל כדאמרינן לעיל גבי עססיות ותורמסין ולקמן גבי מרתן. פר"י מהרי"ת:

כופח מידי דהוה אכירה [פ] דאע"ג דאסיר "לשהויי עליה מידי דלא בשיל כל צורכיה שרי לשהויי עליה מידי דבשיל כל צורכיה הכא נמי לא שנא. ודוקא מצטמק ורע לו דומיא דכירה אבל מצטמק ויפה לו אסור אלו דברי רב אלפס ז"ל והנא כתיבנא לעיל מצטמק ויפה לו מותרי [ע] ואע"ג דאביי מוקי מתני' בשאינה גרופה וקטומה ולסמוך ותניא כוותיה מ"מ בפירושא דמתני' הלכה כרב אדא בר אהבה דמוקי מתני' בכופח גרופה וקטומה ואפילו הכי אם הסיקוהו בגפת ובעצים הרי הוא כתנור מדאמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי האי כופח היכי דמי אי ככירה אפילו בגפת ובעצים נמי לישתרי וקאמר לישתרי בסתם ולא קאמר לישתרי לסמוך שמעינן מינה דלישתרי לגמרי קאמר ואפי' תוכה ועל גבה [פ] דבכופח גרופה "וקטומה אהדר ליה דנפיש הבליה מדכירה ומשום הכי אסורה אפילו בגרופה וקטומה. היכי דמי כופח והיכי דמי כירה א"ר אסי בר חנינא כופח מקום שפיתת קדירה אחת כירה מקום שפיתת שתי קדירות: ה מתני' אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל. ולא יפקיענה בסודרין. ורבי יוסי מתיר ולא יטמיננה בחול ולא באבק דרכים בשביל שתצלה: גמ' איבעיא להו גילגל מהו אמר רב יוסף גילגל חייב חטאת. [צ] אמר מר זוטרא "אף אנן נמי תנינא [דף לט ע"א] חוץ מן המליח ישן וקוליים האיספנין (יב) שהדחתן זו היא גמר מלאכתן. ולא יפקיענה בסודרין. "והא דתנן ולא הלונן בחמה בשביל שיחמו לימא ר' יוסי היא [ולא רבנן] אמר ר"נ בר יצחק בחמה כולי עלמא לא פליגי דשרי בתולדות האור כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי בתולדות חמה ת"ק סבר גזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור*

[ק] ורבי יוסי סבר לא גזרינן [והלכתא כת"ק] ולא יטמיננה בחול בהא אפילו רבי יוסי מודה מאי טעמא רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ רב יוסף אמר גזירה שמא יזיז עפר ממקומו

הגה"ה
* ב ומיהו אע"ג דאם עשה נכרי לצורך ישראל מותר כי האי גוונא שאין ישראל נהנה ממנו כל כך מ"מ כשישראל עושה איסור אפשר דקנסו רבנן וגבי חמה ממש שרי לדברי הכל. מהרי"ת:

[ר] לרבה דאסיר משום גזירה שמא יטמין ברמץ אסור אפילו מבעוד יום לצורך שבת כדמוכח לקמן ממעשה דאנשי טבריא שהביאו מבעו"י סילון של צונן לתוך חמין וקאמרינן עלה דבטלה הטמנה מבעוד יום מיתיבי מגלגלין ביצה על גבי גג רותח ואין מגלגלין ביצה על גבי סיד רותח [ש] מדפריך מהא ברייתא דמגלגלין אמתניתין דלא יטמיננה בחול משמע דאין חילוק בין גלגול ע"ג החול ובין הטמנה בתוך החול ואפילו לגלגל על החול בשביל שתצלה אסור:

הגהות הב"ח א תרוייהו תננה ילא תררה. ב ותבשיל שבישל כ"ל והפילו בנצטמק ויפה לו: ג והכיל וכל שהיות הללו כמצטמק: ד לעילא מר' הייא רבה והעלינו: ה דמחזירין אף בשבת לא משמע הכי הנא דכי היכי: ו כל כך לא ונ"ש אע"ג דאם: ז לשהויי עליה כי לא גרופה וקטומה מידי דלא בשיל כל צרכו: ח וקטומה מוקי לה והדר ליה: ט אף אנן נמי תנינא כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן וקולים וכו': י והא דתנן נותנין את הלונן: כ ומיהו אע"ג וכו' נמחק כולו ונ"ב רק תיבות אלו וגבי המה ממש שרי לדברי הכל. מהרי"ת:

קרבן נתנאל

[ז] ה"ג ותבשיל שבשל כל צרכו אפילו מצטמק ויפה לו מותר. אע"ג דלא אשכחן תנא דסבר הכי דבשיל כל צרכו מותר ובלא בשיל אלא כמב"ד אסור. דלחנניא מותר אפילו לא בשיל כל צרכו ולר"מ ור"י רבנן דפליגי עליה דחנניא אסרי אפילו בבשיל כל צרכו. מ"מ פסק כן כיון דרבי יוחנן הכריע מסברא דנפשיה בבשיל כל צרכו כחנניא ובלא בשיל כרבנן: [ח] אבל בהטמנה על גבי גחלים דברי בכל אסור. פי' כיון דשולי קדירה נוגעין בגחלים הוי הטמנה. ב"י. ותימה שהרי משמע בגמרא וגם ברבינו לקמן בפרק במה טומנין דלא הוי הטמנה אלא כשהקדירה מכוסה. לכן נראה דאיירי שמגוסה מסובב בגלאות והוסיפו מלמעלה ואין חילוק בין שיהוי להטמנה. אלא שזה מכוסה לכן החמירו בו גזירה שמא יטמין ברמץ. וכ"כ רמ"א סימן רנ"ג ס"ס א' שכך המנהג: [ט] ה"ג אלא מדקאמר אפילו בשבת משמע: [י] ה"ג ולישנא דמחזירין אף בשבת משמע דכי היכי דפליגי: [כ] ונראה לי הא דאסרו מבעוד יום להחזיר לב"ש אף בגרופה וקטומה. כתב זה דמב"ש נשמע לב"ה באינה גרופה וכ"מ ברמזים. וק"ק דהכה"ג ודאי לא גזרינן דלמא אתא לאחזורי בשבת דמוזהר בהכי שלא להעמיד על גבי גחלים ואם בשבת כמו שהזכיר סברא זו להתיר בלא נתבשל כל צרכו ליטול ולהחזיר כל היום. וי"ל שתיירי שגרף הגחלים לצד אחד ועיין בפ' במה טומנין סימן ב' מ"ש בזה. אבל הר"ן כתב ולא נראה לי כן משום דב"ש לטעמייהו דאסרי בכולהו מלאכות שאדם מתחיל מבעוד יום אם נעשה מקלת מעשה שלהם קודם לחשיכה. אבל לב"ה דמתירין בכולן עם השמש כדאיתא בפ"ק אפילו אין שהות ביום כדי להתחמם שרי. ומש"ה אמרינן בגמרא לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת תמוה דלהחזיר סמוך לחשיכה לא איצטריך לב"ה דהא בכל מלאכות כולן הן מתירין עם השמש אלא משום דחזרה דשבת גופה הוא דאיצטריכו לאפלוגי. אבל אין ה"נ דאפילו בשאינה גרופה מבעוד יום שרי. ע"כ: [ל] היינו אחר שנגמר בישולה ומניחה עומדת על גבי כירה כו' עד אבל כ"ז שלא נתבשלה כל צרכה נוטלה ומחזירה כל היום. פי' דס"ל לרבינו כל זמן שלא נתבשלה כ"ל לא גזרינן דלמא אתא לאחזורי משתחשיכה דזהו מבשל בשבת ופשיטא דמוזהר בהכי אפילו אי שרית ליה מבעוד יום. ב"י. ולא דמי להא דגזרינן בעלמא גזרה שמא יחתה. דהתם גזרינן שמא ישכח ויחתה. משא"כ כאן אין וגזירה לגזירה שמא ילמוד לעשות כן בשבת. ולא הוי גזירה לגזירה דבשבת גופא קרוב מאד לבא לידי איסור ה"ל כודאי איסור ושפיר גזרו רבנן בשבילו גם בע"ש. אמנם בתוספות לא חילקו בזה וס"ל אפילו בלא נתבשל כ"ל אסור מבע"י דאולי בשיטתם שהוכיחו דמתניתין איירי אפילו בלא בשיל כ"ל דמדמוקי מתניתין אי בלהחזיר תנן כחנניא ולא כרבנן. ואמאי דלמא מתניתין אתיא אפילו כרבנן ומתני' בחמין ותבשיל שנתבשלו כ"ל דמודו רבנן דמשהין אלא ודאי משום דסתם תבשיל וחמין כמב"ד נמי משמע ע"כ. ורלוגם מדקאמר ומני חנניא דתניא חנניא אומר משמע מדתני חנני' אומר דרבנן פליגי עליה. וע"ז קבעו דבריהם דהא מברייתא זו לא נשמע דחנניא דוקא היא הא איכא למימר בהך ברייתא דוקא פליגי. אבל בבישול כ"ל לא פליגי רבנן. אף שלא מצינו רבנן דפליגי אחנני' רק ר"מ ור"י והמה אסרו אפילו בנתבשל כ"ל כמו שהוכיח הרשב"א דף ל"ח ד"ה קשי' דר"ת. מ"מ מדלא הביא בעל האיבעי' הך ברייתא ולא מייתי אלא ברייתא דתנני' משמע מהך ברייתא לחוד מוכח דמתניתין לא אתיא כרבנן. אבל רבינו לא חש להך דקדוק ומפ' המתניתין בבישול כל צרכו: [מ] אבל מבעוד יום מחזירין בכל ענין. אין הפירוש אפילו סמוך לחשיכה דהא כבר מסיק דרב ששת סבר דב"ה אוסר להחזיר סמוך לחשיכה בשיעור אם היה קר שלא יתחמם התבשיל קודם שבת אלא קודם לזמן הזה מחזירין בכל ענין. והכי דייק לישנא מדלא קאמר דוקא אשבת קאי. אבל בע"ש נוטל ומחזיר כל היום בכל ענין כדקאמר לעיל בלא נתבשל כ"ל. ועוד סייעינן להך פירושא לקמן בפ' במה טומנין סימן ב' דאלת"ה קשיא דברי רבינו אהדדי ע"ש: [נ] ושמעינן מינה דכל מידי דאסיר לשהויי ע"ג כירה אא"כ גרופה וקטומה אסור לשהות ע"ג כופח אע"ג דגרופה וקטומה. דלוגו דמתניתין איירי כאוקמתי' דרב אדא בר אהבה בגרופה וקטומה ואפ"ה בגפת ובעצים בכופח אסור אע"ג דבכירה מותר לשהויי אם היא גרופה וקטומה: [ס] דאע"ג דאסור לשהויי עלה מידי דלא בשיל כ"ל היינו בלא גרוף וקטום שרי לשהויי עלה מידי דבשיל כ"ל ה"נ לא שנא: [ע] ואע"ג דאביי מוקי מתניתין בשאינה גרופה וקטומה ולסמוך. פי' דאביי סבר דלא מתוקמא מתניתין בגרופה דבגרופה לא מסתבר ליה שיהיה חילוק בין גפת ועצים לקש וגבבא כמ"ש תוספות: [פ] ה"ג דבכופח גרופה וקטומה איירי ואהדר ליה דנפיש: [צ] ה"ג אמר מר זוטרא אף אנן נמי תנינא כל שבא בחמין מלפני שבת שורין אותו בחמין בשבת חוץ: [ק] ה"ג ורבי יוסי סבר לא גזרינן והלכתא כת"ק. וכ"ה ברי"ף. ואין בכל הפוסקים דפסיק כרבי יוסי: [ר] לרבה דאסיר משום גזירה שמא יטמין ברמץ אסור אפילו מבע"י. אבל למ"ד שמא יזיז מעפה דאנשי טברי' ארישא קאי. ומעשה דאנשי טברי' בשבת היו מביאין סילון כמו שפי' תוספות ולא יטמיננה נמי בשבת איירי: [ש] מדפריך מהא ברייתא כו'

תפארת שמואל

תנור שלנו ובלהם או של נחתום וכ"כ הרב רמב"ן וכן משמע בכל דברי האחרונים דאף בשהם תנור שלנו נפיש הבלה כדין תנור [דידן] הנאמר בתלמוד עכ"ל רש"ל ז"ל: (ו) יושבת וסיה תלויה. אם היא תלויה או באבנים: (ז) דומיא דמשתכחה. ולב"ה בשאינה גרופה וקטומה: (ח) אמר רבי חלבו וכו'. אדברי ב"ה קאי: (ס) לא שנו אלא עודן בידו. כתב מהר"ס כשצולין תפוחים בתנורים או פשטיד"א שמשימין התנור שלא תתקרר ונטל אותו משם ועודן בידו מותר להחזיר ובלבד שהוא גרוף וקטום קודם כר"ז ע"כ. ומה שלא כתב דוקא שדעתו להחזיר אפשר שפסק כסתם להקל דעודן בידו מותר אפילו אין דעתו להחזיר אבל לא מסתברא להקל כמו שפירשתי: (י) ועבדינן לחומרא. ירא"ה שזה למד מגירסת הרי"ף לעיל שאפילו עודן בידו לא שייכא אלא בדעתו להחזיר כו' והיינו כלישנא קמא לחומרא אף שרגיל לפסוק כלישנא בתרא בכל דוכתי שאני הכא דהוי כעין חומרא דאורייתא דקרובין הן לבוא לאיסור דאורייתא וכן פירש הר"ן ומ"כ פסק נמי בהך תיקו לחומרא אבל בעל פ"ת כתב ספיקא דרבנן הלך אחר המיקל: (יא) בגפת או בעצים אין סומכין לה כופח שהסיקוהו אמר ליה רב אחא כו' היכי דמי וכו' כצ"ל: (יב) שהדחתן זו היא גמר מלאכתן. פי' אע"פ שאינו בישול מ"מ חייב מאחר שגמר מלאכתן הוא הוי בישול ב"נ גבי

עד

ו מתני' מעשה שעשו אנשי טבריא שהביאו סילון של מים לתוך אמה של חמין ואמרו להן חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתייה ואם ביו"ט כחמין שהוחמו ביו"ט ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה: [דף לט ע"ב] גמ' אמר עולא הלכה כאנשי טבריא אמר ליה רב נחמן כבר תברינהו אנשי טבריא לסילונייהו והלכתא כרב נחמן. תניא לא ישתטף אדם כל גופו בין בחמין בין בצונן דברי ר"מ ורבי שמעון מתיר רבי יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר אמר רב חסדא מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור אמר רבה בר בר חנה [ת] א"ר יוחנן הלכה כרבי יהודה הלכך בחמין אסור בין בכלי בין על גבי קרקע ודוקא חמי האור [א] אבל חמי טבריא מותר:

ז [דף מ ע"א] איתמר חמין שהוחמו מערב שבת אמר רב למחר רוחץ בהן כל גופו אבר ואבר. ושמואל אמר לא התירו לרחוץ אלא פניו ידיו ורגליו

*תניא כוותיה דשמואל חמין שהוחמו מע"ש [למחר] רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אבר אבר ואין צ"ל שהוחמו ביו"ט: ת"ר מרחץ שפקקו נקביו מע"ש למוצאי שבת רוחץ בה מיד אמר רבי שמעון בן פזי אריב"ל משום בר קפרא בתחלה היו רוחצין בחמין

הגה"ה

*מיהו בצונן מותר להשתטף בהן כל גופו כר' יהודה. וכן ביום טוב אסור כמו בשבת מיהו פניו ידיו ורגליו מותר לחמם אפילו ביו"ט עצמו ואע"ג דאין ראוין לשתיה ולהשתטף כל גופו אסור אפילו הוחמו מערב יום טוב ומיהו אם הוחמו מערב יום טוב והמשיכו לגומא מערב יו"ט למחר מותר להשתטף כל גופו מהן. פר"י מהרי"ח:

שהוחמו מערב שבת [ב] התחילו הבלנין לחמם חמין בשבת [ואמרו מע"ש הוחמו] אסרו להן החמין והתירו להן את הזיעה ועדיין היו רוחצין בחמין ואומרין מזיעין אנחנו אסרו להם את הזיעה והתירו להם חמי טבריא ועדיין היו רוחצין בחמי האור ואמרו בחמי טבריא רחצנו אסרו להם חמי טבריא והתירו להם את הצונן כיון שראו שאין הדבר עומד התירו להם חמי טבריא והזיעה במקומה עומדת ואע"פ שגזרו על הזיעה אמבטיאות של כרכים דלא נפיש הבלייהו מטייל בהן ואינו חושש ואלו הגזירות היו אף ביום טוב דהא ברייתא ביו"ט איירי דקתני מעשה במרחץ של בני ברק שפקקו נקביו מערב יו"ט ועלה קמסיק משרבו עוברי עבירה ומייתי מהא דריב"ל בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת אלמא דעל (כל) שבת ויו"ט גזרו כאחד [ג] °ומזה דקדק ריב"א דאסור לעשות הבערה מן התורה בשביל רחיצה [ד] דאל"כ לא היו גוזרין על הזיעה ביו"ט אע"ג דהבערה בשביל זיעה מותרת מן התורה כדמוכח במסכת יו"ט (דף לב) [ה] דאפילו לעשות פחמין למוסרן לאוליירין מן התורה מותר והיה ריב"א נותן טעם לדבר לפי שהרחיצה אינה שוה לכל נפש שאינה אלא להתענג הלכך אסורה כמו מוגמר דאסר מהאי טעמא בפ' קמא דכתובות (דף ז.) אבל זיעה שוה היא לכל נפש שאינה להתענג אלא לבריאות והא דתניא מרחץ שפקקו נקביו מערב יו"ט למחר נכנס ומזיע הוא הדין בלא פקקו נמי אפילו הוסק בו ביום שרי להזיע אלא משום איסור רחילה תנא ליה דאע"ג דהוסק מערב יו"ט אסור לרחוץ: ח אמר רבא האי מאן דעבר אדרבנן שרי למיקרייה עבריינא מדקרי עוברי עבירה להני דרחצי בחמין שהוחמו מערב שבת. [דף מ ע"ב] ת"ר לא ישוט אדם בבריכה ואפי' עומדת בחצר ואי אית לה גדודי שרי פירש"י דדמיא לכלי אבל אי לית לה דדמיא לנהר אסור ובנהר אסור לשוט שמא יעשה חבית של שייטין: ט ת"ר מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא ומשתטף בצונן ובלבד שלא *ישתטף ויתחמם כנגד המדורה [ו] מפני שמפשיר מים שעליו לכך צריך אדם ליזהר אחר שנטל ידיו שלא יחמם אותם נגד המדורה עד שינגבם תחלה: ת"ר מיחם אדם אלונטית ומניחה על גבי בני מעיים בשבת ובלבד שלא יביא *קומקומוס של חמין [ז] ויניח על גבי בני מעיים בשבת ודבר זה אפילו בחול אסור מפני הסכנה:

הגה"ה

*שלא יספך ונמלא רוחץ בשבת א"נ יספך על אלונטית ויבוא לידי סחיטה א"נ משום דמיחזי כרפואה טפי. מהרי"ח:

י ת"ר מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפיג צינתן. רבי יהודה אומר מביאה אשה פך של שמן ומניחתו כנגד המדורה לא בשביל שיבשל אלא בשביל שיפשר. רבן שמעון בן גמליאל אומר שכה אשה ידה שמן ומניחתה כנגד המדורה וסכה לבנה קטן ואינה חוששת. אמר רב יהודה אמר שמואל אחד מים ואחד שמן יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר. תימה מאי שנא הכא דשרינן להסיס קיתון של מים אצל המדורה בשביל שתפיג צינתן ואי לאו משום דמבשל בשבת הוה שרי אפילו יד סולדת בו ושמן למאן דאמר לית ביה משום בשול אפילו יד סולדת בו שרי. ‎ג‎ולעיל אסרינן (יג) להסיס על גבי כירה (יד) אע"פ שגרופה וקטומה אע"פ שהתבשיל

נתבשל מערב שבת [ח] ולית ביה משום בשול כדאמרינן לעיל (דף לט.) כל שבא בחמין מע"ש שורין אותו בחמין בשבת. וי"ל דיש לחלק בין להסיס על גבי כירה ‎ג‎למדורה דהא קדירה על גבי כירה אסור אבל אצל המדורה שרי משום דדמי לסומך ושרי ומיהו לא דמי כולי האי לסומך דהתם מפסיק כותלי הכירה אבל הכא שהוא אצל המדורה ה"ל למיחש שמא יחתה וי"ל כיון שהצריכו חכמים להרחיק מן המדורה מדנקט כנגד המדורה ולא נקט אצל המדורה איכא היכירא ולא אתי לחתויי והכי איתא בירושלמי מותר להפשיר ‎ד‎במקום שהיד סולטת בו ואסור להפשיר במקום שאין היד סולטת עד היכן רבי שמעון בן פזי בשם רבי יוסי בר חנינא אומר עד שיהא נותן ידו לתוכה והיא כווית והא דאמרי' בגמרא דידן לא בשביל שיחומו [ט] אם באנו להשוות לגמרא דבני מערבא נוכל לפרש לא בשביל שיחומו כלומר במקום שראוי להתחמם אלא כדי להפיג צינתו אלא במקום שראוין להפיג צינתו ולא להתבשל אפילו יעמוד שם כל היום והא דא"ר יהודה אמר שמואל יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר ה"ק יד סולדת בו הוי בישול הלכך אסור להניחו במקום שאפשר שיחומו כדי שהיד סולדת בו ומותר להניחו במקום שיחומו ולא תהא היד סולדת בו ולמאי דפרשינן דלא שייך בישול בתבשיל שנתבשל לא תקשה הא דאמרינן לעיל במה מדליקין (דף לד.) דאין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל [משחשיכה] גזירה שמא ירתיח. התם לאו משום בישול אלא משום שמא יחתה והאי דנקט הרתחה דבר הצריך להטמנה נקט:

יא [י] ורש"י פירש לעיל גזירה (טו) שמא ירתיח קדירה שנצטננה כשירצה להטמינה וירתיחנה בתחלה באור ונמצא מבשל בשבת ופריך אי הכי בין השמשות נמי נגזר דהא שבות מעליא הוי דהא איכא גזירת איסור דאורייתא וכן לעיל [כ] בפרק קמא (דף יח:) גבי יורה עקורה דפריך והלא מגים ‎ה‎ופירש רש"י ובמבושל הוי בשול מדרבנן [ל] למדנו שאף בתבשיל שנתבשל ונצטנן שייך ביה בישול כיון שיש בו משקה והא דאמרינן כל שבא בחמין לפני השבת שורין אותו בחמין בשבת היינו דבר יבש כגון תרנגולתא דרבי אבא לקמן בפרק חבית (דף קמה:) ונראה לי להביא ראיה לדבריו מהא דתניא במסכת יו"ט [מ] בפרק המביא יין ת"ר אחד מביא האור ואחד מביא העצים ואחד שופת את הקדירה ואחד נותן לתוכה מים ואחד נותן לתוכה תבלין ואחד מגיס בה כולן חייבין אע"פ שאותו שנתן לתוכה מים נתחייב משום מבשל המגים בה נמי חייב משום מבשל אלמא יש בישול אחר בישול ואע"פ שהרתיח ואיכא למידחי דעד שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי כל המקרב בישולו חייב (טז) [נ] ואחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי ‏אפשר דאין בישול אחר בישול ומסתברא דעד שלא הגיע למאכל בן דרוסאי כל המקרב בישולו חייב ואחר שהגיע למאכל בן דרוסאי אם נצטנן והרתיחו חייב כדפי' רש"י לעיל גבי שמא ירתיח והא דפריך בפרק קמא והלא מגים אפילו ביורה רותחת איכא למימר סמנין לצבוע בהן צריך בישול לעולם אי נמי לאו משום בישול פריך אלא משום צובע כשהוא מגים מכנים הסממנין בצמר. ה"ד יד סולדת בו אמר רחבא כל שכריסו של קטן נכוית ממנו א"ר יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח פך שמן באמבטי אמר לי טול בכלי שני ותן שמע מינה תלת שמע מינה שמן יש בו משום בישול ושמע מינה כלי שני אין בו משום בישול [ס] ושמע מינה (יז) הפשירו [לא] זהו בישולו: יב אמר רבה בר בר חנה בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא אמר אביי דברים של קודש אסור לאומרן בלשון חול ודברים של חול מותר לאומרן בלשון הקודש ולאפרושי מאיסורא אפי' בלשון קודש נמי שרי דהא אמר ליה ר' לר' יצחק בר אבדימי טול בכלי שני ותן ואמרינן נמי אמר רב יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ובקש להדיח לו קרקע אמר ליה אין מדיחין לסוך לו קרקע ואמר ליה אין סכין*:

הגה"ה

*כל המניח ידו כנגד פניו של מטה כאלו כופר בבריתו של אברהם אבינו ודוקא כי נחית לנהרא שפונה את עצמו שלא כנגד העם אבל כי סליק משום צניעות לית לן בה. מהרי"ח:

[דף מא ע"א] מתני' מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת אנטיכי אע"פ שהיא גרופה אין שותין הימנה בשבת: גמ' ‎ו‎מאי אנטיכי אמר רב נחמן בי דודי פירש מים למעלה וגחלים למטה תניא כוותיה דר"נ אנטיכי אע"פ שהיא גרופה וקטומה אין שותין הימנה בשבת מפני שנחושתה מחממתה: יג מתני' המיחם שפינהו לא יתן לתוכו ‎ז‎מים בשביל שיחומו אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן: גמ' מאי קאמר [דף מא ע"ב] אמר אביי הכי קאמר מיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן

חדושי מהרש"ל תניא כוותיה דשמואל חמין שהוחמו מע"ש למחר רוחץ בהן כו'. וסמ"ג אוסר רחיצת כל גופו אבר אבר וכן להשתטף כל גופו אבל להשתטף כל אבר ואבר מותר: ת"ר לא ישוט אדם בבריכה כו'. כתב מהרי"ל ומזה נתפשט המנהג שאסור לרחוץ בצונן אם לא טבילת מצוה:

הגהות הב"ח א ישתטף בצונן ויבא ויתחמם כנגד כו': ב ולעיל אסרינן להסיס. נ"ב פי' חזרה בשבת אסור אפילו גרופה: ג למדורה וחזרה על גבי כירה: ד במקום שהיד סולטת בו ואסור להפשיר במקום שאין היד סולטת עד היכן וכו' כלומר לא במקום שראוי להתחמם אלא כדי להפיג צינתו כלומר אלא במקום: ה ופירש"י ובמבושל הוי בישול מדבריו למדנו וכו' בפרק המביא כדי יין: ו אנטיכי אע"פ כו' בשבת הוא סוף המשנה ואח"כ מתחיל הגמרא ה"ד מוליאר הגרוף תנא מים מבפנים וגחלים מבחוץ מאי אנטיכי אמר וכו': ז מים צוננין בשביל שיוחמו:

קרבן נתנאל

עד אפילו לגלגל על גבי חול בשביל שתצלה אסור. ויש לדקדק דהא רבה ורב יוסף אליבא דר"י קיימי אבל לת"ק דהלכתא כוותיה הטעם משום תולדת החמה אסור דגזרינן אטו תולדת האור. וא"כ מאי נפקותא בהאי פסקא פשיטא דהכל אסור לת"ק. וכן משמע ברמב"ם דכולל המפקיע ביצה בבגד חם או בחול או באבק דרכים שהן חמין מחמת השמש כו' גזרו עליהם מפני תולדת האור. הנה המהרש"ל בשו"ת סימן ס"א כתב לתרץ זה דס"ל לרבינו דהך שקלי וטריא בשמעתתא קאי גם כן אליבא דת"ק דדוחק לומר דרבה ורב יוסף ואיכא ביניייהו ומיתיבי יהיה כל שקילותא שלא אליבא דהלכתא בפרט על הרי"ף שהביא בהלכותיו קשה. ומש"ה נראה לרבינו דהך בחול ואבק דרכים אליבא דת"ק גם כן לא אסרינן מטעם דגזרינן תולדת חמה אטו תולדת האור. דאין דרך לחמם באור חול ואבק דרכים. אמנם עדיין לא פלטי מתדא דא"כ רבה ורב יוסף קיי"ל בכולי תלמודא כרבה ולמה פסק כמ"ד שמא יזיז. ועוד דא"כ הוי ליה למקמן להקשות גם כן מ"ט דרבנן בחול ובאבק דרכים. ומה שתירץ בזה מהרש"ל דרך רחוק ועקום יע"ש. ע"כ לבי אומר לי ליישב דודאי אליבא דרבנן לא היה רוצה להקשות מ"ט דרבנן דידע הטעם דגזרינן שמא יזיז עפר ממקומו. אלא אליבא דר"י פריך ולפלוג נמי ר"י בהא. דאין לומר אליבא דר"י ג"כ הטעם שמא יזיז דהא לפירש רש"י ליכא איסורא דאורייתא בחופר גומא וא"צ אלא לעפרה דהא ר"י ס"ל מלאכה שא"צ לגופה פטור עליה בהא דפליג ר"י בפ' במה מדליקין דף ל"ג. ופוטר בכולן חוץ מן הפתילה שהוא עושה פחם דהוי מלאכה שצריכה לגופה. אבל רבנן דהתם ס"ל כרבי יהודה דמחייב אפילו מלאכה שא"צ לגופה. והנה עולא מוקי לה התם בשנויא אחרינא דס"ל לר"י נמי כר"י במלאכה שאין צריכה לגופה אלא דרבה מותיב לה עליה דעולא מש"ה אמר רבה דטעמא דר"י גזרה שמא יטמין ברמץ. אבל רב יוסף ס"ל כאוקמתי' דעולא מש"ה ניחא ליה לאוקמיה אליבא דרבי יוסי גם כן דס"ל הטעם שמא יזיז. וא"כ פסק רבינו עולה יפה אליבא דת"ק דס"ל הטעם שמא יזיז והכל עולה יפה לפי' מהרש"ל. ויותר מזה נראה דמש"ה כתבו הרי"ף ורבינו למחלוקתן דרבה ורב יוסף אע"פ שפסק כתולדת חמה כרבנן דרבה סבר דרבנן מתרי טעמא אסרו להו משום דהוחמה בשבת ומשום הטמנה בדבר המוסיף הבל דלא ניחא למימר דהא דאמר לא יטמיננה באבק דרכים לרבנן משום תולדת חמה ולר"י משום הטמנה ומעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם חכמים לרבנן משום תולדת חמה ולר"י משום הטמנה דזה דבר רחוק שיהא מעשה על הודאות בעלי מחלוקות ושיהא הטעם מחולק לגמרי ולפיכך ס"ל דרבנן אבק דרכים משום תרתי טעמי אסרי. ומ"ש רבינו מדפריך מהך ברייתא דמגלגלין אמתני' דלא יטמיננה בחול משמע דאין חילוק בין לגלגל על גבי חול ובין הטמנה בתוך החול. איכו אלא ללמוד דלטעמיה דרבנן דאסור משום גזירת תולדת אור ה"ה אפילו לגלגל על גבי חול בשביל שתצלה אסור דלא היתה דוקא קתני ולא יטמיננה. אבל ע"ג החול מותר דהא לרב יוסף מדפריך מהך ברייתא דמגלגלין אמתניתין דלא יטמיננה משמע דאין חלוק והאי דקתני ולא יטמיננה לאו דוקא. מזה נשמע דדוקא למאן דאסר משום שמא יטמין יש לחלק בין הטמנה בחול בין גלגול ע"ג החול. אבל לאידך טעמא ה"ה ע"ג החול אסור ולא יטמיננה לאו דוקא: [ת] אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה. אע"ג דר"י אית ליה הלכה כסתם משנה. הכא משום דר"י מכריע הוא אין הלכה כסתם. תוספות: [א] אבל חמי טבריא מותר. ברייתא היא פרק שתוכה שרלים דף ק"ט וכדהביא בסמוך התירו להם חמי טבריא וכדמייתי עובדא ברבי שנכנס למרחץ בשבת והוי חמי טבריא. ועיין לקמן פ' חבית סימן י"ב: [ב] התחילו הבלנין להחם בשבת. לשון הר"ן לאו דוקא בשבת דהא תנן נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו ישראל על השבתות. אלא שהיו נותנין עלים מבערב סמוך לחשיכה והם מתבערים והולכין כל השבת ואיכא למיחש שמא יחתה והכי איתא בירושלמי: [ג] ומזה דקדק ריב"א דאסור לעשות הבערה מן התורה בשביל רחילה. והיה יכול לדקדק כן מהך דבילה דמייתי בסמוך דאפילו לעשות פחמין למוסרן לאוליירין בו ביום אסור ופריך בו ביום מי שרי ופירש רש"י מי שרי להחם והלא גזרו על הרחילה כדאמר רבא להזיע וקודם גזירה ה"ל להזיע וקודם גזירה משמע הא להחם לרחילה בו ביום אפילו קודם הגזירה אסור דמן התורה אסור אלא כל מה שיכול לדקדק מברייתא עדיפא ליה: [ד] ה"ג דאל"כ לא היו גוזרין על הרחילה: [ה] דאפילו לעשות פחמין למוסרן לאוליירין מן התורה מותר. דהא קתני התם אין עושין פחמין ביום טוב פירש"י דהוי כמתקן כלי לצורפי זהב. והר"ן פירוש דהוי כמכבה. אבל מן התורה מותר לעשות פחמין למוסרן לאוליירין להחם מרחץ לזיעה. אבל בתוספות דף ל"ט ע"ב ד"ה וכ"ה מתירין אין תביא ראיה מכאן אך דהבערה דזיעה מותר מן התורה אם יש לו פחמין מעי"ט עיי"ש: [ו] מפני שמפשיר מים שעליו. ונראה כרוחץ בחמין שהוחמו בשבת. ר"ן: [ז] ויניחנו על בני מעיים בשבת. פירש רש"י שמא ישפכו עליו ונמלא רוחץ בשבת בחמין. ותוספות פירשו שמא יפלו המים על האלונטית ואתי לידי סחיטה. ולהכי ב' טעמים אם החמין בכלי סגור כמין ואורס פלאש שרי. אבל לאידך טעם שכתבו תוספות משום רפואה וגזרו אטו שחיקת סמנים טפי מאלונטית דלא מחזי כרפואה כ"כ אפילו בכלי סגור אסור: [ח] ולית ביה משום בישול. וכן פי' תוספות לעיל דף ל"ט ד"ה כל שבא בחמין. דס"ל דאין בישול אחר בישול. ומש"ה פירשו תוספות בפ"ק דפריך והלא מגים וחייב משום צובע ולא משום בישול ודלא כמהרש"א שם עי"ש: [ט] אם באנו להשוות לגמרא דבני מערבא נוכל לפרש לא בשביל שיחומו כלומר במקום הראוי להתחמם. וכן מסקי התוספות להדיא בפ' במה טומנין דף מ"ח ד"ה מאי שנא. ורבינו סימן ג' עי"ש: [י] ורש"י פירש לעיל כו' ונמלא מבשל בשבת. רצונו אבל רש"י ס"ל דיש בישול אחר בישול: [כ] לעיל בפ"ק גבי יורה עקורה. סימן ל"ד: [ל] למדנו שאף בתבשיל שנתבשל ונצטנן שייך ביה בישול. כ"ל דה"נ דאף בתבשיל שנתבשל שייך ביה בישול. דאא"ם טח רבינו בסמוך שס"ל לחלק בכך שכתב ומסתברא דעד שלא הגיע כו' אבל שיטת רש"י אפילו בדבר רותח שייך בישול אחר בישול כשמגים בה וכ"כ רבינו להדיא בפ"ק סימן ל"ד בשם רש"י: [מ] בפ' המביא כדי יין. דף ל"ד: [נ] ואחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אפשר דאין בישול אחר בישול. אבל הרמב"ם פסק כל זמן שלא נתבשל כל צרכו כראוי שייך בו בישול: [ס] ושמע מינה הפשירו

תפארת שמואל

גלגול ק"ל: (יג) להשים. ס"א להחזיר: (יד) אע"פ שאינה גרופה כצ"ל: (טו) שמא ירתיח נ"ל שמא יחתה: (טז) ואחר שנתבשל כמב"ד אפשר וכו'. מ"ש המחבר שלאחר שנתבשל כמב"ד אין בו בישול בהגהה הוא סברת הרשב"א אבל הרמב"ם פסק כ"ז שלא נתבשל כראוי כ"צ שייך בו בישול ודבריו מסתברא ומ"ש לעיל בפ"ק דלרש"י אסור להכנים הכף בקדירה בעודה על האש משמע אפילו בלא הגסה אלא ליקח ולהוציא מהקדרה לא נראה לי כלל שהוי בישול כ"כ ומ"מ אסור מדרבנן דשמא יהפוך בה ויגיס ויהא חייב סקילה ודוקא בעודה על האש הוא דאיכא הגסה דבישול היכא שאינו מבושל כ"צ ואסרינן מדרבנן אפילו מבושל כ"צ דשמא יטעה ויראה לו שהיא מבושלת כל צרכה ויבא לידי חיוב סקילה אבל לאחר שהוסר מן האש נראה בעיני דאין שייך בישול כלל בהגסה אם לא כצובע גבי יורה כ"ל ודו"ק: (יז) הפשרו זהו בישולו כצ"ל:

לתוס מים מועטין בשביל שיתומו אבל נותן לתוכו מים מרובין להפשירן ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שהוא מצרף ורבי יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור [ע] אמר רב לא שנו אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור ושמואל אמר אפילו שיעור לצרף נמי מותר כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר*:

יד [פ] ואי קשיא לך [דף מב ע"א] הא דאמר שמואל דמכבין גחלים של מתכת ברשות הרבים בשביל שלא יוזקו רבים אבל לא גחלים של עץ [ואי כר"ש ס"ל אפי' של עץ נמי מותר] בדבר שאין מתכוין סבר לה כר' שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה. אמר רבינא הלכך קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מארבע אמות ובכרמלית אפילו טובא וכן הלכתא:

הגה"ה
*ומיחם שפינה ממנו מים רותחין לא יתן לתוכו מים צוננים מועטים בשביל שיתומו אבל נותן מים מרובים כדי להפשירן אע"ג דמצרף דקי"ל כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין מותר. מהרי"ח:

טו אבל נותן הוא לתוך הכוס. תנו רבנן נותן אדם חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין דברי בית שמאי ובית הלל אומרים בין צונן לתוך חמין בין חמין לתוך צונן מותר. במה דברים אמורים בכוס [צ] אבל *באמבטי חמין לתוך צונן אבל לא צונן לתוך חמין ורבי שמעון בן מנסיא אוסר אמר רב נחמן הלכתא כר"ש בן מנסיא סבר רב יוסף למימר ספל הרי הוא כאמבטי [א"ל אביי תני ר' חייא ספל אינו כאמבטי] ולמאי דסלקא דעתך מעיקרא דספל כאמבטי ואמר רב נחמן הלכה [ב]כר"ש בן מנסיא רחילה בשבת בחמין ליכא מי סברת רבי שמעון בן מנסיא אסיפא קאי ארישא קאי ובית הלל מתירין בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין ור"ש בן מנסיא אוסר צונן לתוך חמין ור"ש בן מנסיא דאמר כב"ש הכי קאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה [ק] כתב רב אלפס ז"ל דמסקנא דשמעתין דהלכתא כב"ה דקאמר אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא לרבא דלא קפיד [אמנא] מדתני ר' חייא מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין צונן לתוך חמין בין חמין לתוך צונן [ר] דסבר דאף לפי המסקנא רבי שמעון בן מנסיא ארישא קאי ופסק הלכה כב"ה דמתיר בכוס אף [ש] צונן לתוך חמין ומדלא קפיד לערות קיתון של מים לתוך ספל של מ' ז אף צונן לתוך חמין [ת] ולאפוקי מפסק דרב נחמן דפסק הלכה כרבי שמעון בן מנסיא והוה מצינן לאוקמי פיסקא דרב נחמן ולפרש חזינא לרבא דלא קפיד אספל [ג]ומתיר לערב בין צונן לתוך חמין בין חמין לתוך צונן מדתני ר' חייא נותן אדם קיתון מים לתוך ספל של מים והוא לאפוקי מדרב יוסף ור' שמעון בן מנסיא אסיפא קאי כפשטא דברייתא ולסברא דרב יוסף דהוה בעי למימר ספל הרי הוא כאמבטי הוצרך לדחוק ולומר דר"ש בן מנסיא ארישא קאי אבל למסקנא דשמעתא דר"ש בן מנסיא אסיפא קאי והלכה כר"ש בן מנסיא דאוסר באמבטי חמין לתוך צונן. ויראה דהיינו טעמא דרב אלפס שפסק להקל ולא רצה לפרש כמו שכתבנו משום דמסתברא ליה דלא איצטריך לרב הונא בריה דרב יהושע למימר חזינא ליה לרבא דלא קפיד אספל ולאפוקי מדרב יוסף דרב יוסף גופיה לא קאמר ספל הרי הוא כאמבטי אלא הוה סבר למימר הכי עד דא"ל אביי תני רבי *(זירא) ספל אינו כאמבטי אז סדר רב יוסף מסברתו וכן מדאמר הש"ס מי סברת רבי שמעון בן מנסיא אסיפא קאי ארישא קאי משמע דכך היו מקובלין. דאי להרץ למאי דסלקא דעתך מעיקרא הוה ליה למימר אמר לך רב יוסף רבי שמעון בן מנסיא ארישא קאי:

הגה"ה
*א באמבטי אפי' בכלי שני בין צונן לתוך חמין בין חמין לתוך צונן וכדמסקינן דאסיפא קאי. כך פירש ר"י. מהרי"ח:

טז מתני' האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין [דף מב ע"ב] אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי. ר' יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו [ד]חומץ וציר רשב"ס מדקדק מכאן דעירוי ככלי שני מדלא תנא לאסור אלא ליתן לתוך האילפס או לקדירה ואי ס"ד דעירוי ככלי ראשון אדמפליג בין נותן לתוך הקערה והתמחוי ובין נותן לתוך האילפס וקדירה לפלוג בקערה והתמחוי גופיה ולימא הכי לא יתן תבלין לתוך קערה [ותמחוי] ויערה עליהן אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי ועוד הביא ראיה מהא דקי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר דתניא בפרק כל"ד צולין (דף עו.) כוותיה ואי עירוי מבשל א"כ עילאי גבר ומתוך זה [א] היה מתיר לערות רותחין מכלי ראשון על התרנגולת למולגה ור"ת היה אומר אדדייק רשב"ס מרישא נידוק מסיפא איפכא אבל נותן הוא לתוך הקערה משמע שהתבשיל כבר בתוכה דומיא דאילפס וקדירה הא לערות מן האילפס לתוך הקערה או לתוך התבלין אסור ועוד תקשה מהכא למ"ד עילאי גבר אלא ליכא למידק לא מרישא ולא מסיפא ואיידי דנקט לעיל המיחם שפינהו לא יתן לתוכו מים אבל נותן הוא לתוך הכוס נקט נמי הכא אילפס וקדירה לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי ור"ת ז"ל היה אומר דעירוי ככלי ראשון והביא ראיה מהא דאמר בזבחים פרק דם חטאת (דף צה:) ת"ר אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא שבישל בו עירה לתוכו רותח מנין ת"ל בו ישבר אלמא דעירה לתוכו רותח חשיב כמבושל בו ואי תקשי לך הא אמר בההיא סוגיא דזבחים [ב] תלאו באויר תנור מהו [ת"ש] אחד שבשל בו ואחד שעירה לתוכו רותח [ג] ומהדר ליה בלוע (יח) בלא בישול לא מיבעיא [כי קא מבעי לן] בשול בלא בלוע מאי אלמא דעירה לתוכה רותח חשיב בלוע בלא בישול י"ל דה"ק בלוע בלא בישול מחום כלי זה אלא מחום כלי אחר שנתבשל בו אבל האם נבלע בתוך כלי זה [ד] כי הא לא מבעיא ליה [כי קמבעיא ליה] בישול בלא בלוע כגון תלאו באויר תנור שנתבשל (יט) מחום כלי זה ולא נבלע בתוכו ומ"מ ע"י עירוי נבלע בתוך הכלי ואוסרו ועוד הביא ראיה מהא דירושלמי דגרס אהך מתניתין מהו ליתן לתוכו תבלין מלמטה ולערות עליו מלמעלה ר' יונה אמר עירוי ככלי ראשון חיליה דרבי יונה מן הדא וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא בשל בו עירה לתוכו רותח מנין ת"ל ישבר מ"מ [ה] ודחי תמן כלי חרס בולע תבלין אינו מתבשל [ה]איתיביה ר' יוסי בר אבין אם בכלי נחשת בושלה [ו] אית לך למימר כלי נחשת בולע [ז] מדמייתי עלה ראיה לדרבי יונה אלמא הלכתא כוותיה אע"ג דקי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר דתני' כוותיה [ח] מודה שמואל דמבשל כדי קליפה דהא ברייתא דמסייע ליה קתני *(אם) לתוך צונן מדיח ופריך הש"ס [ו]אדמיקר ליה בלע קודם שיצטנן חומו של עליון נבלע ממנו קלת בתחתון ומשני אימא חם לתוך צונן קולף ועוד הביא ר"ת ראיה מהא דאמר פרק כל שעה (דף לז:) המעיסה בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין החליטה בית שמאי מחייבין וב"ה פוטרין איזהו המעיסה ואיזהו חליטה המעיסה קמח ע"ג מוגלסים החליטה מוגלסים על גבי קמח פירוש מוגלסין מים רותחין ופריך מ"ש המעיסה ומ"ש החליטה ומשני תברא מי ששנה זו לא שנה זו אלמא [מאן] דפוטר בחלה בקמח ע"ג מוגלסין משום דלאו לחם הוא [כיון] שנילוש ברותחין (כ) פוטר [נמי] במוגלסין ששפכן [ז]ע"ג קמח אלמא עירוי ככלי ראשון ומבשל לקמח ומיירי שלא נותר שיעור חלה אחר שנתבשל בו כדי קליפה ועוד הביא ראיה מהא דאמר פרק בתרא דע"ז (דף עד:) [דרש רבא] נעוה ארתחו ונוה להגעיל יאי אפשר להכניסה במים רותחין בכלי אלא ששפכו עליה מים רותחין וחשיבה הגעלה. ומתוך כך היה מתיר ר"ת להכשיר כלי שנשתמש בו איסור בכלי ראשון על ידי ערוי שישפוך עליו מים רותחין מכלי ראשון. ואינה ראיה דשאני יין נסך דתשמישו ע"י צונן ולהכי מקלינן ביה טפי מבשאר איסורין כדאמר חולטן במי זיתים וכן עירוי ג' ימים וע"י ניגוב וע"י הנחה מנת לגת משא"כ בשאר איסורין* [ט] אבל כלי שנשתמש בו איסור והוא בלוע מעבר לעבר אי אפשר שיפלוט כל האיסור ע"י ערוי ששופכין עליו שאין מבשל אלא כדי קליפה כדפי' לעיל וגם אין לו כח להפליט אלא כדי קליפה ולא כל האיסור הבלוע בדופני הכלי מעבר לעבר הלכך הרוצה למלוג תרנגולת ישפוך הרותחין בכלי שני ויגלגל בתוכו התרנגולת ואם עירו עליה מכלי ראשון אסור ממנה כדי

הגה"ה
*וכלי שנאסר על ידי עירוי יכול להגעיל על ידי עירוי אבל אם נאסר ע"י בשול צריך הגעלה בכלי ראשון. מהר"א מהרי"ח:

תדושי מהרש"ל בין חמין לתוך צונן מדבריו משמע דסבר כו' כצ"ל: דהיינו טעמא דהרי"ף שפסק להקל. פי' לפי פירוש הראשון היה מתיר חמין לתוך צונן: ולא רצה לפרש כמו שכתבתי משום כצ"ל: או לתוך התבלין. צ"ל שתוכו תבלין כו'. ועי' בתוס': תלאו באויר תנור מהו. פי' שפוד של חטאת לתלות באויר תנור דנתבשל בו אבל לא נבלע בו כלום הוי טעון תנור שבירה או לא: מחום כלי זה ולא נבלע בתוכו מ"מ ע"י רוב חום נבלע בתוך כו'. כצ"ל: כלי נחושת בולע תבלין אינו מתבשל מדמייתי עלה כו'. כצ"ל: בעוה ארתחי'. פי' גת:

הגהות הב"ח א באמבטי אסור אפילו בכ"ש: ב כר"ש בן מנסיא אלא רחילה בשבת: ג ומתיר לערות בין צונן: ד חומץ וציר והלכתא כת"ק רשב"ס מדקדק: ה איתיביה ר"י בר אבין מהא דתנו אף בכלי נחושת כו' שנאמר ואם בכלי נו': ו אדמיקר ליה בלע פירוש קודם שיצטנן: ז על גבי קמח אע"פ שנשפכו לכ"ש אלמא עירוי וכו' ומיירי שלא נתן שיעור חלה:

קרבן נתנאל

הפשרו לא זהו בשולו. כ"ה גירסת הרי"ף דאי הפשרו זהו בשולו א"כ בכלי שני נמי אסור להפשיר. וגירסת רש"י הפשרו זהו בשולו. וה"פ הפשרו במקום הראוי לבישול היינו בכלי ראשון: [ע] אמר רב ל"ש אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור. דרב מוקי לה מתניתין כאביי דלא כפירש רש"י דרב מוקי לה מתניתין כרב אדא. ועיין מזה באריכות. תוספות ד"ה לא שנו: [פ] ואי קשיא לך הא דאמר שמואל דמכבין כו' הא דמייתי הך דינא דמכבין. לא לפסוק הלכה כר"י במלאכה שא"צ לגופה. שהרי הביא התחיתין דפרק במה מדליקין סימן כ"א חוץ מן הפתילה שהוא עושה פחם ואוקמא כר"ש. וכן הביא לקמן בפ' האורג סימן ב' דמפיס מורסא ולידת לבי ונחש דאסיק כולה כר"ש כדאיתא בפרק שמנה שרצים דף ק"ז אלא לכך הביא הך דשמואל לאשמעינן למאי דקיי"ל כר"ש אף של עץ מותר. כ"כ הרמב"ן והר"ן בפרק המצניע: [צ] אבל באמבטי חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין. פירשו בתוספות דדרך הנתינה ליתן המועט במרובה עיין שם באורך. ומסתימת לשון רבינו משמע דס"ל כפירש"י מטעם משום תתאה גבר וכן כתב הטור סימן ש"ח והיינו מטעם דקיי"ל כמ"ד תתאה גבר והתוספות דחקו ליישב הך ברייתא אף למ"ד עילאה גבר. ואף שהקשו גם למ"ד תתאה גבר אמאי חמין לתוך צונן מותר מ"מ מבשל כדי קליפה לא חשו לזה דס"ל דמה דאסרינן כדי קליפה בחמין לתוך צונן משום אדמוקיר לה מבלע בלע אבל לא מבשל וכ"כ רבים מהפוסקים. וכן העלו בתוספות דהך אמבטי כלי שני הוא מדלא תני מיחם ומפליג בכלי שתיה בין כוס שהוא כלי שני ומיחם שהוא כלי ראשון. אבל רבינו סבר דסתם אמבטי כלי ראשון הוא כהך אמבטי דלעיל דאמר רבי עול בכלי שני וחזן. והא דלא תני מיחם. לפי האמת לק"מ דתני אמבטי לדיוקא הא ספל אינו כאמבטי אף שהוא כלי רחילה. ואי תני מיחם ה"א ספל כיון דכלי רחילה שחומו רב אסור אפילו כלי שני והא דקתני במתניתין דלעיל מיחם דהולה בכלי שתיה מפליג: [ק] הי"ג כתב רב אלפס ז"ל ומסקנא דשמעתין: [ר] דסבר דאף לפי המסקנא ר"ש בן מנסיא ארישא קאי ופסק הלכה כב"ה מדלא קפיד. וק"ק אם כן הוי ליה לרב אלפס לאתויי ראיה דהלכה כב"ה מדתני במתניתין אבל נותן לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן אפילו צונן לתוך חמין דלא כר"ש בן מנסיא. וי"ל דמעשה רב: [ש] הי"ג צונן לתוך חמין מדלא קפיד: [ת] ולאפוקי מפסק דרב נחמן. פירוש שהעדותא דרב הונא בריה דרב יהושע אתי לאפוקי מפסק דרב נחמן. וקשה אם כן דלא קיי"ל כרב נחמן מאי פריך ולמאי דס"ד מעיקרא דספל הרי הוא כאמבטי ואמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא א"כ רחילה בשבת היכי משכחת לה. וכי גברא אגברא קרמית רב יוסף סבר הלכה כב"ה כרבא. וי"ל דהלעת השמועה כך היא אמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא וע"ז מייתי תלמודא סדר רב יוסף כו' לברורי אי פסקא דרב נחמן מוחלטת ומוסכמת בלי שום חולק. וה"ק ולמאי דס"ד מעיקרא כו' ואמר רב נחמן כו' אלא ש"מ דרב יוסף ס"ל כב"ה. ודחי ליה מי סברת כו' ולעולם ס"ל לרב יוסף כרב נחמן ואח"כ מייתי תלמודא מעדות של רב הונא דקיי"ל כב"ה. ועוי"ל דהא דתשני מי סברת האמת מתרץ ליה כמ"ש רבינו בסמוך דהלשון וני סברת משמע דכך היו מקובלין. אבל קשה לרב אלפס אמאי איצטריך ר"ח למתני תרוייהו ברייתות ואת"ל דהך ברייתא דאביי ספל אינו כאמבטי היינו אידך ברייתא אלא שקיצרו ונקיט ליסנא דרב יוסף דמייתי עלה מ"מ קשה על ר"ח גופיה למה לא קיצר בלשונו ונקט ספל אינו כאמבטי. וליכא למימר דה"א דקאי אר"ש בן מנסיא דאסר באמבטי אפילו חמין לתוך צונן כמ"ש תוספות. דהא לרב אלפס אף במסקנא ר"ש בן מנסיא ארישא קאי. ובאמבטי ס"ל כב"ה דחמין לתוך צונן מותר ואיכו אסור אלא צונן לתוך חמין. ואי תני ספל אינו כאמבטי ש"מ דספל אפילו צונן לתוך חמין מותר וי"ל: [א] היה מתיר לערות רותחין מכלי ראשון על התרנגולת למולגה. אע"ג דשמואל סבר תתאה גבר מ"מ אם נפל איסור חם לתוך צונן קולף דאדמוקיר ליה מבלע בלע. י"ל דס"ל להרשב"ס דחום העירוי כחו מועט ואין לו כח כ"א להבליע אבל לא לבשל או להפליט. ואם כן מי מליגה נשארים בהתירם דהא לא פלטו כלום מדם התרנגולת. משא"כ התם בפסחים איירי באיסור או בשר בחלב דמבליע האיסור: [ב] הי"ג תלאו באויר תנור מהו אבישול ובלוע הוא דקפיד רחמנא א"ד אבישול בלא בלוע אמר רבא ת"ש אחד: [ג] הי"ג ומהדר ליה בלוע בלא בישול לא קמבעי' לן בישול: [ד] הי"ג כי הא לא קמבעיא ליה דמ"מ ע"י עירוי נבלע בתוך הכלי ואוסרו בישול בלא בלוע כגון תלאו באויר התנור שנתבשל מחום כלי זה ולא נבלע בתוכו ועוד הביא ראיה. וה"פ דעירוי אף לר"ת אינו מבשל אלא כדי קליפה וכמ"ש רבינו בסמוך. משא"כ חום כלי ראשון מבשל מעבר לעבר ואוסר כל הכלי. ות"ה כלי שעירה לתוכו מקרי בלוע בלא בישול נגד כלי ראשון ממש. אבל הרשב"ם ס"ל דעירוי אינו מבשל אפילו כדי קליפה רק שמבליע בתוכו כדי קליפה. כמו שאמר שמואל אדמיקר לי' מבלע בלע. ועיין שו"ת מהרש"ל סימן ס"ב. ולפי מ"ש תוספות שם בזבחים לר"ת דעירוי ככלי ראשון ממש. וודאי הך סוגיא הוי תיובתא דהיכי מקרי עירוי בלוע בלא בישול. ודוחק לומר דהברייתא איירי בשנפסק הקילוח. וי"ל תש"ה דייקא התם וכתבו שעירוי מבשל יותר מכדי קליפה. אבל מ"מ אינו אוסר כל הכלי ול"ע: [ה] הי"ג ודחי תמן כלי חרס בולע תבלין אינו מתבשל. ור"ל כלי חרס בולע יותר משאר כלים: [ו] אית לן למימר כלי נחושת בולע ר"ל יותר משאר כלים אלא ש"מ דעירוי מבשל. תוספות זבחים: [ז] הי"ג מדמייתי ראיה עלה דרבי יונה: [ח] מודה שמואל דמבשל כדי קליפה. משמעות הלשון דר"ת סובר דשמואל מיירי בעירוי דכלי ראשון ואינו מבשל אלא כדי קליפה. וליתא דא"כ תקשי דידיה אדידיה. בפסחים דף ע"ו בד"ה תניא אידך שאמר בשם ר"ת דחלב לא בעי קליפה דבדבר דלא שייך בו קליפה כמו בחלב מותר ע"ש. ואי מבשל כדי קליפה לענין שבת וביסול בשר בחלב היכי שרינן הקליפה שהיא איסור בשר בחלב מדאורייתא. ב"ח דמדאורייתא ברובא בטל. אף שר"ת הוא מן הסוברים טעם כעיקר מן התורה במין בשאינו מינו. אבל בקליפה מקרי חלב אסור ומין במינו הוא כדאמרינן בפרק כל הבשר דף ק"ה אמאי חלב ותלב הוא. מ"מ קשה דלא אמרו חכמים באיסור זה כמו שאר מין במינו שהתירו עד ששים אף שמן התורה בטל ברוב. אע"כ צ"ל דר"ת סובר דעירוי הוא ככ"ר ואוסר יותר מכדי קליפה. ושמואל דסבר תתאה גבר לא דמי לעירוי דהתם נפסק הקילוח. כמ"ש הרשב"ם בזבחים דף צ"ח. וזהו שכתבו תוספות שם ומיהו ר"ת לא היה סובר כן מדאיצטריך ליה למימר דעירוי אינו מבשל אלא כדי קליפה. ר"ל אותן הפותרים ומתרצים רבינו חס כך עיין שם בתוספות דוק ותשכח. ודלא כש"ך בי"ד סימן ק"ה שסובר לרבינו חס עירוי מבשל אלא כדי קליפה: [ט] אבל כלי שנשתמש בו איסור והוא בלוע מעבר לעבר. פיזמא דפסק ר"ת הם שכתב לעיל ומתוך כך היה מתיר ר"ת להכשיר כלי שנשתמש בו איסור בכלי ראשון ע"י עירוי

תפארת שמואל

(יח) בלא בישול לא מיבעיא לי כי קא מבעיא לי בישול כצ"ל: (יט) מחום כלי זה ולא נבלע בתוך מ"מ ע"י עירוי וכו' כצ"ל. כאן מבל מקום מבולבל ומגומגם הוא אם לא שנפל טעות בספרים והנה ראיתי לחכם אחד שהגיה ועוד מ"מ כלומר תדע דלא מוכח מיניה שאינו מבשל ויכול להיות שמבשל ועוד מ"מ שמעינן מיניה דבולע שפיר ע"י עירוי ואוסר ואם כן לפי זה משמע דפליגי רשב"ם ור"ת בבליעה כמו דפליגי בבישול ואם כן רשב"ם ס"ל דעירוי' ככ"ש לגמרי ואינו מבשל וה"ה דאינו בולע וכן ממילא לר"ת דאינו מבשל אלא כדי קליפה ואומר אני שאותו החכם טעה בדמיונו כי בלוע אינו דומה לבישול אפילו לרשב"ם ומודה דעירוי בולע ומ"ש התוספות בפ' בתרא דע"ז גבי נעוה ארתחי' כו' לרשב"ם דעירוי ככ"ש לגמרי אינו ר"ל שאפילו אינו בולע אלא לאפוקי ר"ת דס"ל עירוי ככ"ר ואינו לגמרי שהרי אינו מבשל אלא בכדי קליפה והוא סבר לגמרי ר"ל אפילו בכדי קליפה אינו מבשל ומש"ה לא כתבו בדברי ר"ת אלא עירוי ככ"ר ולא לגמרי ובדברי רשב"ם כתבו ככ"ש לגמרי ותדע דאי רשב"ם ס"ל דאפילו אינו בולע היאך סבין הסוגיה בזבחים דאיתא בהדיא אחד המבשל ואחד שעירה בו ואיתא להדיא בסוגיא דשם דהטעם הוא משום בליעה שבולע הכלי מחטאת ונעשה נותר ולא משום גזירת הכתוב וכו' אלא ודאי אף הרשב"ם מודה דבולע ומה שהתיר לערות על התרנגולים ולא נאמר שבולע אחת מתבירתה משום דס"ל דאינו מפליט ומבליע כאחת כמו שאינו מבשל וכו' והאי מ"מ שכתב הרא"ש נראה בעיני שמהופך הוא ושייך לעיל גבי בלוע בלא בישול כו' לא קא מבעיא ליה דמ"מ ע"י עירוי נבלע תוך הכלי ואוסרו. ועיין שו"ת הרשב"א שכתב כמו שכתבתי ת"ל בענין זה (ועוד נ"ל להגיה דמ"מ על ידי רוב חום נבלע בתוך הכלי ואוסרו וא"צ להופכו עכ"ל רש"ל בשו"ת סימן ס"ב ואני קצרתי ע"כ): (כ) פטור צ"ל פוטר נמי במוגלסין.

קליפה ויקלוף העור והבשר מותר ואם כשעירה עליה רותחין היה ראש התרנגולת למעלה והגולה למטה אינה צריכה קליפה כי הפסק הגולה עדיף מכדי קליפה* :

יז גמ' סבר רב יוסף למימר [דף מב ע"ב] מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשיל ובכלי שני לא בשיל א"ל אביי תני רבי חייא מלח אינו כתבלין [י] דבכלי שני נמי בשיל ופליגא אדרב נחמן דאמר רב נחמן צריכה מילחא בשולא כבשרא דתורא איכא דאמרי סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשיל ובכלי שני לא בשיל א"ל אביי מלח אינו כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשיל והיינו דר"נ דאמר מילחא צריכה בישולא כבשרא דתורא והלכה כלישנא בתרא דמסייע לי' לרב נחמן* ומשמע דבישרא דתורא לא בשלה בכלי ראשון ומותר לתת בשר חי לתוך כלי ראשון שהעבירוהו מעל האור ומיהו אי מליח ישן הוא אפשר דאסור דממהר להתבשל כדאמרי' לעיל (דף לט) ואפי' נמלח מחדש [כ] נהי דבשר אינו מתבשל הלחלוחית והמלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר (כא) ואסור :

יח מתני' אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן* . [ל] ואם נתנוהו מבעוד יום מותר ואין ניאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן : גמ' אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה שאסור לבטל כלי מהיכנו אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר :

יט [דף מג ע"ב] איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה ורב חנינא משמיה דרב אמר (כד) מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו היכא דאיכא ככר או תינוק כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דליכא מר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול ומר סבר לא שמיה טלטול לימא כתנאי אין מצילין את המת מפני הדליקה אמר רבי יהודה בן לקיש אני שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה ה"ד אי דאיכא ככר [או תינוק] מ"ט דת"ק אי דליכא ככר או תינוק מ"ט דרבי יהודה בן לקיש אלא לאו בטלטול מן הצד קמיפלגי . לא דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול וטעמא דר' יהודה מתוך שאדם בהול על מתו [מ] אי לא שרית ליה טלטול דרבנן אתי לידי כיבוי דאורייתא* הא דקאמר דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול ה"נ מ"ל דכ"ע טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ובטלטול גמור פליגי והיכא דליכא ככר או תינוק ואין לו אלא מטה אחת והיינו טעמא דרבי יהודה מתוך שאדם בהול על כו' הלכך נראה דהכי הלכתא דטלטול מן הצד שמיה טלטול וקשה מהא דאמר לקמן בפרק כל הכלים (דף קכג.) הלכתא כרבי אלעזר בן הדאי דאמר טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ונראה דע"כ צריך לחלק בענין טלטול מן הצד דהכא סבר רב דשמיה טלטול ולקמן בפ' תולין (דף קמא.) אמר בי רב לא שמיה טלטול [נ] ובכולה הש"ס משמע דאמרי בי רב היינו רב דבבבא מציעא פרק השואל (דף קב.) ובב"ב פרק בית כור (דף קה:) פריך מרב אדאמרי בי רב ומצריך מילתיה דרב ודאמרי בי רב וע"ק דהיכי מצי רב למיסר להופכו ממטה למטה והתנן לקמן בפ' נוטל (דף קמ"ב:) מעות שעל הכר נוער את הכר והן נופלות. אבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת. ואע"ג דהתם מוקמי' לה בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור לו. ה"נ ע"כ צריך להיות כשוכח כגון שמת בשבת דאי במניח לא הוי שרי שמואל . ועוד קשה דאפי' רבנן דפליגי עליה דר' אליעזר בן הדאי לקמן בפרק כל הכלים (דף קכג.) וסברי דשמיה טלטול מודו דשכה"ג ומת לא חשיב טלטול דהא שרו פגה שהטמינה ברמץ וחררה שהטמינה בגחלים אם מגולה מקצת הלכך נראה דלא דמי טלטול דהכא לשאר טלטול דטלטול דהכא הוי לצורך המת שאסור לטלטלו ולא לצורך המטה ולהכי שמיה טלטול . אבל [ס] כל הני ניעור עיקר צורך טלטול בשביל דבר של היתר [ע] הלכך לא מייתי הכא אלא פלוגתא דר' יהודה בן לקיש ורבנן דפליגי במת ולא מייתי ההוא דר' אליעזר בן הדאי ורבנן . [פ] וכן חילק גם רב אלפס . והקשה על זה ה"ר יונה מהא דתנן לקמן בפרק תולין (דף קמא.) הקש שעל המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו ודייקי מיניה בי רב דטלטול מן הצד ל"ש טלטול והתם לצורך הקש שהוא מוקצה הוא מטלטל . ולא קשה [צ] דהתם אף טלטול אין כאן כמו פגה וחררה ופוגלא שהוא מטלטלן בידו והגבן מטלטלין דבר אסור . אבל בקש אינו מטלטל אלא בגופו כלאחר יד הלכך אע"ג דלקש שהוא מוקצה הוא צריך מדמה ליה לטלטול מן הצד שהוא צורך לדבר המותר . [ק] מתוך פירש"י משמע דר' יהודה בן לקיש מתיר אפי' טלטול גמור . אבל רב אלפס ז"ל כתב אמר רב יהודה ברבי שילא אמר רבי יוחנן הלכה כר' יהודה בן לקיש [במת] מהכא שמעינן דטלטול מן הצד שמיה טלטול ולא שרו ליה רבנן אלא גבי מת דלא ליתי לידי איסור דאורייתא אבל בעלמא משמע דלא שרי ר' יהודה בן לקיש טלטול מן הצד דשמיה טלטול . וכן כתב הרב ר' יונה ז"ל ודקדק מדקאמר הלכה כר' יהודה במת דמשמע דוקא במת התירו טלטול מן הצד אבל בעלמא לא דאי ס"ד דר' יהודה התיר טלטול גמור מפני הדליקה לא הוה ליה למימר אלא הלכה כר' יהודה בן לקיש ותו לא . ולי נראה דכיון דטעמא דר' יהודה מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה אתי לכבויי . [ר] מהאי טעמא נמי שרינן טלטול גמור אם אין לו אלא מטה אחת דגם טלטול גמור איסור דרבנן הוא והחיכן ליה שמא יעשה איסור דאורייתא . וכשאין בהול כגון שמתו מוטל לפניו בחמה התם שרי שמואל דוקא טלטול מן הצד :

כ ואין ניאותין הימנו . תנו רבנן [דף מד ע"א] מותר השמן שבנר ושבקערה אסור* ור' שמעון מתיר :

מתני' מטלטלין נר חדש אבל לא ישן רבי שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת : גמ' ת"ר מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי רבי יהודה ר"מ אומר כל הנרות *מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו באותו שבת . ר' שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת . כבה מותר לטלטלו . ואע"ג דקי"ל כרבי שמעון בהא לית הלכתא כוותיה דגרס בסוף מי שהחשיך [דף קנז.] פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכוליה שבת הלכה כרבי שמעון לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן . וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כוותיה לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו עליו באותה שבת אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו רבי שמעון מודה . דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה . וקי"ל כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כרבינא דמיקל . [ש] הלכך נר שהדליקו עליו באותה שבת [ת] אע"פ שכבה אסור לטלטלו לפי שמוקצה מחמת איסור הוא וכן מותר שמן שבנר ושבקערה שהדליקו ממנו באותה שבת אסור לטלטלו ולהסתפק ממנה באותה שבת* אמר רבי זירא פמוט שהדליקו עליו באותה שבת ד"ה אסור לטלטלו בשבת . לא הדליקו עליו ד"ה מותר לטלטלו בשבת . וכן הלכתא . ומטה שיש עליה מעות אסור לטלטלה אין עליה מעות מותר לטלטלה בין יחדה בין לא יחדה . והוא שלא היו עליה בין השמשות . אבל היו עליה בין השמשות מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא והוה ליה כמוקצה מחמת איסור . [א] הלכך אסור לטלטלה . והא [דף מד ע"ב] דאמר רב מטה שייחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה לא הביא רב אלפס משום דלית הלכתא כהא [ב] דאליבא דר' יהודה אמרה וקי"ל במוקצה כרבי שמעון* ור"ת [פי'] א] דר"ש [מודה] במטה שייחדה והניח עליה מעות דאדם קפיד עלה ומייחד לה מקום . מידי דהוה אסיכי ומזורי דאמר בריש כל הכלים (דף קכג.) הכל מודים כיון דמייחד להו מקום ופר"ת הכל מודים ואפילו ר"ש משום דהוה קשה ליה מהא דאמר לקמן בפרק מפנין

הגה"ה
*ואם נתבשלה בלא מליחה לא סגי בקליפה וכל שהוא מבשל הוא מבליע ושאין מבשל אין מבליע חוץ מכלי חרס דאפי' בכלי שני מבליע ולא [כרשב"ם] דחשיב עירוי ככלי שני . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה
*ומותר ליתן מלח לתוך הקדירה שהעבירה מרותחת כרב נחמן והמחמיר שלא יתן מלח אפי' בקערה כל זמן שהיד סולדת בו תבא עליו ברכה . מהרי"ח :

הגה"ה
* (כב) אפי' בדצריך למקומו דאסור לבטל כלי מהיכנו מיהו אפשר דלרבי שמעון דלאחר שיכבה הנר יהיה השמן מותר דלא חיישינן משום בטול כלי מהיכנו משום שסופו יהיה מותר בו ביום מיהו לא קיי"ל כר"ש בהא . ה"ג : (כג) וא"צ למקומו אלא שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ואפילו לצורך הצלת ביצה מיהו אפי' לצורך הצלה מועטת כי הסיא דפ' משילין מותר . פר"י מהרי"ח : מיהו איסור דמבטל כלי מהיכנו לא התיר ואפילו לצורך מרובה כדמשמע בפרק מי שהחשיך (דף קנד:) דמוקי בשליפי זוטרי משמע דשליפי רברבי דלא אפשר לנער אסור אע"פ שישתברו הזכוכית ומשמע נמי דאם אפשר לנער האיסור שבתוך הכלי לא חשיב בטול כלי מהיכנו ונראה דה"ה אם יש בכלי א דבר היתר דלא אפשר לנערו אם לא יתקלקל דמותר לתת אותו כלי תחת הנר לקבל השמן או נר עצמו שיפול שם דהא יכול לטלטלו לכל הפחות לכשיכבה אגב היתרא כמו כנונא אגב קיטמיה (לקמן דף מז.) מיהו לרבה דאמר הצלה שאינה מצויה לא התירו אפילו לצורך דבר הניטל היה אסור אם אין הצלה מצויה מיהו לצורך מקומו היה מותר כך נ"ל ולפי זה היה מותר להניח כלי תחת נר של שעוה דהא יכול לטלטלו ולנערו כמו אבן שעל פי החבית דאם מונחת בין החביות דמסלקה ואח"כ מנערה ולא דמי לשמן שאין רוצה לנערו ולהפסידו דהוה מבטל כלי וביצה נמי איכא למימר שירא לנער פן תשבר אבל האי נר ודאי ינער קודם שלא יאחז האור בכלי . מהרי"ח :

הגה"ה
*אמר רב הונא עושין מחיצה במת בשביל חי ואין עושין מחיצה במת בשביל מת דאין כלי ניטל לצורך מת ואינו ניטל אלא ע"י העראה כגון באין שני ד בני אדם אצלו זה מביא מלמטה וזה מלמעלה וכו' . ודוקא כסדר הזה אבל לא מיד מטה עמהם ליבב עליהם לא מינכרא מילתא כולי האי וגם אפי' הם להם מלמעל' ולמט' לא יביאו מטה ומחצלת בפעם אחת ודוקא כשפורס תחלה מחצלת ואח"כ זוקף אבל תחלה זוקף ואח"כ פורס אסור דאין עושין אהל עראי לכתחלה בשבת ואית ליה נמי לרב הונא דאסור לבטל כלי מהיכנו . פר"י מהרי"ח:

הגה"ה
*וקערה דומיא דנר זוטרא דאדם מצפה מתי תכבה נרו אבל דומיא דכוס אסור ובהך לא קיי"ל כר"ש כיון דדחיה בידים . מהרי"ח :

הגה"ה
*ודוקא לצורך גופו או לצורך מקומו אבל לצורך לשומרו או מחמה לצל אסור כדפרישית לעיל גבי שופר ואח"כ הדליקו עליו בשבת אפי' לצורך גופו ומקומו אסור . מהרי"ח :

הגה"ה
*אבל לאחר השבת מותר . אבל נר חנוכה אפי' לאחר חנוכה אסור ועושה לו מדורה בפני עצמו ד' עלה עשו בנר חנוכה כי מחמת חיבוב ופירסום הנס אין מצפה כלל מתי יכבה אבל בשל שבת אדם יושב ומצפה מתי יכבה נרו ובשבת מיהא אסור ואפילו תנאי אינו מועיל לו כיון דדחיה בידים אע"ג דסוכה (שאינה) של מצוה מועיל התנאי לקמן [בהגה"ה סימן כא] היינו משום שזמן גדול נעשית קודם יו"ט וזה אין דומה [אלא לסוכה דמצוה] דדחיה בידים מיו"ט זה . מהרי"ח :

הגה"ה
*ואפי' היו עליה כל בין השמשות מותר לטלטלה לאחר שיוסרו המעות ממנה כר"ש ב] ובזמן שהמעות עליה אסור ובמניח מדעת נעשה בסיס ואסור אפי' לצורך מקומה אבל בשוכח מטלטלה בעודן עליה כדאיתא פרק נוטל (דף קמב:) אבל מחמה לצל או שלא תגנב אסור פר"י נ"ל דאסור שלא לצורך גופה ומקומה אפי' אין עליה מעות ולא היו עליה בין השמשות רק שייחדה למעות והניח עליה מעות אפי' בחול כגון שופר והצוצרות דהוה ליה מלאכתו לאיסור . ה"ג . מהרי"ח :

חדושי מהרש"ל ראש התרנגולת למעלה המים מקלחין מן הגולה כו' . כצ"ל : ובלא בטול מחום כלי זה כו' . כגון שעירה רותח שלא נתבשל מחום כלי זה : והלכה כלישנא בתרא כו' . ומ"מ דנהי דלישנא בתרא עיקר לענין מלח מ"מ שמעינן מלישנא קמא דיש דברים שמתבשלים אף בכלי שני ומש"ה צריכין להזהר שלא ליתן פת אפוי אף בכלי שני במקום שהיד סולדת כך כתב הסמ"ג : שהטמינה בתבן וחררה כו' כצ"ל : התם שרי שמואל כו' . אבל הלכה כרב דאסור אם לא ע"י ככר או תנוק : לפי שמוקצה מחמת איסור הוא פי' ודחי בידים הוא . תוס' : הניח עליה מעות . פי' ונטלה ממנו :

הגהות הב"ח א דבר היתר אע"ג דלא אפשר לנערו וכו' או תחת נר עצמו וכו' מיהו לרבה דאמר וכו' דהוה מבטל כלי מהיכנו וביצה נמי וכו' : ב ורב חנינא בר שלמיא משמיה דרב אמר מניח וכו' כי פליגי היכא דליכא : ג דר"י בן לקיש מתוך . ד בני אדם ויושבין אצלו : ה והיינו טעמא דר"י בן לקיש מתוך וכו' : ו אבל כל הני ניעור שעושה עיקר הטלטול בשביל דבר של היתר ל"ש טלטול הלכך לא מייתי כצ"ל והיכא צריך נמחק : ז אבל בעלמא אסור משמע דלא שרי ר"י בן לקיש במת אלא טלטול מן הצד וכו' הלכה כרבי יהודה במת דמשמע דוקא במת התירו . נ"ב [פירוש הא דנקט במת] לאורויי דבעלמא [אפילו טלטול מן הצד] אסור אבל אי ר"י התיר [טלטול גמור] לא איצטריך במת לאורויי דבעלמא אסור טלטול גמור דהא פשיטא מדאיצטריך במת לאורויי דמצילין מפני הדליקה טלטול גמור אבל במת המוטל בחמה לא שרינן אלא טלטול [מן הצד וכ"ש בעלמא] : ח התם לא שרי אלא דוקא טלטול מן הצד : ט הלכה כדברי המיקל הלכך וכו' : י ושבקערה שהדליקו בה באותו שבת אסור לטלטלו ולהסתפק : כ דלית הלכתא כהא כרב דאליבא דר"י כו' מידי דהוה אסיכי וזירי ומזורי דאמר בריש כל הכלים הכל מודים כיון דקפיד עלייהו דמייחד להו מקום כו' :

הגהות הגר"א א] (ור"ת פסק כר"ש במטה וכ"ה בדפו"י) כר"ש צ"ל כרב : ב] כר"ש צ"ל כר"ש :

תפארת שמואל

מבואר יפה בתוספות בזבחים (דף צ"ה:) ועיין בברכת הזבח מה שכתבתי שם : (כא) ואסור . שמעתי בשם גדול א' דמלח שלנו דמתקנין אותו על ידי בישול אין לחוש כדתניא כל שבא בחמין לפני שבת וכו' ומ"מ המחמיר תע"ב : (כב) אפילו בדצריך למקומו . פירוש אע"פ שצריך למקומו אפ"ה לא מהני כלל להיות מטולטלה כדי ליתן תחת הנר או תחת התרנגולת וק"ל : (כג) וא"צ למקומו . ובס"א ואם צריך למקומו אלא שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל לצורך הצלה מרובה שרי כי הסיא דפרק משילין מותר כצ"ל : (כד) מניח עליו ככר וכו' . פירוש היינו דוקא מת ערום אבל מת בכסותו מטלטלין אותו אגב כסותו מרדכי פ' כירה בשם הר"ר אביגדור . (ובאלפסי כתוב בהגה"ה וז"ל כתב רבינו ל"ע שמא מת בכסותו הוא

קרבן נתנאל

עירוי : [י] דבכלי שני נמי בשיל . אבל מלח שלנו דמתקנין אותו על ידי בישול יש אומרים שאין לחוש כדתני' כל שבא בחמין מלפני שבת שורין אותו כו' . מרדכי . [כ] נהי דבשר אינו מתבשל הלחלוחית והמלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר . יש לדקדק אפילו אין בו מלח כלל יש איסור לענין שבת בשביל לחלוחית לחוד שעליו . וצ"ל דנקיט רבינו מלח היינו לכלול בזה עוד איסור בלא בישול שבת אלא אפילו בחול משום הדם וכ"כ רמ"א בהגה"ה סימן ש"ח : [ל] ואם נתנוהו מבעו"י מותר . הלשון דחוק דהל"ל מבעו"י נותנין . תוספות . ול"נ דהתנא אתא לאשמעינן הך התירא כמ"ש מהרי"ל סימן ל"ג דישים הכלי מבעו"י תחת השולחן ובשבת אחר האכילה יסיר השלחן והכלי עומד מעצמו תחת הנר . אע"ג דהוי גרם ביטול כלי מהיכנו . ועיין מ"א סימן רס"ה ס"ק א' : [מ] אי לא שרית ליה . דף מ"ד : [נ] ה"ג ובכולה הש"ס משמע דאמרי בי רב היינו רב . דבכמה מקומות פריך מדרב אדאמרי בי רב . ובב"מ פרק השואל דף ק"ב ובב"ב פ' בית כור דף ק"ה מצריך מלתא דרב אדאמרי בי רב כן לשון תוספות : [ס] ה"ג כל הני ניעור עיקר צורך טלטול : [ע] ה"ג הלכך לא מייתי הכא אלא פלוגתא דר"י בן לקיש ורבנן : [פ] ה"ג וכן חילק רב אלפס : [צ] דהתם אף טלטול מן הצד אין כאן . כן נראה לגרוס : [ק] מתוך פירש רש"י משמע דר"י בן לקיש . אולי היה לרבינו גי' אחרת ברש"י כי לא נשמע שום משמעות מפירש"י שלפנינו : [ר] מהאי טעמא נמי שרינן טלטול גמור . והא דלא קאמר סתם הלכה כר"י בן לקיש ותו לא . דאיצטריך למעוטי הצלת ממון שאין מתירין גבילה טלטול בדבר שאינו ראוי כלל . דלא תימא כי היכי דאמרינן גבי מת דאי לא שרית ליה אתו לכבויי ה"נ נימא גבי הצלת ממון קמ"ל במת דוקא ולא בממון . ר"ן : [ש] הלכך נר שהדליקו עליו באותו שבת אע"פ שכבה אסור לטלטלו לפי שמוקצה מחמת איסור הוא . הלשון הלכך משונה הוא . דהא אי קיי"ל כרב אחא שאוסר מוקצה מחמת מיאוס כ"ש שאוסר מוקצה מחמת איסור כמ"ש תוספות בפ"ק דף י"ט ד"ה הני כרבי דזוזי ואין לומר דקאי אעיקרא דמלתא דאי לאו דקיי"ל כרבינא עכ"פ לא הוי אסרינן מוקצה מחמת איסור . הא הלכתא כוותיה דרב באיסורא דפסק כרבי יהודה . ואי משום דקיי"ל כר"י נגד רב ורבי יוחנן פסק כר"ש שלהי מי שהחשיך . ע"כ נ"ל דהא דפסק כר"ש היינו בשאר מוקצה ולא במוקצה מחמת איסור כמ"ש הרשב"א בחידושיו דאל"כ תקשי לך דר"י אדר"י דהא בדף מ"ה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה . וי"ל משום דריב"ל אמר הלכה כר"ש דאינו אוסר חוץ מן הנר הדולק . וקיי"ל כריב"ל נגד ר"י וכ"ש נגד רב . מ"ה כתב הרי"ף הלכך דקיי"ל זה הכלל כרבינא שהוא בתרא ועיין בתוספות דף מ"ה ד"ה אין לנו : [ת] אע"פ שכבה אסור לטלטלו לפי שמוקצה מחמת איסור הוא . ובזה שגה ברואה א"ה הרב בעל ט"ז בסימן רע"ט ס"ק א' . שכתב בשם רבינו בפ"ק דחולין סימן כ' ואנן קיי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה אלא בנר שהדליקו בו בשבת . שכתב שם שהוא ט"ס וצ"ל הדולק בשבת . דאל"כ קשה דברי רבינו אהדדי . ועוד הלשון שם מוכיח כיון דדחי בידים . ואי בנר הדולק איירי הטעם משום שמא יכבה או בסיס לדבר האסור כמבואר בסוף פרק זה . ועוד שהביא ראיה מדברי רי"ף שלהי שבת . ושם ברי"ף פסק להדיא כר"י במוקצה מחמת איסור . כמו כן הכא במתניתין . אבל האמת שט"ס הוא שהיה בר"ת דל"ל . היינו דלית לן מוקצה אלא בנר שהדליקו עליו בשבת וטעה המדפיס וכתב דלית ליה : [א] הלכך אסור לטלטלה . ע"כ לשון הרי"ף : [ב] דאליבא דרבי יהודה אמרה וקיי"ל במוקצה כר"ש . וקשה והא בפרק מפנין דף קכ"ח קאמר דרב במוקצה לטלטל כר"ש ס"ל . ואין לומר לדבר שעומד לאכילה הוא דשרי לטלטל משום דדי לו שאסור באכילה אבל בדבר שאין עומד לאכילה ס"ל כר"י : דכל זה תירץ הרשב"א בחידושיו לגירסת רש"י שגורס בשר תפל . אבל לגי' הרי"ף שגורס בשר תפוח שאינו ראוי לאכילה קשה . ועל ר"ת אמרם נמי בשר תפוח לק"מ . דאזל לשיטתו דמטה שיחדה והניח עליה מעות מייחד לה מקום ובהא אפילו ר"ש מודה כסיכי וזירי ומזורי . אבל על הרי"ף שכתב דרב אליבא דר"י אזיל קשה . וי"ל

כיון

(דף קכח.) דרב סבר כר' שמעון במוקצה דטלטול . הלכך צריך לומר דהך דמטה [ג] ר"ש מודה בה*:

כא [דף מה ע"א] **והלכתא** מניחין נר ע"ג דקל מע"ש ואין מניחין נר על גבי דקל מערב יום טוב . [ד] מ"ט משום* דשבת בדיל מיניה ולא אתי לאשתמושי במחובר . ביו"ט דלא בדיל מיניה אתי לאשתמושי במחובר • בעא מיניה ר"ל מר' יוחנן חטים שזרען בקרקע ובצים שתחת התרנגולת מהו כי לית ליה לר"ש היכא דלא דחיה בידים אבל היכא דדחיה בידים אית ליה או דילמא לא שנא . אמר ליה אין מוקצה לר' שמעון (כה) אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו . אמר רב יהודה אמר שמואל אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצימוקים בלבד* . ירושלמי מ"ש הני [ה] הואיל ומסריחות בינתים . בעא מיניה ר"ש ב"ר מרבי [דף מה ע"ב] פצעילי תמרה לר"ש מהו פי' תמרים שנלקטים קודם זמנן וטומנין אותן בחותלות תמרה והן מתבשלות מאליהן . א"ל אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצימוקין בלבד [ו] דלא הוו ראויין ודחינהו בידים . בעא מיניה ההוא סבא מר' יוחנן קינה של תרנגולים מהו לטלטלה בשבת אמר ליה כלום עשוי אלא לתרנגולים . ואוקימנא [ז] דאית ביה אפרוח מת* ואפילו לנער אסור דכיון דאינו עשוי אלא לתרנגולת הוה ליה כמניח :

הגה"ה

*מוכני של שידה דהיינו אופן כדפרש"י דף אחד שהשידה מונחת עליו בזמן שנשמטת הוה כלי בפני עצמה אין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות אבל אם אינה נשמטת הוה ליה כוליה חד כלי ומותר לגוררה כיון שאינה מונחת על עיקר הכלי . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה

*ובהא לא קיי"ל כר"ש ומיהו בשעת הדחק כגון לטלטל שרגא מפני חברי יש לסמוך על ר"ש ובמוקצה למצותו כגון סוכת החג בחג מודה ר' שמעון דאסור כל שבעה אפי' נפלה אפי' בחול המועד ואפי' נויי סוכה ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו כגון דאמר איני בודל מהם כל בין השמשות עיין במסכת סוכה אבל בסוכה דעלמא מותר היכא דלא סתר אוהלא . פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*וכל דכוותיה כגון בהמות מדבריות דלא אתו ליישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים והרבה דברים כיוצא בזה אבל שאר פירי אע"ג דעלו לגג ליבשן כעין גרוגרות שרו . מהרי"ח :

הגה"ה

*אפרוח חי אומר ה"ר פורת דמותר לטלטלו דחזי לשחק בו את התינוק כשיבעק ואין נראה לר"י דא"כ כל אבנים ועצים יפים יהא מותרים לטלטל מהאי טעמא וכן קשיא קושיות טובא ואסור . ביצה שיש בה אפרוח הוי כגרוגרות וצמוקים פר"י מאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד . צ"ע אם ביצה שנולדה ביו"ט אם מותר לטלטלה לר' שמעון דשמא משום גזירת משקין שזבו לא אסר ר' שמעון אלא באכילה דוקא . פר"י מהרי"ח :

כב א"ד אחא בר חנינא אמר °רבא בר אסי הורה ריש לקיש בצידן מנורה הניטלת בידו אחת מותר לטלטלה בשבת . בשתי ידים אסור לטלטלה . ר' יוחנן אמר אנו אין לנו אלא בנר כר"ש אבל מנורה [ח] בין ניטלת בידו אחת בין ניטלת בשתי ידים אסור לטלטלה . [דף מו ע"א] ומסיק דבשל חוליות עסקינן דחיישינן שמא תתפרק ויחזירנה . אי הכי מ"ט דרים לקיש דשרי . מאי חוליות כעין חוליות דאית בה חדקי פי' חריצים סביב ודומה לשל פרקים . הלכך [דחוליות] בין גדולה בין קטנה אסורה . גדולה נמי דאית בה חדקי אסורה גזירה אטו גדולה דחוליות . כי פליגי בקטנה דאית בה חדקי מ"ס לא גזרינן ומ"ס גזרינן . ומ"ט סבר לא גזרינן לפי שאין דרכה של קטנה לעשות של חוליות : אמר רב יהודה שרגא דמשחא שרי לטלטולה . דנפטא אסור . ואפי' לרבי שמעון ואפי' של מתכת . לפי שאינו ראוי לעשות בו שום תשמיש אלא הדלקה מפני ריח הנפט . וגריעה מנר ישן של חרס דאע"ג דמאיס ראוי לתת בו שמן לסוך . רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו דנפטא נמי שרי הואיל ותורת כלי עליו וראוי לכסויי ביה מנא . ונראה דהלכה כרבה ורב יוסף כיון דרבא מהדר לפרושי טעמייהו [דף מו ע"א] אמר רבה כי הוינן בי רב נחמן הוו מטלטלין* כנונא אגב קיטמיה* אע"ג דאיכא עליה שברי עצים . משום דהוי בסיס לאפר שמותר לטלטלו לכסות בו רוק או צואה וגם לשברי עצים שאסור לטלטלם • וכיון דהוא בסיס לשניהם מטלטלין אותו עמהם :

הגה"ה

*משום דהם כלי עליה אבל גרוגרות שבתאר אין שם כלי עלייהו אע"ג דחזי לכסויי ביה מנא אסור . מהרי"ח :

הגה"ה

*אבל אי לאו קיטמא אסור לטלטל כנונא כיון דאיכא שברי עצים ואי אפשר לנער אבל דבר מוקצה דאפשר לנער מותר [לנערו] אגב הכלי לבדו פר"י ובלבד דלא הוי בסיס . מהרי"ח :

כג **תנא** מלבנות המטה ולוחין של סקיבים לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור [דף מו ע"ב] ולא יתקע ואם תקע חייב חטאת . רשב"ג אומר אם היה רפוי מותר* :

הגה"ה

*לפי מה שמפרש בריש במה טומנין צ"ל דוקא בדבר שאין דרכו לתקוע מותר אם היה רפוי . ס"ג. מהרי"ח:

בי רב חמא הוה ליה מטה גללניתא והוה מהדרו ביומא טבא . פי' מטה של פרקים . אמר ליה ההוא מרבנן מאי דעתיך בנין מן הצד הוא . נהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא דרבנן מיהא איכא . אמר ליה אנא כרשב"ג סבירא לי דאמר אם היה רפוי מותר . וכן הלכתא : **כד** **מתני'** נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה : **גמ'** והא קמבטל כלי מהיכנו . אמר רב הונא בריה דרב יהושע ניצוצות אין בהם ממש ושרי לטלטלו וליכא משום מבטל כלי מהיכנו . ולא יתן לתוכו מים תניא נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת ואין צ"ל בע"ש. ולא יתן לתוכו מים בע"ש* [ט] מפני שהוא מכבה ואין צריך לומר בשבת מפני שהוא מקרב כבויו. °ומה שנותנים מים בנרות של זכוכית שקורין לנפד"ש אין בזה משום מקרב כבויו. ואפי' לרבי יוסי דאסר גרם כבוי הכא אין כאן גרם כבוי כלל דאפילו לא יתן לתוכו מים כשיכלה השמן תכבה הפתילה ואין נתינת מים ממהרים הכבוי. וא"ת אפילו בלא נתינת מים יהא אסור לפי שהניצוצות נופלות לתוך השמן וכבות. דמ"ש מכלי של מים דאסור ליתן תחת הנר ואפי' מע"ש. [י] ויש לומר דלא דמי דהתם הוא דגזרינן שמא יתן מים בכלי שתחת הנר בשעת נפילת הניצוצות. אבל הכא לא גזרינן שמא יתן לתוכו שמן דהנותן שמן בנר חייב משום מבעיר : **הדרן עלך כירה**

הגה"ה

*שמא יעשה כן בשבת ולפעמים יעלו המים כנגד הניצוצות ויכבה ואע"פ דאותו כבוי לא הוי מלאכה [שצריכה לגופה] מ"מ החמירו בו חכמים אע"ג דהוי גזירה לגזירה ולא דמי לפורסים מצודות וכל הנהו דפ"ק דודאי לא אתי למעבד בשבת מיהו מותר ליתן אדם מים בזכוכית תחת השמן שאין מתכוין לכבוי כלל אלא להגביה את השמן ולא שייך למיגזר ביה כלל . פר"י מהרי"ת :

פרק רביעי

א **במה** טומנין ובמה אין טומנין °אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבשין . ולא בתבן ולא בזגין ולא במוכין ולא בעשבין בזמן שהן לחין אבל טומנין בהן כשהן יבשין . וטומנין בכסות ובפירות [א] ובכנפי יונה °ובנעורת של פשתן ובנעורת של חרשים ר' יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה . °פי' ה"ר יוסף בשם רשב"ם ז"ל דכולה פירקין איירי כשלא הגיע למאכל בן דרוסאי דאם הגיע למאכל בן דרוסאי מותר להטמינו בדבר המוסיף הבל . כדאמר [ב] בפירקין דלעיל דמותר לשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה . וה"ה נמי (א) שמותר לטומנו בדבר המוסיף הבל . ולא נהירא דהתם קדרות בין השמשות מבושלות הן ומתני' איירי בשהם קדרות . ועוד דמתניתין דכירה מתוקמא דבשיל כמאכל בן דרוסאי בין אי להשהות תנן בין אי להחזיר תנן ומסתמא פירקין נמי איירי בהכי . ור"ת ז"ל היה אומר אע"ג דשרינן בשהייה דבשיל כמאכל בן דרוסאי בהטמנה אסירנא* והיה נותן טעם לדבר דהתם משהה קדירה על גבי כירה בלא הטמנה [ג] לצורך אכילת לילה הוא משהה כיון שמניחה מגולה וחתויי כל דהו אינו מועיל לה כיון שהיא מגולה ושליט בה אוירא . וגם אין צריך כל כך חתוי לצורך אכילת הערב . אבל סתם הטמנה היא לצורך מחר וצריך חתוי שלא יתקרר ומעט חתוי מהני להחזיק החום כיון שהוא טמון הלכך אפילו מבושל כמאכל בן דרוסאי אסרו להטמין בדבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ ויחתה : **גמ'** [ד] איבעיא להו גפת של זיתים תנן אבל בשל שומשמין שפיר דמי או דילמא בשל שומשמין תנן וכ"ש של זיתים דלא. ת"ש דאמר °רבי זירא משום דבי ר' ינאי קופה שטמן בה אסור להניחה ע"ג גפת של זיתים ש"מ של זיתים תנן . לעולם אימא לך לענין הטמנה אפילו דשומשמין נמי אסור . לענין [דף מח ע"א] אסוקי הבלא דזיתים מסקא הבלא דשומשמין לא מסקי הבלא :

הגה"ה

*בין בחייתא בין במבושלת כל צורכה וכ"ש כבשיל ולא בשיל והנניה דשרי כמאכל בן דרוסאי היינו להשהות דווקא ובתנור נמי שרינן לעיל בין חייתא בין בשיל דגם זה אינו קרוי אלא השהאה בעלמא כיון דאינן נדבקין דופני התנור בקדירה . אבל דבר שרגילין להדביק סביב הקדירה דומיא דרמץ גזרו ביה שלא יטמין ברמץ . פר"י מהרי"ת :

ב °**יש** מקומות שבמקום שמסיקין האור ובשלו הקדרות כל היום לעת ערב מסלקין את האש וגורפין הרמץ ונותנין הקדירה לצורך מחר ומכסין אותה באפר גוף . ויש לתמוה על מנהגם דאסירנא הכא לתת קופה שטמן על גפת של זיתים דמסקי הבלא ואין לך מוסיף הבל יותר מן המקום שבשלו שם כל היום . ויש לתת טעם למנהגם דשאני התם שנתנו °הקדירה לקופה לשם הטמנה וגם ראוי להטמין בתוך גפת של זיתים הלכך איכא למיחש דילמא אתי למימר מה לי ליתן גפת תחת הקדרה מה לי להטמין בתוכו . אבל במקום שבשלו שם הקדירה כל היום [ה] תחלת נתינת הקדירה שם לא היתה לשם הטמנה וגם אין ראוי להטמין בתוך הקרקע הלכך ליכא למיחש . אבל זה ק"ק [על] מנהגם שגורפין ומסלקין את הקדירה ואין מדקדקים היכן מניחין אותה ולחד לישנא דרב חזקיה משמיה דאביי דייקינן מינה לעיל פ' כירה (דף לח:) דאם הניח על גבי קרקע אע"פ שדעתו להחזיר אסור (ג) ואפילו בע"ש נמי אסור להחזיר [ו] כדפרישית לעיל . ושמא כאידך לישנא סבירא להו °דשרי הניח על גבי קרקע אם דעתו להחזיר . ועודן בידו אפי'

חדושי מהרש"ל בהג"ה ד"ה וכל דכוותיה כגון בהמות וכו' . פי' דקאי על גרוגרות וצימוקים : דלא הוו ראויין ודחינהו בידים . פי' דאיכא תרתי לריעותא שאינן ראויין וגם דחינהו בידים כן פירש"י : בהג"ה ד"ה משום דהם כלי עליה . פי' דקאי על רבה ורב יוסף דשרו מנורה דנפט : בהג"ה ד"ה שמא יעשו כו' דאותו כבוי לא הוי מלאכה . פירוש לר"ש דסבר כל מכבה פטור חוץ מעושה פחם כו' . תוס' : אפילו מבושל כמב"ד אסרו כו' . וה"ה מבושל כל צרכו :

הגהות הב"ח א שאינה מונחת ע"ג שידה שהיא עיקר הכלי : ב אין טומנין לא בגפת וכו' ולא בסיד ולא בחרסית ולא בחול : ג ובנעורת של פשתן דקה ובנסורת של חרשים : ד ר' זירא משום תד דבי ר' ינאי וט' נמי אסור אבל לענין כו': ה הקדירה מתחלה לקופה : ו דשרי להניח על גבי קרקע אם דעתו להחזיר ובעודן בידו :

קרבן נתנאל

כיון דיחדה למעות והניח עליה מעות מקצה ליה לגמרי ממלאכת היתר ואסור לר"י לצורך גופו ומקומו ועיין בדף ל"ו ד"ה הא ר"י ובשמעתין ד"ה מטה שיחדה : [ג] ר"ש מודה בה . ואסור אפילו לצורך גופו ומקומו . מ"ש בהג"ה שמותר לצורך גופו ומקומו ביחדה להניח עליה מעות . היינו לדעת הרי"ף . אבל לדעת ר"ת דמדמה לסיכי זיירי ומזורי . והתם אפילו לצורך גופו ומקומו אסור וכן כתב מגן אברהם סימן ש"י ס"ק ה' עיין שם : [ד] **מאי** טעמא דשבת בדיל מיניה . דהא נר שהדליקו בו בשבת קיי"ל כרבי יהודה שאסור לטלטלה אפילו לאחר שכבה . וכן פסק רבינו בפרק מי שהחשיך סימן ה' . וכ"פ בטור סימן ש"י . וכתב שם הב"ח ס"ק ב' . וז"ל ואיכא להקשות דכאן פסק רבינו דנר שהדליקו בו באותו שבת אסור אפי' לאחר שכבה דדחיה בידים . ובחיטין שזרען ולא השריגו דדחייה נמי בידים פסק דמותר לטלטלן (וכ"פ רבינו כאן) והתוספות דף מ"ה בהך בעי' דחיטין שזרען כו' כיון דדחי בידים וז"ל אע"ג דנר שכבה שרי ר"ש אע"ג דדחי בידים התם שאני כיון שכבר פסק דחוי שלה אבל הכא לעולם הן דחוין כל זמן שמונחין לשם עכ"ל . אלמא דנר שכבה שרי טפי מחיטין שזרען . וכן ראיתי במהרש"ל שכתב דנראה לו דלמאי דקיי"ל בנר שכבה דלא כר"ש כ"ש בחיטין שזרען שאסור לדידן ותלמודא דאסיק דחיטין שזרען לית בהו מוקצה לר"ש אליבא דר"ש קאמר דאסיקנא דלית ליה לר"ש מוקצה אלא בגרוגרות וצימוקין . אבל אנן לא שרינן לא נר שכבה ולא חיטין שזרען ותרווייהו אסורין דדחיה להו בידים ע"ש . ותמיהני על שני גדולי הדור . דנר שכבה . וחיטין שזרען בקרקע אינם בנושא אחד . דנר שכבה אסור דבין השמשות דחיה בידים ומוקצה מחמת איסור וכיון דאיתקלי בין השמשות איתקלי לכולי יומא דבהך מוקצה קיי"ל כרבי יהודה כמ"ש רש"י ותוספות עיין הכל בפנים ובדחיה בידים בהא קיי"ל כר"ש דלא הוי מוקצה מש"ה חיטין שזרען לא הוי מוקצה ולדעת בעל האבעיא דלר"ש חטין דדחיה בידים הוי מוקצה . נר שכבה שרי לר"ש כיון דפסק דיחוי שלה . אע"ג דבין השמשות הוי מוקצה למצותו ודחיה בידים . לא סבר ליה לר"ש מיגו דאיתקלי לבה"ש איתקלי לכולי יומא . אבל לדידן דקיי"ל כרבי יהודה בנר שכבה מגו דאיתקלי וודאי נר שכבה מסתבר יותר לאסור מבחיטין שזרען דלא הוי מוקצה אע"ג דדחיה בידים וזה פשוט . וזה שכתב הטור טעמא דנר שכבה משום דדחיה בידים . ולא סגיא בטעם דמוקצה מחמת איסור הוא . דאל"כ הקשי לך הא דקיי"ל כר"ש במחתכין נבילה לפני הכלבים . הא מוקצה מחמת איסור הוא . ולקוחים דברי הטור מתוספות סוף כירה דף מ"ה ד"ה אין לנו . ושלהי מכילתין דף קנ"ז ד"ה לבר ממוקצה ע"ש : [ה] **הואיל** ומסריחות בנתיים . וכיון שיודע שיסריחו וודאי הסיח דעתו מהם ועוד דדחיה בידים . לשון הטור ועיין בסמוך דצריכי לתרי טעמי : [ו] **דלא** הוי ראויין ודחינהו בידים דחיה בידים לחוד לא הוי מוקצה דחיטין שזרען בקרקע מותרין הם . ואין ראויין לחוד לא הוי מוקצה דהא פצעילי נמי מסיח דעתו כיון דלא נתבשלו אינן ראויין להכי בעינן תרתי טעמא : [ז] **דאית** בי' אפרוח מת כו' הוי ליה כמניח אבל אפרוח חי לא הוי כמניח . דבידו להפריחו כדאמרינן לעיל דף מ"ג בתוספות ד"ה בעודן עליו ע"ש וכ"כ מהרש"א : [ח] **בין** ניטלת בידו אחת כו' אסור לטלטלה . וכן הלכתא כרבי יוחנן . ואע"ג דקיי"ל אין בנין וסתירה בכלים . ה"מ בנין כל דהוא . אבל הכא כשיתפרק יהדקנה בחוזק חשיב ליה בנין גמור . אבל הרי"ף השמיט כל הסוגיא דס"ל דהך פלוגתא אזלא למ"ד יש בנין וסתירה בכלים . וכיון דאנן קיימא לן אין בנין וסתירה בכלים . אפילו של פרקים שרי : [ט] **מפני** שהוא מכבה וא"צ"ל בשבת . ע"כ לשון הברייתא . ומה שמסיים ואז"ל מפני שהוא מקרב כיבויו . פירוש הברייתא דקתני מפני שהוא מכבה . ר"ל שחיישינן שאם יעשה בע"ש שמא יעשה כן בשבת ויכבה . כגון שיגביה הכלי עם המים בשעת נפילת הניצוצות . ואין צ"ל בשבת . ואע"ג דכבוי הוי מלאכה שא"צ לגופה . תירצו בתוספות מ"מ החמירו בו חכמים אע"ג דהוי גזירה לגזירה . ועיין מ"ש בפ' כל כתבי סימן ח' : [י] וי"ל דלא דמי כו' . לשון הר"ר פורת שיתחיל ליתן המים קודם נפילת הניצוצות וקודם גמר הנתינה יפלו ומכבה בידים. ועי' בפ' כל כתבי סי' ז' מה שרמינן דידי' אדידי' ול"ע: **הדרן עלך פרק כירה**

פרק רביעי [א] **ה"ג** ובכנפי יונה ונסורת ובנעורת של חרשים ובנעורת של פשתן דקה : [ב] **בפירקין** דלעיל . עיין פרק כירה ס"ס א' : [ג] **ה"ג** לצורך אכילת לילה הוא משהה כיון שהניחה מגולה ואין צריך כל כך חיתוי לצורך אכילת הערב וחיתוי כל דהוא אינו מועיל לה כיון שהיא מגולה ושליט בה אוירא אבל סתם הטמנה כו' . וכ"ה בר"ן ורשב"א : [ד] **איבעיא** להו גפת של זיתים תנן אבל דשומשמין שפיר דמי . נראה שלא היה מסופק בטעם של גפת דא"כ ה"ל למפשט דשומשמין תנן מדלא תני בסיפא דטומנין בגפת של שומשמין כי היכי דלא נטעי דהא דקתני ברישא אין טומנין בגפת בכל פסולת של בית הבד . אלא שהיה מסופק בגירסא גפת של זיתים תנן בפירוש במתניתין : [ה] **תחלת** נתינת הקדירה שם לא היתה לשם הטמנה . ומה שמכסין עתה באפר לונן חזרה מקרי ולא תחילת הטמנה היא . משא"כ בקופה תחילת הטמנה היא [ו] **כדפרישית** לעיל . ס"א . ותימה הא דמסיק להדיא לעיל הא דר' חדא והא דחזקי' משמי' דאביי אדרב ששת דאמר מחזירין אף בשבת קאי אבל מבע"י מחזירין בכל ענין . וצריך לומר הא דאמר אדרב ששת קאי דאמר מחזירין אף בשבת והיינו בין בשבת בין סמוך לשבת שיעור אם הקדירה היתה קרה לא היתה מתחממת קודם חשיכה . אבל מבע"י היינו קודם לזמן הזה מחזירין בכל ענין . אבל קשה מ"מ הא לא אסרינן להחזיר בע"ש כ"א בכירה שאינה גרופה וקטומה דבגרוף וקטום מתיר ב"ה להחזיר אפ"לו בשבת ואם כן

תפארת שמואל

בסל) : (כה) **אלא** שמן שבנר . אבל אנו דלא קיי"ל כר"ש במוקצה מחמת איסור היכא דדחיה בידים כגון נר שהדליק כ"ש הכא שדחוי ועומד וגרוע יותר כמו שפירשו התוספות וק"ל ותמה אני על סטור שכתב דין זה דברי הכרי"ף נמי לא הזכירו :

(א) **שמותר** להטמינו אפילו בדבר המוסיף הבל כצ"ל : (ג) **ואפילו** בע"ש נמי אסור להחזיר כדפרישית לעיל . פירוש אף שהרא"ש כתב לעיל להדיא דהא דבעי בעודן בידו כו' קאי אשבת אבל מבע"י מחזירין בכל ענין מ"מ נ"ל דה"ק מאחר בהניח על קרקע וקרוי חזרה חדשה שהרי אסורה היא בשבת א"כ ממילא אף מבע"י אסור דהא לא גזרינן בחזרה [אלא] על גבה ולא בתוכה והכא כתוכה דמי ודו"ק:

אין דעתו להחזיר דבשל סופרים הלך אחר המיקל. ור"ח פירש משום חומרא דשבת חשיבא כשל תורה ואזלינן לחומרא [ו] וי"ל דלא אסרינן חזרה מבעוד יום אלא היכא דנטלה מעל גבי כירה שעתיד להשהות עליה ולהחזירה עליה משום שהייה. שאם אתה מתיר להחזירה מבעוד יום אתי להחזירה משחשיכה. [ח] אבל אם החזירה לשם הטמנה לא אסרינן. ויש מקומות הרבה שנהגו לעשות חפירה גדולה אצל מקום האש מרוצפת בלבנים סביב ומחממין אותה וגורפין אותה ומטמינין בה הקדירה ומכסין אותה ומביאין ראיה להתיר מנהגם מהא דאמר בפ"ק (דף יח:) דקדרא חייתא ובשיל שפיר דמי ליתן לתוך התנור. ולא דמי כולי האי דהתם הוא בתורת שהייה והכא הוא בתורת הטמנה. ובדבר המוסיף הבל יש לחלק דהא דהכרי הטמנה בדבר המוסיף הבל היינו משום גזירה שמא יטמין ברמץ והייט דווקא כעין הטמנה ברמץ שהרמץ מגיע לקדירה סביב. אבל בתנור וכן בחפירה א ש אויר הרבה בין הדפנות לקדירה לא דמי' להטמנה ואין להחמיר בה יותר משהה על גבי כירה. ורשב"ם היה מתיר לתת פירות סביב הקדירה אע"פ שאי אפשר להם לצלות קודם חשיכה. דקי"ל כחנניא דכל שהוא כמאכל בן דרוסאי וכו' ופירות כיון דנאכלים חיין חשיבי עפי ממאכל בן דרוסאי ויותר הם טובים בלא בשול כלל ממאכל בן דרוסאי עד שיתבשל. ולא דמי לבצל וביצה דאסרינן לעיל [דף יט:] אלא כדי שיצלו מבעוד יום. דביצה אין דרך לגומעה. ובצל אף על פי שאוכלין אותו חי לפעמים אין טוב לאוכלו חי כמו התפוחים וכשנותן פירות סביב הקדירה יזהר שלא יחזיר הכיסוי אם נטלו משחשיכה ולא יוסיף (ג) עליו עוד עד שיצלו משום דממהר לגרום בשולו בשבת: ג רבה ור' זירא איקלעו לבי ריש גלותא חזו להההוא עבדא דאנח כוזא דמיא אפומא דקומקומא. נזהיה רבה. אמר ליה רבי זירא מ"ש ממיחם על גבי מיחם אמר ליה התם אוקומי קא מוקים הכא אולודי מוליד. ורבי זירא הוה בעי למישרי משום שלא נהגו שם אלא להפשיר כדתניא לעיל (דף מ:) נותן אדם קיתון של מים כנגד המדורה לא בשביל שיחומו אלא בשביל שתפיג צינתן. ורבה אסר ליה משום דלא שרינן לעיל אלא ברחוק מן המדורה כדפרישי' לעיל [בפרק כירה סימן י'] אבל הכא שהיו ראוין להתבשל אפילו לפשר אסור: ד הדר חזייה דפרים סודרא אפומא דכובא ואנח נטלא עלויה. נזהיה רבה. אמר ליה ר' זירא אמאי. אמר ליה השתא חזית. לסוף חזייה דקא עצר ליה. אמר ליה ומ"ש מפרונקא. אמר ליה התם לא קפיד עילויה הכא קפיד עילויה. בעא מיניה רב אחא בר מהגא מאביי מוכין שטמן בהן מהו לטלטלן בשבת. אמר ליה אביי וכי מפני שאין לזה קופה של תבן עומד ומפקיר קופה של מוכין:

הגה"ה
*מוכין אינם [ראויין] אלא לעשות מהן לבדין ומוקצין הן למלאכה אע"פ שטמן בהן מע"ש אסור לטלטלן בשבת דסתמא דמילתא לא מייחד להו ומפקיר להו לכך לעולם שדמיהן יקרים. מהרי"ח:

ה רב חסדא שרי לאהדורי אודרא לבי סדיא בשבתא. איתיביה רב חנן לרב חסדא מתירין בית הצואר בשבת אבל לא פותחין ואין נותנין המוכין לתוך הכר או לתוך הכסת ביום טוב ואין צריך לומר בשבת. לא קשיא הא בחדתי והא בעתיקי. תניא נמי הכי אין נותנין המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב ואין צריך לומר בשבת. נשרו מחזירין אותן בשבת ואין צ"ל ביום טוב לולאות של מלבושים שעל הכתף אם יצאו יש מתירים להחזירן בשבת אם הנקב רחב ויכול להחזירן בקל כיון [א]דנתקו. ונראה (ד) דאסור להחזירן שרגילין לקושרן והוא קשר של קיימא כדאמר לקמן ברים כל הכלים [דף קכב:] דאסור להחזיר פתח של שידה תיבה או מגדל גזירה שמא יתקע. אמר רב יהודה אמר רב הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת. מתקיף לה רב כהנא [דף מח ע"ב] מה בין זה (ה) למגופת חבית. אמר ליה זה חבור וזה אינו חבור: [דף מט ע"א] בזמן שהן לחין

הגה"ה
*והלולאות שנתקו משרבול מותר להחזיר כיון דכבר היו בו ובלבד שיתנם בענין זה שלא יבא לחוש שמא יתקע דאי בענין זה שהיה רגיל לקשור ולתקוע היה אסור כדאסרי' בפ' כל הכלים [החזרת פתח] שידה תיבה ומגדל גזירה שמא יתקע. מהרי"ח:

הגה"ה
*אבל להתיר היא בטלאי אם קרוע הכוכבים מותר. מהרי"ח:

אבעיא להו לחין מחמת עצמן תנן או מחמת דבר אחר תנן [ז] ודחי ליה ואזלינן לקולא דאיסורא דרבנן היא וטומנין בהם אם לחין מחמת ד"א: ו מתני' טומנין בשלחין ומטלטלין אותן: גמ' יתיב רבי יוחנן בן שבתאי ורבי יוחנן בן אלעזר ויתיב רבי חנינא בר חמא גבייהו ויתבי וקא מבעיא להו (ו) שלחין של בעל הבית תנן אבל של אומן כיון דקפיד עלייהו לא מטלטלין להו או דלמא של אומן תנן וכ"ש של בעל הבית וסלקא בתיקו. ומסתברא דהלכה כרבי יוסי דאמר אחד זה ואחד זה מטלטלין אותן הואיל הוה ונתברר לו שאין האומנין מקפידים עליהן. וכ"כ רבינו ברירא גאון משום הראשונים דהלכה כרבי יוסי: תנו רבנן גזרים של בעל הבית מטלטלין אותן ושל אומן אין מטלטלין אותן. ואם חשב להאכיל עליהן פת לאורחים בין כך ובין כך מטלטלין אותן. ז מתני' טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן. [ט] כילד יעשה נוטל הכסוי והן נופלות: [שם ע"ב] גמ' אמר רבא לא שנו אלא שלא טמן בהן אבל טמן בהן מטלטלין אותן: [י] איתיביה ההוא מרבנן בר יומיה לרבא כילד יעשה [דף נ ע"א] נוטל את הכסוי והן נופלות. אלא אי איתמר הכי איתמר לא שנו אלא שלא

הגה"ה
*ודוקא של בהמה גסה דהוי למיזגא עלייהו כדפרש"י ור"ת אומר דיכסים דוקא ואפילו דבהמה דקה אבל לחין לא חזו למיזגא עלייהו. פר"י מהרי"ח:

יחדן להטמנה אבל (ז) יחדן להטמנה מטלטלין אותן איתמר נמי כי אתא רבין אמר רבי יעקב אמר רבי אסי בן שאול א"ר לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן. רבינא אמר בשל הפתק שנו. רבינא מהדר לתרוצי דברי רבא כמו שאמר מתחלה דסתם גיזין אם טמן בהן מטלטלין אותן ומתניתין בשל הפתק איירי [ב]וגם סתם גיזין. וקאמר רבא הסתם גיזין אם טמן בהן מטלטלין אותן וסיפא דקתני נוטל את הכסוי והן נופלות בשל הפתק. [ל] והאי (ח) דקאמר רבא אם יחדן להטמנה מטלטלין אותן אהפתק קאי. והא דאמר אביי [מ] לעיל אם טמן במוכין אין מטלטלין אותן. אם נאמר דלא פליג רבא עליה צריכים אנו לומר דמוכין חשיבי מגיזי נמי או בשל הפתק איירי:

ח תנא רבה ב"ב חנה קמיה דרב חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה צריך לקשר. רשב"ג אומר אין צריך לקשר. הוא תני לה והוא אמר לה הלכה כרשב"ג. איתמר רב אמר קושר ושמואל אמר חושב. ורב אסי אמר יושב אע"פ שלא קשר ואע"פ שלא חשב. [נ] והלכתא כרב אסי דהוא אמר כי הא דתניא יוצאין בפקורין ובליפה אימתי בזמן שצבען בשמן וכרכן במטלית אבל לא צבען בשמן ולא כרכן במטלית לא יצא ואם יצא מבעוד יום אע"פ שלא צבען בשמן ולא כרכן במטלית מותר לצאת בהן. והיינו כרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חשב וכן יצא אע"פ שלא צבע ולא חשב: (ט) וקשה לר"י דנקט ברישא בזמן שצבען בשמן מאי איריא צבען אפילו חשב נמי מדמכשר יצא בלא צבע ובלא חשב וכ"ש חשב ולא יצא. דלכאורה משמע דישיבה גריעה ממחשבה וכן נמי יציאה. וי"ל הא [ס] דקא אמרינן שצבען לא כדי לצאת בהם בשבת אלא כדי לצאת בהם מבעוד יום ואחר כך נמלך ולא יצא בהן אפ"ה יכול לצאת בהן בשבת ולפי דברי ר"י ז"ל משמע דבעי מחשבה לצורך השבת. והך צביעה דצבען כדי לצאת בהן מבעוד יום גריעה ממחשבה לצורך שבת וקמ"ל דאפ"ה מהני. ולא משמע הכי לעיל דנמלך עליהן דקתני גבי חריות של דקל משמע דאפילו בחול מהניא הך מחשבה לרשב"ג. והא דהניא צבען ולא תנא חשב איכא למימר תיקון מעליא נקט. וממילא ידענא דה"ה חשב מדנקט סיפא ואם יצא בהן דשמעינן מינה דכ"ש חשב ורב אסי נמי סייעה לרב אסי ממתניתין דתנן הקש שעל גבי המטה לא ינענעו בידו אבל מנענעו בגופו. ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו (יא) כר או סדין מנענעו בידו: ט אמר רב יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צורכו דרש מר זוטרא משמיה דמר עוקבא רבה והוא שייחד לה קרן זוית. תניא בכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתיקון הא בנתר וחול מותר [דף נ ע"ב] אמר רב יהודה עפר לבינתא שרי לרחוץ בהן פניו וידיו ורגליו. אמר רב יוסף (יג) כיספא דשומשמין שרי אמר רבא פלפלי שרי אמר רב ששת ברדא שרי. מאי ברדא. אמר רב יוסף תלתא אהלא ותלתא אסא ותלתא סגלי. רב נחמיה בריה דרב יוסף אמר כל שיכא דליכא רובא אהלא שרי. בעי מיניה מרב ששת מהו לפצוע זיתים פירוש למימשי ביה ידיה אמר ליה וכי בחול מי התירו לך משום הפסד אוכלין: י מתני' רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול ואינו יכול להחזיר. (יד) וחכמים אומרים נוטל ומחזיר. לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך. כסהו ונתגלה מותר לכסותו משתחשך נראה דהוא הדין לכתחלה מותר לגלותו ולחזור ולכסותו כמו שמותר ליטול ולהחזיר. והאי דנקט כסהו ונתגלה לאשמעינן דאפילו נתגלה מבעוד יום מותר לכסותו משתחשך. דמבעוד יום איירי כמו רישא דלא כסהו מבעוד יום. [ע] ומיהו אם כסהו מבעוד יום אדעתא שלא לכסותו משתחשך נראה דאסור דדמיא לתחלת הטמנה: גמ' א"ר אבא א"ר חייא בר אשי הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזירה. דודאי יטלטל הגיזין בידו לתקן מושב הקדירה. ועל ידי הקדירה לא יטלטל פן ישפך התבשיל אם ינענע הגמר ע"י הקדירה ובהושבין שמא נתקלקלה הגומא קמיפלגי. רבי אלעזר בן עזריה אומר חוששין ורבנן סברי אין חוששין. והלכתא כרבנן: יא אמר רב הונא האי סליקוסתא דלה ושלפה והדר דלה שרי ואי לא אסיר פירוש סליקוסתא אגודה של בשמים כמו חבצלת השרון וכיוצא בה שנותנין אותה בארץ לחה כדי שלא תתייבש. וקסבר רב הונא אם נעלה מע"ש ושלפה והדר נעלה כדי שתהא מקומה מרווח וכשיטלנה בשבת לא תתקלקל הגומא מותר לטלטלה בשבת ואם לאו אסור. ולית הלכתא כוותיה. וכן הא דאמר שמואל האי סכינא דביני אורבי דלה ושלפה והדר דלה שרי ואי לא אסיר. [פ] ואמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי בגודרייתא דקני שפיר דמי א"ל רב מרדכי לרבא מתיב רב קטינא תיובתא הטומן לפת ולטנות תחת הגפן אם היו מקצתן מגולין אינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר ולא משום כלאים [צ] [ק] וניטלין בשבת וסלקא

[א] נ"ל דעתיקי וכ"ה בתוס' ד"ה הא בחדתי: [ג] ורצה לפשוט דמחמת ד"א תנן כנ"ל:

חדושי מהרש"ל המוסיף הבל לא ויש לחלק כנ"ל: עד שיתבשל כל צרכו כנ"ל: הכסוי אם נטלו משחשיכה כנ"ל: בחדתי [אסור] בעתיקי [שרי]. מותר להחזיר. בזמן שהנקב רחב קצת וכלא טורח יכול להחזיר בכדיא בידו: ונתברר לו כי אומן היה לעבד עורות: בהג"ה ודוקא של בהמה גסה כו' פי' לעורות קאי: או סדין מבעו"י מנענעו בידו כנ"ל:

הגהות הב"ח א דהתם הוי בתורת שהייה והכא שהוא הטמנה ובדבר המוסיף הבל לא ויש לחלק: ב איתיביה רב נחמן בר רב לרב חסדא מתירין כו': ג מטלטלין אותן דרבי יוסי שאלה הוא אביו ונתברר לו: ד פי כאי תנא דתניא יוצאין בפקורין: ה ואם יצא בהן שעה אחת מבע"י אע"פ: ו רב אשי אמר הא נמי סייעתא לרב אסי: ז קשה הוא להתיר הס"ד: ח שרי פירש לרחוץ אמר רבא עפר פלפלין שרי: ט כחול מי התירו אך קשבר משום הפסד: י ומיהו אם גילהו מבע"י אדעתא שלא לכסותה עד שתחשך נראה: כ וכיוצא בה שנועצין אותה בטיט או בארץ לחה כדי שלא תתייבש: ל בפיר דמי ולית הלכתא כוותייהו דהא א"ל רב מרדכי לרבא כו' אם היו מקצת העלין מגולין ט' וניטלין בשבת וסלקא לה בתיובתא אלמא ט' לגלויי מקצתן בלבד וכן הלכתא:

תפארת שמואל

(ג) עליו עוד עד שיצלו כנ"ל: (ד) שאסור להחזירן כיון שרגילין כנ"ל: (ה) למגופת חבית. מגופה אינה מן החבית: (ו) שלחין של בעל הבית. דלא קפיד עלייהו כי מיטנפי: (ז) יחדן להטמנה. פירוש לעולם: (ח) דקאמר רבא. האי לישנא לאו דוקא הוא דלרבינא לא אמר רבא יחדן דלישנא קמא לא איירי מתניתין בהיפוך מ"מ לענין דינא נכון הוא: (ט) וקשה לר"י דנקט כנ"ל: (י) פר"י נ"ל פירש רש"י: (יא) כר או סדין. אע"פ שלא יחדו לכך ולא תישב עליו: (יב) ה"מ מידי דכר וכו' אבל הכא דאיירי במידי דלאו כנ"ל: (יג) כיסופא. נ"ל פסולת: (יד) וחכ"א נוטל ומחזיר. פירוש כשבת

קרבן נתנאל

אין קשה כלום על מנהגם שגורפין ומסלקין את הקדירה לכך אין מדקדקין היכי מניחין אותה ואין לומר דהא דקתני שגורפין אינו שגורפין כל הגחלים ואש אלא שמשוה וגורף ממקום למקום כדי שיהא המקום נוחה לשבת עליה הקדירות. דהא משני שאין ראויין להטמין בתוך הקרקע. ואי בשאינו גרוף הא ראוי לטמון בתוך הרמץ. וצ"ל דמנהגם היה לגרוף הגחלים ורמץ מקום מושב הקדירה אך סביבות הקדרות היו מניחין ועיין שו"ת מהרש"ל סימן ס' שמחכך בזה ע"ש: [ז] ה"ג וצ"ל דלא אסרינן חזרה מבעוד יום: [ח] אבל אם החזירה לשם הטמנה לא אסירא. דהא משנה ערוכה היא ספק חשיכה טומנין את החמין בדבר שאין מוסיף הבל ולא גזרינן אטו שבת. והשתא חזר רבינו מהך סברא שכתב לעיל בתחלת נתינת הקדירה שם לא היתה לשם הטמנה ולא הוי אלא כשהייה ולא פש לן אלא הך סברא לחוד כיון דאין ראוי להטמין בתוך הקרקע הלכך ליכא למיחש: [ט] ה"ג כילד הוא עושה נוטל: [י] ה"ג איתיבי' ההוא מרבנן בר יומי' לרבא כילד הוא עושה: [כ] ה"ג וגם בסתם גיזין: [ל] והא דקאמר רבא אם יחדן להטמנה. צריך להגיה וכצ"ל והא דקאמר רבי. דלרבינא מעולם רב לא היה מחלק בין יחדן ללא יחדן: [מ] לעיל דף מ"ח: [נ] והלכתא כרב אסי. ולקמן בפרק כל הכלים דף קכ"ה בנדבך של אבנים ליטב עליה בשבת אי סגי במחשבה או יטב עליה מע"ש או צריך מעשה לא הכריע רבינו כמאן. ואמינא שסמך רבינו בההיא דנדבך אהך דהכא. אמנם אחר העיון ליכא למימר הכי. דהא בפרק נוטל סימן א' פסק רבינו כרב במגית אבן ע"פ חבית נעשה בסיס לדבר האסור. ובפרק כל הכלים הכי ס"ל ר' אמי בשם רבי יוחנן. וקאמר התם דאזיל לטעמי בהאי עובדא דנדבך שאמר ר' אמי דאמר רבי לתלמידיו לאו ולמדום. ע"כ מסתבר טפי שסמך רבינו בהך דנדבך דלא סגי במחשבה אהך דפ' נוטל במניח אבן ע"פ חבית. כיון דהתלמודא יליף זה מזה וא"ת מ"ש חריות מהך דנדבך י"ל כמ"ש תוספות פ' כל הכלים ד"ה ואודו לטעמייהו דחריות יותר ראוים הם לישיבה טפי מאבנים. ואל הפינה הזו כוון בש"ע סימן ש"ח סעיף כ' עיין שם. ודלא כמו שיחס לו הרב בעל מ"א דעת הרב המ"ת לחלק בין חריות היכא דקיימי לישיבה והיכא דקיימי לעצים. אבל נדבך של אבנים ליכא דקאי לישיבה. ומכח זה המליא דבעלים שלנו נמי בעינן מעשה. וזה א"א לומר דהא בסימן ש"א סעיף ח' כתב שתם קש שעל גבי המטה מוקצה להסקה מ"מ מנענע בגופו ואם הניח עליו כר או כסת שמנענעו אפילו בידו ותהני יושב וכ"ש מחשבה אפילו בקש דסתמא מוקצה להסקה אבל לפי מ"ש נכון הוא אף דסתמא להסקה קיימי. מ"מ ראויים יותר לשכיבה טפי מאבנים לישיבה. ועל המ"ת לק"מ שהוא כותב כן בהבנת הרמב"ם ובספרו לא נזכר מזה שסתם קש מוקצה להסקה. והיכא למימר שעומד להסקה ולשכיבה וכמו כן לא נאסרו אלא מפני מחשבתו שקלנן להסקה ומפני כך מחשבת שכיבה מוליאה מידי מחשבת הסקה כמו חריות. אבל הש"ע שהעתיק לשון הטור א"א לכוון כי אם ע"ד שפירשתי: [ס] ה"ג דקא אמרי' שצבען לא כדי לצאת: [ע] ומיהו אם גלהו מבעוד יום אדעתא שלא לכסותה משתחשך נראה דאסור דדמיא לתחלה הטמנה. ובתוספות דף נ"א ד"ה כסהו ונתגלה. אם גלהו בידים מבע"י אפילו כדי לכסותו משתחשך אסור לכסותו משתחשך ולפנינו תראה זה שהוזקקו לרבינו לסברא זו ע"ש: [פ] ה"ג ואמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי בגודרייתא דקני שפיר דמי ולית הלכתא כוותייהו דהא אותבינן עלייהו מהאי דתנן הטומן לפת: [צ] ה"ג וניטלין בשבת ליפא לה בתיובתא אלמא לא צריך למידן ולמישלף אלא לגלויי מקצתן בלבד וכן הלכתא: [ק] וניטלין בשבת. ופסק בש"ע סימן של"א ס"ח ולא הש"ס וגם לא נתכוין לזריעה עיין מ"א שם ס"ק כ"ב שחולק דגבי בנס

לה בתיובתא אלמא לא צריך למישלף ומיהדר [ד] אלא לגלויי מקלתן וכן הלכתא:

יב [דף נא ע"א] **מתני'** ממלא את הקיתון ונותן תחת הכר או תחת הכסת: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל מותר להטמין את הצונן. א"ל רב נחמן לגרו עבדיה אטמין לי צונן ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה. ובימות החול הוה. שמע רבי אמי ואיקפד. א"ל רב יוסף מ"ט קפיד מר תרווייהו כרבוותיה עביד חדא כרב וחדא כשמואל. כשמואל דאמר שמואל מותר להטמין את הצונן. כרב דאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שהוא נאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים. [ש] והוא סבר אדם חשוב שאני. ת"ר אע"פ שאמרו אין טומנין את החמין משתחשך בדבר שאין מוסיף אבל אם בא להוסיף מוסיף. כיצד רבן שמעון בן גמליאל אומר נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין או נוטל הגלופקרין ומניח את הסדינין. °נראה לר"י דלא גרסינן כיצד דת"ק איירי בתוספת ולא איירי בחלוף. ונוטל הגלופקרין ומניח הסדינין לאו מוסיף הוא אלא ממעט [ת] דגלופקרין חמין יותר כדמוכח בגיטין פרק [א] מי שאחזו. ונראה דרשב"ג פליג את"ק דת"ק לא שרי אלא להוסיף אבל אסור לגלותו ולהחליף ורשב"ג שרי אפי' להחליף ומפרש דבכל ענין מותר להחליף בין להקר בין לחמם כ"ש ליטול ולהחזיר אותו דבר עצמו דאינו כל כך תחלת הטמנה. וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר כלומר וכן היה מקיל קולא אחרת גבי הטמנה. ולהך פירושא לכאורה נראה הלכתא כת"ק. [ב] ומתני' מצינן לפרש דווקא כסהו ונתגלה בדיעבד מותר לכסותו אבל לכתחלה אסור לגלות ולכסות כי היכי דתיתי מתני' כת"ק וה"ר יונה ז"ל מקיים גירסת הספרים דכולה כת"ק ומפ' הכי כיצד אם בא להוסיף מוסיף. מי אמר לא שרינן להוסיף אלא אם כן כסה מתחלה בדבר המשמר חומן יפה כגון גלופקרין וכיוצא בו. או דלמא אפילו כסהו בדבר קל כגון סדינין שאין משתמר חומן כל כך כיון דמהני כל שהוא כסהו מבעוד יום חשבינן ליה. [ג] ומפרש רשב"ג מדקאמר נוטל את הסדינין אלמא דחשיב כסהו מבעוד יום אף בסדינין. [ד] והא דמסיים רשב"ג נוטל הגלופקרין כו' זו ואין צריך לומר זו קתני. ובירושלמי מדקדק בדבר זה דגרסינן בירושלמי תניא אין טומנין משחשיכה אבל מוסיפין עליו כסות או כלים. וכמה יהא עליהן ויהא מותר לכסות. רבי זריקא בשם רבי חנינא אמר אפילו מפה. אמר רבי זעירא ובלבד דבר שהוא מועיל אמר רב כל הדברים מועילים. אמר רבי חנינא ויאות מאן דנסיב סמרטוט ויהיב ליה על רישיה בשעת צינתא דילמא לא כבש צינתא. ובקיה רשב"ג אומר לא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינה ממיחם למיחם מותר. כלומר אם רצה להטמין את החמין בשבת יפנה למיחם אחר ויטמינם:

יג **טמן** וכסה בדבר הניטל בשבת או טמן בדבר שאינו ניטל וכסה בדבר הניטל הרי זה נוטל ומחזיר. טמן וכסה בדבר שאינו ניטל [ה] או טמן בדבר הניטל בשבת וכסה בדבר שאינו ניטל אם מגולה מקצתה נוטל ומחזיר* ואם לאו אינו נוטל. [דף נא ע"ב] ר' יהודה אומר נשורת של פשתן דקה הרי הוא כזבל. מניחין מיחם ע"ג מיחם וקדירה ע"ג קדירה ומיחם ע"ג קדירה [ו] וקדירה ע"ג מיחם. וטח את פיה בבצק. ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהו משומרים. וכשם שאין טומנין את החמין כך אין טומנין את הצונן רבי התיר להטמין את הצונן. ואין מרסקין את הברד ואת השלג בשבת בשביל שיזובו מימיו אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש. °צריך אדם ליזהר בחורף כשנוטל ידיו בשבת שלא יהא ברד או שלג במים שמא ירסקנו במים. כתב רבינו ברוך ז"ל בספר התרומות ואסור להחם פשטיד"א בשבת אצל המדורה משום השומן שנקרש נימוח והוה ליה מוליד ודמי להך דאין מרסקין לא את הברד ולא את השלג:

הגה"ה

*ויפנה סביב הקדירה אותו דבר שניטל ומגביה הקדירה ומטה על צדה דלא חשיב כמניח אלא כשוכח אע"פ שכמזיז ככה כיון שאינו ניטלה בשבת ובגמרא מיירי כגון שהוא מונח בקופה שאי אפשר להגביה הקדירה כיון שמכוסה כולה בדבר שאין ניטל פר"י ז ותו' פירשו דהיינו כרשב"ג אבל רבנן פליגי ושרו אפילו מכוסה לגמרי ליטול אפילו דבר שאין ניטל כדאיתא פרק נוטל. וצ"ע כמאן הלכתא. מהרי"ח:

הדרן עלך במה טומנין

פרק חמישי

א **במה** בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה* יוצא גמל באפסר ונאקה בחטם ולובדקים בפרומביא והסוס (א) בשיר וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר ומזין עליהן וטובלן במקומן: **גמ'** מאי נאקה בחטם אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן נאקה חיורתא בזממא דפרזלא. והלובדקים בפרומביא אמר רבה בר רב הונא חמרא לובא בפגא דפרזלא. אמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו נאקה באפסר לא תיבעי לך כיון דלא מינטרא ביה ודאי משוי הוא. כי תיבעי לך גמל בחטם מאי מי אמרי' כיון דסגי ליה באפסר משוי הוא. או דילמא כל נטירותא יתירתא לא אמרי' משוי הוא [א] אמר לפניו ר' ישמעאל בר' יוסי כך אמר אבא ארבע בהמות יוצאות באפסר הסוס והפרד והגמל והחמור. [למעוטי מאי לאו למעוטי גמל בחטם לא למעוטי נאקה באפסר] במתניתא תנא לובדקים וגמל יוצאין באפסר אין בחטם לא [ב] אלמא כל נטירותא יתירתא משוי הוא ואסור. [ג] [ד] וכן הלכתא. °ואי קשה לך והא תניא הכא דלובדקים מנטר באפסר ואמר דיוצא בפרומביא [ופרומביא עדיף מאפסר דקתני לקמן חמור שעסקיו רעים מהו לצאת בפרומביא] (ג) אלמא דעדיף מאפסר. וי"ל דלא הוי כ"כ נטירותא יתירתא גבי לובדקים דנחשוב ליה כמשוי. [ה] אע"ג דלגבי חמור פשיטא ליה דאסור בפרומביא משום דסגי ליה באפסר לא אמרינן משום דגבי חמור חשיב ליה נטירותא יתירתא הוי גם גבי לובדקים ואסור. [ו] °ואע"ג דאמר שמואל הלכה כחנניא דאמר [ז] נטירותא יתירתא לאו משוי הוא לית הלכתא כוותיה דהא רב פליג עליה ואמר בין לנוי בין לשמר אסור ומותבינן עליה דרב ולא קאמרי' תיובתא אלא פריקו ליה תלתא בתראי ואינון אביי ורבא ורבינא ומדאיכפלו ופריקו כולהו אליבא דרב שמע מינה הלכתא כוותיה ועוד [ח] דקי"ל כרב באיסורי הלכך כל נטירותא יתירתא אסור כגון פרה באפסר וסוס יוצא ברסן או באפסר דרסן שלנו כמו שיר שלהן דלדידן נטירותא דסוס ברסן. ואסור לצאת בשניהן ברסן ובאפסר. וכל נוי בהמה אסור לצאת בה בשבת. ומותר ליתן הרסן או האפסר בסוס ולית ביה משום איסור טלטול דמוכן הוא לבהמה ומותר לכרוך חבל האפסר סביב הצואר של בהמה ותלא בו* כדאמר דעיגלי דרב הונא יוצאין באפסריהן כרוכין בשבת. ומולאות של בית רבי יוצאין כרוכין באפסריהן בשבת. [דף נב ע"א] וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר מאי יוצאין ומאי נמשכין. אמר רב הונא או יוצאין כרוכים או יוצאין נמשכין ומסקנא דשמעתתא דיוצאין כרוכין ויוצאין נמשכין:

הגה"ה

*דאדם מצווה על שביתת בהמתו דכתיב למען ינוח אבל לאו דלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך מוקי לה [לקמן דף קנג:] במחמר. מהרי"ח:

הגה"ה

*והמוליך פרה מעיר לעיר או פרה שמרדה יכול להוליכה במוסרה דלא חשיב אלא נטירותא יתירתא. ופרה אדומה דדמיה יקרים אפילו בעיר יכול להוליכה במוסרה. מהרי"ח:

ב [דף נד ע"א] **מתני'** חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה וכו': **גמ'** °(אמר רב יהודה) אמר שמואל [ט] והוא שקשורה בו מערב שבת* תניא נמי הכי חמור יוצא במרדעת [י] בזמן שקשורה בו מע"ש ולא בזוכף [כ] אע"פ שקשורה בו מע"ש. בעי מיניה רב נתן מר' חייא בר אשי מהו ליתן המרדעת על גבי החמור בשבת אמר ליה מותר וכן הלכתא. תנו רבנן זוכף שעל גבי החמור לא יטלנו בידו *אבל מוליכה ומביאה בחצר והוא נופל מאליו. אמר רב חייא בר אשי אמר רב תולין טרסקל לבהמה בשבת ושמואל אמר מרדעת מותר וטרסקל אסור כי סליק רבי זירא אשכחיה לרבי בנימין בר יפת דיתיב וקאמר משמיה דר' יוחנן נותנין מרדעת על גבי חמור בשבת א"ל יישר וכן תרגמא אריוך בבבל אריוך מנו שמואל (ג) והא רב נמי אמרה אלא שמעינן דקמסיים בה אין תולין טרסקל לבהמה בשבת* א"ל יישר וכן תרגמא אריוך בבבל דאי רב בטרסקל נמי שרי. °והלכתא כשמואל [ל] ואע"ג דקי"ל כרב באיסורי שאני הכא דר' יוחנן קאי כוותיה וקי"ל הלכתא כוותיה לגבי דרב והא מותבינן תרתי תיובתא לרב ושמואל ואיפריקו אליבא דשמואל ולא איפריקו אליבא דרב והיא דזוכף למאי דמשני רב פפא כאן לחממה כאן לצננה והיא דאין סכין ומפרכסין לבהמה. [מ] ובירושלמי משמע דהא דאמר שמואל ובלבד שתהא קשורה לו מע"ש (משום) דאסור לקשור מרדעת בשבת משום דמשתמש בבעלי חיים. דגרסי' התם (הלכה א) שמואל אמר בקשורה בו מע"ש. תנון מגופתיה אמר קמיה דשמואל רב חייא בר אשי לא א"ל נהיג רב בטרסקלין. פי'

[א] הגה"ה זו צ"ל בהג"ה דלעיל אחר לחינגא והכל דבור א' חד ועיין במרדכי:

הגה"ה

*אבל בשבת אסור דמיחזי כמתכוין להוציא את המרדעת א"נ מיחזי כאילו מתכוין להוליכה למקום רחוק או לחינגא. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*[א] ודוקא להוציא לרה"ר אבל בחצר נותנין מרדעת ע"ג החמור בשבת כדי לחממה דמצטערת מן הצנה אבל להסיר מעליה מרדעת או אוכף כדי לצננה לתענוג בעלמא אסור אבל מוליכה ומביאה וכו'. מהרי"ח:

הגה"ה

*משום תענוג מיהו לסייחים קטנים שרי שרגליהן גבוהין ואית להו צער לשוח לאכול מן הקרקע אבל לצאת בהן לרה"ר אסור. מהרי"ח:

חדושי מהרע"ל דחשיב כסהו מבעוד יום אף בסדינין. ולפי זה ת"ק נמי סבר דלהחליף נמי שרי כרשב"ג ולא פליגי ומה שאמר כיצד ה"ק מהא דשרו רשב"ג להחליף כו' שמעינן נמי כדברי ת"ק לענין הוספה ולפי זה לגלות בשבת ולחזור ולכסות אפילו בדבר אחר: ויאות אלו מאן כנ"ל: מניחין מיחם ע"ג מיחם לגירסת רש"י אסור קדירה ע"ג מיחם ולא שרינן אלא מיחם ע"ג קדירה: בטירותא יתירתא עפי כו' מלגבי לובדקים אבל גבי הטעם נטירותא יתירתא הוי גם גבי לובדקי ואסור כו' כנ"ל: בעי מיניה רב אסי בר נתן מרבי וכו' כנ"ל: רב חייא בר אשי בשם רב לא נהיג. כנ"ל:

הגהות הב"ח א ממלא אדם את הקיתון מים ונותן כו': ב משתחשכה אפילו בדבר שאין מוסיף: ג תחלת הטמנה והיינו דקאמר וכן היה רשב"ג: ד דכולה ת"ק קאמר לא מפרש הכי: ה כל שהוא נמי כסהו מבע"י וכו' חשבינן ליה ומפרש מדקאמר רשב"ג נוטל את הסדינין: ו תניא אין טומנין חמין משחשיכה אבל מוסיפין עליה כסות וכו' אמר רבי חנינא כל הדברים מועילים א"ר מתניא ויאות אלו מאן: ז בהג"ה ותוס' פירשו בשם הרשב"א דהיינו כרשב"ג: ח יוצאות באפסר בשבת הסוס: ט נטירותא יתירתא והטעם נטירותא יתירתא הוי גם גבי לובדקים: י תלתא אמוראי בתראי דאינון אביי: כ או יוצאין נמשכין ושמואל אמר יוצאין נמשכין ואין יוצאים כרוכים ומסקנא דשמעתתא: ל שהיא קשורה לו כות סוף המשנה: מ ולא באוכף שעליה אע"פ. נ ובלבד שתהא קשורה לו מע"ש דאסור כנ"ל ותיבות משום נמחק

קרבן נתנאל

שבת אפילו נתכוון לזריעה שרי. והקשה פסקי ש"ע אהדדי. דהא בסימן ש"י ס"ב פסק חטין שזרעום בקרקע שרי והגיה בל"ע גדול. ומה שכתבו תוספות אבל במתכוין לזריעה חושש משום כולן. לא קאי אשבת. ע"כ וזה דוחק ועוד בחדושי רשב"א כתב להדיא דאם נתכוין לזריעה אסור בשבת. ולשיטתו תקשי עליו מש"ס ערוכה דף מ"ה חטין שזרען בקרקע מהו ללקוט ולאכול. ועוד קשה דאם במתכוין לזריעה לשביעית ולמעשר חוששין דקתני הטומן משמע דווקא אם נתכוין להטמנה לחוד ולא לזריעה והא בשבת ניטלין אפילו במתכוין לזריעה. אם כן הוי ליה למיתני בהדיא וניטלין בשבת אפילו נתכוון לזריעה כמו שדייקו תוספות ד"ה מקלא לענין מכוסין ע"ש. אולם דברי ב"י שרירן וקיימין דווקא לפת ולנוגות. אם מתכוין לזריעה אין ניטלין דרגילות הוא שמתוספין מחמת לחלוחית הקרקע. וא"כ נתגדלו ע"י כוונת זריעה מה שאין שייך בחטין אם שנתכוונו לזריעה: [ד] אלא לגלויי מקלתן. ואם אין מגולין אסורין לטלטלן אפילו ע"י כוש. דנראה כעושה גומא. מ"מ. וכתב מ"א על זה בסימן ש"ח ס"ק כ"א. אבל בדף נ' בתוספות משמע דלחד גירסא דגם כאן שרי לתחוב. ע"כ. ולא ידעתי שום משמעות. ואם כוונתו דאל"כ לא הוי מקשין תוספות מידי על גרסת הערוך כקושית המהרש"א. י"ל התם אם כל גוף הפרי טמון. מ"מ העלין מגולין והגומא כבר חפור ועומד משא"כ אם כולו טמון אסור לתחוב כוש. וכמו כן מה שמ"א שם הביא ראיה מירושלמי. עיינתי ולא מצאתי שם כי אם כשהעלין מגולין דוק ותשכח. וסכין מהירות פלטתו: [ש] והוא סבר אדם חשוב שאני הש"ס מיישב דעת ר' אמי מה שהקפיד בתחלה. אבל אחר שאמר ליה רב יוסף תרווייהו כרבוותא עביד והם לא חלקו בין אדם חשוב הודה ר"א לדבריו. ומש"ה הטור והרמב"ם לא חלקו בזה וכ"ה בכ"ה ובמ"א: [ת] דגלופקרין חמין יותר כדמוכח בגיטין. מהך ברייתא גופא מדקתני רישא נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין מוכח דחמין יותר דאל"ה א"כ ממעט הוא ולא מוסיף אלא קושטא קאמר דהגלופקרין חמין יותר מסדינין ולא תימא להיפך: [א] מי שאחזו. דף ע': [ב] ומתני' מצינו לפ' דווקא כסהו ונתגלה בדיעבד מותר לכסותו אבל לכתחלה אסור לגלות ולכסות כי היכי דתיתי מתניתין כת"ק. וז"ל ב"י ויש לתמוה שהרי התוספות כתבו דר"י מפרש דרשב"ג פליג את"ק והם כתבו דר"י מפרש דמותר לגלות בידים ולחזור ולכסותו. וגם סמ"ג וסמ"ק כתבו דרשב"ג פליג את"ק והלכה כת"ק וכתבו דמותר לגלותו בידים לכתחלה לכן נ"ל דלדברי התוספות ת"ק לא שרי אלא להוסיף ולא להחליף משום שכיון שמטמין הקדירה בבגדים שלא היה מבע"י ועכשיו היא מגולה לגמרי מחזי כתחלת הטמנה ומש"ה אסור אבל לגלות ולחזור ולכסותו בבגדים עצמם שרי לכתחלה דלא מחזי כתחלת הטמנה ע"ש. וקשה לי לפי הבנת הרב ב"י עדיפא הו"ל להקשות רישא דקתני וחכמים אומרים נוטל ומחזיר אסיפא דקתני כסהו ונתגלה מותר לכסותו אבל לכתחלה אסור לגלות ולכסות. אבל האמת יורה דרכו שלא עלה על דעת רבינו לאסור לגלותו ולחזור לכסותו כי אם באופן שגלה בידים ע"ד שלא לכסותו עוד אסור לחזור לכסותה כמו שס"ל לת"ק דאסור להחליף דהוי כתחלת הטמנה. וכ"ז לגירסא זו. אבל למאי דמסיק רבינו כפי גירסת רבינו יונה דס"ל לת"ק דחילוף שרי ה"ה לגלות בידים ע"ד שלא לכסות מותר לחזור לכסותו וכדי שלא תקשי לך אם כן האי שריותא ה"ל לתנא דמתניתין לאשמעינן. ומפני זה לקח רבינו דרך לעצמו הא דקתני במתניתין כסהו ונתגלה למעוטי אם גילהו מבע"י אדעתא שלא לכסותו משתחשך אסור ש"מ הא בשבת עצמו אף שגילהו אדעתא שלא לכסות נמי שרי. וכ"ת ה"ל לאשמעינן התנא הך רבותא דמבע"י אם גילהו אדעתא לכסותו דמותר לחזור ולכסות בשבת. והא כבר אשמעינן מדיוקא דרישא דקתני לא כסהו מבע"י לא יכסנה משתחשך משמע דווקא דלא כסהו כלל. הא אם כסהו וגלהו מותר לכסות משתחשך. כל זה לשיטת רבינו יונה שהסכים עמו רבינו אבל ר"י לא גרס כיצד ות"ק אוסר להחליף ואם גלה בשבת אדעתא שלא לכסות גם כן אסור והא דקתני כסהו ונתגלה ע"כ למעוטי מבע"י אפי' אם גילה אדעתא לכסות אסור לכסות משתחשך והדברים ברורים: [ג] ה"ג ומפרש מדקאמר רשב"ג נוטל את הסדינין. ורצונו דמפרש התנא דברייתא מדרשב"ג נשמע לת"ק ודלא כמו שהעתיק הב"י ע"ש: [ד] והא דמסיים רשב"ג נוטל הגלופקרין כו'. זו ואין צריך לומר זו. רצה לומר דלפי גירסא זו הת"ק נמי סבירא ליה דחילוף שרי אלא אשמעינן רבותא יותר אפילו להוסיף כסוי על כסוי שרי וכמו שכתב הרב המגיד פ"ד לדעת הרמב"ם דלהחליף שרי ולהוסיף אסור. ע"כ צ"ל הא דקתני נוטל כו' זו ואצ"ל זו. משא"כ לגיר' ר"י דת"ק פליג בחילוף קתני נוטל את הגלופקרין לאשמעינן אפילו בכהאי גוונא אוסר התנא קמא: [ה] או טמן בדבר הניטל וכסה בדבר שאין ניטל. עיין פירושו בהג"ה. וגן התימה שסתם רבינו ולא פירש כלל כרש"י או כפי' ר"י: [ו] וקדירה ע"ג מיחם וטח את פיה בבצק. היינו בשבת אם יש לו בצק שנילוש מאתמול. אבל בע"ש יוכל לטוח פיה אפילו בטיט כמו שמפרש בש"ס סימן רנ"ט. אפילו לדעת רמ"א שם אינו אוסר כ"א בתנור כיון שהוא מחובר לקרקע. אבל בקדירה מודה דאין בנין וסתירה בכלים: הדרן עלך פרק רביעי

פרק חמישי [א] ה"ג אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי כך אמר אבא ארבע בהמות יוצאות באפסר הסוס והפרד הגמל וחמור למעוטי מאי לאו למעוטי גמל בחטם לא למעוטי נאקה באפסר ובמתניתין תנא: [ב] אלמא כל נטירותא יתירתא משוי הוי ואסור. נראה לי דהרי"ף ורבינו הבינו מהא מתניתא מוכח דהך ארבע בהמות למעוטי גמל בחטם דאי נאקה באפסר וה"ק ד' בהמות יוצאות באפסר ואין זולתם הא לובדקים נמי יוצאות באפסר אלא ש"מ דתני הנך ד' יוצאות באפסר ולא בחטם. ודלא כמהר"ם ומהרש"א: [ג] וכן הלכתא. ע"כ לשון הרי"ף: [ד] וכן הלכתא. והראב"ד חולק מהך ברייתא דתני דבי מנשה עז שחקק לה בקרניה יוצאת באפסר והא וודאי עז באפסר נטירותא יתירתא והרשב"א בחידושיו אומר דאין מכרעת דכ"ע מודו בה דעז שאני משום דמנתח ומורד וה"ל כפרה מורדת ע"כ. ואין להקשות לפי דבריו אמאי אמר רב יוסף דלמא מנתח וקא אתיא לאתויי ד' אמות הל"ל כיון דמנתח איכה מנטרת בי' והוי משוי כמו שהקשה מהרש"א. וי"ל דוודאי רב יוסף ס"ל דעז מנטרת בלא אפסר ונטירותא יתירתא שרי וס"ל כשמואל. ותנא דבי מנשה ס"ל גם כן כחנניא אבל רב מוקי לה ברייתא דתנא דבי מנשה בעז מורדת דאיכה מנטרת בלא אפסר: [ה] אע"ג דלגבי חמור פשיטא לי'. מדקא מבעי' לי' דווקא חמור שעסקיו רעים. ה"ל למבעי' על חמור דעלמא ועל חמור כזה שעסקיו רעים. רי אם יאמר לו שמותר לצאת אכתי חמור דעלמא י"ל שאסור אלא ש"מ דלגבי חמור פשיטא לי': [ו] ואע"ג דאמר שמואל. עתה חוזר לדברי הרי"ף: [ז] ה"ג נטירותא יתירתא לאו משוי הוא לית הלכתא כוותיה דהא רב פליג עליה דאמר בין לנוי בין לשמר אסור: [ח] דקיי"ל כרב באיסורי. ע"כ לשון הרי"ף: [ט] ה"ג והוא שקשרוהו לו מע"ש: [י] ה"ג בזמן שקשורה לו מע"ש: [כ] ה"ג אע"פ שקשורה לו מע"ש: [ל] ואע"ג דקי"ל כרב באיסורי. לשון תוספות עד ובירושלמי משמע: [מ] ובירושלמי משמע כו' דאסור לקשור מרדעת בשבת משום

תפארת שמואל

ליטול את הקדירה מטה הקופה על פיה שמא יטול את הקדירה ויפול הגיזה מכאן ומכאן לתוך גומא שיסבב בה ואם יצטרך להחזיר ולהטמינה לא יוכל לטלטל בידים לכאן ולכאן לעשות גומא להחזיר בתוכה. (א) **בשיר** כמו אצעדה סביב צוארו וטבעת קבועה בו: (ב) **אלמא** דעדיף מאפסר. נ"ל אף על גב דעדיף וכן הוכיחו התוספות מדאמרינן בסמוך חמור שעסקיו רעים מהו לצאת בפרומביא: (ג) והא רב נמי אמרה. פירוש כיון דשרי טרסקל כל שכן מרדעת:

הלא בדבר זה היה מקיל רב שהיה מתיר לתת טרסקל בפיה בשבת אבל לא לקשור מרדעת בשבת *התיב רב אחא קמיה דרב פפא והתניא חבל שהוא קשור [נ] לפרה קושרין אותו לאבוס. לאבוס קושרין אותו לפרה. ניחא לפרה קושרין אותו לאבוס. לאבוס קושרין אותו לפרה ולא נמצא משתמש על צדדי בהמה בשבת פירוש [ס] ואע"פ שמשתמש על צדדי (ד) בהמה בשבת [שרי] (פירוש לצרכי בהמה) וקשה לשמואל דאוסר לקשור מרדעת בחמור בשבת משום שמשתמש בבעלי חיים א"ר בא הפתר בקשר שאינו של קיימא פירוש ולא חשיב כמשתמש בבעלי חיים (ה) כיון שאינו של קיימא. אמר רבי יוסי שנייא היא צדי בהמה בין קשר של קיימא ובין קשר שאינו של קיימא כלומר אין חילוק בינייהו דלעולם הוא משתמש בצדדי בהמה. א"ר שמואל הפתר כרבי שמעון בן אלעזר [ע] דתניא ר' שמעון בן אלעזר אמר מותר להשתמש על צדדי אילן בשבת. הוא לצדדי בהמה הוא לצדדי אילן. אבל כשנותן מרדעת (ו) על גבי החמור בלא קשירה אין צריך להתקרב אצל החמור ואין נשען עליו ואין כאן משתמש בבעלי חיים. וצריך ליזהר כשנותן הרסן בראש הבהמה שלא ישען על ראשה. ומכאן יש לדקדק הא [פ] דאין נותנין נר על גבי דקל ביו"ט (לעיל דף מה.) [צ] לא בשביל שיהא נקרא משתמש במחובר אם נוטלו משם אלא גזרינן שמא יעלה באילן כדי ליטלו (ז) דלא אמרו חכמים אלא אין עולין על גבי בהמה ואין עולין על גבי אילן ביו"ט:

ג [דף נג ע"ב] ת"ר סכין ומפרכסין לאדם ואין סכין ומפרכסין לבהמה ודוקא בגמר מכה ומשום תענוג אבל (איכא) [בהולא] מכה ומשום צער מפרכסין נמי לבהמה *תניא בהמה שאכלה הרבה כרשינין לא יריצנה בחצר בשביל שתתרפה ורבי יאשיה מיקל [ק] דרש רבין הלכתא כר' יאשיה וכיון דקי"ל הלכתא כר' יאשיה דמיקל משום צערא דבהמה ולא גזרינן משום שחיקת סממנים שמעת מינה דלית הלכתא כי הא מתני' דתניא בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים *עד שתצטנן גזירה משום שחיקת סממנים [ר] וכן פסק מהרי"ח דקיימא לן כר' יאשיה דמיקל [ש] דאין אדם בהול כל כך על רפואת בהמתו כולי האי דניחוש לשחיקת סממנין:

הגה"ה
*וכן בהמה שרגלה חוץ לתחום דקורא לה והיא באה אף על פי שאין תחום שלה מובלע בתוך תחום שלו. מהרי"ח:

ד [דף נג ע"א] תניא לא יצא הסוס בזנב שועל ולא בזהורית שבין עיניו ולא יצא הזב בכיס שלו ולא עזים בכיסין שבדדיהן ולא פרה בחסום שבפיה ולא סייחין [ת] בטרסקלין שבפיהן לר"ה. ולא בהמה בסנדל שברגליה ולא בקמיע שאין מומחה לבהמה אע"פ שהוא מומחה לאדם אבל יוצאת היא באגד שע"ג המכה ובקשקשין שע"ג השבר ובשליא המדולדלת בה [א] ופוקק זוג בצוארה [ב] [ג] ומטיילת בחצר:

המתני' זכרים יוצאין לבובין והרחלות יוצאות שחוזות כבולות כבונות והעזים יוצאות צרורות ר' יוסי אוסר בכולן חוץ מן הרחלות הכבונות ר' יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב: [דף נג ע"ב] גמ' מאי לבובין אמר רב הונא תותרי פי' תותרי מטליות מרוקמות *שמייפין בהן את הבהמה מאי משמע דהאי לבובי לישנא דקרובי הוא דכתיב לבבתני אחותי כלה. עולא אמר עור שקושרין להן כנגד הלב שלא יפלו עליהן זאבים. ר"נ בר יצחק אמר עור שקושרין להן תחת זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות ממאי מדקתני סיפא הרחלות יוצאות שחוזות מאי שחוזות [ד] שאוחזות אליה שלהן למעלה כדי שיעלו עליהן הזכרים רישא כדי שלא יעלו על הנקבות וסיפא כדי שיעלו עליהן הזכרים ומאי משמע דהאי שחוזות לישנא דגלוי הוא דכתיב והנה אשה לקראתו *שית זונה ונצורת לב. [דף נד ע"א] כבונות מאי כבונות. שמכבנין אותו למילת כדתנן שאת כלמר לבן מאי למר לבן א"ר אסי כלמר נקי בן יומו שמכבנין אותו למילת. והעזים יוצאות צרורות וכו' איתמר [ה] רב אמר הלכה כר' יהודה ושמואל אמר אחד זה ואחד זה אסור. ואיכא דמתני אהא עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב. משום רבי יהודה בן בתירא אמרו כך הלכה אבל מי מפים שזו ליבש וזו לחלב ומתוך שאין מכירין אחד זה ואחד זה אסורין. ואמר שמואל ואמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה בן בתירא. ורב אמר הלכה כת"ק. והלכה כרב דאמר הלכה *כר' יהודה דאמר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב [ו] דהלכה כרב באיסורי. ורש"י גרס ור' יוחנן אמר הלכה כת"ק וכן כתוב בהרבה ספרים ופי' הלכה כת"ק דמתני'. [ז] ופי' איכא דמתני לה הא דשמואל אבל לא הא דרב ולגירסת זו הלכה כר' יוחנן לגבי רב ושמואל ומותר בין ליבש בין לחלב. והר"ר יונה כתב [ח] דבירושלמי מוכח דר' יהודה בן בתירא מפרש דברי תנא קמא. [ט] דגרס התם *יאות אמר ר' יהודה [בן בתירא] מה טעמן דרבנן פי' טעמא דרבנן דאמרי לחלב אסור ליבש מותר והלא אין מכירין אותו. (ז) [י] מדקאמר מאי טעמא דרבנן שמעינן מינה הן הן דברי רבנן הן הן דברי רבי יהודה ולא בא רבי יהודה אלא לפרש דברי חכמים: מתני' ובמה אינה יוצאה לא יצא הגמל במטולטלת לא עקוד ולא רגול וכן שאר כל הבהמות. ולא יקשור גמלים זה בזה וימשוך. אבל מכניס הוא חבלים לתוך ידו [וימשוך] ובלבד שלא יכרוך: גמ' תנא לא יצא הגמל במטולטלת הקשורה בזנבו [אבל יוצא הוא במטולטלת הקשורה בזנבו] ובחוטרתו. אמר רבה בר רב הונא יוצא הגמל במטולטלת הקשורה לה בשלייתא. לא עקוד ולא רגול אמר רב יהודה [כ] עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו ע"ג זרועו ויקשור. ולא יקשור גמלים זה בזה מ"ט אמר רב אשי משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא. אבל מכניס הוא חבלים וכו' [ל] אמר רב אשי ע"כ לא שנינו אלא לענין כלאים. כלאים דמאן אילימא כלאים דאדם והתנן אדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך *וא"ת אפי' יהא נמי אסור למשוך עמהם *מה כלאים שייך הכא הא [מ] אינה מושכת בעגלה ובקרון ובכלאי בהמה לא אסרינן אלא כשעושין מלאכה כדכתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדו דאי אסירי בהנהגה בעלמא א"כ אין אדם יכול להזיז שור (ח) פסולי המוקדשים ולוקה דגוף אחד הוא ועשאו הכתוב [נ] כשני גופים (בפ"ג דמכות*) וי"ל דה"ק אילימא בכלאים דאדם ומיירי האי שלא יכרוך בחול כשמושכין בקרון כדמוקי רב חסדא לעיל (דף כג:) ולא בשמן שריפה ביו"ט אי נמי יש לומר *דחשיב מסיכה מה שבניהם נושאים את החבלים ולהאי סיוע אסור לנהוג שור וחמור הקשורים יחד בחבל. [ס] וכן משמע בירושלמי דמה שנושאין את החבל חשיב כמו מסיכה דתנן בפ"ח [מ"ד] דכלאים [ע] *אין קושרים [הסוס] לא בצדי הקרון ולא לאחר הקרון ומפרש טעמא בירושלמי מפני שנושאין את החבל. ועוד גרס בירושלמי תני *ר' מאיר פוטר במסייעו. אם היה בין במעלה בין בירידה הכל מודים שאסור מפני מה אמר ר' יוחנן [פ] מפני שזה נושא עגלותו של זה וזה נושא עגלותו של זה. רבא אומר מפני שנושאין חבל שביניהם. וכ"ל שמותר להנהיג שור בימינו וחמור בשמאלו כיון שהאדם מפסיק ביניהם לא שייך למימר נושאין חבל שביניהם. לעולם כלאים דחבלים* וה"ק ובלבד שלא יכרוך ויקשור*. אמר שמואל ובלבד שלא יצא מתחת ידו טפח [והא] תני דבי שמואל טפחיים אמר אביי השתא דאמר שמואל טפח ותנא דבי שמואל טפחיים שמואל הלכה למעשה קמ"ל כלומר דאיסורא ליכא אלא בטפחיים ולכתחלה לא יצא החבל מתחת ידו טפח [דף נד ע"ב] והתניא ובלבד שיגביה האפסר (ט) מן הקרקע טפח כי

הגה"ה
*אם החבלים א' של צמר ואחד של פשתן וכשאוחזן מתחמם ידו וקסבר דבר שאין מתכוין אסור. פרש"י משמע לדידן דקי"ל דבר שאין מתכוין מותר שפיר דמי. מהרי"ח:

הגה"ה
*מיהו דווקא בקשורים יחד אבל אינן קשורין יחד לא דיחדיו בעינן. פר"י מהרי"ח:

חדושי מהרש"ל יאות אמר ר' יהודה. פירוש ר"י ב"ב דברייתא: שור פס"מ ולוקה שהרי המנהיג בפסולי המוקדשים לוקה: ולא בשמן שריפה ביו"ט. פירש אף דרישא איירי בשבת אוקמיה סיפא ביו"ט אף כ"נ אף דרישא איירי בשבת סיפא איירי בחול: בהג"ה אלא כלאים דחבלים אחד של צמר וכו' שאין מתכוין אסור כך פירש"י כו':

הגהות הב"ח א התיב רב אחא בר פפא קמיה דרב זעירא והתניא חבל שהוא קשור. נ"ב עי' פ' אלו קשרים דף קי"ג ע"א: ב דתניא רשב"א אמר מותר. נ"ב בפ' מי שהחשיך סוף דף קנ"ג: ג עד שתצטנן דהאי תנא דאסר גזירה משום שחיקת סממנים הוא דאסר ובהא איפסיקא הלכתא דקי"ל כר' יאשיה דמקיל וכו' דפוחה בהמתו דליתי לשחיקת סממנין: ד שמייפין ומקשטין בהן את הבהמה: ה שית זונה ונצורת לב הרחלים יוצאות כבולות מאי כבולות שמכבלין אליה שלהן למטה כדי שלא יעלו עליהן הזכרים כבונות מאי כבונות וכו' נקי רך בן יומו וכו' איתמר רב אמר הלכה כר' יהודה ושמואל אמר הלכה כר"י ואיכא דמתני לה להא שמעתא באנפי נפשה רב אמר ליבש מותר לחלב אסור ושמואל אמר אחד זה וכו' דמתני לה אהא עזים: ו כרבי יהודה דמתניתין דאמר עזים: ז יאות אמר רבי יהודה בן בתירא. נ"ב פירוש יאות אר"י ב"ב משום מי מפים ומאי טעמייהו וכו': ח מה כלאים שייך הכא איט מושך בעגלה: ט חשיב מסיכה ממה שבניהם נושאין וכו': י אין קושרין את הסוס לא בצדי הקרון וכו': כ רבי מאיר פוטר אם היה מסייעו בין במעלה וכו' עגלותו של זה רב אמר מפני:

תפארת שמואל

(ד) בהמה בשבת שרי כנ"ל ותיבת פירוש לצרכי בהמה צריך למחוק: (ה) כיון שאינו של קיימא. אינו מתקרב כ"כ אל הבהמה אר"י שנייא היא צדי בהמה בין קשר שהיא של קיימא ובין קשר שאינו של קיימא: (ו) ע"ג החמור בלא קשירה. עי' בטור א"ח סי' ש"ה חמור יוצא במרדעת והוא שתהא קשורה לו מע"ש עד ולפ"ז אין חילוק בין סוס לחמור ותימה ני נהי דגבי חמור הוא הטעם שהוא אסור משום קשירה אבל אוכף על גבי סוס הוי כמשאוי וכ"מ במרדכי להדיא כשאין רוכב על הסוס הוי האוכף כמשאוי לפי שאינו מיוחד אלא לרכיבה ואפשר לומר איפכא מדקדקי תלמודא מתחלה להסור האוכף כמו שמסיק מ"ש מאוכף דאסור משמע דלא בעי לאסור האוכף אלא על החמור משמע דגבי סוס שרי לפי שמיוחד לו זה אינו דנקט חמור וה"ה סוס ולא איירי בחמור אלא משום מרדעת דשרי ואפ"ה אוכף אסור וא"ל א"כ אמאי אסור ליתן עליו בחצר דליכא למימר דגזרינן אטו רה"ר דהא בבהמה לא גזרינן חצר אטו רה"ר לק"מ דסוף סוף מאחר שמיוחד לרכיבה א"כ יש בו איסור טלטול ואינו ניטל בשבת אלא לצורך גופו ומאחר שאסור לרכוב אם כן אינו צורך גופו דדוקא מרדעת דחמור צורך גופו לבהמה בלא תצטנן אבל לא גבי סוס ומש"ה אין נוטלין האוכף והמרדעת מעל החמור מהאי טעמא דדוקא לסן והפסד דמיוחד לבהמה אפילו להניגם כתב הרא"ש לעיל דאין בו איסור טלטול ומ"מ שה"ת מסופק בדבר: (ו) דלא אמרו חכמים. משמע מכאן אם מונח כלי על דבר מוקצה שמותר ליטלו משום דלא אמרו אלא לטלטל: (ז) מדקאמר מאי טעמא דרבנן. פירוש מדקאמר מאי טעמן דרבנן והיינו רבנן דברייתא ואמאי לא אמר איפכא ואמתניתין יאות אמרי רבנן פירוש דברי במתניתין הכל אבל מ"ט דר"י דמחלק במתניתין אלא ש"מ דרבי יהודה דמתניתין מפרש דברי רבנן דלא שרו אלא ליבש וא"כ שואל על רבנן דמתניתין וברייתא כחדא ודו"ק היטב עכ"ל הרב מהרש"ל ואני דקדקתי היטב כמדומה לי שהדבר הוא פשוט דאיתא בירושלמי מתחלה מסיים המשנה רבי יהודה אומר עזים יוצאות וכו' תני רבי יהודה ב"ב אומר בין ליבש בין לחלב אסור יאות אמר ר"י ב"ב מ"ט דרבנן עכ"ל והנה מ"ט דרבנן דקאמר ע"כ ארבנן דמתניתין קאי שהרי לא הביא שם רבנן דר"י בן בתירא בירושלמי ואם כן קשה הלא רבנן התירו שניהם אלא ע"כ ר"י דמתניתין מפרש דברי רבנן שלו דלא התירו לו אלא ליבש וקי"ל: (ח) פסולי המוקדשין. ממקומו דהוא לבדו הביא כשור וחמור כדאיתא פ"ב דמכות המנהיג בשור פסולי המוקדשין: (ט) מן הקרקע טפח. פירוש כל כמה דבעי לנפיק מתותי ידו:

קרבן נתנאל

דמשתמש כב"ח. ובתוספות מסקי טעם בשם רש"י דהוי משוי. ר"ל הרצועות והמסריכין כיון דלא קשורה בהם מבע"י ועיין מהרש"א. ועוד דמחזי כמתכוין להוצאת המרדעת או דמחזי כמאן דאזיל למקום רחוק: [נ] ה"ג בפרה קושרין אותה באבוס באבוס קושרין אותה בפרה ניחא בפרה קושרין אותו באבוס באבוס קושרין אותו בפרה ולא נמצא: [ס] ה"ג ואע"פ שמשתמש על צדדי בהמה בשבת וקשה לשמואל: [ע] דתניא רשב"א אומר מותר להשתמש על צדדי אילן בשבת כנ"ל. והוא בפ' מי שהחשיך דף קנ"ד וע"ש בירושלמי שלפנינו מותר להשתמש על צדדי בהמה בשבת: [פ] ה"ג דאין מניחין נר ע"ג דקל בי"ט. והוא בפרק כירה דף מ"ה: [צ] לא בשביל שיהא נקרא משתמש במחובר אם נטלה משם אלא גזרינן שמא יעלה באילן כדי ליטלו. לכאורה אמרתי לפ' דברי רבינו דמוקמינן להא דרב אין מניחין נר על גבי דקל דווקא שהוא למעלה מתשמיש אדם ומטעם גזרה שמא יעלה באילן אבל כשמניח למטה מזה מותר ליטלו משם. וזה אינו דהא גמרא ערוכה בפרק בכל מערבין דף ל"ב כשהניח ערובו למטה מעשרה פריך עלה והא קמשתמש באילן. ע"כ לבי אומר לי דרבינו ס"ל כיון דלמעלה מתשמיש אדם יש לגזור שמא יעלה באילן אגר למטה גם כן מטעם זה דלא פלוג אף גם שהוא כמו גזרה לגזרה מ"מ אין מניחין נר ע"ג דקל ביום טוב אפילו למטה מתשמיש אדם. אלא כאן לגבי בהמה משום צער והפסד ממון שרינן להניח מרדעת ע"ג חמור בהא לא גזרו. ודומה לזה בשאר דברים כשהוא לצורך מצוה או הפסד שרינן למטה מתשמיש אדם כיון דלא הוי אלא גזרה לגזרה. אבל בפרק בכל מערבין אפילו למ"ד דאין מערבין אלא לדבר מצוה פריך שפיר דהתם לא הוי גזרה לגזרה דבין השמשות צ"ל שיוקח משם כדי שיהא הוא ועירובו במקום א' אם נתיר לו למטה מעשרה יבוא להניח למעלה מתשמיש אדם וזה אסור לעלות על האילן שקרוב לודאי שיתלוש עלה או פרי והוי פסיק רישא כמו שהביא הרב ב"י בסימן תקי"ד בשם הכלבו. משא"כ גבי בהמה להניח מרדעת עליה אם נגזר שיבוא להניח אפילו כשהוא למעלה מתשמיש אדם ויעלה על גבי בהמה. הא דאין עולין ע"ג בהמה אין איסור קרוב לוודאי אלא דגזרינן שמא יחתוך זמורה וכיון דהוי גזרה לגזרה משום צער בהמה לא אמרינן בהא לא פלוג. אבל אם אסור ליטלו משום דמשתמש במחובר בלי טעם א"כ ה"ה דאסור להניח מרדעת ע"ג חמור דמשתמש בבעל חי ובזה ניחא נמי דלא תקשי לך דברי רבינו אהדדי שכתב בפרק הישן סימן מ"א אם הקנים של סכך נסמכין על האילן אסור לכנס בו ביום טוב גזרה שמא יניח חפצו על הסכך אף שהם במקום מצוה. וי"ל דאיירי שהסוכה גבוה שא"א לעלות על הסוכה אא"כ יעלה על האילן. וכ"כ תוספות פרק מי שהחשיך דף קנ"ד ע"ש. ובעל מ"א סימן של"ו נעלם ממנו דברי תוספות הללו. גם בסימן תקי"ד יש שם ט"ס ולא זכר מה שכתב בסימן שלי"ו: [ק] ה"ג דרש רבא הלכה כר' יאשיה. [ר] מתיבת וכן פסק מהרי"ח עד דמיקל. הוא הגהת הרא"ש: [ש] דאין אדם בהול כו'. הוא סיום דברי רי"ף: [ת] בטרסקלין שבפיהן לר"ה. כ"ה הגירסא הנכונה וכמו שמובא להדיא דף נ"ג שדייק מברייתא זו הא בחצר ש"ד. וטעות הוא ברי"ף: [א] ה"ג ופוקק לה זוג: [ב] ומטיילת בחצר. ולא גזרינן אטו ר"ה כדאמר גבי אשה דף ס"ד דגבי בהמה לא גזרינן. תוספות ד"ה מהו ליתן. ויש לדקדק דאימא מש"ה לא גזרינן דרה"ר גופא לא אסרינן אלא משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא. וי"ל דטעם דמחזי צריכין כשהזוג אריג באפסר ובטיל לגבי אפסר כמ"ש תוספות דף נ"ד. אבל ברייתא סתמא קתני מטיילת בחצר כשהיא בצוארה ולא אריג באפסר שהוא משוי בר"ה א"מ לא גזרינן חצר אטו ר"ה: [ג] ומטיילת עמה בחצר. אע"ג דלקמן בפ' הבית סימן ט' פסקינן כרב דדבר שאסור משום מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור. תירץ מ"א בס"ס ש"א ע"פ מ"ש תוספות דזה אינו אלא בדבר האסור מפני מראית עין שאותו דבר הוא מדאורייתא. אבל כאן המראית עין רק איסור דרבנן כמאן דאזיל לחינגא לא פסקינן כרב. אך הקשה על זה מאי פריך תלמודא לקמן ס"ד אדרב מהך ברייתא. ולק"מ דאדרב פריך שפיר דאמר מילתיה אפילו באיסור דרבנן כמ"ש רש"י שם. אך אנן לא פסקינן כוותיה כ"א בדבר דאורייתא: [ד] ה"ג שאוחז אליה שלהן למעלה כדי שיעלו עליהן זכרים. רישא כדי שלא יעלו על הנקבות וסיפא כדי שיעלו עליהן זכרים מאי משמע: [ה] ה"ג רב אמר הלכה כר"י ושמואל אמר הלכה כרבי יוסי ואיכא דמתני לה להא שמעתא באנפי נפשה רב אמר ליבש מותר ולא לחלב ושמואל אמר: [ו] דהלכה כרב באיסורי. עכ"ל הרי"ף: [ז] ופי' איכא דמתני לה הא דשמואל אבל לא הא דרב דע"כ לא הוי בגירסתו שום ת"ק בהך ברייתא דר"י בן בתירא דאי לא מי הכריחו לפרש דחוק בדברי יוחנן הלכה כת"ק דמתניתין. הל"ל דרבי יוחנן נמי אמר כרב הלכה כת"ק דברייתא וכמו שכתבו תוספות: [ח] דבירושלמי מוכח דר"י בן בתירא מפרש דברי ת"ק. דברי רבינו עד דברי חכמים קשין להולמם ואחר העיון נראה דס"ל במקום ר"י בן בתירא סתם ר' יהודה. והיינו ר' יהודה דמתני' מפרש ת"ק דאמר עזים יוצאות צרורות ור"י אוסר ואתא ר' יהודה לפ' דברי ת"ק דאמר עזים יוצאות ליבש אבל לחלב מודה ת"ק דלא יצאו גזרה דלמא אתי לאתויי ד' אמות. וא"כ תו ליכא לפ' כגירי' רש"י דקאי ר"י על ת"ק דמתני' דס"ל בין ליבש בין לחלב מותר: [ט] דגרס התם. הלכה א': [י] מדקאמר מאי טעמא דרבנן. מאן איניהו רבנן. ר' יוסי אוסר בכולן. ת"ק דמתני' מתיר בכולן וא"כ לא שייך למפרך מי מפים ת"ק מתיר בתרווייהו. ואי כוונתו על ר"י דמתני' הכי הל"ל יאות אמר ר"י בן בתירא. ומ"ט דר' יהודה. וליכא למימר דקפריך מ"ט דרבנן היינו ת"ק דר"י בן בתירא לגירסת רש"י לא היה דברי ר"י בן בתירא דברייתא דר"י בן בתירא. אך קאי לחוד על דברי ר"י דמתני'. אע"כ צ"ל הן דברי רבנן הן הן דברי ר' יהודה ולא בא אלא לפרש דברי חכמים. וא"כ אף לפי גירסת רש"י הלכה כר"י. או צריך לגרוס בהך ברייתא דר"י בן בתירא דברי ת"ק ליבש מותר לחלב אסור ועי"ז קפריך ומ"ט דרבנן. וא"כ גירסא רב אמר הלכה כת"ק דברייתא וכן לרבי יוחנן להך איכא דמתני לה אהא: [כ] עקוד עקידת יד ורגל כו'. ראיתי א' מסופק אם לקשור שני ידים או רגלים של הסוס וללאת חולה. ואני מצאתי שהביא בעל הערוך בערך תהר הזכרים יוצאין לבובין אמר רב הונא תותרי פי' רב האי תותרי שעושין לו חבלים וקושרין את רגליו זו בזו כדי שיתקרבו פסיעותיו זו לזו ולא יתרחקו ויבא לידי ריגלה ומן הכי מפיק לי' מלי קירוב. וכן ראיתי נוהגין האשכנזים: [ל] ה"ג אמר רב אשי לא שנו אלא: [מ] ה"ג אינה מושכת בעגלה ובקרון דהא בשבת איירי: [נ] כשני גופים. הואיל ואתא לידן אימא בה מילתא. בפ"ט דכלאים. בהשגות. ז"ל חיה אנו אין בידינו אלא כחיה עם בהמה שהרי עשאו כלבי ואיל והכי איתא בבכורות ע"כ וטעות נפל בכל הספרים. וכצ"ל אלא כחיה עם חיה. דהא איל בקמץ כתיב שהיא חיה טהורה. והרמב"ם אזיל לשיטתו שחיה עם חיה טהורה או בהמה טהורה עם בהמה טהורה מותר להנהיג מן התורה א"כ אמאי לוקה על המנהיג שור פסולי המוקדשין. לכן צריך למצוא דרך שהיא כבהמה טמאה עם טהורה ע"ש: [ס] וכן משמע בירושלמי. הלכה ב' ג': [ע] ה"ג אין קושרין לא בצדי הקרון ולא לאחר הקרון בירושלמי תניא ר"מ פוטר במסייעו: [פ] מפני שזה נושא עגלותו של זה. עיין פירושו בב"י סימן רנ"ו ב"ד דמותו:

הניה הכיא בחבלא דביני בימי : ו מתני' אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו . ולא ברצועה שברגלו ואין התרנגולין יוצאין בחוטין ולא ברצועה שברגליהם ואין הזכרים יוצאים בעגלה שתחת אליה שלהן . ואין הרחלות יוצאות חנונות . ואין העגל יוצא בגימון . ולא פרה בעור הקופד ולא ברצועה שבין קרניה . פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים : גמ' אאין חמור יוצא במרדעת כדאמרינן לעיל בזמן שאינה קשורה לו מערב שבת . ולא בזוג משום [צ] דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא . ולא בסולם שבצוארו אמר רב הונא בי לועא למאי עביד להיכא דאית ליה מכה דלא הדר חייך לה . ולא ברצועה שברגליה דעבדי לה לניזרא . ואין התרנגולין יוצאין בחוטין דעבדי לסימנא כי היכי דלא ליחלפי . ולא ברצועה שברגליהן דעבדי להו כי היכי דלא ליתברו מאני . ואין הזכרים יוצאין בעגלה דעבדי להו כי היכי דלא ליחמטא אליתייהו . ואין הרחלות יוצאות חנונות מאי חנונות אמר רב יהודה עץ אחד יש בכרכי הים וחנון שמו ומניחין לה בחוטמה כדי שתתעטש ויפלו דרני שבראשה . אי הכי זכרים נמי . זכרים כיון דנגחי אהדדי ממילא נפלי . שמעון נזירא אמר קסמא דריהמא באין העגל יוצא בגימון אמר רב הונא בר גירא . מאי משמע דהאי גימון ליסנא דמיכף הוא דכתיב הלכוף כאגמון ראשו . ולא פרה בעור הקופד כי היכי דלא לימצייה יאלי . ולא ברצועה שבין קרניה* אי לשמואל (דאמר) לנוי אסור לשמר מותר . אי לרב (דאמר) בין לנוי בין לשמר אסור . פרתו של רבי אלעזר בן עזריה כו' תנא לא שלו היתה אלא של שכינתו ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו* איתמר רב ורבי חנינא גרבי יוחנן ורב חביבא . בכולהו מועד כל כה"ג חלופי רבי יוחנן ומעיילי רבי יונתן . כל שאפשר לו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה נתפס על אנשי ביתו . באנשי עירו ואינו מוחה נתפס על אנשי עירו בכל העולם כולו נתפס על העולם כולו . אמר רב פפא הני דבי ריש גלותא מתפסי אכולי עלמא : הדרן עלך במה בהמה

הגה"ה
*נ"ע עכשיו כשעושין רצועות וקושרין שתי רגלים יחד קצת כדי שאינה יכולה לברוח אם זה השיב שמירה ושרי אם לא . מהרי"ח :

הגה"ה
*צריך אדם למחות בחבירו אם יודע בו שעושה עון ואפי' אם מספקא ליה אם יקבל תוכחתו אם לאו אלא א"כ פשוט לו שלא יקבל ממנו כלל . מהרי"ח :

פרק ששי

א [דף נז ע"א] במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה . לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה* ולא תטבול בהם עד שתרפם . פרש"י בחוטין שבקליעת שערה יולא נהירא דבפ' המצניע (דף צה.) איכא למ"ד דגודלת חייבת משום בונה ולמאן דלא מחייב איסור שבות מיהא איכא . ומסתברא דכי היכי דאיכא איסורא הבקליעה איכא איסורא בסתירת בנין הקליעה הלכך ליכא למיגזר בהן דלמא שריא להו דאשה הרוצה לטבול בשבת צריכה לסתור קליעת שערותיה מבעוד יום . אלא מיירי בחוטין הנתונין על שערות ראשה וכן מוכח ליסנא דמתני' דקתני ולא תטבול בהם עד שתרפם ובחוטין שעל שערותיה מועיל בהן רפיון שלא יהו מהודקים על ראשה אבל בחוטין שבתוך קליעותיה אין מועיל בהן רפיון כ"כ כיון דאין המים נכנסין בתוך הקליעה עד ושתסתור אותן לגמרי . ואע"פ שגוזרים על הנך חוטין דאסור לצאת בהן משום זימנין דשריא להו [ואתי] לאיתויינהו אפ"ה [א] אותן דברים שלא גזרו על יציאתן משום דאין דרך להתירן לא משום חלילה ולא משום קפידא מותרת להתיר אותן בר"ה ולא חיישי' כשתתירן תוליכם ארבע אמות בר"ה . והא דאיצטריך למיתני (לקמן סא.) בקמיע שקושר ומתיר לא איצטריך למיתני התרה שהרי כל דבר מותר להתיר אלא לאשמעינן שקושר ומתיר כמה פעמים בשבת ולא אסרינן ליה משום דמיחזי כקושרו עליו שלא לרפואה ומתכוין להוציאו אלא כמלבוש גמור חשוב מחמת הרפואה ולא דמי לפלפל וגרגיר מלח דתנן במתניתין (דף סד:) ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר . והיינו דמסיים בה ובלבד שלא יקשור בשיר ובטבעת שאז נראה כמתכוין להוציאו . והיינו טעמא דמותר להתיר ולא חיישינן דלמא אתי לאיתויינהו דאם שכח שבתא אפילו נאסור לו להתירו לא יניח כיון שאינו זוכר שבת אבל בהך שצריך להתירם לצורך (בשבת) חיישינן שמא ישכח שבת ואתי לאיתויינהו . ובהך שאין צריך להתירם לא חיישינן שמא בשעה שהוא מתירו הוא זוכר שבת ואחר כך ישכח שבת ואתי לאיתויינהו דבשעה מועטת כזו לא חיישינן שמא ישכח שבת : ב ולא בטוטפת ולא בסרביטין בזמן שאינן תפורין ולא בכבול לר"ה ולא בעיר של זהב ולא בקטלא ולא בנזמין ולא בטבעת שאין עליה חותם ולא במחט שאינה נקובה ואם יצאת אינה חייבת חטאת : גמ' טבילה מאן דכר שמיה . אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מה טעם קאמר מה טעם לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן משום דבחול לא תטבול בהן עד שתרפם זוכיון דבחול לא תטבול בהן בשבת לא תצא בהן דלמא מיתרמי לה טבילה של מצוה ושריא להו ואתי לאתויינהו ארבע אמות בר"ה . בעא מיניה רב כהנא מרב היכי חלילתא מהו . אמר ליה אריג קאמרת כל שהוא אריג לא גזרו איתמר נמי אמר רב הונא בריה דרב יהושע כל שהוא אריג לא גזרו . ואיכא דאמרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא להו לאחוותי דלא קפדי עלייהו . מאי איכא בין האי ליסנא להאי ליסנא . א"ב דטניפן להך ליסנא דאמר כל שהוא אריג חלא גזרו הכא נמי אריג. להך ליסנא דאמר חזינא לאחוותי דלא קפדי עלייהו הני כיון דטניפן מיקפד קפדי עלייהו פי' רש"י דטניפן החוטין שהן מלוכלכין בטיט ומקפידות להסירן בשעת טבילה לפי שהמים ממחין הטיט [ב] ובעלותן מן הטבילה ירד הטיט על בשרן ותתלכלך . ויש מפרשים דטניפן כגון שהחוטין מוזהבין ויפין ומטנפין מחמת המים ולכך מקפידות להסירן בשעת טבילה שלא יתלכלכו ולא דמיא לבגדים שהיא צריכה לפשטם בשעת טבילה ולא חיישי' דלמא אתי לאיתויינהו לפי שהבגדים היא לובשת מיד אחר שטבלה אבל דברים קטנים חיישינן שמא תוליכם בידה . תנן התם ואלו חוצצין באדם חוטי צמר טוחוטי פשתן וחוטין שבראשי הבנות רבי יהודה אומר של צמר ושל שיער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן . אמר רב הונא וכולן בראשי הבנות שנינו אבל חוטין שבצוארה אין חוצצין לפי שהאשה אינה חונקת את עצמה . וה"מ בחוטין אבל בחבקין שבצואריהן כגון [דף נז ע"ב] קטלא וביולא בהן חוצצין דאשה חונקת את עצמה כדי שתתראה בעלת בשר אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מודים חכמים לרבי יהודה בחוטי שיער דאין חוצצין הלכך אשה יוצאה בהן בשבת דלא צריכה למישלפינהו 'בשעת טבילה : ולא בטוטפת מאי טוטפת אמר רב יוסף חומרתא דקטיפתא . אמר ליה אביי ותיהוי כקמיע מומחה ותשתרי . אלא אמר רב יהודה משמיה דאביי פוייני פי' צין . תניא נמי הכי אשה יוצאה בסבכה המוזהבת ובטוטפת ובסרביטין הקבועין בה ואיזו היא טוטפת ואיזו היא סרביטין אמר רבי אבא טוטפת המקפת לה בראשה מאוזן לאוזן . סרביטין המגיעין לה עד לחיים . אמר רב הונא עניות עושין של מיני צבעונין . עשירות עושין אותם של כסף ושל זהב : ולא בכבול לר"ה אמר ר' ינאי כבול זה איני יודע מהו . אי כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של נמר שפיר דמי . או דלמא כיפה כשל נמר [ג] וכל שכן כבלא דעבדא . אמר ר' אבהו מסתברא כמאן דאמר כיפה של נמר תנן . [ד] תניא נמי הכי יוצאה אשה בכבול ובאיסטמא לחצר אין (ב) לרשות הרבים לא . ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של נמר שפיר דמי. [ה] והלכתא כרבי אבהו דתניא כוותיה. פירוש כפה של נמר חוטי דעמרא דנדינן ועבידן כי המנא ורחב כשתי אצבעות כשיעור ציץ כדאמר [חולין קלח.] כמין כפה של נמר היה מונח בראשו כהן גדול לועליו ציץ כדכתיב ושמת אותו על פתיל תכלת . ואי איסטמא א"ר אבהו בזייני מאי בזייני כליא פרוקים פירוש מטלית שתולין בה חוטין של צבעונים כגון גליפקרין שתולין אותה לכלה לכלות ממנה זבוב שאם יעמוד לה זבוב על פניה היא מתביישת לטורדו ומצטערת בה כגון זה שתולין לבהמה . לפיכך אין בה משום כלאים דלאו אריג הוא* ואינה מטמאה בנגעים שאין בו שתי וערב . ואין יוצאין בה לרשות הרבים שאינו תכשיט . תנו רבנן ג' דברים נאמרו באיסטמא אין בה משום כלאים ואינה מטמאה בנגעים ואין יוצאין בה לרשות הרבים ממשום רבי שמעון בן אלעזר אומר אף [דף נח ע"א] אין בה משום עטרות כלות : ג אמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו נאבל לא בחותם שבכסותו . ורמינהו לא יצא העבד לא בחותם שבצוארו א] ולא בחותם שבכסותו לא קשיא הא דתניא לא יצא בשל מתכת והא דתניא יצא בשל טיט . וכדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה דבר המקפיד רבו עליו אין יוצאין בו . ודבר שאין מקפיד רבו עליו יוצאין בו . הלכך של מתכת שמקפיד עליו רבו אם יאבד לא יצא לא בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו דלמא מיפסיק ואתי לאיתויינהו אבל בשל טיט אין רבו מקפיד עליו כל כך הלכך יוצא הוא בחותם שבצוארו דאי מיפסיק שדי ליה אבל לא בחותם שבכסותו דלמא מיפסיק ומירתת ומקפיל ליה ומנח אכתפיה . וכדרב יצחק בר יוסף דאמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן היוצא בטלית המקופלת ומונחת לו על כתפיו בשבת חייב חטאת . וה"מ כדעבד ליה רביה (ג) אבל עבד איהו לנפשיה לא יצא לא בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו [ו] בין בשל טיט בין בשל מתכות . [ז] תניא לא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה ולא בזוג שבכסותה : [דף נט ע"א] ד ולא בעיר של זהב מאי עיר של זהב אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ירושלים דדהבא [דף נט ע"ב] כדעבד ר' עקיבא לדביתהו פי' רש"י נוסקא כמו כבינתא והוא תכשיט עגול ויש באמצע לשון שבו מחברין אותו למלבוש . °ורבינו תם ז"ל מפרש שהוא עגול ומשימין אותו על הראש כמין עטרה דבסוף סוטה (דף מט.) ומפרש דעטרות כלות היינו ירושלים דדהבא* כלילא רב אסר ושמואל שרי* דאניסכא כ"ע לא פליגי דאסיר . כי פליגי בארוקתא מ"ס ניסכא עיקר ומ"ס רוקתא עיקר °ולא שליף ומחוי . ורב אסי מתני לקולא דארוקתא כ"ע ל"פ דשרי כי פליגי באניסכא מ"ס דילמא שלפא ומחויא ואתי לאתויי ומ"ס עמאן דרכה למיפק אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא .

הגה"ה
*שהוא כעין לבד שאין שוע טווי ונוז וגם הוא קשה הלכך לא גזרו ביה רבנן וכן אם בגד גמור הוא שוע טווי ונוז להציע תחתיו אם קשה הוא לא גזרו ביה רבנן . אך העלאה ובגד גמור אע"פ שהוא קשה אסור מן התורה וכן כרים וכסתות ומרדעת ומילי טובא חשיב במסכת כלאים [פ"ט מ"ב] דמותר להציע תחתיו משום דאין שייך בהן כריכה נימא . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה
*ודוקא על עטרות חתנים וכלות גזרו בפולמוס אבל של שאר נשים לא אסירי אלא בשבת משום דמשלפא ומחויא . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה
*וזהו עטרות חתנים ושרי לנשים ואפילו לכלות ודארוקתא היינו רצועות שמצויירות בזהב ובאבנים טובות שקורין פרי"ש שרו אפילו בשבת אבל דאניסכא שכולו עס של זהב שקורין לנ"א אסור . מהרי"ח :

חדושי מהרש"ל ולא בכבול . פירוש הקמיע : ובטוטפת . פי' כשהן תפורין : בסג"ס ד"ה שהוא כו' אם קשה הוא מותר שלא גזרו ביה כצ"ל :

הגהות הב"ח א אין חמור יוצא במרדעת מאי טעמא כדאמרן פירוש כדאמרן לעיל בזמן : ב אין העגל יוצא בגימון מאי גימון אמר רב הונא : ג רבי יוחנן ור' חנינא מתני כולהו סדר מועד כל כי האי זוגא תנאי ר' יוחנן : ד דרב שלום ריש מתיבתא ורש"י פירש דבאים אם יצא בטבעת שיש עליה חותם פטור אבל אסור אבל ר"ת פי' דגבי אים . נ"ב מחלוקת זו דרש"י ור"ת התבאר באחרי גופיה לקמן סימן י' : ה בקליעה איכא נמי איסורא : ו שתסתור אותן לגמרי ואע"פ שגזרו על הנך חוטין : ז וכיון דבחול לא תטבול בהן עד שתרפם בשבת לא תצא : ח לא גזרי הני נמי אריג : ט וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות : י בשעת טבילה ולא אתיא לאתויינהו ד' אמות בר"ה ולא בטוטפת וכו' חומרתא דקטיפתא. נ"ב פירוש חוליא ידועה שתולין אותה בצואר מפני עין הרע : כ של נמר תנן וכ"ש כבלא דעבדא : ל ועליו ציץ נזר כדכתיב : מ משום ר' שמעון בן אלעזר אמרו אף אין בה כצ"ל: נ אבל לא בחותם שבכסותו תנ"ה יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו ורמינהו לא יצא: ס ולא שלפא ומחויא וכו': ע מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה :

הגהות הגר"א א] שבצוארה. נ"ב ולא בחותם שבכסותה ולא בזוג שבצוארה:

קרבן נתנאל

[צ] דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא . וקשה הא משום נוי מותר והא קיי"ל כל נוי בהמה אסור . ותי' בחדושי רשב"א דלנוי הרגיל לכל בחול אפילו בשבת שרי והיינו טעמא דזוג . אבל רצועה בקרני פרה או סוס בזנב שועל ודומיהן בסימן ד' מקלא אנשים עושין כן לנאים : הדרן עלך פרק חמישי

פרק ששי [א] אותן דברים שלא גזרו על יציאתן משום דאין דרך להתירן . אם שהוא נותן טעם בסמוך ובהך שאין צריך להתירן לא חיישינן שמא בשעה שהוא מתירו הוא זכור שבת ואח"כ ישכח שבת ואתא יאחוי ד' אמות בר"ה דבשעה מועטת כזו לא חיישינן שמא ישכח שבת . לא די בזה דמ"מ הוי להו למגזר דלכתחלה לא יצא בדבר שהוא מותר להתירן שמא ישכח שהוא שבת. ומש"ה הוסיף שלא גזרו על יציאתן משום דאין דרך להתירן: [ב] ובעלותן מן הטבילה ירד הטיט על בשרן ויתלכלך . ויש מפרשים דטניפן כגון שהחוטין מוזהבין.והך ליסנא כל שהוא ארוג לא גזרו ס"ל דסתם חיכי אינם מלוכלכים ואינם מוזהבין ולא גזרינן משום הני תיכי : [ג] ה"ג וכ"ש כבלא דעבדא רב אמר כיפה של נמר ושמואל אמר כבלא דעבדא אמר ר' אבוה מסתברא כמ"ד כיפה של נמר וכ"ה ברי"ף . וכן נראה מדברי רבינו שכתב אמר ר' אבהו מסתברא כמ"ד כיפה של נמר משמע שאמר אחד כיפה של נמר : [ד] ה"ג תני' יוצאה אשה בכבול ובאיסטמא לחצר ר"ש אומר אפילו בכבול לר"ה כלל אמר ר"ש כל שהוא למטה מן הסבכה יוצאין בו וכל שהוא למעלה מן הסבכה אין יוצאין בו לחצר אין לר"ה לא . וסייעתא הוא מסיפא דברייתא דמסיים ואזיל כל שהוא למטה מן הסבכה יוצאין בו ש"מ כיפה של נמר תנן דכבול ליתא תחת הסבכה . וא"ת למ"ד כבלא דעבדא תנן למה התירו בחצר . וי"ל דדווקא בתכשיטין הוא שגזרו בחצר לפי שקשה עליו להניחן . ואי פריה ליה בחצר יוצאות ג"כ בר"ה . אבל כבלא דעבדא גנאי הוא לו כל שאחה מצריכו להניחו הנה הוא זריז בדבר זה וזכור ליטלו בחצר ולא בר"ה : [ה] והלכתא כר' אבהו דתניא כוותיה . ק"ק הא בלא"ה קי"ל רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי . ונראה דרב ושמואל פליגי בתרתי דאליבא דרב דאמר כיפה של נמר אסור לצאת בר"ה ומדקתני בסיפא יוצאות בכבול ובפיאה נכרית לחצר הא כבלא דעבדא אסור אפילו בחצר . ובאמת לא ידעינן מסברא להתיר טפי בחצר כבלא דעבדא יותר מר"ה ואליבא דשמואל דאמר כבלא דעבדא תנן . וכן הא דקתני בסיפא ויוצאה בכבול לחצר ג"כ כבלא . דעבדא הוא והתירו טפי בחצר כדפרישית והנה וודאי לענין איסורא דאורייתא קיי"ל הלכתא כוותיה דרב באיסורי היינו שאפי' בכיפה של נמר אסור לצאת בר"ה . משא"כ לענין מה דנפקא מינייהו בכבלא דעבדא שאסור לצאת בחצר הוא מדברי סופרים וקיי"ל בשל סופרים הלך אחר המיקל וא"כ לענין חצר קים לן כשמואל . לכן הביא דקי"ל כרב מדתני' כוותיה.וא"כ רישא דמתני' איירי בכיפה. וא"כ סיפא דקתני ויוצאה בכבול לחצר ג"כ בכיפה של נמר הא כבלא דעבדא אסור אפי' לחצר: [ו] בין בשל טיט בין בשל מתכות. דחיישי' שמא יתבייש במקום מכיריו ויטלנו כדי שלא יראנו שהוא עבד דכיון שהוא עושה לעצמו ולא עשאו רבו לא מימנע למיעבד הכי משום אימתיה דרביה: [ז] ה"ג הא"ש
לא

תפארת שמואל

(א) אבל לא תצא בין בטבעת שיש עליה חותם ובין בטבעת שאין עליה חותם בשבת דוקא וכו' כצ"ל :
(ב) לרה"ר לא ר"ש אומר אף בכבול לרה"ר כלל אמר ר"ש כל שהוא למטה מן הסבכה יוצאין כל שהוא למעלה מן הסבכה אין יוצאין בו וכיפה למטה מן הסבכה ושמואל אמר וכו' כצ"ל : (ג) אבל עבד איהו לנפשיה לא . פירוש כיון שעשאו העבד לעצמו יתבייש במקום מכירין ויטלנו שאין לו אימתא דרבו :

ומראה דדוקא בכלילא שרי שמואל וכן ר' אלעזר לעיל בעיר של זהב לפי שאין שאר נשים רגילות בהן אלא נשים חשובות הלכך שרי לדידהו. אבל שאר תכשיטי נשים אפילו לאשה חשובה אסירי דלא פלוג רבנן. וראיה מהסיא דסוף כירה (דף מו:) דאמר עולא הואיל ואיכא תורת כלי עלייהו ואי הוה חזי לנשים חשובות מאי לריכים להאי טעמא. אמר ליה שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי והיינו כמה דמתני רב אסי לקולא והאי דשרי רב היינו בארוקתא והלכתא כרב דאסר כלילא. בדאניסכא פירוש ניסכא חוט א כלומר שהן חתיכות נקובות ומכניסין בהן חוט להעמידן. ופירוש רוקתא מטלית וכגון שאותן חתיכות על המטלית: ה **ואמר** [א] רב יהודה אמר רב קטינא שרי והוא חגור שבמתנים ויש בו חתיכות קבועות כעין כלילא איכא דאמרי דארוקתא ואמר רב ספרא [מידי דהוה אטלית] מוזהבת ואיכא דאמרי דאניסכא ואמר רב ספרא [ח] מידי דהוה אאבנט של מלכים. וכיון דאניסכא שרי לליסנא בתרא כל שכן דרוקתא [ט] והלכה כליסנא בתרא.

אמר ליה רבינא לרב אשי קטרא עילוי סימנייהו מאי אמר ליה תרי סימייני קאמרת פי' רש"י משוי הוא ואסור* °ודוקא שניסס זה על גב זה אבל אם יש מלבוש מפסיק ביניהן מותר.

הג"הה
*ואפילו לאיש שאין דרך להגור שתי חגורות. ולא דמי לכמה מלבושים שאדם לובש בשביל הקור אבל תרי סימייני מה הנאה שייך בהו אלא ודאי משוי הוא. פר"י מהרי"ח:

וקלא ראיה מפרק כל כתבי הקודש (דף קכ.) דקחשיב בי"ח כלים פונדא וחגור שבמתניו ופרש"י דפונדא הוא אזור: ו **אמר** רב אשי ב האי דיסקיא אי אית ביה מפרחייתא שרי ואי לא אסיר פי' דסקי' חגור של עור ונקרא בלשון ערבי מנסקא. אי אית ליה מפרחייתא שהן כגון שרביטין הרי הוא תכשיט ומותר ואם לאו נעשה כמשאוי ואסור ורש"י פי' דסקיא חתיכת מעיל רחבה אי אית ביה מפרחייתא רלועות קלרות תלויות בה לקושרה בהן ולהדקה סביבותיה דמיהדק שפיר דליכא למיחש דלמא מישר קטרי ונפיל ואתי לאתויי. ולא בקטלא מאי קטלא מנקטא פארי ושמה בלשון ערבי מנגקא. ורש"י פירש שהוא בגד שיש לו שנצים כגון מכנסיים ומכניסין בה רלועה רחבה וקושרה סביב לוארה והבגד תלוי על לבה והוא חשוב ומצוייר בזהב ונקרא מנקטא פארי על שם שמקבלין פירורין שנופלין מפיה שלא יטנפו בגדיה: ולא בנזמים. מאי נזמים נזמי האף *אבל יוצאה בנזמי האוזן ג לפי שטריחא למשלפינהו [י] שהן מכוסות בקשוריה:

הגה"ה
*ובטבעת שיש עליה חותם אם יצאה חייבת חטאת אפילו לרבנן דלא אזלי אחר החותם רק אחר המעמיד לענין שבת מודו דכיון שיש עליה חותם לא הוי תכשיט אלא משוי. פר"י מהרי"ח:

ז [דף ס ע"א] **ולא** במחט שאינה נקובה. למאי חזיא אמר רב יוסף הואיל ואשה אוגרת בה שערה פירש"י שיער היוצא חוץ לקשוריה כורכתו סביב המחט ותוחבת המחט לתוך קשוריה שלא יראה שערה. °ויותר ד נראה לפרש שתכפל המחט לתוך השבכה ואוגרת בה השבכה שלא יצאו שעריה חוץ לקשוריה והשתא הוה כעין בירית שאם היתה שולפת בירית לא היו שוקיה מתגלות מיד אלא אחר שיפלו בתי שוקיה. [כ] ופריך ותיהוי כבירית טהורה ותשתרי. תרגמה רב אדא נרשאה קמיה דרב יוסף הואיל ואשה חולקת בה שערה. ובשבת למאי חזיא. פירש"י דבשבת אינה חולקת שערה ותימה °מנלן דאסור לחלוק שערה בשבת דאינה תולשת השיער. אפילו לחוף ולספסף מותר דקי"ל כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין מותר. ועוד אפי' יהא מותר לחלוק בה שערה מ"מ משוי הוא שהרי אינה יכולה לצאת בכל הדברים הצריכים לה כיון שאינו לא מלבוש ולא תכשיט. הלכך ה"פ בשבת למאי חזיא שתוכל לצאת בה והלא אין תכשיט. תנא כמין טס של זהב יש לה על ראשה בחול חולקת בה שערה ובשבת מניחתה כנגד פדחתה ואסור לצאת בה דלמא שלפא ומחויא. אבל מחט שאשה מעמדת בה קשוריה שרי לצאת בה בשבת [ל] דהוי כמחט שאוגרת בה שערה: ח **מתני'** לא יצא האיש בסנדל המסומר. ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה ולא בתפילין ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה. [מ] ולא בשריון ולא במגפיים ואם יצא אינו חייב חטאת: **גמ'** סנדל המסומר מאי טעמא לא. אמר רבי אבא אמר שמואל שלפי גזרת המלכות היו והיו נחבאין במערה ואמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יצא נהפך סנדלו של אחד מהן. כסבורין היו שאחד מהן יצא וראוהו והכירו בהן אויבים ועכשיו באין עליהן דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהן אויבים באותה שעה אמרו אל יצא איש בסנדל המסומר לא שנא בשבת ולא שנא ביום טוב [דף ס ע"ב] מאי טעמא [נ] משום דאיכא כנופיא דאיסורא. והיינו דתנן אין משלחין ביום טוב לא סנדל המסומר (ג) ולא מנעל שאינו תפור. אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא לחזק אבל לנוי מותר. וכמה לנוי ר' יוחנן אמר חמש בזה וחמש בזה ר' חנינא אמר שבע בזה ושבע בזה. א"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא אסברא לך לדידי שתים מכאן ושתים מכאן ואחת בתרסיותיו [לר' חנינא שלש מכאן ושלש מכאן ואחת בתרסיותיו] ה א"ל אילפא לרבה בר בר חנה אתון תלמידי ר' יוחנן עבידו כר' יוחנן אנן נעביד כר' חנינא בעא מיניה ההוא רלענא מר' אמי תפרו מבפנים מאי. אמר ליה מותר ולא ידענא מאי טעמא א"ל רב אשי ולא ידע מר מאי טעמא כיון דתפרו מבפנים הוי ליה מנעל בסנדל גזרו ביה רבנן ובמנעל לא גזרו ביה רבנן. בעא מיניה רבי אבא בר זביד מר' אבא בר אבינא עשאו כמין

כלבוס מהו. א"ל מותר פירוש שעשה המסמר כמין שני מסמרים תכופין זה אצל זה ומחוברין בראשיהן. איתמר נמי אמר רבי יוסי בר חנינא עשאו כמין כלבוס מותר אמר רב ששת חפאו כולו במסמרים כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר. תניא כוותיה דרב ששת לא יצא האיש בסנדל המסומר ולא ילא בו מבית לבית ואפילו ממטה למטה אבל מטלטלין אותו לסמוך בו כרעי המטה ולכסות בו את הכלים. ור' אלעזר בר' שמעון אוסר. נשרו רוב מסמרותיו ונשתיירו בו ארבע או חמש מותר. ורבי מתיר עד שבע. חפאו עור מלמטה וקבע בו מסמרים מלמעלה מותר. עשאו כמין טס או כמין יתד או שחפאו כולו במסמרים כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר. טעמא דכל הני דמותרין לפי שלא אסרו אלא כיוצא בו של אותו סנדל המסומר שאירע בו מעשה ולורתו נעלמה מאתנו: ולא ביחיד כו'. טעמא דאין ברגלו מכה [דף סא ע"א] הא יש ברגלו מכה נפיק [ס] באותו שאין בו מכה. ולא בתפילין. משום דלמא אתי לאיתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים כי חליץ להו למיעל לבית הכסא: ולא בקמיע וכו'. אמר רב פפא לא תימא עד דאיתמחי גברא ואיתמחי קמיע אלא כיון דאיתמחי גברא אע"ג דלא אתמחי קמיע דיקא נמי דקתני ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה ולא קתני בזמן שאינו מומחה שמע מינה דבהמחאת גברא לחודיה סגי °וכל שכן בהמחאת קמיע לחודיה דעדיף טפי המחאת קמיע מהמחאת גברא לחודיה דהא מבעיא ליה לרב פפא תלתא קמיעי לחד גברא אי אמרינן מזלא דגברא גרים דמקבל כתבא אבל בהמחאת קמיע דעדיף טפי לא מבעיא ליה אם ריפא איש אחד אי תלינן במזלא דגברא ולא איתמחי קמיע אלא ודאי איתמחי וכן משמע ליסנא דברייתא דקתני איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושלש ולא קתני שריפא ג' בני אדם כדקתני באידך ברייתא דאיירי בהמחאת גברא. והא דקאמר רב פפא חד קמיע לתלתא גברי קמיע איתמחי גברא לא איתמחי ה"ה נמי ז לחד גברא דאיתמחי והא דנקט תלתא גברי לאשמעינן דאפי' הכי לא איתמחי גברא. תנו רבנן איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושלש אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה ולא שנכפה אלא שלא יכפה וקושר ומתיר אפי' ברשות הרבים ובלבד שלא יקשרנו [דף סא ע"ב] בשיר ובטבעת ויצא בו לרשות הרבים משום מראית העין ותניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ג' אנשים כאחד. לא קשיא הא לאמחויי גברא והא לאמחויי קמיע. אמר רב פפא פשיטא לי תלתא קמיעי לתלתא גברי תלתא תלתא זימני אתמחי גברא ואיתמחי קמיע *פרש"י אם ריפא שלשה מיני חלאים בשלשה מיני קמיעות דאיתמחי גברא לכל הקמיעות גם לחלאים אחרים מידי דהוה אנגח שור וחמור וגמל דנעשה מועד לכל מיני בהמה. ולא נהירא דאטו אם הוא בקי בשלשה מיני קמיעות וכי בשביל זה יחשב מומחה גם לקמיעות אחרים שאינו בקי בהן. הלכך נראה לפרש איתמחי גברא היינו שאם כתב להם אחד בשלשה איגרות ורפאו שלשתן אתמחי גברא לאותו לחש בכל פעם שיכתוב אותו. אבל לאחר לחשים לא* [ע] וגם אין הקמיע מומחה אם יכתבנו אחר. [פ] ואיגרת שריפאתה ג' פעמים מומחה לכל אדם ותלתא קמיעי לתלתא גברי תלתא זימני ה"פ אם כתב להם אחד בשלשה איגרות וכל אחת הועילה לג' אנשים או לאדם אחד ג' פעמים איתמחי גברא ללחש זה בכל אגרת שיכתוב. ואיתמחי איגרות הללו לכל אדם. תלתא קמיעי לתלתא גברי חד חד זימנא גברא איתמחי קמיע לא אתמחי. חד קמיע לתלתא גברי קמיע איתמחי וגברא לא איתמחי. בעי רב פפא תלתא קמיעי לחד גברא מאי. קמיע ודאי לא איתמחי. גברא איתמחי או לא איתמחי מי אמרינן הא אסי תלתא זימני. או דלמא מזליה דההוא גברא גרים דמקבל כתבא. תיקו. ירושלמי אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן נאמן הרופא לומר רפאתי שניתי ושלשתי: ט **איבעיא** להו קמיעין יש בהן משום קדושה או אין בהם משום קדושה למאי הלכתא. אילימא לאצולינהו מפני הדליקה ת"ש הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה של תורה אין מצילין אותן מפני הדליקה ונשרפין במקומן אלא לענין גניזה ת"ש היה שם כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה הרי זה יגוד ויגנז. אלא לענין ליכנס עמהן לבית הכסא. [דף סב ע"א] ופשטינן אם מחופין עור שרי למיעל בהו לבית הכסא ואי לא אסור* ותפילין היינו טעמא דאין נכנסין עמהן לבית הכסא אלא חולץ תפילין ברחוק ד' אמות משום שי"ן דידהו דאמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני. ולא בשריון זרדא, קסדא [צ] אמר רב לנורתא והוא כובע בלשון מקרא דכתיב וכובע נחשת. מגפיים אמר רבה בר רב הונא פוזמקי [ק] פירוש מוקי דעבדי להו

הג"הה
*(ד) וכן קמיע שריפה ג' בני אדם מאותו חולי אותו קמיע נעשה מומחה ומותר לצאת בו בשבת אפילו אם יעשו אותו קמיע אחרים הוי קמיע מומחה. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה
*מיהו רופא מומחה שעשה קמיע חדש לשום חולי אותו קמיע לבד מותר ואם יעשנו אדם אחר אינו מומחה: אע"פ שריפא ג' פעמים מיד המומחה איכא למימר מזל הרופא גרם. אבל קמיע שבא מיד אדם שאינו מומחה וריפא שלש פעמים נעשה מומחה מיד כל אדם דאין כאן לתלות במזל הרופא כיון שלא היה מומחה בשעה שעשאו. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה
*ואם הוא חולי שיש בו סכנה אם יסיר אותו ממנו מותר ליכנס בו ואם אין בו סכנה אסור ליכנס בו לבית הכסא וא"כ אסור לצאת בו בשבת דכי עייל לבית הכסא שרי ליה ואתי לאיתויי ד' אמות. מהרי"ח:

וחדושי מהרש"ל הואיל ואיכא תורת כלי עלייהו שרי לטלטולי ואי הוי כו' כנ"ל: שאותן חתיכות קבועות על המטלית כנ"ל: **תלתא** קמיעי לתלתא גברי תלת תלת זימנא. פירוש שכתב להם אחד בג' איגרות וכל אחת הועילה לג' אנשים או לאחד ג' פעמים. קשה לרשב"א קמיע שלישית היכא אתמחי הלא מיד כשנתרפא האדם שלישי בקמיע שלישי אתמחי גברא וכיון דאתמחי גברא ודאי שאותה איגרת תועיל מכאן ואילך וי"ל כגון דשני קמיעין הללו ריפאו תלת זימני לתרי גברי והקמיע שלישי אכתי לא אתמחי וחזר וריפא קמיע שלישי אדם שלישי דהשתא לא באת אחת המחאת גברא והמחאת קמיע: בהג"ה ד"ה **ואם הוא כו'** דכי עייל לבית הכסא שרי ליה. פירוש כשאינו מכוסה עור:

הגהות הב"ח א כלומר שהן חתיכות של כסף או זהב נקובות וכו' חתיכות קבועות על המטלית: ב האי דיסקא אי אית ביה וכו' פירוש דיסקא חגור של עור וכו' תכשיט ומותר לצאת בו ואם לאו וכו' ורש"י פירש דיסקא חתיכת מעיל וכו' ולהדקה סביבותיה שרי דמיהדק וכו' דלמא משתרי קטרי: ג לפי שטריחא לה מלתא למישלפינהו: ד נראה לפרש שתוחבת המחט לתוך השבכה ודוחקת בה השבכה וכו' ותשתרי אלא תרגמה: ה אמר ליה אילפא לרבה בר בר חנה אתון דתלמידי דרבי יוחנן אתון עבידו כרבי יוחנן: ו ולא יעייל בו מבית כו': ז לחד גברא דאתמחי קמיע והא דנקט כו':

הגהות הגרי"פ [א] בגמרא איתא אמר ר"י אמר רב שמואל וברי"ף איתא אמר ר"י אמר רב ששת:

תפארת שמואל

(ג) **ולא** מנעל שאינו תפור כו'. בגמרא אמר רבי יוחנן כתפילין כך מנעלים וכו' מיתיבי כשהוא נועל כו' א"ל אביי כו' הרנב"י ירא שמים וכו' אמר ר' אשי חזינא לרב כהנא דלא קפיד ע"כ ועל הא דרב אשי שהוא בתרא סמכו כל המחברים שלא הביאו הא דנעילה והנ"לה במנעל איזה קודם אלא לית קפידא אבל רבינו יונה כתב שיש לעשות כמר בריה דרבינא וכן הטור אחריו ואפשר שהוא נמי בתרא כמו רב אשי ואף אם תאמר שרב אשי גדול ממר בריה דרבינא מ"מ הרי ר"נ בר ילחק נמי סבר כוותיה והוו רבים וכן ירלה דעת התוספות שיש לנהוג הכי שכתב ואומר ריב"א דדוקא לענין קשירה הוא דחשיבא של שמאל טפי משום דחשיבות של תפלין הוא בקשירה אבל איפכא לא ולהאי טעמא יש לנעול של [ימין תחלה] במנעלים שאין בו קשירה ע"כ משמע מלשונם שכן ראוי לנהוג ומ"מ נראה דדוקא לירא שמים הנזהר בכל דרכיו וכל פסיעותיו. ועוד ירלה כדברי הר"י והטור מאחר שסתמא מסיק אח"כ ת"ר כשהוא נועל נועל של ימין ואח"כ של שמאל וכשהוא חולץ חולץ של שמאל ואחר כך של ימין וכשהוא רוחץ רוחץ של ימין ואח"כ של שמאל וכשהוא סך סך של ימין ואח"כ של שמאל והרולה לסוך כל גופו סך ראשו תחלה מפני שהוא מלך על כל האיברים מ"מ משמע שסתמא דתלמודא הכי ס"ל וקבעה לפסק הלכה ואפשר דרב אשי גופיה סבירא ליה הכי ולא אמר אלא דרב כהנא לא קפיד ודו"ק: (ד) **ובן.** נ"ל וכו:

קרבן נתנאל

לא תלא בהמה לא בחותם שבלוארה ולא בחותם שבכסותה ולא בזוג שבלוארה ולא בזוג: [ח] **מידי דהוה** אאבנט של מלכים. פי' הרי"ף ורש"י דכל ישראל בני מלכים וראוים למלבוש זה. והא דשלהי שמנה שרלים סי' י"א פסק רב כר"ש דאמר כל ישראל בני מלכים ולא מטעמי' י"ל דוקא בשמן וורד באחריה דלא שכיחי מוכח מילתא דלרפואה קא מכוין: [ט] **והלכה** כליסנא בתרא. דבשל סופרים הולכין אחר המיקל: [י] **שהן** מכוסות בקשוריה. והא דלקמן סי' ט"ו אבוה דשמואל לא שבק לבנתיה דנפקא בחוטי לבעוגין התם כיון דחוטי נינהו קל ליטלם ושלפי ומחוי: [כ] **ופריך** ותהוי כבירית טהורה ותשתרי. אם אמנם שאין מתגלות שוקיה אם נוטלת הבירית מ"מ לא חיישינן דלמא שלפא ומחויה ואתא לאתויי ד' אמות דאינה זזה ממקומה פן יפלו שוקים ותהיה לבוז ה"נ כיון דאוגרת בה שערה לא תזיזה ממקומה שלא יצאו שעריה חוץ לקשוריה. ומה שהקשו התוספות דכבלים אין יוצאין בהן בשבת דחיישינן דלמא משלפא. אע"ג דלצניעותא עבידא כמו בירית. לא חש רבינו להך קושיא דהא מסיק אלו ואלו בשתים אלא דכבלים הוא שלשלת והיא יכולה למשלפא ולמחוי ולא נתגלה שוקה דעדיין הבירית על בתי שוקיים. ובתחלה ס"ד בירית באחת וכבלים בשתים כיון דלא מתגלות שוקיה מיד שפיר אמרינן דלמא שלפא ומחויה. אבל לבתר דמסיק אלו ואלו בשתים אמרינן אפי' כשיתגלה שוקיה ע"י הילוך לא שלפה והולכת ד' אמות בלא קשורי' ועוד שהקשו תוס' דלמה לו להזכיר כאן טהרת בירית הל"ל ותהוי כבירית ותשתרי. י"ל דאטומאה נמי פריך דמחט כזאת תהיה טהורה והיכי קאמר לעיל דף נ"ב לענין טומאה דא ודא אחת היא הרי יש חילוק אפי' בעליתה דאותה שאינה אוגרת בה טמאה ואותה שאוגרת בה טהורה כמו שתירצו התוס'. אבל מה שפי' תוס' דפריך מכח שהיא טהורה א"כ גלאי הוא לה לא שלפא ומחויא לא ניחא לרבינו לפי' כך דלענין טומאה גזרת הכתוב מה שהוא תכשיט כלי שהוא טהור אבל מה ענין לשבת. מ"מ ליחוש אם היא נאה דלמא שלפא ומחויא וכן מוכח בסמוך שמסיים רבינו אבל מחט שאשה מעמדת בה קשורי' שרי לצאת בה בשבת דהוי כמחט שאוגרת בה שערה היוצאת חוץ לקשוריה. משמע דחד טעמא הוא דשער באשה ערוה ולא מחויא. וכ"מ מלשון רי"ו חלק אדם נתיב י"א שהוא נושא כליו של רבינו וז"ל מחט שאינה נקובה כגון אלו שתוחבים הנשים לקבוע מיד בהן קישוריה שלא יראה שערותיה. וכן מחט שאוגרת בה השער היוצא חוץ לקשוריה מותר לצאת בהן שאם השליפנו קשוריה יתירו ויתגלו שערותיה ע"כ ודלא כבעל ט"ז סי' ש"ג ס"ק ח' שלא עיין כל הצורך גם בדברי ב"י: [ל] **ה"ג** דהוי כמחט שאוגרת בה שערה היוצאת חוץ לקשוריה: [מ] **ה"ג** ולא בשריון ולא נקמנא: [נ] **משום** דאיכא כנופיא דאיסורא. דביו"ט אסור נמי במלאכה כמו בשבת אבל כנופיא דתענית לבור ליכא איסור מלאכה: [ס] **ה"ג** באותה שאין בה מכה כחייא בר רב וכר' יוחנן דאמר עשית של שמאל מכה: [ע] **וגם** אין הקמיע מומחה אם יכתבנה אחר. כתב כן לאפוקי מפירש"י שפי' ואיתמחי קמיע שלשה קמיעות הללו נעשים מומחים מיד כל אדם שהרי ריפא כל א' ג' פעמים עכ"ל משמע דס"ל דקמיע שהיה מומחה מהני אפי' כתבו אחר. ואין מוכרח ואפשר לומר דאיירי דאם כתבום שלשה רופאים מ"מ נעשה לכל זו של קמיע מומחה מיד כל אדם. ומה שמסיים רש"י בדבור זה וא"ל מזל הרופא גרם כו' משמע דאיירי ברופא א' קאי להקשות אמ"ש דבריו באתמחי גברא בכל הקמיעות שבעולם וע"ז קאמר וא"ל מזל הרופא גורם והכל הוא דבור א' ד"ה איתמחי גברא וד"ה איתמחי קמיע וכמ"ש מהרש"א עיין שם: [פ] **ואגרת** שריפאתה ג' פעמים מומחה לכל אדם פי' שכל אדם מותר לצאת ברה"ר באותה איגרת שריפאתה אפילו לאדם א' ג' פעמים. אבל אם יכתוב באיגרת אחר אסור וכ"כ תוס' ד"ה עד דאיתמחי גברא ע"ש: [צ] **ה"ג** אמר רב סנורתא והוא כובע: [ק] **ה"ג** פי'

תופי

מפרשא לא מנהגא ולית להו גווייתא דכרעא: י מתני' לא תצא אשה במחט הנקובה ולא בטבעת שיש עליה חותם ולא בכולייאר ולא בכובלת ולא בצלוחית של פלייטון. ואם יצאת חייבת חטאת דברי ר"מ. וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון*: גמ' אמר עולא וחילופיהן באיש כלומר אם יצא איש במחט שאינה נקובה ובטבעת שאין עליה חותם חייב חטאת והכי מסקנא דשמעתא. ולאו הוצאה כלאחר יד היא משום דפעמים שאדם נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם להוליכה לקופסא ומניחתה בידה פי' באצבע עד שמגעת לקופסא. ופעמים נמי שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להוליכה לאומן [א]לתקנו ומנחה בידו עד שמגיע אצל אומן הרי נמצא שדרך הוצאתה בכך בחול וכיון דדרך הוצאתה בחול באצבע אם יצא בה באצבע בשבת חייב חטאת. והמיהני על רב אלפס ז"ל היאך יתחייב האיש חטאת [ר] במחט שאינה נקובה הוצאה כלאחר יד הוא. ועוד בשלמא בטבעת שייך למימר וחילופיהן באיש דבאשה שאין עליה חותם הוי תכשיט [ב]ויש עליה הוי משוי ובאיש להיפך יש עליה חותם הוי תכשיט אין עליה חותם הוי משוי. אבל במחט בין נקובה בין אינה נקובה הוי משוי לאיש. לכך נראה פרש"י ז"ל שפי' וחילופיהן באיש דחייב חטאת קאי אטבעת שאין עליה חותם ולא קאי אמחט וכן פי' רב שרירא ור"ח ז"ל. א] אבל רש"י פי' וחילופיהן באיש דבאשה יש עליה חותם חייב חטאת אין עליה חותם פטור אבל אסור ובאיש להיפך אין עליו חותם חייב חטאת יש עליו חותם פטור אבל אסור וכן פרש"י [ש] לקמן גבי בני מלכים יוצאין בזגין הא דאסרי רבנן בשאר בני אדם [ת] לפי שהוא חדוש להם. ור"ת ז"ל כתב דלא גזרו חכמים באיש דלמא שלפי ומחוי לפי שאין דרכו בכך וכן משמע [א] לעיל דקתני גבי קמיע ובלבד שלא יקשרנו בשיר ובטבעת ויצא בו לרשות הרבים אלמא דשרי בגברא לצאת בטבעת לרשות הרבים. והא דאמר עולא וחילופיהן באיש אחיוב חטאת קאי דבאיש יש עליו חותם מותר אין עליו חותם חייב חטאת וגרסינן נמי בירושלמי (ריש פרקין) תכשיטין למה הן אסורין [ג]אמר רב על ידי שהנשים [ב] שחצניות הן מתירתו להראות לחבירתה והיא שוכחת ומהלכת בו ארבע אמות בר"ה. ויש מביאין ראיה מן הירושלמי לפרש"י דגרסינן התם והאיש ע"י שאינו שחן מותר. שמעינן מן הדא מעשה בר"ג שירד לטייל בתוך חצרו בשבת ומפתח של זהב בידו ונערו בו חביריו משום [תכשיט] הדא אמרת העשוי לתכשיט אסור. הדא אמרת העשוי לכך ולכך הדא אמרת אחד האיש ואחד האשה. הדא אמרת אפי' במקום (ס) שאמרו לא תצא ואם יצאת אינה חייבת חטאת אסורה לצאת בו בחצר. ושר"ז הלוי ז"ל דחה ראייה זו שאני מפתח שהוא תכשיט לאיש ולאשה הלכך לא פליג בין איש לאשה אבל דבר שהוא תכשיט לאיש ולא לאשה מותר. [והרמב"ן] ז"ל אמר שאין דחוי שהרי שאל מתחלה והאיש על ידי שאינו שחן מותר בתמיה והשיב נשמעינן מן הדא וכו' עד הדא אמרה אחד האיש ואחד האשה אלמא שפשט לו שאלתו שאל מתכשיט דאיש לחודיה ולא חילק. ואני אומר שחלק כי השיב לו נשמעינן מן הדא וכו' עד העשוי לתכשיט אסור ודחה השואל מה שפשט ליה אמר זה אינו הדא אמרת העשוי לכך ולכך פירוש לאיש ולאשה והדא אמרת וזה אני אומר אחד האיש ואחד האשה. [ג] וי"מ העשוי לכך ולכך כלומר שעשוי לתכשיט ולתשמיש כמו מפתח שפותח בו המנעול בזה אסור בין באיש בין באשה דהרואה אומר לצורך תשמיש הוא מוציאו. וכן כתב רבינו שמואל הנגיד ז"ל דבאיש לא שייך גזירה שליף ומחווי. ובאשכנז נוהגין שעושין מפתחות ותולות הנשים אותן בצואריהן בשלשלאות של כסף או בחוטי צבעונין ויוצאין בהן: יא ולא בכולייאר מאי כולייאר [ד]אמר רב [מכבנתא פרש"י כמו תנו כבינתי לבתי במסכת גיטין] ור"ת ז"ל פירש שהוא כעין נעיץ דמתרגמינן הרדידים מכבנייתא. ובשלהי מכילתין [דף קנז:] משמע כרש"י דמשמע שיש כעין מחט במכבנתא דאמר שקילנא מכבנתא וכו' ואיתרמי בעינא דחויא. ובערוך פי' שהוא כעין עטרה ופירושו משמע בפ"ב דיומא דקאמר התם [דף כה.] שהכהנים היו עומדים מוקפין כמין כולייאר [ד] וגם הנוסקא היא עגולה. כובלת אמר רב חומרתא דפילון פירוש חוליא של בושם שמתקשטת בה [ה]להעביר הזוהמא ועיקר פילון מלשון בלילה כדמתרגמינן בלולה דפילא: יב [דף סב ע"ב] אמר רבי אמי ואמרי לה במתניתא תנא שלשה דברים מביאין אדם לידי עניות. ואלו הן המשתין מים [ו]בפני מטתו ערום. ולא אמרן אלא דמהדר אפיה לפורייא אבל לא מהדר אפיה לפורייא לית לן בה. וכי מהדר אפיה לפורייא נמי לא אמרן אלא ארעא אבל במנא לית לן בה. והמזלזל בנטילת ידים כדרבי זריקא דאמר רבי זריקא המזלזל בנטילת ידים נעקר מן העולם אמר רבא לא אמרן אלא דלא משא כלל אבל משא ולא משא לית לן בה ולאו מילתא היא כרב חסדא דאמר רב חסדא אנא משאי מלא חופנאי מיא ויהבו לי מלא חופנאי טיבותא. ושאשתו מקללתו בפניו אמר רבא על עסקי תכשיטים והוא דאית ליה ולא עביד לה: יג [דף סג ע"א] מתני' לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתרים ולא באלה ולא ברומח. ואם יצא חייב חטאת* ר' אליעזר אומר תכשיטין הם לו וחכמים אומרים אינן לו אלא לגנאי שנאמר וכתתו חרבותם לאתים וגו'* בירית טהורה ויוצאין בה בשבת. כבלים טמאין ואין יוצאין בהן בשבת: [דף סג ע"ב] גמ' יתיב רבין ורב הונא קמיה דר' ירמיה ויתיב רבי ירמיה וקא מנמנם ויתיב רבין וקאמר בירית באחת וכבלים בשתים [ח]א"ל אלו ואלו בשתים ונוטלין שלשלת ביניהן ונעשה כבלים. ונקרב קרבן ה' איש אשר מצא וגו' [דף סד ע"ב] אמר רב ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום הטורף: מתני' יוצאה אשה בחוטי שיער בין משלה בין משל חבירתה בין משל בהמה בטוטפת ובסרביטין בזמן שהן תפורין בכבול ובפיאה נכרית לחצר. במוך שבאזנה במוך שבסנדלה ובמוך שהתקינה לנדתה ובפלפל ובגרגיר מלח ובכל דבר שתתן לתוך פיה ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר. שן תותבת [ושן] של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרים: גמ' תנא ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקינה וזקינה בשל ילדה. בכבול ובפיאה נכרית לחצר אמר רב [ט]כל שאסרו בו לצאת לרשות הרבים אסור לצאת בו בחצר חוץ מכבול ופיאה נכרית. ור' ענני בר ששון משום דרבי ישמעאל אומר הכל ככבול. והלכה כרב דסתם לן תנא כוותיה. ולרב מאי שנא הני אמר עולא כדי שלא תתגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה. כדתניא והדוה בנדתה חכמים הראשונים אמרו שלא תכחול ושלא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונין עד שבא ר"ע ולימד א"כ נמצא אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה. אלא מה ת"ל והדוה בנדתה תהא [ה] עד שתבוא במים. °ור"ת ז"ל פסק כר' ענני בן ששון דבשל סופרים הלך אחר המיקל ואע"ג דסתם מתניתין כרב. והכותיה אשכחן גבי פרוזבול דסתם מתניתין סברא דלא מצי למימר פרוזבול היה לי ואבד וקיימא לן בגיטין בפרק השולח (דף לז:) כברייתא דסברא [ו] כרב דמצי למימר פרוזבול היה לי ואבד [ז] הלכך מותר להתקשט בחצר וכן נמי ברשות הרבים שאין רחב ט"ז אמה ואין מפולשין משער לשער ואינו אלא כרמלית דהא שריין בחצר. [ח] ומשמע אפילו בחצר שאינה מעורבת ומדקדק במתני' ולא בכבול לרשות הרבים [ט] משמע הא בכרמלית שפיר דמי והכל ככבול. ונראה דאין ללמוד היתר כרמלית מהיתר חצר שאין מעורבת כדאשכחן לקמן בפרק כל כתבי הקודש (דף קטז:) גבי הצלת ספרים למבוי שאינו מפולש רבי יהודה בן בתירא אמר אף למפולש ומפרש בגמרא מבוי שיש לו שתי מחיצות ולחי אחד ואליבא דרבי יהודה היינו כרמלית וגבי הצלה שאינה של מזון קאמר התם רבי יהודה בן בתירא אומר אף לחצר שאינה מעורבת אבל לכרמלית לא שרי הואיל ואין מזון בהצלתם. והא דדייק מדקתני ולא בכבול לר"ה. דמשמע הא בכרמלית שפיר דמי לאו דיוקא היא דבההיא דלא יעמוד אדם בר"ה וישתה ברה"י (ערובין צט.) קאמר אביי דה"ה בכרמלית ואפילו רבא דפליג עליה לאו משום דקתני לר"ה אלא כדקאמר היא גופה גזירה וכו' ובההיא דלא יעמוד אדם ברשות הרבים וישתין לרה"י (שם צח:) וכן לא ירוק כ"ע מודו דה"ה בכרמלית. אמנם היה אור"ת ז"ל דאין לאסור לנשים תכשיטיהן כי לא ישמעו לנו והנח להן לבנות ישראל שיהו שוגגין ואל יהו מזידין*: יד [דף סה ע"א] ובמוך שבאזנה תני רמי בר יחזקאל [י] והוא שקשור לה באזנה ודוקא קשר מהודק. ובמוך שבסנדלה תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה בעקיבה. ובמוך שהתקינה לנדתה [ל]סבור רמי בר יחזקאל למימר [כ] והוא שקשור לה בין ירכותיה אמר ליה רבא אע"פ שאין קשור דכיון דמאיס לא אתיא לאיתויי בעיא מיניה רבי ירמיה מרבי אבא עשתה לו בית יד מהו א"ל עשתה לו בית יד מותר. ובפלפל לריח הפה. ובגרגיר מלח לדורשיני. ובכל דבר שתתן לתוך פיה זנגבילא א"נ דרצונא פי' קינמון: טו [ל] שן תותבת של זהב א"ר זירא לא שנו אלא של זהב אבל של כסף (ו) ד"ה מותר של זהב ר' מתיר וחכמים אוסרים וכל שכן שן של אדם דמותר אמר אביי ר' ור' אליעזר ור' שמעון בן אלעזר כולהו סבירא להו כל מידי דמיגניא ביה לא אתיא לאיתויי ר' הא דאמרן ר' אליעזר דתנן ר' אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון [מ]ר"ש בן אלעזר דאמר כל שהוא למטה מן הסבכה יוצאין בו למעלה מן הסבכה אין יוצאין בו. והללו כולן שיטה אחת הן ואין הלכה כאחד מהן: מתני' יוצאין בסלע שעל גבי הצינית. [נ]הבנות יוצאות בחוטין* ואפילו בקסמין שבאזניהם. [ס] ערביות רעולות ומדיות פרופות וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה: גמ' מאי צינית בת ארעא: הבנות יוצאות בחוטין אבוה דשמואל לא [ע]שבק להו לבנתיה דנפקי בחוטי. והתנן הבנות יוצאות בחוטין בנתיה דאבוה דשמואל דצבעונין הוו ולא שביק להו לבנתיה דגניאן וכו' [דף סה ע"ב] דלא לילפן גופא נוכראה. ועביד להו מקואות ביומי ניסן* ומפלי ביומי

הגה"ה

*דאף על גב דאשה שריתא רע [נוסחא] חיישינן דלמא שלפא ומחוויא. מהרי"ח: כרועים יוצאין בשקים שמתכסין בהו מפני הגשמים פירוש מלבוש שק וכל אדם אף ע"ג דלאו אורחייהו מינו דהוי תכשיט להאי הוי נמי תכשיט להאי. ולגבי אשה לא אמרינן דנשים עם בפני עצמן הן. מהרי"ח:

הגה"ה

*נראה דאפילו חגור בסייף חייב חטאת דרבי אליעזר דפליג מייתי ראייה מחגור חרבך על ירך גבור. מהרי"ח:

הגה"ה

*שני ת"ח המתגדדים זה את זה בהלכה מגליתים וכו' נ"א יימינים בה וכו' כלומר שמפספסין בה בדקדוק פירוש אחר מיימינים בה שעוסקי' לשמה משמאילי' בה שאין יגיעים בה כל צרכה א"נ שלא לשמה: ז הנותין זה לזה בהלכה וכו' [נ"א מאסיפין זה לזה] המדגילים (מכתיבין בין) זה לזה אף על גב שאין יודעין הקב"ה אוהבן והוא דלית להו רבה למיגמר מיניה. ובמדר' מנין שאם קרא לאהרן כהן שיצא ידי חובתו שנאמר ודגלו עלי אהבה. פרש"י. כל המגדל כלב רע בתוך ביתו מונע חסד מתוך ביתו שנאמר למס מרעהו חסד וגו'. מהרי"ח:

הגה"ה

*כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור רב ניסים גאון פסק י דאין הלכה כך אך ר"י פוסק כן ומ"מ מודה בההיא דחולין (מא.) דהרוצה לנקות תגירו וכו' וכן בההיא דפרק ב אע"פ ניגור ופוסק כההיא ליתנא דרב חנן בר אמי דפ"ד דבילה גבי אין מוליכין סולם משובך דקאי כוותיה דרב דהכא אם כן כל הנך דאסירי משום דמיחזי כמאן דאזיל להינגא או שאר מראית העין אסור אפילו בחצר. מהרי"ח:

הגה"ה

* ס דלא צריכות למישלפינהו אי מיתרמי להו טבילה של מצוה ואפילו בקסמין שבאזניהם שרגילין למיהדק עפי שלא יפלו מ"מ לא חיילי ועיילי בהו מיא. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*כשהיו טובלות בנהר היו מניח מפני פ תחת רגליהן

חדושי מהרש"ל הדא אמרת העשוי לכך. ולפירוש הרז"ל הדא אמרת העשוי לכך ולכך לשון בעיא שהשואל התם אם לתכשיט לחוד לאיש הוא דאסור או אינו אסור אלא עשוי לשניהם ופשיט הדא כו' פירוש אחד לאיש ואחד לאשה לעולם אסור: וכן נמי ברה"ר שלנו שאין רחבה כו' כצ"ל: לבנתיה דגני בהדי הדדי דלא נילפן גופא נוכראה ועביד כו' כצ"ל:

הגהות הב"ח א לתקנה ומניחתה באצבעו עד שמגיע אצל אומן: ב ויש עליה חותם הוי משוי: ג אמר ר' בא ע"י שהנשים שחצניות הן היא מתירתן להראותן לחברתה והיא שוכחת ומהלכת בהן ד"א וכו' דגרסינן התם א"ר ר"ת בשם ר"ש כרבי חייא אפילו במקום שאמרו לא תצא ואם יצאת אינה חייבת חטאת אסורה לצאת בו לחצר והאיש על ידי שאינו שחן מותר נשמעינה מן הדא מעשה בר"ג שירד: ד אמר רב מכבנתא פירש רש"י נוסקא ע"ש שמכבנת וקושרת מפתחי החלוק כמו תנו כבינתי לבתי ור"ת ז"ל פירש וכו' ואיתרמי אותיב בעינא דחויא: ה להעביר הזוהמא וריח רע ממנה ועיקר פילון: ו בפני מטתו ערום. והמזלזל בנט"י ומי שאשתו מקללתו בפניו והמשתין מים בפני מטתו ערום ולא אמרן: ז הנותן זה לזה בהלכה שקב"ה מקשיב להו המדגילין: ח א"ל רב הונא אלו ואלו וכו' ונעשו כבלים איתער בהו ר' ירמיה ואמר יישר וכן אמר רבי יוחנן ונקרב קרבן ה' וכו' המסתכל אפילו באצבע קטנה: ט כל שאסרו חכמים לצאת בו לר"ה וכו' בר ששון משמיה דרבי ישמעאל: י דאין הלכה כך. נ"ב עיין באשר"י פ' תבית דף קמ"ו ע"ב האריך בפסק זה: כ אע"פ לגבי ניגור כו' ופוסק: ל סבור רמי בר חמא למימר: מ רבי שמעון בן אלעזר דתניא כלל אמר רשב"א כל שהוא למטה: נ הבנות קטנות יוצאות בחוטין וכו' ערביות יוצאות רעולות: ס דלא צריכות וכו'. נ"ב עיין בתוספות בדף נ"ז ע"ב בד"ה הכא בקטלא: ע שבק להו לבנתיה דליהוון נפקי בחוטי וכו' לבנתיה למיגנא בהדי הדדי דלא נילפן להו גופא נוכראה: פ תחת רגליהם מפני הטיט שלא יהא וכו' אע"ג דהשתא ליכא איסור ברדיוני כשעלתה מן המים וכו' כמו שמלחלחים הקרקע וכו' על ידי כך פירש"ם. נ"ב עיין באשר"י סוף נדה דף פ"ה ע"א וע"ב כתב שמהר"ם חלק על ר"ת בזה והאריך:

הגהות הגר"א א] אבל. נמחק.

קרבן נתנאל

תוקי. פי' אנפילאות של ברזל במלחמה. ותבירו באגדה ריש תי שאחוז דף ס"ח במוקי קא אתי [ר] במחט שאינה נקובה הוצאה כלאחר יד הוא. והרי"ף ס"ל דלאו הוצאה כלאחר יד הוא דלפעמים היא נותנת לו מחט שאינה נקובה להצניע לה ותוחב אותה בבגדיו. כמו כן מחט הנקובה תוחב בבגדו שדרך גבר בעלמא יהיה לו מוכן בעת הצורך בכל מקום שהוא מה שאין כן אשה כל כבודה ומלאכתה פנימה ואין דרכה לצאת במחט הנקובה: [ש] לקמן. דף ס"ו: [ת] הי"ג לפי שהוא חדוש להם שלף ומחוי: [א] לעיל. דף ס"א: [ב] שחצניות הן. פי' גסי רוח: [ג] וי"מ העשוי לכך ולכך כלומר שעשוי לתכשיט ולתשמיש. ולפי פי' זה שפיר יש ראיה מן הירושלמי דלגבי אנשים שייך שליף ומחוי. אלא שרבינו מתאן כפי' הי"מ וכ"כ ר"ש הנגיד דבאיש לא שייך שליף ומחוי. והביא עוד ראיה דלא כפי' הי"מ דהא באשכנז נוהגין שעושין מפתחות כו' ולפי הפי' הי"מ העשוי לתכשיט ולתשמיש אסור בין באיש ובין באשה וא"כ מפתחות של כסף עשוי לתשמיש ולתכשיט וא"כ שלא כדין נוהגין לצאת אלא ש"מ דלא כי"מ: [ד] וגם הנוסקא היא עגולה. כלומר מהך דיומא אין סתירה לפרש"י: [ה] עד שתבא במים. ע"כ דברי הרי"ף: [ו] הי"ג כרב נחמן דמלי: [ז] הלכך מותר להתקשט בחצר. ועיין בר"ן ולשון תוס' בבית ובחצר. ולפנינו תראה מה שאכתוב בזה: [ח] ומשמע אפי' בחצר שאינה מעורבת. ור"ה שלנו הרי היא כחצר שאינה מעורבת וכ"ה לשון תוס': [ט] משמע הא בכרמלית שפיר דמי. לשון רבינו משונה דמעיקרא למד כרמלית מחצר שאינה מעורבת ואח"כ דייק מדקתני ר"ה משמע הא כרמלית ש"ד. ונראה שיעור דבריו כך דממתני' ליכא לדיוקי הא כרמלית שפיר דמי אדרבה דייק מסיפא לחצר יוצאת אבל לכרמלית אינה יוצאת. אע"כ דהך חצר דקתני במתני' היינו חצר שאינה מעורבת. וא"כ הדיוקים לא קשיא אהדדי דכרמלית וחצר שאינה מעורבת חד דינא אית להו. ולשון התוס' ור' ענני דמתיר בחצר אפי' בחצר שאינה מעורבת דבחצר מעורבת ליכא שום חדוש. באור דבריהם נראה דס"ל לרב אפילו בבית אסורים להתקשט מדסיים א"כ נשים מותרות להתקשט בבית וכן דייק מהרש"א. וא"כ קשה על רב דקאמר אסור לצאת בו לחצר עדיפא מינה הל"ל אפי' בבית אסורה להתקשט וצ"ל משום היתר של כבול קאמר חצר ואי בחצר מעורבת ליכא שום חדוש דכבר אשמעינן ממתני' הך שריותא. אע"כ דבכל חצר מתיר רב בכבול ואפי' חצר שאינה מעורבת. ועיין אמר רב ענני הכל ככבול ועיין מהרש"א מ"ש בזה וליתא דאי לא תני סיפא בכבול לחצר ה"א דהא דקתני רישא לר"ה קאי אכולה בבא דמתני' וק"ל: [י] והוא שקשור לה באזנה ודוקא קשר מהודק. וכן הוא בטור וכן מוכח מהך פרכא על רבי יוחנן דלא נפק מרשות הרבים במוך שקשור באזנו משום דלא מיהדק כפי' רש"י בל' אהרון ד"ה ותלוקין. ובהרי"ף כתב ל' זה ודוקא קשר מהודק אהך פיסקא במוך שבסנדלה. ונראה שגירסתו היה כגירסא שלפנינו רבי יוחנן נפק בהו משמע במוך שבאזנו ובסנדלו. ואהא משני הא דמיהדק הא דלא מיהדק והאחרונים לא פירשו בזה דבר: [כ] והוא שקשור לה בעקיבה. וכן הוא בטור ובש"ס שלפנינו וכן בש"ע שקשור לה בסנדלה: [ל] שן תותבת של זהב. גי' רבינו ורש"י. וגירסת הרי"ף והרשב"א והרמב"ם שן תותבת שן של זהב כשים שן של זהב ופירש שן משונה מחברותיה עושה מכסה של זהב. ר' מתיר דלא חיישי' לנפילה. או לתישלף ואתי לאתויי וחכמים אוסרין דבשן תותבת דלמא נפלה. ובשן של זהב דאתי לאתויי. והא דאמרי' בשל כסף ד"ה ושתר קאי אמלופה כיון דלא חשיבה לא מתויי: [מ] הי"ג ערביות

תפארת שמואל

(ט) שאמרו ולא תנא כצ"ל: (ו) ד"ה מותר הג"ה של כסף ד"ה מותר של זהב ר' מתיר וכו' כצ"ל:

דהסרי: טז מתני' °פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת : גמ' והא אמרת רישא פורפת . אמר אביי [נ] סיפא אתאן למטבע כלומר על המטבע בלבד הוא שלא תפרוף לכתחלה בשבת אבל על האבן ועל האגוז פורפת לכתחלה בשבת . בעי אביי אשה מהו °) שתערים ותפרוף על האגוז להוציא לבנה קטן בשבת . ועלתה בתיקו וקי"ל דכל תיקו [ס] דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא :

יז [דף סו ע"א] מתני' הקטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר ורבי יוסי *) אוסר ואם יש לו בית קבול כתיתין (ח) [ע] טמא סמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה אנקטמין טהורין ואין יוצאין בהן בשבת [פ] והלכה כר' יוסי . הקיטע יוצא בקב שלו ופרש"י כגון שנקטעה רגלו אחד ועשה לו כמין דפוס של רגל וחקק בו מעט לשום שוקו בתוכו וידוע הוא שקטע כזה אינו יכול לילך זולתי המקלות שאוחז בידו (*) : [צ] מכאן יש ללמוד שחגר יכול לילך במקלות אע"פ שאין קשורים בו אלא שאוחזם בידו וכן מסיפא דקתני כסא וסמוכות שלו פרש"י כשהוא מהלך נסמך על ידו בספסלים קטנים [ק] ואותן ספסלים אוחז בידו . [ר] °ור"ת ז"ל התיר למי שנכווצו גידי שוקיו לצאת במקלות בשבת . ונראה דוקא מי שאינו יכול לילך כלל בלא מקלות מחמת חולי שבגופו אבל זקן ההולך בביתו בלא מקלות וכשיוצא לחוץ נשען על מקלו מחמת תשות כחו לא יצא בו בשבת : גמ' מאי אנקטמין א"ר אבהו חמרא דאכפא. דפרס בר פפא אמר קשורי והם עלים גבוהים שהולכים בהן בטיט . רבה בר רב הונא משמיה דעולא אמר פרמי והוא שנותנין על הפנים להפחיד התינוקות :

יח גרסי' בפ' הנודר מן הירק [דף נה:] הניא [ש] יוצאין בסיגום עבה ובירית ובחמילה (ט) [ת] מפני הגשמים והרועים יוצאים בשקין ולא רועים בלבד אלא כל אדם אלא שדברו חכמים בהוה [א] והניא בתוספתא [פ"ו] אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחללות מפני הגשמים ועוד הניא [ב] בתוספתא יוצאין במוך [ג] ובספוג שעל גבי מכה ובלבד [ד] שלא יכרוך עליה חוט או משיחה . יוצאין בקליפת השום ובקליפת הבצל שעל גבי המכה ואם נפל לא יחזיר ואין צריך לומר שלא יתן לכתחלה בשבת . יוצאין באגד שעל גבי המכה וקושרו ומתירו בשבת היספלנית שפירשה מן האגד מחזירין אותה תוך האגד (י) יוצאין באיספלנית ובמלוגמא [ה] וברטיה שעל גבי המכה ואם נפל לא יחזיר ואין צריך לומר שלא יתן לכתחלה בשבת : [דף סו ע"ב] מתני' הבנים יוצאין בקשרים ובני מלכים בזגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהוה : גמ' מאי קשרים . 'אמר אבא מרי אמר נחמיה בר' ברוך אמר רב אידי בר אבין אמר רב יהודה קשרי פואה . מאי איריא בנים אפילו בנות נמי ומאי איריא קטנים אפילו גדולים נמי . אלא מאי קשרים כי הא דאמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא בן שיש לו געגועים על אביו נוטל רצועה ממנעל של ימין וקושר לו בשל שמאל : יט ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא שופי כסא אטיבורא בשבתא שפיר דמי . ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא מותר לסוך שמן ומלח בשבת כי הא דרב הונא כי הוה אתי מבי רב ורב מבי ר' חייא ור' חייא מבי רבי כי הוו מיבסמי הוה מייתי מילחא ומשחא ושף להו °לגווייתייהו דידייהו ואמר כי היכי דלייל האי משחא ניליל חמרה דפלניא בר פלניתא . ואמר *רבין בר הונא לפופי ינוקא בשבת שפיר דמי* . ת"ר יוצאין באבן התקומה בשבת משום רבי מאיר אמרו אף במשקל אבן תקומה ולא שהפילה אלא שמא תפיל ולא שעברה אלא שמא תתעבר והפיל אמר רב ירמיה בר שלמיה משמיה דאביי והוא דאיטון ותקל והלכה כר' מאיר מהאי דלאו משום דרכי האמורי איכא דידיה והוא דאיכוון ותקל [ו] ועוד מדקא בעי רב אשי 'משקל במשקל מאי מכלל דבמשקל כר' מאיר סבירא ליה . בני מלכים בזגין אוקמא [דף סו ע"א] רבא [ו] באריג שבכסותן ודברי הכל : מתני' יוצאין בביצת החרגול ובשן של שועל ובמסמר מן הצלוב משום רפואה דברי ר"מ וחכמים אומרים אף בחול אסור משום דרכי האמורי : גמ' בביצת החרגול דעבדי לה לשיחלא פי' רפיון הירך כדתנן [בכורות מ.] השחול והכסול איזהו שחול כל שנשמטה ירכו . ובשן של שועל דעבדי לה לשינתא . דחייא למאן דניים דמיתא למאן דלא ניים . ובמסמר מן הצלוב דעבדי לה לזירפא . אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל דבר שיש בו משום רפואה [ח] אין בו משום דרכי האמורי . הא אין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי והתניא אילן שמשיר פירותיו סוקרו בסיקרא וטוענו באבנים בשלמא טוענו באבנים כי היכי דליכחש חיליה אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעביד . כי היכי דליחזייה אינשי וליבעו עליה רחמי . כדתניא וטמא טמא יקרא צריך להודיע צערו לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים . אמר רבינא כמאן תלינן כובסא בדיקלא האידנא . כמאן כי האי תנא . פרש"י אין בו משום רפואה כגון לחש שאין ניכר שיש בו רפואה . ולא נהירא לי דלעיל בשמעתין איכא כמה לחשים שהיו עושים . אלא מיירי כשעשה מעשה ואינו ניכר שיהיה בו רפואה כגון סוקרו בסיקרא דאייתי עליה :

הדרן עלך במה אשה

שלא יהא תולן וכן היא דפ' בתרא דנדה (דף סו:) דאשה לא תטבול בנמל משום חלילה אף ע"ג דהשתא ליכא דע"י רחילה בשעלתה מן המים נפל הטיט מעלי' פירש רש"י ור"ת ל"ג בנדה ואף ע"ג דהשתא ליכא וכו' אלא מפ' טעמא דלא תטבול בנמל משום דבני אדם שכיחי שם ומתביישת מהם וממהרת לטבול ומשאל היה עושה מפני מעומד להפסיק ביניהם ובין העם ובפר"ת וה"ג גרסינן התם אע"ג דהשתא ליכא וכו' כפרש"י : מי גשמים אין מטהרין בדרך זחילתן אלא דוקא דקוו וקיימי באשבורן ומ"מ מותר לטבול בנהר אפילו ביומי ניסן דלא חיישינן שמא ירבו נוטפין על הזוחלין דנהרא מכיפיה מבריך כדאמר במסכת תענית שאין לך טפח יורד מלמעלה שאין המים עולה טפחיים כנגדו כמו שמלהלתי' הקרקע כמו כן הנהרות גדילים על ידי כך פר"ת ואם המים נכנסים מצד זה לאשבורן ומצד זה יוצאין ממנו על ידי שהוא מלא ונף למעלה או עשוי בו נקב לצאת מצד אחר זה חושב ר"י א דרך זחילה אם כן גשמים לא היו מטהרין בכה"ג הטובל באותו אשבורן והמעין מטהר בכל ענין בין דרך זחילה בין באשבורן ולא ממעט קרא אלא מי גשמים מדרך זחילה אבל מעין מדין אשבורן לא . פר"ת פר"י וה"ג מהרי"ת :

הגה"ה

°) לכאורה משמע להערים וללבוש בגדים להוציא יותר מי"ח בגדים שלא בכוונת דליקה אסור אפילו למאן דשרי בדליקה . פר"י מהרי"ת :

הגה"ה

*) (ז) ג אוסר משום דלמא מיפסיק ואתי לאתויי ומהאי טעמא נמי אין הולכין בו מידי דהוה [אמנעל] גדול שאין יכול להלך בו . מיהו אם מתופר עור מבפנים מותר לצאת בו בשבת וגם הולכין בו דע"י העור מתקלר ומתיישב בתוכו רגלו . אי נמי ע"י כן יכול לנעלו יותר כדי שתעמוד רגלו יותר בדוחק . פר"י . ורבי יוסי אוסר נראה דלאו דוקא קטע אלא אפילו לאיכים דעלמא שרגלו שלם לכ"ע חיישינן דלמא מיפסיק להו דהא רבינו נסים גאון פירש דקטע לא הולך אבל שמעתין איירי באדם שלם . ואפילו לר"ת דפירש דקטע חלץ שפיר ועדיף ממאן דסגי על אתייתא דהסיא לא מצי למידחפיה לכרעיה ועוד דלא חשיב רגל ד כיון שהוא רפוי ושוק שלו לא הוי מנעל רגלו . אבל קטע שהיה לו רגל מתחלה ונגדע שוקו מנעל רגלו וגם מצי למידחפיה שפיר חלין מן השוק אם הוא למטה מן הארכובה אם כן איכא לאוקמא שמעתין בקטע מ"מ גם באדם שלם הוי דינא הכי פר"י ומיירי דאי פסיק מצי לסגויי על ידי המקלות דאי לא מצי לסגויי ולזוז ממקומו אי מיפסיק ליה הקב לא הוה גזרינן דלמא מיפסיק ואתי לאתויי . כתב ה"ר יוסף פורת ז"ל דקטע עושה לו קב כמין סנדל ומניחו במקום רגל ונראה כאילו יש לו רגלים וכופף שוקו לאחוריו וקושר סמוכות שלו לצד יריכו שקורין משקי' וסומך בו שוקו ומהלך בם והשתא אתי שפיר לאורה שיכול להלך אפילו 'אם הקב נפסק ושפיר יש לגזור דילמא אתי לאתויי ולכל הפי' משמע שיכול להלוך במקלות אע"פ שאינם קשורים בו אלא אוחזם בידו הואיל ואינו יכול להלך בענין אחר . וגם ר"ת התיר לאחד שנכווצו גידי שוקיו לצאת במקלות. פר"י סנדל של עץ תליתה כשירה אבל רבי' (יא"ס)[תם] פסלה דמיפסיק ונפיל והשוה דפרק מצות חליצה דאמר רב מנעל שתפור בפשתן ה אין חולצין בו שנאמר ומנעל וגו' לא ממעט מקרא אלא שלא יהיו שני מינין במנעל כגון פשתן ובגד אבל כולו ממין אחד שרי היכא דלא נפיל . פר"י מהרי"ת :

הגה"ה

(*) אבל באוחם ספסלים שבידו מותר לצאת . פר"י מהרי"ת :

כשמסין מייסבין אותו בהא איכא פלוגתא לקמן בפ' כל הכלים (דף קכג.) דרב נחמן אסר ורב ששת שרי ור"ת מפ' אסובי ינוקא ט תינוק שנפלה ערלת הגרון משימה שתים את אצבעה בפיו ומסלקת אותה ערלה . פר"י מהרי"ת .

פרק שביעי

א [דף סו ע"ב] כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה (א) אינו חייב אלא אחת והיודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה (ב) בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת . והיודע שהוא שבת (ג) ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה . והעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת: [דף סט ע"ב] גמ' א"ר הונא היה מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ומשמר יום אחד . אמר רבא בכל יום עושה כדי פרנסתו°. וההוא יומא לימות . דעביד מאתמול שתי פרנסות . ודלמא אתמול שבת הוה . אלא בכל יום עושה כדי פרנסתו ואפילו ההוא יומא . והוא יומא במאי מינכר בקידושא ואבדלתא. °והולך נמי בכל יום כדי לצאת מן המדבר לבד מההוא יומא . והאי דקאמר וההוא יומא במאי מינכר משום דלא חשיב היכר מה שהוא יושב ואינו מהלך . א"כ גם באותו היום הוא מהלך כדי למהר לצאת מן המדבר . אמר רבא אם היה מכיר (ד) שום יום שיצא בו עושה מלאכה כל היום כולו פשיטא . מהו דתימא כיון דבשבת לא נפיק במעלי שבתא °נמי לא נפיק בחמשא בשבתא נפיק וליסתרי תרי יומי קמ"ל דזימנין דמשכח שיירתא ומיקרי ונפיק: ב [דף עג ע"א] מתני' אבות מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקולר והמעמר והדש והזורה והבורר והטוחן והמרקד והלש והאופה והגוזז את הצמר והמלבנו והמנפצו והצובעו והטווה והמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין והקושר והמתיר והתופר שתי תפירות והקורע ע"מ [לתפור] שתי תפירות והצד צבי והשוחטו והמפשיטו והמולחו המעבדו והמוחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות המוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר והמכבה והמבעיר והמכה בפטיש והמוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת . °הא דמתיר חייב צריך לדקדק אי מיחייב דוקא במתיר על מנת לקשור או אף במתיר לחודיה ואין לדקדק מדלא תני מתיר על מנת לקשור כדתני מוחק על מנת לכתוב . דהכי נמי לא תני סותר על מנת לבנות ובפרק במה מדליקין (דף לא:) קאמר דבעינן סותר על מנת לבנות . ולפי מה שפירש"י בגמרא (דף עד:) דאי מתרמי °תרי חוטי בהדי הדדי בשני חוטין זה אצל זה שרי חד וקטיר חד משמע דמיחייב בלא ע"מ לקשור (ה) אבל ר"ח ורשב"ם פירשו כשנפסק חוט אחד בשני מקומות מתיר שני הקשרים ומשליך פיסוק האמצעי וחוזר וקושר שני ראשים יחד ואין בו אלא קשר אחד ולהך פי' משמע [א] דבעינן מתיר ע"מ לקשור:

[דף עג ע"ב] גמ' תנא הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן. אמר רב כהנא זומר וצריך לעצים חייב שתים . אחת משום נוטע ואחת משום קולר . אמר רב יוסף האי מאן דקטיל אספסתא חייב שתים אחת משום קולר ואחת משום נוטע . אמר אביי האי מאן דקניב סילקא חייב שתים אחת משום קולר ואחת משום נוטע תניא החורש והחופר והחורץ כולן מלאכה אחת הן . אמר רב ששת היתה לו גבשושית ונטלה בבית חייב משום בונה. בשדה חייב משום חורש . [אמר רבא היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש] א"ר אבא החופר גומא ואין צריך אלא לעפרה פטור עליה אפי' לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ה"מ מתקן אבל האי מקלקל הוא . תנא הקולר והבולר והגודר והמוסק והאורה כולן מלאכה אחת הן . א"ר פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ונתר תמרי חייב שתים אחת משום תולש ואחת משום מפרק. רב אשי אמר אין דרך תלישה בכך ואין דרך פריקה בכך . °גרסי' בפ' המצניע (דף לה.) התולש והמחבץ והמגבן כגרוגרת חייב [ב] ואמר תולש חייב משום מפרק והמחבץ חייב משום בורר ומגבן חייב משום בונה [ג] ומפרק חייב משום דש אמר רבה האי מאן דכניף

הגה"ה

*לפופי שרי לכ"ע אבל אסובי ינוקא דהיינו כשאכריו

חדושי מהרש"ל דכל תיקו דאורייתא לחומרא . פי' ברה"ר שהיא דאורייתא אזלינן לחומרא ואסור ובכרמלית דרבנן אזלינן לקולא ושרי וכן פסק בטור : ההולך בביתו בלא מקלות . וה"ה סומא נמי אינו יכול לילך במקלות בהג"ה דהשתא ליכא דע"י נדנוד כשעלתה כו' מעלים כך פרש"י ור"ת כו' כנ"ל : והקורע על מנת לתפור והצד צבי כנ"ל : דבעינן מתיר ע"מ לקשור . אבל איכא דכ"ע דאסיר מדרבנן למתיר אע"פ שלא ע"מ לקשור :

הגהות הב"ח א דרך זחילה : ואם מי גשמים הן לא היו מטהרים : ב פורפת אשה על האבן . ג רבי יוסי אוסר משום דלמא וכו' מידי דהוה אקטן שאלן במנעל גדול שאין יכול להלך בו : ד כיון שהיה הפוכה ושוק שלו וכו' ונגדע שוקו היינו מעל רגליו : ה אין חולצין בו שנאמר ונעלך תחש וגו' לא ממעט מקרא : ו יוצאין בשק עבה ובסיגום עבה : ז אמר אבא מרי אמר רב נחמיה ברבי ברוך : ח לגווייתא דידייהו ולגווייתא דכרעייהו ואמר כי היכי וכו' בר פלניתא ואמר ר' אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא מותר ליתנק בשבת ואמר רבין בר רב הונא אמר ר"ח בר גוריא לפופי ינוקא : ט תינוק שנפלה לו ערלת הגרון משימה שתיה את אצבעה בפיו ומסלקת אותה ערלה למקומה ומותר אף על פי שמקיא התינוק הס"ד : י משקל דמשקל מאי : י ובמסמר הצלוב כנ"ל: כ נמי לא נפיק והאי בחמשא בשבתא נפיק ולשתרי ליה תרי יומא קמ"ל : ל תרי קטרי בהדי הדדי : מ גרסינן בפרק המצניע ת"ר התולש וכו' משום דש והמעמר אמר רבה האי מאן וכו' אביי אמר אין דרך עימור בכך אלא :

תפארת שמואל

(ז) בהגה"ה אוסר נ"ל ואסור:(ח) טמאין סמוכות שלו טמאין מדרס ויוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן בעזרה כנ"ל. אבל באשר"י בכתב ישן ראיתי הגי' כך סמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין:(ט) מפני הגשמים.מכאן ראיה להתיר לנשים בשבת בשביל הגשם להניח שק או ד"א עבה על ראשה עד מקום בית הכנסת: (י) יוצאין באספלנית. ומותר לכרוך נגד על המכה לשיור וכן אם התך הצבעו בשבת דדוקא גמי אסור במדינה משום דמסי : פ"ז (א) אינו חייב אלא אחת.לפי שהיה סבור אין שבת בתורה: (ב) בשבתות הרבה. פירוש ששכח היום: (ג) ועשה מלאכות הרבה.שלא ידע שמלאכות אסורות והימים שבינתיים לא הוו ידיעה לענין מלאכות רק לשבתות : (ד) שום יום . שיודע היום יום שמיני ליציאתו ודאי בשבת לא יצא דלא שכח כיעור : (ה) אבל ר"ח ורשב"ם פירשו . אבל פשיטא שמדרבנן אסור להתיר אפילו שלא ע"מ לקשור לכ"ע

קרבן נתנאל

יולאות רעולות : [נ] סיפא אתאן למטבע . ותמיהני מ"ש מטבע מ"ש אבן דאף היא אינה מטלטלת כמטבע . רשב"א • ולק"מ דכבר כתבו הטור וש"ע סימן ש"ג דבאבן מהני יחוד מבעו"י אבל לא במטבע ע"ש : [ס] דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא. ולהכי לרה"ר אסור ובכרמלית מותר : [ע] ה"ג טמא סמוכות שלו טמאין מדרס ויולאין בהן בשבת ונכנסין בהן בעזרה כסא וסמוכות שלו טמאין מדרס ואין יולאין : [פ] והלכה כרבי יוסי . והיינו טעמא משום דלמא מיפסק ואתא לאתויי . כך המסקנא ביומא דף פ"ח : [צ] מכאן יש ללמוד • דהא ע"כ לא אסר ר' יוסי אלא משום דלמא מיפסק ולא מטעם מקלות שבידו : [ק] ואותן ספסלים אוחז בידו . ואיכהו הוי דומיא דמקל ואינו אוסר לצאת בספסלים שבידו : [ר] ה"ג וגם ר"ת ז"ל התיר• כ"ה לשון תוספות ביומא דף פ"ח : [ש] ה"ג יולאין בשק עבה . לשון הר"ן ולא אמרינן משא הוא• ולא שק ממש אלא כעין שק דהא תנא בסיפא הרועים יולאין בשק : [ת] מפני הגשמים • וה"ה בלא גשמים נמי שרי • לשון רבינו שם בפירושיו : [א] ה"ג ותניא בסיפא אבל לא בתיבה כו' : [ב] בתוספתא. פרק ששי : [ג] בספוג שע"ג מכה• לפי שמתרפאין הוי תכשיט : [ד] שלא יכרוך עליה. כך גירסא שלפנינו. ופירש עליה על המכה כיון שאין מרפאין הוי כמשאוי. כן פירש הטור וכ"פ בש"ע אבל אם כרך חוט ומשיחה ע"ג מוך וספוג יולאין . וגירסת הרי"ף ותוספתא שלפנינו עליהן משמע שאפילו לאגוד ע"ג ספוג ומוך אסור וכ"פ הרמב"ם בפ' י"ט מהל' שבת. והא דקתני בברייתא דף נ' כרכן במשיחה יולאין והוא משיחה שכורכין על המכה לפירש"י שם והרמב"ם אזל לשיטתו ופירש בפקורין היינו ברוי"ק בל"א שנותנין בעלי קרחין וחטטין בראשן• אמנם מה שמסיים הרמב"ם הטעם שהרי החוט והמשיחה חשובין אללו ואינם מועילי' למכה . קשה הא צריך חוט ומשיחה כדי לקשור המוך וספוג על המכה ול"ל דמיירי בענין שהמוך וספוג מדובקים בלא"ה על המכה . אבל כשצריך החוט כדי לקשר בו המוך וספוג על המכה בזה נ"ל דמודה הרמב"ם דמותר לצאת בו• נמלא הרמב"ם והטור מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי . ודלא כמ"ש מ"א בסימן ש"א ס"ק י"א והשיג על הב"ח שלא כדת ע"ש : [ה] וברטי' שעל המכה • עיין פ"י דעירובין סימן י"ו : [ו] ועוד מדקא בעי רב אשי גיר' הרי"ף ורבינו • וגמ"ש גרסינן אביי : [ז] ה"ג באריג בכסותו ודברי הכל : [ח] ה"ג אין בו משום דרכי האמורי הא דבר שאין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי והתניא : הדרן עלך פרק ששי

פרק שביעי [א] דבעינן על מנת לקשור . עיין תוספות דף ל"א ד"ה וסותר ועיין בפ' זה לקמן סימן ו' דהוסיף דבעינן מתיר ע"מ לקשור : [ב] ה"ג ואמרינן התולש : [ג] ומפרק חייב משום דש וא"ח

מילחא ממילחתא חייב משום מעמר (ו) אביי אמר אין עימור אלא בגידולי קרקע [ד] וכן הלכה [א] : ג הדש תניא הדש והמנפץ והמנפט כולן מלאכה אחת הן פי' המנפץ בפשתן והמנפט בצמר גפן [ה] דגידולי קרקע נינהו : ד [דף עד ע"א] הזורה והבורר ת"ר היו לפניו שני מיני אוכלים בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת. מאי קאמר. אמר אביי הכי קאמר בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יברור [ו] ואם בירר נעשה כמי שבורר לאוצר וחייב חטאת. אמרוה קמיה דרבא אמר שפיר קאמר נחמני. היו לפניו שני מיני אוכלין ובירר ואכל ובירר והניח. רב אשי מתני פטור. ורבי ירמיה מדפתי מתני חייב. רב אשי מתני פטור והתניא חייב חטאת לא קשיא כאן בקנון ותמחוי כאן בנפה וכברה. והלכה כרב אשי דבקנון ותמחוי פטור אבל אסור ובנפה וכברה חייב חטאת וביד בורר ואוכל בורר ומניח לאלתר ולבו ביום חייב חטאת כאביי. ושיעור לאלתר פר"ח ז"ל שיעור מה שמיסב על השולחן לאותה סעודה ודוקא אוכל מתוך פסולת. [ז] אבל פסולת מתוך אוכל אסור* והבורר שני מיני אוכלין אותו שרוצה לאוכלו עתה מיקרי אוכל ואידך מקרי פסולת. אמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב חטאת לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור לא שאני תורמוסין [דף עד ע"ב] דשלקי להו שבע זימנין ואי לא שקלי מינייהו אפסולת שלהן מסרח וכפסולת מתוך אוכל דמי ולהכי חייב : ה הטוחן אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא* בשבת חייב משום טוחן. [ח] פר"ח ז"ל בעצי דקלים שעומדים *(תיכי תיכי) כעין נימין שכשמפרק הנימין הללו יוצא מביניהן כמו קמח דק לפיכך המנפצו חייב משום טוחן ופי' הגאון הוא [ט] דומיא דסלית סילתי* ומה שפרש"י דפריס סילקא שמחתך ירקות דק דק פירוש תמוה הוא דבר שהוא אוכל ומחתך אותו דק דק [י] גאין שייך ביה טחינה :

ו האופה אמר רב אחא [כ] בר עולא האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פי' סיכתא כלי רקיקין שנותנין לכבשן לצורפן. פשיטא מהו דתימא לשרורי מנא קמכוין קמשמע לן דמרפא רפיא והדר קמיט אמר רבה בר רב הונא האי מאן דארתח כופרא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא כיון דהדר אקושי לא קמשמע לן *הגוזז את הצמר תנו רבנן התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות אמר ריש לקיש תולש חייב משום גוזז קוטם חייב משום מחתך מורט חייב משום ממחק ואע"ג דתולש צמר ביד קאמר רב כהנא דאין דרך גזיזה בכך מפליג [כ] בירושלמי דעוף אין לו גיזה תלישתה היא גיזתה ובבהמה אינו חייב עד שיגזז הדע שהוא כן דתני [ל] תלש מן המתה חייב תלישתה זו היא גיזתה מן החיה פטור ומזה הירושלמי פסק ר"ח ז"ל כרב כהנא דהטווה צמר מעל גבי בהמה בשבת פטור : והקושר והמתיר קשירה במשכן היכן הויא אמר אביי שכן אורגי יריעות שנפסקה להן יריעה קושרים א"ל רבא תרלת קושר מתיר מאי איכא למימר אלא אמר רבה ואיתימא ר' אילעאי שכן צידי חלזון קושרין ומתירין. מה שנסתפק ר"י אם בעינן מתיר ע"מ לקשור אי לא [מ] יראה דלא מיחייב אלא דומיא דהואי במשכן מתיר קשר של קיימא ע"מ לקשור (ז) קשר של קיימא כעין צידי חלזון : ז והתופר שתי תפירות [נ] והא לא קיימי אמר רבה בר בר חנה [ס] והוא שקשרם [דף עה ע"א] אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב המותח חוט של תפירה בשבת חייב חטאת. והלומד דבר אחד מן המגוש* חייב מיתה והיודע לחשב תקופות ומזלות ואין מחשב אסור לספר הימנו:

*נ"ל סילתי דבסמוך

הגה"ה
*מיהו היכא דפסולת מרובה על האוכל אור"י דדרך ברירה היינו אוכל מתוך פסולת חייב אבל פסולת מתוך אוכל היה מותר אם לצורך לאכול מיד עושה דאין זה דרך ברירה והקשה מפ"ק דביצה (יד:) דמשמע התם אף על גב דפסולת מרובה הוי אוכל מתוך פסולת שלא כדרך ברירה וצ"ע פר"י מהרי"ח :

הגה"ה
*ודוקא סילקא אב. שאר ירקות לא. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה
*מאן דעביד חבית חייב שבע חטאות ומשום בונה לא מיחייב דאין בנין בכלים ולא סתירה בכלים פרש"י ופר"י דחייב נמי משום בונה כיון שעושה כל הכלי דדוקא בתיקון מועט כגון חזרת תריסין או מנורה של חוליות לא הוי בנין. מהרי"ח

הגה"ה
*אפילו דבר תורה חייב מיתה דממשיכו לע"ז אבל יכול ללמוד אפילו עניני כשוף להבין בהם אם יעשה נביא השקר לפניך תבין שהוא מכשף אבל לעשות לא. מהרי"ח :

ח [דף עה ע"ב] והמולחו והמעבדו היינו מולח היינו מעבד ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו אפיק חד מינייהו ועייל שרטוט* א"ר אחא בר חנינא הסף בין העמודים חייב משום ממחק פרש"י שסף בין עמודי אכסדרה להחליקן ור"ח ז"ל הביא גירסת ירושל' והמוחקו מה מחיקה היתה במשכן שכן היו ספין את העורות ע"ג העמודים הסף את העורות על גבי העמודים חייב [ע] וגירסא נכונה היא [פ] דמה מחיקה שייך ביה אם מספסף בידו על גבי אבן או על גבי נסר. אמר ר' חייא בר אבא שלשה דברים [צ] סח לי ר' יוסי משמיה דריב"ל המגרר ראשי כלונסות חייב משום מחתך. והממרח רטיה בשבת חייב משום ממחק [ק] והמסתת את האבן בשבת חייב משום מכה בפטיש אמר ר' שמעון בן קיסמא אמר ריש לקיש הצר בכלי צורה והמנפח בכלי זכוכית חייב משום מכה בפטיש אמר ריש לקיש האי מאן דשקיל אקופי מגלימא חייב משום מכה בפטיש אקופי הן הקשרים וקיסמין דקין הבולטין מן הבגד והני מילי *(הוא) דקפיד עלייהו שאינו רוצה ללובשו עד שיסירם : ט והכותב שתי אותיות תנו רבנן כתב אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתים פטור מחק אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתים חייב א"ר מנחם בר' יוסי זה חומר במוחק מבכותב והיינו טעמא כי פעמים כתב במשכן טעות על קרש אחד ומוחק כדי לכתוב אחרת במקומה מן הדין היה ראוי לחייב אף מוחק אות אחת כדי לכתוב אות אחרת במקומה אלא שאינו ראוי לחייב על מחשבת כתיבה יותר מעל כתיבה עצמה ויראה שאין חייב על מחיקת טשטוש דיו ואפי' לכתוב כמה אותיות כי לא היה במשכן אלא מחיקת אותיות כדי לכתוב במקומו. אחרי כתבי זה מתוך הסברא וגם מדנקט בברייתא מחק אות אחת ראיתי בתוספתא [פי"ב] וכתב בה נפלה דיו על ספר ומחקו שעוה על הפנקס ומחקו אם יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב וטעמא לא בריר לן וי"ל דהיינו טעמא דהאות שנכתב בטעות כמאן דליתיה דמיא ועיקר החיוב בשביל מחשבת הכתיבה הלכך אפי' טשטוש דיו נמי והאי דנקט בברייתא מחק אות גדולה איידי דתני כתב אות אחת גדולה. והמכה בפטיש זרבה ור' זעירי אמרי תרווייהו כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש : י מתני' ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו והוציאו בשבת חייב עליו חטאת וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אין חייב עליו אלא המצניעו : גמ' כל הכשר להצניעו לאפוקי מאי רב מתנא אמר לאפוקי דם הנדה מר עוקבא אמר לאפוקי עצי אשירה. מ"ד דם הנדה כל שכן עצי אשירה. מ"ד עצי אשירה חאבל דם הנדה מצניעו ליה לשונרא ואידך כיון דחלשא לא מצניע ליה :

יא [דף עו ע"א] מתני' המוציא תבן כמלא פי פרה עצה כמלא פי גמל עמיר כמלא פי טלה עשבים כמלא פי הגדי עלי שום ועלי בצלים לחים כגרוגרת יבשים כמלא פי גדי. ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן. והמוציא אוכלין כגרוגרת *חייב ומצטרפין זה עם זה מפני ששוו בשיעוריהן חוץ מקליפתן וגרעיניהן [ועוקציהן] וסובן ומורסנן ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים המתבשלים עמהן : גמ' מאי עצה אמר רב יהודה תבן של מיני קטנית. [דף עו ע"ב] רבי יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים. עדשים אין פולין לא ורמינהו רבי יהודה אומר חוץ מקליפי פולין ועדשים לא קשיא הא בחדתי והא בעתיקי עתיקי מאי טעמא אמר רבי אבהו מפני שנראין כזבובין בקערה :

הדרן עלך כלל גדול

הגה"ה
*רבא אמר אין עיבוד באוכלין ומ"מ אין להתיר מליחה באוכלין אע"ג דלא הויא מלאכה דבפרק שמונה שרצים אסר ובפ"ק דביצה אסר להו אפילו ביום טוב : פר"י מהרי"ח :

הגה"ה
*ודוקא כגרוגרת אבל פחות אין בו חיוב אבל מ"מ אסור מן התורה דחצי שיעור אסור מן התורה כדמשמע פרק בתרא דיומא. ס"ג. מהרי"ח :

פרק שמיני

א המוציא יין כדי מזיגת הכוס. [א] חלב כדי גמיעה. דבש כדי ליתן על הכתית. שמן טכדי לסוך בו אבר קטן. מים יכדי לשוף בו את הקלור. ושאר

חדושי מהרש"ל בהג"ה מיהו היכא דפסולת וכו'. והטור כתב אפילו לטלטל אסור היכא דהפסולת מרובה על האוכל : פי' סיכתא גללי בהמה דקה שנותנין כנ"ל ורש"י פירש יתד של עץ : בהג"ה ולא סתירה בכלים כך פירש רש"י ופירש ר"י כנ"ל. עתיקי מ"ט לא א"ר אבהו כנ"ל : ושאר כל המשקין ברביעית ר"ש אומר כולן וכו' כנ"ל :

הגהות הב"ח א פסולת שלהן מסרח הלכך אי לא שקלי מיניה פסולת כפסולת מתוך אוכל דמי : ב עצי דקלים שעומדין סיכי סיכי כעין נימין : ג אין שייך ביה טחינה ואמר רב מנשיא האי מאן דסלית סילתא חייב משום טוחן אמר רב אשי ואי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך פירוש דסלית סילתא אלו עצי דקלים כו' ורש"י פירש דסלית סילתא עצים דקים להבעיר את האופה אמר ר' אחא בר עולא וכו' פי' סיכתא גללי בהמה רקיקין שנותנין : ד ועייל שרטוט והממחקו אמר ר' אחא בר חנינא וכו' פירש רש"י שסף בקרקעית הבנין בין עמודי אכסדרה וכו' על גבי העמודים וגורס הסף את העורות על גבי העמודים חייב וגירסא נכונה היא דלפירוש רש"י קשה מה מחיקה שייך : ה המגרר ראשי כלונסות בשבת חייב וכו' אמר רבי שמעון בר ביסנא אמר ר"ל הצר בכלי וכו' אמר ר"י האי מאן דשקיל וכו' והני מילי דקפיד כנ"ל ותיבת הוא נמחק: ו אפי' יש במקומו כדי לכתוב כמה : ז רבה ורבי זירא אמרי תרווייהו : ח אבל דם הנדה לא דמצנעו ליה : ט שמן כדי לסוך אבר כנ"ל ותיבת בו נמחק: י כדי לשוף בהם את הקלור :

הגהות הגרי"פ [א] ועיין מ"ש הרא"ש לקמן פרק שואל סי' א' ובפרק מבוי סוף סימן כ' ובפרק עושין פסין סימן ד' ובאלו מגלחין ס"ס כ' ובהמדיר סי' י"ג ובארבעה נדרים סי' ח' ובהאיש מקדש סימן ז' ח' ובכילד הרגל סי' ה' ובשנים אוחזין סי' מ"ט ובא"מ ריש סי' ד' ובהמפקיד סי' י' ובהזהב סי' י"ט ותמצא שם מקומות סתירות ונפלאות: [ב] בגמרא איתא רב אחא בר רב עוילא ובר"ף אי' רב אשי בר רב עוילא:

קרבן נתנאל

וא"ת הא לקמן דף ע"ה קאמר מ"ט דרבנן קסברי אין דישה אלא לגידולי קרקע ולגבי דבר הגדל ממש מן הקרקע לא חשיב בהמה גידולי קרקע כדאמרינן בב"מ דף פ"ט מה דיש מיוחד שהוא גידולי קרקע יצא חולב ומגבן. וי"ל דקים לן כרבי יהודה לקמן דפליג אדרבנן דסובר דהפוצע חלזון חייב משום דפציעה בכלל דישה. ואם תקשי לך הכל למה פסקינן כר"י נגד רבנן. י"ל מהא דאמרינן בכתובות דף ס' אמר ר' מרינוס גונח יונק חלב בשבת מ"ט משום דמפרק כלאחר יד ובמקום צערא לא גזרו רבנן ופסק רב יוסף כר' מרינוס. וכמו שפסק רבינו לקמן בפ' חבית סוף סימן ג' ע"ש. משמע משום דמפרק כלאחר יד הוא דשרי הא מפרק ממש הוי בכלל דישה : [ד] וכן הלכה. וז"ל הטור סימן ש"ח אסור לקבץ מלח ממשרפות המלח שדומה למעמר וכתב ב"י משמע לרבינו דלא פליג אביי אלא לפטרו מחטאת אבל איסורא מיהא איכא וכנון הוא שלא לחלק כ"כ בין אביי לרבא ע"כ. ודוחק דא"כ הוי ליה לומר אביי אמר אינו חייב דאין עימור אלא בגידולי קרקע ולי נראה דהיינו טעמא. דהכא גרסינן רבה ואביי מדתני אביי בתר רבה וכבר כתבתי בפ' שואל סימן א' דמסופק רבינו אי הלכתא כרבה או כאביי דהלכתא כבתראי מאביי ורבא ואילך אפילו כנגד רבו. משום הכי אינו חייב אבל איסורא מיהא איכא : [ה] דגידולי קרקע נינהו. וכיון דמפרק הגרעינין מן הצמר גפן הוי תולדה דדישה. וקשה הא לעיל בסמוך מסיק רבינו דמפרק הוי תולדה דדישה אפילו אינו גידולי קרקע. ויש לומר משום הכי אמר דגידולי קרקע נינהו דלא תקשי לך אמאי לא קרי למנפץ בצמר גפן תולדה דמנפץ דקתני במתניתין ע"ז פירש דצמר גפן גידולי קרקע נינהו משא"כ מנפץ בצמר דקתני במתניתין לאו גידולי קרקע הוא : [ו] ואם בירר נעשה כמי שבורר לאוצר וחייב חטאת. וקשה מאי דוחקיה דאביי לפרש הברייתא דרך נעשה. ולמה לא פירש דתלתא בבי קתני לאלתר שרי לכתחלה ולבו ביום פטור אבל אסור ולאוצר חייב חטאת עיין טורי זהב סימן שי"ט ס"ק א' מה שתירץ בזה בדוחק. ולי לק"מ כיון דאם בירר ביד לאוצר חייב חטאת. אם כן בו ביום ודאי נמי חייב חטאת כדפריך רב חסדא לעולא וכי מותר לאפות בו ביום וכי מותר לבשל בו ביום. ולפירוש רש"י הא דמשני הא בקנון ותמחוי והא בנפה וכברה. והיינו הך ברייתא. פשיטא דקשה וכי מותר לאפות וכו' : [ז] אבל פסולת מתוך אוכל אסור ואם פסולת מרובה מאוכל הוי אוכל מתוך פסולת דרך ברירה כן כתבו תוספות : [ח] פר"ח עצי דקלים. זה פירש הרי"ף והערוך בערך סולת על מימר' דרב מנשה האי מאן דסלית סילתא. ועל פריס סילקא. פי' כפירש"י עיין בערך פרם. ופירוש זה שפירש רבינו על דפריס סילקא לא מצינו בשום מחבר. ולולי דמסתפינא הייתי אומר שטעות נפל בספרים וכצ"ל האי מאן דסלית סילתא פר"ח עצי דקל כו' ופי' הגאון הוא דומיא דפריס סילקא (ר"ל בדומה שהוא דבר מאכל) ומה שפירש"י סלית סילתא דמחתך עצים דק דק פי' תמוה הוא דבר שאינו אוכל ומחתך דק דק אין שייך בו טחינה. אמנם בפ"ד דביצה סימן ד' כתב רבינו דהמבקע עצים דק דק חייב משום טוחן וכן הוא במרדכי בפ"ב דביצה : [ט] דומיא דסלית סילתא דאיירי בעצים : [י] אין שייך ביה טחינה כי התורה לא נתנה שיעור לאכול חתיכות קטנות : [כ] בירושלמי. פרק זה : [ל] תלש מן המתה חייב. דאין דרך לגזוז לאחר מיתה. מש"ה אמרינן תלישתה זו היא גיזתה. מן החיה פטורה דאין דרך גזיזה בכך. איברא הרמב"ם פ"ט כתב הגוזז מן מתה חייב. ולדידיה צ"ל דה"פ תלש מן המתה חייב דדרך לתלוש מן מתה גם לגזוז. משא"כ בחיה כיון דכאיב לה אין דרך לתלוש כ"א לגזוז ועי' מג"א סימן ש"ח ס"ק ג' : [מ] יראה דלא מחייב אלא דומיא כו' ובטור סימן שי"ז ובש"ע לא חילק בכך. וכתב ב"י נראה דלא איירי אלא לענין חיוב חטאת אבל מדרבנן אסור להתיר אפילו שלא ע"מ לקשור. והרמב"ם לא חילק וכתב בזה בס' תפארת שמואל וז"ל וכן נראה בעיני מל' המשנה כל קשר שאתה מחייבו כו' עד גמירא ע"ש : [נ] והא לא קיימא. פירש"י וכיון דלא קיימא לאו מלאכה היא. משמע דעיקר קושית הש"ס דלא הוי אב מלאכה. אבל פטור אבל אסור הוא. ולכך תמה אני מאין נוהגין העולם שתוחבין עם מחט שקורין שטעקנאדל בלא הקריי"ז עם המלבוש שקורין שופלט בלא"א. הא הוי שתי תכיפות. וכן הנשים בפראג שמחברין השלייא"ר עם מחטים הללו הא הוי שתי תכיפות : [ס] והוא שקשרם. עיין מרדכי וברטנורא פירש שחייב שתים משום קושר ומשום תופר. ותפס עליו מהרש"א במהדורא בתרא מדברי תוספות דף ע"ה ד"ה שוחט ולק"מ דתוספות פירש כן לתרץ מאי דפריך התם משום צובע אין משום נטילת נשמה לא בתמיה עדיפא הו"ל למיפרך אם כן חסר אחת מן ל"ט אבות מלאכות דכבר תנא צובע. אבל מ"מ שפיר אית לן למימר למסקנא דמחייב שתים : [ע] וגירסא נכונה היא. דר"ח גורס נמי בבבלי הסף על גבי העמודים : [פ] דמה מחיקה שייך ביה אם מספסף בידו. אבל בערוך ערך ספ פירש שספסף בסנדל של סיידין ולק"מ על פירש"י ע"ש ובר"ן הקשה על פירש"י דכל כי האי גונא בבית חייב משום בונה ע"כ וי"ל דבבית חייב משום בונה אם היה גומא וטממה. אבל בענין זה כיון דלא היה גומא. אין בו איסור אלא משום ממחק ותו הקשה הר"ן על פירוש ר"ח מאי קאמר משום ממחק היינו ממחק גופא. ולק"מ דממחק דמתניתין היינו שמסיר השער וכן פירש"י ורמב"ם בפירוש המשניות וסף העור גופה על גבי העמודים חייב משום ממחק : [צ] ה"ג סח לי רבי אסי : [ק] והמסתת את האבן בשבת חייב משום מכה בפטיש. ומיירי שכבר היא מרובעת ומתוקנת אלא שמיפה אותה ע"י סיתות ועושה בה שרטוטי יפוי כעין שעושין עכשיו מסתתי אבנים ולפיכך אינו חייב המסתת משום ממחק או מחתך תוספות : הדרן עלך פרק שביעי

פרק שמיני [א] חלב כדי גמיעה. והוא כפיס מגרוגרת כדמוכח ביומא דף פ' עיין בארוכות בתוס' ד"ה המוציא ואם תקשי לך הא דאמרינן בפרק המצניע דף צ"ה ומביא הרי"ף ורבינו בפ' כלל גדול סוף סימן ב' החולב כגרוגרת חייב. ואין חילוק בין מוציא לחולב דהא המעבד עור שיעורו כמוציא כמ"ש רבינו בסימן זה בסמוך עור כדי לעשות קמיע וכן שיעור המעבד. י"ל דהכ מיירי·

תפארת שמואל

וק"ל : (ו) אביי אמר אין עימור וכו' משמע שסובר שאביי חולק על רבה ומשום הכי פסק הלכה כוותיה כן משמע מהרמב"ם אבל באלפסי משמע דלא פליג וצ"ע. (ז) קשר של קיימא כעין צידי חלזון. אבל הרמב"ם וסמ"ג לא חלקו אלא סתמא כתבו לחיובא וכן נראה בעיני מלשון המשנה כל קשר שאתה מחייבו על קשירתו כך אתה מחייבו על התירו משמע דבכל ענין מחייב ועוד דאפילו הוי במשכן ע"מ לקשור מ"מ אין סברא לומר שלא ע"מ לקשור דפטור דבשלמא סותר וקורע ומוחק כולן מקלקלין הן ומכח סברא אוקימנא אמלאכת המשכן דלא מחייב אלא כמו שמצינו לבם ע"מ לתקן אבל מתיר מלאכה בפני עצמה היא ותיקון הוא כמו שארי מלאכות מאיזה טעם נצריך להיותה דוקא ע"מ לקשור לפי דהוה במשכן כה"ג מ"מ היכא דליכא טעמא למילתיה דבעינן ממש כהתם דהא התם דוקא קשירה לצידי חלזון הוא דהוי ואפילו הכי אסורים ש"ה לכל הקשורים וק"ל :

כל המסקן ברביעית וכל השופכין ברביעית [ר"ש אומר כולן ברביעית] ולא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעין*: גמ' תנא כדי מזיגת הכוס יפה מאי כוס יפה כוס של ברכה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שתהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית* ת"ר [דף עז ע"ב] המוציא חלב של בהמה כדי גמיעה. חלב של אשה כדי ליתן במשיפה [ג] אקלור כדי לשוף במים דבש כדי ליתן על פי כתית. בעי רב אשי על פי כתית אפומא דכולא כתית או דלמא אמורסא קמא דכתית [ד] לאפוקי הדר הודרנא דלא. [ה] תיקו. שמן כדי לסוך אבר קטן תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר שמן כדי לסוך בו אבר קטן של קטן בן יומו: [דף עח ע"א] מתני' המוציא חבל כדי לעשות [אוזן לקופה גמי כדי לעשות] תלאי לנפה ולכברה. ר' יהודה אומר כדי ליקח ממנו מדת מנעל לקטן. נייר כדי לכתוב עליו קשר של מוכסין (א) והמוציא קשר מוכסין חייב [דף עח ע"ב] נייר מחוק כדי לכרוך על פי צלוחית קטנה של פלייטון: גמ' ת"ר סולין [ו] כדי לעשות אוזן לכפיפה מצרית. סיב אחרים אומרים כדי ליתן [ז] על פי משפך קטן של יין. ברבב כדי לסוך תחת אספוגית קטנה. וכמה שיעורה כסלע. [ח] מוכין כדי לעשות כדור קטנה כאגוז. נייר כדי לכתוב עליו קשר של מוכסין. תנא כמה קשר מוכסין שתי אותיות. ת"ר המוציא קשר מוכסין עד שלא הראהו למוכס חייב משהראהו למוכס פטור. רבי יהודה אומר אף משהראהו למוכס חייב מפני שצריך לו. המוציא שטר חוב [ט] עד שלא פרעו חייב. משפרעו פטור. רבי יהודה אומר אף משפרעו חייב מפני שצריך לו: מתני' עור כדי לעשות קמיע *קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. דיו כדי לכתוב שתי אותיות. כחול כדי לכחול עין אחת. גזפת וגפרית (ב) כדי לסתום נקב. שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן: [דף עט ע"א] גמ' עור כדי לעשות קמיע וכן שיעור המעבד עור והמוציא עור בין מעובד ובין שאין מעובד בין לעבדו ובין שלא לעבדו שיעורו לעשות קמיע: מתני' דבק כדי ליתן בראש השפשף. חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב. רבי יהודה אומר כדי לעשות פטפוט. סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב. סיד כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות. רבי יהודה אומר כדי לסוד כלכול. רבי נחמיה אומר כדי לסוד אונדפי. [דף פ ע"ב] אדמה כחותם המרצופין דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים כחותם האגרות. זבל וחול הדק כדי לזבל. [קלח של כרוב דברי ר"ע. וחכמים אומרים כדי לזבל] כרישא. חול הגס כדי ליתן על מלא כף סיד. קנה כדי לעשות קולמוס. ואם היה עבה או מרוסק כדי לבשל בו ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באילפס: גמ' אמר רב נחמן כגרוגרת מבילה קלה: [דף פא ע"א] מתני' עצם כדי לעשות תרווד. [י] אמר רב יהודה כדי לעשות תף. זכוכית כדי לגרור בה ראשי הכרכר. צרור או אבן כדי לזרוק בעוף רבי אליעזר בן יעקב אומר כדי לזרוק בבהמה. חרס כדי ליתן בין פציס לחבירו דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר כדי לחתות בו את האור רבי יוסי אומר כדי לקבל בו רביעית אמר רבי מאיר אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר (ישעיה ל) ולא ימצא במכתתו חרש לחתות (בו) אש מיקוד וגומר. אמר ליה רבי יוסי משם ראיה ולחשוף מים מגבא: גמ' כדי לעשות תף אמר עולא חפי פותחת. זכוכית וכו' תניא כדי לפצוע בו שני נימין כאחת. צרור או אבן אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן והוא שמרגשת בה. וכמה שיעורה. תני ר' אלעזר בן יעקב משקל עשרה זוז. זונין על לבי מדרשא אמר להם רבותי אבנים של בית הכסא שיעורן בכמה. אמרו לו כזית כאגוז כביצה. אמר להו וכי תורעני יכנים. נמנו וגמרו מלא היד. (ד) תנו רבנן שלש אבנים מקורזלות מותר להכניס לבית הכסא וכמה שיעורן. רבי מאיר אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה. והלכתא נמנו וגמרו מלא היד* אמר רבי יהודה אבל לא את הפיים. מאי פיים. אמר רבי זירא כרשיני בבלייתא פי' אדמה שהיא קרובה להתפרר. אמר רבא אסור למשמש בצרור בשבת כדרך שהוא ממשמש בחול. מתקיף לה מר זוטרא ליסתכן. אלא כלאחר יד. פירש רש"י הוצרך לפנות ואין יכול אסור למשמש משום הסרת נימין* כלאחר יד אוחז בשתי אצבעות ור"ח ז"ל פירש למשמש בצרור כדי להחליקו שלא ישרט בשרו ומשום כתישה: ב אמר רבי ינאי יש מקום קבוע לבית הכסא מכניס מלא היד [כ] ואם לאו כהכרעת מדוכה קטנה של בשמים פי' ראשו של בוכנא [ל] שדכין בו הבושם [מ]ופירשו °בתלמוד ארץ ישראל מלא רגל מדוכה קטנה א"ר ששת אם

הגה"ה

* [ב] כל השיעורים לענין חיוב חטאת. אבל לאיסור דאורייתא אפילו כל שהוא כדאמר פרק כלל גדול (דף עד.) וכי מותר להוציא פחות מכשיעור. מהרי"ת:

הגה"ה

*וצריך שיהא בו רביעית הלוג לאחר המזיגה. ובברכת הארץ צריך להוסיף עד כדי דין מזיגה אבל מתחלה צריך שיהא חי דהיינו מזוג ולא מזוג פר"ת ובערוך פירש דמעיקרא צריך חי לגמרי ובברכת הארץ מזוג כדין מזיגה. פר"י מהרי"ת:

הגה"ה

*גויל עור שלם שלא ניתקן במקום בשר ודינו לכתוב במקום שיער. וכשחותכין העור לשנים דרך עוביו אותו צד שכלפי בשר קרוי דוכסוסטוס ודינו לכתוב בו מצד שיער. וחלק השני של צד השיער קרוי קלף ודינו לכתוב בו בצד בשר. ותפילין אין כותבין אלא על הקלף. והמזוזה כותבין בין אקלף בין אדוכסוסטוס אבל על הגויל משמע דלא כתבינן. וספרי תורות כותבין בין אגויל (ג) בין אדוכסוסטוס בין אקלף (בין אדוכסוסטוס). וכן מגילה ואפילו על נייר *(שאין) מחוק לא כותבים וכן אדיפתרא דהיינו מליח וקמיח ולא עפיץ לא כותבין וקלפין שלנו דין קלף יש להם ויש לכתוב מצד בשר ואף על גב דלא עפיצי כשרין לכתוב עלייהו ס"ת דעיבוד שמעבדין עתה בסיד כך הוא טוב כמו עפצים פר"י ור"ת. וי"מ דקלפים שלנו דין דוכסוסטוס להו לפי שגוררים מצד שיער ומסירין כל הקליפה העליונה ונשאר חלק שמצד בשר ודינם לכתוב מצד שיער ואין נראה לר"י דא"כ תפילין היכי כתבינן עלייהו. מהרי"ת:

הגה"ה

*אם יש לו מקום קבוע סמוך לביתו שאין נכנס שום אדם רק הוא לבדו אסור להכניס שם אבן בשבת דאי בעי יכול להזמין מע"ש אבל אם יכול שום אדם אחר ליכנס שם מותר דלא חשיב קבע דזימנין שמוצא שם אדם והולך במקום אחר ולא היה אפשר להזמין מע"ש ומותר להכניס בשבת. פר"י מהרי"ת:

*בס"י מתחיל הגה"ה זו אסורה לטלטל ועי' ת"ש אות ו

הגה"ה

*וחשיב פסיק רישיה אבל קנוח בעלמא אפילו בחרס לא הוי פסיק רישיה ושרי אי לאו משום דקשי לכשפים וגם אסור למשמש בצרור להחליקו משום שהוא ממחק. מיהו כלאחר יד מותר משום דלא ליסתכן. בין למשמש בצרור בין למשמש בפי הטבעת מהרי"ת:

יש עליה עד מותר* פי' אפי' צובן גדולה יותר מכביצה או אם יש לפניו הרבה אבנים יותר ממלא היד אם יש עליה עד כלומר שקינוח ניכר בו ומעיד שכבר קנח בו [נ] מותר לטלטל כולן שכבר הוכנו. א"ל אביי לרב יוסף ירדו עליהן גשמים (ה) ונשטשטשו כלומר והעביר את הקינוח מהו. אמר ליה אם רישומו ניכר מותר. [דף פא ע"ב] בעי מיניה רבה בר שילא מרב חסדא מהו להעלותן אחריו לגג. א"ל גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה *אמר רב הונא אסור לפנות בשדה ניר בשבת משום דרבה דאמר רבה היתה גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש. אמר ריש לקיש [ס] צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו. *והתולש ממנו בשבת חייב חטאת. אמר רבי יוחנן אסור לקנח בחרס משום סכנה א"נ משום כשפים. כי הא דרב חסדא ורבה בר רב הונא הוו קא אזלי בארבא אמרה להו ההיא מטרוניתא אותבן בהדייכו. לא אותבוה. אמרה מילתא אסרתה להווא ארבא. אמרו איכהו מילתא שריוה. אמרה מאי איעביד לכו [דף פב ע"א] דלא מקנחיתו לכו בחספא ולא קטליתו כינא אמנא ולא אכליתו מכישא דאסר גינאה. היו לפניו צרור וחרס מקנח בחרס ואינו מקנח בצרור [ע] ודווקא בחרס דאוגני כלים. היו לפניו צרור ועשבים רב חסדא ורב המנונא חד אמר מקנח בצרור ואין מקנח בעשבים* וחד אמר מקנח בעשבים ואינו מקנח בצרור. ודוקא בעשבים לחין [פ] אבל עשבין יבישים מתירין את השינים. איתמר הצריך לפנות ואינו נפנה רב חסדא ורבינא חד אמר רוח רעה שורה עליו וחד אמר רוח זוהמא שורה עליו. איתמר הצריך לפנות ואוכל דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפרו וזו היא תחלת ריח הפה. *אכל ולא שתה אכילתו דם וזו היא תחלת חולי מעיים. אכל ולא הלך ד' אמות אכילתו מרקבת וזו היא תחלת ריח רע. רחץ ולא סך תחלה דומה לזולף מים על גבי חבית. רחץ בחמין ולא שתה מהן דומה לתנור שהסיקוהו בחוץ ולא הסיקוהו בפנים. רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו למים. הנצרך לפנות ואינו יכול לפנות אמר רב חסדא יעמוד וישב ויעמוד וילך ארבע אמות וישב רב המנונא אמר ימשמש בצרור באותו מקום. רב חנן מנהרדעא אמר יסתלק לצדדין ורבנן אמרי יסיח דעתו מדברים אחרים. אמר ר' ירמיה מדיפתי אנא חזיתיה להווא טייעא דקם ויתיב וקם ויתיב עד דשפיך כקדירה: ת"ר הנכנס לסעודת קבע צריך שיבדוק את עצמו כילד יעשה מהלך עשרה פעמים של ד' ד' פסיעות או ארבע פעמים של עשר עשר פסיעות ונפנה ונכנס ויושב למקומו: הדרן עלך המוציא יין

הגה"ה

*וכגון בדידיה אבל בדחבריה לא יקנח דבא לידי תחתוניות מיהו אם יבש או קנח מצד אחר לית לן בה. מהרי"ת:

הגה"ה

(ו) *לא יטול אדם קיסם לחצוץ בו שיניו אלא מן האבוס של בהמה פר"י מדבר הראוי לאבוס של בהמה אף על גב שהוא מונח על הקרקע לא אמרי' בטל הוא אגב הקרקע רק שהוא ראוי לאבוס של בהמה. פר"י מהרי"ת:

הגה"ה

*אע"פ שמגביהו מן הקרקע והרי מבטל יניקתו משום כבוד הבריות שרי. אבל שלא לצורך קינוח אסור הלכך האי עציץ נקוב שמונח על גבי [קרקע והניחו ע"ג] יתידות חייב משום תולש מדרבנן או אם מונח על גבי יתידות והניחו על גבי קרקע חייב משום נוטע (ז) ומדרבנן. אף על גב דמונח על גבי יתידות יונק מן הקרקע קצת הלכך מדאורייתא אין חייב משום תולש ומשום נוטע פר"י. א"כ משמע אם ספסיקו (לגמרי) בעצים או בבגד דפסיק יניקתו לגמרי שייך בו תלישה ונטיעה מדאורייתא. מהרי"ת:

הגה"ה

*אע"ג שהן לחין ואין האור שולטת בהן שהעשבים חותכים את הבשר. מהרי"ת:

פרק תשיעי

א אמר רבי עקיבא מנין לע"ז שהיא מטמאה במשא כנדה. שנאמר תזרם כמו דוה צא תאמר לו מה נדה מטמאה במשא אף ע"ז מטמאה במשא. [דף פג ע"ב] מנין לספינה שהיא טהורה שנאמר דרך אניה בלב ים. מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעים בתוכה חמשה זרעונים ארבע על ארבע רוחותיה ואחת באמצע שנאמר כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח זרעה לא נאמר אלא זרועיה. [א] מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טהורה שנאמר היו נכונים לשלשת ימים. מנין שמרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. מנין לסיכה שהיא כשתיה ביום הכפורים אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו: [דף פ"ג ע"ב] ב גמ' אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש ומדברי תורה אפילו בשעת מיתה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות אפי' בשעת מיתה [תהא עוסק] בתורה אמר ר"ל אין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות: [דף פט ע"ב] מתני' המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה. תבלין כדי לתבל ביצה קלה. ומצטרפין זה עם זה. קליפי אגוזים וקליפי רמונים סטים ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן פי סבכה מי רגלים נתר ובורית קמוניא ואשלג כדי לכבס בהן בגד קטן °פי סבכה רבי יהודה אומר כדי להעביר את הכתם [דף צ ע"א] פלפלת כל שהוא עיטרן כל שהוא [מיני בשמים] מיני מתכות כל שהוא: גמ' ת"ר המוציא ריח רע כל שהוא שמן טוב כל שהוא ארגמן טוב כל שהוא ובתולת הורד אחת: מתני' מעפר המזבח ומאבני המזבח מקק ספרים מקק מטפחותיהם כל שהוא מפני שמצניעין אותן לגונזן* ר' יהודה אומר [אף] המוציא משמשי ע"ז כל שהוא שנאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: גמ' אמר רב יהודה אמר רב מקק ספרים ותכך דשיראי ואילא דעמרא ופה דתאיני והם דרימוני כולהו סכנתא. ההוא תלמידא דהוה יתיב קמיה דרבי יוחנן וקאכיל תאנים ואמר ליה ר' קוצים יש בתאנים אמר קטליה פה לדין: מתני' המוציא קופת הרוכלים אע"פ שיש בה [ב] מינין הרבה אין חייב אלא אחת. זרעוני [גינה] פחות מכגרוגרות רבי יהודה

הגה"ה

*משמע דכל דבר הבא מקדושה אף על פי שנתקלקל ולא חזי למילתיה טעון גניזה. מהרי"ת:

חדושי מהרש"ל לאפוקי הדר הודרנא דלא. פי' סביב המכה: כדי לסתום נקב וכו'. ובגמרא שלנו כדי לעשות נקב וכן הוא ברמב"ם וכן ברש"י: לסוד כלכול. פי' צרעון: אונדפי. פי' מנא: בהג"ה אסורין לטלטלה ואם יש לו מקום כצ"ל וקאי על אבנים: בהג"ה וחשיב פסיק רישיה כו'. אמשמוש צרור: בהגה"ה אע"פ שמגביהו כו' קאי אצרור שעלו בו עשבים כו': בהגה"ה אע"ג שהן לחין כו'. היינו למאן דאסר בעשבים קאמר: המוציא ריח רע. פירש"י שמעשנין לחולים ולתינוקות:

הגהות הב"ח א קלור כדי לשוף במים דבש כדי ליתן על הכתית תנא דבש כדי ליתן על פי: ב רבב כדי לשוף תחת וכו' כדור קטנה וכמה שיעורה כאגוז וכו' שצריך לו ת"ר המוציא שט"ח: ג זפת וגפרית כדי לעשות בו נקב קטן שעוה:

תפארת שמואל

(א) המוציא צ"ל והמוציא קשר מוכסין. פירוש אפילו על הקלף שיש לו שיעור כדי לכתוב עליו פרשה קטנה: (ב) כדי לסתום נקב. פירוש סותם כלי ר"ל פי כלי שיש בתוכו כסף חי שקורין (קוועק זילבער) ומניח נקב קטן להוציא: (ג) בין אדוכסוסטוס בין אקלף וכן מגילה כצ"ל והשאר יש למחוק: (ד) ת"ר בשבת ג' אבנים מקורזלות. פירוש בקועות הראויות לקינוח: (ה) ונשטשטשו צ"ל ונטשטשו: (ו) בהג"ה המתחלת אסורה צ"ל שאסורה והוא שייך לקמן להגה המתחלת אע"פ שמגביהו כו': (ז) ומדרבנן דאע"ג כצ"ל:

קרבן נתנאל

מיירי במפרש להדיא שמוציא חלב לאכילה. תוספות: [ב] בהג"ה כל השיעורים לענין חיוב חטאת כו' מתוך הרמזים נראה להדיא שהמה חסרים מדברי רבינו ולא הגה"ה היא ע"ש: [ג] ה"ג קילור כדי לשוף במים בעי רב אשי כדי שיפה או כדי אחיזה ושיפה תיקו: [ד] ה"ג לאפוקי הודרנא: [ה] תיקו. לאומרא לר"ה אמורסה קמא דכתית ולכרמלית אפומא דכולה כתית: [ו] ה"ג כדי לעשות אוזן לסל כפיפה מצרית: [ז] ה"ג ע"פ משפך קטן לסנן את היין: [ח] ה"ג מוכין כדי לעשות כדור קטנה עד כאגוז:

[ט] עד שלא פרעו חייב משפרעו פטור. וקשה דהא קתני בברייתא דמותיב מינה לרבא ושטר פרוע כדי לכרוך ע"פ צלוחית קטנה והך ברייתא כרבי יהודה לא אתיא דלר"י בשטר קטן נמי חייב דצריך לו אלא כרבנן. וא"כ אמאי קאמר הכא בברייתא משפרעו פטור וקושי' זו איתא בשלטי גבורים. ואין בזה ריח קושיא דהברייתא פלוגתא דחכמים ור"י איירי בשאין בלובן שלו כדי לכתוב שתי אותיות וגם איירי בשטר קטן כמ"ש תוספות דהכי איתא בתוספתא: [י] ה"ג רבי יהודה אומר כדי לעשות חף: [כ] ה"ג ואם לאו כהכרע מדופה. דלא כפירש רש"י וגירסתו ע' ר"ן. אך מה שהקשה שם דמדוכה הוי כלי שמלאכתו לאיסור ומותר לטלטל לצורך גופו ולמה צריך עד משום הא לא איירי' דמדוכה של בשמים קפיד עלייהו כדאיתא בפ' כל הכלים דף קכ"ג: [ל] ה"ג שדכין בו את הבושם: [מ] נ"ל דה"ג ברי"ף ורבינו ובש"ס ארץ ישראל פירשוהו מלא רגל מדוכה קטנה. והכרע פירש רגל כמו כרעי המטה: [נ] מותר לטלטל כולן. פירוש כל אבן ואבן שיש עליו עד מותר לטלטלן אפילו הן הרבה. אבל שאר אבנים הסמוכים להן שאין עליהן עד אסורין לטלטלן ודלא כשלטי הגבורים בפ' זה. ומה שהקשה מהא דפסק רבינו בפ' במה טומנין סימן ח' גבי חריות כרב אסי דאם ישב עליהן מבע"י שרי אע"פ שאינו ניכר בהם. ואין לומר דגבי אבנים שאני. הלא אבנים מקורזלות מוכנים לקינוח כמו לבנין כחריות שהמה עומדים לעצים ולהסקה ובישיבה הוכנה לישיבה כמו כן אם קינח מבע"י הוכנה לקינוח. לי לק"מ דבחריות אם ישב עליהן מסתמא המה מסודרים לישיבה וניכרים בשבת שהמה עומדים לישיבה משא"כ אבנים מקורזלות אם אין עליהן עד בשבת אסורים לקנח בהן משום מראית העין ואתא לאחלופי בשאר אבנים שלא קינח בהן מבע"י ועיין מ"א סימן ש"ב סק"ב: [ס] צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו. עיין בהג"ה: [ע] ודוקא בחרס דאוגני כלים. ואע"ג דיש לחוש לכשפים. מ"מ עדיף לקנח בו מהצרור. ב"ח. א"כ דבאוגני כלים אין בו משום כשפים. כה"ג: [פ] אבל יבשים מתירין את השינים. ובש"ע סימן ש"ב מפני שהן חדין ומחתכין את הבשר. ודבר תימה הוא שהמגיה מדעתו טעם שאינו מוזכר בש"ס גם בב"י וכבר השיגו מ"א ס"ק ה' ע"ש: סליק

פרק תשיעי [א] ה"נ ומנין לפולטת ש"ז ביום השלישי שהיא טמאה: [ב] ה"נ מינין הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת: סליק

בן בתירא אומר . זמשה [דף צ ע"ב] זרע קישואין שנים זרע דילועים שנים זרע פול המצרי שנים חגב [טהור] חי כל שהוא מת כגרוגרת צפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא שמצניעין אותה לרפואה רבי יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא שמצניעין אותו לקטן לשחק בו*:

הגה"ה
*אין מוסרין חגב חי לתינוק דלמא מיית ואכיל ליה ואפילו למ"ד קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו מ"מ למסור לו דבר ע"א מודה שאסור אבל חגב טהור מוסרין בידו דא"נ מיית ואכיל ליה שרי דלא בעי שחיטה מיהו חגב חי אסור משום בל תשקצו את נפשותיכם וכשהוא חי אין לחוש דלמא אכיל ליה . מהרי"ח :

הדרן עלך אמר רבי עקיבא

פרק עשירי

א המצניע לזרע (א) ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא . [א] וכל אדם אינו חייב עליו אלא כשיעורו . חזר והכניסו אינו חייב עליו אלא כשיעורו : [דף צא ע"א] גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר' מאיר אף במוציא חטה אחת לזריעה [ב] ואף אם לא הצניע מתחלה לכך :

[דף צא ע"ב] מתני' המוציא אוכלין ונתנן על האיסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור [ג] לפי שלא עשה מלאכתו בבת אחת . קופה שהיתה מליאה פירות ונתנה על האיסקופה החיצונה [ד] אע"פ שרוב פירות בחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה : ב [דף צב ע"א] המוציא בין בימינו בין בשמאלו בין בתוך חיקו או על כתיפו חייב שכן *(היתה) משא בני קהת . כלאחר ידו ברגלו [ה] בפיו ובמרפקו באזנו ובשערו ובאפונדתו ופיה למטה בין פונדתו לחלוקו ובשפת חלוקו במנעלו בסנדלו פטור *(לפי) שלא הוציא כדרך המוציאים : גמ' אמר ר' אלעזר המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת . אמר רב משמיה דרבי חייא המוציא משוי על ראשו פטור [דף צב ע"ב] וא"ת אנשי הוצל עושין כן בטלה דעתן אצל כל אדם :

מתני' המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחוריו פטור . לאחוריו ובא לו לפניו חייב חטאת באמת אמרו האשה החוגרת בסינר בין מלפניה בין מלאחריה חייבת שכן דרכו להיות חוזר . רבי יהודה אומר אף מקבלי פיתקין כן . המוציא ככר לרה"ר חייב הוציאוהו שנים פטורים ואם לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין רבי שמעון פוטר [דף צג ע"ב] המוציא אוכלים פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו . [ו] המוציא את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפילה לו . את המת במטה חייב . וכן כזית מן המת כזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ חייב רבי שמעון פוטר : [דף צד ע"א] גמ' [ז] ואם הוציא אדם כפות בשבת חייב : [דף צד ע"ב] ההוא שיכבא דהוה בדיוקרת שרא להו רב נחמן בר יצחק לאפוקיה לכרמלית . אמר ליה ר' (יוחנן) [חנן] אחוה דמר בריה דרבנא לרב נחמן בר יצחק כמאן כר' שמעון אימור דאמר רבי שמעון דפטור מחטאת איסורא דרבנן מיהא איכא . אמר ליה האלהים דעיילת בית הא ואפילו לרבי יהודה שרי מי קאמינא לרה"ר לכרמלית קאמינא [ח] גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה : ג מתני' הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו וכן הגודלת וכן הכוחלת וכן הפוקסת רבי אליעזר מחייב וחכמים אוסרין משום שבות התולש מעציץ נקוב חייב משאינו נקוב פטור רבי שמעון פוטר בזה ובזה : גמ' אמר רבי אלעזר מחלוקת ביד [ט] אבל בכלי ד"ה חייב . ואמר ר' אלעזר מחלוקת לעצמו אבל לחבירו ד"ה פטור וכן שערו תנא הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שתים ר' אליעזר אומר אחת . ומודים חכמים לרבי אליעזר במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב ודבר זה אפילו בחול אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה . תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר ציפורן שפירש רובו וציצין שפירשו רובן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור . לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו רש"י פירש כלפי מעלה כלפי ראש האצבע °ור"ת ז"ל פירש שפירשו כלפי היד והיינו למעלה שהוא כלפי הגוף [י] וכן מוכח לקמן גבי מילה אמר רב יהודה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר . [דף צה ע"א] אמימר שרא

זילהא במחוזא פירוש התיר ריבוץ הבית במחוזא שהיו קרקעות שלהן מרוצפות בשיש אמר מאי טעמא אסרו רבנן משום דלמא אתי לאשוויי גומות הכא ליכא גומות . רבה תוספאה אשכחיה לרבינא דקמלטער מהבלא ואמרי לה מר קשישא בריה דרבא אשכחיה לרב אשי דקמלטער מהבלא אמר ליה לא סבר לה מר להא דתניא הרוצה לרבץ ביתו מביא עריבה מליאה מים ורוחץ בה פניו בזוית זו וידיו בזוית זו ורגליו בזוית זו נמצא הבית מתרבץ מאליו אמר ליה לאו אדעתאי . תניא אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת והאידנא דסבירא לן כרבי שמעון [כ] אפילו לכתחלה שרי . °בעל ה"ג כתב [ל] דכיבוד נמי מותר מהאי טעמא ואפילו בדהולי . ולא נהירא דאמר לקמן בפרק כל הכלים (דף קכד:) [מ] רבי אליעזר אומר אף בשל תמרה פי' אף מכבדות של תמרה מותר לטלטל בשבת ופריך אי מחמה לגל בהא [נ] לימא רבי אליעזר אף בשל תמרה . משמע דפשיטא ליה להש"ס דליכא מאן דשרי מכבדות של תמרה [ס] ואפילו רבי שמעון מודה כדמפרש' לעיל בפרק במה מדליקין [ע] דאי שרי לכבד הוי דבר שמלאכתו להיתר אלא ודאי לכ"ע [פ] כיבוד אסור מפני שמזיז עפר ממקומו ולא שרינן הכא אליבא דרבי שמעון אלא מרבץ : הדרן עלך המצניע

פרק אחד עשר

א [דף צו ע"א] הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד חייב . מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרים [א] כיצד שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים המושיט והזורק מזו לזו (א) פטור . היו שתיהן בדיוטא אחת המושיט חייב והזורק פטור שכך היתה עבודת הלוים . שתי עגלות [זו אחר זו] ברשות הרבים מושיטין את הקרשים מזו לזו אבל לא זורקין . חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה טפחים ורחבן ארבע הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מכן פטור . הזורק ד"א בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ והזורק ד' אמות בארץ חייב . זרק תוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור חוץ לד' אמות ונתגלגל תוך ארבע אמות חייב . הזורק ד' אמות בים פטור . אם היה רקק מים ורה"ר מהלכת בו הזורק לתוכו ארבע אמות חייב . וכמה רקק מים פחות מעשרה טפחים . (ב) רקק מים שרה"ר מהלכת בו הזורק לתוכו ארבע אמות חייב . והזורק מן הים ליבשה (ג) ומן היבשה לים ומן הספינה לחבירתה פטור . ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו אם אינם קשורות אע"פ שמוקפות אין מטלטלין מזו לזו : ב [דף ק ע"ב] גמ' איתמר ספינה רב הונא אומר מוציא ממנה זיז כל שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרו עושה מקום ארבע וממלא פי' עושה מקום רוחב ארבע [ב] מוקף מחיצות גבוהות עשרה [ג] וממלא דרך אותו מקום ורואין אנו את המחיצות כאלו הן מגיעות למים דמחיצה תלויה מתרת במים . והלכתא כוותייהו דהוה ליה רב הונא חד והכי תרי ואין דבריו של אחד במקום שנים . אבל שופכין דידיה שופך אדופני דספינה ואע"ג דנחתי מכחו ליס כחו בכרמלית לא גזור . ספינות קשורות [דף קא ע"ב] זו לזו מטלטלין [א]מזו לזו ועל ידי עירוב כדרב ספרא וכדתניא ספינות קשורות זו לזו מערבין ומטלטלין מזו לזו נפסקו נאסרו . חזרו ונתקשרו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתירן הראשון . [ד] וכן מחצלאות הפרוסות ברשות הרבים מערבין ומטלטלין מזו לזו . נגללו נאסרו חזרו ונפרסו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתירן הראשון . שכל מחיצה הנעשית בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה . איני והאמר (ד) רב נחמן לא שנו אלא לזרוק אבל לטלטל אסור . כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר . פרש"י והאי דקתני חזרו להיתירן הראשון לא קאי אמזיד ולא נהירא דא"כ אמאי קתני מזידין והוא עיקר החידוש [ה] ואי לא קאי עליה אמאי תנייה . וגם מה שפירש"י דרב נחמן קאי אסיפא דהך ברייתא לא נהירא דא"כ [ו] במסכת עירובין [ז] דהך ברייתא עיקרה שנויה שם ה"ל לאיתויי עלה מילתיה דרב נחמן . °ופי' ר"ת דמילתא דרב נחמן בעלמא איתמר [ח] אמחיצה הנעשית במזיד ולא אהך ברייתא ואגב דהביא הך ברייתא הכא אמילתא דרב ספרא דמתיר לערב ולטלטל אפילו נפסקו וחזרו ונקשרו פריך מינה לרב נחמן . [ב]והכי פירושא דברייתא מחצלאות הפרוסות לרשות הרבים כעין בתים

חדושי מהרש"ל בהג"ה אין מוסרין חגב חי וכו'. והאידנא שאין אוכלין חגב כלל אין חוששין שיאכל התינוק מאחר שאין אנו מורגלין בו: ואם הוציא אדם כפות. סברת המחבר דלא שייך לומר החי נושא את עצמו מאחר שכפות וכן איתא סוגיא גבי חיה וכו' וה"ה גבי אדם : אמר ר' אלעזר מחלוקת גבי יד וכו' . פי' ופליגי רבנן על התולש שערו וצפרניו ביד אבל בגודלת ופוקסת לא פליגי רבנן אבן הרמב"ם פי' להדיא דפליגי : והיינו למעלה שהוא כלפי הגוף ומספיקא יש לאסור בכל ענין. טור : אמאי קתני מזידין והוא עיקר החידוש . פי' שעיקר החידוש שאף במזיד חזרו להיתר הראשון ואי לא קאי דין טלטול אמזיד לא הוי למיכלל בהדי אינך :

הגהות הב"ח א מזו לזו הני מילי על ידי עירוב וכדרב ספרא : ב וה"פ דברייתא מחצלאות הפרוסות ברה"י כעין בתים וכו' ומטלטלין מזו לזו כדין כותל שבין וכו' כשנגללו נאסרו כדין שתי :

קרבן נתנאל

פרק עשירי [א] וכל אדם אינו חייב עליו אלא כשיעורו . תימה לר"י אמאי איצטריך למיתני' הא תני ליה חדא זימנא לעיל דף ע"ה ושאינו כשר להצניע אינו חייב אלא המצניעו . עיין תוספות י"ט שתירץ היטב [ב] ואף אם לא הצניע לכתחלה לכך. מוכח כן מהא דפריך למה למיתני המצניע ליתני המוציא . הא דפריך עליה דאביי פשיטא כל שהוא תנן. לישני הא קמ"ל אף אם לא הצניע לכך . וי"ל בתר דאוקי' מתני' שהצניע ושכח וכו' פריך שפיר פשיטא: [ג] לפי שלא עשה מלאכתו בבת אחת . הא לא נח בכרמלית חייב ומוקי מתני' דלא כבן עזאי . עיין פ"ק סימן ז' מה שכתבתי בזה : [ד] אע"פ שרוב הפירות מבחוץ . לאו דוקא אפילו כל הפירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה דאגד כלי שמיה אגד דקי"ל כרבא ורי"ף ורבינו סתמו במקום שהיה להם לפרש : [ה] בפיו . ואוכלין בשעת אכילה דרכן להוציאן בפיו כדתנן בפ' אמרו לו דף ס"ג : [ו] המוציא את החי במטה פטור אף על המטה . ומוקי לה בש"ס מתני' אפילו כרבנן וע"כ לא פליגי רבנן עלי' דר' נתן אלא בבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו אבל אדם חי נושא את עצמו אפילו רבנן מודו . וקשה למה פטור דאי משום שחי מקיל עצמו והרי אפילו במשא קל יותר חייב . ומה שתירצו תוספות בזה דמשכן גמרינן שלא היו נושאים דבר חי שהתחשים ואילים היו הולכין ברגליהן . תירץ זה אינו מספיק אלא לר' נתן . אבל לרבנן לא אתי שפיר דהא מחייבי בבהמה חיה ועוף אף דבמשכן לא היו נושאים דבר חי . וא"כ מאי שנא אדם דפטור עליו . וכתי"ט אגב שיטפי' העתיק תי' תוס' במתני' וזה אינו אלא לר"נ . ונראה דמה שכתבו תוספות שלא היו נושאין דבר חי מה בכך אם לא היה במשכן הלא כמה דברים שחייבין עליהן עם היות שאותו לא היו נושאים במקדש . אלא כוונתם לר"נ דס"ל אפילו בבהמה חיה ועוף דחי נושא את עצמו . ע"כ צריך למימר דהנושא משא כזה שמקיל עצמו לא מצינו שנושאין במקדש וכן לרבנן באדם . אבל בהמה חיה ועוף לרבנן דס"ל דמשרבטי נפשייהו ואין מקילין את עצמם . א"כ משא כזו היה במקדש . אף אח"ל שלא היו נושאין במקדש חיה ועוף מ"מ משא זו אינה מקיל את עצמה אם כן חייבים עליה: [ז] ואם מוציא אדם כפות בשבת חייב . ותולה בכפות דמי כדמוכח במשנה ט' פ"ק דר"ה מי שראה את החדש מחללין עליו את השבת ונושאים אותו אפי' במטה משמע שיש חלול שבת אם נושא חי במטה. והא דקאמר בפ' נוטל דף קמ"א גבי תינוק רבא כרבי נתן ס"ל . משמע דלרבנן לא אמרינן חי נושא עלמו אירלו בחוס' דקטן כבהמה דמי דמשרביט נפשיה . אך קשה דבפרק מפנין האשה מדדה בנה בר"ה ופירש רש"י דהתי' כרבנן דחי נושא את עצמו. והא קטן הוא . והניחו בקושיא. וברשב"א תירץ דר"י קאמר התם איתתי בזמן שהוא נוטל אחת ומניח אחת וקי"ל איתתי לפרש. וא"כ כיון דגדול קלא אמרינן חי נושא את עצמו. והתוס' לא ניחא להו בהך שנוייא. דרמי בר חמא בסנהדרין דף כ"ה ס"ל דאיתתי ג"כ לחלק א"כ קשה לרמי בר חמא : [ח] גדול כבוד הבריות . ואיסור טלטול גם כן שרינן מהאי טעמא דגדול כבוד הבריות . והא דבעינן לטלטול התם לעיל דף ל"ו ודף מ"ו תינוק או ככר . היינו מביה לביה . אבל לטלטל לכרמלית התירו בלא ככר ותינוק כדי למעט בהוצאה. כן משמע מדברי רי"ף ורבינו כדעת הרמב"ן: [ט] אבל בכלי ד"ה חייב . מדלא פליגי בכלי לאשמועינן רבותא דחכמים ואע"ג דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה רבנן כרבי יהודה ס"ל. תוספות. וא"ת הא הרי"ף ורבינו פסקו כר"ש כמ"ש בפ' כירה סימן י"ד וא"כ לאיזה דבר מייתי הך מימרא דר"א . וי"ל כגון בשצריך לשערות או לצפרנים דהוי מלאכה שצריכה לגופה . והריב"ש סי' ש"ל ד מחייב בגזיזת שער או צפרניים אע"ג דלא צריך להו . דבמשכן היו גוזזין עורות התחשים אע"פ שלא היו צריכין לצמר עכ"ל והוספות ממאן בזה דמי יימר שהיו גוזזים עורות התחשים דעורות אלים מאדמים היה מלאכה לגופה דאמרו להכלת : [י] ה"ג וכן מוכח גבי מילה . והיינו מה דאיתא בנדה דף י"ג דקאמר תעטרה ולמעלה כלפי גוף: [כ] אפילו לכתחלה שרי. היינו אפילו בלא מרוצף :[ל] דכיבוד נמי מותר. אפילו בלא מרוצף : [מ] ה"ג רבי אלעזר : [נ] ה"ג לימא רבי אלעזר : [ס] ואפילו ר"ש מודה כדמפרשינן לעיל בפ' במה מדליקין . דברים הללו תמוהין שלא נמצא שם בכל הפרק. ואי רומז להא דאיתא שם דף כ"ט גזר עליתא דשיפא אטו עליתא דעלמא הא פירש"י דרבי יצחק סבר לה כרבי יהודה דדבר שאינו מתכוין אסור. ולכאורה אמינא דכל"ל כדפירש רש"י לקמן בפ' כל הכלים דר"ש מודה דהוי פסיק רישא שמשוה גומות אך זה ליתא דהא רבינו מפרש הטעם משום שמזיז עפר ממקומו . וי"ל בדוחק שרבינו לא ס"ל בהך מלתא כפירש"י דהוי פסיק רישא לענין שווי גומות. אלא שמייתי ראיה מפירש"י דהא דפריך בהא לימא רבי אלעזר דליכא מאן דשרי דאפילו ר"ש מודה . ויותר נראה לי להגיה שכל"ל כדמפרש רב יוסף בפ' כירה דף ל"ט מפני שמזיז עפר ממקומו כדמפרש רב יוסף בפ' כירה*) : [ע] ה"ג דאי שרי לכבד : [פ] כיבוד אסור מפני שמזיז עפר ממקומו . ואין בזה אלא איסורא דרבנן דהא חופר כלאחר יד גם חופר גומא ואין צריך אלא לעפרה אינו חייב דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה . ולפ"ז אין לאסור כיבוד אלא בקרקע שאינו רצוף . אבל רצופה מותר לכבד . דליכא למגזר אטו שאינו רצוף דהיא גופה גזרה ולא גזרינן גזירה לגזירה והדברים ברורים מ"ה דברי הטור תמוהין שכתב סימן של"ז בשם ר"י שאוסר כיבוד בכ"מ וזה אינו. ולפרש"י בפ' כל הכלים דהוי פסיק רישא לענין שווי גומות בשאינו רצוף ודאי רצוף נמי אסור אטו שאינו רצוף. מ"מ במקום שכל קרקעית הבית מרוצף מותר לכבד . דלא גזרינן אטו שאר מקומות שאינו רצוף . כמ"ש תוספות דף כ"ט ד"ה גזירה . ומדרש"י בשאינו מתכוין נשמע לר"ש בפסיק רישא : הדרן עלך פרק עשירי

פרק יא [א] כיצד שתי גזוזטראות . ל"ע הא לפי מה דמסיק בדף צ"ו דלמטה מיו"ד פליגי אבל למעלה מעשרה ד"ה פטור דלא ילפינן זורק ממושיט . ומלשון כיצד משמע שהוא מדברי חכמים . ובאמת בכה"ג כמו עגלות דלמעלה מיו"ד ר"ע נמי מודה . עיין בתוספות . ותמה אני שלא הביא הרי"ף ורבינו כל הסקלא וטריא אי פליגי למטה מעשרה או למעלה : [ב] מוקף מחיצות גבוהות . תוס' ורש"י פירש מוקף מחיצות קטנות אע"ג שגזוזטרא שהיא ע"ג המים לריך מחיצות עשרה בספינה הקילו מפני שאין יכול לעשות שם מה שיעשה בביתו . הרב המגיד פ' ט"ו : [ג] וממלא דרך אותו מקום . אין לפרש עושה מקום ארבע דהיינו זיז שהוא רוחב ארבע ולאפוקי מדרב הונא דאמר עושה זיז כל שהוא. דא"כ קשה מה מועיל זיז זה אם הוא חוץ עשרה לשפת הים דינו ככרמלית והספינה רה"י . ואם הוא למעלה מעשרה הוי רה"י שחורי רה"י כרה"י דמי . וע"כ צ"ל שדרך הזיז הוא מתלא וכיון שהוא מקום חשוב אמרינן גוד אחית מחיצתא כאלו הן עד שפת הים והוי כולה רה"י : [ד] וכן מחצלאות הפרוסות בר"ה נראה ברה"י ט"ס הוא . וכן במקצת ספרי הרי"ף אינו. דהא לפי' ר"ת צ"ל דההך מחצלאות איירי דפרוסות ברה"י : [ה] ואי לא קאי עלי' אמאי תניא . ורש"י נשמר מזה ופי' כי קתני מזידין אשמה מחיצה קאי ולזרוק כרב נחמן . מיהו אספינות לא אתא שפיר דבלא חזרו ונתקשרו הוי רה"י לאורייתא אם כן לאיזה דבר שמיה מחילה כשחזרו ונתקשו במזיד בשבת . והאי קא קשיא ליה כלומר בספינות דלא קאי עליה מאי תני' : [ו] במסכת עירובין . דף כ' : [ז] דהך ברייתא שנוי' שם רש"י ס"ל דהך ברייתא דעירובין הייג סיפא דהך דר' דקתני הכא בהזורק . ור"ת ס"ל דברייתא אחריתי היא דפריש בה יותר בין בלונס בין ברלון . אף גם בהך ברייתא דהכא קאמר שכל מחילה כו' הלשון משמע דהך מלתא אתמר בדוכתא אחריתי [ח] אמחיצה הנעשית במזיד . כלומר שנעשית ברה"י ע"י מחילה זו בשבת . וכו

*) (א"ס י"ל טונה הכא כמ"ש התוס' לעיל בפרק ב"מ דף ל' ד"ה כא ר"ש ודו"ק) :

תפארת שמואל

(א) ולדוגמא פירוש לראות שיש לו מאותו המין : (א) פטור . כלומר באורך ור"ה מפסיק : (ב) רקק . נ"ב רקק למ"ל כנ"ל : (ג) ומן היבשה לים ומן הים לספינה ומן הספינה לים כנ"ל : (ד) ר"נ נ"ב . פי'

ש אלא א מערבין ומטלטלין מזו לזו כמו כותל שבין שתי חצירות ויש ביניהן (ו) חלון או כותל שאם רצו מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד נגנבו נאסרו פירוש אם עירבו שנים וסמכו על פריצת מחיצות שביניהם כשנגנבו נאסרו גגו שתי חצירות שנפרצו במלואן זו לתוך זו. חזרו ונפרצו וכו' הא"ג להיתירן הראשון דהוו כשתי חצירות ומטלטלין אלו בכאן ואלו בכאן. שכל מחיצה הנעשית בשבת כו' עיקר קיהיב למילתיה דקי"ל בעלמא מחיצה הנעשית בשבת [א]ואפילו לרשות הרבים שמה מחיצה וכל שכן הכא דהאי מחיצה אינה באה אלא להתיר איסור דיורין של שתי החצירות הלכך חזרו להיתירן הראשון אפילו מזידין דלא שייך למילתיה דרב נחמן כלל דרב נחמן איירי בעושה מחיצה ברשות הרבים שעל ידה נעשית רשות היחיד אבל הכא בלא הך מחיצה נעשית רשות היחיד והמחיצה אינה באה אלא לחלק הדיורין. ומסיפא דקתני שכל מחיצה הנעשית בשבת שמה מחיצה דמשמע אפילו לטלטל דומיא דרישא פריך אההיא דרב נחמן דאיתמר בעלמא ומשני דרב נחמן אמזיד איתמר היכא דעושה מחיצה ברשות הרבים [ט] והך דמתגלגלות חזרו [ב]להיתירן הראשון ואפילו במזיד:

ג [דף קב ע"א] **מתני'** הזורק ונזכר לאחר שיצתה מידו וקלטה אחר או שקלטה כלב או שנשרף פטור. זרק כדי לעשות חבורה בין באדם בין בבהמה ונזכר עד שלא נעשית חבורה פטור. זה הכלל כל חייבי חטאות אינם חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה. תחלתן זדון וסופן שגגה תחלתן שגגה וסופן זדון אין חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה: הדרן עלך הזורק

פרק שנים עשר

א [דף קב ע"א] **הבונה** כמה יבנה ויהא חייב. הבונה כל שהוא. [א] המסתת (א) והמכה בפטיש והמעצד והקודח כל שהוא. זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב מפני שהוא כמתקן מלאכה שכן מרדדי טסי המשכן עושין כן. [דף קג ע"א] החורש כל שהוא והמנכש והמקרסם והמזרד כל שהוא חייב. המלקט עצים [אם לתקן כל שהוא] אם להסיק כדי לבשל ביצה קלה. המלקט עשבים [אם לתקן כל שהוא] אם לבהמה כמלא פי הגדי: **גמ'** תנו רבנן התולש עולשין והמזרד זרדין אם לאכילה כגרוגרות אם לבהמה כמלא פי הגדי אם להסיק כדי לבשל בו ביצה קלה ואם ליפות את הקרקע כל שהוא. אטו כולהו לאו ליפות את הקרקע נינהו. רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו באגם שנו. אביי אומר אפילו תימא בשדה כגון דלא מכוין. והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. לא צריכא דקעביד בארעא דחבריה. °פי' בערוך דמאחר שאינו נהנה כלל ביפוי קרקע של חבירו שרי לכתחלה ואע"ג דהוה פסיק רישיה והא דאמר אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות שהוא אסור הייני בדבר שהוא נהנה כגון דעביד בארעא דידיה וכגון אב הקוצץ בהרת בנו בשעת מילה שהוא נהנה בדבר אבל פסיק רישיה דעביד בארעא דחבריה ואחר הקוצץ בהרת בשעת מילה שאין נהנין בדבר מותרין לכתחלה ואפילו איסורא דרבנן ליכא. [ב] הלכך חבית הפקוקה בפשתן שאי להסיר הפקק וליקח ממנו יין בשבת אע"פ שאי אפשר בשעה שנוטל הפקק מן הפשתן שהוא במקום ברזא [ג] שלא יסחוט והוה ליה פסיק רישיה מאחר שאין נהנה בסחיטה זאת [ד] שהיין נופל לארץ מותר. ונראה דלאו ראיה היא דהא דאמר הכא לא צריכא דעבד בארעא דחבריה (ב) דלאו לענין איסור לכתחלה קמפליג בין עביד בארעא דידיה בין עביד בארעא דחבריה אלא לענין חיוב חטאת ופטור קמפליג דבהכי איירי אבל לענין איסור אפילו לרבי שמעון אסור לכתחלה מדרבנן אע"פ שאינו נהנה. ועוד הביא ראיה בערוך מהא דאמר לקמן בפרק רבי אליעזר דמילה (דף קלג.) ואביי אליבא דרבי שמעון האי בשר מאי עביד ליה אמר רב משרשיא באומר אבי הבן לקוץ בהרת בנו קמיכוין ואי איכא אחר ליעבד אחר כדרים לקיש דליכא אחר. אבל אי הוה אחר מותר לכתחלה אע"ג דפסיק רישיה הוא דאי אפשר למול בלא קציצת הבהרת מאחר שאין נהנה בדבר אלמא דשרי רבי שמעון פסיק רישיה בדבר שאין נהנה [ה] ואינה ראיה דהא דבעי הש"ס אליבא דרבי שמעון האי בשר מאי עביד ליה לא קאי אמסקנא דסבר אביי דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כדקאמר התם לבתר דשמעה מרבא סברה ולא קאי אלא אהא דאביי דהוה משני מעיקרא לא צריכא אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור אבל לר"ש לא איצטריך קרא דהא פליג אף בפסיק רישיה ולא ימות דאכתי לא שמע מרבא דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה ובעי אביי אליבא דרבי שמעון בשר מאי עביד ליה* (אלמא סבר אביי מעיקרא דפליג רבי שמעון אף בפסיק רישיה האי בשר מאי עביד ליה) אבל במסקנא דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה לא שנא אב ולא שנא אחר. ושוד אף לדבריו מה ראיה מביא דמליט למימר דרבי שמעון מודה דאיכא איסור דרבנן בפסיק רישיה דאין נהנה דבפרק ר' אליעזר דמילה לא אשכחן דסבירא ליה לרבי שמעון אלא שמותר מן התורה. ועוד הביא ראיה בערוך מהא דאומר פרק כל כתבי הקדש (דף קיז.) לא צריכא דסקיל ליה בברזא אע"ג דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה מאחר שאין נהנה מותר שאין צריך לאתיכות קטנות כל כך. ואינו ראיה כמו שפירש"י שם שאין דרך הפשט בכך וליכא איסורא. ועוד יש לפרש דמאחר דסקיל ליה בברזא אין זה עור שאין בו כדי לעשות קמיע. ועוד הביא ראיה מההיא דסוכה פרק לולב הגזול (דף לג:) תנו רבנן אין ממעטין ביו"ט משום ר' אלעזר בר' שמעון אמרו ממעטין פירוש ענבי הדס שפוסלין אותו ופריך והא קמתקן מנא ומשני הכא במאי עסקינן שלקטן לאכילה ודבר שאין מתכוין מותר ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ומשני לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי ומאחר שאינו נהנה מותר אע"ג דהוי פסיק רישיה. ויש לדחות דמטעם שאני אי נמי כיון דרבי שמעון סבר דבר שאין מתכוין מותר מן התורה הכא אע"ג דפסיק רישיה הוא הואיל ואית ליה אחריני שרי לרבי שמעון דשמא לא יהא צריך לזה שהקן ואיגלאי מילתיה דלא תקן כלי אבל לרבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור ואי צריך ליה איכא איסור דאורייתא לא שרינן אע"ג דאית ליה הושענא אחריתי. ועוד הביא ראיה לדבריו [א] מהא דאמר בזבחים בשלהי כל התדיר (דף צא:) המתנדב יין מביאו ומזלפו על גבי האישים ופריך והא קמכבה [ו] ומוקי לה כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ואע"ג דהוי פסיק רישיה דאי אפשר לזלף על גבי האישים שלא יכבה מתיר רבי שמעון לכתחלה מאחר שאין נהנה. ויש לדחות דאפשר שיפול על עצי המערכה או על האברים ועוד קשה לפירוש הערוך [ז] דהא מפים מורסא בשבת להוציא ממנה ליחה פטור אבל אסור אי לאו משום צערא דגופא אע"פ דאינו נהנה בבנין הפתח וגם אינו מכוין בבנין הפתח אלא לנקיבה בעלמא כדי שתצא הליחה. וגם קשה ממחט ליטול בה את הקוץ דמוקי לה בסנהדרין (דף פה:) כר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה והוקא משום צערא דגופא ואע"ג דאינו מתכוין לעשות חבורה אלא להוציא את הקוץ:

ב **מתני'** הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין *משום שם אחד בין משום שני שמות בין משני סממניות בכל לשון חייב. רבי יוסי אמר לא חייבו כותב שתי אותיות [ח] אלא משום רושם שכן היו רושמין על הקרשים לידע איזהו בן זוגו. א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון שם משמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל. הכותב בין בימין בין בשמאל אוקמא אביי בשולט בשתי ידיו. הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב חטאת. כתב בדיו בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתוס [ט] ובכל דבר שהוא רושם חייב. על שני כותלי זוית על שני לוחי פנקס והן נהגין זה עם זה חייב. הכותב על בשרו חייב. המסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב וחכמים פוטרין. כתב במשקין במי פירות באבק דרכים באבק סופרים ובכל דבר שאין מתקיים פטור. כלאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו כתב אות אחת סמוך לכתב וכתב על גבי כתב נתכוין לכתוב ח' וכתב שני זיינין אחת בארץ [י] ואחת בקורה על שני כותלי בית ועל שני לוחי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור. כתב אות אחת נוטריקון רבי יהושע ב"ב מחייב וחכמים פוטרין: [דף קד ע"ב] **גמ'** תנא הכותב אות אחת [כ] והשלימה לספר חייב. ארג חוט אחד והשלימו לבגד חייב. תנא הגיה אות אחת חייב. אמר רב ששת כגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו שני זיינין. רבא אמר כגון שנטלו [ל] לגגו של ד' (ג) ועשאו רי"ש:

[דף קה ע"א] **מתני'** הכותב שתי אותיות בשתי העלמות אחת שחרית ואחת בין הערבים רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרים: **גמ'** במאי קמיפלגי רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור ורבנן סברי יש ידיעה לחצי שיעור: הדרן עלך הבונה

פרק שלשה עשר

א **רבי** אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה [א] ואחד על האריג חייב וחכמים אומרים בין בתחלה בין בסוף שיעורו שני חוטין. העושה שתי בתי נירין בנירין ובקירוס בנפה וכברה ובסל חייב. התופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור שתי תפירות. [דף קה ע"ב] הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטורין. והמקלקל ע"מ לתקן שיעורו כמתקן: **גמ'** תניא רבי שמעון בן אלעזר *משום רבי חלפתא בן אגרא שאמר משום רבי יוחנן בן נורי [ג]המקרע בגדיו בחמתו יהא בעיניך כעובד עבודה זרה שכך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו לך עבוד עבודה זרה והולך ועובד. א"ר יוחנן מאי קראה לא יהיה בך אל זר איזהו אל זר שהוא בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע. ואי עביד למירמא אימתא אאינשי דביתיה שפיר דמי. כי הא דרב יהודה [ב] שליף מילביתא רב אחא בר יעקב תביר מאני תבירי רב ששת שדא לאמתיה מוניני ארישא:

ב **מתני'** שיעור המלבן והמנפץ והצובע והטווה כמלוא רוחב [ג] הסיט כפול האורג שני חוטין שיעורו כמלוא רוחב הסיט: [דף קו ע"א] **רבי** יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב. וחכ"א צפור למגדל [דף קו ע"ב] וצבי לבית לגינה ולחצר ולביברין חייב. רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין. זה הכלל כל המחוסר צידה פטור ושאינו מחוסר צידה חייב. צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב. נעלו שנים פטורים. לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים שניהם חייבין. ורבי שמעון פוטר: **גמ'** תנו רבנן הצד צבי ישן וסומא חייב. חגר וזקן וחולה פטור. תנו רבנן הצד חגבים והגזין והצרעין ויתושין בשבת חייב דברי רבי

חדושי מהרש"ל ויש לדחות דמצוה שאני וז"ל מרדכי בדאית ליה הושענא אחריתי שאז אינו חשוב כלי כי מה שחשיב כלי היינו משום שתיקון הוא אלא מצוה ועכשיו שאינו צריך לו אינו כלי ואינה דומה לכלי גמור שחייב עליו בין צריך לו בין אין צריך לו אבי"ה וכ"ל משו"ה אינו מתרץ לעיל גבי מפסיעין פסח מצוה שאני אלא ש"מ כמו שפירשתי: ויש לדחות דאפשר שיפול כו'. וכן לפי דעת ר"י שפסק דפסיק רישיה דאין נהנה ולא ניתיה ליה אסור: או על האברים וקשה לפי' הערוך כנ"ל: ותב"א צפור למגדל וצבי לגינה כנ"ל:

הגהות הב"ח א ואפילו בר"ה שמה מחיצה: ב להיתירן הראשון איירי בעושה מחיצה ברה"י ואפילו במזיד: ג המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפזר מעותיו בחמתו יהא בעיניך:

הגהות הגרי"פ [א] בערוך שלפנינו לא נמצא ראיה זו לא בערך סכר ולא בערך פסק וגם בתוס' בסוגיא דסכה קג. ובתוס' דיומא דף לה. סד"ה כני מילי נראה דליתא ראיה זו בערוך אכן בתוס' כתובות ו. ד"ה האי וכו' משמע שראיה זו כתוב בערוך:

תפארת שמואל

פי' לענין זה חשוב מחיצה וחייב הזורק לתוכו: (ו) חלון או פתח כנ"ל. פירוש מערבין שנים אלו לעצמן ואלו לעצמן ואסורין זו עם זו. פי' מערבין אחד עירוב אחד ויהיו כאחד ועיין רי"ש חלון: (א) והמכה בפטיש. גמר מלאכת האבות שהם עיקרן מן התורה: (ב) לאו לענין להתיר איסור לכתחלה כנ"ל: (ג) ועשאו רי"ש. דאסור להשהות ספר שאינו מוגה וה"ל כהשלים כספר:

קרבן נתנאל

[ט] והך דמתגלגלות חזרו להיתירן הראשון ואפילו במזיד. כיון דבלאו הך מחיצות נעשית רה"י והמחיצה אינה באה אלא להלק הדיורין והקשה מהרש"א דף כ' בעירובין. א"כ מאי פריך התם מדרב נחמן והא בלא מיא מקרי פסי בירואות רה"י. וא"כ אפילו במזיד מותר לטלטל בתוכה כמו ספינות והניח בצ"ע. ולי לק"מ דוודאי דלפי מה דמשני דרב נחמן אמזיד אתמר. אבל בשוגג ואונס מותר לטלטל בתוכה אע"ג שעיי מחיצה הנעשית בשבת נעשה רה"י. אך במזיד משום קנסא אסור לטלטל שפיר יש לחלק היכא קנסי רבנן היכא שעשה מחיצה ונעשה רה"י בשבת. אבל אי הוי בלא"ה רה"י לא אהני מעשיו כולי האי לא קנסו. משא"כ דלמאי דס"ד דרב נחמן קאי אפילו אשוגג ואונס. כי היכי דלא לתהני מתעשיו ודאי במזיד אפילו היתה רה"י בלא"ה מ"מ אסור לטלטל בתוכן משום גזירה: הדרן עלך פרק אחד עשר

פרק יב [א] **המסתת** והמכה בפטיש. ובש"ס מסתת משום מאי מחייב מחוי רבי יוחנן משום מכה בפטיש ופריך והא אנן תנן המסתת והמכה בפטיש. ומשני אימא המסתת המכה בפטיש. ולעיל בפ' כירה סימן ח' פסק רבינו להך דרי"י. א"כ הוי ליה למתני המסתת המכה וי"ל בדוחק: [ב] **הלכך** חבית הפקוקה. פירוש חתחיו או מן הצד אבל למעלה ניחא לי שיפול מן הסתוט לתוך החבית. וכן כתב הר"ן בשם בעל הערוך שלהי שמנה שרצים: [ג] **שלא**. הוא כפירש רש"י בכתובות דף ו' גבי מסוכריה דנזייתא. אבל ר"ת הקשה על פירש זה בתורך ע"ש: [ד] **שהיין** נופל על הארץ מותר. ופי' מהרש"א דהא דמתיר בעל הערוך אפילו לכתחלה משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה כמ"ש תוספות לקמן. ומש"ה מדמה להו הכא למפים מורסא כו' ע"ש. וצריך פירש לפירושו דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור אבל אסור לר"ש מ"מ מותר לכתחלה דמלאכה שאינה צריכה לגופה מ"מ מכוין למלאכה כמו הוצאת המת. אבל הכא אינו מתכוין ומלאכה שאינה צריכה לגופה מתרווייהו טעמי שרינן לכתחלה כמ"ש תוספות לעיל סברה זו בפ' כירה דף מ"ב ד"ה אפילו ע"ש. אבל תמה אני אם יצאו דברים האלו מפה הקדוש שזה שכתבו תוספות הטעם דמלאכה שא"צ לגופה היינו לשיטת התוספות וכמו שכתבו תוספות דף ע"ה אבל לשיטת הערוך א"א לומר דמתיר לכתחלה מטעם זה. דא"כ היאך מייתי ראיה מפ' ר"א דמילה ממילה בצרעת גם מפ' כל התדיר הא אין שייך שם הטעם דמלאכה שאינה צריכה לגופה כי אם לענין מלאכת שבת מלאכת מחשבת. אך הטעם לשיטת הערוך כיון דלא ניחא ליה לא מיחשב פסיק רישא. דלא מקרי פסיק רישא לר"ש אלא אף שאינו מתכוון מ"מ אם נעשית המלאכה ניחא ליה: [ה] **ואינה** ראיה דהא דבעי הש"ס כו'. חלילה לנו למשווי' הגאון בעל הערוך לטועה בדבר הלכה. אמנם בעל הערוך מייתי ראיה כרבי תולק. דהא רבא דמוקי לה כר"ש ובפסיק רישא. מ"מ קשה לדידיה נמי אי איכא אחר ליעבד אחר והוי פסיק רישא דלא ניחא ליה דלא נהנה וכבר הוכיח בעל הערוך מסמעתין דהכא דקא עביד בארעא דחבריה דלא הוי פסיק רישא במילי דלא איכפת ליה ואמאי צריך בשר וצריך לאוקמיה בשנויא דרבא ג"כ בדליכא אחר. א"כ קשה אמאי פריך תלמודא ואי איכא אחר ליעבד אחר לאביי. ולא פריך ג"כ לשנויא דרבא. אע"כ צ"ל דבאמת הך קושיא אי איכא אחר ומאי שמשני דליכא אחר קאי בין לאביי למאי דס"ד ובין לרבא לפי מסקנא. א"כ הוכחת בעל הערוך משנויא דרבא הא איכא אחר. ש"מ דפסיק רישא דלא ניחא ליה לא הוי לר"ש פסיק רישא ודו"ק: [ו] **ומוקי** לה כר"ש אע"ג דהוי פסיק רישיה. ומה שיש לדקדק בזה עיין פ' שמנה שרצים סימן ט' ושם תמצאנו: [ז] **ה"נ** דהא מפים מורסא בשבת להוציא ממנו ליחה היה אסור אי לאו: [ח] **אלא** משום רושם. לת"ק אם כותב שתי אותיות בהעלם אחת ואחר כך כותב עוד שתי אותיות על שני קרשים בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת לפי שהיא מלאכה אחת. והאומר משום רושם חייב שתי חטאות רמב"ם בפירוש משניות: [ט] **ה"נ** ובכל דבר שהוא רושם על שני כותלי: [י] **ה"נ** ואחת בקורה כתב על שני כותלי בית: [כ] **ה"נ** והשלימה לספר ארג חוט: [ל] **לגגו** של ד' ועשאו רי"ש. דאסור לאדם להשהות ספר שאינו מוגה. וה"ל כאלו כתב אות אחת והשלימה לספר דאמרן לעיל דחייב אפילו לרבנן: הדרן עלך פרק שנים עשר

פרק יג [א] **ה"נ** ואחד על האריג: [ב] **ה"נ** שליף מלבייתא: [ג] **ה"נ** הסיט כפול והאורג שני חוטין:

ופירוש

אחד. וחכמים אומרים כל שבמינו ניצוד חייב וכל שאין במינו ניצוד פטור: מתני' ישב אחד על הפתח ולא מלאהו ישב השני ומלאהו השני חייב. ישב הראשון על הפתח ומלאהו ובא השני וישב בצדו אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור. הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו: [דף קז ע"א] גמ' אמר ר' אבא אמר רבי חייא בר אשי אמר רב נכנסה לו צפור תחת כנפיו יושב ומשמרו עד שתחשך. אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר. חדא הא ומנאי דפטור ומותר דקתני סיפא הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו. ואידך המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה לחה פטור. ומנאי פטור ומותר דתנן מחט של יד *(מותר) ליטול בה את הקוץ [ד] ואידך הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור ואם לרפואה חייב ומנאי דפטור ומותר דתנן כופין קערה על גבי הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב בשביל שלא תשוך:

הדרן עלך האורג

פרק ארבעה עשר

א שמונה שרצים האמורין בתורה הצדן והחובל בהן חייב. ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור פי' כל זמן שלא יצא דם. אבל בשמונה שרצים אם נצרר הדם [א] אע"פ שלא יצא חייב לפי שיש להן עורות והעור מעכב הדם שלא לצאת וסופו לנקב העור ולצאת. אבל שאר שקצים ורמשים אין להן עורות ואם נעקר הדם היה יוצא הלכך [ב] אינו חייב עד שיצא מהן. והצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור. חיה ועוף שברשותו החובל בהן חייב והצדן פטור. [ג] הצד פרעוש בשבת פטור אבל אסור והורגו חייב לר"ה. פי' ה"ר פרץ ז"ל הא דצדן אסור היינו על גבי קרקע דוקא [ד] או על גבי בגדיו מבחוץ אבל אם הוא על בשרו ונושכו מותר ליקחנו ולהשליכו מעליו דאינו כמתכוין לצודו אלא מתעסק שלא ישכנו ואין בו משום איסור טלטול מידי דהוה אקוץ בר"ה דשרינן בפרק כירה (דף מג.) לטלטלו ולהוליכו פחות פחות מד' אמות: [דף קז ע"ב] גמ' (א) אמר שמואל השולה דג מן הים כיון שיבש בו כסלע חייב. א"ר יוסי בר אבין [ה] ובין שני סנפיריו. רב אשי אומר לא תימא יבש ממש [ו] אלא אפי' מכי דייב ריריה. אמר רב ששת האי מאן דתלש [ז] כשותא דמשני מהיזמי או מהיגי חייב משום עוקר דבר מגידולו. אמר אביי האי מאן דתלש [דף קח ע"א] פיטרא מאוגא דחצבא חייב משום עוקר דבר מגידולו:

ב מתני' אין עושין הלמי בשבת אבל עושה הוא מי מלח (ב) וטובל בהן פתו. אמר רבי יוסי והלא הוא הלמי בין מרובה בין מועט ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן בתחלה לתוך המים או לתוך המלח: גמ' [שם ע"ב] מאי קאמר אמר רב יהודה הכי קאמר אין עושין מי מלח מרובים אבל עושה הוא מי מלח מועטין תניא נמי הכי אין עושין מי מלח מרובים לתת לתוך הכבשין שבתוך הגיסטרא אבל עושה מי מלח מועטין וטובל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל. אמר רבי יוסי וכי מפני שהללו מועטין והללו מרובין הללו מותרין והללו אסורין [ח] יאמרו מלאכה מרובה אסורה מלאכה מועטת מותרת אלא אלו ואלו אסירין ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן ומלח או שמן ומים ובלבד שלא יתן מים ומלח לכתחלה. ולית הלכתא כר' יוסי אלא כת"ק בפ"ק דעירובין (דף יד:) אמר רב יוסף אין הלכה כר' יוסי לא בהלמי ולא בלחיים אע"ג דלא סמיך התם אההי פיסקא בלחיים [ט] דקאמר פוק חזי מאי עמא דבר איכא למימר בהלמי קי"ל כהך פסקא דרב יהודה בר חביבא ורבה ורב יוסף דלא אסרי אלא מי מלח עזין משמע דסבירא להו כרבנן. [י] וגם (רש"י) [רב אלפס] פי' פוק חזי מאי עמא דבר וכבר נהגו להתירו ולא כרבי יוסי. תני רב יהודה בר חביבא אין עושין ב מי מלח עזין. ורבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו כל שהביצה צפה בהן וכמה אמר אביי תרי תלתי מילחא ותלתא מיא. למאי עבדי לה (ג) למורייסא. ותני רב יהודה בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבת. רב חזקיה משמיה דאביי אמר צנון אסור וביצה מותרת. וכן הלכה. אמר רב נחמן מריש הוה מלחנא פוגלא בשבת אמינא אפסודי קמפסידנא דאמר שמואל פוגלא חורפא מעלי. כיון דשמעתיה להא דכי אתא עולא ואמר במערבא מלחי כשורי כשורי. מימלח לא מלחנא טבולי ודאי מטבילנא. יין לתוך העין אסור. על גב העין מותר. ורוק תפל אפילו על גב העין אסור. וכן הלכה. אמר מר עוקבא אמר שמואל [כ] שורה אדם קילורין מע"ש ונותן על גב עינו בשבת ואינו חושש. בר ליואי הוי קאי קמיה דמר עוקבא חזייה דהוה עמיץ ופתח. א"ל כולי האי ודאי לא שרי מר שמואל. תניא רבי מונא משום ר' יהודה אומר טפת צונן שחרית ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית עדיף מכל קילורין שבעולם: ג והוא היה אומר יד לעין תקצץ יד לחטם תקצץ יד לפה תקצץ יד לאזן תקצץ יד לחסודה תקצץ [ל] יד לאמה תקצץ יד לפי הטבעת תקצץ יד לגיגית תקצץ יד מסמית יד מחרשת יד מעלה פוליפוס: ד [מ] אמר ר' יהושע מעלין אונקלי בשבת. מאי אונקלי א"ר אבא איסטומכא דליבא. פירוש פוסא"ר מעיר"ה. (ע"ז פ"ב דף כח.) אמר אביי [נ] האי פדעתא סכנתא ומחללין עליה את השבת. אמר רב ספרא [ס] האי עינבא פרונקא דמלאכא דמיותא הוא. אמר רבה האי [ע] סימטא פרונקא דאיסתא הוא:

ה אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן (שם) [פ] מכה של חלל אין צריכה אומד והאי איסתא למירתא כמכה של חלל דמי ומהיכן היא מכה של חלל פי' ר' אמי מן השפה ולפנים. גרסינן [צ] בפ"ק דע"ז (דף יב:) [א] הבולע נימא של מים מותר להחם לו מים בשבת. ומעשה באחד שבלע נימא של מים והתיר לו ר' נחמיה להחם לו חמין בשבת. (ד) אדהכי והכי אמר רב הונא בריה דרב יהושע נגמע חלא [ג]. תנן במסכת יומא (דף פד:) ועוד [ק] א"ר מתיא בן חרש החושש בפיו מטילין לו לתוך פיו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות וכל ספק נפשות דוחין את השבת. לאיתויי מאי לאיתויי ספק שבת אחרת. היכי דמי כגון דאמדוה לתמניא יומי ויומא קמא שבתא מהו דתימא [ר] ניעכבי עד אורתא כי היכי דלא ניחול עליה תרי שבי קמ"ל. תניא נמי הכי מחממין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו ואין אומרים נמתין לו שמא יבריא אלא מחמין לו מיד וספקו דוחה את השבת. ולא ספק שבת זו אלא אפי' ספק שבת אחרת. ואין עושין דברים הללו לא ע"י נכרים ולא ע"י קטנים אלא ע"י גדולי ישראל. ואין אומרים לעשות דברים הללו לא ע"י כותיים (ה) ולא ע"י נשים [ש] מפני שמצטרפות לדעת אחרת: ת"ר מפקחין פיקוח נפש בשבת והזריז הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות מבית דין [ת] כיצד ראה תינוק נופל (ו) (לבור עוקר חוליא ומעלהו) לים פורס מצודה ומעלהו [א] והזריז הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות מבית דין אע"ג דלייד כוורי ראה תינוק שנפל לבור (ז) עוקר חוליא ומעלהו אע"ג [ב] דקמתקן דרגא לחול. [ג] ננעל דלת בפני תינוק שובר דלת ומוציאו אע"ג דמיתבר ליה ליבי. מכבין ומפסיקין בפני הדליקה כו' אע"ג דקממכיך מכוי וצריכי כולהו כדאיתא [ד] ביומא:

ו [דף קט ע"א] אמר מר עוקבא מי שניגפה ידו או רגלו צומתה ביין ואינו חושש איבעיא להו חלא מאי ה אמר ליה רב הלל לרב כי הוינא בי רב כהנא אמרי חלא לא. אמר רבא הני בני מחוזא כיון דמפנקי אפילו חמרא נמי מסי להו. ואסיר. רבינא איקלע לבי רב אשי חזייה דדרכא ליה חמרא אגבא דכרעיה וקלמית ליה בחמרא אמר ליה ולא סבר לה מר הא דאמר רבא הני בני מחוזא כיון דמפנקי אפי' חמרא מסי להו ומר נמי הא מפנק. אמר ליה גב היד וגב הרגל שאני דאמר רב אדא בר מתנא אמר רב [ה] גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליה את השבת:

ז ת"ר [ו] רוחצים (ח) במי גרר ובמי חמתן ובמי עסיא ובמי טבריא אבל לא בים הגדול ולא במי משרה ו ולא במימי של סדום [דף קט ע"ב] בים הגדול אוקימנא במים הרעים שבו אבל במים היפים שבו רוחצין. ולא במי משרה אוקימנא דאישתהי ביה אבל לא

חדושי מהרש"ל ועל צואה של קטן. פי' צואת של תרנגולין שלא יתלכלך בה קטן: וכבר נהגו להתירו אפי' בלהי מסהו: להחם לו חמין בשבת אמר ר"ה בריה דרב יהושע אדהכי והכי נ"ל: אבל לא אישתהי בו רותחין. כתב הר"ן שה"ה ים הגדול שאסור כמים הרעים דוקא אשתהי. וכ"כ הרמב"ם:

הגהות הב"ח א אלא כת"ק דאמר בפ"ק דעירובין: ב מי מלח עזין מאי מי מלח עזין רבה ורב יוסף: ג אמר ריב"ל מעלין אונקלי: ד דלייד כוורי בהדיה ראה תינוק שנפל לבור עוקר חוליא ומעלהו והזריז ה"ז משובח וא"צ ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא מתקן דרגא לחול ננעלת דלת בפני תינוק ה"ז שובר את הדלת ומוציאו והזריז ה"ז משובח וא"צ ליטול רשות מב"ד ואע"ג דמיתבר להו ליבי: ה א"ל רב הלל לרב אשי כי הוינא וכו' הגבא דכרעא ויתיב קלמית ליה בהלא א"ל לא ס"ל מר להא דאמר רב הלל חלא לא א"ד דקא נגיית ליה בתמרא א"ל ולא וכו' מסי להו ואסור מר נמי: ו ולא בימה של סדום:

הגהות הגרי"פ [א] אמר רבי תניא כ"ה בגמרא ובהרי"ף: [ב] ואפשר דפקיד אביתים כ"ה בהרי"ף:

קרבן נתנאל

[ד] ואידך הצד נחש בשבת כו'. מקשין מאי ראיה מייתי מעקרב על נחש איתא סכנת עקרב פטור ומותר. אבל נחש דלא מזיק כ"כ פטור אבל אסור. כדאמרינן בברכות דף ל"ג אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק אמר רב ששת ל"ש אלא נחש אבל עקרב פוסק. וע"כ צ"ל דסוגיא זו פליג על הא דרב ששת. ועפ"ז אמרתי ליישב הרמב"ם בפ' ששי מהל' תפלה. וז"ל היה עומד בתפלה וראה נחשים ועקרבים באים כנגדו אם הגיעו אליו והיה דרכן באותן מקומות שהן ממיתין פוסק ובורח. ואם לא היה דרכן להמית אינו פוסק ע"כ. ודבריו תמוהים מאד א"כ במה איירי רב ששת דמחלק בין נחש לעקרב. ואין אחד מן הראשונים והאחרונים שהרגיש בזה. אבל לדברינו ניחא שהרמב"ם כסוגיא דהכא דלא כרב ששת. וע"פ הירושלמי כמ"ש כ"מ: הדרן עלך פרק שלשה עשר

תפארת שמואל

(א) אמר שמואל השולה דג. שסבר היה ניצוד וק"ל: (ב) וטובל בהן פתו. ונותן לתוך התבשיל: (ג) למורייסא. שלכך מי מלח מרובים אסורות בשבת ומי מלח מועטים לצורך אותה סעודה שרי ואפ"ה לא יעשה תילתא מיא כו' כדאמר אביי ועיין ר"נ: (ד) אדהכי והכי. פירוש בתוך הזמן שתחממו המים: (ה) ולא ע"י נשים אבל מצטרפות לדעת אחרת כנ"ל. שיאמרו שם אינם רוצים לחלל שבת ומכשילין אותנו: (ו) לבור עוקר כו' ס"א אינו וצריך למחוק: (ז) עוקר חוליא ומעלהו והזריז הרי הוא כו'. ועיין אלפסי במסכת יומא: (ח) במי גרר אע"פ שהן מלוחים:

פרק יד [א] אע"פ שלא יצא חייב. דנטילת דם היינו נטילת נשמה כדכתיב כי הדם הוא הנפש. והוי תולדה דשוחט שחייב משום נטילת נשמה. עיין תוספות דף ע"ה: [ב] אינו חייב עד שיצא מהן. כדתניא בפ' אלו טרפות דף מ"ו: [ג] הצד פרעוש בשבת פטור אבל אסור. דאין במינו ניצוד וכל שאין במינו ניצוד אפילו לצורך פטור מש"ה לא מפליג בין לצורך או שלא לצורך. וכן כתבו תוד"ה שלא לצורך ובמרדכי בפ"ק דמכילתין הצד פרעוש בשבת חייב חטאת. אף אנו תמלי לומר דלצורך קאמר. מ"מ אין במינו ניצוד ז"ל דס"ל כפירוש רש"י דבאין במינו ניצוד אם הוא לצורך מ"מ חייב. מ"מ דבריו סתומים דהל"ל הצד פרעוש לצורך: [ד] או על גבי בגדיו מבחוץ. משמע הא על בגדיו מבפנים לצד בשר מותר. והדר קאמר אבל אם הוא על בשר ונושכו מותר ליקח משמע הא אם לא נשכו אסור וא"כ קשיא דיוקים אהדדי. ב"י סי' ש"ו. לכן נראה לי על בשר ונושכו או או קאמר כדקתני חלץ ועשה מאמר. וה"ק על בשר היינו על בגדיו מבפנים לצד בשר או על בשר מבחוץ. ותרווייהו צריכי. דאי קתני על בשר מבפנים ה"א דהתם כיון דהיא קופצת ממקום למקום ואין יכול לסלקם משם אם לא ע"י לידה מש"ה שרי כדי שלא ישכנו. אבל ע"ג בשר מבחוץ בקל יכול להשליך אותה ע"י זריקת אצבע. ואי קתני נושכו ה"א התם שרי כיון דנושכו משום צערא. אבל בבגדיו מבפנים בשביל שלא ישכנו לא שרי ועיין ט"ז סי' ש"ו סק"ח דמתיר גם כן על חלוקו מבפנים וכ"כ בשם הר"ן והרשב"א והרב המגיד בשם תוספות. וכן עמא דבר: [ה] ה"ג ובין סנפיריו: [ו] ה"ג אלא אפילו דעביד רירי: [ז] ה"ג כשותא מהיזמי והיגי: [ח] יאמרו מלאכה מרובה אסורה כו'. וא"ת שפיר קאמר ר"י ומ"ט דרבנן. ויש לומר דס"ל שאין לאסור משום מעבד אלא כשעושה כן בדבר העומד להתקיים כמו הכבשים דהשתא דמי לעיבוד. שמולח הרבה עורות וכובשן. אבל לצורך אכילה לשעתא לא דמי לעיבוד. כך למדתי מדברי הטור סימן שכ"א. חי"ט. ודבריו נכונים בזה. אמנם מ"ש דרש"י ס"ל כרבה בר רב הונא דסבר מלח ביצה חייב משום מעבד. וטעמא רבה איכא דהא רב אשי דאיהו מרי דש"ס מהדר לפרושא הא דרבה בר רב הונא דלא קאמר אלא לאורתא כו' עכ"ל. לא ישר בעיני. דאיכא למימר דרב אשי פסק כרבא דאין עיבוד באוכלין. אך שלא תאמר דרבא מודה במולח לאורתא. ע"ז קאמר רב אשי דלא פליג רבה בר רב הונא עליה דרבא אלא בדבעי לאורתא. גם רש"י אינו מזכיר במתניתין דחייב משום מעבד. אלא פירש במתניתין נראה כמעבד. וכוונתו כמ"ש תוספות לעיל דף ע"ה אין עיבוד באוכלין אין להתיר מכאן מליחת אוכלין דאסור מדרבנן מליחה. וכן צריך לומר כמה שפסק רבינו בפ"ק דביצה סימן ט"ז כרבא דאין עיבוד באוכלין. ובפ"ק דחולין סימן כ'. הקשה וא"ת והא אין יכול למולחה בשבת ש"מ אף דקי"ל כרבה דאין חיוב חטאת בעיבוד אוכלין מ"מ אסור למלוח מדרבנן. ונעלם מהי"ט דברי תוספות אלו. ומש"ה הסיב דעת רבינו לפי' הרמב"ם מפני שנראה כעושה מלאכה ממלאכות התבשיל. וזה אינו דהא במי מלח מועטים ע"כ לפירוש הרמב"ם אינו שייך טעם זה. ומה שהקשה רבינו בפ"ק דחולין והא אין יכול למולחה בשבת איתא אינו אוכל כי אם חתיכה אחת קטנה. אבל משום מתוי כמעבד ניחא כיון דמתקן הבשר ע"י כך אפילו חתיכה אחת אסורה. ומי מלח מועטים שאני. שהוא עצמו אינו אסור לעשות אלא כשעושה מרובים נראה שדעתו ליתן בשבת לכבשים שאסור משום מעבד. משא"כ מועטים אמרינן שעושה לטבל פתו. או ליתן לתוך התבשיל. ומעתה כמו שאסור מדרבנן למלוח אפילו חתיכה אחת בשבת וכ"כ הרשב"א והר"ן ורבינו ותוספות. אם כן נשמע מן הדא דאסור למלוח אוגרקס בשבת למתק אותן ממי לחלוחית שבהן אפילו מה שצריך לאותה סעודה. ודלא כמ"ש בשו"ת שבות יעקב חלק שני סימן י"ב ורוצה לדמות למי מלח מועטי' וכבר כתבתי שהדמיון לחתיכה א' של בשר שאסור למלוח בשבת: [ט] דקאמר פוק חזי מאי עמא דבר. ולסמוך על המנהג ולא על הלכה: [י] ה"ג וגם רב אלפס פירש פוק חזי מאי עמא דבר וכבר נהגו. כרבנן ולא כרבי יוסי. עיין מ"ש רבינו בפ"ק דעירובין סימן י"ט לשון הרי"ף: [כ] שורה אדם קילורין. עיין מ"ש רבינו בפ"ק סימן ל"ג: [ל] יד לאמה תקצץ. אפילו לאחר נטילת שחרית וכן בפי הטבעת וגיגית דמשמוש קשה להן. וברמזים כתב יד לאמה תקצץ אם לא נטל שחרית טעות הוא. כדפסיק הטור להדיא בא"ח סימן ג' ובאבן העזר סימן כ"ג דבאמה מביא לידי הרהור. ופי הטבעת קשה לתחתוניות. וגיגית משמוש קשה לה. וכן משמע מדדייק וקאמר יד מחרשת יד מסמא כו'. משמע דאיך אפילו כל היום אסור: [מ] ה"ג אריב"ל מעלין. והוא בע"ז דף כ"ט: [נ] האי פדעתא. פירש מכה של חרב: [ס] האי עינבא. פירוש איין גשוויר דומה לתאנה: [ע] סימטא פירוש איין גשווילסט: [פ] מכה של חלל אין צריכה אומד. אבל רש"י מוחק גירסא זו ע"ש: [צ] בפ"ק דע"ז. דף י"ב ועיין שם בתוספות: [ק] אמר ר' מתיא בן חרש. ובהא מילתא לא פליגי רבנן עליה כדמסיק שם דף פ"ד ע"ב: [ר] ה"ג ליעכב עד לאורתא: [ש] מפני שמצטרפות לדעת אחרת. עיין פירושו בפ' יום הכיפורים סימן י"ד ויש שם גירסא אחרת אבל מצטרפות לדעת אחרת. ובס' תפארת שמואל הדברים מעורבבין על ידי מדפיסים: [ת] ה"ג כיצד ראה תינוק שנפל לים פורס: [א] והזריז הרי זה משובח. אפילו אם מתקן עמו דבר אחר כגון לצוד כוורי או מתקן דרגא ודומיהן. טור סימן שכ"ה: [ב] ה"ג דמתקן דרגא והזריז כו': [ג] ה"ג ננעלה דלת בפני תינוק שוברה ומוציאו אף על גב דקמכוין למתבר ליבי והזריז כו': [ד] ביומא שם. [ה] מכה שעל גבי יד וע"ג רגל כמכה של חלל דמי. היינו חולי שעלה שם מאליו. או שלא ע"י מכת חרב אבל מכת חרב אמרינן בכל מקום דמחללין עליו את השבת כדאמרינן לעיל האי פדעתא מחללין עליו את השבת. ומפרשים מכת חרב. תוספות ע"ז דף כ"ח: [ו] רוחצין במי גרר ובמי טבריא כו'. עיין לקמן בפרק חבית סימן י"ב מ"ש רבינו בזה: [ז] אבל לא אשתהי בי' שרי' הוא הדין ימה של סדום וים הגדול במים הרעים מדתני לה בהדי מי משרה. ומה שלא הזכיר בים הגדול אשתהי. משום שסמך אמה דאמר מעיקרא האי דאין רוחצין בים הגדול דוקא באשתהי והא דקאמר תלמודא אלא ים הגדול כו'. משמע דהדר תלמודא משינויי' קמא. אינו אלא דמעיקרא קא משני באשתהי אפילו במים היפים אסור והשתא קא הדר ביה מזה. אבל מי טבריא שרי אפילו באשתהי כ"כ ברמזים ובטור סימן שכ"ח. ותדע דאי תימא דדוקא בדלא אשתהי. אבל אשתהי אסור ה"ל לתנא דברייתא לחלק במימי טבריא גופא. ובזה ניחא במה שכתבו תוספות ורבינו לקמן בפ' חבית סימן י"ב דהא דקתני הרוחץ בחמי טבריא ובמי מערה דיעבד אין לכתחלה לא היינו מי מערה. אבל מי טבריא אפילו לכתחלה מותר. ואמאי לא מוקי הך דחמי טבריא דיעבד קאי אנשתהו גם הרא"ה שמביאין מפרק כירה הניחו להן חמי טבריא איירי ברחילה שטהה ברחילה. ואם תקשי לך ברייתא בתרייתא דקתני רוחצין במי טבריא ובמי משרה ובימה של סדום אע"פ שיש חטטין בראשו בד"א שלא נשתהה אבל בנשתהה אסור. ש"מ דמי טבריא אסורין בנשתהה וליכא לתרוצי דוקא בענין זה כשיש חטטין בראשו כמלא מכתו מוכיח עליו

איסתפי ביה רוחלין : **ח מתני'** [ח] אין אוכלין אזוב יון לפי שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר [ט] ושותה הוא את אבוב רועה. [י] כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה °(הוא לרפואה) חוץ ממימי דקלים וכוס של עיקרין מפני שהן לירוקה. [כ] אבל שותה הוא מי דקלים לצמאו וסך שמן של עיקרין שלא לרפואה :

[דף קי ע"א] **גמ'** כל האוכלין אוכל אדם לרפואה לאתויי טחול לשינים וכרישין לבני מעיים. וכל המשקין לאתויי מאי. לאתויי מי צלף בחומץ. באמר רבינא לרבא [ל] מהו לשתות מי רגלים בשבת. אמר ליה תניתוה כל המשקין הוא שותה ומי רגלים לא אתו אינשי : **ט** [דף קי ע"ב] **תניא** מנין לסירוס באדם שהוא אסור שנאמר ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו. ואפילו מסרס אחר מסרס חייב דאמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [דף קיא ע"א] הכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר (ט) לא תאפה חמץ ולא תעשה חמץ. במסרס אחר מסרס שהוא חייב שנאמר ובארצכם לא תעשו ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כרות חייב על נתוק לא כל שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב. בשאלתות דרב אחאי* כתוב אסור לשתות סמא דמעלי לגופא ומיעקר משום דכתיב ובארצכם לא תעשו קרי ביה לא תיעשו. ודוקא לרבי יהודה הוא דאסור דאית ליה דבר שאין מתכוין אסור. אבל לרבי שמעון מותר כיון שאין מתכוין לסירוס אלא לרפואה. והא דקי"ל כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר הני מילי במילי דשבת אבל בכל התורה כולה קי"ל כרבי יהודה דדבר שאין מתכוין אסור. ואין דבריו נראין בזה דבכל התורה קי"ל כר' שמעון כדמשמע לעיל פרק המוציא (דף פא:) גבי (י) נזיר חופף גומפספס דמינה פסיק רבי יוחנן הלכה כר' שמעון כסתם משנה וכן בפ' כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לד.) עלה דאין מקיזין דם לבכור דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון ופריך אהייא אילימא רבי שמעון דמתני' עד השתא לא אשמעינן שמואל דהלכה כרבי שמעון והאמר רב חייא בר אשי כו' ומאי פריך אע"ג דאשמעינן שמואל הלכה כרבי שמעון בשבת אכתי איצטריך לאשמעינן בעלמא. אלא ודאי אין חילוק בין שבת לשאר איסורין. והיכא דשתי סמא לרפואה ומיעקר אסור אפילו לר' שמעון דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. ולא שייכי כאן דברי בעל הערוך דאמר לא אסר רבי שמעון פסיק רישיה אלא היכא דניחא ליה. דהיינו דוקא לענין שבת דבעינן מלאכת מחשבת אבל בשאר איסורים לא בעינן דניחא ליה מדפריך הש"ס בפרק כל התדיר (זבחים דף צא:) גבי המתנדב יין מזלפו על גבי האישים [מ] והא קמכבה [א] אע"ג דלא ניחא ליה כבוי. ועוד מסיק בשאלתות מהו לסרוסי כלבא וכל דבר טמא מי אמרינן בבהמה טהורה דוקא איירי קרא דחזי לקרבן או דלמא לענין עשיית סירוס לא שנא. ת"ש *שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להו כתיב ובארצכם לא תעשו מכדי חובת הגוף היא מה לי בארץ מה לי בחוצה לארץ אלא האי בארץ לכל אשר בארץ :

י מתני' החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא. החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן ולא שמן ורד. בני מלכים סכין על גבי מכותיהן שמן ורד שכן דרכן לסוך בחול רבי שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם : **גמ'** ולא יגמע בהן את החומץ והתניא ולא יגמע ויפלוט אבל מגמע ובולע הכי תנן במתני' לא יגמע ויפלוט תנן. בתוספתא (פי"ג) אין לועסין מצטכי בשבת אימתי בזמן שמתכוין לרפואה לא יסוך אדם סם בשיניו בזמן שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה מותר.

[נ]החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ ואיה פולט אבל מגמע ובולע. ומטבל כדרכו ואינו חושש:

יא החושש בגרונו לא יערענו בשמן יאבל נותן שמן לתוך אניגרון [ס] ובולע. (ברכות דף לו.): החושש במתניו כו' רבי שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם אמר רב הלכה כרבי שמעון [דף קיא ע"ב] ולאו משום טעמיה דאילו [ע] לרבי שמעון אע"ג דלא שכיח שרי ורב אי שכיח אין אי לא שכיח לא וכן הלכתא : **הדרן עלך שמונה שרצים**

פרק חמשה עשר

א [א] **ואלו** קשרים שחייבין עליהם [ב] קשר גמלים וקשר של ספנים. וכשם שחייבין על קשורן כך חייבין על היתרן [ג] רבי מאיר אומר כל קשר שיכול להתירו באחת מידיו אין חייבין עליו. [ד] ויש לך קשרים שאין חייבין עליהם כבעל קשר הגמלים וקשר הספנים קושרת אשה מפתחי חלוקה וחוטי סבכה של פיסקיא [ה] ורצועות מנעלו וסנדלו ונודות יין ושמן חוקדרה של בשר. אמר רבי אליעזר בן יעקב קושרין בפני בהמה בשביל שלא תצא קושרין דלי בפיסקיא אבל לא בחבל ורבי יהודה מתיר. כלל אמר רבי יהודה [ו] כל קשר שאינו של קיימא (א) אין חייבין עליו : **גמ'** [ז] יש לך קשר שאין חייבין עליו חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא ומאי ניהו [דף קיב ע"א] קיטרא דקטרי בזממא וקיטרא (ב) [ח] דקטרי באיסתריא. ומפתחי חלוק וחוטי סבכה ושל פיסקיא ורצועות מנעל וסנדל ונודות של יין ושמן וקדרה של בשר מותרין לכתחלה. ורצועות מנעל וסנדל [ט] איתמר רצועות מנעל וסנדל תני חדא חייב חטאת ותני חדא פטור אבל אסור [י] ותני חדא מותרין לכתחלה קשיא מנעל אמנעל קשיא סנדל אסנדל. מנעל אמנעל לא קשיא הא דתני חייב חטאת [כ] דאושכפי פרש"י שהרצען מכניס הרצועה בנקב שבמנעל וקושר קשר אחד בסוף הרצועה שלא תצא טהרצועה מן הנקב והוא קיים לעולם [ל] ורב אלפס ז"ל פירש דמעשה של אומן הוא. ולא נהירא דבקשר של קיימא אין חילוק בין מעשה אומן למעשה הדיוט. והא דתני פטור אבל אסור בדרבנן פרש"י שאין מקפידין להדק על שוקיהן ויכולין לחלצן ולנעלן בלא התרת הקשר ומכל מקום קשר של קיימא לא הוי דבשעת הטיט צריכין להתירן ולהדקן על השוק שלא ישאר בטיט. והא דתני מותר לכתחלה בבני מחוזא שמקפידין להדק על השוק וצריכין להתירן כשחולצן. וסנדל אסנדל לא קשיא הא דתני חייב חטאת בדטייעי דקטרי אושכפי והן קיימין לעולם. והא דתני פטור אבל אסור בדחומרא דקטרי אינהו והוא קיים שבוע או יותר. ומותר לכתחלה [מ] דנפקי ביה תרי זימנין דנפק ביה האי ומרווח ליה. וזימנין דנפיק ביה האי ומעייק ליה. [נ] (ג) וכתב בעל התרומות ז"ל דאבנטין שקושרים אותם ברצועות ואינו מתירן אלא כשמשנה המכנסיים אסור לקושרן בשבת. ר' ירמיה הוה קאזיל בתריה דרבי אבהו בכרמלית איפסיקא ליה רצועה דסנדליה אמר ליה שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה וכרוך עליה. אביי הוה יתיב קמיה דרב יוסף בחצר איפסיקא ליה רצועה דסנדליה אמר ליה מאי איעביד ליה אמר ליה שבקיה. ומאי שנא מדרבי ירמיה. התם לא מנטר הכא מנטר. רבי אליעזר בן יעקב אומר וכו' פשיטא לא צריכא דאית ליה תרי איסרי מהו דתימא חד מינייהו בטולי בטליה (ד) קמ"ל. [דף קיג ע"א] אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בן יעקב. [ס] קושרין דלי בפיסקיא אבל לא בחבל

חדושי מהרש"ל ואין דבריו נראין. הוא מדברי התוס': הכא מינטר. פירש הראב"ד ולא אקי דעתיה מיניה וכו':

הגהות הב"ח א אזוב יון בשבת לפי שאינו: ב א"ל רבינא לרב אשי מהו לשתות: ג ומפספס דמינה מוכח דקא פסיק רבי יוחנן הלכה כר"ש מדאמר ר"י הלכה כסתם משנה וכן: ד דלא ניחא ליה בהאי כבוי: ה כי תנן נמי במתניתין וכו' שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה מותר לא יסוף אדם: ו אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון: ז כרבי שמעון ולאו מטעמיה דאילו לר"ש: ח וקדרה של בשר ראב"י אומר קושרין: ט הרצועה יוצאת מן הנקב:

הגהות הגרי"פ [א] עי' ברכת הזבח וצאן קדשים בזבחים :

תפארת שמואל

(ט) **לא** תאפה חמץ. אפיה בכלל היתה ויצאת להקיש אליה שחייבים עליה בפ"ע אף כלש ועורכה חייב:
(י) **נזיר** חופף. הוא סתם משנה ודבר שאין מתכוין הוא:
(א) **אין** חייבין עליו. י"ג אין חייבים עליו: (ב) **דקטרי** באיסתריא. פי' טבעת שבאבנים נראה פירוש לפירושו שמניח שם שבוע או יותר ומתיר ראש אחר הנתון בו ביתד שאסר בו הבהמה: (ג) **וכתב** בעה"ת ז"ל דאבנטים כו'. מ"ש סה"ת הוא לקוח מפרש"י שפירש דרבנן היינו תלמידי חכמים שמה שקושרין רצועות לפי שמוכבין בו כל הלילות ועוסקין בתורה ואין חולצין אלא בלילי שבת אלמא אע"פ שבכל השבוע בודאי חולצין מ"מ הוי קצת קישור של קיימא לאסור מדרבנן ה"ה קשר של אבנט במכנסים וכן משמע להדיא בסמ"ג והמחבר קיצר דבריו : (ד) **קמ"ל**. ולא יתיר אלא התחתון כשיוציא הבהמה :

קרבן נתנאל

שטושה לרפואה בנשתהה * דא"כ ה"ל לרבינו ולטור להזכיר חיבוק זה. וי"ל דהא דקתני בד"א שלא נשתהה לא קאי אחמי טבריא ולא קתני חמי טבריא בהדי איסך רק לאשמועינן דחמי טבריא מותר אפילו כשיש חטטין בראשו. וכ"כ מהרש"א ובזה דברי הטור ורבינו מבוארים ועיין ב"ח ורשב"א : [ח] **אין** אוכלין אזוב יון בשבת לפי שאין מאכל בריאים היינו לרפואה אפילו כשהוא בריא. אבל לרעבונו מותר לאכול דמאי שנא ממי דקלים שאינו משקה בריאים ומ"מ שותה לצמאו [ט] **ה"ג** ושותה אבוב רועה : [י] **ה"ג** כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה לרפואה. כיון דהמה מאכל ומשקה של בריאים : [כ] **אבל** שותה הוא מי דקלים לצמאו. אבל לרפואה עם היות שהוא בריא אסור לאכול לרפואה כיון שאינו מאכל בריא וכ"כ מ"א באריכות סימן שכ"ח ס"ק מ"ג ע"ש : [ל] **מהו** לשתות מי רגלים בשבת. משמע הא בחול מותר לחולה שאין בו סכנה. ואם נפל לתוך התבשיל התבשיל מותר. מרדכי. וכ"פ בש"ע א"ח סימן תס"ו סעיף ה'. ויש לפרש דקאי על הנהר שנקרא מי רגלים עיין בבריתות בבאר שבע דף ו' :

[מ] **והא** קא מכבה אע"ג דלא ניחא ליה כיבוי. ראיתי קושי' עצומה בשם רבינו הגדול מוהר"ר ליווא מפראג ז"ל מאי מייתי ראי' מדברי המקשן הלא למאי דמסיק דשמואל כר"ש ס"ל מוכח דפסיק רישי' דלא ניחא ליה אפילו בשאר איסורים שרי. ורבינו גופי' הזכיר מזה הראיה בשם בעל הערוך לעיל פ' הבונה סימן ג' ע"ש. ובס' ברכת הזבח שם דף צ"א חתר ליישב קושיא זו בב' אופנים ע"ש והמה יחדיו יעלו בתוהו. כי על תירוץ הראשון קשה. ממ"נ אי כיבוי במקלת הוי כיבוי. מ"מ דר"ש. ואי כיבוי במקלת לא שמי' כיבוי מ"מ דר"י. וזה א"א לומר דפליגי בהא. ועל תירוץ שני שגה ברואה דהא דכתבו תוספות דלר"י אין חייב באינו מתכוין מדאורייתא כ"א בפסיק רישיה. זה אינו אלא לגבי הלכתא דשבת. אבל בשאר איסורים אין מתכוין לר"י חייב מדאורייתא אפילו בלא פסיק רישיה כן מסקי תוספות להדיא שם בכירה וביומא. גם במ"א בסימן ש"כ ס"ק כ' חירץ בענין אחר ע"ש. וקשה לדבריו ה"ל לרבינו לעיל בפ' הבונה לסתור ראיות בעל הערוך מפ' כל התדיר. מזה דלא קיי"ל כשמואל ש"מ דפסיק רישא דלא ניחא ליה מקרי פסיק רישא. ואומר אני ליישב דברי רבינו ע"פ הנחה זו. דל"ל דהמקשן סבר פסיק רישא דלא ניחא הוי פסיק רישא. והתרצן משני דפסיק רישא דלא ניחא לי' לא הוי פסיק רישא. דא"כ עיקר חסר מן הספר דה"ל לשנויי לא כדקא ס"ד דליכא למימר שמואל כר"ש ס"ל דהוי פסיק רישא. אלא פסיק רישא דלא ניחא לי' לא הוי פסיק רישא. אמנם זאת יאות לנו לומר דהמקשן ס"ל פסיק רישא דלא ניחא לי' הוי פסיק רישא. והתרצן משני שמואל כר"ש ס"ל דלא הוי פסיק רישא שיכול ליפול על עצי המערכה או על אבנים כמו שמצינו סוגי' זו בהרבה מקומות בש"ס ותמלא אחת מהנה בב"ב דף מ"ה ע"ב תוספות ד"ה אי. וע"פ הלכה זו עולה דברי רבינו כהוגן דבעל הערוך ס"ל פסיק רישא דלא ניחא לי' לא הוי פסיק רישא. ע"כ ס"ל כשאלתות דבשאר איסורים קיי"ל כר"י. דאל"ה מאי פריך הכא בשמעתין מי שרי והתני' כו'. א"כ נוכל לומר כשיטת בעל הערוך דפסיק רישא דלא ניחא לא הוי פסיק רישא והא דקפריך בפ' כל התדיר והא קמכבה. רצונו דהא קיי"ל בשאר איסורים כר"י. וחתר בעל התלמוד ליישב דברי שמואל אליבא דהלכתא ומשני כיבוי במקלת לא שמי' כיבוי והדר פריך לי' מברייתא דמקרי כיבוי. ולא ידע לשנויי אך דשמואל כר"ש ס"ל דלא כהלכתא ופסיק רישא דלא ניחא לי' לא הוי פסיק רישא וזה דברי בעל הערוך בפ' הבונה. אבל דברי רבינו בשמעתין כתב ולא שייך דברי בעל הערוך בתר דסתר דברי שאלתות. ע"כ ל"ל הא דפריך והא קמכבה דסלקא דעתך פסיק רישא דלא ניחא לי' הוי פסיק רישא משום הכי פריך והא קמכבה דאפילו לרבי שמעון אסור ושמואל דלא כמאן. והתרצן במסקנא מוקי לה שמואל כרבי שמעון דלא הוי פסיק רישא. שיכול ליפול על העצים או על האבנים כמ"ש רבינו לעיל בפרק הבונה. אבל פסיק רישא דלא ניחא הוי פסיק רישא. דהא המקשן ע"כ הכי ס"ל לשיטת רבינו. וא"כ בהתרצן נ"כ ל"ל הכי דהא א"א לומר דפליגי בהך דינא כדאמרן : [נ] **ה"ג** והחושש בשיניו לא יגמע. [ס] **ובולע**. ע"כ לשון התוספתא : [ע] **ה"ג** דרבי שמעון סבר אע"ג : הדרן עלך פרק ארבעה עשר

פרק טו [א] **ואלו** קשרים שחייבין עליהם. אבל עניבה מותר לכתחלה כן מסקנת רוב הפוסקים. ועיין בב"י סימן שי"ז. ורבינו כאן במקומו לא הזכיר דין זה גם הפוסקים לא הכריעו דעתו בדבר זה אך ראה זה לבד מצאתי בפ' מלות חלילה סימן ד' וז"ל ונהגו העם לקושרו בקשר גמור דקיי"ל עניבה לאו קשירה הוא לענין שבת : [ב] **ה"ג** קשר הגמלים וקשר הספנין : [ג] **ר"מ** אומר כל קשר שיכול וכו'. וז"ל התוספתא פרק י"ג זה הכלל כל קשר שהוא של קיימא ויכול להתירו באחת מידיו. או שאינו של קיימא ואין יכול להתירו באחת מידיו אין חייבין עליו. והביא ב"י בשם שבולי לקט. ותמה עליהם בדרכי משה וז"ל הוא דעת ר"מ בה"ק ואינו הלכה ול"ע למה הביאו הב"י. וכ"ל [משום דבעיא בגמ' עניבה לר' מאיר מה] ולפי מה שנאמר דר"מ פליג אעניבה איכא למימר דהתנא קמא לא פליג עליו בקשר שיכול להתירו באחת מידיו דאין חייבין עליו. אך באידך חלוקה דלא פליג בעניבה את"ק ל"ל דת"ק מחייב בקשר שיכול להתירו באחת מידיו. כיון דהאי אבעי' קאי בתיקו. וא"כ ודאי מספק לא חייב עליו. וכ"כ הרמב"ן וריטב"א בפ' המוצא תפילין דקשר מרופה שרי ע"ש. ועפ"ז ישבתי מה שהביא ב"ש בא"ע סימן קס"ט בשטר חליצה ס"ק ס"א בשם גדולי אשכנז שעושים ב' קשרים רפוים ואח"כ עושה עניבה וע"י עניבה קיימים כולם ע"כ דבעינן קשר שיכול להתיר באחת מידיו בלתי סיועת יד שמאל. מש"ה צריכין לעשות קשר רפוי. אך לפי אותה חלוקה דאיבעי' לן דפליגי בעניבה ולכ"ע בקשר רפוי אינו חייב עליו א"כ קשר רפוי לא הוי קשר. ולכך עושין עניבה דלת"ק הוי קשר גמור וחייב עליו חטאת. אע"ג דסתם בברייתא אלא עונבו מ"מ סתם במתני' וסתם בברייתא קיי"ל כסתם משנה. ואם נאמר דפליגי בקשר רפוי ומעניבה לא הוזכר במתני' א"כ הדרן לכללא דעניבה לאו קשירה היא מכח סתם ברייתא אלא עונבו כמ"ש כל הפוסקים. וא"ת הא מ"מ סתם בפ' בתרא דעירובין חדשים פטורות ש"מ דס"ל עניבה קשירה היא ע"ש בחידושי שם סי' א' דכתבתי דלאו סתמא היא. א"כ קשר רפוי לת"ק הוי קשר גמור. לכך עושין קשר רפוי ועניבה דיוצאין ממ"נ : **ודע** בתוספות מקשין אמאי לא פשיט האי בעיא מדתני' לקמן לא יהא קושרו אלא עונבו ובפ"ק דפסחים מוקי לה להאי ברייתא כר"מ. ולי נראה לתרץ דלפי מה שמחלק המרדכי דעניבה לחוד לא הוי קשר. אבל עניבה שלגבי קשר חייב חטאת. א"כ לק"מ דהברייתא קאי אעניבה לחודי' והאיבעי' קאי אעניבה על קשר תחתון. ומ"ש לעיל ליישב גדולי אשכנז אין זה כ"א לשיטת תוספות וק"ל : [ד] **ה"ג** יש לך קשרים שאין חייבין עליהן כקשר הגמלים וכקשר הספנים : [ה] **ה"ג** ורצועות מנעל וסנדל ונודות יין ושמן וקדירה של בשר ר"א בן יעקב אומר קושרין לפני הבהמה : [ו] **כל** קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו. הא של קיימא אפילו עניבה חייב דר"י ס"ל עניבה קשירה היא. תוספות : [ז] **ה"ג** יש לך קשרים שאין חייבין עליהן : [ח] **ה"ג** דקטרי באיסתרידיא. וגי' הערוך באסתדירא : [ט] **ה"ג** איתמר החיר רצועות : [י] **ה"ג** ותני חדא מותר : [כ] **ה"ג** בדאושכפי : [ל] **ורב** אלפס פי' דמעשה של אומן הוא. אבל קשר מעשה הדיוט אפילו בקשר של קיימא אינו חייב עליו. ותימה גדולה דא"כ לאיזה צורך מוקי תלמודא פטור אבל אסור בדרבנן הל"ל בדהדיוט דלאו מעשה אושכפי. ב"ח. ואין כאן ריח קושיא דמוקי לה בדדמי בדרבנן שעושין קשר של קיימא במנעליהם אלא שאין קושרין בדוחק כדי שיחלצו וינעלו כשהוא קשור. כמו שאנו צריכין לומר לפירוש רש"י דקשר של קיימא בדהדיוט חייב א"כ למה מוקי לה התלמודא בדאושכפי דמעשה אומן הוא הא אפילו בדהדיוט חייב. אלא ל"ל דמוקי לה בדדמי : [מ] **דנפקי** ביה תרי. ופירש"י וצריך כל א' וא' לקשור לפי רגלו הלכך בכל יום קושרו ומתירו וקשה הדיוקים אהדדי דבתחלה משמע דוקא קשר לעולם חייב חטאת. הא קשר לזמן כל שאינו לעולם אין חייב עליו. והדר קאמר פטור אבל אסור על שבוע או יותר הא לזמן ארוך חייב חטאת. ותו דקאמר פטור אבל אסור כשקושר לשבוע או יותר הא פחות משבוע מותר לכתחלה והדר קאמר דוקא קשר יום מותר לכתחלה. וכן יש לדייק בלשון הטור ועי' מ"ש ב"ח בזה ס"ק ב'. ונראה דהא דקתני חייב בקשר לעולם. הא לזמן ארוך פטור אבל אסור קאי בין אאומן בין אהדיוט. והאי דמוקי לה פטור אבל אסור על השבוע או יותר למידק מיניה הא על יום או יומים מותר לכתחלה. היינו במעשה הדיוט והאי דמוקי לה במותר לכתחלה בקשר לכל יום. היינו בין אומן בין הדיוט. הא אי יותר מיום א' פטור אבל אסור היינו בדאומן. וכ"פ הרמב"ם : [נ] **וכתב** בעל התרומות דאבנטין כו' הוציא דין זה לפי פירושו. בהא דמשני בדרבנן. מנעל של ת"ח שקושרין בחוזק רצועות מנעליהם ועומדים בלילות ואינן חולצים מנעליהן שאינן פושטין לבושיהן כי אם משבת לשבת. וא"כ אסור לקשור שני ראשי אבנט כשהאבנט מונח במכנסים שזהו משבת לשבת. וקשה דא"כ הוי פטור אבל אסור והאיך קושרים אותם בשבת בשחרית. ט"ז סי' שי"ז ס"ק כ'. וכן הוא יש להקשות על התרתן בשבת. ולק"מ דאית לן למימר דרבנן קשרו מנעליהם בשבת ע"י עניבה עד מוצאי שבת. ועל התרתן ס"ל לבעל התרומות דאין חייב חטאת על התרת קשר כי אם כשמתיר ע"מ לקשור כמעשה משכן וכמו שפסק רבינו בפ' כלל גדול סימן ו' וכיון דאינו אלא איסורא דרבנן במקום צערא לא גזרו כמ"ש רמ"א סעיף א'. אבל רש"י נאיד מסברת בעל התרומות לפירושו בפרק כלל גדול דס"ל דמתיר חייב אפילו שלא לקשור. עיין תוס' ד"ה הקושר בפ' כלל גדול דף ע"ג : [ס] **קושרין** דלי בפיסקיא אבל לא בחבל אמר רבי אבא הא דליין

אמר רבי אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב [ע] מביא אדם חבל של גרדי מתוך ביתו וקושרו בפרה ובאבוס אמר רב נחמן תאני שמואל כלי קיואי מותר לטלטלן בשבת ואוקימנא בחבל דגרדי דהיינו כלי קיוא: ב מתני' מקפלין את הכלים אפילו ארבע וחמש פעמים. [פ] ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת [צ] אבל לא מציעין משבת למוצאי שבת (ס) רבי ישמעאל אומר מציעין את המטות מיום הכפורים לשבת [ק] וחלבי שבת קריבין ביום הכפורים אבל לא של יום הכפורים אינן קריבין בשבת. רבי עקיבא אומר לא של שבת קריבין ביום הכפורים ולא של יום הכפורים קריבין בשבת: גמ' מקפלין את הכלים וכו' אמרי דבי רבי ינאי לא שנו אלא באדם אחד. אבל בשני בני אדם לא. ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא בחדשים אבל בישנים לא. ובחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים אבל בצבועין לא. ולא אמרן אלא שאין לו להחליף אבל יש לו להחליף לא. תנא של בית ר"ג לא היו מקפלין כלי לבן שלהן מפני שהיה להם להחליף: אמר רב יש לו להחליף יחליף אין לו להחליף ישלשל בגדיו. וכבדהו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת (ו) כמלבושך של חול וכרבי יוחנן דקרי למאני מכבדותא. מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול. ממצוא חפצך חפציך אסורין חפצי שמים מותרין. [דף קיג ע"ב] ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת (ז) כדבורך של חול °שלא יוסיף לדבר דברים יתרים כדאמרינן בויקרא רבה (פ' לד) אמיה דרבי שמעון בן יוחאי כד הות משתעיא [ר] מותר הוה אמר לה שבתא הוא ושתקה. ובירושלמי (הל' ג) נמי [ש] קאמר בטורח התירו שאילת שלום בשבת. ודבר דבור אסור הרהור מותר. אמר רבי חייא בר אשי אמר ר' יוחנן מנין לשינוי בגדים מן התורה שנאמר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים ותנא דבי ר' ישמעאל בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו. שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול מאי היא כי הא דאמר רבי זירא אמר רב הונא [א] היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח רגלו ראשונה [ת] קודם שיעקור שניה מותר ואם לאו אסור. מתקיף לה (מר זוטרא) [רבא] היכי ליעביד [א] ליקיף קמפיש בהלוכא. ליעבר במיא [ב] זימנין דמתווסן מאניה ואתי לידי סחיטה. אלא בהא כיון דלא אפשר שפיר דמי אלא כדבעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת אמר ליה וכי בחול מי התירו שאני אומר פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ומהדרא ליה בקידושא דבי שמשא כששותה כוס של קידוש. ומירהט בשבתא לבי מדרשא שפיר דמי דאמרינן בפרק קמא דברכות (דף ו:) אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא לרבנן דהוו רהטי בשבתא לפירקא אמינא קא מחללי רבנן שבתא כיון דשמעיתא להא דאמר רבי תנחום אמר ר' יהושע בן לוי [ג] לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה אפי' בשבת שנאמר אחרי ה' ילכו [ד] אנא נמי רהיטנא: ג [דף קיד ע"א] אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן גנאי לתלמיד חכם שילא במנעלים מטולאים. והא רבי אחא בר חנינא נפיק. בטלאי על גבי טלאי. [ה] והני מילי בגלדא אבל בפנתא לא. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל תלמיד חכם שנמצא [ו] רבב על בגדיו חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משניאי. רבא אמר רבד איתמר ולא פליגי הא בלבושא והא בגלימא פירוש רבב כמו קירא וזיפתא וכיוצא בו. [ז] פירוש רבד דם יבש וטעמו של דבר שמא יראה ככתם נדה ויבא לידי חשד. אמר רבי זירא איזהו תלמיד חכם שממנין אותו פרנס על הצבור זה ששואלין ממנו דבר הלכה בכל מקום ואומרה ואפי' במסכת כלה ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו זה המניח חפציו ועוסק בחפצי שמים. למאי נפקא מינה למיטרח ליה בריפתיה. גרסינן ביומא (דף עב:) רבי יוחנן רמי כתיב ועשית לך ארון עץ וכתיב ועשו ארון עצי שטים מכאן לתלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו. מבית ומחוץ תצפנו אמר רבה כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם. אביי ואיתימא רבי אבא אמר נקרא תועבה שנאמר אף כי נתעב ונאלח. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין. אוי לתלמיד חכם שעוסק בתורה ואין בו יראת שמים אמר רבי ינאי חבל על דלית ליה ביתא ותרעא לביתא עביד. אמר להו רבא לרבנן במטותא מינייכו לא תירתו תרתי גיהנם אמר ריב"ל מאי דכתיב וזאת התורה אשר שם משה זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם מיתה. ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו [ח] דבר הלכה ואומרה. למאי נפקא מינה למטייה ברישא אי במסכתא באתריה. ואי בכולי התלמוד ריש מתיבתא:

הדרן עלך ואלו קשרים

פרק ששה עשר

א [דף קטו ע"א] כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה. בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן. ואע"פ שכתובין בכל לשון טעונין גניזה. ומפני מה אין קורין בהן מפני בטול בית המדרש. מצילין תיק הספר "עם הספר ואע"פ שיש בתוכן מעות להיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש. בן בתירא אומר [א] אף למבוי המפולש:

גמ' איתמר [ב] היו כתובין תרגום וכל לשון רב הונא אמר אין מצילין אותן מפני הדליקה ורב חסדא אמר מצילין אותן מפני הדליקה. אליבא דמאן דאמר ניתנו לקרות בהן כולי עלמא לא פליגי דמצילין. כי פליגי אליבא דמאן דאמר לא ניתנו לקרות בהן. רב הונא אמר אין מצילין דהא לא ניתנו לקרות רב חסדא אמר מצילין משום בזיון דכתבי הקודש. והלכתא כרב הונא דרב חסדא תלמיד הוה לגבי רב הונא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. ומאן דאמר לא ניתנו לקרות בהן פירש רש"י היינו רשב"ג דאמר במתני' בפ"ק דמגילה (דף ח:) דאף ספרים לא התירו לכתוב אלא יוונית וכיון דלא ניתנו לכתוב גם אין קורין בהן. °והני מילי לדידהו אבל לדידן שרי בין לקרות בהן בין להציל משום כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך כדאמרינן בגיטין (דף ס.) רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו האי סיפרא דאפטרתא אסיר למיקרי בה בשבתא מ"ט לא ניתנו ליכתב. מר בר רב אשי אמר אפי' לטלטל בשבתא נמי אסור מ"ט משום דלא חזי למיקרי בה בשבתא ולא היא שרי למיקרי בה בשבתא ושרי לטלטולי דרבי יוחנן ור"ל מעייני בסיפרא דאגדתא בשבתא והא לא ניתנו לכתוב אלא כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך ה"נ עת לעשות. הלכך האידנא שאנו כותבין תורה שבעל פה משום עת לעשות כולם הם פירושי המצות ועיקרי תורה ומצילין אותן מפני הדליקה [ג] וכן אם היו כתובים בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתום מצילין אותן מפני הדליקה. [דף קטו ע"ב] תנו רבנן הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה של תורה אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן. מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה. ומעשה באחד שהיה כותב ברכות בצידן והודיעו את ר' ישמעאל והלך לבדקו וכשהיה עולה בסולם הרגיש בו [ד] נטל טומוס של ברכות ושקען לספל של מים ובלשון הזה [ה] אמר לו גדול עונש האחרון יותר מעונש הראשון [ו] והאידנא דנהיגי לכתוב סדר הברכות ויש בהן הרבה מעניינות של תורה הואיל וניתנו לכתוב משום עת לעשות וגו' וניתנו לקרות בהן גם מצילין אותן מפני הדליקה: ספר תורה שיש בו ללקט שמנים וחמש אותיות "מתוך תיבות שלימות וגם מכללו יגר שהדותא א"כ פרשה שאין בה שמנים וחמש אותיות אלא שיש בה אזכרות מצילין אותן מפני הדליקה. [ז] תרגום שכתבו מקרא ומקרא שכתבו תרגום וכתב עברי מצילין אותן [ח] מפני הדליקה. ואין צריך לומר תרגום שבתורה ותרגום שבדניאל: [דף קטז ע"א] תנו רבנן הגליונים וספרי צדוקים אין מצילין אותן מפני הדליקה ר' יוסי אומר אף בחול קודר את האזכרות שבהן "וגונזן ואת ישרפו. אמר ר' טרפון אקפח את בני שאם יבואו לידי שאני שורף אותן ואת האזכרות שבהן שאפילו אדם רודף אחריו להורגו [ט] ונחש רודף אחריו לנשכו נכנס לבית נכרי ואינו נכנס לבתיהם של אלו. שהללו מכירין וכופרין והללו אין מכירין וכופרין ועליהם הכתוב אומר אחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך. [י] אמר רבי ישמעאל ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים. הללו שמטילין איבה ותחרות בין ישראל לאביהם שבשמים על אחת כמה וכמה ועליהם אמר דוד הלא משנאיך ה' אשנא וגו'. וכשם שאין מצילין אותן מפני הדליקה כך אין מצילין אותן לא מן המפולת ולא מן המים ולא מכל דבר המאבדן: ב [דף קטז ע"ב] ומפני מה אין קורין בהן וכו' אמר רב לא שנו אלא בזמן בית המדרש אבל שלא בזמן בית המדרש 'קורין. והלכתא כרב. גרסינן בגיטין פרק השולח (דף לח:) אמר רבה בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהם דמפקי עבדייהו לחירותא. ודסיירי נכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בשבתא [כ] בעידן בית מדרשא. ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן שתי משפחות היו בירושלים. אחת קבעה סעודה בע"ש ואחת קבעה סעודה בשבת ושתיהן נעקרו. פי' בשבת בזמן בית המדרש: והלכתא אסור לקרות בשטרי הדיוטות בשבת [ל] 'פרש"י אגרות של מצוה חפץ. [דף קיז ע"א] להיכן מצילין אותן וכו' היכי דמי מפולש וה"ד שאינו מפולש. אמר רב אשי "שלשה מחיצות בלא לחי זהו מפולש. ולית הלכתא כבן בתירא לא במבוי ולא בחצר: ג [שם ע"ב] מתני' מצילין מזון ג' סעודות הראוי לאדם לאדם. הראוי לבהמה לבהמה. כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון שלש סעודות. בשחרית מצילין מזון שתי סעודות. במנחה מצילין מזון סעודה אחת. ר' יוסי אומר לעולם מצילין מזון שלש סעודות: גמ' מכדי בהיתרא קטרח [מ] נציל טפי. אמר רבא מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי. [נ] היה אומר רבינו תם ז"ל דוקא אותו בית שהדליקה בה דאיתן [ס] בהילי טפי ואיכא למיגזר בהו. אבל בתים הסמוכים להדליקה ויראים שמא תגיע [ע] אליהם ולא בהילי כולי האי לא גזרו בהן: תניא [פ] נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף. נזדמנו לו אורחין מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצרף. ולא יקלוט ואח"כ יזמין אורחין אלא יזמין [צ] ואח"כ קולט. ואין מערימין משום ר' יוסי בר יהודה אמרו מערימין: תנו רבנן הציל [ק] פת נקיה אין מצילין פת הדראה הציל פת הדראה מציל פת נקיה. °וכן נמי ביו"ט של פסח אם יש לו מצות נקיות מספיקות לאותו היום אין לאפות אחר כך פת הדראה. ויראה אם יש לו בני בית ורגיל להאכילן פת הדראה שמותר. מצילין מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום הכפורים ואין צ"ל משבת ליו"ט ולא משבת לשבת הבאה: ד ת"ר שכח פת בתנור וקדש עליו היום מצילין ממנו מזון שלש סעודות ואומר

חדושי מהרש"ל פי' רבד דם יבש כו' רש"י פי' רבד שכבת זרע והאסור אפילו בבגד התחתון ורבב בעליון אבל לפירוש הרי"ף רבב אסור אפילו בתחתון ורבד דוקא בעליון אבל בתחתון אמרינן כזו ממאכלות או מגרירים וכן פי' ר"ן : וגם מכללו יגר שהדותא. אע"פ שהוא תרגום מצלים לפ"ה אותיות : אין לאפות אח"כ פת הדראה. עיין בר"ן שחולק בשם רשב"א : שכח פת בתנור. לפירוש הרמב"ן מממש אפי' העמידו בתנור בהיתר ור"ן כתב דוקא באיסור עיין בר"ן :

הגהות הב"ח א אמר רב הונא יש לו להחליף : ב שבשל בהן קדרה לרבו : ג עם הספר ותיק התפילין עם התפילין ואע"פ שיש : ד מתוך תיבות שלימות ואפילו מכללן יגר שהדותא: ה וגונזן והשאר ישרפו : ו קורין ושמואל אמר אפילו שלא בזמן בהמ"ד אין קורין והלכתא כרב : ז פירש רש"י (אגרות של מצות חפץ) תא"מ וכ"כ לשון רש"י שבידינו אגרות השלוחות למצות חפץ : ח ג' מחיצות ולחי א' זהו מבוי שאינו מפולש שלש מחיצות בלא לחי זהו מפולש :-

הגהות הגר"א [א] ובגמרא גרס רב הונא אמר רב ואמרי לי' אמר רבי אבא אמר רב הונא :

קרבן נתנאל

דליין הרי"ף ורבינו הך מימרא דרבי אבא אפיסקא דמתני'. מה שלא היה בגי' ש"ס שלפנינו כלומר אע"ג דקי"ל גבי דלי לא בחבל אפילו בחבל גרדי אבל באבוס בחבל זה מותר לקשור. והיינו טעמא דאפילו בחבל דעלמא לא שכיח שיהיה קשר של קיימא כשקשרה בפרה ובאבוס ולהכי לא גזר בחבל דגרדי (י) משא"כ כדלי וכ"כ תוס' ד"ה החס ודלא כטור שהסיב לפסוק כר"י מהך מימרא דר' אבא. דלפ"ז ה"ל לציין מימרא זו אדרב יהודה. וכ"פ בש"ע : [ע] ה"ג מביא אדם חבל מתוך ביתו : [פ] ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת. לשון תוספתא פי' י"ג מציעין עשר מטות שאם ירצה מיסב באחת מהן : [צ] ה"ג אבל לא משבת למוצאי שבת. מכאן למדנו שאסור לקפל טליתות של ב"ה לפי שהם לורך מחר. תוס'. פי' דקיפול מפשיט הקמטים ועושה תיקון זה בשבת כדי ללובשו בחול והוי כמכין משבת לחול. ועי' מ"א סימן תרס"ז ס"ק ג'. וראוי להזהיר העולם ע"ז : [ק] ה"ג וחלבי שבת קריבין ביום הכפורים אבל לא של יה"כ בשבת : [ר] ה"ג מותר מילין בשבתא : [ש] ה"ג קאמר בדוחק התירו לשאול שלום : [ת] ה"ג קודם שתעקור : [א] ליקיף קמפיש בהילוכא. והדר פריך לעבור במיא משמע דלהקיף קודם מלעבור במים. וקשה מהא דתני' ביומא דף ע"ז והביא רבינו בסי' ד' ההולך להקביל פני רבו עובר עד צוארו במים ואינו חושש. הלא מוטב שיקיפנה מלעבור במים. וי"ל דבתוס' סוף שמונה שרצים הקשו היאך שרי לעבור במים ניחוש שמא אתי לידי סחיטה. ותי' מצוה שאני. ודבריהם תמוהים דהא במס' י"ט דף י"ח גזרינן שמא יסחוט אפילו בטבילת מצוה. וצ"ל כמ"ש רבינו ביומא סי' ד'. כיון שלא התירו לו אלא דרך מלבוש כדאמר ובלבד שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו מינכרא מילתא ולא אתי' לידי סחיטה. וכדאמרינן נדה טובלת בבגדיה. אך מהאי טעמא לחוד לא שרינן במילי דרשות. לכך תירצו מצוה שאני ובצירוף טעמא אחרינא דמינכרא מלתא לא אתי' לידי סחיטה. ועי' יומא סי' ד'. וכיון דהתירו חכמים בדבר מצוה עדיף טפי לעבור מלהפיש בהילוכא ודלא כמ"ש מ"א סי' תרי"ב ס"ק יו"ד ע"ש : [ב] ה"ג וזימנין דמתווסן מנא מיא : [ג] ה"ג לעולם ירוץ אדם לדבר מצוה : [ד] ה"ג אנא נמי הוה רהיטנא : [ה] ה"ג והני מילי בפנתא אבל בגילדאי לית לן בה ובפנתא נמי לא אמרן אלא בימות החמה אבל בימות הגשמים לית לן : והני מילי בפנתא. ברכות דף מ"ג : [ו] ה"ג רבב על בגדו : [ז] פי' רבד דם יבש. כך פי' הרי"ף כמו ריבדא דכוסילתא וכ"פ הערוך ורש"י פירש שכבת זרע : [ח] ה"ג דבר הלכה בכל מקום : הדרן עלך פרק חמשה עשר

פרק טז [א] ה"ג אף למפולש : [ב] ה"ג היו כתובין תרגום או בכל לשון : [ג] וכן אם היו כתובין בסם ובסיקרא. וקשה דהך מלתא מסיק התלמודא דמצילין אפילו בזמן המשנה. וניחא ע"פ מ"ש תוספות ד"ה מגילה בסוף הדבור דדוקא לענין הצלה מיתני הברייתא אע"ג דלא חזו למקרי בהן מצילין מפני האזכרות שבהן. וא"כ לפי מה דקי"ל כרב הונא דאמר כל היכא דלא ניתנו לקרות בהן אין מצילין. משום הכי כתב רבינו וכן אם כתובין בסם ובסיקרא דלדידן מיהו מצילין דניתנו לקרות בהן האידנא. ומסתימת לשון רבינו משמע אפילו מגילה מצילין דלא כמרדכי : [ד] ה"ג נטל טומוס של ברכות ושקען בספל : [ה] ה"ג אמר לו ר' ישמעאל גדול : [ו] והאידנא דנהיגי לכתוב סדר הברכות ויש בהן הרבה מעניינות של תורה. קאי אברכות של ר"ה ש"ש בהן זכרונות ומלכיות ושופרות כדפיר' רש"י לעיל דף ס"א. וכגון בסידור התפלות שלנו הלל ומזמורי תהלים ושירת הים. וכן הוא לשון תוספות פרק י"ד וגונזין אותן הברכות אע"פ שיש בהן מאותיות השם ומעניינות הרבה : [ז] תרגום שכתבו מקרא. הרי"ף לא הביא הא ברייתא משום דאתי' כהך תנא דאמר אפילו לא ניתנו לקרות בהן מ"מ מצילין. אבל אנן קי"ל כרב הונא דהיכא דלא ניתנו לקרות בהן אין מצילין. א"כ הך ברייתא אתי' דלא כהלכתא. אבל רבינו הנתיקה דלדידן הכל ניתנו לקרות משום עת לעשות לה'. וכיון דניתנו לקרות בהא רב הונא נמי מודה דמצילין : [ח] ה"ג בפני הדליקה חו"ר. והשאר נמחק : [ט] ה"ג ואפילו נחש רץ אחריו להכישו : [י] ה"ג אמר רבי ישמעאל ק"ו ומה לעשות : [כ] ה"ג בעידן בי מדרשא דאמר : [ל] ה"ג פירש"י אגרות השלוחות למצות חפץ. ועיין פ' השואל סימן א' שהאריך רבינו אתסיק כפירוש"י : [מ] ה"ג נציל טפי : [נ] היה אומר ר"ת. דף קט"ז תוספות ד"ה כל כתבי : [ס] ה"ג בהול טפי איכא למגזר : [ע] ה"ג אליהם לא בהילי : [פ] נשברה לו. אבל נסדקה ועושה טיף טיף מותר להביא כלים לקלוט ולצרף דאינו בהול כ"כ להביא כלים כדר הה"ר. ר"ת דף קי"ז ד"ה הא דתני' : [צ] ה"ג ואח"כ יקלוט ואין מערימין דכך משום רבי יוסי בר' יהודה אמרו : [ק] ה"ג פת

תפארת שמואל

(ס) ר"י אומר מקפלין את הכלים ומציעין את המטות כצ"ל: (ו) כמלבושך של חול. בירושלמי אוי לנו כעטיפותינו בחול כך עטיפותינו בשבת ולכך נהגו ללבוש קריינקי"ש בלע"ז לכסות בגדי חול למי שאין לו להחליף : (ז) כדבורך של חול. בתוספתא מביא סירושלמי שאמר בקושי התירו שאילת שלום בשבת משום ודבר דבר ע"ש :

פנים

לאחרים בואו והצילו לכם. וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין אע"ג דרדיית הפת חכמה ואינה מלאכה אפילו הכי כמה דאפשר לשנויי משנינן:

ה אמר רב חסדא לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר והיה ביום הששי והכינו לאחר. אמר ר' אבא חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת שנאמר לקטו לחם משנה. אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקיט תרתי [א]ובצע חדא. רבי זירא [ר] בצע אכוליה שירותא א"ל רבינא לרב אשי והא מיחזי כרעבתנותא א"ל כיון דכל יומא לא עביד הכי והאידנא עביד לא מיחזי כרעבתנותא רבי אמי ורבי אסי כי מיקלע להו ריפתא דעירובא שרו עליה המוציא אמרי הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ניעביד בה מצוה אחריתי: כילד נפלה דליקה וכו'. ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש. ר' חדקא אומר ארבע. א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו וגו' רבי חדקא סבר הנך תלתא דכתיבי לבר מדאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא: [דף קי"ח ע"א] ת"ר מדיחין כלים בשבת לצורך שבת כילד קערות שאכל בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית (א) [ש] [ב]שחרית מדיחן לאכול בהן במנחה מן המנחה ולמעלה לא ידיחם. אבל כוסות וקתוניות וצלוחית מדיח והולך כל היום כולו לפי שאין קבע לשתייה מכאן מוכח דקביעת זמן סעודה שלישית היא משתגיע זמן המנחה ולא קודם. ואותן שמפסיקין סעודת שחרית לשתים קודם זמן המנחה לא יפה הם עושין. °וכן משמע בפ"ק דפסחים (דף יג.) דתניא י"ד שחל בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ומשיירין מזון שתי סעודות וסעודה שלישית א"ל לשייר דחמץ אסור משש שעות ולמעלה אלמא שאין זמנה אלא במנחה [ת] והך ראיה אין נ"ל דאף אם יחלוק סעודה אחת לשתים מזון סעודה אחת היא: א"ר שמעון בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג. מחבלו של משיח כתיב התם לפני בא יום וכתיב הכא יום. ומדינה של גיהנם כתיב הכא יום וכתיב התם יום עברה. וממלחמת גוג ומגוג כתיב הכא יום וכתיב התם ביום בא גוג וגו'. [א] א"ר יוחנן משום ר' יוסי כל המענג [את] השבת נותנין לו נחלה בלא מצרים שנאמר אז תתענג על ה' וגו' והאכלתיך [דף קי"ח ע"ב] נחלת יעקב. לא כאברהם שנאמר בו קום התהלך בארץ וגו' ולא כיצחק שנאמר בו לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא כיעקב שנאמר בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה רב נחמן בר יצחק אמר אף ניצול משעבוד גליות כתיב הכא והרכבתיך על במותי ארץ וכתיב התם ואתה על במותימו תדרוך: אמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך עונג זה איני יודע מהו כשהוא אומר וקראת לשבת עונג הוי אומר זה עונג שבת: במה מענגו אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וראשי שומין. רב חייא בר אשי אמר אפילו דבר מועט ועשאו לכבוד שבת הוי עונג. מאי היא אמר רב פפא כסא דהרסנא: א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתה אפי' עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו שנאמר אשרי אנוש יעשה זאת שומר שבת מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו. אמר רב יהודה אמר רב אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וכתיב בתריה ויבא עמלק. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי אלמלי משמרין ישראל [ב] שתי שבתות מיד נגאלין שנאמר כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה והביאותים אל הר קדשי. א"ר יוסי יהא חלקי מאוכלי שלש סעודות בשבת. ואמר רבי יוסי יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום והאמר מר האומר הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף (ב) כי קאמר רבי יוסי [ג] בפסוקי דזמרא. ואמר רבי יוסי יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא ועם מוציאי שבת בציפורי. [דף קי"ט ע"א] ר' חנינא מעטף וקאי [ג]אפניה דשבתא ואומר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא. ר' ינאי אמר בואי כלה בואי כלה: רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן קריבו ליה תליסר [ד] סאי טחי אמר להן מי הוה ידעיתון דקאתינא דטרחיתון כולי האי אמרו ליה ומי עדיפת לן מינה. ר' אבא הוה זבין בשרא בתליסר איסתרי פשיטי מתליסר טבחי ומשלם להו אצנורא דדשא [ה] ואמר להו אשור האי אשור האי. ר' אבהו הוה יתיב אתכתקא [ו] דשינא ומשיף נורא. רב ענן לביש גונדא דתנא דבי רבי ישמעאל בגדים שבשל בהן קדרה לרבו לא ימזוג בהן כוס לרבו. רב ספרא מחריך רישא. רבא מלח שיבוטא. רב הונא מדליק שרגא. רב פפא גדיל פתילתא. רב חסדא פרים סילקא. רבה ורב יוסף מצלחי ציבי. רבי זירא מצתת צתותי. רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק אמר אלו מיקלען לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתיפנא קמייהו. איכא דאמרי ר' אמי ור' אסי הוו מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי אמרי אילו [ז] מיקלע ר' יוחנן מי לא מכתפינן קמיה. בעי מיניה רבי מר' ישמעאל בר' יוסי עשירים שבארץ ישראל [ח] במה הן זוכין. בשביל שמעשרין דכתיב עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר. עשירים שבבבל במה הן זוכין בזכות שמכבדין את התורה. בשאר ארצות במה הן זוכין בזכות [ט] שמכבדין את השבת: א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא והביאו לפניו שולחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם וששה עשר שלשלאות של כסף קבועות בו וקערות וכוסות וצלוחיות קבועות בו ועליו כל מיני מאכל ומשתה וכשהיו מניחין אותו אומרים לה' הארץ ומלואה וכשהיו מסלקין אותו אומרים השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. אמרתי לו בני במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי וכל בהמה נאה שמצאתי אמרתי זו לכבוד שבת. [י] אמרתי לו אשריך שזכית וברוך המקום שזיכך לכך. גרסי' בפרק י"ט שחל להיות בע"ש (דף טו:) תני [כ] רב תחליפא אחוה דרבנאי חוזאה כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד ראש השנה חוץ מהוצאת שבת ויום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פיחת פוחתין לו ואם מוסיף מוסיפין לו. תניא אמרו עליו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת. מצא בהמה נאה אומר זו לכבוד שבת מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל הראשונה. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו [ל] כל מעשיו היו לשם שמים שנאמר ברוך ה' יום יום: אמר ליה ריש גלותא לרב המנונא מאי דכתיב ולקדוש ה' מכובד אמר ליה זהו יום כפורים שאין בו אכילה ושתיה אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה וכתיב באורים כבדו ה' ומתרגמינן בפנסיא יקרון. על כן נהגו לכבדו בנרות יפים. וכבדתו רב אמר להקדים ושמואל אומר לאחר: (ג) א"ל רב פפא בר אבא לרב ספרא כגון אנן דשכיח לן בשרא וחמרא כל יומא במאי נשנייה. אמר להו אי רגיליתו לאקדומי אחרוה ואי רגיליתו לאחורי אקדימוה. רב ששת בקייטא מותיב להו לרבנן היכא דמטי שמשא. ובסתוא [ד]היכא דמטי טולא. [דף קי"ט ע"ב] ר' זירא הוה מהדר אזוגי דרבנן אמר להו במטותא מינייכו לא תחללוניה. אמר רב ואיתימא ריב"ל אפילו יחיד המתפלל בערב שבת צריך לומר ויכולו. ואמר רב המנונא כל המתפלל ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר ויכולו אל תקרי ויכולו אלא ויכלו כלומר הקב"ה והוא. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו [מ] שני מלאכי השרת מלוין לו ומניחין ידיהם על ראשו [נ] ואומרים וסר עונך וחטאתך תכופר. ותקנו לומר ויכולו בתפלת אתה קדשת. ומה שאומר אותו אחר התפלה משום יו"ט שחל להיות בשבת נהגו כן לפי שלא אמרוהו בתפלה. וראיתי בסדר תפלות הקדמונים שאין אומרים ויכולו באתה קדשת אלא כך סיגנון הברכה וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים ככתוב בתורתך ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו וגו'. ומה שאומר אותו גם על הכוס כדי להוציא את בני הבית. תניא ר' יוסי בר יהודה אומר שני מלאכים מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע. כשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שיהא כן לשבת אחרת ומלאך רע בעל כרחו עונה אמן. ואם לאו מלאך רע אומר יהי רצון שיהא [ס] לשבת הבאה כך ומלאך טוב בעל כרחו עונה אמן. א"ר אלעזר לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית. א"ר חנינא לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת אע"פ שאין צריך אלא לכזית. ר' אבהו הוו עבדין ליה כל אפוקי שבתא עגלא תילתא והוה אכיל מיניה כולייתא [ה]כי גדל אבימי בריה א"ל למה ליה למר לאפסודי כולי האי ליסביק כולייתא ממעלי שבתא. שבקיה. אתא ארי אכליה (לעגלא) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא בבית שמחללין בו את השבת שנאמר ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה. מאי לא תכבה אמר רב נחמן בשעה שאין בני אדם מצוין לכבותה: [דף ק"כ ע"א] מתני' מצילין סל מלא ככרות אע"פ שיש בו מאה סעודות. ועיגול של דבילה וחבית של יין. ואומר לאחרים באו והצילו לכם. ואם היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר שבת. [ע] להיכן מצילין לחצר המעורבת בן בתירא אומר אף לחצר שאינה מעורבת: גמ' מצילין סל מלא ככרות והא תני רישא מצילין מזון שלש סעודות ותו לא. אמר רב הונא לא קשיא כאן בבא להציל כאן בבא לקפל. פירוש להציל הכל בכלי אחד. לקפל בשנים ושלשה כלים בזה אחר זה. ר' אבא בר זבדא אמר רב אידי ואידי בבא לקפל ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת. בעי רב הונא בריה דרב יהושע פירס טליתו וקפל והניח וקפל והניח מאי כבא להציל דמי או כבא לקפל דמי. ת"ש מדאמר רבא אטעייה רב שזבי לרב חסדא ודרש [פ] ובלבד שלא יביא כלי אחד שהוא מחזיק יותר משלש סעודות ש"מ כבא להציל דמי ושפיר דמי. אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא מאי טעותא [צ] אמר ליה (ד) מדקתני ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף כלי אחר הוא דלא אבל בההוא מנא כל מאי דבעי מציל. והלכתא כרב הונא דהך בעיא דרב הונא בריה דרבי יהושע אליביה אתיא: ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכו' חשבון מאי עבידתיה מהפקירא קזכו. אמר רבא בירא שמים עסקינן דלא ניחא ליה דליתהני מאחרים ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח וה"ק אם היו פקחין דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא עושין עמו חשבון לאחר השבת:

ו מתני' ולשם הוא מוציא כל כלי תשמישו ולובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף. ר' יוסי אומר שמנה עשר כלים [ק] [ו]וחוזר ולובש (ה) ומוציא. אתא [א] לת"ק. ואומר לאחרים בואו והצילו (לכם) [נ"ל עמי] והלכתא כת"ק:

ז רבי שמעון בן ננס אומר פורסין עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחז בהן את האור מפני שהוא מחריך. ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה. רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים מפני שאין מקבלין את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה: גמ' [ר] ולית הלכתא כר' יוסי דאמר גרם כיבוי אסור. [ש] [ג] אמר רב יהודה [ז]טלית שאחז בה אור פושטה ומתכסה בה וכן ספר תורה פושטו וקורא בו ואם כבה כבה: [דף ק"כ ע"ב] ח ת"ר נר שעל גבי הטבלא מנער את הטבלא והיא נופלת מאליה פירש"י דאיירי בנר דלוק. °וצריך לומר שאין בו שמן דאי הוה

חדושי מהרש"ל בצע אכוליה שירותא ר"ן בשם רש"י פי' דבצע על כל ככרות קאמר עיין בר"ן: ורבנן סברי בהדי כו' אלפסי והלכה כרבנן: והך ראיה אין נ"ל כו' מ"מ מודה שלא יפה הם עושין ולא קיים ג' סעודות וכן משמע בטור ועיין בתוס' דף קי"ח: לקראת שבת מלכתא. פי' משמע שהיה יוצא לשוק למה לטרות לכבוד שבת. ושמואל אומר לאחר ולא פליגי דמי שדרכו להקדים יאחר ומי שדרכו לאחר יקדים:

הגהות הב"ח א ובצע חדא אמר לקטו לחם משנה כתיב ר"ז בצע אכוליה: ב שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים בצהרים מדיחן לאכול בהן במנחה: ג אפניא דמעלי שבתא וכו' ר' ינאי לביש מאניה ומכסי אמר בואי כלה: ד היכא דמטי טולא כי היכי דליקומו הייא ר' זירא הוה מהדר: ה כי גדל אבימי בריה א"ל: ו וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו לכם אתאן לת"ק והלכתא כת"ק: ז טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה וכן ס"ת:

הגהות הגרי"פ [א] תי"ט הגיה דצ"ל אתאן ככ"ע אבל מהרש"א מקיים גיר' דהכא: [ג] עיין בגמרא וצ"ע ועיין בר"ן:

תפארת שמואל

(א) **שחרית** מדיחן לאכול וכו'. בברייתא איתא שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים וכו' והמחבר השמיטו משום דלא קיימא לן כרבי חדקא שבשלש סעודות לבד ביום דאורייתא ולא היה צריך להשמיט משום דברייתא איירי במי שירצה לאכול בצהרים וכן הביא הרי"ף הברייתא כצורתה: (ב) **כי** קאמר רבי יוסי בפסוקי דזמרה. כתב רש"י פירוש שני מזמורים הללו את ה' מן השמים הללו אל בקדשו אבל ברי"ף מצאתי דהיינו מתהלה לדוד עד כל הנשמה תהלל יה אבל כמדומה שאינו מלשון הרי"ף ובאלפסי של קלף מחוק לא מצאתי והא ראיה שהרא"ש לא הזכירו כאן וכן הר"ן אכן בפרק אין עומדין כתב כך הרי"ף להדיא וכן כתב הרא"ש לשם: (ג) **אמרו** ליה בני רב פפא בר אבא לרב פפא כצ"ל: (ד) **מדקתני** בה ובלבד כצ"ל: (ה) **ומוציא** ואומר לאחרים בואו והצילו עמי והלכתא כת"ק כצ"ל ותיבת אתאן צריך למחוק:

קרבן נתנאל

נקי' אין מציל פת הדראה: [ר] **בצע** אכולי שירותא. עי' פירש"י ואין חיבור למימרא דרב כהנא. ורשב"א פירש שבצע על שתי לחמים ושפתים יוסק. וכן נהג מהרש"ל וכן מנהגי: [ש] **שחרית** מדיחן לאכול בהן במנחה. ובש"ס לפנינו גורס לאכול בהן בצהרים בצהרים מדיחן לאכול בהן במנחה. והך ברייתא אתיא כר' חדקא דלא כהלכתא. ומש"ה השמיט רבינו בבא זו. והרי"ף לא השמיטו. שסובר דהברייתא אתיא נמי כרבנן דאינו חיוב לאכול בצהרים אלא התנא אשמעינן רבותא דמדיחין למי שירצה לאכול בצהרים: [ת] **ה"ג** והך ראיה אין נראה לר"י. עיין תוספות ד"ה במנחה: [א] **ה"ג** אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת: [ב] **ה"ג** שתי שבתות כהלכתן: [ג] **בפסוקי** דזימרא. ובפ' אין עומדין סימן ה' פי' הרי"ף ורבינו מתהלה לדוד עד כל הנשמה תהלל יה: [ד] **ה"ג** סאוי טחיי: [ה] **ה"ג** ואמר להו אשור הייא אשור הייא: [ו] **דשנגא** גירסת רבינו לוי. והוא תדהר בקרא: [ז] **ה"ג** איקלע לן ר' יוחנן: [ח] **במה הן זוכין**. פירש"י לעושר גדול כזה כשמר. שיש להקשות מה קאמר עשירים שבבבל במה הן זוכין. אמאי לא אמר נמי בשביל שמעשרין. דקאי עשר תעשר אפילו אמעשר כספים כמ"ש תוספות בתענית דף ט' בשם ספרי וכן בלשון הטור י"ד סימן רמ"ז. לכך פי' שמבעי' ליה לעושר גדול במה הן זוכין. והנה בא"י אם מעשרין כתיב גבי' והריקותי לכם ברכה עד בלי די שיזכו לעושר גדול עד שיבלו שפתותיהם מלומר די. משא"כ במעשר כספים ודאי זוכה על ידו לעושר. אבל לעושר גדול אינו זוכה. כי אם בלתי לירוף אחד משתים כיבוד לומדי תורה. או שבת כדמייתי הרי"ף מאמר רב תחליפא הוצאות ת"ת ושבתות אם מוסיף מוסיפין לו. וע"י מעשר ואח"כ מהנה זוכה לעושר גדול. וכון: [ט] **ה"ג** שמכבדין את השבת דאמר רב חייא: [י] **נ"ל** דה"ג אמרתי לו ברוך המקום שזיכך לכך. וכן הגירסא בש"ס שלפנינו וראיה לדבר שם בן נח. נדרים ל"ב: [כ] **ה"ג** רב תחליפא אחוה דר' בנאי חוזאה: [ל] **ה"ג** שכל מעשיו היו לש"ש: [מ] **ה"ג** שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין: [נ] **ה"ג** ואומרים לו וסר: [ס] **ה"ג** לשבת אחרת כך ומלאך טוב: [ע] **ה"ג** להיכן מצילין אותן לחצר המעורבת בן בתירא אומר אף לשאינה מעורבת: [פ] **ה"ג** ובלבד שלא יביא כלי שהוא מחזיק: [צ] **ה"ג** א"ל דקתני ובלבד: [ק] **וחוזר** ולובש ומוציא אתאן לת"ק. דלר' יוסי י"ח כלים ואינו פושטן לחזור וללבוש ולהציל אחרים: [ר] **ולית** הלכתא כר' יוסי דאמר גרם כיבוי אסור. ובמרדכי בשם ר' יואל אינו מתיר גרם כיבוי אפילו בי"ט אלא במקום פסידא וכ"פ בש"ע סימן של"ד. וקשה מהא דשלהי כירה דרולה לאוקמא מתני' כר"י הא לדידיה כרבנן נמי אתיא דהא התם ליכא פסידא ותרלתי דאיכא למימר דהא דאוסר רבי יואל בדליכא פסידא מטעם דאפשר היכא דמקרב כיבוי גרם כיבוי אסור. לפי' ר"ת גזרינן הא אטו הא. אבל המקשן דלכתי לא ס"ל הך סברא דאפילו בלא פסידא ס"ל דלרבנן שרי גרם כיבוי ודו"ק: [ש] **אמר** רב יהודה טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה. לכאורה שהרי"ף ורבינו היה להם גירסא אחרת בדרב יהודה. אכן ראיתי שהראב"ד והרמב"ן תירצו שסובר הרי"ף דהא דרב יהודה אינו הלכה לפי שהוא מדמה מחיצות מים ממש למחיצות כלים הד"ס מלאים מים ואינו כן אלא אפילו ר"ש בן ננס אוסר מחיצות מים ממש כדאסיק רב אשי בפ' כירה דהא דתנן נותנין כלי תחת הנר לקבל בו ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה אפילו

ביה שמן הרי הוא שופך ממנו והוי כמסתפק מן הנר בשעה שהוא דולק [ת] וחייב משום מכבה. ולפירוש הערוך דרבי שמעון לא מחייב בפסיק רישיה אלא היכא דניחא ליה בהותה מלאכה דאיכא למימר אנן סהדי דקמכוין איכא לאוקמא אפי' בנר שיש בו שמן כיון דלא מהני ליה מידי בההוא כבוי. ובירושלמי מוקי לה בנר שכבה ולא קתני ואם כבתה כבתה והכי תניא התם* נר שהיה מונח על הטבלא מסלק את הטבלא והוא נופל אמר ר' יוחנן קרוב הוא לבא לידי חיוב חטאת. לפניו משום מבעיר. לאחוריו משום מכבה. תני ר' שמואל בר אבא קמיה דרבי יוחנן בכבה. אמר ליה תנוח דעתך שהנחת דעתי. ואתי לאשמועינן היתר טלטול *ע"י ידי כהוד ואתי כרבי יהודה דאסר טלטול גמור בנר שכבה. אי נמי אפילו כר' שמעון ובנר גדול כגון כוס קערה ועששית דאמר[א] בבמה מדליקין דמודה בהו רבי שמעון. [ב] אי נמי כגון שעדיין ביש בו גחלת שהשלהבת כבתה ואשמועינן שמותר לנער: ואם כבתה כבתה אמרי דבי רבי ינאי לא שנו אלא בטוכה אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור לו: ט נר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולנעול כדרכו דאביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות. רש"י פירש שהנר מונח אחורי הדלת [ג] וחיישינן גשמא יכבנו הרוח. ור"ח ז"ל פי' שהנר קבוע בכותל שאחורי הדלת [ד] וכשפותח הדלת נוקש בכותל ואיכא למיחש שמא יכבה הנר. [ה] °ור"י פירש שהנר תקוע באחורי הדלת ובפתיחת הדלת ובנעילתו מרחק את השמן מן הפתילה או מקרבו אל הפתילה ואסור לפתוח הדלת כנגד המדורה אפי' ברוח מצויה:

י [דף קכא ע"א] מתני' נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה [ו] שאין שביתתו עליך. אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו [ז] שכן שביתתו עליך: גמ' אמר רבי אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אין מפסיד. כתב בעל ה"ג דהוא הדין נמי לבידקא דמיא וכן נראה דכל כיוצא בזה היזק הבא לאדם פתאום כגון אם נתרועעה חבית של יין והולך לאיבוד. ויראה שיכול לקרות הנכרי וכשיבא הנכרי ממילא יכבה דהשתא שרי למימר ליה כל המכבה אינו מפסיד קריאתו מיבעיא. ת"ר מעשה שנפלה דליקה בחצירו של רבי יוסי בן סימאי ובאו אנשי גיסטרא של ציפורי לכבותה מפני שאפוטרופוס של מלך היה ולא הניחן מפני כבוד שבת ונעשה לו נס וירדו גשמים וכבוה ולערב שיגר לכל אחד מהן שני סלעים ולאפרכוס שלהן חמשים וכששמעו חכמים בדבר אמרו לא היה צריך שכך שנינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה:

יא מתני' כופין קערה על הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב בשביל שלא תשוך: גמ' ועל צואה של קטן [דף קכא ע"ב] דאוקימנא של תרנגולין מפני הקטן שלא יוזק בה ובחצר אחרת (ו) אבל צואה של תרנגולין [ח] ושל בני אדם בחצר מותר לגבבה ולהוליכה לבית הכסא כגרף של ריעי הדקי"ל דגרף מותר לטלטלו ומפקינן ליה. [ט] חמשה נהרגים בשבת ואלו הן זבוב שבמצרים וצרעה שבנינוה ועקרב שבחדייב ונחש שבארץ ישראל וכלב שוטה שבכל מקום. [י] ושאר כל המזיקים אם היו רצין אחריו מותר להורגן לדברי הכל. תנו רבנן נזדמנו לו נחשים ועקרבים בשבת והרגן בידוע שנזדמנו לו להורגן לא הרגן בידוע שלהרגו באו ונעשה לו נס מן השמים וחסו עליו. אמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן והוא שמנשפין בו. אמר רב יהודה רוק דורסו לפי תומו. אמר רב ששת נחש דורסו לפי תומו *רב קטינא אמר עקרב דורסו לפי תומו: יב אמר רבי אבא בר כהנא פמוטות של בית רבי מותרין לטלטלן בשבת א"ל רבי זירא בניטלין בידו אחת או בניטלין בשתי ידיו [דף קכב ע"א] א"ל כאותן של בית אביך פירש רש"י קטנים [כ] ולעיל פרשתי פרק במה מדליקין (סימן כד) בגדולים וכן נראה מדקאמר של בית רבי משמע שהיו גדולים. א"ר אבא בר כהנא א"ר חנינא קרונות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל רבי זירא בניטלין באדם אחד או בניטלין בשני בני אדם א"ל כאותן של בית אביך: מתני' נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. °מדקאמר אסור בסתם משמע דאסור לכל ישראל אפי' לישראל אחר והא דאמר בפרק בכל מערבין (דף מ.) הסוא ליפתא דאתאי למחוזא [ל] חזייה רבה דמיכמשא טרא למיזבן מיניה אמר האי ודאי מאתמול עקרוה מאי אמרת מחוץ לתחום אתא הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ואמרי' נמי במסכת יום טוב פ' אין צדין (דף כה.) הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר היינו דוקא באיסור חוץ לתחום דרבנן [מ] אבל באיסור דאורייתא כי הכא לא. מילא מים להשקות לבהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. °רבינו תם ז"ל היה לומר מדנקט בהמתו דוקא בהמה הוא דאם מילא בשביל בהמת ישראל הוא דאסור להשקותה משום [נ] דלא היה יכול להשקותה בבור. אבל מילא בשביל שישתה ישראל שרי אפילו לאותו ישראל שמילא בשבילו משום שיכול לירד לבור ולשתות כדאמרינן בפ"ב דעירובין (דף כ:) דלא התירו פסין אלא לבהמה בלבד אבל אדם מטפס ועולה מטפס ויורד. וקשה מהא דתניא בגמרא ינכרי שליקט מאכל לבהמתו מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור אע"ג שהיה ישראל יכול להעמיד בהמתו על גבי עשבים כדאמרינן בגמרא מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים. ותירץ ר"ת ז"ל [ס] דאיירי בעיברא דנהרא שאין הבהמה יכולה לילך שם דומיא דסיפא מילא מים להשקותה שאינה יכולה לירד לבור ולשתות. מיהו קשה מנר הדלוק במסיבה דאסרינן ברוב ישראל אטו אם היה נר דלוק במקום אחר בבית כיון דישראל היה יכול לילך ולהשתמש לאור אותו הנר [ע] שמותר להשתמש לאור נר זה והא לא מסתבר כלל. ונראה דבהמתו נקט לרבותא דגבי שתיית ישראל גופא פשיטא דאם מילא מים לשתות דשותה אחריו ישראל דליכא למיחש כולי האי דלמא אתי לדלות דבפעם אחת דולה לצורכו ולצורך ישראל אבל בבהמה נגזור דלמא אתי לאפושי קמ"ל. והר"ר אליהו ז"ל היה מביא ראיה להתיר מההיא דפרק מי שהוציאוהו (דף מה:) דקאמר דפירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו שלא הפסידו היתירן הראשון והוא הדין המים שמתחלה היה מותר לילך ולשתות [פ] וכשהביאם הנכרי דרך רשות הרבים לא הפסידו היתירן בכך. ולא דמי דהתם לא איתעביד איסורא דאורייתא. ועוד לאותו ישראל שנעשה האיסור בשבילו למה לא יאסרו לו המים כמו מרחץ שהוחם בשבת שאסור למוצאי שבת בכדי שיעשו הכא נמי הוה נהנה ממעשה שבת שטורח גדול היה לו לילך לבור ולשתות. הלכך נראה שאם מילא בשביל ישראל שאסור לשתות. ויש שהיו רוצים לומר דדוקא בשתיה אסור אבל יכול ליטול ידיו ויכול לעשות שאר תשמישין. ומביאין ראיה מההיא דיבמות פרק חרש (דף קיג:) מההוא עובדא דאירכסו מפתחות דבי מדרשא וקאמר דלידבר טלייא וטלייתא וליטיילו התם דאי משכחו להו מייתי ליה אלמא יכולין ליהנות מאותן מפתחות בשבת. ולאו מילתא היא דהתם לא נעשה האיסור בשביל ישראל. ועוד נ"ל דעיקר דבריהם טעות דמה לי שתיית בהמה מה לי שאר תשמישין. ועוד הרי כבש ונר דאסור להשתמש בהן [צ] כשנעשה לצורך ישראל [וכדתנן] עשה כבש לירד בו ירד אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור ומעשה בר"ג וזקנים שעשה נכרי בספינה כבש לירד בו וירדו בו ר"ג וזקנים אלמא אין חילוק בין שתיה לשאר תשמישין: גמ' ת"ר נכרי שליקט עשבים בשבת מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור אבל אם הנכרי מלקט ומאכיל בהמת ישראל אין ישראל זקוק לומר אל תלקט [ק] דנכרי אדעתא דנפשיה קעביד כדאמרינן גבי נכרי שבא לכבות ולפי שעה הוא דשרי אבל אם מערים ישראל בכך ורגיל לעשות דבריו בהערמה ע"י נכרי אסור כדאמרינן פרק השוכר את הפועלים (דף ל:) בהנהו הורי דגנבין ארמאי ומגנחין יתהון הערמה איתעביד בהון ליזדבנו לנכרים. מילא מים להשקות לבהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור במה דברים אמורים כשאינו מכירו אבל מכירו אסור שמא ירבה בשבילו ודוקא מים ועשבים הוא דחיישינן להכי אבל הדלקת נר ועשיית כבש וכיוצא בהן דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו [ר] כדאמרינן נר לאחד נר למאה אע"פ שהוא מכירו אם עשה בשביל עצמו מותר: יג אמר רב הונא א"ר חנינא מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת אבל לא ע"ג מוקצה אבל אי קאי באפה ואזלא היא מאליה ואכלה שפיר דמי והאי דקתני נכרי שליקט עשבים מאכיל אחריו ישראל אוקימנא בדקאי באפה ואזלא איהי ואכלה דהא מוקצין נינהו: יד ת ר עיר שישראל ונכרים דרים בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד ואם רוב ישראל ימתין בכדי שיעשו חמין. וכן מחצה על מחצה כרוב אדעתא דרוב קמחממי. ונר הדלוק במסבה אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורו אם רוב ישראל אסור מחצה על מחצה אסור [דף קכב ע"ב] דאדעתא דרובא קמדלקו. שמואל איקלע לבי אבין תורין אייתי נכרי שרגא אהדרינהו שמואל לאפיה כיון דחזא דאייתי נכרי שטרא וקא קרי ביה אמר אדעתא דנפשיה קעביד אהדרינהו אפיה לגבי שרגא. וצריך לומר דהך עובדא הוה ברוב ישראל או לכל הפחות מחצה על מחצה דאי ברוב נכרים [ש] אפילו לא מייתי שטרא וקרי שרי דמסתמא אדעתא דרובא קמדליק ואפילו היכא דהוי רוב ישראל כיון דמוכח דבשביל נכרי הדליקו שרי דנר לאחד נר למאה דדוקא בסתמא אמרינן אדעתא דרובא קמדליק: הדרן עלך כל כתבי

חדושי מהרש"ל ובחצר אחרת הוא ג"י רי"ף אבל גירסת ספרים שלנו וגי' רש"י בתוספה שבתאר: אבל באיסור דאורייתא כי הכא לא והר"ן כתב שיש מחלקין ואומרים דוקא באיסור שאינו שוה בכל דלאחד הוא חוץ לתחום ולשני הוא בתחומו אבל בשאר איסורי דרבנן אסור לכל: אם עשה בשביל עצמו מותר. והר"ן כתב אם אינו מכירו אפילו בפניו או מכירו ושלא בפניו מותר: לבי אבין תורין שם מקום הוא:

הגהות הב"ח א על ידי ניעור ואחר כך"י: ב יש בו גחלת אלא שהשלהבת: ג שמא יכבנו הרוח בפתיחתו ור"ח ז"ל פירש: ד אוקימנא בצואה של תרנגולים: ה דקי"ל גרף של ריעי מותר: ו נכרי שליקט עשבים בשבת לבהמתו:

קרבן נתנאל

אפילו לרבנן דפליגי אר' יוסי וסברי דגרם כיבוי מותר. דשאני הכא שהוא מקרב כיבוי כלומר לפי שנותן מים להדיא ונמצא רב יהודה ורב אשי חולקין וקי"ל כרב אשי שהוא בתרא ע"כ. ולפי דבריהם הא דאיתא אמר ר' יהודה בהרי"ף ורבינו טעות סופר הוא. אלא שצריך עיון דהא רבינו מסיק לעיל סוף פ' כירה סימן כ"ד כפי' ר' פורת דגזרינן שמא יתן מים בכלי שתחת הנר בשעת נפילת הניצוצות ולפ"ז רב אשי ורב יהודה לא פליגי וצ"ע: [ת] וחייב משום מכבה. אע"ג דהוה מלאכה שא"צ לגופה. ורבינו לקמן סימן י"א פסק כר"ש במלאכה שא"צ לגופה וצ"ל דחייב משום מכבה היינו מכות מרדות א"נ כמ"ש תוספות שלהי כירה ד"ה מפני כו' וי"ל אע"ג דבאותו כיבוי אין בו חיוב חטאת לר"ש דמלאכה שא"צ לגופה היא החמירו אטו כיבוי דחיוב חטאת. אע"ג דהוי גזירה לגזירה קים להו לרבנן דבהכי שייך טפי למגזר ע"כ. וצ"ל דהא דקתני חייב משום מכבה. ר"ל דבאיסור כיבוי יש חיוב חטאת אם מכבה לצורך גופה ועיין ברמזים בפ' כירה סימן י"ד בגחלת של עץ וע"ש מה שכתוב שם בחידושינו: [א] בבמה מדליקין. צ"ל בפ' כירה והוא בדף מ"ד: [ב] אי נמי שעדיין יש בו גחלת כו' ואשמועינן שמותר לנער ואם כבתה כבתה. נראה כוונת תוספות ורבינו להשוות בבלי וירושלמי. דאיירי בנר שהשלהבת כבתה וא"כ איכא למימר שיש בו שמן ומ"מ אין שייך בו הטיה לפניו משום מבעיר. וזה דתני ר' שמואל מכבה. היינו שלהבת. והא דתני ואם כבתה בשמעתין היינו הגחלת. ודו"ק: [ג] וחיישינן שמא יכבה הרוח. וקשה א"כ אמאי נקיט כדרכו אעפ"י שפותח בנחת מ"מ הרוח מנשב. ע"כ לבי אומר לי שרבינו סובר דהא דפירש"י שמא יכבה הרוח. היינו באותו רוח שנעשה ע"י פתיחת ונעילת הדלת. ובזה נסתלקו כל הג' קושיות תוספות בד"ה פותח ע"ש ועי' בפי' רע"ז ס"ק א' בת"א: [ד] וכשפותח הדלת נוקש בכותל. והא דלייט רב ס"ל לר' חנינא אינו כ"א על הפתיחה. והא דקתני בברייתא פותח ונועל בו רלונו כשם שנועל כך פותח והגב פותח תני נועל וכ"כ הב"ח. וכ"ה בחידושי רשב"א וט"ז בסימן רע"ז ס"ק א' פי' בע"א: [ה] ור"י פי' שהנר תקוע באחורי דלת כו' מרחק את השמן מן הפתילה או מקרבהו. ומתחילת העניין קאי ואפילו להך פי' דוקא כדרכו אבל בנחת לאו פסיק רישא הוא וכ"כ מ"א בשם סמ"ג להדיא. אלא מה שרוצה להוכיח דין זה מפ' כירה דף מ"ז דאסור לטלטל הנר מטעם בסיס בעודו דולק ולא אסור מטעם שמרחק או מקרב השמן אלא ש"מ דבנחת לאו פסיק רישא הוא ע"ש איני רואה בכאן שום ראיה דדייק התלמודא שם מדתני ר"ש כבתה מותר לטלטלה. משמע כל שלא כבתה כגון נר שכבה והולך פליג אר"א בר"ש אע"ג דאין בו שמן וכן הוא להדיא בש"ס שם דף מ"ד: [ו] ה"ג שאין שביתתו עליהן: [ז] ה"ג מפני ששביתתו עליהן: מפני ששביתתו עליהן. אפילו למה דקי"ל קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו. שאני הכא דקטן עושה לדעת אביו. ועיין ב"י א"ח סי' שמ"ג וביש"ש פ' חרש סימן ז': [ח] ושל בני אדם בצואה חצר. ותימה הא צואה של אדם חזי לכלבים א"כ אפילו בחצר אחרת מותר לטלטלו כדאמרינן בשמעתין. וראיתי בחידושי רשב"א שלא היה לרי"ף הגירסא שלנו אלא ה"ג א"ל אבין שטייא מחני שטותא לבני ותיפוק ליה דהוי גרף של רעי ומאי קתני במתני' מפני קטן וכ"ת גרף וכו'. ולואה של אדם ותרנגולים שוין דוקא באותו חצר מותר לטלטלו דהוי גרף של רעי. אבל בחצר אחרת אינו מותר אלא לכפות כלי עלי' מפני קטן שבא לפעמים לשם. ולפי גירסא זו צ"ל דלא חזי לכלבים אלא אם הוא רעב כדאמרינן מחלא כלבא בכפנא גללי בלע. ויש מגיהים שכ"ל אבל צואה של ב"א מותר לטלטל משום שחזי לכלבים אפילו בחצר אחרת. אבל של תרנגולים באותו חצר מותר לטלטל משום דהוי כגרף של רעי אבל לא בחצר אחרת: [ט] חמשה נהרגין. אפילו אין רצין אחריו. כר"ש דאמר מלאכה שאין צריכין לגופה אינו חייב מדאורייתא ועיין פ' כירה סימן י"ד: [י] ושאר כל המזיקין אם היו רצין אחריו. ואפילו כשאין רצין אחריו מותר להורגן דקיי"ל כר"ש אלא שצריך לשנות בהריגתן. ואם אפשר לצודן צודן כדתנן כופין קערה על עקרב. ואם אי אפשר לצודן הורגן לפי תומו כדמפרש ואזיל וכן הוא בחידושי רשב"א. ודברי רי"ף ורבינו כפירש"י ועיין בחידושי רשב"א ובס' מגיני שלמה מה שהכריחו לפ' כפירש"י: [כ] לעיל פירשתי פ' במה מדליקין סימן כ"ד ועיין מ"ש שם: [ל] ה"ג חזיי' רבא דכמישא: [מ] אבל באיסור דאורייתא כי הכא לא. ובתוספות הקשו על זה מהמבשל בשבת בשוגג יאכל. שהוא איסור דאורייתא. ורבינו לא הזכיר מקושיא זו שאול לשיטתו שפסק כר' יהודה בפ"ק דחולין סימן י"ח דסבר שאסור באכילה בשבת בין לדידיה בין לאחרים. והתוס' אולי לשיטתם שפסקו כר"מ שם דף ט"ו ד"ה מורי ע"ש אי נמי היינו מטעם שמא יאמר לנכרי להדליק כדי שיהנה ישראל אחר. עיין מ"ש בזה בפ' אין צדין סימן ב' ולפ"ז לק"מ מהמבשל: [נ] דלא היה יכול להשקותה בבור. משמע הא מנהר יכול להשקות לבהמתו דהא יכול להשקותה מנהר: [ס] ה"ג דאיירי בתרי עברי דנהרא: [ע] שמותר להשתמש לאור נר זה ור"ת סובר שאין הנידון דומה לראיה דהכא כיון דמטפס ויורד יכול לשתות מים מאותו בור ששאב הנכרי בשבילו. משא"כ שנאמר כיון דיכול לראות באותו נר אחר מותר להשתמש לאור נר זה דבכה"ג ר"ת נמי מודה שאסור. ודלא כע"ש הובא במ"א סימן שכ"ה ס"ק כ"ד: [פ] וכשהביאם דרך רה"ר ועכשיו המים ברשות היחיד לא הפסידו היתירן בכך כיון שמתחלה היו המים ברשות היחיד ועתה המה ברשות היחיד. אבל כשדולה מבור רה"י לרה"א איכא למימר שהפסידו היתירן הראשון מאחר שאינו מקומם. אבל בש"ע ובטור משמע אפילו כשדולה מרה"י לר"ה ג"כ לא הפסידו היתרן הראשון. [צ] ה"ג כשנעשה לצורך ישראל אלמא אין חילוק בין שתיה לשאר תשמישין עשה נכרי כבש לירד בו כו' עד וירדו בו ר"ג וזקנים: [ק] דנכרי אדעתיה דנפשיה קעביד. דהנכרי להנאת עצמו מתכוין שיודע שלא יפסיד כפירש"י לעיל דף קכ"א ד"ה נכרי. משא"כ בנר או ששאב מים בשביל ישראל. אינו מגיע לו לנכרי הנאה מזה כמו בעשבים או בכיבוי הדליקה ולפ"ז יש קלא היתר להמון שמשלמים לנכרים שכר שימוש בשבת. א"כ להנאת עצמו הוא עושה ומותר לישראל ליהנות ממנו. ודברי המרדכי תמוהין שכתב זה לשונו אם ליקט נכרי והאכיל לבהמת ישראל אין צריך למחות. והע"ג דנר הדלוק אם רוב ישראל אסור. אע"פ שלא אמר שעשה בשביל ישראל התם שאני לפי שהגוף נהנה מן האיסור אבל בהמתו שרי ע"כ. וכ"כ מ"א סימן שכ"ד ס"ק כ"ז ודבריהם תמוהים. דא"כ הקושיא במקומה עומדת מהך דרבא ישראל אסור. וכ"כ מילא מים להשקות בהמתו וכו' אם בשביל ישראל אסור הא אין הגוף נהנה ממנו אלא ודאי כדפירשתי: [ר] כדאמרינן נר לאחד נר למאה. כרבא. ומדלא הזכיר שריותא שלא בפניו ש"מ דס"ל דרבא פליג אדאביי ואביי ורבא הלכה כרבא: [ש] אפילו לא מייתי שטרי וקא קרי שרי. אפילו במכירו לישראל וכן משמע מתוספות ד"ה אהדרינהו:

תפארת שמואל

(ו) אבל צואה של תרנגולין באותה חצר ושל בנ"א מותר לגבבה וכו' כצ"ל. וכן הוא בקיצור פסקי הרא"ש לקטן וכן משמע בכ"מ ומיהו בגמרא קאמר בהספה שבחצר אחרת שהזכיר הרא"ש כאן ע"כ:

סליק פרק ששה עשר

פרק שבעה עשר

א [א] כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן (א) אע"פ שנתפרקו בשבת ואין דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן: גמ' אע"פ שנתפרקו בשבת [ב] ולא מיבעיא בחול אדרבה נתפרקו בשבת מוכנין הן ע"ג אומן ונתפרקו בחול אין מוכנין. אמר אביי ה"ק כל הכלים הניטלין בשבת דלתותיהן ניטלין עמהם ואע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת ואינן דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן שדלתות הבית קבועין הן ולא הוכנו לטלטול. ת"ר דלת של שידה תיבה ומגדל נוטלין אבל לא מחזירין. ושל לול של תרנגולין לא נוטלין ולא מחזירין שהוא קבוע בקרקע ויש בנין וסתירה בקרקע. אבל של שידה תיבה ומגדל נוטלין דאין בנין וסתירה בכלים. והא דאין מחזירין גזירה שמא יתקע ומיחייב משום מכה בפטיש: מתני' נוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים. קורדום לחתוך בו את הדבילה. מגירה לגור בה את הגבינה. מגריפה לגרוף בה את הגרוגרות. את הרחת ואת המלגז לתת עליו לקטן. את הכוש ואת הכרכר לתחוב בו. מחט של יד ליטול [בו] את הקוץ. ושל סקאין לפתוח בו את הדלת: גמ' האי קורנס בין קורנס של אגוזים בין קורנס של [דף קכג ע"א] נפחים בין קורנס של זהבין אבל קורנס של בשמים אסור כדר' חייא בר אבא א"ר יוחנן דכיון דקפיד עליה מייחד ליה מקום כסיפי זיירי ומזורי דאמר רב חגיה בר שלמיה משמיה דרב הכל מודים בסיכי זיירי ומזורי כיון דקפיד עלייהו [ג] מייחד להו מקום. ירושלמי° [ד] זיירי דעצר בהו. [ה] מזורי דחביט בהו. [ו] וסיכי הן יתידות:

ב ת"ר פגה שהטמינה בתבן וחררה שהטמינה בגחלים אם מגולה מקצתה מבעוד יום מותר לטלטלה ואם לאו אסור לטלטלה רבי אליעזר בן תדאי אומר אתוחב בכוש או בכרכר והן נגערות מאיליהן. אמר רב נחמן הלכה כר' אליעזר בן תדאי: מחט של יד ליטול בה את הקוץ האי מחט מיירי בשלימה אבל מחט שניטל עוקצה או חורה אסור [ז] כדרבא. אבל מחט חדשה שלא ניקבה עדיין שרי: ג [א] אסובי ינוקא רב נחמן אסר ורב ששת שרי וקי"ל כרב נחמן בדיני וכרב ששת באיסורי ואסובי ינוקא פירש"י שמחליקין לקטן סדר אבריו [ח] שמלפפין אותו וקושרין אותו בבגדים לייסר אבריו. וצ"ל דמיירי ביום שני דאילו ביום הלידה רב נחמן גופיה שרי ליה לקמן [בסוף] פ' מפנין (קכט). [ט] ור"ח ז"ל פי' (הסיכי) [אסובי] ינוקא כשנופלת ערלת הגרון של התינוק החיה משימה את אצבעה בפיו ומסלקת את הערלה למקומה ופעמים שמקיא התינוק (ופריך) [וא"ש הא דפריך] עלה והא אין עושין אפיקטויזין:

ד [דף קכג ע"ב] מתני' קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה ואם לאו אינו מקבל טומאה בין כך ובין כך ניטל בשבת. ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול [י] ויתד של מחרישה: גמ' אמר אביי חרבא דאושכפי וסכינא דאשכבתא והיינא דנגרי כיתד של מחרישה דמי. טעמא דהני משום דקפדי עלייהו שלא יפגמו [כ] וכן נמי סכין של מילה ואיזמל של ספרין וסכין של סופרים שמתקנין בהן קולמוסין כיון שמקפידין מלעשות בהן תשמיש אחר אסור לטלטלן בשבת: [דף קכד ע"א] מתני' כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך. רבי נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך: גמ' מאי לצורך ומאי שלא לצורך. אמר רבא דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו ואפילו מחמה לצל. דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא. [דף קכד ע"ב] ואף רב סבר כוותיה דרבא דאמר רב מר שלא יגנב זהו שלא לצורך ואסור טעמא דשלא יגנב הא לצורך גופו ולצורך מקומו מותר. רב מרי בר רחל [ל] הוו ליה הנהו סדיותא בשמשא אתא לקמיה דרבא א"ל מהו לטלטלינהו אמר ליה שרו דהא חזו לך. א"ל אית לי אחריני חזו לאורחים אית לי נמי לאורחים אמר ליה גלית אדעתך דכאביי סבירא לך לכ"ע שרי לדידך אסור. א"ר אבא א"ר חייא בר אשי אמר רב מכבדות של מילת מותר לטלטלן בשבת אבל של תמרה לא וכן א"ר אלעזר. והני מילי מחמה לצל אבל לצורך גופו או לצורך מקומו אף של תמרה מותר לטלטלן דקי"ל דבר שמלאכתו לאיסור בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר אבל מחמה לצל לא. פירוש מכבדות של מילת כמו זנב שועל וכיוצא בו שמכבדין בו את המילת. והאידנא דקי"ל כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר הוי מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו להיתר ואפי' מחמה לצל שרי. ואין לסמוך על זה אלא כאשר כתבתי לעיל (פ' המצניע סי' ג) דאף ר' שמעון מודה דאסור לכבד הבית במכבדות לפי שמזיז עפר ועצמות ואבנים ממקומן:

ה מתני' כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן *ניטלין ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה שברי עריבה לכסות בהן פי החבית ושל זכוכית לכסות בהן פי הפך. ר' יהודה אומר ובלבד שיהו עושין מעין מלאכתן שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה ושל זכוכית לצוק לתוכן שמן: גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת שנשברו בשבת דמר סבר מוכן הוא ומותר ומר סבר נולד הוא ואסור אבל נשתברו מע"ש ד"ה מותרין הואיל והוכנו למלאכה אחרת מבעוד יום והלכתא כרבנן. ואומר בעל הלכות משמיה דרב צמח גאון דהלכתא כר' יהודה דקי"ל ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה. [מ] והאי טעמא לאו דווקא דכי אמרינן ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה ה"מ היכא דפליג' בהדיא אבל היכא דדברי ר' מאיר סתם ור' יהודה הוא דפליג בהדיא לא אמרינן ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה אלא הלכה כסתם דאע"ג דפליגי בהדיא בברייתא כיון דסתם לן תנא כר' מאיר הלכתא כוותיה ולא חיישינן למחלוקת דברייתא. אמר רב נחמן הני לבני דאשתייר מבניינא שרי לטלטלינהו בשבת הואיל וחזו למיזגא עלייהו. שרגינהו ודאי אקצינהו. אמר רבא חרס קטנה מותר לטלטלה אפילו ברשות הרבים. ואזדא רבא לטעמיה דרבא הוה אזיל בריסתקא דמחוזא באיתווסן מאני טינא אתא שמעי שקל חספא וקכפר ליה רמו ביה רבנן קלא אמר לא מיסתיא דלא גמירי מיגמר נמי מיגמרו אילו הוה בחצר מי לא הוו מכסי ביה מאני השתא נמי חזי לדידי: אמר רב יהודה אמר שמואל מגופת חבית (ב) שנפחתה מותר לטלטלה בשבת. תניא נמי הכי מגופת חבית (ב) שנפחתה היא ושבריה מותרין לטלטל בשבת. [נ] ולא יספות ממנה שבר לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה. ואם זרקה לאשפה מבעוד יום אסורה:

ו [דף קכה ע"א] אמר בר המדורי אמר שמואל קרמא של מחללת מותר לטלטלו בשבת. מ"ט אמר רבא בר המדורי אסברא לי מחללת גופו למאי חזיא לכסויי ביה עפרא האי נמי חזי לכסויי ביה טנופא. פי' קרומיות של מחללת שיורי מחללת שבלתה: א"ר זירא אמר רב שיורי פרוזמיות אסור לטלטלן בשבת אמר אביי במטלניות שאין בהן ג' על ג' דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים. פירוש [ס] פרוזמיות בלאות של טליתות כדאמר בפרק קמא דסוכה (דף יח.) רב עמרם חסידא רמא תכלתא לפרוזמא דאינשי ביתיה: ז ת"ר שברי תנור ישן הרי הן ככל הכלים [ע] ומותר לטלטלן בחצר דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר אסור לטלטלן בשבת. העיד ר' יוסי משום ר' אליעזר ב"י על שיורי תנור ישן שמטלטלין אותן ועל כיסוי שלו שאינו צריך בית יד. והלכה כר' מאיר כדכתיבנא לעיל (סימן ה') [פ] וכר' אליעזר בן יעקב דאמר רבינא כמאן מטלטלינן האידנא כסוי הכלים דמתא מחסיא דלית להו בית אחיזה כמאן כר' אליעזר בן יעקב: מתני' האבן שבקרויה אם ממלאים בה ואינה נופלת גממלאין בה. ואם לאו אין ממלאין בה. [דף קכה ע"ב] זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת. קשורה אין שאינה קשורה לא גזירה שמא יקטום:

ח ר"א אומר פקק החלון בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו: גמ' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ט ואין צריך לומר בשבת. לא נחלקו אלא להוסיף שר' אליעזר אומר אין מוסיפין ביום טוב ואין צריך לומר בשבת. וחכמים אומרים מוסיפין בשבת ואין צריך לומר ביום טוב. °רש"י פי' דלא מיקרי אהל עראי אלא בעשיית הגג למעלה אבל בעשיית הדפנות לא מיקרי אהל עראי והביא ראיה מפרק כל גגות (דף צג:) דאיתמר כותל החצר שנפל רב אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות ושמואל אמר זה מטלטל עד עיקר מחיצה וזה מטלטל עד עיקר מחיצה והא דרב לאו בפירוש איתמר וכו' דרב ושמואל הוו יתבי בההוא חצר כפל גודא דביני ביני אמר שמואל שקולו גלימא ונגודו התם אהדרינהו רב לאפיה וכו' ולשמואל למה לי למיעבד הכי הא אמר זה מטלטל עד עיקר מחיצה וכו'. שמואל דעבד לצניעותא בעלמא הוא דעבד. [צ] אלמא משמע אהל בדפנות שרי למיעבד ורב שהקפיד לא על עשיית המחיצה אלא על טלטול הגלימא ארבע אמות בחצר. ומהאי טעמא מחק רש"י גירסת הספרים בפרק כילד משתתפין (דף פו:) גבי הא דקאמר התם פעם אחת שכחו ולא הביאו ספר תורה מע"ש למחר פרסו סדינים על גבי העמודים והביאו ספר תורה וקראו בו ופריך ופירסו בתחלה מי שרי והאמר ר' יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי וכו' ורש"י מחקו שם דלא מיקרי עשיית אהל בעשיית דפנות אלא ה"ג מי שרי כלומר היאך הביאו הסדינין בחצר או במבוי כל זמן שלא היתה שם מחיצה. ור"ת הקשה לפי' מאי פריך מי שרי והלא היו יכולין להביאו דרך מלבוש. ועוד ע"כ שייך איסור אהל אף בדפנות דבעירובין פרק מי שהוציאוהו (דף מד.) גבי עשיית דופן סוכה פריך והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה [ק] ומשני הא בדופן שלישית והא בדופן רביעית. הלכך נראה לר"ת ז"ל דשייך שפיר בעשיית דפנות איסור אהל היכא דצריך הוא למחיצה להיתר טלטול או להכשר סוכה אבל בשאינו צריך לה אינו אלא תוספת בעלמא ושריא הלכך מפליג

חדושי מהרש"ל שנתפרקו בשבת רש"י לא גרס בשבת: לתחוב פי' תזינא או דבר לך: בסיכי. פירש"י כלי צובעים: וסכינא דאשכבתא. סכין של טבחים או סכין שחותכין בו

הגהות הב"ח א תוחב בהן בכוש: ב איתווסן מסאניה טינא: ג ממלאין בה בשבת ואם לאו:

הגהות הגרי"פ [א] [לפנינו בגמרא איתא אסובי וכן הוא בערוך וגם מ"ש הרא"ש בשם ר"ח ז"ל פירש זה הביא הערוך בערך אסובי ודע מ"ש הרא"ש פירש רש"י כו' לפנינו ליתא אלא כך פרש"י בזה"ל אסובי ינוקא להחליק וכו' ע"ש הרי דמיירי ביום שנולד ולא ביום שני כמו שרוצה הרא"ש לפרש דהא רש"י בעצמו סוף פרק מפנין (קכט:) הקשה רב נחמן אדרב נחמן ומתרץ דהא דאמר רב נחמן מכאן שמלפפין הולד בשבת לאו היינו אסובי ינוקי וכו' וכ"כ תוספות בסוגיא דהכא ד"ה אסובי כו' ע"ש ולע"ג ואולם גם רש"י שכתב לקמן (קמז:) ד"ה בתומרי שדרה בזה"ל ולאחר זמן וכו' ע"ש הרי דבריו לחלק יצאו בין לאחר זמן ובין יום ראשון דהכל שרי וא"כ מי הכריחו לומר דלאו היינו אסובי ינוקי הלא רב נחמן אינו סותר דבריו דמה דשרי כל האמור ביחזקאל היינו ביום ראשון והא דאסר אסובי ינוקי היינו לאחר זמן וצ"ע טובא ועל פירש ר"ת והביאו הטור וש"ע להלכה קשה טובא דהא (לקמן קמז:) עלה דהך דאין עושין אפיקטויזין אמר רבב"ח אמר ר"י לא שנו אלא בסם אבל ביד מותר וז"ל רש"י אלא בסם דדמי וכו' ע"ש הרי מזיק דביד גם לכל אדם מותר מכ"ש דמותר להיה לשום אצבעה לתוך פיו של תינוק וצ"ע ודע דעל מאמר של רבב"ח אמר ר"י אין שום חולק]:

תפארת שמואל

(א) אע"פ שנתפרקו ואין דומין וכו' כצ"ל ותיבת בשבת צריך למחוק: (ב) שנפחתה ס"א שנתכתתה:

קרבן נתנאל

פרק יז [א] כל הכלים. כאן שייך סימן א' ובאמת ברמזים מתחיל בדין קורנס. והשמטת הסופר הוא דהא בסימן ש"ח מביא לפסק טלטול דלתות שידה וחזרת דלתותיהן: [ב] ולא מבעי' בחול. פירש"י קס"ד ואע"פ שנתפרקו אבשבת דקתני רישא קאי כו' נראה לי שצריך להגיה אבשבת דקתני סיפא קאי ולא כדותקין שדחק הר"ן ומהרש"א בזה ע"ש: [ג] מייחד להו מקום. ואסור לטלטלם אפילו לצורך גופו ומקומו: [ד] זיירי דעצר בהו. כלי עץ כמו קרשים שכובשים בהן בגדים: [ה] מזורי דחביט בהו. כלי עץ שהכובס מכה בו בגדים על האבן שמלבנו: [ו] וסיבי הן יתידות. מתוכנים לנפץ בהן משי ואלו כלים מקפיד עליהם שלא יתעקמו ושלא יתפגמו שלא יקלקלו את הבגדים והמשי: [ז] כדרבא. דאמר כיון דלענין טומאה לאו מנא הוא אפילו ע"י יחוד לענין שבת נמי לאו מנא הוא: [ח] שמלפפין אותו וקושרין אותו בבגדים לייסר אבריו. וז"ל רש"י שלפנינו אסובי ינוקא להחליק סדר אבריו כשהוא נולד אבריו מתפרקין וצריך לייסבן ע"כ. והאי דסוף מפנין איירי שמלפפין אותו בחגורות ופסיקיאות כ"כ רש"י בעצמו שם. גם מה שתירץ רבינו דהכא איירי ביום ב' והא עיניך רואות שרש"י פי' כאן כשהוא נולד. ואולי היה להם גירסא אחרת: [ט] ור"ח פירש אסובי ינוקא. וכ"פ בערוך והגירסא אסובי ינקא ועיין בערך לף: [י] ה"ג ויתד של מחרישה אמר רב נחמן האי אוכלא דקלרי כיתד של מחרישה דמי פירוש כלי חרס מנוקב מעשנין בו הכלים וזולפין בו מים אמר אביי חרבא דאושכפי: האי אוכלא דקלר. עיין בערך אוכלא ושם תמצא פירושים שונים: [כ] וסכין של מילה. ולאחר המילה בשבת מהרי"ל ומהר"א מפראג אוסרים לטלטל ומ"א סימן של"א ס"ק ה' מילא את דבריהם. ואני מצאתי ראיתי בירושלמי סוכה פ' לולב הגזול הל' י"ד להדיא לאיסור דה"ג התם הניחו הלולב בארץ בשבת אחר הנטילה אסור לטלטלו. רבנן דקסרי אמרי ערבה מותר להניף בה לחולה בשבת. אף בסכין של מילה כן. מן מה דאמר רבי יוחנן דברי רבי יוסי אפילו פירש חוזר על ציצין שאין מעכבין את המילה. הדא אמרה אף בסכין של מילה כן. פי' דרשאי לטלטל דהא חזיא בו ביום לחזור אחר ציצין שאין מעכבין לייפוהס. וזה לרבי יוסי. איברא אנן קי"ל כחכמים דאין חוזר אלא על ציצין המעכבין א"כ לדידן אסור לטלטלו. וז"ל רי"ו מותר לטלטל הסכין להחזירו לאחר המילה דמאחר שטלטל בהיתר מחזירו לאיזה מקום שירצה וכ"כ הרמב"ן ע"כ ועיין מה שפירש בו המ"א. וליתא דאם כוונת רי"ו כפירושו אין שייך בזה נתינת טעם דמאחר שטלטל בהיתר אף כי טלטל באיסור בעוד המוקצה בידו מטלטלו במקום שירצה. ע"כ נראה דה"פ דמאחר שטלטל הכלי בהיתר לצורך מצות מילה שדוחה שבת מחזירו כדאמרינן בעירובין דף מ"ה כל היוצאין להציל שנתנו להם רשות לחלל שבת חוזרין למקומן הראשון והא דאמרינן התם שהיו מניחין כלי זיינן בבית הסמוך לחומה היינו טעמא דלפעמים יש רה"ר וחייב חטאת. משא"כ באיסור מוקצה כל עת שיש בידו מותר להחזירו לאיזה מקום שירצה. אולם אם הניח פעם אחת בבה"כ במקום משומר תו אין רשאי לטלטל יותר. ולפ"ז יש לומר דבעינן זה שהניח בארץ במקום משומר איירי הירושלמי שאסור לטלטלו משם. וכן הסכים רמ"א בי"ד סי' רס"ו. ומהרש"ל בשו"ת וכפ' אין צדין סימן ע"ז. וט"ז וש"ך בנקודת הכסף וכן עמא דבר: [ל] ה"ג הוו ליה הנהו בי סדיותא: [מ] והאי טעמא לאו דוקא דכי אמרינן. כל זה מסקנת רב אלפס. וכ"כ הרי"ף ורבינו בפ' אלו עוברין סוף סימן ו'. ובעל הלכות משמיה דרב צמח גאון כתב דהלכתא כר"י דקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י. וקשה לי דא"כ מאי האי דקאמר בבילה דף ב' גבי שבת סתם לן תנא כר"ש. הא קי"ל בעירובין ר"ש ור"י הלכה כר"י. ולרב צמח גאון לא חשיב הך לסתמא דהלכה כר"י דפליג על ת"ק: [נ] ולא יספות. פי' לא יתקן כך פירש רש"י והרי"ף פי' לא יחתוך כדתנן באבטיח: [ס] פרוזמיות בלאות של טליתות. וכתב הראב"ד יפה פי' הגאון בלאות של טליתות והריני מוסיף על דבריו דוקא בטליתות של מלוה מפני שאדם בודל מהם ואינו רוצה לקנות עצמו בהם ולא ליחד לתשמיש המגונה אלא שהוא זורקן והן בלין אבל שירי בגדים אחרים מותר לטלטלן דלא גריעי מחרס קטנה דחזי לקנח בי' טינא והאי נמי להכי חזי ע"כ ודקדק כן מדאמר אביי שירי פרוזמיות ולא קאמר שירי מטלניות: [ע] ומותר לטלטלן בחצר דברי ר"מ. ר"ת לטעמי' דלא בעינן שיהיה ראוי למלאכתן ראשונה: [פ] וכר"א בן יעקב. עיין לקמן בפ' זה ס"ס י"א בת"ש: [צ] אלמא משמע אהל בדפנות שרי למעבד. מדפריך ושמואל למה ליה למיעבד הכי וקאמר כו' משמע שאם היה שמואל אוסר לטלטל כרב לא הוה קשה מידי. אלא ש"מ אע"ג דמחילה מתרת לטלטל הא בדפנות שרי למיעבד וכן הביא התוספת לשון רש"י בהדיא בעירובין דף מ"ד ובסוכה דף ט"ו. אבל לא כמו שהבין המהרש"א שהוכחת רש"י כאן מדלא מפליגין באהל הגג בין שהאהל עשוי לצניעות או להתיר ואי שייך אהל בדפנות א"כ ג"כ אין חילוק ולמה התיר שמואל לעשות מחילה בשבת דא"כ למה הביא רש"י הך קושיא לשמואל ופירוקא ומה שהקשה על פירש"י דמ"מ קשה אי נמי דהוה אמר נמי אין מטלטלין לא הוה ניחא דהוה קשה דהאיך היה מטלטל הגלימא ד' אמות י"ל דהוה תלי להפשי' דלא הוה ד' אמות או שהביא לשם דרך מלבוש ורב הקפיד על עשיית מחילה דלא הוה מחילה מעליא שאינה עומדת ברוח ודו"ק: [ק] ומשני הא בדופן שלישית והא בדופן רביעית. אבל רש"י במתק לשונו נאמר מזה וכתב ז"ל דבשתי דפנות אין קרוי (ר"ל הסכך של סוכה) וכי עביד נה דופן שלישי משוי לי' אוהל. הייינו הסכך שהוא בגג הסוכה. אבל מחילה בלא סכך אף שהדופן מתרת לא מקרי אהל ושרי

בסוכה בין דופן שלישית לרביעית. ובעירובין פריך שפיר לכתחלה מי שרי כיון שנעשית המחילה להיתר טלטול. [ר] וההיא דכל גגות הקפיד רב על עשיית המחילה דלדידיה להיתר טלטול עיקרה נעשית אבל לשמואל לא נעשית להיתר טלטול. ועיקר פלוגתא דר' אליעזר ורבנן [ש] הכא באהל דעשיית דופן דפקק החלון משמע בחלון שבכותל דאי בגג הוה ליה למימר ארובה כההיא דמטילין פירות דרך ארובה [ת] ומיהו באהל שבגג נמי פליגי כדמוכח לקמן פרק חולין (דף קלז:) דמייתי הך פלוגתא גבי תליית משמרת שהיא כעין גג וכן משמע פרק בתרא דעירובין (דף קב.) גבי הנהו דיכרי דהוו בי רב הונא דביממא הוו בעו טולא ובליליא הוו בעו אוירא אתא לקמיה דרב א"ל זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח ולמחר שוי מוסיף על אהל עראי ומותר דמשמע דהייט נמי תוספת אהל עראי דפליגי בה רבי אליעזר ורבנן. וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו מאי בין כך ובין כך א"ר אבא בר כהנא [דף קטו ע"א] בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן והלכתא כחכמים ואע"ג דסתם לן תנא כר' אליעזר בנגר הנגרר (שם) קיימא לן כי האי סתמא אחרינא דתנן (לקמן דף קנז.) מדבריהם למדנו שפוקקין וקושרין בשבת משום דמעשה רב. תימה דרב אלפס פסק הכא כר' אבא בר כהנא דלא בעי קשור אלא מתוקן [א] והאי מתוקן לאו בתקון מעשה איירי אלא במחשבה בעלמא כמו שהוכיח רבינו תם° מדאמר אנא דאמר כרבן שמעון בן גמליאל דאמר מתוקן ואע"פ שאינו קשור ולרבן שמעון בן גמליאל סגי במחשבה ומשמע דלגמרי סבר כוותיה דגבי ר' יוחנן דוקא הוא דקאמר סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא. ובעירובין פסק כר' יהודה בנגר הנגרר דבעי קשור מדאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהודה [ב] אמר רבא והוא שקשור בדלת. ונראה לי דלית ליה הא דרבי יוחנן דאמר כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר אלא סבר דבנגר שתוחבו [ג] בקרקע דמי קצת לבנין הלכך בעינן קשירה לאפוקי מאיסור בנין [ד] אבל פקק החלון לא שייך ביה בנין כלל וסגי במחשבה לאפוקי מאיסור טלטול. ומסתייען מילתיה מדשמואל דפסק בנגר הנגרר כר' יהודה ולעיל בפרק במה טומנין (דף נ.) סבר שמואל כרשב"ג גבי חריות של דקל שגדרן לעצים דסגי במחשבה אלא ודאי צריך לחלק כדפרישית וכן צריך לחלק עוד לדברי רב אלפס ז"ל [ה] דהכא פסק כר' יוחנן דפליג עליה דרבן שמעון בן גמליאל בחדא ומצריך תורת כלי בקנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו ולעיל בפרק במה טומנין פסק הלכה כרשב"ג [ו] בחריות של דקל דסגי במחשבה אלא היינו טעמא לפי שקנה הוא לצורך נעילת בית [ז] ודמי קצת לנגר הנגרר המיר טפי וצריך תיקון כלי. והנה עתה שלשה חלוקים בפסק זה לדברי רב אלפס. בפקק החלון סגי במחשבה כמו בחריות של דקל. ובנגר הנגרר צריך קשירה לאפוקי מאיסור בנין. ובקנה שהוא פותח ונועל בו צריך תקון כלי. ור' יוחנן מדמי פקק החלון ונגר הנגרר להדדי וסבר דהלכה כרבי יהודה מדמוקי רבנן כר' יהודה. וגם בירושלמי פסק בהדיא כר' יהודה ובקנה סגי בתקון כלי [ח] או שמא סבר דתקון כלי וקשירה שוין הן ומועיל תקון כלי אף בנגר הנגרר: ט גרסינן בסוף עירובין (דף קב.) שלא ליה רמי בר יחזקאל לרב עמרם לימא לן מר *מהני מילי דאמרת לן משמיה דר' יוסי בכיפי דארבא אמר ליה הכי אמר ר' יוסי הני כיפי דארבא בזמן שיש בהן טפח אי נמי אין בהן טפח ואין בין זה לזה שלשה טפחים למחר מביא מחללת ופורס ומוסיף [על] אהל עראי הוא ושפיר דמי. הנהו דיכרי דהוו להו לרב הונא דביממא בעו טולא ובליליא בעו אוירא אתא לקמיה דרב אמר ליה זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח ולמחר פרסיה עלייהו דמוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי: י תניא קנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו בזמן שקשור ותלוי פותח ונועל בו אין קשור ותלוי אין פותח ונועל בו אמר רשב"ג אם היה מתוקן אע"פ שאינו קשור. אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ודוקא כשיש תורת כלי עליו פירש רש"י שראוי בלעשות תשמיש אחר. ולא נהירא לרבינו תם דאי שיש תורת כלי עליו ממש שעושין בו מלאכה אחרת איצטריך לאשמעינן דכלי ניטל לצורך גופו. ונראה לי דרש"י לטעמיה דמפרש כוליה שמעתין משום איסור בנין [ט] לכך צריך שיהא כלי גמור לאפוקי מאיסור בנין. ור"ת פירש תורת כלי היינו שתקע ועשה בו מעשה והכינו לכך אפילו אין ראוי לדבר אחר כמו חריות של דקל שאינם ראוים לשום תשמיש אלא לישיבה וחשיב לרבנן דרבן שמעון בן גמליאל מעשה מה שקושרו והכינו לכך. ובאבנים נמי אמרינן [י] לעיל (דף קכה) דסגי להו בשפשוף וגרסינן בעירובין (דף קב.) ההוא סדיתא פירוש קורה דהוה בי ר' פדת דהוו שקלי ליה בי עשרה ושדי אדשא [ולא אמר להו ולא מידי] אמר זו תורת כלי עליה: יא [דף קטו ע"ב] מתני' כל כסוי הכלים שיש להן בית אחיזה ניטלין בשבת. אמר ר' יוסי בד"א בכסוי קרקעות אבל בכסוי כלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת: גמ' אמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן. דכולי עלמא כסוי קרקעות אם יש להן בית אחיזה אין אי לא לא כסוי כלים אע"ג דלית להו בית אחיזה שרי. כי פליגי בכלים וחבריכהו בארעא ת"ק סבר גזרינן ורבי יוסי סבר לא גזרינן. והלכתא כתנא קמא. ונראה לי שגגת סופר דאיהו גופיה °הביא לעיל הא דאמר רבינא כמאן מטלטלין האידנא כסוי הגורא דמתא מחסיא דלית להו בית אחיזה כרבי אליעזר בן יעקב ורבי יוסי אמר משום רבי אליעזר בן יעקב ואזיל לטעמא דהכא ורב אלפס ז"ל כתב ולית הלכתא כתנא קמא [כ] וטעה הסופר:

הדרן עלך כל הכלים

פרק שמונה עשר

א [א] מפנין ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש. אבל לא את האוצר. (מטלטלין) [מפנין] תרומה טהורה ודמאי ומעשר ראשון שנטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו והתורמוס היבש מפני שהוא מאכל לעזים. אבל לא את הטבל [ב] ולא מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו [ג] ולא מעשר שני והקדש שלא נפדו ולא את הלוף ולא את החרדל. רבן שמעון בן גמליאל מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבים: גמ' [ד] השתא חמש מפנין ארבע מבעיא. [ה] אמר רב חסדא ארבע מחמש וחמש מאוצר גדול. ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה. ומני ר' יהודה היא דאית ליה מוקצה. ושמואל אמר ארבע וחמש [דף קכו ע"א] כדאמרי אינשי ואי בעי אפילו טובא. ומאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר דלמא אתי לאשווי גומות אבל אתחולי מתחלינן. ומני רבי שמעון היא דלית ליה מוקצה. [ו] והא מילתא חזינא ביה פלוגתא ביני רבוותא איכא מאן דפסק כרב חסדא [ז] משום דסוגיא דשמעתא אזלא כוותיה [ח] וסתם מתניתין נמי כוותיה וגמרא דשקיל וטרי לפרושי טעמא דמתניתין. ואיכא מאן דפסיק כשמואל משום דמוקי מתניתין כר' שמעון דלית ליה [ט] מוקצה וקי"ל כוותיה. והר"ז הלוי ז"ל כתב דקי"ל כרב חסדא משום דסוגיא דשמעתא כרב חסדא. ובפירוש אבל לא את האוצר קיימא לן כשמואל שלא יגמור את האוצר. ורב חסדא לטעמיה דאית ליה מוקצה [י] דאמר בשר תפוח אסור לטלטלו ולא קי"ל כוותיה אלא כר"ש קי"ל במוקצה בין לאכילה בין לטלטול. ולא תקשה לך חדא כרב חסדא וחדא כשמואל משום דלא הא בהא תליא עד כאן דבריו. ואני אומר דודאי כן משמע פרק משילין (דף לה:) דהלכתא כרב חסדא וכשמואל דקאמר התם על משילין פירות דרך ארובה ביום טוב עד כמה וכו' עד כאותה ששנינו מפנין ד' וחמש קופות ד' וה' אין טפי לא והיינו כרב חסדא ובתר הכי קאמר תנן אבל לא את האוצר [כ] שלא יגמור את האוצר והיינו כשמואל. ומה שנסתלק רב אלפס בלא הכרע לפי שאם נפרש המשנה כרב חסדא אם כן אי אפשי לפרש אבל לא את האוצר אלא שלא יתחיל את האוצר תחלה דאי שלא יגמור את האוצר משום אשווי גומות [ל] הייני רישא ארבע מחמש. ואי פסקינן כרב חסדא הוה צריכין למימר דהך סתמא כרבי יהודה דלא קי"ל כוותיה במוקצה. [מ] וקשיא לן בסוף מכילתין (דף קנו:) גבי הא דקאמר ואף ר' יוחנן סבר כר"ש ופריך מי א"ר יוחנן הכי והא א"ר יוחנן הלכתא כסתם משנה ותנן אין מבקעין עצים מן הקורה וכו' [נ] ואמאי לא פריך ליה ממתניתין דהכא. וכן ברים [ס] מסכת יום טוב דקאמר גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועין וכו' וגבי יום טוב סתם לן תנא כרבי יהודה דתנן אין מבקעין עצים מן הקורה וכו' ואי מיפרשא מתני' כרב חסדא [ע] הא איכא הך סתמא כרבי יהודה לענין שבת. ולכך נסתפק רב אלפס בפסק זה דודאי סוגיא דשמעתין הכא וביום טוב כרב חסדא והיה קשה לו לפרש סתם מתניתין כרבי יהודה: רב אלפס הביא שתי ברייתות אחת אין מתחילין באוצר תחלה והשניה תבואה לצבורה וכו' ותרווייהו

חדושי מהרש"ל אמר זו תורת כלי עליה. פסקא אסיפא דהוה כי מר שמואל דהוה מחזקת ארבעת קבין והוה שקיל בי עשרה ושדי לה אדשו אמר תורת כלי עליה כצ"ל: ורב יוסי אמר משום ר' אליעזר בן יעקב כו'. פי' א"ל דהכא איירי בכלים דתבריכנהו בארעא וכגון חביות הקבורות בקרקע לגמרי ודמי קצת לבנין ולעיל איירי בכלים המגולין אע"פ שמחוברין בקרקע וכן כתב רבינו נסים בהדיא זה אינו ור' יוסי אמר כו' ואזיל לטעמא דהכא משמע בענין אחר: ארבע וחמש קופות כו'. וה"ה גבי משילין פירות ביו"ט כו' וכל מה שאסר התם ביו"ט גבי משילין כו' אסור נמי הכא ע"ש: אבל לא את הטבל כו'. ואין להקשות א"כ טבל ותרומה למה אסור משום מוקצה הא לא דחייא בידים וי"ל מאחר דאסורין דאורייתא ואף בהנאה א"כ אין לך מוקצה גדול מזה וגרוע יותר ממוקצה דאבנים וק"ל: הייני רישא ארבע מחמש ולא כל חמש אלמא שלא יגמור:

הגהות הב"ח א מהכי מילי מעליתא דאמרת לן משמיה דר' אסי בכיפי וכו' הכי אמר ר' אסי הני כו' מחללת ופורס עלי' מ"ט מוסיף על אהל עראי הוא: ב לעשות בו תשמיש אחר: ג הביא ראיה לעיל מהא דאמר רבינא וכו' כרשב"י דהלכה כרשב"י ורבי יוסי אמר משום: ד קא שקיל וטרי לפרושי שיעורין דמתניתין:

קרבן נתנאל

ושרי למיעבד וכ"כ בספר תניני שלמה ושפתים יושק: [ר] וההיא דכל גגות הקפיד רב על עשיית מחילה. פירוש על טלטול הגלימא ועל עשיית מחילה נמי: [ש] הכא באהל דעשיית דופן. ולהוסיף על עשיית דופן מותר אבל כל המחילה אסור לעשות בשבת דמחילה מתרת היא לטלטל בתוך הבית אם לא עירבו חצירות זו עם זו: [ת] ומיהו באהל שבגג נמי פליגי. דליכא למימר דוקא במחילה להתיר אוסר ר"א אבל לא באהל שבגג כיון שאינו עשוי להתיר דא"כ הך דפ' חולין קשה. ואי תימא להיפך דבאהל הגג רבנן מודו לר"א א"כ הך עובדא דהנהו דכרי קשה: [א] והאי לאו בתיקון מעשה איירי. משמע דאי בתיקון מעשה איירי לא הוי קשה מהאי דנגר הנגרר דתיקון מעשה וקשירה בנגר שוין. א"כ עדיפא מיניה ה"ל להוכיח דלאו בתיקון מעשה איירי דא"כ מאי פריך ר' ירמיה: [ב] ה"ג ואמר רבא והוא שקשור: ואמר רבא והוא שקשור. הוצרך רבינו לאתויי הך דרבא משום דה"א תיקון מחשבה עדיף טפי מקשירה בעיברא דשא דהוי כישב בחריות דעדיף מיניה חישב: [ג] בקרקע. כלומר בכותל: [ד] אבל בפקק החלון לא שייך בי' בנין כלל. דאי שייך בי' בנין א"כ מאי פריך לי' אר' יוחנן מחריות אימא ס"ל לרבי יוחנן דלא בעי תורת כלי כ"א בדבר ששייך בו בנין אלא ש"מ דס"ל להש"ס לסברא פשוטה דבפקק לא שייך בי' בנין ורבי יוחנן דמדמי נגר לפקק כולי טעמא משום איסור טלטול וכסוי כלים דמתחבריכהו בארעא דצריך תורת כלי נמי משום איסור טלטול ולא משום בנין דמ"ש מנגר. מ"ה בפקק פסק הרי"ף בזה כרבי יוחנן דסגי במחשבה. אלא דבהא דר"י דס"ל דאפילו בנגר לא שייך בו איסור בנין בהא ס"ל כשמואל משום דרבא עני בתריה וע"ז סיים ואזיל ומסתייען מן הדין סברא דבנגר דמי קצת לבנין מדשמואל וכו': [ה] דהכא פסק כרבי יוחנן כו' ומצריך תורת כלי. ולעיל בפ' במה טומנין פסק הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בחריות של דקל דסגי במחשבה והא דלא קשה לרבינו על מה שלא הזכיר הרי"ף בפקק החלון תורת כלי די"ש לדחות כמו שכתב הר"ן דכי אמרינן גבי פקק החלון והוא שמתוקן לא בהזמנה לחוד קאמר אלא צריך שיהא תורת כלי עליו או שנשתמש בו מבע"י היינו תורת כלי עליו שצריך להיות מכוון למדתו של חלון אבל בקנה לא משמע שנשתמש בו מבעוד יום משום הכי הזכיר שיהא בו תורת כלי. איברא לפי מה שתירץ רבינו דקנה דומה קצת לנגר. בפקק סגי במחשבה לחוד ולא בעי תורת כלי כ"א בקנה שדומה קצת לנגר הנגרר וכמו שמחלק רבינו בסמוך ג' חלוקים: [ו] בחריות של דקל דסגי במחשבה. עיין לעיל בפ' במה טומנין סימן ח' שפסק רבינו בשם הרי"ף והלכתא כרב אסי. אלא שסבירא ליה דמחשבה עדיף טפי מישב ואיך שיהיה מ"מ קשה דבחריות לא בעי קשירה להיות תורת כלי עליו. ולפי מה שכתב מהרש"א ליישב קושיית מהרש"ל דלמאן דבעי תורת כלי ישב עדיף מחישב כמו שפשוף באבנים דצריך לעשות שום מעשה לעשות תורת כלי לק"מ על הרי"ף וסעד לסברת רבינו דאל"כ הא דאמר לעיל בפ' במה טומנין מאן תנא דפליג על רשב"ג רבי חנינא בן עקיבא הוא כו' קשר אין לא קשר לא איתא רבי חנינא סבר דבעי תורת כלי ואי לאו משום בית האבל או בית המשתה בעי ישיבה אלא ש"מ דלא כסברת מהרש"א אפילו כשבעינן תורת כלי חשב עדיף מישב ודו"ק. [ז] ודמי קצת לנגר הנגרר ותמיר טפי וצריך תיקון כלי. היינו לפסק הרי"ף שנוטה בנגר אחר שמואל שס"ל דדמי קצת לבנין. אבל התלמודא דפריך מחריות אקנה שפיר פריך לרבי יוחנן דאפילו בנגר לא בעי קשירה אלא משום איסור טלטול כדפרישית: [ח] או שמא סובר דתיקון כלי וקשירה שוין הן. ונראה לי דצריך לגרוס ושמא סובר: [ט] לכך צריך שיהא כלי גמור לאפוקי מאיסור בנין כיון דכלי גמור הוא נראה לעין כל שאין מבטלו שם. וכתב מהרש"א ומיהו אין זה מספיק דא"כ מה מקשה מחריות דלא הוי רק איסור טלטול ובאיסור טלטול מודה רש"י דלא בעינן שיהא כלי אלא לדבר זה עכ"ל: [י] לעיל דסגי בשפשוף. דף קכ"ה ועי' בפרק במה טומנין סימן ט' מ"ש בזה: [כ] וטעה הסופר. ואפשר שרב אלפס היה מפרש חבריכהו בארעא כגון חביות הקבורות בקרקע לגמרי דרבנן אסרו מפני שאינם גראים והרי הן ככסוי קרקעות כו' לשון הר"ן. ואני אומר שרבינו לא ניחא ליה בהא דהא לפי מה שתירץ הני תרי פיסקא דהרי"ף בנגר ופקק צ"ל דס"ל להרב אלפס דרבי יוחנן וכולהו מרי דשמעתין פרשי לכולה שמעתין מטעם איסור טלטול וכדפרישנא ואי איירי בכגון חביות הקבורות בקרקע מה פריך מרבי יוחנן דבעי תורת כלי בכסוי כלים הקבורות בקרקע שהוא לאפוקי מתורת בנין. אבל בקנה להיות פותח ונועל בו לא שייך בו איסור בנין ומשום איסור טלטול מנ"ל דבעי רבי יוחנן תורת כלי: הדרן עלך פרק שבעה עשר

פרק יח [א] ה"ג מפנין אפילו ארבע: [ב] ה"ג ולא את מעשר: [ג] ה"ג ולא את מעשר שני: [ד] השתא חמש מפנין ארבע מיבעי'. הא דלא דייק כן בכמה מקומות בש"ס. תי' תוספות לעיל דף ס' ע"ב ד"ה השתא דפשיטא ליה כדאמרי אינשי אפילו טובא. אבל הכא משמע ליה דטפי לא שרינן משום טורח שבת. ונעלם מבעל תוספות י"ט דברי תוספות אלו. שנכנס בדוחק ליישב קושיא זו. ועוד קשה לדבריו דהא בתורת משה כתיב חמשה וארבע. ובכל דוכתא תני ארבעה וחמשה ולפי שאפרש בסמוך ליישב דברי הרי"ף הא דמייתי הברייתא כמה שיעור תבואה לצבורה לתך. היינו לר"ש שלא יוכל לפנות יותר וזהו שיעורא דמתני' חמש קופות לפי הירושלמי. איכא לומר דהמקשן ידע מהך ברייתא מש"ה ליכא לתרולי הכא כדאמרי אינשי אפילו טובא: [ה] אמר רב חסדא ארבע מחמש. וה"ה ג' מד' והא דקתני ארבע מחמש לאשמעינן דלא חשיב טרחא יתירא אפילו בכה"ג. ודלא כב"ח סימן של"ג ס"ק א'. גם לדבריו קשה ה"ל לרב חסדא לפרש אבל לא את האוצר שלא יגמור היינו שלא יכבד לכבוד אורחים מה דלא אשמעינן מרישא ע"ש: [ו] ה"ג הא מלתא חזינא בה: [ז] משום דסוגיא דשמעתין כוותיה דאיבעי' לן לקמן הני ארבע וחמש קופות דאמרי' אע"ג דאית ליה אורחין טובא אלמא חמש קופות הוא דשרי אבל טפי לא היינו כרב חסדא: [ח] ה"ג וסתם לן תנא במתני' כוותיה ר"ל הנך דבסמוך ת"ר אין מתחילין באוצר תחלה ואידך ברייתא תבואה לצבורה: [ט] ה"ג מוקצה דקיי"ל כוותיה: [י] דאמר בשר תפוח. לקמן סימן ג': [כ] שלא יגמור את האוצר והיינו כשמואל. והגירסא שם ואמר שמואל מאי לא את האוצר שלא יגמור את האוצר דלמא אתי לאשויי גומות. ומ"מ יש הוכחה משם דפי' לא את האוצר לא יגמור. דהא רב חסדא קאמר ד' מה'. אבל ה' לא יגמור. א"כ אפילו לרב חסדא איכא למבעי' וקא מבעי' ליה לתלמודא מדאמר שמואל לא את האוצר שלא יגמור ש"מ דפירושא דמתני' כך הוא: [ל] היינו רישא ארבע מחמש. וכך פירש"י אבל הרא"ה ס"ל דמשום הא לא איריא. דאיכא למימר סיפא מפרש לרישא ומה טעם קאמר כדמשני תלמודא בכמה מקומות. והא דקאמר רב חסדא שלא יתחיל את האוצר. ה"ה דהוי מצי לאוקמא שלא יגמור. אלא משום דס"ל לרב חסדא כרבי יהודה מוקי לה למתני' כהלכתא: [מ] ה"ג וקשיא לן בסוף מכילתין. ופירושו ותו קשיא לן. [נ] ואמאי לא פריך ליה ממתני' דהכא. ואי משום הא לא מכרעא דמצינן לאוקמי' כר"ש וכפירושא דשמואל ר"ן. וליכא למימר דקושית רבינו אינה לאמרי לה בפ' משילין אמר רב אסי אמר רבי יוחנן כאותה ששנינו מפנין ד' וחמש קופות וכו'. ש"מ דר"י כרב חסדא ס"ל. דניחא ליה לתיפרך רבי יוחנן אהדדי לכ"ע ולא לאיכא דאמרי: [ס] במסכת י"ט. דף ב': [ע] הא איכא הך סתמא

כרבי

אליבא דרבי יהודה דאית ליה מוקלה [ס] ולא יכולהי לעמוד על דעתו למה כתבן: איבעיא להו הני ארבע וחמש קופות דקאמר בארבע וחמש אין טפי לא אלמא מעוטי בהלוכא עדיף או דלמא מעוטי במשוי עדיף . ולא איפשיטא ועבדינן [צ] כפשטא דמתניתין ארבע וחמש קופות אין טפי לא : איבעיא להו הני ארבע וחמש קופות דקאמר אף על גב דאיכא אורחים טובא או דילמא הכל לפי האורחין [ופא"ל הכל לפי האורחין] הא נב"א מפני כולהו או דלמא כל חד וחד מפני נפשיה . ופשיטנא הכל לפי האורחין אבל אי כל חד וחד מפני נפשיה לא איפשוט . וכיון דאיסורא הוא עבדינן לחומרא וכל חד וחד מפני נפשיה . ודווקא מפני האורחין ומפני ביטול בית המדרש דמלות נינהו דאמר רבי יוחנן גדול הכנסת אורחים כהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחין ומפני ביטול בהמ"ד ורב דימי אמר גדולה [ק] הכנסת אורחים מהשכמת בהמ"ד מדקתני מפני האורחים והדר תני מפני ביטול בהמ"ד אבל שלא במקום מלוה לא : ב אמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה דכתיב (בראשית יח) אדני אם נא מצאתי חן בעיניך וגו' . א"ר אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו מדת ב"ו אין הקטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבוא אלך ואילו אברהם אמר להקב"ה אדני אם נא מצאתי חן בעיניך . אמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי א"ר יוחנן [ר] ששה דברים אדם עושה אותן ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן [ש] קיימת לעולם הבא ואלו הן הכנסת אורחים ובקור חולים ועיון תפלה והשכמת בית המדרש והמגדל בניו לתלמוד תורה והדן את חבירו לכף זכות : [דף קכז ע"ב] ת"ר הדן את חבירו לכף זכות דנין אותו לכף זכות ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון שהיה שכיר ג' שנים אצל אדם אחד בדרום . כיון שהגיע ערב הרגל אמר לו תן לי שכרי ואלך ואפרנס את אשתי ואת בני אמר לו [ת] אין לי מעות שאתן לך . א"ל תן לי בהמות אין לי . תן לי קרקע אין לי . תן לי פירות אין לי . תן לי כרים וכסתות אין לי . הפשיל טליתו לאחוריו והלך לביתו בפחי נפש . לאחר הרגל [א] נטל בעל הבית שכרו ונטל משוי שלשה חמורים אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד [ב] של מיני מגדים . לאחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו. א"ל כשאמרת לי תן לי שכרי [ג] ואמרתי אין לי מעות במה חשדתני . [ד] אמר שמא מצאת פרקמטיא בזול ולקחת בהם . וכשאמרת לי תן לי בהמה ואמרתי לך [ה] אין לי במה חשדתני . שמא מושכרת היא ביד אחרים . וכשאמרת לי תן לי קרקע ואמרתי לך אין לי במה חשדתני . שמא מוחכרת ביד אחרים . וכשאמרת לי תן לי פירות ואמרתי לך אין לי במה חשדתני . אמרתי שמא אינן מעושרות . וכשאמרת לי תן לי כרים [ו] וכסתות ואמרתי אין לי במה חשדתני · אמרתי שמא הקדיש רבי כל נכסיו לשמים . א"ל העבודה כך היה שהקדשתי כל נכסי לשמים בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה וכשבאתי אצל חבירי בדרום התירו לי נדרי . ואתה כשם שדנתני לכף זכות [ז] כך ידין המקום אותך לכף זכות : ת"ר מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל כשהגיע למלון השכיבה תחת מרגלותיו למחר השכים וטבל ושנה לתלמידיו. א"ל כשהשכבתיה אצל מרגלותי במה חשדתוני . [ח] אמרו לו שמא יש בנו תלמיד שאינו בדוק לרבי . וכשטבלתי במה חשדתוני . [ט] אמרו שמא מטורח הדרך ראה רבי קרי · אמר להם העבודה כך היה . וכשם שדנתוני לכף זכות כך המקום ידין אתכם לכף זכות : ת"ר פעם אחת הולרך דבר לחכמים אצל מטרוניתא אחת שכל גדולי העיר מצויין אצלה. [י] אמרו מי ילך א"ר יהושע בן חנניא אני אלך הלך הוא ותלמידיו [כ] כיון שהגיע לביתה חלץ תפילין ברחוק ד' אמות . [ל] וכשנכנס נעל הדלת אחריו וכשיצא ירד וטבל ושנה לתלמידיו . אמר להם בשעה שחלצתי תפילין במה חשדתוני . [מ] אמרו כסבור רבינו אל יכנסו דברי קודשה במקום טומאה . [נ] כשנעלתי הדלת בפניכם במה חשדתוני . [ס] אמרו שמא דבר מלכות בינו לבינה · וכשירדתי וטבלתי במה חשדתוני . [ע] אמרו שמא נתזה ציורא מפיה על בגדיו של רבינו . אמר להם העבודה [פ] כך היה וכשם שדנתוני לכף זכות המקום ידין אתכם לכף זכות. [דף קכח ע"א] ת"ר מטלטלין א את החלב מפני שהוא מאכל לעורבים ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים . רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מטלטלין שברי זכוכית מפני שהוא מאכל לנעמיות אמר ליה ר' נתן אלא מעתה חבילי זמורות יטלטלו [צ] מפני שהוא מאכל לפילין . ורשב"ג נעמיות שכיחי פילין לא שכיחי . [ק] אמימר אמר והוא דאית ליה נעמיות · [ר] א"ל רב אשי לאמימר אלא הא דא"ל ר' נתן לרבן שמעון בן גמליאל אלא מעתה חבילי זמורות [ש] יטלטלו מפני שהוא מאכל לפילין אי דאית ליה פילין אמאי לא אלא ראוי הכא נמי ראוי . אמר אביי רשב"ג ור"ש ור' ישמעאל ור' עקיבא כולהו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הם · רשב"ג הא דאמרן . ר' שמעון דתנן בני מלכים סכין ב במן ורד ר' שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם . ר' ישמעאל ור' עקיבא דתניא הרי שהיו נושין בו אלף זוז והיה לבוש איצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותה ממנו ומלבישין אותו הראויה לו רבי ישמעאל ור"ע אומרים כל ישראל ראוין לאותה איצטלא . וקיימא לן דכל כי האי גוונא שיטה היא ולית הלכתא כחד מינייהו [ת] ג ואין מטלטלין את החרדל (א) כסתם מתני' . חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין [א] אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן רשב"ג אומר חבילה הניטלת ביד אחת מותר לטלטלה בשתי ידים אסור לטלטלה . [ב] חבילי (פיאה) [סיאה] אזוב וקורנית אם הכניסן לעלים אין מסתפקין מהן בשבת . למאכל בהמה מסתפקין מהן בשבת. וקוטם ואוכל ובלבד שלא יקטום בכלי. ומולל ואוכל ובלבד ד שלא ימלול בכלי . וחכ"א מולל בראשי אצבעותיו ואוכל ובלבד שלא ימלול הרבה בידו כדרך שהוא עושה בחול . וכן באמיתא וכן בפיגם וכן בשאר מיני תבלין . גרסינן במסכת יום טוב (דף יב:) המולל מלילות מערב שבת למחר מנפח על יד על יד ואוכל אבל לא בקנון ותמחוי . ומסקנא (שם יג:) אם בא למלול [ג] בשבת כילד מולל אביי משמיה דרב יוסף אמר חדא אחדא . ורב אחא משמיה דרב יוסף אמר חדא אתרתי . רבא אמר כיון דקמשנה [ד] ה אפי' טובא . וכשהוא מנפח מנפח בידו אחת ובכל כחו . והלכתא כרבא דקאי כחכמים דשכא [ה] דאמרי מולל בראשי אצבעותיו. מאי אמיתא נינא . (פיאה) [סיאה] אתרי . אזוב אברתא . קורניתא חשי . ולית הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל דקיימא לן [ו] כסתם מתני' :

ג איתמר [ז] בשר חי מותר לטלטלו בשבת . בשר תפוח רב הונא אמר מותר לטלטלו בשבת . ורב חסדא אמר אסור לטלטלו בשבת. והלכתא כרב הונא . [ח] דרב חסדא תלמיד הוה גבי רב הונא . ועוד ו דרב הונא כר' שמעון דקי"ל כוותיה . ועוד דתניא [ט] דמסייע ליה דתניא מטלטלין את העצמות בשבת מפני שהן מאכל לכלבים . [י] בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה . מים מגולין מפני שהן ראוין לחתול רשב"ג אוסר לשהותן מפני הסכנה . ת"ר דג מליח מותר לטלטלו בשבת . דג תפל אסור לטלטלו . [כ] בשר בין חי בין מלוח מותר לטלטלו: [דף קכח ע"ב] מתני' כופין את הסל לפני האפרוחים [ל] כדי שיעלו וירדו תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתכנס . מדדין עגלים וסייחים והאשה מדדה את בנה . א"ר יהודה אימתי בזמן שנוטל אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור :

גמ' [מ] אמר רב יהודה בהמה שנפלה לאמת המים מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה [נ] ואם עלתה עלתה . ואף ע"ג דקא מבטל כלי מהיכנו . מאי טעמא ביטול כלי מהיכנו דרבנן וצער בעלי חיים דאורייתא ואתי דאורייתא ומבטל דרבנן . וה"מ דלא אפשר [ס] למיעבד פרנסה במקומה אבל אפשר עושה לה פרנסה במקומה ודיו . מכאן ז התיר רבינו מאיר ז"ל לומר לנכרי [ע] שיחלוב את בהמתו בשבת שהבהמה מצטערה מרוב החלב שבדדיה וצער בעלי חיים דאורייתא דהוי שבות דאמירה לנכרי: תרנגולת שברחה דוחין אותה וכו' · דוחין אין מדדין לא תניא להא דתנו רבנן מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא את התרנגולת: תנו רבנן אין עוקרין בהמה חיה ועוף בחצר אבל דוחין אותם עד שיכנסו : האשה מדדה את בנה וכו' . והלכתא כר' יהודה דקי"ל (סנהדרין כה.) כל היכא דא"ר יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים :

ד מתני' אין מילדין את הבהמה ביו"ט אבל מסעדין . ר"י נסתפק אם הא דקתני מסעדין אי"ט דוקא קאי [פ] או דלמא אפי' בשבת שרי והא דקתני ביום טוב

חדושי מהרש"ל מפני האורחים מפני ביטול כנ"ל : שלא יקטום בכלי ואוכל ומולל כנ"ל :

הגהות הב"ח א את החלב מפני שהוא מאכל לצביים ואת החרדל : ב במן ורד ע"ג מכותיהם שכן דרך בני מלכים לסוך בחול רבי שמעון אומר כל ישראל : ג ואין מטלטלין את החרדל דקי"ל בהא כסתם מתניתין ואם לאו אין מטלטלין אותן ת"ר חבילי קש : ד שלא ימלול בכלי כרבה דברי ר"י ותכ"א : ה אפילו טובא נמי וכשהוא מנפח : ו ועוד דר"ה קאי כרבי שמעון : ז התיר רבי מאיר ז"ל לומר לנכרי שיחלוב :

תפארת שמואל

(א) כסתם מתני' תנו רבנן חבילי קש כו' כצ"ל .

קרבן נתנאל

כר"י לענין שבת . ומה שתירלו תוספות שם ד"ה וגבי דהך כתמא עדיפא הואיל ונשנה משנה בסתם לבסוף פי' מי שהחשיך לא שייך כאן דסתם דמי שהחשיך לא הוי אלא כרבים לגבי יחיד כמ"ש תוספות שם אבל סתמא דהכא הוי סתם כלי שום חולק . ותירולם שם אינו אלא נגד סתם מטלטלין נר חדש דהתם נמי מחלוקת בלדו ר"ש מתיר וע"ש במהרש"א : [פ] ולא יכולהי לעמוד על דעתו למה כתבן · והרמב"ן הי' שבא ללמד שאפילו באוצר המוקצה כגון של טבל ושל לוף וחרדל עושה בו שביל ברגלו בכניסתו וביליאתו · והא דתניא שיעור לבורה לתך ור"ש מתיר . מייתי לר"ש דמתיר כמה מותר לפנות מתנו מפני האורחין שלא שמעט למתניתין שיעור אלא למונחת בקופות אבל לבורה לא שמענו ומפרש לתך והוא כשיעורא דמתני' לפי הירושלמי חמש קופות המה ט"ו סאין : [צ] כפשטא דמתני' ארבע וחמש קופות אין טפי לא. וכזה מיושב דברי רש"י ד"ה או דלמא כו' עד ואם בא לפנות בכלים קטנים כשיעור ה' קופות מותר.משמע דלמעט בהלוכא נמי שרי ולשנא דתלמודא משמע דלמעוטי משא עדיף א"כ להך חילוקא לריך דוקא לפנות בכלים קטנים· ולמ"ש הרא"ש ניחא משום דמפשטא דמתני' נשמע דמותר לפנות בקופות ולא מבעי' ליה אלא אם מותר ג"כ בכלים קטנים. ולישנא דעדיף אינו אלא שעדיף כמו קופות : [ק] ה"ג הכנסת אורחים יותר מהשכמת: [ר] ה"ג ששה דברים כשאדם עושה אותם אוכל : [ש] ה"ג קיימא לו לעולם : [ת] ה"ג אין לי מעות אמר ליה תן: [א] ה"ג נטל בעה"ב שכרו בידו ונטל עמו: [ב] ה"ג של מיני מגדים והלך אל ביתו לאחר: [ג] ה"ג ואמרתי לך אין : [ד] ה"ג אמרתי שמא פרקמטיא בזול נזדמן לך ולקחת בהם: [ה] ה"ג אין לי בהמה במה חשדתני אמרתי שמא מושכרות הן ביד: [ו] ה"ג וכסתות ואמרתי לך אין : [ז] ה"ג כך ידין אותך המקום : [ח] ה"ג אמרנו שמא יש : [ט] ה"ג אמרנו שמא מטורח : [י] ה"ג אמרו מי ילך אלה אמר להם רבי יהושע: [כ] ה"ג כיון שהגיע לפתח ביתה: [ל] ה"ג ונכנס ונעל הדלת: [מ] ה"ג אמרנו כסבור : [נ] ה"ג וכשנעלתי : [ס] ה"ג אמרנו שמא דבר : [ע] ה"ג אמרנו שמא נתזה : [פ] ה"ג כך היה ואתם כשם : [צ] ה"ג מפני שהן מאכל לפילין : [ק] ה"ג אמר אמימר: [ר] ה"ג אמר רב אשי לאמימר : [ש] ה"ג מטלטלן מפני שהן : [ת] ואין מטלטלין את החרדל כסתם מתני' . על שיהיה לו בביתו יונים . וה"ה אלב אין מטלטלין אם לא שיהיה בביתו לבייס דחד טעם אית להו : [א] אם התקינן למאכל בהמה . אע"ג דבהמות מלויס מ"מ סתם קש ועלים להסקה עומדים מש"ה בעי תיקון : [ב] חבילי פיאה כו' אם הכניסן לעלים · איכא למימר דה"ק הא סתמא נעשה כמי שהכניסן למאכל בהמה כי היכי דלא תקשי רישא לסיפא. תוספות: [ג] בשבת כילד מולל . זהו דעת הרי"ף ורמב"ם ורבינו · אבל התוס' ורש"י שם פירשו לענין י"ט קאי כילד מולל . דבשבת אסור למלול מדקתני בברייתא המולל מלילות מע"ש למחר מנפח ולא קתני המולל מלילות בשבת . ולשיטת הרי"ף תי' הרמב"ן משום דקתני בברייתא דלעיל ובלבד שלא ימלול הרבה בידו כדרך שעושה בחול · ומש"ה קתני מולל מלילות מע"ש לאשמעינן אפילו מולל הרבה מ"מ מנפח בשבת על יד על יד · דאי הוה קתני בשבת ובמועט ה"א בהרבה הניפוח הוי גמר מלאכה : [ד] אפילו טובא נמי כלומר אפילו בהרבה אלבעות · ולשון הס"ס אפילו חדא אכולהו נמי : [ה] דאמרי מולל בראשי אלבעותיו . ורבא דאמר אפילו טובא אינו אלא הרבה בראשי האלבעותיו : [ו] כסתם מתניתין . אפילו חבילות גדולות : [ז] בשר חי מותר לטלטלו בשבת . בין מלוח בין תפל . משום דחזי לאומלא כדאמרינן בפ' כל הבשר לפי גירסת הרי"ף ורבינו שם סימן נ"ז מי שרי למיכל באומלא משמע משם אפילו בשר בהמה ראוי לאכול באומלא וכן מלאתי ברמב"ן טעם משום דראוי לאומלא . ומה דמשני הש"ס הכא שאני בר אווזא דרכיך תרוה לפניו . ובשר תפוח . היינו שהוא סרוח לגמרי שאינו ראוי אפילו לכלבים · ולרב הונא מותר לטלטלן מפני שהוא מאכל לחיה · ורב חסדא ס"ל כרש"י מוכן לאדם לא מוכן לחיה · א"כ בשר תפוח פי' תפוח מחמת אדם כמ"ש בחידושי רשב"א שאינו מאכל לכלבים מחמת אדם · ומאכל לבייס שאין מזיקו האדם. ורב חסדא אסר לטלטלו שאינו משהה בביתו לחיה כדי שלא יאכלו ממנו כלבים · וא"ת לפי הנחה זו המקשן דלא ידע אפילו בשר אווזא דחזי לאומלא אמאי לא פריך מ"מ דרב חסדא דשרי בבשר תפל וי"ל באשר שאין מפורש כדברי רב חסדא דשרי להדיא בבשר תפל וס"ד דבשר תפוח היינו בשר תפל כמ"ש רש"י היא היא · מש"ה פריך שפיר מבר אווזא. ולפי סברתו משני התלמודא שאני בר אווזא · אמנם בתר דמייתי הגמרא הך ברייתא בשר תפל מותר לטלטלו ודג תפל אסור לטלטלו . וקשה מאי שנא דליכא למימר מה"ט דג אסור משום כל דחזי לי' לא שדי לכלבים א"כ בשר תפל נמי · אע"כ ל"ל דבשר תפל שאני דחזי לאומלא אבל רש"י לא ס"ל הך סברא בבשר בהמה דחזי לאומלא ואזיל לשיטתו שפי' בהך איבעי' דפ' כל הבשר נשברה מפרקת לענין אי חזי לקדרה ע"ש · ובהכי ניחא מה שמקשין על שיטת הרי"ף ורבינו והרמב"ם דאפילו בבשר בהמה אמרינן חזי לאומלא · והכא בשמעתין משני שאני בר אווזא דרכיך חזי לאומלא כדאמרן . ועיין בב"ח סימן ש"ח ס"ק י"ח כתב על ב"י שהוא כתב שלא בדקדוק . ואני אומר שכתב בדקדוק רב . גם סט"ז ס"ק כ' תמר תמיהה עד שנכנס בפתח דחוק ואומר בר אווזא עומד לכל אדם לאכול באומלא · ועוד תימה לשיטתו דלרב חסדא דס"ל כרבי יהודה בעינן דמחזקינן להוהו דבר . א"כ מ"ט דרב חסדא דמתיר לטלטל בשר תפל · אכן לדברינו איתרווח לן שמעתתא בס"ד · וז"ל ש"ע סעיף ל"א בשר חי אפילו תפל שאינו מלוח כלל מותר לטלטלו·משום דחזי לאומלא וכן אם הוא תפוח מותר לטלטלו משום דראוי לכלבים · דג מלוח מותר לטלטלו · ושאינו מלוח אסור מפני שאינו ראוי . ומפ' המ"א ס"ק כ"ו חזי לאומלא במין דרכיך בשם ס' יראים . וליתא דא"כ אמאי מחלק בש"ע בין בשר לדג הוי"ל למיפלג ולמתני כדידי' בשר תפל מותר לטלטלו במין דרכיך אבל בשר בהמה אסור לטלטלו · אלא ש"מ דס"ל לש"ע אפילו בשר בהמה חזי לאומלא . וכן פסק הטור י"ד סימן ס"ז כדעת הרא"ש בענין נשברה המפרקת. וכדכתבתי בכללים · ומן ספר יראים אין ראי' שהוא ס"ל כפירש"י : [ח] ה"ג דרב חסדא תלמיד הי' לפני רב הונא ועוד דרב הונא קאי כר"ש : [ט] ה"ג דמסייע לי' דתי"ר מטלטלין : [י] בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה · ובש"ע ובטור לא כתבו היתר זה רק שהוא מאכל לכלבים משום דבזמן התלמוד היו חיות כגון לבייס מלויין כמ"ש הב"י סימן ש"ח משא"כ בזמן הזה · והא דלא קאמר בברייתא מפני שהוא מאכל לכלבים דבבשר תפוח היינו מחמת אדם כמ"ש הרשב"א מש"ה לא חזי לכלבים · אבל הש"ע וטור איירי בבשר תפוח . היינו בשר שנסרח מש"ה התירו דמ"מ חזי לכלבים : [כ] ה"ג בשר חי בין מלוח בין שאינו מלוח מותר : [ל] כדי שיעלו וירדו . ומותר לטלטלו בשאין עודן עליו · הא כעודן עליו בין השמשות אסור לטלטלו · דמוקלה דבעלי חיים אפילו ר"ש מודה · ומידי דאתקלי לבה"ש איתקלי לכולי יומא · כ"כ מ"א בשם לבוש סימן ש"ח ס"ק ס"ו וראייתם מהא דלקמן סימן ש"י ס"ק ז' דבהא לא קיי"ל כר"ש דס"ל דלא אמרינן מיגו דאיתקלי לבה"ש איתקלי לכולא יומא ע"ש בב"י· ולכאורה אין ראי' משם דשאני הכא דבידו להפריח התרנגולים כמ"ש תוס' בכירה דף מ"ג ד"ה בעודן י"ל דסברא זו אינו אלא דלא הוי מבטל כלי מהיכנו אבל מ"מ יש איסור מוקלה בעודן עליו בה"ש · דאל"כ הברייתא דקתני בעודן עליו בה"ש שאסור לטלטלו אמאן תרמייה אפילו לרבי יהודה נמי ניחא דלא הוי מוקלה כר"ש כיון דבידו להפריחם: [מ] ה"ג אמר רב יהודה בהמה שנפלה לאמת המים בשבת : [נ] ואם עלתה עלתה . אבל להעלותה בידים אסור . אע"ג דלא הוי אלא שבות ולער ב"ח דאורייתא אין מדמין גזירת חכמים זו לזו דהא מלינו שהעמידו דבריהם במקום כרת · כ"כ מ"א בשם הרמב"ם סימן ש"ה ס"ק י"א : [ס] ה"ג למיעבד לי' פרנסה במקומה אבל אפשר לי' למיעבד עושה לה : [ע] שיחלוב את בהמתו בשבת · משמע אפי' החלב מותר לישראל . אבל בב"י בשם הכלבו אוסר החלב בשבת משום מתקן שזנו וכ"פ בש"ע · וגם לריך לקנותו בדבר מועט מן הנכרי שלא יהא נראה כחולב לישראל · אח"כ ראיתי ומלאתי דברי רבינו בפ' אלו מציאות סימן כ"ט בשם מהר"ש שמותר לומר לנכרי לחלוב לבהמה · ויטול החלב לעלמו · ר"ל הנכרי וכ"ה במרדכי שילהי תכילתין ע"ש : [פ] או דלמא אפילו בשבת . וכיון דאיכא הפסד ממון אוליע בספיקא לקולא. כן פסק הטור . ובזה מיושב קושית הע"ז בסימן של"ב ס"ק א' :

ומהלכין

משום רבותא דאין מילדין תמא . ומילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום
[צ] ומחללין עליה את השבת.וקושרין את הטבור. ר' יוסי אומר אף חותכין. וכל צרכי מילה
עושין בשבת : גמ' כילד מסעדין רב יהודה אומר אוחז את הולד שלא יפול לארץ . [ק] תניא
טותיה דרב יהודה אוחז את הולד שלא יפול לארץ . [ר] ונופח לו בחוטמו ונותן דד לתוך
פיו כדי שיינק . אמר רבן שמעון בן גמליאל מרחמין על בהמה טהורה ביום טוב . היכי
עביד ליה אמר אביי מביא גוש של מלח ונותן לה לתוך הרחם כדי שתזכור עברה [ש] ותרחם
עליו . ודוקא טהורה אבל טמאה לא מ"ט דלא מרחקא ומי מרחקא לא מקרבא :

ה ומילדין את האשה . ת"ר אם היתה צריכה לנר [ת] חברתה מדלקת את הנר . אם
היתה צריכה [א] שמן חברתה מביאה לה ביד . ואם אין ספוק בידה מביאה
לה בשערה . ואם אין ספוק בשערה מביאה לה בכלי דרך רשות הרבים : אמר מר אם
היתה צריכה לנר חברתה מדלקת לה את הנר פשיטא . אמר רב אשי לא נצרכה אלא לסומא.
מהו דתימא כיון דלא חזיא אסיר קמ"ל דיתובי מיתבא דעתה סברא אי צריכנא מידי חזיא
חבירתי ועבדא לי . אמר מר צריכה שמן וכו' ותיפוק ליה משום סחיטה. רבה ורב יוסף דאמרי
תרווייהו אין סחיטה בשיער . ורב אשי אמר אפי' תימא יש סחיטה בשיער [ב] מביאה
בכלי דרך שערה דכמה דאפשר לשנויי משנינן . אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן
שהקבר פתוח בין שאמרה צריכה אני [ג] ובין שלא אמרה צריכה אני מחללין עליה את
השבת [דף קכט ע"א] [ד] נסתם הקבר אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת לא אמרה
צריכה אני אין מחללין עליה את השבת רב אשי מתני הכי . ומר זוטרא מתני הכי אמר רב
יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני ובין אמרה לא צריכה אני
מחללין עליה את השבת . [ה] פי' כשחברותיה אומרות שהיא צריכה . נסתם הקבר
[ו] [ז] אמרה אין צריכה אני אין מחללין עליה את השבת לא אמרה אין צריכה אני מחללין
עליה את השבת . א"ל רבינא למרימר [ח] מר זוטרא מתני לקולא ורב אשי מתני לחומרא .
הלכתא כמאן . א"ל הלכתא כמר זוטרא דספק נפשות להקל . מאימתי פתיחת הקבר . אביי
אמר משתשב על המשבר . רב הונא בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד .
ואמרי לה משעה שחברותיה [ט] מסיאות אותה במטה . ודייקי רבוותא מדלא קאמר רב
הונא עד שיתחיל הדם להיות שותת ש"מ דקודם שתשב על המשבר קאמר . וכאביי עבדינן
ולא מחללין שבת [י] עד שיהא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר . [כ] ותמיהני למה פסקו
ספק נפשות לחומרא . עד מתי פתיחת הקבר ואסיקנא [ל] נהרדעי אמרי חיה ג' שבעה
שלשים . שלשה בין אמרה צריכה אני בין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת .
שבעה אמרה אין צריכה אני אין מחללין עליה [מ] הא סתמא מחללין עליה את השבת. שלשים
אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה ע"י נכרי . כדרב עולא
בריה דרב עילאי דאמר כל צרכי חולה עושין בשבת ע"י נכרי וכדרב המנונא דאמר דבר
שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה . אמר רב יהודה אמר שמואל לחיה שלשים יום למאי
הלכתא . אמרי נהרדעי לטבילה . אמר רבא לא אמרן אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה
בעלה מחממה : ברתיה דרב חסדא טבלה בגו תלתין יומין שלא בפני בעלה ואצטניאת
ואמטיוה לערסא בהריה דרבא לפומבדיתא : [נ] אמר רב יהודה אמר רב עושין מדורה
לחיה בשבת סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא . ואסיקנא
לא שנא חיה ול"ש חולה ל"ש בימות החמה לא שנא בימות הגשמים מדאמר רב חייא בר אבין
אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז . שמואל נלאו ליה תכתקא
דשאגא רב יהודה נלאו ליה פתורא [דיונה] לרבה שרשיפא א"ל אביי לרבה קעבר מר משום
בל תשחית . א"ל בל תשחית דגופא עדיף : ו אמר רב חייא בר אשי לעולם ימכור אדם
קורות ביתו ויקנה בהן מנעלים לרגליו. הקיז דם ואין לו מה לאכול ימכור מנעלים מרגליו
ויספיק מהם צרכי סעודה . מאי צרכי סעודה . רב אמר בשר . ושמואל אמר יין . רב אמר
בשר נפשא חלף נפשא . ושמואל אמר יין סומקא חלף סומקא : [דף קכט ע"ב] וקושרין את
הטבור ת"ר קושרין את הטבור . רבי יוסי אומר אף חותכין . וטומנין את השליא כדי שיחם
הוולד . אמר רשב"ג בנות מלכים טומנין אותם בספלים של שמן . בנות עשירים בספוגין
של צמר . [ג]בנות עניים במוכין [ס] אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מודים חכמים לרבי
יוסי בטבור של שני תינוקות שחותכין . מ"ט מגנתי אהדדי ואמר רב נחמן אמר רבה בר
אבוה כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת שנאמר ומולדותיך ביום הולדת אותך
[מכאן שמולידין את האשה בשבת] לא כרת שרך מכאן שחותכים את הטבור בשבת .
ובמים לא רוחצת למשעי מכאן שמרחיצין את הולד בשבת . והמלח לא הומלחת מכאן
שמולחין את הולד בשבת. והחתל לא חותלת מכאן שמלפפין את הוולד בשבת :

הדרן עלך מפנין

פרק תשעה עשר

א [דף קל ע"א] רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה [א] ובשעת סכנה מכסהו על פי עדים . ועוד א"ר אליעזר כורתין עלים לעשות פחמין [ב] ולעשות כלי ברזל בשבת . כלל אמר ר' עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת . מילה שאי אפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת : גמ' א"ר אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש [ד]והביאו בשבת [דף קל ע"ב] שלא ברצון חכמים ושלא ברצון ר' אליעזר דאילו ר"א שרי דרך רשות הרבים והם הביאו דרך גגות חצירות וקרפיפות . שלא ברצון חכמים דאסרי אפילו דרך גגות חצירות וקרפיפות . אלא ברצון ר' שמעון דאמר גגות וחצירות וקרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית . ובפרק כל גגות (דף לא.) פסק רב הלכתא כר' שמעון ואפי' לדבר הרשות חשבינן להו רשות אחת ומטלטלין הכלים ששבתו בתוכן וכ"ש לדבר מצוה . והא דאמר רבא בפסחים בפרק האשה (דף לג.) ערל והזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת איזמל מאי היא דתניא כשם שאין מביאין אותו דרך ר"ה כך אין מביאין אותו דרך גגות וקרפיפות וחצירות . אתי שפיר כרבי שמעון כגון שהאיזמל היה בבית : כלל אמר ר"ע ט'. אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' עקיבא [דף קלב ע"א] עד כאן לא פליגי ר' אליעזר ור' עקיבא אלא במכשירי מילה אבל מילה גופא דחיא שבת מנלן . א"ר יוחנן אמר קרא וביום אפילו בשבת . [דף קלב ע"ב] ת"ר מילה דוחה צרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה . יו"ט אינה דוחה אלא בזמנה בלבד . [ג] ומימהל לא מהלינן אלא ביממא דהניא (יבמות דף עב) אין לי אלא הנימול לח' שאין נימול אלא ביום השעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר . ושאר הנימולים שאין נימולין אלא ביום מנין . ת"ל וביום השמיני . גרסינן בפ"ק דקידושין (דף כט.) היכא דלא מהליה אבוה מיחייבי בי דינא למימהליה דכתיב [ד] המול ימול לכם כל זכר . והיכא דלא מהלוהו בי דינא מיחייב איהו למימהל נפשיה דכתיב וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה וגו' :

ב [דף קלג ע"א] מתני' עושין כל צרכי מילה מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה איספלנית וכמון ואם לא שחק מע"ש לועס בשיניו ונותן ואם לא טרף יין ושמן [ה] נותן זה לעצמו וזה לעצמו [ו] ואין עושין לו חלוק בתחלה אבל כורך עליה סמרטוט ואם לא התקין מע"ש כורך על אצבעו ומביא אפילו מחצר אחרת : [דף קלג ע"ב] גמ' (א) ת"ר המל כל זמן שעוסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין את המילה בין על ציצין שאין מעכבין את המילה [ז] פירש על ציצין המעכבין חוזר ועל ציצין שאין מעכבין אינו חוזר . ת"ר מהלקטין את המילה ואם לא הלקט ענוש כרת . היכי דמי כגון דאתא בין השמשות [דשבת] [ח] ואמרי ליה לא מספקת ואמר להו מספיקנא ועבד ולא אספיק ואשתכח דחבורה הוא דעבד וענוש כרת . ומוצצין אמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ סכנתא הוא ומעברינן ליה : [דף קלד ע"א] לא שחק ט' . ת"ר דברים שאין עושים למילה בשבת עושין לה ביו"ט שוחקין לה כמון וטורפין לה יין ושמן . אין עושין לה חלוק בתחלה אמר אביי אמרה לי אם האי חלוק דינוקא ליפכוה לסיטריה אבראי דלמא מדביק גירדא מיניה ואתי לידי כרות שפכה . תניא א"ר נתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאתה אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת . שני ומת . שלישי הביאתו לפני וראיתיו שהוא אדום . אמרתי לה בתי המתיני לו עד שיבלע בו דמו . והמתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קוראין אותו נתן הבבלי על שמי . ושוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא ובאתה אשה אחרת לפני שמלה בנה ראשון ומת . שני ומת . שלישי הביאתו לפני וראיתיו שהוא ירוק והצצתי בו [ה]ולא ראיתי בו דם אמרתי לה בתי המתיני לו עד שיבלע בו דמו . והמתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי : [דף קלד ע"ב] מתני' [ט] מרחיצין את הקטן לפני המילה ולאחר המילה. ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ר' אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן [י] ביום שלישי למילתו שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים . ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת . ר' יהודה מתיר באנדרוגינוס : גמ' כי אתא רבין א"ר אבהו א"ר אלעזר הלכה כר' אלעזר בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מערב שבת בין הרחצת כל גופו בין הרחצת מילה מפני שסכנה היא לו . ואמרי רבוותא שהלכה כר' אלעזר בן עזריה ביום שלישי [כ] כ"ש ביום ראשון שמרחיצין אותו כדרכו בין לפני המילה בין לאחר המילה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו בערב שבת . ואע"פ שכוללן רב אלפס ז"ל יחד וכתב שמרחיצין אותו כדרכו בין לפני המילה בין בחמין שהוחמו וכו' אין דינן שוה . דלאחר המילה כיון דסכנה הוא אפילו ישראל מבעיר האש ומחמם המים וכל הזריז הרי זה משובח. אבל לפני המילה אפי' ע"י נכרי אסור להחם

חדושי מהרש"ל ביום הולדת אותך. מכאן שמיילדין את הולד :

הגהות הב"ח א אמר רשב"ג מרחמין היינו על בהמה טהורה : ב ואמרי לה (מטעה שחברותיה מציאות במטה) תא"מ ונ"ב גי' הגמרא והאלפסי מטעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה : ג בנות עניים במוכין אר"נ אמר רבה בר אבוה הלכה כרבי יוסי ואמר ר"נ : ד והביאו בשבת שלא ברצון ר"א ושלא ברצון חכמים שלא ברצון ר"א : ה ולא ראיתי בו דם ברית אמרתי לה בפי המתיני לו עד שיפול בו דמו .

קרבן נתנאל

[צ] ומחללין עליה את השבת. ובגמרא פריך מכדי תנא מיילדין את האשה וקורין לה חכמה ממקום למקום מחללין את השבת ל"ל . מהא שמעינן דיש איסור תחומין דאורייתא כרי"ף ורמב"ם בי"ב מיל . דאלת"ה מאי פריך הא בחכמה אינו אלא מדברי סופרים . מש"ה צריך למיהדר למיתני ומחללין עליה את השבת אפילו חילול דאורייתא . ת"ט . נמצא מכאן קושיא גדולה למה שמסיק רבינו בפ"ק דעירובין סימן כ"ד דלגמרא דידן ליכא שום תחום שבת מדאורייתא ולק"מ דעיקר פירכא הוא דמדקתני ומיילדין את האשה בשבת משמע אפילו כשיש חלול שבת דאורייתא בלידתה . והא דפירש"י אין מיילדין את הבהמה בי"ט משום טרחא . ה"פ אפילו בדבר שאין בו אלא טרחא מ"מ אין עושין לצורך בהמה . אבל לצורך אשה אפילו יש בו חלול שבת מיילדין . אח"כ מצאתי בחדושי רשב"א וז"ל רש"י פירש משום טרחא ולי נראה משום חלול דאורייתא ותדע לך מדאקשי מחללין את השבת לאתויי מאי ואי איתא דתיילדין אין בו איסור דאורייתא מאי פריך מחללין אתא לאתויי איסור דאורייתא והא דקתני וקורין לה כו' דרבנן היא דתחומין אינן מדאורייתא ע"כ . ובירושלמי . כיון דתנא מחללין שבת וקורין חכמה ל"ל לאשמעינן שיש לה אלפיים אמה לכל רוח ממקום היה : [ק] ה"ג ת"כ דרב יהודה כילד מסעדין אותו : [ר] ה"ג ונופח לו בחוטמו כדי שיכנס בו הרוח : [ש] ה"ג ותרחם עליו ומזלפין מי שליא ע"ג ולד כדי שתריח ריחו ותרחם עליו ודוקא : [ת] ה"ג חברתה מדלקת לה : [א] ה"ג לשמן חברתה מביאה לה שמן ביד : [ב] ה"ג מביאה לה בכלי : [ג] ובין שלא אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת . הא אמרה לא צריכה אני אפילו כשחברותיה אמרו שהיא צריכה אין מחללין עליה . אע"ג דלגבי חולה קיי"ל בסימן תרי"ח ביה"כ כשהחולה אומר אין צריך והרופאים אומרים צריך מאכילין אותו ס"ל דחברותיה אין בקיאין כמו רופאים . אבל הגירסא בש"ס שלפנינו בין אמרה אינה צריכה מחללין . עיין מהרש"ל : [ד] נסתם הקבר אמרה צריכה אני מחללין . זהו גירסת הרי"ף ורבינו והגירסא שלפנינו בין אמרה צריכה אני ובין לא אמרה צריכה אני אין מחללין : [ה] פי' כשחברותיה אומרות שהיא צריכה . הא לא אמרה שאינה צריכה אפילו כשחברותיה שותקות מחללין ורמב"ן ס"ל אפילו באומרת א"צ וחברותיה שותקות נמי מחללין כ"כ בטור סי' ש"ל . ובסתמא אפילו כשחברותיה אומרות א"צ מחללין כ"כ הב"ח ס"ק ג' : [ו] אמרה אין צריכה אני אין מחללין . היינו כשחברותיה שותקות אבל אם אומרות שהיא צריכה מחללין וכ"כ מ"א סי' ש"ל ס"ק ט' . וכל"ל אבל ע"פ חברותיה שאומרות שהיא צריכה מחללין וכמ"ש סי' תרי"ח . ולא העמיד הגיון במקומו דלאחר שבעה הרי היא ככל אדם כי אם בבבא תשלשה ועד שבעה אמרה אין צריכה אני אין מחללין שם מקומה : [ז] אמרה אינה צריכה אני אין מחללין לא אמרה אין צריכה אני מחללין . והגיר' שלפנינו אמרה צריכה אני מחללין אמרה לא צריכה אין מחללין . וקשה הדיוקים אהדדי וצריך לומר בסתמא מחללין . ובריסא דקאמר צריכה אני מחללין משמע הא סתמא אין מחללין היינו כשחברותיה אומרות אינה צריכה : [ח] מר זוטרא מתני לקולא לגירס' רבינו מקיל מר זוטרא בין בקבר פתוח בין בקבר סתום . ולגירסת הגמרא מקיל בנסתם הקבר בתרתי מילי דלרב אשי אפילו אמרה צריכה אין מחללין ולמר זוטרא אפילו בסתמא מחללין : [ט] ה"ג משיאות אותה באגפי' : [י] עד שיהא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר . עיקר קפידא על ישיבת המשבר . דלא בעינן דם שותת דהא כאביי קיימינן וכ"כ הב"ח : [כ] ותמהני למה פסקו ספק נפשות לחומרא . וי"ל דהא פלוגתא אם הוי כיולדת או לא . משא"כ בפלוגתא דרב אשי ומר זוטרא דפליגי בנסתם הקבר . ועד הנה הוי כיולדת ודאי ומספק פסקינן לקולא ועיין ב"ח ס"ק ב' שהביא ראי' לזה : [ל] אמרי נהרדעי כו' . ואי קשיא הא קיי"ל כרבא ורבא אמר דהוי פתיחת הקבר עד שבעה ואמרי לה עד שלשים . וי"ל דהך שבעה ושלשים דקאמר רבא היינו נמי כנהרדעי כמ"ש תוספות ד"ה רבא : [מ] הא סתמא מחללין עליה את השבת . מכאן תיוהא רבה על ש"ע סימן תרי"ז שפסק לאחר שלשה אם לא אמרה צריכה אני אין מאכילין אותה ביה"כ . הא אפילו באיסור סקילה מקלינן אף כי באיסור כרת . ואין אחד מן האחרונים שהרגיש . ע"כ לפסק הלכה דסתמא מאכילין אותה ביה"כ תוך שבעה : [נ] ה"ג אמר רב יהודה אמר שמואל עושין : [ס] אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מודים חכמים . לכאורה משמע דרב נחמן פסק כחכמים . וכ"כ בטור סי' ש"ל וא"א פסק כחכמים וליתא דא"כ לפי גירסתינו אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הלכה כר"י . חקשי דידי' אדידי' ומה שכתב הב"י בזה דרב נחמן לפ' דברי רבי יוסי קאמר דכי אמר חותכין את הטבור אפילו ביחידי אמר . דאלו בשני תינוקות אפילו לחכמים חותכין וזה דוחק . חדא דלישנא דמתני' בתינוק חדא משמע . וע"ק דמקרא דיחזקאל באידך מימרא דרב נחמן . ודאי הקרא קאי אפילו בתינוק חדא . ונראה דיש לומר סברא להיפך דדוקא בתינוק אחד חותכין כדפרש"י שאם לא יתקשר ויכרך בשום דבר יצאו מעיו אם יגביהו התינוק . מה שאין שייך בשני תינוקות . וה"א דרבי יוסי ורבנן תרווייהו ס"ל דאין חותכין וגם אין קושרין . להכי קאמר רב נחמן מהיפך אל היפך דבשתי תינוקות אפילו חכמים מודים : הדרן עלך פרק שמונה עשר

פרק יט [א] ה"ג ובסכנה מכסהו ע"פ עדים : [ב] ה"ג לעשות כלי ברזל כלל : [ג] ה"ג ומילה בין בזמנה ובין שלא בזמנה לא מהלינן אלא ביממא . עיין בפ"ק דקידושין סימן מ' בחדושי : [ד] ה"ג המול לכם כל זכר : [ה] ה"ג נותן זה בעצמו וזה בעצמו : [ו] ה"ג ואין עושין לה חלוק לכתחלה . [ז] ה"ג פירש על ציצין המעכבין את המילה חוזר ועל ציצין שאין מעכבין את המילה : [ח] ה"ג ואמרו לי' לא מספקת ואמר להו מספקינא ועביד ולא מסתפיק : [ט] ה"ג מרחיצין את הקטן בין לפני מילה ובין : [י] ה"ג ביום השלישי שחל להיות : [כ] כל שכן ביום ראשון שמרחיצין אותו כדרכו . ואיכא למידק הא רבא גופא אמר דדייקי מתני' כתרגמינא דסבי דאמרי הא דקתני במתניתין מרחיצין בין ח"ק לר"א הייט ויזלוף ולא רחיצה מתני' הר"ן אסר מ.אגים

תפארת שמואל

(א) ת"ר המל כל זמן שעוסקין במילה . מאחר שהביא הברייתא כצורתה וכן הרי"ף ולא פירשו מידי ש"מ דבחול איירי אבל רש"י פירש דבשבת מיירי ולפ"ז בחול אפילו פירש חוזר לעולם אפילו על ציצין שאין מעכבין והטור כתב כרש"י וכתב אח"כ וא"א הרא"ש לא פירש כן ע"ש ע"כ לשון מהרש"ל ז"ל ובטורים שלנו לא נמצא זה שכתב רק פירש"י ולא הזכיר שום חולק ואולי משגה הוא כי בסימן תי"ו כ"כ על בעל העיטור לענין פירש חוזר על הציצין שאין מעכבין וא"א לא כתב וכו' ושם כתב הב"י וכו' מדהביא

תמן כדתנן בפ' הדר (עירובין דף סז:) בההוא ינוקא דאישתפו חמימיה אמר רבה ליתי ליה מגו ביתאי [ל] א"ל [אביי] והא לא עירבו [א"ל] לסמוך אשיתוף והא לא שיתפו לימרו ליה לנכרי דליזל ולייתי מגו ביתאי. א"ל אביי ביצאי לה' גבי ליה למר ולא שבקן רב יוסף [מ] אמר רב כהנא כי הוינן בי רב יהודה [נ] אמר ו' בדאורייתא מותבינן תיובתא והדר עבדינן מעשה בדרבנן עבדינן מעשה והדר מותבינן תיובתא [ס] בתר הכי א"ל מאי בעית [ע] לאותובי א"ל מכדי הזאה שבות ואמירה לנכרי שבות מה הזאה אינה דוחה שבת אף אמירה לנכרי אינה דוחה שבת. א"ל ולא שני לך בין שבות דאית בה מעשה לשבות דלית בה מעשה דהא מר לא [פ] א"ל זיל אחים לי. [צ] וכתב רב אלפס ז"ל כמה רבוותא טעו בפירושא דהאי מימרא דקסברי האי דקאמר ליה ולא שני לך בין שבות דאית בה מעשה לשבות דלית בה מעשה דבין שבות דהזאה הוא ובין שבות דאמירה הוא. דשבות דהזאה אית בה מעשה ושבות דאמירה לית בה מעשה דדיבורא בעלמא הוא וקשיא להו אמאי הואיל ואמירה לנכרי שבות דלית בה מעשה מה לי אמר לייתי מגו ביתאי ומה לי אמר זיל אחים לי דתרוויהו שבות דלית בה מעשה דדיבורא בעלמא הוא ושרי. [ק] ואטעי לכולהו נוסחאי דגמרא ואמרו דליתא בגמרא דהא מר לא אמר ליה זיל אחים אלא טעותא דנוסחאי. ולא כדקא סברי הוא ונוסחאי לית בהו טעותא אלא נוסחאי מעליא נינהו ולא פירושא כדסבירא להו אלא הא דאמר ליה ולא שני ליה למר בין שבות דאית בה מעשה לשבות דלית בה מעשה לא שבות דהזאה קאמר ליה אלא ה"ק ליה האי דקאמרת אמירה לנכרי שבות וקמדמיתו לשבות דהזאה דאסירא ולא שני לך בשבות דאמירה גופא בין שבות דאית בה מלאכה לשבות דלית בה מלאכה דהא מר לא אמר ליה זיל אחים לי דאית בה מלאכה אלא אייתי לי מגו ביתאי קאמר ליה דטלטול בעלמא הוא ולית בה מלאכה. ושמעי' מינה דכי אמר אמירה לנכרי שבות ואסרינן לה לצורך מילה ה"מ במילתא דאית בה מלאכה אבל מילתא דלית בה מלאכה לא אמרינן אמירה [ר] לנכרי שבות ומילי דברירן אינון ולית בהו טעותא. והאי דקאמר שבות דלית בה מעשה ולא קאמר שבות דלית בה מלאכה. מעשה ומלאכה בהאי ענינא חדא מילתא היא כדאמר בין יום השביעי לששת ימי המעשה דהייטו מלאכה. וכך פר"י (בפ"ק דגיטין ח:) דלא שרינן אמירה לנכרי שבות לצורך המילה אלא כשהעושה אינו עושה אלא בדבר שהוא אסור מדרבנן אבל באיסור דאורייתא לא והביא ראיה מאידךעובדא דפרק הדר (דף סח.) ההוא ינוקא דאישתפוך חמימי' אמר רבא נישיילה לאימיה אי צריכא ליחם ליה אגב אימיה ופרש"י ליחם ליה נכרי אגב אימי' וכן פר"ח ז"ל [ש] וכן צריך להיות דיום שמיני היה והיה לאחר שבעה דאפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושין לה ע"י נכרי כדאמר לעיל בפרק מפנין (קכט.) והוקא אגב אימיה אבל בשביל עצמו אפי' ע"י נכרי לא. דדוקא באידך עובדא לאיתויי דרך חצר ומבוי שלא עירבו ושלא נשתתפו הוא דשרי' ע"י נכרי לצורך המילה אבל באיסורא דאורייתא כגון להחם לו חמין לא שרינן ע"י נכרי. [ת] ומיהו בה"ג משמע דאפי' באיסור דאורייתא שרי ע"י נכרי. [א] כי כתבו לומר ליה לנכרי דלייתי מגו ביתאי אפי' דרך רשות הרבים. ולפי דבריהם צ"ל דהך עובדא דליחם ליה ²אגב אימיה [ב] לאחר יום שלישי של המילה. [ג] ורב אלפס ז"ל הביא נמי דברי ה"ג שכתב היכא דאישתפוך חמימיה דתינוק ישראל ואבדור סממניה בתר דאימהול עבדינן ליה בשבתא משום סכנתא. והיכא דלייתי איזמל ממעלי שבתא לשבתא ואיגניב או איפגים אי מקמי מילה שרי למימר לנכרי לגבתיה או לאתויי איזמלא אחרינא. וכתב רב אלפס דאין לסמוך עליו דטעותא הוא ומה שכתב רב אלפס ז"ל שמרחילין אותו כדרכו לפני המילה בחמין שהחמו בשבת לא שיאמר לנכרי להחם אלא אם הנכרי עשאן לעצמו או אם עבר ישראל והחם אותן בשבת מרחילין בהן את הקטן אע"פ שאסרו רחיצת כל גופו בחמין שהוחמו אפילו מע"ש [ד] לצורך המילה שרי: ג אמר רב אין מונעין חמין ושמן מליתן על גבי המכה בשבת. ושמואל אומר טהנין חוץ למכה ושותת ויורד לתוך המכה. [ה] והלכתא כוותיה דשמואל דתניא כוותיה אין נותנין חמין ושמן בשבת על גבי המכה אבל מתן הוא חוץ למכה ושותת ויורד למכה. ואין נותנין חמין ושמן על גבי מוך ליתן ע"ג מכה בשבת ולא ע"ג מוך שעל גבי מכה בשבת. ת"ר נותנין ע"ג מכה מוך יבש [וספוג יבש] אבל לא [גמי יבש] וכתיתין יבשין קשיא כתיתין אכתיתין. לא קשיא הא דקתני מוך יבש בחדתי והא דהאי אבל לא כתיתין יבשין בעתיקי. ורש"י פירש חדשים שלא היו על גבי מכה מעולם ואמסר שנס הוא מודה דמתיקי מעלי לרפואה טפי אלא דמגריך דאוק פתיקי לא נהט על גבי מכה פעם אחרת: ד גרסינן בסוף עירובין* רטייה שפירשה ³מע"ג המכה מחזירין אותה בשבת. ר' יהודה אומר הוחלקה למטה דוחקה למעלה. למעלה דוחקה למטה. ומגלה מקצת רטייה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה מקצת רטייה ומקנח פי המכה. ורטייה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח ואם מירח חייב חטאת. אמר רב חסדא מחלוקה שפירשה על גבי כלי אבל פירשה ע"ג קרקע ד"ה אסור להחזירה אמר רב יהודה הלכה כרבי יהודה [ו] ולית הלכתא כוותיה דהא רב אשי דהוא בתרא עביד כת"ק: ה ת"ר ערלתו ודאי דוחה שבת [דף קלה ע"א] ולא ספק דוחה את השבת. ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא אנדרוגינוס דוחה שבת. ור' יהודה אומר אנדרוגינוס דוחה את השבת וענוש כרת. ערלתו ודאי דוחה השבת ולא נולד בין השמשות דוחה השבת. ערלתו ודאי דוחה השבת ולא נולד כשהוא מהול דוחה השבת. שבית שמאי אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית ובית הלל אומרים אין צריך להטיף ממנו דם ברית. אמר ר' שמעון בן אלעזר לא נחלקו ב"ש ובית הלל על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית. על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית וב"ה אומרים אין צריך. °דקדק ר"י דמשמע מהכא דיותר צריך הטפה לנולד כשהוא מהול מנתגייר כשהוא מהול דהא בנולד מהול כ"ע לא פליגי ובגר איכא פלוגתא. ואם כן לקמן דפסק רב הלכתא כת"ק ומסתמא כוותיה קיימינן דהלכתא כוותיה באיסורי. ועוד מדקאמר רב אדא בר אהבה תיתי לי דעברי אדרב וכיון דנולד כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית כל שכן גר שנתגייר כשהוא מהול שאין צריך. ובעל ה"ג לא כתב כן אלא כתב קטן אין צריך וגר צריך. ובקטן נראה ודאי דכדין פסק כדמוכח במתניתין כדפרישית. ובגר נמי נראה דסמיך אההיא דיבמות פרק החולץ (דף מו:) דתניא הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אין מטבילין אותו. ואת"ל דנתגייר כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית אמאי אין מטבילין אותו לר' יוסי הרי הוא מהול לפנינו ומאי נפקא מינה אפילו לא מלוהו בית דין לא יהא אלא ערבי מהול וגבעוני מהול. אלא ודאי צריך הטפת דם ברית ולכך אין מטבילין אותו דאינו גר עד שימול ויטבול. ועוד ראיה מההוא דבפרק הערל [דף עב.] דפליגי ר' אליעזר בר' שמעון ורבנן בגר שנתגייר כשהוא מהול אם נימול ביום או בלילה [ז] אלמא כולהו מודו דצריך הטפת דם ברית. [ח] ונראה דהיינו טעמא דגר כיון שהיתה לו ערלה דין הוא שצריך הטפה יותר מקטן שלא היתה לו ערלה. והקשה ה"ר שמשון ז"ל [ט] א"כ קטן שנימול תוך שמונה יהיה צריך הטפה כיון שהיתה לו ערלה ונימול שלא בזמנו. ואינו כן מדאמר בשילהי פירקין (קלז.) דהיכא דקדם ומל של שבת בע"ש [י] שלא נתנה שבת לדחות. ועוד דגר שנולד כשהוא מהול לא יהא צריך הטפה ולא פלוג. ופי' הוא הטעם משום דמסתבר דבין גר ובין קטן צריכין הטפה וכן מוכח מדאיצטריך ערלתו למעוטי קטן ודוקא בקטן דגלי גלי ובגר דלא גלי לא גלי. ונכרי שנכתה נידו ובא להתגייר נראה דמודה ר' יוסי דסגי ליה בטבילה לחודיה ואין מילתו מעכבתו ע"כ שיטת ר"י ז"ל. ואלו הן דברי רב אלפס ז"ל אתמר רב אמר הלכה כת"ק ושמואל אמר הלכה כר' שמעון בן אליעזר. [כ] אע"ג דפליגי רב ושמואל בהא [ל] קי"ל כבתראי דאינון רבה ורב יוסף. דאיתמר רבה אמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא. ורב יוסף אמר ודאי ערלה כבושה היא. [מ] ואמר רבה מנא אמינא לה דתניא ר' אליעזר הקפר אומר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית. על מה נחלקו לחלל עליו את השבת שב"ש אומרים מחללין עליו את השבת ובית הלל אומרים אין מחללין עליו את השבת. לאו מכלל דת"ק סבר ד"ה אין מחללין. ומדגמר רבה דהוא בתראה מהא מתניתא שמע מינה דהלכה היא. ואע"פ דפליג עליה רב יוסף הא קי"ל ⁴רבה ורב יוסף הלכה כרבה דאמר שמא ערלה כבושה היא וצריך להטיף ממנו דם ברית בחול אבל לא בשבת דלא מחללינן שבתא מספיקא. והמיהני על רב אלפס ז"ל שכתב דהלכה כרבה שהוא בתראה ובשאר דוכתי כתב דמאביי ורבא ואילך קי"ל דהלכתא כבתראה אבל קודם לכן קי"ל כרב לגבי התלמיד ואלו נחלקו רבה ורב יוסף על רב יהודה שהיה הלכה כרב יהודה שהיה רבן של רבה ורב יוסף. (א) [נ] כ"ש שהלכה כרב רבו של רב יהודה כנגד רבה ורב יוסף. והעולם נהגו [ס] להטיף מהם דם ברית: נרב הלוי גאון

חידושי מהרש"ל ולא סליג. דלא מתקנו גברים: ואמר רבה מנא אמינא לה. בגמרא שלפנים לא נזכר שכי אנא רב יוסף אמר מנא אמינא ליה ודאי ליה רבה דנוא ת"ק סבר ד"ה אין מחללין כו' והיא סיה דקיימא לן כרבה נגד רב יוסף כ"ש שהלכה כרב רבו של רב יהודה כו':

הגהות הב"ח א דלית בה מעשה הוא מה לי וכו' דתרווייהו שבות דלית ביה מעשה נינהו דדיבורא וכו' אחים לי אלא טעותא דנוסחאי הוא ולא וכו' ולא שאני לך בין שבות וכו' נ"ב: אשבות דהזאה: ב אגב אימיה כו: לאחר יום שלישי: ג מעל גבי מכה בשבת מחזירין אותה: ב רבה ור"י שלכה כרבה כר מעדה ענין ומתנה שלכך כרבה. סבירא לן דאמר שמא ערלה

תפארת שמואל

ספרייתא כצורתה מסתמא סמך על פירש"י דבשבת איירי ע"ש: (א) כ"ש שהלכה כרב רבו של רב יהודה וכו' ויש ליישב מאחר שגם שמואל היה רבו של רב יהודה שהיה רבו א"כ אדתי להו מחלוקת דקמאי והו"ל בתראי והוי כאלו אמרו בתלמוד בהדיא מאי הוה עלה רבה אמר כו' ורב יוסף אמר וכו' והלכתא כרבה ודו"ק

קרבן נתנאל

ד"ל סמכו על אוקימתא דרבא כיון דברייתא תניא כוותיה. אע"ג דאיהו חש לנפשיה. עכ"ל. ולי נראה ליישב דברי הגאונים דס"ל אף לתרגמינא דסבי לרבי אליעזר מיהת הרחלה מתם הוא וכיון דר' אבהו בשם רבי יוחנן פסק כר"א הכי קיי"ל ודלא כפירוש מהרש"א בחידושיו ע"ש. ואין להקשות מתה דהיה דולג רבא דאורי כמתניתיה. דהם נימא דר"א הרחלה מתם קאמר הא אפילו לדידהו אתי שפיר. דאיכהו מי דהוי ס"ל דהלכה כר"א כדלקמן דליכא מאן דפליג בהא לקמן. ד"ל דרבא לא ידע מהאי דרבי יוחנן וכן הוא מסידור הש"ס עוד הקשה מהרש"א אם לר"א הרחלה מתם קאמר לתרגמינא דסבי נמי ה"ל למתני אף מרחילין כיון דלרבנן אינו אלא מזלפין אפילו ביום א' ולר"א מתם מרחילין אפילו ביום ג' לכ"ש ביום ראשון בשלמא אי ר"א מזלפין קאמר לא פליג ארבנן ביום א' כ"א ביום ג' ע"ש. ולי לק"מ דהגאונים ס"ל דה"פ אא"ב ת"ק מזלפין קאמר היינו דקאמר ר"א מרחילין ולא קתני אף מרחילין דהא לא הוזכר בת"ק בשום גוונא הך דינא דרחילה מתם דלתני ר"א אומר אף מרחילין. אא"א ת"ק מרחילין ביום א' ומזלפין ביום ג' אף מרחילין מבעי' לי' כלומר ביום ג' אף מרחילין כמו ביום א'. וכן הוא הסוגיא בפ' הזהב ר"י אומר אף המוכר ס"ת בהמה כו' אין להם אונאה. ועיין שם דף נ"ז בתוספות ד"ה אמר רב נחמן ע"ש וקי"ל: [ל] ה"ג אמר לי' אביי והא לא ערבינן א"ל לסמוך אשיתוף א"ל והא לא שתפינן נימרו לי': [מ] ה"ג דאמר רב כהנא כי הוינן: [נ] ה"ג הוה אמר לן: [ס] ה"ג לבתר הכי א"ל: [ע] ה"ג לאותובי' למר אמר לי': [פ] ה"ג לא אמר לנכרי זיל אחים: [צ] וכתב רב אלפס. שלהי פרקין וע"ש באריכות: [ק] ה"ג ואטעו לכולהו נוסחאי דגמרא דקסברי דליכא בגמרא דהא מר לא אמר לי' זיל אחים. [ר] ה"ג לנכרי שבות הרי נתברר לך דליכא בנוסחאי טעותא ומילי דברירין אינון: [ש] ה"ג וכן נ"ל דיום שמיני קודם מילה היה ולאחר שבעה דאפילו: [ת] ומיהו בה"ג תשמע. עיין שלהי פרקין גבי רב אלפס ושם תמצא: [א] ה"ג כי כתבו לומר לי' לנכרי דלייתי איזמל מגו ביתו: [ב] לאחר יום שלישי של המילה היה. דהא ס"ל לבה"ג דבין לפני מילה ובין לאחר המילה עד יום השלישי מרחילין בין בחמין שהוחמו בשבת בין שהוחמו מע"ש אע"כ לאחר יום שלישי היה וס"ל לרבינו כהך סברת הר"ן דעד יום שלישי קאמר וכ"ש ביום שני מסוכן ולא כהרמב"ם עיין מתני' מרחילין את הקטן: [ג] דרב אלפס הביא דברי בה"ג שלהי פרקין: [ד] ה"ג דלצורך מילה שרי: [ה] הלכתא כוותי' דשמואל דתני' כוותיה. ויש לדקדק א"כ מה הוכחה היא זו בשמעתין מסתברא הרחלת כל גופו דאי ס"ד הרחלת מילה. מי גרע מחמין שע"ג מכה שאמר רב אין מונעין חמין ושמן ע"ג מכה הא לא קיי"ל כרב. וי"ל דלא פליג שמואל אלא במעורבת יחד דאי כל חד באנפי נפשי' מודה שמואל. וא"כ למה אסרי רבנן הרחלה במים חמין בשלישי. אלא ש"מ הרחלה כל גופו: [ו] ולית הלכתא כוותי' דרב אשי דהוא בתרא כו'. ס"ל לרי"ף ורבינו דהא דאמר רב אשי התם לא שמיע לי כלומר לא ס"ל. היינו הך מימרא דרב יהודה אבל כרב חסדא ס"ל דבפירשה ע"ג קרקע ת"ק מודה דאסור להחזירה. וכ"כ הרמב"ם. אבל הראב"ד מפרש לא שמיע לי כלומר לא ס"ל בין הא דרב יהודה ובין הא דרב חסדא דת"ק סבר מחזירין אפילו פירשה ע"ג קרקע והלכתא כוותי' דת"ק ורש"י פירש בעירובין לא ס"ל הא דרב חסדא אבל קים לי' הלכה כרבי יהודה ויש כאן מקום תימה דבפ' המוצא תפילין סימן י"ז מביא רבינו גי' אחרת בשם הרי"ף ולפי גירסתו שם דברי הרי"ף סתרי אהדדי וצ"ע: [ז] אלמא כולהו מודו דצריך הטפת דם ברית. אע"ג דפליגי נמי התם בנולד כשהוא מהול וש"מ דמודי' דצריך הטפת דם ברית. מ"מ סמכי אדשמעתין אהא דרב ודרב אדא בר אהבה: [ח] ונראה דהיינו טעמא דגר כיון שהיתה לו ערלה. כ"כ תוספות בשם בה"ג בפ' החולץ דף מ"ו ד"ה ורבי יוסי: [ט] א"כ קטן שנימול תוך שמונה יהי' צריך הטפה. וכ"פ רמ"א בי"ד סימן רס"ב אם מל קטן תוך ח' ילאו. והגה בעל ש"ך הרבה להשיב עליהן מהא דמנחות דף ע"ב ע"א עיין עליו. ובתחלה כבודו נעלם מתנו דברי תוספות במקומו ד"ה אמאי דחי שבת שהקשו ואע"ג דלכתחלה מלותו בלילה כיון דדיעבד כשר לא הוי דומי' דתמיד ומסתבר דומיא דתמיד בעינן עכ"ל. כל זה ניחא לענין קרבנות דדמי לבדי כיון דקלירת עומר ג"כ מילי דקרבנות הוא. אבל מצות מילה דדחי שבת לוה לנו ה' ביום אפילו בשבת. משום דלכתחלה מצות המילה ביום ח' ודע שבהגהות מיימוני פ"א מהלכות מילה איתא המל בלילה צריך להטיף דם ברית ביום. ולכאורה תוך ח' ובלילה המה בנושא א'. וא"כ צ"ל דהגהות מיימוני חולק על הר"ש ור"י ורבינו. ועוד לשון המשנה בפ"ק דמגילה דייק וכולן מעלה עמוד השחר כשר. תשמע הא בלילה אפילו בדיעבד לא יצא ואם לדברי רבינו אין צריך להטיף ממנו דם ברית ע"כ צ"ל דלא קאי אמילה תלין כמ"ש הב"י וזה דוחק גדול דהא קתני וכולן. אלא ודאי דלא פליגי ומר אמר חדא ומר אמר חדא והיינו טעמא דפסול הלילה גרע טפי דהא אפילו במילה שלא בזמנו פסול. משא"כ נימול שלא בזמנו תוך ח' הותר מכללו לאחר ח'. וזה כפסק רמ"א ולא כב"ח ושאר אחרונים והלכה שאין צריך להטיף דם ברית אם נימול תוך ח' כמ"ש רבינו והרשב"א בתשובה אע"ג דלא עביד מצוה כדאמרינן לקמן דף קל"ז. מ"מ העביר חלק הערלה מבשר קודש. וכ"כ הרשב"א דאפילו נכרי שמל תוך ח' דהוי כמחתך בשר בעלמא מ"מ א"צ הטפת דם. דעכ"פ אין כאן ערלה שהוא חלק הס"ס. ואין צריך תיקון יותר: [י] שלא ניתנה שבת לדחות. ויש לדקדק ע"כ לא קאמר דגר צריך הטפה כיון שהי' לו ערלה בחול. אבל לדחות שבת לא אמרינן הכי וכ"ה בש"ך סימן רס"ב. וי"ל כיון דמ"מ אם הטיף ממנו דם ברית אינו מחייב עלה וא"כ מ"מ ניתנה שבת לדחות תקרי וטעה בדבר מלוה הוא: [כ] אע"ג דפליגי רב ושמואל בהא. פירוש וקיי"ל כרב באיסורא דאין צריך להטיף דם ברית: [ל] קיי"ל כבתראי דאינון רבה ורב יוסף. כלומר דתרווייהו ס"ל עכ"פ דבחול צריך להטיף דם ברית: [מ] ואמר רבה מנא אמינא לה. דתניא כו' עד מכלל דת"ק סבר ד"ה אין מחללין. כ"ה גירסת הרי"ף. ופירש הר"ן דקים לי' לרבה דת"ק דר"א הקפר היינו ראב"ש. והכי איתא בתוספתא. ומש"ה דייק רבה אם איתא דלראב"ש צריך להטיף ממנו דם ברית אפילו בשבת דודאי ערלה כבושה היא היכי א"ל ר"א הקפר לא נחלקו ב"ש וב"ה בחול שצריך להטיף. דאמר ת"ק אפילו בשבת וא"ל איפוך בחול. אלא ודאי ת"ק היינו דרשב"א בחול אמר ולא בשבת ומש"ה א"ל ר"א אין ודאי מודינא לך דנולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית בחול. אבל במה דקאמר דבגר שנתגייר פליגי פליגנא עלך דגר שנתגייר כשהוא מהול לדברי הכל צריך להטיף ממנו דם ברית ולא נחלקו אלא לחלל שבת בנולד מהול כך נראה שפירשו הגאונים: [נ] כ"ש שהלכה כרב רבו של רב יהודה כנגד רבה ורב יוסף. ובס' תפארת שמואל כתב ליישב וי"ל מאחר שגם שמואל היה רבו של רב יהודה א"כ אידחי לי' מחלוקת דקמאי ואולי אבתראי. והוי כאלו אמר מאי הוה עלה רבה אמר כו' והלכתא כרבה ע"כ. ודבריו אלו אין להם שחר דקושית רבינו הוא כיון דפליגי רב ושמואל והלכתא כרב באיסורי א"כ ליח הלכתא כרבה נגד רב שהי' רבו דרבו. ונראה לומר כמ"ש ספרי סוגיות. דהא דקיי"ל כרב לגבי תלמיד היינו היכא דפליג התלמיד עם רבו והי' בדור אחד. אבל תלמיד שהי' בדור אחריו הלכתא כוותיה. והא דקי"ל מאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי אף דפליגי עם רבם שהי' בדור א': [ס] להטיף מהם דם ברית. כגר שהוא מהול כשיטת רי"ו ובתינוק שהוא נולד מהול כדברי הרי"ף. ד"ל פר"ן ולפנין ברכה כת: רבינו

גאון

וכשאלתם טלד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית או לא. ואי צריך להטיף מי מברכינן עליו או לא . כללו של דבר רבנן קמאי הכי אסכימו שצריך להטיף ממנו דם ברית אלא מיהו בנחת וצריכא מילתא למיבדקיה יפה בידים ומראות עינים ולא בפרזלא דלא ליעייק לה . ואין מברכין על המילה אלא אם כן נראית לו ערלה כבושה . ורואין ומזהרין היאך מלין אותו (ג) [ע] אם נראית לו ערלה ממתינין לו הרבה ואין חוששין לשמיני שלא יביאוהו לידי סכנה . אמר מר ולא ספק דוחה את השבת לאיתויי מאי . לאיתויי הא דת"ר בן שבעה מחללין עליו את השבת בן שמונה אין מחללין עליו את השבת . [פ] ספק בן שבעה ספק בן שמונה אין מחללין עליו את השבת בן שמונה (הי) הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה. [צ] ולאו דוקא סכנה אלא אפילו בשביל צערא בעלמא מותר . ולא עוד אלא אפילו לחלוב היא בעצמה ולהוציא את החלב . אע"פ שמלאכה שאינה צריכה לגופה [ק] חמיר איסורא טפי מאיסור טלטול . מידי דהוה אמפים מורסא דשרינן מלאכה שאינה צריכה לגופה בשביל צערא . וכל זה איירי שלא גמרו שערו וצפרניו [ר] אבל גמרו שערו וצפרניו אפילו הוא ידוע שהוא בן שמונה כגון שפירש ממנה אחר שבעל מותר לטלטלו ולמולו בשבת דפסק הלכה ביבמות [ש] פרק הערל [דף פ:] כר' פרטא דאמר דאישתהויי אישתהי : ו אמר רבה אמר ר' אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה וכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמונה דכתיב אשה כי תזריע וילדה זכר וגו' וביום השמיני ימול . אמר ליה אביי דורות הראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמונה. אמר ליה ניתנה תורה [דף קלה ע"ב] ונתחדשה הלכה . איני והא איתמר יוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות רב הונא ורב חייא בר אבא חד אמר מחללין עליו את השבת וחד אמר אין מחללין עליו את השבת עד כאן לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת אבל לשמונה ודאי מהלינן ליה . הא בהא תליא כתנאי יש יליד בית שנימול לאחד ויש יליד בית שנימול לשמונה. יש מקנת כסף שנימול לאחד ויש מקנת כסף שנימול לשמונה . מקנת כסף הנימול לשמונה כיצד לקח שפחה ועוברה עמה זהו מקנת כסף הנימול לשמונה . לקח שפחה וולדה עמה זהו מקנת כסף שנימול לאחד . לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה (אצלו) זהו יליד בית הנימול לשמונה . ר' חמא אמר ילדה ואחר כך הטבילה זהו יליד בית הנימול לאחד . הטבילה ואחר כך ילדה זהו יליד בית שנימול לשמונה . אמר רבה בשלמא לרבי חמא משכחת לה יליד בית נימול לאחד יליד בית נימול לשמונה כדקתני . מקנת כסף נימול לשמונה כגון שלקח שפחה ועוברה עמה מקנת כסף נימול לאחד כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה אלא לת"ק בשלמא כולהו משכחת לה אלא יליד בית נימול לאחד היכי משכחת לה . א"ר ירמיה בלוקח שפחה לעוברה. הניחא למאן דאמר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא למאן דאמר כקנין הגוף דמי מאי איכא למימר. אמר רב משרשיא בלוקח שפחה על מנת שלא להטבילה. בהא מילתא פליגי רב הונא ורב חייא בר רב ומ"ד אין מחללין את השבת כרב אסי והוה ליה רבים כנגד יחיד. ומדמוקי לה כתנאי וסברי רבנן דר' חמא דנימול לשמונה אע"פ שאין אמו טמאה לידה משמע דאין הלכה כר' אסי . דהנהו אמוראי לא שמיעא להו הך ברייתא דאי הוה שמיע להו לא הוו אמרי מימרא מפי עצמן אלא מר הוה אמר הלכה כהך תנא ומר הוה אמר הלכה כאידך תנא. וכיון דלא שמיע להו אפשר דאי הוה שמיע להו לא הוו פליגי אלא הוו אמרי כיון דפליגי רבנן עליה דר' חמא הלכה כרבים . [ת] ובעל הלכות נסתפק בדבר. [א] הלכך נימול לח' ואין מחללין עליו את השבת : ז תניא רשב"ג אומר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל ובבהמה שמונה ימים שנאמר ומיום השמיני והלאה . הא [ב] לא שהה ספיקא הוי [דף קלו ע"א] איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג או לא. אם תמצא לומר פליגי הלכה כמותו או אין הלכה כמותו . הא שמע דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג הלכה מכלל דפליגי ס"מ דפליגי . (ג) [ג] תמיהני אהאי פיסקא דכרבנן קיימא לן אפילו לקולא דאם אשת כהן היא אינה חולצת ומחזקינן ליה בולד גמור להתיר יבמה לשוק וסמכינן ארוב וולדות שהן של קיימא ולא עבדינן כרשב"ג אלא להחמיר ולהצריך חליצה לאשת ישראל ולאסור בהמה שנשחטה תוך שבעה ימים ולענין אבילות דקיי"ל כדברי המיקל באבל . והאי דאמר שמונה ימים בבהמה איט נפל הני מילי לקרבן אבל לענין אכילה אם שהה מותר לשוחטו ליל שמיני ולאוכלו . דאמרינן רב פפא ורב הונא איקלעו לבי רבא בריה דרב אידי בר אבין עבד להו ע"גלא תלתא ביומא דשבעה ואמרו ליה או איתריה עד אורתא הוה אכלינן מיניה . בר"ה דרב דימי בר (יצחק) איתיליד ליה ההוא ינוקא ובגו תלתין יומין שכיב ויתיב וקמקבל עלויה . אמר ליה אבוה צורניתא קבעית למיכל . אמר ליה קים לי בגויה שכלו לו חדשיו . רב אשי איקלע לבי רב כהנא איתרע ביה מילתא בגו תלתין יומין חזייה דקא מתאבל עליה . אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג . אמר ליה קים לי בגויה שכלו לו חדשיו : איתמר מת בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה אמר רבינא משמיה דרבא [דף קלו ע"ב] אם אשת ישראל היא חולצת ואם אשת כהן היא אינה חולצת וכן הלכתא : רבי יהודה מתיר באנדרוגינוס . אמר רב שיזבי אמר רב חסדא לא לכל א"ר יהודה אנדרוגינוס זכר הוא שאם אתה אומר כן בערכין יערך וכו' איכא מ"ד מדקאמר רב חסדא טעמא דר' יהודה שמע מינה הלכתא כוותיה ואיכא דקאמר דלית הלכתא כוותיה . [דף קלו ע"א] ח מתני' מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת [ד] ושכח ומל שלאחר השבת בשבת חייב . אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר . קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה לאחד עשר [ה] לשנים עשר . לא פחות ולא יותר . כיצד כדרכו לשמונה. נולד בין השמשות נימול לתשעה. בין השמשות בע"ש נימול לעשרה. חל יו"ט להיות אחר השבת נימול לאחד עשר . שני ימים טובים של ראש השנה נימול לשנים עשר:

ט קטן החולה אין מלין אותו עד שיבריא. גרסינן בפ' יוצא דופן (נדה דף מב:) ההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל מהו למימהל בשבתא א"ל שפיר דמי בתר דנפיק אמר רבא ס"ד דהאי גברא לא ידע דשרי למימהל בשבת . אהדריה א"ל אימא לי גופא דעובדא היכי הוה [ו] א"ל שמעתי דלוויק ראשו בין השמשות ולא איתיליד עד דחשיך . א"ל ההוא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור הוה דאי לא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור לא מצי לוויק דכמה דאיתיה במעי אמו פיו סתום וטיבורו פתוח והוה ליה נולד ביה"ש והויא לה מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת. אמר שמואל חלצתו חמה נותנין לו כל שבעה להברותו . איבעיא להו מי בעינן מעת לעת . ת"ש דתני לודא יום [ז] הברותו כיום הולדו מאי לאו מה יום הולדו לא בעינן מעת לעת אף יום הברותו לא בעיא מעת לעת . לא עדיף יום הברותו מיום הולדו דבעינן מעת לעת • [ח] וכיון דספק נפשות הוא יהבינן ליה מעת לעת: מתני' [ט] ואלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה . ואין אוכל בתרומה . ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין . [דף קלז ע"ב] מל ולא פרע כאלו לא מל : גמ' בשר החופה את רוב העטרה [י] א"ר הונא א"ר ירמיה בר אבא בשר החופה את [כ] רוב גובה של עטרה וכן הלכתא . אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול אין צריך למולו ואם לאו צריך למולו . במתניתא תנא רשב"ג אומר קטן המסורבל בבשר רואים אותו כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו ואם לאו אין צריך למולו . מאי בינייהו [ל] איכא בינייהו נראה ואינו נראה : י מל ולא פרע וכו' ת"ר המל אומר בא"י אמ"ה אקב"ו על המילה אבי הבן אומר בא"י אמ"ה אקב"ו [מ] להכניסו בבריתו של אברהם אבינו . המברך אומר אשר קידש ידיד מבטן חוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קודש על כן בשכר זאת אל חי חלקנו צורנו צוה להציל ידידות שארנו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו בא"י כורת הברית . ורבינו שמואל בר מאיר ז"ל הנהיג במקומו שיברך אבי הבן קודם המילה משום דלהכניסו להבא משמע כדאמרינן פרק קמא דפסחים (דף ז.) בלבער כולי עלמא לא פליגי דלהבא משמע . ועוד דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן . ור"ת ז"ל אומר דאין לשנות המנהג מדתני בברייתא המל תחלה והדר אבי הבן . ועוד מדקאמר העומדים שם אומרים כשם שנכנס לברית משמע שכבר נכנס . והא דאמר בפסחים בלבער כ"ע לא פליגי ה"פ דלהבא משמע טפי מלשעבר ומיהו לשעבר נמי משמע כי פליגי בעל ביעור מ"ס להבא נמי משמע כמו מעיקרא והא דאמר כל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן ה"מ כשהמברך עצמו עושה המצוה [נ] ואומר ר"ת ז"ל דברכה זו אינה דוקא על מילה זו שנעשית עכשיו קאי אלא מודה ומשבח להקב"ה שצוה לעשות מצוה זו כשתבוא עוד לידו ותקנו לה מקום זה לגלות ולהודיע דזאת המצוה נעשית לשם הקב"ה ולא לשם מורנא ולא לשם הר גריזים . ועוד שמעתי כשאבי הבן מברך מיד אחר ברכת המוהל מיקרי שפיר עובר

חדושי מהרש"ל והוה ליה ר"ה כנגדם יחיד כצ"ל : ומדמוקי לה כתנאי כו' . פי' איכא נמי למימר :

הגהות הב"ח א רבנן קמאי במתיבתא הכי אסכימו : ב ממתינין לו הרבה שלא יביאוהו לידי סכנה ואין חוששין לשמיני אמר מר : ג ר"ס ורבי חייא בר רב חד אמר . ד כיצד לקח שפחה מעוברת ואחר כך ילדה זהו מקנת כסף הנימול לשמונה : ה שנימול לשמונה ות"ק לא שני ליה בין טבילה ואח"כ ילדה בין ילדה ואח"כ הטבילה ואע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לשמונה ואמר רבא בשלמא לר' חמא : ו שפחה מעוברת והטבילה ואח"כ ילדה מקנת כסף נימול לאחד : ז באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה שמנה ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה : ח ס"מ דפליגי והלכה כמותו ותמיהני : ט אם שהה שבעה ימים מותר לשוחטו : י איכא מ"ד מדקא מפרש רב חסדא לטעמא דר"י : כ אהדריה א"ל אימא לי איזי גופא : ל של אברהם אבינו והעומדים שם אומרים כשם שהכנסתו לברית כך תכניסהו לתורה ולחופה ולמע"ט והמברך אומר אשר : מ כשם שהכנסתו לברית :

תפארת שמואל

ודו"ק : (ג) אם נראית לו ערלה כבושה כנ"ל : (ג) תמיהני אהאי פיסקא • ר"ל מהרי"ף שהעתיק ש[ם] לשון הגמרא •

קרבן נתנאל

בסמוך בחיבוק שנולד כשהוא מהול דאין מברכין ור' יונה כתב שצריך לברך דכיון דמשום ספיקא דאורייתא הוא שנוטפין בספיקא דאורייתא מברכין ומחלוקתם תלוי בהאי דבפ' במה מדליקין ודאי דדבריהם בעי ברוכי ספק דדבריהם לא בעי ברוכי ועיין בר"ן שם ובגר מהול צריך לברך דבהטפה זו נכנס תחת כנפי השכינה . והרמב"ם בפרק ג' כתב דבגר אין מברכין ובתינוק ע"ש : [ע] ה"ג ואם לא נראה ערלה ממתינין • וכן מצאתי גירסא זו בספרי הרי"ף עם מהר"ם מטיקטין . ואין מברכין עליו כיון דמלין אותו מספק • וכ"כ הר"ן להדיא בפרק במה מדליקין בסוגיא המדליק נר חנוכה צריך לברך ע"ש • ובס' תפארת שמואל מגיה אם נראה לו ערלה כבושה והו טעות גמור : [פ] ספק בן שבעה ספק בן שמנה אין מחללין עליו את השבת • וקשה הא רב אדא בר אהבה אמר בדף קל"ו דמהלינן מת"כ דאי חי הוא שפיר קמהיל • ואי מת הוא מתחך בשר בעלמא ואליבא דרב אדא בר אהבה מוקמינן להך ברייתא למכשירי מילה ואליבי' דרבי אליעזר • ואנן לא קיי"ל כר"א לא הי' לרבינו והרי"ף לכתבה הך ברייתא • ותי' הר"ן דלא ס"ל כשינויא דרב אדא בר אהבה ונראה לי לתת טעם לשבח דלא קים להו כרב אדא בר אהבה. דס"ל הך דאמר אביי כתנאי אדרשב"ג קאי ולא כפירוש רש"י דאדרב אדא בר אהבה קאי• וא"כ הא דאמר רבא דכ"ע מת הוא וכרשב"ג א"כ רבי יוסי ברבי יהודה ורשב"ם לכל הפחות דלא עבדי לי' מתה טפי מטריפה א"כ תרווייהו לא ס"ל כרב אדא דלאו כמחתך בשר בעלמא הוא אלא כטריפה ועיין בחדושי רשב"א אבל קשה מהך דפסקו הרי"ף ורבינו בסמוך סימן ז' כרשב"ג כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל הא כל שלא שהה ספיקא הוה • א"כ מימהל היכי מהלינן בשבת שמא לאו בר קיימא הוא. וי"ל דס"ל דסמכינן ארוב ולדות שהן של בני קיימא • ומש"ה מהלינן דמדאורייתא אזלינן בתר רובא דה"נ סמכינן ארובא בשמת תוך ל' והיא אשת כהן . אבל בספק בן ז' או ח' • ילאה מרוב הנשים שאין מולידות לז' או ח' ודאי אין מחללין את השבת מספיקא והא דפריך לעיל מימהל היכי מהלינן ולא ניחא לי' דסמכינן ארוב דהך סוגיא דלעיל קאי לתרץ אליבא דרב שרביא משמיה דרבא דאמר אחת זו ואחת זו תולדת : [צ] ולאו דוקא סכנה כו' עד דאישתהוי אישתהי . הכל מלי' תוס' : [ק] חמיר איסורא טפי מאיסור טלטול . דהא שמואל מתיר איסור טלטול לעיל דף י"ט ובמלאכה שא"צ לגופה סבר כרבי יהודה לעיל דף מ"ב : [ר] אבל גמרו שערו וצפרניו כו' מותר לטלטלו ולמולו בשבת . כ"כ תוספות בשם ר"י וקשה הא בפ' הערל סימן ו' כתב רבינו הא גמרו יוצא מידי נפל בשלשים יום אליבא דרבי כמו לרשב"ג וזהו ג"כ מדברי ר"י וא"כ קשה מימהל היכי מהלינן ולר"י לא קשה מידי דמטעם מת"כ פסק למולו . והא דקאמר לטלטלו ולמולו ה"ק לטלטלו כדי למולו • אבל על רבינו קשה דהא בספק בן ז' ספק בן ח' פסק דאין מוהלין בשבת . צ"ע דלא ס"ל כשינויי' דרב אדא בר אהבה כמ"ש • וע"ש מה שתרצתי : [ש] ה"ג פרק הערל כרבי דאמר : [ת] ובעל הלכות נסתפק בדבר • וכן הרב אלפס לא הכריע בהלכותיו. הלכך מטילין אותו לחומרא וכ"כ הרמב"ם והרז"ה : [א] הלכך נימול לח' ואין מחללין עליו את השבת • היינו יליד בית ומקנת כסף שלא טבלה אמו עד שילדה מדרב אסי . אבל בשאר נימול לשמונה כעבדים דוחה שבת : [ב] ה"ג לא שהה ספיקא הוי ולענין אשת אח דמחייבי כריתות היא אחמירו בה רבנן ולא לייבם אשת אח מספיקא דכל ספיקא דאורייתא לחומרא . אבל לגבי אבילות אקילו בה רבנן כ"ה ברי"ף : [ג] תמיהני אהאי פיסקא • וליכא למימר דהרי"ף קאי בן ח' ובזה אשת כהן צריכה חליצה וה"ה דנייבם אשת אח • דהא הרי"ף פסק בפ' הערל כר' אבוה דאמר בן ח' אין עושין מעשה עד שיהיה בן עשרים א"כ אפילו שהה ל' יום ספיקא הוי עד עשרים וכ"ח הרי"ף מפ' הך דר' אבוה לענין גדלות כפי' ר"ת שהביא הרמב"ן ורשב"א שם אבל מידי נפל יוצא בשלשים יום. זה ליתא דהא הרי"ף השמיט הך דרבה תוספאה בהערל מפני הך מימרא דר' אבוה•ואי מפרש כפי' ר"ת הוי לפסוק כתרווייהו כר' אבוה לענין גדלות וכרבה תוספאה דאמרינן אשתהויי אשתהי• אלא ש"מ דפי' בר' אבוה כפירוש רש"י דלרבנן ס"ל דלא אמרינן אשתהי אסלא בהוכחה רבה בעשרים שנה ולכך לא קיי"ל כרבה תוספאה מפני הך מימרא דר' אבוה.וע"ש בפ' הערל סימן ו' כתבתי די"ש לקיים דברי חידושי רשב"א. דהרי"ף סובר כפירוש ר"ת בהך דר' אבוה• והא דנאיד מעובדא דרבה תוספאה. דרוב אמוראי לא ס"ל הך דרבה תוספאה כמ"ש תוספות בנדה דף כ"ו • ובזה נסתלק תמיהת רבינו מהרי"ף• וזה שלא כדברי מהרש"ל סימן כ"ט שם שמסיק לפסק הלכה בן ח' וודאי אם לא גמרו שערותיו וצפרניו אפילו חי שלשים יום לא יצא מכלל בן שבעה ואשתהי אלא אף מתייבמת . ואם גמרו שערו וצפרניו ומת בתוך שלשים לא יצא מחזקת נפל ומתייבמת ע"ש : [ד] ושבת ומל שלאחר השבת בשבת חייב דלא קעביד מצוה• אע"ג דקיי"ל מל תוך ח' א"ל להטיף ממנו דם ברית ביום השמיני • י"ל דלאו מצוה עביד אלא שהעביר ממנו בשר ערלה • ואפילו אם נכרי מל תוך ח' ג"כ א"ל להטיף דם ברית ואינו אלא כמחתך בשר בעלמא• דמ"מ העבירו ממנו בשר הערלה ומ"מ לא עביד מלות הבורא שלוה לעשות כן ביום השמיני . ועיין לעיל סימן ה' תפ' זה מ"ש שם : [ה] לשנים עשר לא פחות ולא יותר • עיין מה שהקשה הש"ך סימן רס"ו ס"ק י"ח על התשב"ץ דביום ה' ספק ט' או ח' מותר לימול מטעם ס"ס שמא היום יום ח' • ואת"ל שהוא יום ט' ספק אם יבא לידי חלול ביום שלישי • משא"כ בדינו של תשב"ץ בחלה ונתרפא אינו אלא ספק א'•אבל אי קשיא הכי קשה אמאי נולד ביום ו' בין השמשות • ור"ה בג' וד' א"כ ביום א' הוי מילה שלא בזמנה ואין למול עד יום א' השני שהוא י"ו ימים וי"ל דלא חש התשב"ץ רק על שלישי שחל בשבת דחמיר • ולא כשחל השלישי בי"ט • אבל קשה כל זה יש להקשות מחל ר"ה ביום ג' וד' והוא נולד בין השמשות של בין ב' וג' • א"כ אין למול אלא ביום א' שהוא יום י"ד • ואמאי תני במתני' לא יותר משנים עשר : [ו] ה"ג א"ל שמעתיו דלוויק : [ז] ה"ג הברותו : [ח] וכיון דספק נפשות הוא יהבינן מעת לעת והרי"ף כתב ואיפשטא דבעינן מעת לעת • וכתב הר"ן לא דאיפשטא הכא אלא בריש הערל דף ע"א ועיי"ז סמך הרב ז"ל ע"ש • ואיני יודע מאי פשיטותא זה אינו אלא לשנוייה דרבה • אבל לאידך אמוראי בתראי דמוקי לה הברייתא במילי אוחרי ליכא פשיטותא וזה דרך רבינו ול"ע : [ט] ה"ג אלו הן ציצין המעכבין : [י] ה"ג אמר רב הונא אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב : [כ] ה"ג רוב גובהה : [ל] איבא בינייהו נראה ואינו נראה • וקיי"ל כשמואל • דשמואל לאו לאפלוגי אברייתא אתא אלא הלכה למעשה אתא לאשמעינן • בעל העיטור : [מ] ה"ג להכניסו בבריתו של אברהם אבינו והעומדים שם אומרים כשם שהכנסתו לברית כן תכניסהו לתורה ולחופה ולמע"ט . כן הוא גירסת הרי"ף וגרסת רבינו בסמוך כשם שנכנס לברית וכ"ה בש"ס • וכ"ה באבודרהם וכן טהג"ן . דהכי עדיף טפי לפי שלפעמים אין האב שם או אין לו אב א"כ א"א לומר בלשון נוכח אלא בלשון נסתר ס"ך • ול"נ דבאם שאבי הבן מל בעצמו ראוי לברך כשם שהכנסתו לברית • אבל כשנימול ע"י אחר א"כ היה לו לברית ע"י אחר ראוי לומר כשם שנכנס . ומפני שרוב פעמים נעשית ע"י אחר מש"ה נהיגין אנו לומר בלשון נסתר : [נ] ואומר ר"ת . נראה דהוי כאומר ועוד אומר ר"ת ולא צריך עוד לחלק בהך סברא כשהמברך בעצמו עושה המצוה דאל"כ הי"ל לרבינו להביא תירוץ זה קודם והא דאמר כל המצות מברך עובר לעשייתן כו' וכ"כ מהרש"א בפ"ק דפסחים ד"ה בלבער וע"ש ברכיט סימן יו"ד • וכדי שלא תקשי

לעשייתו וגם להבא לפי שעדיין לא פרע ותנן מל ולא פרע כאילו לא מל :

יא המל את הגרים אומר אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה [ס] חקות שמים וארץ לא שמתי . המל את העבדים אומר בא"י אמ"ה אקב"ו למול את העבדים וכו' [ע] ויש ספרים שגורסים המל את הגרים אומר על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את הגרים וכו' . ואפי' לספרים דלא גרסי המל אומר היינו משום שלא הוצרך לפרש ברכת המילה [פ] לפי שאין בה שינוי אלא בברכה שהוא במקום אבי הבן . [צ] ונכרי אע"פ דאיתמהיל בהיותו נכרי צריך להטיף ממנו דם ברית . ועד דמיתפא לא מטבלינן ליה . וכדטבל צריך למיזל בהדי תלתא [ק] ואמרינן ליה כי היכי דאמרו ליה מעיקרא . וגייזי ליה מן מזייה ושקלי ליה טופרין דידיה ודכרעיה . וצריכין למיחזייה כדטבל וכדסליק מברך אקב"ו על הטבילה : וכן עבד משוחרר וכן עבדא ואמתא דזבין להו מנכרים מעיקרא אמרינן ליה מצות דמיחייבי ביה עבדי ומטבלינן ליה כו' כדכתבנוה בהלכות גרים בהחולץ (סימן לו) ונכרי אסור למימהל כדגרסי' בע"ז (דף כז) איתמר מנין למילה בנכרי שהיא פסולה . דרו בר פפא משמיה דרב אמר שנאמר ואתה את בריתי תשמור . ר' יוחנן אומר המול ימול קרי ביה המל ימול . מאי בינייהו איכא בינייהו אשה לרב דאמר ואתה את בריתי תשמור כיון דליתא בברית לא מהלא . לר' יוחנן דאמר המול ימול כיון דישראל אפילו ערלים כמהולים דמי איתתא נמי בכלל ישראל ומהלא . הלכך היכא דליכא גברא יהודאה דידע למימהל ואיכא איתתא דידעה למימהל מהלא שפיר דהלכה כר' יוחנן דקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן :

הדרן עלך רבי אליעזר דמילה

פרק עשרים

א רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת ביום טוב ונותנין לתלויה בשבת וחכמים אומרים אין תולין את המשמרת ביו"ט ואין נותנין לתלויה בשבת [אבל נותנין לתלויה ביו"ט] : גמ' איבעיא להו תלה מאי . אמר רב יוסף תלה חייב חטאת . א"ל אביי אלא מעתה תלה כוזא בסיכתא הכי נמי דמיחייב . [דף קלח ע"א] אלא אמר אביי [א] מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול . וכן הלכה . [ב] מדנקיט אביי חומרי מהנייתא ותני הגוד והמשמרת והכילה והכסא גלין לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור. אהל קבע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת . "מטה וכסא וספסל ועסלא מותר לעשות לכתחלה. איבעיא להו שימר מאי . אמר רב כהנא שימר חייב חטאת ומשום מאי מחייבינן ביה . רבה אמר [ג] משום בורר . ר' זירא אומר משום מרקד : ב תני רמי בר יחזקאל טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור ואם כרך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחלה . פי' כגון טלית כפולה "שקושרה בין שני כותלים והיא משלשלת ומגעת לארץ ונכנס בין שתי קצותיה וישן תחתיה לכל זמן בגגה טפח לפיכך הוי אהל קבע אלא אהל עראי הוא ומפני שאין בגגה טפח [ד] ולא בפחות משלשה סמוך לגגה טפח לפיכך פטור אבל אסור . [ה] ואם היה עליה חוט מאתמול ונטה אותו היום מותר . והמיהני על רב אלפס ז"ל שכתב כן הא אמרן במתניתין כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה ומוקי לה שאין בגגה טפח ולא פחות משלשה סמוך לגגה טפח ומאי שנא טלית כפולה שהיא [ו] יותר בנין עראי מכילת חתנים . ואין דבריו נראין בזה כלל אלא מיירי [ז] שיש בגגה טפח אי נמי כגון לאחר שכלה השיפוע של הטלית [ח] יורד ממנו בשוה בלא שיפוע ברוחב טפח כדאמרינן גבי כילת חתנים אבל נחתא מפוריא טפח אסורה . והא דאמרינן כרך עליה חוט או משיחה מותר איירי אפילו לא היתה פרוסה טפח אלא כולה כרוכה דכריכת חוט או משיכה חשיב כאלו היתה פרוסה טפח . אמר רב יוסף חזינא לכילי דרב הונא דמאורתא נגידא ולצפרא חביטא ורמיא . אמר רב כהנא חזינא לכילי דבי רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דמאורתא נגידא ולצפרא חביטא ורמיא ועל ידי כריכות חוט ומשיחה היה או כילת חתנים היה . אמר רב משום רבי חייא וילון מותר לנטותו ומותר לפרקו דאין אהל במחילה בלא גג אלא היכא דעשוייה להיתר טלטול או להכשר סוכה כדפרי' לעיל*. אמר שמואל משום רבי חייא כילת [דף קלח ע"ב] חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה . אמר רב שישא בריה דרב אידי לא שנו אלא שאין בגגה טפח אבל יש בגגה טפח אסור . וכי אין בגגה טפח נמי לא אמרן אלא שאין בפחות משלשה סמוך לגגה טפח אבל יש בפחות משלשה סמוך לגגה טפח אסור . ולא אמרן אלא שאין בשיפוע טפח [ט] אבל יש בשיפוע טפח אסור . ולא אמרן אלא דלא נחתא מפוריא טפח [י] אבל נחתא מפוריא טפח אסור : ג ואמר רב שישא בריה דרב אידי האי סיאנא שרי . פי' כובע שמשימין על הראש ומאהיל על הפנים מפני השמש והא איתמר סיאנא אסור . לא קשיא הא [כ] דאית ליה טפח הא דלית ליה טפח . אלא מעתה אפיק בגלימיה טפח [ל] הכי נמי דאסיר . אלא לא קשיא הא דמיהדק והא דלא מיהדק . פי' רש"י דאין אסור משום אהל אלא משום [מ] שמא יעביר הרוח מעל ראשו ויוליכנו ד' אמות . הלכך היכא דמיהדק בראשו שאין הרוח יכול להעבירו מעל ראשו שרי . [נ] °ור"ת ז"ל לא גרס אלא והכי גרס לא קשיא הא דמיהדק והא דלא מיהדק כלומר הא דפרכת מאפיק מגלימיה טפח לא קשיא דגלימא לא מיהדק אלא נכפף למטה ולא הוי אהל אבל סיאנא מיהדק שהוא קשה ובולט חוץ לראשו טפח והוה אהל ואסור . וכן פי' ר"ת ז"ל : שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב הונא אימא לן איזי הני מילי מעלייתא דאמרת לן משמיה דרב תרתי בשבתא וחדא בתורה . שלח ליה הא דתניא [ס] גוד בכיסכסין מותר לנטותו בשבת. אמר רב לא שנו אלא בשני בני אדם אבל באדם אחד אסור . אמר אביי וכילה אפילו בי' בני אדם אסירא אי אפשר דלא מימתחא פורתא : ד ואידך מאי היא דתניא כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה בשבת . שתים אסור לטלטלה בשבת. ורב אמר אפילו אחת אסור לטלטלה גזירה שמא יתקע והלכה כרב . תורה מאי היא דאמר רב [ע] עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר והפלא ה' את מכותך הפלאה זו איני יודע מהו כשהוא אומר הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו הוי אומר הפלאה זו תורה . [דף קלט ע"א] שלחו ליה בני בשכר ללוי [פ] כילה מהו כשותא בכרמא מהו מת ביום טוב מהו . אדאזיל נח נפשיה דלוי . אמר ליה שמואל לרב מנשה אי חכימת שלח להו . שלח להו כילה חזרנו על כל צדדיה ולא מצאנו לה שום היתר . ולישלח להו כרמי בר יחזקאל . לפי שאינן בני תורה . כשותא בכרמא [צ] עירובא . ולישלח להו כדרבי טרפון [ק] דתניא רבי טרפון אומר אינם כלאים בכרם וחכמים אומרים כלאים בכרם וקי"ל כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוץ לארץ . לפי שאינן בני תורה . מת ביום טוב לא יתעסקו בו לא יהודאין ולא ארמאין לא ביו"ט ראשון ולא ביו"ט שני . ולישלח להו כדרבא דאמר רבא מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו נכרים ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל ואפי' [ר] ביו"ט שני של ר"ה. לפי שאינן בני תורה [דף קלט ע"ב] אמר רבה בר רב הונא אמר רב חננא בר גוריא מתעטף אדם בכילה ובכיסכסים ויוצא בה לרה"ר בשבת ואינו חושש . ומ"ש מדרב הונא דאמר רב הונא היוצא בטלית שאינה מצויילת כהלכתא בשבת חייב חטאת . ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי הני לא חשיבי ובטלי . ורצועות התלויות באבנט נראה דלא חשיבי ובטלי . ואם היו של משי חשיבי ולא בטלי אלא א"כ קושר בהן בתי שוקיים : ה אמר רבה בר רב הונא מערים אדם על המשמרת ביו"ט לתלות בה רמונים ותולה בה שמרים. אמר רב *הונא והוא שתלה בה רמונים . אמרו ליה רבנן לרב אשי חזי מר האי צורבא מדרבנן ורב הונא בר חיון שמיה ואמרי לה רב הונא בר חלזון שמיה דשקיל בדי דתומא ומנח בברזא ואמר לאנטועיה קמיטינא . ואזיל וניים במברא ועבר להך גיסא וקסייר פירי ואמר למינס קמיכוינא אמר להו הערמה מדרבנן הוא וצורבא מדרבנן לא אתי למיעבד לכתחלה . לא כל הערמה במילי דרבנן שוין . [ש] יש הערמה שמותר לכל אדם כי ההיא דפ"ק דיו"ט (דף יא:) רב אדא מערים ומלח גרמא גרמא . ויש הערמה דלא שריא אלא לצורבא מדרבנן כי הך דהכא . ויש הערמה דאסור לכ"ע ואחמור בה רבנן טפי ממזיד כי ההיא דפ"ב די"ט (דף יז:) גבי עירובי תבשילין אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר

חדושי מהרש"ל וגייזי ליה מזייה כצ"ל : כדרך שהוא עושה בחול . אבל כוזא בסיכתא אפילו איסורא דרבנן ליכא. תוס' : משום בורר . פי' אף משום בורר : והוה אהל ואסור וכן פי' ר"ת אבל ר"ן כתב שלא מצא דא"כ כצ"ל ת"ק הכא מיהדק והתם לא מיהדק ולא כצ"ל אלא אבל ר"ת לא גרס אלא: ולישלח כרמי בר יחזקאל כו'. שאם כורך חוט או משיחה מותר: וקסייר פירי. פי' שומר פרי : לא כל הערמה כו' . כןדברי ר"י :

הגהות הב"ח א מטה וכסא וטרסקל ועסלא מותר לעשות לכתחלה ואין נותנין לתלויה בשבת איבעיא להו: ב שהוקשרה בין שני כתלים והיא משולשלת וכו' וישן תחתיה בכל ואין בגגה טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה טפח ולפיכך אינו :

קרבן נתנאל

חקשי לך דאי לאו המילה של עכשיו לא היה מברך לה כלל היה ראוי לברך אותו קודם המילה . ע"ז בא רבינו כמתרץ ותקנו להם מקום זה כלומר לאחר המילה לגלות ולהודיע שזאת המצוה נעשית לשם הקב"ה כו'. ולפי תי' שני של ר"ת אין לחלק בין מל אחר או אבי הבן בעצמו אבל לתירוץ ראשון כשאבי הבן מל בעצמו מברך להכניסו קודם המילה . וכ"כ שלטי הגבורים בשם הרשב"א ורב שר שלום ובעל העיטור ורא"ת . וכ"כ הט"ז שהוא נהג בעצמו כך ובחידושי מהרש"א בפסחים ד"ה הנזכר נראה שלא ראה כל הפוסקים הנ"ל ע"ש : [ס] חקות שמים וארץ לא שמתי . וחותם בא"י כורת הברית . ומשום דפשוט הוא לא הוצרכו לכותבו . פרישה : [ע] ויש ספרים שגורסים המל את הגריב אומר על המילה והמברך אומר אשר קדשנו למול את הגרים . משום דרבינו לשיטתו אזיל כמו שכתבתי בזה בפ"ק דפסחים סימן י"ד . שהוא ס"ל כשיטת ר"ת דמצוה שנעשית מיד מברך בעל . אבל הר"ן והרמב"ן ס"ל דכללו כאן שתי הברכות של מילה באחת ולא ברכו תחלה וסוף כשאר הנימולין וע"ש באריכות . אך על הב"י סימן רס"ו קשה שפסק שם לברך בשתי ברכות ומברך קודם המילה למול את העבדים . ואפשר לתרולי דהוא פסק כהרמב"ם דאבי הבן מברך למול וגבי עבדים וגרים הוי כל א' כאבי הבן . אבל על רמ"א שהגיה שם יש חולקין וכן נוהגין שאפי' אבי הבן מברך על המילה . ושם בסימן רס"ו לא הגיה כלום וצ"ע : [פ] לפי שאין בה שינוי אלא בברכה שהוא במקום אבי הבן שאבי הבן מברך להכניסו ובגר מברך למול את הגרים וכו' . אע"ג דלמול להבא משמע דאיכא למימר כמו שכתב ר"ת לעיל בסימן י"ד דברכה זו אינו דוקא על מילה זו כו' : [צ] ונכרי אע"פ דאיתמהיל בהיותו נכרי צריך להטיף ממנו דם ברית . וכשמטיפין ממנו דם ברית א"צ ברכה כ"כ בש"ע סימן רס"ה סעיף ג' . אבל הרמב"ן ורשב"א כתבו ז"ל ומה שתקנו בה להטיף מהם דם ברית לפי שיש כמה גרים שמתגיירין כשהן נמולין ועיקר מילתן הטפת דם ברית לפיכך תקנו לכולם ע"כ הרי דס"ל דצריכי ברכה וכ"פ הב"ח להלכה סימן רס"ה ס"ק י"ד : [ק] ואמרינן ליה כי היכי דאמרת ליה מעיקרא . כדת"ר גר שבא להתגייר : הדרן עלך פרק תשעה עשר

פרק כ [א] מדרבנן שלא יעשה כדרך שעושה בחול. והיינו בדבר שיש לחוש שיבא למלאכת איסור דאורייתא כגון הכא שמא יבא לידי איסור שקילה במשמר שעושה מלאכה . וכגון נתפזרו לו פירות בחצירו לא יתן לתוך הסל או לתוך הקופה כדרך שעושה בחול שאם תתיר לו שמא יבא לידי עימור או מי שנשברה לו חבית של יין לא יספוג כדרך שעושה בחול שמא יבא לידי סחיטה . אבל תליית הכוזא ומגופת וכיוצא בהן לא אסרוהו חכמים שאין שם דבר לחוש שמא יעשה איסור דאורייתא כמ"ש בטו"ת סוף אגרת הרמב"ם והגה בעל מ"א סימן שט"ו ס"ק י"א הלין נפד הרמב"ם דנאיד מטעם אהל משום דאין אהל בלא מחילות ע"פ מ"ש שם ס"ק כ"א . אלא שבטור ס"ל דאחמירו הכא ע"ש . אבל מ"מ קשה . אין תולין משמרת ביו"ט כתב הרמב"ם הטעם דלא יעשה כעובדא דחול . אע"פ דלא שייך בי"ט דשמא אתא לשמר . וי"ל כיון דאביי לקמן דף קל"ז נקיט חומרא דמתני' דמשמרת לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור . ורמב"ם בפ"ק דהל' שבת כתב כל היכא שאמרו פטור אבל אסור הוא הרחקה למלאכה דאורייתא ולכך הוצרך לומר גבי שבת דלמא אתא לשמר וזה דוחק . ותו קשה לשיטת הרמב"ם מאי פריך לר"א השתא אוסופי על אהל עראי אסור לכתחלה מבעיא . הא הכא לאו אהל הוא . ושמעתא דרבנן משום שימור. אבל ר"א סבר דמותר לשמר. ועל כל זה כתתי לבי לפ' דעת הרמב"ם דאיירי דקבלא היה כלי תחת המשמרת ואינו דומה לכילה ומש"ה לא הוי אהל ע"פ מה שמצאתי בחידושי רשב"א. וזהו דאין חשיב אהל אלא כשצריך לחלל שתחתיו וצ"ל כיון שהיה בדעתו ליתן שם כלי לשמר חשיב אהל. ולפ"ז בשבת שאסור לשמר אין דעתו ליתן כלי שם. מש"ה לא הוי אהל. ואינו אסור אלא משום עובדא דחול שמא אתא לשמר משא"כ בי"ט לרבנן ולר"א בשבת שנותנין לתלויה . א"כ דעתו ליתן כלי תחתיו דהא מותר לשמר בשבת לר"א בשבת ולרבנן בי"ט . א"כ הוי אהל עראי ושמא מיושב הכל בטוב טעם: [ב] ה"ג תנקיט אבי' לחומרא : [ג] משום בורר . והרמב"ם פסק כרבה ומייב משום בורר ומשום מרקד כפירוש רש"י ודברי ש"ע סימן ש"ט שכתב בלשון אסור לשמר תמוהים דהא שימר חייב חטאת :

[ד] ולא בפחות משלשה סמוך לגגה טפח . והא דלא הזכיר איזך תרתי חלוקי שלא יהיה בשיפוע טפח ולא נחתא מפוריא טפח . ודאי על שיפוע טפח איכא למימר דמש"ה השמיט דרב שימי סבר כחכמים דמכשירין שיפועי אהל גבי סוכה דף י"ט. ולא קיי"ל כהך מתני' דרב יוסף איפכא הני דחכמים ס"ל שיפועי אהלים לאו כאהלים והכי קיי"ל וכן כתב רש"י בעירובין דף ק"ב אבל הך דנחתא מפורי' טפח למה השמיטו ולגבי טלית כפולה י"ל דאם יש גג טפח או טפח פחות משלשה לגג . להרי"ף הוי אהל קבע וחייב חטאת . אבל נחתא מפוריא טפת אין בה אלא אהל עראי . אבל לגבי כילת חתנים שלא הזכיר הרי"ף מתימרא דרב שימי בשלמא בגג טפח או טפח פחות משלשה סמוך לגג . כבר הזכירן גבי טלית כפולה ומינה שמעינן לגבי כילה חתנים שאסור לכתחלה עכ"פ . אבל נחתא מפוריא טפח ה"ל לחלק . והמחזור שלא היה בגרסת הרי"ף וכן הגירסא בעירובין דף ק"ב . והיינו טעמא דמה לי אי נחתא מפוריא טפח עיקר האהל היא המטה שנעשית לגג . וזה כבר היה מבלעדי נחיתא מפוריא טפח : [ה] ואם היה עליו חוט כו' מותר . משמע אבל באהל קבע לא מהני חוט וכ"כ מ"א סימן שט"ו ס"ק י"ב . אבל שייר טפח אפילו באהל קבע מותר : [ו] יותר בנין עראי מכילת חתנים והרי"ף ס"ל שאני כילת חתנים שהיא מתוקנת לכך ר"ל שהכינה לכך דומיא דפקק החלון . אבל טלית כפולה אינה מתוקנת לכך : [ז] שיש בגגה טפח . שפירש ע"ג ארבע קונדסין כפירוש רש"י : [ח] יורד ממנו בשוה בלא שפוע ברוחב טפח . ואיירי שהכנים מטה לשם ועי"כ נעשה המטה לאהל : [ט] אבל יש בשיפוע טפח אסור אע"ג דלגבי סוכה קיי"ל שיפוע אהלים לאו כאהלים דמי כמ"ש רבינו בפ"ק דסוכה סימן ל"ג מיהו לגבי שבת הוי אהל ואסור ובתוספות מפרש' הך דסוכה באין בשיפוע טפח ע"כ . ותימה הא משך סוכה ז' על ז' ונראה דמוקי לה בסוכה מכוונת שבעה טפחים ואותו שיפוע פחות מטפח משלים לשיעור סוכה : [י] אבל נחתא מפוריא טפח אסור פ"נ נ"ל דלענין מילי דשבת הוי אהל אע"ג דקי"ל שמותר לישן בכילה בסוכה אם אינה גבוהה עשרה אע"ג דאית לה גג. כמ"ש רבינו בפ"ק דסוכה סימן כ' וצ"ע: [כ] ה"ג דאית ביה טפח הא דלית ביה טפח : [ל] הכי נמי דאסירי . וכן הוא בעי' ובין דף ק"ב וסגי' בש"ס במתניתין דמחייבו ומעיה כנור הוא דהא עכ"פ לא הוי אלא אהל עראי : [מ] שמא יעביר הרוח מעל ראשו. ואם נושא כובע בלא מגנפת תחתיו . אע"ג דלא מיהדק מותר לנאת בר"ה. דלא חיישינן שמא יוליכנו ד' אמות דהא לא ילך בגילוי הראש. ב"י. והא דלא משני הא והא דלא מיהדק אלא הא שיש מגנפת תחתיו והא דלא יש מגנפת תחתיו . דסינא הוי חתיכת עגול של לבד מונח על ראשו לגלל שנותן על ראשו להגין מן השמש . וכל אחד נושא מגנפת תחתיו ובהמנם של חתיכה נחתך מתוכה בעיגול כשיעור ראשו של אדם ומשימים על המגנפת ונכנס ראשו לתוכו ולפעמים מיהדק ולפעמים אינו מיהדק: [נ] ה"ג ור"ת לא גרס אלא אלא ה"ג : [ס] ה"ג גוד בכיסנא : [ע] עתידה תורה שתשתכח מישראל. לא ידעתי למה הביאו דברי אגדה זו . ונראה דמוקי בש"ס דלא ידעי אי פת בניה הוי או תמלה . וקשה לכאורה אמאי לא מספקי להו אי הככר שמא או פסול הוא דבהדיא כתב בי' ופירש רש"י תורה שבכתב כתובה ומונחת יקראו וילמדו . פירכא צ יש בזמנינו גם כן של תורה שבע"פ נמי כלא היא כתובה יקראו וילמדו . וי"ל דש"ק אי לא ניתן רשות לכתוב תורה שבעפ"ה כיסה נשתכחת. ולדבר זה הביאו מילתא דתורה. בנפקא מינה לדליקה בשבת שיש להציל כל הספרים שנכתבו בתורה שבע"פ.בלולי שהם בכתובים נשתכחה תורה מישראל: [פ] כילה מהו. היינו כילה עם גג רשב"א . ולשיטת רב אלפס סי' ב' צ"ל בלא גג דאילו באית ליה גג הוי אהל קבע וחייב חטאת ולא מהני בי' תוצין ותאי פריך לשלח להו כדרמי בר יחזקאל: [צ] ה"ג פירכובא: [ק] ה"ג דתניא כשותא: [ר] בי ט שני של ר"ה לפי שאינן בני תורה. עיין בפ"ק די"ט סימן ס' שהאריך רבינו : [ש] יש הערמה שמותר לכל אדם וכו'. וקשה מאי כאיה מייתי מדרב אדא אימתא לא שריא אלא לצורבא מדרבנן. וצ"ל שטון להא דירושלמי שהביא שם רבינו סימן ע"ז מערים ומלח הכא ומלח הכא עד דמלח כולה והערמה זו מותרת לכל אדם כמ"ש ר'

מתיר לשבת ובלבד שלא יערים [ח] ואם הערים אסור . ויש דאיכא פלוגתא כי הכיא דלעיל פרק כל כתבי הקודש (דף קיז:) אין מערימין בכך א"ר יוסי בר יהודה אומר מערימין וכן אותו ואת בנו שנפלו לבור ביו"ט (ביצה דף לז.) דפליגי בהו רבי אליעזר ורבי יהושע :

ו מתני' נותנין מים ע"ג שמרים בשביל שיצלו ומסננין את היין בסודרין ובכפיפה מצרית . ונותנין ביצה במסננת של חרדל ועושין אנומלין בשבת . ור' יהודה אומר בשבת בכוס וביום טוב בלגין ובמועד בחבית . ר' צדוק אומר הכל לפי האורחין : גמ' אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורין לא . ואם הוא יין חדש שעדיין היין תוסס [א] ואינו צלול [ב] וגם אינו עכור טורד אדם חבית של יין ושמריה ונותן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש :

ז ומסננין את היין בסודרין [ג] ובלבד שלא יעשה גומא . אמר רב שימי בר חייא ובכפיפה מצרית אמר רב חייא בר אשי אמר רב ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח . [ד] אמר רב הונא פרונקא אפומיה דכובא טובא שרי . אפלגא דכובא שרי . פי' פרונקא מטלית . א"ר פפא לא ניהדוק איניש ניבתא [ה] אפומא דכוזיתא [ו] משום דמיחזי כמשמרת . דבי רב פפא שפי שיכרא ממנא למנא . א"ל רב אחא מדפתי והאיכא ניצוצות . א"ל בדבי רב פפא לא חשיבי . ונותנין ביצה במסננת . [דף קמ ע"א] איתמר חרדל שלשו מערב שבת למחר אמר רב ממחו בכלי ואין ממחו ביד . ושמואל אמר ממחו ביד ואין ממחו בכלי . איתמר ר' אלעזר אומר אחד זה ואחד זה אסור . רבי יוחנן אמר אחד זה ואחד זה מותר . אמר מר זוטרא לית הלכתא ככל הני שמעתתא [ז] אלא כי הא דאיתמר חרדל שלשו מע"ש למחר ממחו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש . ולא יטרוף אלא מערב . שחלים שטרפן מערב שבת למחר נותן לתוכן שמן וחומץ וממשיך לתוכן אמיתא מאי אמיתא ניניא :

ח ועושין אנומלין בשבת . ת"ר עושין אנומלין בשבת ואין עושין אלונטית בשבת . איזה אנומלין יין (ישן) ודבש ופילפלין . ואלונטית יין ישן ומים צלולין ושמן אפרסמון [ח] דעבדי לה למסותא : מתני' אין שורין את החלתית בפושרין אבל [ט] נותן הוא לתוך החומץ . [י] ואין שורין את הכרשינין ולא שפין אותן אבל נותן הוא לתוך הכברה . אין כוברין את התבן בכברה ולא יניחנו במקום גבוה כדי שירד המוץ [כ] אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס : גמ' בעי מיניה ר' יוחנן מר' ינאי מהו לשרות את החלתית בצונן . א"ל אסור . והאנן תנן אין שורין את החלתית בפושרין הא בצונן מותר . א"ל מתני' יחידאה היא [ל] דתנן אין שורין את החלתית בין בחמין בין בצונן . ר' יוסי אומר בצונן מותר בחמין אסור . והלכתא כר' ינאי דאמר בין בחמין בין בצונן אסור . ואם שרה מאתמול מותר לשתותו בשבת . ואם שתה יום חמישי ויום ששי ובשבת לא היה לו שרוי והיה חושש שאם לא ישתה יסתכן מותר לשרות בצונן . [מ] ומניחה בחמה כההיא עובדא דרב חייא בר אבין :

ט מסתמיך ואזיל רב חייא בר יוסף אכתפיה דרב נחמן בר יצחק בר אחתיה א"ל כי מטי לבי רב חסדא עיילן . כי מטא עייליה בעא מיניה מהו לכסכוסי כתונתא בשבתא לרכוכי קמיטין ושרי . או דלמא לאולודי חוורא קמיכוין ואסיר . א"ל לרכוכי קמיכוין ושפיר דמי . [נ] כי נפק אמר ליה מאי בעי מר מיניה . א"ל בעי מיניה מהו לכסכוסי [ס] כיתונא בשבת ואמר לי שפיר דמי . א"ל ותיבעי מר מיניה סודרא . א"ל סודרא לא מיבעיא לי דבעי מיניה דרב הונא ופשט לי לאיסורא . ותיפשוט ליה למר מסודרא . התם מיחזי כאולודי חיורא הכא לא מיחזי כאולודי חיורא [דף קמ ע"ב] א"ר חסדא האי כיתונא למישלפא דידה מקניא שרי קניא ממנה אסור . דקניא לאו מנא הוא . אמר רבא ואם כלי קיואי הוא מותר [ע] פי' כלי קיואי כלי של אורג . [פ] אמר רבא האי הולא דירקא אי חזי למאכל בהמה שרי לטלטולי ואם לאו אסור . [צ] אמר רב חייא בר אשי האי תליא דבשרא שרי לטלטולי פי' עץ שתולין בו בשר . דכוורי אסור דסני ריחא אסוחי אסחיה לדעתיה מיניה והוה ליה מוקצה [ק] מחמת מיאוס ורב לטעמיה [ר] דסבירא ליה כרבי יהודה אבל לרבי שמעון אפילו מוקצה מחמת מיאוס לית ליה והלכתא כוותיה . אמר רב חסדא בר די רב לא לישדר מאניה לאושפיזא לחוורינהו ליה משום דלאו אורח ארעא :

י מתני' גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הריעי דברי רבי דוסא וחכמים אוסרים . נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני אחרת : גמ' איבעיא להו רבנן ארישא פליגי או אסיפא פליגי . ת"ש דתניא וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה לא יסלקנו לצדדים שמע מיניה אתרווייהו פליגי אמר רב חסדא מחלוקת באבוס של כלי אבל באבוס של קרקע ד"ה אסור משום אשויי גומות : יא נוטלין מלפני בהמה זו וכו' תני חדא נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה ונותנין לפני בהמה שפיה רע . ותניא אידך נוטלין מלפני בהמה שפיה רע ונותנין לפני בהמה שפיה יפה . אמר אביי אידי ואידי מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן . מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן . והא דקתני נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה בחמור דלית ליה רירי . ונותנין לפני הבהמה שפיה רע בפרה דאית לה רירי . [דף קמא ע"א] והא דקתני נוטלין מלפני בהמה שפיה רע בחמור דלא דייק ואכיל . ונותנין לפני בהמה שפיה יפה בפרה דדייקא ואכלה : מתני' הקש שעל המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו . ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענע בידו . מכבש של בעלי בתים מתירין אבל לא כובשין . ושל כובסין לא יגע בו . ר' יהודה אומר אם היה מותר מע"ש [ש] מתיר כלו ושומטו : גמ' אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרי . ממטה למעלה אסור . קסבר טלטול מן הצד שמיה טלטול . ולית הלכתא כוותיה הכא . [ת] דהא הדר ביה רב נחמן בפ' כל הכלים (דף קכג.) ואמר [א] טלטול מן הצד לא שמיה טלטול : יב אמר רב יהודה הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרתי אסיר . רבא אמר כיון דמשני אפילו טובא . ופר"ח ז"ל וכן בשאלתות דרב אחאי בפ' אמור אל הכהנים דביו"ט איירי ולא נהירא דהוה לי' לפרושי בהדיא כיון דמכילתין לא איירי אלא במילי דשבת . [ב] ועוד היכי אסר רב יהודה כולי האי בפלפלי אפילו מלח דכל הקדירות צריכות שרי בפ"ק דיו"ט (דף יד.) במדוכה של עץ . ונראה דהכא איירי בשבת ומשום דאיירי בטלטול ע"י שינוי מייתי לה ובכולה שמעתין נמי מייתי מילי טובא דשבת אע"ג דלא שייכי הכא כולי האי . אבל ביו"ט שרי בלא שינוי אף במדוך של אבן כשאר תבלין בפ"ק דיו"ט ב"ה אומרים תבלין נידוכין במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ ובפ"ק דיו"ט (סי' כא) יתבאר פסק זה יותר : יג ואמר רב יהודה האי מאן דסחי במיא לינגוב נפשיה דלמא אתי לאתויי ד' אמות בכרמלית . לפי שהעולה מן הרחיצה יש רבוי מים על גופיה [ג] ולא דקדקו במהלך ברה"ר ומטר סוחף על ראשו ועל לבושו . אי הכי כי נחית נמי קדחי ד' אמות ואסיר . כתו בכרמלית לא גזרו רבנן . אמר אביי ואי תימא רב יהודה טיט שע"ג רגלו מקנחו בקרקע ואין מקנחו בכותל . אמר רבא בכותל מ"ט לא משום דמיחזי כבונה האי בנין חקלאה הוא . אלא אמר רבא מקנחו בכותל ואין מקנחו בקרקע דילמא אתו לאשויי גומות . איתמר מר בריה דרבינא אמר אחד זה ואחד זה אסור רב פפא אמר אחד זה ואחד זה מותר ולמר בריה דרבינא במאי מקנח ליה . בקורה . איכא מ"ד הלכה כמר בריה דרבינא [ד] משום דקא מפרשי לטעמיה . ולי נראה להפך מדאמר מר בריה דרבינא [ה] במאי מקנח [ו] ולא אמר במאי מקנחינן אלמא לית הלכתא כוותיה . כדאמר בפ"ק דחולין (דף יח:) ולר' מאיר דחייש למיעוטא היכי אכיל בישרא ולא קי"ל כרבי מאיר . [ז] ומסתבר דהלכה כרב פפא דבתראה הוא . אמר רבא לא ליתיב איניש אפומא דליחיא דלמא מינגדר ליה חפץ ואתי לאיתויי . אבל על פתח חצר הפתוח לרה"ר או לכרמלית נראה דמותר דמידכר מילתא ולא אתי לאיתויי : יד [ח] ואמר רבא לא לינדד טובא בארעא דלמא אתי לאשויי גומות . ואמר רבא לא ליהדוק איניש אודרא אפומא דאשיתא דלמא אתי לידי סחיטה . [ט] אמר רב כהנא ואיתימא רב יהודה טיט שעל גבי בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו בחוץ . [י] ומגררו בצפורן ובסכין . [דף קמא ע"ב] תני ר' חייא אין מגררין [כ] לא מנעל חדש ולא מנעל ישן . ולא יסוך את רגלו בשמן . [ל] והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל אבל סך הוא [מ] את רגלו בשמן [נ] ומניחו בתוך המנעל . וסך כל גופו שמן ומתעגל ע"ג קטבלא ואינו חושש . אמר רב חסדא ל"ש אלא שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור . ת"ר לא יצא קטן במנעל גדול אבל יוצא הוא בחלוק גדול . לא תצא האשה במנעל המרופט ולא תחלוץ בו ואם חלצה [ס] חליצתה כשירה . ואין יוצאין במנעל חדש . באיזה מנעל אמרו במנעל של אשה . תני בר קפרא ל"ש אלא שלא יצאת בו שעה אחת מבעוד יום אבל יצאה בו שעה אחת מבעו"י מותר . ומנעל שעל גבי אימום פי' דפוס [ע] שומטין

חדושי מהרש"ל טורד . פי' טורד היינו מערבב : פי' פרונקא מטלית . רש"י פי' משום אוהל והראב"ד פי' משום משמרת נגעי בה דמחזי כמשמרת אבל פלגא דכובא לאו אורחיה : מהו לכסכוסי כתונתא בשבת . פירוש שפשף הכתונת אחר כיבוס : ופשט לי לאיסורא . כ"כ הראב"ד פי' להיתר ועיין בר"ן : או סדין מבעו"י מנענע כצ"ל : ולית הלכתא הכא כצ"ל : ומגררו וכו' . ובסמ"ג כתב דוקא בלח אבל טיט יבש אסור משום טוחן : ע"ג קטבלא כו' . היינו טבלא של עור :

הגהות הב"ח א ר"י בר יהודה אומר מערימין : ב יין צלול ומים צלולין בתוך המשמרת וכו' היין תוסס ואינו צלול וגם אינו עכור טורד כצ"ל ותיבת מותר נמחק : ג א"ל ר"א מדיפתי לרבינא והא איכא ניצוצות א"ל בדבי רב פפא : ד שחלים ששחקן מע"ש ולמחר נותן לתוכן שמן ותומן וממשיך לתוכן אמיתא ולא יטרוף אלא מערב שום שריסקו מע"ש למחר נותן לתוכו פול וגריסין ולא ישחוק אלא מערב וממשיך לתוכן אמיתא מאי אמיתא נניא : ה לתוך הכברה או לתוך הכלכלה אין כוברין : ו שאם לא ישהה שמא יסתכן : ז אמר רב חסדא האי כתונתא מישלפא לדידה מקני' וכו' קיואי הוא מותר : ח דכוורי אסור דכיון דסני ריחיה : ט נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת איבעי להו : י (מתיר) תו"מ וכ"כ ס"א מסיר : כ בפלפלי הא אפילו מלח דכל הקדרות צריכות מלח שרו וכו' מייתי לה הכא ובכולה שמעתין וכו' כשאר תבלין דתנן בפ"ק די"ט : ל מדאמר ולמר בריה דרבינא : מ לא לינדד איניש כוכא : נ ומגררו בצפורן אבל לא בסכין : ס פירוש דפוס של מנעל שומטין אותו :

קרבן נתנאל

ירוחם . והיה בכך הערמה דרב אדא מותר לכל אדם וכ"ש הוא . אחר זה מצאתי במרדכי פ"ק די"ט דיש מרבוותא דאמרי דלא שרינן הערמה זו אלא לצורבא מדרבנן : [ח] ואם הערים אסור . ע"ש בתוספות מילתא בטעמיה אמאי הערמה דרב אדא שרי טפי : [א] ואינו צלול . דאל"כ אפילו במשמרת שרי : [ב] ה"ג וגם אינו עכור טורד חבית : אינו עכור . כלומר שאינו שמרים : [ג] ובלבד שלא יעשה גומא . ומדלא קאמר ובלבד שלא יכסה כל הכלי כמו פרונקא אפומיה דכובא ש"מ דלא שייך אהל בסודר על הכלי . ופרונקא שאני דרחב ביותר כמ"ש תוספות . א"כ כמ"ש הראב"ד ורשב"א דמחזי כמשמרת מש"ה צריך שינוי שלא יעשה גומא כעובדא דחול . אבל משום איסור אהל לא קפידא בסודרין . ודלא כט"ז סימן שי"ט ס"ק י"א ע"ש . וכפיפה מצרית דקאמר ובלבד שלא יגביה מן הקרקע טפח היינו משום שינוי ולא מטעם אהל . וכ"כ בש"ע סימן שי"ט סעיף י"ב . וכ"מ מ"ש רבינו בפ' המביא סימן י"א דאהל בלא מחיצות לא הוי אהל . וא"כ קשה מפרונקא . וצ"ל דשאני פרונקא שהוא רחב ביותר וליכא למימר כיון דיש מחיצות לכובא הוי אהל דא"כ תקשי לך אמאי מתיר להחזיר קדרה ע"ג כירה בשבת בפ' כירה סימן ד' . אע"ל כיון דמתחילות היה מע"ש שרי . ועוד מה שמסיק הט"ז בסי' שט"ו ס"ק י"א לשיטת רש"י דלא אסרו חכמים בכיסוי משום אהל אלא אם אין מיוחד לכך כההיא דכובא שנוטל בגד מעלמא ומכסה ע"פ הכובא כו' ע"ש ואישתמיטתיה גמרא ערוכה בפ' במה טומנין דף מ"ח התם לא קפיד עליה ופירש רש"י אם שרוי במים שהרי לכך עשוי . גם שם בפירש"י מ"ש מפרונקא כנגד העשוי לפרוס על הניגית שפורסין אותו בשבת . ע"כ להלכה שאין שייך אהל בכיסוי כלים : [ד] ה"ג אמר רב האי פרונקא . ובערוך גורס פרנקא : [ה] ה"ג אפומיה דכוזיתא משום דמחזי : [ו] משום דמחזי כמשמרת . לפי' הראב"ד שהביא בחידושי רשב"א דטעמא דכובא נמי משום דמחזי כמשמרת . א"כ אמאי לא אמר טעם דמחזי כמשמרת אמימרא דרב . וצ"ל דלאו דסתם תלמודא קאמר טעם זה אמימרא דרב פפא . (ולאו) [אלא] סיומא מלתא דרב פפא גופיה : [ז] אלא כי הא דאתמר חרדל שלשו מע"ש כו' . לפי מ"ש בפי' הרי"ף ורבינו בפ' המביא סימן ט' דס"ל בדבר שאין בר גיבול חייב על נתינת מים צ"ל שנתנו עליהם בחרדל ובשחליים ושום המשקין מבע"י . ודלא כב"י בסימן ש"כ וש"כ"ד שכתב שהרי"ף ורמב"ם ורא"ש המה סוברים מידי דלאו בר גיבול מותר לתת עליו משקין בשבת ועפ"ז בנה יסודו בש"ע סימן שכ"א . ליתא כפי מה שבררתי שם פ' המביא סימן ט' ע"ש : [ח] ה"ג דעבדי ליה לבי' מסותא למיקר : [ט] ה"ג נותן לתוך החומץ ואין : [י] ואין שורין את הכרשינין . וחבירו בפ"ק אין שורין דיו וכרשינין . ורש"י גורס אין שולין : [כ] ה"ג אבל נוטל הוא בכברה : [ל] ה"ג דתניא אין שורין : [מ] ה"ג ומניחה בחמה כדי שלא יסתכן : ומניחה בחמה . ואי ליכא חמה אפילו ע"י אור שרי . מ"א : [נ] ה"ג כי נפק אתא : [ס] ה"ג כתונתא בשבתא : [ע] פי' כלי של אורג . ודאי כל כלים שמלאכתן לאיסור מותר לטלטלן לצורך גופו . אך ס"ד דכלי קיואי הוי מוקצה מחמת חסרון כיס דאפילו לצורך גופו אסור קמ"ל רבא דכלי קיואי שרי דאין גרדי מקפיד עליהן ולא הוי מלאכתן לאיסור ושרי אפילו מחמה לצל וכ"כ רש"י בפ' אלו קשרים דף קי"ג ד"ה מותר : [פ] ה"ג אמר רב חסדא האי : [צ] ה"ג אמר רב חייא בר אשי אמר רב : [ק] ה"ג מחמת מיאוס מש"ה אסור לטלטלן רב לטעמיה : [ר] דסבירא ליה כרבי יהודה ומ"ת הא לעיל דף קכ"ח קאמר דרב במוקצה לטלטל כר"ש ס"ל . וי"ל הייט במוקצה שמקצה אדם מדעתו . אבל במוקצה מחמת מיאוס כר"י ס"ל . כ"כ תוספות בפ"ק דף י"ט ד"ה הני : [ש] ה"ג מתיר את כולה ושומטה : [ת] דהא הדר בי' רב נחמן . אע"ג דהכא בשמעתין אמרי דבי ר"ה תניא במתני' מנענע בגופו דלא כרב נחמן . מ"מ עדיפא מיניה מייתי הרי"ף ורבינו מרב נחמן גופה : [א] טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ובין מלמעלה למטה או מלמטה למעלה שרי . ודוקא שהעלין מגולין אבל אם כולם טמונים אסור משום חופר גומא ודלא כמ"א סימן ש"ח ס"ק כ"א כמו שכתבתי בזה בפ' במה טומנין סימן י"א : [ב] ועוד היכי אסר רב יהודה כולי האי . נראה לי להגיה רב יהודה ורבא דאלו לרב יהודה לחוד ה"ל למפרך רב יהודה אדידיה דפסק בפ"ק די"ט כשמואל דאמר כל הנדוכין נידוכין כדרכן אפילו מלח בלא שינוי כלל : [ג] ולא דקדקו במהלך בר"ה ומטר כו' . לפי שהם מעוטים מה שהוא בעין . כי הכל נבלעים בלבושו . משא"כ ברחיצה יש רבוי מים בעין . ועוד דבר שאי אפשר לא גזרו בו חכמים . עיין ט"ז סימן שכ"ו ס"ק ב' : [ד] ה"ג משום דקא מפרשי למילי' : [ה] ה"ג במאי מקנח ליה : [ו] ולא אמר במאי מקנחינן . אבל הרי"ף אזיל לשיטתו שפסק בפ' גיד הנשה סימן כ"א כרב ואע"ג דקאמר ורב היאך אכל בישרא ולא אמר היאך אכלינן . וע"ש בחידושי רשב"א : [ז] ומסתברא דהלכה כרב פפא דבתראה הוא . ומאביי ורבא ואילך קיי"ל כבתראי . ואע"ג דקיי"ל דאין הלכה כתלמיד במקום הרב . היינו היכא דתלמיד יושב לפני רבו ודאין בהלכה כגון אמר רב פפא לרבא אבל כשנחלקו שניהם כשני חולקים בעלמא הלכתא כתלמיד דבתראה הוא . רשב"א בחידושיו : [ח] ואמר רבא לא לנדד איניש כו' דלמא אתא לאשויי גומות . וקשה הא לעיל פסק כרב פפא אחד זה ואחד זה מותר ולא חיישינן דלמא אתא לאשויי גומות וי"ל דהכא שאני כמ"ש הש"ע סימן של"ז דכיון שהיא כבדה יבא להשוות גומות ודאי והוי פסיק רישיה . וכ"מ מדברי תוספות ד"ה דלמא שמייתי ראי' מהך דעירובין והוא שינוי' דרבא ושבקו הך מימרא דרבא בשמעתין דאמר רבא לא לנדד משום אשויי גומות . ולפ"ז צ"ל הא דקאמר דלמא אתא לאשויי גומות . הא ודאי משווי גומות קאי אגומות שאין זה ודאי שישנם גומות : [ט] ה"ג אמר רב כהנא טיט : [י] ומגררו בציפורן או בסכין ואפילו בחודה של סכין דלפורן מעשה חודה של סכין הוא והא דנקיט לפורן אורחא דמלתא נקט דאין דרך לגרר הבגד אלא בצפורן . ב"י : [כ] לא מנעל חדש ולא מנעל ישן . ואפילו טיט לח ב"י וב"ח משום ממחק שקלפו כן פירש"י והכלבו כתב טעם זה דמנעל מתוקן בגרירה היינו דוקא בטיט יבש אבל לא בלח . ונראה דלרש"י לא שייך זה אלא בגלדא אבל לא בפנתא ומשום הכי שפיר נהג מהרי"ל שהיה תקנת מנעליו בברזל העשוי לפני בהכ"נ לגרר בו השוליים (ר"ל סולין בל"א) מהטיט דטיט לח והשוליים שרי לכל הדעות . ולחנם השיגו במ"א סימן ש"ב ס"ק י"ז וראיתי בראב"ן שגרס בברייתא ורבי מתיר במנעל חדש והלכה כר' מחבירו ולא הזכירו הפוסקים : [ל] והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל . ורמב"ם פ' כ"ב פסק דוקא חדשים ולא ישנים . וגם גורר אינו אוסר אלא חדשים . וכבר השיגו הראב"ד וה"ה . אך לפי גרסת הרמב"ם גירור וסיכת הרגל בחדא מחתא ע"כ הגהות רמ"א תמוה דבסימן שכ"ז מגיה חדשים . ובסימן ש"ב אוסר בגירור בין חדשים בין ישנים והני תרתי פסקי סתרי אהדדי דהא לפי גרסא שלנו קאי לא יסוך ארישא דברייתא דקתני אין מגררין לא מנעל חדש ולא ישן וצ"ע : [מ] ה"ג את רגלו שמן : [נ] ה"ג ומניחו בתוך המנעל או בתוך הסנדל וסך : [ס] חליצתה כשרה . עיין בפרק מצות חליצה סימן ג' : [ע] שומטין אותו בשבת . דקיי"ל כרבא דאמר כלי שמלאכתו לאיסור בין

לצור

אותו בשבת . גרסינן בפרק דם חטאת (דף לד:) דרש רבא מותר לכבס את המנעל : [ר] א"ל רב (כהנא) והא זימנין סגיאין הוה קאימנא [צ] קמיה *(דרב) ואמר שכשו לי מסניי בגמיא שכשוך אין כבוס לא . הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי ברם כך אמרו [ק] שכשוך מותר כבוס אסור: הדרן עלך תולין

פרק אחד ועשרים

א נוטל אדם את בנו והאבן בידו . וכלכלה והאבן בתוכה . מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה : **גמ'** נוטל אדם את בנו וכו' אמרי דבי רבי ינאי בתינוק שיש לו געגועין על אביו . ודוקא אבן דאי נפלה לא אתי לאתויי אבל דינר דאתי לאתויי לא: [דף קמב ע"ב] **מתני'** האבן שעל פי החבית מטה על לדה והיא נופלת . היתה בין החביות מגביה ומטה על לדה והיא נופלת . מעות שעל גבי הכר נוער את הכר והן נופלות . היתה עליו לשלשת מקנחה בסמרטוט . היתה של עור נותן עליה מים עד שתכלה : **גמ'** האבן שעל פי החבית וכו' [א] אמר רבא לא שנו אלא בשוכח [ב] אבל במניח נעשה בסים לדבר האסור לו . [ג] והלכתא כרבא דקאי רבי יוחנן ורבי אמי כוותיה בפרק כל הכלים (דף קכה:) היתה בין החביות וכו' תניא רבי יוסי אומר היתה חבית מונחת באוצר או שהיו כלי זכוכית מונחין תחתיה מגביהה למקום אחר ומטה על לדה והיא נופלת [ד] ונוטל מה שצריך לו ומחזירה למקומה . מעות שעל הכר אמר רב חייא בר אשי אמר רב לא שנו אלא בשוכח [ה] אבל במניח נעשה בסים לדבר האסור לו . אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו (א) אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו : **ב א"ר** אושעיא שכח ארנקי בחצר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו ולית הלכתא כוותיה דאמר רב אשי לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד. כתב רבינו נסים ז"ל מכאן אתה למד כי אלו האנשים [ו] שנותנין ככר על גבי מנורה שהדליקו בה בשבת ומטלטלין אותה ממקום למקום (ב) שאין עושין יפה: [דף קמג ע"א] **מתני'** ב"ש אומרים מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין וב"ה אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה . ומעבירין מעל השלחן פירורין פחות מכזית [ז] ושיער של פולין ושל עדשים מפני שהן מאכל בהמה . ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו וחכמים אומרים בין כך ובין כך ניטל בשבת ואין מקבל טומאה : **גמ'** ב"ה אומרים וכו' אמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כרבי יהודה וב"ה כר"ש [ח] °וכי קשרי לטלטולי כגון עצמות [ט] דחזיין לכלבים וקליפין דחזיין למאכל בהמה . אבל מידי דלא חזי לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה לא שרי ר"ש *והנא מטלטלין את העצמות מפני שהן מאכל לכלבים בשר הפוח מפני שהוא מאכל לחיה: מעבירין מעל השלחן וכו' מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד . ודייק מינה מדאיצטריך למיתני מפני שהוא מאכל לבהמה משמע דלאדם לא חזו והוי כשאר מאכל בהמה ומותר לאבדן ביד . ורש"י גרס אסור לאבדן ודייק מדקתני מעבירין ולא קתני זורקין . והאי לאו דיוקא הוא דברישא נמי קתני מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין ולא קתני זורקין אע"ג דמותר לאבדן ביד . ועוד דאמר בברכות פ' ואלו דברים (דף נב:) הכא במאי עסקינן שנוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד והתם אי אפשר לגרום אסור . הני גרעיני דתמרי ארמייתא שרי לטלטולינהו הואיל וחזיין אגב אימייהו . [י] ודפרסייתא שמואל מטלטלן אגב ריפתא· רבה מטלטל להו אגב לקנא דמיא . רב ששת זריק להו בלישניה . רב פפא זריק להו אחורי המטה. אמרו עליו על רבי זכריה בן אבקולס שהיה מחזיר פניו אחורי המטה וזורקן . והך סוגיא כר' יהודה . ואנן קי"ל כרבי שמעון דלית ליה מוקצה ושרי לטלטולינהו . [כ] ומה שכתב רב אלפס ז"ל אע"ג דקי"ל כר"ש לאשמעינן דאדם חשוב מיבעיא ליה לאחמור אנפשיה כאביי ורבא דלעיל (דף קמב:) וכן לשמואל ס"ל כר"ש בפרק בתרא (דף קנו:) ואפ"ה הוה מחמיר אנפשיה : הדרן עלך נוטל

פרק שנים ועשרים

א [דף קמג ע"ב] **חבית** שנשברה מצילין ממנה מזון שלש סעודות . ואומר לאחרים בואו והצילו לכם . ^[ב]ובלבד שלא יספוג ושלא יטפה בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: **גמ'** ת"ר נתפזרו לו פירות בחצירו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול . נראה דגלא גרסינן ואוכל מדקתני סיפא אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה משמע הנך דוקא הוא דאסירי משום דעובדא דחול אבל ללקט וליתן אל היק ולתוך כסותו שרי :

ב מתני' אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין . ואם יצאו מעצמן אסורין . ור' יהודה אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר . ואם למשקין היוצא מהן אסור . חלות דבש שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין . ור' אליעזר מתיר: **גמ'** אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל מודה ר' יהודה לחכמים בזיתים וענבים . ומודים חכמים לר' יהודה בשאר מיני פירות . א"ל ר' ירמיה לרבי אבא ^[ג]אם כן במאי פליגי . לכי תשכח. רב נחמן בר יצחק אמר מסתברא בתותים ורמונים פליגי . [א] רבי יוחנן אמר הלכה כרבי יהודה בשאר מיני פירות. [דף קמד ע"ב] תניא סוחטין בפגעין ובפריסין ובעוזרדין אבל לא ברמונים. של בית מנשיא בר מנחם היו סוחטין ברמונים פי' היו סוחטין בחול ועושין מהם יין נמלאו הרמונים בני סחיטה ולכך אסור לסוחטן בשבת . אמר רב נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם . נמלא עכשיו הכלל הראוי מכל אלו הדברים שזתים וענבים אין סוחטין אותם בשבת . [ב] ואם יצאו מעצמן אסורין בין אוכלין בין למשקין לד"ה . [ג] והותים ורמונים אסור לסוחטן בשבת לד"ה [ד] ואם יצאו מעצמן [ה] היוצא מהן אסור כר' יהודה . ושאר פירות כגון פגעין פריסין ועוזרדין וכיוצא בהן ^[ד]סוחטין אותם לכתחלה בשבת לד"ה. ואיכא מאן דסליק אדעתא דרמונים בהדי זיתים וענבים הוו דהא א"ר נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם וליתא ההיא לענין סחיטה לכתחלה אתמר דאין סוחטין אותן בשבת [ו] אבל אם יצאו מעצמן והן לאוכלים מותרים. וה"נ מסתברא דקתני ^[ה]סוחטין בפגעין ועוזרדין אבל לא ברמונים אלמא אסחיטה קאי . ועוד מדיהיב טעמא כדרב חסדא דאמר רב חסדא תרדין שסחטן ונתנן לתוך המקוה פוסלין את המקוה בשנוי מראה ואמאי והא לאו בני סחיטה נינהו אלא מאי אית לך למימר כיון דאחשבינהו הוו להו משקה הכא נמי כיון דאחשבינהו הוו להו משקה . שמעינן מינה דאסחיטה קאי דלא מלית למימר דאחשבינהו אלא בשסחטן :

ג אמר רב יהודה אמר שמואל סוחט אדם אשכול ענבים לתוך הקדרה ולא לתוך הקערה . פירוש בקדרה שיש בה אוכל ולפיכך הוי משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי ובקערה אין בה אוכל ולפיכך הוי ליה משקה ואסור . אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה . °איכא מ"ד האי מימרא דסוחט אדם אשכול איום טוב איתמר ולא לענין שבת דהא תנן אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין ואם יצאו מעצמן אסורין [ז] ואוקימנא בזיתים וענבים ובין לאוכלין ובין למשקין היוצא מהן אסור ולכך לא מיתוקמא מילתא דשמואל אלא בי"ט וכן איליט לבעל הלכות פסוקות שכתבוה בהלכות יו"ט ולא בהלכות שבת . ואיכא מ"ד דהאי מימרא דשמואל בשבת היא ומוקי לה למתניתין [ח] בסוחט לתוך הקערה דהוו להו משקה [ט] אבל לתוך הקדרה סוחטין כשמואל ודיוקא דדייק מינה רב חסדא [י] בלחוד הוא דהוי ביו"ט וכן הדעת נוטה . ור"ת ז"ל כך הוא דעתו אלא שאמר שדברי שמואל ורב חסדא דדייק מינייהו לאו הלכה אינון: והכי קאמר והלכתא כתירוצי דר' יוחנן נהא מתני' . ושמעינן מינה שמותר לסחוט כבשים ושלקות לגופן אבל לא למימיהן ואם סחט למימיהן נעשה כמי שסחט זיתים וענבים [כ] וחייב חטאת ולא חילק בסחיטתן למימיהן בין לקדרה בין לקערה אלא הכל אסור . [ל] דהא בסחיטת זיתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא צריך וא"ר יוחנן הסוחט כבשים ושלקות למימיהן כסוחט זיתים וענבים וחייב חטאת . ומתוך אלו הדברים מתברר שאין הלכה כשמואל דאמר סוחט אדם אשכול ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך

חדושי מהרש"ל ומ"ש רב אלפס. פי' שהביא הא דשמואל :

הגהות הב"ח א ותנו רבנן (לעיל קכ"ח.) מטלטלין את העצמות : ב ובלבד שלא יספוג סוף המשנה ואח"כ מתחיל הגמרא תנא ובלבד שלא יספוג ביין ולא יספת בשמן : ג אם כן במאי פליגי א"ל לכי תשכח אמר רנב"י מסתברא : ד סוחטין אותם אפילו לכתחלה בשבת לד"ה ואי היכא מאן : ה סוחטין בפגעין ובפריסין ובעוזרדין :

תפארת שמואל

(א) **אבל** לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו . לאו משום דלצורך מקומו עדיף מצורך גופו אלא מאחר שצריך למקומו א"א לנער שהרי שם יפול על מקומו הצריך לו : (ב) **שאין** עושין יפה . ואין להקשות למה לא נטלטל המנורה להדיא משום צורך מקומו משום דלא שרינן לטלטל לצורך מקומו מה שאסור משום מוקצה כי אם דבר שמלאכתו לאיסור כגון קורנס של נפחים או מנורה שלא הדליקו בה באותו שבת אבל מנורה שהדליקו בה באותו שבת דדחיא בידים לא קי"ל כר"ש בהא ואסרינן משום מוקצה או מוקצה דגרוגרות וצמוקים ומוקצה מחמת מסרון כיס דמודה בהו ר"ש כולן אסורין בין לצורך גופו בין לצורך מקומו ואף המעות אינו שרי לטלטל אלא ע"ג ככר והו"ק :

קרבן נתנאל

לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר לטלטל : [ס] ה"ג א"ל רב פפא לרבא והא אמר רב חייא בר אשי ומגין : [צ] ה"ג קמיה דרב ושכשכו ליה מסאני במיא שכשוך אין : [ק] ה"ג שכשוך מותר :

הדרן עלך פרק עשרים

פרק כא [א] ה"ג אמר רב הונא אמר רב לא שנו אלא בשוכח : [ב] **אבל** במניח נעשה בסים לדבר האסור . עיין ט"ז סימן ש"ט ס"ק א' שמתמיה על המנהג במדינת פולין שמעמידין המנורה עם הנרות על המפה שעל לחם משנה וכו' דלהוי על המפה דין בסיס לדבר האסור · ע"ש שהאריך . ואני תמה על תמיהתו הלא שולחן ערוך לפניו עם המפה שפסק בסימן רע"ט בהג"ה סעיף ד' במה שמטלטלין הנר ע"י נכרי אין בו חשש איסור והוי כאלו התנה עליו מתחלה · ע"כ לא הוי בסים לדבר איסור שאינו בודל ממנה כל בין השמשות לטלטל על ידי נכרי וצ"ע : [ג] ה"ג והלכתא כוותיה דרב דקאי ר' אמי בשם רבי יוחנן כוותיה . אע"ג דרב אסי בשם רבי יוחנן אמר אפילו במניח · וליכא למימר דרבה אמר בשם ר' אמי ורב יוסף מימרי' בשם ר' אמי ורבה ורב יוסף הלכתא כרבה . דא"כ ה"ל לרי"ף ורבינו להזכיר דקאי רבה בשם רבי אמי כוותי' . וצ"ל דס"ל להרי"ף ורבינו כיון דלא פליגי בסברת עצמן ליתא האי כללא כמ"ש תוספות במנחות דף ל"ב · אלא משום דרבי אסי יחיד לגבי ר' אמי ורב • ועיין בהמאור פ' כל הכלים שלשיטתו אין ראי' ממימרא דרב הכא שהלכתא כרבי אמי ע"ש : [ד] **ונוטל** מה שצריך לו . לכאורה משמע שצריך ליטול מן החבית דוקא במקום שמנער וזהו שמוסיף בברייתא על המתני' • אך תימה שאין אחד מן הראשונים והאחרונים שהזכיר דין זה וצ"ע : [ה] **אבל** במניח נעשה בסים לדבר האסור וקשה על מה הביאו הרי"ף ורבינו הני תרתי מימרא דרב ועי' תוספות ד"ה ל"ש • וי"ל ליישב ואת דאתי לאשמעינן דוקא אם הניח במכוון להתייסב שם מעות על הכר או הוי בסים אבל אם הניח המעות בחיבה ע"ג דבר היתר לא נעשה בסים כמ"ש מ"א בסימן ש"ט ס"ק ו' אבל ממימרא קמייתא אין מדייקין מיני' כך דאבן אין דרכו להצניע בחיבה: [ו] **שנותנין** ככר ע"ג מנורה שהדליקו ·והא דלא קאמר סתם שמטלטלין כלי שמלאכתו לאיסור ע"י ככר · דבזה יפה הם עושים כמ"ש בש"ע סימן ש"ח סעיף ה' וכ"פ רבינו בשאלות ותשובות · וההפרש דבכלי שמלאכתו לאיסור אם נותן בו ככר או תינוק נראה שמטלטל הכלי עכשיו משום דבר היתר . משא"כ נר שהדליקו בו באותו שבת . נמלא דבין השמשות אין בידו לטלטל בשעה שהוא דולק ע"י ככר דאית ביה שמן ונר שצריך לאותו שעה לנר והוא חשיב טפי מככר מש"ה לא הוי בסים לדבר האסור והיתר . ומכאן אתה למד דארנקי לא חשבינן על ידי ככר לבסים לדבר היתר ואיסור דדינרים שבארנקי חשיבי טפי מככר · וה"נ בנר שדולק בין השמשות · וכיון דאיתקלי לבה"ש · איתקלי לכולי יומא · והט"ז בסי' ש"א ס"ק ה' דחק בזה הרבה ואין מן הלו וכ"כ מ"א מזה בסי' רע"ט ע"ש · ועיין פ"ב די"ט סי' ט"ו : [ז] ה"ג ושיער של אפונין : [ח] ה"ג וכי קשרי ר"ש לטלטולי : [ט] ה"ג דחזיין למאכל כלבים : [י] ה"ג ודפרסייתא אסור : [כ] **ומה** שכתב רב אלפס ז"ל אע"ג דקיי"ל כר"ש לאשמעינן אדם חשוב . אבל רבינו דמסיק בשלהי ביצה דלענין נולד קיי"ל כרבי יהודה בין בשבת בין בי"ט והני גרעיני נולד הוא כדאי' בפרק במה מדליקין דף כ"ט א' הני גרעיני ודאי אסורים מדינא לטלטל אם לא אגב ריפתא · אמנם לפי מה שהעליתי שם סוף ביצה ובפ' במה מדליקין סימן י"ח ובפ"ק סימן ל"ט דרבינו מיקל בין בי"ט בין בשבת בין נולד בין מוקצה לר לדידיה נמי לומר לאשמעינן דאדם חשוב צריך לאחמורי אנפשי' : הדרן עלך פרק אחד ועשרים

פרק כב [א] ה"ג אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה בשאר פירות : [ב] **ואם** יצאו מעצמן אסורין בין לאוכלין ובין למשקין לד"ה · ר"ל בין לשמואל בין לרבי יוחנן : [ג] **ותותים** ורמונים אם לסוחטן בשבת לד"ה . דהא הלכה כשל בית מנשיא בר מנחם : [ד] ה"ג ואם יצאו מעצמן אם לאוכלין היוצא מהן מותר אם למשקין היוצא מהן אסור כרבי יהודה . כ"ה לשון הרי"ף. אבל קשה על הרי"ף ורבינו וטור וש"ע שלא הוציאו הדין איך הוא בסתם ובאמת בברייתא תני בהדיא לסתם ולמשקין היוצא מהן אסור בתותים ורמונים אלא שבחדושי להרמב"ם הוכחתי באריכות דס"ל סתמא מותר דבפ' י"ו מהלכות טומאת אוכלין פסק דחלב אשה סתם שלא לרצון מטמא ובחלב בהמה איט מטמא א"כ קשה ליה כדפריך רבי עקיבא לרבנן לאו ק"ו הוא כו' וזה שהשיבו רבנן שלי זיתים וענבים יוכיחו ליכא דבפ' כ"א מהל' שבת פסק כחכמים דאפילו עומדין לאכילה חשיבי משקין . וע"כ צ"ל דס"ל שלי תותים ורמונים יוכיחו דסתמא לא חשיבי משקין . ומש"ה דייק בלישני' גבי תותים ורימונים אם הכניסן לאכילה משקין היוצא מהן מותרין אם הכניסן לדורכן משקין שזבו מהן אסורין . ושינה לשון מתני' וברייתא דדוקא אם הכניסן לדורכן משקין היוצא מהן אסור אבל אם הכניסן סתמא כהכניסן לאוכלין דמי והזב מהן מותר עיין ש באריכות אבל על רבינו, ורי"ף וש"ע קשה טובא שלא רמזו כלום מזה אם הכניסן סתמא וצ"ל דס"ל ג"כ סתמא מותר דהא קשיא דיוקיא אהדדי שפסקו אם לאכילה היוצא מהן מותר . הא סתמא אסורין והא פסקו אם למשקין היוצא מהן אסורין הא סתמא היוצאין מהן מותרין . וצ"ל חד מינייהו לאו דוקא ואיכא למימר סיפא איידי רישא ורישא איידי סיפא. וכיון דגזירה דרבנן מסתבר טפי לומר הדיוק לקולא כנ"ל ליישב וכן עמא דבר . אמנם קשה לי טובא שאין אחד מן המחברים קדמאי ובתראי שהרגישו בזה : [ה] **אם** לאוכלין היוצא מהן מותר ואם למשקין היוצא מהן אסור כרבי יהודה · דקיי"ל כרבי יוחנן נגד שמואל ורבי יוחנן פסק בשאר פירות הלכה כרבי יהודה · וע"כ כולל תותים ורמונים בהדי שאר פירות · דאל"כ הא לפסוק לן הלכה אתי רבי יוחנן ותותים ורמונים מאי שיירי : [ו] ה"ג אבל אם יצאו מעצמן והן לאוכלין מותרין כרבי יהודה וה"נ מסתברא : [ז] **ואוקמינהו** בזיתים וענבים ובין לאוכלין ובין למשקין היוצא מהן אסור . לפירש"י במתני' אם לאוכלין הן מכונסין כו' ואם למשקים הם מכונסים והא דסוחט אשכול דשרי שמואל דס"ל דכיון דסחט לתוך הקדרה שיש בו אוכל הוי כמפריש אוכל דמשקין הבא לאוכל כאוכל דמי וא"כ אין סתירה לכאן ממתניתין ודוחק לומר דאית דמפרשי ס"ל ר' דקתני בברייתא בין לאוכלין היינו לקדרה שיש בו אוכלין אם למשקין אם לקערה . ונראה דה"ק כיון דאוקמינא דבזיתים וענבים בין מכונסין למשקין בין לאוכלין אסור · דגזרינן שמא יסחוט כיון דרוב לסחיטה קיימא כי אתי לידי משקה יהיב דעתיה למהוי ניחא לי' בהכי א"כ ה"ה נמי נגזור אף כשסוחט לקדרה שיש בו אוכל שמא יסחוט למשקין דהא לא גרע אם כנסו זיתים וענבים לאכילה ויצאו מעצמן שאסורין מכ"ש שאסור לסחוט לתוך הקדרה : [ח] **בסוחט** לתוך הקערה דהוי להו משקה · וא"כ אפילו יצאו מעצמן אסורין : : [ט] **אבל** לתוך הקדרה סוחטין · דהוי כמפריד אוכל מאוכל : [י] **בלחוד** הוא דהוי ביום טוב· דבשבת הבהמה לא חזיא לאכילה כמו בורר חשיבא שהבהמה היא כמו פסולת וכשחולב הוי כנוטל אוכל מתוך פסולת לשון תוספות : [כ] ה"ג וחייב חטאת ולא הפריש בסחיטתן : [ל] **דהא** בסחיטת זיתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא צריך ואמר ר"י כו' . וכ"ה ברי"ף · מלשון זה משמע כאלו בא להוכיח מזיתים וענבים דבין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא צריך . וא"כ ה"ה דקתני ברישא דברייתא כבשין ושלקות לגופן אבל לא למימיהן ג"כ איירי בין לקדרה בין לקערה גרסי' או לא ליבתר ולא מתוור אף דסחיטת זיתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא צריך

הקערה [ם] ויש מי שהעמיד דברי שמואל ביו"ט מדדייק רב חסדא מדברי שמואל מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז וכו' לקיים דבריו להיות הלכה ואינם דברים נכוחים אשאפילו ביו"ט כל אלו אסורין : [נ] ולינק בפיו מן הבהמה ביו"ט אסור כ"ש לחלוב כדגרסי' ביבמות פ' הרש (דף קיד.) אבא שאול אומר נוהגין היינו שיונקין מבהמה טהורה ביו"ט . ואקשינן עלה היכי דמי אי דאיכא סכנתא אפילו בשבת נמי ואי דליכא סכנתא אפילו ביום טוב נמי לא ומפרקינן לא צריכא דאית בה צערא וסבר מפרק כלאחר יד הוא שבת דאיסור סקילה גזור רבנן יו"ט דאיסור לאו לא גזור רבנן . הנה אפי' לינק מן הבהמה לא התירו אלא במקום צער כ"ש לחלוב במקום דאין צער דודאי אסור . [ס] ואין לנו להדורי אפירוקי ולאפוקי שמעתא מנ־וכתה בלא ודאי זה סוחט לתוך הקדרה ולא לתוך הקערה בשבת אמרו . ומה שאמר רב חסדא ביום טוב הוא ואין הלכה כמותו לא ביום טוב ולא בשבת . וכן קבלנו מרבותינו אלו הן דברי ר"ת ז"ל . ואנן עיינן בהו ואשכחן פירכא לכולהו . הא דאמר דאין הפרש בסחיטה למימיהן בין לקדרה בין לקערה אלא הכל אסור לאו הכי הוא דהא א"ר יוחנן למימיהן חייב חטאת הוא כעין מימרא דאמר רב ושמואל למימיהן פטור אבל אסור דכי היכי דהא דאמר רב ושמואל למימיהן פטור אבל אסור לקערה הוא ולא לקדרה ה"נ הא דא"ר יוחנן חייב חטאת לקערה הוא ולא לקדרה תדע דהא רב ושמואל איגהו דאמרי סוחט אדם אשכול לתוך קדרה אבל לא לתוך קערה ואיגהו דאמרי בענין כבשים ושלקות למימיהן פטור אבל אסור . ואי ס"ד דמ"ד למימיהן אסור ל"ש קדרה ול"ש קערה [ע] הכל אסור אם כן קשיא דרב אדרב וקשיא דשמואל אדשמואל אלא מאי אית לך למימר האי למימיהן אסור לתוך הקערה קאמר ולא לתוך הקדרה [פ] ה"נ ר' יוחנן דאמר למימיהן חייב חטאת לתוך הקערה קאמר ולא לתוך הקדרה . ולא פליג רבי יוחנן אדרב ושמואל אלא בפטור אבל אסור וחייב חטאת אבל בקערה וקדרה לא דאם לא כן נפלוג בהדיא בקערה וקדרה ומדלא אשכחן פלוגתייהו אלא במותר לרב ופטור אבל אסור לשמואל בוחייב חטאת לר' יוחנן לא שמעינן מינה דפליגי בקדרה וקערה . ועוד דרבי יוחנן לא אשכחן דפליג בהדיא אדרב ושמואל אלא בכבשים ושלקות אבל באשכול של ענבים לא אשכחן ליה דפליג ומ"ד דפליג בעי ראיה . והא דקאמר דהא סחיטת זיתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא צריך יא"ר יוחנן שהסוחט כבשים ושלקות למימיהן כסוחט זיתים וענבים הוא וחייב חטאת . גם זו גאינה ראיה שהסוחט ענבים לתוך הקדרה שיש בה אוכל אע"פ שהוא צריך למימיהן כיון שהוא סוחט לתוך האוכל אינו כסוחט משקין אלא כמפרר אוכל לתוך אוכל הוא שמותר . ומ"ד בסוחט כבשים ושלקות למימיהן שהוא חייב לא אמר אלא בסוחט כבשים ושלקות לתוך הקערה כסוחט זיתים וענבים לתוך הקערה . אבל לתוך הקדרה אלו ואלו מותרין שאוכל הן ולא משקה . ולעולם הלכה כרב ושמואל לענין סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה · [צ] ור' יוחנן לא איירי באשכול כלל . והא דאמר נמי שאפילו לינק בפיו מן הבהמה ביו"ט אסור וכ"ש לחלוב לאו הכין הוא השיונק מן הבהמה כסוחט משקה הוא והחולב לתוך הקדרה כמפרר אוכל הוא ולפיכך מותר . ועוד דהא מותיב רמי בר חמא ומפרקינן לתיובתא ומותיב נמי רבינא דהוא בתראה והוא מותיב לה והוא מפרק לה . גם ר' ירמיה ביקש להעמידה כתנאי [ק] ולא העמידה אלא ד"ה משקה הבא לאוכל אוכל הוא . ומכל אלו נלמוד שהלכה כרב ושמואל הלכך הלכה נמי כרב חסדא דיליף מינייהו ודחולב אדם ביו"ט לתוך הקדרה . והכי חזינן לרב האי גאון כדפסקינן ולית בה ספיקא :

ד גרסינן בכתובות פרק אף על פי (דף ס.) תניא ר' מוריטום אומר גונח יונק חלב מן הבהמה בשבת . מ"ט מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזור . אמר רב יוסף הלכה כר' מוריטום: תניא נחום איש גלאי אומר צנור שעלו בו קשקשין ממעכו ברגלו בצנעא בשבת זואין חושש [ר] מ"ט מפרק כלאחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזור רבנן . אמר רב יוסף הלכה כנחום איש גלאי ואי קשיא לך הא דאמר ביבמות פרק חרש (דף קיד.) אבא שאול אומר נוהגין היינו שיונקין חמבהמה טהורה ביו"ט היכי דמי אי דאיכא סכנתא אפילו בשבת נמי ואי דליכא סכנתא אפילו ביו"ט נמי לא ומפרקינן לא צריכא דאיכא צערא וקסבר מפרק כלאחר יד הוא שבת דאיסור סקילה גזור רבנן יו"ט דאיסור לאו הוא לא גזור רבנן דשמעת מינה דגונח אע"פ דאית ליה צערא אסור לינק מן הבהמה בשבת . ההיא לא קשה מידי דההיא מימרא אליבא דאבא שאול היא ולית הלכתא כוותיה דהא קפסיק רב יוסף הלכה כר' מוריטום דאמר אפילו בשבת במקום צערא לא גזור רבנן . [ש] וחזינן למאן דמוקי הא דר' מוריטום בצערא דאית ביה סכנתא . כי היכי דלא תיקשי ליה הא דאבא שאול . והאי פירוקא לאו מעליא הוא דאי הא דר' מוריטום צער דאית ביה סכנה הוא מאי איריא מפרק כלאחר יד אפילו מלאכה גמורה נמי גבי סכנה שריא . ועוד הא דקאמר במקום צערא לא גזור הל"ל במקום סכנה לא גזור . [ת] וי"מ דההיא דאבא שאול בצער של רעב הוא כי ההיא דשבועות (דף כו) נשבע על הככר ומצטער עליה : [דף קמה ע"א] גופא כבשים שסחטן אמר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור . שלקות בין לגופן בין למימיהן מותר . ושמואל אמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור . ר' יוחנן אמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת . ולית הלכתא כר' יוחנן לענין חיוב חטאת . דהוו להו רב ושמואל בחדא שיטתא [א] דליכא חיוב חטאת אלא בזיתים וענבים [ב] והוה ר' יוחנן חד ואין דבריו של א' במקום שנים . ועוד הא דתניא דבי מנשה מסייע להו דאמר דבר תורה אין חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד והא דמשמע בפרק מפנין (דף קכח:) דאיכא חיוב חטאת בסחיטת שמן מתוך השיער. לא דמי לסוחט פרי שאין דרכו לסחוט כי דרך אותו פרי לאוכלו ולא להוציא ממנו משקה הלכך אין שם משקה על היוצא ממנו . אבל משקה הנבלע בבגד הסוחטו להוציא ממנו חייב ומסתברא לן דהלכתא כשמואל בהא מילתא דקאי ר' יוחנן כוותיה לענין איסורא . וליכא בינייהו פלוגתא אלא לענין חיוב חטאת . אמר רב חייא בר אשי אמר רב דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד וכן תניא דבי מנשה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד : ה [דף קמה ע"ב] חלות דבש וכו' כי אתא רב אושעיא מנהרדעא אייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורים ר' אלעזר ור' שמעון מתירין . ופסק בעל הלכות משמיה דרב נמח בן פלטוי ריש מתיבתא הלכתא כר' אלעזר ור' שמעון : מתני' כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין חוץ מן המליח הישן וקוליים האספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן : גמ' כל שבא כו' מאי היא כגון תרנגולתא דר' אבא פי' שהיתה מלוחה ביותר וכשרוצין לאוכלה שורין אותה במים חמין אם הובאה בחמין לפני השבת טשורין בשבת ואם לאו אסור . וכל שלא בא בחמין איבעיא להו הדחה מאי . אמר רב יוסף הדחה חייב חטאת : ו [דף קמו ע"א] מתני' שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי . במסכת יו"ט פרק המביא (דף לג:) מוקי במוסתקי ופירש"י דהיינו חביות שבורים שמדבקין שבריהן בשרף של עץ שעושין ממנה זפת ומשום הכי שרי ומחמת גריעותא לא חיים עליה וליכא למיחש שמא יתכוין לעשות כלי ואף על גב דלא מוקי לה במוסתקי אלא לרבי אליעזר דפריך ולית ליה לרבי אליעזר הא דתנן שובר אדם את החבית וכו' ומשני מתני' במוסתקי . ומיהו גם לרבנן (א) צריך לאוקמי במוסתקי דלא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר אלא בחיוב חטאת [ג] אבל מודו דאיסורא איכא והכא שריא לכתחלה אלא ע"כ גם לרבנן צריך לאוקמה במוסתקי . וכן מוכח בפרק בכל מערבין (דף לד:) גבי הא דתנן נתן עירובו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח הרי זה עירוב ופריך בגמרא ואמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר . ומאי קפריך [ד] והלא יכול לשבור המגדל וליטול העירוב כדתנן הכא שובר אדם חבית וכו' [ה] ולמאי דפרישית דאיירי במוסתקי אפילו לרבנן ניחא : גמ' תניא רשב"ג אומר ימביא חבית יין [ו] ומתיז ראשה בסייף ומניחה

חדושי מהרש"ל לתוך הקדירה . ודוקא ביו"ט אבל לא בשבת ודוקא עז העומדת לאכילה עיין כרים מככת בינה בהגהת א"ז : אלא לר' אליעזר דפריך כו' . פי' דאמר שם לא יקטום את ההדס : ולמאי דפרישית דמיירי וכו' עיין ברבינו נסים שתירץ דאיירי הכא בכלי קטן :

הגהות הב"ח א שאפילו ביום טוב אסור לינק בפיו מן הבהמה כל שכן לחלוב כצ"ל ותיבת כל אלו ותיבת ביו"ט. אסור נמחק : ב אלא ודאי זה שאמר סוחט וכו' בשבת אמרו וזה שאמר רב חסדא וכו' ואשכחן פירכא לכולה חדא הא דאמר וכו' דהא דאר"י למימיהן וכו' אבל אסור הוא וכי היכי וכו' ה"נ הא דאר"י למימיהן חייב חטאת וכו' ואיגהו דאמרי בענין כבשים ושלקות למימיהן פטור : ג וחייב חטאת לרבי יוחנן שמעינן מיניה דלא אפליג בקדרה וקערה ועוד דרבי יוחנן דלא אשכחן דפליג אדרב ושמואל כצ"ל ותיבת בהדיא נמחק : ד אינה ראיה לפי שהסוחט וכו' אוכל לתוך אוכל שהוא מותר ודאמר רבי יוחנן בסוחט כבשים ושלקות למימיהן שהוא כסוחט זיתים וענבים וחייב לא אמר אלא : ה שהיונק מן הבהמה וגם החולב לתוך הקדרה לאו משום שהוא מפרק כלאחר יד הוא אלא שהיונק בפיו מן הבהמה כסוחט : ו דהחולב אדם עז ביום טוב לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה והכי חזינן לר"ה גאון : ז ואינו חושש : ח מבהמה טהורה ביום טוב ואמרינן ה"ד וכו' בשבת נמי שרי ואי דליכא : ט שורין בשבת במים חמין ואי"ל אסור · י מביא אדם חבית יין וכו' תותלות של תמרים ושל גרוגרות מתיר ומפקיע :

קרבן נתנאל

נוכל לומר דקיי"ל כרב ושמואל דלא אסרינן סחיטתן אלא לתוך הקערה אבל לתוך הקדרה משקה הבא לאוכל כאוכל דמי . וע"ק דעיקר כוונת ר"ת לאלומי מלתא דלית הלכתא כרב ושמואל בהא דסוחט לתוך הקדרה ורב ושמואל בענבים אמרו למלתייהו . וא"כ מאי אכפת לן בזה אם כבשים ושלקות למימיהן אסורין ג"כ איירי בין לקדרה בין לקערה · והי' לר"ת די סהירה זו דהא בסחיטת זיתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא צריך · ע"כ נראה לי לגרוס והא בסחיטת זיתים בזי"ו וה"פ כיון דלא הפריש בכבשים ושלקות בסחיטתן למימיהן בין לקערה בין לקדרה אלא הכל אסור והא בסחיטת זיתים וענבים לעולם למימיהן הוא צריך בין לתוך הקדרה או לקערה וכיון דלמימיהן הוא צריך ככר שמעינן דלמימיהן אפילו לתוך הקדרה אסור ש"מ דלא קיי"ל כרב ושמואל : [ם] ויש מי שהעמיד דברי שמואל ביום טוב · ותימה כיון דבשבת חייב חטאת אפילו לתוך הקדרה דמשקה הבא לאוכל לאו כאוכל דמי . א"כ בי"ט עכ"פ איסור לאו ולא שרינן לצורך אוכל נפש אלא מלישה ואילך כמו שכתבו תוספת בריש ביצה ראיה מהירושלמי והביאו רבינו בפ' אין צדין סימן א' . אבל חולב עז שהוא תולדה דדש וסוחט דהוי בורר שהמה כמו מלאכות דקודם לישה אסור ביום טוב לצורך אוכל נפש כמו בשבת ויש לייסב בדוחק כיון דבי"ט שרינן תבשילין אוכל נפש א"כ כי סוחט או חולב לתוך הקדרה ודאי נראה לעין כל דלתבשיל הוא צריך וכמפרר אוכל דמי משא"כ בשבת דלא מבשל בתוך הקדרה אף אם נאמר שסוחט וחולב לצורך אכילת חי עם לחם מ"מ אין גלוי לכל שבא לאוכל ואפשר הנשאר ישתה מתוך הקדרה : [נ] ולינק בפיו מן הבהמה ביו"ט אסור כ"ש לחלוב . פירוש כיון דיונק מן הבהמה חשיב כאוכל וכמ"ש תוספות ריש חבית ד"ה שלא לרצון ואסור כ"ש לחלוב לקדרה שלא שרינן ביום טוב מטעם משקה הבא לאוכל כאוכל דמי . ואין לחלק דהתם גבי תינוק עיקר אכילתו הוא החלב · משא"כ לגבי גדול · י"ל דר"ת ס"ל כפי' הי"ת שהביאו רבינו בסימן ד' דמוקי לה הא דאבא שאול בצער של רעב · וא"כ לגבי דידיה החלב בעת ההיא עיקר אכילתו . ורי"ף שדחה לראיה זו בסמוך וכתב לאו הכין הוא שהיונק מן הבהמה כסוחט משקה הוא אזיל לשיטתו דמוקמי' להא בצער חולה וליה הלכתא כאבא שאול : [ס] ה"ג ואין לנו לאהדורי אפירוקי · גם בתוס' נפל טעות זה אפירכא במקום אפירוקי ע"ש : [ע] ה"ג הכל אסור קאמר א"כ : [פ] ה"ג רבי יוחנן דאמר למימיהן חייב חטאת לתוך הקערה קאמר ולא לתוך הקדרה . ונראה לקיים דברי ר"ת וה"ק דר"י דס"ל כבשים ושלקות למימיהן חייב חטאת א"כ הך ברייתא דתני דבי מנשה דאמר דבר תורה אין חייב אלא על דריכת זיתים וענבים הוי תיובתא וע"כ צ"ל הא דמחייב רבי יוחנן בכבשים ושלקות לאו משום סוחט אלא משום מפרק ומפרק חייב משום ממחק · וא"כ לפ"ז כשחולב נמי חייב משום ממחק שממחק את הדד ומחליקו וא"כ לא קיי"ל כרב ושמואל דמה לי חולב לתוך הקדרה או לתוך הקערה מ"מ חייב משום ממחק עיין מזה פ' כלל גדול דף ע"ג ע"ב ד"ה מפרק ע"ש באורך: [צ] ה"ג ורבי יוחנן לא איירי בסוחט אשכול כלל: [ק] ולא העמידה אלא ד"ה משקה הבא לאוכל כאוכל דמי · ובגרסא שלפנינו אמר רב פפא דכולי עלמא משקה הבא לאוכל לאו כאוכל דמי וכתבו התוספות לא מצינן למימר כ"ע כאוכל הוא א"כ מ"ט דמ"ד הוכשר וא"כ לפי גירסת רי"ף ורבינו דכ"ע כאוכל הוא א"כ מ"ט דמ"ד הוכשר ול"ע : [ר] ה"ג מ"ט מתקן כלאחר יד : [ש] וחזינן למאן דמוקי לה הא דר' מוריטום בצערא דאית בה סכנתא · והא דאבא שאול בחולה שאין בו סכנה : [ת] וי"מ דההיא דאבא שאול בצער של רעב הוא · ודר' מוריטום בחולי ממש אלא שאין בו סכנה והיינו הוא תי' ר"ת ביבמות דף קי"ד ד"ה שבת דאיסור סקילה ע"ש : [א] ה"ג וליכא חיוב חטאת אלא בזיתים וענבים : [ב] והוה רבי יוחנן חד ואין דבריו של אחד במקום שנים · וכן כתב הרי"ף בעירובין פרק הדר סימן כ' · ובפ' בתרא במס' ע"ז סימן למ"ד הביא רבינו בשם הרי"ף דהלכה כרבי יוחנן דמין במינו בטל אף נגד רב ושמואל דאמרי מין במינו לא בטל · לק"מ דריב"ל ורבא ועוד אמוראי סברי כרבי יוחנן ולא הוי איגהו רבים נגד רבי יוחנן · וכ"ה בתשובת רשב"א סימן ק"ד דלית הלכתא כר"י נגד רב ושמואל ועיין מזה בחידושי ביצה פ"ק סימן כ"א · איברא מלשון תוספות חולין דף ל"ו ד"ה אמר רבא משמע דאית להו הלכה כר"י אף נגד רב ושמואל ע"ש : [ג] אבל מודו דאיסורא איכא והכא שרי' לכתחלה · וא"ל הכא בשבירת חבית מקלקל הוא · משא"כ התם בקוטם קיסם לחצוץ בו שיניו מתזי כמתקן כלי הוא דנהי דכל מקלקלין פטורין איסורא מיהא איכא אלא מאי אית לך למימר הכא משום צורך שבת שרי לכתחלה · התם נמי משום כבוד הבריות כדאמרינן בהמוצי' דף פ"א . או משום צורך שבת לפעמים שצריך ניקור שנים לאכול גבינה א"כ הוי להו לרבנן להתיר אפילו לכתחלה ובפ' בכל מערבין סימן ה' הביא שם הוכחה אחרת דלרבנן נמי איירי במוסתקי כמ"ש תוספות ע"ש · ובס' תפארת שמואל לא דק בזה ע"ש : [ד] והלא יכול לשבר המגדל וליטול העירוב · דהא ס"ד במגדל של עץ איירי כדתני בכ"מ שידה תיבה ומגדל · וליכא למימר דפריך במת"כ אי של עץ א"כ מ"ט דרבי אליעזר דאמר אם אין המפתח במקומו אין עירובו עירוב . דהא ר"א ע"כ אליבי' צריך לאוקמי במוסתקי כדאמרינן בהמביא אבל כלי שלם לא ישבור וא"כ הוא במקום א' ועירובו במקום אחר : [ה] למאי דפרישית דאיירי במוסתקי אפילו לרבנן ניחא · אבל בהל' וברמב"ם פ' כ"ג הג"ה מתני' דשובר חבית כלורחה ולא חלקו דוקא במוסתקי ונראה דס"ל אע"ג דרבנן מודים לר"א שאסור לקטום לחצוץ בו שיניו לא דמי דהתם איכא למיגזר שמא יתקן קיסם לחצוץ בו שיניו ע"י כלי להחליקו ולמתקו · אבל טעמא דמתני' דשובר אדם את החבית משום דאי נמי מיכוון לעשות כלי לא מתסר אלא מדרבנן כיון שהוא עושה כלי בשבירה שלא כדרכו ומש"ה כי לא מכוין שרי אפילו לכתחלה והיינו טעמא דרבנן דמתירין לקטום להריח אפילו לכתחלה דאפילו בקוטם קיסם לחצוץ בו שיניו ליכא אלא איסורא דרבנן משום דס"ל כל עשיית כלי שלא כדרכו לא מיתסר אלא מדרבנן לכ"כ הר"ן פ' המביא ומעתה נסתלק הוכחת רבינו דלרבנן נמי איירי מתני' במוסתקי דלפי סברת הר"ן אין מקום להוכחת רבינו כאן ובעירובין דוק ותשכח · אבל קשי' לפ"ז קושית התוספות מאי פריך הוא ועירובו במקום אחר ומאי פריך והלא יכול לשבר המגדל וליטול העירוב דהא התם נמי אף גם אם לפתוח קמכוין לא מיתסר אלא מדרבנן כיון שעושה כלי בשבירה שלא כדרכו ומש"ה כי לא מכוין שרי אפילו לכתחלה ואם לאו בין כלי קטן ובין כלי גדול דהתם במגדל גדול איירי ואסור משום סתירה או בנין כלי מ"מ קשה על רב ושמואל דמוקמי מתני' במגדל של לבנים ור"א היא ה"ל לאוקמא במגדל קטן ור"א דאמר אין עירובו עירוב לשיטתו אזיל דמוקים מתני' דשובר אדם את החבית במוסתקי ונראה לפי דבריהם דס"ל אף דשובר אדם כלי להוציא ממנו אוכלים מ"מ כל כמה שלא שיבר אמרינן בי' הוא ועירובו במקום אחר דאדם חס על כליו ואמרינן שלא יעשה מעשה לקלקל כלי שלם מש"ה אוקמינהו רב ושמואל במגדל של לבנים שאין מקלקל כלום ובקל יכול להחזירם מעשה הדיוט בעלמא . כנלע"ד · ומהתימא על רבינו ועל כל המחברים דאתי' בתרי' ובפרט על הרב ב"י דכליל כללא בהקדמתו כ"מ שהרי"ף והרמב"ם קיימי בחד שיטה שקים לי' כוותייהו ומאיזה טעם לא הביא כלל דעת הרי"ף ורמב"ם להתיר אפילו לכתחלה בלא מוסתקי ול"ע ועכ"פ אני אומר דליכא ע"י צירוף היתר קל אני אסמוך על דבריהם להתיר לשבור כלי שלם להוציא אוכלין אפילו לכתחלה כנלע"ד ודו"ק : [ו] ומתיז ראשה בסייף · בטור כתב ראש התגופה ·

תפארת שמואל

(א) צריך לאוקמי במוסתקי דלא פליגי רבנן וכו' . זה לא הבנתי כל עיקר דלמא מש"ה אסרו רבנן בקטימת קיסם לחצוץ בו שיניו דהוי כעין תיקון מנא אבל להריח בו שרי אפילו לכתחלה ולא פריך התם אלא אר"א דאמר בקוטמו לחצוץ בו דחייב חטאת משום הכי אף בקוטמו להריח אוסר מדרבנן והעיקר כמ"ש דאף מדרבנן איכא למידק דאף רבנן לא פליגי עליה דר"א אלא משום דס"ל דאף בקטימת קיסם אין בו חיוב חטאת אבל אי הוי מחייבי חטאת בקטימת קיסם לחצוץ בו שיניו הוי נמי אסור להריח בו א"כ קשה לרבנן כמו לר"א ורבינו הרא"ש גופיה כתב כמו שפירשתי בפ' בכל מערבין :

אבד נאים

לפני האורחין בשבת ואינו חושש. תניא חותלות של תמרה [ז] מתיר ומפקיע וחותך בעו מיניה מרב ששת מהו למיברז חביתא בבורטיא בשבתא. לפיתחא קמיכוין ואסיר. או דלמא לעין יפה קמיכוין ושריא א"ל לפיתחא קמכוין ואסור: מתני' אין נוקבין מגופה של חבית דברי רבי יהודה וחכמים מתירין ולא יקבנה מצדה ואם היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח א"ר יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחטאת: גמ' אמר רב הונא מחלוקת למעלה אבל מן הצד ד"ה אסור. והיינו דקתני ולא יקבנה מצדה וכן הלכתא. ת"ר אין נוקבין נקב חדש לכתחלה בשבת ואם בא להוסיף מוסיף [ח] וי"א אין מוסיף. ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה: [דף קמו ע"ב] דרש רב נחמן בר יצחק משמיה דרבי יוחנן [ט] הלכה כי"א. ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה אמר רב יהודה אמר שמואל ל"ש אלא במקום העשוי לשמר אבל לחזק ד"ה אסור. ה"ד לשמר וה"ד לחזק. אמר רב חסדא למעלה מן היין זהו לשמר אלמטה מן היין לחזק. רבא אמר למטה מן היין נמי זהו לשמר וה"ד לחזק למטה מן השמרים [י] וזהו גי' רש"י והלכתא כוותיה דרבא דתניא דמסייע ליה. גובתא פירוש שפופרת שנותנין אותה בנקב הברזא להוליך הקלוח למרחוק רב אסר. ושמואל שרי. למיתחך לכתחלה כ"ע לא פליגי דאסיר. לאהדורי כ"ע לא פליגי דשרי. כי פליגי דהתיכא ולא מיתקנא. מאן דאסר סבר גזרינן דלמא אתי למיתחך לכתחלה. ומאן דשרי סבר לא גזרינן דלמא אתי למיתחך לכתחלה. כתנאי אין חותכין שפופרת ביום טוב ואין צ"ל בשבת. נפלה מחזירין אותה בשבת ואין צ"ל בי"ט. ר' יאשיה מיקל. אהייא אילימא ארישא הא קמתקן מנא אלא אסיפא ת"ק נמי מישרא שרי. אלא דהתיכא ולא מיתקנא איכא בינייהו. ת"ק סבר גזרינן ור' יאשיה סבר לא גזרינן. דרש רב שישא בריה דרב אידי משמיה דרבי יוחנן הלכה כרבי יאשיה: ח ולא יתן עליה שעוה כו' משחא רב אסר ושמואל שרי מאן דאסר גזרינן משום שעוה ומאן דשרי סבר לא גזרינן משום שעוה. והלכתא כרב. אמר עבות ריסבא אמר שמואל האי טרפא דאסא אסור. פירוש אסור ליתן עלה של הדס בתוך הברזא לקלח בו היין כדי שלא יהא שותת בדופני החבית. מ"ט רב יהודה מדיפתי אמר משום מרזב שמא יתקן מרזב של עץ. רב אשי אמר גזירה שמא יקטוס. מאי בינייהו איכא בינייהו דקטים ומנח שמא יקטוס ליכא [כ] והלכתא כרב אשי:

ט בי סדיא רב אסר ושמואל שרי. ברכין כ"ע לא פליגי דשרי. בקשין כ"ע לא פליגי דאסיר. כי פליגי במילעי. מאן דאסר סבר דמיחזי כמשוי. ומאן דשרי סבר לא מיחזי כמשוי. והא דרב לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דרב איקלע לההוא אתרא לא הוה ליה דוכתא למיתב נפק יתיב בכרמלית אייתו ליה בי סדיא ולא איתיב מאן דחזא סבר בי סדיא אסור ולא היא דרב אכרוזי אכריז דבי סדיא מישרי שרי ומשום כבוד רבותינו לא ישב עליו. ומנו רב כהנא ור"א וידע דהכי מילעי הוו הלכך לא אסירי אלא קשין: מתני' נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור. ואת המים היפים ברעים בשביל שיצונו ואת הצונן בחמין* בשביל שיחומו. מי שנשרו כליו במים בדרך מהלך בהן ואינו חושש. הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם: גמ' אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור. והתנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם תנאי היא דתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם. רבי אליעזר ור"ש אוסרין. הא מלתא אף על גב דהוי ליה סתם במשנה ומחלוקת בברייתא הלכתא כמחלוקת דברייתא. דקאי רב כוותיה [ל] דמקשינן מיניה פ"ק דע"ז (דף יב.) מאי אין נראה אילימא דלא מיתחזי והאמר רב יהודה א"ר כל מקום שאסרו וכו' [מ] אלמא הלכתא הכי. ורבינו נסים גאון ז"ל פסק דאין הלכה כרב והביא ראיה [נ] מהא דתניא פ"ב דחולין (דף מא:) הרוצה לנקר אבירו עושה מקום חוץ לגומא ושותת ויורד לגומא ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את הצדוקים. ולאו ראיה היא דלאו אולמיה דהך מתני' וברייתא מהך ברייתא ומתני' דהכא דאמר דפליגי אדרב ואמר דרב תנאי היא וכן איתמר ברייתא לעיל בפרק במה אשה (דף סד:) דלא כרב. ועוד דשאני התם דהרואה אומר לנקר אבירו הוא צריך [ס] וליכא חשדא כלל. ואין ראיה נמי מהא דתניא בפרק אף על פי [דף ס.] נחום איש גליא אומר צנור שעלו בו קשקשים ממעטו בצנעה ברגלו ואינו חושש ופסיק התם הלכתא כנחום. דשאני התם דליכא חשדא דאיסורא דאורייתא משום שרואין אותו שעושה כלאחר יד. בירושלמי פרק בתרא דכלאים גר' מתניתין פליגי על דרב פשתן שלבש [ע] בהרת לא יעשה ממנה [פ] אימרא מפורסמת. [צ] ובברים וכסתות מותר. מתני' פליגי עליה דרב נתפזרו לו מעות לפני ע"ז לא יהא שוחה ומלקט שלא יהא נראה כמשתחוה לע"ז. ואם היה מקום צנוע מותר. מתניתין פליג עליה דרב. פרצופין שמטילין מים בכרכים לא יתן פיו על פיהן שלא יהא נראה כמנשק לע"ז. ואם היה מקום צנוע מותר. מתני' פליג עליה דרב אין שוחטים בגומא אבל עושה אדם גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם לתוכה ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את הצדוקים. מתני' פליג עליה דרב הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם. מתני' פליג עליה דרב [ק] ביב שהוא קמור ד' אמות ברשות הרבים אין שופכים מים לתוכו בשבת ותני עלה [ר] אם היתה מזלחת מוחרת לצורות מקלחין אסור. עונת גשמים מותר ותני בר קפרא אם היה מקום צנוע מותר. [ש] אילין פליגי על רב [ת] ולית להון קיום:

י [דף קמז ע"א] אמר רב הונא המנער טליתו בשבת חייב חטאת. רש"י פירש מן העפר. °ור"ח ז"ל פירש מן הטל שעליו דהיינו כבוס. וכן משמע דומיא דטומאה דרב יוסף. אבל במנער מן העפר לא משמע כלל דשייך ביה לבון. ולא אמרן אלא בחדתי אבל בעתיקי לית לן בה. וחדתי נמי לא אמרן אלא באוכמי אבל חוורי וסומקי לית לן בה. והוא דקפיד עלייהו פירש רש"י שאין רוצה ללובשן בלא ניעור. עולא איקלע לפומבדיתא חזי להו לרבנן דקמנפצי גלימייהו. אמר להו קמחללתו שבתא. אמר רב יהודה נפצו באפיה אנן לא קפדינן מידי. אביי הוה קאים קמיה דרב יוסף אמר ליה הב לי כומתאי. הוה עליה טלא והוה מחסם למיתבה ניהליה. א"ל נפוץ שדי אנן לא קפדינן ולא מידי:

יא אמר רב יצחק בר אסי אמר ר' יוחנן היוצא בטלית מקופלת ומונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת תניא נמי הכי שיחרי כסית היוצאים בטלית מקופלת ומונחת להן על כתיפן בשבת חייב חטאת. ולא סוחרי כסות בלבד אלא כל אדם אלא שדרכן של סוחרים לצאת כן. וחנווני היוצא במעות הצרורות לו בסדינו חייב חטאת ולא חנווני בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכו של חנווני לצאת כן. הרטנין יוצאין בסודר שעל כתפיהן בשבת ולא הרטנין בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של הרטנין לצאת כן. אמר ר' יהודה מעשה בהורקנוס בנו של ר' אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתיפיו בשבת. אלא שנימא כרוכה לו על אצבעו וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו אע"פ שאין נימא כרוכה לו על אצבעו. דרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דר' יוחנן אע"פ שאין נימא כרוכה לו על אצבעו. עולא איקלע לבי רב אסי בר חנא בעא מיניה מהו לעשות מרזב בשבת. א"ל הכי אמר רבי אלעזר אסור. מאי מרזב אמר ר' זירא כיסי בבלייתא. °יש מי שאומר [ב] פי' מרזב שהוא כמי שמתעטף אדם בטליתו ויקפול שני קצותיה כמין מרזב דרך קפול ויניחנו על כתיפו השמאלית [א] ויחזור ויקפול שאר הטלית ויניחנו בכתיפו הימנית ונמצא טליתו מקופלת מכאן ומכאן ומשולשלת על כתיפו וחלל כנגד השדרה ויראה כמין מרזב ובענין הזה כיסי בבלייתא שהיו קושרים שני קצירות וקורין לו כיסא ומבעיא משום איסור הוצאה לפי שאין דרך מלבוש. ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא א"ל [ג] הכי מאי א"ל אסור. אמר רב פפא נקוט כללא בידך כל אדעתא לכנופי אסור כל להתנאות שרי · כי הא דרב ששת מתנאה בסדינו. כי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והיו שני צדי טליתו מונחין לו על כתפיו. אמר לפניו ר' יהושע בן זירוז בן חמיו של ר' מאיר בזו לא חייב ר"מ חטאת. א"ל דקדק ר"מ עד כאן. שלשל רבי טליתו. כי אתא רבין אמר לא ר' יהושע בן זירוז הוה אלא ר' יהושע בן קפוסקאי היה חתנו של ר"ע א"ל בזו לא חייב ר"ע חטאת א"ל דקדק ר"ע [ב] ע"כ שלשל רבי טליתו:

יב מתני' הרוחץ במי מערה או במי טבריא מסתפג אפילו בעשר אלונטית ולא יביאם בידו אבל י' בני אדם מסתפגין באלונטית אחת פניהם ידיהם ורגליהם ומביאין אותן בידן: גמ' קתני מי מערה דומיא דמי טבריא מה מי טבריא חמין אף מי מערה חמין פי' שהוחמו באור. מדאמר מני ר"ש היא ולא רבי יהודה היא דאסר בחמין. ופלוגתייהו בחמין שהוחמו באור. הרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא אמי מערה אבל במי טבריא שרי לכתחלה כדאמר לעיל פרק כירה (דף מ.) הניחו להם חמי טבריא ולא תנן במתני' חמי טבריא אלא לגלויי עליה דמי מערה דאיירי בחמין [ג] ורב אלפס פי' דמי מערה איירי בחמין שהוחמו מחמת המערה ולא מסתבר לאוסרן לכתחלה [דף קמז ע"ב] מסתפג אפילו בעשר אלונטית כו' א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הלכה מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו בתוך ביתו ולא גזרינן דלמא אתי לידי סחיטה. א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן האוליירין מביאין בלרי נשים לבי בני ובלבד שיתכסה בהן ראשו ורובו: יג סבניתא א"ר אבין בר רב חסדא [ד] א"ר צריך לקשר שני ראשיה למטה וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן למטה מכתפיים. אמר להו רבא לבני מחוזא כי מעבריתו מאני דבני חילא שרביבו בהו למטה מכתפיים: מתני' סכין וממשמשין. אבל לא מתעמלין ולא מתגררים ולא יורדין לקורדימא. ואין עושין אפיקטוזין בשבת. ואין מעצבין את הקטן ואין מחזירין את השבר. מי שנפרקה ידו או רגלו לא יטרפם בצונן. אבל רוחץ הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא: גמ' ת"ר סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. היכי עביד ר' יוסי בר חנינא אמר סך ואחר כך ממשמש. ר' יוחנן אמר סך וממשמש בבת אחת והלכתא כר' יוחנן. גרסינן בפרק חלק (דף קא.) ת"ר סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת. ולוחשין לחישת נחשים ועקרבים בשבת ומעבירין כלי על גב העין בשבת. ארשב"ג בד"א בכלי הניטל בשבת אבל בכלי שאינו ניטל אסור: יד ת"ר אין שואלים דבר מן הסד בשבת. ר' יוסי אומר אף בחול אסור. א"ר הונא הלכה כר' יוסי ואף ר' יוסי לא אמר

חדושי מהרש"ל תולתות של תמרה כו' כצ"ל וזהו גירסת רש"י ורי"ף יש לו גירסא אחרת: ורב אסי ודע כצ"ל: אבל בניעור מן העפר כצ"ל: כל אדעתא לכנופי כו'. רש"י פי' לכנופיה שיהא מתוקן תמיד להעמיד קיפולו להתנאות לפי שעה והרמב"ם פי' אם נתכוין לקבץ כנפיו כדי שלא יקרעו או שלא יתלכלכו אסור ואם קבעו להתנאות בהן כמנהג אנשי המקום מותר עיין בר"ן: שהוחמו מחמת המערה פי' ולא כחמי האור וטעמא דאסור משום דמכוסה ונפיש הבלא: ולא מסתבר לאוסרן לכתחלה כמ"ש הר"ן:

הגהות הב"ח א למטה מן היין זהו לחזק: ב פירוש מרזב זה שהוא כשמתעטף כצ"ל ותיבת כמו נמחק: ג הכי מאי א"ל אסור והכי מאי א"ל אסור אמר רב פפא נקוט האי כללא וכו' כי הא דרב ביסא בריה דרב אידי מתנאה בסדינו הוה כי אתא רב דימי: ד אמר רבי יוחנן צריך לקשר:

קרבן נתנאל

וברמזים ובש"ע העתיקו ראש החבית · וכ"מ בתוספות פ' במה טומנין דף מ"ח ע"ב ד"ה וכי מה בין ע"ש: [ז] מתיר ומפקיע וחותך · עיין מה שחילק רבינו בזה בפרק בכל מערבין סימן ה': [ח] ה"ג וי"א אין מוסיפין ושוין: [ט] הלכה כי"א. וז"ל המרדכי ול"נ דהכא מיירי שמתכוין להוסיף אבל אם היה סכין תקוע מע"ש בחבית מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אין מתכוין להוסיף כדאמרינן ס"פ במה טומנין אמר שמואל הני סכיני דביני אורבי דלה ושלפה והדר דלה שרי עכ"ל. ועיין בט"ז ובמ"א סימן שי"ד שהשיגו וביארו באריכות ע"ש: [י] וזהו גרסת רש"י. פירוש לאפוקי גרסת הרי"ף ופירושו לשמר להוציא השמרים: [כ] והלכתא כרב אשי · והרמב"ם פרק כ"ג פסק כר' ירמיה · והרב המגיד תמה עליו למה לא פסק כרב אשי דבתראה הוא ועוד דבשל סופרים אזלינן לקולא · ובבית יוסף סימן שי"ד הליץ בעדו וז"ל ואפשר שטעמו משום דהא דגזר שמא יקטוס אתי' דלא כהלכתא דכי קטס מאי הוי דהא אסיקנא בפ' המביא דרב יהודה מפשח ויהב לן אלותא אלותא ור"א דאמר גזרה שמא יקטוס לפרושי טעמא דשמואל אתי דסבירא ליה כרבי אליעזר ולא משום דס"ל לרב אשי הכי וכיון דלרבי ירמיה מתוקמי שפיר מימרא דשמואל אליבא דהלכתא לא דחינן מהלכתא עכ"ל · ולכאורה מצאתי סתירה לדבריו דהא בפ' י"א דין ו' כתב הרמב"ם ז"ל הנוטל קיסם של עץ מלפניו וקטמו לחצות בו שיניו חייב והוא כר"א. וי"ל שדברי הרמב"ם שם בקוטם בסכין אף שהרב המגיד מהסס בזה דהיה לו לבאר והניחו בתימה · אמנם לא כן עמדי דממילא מבואר ומובן מעצמו דבכלי איירי דהא תיד לאחר זה בדין ח' כתב ומותר לקטום עלי בשמים להריח בהן ואע"פ שהן קשין ויבשין ומפשח מהן כל מה שירצה בין שפשח עץ קטן בין שפשח עץ גדול עכ"ל · ואם קיטם ביד לחצות בו שיניו חייב חטאת כי קטם להריח עכ"פ פטור אבל אסור אלא ש"מ בקוטם ביד לחצות שיניו פטור אבל אסור כחכמים מש"ה בקוטם להריח מותר אפי' לכתחלה אלא כשקיטם בכלי חייב חטאת ודו"ק · ומעתה פסק רבינו קשה הא ר"א אתיא דלא כהלכתא דכי קטים מאי הוי הא קי"ל כחכמים בקטים בכלי פטור אבל אסור · ונראה דרבינו מפ' להא דרב אשי גזרה שמא יקטוס בכלי וא"ל מי דוחקו לפ' כן י"ל דלפי גרסתו א"ב דקטים ומנח ע"כ ר"א מיירי שלקח עלה מחוברת וקטים לה א"כ הך דאמר רב אשי גזרה שמא יקטוס ע"כ שמא יקטוס בכלי אמר ובכלי ודאי חייב חטאת ולפ"ז קשה לי טובא על הטור ורמ"א בש"ע שכתבו ז"ל בסי' שי"ד עלה של הדס אם הוא קטום ויש לו הרבה מהן קטומות מותר ליתנה בנקב במקום מרזב כדי שיקלח היין עכ"ל · וכתב הב"י אפשר שהביאו לפרש כן מה שכתוב בנוסחאי דידן בגמרא א"ב דקטים ומנחי וכיון דקאמר מנחי בלשון רבים משמע דעלין רבים קאמר עד כאן לשונו · משמע הא חד קטום אסור לרב אשי גזרה שמא יקטוס הא ודאי זה חששא רחוקה שמא יקטוס בכלי אלא שמא יקטוס ביד ומאי הוה הא קי"ל כחכמים דאינו חייב חטאת וע"כ צ"ל דרב אשי לפרושי טעמא דשמואל אתי דס"ל כר"א וא"כ לא פסקינן כטעמא דרב אשי גזרה שמא יקטוס. ואם תפסינן טעמא דרב אשי ע"כ צ"ל קטם ומנח א"כ דרב אשי איירי בקוטם ביד עלה של הדס וגזרינן שמא יקטוס בכלי · אבל בחד עלה חלוש לא גזר רב אשי וא"כ קשה טובא על הטור ורמ"א. דארכבי' אתרי רכשי וצ"ע לדינא. וכתב הר"ן בפ' המביא וז"ל והיכי מסקי הכא דאוכלי בהמה כיון שהן רכים אין בהם משום תיקון כלי אע"פ שהוא מכוון לכך והא בפירוש אסרינן למיתן טרפא דאסא בחביתא איכא למימר דהתם היינו טעמא לפי שדרך הוא אפילו באוכלי בהמה מתקנין כלי העשוי כבר אבל לא שיעשה ממנו כלי לכתחלה ע"כ וזה דוחק קצת ולי נראה רכין אוכלי בהמה דשרינן התם היינו כגון תבן וקש שמיוחדים לאוכלי בהמה ודעתו על כל מה שצריך וכפרש"י בהמביא אבל עלי הדס אינן עומדים לאכילת בהמה וכן כנלע"ד: [ל] ה"ג דמקשינן מהאי דרב בפ"ק דע"ז דקאמר: [מ] אלמא הלכתא הכי · מדלא משני התם תנאי היא אלא דניחא לתרוצי הך ברייתא אליבי' דרב. דקי"ל כוותיה עיין בתוספות שם: [נ] מהא דתניא · ברייתא היא וגם מתני' דהתם צריכי לתרוצי בכה"ג ע"ש: [ס] וליכא חשדא כלל · אבל בעלמא שאם יראה אדם הרואה יחשדנו אפילו בחדרי חדרים אסור לשון תוספות פרק במה אשה: [ע] בהרת · ובפי' ר"ש בפ"ב דכלאים גרס בחרת בחי"ת. ופירושו חרת היא הצביעה שחורה שצובעין בה העורות וכדאמרינן בנדה דף י"ט והשחור כחרת ע"ש: [פ] אימרא מפורסמת. משמע כי אינה מפורסמת מותר והיינו דלא כרב: [צ] ובברים וכסתות מותר · כיון דקשין הן לית בהו איסור כלאים: [ק] ביב שהוא קמור · עירובין דף פ"ח: [ר] ה"ג אם היתה מזלחת מוחרת לצורות מקלחין אסור עונת גשמים מותר · והכי פירושו כשיש ציור יאמרו הבריות ציור של פלוני מקלחת אבל מזחילה אינו שופך למרחוק וליכא מראית עין אמנם כשהיא עונת גשמים אפילו על ידי ציור מותר דהא כל הצינורות מקלחין בשעת הגשמים: [ש] ה"ג אלין פליגין על דרב: [ת] ולית להון קיום. כלומר אין לתרץ הנך ברייתות אליבא דרב תירוץ קיום · ולפ"ז מביא רבינו הך ירושלמי כאילו אומר דבירושלמי משמע דפליגי הנך מתני' על דרב. אבל ש"ס שלנו אין סובר כן · אם כן ה"פ ולית להון קיום · דלא קי"ל כהנך ברייתות דהלכתא כוותיה דרב וכן פסק רבינו בפ"ק דבילה סימן י"ד: [א] ה"ג ויחזור ויקפול שאר הטלית שמשולשל בצידו הימין ויניחנו: [ב] הכי גרסינן עד כאן שלשל רבי טליתו כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר נשאל אתמר: [ג] ורב אלפס פירש דמי מערה איירי בחמין שהוחמו מחמת המערה · ומ"מ מי מערה אסור לכתחלה משום דמטללא הלכך נפיש הבלא ואתי לידי זיעה. וכ"כ תוספות בפ' שמונה שרצים דף ק"ט בשם רבינו נסים גאון · ועוד חילקו שם בין מי מערה למי טבריא בענין אחר אבל רבינו מיאן בזה ואמר ולא

מסתבר

אלא משום סכנה כי הא דרב יצחק בר יוסף [ד] איבלע בארזא: אבל לא מתעמלין א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אסור לעמוד בקרקעית של דיומסית מפני שמתעמלת ומרפא:

טו אבל לא מתגררין: ת"ר אין גוררין בשבת רשב"ג אומר אם היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה גורר כדרכו ואינו חושש. והלכתא כוותיה. אין יורדין לקורדימא. מ"ט משום פיקה. פרש"י יחליקו רגליו [ה] ויפול במים ואתי לידי סחיטה והוא מלשון פיק ברכים (נחום ב): טז אין עושין אפיקטוזין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בסם אבל ביד מותר. תניא ר' נחמיה אומר אף בחול אסור מפני הפסד אוכלין. ומסתברא דה"מ היכא דלית ליה צער אבל היכא דאית ליה צער וכשמקיא אוכלין שבמעיו מתרפא מותר. וכן אמר בעל הלכות משמיה דרב צמח בר פלטוי גאון: אין מעצבין את הקטן. אמר רבה בר בר חנה א"ר לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי והא אנן תנן אין מעצבין את הקטן התם בחוליי שדרה משום דמיחזי כבונה ומיירי שלא ביום הלידה דאי ביום הלידה הכל מותר. ואין מחזירין את השבר אמר רב חנא בגדתאה אמר שמואל [דף קמח ע"א] הלכה ב מחזירין את השבר. וכן הלכה: הדרן עלך חבית

פרק שלשה ועשרים

א שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני וכן אשה מחברתה ככרות. ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר השבת. ג וכן ערבי פסחים בירושלים שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו ואוכל פסחו ועושה עמו חשבון לאחר יו"ט: גמ' א"ל רבא בריה דרב חנן לאביי מ"ש הלויני ד ומ"ש השאילני השאילני לא אתי למיכתב הלויני אתי למיכתב. [א] פירוש משום דהלויני לזמן מרובה משמע ולכך אתי למיכתב. אבל השאילני דלאו לזמן מרובה משמע לא אתי למיכתב. [דף קמח ע"ב] איתמר הלוואת יו"ט רב יוסף אמר לא ניתנה ליתבע (רבה) [רבא] אמר ניתנה ליתבע. והא מילתא איפלגו בה רבוותא. איכא מאן דפסיק כרב יוסף משום דהוא רביה (דרבה) [דרבא] ועוד דהא רב אויא סבר כוותיה דשקיל משכונא. וכן רבה בר רב הונא דמערים איערומי שלא היה תובע בפירוש[ב] ה אלא אומר לו הלויני וכשמלוה אומר לו הרי אצלך כך וכך. ואיכא מאן דפסיק (כרבה) [כרבא] משום דבתרא הוא וקי"ל הלכתא כבתרא [א] [ג] והתוספות כתבו דהלכתא כרבה לגבי רב יוסף ואע"ג דאמר רב אויא דשקיל משכונא רבה בר עולא מערים איערומי. מחמירים על עצמן היו שלא לתבוע. ורואה אני בספרים שכתוב דברי רב יוסף תחלה [ד] וזו כרב אלפס דגרס רבא: מתני' מונה אדם אורחיו ופרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב. ו ומפיס עם בניו ועם בני ביתו על השלחן ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה משום קוביא. מטילין חלשים על הקדשים ביו"ט אבל לא על המנות: [דף קמט ע"א] גמ' מ"ט ז רב ביבי אמר שמא ימחוק אביי אמר שמא יקרא בשטרי הדיוטות. מאי בינייהו איכא בינייהו דכתב על הכותל ומדלי [ה] למ"ד שמא ימחוק לא חיישינן ומאן דאמר שמא יקרא חיישינן. [ו] ולית הלכתא כרב ביבי משום דפליג עליה (רבה) [רבא] דאמר לא יקרא לאור הנר אפי' גבוה שתי קומות ואפי' גבוה שתי מרדעות. וקי"ל דהלכתא כוותיה. והא דתניא מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו כמה בפנים וכמה בחוץ וכמה מנות עתיד להניח לפניהם מכתב שעל גבי כותל אבל לא מכתב שעל גבי טבלא ופנקס אוקימנא [ז] בדחקיק מיחק דגודא בשטרא לא מיחלף אבל כתוב מכתב אסור [ח] בין מדלאי בין מתתאי. [ט] ושטרי הדיוטות דאסיר למיקרי בהו פר"י היינו שטרי מקח וממכר ושטרי חובות ומשכונות משום ממצוא חפצך ודבר דבר. וכיון דחיישינן שלא למנות אורחיו ופרפרותיו שמא יקרא בשטרי הדיוטות מסתברא ה"ה בכל אגרות רשות. ומלינא לפלוגי דוקא בהני שייך למיגזר טפי לפי שהן מענין חשבונות וצרכיו ודמי לשטרי הדיוטות טפי מאיגרי הרשות שהן דברי שלומות ואין בהן צורך. אבל מדאסרינן כתב שמהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות שאין בהן צורך כלל ואסרינן משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות נראה דה"ה אגרות הרשות. והביא ה"ר יונה ז"ל ראיה מהא דתניא פ' כל כתבי (דף קטז:) א"ר נחמיה מפני מה אין קורין בכתבי הקודש בשבת כדי שיאמרו בכתבי הקודש אין קורין בשטרי הדיוטות לא כ"ש. והא ודאי דלר' נחמיה אסו' לקרות באגרות הרשות מהאי טעמא ומדר' נחמי' נשמע לרבנן דע"כ לא פליגי רבנן עליה אלא בכתבי הקודש שאין לאסור מטעם זה [י] אבל ודאי אגרות הרשות בשטרי הדיוטות מיחלפי. ואיכא רבוותא דאמרי שלא אסרו למנות האורחין מתוך הכתב אלא בקריאה דומיא דפיו. אבל עיוני בלא קריאה שרי. ומסתברא לן דעיוני נמי אסור דתניא בתוספתא כתב שתחת הצורה ודיוקנאות אסו' להסתכל בהן בשבת. והלין דכתבין מליצות ומשלים של שיחת חולין ודברי חשק אסור לקרותן בשבת. ואף בחול לא ידענא מי התירו שהרי נאמר ובמושב לצים לא ישב ע"כ דברי ה"ר יונה ז"ל:

ב תניא ח אין רואין במראה בשבת. ר' יהודה מתיר בקבועה בכותל ואסיקנא במראה של מתכת עסקינן וכדרב נחמן אמר רבה בר אבוה דאמר ט מפני מה אסרו מראה של מתכת מפני שאדם יכול להסיר בה נימין המדולדלין. ושמעינן מינה דמראה שאינה של מתכת שרי בין קבועה בין שאינה קבועה. אבל דמתכת אסור כת"ק [כ] ואפילו קבועה בכותל. ת"ר כתב המהלך י תחת הצורה ודיוקנאות אסור לקרות בשבת. ודיוקנא עצמה אסור להסתכל בה אף בחול שנאמר אל תפנו אל האלילים. מאי תלמודא אל תפנו אל מדעתכם נראה דבעשוים לע"ז הוא אע"פ שלא נעבדה עדיין אבל לנוי מותר כדמשמע [ל] מדבנן של קודשים דלא הוו מסתכלי בצורתא דזוזא מכלל דאחרים הוו מסתכלי:

ג ומפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו. עם בניו אין עם אחר לא מ"ט. כדרב יהודה אמר שמואל דאמר בני חבורה המקפידים זה על זה [מ] עוברים משום מדה ומשקל ומנין ומשום לווין ופורעים ביו"ט. וכדברי ב"ה אף משום ריבית.

ד [דף קנ ע"א] מתני' לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר לחבירו לשכור לו פועלים. כ אין מחשיכין לשכור פועלים ולהביא פירות. אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו. כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו: גמ' תניא לא יאמר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב. ר' יהושע בן קרחה מתיר [נ] ל אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מ"ט דר' יהושע. דאמר קרא ממצוא חפ'ך (א) חפציך אסורין חפצי שמים מותרים ודבר דבר דבור אסור והרהור מותר. רב חסדא ורב המנונא דאמרי תרוייהו חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת. וא"ר אלעזר [ס] פוסקין צדקה לעניים בשבת. מ וא"ר יעקב א"ר יוחנן הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת. וא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן הולכין לטרטיאות ולקרקסיאות [ע] לפקח על עסקי רבים בשבת. ותנא דבי מנשה משדכין על התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר או אומנות. אמר רב יהודה אמר שמואל חשבונות של מה לך ושל מה בכך מותר לחשבן בשבת: ה תניא נמי הכי חשבונות שעברו ושעתידין להיות אסור לחשבן בשבת וחשבונות של מה לך [דף קנ ע"ב] ושל מה בכך מותר לחשבן בשבת. ורמינהו מחשבין חשבונות שאינן צריכים ואין מחשבין חשבונות שצריכין כיצד אומר אדם לחבירו כך וכך פועלים [השכרתי וכך וכך] הוצאתי על שדה זו. אבל לא יאמר כך וכך הוצאתי וכך וכך אני עתיד להוציא. וליטעמיך תיקשי לך היא גופא דקתני חשבונות שעברו אסורים והדר תני של מה לך מותרין. אלא לא קשיא הא דאיכא אגירי דאגירי גביה והא דליכא אגירי דאגירי גביה. אי איכא אגירי דאגירי גביה אפילו חשבונות שעברו אסורין. דהא בעי למידע כמה בעי למיתב להון והוו להו חשבונות שצריכין ואסור. ואי ליכא אגירי דאגירי גביה הוו להו חשבונות שאינן צריכין ושרי. ת"ר מעשה בחסיד אחד שנפרצה פרצה בתוך שדהו ונמלך עליה לגודרה בשבת ונזכר שהוא שבת ונמנע ולא גדרה. ונעשה לו נס ועלה בו נ צלף וממנו היה פרנסת ביתו: ו אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו. כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו. אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לו לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר שאם יש בורגנין הולך אפי' בשבת. תנן אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות ס בשלמא לשכור פועלים לא מצי אגיר אלא להביא פירות לימא שאם יש שם מחיצות מביא כלומר יכול לומר הבא לי פירות למחר כיון דאם יש מחיצות מביא [פ] כמה שתאמר שאם יש בורגנין הולך. ואין חילוק בין אמר לחבירו דבר זה אני עושה למחר ובין אומר עשה לי דבר זה למחר וכיון דמותר באמירתו מותר בחשיכתו ואמאי

חדושי מהרש"ל לפפואי ינוקא. עי' לעיל פרק כל הכלים: אל תפנו אל מדעתכם. ולפי' בעל הערוך קרינן אל מדעתכם בצירי עיין כר"ן: ומשום לווין ופורעין כו' עיקר דין זה בס"פ איזהו נשך: דאמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר דיבור אסור מחשבה מותר ודוקא דבר הרשות אבל דבר מצוה מותר דאמר קרא ממצוא חפצך חפציך אסור כו' כצ"ל: ונמנע ולא גדרה וכו' ומדין היה מותר דהרהור מותר רק משום מדת חסידות החמיר על עצמו: אין מחשיכין על התחום כו' עד רשאי אני להחשיך עליו נמחק:

הגהות הב"ח א אין גוררין במגררת בשבת: ב מחזירין את השבר בשבת וכן הלכה: ג וכן ערב פסח בירושלים: ד ומ"ש השאילני א"ל השאילני לא: ה אלא אומר לו הלויני וכשמלוהו אומר לו הרי יש לי אצלך כך וכך: ו ומפיס אדם עם בניו: ז רב ביבי אמר גזירה שמא ימחוק אביי אמר גזירה שמא יקרא: ח אין רואין במראה בשבת רבי מתיר במראה הקבוע בכותל כצ"ל ותיבת יהודה נמחק: ט מפני מה אמרו מראה של מתכת אסורה בשבת מפני שאדם עשוי להסיר בה נימין המדולדלין דמריפא כאיזמל ושמעי' מינה: י תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור וכו' מאי תלמודא א"ר אל תפנו: כ אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים: ל אמר רבה בב"ח א"ר הלכה כריב"ק ואמר רבב"ח א"ר מ"ט דריב"ק דא"ק ממצוא חפצך: מ וא"ר בר אידי אמר רבי יוחנן מפקחין פ"נ בשבת והולכין לבתי כנסיות: נ צלף וממנו היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו: ס בשלמא לשכור פועלים דבשבת לא מצי:

הגהות הגרי"פ [א] ועי' בכרא"ש פרק כלל גדול בשבת סוף סימן ב' ומה שנרשם שם על צדו:

קרבן נתנאל

מסתבר לאסור לכתחלה בחמין מחמת עצמן: [ד] הכי גרסינן דאיבלע בארזא ואיתעביד ליה נסא פקע ארזא ופלטי' ועיין שם פירוש רש"י: [ה] ויפול במים ואתי לידי סחיטה. משמע הא ערום מותר אבל הרי"ף פירש מטעם אחר שמא יטבע באותו טיט ואפילו ערום אסור ע"ש: סליק פרק שנים ועשרים

פרק כג [א] פי' משום דהלויני לזמן מרובה. פירוש לפירושו שהם הלוואה ל' יום אבל שאלה עבידי אינשי דמשאל פחות מל' יום והא דאמרינן טלית שאולה כל ל' יום פטורה מן הציצית ה"ט דעד ל' יום אמרי אינשי שאולה היא אבל טפי לאו אורחא. לשון תוספות: [ב] אלא אומר לו הלויני. היינו לאחר יום טוב אומר המלוה ללוה הלויני: [ג] והתוספות כתבו דהלכה כרבה לגבי רב יוסף. דאינהו גרסי רבה בה': [ד] וזו כרב אלפס דגרס רבא. מלשון זה משמע דלרב אלפס הלכה כרב יוסף דאי הלכה כרבא דבתרא הוא אף אם גרסת תוספות דגרס רבה פשיטא הלכה כרבה ובטור סימן תקכ"ה ורב אלפס פסק כרבה וכן דעת התוספות. והרב ב"י כתב ונראה שלא הכריע כדברי שום אחד מהם וכ"כ הר"ן וה"ה שהרי"ף לא הכריע בזה הדבר עכ"ל ב"י והדין עמהם דגם בפ' כלל גדול הביא הרי"ף פלוגתא דרבה ואביי באינו גידולי קרקע אם חייב בו משום עימור. ולא הכריע כחד מינייהו כמו כאן. אבל על רבינו קשה טובא שכתב שם סימן ב' עליה דאביי וכן הלכה. היינו משום דבתרא הוא קי"ל כוותיה אפילו כנגד רבו. ובפ' עושין פסין סימן ד' כ"כ פסק שם רבינו דאין הלכה כאביי ורבא נגד רבה ומאביי ורבא ואילך הוא דקי"ל כבתראי ע"ש. א"כ למה הוצרך הוכחה פה דהלכתא כרבה לגרסת התוספות אף להרי"ף כן ול"ע. והואיל ואתא לידן אימא בה מילתא דהרי"ף כאן בפ' שואל. ובפ' כלל גדול בפלוגתא דרבה ואביי לא הכריע כחד מינייהו. גם בב"ק בפ' כילד הרגל סימן ה' דפליגי רבה ורבא לענין אם נהנית משלמת מה שנהנית כמה היא התשלומין לא הכריע כמאן מינייהו ובפ"ק דבבא מציעא סימן מ"ט בענין עדיו בחתומיו זכין לו דפליגי אביי ורבה כתב הרי"ף הא רבה רביה דאביי הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. וגם בפ"ב דב"מ סימן ד' כתב רבינו לייסב דברי רב אלפס מהא דאמר רבא מקום הוי סימן אין ראי' משום דרבא כשמעתי' דנפשיה פסק פי' ורבה פליג עליו ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. ובפ' עושין פסין סימן ד' בהא דפליגי רבה ורבא בטתו בו טיט ויכול לעמוד בפני עצמו לא הזכירו הרי"ף מזה כלום ולא הכריע כחד מינייהו וכן בפ' המדיר סימן י"ג דפליגי רבה ורבא בענין הלכה אצל חכם והתירה לא הכריע הרי"ף כחד מינייהו הלא בתלתא מקומות נראין כסתרי אהדדי. ע"כ נ"ל לומר דספוקי מספקא ליה ומש"ה לענין עדיו בחתומיו זכין לו להוציא מן הלקוחות פסק דאין הלכה כאביי. כ"כ לענין מקום לא אמרינן דהוי סימן להוציא מחזקת המוציא. ובטתו בו טיט כיון דמילי דרבנן הוא פסק כרבה לקולא ובפרק המדיר כמו כן אם הלכה אצל חכם צריכה גט מראשון. ואם קבלה קדושין מאחר צריכה גם כן גט מספק. ועיין בזה בפ' המדיר סימן י"ג. ובפ' המפקיד סימן י'. ועיין בשלטי גבורים ריש ב"ק מה שכתב בזה. אחר כך מצאתי להדיא כדברי בפ' ארבעה נדרים סימן ח' ושמחתי ע"ש: [ה] למאן דאמר שמא ימחוק לא חיישינן. כיון דמדלי מדכר דכיר ולשמא יקרא נמי לא חיישינן דגודא בשטרא לא מיחלף. והרי"ף מפרש הסוגיא כפירוש הרב פורת ד"ה לעולם דכתב ע"ש: [ו] ולית הלכתא כרב ביבי משום דפליג עליה דרבא וכו' וקי"ל דהלכתא כותיה. ויש לדקדק הא אביי נמי ע"כ פליג אדרבא מדאמר שמא יקרא במדלי אכותל ולא אמר טעמי' דשמא ימחק אף במדלי כדרבא. וי"ל אף דלא קי"ל כוותיה דאביי בהא דפליג ארבא אפילו שתי קומות מ"מ לדינא קי"ל כוותיה בכתב אכותל אף שהוא מדלי שאסור לקרות. משא"כ כרב ביבי לא קי"ל כוותיה כלל אפילו לדינא: [ז] בדחקיק מיחק דגודא בשטרא לא מיחלף. ולא ניחא ליה לאוקמי הברייתא דכתב מכתב ומדלי ואתיא כרב אחא דמתיר מכתב שע"ג הכותל ואתי שפיר לשון הברייתא טפי דקתני מכתב שע"ג כותל. וי"ל דהא אליבא דרבא קיימינן דהלכתא כוותיה ואליביה ע"כ צ"ל דזה לאו דוחק לאוקמי הברייתא בחקוק מיחק. דאלת"ה קשה לרבא מהך ברייתא דקתני מכתב שע"ג כותל וע"כ צריך לאוקמי במידלי ודלא כרבא. וליכא לשנויי הך ברייתא אתי' כרב אחא. והא ס"ל כרבנן דרב אחא. מנ"ל הא אימא ת"ק נמי לא ס"ל כוותיה דרבא אלא דבהא פליגי בכתב אכותל ומידלי ת"ק חייש לשמא יקרא ורב אחא מתיר דגודא בשטרא לא מיחלף. אלא ודאי נ"ל דרבא אמר הברייתא לא הוי תיובתא לדידיה דאפשר לאוקמי הברייתא בחקיק מיחק. מש"ה ניחא הכי לרי"ף ולרבינו לפרש הברייתא בחקיק מיחק ואתיא הברייתא לכ"ע טפי מלאוקמי הברייתא כרב אחא לחוד ובכתב ממש ומידלי ועפ"ז מיושב קושית המהרש"א ע"ש ודו"ק: [ח] בין מדלאי בין מתתאי. ע"כ לשון הרי"ף: [ט] ה"ג ושטרי הדיוטות דאסור למקרי בהו פי' ר"י היינו שטרי מקח וממכר. ועיין מזה בפ' כל כתבי דף קט"ז ע"ב ד"ה וע"ש בשטרי הדיוטות ע"ש: [י] אבל ודאי איגרות רשות בשטרי הדיוטות מיחלפי. ולקמן בפרקין גבי אין מחשיכין על התחום להביא בהמה הביא הר"ן בשם הרמב"ן דאגרות שלום לאו בכלל שטרי הדיוטות נינהו ע"ש: [כ] ואפילו קבועה בכותל דהא קי"ל כרבא דגבי נר אוסר אפילו שתי קומות דכיון דגזרו רבנן לא פלוג בין קבוע לשאינו קבוע: [ל] מדבנן של קדושים. ע"ז דף נ' ובפסחים דף ק"ד ועי' בתוס' ד"ה ס"ג שם שדחה ראיה של רבינו ע"ש: [מ] עוברים משום מדה ומשקל ומנין. עיין בפ' איזהו נשך מה שכתב רבינו שם סימן ע"ו: [נ] ה"ג אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהושע בן קרחה. דאמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר דבור אסור מחשבה מותר ה"מ דיבור רשות הוא דאסור אבל דבור דמצוה מותר דאמר קרא ממצוא חפצך חפציך אסורין חפצי שמים מותרין: [ס] פוסקין צדקה לעניים בשבת. ז"ל הר"ן תמיהני אמאי שרי הא תנן אין מקדישין. והי' בכלבו דוקא הקדש. מזבח או לבדק הבית אסור דיוצא מרשותו לרשות גבוה אבל נודר ס"ת או טס או עטרה מותר לפי שעדיין אין מייחדין שום דבר שיוצא מרשותן עכ"ל. ור"ל דהקדש דידן חולין נינהו ואין יוצא מרשותו לגמרי דכל ישראל יש להם חלק בו. מ"א: [ע] לפקח על עסקי רבים בשבת. וכ"ה בגמרא וז"ל הרי"ף ואני אומר דהכא לא גרסינן בשבת דאפילו בחול איצטריך למשרי משום פקוח נפש דאי לאו הכי אסור למיזל כדאמרינן במסכת ע"ז משום דכתיב ובמושב לצים לא ישב עד כאן לשונו. ורבינו ס"ל דלרבותא נקיט שבת דה"א כיון דאיכא באיסורי אין הולכין: [פ] כמה שתאמר שאם יש בורגנין הולך ואין חילוק בין אמר לחבירו דבר זה אני עושה למחר ובין אמר לחבירו עשה לי דבר זה למחר. כל זה מבואר אתוס'

תפארת שמואל

(א) **חפציך** אסורים אבל חפצי שמים מותרים. ודבר דבר דבור אסור אבל הרהור מותר רב חסדא

קתני דאין מחשיכין להביא פירות. הכא במאי עסקינן במחוברים. והא תני ר' אושעיא אין מחשיכין להביא תבן וקש בשלמא קש משכחת לה במחובר. אלא תבן היכי משכחת לה. בתיבנא סריא שהוא מוקצה. הלכך כל דבר שיש בו צד היתר שיכול לעשותו בשבת יכול לומר אעשה זה למחר וכן יכול לומר לחבירו עשה לי דבר זה למחר ובלבד שלא יזכיר לו שכירות. ודבר שאין לו היתר לעשות היום אפילו אין בו אלא איסורא דרבנן אסור לומר אעשה דבר זה למחר או לומר לחבירו עשה לי: ז אבל מחשיך הוא וכו' [צ] ואף ע"ג דלא אבדיל והא אמר ר' אלעזר בן אנטיגנוס משום ר' יוסי אסור לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל. וכי תימא דאבדיל בתפלה. והא אמר שמואל המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס. וכ"ת דאבדיל על הכוס. כוס בשדה מי איכא. תרגמא רב נתן בר אמי קמי דרבנן בין הגיתות שנו. א"ל ר' אבא לרב אשי כי הוינן במערבא הוה אמרינן המבדיל בין קודש לחול ועבדינן צורכין כלומר אינו צ"ל בין אור לחושך וכו' אלא בין קודש לחול בלבד אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה [ק] אמר המבדיל בין קודש לחול וסלקינן סילתי. כלל אמר אבא שאול וכו' [דף קנא ע"א] אמר רב יהודה אמר שמואל [ר] מותר לאדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומיך ואני אשמור לך פירות שבתחומי. ת"ר [ש] מחשיכין על התחום להביא בהמה. היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה. ומחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא כל צרכיו ואומר לו לך במקום פלוני לא מצאת במקום פלוני לך במקום פלוני לא מצאת במנה הבא במאתים. ר' יוסי בר' יהודה אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח: ח השוכר את הפועל לשמור לו תינוק אין נותנין לו שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו [היה שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה נותנין לו שכר שבת לפיכך אחריות שבת עליו] לא יאמר תן לי שכרי של שבת אלא תן לי שכרי של עשרה ימים: ט מתני' מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין. נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל אלא א"כ באו ממקום קרוב. עשו לו ארון ותכריכין וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית. הא דקתני נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל פרש"י עולמית ולא נהירא דאם כן ה"ל למימר עולמית כדקתני בתר הכי. ועוד מדפריך בגמ' גבי עשה נכרי ארון וחפר קבר יקבר בו ישראל ואמאי ה"נ ימתין בכדי שיעשו ועל מה קאי הכא נמי אי לא קאי אחלילין [ת] לכך נראה לפרש לא יספוד בהן ישראל בכדי שיעשו:

גמ' [א] מאי מקום קרוב. רב אמר מקום קרוב ממש כלומר שידוע לנו בירור הדבר דממקום קרוב הוא שראינום שהיו לו בבית. ואם לאו לא יספוד בהן עולמית לפרש"י ולאידך פירושא צריך להמתין בכדי שיעשו. ושמואל אמר חוששין שמא חוץ לחומה לנו אבל הביאן מחוץ לעיר אנו תולין להיתר ואמרי' שמא בתוך התחום לנו ערב שבת וסופדין בהן למוצאי שבת מיד. ואשכחן חיישינן לקולא בחגיגה (דף טו.) בתולה שעיברה חיישינן שמא באמבטי עיברה ומותרת לכהונה. וה"ק לא יספוד בהן ישראל אלא א"כ יש לתלות שבאו ממקום קרוב [ב] ולאפוקי בידוע שמחוץ לתחום לנו. ורב אלפס פי' אע"ג דהזמן להו דעיילי בגפרא לא אמרי' אי לאו דאתו מאתרא קריבא לא הוו עיילי בצפרא אלא אמרי' הכי מאתרא רחיקא אתי והא דאתו בצפרא בליליא אזלו עד דמטו לחומה ובייתו התם וקעיילי השתא. ומאי אלא א"כ באו ממקום קרוב ה"ק לא יספוד בהן ישראל אלא א"כ ימתין בכדי שיבואו ממקום קרוב. ולשון דשמא חוץ לחומה לנו משמע חשש היתר כדפרש"י. דלפי' רב אלפס ז"ל הוה ליה למימר שמא כל הלילה הלכו. ועוד מאי דייק מתני' כוותיה דשמואל דתלינן מספיקא לחומרא במחלה על מחלה ליכא ספיקא. אלא כיון דליכא הכרע לשם כולם נעשה: [ג] והלכתא כשמואל דדייקא מתני' כוותיה דתנן במסכת מכשירין (פ"ב מ"ה): י עיר שישראל ונכרים דרים בה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד. ואם רוב ישראל ימתין בכדי שיחומו חמין. ר' יהודה אומר באמבטי קטנה אם יש בה רשות רוחץ בה מיד. מאי רשות אמר רב יצחק בר יהודה אדם חשוב שמחממין לו עשרה קומקומסין בבת אחת מותר לרחוץ בה מיד: יא ת"ר לא יטייל אדם בתוך שדהו לידע מה היא צריכה. [ד] כיוצא בו לא יטייל על פתח מדינה כדי שתחשך ויכנס למרחץ: מתני' עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיזו בו אבר ושומטין את הכר מתחתיו ומטילים אותו על החול כדי שימתין. [דף קנא ע"ב] וקושרין לו את הלחי לא שיעלה אלא שלא יוסיף. וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסלים או בארוכות המטה לא שתעלה אלא שלא תוסיף:

יב אין מאמצין את המת בשבת ולא בחול עם יציאת הנפש שכל המאמץ עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים: גמ' ת"ר מביאין כלי מיקר וכלי זכוכית ומניחין לו על כריסו כדי שלא תפוח ופוקקין את נקביו כדי שלא תכנס בהן הרוח ואף שלמה ע"ה אמר בחכמתו עד אשר לא ירתק חבל הכסף זה חוט השדרה ותרוץ גולת הזהב זו אמה. ותשבר כד על המבוע זה כרס. ונרוץ הגלגל אל הבור זה פרש שנאמר וזריתי פרש על פניכם וגו'. אמר רב הונא אלו בני אדם שעוסקין כל ימיהם חגים. א"ר לוי משום ר' יהושע דסיכנין לאחר ג' ימים כריסו של אדם נבקעת ונופלת לו על פניו ואומרת לו טול מה שנתת בי: אין מאמצין את המת וכו'. ת"ר לא יאמץ אדם עיניו של מת עם יציאת הנפש וכל המאמץ הרי זה שופך דמים משל לנר שהוא כבה והולך אדם מניח אצבעו עליה מיד כבה. תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר הרוצה שיתאמצו עיניו של מתו נופח יין בחוטמו ונותן לו שמן בין ריסי עיניו ואוחז בשני גודליו והן מתאמצות מאליהן. תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת כיון שמת נעשה חפשי מן המצות. תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי אין צריך לשומרו מן העכברים עוג מלך הבשן מת צריך לשומרו מן העכברים שנאמר ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ כל זמן שאדם חי אימתו מוטלת על הבריות כיון שמת בטלה אימתו. אמר רב פפא נקיטינן אריא אבי תרי לא נפיל שנאמר ומוראכם וחתכם וגו'. והא קחזינא דנפיל ההיא כדרמי בר אבא דאמר אין חיה שולטת באדם אא"כ נדמה לה כבהמה שנאמר אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו:

יג אמר ר' חנין אסור לו לאדם לישן בבית יחידי בלילה דא"ר כל הישן יחידי בלילה אוחזתו לילית. תניא ר"ש בן אלעזר אומר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך ואף שלמה ע"ה אמר בחכמתו וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה אלו ימי הזקנה. והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהן לא זכות ולא חובה ופליגי אדשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד שנאמר לא יחדל אביון מקרב הארץ. תניא רבי שמעון הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו כלומר מדת עניות שאם הוא לא בא בא בנו ואם לא בא בנו בא בן בנו שנאמר כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם אמר רבי חייא לדביתהו כי אתא ענייא אקדימו ליה ריפתא כי היכי דליקדמו לבנייכו. א"ל מילט קלייטת להו אמר לה קרא הוא דכתיב כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם. אמר רב יוסף נקיטינן צורבא מרבנן לא מעני. והא קחזינן דמעני לאהדורי אפיתחא קאמרינן תניא ר"ג אומר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאין מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים. [דף קנג ע"א] בעא מיניה ר' אלעזר מרב (נחמן) איזהו בן העולם הבא א"ל ואזניך תשמענה דבר מאחריך ר' חנינא אומר כל שדעת רבותיו נוחה הימנו. תנן התם ר' אליעזר אומר שוב יום אחד לפני מיתתך שאלו תלמידיו את ר' אליעזר וכי אדם יודע איזה יום ימות ויעשה תשובה. אמר להם כ"ש ישוב היום שמא ימות למחר נמצא כל ימיו בתשובה ואף שלמה ע"ה אמר בחכמתו בכל עת יהיו בגדיך לבנים: הדרן עלך שואל

פרק ארבעה ועשרים

א מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי ואם אין עם נכרי מניחו על החמור. הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת. ושאין ניטלין בשבת מתיר את החבלים והשקין נופלין. נותן כיסו כו' כתב רש"י מבעוד יום [א] ולא נהירא לי. מדקאמר בגמרא [ב] אבל מציאה לא ואי מבעוד יום הרי כבר הגיע לידו ואף אם היא מונחת ע"ג קרקע יכול להגביה ולזכות בה. ועוד דומיא דנותן כיסו לנכרי איירי נמי אין עמו נכרי מניחו על החמור אם כן מאי פריך בגמרא והלא מחמר ושני עלה מניחו עליה כשהיא מהלכת בלאו הכי נמי אין כאן עקירה כיון שנתנו עליה מבעוד יום. הלכך נראה לפרש נותן כיסו לנכרי משתחשך והשתא ניחא מאי דפריך בגמרא מאי טעמא שרו ליה רבנן למיתב כיסו לנכרי. ואי מבעוד יום איירי מאי קבעי מ"ט והא ב"ה מתירין בכולן עם השמש וע"י קניית שכר מותר:

גמ' מ"ט שרו רבנן למיתב כיסו לנכרי קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לאתויי ד' אמות בר"ה. אמר רבא דווקא כיסו אבל מציאה לא. ואם אין עמו נכרי וכו' טעמא דאין עמו נכרי הא יש עמו נכרי יהיב ליה. מ"ט. חמור אתה מצווה על שביתתו נכרי אי אתה מצווה על שביתתו. חמור וחרש שוטה וקטן לחמור מנח ליה. לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה. מ"ט הני אדם וחמור לאו אדם. חרש ושוטה לשוטה יהיב ליה לחרש לא יהיב ליה. שוטה וקטן לשוטה יהיב ליה לקטן לא יהיב ליה. איבעיא להו חרש וקטן מאי. [דף קנג ע"ב] איכא דאמרי לחרש יהיב ליה ואיכא דאמרי לקטן. וכיון דלא איפסיק בהדיא הלכתא דעביד כי האי לישנא עביד ודעביד כי האי לישנא עביד. אין עמו לא נכרי ולא חמור ולא חרש שוטה וקטן מאי. אמר ר' יצחק עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה. [ג] מוליכו פחות פחות מארבע אמות. אמר מר אין עמו נכרי וכו' והלא מחמר ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה. אמר רב אדא בר אהבה מניחו עליה כשהיא מהלכת סוף סוף אי אפשר דלא קיימא פורתא להשתין מים ולהטיל גללים וקאתי למיעבד עקירה והנחה. הגא [ד] כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטלו הימנה. אמר רב אדא בר אהבה היתה חבילתו מונחת על כתיפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו. ודוקא רץ אבל קלי קלי לא. מאי טעמא כיון דלית ליה היכרא אתי למיעבד עקירה והנחה. סוף סוף כי מטי לביתיה אי אפשר דלא קאי וקמעייל מר"ה לרה"י דזריק ליה כלאחר יד. [דף קנד ע"ב] הגיע לחצר החיצונה כו' אמר רב הונא היתה בהמתו [ה] טעונה כלי זכוכית כגון קרני דאומנא דאסור לטלטלן בשבת משום דלא חזיין מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן ומתיר את החבלים והשקים נופלין. ודוקא בשליפי זוטרי דאי בעי שמיט להו [ו] לכרים וכסתות מתותיה [ז] ולא

הגהות הב"ח א אין מחשיכין על התחום להביא תבן וקש: ב את הפועל לשמור לו את הפרה ולשמור לו את התינוק: ג חוץ לחומה לנו אפילו הביאן מחוץ לעיר: ד בכדי שיחומו חמין מחלה על מחלה ימתין בכדי שיחומו חמין ר"י אומר באמבטי וכו' אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים שמחממין לו: ה בני אדם שמניחין ד"ת ועוסקין כל ימיהם בחגים: ו ואוחז בשני גודלי רגליו והן: ז אין מחללין עליו את השבת שנאמר במתים חפשי כיון שמת: ח אין חיה רעה שולטת: ט מי שהחשיך לו בדרך וכו' ואם אין עמו נכרי: י ואיכא דאמרי לקטן יהיב ליה וכיון דלא איפסקא

קרבן נתנאל

בתוספות ד"ה לכרך פלוני אני הולך למחר ע"ש. אבל קשה מאי צריך להוכחה זו ואין לומר דה"א דתלי אבא שאול ההחשכה באמירה ה"מ באמירה לחבירו דיש מותרת ויש אסורה אבל אמירה לעצמו בכל גוונא שרי דהא מדאמר שמואל משום טעמא דאם יש בורגנין הולך משמע הא אי לאו האי טעמא הוי אסרינן ליה א"כ אמירה לעצמו נמי פעמים מותר ופעמים אסור וא"כ אבא שאול קאי אפילו אאמירה לעצמו אם מותרת רשאי להחשיך עליו ופריך שפיר ועי"פ סברא זו ישבו תוספות ד"ה אבל מחשיך אמאי לא פריך אגופא דמתניתין ע"ש באריכות ול"ע: [צ] ה"ג ואקשינן ואע"ג דלא: [ק] אמר המבדיל בין קודש לחול. עיין מ"ש רבינו פ' ערבי פסחים סימן י"א ע"ש: [ר] מותר אדם לומר שמור לי פירות שבתחומך · ועיין בט"ז סימן רס"ג ס"ק ג' באריכות: [ש] מחשיכין על התחום להביא בהמה. שהרי אם יש בורגנין מביא: [ת] לכך נראה לפרש לא יספוד בו ישראל בכדי שיעשו. וה"ט דלא החמירו בו כמו אם חפר קבר בשביל ישראל דלא יקבר בו עולמית. דהתם נעשה בשביל ישראל אחד משא"כ בהם חלילין מביא לשם כמה אדם תוספות: [א] ה"ג מאי ממקום קרוב: [ב] ולאפוקי בידוע שמחוץ לתחום לנו. ובהכי ניחא במה דפריך בגמרא גבי עשה נכרי ארון וחפר קבר יקבר בו ואמאי ה"נ ימתין בכדי שיעשו ומשני בעומד בסרטי' דאין ישראל קוברין מתיהן כך וקשה לכאורה אמאי לא הביא רבינו הך אוקימתא בשלמא על הרי"ף איכא למימר כמו שפירש הר"ן לשיטתו דאסיפא פריך ע"ש אבל רבינו מפ' לה ארישא דסיפא וכדאמרן קשה אמאי לא הביא הך דבסרטי' אבל לק"מ דלפירש"י כמו שהסכים רבינו לשמואל ל"ק כלל מהך דחפר נכרי קבר שיקבר בו ישראל ולא צריך שימתין בכדי שיעשו משום דהוי ספיקא ולקולא · דהא בחלילין נמי אין צריך שימתין בכדי שיעשו אלא בידוע שמחוץ לתחום לנו והאי דפריך ה"נ ימתין בכדי שיעשו לא פריך אלא לרב. וכיון שפסק רבינו כשמואל ואליביה דשמואל לא צריכין להך אוקמתא בסרטי' וק"ל: [ג] והלכתא כוותיה דשמואל דדייקא מתניתין כוותיה · היינו מדרב יהודה דאמר באמבטי קטנה יש בה רשות רוחץ בה מיד דאלמא תלינן בה להקל דבמוצאי שבת הוחמה ולא פליג ת"ק עלי' דר"י בהא ודוקא במחלה על מחלה אסרי' כיון דלשם כולם נעשית כיון דליכא הכרע: [ד] כיוצא בו לא יטייל על פתח מדינה. עי' דף ק"נ ד"ה ואין מחשיכין : הדרן עלך פרק כ"ג

פרק כד [א] ולא נהיר א לי. ובאמת אין קושיא על פירש רש"י דודאי הוא גם כן ס"ל אם בדיעבד לא נתן לחד מאלו עד שחשיכה נותן · אלא שלכתחלה צריך ליזהר שיתן מבעוד יום ובהא ודאי רבינו ג"כ מודה ולא פליגי: [ב] אבל מציאה לא · היינו בדלא אתי לידיה אבל אתי לידיה מבע"י ככיסו הוא כ"ה בגמרא ורבינו מרוב פשיטותא לא הזכיר חלוקה זו. דודאי כי אתי לידיה דהוי ככיסו: [ג] מוליכו פחות פחות מארבע אמות · והרמב"ם בפ' כ' כתב אפילו מציאה דלא אתי לידיה אם יכול להחשיך עליו מחשיך ואם לאו מוליכה פחות פחות מארבע אמות. וחלקו עליו כל המפרשים וכבר נשאלו עליו חכמי לוניל והשיב שזו הלכה לנעה גדולה יש בה ולא אושא מילתא ולא חילקו בה בין מציאה לכיס זה דעתי בזה והרוצה לחלוק ע"ז יחלוק עכ"ל. וברור לי שהרמב"ם בנה בנין יסוד דין זה מהאי שמעתתא דמס' ע"ז דף ע' כתה כיסי קמשתכחי בבוקא וכו' דאמר רבי יצחק המוצא כיס בשבת מוליכו פחות פחות מד' . והוא גרס כגירסא שלנו המוצא בלא יו"ד קא משתכחי היינו שנמצאו כיסי בשבת. ונשתכח מהרמב"ם מקום מוצאו וכתב מה שכתב · אבל כל הפוסקים ג"ל שנוסחא שלהם המוליא כיס ביו"ד והוא לשון הוצאה שע"י שכחה הוליא וכ"כ המ"א סימן רס"ו ס"ק יו"ד ע"ש: [ד] כשהיא מהלכת מניחו עליה כו' · והא דקאמר לעיל חמור אתה מצוה על שביתתו · דשייכי בשביתתו קאמר: [ה] טעונה כלי זכוכית. הא כולסא דלאו כלי דלא הוי הפסד מרובה מסיק אליבא דרב הונא דאין מביא כרים כי לבטל כלי מהיכנו לפי שעה בשליפי זוטרי אסור אם לא בהפסד מרובה: [ו] ה"ג לכרים וכסתות מתותייהו: [ז] ולא קמבטל כלי מהיכנו · הא שליפי רברבי אע"ג דהוי הפסד מרובה לא שרינן איסורא דרבנן לבטל כלי מהיכנו לכולי שבת · ואי משום צער בעלי חיים לפרוק בנחת · ואם א"א לפרוק בנחת מתיר את החבלים ונופלין אע"פ שמשתברין · וכן מוכח מדפריך אדרב הונא והא קמבטל כלי מהיכנו· ורב הונא תלמיד דרב הוה ורב ס"ל צער ב"ח דאורייתא לעיל דף קכ"ח· וכ"ת דפריך ה"ל ליפרוק בנחת. אימא רב הונא איירי בשליפי רברבי ובגוונא דאי אפשר לפרוק בנחת. אלא ש"מ דשליפי רברבי אפילו צער ב"ח דאורייתא לא שרינן איסורא דרבנן לבטל כלי מהיכנו לכולי שבת. וכ"כ הרמב"ן ורשב"א דהא דפריך והא צער ב"ח דאורייתא לא פריך לבטל כלי מהיכנו. אלא דה"ל להתיר חבלים ויפלו השקין · ואי משום מלערי זיקי. לכתוש מרי' ולא יעבור על איסורא דאורייתא או דרבנן. וכ"כ הר"ן דלא מבטל כלי מהיכנו אפילו בהפסד מרובה וא"כ משום צער ב"ח צריך להתיר החבלים ויפלו לארץ אע"פ שמשתברין

ובר"נ

קא מבטל כלי מהיכנו. מהא שמעינן דלית הלכתא כר' יצחק דאמר בפרק כירה (דף מג.) דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ^אדהא אוקימנא בקרני דאומנא דלא חזיין [ח] וקאמר דמביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן. תניא רבי שמעון בן יוחי אומר היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מכניס ראשו תחתיה ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו. אביי אשכחיה לרבה דקמפספף לבריה אגבא דחמרא. א"ל והא קא משתמש מר בבעלי חיים. אמר ליה לדדין ניכהו ולדדין לא גזרו בהו רבנן. ואסיקנא [דף קנח ע"א] והלכתא לדדין אסורין. לדי לדדין מותרין:

ב מתני' מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את הזירין אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני הבהמה בין דקה ובין גסה. ר' יהודה מתיר בחרובין לדקה: גמ' [ט] אמר רב יהודה הן הן פקיעין הן הן זירין. קסבר פקיעין תרי זירין תלתא ^בכיפין זרדי וה"ק מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה אבל מפספסין לא וכיפין פספוסי נמי מפספסינן אבל [י] לא את הזירין לפספס אלא להתיר. אמר רבה מאי טעמא דרב יהודה. קסבר [כ] שווי אוכלא משווינן מיטרח באוכלא לא טרחינן:

ג [דף קנה ע"ב] מתני' ^גאין ממרין את העגלים אבל מלעיטין אותן אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין אותו ומהלקטין לתרנגולין ונותנין מים על גבי מורסן אבל לא גובלין [ל] אין נותנין מים לפני הדבורים ולא לפני יוני שובך אבל נותנין לפני אווזים ותרנגולין ולפני יוני הדרדסאות: גמ' מאי אין אובסין. אמר רב יהודה אין עושין לה אבוס בתוך מעיה. אין ממרין את העגלים אבל מלעיטין אותן תניא איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה המראה [מ] מרביצה ועוקם את פיה ומאכילה כרשינים ומים בבת אחת הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ונותן לה כרשינין (מעומד ומאכילה) בפני עצמן ומים בפני עצמן. תנו רבנן מהלקטין לתרנגולין פירוש ספו להו בידים ובולע מעצמו. אבל אין נותנין לו בפיו. עד מקום שאין יכול לחזור. [נ] ואין צריך לומר שמהלקטין פירוש נותן לפניו והוא לוקט מאליו. אין מלקיטין לפני יוני שובך ולפני יוני עלייה ואין צריך לומר שאין מהלקטין. מאי טעמא תרנגולין מזונותן עליך. יוני שובך ויוני עלייה אין מזונותן עליך. כיוצא בו ^דנותנין לפני הכלב ואין נותנין לפני החזיר. מה הפרש בין זה לזה. זה מזונותיו עליך וזה אין מזונותיו עליך. תנו רבנן אין גובלין את הקלי. ויש אומרים גובלין מאן יש אומרים. [ס] אמר רב חסדא ר' יוסי בר יהודה היא ש"מ דהלכתא כוותיה:

ד [דף קנו ע"א] ושורין שבוחשין את השתית ושותין זיתום המצרי ודוקא ברכה אבל בעבה לא. ורבה נמי והוא דמשני. והיכי משני אמר רב יוסף בחול נותן את החומץ ואחר כך נותן את השתית. בשבת נותן את השתית ואחר כך נותן את החומץ. לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכחיה לגבלא דבי נשא דגביל וספי לתורי ^הפירוש המורסן. בטש ביה אתא אבוה אשכחיה אמר ליה הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב ומנו רב ירמיה בר אבא גובלין ולא *מוסיפין. [ע] ודלא נקיט בלישניה מהלקיטין יתיה וה"מ הוא דמשני והיכי משני. אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי שתי וערב. והא לא מערבא שפיר. אמר רב יהודה מנערו לכלי אחר. [פ] כתב אפינקסא דזעירי אמרית קמיה רבי ומנו ר' חייא [צ] מהו לגבל. אמר לי אסור. מהו לפרק לכלי אחר. אמר לי מותר. אמר רב (יהודה) [מנשיא] חד קמי חד תרין קמי תרין ספיר דמי תלתא קמי תרין אסיר. רב יוסף אמר אפילו קב ואפילו קביים. עולא אמר אפילו כור ואפילו כוריים. והלכתא כעולא:

ה [דף קנו ע"ב] מתני' מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים. רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסור לפי שאינה מן המוכן. [ק] רש"י פירש דלועין שנתלשו מאתמול ואשמעינן דלית בהו משום שווי אוכלא למר [ר] ומשום מיטרח באוכלין למר. והוה ליה למיתניא לעיל גבי מתירין פקיעי עמיר אלא משום דבעי למיתני מילי דחיתוך בהדי הדדי: גמ' איתמר אמר עולא הלכה כר' יהודה. ואף רב סבר הלכה כרבי יהודה מדכרכי דזוזי דרב אסר ושמואל שרי. ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה כי הא דלוי כי הוו מייתי טריפתא קמיה ביומא טבא לא הוה חזי לה אלא אקילקלתא אמר דלמא לא מיתכשרא ואפילו לכלבים לא חזיא. מכאן מוכח דאין חלוק במוקצה בין שבת ליום טוב: [ש] ולא כדברי המפרשים דאנן סבירא לן במוקצה ביום טוב כרבי יהודה מדסתם לן תנא כוותיה ולא פסקינן כרבי שמעון אלא בשבת דסתם תנא כוותיה מחתכין את הדלועין לפני בהמה הואיל וחמיר טפי בשבת מיום טוב לא אתי לזלזולי ביה כדקאמר רב נחמן בריש מסכת יום טוב (דף ב.) דהא מוכח הכא דאין חילוק בין שבת ליום טוב מדמייתי ראיה דלוי סבר הלכה כר' יהודה במוקצה דמחתכין את הנבלה מהא דאית ליה מוקצה ביום טוב אלמא מאן דאית ליה כרבי יהודה ביום טוב אית ליה כוותיה נמי בשבת. ועוד דפריך בשמעתין לר' יוחנן דפסיק הלכה כר' שמעון מההיא דאין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב. ומההיא דאין מבקעין דייק רב נחמן בריש מסכת יו"ט דביו"ט סתם לן תנא כר' יהודה והכא מייתי לה אמחתכין את הדלועין דאיירי בשבת. אלא ודאי רב נחמן הוא דאיצטריך לשנויי הכי מתוך הדחק אבל כל שאר אמוראי דהתם דמפרשי טעמא דמתני' בענין אחר [ת] לא מיפלגי בין שבת ליום טוב. וכן פסק רש"י פרק המביא (דף לג.) גבי אין סומכין: ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון. ואף זעירי סבר הלכה כרבי שמעון. ואף ר' יוחנן סבר הלכה כרבי שמעון. והלכה כרבי שמעון. [דף קנז ע"א] דאיפליגו בה רב אחא ורבינא חד אמר [א] בכולה שבת הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן [ב] וחד אמר במחמת מיאוס נמי הלכה כרבי שמעון (ג) לבר ממוקצה מחמת איסור [ג] ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותה שבת אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו רבי שמעון מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. וקי"ל [חולין נג:] כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל:

מתני' מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים (דברים) שהן לצורך השבת. ופוקקין את המאור ומודדין את המטלית ואת המקוה. ומעשה בימי אביו של ר' צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת:

גמ' [ד] ואיבעיא לן הא דתנן מפירין נדרים בשבת לצורך השבת הוא אבל שלא לצורך השבת לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת. או דילמא כי קתני לצורך שאלה בלבד הוא דקתני ^ואבל הפרת נדרים כל היום ותו לא. ואסיקנא תנאי היא דתניא הפרת נדרים כל היום ור' יוסי ור' אלעזר בר' שמעון אומרים מעת לעת. והלכתא הפרת נדרים כל היום בלבד. ובהלכות נדרים (פ' נערה המאורסה סימן מ"ז) ביארתיו יפה. [דף קנז ע"ב] עולא איקלע לבי ריש גלותא חזייה לרבה בר רב הונא [ה] דיתיב באגנא דמיא וקמשח. א"ל אימור דאמור רבנן מדידה דמצוה. מדידה דלאו מצוה מי אמור א"ל מתעסק בעלמא אנא:

סליק פרקא וסליק רבינו אשר ממסכת שבת

חדושי מהרש"ל וכן פסק רש"י וכו'. ומ"מ בנולד קי"ל כר' יהודה דאוסר אף ביום טוב וכן מסקנת המחבר בסוף ביצה:

הגהות הב"ח א דהא הכא אוקימנא בקרנא: ב כיפין דארזי וה"ק: ג אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין אותו ואין ממרין את העגלים אבל מלעיטין אותם ומהלקטין: ד נותנין מזונות לפני הכלב ואין נותנין מזונות לפני החזיר: ה פירש מגבל המורסן: ו אבל הפרת נדרים בין לצורך בין שלא לצורך אלמא הפרת נדרים כל היום ותו לא:

קרבן נתנאל

והרב המגיד פכ"א כתב והוסיף רבינו מפני הפסד מרובה התירו לטלטל ואפילו ביטל כלי מהיכנו ע"כ אין הכרע מהרמב"ם וזה שכתב ומ"מ לא יניחום שם ע"ג בהמה משום צער ב"ח. היינו אם לא יוכל לפרוק בנחת. אין ראיה לטלטלם או לבטל כלי מהיכנו. רק יתיר החבלין והשקין נופלין אע"פ שמשתברין וכ"כ הל"מ. עולה בידינו דהרי"ף ורבינו ורשב"א ורמב"ן והר"ן כולם ס"ל דאין מבטלין כלי מהיכנו אפילו בהפסד מרובה. ומשום צער ב"ח יפלו לארץ. ומן הרמב"ם אין הכרע זולת רש"י וש"ג הם אומרים שמשום צער ב"ח שרי לבטל כלי מהיכנו. והלכה כרבים. וביותר יש מהם אחרונים שראו פירש רש"י והשיגו עליו. ודלא כמ"א סימן רס"ו ס"ק י"ד שפסק הכל שרי במקום הפסד מרובה: [ח] וקאמר דמביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן. וא"ת הא רב הונא גופא קאמר שם בפרק כירה אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל. וא"כ קשה דרב הונא אדרב הונא כך הקשה המאור והרבה חתרו ליישב קושי' זו בדוחק גדול. עד שהרמב"ן אמר אפשר שלא היה בגרסת הרי"ף שם בכירה רב הונא. וי"ל דרב הונא איירי הכא בצריך למקומו כמו שכתבו התוספות בכירה. והוכחת הרי"ף ורבינו איט אלא מסוגית הגמרא ומדלא פריך על רב הונא והא אין כלי ניטל כו' ומוקי לה בצריך למקומו. אלא ש"מ דלדידן לא צריך לאוקמא בצריך למקומו דלא קי"ל בהא כרב הונא וכרב יצחק. וכיון דליכא נפקותא לדינא בהאי שקלא וטריא שבקינן להו · וא"ת אימא הא דשרינן הכא משום דהוי הפסד מרובה אבל בהפסד מועט מנ"ל דלא קים לן כרבי יצחק. וי"ל דע"כ רבי יצחק אומר אינו ניטל אפילו בהפסד מרובה כדמוכח בפ' תפילין כמו שכתב הרמב"ן במלחמות. ואם נאמר דלדידן דלענין הפסד מרובה בלחוד לא קי"ל כרבי יצחק. ה"ל לתלמודא למיפרך על מימרא דרב הונא · והא אין כלי ניטל ולשנויי הפסד מרובה שאני · אלא ש"מ דקים לי' לתלמודא דלדידן ליכא נפקותא· דאפילו בהפסד מועט לא קים לן כרבי יצחק: [ט] אמר רב יהודה. אע"ג דרב הונא ורב יהודה הלכה כרב הונא כ"כ רבינו בבכורות פרק שני · מ"מ הלכתא כוותיה דרב יהודה בהא דהא רב הונא אסיק בקשיא · ועוד תדרבא מפרש טעמי' דרב יהודה. אבל בתרומת הדשן סימן כ"ז שאוסר לחתוך בשר חי דק דק מטעם טחינה ומסיים ותו דיש לנו ליגע משום איסור שווי' אוכל לבהמה ומשום מטרח באוכלין לבהמה כההיא דפרק מי שהחשיך ע"כ. ודבריו תמוהין דארכבי' אתרי רכשי ולכאורה אמרתי שכוונתו כיון דלא אפסיק הלכתא כמאן מחמירין כרב הונא וכרב יהודה. וכמו שכתב הרמב"ן בפרק שני דבכורות דספוקי מספקא ליה הלכתא כמאן כרב יהודה או כרב הונא וה"ק בקשין מטעם שווי אוכלין · וכרכים משום מטרח באוכלין. וזהו כוונת רמ"א בסימן שכ"א שהביא דעת תה"ד בקשים לאסור משום שיווי אוכלין. וע"ז השיג ומראה מקום לסימן שכ"ד שהמחבר פסק כרב יהודה כדעת רבינו דשיווי אוכל שרי · וכן בסימן שכ"ד מראה מקום על סימן שכ"א שיש לחוש לחומרא כדעת תה"ד. אבל זה אינו דא"כ ה"ל לרמ"א בסימן שכ"ד להעמיד הגהתו על סעיף ד'. ע"כ נראה דתה"ד נמי פסק כרב יהודה. אלא בשיווי אוכל כהאי לחתוך דק דק דהוא טרחא יתירא בהא מלתא רב יהודה מודה דאסור · וא"ת א"כ מאי פריך בשמעתין לרב הונא תנן אין מרסקין כו' אלמא לא מטרחינן באוכלין. אימא בכה"ג מודה רב הונא כיון דהוי טרחא יתירא שאסור לטרח באוכלין · וי"ל דמותיב לי' ממתני' מדסיפא דמתני' שאוסר מטעם מטרח באוכלין ש"מ דטעמא דרישא נמי משום מטרח באוכלין וזהו כוונת רש"י ד"ה אין מרסקין סיפא דמתני' היא וחד טעמא. וכן משמע בספר מגיני שלמה ליישב קושית התוספת אפירוש רש"י ד"ה רב יהודה בטעם הזה ע"ש · וזהו שהגיה רמ"א בסימן שכ"א ושכ"ד שחושש לסברת ת"ה כיון דהוי טרחא יתירא ודו"ק. ודלא כט"ז סימן שכ"ד ס"ק ד' ש כתב על רמ"א שדבריו תמוהים וחסרון ע"ש אך דברי רמ"א ישרים ועתיקין: [י] לא את הזירין לפספס אלא להתיר · כ"פ בש"ע סימן שכ"ד ופירש"י דהתרת אגודיהן שווי אוכלא הוא ודלא כהרי"ף שגורס ולא לה תיר · ופירש הר"ן כיון דקשור בשלשה הוי טרחא יתירא: [כ] שווי אוכלין משווינן מטרח באוכלא לא מטרחינן · עיין בפרק שני דביצה סימן ט"ו מ"ש בזה: [ל] אין נותנין מים לפני הדבורים וכו' ובגמרא קאמר רב יוסף למאן דס"ל דלמשדי קמייהו חטי ושערי נמי אסור מאי איריא מיא אפילו חטי ושערי נמי אלא שאני מיא דשכיחי · י"ל מש"ה אין נותנין כיון דשכיחי מיא באגמא · אבל חטי ושערי דלא שכיחי תשמע דנותנין. וזה תימה שלא חלקו הפוסקים בכך. י"ל דכך סברת רב יוסף דמותיב לרב יהודה · אבל רב יהודה לא חש להך ולטעמיך · דאיכא למימר לא מבעי' חיטי ושערי פשיטא דאסור · דיש לגזור בהן שמא אתי לידי מלאכה דאורייתא כמ"ש הרמב"ם בפ' כ"א · אלא אפילו מים דליכא למגזר בהו אסור. ב"ח סימן שכ"ד ס"ק מ"ו · ודוחק דהרמב"ם לא כתב אלא באבוס ובהמראה. אבל לא בשאר מזונות וע"ש עוד תי': [מ] ה"ג מרביצה ופוקם את פיה: [נ] ה"ג ואין צריך לומר שמהלקטין: [ס] ה"ג אמר רב חסדא רבי יוסי ברבי יהודה היא והני מילי דמשני והיכי משני על יד על יד פירש מעט מעט ומדקמתרצינן מתני' אליבי' דר"י ברבי יהודה ש"מ: על יד פירש מעט מעט · ראיתי בט"ז סימן שכ"א ס"ק י"ד שאוסר קמח ממלח ליתן עליו יין או מע"ד בשבת משום גיבול ע"ש אבל מ"מ נ"ל דמותר ע"י שינוי מעט מעט · או יערב באצבעו שהוא ג"כ שינוי דבחול מערב בסכין או בכף: ומדקמתרצינן מתניתין אליביה דר"י. היינו מימרא דאביי דקתני אבל נותנין מים למורסן · ומה שיש לדקדק בזה עיין מה שכתבתי בפ' המביא סמן ט' באריכות: [ע] ודלא נקיט בלישניה מהלקטין יתי'. פירש אפילו בעגל שלא למוד לאכול מ"מ לא מספין ליה אלא מהלקטין · וכן פירש מהרש"ל דאין מחמירין אפילו א"א בהלקטה עיין שם. אף על גב דאיכא צער ב"ח דאורייתא · העמידו דבריהם. ודלא כמ"ש מ"א בסימן ש"ה דאי ליכא נכרי שרי לישראל להמרות אווזות משום צער ב"ח דאין יכולין לאכול. ולא ראה דברי מהרש"ל גם הרב רמ"א בשו"ת בעצמו חזר מלהתיר ע"י ישראל · וכן בהגהותיו בסי' שכ"ד סעיף ט' שכתב ודין תרנגולים ואווזין כדין עגלים ולא מחלק בין אווזות שדרכן לאכול בחול ע"י המראה: [פ] ה"ג כתיב אפינקסי': [צ] מהו לגבל. ואמר לי אסור · וקשה מה היא ספיקת' של זעירי אי בגיבול ממש. וכי לא ידע המתני' דקתני אבל לא גובלין וצ"ל דאיבעי' דזעירי היה נגיבול ע"י שינוי וא"ל אסור או דאיבעיא לי' בנתינת מים על המורסן לבד. ורבי חייא שאוסר ס"ל כרבי · אבל על הרי"ף ורבינו וודאי קשה. דהם פסקו כרבי יוסי ברבי יהודה וגיבול ע"י שינוי נמי שרי ולמה הביאו מילי דזעירי דכתיב אפינקסא. ונראה דשאל לרבי חייא מהו לגבל לשוורים גיבול גמור בלי שינוי על יד יד · ואמר לו אסור · דזה לא התירו אלא למאכל אדם ולא לשוורים · שדי להם בעירוב שתי וערב ולערב בכלי אחר · וכן יש לכוון דברי רמב"ן במלחמות ע"ש דלא כמ"ש מ"א סי' שכ"ד ודו"ק: [ק] ופירש"י דלועין שנתלשו מאתמול ואשמועינן דלית בי' כו'. כן פירש"י בריש מסכת ביצה תלושין ולא אמרינן נירח' דלאו לצורך הוא · ותוספות בחולין דף י"ד כתבו בשם הטיב אר"ת דמיירי לתלוש מן המחובר כו' ועוד יש לפרש דלא איירי בנתלשו מע"ש וכ"ת מאי למימרא (ר"ל פשיטא דמותר לכ"ע דכיון דנתלשו מבע"י שרי לכ"ע דהא מוכן לבהמה) · קמ"ל דשרי למטרח באוכלין כו' והא דלא תני לי' התם גבי פקיעי עמיר כו' · אבל בשמעתין פירש רש"י הדלועין התלושין ומיהו סתמן לאו למאכל בהמה אלא לאדם · ול"ע: [ר] ומשום מטרח באוכלין למר. פלוגתא דרב יהודה ורב הונא בפרקין סימן ב' · ופי' ב"י סי' שכ"ד וז"ל כלומר דלרב הונא לית בהו משום שווי אוכלין דבלא חיתוך נמי חזי לאכילה קצת · ולרב יהודה לית בהו משום מטרח באוכלין. כיון דבלא חיתוך לא חזי לאכילה אלא ע"י הדחק ע"כ · וכבר השגתי עליו בפרק המביא סי' ט"ו ע"ש · דהא נאכל ע"י הדחק הוי מטרח באוכלין · אלא דאיירי בבשר פילי או גורייתא זוטרי · דאין נאכלין אפילו ע"י הדחק כדאוקמי' בשמעתין דרב הונא ורב יהודה. והא דלא מפרש רבינו כך · דסמך דדלועין דומי' דנבילה דאשוני · ועיין מזה באריכות מ"ש בפרק אין לדין סי' ח': [ש] ולא כדברי המפרשים · הנה הרי"ף והרמב"ם שלהי מסכת ביצה סי' י"ד ע"ש: [ת] לא מיפלגי בין שבת לי"ט · מכאן נמי סעד למה שכתבתי שם שלהי י"ט. דרבינו לא מחלק כלל בין שבת לי"ט בין לענין מוקצה בין לאיסור נולד דהא הכא כתב להדיא דלא מיפלגי בין שבת לי"ט ע"ש · ודלא כתפארת שמואל שהסיב דעת רבינו לחלק בין מוקצה לנולד כדעת ר"ת ומה שהוכרח לזה מכח קושי' מה שפסק רבינו בפרק אין לדין סימן ח' במסוכנת ויסכתי שם עיין שם: [א] בכולה שבת הלכה כר"ש. בכל מאי דאיפליג ר"ש בשבת במוקצה ונולד ודבר שאין מתכוון ומלאכה שאין צריך לגופה · כ"כ רשב"א בחידושיו הוכחה לדבר זה וכ"כ הרמב"ן והר"ן · אבל הרמב"ם במלאכה שא"צ לגופו פסק כרבי יהודה: [ב] ה"ג וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס: [ג] ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותו שבת. כיון דדחיי' בידים וכגון גרוגרות וצמוקין וכיוצא בהן · אבל שאר מוקצה מחמת איסור קי"ל כר"ש · כ"כ רבינו להדיא בפ"ק דחולין סי' כ': [ד] ה"ג ומבעי' לן: [ה] ה"ג דיתיב באוגנא:

תפארת שמואל

וכו' כצ"ל: (ג) לבר ממוקצה מחמת איסור וכו'. ואף שנבלה נמי מוקצה מחמת איסור. הוא אפשר דסבירא ליה להרי"ף והרא"ש (נמי) [נהי] דמוקצה מחמת איסור לאדם אבל לחתכה לפני כלבים אין בו אלא מוקצה לבד שהיתה עומדת לאדם בין השמשות ולא לכלבים כמו שפירש רש"י אבל לדעת רבינו תם שפירש משום דאף נבילה מוקצה מחמת איסור אין הלכה כר"ש אלא היכא דדחייה בידים כמ"ש התוספות בפרק כירה ואף שהרי"ף והרא"ש כתבו סתמא דכל מוקצה מחמת איסור שבת אסור מ"מ מאחר שכתבו ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותו שבת ר"ל דאף הם סברי דוקא מוקצה מחמת איסור דדחייה בידים שוב מצאתי שכתב הרא"ש להדיא בפ"ק דחולין שאף הרי"ף ס"ל דלא קיי"ל במוקצה מחמת איסור לאסור כי אם דדחייה בידים א"כ צריך עיון אמאי מוקי הרא"ש והרי"ף הא דמחתכין הנבלה לפני הכלבים איירי במסוכנת בה"ש אבל היתה בריאה בה"ש אסורה תיפוק ליה דאין איסור מוקצה אלא בדחייה בידים בשלמא לדעת הרי"ף איכא לשנויי משום דפסק ביום טוב במוקצה כר"י דהתם ביום טוב איירי אבל לדעת הרא"ש שפסק דאין חילוק בין שבת ליום טוב לענין מוקצה קשה ונראה לי דס"ל כר"ת שפסק בסוף ביצה דבי"ט אסור נולד ומוקצה מחמת איסור לחוד בלא דחיית ידים א"כ צריך לאוקמי במסוכנת ודו"ק:

א **העומד** ברשות הרבים ופשט ידו לרשות היחיד ונטל חבירו שעומד ברשות היחיד מתוכה או שנתן חבירו לתוכה והוציא הוא שניהם פטורין אבל אסור לעשו' כן וכן להיפך. אבל אם פשט ידו לרשות היחיד והניח לתוך ידו של חבירו או שנטל הוא מתוך יד חבירו והוציא שעומד בחוץ חייב והעומד בפנים פטור ומותר משום הוצאת שבת אבל אסור משום שמכשיל חבירו לעשות איסור ואפי' שעומד בחוץ נכרי ואפילו החפץ שלו אסור שהרואה סבור שנתן לו על מנת להוציאו. ב היה עומד ברשות היחיד ונתן חבירו חפץ על גופו או לתוך ידו והלך לחוץ והוציאו חייב. אבל אם הושיט ידו לבדה לרה"ר עם החפץ פטור: ג הוציא ידו מלאה פירות לחוץ בשוגג מותר לו להחזירה לאותה חצר לחצר אחרת אסור להחזירה. הוציאה מזיד אפי' לאותה חצר אסור והני מילי שהוציאה מבע"י והניחה בחוץ עד הלילה אבל הוציאה משחשכה מותר להחזירה כדי שלא ישליכם מידו ויבא לידי חיוב חטאת. וכן הדביק פת בתנור בין בשוגג בין במזיד התירו לו לרדותה [לרש"י ולא לפי' התוס'] · ד מים ע"ג מים או אגוז בכלי וכלי צף על המים והוציא האגוז או [המים חייב. אגוז ע"ג מים או*)יין ע"ג מים והוציא האגוז או היין פטור]: ה זרק זה חפץ וקבלו חבירו במקומו הזורק חייב הלך לקראת החפץ וקבלו שניהן פטורין · ואם לאחר שזרק הלך הוא לקראת החפץ וקבלו פטור [ס"א חייב] : ו היה טעון חפץ מבעוד יום ונכנס ויוצא כל היום אינו חייב אא"כ עמד לפוש וכן אם הגביה חפץ כדי לפנותו מזוית לזוית ונמלך אחר כך והוציאו פטור: ז המוציא או מכניס או מושיט או זורק מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור חייב : ח ד' רשויות לשבת רה"י ור"ה וכרמלית ומקום פטור · אסור להכניס ולהוציא מזה לזה אבל עומד אדם על האסקופה שהוא מקום פטור והוא רשות רביעית ומוציא מרשות היחיד ומכניס שם ומוציא מרשות הרבים ומכניס שם: ט כרמלית הוי כל דבר שאינו הילוך לרבים כגון ים ובקעה ואצטונית ובין העמודים העומדים ברה"ר ואצטבא שלפניהם וקרן זוית הסמוכה לרה"ר ומדרבנן אסור להוציא ולהכניס מהן לרשות הרבים ולרשות היחיד: י כל שהוא ברשות הרבים ואינו גובה ג' טפחים כארעא סמיכתא דמי אפי' היזמי והיגי וגובה ואם הוא גבוה ג' ויש ברחבו ד' הוי כרמלית פחות מכן הוי מקום פטור: וכן הדין עד שיהא בגובהו י' ומכאן ואילך אי הוא רחב ד' הוי רה"י אין בו ד' הוי מקום פטור. ואם זרק דבילה ונח בפני דבר שאינו גבוה ג' [או גבוה מג'] עד עשרה חייב ואם הוא גבוה י' וזרק ונח בפניו פטור: יא בית שאין תוכו י' וקירויו משלימו לי' תוכו כרמלית ואין מטלטלין בו אלא בד' אמות ועל גגו רשות היחיד ואם חקק בו ד' על ד' והשלים מקום החקק לעשרה מותר לטלטל בכולו אפילו אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים: יב חורי רשות היחיד כרשות היחיד דמו וחורי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמו אלא אי אית בהו ד' על ד' וגביהי עשרה הוי רשות היחיד. ואי אית בהו ד' על ד' ולא גביהי עשרה הוי כרמלית. ואי לית בהו ד' על ד' אע"ג דגביהי עשרה הוי מקום פטור: יג נעץ קנה ברה"י אפי' גבוה מאה אמה וזרק ונח על גביו חייב שרשות היחיד עולה עד לרקיע: יד הזורק ד' אמות ברשות הרבים כלי שגובהו י' טפחים ורחבו ד' על ד' לא שנא כפאו על פיו לא שנא שהיו שוליו למטה פטור אבל אם אינו רחב ד' על ד' חייב וכגון שנח כולו בתוך י' אבל אם מקצתו למעלה מעשרה אפי' קרומים של קנה מכוורת פטור. ואם הכלי עגול לא הוי פטור עד שיהא רוחב הכלי ה' טפחים וג' חומשין על ה' טפחים וג' חומשין: טו עמוד ברשות הרבים גבוה מט' עד עשרה הוי רשות הרבים. ואם זרק ד' אמות ונח על גביו חייב אפי' אינו רחב ד' ובלבד שיהא נכר רחב ד' מונח עליו אבל פחות מט' לא. וגבוה עשרה אם הוא רחב ד' הוי רשות היחיד ואם אינו רחב ד' (על ד') הוי מקום פטור: וגומא ברה"ר פחות מג' הוי רה"ר מג' עד י' אי רחב ד' הוי כרמלית ואי לא הוי' מקום פטור: טז חבילה של קנים שהיא ארוכה ואינו יכול לטלטלה אלא מגביה ראש הא' ומשליכה וחוזר ומגביה ראש הב' ומשליכה עד שמעבירה ד' אמות. או העבירה מרשות היחיד לרשות הרבים פטור · אבל אם תפס החבילה ומשכה עד שהוציאה כולה לרשות הרבים או חוץ לד' אמות חייב וכן המגלגל דבר עגול עד שנתגלגל חוץ לד' אמות או הוציאו לרשות הרבים חייב אבל דבר מרובע כמו תיבה פטור כמו חבילה: יז עומד אדם על האסקופה שהיא מקום פטור ונוטל מעני [העומד בחוץ ונותן לו וכן] מבעל הבית העומד ברה"י ונותן לו ובלבד שלא יחליף ליטול מזה וליתן לזה: אסקופה משמשת ב' רשויות: יח לא ישב אדם לפני הספר ולא יכנס למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין סמוך למנחה גדולה דהיינו תחלת שעה שביעית עד שיתפלל ודוקא סעודה גדולה כגון סעודת מילה ונישואין ופדיון הבן · ובתספורת של בן אלעשה. ובורסקי גדולה. ובתחלת דין. אבל סעודה קטנה שאדם אוכל בביתו ובתספורת דידן · וגמר דין ובורסקי קטן מותר להתחיל סמוך למנחה גדולה [ואם התחיל סמוך למנחה גדולה] כגון בסעודה משנטל ידיו · בתספורת משהניח מעפורת של ספרין בין ברכיו אם יש שהות ביום להתפלל אחר שיגמור סעודתו אין צריך להפסיק אפילו כשיגיע מנחה קטנה · ואם התחיל לאכול סמוך למנחה קטנה יפסיק כשיגיע מנחה קטנה זהו לר"י ולר"ת אבל לרב אלפס אפילו סעודה קטנה סמוך למנחה [גדולה] אסור להתחיל: יט מצוה לאזור חלציו ולהתקשט במלבושיו בשעת תפלה · ומי שאין תורתו אומנתו צריך להניח מללמוד כדי להתפלל בשעת תפלה · ותפלת ערבית האידנא נהוג עלמא לקבעה חובה ואפי' הכא המייניה מפרחינן ליה להתפלל : כ תחלת דין לענין הפסקה משיתעטפו הדיינין . היו עטופין משיפתחו בעלי דינין · [הדן דין אמת לאמתו כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית] ויותר מצוה הוא לדון דין אמת לאמתו אפי' לבטל תלמוד תורה · וזמן לישב בדין עד שעה ששית: כא מותר להתפלל במרחץ חדש שעדיין לא רחצו בו · אבל במרחץ ישן בית החיצון שבני אדם עומדין שם לבושים יש שם קריאת שמע ותפלה ושאלת שלום ומניח תפילין · בית האמצעי שעומדין שם ערומים ולבושים יש שם שאלת שלום ואין שם קריאת שמע ותפלה ואינו חולץ תפילין ואינו מניח לכתחלה · בית פנימי אין שם שאלת שלום ולא קריאת שמע ותפלה (ולא חולץ) [וחולץ] תפילין ואין צריך לומר שאינו מניחן. ושרי למימר הימנותא בבית המרחץ: כב הנותן מתנה לחבירו במאי דעבידא לאיגלויי אין צריך להודיעו · ובמאי דלא עבידא לאיגלויי צריך להודיעו · והני מילי לעשיר אבל לעני מתן בסתר יכפה אף: כג לעולם אל ישנה אדם את בנו בין הבנים: אסור להגביה גגות העיר במה שמשתמשין עליהם יותר מבית הכנסת אבל ברניות ומגדלים שאין משתמשין עליהם מותר. ואם הגג משופע שאינו ראוי להשתמש בו ישער עד מקום שראוי להשתמש שלא יהא גבוה יותר מבית הכנסת: ויש אומרים שאם הגביה יותר שכופין אותו להשפילו : כד יפה תענית לחלום כאש לנעורת ובו ביום שאין לו ללוות ולפרוע אפי' אם הוא שבת אבל תענית אחר אסור בשבת · ואפילו עד חצי היום אסור להתענות בשבת: כה נדר להתענות יום סתם וקבלו במנחה לוה אותו ופורע. לפיכך אם שכח ואכל מעט אבד תעניתו אלא ילונו ויפרענו. נדר להתענות יום זה אין לוה ופורע לפיכך אם שכח ואכל מעט ישלים תעניתו: כו מי שעוסק בתורה אם היה אומנתו מפסיק לקריאת שמע אבל לא לתפלה ותנן מפסיקין בין לקריאת שמע בין לתפלה: כז לא יצא החייט במחטו ולא הלבלר בקולמוסו סמוך לחשכה · אבל מותר לצאת בתפיליו ערב שבת עם חשכה [לפי שממשמש בהן תמיד] : חייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשכה: כח אין פולין כלים לאור הנר אפי' להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו הדומין לבגדיו אסור לאור הנר. ואין פולין ואין עושין אפיקטוזין ברשות הרבים ואפי' בחול אסור מפני הכבוד : כט הלוקח כנה מעל בשרו או מעל חלוקו בשבת מותר להרגה · ופרעוש אסור להרגה · ופירש הר"י דכנה הוא השחור ופרעוש הוא הלבן . ור"ת פירש איפכא ונהגו כר"ת : והמפלה את כליו אסור להרוג אפילו כנה גזירה כנה אטו פרעוש אלא מוללה בידו וה"מ במפלה כליו אבל במפלה ראשו מותר להרוג כנה לרש"י : ל משדכין את התינוקות ליארס בשבת ועל התינוק ללמדו ספר ולאומנות ומנחמין אבלים ומבקרין חולים בשבת ולא יאמר לו כדרך שאומר לו בחול אלא אומר לו שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובין ושבתו בשלום · וכשמבקרו בחול צריך לערבו בתוך חולי ישראל · ויכול לומר בין בלשון קדש בין בלשון ארמי - ולא ישב לא על גבי מטה וספסל ולא על גבי מקום גבוה ולא למעלה מראשותיו של חולה אלא מתעטף ויושב לפניו : לא לא יקרא לאור הנר אפילו גבוה הרבה ודוקא אחד . אבל שנים קורין בענין אחד ולא בשני ענינים ובמדורה אפילו עשרה קורין כאחד אסור ואם הוא אדם חשוב שאין דרכו להטות בחול מותר . בין שמש קבוע בין שאינו קבוע יכול לבדוק כוסות וקערות לאור של נפט . ולאור של שמן שמש שאינו קבוע אסור ושמש קבוע הלכתא שמותר ואין מורין כן. זה הוא לרי"ף · ולרש"י שמש קבוע אסור בשל שמן ומותר בשל נפט ושאינו קבוע בשל נפט מותר ושל שמן הלכה ואין מורין כן : החזן רואה מהיכן התינוקות קורין אבל הוא לא יקרא עמהן אבל מסדר להם ראשי פרקים ותינוקות של בית רבן יכולין לסדר אפילו כל הפרשה : לב אסור לישן עם אשתו נדה במטה אחת אפי' כל אחד בבגדו ומותר לאכול בשולחן אחד בשולחנות גדולים שלנו וטוב לעשות היכרא : לג מותר להתחיל סמוך לחשכה לשרות דיו וסממנין וכרשינין ולתת אונין של פשתן לתוך התנור ולתת צמר [ליורה שאינה] על גבי האש וסוחה בעים · וליפרוש מצודות חיה ועופות ולמכור לנכרי ולהטעינו וליתן עורות לעבדן וליתן כלים לכובס נכרי אם קצץ עמו בדמים ידועים ולפתוח מים לגנה ולהניח מוגמר תחת הכלים ולהניח גפרית תחת הכלים ולהניח קילור עבה על גבי העין [מע"ש וקילור רכה וצלולה אפילו בשבת מותר להניח על גבי העין] וכן ליתן שעורים בגיגית לשרות סמוך לחשכה וכן להדליק הנר וכן כל כיוצא בזה מותר לעשות סמוך לחשכה אף על פי שנעשה המלאכה בשבת . אבל לתת חטים בתוך רחיים אסור אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום : לד לא תמלא אשה קדירה עססיות ותורמוסין וחבית של מים ותניח לתוך התנור ערב שבת עם חשיכה ואם עשתה כן למוצאי שבת אסורים בכדי שיעשו · והמגיס אפי' בקדירה עקורה מן האש בשעה רותחת חייב משום מבשל: לה קדירה חיה לגמרי או מבושלת אפי' כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותה על גבי כירה אפילו אינה גרופה וקטומה פחות ממאכל בן דרוסאי אסור · ואם נתן בה חתיכה חיה מותר. הא דשרינן בבשר חי דוקא בקדירה שאצל האש אבל בבשר צלי אצל האש אפילו חי אסור חיישינן שמא יחתה · ואם הוא בתנור טוח בטיט אפילו בשר עז שאין הרוח קשה לו מותר ולא חיישינן שמא יפתח התנור · ושל גדי שהרוח קשה לו אפילו אין התנור טוח בטיט מותר וכגון שהוא מנותח לנתחים · אבל עז שאין הרוח קשה לו וכן גדי שלם ואין התנור טוח בטיט אסור : לו נותנין מזונות לפני הכלב ולנכרי בחצר נטלוהו ויצאו אין נזקקין להם · לא ישכיר אדם כליו לנכרי ערב שבת אפי' בהבלעה לחדש וברביעי ובחמישי מותר בהבלעה · אבל בשכיר יום אפילו ברביעי ובחמישי נמי אסור והרב רבינו יונה פי' דכלים שעושין בהם מלאכה כגון מחרישות וכיוצא בכן אפי' בהבלעה אסור בערב שבת ומותר ברביעי ובחמישי וכלים שאין עושין בהן מלאכה (אפילו) בהבלעה בע"ש מותר : לז לשלוח אגרות ביד נכרי בשבת אם קצץ לו דמים מותר אפילו סמוך לחשכה . ואם לא קצץ אם ישנו בעיר אותו שהוא שולח אליו או אחר שמקבל הכתב בשבילו מותר בכדי שיגיע מבעוד יום לאותה עיר. ואם אינו בעיר ולא אחר במקומו אפי' בכדי שיגיע שם אסור : לח אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת · בד"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מפליגין ופוסק עמו לשבות אע"פ שאינו שובת · ומהלך מעט כגון מצור לצידון מותר . יש מפרשים משום איסור תחומין ולכך מתירין בים הגדול בספינה גדולה לפי שהולכת למעלה מעשרה · וי"מ משום עונג שבת ולכך מתירין בנהרות המושכין · ורשב"ם פי' דברייתא כבית שמאי ולבית הלל אפי' סמוך לחשכה מותר ור"י אוסר בכל ענין : לט טוענין בקורות בית הבד ובית הגת מבעוד יום על הזיתים והענבים שנתרסקו והיין והשמן היוצא מהם בשבת מותר . וכן בוסר ומלילות שרסקן מבע"י יגמור מתחסך ודוקא שנידוכו היטב בערב שבת ואין מחוסרין אלא סחיטה . אבל אם לא נידוכו אלא נתרסקו מעט אסורין · שמן היוצא מבית הבד ומהצלאות המיוחדות לבית הבד המוקצות לכך וכרכי דזוזי ועז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותמרי דעיסקא ותורא לרדיא בכולהו קיימא לן כרבי שמעון דלית ליה מוקצה: מ אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי · ואין נותנין הפת לתנור עם חשיכה ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום : מא אין עושין מדורה מעצים סמוך לחשכה אלא כדי שיצית בו האור בענין שתהא השלהבת עולה מאליה · ואם הוא עץ יחידי צריך שיאחז האור ברוב עביו וברוב הקיפו ובפחמים כל שהוא . ומדורה של זפת וגפרית ורבב וגבינה וקש וגבבא אין צריכין רוב · וכן אגודה של קנים שאגדן וכן הגרעינים שנתנן בהותלות לא אגד הקנים ולא נתן הגרעינין בהותלות צריכין רוב :

פרק ב

א **אין** מדליקין לא בלכש ולא בחוסן ולא בכלך ולא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים ולא בזמר ולא בשער ולא בזפת ולא בשעוה ולא בשמן קיק אבל עושין מהן מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין ע"ג מנורה. וקנבוס וצמר גפן מדליקין בו. ויש מתירין אפי' שמן פסול ופתילה פסולה אם דבקן יחד ועשה נר שלא אסרו חכמים אלא כשהשמן מהותך בכלי ומדליקין בו ור"ת אוסר · ונר של שעוה הגאונים אסרוה · והרב אלפס ורש"י שרו ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל : ב שמנים שאין מדליקין בהם אפילו אם נתן בהן שמן כשר אין מדליקין בהם · אבל חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו שנתן לתוכן שמן כל שהוא מדליקין בהם ואם כרך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו להדליק פסול · לסקפו לפירוש רש"י ז"ל שמשים אותו תחת הפתילה שתהא צפה ולא תטבע בשמן מותר . ורי"ף פירש שכורך אותו בראש הפתילה להעבותה אפילו הכי מותר כיון שלא כוון אלא להעבותה: ג [שמנים ופתילות שאין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת שאם כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה] : מצות נר חנוכה משתשקע החמה עד חצי שעה ואין צריך ליתן בה שמן אלא כדי אותו שיעור ואם נתן בה יותר מזה השיעור יכול הוא לכבותה [או להשתמש לאורה אחר שדלקה כשיעור] : ולאחר זה הזמן עבר עיקר זמנה · ומ"מ אנו שאנו מדליקין בפנים בבית ואין היכרא אלא לפני בני הבית אין להקפיד על שיעור זה : ד מצות נר חנוכה יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך. ומניחה על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוך לרשות הרבים ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו . וצריך נר אחר כדי להשתמש לאורו . ואם יש מדורה אינו צריך ואדם חשוב צריך אע"פ שיש מדורה : ה מצות נר חנוכה מניחה למטה מעשרה טפחים · ואם הניחה למעלה מעשרים אמה פסולה . ומצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח לצד שמאל : ו אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה אפי' באקראי בעלמא : ז הלכתא מדליקין מנר לנר. בנר עצמו אבל לא על ידי קינסא . הלכתא הדלקה עושה מצוה ולכך צריך שיהא בנר שיעור שמן קודם שידליק אבל לא ידליק ואחר כך יתן · ולא ידליק בפנים ויוציאנה בחוץ · ולא ידליק אותו חרש שוטה וקטן · אבל אשה מדליקה . ולא יהא תופס אותו בידו ועומד : ח אכסנאי חייב בנר חנוכה ואינו יוצא בשל בעל הבית : ואם מדליקין עליו בביתו אינו צריך · ואם יש לו פתח פתוח לעצמו (ברשות הרבים) אע"פ שמדליקין עליו בביתו צריך : ליל ראשון מברך שלש ברכות להדליק ושעשה נסים ושהחיינו : ומי שהוא בספינה ורואה נרות שהדליקו בעיר והוא אינו מדליק מברך שתים שעשה נסים ושהחיינו · מכאן ואילך המדליק מברך שתים והרואה מברך אחת : והמדליק לאחר שהדליק יאמר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים וכל מצות שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קדש ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על נפלאותיך ועל נסיך ועל ישועתך : ט נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום הראשון מדליקו בשני וכן משני לשלישי · אבל אם הותיר בה ביום השמיני עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו שהוקצה למצותו : י חצר שיש לה שני פתחים משני רוחות צריכה שתי נרות · ואם שני הפתחים מרוח אחת די לה בנר אחד : יא נר שיש לה שתי פיות עולה לשני בני אדם וכן מילא הקערה שמן והקיפה פתילות כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם · לא כפה עליה כלי אפי' לאדם אחד אינה עולה דהוה ליה מדורה : יב אין לו אלא לקנות נר חנוכה או נר שבת יקנה של שבת · וכן נר של שבת קודם לקידוש היום . נר חנוכה וקידוש היום *(קידוש היום) קודם : יג כשחל ראש חדש טבת בשבת מפטירין בנרות של זכריה ולא בשל ראש חדש : הרגיל בנר יפה בשבת יהיו לו בנים תלמידי חכמים : [ולא יקדים ולא יאחר בהדלקה . והרגיל במזוזה זוכה לדירה נאה הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה והזהיר] בקידוש היום זוכה לרוב יין : אין מדליקין בשמן תרומה שנטמאת בי"ט שחל להיות בע"ש · אבל כל שאר שמנים שאין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהן ביום טוב : יד הלכתא אינו צריך להזכיר של חנוכה בברכת המזון ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה : טו ר"ח וחולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ויעלה ויבא מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו · ואין בהם קדושה על הכוס שיש בהם הזכרה בבהמ"ז : ב' וה' של תעניות [ושל מעמדות] ערבית ושחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר עננו בשו"ת ואם לא אמר אין מחזירין אותו · ואין בהם הזכרה בברכת המזון · וכן על הנסים של חנוכה ופורים אין מחזירין אותו · ובתענית מזכיר עננו בכניסתו אע"פ שאוכל ושותה כל הלילה אפי' יחיד שקבל עליו תענית אלא שאמרו הגאונים דאין ליחיד לאמרו אלא במנחה ביציאתו שמא יאחזנו בולמוס בענין שלא יוכל לגמור תעניתו · ומכל מקום ש"צ אומרו אפי' שחרית ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל אלא יש לאמרו ערבית שחרית ומנחה אפילו יחיד : טז שבת של חנוכה מזכיר של חנוכה במוסף וכן יום הכפורים שחל להיות בשבת מזכיר של שבת בתפלת נעילה אבל בוידוי שאחר התפלה אין צריך להזכיר של שבת · וכן בנביא במנחה מזכיר של שבת וחותם בשל שבת : אבל יום טוב שחל להיות בשבת שליח צבור היורד לפני התיבה ערבית אין צריך להזכיר של יום טוב : ר"ח שחל להיות בשבת והמפטיר בנביא אין צריך להזכיר של ר"ח · והר"י כתב שמזכיר ואומר ועל יום המנוח הזה וראש חודש הזה אבל אינו חותם בשל ר"ח · ובברכת המזון אין צריך להזכיר שבת ביעלה ויבא : יז כל

*)אולי צ"ל שמן ועי' כ"ז במיימוני פי"ג ה"ד :

*[נ"ל נר חנוכה וכ"א לגירסא בש"ס כג:]

ס'

קיצור פסקי הרא״ש ממסכת שבת

ח׳ ימי חנוכה גומרים ההלל וכן בח׳ ימי החג ובשני ימים הראשונים של פסח ושני ימים של עצרת אבל בר״ח אומר [illegible] וכן בשאר ימי הפסח [illegible] שאין גומרין אותו [illegible] לברך עליו בר״ח · ורבינו תם פסק [illegible] הרא״ש ז״ל : יח המדליק נר בשבת חובה לכך אין מדליקין בדבר שריפתו רע שמא מתוך כך יניחנו ויצא · וגם בדבר [illegible] שמא יסתפק ממנו אלא מדליקין בשמן [illegible] ומברכין עליו בין [illegible] שבת [illegible] : כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן · ומדליקין בפתילה [illegible] · ומ״מ [illegible] להדליק בפתילה [illegible] שמן [illegible] · ואם [illegible] בחרסית מותר · לא ימלא אדם קערה שמן ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת : ב המכבה את הנר בשביל שהוא מתיירא מפני גוים ולסטים ורוח רעה ובשביל החולה שיישן פטור אבל אסור · ואם הוא חולה שיש בו סכנה מותר לכתחלה : בא כבה את הנר מפני שחס על השמן או על הנר או על הפתילה פטור · ואם צריך להבהב הפתילה חייב על כבויה : על ג׳ דברים נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר · ולא יעמוד אדם במקום סכנה · ויתרחק [illegible] : שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר · וצריך לאומרם בנחת שיקבלום ממנו · ואל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו : כב בספק חשכה ספק אינה חשכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין כלים ואין מדליקין נרות אבל מעשרין הדמאי ומערבין עירובי חצירות [illegible] ספק עירוב [illegible] עירובי תחומין [illegible] בין השמשות ונאכל משתחשך הוי עירוב אבל אם הניח בין השמשות ונאכל בין השמשות לא הוי עירוב : כג אין טומנין משחשכה אפי׳ בדבר שאינו מוסיף הבל ואין טומנין מבעוד יום בדבר שמוסיף הבל · הילכתא מעת שתשקע החמה מתחיל בין השמשות ואסור להדליק בערב שבת. אבל יחיד שקבל עליו תענית שבין השמשות שלו מותר בסופו אין נקרא בין השמשות להתיר אלא משהכסיף התחתון ואילך. ובמוצאי שבת אסור לעשות מלאכה עד שיצא בין השמשות דרבי יוסי שהוא אחר של רבי יהודה ושל ר׳ יהודה ג׳ חלקי מיל משתשקע החמה · וכוכב א׳ ביטוי יום · ב׳ בין השמשות . ג׳ לילה : כד הלכתא כלי היכא שיהיה גדול או כבד לא נתבטל ממנו שם כלי ומותר לטלטלו : קבלת שבת אינה תלויה בהדלקת הנר שאפילו אחר שהדליק מותר במלאכה אלא תלויה בתפלת ערבית שאחר ברכו אסור במלאכה :

פרק ג

א כירה שאינה גרופה וקטומה אסור להשהות עליה חמין שלא הוחמו כל צרכן ותבשיל שלא נתבשל כל צרכו . ואם שכח ושהה עליה או עבר ושהה עליה אסור . אבל אם נתבשל כל צרכו מותר לשהותו עליה וכגון שהוא מצטמק ורע לו . אבל מצטמק ויפה לו אסור אע״פ שנתבשל כל צרכו · ובגרופה וקטומה הכל מותר זהו לרב אלפס · אבל לרש״י ולר״י כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו אפי׳ על שאינה גרופה וקטומה . ותבשיל שנתבשל כל צרכו מותר לשהותו ואף על פי שמצטמק ויפה לו · ואם אינו כמאכל בן דרוסאי ושכח ושהה או עבר ושהה אסור ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל . וכל זה בשהייה אבל בהטמנה לכ״ע אסור בדבר המוסיף הבל : ב כירה שהיא גרופה וקטומה שנטל הקדרה מעליה אפי׳ בשבת מותר להחזירה כל זמן שהוא רותח · ודוקא על גבה כגון בשפתה או על כסוי של חללה ובעודה בידו ודעתו להחזירה · אבל תוך הכירה או הניח הקדרה על גבי קרקע ואין דעתו להחזירה אסור . ואפילו תלאה במקל או הניחה על גבי מטה או שפיכהו ממיחם למיחם נמי אסור להחזירה · ואם אינה גרופה וקטומה אפי׳ מבעוד יום אחר שנגמר כל בשול הקדרה ומניחה עומדת על הכירה עד לערב להחזיק חומה אם נטלה אז מן הכירה אסור להחזירה אפילו בעודה רותחת אם הוא כל כך ערב שאם היה קר לא היה יכול להרתיחו מבעוד יום [קודם ברכו שהוא קבלת שבת] : ג תנור אפי׳ הסיקוהו בקש ובגבבא ואפילו גרוף וקטום אסור אפילו לסמוך לו קדרה וכל שכן על גביו ותוכו דלא . לרב אלפס אסור אפי׳ לשהותו ולרש״י לשהות מותר להחזיר אסור : ד כופח שהוא מקום שפיתת קדרה א׳ אם הסיקוהו בקש ובגבבא הרי הוא ככירים ומותר ע״י גריפה וקטימה . וכן אם הסיקוהו בגפת ועצים אפי׳ גריפה לא מהני כתנור ואסור לרב אלפס אפי׳ להשהות ולרש״י להחזיר : ה אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל · ולא יפקיענה בסודרין בין אם נתחממו באור בין אם נתחממו בחמה · אבל לגלגלה בחום השמש עצמו מותר . ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה : ו אסור להמשיך בערב שבת סילון של צונן לתוך אמה של חמין ואם עשאו המים אסורים ברחיצה ובשתיה כחמין שהוחמו בשבת ואפי׳ המים שנכנסו מערב שבת אסורין . אסור לשפוך מים שנתחממו באור על גופו להשתטף בהם בשבת ויום טוב ואפי׳ נתחממו מערב שבת ועי״ט בין אם הם בכלי בין אם הם בקרקע · אבל בחמי טבריה ובצונן מותר להשתטף : ז חמין שהוחמו מע״ש ועי״ט למחר רוחץ בהם פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אפי׳ אבר אבר. אבל בצונן ובחמי טבריה מותר לרחוץ אפי׳ כל גופו . ומרחץ שפקקו נקביו מערב שבת ועי״ט למוצאי שבת ויום טוב רוחץ בהם מיד אבל בשבת ויום טוב אסור להזיע בה והני מילי באמבטי קטנה אבל באמבטי גדולה של כרכים שאין בהם זיעה הרבה מותר להזיע דרך הילוכו : ח מאן דעבר אדרבנן שרי למקריה עבריינא : לא ישוט אדם בבריכה אפי׳ עומדת בחצר . ואי אית לה גודי שרי : ט מתחמם אדם כנגד המדורה ומשתטף אחר כן מיד בצונן · אבל להשתטף תחלה ולהתחמם אחר כן אסור · וכן אסור להתחמם ידיו אחר נטילה אם לא נגבם יפה : מותר לחמם אלונטית ולהניח על מעיו בשבת אבל קומקומוס של חמין אין להניח על גבי מעיו בין בחול בין בשבת : י מותר ליתן קיתון של מים או פך של שמן כנגד האש מרחוק כל כך שאינו יכול להתחמם עד שתהיה היד סולדת בו דהיינו כל שכריסו של תינוק נכוית ממנו . וכן מותר ליתן הקיתון או הפך בכלי שני שיש בו מים חמין . אבל בכלי ראשון או לקרבו אצל האש במקום שיכול להתחמם שתהיה היד סולדת בו אפי׳ להניחו שעה אחת קטנה עד שתפיג צינתן אסור : יא כל שלא הגיע כמאכל בן דרוסאי כל המקרב בשולו חייב · ואחר שהגיע למאכל בן דרוסאי כל זמן שהוא רותח לא שייך בו בשול ואם נצטנן והרתיחו חייב : ודוקא בדבר שיש בו משקה אבל בדבר יבש שנתבשל אין בשול אחר בשול : יב בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה חוץ מבית הכסא ובית המרחץ · ואסור לומר בהם דברים של קודש ואפי׳ בלשון חול ודברים של חול מותרין לאומרם בלשון קדש . ולאפרושי מאיסורא אפי׳ דברים של קדש בלשון קדש מותר לומר בהם : מולייר הגרוף שותין ממנו בשבת : אנטיכי אע״פ שהיא גרופה וקטומה אין שותין ממנה בשבת : יג מיחם שפינהו מן האש והוא חם או שיש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים צוננין מעט מפני שמתחממין אבל נותנין לתוכו מים הרבה כדי להפשירן אפי׳ אם הם מצרפין הכלי ומחזקין אותו כיון שאינו מתכוין לכך : יד נהלא המונחת ברשות הרבים בין של עץ בין של מתכת מותר לכסותה וכן קוץ המונח ברשות הרבים מותר לטלטלו פחות פחות מארבע אמות ובכרמלית מטלטלין אפילו טובא : טו נותן אדם בכוס בין מים חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין ובאמבטי חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין . וספל *דינו כאמבטי : טז רשב״ם חשיב עירוי ככלי שני ומתיר לערות על התרנגולת למולגה · ור״ת חשיב ליה ככלי ראשון ואם עירה עליה צריך לקלוף העור ואם ראש התרנגולת למעלה א״צ לקלוף כי הטפה היא מגינה · ומ״מ אין להגעיל כלי הבלוע מאיסור על ידי עירוי : יז מותר לתת מלח בכלי ראשון שהעבירו מעל גבי האור דלא בשיל · ובשר השור אע״ג דבעי בישול טובא אסור ליתנו בכלי ראשון ואפילו אם אינו יבש : יח אין נותנין כלי תחת הנר בשבת לקבל השמן ולא תחת התרנגולת לקבל הביצה אבל יכול לכופו על הביצה שלא תשבר ולתת הכלי תחת הנר מבעוד יום מותר ושמן היורד לתוכו אסור : יט מת שהוא ירא עליו מפני הדליקה רש״י מתיר לטלטלו טלטול גמור ולרב אלפס דוקא טלטול מן הצד ואם הוא מוטל בחמה אם יש לו ככר או תינוק יניחנו עליו ויטלטלנו על ידו · ואם אין לו יניחנו במקומו שאסרו להפכו ממטה למטה שטלטול מן הצד לצורך דבר האסור אסור · ולצורך דבר המותר מותר כגון מעות שעל הככר תנער הככר והן נופלות . וטלטול בגופו כלאחר יד אפילו לצורך דבר האסור מותר כגון הקש שעל המטה מנענעו בגופו : כ מותר השמן שבנר ושבקערה שהדליקו בו באותה שבת אסור · וכן נר ופמוט שהדליקו בהן בשבת אסור לטלטלן אפי׳ לאחר שכבו . אבל אם לא הדליקו בהם מותר ואפי׳ אם בגר מאוס . מטה שיש עליה מעות אם לא אין עליה בשבת והיו עליה בין השמשות אסור לטלטלה . אין עליה בשבת ולא היו עליה בין השמשות מותר אפי׳ ייחדה למעות והניח עליה מעות מבעוד יום וסלקן להרי״ף ולר״ת אסור לטלטלה אם ייחדה למעות והניח עליה מבעוד יום אפילו סלקן : כא מניחין נר על גבי דקל מע״ש · ואין מניחין אותו עליו מעי״ט . אין מוקצה לר״ש אלא גרוגרות וצמוקים ואפי׳ חטים שזרעם וביצים שנתן תחת התרנגולת מותרים הן לטלטלן · קן של תרנגולים שיש בו אפרוח מת אסור אפילו לנערו : כב כל מנורה בין גדולה בין קטנה אפי׳ אין בה חוליות אלא פרקים הדומים לחוליות אסור לטלטלה · רבי שמעון מתיר לטלטל כל נר אפילו של נפט : כל שהוא בסיס לדבר האסור והמותר כגון כטנא אגב קטמיה מותר לטלטלו : כג מטה של פרקים אסור להחזירה בשבת ולהדקה ואם תקע חייב חטאת ואם היא רפויה מותר לכתחלה : כד נותנין כלי תחת הנר לקבל בו ניצוצות אפי׳ בשבת. ואין נותנין תחתיו כלי במים אפי׳ בע״ש · ומותר לתת מים בעששיות :

*נ״ל אינו ועיין בב״י ס׳ שי״ח

פרק ד

א כל דבר שמוסיף הבל אין טומנין בו אפילו מבעוד יום · וי״מ אם הוא מבושל כמו מאכל בן דרוסאי מותר · ור״ת אוסר : אין טומנין בפסולת של זיתים ושומשמין ולא בזבל ומלח וסיד וחול בין לחין בין יבשים · ולא בתבן ולא בזגין ולא במוכין ולא בעשבים לחין אבל ביבשים מותר · וטומנין בכסות ובפירות ובכנפי יונה ובנעורת של פשתן ובנסורת של חרשין : ב יש מקומות שנוהגים שבמקום שהסיקו את האור ובשלו קדרות כל היום לעת ערב מסלקין האש וגורפין הרמץ ונותנין שם הקדרה לצורך מחר ומכסין אותה באפר צונן · ויש מקומות שעושין הפירה [אצל מקום האש] מרופפת בלבנים סביב ומחממין אותה וגורפין אותה ומטמינים בה הקדרה ומכסים אותה : ופירות הראוים לאכול חיים מותר לתתם מבעוד יום אצל הקדרה חיים ובלבד שלא יוסיף על הכיסוי משתחשך דהא מקרב בשולם : ג אסור ליתן כוזא דמיא לפומא דקומקמוסא אפי׳ להפשיר אם הוא בענין שראוי להתבשל שם: ד אסור למפרס סודרא אפומא דכובא ולמינח נטלא עילויה : מוכין שטמן בהן אסור לטלטלן : ה מותר להחזיר מוכין לכסת בשבת אבל ליתנן לכתחלה אפי׳ בי״ט אסור · ולולאות שיש במלבושים שעל הכתף שיצאו אסור להחזיר · ומתירין בית הצואר בשבת מקשר שקשרו הכובס ולא פותחים לכתחלה : ו טומנין בשלחין ומטלטלין אותן אפי׳ שלא טמן בהן בין של בעל הבית בין של אומן . ונסרים של בעל הבית מטלטלין אותן . ושל אומן אין מטלטלין אותן אלא אם כן חשב עליהן לתת עליהן פת לאורחים : ז טומנין בגיזי צמר ומטלטלין אותן והני מילי בסתם גיזין אבל בשל אוצר שטמן בהם אין מטלטלין אותן אלא מנער הכסוי והן נופלות · ואם יחדן להטמנה מטלטלין אותן אף בשל אוצר : ח חריות של דקל שגדרן לעצים ישב עליהן מע״ש מבעוד יום מותר לישב עליהם בשבת וכ״ש אם חשב עליהן מבעוד יום לישב עליהן אפי׳ בחול או שקשרן לישיבה . וכן פיקורין וליפה שחשב עליהן לצאת בהם או שיצא בהן בחול או שלבשן בשמן או כרכן במפיחה יוצאין בהם בשבת פירוש פיקורין וליפה הוא צמר מנופץ מוכן לסויה שנותנו מי שהוא קרח ונותנו על מצחו כדי שיתראה בעל שער · וכן הקש שעל גבי המטה שחשב עליו מבעוד יום או שנתן עליו כר או כסת מנענעו בידו בשבת : ט מכניס אדם מלא קופתו עפר ומיחד לה מקום ועושה בה כל צרכו · ובכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתקון · ועפר לבינה ועפר פלפלי ומי זיתים והלא מעורב עם אפר והגלי רק שלא יהא רוב אהלא מותר לרחוץ בו פניו ידיו ורגליו בשבת : י טמן בקופה מלאה צמר והוציא קדרה ונתקלקלה הגומא לא יחזירנה ואם לא נתקלקלה יחזירנה: לא כסהו מבעוד יום לא יכסהו משתחשך כסהו ונתגלה אפי׳ מבעוד יום יכול לכסותו משתחשך · וכן יכול לגלותו בשבת ולחזור ולכסותו · גלהו מבעוד יום אדעתא שלא לכסותו אסור לכסותו משתחשך : יא עשבים שנטמן בטיט להה ותקנתן מגולים או סכין שנעלה בין השורות מותר להוציאם בשבת אפילו לא הוציאם תחלה בחול : יב מותר להטמין הצונן כגון קיתון של מים תחת הכר והכסת · טמן מבעוד יום בדבר שאינו מוסיף הבל מותר להוסיף עליו בשבת או לסלק באחר בין שהשני מוסיף בחום או פוחת · ומותר לפנות התבשיל מקדרה שנתבשל בה לקדרה אחרת ולהטמינו בה בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל : יג טמן בדבר שאינו ניטל וכסה בדבר הניטל נוטל ומחזיר · טמן וכסה בדבר שאינו ניטל או טמן בדבר שניטל וכסה בדבר שאינו ניטל לא יטול אלא אם כן מגולה מקצת הקדרה : מניחין מיחם על גבי מיחם וקדרה על גבי קדרה [ומיחם על גבי קדרה] וקדרה על גבי מיחם וטח את פיהן בבצק לא שיוחמו אלא שיהיו משומרים · אם התחתון חם כל כך בענין שהעליון ראוי להתבשל עליו אז אין מניחין אבל אם אינו חם כל כך יכול להניחו עליו ובלבד שלא יהא בו דבר קרוש · ואין מרסקין השלג והברד · וצריך ליזהר כשנוטל ידיו בחורף שלא יהא שלג או ברד במים · ופסק״ס אסור להניחם כנגד האש בענין שיהיה נמוח השומן שבה :

פרק ה

א במה בהמה יוצאה במה שהיא נשמרת בו · אבל במה שאינה נשמרת בו [אי נמי] אי הוה נטירותא יתירה הוי משוי ואסור: *ופרה יוצאה באפסר וסוס יוצא ברסן או באפסר אבל לא בשתיהן · וחמור באפסר · ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צוארה ותצא בו · ומותר לטלטל הרסן ויתנו על הבהמה ובלבד שלא ישען עליה וכל דבר שהוא נוי לה אסורה לצאת בו · ובעלי השיר יוצאין בשיר הכרוך על צוארם וכן יכול למשכם בהם : ב חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה לו מע״ש · ולא באוכף ואע״פ שקשור לו מע״ש · ומותר ליתן עליו מרדעת בשבת · ואין תולין מרסקל פי׳ סל בצוארו לאכול ממנו · אבל סייחין קטנים שהם מצטערים לאכול מעל הארץ שרי · וחבל הקשור באבוס קושרין בפרה והקשור בפרה קושרין אותו באבוס · ואוכף שע״ג החמור לא ישלנו בידו אלא מוליכו בחצר והוא נופל מאליו : ג סכין ומפרכסים לאדם ואין סכין ומפרכסים לבהמה והני מילי בגמר מכה ומשום תענוג אבל אי איכא מכה ומשום צער אף לבהמה שרי · ואם אכלה כרשינין הרבה יכול להריצה בחצר כדי שתתרפא · ואם אחזה דם יכול להעמידה במים כדי שתצטנן : ד לא יצא הסוס בזנב שועל ולא בזהורית שבין עיניו ולא יצא הזב בכיס שלו ולא פרה בחסום שבפיה ולא בהמה בסנדל שברגלה ולא בקמיע שאינו מומחה לה אפי׳ הוא מומחה לאדם · אבל יוצא בבגד שעל גבי המכה ובקשקשין שעל גבי השבר וסותם הזוג שבצוארה ומטייל עמה בחצר ולא יוליכנה לרה״ר : ה זכרים יוצאים לבובין ורחלות יוצאות כבולות כבונות ושחוזות ועזים צרורות ליבש ולא לחלב : לא יצא הגמל במטוטלת הקשורה לו בזנבו ואם קשורה בזנבו ובחוטרתו או בשלייתו מותר · ולא יצא עקוד ולא רגול · ולא יקשור גמלים זה בזה ויוציא אותם אבל בהמה אחת יכול להוציאה בחבל ובלבד שלא יצא החבל מתחת ידו טפח ולא יכביד החבל בין ידו לבהמה עד שיגיע בטפח הסמוך לקרקע . המוליך בחול הרבה בהמות לא יוליך הרבה ביחד ויקשור אם הם כלאים זה בזה ואסור לנהוג שור וחמור הקשורים ביחד אבל אחד בימינו ואחד בשמאלו מותר : ו אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו מבעוד יום ולא בזוג אע״פ שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו ולא ברצועה שברגלו ואין התרנגולין יוצאין בחוטים שעושים בהם לסימן ולא ברצועה שקושרים ברגליהם שלא ישברו הכלים ואין הזכרים יוצאים בעגלה שתחת אליה שלהן ואין הרחלות יוצאות בעץ שנותנים בחוטמיהן כדי שיתעטשו ולא עגל בעול קטן שנותנים עליו ואין פרה יוצאה בעור שקושרין על דדיה שלא ינקוהו השרצים ולא ברצועה שבין קרניה בין לשמר בין לנוי · וכל מי שאפשר לו למחות על אנשי ביתו או על אנשי עירו או על כל העולם כולו ואינו מוחה נתפס עליהן :

פרק ו

א אין אשה יוצאה בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה . פרש״י שבקליעת ראשה · ור״ת פי׳ דבאותן מותרים לצאת והכא מיירי בחוטין שעל ראשה · ואם הם ארוגים מותר ובלבד שלא יהיו מסוכפים ולא יהיו מוזהבין ואם הם של שער מותר · ודוקא בחוטין שבראשה אבל בחוטין שבצוארה מותר· ובהבקים שבצוארה נמי כגון קטלא אסור· בכל דבר שמותרת לצאת יכולה להתירו ברה״ר : ב אינה יוצאה בטוטפת ובסרביטין שאינן קבועים בה ולא בכיפה של צמר ולא בכבול ולא באיסטימא אבל יוצאה בטוטפת ובסרביטין הקבועין בה ובסבכה ובהומרתא דקטפתא : ג אין העבד יוצא בחותם של מתכת שעשה לו רבו בין בכסותו בין בצוארו · ובשל טיט בצוארו יצא ובכסותו לא יצא . ואם עשאו בעצמו בכל ענין לא יצא בו : ובהמה לא תצא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה : ד לא תצא אשה בעיר של זהב פרש״י נושקא ור״ת פי׳ כמו עטרה לראשה . כלילא שהן חתיכות נקובות ומכניסים אותו בחוט [אסור] ואם תפורים על מטלית [שרי] : ה חגור שבמתנים ויש בו חתיכות קבועין כגון כלילא לא שנא איסכתא ולא שנא תרוקתא שרי . ושתי חגורות זו על גב זו אסורות . אבל [אם מלבוש מפסיק ביניהם] מותר . ו דסקיא אי אית בה מפרחת שרי ואי לא אסורה· ולא תצא בקטלא ולא בנזמי האף אבל בנזמי האוזן שרי : ז מחט שהאשה חולקת בה שערה אפילו אם היא מתקשטת בו לא תצא בו · שהאוגרת בה שערה ושמעמדת בה קשוריה יכולה לצאת בו . ומותר להלוק [illegible]

*[illegible] נ״ל וברד יצא או ופרה אינה יוצאה .

בשבת

קיצור פסקי הרא"ש ממסכת שבת

נשבת. לא יצא האיש בסנדל מסומר בשבת ויום טוב וגזרתו היתה ידועה להם ואין אנו בקיאין בו: ה לא יצא אדם במנעל אחד אם אין לו מכה ברגלו ואם יש לו מכה יוצא באותו שאין לו בו מכה. ולא יצא בתפילין. ולא יצא בקמיע שאינו מומחה ואם הוא מומחה מותר לא שנא אתמחי גברא כגון שריפא בשלשה קמיעין שלשה אנשים לכל אחד פעם אחת לא שנא איתמחי [קמיע כגון שריפא בקמיע א' ג' פעמים לאדם אחד וכ"ש איתמחי] גברא וקמיע כגון שריפא בג' קמיעין לשלשה אנשים לכל א' ג' פעמים. ולא שנא קמיע של כתב ולא שנא קמיע של עיקרים לא שנא בחולה שיש בו סכנה ולא שנא שאין בו סכנה. וקושר ומתיר ברשות הרבים ובלבד שלא יקשור בשיר ובטבעת ויצא לרשות הרבים. אבל כתב שלשה קמיעין לחד גברא לא. ונאמן הרופא לומר על עצמו שהוא מומחה: ט קמיעין אין מצילין אותן בשבת מפני הדליקה. ואם כתוב בהם שם טעונין גניזה. ואם הם מחופין בעור מותר ליכנס בהן לבית הכסא ואם לאו אסור. ותפילין אפילו מחופין אסור ליכנס בהן לבית הכסא. לא יצא אדם בשריון ולא בקסדא ולא במגפים: י לא תצא אשה במחט נקובה ואם יצאת חייבת חטאת ובשאינה נקובה פטור אבל אסור. ואיש בשניהם פטור אבל אסור. ואשה בטבעת שיש עליה חותם אם יצאת בו חייבת חטאת ובשאין עליה חותם פטור אבל אסור: ואיש לרש"י אין עליה חותם חייב חטאת יש עליה חותם פטור אבל אסור ולר"ת יש עליה חותם מותר לכתחלה דבכל תכשיטי איש מותר לכתחלה אבל אם הוא תכשיט לאיש ולאשה אסור אף לאיש וכן אם הוא תכשיט ולתשמיש אסור: יא לא תצא אשה בכוליאר לרש"י נושקא ולר"ת כעין רביד ולבעל הערוך כעין עטרה. לא תצא אשה בכובלת והוא קשר של בושם שמתקשטת בו: יב שלשה דברים מביאים אדם לידי עניות המשתין בפני מטתו ערום והמזלזל בנטילת ידים ושאשתו מקללתו בפניו על שאינו קונה לה תכשיטין והוא שיש לו ממה לקנותם: יג לא יצא האיש לא בכייף ולא בקשת ולא בתרים ולא באלה ולא ברומח ולא בכבלים ויוצא בבירית: יוצאה אשה בחוטי שער בין העשויין משער שלה בין משל חברתה בין משל בהמה ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה וזקנה בשל ילדה. ויוצאה בטוטפת ובסרביטין התפורים ובכבול ובפאה נכרית בחצר אבל כל שאר הדברים שאסור לצאת בהם לרשות הרבים גם בחצר אסורה אבל ר"ת פירש דבכל הדברים מותרת בחצר אפילו שאינה מעורבת אבל בכרמלית אסור אבל השתא נהגו לבנות ישראל שיהו שוגגות ואל יהו מזידות: יד האשה יוצאה במוך הקשור ומהודק באזנה ובמוך שבסנדלה הקשור לה בעקבה ובמוך שהתקינה לנדתה אפי' אינה קשור ואפי' יש לו בית יד. ובפלפל ובגרגר מלח ובכל דבר שתתן לתוך פיה ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת. ואם נפל לא תחזיר: טו שן תותבת של זהב לא תצא בו ובשל כסף או של אדם מותר. יוצאין בסלע שעל גבי הצינית והבנות בחוטין שבאזניהם שאינן צבועין ולא בצבועין ויוצאין בקסמים שבאזניהם ויוצאין רעולות ופרופות: טז פורפת על האבן ועל האגוז לכתחלה בשבת אבל לא על המטבע. ולפרוף על האגוז ולהוציאו לבנה קטן לרשות הרבים אסור ולכרמלית מותר [משום דאין דרך הוצאה בכך]: יז אין הקטע יוצא בקב שלו וכן קטע שאינו הולך כלל על שוקיו אלא יושב על כסא וכשהוא עוקר ממקומו נסמך על ידיו ועל שוקיו ונדחף לפניו ושהוא סמוכות לראש שוקיו אינו יכול לילך בהן אבל קטע שגורר שוקיו ועושה סמוכות לאורך שוקיו יכול לילך בהן [ובסמוכות עצמן מותר] והגר שאינו יכול לילך בלא מקל מותר לילך בו בשבת אפי' אינו קשור אבל אם אפשר לו לילך זולתו אלא שהולך בו כדי להחזיק עצמו אסור לצאת בו בשבת: אין יוצאין באנקטמין: יח יוצאין בסגוס עבה וביריעה. ובהמילה מפני הגשמים אבל לא בתיבה וקופה ומחצלת ויוצאין במוך ובספוג שעל המכה ובלבד שלא יכרוך עליה חוט או משיחה ויוצאין בקליפת השום ובקליפת הבצל שעל המכה ואם נפל לא יחזיר וכל שכן שלא יתן לכתחלה. יוצאין באגד שעל גבי המכה וקושרו ומתירו בשבת: אספלנית שפירשה מן האגד מחזירין אותה. יוצאין באספלנית ובמלוגמא וכרטיה שעל גבי המכה ואם נפל לא יחזיר וכל שכן שלא יתן לכתחלה בשבת. הבנים יוצאין בקשרים ובני מלכים בזגין הארוגין בכסותן: יט שהופי כסא אטיבורי בשבת שרי. וסכין שמן ומלח ולפופי ינוקי שרי. ויוצאין באבן תקומה ובמשקלו כדי שלא תפיל אפי' עדיין לא עיברה. יוצאין בביצת החרגול ובשן של שועל ובמסמר הצלוב בין בחול בין בשבת ואין בו משום דרכי האמורי וכן בכל דבר שהוא משום רפואה. אבל אם עושה מעשה ואינו ניכר שהוא לרפואה אסור אבל לחש מותר:

פרק ז א מי שהולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת מונה ו' ימים ומשמר יום אחד בקידוש והבדלה ועושה בכל יום כדי פרנסתו. וכן מהלך בכל יום. ואם הוא יודע מנין יום שיצא בו כגון שיודע שהוא יום ג' או ד' ליציאתו אבל אינו יודע באיזה יום יצא מותר ביום שמיני ליציאתו וכן לעולם באותו יום: ב אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. הזורע והחורש והקוצר והמעמר והדש והזורה והבורר והטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר והמלבנו המנפצו והצובעו והטווהו והמיסך העושה שתי בתי נירין והאורג שתי חוטין [והפוצע שתי חוטין] והקושר והמתיר והתופר שתי תפירות והקורע על מנת לתפור שתי תפירות הצד צבי והשוחטו והמפשיטו והמולחו והמעבדו והממחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר והמכבה והמבעיר והמכה בפטיש והמוציא מרשות לרשות. זורע וזומר נוטע ומבריך ומרכיב כולן מלאכה אחת הן. וכן חופר וחורש וחורץ. וכן קוצר בוצר וגודר מוסק ואורה. וזומר וצריך לעצים חייב שתים וכן קטיל אספסתא וכן קניבת סילקא. היה לו נבשושית ונטלה או גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה משום חורש. חופר גומא ואין צריך אלא לעפרה פטור [החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת חייב]: ג הדש והמנפץ והמנפס כולם מלאכה אחת הן: ד היו לפניו אוכלין עם הפסולת בורר בידו לאוכל אותה אכילה ואם ברר יותר חייב ודוקא אוכל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל אסור והורמס אפילו אוכל מתוך פסולת נמי אסור. ואם יש לפניו שני מיני אוכלין אותו שרוצה לאכול עתה השיב אוכל והשאר חשיב כפסולת ואסור לברור אותו מתוך השני. ואפי' לצורך אותה אכילה לא יברור בקנון ובתמחוי ואם בירר פטור. ואם ברר בנפה ובכברה חייב חטאת: ה מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן ופרש"י מחתך ירק דק דק. ור"ח פי' עצי דקלים העומדים שיבי שיבי המפרקן יוצא מביניהן כמין קמח: ו מאן דשדא סיכתא לאתונא או ארתח כופרא חייב משום מבשל: התולש כנף והקטמו והמורטו חייב ג': התולש צמר מבהמה מתה חייב [מן החיה פטור]: והקושר או מתיר קשר של קיימא על מנת לקשור חייב: ז התופר שתי תפירות וקשרן או המותח חוט של תפירה חייב. ואסור ללמוד דבר מהמגוש: ח המולח העור או המעבדו או שפו על גבי העמוד או משרטטו והמגרר ראשי כלונסאות והממרח רטיה והמסתת האבן והצר בכלי צורה והמנפח בכלי זכוכית והנוטל קסרין וקסמין מהבגד אותן שמקפיד עליהן ללובשן עד שיטלם חייב: ט הכותב שתי אותיות או מוחקן או אפי' אות אחת או שטשטש דיו ויש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב: כל גמר מלאכה חייב עליה משום מכה בפטיש: י כל שכשר להצניעו ומצניעין כמוהו כל המוציאו חייב כל שאין כשר להצניעו ואין מצניעין כמוהו אין חייב עליו אלא המצניעו: יא המוציא תבן כמלא פי פרה. עצה כמלא פי גמל. עמיר כמלא פי טלה. עשבים כמלא פי גדי. ואוכלי אדם שיעורן כגרוגרת בלי גרעין וקליפה ועוקץ וסובין ומורסן חוץ מקליפה המתבשלת עם העדשים שהן מצטרפין עמהם בין לחים בין יבשים. ושל פולין לחים מצטרפין יבשים אין מצטרפין. וכל האוכלין מצטרפין לגרוגרת:

פרק ח א המוציא יין וכו' כל שיעורי הוצאה [לא נאמרו אלא] לענין חיוב חטאת אבל לענין איסור בכל שהוא אסור: ב מי שיש לו מקום קבוע בשדה לבית הכסא מכניס אבניו מלא היד לקנוח ואם אין לו מקום קבוע מכנים כשיעור ראש בוכנא קטנה. ואם נכר באבן שקנח בו מכניסו ואפילו הוא גדול ואפילו הם רבים. ומותר להעלותם לראש הגג לקנח בו: צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו. והתולשו ממנו בשבת חייב. ולא יקנח באדמה שקרובה להתפרר. ואסור לפנות בשדה ניר בשבת. ואסור לקנח בחרס אף בחול. היה לפניו בשבת צרור וחרס של אזני כלים מקנח בחרס ולא בצרור. צרור ועשבים לחים מקנח בעשבים אבל ביבשים לא: ולא ישהה צרכיו. ולא יאכל עד שיפנה. ואין ממשמשין בשבת כדרך שממשמשין בחול אלא כלאחר יד לרש"י כפירושו ולר"ח כפירושו:

פרק ט א ב אמר (*רבי יהונתן) לעולם אל ימנע אדם עצמו מן התורה אפי' בשעת מיתה וימית עצמו עליה: המוציא עצים וכו' פלפלת ועטרן ומיני בשמים ומיני מתכות ריח רע [שמעשנין בהן את החולי להבריח מעליו המזיקין ושמן טוב] וע"ז כל שהוא. חגב חי כל שהוא. מת כגרוגרת:

פרק י א המצניע לזרע לדוגמא או לרפואה וחזר והוציאו חייב ושאר כל אדם אין

*[נ"ל רב יהודה]

חייבין עליו אלא כשיעורו. המוציא אפילו חטה אחת לזריעה חייב. הוציא קופה מלאה אוכלין ונתנה על האסקופה כרמלית אפילו רובן בחוץ פטור אפילו חזר הוא והוציאה: ב המוציא בימינו בשמאלו בתוך חיקו על כתפו למעלה מעשרה חייב לאחר ידו בפיו ברגלו ובמרפקו באזנו ובשערו ובאפונדתו ופיה למטה בין אפונדתו לחלוקו בשפת חלוקו במנעלו ובסנדלו על ראשו פטור: כוון להוציא לפניו ובא לאחריו פטור לאחריו ובא לפניו חייב. ובאשה החוגרת בסינר ומקבלי פיתקין אין חילוק בין לפניו או לאחריו: המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב: שנים שהוציאו ככר פטורים. לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים חייבים. המוציא אוכלין בכלי פחות מכשיעור פטור אף על הכלי וכן הוציא החי במטה פטור. המת במטה חייב. ומותר להוציאו לכרמלית אם הוא מוטל בבזיון. הוציא אדם כפות חייב: ג הנוטל שער וצפרנים ביד בין לעצמו בין לאחרים [פטור אבל אסור ובכלי] חייב חטאת וחייב על שתי שערות. ובמלקט לבנים מתוך שחורים אפי' על אחת ובחול נמי אסור הוא. וציצין שפירשו רובן כלפי מעלה ביד מותר בכלי אסור. לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת. הכוחלת וגודלת ופוקסת. והתולש מעציץ שאינו נקוב פטור אבל אסור ובנקוב חייב חטאת [מותר לרבנן בכל מקום. וכיבוד בעל הלכות מתירו ור"י אוסר]:

פרק יא א הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד חייב. מרשות היחיד לרשות היחיד ורה"ר באמצע פטור. [והמושיט מרה"י לרה"י שכנגדו דרך רה"ר פטור] ואם היה בגדה חייב: חוליות הבור והסלע [שהם גבוהים עשרה טפחים ורחבים ד' הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מכן פטור] הזורק ד' אמות בכותל וכו'. הזורק ארבע אמות בים פטור היה רקק וכו'. הזורק מים ליבשה או מיבשה לים או מספינה לספינה פטור: ב ספינה עושה מקום רחב ארבע מוקף מחיצות עשרה וממלא והשופכים זורק על דופני הספינה ויורדין לים. ספינות שהן קשורות זו בזו ומחצלאות פרושות ברה"ר מערבין ומטלטלין מזו לזו הותרו הספינות [ונתגלגלו המחצלאות נאסרו חזרו ונקשרו הספינות] ונפרשו המחצלאות חזרו להתירן בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מוטעין. מחילה הנעשית ברה"ר במזיד הויא מחילה לזרוק ולא לטלטל. בשוגג בין לזרוק בין לטלטל: ג הזורק ונזכר לאחר שיצאת מתחת ידו או שקלטה אחר או כלב פטור וכן הזורק לעשות חבורה ונזכר קודם שעשה חבורה פטור:

פרק יב א הבונה והמסתת והמכה בפטיש והקודח כל שהוא. ומכה בפטיש על הסדן בשעת גמר מלאכה חייב. פסיק רישיה ולא ימות היכא שאינו נהנה מתיר בערוך לכתחלה ולכך מתיר בחבית שפקקוהו בפשתן להסיר הפקק ולהוציא היין אע"פ שאי אפשר שלא יסחוט אם היין נופל לארץ והולך לאיבוד ור"י אוסר אותו: ב הכותב שתי אותיות בימינו ומי ששולט בשתי ידיו אף בשמאלו בין משם אחד בין מב' שמות בין מב' סמנין בכל לשון ובכל דבר שעושה רושם חייב: לאחר ידו בפיו ברגלו ובכל דבר שאינו עושה רושם או במקום שאין נקראין זה עם זה פטור. וכל דיני שאר הכתיבה מפורש באורך:

פרק יג א האורג שיעור אריגה וכו'. הקורע בחמתו וכל המקלקלים פטורים והמקלקל על מנת לתקן שיעורו כמתקן. ואסור לקרוע כלי בחמתו. וכדי להטיל אימה על אנשי ביתו מותר: ב הצד צפור למגדל וצבי לבית או לביבר אם ניצוד בו חייב ואם אינו ניצוד בו פטור: צד צבי ישן סומא חייב. חגר זקן חולה פטור. וכל דבר שבמינו ניצוד חייב עליו אין במינו ניצוד פטור: צבי שנכנס לבית ונעל בפניו חייב נעלוהו שנים פטורים לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין: ישב הראשון על הפתח ומלאהו ובא השני וישב בצידו אף על פי שהלך לו הראשון הראשון חייב והשני פטור ומותר: המפיס מורסא בשבת לעשות לה פה חייב. להוציא ממנה לחה פטור ומותר. הצד נחש בשבת לרפואה חייב. שלא ישכנו מותר. ושאר כל פטורי שבת פטור אבל אסור:

פרק יד א שמונה שרצים האמורים בתורה הנצדן שתם חייב והחובל בהן חייב אע"פ שלא יצא הדם אלא נצרר. ושאר שרצים עד שיצא מהם דם והנצדן לצורך חייב ושלא לצורך פטור. ואסור לצוד פרעוש ודוקא מעל הארץ או מעל בגדיו אבל אם עוקצו מותר ליטלו. השולה דג מהים כשיבש בין סנפיריו [כסלע] חייב. מאן דתלש כשותא מהיזמי והיגי או פיטרא מאוגא חייב: ב אין עושין מי מלח מרובין ליתן לתוך הכבשים אבל עושין מי מלח מועטים ליתן לתוך התבשיל. אין מולחין צנון. וביצה מותר למולחה. יין לתוך העין אסור אבל על גבו מותר. ורוק תפל על גבו נמי אסור. ושורה אדם קילורין מערב שבת ונותן על גבי עיניו בשבת ובלבד שלא יעמיץ ויפתח: ג יד לעין ולאמה ולפה ולחוטם בבוקר קודם שירחץ ידיו תקנן: ד מעלין אונקלי בשבת ופידעה ועינבא וסימטה מחללין עליהן שבת: ה כל מכה של חלל והיא מהשינים ולפנים מחללין עליה השבת. וכן שעל גבי היד וגב הרגל וכן מי שבלע נימא מחממין לו המיין. וכל ספק נפשות דוחה שבת אפי' ספק שבת אחרת מחממין לו חמין להשקותו ולהברותו. ואין עושין אותו על ידי נשים ונכרים אלא ע"י גדולי ישראל והזריז הרי זה משובח ואפי' אם מתקן עמו ד"א לצורך חול: ו מי שנגפה ידו ורגלו צומתה ביין ולא בחומץ. ואם הוא מעונג ביין נמי לא: ז רוחצין במי גרר ובמי חמתן ובמי עסיא ובמי טבריא ובמים היפים שבים הגדול אבל לא במים הרעים שבו ולא בימה של סדום ולא במי משרה וכגון ששוהה בהן אבל אם אין שוהה בהם מותר: ח כל אוכלין ומשקין שהם מאכל בריאים מותר לאוכלן ולשתותן לרפואה חוץ ממי דקלים וכוס של עיקרים והכך נמי לצמאו ושלא לרפואה שרי וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אסור לאכלן ולשתותן: ט אסור לסרס בין בהמה טמאה בין בהמה טהורה ומסרס אחר מסרס חייב: ואסור לשתות כוס שנעקר ממנו אע"פ שאינו מכוון אלא לרפואה: י החושש בשיניו לא יגמע בהן חומץ ויפלוט. אלא מגמע ובולע ומטבל כדרכו [ואם נתרפא נתרפא]: ואין לועסין מצטכי ולא שפין סם בשיניו לרפואה ואם לריח הפה מותר: יא החושש בגרונו לא יערער בשמן אלא נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע. החושש במתניו לא יסוך שמן וחומץ אבל סך אפי' שמן ורד אי שכיח ואי לא שכיח אסור:

פרק טו א ואלו קשרים וכו' כל קשר שיתקיים לעולם חייבים חטאת על קישורו והתרתו. ושהוא עומד להתקיים בז' ימים פטור אבל אסור. ושעומד להתיר בכל יום מותר. וקושרין דלי אף בחבל והוא שיהא של גרדי. וקושרין בפני בהמה שלא תצא אפילו בתרי איסרי. ומטלטלין חבל של גרדי לקשר בפרה ובאבוס: סנדל שנפסקה רצועה פנימית עדיין תורת כלי עליו. נפסקה חיצונה בטל מתורת כלי [והוי ליה נולד] ואסור לטלטלו: ואם הוא בכרמלית מותר לכרוך עליו גמי לא לתקנו ובחצר אסור: ב מקפלין כלים בשבת באדם אחד וחדשים כל זמן שלא רחצן ולבנים ואין לו להחליף אבל בציר חד מצנך אסור: וצריך לכבד השבת בלבושו ודיבורו שלא ירבה לדבר דברים יתרים אבל הרהור אפי' מעסקיו מותר: ובהלוכו שלא ירוץ אם לא כדי לילך לבית המדרש. ואם הגיע לאמת המים יכול לדלג עליו. וחפלי שנים מותרין: ג תלמיד חכם צריך לנהוג סלסול בעצמו שלא יצא בטלאי על טלאי שעל גבי מנעל ושיהא ירא שמים ושיהא תוכו כברו ואז בני עירו מצויין לעשות מלאכתו:

פרק טז א כל כתבי הקדש. האידנא שרי לכתוב כתבי הקדש בכל לשון ומצילין אותן מפני הדליקה וטעונין גניזה שלא יניחם במקום הפקר וכן הברכות ואפי' כתובים בסם ובסיקרא ובכל דבר ותרגום שכתבו מקרא ומקרא שכתבו תרגום וספר תורה שיש ללקט בו פ"ה אותיות מתוך תיבות שלימות או שיש בו אזכרות [מצילין אותו]: מצילין תיק עם הספר אפי' יש בו מעות ודוקא למבוי שיש לו ג' מחיצות ולחי אבל אין לו לחי לא: גליונין וספרי מינים אין מצילין אותן [ואף] בחול שורפן עם אזכרות שבהן: ב אין קורין בשבת אגרות של מגלת חפץ. ואין קורין בספרים המושכין את הלב בזמן בית המדרש. ואסור לעיין נכסיו בשבת לראות מה הם צריכין. ולא לקבוע סעודה בע"ש ולא בשבת בזמן בית המדרש: ג מצילין מזון שלש סעודות בליל שבת הראוי לאדם הראוי לבהמה לבהמה ובשחרית מזון שתי סעודות ובמנחה מזון סעודה אחת ודוקא בית שהדליקה בו אבל בתים הסמוכין לו מצילין כמה שירצו. הציל פת נקייה לא יציל פת הדראה ואיפכא שרי. מצילין מיום הכפורים לשבת ולא משבת ליוה"כ ולא ליו"ט* ולא מיו"ט לשבת הבאה. נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט ויצרף אא"כ נזדמנו לו אורחים ולא יקלוט ויצרף ויזמין אחר כך אורחים אלא יזמינם תחלה ולא יערים ויזמין אורחים שאין צריכין לאכול: ד שכח פת בתנור וקדש עליו היום מציל מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ובלבד שירדה בסכין בשינו: ה לעולם ישכים אדם בערב שבת להתקן לצורך השבת. ויבצע על שני ככרות ואם יש לו ככר של עירוב יבצע עליו. ויזהר מאד בג' סעודות. וזמן השלישית הוא אחר המנחה. ולכבדו ולענגו כפי יכולתו ולטעום בערב שבת שום דבר בעצמו לצורך שבת. מדיחין כלים בשבת לצורך שבת כגון אם נשאר לו עדיין סעודה לאכול

*נ"ל ויו"ט לא לשבת הבאה כ"ש בטור.

גמול אבל לאחר סעודה שלישית אין מדיחין · וכוסות מדיחין כל היום · ויאמר ויכולו בתפלה ועל הכוס . ויסדר שולחנו במוצאי שבת אפי' אינו צריך אלא לכזית. הא דאינו מציל אלא מזון ג' סעודות היינו דוקא בשני כלים אבל בכלי אחד יצילנו מלא אפי' גדול הרבה ואפי' פירש טליתו וקפל והניח לתוכו שרי והומר לאחרים בואו והצילו לכם ואם ירצו זוכין בו מן ההפקר ואם לא ירצו [לזכות] יכולין ליטול שכרן ולא הוי כשכר שבת : ו מציל כל כלי תשמישו ולובש כל מה שיכול ללבוש וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו לכם : ז פורסין עור של גדי על תיבה שאחז בה האור . ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנין ואפילו של חרס : טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואינו חושש שמא תכבה : ח נר שבכות על הטבלא מנערה והיא נופלת לפי הירושלמי נכבה ולר"י אפי' בדלוק ובלבד שלא יהא בו שמן אבל במניח אסור: ט נר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולנעול כדרכו · ואסור לפתוח הדלת כנגד המדורה ואפי' ברוח מצויה: י נכרי שבא לכבות א"צ למחות בידו אבל קטן מוחין וכן יכולין לקרות לנכרי שיבא אליו אע"פ שודאי יכבה כשיבא וכן כל כיוצא בזה · הפסד הבא לאדם פתאום מותר : יא כופין הקערה על הנר שלא יאחוז בקורה · ועל עקרב שלא ישוך · ועל צואת התרנגולין שהוא בחצר אחרת אבל צואת תרנגולין שבאותה חצר ושל תינוק אפי' בחצר אחרת מותר להוציאה: ה' נהרגים בשבת זבוב שבמצרים וצרעה שבנינוה ועקרב שבחדייב ונחש שבארץ ישראל וכלב שוטה בכל מקום ושאר כל המזיקין אם רצין אחריו מותר להרגן ואם לאו אסור · ר"ק נחש ועקרב דורסן לפי תומו : יב פמוטות וקרונות אפי' גדולות הרבה מותר לטלטלן : נכרי שהדליק נר יכול ישראל להשתמש לאורו ואם בשביל ישראל הדליק אסור לכל · מילא מים לבהמתו יכול גם ישראל להשקות לבהמתו . ואם בשביל בהמת ישראל אסור לכל בכל מיני תשמיש · והאידנא שאין לנו רשות הרבים דאורייתא מותר לאחר שלא נתמלא בשבילו . ור"ת מתיר לצורך ישראל עצמו אפילו לאותו ישראל שנתמלא לו ור"י אוסר : ליקט עשבים לבהמתו מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור ואם ליקט והאכיל לבהמתו של ישראל א"צ למחות בידו לפי שעה אבל אם רגיל בכך אסור : והא דשרי לישראל כשעשה נכרי לעצמו הני מילי כשאינו מכירו אבל מכירו אסור בדבר דאיכא למיחש שמא ירבה בשבילו כגון מים ועשבים · אבל הדלקת נר ועשיית כבש וכיוצא בזה מותר [והטעם מפורש באורך דנר לאחד נר למאה] : יג מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת אבל לא על גבי מוקצה ואי קאי באפה ואזלה מאליה שרי : יד עיר שישראל ונכרים דרין בה והיה בה מרחץ הרוחצת בשבת אם רוב נכרים מותר במוצאי שבת מיד ואם מחצה נכרים ומחצה ישראלים אסור וימתין בכדי שיחמו המים : וישראל ונכרי שהסבו והדליק נכרי נר אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורו מחצה על מחצה אסור אלא אם כן מכיר שהנכרי לצרכו הדליקו :

פרק יז

א **כל** הכלים הניטלין בשבת דלתותיהן ניטלין עמהן לא שנא נתפרקו בחול או בשבת . דלת שידה תיבה ומגדל נוטלין ולא מחזירין ושל לול של תרנגולים אין נוטלין ולא מחזירין . נוטלין קורנס בין של אגוזים בין של נפחים או של זהבים לפצוע בו אגוזים אבל לא של בשמים [דקפיד עליה שלא ימאס] והוי כסיכי ומזורי שאסור לטלטלן . ונוטלין קרדום לחתוך בו הדבלה מגירה לגור בו הגבינה מגרפה לגרוף בה הגרוגרות רחת ומזלג לתת עליו לקטן : ב פגה שהטמינה בתבן אפי' כולה מכוסה תוחב בה כוש והיא ננערת מאליה · נוטל מהם שלימה ליטול בה את הקוץ אבל נטל חורה או עוקצה לא · וחדשה שלא נקבה עדיין שרי : ג אסובי ינוקא שרי לרש"י לקשרו בבגדים ליישב אבריו אפי' מיום ראשון שנולד ואילך ולר"ח להחזיר ערלת הגרון למקומה : ד קנה של זיתים אפי' אין לו קשר מותר לטלטלו · וכל הכלים מותר לטלטלן חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה ואוכלא דקצרי וחרבא דאושכפי וסכינא דאשכבתא ואליכא דנגרי וסכין של מילה ושופר ואיזמל של ספרים . וכן כל כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו אבל לא מחמה לצל ושמלאכתו להיתר אפי' מחמה לצל נמי מותר . ומכבדות של תמרה לרש"י הוי מלאכתו לאיסור ולר"י אף להיתר : ה כל כלים שנשברו אפי' בשבת שבריהן מותרים לטלטלן ובלבד שראויין לשום מלאכה אפי' אינה מעין מלאכתן . נכנים שנשארו מהבנין מותר לטלטלן . סדרן זה על זה אסורים · חתיכת חרס שנשברה בחול מכלי וראויה לכסות בה הכלי מותר ליטלו אפי' ברשות הרבים : [מגופת חבית שנפרדה מן החבית וכן חבית שנשברה מותר לטלטלה ולא יספות אותה לתקנה לכסות בה כלים. זרק השברים לאשפה מבעוד יום אסורים] : ו שירי מחצלאות מותר לטלטלן ושירי מטלית שבלה ואין בו ג' על ג' אסור לטלטל : ז שברי תנור ישן וכיסוי שלו אפי' אין לו בית יד מותר לטלטלו · האבן שבקרויה אין ממלאין בה אלא אם כן קשור בענין שלא יפול כשימלאו בו וזמורה קשורה מאתמול בטפיח ממלאים בה ואם אינה קשורה אין ממלאים בה : ח פקק החלון אפי' אינו קשור פוקקין בו ובלבד שיחשב עליו מאתמול לפקוק בו ובנגר אין נועלין בו אלא אם כן יהיה קשור ותלוי · ואהל עראי אסור בי"ט וכ"ש בשבת פרש"י שאין איסור אהל אלא בעשיית גג ולא במחיצות ור"ת פירש דמחיצה נמי אם מתרת לטלטל או מכשרת לסוכה יש בו איסור אהל ואי לא לא הויא אהל ט כיפי דארבי אם רחבין טפח או אפי' אין רחבין טפח ואין בין זה לזה ג' טפחים למחר פורש מחצלאות עליהם ושרי : י קנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו נועלין בו אפי' אם אינו קשור ובלבד שיהא מתוקן · לרש"י שיתקנו לשם כלי . לר"ת שיתקנו לנעול בו : קורה ואסיתא ואפי' גדולים הרבה ניטלין בשבת : יא כסוי בור ודות אין ניטלין אלא אם כן יש להם בית אחיזה . וכסוי כלים שתורת כלי עליהן ניטלין אפי' אין להם בית אחיזה ואפי' אם חיברן בקרקע כגון תנור שחברו בקרקע :

פרק יח

א **מפנין** ד' קופות מה' וה' מאוצר גדול מפני אורחים וביטול בית המדרש ובלבד שלא יגמור האוצר ודוקא ד' קופות אבל לא יתן שיעור ארבע קופות בקופה אחת . וגם לא יתלקט בקופות קטנות למעט במשוי · ואם יש אורחין טובא הכל לפי האורחין לכל אחד ד' ובלבד שיפנה כהא"ת לעצמו אבל שלא לצורך מצוה לא : ב גדול הכנסת אורחים מהשכמת בה"מ · לעולם ידין אדם את חבירו לכף זכות · אין מטלטלין לוף חרדל חצב ושברי זכוכית ואם יש לו עורב מטלטל לוף והצב אם יש לו צבאים · ואם יש לו נעמיות מטלטל שברי זכוכית · וחבילי זמורות אם יש לו פיל : חבילי קש וחבילי עצים וזרדין התקינן למאכל בהמה מותר לטלטלן אפי' גדולים הרבה . חבילי פיאה אזוב וקורנית הכניסן לעצים אין מסתפקין מהם · למאכל בהמה מסתפק מהם וקוטם ואוכל ביד ולא בכלי . ומולל בראשי אצבעותיו וכן במלילות מולל בראשי אצבעותיו . ואם מלן מע"ש למחר מנפח על יד על יד ולא בקנון ובתמחוי : ג בשר חי אפי' תפל ותפוח מותר לטלטלו · דג מליח מותר תפל אסור. כופין סל לפני האפרוחין כדי שיעלו וירדו · תרנגולת שברחה דוחין אותה מאחריה שתכנס אבל אין מדדין לאחוז אותה בהגפיה ורגליה בארץ . מדדין עגלים וסייחין חיה ועוף בחצר ולא עוקרין אותן לגמרי מן הארץ · והאשה מדדה את בנה ובלבד שיהא נוטל אחד ומניח אחד בהמה שנפלה לאמת המים אם אין יכול לעשות לה פרנסה במקומה יכול להניח כרים וכסתות תחתיה שלא תמות . וכן מותר לומר לנכרי בשבת לחלוב הבהמה מפני צער החלב : ד אין מילדין הבהמה בי"ט אבל מסעדין אותה לאחוז הולד שלא יפול לארץ ולנפוח לו בחוטמו וליתן דד לפיו ומביא בול של מלח ונותן לתוך הרחם של טהורה שרחקה הולד כדי שתקרבנו ומזלפין מי שליא על הולד כדי שתרחם עליו אבל לא בטמאה : ה מילדין האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה השבת להדליק הנר ואפי' לסומא ומ"מ מה שיכולין לשנות משנין ונקראת חיה משתשב על המשבר והדם שותת ויורד . וכל שלשה ימים הראשונים בין אמרה צריכה אני בין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת . ז' אמרה אין צריכה אין מחללין עליה הא סתמא מחללין עליה את השבת . שלשים אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין אלא עושין על ידי נכרי ככל חולה שאין בו סכנה : חיה לא תטבול בתוך שלשים יום אלא א"כ בעלה עמה · ועושים מדורה לחיה או לחולה או למי שהקיז דם ונצטנן אפי' בתקופת תמוז : ו לעולם ישתדל אדם שיהא לו מנעלין . ובשר ויין ביום הקיזה . קושרין טבור הולד בשבת ומרחיצין ומולחין ומלפפין אותו וטומנין השליא :

פרק יט

א **כל** צרכי מילה שאפשר לעשותן מע"ש אין דוחין שבת הלכך אם לא הביא כלי מע"ש לא יביאנו בשבת אפילו דרך גגות וחצירות וקרפיפות אם לא עירבו בהם · מילה אפילו שלא בזמנה דוחה צרעת ושבת וי"ט אינה דוחה אלא בזמנה · ואפילו שלא בזמנה אין מלין אלא ביום . אם לא מלו אביו חייבין ב"ד למולו · לא מלוהו ב"ד חייב למול את עצמו : ב עושין כל צרכי מילה מוהלין פורעין ומוצצין ונותנין עליו כמון · לא שחק מע"ש לועס בשיניו ואם לא טרף יין ושמן נותן זה לעצמו וזה לעצמו ובי"ט שוחק וטורף כדרכו . ואין עושין לה חלוק אלא כורך עליה סמרטוט ואם אין לו כורך על אצבעו ומביא מחצר אחרת · וכל זמן שלא פירש חוזר אפי' על ציצין שאין מעכבין · פירש אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין · אין למול התינוק עד שיבלע בו דמו ועד שיפול בו דמו : מרחיצין את הקטן ביום השלישי או ביום הרביעי אחר המילה בשבת ואפי' ישראל מבעיר האש ומחמם המים ולפני המילה אפי' לומר לנכרי לחמם לו מים אסור אבל יכולין לומר לו להביאם דרך מבוי שלא ערבו . ואם היו לו מים חמין שחממן נכרי לעצמו ואפי' בשבת יכול לרחוץ אותו בהן : ג אין נותנין חמין ושמן על גבי מכה ולא על גבי מוך שעליה בשבת אבל נותן חוץ למכה ושותת ויורד על המכה · נותנין על גבי מכה כתיתין ומוך וספוג יבשים חדשים אבל לא ישנים והני מילי ישנים שלא ניתנו מעולם על גבי מכה אבל אם היו כבר על גבי מכה אפי' ישנים שרו : ד רטיה שפירשה מעל גבי מכה על גבי קרקע לא יחזיר על גבי כלים אפי' פירשה כולה יחזיר : ומגלה קצת רטייה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה מקצתה ומקנח ורטייה עצמה לא יקנח : ה אנדרוגינוס ונולד בין השמשות ונולד כשהוא מהול אין מחללין עליהן את השבת . גר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית ומיהו אם נכרת הגיד אינו מעכב . קטן שנולד מהול לר"י אין צריך · ולרב אלפס צריך · ונהגו כרב אלפס : ומיהו אין לברך אא"כ ידוע שיש לו ערלה כבושה : נולד לז' חדשים מחללין עליו את השבת לח' חדשים אין מחללין : ספיקא אין מחללין עליו אא"כ גמרו שערו וצפרניו ואסור לטלטלו אבל אמו מניקתו מפני צער החלב . וכן היא בעצמה יכולה להוציא החלב המצערה : ו אפי' אין אמו טמאה לידה נמול לח' ואין מחללין עליו השבת : ז כל שלא שהה שלשים יום באדם אם אשת כהן היא אינה חוללת ואם אשת ישראל היא חוללת . ואין מתאבלין עליו אלא אם כן כלו לו חדשיו · ובהמה אסור לאכלו עד ליל ח' ואסור להקריבו עד יום ח' : ח מי שהיו לו ב' תינוקות למול וכו' קטן נמול לח' לט' לי' לי"א לי"ב · כדרכו לח' · נולד בין השמשות לט' · בין השמשות של ע"ש נמול לעשרה · חל י"ט אחר השבת לי"א · ב' י"ט של ראש השנה לי"ב . ספק אם השבת שמיני אם לאו אין מחללין עליו את השבת : ט קטן החולה אין מלין אותו עד שיבריא וממתינין לו שמונה ימים משעת לעת אחר שהבריא · מל ולא פרע כאילו לא מל ואפי' בשר החופה רוב גובה העטרה מעכב המילה . וקטן המסורבל בבשר אם כשמתקשה אינו נראה מהול צריך למולו ואם נראה ואינו נראה אין צריך למולו : י המל מברך אקב"ו על המילה והמברך אומר אשר קידש ידיד מבטן ואבי הבן מברך להכניסו ורשב"ם הנהיג לאב לברך קודם המילה ור"ת אומר אינו צריך וטוב שיברך מיד אחר המילה קודם הפריעה : יא המל הגר אומר אקב"ו למול את הגרים כו' שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה גו' · ואפילו נמול בגיותו צריך להטיף ממנו דם ברית · המל עבדים אומר בא"י אמ"ה אקב"ו למול את העבדים ולהטיף ממנו דם ברית וצריך טבילה בג' ומברך על הטבילה ומודיעין לו קצת מצות ונוטל שערו וצפרניו . נכרי לא ימול ואשה כשרה למול :

פרק כ

א **אין** תולין את המשמרת בי"ט ואין נותנין לתלויה בשבת ונותנין לתלויה בי"ט · גוד משמרת כילה וכיו"א גלין לא יעשה ואם עשה פטור · מפה כסא וספסלא מותר לעשותן לכתחלה : ב טלית כפולה לא יעשה לכתחלה · לרב אלפס אפי' היו בגגה טפח [ולא פחות מג' סמוך לגגה טפח] ולא"א הרא"ש כשיש בגגה טפח או פחות מג' סמוך לגגה טפח או שיש בשיפועו טפח או יורד למטה טפח בשוה אבל אי ליכא חד מינייהו מותר לכתחילה וכן בכילה . ואם יש בה חוט או משיחה אפי' כולה כרוכה מותר לפותחה . וילון מותר לנטותו ולפרקו : ג כובע אי מהודק בראשו שרי לרש"י אפי' יוצא טפח · ולר"ת כשהוא קשה ומהדק ויוצא טפח אסור · גוד בכסניו בשני בני אדם מותר לנטותו ובאחד אסור . וכילה אפי' בעשרה אסור לנטותה : ד כירה שנשמטה אפי' אחד מירכותיה אסור לטלטלה בשבת אע"ג דכילה שיש לה חוט או משיחה מותר לנטותה וכשותא בכרמא שרי בחוצה לארץ וכן מת בי"ט שני יתעסקו בו ישראל אפי' בי"ט שני של ראש השנה . במקום עמי הארץ אין להתיר ואפי' בי"ט שני ע"י נכרי . מתעטף אדם בכילה ובכסכסיה ויוצא לרה"ר וכן ברצועות התלויות באבנט · ואם היו של משי אסור אלא אם כן קשורים בבתי שוקים : ה מעריס אדם לתלות משמרת בי"ט לצורך רמונים ונותן בה רמונים ותולה בה אחר כך שמרים ות"ח מותר להעריס להניח בדא דתומא בברזא ולימא לאצנועיה קא מיכוון · ולמינס מברא למעבר במיא למסייר פירי · וכל אדם יכול להעריס למלוח בי"ט על העור גרמא גרמא · ואם העריס ובשל בי"ט יותר מצרכו אסור לכל אדם אפי' בדיעבד : ו נותן מים על גבי השמרים כדי שיצולו · ונותנין מים או יין צלולין במשמרת לסנן אבל לא עכורים . ובימות הגתות נותן חבית של יין עם שמריה אף על פי שאינן צלולין : ז מסננין יין בסודרים ובלבד שלא יעשה גומא ובכפיפה מצרית ובלבד שלא יגביה מקרקעית הכלי טפח ואסור ליתן קסמין בפי הכלי לסנן עליהן ומותר לערות מכלי לחבירו ובלבד שלא יפסיק כשמתחיל לטפטף בקילוחות מבין השמרים . ולפרוס בגד אכולא כובא אסור · אפלגא דכובא שרי · נותן ביצה במסננת של חרדל . חרדל שלשו מערב שבת למחר ממחו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש ולא יטרוף אלא יערב · ושחלים שטרפן מערב שבת למחר נותן לתוכן שמן וחומץ ולא יטרוף אלא יערב · ושום שריסקו מע"ש למחר נותן לתוכו פול ועדשים ולא יטרוף אלא יערב : ח עושין אנומלין שהוא יין ישן ודבש ופלפלין ואין עושין אלונטית שהוא יין ישן ומים צלולין ושמן אפרסמון : אין שורין חלתית לתוך פושרין ולא לתוך צונן אבל נותן לתוך החומץ ואם שרה מאתמול מותר לשתותו בשבת אם שתה יום חמישי ושני וצריך לשתותו מותר לשרותו בצונן ולהניחו בחמה : אין שורין כרשינין ולא שפין אותן אבל נותן לתוך כברה וכלכלה · אין כוברין התבן בכברה ולא יניחו במקום גבוה כדי שירד המוץ אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס : ט אסור לכסכוסי סודר וחלוק מותר · ושרי למשלף חלוק מקניא וקניא מיניה אסור [אא"כ הוא כלי אורגים · הוצא דירקא אסור לטלטלו] אא"כ חזי למאכל בהמה · עץ שתולין בו בשר ודגים מותר לטלטלו : י אסור לגרף האבוס שלפני שור הפטם [או הרעי לגדדין] אפי' באבוס של כלי וכן נמי אסור לסלק מלפניו התבן : יא נוטלין מלפני החמור ונותנין לפני השור ואין נוטלין מלפני השור לתת לפני החמור · הקש שעל גב המטה לא ינענעו בידו אלא בגופו אלא אם כן חזי למאכל בהמה או שהיה עליו מאתמול כר או כסת . פונגא בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה שרי · מכבש של בעלי בתים מתירים אבל לא של *כובסים ושל כובסין לא ינע בו אלא אם היה מותר מע"ש מתיר את כליו וטומנן : יב שרי למידק פלפלי בשבתא בקתא דסכינא אפילו טובא : יג מאן דסחי במיא ליגגוב נפשיה דלא ליתי מיא דעל גביה אבל מי שהולך במטר בר"ה ומטר שותף עליו ועל בגדיו אין לחוש : טיט שעל גבי רגלו מקנחו בין בקרקע בין בכותל · לא ליתיב איניש אפומא דלחיא אבל בפתח החצר הפתוח לרשות הרבים או בכרמלית מותר : יד לא נגדד איניש כובא בארעא · לא ליהדוק איניש אודרא אפומא דחצבא · טיט שעל בגדו מכסכסו בפנים ולא בחוץ ומגרדו בצפורן ובסכין · אין מגררין מנעל לא חדש ולא ישן ולא יסוך רגלו בשמן והוא בתוך מנעלו וסנדלו אבל סך רגלו ומניחו במנעלו וסנדלו ושף כל גופו ומתעגל על גב קטבליא פי' עור שעושין אותו בני אדם לכסות בו ובלבד שלא יהא שיעור לעבדו אלא לצחצחו : לא יצא הקטן במנעל גדול אבל יוצא בחלוק גדול ולא תצא אשה במנעל מרופט ולא בחדש אלא אם כן יצאה בו מאתמול שעה אחת · ושומטין מנעל חדש מעל האמוס ומותר לסכך מנעל ולא לכבסו :

פרק כא

א **נוטל** אדם בנו שיש לו געגועין על אביו והאבן בידו אבל אין לו געגועין או דינר בידו לא · ונוטל כלכלה ואבן בתוכה · האבן שעל פי החבית ומעות שעל גבי הכר מטה החבית על צדה או נוער הכר והם נופלות . אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור · ואם אין יכול להטותה במקומה ושכח עליה מגביהה למקום אחר ומטה · וכל זה לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטל ואפי' בעודן עליו · לשלשת שעל כר של בגד מקנחו בסמרטוט וכר של עור מותר ליתן עליו מים עד שתכלה אבל אסור לכבסו : ב לא התירו ככר או תינוק אלא למת . אבל להתיר לטלטל מטרה וארנקי לא : עצמות שראויין לכלבים וקליפין שראויין למאכל בהמה ושער של אפונים מותר להעבירן מעל השולחן וכן הדין בפירורים שאין בהם כזית ומותר לאבדן ביד · וגרעיני תמרה אפילו דפרסייתא מותר לטלטלן ומכל מקום אדם חשוב יחמיר על עצמו · וספוג יבש ניטל בשבת אפילו אין לו בית אחיזה ואין מקנחין בו עד שיהא לו בית אחיזה :

פרק כב

א **חבית** שנשברה מציל ממנה מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו ובלבד שלא יספוג בידו · וכן נתפזרו לו פירות בחצרו מלקט על יד על יד ובלבד שלא ילקט לתוך הסל והקופה : ב אין סוחטין ענבים וזיתים בשבת ואם יצאו מעצמן אסורים אפי' שעומדין לאוכלים . תותים ורמונים אסור לסוחטן ואם יצאו מעצמן אם לאוכלי

* [נ"ל כובסין]

שאר

קיצור פסקי הרא"ש ממסכת שבת

גוזל ולמסקין אסור · פריסין ופגעין ועחרדין מותר לסוחטן לכתחלה : ג הא דאמר שמואל סוחט אדם בשבת אשכול לקערה שיש בה אוכל ולא לתוך הקדרה וכן הא דאמר רב חסדא חולב אדם עז בי"ט לתוך הקדרה פסק ר"ח שאינה הלכה · וכן סוחט כבשים ושלקות למימיהן לתוך קדרה חייב · ולרב אלפס סוחטין אשכול וכבשים ושלקות אפילו למימיהם לתוך הקדרה בשבת וחולב עז בי"ט לתוך הקדרה : ד ניגור שעלו בו קשקשים ממעכן ברגלו בצינעא בשבת. גונח שמצטער יונק הלב מבהמה בשבת · ואם מצטער מחמת הרעב מותר בי"ט ולא בשבת. מותר לסחוט כבשים ושלקות לגופן אפי' לתוך הקערה · למימיהם לתוך הקערה פטור אבל אסור לתוך הקדרה מותר · הסוחט מן הבגד משקה הבלוע בו חייב חטאת : ה חלות דבש שרסקן מערב שבת וכן זיתים וענבים שרסקן מערב שבת יצאו מעצמם מותרין : כל שבא בחמין מע"ש שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מע"ש אין שורין אותו אבל מדיחו חוץ מן המליח הישן וקולייס האספנין : ו חבית שנשברה ודבק שבריה בזפת יכול לשברה בשבת כדי ליקח מה שבתוכה ובלבד שלא יכוין לעשות כלי אבל שלימה לא : ז מותר להתיז ראש החבית בסייף ואסור לנקבה ברומח : הותלות של תמרים מתיר ומפקיע וחותך : נוקבין מגופה של חבית למעלה אבל לא מצדה · אין נוקבין בחבית נקב חדש ואפי' להוסיף עליו אסור ונקב ישן אם הוא למטה מהשמרים אסור לפותחו ולמעלה מותר : אסור לחתוך שפופרת וליתן בתוך נקב הברזא · היתה חתוכה כבר מותר ליתנה וכ"ש שמותר להחזירה אם נפלה משם : ח אסור ליתן שעוה *וזפת על פי הנקב של חבית : עלה הדס הקטום מהענף מותר ליתנו בנקב הברזא כדי שיקלח היין אבל אסור לחתכו מן הענף כדי ליתנו שם : ט לבדין קשין אסור להוליכן ברה"ר דרך מלבוש · רכים ובינונים מותרין · נותנין תבשיל לתוך הבור כדי שיהא שמור והמים היפים ברעים כדי שיצונו והצונן בחמה כדי שיחמו : מי שנשרו כליו במים מהלך בהם ואינו חושש . הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה ולא כנגד העם כך פסק רבינו נסים · ור"י פסק כרב דכל מה שאסור משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור : י המנער טליתו מפני טל שעליו חייב ודוקא בחדתי ואוכמי והוא שמקפיד עליו שלא ללובשו בלא ניעור אבל מי ליכא כל הני שרי : יא היוצא בטלית המקופלת על כתפיו או במעות הצרורין לו בסדינו חייב : אבל מותר לצאת בסודר המקופלת על כתפו אפי' אין נימא כרוכה לו על אצבעו : אסור לעשות מרזב בטליתו ולצאת לרשות הרבים ואם להתנאות שרי : יב רוחצין במי טבריא ובמי מערה שהוחמו מעצמן . ואם הוחמו על ידי האור אין רוחצין לכתחלה בהם · מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו · ובלן יכול להביא בלרי נשים דרך רה"ר ובלבד שיתכסה בהם ראשו ורובו : יג סכיניתא [פירוש סודר גדול] צריך שיקשור שתי ראשיה למטה מכתפיו : סכין וממשמשין בבני מעים על ידי שינוי כגון שסך וממשמש בבת אחת · ולוחשים לחישת נחשים ועקרבים בשבת ומעבירין ע"ג העינים כלי הניטל בשבת : יד אין שואלים בשדים אפילו בחול : אין מתעמלים בשבת · ואפילו לעמוד בקרקעיתה של דיומסית אסור : טו אין מגררין במגררת אלא אם כן היו ידיו מלוכלכות בטיט וצואה ואז מגרר כדרכו ואינו חושש : טז אין עושין אפיקטוזין אפי' בחול וביד ואם הוא מצטער מן המאכל בחול מותר ואפי' בסם ובשבת דוקא ביד · לפופי ינוקא שרי ולייפב אבריו ביום הלידה מותר מכאן ואילך* מחזירין השבר : ומי שנפרקה ידו ורגלו לא יטרפם בצונן אבל רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא :

פרק כג א שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן בשבת ובלבד שלא יאמר לו הלויני ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר השבת : הלואת י"ט (לא) נתנה לגבות ומונה אדם אורחיו ופרפרותיו מפיו ולא מן הכתב אפי' כתוב בכותל גבוה הרבה ואם הוא הקוק בכותל מותר · ובפנקס וטבלא אפי' הקוק אסור . וכל שטרי הדיוטות כגון שטרי חובות וחשבונות ושל שאלת שלום ושטרי מליצות של שיחת חולין אסור לעיין בהם : ב מראה שאינה של מתכת מותר להסתכל בה אפילו אינה קבועה בכותל ושל מתכת אפי' קבועה אסור להסתכל בה : וכתב שתחת הצורה אסור לעיין בו בשבת · וצורה עצמה אסור להסתכל בה אף בחול אם נעשית לע"ז אפילו שעדיין לא נעבדה · אבל נעשית לנוי שרי : ג מפיס אדם עם בניו ובני ביתו על השלחן בשבת . ובלבד שלא יכוין לעשות מנה גדולה כנגד קטנה ואפילו בחול משום קוביא ועם אחר אסור בכל ענין : ד לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר אדם לנכרי לשכור לו פועלים בשבת · ומותר לומר לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב : וחפצי שמים כגון חשבונות של מצוה ולפסוק על הצדקה ולפקח על עסקי רבים ולשדך על התינוקות ליארס וללמדו ספר ואומנות שרי : ה חשבונות שעברו וליכא אגרא דפועלים גביה שרו . ואי איכא אגרא דפועלים גביה או חשבונות העתידין להיות אסור : ו אומר אדם לחבירו אני הולך לכרך פלוני למחר וכן מותר לומר לחבירו לך לי לכרך פלוני למחר כיון שהיום היה יכול לילך לשם ע"י בורגנין וכן כל כיוצא בזה שיש בו צד היתר היום לעשותו · ובלבד שלא יזכיר לו שכירות · אבל דבר שאין לו צד היתר לעשותו היום אפילו אין בו אלא איסור דרבנן כגון מוקצה אסור לאומרו : ז אין מחשיכין על התחום לשכור לו פועלים ולהביא לו פירות אבל מחשיך לשמור ולהביא פירות וכגון שהבדיל שאסור לעשות כל מלאכה קודם הבדלה אף על פי שהבדיל בתפלה · ומיהו אפי' אם לא בירך אלא בא"י אמ"ה המבדיל בין קודש לחול שרי : [ולר"י אם הבדיל בתפלה שרי וכן אם אמר המבדיל בין קדש לחול בלא ברכה שרי] · כל שמותר לאומרו מותר להחשיך עליו ומותר לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי : מחשיכין על התחום להביא בהמה . היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה ובאה : מחשיכין לפקח על עסקי כלה ומת ואומר לו לך למקום פלוני ואם לא מצאת במקום פלוני לך למקום פלוני ואם לא מצאת במנה קח במאתים ובלבד שלא יזכיר לו סכום דמים : ח השוכר את הפועל לשמור לו פרה אין נותנין לו שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו · היה שכיר חדש נותן לו שכר שבת ואחריות שבת עליו ולא יאמר לו תן לי שכרי של שבת אלא תן לי שכרי של חדש : ט נכרי שהביא חלילים לצורך ישראל לא יספוד בהן ישראל לפרש"י עולמית ולר"י בכדי שיעשו . והני מילי בידוע שהביאם מחוץ לתחום אבל בסתמא שרי לאלתר · ולר"י אף בסתמא נמי אסורים · עשה לו ארון וקבר יקבר בו ישראל עשאו לצורך ישראל לא יקבר בו עולמית : י עיר שישראל ונכרים דרים בה ויש בה מרחץ שרוחצים בשבת אם רובה נכרים מותר מיד למוצאי שבת · מחצה על מחצה אסור למוצאי שבת עד כדי שיחמו מימיו : ובאמבטי קטנה ויש שלטון בעיר שיש לו עבדים שראויין לחמם לו בבת אחת עשרה קומקומים מותרת מיד : יא לא יטייל אדם בשדהו לראות מה היא צריכה ולא בפתח מדינה כדי ליכנס למרחץ מיד : עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו ושומטין אותו מעל החול ובלבד שלא יזיז בו אבר וקושרין לו לחי לא שיעלה אלא שלא יוסיף וקורה שנשברה סומכין אותה בארוכות המטה לא שתעלה אלא שלא תוסיף : יב אין מאמצין את עיני המת בשעת יציאת הנפש אפי' בחול ואין מחללין את השבת בשביל המת : יג אסור לישן יחידי בבית בלילה · וישתדל אדם לעשות תשובה בעודו בכוחו · ויבקש רחמים שלא יבוא לידי עניות · וירחם על הבריות כדי שירחם השם עליו · וישוב יום אחד לפני מיתתו ונמצא כל ימיו בתשובה :

פרק כד א מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי משתחשך אבל מקודם לא . ולא יניחנו על החמור · אין עמו נכרי יניחנו על החמור כשהוא מהלך · ויזהר שיטלנו ממנו כל שעה שעומד . היו עמו חרש שוטה וקטן וחמור יניחנו על החמור ולא יתן לאלו : חרש ושוטה יתנהו לשוטה · שוטה וקטן יתנהו לשוטה · חרש וקטן יתנהו למי שירצה · אין עמו לא זה ולא זה יטלטלנו פחות פחות מארבע אמות . היתה חבילתו מונחת לו על כתפו מבעוד יום וקדש עליו היום רץ תחתיה עד ביתו וזריק לה כלאחר יד : הגיע לחצר החיצונה נוטל כלים הניטלין ושאינן ניטלין מתיר החבלים והשקין נופלין : היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית שאסור לטלטלן כגון קרנא דאומנא דלא חזיא ושברו אם יפלו מניח תחתיהן כרים וכסתות ודוקא משאות קטנים שראויין לשמטן מתחת הכרים שלא יבטל הכלי מהיכנו : אסור להסתמך בגידי בהמה וגידי גדדין מותרין : ב מתירין פקיעין וזירין לפני בהמה ולא מפספסין בהם לפזרם לפניה דשוויי אוכלא לדבר שאינו אוכל משוינן אבל טריחי באוכלא בדבר שהוא כבר אוכל לא טרחינן ביה להשביח יותר · ומפספסין הכיפים · ואין מרסקין שחת וחרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה : ג אין אובסין ולא דורסין את הגמל ולא מאמרין העגל ליתן בגרונו עד מקום שאינו יכול להחזיר משם אבל מלעיטין אותן עד מקום שיכול להחזיר משם · ומהלקטין התרנגולים ליתן המאכל לפיהם ולא ליוני שובך ועלייה . ולא נותנין לפניהם מים ומזון . ונותנין מזונות לכלב ולא לחזיר . וגובלין הקלוי העבה על ידי שינוי כגון מעט מעט : ד בוחשין השתית ואפילו הרבה ביחד · ודוקא רכה על ידי שינוי כגון שיתן השתית ואח"כ החומץ ושותין זיתום המצרי : אין גובלין המורסן אבל נותנין עליו מים ומעביר בו המקל פעם אחת שתי ופעם אחת ערב ומנערו מכלי אל כלי כדי שיתערב · ואפילו כור או כוריים שרי למיתב קמי חיותא : ה מחתכין הדלועין שנתלשו מאתמול לפני הבהמה והנבלה לפני הכלבים ואפי' נתנבלה היום כר' שמעון דלית ליה מוקצה וקיימא לן כוותיה בין בשבת בין בי"ט אפילו מוקצה מחמת [מיאוס חוץ ממוקצה מחמת] איסור · ומוקצה מחמת חסרון כיס אפי' ר"ש מודה : ו נשאלין בשבת על נדרים שהן לצורך השבת . ומפירין אפילו שלא לצורך השבת · שהפרת נדרים אינה אלא עד סוף היום . פוקקין המאור בטפיח · ומודדין המטלית לראות אם יש בו שלש על שלש שיעור לקבל טומאה והמקוה לצורך מצוה :

סליקא לה קיצור פסקי הרא"ש ממסכת שבת

ספר שדה צופים

מפתח כולל כל מאמרי הש"ס המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל במסכת שבת שלא במקומן

מאת הרב הגאון מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

פרק א

דף ג ע"א כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת. הרא"ש בבילה פ"ג סי' א':
ע"ב היתה ידו מליאה פירות והוציאה לחוץ. הרא"ש בעירובין פ"י סי' ו':
ו ע"א ת"ר ד' רשויות לשבת וכו'. הרא"ש בעירובין פ"ו סימן י':
ז ע"א בין העמודים נידון ככרמלית. הרא"ש בעירובין פ"א סימן ח': **ע"ב** אלא הכרמלית אין כרמלית למעלה מעשרה. הרא"ש בעירובין פ"ט סימן ב':
ח ע"א זרק כוורת לרה"ר גבוהה עשרה ואינה רחבה ששה פטור. הרא"ש בעירובין פ"ד סי' י"ג:
ט ע"א לעולם כאסקופת בית עסקינן וכו'. הרא"ש בעירובין פ"ח סי' ז': **ע"ב** ואם התחילו אין מפסיקין. הרא"ש בברכות פ"א סימן י': שם מפסיקין לקרות ק"ש. הרא"ש בברכות פ"ב סי' ג': שם אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה. הרא"ש בברכות פ"ד סימן י"א: שם כיון דברא ליה כמיניה וכו'. הרא"ש בברכות פ"ד סי' ב':
י ע"א רבי אמי ורבי אסי הוו יתבי וגרסי ביני עמודי. הרא"ש בסנהדרין פ"א סימן ח': שם מהלל אדם תפלתו בבית המרחץ. הרא"ש בברכות פ"ג סימן כ"ז:
יא ע"א מבדי ליה עגלא תילתא. א"ל ליטעום מר מידי וכו'. הרא"ש בפסחים פ"י סי' כ': שם ולא יקרא לאור הנר. הרא"ש בהל' מקואות סי' א':
יב ע"ב לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי. הרא"ש בברכות פ"ג סימן ב': שם אפי' גבוה ג' קומות ואפילו גבוה ב' מרדעות וכו'. הרא"ש בשבת פכ"ג סימן א'. ובעירובין פ"י סימן ג':
יג ע"א איבעיא להו נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה וכו'. הרא"ש במו"ק פ"ג סי' ל"ז. ובכתובות פ"א סימן ט': שם מעשה בתלמיד ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש ת"ח הרבה וכו'. הרא"ש בכתובות פ"ה סימן כ"ד: **ע"ב** אמרה לי ח"ו אפילו באצבע קטנה לא נגע בי. הרא"ש בכתובות פ"א סי' ט':
יד ע"א א"ר ביבי א"ר אסי שבתחלה היו טובלין במערות מכונסין וסרוחין. הרא"ש בנדה בהל' מקואות סי' א'. וברא"ש בב"ק פ"ז סימן ג':
טז ע"ב לא נתלקו אלא שסניתן בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקבצו. הרא"ש בנדה בהל' מקו' ות סימן ה'
יז ע"ב פתן ושמנם ויינם ובנותיהן כולן מי"ח דבר הן. הרא"ש בבילה פ"ב סימן י"ח: שם ובכולן ב"ה מתירין עם השמש. הרא"ש במו"ק פ"ב סימן ו' ובע"ז פ"א סימן כ"ג
יח ע"א אחד נותן את העפר וא' נותן את המים האחרון חייב הרא"ש בבילה פ"ד סי' פ': **ע"ב** גיגית ונר וקדרה ושפוד מ"ט שרי ב"ש דמפקר להו וכו'. הרא"ש בנדרים פ"ד סימן י"א: שם לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמסין וכו' ע"ש עם חשכה. הרא"ש בשבת פ"ד סימן ב': שם וניתוש שמא מגים בה. הרא"ש בשבת פ"ג סימן י"א: שם האי קדרה חייתא שרי לאנוחי ע"ש עם חשיכה בתנור. הרא"ש בשבת פ"ד סימן ב':
יט ע"א כיוצא בו נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר הרא"ש בשבת פ"א סימן א': שם אין משלחין איגרת ביד נכרי ע"ש. הרא"ש בעירובין פ"ד סימן ג' שם אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת. הרא"ש בעירובין פ"ד סימן ג':
שם ופוסק עמו ע"מ לשבות ואינו שובת. הרא"ש בע"ז פ"א סימן כ"ג: **ע"ב** שמן של בדדין ומחצלת של בדדין. הרא"ש בבילה פ"ה סימן י"ד: שם עז לחלבה ורחל לגיזתה והרנגולת לביצתה. הרא"ש בשבת פ"ה סימן י"ד: שם אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום. הרא"ש בבילה פ"ד סימן ב':
כ ע"א וכמה א"ר א"ר כדי שיצולו מבעו"י כמאכל ב"ד. הרא"ש בשבת פ"ג סימן א': שם כל שהוא כמאכל ב"ד מותר להשהותו ע"ג כירה. הרא"ש בשבת פ"א סימן ל"ס:

פרק ב

כ ע"ב א"ל אבן שירא פרנדא קרינן ליה. הרא"ש בנדה פ"ט סימן י"ב:
כא ע"ב מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. הרא"ש בפסחים פ"א סימן י': שם בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון וכו'. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן פג:
כג ע"א ועוד מדקא מברכינן אקב"ו להדליק נר של חנוכה ש"מ הדלקה עושה מצוה. הרא"ש בהל' ציצית סימן י"ז: שם אמר אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה. הרא"ש בע"ז פ"ד סימן ט' ובחולין פ"ו סימן ח': **ע"ב** נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף וכו'. הרא"ש בפסחים פרק י' סימן י"ז: שם ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר. הרא"ש בברכות פ"ד סימן ו'. ובשבת פ"ב סי' י"ח: שם רה"א לשמא יטה לא חיישינן. הרא"ש בשבת פ"ה סימן ה':
כד ע"א ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח. וחולו של מועד וכו' ואומר מעין המאורע וכו'. הרא"ש בברכות פ"ג סימן י"ח שם אלא ב' וה' וכו' של תעניות ומעמדות וכו' ואומר מעין המאורע וכו'. הרא"ש בתענית פ"א סי' ג' וסי' י' וסי' י"ז:
ע"ב ולית הלכתא ככל הני שמעתתא. הרא"ש בכתובות פ"ד סימן ל': שם מ"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט וכו'. הרא"ש בבילה פ"א סימן י"ח:
כה ע"ב כך היה מנהגו של ר"י בר אלעאי ע"ש מביאין לו עריבה מליאה חמין ורוחץ וכו'. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן ל"ה: שם והיו תלמידיו מתכבין ממנו כנפי כסותן. הרא"ש בהל' ציצית סי' י"א: שם ואינהו סברי גזירה משום כסות לילה. הרא"ש בברכות פ"ב סימן ט':
כז ע"ב מ"ש לענין טומאה דמרבי שאר בגדים וכו' ה"נ וכו' מאשר תכסה בה. הרא"ש בברכות פ"ב סימן ט'. ובהל' ציצית סימן א':
כח ע"א תחש שהיה בימי משה קמבעיא ליה טמא היה או טהור היה. הרא"ש ביבמות פרק י"ב סימן ו': **ע"ב** ואלא הא דתני רבי יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה. הרא"ש בהלכות תפילין סימן י"ב
כט ע"א מאי לאו בפרסייתא ולא קיבלו. לא בארמייתא וכו'. הרא"ש בבילה פ"ב סימן י"ד: **ע"ב** לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן. הרא"ש בבילה פ"ב סימן י"ז:
לא ע"א והלל ספף את ראשו. הרא"ש בנדה בהל' מקואות סימן ל"ו: **ע"ב** וקסבר ר"י סותר ע"מ לבנות במקומו הוי סותר. הרא"ש בשבת פ"ז סימן ב': שם הכא בפתילה שצריך להבהב וכו'. הרא"ש בשבת פ"ז סימן י"ח:
לב ע"ב אר"ל כל הזהיר במצות ציצית. הרא"ש בהל' ציצית סימן כ':

פסק

לד ע"א ספק חשיכה ספק אינו חשיכה אין מעשרין את הודאי. הרא"ש בפסחים פ"י סי' י"ח:
שם אמרו לו שניס לא וערב עליו לאחד עירב עליו נכסים וכו'. הרא"ש בעירובין פ"ו סימן כ"ג: שם ומפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה. הרא"ש בשבת פ"ג סימן יו"ד: ע"ב ר"י אומר בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא. הרא"ש בשבת פ"ג סימן כ"ם:

פרק ג

לו ע"ב כירה שהסיקוה בקש ובגבבא נותנין עליה תבשיל. הרא"ש בשבת פרק ג' סימן י' ופ"ד סי' א':
לח ע"א בעא מיניה מרחב"א שכח קדירה ע"ג כירה ובישלה בשבת מהו. הרא"ש בחולין פ"א סימן י"ח: שם איבעיא להו עבר ושהה מהו. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן ל"א: ע"ב מכלל דע"ג קרקע אע"פ שדעתו להחזיר אסור. הרא"ש בשבת פ"ד סימן ג': שם תוכו תוכו ממש ע"ג ע"ג ממש. הרא"ש בשבת פ"ג סימן א':
לט ע"א כל שבא בחמין מלפני השבת. הרא"ש בשבת פ"ג סימן י': ע"ב אימא סיפא כחמין שהוחמו ביו"ט. הרא"ש בבילה פ"ב סי' ...: שם לא ישטוף אדם כל גופו בין בחמין וכו'. הרא"ש בקדושין פ"א סימן ל': שם כל מקום שאתה מוצא ב' חלוקים ואחד מכריע הלכה כדברי מכריע. הרא"ש בעירובין פ"ד סימן ב':
מ ע"א פקקו נקבי' מעיו"ט למחר נכנס ומזיע וכו'. הרא"ש בבילה פ"ב סימן ט"ו: שם כאן שאין הדבר עומד לבן. התירו להן חמי טבריא. הרא"ש בשבת פכ"ב סימן י"ב: ע"ב מביא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה. הרא"ש בשבת פ"ד סימן ג': שם ואתא ר"י למימר שמן יש בו משום בישול ושפכו וכו'. הרא"ש בע"ז פ"ב סי' י"ג: שם וב"מ שפכו זהו בישולו. הרא"ש בבילה פ"ב סימן י"א:
מב ע"א הלכך קוץ ברה"ר מוליכו פחות פחות מד' אמות. הרא"ש בשבת פי"ב סי' א':
מג ע"א כופין את הסל לפני האפרוחים שיעלו וירדו. הרא"ש בבילה פ"ג סימן ז': שם קסבר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת. הרא"ש בשבת פכ"ד סימן א':
מד ע"ב מטה שייחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה. הרא"ש בבילה פ"ג סי' י"ז:
מה ע"א אין נוטלין עצים מן הסוכה ביו"ט אלא מן הסמוך לה. הרא"ש בסוכה פ"א סי' י"ג:
ע"ב והאר"ג מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד וכו'. הרא"ש בבילה פ"ה סימן י"ד: שם הואיל ואדם קובע לו מקום. הרא"ש בשבת פ"ב סימן כ"ד:
מו ע"א אלא אמר אביי בשל חוליות. הרא"ש בעירובין פ"ג סימן ה': שם והורה במנורה כר"ש נר. הרא"ש בחולין פ"ג סימן ג': ע"ב ואמר עולא מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עלה. הרא"ש בשבת פ"י סימן ד': שם והא הכא דכי מכוין אסורא דאורייתא איכא. הרא"ש בנדה פ"ט סימן ט"ו:

פרק ד

מח ע"א זכי מפני שאין לו קופה של תבן עומד ומפקיר קופה של מוכין. הרא"ש בשבת פ"ד סימן ז':
מט ע"א תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים. הרא"ש בר"ה פ"א סימן ה' ובהל' תפילין סימן כ"ח:
נ ע"א חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה וכו'. הרא"ש בשבת פי"ז סימן ח'. וסימן יו"ד: ע"ב מהו לפצוע זיתים בשבת. הרא"ש בברכות פ"ז סימן ל"ב:

פרק ה

נא ע"ב הוי קאזלי בתורתא קדמי' אמרי' דלוי וכו'. הרא"ש בברכות פ"ז סי' י"ד:
נד ע"א אבל מכניס חבלים לתוך ידו וימשוך וכו'. הרא"ש בהל' כלאים סימן ז'. ובנדה פ"ט סימן כ"ס: שם אמר אביי השתא דאמר שמואל טפח ותני' דבי שמואל טפחים. הרא"ש בנדה בהל' מקואות סימן י':
נה ע"ב יש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון. הרא"ש בברכות פ"ז סימן י':

פרק ו

נז ע"א ולא בטוטפת ולא בסרביטין. הרא"ש בהל' תפילין סימן כ': ע"ב מודים חכמים לר"י בחוטי השער. הרא"ש בנד' בהל' מקואו' סי' כ"ה:
ס ע"א ותנ"ה הכל הולך אחר המעמיד. הרא"ש בע"ז פ"ה סימן ל"ה:
סא ע"א ת"ר איזהו קמיע מומחה וכו'. הרא"ש בסנהדרי' פ"א סימן ב': ע"ב ובלבד שלא יקשרנו בשיר וטבעת. הרא"ש בשבת פ"ז סימן י':
סד ע"ב ובלבד שלא תתן לכתחילה בשבת. הרא"ש בעירובין פ"י סימן י"ז: שם והדוה בנדתה זקנים הראשונים היו אומרים שלא תכחול וכו'. הרא"ש בנדה פ"י סי' ח': שם אלא מה ת"ל והדוה בנדתה כו' עד שתבא במים. הרא"ש בכתובות פ"ה סי' כ"ד:
סה ע"א שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם. הרא"ש בשבת פכ"ב סימן ס': שם ועביד להו מקואות ביומי ניסן. הרא"ש בנדה הל' מקואות סי' יו"ד: ע"ב אין המים מטהרין בזוחלין. הרא"ש בע"ז פ"ה סי' כ"ח: שם הקטע יוצא בקב שלו. הרא"ש בבילה פ"ג סימן ס': סו ע"ב ובני מלכים בזגין וכל אדם וכו' הרא"ש בשבת פ"ו סימן יו"ד: שם הרנב"י נפל פותא בבירא. הרא"ש בגיטין פ"א סימן יו"ד:
סז ע"א לאשתא למירתא וכו' ולימא הכי מלאך כ'. הרא"ש בסנהדרין פ"י סימן ד':

פרק ז

סט ע"א דידע ליה לשבת במאי וכו' בתחומין ולאיכא דר"ע. הרא"ש בעירובין פ"א סי' כ"ד:
עד ע"ב האי מאן דשלית סילקא חייב משום טוחן. הרא"ש בבילה פ"ד סימן ד': שם האי מאן דעבד חביתא חייב משום ז' חטאות. הרא"ש בעירובין פ"ג סימן ס': שם וכ"ש דאי מתרמי לי' תרי תיעי קיטרא בהדי הדדי (ועיין ברש"י) הרא"ש בשבת פ"ז סי' ב': שם והא לא קיימא. הרא"ש בנדה פ"ס סי' כ"ב:
עה ע"ב האי מאן דמלח בישרא חייב משום מעבד. הרא"ש בחולין פ"ח סימן ל"ג:
ע ע"ב אמר אביי שכן עני אוכל פת בעיסה בלוסה. הרא"ש בהל' חלה סימן ד':

פרק ח

עט ע"א פלטה עורות הן שלה ותיפה ודיפתרא. הרא"ש בפסחים פ"ב סי' כ"ג: שם דפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ. הרא"ש בהל' ס"ת סי' ד':
ע"ב כתב על הנייר ועל המטלית פסולה ועל הקלף ועל הגויל ועל הדוכסוסטוס כשרה. הרא"ש בהל' ס"ת סימן ד' וסימן ה'. ובהל' מזוזה סימן ו': שם ולטטמך הפילין אגויל מי כתבינן. הרא"ש בהל' תפילין סי' ה': שם אמר רשב"א ר"מ היה כותבה על הקלף וכו'. הרא"ש בהל' מזוזה סימן ה':
פ ע"ב אר"י א"ר בנות ישראל שהגיעו לפרקן. הרא"ש בנדה פ"ו סימן ג':
פא ע"ב נייר תופף ומפספס אבל לא כורך. הרא"ש בשבת פי"ד סימן ט':

פרק ט

פו ע"ב ניתנה קאמרת או ראויה קאמרת. הרא"ש בנדה פ"ד סימן א'. ועי' סדרי טהרה להל' נדה סימן קצ"ו ס"ק מ"ז בד"ה ועפ"ז ודוק: שם אבל חכמים אומרים שש עונות שלימות בעינן. הרא"ש בנדה פ"ד סימן א':
צ ע"ב אלא דילמא מיית ואכל ליה. הרא"ש בחולין פ"ג סימן ס"ו:

פרק

צא ע"ב המוליא אוכלין ונתנן על האסקופה. הרא"ש בעירובין פ"י סי' ג': שם קופה שהיא מליאה פירות ונתנן על האיסקופה. הרא"ש בשבת פ"א סי' ע"ז: שם הגונב כיס בשבת חייב. הרא"ש בב"מ פ"א סי' כ"ג:
צד ע"ב המוטל לפרניו זו כזו או בשניו וכן שערו וכו'. הרא"ש בבכורות פ"ג סימן ה':
צה ע"א גודלת ופוקסת משום בונה. הרא"ש בשבת פ"ו סימן א': שם ת"ר החולב והמחבן והמגבן כגרוגרות. הרא"ש בשבת פ"ז ס"ב: שם והאידנא דס"ל כר"ש שרי אפי' לכתחלה. הרא"ש בבילה פ"ב סי' ק"א:

פרק יא

קא ע"ב ספינות קשורות זו בזו מערבין ומטלטלין מזו לזו. הרא"ש בעירובין פ"א סימן כ"ג ופ"ז סימן פ':

פרק יב

קב ע"ב עייל שופתא בקופיא דמרא. הרא"ש בעירובין פ"ג סימן ה':
קג ע"ב וכתבתם שתהא כתיבה תמה. הרא"ש בהל' ס"ת סימן י"ב: שם פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה. הרא"ש בהל' ס"ת סימן י"ג: שם כותבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בו. הרא"ש בהל' ס"ת סימן ו':
קד ע"א ומ"ם כרעא דקו"ף תלויה. הרא"ש בהל' ס"ת סימן י"ב: ע"ב אמר ר"ם הב"ע כגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו ב' זייני"ן. הרא"ש בהל' ס"ת סימן י"ב:

פרק יג

קה ע"ב העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע וכו'. הרא"ש במו"ק פ"ג סי' נ"ח: שם כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן וכו'. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן נ"ח:
קו ע"ב זה הכלל מחוסר צידה פטור. ושאינו מחוסר צידה חייב. הרא"ש בבילה פ"ג סימן א':

פרק יד

קז ע"ב השוחט כנה בשבת כאילו הורג גמל בשבת. הרא"ש בשבת פ"א סימן כ"ס:
קח ע"א אמר ר"ה כותבין תפילין ע"ג עור של עוף טהור. הרא"ש בהל' ס"ת סימן ב': שם ת"ר כותבין תפילין ע"ג עור בהמה טהורה. הרא"ש בהל' ס"ת סימן ב'. ובהל' תפילין סימן ד': ע"ב שורה אדם קילורין מע"ש ונותן ע"ג עיניו בשבת. הרא"ש בשבת פרק א' סימן ל"ג: שם הוא היה אומר יד לעין תקצץ וכו'. הרא"ש בתענית פ"ד סימן ל"ח. וביומא פ"ח סימן נ':

פרק טו

קיב ע"א א"ל מדקא מתרץ ר"י אליבא דר"י ש"מ הלכה כר"י. הרא"ש בגיטין פ"ט סימן ו':
קיג ע"א תבל דלי שנפסק לא יקשרנו אלא עונבו. הרא"ש ביבמות פי"ב סימן ד': ע"ב שיהא מהלך בשבת ופגע בחמה המים. הרא"ש ביומא פ"ח סימן ד':
קיד ע"א איזהו ת"ח כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן נ"ס:

פרק טז

קטז ע"א הוה הכוא פילוסופא בשיבבותיה דהוי שקיל שמא וכו'. הרא"ש בגיטין פ"א סימן י': ע"ב מפני מה אמרו כתבי הקדש אין קורין בהן. הרא"ש בשבת פכ"ג סימן א': שם ולהיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש. הרא"ש בשבת פ"ו סימן י"ד:
קיז ע"ב דשקיל ליה בשרוא. הרא"ש בשבת פי"ב סי' א': ע"ב ואין מערימין בכך. משום ריב"י אמרו מערימין. הרא"ש בשבת פ"ו סימן כ':
קיח ע"ב יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום. הרא"ש בברכות פ"ה סימן ה': שם אמר רב נחמן תיתי לי דקיימית ג' סעודות בשבת. הרא"ש בסנהדרין פ"ז סימן ג:
קיט ע"א תיתי לי דכי אתי צורבא מרבנן לקמאי לדינא. הרא"ש בשבועות פ"ד סימן ד'. שם א"ל ריש גלותא לר"ה מאי דכתיב ולקדוש ה' מכובד א"ל זה יוה"כ. הרא"ש ביומא פ"ח סימן ט': ע"ב כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב וכו'. הרא"ש בפסחים פ"י סימן ס"ו: שם שני מלאכי השרת מלווין לו לאדם בע"ש מבהכ"נ לביתו. הרא"ש בפסחים פ"י סימן ג': שם כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו קורעין לו גזר דינו. הרא"ש בברכות פ"ג סימן י"ט: שם ואין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן ס':
קכ ע"א ואלו הן י"ח כלים מקטורין אונקלי ופונדא. הרא"ש בשבת פ"ז ס"ה: שם ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים ובין ריקנים. הרא"ש בבילה פ"ב סי' י"ז: ע"ב הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו הרי זה לא ירחץ ולא יסוך. הרא"ש בנדה בהל' מקואות סימן ל"ו:
קכא ע"ב פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת. הרא"ש בשבת פ"ב סימן כ"ד:
קכב ע"א התיר לנו ר"ה לבית ר' לשתות יין בקרונות של נכרי בחותם א'. הרא"ש בע"ז פ"ב סימן י"ד: שם מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל. הרא"ש בבילה פ"ג סי' ב: שם נר הדלוק במסבה אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורה וכו' אדעתאי דרובא מדלקי. הרא"ש בבילה פ"ג סימן י"ז:

פרק יז

קכב ע"ב דלת של שידה ושל תיבה וכו' נוטלין אבל לא מחזירין. הרא"ש בשבת פ"ד סימן ה'. ובעירובין פ"ג סימן ה':
קכג ע"א א"ר נחמן הלכה כר"א בן תדאי. הרא"ש בשבת פ"ג סימן י"ט: שם הדר ביה ר"נ מהאי. הרא"ש בשבת פ"כ סימן י"א:
קכד ע"א ובוין שאם קלב עליו בשר שאסור לטלטלו ה"נ מחמה לצל. הרא"ש בבילה פ"א סימן ט"ו: שם התם מ"ט כיון דבשבת דבר שמלאכתו לאיסור הוא גזירה יו"ט אטו שבת. הרא"ש בבילה פ"ד סימן י"ב: ע"ב אמר רב מכבדות של מילתא מותר לטלטלן בשבת. הרא"ש בבילה פ"ב סי' כ"ח: שם ור"א אומר אף של תמרה. הרא"ש בשבת פ"י סימן ג':
קכה ע"ב פקק החלון ר"א אומר בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו. הרא"ש בעירובין פ"י סימן ט"ו: שם לא שנו אלא בסוכה אבל במניח נעשה בסים וכו'. הרא"ש בשבת פכ"א סימן א': שם ר' אסי אמר לאו ושפספוס אמר לאו. הרא"ש בשבת פי"ז סימן י':

פרק יח

קכח ע"א בשר תפל ר"ה אמר מותר לטלטלו ור"ח אמר אסור וכו'. הרא"ש בחולין פ"ח סימן י"ט: שם במוקצה לטלטל סבר לה כר"ש. הרא"ש בשבת פ"ג סימן כ': ע"ב אר"י א"ר בהמה שנפלה לאמת המים מביא כרים וכסתות וכו'. הרא"ש בב"מ פ"ב סימן כ"ט: שם האי מאן דשחט תרנגולא ליכשכושי' לכרעא בארעא. הרא"ש בחולין פ"ב סי' י': שם רב אשי אמר אפילו תימא יש שחיטה בשיער. הרא"ש בשבת פכ"ב סימן ד':
קכט ע"א שלשים אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה השבת. הרא"ש בשבת פי"ט סימן ב': שם לחיה למ"ד יום למאי הלכתא וכו' לטבילה. הרא"ש ביומא פ"ח סימן י': שם מאן דעביד מילתא ולא אפשר ליה וכו' וליזל לשב תגוותא וכו'. הרא"ש בקדושין פ"א סימן ס"ס: ע"ב מכאן שמילדין חולה בשבת. הרא"ש בשבת פי"ז סימן ג':

פרק יט

קל ע"א כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהן למיתה וכו' כגון ע"ז ומילה וכו'. הרא"ש בהלכות תפילין סימן כ"ח:
קלג ע"א אביי אליבא דר"ש האי בשר מאי עביד ליה. הרא"ש בשבת פי"ב סימן ח':
קלד ע"א אין מסננין החרדל במסננת שלו. הרא"ש בבילה פ"ב סימן כ"ג:
קלה ע"א ארשב"א לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו וכו'. הרא"ש ביבמות פ"ד סימן ל"ג: ע"ב כל שספק לט"ד יום נאדם אינו נפל הרא"ש במו"ק פ"ג סימן ג' ושם סימן ל"ג:
קלו ע"א כי פליגי שפיהק ומת. הרא"ש בנדה פ"ט סימן כ"ו: שם בריה דר"ד בר יוסף אתיליד ליה האי תינוקא בגו תלתין יומין שכיב. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן ל"ב. ושימן פ"ו: שם א"ל לא סבר מר להא דאר"י א"ס הלכה כרשב"ג. הרא"ש ביבמות פ"ד סימן כ': שם איתמר מת בתוך למ"ד ועמדה ונתקדשה. הרא"ש ביבמות פ"ד סי' כ':
קלז ע"א רישא כגון בקדם ומל של שבת בע"ש. הרא"ש בשבת פי"ט סימן כ': ע"ב ה"ר המל אומר וכו'. הרא"ש בשבת פ"ב סימן י"ס:

פרק כ

שם פקק החלון ר"א אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו. הרא"ש בשבת פ"י סימן ח:
קלט ע"א שלחו ליה בני בשכר נלוי כילה מהו. כשותא בכרמא מהו. הרא"ש בהלכות כלאים סימן ד'. ובמסכת חולין פ"א סימן א': שם וליתן ליה להינוק ישראל אתי לנויסרך. הרא"ש בתענית פ"ד סימן ל"ט: שם עובדא הוי בבי כנישתא דמעון ביו"ט הסמוך לשבת. הרא"ש בבילה פ"א ס"ס: ע"ב ונאים במכבר ועכבר להן גיסא וסייר פירי. הרא"ש בעירובין פ"ד סימן ג':
קמא ע"א א"ר אבא אמרי בי רב הגינא דלא כר"נ. הרא"ש בשבת פ"ג סימן י"ט: שם הני פלפלי מדיק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרתי אסור. הרא"ש בבילה פ"א סימן כ"ח: ע"ב ולא תצא אשה במנעל מרופט ולא החלוץ בו. ואם חלצה חליצתה כשרה. הרא"ש ביבמות פי"ב סימן ג':

פרק כא

קמב ע"ב מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות. הרא"ש בשבת פ"ג סימן ט':
קמג ע"א ה"נ מסתברא דרבא כר"י ס"ל. הרא"ש בבילה פ"ה סימן י"ד: שם מעבירין מלפני השולחן פרורין פחות מכזית. הרא"ש בבילה פ"ב סימן ט"ו: שם שמואל מטלטל להו אגב ריפתא. הרא"ש בבילה פ"ס סימן י"ד:

פרק כב

ע"ב זיתים שמסך מהן שמן וענבים שמסך מהן יין. הרא"ש בבילה פ"ד סימן ג':
קמה ע"א כגון תרנגולתא דרבי אבא. הרא"ש בשבת פ"ג סימן י"א:
קמו ע"א שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות. הרא"ש בעירובין פ"ג סי' ס':

פרק כג

קמח ע"א א"ל בשאילתי לא אתי למיכתב. בלויני אתי למכתב. הרא"ש במכות פ"א סימן ד': ע"ב דהא תוספת יוה"כ דאורייתא הוא וקחזינא להו וכו'. הרא"ש בברכות פ"ד סימן ו'. ובמסכת יומא פ"ח סימן ח':
קמט ע"א הכא במראה של מתכת עסקינן. הרא"ש בע"ז פ"ב סימן י"א:
קנ ע"א דבור אסור והרהור מותר. הרא"ש בברכות פ"ג סימן י"ד:
ע"ב א"ר אשי כי הוינא בי רב כהנא הוה אמר המבדיל וכו'. הרא"ש בפסחים פ"י סימן י"א:
קנא ע"א מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת וכו'. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן נ"ד: שם נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל. הרא"ש בבילה פ"ג סימן ב': שם ושמואל אמר הייבינן שמא מחוץ לתומה לנו. הרא"ש בגיטין פ"ד סימן ל"א: שם אם רוב נכרים לערב רוחץ בה מיד. הרא"ש בבילה פ"ג סימן ב' ובחולין פ"א סימן י"ט:
קנב ע"א מת שאין לו מנחמין הולכין י' בני אדם ויושבין במקומו. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן ל':
קנג ע"א אחים בהספידא דהכא קאימנא. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן נ"ד: שם בכל עת יהיו בגדיך לבנים אלו ציצית. הרא"ש בהלכות ציצית סימן ל':

פרק כד

שם אמר רבא דוקא כיסו אבל מציאה לא. הרא"ש בב"מ פ"א סימן ל"ב:
קנד ע"ב ב' בידי אדם ואי' שאילן בשרה ואין עולין בה ביו"ט (ועיין ברש"י). הרא"ש בסוכה פ"ב סימן ד':
קנה ע"א מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה. הרא"ש פכ"ד סימן ה'. ובבילה פ"ב סי' ט"ו: ע"ב אבל מלעיטין ומהלקטין לתרנגולין. הרא"ש בבילה פ"ב סימן ט"ו: שם יודע הקב"ה בכלב שמזונותיו מועטין לפיכך שוהה אכילתו במעיו ג' ימים. הרא"ש בבכורות פ"א סימן ח': שם דלמא ע"כ לא"ק ריב"י התם אלא קמת דבר גיבול הוא. הרא"ש בבילה פ"ד סימן ט':
קנו ע"ב מחתכין את הדלועין לפני בהמה ואת הנבילה לפני הכלבים. הרא"ש בבילה פ"ב סימן ט"ו: שם ואף לוי סבר הלכה כר"י. הרא"ש בבילה פ"ה סימן י"ד: שם ואף ר"י אמר הלכה כר"ש. הרא"ש בשבת פי"ח סימן א'. ובבילה פ"א סימן ו':
קנז ע"א ר"י שהתיר הערינה אסכת. הרא"ש בבכורות פ"ה סימן א': שם פליגי בה ר"א ורבינא חד אמר וכו' הלכה כר"ש. הרא"ש בשבת פ"ג סימן כ': שם מפירין נדרים בשבת. הרא"ש ביומא פ"ח סימן כ"ח: שם ומעשה בימי אביו של ר"צ ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו וכו'. הרא"ש בהלכות טומאה סימן ט"ת: שם ומדברין מדת שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת. הרא"ש בשבת פי"ז סימן ח': שם תוס' בד"ה והלכתא מפת לעת וכו' הרא"ש בנדרים פרק י' סימן ד'

הגהות ארץ צבי

על הגהות אשר"י מאת הג"מ יהודה צבי ז"ל בעה"מ שו"ת מנחת יהודה

פרק ראשון

בד"ה הדביק פת בתנור בין בשוגג ובין במזיד לא התירו וכו' קודם שיבוא לידי איסור חיוב חטאת או סקילה דלא איפשטא בעיא וכו' כצ"ל (והנה מזה נראה דהג"א לא גרס מסקנות הסוגיא א"ד וכו' דהתירו לו לרדותה וכו' ועיין ברש"י ובתוס' ותקצר. אמנם במרדכי ריש מסכת זו כתב וז"ל רדיית הפת חכמה ואינה מלאכה ומה"ט שרינן לקמן (והיינו בדף קי"ז יעוי"ש) כדי להציל מזון ג' סעודות כ"ש שיתירו שלא יבא לידי איסור סקילה עכ"ל המרדכי. ויש להבין מזה להג"א הנ"ל דסובר דלא איפשטא מסוגיא זו. וכן הוא בפוסקים דהתירו וכו'. הגם די"ל דלפי מסקנות הסוגיא איירי בעי' דרב ביבי במזיד ולפי המבואר בפוסקים הנ"ל איירי דינא דהלכה הנ"ל דוקא בשבת בשוגג ובזה היה מקום קצת ליישב קושיית התוס' שם בד"ה אלא דאיהדר ומידכיר וז"ל תימה דליסני אימא לידי איסור חיוב חטאת כאמור בסמוך קודם שיבוא לידי איסור סקילה עכ"ל ולפי המתבאר י"ל דבשוגג איפשטא מהאי דלקמן מיהו מ"מ מברייתא אין הכרע גם בשוגג זולת מסברות הסוגיא ותקצר. וגם לפמ"ש מ"מ הג"א הנ"ל דביאר דגם בשוגג לא התירו לו וכו' יש להבין כנ"ל ואפשר לומר דלהג"א מיירי דינא דהלכה שכבר קרמו פניו ודלא כמ"ש הפוסקים יעוי"ש. ובקושיית התוס' הנ"ל יש ליישב דהנה מבואר באיבעי' אי התירו לו וכו' קודם חיוב סקילה דהקשו התוס' שם דהא הוי התראת ספק וליכא חיוב סקילה בה"ג הגם דהסוגיא קאמרי באיסור כו' היינו משום דאם לא יתירו לו לא יהיה וכו' אלא באיסור לבדו וכמ"ש התוספות שם בד"ה קודם וכו' משא"כ אם מתירו לו ולא ירדה יהיה בחיוב יעוי"ש בתוספות ומש"ה הגירסא באיבעי' קודם שיבוא לידי חיוב אא"כ בשוגג ובחטאת לא שייך שום חיוב חטאת וכסברת הסוגיא שם) : **בד"ה** היה קורא בספר וכו' (נכון להיות מקומה קודם סיום הג"ה שלפני זה שסיים אבל לענין קני' וכו' והוא מהסוגיא והתוספות שם אחר הסיא דהיה קורא וכו') : **בד"ה** ואין צריך שתנות ע"ג מקום ד' אבל ברה"ר מודה דבעינן כו' ע"ג מקום ד' וכו' (וקאי אהא דאמר ר"ת נעץ קנה ברה"י ומזה הוכיח לחלק דברה"י לא בעינן מקום ד' והיינו כמ"ש ה"ה בפי"ד מהלכות שבת שהביא ג"כ לחלק בין רה"ר לרה"י. אמנם לפי סברת התוס' בדף הי"ת בד"ה באילן שהקשו דהא למ"ד אין חוקקין להשלים פטור ותילקו בין רה"י דכמאן דמליא דמיא ובין חור רה"י וכו' ואזלי לשיטתם שם דלכ"ע תורי רה"י הן יעוי"ש ול"פ אלא לשויא מקום ד' אבל הפוסקים הנ"ל סברי כשיטת רש"י דלמ"ד אין חוקקין מקום פטור הוא מיהו לדינא ליכא נפקותא דמ"מ בנעץ קנה ברה"י חייב ובחור פטור. והרבה יש לפלפל בזה ואכ"מ) : **ד"ה** ואפשר דסעודה קטנה וכו' (והיינו דהתוס' והרא"ש הוכיחו דאפי' התחיל בסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה מפסיקין דאל"כ לוק' המתניתין בסמוך למנחה קטנה ואם נאמר דבה"ג אפי' לכתחילה מותר א"כ ע"כ בסמיך למנחה גדולה איירי מתניתין) : **בד"ה** ותימה לי וכו' ובסה"ד היום זה היינו שהיום גורם וכו' ויום סתם היינו שאמר ביום פלוני והשתא לק"מ ממסכת תענית אי גרס התם שבשנה זו עכ"ל (אמנם לא ידעתי כוונתו בזה שכתב אי גרס התם וכו' אי כוונתו בהא דאמר ר"י אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע. די"ש גורסין לוה אדם תעניתו שנדר בשנה זו. א"כ למה הביא במס' תענית וכו' דהא במס' שבת איתא ג"כ להאי מימרא הנ"ל ובהסיא דר' הושעיא אי אפשר כלל לגרוס בשנה זו דהא לפי המסקנא בתענית תלוס יתיב ול"ש לגרוס בזה בשנה זו ועיין בהרא"ש ובהג"א במס' תענית) : **בד"ה** ונראה לי וכו'. ובא"ד ויום סתם היינו שאמר ביום פלוני וכו' (כצ"ל וכמ"ש בחידושי שם הוא"ל ואין היום גורם לוה ופורע וכ"כ בהג"א במס' התענית בשם הא"ז יעו"ש. לפנינו בהגה"א הנ"ל גרסינן. דלא גרים היום שבשנה זו. עכ"ל (ועי' ק"ב אות מ"א מ"ב) : **בד"ה** מי שהחשיך בדרך וכו' ובא"ד וכשתרצה הבהמה לעמוד וכו' יסירו ממנה שלא תעשה הבהמה עקירה והנחה וכשתלך יניחו עליה וכו' וסיים הג"א ואם ירא פן ירא אחד וכו' יניחנו על עצמו וילך ולא יעמוד עד שיגיע לביתו וכו' (ועיין בדף קנ"ג במי שהיתה חבילתו מונח על כתיפו לא התירו אלא לרוץ דאיכא הכירא אבל לילך דליכא הכירא חייבינן דלמא אתי למיעבד עקירה והנחה וה"ה הכא דוקא לרוץ וכן הוא במרדכי וז"ל יביאו עלי' וירוץ שלא יעמוד כלל ועוד הדבר דמיירי דמביאה אליו מקודם שבת וירוץ שלא יעשה עקירה והנחה בשבת אבל להניח על עצמו בשבת בשעה שרץ מ"מ הוי עקירה בה"ג ואסור ול"ד למניחו על בהמתו דהא בסוגיא דקאמרי מניחו על בהמתו כשהיה מהלכת מקשה הסוגיא אי הכי תבירו נמי אמר ר' פפא כל שבגופו חייב חטאת בחבירו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחלה. ופירש"י כל שבגופו חייב חטאת כי עביד ליה איהו כולה כגון מעביר ד' אמות ברשות הרבים אפילו עקרו מן הארץ דרך הליכתו דהא איכא עקירת חפץ בידים ולא בעינן עמידה אלא בשטעון מבערב י"ט או בשהטעינו חבירו דלא עקר ליה להאי חפץ וכו' יעוי"ש ומבואר דבמעביר ברה"ר ד' אמות מיקרי עקירה וא"כ ליכא הוכחה מסוגיא להתיר בה"ג אלא בהיה חבילתו מונח עליו מקודם שבת כנ"ל ועי' בסימן רס"ו) : **בד"ה** אפי' דברתא וכו' ולא אסר רק בישרא אגומרי וכו'. (ולכאורה משמע דהג"א פסק כר"א דבסוגיא דברתא ולא שריק ג"כ שרי רק בישרא אגומרי אסר ומ"ה הקשה מפת וכו'. מיהו מסיום דברי הג"א שכתב דלא גרע מברתא שריק משמע דפסיק כר"י מדפתי דדוקא ברתא ושריק שרי אבל בלא שריק אסר ודוחק לומר דמ"ש הג"א ולא גרע וכו' היינו דבה"ג דשריק לכ"ע שרי אבל בתימות לשון הג"א לא משמע כן כוונתו (ועמ"ש לקמן הג"א בד"ה חוץ לתנור וכו'). ונראה דהג"א קשי' לי' כקושיות התוס' דלר"א דשרי דלא שריק מדוע אסור ליתן פת בתנור וע"ז ביאר ליישב יל"ד לשם ואע"ג דמכוסה ג"כ אסור גם לר"א ודלא כסברת התוס' בזה וע"ש וע"ז ביאר דבשריק גם בפת מותר. גם לדידן (וכמו ברתא ושריק וכו') :

פרק שני

בד"ה טי סוכה אסורין עד מוצאי יום טוב אחרון משום ביזוי מצוה ואפילו בחול המועד שאין שייך מוקצה אפילו נפלה הסוכה דליכא ביזוי מצוה אסור בי"ט משום מוקצה וכו' (ומלשון הג"א משמע דבנפלה דוקא בי"ט אסורה אבל בח"ה כשנפלה מותרת וכן הבין מהרש"א בסוגיא זו יעויי"ש והביא ראיה מדברי הג"א אלו. אמנם בספרי בהלכות סוכה הרביתי להקשות אם נאמר כן יעו"ש בארוכות והבאתי שם דברי הט"ז ומהרי"ט דלא פירשו כן בתוספות אלא גם בח"ה אסור כשנפלה וכו' ומוכרח דברי הג"א שהיא לקוחה מדברי ר"י דתוספות לפרש כן. דאל"כ יסתרו דברי הג"א הנ"ל לדבריו בפרק כירה שכתב בד"ה ובהא לא קי"ל כר"ש וכו' ובמוקצה למצותו כגון סוכת החג בחג מודה ר"ש דאסור כ"ש אפילו נפלה אפי בחוה"מ ואפילו טי כוכה וכו' עכ"ל ומבואר מדבריו דגם בנפלה בחוה"מ אסור יעוי"ש בספרי וכאן אין

להאריך בזה) : **בד"ה** מכאן מדקדק ר"ת וכו' וסיים ובירושלמי מוכח כדברי ר"ת דקאמרי התם במקום שאין יין מצוי וכו' (מקור דבריו הם לקוחים מדברי התוספות בפסחים דף ק"ו וז"ל ובירושלמי משמע כפר"ת דאין מקדשין על הפת דא"ר זעירא מדברי שניהם נלמוד מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין אר"י במקום שאין יין שליח ציבור יורד לפני התיבה וכו' ומשמע שאין מקדשין על הפת וכו' עכ"ל התוס' שם) : **בד"ה** מדליקין בכלי וכו' (עי' בתוס' בסוגיא מזה) : **בא"ד** ומדליקין בפתילה אע"פ שאינה מהורכת ולא בסמרטוט אע"פ וכו' (ולשיטת הג"א קי"ל כר"א דמתניתין הואיל והדר בי' ר"ע ומפהילה אין ראיה לשיטתו וע"ש בתוספות) : **בד"ה** גורר אדם מטה וכו' לכך נהגו לקבץ כל בני העיר וכו' (ועיין בהג"א בפ' אין נשך בד"ה אבל אי הוי זכותיה בידיה וכו' מזה) :

פרק שלישי

בד"ה מיהו בצונן וכו' וכן ביום טוב אסר כמו בשבת (היינו ברתילה בחמין יעו"ש בסוגיא) : **בד"ה** שלא ישפך וכו' (וקאי אהא דקאמרי בסוגי' שלא יבי' קומקומס ויניח ע"ג בני מעיים בשבת יעו"ש בתוס') : **בד"ה** כאמבטי אפי' בכ"ש בין נתן לתוך חמין ובין חמין לתוך צונן אסר (כצ"ל דלהמסקנא ר"ש בן מנסיא הסיפא קאי ועיין בתוספות ובהרא"ש מזה) : **בד"ה** אפילו בדצריך למקומו וכו' : **בד"ה** ואם נתבשלה בלא מליחה לא סגי בקליפה וכו' (היינו דבעירוי סגי בקליפה אבל בבישול ממש לא סגי בקליפה) ובסה"ד וכל שהוא מבשל מבליע (היינו דבעירוי דמבשל כדי קליפה מבליע ג"כ כדי קליפה וכו' משא"כ בכ"ש דאינו מבשל כלל ה"ה דאינו מבליע זולת בכ"ח ועיין ביו"ד סימן ק"ס ובט"ז שם מזה) ולא כרשב"ם דחשיב עירוי ככ"ש כצ"ל : **בד"ה** אפילו בדצריך למקומו דאסור לבטל כלי מהיכנו מיהו אפשר דלר"ש וכו' מיהו לא קי"ל כר"ש בהא ואי צריך למקומו אלא שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל אפילו לצורך הגלת ביצה מותר כצ"ל (וכן משמע בסוגיא דבצריך למקומו אפילו לכפות על הביצה שלא תשבר וע"ש בתוס' בד"ה כבר תרגמי' שהקשו התוספות וא"ת וכי פריך ליה התם מהיתה בהמתו טעונה טבל לימא דמיירי באין צריך למקומו וכו' ור"י מתרץ דאין כלי ניטל שרי' היכא דאיכא הפסד מרובה ומבואר דהא דאין כלי ניטל מותר בה"מ אפילו באין צריך למקומו ובדצריך למקומו אפילו הפסד מועט כהכיא דהצלת ביצה מותר ואיתי בספר הפהרת במוצאל בגרם ואם צריך למקומו אלא שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל לצורך הצלה מרובה שרי כי הכיא דפרק משילין מותר ובאמת לצורך הצלה מרובה אפילו באין צריך למקומו מותר כנ"ל) : **בא"ד** דוקא לצורך גופו וכו' ובא"ד כדפרישית לעיל גבי שופר ואם הדליקו עליו בשבת וכו' (כצ"ל ונראה דהיינו בנר גדול ובזוטרא עיין בהג"א שלפני זה) : **בד"ה** ואפי' היה עליו בה"ש ובמניח מדעת נעשה בסיס וכו' כצ"ל : **בד"ה** ואפילו היה עלי' בה"ש מותר לטלטלו לאחר שיסורו המעות ממנה וכר"ש ובזמן שהמעות עלי' אסור וכו' (לכאורה משמע דקאי בשיטת הרי"ף המובא בהרא"ש דהא דאמר רב מטה וכו' אליביה דר"י אמר וקי"ל כר"ש וא"כ אפילו היה בה"ש עליה מותר לאחר שהוסר המעות ממנה אמנם ברי"ף מבואר לכיפך והוא שלא יהיה עליה בה"ש דבמיגו דאיתקצאי קי"ל כר"י וכן הוא בהרא"ש בשמו. וא"כ מאי האי דכתב הג"א הנ"ל אפילו היה עליה בה"ש מותר כר"ש דהא לא קי"ל כן ואפשר דכוונתו דלשיטת הרי"ף האי מטה שיחדה למעות בהניח עליה בחול או בתוך השבת דאסור אתי' כר"י. אבל לר"ש אפילו יחדה ואפילו היה עליה בה"ש מותר לר"ש דוקא ואנן קי"ל כר"ש במטה שיחדה ולא היה עליה בה"ש וכו' אמנם ר"י פירש (ובתוספות הוא בשם ר"ת דאסור ביחדה וכו' אפילו אין עליה מעות גם לר"ש כמו שופר ואפילו לא היה בה"ש אסור לר"ש ג"כ בה"ג ועיין בתוספות) : **בד"ה** ובהא לא קי"ל כר"ש ומיהו בשעת הדחק וכו' (ונראה דקאי אהא דתנן ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק וכו' וע"ז מבואר בסוגיא דלא קי"ל במיגו דאיתקצאי כר"ש אלא גם אחר שכבה אסור זולת בשעת הדחק וכן הוא בסוגיא יעוי"ש) : **בד"ה** אבל אי לאו קיטמא וכו' אבל דבר מוקצה דאפשר לנער מותר לנערו אגב הכלי לבדו ובלבד דלא יהיה בסיס (עיין בתוספות בסוגיא זו בד"ה הוא מטלטלין בסס ר"י לחלק דביזורי כוסות לית למיהוי הכוס בסיס לגבייהו משא"כ בשברי עצים וכו' יעוי"ש) :

פרק רביעי

בד"ה בין בחייתא וכו' וסס"ד אבל דבר שרגילין להדביק סביב הקדירה וכו' (ועיין בתוס' ריש פרק במה טומנין בד"ה דזיתים מסקי הבלא בירור סברא זו) : **בד"ה** תפילין צריכין גוף נקי (בירור דברים עי' בתוס' בסוגי') :

פרק חמישי

בד"ה אדם מצווה וכו' אבל לאו דלא תעשה כל מלאכה מוקי לה בלאו דמתמר (מיהו מכל מקום חטאת וסקילה ליכא בזה ועיין בתוספות דף וא"ו בד"ה הא קמ"ל וכו') : **בד"ה** אם חבלים וכו' משמע לדידן דקי"ל דבר שא"מ מותר שפיר דמי (והיינו שהיו החבלים קשורים בב' תכיפות משא"כ בלא קשירה לכ"ע מותר וכ"מ בפס"ר) : **בד"ה** מיהו דוקא בקשורים וכו' (וקאי על הג"א הראשונה) : **בד"ה** וכל הכשיטין וכו' השיראין חוצצין כצ"ל : **בד"ה** ודוקא כגרוגרת וכו' מ"מ אסור מ"ס כדמשמע בפ"ח דיומא (ולקמן בפרק המוציא הביא הג"א ראיה לדין זה דאסור מ"ס מהא דקאמר הסוגיא וכי מותר לאפות פחות מכשיעור יעו"ש) : **בד"ה** ומשום פס"ר אבל קטנת בעלמא אפי' בתרם לית פס"ר ושרי (והוא מדברי התוס' דף פ"א יעוי"ש) : **בד"ה** אע"פ שמגביהו מן הקרקע וכו' (וקאי אהא דאמר ר"ל צרור שעלה בו עשבים דמותר לקנח בו יעוי"ש בתוס') ובא"ד והלכך האי עציץ נקוב שמונח ע"ג קרקע כצ"ל ובסס"ד א"כ משמע בהפסיקו לגמרי וכו' ולפ"ז מ"מ מה שלוקחה ומקנח בה ל"ד למיפסק יניקתו ויש בזה מקום עיון ואכ"מ) : **בד"ה** כ"מ שאסרו וכו' מודה בהאי דתולין דהרוצה לנקר תנירו וכו' (כצ"ל ועי' בתוס' בסוגיא) : **בא"ד** וכן נראה דפי' אע"פ בצנור וכו' (עי' בתוס' כתובות דף ס' מזה) : **בד"ה** לכאורה משמע וכו' (וקאי אהא דקאמרי בסוגיא מערימין בדליקה וכו') : **בד"ה** אסר משום דמיפסיק וכו' וגם תולין בו וכו' (עי' בתוס' בד"ה דקטע יונא וכו') : **בא"ד** אבל ריב"ם פסליה והכי' דפי' מצות חליצה וכו' (והיינו דא"כ יוקשה דבלא"ה יפסול מה"ט כמו מנעול שתפור בפשתן) :

הקדמה למעתיק פירוש הרמב"ם על משניות סדר מועד

אמר המעתיק

הא לכם צנצנת המן	שגנז משה בן עמרם :
אך זה האיש משה הוציא	אותה לאכול פריה עם רם :
הראה נפלאות מדת אל	הוא הגבר על כל הורם :
פנה דרך לתלמידים	הדרך ישכון אור הורם :
גם החכמים יספו לקח	הזהירים הגיה אורם :
חכמת טוחותיו ואמת	הם יפיצו טלי אורם :
ולכל רעב ולכל צמא	נתן להם די מחסורם :
הקים משכן כלו זהב	טהור מאביהו תרם :
צדק לבש ולבוש מלכות	אך בגדי העצלה פרם :
הוראות כתבו עטיו	וספקות לרוח זרם :
החיה מתים תוך בור גלות	על עצמותם צפד עורם :
הביא בהם רוח דעת	ועליהם עור בינה קרם :
בו כל איש יד יכתוב לאל	בו נודרים ישלימו נדרם :
בו יקריבו זבחי תודה	בו יעמדו על משמרם :
כל איש כאשר תשיג ידו	מאוצרותיו ישאו שברם :
חלב כליות חטה לקחו	חנם אך לא נתנו מכרם :
חבוריו השכילו רבים	עד למרום יעל זכרם :
המה יהיו חיי עולם	אחרי מות משה גבורם :
מרחיק יאירו נתיב	מרן נשמע קול כנורם :
אשרי הגוי בהם תמיד	מפיהם לא ימוש זכרם :
יזכי לחסות תחת כנפי	שדי כי הוא מגן עזרם :

אברך את ה' אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי ובבשרי אחזה אותותיו. אותותיו אלה תשר שת בקרבי מספרים כבוד מלכותו ויום ליום ירונו מעשה אצבעותיו. אצבעותיו העושים את כל מלאכת הקדש לימים ששה בשנים ועשרים אותיותיו. אותיותיו הקקן צרפן במצרף חכמתו ובהם ברא עולמו ויסד אשיותיו. אשיותיו תכן מאין ותלם על בלי מה וברוח פיו עמדו על מתכונתם בעשר אמרותיו. אמרותיו אמרות טהורות ככסף מזוקק ולדק כל ארחותיו. ארחות יושר וצבאיו ופקודיו וכרוביו ואופניו ומלאכיו ראשי בריאותיו. בריאותיו נכונים על כנם ומסלות כוכביו סלולות להשביע טוב אדוניהם עליהן ולהריק להם טלי ברכותיו. ברכותיו מרעיפים על ארץ לא איש ומדבר ציה ונבעיו ובקעותיו. בקעותיו והריו הצמיחו מוצא דשא ועץ עושה פרי בגאותיו. בגאותיו המליא בהמה ורמש וחיתו ארץ למיניהם ואת התנינים הגדולים באומץ גדולותיו. גדולותיו בראה בהקוות המים ושומו לים חוקו והראות היבשה להודיע לבני האדם גבורותיו. גבורותיו לא יכלכלום שבעה שחקים ומחותם והארץ ושבע גבולותיו. גבולותיו הציבם ובמבחרם נטע גנו וישב שם את האדם לחסות בצל דליותיו. דליותיו וכנפיו יסוכוהו ויצו עליו לשמוע בקולו ולשמור משמרתו ולשקוד על דלתותיו. דלתותיו הציתה באש תאותו בקבלו דבר נרגן מפריד חלקו מחמאות דברותיו. דברותיו קלחו אש עד אבדון תאכל ונפתה לבו על אשה ולא שמר משמרתו ועוה הליכותיו. הליכותיו נחמסו ולבו יקבץ און לו ולשונו תחשב הוותיו. הוותיו הצמיחו עד לאין מרפא ורבו עצבוניו והמו הגהותיו. הגהותיו וחייו צומתו בבור שאון ונו ולזרעו הרבה הריסותיו. הריסותיו גדר בשובו אל אל ויורנו אי זה דרך ישכון אור ברבות למעותיו והמיותיו. המיותיו שמע הפותח יד בתשובה לקבל שבים ויעתר לדברי תחינותיו ושירותיו. ושירותיו ומנחתו שעה ונסלח לו מחטאתו והקק תמונתו בלבו ויתו. ויתו רופא נאמן תשועת עולמים לתועה מדרך השכל ושב מזדונותיו. זדונותיו העביר בגודל חסדיו ועומק מחשבותיו וזמותיו. זמותיו עמקו ומעיו המו לזרע ידידיו הכתובים בדברי הימים בספר זכרונותיו. זכרונותיו נקראו לפניו ולמען עשה כיום הזה להחיות עם רב קחם על זרועותיו. זרועותיו נשאום על כנפי נשרים ולמענו מחה כעב חטאותיו. חטאותיו העביר כגודל חסדו עד עת דודים והעיר רחמיו וחנינותיו. חנינותיו ונחומיו עומדין מימינו ומשמאלו להשליך חילותיו. חילותיו יקודי אש וגשם שוטף ושריון צדקה וכובע ישועת בגדי חליפותיו. חליפותיו חליפות וצבא וכל שלטי הגבורים על חומותיו. חומותיו הפקיד עליהם שומרים גבוה מעל גבוה ותמיד לא יחשו מהגיד תמודותיו. תמודותיו מקבלים זה מזה ושמים שמי השמים כסאי טירותיו. טירותיו מוצקות מוסבות שבעה בשבעה ועץ הדעת נטע בלב יציר כפיו וטוחותיו. טוחותיו פוהדות אל השם ואל טובו שמחים בעבודתו ואין קצה לטובותיו. טובותיו יפוצון אל מעשיו ורכב אלהים רבותים אלפי שנאן מבהר יצירותיו וכסאו ויתדותיו. יתדותיו ומוצקיו ועמודיו ובריחיו ורום ותחת וארבע יסודותיו. יסודותיו עומדים במאמרו וכוכבים ומזלות בגאונו נהלו וביד ימינם כום ישועותיו. ישועותיו ישמיעו גלגלי זבולו במסבתם על ארץ החיים וארבע יסודותיו. יסודותיו ארבעתם נהיו בצורות ותנח עליהם רוחו וכחותיו. כחותיו הזקים ערבים וקווי ה' יחליפו כח המחזיקים בשוליו וכנפותיו. כנפותיו מלאות חסד פרשם למסך על עם בחר לנחלה לו להקריבם אליו והתעלזנה כליותיו. כליותיו כלו ומעיו המו העת נקרא לבא בהיכלי מלך ולשכותיו. לשכותיו ובית נכאתה הובא מקוטר ממור ואהלות לחבר את האהל בקרסיו ולולאותיו. לולאותיו קשר בקשר של קיימא ואות ברית קדש אל נערץ בסוד להקותיו. להקותיו ומלאכיו לא זכו בעיניו ולציר נאמן הנחיל דתו ונתן שני לוחותיו. לוחותיו כתובים משני עבריהם ובראית אחור חננו ובי"ג מדותיו. מדותיו וברית הכרות להם הודיעו לשום לנו שארית ומשפטיו ומצותיו. מצותיו כלם נתנו מרועה אחד ומהם יפיח גנו יזלו בשמיו יפוצו מעינותיו. מעינותיו מעיני הישועה להשקות הצמא לדברו ומי זה ימלל קצת מפלאותיו. מפלאותיו מפלאות תמים דעים ובהם יסד ארץ על מכוניה ובנה בשמים מעלותיו. מעלותיו גדלו עד אין חקר וספר וסופר וספור לא יוכל לספר קצת מלאכותיו. מלאכותיו ומעשיו דרושים לכל חפציהם ומאד עמקו מחשבותיו. מחשבותיו גבהו כגבוה שמים על הארץ. הארץ ברדתו על ההר להקדישו מה יפו פעמי מרכבותיו

מרכבותיו

הקדמה

מרכבות: ארבעתם היוצאות מבין שני ההרים ורכבות קדש רגזו וחלו ומלאכיו ומחנותיו. מחנותיו הרדו ושמים נטפו וארץ רעשה מדהרות אביריו וקול מצהלותיו. מצהלותיו שמעתי ונסתי לקולם ועמדתי מרחוק מרעיד ומתוך האש שמעתי אמרי טעם ועשר מדברותיו. מדברותיו הנאמנים נשא עמו על לבו לזכרון להעביר זהמתו להאיר נתיבותיו. נתיבותיו שלשים ושתים לנבוני ואזני חרשים תפתחנה בשמעם קול המון נפלאותיו. נפלאותיו האמירוני להיות לו לעם סגולה ואותו האמרתי לשמוע. לשמוע ולעשות דברי נבואותיו. נבואותיו השמיעני לשמוע בתחתית ההר הביאני חדריו נשקני מנשיקותיו. נשיקותיו נשיקות אב הרחמן ושובע שמחות את פניו ובימינו אש דת נעימותיו. נעימותיו טעם טעמתי ויאורו עיני בדבר תבונות ואין ערכו ושלי נדיבותיו. נדיבותיו ותורתו ארוכה מני ארץ ורחבה מני ים ובה נגלו תעלומותיו ומצפוני סודותיו. סודותיו גלה לבן בית ואל אצילי בני ישראל זקניו ונביאיו ועשר ספירותיו. ספירותיו לפנו בלבם להנצל מפח יקוש להסר האדם מסערותיו. סערותיו יחולו על ראש רשעים ואוהביו כצאת השמש יחסו בצלו קננו בסעפותיו. סעפותיו הרעיפו צדק על סעיפים במראות בחזיון לילה ונגלה להם שמן מסתמותיו. מסתמותיו אספו אספה וסגר הדלת בעדם ונתן המפתח על שכם נוצרי עדותיו. עדותיו ופקודיו למדו ושמרו בפיהם ואת בניהם ילמדון להודיע בעמים עלילותיו. עלילותיו נתכנו להשפיל גאים עדי ארץ ולהרים אביון מעפרותיו. עפרותיו הכין לשוכני בתי חומר וקרה להם עליותיו. עליותיו משקה מהם להצמיח ולהוציא לחם ועשב מעבודותיו. עבודותיו אשר יעשה יצליח כל איש מתהלך בתומו ואשרי תמימי דרך היוצאים בעקבותיו. עקבותיו נודעו למחזיקים בבריתו ומתאמצים לחקור פעולותיו. פעולותיו פעולות אמת ובהם שמח לבי ויגל כבודי ותארכנה פארותיו. פארותיו ישאו פריו וימחאו כף העת יקבצו נדחי ישראל ויהודה ופליטותיו. פליטותיו ישבעו מדם חלל ושביה אויב וראש פרעותיו. פרעותיו יפרעו וישיב נקם לצריו ולחיק המריק עליו דברים חדים בפתיחותיו. פתיחותיו מחצו עמי וחלפו רקה וצמת והסירו התיזו צניפותיו. צניפותיו יעדה כמאז עם המדוכה בשופל נבחן בגלותיו ושם יתנה תהלותיו וצדקותיו. צדקותיו יביעו ועזוזו ישיר בהראותו נפלאות כימי צאת עמו ממצרים על צבאותיו. צבאותיו ימונון בשיבה ויפריחו כדשא ויפדה את ישראל מכל צרותיו. צרותיו ישכח ולא תזכרנה עוד וגלותו ישלח ויבנה עירו בתכונתו ובכל צורותיו. צורותיו ומובאיו ומוצאיו יכונן ויפתח אבניו בפתוחי חותם קדש ימהר יחיש יקבץ קהלותיו. קהלותיו ירננו בתוככי ירושלים אוכלים ושותים וחוגגים על טהרת הקדש וקדושותיו. קדושותיו ישלשו עמו וכהניו ישאו כפיהם בין האולם והמזבח וכפר אהרן אחת בשנה על קרנותיו. קרנותיו ידושנו מחלב זבחיהם ובטוב לבב יזו מדמם על קירותיו. קירותיו ירצו ורגביו ימתקו להם ויחננו אבניו ורצפותיו. רצפותיו ועפרותיו נעמו להם ולציריהם ייהלו צירי רפואותיו. רפואותיו רפואות לנפשותם ודבריו וכהוגיו הם הם ארוכותיו ורטיותיו. רטיותיו חבשו לנשברי לב החלימו מחץ אלפיו ורבבותיו. רבבותיו מודים ומשתחוים איש איש ממקומו ממליכים אותו בשמים ובארץ ובארבע רוחותיו. רוחותיו בראם ברוח פיו ויעמדו ארבעתם ובאין אומר מביעין רבוי רננותיו. רננותיו מתנים עמו נכספים לבא שעריו וחצרותיו לחזות אליו ואילמיו ושמשותיו. שמשותיו ישים כדכד ובפוך ירבץ אבניו וישים למעתו בנאדו וישמע קול שאגותיו. שאגותיו יתכו כמים מיום שבתו משושיו חגיו חדשיו ומועדיו ושבתותיו. שבתותיו ויובליו ושמטיו כמאז תרצה הארץ ומציון תתן תשועותיו ותשיב שבותיו. שבותיו תכנס וממעון קדשך תשקיף לתת את שאלותיו. שאלותיו וזממו תפיק על מר נפשו מדדה כל שנותיו. שנותיו ספו תמו מן בלהות בשמעו איה אלהיך ותוקף שמותיו. שמותיו בבית בחירתו כמאז יתקדשו וכליל יחלוף האלילים ועובדיהם ורוח הטומאה אב ותולדותיו. תולדותיו יאבד לנצח ולדור דורים ישרש תבואותיו. תבואותיו יקצירו ידליקם אש מבית יעקב ויבא עד קצו ותכונותיו. תכונותיו ובצריו יתוץ חוטר מגזע ישי ויכתיר כתר עז לעמו והוד תעודותיו. תעודותיו יצר ויחתום תורתו בלמודי המחכים ישעו ויום ליום מספרים תהלותיו. תהלותיו ישמיעו וירונו בעיר הקדש וישלח מורה צדק ויורנו מדרכיו ויודיענו את חקי האלהים ואת תורותיו. תורותיו שתים זו שמעתי תורה שבכתב ותורה שבעל פה קבלנוה על יד נאמן ביתו מיד אל יד ופה אל פה כלנו כאיש אחד חברים אין בהם נפתל ועקש עור וחרש וכנפה דבריהם דברי אלהים חיים. חיים למוצאיהם וכל בשרו מרפא אחד השומען ואחד הלומדן והמשמרן לשמן ושלא לשמן מהיר במלאכתו ומתרפא לבו בטוח בו שלא יזוק ושלא יתעלפה. זוהמתו תפסוק וממדוי בגוף והנפש יתרפא. וכאשר הייתי בימי חרפי בסוד אלוה עלי אהלי וזכרו עם לבבי ועם פי כימי אלוה ידרשני פרס אקרא ויענני. יענני משמי קדשו ומעוטו בגבורות ישע ימינו כל גויי ארץ יעבדוני כל העמים יאשרוני. נתנני עליון על כל והורישני את ברכת אבי אברהם בצל כנפיו יחופפני. על מי מנוחות ינהלני. ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה. ותחתיה נפלה החומה. ותפול עליהם אשך ואימה. וקומת הכרוב גלתה וגולתה הגולה והכותרת. תמו מתי צדק ותהי האמת נעדרת. פסו אמונים האמונים עלי תולע וגמר חסיד גבר תמים. הגלת יהודה כלה הגלת שלומים. נתנו רוזנים לאין ושולח במשמני רזון. ומגלי רזים ניחלו נשאו גם נביאים לא מצאו חזון. לא ידעו הבין ולא שינו ולא עלו בפרצות. היו כמשפחות האדמה ועמי הארצות. תשתפכנה אבני קדש בראש כל חוצות. אטומי הלבבות. ואפילי העינים והגבות. וכאשר ימיהם ושניהם בגלות יון ארכו. והזמנים נמשכו. ואף השם וחמתו עליהם נתכו. וגאות עשן הגלות התאבכו. והרואות בארובות חשכו. וצירים עליהם נהפכו. קנא קנאו בעם הקדש ודתו. וישומו את פניהם להשכיח לעמו שמו ותורתו. אמרו בלבם נינם יחד ישרפו כל מועדי אל. נבטל מהם תורה ומצות מילה וציצית ותפילין שמטה ויובל ודיני עבד ואמה וסדר נחלות ואיש אשר לא יהיה לו גואל. וחוקי מעשרות וקרבנות והשור והבור והמשאיל והשואל. וזכות אבות ומעמד הר סיני אשר ממנו יצאה שנאה לישראל. למען נהיה עמהם. לעבוד את אלהיהם. וכאשר ראה השם אשר הוא קצף מעט והם עזרו לרעה אז הפליא עצות מרחוק להפר עצתם. ולסכל דעתם כדכתיב מפר אותות בדים זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ויגמלם ברחמיו. יחד נכמרו נחומיו למענו ולמען תורתו שהיא עץ חיים לבלתי הוזל לעיני העמים ויער את רוח השרים והזכים אנשים חכמים ונבונים להפיח גני בשמיהם. לצוק על צמא עלי אורותיהם. לכתוב על לוח וחקק בספר. אמרי אמת נותנים אמרי שפר. מיוסדים על אבני שיש טהור בתרשים ממולאים. במבחר הפנינים ובפז מסולאים כאשר קבלוה איש מפי איש מפי משה רבינו רבן של כל הנביאים. כלם זכרם לא ימוש מפיהם ולא נכחד. כולם נתנו מרועה אחד. ובכל דור ודור הקים עליהם רועה נאמן. נביא או חכם מהיר או אומן. אשר מחזה שדי יחזה ויודע דעת עליון. מבין משל וחידה וסוד ודמיון. להלביש בני אמוניו ובחיריו בני יעקב ונזשו. מעיל צדקתו ובגדי ישעו. כדי שלא תשכח תורה מפי זרעו. וכאשר היה לבם רחב כפתחו של אולם. ודבר מהם לא נכחד וכל רז לא נעלם. כתבו דבריהם בו מזים סתומים. חותם בתוך חותם חתומים. בסדר המשניות ובתלמוד רמוזים ורשומים. עד שנתקיימו בנו דברי ישעיה הנביא עליו השלום ותהי לכם חזות הכל וגו' ועדיין היתה בלב הכל כאש יוקדת. וקושיא במקומה עומדת. עד שקמו דור אחר דור הגאונים ואנשי המעשה. אשר היו לנו לצור מעוז ומחסה. לאכול לשבעה ולמכסה. חברו חבורים ובארו התלמוד וקצרוהו. הבינוה לרבים והשכילוה. בחרו להם שפה ברורה. ערוכה בכל ושמורה. ועליהם נאמר והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים וגו' וכל אחד ואחד לקח לו דרך ושטה. דרכו אחו ואדרך האמת לא נטה ואיש איש כלשונו וכתבו. פרש וחבר ובאר לאנשי דורו ומושבו. למען ירוץ קורא בו. וכל אחד ואחד כתב מה שקבל מרבו. ומה שהשיג לפי שכלו. איש כמתנת ידו כברכת השם אלהיו אשר נתן לו. וגם האיש משה הר"ם במז"ל גדול מאד לעטרת צבי ולכבוד נתן השם בלבו מדע והשכל בכל ספר וחזון. איפתו איפת צדק ולא איפת רזון. לא הניח תורה ומשנה שלא ירד לעמקה ונגלו לו צפונים. ומלא כריסו מעדנים. חבר חבורים גדולים. אזן וחקר ותקן משלים. האיר עיני חכמים. ונתן לנו בין העומדים מהלכים. הגדיל לעשות עמנו במתק לשונו ועניניו ונועם אמריו ומעניו בחבורו הגדול משנה תורה החשוקה. הוא המישר כל עקוב ומסיר כל מכשול ופוקה. ואת המורה לצדקה. וספר המצות אחת אחת חשובות. אמרותיו אמרות טהורות ומאליפות מרובבות. ופירוש לתלמוד ומאמר היחוד וכמה מאמרים וכמה שיעורים. בעניני התורה והחכמה ועניינים אחרים. והיה כבא משה האהלה יסיר את המסוה. ויצא וידבר אל בני ישראל את אשר יצוה. חפר והעמיק והוציא לוחות הגנוזות. הואיל משה באר את התורה הזאת. ובכללם ומבחרם פירוש המשניות שעשה לששה סדרי. פרשם בלשון הגרי. בלשון צח עד מאד וכוונתו היתה להבינו לאנשי דורו במושבותיו כי היו רגילין באותו הלשון ודשין בו והוא שמר מצות חכמים ז"ל שאמרו לעולם ילמד אדם לתלמידו דרך קצרה והוא עצמו אמר באגרת תחיית המתים זה הלשון אילו היה אפשר לי לשום התלמוד כלו בפרק אחד לא הייתי משים אותו בשני פרקים ומי יתן שלא היה מקצר כל כך כי לקוצר דעתנו בהרבה מקומות יעמדו בפנינו מימיו ואם הם מתוקים וצלולים לא נוכל לעבור אלא במורח גדול וזה הפירוש הנזכר הוא פירוש נאה ומשובח מכל הפירושים שעמדנו עליהם לא היה כמוהו לפניו ולאחריו חסי משכרתו שלמה מעם ה' אלהי ישראל: ויהי היום ויעבר עלינו איש אחד זקן ונכבד שמו ר' שמחה ירום הודו. ואגרת פתוחה בידו. לקחה מתוק ומליצתה עריבה. ששון ושמחה ימצא בה. כתוב בה איך חכמים נבוני רומי אציליה וגדוליה אילי ארץ. גודרי כל פרץ. משיבי חמה באמרי נעם ומרץ. העומדים על אדון כל הארץ. עמדו על העתקת סדר זרעים מזה החבור וכאשר טעמו אמריו ומעניו. וחין ערכו ועניניו. ערבו להם מדבש ונפת צופים. החכמים הוסיפו לקח והתאזרו חיל העיפים. וכל עוד הספר בידם לא זרו מתאותם. וגדלה אל האחרים תשוקתם. ויאמרו מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה אלינו ונשבע מהם. ונעשה עטרה להתגדל בהם. ושם נקרא הנכבד הנזכר ויאמר הנני הנני למלאות שאלתכם. ולעשות בקשתכם. אשפה כדרור אולי אמצא לכם מנוחה. אולי יקרה ה' לקראתי ויוליכני בדרך נכוחה ועל ידי תגמור המצוה ואוריד עוז מבטחה. אז רפתה רוחם ומצא לו ארוחה. וליהודים היתה אורה ושמחה. וישם לדרך פעמיו בים וביבשה עד הגיעו אל העיר ההוללה היא העיר הגדולה. כלילת יופי תמה אם בישראל ושלימה בתורה ובמעשים. ובנדבת לבב וביחוסים. בעושר ובנכסים. היא עיר ברצלונה המעטירה ויבא בית החכם הגדול הנשיא הטהור הראש והגולה והכותרת לשון הזהב והאדרת. אלופינו מאלופינו ר' שלמה אדרת. יצ"א הוא האיש אשר יצא שמעו בכל הארצות ושמעו הולך בכל המדינות השם יתמיד הדרו והודו ישמרהו ויחייהו ויצילהו מפח יוקש. וישאלהו האיש לאמר מה תבקש. וכאשר הודיעו את שאלתו. והעמידו על אגרתו. השיב ומה לעשות לך כי הספרים אינם מצויים אצלנו. ומימינו לא הרגלנו ללמוד לשון הגרי ולא רגל על לשוננו. כי אם לשון הקדש נטה שפירה בכל ארץ הצבי. ולא יהל שם ערבי. ומאבותינו הקדושים לא נחלנוהו נחול. כי א"ן להמיר טוב ברע וקדש בחול. אבל איעצך נא עלה ושלם לעליון נדרך ולך למלכות ארגון אולי תמצא הפלך והוא ואחרים הרי ישראל כתבו בשולי כתבו מודיעים ומצוים לעוררו ולהחזיק בידו על הדבר. ויהי כהגיעו הנה במדינת ווסק"ה ועמדו על כתבו זקנינו וחכמינו נבהלו ונחפזו. שמעו רגזו. ויאמרו למלאת שאלתו אי אפשר כי אין הספרים הנדרשים בידינו מצויים. ועוד כי רוב הצרות לא יתננו השב רוחנו כל שכן לייסב הדעת ולהעתיק הרים גדולים כאלה ושמא לכובד העול ולקוצר הדעת נהפוך דברי אלהים חיים. ומצאנו עון ופן יקרנו מאמר האומר ואם לא אמרו על זה הענין המעתיק הרים ולא ידעו וגו' ולפטרו בלא כלום אי אפשר כי מצות המלך עלינו ומלאכת שמים היא ומה לעשות אלא נחלץ חושים. ונעשה אנחנו את אשר תמצא ידינו ולא מצאנו כי אם סדר מועד וסדר נשים. ועל האחרים חלו זקנינו פני חכמים הגדולים אשר בסרקוסט"ה ישמרם צורם להעתיק ויצו את יוסף לאמר אזר נא כגבר חלציך לעשות מצות גבירינו הגדולים אלופינו מסובלים. ואני הצעיר בבית אבי יוסף בן רבי יצחק נב"ת בן אלופלא רצתי אנתי. למלאות מצות גבירי אלופי ומאמרם ולהעתיק הסדר הזה סדר מועד שמתי מגמתי. ובו נפל חבלי. כיד אלהי הטובה עלי. ומאת האל משכן כבודו באהל מועד. וידי דלים וכושלים סועד. ומחזיק כל לב זוחל ורועד. האל העוזר והסומך והוא יסמכני ויעזרני בזה וכיוצא בזה לעולם ועד. אמנם לפי הנראה אלינו מן העתקות שעמדנו עליהם שהעתיקו בהכמות רבות עמודי עולם גבירי הלשון יודעין אמתתן כי בכמה מקומות היה אפשר להם להשמיע דבריהם ולהבין כונתם ולכוון כונת המחבר יותר ממה שלא עשו אלא שנגרר קולמוסיהם ונמשך לשונם אחר הלשון שממנו היו מעתיקים ונראה כאילו הוא דבר טבעי במעתיקים ובהגיעי לעת הזאת נתברר לי בנסיון כי כן הדבר לפי שמחשבתי ולשוני וקולמוסי היו נמשכים אחר לשון הגרי ומפני זה טעיתי במקומות בכינויים ושאר עניינים ואין בזה תימה כי אפי' בתורה נמצא כמה מלות מהופכות זרות עד שלא מצאו להם המדקדקים טעם אלא שאמרו נגררו אחר המלות הקודמות להם. ע"כ אני מתחנן לפני כל עומד על הספר הזה להעביר שגיאותי ולכפר חטאתי ולתקן מה שימצא מטעיות ויתלה בקוצר דעתי או בסבה שזכרתי נוספת על כמה מניעות מטרדי העולם ותלאותיו ומצוקותיו או בספר שהעתקתי ממנו כי אין בארצנו זולתו לבדו להגיה ממנו ומה שהוא ידוע ומפורסם כי זה הגדול מנהגו לערב בספריו שחבר בלשון הגרי לשון התלמוד שפה או שתים וכשהגעתי לאותן המקומות לא שניתי בהן אפי' אות אחת אף על פי שהיה נראה לי כי קצת היו צריכין מעט תקון לקשור הענין כי אין נקשר לשון עברי בערבי כמו עברי בעברי או בזולתו מן הלשונות ועתה אחל בהעתקה בע"ה:

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת שבת

פרק ראשון

יציאות השבת שתים שהן ד' בפנים ושתים שהן ד' בחוץ כו': (דף ב ע"א)

קודם שאתחיל בפירוש אקדים ההקדמות שהאדם צריך לעמוד עליהם ואז יתבארו עניני זאת המסכתא והמסכתא אשר אחריה ומהם כי שנוי המקומות בדיני השבת ארבעה והם הנקראים רשויות שבת. אחד מהם נקרא רשות הרבים והוא מקום שידרכו בו כל העם כלם ובתנאי שיהיה בלי קירוי ושיהיה רחבו שש עשרה אמה או יותר ושלא יהיה תוך דלתים או חומת מדינה כי המדינה כשהיא מוקפת חומה ודלתותיה נעולות אינה רשות הרבים אבל יש לה דינין עוד נבארם בפרק חמישי ממסכת עירובין ואולם כי רשות הרבים הוא כמו המדברות היערים והדרכים המפולשין להם. והשני רשות היחיד והוא המקום שאין דורכין בו רבים והוא שיהיה גבהו עשרה טפחים וארכו ארבעה טפחים ורחבו ארבעה טפחים או יותר על אלו השיעורים אבל אם היו פחות מאלו השיעורים ברוח מן הרוחות השלשה אינו רשות היחיד ואין חלוק בין שיהיה עמוד עומד בשטח הארץ בזה השיעור או חפירה בארץ שיהיה לה אורך רוחב ועומק כאשר התנינו או מקום מוקף בארבעה כתלים כמו הבתים והדיורין הכל יקרא רה"י ובתנאי שיהיה גובה הכתלים עשרה טפחים כמו שבארנו שיהיה ביניהם ד' על ד' או יותר. והשלישי הוא הנקרא כרמלית והוא המקום אשר לא נשלמו בו תנאי רשות הרבים ולא תנאי רשות היחיד וגדרו כאשר אומר והוא כי כל מקום שיהיה בו ד' טפחים באורך וד' טפחים ברוחב או יותר וגבהו שלשה טפחים הוא כרמלית בין יהיה חפירה בארץ או עמוד עומד על שטח הארץ הכל שוה אלא אם יהי' העמוד עומד גבוה ט' טפחים בצמצום אז יקרא רשות הרבים כי בני אדם יניחו עליו חפציהם ויסתייעו בו בנשאם משאות על כתפיהם אבל אם הוא פחות מט' טפחים עד שלשה הוא כרמלית וכן אם הוא יותר מט' עד י' אם הגיע לעשרה טפחים אז יהיה רה"י לפי שנשלמו בו תנאיו ואם הוא גם כן פחות משלשה טפחים הוא רשות הרבים לפי שהעיקר אצלנו בכל התורה כל פחות משלשה כלבוד דמי אבל זה בתנאי שיהיה במקום ארבעה טפחים אורך וארבעה טפחים רחב לפי שהעיקר אצלנו אין כרמלית פחותה מארבעה וגם כן המקומות שיש להם שלשה כתלים והרוח הרביעית מול רשות הרבים הם כרמלית ובתנאי שיהיה בו ד' על ד'. והרביעי מקום פטור והוא בכל מקום שיהיה בגבהו יותר משלשה טפחים ואפי' עד לרקיע ורחבו פחות מזה השיעור זה יקרא מקום פטור ואפי' יהיה ארכו ד' טפחים ורחבו ד' טפחים פחות רוחב שיעורה וגבהו משלשה טפחים עד לרקיע הרי זה מקום פטור ואין הפרש בכאן בין שיהיה עמוד עומד על שטח הארץ או חפירה בארץ יהי' בהם זה השיעור אלא אם היה בגובה העמוד העומד ט' טפחים בצמצום שהוא רשות הרבים מן הטעם שאמרנו ולא נחוש לארכו ולרחבו: ודיני אלו הרשויות כך כי רה"י ור"ה מי שיוציא מאחד מהם לאחר בשבת יתחייב

יתחייב סקילה אם הוא מזיד או חטאת אם הוא שוגג לפי שהיא מלאכה מכלל אבות מלאכות כמו שנבאר ומי שיוציא מאחד מהם לכרמלית או מכרמלית לאחד מהם יתחייב *מלקות אם הוא מזיד ואם הוא שוגג אינו חייב כלום לפי שאין בכל המצות שיש לנו מצוה יתחייב בה השוגג מלקות אלא שפחה חרופה בלבד שהוא לוקה אפילו על השגגה כאשר נבאר במקומו. אבל מקום פטור מותר להוציא ממנו לכל אחד מהג' רשויות ומהם אליו וזה מותר לכתחלה ולכך נקרא מקום פטור. ומפני זה נקראת כרמלית לדמותו כאשה האלמנה שאינה בתולה ולא בעולת בעל כמו כן אלו הרשויות אינם רשות הרבים ולא נשלמו בהם תנאי רשות היחיד ויהיה אמתת השם כארמלית ודע כי כל יציאה היא ג"כ הכנסה בהיקש אל המקום שהוציאו אליו החפץ וכל הכנסה היא גם כן יציאה בהיקש אל המקום שהוציאו ממנו החפץ אלא שמנהג המשנה לקרות טלטול הדבר מרה"י לרה"ר הוצאה ועקירת דבר מרה"ר לרה"י הכנסה ועל זה המנהג יאמרו מכנים ומוציא בכל זה הענין. ודע כי בכל מקום שאמרו בזו המסכתא פנים וחוץ רצונם בזה רה"י ורה"ר. וכל מה שאמרו בו חייב הוא סקילה אם הוא מזיד או קרבן חטאת אם הוא שוגג. וכל מה שאמרו בו פטור באיזה דבר שיהיה ממשפטי השבת רוצה לומר פטור מן המיתה ויתחייב מלקות בהכרח אם הוא מזיד אלא בהלכות ידועות שאמר בהם פטור על דרך שתוף הלשון ואף על פי שהוא מותר ועוד נעורר עליהם כשנזכרם. ומפני מה אמר העני ובעל הבית ולא אמר איש אחד עומד ברשות הרבים ואיש אחד עומד ברשות היחיד. זה היה לאחוז דרך קצרה לפי שהיה צריך לומר האיש העומד ברשות הרבים במקום אמרו עני אם כן תורה לנו מלה אחת כל הענין כמו שיורו ד' מלות. ומה שחייבו להתחיל בדין ההוצאה מרשות לרשות ואם היא מנויה בסוף אבות מלאכות (פ"ז דף ע"ג.) רוצה לומר המוציא מרשות לרשות לפי שזאת המלאכה היא נמצאת תדיר ובה יכשלו בני אדם על הרוב לפי שאינם צריכים בה לכלום. וטעם שני נלמדנו שהיא מלאכה אע"פ שהנראה ממנה אינה מלאכה על כן הקדימה להזהיר עליה לפי שהיא מדרשה אתיא כמו שיתבאר. והטעם שהצריכו לומר יציאות השבת ולא אמר הכנסות השבת כי כל יציאה היא הכנסה כאשר בארנו. ועוד כי אחז דרך המקרא כי המוציא מרשות לרשות למדנו אותן מדברי ה' יתברך שאמר (שמות לו) איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא למדנו כי הבאתם מה שהיו מביאים תקרא מלאכה והיו מביאים מאהליהם למחנה לויה והיה מרשות היחיד לרשות הרבים והיא הוצאה כמו שבארנו ולפיכך אמר יציאות שבת. ואם תקשה ותאמר מפני מה נאמרה ההכנסה נאחר שלא למדנו מן המקרא אלא ההוצאה. זאת הקושיא כבר הקשוה בגמרא (דף נו:) ואמרו מכדי גמרא הוא מה לי הכנסה מה לי הוצאה ענין גמרא בכאן הוא דבר תורה עליו הסברא לפי שענין הכנסה והוצאה אחד כאשר בארנו זהו מה שראינו להקדימו בזה המקום. ואני עתה אתחיל לפרש ואומר:

שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ רוצה בזה שהם שני מינים הכנסה מרשות הרבים לרה"י והוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים ויהיו באלה השני מינים ח' חלקים ד' תלויות באדם העומד ברשות הרבים וד' תלויות באדם העומד ברשות היחיד וזהו ענין אמרם ארבע בפנים וארבע בחוץ. והארבע מינים התלוים בבעל הבית חייב בשתים מהם ופטור בשתים וגם כן הארבע התלוים בעני כפי לשון המשנה. והעקרים שנבנית זאת המשנה עליהם שלשה וכשתדעם ותבינם תדע מאיזה דבר דנו על בעל הבית פעם חייב ופעם פטור וכמו כן העני. האחד מהם כי לא יתחייב אדם מיתה אם הוא מזיד או חטאת אם הוא שוגג על הוצאתו מרשות לרשות עד שיעקר החפץ מרשות הרבים ויניחנו ברשות היחיד או להפך אבל אם עקר מרשות היחיד ולא הניח ברשות הרבים או הניח ולא עקר פטור הוא. והעיקר השני כי כשיתחיל אדם מלאכה בשבת ולא גמר אותה ובא אדם אחר וגמר אותה מלאכה בענין שאילו גמר אותה הראשון היתה מלאכתו גמורה שניהם פטורים לפי שהמלאכה נגמרה משניהם ולא עשה אחד מהם מעשה גמור וזה מה שאמר הגמרא (דף נג.) יחיד העושה אותה חייב שנים כשורין והרמיזה על זה מאמר השם יתברך בעשותה אחת ואמרו העושה את כולה ולא העושה מקצתה. והדמיון על זה אם כתב שמעון א' ביום השבת וכתב ראובן ב' אעפ"כ שנגמר השם משניהם יחד וזהו שתי אותיות והוא שיעור הכותב אעפ"כ שניהם פטורין: והעיקר השלישי כי לא יתחייב העוקר מרשות והניח ברשות אחר עד שיעקור ממקום שיהיה בו ד' על ד' ויניח גם כן במקום שיהיה בו ד' על ד' או למעלה מזה כי מה שהוא פחות מזה השיעור לא יניחו בו כי החפצים המונחים לא יתקיימו אלא אם יהיו אותן החפצים דקים. ולפי שיד האדם יניחו בו החפצים הגדולים ומה שיש בה מתכונת הקבוץ והפשוט והאחיזה מפני זה נחשוב אותה כאילו היא מקום שיש בו ד' על ד' ולפיכך מי שנתן דבר ביד אדם כאילו הניחו בארץ במקום שאותו האדם יושב עליו. ולפי שהיו אלו עקרים ידועים באמתת הקבלה אמר כי כשנתן העני לתוך ידו של בעל הבית העני חייב לפי שעקר מרשות הרבים והניח ברשות היחיד וג"כ כשלקח העני מיד בעל הבית והוציא העני חייב ולפי שעקר מרשות היחיד והניח ברשות אחר לפי שכבר נתתי לך עיקר כי כל מה שיבוא ביד האדם כאילו הונח בארץ במקום שהוא שם אותו האדם ואם הכניס העני את ידו ונטל בעל הבית מתוכה שניהם פטורין לפי שהאחד עקר מרשות הרבים והוא העני והשני הניח ברשות היחיד והוא בעל הבית וגם כן אם נתן בעל הבית דבר ביד העני והוציאו העני שניהם פטורים לפי שבעל הבית עקר מרשות היחיד והעני הניח ברשות הרבים אלו הן ארבע בחוץ. ועל זה תחלוק בעצמו זאת הסברא גם כן מארבע שבפנים. ואם יקשה עליך מאמרו ארבע בחוץ מפני מה יחס ארבע מינים אלו לעני ואמרנו שהם תלוים בו והוא אינו מתחייב אלא בשתים מהם בלבד כמו שבארנו לפי כי השנים הנשארים יחוסם אליו כיחוסים לבעל הבית לפי ששניהם פטורין. זה מבואר ואינו קשה כי העני הוא שפשט ידו לפנים ולפיכך ייחס הפעולה לו והיו הארבעה מינים תלוים בו אף על פי שהחיוב לו ולבעל הבית בשנים מהם שוים וכן התשובה באמרו ארבע בפנים כי בעל הבית פשט ידו לחוץ וייחס לו הפעולה אף על פי ששניהם פטורין. וכבר הודעתיך בפתיחת דברי כי כל מקום שיאמרו בהלכות שבת פטור ר"ל פטור מן המיתה וחייב מלקות וזאת היא כוונתם באמרם פטור אבל אסור אלא מקומות שייעדנו להעיר עליהם כשיזכרו ומאותן המקומות אמרו בכאן העני חייב ובעל הבית פטור כי בעל הבית אינו חייב כלום לפי שלא עשה מעשה רוצה לומר שלא פשט ידו אלא שנשא חפץ ונשאר כמו שהיה כלומר לא עקר ולא הניח וגם (כן) אמרו העני פטור שהוא פטור לגמרי לפי שהוא גם כן לא עקר ולא הניח אבל אמרו שניהם פטורין הוא פטור אבל אסור לפי שכל אחד מהן עשה מקצת מעשה כמו שבארנו:

לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל כו': (דף ט ע"ב)

ספר ידוע. ובורסקי המקום שמעבדין בו העורות. וזאת המנחה הנזכרת בכאן רוצה לומר אפי' מנחה גדולה כ"ש מנחה קטנה שעונתה קצרה כמו שבארנו במסכת ברכות. והטעם במניעת התספורת קרוב לשעת התפלה שמא ישבר הזוג או גזירה שיארע דבר בכלי מכלי התספורת אחר שהתחיל להסתפר ויצטרך לתקן הכלי ובין כך תעבור עונת התפלה. והטעם במניעת הכנסת המרחץ גזירה שמא יתעלף. והטעם במניעת הכנסת בית העבוד אפילו לראות העורות בלבד גזירה שמא יארע בהם שום פסידא וישלח ידו להניעם וימשך במלאכתו ותעבור שעת התפלה. והטעם במניעת האכילה ואפי' דבר מועט לפי שהם היו שותים בתוך האכילה ומנעו הכל גזירה שמא ימשך באכילה ובשתיה ותעבור עונת התפלה. וכמו כן אין דנין סמוך לשעת תפלת מנחה ואפילו בגמר הדין ושמעו טענות בעלי הדין ונשאו ונתנו הדיינין בדבר ולא נשאר אלא גמר דין בלבד אין ראוי לדיין לפסוק הדין סמוך לשעת התפלה גזירה שמא יראה לדיין דבר חדש בדין ויצטרך להתחיל בדין מתחלתו וישאל טענות מבעלי הדין שנית וימשך הדבר ותעבור השעה אבל אם התחילו בדין אין מפסיקין בו עד שיגמור: ומה שאמרו מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה אינו רוצה בזה שהדין מפסיקין לק"ש ואינו מפסיק לתפלה אבל פירוש הענין כי כשבני אדם קורין בתורה והגיע זמן ק"ש מפסיקין וקורין ק"ש ואם הגיע שעת התפלה אין מפסיקין אבל בדין אם התחילו אין מפסיקין בשום פנים וכן אם התחיל בתספורת או באכילה או במרחץ או בהכנסת הבורסקי לא יפסיק כלל. וגדר זמן התחלת התספורת משישים הבגד הידוע אצל הספרים על כתפיו ויכין עצמו לתספורת ונקרא בלשון חכמים מעפורת. והתחלת המרחץ משיפשוט בגדו הסמוך לבשרו. והתחלת הבורסקי משיחגור חגורו ויתחיל להניע בעורות. וזמן התחלת האכילה משיטול ידיו. וזמן התחלת הדין משיסדרו סדר ישיבתם וישבו לדין ואם סדרו ישיבתם מתחלת היום ונמשכין בדין משיתחילו בעלי דין לטעון טענותיהם. וזאת המשנה דברה בחסידים גדולים לומדי תורה תמיד כר"ש בן יוחאי וחביריו אבל חכמי הגמרא אמרו שהיו מפסיקין בין לקריאת שמע בין לתפלה כל שכן זולתם. ומפני מה באה זאת המשנה בכאן ואין בה מענין שבת כלום זה היה לשני ספקים האחד שהוא מכלל י"ח דבר שגזרו בו ביום כאשר נבאר לפנים. והשני שהוא דומה למשנת לא יצא החייט במחטו שהוא מענין השבת ולפי שהיה צ"ל לא יצא החייט במחטו אמר כל הדומין לו מן הגזרות. והטעם שהקדים זאת המשנה על לא יצא החייט הוא בספק ואולי על זה הסדר היו הגזרות באותו היום:

לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה שמא ישכח ויצא כו': (דף יא ע"א)

ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון כו': (דף יג ע"ב)

חייט שם ידוע לאומן התפירה: ומחט שם כלי התפירה: ולבלר הסופר: וקולמוס ידוע. וזה גזירה שמא ישכחו: ולא יפלה את כליו רוצה לומר להסיר הכנים מבגדיו גזירה שמא יתקן הנר ואפילו היה הנר בתכלית הגובה: וכן אסור לקרות לאור הנר אלא אם יש עמו אדם אחר לשומרו שלא יתקן הנר: החזן רואה זהו שהתירו למלמד תינוקות ליקח בידו ספר ולראות לאור הנר תחלת הפרשה שהוא רוצה להתחיל עם התלמידים שתי מלות או שלש לפי כי בזה השעור לא ימעט שיתקן הנר ואחר שיראה תחלת הפרשה יניח הספר ויתננו לתלמידים ויקראו בו לאור הנר לפי שהוא שומר אותם: ואין ראוי למלמד שיקרא עם התלמידים בספר לאור הנר וזהו ענין אמרו אבל הוא לא יקרא. ומה שחייבנו להרשות לתלמידים לקרא לאור הנר והרב שישמרם ולא הרשינו לרב שיקרא וישמרוהו התלמידים לפי שהוא מושל עליהם והם אינם מושלים עליו ומוראו עליהם: מפני הרגל עבירה כלומר שלא ירגילו עצמם הזב והזבה באכילתם יחד ושמא בתוך האכילה יחשוב ויסתכל בה ויבא עליה והיא בכרת מלשון התורה ולפיכך אסרו אכילת הזב עם אשתו הזבה יחד אע"פ ששניהם טמאים. וחנניה בן חזקיה בן גרון ז"ל מבעלי החכמה וגדול בדורו ונסתפקו חכמי דורו בספר יחזקאל והוא נער אותו לפרש ענינו ונתיחד בעלייה לחבר הפירוש והיו החכמים ע"ה מבקרין אותו תמיד והוא מתעסק באותו חבור ופעם אחת בקרו אותו ונתקבץ שם קבוץ גדול מתלמידי שמאי ובית הלל ולא נשאר באותו הדור מי שהיה ראוי להוראה שלא היו באותו מעמד ונמנו והיו בית שמאי יותר והשם אמר אחרי רבים להטות (שמות כג) כאשר נתננו העקר בפתיחת חבורנו זה ובית שמאי כולם הסכימו על אלה הגזירות הי"ח דבר באותו היום ויהי כן וגזרו י"ח דבר ועוד הסכימו ב"ש וב"ה באותו היום בי"ח הלכות ולא היה ביניהם מחלוקת אפי' באחת ונחלקו בי"ח הלכות ולא נמנו עליהם לדעת הרבים ואולי נמנו ורבו ב"ה כי אולי היה א' מתלמידי שמאי סובר כדעת ב"ה או מתלמידי בית הלל סובר כדעת בית שמאי ואמרם אלו מהלכות שאמרו ר"ל שהם מן ההלכות שהסכימו עליהם ולא נפל בהם שום מחלוקת. וזה מספרם. יציאות שבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ והם שמנה דינין וכבר הקדמתי מחלוקתם. והט' לא ישב אדם לפני הספר. והי' ולא למרחץ. והי"א ולא לבורסקי. והי"ב ולא לאכול. והי"ג ולא לדון. והי"ד ולא יצא החייט במחטו. והט"ו והלבלר בקולמסו. והי"ו ולא יפלה את כליו. והי"ז ולא יקרא לאור הנר. והי"ח לא יאכל הזב עם הזבה: אבל השמנה עשר דבר שגזרו בו ביום אני אמנה אותם לך מבלי מפורשות לפי שכולם יתבארו במקומן מן המשנה. הראשונה האוכל אוכל ראשון. ב' האוכל אוכל שני. ג' השותה משקין טמאים. ד' הבא ראשו ורובו במים שאובין. ה' טהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין. ו' הנוגע בספר. ז' הידים. ח' האוכלים והכלים. ט' המניח כלי תחת הצנור. י' כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע. י"א הבוצר לגת הוכשר. י"ב גדולי תרומה. י"ג מי שהחשיך לו בדרך. י"ד פת נכרים. ט"ו שמנם. י"ו יינם. י"ז יחוד בנותיהם. י"ח שיהא תינוק כותי מטמא בזיבה: והי"ח הלכות שנחלקו בהם באותו היום יתבארו בזה הפרק. הא' אין שורין דיו. ב' סממנין. ג' כרשינין. ד' אונין של פשתן. ה' נמר ליורה. ו' מצודות חיות. ז' מצודות עופות. ח' מצודות דגים. ט' אין מוכרין לנכרי. י' אין טוענין עמו. י"א אין מגביהין עליו. י"ב אין נותנין עורות. י"ג ולא כלים לכובס נכרי. י"ד לא ישאילנו. ט"ו לא ימכור לו. י"ו לא ילוהו. י"ז לא יתן לו במתנה. י"ח לא ישלח אגרות: ונשוב להשלים פירוש זאת ההלכה ומה שאמר כיוצא בו כשאמר לא יאכל הזב עם הזבה לפי שזה הדין יצא מענין המסכתא: וכשאמר לא ישב אדם לפני הספר והסמוך לו ממה שאינו מענין השבת זה הוא מפני טעם והטעם הוא כי לא ישב אדם ושאר המאמר כולו בכולם אנו חוששין הכנסת שום עת כמו לא יצא החייט במחטו שאנו חוששין בו ג"כ הכנסת עת אבל לא יאכל הזב עם הזבה אין לחוש בו הכנסת עת ולפיכך אמר כיוצא בו ענינו שזה דומה לזה דמיון בלי חוק ופנים אחרים והוא כי לא ישב אדם וכו' לא קדמו דבר מן הענין שיאמר בו כיוצא בו אבל לא יאכל הזב עם הזבה קדמהו דבר מן הענין לפיכך ראוי שיאמר בו כיוצא בו: ופירוש לבקרו ידוע והיא מלה עברית לחה לא יבקר בין טוב לרע (ויקרא כז) לא יבקר הכהן (שם יג):

ב"ש אומרים אין שורין דיו וסממנים וכרשינים כו': (דף יז ע"ב)

שורין ידוע: ודיו שם לדבר שכותבים בו: ואמרו בכאן שורין דיו ענינו שלא ישרו עירוב סממני הדיו: וסם הוא שם איזה עיקר שיהיה ממיני העקרים ובלשון רבים סממנין. וכרשינין הכוססת לפי שבתחלה שורין אותה ואח"כ מאכילין אותה לשוורים:

ב"ש אומרים אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור כו': (שם)

אונין ערב המטוה: שיהבילו בכדי שיעלה מהם ההבל ושם האור בלשון חכמים הבל וכן מנהג מבעלי המטוה לחמם התנורים ולהשליך בהם מטוה הפשתים אחר שריתו במים ואפר ויכסוהו בבגדים עד שיתלבן: ויורה קדרת צבע ואין מודים בזה ב"ה אלא בשני תנאים האחד שתהיה יורה עקורה ולא תהיה תחתיה אש שמא יחתה בגחלים והשני שתהיה היורה טוחה כלומר פיה סתום גזירה שמא יניע הצבע בשבת: ופירוש לקלוט את העין שיקבל את הגוון והענין שיתחיל להצטבע:

ב"ש אומרים אין פורשין מצודות חיה ועופות ודגים כו': (שם)

זה הפירוש מובן בעצמו:

בית שמאי אומרים אין מוכרין לנכרי כו': (שם)

טוענין עמו הגבהת המשא עמו ע"ג הבהמה: ומגביהין עליו הגבהת המשא על גבו: וענין מקום קרוב שיגיע הנכרי לביתו ומקום ישיבתו קודם הכנסת שבת וב"ה אומרים כדי שיצא מפתח ביתו בלבד:

ב"ש אומרים אין נותנין עורות לעבדן כו': (שם)

עבדן מעבד העורות. וכובס הוא מכבס יריעות בגדי פשתן ונקרא בלשון חכמים קצר וג"כ בלשון ערבי קצא"ר:

אמר רשב"ג נוהגים היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן כו': (שם)

הבגדים הלבנים הם צריכין כבוס יותר מן הבגדים הצבועים אבל הבגדים הצבועים מותר לתתם לכובס ואפילו ערב שבת ואפי' לרבן שמעון בן גמליאל ואין הלכה כמותו אלא כבית הלל שהתירו לתת איזה בגד שיהיה לכובס עם השמש ובלבד שיפסוק עמו השכר: וקורת בית הבד היא קורת הבד והענין כי אבן הגת יורידו אותו על הזיתים ויניחו אותו והם נסחטין ומתמצין כל השבת וג"כ יסבבו החבלים על הענבים הדרוכים כדי שיתמצו ויזובו כל השבת: ועגול שם כל דבר עגול אצלם. ומותר לעשות כל זה עם חשכה:

אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום כו': (דף יט ע"ב)

חררה חלה: וקרמו פניה כלומר שקרמו וקפאו פני החררה שהם כלפי אויר התנור: ורבי אליעזר סבר כי אפי' לא נשאר מן היום אלא כדי שיקרמו פניה הדבקים בחרס התנור שהם קופאים קודם מן הפנים שהם כלפי אויר התנור. ואין הלכה כרבי אליעזר: ואמרו כדי שיצולו בכדי שיהיו ראוין לאכילה אע"פ שלא נצלו בשולם:

משלשלין את הפסח בתנור עם חשכה כו': (שם)

משלשלין תולין עם חשיכה כשיחול ארבעה עשר בניסן ערב שבת ולא נגזור שמא יחתה בגחלים כדי למהר הבשול כי בני חבורה זריזין הן: ופי' מאחיזין את האור מדליקין או מבעירין והעיקר מאחיזין את האור ומדורה כמו יוקדה או יקוד: ובית המוקד מפורש במסכת תמיד והיא לשכה שהיו קוראין אותה לשכת בית המוקד והיתה שם מדורת אש בוערת תמיד ולפיכך נקראת אותה לשכה בית המוקד והצורך אליה כי ידוע בקבלה שאי אפשר בלי הבערת אש על המזבח בכל יום ואע"פ שהיה שם אש מן השמים והוא אמרם מצוה להביא אש מן ההדיוט והתירו להדליק האש בראשי העצים באותה מדורה עם חשכה ולא נחוש שישלח ידו לדחות את העצים לגבי האש כדי שתגמור הבערתן כיון שנכנסה שבת ולא נגמרה הבערתן לפי שהכהנים זריזים הן אבל בשאר מקומות אין עושין מדורה אלא בכדי שיצית האור

*[פי' תוי"ט הייט מכות מרדות מדרבנן ובשוגג פטור ואינו חייב כלום אף מדרבנן לפי שאין בכל המצות כו' וכו דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון וע"ע תי"ט כריתות פ"ב מ"ד ד"ה שעשה בה את המזיד כשוגג וכו' הגיה נפי' הרמב"ם דהכא דצ"ל אלא שפחה חרופה בלבד שהיא לוקה והאריך שם שם].

האור נרותו וכן אמרו כדי שילת האור נרובן קודם הכנסת שבת ויוודע זה כשתהא שלהבת עולה מאליה מבלי סיוע ונפיחה והבאת עצים דקין תחתיה ואין הלכה כרבי יהודה שאמר שיאחז האש ברוב הספמין עם חשכה ואינו צריך ברובן :

פרק שני

במה מדליקין ובמה אין מדליקין כו' : (דף כ ע"ב)

לכש הנמר המתהוה באילן הארז : חוסן הפשתן שאינו מנופץ : וכלך הוא המשי : פתילת האידן כמין צמר המתהוה במין מה"ו העץ : פתילת המדבר עלי עשב שגודלין אותן ומדליקין בהם : ירוקה שעל פני המים כמין צמר המתהוה בלידי הספינות כשמאריכין ימים במים · וכאשר השלים המשפט בפתילות שאסור להדליק בהם בליל שבת התחיל לזכור השמנים שאסור להדליק בהם בליל שבת : זפת ידוע : שעוה ג"כ ידוע והוא הדונג : שמן קיק הם זרועי עשב שמנים ונקראים בערבי כרו"ע והשמן הזה הוא עב ביותר : שמן שריפה הוא שמן תרומה שנטמאת ונקראת כן לפי שאינה מותרת באכילה ואינו ראוי אלא לשריפה כאשר בארנו במסכת תרומות בפרק אחרון וטעם איסור ההדלקה באלו הפתילות הוא לפי שהאש אינו אוחז בהן וכמו כן אלו השמנים אינם נמשכים אחר הפתילה המשכה יפה ובכן יהיה אור הנר אלום וחשוך ויניחנו וילא וזה אסור לפי שהעיקר אצלנו הדלקת נר בשבת*) מצוה. וטעם איסור שמן שריפה הוא ביום טוב שחל להיות ערב שבת והדלקת הנר היא אינה אלא מבעוד יום נמצא שורף שמן שריפה בי"ט והוא אסור כי אין מותר לשרוף קדשים שנתחייבו שריפה משום טומאה או משום דבר אחר בי"ט לפי שלא התיר השם יתברך בי"ט אלא אוכל נפש בלבד ואמר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו ואמרו בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפה רוצה לומר שישרף ממחרת י"ט לא ביום טוב . והלכה כחכמים · ולשון התוספתא כל אלו שאמרנו אין מדליקין בהם בשבת אבל עושין מהן מדורה בשבת בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין על גבי קרקע בין על גבי מטרס ולא אסור אלא לעשות פתילה לנר :

אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב כו' : (דף כד ע"ב)

כבר בארנו הטעם מפני מה אסרו הדלקת שמן שריפה בי"ט : עטרן ידוע והוא יוצא מן העץ שיוצא ממנו הזפת ואסרו אותו מפני שריחו רע: שומשמין ידוע והוא זרע דק מתוק: ושמן אגוזים ג"כ ידוע : וגם כן לטות פקועות בלשון ערבי עלק"ם ועלק"ם בלשון עברי לענה : נפט הוא ממין זפת אלא שהוא לבן : והלכה כחכמים אלא בשני שמנים שאסור להדליק בהם בשבת האחד שמן אפרסמון וזה למעלתו שמא יסיך ממנו ואסור לנו לטעום דבר מן השמן שבנר לפי שהוא מקרב זמן כבויו והעיקר אצלנו גרם כבוי אסור והשמן השני הוא הנפט הלבן שאסור להדליק בו מפני שהוא עף ושורף ולפיכך יברח ממנו ויצא :

כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן כו' : (דף כז ע"ב)

טומאת אהלים הוא שיטמא האהל עצמו במת שמת בתוכו ואמר השם יתברך והזה על האהל ואמרו חכמים למד על האהל שהוא טמא במת ואין כל אהל נטמא במת כי אם יהיה האהל מעצים או מאבנים או בנוי מטיט שאינו מטמא האהל אבל מטמא האהל אם הוא מדבר ארוג או מעורות כמו שיתבאר בפרק כ"ז ממסכת כלים כי אין לנו דבר יוצא מן העץ ויטמא כשהוא אהל המת אלא הפשתים בלבד וידענו זה ממאמרו בטומאת מת והזה על האהל ואמר במשכן ויפרש את האהל על המשכן וכבר ידעת כי אהל המשכן היה מיריעות פשתים ויריעות שער ארוגות ומעורות וכל זה לשון תורה וקריאת הפשתים עץ הוא לשון התורה באמרה ותטמנם בפשתי העץ· ופי' קפלה גדלה : ופי' הבהבה חרכה באש : ועוד יתבאר לך בפ' כ"ז ממסכת כלים כי הבגד כשיש בו ג' אצבעות על ג' אצבעות או יותר כל זה שהוא נטמא במת וכמו כן מטמא בנגעים ואם הוא פחות מג' אצבעות על ג' אצבעות הוא טהור ואינו מטמא בשום דבר ממיני הטומאות וזו החתיכה של בגד שקפלה ועשה ממנה פתילה שבה נחלקו בכאן היא ג' אצבעות על ג' אצבעות מצומצמות וכשקפל זה הבגד ועשה ממנו פתילה רבי אליעזר אומר כי אותו הקפול לא הסר ממנה דבר והיא מטמאה בנגעים ובמת כמות שהיתה קודם הקפול ורבי עקיבא סובר כי אותו הקפול הפסידה ובטלה מתורת כלי ולפיכך אינה מטמאה בנגעים ולא במת וטעם המחלוקת שביניהם בהדלקת הפתילה הנזכרת בשבת הוא גזירת יום טוב שחל להיות ערב שבת וטעם מחלוקתם להדליק בה בי"ט שחל להיות ערב שבת כי העיקר אצלנו כי שריפת הכלים בי"ט מותר ושריפת שברי כלים אסור לפי שהן מוקצה כאשר יתבאר במסכת ביצה ויש לנו עיקר אחר כי הדלקת הנר בשבתות וי"ט צריך קודם שידליקם להבהב קצתם ר"ל מן הפתילות ואז ידליק אותם כי בזה ההבהבה יאירו הנרות יותר ולפיכך יחייב רבי אליעזר האומר שהיא כלי כי כשישרוף קצתה יהיו שברי כלים ואין מדליקין בשברי כלים ורבי עקיבא האומר שאינה כלי היא אצלו עץ בעלמא וכשמדליק אותה עץ בעלמא הוא מדליק כי הקפול בטלה . ואין הלכה כרבי אליעזר :

לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן כו' : (דף כט ע"ב)

שפופרת של ביצה קליפה של ביצה רוצה לומר הקליפה העליונה הקשה והטעם שאסרו חכמים אלו השלשה דברים רוצה לומר שפופרת של ביצה ושל חרס וקערה גזירה שמא יסתפק מאותו השמן לסוף בו ויהיה מכבה ור' יהודה התיר זה לפי שהוא עשה זה המעשה לפני החכמים ולא הקשו על מעשיו ולפיכך חשב כי היה מותר לעשותו לכתחלה ולפיכך לא מנעוהו מזה ולא היה הדבר כן אבל מה ששתקו לפי שלא היה אפשר לו לשלוח ידו לשמן הנר כי הם היו רואים אותו ובטל טעם האסור באותו המעמד ולפיכך לא הקשו עליו ומה שצריך לתנא שישמיענו מחלוקתם באלו השלשה דברים לפי שלא מספיק לנו ידיעת המחלוקת באחת מהן אלא בכונן השלשה כי אילו השמיענו המחלוקת בשפופרת של ביצה בלבד הייתי אומרים כי שפופרת ביצה יותר אפשר לאדם להסתפק משמנה ובה נחלקו החכמים אבל בשל חרס לא נחלקו ואילו השמיענו המחלוקת בשל חרס הייתי אומרים גם כן כי זאת היא בלבד מה שהתיר ר' יהודה לפי ששמנה מטונף ומאוס ואין אדם נמשך בו אבל שפופרת של ביצה אסור ואילו השמיענו המחלוקת באלו השנים הייתי אומרים בכאן התיר רבי יהודה כי אין ביניהן ובין הנרות חבור אבל קערה שיש בינה ובין הנרות חבור פתילה **) אסור ע"כ הודיענו שהן חולקין בכולן · והלכה כחכמים ·

המכבה את הנר מפני שהוא מתירא כו'. (שם)

רוח רעה קוראין לכל מיני החולין הנקרא בערבי מלקוני"א כי יש מין מן החולי הנזכר שיברח החולי ויבדל מן הטבע האנושי הממוצע כאשר יראה האור או כשיתחבר עם בני אדם וישתעשע ותנוח נפשו בחשך ובהתבודדות בעת התוממות והדבר הזה נמצא הרבה בבעלי המרות : ושטור זאת המשנה כך מפני נכרים מפני לסטים מפני רוח רעה פטור ואם בשביל החולה שיישן מותר ומפני זה אמר פטור במקום מותר לפי שהדין בסוף המשנה חייב ולא יתכן שיצא מדין מותר לדין חייב וזה החולה הוא חולה שיש בו סכנה ובתנאי שאי אפשר להוציאו למקום אחר או להסתיר האור ממנו : ואמרו כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חייב ר' יוסי פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מה שאמר חייב הוא דעת רבי יהודה שהוא אומר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ולפיכך יאמר שהוא חייב לפי שלא היתה כוונתו לכבוי הנר אלא שלא ישרף חרס הנר או שלא יכלה השמן ור' יוסי אומר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ולפיכך הוא פוטר בכולן חוץ מן הפתילה ובתנאי שיכוין להבהב מה שנשרף ממנה כדי שתאיר יפה כשידליקנה פעם שנית ואז תהיה מלאכה שצריכה לגופה · ואין הלכה כרבי יוסי

על ג' עבירות נשים מתות בשעת לידתן כו' : (דף לא ע"ב)

ספק חשכה ספק אינה חשכה כו' : (דף לד ע"א)

וודאי הוא הטבל והוא דבר שאינו מעושר ולא הוציאו ממנו חק מחוקי ה' : ודמאי הוא הדבר המסופק אם הוציאו ממנו המעשר או לא הוציאו וכבר קדמו אלו הדינים כולם במסכת דמאי בפ"ק ובארנו בפ"ב ממסכת תרומות כי אסור להוציא תרומות ומעשרות ולא הטבלת כלים בשבת ועוד יתבאר זה וטעמו במסכת ביצה ולפיכך אסור לעשות כן בין השמשות לפי שהוא ספק וזהו שקורין אותו בכאן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה וזה הערוב שאמר שמותר לעשותו בין השמשות הוא ערובי חצרות אבל עירובי תחומין אסור לעשותו בשעת הספק אלא מבעוד יום לפי שדינו יותר חמור כאשר נבאר בעירובין : והתירו כמו כן הטמנת החמין והוא המים החמין בין השמשות כי לא אסרו הטמנה בשבת עצמו כל שכן בין השמשות אלא משום גזירה כאשר נבאר לפנים ותכלית הגזירה בשבת אבל בין השמשות לא· ודע כי אחר ביאת השמש עד שיראה כוכב מן הכוכבים הבינוניים בגדולה נקרא יום ושיראה כוכב אחד עד שיראו שנים הוא ג"כ יום משיראו שנים עד שיראו ג' הוא זמן בין השמשות ומשיראו שלשה הוא לילה בלי ספק והעיקר אצלנו כי בין השמשות ספק ועוד יתבארו אלו הדינין :

פרק שלישי

כירה שהסיקוה בקש ובגבבא כו' : (דף לו ע"ב)

תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא כו' : (דף לח ע"ב)

נותנין עליה ר"ל נותנין מערב שבת וישאר בה עד למחרת · ב"ש מתירין להשהות על הכירה הנזכרת חמין ותבשיל וב"ש אומרים חמין בלבד ; בית הלל אומרים מחזירין בשבת על גבי גרופה וקטומה או על גבי כירה שהוסקה בקש או בגבבא וב"ש אומרים אין מחזירין כלל ומה שאמרו בית הלל מחזירין בתנאי שלא תונח הקדירה על דבר אלא שתהיה באויר עד שיספק ממנה ויחזירנה ומה שאמרו בית הלל שאסור לשהות התבשיל על גבי כירה אלא אם הוסקה בקש ובגבבא או שתהיה גרופה וקטומה הוא בתבשיל שנתבשל חצי בשולו לפי שנאמר גזירה שמא יחתה בגחלים לגמור בשולו אבל אם לא נתבשל כלל עד שנתיאשו מבשולו עד הבקר או אם יגמר בשולו עד שאינו צריך לאש והאש הוא מפסיד אותו מותר לשהותו על גבי הגחלים ואינו צריך להוציא האש והוא אמרם עד שיצטמק וגם אינו צריך להסיס דשן על גבי גחלים כדי שיועמו והוא אמרם עד שיתן את האפר וזו היא שקורין אותה קטומה תרגום דשן קיטמא והוא האפר וכשתתבשל בשיל ולא בשיל ישימו בו בעת הטמנתו דבר חי כגון בשר או ירק ויהא מותר לשהותו על גבי גחלים מפני שהוא מסיח דעתו : וקש הוא התבן : וגבבא זבל השדות : וגפת פסולת הזיתים הנשאר אחר סחיטתן והוצאת שמנן : כופח הוא שאשו פחות מאש התנור ויותר מאש הכירה : והכירה מקום בנוי בארץ כדי לשפות בו שתי קדירות ויתנו האש תחת שתי הקדירות בכירה אחת וכופח הוא כמו כן בנוי בארץ והוא מקום שסופתין בו קדירה אחת ונותנין האש תחתיה ולכן יגדל חמימות הכופח יותר מן הכירה לפי שהאש מתחלק תחת שתי הקדירות בכירה

אין נותנין ביצה בצד המיחם כו' : (שם)

מיחם שם הכלי שיחמו בו המים והוא נעשה מנחשת או ברזל ברוב ותאחר חמה אחר שיורידוהו מן האש : ופירוש תתגלגל תתערב הענין שתתבשל קצת בשול : וסודר שם הבגד והקבוץ סודרים וכשיהיה הסודר חם והוחם לשמש לא תתגלגל בו הביצה ולא חלק ר' יוסי בסודר שהוחם באש שאסור לגלגל בו לפי שהכל מודים בתולדות האור שהוא אסור אבל המחלוקת במה שהוחם בשמש רבנן אוסרים אותו כדי שלא יתגלגל בתולדות האור ור' יוסי אינו מודה בזאת הגזירה וכמו כן אינו חולק ר' יוסי בחול ואבק הדרכים כי הוא אוסר להטמין שם הביצה לבשל ולא מפני שהוחמה מן השמש אלא מפני טלטול העפר שהוא אסור ולדברי הכל ואין הלכה כר' יוסי :

מעשה שעשו אנשי טבריא כו' (שם)

מוליאר הגרוף כו' : (דף מא ע"א)

סלון צנור ענול יהיה עשוי מחרס או עופרת [illegible] : ואמי טבריא ידועים כי היו מימיהם כולם מרתחאות חמים בטבעם : ואמה שם שוקת המים שמושכים ממנו בסלונות והיו אותן הסלונות משוקעות במימי המרתחאות ומתחממות והיו המים הנמשכים דרך אותן הסלונות חמים ונתנו חכמים אותן המים בשבת כחמין שהוחמו בשבת שהן אסורין בשתיה ולרחוץ בהם אפילו אבר קטן מאברי הגוף וביום טוב כחמין שהוחמו בי"ט שהן מותרין בשתיה וברחיצת פניו ידיו ורגליו ואסור לרחוץ בהן כל גופו ודע כי חמין שהוחמו מערב שבת הם מותרין בשבת לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו וכמו כן חמין שהוחמו מערב י"ט הן מותרין ביום טוב לרחוץ בהן כל גופו : ומוליאר הוא כלי מנחשת ידליקו בתוכו האש וסביב האש תעלה מבחוץ וממלאין אותה מים וכשמסירין האש מן המוליאר בערב שבת הם מותרין אותן המים לשתותן בשבת ואפילו הן חמין : ואנטיכי כשמסירים האש מאותו הלד ש"ם שם המים החמין בשבת יתחמם הנחשת ויתמיד חומו כל לו האש תהתיו בשבת והן המין שהוחמו בשבת ואסורין בשתיה כאשר הוא העיקר אצלנו ומוליאר אינו כן כי גדיו בלבד הם החמין וזה האנטיכי שוליו הן החמין. והלכה כחכמים :

המיחם שפינהו כו' : (שם)

האילפס והקדירה כו' (דף מב ע"א)

אינו רוצה באמרו פנהו שלא הניח בו כלל מן המים אבל רוצה לומר שחסר מן המים והניח שם מים חמין ולפיכך אסור לו להוסיף על אותן המים מעט מים כדי שיהיו הכל חמין אבל יכול להוסיף עליהם מים מרובין עד שיהיו הכל פושרין וזהו ענין אמרו אבל נותן לתוך הכוס כדי להפשירן : והאילפס והקדירה הם הכלים שמשימין בהם התבשיל להתבשל ואסור לתת תבלין בכלי הבשול והם רותחין לפי שהתבלין מתבשלין בהם אבל אם נתן התבשיל בקערה אע"פ שהוא רותח מותר לתת בה התבלין לפי שהתבשיל כשהוא בקערה המימותו הכר ואינו מבשל מה שמשימין בו · ור' יהודה אומר כי מותר לתת התבלין בקדרה רותחת אלא אם יש באותה קדרה חומץ או ציר לפי שהן ממהרין הבשול וכל זה בתבלין אבל מלח הכל מודים שמותר לתתו בקדירה רותחת כי המלח אינו מתבשל עד שישלוט האש עליו · ואין הלכה כר' יהודה :

אין נותנין כלי תחת הנר כו' : (שם ע"ב)

מטלטלין נר חדש כו' : (דף מד ע"ב)

נותנין כלי תחת הנר כו' : (דף מז ע"ב)

הטעם שבעבורו אסרו נתינת כלי לקבל בו שמן בשבת כי אותו שמן המנטף מן הנר אסרו ליהנות ממנו בשבת לפי שאינו מן המוכן כי כבר הקצה אותו להדלקה ועשה אותו מוקצה ונאסר טלטול הכלי מפני אותו השמן שיש בו שהוא אסור לטלטלו לפי שהוא מוקצה והעיקר אצלנו אין מבטלין כלי מהיכנו בשבת : וטעם איסור טלטול נר ישן לפי שהוא מאוס וזה יקרא מוקצה מחמת מיאוס ורבי שמעון אינו חושש למין ממיני המוקצה ולפיכך יתיר כל הנרות מלבד הנרות הדולקות גזירה שמא יכבה והפתילה מותר אצלו לטלטלה אע"פ שהיה אסור קודם לכן ואין הלכה כמותו בנר שהדליקו בו בשבת כי העיקר אצלנו כי כל מה שהוקצה בין השמשות ואינו מותר לטלטלו באותה שעה שאסור לטלטלו בכל השבת והוא אמרם מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא ושאר הנרות דינם כרבי שמעון לפי שמעקרנו בשבת כר' שמעון שהוא אומר אין מוקצה : ואמרם נותנים כלי תחת הנר לקבל ניצוצות הוא בשבת כי אותן ניצוצות אינן חשובות עד שיאסור טלטול הכלי בשבילם והוא אמרם ניצוצות אין בהם ממש ואסרו לתת בו מים ואפילו בע"ש וכל שכן בשבת לפי שממהר כבוי הניצוצות והעיקר גרם כבוי אסור כאשר הודעתיך

פרק רביעי

במה טומנין ובמה אין טומנין כו' : (שם)

טומנין בכסות ובפירות כו' : (דף מט ע"א)

גפת כבר בארנו שהוא פסולת הזיתים שיוצא מתחת קורת בית הבד אחר שיצא ממנו השמן וכן פסולת השומשמין · וסיד ידוע . וזגין קליפי הענבים · וחרצנים הם הגרעינים והוא הנשאר מן הענבים אחר דריכתן וסחיטתן בגתות · ומוכין הוא הצמר ובלאי הבגדים ודומיהן שממלאין בו הכרים והכסתות וזולתם : ואמרו בזמן שהם לחים אינו רוצה בזה העשבין בלבד אבל חוזר על הכל ר"ל תבן וזגין ומוכין ועשבין ואינו רוצה באמרו לחים שיהיו שרויים במים אבל רוצה שיהיה בהם לחלוחית טבעית ויתכן להיות זה בנמר אם יהיה מבין יריעות הצאן ומן הסמוך לצואריה כי יש שם לחלוח טבעי : ונעורת שם הדבר הנופל מן הפשתים כשמנפצין אותו : ונסורת של חרשים הוא הדק הנופל מן העץ כשמגררין אותו במגירה · וזה הוא שאוסר ר' יהודה הנעורת · ואין הלכה כר' יהודה : וטעם איסור הטמנה בתבשיל באלו הדברים המעלים לפי שהן מוסיפים בחמימות הדבר

הטמנן

*) [ת"ל הנה וכן הגיה המו"ע] . **) [וז"ל המו"ע ואולי דהרמב"ם גרס דמספקא ולא כגירסא שלפנינו דמיפשט ומפרש דמהודר כמו ספקא נהגא]

שמון בהן ובשולו והדברים שהתירו בהם ההטמנה הם המחזיקין אותו השמון בחמימות כאשר הוא בלי תוספת : ודע כי זאת ההטמנה שהוא מדבר בה שאסרוה בדברים והתירוה בדברים כמו שהזכיר היא ערב שבת אבל ביום השבת לא התירו הטמנת דבר חם אבל יטמין בשבת התבשיל הקר בלבד כאשר יתבאר בזה הפרק והדעת היה מחייב שתהיה ההטמנה בשבת בדבר שאינו מוסיף מותרת והם הדברים שאמרה המשנה טומנין בהם מותר אבל אסרוה גזירה שמא יטמין ברמץ והוא האפר החם לפי שהוא אינו מוסיף ואסרנו ההטמנה באפר החם מפחדנו שתהיה בה גחלת האש קטנה ובעת שמגיעים האפר יחתה בגחלים ולפיכך לא התירו ההטמנה בשבת ואפילו בדבר שאינו מוסיף משום גזירת רמץ ורמץ גזירה שמא יחתה בגחלים ואולי תקשה בעקר שהוא אצלנו אין גוזרין גזירה לגזירה יהוא שיגזרו ב"ד דבר בשעה מן השעות ואחר כך ישוב ויגזור גזירה לאותה גזירה זה הדבר אינם עושים אבל אם יהיו שתי הגזירות בשעה אחת הרשות בידם והוא דבר נעשה תמיד והוא ענין אמרם כולהו חדא גזירה היא ר"ל כי מי שגזר זאת הגזירה ראה שלא תתקיים זאת הגזירה אלא בגזירה אחרת תחזק אותה ותסמוך אותה ולפיכך גזר שתי הגזירות יחד · ודע כמו כן כי הדברים שלא התירו בהם ההטמנה והם המנויין בכאן לא התירו ההטמנה בהן אפי' מערב שבת והסברא תחייב שתהיה ההטמנה בהם מותרת ואפי' בשבת לפי שלא אסרו בשבת תוספת החמום או החמום מתחלתו אלא בתולדות האש ואלו אינם מתולדות האש אבל אסרו אותם בשבת גזירה שמא ירתיח ויאמר שאומר כמו שהוא מותר תוספת החמום בהטמנה כך הוא מותר על גבי האש ויבא לידי חמום על גבי האש בשבת על כן אסרו ההטמנה בשבת בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום להרחקה יתירה והתירו בה ההטמנה בין השמשות שהוא נקרא ספק חשכה בין בדבר המוסיף בין בדבר שאינו מוסיף ובזו השעה לא נאמר גזירה שמא יטמין ברמץ וירתיח לפי שסתם קדירות בין השמשות רותחות הן מבערב שבת כי אינו אסור לנו להוסיף הבשול בשבת הלא תראה כי התבשיל שלא נגמר בשולו מותר להשהותו על האש כדי שיתבשל כל הלילה כאשר בארנו בפרק שלפני זה אבל אסרו זה גזירה שמא יטמין בדבר המוסיף מערב שבת ותרתיח הקדירה אחר ביאת השבת במה שיעורר החום ויצטרך לגלות הקדירה מפני הרתיחה עד שתנוח רתיחתה ואחר כך יחזור אל הקדירה מה שהוציא ממנה ונמצא טומן בדבר המוסיף בשבת אבל בין השמשות מותר להטמין בדבר המוסיף כי הקדירה כיון שנגמרה רתיחתה לא תרתיח אח"כ וכשיבא בין השמשות כבר נגמרה רתיחת כל הקדירות וזהו אמרה בנתינת הטעם בזה הענין סתם קדירות בין השמשות רותחות הן הנה נתברר לך מזה כי דבר המוסיף והם הדברים המנויים שאין טומנין בהם ר"ל אין טומנין בהם מבעוד יום אבל בין השמשות מותר מן הטעם שאמרנו ודבר שאינו מוסיף טומנין בו בכל עת בין בין השמשות בין מבעוד יום ואינו אסור אלא בשבת בלבד כמו שבארנו הנה נתבאר ענין זה הפרק באור יפה ואתה תעיין בו ותשמור
אלו הדינים כי לא נתבאר מן הגמרא אלא אחר העיון המדוקדק במקומות מפורדים :

טומנין בשלחין ומטלטלין אותן כו' : (שם)

לא כסהו מבעוד יום כו' : (דף נא ע"א)

שלחין עורות תרגום והפשיט את העולה ויפשלח · וגיזי צמר ידוע והוא לשון רבים והנפרד גז כאמרך או גזה . ואמרו אין מטלטלין אותן זה כשלא ייחדן להטמנה אבל אם הזמינם לטמון בהם מותר לטלטלן: נותן *)את הכסות הוא שיתן על פי הקדירה חתיכת בגד ואחר כך יתן על אותה החתיכה שגזות ואמרו ינול הבגד שעל פי הקדירה ויפלו הגזות שעליו זה הוא טלטול מן הצד והוא מותר . והכל מודים כי כשישתנה סדר מושב הדברים שטומנין בהם שאסור להחזיר החמין לאותו מושב ועל דרך הדמיון אומר כי מי שהטמין קדירה בתבן וכשהסיר הקדירה נהרס המקום ונתרפה התבן אסור לו להשיב הקדירה לאותו התבן כי מקומו נפסד ורפה ותצטרך הקדירה לעשות לעצמו מקום בתבן כשמחזיר אותה ונמצא כמי שטומן בשבת ואין מחלוקת בזה אבל המחלוקת כרבי אלעזר בן עזריה רואה כי הוא חייב להשמר ולהזהר בשעת נטילת הקדירה מן הקופה שטמן בה כדי שלא יפסיד מקום הקדירה ויחזיר אותה אחר הריסות המקום ולפיכך יאמר שישנה מקום הקופה ויטה אותה כדי שלא יפסד מקום הקדירה כשיוציאה ואז יגלה אותה ויוציאה וחכמים לא הצריכוהו לזה אבל אומרים ינול כדרכו ויחזיר ואם נתקלקל גומא לא יחזיר · ואמרם לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך כדי שלא יטמין בשבת מן הטעם שזכרנו ואמרם ממלא את הקיתון ונותן תחת הכר ר"ל בשבת כי הטמנת מים בשבת על זו הדרך מותרת · וכר בגד מלא מוכין או נוצה וכיוצא בו משימין אותו תחת הראש כשאדם שוכב · וכסת מאותו המין אלא שהוא גדול יותר והלכה כחכמים :

פרק חמישי

במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה כו' : (שם ע"ב)

אפסר הוא חבל שקושרין על פיות הגמלים · והטם הוא טס של ברזל שקושרין אותו על הלחיים ובלשון עברי פח את פתי הזהב ומה שדקדק בנאקה לבנה לפי שהיא חזקה יותר ותצטרך שמירה מעולה· ולובדקים הוא מין מן החמורים שאינן למולדים והוא בינוני בין חמור הבר ובין חמור הישוב : ופרומביא הוא רסן של ברזל . ושיר הוא המתג · וענין אמרו יוצאין בשיר ונמשכין בשיר שיוצאות הבהמות בעלי השיר וכליהן כרוכין על צואריהן ונמשכין בשיר כי הוא מותר למושכן במתג שלהן · ומזין עליהם ר"ל על אותן המתגין כשנטמאו באהל המת · ואמר וטובלים במקומם בתנאי שלא יהיו חלקי אותן המתגין דחוקות קצתם על קצתם ויהיה הריות ביניהם מעט כדי שלא יעשו חציצה ודע כי העיקר אצלנו כי כל מה שהוא מתכשיטי הבהמות אינו מקבל טומאה כאשר נבאר במסכת כלים ומה שאומר בכאן כי השיר וכיוצא בו מקבל טומאה לפי שהוא מכלי האדם בשעת הרכיבה לפי שהוא
מנהיג בה הבהמה והוא מתשמישי האדם לפיכך מקבל טומאה :

חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה לו כו' : (דף נג ע"ב)

ומה שאמר קשורה לו ר"ל מע"ש אבל אם עבר אדם וקשר עליו המרדעת אסור לצאת בו בשבת ולבובים הוא שקושרין עורות על אברי הזרע מן הזכרים כדי שלא יעלו על הנקיבות ולא יתעברו · ושחוזות שקושרין אליות הנקיבות על גביהן כדי שיעלו הזכרים עליהם בחוזק ויתעברו· וכבולות הפך זה והוא שיקשרו אליותיהן ברגליהן כדי שלא יעלו עליהם הזכרים · וכבונות פי' שמורות . והוא שיכרכו בגד על צמרן כדי שלא יתלכלך באבק ושישאר בלחלוחיתו ורכותו ויעשו זה בכבשות בלבד לפי שצמרן יותר רך מצמר הזכרים . וצרורות קשורות השדים כדי שלא יזוב מהם החלב · וחלק ר' יהודה על זה ואמר כי אסור להוציאן צרורות לחלב ר"ל שתהיה הכוונה בקשירת השדים כדי שיתקבץ החלב ולא יזוב כדי שיחלבו מהם חלב הרבה אבל מותר להוציאן צרורות ליבש אם הכוונה ליבש החלב
מן השדים כלל · והלכה כר' יוסי ואין הלכה כר' יהודה :

ובמה אינה יוצאה לא יוצא גמל במטוטלת כו' : (דף נד ע"א)

מטוטלת חתיכת בגד קשורה בזנב הבהמה לסימן או לסגולה לשום דבר · ועקוד קשור היד והרגל יחד · ורגול הוא שיכפפו היד על הזרוע ויקשרו אותו והרבה עושין זה בגמלים . ולא יקשור גמלים זה בזה וימשוך ואפי' היו קשורין מערב שבת כדי שלא יראה כמי שמוליכין למקום שוק הבהמות . ואמרו ובלבד שלא יכרוך רוצה בו שלא יקשור ויכרוך וזה המאמר שאמר ובלבד שלא יכרוך אינו תלוי בשבת בלבד אלא בשבת ובשאר ימים כי הטעם משום כלאים וזה כי כשהחבלים שמנהיגים בהם הבהמה הם מקצתם צמר ומקצתם פשתים ומקצתם גמי אז יהיה אסור לו שיקשור ויכרוך וינהיג אותה בהם ומה שהתיר בשאר חבלים בשבת בתנאי שלא יהיו ראשי החבלים תלויין ויוצאין מתחת ידו לארץ טפח
או יותר כדי שלא יראה כמי שנושא חבלים תלוים מידו :

אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו כו' : (שם ע"ב)

בזמן שאינה קשורה לו מערב שבת כאשר בארנו קודם זה · וזוג פעמון ותולין אותו בצואר הבהמה כדי שישמע קולה בעת מרוצתה ואסור להוציאה בזוג שדומה כמי שמוציאה לשוק. ופקוק הוא שממלאין הפעמון בצמר או בצמר גפן וכיוצא בו כדי שלא ישמע קולו . וסולם שבצוארו פירוש עצים שעושין כמו שתי וערב על צואר החמור כדי שלא יחזיר ראשו לגבו לחכך חבורתו אם יש שם חבורה ולא יניחנה להתרפא · ורצועה שברגלו שור שקושרין ברגלו כשפרסתו סדוקה עד שתדבק · ותרנגול ידוע והוא שם הזכר ושם הנקבה תרנגולת והשם הכללי לכולן תרנגולים וחוטין שברגליהם הוא חוט קשור על הרגל סביב ולא יתלה ממנו כלל והוא עשוי לסימן שלא יתערב · ורצועה היא הרצועה התלויה מן הרגל . ומן הכבשים מין שיש להם אליה גדולה כמו הכבשים הנמצאים במצרים שיש להם אליות ידוע' כבדות כחלק גדול מגופן ועושין לאותן אליות עגלות כדי שלא יתחככו על הארץ ויפשיטו העור

*) נוטל את הכסוי

מעליהן · וחנונות מגזרת נמח שמו יחנון והוא עשב שמשימין אותו בנחירי הנקבות מן הצאן כדי שישליכו התולעים שהם במוחן והזכרים אינן צריכין לזה לפי שהם מנגחין זה לזה ונופלים התולעים וגימון מחריסה ושל גמי ישימו אותו עליה כדי שיכוף אותה ותלמד לשחוק ותכירו הלטוף כאגמון ראשו (ישעי' נח) : ועור הקופר עור של שרץ מלא קוצים קושרין אותו על שדי הפרה כדי שלא יינקו אותה הנחשים כשתישן בלילה וכשבאין לינק מכין אותם הקוצים שבעור ובורחים מהם · ואמר פרתו של ר' אלעזר בן עזריה רוצה לומר כי הוא דן בזה הדין לאשה שכנתו · ואין הלכה כמותו
לפי שהוא כמו משוי ומזה הטעם אסרו כל מה שאסרו :

פרק ששי

במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה כו' : (דף נז ע"א)

מה שאמר לא תטבול בהם עד שתרפם הוא טעם איסור יציאתם באלו החוטין בשבת לפי שהוא שתצטרך לטבילה בשבת ותסיר אותם מעל ראשה ומלאה כדי שלא יהיו חוצצין והעבירם ד' אמות ברשות הרבים כי אלו החוטין הם על הראש אבל חוטי הצואר מותר לטבול בהם ולפיכך תצא בהם בשבת· וטוטפת הוא ציץ יקשרו אותו על המצח מאוזן לאוזן. וסנביטין נקראים בלשון חכמים לחיים והם ממיני התכשיט ותלין מן הציץ על הצדעים ועל הלחיים ולפיכך נקרא לחיים · ואמרו בזמן שהן תפורין רוצה לומר תפורין בטוטפת · וכבול חתיכה של בגד כמו מצנפת שקושרין אותה על המצח ונותנין הציץ עליה כדי שלא יזיק הציץ במצח והוא בפני עצמו זולת הציץ הכשים · ואמרו לרשות הרבים הוא משמש לכל מה שזכר כי טעם אסורם גזירה שמא יפלו ברשות הרבים ותטלם ותביאם בידה . ועיר של זהב כליל של זהב על צורת ירושלים והיתה אצלם תכשיט · וקטלא חונקת והיא חוטין שעורכין בה גרגרי זהב וקושרין אותה על הצואר בדוחק כאדם החונק את עצמו ולפיכך נקראת חונקת ובלשון ערבי מכנק"ה . ואמרו אינה חייבת חטאת לפי שטבעת שאין עליה חותם יש בה קלות תכשיט אע"פ שאינה מתכשיטי הנשים לגמרי ומחט שאינה נקובה אפשר שתחלק בה האשה
שער ראשה ולפיכך היא ממיני תכשיטיה ולפיכך אינה חייבת חטאת :

לא יצא האיש בסנדל המסומר כו' : (דף ס ע"א)

סנדל המסומר מסומר במסמרים ובלבד שיהו עשויין לחזק וטעם איסורו כי בזמן צרה מן הצרות היו מתקבצין לתפלה וקריאת שמע במערות ושמעו קול המון וסברו שמא הרגישו בהם האויבים דחקו זה את זה ודרסו זה את זה באותן הסנדלים המסומרים ומתו מהם רבים ולפיכך אסרו לצאת בסנדל מסומר בשבת ויום טוב לפי שהם ימי כניסה וכנופיא · ואם יש ברגלו מכה יוצא בסנדל יחיד ברגלו הבריאה : ואמרם מומחה סמוך על התואר וחסר המתואר כמנהג כאילו אמר מאדם מומחה ומומחה הוא שנבחן ונתנסה שלש פעמים ונתאמת בו הנסיון ויהיה האיש מומחה כשירפא בקמיע שלו שלשה פעמים : שריון ידוע שריון קשקשים (שמואל א' יז) : וקסדא כובע של ברזל : מגפיים מלבוש של
ברזל יתכסה בו האדם בשעת המלחמה כדי שלא יכו אותו ויפול :

לא תצא אשה במחט הנקובה כו' : (דף סב ע"א)

כאשר השלים לזכור הדברים שאם יצא באחד מהם לא יתחייב חטאת לדברי הכל התחיל לזכור הדברים שאם יצא באחד מהם יתחייב חטאת ומפני זה לא דבקו בזה המין הראשון : וכוליאר כמו טבעת במסבב הראש כולו ובלשון חכמים קורין אותו מכבנתא : וכובלת כלי קטן מכסף או זהב ונותנין בו משיחה טובה יתעדנו בה הנשים : ופלייטון המור הוא המוסק והדומה לו ממיני
הבושם . והלכה כחכמים :

לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת כו' : (דף סג ע"א)

תריס הוא המגן : ואלה הנגה מעץ ואין בין המגן והאלה אלא שהמגן תבניתו כמו משולש והאלה תבניתו עגולה ושניהם מעץ : בירית אצעדה בשוק : כבלים עכסן בגירת האצעדה והיו מטילין ביניהם שלשלאות והיו מתקשטים באלו הכבלים הבתולות כדי שלא יפסעו פסיעה גסה ויגיע להן היזק בבתוליהן : ומה שאמר טהורים וטמאים אינו נכלל בדיני השבת אבל אמר זה מפני שהזכיר בכאן כבלים והודיענו דין אחר והוא כי העכסין אינן מקבלין טומאה לפי שאינן מכלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו והכבלים מקבלין טומאה לפי שהם מכלל הכלים שיש להם שם מיוחד ועוד יתבארו אלו העקרים במסכת כלים. ופירוש תכשיטיה עדיה ותליה : ונגאי פירושו לפי מקומו והוא הפך השבח
כלומר רוע וכיעור. והלכה כחכמים :

יוצאת אשה בחוטי שער בין משלה בין משל כו' : (דף סד ע"ב)

וחוטי שער הם החוטים הנעשים משער כי אין ענינו כענין חוטי צמר וחוטי פשתן הנזכרים בראש הפרק כי חוטי שער אפילו קשורין על מצחה קשר מהודק אינם חוצצין לפי שהמים נכנסים בהם ולפי שמותר לטבול בהם מותר לצאת בהם בשבת כאשר בארנו בראש הפרק . ואלו השמיענו שלה היינו אומרים שלה שאין מאוסין לה מותר אבל של חברתה שהם מאוסין לה ושמא יש לה לחברתה בראש חולי הנקרא חולי השועל והוא מריטת השער וכיוצא בה אסור ואלו השמיענו של חברתה היינו אומרים של חברתה שהיא ממינה מותר אבל בשל בהמה שאינה ממינה אסור על כן השמיענו שהכל מותר : ופאה נכרית כמו מגבעת ידבקו בו שער נאה והרבה ותשים אותו האשה על ראשה דרך ערוי כדי שתתקשט בשער : ומוך מעט צמר מצמר גפן ודומיהם ובמוך שהתקינה לנדתה אפילו נשתמשה בה שלא יהיה קשור לפי שאם נפל לא תטלנו ולא תביאנו מפני מאיסותו אבל מוך שבאזנה ושבעקיבה לא תצא בה עד שיהא קשור קשר מהודק באוזן או בעקב : ומה שתתן האשה בפיה פלפל או מלח והדומין להם הוא להעביר ריח הפה אם יש בה זוהמא או ריח רע : ושן תותבת הוא שן נכרי שנותנת האשה בפיה במקום שינה שנפל לה דרך ערוי ויתחזק בלהיצת השנים האחרים : ושן של זהב הוא שיהיה שן משניה משונה במראיתו ותעשה מכסה מזהב בצורת אותו השן ותרכיבהו עליו להסתיר מומה ורבי אומר שכיון שזה המעשה הוא להסתיר מומה שלא תעקור אותו להראות לחברותיה
וחכמים אומרים שתעקור ותראה בר"ה ולפיכך אסור לצאת בו. והלכה כחכמים :

יוצאת בסלע שעל הצינית כו' : (דף סה ע"א)

צינית חולי הנקרא בערבי סלע"א וחכמים קוראין אותו בת ארעא לעובי חלטיה וקושי עצמה : וסלע כמו פסוס מפותח מכסף או נחושת וזולתו כי סגולת התועלת היא בפתוח: וחוטין הוא חוטין קשורין בצואר ובלבד שלא יהיו צבועים כי אם הם צבועים מחמת יפיין תסיר אותם מצוארה ותראה לחברותיה בר"ה : רעולות כמו פעמונים או זגין כי הנשים הערביות היו יוצאין בזגין כמו שמנהגן לצאת תמיד והוא מין ממיני החלי הנטיפות והשרות והרעלות (ישעיה ג) וכמוהו והברושים הרעלו (נחום ב) כלומר הונדו והונעו כדי שיפול פריין : וקסמים שבאזניהם עצים קטנים עגולים היו מכניסין אותם בנקבי אזניהם כדי שלא יסגר הנקב : ופרופות כמו כרוכות ר"ל כי הנשים היו אוספות שולי הרדיד וכנפותיו יחד על דבר קשה כמו אבן או עץ וקושרות מלמעלה : ואח"כ אמר כי כל הנשים מותר להן
לצאת בזה הענין ומה שיחד ערביות ומדיות לפי שהן שידועות בזה המעשה וזה המנהג :

פורפת על האבן ועל האגוז כו' : (שם)

זאת הפריפה היא בשבת כי אין בה קשר אלא פריפת החוט בלבד : ואמרו ובלבד שלא תפרוף לכתחלה
בשבת הוא חוזר אל המאמר האחרון והוא אמרו על המטבע לפי שאסור טלטול המטבע בשבת :

הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר' מאיר כו' : (שם ע"ב)

בית קיבול כתיתין ענינו שיהיה באותו עץ שהוא קב הקטע גומא שיכנסו בה קצוות הבשר עד שיבא ונשאר יוצא לחוץ ממי שקטעו ידו או רגלו ולא כוונו החתך : ואמרו טמא ענינו שהוא מקבל טומאה אפילו טומאת מדרס לפי שהוא כלי קבול כאשר נבאר במסכת כלים : טומאת מדרס הוא כי כל מה שהוא ראוי למשכב ומושב כשניתן כובד הזב עליו נטמא ואפילו יהיה בין הזב ובין המושב דברים בינונים מתכנים וכיוצא בו ועוד יתבאר זאת הטומאה משלם במסכת זבים ולפי שזכר הקב והוא הרגל שיעשה הקיטע וזכר מסעדיו שהוא מותר לצאת בהם בשבת לפי שהן קיימות וחזקות ושיכול להכנס בהן לעזרה ואינו לדרך הבזיון כמו הסנדל והמנעל שהוא אסור להכנס בהן להר הבית כולו כאשר בארנו בסוף ברכות דבר גם כן על סמוכות של כסא איזה כסא שיהיה ואמרו שהן מקבלות טומאה ומנורות אלו המסעדים שהיו ידועים אצלם יודע מאיזה טעם לא יצא בהם בשבת והוא לרוב המתפרקים מן הרגל וההולך בהן יראה כאלו הוא מוליכן או גוררן : אנקטמים כמו מנעל מעץ ולפי שאינה ראויה למשכב ומושב ולא תקבל ההליכה בהם אין מקבלין טומאת מדרס ועוד יתבארו אלו העקרים כולם
במסכת כלים · והלכה כרבי יוסי :

הבנים יוצאין בקשרים ובני מלכים בזגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה כו׳ : (דף סו ע"ב)

אלו הקשרים נתבארו בגמרא והוא כי הם זכרו כי הבן הקטן כשיש לו אהבה רבה באביו ולא יוכל הנער לעזוב את אביו וישוב עליו להזיק שהאב לוקח שרוך נעלו הימנית ויקשרנו לו בזרועו השמאלית ויועיל לו בסגולה ואלו הן קשרים : ואמרו וכל אדם חוזר להתיר לבני מלכים שיצאו בזגין :

יוצאין בביצת החרגול ובשן שועל כו׳ : (דף סז ע"א)

חרגול מין חגב את החרגול למינהו (ויקרא יא) וזה יועיל לחולשת עצבי הירכים בסגולה : ושן של שועל יעשה לשינה ומי שיקח שן של שועל חי ויתלה אותו על מי שארך שנתו תקיצו ואם לוקח משועל מת יעשה להפך וכמו כן יזמו בעלי סגולות כי כשיוקח מסמר מעץ הצלוב ויתלה אותו על גרגרת מי שיש בו קדחת שלישית יועיל לו · והלכה כרבי יוסי כי העיקר אצלנו כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי ועל זה לא אמר הכתוב ולא תלכו בחוקות הגוים (שם כ)

פרק שביעי

כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר כו׳ : (שם ע"ב)

מפני זה אמר כלל גדול מפני היות שבת עונש חמור משאר עונשים לפי שהוא בסקילה : ואמרם כל השוכח עיקר שבת רצונו לומר ואפי׳ היתה לו ידיעה קודם לכן ומלת שוכח תורה על זה והוא שישכח כי השם יתעלה צוה לבני ישראל באסור מלאכה בשבת והוא מאמין כי זה היום שהוא עושה בו מלאכה הוא שבת ולפיכך אינו חייב אלא קרבן אחד לפי שאין לו אלא שגגה אחת בעיקר התורה· אבל אם ידע כי השם יתברך אסר המלאכה בשבת והוא חושב כי זה היום אינו שבת חייב קרבן אחד על כל שבת ושבת כי שגגה אחת היא ליום כולו · אבל כשידע כי היום שבת והמלאכה בו אסורה אבל אינו יודע אם זו שהוא עושה היא מלאכה ותיאסר או לאו אבל חשב שהיא אינה מלאכה ואינו יודע שהיא בכרת אלא שחשב שהיא במלקות הרי חייב קרבן על כל מלאכה ומלאכה כי שגגה היא בכל מלאכה : ואמרו מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת הוא שיעשה בשגגה אב מאבות מלאכות עם תולדותיו הנקראות תולדות אינו חייב אלא חטאת אחת · ודרך משל אמר כי הטוחן חטים בשגגה שהוא אב מאבות מלאכות ואחר כן ישור עץ במשור לקבל הנסורת שלו ויטחון חתיכה של מתכת לקחת שחיקתה וכל זה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת כי זאת הנסורת וזאת השחיקה תולדות טוחן הן :

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כו׳ : (דף עג ע"א)

מעמר הוא הגודש העמרים הקצורים אחת על אחת ועמיר שם האגודה מן החטה והשעורה וזולתם מכל מה שיקצרו בני אדם : בורר הוא מי שמנקה ובורר האבנים והצרורות ודומיהם מן הזרע : מרקד הוא המנפה את הקמח להפרישו ממורסנו : מנפצו בשבט כמו חובטו : והמסיך הוא המוסך את השתי והיא המסכה נגזר מן המסכה הנסוכה (ישעיה כה) : ובתי נירין הן חוטין תלויין קנים בקנתם והוא מין מן האריגה ובהם יארוג האורג ושם הנירין ועצמם מפורסם אצל האורגים : והמולחו רוצה לומר המולח העור : והמעבדו הנותנו בעבוד : והמוחקו הגורר השער ממנו : והמחתכו מי שיחתוך העור : וסותר כמו הורס : והמכה בפטיש פטיש כלי שמשתמשין בו הצורפים ואומני ברזל ונחשת והוא ידוע וכפטיש יפוצץ סלע (ירמיה כג) ומכה בפטיש אפילו בשעת גמר מלאכה כאשר עושין המכין בפטישין כי מנהגם להכות הכאות על עגס הסדן בשעת ההכאה ולפיכך כל תקון מלאכה והשלמתה כמו המירוט והחכוך ומיני היפוי כולם תולדות מכה בפטיש והוא אמרם כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש : ואלו האבות כולם דמיונות והוא כי אמרם קוצר הוא מאבות מלאכות וכמו כן כל התולש צמח מחובר לארץ כשכוונתו באותו דבר שתולש כמי שאורה תאנים או בוצר ענבים או חובט זיתים כל אחד מאלו המלאכות לא נאמר בהם שהן תולדות קוצר אבל הוא קוצר ממש כאשר לא נאמר במי ששחט כבש או שור שהוא תולדות השוחט או במי שבשל תבשיל מן התבשילין שהוא תולדות האופה אבל הוא אופה עצמו אבל התולדה שתקח ענין אותה המלאכה המנויה באבות בלבד ובאיזה מקום שתמצא אותו הענין הוא תולדה לאותו האב · המשל על זה אמרנו כי הטוחן הוא מאבות מלאכות וענין הטחינה הוא כתיתת החלק הגדול ועשייתו חלקים קטנים ולפיכך התוך הירקות בשבת או נסירת עץ לקבל הנסורת שלו או טחינת שפיית חתיכת מתכת לקחת טחינתו או כריתת עצים לשריפה ·כל זה תולדות טוחן וכמו כן ענין הבשול הוא רפיון העצמים הקשים ולפיכך כל מי שיתיך דבר מן המתכות או יחם אותם הוא תולדות אופה אע"פ שאינו מדליק אש ואינו מבעיר אותה אלא שנותן המתכה באש בוער עד שתתחמם · ועל זה הדרך תקח הסברא כי ענין האריגה קבוץ החלקים הנפרדים ודבוקם והכנסת קצתם בקצתם : וענין העבוד חזוק הדברים הרפים כדי שלא יפסדו במהרה. והבן זה הענין ושמרהו וזכור אותו תמיד כשתראה מלאכה מן המלאכות תעיין תולדות איזה אב היא ולא יתערב עליך המעשה שהוא אב מן האבות עם התולדה כאשר בארתי לך : ואמרם המולחו והמעבדו אינם שתי מלאכות, כי מליחת העור הוא מין ממיני העבוד וזכר אותו ללמדך כי המליחה עבוד · והשלים מנין התשעה ושלשים במלאכת השרטוט ופשט התנא בזכירתה בשעת הכתיבה ושם אותה מעניני הכותב : ואמרם ארבעים חסר אחת ואחר כך מנאם להשמיענו כי מי שעשה אותם כלן בשגגה אחת בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת ובתנאי שתהיה השגגה במלאכה כמו שבארנו בתחלת הפרק וכאילו אמר כי אלו המלאכות השוגג בהן כלן בהעלם אחד יביא ארבעים חטאות חסר אחת : ואמרו אחר שמנאם אלו אבות מלאכות לפרש שאינו חייב בשתי חטאות אלא על שתים מאלו המנויות אבל כשעשה אב ותולדתו אינו חייב אלא אחת וכמו כן כשעשה תולדות הרבה אלא שהן כולן תולדות אב אחד אינו חייב אלא חטאת אחת . ומה שאמר וכפל ארבעים חסר אחת לדחות דברי רבי יהודה שהוא מונה שובט ומדקדק מאבות מלאכות : ושובט הוא המכה בשבט או בקנה על השתי כשימשך על מנור האורגים כדי להפריד החוטין : ומדקדק הוא המפריד החוטין בידו בשעת האריגה : וחכמים אומרים כי אלו המלאכות ודומיהם הם כולם תולדות מיסך ואורג כאשר בארנו קודם לכן . וכל אלו האבות שמנה מפני זה קראם אבות כמו שהיה שימושן במעשה המשכן שזכר אותן הכתוב בשם מלאכה וכל הדבר שנתלה או הדומה באחת מהן יקרא תולדה כמו שחלקנו :

ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כו׳ : (דף עה ע"ב)

כשר להצניעו כלומר ראוי להצניעו ולשמרו ויש בו תועלת ולא יפסד כשישאר : ומצניעין כמוהו ר"ל כי מנהג בני אדם להצניען כי יש דברים אילו היו מצניעין אותן היו נשמרין ולא היו נפסדין אבל אין מצניעין אותן ואין משמרים אותן מרוב מציאותם באותו המקום ופחיתותן שם וכאשר יכלול זה הדבר אלו השני ענינין כל מי שהוציא מאותן הדברים והסחורות בשבת השעור שנבאר חייב ואם אותו הדבר חסר אלו שני דברים שלא יהיה ראוי להצניעו ואין מצניעין אותו בני אדם ובא זה והצניעו אותו שהצניעו בלבד הוא חייב על הוצאתו ושאר בני אדם פטורין :

המוציא תבן כמלא פי פרה כו׳ : (דף עו ע"א)

המוציא אוכלים כגרוגרות חייב כו׳ : (שם ע"ב)

עצה הוא תבן הקטנית כגון הפול והאפונים והתורמסין ודומיהן מן הזרעים : קליפיהן קליפה העליונה הדומה לעור הבהמה : גרעיניהן הם הגרעינין הקשין שהן בתוך הפרי : עוקצין הן אותן העוקצין שהפרי תלוי בהן באילניהן כגון עוקצי התאנים והענבים והאפרסקים והאתרוגים וזולתם : וסובין הוא הסובין שלהן והוא הקמח הבינוני : ומורסן הוא המורסן שלהן והיא הקליפה העליונה העבה היוצאה בנפה תחלה וכאשר אמר כי האוכלים כלם מצטרפין קצתם אל קצתם ושיעורם להוצאת שבת כגרוגרת והיא תאנה אחת בינוני · ומן המאכלים מהן שיש להן קליפה ומהן שיש להן גרעינין ועוקצין וסובין והודיעם כי לא יחשב דבר מאלו הדברים עם האוכל ומה שמשערין כגרוגרת הוא מן האוכל הברור המבורר מכל מיני אלו הפסולת כולם : ואמר רבי יהודה כי העדשים בלבד משערין אותן בקליפה הדקה שעליהם לפי שהוא מתבשל שלם בקליפתן ויאכל עמו וכמו כן סברתו בפולין הרטובים לפי שהוא נאכל בקליפתו הסמוך אל האוכל · ואין הלכה כרבי יהודה :

פרק שמיני

מוציא יין כדי מזיגת הכוס כו׳ : (שם)

הכוס שרמז אליו בזה המקום הוא כוס של ברכה ושיעורו רביעית וכבר בארנו פעמים כי שיעור רביעית אצבעים על אצבעים על רום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע וכל המדות בגודל שהוא הבוהן בלשון העברי והיו מוזגין יינם חלק אחד יין ושלשה חלקים מים א"כ יהיה מזיגת הכוס רובע רביעית היין שלהן . וגמיעה הוא כדי בליעה אחת אם הוא חלב בהמה טהורה שהוא ראוי לשתיה אבל חלב בהמה טמאה שעורו להוצאת שבת כדי לכחול עין אחת . וכתית הוא קנה המכה רוצה לומר פי המכה והקבוץ כתיתים וכבר קדם פירושו : ואמרו אבר קטן רוצה לומר אבר קטן של אדם בן יומו והאבר הקטן שבאדם הוא האצבע קטנה שברגל . לשוף את הקלורין שיעור שימס בו הסם לעין הנקרא בערבי שיאף וזהו במימי היאור בלבד שהן יפין לעין אבל שאר המימות שיעורן כדי לרחוץ פנים של מדוכה: ושופכין הדברים הנשפכין כלם רוצה לומר הנגרים והם המשקין כלם . ואין הלכה כרבי שמעון :

המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה כו׳ : (דף עח ע"א)

גמי הוא הגומא ובעברי תיבת גומא · תלאי כמו בית יד שיתלה ממנו : וכפה ידועה . והיא דקות הנקבים : וכברה היא שנקביה רחבים יותר : וקשר מוכסין הוא הסימן שכותבין לוקחי המעשר ובעלי המכס להודיע כי זה פרע מה שנתחייב ושיעורן שתי אותיות וקורא אותן קשר כמו שקוראין אנשי דורנו הרשמים והצורות שמחשבין בהן הפנקסין עק"ר אלרומ"י בלשון ערבי ובלשון עברי קשר הרומיים : ונייר · ידוע : ונייר מחוק שטר של נייר שנתבטל ואין מוציאין בו חוב : ופלייטון מר דרור והוא המושק · ואין הלכה כרבי יהודה :

עור כדי לעשות בו קמיע כו׳ : (שם)

לעשות בו קמיע לכסות בו קמיע : וקלף ידוע ועל הקלף יכתבו התפילין וזה הלכה למשה מסיני ופרשיות תפילין ארבעה קדש לי והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע . וכבר זכרנו כי הדוגג הוא השעוה :

דבק כדי ליתן בראש השבשבת כו׳ : (שם ע"ב)

דבק הוא דבר עשוי בידי אדם כל הנוגע בו ידבק בו : ושבשבת הוא הקנה שבראשיה נותנין הדבק קושרין אותה בקנה ומכניסין אותה בקיני העופות ומוציאין האפרוחין : וחרסית טיט האדמה והוא ידוע אצל הרופאים : פי כור שפת הכור שמתיכין בו והוא שם עברי בחרתיך בכור עוני (ישעיה מח) : פטפוט רגל הכור כי עושין לו רגלים כשהוא גדול ובמשנת כלים פטפוטי כירה : צורפי זהב ידוע והוא עברי ותתנהו לצורף (שופטים יז). סובין ידוע וכן יעשו הצורפים ישליכו הסובין על פני הכור בעת ההתכה : וסיד הוא עברי ושדת אותם בשיד (דברים כז) והוא נעשה מאבנים שרופות והיה מנהגם למשוח בו הנערות על כל בשרם כמו מלבוש וכוונתם להביא להם השערות ולמהר הבגרות ולהנעים בשר : כלכול הצדעים : ואנדיפי המצח · ואין הלכה כר׳ יהודה ולא כר׳ נחמיה :

אדמה כחותם המרצופים דברי ר׳ עקיבא כו׳ : (דף פ ע"ב)

אדמה טיט אדום יעשו ממנו חותמות על השקין שמשימין בהם הסוחרים ממינם הנקראים מרצופין וכמו כן יעשו מהן חותמות על הכתבים : וקלח ענינו שרש : וכרישה כרתי ובעברי חציר ואת החציר (במדבר יא) · וחול גס החול העבה : עבה שיהיה עגס הקנה עב עד שלא יהיה ראוי לכתיבה : ואמרו קלה רוצה לומר ממהרת להתבשל והיא ביצת התרנגולת : ופירוש טרופה מעורבת רוצה לומר שמערבין אותה בשמן ומנענעין אותה היטב ומפני זה היא ממהרת להתבשל ואל תדמה כי מכלל השעור הוא מה שיחם בו כלי הבשול כמו המרחשת או המחבת כי אינו אלא שיעור מה שקולין מביצת התרנגול שיעור גרוגרת והוא אמרם כגרוגרת מביצה קלה ותהיה האלפס הוחמה כבר חמום בינוני · ואין הלכה כרבי עקיבא :

עצם כדי לעשות תרווד כו׳ : (דף פא ע"א)

תרווד כף הרופאים קטן ועוד קוראים אותו תרווד והרבה עושין אותו אצלנו : וחף שן משיני מפתח העץ : וכרכר ידוע ובלע"ז טורטי"ר והוא הכישור :

חרס כדי ליתן בין פצים לחברו דברי ר׳ יהודה כו׳ : (דף פב ע"א)

פצים חצי לבנה כשיש חלל בין חצאי לבנה וימלאו אותו החלל בחרסים ואבנים דקות והלכה כר׳ יוסי :

פרק תשיעי

אמר ר׳ עקיבא מנין לע"ז שמטמאה במשא כו׳ : (שם)

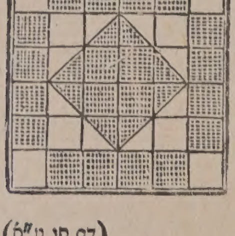
טומאת משא היא כי מי שנושא דבר שהוא מטמא במשא אפי׳ שלא נגע בו אלא שיהיה בינו לבינו דבר מבדיל כיון שהיה כובד אותו הדבר הטמא עליו טמאו ובתחלת סדר טהרות יבאר הדברים המטמאין במשא ומה שאינן מטמאין ושם נזכיר הראיות כלם ורבי עקיבא סובר כי מי שנשא עבודה זרה נטמא ואפי׳ היתה בקופה וכיוצא בה וחכמים אומרים אינה מטמאה אלא במגע והנוגע בה בעצמו הוא נטמא והראיה שהביא רבי עקיבא שהיא מטמאה במשא מאותה ראיה עצמה אמרו חכמים שהיא לא תטמא לאברים והוא אמרם אקשייה רחמנא לנדה שאינה מטמאה אברים וכמו שיד הנדה ורגלה כשהן קטועין אינן מטמאין משום נדה כמו כן חלק מצורת עבודה זרה אינה מטמאה אלא כולה היא המטמאה במגע כשרץ שאינו מטמא אלא במגע כאשר נבאר בתחלת הלכות טהרות והמשילה הכתוב לשרץ באמרו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא (דברים ז) וטעם מה שהלכו חכמים בטומאת עבודה זרה לקולא לפי שהיא מדרבנן והעיקר אצלנו כי כל מה שהוא מדרבנן ונוכל להקל או להחמיר שנלך בה להקל והלכה כחכמים :

מנין לספינה שהיא טהורה כו׳ : (דף פג ע"ב)

מנין לערוגה שהיא ו׳ על ו׳ טפחים כו׳ : (דף פד ע"ב)

ראייתו מאמרו בלב ים שהיא כמו הים וכאשר הים אינו מטמא כמו כן כל מה שבתוכו אינו מטמא ואפי׳ היתה ספינה של חרס ואפי׳ טעונה ביבשה והורידוה לים : וערוגה ששה על ששה טפחים כבר

וזאת היא הצורה

בארנוהו בפרק שלישי מכלאים ואני אזכיר לך ממנו בכאן מעט מזער כפי דרכנו זה והוא כי אנחנו צריכים שיהיה בין כל זריעה וזריעה ריחוק טפח ומחצה כדי שלא יתערבו משום כלאים אלא אם תהיה זוית בצד זוית או בצד צלע מקום זריעה שניה אז לא נצטרך להרחיק ביניהן כי הגבלת הזוית יראה הבדלתם וכבר ציירנו בכלאים צורות הרבה ואני אצייר לך בכאן אחת כדי שיתבאר ענין זאת ההלכה ואיך יזרע אדם חמשה זרעים וראייתו ממלת זרועיה שהיא מורה על הרבוי ואינו ראיה אלא היא אסמכתא חלושה כמו סימן וכשתרצה לדעת דיני ערוגה תעיין דברינו *בחמישי בכלאים והוא כולו דבר אמת ואינו לרבי עקיבא בלבד :

מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי כו׳ : (דף פו ע"א)

ממה שהזהיר על משכב האשה קודם מתן תורה בשלשה ימים ראיה כי כשיפול מן האשה שכבת זרע תוך שלשה ימים לבעילתה שהיא נטמאת באותה שכבת זרע ואם הפילה השכבת זרע אחר שלשה ימים הרי היא טהורה לפי שאותה שכבת זרע כבר נפסדה ולא תטמא בה ופסק ההלכה כי פולטת בשלישי טהורה ועוד נבאר זה בפרק שמיני ממקואות : ומאמרן בהיותם כואבים ראיה כי היום השלישי קשה למהול כי הלחות ניגרות ויורדות ומתהוה מהם חבורה וירבו המכאובות ומפני זה התירו לרחצו במים חמים בשבת ואפילו הוחמו בשבת לפי שהוא סכנת נפשות : וצורת תכונת המעשה בשעיר המשתלח עוד אבאר אותו בפרק ששי ממסכת יומא ·

מנין לסיכה שהיא כשתיה ביוה"כ כו׳ : (שם)

אין רוצה באמרו כשתיה שיהיה חייב עליה כרת כמו שהוא חייב על השתיה אבל הכוונה שהוא אסור כמו השתיה ויתחייב עליה מלקות כמו שנבאר במסכת יומא :

המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה כו׳ : (דף פט ע"ב)

כבר בארנו כי ביצה קלה היא ביצת תרנגולת ותבלין בשמים כמו הפלפל והזנגביל ובלנגאן וקדה ודומיהן וכולן מצטרפין זה עם זה לפי שפעולתן אחת : איספטים ני"ל בלשון ערבי והוא דבר שצובעין בו כעין הרקיע : ופואה בערבי אלפו"ה והם שרשי עשב אדומים צובעין בהם אדום: סבכה כובע הראש שעושין כמין ציץ על המצח או על הראש : נתר ובורית וקומניא ואשלג כלם דברים הרוחצים בהם ומלבנים ושמותם בערב ידוע : כתם הוא כתם הדם הנמצא בבגד והוא בספק אם הוא דם נדה או לא ורוחצים אותה בשבעה דברים ממרקין ומלבנים ומכללם אלו הארבעה כאשר נבאר בנדה · ואין הלכה כרבי יהודה :

 *נ"ל בשלישי

פלפלת כל שהוא ועטרן כל שהוא כו': (דף צ ע"א)
עטרן ידוע ובלשון ערבי קטראן: ומיני מתכות הם כלי מתכות שסוחקין בהם הבשמים לפי שהם דברים קשים וחזקים ואפילו דבר קטן מהם הוא ראוי שיעשה ממנו דרבן ודומה לו: ומקק הוא הדבר הכלה שנתעפש ולא נשאר בו אלא רושם והוא מלה עברית אתם ימקו (ויקרא כו) ורבי יהודה אומר מאחר שהמעט ממשמשי ע"ז חוששין לו וראוי להסירו הרי הוא חייב כשהוציא מהם כל שהוא לפי שהוא חשוב. ואין הלכה כרבי יהודה:

המוציא קופת הרוכלין כו': (שם)
רוכלין הבשמים: וזרעוני גינה הם הזרעים שאינם ראויים לאכילה כמו זרע המלפפונות והבצלים והלפתות ודומיהם ומי שהוציא אחד מאלו קרוב לגרוגרת הוא חייב ורבי יהודה בן בתירא חולק על זה ואומר שאפילו לא הוציא מאלו הזרעים אלא חמשה גרגרים בלבד או יותר על זה שהוא חייב ונסתלקו דברי רבי יהודה בן בתירא ואחר כן התחיל מאמר שני והוא דברי הכל ואמר כי מי שהוציא מזרע הקשואים או הדלועין או הפול המצרי שני גרגרים שהוא חייב: וענין אמרו חגב חי כל שהוא רוצה לומר אפילו היה קטן ביותר. ואין הלכה כרבי יהודה בן בתירא ולא כרבי יהודה:

פרק עשירי

המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה כו': (שם ע"ב)
שיעור זאת המשנה הוא זה המצניע קודם השבת לזרע ולדוגמא ולרפואה ושכח למה הצניעו והוציאו בשבת סתם חייב עליו בכל שהוא שעל דעת הראשונה הוציאו וכאשר נשלמה כוונתו והוציא אותו דבר שהצניע לאותה הסיבה או סתם כאשר פרשתי פעמים אז שלמה מחשבתו ואחר כן כשהוציאו אם הכניסו אחר כן היה יחוס אותו דבר לו כיחוסו לשאר בני אדם ומפני זה כשחזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו וכבר קדם זכר השיעורין כלם. ופירוש דוגמא משל ודמיון רוצה לומר שהצניע אותו דבר להראותו לעיון:

המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה כו': (דף צא ע"ב)
אסקופה נקראת המשקוף התחתון ממשקופי הבתים והדיורין וזולתם כמו שקוראין המשקוף העליון משקוף ואסקופה התיכונה היא אצטבא והיא לפני משקוף פתחי הבתים ונקראת תיכונה לפי שהיא נגד רשות הרבים וזאת האסקופה שמדבר בה בזאת ההלכה היא כרמלית וכבר קדמו (מגרי) [מגדרי] הכרמלית ודיניה בתחלת זאת המסכתא ופי' בבת אחת בפעם אחת לפי שאינה נקראת מלאכה אלא העתקת דבר מרה"ר לרה"י או מרשות היחיד לרשה"ר אם לא יהיה ביניהם רשות אחרת כאשר נתננו העיקר בתחלת דברינו בזאת המסכתא:

המוציא בין בימינו בין בשמאלו כו': (דף צב ע"א)
הוצאת בני קהת לארון היתה בכתף וקראה השם יתברך עבודה שנאמר (במדבר ז) כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו: לאחר ידו פירוש ע"ג ידו: מרפקו כך נקרא בערבי מרפק והוא הפרק האמצעי מן הזרוע. אפונדתו הוא בגד הזיעה והוא בגד צר ילבש אותו האדם דבק לבשרו ובו מקומות תפורים חלולים כמו חריטין ומניח שם האדם מה שהוא רוצה ולובש עליו בגדו הנקרא חלוק וכאשר יהפך אפונדתו מלמטה למעלה ישוב פתיחת אותן החריטין למטה ויפול מה שבתוכם מדבר שיש לו כובד בלי ספק. שפת חלוקו שפת בגדו התחתונה:

המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור כו': (שם ע"ב)
סינר חגור וכאשר התלה דבר בסינר שלה בין מלפניה בין מלאחריה חייבת לפי שהוא סובב כלומר חוזר: ומקבלי פתקין הם הלוקחים הכתבים והאגרות רוצה לומר שלוחי המלך הרצים כלומר כי נותנין אלו הפתקין בעצים חלולים בצורת קנה חלול ותולין אותן בצואריהן: רבי יהודה אומר כי זה הקנה החלול הוא סובב בצוארו וחוזר מצד אל צד כלומר לפניו ולאחריו. ואין הלכה כר' יהודה:

המוציא ככר לרשות הרבים חייב כו': (שם)
השמיעך בזו ההלכה העיקר שהקדמנו ברא"ש פ' א' מזאת המסכתא והוא כי המלאכה כששנים גומרין אותה שהן פטורין העושה את כלה ולא העושה מקצתה ורבי שמעון אמר אפילו לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים פטורין. ואין הלכה כרבי שמעון:

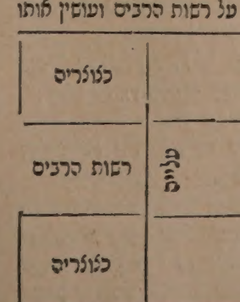
המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי כו': (דף צג ע"ב)
העיקר אצלנו כי כזית מן המת ומן הנבלה וכעדשה מן השרץ מטמא כפי טומאת מינו ופחות מזה השיעור אינו מטמא ועוד יתבארו עקרים אלו במקומם וטעם ר"ש כי הוא רואה כי אין כוונת המוציא דבר מן הדברים האחרים ככוונת המוציא אלו הנזכרים אבל כוונתו הסרת הטומאה אם כן תהיה הוצאתו מלאכה שאינה צריכה לגופה שהוא פטור עליה וחכמים רואין כי אין הפרש בין המוציא דבר מאלו הטומאות ובין המוציא דבר אחר. ודע כי העיקר אצלנו החי נושא את עצמו ולפיכך המוציא אדם חי אינו משאוי אבל אם היה כפות הוא משאוי לדברי הכל אבל בהמה חיה ועוף אע"פ שהם חיים משאוי הם לדעת חכמים. ואין הלכה כרבי שמעון:

הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו כו': (דף צד ע"ב)
התולש מעציץ נקוב חייב כו': (דף צה ע"א)
וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו רוצה לומר מי שנטל אלו בידו מעצמו כמו צפרניו בזה הוא המחלוקת שזכר אבל מי שנטל אחת מהם במספרים ודומה לו מכלי הגלוח כיון שנטל שתי שערות יתחייב לו לדברי הכל וכמו כן אם עשה בזה לאדם אחר אפילו ביד שהוא חייב ודע כי שער הראש כשנפסק או נתלש רובו ונשאר תלוי מן הראש ומצער אותו מותר לו לכרתו בידו בשבת: וגודלת היא האשה היודעת לגדל השער ולעשותו עבות: ופוקסת היא הנותנת שער על הצדעים והוא ממין גדילת השער: וכוחלת היא הנותנת בעין כחל: ור"א אומר כי כל אלו תולדות כי גודלת תולדת בונה וכוחלת תולדת *)כותב: וחכמים אומרים כי ענין גדלת השער אינו ענין בנין וענין הכוחל אינו ענין הכתיבה: והעיקר אצלנו עציץ נקוב הרי הוא כארץ ושיעור הנקב כדי שורש קטן וכבר בארנו זה בפרק חמישי ממסכת דמאי ורבי שמעון אינו סובר שיהיה כארץ לענין שיתחייב סקילה: ואין הלכה כרבי שמעון והלכה כחכמים.

פרק אחד עשר

הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים כו': (דף צו ע"א)
דע כי רשות הרבים מגיע עד עשרה טפחים ולמעלה מעשרה טפחים ברשות הרבים הוא מקום פטור והמחלוקת ביניהם הוא כי הזורק דבר מרשות היחיד לרשות היחיד ועבר על רשות הרבים רבי עקיבא אומר כי אם עבר אותו החפץ שזרק על אויר רשות הרבים בתוך עשרה שהוא כאילו נח ורבנן אינן אומרים כן אבל אם זרק למעלה מעשרה אפילו רבי עקיבא פוטר והלכה כחכמים:

כיצד שתי גזוזטראות זו כנגד זו בר"ה כו': (שם)
חוליות הבור והסלע שהן גבוהים י' כו': (דף צט ע"א)
גזוזטראות כצוצריות והוא בנין מעצים יוצא מן הכותל ולחוץ בעליות על רשות הרבים ועושין אותו כדי להרחיב העליה ויהיו אותן הגזוזטראות רשות היחיד גמורה וכבר הקדמנו זכירת מציריה וכשהיתה אותה הגזוזטרא יוצאה לרשות הרבים מזה הצד וגזוזטרא אחרת מצד אחר יהיה רשות הרבים באמצע ורשות היחיד מכאן ורשות היחיד מכאן. בדיוטא אחת שיהיו שתיהם בשוה בעליה אחת האחת נמשכת אחר חברתה ורשות הרבים ביניהם כזאת הצורה* המושיט חייב כי כן היתה עבודת הלוים כאשר יתבאר והזורק פטור כמו שאמרו חכמים כי זרק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע פטור והדין היה כמו כן במושיט לולי שהיא עבודה שנשתמשו בה במשכן וכל המלאכות ממשכן גמרינן להו ודע

*) [במסקנא צה. מסיק הש"ס דלאו משום כותבת אלא כוחלת משום צובעת ועי' תוי"ט].

כי אמרם המושיט חייב ואפילו למעלה מי' לפי שהלוים למעלה מי' היו מושיטין ואחר כן חזר לבאר איך היתה עבודת הלוים ואמרו שתי עגלות זו אחר זו מושיטין את הקרשים מזו לזו כי העגלות היו נושאין עליהם הקרשים על זאת הצורה* וכל אחת מאלו העגלות היה רשות היחיד: חולית הבור הוא הרפש והטיט הנמצא בקרקעיתו והודיענו כי כשיש בעומק הבור עם החוליא עשרה טפחים יצטרף הבור עם החוליא להשלים עשרה טפחים: ואמרם הנוטל מהם ונותן שיעור מהם ויתן ברשות הרבים והנותן עליהם שיעור מרשות הרבים ויניח עליהם [כפי] העקרים שבארנו בתחלת זאת המסכתא:

הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כו': (דף ק ע"א)
זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות כו': (שם)
כבר בארנו בתחלת זה הפרק כי למעלה מי' טפחים ברשות הרבים מקום פטור הוא וכן למטה מעשרה בארץ והעיקר אצלנו כי המעביר ארבע אמות ברשות הרבים חייב: ואמרו כזורק בארץ רוצה לומר שהוא חייב ובתנאי שיהיה אותו הדבר שזרק נדבק בכותל כמו הטיט השמן או הבצק ודומה לו אז נמדוד מן המקום שהוא עומד בו (בעמידה) ברשות הרבים לאותו דבר שדבק בכותל אחר שנדמה קו בכותל ישר שיצא מן המקום שזרק ממנו מרשות הרבים לאותו הדבר הדבק ואם יהיה באותו קו ד' אמות וגובה אותו הדבר הדבק בכותל י"ט או פחות אז יהיה חייב לפי שזרק מתחלת ד' לסוף ד' ברשות הרבים ואמרו פטור באותו שזרק לתוך ד"א ונתגלגל חוץ לד"א מבואר ביותר לפי שהוא לא נתכוון לזריקה של איסור ואמרו בהפך זה חייב בתנאי שינוח חוץ לד"א ואפילו זמן מועט אבל אם לא נח כלל פטור:

הזורק בים ד' אמות פטור אם היה רקק מים כו': (שם ע"ב)
הים היא כרמלית: ופירוש רקק מים אמת המים. וענין אמרו רשות הרבים מהלכת בו בתוכו שיהיו בני אדם מהלכין בו וכשיהיה בגובה אותו רקק עשרה טפחים או יותר אינה נחשבת מרשות הרבים לפי שהיא חולקת רשות לעצמה כמו שנתבאר פעמים ומה שכפל מהלכת בו פעמים ללמדך אפילו שמהלכין בו רבים בדוחק ועמל כי העיקר אצלנו הלוך ע"י הדחק שמיה הלוך ומה שכפל רקק מים ב' פעמים ללמדך אפי' היה רחבו ד' אמות כיון שיש גבהו פחות מי"ט רה"ר נחשב אותו כיון שמהלכין בו רבים וכשיהיה בגובה זה הרקק י' טפחים אפילו היה ברחבו פחות מד' טפחים שבני אדם יכולין לעברו במהירות לא יחשב כרשות הרבים והשוה בזה ימות החמה וימות הגשמים:

הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים כו': (שם)
כבר בארנו כי הים כרמלית: ואמרו קשורות מטלטלין מזו לזו אחר עשיית הערוב לפי שהן כמו שתי חצרות: ומוקפות הוא שיקיף ביניהם כלומר מחיצה מיריעות וכיוצא בהם:

הזורק ונזכר לאחר שיצתה מידו קלטה אחר כו': (דף קב ע"א)
כשתדקדק לשון זאת המשנה תמצא בה קושיא והוא כי הוא אמר כשנזכר שהוא אסור ואחר כן קלטו אחר לאותו דבר שזרק שהוא פטור ואם לא קלטו אחר אלא שנפל לארץ יהיה חייב וזה אחר שנזכר ואחר כן אמר כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה ושערוה בגמרא כך הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו או שלא נזכר וקלטה אחר או קלטה כלב או נשרפה פטור הא נחה חייב חטאת במה דברים אמורים כשחזר ושכח אבל לא חזר ושכח פטור שכל חייבי חטאות אין חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה:

פרק שנים עשר

הבונה כמה יבנה ויהא חייב כו': (שם ע"ב)
מסתת הוא החרש המישר המלאכה והמחליק אותה בכלי הידוע אצלנו וזאת המלאכה היא תולדת המכה בפטיש: ומעצד כלי אומנות ידוע חרש ברזל: וקודח הנוקב והיא תולדת המכה בפטיש: ורבן שמעון בן גמליאל סובר כי המכה בקורנס על הסדן אף על פי שלא הכה על שום דבר מהדברים שהוא רוצה לרקען או להחליקן שהוא חייב ובתנאי שתהיה ההכאה בשעת מלאכה לפי שכך עושין הנפחין והם חרשי הברזל פעמים רבות יכו על הברזל הכאות הרבה ועל הסדן הכאה או שתים כאילו אותה ההכאה מתקנת אותן ההכאות כוגן ואין הלכה כמותו:

החורש כל שהוא המנכש והמקרסם והמזרד כו' (דף קג ע"א)
מנכש הוא החופר סביב בעקרי הגפנים והצמחים והוא ממלאכות העבודה והיא והחרישה שוה: מקרסם הוא הקוטע ירקות הכורת מהם מה שעלה על פני הארץ: ומזרד הכורת ענפי האילנות. וזה המקרסם והמזרד כשהוא מתכוין לתועלתו במה שכרת הוא מאבות מלאכות הקוצר ואם נתכוין לתקן הצמח כדי שירבו ויגדלו כאשר יעשו בזמורות הגפנים הוא זורע. וענין אמרו לתקן. לתקן הארץ לחרישה ואם היתה כוונתו בלקיטת העלים לשורפן או באסיפת העשבים לגדשן ולהאכילן לבהמתו נקרא מעמר:

הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו כו': (שם)
אמרם בין בימינו בין בשמאלו רוצה לומר מי שהוא משתמש בשתי ידיו והם קורין אותו שולט בשתי ידיו אבל שאר בני אדם אינה נקראת כתיבה אלא כתיבת ימין אבל כתיבת שמאל אינו אלא רושם לא כותב: סמניות הוא לשון רבים של סימן והם סימנים כמו שכותבין בני אדם א' שיורה על אחד וב' שיורה על שנים בכל לשון ובכל כתיבה ורבי יוסי אומר כי כותב שתי אותיות אינו חייב משום כותב אלא משום רושם ורושם אצלנו מאבות מלאכות כיון שהיה במשכן כי קרשי המשכן היו כ' מצד צפון וכ' מצד דרום וח' מצד מערב ותכלית מה שהיו מונין שם כ' והיו כותבים על הקרש הראשון בצדו האחד א' ועל הקרש השני ב' וכך היו עושין עד הקרש האחרון שהיו כותבין עליו כ' וכיון שכן הוא כמו שאמרנו מי שכתב בקרש אחד י"א והם שתי אותיות וככה עד הי"ט חייב משום רושם ותועלת היותו משום כותב או משום רושם כי לדעת האומר משום כותב יתחייב על ב' אותיות כשכתב כתיבה בשבת בשוגג ואחר כן כתב ב' אותיות בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת לפי שהיא מלאכה אחת והאומר משום רושם מונה רושם מאבות מלאכות יתחייב שתים: ופירוש בן זוגו חבירו רוצה לומר שהוא בצדו בסדר ואמר ר' יהודה אם נתכוון לכתוב שמעון כיון שכתב (שמ) [שם] חייב לפי שנגמר שם ואף על פי שמ"ם שם סתומה וזאת פתוחה לא נחוש אלא הלשון וזה הדבר אמת לפי שלא לחוש לכוונתו אלא בגמר מלאכה הראויה אילו נתכוון לארוג בגד מכ' אמה בשבת שלא יהיה חייב עד שיגמור הכ' אמה ויארוג כל השבת ויהיה פטור זה שקר אלא משעה שיארוג שני חוטים יתחייב אע"פ שכוונתו להשלים אריגת הבגד ובזה תדון בכל המלאכות. ואין הלכה כרבי יוסי:

הכותב שתי אותיות בהעלם אחד כו': (דף קד ע"ב)
דיו ידוע כותב על הספר בדיו (ירמיה לו): וסם שם העקר איזה עיקר יהיה ורצונו בכאן עיקר צובע: סיקרא גם כן ידוע והוא כמו אבן שצובע צבע אדום: קומוס מין עפר וצבעו שחור ובערבי אלזאג: קנקנתום ממין הקומוס וכן נקרא בערבי קלקנתוס: כל דבר שהוא רושם רוצה לומר שיתקיים רשומו: פנקס ספר רוצה לומר חשבון הסופרים: נהגין נקראין מן והגית בו (יהושע א) רוצה לומר שתהיה האות כנגד האות השניה: ואמרי מסרט על בשרו הוא שיכתוב בשריטה על שטח בשרו ואפי' הוציא דם אינו חייב חטאת לדעת רבי יהושע לפי שאין דרך כתיבה בכך והלכה כרבי יהושע:

כתב במשקין במי פירות באבק דרכים כו': (שם)
אחד בארץ ואחד בקורה רוצה לומר כתב אות אחת בארץ ואחת בקורה: ונוטריקון הוא שיכתוב אות אחת מראש המלה ויובן מאותו אות כל המלה כמו שיכתוב ק' ויפקוד עליה ויהיה רמז על קרבן או יכתוב מ' ויהיה רמז על מעשר ויובן ממנו זה כפי מה שהסכימו אנשי טף אחד או אנשי מדינה

אחת

אמת רבי יהושע בן בתירא אמו כיון שהכל מבינים מאותה אות המלה כונה כאילו כתב אותיות הרבה והלכה כחכמים :

הכותב שתי אותיות בשתי העלמות כו' : (דף קה ע"א)
הכוונה בזאת ההלכה כי העושה קצת מן המלאכה בשעה אחת מיום השבת ולא גמר אותה וגמרה בשעה אחרת והוא שוגג בשתי שעות אלא שנזכר בין שתי השעות כי אותה הקצת שעשה עבר ואחר כן שגג וגמר המלאכה ר"ג אומר אין ידיעה לחצי שיעור ואותה ידיעה הרי היא כאילו לא היתה ולא עשתה רושם כלל ובהעלם אחד עשה המלאכה כולה ולפיכך הוא חייב חטאת וחכמים אומרים יש ידיעה לחצי שיעור ונבדל קצת המלאכה מן הקצת בידיעה ולפיכך הוא פטור מן הקרבן אבל הוא חייב מכת מרדות על חצי שיעור כאשר בארנו כי אמרו פטור זו היא כוונתו במה דברים אמורים כשעשה חצי שיעור במזיד אבל אם היה שוגג אינו לוקה והלכה כחכמים ·

פרק שלשה עשר

רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין כו' : (שם)
אחד על האריג הוא שארג אפילו חוט אחד על אותה מסכת הוא חייב לדברי רבי אליעזר והלכה כחכמים :

העושה שתי בתי נירין בנירין כו' : (שם)
נירין הניר וכבר פירשנו אותו בפרק השביעי : וקירום יריעה ארוגה מן הסיב : נפה ידועה : וגם כן כברה · וזכר בכאן אלו הדברים על דרך נתינת השיעורים וזכרם בפרק כלל גדול על דרך מנין אבות מלאכות :

הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטורין כו' : (דף קה ע"ב)
מקלקל על מנת לתקן רוצה לומר כמי שהורס וכוונתו לבנות : ואמרו הקורע בחמתו או על מתו פטור כשאינו חייב לקרוע על אותו המת : ואמרו בחמתו פטור סברא לדחויה היא והלכה הקורע בחמתו או על מת שחייב עליו קריעה חייב והטעם שיהיה הקורע בחמתו ועל מתו חייב מפני שדעתו מתישבת וחמומו מתפשר לאותו הקרע והוא דומה למתקן :

שיעור המלבן והמנפץ והצובע והטוה כו' : (שם)
רוחב הסיט שתות הזרת והוא השיעור הקרוב לדעתי שראיתי בפירוש הסיט והוא הנכון אצלי כאשר בארתי בפרק ג' ממסכת ערלה ויהיה רוחב הסיט כפול שלים הזרת וראיתי לגאון שהוא בין הגודל והאצבע כשיפתח ידו כל מה שיוכל האדם וכשילבן אדם מן הצמר ויכפן ממנו או יצבע ממנו שיעור שיטוה ממנו חוט ויהיה ארכו רחב הסיט כפול שהוא חייב והמובן לי מפירוש אלו המלות שפירשו הקדמונים כי מלא הסיט הוא שתות הזרת ומלא רחב הסיט* הוא רחוק מה שיראה בין הגודל והאצבע:

רבי יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב כו' : (דף קו ע"א)
ביבר מקום שמכניסין בו העופות והבהמות והלכה כחכמים כאשר פירש ר"ש בן גמליאל :

צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב כו' : (שם ע"ב)
טעם אמרם שניהם פטורין כבר קדם בתחלת המסכתא · ואין הלכה כרבי שמעון :

ישב האחד על הפתח ולא מילאהו כו' : (שם)
אמרם פטור בכאן הוא פטור ומותר ·

פרק ארבעה עשר

שמנה שרצים האמורים בתורה הצדן כו' : (דף קז ע"א)
דע כי החובל והוא העושה חבורה אינו חייב אלא בשני תנאין האחד שיעשה חבורה בנפש חיה שיש לו עור ויצא ממנו דם או שיהיה הדם צרור תחת העור כמו שיארע מהכאות האבן וכיוצא בו והתנאי השני הוא שיתכוין באותה חבורה שיהנה באותו דם או באותו בשר לרפואה או להאכילה לבהמה אבל אם לא נתכוון אלא היזק הבהמה או לנערה הרי הוא מקלקל וכבר קדם באמרם כל המקלקלין פטורין וזה הוא ענין אמרם החובל בצריך לכלבו והמבעיר בצריך לאפרו אז יהיה חייב והשורף דבר מן הדברים ומתכוין לאפרו הוא מבעיר המנוי בכלל אבות מלאכות והחובל ונתכוון למה שאמרנו הוא תולדת דש לפי שהוא מפרק אותו דבר ומבדילו מחבורו ואמר בכאן כי אלו הח' מינין הנזכרים בתורה לענין הטומאה והן החולד והעכבר והצב למינהו והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת(ויקרא יא) הם כולם בעלי עור ולפיכך החובל בהם כמו שהתנינו יהיה חייב וזולתם מן השרצים והרמשים אין להם עור ולפיכך החובל בהם פטור לפי שהוא מתחדש וחוזר לקדמותו וכמו כן ההורגן פטור אלא הנולד מהם מזכר ומנקבה וכבר נתברר במלאכת הרפואות כי העור כשיחבול לא ישוב כמו שהיה לעולם ולפיכך הוא חייב על כל מה שיש לו עור :

אין עושין הילמי בשבת אבל עושה הוא כו' : (דף קח ע"א)
הילמי הוא המים והמלח ואין בין הילמי ובין מי המלח אלא שהילמי שיעור גדול ומי מלח שיעור קטן ורבי יוסי מחמיר ואוסר אפילו מי מלח ואינו מתיר אלא כשישפוך שמן על המלח או על המים ואין הלכה כרבי יוסי :

אין אוכלין אזוב יון בשבת לפי שאינו מאכל בריאים כו' : (דף קט ע"ב)
אזוב יון הוא בערבי אלכזברו"ס : ויועזר הוא בערבי פורנ"ג וכיוצא בו : ואבוב רועה בערבי א:אלדע"י : ומה שאמרו כל האוכלין אוכל אדם לרפואה ענינו כי כל דבר שדרכו שאוכלין אותו הבריאים ויזונו בו שהוא מותר לאדם לאכלו על דרך רפואה כיון שהוא מזון אבל ב"א בכלל · ובארץ ישראל שני דקלים וביניהם מעין מים והשותה מהם ישלשל אותו וירפה בני מעים ואלו המים נקראים מי דקלים · ואסור לאדם לשתות אספרגוס והוא סם משלשל בשבת כלל . וכוס העקרין הוא שיחברו העקרין בד בבד ודכין אותן ושותין אותן ביין ומי שהיא זבה ושותה מהם שלש כוסות תתרפא ותהיה מחליה וכששותה ממנו בעל הירקון באחד ממיני היין יתרפא ויהיה עקר ולא יוליד ולפיכך הוא נקרא כוס העיקרין : וירוקה שם החולי הנקרא ירקון ובערבי ירקא"ן ואותן העקרים הם זאג מאסכנדיא"ה ועשב סרו בערבי עשבה אלסדו"ר ופירושו עשבה שמחה וכרכום :

החושש בשניו לא יגמע בהן את החומץ כו' : (דף קיא ע"א)
החושש בשיניו לחזק רפיון בשר השנים אסור לו לגמע החומץ ולזורקו מפיו אבל מותר לו לגמע ולבלוע והוא אמרם לא יגמע ויפלוט אבל מגמע ובולע וגמע כמו אגמע מגזרת הגמיאני נא (בראשית כד) והלכה כרבי שמעון וצריך שתהיה אותה המשיחה משתמשין בה בני אדם הרבה :

פרק חמשה עשר

אלו קשרים שחייבין עליהן כו' : (שם ע"ב)
העיקר שתסמוך עליו הוא זה כל קשר שהוא של קיימא חייבין עליו ושאינו של קיימא אין חייבין עליו : אבל אם היה הקשר בלולאות או בחבור קצוות ועניבתם בלבד הוא מותר לכתחלה ואם הוא קשר הוא פטור אבל אסור אם אינו של קיימא · ואין הלכה כרבי מאיר :

יש לך קשרים שאין חייבין עליהם כו' : (שם)

קושרין דלי בפסיקיא כו' : (דף קיג ע"א)
זאת המשנה יש לה שיעו:ר וזה אמרם יש קשר שאינו חייב על קשירתו כמו שהוא חייב על קשר הגמלים והספנים ולא זכר אותו הקשר והם הקשרים שקושרים כדי שיתקיימו זמן ידוע מן הזמן כמו שקושרין קשר במתג להנהיג בו הסוס ואחר כן מתיר אותו : וחזר ואמר כי יש שם קשרים הוא מותר לקשרן לכתחלה והתחיל לזכרן ואמר קושרת אשה מפתחי החלוק והם שפתי הבגד ואפילו יהיה לבגד שתי שפתות : וחוטי הסבכה הם חוטי הכובע שעל הראש : פסיקיא חתיכה של בגד וחבלי האורג מותר לקשור בהם הבהמה נ"ל כי כלי האורג כולם חבלים ועלים וקנים כולם מותר לטלטלן בשבת לפי שהם כשאר כל הכלים והלכה כרבי אליעזר · ואין הלכה כרבי מאיר שהתיר לקשור הדלי בחבל :

*נ"ל כשוג

מקפלין את הכלים אפילו ד' וה' פעמים כו' : (שם)
מקפלין בכאן רוצה לומר הבגדים שמנהג בני אדם לקפלן ולהצניען ואמרו בכאן כי זה הקפול יש לו ארבעה תנאים ואז יהיה מותר להתיר קפולו ואלו הן שיהיה המקפל אדם אחד ולא שיהיו המקפלים שנים ושיהיה המקופל בגד חדש ושלא יהיה צבוע אלא לבן ושלא יהיה אצלו בגד אחר להחליף משום כבוד שבת ולפיכך הוא מותר לקפלו ולהתיר קפולו כדי שיראה כי עתה הותר מקפולו · ומציעין הצעות בגדים על המטות ליישן עליהם והרבה יש כמו מטה מוצעת והיא מלה עברית יצועי עלה (בראשית מט) · ואין הלכה כרבי ישמעאל :

פרק ששה עשר

כל כתבי הקדש מצילין כו' (דף קטו ע"א)

מצילין תיק הספר עם הספר וכו' : (קטז ע"ב)
כתבי הקדש שקורין בהם הם הנביאים ושאינן קוראין בהם הם הכתובים ורוצה לומר שלא יקרא בהם כל אחד ואחד בביתו כדי שלא יבטל בה"מ ולא אסרו הקריאה בהם אלא בשעת המדרש בלבד . ומה שאמרו טעונין גניזה ר"ל בשאר ימים כשנקרעו או בלו אבל מפני הדליקה אין מצילין אותן אלא אם היו כתובים בכתב אשורית ובלשון עברית · ותיק כמו כיסוי של עץ וזה המבוי שקראו מפולש אינו מפולש מב' רוחות כי הוא רשות הרבים בלי ספק אבל רצה באמרו מפולש מצד אחד והוא שלא יהיה לו לחי ושאינו מפולש הוא השער שיש לו לחי כאשר התבאר בעירובין · ואין הלכה כבן בתירא :

מצילין מזון ג' סעודות הראוי לאדם כו' : (דף קיז ע"ב)
אדם חייב בשלש סעודות בשבת האחת לילי שבת והשני יום שבת שחרית והשלישי במנחה ועוד יתבאר כי זאת ההצלה אינה אלא לאצר המעורבת מה שחייבנו שלא נתיר לו להציל כל מה שאבל דילמא אתי לכבויי לפי שהוא בהול על אבוד ממונו וכשנאמר לו אין מצילין אלא שלש סעודות יסכים על אבוד ממונו ולא יחוש לכבות האש · ואין הלכה כר' יוסי :

מצילין סל מלא ככרות ואע"פ שיש בו ק' סעודות כו' : (דף קכ ע"א)
לפי שהסל כלי אחד התירו לו להוציאו כולו אע"פ שיש לו יותר ממזון שלש סעודות · ופירוש אם היו פקחין כאשר אגיד לך והוא כי כל מה שהצילו המצילים מן הדליקה הכל הוא להם מן הדין כי מהפקרא קא זכו אבל דבר באנשים *חסידים שאינם רוצים לקחת לעצמן דבר שאינו שלהם ואינם רוצים גם כן ליגע עצמם בחנם ע"כ אמר כי אם היו המצילים פקחין רוצה לומר מהודלין ידעו כי השכר שיקחו ממנו אחר השבת אינו שכר שבת ויהיה אסור אלא שכר עמלם ויהיה מותר · ואין הלכה כבן בתירא:

ולשם מוציא כל כלי תשמישו ולובש כו' : (שם)
י"ח בגדים הן מנוים בגמרא מזאת המשנה והם בגד ישימו אותו על הראש ומנפת ובגד יתכסה בו האדם בכניסתו לבית המרחץ וב' מנעלים ובגד הזיעה כלומר שהוא דבוק לבשרו של אדם וחלוק שעושה בו מלאכתו וחלוק אחר רחב שלובשין אותו על שני הבגדים ובתי שוקים לכסות השוקים ובתי ידים מלבישין אותן על הידים ומגיעין עד השחי כי ארצם היתה קרה והיו מכסין ידיהם תמיד וכסות אחר על השוקים ורדיד קטן יעטף בו ראשו וכתפיו וב' רדידים יתנגב בהם כשהוא רוחץ בבית המרחץ ובגד נכבד ילבש אותו על כל בגדיו ומפה ינגב בו ידיו בעת הנטילה ואזור · ואין הלכה כרבי יוסי :

רבי שמעון בן ננס אומר פורסין עור של גדי כו' : (שם)
שידה נורתה ידועה אצלינו והיא תיבה קטנה · וגם כן תיבה ידועה · ומגדל אוצר של עץ ידוע אצלנו ונקרא בערבי מנשא"ר : ואמרו מפני שהוא מחריך יודיעך תועלת פריסת עור של גדי כי הוא יתחרך ולא יתלהב וימנע האש מהגיע אל העץ ור' סבר גרם כבוי אסור אפי' בשעת נפילת האש · ואין הלכה כרבי יוסי :

נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה כו' : (דף קכא ע"א)
זה מבואר :

כופין קערה על גבי הנר בשביל שלא תאחוז בקורה כו' : (שם)
העיקר אצלנו כי כל צואה או לכלוך תהיה בבית ישיבתו של אדם שמותר להוציאה בשבת לפי שהוא גרף של רעי כי הוא אצלנו מותר לטלטלו בשבת אבל כל מה שאמר בכאן בצואה של תרנגולים כשתהיה בבית השבול והמלאכה יש לכוף עליה כלי במקומה גזירה שמא יכנס לשם קטן ויתלכלך בה ולפיכך קרא צואה של קטן כלומר שילכלך בה הקטן · ומן החיות המזיקות יש מהם שממיתות בהכרח כשנושכות את האדם כמו קצת מיני האפעה והנחשים וכלב שוטה אלו כולן מותרין להרגן בשבת כשיזדמן לו ואין בזה מחלוקת כלל וזולת אלו מבעלי הארס מאותן שהן נושכות ולפעמים ממיתות ולפעמים אין ממיתות אבל הם מצערות ומכאיבות ימים· אלו ודומיהם אם רדפו אחר האדם לנושכו מותר להרגן ואם אינם רודפות אחר האדם אלא עומדות במקומן יש לכוף עליהם כלי כדי שלא ישכו ואם רצה האדם לדרסן ולהרגן בעת ההליכה הרי זה מותר והצד נחש וכיוצא בו בשבת אם צד אותו כדי לנחק בו הרי זה **אסור :

נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל כו' : (דף קכב ע"א)
אילו השמיענו נר בלבד היינו אומרים נר לאחד נר למאה ולפיכך אם הדליק לעצמו משתמש אחריו ישראל אבל מים אפילו מלא לעצמו לא ישקה אחריו ישראל ואילו השמיענו מלא מים היינו אומרים בזה בלבד אם בשביל ישראל אסור כי נחוש שמא ירבה בשאיבת המים בשביל ישראל אבל נר אפי' הדליק בשביל ישראל ובשבילו מותר · ואמרו כבש מקום חלק שיורדין בו ואין מעלות כמו בסולם ולא זכר זה אלא להשמיענו מעשה ר"ג וזקנים ודע כי כשיהיה נכרי וישראל והוא יודעו ומכירו אסור לו להשקות בהמתו אחריו כי מפני הכרתו וידיעתו בו שמא הרבה בשאיבת המים בשבילו ובזה כל מה שאפשר להרבות ולהוסיף עליו יהיה אסור בו זה הענין :

פרק שבעה עשר

כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהם עמהן כו' : (שם ע"ב)
אמרו אף על פי שנתפרקו בשבת שיעורו אע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת · ואינן דומין לדלתות הבית שאם נעקרו שאינן מטלטלין ואפי' נעקרו בשבת לפי שלא חשב לטלטלן ולהכינן ולא נעשו לזה וזה הוא ענין אמרם לפי שאינו מן המוכן :

נוטל אדם קורנס לפצע בו את האגוזים כו' : (שם)
קורנס הפטיש · וקורדום הגרזן· מגרה המשור שמנסרין בו הנגרים העץ · מגריפה מגרפות יעים · רחת לוח יזרו בה החטה וצורתה ידועה . מזלג עץ ארוך וראשו האחד מתחלק לשלשה ענים כצורת אצבעות היד יבררו בו התבן מן הזרעים · כוש עץ ארוך דק שבו טוות הנשים והוא הפלך · כרכר הוא הכישור שנותנות בפלך בעת הטויה סורטי"ר בלע"ז · מחט של יד מחט התפירה · ומאמרם ליטול בו את הקוץ יש ראיה שמוציא מה שנכנס בבשר האדם מן הקוצין והברקנים בשבת וכמו כן מותר לפתוח החבורה כדי שתצא הליחה ממנה אבל לא להרחיב הפה · ומחט של סקאין הוא המחט הגדולה שתופרין בה יריעות השער והן הנקראין שקין :

קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה כו' : (דף קכג ע"ב)
עושין מקל לחבוט בו את הזיתים ומהפכין בו הזיתים כשהן בגת ועושין בראשי קצת אותן המקלות כמו רמון עגול או קשר וכשמהפכין בו הזיתים ירימו המקל ויביטו באותו רמון אם יש בו שמנונית אם לא וידמה כלי קבול ולפיכך מטמא :

ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלין חוץ מן המסר הגדול כו' : (שם)
מסר הגדול הוא המגרה הגדולה שבה מגררין העץ העבה · ויתד של מחרישה ידועה ואמרו לצורך ושלא לצורך רוצה בו בין לצורך גופו בין לצורך מקומו אפי' מחמה לצל וצריך שיהיו אותן הכלים ראויין להשתמש בהם בשבת כמו הסכינין והכסאות והקערות והם נקראים דבר שמלאכתן להיתר אבל הכלים שהן דבר שמלאכתן לאיסור כמו המדוכות והרחים מותר לטלטלן לצורך

*[נ"ל ידאי שמים] **[נ"ל סייג] גופן

גופן ולגורד מקומן אבל לא מחמה לצל וזה הוא העיקר בטלטול שבת וזכור ואל תשכח · ואין הלכה כרבי נחמיה :

כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין עמהן כו' : (דף קכד ע"ב)
עריבה היא קערה · ומקפה תבשיל או מרק קופא והמחלוקת שביניהן הוא כשנשברו בשבת אבל אם נשברו מע"ש אפי' אינן עושין מעין מלאכתן :

האבן שבקירויה אם ממלאים בה ואינה נופלת כו' : (דף קכה ע"א)
קירויה הוא כלי חרס שאואבין בו מים ותולים ממנו אבן כדי שיכבד וירד לתחתית המעין · שפיח קומקום קטן והטעם שבעבורו לא התירו לשאוב בשבת כשאינו מתוקן גזירה שמא יתתוך ממנו בידו בשבת ויתקנהו לשאוב :

פקק החלון ר"א אומר בזמן שהוא קשור ותלוי כו' : (שם ע"ב)
פקק החלון הוא המפה שתולין כנגד החלונות כדי שיסתיר אורה ופירוש פקק המסגר כלומר הדבר שסוגרין בו · ומה שאמרו חכמים בין כך ובין כך רוצה לומר בין קשור ובין שאינו קשור כיון שהוא מתוקן פוקקין בו והמחלוקת הוא בתוספת באהל עראי רבי אליעזר אומר אין מוסיפין באהלי עראי ואפי' ביום טוב וחכמים אומרים מוסיפין אהל עראי ואפי' בשבת והלכה כחכמים :

כל כסויי כלים שיש להם בית אחיזה ניטלין בשבת כו' : (דף קכו ע"ב)
אין ביניהם מחלוקת כי כסוי הכלים ניטלין בין שיש להן בית אחיזה בין אין להן וכסויי קרקעות אינן ניטלין אא"כ היה להם בית אחיזה אבל המחלוקת בכלים המחוברין לקרקע ר' יוסי סבר כי אין הפרש בין מחוברין לאין מחוברין יטלו כסוייהם ואע"פ שאין להם בית אחיזה וחכמים סוברין שהן כקרקע והלכה כחכמים והוא העיקר האמתי כי כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע :

פרק שמנה עשר

מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של תבן כו' : (שם)
מפנין מלה עברית מן פניתי הבית (בראשית כד) ואמרו אפי' ד' וה' על דרך הרבוי כאילו אמר אפי' מנין גדול ובתנאי שלא יפנה אותו האוצר כולו עד שלא יניח שם שום דבר וזהו ענין אמרו אבל לא את האוצר והטעם בזה כי קרקע האוצר חפור וחרב ונחוש שמא ישוה קרקעו בידו והוא אמרם דילמא אתי לאשוויי גומות ולא התירו זה אלא לדבר מצוה כמו שהמשיל מפני האורחין ומפני בטול בה"מ ואם הוצרך אדם לפנות לא יפנה יותר מד' או ה' אלא כל חד וחד מפני לנפשיה · והתירו טלטול התרומה ואפי' היה ישראל כיון שהיא ראויה לכהן ובתנאי שתהיה תרומה טהורה שתהיה ראויה לאכילה וכמו כן הדמאי הוא ראוי לעניים על העיקר שהוא אצלנו מאכילין את העניים דמאי · ואמרו כי מותר להניע מעשר ראשון שנטלה תרומתו ולטלטלו ואינו רוצה במעשר ראשון כשהוציאו כמשפטו ואחר כן הוציאו ממנו מעשר מן המעשר כפי החיוב כי אינו מדבר בכיוצא בו כי לא נשאר בו טעם שימנע הנעתו וטלטולו אבל מדבר במעשר ראשון שהוציאו הישראל בשבלים קודם שידוש ויהיה דגן ויוציאו ממנו התרומה גדולה כחיוב והודיענו כי המעשר שהוציאו על זה הדרך לא יתחייב הלוי להוציא ממנו אלא תרומת מעשר בלבד החלק שנשאר עליו אבל חלק תרומה גדולה שיתחייב בה אותו המעשר לא לפי שאותה תרומה אינה חלה אלא על החטה אחר הדישה והברירה · ואמרם מעשר שני והקדש שנפדו אפי' פדה אותם לעצמו שיתחייב בתוספת חומש כיון שנתן הקרן יטלטלו אע"פ שנשאר עליו החומש · ואמרם ולא את הטבל אפי' טבל מדרבנן כשנזרע בעציץ שאינו נקוב · ואמרם ולא את המעשר ראשון שלא נטלה תרומתו אינו רוצה בו שלא הורם ממנו תרומת מעשר כי זה מבואר אבל מה שלא הוציאו ממנו חובתו מתרומה גדולה אע"פ שהוציאו תרומת מעשר וזה ראוי וחובה כשהוציאו המעשר מן הזרע אחר הדישה והברירה (*ואפינו) הוציאו ממנו תרומה גדולה מקודם · ואמרם מעשר שני והקדש שלא נפדו רוצה בו שלא נפדו כהלכה כגון שפדאו מ"מ על חתיכה של כסף וזה הפדיון אינו הגון ולא נעשה כהלכתו עד שיפדה על כסף מפותח רוצה לומר מעות מצויירים כמו שאמר הכתוב וצרת הכסף בידך ואמרו חכמים (ב"מ דף נד.) דבר שיש עליו צורה או שיחלל ההקדש על הקרקע ואין דין הקדש שיפדה אלא במטלטלין כמו שאמר הכתוב (ויקרא כז) ונתן את הערכך ביום ההוא וגו' שיהיה הדבר הנתן מיד ליד וכבר הקדמנו פירוש אלו הענינים בעצמם ובאורם בתכלית הבאור בפרק ז' מברכות וסמנו אלו העקרים במקומות רבים מסדר זרעים ומה שאמרנו בכאן מזה הענין לא היה אלא על דרך הזכרון כאשר הקדמנו · ולוף מין ממיני הבצל ים בלי ספק · ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל :

חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אם התקינן כו' : (כ"ב)
[כופין את הסל לפני האפרוחים כו' : (דף קכח ע"ב)]
חבילות הם האגודות · זרדים ענפי האילנות שכורתין בשעת הזמיר וכיוצא בו · וזהו שהתירו לתת סל לפני האפרוחין ואינו מבטל כלי מהיכנו לפי שהיא אינה עומדת עליו · וסייח הוא עייר בן אתונות · ופירוש מדדין כמו מסייעין או מנהיגים ביד והיא מלה עברית אדדה כל שנותי (ישעיה לח) ויותר מבואר אדדם עד בית אלהים (תהלים מב) ובכל מקום שאמר רבי יהודה אימתי הוא מפרש דברי חכמים ולפיכך הלכה כרבי יהודה :

אין מילדין את הבהמה ביום טוב אבל מסעדין כו' : (שם)
מילדין הוא משיכת הולד מן הרחם · מסעדין הוא שעוזרין הבהמה בהתרת רגליה ושורה ונענועה וכיוצא בו · והחכמה האשה המקבלת הולד וקוראין אותה בלשון עברית מילדת · ורוצים באמרם ממקום למקום כי אין מביאין ואין הושטין לאסור תחומין · ואמרם מחללין עליה את השבת רוצה לומר שעושין לה כל צרכיה מהדלקת הנר ושחיטה והבשול ושחיקת סממנין לשתות וקשירת החבלים כמה שתתלה עצמה בעת הלידה וזולתם מכל צרכיה הכל שוה בין אמרה צריכה אני או לא תאמר אבל אין מחללין בחלול שבת עד שתשב על המשבר ויתחיל הדם להיות זותת ומאותה שעה לתשלום ג' ימים מחללין עליה את השבת בין אמרה צריכה אני בין אמרה איני צריכה ולתשלום ז' ימים מחללין עליה את השבת גם כן אלא אם אמרה אינה צריכה ולתשלום ל' יום אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושים כל צרכה על ידי נכרי לפי שהיא כמו חולה שאין בו סכנה והעיקר אצלנו כי חולה שיש בו סכנה מחללין עליו את השבת ואין עושין חלול שבת קטנים ולא נכרים ולא עם הארץ כדי שלא יהבו עצמם בחלול שבת ויקל עליהם כי לא ידעו שזה החלול לא התירו לעשותו אלא מפני הצורך הגדול וההכרח אבל עושין אותו גדולי ישראל ואם הוא חולה שאין בו סכנה עושין צרכיו ע"י נכרי וכן אמרו דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה · ואומר תנא קמא שקושרין טבור הולד ומניחין אותו עד שיתלה ממנו עד מוצאי שבת וכורתין אותו ואינה הלכה אבל כורתין אותו ומנקין אותו ונותנין עליו אבק הסדם ודומה לו וכורכין אותו בבגדים וכל זה בשבת ועוד יתבארו צרכי מילה בפרק שאחר זה והלכה כרבי יוסי כאשר זכרנו :

פרק תשעה עשר

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש כו' : (דף קל ע"א)
מפני זה יביא אותו מגולה להבוד מצוה · ויכסה אותו בשעת הסכנה ע"י עדים כדי שלא יחשדו אותו שהוא מחלל שבת וכשפשט בסכין יביא אותו בשבת אבל דרך גגות ור"א מתיר להביא דרך רשות הרבים ואינה הלכה כי העיקר אצלנו שכלל שנתן ר"ע אמת והמילה א"א מערב שבת והוא לפי שמלותה בשמיני על כל פנים :

עושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין כו' : (דף קלג ע"א)
פורעין הוא כאילו אמר קורעין הקרום שעל העטרה . אספלנית הוא כמו משיחה עבה ונקראת בערבי מרה"ם · כמון ידוע · לועס ידוע והוא שאוכל אדם וכותש בשניו ואינו בולע · סמרטוט בגד בלוי · וחלוק הוא שיקוב חתיכה של בגד כדי שתכנס המילה באותו הנקב ויכרוך שאר הבגד על האבר ואחר כן אמר שיביא מבית לבית אפי' הם מבלי ערוב וכמו כן יביא מחצר אחרת והוא ענין אמרם אפי' מחצר אחרת :

מרחיצין את הקטן בין לפני המילה כו' : (דף קלד ע"ב)
אמרו מזלפין הוא מפרש הרחילה שהחזיר עליה כאילו אמר בכאן כיצד מרחיצין את הקטן מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי והזילוף הוא זריקת המים או כל משקה וחלק ר"א ב"ע על זה ואמר כי מותר לרחוץ כל גופו בשבת לפני המילה ולאחר המילה וביום השלישי למילה וזאת הרחילה היא הרחילה בחמין ואין הפרש בכאן בין חמין שהוחמו מערב שבת ובין שהוחמו בשבת לפי שהוא סכנת נפשות והלכה כרבי אלעזר בן עזריה · ואין הלכה כרבי יהודה :

מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת כו' : (דף קלז ע"א)
העיקר אצלנו מילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת ולפיכך יחייב אותו רבי אליעזר לפי שהוא אוכל ואינו מקלקל שיהיה פטור וכן אמרו לגבי מילה מתקן הוא ומה שפטר אותו רבי יהושע לפי שהוא מל האחד שהיה חייב להמול בשבת ברשות ואמר הואיל ונתנה שבת לדחות לזה האדם ויש לו למול האחד מן הבנים לא יתחייב על האחר והחלק הראשון שהודה בו רבי יהושע שהוא חייב חטאת זה אצלו אינו חייב אלא שקדם ומל בערב שבת אותו שהיה חייב לימול בשבת ואחר כן מל בשבת אותו שהיה חייב להמול מערב שבת אז יהיה חייב לדברי הכל כי לא נתנה שבת לדחות והבן שתלחה השבת בשבילו כבר נמול בע"ש אבל אם לא קדם ומל בע"ש ונשארו שניהם ערלים ומל של ע"ש בשבת הרי זה פטור לדעת רבי יהושע הואיל ונתנה שבת לדחות והלכה כרבי יהושע :

קטן נימול לח' לט' לי' לי"א ולי"ב כו' : (שם)
עקרי זאת ההלכה כי בין השמשות הוא ספק אם מן היום ספק אם מן הלילה ומילה שלא בזמנה אינה דוחה לא את השבת ולא את י"ט כי המילה מצות עשה וי"ט עשה ולא תעשה כי השם הוא לוה לשבות בו והוא אמרו שבתון ומנע בו מן המלאכה והעקר אצלנו לא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה ועוד עיקר אצלנו כי שני ימים טובים של ראש השנה בלבד שהן קדושה אחת ועוד יתבאר במקומות שהן כיום אחד נתנו וכשתדע אלו העקרים תהיה זאת ההלכה מבוארת · ואמרו עד שיבריא רוצה בו שילך מחליו הכל ותגמר ירידת החולי וישאר אחר ירידתו ז' ימים שלמים והם ימי הטוהר אז ימול וענין אמרו שלמים שיהיו מעת לעת ודע כי מי שנולד ונסתפק אם נולד בחדש הז' שהוא בן קיימא או בח' אע"פ כי ברוב לא יתקיים ולא יהיה ראוי שימול ביום הח' ובשבת כי אם הוא בן של קיימא הרי מילתו בשבת חובה ואם הוא נפל לא עשה כלום מי שמל אותו הרי מעשיו כמחתך חתיכה של בשר והוא אמרם [נוחתך] בשר בעלמא הוא :

אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה כו' : (שם)
ציצין הם קצוות הבשר החופה ראש האבר · ואמרו החופה את העטרה רוצה בו רוב גובה העטרה וכ"ז שהוא מתעסק במילה יחתוך בשבת בין ציצין המעכבין ובין ציצין שאין מעכבין ומשנגמר המילה וסלק ידו אסור לשוב ולחתוך בשבת אלא ציצין המעכבין בלבד ולזה הענין רמז באמרו בתחלת זה הפרק עושין כל צרכי מילה ואמרו אינו אוכל בתרומה אם הוא גדול ונשאר ערל בלא מילה והעיקר אצלנו הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה כאשר יתבאר במסכת יבמות · ובעל בשר איש שמן רפוי הבשר כי מרפיון הבשר ודלדולו ותליתו יראה האדם ערל אע"פ שהוא מהול והעיקר אצלנו בכל זה שיבוקר האדם בשעה שהוא מתקשה אם נראה מהול מניחין אותו כמות שהוא ואם אינו נראה מהול חותכין הבשר סביב עד שיראה מהול כשיתקשה · ואמרם כאלו לא מל ר"ל שישוב ויפרע בשבת ואע"פ שסלק ידו מן המילה · וממה שאני חייב להזכירך בכאן שהאדם כשעבר ולא מל את בנו או יליד ביתו והם עליו ביום הח' עבר על מצות עשה גדולה ומהודרה כי אין בכל המצות כמוה ולא יתכן לו לעולם לשלם זאת המצוה אבל זה העון קשה יותר ממי שעבר עליו חג הסוכות ולא עשה סוכה או ליל פסח ולא אכל מצה לפי שזה אחר שעבר יום הח' למילה לא נפטר מזו המצוה אבל הוא מצווה ומוכרח למולו תמיד וכל זמן שלא ימול אותו ויהיה ערל יהיה עובר על מצות עשה שהגיע זמנה וכשימול אותו תסור ממנו זאת העבירה ויעשה מצוה וכמו כן כל מי שירצה זה האדם רוצה לומר הילוד הערל ולא ימול אותו עובר על מצות עשה עד שימול אותו כאלו היה בנו וכשיגדל הילד ויגיע לזמן חיוב המצות נפטר כל אדם ממילתו ונתחייב הוא למול את עצמו מיד וכ"ז שלא ימול עצמו הוא עובר על מצות עשה עד שימול וכשימול ואפי' באחרית ימיו אז עשה מצוה וסר ממנו העון ואם מת והוא ערל אז יהיה מתחייב כרת שנזכר בתורה במי שלא ימול ואינו יודע בכל המצות מצוה כזאת רוצה לומר שלא יתחייב בה מלקות והוא מכשול גדול כדי שימות החוטא בחטאו :

פרק עשרים

ר' אליעזר אומר תולין את המשמרת בי"ט כו' : (שם ע"ב)
משמרת הוא שק שנותנין בתוכו שמרי היין והיין יורד ממנו זך וצלול והמשמרת קולטת את השמרים ואסרו חכמים לתלותה בשבת שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול והמסנן שמרים בשבת במשמרת עושה מלאכה שהיא תולדת בורר או מרקד והלכה כחכמים :

נותנין מים על גבי השמרים בשביל שיצולו כו' : (דף קלט ע"ב)
יצולו כמו יסננו כי הדבר הזך קוראין אותו צלול והוא הפך עכור ומסננין כמו צוללין היין בסודר ובתנאי שלא יטה בידו הסנד בפי הכלי כדי שיהיה שופך במקום מסופע כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול · והתנאי בכפיפה מצרית שלא תהיה גבוהה מתחתית הכלי טפח אלא פחות מזה כדי שלא יעשה אהל עראי בשבת לפי שהוא אסור כמו שבארנו · וטבע הביצים שטורפין ונותנין אותם בדברים העכורים ויזככו אותם ויבדילו הטב מן הדק · ואנומלין הוא יין ודבש ופלפלין · ולגין כד : ומה שאמר רבי צדוק הכל לפי האורחין אפשר לפרשו בשני פרושים האחד מהם כי הוא חלק על ר' יהודה במאמרו ובמועד בחבית ואמר במועד הכל לפי האורחין ואפשר שיהיה מאמרו הכל לפי האורחים בין בשבת בין בי"ט בין במועד והלכה כת"ק והוא שיעשה מן האנומלין כל מה שירצה :

אין שורין את החילתית בפושרין כו' : (דף קמ ע"א)
שורין מלה ידועה · חלתית היו משתמשים בו לפי שהיתה ארצם קרה · כרשינין הוא זרע הנקרא בערבי כרסנה ובלשון הקודש כסמת ומאכילין אותן לבקר · ושפין פירוש כמו מקנחין או ממרחין ביד אבל נותן הוא לתוך הכברה והיא מתקנחת מאליה · כלכלה סל · כוברין פעולה מן כברה : מוץ התבן הדק · אבוס מקום שאובסין שם הבהמות אבוס בעליו (ישעיה א) :

גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין כו' : (שם ע"ב)
פטם השור שמשמנין אותו תרגום בריאות פטימתא (בראשית מא) . ורעי כמו ראי ובלשון עברי כמו לפיעי הבקר (יחזקאל ד) וחכמים אוסרים לגרוף מלפני הפטם ואפי' היה המספא בקופה או דומה לה אבל אם היה אבוס קרקע והמספא לגם אסור הוא לדברי הכל דילמא אתי לאשויי גומות וכמו כן אוסרין סלוק לצדדין אבל לסלק מלפני הבהמה מותר אעפ"כ ובתנאי שיסלק מלפני החמור ויתן לפני השור ולא שיסלק מלפני השור ויתן לפני החמור כי מה שהניח החמור הוא ראוי לאכילת השור ומה שהניח השור אינו ראוי לאכילת החמור כי הוא הפסידו ברירו והלכה כחכמים :

הקש שעל גבי המטה לא ינענע בידו כו' : (דף קמא ע"א)
נענוע הוא הטלטול · כר הוא שמשימין תחת הראש ואזן*) · סדין הרדיד הקטן הידוע אצלנו ונקרא בערבי אלחר"ם · מכבש נקרא בערבי תכ"ת והם שני לוחות שמשימין ביניהם הבגדים המכובסים מקופלים ואח"כ קושרין הלוחות ומהדקים אותן כדי שיתיישרו הבגדים ויהיה הקפול נאה ואין הלכה כרבי יהודה :

פרק אחד ועשרים

נוטל אדם את בנו והאבן בידו כו' : (שם ע"ב)
התירו לטלטל כלכלה והאבן בתוכה בב' תנאים · האחד שיהו בכלכלה פירות אבל אם אין בה פירות נעשית בסיס לדבר האסור והתנאי השני שיהיו הפירות שדרכן להתלכלך כמו הענבים והתותים והפריסים אבל אם היו אגוזים או שקדים לא לפי שאפשר לנערן מן הסל בארץ והתנאי השלישי שתהיה האבן בנקב מן הסל לסתום הנקב לפי שהוא חלק מן הסל . והמדומע הוא הדבר המעורב מחולין ותרומה · ודמע שם התרומה וכבר קדמו משפטי המדומע כולם במסכת תרומות וממה שקדם זכרו כשנפל חלק אחד מתרומה במאה חלקי חולין צריך להפריש מן הכל שעור התרומה והשאר יהיה מותר כי התרומה עולה באחד ומאה ואמר רבי יהודה כי מותר להוציא אותו החלק בשבת

יהיה אותו החלק שהוציא היא התרומה שנפלה בעצמה ולולי זה הדמיון לא יהיה השאר מותר ואין הלכה כרבי יהודה :

האבן שעל פי החבית מטה על צדה כו' : (דף קמב ע"ב)

נוער את הכר והן נופלות זה הוא כשהוא צריך לכר אבל אם הוא צריך למקום הכר נוטל את הכר והמעות עליו ובלבד אם היה שוכח אבל אם הניח המעות ע"ש על הכר הרי זה בסיס לדבר האסור ואסור לנערו . לשלשת לכלוך וטנוף . מקנח ידוע כלומר מקנח אותו הטנוף . סמרטוט בלויי הבגדים :

ב"ש אומרים מגביהין מן השלחן עצמות וקליפין כו' : (דף קמג ע"א)

מה שהרשו בית הלל טלטול הקליפות והעצמות לפי שהן ראויין למאכל הבהמות . וטבלא לוח גדול ישימו עליו השולחן כדי שיפול עליו הפרורים . ושער של אפונים הם הקליפות האפונים . וספוג ידוע והיא כמו צמר נעשה לחוף הים ושואף המים ומספגים בו . ובית אחיזה שלו הספוג הנזכר כשיש לו בית אחיזה ואוחזין אותו בו אינו מתעצר ולא נסחט כשמספגין בו ואפי' ר"ש אוסר להסתפג בו כשאין לו בית אחיזה לפי שהוא מתעצר ונסחט בהכרח וכל דבר שיהיה הכרחי מודה בו ר"ש אע"פ שאינו מתכוין כי ר"ש אינו אומר דבר שאינו מתכוין מותר אלא כשהתפעלות המלאכה אפשר שיהיה ואפשר שלא יהיה כאמרם גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ כי אפשר לגררו ולא יעשה חריץ אבל דבר הכרחי לא והוא אמרם מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ומאמר חכמים בין כך ובין כך רוצה לומר בין שיהיה לו בית אחיזה שמותר להסתפג בו או לא יהיה לו מותר לטלטלו בשבת והלכה כחכמים :

פרק שנים ועשרים

חבית שנשברה מצילין הימנה מזון ג' סעודות כו' : (שם ע"ב)

הטעם אשר בעבורו לא יספוג שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול : ומאמר ר' יהודה אם לאכילה רוצה בו כי כשהכניס אותן הפירות לאכילה היוצא מהן מותר כי לאכילה היה מזמן אותו דבר הזב ממנו ואם הכניסם למשקין אותן המשקין אינן מותרין לפי שאין לו רשות לשתות מאותן המשקין בשבת ועיקר מחלוקת בזאת המשנה הוא בתותים ורמונים בלבד אבל ענבים וזיתים הכל מודים שהיוצא מהן אסור ושאר פירות מלבד ענבים וזיתים ורמונים הכל מודים שהיוצא מהן מותר ואפי' הכניסן למשקין ומחלוקתם בתותים ורמונים כי החכמים דמו אותן לענבים וזיתים שדרך בני אדם לעצור אותם כענבים וזיתים ורבי יהודה דן כל מין ומין לעצמו כאשר תראה והלכה כרבי יהודה והלכה כרבי אליעזר :

כל שבא בחמין מע"ש שורין אותו בחמין בשבת כו' : (דף קמה ע"ב)

אמר כי כל מה שנתבשל קודם השבת ואחר כך הוציאו מן המרק והניחו שמותר להשרותו במים חמין בשבת ומה שלא נתבשל קודם השבת שאסור להשרותו אלא מדיחין אותו בלבד חוץ מן הדג המליח ומן דג דק הקליפה והוא הנקרא קוליים האספנין לפי שאלו הדחתן מכשירתן לאכילה ויהיה כמו שבשלן בשבת :

שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרת כו' : (דף קמו ע"א)

לא יקבנה מגלה רוצה לומר מגל החבית . ושעוה הוא הדונג . ממרח כלומר מחליק כמעט שיתייב רבי יוחנן חטאת לזה שנתן שעוה על פי הנקב והלכה כרבי יוסי :

נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור כו' : (שם ע"ב)

אולי יעלה על הדעת כי אסור ליתן תבשיל לתוך הבור גזירה שמא ירד הכלי לתחתית הבור ואתי לאשויי גומות וג"כ יעלה על הדעת שלא יתן צונן לתוך*)החמין גזירה שמא יטמין ברמץ ולכך הודיעטו בכאן כי מותר לעשותן ואת הדומה להם ואם הוא מבואר והוא אמרם ואת המים היפים ברעים. נשרו כליו נשרו מגזירת משרה ושורין . שוטחן אומר שמותר לשטוח בגדיו השרויים בחמה ושוטחן מלה עברית שוטח לגוים (איוב יב) משטח חרמים (יחזקאל כו) אבל לא כנגד העם כדי שלא יחשדוהו שרחצן בשבת וזה הסתם דהוי ואין היתר לשוטחן כי העיקר אצלנו כ"מ שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור :

הרוחץ במי מערה ובמי טבריא ונסתפג כו' : (דף קמז ע"א)

זאת הרחיצה אינה אלא במקום שמותר לו לטלטל ממנו לביתו ומביתו לאותו מקום כמו שיהיה בחצר או במדינה ויהיה שם ערוב ולא נשאר להחמיר עליו אלא שמא יסחוט הבגד שמסתפג בו כשנשרה ולא יוציאנו והוא יבש וכשנאמר לו כי אין דרך להוציא זה הבגד שנסתפג בו ממקום רחיצתו יניחנו שם ולא יחוש לו בין שיהיה יבש או שרוי . ואמר כי אפי' נסתפג בעשר רדידים והם הנקראים אלונטית כי האלונטית האחרונה בלי ספק אין בה מים שיצטרך לסחוט אותה ואפי' סחט אותה לא יצא ממנה דבר אעפ"כ לא יביאם בידו גזירה שמא יביא הראשונה ויסחוט אותה ואם הרוחצים רבים בטלה הגזירה לפי שהם מזכירין אלו את אלו ולפיכך יביא הרדיד שמסתפגין בו ואפי' הוא שרוי לפי שרבים נסתפגו בו וזאת המשנה דהויה והפסק כי אפי' אחד יביא הרדיד שנסתפג בו בידו :

סכין וממשמשין בבני מעיים אבל לא מתעמלין כו' : (שם ע"ב)

סכין כלומר מושחין בשמן וממשמשין הוא מגזרת משה משיתיהו (שמות ב) וענינו משיכה וגרירה כלומר כשמושכין וגוררין הידים על בשר האדם בחוזק . מתעמלין כמו מתיגעין והוא מגזרת עמל שיעמול האדם (קהלת א) עמלו בוניו בו (תהלים קכז) והוא העמל והיגיעה . מתגרדין מגזרת להתגרד בו (איוב ב) וכמוהו בלשון חכמים מתחככין . לפלומה קורדימא בור המים ויש בו חמימות לפי שהמים מכונסין בו והנכנס לשם יזיע והזיעה ביום השבת אסורה : אפיקטויזין פי' הקיא והיא מלה מורכבת ממלות ארמיות אפיק טויזין פירוש הוצאת הלחם מן הבשול ר"ל שיקיא הלחם ויוציאנו מן האיסטומכא קודם שיתעכל ובתנאי שישתה סם מקיא וזהו האסור אבל להכניס אצבעו לתוך פיו מותר . מעצבין הוא השבת חליות השדרה ועריכתן וזהו כמו בונה אבל כריכת הולד בבגדים וחתולו מותר ואמרם אין מחזירין את השבר אינה הלכה והפסק מחזירין את השבר . נפרקה ידו כלומר נשמט פרק היד או הרגל :

פרק שלשה ועשרים

שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן כו' : (דף קמח ע"א)

הטעם לאסור שיאמר אדם הלוני גזירה שמא יכתוב ויתר הדברים מובנים ומבוארים :

מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו כו' : (שם ע"ב)

טעם מה שאסרו למנות מן הכתב גזירה שמא יקרא אגרת שלום בשבת והוא אסור כי לבד ספרי נבואות או פירושיהם אסור לקרות בשבת או בי"ט ואפי' הי' אותו הספר בחכמה מן החכמות . ומפיס פירושו מטיל גורלות ושיעור זאת המשנה כך ומפיס עם בניו ועם בני ביתו על השולחן בשבת אבל לא עם אחר ובחול מותר להפיס עם אחר ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה משום קוביא וקוביא שם נופל על כל מיני שחוק שיוסכם עליו שיקח אדם ממון חבירו בהסכמת אותו השחוק כמו הפספסין והנרדישים וזולתם מן הדומים להם . ואלטים מין מן הגורלות והוא שיקבצו דברים שלא ידמה אחד מהם לחבירו כמנין האנשים ויפרוש כל אחד מאותן האנשים דבר אחד מאותן הדברי' ואותן החפצים לעצמו ויתנו אותן לאיש אחד נכרי שיבא במקרה וישים אותם החפצים חפץ אחד על כל מנה ומנה ממנות הקדשים ונוטל כל אחד ואחד מנתו כפי גורלו והתירו החכמים לעשות זה ביום טוב לפי שהזריזות באכילת קדשים ולטול מהם מנה גדולה ויפה מצוה . ומה שאמרו אבל לא על המנות ר"ל מנות של חולין שאין מטילין חלשים עליהם בי"ט ומלת חלשין מלה עברית חולש על גוים (ישעי' יד) :

לא ישכור פועלים בשבת ולא יאמר אדם לחבירו כו' : (דף קנ ע"א)

הכל מודים כי מותר לאדם שיאמר לחבירו שמור לי פירותי שבתחומך ואשמור לך פירותיך שבתחומי וכמו שמותר לצוות חברו בשמירה כך מותר לו שיחשיך לשמור וזהו ענין אמרם כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו וענין להחשיך על התחום שילך בשבת עד סוף תחום שבת וישב בסוף התחום עד שיצא שבת ויעשה דבר פלוני וכבר ידעת כי אסור לנו בשבת הדבור והטעה וההשתדלות בשום דבר שנעשה אותו לאחר השבת מן הדברים שהן אסורין לעשות בשבת כמו שפירש ואמר ממצוא חפצך ודבר דבר וכתיב עשות חפציך ביום קדשי מלבד אם הוא דבר מצוה ויהיה דבור חפצי שמים כגון שידבר בו אדם בשדוכי הנערים והנערות ולמוד הבנים תורה או כתב או מלאכה כי השתדלות באלו הדברים כולם מצוה :

מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה כו' : (דף קנא ע"א)

לפקח פירושו בזה המקום לשאול ולחקור . עסקי כמו צרכי . ארון ארון עץ . תכריכין ידוע והם הבגדים שבהם נקבר המת . חלילין כלים חלולין עושין בהם קול ידוע לעורר הבכי והאבל . ואמרם ממקום קרוב מתוך המדינה אבל אם לא היו עמו במדינה אסור לעשות אבל בהן גזירה שמא מחוץ לחומה באו שהוא רשות הרבים ואמרו בארון וקבר אם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית לפרסום הדבר אבל כל בני המדינה וכל מה שהתירו ממה שעשו הנכרים בשבת אינו מותר אלא עד שימתין למוצאי שבת בכדי שיעשה וכן אלו החלילים אע"פ שראינום שבאו מן המדינה :

עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו כו' : (שם)

כששומט אדם מה שתחת המת מן הבגדים נמצא מוטל על החול וזו היא כוונתו באמרו ומטילין אותו על החול לא שיזיזוהו ממקומו ויטילו אותו על הארץ כי זה כבר התנה ברחילתו ואומר בלבד שלא יזיזו בו אבר לפי שטלטול המת בשבת אסור . ומעמצין עצימת העינים וסתימתם :

פרק ארבעה ועשרים

מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי כו' : (דף קנג ע"א)

התירו לו שיתן כיסו לנכרי מפני שאדם בהול על ממונו ואי אפשר שיזרוק כיסו ולולי זאת ההתרה היה מביא אותו הוא בעצמו ומה שאמרו מניחו על החמור בתנאי שיניחנו על החמור בשעת הלוכו וכשיעמוד שיטלנו מעליו כדי שלא יעשה הנחה וכשיחזור לילך מחזירו עליו עד שיגיע לפתח ביתו ויטלנו מעליו כשהוא מתהלך ויזרקנו לתוך ביתו כלאחר יד כדי שלא יהיה מכניס מרה"ר לרה"י ומה שהטרחנו אותו להניחו על הבהמה כשהיא מתהלכת כדי שלא יהיה מחמר ומחמר הוא הנותן דבר על הבהמה ומנהיג אותה או יהיה אותה במשאה וימהר אותה ללכת אע"פ שלא נתן עליה דבר ואפילו יהיה המשא דבר מועט ופסק ההלכה המחמר בשבת פטור וכבר הודעתיך כי פטורי שבת פטור אבל אסור . ואם אין עמו לא בהמה ולא נכרי הוא עצמו מביא אותו וילך בו פחות מארבע אמות . ומה שאמרו הגיע לחצר הראשונה אינו נקשר בדין הכיס :

מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה כו' : (דף קנה ע"א)

פקיעין וזרין הם אלומות עמיר אלא שהפקיעין הן קטנות והם משתים שתים והזרין הן גדולות משלשה שלשה . ואמרו אבל לא את הזרין ר"ל אין מפספסין את הזרין אבל להתיר האגודות מותר . ופי' מפספסין כמו מפרכין והוא שמתככין אותן בין שתי הידים . וכיפין מין מן ספקיעין ומרסקין כמו מחתכין . ושחת ידוע ובלשון עברי גז אחר גזי המלך (עמוס ז) ואין הלכה כרבי יהודה :

אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין כו' : (שם ע"ב)

אבוס שם המקום שמשימים בו המספא לבהמה וענין אמרם אין אובסין שלא יאכילנה מזון ימים רבים והוא אמרם אין עושין לה אבוס בתוך מעיה . ודורסין הפירוש הקרוב אצלי שלא ישימו בחזקה הגמל על המאכל כדי שיאכל הרבה . מלעיטין נתינת המאכל לתוך פי האוכל . ממרין זריקת המאכל למעי הבהמה עם המים . ואמרם מלעיטין למקום שיכולה להחזיר ואמרם ממרין למקום שאינה יכולה להחזיר ושתיהן מלות עבריות מלעיטין מגזרת הלעיטני נא (בראשית כה) וממרין מענין הפסוק סור ומריא . מהלקטין שיהיה האוכל בידו והם לוקטין אותו . מורסן ידוע . גובלין כמו לשין . דורסיות יוני הבית והם מיוחסות להורודוס שהיה מגדל אותן בהיכלו :

מחתכין את הדלועין לפני הבהמה כו' : (דף קנו ע"ב)

ואין הלכה כרבי יהודה .

מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים כו' : (דף קנז ע"א)

ההפרה שיפר הבעל או האב כאשר יתבאר במסכת נדרים ושאלה הוא שיתחרט וישאל לחכם ויתיר לו נדרו וההפרה מותרת בין לצורך שבת בין שלא לצורך שבת אבל שאלה אינה מותרת אלא לצורך שבת . ופוקקין את המאור הוא שיסתמו את החלון שממנו תכנס האורה בכלי מן הכלים אבל לסתמו בבגד תלוי כמו מסך כבר נתפרש דינו בפרק י"ז . וממלית חתיכה של בגד מודדין אותה לידע אם יש בה שלש אצבעות על שלש אצבעות ואם יש בה יותר היא מקבלת טומאה כאשר יתבארו אלו העקרים במסכת כלים ואם היא פחותה מזה השיעור אינה מקבלת טומאה . וכמו כן ימדדו במקוה לידע אם יש שם שיעור מקוה והיא אמה על אמה ברום שלש אמות אם לא . וספית קיתון מקידה לוח קטן . גמי גומא . גינית קערה . ועלת זה המעשה כי כשיש מת בבית אחד ויש בין אותו בית ובית אחר חלון אם יש באותו חלון טפח על טפח או יותר נטמא הבית השני כי שעיקר אצלנו טפח על טפח מביא את הטומאה כאשר נבאר במקומו במסכת אהלות ובאותו זמן היה בין שני בתים חלון ובאותו חלון קערה של זכוכית כמו שמשית ונשבר באותו השמשית שבר וקשרו לוח אחד בעץ וקשרו אותו הלוח בגמי להניח אותו הלוח על מקום השבר הפתוח בשמשית ואח"כ מדדו הלוח אם היה בו טפח על טפח יביא את הטומאה ואם הוא פחות אינו מטמא הבית האחר בטומאת האחד ומה שהתרנו מדידה בשבת בתנאי שתהיה מדידה של מצוה וכמו כן קשירה של מצוה ותנאי בשני בקשירה שלא תהיה קשירה של קיימא אלא בגמי ודומה לו כאשר המשיל :

*) נ"ל בתמה פי' שמא והכי מוכח בסוגיא דשבת (לט.) .

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת שבת

המתרגם

באור מלות הלועזות שברש״י ותוס׳ ופי׳ המשניות להרמב״ם והרא״ש למסכת שבת.

פ״א דף ג ע״א רש״י מורסא קויסטור״א, (געשווירה, פּאַנטאַנעללע), עיין לקמן ק״ז א׳ ד״ה המפיס:

דף ו ע״א בקעה שדות הרבה קמפני״א בלעז (פֿעלד, לאַנדשטריך):

דף ח ע״ב רקק גרווי״א ולקמן במשנה ק״ ב׳ גרבי״א (גריזזאַנד), ועיין חולין כ״ז ב׳ ד״ה רקק:

דף ט ע״ב יתעלפה פשמי״ס, נ״ל פשמי״ר (אָהנמאַכטיג ווערדען): משיקשור וכו׳ שקורין ברלירי״א (אַרמעל):

דף י ע״א רמי פוזמקי נותן אמפילאות שהוכין ברגליו ובלעז קאלצו״ם (זאָקען, שטרימפּפע), מין מנעלים שמגיעין עד הקרסולים, עיין לקמן ק״כ א׳ ד״ה אנפילאות: ופכר ידיה חובק ידיו באצבעותיו מרלי״ר בלעז כאדם המצטער מאימת רבו. נ״ל שהבלעז נ״ל בסוף כאדם המצטער מאימת רבו מרלי״ר בלעז (אום גנאַדע, באַרמהערציגקייט ביטטען), ופעל פכר בסורסי ענין הביקה והסירה הוא. ובחבלי חטאתו יתמך ת״י ובחבלי חטאוי נתפכר (משלי ה׳ כ״ב) כן כתוב בספרים מוגהים (כמו בפוליגלוטי אשר לי). **לודים** אומה שקורין קלינ״ש ואוכלי אדם הן וכן רעבתנין. ופי׳ גיטין מ״ז גבי מעשה דריש לקיש:

דף יא ע״ב בקיסם שבאזנו קיסם ארוך כו׳ שקורין ויר״א בלעז. נראה שזהו (שטאַב, לינעאַל): סורק בגדים שקורין פולורי״ש (געוואלקטע טיבער): **במשיחה** הוא קושר הקוצים שקורין קרדונ״ש (דיסטעלן):

דף יג ע״ב סינר פורלייני״ש (גורט, שורץ) וכן לועז מלת אפוד ומלת אזור (שמות כ״ח ד׳, שמואל ב׳ ו׳ י״ד, ירמיה י״ג א׳) ביחזקאל ט״ז י׳ לועז והחבשך איפולייניסטוריי (איך אומגירטע דיך):

דף טז ע״א וריתכין סולד״י בלעז שמחבר כסף במקום שבר (צוזאַממענלעטהען):

דף יז ע״ב כרשינין למאכל בהמה ביג״א בלעז נ״ל ביג״א (וויקע), וכן לועז הערוך: אונין אריסט״א, נ״ל אריסט״ש (ווערג), עיין לקמן ל״ז א׳ ד״ה נעורת:

דף יח ע״א גפרית תחת כלי כסף כו׳ וקורין נייל״ר (שוואַרצע ציערראַטען אין גאָלד אונד זילבער איינאַרבייטען), והכלים המצוירים כן נקראים בלשון עברי משוקדים לדעת רש״י שכן לועז מלה זו (שמות כ״ה ל״ג): **ע״ב** קילור תחבושת שקורין לוזי״א וכן לקמן ק״ח ב׳ ד״ה קילורין והלן ע״ו ב׳ במשנה ד״ה קילור הוסיף לפרש שנותנין על העין לודי״א בלעז (אויגענזאַלבע), ובנדה כ׳ א׳ לועז קילור אנפלשט״ר (פּפלאַסטער): **בלחי** הכה שקורין איימ״א, עיין סנהדרין פ״א ב׳ רש״י ד״ה מאי מלודה רעה חכה ובל״א (האַמען, אַנגעל) ובכל מקום שהמפרשים הלועזין אמרו שקורין רצונם לומר שברוב לשונות הידועות לנו שמו כן:

דף יט ע״א מפליגין מפרישין מן היבשה לים וזהו לשון ספינה (ועי׳ באוס״ם פרש ספן) על שם שמפליג עצמו מן הישוב, ומרביט יעקב שמעתי שאמצעיתו של ים נקרא פילגוס (דאַס האָהע מעער), בלב ים (שמות ט״ו ח׳) ת״י בגו פילגוס דימא: **ע״ב** חררה עוגת רצפים (מלכים א׳ י״ט ו׳) פוגאצ״ה בלעז (אַשענקוכען), עיין רש״י ביצה כ״א ב׳ ד״ה חררין: יקרמו כמו קרום קרוסטי״ן בלעז (קרוסטע, רינדע):

דף כ ע״א גרוף מן הגחלים במגרפה שקורין ודיל״י, עיין המתרגם חגיגה כ׳ א׳ ד״ה ומגריפה: עץ יחידי כעין טוק״ש שלנו (שטאַם, שטאָק, ענדע איינעס געפעללטען בוימעס): **ע״ב** גבבא שגובבין מן השדה בל״א שמובל״א (שטאָפּל), ונ״ל אשטובל״א כמו לקמן ריש פרק ג׳ במשנה ד״ה גבבא: קש זנבות שבולין איסטריי״ם (שטראָה): זאזא מולס״ס (מאָאָז), כמו שערות שגדלין סביב האילן:

פ״ב ביתנא דדייק ולא נפיץ קרפר״י (געצופּפטע לייננוואַנד), עיין לקמן ע״ג א׳ ד״ה המנפץ: גושקרא פסולת של משי כו׳ וקורין לו פולויי״ל, ובמנחות ל״ט ב׳ ד״ה והכלך כתוב שקורין פלוי״ל (דיא פופּפע דעס זיידענוואורמס): **ע״ב** שריקין עשוי מן המשי כו׳ וקורין לו במקומנו יד״ש. בכל מקום שכתב רש״י וקורין לו במקומנו ידוע שהוא לשון בני הכפרים וקשה לברר המלה ככתבה וכלשונה, ובמנחות ל״ט ב׳ ד״ה אריקין פי׳ מפיל עשוי מגשרת של משי. ואולי הוא (זעטש)

מלשון זריקה ר״ל (אויסשוס), וזהו הרוע שמנערין מן המשי עיין לקמן ל״ז א׳ ד״ה נעורת: שברא מין עשב ארוך וקורין אותו אורטיי״א (ברעננסטעל), ועיין בערוך ערך שברא:

דף כא ע״א לנר קרויז״ל, עיין המתרגם פסחים י״א א׳ ד״ה כל נר: ~~ייחא דקאזא שמן כו׳ שקורין קוטו״ן. עיין עתו״ם גם פ״ז דכלאים משנה ב׳ ד״ה ולמר גפן: מכבכבת כמין סכין פגומה מכסכסת בבשר אנמיל״ד בלעז, ובחולין י״ז ב׳ ד״ה מרוח אחת פי׳ ולשון סכסוך אנמשלי״ר בלעז כמו וסכסכתי מצרים (ישעיה י״ט ב׳) נראה שזהו (פֿערמישען, פֿערוויררען, פֿערפֿיצען), וכפי׳ הרד״ק שלשון סכסוך ענין בלבול הוא. ועוד פי׳ רש״י כאן לישנא אחרינא שאין האור נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ כמו סיכסכה אבניו (בב״קו׳ ריש ע״א) ברוליס״ם (פֿערזענגען): **חלב** מהותך פונד״ר (שמעלצען), עיין המתרגם פסחים ל״ס א׳ ד״ה המחה וחולין ק״כ א׳ ד״ה המחהו: **ע״ב** גץ, ניצוץ איסטינציל״ש (פֿונקען):

דף כב ע״א ועטרה בקרמים פיארם בירויות של נבעים שקורין אוברייי״ן, עיין המתרגם ביצה ל׳ ב׳ ד״ה ועטרה: **ע״ב** נרות לוג״ש של זהב שנותנין לתוכן שמן ופתילה ובפירושו על התורה (שמות ל׳ ז׳) כתב לוסי״ז בלעז ע״ש, ועיין מה שהעיר בפסחים י״א א׳ שכל נר שבגמ׳ היינו הכלי, ובפרשת ויקהל (לה י״ד) כתוב לוזינ״ש בלעז בזיכין שהשמן והפתילות נתונין בהן, והוראתם (לאַמפּע):

דף כג ע״א עששית כלי גדול של זכוכית בלע״ז לנטרנ״א, עיין המתרגם ברכות כ״ה ב׳ ד״ה בעששית ולקמן מ״ד א׳ ד״ה עששית: **קטף** פרוניי״ל של יער (שלעהדאָרן), ומלת שרף לועז רש״י גומא (גומי, האַרץ):

דף כו ע״א סולמא דצור מעלה סר וקגרה המסילה וגבוהה וקורין אותה פוייאי״ס (געפּלאַסטערטער שטעג):

דף כח ע״א שזורין דסור״ש בלעז דכתיב משזר (צווירנען):

דף כט ע״א לבוביא כירה של רעפים שקורין טיול״ש, עיין המתרגם פסחים ל׳ ב׳ ד״ה בוכיא: **ע״ב** במגוד קביל״א, עיין המתרגם פסחים כ״ו ב׳ ד״ה מגוד: **כחם** על הנר קרויז״ל, עיין לעיל כ״א א׳ ד״ה לנר:

דף ל ע״ב לצוות לוותא שולא״ם, עיין לעיל פ״ז ב׳ ד״ה וריתכן:

דף לא ע״א סגלגל ביטנ״ס בלעז שאינו עגול (שטאָפל, מאַררערקיילע), כלומר שתבנית ראשו כעלי שכותשין בו שאינו עגול כ״א רחב (פּלאַטט):

דף לב ע״א מחטרא בסדו״ר בלעז (שלאַגען), חסר לשון הכאה כמו בלועא דמחרא הסרתיה לקמן ס״ז א׳: ארנא קך היו קורין מגדלות שלהם פריט״י (ברעטער), ובלשונינו משטי״ר (געשטעלל), שהקרשים מסודרים זה על זה בתבנית מגדל, ועיין הגורה אהלות פרק ד׳ בפירוש הרמב״ם, ובתוכם תיבות קטנות כמו שפי׳ רש״י חולין קכ״ה ב׳ ד״ה תיבת:

דף לג ע״א אסכרה חולי המתחיל במעים וגומר בגרון הנקרא בונמאלי״ן, עיין המתרגם ברכות מ׳ א׳ ד״ה אסכרה:

דף לו ע״א המסס הוא הסמוך לבית הכוסות כו׳ וקורין ליגפי״ל (דער הונדערטהייטיגע): **ע״ב** בית הכוסות סוף הכרס שקורין פאנצ״א (וואנסט), דובלי״ן (דאָפּפּעלט), ר״ל דופן כפולה:

פ״ג ע״ב גבבא הנגבב מן השדה אישטובל״א. עיין לעיל כ׳ ב׳ ד״ה גבבא:

דף לז ע״א רש״י נעורת אריסט״ש. וכן נ״ל לעיל (י״ז ב׳) ד״ה אונין. וכן חוטין דקין שמנערין ומנפלין מן הפשתן כמו שפי׳ להלן (מ״ט א׳) ד״ה נשרת ובל״א (ווערג): **מצטמק** מתמעט וכויץ רסיי״ש לשון שדים צומקים (הושע ד׳ י״ד) (איינשרומפּפען), ועיין לקמן ק״כ א׳ ד״ה מפני שהוא מחריך:

דף לח ע״א כעוזרדין שנלמקו עד שנעשו דקות כעוזרדין קורמ״ש בלע״ז, עיין המתרגם ברכות מ׳ ב׳ ד״ה שולשי:

דף לט ע״א הוץ מרג מלוה ישן או קוליים האספנין דג שקורין טוניג״א, עיין המתרגם ברכות מ״ד א׳ ד״ה ספלי טרית, ומה שאפרש בס״ד חולין ס״ו א׳ ד״ה הסולתנית:

דף מ ע״ב אלונטית טיול״א (ליינוואַנד, ליינטוך):

דף מא ע״ב והלא מצרף כשכלי מתכת חם ט׳ ספטועו סולד״ר (צוזאַממענלעטהען, צוזאַממענפֿיגען), עיין לעיל ל׳ ב׳ ד״ה לצוות:

דף מג ע״א ארוכות המטה לימונ״ס (שטאַנגען):

דף מד ע״א עששית כוס גדול של זכוכית שקורין לנפ״א (לאַמפּע), עיין לעיל כ״ג א׳ ד״ה עששית:

דף מה ע״א קרמים בגדי לבעונין שקורין אוברייג״א, עיין לעיל כ״ב א׳ ד״ה ועטרה בקרמים: אפרסקין פירסקי״ בלעז (פּפירזיכע), עיין המתרגם כלאים פרק א׳ משנה ד׳: הבושין קווינ״ץ (קוויטטען), עיין המתרגם כלאים פרק א׳ משנה ד׳ בר״ש ד״ה עוזרדין:

דף מז ע״א ולווחים של סקיבם עץ קטן כמין דף שתוקעין בקשת שקורין ארבלשטר״א, עיין המתרגם פסחים קי״א א׳ ד״ה חיק קבל: **ע״ב** יתקע בחוזק ע״י יתדות שקורין קוויי״ש (קייל), הולס פטס: מטה גללניתא סורגדי״ן והוא כעין של טרסיים. נ״ל סורגלי״ד (בעוועגליכעס בעטט), וענין גללניתא לשון תנועה וסיבוב. ועי׳ לקמן קל״ח א׳ ד״ה כסא גלין:

פ״ד דף מח ע״א מוכין אינן אלא לעשות מהן לבדין שקורין פלט״ר (פֿילץ), עיין בב״ק קי״ט ב׳ ד״ה נמטי ולקמן כ״ז ב׳ ד״ה אין בה משום כלאים: **ע״ב** איזמל של רהיטני פליי״א ט׳ (גלאַטטער), וזהו תרגום של רהיטני, והברזל התחוב בו הוא האיזמל, עיין לקמן כ״ז א׳ ד״ה לפי שאי אפשר:

דף מט ע״א נעורת דק דק כו׳ וקורין אריסט״ש, עיין לעיל ל״ז א׳ ד״ה נעורת: קסדור מניספרא״ל שהיה ממונה על קך (פֿערוואַלטער), עיין רש״י בכורות ל״ה א׳ ד״ה קסדר:

דף נ ע״א הפתק מערכה גדולה שעורכין ומוסיבין להקלותן לסחורה ס״ס (הויפֿען, מעהרערע איבעראייאַנדער ליעגענדע דינגע), ועיין רש״ג ע״ז ל״ס ב׳ במשנה ד״ה מן הפתק ובערוך ערך אפתק הראשון: חוץ מבלי כסף בגרתקון כמין עפר כו׳ וקורין לו אלו״ס, עיין המתרגם פסחים ל׳ ב׳ ד״ה יורקא, וע״ז ל״ג ב׳ ד״ה מחפורת של גריף: **ע״ב** סגלי עשב שקורין ויאול ויש בו שלשה עלין. עיין המתרגם ברכות מ״ג ב׳ ד״ה סמלק: לפצוע זיתים בליי״א בלעז (צערקוועטשען, צערשטאָסען) מלשון פלע שבעברי. ועיין לקמן כ״ד ב׳ ד״ה דלא ליחמטן ודף קמ״ה א׳ ד״ה מפלע בזיתים:

דף נא ע״א גלופקרא קו״ס ויש בו הכל יותר (קאָצע), עיין ניסין ל״ס א׳, ודף ע׳ ב׳ ד״ה גלופקרין וזהו כסות עבה של למר: **ע״ב** ואין מרזקין כמו מרסקין, מסברין לחתיכות דקות ברד גלצ״א (אייז), עי׳ המתרגם ברכות י״ח ב׳ ד״ה גזיז׳ דברדא:

פ״ה אפסר קביסטר״א (האַלפֿטער), והוא מין מתג: נאקה דרומי״ל (דראָמעדאַר), מין גמל הממהר לרוץ עיין בערוך ערך נקה, ועיין רש״י (מ״ב י״ם כ״א וישעיה ל״ז כ״ם) בפי׳ ומתני בשפתיך: בזממא דפרזלא מוזי״ל בלע״ז (מוילקאָרב, בייסקאָרב), שעם החוטם נוקב גם השפתים כמפורש בכתוב ומתגי בשפתיך: בפני דפרזלא פריי״ן רסן מתג (צוים, געבים), פני כמו זה קנה חמור ובית פניה (בכ״מ ס׳ א׳) קיבנ״ל (קאַפּצוים), עי׳ בב״מ ל׳ א׳ המתרגם ד״ה בית פגני: בסוגר קולא״ר (האַלזבאַנד), האַלזאייזען), ורש״י הביא הכתוב ביחזקאל (י״ט ס׳) ויתנהו בסוגר לפרשו שאין ענינו בית כלא כ״א חבל הנתון סביב הצואר:

דף נב ע״ב שהתקינה לחגור בה כתפיו סקבעה בראש רצועה ועשאה כמין בוקל״א (רינג, שנאַללע), עיין לעיל ס׳ ב׳ ד״ה מלקשר בין כתפיו: אלא לענין שבת וכו׳ ובשאין נקובה כגון איספינג״א, עיין לקמן כ״ז א׳ ד״ה שאינה נקובה: עוקצה פויינט״א (שפּיטצע): חלודה רואיר״ס (ראָסט), עיין להלן ס״ס א׳ ד״ה שוכתא שפי׳ לחלוחית היוצא מן הכסף רוי״ל, ועיין יומא ל״ח ב׳ ד״ה רקביבות: בשיפא ניסופת בשופינא שקורין לימ״א (פֿיילע), עיין המתרגם בב״ק ל״ח א׳ ד״ה בשופינא: מרדעת בשפי״ל ובפי׳ רש״י להרי״ף כתוב בשפיו וזהו (זוימזאַטטעל), הנתון על החמור או על כל בהמה אשר עולה עליה עול וכן לועז רש״י מלת כר (בראשית ל״א ל״ד):

דף נג ע״א ובלבד שלא יקשור לו מסריכין פיטרא״ל (ברוסטגורט, ברוסטריעמען), עיין לקמן ס״ד א׳ ד״ה קלקלי: רצועה תחת זנבו פוטל״א כו׳ בלאי״ם (בינדעל, בישעל), עיין להלן כ״ד א׳ מפולפלת: זוג אשקלי״ם (גלאָקכען, שאַללע),

פטמון ולהלן ס״ו ב׳ בפי׳ רש״י להרי״ף ד״ה בזוגין כתוב שטל״א באשכנז טיגגל בסדי״ל שלאָגע האַממערכען) שבתוך הזוג: **ע״ב** שאחזה דם אנפודור״א, ובכורות ל״ג ב׳ ד״ה שאחזו דם כתוב אפינדו״ר ושם אפרש בס״ד: שאכלה כרשינין הרבה ועל ידי אכילה מרובה אחזה חולי שקורין מנייזונ״א כאן המלה משובשת ונכונה היא בפי׳ רש״י להרי״ף שם כתובה סרנקיי״ם וזהו (בויך־שניידען, לייב־שמערצען): **תותרי** קופל״א (קאָפּפעל, צוזאַממענגעבונדענעס פּאַאר), שמחברין בקשר שנים שנים שלא יברחו, עיין המתרגם פסחים כ״ו א׳ ד״ה רבקה:

דף נד ע״א עד כבלא פרק התחתון שקורין קויל״ה (קנאָבעל): מכבנין על שעושין כו׳ נוסק״א בלעז, עיין לקמן כ״ז א׳ ד״ה עיר של זהב: מטולטלת י״מ פוסל״א שתחת זנבו. ובפי׳ רש״י להרי״ף כתוב י״מ בפסל״א שתחת זנבו וזהו ס״ס ושייך לים מפרשים מרדעת, עיין לעיל כ״ב א׳ ד״ה מרדעת. והערוך והרמב״ם גרסי מפוסלת בחסרון למ״ד הראשון וכן עיקר ופירשו חתיכה קטנה של בגד וכן גיר׳ ופי׳ רש״י בפרק ס׳ דתמיד ד״ה ומטולטלת וזהו כמו מטלית וכאן בסמוך ד״ה בשלייתה פי׳ מטולטלת כר קטן מלא מוכין, וכמו שלועז פוסל״א(בינדעל בישעל):**הטרתו** חלדרוב״א שים לכל גמלים על גביהם. בישעיה (ל׳ ו׳) פי׳ מלת דבשת שהוא חטוטרת דגמל כתוב חלדרוב״א בלעז. ושם חוטרת או חטוטרת ידוע שהוא גבנון הגמל:**ע״ב** בזוג איסקלית״א, עיין לעיל כ״ג א׳ ד״ה זוג:

דף נד ע״ב קופר שרך הוא שנימיו חדין כמחט וקורין לו הריצו״ן. עיין המתרגם ברכות כ״ז ב׳ ד״ה חוץ מן הפיל וברא״ש כלאים פ״ח מ״ח ד״ה הקופד ובב״ב ד׳ א׳ ד״ה האנקה מתרגמינן ילא: לגיזרא אנטורסלייר״א בלע״ז (אומוויקקעלען): **דלא ליחמטן** שלא ילקו בסלעים וטרשים בלייי״ר בלעז, עיין לעיל נ׳ ב׳ ד״ה לפצוע זיתים: **דלא למציוה** יאלי שלא ינקוס עלוקה שקורין שנסיא״ש (בלוטזויגער, בלוטאיגעל):

פ״ו דף נז ע״א רש״י בזמן שאין תפורין עם השבכה שקורין שקופי״א, עיין בסמוך ד״ה שבכה: **עיר של זהב** כמין נוסק״ה ומציירין בה כמין עיר, עי׳ בהמתרגם מס׳ מו״ק דף י״ב ב׳ ד״ה סירין: שאינה נקובה כגון איספינג״א (שטעקנאָדעל, פּאַרשטעקנאַדעל): **חבקין** לשון קלקלי וחבק (לקמן ס״ד א׳) ליגנל״א לאסור בו סוס (ראַסגורט), ועיין לקמן ד״ה חבק: **ע״ב** אפוזייני פרונטי״ל של זהב (שטירנבינדע, שטירנשפּאַנגע): **שבכה** קופיי״ה (הויבע), ועיין חולין קנ״ח א׳ ד״ה כיפה: אין בה משום כלאים שעשויה כמין לבד שקורין פולטר״א, עיין לעיל מ״ח א׳ ד״ה מוכין:

דף נח ע״ב עינבל בסדי״ל, עי׳ לעיל כ״ג א׳ ד״ה זוג: ולעריסה שהתינוק שוכב בתוכה שקורין בירצ״ס (וויעגע):**ואיזמל** של רהיטני פליג״ס כו׳, עיין לעיל מ״ח ב׳ ד״ה איזמל של רהיטני:

דף נט ע״ב כלילא על פדחתה כו׳ שקורין למ״א (פּלאַטטע פֿאָן מעטאַלל),ויש שעושין ממשי טווי עם הזהב שקורין פריז״ש (צייג פֿאָן געמישטעם געשפּינסטע):**מפרחייתא** פינדל״א בלעז (קראַנצע, פֿראַנזען, טראָדלען), וכן פי׳ הערוך ערך נסך הראשון, ועיין לקמן קל״ד א׳ ד״ה לפניה לסטריי לעילאי: **מנקטא** פארי מוסטגיל״א, נ״ל סל״ל מנסליג״א (איינע אַרט קורצער פֿרויענמאַנטעל), מין בגד אשה כעין גלימא קצר משוסר בלולאות ומצויר במעשה רוקם ונקשר סביב לצואר כמו שפי׳ רש״י, ועיין לקמן ק״א ב׳ ד״ה בחוס הסרבל:

דף ס ע״א בערסא איסתרדייר״א בלעז וכן מאזנים גדולות וכו׳ (וואגע): המעמיד וכו׳ והערסה הוא עץ ארוך שהשקה שקורין ייס״א (דער האַקען אָן דעם וואַגעבאַלקען), שקורין כן בעבור צורתו הדומה לאות S הרומי. והוסיף רש״י לפרש והלשון תחוב בו כו׳ שהוא פליי״ל (דער וואַגעבאַלקען, דיא אייזערנע קוערשטאַנגע וואָראַן דיא שאַלען האַנגען): **חולקת** לכאן ולכאן באמצע ראשה שקורין גרויו״א בלעז, המלה נראה משובשת שבפי׳ רש״י להרי״ף כתוב בגרייו״א ואולי הוא בריו״א (דאַס האַאר אָרדנען) ענין התקון הוא כמו ולא עשה את שפמו (ש״ב י״ט כ״ה): **ע״ב** אלא להזק שמסמרותיו שקורין סול״א עם הפנתה שקורין איפיינ״א, עיין המתרגם ברכות מ״ג ב׳ ד״ה נפנתא:**תפרו** מבפנים שנתן

מנעל

מגעל של עור לפניו מן הסנדל ותפרו פורדריי"ן בלע"ז, נראה שר"ל קודרין (אַנגעהעפטעט) : עשאו למסמר כמין כלבוס בלעז טינפיי"ל שני ראשין חדין וכפופין, בפי' רש"י להרי"ף כתוב תפיליו"ן וזהו (קנעבעל, קנעבעלהאָלץ, קנעבעלאייזען), ברזל או עץ שנותנין לתוך הפה שלא יהיה הקול נשמע :

דף סא ע"ב זרדא ברוני"א (רינגהאַר־ניש) : פלייטון בלשמ"א משחא דאפרסמון, עיין המתרגם פסחים מ"ג א' ד"ה ששכת : לקופסא איסקריינא בלעז (שריין, שראַנק): מכבנתא טושקאה, עיין לעיל נ"ז א' ד"ה עיר של זהב : הומרתא דפילון קשר שקשור בו שם שמו פילון ובלעז בלשמ"ו, עיין לעיל ד"ה פלייטון : **ע"ב** צלצל בנדיי"ל נאה (בינדע), עיין המתרגם פסחים נ"ה א' ד"ה צילצול : כיבא קיטור"א ניחה כמו שיחנא וכיבא דקדושין דפלימו (ענטצינדונג, געשוויהר), עיין לעיל נ' א' ד"ה מורסא · ושם בקידושין פ"א א' לועז במלה אחרת ע"ש : פת עמלה ברייאיא"ה בלעז, עיין המתרגם פסחים ל"ז א' ד"ה בפת עמילה ושם ביצה כ"ב ב' ד"ה פת עמלה :

דף סג ע"א באלה מפרש בגמרא קולפה מנוקי"ה בלעז, בפירוש רש"י להרי"ף כתוב מאשו"א וכן הוא בל"א (קיילע, שטרייטקאָלבען), ועי' הר"ש סוף פרק ט"ז דכלים : **ע"ב** טיבותך טובת הנאת נחמתך כו' הנר"א בלעז (אכטונג), כן נראה לי כוונת המלה לפי' רש"י, ועניינו השגחה, וכן פי' רש"י בב"ק ל"ב ב' חמרא למריה וטיבותא לשקיה ר"ל הכבוד והתודה לעבדו משקה הכוסות · ומלה זו משתמעת לתרי אפי כמלת (אַכטונג) בלשון אשכנז :

דף סד ע"א קלקלי משרק של סוס שקורין פייטרא"ל, עיין לעיל נ"ג א' ד"ה וכלבד: חבק צינגל"א של סרגא, עיין לעיל נ"ז א' ד"ה חבקין. ורשב"ם בב"ב ע"ח א' לועז איפכא קילקל צינגלי"ם לקשור האוכף בחביסת החמור וחבק פוטרי"ל ע"ש : יכול אני מרבה החבלים והמשיחות לגיא"ל שעושין למדוד וכו' (מעסשנור, ריכטשנור), ומודדי תחומין נקראין משוחות בלשון המשנה עירובין סוף פ"ד: **ע"ב** ולא תפקום שרק על פניו פיפאנ"א בלע"ז והוא אדום · ולהלן צ"ה א' ד"ה שרק פי' צבע אדום הוא הבא בקנים שקורין טיפוניי"ן, ואמרתי מלות טינפאנ"א וטיפינוי"ן שתיהן משובשות ונ"ל : טינטיפיליו"ן וזה תחבושת להעביר הקמטים מעל הפנים :

דף סה ע"א זנגבילא גינזיר"ו, עי' המתרגם ברכות ל"ו ב' תוספות ד"ה ברטיבא : שוכתא לחלוחית היוצא מן הכסף ובלעז רוי"ל עיין לעיל כ"ב ב' ד"ה חלודה :

דף סו ע"א לוקטמין טלמסק"א (מאסקע, געזיכטסבעקליידונג) משוה · וזהו טלמוס"א שהביא רש"י בסמוך ד"ה פרמי : **ע"ב** חמרא דאכפא חמור הנושא בכתפים, הלצנים עושין אותו וכו' ובמקומנו נקרא ארדפיס"א (קונסטגריף, פארשטעללונג מאַשינע), ויותר מסתבר לי שהבלעז בא לבאר ענין לצנים הנזכר שהם נקראו (קאָמעדיאַנ־טען) : קישורי אשקל"ם שמהלכים בהם במקום טיט, עיין תוס' בסמוך ד"ה קשורי : פרמי טלמוס"א הנקשרת על הפרצוף, עיין לעיל ד"ה לוקטמין : **תוס'** קישורי פ"ה אשקל"ה והקשה וכו' (שטעלצען), לדעת רש"י הן כמו קבים של הקיטע, עיין יומא ע"ח ב' ד"ה יוצא בקב שלו דלהילוך עבידי : **רש"י** בזגין איסקליס"ם של זהב, עיין לעיל נ"ג א' ד"ה זוג : קשרי פואה גרנצ"א (ר"ל פואה) קושרים בקשרים לרפואה (קראַפּ), עיין המתרגם פרק א' דפאה משנה א' בר"ש ד"ה שטים ופרק ה' משנה ד' דשביעית ד"ה פואה של עידית : געגועים ברמור"ם מגעגע עליו ואינו יכול ליפרד (העפטיג פערלאַנגען, זעהנליך ווינשען, שמאַכטען): לפופי לכורכו בבגדים כו' וקורין אנמלטוויי"ר בלעז (איינוויקעלען), ובפי' רש"י להרי"ף כתוב שקורין וויקל"א באשכנז, ועיין לקמן קכ"ג ע"א תוס' ד"ה אסובי ינוקא וקמ"ז ב' ד"ה בחומרי שדרה: אבן תקומה אבן שנושאות אותה נשים שלא יפילו וקורין לה קוטאנ"א בלעז, בפי' רש"י להרי"ף כתוב קונטנטי"א ונראה שזה (צוזאַממענהאַלטענדער שטיין), ויקרא ג"כ כל גשם שיש בו סגור גשם אחר, ואבן הזאת ידועה אצל הקדמונים בשם (אַדלערשטיין) וקורין לה ג"כ (קלאַפּפערשטיין), כי בתוכה יש אבן אחרת המורגשת בנקישה · וסגולת אבן זו ספר לנו פליניוס בספר ו' מספרי הטבע שתועיל לאשה הרה שלא תפיל, וכן כתב בעל שלטי גבורים פרק מ"ט באמרו : האיטיטי הוא אבן שצבעו ירוק עז כמו פרח ויאול"א ירוקה, ונקראת בלשון חז"ל אבן תקומה וכו'. ויותר מסתבר לי כפי' רש"י שר"ל איטיט"א במקום קוטנא : נירא ברקא ניי"א של שער (פאַדען), וכן פי' ע"ז כ"ח ב' נירא ברקא ניא"א של שיער בהמה וכן לועז הערוך ערך ברקא, ועיין לקמן ע"ג א' ד"ה בתי נירין :

דף סז ע"א ושבעה סיכי יתידות קייבל"ש בלעז (נאַגעל) : ליהרוק איסקרני"ר כמו דמיבלע חירקייהו דאלו טרפות (נ"ט ב') (אויסצאַקען, קערבען), ושם בחולין ד"ה חריקות פי' מלאות פגימות והריצין קרני"ר בלעז · ונ"ל שזהו ג"כ אינקרנ"ר שהביא רש"י פסחים ע"ה א' ד"ה חותכו, ועיין שם בהמתרגם והבוחר יבחר : לסימטא שחין קרו"ג בלעז, בע"ז כ"ח ב' ד"ה זיבורא לועז סימטא קלו"ג (בלאַזע, בלאַטטער), ובפי' רש"י להרי"ף בפרק י"ד דשבת דשם הובא הך גמרא דס"ז כתוב ג"כ שמטא קלו"ג בלעז והוסיף לפרש נפח העומד באדם : **ע"ב** ה"ג אבל נותנין קיסם של תות מוריי"ר · עיין המתרגם רמב"ם פרק א' דמעשרות ד"ה והתותים :

פ"ז דף סח ע"א סטים ווישד"א קונה וורנצ"א · עיין לעיל ס"ו ב' ד"ה קישורי פואה והמקומות הנרשמים שם, ובהמתרגם פסחים נ"ו ב' ד"ה קונה :

דף עג ע"א המנפצו קרפי"ר בלעז, בב"ק ל"ג ב' ד"ה נפציה פי' ביד ולועז ירפי"ר ובל"א (צופפען), וממנה נכנה שם (שאַרפיע, געשאַבטע אָדער געצופפטע ליינוואַנד): המיסך אורדי"ר (אויפציעהען, אַנצעטטעלן, דיא פאָדען אויף דעם וועבערשטוהל אין דיא לאַנגע אויס־שפאַננען), וכן לועז רש"י שופטים ט"ז י"ג שפי' ולשון מסכת אורטר"א בלעז : בתי נירין ליצ"ם (צעטטעל, אויפצוג, דיא קעטטע), וכן קורין החוטין הנמתחים באורך על כס הארג : **ע"ב** מפרק תולדה דדש שמפרק תבואה משבוליה, לשון פורק מן החמור דישקארגיי"ר (ענטלאַדען), וכן לועז רש"י בפירושו על התורה (שמות ל"ב ג') ויתפרקו לשון פריקת משא וכו' :

דף עד ע"ב דפרים במ"ס גרסינן ולא בסמ"ך כלפרים בהעור והרוטב (ק"כ א') מינליי"ר בלע"ז מחתכו הדק, עיין המתרגם ברכות ל"ט א' ד"ה פרמינהו :

דף עה ע"ב שובט משוה השתי בכרכר שקורין ריו"ל, בפי' רש"י להרי"ף להלן פ"א א' במשנה ד"ה כרכר כתוב רויז"ל, ובע"ז מ"ט ב' במשנה ד"ה כירכר כתיב דויל"א בלעז, וקודם חקור מלה לועזית זו נחפשה ענין מלת כרכר, גי' הערוך כרכד בדלי"ת ופי' יש לאורגים עץ או עצם שראשו חד ונקרא כרכד ודומה למחט של שקאין וכן שמו בלשון יון כורכודי, וזהו כלי כמו שבט וראשו חד ובו היו חובטין הארינה לעשותה אמיץ וחזק ע"י דביקת החוטין ולהשוות בו השתי, וכן פירש הרמב"ם פ"ז מ"ב ושובט הוא המכה בשבט או בקנה על השתי (איין אינשטרומענט אַם זענקרעכטען וועבערשטוהלע דער אַל־טען, וואָמיט מאַן דאַז געוועבע שלוג אונד דיכט מאַכטע), ונראה שרש"י ז"ל הבין שענין כרכר יורה על זה הכלי ומלת דויל"א בלעז מסתבר נכון ר"ל (איינע ראָהרע), כמו שפי' הרמב"ם שמכה בקנה, או שענין ריו"ל דהכא עיקר ר"ל (איין ראָללשטאַב) להשוות השתי (צו עבנען אונד צו גלאַטטען), אולם לדעת הרמב"ם פרק ח' משנה ה' ופרק י"ז מ"ב הכרכר הוא הכישור (משלי ל"א י"ט) ולועז טורטו"ר ובל"א (ווירטעל), וכן לועז רש"י שם, וא"כ לדעת הרמב"ם השובט אין לו עסק בכרכר, ואין זה שם הקנה ששובט בו :

פ"ח דף עו ע"ב כתית שבגבי הסוסים והגמלים מחמת המשואות רדויי"ש בלעז, עיין לקמן קנ"ד ב' ד"ה לכתיתא דגמלא: קילור שנותנין על העין לודיי"א בלעז, עיין לעיל י"ח א' ד"ה קילור :

דף עז ע"ב שבלול לימצ"א, עיין המתרגם חגיגה י"א א' ד"ה חומט : סממית איראני"א בלעז (שפיננע), דומה ללשון עברי שממית (משלי ל' כ"ח): סנונית ארונדיל"א וכו' (שוואַלבע), וכן בחולין ס"ג א' ד"ה סנונית. ובלשון עברי עגור (ירמיה ח' ז') ת"י סנוניתא ולדעתו לועז רש"י שם : אסיתא מורטי"ר (מאָרזער), בלשון עברי מדוכה : לבושא חלוק עליון שקורין סרו"ק (קיטטעל, וויסעס אָבערקלייד) :

דף עח ע"א ומטללי מסככין על העין וכו' שקורין גלוזיי"ר, עיין בסמוך ע"ב ד"ה דבק : לברקית מייל"א שבולטת בעין (איין געשוויהר אין דעם איריס־(רעגענבאָגען) הייטכען דעם אויגעס), עיין המתרגם פסחים ע"ג א' ד"ה בלוקין שבעין שדק לבן ומשוקע אינו מום כמפורש בבכורות ל"ח ע"א: דמא דכרושתינא עטלף שקורין טלפ"א, עיין המתרגם ברכות כ"ז ב' ד"ה קרפראי : **ע"ב** דבק גלו"ד (ליים, לוימשטאָף), ובפי' רש"י להרי"ף כתוב כאן לימ"א וזהו בלשון אשכנז (ליים): פטפוט רגל למקום מושב הכור שהיו מושיבין על כן העשוי לכך כגון טרפיי"ד וכן לועז לקמן ק"ב ב' ד"ה פטפוט, עיין המתרגם ביצה ל"ג ב' ד"ה לשפות : סיב ודילי"ת שגדל סביב הדקל כעין מלבוש וכרוך סביבותיו ועולה. עי' בהמתרגם ברכות כ"ה א' ד"ה לולבי גפנים ובפסחים ל"ט א' ד"ה אצוותא דדיקלא : כדור פלוט"א, עיין המתרגם ביצה י"ב א' תוס' ד"ה בכדור, ובפי' רש"י להרי"ף כתוב כאן בלא"ן (באַלל) בל"א : רהיטי מוכסא קוראנ"ם (לויפער) ופי' שרצים אחר העוברים וכו' :

דף עט ע"א סטים ויסוד"א, פואה וורנצ"א, עיין לעיל ס"ח א' ד"ה סטים ובמה שנרשם שם ולקמן פ"ט: פי סבבה קיפא, עיין לעיל כ"ז ב' ד"ה שבכה : עפיץ מתקנין אותו בשחיקת עפצים כו' שקורין טנ"א, זהו לשון אשכנז (טאַננע) : בקרטבלא מגשלו ברותחין כו' שקורין פושלטויי"ל (אַרמ־זעססעל, לעהנשטוהל), עיין המתרגם ביצה כ"ה ב' ד"ה בגלודקא :

דף פ ע"ב כלכול צידעא טינפל"א (שלאֶף, שלעפע), בלשון עברי רקה ; ברקתו (שופטים ד' כ"ג) פירש רש"י בצידעיה ניל"ם טימפי"ה, והנה צידעה הוא החלק בין המצח והעין, ובת צידעה הוא גובה הלחי נגד העין מלמטה שקורין בל"א (וואַנגע), וזהו אנדיפי לדעת רב, וכן שם רקה בל"ע כולל ג"כ שתי הוראות האלה, עיין רש"י שה"ש ד' ג' : בביצת הסיד הנגבל במים ועשוי בילים בילים מטוג"ש בלע"ז, עיין המתרגם ביצה ט"ו א' ד"ה בילת הגיר : אדמה ארזילי"א (טהאָנערדע), טיט אדום, ועיין רמב"ם פי' המשנה והמתרגם ל"ה ב' ד"ה אדמה, ולקמן קי"ג בד"ה מהו לאכול אדמה : על מלא כף סיד בגמ' מפרש כף של סיידים טרואי"ל בלעז (מויערקעללע, דיא קעללע דער מוירער) שהוא בתבנית כף לקבל הסיד ולהשליכו על הקיר :

דף פא ע"א תרווד כף קולי"ר (לאָפּ־פעל) : אבל לא הפאים כמו שקל פיסת רגב (סנהדרין ס"ד ב') שקורין גליסט"א שם בסנהדרין כתוב גלשט"א וכן נכון, וכמו שלועז איוב (כ"א ל"ג) וזהו (שאָללע, קלומפען): התחתוניות פיג"ם (פיגוואַרצען, פייגעל, בלוטאַדערקנאָטען), בלשון עברי טחורים : לולבי גפנים אותן פיצולין הגדלין בגפן וקורין ווריל"ש, עיין לעיל ע"ח ב' ד"ה סיב : **ע"ב** ומפספס קרפי"ר, עיין לעיל ע"ג א' ד"ה המנפצו וכמו שפי' למעלה נ' ב' מנפץ שערו :

דף פב ע"א ולא ליטרח טפי פריימבר"א בלעז (פרעססען, געוואַלט־זאַם דרוקען) :

פ"ט דף פח ע"א גיגית קובא שממילין בה שכר (קופע, וואַנגע, ביערפאַם) :

דף פט ע"ב סטים קרו"ג (זאַפראַן), פואה וורנצ"א, עיין לעיל ע"ט א' ד"ה סטים : נתר מין אדמה שקורין ניטר"א (זאַלפעטער) :

דף צ ע"א שיש לו עיקר שנשרש בארץ ולפי דעתי תורניתא דגרסינן בע"ז (י"ל א') דבר שאין לו שורש הוא כמו זה (ר"ל כבריתא) ולא כמו שמפרשין אותו פיונ"א – ע"כ דברי רש"י ז"ל · והנראה לי בזה כי תורניתא דגרסינן בע"ז אינו מין קרקע כ"א אילן ממיני הארזים והוא שטה וכמו שפירש הרמב"ם במשנה שם ; ועיין בהמתרגם לסדר זרעים רמב"ם פרק ז' דשביעית משנה ו' ושם יבחנו לדבריו שהארז הוא מין הגדול והשטה הוא מין הקטן · והנה עצם האילן בכלל מלבד הענפים והפירות מתחלק לשלשה חלקים, שורש, עיקר וגזע ; שורש ידוע ; והעיקר הוא החלק התחתון מהגזע שממנו מתפשטים השרשים בארץ (דער שטאַם אונטער דער ערדע), ועל ידו האילן מתקיים בארץ ; והגזע הוא החלק העליון הרואה פני חמה כמפורש בב"ב (פ"ב א'), עי' שם רש"י ד"ה כל שרואה פני חמה, היינו כל האילן חוץ מן הקרקע (דער שטאַם איבער דער ערדע ד. ה. דער בוים), וזהו ענין עיקרו דרגא לנוף במכות (יב ב') ; אולם בירקות אינו כן שאין להן עיקר כמו באילן וגם אין להן גזע, כ"א עץ דק ורך כמו לתבואה, ולשון עיקר שנא' בירקות ענינו שורש כמו שפי' רש"י סוף ב"מ (קי"ח ב') במשנה ד"ה בעיקרו :

דף צ ע"א שמוהטין בו פתילות, ומנקבין ראשיהן לעדויי הושכן מוקיי"ר, עיין המתרגם ביצה כ"ב א' ד"ה קנבא : **ע"ב** לנישבין לגוד טופות ובלעז ליצ"ם (גאַרן, נעץ), ובב"ק ע"ט ב' במשנה פי' נשובים פחים, ועיין לעיל ס"ו ב' ד"ה נירא ברקא :

פ"י דף צב ע"א ופרכינן וכיון דאיכא שנצין, רצועות שקורין אשטולד"ן · מלה זו משובשת היא ונשנתה אותיותיה בד' מקומות הידועים לי · ביבמות (ק"ב א') פי' שיכלי אשטר"ל ונוח לחלצו, בב"מ (כ"ו א') ד"ה בתר קתא וכן כשא בתר שנציה אשטלל"א בלעז, ובנדה (י"ג ב') פי' שנצים אשרלט"ש כעין שלנו, וכאן פי' אשטולד"ן כעין שלנו · והנה ידוע לנו כי השנצים הם רצועות עשויות לקשור בו סנדל או לסתום בהן פי כיס או להגור בהן מכנסים, ושם בנידה מסתבר שזה (קניעבאַנד, האָזענבאַנד) ; ובמקומות אחרים שזכרתי נראה שזהו (קליינער גירט־על) ; ומלת שנץ נגזרת מעברי מלשון וישנס מתניו (מלכים א' י"ח) שהוא ענין חגירה : מרפקו איישיל"א, עיין תוספות בסמוך : **תוס'** ד"ה במרפקו הוא שקורין קוד"א (על־לענבאָגען), ולא כמו שפי' בקונ' איסיל"ש (אַכסעלהאָהלע), וזהו בית השחי תחת הכתף:

דף צב ע"ב רש"י מלגז פורק"א בת ג' שינים וכו' (גאַבעל, גאַרבענגאַבעל), עיין לקמן קכ"ב ב' ד"ה מלגז :

דף צג ע"א פונדאות כמין חריטין כיסים ארוכים ונותנין בהן מעות ובלעז בריד"ש · במלכים (ב' ה' כ"ג) פי' בשני חריטים בשני כיסין ארוכין ולועז פירדיי"ש (בייטעל), ועיין גטין כ"ח א' ד"ה חגות ומה שנכתוב בהגיעי לשם בס"ד :

דף צה ע"א סרק צבע אדום הוא הבא בקנים שקורין טיפוניי"ן, עיין לעיל ס"ד ב' ד"ה ולא תפקום : המחבץ המעמיד החלב בקיבה כו', ולועזין אותו אנקייד"ש · נראה שזהו (זויערמילך) :

פי"א דף צו ע"א לפי שאי אפשר להחליק ר"ה מגבשושית כאילו נלקטו במלקט והיטני פלייצ"א בלעז כו', עיין קידושין ל"ה ב' ד"ה מלקט פי' מלקט פלייצ"א של מגלחי חרבות שמחליקין בו את תיק הסייף והיטני פלייצ"א של עושי תריסין, ועיין לעיל מ"ח ב' ד"ה איזמל של רהיטני :

דף צח ע"ב אמר שמואל ביתדות, שם פי' רש"י מלת אטבעי וז"ל : ולי נראה פי' דאטבעי כמו אטבא דספרי במנחות (ל"ב א') והוא גלוא"ן בלעז (קלעממע, צווינגע), וזהו כלי עשוי לאחוז הקלף שלא יתהפך ויתגולל, עיין לעיל ה' ב' רש"י ד"ה קורא בספר :

דף ק ע"ב רקק מים וכו' רקק גרביל"א, עיין לעיל ח' ב' ד"ה רקק :

דף קא ע"א ביציתא ספינות קטנות וקצרות מלמטה עד כחודו של סכין וקורין קווייט"י (קאַהן, נאַכען), ועיין בב"ב ע"ג א' ד"ה בילית ודוגית, מה שנפרש בהגיעי לשם בס"ד : **ע"ב** בחוט הסרבל שקושרין בו את בית הצואר שקורין מונטי"ל (מאַנטעל, איינע אַרט קליינער מאַנטעל אָהנע קאַפּוצע), מין טלית הוא כמו שפי' רש"י לעיל כ"ח א' ד"ה כולהו רבנן לא ליפקי בסרבלי חתימי :

פי"ב דף קב ע"א המכה בפטיש וכו' והוא בלעז פי"ק, עיין המתרגם ברכות כ"ח ב' ד"ה פטיש המפוצץ : על הסדן בלעז אינקלומא (אַמבאָס): קורנס מרטי"ל (האַממער) : דמשתכי מעלין הלודה המחטין רואי"ל, עיין לעיל כ"ב ב' ד"ה חלודה : פטפוטי רגלי כירה כמין כלי ברזל שקורין טרפיי"ד, עיין לעיל ע"ח ב' ד"ה פטפוט : שופתא יתד קטן כו' שקורין קאייב"ל · ובפי' רש"י להרי"ף כתוב שקורין קיל"א (ר"ל שקורין בל"א קייל) : קופינא הוא חור שבראש המר, מרא בלעז פוסו"ר, בב"ק כ"ז ב' פי' קופינא הברזל עצמו אצל הנקב, ומלת פוסו"ר תרגמתי בהמתרגם ברכות כ"ז ב' ד"ה חוץ ממר :

דף קג ע"א עולשין עשב שקורין קריספ"ל (קערבעלקרויט), עיין המתרגם פסחים ל"ט א' ד"ה הנדיבי :

דף קד ע"ב סמא אורפימינ"ט (אויריפּיג־מענט, געלבער אַרסעניק): סקרתא אימני"א צבע אדום שצובעין בהן תריסין (בערגצינאָבער), עיין לעיל ס"ד ב' ד"ה ולא תפקום : קומא גומ"א שרף אילן,

עיין

עיין לעיל כ״ג א׳ ד״ה קסף: הרתא דאושכפי ארמינ״ם (טינטע): אפצא מי עפצים שקורין גל״ם (גאללאֶפּפּעל), בשאר מקומות כתוב עפצא בעיין: שיחור אדרמינ״ם, עיין לעיל ד״ה הרתא דאושכפי:

פי״ג דף קה ע״א רש״י בתי נירין שנתן ב׳ חוטין של שתי בנירה שקורין ליצ״ש, עיין לעיל ע״ג א׳ ד״ה בתי נירין: מצוביתא בירית גרדין האורגין ברגל הוא וקורין לימיי״ש (וואֶללעווערק, וואללעדציינ), וכן פי׳ הר״ש נרים שרק כ״א מ״א דכלים ע״ש, והוסיף רש״י לפרש בא״ד והיא במקום הקנה העולה ויורד בירית אריגת נשים שקורין פרים״א (ליצענשאַפּט):

דף קו ע״א המפים מקבע מורסא קיומור״א, עיין לעיל ג׳ א׳ ד״ה מורסא וס״ג ב׳ ד״ה כיבא, ובכתובות ו׳ ב׳ ד״ה המפים מורסא פי׳ הפותח פה נפח שקורין קלוג, עיין לעיל ס״ו א׳ ד״ה לסימטא:

פי״ד ע״ב בשותא הומלו״ן וגדל מתוך ההיזמי מרית הקרקע וכו׳, עיין המתרגם מועד קטן י״ב ב׳ ד״ה כשותא:

דף קח ע״א פיטרא פטריות בולי״ן. בע״ז ל״ח א׳ ד״ה ארדי כתוב בולי״ן, ובתענית כ״ג א׳ ד״ה כמהין ופטריות כתוב בוליין (בליץ, פילץ): בכנפיו בשולת העוף משתפי שיסטעו בעוד כנפיו בו וכו׳ בלא״ש (נ״ל בלומ״ש) נולה הוא הדקה שהוא בבשר כמין נמר שאין לה שרשים קשים (פלוימפּעדערן): הילמו שלמויר״א, עיין המתרגם ברכות ל״ו א׳ ד״ה זמית: **ע״ב קילורין** לוזיא בלעז, עיין לעיל י״ח א׳ ד״ה קילור: **לחסודה ריבדא** דכוסילתא פלימא״ה בלעז. בסנהדרין ל״ג ב׳ ד״ה אפילו ריבדא דכוסילתא לא היתה בנופס, פי׳ ריבדא פיגור״א בלעז כוסילתא שם כלי המקיז פלגמא״ל, ובמכות כ״א א׳ פי׳ ריבדא מכה, כוסילתא כלי שמכה בו פליימ״א (שנעפּפער, אַדערלאַסוועקצייג), ובע״ז כ״ז א׳ ד״ה ריבדא דכוסילתא פי׳ כלי אומן המקיז בכתפים ריבדא מכת הכלי ובלעז פיינדר״א, ובכתובות נ״ם ב׳ ד״ה ריבדא דכוסילתא לועז פונטוייר״א דפלמוהה וכן נכון (שטיך פאָם אַדערלאַסאייזען), וכמו שהוסיף שם לפרש ריבדא ניקור כוסילתא:

דף קט ע״א כוסברתא איילאנדר״א, עיין המתרגם ר״ם פרק א׳ דדמאי נר״ם ד״ה כוסבר: **נרגירא** אורוג״א, עיין המתרגם שביעית פרק ט׳ משנה א׳ בר״ש ד״ה נרגיר: **ע״ב איזוביון** דמתניתין הוא שקורין אברתא בר הינג כו׳, בר הנג שגדל בין הכנים רונג״ן (שטוידען, געשטרייך): **עולא אמר** אזוב דאורייתא הוא מרווא חיורא סטוי״א, עיין המתרגם פסחים נ״ם א׳ ד״ה כרפי שדה: פותנק בלעז פולא״ל, עיין המתרגם ברכות מ״ד ב׳ ד״ה ומי סיסי: **רוביא** תילתן פיגרי״י, עיין המתרגם כלאים פ״ג משנה ה׳ ברמב״ם ד״ה ותלתן: **תחלי** שחלי כריסו״ן (קרעססע), וזה שחליים בלשון המשנה, עיין סוף פרק ד׳ דמעשרות ועירובין כ״ח א׳ ד״ה שחליים: **מפני אפשיתה** מקום שנפסח הדקל אישברנקיי״ר, פי׳ המתרגם ביצה ל״ג ב׳ ד״ה הוה מפסח: **גובי** חתיכות חתיכות וכו׳ מרונגלו״ן בלע״ז (שטיקע):

דף קי ע״א דכי נח נפשיה דרב וכו׳ סבלא אשקלינ״א, עיין לעיל כ״ג א׳ ד״ה זג: **צבתא** אימגלי״ם (צאַנגע): צלפים פרי של נלף קפריי״ר (קאַפּער), ועיין תוס׳ ביצה כ״ה ב׳ ד״ה ונלף באילנות שם פי׳ הר״י מאי עזותו: **גביא בילא** אט״ם בלעז, עיין המתרגם פסחים ל׳ ב׳ ד״ה יורקא: **כורבמא רישקא** כרכום של גן קרו״ג אורי ינמ״ל (מאָרגאַנלענדישער זאַפראַן), עיין המתרגם פסחים מ״ב ב׳ ד״ה קורטמא: **ע״ב שבלילתא** תלתן פגרי״ג, עיין לעיל ק״ט ב׳ ד״ה רוביא: **דעמר גופנא** קוטו״ן (בוימוואָללע), נמר גפן: **אהלא** אלויי״ן, בגמין ס״ם ב׳ פי׳ רש״י ד״ה אהלא תלתא. אהלות אדום כמין תולעת שני, והעיר המהרש״ל שהוא מלשון הטורית והאהל, וכאן לועז רש״י כמו שלועז שם בגמין מילת אילוא ע״ש וזהו (ווערמוטה, אַבסינט), עיין המתרגם פסחים ל״ט א׳ ד״ה הרדפנין ובע״ז ל׳ א׳ ד״ה אפסינטין:

דף קיא ע״א ליבא מבה מרפי לומות הבשר והשינים כו׳ דסיילי״ר (ענטפאללען, אויספאללען), ויותר מסתבר בזהו (וואקעלן), כשהשינים נרפים מהתומן ועיין לקמן קמ״ז א׳ ד״ה נפרקה:

פט״ו ע״ב סבכה קוייפ״א, עיין לעיל כ״ז ד״ה שבכה: **ושל פסקיא** אזור רחב כו׳ וקורין פינדור״ס, עיין לעיל נ״ם ב׳ ד״ה מפרחייתא:

דף קיב ע״א הכף סול״א בלעז, עיין המתרגם ברכות מ״ג ב׳ ד״ה גילדא: **ע״ב שלאכא** ברלו״ן (מינדונג, אֶפפּנונג) או (שפּונדלאָך):

דף קיג ע״א כורך עליו מהבר כו׳ או פסיקא פיישול״א (בינדע, וויקעלבאַנד), עי׳ המתרגם פסחים י״א א׳ ד״ה פסיקא, ועיין רש״י מנחות כ״ט א׳ ד״ה חגור כמין פסיקא: **כובר העליון והתחתון** אנשוכל״ש כו׳ (וועבערביימע), עיין לקמן קנ״א ב׳ ד״ה כאביסנא: **העמודים** פריור״ש (צווערכלייסטען), וכמו שפי׳: **ע״ב מהו לאכול ארמה** ארזיל״א בלעז (זיעגעלערדע), עיין לעיל פ׳ ב׳ ד״ה אדמה, ובפי׳ רש״י להרי״ף לועז טימ״א בלשון אשכנז וזהו (לעהם):

פט״ז דף קיח ע״א בי סדיא לבדין פולטר״א (פילץ), עיין לעיל כ״ז ב׳ ד״ה אין בו משום כלאים:

דף קיט ע״א אתרתקא דשינא פסטרו״ל של שן, עיין לעיל ע״ט א׳ ד״ה בקורטבלא:

דף קכ ע״א מקטורן מנטיל (מאַנטעל מיט קאַפּוצע), מלבוש שיש לו בית ראש וכן פי׳ הערוך: **אונקלי** לבוש רחב כעין סרינים״א ובלשון ערבי מחסיא״ה, עיין המתרגם מ״ק כ״ד א׳ ד״ה אונקלי, ואולי הוא (וויסעם אָבערקלייד), כמו למעלה ע״ו ב׳ ד״ה לבושא: **קלבום** נכיי״ם, ני׳ הערוך קנבוס בנו״ן ולועז גונ״א (אונטערראָק), ופי׳ שהוא חלוק התחתון הנתון לא על בשרו כ״א תחת חלוק העליון. ומלת נביי״ם נראה משובשת ונ״ל כתרגום הערוך: **חלוק** קמיס״א על בשרו (העמד): **ושני ספרקין** פייסול״ש, עיין לעיל קי״ג א׳ ד״ה כורך עליו: **אנפילייאות** קלצו״ש של נמר. עי׳ לעיל י״א א׳ ד״ה רמי פוזמקי: **פרגוד** גנוליי״ש ובלשון אשכנז (קניע הויזן), מסתבר לי שיש כאן ערבוב לשון שרש״י פי׳ ביבמות ק״ב ב׳ ד״ה לא בפרגוד הפות חלוק שיש בו אימרא, ובפירושו לבראשית רבה פרשה פ״ד את כתונת הפסים זו הפרגוד לועז קמיס״א (העמד) וא״כ אי אפשר שיהיו בתי שוקים: **מפני שהוא** מתריך מן הצור ובלעז רמריי״ש (איינשרומפּפען): **ע״ב נר דולק** קרויס״ל, עיין המתרגם פסחים י״א א׳ ד״ה כל נר, ובפי׳ רש״י להרי״ף לועז ליכ״ש ערבי״ן באשכנז:

פי״ז דף קכב ע״ב קורנס מרסי״ל (האַמער): **מגריפה** וודי״ל, עיין המתרגם חגיגה כ׳ א׳ ד״ה ומגריפה: **רחת** פאלי״א (שויפעל), עיין המתרגם ברכות ח׳ א׳ ד״ה זיבולא: **מלגז** כמין עתר שקורין פורק״א כו׳ (גאַבעל גאַרבענגאַבעל), ובעברי מזלג, והתלמוד בנה ממנו פעל שיורה אסיפת התבואה, אוחזין במלגז ולוגזין לעיל ל״ב ב׳: **כוש** פלך פוסיל (שפינדעל), שם הכלי שינולו עליו כתום: **כרכר** ראי״ל, פירשתי לעיל ע״ה ב׳ ד״ה שובט:

דף קכג ע״א עוקצה פוייגט״א (שפּיטצע): **ע״ב ויתד של מחרישה** הוא כלי גדול כו׳ קולטר״א בלעז, עיין המתרגם שביעית פרק ה׳ משנה ו׳ בר״ש ד״ה ירושלמי, ועיין תוס׳ ע״ז ס״ו ב׳ ד״ה והדקר מה שאפרש בהגיעי לשם בס״ד לייסב פי׳ רש״י ז״ל: **חצינא** דולויר״א, עיין המתרגם ברכות כ״ז ב׳ ד״ה פסל, ושם ביצה ל״א א׳ ד״ה מגל:

דף קכד ע״ב מר פוסו״ר, עיין המתרגם ברכות כ״ז ב׳ ד״ה הון ממר: **בי סדיותא** כרים של לבד שקורין פילטר״א, עיין לעיל קי״ח א׳ ד״ה בי סדיא: **מכבדות** אישקוב״א כו׳ (בעזען) לכבד השלחן, ולכבד הבית קורין בלשון התלמוד חופיא, עיין רש״י סוכה ל״ב א׳ ד״ה כי חופיא:

פי״ח קכח ע״א נינא מינטא״י, עיין המתרגם כלאים פ״ה משנה ח׳ ד״ה ותרום בפי׳ הרמב״ם, וניניא בלשון התלמוד הוא נענע בלשון ערבי ונקרא ג״כ אמיתא כעין לשון לעז כמו לקמן ק״מ א׳ ד״ה אמיתא: **פיגם** רוד״א, עיין המתרגם כלאים פ״א משנה ח׳ ד״ה פינס ברמב״ם: **צתרי** סדריא״ה עי״ם ל״א פוליאו״ל, עיין המתרגם רמב״ם שביעית פ״ח משנה א׳ ד״ה וסיאה, ורש״י ז״ג הבית הרנה פעמים פרושים בשם לוי״ה ובפרס במסכת זו, ומסתבר לי שזה היה חד מרבותיו הנקרא בשמו הגדול רבינו יצחק הגן לוי״ה מויטר״י: **פוליאי״ל** עיין לעיל ק״מ ב׳ ד״ה פותנק: **אברתא** איסני״א נ״ל איספ״א (איזאָפּ): **חשי** סדריא״ה ועיין לעיל ד״ה צתרי שכן קורין לעשב סאטורייא בלשון ישמעאל חסא״י, ע״ש ברמב״ם שביעית שם:

דף קכט ע״א פתורא דיונה מין ארז הוא ורבינו הלוי אמר בויי״ם (לאָרבער בעערען), עיין המתרגם פסחים כ״ו א׳ ד״ה שיכרא דדפנא: **מריברא דבוסילתא** נקבי כלי האומן שבבשרו פלימ״א, עיין לעיל ק״ח ב׳ ד״ה לחסודה: **היבא דבריך זיקא** אינדרו״ן שיש בו תלומות וכו׳ אין זו בלעז כ״א לשון תלמוד כמו אכסדרא דבי רב כאינדרונא (מנחות ל״ג ב׳): **ע״ב מאה שפמי** כמו על שפם (ויקרא י״ג מ״ה) גרויינו״ן בלעז שפתים של בהמה (שנויצע, מויל): **סלפפין** אנמליו״ן בלעז, מתורגם לעיל ס״ו ב׳ ד״ה לפופי:

פי״ט דף קל ע״א יקרו פוריי״ר בלעז כו׳ (באָהרען, מים דעם באָהרער אויסהאָהלען):

דף קלד ע״א לפניה לסטריה לעילאי לאימרא וכו׳ שקורין פיינד״ן. עיין לעיל נ״ם ב׳ ד״ה מפרחייתא, ובסוכה (ס׳ א׳) ד״ה מן הגרדין לועז פרני״ץ וזהו (פראַנזען, העראַבהאַנגענדע פאַדען): **דזריף** מנפחו אינפליי״ר בלעז (אויפשוועללען): **לינפפי׳** בניפוותא יניפו עליו בנפה שקורין וואַ״ן (שווינגע): **דלא מעוי** אין רואו נכנס ויולא יפה אלייג״א (אַטעם): **ולשרקיה** עליה יחליקנה על בשרו וכו׳ אשאולדי״ר (איינגלייבען, עבנען):

דף קלו ע״א שפיהק ביילי״ר (גאַהנען), עיין המתרגם ברכות כ״ד א׳ ד״ה שניסק:

דף קלז ע״ב קטן המסורבל בבשר פלטרי״י בלע״ז כו׳ (אויסגעשטאָפּפט), ר״ל מלובש בבשר כמו שפי׳ קידושין ע״ב א׳ ד״ה ומסורבלים כדוב:

פ״כ תולין את המשמרת שמסננין בה שמרי יין כו׳ שקורין אשפנד״א, מלה זו נוכנת בלשון אשכנז שכן קורין לכלי של עץ עשוי כחבית (דיא שטאַנדע), רחב למטה וצר למעלה:

דף קלח ע״א בסא טרסקל כך שמו ובלעז פנאבסויילי״י וכו׳ עיין לעיל ע״ט א׳ ד״ה בקורטבלא: **תוס׳ בסא** טרסקל וכו׳ שקורין גרדיי״ל, עיין המתרגם פסחים ע״ד א׳ ד״ה אסכלה: **בא״ד** אבל להושיב הקדרה על טרפי״ד שרי, עיין לעיל ע״ח ב׳ ד״ה פטפוט: **ע״ב רש״י סייאנא** כובע של לבד פלטרי״ן, עי׳ לעיל קי״ח א׳ ד״ה בי סדיא:

דף קלט ע״א כשותא הימלון, עי׳ לעיל ק״ז ב׳ ד״ה כשותא: **ע״ב מטילין** ברסיי״ר בלעז (ברויען), עיין המתרגם פסחים ק״ז א׳ ד״ה פירזומא: **את היין** מפני הקמחים שקורין ייג״ש (שימעמעל, קאַהם): **והאיבא** נצוצות קטנות כו׳ שקורין בריי״ש וכו׳ הבלעז אינו קאי אניצוצות שהן נוטפי״ש בלעז (טראָפּפען), כמתורגם בפירוש רש״י להרי״ף, אלא אפסולת קאי וזהו (שראָטט, קלייען), עי׳ לעיל ס״ב ב׳ ד״ה פת עמילה:

דף קמ ע״א מטהו דיספיפדי״ר בלעז (צערוויבען, אויפלאָזען לאַססען), עיין המתרגם פסחים ל״ה א׳ ד״ה המחה: **אמיתא** מינט״א בלע״ז, עיין לעיל קכ״ח א׳ ד״ה נינא: **חלתית** חלטי״ש בלשון ישמעאל ובלעז לזרי״א (טייפעלסקאָטה), עיין ע״ז ל״ה ב׳ ד״ה חלתית, ובחולין נ״ח ב׳ ד״ה קורט של חלתית: **ע״ב לא ליכול ירקא** ירק חי כריסין, לירפו״ל, ושחליים. עיין לעיל ק״ב א׳ ד״ה שולשין: **לא ליבצע בצועי** מורסילונ״ש בלעז וכו׳ (צערשטיקעלן, צערבראָקלען), (דיא צערטהיילונג אין קליינערע שטיקקע):

דף קמא ע״א מכבש פרים״א כו׳ וכן שמו בלשון אשכנז (פרעססע):

פכ״א דף קמג ע״א אוד פורגו״ן וכו׳ עי׳ המתרגם ביצה ל״ג א׳ ד״ה אוד: **אפונין** ייס״ש (קיכערערבסע), וכן לועז הערוך:

פכ״ב דף קמד ע״ב בפגעיו פרונ״ש ..ז וכו׳, עיין המתרגם ברכות ל״ם׳ א׳ ד״ה לזרמסקין: ובפרישין קוידונ״ן, עיין המתרגם כלאיים פ״א מ״ד ד״ה ופרישים: **ובעוזרדין** קורמ״ש וכו׳, עיין המתרגם ברכות מ׳ ב׳ ד״ה עולשי: **קוצים** קרדונ״ש (דיסטעלן):

דף קמה ע״א המפצע בזיתים בלייי״ר, עי׳ לעיל כ׳ ב׳ ד״ה לפצוע זיתים:

דף קמו ע״א למיברז לתחוב פויינדור״א בלעז (שטעכען): **תוס׳** שובר וכו׳ ומדבקין שברים בשרף של עץ שעושים ממנו זפת וקורין רייס״א (הארץ): **ע״ב רש״י מתתך** רוניי״ר (אבנאגען, אבבייסען): **בי סריא** לבדין שקורין פלטר״ש וכו׳, עיין לעיל קי״ח ב׳ ד״ה בי סדיא: **תוס׳ הלכה** וכו׳ הלכך מותר ליתן לכתחלה נוצתא שקורין ראוי״ל בחבית (בּאָהרער) שפוסרת כפי׳ הרי״ף

דף קמז ע״א רש״י מרזב מפרש לקמיה כו׳ פרונלי״ש (פּאָלטעלן, אין פאלטען לעגען), עיין המתרגם ביצה כ״ג א׳ ד״ה אי קיטורי נירי: **תוס׳ מהו** וכו׳ מאי מרזב כיסי בגלייתא שקורין פרונלדרי״ס (פּאלטענוואורף): **ולא מתגררין** גרסינן במגררה שקורין אשטרייל״א (שטריגעל): **נפרקה** אלוייסיי״ר בלעז שילא העלם מפרק שלו (פּעררענקען, אויסרענקען): **ע״ב מגררת** אשטריי״ל, פי׳ בקודם ד״ה ולא מתגררין: **לפופי** אונגלוסי״א כו׳, עיין לעיל ס״ו ב׳ ד״ה לפופי:

דף קמח ע״א גרא דיילא מגשטר״ל ממונה, עיין לעיל מ״ט א׳ ד״ה קסדור: **שניא ליה ידיה** נשתנית ידו ממקומה אשולשיי״ר, עיין לעיל קמ״ו א׳ ד״ה נפרקה:

פכ״ג דף קמט ע״א אין רואין במראה מירואיי״ר (שפיעגעל):

דף קנ ע״א פקוח נפש נדבר שיש בו סכנה פקוח דיקומבימונ״ש כפי׳ רש״י להרי״ף דישקונברמינ״ש (ווערריימונג, אבריימונג דעם שוטטעם): **ע״ב קש** ונבות הסבולים אשטרני״א (שטראָה), עיין לעיל ל״ו ב׳ ד״ה כירה:

דף קנא ע״ב כאביסנא של גרדאי כוכד של גרדיים אינשובל״ש בלעז, עיין לעיל קי״ג א׳ ד״ה כובד העליון והתחתון:

דף קנב ע״א הבסלים ליפלאנק״ש (דיא פּלאנקען): **חילפי** אורפיא״ש (ברעננעססעל), עיין לעיל כ׳ ב׳ ד״ה הברא: **קורקבן** הוא המהס שקורין ליזפי״ל, עיין לעיל ל״ו א׳ ד״ה המהס: **זו קליבוסת** עלם של הנק״א (היפטע):

פכ״ד דף קנד ע״א ואמרי לה אבוהו׳ ומניי׳ כו׳ כפורסי בלעז משנפר״ל וכן שוסרים: **ע״ב עששיות** של זכוכית מפ״ש בלעז (מעהרערע גראַססע צוזאממענהאַנגענדע שטיקע), וכן ביומא (ל״ד ב׳) ד״ה עששיות פי׳ חתיכות עבות כמו עשת שן (שיר ה׳ י״ד) ואף לשון חכמים (מנחות כ״ח א׳) מנורה באה מן העשת מסי״ש בלעז ובשיר השירים שם פי׳ קבוץ עב קרוי עשת משסיא״ה בלעז: **לבתיתא דגמלי** לכתית של גמלים רדוייסדור״א, לעיל ע״ו ב׳ ד״ה כתית לועז רדויי״ש (רויה, רויחינקיים), עיין רש״י קידושין פ״א א׳ ד״ה סקבא דבתא רגלא, וגם בלשון אשכנז קורין לסקבא ר״ל חולי של עור מסוקב (ריידע), וזהו מין גרעת, ובב״מ ל״ח ב׳ ד״ה לכתישא דגמלא פי׳ לכתישא שעל גבי הגמל שגבו כתוש ומסוקב אייסר״א בלעז (גרינד, שאָרף): **בהבר נוולקי** דהוו להו לדדין נוואלקי עשקנ״ם (זאַק), ונראה שנ״ל מסק״א כמו שלועז בתענית (כ״ג ב׳) ד״ה גואלקא וזהו (טאשע, שובזאַק): **בחבר אנלוסי** וכו׳ וכו מסמר קטן כעין שעושין לחבק שקורין לינגל״א, עיין לעיל כ״ז א׳ ד״ה חבקין:

דף קנו ע״א ראיברו ביה עשבים וכו׳ דהוא ענין פרילה אסויל״א בלעז (אויסגעוואבסען): **ע״ב למבבנתא** (איספינגלי״ז בלעז) מסקא של זהב, פי׳ המתרגם מ״ק י״ב ב׳ ד״ה סירין: **ריסתנאי** אמנסטרייסי״ן, עיין המתרגם ברכות מ״ב א׳ ד״ה ריסתנא:

דף קנז ע״א ויתד של מחרישה ההופר את הקרקע קולטר״א בלעז, עיין לעיל קכ״ג ב׳ ד״ה ויתד של מחרישה:

פיזה מלות לועזיות הנמצאות בפה״מ להרמב״ם ובפיסקי הרא״ש נכללות ומתורגמות בהמתרגם לרש״י ותוספות.

מסכת שבת

דף ב פרש"י בד"ה פשט העני וכו' ונתן לתוך ידו דבעה"ב דעביד ליה עקירה ברה"ר והנחה ברשות היחיד ובד"ה או שנטל כו' דעביד ליה עקירה ברשות היחיד והנחה ברה"ר הס"ד וכצ"ל: **תוס'** בד"ה יציאות השבת כו' אין שורין דיו וסממנים כו' ואין צולין בשר כו' ואח"כ במה כו' עכ"ל כצ"ל: **בא"ד** ואח"כ במה בהמה ובמה אשה כו' הנוהגים בשבת כו' עכ"ל. ק"ק אמאי ניחא ליה בהאי סידרא דבמה בהמה ובמה אשה דתקשי ליה נמי כיון דדיני דהוצאת שבת גופי' הם היה לו לשנות נמי במה בהמה ובמה אשה יוצאה בתר פרק כלל גדול כדקשיא ליה ביציאות שבת דקתני הכי ויש ליישב דבמה בהמה ובמה אשה לא איירי בדיני הוצאת שבת גופייהו כי הכא אלא באיזו כלים ותכשיטים יוצאים בשבת דהך מילתא עיקרא בע"ש שיכין לו קודם השבת באיזו כלים שיוצאים בשבת אבל עיקר דיני הוצאה דקתני הכא קשיא ליה שפיר דה"ל למתני בתר פ' כלל גדול ודו"ק: **בא"ד** אע"ג דלא שנה המלבן משום אין נותנין כלים כו' עכ"ל. ק"ק דמלתא דאין שורין דיו כו' דנקטו לעיל בדבריהם ה"ל למנקט נמי הכא וכ"ה לשון הר"ן ואע"פ ששנה ולא יקרא כו' ואין שורין דיו ולא הקדים לשנות אבות כו' עכ"ל ע"ש ויש ליישב דברי התוספות דהא דאין שורין דיו כו' לאו משום אב מלאכה נגעו בה אלא משום שביתת כלים לב"ש כדלקמן אבל אין נותנין כלים כו' ניחא דמשום אב מלאכה דמלבן נגעו בה וק"ל: **בא"ד** ולא המבעיר משום במה טומנין כו' עכ"ל ה"ל למנקט בדבריהם פרקים הקודמים דנקטו לעיל ולא המבעיר משום במה מדליקין וכירה וק"ל: **בד"ה** פשט בע"ה כו' ותדע מדאיצטריך תרי קראי בהוצאה כו' עכ"ל. ה"נ למימר תדע מדאיצטריך כלל קרא להוצאה אע"ג דהוה במשכן ולשאר אבות לא בעינא קרא אלא כל דהוה במשכן וכן הוא ההדע בתוס' ר"פ שבועות שתים ויש ליישב דברי התוס' דהכא מה שהוצרכו לומר מדאיצטריך תרי קראי ודו"ק: **בא"ד** והתם פירשנו דהיינו דמלאכה גרועה היא כו' עכ"ל.כצ"ל ור"ל דהתם בתוספות פירשו דמשום דמלאכה גרועה היא איצטריך תרוייהו חד לעני כו' ע"ש. ומהרש"ל הגיה כאן בתוספות לאין צורך וק"ל: **בא"ד** מה צריך תו בהזורק לקמן לפרושי כו' עכ"ל ר"ל בפרק הזורק לקמן ומהרש"ל מחק מלת לקמן ולא ידעתי למה וק"ל: **בא"ד** וגבי הכנסה נמי אמרי' טו' הם העלו הקרשים כו' עכ"ל. ר"ל דלכאורה גבי הכנסה נמי לכך דחיק לאשכוחי שהיתה במשכן אע"ג דהולדה דהוצאה היא מכח דמלאכה גרועה היא אבל משום הך קושיא מה צריך נומר בפרק הזורק דסברא היא מה לי אפוקי ומה לי עיולי כו' אית לן למימר ע"כ דלא תנא ליה דהוה במשכן אלא מכח אידי דהוצאה דתני נמי התם ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ה הא דומיא כו' שבאיזה מהן שנטמא בה ונכנס למקדש כו' עכ"ל. התוס' בפ"ק דשבועות דחו פירוש זה דאם כן היינו ידיעות הטומאה אלא לענין קרבן לאחר שנטהר מנגעו ע"ש וק"ל: **תוס'** בד"ה ידיעות הטומאה כו' ידיעות שבועות וידיעות שבת כו' עכ"ל בתוס' דפרק קמא דשבועות לא נקטו בהך מלתא רק ידיעות שבת וגם בחידושינו פירשנו בזה ע"ש: **בד"ה** מראות נגעים כו' התם חשיב פתיכים ונגעי אדם כו' עכ"ל. הוא מגומגם וכי מראות נגעים דהכא לאו בנגעי אדם משתעי אבל לשון רש"י ס"פ המזבח מקדש מדוקדק בזה וז"ל פתיכים של לבן אדמדם ולבנים של נתקי ראש וזקן ושל נגעי בתים כו' ע"ש וק"ל: **בד"ה** וכ"ת מהן כו' ולפי שיטתו היה לו לפרש שתים כו' עכ"ל. פירש"י שלפנינו הוא כשיטתו דשתים דהוצאה לפטור בעקירות דבע"ה אלא שהיה לבעל התוס' זה פי' אחר מפרש"י כמ"ש מהרש"ל: **בד"ה** והא יציאות כו' משכחת להו כולהו ביציאות כגון שלא יהיו כולם לחיובא כו' עכ"ל. פי' לדבריהם הא ודאי דאי נמי דאיירי מתני' בהוצאות והכנסות לא משכחת הכא כולהו לחיובא אלא ר"ל דאפילו הנך שתים בפנים ושתים בחוץ דקתני לא הוה כולה לחיובא בהוצאת רק חדא משתים דפנים וחדא משתים דבחוץ הוי לחיובא ונקט שתים בפנים היינו חדא דחיובא עם הך חדא דפטור אבל אסור דאתי לכלל חיוב חטאת דהוי דומה קצת לחיובא וכן בשתים בחוץ היינו חדא דחיובא עם הך חדא דפטור אבל אסור דאתי לכלל חיוב חטאת דהוי דומה קצת לחיובא ושהן ארבע דקתני היינו ביציאות הגרועות טפי לפטור דהיינו בפנים חדא דלא אתי לכלל חיוב חטאת וחדא דפטור ומותר וכן בחוץ שהן ד' היינו חדא דלא אתי לכלל חיוב חטאת וחדא דפטור ומותר וכל זה דקדקו התוספות דיתכן לפי' ריב"א שפי' דאתי לכלל חיוב חטאת היינו אותו שפושט ידו ומוציאה דלא הוי רק חדא דיציאות דאתי לכלל חיוב חטאת בפנים וכן חדא בחוץ וכן דלא אתי לכלל חיוב חטאת הוי חדא בפנים וחדא בחוץ אבל לפי' רש"י דאזל בתר תחלת עקירה לא יתכן לפרש כולהו שתים שהן ארבע בשמנה יציאות שלא יהיו כולן לחיובא דכיון דלפירוש רש"י אותן ב' יציאות דאתיין לכלל חיוב חטאת הויין כולן בפנים ואותן ב' יציאות דלא אתיין לכלל חיוב חטאת הויין כולן בחוץ אם כן יקשה לך דלמה נקט שתים בפנים וכן בחוץ דהא בין בפנים ובין בחוץ לא הוי רק חדא לחיובא ואם נאמר דנקט שתים בפנים עם דאתי לכלל חטאת היינו תחלת עקירות הרי שתים הן ביציאות לעומד בפנים וה"ל שלש עם אותה חדא דחיובא ושהן ארבע בפנים נמי לא ניחא דהא לא הוי רק חדא דפטור ומותר והל"ל ג' שהן ד' ואם תצרף אותן ב' דאתי לכלל חיוב חטאת עם הפטור ומותר הל"ל אחת שהן ארבע וע"ז הדרך למה נקט שתים בחוץ לפירש"י דהא הוצאה דחיוב לא הוי רק חדא ועם אותן שתים דלא אתי לכלל חיובא הרי שלש והוה ליה למימר ג' שהן ארבע ואם תצרף שתים דלא אתי לכלל חיובא להך חדא דפטור ומותר הל"ל א' שהן ארבע ודו"ק היטב כי הדברים ברורים למבין:

פירש"י

חכמת שלמה

דף ב ע"א רש"י בד"ה פשט כו' בתוכו הס"ד: **בד"ה** ונתן כו' עקירה והנחה עקירה מרה"ר והנחה ברה"י כצ"ל: **תוס'** בד"ה פשט בעל הבית כו' ולא בעה"ב מעני ותדע כו' והתם פריך מי כתיב אל יוציא והיינו משום כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' ידיעות הטומאה שתים שהן ד' יציאות השבת ב' שהן ד' מראות נגעים שתים שהן ד' מ"ם הכא כו' כצ"ל. וכ"ב אמת שמראות נגעים היה לו לשנות אחר ידיעות הטומאה אלא ששנה באתרוגה כדי להשמיע דכל הני דרישא הוי כולהו דחיובא כמו מראות נגעים ודו"ק: **תוס'** ד"ה וכי תימא כו' כל אותו הדבור הג"ה הוא וכ"כ אותו הגה"ה לא היה לפניו פירש"י שלנו וק"ל: **בד"ה** רשויות קתני כו' רשויות דאיקרי הוצאות כו' כצ"ל: **בא"ד** והיו תוצאותיו הימה ומתרגמינן רשוותיה כו' כצ"ל וכ"כ ס"א:

רש"י

מהר"ם

דף ב ע"א ברש"י ד"ה יציאות השבת הוצאות שמרשות לרשות וכו'. הוצרך לכתוב זה משום דלשון יציאה לא שייך אכלי שמוציא מרשות אחד לשני אלא על האדם היוצא מרשות לרשות ולכך שינה הלשון וכתב הוצאות שהוא שייך על החפץ שמוציאים אותו מרשות לרשות ולזה נתכוונו התוס' בדבור השני וכתבו יציאות הוצאות הל"ל וכו': **בא"ד** ובגמ' מפרש דהכנסות נמי קא קרי יציאות וכו' כתב זה לומר שמשום זה פירש הוצאות שמרשות לרשות סתם ולא פירש הוצאות שמוציא מרשות רבים לרשות יחיד כדי לכלול ג"כ הכנסות שהן ג"כ בכלל הוצאות מרשות לרשות משום דהא בגמ' מפרש דהכנסות נמי קא קרי התנא יציאות הואיל ומוציא מרשות לרשות והקדים רש"י כל זה משום שדעתו לפרש ב' שהן ד' דקתני מתני' דהיינו הוצאה והכנסה דבעל הבית שהוא בפנים וב' אלו הן מן התורה והוסיפו חכמים עוד הוצאה והכנסה דבעה"ב שהוא פטור אבל אסור מדבריהם והיינו פי' שתים שהן ד' בפנים וכן לעני העומד בחוץ והיינו ב' שהן ד' בחוץ: **ד"ה** ב' שהן ד' וכו' ובפ' הזורק נפקא לן וכו' ע"ש בריש פרק הזורק ורש"י לא הביא כאן הא דפריך התם אשכחן הוצאה מן התורה הכנסה מנלן ומסיק שם סברא הוא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי אפוקי מה לי עיולי: **בתוס'** ד"ה יציאות השבת וכו' דקתני הוצאות בסוף והוי ליה להתחיל כסדר וכו' מתוך לשון התוס' נראה כאלו מקשה דמב' טעמי לא היה לו להתחיל בדיני הוצאות א' דהיה לו לשנות דין הוצאות בפרק כלל גדול גבי מנין דאבות מלאכות דשם סיים מניינם בדין המוציא מרשות לרשות ותיכף לאחר זה ה"ל לשנות משנה זו דיציאות השבת ב' שהן ד' וכו' דשם הוא מקומו ומטעם שני דהיה לו להתחיל כסדר בדינים השייכים לע"ש לא יצא החייט במחטו וכו': **בא"ד** וכן בב"ק השור והבור וכו' ולא נקט כסדר הפרשה שם בב"ק דף ב' ד"ה השור והבור כתבו שם התוס' פי' בקונטרס כסדר שנכתבו בפרשה סדרן במשנה וכו' למ"ד מבעה זה אדם אע"ג דלבתר הבערה כתיב בפרשת אמור מכה בהמה ישלמנה וכו' ור"ת פי' דשם אדם כתיב בפרשה קודם כי יגנוב איש שור והוא א' מאבות נזיקין וכו' ע"כ משמע דר"ת ס"ל דהתנא דהתם כסדר הפרשה שנאן שם והכא פי' ר"ת דלא שנאן כסדר הפרשה וצ"ל שמה שפירש שם ר"ת לא פי' זה אלא אליבא דרש"י אבל רבינו תם בעצמו סבירא ליה כמו שפי' כאן דלא נקט אותם התנא שם כסדר הפרשה כ"א דבר ההוה נקט ברישא וחילוק סברת רש"י ור"ת הוא זה דרש"י סבירא ליה דמה ששנה התנא השור והבור הוא כסדר דשור שהמית אדם כתיב בפרשה קודם דין בור ואע"ג דהתנא לא איירי השתא בדין שור שהמית אדם כי אם בדין שור שהמית שור למאן דאמר תנא שור לקרנו מ"מ תנא התנא שור שהזיק בקרן והכל נכלל בין שור שהזיק אדם בין שהזיק שור למאן דאמר תנא שור לרגלו אע"ג דלא איירי בדין שור שהזיק בנגיחה כלל מכל מקום שם שור דהיינו נגיחת קרן כתיב בפרשה קודם בור לכך הקדימו התנא ג"כ אף על גב דלא איירי השתא בנגיחה כלל כמו שכתבו התוספות שם לפי פירש"י וכמו שפי' שם ר"ת למ"ד מבעה זה אדם אליבא דרש"י דפירש דהתנא סדרן כסדר הפרשה אבל ר"ת דהכא סבירא ליה דהתנא לא שנאן כסדר הפרשה דהא לא איירי שם בדין שור שהמית אדם כ"א בדין שור או בקרן למ"ד תנא שור לקרנו או ברגל למ"ד תנא שור לרגלו ושור שהזיק דהיינו שהמית שור כתיב בפרשה אחר בור כי יגח שור איש את שור רעהו ואותו שור כתיב בפרשה אחר בור וא"כ היה לו להקדים בור אלא שהתנא שנה תחלה דבר ההוה וק"ל: **בא"ד** ועוד מפרש ר"ת דפתח ביציאות משום לא יצא החייט במחטו וכו' ר"ל דאין הכי נמי דהתנא התחיל כסדר בדברים דמיירי בע"ש מבעוד יום דהיינו לא יצא החייט במחטו אלא שהוצרך להקדים להודיע דהוצאת חפצים מרשות לרשות אסור בשבת כדי לשנות אחר כך דבשביל זה לא יצא החייט במחטו דגזרינן שמא ישכח ויצא בו בשבת לרה"ר ואע"ג דלא שנה דליבון כלים דהיינו כיבוס אסור בשבת קודם דין אין נותנין כלים לכובס וכן דין הבערה קודם אין טומנין היינו משום דכיבוס כלים והבערה ובישול מפורסם הוא שהן מלאכות גמורות שאסורות בשבת ולא הוצרך להקדימן אבל הוצאה דמלאכה גרועה היא דמה לי מוציא מרה"י לרה"ר או מרה"ר לרשות היחיד ולא היה מפורסם שאסורים בשבת ולכך הוכרחו להקדים דין איסור הוצאה קודם ששנה דין לא יצא החייט במחטו וק"ל: **ד"ה** שתים שהן ארבע בפנים וכו' מדקאמר בגמרא דיקא נמי דקתני יציאות וקפריש הכנסות לאלתר ולא דייק מדקתני בפנים ר"ל דבגמרא דייק דהתנא הוצאות קרי ליה הכנסות מדמפרש לאלתר כיצד פשט העני את ידו וכו' דהיינו הכנסה ולפירוש רש"י דהתם הוה למידק דהתנא הכנסות קרי הוצאות דהא תנא שתים שהן ארבע בפנים ובפנים הוי פירושו הכנסה לפירש"י דהתם: **ד"ה** פשט בעל הבית את ידו וכו' לא הוה גמרינן הוצאה דעני מבעל הבית וכו' פי' משום דהוה אמרינן אין לך בו אלא חדושו: **בא"ד** ובסוף פ"ק דעירובין נפקא לן מקרא אחרינא דדרשינן ז"ל יצא איש ממקומו אל יוציא והתם פרישית והיינו משום דמלאכה גרועה היא וכו' כצ"ל והיינו בוי"ו ולא דהיינו בדל"ת ור"ל דהתם בספ"ק דעירובין פרישית שדרוש זה מוסכם אליבא דכ"ע וקאי הכי במסקנא וא"כ אית לן תרי קראי בהוצאה והיינו משום דמלאכה גרועה היא איצטריך תרי קראי חד לעני וחד לעשיר וכו' וכוונת התוספות בזה במה שכתבו ושם פרישית ע"ש בתוספות בסוף פ"ק דעירובין ד"ה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכו' משום דשם במסקנא דשמעתתא איתא אמר רב אשי מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב פי' ואתי לאיסור תחומין משמע דלרב אשי לא ילפינן איסור הוצאה מקרא זה ופירשו שם התוס' דגם לפי המסקנא דקאמר רב אשי מי כתיב וכו' אפי' הכי מ"מ ילפינן איסור הוצאה ג"כ ממקרא זה ע"ש: **בא"ד** וא"ת כיון דאיכא סברא אמאי איצטריך בבמה טומנין למימר דהכנסה היתה במשכן וי"ל דתנא ליה איידי וכו' עיין לקמן בפרק הזורק דף צ"ו בתוספות ד"ה הכנסה מנלן דפירשו שם התוספות בענין אחר ע"ש: **ד"ה** שבועות ב' שהן ד' וכו' והוה אתי טלה כרבי ישמעאל וכו' פירוש דשם פריך מתני' מני לא ר"י ולא ר"ע דאי ר"י קשיא שבועות דהא לר"י ליכא ד' בשבועות משום דאיהו לא מחייב אלשעבר כגון אכלתי ולא אכלתי ואי ר"ע קשיא ידיעות הטומאה דליכא ד' לר"ע משום דאיהו ס"ל דלא מחייב כי אם אהעלם טומאה ולא אהעלם מקדש ומסיק דרבי בשבועות ס"ל כר"י ובידיעות ס"ל כר"ע: **בא"ד** ונראה דלכך פירש"י בריש שבועות שאינו שונה אלא דבר והילופו וכו' ר"ל דהא דקתני ב' שהן ד' כל עניני שבועות להבא ולשעבר שהן הן ולאו בכלל שהוא דבר והילופו שלא בא לומר שלא יתחייב אלא בשבועה דאוכל ולא איכל שהוא להרע או להטיב דוקא אלא כל מה שהוא דבר והילופו הוא גם כן בכלל החיוב כגון אזרוק ולא אזרוק זרקתי ולא זרקתי וכולהו לא מקרי אלא ב' שהן ד' שכולהו אינו אלא דבר והילופו וכל עניני הן ולאו שהן להבא נכללים בשתים וכל עניני הן ולאו שהן לעבר נכללים בכלל שהן ארבע וק"ל: **ע"ב** ברש"י ד"ה מתניתן דהכא נמי דייקי וכו' וע"כ לא מצי מפרש לה דיציאות לחודיה קאמר ומה שהן ד' חיובי ופטורי וכו' אע"ג דע"כ לא מצי לאשכוחי שתים שהן ד' הכל בהוצאות ובחיובי ופטורי כ"א ע"ד פי' ריב"א שכתבו התוספות ואלו לפי פירושו של רש"י שפירש דגבי פטור אבל אסור עקירות דוקא קא חשיב לא משכחת דפטור אבל אסור גבי עני כ"א בהכנסות ולא ביציאות וא"כ לא משכחת גבי עני ב' שהן ד' הכל ביציאות אפילו בחיובי ופטורי כאשר כתבתי זה באריכות בפי' התוספות ע"כ צ"ל דמה שכתב רש"י כאן ומה שהן ד' חיובי ופטורי לא כתב זה אלא דרך את"ל ור"ל אפילו את"ל דתוכל לפרש למצוא שתים שהן ד' בחיוב ופטור הכל בהוצאות ולא בהכנסות אפילו הכי ע"כ א"א לפרש כן משום דהא התוספות גופיה קא מפרש השתים שהן ד' בהכנסות וק"ל: **בתוס'** ד"ה ידיעות הטומאה וכו' דלא מצי למפרך הני תמניא הוו וכו' ר"ל דהתם במסכת שבועות בפרק ידיעות הטומאה פריך אמתניתן דקתני ידיעות הטומאה שתים שהן ד' ידיעות תמניא הוו ידיעות הטומאה תחלה וסוף והעלם טומאה בנתיים ואכל קודש וידיעות הטומאה תחלה וסוף והעלם טומאה בנתיים ונכנס למקדש וכן ידיעות קדש תחלה וסוף והעלם קדש בנתיים ואכל קדש וכן ידיעות מקדש תחלה וסוף והעלם מקדש בנתיים ונכנס למקדש משום דבפרק קמא דשבועות ילפינן מקראי דלא מחייב קרבן מטומאה כי אם בידיעה תחלה וסוף משא"כ בכל קרבנות שבתורה דלא בעי ידיעה בתחלה אבל ידיעה בתרייתא בעי בכל התורה דאם לא נודע לו שחטא היאך יביא קרבן ומשני תרי שינויי לחד לישנא ידיעות קמייתא קא חשיב דחידוש נינהו דליתנהו בכל התורה ולאידך לישנא ידיעות בתרייתא קא חשיב דעל ידיהן הוא בא לכלל הקרבן דאם אין ידיעה בסוף לא היה מביא קרבן והיינו שמתרצין התוספות כאן וי"ל דנקט ידיעות כדמפרש התם ידיעות קמייתא דליתנהו בכל התורה וכו' ר"ל דאע"ג דמן הראוי היה לו למתני העלמות אפ"ה נקט ידיעות דחידוש הוא דבעי ידיעות קמייתא משא"כ בכל התורה ולאידך לישנא דידיעות בתרייתא קא חשיב דאינן חידוש אפ"ה לא קתני העלמות אלא ידיעות משום דניחא ליה לתנא למנקט ליחשב ולמנות דברים המביאים לידי קרבן דהיינו הידיעות הבתרייתות והיינו נמי דמסיימו התוס' ולהאי לישנא דידיעות קמייתא קא חשיב לא שייך למתני גבי שבועות ושבת ידיעות וכו' ר"ל דלהאי לישנא א"ש משום דלא תנא התנא גבי טומאה ידיעות אלא משום להשמיענו חידוש דידיעות קמייתא אבל גבי שבועות ושבת ליתנהו ואין שם שום חידוש בידיעות ולכך לא קתני גבייהו ידיעות אבל להך לישנא דידיעות בתרייתא קחשיב דאין בהן חידוש דהא איתנהו בכל התורה ואפ"ה לא תני גבי טומאה העלמות הטומאה אלא ידיעות משום דניחא ליה למינקט דבר המביא לידי קרבן א"כ גבי שבועות ושבת הוי ליה למתני דהיינו ידיעות בתרייתא המביאים לידי קרבן ותירצו דלהך לישנא נמי וכו' לא תני כהו וכו': **ד"ה** התם דלאו עיקר שבת וכו' וא"ת והא במראות נגעים תני אבות ותולדות וכו' ע"ש בתוס' במס' שבועות דאיתא נמי התם הך ותירצו שם התוס' קושיא זו בענין אחר: **ד"ה** והא דומיא דמראות נגעים קתני וכו' משום דאינהו גופייהו לא ידעינן וכו' ר"ל דהתם כי משני לעולם מתני' אתיא או כר"ע או כר"י וקתני שתים שהן ארבע לר' ישמעאל גבי שבועות ולר"ע גבי ידיעות הטומאה שהן לחיוב ומהן לפטור פריך והא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולהו לחיובא וכו' ומחמת קושיא זו הדר משינויא זה ע"ש: **ד"ה** התם דלאו עיקר שבת וכו' וגם המקשה לא הקשה וכו' ר"ל המקשה שהקשה מ"ש הכא דקתני שתים שהן ארבע בפנים וכו' ומ"ש התם דתני שנים שהן ארבע ותו לא לא היתה כוונתו לומר ולהקשות דליתני התם כי הכא ב' שהן ד' בפנים וכו' אלא שקושייתו היתה דליתני הכא כי התם ב' שהן ד' ותו לא כן הוא כוונת התוס' בזה אבל פי' דחוק הוא דמאי פריך המקשה וכי בשביל דצריך לתנא למיתני הפטור אבל אסור במס' שבועות משום דהתם הוכרח למתני דומיא דמראות נגעים לא היה לו למתני ג"כ הכא הא עכ"פ מוכרח הוא להשמיענו במקום אחד דין הפטור אבל אסור ולכך תני לה הכא במנין ב' שהן ד' ותני ב' שהן ד' בפנים וב' שהן ד' בחוץ והתם בשבועות תירצו שם התוס' בענין אחר הא דהוצרך לומר התם דלאו עיקר שבת וכו' ע"ש ובספר ח"ש ראיתי שכתב דדבור זה של התוס' דהכא הוא גליון: **ד"ה** וכי תימא מהן לחיוב ומהן לפטור רש"י לא פי' כאן לפי שיטתו וכו' ר"ל דלפי' רש"י שפירש בסמוך דלא חשיב לענין פטור אבל אסור כ"א העקירות דאתו לידי חיוב חטאת א"כ השתא דקאמר דלא חשיב כ"א יציאות ב' לחיוב וב' לפטור א"כ השני פטורים של היציאות תרוייהו גבי בעה"ב הן ולא גבי העני דלגבי העני ליכא עקירות גבי ההוצאות כי העקירות של העני תרוייהו הן גבי הכנסות חדא בבא דפשט העני את ידו ונטל בעה"ב מתוכה דהעני עשה העקירה להכנסה והב' בבבא דפשט בעה"ב את ידו וכו' או שנתן העני לתוכה והכניס הבעה"ב שעשה ג"כ העני עקירה להכנסה והעקירות של ההוצאות הן גבי בעה"ב חדא בבא דפשט העני את ידו וכו' או שנתן בעה"ב לתוכה והוציא שעשה בעה"ב העקירה להוצאה וחדא בבא דפשט בעה"ב את ידו נטל העני מתוכה שעשה ג"כ הבעה"ב עקירה להוצאה וכאן היה כתוב בפירש"י של התוס' משמעות שהיה מפרש דהיציאות של פטור היא חדא גבי עני וחדא גבי בעה"ב כמו שפי' ריב"א בסמוך דפירש דבבבא פשט העני את ידו השני פטורים אבל אסור תרוויהו הן גבי עני חדא דהכנסה וחדא דהוצאה דנוטל בעה"ב מתוכה הוא פטור של העני של הכנסה או שנתן בעה"ב לתוכה והוציא העני הוא ג"כ פטור של העני אע"ג שהבעה"ב עשה העקירה דלא בעקירה תליא מלתא כ"א בפשיטת יד וגבי אותו שייכא לומר פטורי דאתי לידי חיוב חטאת קא חשיב וכן בבבא דפשט הבעה"ב את ידו השני פטורים הן של בעה"ב חדא דהוצאה וחדא דהכנסה אע"ג דהעקירה של הכנסה עשה העני לכך כתבו התוס' רש"י לא פי' כאן לפי שיטתו שפי' לקמן דעקירות קחשיב וכיון דהשתא לא בעי למתני כי אם השני פטורים של היציאות היה לו לפרש שתים לפטור דיציאות שתיהם בעקירות דבעה"ב אבל בפי' רש"י שלפנינו אין משמעות רש"י כאן כמו שכתבו התוס' אלא שאין הכי נמי השני פטורים של היציאות מפרש רש"י לפטור בעקירות הוצאות דבעה"ב ודו"ק:

דף ג פירש"י בד"ה פטורי דאתי כו' ריקנית הא תרתי וכן באידך ורבותינו אומרים כו' תרתי בעני ותרתי בבעל הבית כל חיוב ופטור כו' כצ"ל נ"ל : תום' בד"ה פטורי דאתי כו' ועוד דלפירוש הקונטרס קחשיב לבעה"ב שלש יציאות והכנסה אחת כו' ועוד דלא חשיב תרתי למפטור דעני כו' עכ"ל. ר"ל דקשיא להו הדחוקים לפירוש הקונטרס דקחשיב לבעה"ב שלש יציאות כו' דהשתא לא הוי דומה שתים שהן ארבע בפנים דשתים היינו הוצאה אחת דחיובא והכנסה אחת דחיובא ושהן ד' מוסיף לך ב' דפטורי דכולהו הוצאה וכן ב' שהן ד' בחוץ דשתים היינו אחת דהוצאה דחיובא ואחת הכנסה דחיובא ושהן ד' מוסיף לך ב' דפטורי דכולהו הכנסה ולא הוה נמי דומה שהן ד' בפנים ושהן ד' בחוץ אבל לפירוש ריב"א ניחא דהוי דומה דשהן ארבע שמוסיף ב' הן בפנים הן בחוץ היינו נמי אחת הוצאה דפטור ואחת הכנסה דפטור ועוד הקשו ועוד דלא חשיב תרתי לפטור כו' לכאורה דר"ל דלפי' הקונט' דחוק דלא חשיב תרתי לפטור בעני בבבא אחת וכן דעשיר לא חשיב תרתי לפטור דידיה בבבא אחת אלא דחשיב לפי' הקונט' פשט העני כו' היא הכנסת עני ולא שנתן לתוכה היא הוצאת בעל הבית בבבא אחת וקחשיב נמי פשט בעה"ב ס' היא הוצאת בעה"ב ולא שנתן לתוכה היא הכנסת עני אבל קשה דמאי קושיא דהא ודאי היה צריך להאריך הרבה אם היה בא לפרש הוצאות בעה"ב לבד והכנסת עני לבד לפי פ"ה וטפי ניחא ליה למיתני בקצרה כמ"ש התוס' לעיל ועוד דאדרבה הכא ניחא ליה למתני לערב הוצאות והכנסות יחד כמו ברישא דמערב הוצאות והכנסות וזה הביאנו שלמדתי בכוונת דברי התוס' מדברי בעל המאור שהקשה לפי' רש"י דלמה ליה למתני תרי הכנסות לפטור בעני דסגי באחת וכן תרי הוצאות לפטור בעשיר דסגי באחת ולא הוה ליה למחשביה בתרתי וזה שכתבו התוס' זה ועוד קשה לפירוש רש"י דלא חשיב תרתי לפטור דעני באחת דאינו רק אחת כיון דתרוייהו הכנסות נינהו בעני וכן תרתי הוצאות לפטור בעשיר דאינו רק אחת כיון דתרוייהו הוצאות נינהו בעשיר אבל לפירוש ריב"א ניחא דחדא הוצאה לפטור בעני וחדא בעשיר וכן בהכנסה חדא לפטור בעני וחדא בעשיר וכולה איצטריכא דלא גמרינן דעני מעשיר ולא דעשיר מעני כמו שכתבו התוספות לעיל והו"ק כי הדברים ברורים למבין : בד"ה שניהם פטורים כו' בהדי רישא דשניהם פטורים דהיינו פשט העני כו' עכ"ל . ר"ל רישא דשל שניהם פטורים היינו בבא דפשט העני כו' חייב קמסיק לקמן עלה אמאי חייב כו' ואם כן הכא ע"כ לאו אסיפא קפריך דאין דרך התלמוד להקשות אסיפא ובתר הכי ארישא אלא קאי אדברי המתרץ דקאמר פטורי דאתי בה לידי חיוב כו' ויש לדקדק דמ"מ אמאי לא נטר המקשה עד לקמן ולפרוך הכי אסיפא דמתניתין ויש ליישב דאמתניתין בלאו דברי המתרץ לא הוי קשה מידי דאימא דקושטא דמלתא דבכה"ג באתי לידי חיוב חטאת ועשה הגמר מלאכה חייב חטאת משום דאיתעבידא מלאכה מבינייהו אבל לדברי המתרץ דע"כ דלא חשיב ארבע פטורים במתניתין אלא באתי לידי חיוב חטאת והוי בכלל הני ארבע פטורים וגם מי שעל ידו נגמרה המלאכה ואהני פריך והא איתעבידא מלאכה מבינייהו וק"ל : בד"ה עקירת גופו כו' דקתני או שנטל ס' ליכא למפשט דאיכא לאוקמא שהניח כו' עכ"ל . ויש לדקדק דאכתי תפשוט דהנחת גופו הוי הנחה מדחייב העני שעקר מיד בעה"ב אלמא הנחת חפץ ביד בעה"ב הוה הנחה[א] וכה"ג דקדק התוס' לקמן לפירוש רש"י ואין לחלק דהתם הוה הנחת הגוף הנחה לגבי עקירה דבתרה ולא תפשוט מיניה בהנחת הגוף דבתר עקירה דהוה הנחה מכל מקום תפשוט מרישא בנתן העני תוך ידו של בעה"ב דחייב דהוי הנחת הגוף דבתר עקירה הנחה ויש ליישב דודאי הגוף המונח כבר הוי הנחה בין שנותן לתוכה בין נוטל מתוכה אבל בגוף ההולך עם החפץ איכא למבעי אי הוה הנחת הגוף כשעומד הנחה או לא עד שיניח החפץ בקרקע והו"ק : בד"ה מאי טעמא ידו כו' אלמא הנחת החפץ ביד בעה"ב כו' וכיון דהוי הנחה כשעוקר גופו עם זה שבידו הרי עוקרו כו' עכ"ל . יש לדקדק לפי סברתם זו אם כן תקשי להו דתפשוט ליה דעקירת גופו הוי עקירה ממתניתין כיון דהויא הנחה הרי כשעוקר גופו עם זה שבידו הרי עקרו ממקום הנחה [ב] ויש ליישב והו"ק : ע"ב בד"ה מי קנסוה כו' וכ"מ דאסור בשוגג מבעוד יום עכ"ל. מהרש"ל הגיה בשוגג או מבעוד יום עכ"ל ואין צורך להגיה דודאי למאי דעבדוה ככרמלית בהנך תרתי בשוגג ומבעוד יום נמי אסור כמו שכתבו התוס' לקמן דמשני בשוגג לא קנסוה ומיירי מבעוד יום כו' עכ"ל והיינו לפי הדחייה דלאו ככרמלית הויא אבל אי הוה ככרמלית אסור אפי' בכה"ג והו"ק : בד"ה בשוגג לא קנסוה ומיירי מבעוד יום דהשתא ליכא למיפשט כו' עכ"ל . כתב מהרש"ל התוס' אינן תופסים סברת רש"י כו' אבל גבי מזיד סבירא להו כדברי רש"י שמחלק בין מזיד דהכא כו' דאם לא כן אמאי לא הקשו התוס' דליפשוט ממזיד מאחר דמבעוד יום לא התירו כל שכן משחשיכה עכ"ל אבל הר"ן כתב שהתוס' לא ס"ל כדברי רש"י שמחלק בין מזיד דהכא כו' וז"ל על פירוש רש"י אבל התוספות סוברין דמזיד דהכא כמזיד דהתם דהכא נמי מלתא דלא שכיחא היא דכולי יומא לנקוט פירי הלכך במזיד דהכא ודהתם כל דלא נתקיימה מחשבתו כו' ומאי דמשמע הכא דבמזיד אפי' לאותה חצר אסור כגון שהוציא ידו מבעוד יום שא"א לו לבא לידי סקילה עכ"ל והשתא לפי מה שהבין הר"ן דברי התוס' הרי לך בהדיא מה שכתבו התוספות ומיירי מבעוד יום דהשתא ליכא למפשט כו' קאי נמי אמזיד דקאמר תלמודא ומה שהקשה מהרש"ל בזה אמאי לא הקשו התוס' דליפשוט ממזיד מאחר דמבעוד יום לא התירו כ"ש משחשיכה עכ"ל אין כאן קושיא שהרי התוס' הקשו כן הכא אסיפא קמא נפשוט בעיא דרב ביבי כו' דאי מבעו"י לא התירו כ"ש משחשיכה וי"ל דאין לפשוט דהתם מה שלא התירו משחשיכה כו' עכ"ל והאי תירוצא עולה גם לשנויא בתרא דמחלק בין שוגג למזיד וזה שדקדקו התוס' הכא לומר משנויא קמא נמי נפשוט כו' דר"ל מהאי שנויא בתרא דמחלק בין שוגג ומשנויא קמא נמי דמחלק בין למטה מי' בין למעלה מי' נפשוט בעיא דרב ביבי והו"ק : בא"ד אבל גבי רדיית פת לעולם אימא דהתירו עכ"ל . יש לדקדק דהא מ"מ דאסור להחזיר ידו משחשיכה משום דהוה כחוכא ואטלולא להתיר במשחשיכה ולאסור מבעוד יום מ"מ גופיה תאסור רדיית הפת במשחשיכה משום דהוה כחוכא וטלולא כיון דאסור מבעוד יום ולפי מה שחילק רש"י בין מזיד דהכא למזיד דהתם וכמ"ש מהרש"ל דהתוספות נמי מחלקין בהכי ניחא אבל לפי דברי הר"ן שהתוס' אינן מחלקין בין מזיד דהכא למזיד דהתם קשה ויש לומר דגבי החזרת יד ודאי דהוי ליה

נמוקי הגרי"ב

דף ג ע"א בתוס' ד"ה מ"ט ידו לא נייח. עי' מהרש"א מה שהקשה לסברתם זו הו"ל למפשט ממתני' יעו"ש. ולא יכולתי להלום דבריו הק' דהתוס' שפיר מקשים לשיטת רש"י דכיון דפשיט רבי דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי רק דהמניעה הוא משום דידו לא נח ע"ג קרקע . ע"ז שפיר הוכיחו ממתניתין דהוא הנחה מידו של בעה"ב . וזה כבר פשיט רבי דעקירת גופו כו' . משא"כ זה לא מצינו למפשט ממתני' דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי כמ"ש הוא ז"ל בעצמו בתוס' ד"ה עקירת גופו ע"ש . ועי' מהר"מ לובלין כ"כ להדיא. וזה פשוט וברור . מיהו דברי רש"י י"ל לחלק בין עקירה להנחה כמ"ש בת"י בשם הרשב"א . והתוס' אזלי לשיטתם דגם לענין הנחה מבעי ליה כמ"ש בד"ה עקירת גופו כו' בשם ר"י . והנראה לי דהא דלא מחלקי בין עקירה להנחה כדעת הרשב"א הנ"ל אף דהש"ס מחלק לקמן דף ד' היינו משום דכאן הוה הנחה כ"ש אין לחלק שוב דמוכרח כן מתי' ר' יוסף בסוגיא דקלוטה כמ"ש התוס' שם ד"ה זרק ונח ע"ג זיז כ"ש יעו"ש דף ד' והרשב"א י"ל דסבר כתי' ר"ת שם . ועי' היטב . וכת"י שם שלייט על תוס' ד"ה עקירת גופו כו' . וא"ת ואמאי לא פשיט ממתני' כו' שכתבו בתוס' ישנים ולרשב"א שמחלק כו' . ויש להסביר ע"פ מה שכתב הפני יהושע בקשור דבריהם דלא הקשו התוס' רק אם הא איבעיא גם על הנחה ע"ש . גם י"ל דקאי על התוס' ד"ה מ"ע כו' מה שהקשו שם על פירש"י רק זאת דשם אינו מעלה ארוכה כ"כ אחרי שמתשב זה להנחה שיחשב א"כ מזה עקירה עי' היטב מה :

קרני ראם

[א] עי' הנחה כ"כ ונ"ש דהא הא בעי' הוא כי אם שהחפץ נשתנה מרשות לרשות ופ"ז ליכא למפשט והו"ק :
[ב] וי"ל כ"ב גם זה לק"מ כמש"ל .

מהר"ם

ור"ן והא יציאות קתני כו' ר"ל שתים תהוצאה שיש בה חיוב והוצאה שהיא פטור אבל אסור דהיינו פשט העני את ידו ונתן בעל הבית לתוכה והוציא עני דאתי בה לידי חיוב חטאת לפי פירוש ריב"א שהן ד' פטור אבל אסור דלא אתי בה לידי חטאת דהיינו פשט בעל הבית את ידו והוציא ונטל העני מתוכה פטור ומותר דהיינו כשפשט בעל הבית את ידו ונתן לתוך ידו של העני וכן כה"ג ב' שהן ד' בבעל הבית נמי ביציאות וזה לא שייך ע"כ לפירש"י כ"א לפירוש ריב"א : בא"ד ולהכי לעיל כי משני הכא דעיקר שבת תנא אבות ותולדות לא הוה מצי למפרך והא יציאות קתני נראה דר"ל משום דאי הוה פריך הכי הוה מצי לשנויי ליה דאפילו לא איירי אלא ביציאות אפ"ה אשכחן שפיר ב' שהן ד' בפנים וב' שהן ד' בחוץ : ד"ה מי לא עסקינן וכו' ותירץ ריב"א וכו' ועיין בשבועות דשם תרצו התוספות משום דהוצאה מלאכה גרועה היא ע"ש : ד"ה רשויות קתני וכו' ויציאות נראה לריב"א דהוי כמו תוצאות דאשכחן רשויות דמקרי תוצאות דכתיב והיו תוצאותיו הימה ומתרגמינן רשוותייהו כצ"ל :

דף ג ע"א ברש"י ד"ה פטורי דאתי בהו וכו' עד דהוו להו תרתי בעני ותרתי בבעל הבית כל חיוב ופטור וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה בבא דרישא וכו' דמו שום כוס יין לנזיר מוקי לה בפ"ק דע"ז וכו' כצ"ל : בא"ד וי"ל דמיירי בנכרי והחפץ של נכרי וכו' וא"כ צריך לומר דמתני' לצדדין קתני פשט העני את ידו וכו' העני חייב אם הוא ישראל ובעל הבית פטור אם העני נכרי ואם תקשי לך לתני שיתסרי והיכי דגם העני הוא ישראל דאז אין בעל הבית פטור ומותר אלא אסור משום לפני עור ואפילו היכי דיכול ליטול מכל מקום אסור מדרבנן משום שחייב להפרישו מאיסור אין זה קושיא דלא תנא הכא אלא איסורי שבת ולא איסורי דלפני עור ועיין באשר"י ובהר"ן וק"ל : ד"ה בר מהני תלת וכו' דהא מוקי לה כר"ש וכו' ר"ל דמשמע דר"י דאית ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב אינו פטור ומותר ואי איירי בסכנת נפש הוא מותר אליבא דכ"ע : ד"ה מאי טעמא ידו לא נייח וכו' ואין נראה דבכל ענין שהמעינו חבירו וכו' דהא קתני או שנטל מתוכה וכו' נראה דאין דקדוק זה הוכחה אלא לאחר ששם דעקירת גופו הוי עקירה או יש להוכיח מדקדוק זה דאין חילוק בין המעינו על כתפו בין המעינו על ידו כיון שמציע דמה שמתח בתוך יד של בעל הבית שנוטל וידו כרשות אחת חשוב כדמוכח לענין שחשוב עקירה כשעוקר העני החפץ מתוך ידו כאלו עוקרו מכתפו וה"ה כשהמעינו חבירו בפנים לידו ועקר גופו עם מה שבתוך ידו ויצא הוי נ"כ עקירה כמו שהמעינו בידו לאפוקי ממה שמשמע מפירש"י שאפי' לפי מה שפשט לו דעקירת גופו הוי עקירה היינו כשהמעינו על גופו דהיינו כתפו אבל המעינו על ידו לא אבל כל כמה דלא ידעינן דעקירת גופו הוי כעקירת חפץ ליכא להוכיח כלל ממתני' דהא אע"ג דידו של בעל הבית שהוא וידו ברשות אחת הויא הנחה ונתחייב העני כשעוקר החפץ בידו מידו של בעל הבית מכל מקום לא שמעינן מזה היכי שאינו עוקר החפץ ממקומו בידו אלא שהמעינו חבירו והוא עוקר את גופו עם החפץ שיהא עקירה ולכך א"ש דלא פשיט בעייתו ממתניתין ודו"ק נ"ל : ע"ב בגמרא אדרבה איפכא מסתברא וכו' ומדלא קא משנינן הכי תפשוט דרב ביבי וכו' יש לדקדק למה הוצרך לומר אדרבה איפכא מסתברא וכו' והיה לו למפרך בלא איפכא מסתברא אלא בפשיטות מדקאמר כאן מבעוד יום כאן משחשיכה דמשחשיכה ס"ל לתנא קנסו רבנן ולא חשו דלמא שדי ליה מידו ואתי לידי חיוב חטאת מדמתוקמא תירוצא הברייתא אם כן תפשוט מתברייתא בעיא דרב ביבי דלא התירו לרדות את הפת אבל נראה דמזה לא היה יכול לפשוט מידי משום דאי באת לפשוט הוי מצי למדחי דהברייתא מתוקמא בשינויא קמא ואי בעית למפשט משינויא קמא בעיא דאביי הוה דחי ליה בשנויא השני ושנויא השני בעצמו היינו יכולים להפך הסברא ולשנויי איפכא וזיל הכא קא מדחי ליה לכך הוכרח לומר אדרבה איפכא מסתברא ר"ל דבא לפשוט מסברת בני המדרש ולא מתנא דברייתא דמדלא שני איפכא ש"מ דלא ס"ל לבני בית המדרש סברא זו כלל שנאמר שרבנן יבטלו דברי תורתם וקנסותם בשביל שלא יבא איסור חמור מות תם צריך לומר דהא דקאמר מדלא קא משנינן הכי פי' פירוש איפכא וכו' דאין ר"ל דהוה ליה לשנויי סברא זו ההפוכה לבד בלא סברא זו הפשוט דא"כ שני איפכא ובאת למיפשט מינה לא קנסו משחשיכה ש"מ דהתירו לרדות את הפת הוה מצי למדחי ולשנות איפכא ולומר דהברייתא מתורצת איפכא דמבעוד יום לא קנסו ומשחשיכה קנסו אלא דר"ל דהוה להו לבני בית המדרש לחלק שנויא השני בתרי השנויי ולומר ל"ק כאן מבעוד יום כאן משחשיכה מבעוד יום לא קנסו ואיבעית אימא איפכא מבעוד יום קנסו משום דלא ליתי לידי חיוב חטאת ומדלא הזכירו בני בית המדרש סברא זו ההפוכה כלל ש"מ דלא סבירא להו סברא זו כלל ואם כן תפשוט מתבני בית המדרש בעיא דרב ביבי וק"ל ועל פי דרך זה יבואו דברי התוספות על נכון : ברש"י ד"ה בשוגג לא קנסוה רבנן וכו' דהתם ליכא למיחש דלמא לישדייה שיתחייב מיתת בית דין וכו' ר"ל דהתם ליכא למיחש שישליך אותו מידו יתחייב מיתת בית דין דהא השתא במזיד איירי לכך ודאי הוא שיהיה נזהר להחזיק בידו עד שתחשך אבל ברדיית הפת אי לא שרית ליה לרדות מאליו אתי לידי חיוב חטאת כשיאפה ומה לו לעשות ולכך אימא לך דהתירו לו לרדות וק"ל . ובשנויא דלעיל דמשני כאן מבעוד יום כאן משחשיכה דקאמר עלה ותפשוט דרב ביבי ליכא לחלק ולומר דהכא שאני דליכא למיחש דלמא שדי ליה משום שהוא בעצמו יהא נזהר שלא להשליכו כדי שלא יבא לידי חיוב דאורייתא דלא שייך זה כ"א גבי מזיד שיתחייב מיתת בית דין וכשנויא השתא דמשני כאן בשוגג כאן במזיד אבל בכל שנוי לא איירי אלא בשוגג אלא שעדיין יש לדקדק שהיה יכול לחלק דשאני הכא דלא אתי בודאי לידי איסור דאורייתא אלא דאיכא למיחש דלמא שדי ליה אבל התם גבי פת בודאי אתי לידי חיוב דאורייתא דהא הפת יאפה מאליו ועיין ברבינו נסים שמחלק בסברא זו במשנה דשמעתין : ד"ה בשוגג לא קנסוהו רבנן עד קודם שיבא לידי חיוב חטאת לא כפלו גזרתם ולאיסור נמי וכו' הכל דבור אחד : בתוס' ד"ה מי קנסו רבנן וכו' ונ"מ דאסור בשוגג ומבעוד יום כצ"ל ור"ל נ"מ בין שנויא דמשנינן דדמיא לכרמלית ובין הא לישנא דמשנינן דלא דמיא לכרמלית אלא דקנסו רבנן כיון דגם בהאי לישנא דאמרינן דדמיא לכרמלית הוי נמי קנס נ"מ דכי אמרינן דעבדוה דדמיא לכרמלית אסור בשוגג וגם אסור אפילו מבעוד יום אבל להאי לישנא דלא עשאוהו דדמיא לכרמלית אלא דקנסוהו אינו אסור בשוגג וגם אינו אסור מבעוד יום וק"ל : ד"ה התירו לו לרדות וכו' כדאמרינן בפרק כל כתבי לא ירדה במרדה אלא בסכין פירוש שם קאי אהיכא ששכח פת בתנור וקידש עליו היום מצילין ממנו ג' סעודות משום כבוד שבת וטעם דלא ירדה במרדה מפרש התם משום דכמה דאפשר לשנויי משנינן ונראה מדברי התוס' דהכא דאע"ג דחכמה היא ואינה מלאכה מכל מקום אסור מדרבנן ולא התירו לרדות אלא דאיכא מצות כבוד שבת דהיינו ג' סעודות של שבת ואפילו בזה כל מה דאפשר לשנות משנינן ובתך דרב ביבי ליכא כבוד שבת דהא עדיין לא נאפה ולא יהא חזי לאכילה אלא שבא לרדותו קודם שיאפה כדי שלא יבא לידי איסור דאורייתא ולכך בעי אם תתירו לו חכמים לרדותו או לא תתירה ואפי' ע"י שינוי כגון בסכין וכן נראה מדברי רב אלפס ע"ש : בא"ד הא (אנשים) [נשים] מעכבים כצ"ל : ד"ה ואי בעית אימא לעולם לא תפשוט וכו' מבני המדרש מדלא משני איפכא וכו' כבר מבואר ממה שכתבנו למעלה : בא"ד והרשב"א נראה וכו' ולעיל ה"ס מדלא משנינן הכי וכו' ר"ל דלא בעי למפשט מדברי בני המדרש אלא מדברי הברייתא נמצא דהיינו מדלא הוה אפשר לתרוצי הברייתות איפכא משום דהוי כתנא וכו' א"כ לא אפשר למתוקמא הברייתות כ"א דס"ל דמבעוד יום לא קנסו ומשחשיכה קנסו א"כ תפשוט מינה בעיא דרב ביבי דלא התירו לרדות הפת מדחזינן הכא דמשחשיכה קנסו ולא חשו דלמא שדי ליה ואתי לידי חיוב חטאת דהא השתא ליכא למימר דאיכא למידחי ולתרוצי הברייתא איפכא ואף על גב דעדיין יש לדחות ולתרץ הברייתא בשנויא קמא דליכא למפשט מינה בעיא דרב ביבי ואם באת למפשט בעיא דאביי איכא למדחי להאי שנויא דמשחשיכה קנסו וזיל הכא קמדחי וכו' מ"מ חדא מנייהו מפשטא מש"ה כך הם המשך דברי התוספות : בא"ד והשתא א"ש וכו' ולא דרב ביבי ובשוגג לא קנסו וכו' והכל דבור אחד : בא"ד וא"ת משנויא קמא נמי נפשוט בעיא דרב ביבי וכו' יש לדקדק מאי מקשי התוס' דלמא אין ה"נ והא דלא פריך אשנויא קמא תפשוט דרב ביבי משום דהא ע"כ צריך לומר דהתרי שינויי שייכי להדדי וכאלו אמר דמהכא ליכא למפשט בעיא (דאביי) משום דאיבעית אימא דכ"ע ס"ל דככרמלית דמיא ואיבעית אימא דכ"ע ס"ל לאו ככרמלית דמיא ולכך ליכא למשמע מינה דאל"כ מה דחה תרתין את המשנן בשנויא קמא אדרבה עדיפא מינה קאמר דהשמן רצה למפשט דפליגי בהכי ואיהו דחי ליה דכ"ע ס"ל דככרמלית דמיא א"כ כ"ש שנפשטה בעייתו (דאביי) וא"כ כיון דהתרי שינויי שייכי להדדי אי בעית למפשט בעייתו דרב ביבי משנויא קמא הוי דחי ליה לשנויא בתרא ואם בא למפשט משנויא בתרא דמדקנסו משחשיכה ש"מ דלא התירו לרדות הוה אפשר לדחות ולומר דאיפכא משנינן דמבעוד יום קנסו ומשחשיכה לא קנסו לכך קאמר אדרבה וכו' מדלא משנינן הכי וכו' ר"ל כיון דגם בשנויא בתרא א"א להפך הסברא כדלעיל וע"כ צריך לשנויי דמבעוד יום קנסו ומשחשיכה לא קנסו א"כ מש"ה אישתמא בעיא דרב ביבי בין משנויא קמא בין משנויא בתרא ויש לפרש דהא דמקשו התוס' וא"ת משנויא קמא נמי נפשוט לא אדברי הגמרא מקשין התוס' דהא דברי הגמרא יכול לפרש כדכתיבנא אלא מלשון דברי הרשב"א קא מקשי התוס' דקאמר לעיל מינה ואע"ג דאיכא למדחי בשנויא קמא וכו' מכל מקום חדא מינייהו מפשטא וכו' ועל זה מקשה התוס' הא משנויא קמא נמי נפשוט ויש לפרש דברי הגמרא שמקשת הסמ"ג אישתמא בעיא דרב ביבי בין משנויא קמא בין משנויא בתרא ולמה דחק הרשב"א לפרש ולומר הד"ל דהסמ"ג חדא מינייהו אישתמא ותירצו ר"ל דאין לפשוט כו' משום הכי הוכיח הרשב"א

חכמת שלמה

דף ג ע"א רש"י בד"ה בבא דרישא כו' שהאחד הניחה בידו כצ"ל : בד"ה פטורי כו' חיוב חטאת כגון ס' לא מצי למיתי לידי חיוב חטאת כו' ורבותינו אומרים פשיטות יד לפנים לגבי שניהם בין כו' כצ"ל וכ"ב ס"א : בא"ד וההוא הוא כו' כצ"ל : בא"ד וכן באידך נמחק וכ"כ בס"א אינו : תום' בד"ה בבא כו' לנזיר מוקי בפרק קמא כו' כצ"ל : בד"ה פטורי דאתי קא חשיב לבעל הבית שלש יציאות כצ"ל וכ"ב פי' א' דחיובא ושנים דפטור והכנסה אחת לחיוב וכן גבי הכנסה וכו' וק"ל : בא"ד ודעשיר באחת כדחשיב חיובא ברישא ומפרש ריב"א כו' כצ"ל : בד"ה בעשותה כו' וזה מניח ולשנים שעשו כו' כצ"ל : ע"ב גמ' מ"ט ידו לא נייח גופו נייח כו' כצ"ל : שם דכ"ע ככרמלית כו' . כ"ב תימה איך דחי כך פשיטותא ואמר דפשטינן מינייהו עפי ונראה דהך שינויא וכן איבעית אימא דבתריה הוא חד שינויא וכאלו אמר תרתי ואיבעית אימא כלומר לא תפשוט מידי דאפשר כ"ע סבירא ליה ככרמלית דמיא או לאו ככרמלית דמיא כו' וא"ל מאחר שהוא דברי יחיד א"כ למה לא משני כשינויא קמא ויאמר ואי בעית אימא כ"ע לאו ככרמלית דמיא וקנסו אותו וכאן למטה מעשרה וכאן למעלה מעשרה וי"ל משום דבעי לאשכוחי חילוק בין כרמלית לקנסה דהיינו מבעוד יום או שוגג כמו שמשני לקמן וכמו שמשמע מדברי התוס' ודו"ק : רש"י בד"ה וכרה"י כו' לרה"ר הס"ד : תום' בד"ה היה טעון כו' ונקט מבעוד יום לאשמעינן כו' דאפילו אי עקירה כו' כצ"ל : בד"ה מי קנסוה כו' מי אסרוה ולא גרס כו' או מבעי' כצ"ל (עיין במהרש"א) . בד"ה שוגג לא קנסו אינו דבור בפני עצמו אלא הכל ד"א הוא עם אותו שלפניו : בא"ד דהשתא ליכא למיפשט כו'. כ"ב התוס' אינם תופסים סברת רש"י שמחלק בין שגגות לדברים אחרים כו' ומשום הכי מוקמי לה מבעוד יום אבל גבי מזיד סבירא להו כדברי רש"י שמחלק בין מזיד דהכא כו' דאל"כ אמאי לא הקשו התוס' דליפשוט ממזיד ומאחר דמבעוד יום לא התירו כ"ש משחשיכה ודו"ק (עיין במהרש"א) : בא"ד דלא התירו דלמטה מעשרה אסור כו' כצ"ל :

מתקיף

חוכא וטלולא שילטער כולי יומא למנקט פירי המוציא ידו מבעו"י בשעת היתרא והמוציא ידו בשעת איסורא מבחשיכה לא ילטער ויחזיר ידו אבל גבי רדיית פת דאין כאן מלטער למה יהירו בהכנס במבעו"י וגם אם יהירו במשחשיכה משום שלא יבא לידי איסור חמור לא הוי כחוכא וטלולא והו"ק :

דף ד בד"ה ואלא דהה"ר כו' תימה אימא לידי איסור חטאת כו' עכ"ל. גבי סקילה ודאי דמלינן לאסוקי שפיר לידי סקילה ממש אם לא ירדה בלי רשות ב"ד כמ"ש התוס' לקמן אבל מלשון איסור סקילה משמע דאפילו אין כאן חיוב סקילה כגון שלא התרו ביה דלא הוי רק איסור סקילה והו"ק : **בד"ה** קודם שיבא כו' וא"ת והיכי אתי לידי חיוב סקילה והא התראה ספק הוא כו' עכ"ל קצת קשה אמאי לא הקשו כן בפשיטות אמתניתין דכלל גדול דחשיב אופה בכלל ל"ט מלאכות ואמאי והא לא אתי לידי חיוב סקילה דהתראת ספק היא ויש לייאב דבלא הדביק פת בתנור כי הכא מלינן לאסוקי אופה להדיא דהוי התראת ודאי וק"ל : **בד"ה** אבל למעלה כו' א"כ לימא הכא אבל למעלה מי' ד"ה חייב דילפינן כו' ומיהו אינו הוכחה כו' עכ"ל. יש לדקדק דאכתי יש הוכחה דע"כ למטה מי' חייב במושיט דאם ת"ל פטור אם כן באידך גיסא דקאמר דפליגי בלמעלה מי' אי ילפינן זורק ממושיט או לא אבל למטה מי' ד"ה חייב דקלוטה כו' לימא אבל למטה מי' ד"ה פטור דקלוטה לאו כמי שהונחה דמי אבל אי למטה מעשרה חייב במושיט אז לא מלי למימר ד"ה פטור בלמטה מי' דהא מאן דיליף זורק ממושיט חייב אע"ג דקלוטה לאו כמי שהונחה דמי ויש לומר דלא ניחא ליה למבעי אי ד"ה קלוטה לאו כמי שהונחה דמי דאם כן מתניתין דהכא דאית לה קלוטה כמי שהונחה דמי לדעת רבה דלא כמאן ומה שיש לדקדק על זה מפירוש ר"י לקמן ע"ש : **בד"ה** אבל למטה כו' וכדמשמע קצת בסמוך דאמר רבי זירא הא מני אחרים משמע כו' היכי קאמר הכא ד"ה חייב כו' עכ"ל. יש לדקדק אמאי לא הקשה בפשיטות טפי דקאמר הא מני רבי ורבנן פליגי עליה בהדיא בברייתא ולית להו קלוטה כמי שהונחה דמי דלמאי דדחי נמי דלא מחייב רבי אלא ברשות היחיד מקורה מכל מקום רבנן דפליגי ע"כ סבירא להו דקלוטה לאו כמי שהונחה דמי ואם כן תקשי ליה הני רבנן מני גם בעיקר תמיהתו של ר"י תמיה לי דמאי משמע ליה מדקאמר ר' זירא הא מני אחרים דפליגי רבנן עליה והאיא ברייתא מני איתא דמשכח תנא דאית ליה הכי דקלוטה כמי שהונחה דמי היפך סברת המקשה דפריך והא בעינן עקירה כו' שפירש ר"י גופיה דפריך הכי משום דאל יצא איש קאי נמי אחפץ כו' כמו שכתבו התוספות לעיל ול"ע ויש מדקדקים עוד בזה לפי מה שפירש ר"י הכא דאיכא ברייתא דלית לה קלוטה כמי שהונחה דמי אם כן מי הכריח לר"י לעיל לפרש דפריך והא בעינן עקירה כו' דמכח קרא דאל יצא איש ממקומו פריך אימא דמכח ברייתא פריך דיש לומר דא"כ הוה המקשה מייתי הך ברייתא ד אין כל הברייתות ידועות אבל אקרא דאל יצא איש ממקומו וגו' שפיר קסמיך וק"ל : **בד"ה** דאמרינן קלוטה כו' ואומר ר"י דה"פ כו' איכא נמי לספוקי דילמא לכולי עלמא לא אמרינן קלוטה כו' כי פליגי בדיוטא א' כו' עכ"ל. לפי הסברא שכתבו לעיל דמושיט פטור למטה מי' המ"ל בפשיטות דאיכא לספוקי דילמא לכולי עלמא לא אמרינן קלוטה כו' ולמטה מעשרה פטור לכולי עלמא ובלמעלה מי' פליגי אי ילפינן זורק ממושיט או לא אלא דהכא כתבו דמשמע להו קצת דמושיט נמי חייב למטה מי' ואין להקשות נמי דמאי פריך דאיכא לספוקי דילמא לכ"ע לא אמרינן קלוטה כו' דאימא דאם כן מתניתין דאית לה קלוטה כו' דלא כמאן דיש לומר דהכי קפריך כיון דלא משכחת טעמא דמתניתין משום דקלוטה כמי שהונחה דמי אלא משום דמשכחת דרבי עקיבא סבירא ליה הכי הא איכא לספוקי ביה נמי דילמא לכ"ע קלוטה לאו כמי שהונחה דמי וא"כ אכתי לא ידעינן טעמא דמתניתין מאי ניהו והו"ק :

ע"ב בד"ה זרק ונח כו' ויש לומר דבלאו הכי פריך שפיר אבל קשה לספרים דגרסי כו' אם כן מה תירץ רב יוסף הא מני רבי היא כו' עכ"ל. משמע להו דרב יוסף ודאי ידע הך קושיא דפריך לעיל מיניה לרבה דמוקי לה כרבי עקיבא ודילמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי וע"ז תירצו דבלאו הכי פריך תלמודא שפיר ודחי ליה דרב יוסף לא מהאי דזיז קאמר הא מני רבי אלא מההיא דתניא זרק מרשות הרבים כו' קאמר רב יוסף הא מני רבי ואהא קשיא להו לספרים דגרסי לקמן בהזורק כו' דהשתא ע"כ רב יוסף לאו מההיא דזרק מרשות הרבים כו' קאמר הא מני רבי היא דהא רב יוסף לא ס"ל דמחייב רבי שתים אלא דקושטא הוא דמההיא דזיז קאמר רב יוסף הא מני רבי היא ומההיא דזרק מרה"ר כו' תלמודא גופיה קאמר לה דרבי היא וכמ"ש מהרש"ל וא"כ הדרן קושיין לדוכתין מה תירץ רב יוסף מהך דזיז אכתי תקשי דילמא הנחה הוא דלא בעי כו' כדפרכינן לעיל לרבה וק"ק אמאי לא תקשי להו בפשיטות מממעתין מה תירץ ר' זירא מהא דאחרים דאכתי תקשי ליה דילמא הנחה כו' כדפרכינן לעיל לרבה וע"ק לתירוצם דקושטא דרב יוסף מההיא דזיז קאמר וכיון דבעי הנחה ע"ג זיז כל שהוא ה"ה דלעקירה כו' הא ע"כ רבי לא בעי זיז כל שהוא מההיא דזרק מר"ה לרה"י כו' דהא רב יוסף ידע לה כדמוכח בפרק הזורק ואכתי תקשי כדפרכינן לעיל לרבה דמוקי לה כרע"ק דהא מתני' נמי בהנחה כל שהוא איירי אלא כיון דלרבי עקיבא בלאו הנחת כל שהוא סגי פרכינן ודילמא הנחה כו' ה"נ הכא לרבי כיון דע"כ סגי בלאו הנחת כל שהוא מההיא דזרק מר"ה כו' אם כן נפרוך נמי ודילמא הנחה כו' ויש לייאב בזה כיון דרבי בעי כל שהוא בההיא דזיז אית לן למימר בההיא דזרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע כו' דהיינו נמי בהנחת כל שהוא ברה"י א"כ דר"י מפרש לההיא דזרק מרה"ר לרה"ר כו' ברה"י מקורה כדמסיק תלמודא והו"ק : **בד"ה** באילן העומד כו' וי"ל דברה"ר לא מצי לאוקמא דאי הנוף למטה מג' כו' עכ"ל. ולפי זה ליכא כ"מ הכא בנוף הא דבעי מקום ד' ברה"ר וי"ל דלענין קלוטה כמי שהונחה ברה"ר כ"מ הא דבעי מקום ד' והו"ק : **באה"ד** והא דלא מוקי לה אביי הכי משום דרב חסדא לא בעי מקום ד' גם ברה"ר כו' עכ"ל. הקשה מהרש"ל ותימה סוף סוף טוקי הכי ונימא דרבנן חשבי ליה למקום פטור מאחר דלא שדינן נופו בתר עיקרו ומצאתי בגליון תוס' כו' ואני אומר אפשר דרשב"א סבר דאף רבנן מודו דשדינן נופו בתר עיקרו ולא הוי מקום פטור אלא רה"ר כו' עכ"ל ע"ש ותירוץ זה

נמוקי הגרי"ב דף ד ע"א תוס' ד"ה אבל למטה מי' ד"ה חייב . עי' מהרש"א מה שתמה על דבריהם . א' . למה לא הקשו מרבנן דר' וכן המהר"מ הקשה זאת [וט"ס בדבריו ר"ע וצ"ל רבי] ע"ש היטב וגם דקדוקם מר' זירא נ"ע יעו"ש . והנלע"ד בפשט דברי התוס' פשוט וברור . דזה ודאי לא קשה רבנן מני . כי אין זה דרך הש"ס בכ"מ להקשות רק על מתניתין או על ברייתא וכאן לא קשה להו להתוס' מהא דאמר ד"ה חייב דד"ה קאי על הפלוגתא היינו ר"ע ורבנן עליהם קאמר ד"ה ר"ל ר"ע ורבנן ולא איכפת לן אם מצינו תנא אחר אינו סובר כן . רק קושיות התוס' אם ברייתא היא . וע"ז קשה להו ברייתא מני . והוכחתם הוא מדאמר ר"ז ליתנא הא מני אחרים כו' . אם לא בא רק להוציא סברת המקשה שהקשה מסברא והא בעינן עקירה כו' כמ"ש התוס' לעיל ד"ה והא בעי כו' יעו"ש . לא הוצ"ל הא מני כו' . רק הוצ"ל דאינו כסברת המקשה דהא תוינן דאחרים סוברים כן ומנ"ל דפליגי עלייהו אלא בע"כ דהיה ידוע לר' זירא דברייתא היא לכן קאמר הא מני כו' ר"ל המתניתין דוקא . אבל הברייתא לא אתא כאחרים . וז"ש התוס' משמע דפליגי רבנן כו' . היינו הברייתא כנ"ל . ומדוקדק הכל הדק היטב . זה הנראה לי פשוט וברור בדברי התוס' והבן :

חכמת שלמה

דף ד ע"א גמ' מתקיף לה רב ששת כו'. נ"ב י"ל רב אשי כו' ודו"ק : **שם** אמר רבה הא מני כו' דפשיטא ליה לרבה כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה וכי אומרים כו' ודומה לאנוסין כנ"ל : **באה"ד** והוי נמי כו' כ"ב הוא כמו ועוד וכן להדיא בפ' השולח ע"ש : **ע"ב** רש"י בד"ה שדי נופו כו' והוי כמונח ברשות הרבים על מקום ד'. נ"ב תימה לרש"י דמפרש דברה"ר בעי מקום ד' א"כ למה מוקי אביי באילן עומד ברה"י ולא מוקי באילן עומד ברה"ר כמו שהקשו התוס' ואפשר דאביי דייק מדקתני זיז שסתמא הוא דבר היוצא מן הכותל דהיינו מרה"י לרשות הרבים וקתני כל שהוא דמשמע דזרק ד' אמות ברה"ר אלא לענין הנחה הוא דפליגי דאי משום דתבינא כרה"י ולא איירי בזורק ד' אפילו בזיז רחב נמי פליגי וק"ל . ורבותא קמ"ל דדוקא לענין זה הוא דפליגי אי שדינן נופו בתר עיקרו וליהוי כרה"י בזה כ"ע מודו דלא שדינן וכן דייק רש"י בליבנים דעיקר מחשיב ליה לנוף פי' לענין חשיבות אבל לא לענין שינוי רשות ודו"ק : **תוס'** בד"ה זרק ונח כו' דברי רבי יהודה כו' כנ"ל וכן הא"כ : **באה"ד** וי"ל דסבר רב יוסף כו' כ"ב ולפי זה נ"ל הא דקאמר תלמודא אלא הא דתני זרק מר"ה אין כפי' שרב יוסף דמוקי כרבי שאמר על הברייתא דהכא דהא רב יוסף לא ס"ל דרבי מחייב שתים וג"כ איירי בקלוטה דאיכא למימר דוקא בהנחה ולא בעקירה אלא מדברי התלמוד הוא אלא הא דתניא פי' אם נכונה ונוקמא כרבי א"ת לומר אלא הא ודו"ק : **בד"ה** באילן העומד ברש"י כו' והא דלא מוקי לה אביי

מהר"ם

לפרש כמו שפירש : **באה"ד** היינו משום מבעוד יום וכו' ר"ל כיון דע"כ הוצרכו לאסור מבעוד יום א"כ באותו איסור נאסר נ"כ משחשיכה דאין סברא לאסור מבעוד יום ומשחשיכה מותר וק"ל ובמסקנא דשמעתין דמשני כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת אם יש חילוק בהאי שינויא בין מבעוד יום בין משחשיכה ובין שוגג ומזיד עיין בהרי"ף ושם בהר"ן וגם קצת מזה בדברי הרא"ש :

דף ד ע"א ברש"י ד"ה ולא אדכר קודם אפייה על שגגתו וכו' הכל דבור אחד : **ד"ה** בהדיא סקילה וכו' לא בלשון בעיא מתני רב אחא בריה דרבא וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה וכי אומרים לו לאדם חטא וכו' ואומר ריב"א ואפילו מדביק עצמו אין לפשוט וכו' י"ל בפירוש דריב"א בא לתרץ דמכל מקום למה לא פשטינן בעיא דרב ביבי התם דניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא שלא יעשה חבירו על ידו איסור חמור כ"ש הכא במדביק שהוא בעצמו יבא לידי איסור חמור לכך קאמר ריב"א דאפילו מדביק עצמו אין לפשוט וכו' : **באה"ד** וגבי חצייה שפחה וחצייה בת חורין שנהגו בה מנהג הפקר וכו' ר"ל והתם פשעו בעצמם אותן שנהגו בה מנהג הפקר ואפ"ה כפו את רבה ותירץ דכיון שהיתה היא מחזרת וממצאת עצמה לזנות דמו לאונסים ולא פושעים והוי נמי מצוה דרבים פירוש ועוד טעם אחר משום דהוי נמי מצוה דרבים : **ד"ה** קודם שיבא לידי איסור סקילה וכו' וא"ת והיכי אתי לידי חיוב סקילה והא התראת ספק היא וכו' יש לדקדק מה מקשים התוספות אהא מ"מ איסור סקילה הוא אף על גב דאינו חייב מיתת סקילה ממש מחמת דלא הוה התראה ולעיל גבי הא דפריך גמ' ואלא לאו דאהדר ואדכר מי מחייב הקשו התוס' תימה נימא איסור חטאת כדבסמוך קודם שיבא לידי איסור סקילה ונראה דבשלמא לעיל מקשין התוס' שפיר דנימא איסור חטאת דאע"ג דהשתא ליכא חיוב חטאת כיון דאהדר ואדכר מ"מ כיון דאי לא אדכר היה כאן חיוב חטאת השתא נמי מקרי איסור חטאת אבל הכא דקאמר גמ' קודם שיבא לידי איסור סקילה פשוט הוא שלא איירי שהתרו בו בהמדביק שיהא חייב מיתה ממש אלא דקרי ליה איסור סקילה משום שאם היה שעשו בו התראה היה בא לידי חיוב מיתת סקילה ולכך מקשים התוספות הא אפילו היכא דהתרו בו א"א שיבא לידי חיוב מיתה לעולם משום דהוי התראת ספק א"כ השתא דלא התרו בו כלל לא מקרי אפילו איסור סקילה כיון דא"א שיוכל לבא לידי חיוב מיתת סקילה לעולם : **באה"ד** ומה שלא רדה שמא שכח וכו' ר"ל שאם היה התראה לא תדביק שאם תדביק תתחייב מיתה הוי התראת ספק דשמא ירדה אותה קודם שתאפה ואם היה לשון התראה שירדת אותה קודם שתאפה קודם שיבא לידי חיוב מיתה לא הוי נמי התראה שיתחייב עליה מיתה דמה שלא רדה שמא שכח כן נ"ל דאל"כ יהיו דברי התוס' דברי מותר ודו"ק : **ד"ה** והא בעינן עקירה והנחה וכו' דדרשינן בעירובין דאל יצא וכו' עיין בסוף פ"ק דעירובין דבמסקנא שם לא דרשינן הכי בהדיא אלא אדרבה קאמר התם מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב עיקר קרא אתי לאיסור תחומין אלא שמפרשים התוספות דאף לפי המסקנא אתי נמי לאיסור הוצאה דהכי משמע פשטא דקרא אל יצא איש ממקומו בשבת עם כליו ללקוט את המן כדרך שהיו עושין בחול והכא דכתבו תוספות מ"מ משמע נמי מקום החפץ וכו' צ"ל דס"ל דגם לפי המסקנא דהתם אע"ג דעיקר קרא אתי לתחומין ואל יצא ממקומו אמקום האדם קאי מ"מ כיון דמפשטיה דקרא משמע נמי מיניה איסור הוצאות קרינן נמי אל יצא אל יוציא ומקומו קאי נמי אחפץ ודו"ק : **ד"ה** אבל למטה מי' ד"ה חייב וכו' וכדמשמע קצת בסמוך דאמר רבי זירא הא מני אחרים היא וכו' הא דנקטי תוס' מדקאמר הא מני אחרים מכלל דפליגי רבנן עליה ולא הביאו התוס' פלוגתא דר"ע ורבנן דר"ע דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא לא בעי מקום ד' על ד' ורבנן בעו ד' על ד' ונראה דמדרבנן דר"ע לא מצי למידק דס"ל דבעי מקום ד' על ד' דאיכא למימר דדוקא כשזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר דלא נח כלל ברה"י הוא דלית ליה קלוטה כמי שהונחה דמיא אבל כשנח אפי' על כל שהוא אימא לך דגם רבנן ס"ל דחייב ולא בעי מקום ד' על ד' : **ד"ה** דאמרינן קלוטה כמי שהונחה וכו' אך אין נראה שיהיה מדברי רבה ר"ל לא דרבה גופיה אומר אלא הא מני ר"ע דאמר לא בעינן ד' על ד' דתנן הזורק וכו' וחכמים פוטרים ותו לא אלא גמרא הוא דמפרש דבריו דהיינו ר"ע סבר אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן וכו' כי כך היא תמיד סוגיית הגמרא : **באה"ד** ועוד אמר ר"י וכו' אבל לר"י לאו כמי שהונחת דמיא וכו' דאי סבר וכו' לא הוי מצי למילף זורק ממושיט פירוש שלמעלה מי' משום דהוי מקום פטור אי הוה אמרינן כמי שהונח באויר דכל למעלה ברה"ר מקום פטור הוא כמו שיתבאר בגמ' לקמן וא"כ היכא קאמר השתא דבלמעלה מי' פליגי ובהא פליגי דרבי עקיבא סבר ילפינן זורק ממושיט וכו' אלא ודאי גמרא ה"ק דבלמעלה מי' פליגי וכו' אבל למטה מי' ד"ה חייב אבל לא מטעם אחד אלא רבנן מחייבי מטעם דאמרינן קלוטה כמי שהונחה ור"ע מחייב מטעם דמחייב בלמעלה מי' דהיינו משום דילפינן זורק ממושיט וק"ל : **ע"ב ברש"י** ד"ה זרק מרשות הרבים ונחה על גבי זיז כל עץ וכו' הכל דבור אחד : **בתוס'** ד"ה ודלמא הנחה הוא דלא בעי ועוד דבסמוך אמר ר"י וכו' כלל הענין החילוק שיש בין פירושו של רש"י ובין פירוש התוס' הוא זה דהא דפריך גמרא ודלמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי נ"ל לרש"י דמסברא לא מצי למיפרך דמהיכא תיתי לן לחלק בין הנחה לעקירה ולזה הוכרח רש"י לפרש דלא מסברת עצמו קא פריך אלא מכח הדיוק שהוכיח בהדיא שמחלק ר"ע בין עקירה להנחה דהיינו מדלא מחייב שתים אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה ולכך הקשו התוספות דמדיוק זה אינו מוכרח דהא אפשר הוא דאין ה"נ דמחייב ר' עקיבא שתים אע"ג דאינו מפורש בדבריו דהא בדברי רבי נמי דאינו מפורש בדבריו ואפ"ה קאמר ר"י וכו' ה"נ ר"ע אע"ג דלא פירש כן שום אמורא דבריו שמחייב שתים מכל מקום אינו מוכרח דאפשר הוא דגם הוא מחייב שתים וא"כ היאך יכולת הגמרא להכריח מדבריו דמחלק בין עקירה להנחה אבל התוספות מפרשים דהא דפריך הגמרא ודלמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי היינו משום דס"ל להגמרא דהסברא נותנת כן דיש לחלק בין הנחה לעקירה משום דכן מצינו במשכן וכו' או דכן מוכיח קרא דאל יצא דילפינן מיניה הוצאות שבת דמשמע מיניה דבעינן מקום חפץ איירי בעקירה וא"כ אי אפשר לתרץ פירכא זו דפריך הגמרא אלא מצינו תנא דמפרש בדבריו בהדיא דלא מחלק בין הנחה לעקירה וממילא נהיה מוכרחים לומר דלא ס"ל סברא זו כלל דנבעי הנחה או עקירה ממקום ד' על ד' ולכך ר"ע אף על גב דאפשר הוא דמחייב שתים מטעם דס"ל קלוטה כמי שהונחה מכל מקום כל כמה דלא מפרש כן בהדיא בדבריו איכא למפרך ודלמא הנחה הוא דלא בעי אבל עקירה בעי ולא מחייב כ"א אחת וכ"ת מאי מייתי מרבי הא בדברי רבי עצמו נ"כ אינו מפורש דמחייב שתים אלא שרב יהודה מפרש כן דבריו וכמו כן היה יכול לפרש דברי ר"ע צ"ל דס"ל להגמרא מדמפרש רב יהודה דברי רבי דמחייב שתים ע"כ הוא שכך קבל רב יהודה מרבותיו שהיה רבי מחייב שתים אבל ר"ע דלא מצינו שום אמורא שפירש דבריו שמחייב שתים ולכך פריך הגמרא עליה ודלמא ר"ע הנחה הוא דלא בעי אבל עקירה בעי ולא מחייב שתים וק"ל : **ד"ה** אלא אמר רב יוסף וכו' והא דקאמר לקמן הוה אמינא ה"מ היכא דאחשביה היינו משום דקאמר דידו של אדם חשובה לו וכו' ר"ל דכל מה דעדיין דלא מסיק גמרא דידו של אדם חשובה לו כד' וכו' לא היה אפשר לתרץ דמחשבתו משויא ליה מקום כיון דאין כאן הקפדה אם מקבל ליה בידו או בענין אחר אלא מגם לאחר שמסיק טעמא דידו של אדם חשובה לו כד' על ד' קאמר דאי לאו מימרא שניה דרבי יוחנן ה"א אפילו טעם זה דידו של אדם חשובה לו וכו' אינו מועיל לבדו אלא היכא דיש עוד לצרף לזה גם כן מחשבתו אף על גב דמחשבה זו אינה חשובה בפני עצמה מחמת דאינו מקפיד אם נתנה לו בידו בע"א מכל מקום בצירוף אל זה טעם דידו של אדם חשובה כד' מטעם שני הטעמים יחד מתחייב אבל לעולם מטעם מחשבתו זו לבד לא עלת על שום דעת לשוויה מקום וק"ל : **ד"ה** זרק ונח על גבי זיז וכו' וי"ל דבלאו הכי פריך שפיר ר"ל דלא בעי גמרא לומר שיהא האמת כן שמה שאמר רב יוסף הא מני רבי היא היה כוונתו למשנה זו של רבי אלא כוונתו היה לרבי דמסיק בתר הכי דהיינו רבי דברייתא דקאמר עלה ר"י שמחייב היה רבי שתים דליכא למפרך עליה תו דלמא הנחה לא בעי עקירה בעי ולא הביא גמרא האי רבי דזיז כל שהוא אלא דרך משא ומתן והדרך דהויה קאמר אילימא דלהא רבי נתכוון רב יוסף זה אינו דהתם כדאביי והיה יכול למדחייה בקושיא זו דדלמא הנחה הוא דלא בעי וכו' אלא שבלאו הכי דחי ליה שפיר והקשו התוספות על זה דא"כ הוא דאמת הוא שרב יוסף נתכוין לרבי דברייתא דאמר עליה ר"י מחייב היה רבי שתים יש להקשות דזה אינו דהא לרב יוסף לא היה מחייב רבי שם שתים ולא תני רב יוסף להא דרב יהודה כלל על דברי רבי ופירשו בענין אחר ויש לומר דסבר רב יוסף וכו' ר"ל דלעולם האמת הוא דרב יוסף במה שאמר הא מני רבי היא רצונו לומר האי רבי דזרק ונח על גבי זיז כל שהוא ס"ל האי אוקימתא דאביי דלקמן והא פירכא דפריך גמרא לעיל אמילתא דר"ע ודלמא הנחה לא בעי הא עקירה בעי סבר רב יוסף דלא קשיא כלל כ"א על דברי ר"ע דקאמר קלוטה כמי שהונחת דמיא ולא בעי להנחה שום מקום כלל אפילו כל שהוא לא בעי ועליה יש לפרוך דדלמא גבי עקירה דבעינן מקום בעינן דוקא מקום ד' על ד' אלא שגבי הנחה לא בעי מקום כלל משום דלא מצינו בקרא דליבעי להנחה שום מקום אבל רבי דהצריך גבי הנחה מקום כ"ש א"כ ע"כ צריך אתה לומר דגם גבי הנחה ס"ל לרבי דצריך מקום כמו גבי עקירה דאל"כ כל שהוא נמי לא ליצטריך דס"ל דמקום כל שהוא חשיב מקום א"כ ה"ה נמי גבי עקירה סבירא ליה לרבי דמקום כל שהוא חשיב מקום ולא ס"ל לרבי דקלוטה כמי שהונחה דמיא כלל והא דתניא בברייתא זרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע רבי מחייב וכו' שפיר ידע רב יוסף דלא מחייב רבי אלא ברה"י מקורה ומטעם דביתא כמאן דמליא דמיא ומיהו גמרא דבסמוך לית להו סברא דרב יוסף דפריך ארבי זירא וכו' ולא סגי בכל שהוא וכו' דס"ל להתוספות דלאחרים נמי צריך עכ"פ כל שהוא מדקתני עמד במקומו וקיבל חייב דמשמע דקבלו בידו או בתוך איזה כלי ועכ"פ אינו פחות ממקום כל שהוא אבל אינו מוכרח דדלמא נקט ליה הכי משום דבעי למתני אחר זה עקר ממקומו וקבל פטור וכבר הארכתי בזה ע"פ דרכי לימוד החידוד בישיבה ולפי דרך זה דרב יוסף לא נתכוון אלא להאי דרבי דזרק ונח על זיז כל שהוא גמרא דחי ליה במאי דקאמר התם כדבעינן למימר לקמן כדאביי ולא נתכוון רב יוסף כלל להביא דרבי דברייתא דקתני זרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע והא דקאמר גמרא אלא הא רבי דתניא זרק מרה"ר לרה"ר וכו' אין רצונו לומר דלהא רבי נתכוון רב יוסף דהא רב יוסף לא מתני לית כלל למילתיה דרב יהודה דמחייב שתים אמלתיה דרבי אלא גמרא קאמר דאנן דסבירא לן דרב יהודה תני מילתיה דמחייב שתים אמילתא דרבי א"כ אנן נוקמי מתני' דידן דלא הצריכה מקום ד' על ד' כהאי דרבי ודחי לה נ"כ דאפילו לדידן ליכא לאוקמי מתניתין כהאי רבי משום דהא איתמר עלה דרבי איירי ברה"י מקורה ולר"ת נראה וכו' ואתי שפיר דרב יוסף הוה מתני דברי רב יהודה ארבי ר"ל ורב יוסף דקאמר הא מני רבי לא היתה כוונתו להאי רבי דזרק ונח ע"ג זיז כ"ש אלא להאי רבי דזרק מרה"ר לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע דעלה אמר ר"י דמחייב רבי שתים וא"כ בין להנחה בין לעקירה לא בעי רבי מקום ד' על ד' וגמרא דחי לה גם האי אוקימתא משום דהא אתמר
דרבי

הוא סברא בלי טעם ראיה ול"נ במה שכתבו דרב חסדא לא בעי מקום ד' גם ברה"ר דמ"ש ואין זה גמר תירוצם דבהא לא יתורץ רק קושיית התוס' דמעיקרא אמאי לא מוקי לה דכולו עומד ברה"ר ויש בעיקרו ד' כו' אבל קושיית רשב"א דמסכתא להו דשדי נופו בתר עיקרו בנוף למעלה מג' לא יתורץ בזה כקושיית מהרש"ל שכתב בשם הגליון אבל הוא מתורץ בסוף דבריו שכתב ורב חסדא נקט רה"י משום כו' ואיידי דנקט איהו רה"י נקט נמי אביי בתר הכי ברה"י כ"ע לא פליגי כו' ומסיים ומוקי פלוגתייהו נמי באילן העומד ברה"י כו' מיהו פשיטא דה"מ נמי לאוקמא פלוגתייהו באילן שעומד כולו בר"ה כמ"ש הרשב"א וקושיית מהרש"ל בשם הגליון דרבנן פליגי וחשבי ליה מקום פטור דלא שדינן נופו בתר עיקרו אלא דניחא ליה לאוקמא פלוגתייהו דומיא דכ"ע לא פליגי דקאמר דמיירי ברה"י ובהכי יתיישב מה שהקשה מהרש"ל ותימה לרש"י דמפרש דברה"ר בעי מקום ד' א"כ למה כו' לא מוקי באילן העומד ברה"ר כמו שהקשו התוס' כו' עכ"ל דלפי תירוץ רשב"א בסוף דבריו הוא מתורץ דמוקי לה פלוגתייהו בעומד ברה"י דומיא דנקט רב חסדא רשות היחיד ותו לא מידי ודו"ק :

דף ה בד"ה אמאי חייב כו' שיקבלנו שני מידו עכ"ל. כצ"ל נ"ל: **גמ'** הכנים ידו לתוך חצר חבירו וקיבל מי גשמים כו' נראה דנקט חצר חבירו דומיא דמתניתי' דהכנים ידו לרשות חבירו פשט העני כו' וק"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה בשלמא כו' וכן קלוטה לרבי עקיבא אם אמר כמי שהונחה דמיא חוץ לד' כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא מספקא ליה לריב"א נמי לר"ע בזורק ונח בתוך ד' אמות דכיון דבזורק ארבע אמות ברשות הרבים לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי אע"ג דבעלמא כמי שהונחה לר' עקיבא אם חייב לרבי עקיבא אפילו זרק ונח תוך ארבע אמות אם לאו דדומיא דהכי מספקא ליה לבן עזאי במהלך כעומד אם עמד לפוש תוך ד' אמות ויש ליישב ודו"ק :

דף ו בד"ה מידי דהוה כו' הוי ליה למנקט המולה כו' נקט ליה נמי השתא ובכל עניני העברה כו' עכ"ל. הוצרכו לכל זה דמשום דנקט לקמן מעביר לא ה"ל למנקט הכא מעביר אלא המולה דקתני בברייתא אם לא דבכל עניני העברה ברה"ר קאמר ומשמע נמי המולה דקתני בברייתא מיהו הך מלתא בלחוד אינו מספיק בזה דלא ה"ל לשנות לישנא המעביר במקום המולה כלשון הברייתא דקתני המולה אלא דשני ליה הכא לישנא משום מעביר דנקט לקמן ודו"ק : **בד"ה** יתר ע"כ כו' דה"א טעמא דר"י משום דקסבר לחי וקורה משום מחילה כו' עכ"ל. מיהו תלמודא בפרק כל גגות מוכיח מהך ברייתא דיתר ע"כ אמר ר"י כו' דס"ל לר"י שתי מחילות דאורייתא ולא ניחא ליה למימר דסבר לחי וקורה משום מחילה ודו"ק :
ע"ב בד"ה ואמאי קרי כו' ישבה בדוחק לפי הגמרא עכ"ל כל"ל. ר"ל דאין לשון גמורה מל' גמור אלא מלשון גמר לפי מה שנגמרו מחילות שלה כפי' רש"י זו היא שנגמרו מנין מחילות כו' אבל דר"י לא נגמרו כו' וק"ל : **בד"ה** הא קמ"ל כו' דלא איירי איסי אלא בסקילה דלא פליג אמתניתין כו' עכ"ל. בדברי איסי נמי יש לדקדק מנינא למה כמו שהקשו התוס' לקמן והיינו למאי דגרסי בדברי איסי ואינו חייב אלא אחת אבל למאי דמסיק לומר ואינו חייב על אחת מהן ניחא מנינא דהכי קאמר ל"ט מלאכות הן ואינו חייב רק ל"ח חטאות שעל א' מהן אינו חייב חטאת אבל ממתני' דפ' כלל גדול דקתני מנינא ולא קתני ואינו חייב על א' ע"כ דעל כל ל"ט חייב חטאת ואיסי לא פליג אמתניתין וא"כ ע"כ דלא איירי איסי אלא בסקילה שעל א' אינו חייב סקילה אבל חטאת חייב על כל אחת ואחת מכל ל"ט מלאכות כמתני' דפ' כלל גדול ודו"ק :

דף ז פירש"י בד"ה אלא בד' כו' ובד"ה אבל כו' ובדבר המסויים כגון ראש עמוד כו' פשיטא דלמעלה מי' לא הוה כרמלית דהא אפילו עמוד בר"ה כו' עכ"ל. אין זה מדוקדק לכאורה דמאי קאמר דהא אפילו עמוד בר"ה כו' דהא בהך מלתא קיימינן מדקאמר בתר הכי ואי כדקאי בכרמלית כו' משמע דעד הכא בראש עמוד וגבי לבינה דקאי בר"ה קיימינן וע"ק דמהיכא פשיטא ליה דאימא דהך מלתא גופא אשמעינן רב ששת דלמעלה מי' לא הוי כרמלית כדאשמעינן ר"י דפחות מארבעה לא הוי כרמלית ולשון רש"י שכ' הר"ן הוא מדוקדק בזה וז"ל ובדבר המסויים כגון ראש עמוד וגבי לבינה ליכא לאוקמא דאי אית ביה ד' היכי אמרינן למעלה מי' לא הוי כרמלית אלא מקום פטור והא אפילו עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' רה"י הוא כו' עכ"ל דהכי משמע ליה למעלה מי' קאמר רב ששת הוי מקום פטור ולא רה"י דומיא דקאמר ר"י אין כרמלית פחות מד' דפחות מד' הוי מקום פטור ולא רה"י וכן הוא בלשון הרי"ף במסקנא ומקולי ר"ש דעד עשרה הוא דהוי כרמלית למעלה מי' לא הוי כרמלית אלא מקום פטור ואפשר שכן היה בנוסחת גמרא שלהם ויש לפרש לשון רש"י שלפנינו שנתכוון לזה וה"ק דאי אית ביה ד' פשיטא דלמעלה מי' לא הוי כרמלית דהא אפילו כו' רה"י הוא ולא מקום פטור ומדברי רב ששת משמע דתופסת עד י' אבל למעלה מי' הוי מקום פטור דומיא דאין כרמלית פחותה מד' דפחותה הוי מקום פטור כמ"ש לעיל ודו"ק : **בא"ד** ואי דלית ביה ד' ולמטה מי' מי הוה כו' ואי כדקאי בכרמלית וכיון דלית ביה ד' הוי שם אויר כרמלית עליו כו' עכ"ל. כל"ל מלשון רש"י שכתב הר"ן וק"ל : **תוס'** בד"ה וטח בפניה כו' וריב"א פי' דאף למעלה מג' לא בעי שיהא בפני הלבינה וכותל ד' כו' עכ"ל. מפירש"י נמי משמע כן שפי' הכא שהם לבינה ארכה ורחבה ג' ואין לעוביה שיעור כו' עכ"ל. דר"ל דאזקיפת הלבינה שהיא עוביה של הלבינה קמפרש והוא שגבוהה ג' אבל בארכה ורחבה שהיא פני הלבינה מסתמא דהוי ג' כדאמרינן בריש פ"ק דב"ב ויש מקשין בזה כיון דלפי' רש"י הכא בטח בפניה לא בעי מקום ד' כפי' ריב"א תקשי ליה מה שהקשו התוס' לעיל לפירושו דפליגי רבי ורבנן בשדי נופו והוי כמונח ברה"ר ע"כ מקום ד' דאי אפשר להעמידה דאי למטה מג' לא בעי רוחב ד' לכ"ע ולמעלה מג' לא הוי רה"ר אם לא נעמיד בדבילה שמינה כו' כמו שכתבו התוס' לעיל דהשתא הא בדבילה שמינה נמי א"א להעמידה דא"כ מאי טעמא דרבנן דפטרי דהא נמי לא שדינן נופו בתר עיקרו ולא הוי בנוף מקום ד' יתחייב דהא לא בעי מקום ד' כפירושו הכא ויש ליישב ודו"ק : **ע"ב** בד"ה התם לא ניחא כו' ולידי רשות הרבים כו' לרבנן אע"ג דניחא תשמישתיה

נמוקי הגר"יב דף ה ע"א תוס' ד"ה ה"מ היכא כו'. עי' במהר"מ. ולפענ"ד לא ק"מ דהכא הגמ' קאמר מאי קמ"ל דידו כו'. מנ"ל להגמ' דלמא קאמר דלא בעינן בכ"מ הנחה על מקום ד'. וזולת לפי"ז יקשה מאי קמ"ל מתני' היא. אבל אי אתי לאשמעינן דלא בעינן מקום ד' דוקא גבי ידו אתי שפיר דזה אשמעינן ומדויק בדבריו דהזכיר ידו דוקא. לזה קשה קושיית התוס' בפשיטות ודלא כמהר"מ ז"ל. ודו"ק :
דף ו ע"א תוס' ד"ה יתר על כן. עיין סוף דבריהם שכתבו דה"א טעמא דר"י כו' ועי' מהרש"א שהקשה מסוף פ' כל גגות דמוכיח תלמודא יעו"ש. ולא ידענא מאי קשיא ליה דהא שם מקשה אביי לרבה. ורבה ס"ל להדיא בפ"ק דעירובין י"ב ב' קורה משום היכר. וא"כ לשיטתו שפיר מוכח דר"י ס"ל שתי מחילות דאורייתא מקורה מכאן כו'. וכן מבואר להדיא בתוס' עירובין דף ט' סוף ד"ה קורה כו'. וז"ל שם ומיהו יש לדחות דלדבריו דרבה קאמותיב דסבר דהוא משום היכר יעו"ש ועי' בזה היטב בקושית הש"ס עירובין י"ב ב' מהא דמקשי מברייתא דיתר על כן כו' :

מהר"ם

דרבי לא מחייב אלא ברה"י מקורה והארכתי בביאור דבור זה מפני שראיתי הרבה תלמידים נבוכין בו :
ד"ה באילן העומד ברה"י וכו' דאי הנוף למטה מג' לא הוי פטרי רבנן אע"ג דליכא וכו' כצ"ל :
בא"ד ולהרשב"א נראה וכו' כגון שעיקרו פחות מג' או גבוה ט' וכו' כצ"ל רוצה לומר דכל למטה מג' הוי כארעא סמיכתא והוי רה"ר או גבוה ט' דרבים מכתפים עליו אע"ג דאינו רוחב ד' הוי נמי רה"ר כדלקמן דף ה' אבל אי לא מכתפי עליו כל למעלה מג' אי הוי רוחב ד' הוי כרמלית ואי לא הוי רוחב ד' הוי מקום פטור ואי הוי גבוה עשרה אינו ראוי לכתף ואי הוי רוחב ד' הוי רה"י ואי לא הוי רוחב ד' הוי מקום פטור ולכך לא משכחת לה שיהא רה"ר כ"א בגבוה ט' ונופו עולה למעלה מג' דהוי כרמלית או מקום פטור וכן אם עולה למעלה מט' ולא הוי רוחב ד' הוי נמי מקום פטור ואיירי שזרק ברה"ר מתחלת ד' לסוף ד' ונח על גבי הנוף דלרבי שדי נופו בתר עיקרו והוי הנוף רה"ר וא"כ כשנח בסוף ד' נח ברה"י וחייב ולרבנן לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו והוי הנוף מקום פטור וא"כ זרק למקום הפטור לכך פוטרים רבנן כך הם פשטי הדברים של דברי הרשב"א אך מה שמסיים והא דלא מוקי לה אביי הכי משום דרב חסדא לא בעי מקום ד' גם בר"ה דמ"ש לא יתיישב כלל דהא השתא לא בעי למימר דליפלגי בשדי נופו בתר עיקרו לענין מקום ד' אלא לענין דליקרי רה"ר ולא ליקרי מקום פטור ויש ליישב קצת דה"ק דכיון דס"ל דגם ברה"ר לא בעי מקום ד' לא שייך ג"כ דליפלגי אי אמרינן שדי נופי בתר עיקרו לענין דלא ליקרי מקום פטור דפשיטא הוא דמקרי רה"ר גמור לכולי עלמא משום דכיון דעיקרו שלמטה מן הנוף הוי רה"ר מפני מה אית לן למימר שהנוף שעליו לא לקרי רה"ר כמו עיקרו אי משום שאינו רחב ד' הא סבירא ליה דלא בעינן מקום ד' גם ברה"ר ולא דמי לעמוד ברה"ר (ולא) שגבוה יותר מג' דאי הוה רחב ד' הוי כרמלית ואם אינו רחב ד' הוי מקום פטור משום דהתם כיון שהעמוד הוא דבר מסיים בפני עצמו ולא הוי כקרקעית דרה"ר וגם בעמוד גופיה אין בו שום חילוק רה"ר ולכך הוי או כרמלית או מקום פטור אבל הכא דעיקרו של הנוף רה"ר גמור א"כ גם הנוף היוצא ממנו כמוהו דלמה יגרע אי משום דאין מקום ד' הא השתא ס"ל לרב חסדא דלא בעינן מקום ד' לא ברה"ר ולא ברה"י וק"ל כך יש ליישב דברי הרשב"א קצת בדוחק:
דף ה ע"א בגמ' אמר רבי אבין אמר רבי יוחנן הכנים ידו לתוך חצר חבירו וקיבל מי גשמים והוציא חייב ומתקיף לה רבי זירא וכו' כצ"ל : **תוס'** ד"ה לא חייב רבי וכו' נראה לרשב"א מדלא נקט וכו' כתב זה משום דקשה ליה מנא להו לרב ושמואל לדחוקי ולאוקמי הא דרבי ברשות היחיד ולא אמרי' דפליגי רבי ורבנן באי אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא כההיא פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן ותירץ הרשב"א דמשמע להו לרב ושמואל זה מדלא נקט בפלוגתא דרבי ורבנן מרשות היחיד לרה"י ורשות הרבים באמצע אלא ודאי דוקא ברה"י באמצע סבירא ליה לרבי דחייב משום דביתא כמאן דמליא הוי כמונח על מקום חשוב ולא מטעם קלוטה : **בא"ד** לא סברא דרב ושמואל וכו' פירוש ההיא סוגיא דהתם לא סברא דרב ושמואל דהכא ולדידהו פירוש רב ושמואל דאמרי דלא חייב רבי אלא ברה"י מקורה כמאן מוקי ההיא מתניתין דגיטין דקתני כיון שהגיע לאויר הגג מגורשת : **ד"ה** כאן למטה מי' וכו' בלא פירכא דרבי יוסי וכו' פירוש השתא דאוקי מתני' במרסקל אפילו אי לא הוי קשיא לן האי פרכא דרבי יוסי אלא דכ"ע הוי ס"ל דלא הוי רה"י אפילו הכי ע"כ הוי צריך לאוקמי בלמטה מי' דכל למעלת מי' בר"ה הוי מקום פטור אם לא בעמוד גבוה יותר מי' ורוחב ד' דאז הוי רה"י א"כ ע"כ מתני' דחשבה לה יד רה"ר ע"כ איירי בלמטה מי' ורבי יוסי ברבי יהודה ע"כ לא איירי בלמטה מי' אלא בלמעלה מעשרה דלמטה מי' ברה"ר לא אשכחן דבר דהוי רה"י ואם כן המקשן הוה ידע ע"כ דמתניתין איירי בלמטה מעשרה ורבי יוסי איירי בלמעלה מעשרה ואם כן מאי פריך : **ד"ה** כגון ששלשל ידו וכו' מאי אריא דנטל עני מתוכה וכו' דמסתמא יד בעה"ב ויד עני מיירי בענין אחד דהא כי נטל וכו' רצה לומר ואם כן אפילו כי נתן בעל הבית לתוך ידו של עני והוציאה יהא עני חייב משום דמיד שנתן הבעל הבית לתוך ידו של עני נעשית ידו של עני כארעא סמיכתא וכאלו מונח החפץ על גבי קרקע וכשהוציא אותו העני הוי כאלו עקר אותו מרה"י והוציא ועשה הנחה ברה"ר אלא ודאי אגד יד שמיה אגד הואיל והיד מחוברת להגוף של העני העומד בחוץ ונגרר אחר הגוף שבחוץ ולכך לא שייך דהוי ארעא סמיכתא : **ד"ה** ה"מ היכא דאחשבה לידיה וא"ת ולימא הך ולא ההיא דלעיל וכו' נראה בעיני דקושיא זו אינה קושיא כלל דאי לאו ההיא דלעיל לא הוה ידעינן טעמו של דבר דהוי מטעם דידו של אדם חשובה וכו' אלא הוה ס"ד דטעמו הוא משום דלא בעינן מקום ד' על ד' תדע דהא מתניתין נמי קתני נתן לידו וכו' חייב ואפילו הכי שקלינן וטרינן עד השתא בטעם הדבר עד דמסיק לבסוף משמיה דרבי יוחנן דהוי מטעם דידו של אדם חשובה לו כד' על ד' ודו"ק :
ע"ב בגמ' בעי אביי אגוז וכו' נראה לי שצ"ל בעי רבא וכן הוא בהזורק : **ברש"י** ד"ה אינו חייב עד שיעמוד וכו' דעמידת גופו ודאי כעמידת חפץ דמי הלכך וכו' כצ"ל והכל דבור אחד הוא : **בתוס'** ד"ה אגוז על גבי מים כו' ספינה מינח נייחא פירוש ומה שמונח בתוך הספינה נקנה לבעל מדין חצר אע"ג דקיימא לן דחצר מהלכת לא מקרי חצר ולא קני אמרינן ספינא מינח נייחא וכו' : **בא"ד** ובעי אגוז בכלי וכו' אע"ג דודאי לאו כמונח דמי וכו' פירוש משום דהכא אין בעייתו תלויה באי הוי כמונח או כמהלך אלא אם דרך להצניע החפץ בכך או לא : **ד"ה** בשלמא לבן עזאי וכו' דאי משום דמדה בזורק קאמר האי טעמא פירוש דמוכרח גמרא לומר האי טעמא משום דאי הוי טעמו של בן עזאי משום דלא אשכחן כהאי גוונא דחייב תקשה לן אם כן אמאי מודה בן עזאי בזורק שחייב אבל השתא דקאמר דטעמא של בן עזאי משום דמהלך כעומד א"ש הא דמודה בזורק משום דהתם אין שום מהלך כלל ועל זה מקשים התוספות הא אכתי לא ידע דמודה בזורק דאי ידע וכו' ולפי המסקנא א"ש הא דמודה בזורק משום דבן עזאי נמי מודה דהיה כה"ג במשכן כגון מוציא מרה"י לרה"ר דרך צידי רה"ר כדמסיק אליבא דרבנן אלא דסבירא ליה דאע"ג דאשכחן כה"ג במשכן אפילו הכי אינו חייב משום דמהלך הוי כעומד והוי הנחה במקום פטור אבל זורק ומושיט דליכא למימר גבייהו מהלך כעומד ילפינן שפיר מזורק ומושיט דרך צידי ר"ה שהיה במשכן וכן פירשו התוספות לקמן בסמוך :
דף ו ע"ב בתוס' ד"ה הא קמ"ל כרב וכו' דלא פליג אמתני' דכלל גדול דקתני מניינא למימר דחייב על כל אחת ואחת פירוש דחייב על כל אחת ואחת מכל מ' מלאכות דקא מני ולית שום אחת מהן בתוכם שלא יתחייב עליה חטאת : **בא"ד** ולא מצי למימר דידע בדאיסי דהא אכולהו חייב פי' כיון דעל כל האבות מלאכות דקא חשיב התנא חייב על כולן בזדון שבת ושגגת מלאכות דהיינו שסבר שכל המ' מלאכות הן מותרות בשבת ועשה כולן בהעלם אחת אם כן לא מצי למימר דידע ליה לשבת במלאכה אחת שבתוך מנין המ' מלאכות א"כ לא היה מתחייב על אותה מלאכה כיון שעשאה במזיד והתנא תנא מניינא לומר שיתחייב על כולן : **בא"ד** והא דאמרינן לקמן בפרק בתרא לרמי בר חמא כצ"ל וכו' צריך אני להציע הסוגייא שם ומתוכה נבא להמצית הענין והכי איתא התם רב זביד מתני הכי אמר רמי בר חמא המחמר אחר בהמה בשבת בשוגג אינו חייב חטאת במזיד חייב סקילה מתיב רבא המחלל את השבת בדבר שמחויבים על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה הא אין חייבים על שגגתו חטאת אין חייבים על זדונו סקילה ומשני מי קתני הא אין חייבים וכו' ה"ק דבר שחייבים על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה ויש דבר שאין חייבים על שגגתו חטאת וחייבים על זדונו סקילה ומאי ניהו מחמר עכ"ל והשתא יש לדקדק למה הקשו התוספות כאן קושייתם לשינוייא דמשני אליבא דרמי בר חמא הא בלא האי שינוייא מפשטא דברייתא נמי משמע הכי דכל שחייבים על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה וא"כ קשה לאיסי דקאמר דיש אחת מהן שחייבים על שגגתו חטאת ואין חייבים על זדונה סקילה ונראה לי דמפשטא דברייתא לא הוה קשה מידי דה"א דהברייתא לא אתיא אלא למידק מינה הא כל שאין חייבים על שגגתו חטאת אין חייבין כלל על זדונו סקילה אבל אין הכי נמי אשכחן שפיר דאפילו בהנך שחייבים על שגגתו חטאת אפ"ה יכול למצא יש מהן שאין חייבים על זדונו סקילה ובריית' ה"ק כל שחייבים על שגגתו חטאת יש מהן שחייבים על זדונו סקילה ויש נ"כ שאין חייבים סקילה הא אין חייבים על שגגתו חטאת א"א הוא שיתחייב על זדונו סקילה והשתא לא קשה לאיסי מידי אבל לפי השנוייא דמשני לרמי בר חמא דה"ק דבר שחייבים על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה ויש דבר שאין חייבים וכו' א"כ ע"כ צ"ל דה"ק דכל שחייבים על שגגתו חטאת א"א שלא יתחייב סקילה ואין שום דבר בעולם שחייב חטאת ולא יהיה חייב סקילה אלא שיש דבר שאף על גב שאין חייבים על שגגתו חטאת אפ"ה חייבים על זדונו סקילה ומאי ניהו מחמר וא"כ קשה לאיסי דלדידיה יש דבר שחייבים על שגגתו חטאת ואפ"ה אין חייבים על זדונו סקילה וק"ל : **ד"ה** ואמר ר' יוחנן שאם עשאן וכו' אלא שמדברי איסי נמי יש לדקדק וכו' מקשין התלמידים א"כ כיון דאיסי נמי קתני מניינא דמ' מלאכות ויש לדקדק נ"כ מדבריו כל שיש לדקדק מדברי המתניתין א"כ למה כתבו התוספות בדבור שלפני זה וז"ל אבל כי מפרש דאינו חייב על אחת מהן קאמר איסי או ידע שפיר דלא איירי איסי אלא בסקילה דלא פליג אמתני' דכלל גדול וכו' ולמה להו להתוספות למידק ממתניתין הא מדברי עצמו יש לדקדק כל מה שיש לדקדק ממתניתין ואינה קושיא כלל דודאי הא דלא נימא שאם עשאן כולן בהעלם אחת לא יתחייב על כולן כ"א חטאת אחת אלא שיתחייב על כל אחת ואחת חטאת בפני עצמו ודאי דבר זה יש לדקדק מדברי איסי כמו מדברי מתני' דאל"כ מניינא דאיסי למה לי אבל הא דלא נימא שנמצא אחת מהן בתוכן שלא יתחייב עליה חטאת זה אין לדקדק מדברי איסי דהא נוכל לומר שפיר דתני איסי מניינא לומר שאם עשאן כולן בהעלם אחת שיתחייב חטאת על כל אחת מאותן מלאכות שחייבים עליהם חטאת לאפוקי דלא נימא חטאת אחת על כולם ואפ"ה מסיים איסי שפיר דיש אחת מהן דאין חייב עליה חטאת כלל אפילו היכי דעשאה לבדה דהכי תני איסי בהדיא אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ואינו חייב על אחת מהן אבל מהמתני' דקתני סתמא אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ותני מניינא לומר שאם עשאן כולם בהעלם אחת שיתחייב על כל אחת ואחת חטאת בפני עצמו דהיינו מ' חטאות חסר אחת משמע שפיר שעל כולן חייב ולא נמצא כלל בתוכו אפילו אחת מהם שלא יהא חייב עליה חטאת ולכך קאמרו התוס' שפיר דע"כ איסי בסקילה איירי דאי בחטאת מסתמא לא פליג אמתני' דמשמע מיניה דלא נמצא אפילו אחת מהן שלא יהא חייב עליה חטאת וק"ל :
דף ז ע"א ברש"י ד"ה כגון דאית לה וכו' עד סמוך לה קודם היקף ולענין לטלטל וכו' הכל דבור אחד הוא : **בא"ד** כדאמרינן בעירובין אין מטלטלין בו וכו' כצ"ל : **ד"ה** ונח על פניו וכו' ובלבד שיהא למטה מג' וכו' כצ"ל : **ד"ה** אפי' הזמי והיגי וכו' ורב אשי אמר אפילו צואה הוא סוף דבור ואחר כך מתחיל הדבור הי"ג אין כרמלית וכו' כצ"ל : **ד"ה** וקירויו משלימו וכו' עד ואי בדקאי בכרמלית וכיון דלית ביה וכו' כצ"ל : **תוס'** ד"ה לא נצרכה אלא לקרן זוית וכו' משום דלרבי אליעזר כרה"ר דמיא פי' ובעי לאוקמי הברייתא ככ"ע גם כרבי אליעזר או שמא מספקא ליה וכו' ר"ל וכיון דמספקא לא בעי לאוקמא אתי לאתויי צידי ר"ה משום דשמא לרבי הוי לעולם רה"ר אפילו אית בהו חיפופי ואם כן לא אתי כרבי אליעזר : **ע"ב ברש"י** ד"ה והשליטו וכו' כמו כותלי רשות היחיד ובהם וכו' כצ"ל : **תוס'** ד"ה והלכה

חכמת שלמה

אביי הכי כו'. נ"ב ותימה סוף סוף נוקי הכי ונימא דרבנן חשבי ליה למקום פטור מאחר דלא שדינן נופו בתר עיקרו. ומצאתי בגליון תוס' שכתבו שלא נתיישב זה אליבא דרשב"א ואני אומר אפשר דרשב"א סבר דאף רבנן מודו דשדינן נופו בתר עיקרו ולא הוי מקום פטור אלא רה"ר בפרט מאחר דלא בעי מקום ד' ברה"ר אם כן לא בא לכלל מקום פטור ותפיס כל האילן כרה"ר ודו"ק (עיין במהרש"א) :
דף ה ע"א גמ' והא לא נח כדאמר רבא כו'. נ"ב נראה בעיני שהוא רבה כס"א שהוא רבו של רבא דהל"כ לא שייך לומר הא דלקמן אלא אמר רבא וק"ל : **רש"י** בד"ה נעקר נ"ל עקר כו': **בד"ה** דפשיט כנפיה כנף בגדו כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה כגון שבלבל כו' יהא חייב העני כיון כו' כצ"ל : **ע"ב** גמרא אלא אמר רבא כו' והזדא רבא לטעמיה דאמר רבא כו' בעי רבא כו' כצ"ל. וכ"ב כן הוא להדיא בפ' הזורק ע"ש : **שם** א"ר אילעאי אמר ר"י כו' והוא שעומד לפוש אבל עומד לכתף פטור ממאי מדקאמר כו' כצ"ל :
רש"י בד"ה במן לף כו' עיין מחלוקת ר"י ורבנן בס"ד והד"א :
דף ו ע"ב תוס' בד"ה ואמאי כו' ורש"י ישבה בדוחק לפי הגמרא נ"ב ס"א נפי' גמורה :
דף ז ע"א בגמ' כיון דלא מסתגי להו בהדיא כו' אמר רבי זירא אמר ר"י אילטבא כו' כצ"ל :
רש"י בד"ה ועולא נ"ל עולא : **בד"ה** בין העמודים שהיו עמודים כו' כצ"ל : **בד"ה** ונח על כו' ובלבד שיהא למטה מג' כו' כצ"ל : **בד"ה** דעד י' כו' ראש עמוד וגב לבינה כו' בכרמלית וכיון דלית

ינתח

טפי כו' עכ"ל יש לדקדק דרבא דהקשה לאביי ממימרא דר"י מקרן זוית טפי ה"ל לאקשויי מגדי דה"ר לרבנן דלאו כרה"ר דמי דמתני' היא דדומה טפי לחורי ר"ה דניחא תשמישתיה טפי מקרן זוית מיהו בהא איכא למימר דניחא ליה לאקשויי מקרן זוית לכ"ע אפילו לר"א אך קשה דא"כ כיון דרבא לא ידע לאפלוגי בין ניחא תשמישתיה ללא ניחא תשמישתיה תקשי ליה טפי לרבי אליעזר מ"ש קרן זוית דמודה ביה ר"א טפי מגדי רה"ר ויש ליישב ודו"ק : בד"ה והלכה ונחה וכו' ולכ"ע הוי חור רה"י וכו' על דעתיה דר"מ בין שיש שם ד' בין שאין שם ד' כו' עכ"ל לכאורה מאי משמעו מן הירושלמי הזה דאדרבה הכי משמע בין שאין שם ד' כלל דהיינו חור כל שהוא ונראה לפרש דבריהם משום דקשיא להו מעיקרא מההיא דכיפה דאין אומרין ביה חוקקין להשלים לר"מ אלא בים שיעור קצת בגובה הפתח דהיינו בים ברגליה ג' ובעי נמי גובה י' ובעי נמי שיעור קצת ברוחב דהיינו דבעי רוחב ד' עד ג' טפחים גובה וכיון דשיעור רשות היחיד נמי בעי גובה עשרה ורוחב ארבע א"כ אין תירוצו של ר"י מספיק שכתב דאיירי בחורין שהרבן כו' ובלא רשות היחיד הם רחבים ארבע כו' מ"מ כיון דמבהמא אין בגובה אותן חורין עשרה גם אין בהם שלש ברוחב ארבע ואכתי תקשי הכא אמאי אמרינן חוקקין להשלים בגובה והתם לא אמרינן אלא בים ברגליה שלש וגובה עשרה כו' ואהא תירלו דבלאו עלמא הוי חור רשות היחיד כו' ר"ל דלענין גובה לא בעינן הכא חוקקין להשלים דהוי חור רה"י ולא בעינן בחור גובה עשרה דסגין ליה בתר הרשות היחיד גופיה שהוא גובה עשרה אלא דלענין לשוייה מקום ד' על ד' פליגי דברה"י נמי בעינן הנחה על מקום ארבע על ארבע ולרבי מאיר כיון דמגד רה"י הוי רוחב ד' אמרינן ביה חוקקין ברוחב לשוויה מקום ד' על ד' ואהא הביאו ראיה מן הירושלמי דמשמע דלענין מקום ד' על ד' קאמר חוקקין דקאמר התם על דעתיה דר"מ בין שיש שם ד' ובין שאין שם ד' רואין כו' הרי לא הזכיר שם חוקקין רק ברוחב מקום ארבע ולא אגובה דהיינו עד עשרה משום דחורי רה"י לא בעי בהו גובה עשרה ובזה יתבררו ויתלבנו כל דברי התוספות בזה באין גמגום ודו"ק : באו"ד דאי לאו הכי ה"ל למפרך בהדיא וב"ת כו' אמאי כזורק בארץ עכ"ל. מיהו מסיפא ודאי נמי דה"מ לאוכוחי דלא איירי בלית ביה ד' על ד' אלא דמרישא גופה דקיימינן בה השתא ניחא ליה לאוכוחי דסתמא כר"מ ואין להקשות לפירש"י דע"כ אסיפא סמיך דלא נימא דאיירי בחור כל שהוא די"ל דס"ל כתירוץ קמא של התוס' דשם חורין כך הם דרחבים ד' מלד אחד וק"ל :

דף ח פירש"י בד"ה שדי נופו כו' ודרב חסדא דלא כרבי ולא כרבנן ליסנא אחרינא אמר אביי בדרב חסדא דהוי ברשות היחיד כו' וכי פליגי רבנן בשדי נופו כו' עכ"ל . לשון ראשון שפירש רש"י הוא הלשון שפירש"י ג"כ לעיל דאיירי בזרק ד' אמות ברשות הרבים ונח על נופו ופליגי אי הוה כמונח ברשות הרבים על מקום ד' דעיקר שהוא מקום ד' מחשיב ליה לנוף עכ"ל ע"ש וליסנא אחרינא שפירש"י הכא הוא הפי' שכתבו התוס' לעיל דמיירי אפי' באין בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו בתר עיקרו והויא כרה"י כו' ורבנן סברי לא אמרי' שדי נופו כמו שכתבו התוס' לעיל עיין שם ומהרש"ל שכתב ודעת ליסנא אחרינא כבר פרשתי לעיל דף ד' כו' עכ"ל אין זה מבורר דאין זה אלא פי' ראשון של פירש"י גם מה שכתב מהרש"ל במה שפירש"י ללשון ראשון דלא כרבי ולא כרבנן כו' כ"ל דדייק מדלא קאמר דפליגי באילן העומד ברה"ר וזרק כו' אי לאו דברה"י נמי בעי ד' ואביי כו' עכ"ל ולי נראה בזה בפשיטות דאי לא הוה בעינן מקום ד' ברה"י לא הוה העיקר שהוא ברה"י מחשיב ליה לנוף שהוא מקום ארבע ברה"ר כיון דהעיקר גופיה ברה"י הוא לא איכפת לן שם במקום ד' וק"ל ואין להמוה על לשון ראשון בסוגיא זו דקאמר לימא רב חסדא דאמר כרבי ולא כרבנן [א] והמהרך השיב לו דר"ת דלא כמאן די"ל כמ"ש בעל הליכות עולם דאיכא סוגיא לימא בתלמוד דפריך דה"ל לפסוק הלכה וה"נ פריך הכא לימא ר"ח דאמר כרבי וה"ל לפסוק הלכתא כוותיה ומשני אביי דאיכא למימר דלא פליגי בדרב חסדא כלל וכ"ע לית ליה דרב חסדא ואי הוה פסק הלכתא כרבי לא הוי שמעינן מיניה מלתיה דרב חסדא אלא דשדי נופו כו' כרבי אבל קושטא הוא דפליגי בדרב חסדא והו"ק : בד"ה רחבה ו' פטור כו' וא"ת בדלא גבוה י' נמי רשות לעצמה היא דהא שמה כרמלית כו' עכ"ל . אבל לעיל בגבוה י' ואינו רחב ו' ודאי דלא קשיא ליה הכי דהא מקום פטור הוא דמ"מ אינו רשות לעצמה מקרי כיון דשרי להוציא ממנו לרה"ר ומרה"ר למקום פטור ויש לדקדק דמאי קשיא ליה הכא בכוורת דהא שמה כרמלית כו' כיון דכלי הוא ולא גזור ביה רבנן לבטולי מתורת כלי כמו שפירש"י לקמן גבי קופה [ב] וכ"כ התו' לעיל וי"ל דלא קאמר התם דלא גזרו ביה רבנן לבטולי מתורת כלי אלא שלא להחמיר בכלי כשאר כרמלית שאין מטלטלין (בו) [מתוכו] אבל הכא לאקל ביה דהוה רשות לעצמה קאמר ולהכי הולרך הכא לומר דלא הוה רשות אלא מדרבנן ואין כח ביד חכמים להקל על ד"ת וכו' ודו"ק : בד"ה כפאה על פיה וזרקה אאינה רחבה שסה כו' עכ"ל. דלפירושו עובי השולים נמי מצטרפין לגובה עשרה ואם כן אי הוה רחבה ו' כי מטיא פחות מג' סמוך לקרקע שהיא כמונחת הוה ליה גובה י' ורחבה ד' והוה ליה רה"י ופטור אבל השתא דאינה רחבה שם הוה ליה מקום פטור המונח כולו בר"ה וחייב וכ"כ בעל המאור והר"ן לדעת רש"י מיהו יש לדקדק לפירש"י דא"כ דומיא דהכי בגבוה ז' ומהלה דפטור אפי' באינה רחבה ו' דאמרינן לבוד במחיצותיה אע"ג דאין שם רוחב מקום ד' על ד' שלא כדברי התוס' שכתבו הכא וזה סותר גם פירושו דלקמן במעתתא דאסקופה משמשת ב' רשויות כו' שפירש"י שם דכל מחילה שאין בין חלל המחילות ד' אינן מחילות כו' והלכה למשה מסיני גוד ולבוד ודופן עקומה במקום ד' כו' ע"ש ודו"ק . ועיין במה שיש לדקדק בפירש"י ותוס' בשמעתין בדברי בעל המאור ומלחמות ה' ובר"ן : **תוס'** בד"ה רחבה ו' כו' והוי כזורק מרה"י לרה"ר דרך מקום כו' עכ"ל. נ"ל דלא ניחא להו כפרש"י דאגן ממש קן נמרינן כו' ולא היו זורקין רשויות כו' עכ"ל. דא"כ מהאי טעמא כרמלית ומקום פטור אף על גב דלא הוו רשות לעצמן מכל מקום רשויות אחרות מקרו אף מדאורייתא ובאלו רשויות נמי לא היו זורקין אלא מהטיהן כו' כפירש"י ודו"ק : באו"ד והא דפשיטא ליה לר"י כו' משום דדילמא עקירה בעינן שתהא חשובה כו' עכ"ל ודקאמר ואת"ל כיון דלא הוה מחילה י' מעיקרא לא מחייב כו' נמי ר"ל משום דעקירה בעינן שתהא חשובה וק"ל : **ע"ב** בפרש"י בד"ה למעלה מעשרה טפחים עירובו עירוב קס"ד דיכול ליטלו בשבת עכ"ל בשנויא קמא דמשני לא הוא ועירובו בכרמלית כו' קאי הך מילתא דיכול ליטלו בשבת אלא משום דבשנויא בתרא דמשני לה הוא ברשות הרבים ועירובו בכרמלית ורבי היא כו' לא קאי הא דיכול ליטלו בשבת גופיה אלא בבין השמשות יכול ליטלו משום הכי קאמר דקס"ד הכי וק"ל : **תוס'** בד"ה לימא תיהוי כו' שהעבירו לפניו נגד גופו דס"א כיון שהגיע כו' עכ"ל כצ"ל דהשתא א"ש דהך דהכא ודרבא והיא דעומד אדם ברשות היחיד כולהו בגוונא חדא קמיירי שהאדם עומד במקום א' ואינו זז ממקומו ומעביר החפץ מכאן לכאן דרך גופו וכמ"ש התוס' פרק המוצא תפילין ומיהו הך דהכא הוי טפי נח מהסיא דרבא דכיון שהאדם נח על האסקופה שהוא מקום פטור והחפץ כשבא כנגדו במקום פטור מקרי שפיר נח מה שאין כן בההיא דרבא ובהך דעומד אדם ברשות היחיד כו' וק"ל :

דף ט פירש"י בד"ה פתח פתוח כו' ולחיו לפנים מן האסקופה כו' עכ"ל לפום מאי דקיימינן השתא דאית באסקופה רוחב ד' במשך עובי החומה שהוא [ג] שיעור מבוי אין לעובי חומה זו שהוא רוחב ד' דין לחי ומש"ה הוצרך לפרש שיש לו לחי לפנים מן האסקופה בזולת עובי החומה אבל למאי דבעי למימר דלית ביה רוחב ד' קאמר דאין לך לחי גדול מעובי החומה כיון דאין לעובי חומה הזה רוחב ד' שהוא שיעור מבוי יש לו שפיר דין לחי ואין צריך לחי אחר מיהו מה שכתב כאן ולחיו לפנים מן החומה כו' לאו דווקא אלא דה"ה בלחי הזקוף על האסקופה כמו שפירש"י לקמן אלא לאפוקי בלחי העומד מבחוץ כמו שפירש"י ואע"ג דלית ליה לחי העומד מבחוץ כו' אבל התוס' מיאנו בכל זה דמשמע להו דבבית וחצר נמי קמיירי ולא איירי בהכשר מבוי כלל דהיינו לחי ומש"ה הוצרכו לפרש דקס"ד דלית ליה לחי כלל ואפ"ה היכא שהפתח פתוח בטל אותו עובי למה שבפנים כו' ודו"ק : **תוס'** בד"ה אע"ג דלית כו' ואסור לטלטל מבפנים לעובי הפתח דרך נקב אם יש בדלת כו' עכ"ל לא הוי צריכי לדחוק בזה אלא בפשיטות טפי ה"מ לפרש דהוי כלחוץ לענין איסור טלטול ד' אמות בתוך הפתח וק"ל : בד"ה תוך הפתח כו' לוקי הכא בפתוח לרשות הרבים ולאביי כו' עכ"ל אין להקשות בזה ומאי קושיא לפי מה שכתבו התוספות לעיל דיש ליישב כלחוץ כגון שפתוח לכרמלית אם כן מהאי טעמא לא מצי מוקי להך דהכא בפתוח לרשות הרבים די"ל דליסנא דכלחוץ לא קשיא להו בפתוח לרשות הרבים אלא לעיל למאי דקיימינן דאית בה ארבע על ארבע דהשתא בשלש מחיצות הוי רשות היחיד גמורה אבל למאי דקיימינן השתא דלית באסקופה ארבע על ארבע לא הוי רשות היחיד גמורה בג' מחיצות כיון שאין בין חלל המחיצות ד' אינן מחיצות כפירש"י ושפיר מצי מוקי לה בפתוח

נימוקי הגרי"ב

דף ט ע"א רש"י ד"ה פתח פתוח קס"ד כו' עי' מהרש"א מ"ש בזה. ודבר נפלא הוא. כי לאפוקי מתורת לחי בעינן ארבע אמות בין לאביי בין לר' יוסף בעירובין ד"ה ע"א יעו"ש יותר. ונראה ליישב ועיין תשובת פ"ע [אמר נכדו א"ב המעתיק וכן הגיה בג"ע על מהרש"א הגרע"א] :

קרני ראם

[א] והמהרך כו'. כ"ב עיין לקמן דף ע"ז ודף ק"ח ע"א : [ב] וכ"כ כו'. כ"ב ומתוס' לעיל דף ה ע"א בד"ה כאן לא משמע כן ע"ב : [ג] שיעור וכו'. כ"ב וצ"ע שדוקא בארבע אמות אין דין לחי :

חכמת שלמה

כו' כצ"ל : בד"ה אילימא כו' ובטל אף לגבי רה"ר · כ"ב פי' נגד אויר רה"ר ודו"ק : **ע"ב** גמ' רבי מחייב וחכמים פוטרים אמר אביי כו' כצ"ל ונמחק הבאר :

דף ח ע"א רש"י בד"ה שדי נופו כו' דלא כרבי ודלא כרבנן כו' . כ"ב כ"ל דדייק מדלא קאמר דפליגי באילן העומד ברה"ר וזרק אנופו שאין בו ד' אי לאו דברה"י נמי בעי ד' ואביי גופא דמוקי באילן העומד ברה"י דייק מדקתני זיז כל שהוא דבר היוצא מן הכותל שהוא רה"י ודו"ק . ודעת ליסנא אחרינא כבר פירשתי לעיל בדף ד' ע"ב : באו"ד מודו וכי כו' הכל דבור אחד : בד"ה רחבה ששה פטור כו' וא"ת בדלא גבוה עשרה נמי כו'. כ"ב פי' כההיא רחבה ששה : **תוס'** בד"ה אמר אביי כו' פלוגתייהו לדרב חסדא כו' ונח בחור כ"ש כו' כצ"ל : בד"ה כפאה על פיה נראה לריב"א דארחב ששה קאי כו'. כ"ב פי' אף ארוחב ו' חייב וכ"ש כשאינו רחב ששה רק דשבעה ומהלה פטור איירי דוקא ברחב וק"ל : ד"ה שבעה ומהלה כו' ד"א עם אותו שלפניו : באו"ד עשר לנגד השולים . כ"ב ולפי זה מהלה דוקא קאמר ולא כפירש"י דבי משהויין סגי וכן פירש הר"ן : בד"ה אמר ליה כו' כמו בקופה מיהו שאי וכן דקיימינן ביה לפי זה לאו דוקא כצ"ל והוא סוף דבור : **ע"ב** גמ' אגב דמטניף מקרי ונתית כצ"ל וכ"ב עי' לקמן בפ' הזורק דף ק' : רש"י בד"ה ומאי למטה כו' התחתונים אמאי כו' הד"א : בד"ה אלא לאו כו' דהוי בור תללו כו' כצ"ל : בד"ה אסקופת כו' רחבה ד' היכא כו' הד"א : **תוס'** בד"ה לימא כו' שהעבירו לפניו מימינו לשמאלו נגד גופו דסד"א כיון שהגיע כו' דאין זו הנחה דרך עלמו כצ"ל והס"ד :

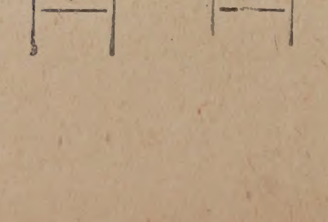
דף ט ע"א רש"י בד"ה צריך לחי אחר להתירו כו' כ"ב עיקר הפשט שהפצימין שהן עובי החומה הן מתירין המבוי וכן לחי שלן רק שצריך עוד לחי להתיר בין הפצימין שהוא רוחב האסקופה וכן

מהר"ם

נחה וכו' תימה לר"י דבפ"ק דעירובין וכו' נ"ל שצ"ל פ"ק דיומא): **תוס'** ד"ה והלכה ונחה בחור כל שהוא כו' אבל אין ברגליה ג' וכו' פירוש דלא אמר ר"מ חוקקין להשלים אלא היכא שיש כבר המשך מקום בגובה ג"מ רחב ד' אז אמרינן חוקקים שיהא רוחב ד' על גובה י' אבל היכא דאין כאן כבר שום המשך שיש בו כשיעור לא אמרינן חוקקים להשלים וא"כ היכי אמרינן הכא בחור כל שהוא חוקקים כיון שאין כאן שום מקום שיהא בו רוחב ד' ותירצו שגם הכא מיירי שיש כבר רוחב ד' בחור בצד האחד דהיינו באותו צד וקצה שברשות היחיד ולכך אמרי' חוקקים להשלים כאלו היה ג"כ בצד דרשות הרבים רחב ד' : **באו"ד** והא דלא אוקמינן בחור כל שהוא ממש ר"ל מאי משני הא אכתי תקשה לך לוקמא דנח בחור מאי אמרת אי איירי בכותל שיש בו חור א"כ למעלה מעשרה נמי יהא חייב לוקמא דאיירי בחור כל שהוא ממש שאין בו שום מקום רחב ד' דגם בצד רה"י אין בו רחב ד' דלא שייך ביה לומר חוקקים לר"מ ולכך פטור בזורק למעלה מעשרה ותירצו ועוד דע"כ וכו' ר"ל דליכא לאוקמי דנח בחור דממ"נ אי איירי בחור רחב ד' א"כ בלמעלה מעשרה נמי יהא חייב ואי איירי בחור כל שהוא ממש א"כ בלמטה מעשרה נמי יהא פטור משום דלא נח על מקום ד' וא"כ ע"כ אתה צריך לומר דאיירי שבצד אחד יש בו רחב ד' וס"ל כר"מ דחוקקין להשלים ולכך חייב מלמטה מעשרה א"כ בזורק למעלה מעשרה נמי נימא דחוקקים להשלים ויהא חייב משום דהוי כזורק לרה"י והשתא א"צ לומר כפירש"י וכו' אלא ע"כ צריך לאוקמא כר"מ זהו תמצית פשטות הדברים של התוס' : **באו"ד** ומיהו יש ליישב פירש"י וכו' יש לדקדק מה יישוב הוא זה שכתב דאי לאו הכי הוי לית למיפרך בהדיא הא יש להקשות דהכל מעטא מאי למה לא פריך הכי בהדיא בקיצור יותר ונראה דר"ל דנמ' ס"ל דע"כ מתני' ר"מ היא דסתם משנה ר"מ היא ולכך אי איירי מתני' בנח בחור ע"כ איירי אפי' לית ביה ד' ממש דהא ר"מ אית ליה דחוקקים וא"צ ד' ממש ולכך פריך גמ' בכה"ג ור"ל וכ"ת מתני' דלית ביה ד' זה אינו דא"כ בסיפא בלמטה מי' אמאי חייב אלא ע"כ צריך לאוקמי דאיירי דאית ביה בצד רה"י ד' ובצד השני אמרי' חוקקים משום דמתני' ר"מ היא א"כ בלמעלה מי' נמי יהא חייב אלא שמע מינה מתני' בכותל דלית ביה חור ולכך מתני' ע"כ צריך לאוקמא בדבילה שמינה וק"ל :

דף ח ע"א בגמ' אמר עולא עמוד תשעה ברה"ר ורחב ארבע . האלפסי וכן האשר"י לא גרסי ורחב ד' וכן משמע מפירש"י דכתב בתר הכי בין רחב ובין קצר וכן פי' הר"ן : **ברש"י** ד"ה כפאה על פיה וזרקה אאינה רחבה ו' קאי ר"ל דאם רחבה ו' אפי' אינה גבוה כ"א ז' ומשהו פטור משום דהוה רשות לעצמה וק"ל והתוס' לא כתבו כן : ד"ה לא ארישא אגבוה עשרה ורחבה ד' דהוה וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה אמר אביי וכו' דלשינויא דאביי דלא שייכא פלוגתייהו בדרב חסדא וכו' משום דהתוס' פירשו הא דמשני הכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ר וכו' דלא פליגי כלל אי בעינן ד' או לא ומצי איירי בדאיכא בעיקרו רוחב ד' או בדליכא ד' ולא פליגי אלא אי הוי הנוף רה"י או לא מר סבר שדינן נופו בתר עיקרו ומקרי נוף רה"י ומר סבר לא שדינן ולא הוי הנוף רה"י ואיירי דלא זרק מתחלת ד' לסוף ד' אלא אי שהנוף עומד בתוך ד' לתחלת הזריקה ופליגי אם הוא חייב מדין מכניס מרה"ר לרה"י ומצי סברי תרווייהו ר"מ ורבנן דבעינן ארבעה על ארבעה וא"כ לית ליה שום סיוע לרב חסדא מברייתא אפי' מ"ד והברייתא דלקמן בהזורק אתיא בפשיטות דלא כוותיה ולכך כתבו התוס' דלשינויא דאביי כל שכן דקשה לרב חסדא : ד"ה רחבה ששה פטור וכו' דהלכתא נידון חמשה ומחיצה חמשה מצטרפים וכו' פירוש והתוס' סבירא להו דגידוד היינו תל כמו שמסיימו בסוף וכמו שהתל מצטרף להמחיצה לגובה ה"נ מצטרפים השוליים עם הדפנות של המחיצה : **באו"ד** ואין נראה פי' ר"ח דהא עובי חוליית הבור מצטרפים וכו' ר"ל הא דפירש ר"ח דבעינן אויר ד' דהיינו ה' ספחים וג' חומשין לבד עובי הדפנות של הכוורת מצטרפים לחלל לאויר ד' זה אין נראה דהא עובי חוליית הבור מצטרף ה"נ עובי הדפנות צטרפים דעובי הדפנות חזו נמי להשתמש על עוביין הואיל וכן חשבינן אויר ד' עם הדפנות מבחוץ והואיל והכוורת רחב ששה מבחוץ עם הדפנות א"כ יתירי תרי חומשים דהא לא יצטרך כ"א ה' ספחים וג' חומשים עם הדפנות אלא צריך לומר דלא דק כמו שפירש רש"י : ד"ה כפאה על פיה וכו' הכל דבור אחד : **ע"ב** ברש"י ד"ה ומאי למטה וכו' והניחו למטה מי' תחתונים אמאי עירובו וכו' הכל דבור אחד : ד"ה אלא לאו וכו' דהוי הבור הללו י' וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה לא מחייב וכו' והוי כמו עומד לכתף דאמרינן לעיל וכו' כצ"ל : ד"ה לימא תיהוי תיובתא וכו' לכך נראה כפירוש ר"ח וכו' שהעבירו לפניו נגד גופו דס"ד אמינא כיון שהגיע וכו' כצ"ל :

דף ט ע"א ברש"י ד"ה וכ"ת דלית ביה רחב ד' וכו' ואין לך לחי גדול מעובי החומה וכו' בדבור זה משמע מדברי רש"י שאין שום לחי עומד על האסקופה אלא שהפתח עומד בתוך החומה מצוייר כזה* שהרי שבין שני החומות הפתח ועובי החומה שמצד זה וכן מצד השני הן הן הלחיים כמו פתח שיש לה פצימין והיינו מה שכתב ואין לך לחי גדול וכו' רוצה לומר שעובי החומות בעצמן הן הן הלחי שאין לך לחי טוב וגדול מזה וזה אינו מתיר אלא לטלטל בתוך המבוי עד הפתח דהיינו עד התחלת החומה חודה הפנימית שהיא לצד המבוי אבל אסור לטלטל בתוך הפתח עצמו אא"כ העמיד עוד לחי בפני עצמו מן החוץ בצד חודה של החומה לצד רה"ר אבל בדבור שלפני זה לא משמע כן שכתב צריך לחי אחר להתירו שהלחי המתיר את המבוי סתמיה נגד האסקופה וזקוף עליה משמע מדבריו שלחי עומד על האסקופה ואורך גבהו עומד זקוף עליה רחבו כרוחב האסקופה וצד רחבו של צד המבוי הוא נקרא חוד הפנימי ועד שם מותר לטלטל בתוך המבוי אבל לא בתוך הפתח דהיינו על האסקופה א"כ העמיד לחי אחר מבחוץ לצד רה"ר וצריך לומר דאיירי כשאין כאן חומות משני צדי הפתח ולכך צריך להעמיד לחי על האסקופה ועיין מזה במס' עירובין בדף ה' וכו' ושם נתבארו כל הענינים האלו : ד"ה פתח נעול וכו' עד שהרי יש בחלל עביו ד' מן הדלת וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה אמר רב יהודה וכו' עד אע"ג דאוקי אסקופה דאיירי בת תיק באינה רחבה וכו' ר"ל אדם עומד על האסקופה וכו' דאוקי לעיל באסקופה כרמלית דלית בה ד' וכו' בגמרא

לרשות הרבים דהוי כלחוץ בנעול ודו"ק: באד"ה וכי קאמר וכו' תימא דלית ביה ד' ה"מ למפרך אפילו נעול כו' עכ"ל לא ידענא מאי קושיא דהא ודאי לרבא בפתוח לר"ה ולאביי בגבוה ג' בלית ביה ד' לא בעי תיקון כלל ובנעול נמי הוי כלפנים כמ"ש התוספות גם שם להרץ קושייתם אבל הכא בפתוח לכרמלית לרבא ואינו גבוה ג' לאביי מהיכא פסיקא להו דלא בעי תיקון דהא לפי האמת צריך לחי אחר להתירו אפילו בלית ביה ד' ואימא לפי דעת המקשה נמי וודאי דבעי תיקון אלא דקס"ד דבפתח פתוח בעל אותו עובי למה שבפנים כו' וכמ"ש התוס' לעיל ודו"ק: בד"ה אמר רב יהודה כו' דוקא באסקופת מבוי כו' כיון שהקורה ראויה להתיר כו' עכ"ל דלא ניחא להו לפרש כפירש"י דהתם בית פתח שלו יש לו משקוף כו' ונמצא עובי הפתח שלו מקורה כו' דהא המקשה הוה ניחא ליה לאוקמא גם בבית ואינו מקורה כמו שכתבו התוס' לעיל ואם כן לא הוה אצטרך לשנויי דאיירי במבוי אי לא מטעמא שכתבו דדוקא מבוי שהקורה ראוי להתיר כו' אבל באסקופת חצר כיון שהקורה אינו ראוי להתיר כו' והא דלפי טעם ופירוש זה שכתבו התוס' כתב בעל המאור שהקורה שעל מקצת האסקופה מושכת גם מה שבחוץ לפנים כל זמן שהפתח פתוח כו' אבל בבית שאין הקירוי מתיר אין כח בקירוי למשוך מה שבחוצה לה להיות כלפנים כו' עכ"ל. ע"ש ובר"ן ונראה שכן דעת התוס' בלשונם שכתבו מ"מ כיון שראויה להתיר את המבוי מצטרף יחד והוי כאלו מקורה ד"ט כו' גם מה שהוצרכו לומר גבי נעול וקירויו בחוץ דהודו יורד וסותם כדמסיק בפ"ק משמע דלעיל גבי פתח פתוח וקירויו בפנים הכל שרי מטעמא אחרינא דהיינו דהוי כאלו מקורה ד' טפחים ודו"ק היטב: ע"ב פירש"י בד"ה אין מפסיקין כו' ובגמרא מפרש בדאיכא שהות לגמור כו' עכ"ל אם ר"ל בדאיכא שהות וכמ"ש התוס' דהכי משמע מדקאמר בגמרא במנחה לא שכיח שכרות משמע כו' אין זה מקרי מפרש בגמ' ואפשר דר"ל בגמרא מפורש דאיירי בדאיכא שהות ביום טובא דהיינו מנחה גדולה ולא איירי במנחה קטנה דליכא שהות ביום טובא כדאמר בגמ' נימא תיהוי תיובתא דריב"ל כו' וק"ל: שם פירש"י הא לן והא להו ובני א"י לא היו נוהגין כן בהתרת חגורה קודם נט"י עכ"ל דאחר נט"י קודם אכילה אף בני בבל לא היו נוהגין בהתרת חגורה משום הפסק בין נטילה לאכילה וק"ל: תוס' שם בד"ה ואם התחילו כו' והכי נמי משמע בגמרא דקאמר כיון דשרא המייניה לא מטרחינן כו' עכ"ל [א] דבריהם משרשים במרדכי ז"ל ונראה לר"י דאפי' התחילו באיסור כו' דהכי משמע מדאמרינן מדשרא המייניה לא מטרחינן ליה וסייט כי התיר חגורה לאחר שבא זמן תפלת ערבית דאם לא בא הזמן למה יש לו לעמוד ומדפריך עלה והא תפלת מנחה כו' ש"מ מתני' בהגיע זמן קאמר עכ"ל וביאור לדבריו דלא מצינו דאסרו לישב לפני הספר כו' וכל הני דמתני' סמוך לערבית אלא כשבא הזמן של ערבית אסרו בו לאכול ולמ"ד ערבית חובה מטרחינן ליה נמי להפסיק וא"כ אם לא בא הזמן בערבית ודאי דאין לו לעמוד אבל הכא במנחה הוה איכא לפרושי הא דאם התחילו אין מפסיקין קאי דוקא אסמוך למנחה דקתני ברישא דאסרו בו לישב כו' לכתחלה אבל אחר שבא זמן מנחה דהיינו שהתחיל באיסור לא קאמר ביה דאין מפסיקין אבל מדפריך אדערבית מתפלת מנחה ע"כ דתפלת מנחה נמי בכה"ג מיירי דאין מפסיקין אפילו בהתחיל אחר שבא זמן תפלת מנחה דאם לא כן לא הוה פריך מידי ודו"ק: בד"ה בתספורת של בן כו' ומתאי דקאמר לקמן מאימתי כו' דאיכא למימר דקאי אאם התחילו כו' עכ"ל נראה דהא ודאי דכל הני מאימתי התחלת כו' קאי אאם התחילו כו' כפירש"י וכדמוכח בגמרא דקאמר ותנן אם התחילו אין מפסיקין ואמר ר"ח מפיתיר כו' אלא דמשמע להו דקאי נמי כל הני מאימתי התחלה כו' על לכתחלה דאסור לישב כו' ובכל הני מאימתי כו' איכא לפרושי הכי בין אאיסורא דלכתחלה ובין אהיתרא דאם התחילו כו' אבל לרב אחא ב"י קשיא להו גבי מאימתי התחלת דין כו' דא"א לפרושי אאיסורא דלכתחלה דהיינו גמר דין דלא שייך ביה משיפתחו בעלי דינים ולזה הוצרכו לומר דאיכא למימר גבי מאימתי התחלת דין כו' דלא קאי כלל אאיסורא דלכתחילה אלא אהיתרא דאם התחילו כו' ודו"ק: שם בגמ' כיון דשרא המייניה לא מטרחינן כו' יש לדקדק דמאי טירחא איכא לחגור השתא דהא אם לא יחגור השתא ע"כ דצריך לטרוח אחר הסעודה לחגור עצמו קודם התפלה מיהו הכא בערבית ניחא דמשום טירחת חגורה השתא יכול לאכול עתה ולבטל התפלה בדליכא שהות כנראה מדברי התוס' שכתבו בשם ר"י דאפילו למ"ד תפלת ערבית רשות אין לבטלה בחנם אלא בשביל שום צורך כמו שרא המייני' כו' אבל מה שאמרו ולמ"ד חובה מטרחינן ליה כו' קשה כיון דלמ"ד חובה ודאי דאין לבטל התפלה בדליכא שהות וא"כ ע"כ בדאיכא שהות קמיירי כמ"ש התוס' לעיל גבי מנחה ומאי טרחא איכא דמה ירויח שיחגור עצמו אחר הסעודה לתפלה או קודם הסעודה לתפלה ומיהו גבי מנחה איכא למימר דהטירחא אינו דצריך לחגור שנית אלא שצריך להסיר שנית החגורה קודם אכילה משא"כ אם יתפלל אח"כ שלא יצטרך להסיר חגורה שנית אבל לגבי ערבית למ"ד חובה א"א לומר כן דבהסרת חגורה נמי לא ירויח כלום שהרי אם יתפלל אח"כ נמי יצטרך להסיר חגורה שנית קודם שינה שאין לך אדם ישן בבגדיו ומ"ל חוגר עצמו ומתפלל ומסיר החגורה קודם הסעודה או שיחגור עצמו אחר הסעודה ומתפלל ומסיר החגורה בשעת השינה וע"כ נראה דהא דקאמר דלא מטרחינן ליה לאו טירחא ממש היא אלא ר"ל טרחא דהשתא דכיון דכבר הסיר החגורה בשביל הסעודה לא מטרחינן ליה השתא בשביל התפלה אלא שיטרח עצמו לאחר הסעודה וכן נראה להוכיח מהתחלת דין דלקמן דמפרש משיתעטפו הדיינין דהא ודאי ליכא טרחא שיתפלל כך וידון אח"כ אלא דהייט טירחא כיון שהתחיל בדבר השייך לדין לא מטרחינן ליה להתפלל השתא עד אח"כ ודו"ק:

קרני ראם [א] דבריהם כו'. נ"ב ול"נ כיון דכבר קרא ק"ש ודו"ק:

דף י תוספות בד"ה דין אמת לאמתו לאפוקי דין מרומה עכ"ל מ"ש מהר"י קארו בזה בח"מ עיין בחידושינו פ"ק דב"ב בזה לקיים פי' התוס' וק"ל: ע"ב פרש"י בד"ה הוה נקיט כו' ובימי רב נחמן ב"י נהוג כותיה בראשית הגז ולא במתנות כו' עכ"ל הוצרך לזה דמשמע ליה דרב נחמן ב"י היה בזמן רב חסדא והרי נהוג היו במתנות דלא כרבי אלעאי וכן מוכח בפרק הזרוע דכולהו אמוראי נהוג היו במתנות גם רב נחמן ב"י גופיה קנים גלימא אבל רש"י בפ' ראשית הגז פי' הא דקאמר רב נחמן בר יצחק נהוג כוותיה בראשית הגז וה"ה במתנות עכ"ל גם התוס' שם קיימו פירושו וכתבו ליישב לפירושו הך דפרק הזרוע ע"ש: תוס' בד"ה ומתרגמינן אלהא כו' דהתם קראו שלום ע"ש שהוא עושה שלום כו' עכ"ל. ר"ל שלא ע"ש אותו המעשה שיעשה שלום לו אלא סתמא קאמר עושה שלום לכל עולם וע"כ נקרא שמו שלום אבל בהאל הנאמן מפורש בו לאוהביו וגו' ואינו נקרא שמו כן דלאו סתמא נאמן נקרא ודו"ק: בד"ה ה"ג נתגלגל כו' שהרי ד' מאות שנה התחילו קודם שנולד יצחק כו' עכ"ל כתב מהרש"ל בתוס' מדוייקים אינו כו' אבל הגלות של ד' מאות שנה אינו מתחיל אלא משנולד יצחק כו' עכ"ל ע"ש באורך והנראה לקיים כל נוסחות התוס' שלפנינו כפי מה שאמרו חז"ל דקרא דמושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות וגו' התחיל מגזירת בין הבתרים וכתבו המפרשים כי ארבע מאות שנה הוא מיום שנולד יצחק שנאמר כי גר יהיה זרעך וגו' והשלשים הנוספים היו מיום צאת אברהם מארצו ויהיה פי' הכתוב ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים עד מלאת ת"ל שנה להיותם גרים הם ואבותיהם בארץ לא להם עכ"ל הרמב"ן והשתא אותן שלשים שנה קודם שנולד יצחק נמי הוו בכלל הגזירה שאז היתה גזירת בין הבתרים להתחיל מיד באברהם וזרעו להיותם גרים בארץ לא להם והשתא שפיר כתבו התוס' שהרי גזירת ארבע מאות שנה שנגזר על יצחק שיגור בארץ לא להם כבר נגזר ל' שנה קודם שנולד יצחק דהיינו בגזירת בין הבתרים על אברהם ודו"ק: בד"ה ושל שהוס כו' ובסדר עולם משמע שהיה בן ע"ה שנה כשהכה את המלכים כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בכל זה עיין בתוספות פרק קמא דברכות:

הא דף י ע"א מניחין חיי עולם כו' שהתורה היא חיי עולם דהיינו לעולם כמ"ש בה כי הוא חייך ואורך ימיך חייך בעוה"ז ואורך ימיך בעוה"ב שכולו ארוך אבל התפלה אינו רק חיי שעה כפרש"י דהיינו לחיי עוה"ז דנותן לו זמן ושעה: קרי עליה מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו וגו'. והכי משמע לו גם אם מסיר אזנו משמוע תורה משום שרוצה להתפלל כמו שעשית אף על פי כן תועבה היא תפלתך: תורתו מתי נעשית אלא כו'. ובמכילתא אמרו וכי מן הבקר עד הערב היה משה דן והלא אין הדיינין דנין אלא עד זמן הסעודה כו' ויש לדקדק כיון דלא היה דן משה מבקר עד ערב אלא עד זמן סעודה ולא כתיב קרא מבקר עד ערב אלא לומר כו' כאלו נעשה שותף כו' א"כ היאך קאמר יתרו וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב דדוחק לומר דיתרו אמר כן על כוונה זו דכאלו נעשה שותף כו' דהא לא הקפיד אלא על עמידתם לפניו כל היום וכפירוש רש"י בחומש וכמ"ש הרא"ם על דברי ראב"ע וכ"ל ודאי דעמידת בעלי דינים ילפינן במסכת שבועות מהאי קרא אלא דקפיד יתרו אכל היום וי"ל דודאי משה היה יושב כל היום כמשמעות הכתוב אלא שלא היה דן רק עד זמן סעודה ושוב אחר כך היה עוסק בתורתו כדקאמרינן דאל"כ תורתו מתי נעשית אלא שיתרו חשב שבאו כולם לעמוד לפניו כל היום למשפט ולזה אמר מדוע אתה יושב לבדך לדון כל העם הזה הנצבים לפניך היה לך להושיב דיינים אחרים ולא היה לך לדון בעצמך כל היום אלא שאתה עושה זאת לעמוד לפניך דרך שררה שיעמדו לפניך כל היום וכמ"ש הרא"ם והשיב משה כי לא באו כלם לדון לפניו אלא יש בא ושפטתי בין איש וגו' והיינו עד זמן סעודה ואח"כ יש בא ללמוד תורה דהיינו והודעתי להם את וגו' וכמ"ש במכילתא שהם ב' דברים וע"ז השיב לו יתרו דאעפ"כ לא טוב הדבר כי כבד ממך השני דברים לא תוכל עשוהו לבדך אלא חדא מהם תעשה היה אתה לעם וגו' והזהרת אתהם את החוקים וגו' אבל דבר הב' שהוא לדון את העם ואתה תחזה וגו' ולא תדון אתה אותם כלל וכן מפורש בת"י ע"ש ולפי שמשמעות הכתוב וישב משה לשפוט את העם וגו' מן הבקר עד הערב משמע דהיה דן כל היום מש"ה קאמר תורתו מתי כו' שהרי מוכח מתוך תשובתו שלא היה דן כל היום אלא עד זמן סעודה ואח"כ נעשית תורתו וקאמר דודאי כן הוא דתורתו נעשית אחר זמן סעודה אלא שתלה ישיבתו לשפוט מבקר עד ערב לומר לך כאלו נעשה שותף כו' וענין שנעשה שותף כו' מפורש בטור ח"מ סי' א' ולישנא דאמת לאמתו מפורש בתוס' ועיין ע"ז בב"י בח"מ סי' א' ובחדושינו פ"ק דסנהדרין כתבנו לדחות פירושם ע"ש: ושריך בעת יאכלו וגו'. היינו זמן סעודה לכל אדם שהיא ברביעית כדלקמן וכ"ה בת"י ורבוניך בתר דמקריבין תמידא אכלין לחמא בזמן ד' שעין כו' ובהפך גבי שריך בבקר יאכלו ת"י עד דלא יקרבון תמידא כו' והיינו בבקר שהוא זמן קרבן התמיד של שחר דכתיב ביה את הכבש האחד תעשה בבקר וגו' והוא קרב עד ארבע שעות ביום כדאמרי' בפ' ת"ה וק"ל: בזורק אבן לחמת. פירושו שאין בו תועלת כלל אלא למלאות החמת אם הוא חסר: ע"ב שם גופיה אקרי שלום כו'. יש לעיין בזה דגם לפי דברי התוס' שיש לחלק דהכא גבי שלום מוכח דקראו לשם שלום (וכמ"ש פירוש לדבריהם בח"ה) ע"ש מ"מ טעמא איכא בזה כיון דשניהם עושה ה' למה אקרי שמו שלום טפי מנאמן ועוד בכל הכינויים כגון רחום וחנון אמאי לא קאמרינן הכי דהכי נמי כתיב אל רחום וחנון וגו' וי"ל בזה ע"פ מה שאמרו חסד אומר יברא שהוא גמ"ח אמת אומר אל יברא שהוא כולו שקר צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות שלום אומר אל יברא שהוא כולו קטטה והשתא בכל כנויין המתקין כגון רחום וחנון ורב חסד וארך אפים כדאמרינן במסכת שבועות כיון שהאדם משותף בו לעשות חסד ורחמנות וחנינות אין שמו של הקב"ה נקרא כן אלא אל רחום וחנון וחסד הוי כמו אלהא המרחם וחונן וכמ"ש באל הנאמן הנא ואסור לאומרה בבהכ"ס כמ"ש הרמב"ם משא"כ שלום שאין מדה זו באדם כלל ושמו יתברך ב"ה מקרי שפיר שלום ע"ש שהוא עושה

מהר"ם

ע"ב בגמ' ולא למרחץ לכולה מלתא דמרחץ וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה מנחה קטנה וכו' כדאמרינן בתמיד נשחט סמוך לה מתחלת עשירי כצ"ל: ברש"י והיינו כסוס יכסמו את ראשיהם כצ"ל ופסוק הוא ביחזקאל מ"ד: בתוס' ד"ה לא ישב אדם וכו' דהא דאמרי' בפרק ערבי פסחים ערבי שבתות ויו"ט וכו' פירוש דשם קתני בערבי שבתות ויו"ט לא יאכל סמוך למנחה עד שתחשך דמשמע הא בשאר ימים מותר לאכול סמוך למנחה וק"ל: ד"ה ואם התחילו אין מפסיקין וכו' וה"נ משמע בגמ' דקאמר כיון דשרי המייניה לא מטרחינן ליה ויתיישב נמי הא דקשה בגמ' כצ"ל פירוש והכי משמע בגמ' דמתני' איירי אפי' אם התחילו באיסור דקאמר גבי תפלת ערבית כיון דשרי המייניה לא מטרחינן ליה וכו' ופריך עלה ולמ"ד חובה מטרחינן ליה והא תפלת המנחה דלכ"ע חובה הוא ותנן אם התחילו אין מפסיקין ומדפריך עלה ממתני' ע"כ צ"ל דס"ל לגמ' דמתני' איירי אפי' אם התחילו באיסור דהיינו לאחר שהגיע זמן תפלת המנחה דומיא דתפלת ערבית דפריך עלה דאיירי בשכבר הגיע זמן התפלה וכן הוא מבואר בדברי הרא"ש בהדיא והא דקאמר יתיישב נמי הא דקשה בגמ' וכו' רוצה לומר דקשה מאי פריך מדריב"ל הא ריב"ל איירי בהתחיל באיסור ומתני' לוקמיה דהתחיל בהיתר אלא ודאי משמע ליה לגמ' דמתני' איירי אפי' בהתחיל באיסור וכן מפרשים התוס' בסמוך בד"ה לימא תיהוי תיובתא וכו': בא"ד ויתיישב נמי הא דקשה בגמ' גבי לימא תהוי תיובתא דריב"ל כצ"ל וכמו שפירשו התוס' לקמן: ד"ה בתספורת של בן אלעשה וכו' ושרי סעודה קטנה וכו' פי' שרי להתחיל סעודה קטנה במנחה גדולה עד זמן תפלה פירוש מנחה קטנה דאו לא מיבעיא דאסור להתחיל אפי' סעודה קטנה אלא אפי' אם התחיל מפסיק כמו שמפרש התוס' סוף דבור זה אבל אם התחיל סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה דקתני מתני' דאם התחילו אין מפסיקין אינו מפורש בתוס' אם הוי פירושו אין מפסיקין כשמגיע מנחה גדולה אבל כשמגיע מנחה קטנה צריך להפסיק או נימא אפי' כשמגיע למנחה קטנה א"צ להפסיק כיון שהתחיל קודם מנחה גדולה וכן סעודה קטנה אע"ג שפסקו התוס' שמותר אפי' להתחיל סמוך למנחה גדולה אבל אינו מפורש בדבריהם אם צריך להפסיק כשמגיע זמן מנחה קטנה ובאשר"י כאן כתב דאפי' אם התחיל סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה אינו צריך להפסיק אפי' כשמגיע זמן מנחה קטנה ע"ש ובאשר"י דברכות פרק תפלת השחר כתב עוד שם בענין אחר דסעודה קטנה מותר להתחיל אפי' סמוך למנחה קטנה ע"ש: בא"ד דאיכא למימר דקאי אאם התחילו אין מפסיקין ר"ל דהא דקאמר אימתי התחלת דין אין ר"ל התחלת תחלת הדין ולדקדק מזה דס"ל סתמא דגמ' דמתני' איירי בתחלת הדין דיכול להיות דהגמ' ס"ל שפיר דמתני' איירי בגמר דין כרב אחא והא דקאמר אימתי התחלת דין ר"ל גמר דין ואאם התחילו דמתני' קאי דקתני ואם התחילו דהוי פירושו גמר דין לרב אחא אין מפסיקין ועל זה קאמר אימתי נקראת התחלה אלא שלפי זה לא יתיישב דעת האומר משיפתחו בעלי דינים דזה אין שייך לומר אלא בהתחלת תחלת דין ולא בהתחלת גמר דין וצ"ל בדוחק דהא ע"כ איירי דלא היה התחלת הדין וגמר הדין הכל במושב אחד אלא דאתמול שמעו טענות הבעלי דינים ונשאו ונתנו בדבר והיום באים לגמר הדין דאל"כ לא יתיישב נמי הא דקאמר הא דלא עסקו ואתו בדינא וא"כ י"ל דכיון דלא היה הכל ביום אחד כשבאים היום לגמור הדין חוזרים ושומעין הטענות מפי הבעלי דינים קודם שגומרים את הדין וק"ל:

דף י ע"א בגמ' אי נמי במנחה כיון דקביע ליה זימנא מרתת וכו' וכה"ג הוי מצי לשנויי שם בסוכה דף ל"ח גבי מי שבא בדרך ואין בידו לולב וכו' ופריך למימרא דמפסיקים וע"ש בתוס': יש שם מקרא ותפלה וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה מרחצאות וכו' היו לו פנימי להקיז וכו' ס"א להזיע וכו': בתוס' ד"ה אי איכא וכו' התם בדיינים שאינן מומחים וכו' כצ"ל: ד"ה דין אמת לאמתו לאפוקי דין מרומה עיין במה שכתבתי בביאורי על הטורים בטור ח"מ סי' א': ע"ב ברש"י ד"ה ומלי ליה כוהלא וכו' וכן לשון בגמ' כצ"ל: בתוס' ד"ה ומתרגמינן אלהא דמהימנא וכו' וי"ל דהתם קראו שלום וכו' ר"ל שקרא שם הקב"ה שלום ע"ש שהוא עושה שלום בעולם דבקריאת שם לא שייך לקרותו ע"ש שעושה לו לבדו שלום אלא ע"ש שהוא עושה בכל העולם שלום ולכך כתיב שלום שהוא שם הכולל בלשון רבים אבל אי לא קראו שלום ושלום אינו שמו של הקב"ה אלא ר"ל ה' שעושה לו שלום לא הוי ליה לומר שלום שהוא שם הכלל אלא ה' שלומי שפירושו לו לשון יחיד לבדו: ד"ה ה"ג נתגלגל הדבר וכו' ר"ל אבל לא גרסי' נגזר דהא לא בשביל זה נגזר אלא כבר נגזר בברית בין הבתרים כמו שדרשו רז"ל בשביל שאמר אברהם במה אדע וכו' אלא נתגלגל גרסי' ור"ל שע"י הכתונת פסים נתגלגל שירדו למצרים עתה תיכף בימי יוסף והתחיל בהן השעבוד של הגלות שאלו לא היתה הסיבה של הכתונת פסים לא היה יוסף נמכר למצרים והיה הגלות מתאחר עדיין להתחיל אז בהם כ"א בדורות שאחריהם ואעפ"כ היה מונה הקב"ה מנין הארבע מאות שנה משנולד יצחק שהיה לאברהם זרע ושייך לומר כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם כי מאז היו בארץ לא להם כי גרות נגזר עליהם ארבע מאות שנה אבל מה שאמר ועבדום וענו אותם לא נגזר עליהם כמה שנים יהיה העינוי והשעבוד דהא גם עתה שירדו למצרים בימי יוסף לא היו ימי השעבוד והעינוי ד' מאות שנה כי מנין הד' מאות שנה כבר התחיל הקב"ה למנות משנולד יצחק וא"כ אלו לא היתה הסבה שנתגלגל שע"י הכתונת פסים נתקנאו האחים ביוסף ומכרוהו למצרים היה השעבוד מתאחר להתחיל עוד יותר והיו ימי השעבוד מועטים ביותר זאת היא כוונת התוס' בדבור זה וכך צריך לגרוס שהרי ד' מאות שנה התחילו משנולד יצחק והבינה

חכמת שלמה

וכן פירש רש"י בפ"ק דעירובין דף ט': ע"ב תוס' בד"ה ואם התחילו כו' הא דקשה בגמ' כו' כצ"ע בד"ה לימא כו' הכי אמר רב להבדלה כו' כצ"ל וכ"ב בערבי פסחים דף ק"ה:

דף י ע"א תוס' בד"ה סליתותא כו' שלא יהא לבו רואה את הערוה כו' נ"ב וז"ל הר"ן ומהא דהכון שמעינן אפילו מי שלובש מכנסים שאין לבו רואה את הערוה אסור להתפלל בלא חגורה משום הכון ודוקא תפלה אבל שאר ברכות שריין בלא חגורה דהא תנרין דבבלאי שרו המייניהו והוי מברכין המוציא וברכת המזון ע"כ: ע"ב גמ' אמר רבי אבין מאי קרא נ"ב ס"א א"ר יצחק ישיבתה של צוער נ"א שנה דכתיב אמלטה נא כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ה"ג כו' ת' שנה התחילו משנולד יצחק כצ"ל והס"ד ושאר נמחק וג"ב זה הדבור בתוס' מדוייקים אינו אלא גליון הוא וע"כ אינו מתוקן שהרי כד' מאות שנה מתחילין משנולד יצחק ודוקא קרא דומושב בני ישראל וגו' מתחיל מגזירת בין הבתרים אבל הגלות של ארבע מאה שנה אינו מתחיל אלא משנולד יצחק ואם נאמר דאיירי אליבא דבני אפרים שטעו וחשבו הקץ וסברו שאף הגלות של ד' מאות שנה התחילו קודם שנולד יצחק ל' שנה כמו שמוגה במקצת גמרות תימה אמאי מייתי ראיה מן הטעות של בני אפרים לייתי ראיה מן האמת שהגלות התחיל משנולד יצחק אף שלא ירד שם כן היה אפשר נמי ביעקב ע"כ נראה עיקר כמו שהגהתי (עיין במהרש"א):

רפ"י

פלים וכן למדת אמת כיון שאינה באדם חותם של הקב"ה נקרא שמו אמת כמ"ש בכמה דוכתין ע"ש ובתוס' פ"ק דסוטה תוכח דשלום אינו נמחק ומיהו לא הוזכר גבי אמת שיהא אסור לומר בבהכ"ס ושלא נמחק כמו גבי שלום כיון דשמו ית' ב"ה גופיה לא אקרי אמת רק חותמו וק"ל : **בבית** גנזי כו' למסקנא דמוקי לה במתן שכרה דלא עבידא לאגלויי ניחא דמתנה טובה היא שבת דעוה"ב שכולו טוב ושבת והיינו בבית גנזי ע"ש שהוא רב טוב הצפון לצדיקים לעוה"ב שנאמר בו עין לא ראתה אלהים וגו' אבל השתא דס"ד דאשבת דעוה"ז גופיה קאמר הכי דהיינו דעבידא לאגלויי נראה לפרש דהיינו מתנה טובה שניתן למנוחה דמלאכת ו' ימים הוא מכלל קללות אדה"ר דכתיב בעצבון תאכלנה וגו' בזעת אפיך תאכל וגו' וע"כ בן נח אסור בו דאמרינן בפרק ד' מיתות בן נח ששבת חייב כו' והיינו בבית גנזי כמו קודם שחטא אדם שהיה לו מנוחה בכל הימים ועיין עוד בזה במס' ביצה · **תרתי** מתנתא כו'. פירש"י זוג של זרוע לחיים וקיבה כו' ע"ש ועי"ל תרתי מהנהו ג' מתנות שהיו בידיה קאמר ואי הוה נקיטנא אחריתי כו' דקאמר היינו השלישית וק"ל : **הכי** אמר רב הנותן מתנה כו' מכל הנך מימרות דבשמעתין ידוע רבא בר מחסיא משמיה דרב לא קא"ל אלא הך ואפשר משום דהך היא קלא מעניינו שהודיע לחבירו מקודם שנותן מתנה וק"ל : **בתרייתא** עדיפא לי מקמייתא. אע"ג דקמייתא מייתי ליה מקרא ובתרייתא אינה אלא מדאמרי אינשי י"ל דה"ק דבתרייתא לי עדיפא שהוא דבר הנוגע בי וחביב עלי שמטהתא דרב משא"כ קמייתא שהוא דבר הראוי לכל אדם לעשות כן ודו"ק: **משקל** ב' סלעים כו'. עי' פירש"י ר"ל דכולה מילת ודאי דהוה משקלו טפי מב' סלעים אבל אין לפרש דר"ל דמסתמא לא ידע רב דכך היה משקלו בצמצום ב' סלעים דא"כ לא תיקן כלום כפי' ר"י הלוי וק"ל. ועוד דאין סברא דכל הבגד לא ה"ה רק משקל ב' סלעים אע"ג שיש בגדים דקים מאד כדאיתא בהניזקין מ"מ סתם כתונת לא הוי כך וק"ל : **ונתגלגל** הדבר וירדו אבותינו וכתבו התוס' ואע"ג דבלאו הכי כו' · ע"ש ועוי"ל דה"ק דאי לא משקל ב' סלעים כו' לא היה נתגלגל ירידתם בעבירה זו במכירת אחיהם אלא בדרך אחר שלא בעבירה ומה שיש לדקדק עוד בדבריהם עיין במהרש"ל ובחדושי הלכות · **דמקרבא** וזוטא כו'. מתחלת דבריו משמע דל"ק ליה רק אמלת קרובה ובסוף הקושיא נקט גם וזוטא שהוא פירושו של מצער והיינו משום דמצער מתפרש שפיר כפירש"י הכא ובחומש לפי שהיא זוטא ואנשים בה מעט אין לך להקפיד עליה אבל כיון דכתיב קרובה דהיינו דמקרבא קשיא לי' נמי וזוטא הא קחזי לה אלא מתוך שישיבתה קרובה עונותיה מוצערים דעדיין לא נתמלא סאתה כפירש"י בחומש : **ושל** סדום נ"ב שנה כו'. לפי דברי התוס' הפיכת סדום שנה אחת קודם ללידת יצחק ומזה הוצרכו התוס' הכא לדחוק דל"ל שהיתה סדום נ' שנים בשלוה מתחלה עכ"ל אבל לפי שיטת התוס' בפ"ק דר"ה דבתשרי באו המלאכים ובפסח נולד יצחק נמצא שהפיכת סדום ולידת יצחק היה בשנה אחת דהיינו בשנת ק' לאברהם יש לפרש דשנת מ"ח לאברהם שבה מת פלג אינו ממנין נ"ב שנה שאחר שמת נפלגה הארץ והיא שנת מ"ט ומשנת מ"ט עד שנת ע"ד הרי כ"ה שנים שאין בהן שלוה ובשנת ע"ה שאז הכה המלכים מתחילין שנות שלוה עד שנת ק' לאברהם והויין כ"ו ודו"ק .

דף יא בפירש"י בד"ה כיוצא בו כו' לא יאכל הזב עם הזבה וכ"ש טהור וכו' עכ"ל כתב מהרש"ל מה שפסק רש"י כ"ש אינו כן בגמ' אלא רש"י לזמן הזה פסק דאין דין טהרה נוהג עיין לקמן וק"ל עכ"ל דבריו התמוהים כיון דבזמן הזה אין דין טהרה נוהג מאי כ"ש איכא בטהור עם הזבה דבין בזב עם הזבה ובין בטהור עם הזבה ליכא אלא משום הרגל עבירה אבל דברי רש"י דכ"ש טהור עם הזבה הוא ע"פ מה שאמר רשב"א בגמרא בא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל שלא שנינו לא יאכל הטהור עם הטמאה אלא לא יאכל הזב כו' והיינו בזמנם שהיו אוכלים חוליהן בטהרה כפרש"י לקמן וזהו כ"ש הטהור עם הזבה שכתב רש"י דבלאו האי טעמא משום הרגל עבירה נמי לא היה אוכל הטהור עם הזבה וזהו ברור : **תוס'** בד"ה ולא תחת כו' כדפרש"י בפרק שני דגיטין כו' ובד"ה כגון רשב"י כו' דאמר לקמן פרק ב"מ כי הוה כו' ובד"ה במה ישבה כו' בפ' שני דב"ק הכיר כו' כצ"ל : **בד"ה** לא יעמוד כו' פי' אפי' רבנן כו' דכיון דצריך לשתות איכא למיחש כו' עכ"ל ר"ל דכיון דצריך לשתות ה"ל כחפץ הצריך לו ולאפוקי ממאן דמפרש דה"כ איירי בשותה בכלי הצריך לו ועיין בר"ן וק"ל : **ע"ב** גמרא וכן בגת לענין מעשר דהגן שותין כו' וכרבי מאיר אתיא וכן בגת כ"כ התוספות פרק המוצא תפילין מיהו כהכהנים נמי מצינן לאוקמא ובלונן וק"ל : **שם** לא נצרכה אלא לבו ביום וכו' וה"ה דה"מ לאוקמא תרוייהו בבעל ג' ראיות חדא דראה בו ביום ואידך דלא ראה בו ביום אלא דניחא ליה לאוקמא תרוייהו לבו ביום וק"ל :

ח"א דף יא ע"א תהא תחת ישמעאל ולא תחת כו'. עיין פירש"י ובערוך פירש ולא תחת שהם נכרי ולא תחת חבר שהיו פרסיים קורין לכומרים חברין והיו אותן חברין רעים מאוד ומצירין לישראל. ולא תחת ת"ח לפי שת"ח אין לו אימה וממשלה וכו' ויש לו אימה טפי מיתום ואלמנה כן פירש בערך חבר ובערך אסי והא"ריך ע"ש : **כאש** לנעורת כו'. הדמיון כמו שהנעורת שהיא דבר הגרוע מן הפשתן נשרף בקל ע"י האש כן הרע מן החלום נתבטל מיד ע"י תענית בו ביום :

דף יב תוספות בד"ה שמא יהרוג כו' לכך נראה לר"ת כו' וכינה הרוחשת שרי להרוג כב"ה המתירין כו' עכ"ל לכאורה אין לפסק זה מקום כאן לפי' ר"ת דלפי' הר"ר יוסף הוא בהיפך זה דשמורה הקופצת שרי להרוג כב"ה כו' ואפשר דמשמע להו דמאכולת דנקטי בה היינו כינה הרוחשת ומה שהכילו מהא דרבה מקטע להו בשבת ר"ל נמי דהך דבית הלל הלכתא כינהו והו"ק : **בד"ה** נוטל וזורק כו' דאבא שאול כרבנן וגזר מלילה עכ"ל . ות"ק נמי דאמר מולל וזורק ולא יהרוג נמי כרבנן דר"א אלא דניחא טפי אליביה דלא הוי רק הדא גזירה הריגה דכינה אטו הריגה דפרעוש מיהו ק"ק לפריב"א דרבה מקטע להו בחול קאמר אמאי לא פירשו דהך ברייתא בפרעוש איירי ולכ"ע הריגה חייב בה ואבא שאול נמי לא נזר רק חדא גזירה מלילה אטו הריגה ויש ליישב דמפלה את כליו משמע בכל גוונא אפי' במפלה את כליו משום כינה ובהכי ניחא הא דמבעיא לן לעיל אמתניתי' לא יפלה כו' שמא יהרוג ור"א היא כו' ולא קאמר לכ"ע שמא יהרוג ובמפלה כליו משום פרעוש והיינו משום דמפלה כליו משמע בכל גוונא גם משום כינה ודו"ק : **בד"ה** רבה מקטע כו' ואנן סמכינן אהרס"י דפי' בשבת וקיימא כב"ה כו' עכ"ל ר"ל דאע"ג דלפרש"י רבה דלא כת"ק ודלא כאבא שאול ואפ"ה אנן סמכינן למיעבד כרבה דקיימא כב"ה כו' ולפי זה הני תנאי דלא כב"ה אבל הרא"ש כתב ליישב בזה דהני תנאי מצי סברי כב"ה דשרו להרוג ע"ש : **ע"ב** בד"ה רבי יהודה כו' קשה לר"ת מה מועלת תפלה כו' משמע דלר"מ ולר"י לא מהני כו' עכ"ל בפשיטות טפי ה"ל לאקשויי מברכות י"ח ברכת רפאנו דמצלינן בכל יום דהא לא מהרגא במה שתירצו הכא דאיירי בשבת שאין ר"ה ויוה"כ וכן הקשו התוספות בפ"ק דר"ה ויש ליישב דהתוס' דהכא ניחא להו בתפלת רפאנו דהתפלות דרבים שאני אבל המקום ירחם עליך כו' דהכא לא הוה תפלת רבים וע"ש בתוס' : **בד"ה** שמש שאינו כו' ור"ת גרים הא והא בשמש שאינו כו' דשמש שאינו קבוע בודק יפה שלא יעברוהו כו' עכ"ל והרי"ף גורס כגירסת ר"ת [א] אבל הר"ן פי' בו טעמא אחרינא דשמש שאינו קבוע צריך עיון הרבה ע"ש וק"ל :

ח"א דף יב ע"א אומר שבת היא מלזעוק כו' דלא התירו לזעוק בשבת על חולה וכדאמר לקמן דבקושי התירו אפילו לבקר משום דשמא יזעוק כפי' הרי"ף ואמר דא"כ יהיה לו מניעה בשבת שלא יבא לידי רפואה כמו בחול שיכול להתפלל על רפואה ע"כ אמר רפואה קרובה לבא בשבת בלא תפלה כמו בתפלת חול ור"מ אמר על דרך זה ג"ם כי לא הותר לו להתפלל על כך בשבת יכולה היא שתרחם בלא תפלה ופי' הרי"ף יכולה היא שבת שבזכותה תרחם ור"י אומר המקום ירחם כו' ר' יהודה ורבי יוסי בשבת נמי איירי ומסתמא דלא פליגי אהני תנאי דס"ל דלא הותר לזעוק בשבת אלא דס"ל דלשון זה המקום ירחם עליך דעם החולה מדבר לא משמע ליה לשון תפלה אלא דגם שלא הותר לזעוק בשבת המקום ירחם עליך כו' בלא תפלה מותר בשבת ושבנא הוסיף ע"ד ת"ק שיאמר לחולה כי רחמיו של הקב"ה מרובים להביא רפואה בלא זעקה אך שבתו ונוחו בשבת לשלום כפירש"י ונראה דכן יאמר (לך) לשלום בלמ"ד ולא בשלום בבי"ת וכ"ה בגירסת הרי"ף וכדאמרינן בסוף ברכות הנפטר מחבירו יאמר לו לך לשלום ולא בשלום שהרי יתרו כו' ויש לקיים גירסת הספרים דיש לחלק דהתם שחבירו הולך ממנו לא יאמר לו אלא לך לשלום אבל הכא שהוא הולך מחברו יש לו לומר (לך) בשלום וטעמא רבה איכא בהך מלתא כמ"ש בסוף מסכת ברכות ע"ש ועוד הוסיף שבנא דבכניסתו יפתח במלת שלום וביציאתו יסיים במלת שלום דגם כי אסור לזעוק שאלת שלום שהיא בשמו של הקב"ה כדאמרינן לעיל הותר לו וק"ל : **מנין** שהשכינה סועד כו' פירש"י סועד סומך ומשום רבינו יעקב סוער תרגום פוקד כלומר מבקר כו' ע"ש . ולא הוה הוצרך להנך ראיות דגמרא ערוכה היא פ' אין בין המודר לא ליסעור איניש קצירא לא כו' ומייתי לה נמי שם מניין לביקור חולים מן התורה שנאמר ופקודת כל אדם גו' ותרגמינן וסעורא וק"ל : **מניין** שהקב"ה זן כו'. מפורש בפרק אין בין המודר :

דף יג בד"ה מיתיבי כו' אבל הכא דקתני מסדרין משמע שמותרין כו' עכ"ל ומה שהוצרך רש"י לפרש לפי' שני במתניתין ל"א חזן כו' ורואה היכן יתחילו למחר כו' ולא קאמר היכי יתחילו בלילה לאור הנר היינו משום אוקימתא קמייתא דהכא דבתינוקות של בית רבן נמי מסדרין ראשי פרשיות קאמר ודו"ק : **בד"ה** ופליגי דר' פדת וכו' ועוד וכי לית ליה דאבת

נמוקי הגרי"ב

דף יא ע"א בפירש"י ד"ה לא יאכל הזב עם הזבה כו'. עי' מהרש"ל שכתב דרש"י פי' זה לדידן דלא נהוג טומאה ועיין במהרש"א שהשיג עליו והנלע"ד דעת שפתיו ברור מללו . והוא דקשי' ליה למהרש"ל על מ"ש רש"י וכ"ש דמשמע מבוא אחד והיינו משום הרגל עבירה . ואינו כן כיון דלא משכחת כלל שיאכל הטהור עם טהור עם הטמאה. כיון שהיו אסור להם. וא"כ לא שייך כאן לשון כ"ש. לזאת כתב מהרש"ל דקאי לזמן הזה דאין טומאה וטהרה נוהג וכמ"ש רש"י לקמן י"ג א' ד"ה שתיבן כו' או בזמן הזה שאין בו טהרה כו'. ובפיר מבכתא לה שיאכל טהור עם הטמאה והכ"ש הוא מחמת שיש יותר חשש בטהור מבזב להרגל דבר כי לזבים קשה להו תשמיש כמ"ש הרע"ב בפי' המשנה להדיא . ובלי ספק שכוונתו למ"ש רש"י וכמ"ש מהרש"ל ומסולק קושית מהרש"א רק לפ"ז תקשי מהיכן דייק ר"ש בן אלעזר בברייתא לקמן י"ג א' דפרצה טהרה כו' דלמא לכן אמרו חכמים לא יאכל הזב עם הזבה משום רבותא דתשמיש קשה להם וכנ"ל . אבל באמת אחר העיון כוונת רשב"א הוא משום דאיתא בע"ז פ' א"מ דכי גזרי רבנן גזירתא לא הוה מגלי טעמא עד בתר תריסר ירחי שתא והוא ע"ד דאיתא בסנהדרין פ"ב דלא נתגלו טעמי מצות יעו"ש . וא"כ בעת הגזירה לא אמרו הטעם משום הרגל עבירה וכיון דלא ידעינן הטעם שוב אין ללמוד לטהור עם הטמאה כלל . ומזה הוכיח רשב"א דפרצה טהרה וא"כ לא מבכתא לה כלל בטהור עם הטמאה ולא הוצרכו לגזור בפירוש דבלא"ה לא היו אוכלין רק בטהרה . מהא"כ כשנודע הטעם משום הרגל עבירה שפיר יש ללמוד טהור עם הטמאה מכ"ש דזב עם הזבה דתשמיש קשה ואף בזמן הזה וכמ"ש רש"ל . והדברים מאירים ומאחים ת"ל :

קרני ראם

[א] אבל הר"ן. נ"ב ולדבריו קשה ממעשה דר"י ב"א דהוי שמש שאינו קבוע שם והוא נלע"ע :

חכמת שלמה

דף יא ע"א רש"י בד"ה כיוצא בו כו' וכ"ש טהור עם הזבה **כ"ב** מה שפסק רש"י כ"ש אינו כן בגמרא אלא רש"י לזמן הזה פסק דאין דין טהרה נוהג עיין לקמן וק"ל. (עיין במהרש"א) :
ע"ב תוס' בד"ה לא כו' בשעת בליעה כדפרישית כו'. ובפ"ד דעירובין פירשתי כו' כנ"ל :

דף יב ע"א רש"י בד"ה הא לא דמיא כו' השנויה אחר הסיפא כו'. נ"ב פי' יש עוד בבא אחרת קודם שהתחלה מסנס זו : **תוס'** בד"ה רבה מקטע להו כו'. נ"ב והרא"ש אוסר הריגת כינה במפלה בגדיו אם לא ברהם דאין שייך לגזור אטו הריגת פרעושים ע"ש : **ע"ב** גמ' אמר רבה אפי' גבוה כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה שבנא איש ירושלים כו' כדאמר בסוטה נ"ב פי' היה נוטל : **בא"ד** אלא כהלל ושבנא דהלל ושבנא אהים היו ונראה לר"י כו' כנ"ל : **בא"ד** דשפיר גרסינן שבנא'. נ"ב פי' אף התם וק"ל : **בסוף** הדבור ושבנא כסופר היה אחר. נ"ב ובתוס' פרק המגונה פירשו דהכל אחד הוא : **בד"ה** ר' נתן כו' ומסיק בין דין כו'. נ"ב יש מגיהים האי מסיק עלה כו' וכאלו הוא שינויא לקושיא ובכל התוס' מדויקים אינו אלא כמו שכתוב כאן ומ"ש ובבראשית רבה אמרי' הוא כמו ועוד והוא שינוי אחר על הא דמסכת ר"ה וערבי פסחים ר"ל שאינו קשה מן המוראים כי הדורות נתמעטו כו' ודו"ק :

דף יג ע"א רש"י בד"ה אל ההרים כו' בפ' ואלו הן הנשרפין בסנהדרין כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה מה אשת כו' ואין נראה דמשמע דרוצה לגבור יחוד בנדה כו' כנ"ל ונ"ב פי' וזה ליכא לכ"ע ודו"ק :
תוס'

מהר"ם

והמגיה שהגיה קודם שנולד יצחק ל' שנה לא דק וע"ש ברש"י בפרשת בא אל פרעה פסוק ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים וגו' : **ד"ה** ושל סדום וכו' וצ"ל שהיתה בשלוה ב' שנים בתחלה פירוש קודם שהתחילו לעבוד את כדרלעומר ואחר שנהרג כדרלעומר היו בשלוה כ"ד שנה ובין הכל הם כ"ו שנה :
ע"ב ברש"י ד"ה ומלי ליה כוהלא וכו' וכן לשונו בגמ' כצ"ל :

דף יא ע"א בגמ' שנאמר לרומם בית אלהינו ולהעמיד חרבותיה ולתת לנו גדר ביהודה כן סוף הפסוק וזה שמסיים רש"י וע"י כן זכינו לתת לנו גדר ביהודה : **ברש"י** ד"ה ולא תחת עכו"ם אדומים שהיו כו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה ולא תחת חבר כו' והר"ר יעקב מפרש דחברים היו כומרים מפרסיים כו' והיינו דשקל הכומר שרגא כו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה כגון אנן מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה כו' וי"ל תורתו היתה אומנתו או עדיין לא היתה שעה עוברת לפי הנראה מדברי המפרשים והפוסקים דהא דקתני מתני' אם התחילו אין מפסיקים אפי' מסעודה לתפלה היינו היכא דאיכא עדיין שהות להתפלל כמו שכתבו התוס' לעיל והא דקתני סיפא מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה דמוקמינן לה בתורתו אומנתו היינו אפי' היכא דשעת התפלה עוברת דאי בשאין השעה עוברת פשיטא דהא קתני רישא דאפי' מסעודה אין מפסיקין והא דקאמר נמי בגמ' כגון אנו שאין תורתנו אומנתנו מפסיקין לק"ש ולתפלה היינו נמי דוקא שהשעה עוברת אבל היכא שאין השעה עוברת אין מפסיקין מתורה לתפלה אפי' אנו שאין תורתנו אומנתנו דלא גרע תורתנו מסעודה שאין מפסיקין ממנה לתפלה היכא שאין השעה עוברת והיינו דקא מתרצי או עדיין לא היתה השעה עוברת ר"ל ולכך אין תורתו אומנתו אין מפסיקין מדברי תורה לתפלה אבל יש להקשות מה הוא פעמו של ר' ירמיה שהיה ממהר לצאת מבנה וכל שכן לשינוייא קמא שהיתה תורתו אומנתו וכי לא ידע מתני' דקתני מפסיקים לק"ש ואין מפסיקים לתפלה ומוקמינן לה בתורתו אומנתו ויש לתרץ דר' ירמיה לא היה מחזיק עצמו לתורתו אומנתו כל כך אבל אין לתרץ דהא דקתני מתניתין אין מפסיקין לתפלה למי שתורתו אומנתו הוי פירושו שאין חייב להפסיק אבל אם רצה להפסיק מפסיק ולכן היה ר' ירמיה מסרהב לעמוד דאם כן לא יתיישב מה שכתבו התוס' בדבור שאחר זה כגון רבי שמעון וחביריו והא דקאמר לקמן כי הוה מטי זמן תפלה לביש ומכסי ומצלי דהוה מצלי היינו ק"ש ואי הוה פירושו דמתניתין אינמפסיקין אין חיוב להפסיק ואם רוצה להפסיק מפסיק לא היה קשה מידי דשמא מחמיר על עצמו היה והיה מפסיק ולביש ומכסי ומצלי וק"ל : **ד"ה** שמא ישכח כו' אלא שמא ישכח את המחט וכו' ולבסוף וכו' ושכח שהוא שבת והא דלא פירשו בקונטרס שמא ישכח השבת ויצא דא"כ יקשה לך ולמה לא הצניע את המחט קודם השבת ולא שייך לומר ששכח שהוא שבת ולכך לא הצניע אותה זה לא שייך דא"כ כל דיני השבת שאמרו חכמים שיש לאדם לעשות בע"ש ניחוש שמא ישכח שהוא שבת אלא ודאי כל אדם הוא נזהר בע"ש לזכור יום השבת אלא בשעת יציאה לרה"ר פעמים שאדם יוצא פתאום עם מה שבידו ושוכח שהוא שבת ולכך אמרו שמא ישכח שהוא שבת ויצא עם המחט וק"ל : **ד"ה** לא יעמוד וכו' בחפצים הצריכים לו וכו' דכיון דצריך לשתות וכו' ר"ל כי היכי דמודו רבנן דאם היה הדבר המטלטל חפצים הצריכים לכבודו שלא יעמוד ברה"ר ויטלטל ברה"י דמתוך שצריך חיישינן שמא יביאנו אליו ה"נ כשעומד ברה"ר ושותה ברה"י אפילו הוי המשקה בכלי שא"צ לו מ"מ היה צריך הוא לשתות ומתוך זה יביאנו אצלו כן משמע מפי' רש"י לקמן ועיין בהר"ן : **בא"ד** דהכי אמרינן התם השתין מים ורק חייב חטאת פי' אם עומד ברה"ר ומשתין או רק לרה"י חייב חטאת אלמא דעקירת השתן או הרוק מתוך גופו חשיב עקירה וא"כ ה"ה נמי שהנחת המשקה ששותה ונח בבטנו חשיב הנחה : **בא"ד** ורש"י תירץ בהמוצא תפילין בענין אחר ובפרק ב' דעירובין פרישית כצ"ל ור"ל דבפ"ב דעירובין דף כ' מביאים שם התוס' פירש"י דפ' המוצא תפילין וכותבין בשם רש"י איך שהוא מתרץ דהפה הוא מקום פטור וא"כ נחים המים ששותה בפיו במקום פטור קודם שנחים בבטנו ומקשים שם עליו ומסקנא דמלתא שם מפרשים בשם ר"ת דהבליעה חשיב הנחה וא"כ כשראשו מבחוץ ורוקו כפנים הוו העקירה וההנחה בחדא רשותא ע"ש אבל תימה לי דכד מעיינת בפי' בפרק המוצא תפילין נראה מדברי רש"י שהוא מתרץ נ"כ כתירוץ התוס' דהכא ולא בענין אחר ואולי שגירסא אחרת היה להתוס' בפירש"י דבהמוצא תפילין ודו"ק : **ע"ב** בתוס' ד"ה אמר אביי מנא אמינא לה וכו' דוקא בהוצאה גזר אביי וכו' וצריך ליתן טעם למה גזר אביי בהוצאה יותר מבשאר מקומות ויש לתרץ משום דגבי הוצאה מקרי חדא גזירה דאין פשוט כ"כ לרוב ההמון לחלק בין כרמלית לרה"ר ואי שרית בכרמלית בודאי אתי גם כן למשרי ברה"ר כנ"ל : **ד"ה** ואם יצא פטור אבל אסור וכו' במחט נקובה חייבת חטאת וכו' פי' ושם מסיים דברי רבי מאיר ואע"ג דהתם נמי אין האשה נושאת המחט בידה כ"א בצעיפה וכיוצא :

דף יב ע"א ברש"י ד"ה הא לא דמיא וכו' משנה היא במס' מכשירין השנויה אחר הסיפא דהכופה וכו' הניחה שירד הדלף לתוכה וכו' ומכל מקום יש לשמ"ע מהך סיפא כדגרסינן בספרים נתנה לעריבה וכו' כצ"ל ור"ל אע"ג שבסדר המשנה לא תנא ושבתוכה הרי זה בכי יותן כמ"ש בספרים הכא בשמעתין מ"מ יש לשמוע כך מלשון המשנה דמדקתני ובטים הניתזין והצפין דהיינו שצפין ועולין מתוך הכלי פליגי בהו ב"ש וב"ה משמע הא במים הנשארים בתוך הכלי כ"ע מודו שהן בכי יותן כמו שכתבו התוספות בעמוד זה בד"ה ושבתוכה וכו' : **ד"ה** שבת היא מלזעוק צריך להרחיב דעתם וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה מי אלימא ממתניתין וכו' ממתניתין דקתני ולא יפלה את כליו ר"ל דברייתא דקתני אין פולין ואין קורין משמע דשניהם ענין אחד ושניהם נמשך וקאי לאור הנר דקתני בסיפא אבל במתני' דקתני ולא יפלה בוא"ו לא יקרא לאור הנר משמע דמילי מילי קא חשיב וכל אחד הוא ענין בפני עצמו : **ד"ה** נוטל וזורק וכו' ורש"י פי' דכר' אליעזר ס"ל וקשה דמשמע דר' אליעזר ס"ל דלפלות נמי אסור כצ"ל ור"ל ואי ס"ד דאבא שאול כר"א למה מתיר למטלטל ולזרוק הא לר"א אפילו לפלות דהיינו ליטלן מהבגדים ולזרוק נמי אסור : **בא"ד** ומיהו י"ל דלעיל לא קאי הכי ר"ל דלא קאמר דלרבי אליעזר אסור אפילו לפלות אלא לפי מאי דבעי למימר דלא יפלה דמתניתין הוי פירושו אפילו ביום אבל לפי מה דמסיק דלאור הנר קאי אתרוייהו אלא יפלה ואלא יקרא ותרוייהו משום שלא יטה ס"ל דגם לר"א מותר לפלות ביום אלא שלא ימלול : **ע"ב** בגמ' באמת אמרו החזן וכו' והאמרת רישא רואה מאי לאו לקרות לא לסדר ראשי פרשיותיו כצ"ל : **בתוס'** ד"ה ר' נתן אומר קרא והטה וכו' ובבראשית רבה אמרי' רבי ירמיה שלח ליה לר' זירא וכו' ולא כחמורו של ר' פינחס בן יאיר כוונת התוס' לומר שהביא ראיה שיש חילוק בין דורות הראשונים ובין דורות האחרונים ור"ל ובזה מתורץ נמי ההיא דערבי פסחים דלא פריך עליה ומה בהמתן וכו' והוי זה כמו תירוץ אחר :

דף יג ע"א ברש"י ד"ה גילוי עריות תשמיש ממש ושאר קורבה ואפילו קירוב בשר מדרבנן וכו' וליכא למגזר ר"ל כיון דאפילו קירוב בשר אינו אסור אלא מדרבנן אם כן הוא בבגדו והיא בבגדה ואפילו מדרבנן ליכא למיגזר משום דליכא למיגזר ולאסור מדרבנן כי אם קירוב בשר : **תוס'** ד"ה מה אשת רעהו וכו' ואין נראה דמשמע דרוצה לאסור יחוד בנדה כך הגירסא במקצת ספרים ורצה להשר פירוש רש"י דתלי איסור הוא בבגדו והיא בבגדה באשת איש ואיסור יחוד ומשום יחוד קא אסור ליה מכלל זה משמע דנדה נמי דיליף לה מאשת איש לאסור הוא בבגדו והיא בבגדה איתא נמי באיסור יחוד
דהא

רעהו הוא בבגדו כו' עכ"ל. היינו לפי שיטת רש"י דהכא ולפי שטתו דלעיל דפסיקא ליה באשת רעהו דהוא בבגדו כו' דאסור כיון דאפילו ייחוד אסיר מדאורייתא מכ"ש הך דהוא בבגדו כו' דהוי טפי קרוב לקירוב בשר קשה להו וכי לית ליה לר' פדת דאשת רעהו כו' דהא ודאי ליכא למאן דפליג בייחוד דמדאורייתא הוא דאסור באשת רעהו אבל לשיטת התוספות דלעיל דלא פסיקא ליה לאסור הוא בבגדו כו' באשת רעהו אלא משום סברא בעלמא ודאי דאיכא למימר הכא דר' פדת פליג ולית ליה האי סברא ובאשת רעהו נמי הוא בבגדו כו' נמי שרי כיון דמדאורייתא לא אסר אלא תשמיש ממש לית לן למיסר מדרבנן אלא קירוב בשר וכמ"ש התוס' לפי' ר"ת דר' פדת פליג ולית ליה הך סברא דלעיל אלא הוא בבגדו כו' באשת רעהו נמי שרי כיון דאיכא דיעות ושיטי ומהרש"ל כתב בזה דרך אחרת והוא דחוק ואין להאריך בזה כי דברינו אלה ברורים למבין ודו"ק: בא"ד לא יקרב היינו תשמיש ממש שוב כו' לאפוקי לשון קריבה ממשמעותיה כו' עכ"ל. היינו לענין לאסור הוא בבגדו כו' דמפיק ליה מהאי קרא דלא יקרב אבל לענין לא יאכל הזב כו' דלא מפיק מהאי קרא ניחא לאסור בו וק"ל: בא"ד ודוחק הוא דהא אשת רעהו לא טמא משמע תשמיש ממש כו' עכ"ל. ק"ק דאימא לפר"י דקושטא הוא דלא מפקינן טמא ממשמעו ולא אסרי' הוא בבגדו כו' אפילו באשת רעהו אליבא דר' פדת וכמ"ש לפי' ר"ת ויש ליישב דה"ק כיון דהתלמודא סבר דאין להוציא קריבה ממשמעות לרבי פדת תקשה לר"ע לשון טמא דודאי תשמיש ממש משמע ואפ"ה איכא מאן דאסר ביה הוא בבגדו כו' [א] אבל לפ"ז תקשי להו האי ודוחק כו' גם לפירוש ר"ת ודו"ק: ע"ב בד"ה בימי ליבונך כו' ור"ת פי' שהיו רגילין לטבול ב' טבילות כו' עכ"ל. נראה דלפי' ר"ת יש לקיים פרש"י ור"ח מילתא דשמואל היינו בימי ליבונה וכן הוא מפורש בתוס' פ' אע"פ אבל מדברי הרא"ש פ' אע"פ נראה דאף לפי' ר"ת אין נראה פירש"י ור"ח ואפשר דאף שיש לחלק בזמנם בין נדות לליבון כפי' ר"ת בכך מלתא דשמואל אין נראה לו לחלק ודו"ק: בא"ד ומהכא דקאמר אבל עמי ושתה עמי יכול כו' עכ"ל לכאורה שבאו לומר דאין מכאן ראייה לאסור הושטה מידו לידה דיכול להיות שלא נענש רק על השכיבה וא"א לפ' דבריהם כן דודאי ליכא להביא ראייה מאיסור אכילה עמה אהושטה מידו לידה דאל"כ אמאי לא הביאו ראייה לרש"י לאסור הושטה מידו לידה בימי נדותה ממתני' דקתני לא יאכל הזב עם הזבה אלא ע"כ דאכילה עמה הוי הרגל עבירה טפי מהושטה מיד ליד וע"כ נראה לפרש דבריהם דקאי אתחלת דבריהם שכתבו לא משום שיש לחלק בין נדות לליבון כו' שבאו להוציא מלבן דעת המנהג שמחלקין גם בזמנינו בין ימי נדה לליבון ומתירין לאכול עמה בימי ליבון בקערה אחת כמ"ש האחרונים בשם ראבי"ה ודחו התוס' מנהג הזה מהאי דהרי היא בנדתה עד שתבא במים וכתבו גם ר"ח ורש"י דמחלקין בפרק אע"פ אין נראה אלא כמו שפי' ר"ת דהיינו דוקא בימיהם שהיו רגילים לטבול ב' פעמים וכתבו דמה שהכריח רש"י לפרש שם דאיירי בימי ליבונה היינו משום דרש"י היה נוהג איסור להושיט כו' וא"כ לא היה מיחלפא דביתהו דשמואל אפילו בידא דשמאלא מידה לידו כיון דהושטה אסור בימי נדותה אי לאו דבימי ליבונה היה וע"ז כתבו ונראה לר"י שיש סמך וכו' וכתבו שוב ומהכא דקאמר אכל כו' ר"ל דהשתא חזרו לדבריהם הראשונים דמהכא אין לדחות המנהג שנהגו לאכול עמה בימי ליבונה אפילו בזמן הזה והכא קאמר דהיה נענש על שאכל עמה בימי ליבונה אף בזמנם די"ל שלא הקפיד אלא על השכיבה בימי ליבונה אבל על שהיה אוכל עמה לא היה נענש בימי ליבונה ודו"ק: בד"ה והשותה משקין כו' דמשקין לא שכיח כו' דוקא משקין דחמירי אבל כו' עכ"ל. ויש לדקדק דהך סברא לחוד דמשקין חמירי ליעביד כולה לריכותא דאי הוה תנא אוכלין ה"א משקין דחמירי טמויי נמי מטמא ול"ל להתלמודא למימר משקין לא שכיח וכה"ג כתבו לעיל גבי אוכל ראשון ושני דאי הוה תני אוכל שני ה"א דאוכל ראשון טמויי מטמא וי"ל דהתלמודא ודאי דלא נחית למיעבד לריכותא על התנא ל"ל למיתני כולהו אלא על עיקר הגזירה קאמר דקחשיב י"ח והא הך הגזירת משקין היינו הך דגזירת אוכלין דכבר גזרו בו דמשום דמשקים חמירי ודאי דלא גרע מאוכלים וטמויי מטמא נמי ודאי דלא הוה במשקין אי לא גזרו בו כלל אע"ג דחמירי והשתא הולך שפיר לשנויי משום דלא שכיח ה"א דגרע מאוכלים שכבר גזרו בהם לפסול וברישא גבי אוכל ראשון ושני לא הוה קשיא להו להתלמודא כיון דכבר גזרו באוכל ראשון למה גזרו שוב באוכל שני דהא ודאי אי אוכל ראשון חמיר מאוכל שני לא הוה גזרינן באוכל שני אי לא הוו גזרי ביה אח"כ ועוד דקושטא הוא דאוכל ראשון ואוכל שני חדא חשיב להו כמ"ש התוספות לקמן בסוף הסוגיא ע"ש אבל התוספות הכא נחתי למיעבד לריכותא על התנא ל"ל למתני כולהו בודאי דהמ"ל נמי שפיר דאי הוה תני אוכלין ה"א משקין חמירי טפי וטמויי נמי מטמא כמ"ש התוס' גבי אוכל ראשון ושני אלא דניחא להו למימר בהא הך סברא דנקט תלמודא דמשקין לא שכיח ואי לא הוה תני ליה לא הוה גמרינן להו מאוכלין לפסול ודו"ק:

ח"א דף יג ע"א נוטלת תפיליו נטלה תפיליו לעגמת נפש להראות בב"ה ובבה"מ שיתעוררו על מיתתו ודו"ק: ע"ב בתי בימי נדותך מה כו' התחיל לשואלה בעבירה התלויה בה שהיא מרגילתו בכך וע"כ מת קודם זמנו במיתת כרת כדין בועל נדה וכן בימי ליבונך דהוי בכלל בנדת טומאתה מרבוית דקרא דתהיה בנדתה כפירש"י והיינו שלא נשא פנים לתורה לדרוש מריבויא איסורא דבימי ליבון ודו"ק: שהיו מחבבין את הצרות כו'. פירש"י שנגאלין מהם כו' ולשון את הצרות לא משמע כן אלא שמחבבין הצרות ממש כדאמרינן ביסורין חביבין עליך יסורין ולכך עושין בו ביום שנגאלו יו"ט דמתוך זה יזכור יום הצרה דחביבה לו וכמ"ש כשם שמברכין על הטובה כך מברכין על הרעה ולזה נקרא ספר מגילת תענית דהיו"ט הנזכרים בו עיקרן לא נתייסדו אלא ע"ש התעניות שהיו להם בעת צרה והשתא ניחא דהמשלים שהביא הוו מן הדומה דאין שוטה נפגע ואין מרגיש בפגעיו לפי שהורגלו בהן כך הורגלו בצרות עד שאין מרגישין בהן לעשות ביום שנגאלו ממנו יו"ט וכן אין בשר המת שבחי כו' היינו מתוך שהוא בצרה ביותר אינו מרגיש בו בחיתוך איזמל כך מתוך שהורגלו בצרה אינו מרגיש בו לעשות יו"ט ביום שנגאלו מהצרה: וקשה רמה למת כו' שנא' אך בשרו גו'. יפורש לקמן פרק שואל: ג' מאות גרבי שמן. בהאי לשנא איתא נמי בפ' מקום שנהגו ושותה ג' מאות גרבי יין וכתב הערוך היאך יתכן לאדם שישתה ג' מאות חבית כו' והוא גוזמא כו' ע"ש:

דף יד פירש"י בד"ה האוכל אוכל ראשון נעשה גופו ראשון ומטמא כו' עכ"ל. ולפי טעמא דקאמר תלמודא דזמנין דאכל אוכלין טמאין ושקיל משקין דתרומה כו' בשני נמי הוה שני אלא דר"א משוה מדותיו כו' כ"כ התוס' פ"ב דחולין וכה"ג כתב הר"ם פ"ב דטהרות גבי שלישי לקודש אע"ג דלא שייכא בהו גזירה כו' לא חלקו חכמים כו' עכ"ל והיינו דלא שייך טעמא דאוכל אוכל שלישי ושתה משקה דקודש משום [ב] דליכא שום דבר שתהיה של קודש ודו"ק: בד"ה שלישי שני כו' וחיישינן באוכל שלישי דידיה דילמא ראשון הוא כו' עכ"ל. לא ידענא מי הכריח אותו דטהרתה של תרומה טומאה היא וכ"ש לגבי קודש דחיישינן בשלישי דילמא ראשון הוא דאימא דלא חיישינן ביה אלא דשלישי דילמא שני הוא והאוכלו שני וכן פירש"י בפ"ב דחולין וי"ל דלישנא דטהרתה טומאה כו' משמע טומאה מדאורייתא ושני אין בו טומאה מדאורייתא אלא פסול ודו"ק: בד"ה ופסול להו והתורה הזהירה על התרומה לשומרה בטהרה כו' עכ"ל לא הוה צריך לפרש כן אלא דעדיפא מיניה דקאכיל תרומה טמאה שהיא במיתה ודו"ק: תוס' בד"ה ושקיל משקין וכו' ופסיל להו משום דהכתי קודם י"ח דבר לא גזרו וכו' עכ"ל ואע"ג דבדעתם היה לגזור כמ"ש התוס' לעיל מ"מ שפיר קאמר ופסיל להו כיון דהכתי לא גזרו שיהיו תחלה וק"ל: בד"ה האוחז ס"ת כו' קצת משמע דלאו דוקא ס"ת דהא כל כתבי הקודש תנן וכו' עכ"ל. ואפילו למאי שכתבו התוספות לעיל דהך דכל כתבי הקודש מטמאין את הידים איירי לקודש מ"מ משמע דבקודש נמי ליכא טעמא אחרינא אלא משום איסורא לאחוז כל כתבי קודש ערום מיהו קשה דמאי איריא ידים הבאים מכתבי קודש משום דרבי פרנך ולקודש הא אפילו כל הפוסל את התרומה מטמא ידים להיות שניות לקודש כמ"ש התוס' לעיל וי"ל דהא גזור ברישא בידים הבאים מכתבי קודש לטמא בקודש ומטעם דרבי פרנך ובתר הכי גזרו בכל פוסל תרומה דמטמא ידים לקודש מטעמא אחרינא אך קשה דקאמר לקמן דשלמה גזר על סתם ידים לקודש והא תו ל"ל למגזר ידים הבאים מכתבי קודש לקודש ודוחק לומר דהא גזור ברישא קודם שגזר שלמה על סתם ידים וי"ל דנפקא מיניה לנגע בכתבי קודש אחר נטילה דפסול לקודש ואע"ג דמילתא דלא שכיחא היא גזור לקודש דחמור טפי מתרומה דלא גזור ביה מילתא דלא שכיח כמ"ש התוס' לקמן ועי"ל דלפי האמת ודאי דהך דכל כתבי קודש מטמא הידים בתרומה איירי [ג] אלא משום דלכאורה מלינו לאוקמא בקודש ניחא ליה לאתויי ברייתא דקתני בהדיא תרומה וק"ל: ע"ב בד"ה כיון דהך כו' ומיהו השתא

קרני ראם

[א] אבל לפ"ז. נ"ב איני מבין דלר"ת לא סבירא ליה הך סברא דאין להוציא ממשמעותו ומשום הכי לק"מ: [ב] דליכא שום. נ"ב וקשה דאיכא שמן של קודש דהוי משקה כמ"ש התוס' לעיל דף ס' · [ג] אלא משום. נ"ב עיין בתוס' חגיגה כ"ב לא משמע כן:

נמוקי הגרי"ב

דף יד ע"א רש"י ד"ה ופסול עיין במהרש"א שהקשה על רש"י ועי' בפ"י שעמד עליו על מ"ש שהוא במיתה הלא תרומה טמאה אינו במיתה כדאיתא בסנהדרין פ"ג ע"א ובכ"מ והנה גם על התוס' בפסחים י' ע"א ד"ה והלך גם עליהם יש להפליא ע"ש ועמד בזה בנל"ת. עכ"פ לא על המהרש"א תלונתו. ועל כל אלה עי' ברבינו יהונתן עירובין ל"ז ע"ב ד"ה תרומה ונטמאה נמי וז"ל שהרי יש בה איסור מה"ת כאכילתה דקאי עליו במיתה דכתיב ומתו בו כי יחללהו כו' יעו"ש היטב. ממוצא דבריו נשמע החילוק הוא בין כהן טמא לטהור לא בתרומה. עיין בזה ותו לק"מ אפס גם על רבינו יהונתן יש לדקדק מסוגית הגמרא דסנהדרין. וי"ל בזה. ועיין במס' פרה פ' י' משנה ג' בתוי"ט שכתבו בשם כ"מ שיש מחלוקת בזה יעו"ש. [אמר נכדו א"ב וע"ע בזה ברש"י גיטין נ"ד א' ד"ה דאכל מינים תרומה טמאה. דהאוכל תרומה טהורה בטומאת הגוף במיתה. ועי' תוס' חולין ק"א ע"א ד"ה ונטמא ובלח"מ פי"ט מהל' סנהדרין ה"ב יעו"ש]:

מהר"ם

דהא הא בהא תליא וזה אינו דזה פשוט הוא דלכ"ע אין איסור יחוד בנדה כדילפינן מפסוק סוגה בשושנים אבל לפי' התוס' דאיסור הוא בבגדו וכו' באשת איש אינו מטעם יחוד אלא לפי דיצרו תקפו אתי שפיר: בא"ד תימה דיחוד דאסור מן התורה וכו' קושיא בפני עצמה היא ולפי' התוס' דמפרשי טעמא דאיסור הוא בבגדו והיא בבגדה באשת איש אינו אלא מסברא דיצרו תקפו קא מקשה והא דקאמר הוא בבגדו והיא בבגדה דלא הוי אפי' באשת איש אלא מדרבנן ר"ל מסברא דיצרו תקפו: בא"ד ולמשרי הוא בבגדו והיא בבגדה בלא יחוד כגון שפתח פתוח וכו' כצ"ל: ד"ה ופליגא דרבי פדת וכו' ורש"י דפי' כאן כיון דמדאורייתא לא אסר אלא תשמיש ממש מדרבנן לא אסור אלא קירוב בשר וכו' כצ"ל: בא"ד דמסתמא לא פליג אמתני' דלא יאכל הזב עם הזבה פי' א"כ ש"מ דגזרו מדרבנן אפי' היכא דליכא קירוב בשר ועוד וכי לית ליה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור ר"ל והא סברא הוא לפי שיצרו תקפו: בא"ד ומפרש ר"ת וכו' וסבר ר' פדת דאפי' באשת איש הוא בבגדו והיא בבגדה שרי ר"ל ולא אזלינן בתר סברא דאדרבה סברא הוא דלא לאסור היכא דאיכא דעות ושינוי וג"ל דר"ל דוקא היכא דליכא יחוד כגון בפתח פתוח: בא"ד ודוחק הוא דהא אשת רעהו לא טימא משמע תשמיש ממש ואפ"ה אסרינן הוא בבגדו וכו' ר"ל דהא לא טמא כ"ע מודו ופשוט הוא דמשמע תשמיש ממש ואפ"ה יליף מיניה רב יוסף מהקישא ואמר מה אשת איש הוא בבגדו והיא בבגדה אסור וכו' וא"כ דלמא ה"נ לר' פדת אע"ג דלשון קריבה משמע תשמיש ממש אפ"ה מצי יליף מיניה מהקישא דהוא בבגדו אסור ומנלן דפליג: ע"ב רש"י ד"ה אין אנו מספיקין לפי שהן תדירות ל"א אין אנו מספיקין לעשות יו"ט בכל יום כצ"ל ולישנא קמא הוי פירושו אין מספיקין לכתוב מפני שהן תדירות וללישנא אחרינא הוי פירושו אין אנו מספיקין לעשות יו"ט בכל יום ויש מוחקין תיבת לישנא אחרינא והכל לשון א' ור"ל לפי שהן תדירות אין אנו מספיקין לעשות בכל יום יו"ט: בתוס' ד"ה בימי ליבונך מהו אצלך וכו' ורש"י היה נוהג איסור להושיט מפתח וכו' ומהכא דקאמר אבל עמי ושתה עמי יכול להיות שלא הקפיד אלא על השכיבה מסידור דברי תוס' נראה דמהכא רצה להוכיח שאסור להושיט מפתח או ד"א מידו לידה וע"כ כתבו דאין ראיה מכאן דיכול להיות שלא הקפיד אלא על השכיבה אבל א"א לי לישבו ע"ד זה כי מה ענין זה לזה כאשר מובן מעצמו ונראה דאלעיל קאי אמאי דכתבו התוס' לעיל ור"ח ורש"י דיש להקל קצת יותר בימי ליבונה ופירש ההיא דפרק אע"פ ההיא דשמואל מחלפא ליה דביתהו וכו' דאיירי בימי ליבונה וכתבו התוס' ע"ז ואין נראה כדפי' רש"י ועל זה קאי ומהכא דקאמר אכל עמי ושתה עמי וכו' בימי ליבונה ואמר לה אליהו ברוך המקום שהרגו א"כ ש"מ דגם בימי ליבונה צריך להתרחק שלא לאכול עמה וה"ה לשאר הרחקות שאין לחלק בין ימי נדה לימי ליבונה וע"ז קאמרו התוס' דאין מכאן ראיה דלעולם אימא לך דבימי ליבונה אין צריך להרחיק שלא לאכול עמה ואליהו לא הקפיד אלא על השכיבה ששכב עמה בקירוב בשר וע"ז הקפיד ואמר ברוך המקום שהרגו אבל אם לא היה שוכב עמה דלמא אין ה"נ שלא היה מקפיד ולא היה אומר ברוך המקום שהרגו: ד"ה מטה חדא הואי ופלטי בן ליש שנעץ הרב בינו לבינה וכו' צריך לומר דהתוס' ס"ל דהא דנעץ חרב להפסיק בינו לבינה לא עדיף ממטה רחבה שהיה ג"כ הפסק ביניהם ואעפ"כ נענש ולכך הוקשה להם מפלטי בן ליש שלא נענש אע"פ ששכב עמה במטה אחת ע"י הפסקת הרב אע"ג שהיא היתה עליו באיסור אשת איש שהרי מיכל היתה מקודשת לדוד ועוד הוקשה להם שאפי' משום יחוד היה אסור דבשלמא בנדה אין איסור יחוד כדלעיל אבל באשת איש יש ג"כ איסור יחוד ותירצו שפלטי בן ליש רחוק היה ממנה ביותר ר"ל שבזולת החרב היה עוד הפסקה גדולה ביניהם וגם היה פתוח לרה"ר שלא היה משום יחוד: ד"ה רש"י גרים וכו' בספר ח"ש גרים רש"י וכן ר"ת ואלו תנן וכו' וטעמא משום דהתוס' כתבו אח"כ ומביא ראיה וכו' וזה לא נמצא ברש"י וע"כ גרים וכן ר"ת והשתא קאי ומביא ראיה ארבינו תם שהוא הביא ראיה דיש לגרוס בגמ' ואלו תנן הני דאמרינן דכל מקום ואלו בוי"ו אלעיל קאי: ד"ה ש"מ ואלו תנן דלא תנן בתר הכי וכו' קשה להם מאי פשט מהברייתא ומי אלימא ממתני' דהא במתני' נמי קתני לעיל מזה לא יפלה ולא יקרא ובתר הכי קתני ואלו מן ההלכות ואעפ"כ קא מבעיא ליה לאביי אי ואלו קתני או אלו ותירצו דברייתא ע"כ ואלו תנן וקאי אאין פולין ואין קורין לאור הנר דבברייתא לא שייך למיגרס אלו ולפרש דקאי אהנהו דקתני בתר הכי דהיינו אין צולין בשר ואין שורין דיו וכו' דהא בברייתא לא קתני מידי בתר הכי: ד"ה והשותה משקין וכו' קשה להו למה לא תנא נמי גבי משקין ראשון ושני ותירץ דגבי משקין טמאים לא שייך וכו' ואע"ג דאכתי לא נגזר פי' שבעת שנגזרו גזירה זו עדיין לא גזרו באותו זמן שיהו המשקין תחלה מ"מ דעתן היה אז לגזור שיהיו תחלה לכך לא נקט גבייהו ראשון ושני: בא"ד כדאמר בסמוך דהך דמשקין לא שכיח וכו' והא דלא קאמרה גמ' דאי קתני אוכלין ולא קתני משקין ה"א דמשקין טמויי נמי מטמא משום דמשקין חמירי שמסיימים התוס' בסוף דבור זה וכמו שתירצו התוס' לעיל מזה גבי אוכל ראשון ואוכל שני משום דגמ' עדיפא מינה משני: בא"ד ואי תנא משקין ה"א דוקא משקין דחמירי וכו' פי' מפני שהן עלולין לקבל טומאה וצריך לומר נמי ע"כ דנוכל לומר נמי איפכא דאוכל אוכל ראשון חמיר משותה משקין טמאים משום דמשקין טמאים ר"ל אפי' אינם ראשונים דאל"כ ליתני אוכל שני ומשקין מאי אמרת דה"א אוכל ראשון טמויי נמי מטמא הא השתא השותה משקין טמאים דחמירי לא גזרו שיטמא אלא פוסל האוכל אוכל ראשון מיבעיא:

דף יד ע"א ברש"י ד"ה בחולין שנעשו וכו' כלומר באיזה חולין אתה וכו' כצ"ל: ד"ה אי לאו דגזור וכו' לא קיימא גזרה וכו' כצ"ל: ד"ה עסקניות הן כו' שמא נגעו ידיו בטומאה ונטמא וכו' כצ"ל: ד"ה אי נימא הא וכו' דסתם ידים לא גזרו לנטילתן וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה זימנין דאכל וכו' וחצי חצייה וכו' אככר של עירוב תחומין קאי שהוא שמנה ביצים וחצייה הוא ד' ביצים הוא נקרא כדי אכילת פרס שהוא חצי ככר וחצי חצייה דהיינו שני ביצים הוא נקרא חצי פרס ועיין בעירובין בפ' כיצד משתתפין דף פ"ב במתני' שם ברש"י: בא"ד ולכך גזרו דהאוכל אוכלים טמאים כחצי פרס שגופו נפסל מלאכול תרומה אבל למגע לא גזרו ודוקא כחצי פרס וכו' כצ"ל ור"ל דהגזירה הקדמונית לא היתה אלא האוכל אוכלין טמאים יהיה גופו פסול לאכול תרומה אבל לא גזרו שהאוכל אוכלין טמאים יפסול תרומה במגעו וגם לא גזרו אז כ"א דוקא כשאוכל חצי פרס דהיינו שני ביצים דנשאר לכל הפחות כשיגיע לתוך המעיים כביצה דהוא שיעור אוכל המקבל טומאה דפחות מכביצה לא נקרא אוכל כ"א דוקא כביצה דאז שייך לומר שימעו לומר כמו שמותר לאכול תרומה אע"פ שנגע במעיו באוכלים טמאים וכו' אבל כשאוכל כביצה אז נחסר משיעור ביצה קודם שיגיע למעיו וליכא למטעי ולומר שמותר להגיע תרומה לאוכלים טמאים דהכל יודעים דפחות מכביצה לא מקרי אוכל והשתא גזרו דאפי' האוכל אוכלין טמאים כביצה יפסול את התרומה במגעו משום גזירה משום דזימנין דאכיל אוכלים טמאים ושקיל משקים דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו דבשעת שהאוכל טמא בפיו עדיין לא נחסר משיעור ביצה וק"ל: ד"ה אף הידים וכו' וא"כ הוי טפי מי"ח דבר ר"ל דלקמן בסוף הסוגיא מפרש הגמ' מנין הי"ח ומנו אלו הפוסלין את התרומה בתשעה ועוד מונה שאר דברים שגזרו בו ביום עד תשלום י"ח ולכך מקשין התוס' כיון דבו ביום גזרו נ"כ על הידים הבאות מחמת ספר א"כ הוה להו טפי מי"ח דבר: ע"ב בגמ' וחדר גזור בכולהו ידים וטבול יום וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה

חכמת שלמה

בד"ה ופליגא כו' הוא בבגדו והיא בבגדה אסור כו'. נ"ב פי' מאחר דסברא הוא לאסור משום דיצרו תקפו עליו כדפירשו התוס' לעיל אם כן משמע דליכא לאיפלוגי עליה ואם כן מאחר שמצינו שאסרו חכמים גזירה על גזירה כמו בא"א ש"מ אף בנדה ס"ל לרבי פדת הכי ומנלן דפליגי אר' פדת אבל לפי' ר"ת לקמן דפי' הא דר' פדת כיון דלא אסרה תורה אלא קריבה של גלוי עריות אין לנו לאסור אלא כעין של תורה א"כ אין תלוי מידי בסברא ואפילו יש שם סברא לאסור גבי אשת איש אין לנו לאסור אלא כעין של תורה ובע"כ פליגי עליה ודו"ק (עיין במהרש"א): ע"ב רש"י בד"ה מחבבין כו' והנס חביב עליהן כו'. נ"ב ומ"מ קשה דהל"ל מחבבין את הנסים ונ"ל דהכי פירושו שמחבבין את הצרות ומקבלים עליהם יסורים באהבה ומצדיקין הדין עליהן שראוין לכך ומתוך זה כשהקב"ה עושה נס ומוותר להן חביב עליהן הנס לאפוקי מי שבועט ביסורים וק"ל: תוס' בד"ה רש"י גרס וכן ר"ת ואלו כו' כצ"ל:

דף יד ע"א רש"י בד"ה ג' אינו כו' טעמא דתרווייהו. נ"ב פי' ר"א ור' יהושע: בד"ה עסקניות כו' ורבותי מפרשי כו' שנגעו ידיו בטומאה ונטמא כו' כצ"ל: בד"ה אי נימא הא כו' מכלל סתם ידים וכו'. נ"ב ס"א הא גזרו סמוך לנטילתה מגע התרומה: ע"ב רש"י בד"ה וכא השמש וטהר ומקמי הכי לא כו' ומיהו מטמויי לא מטמינן כו' כצ"ל. ונ"ב מה שפירש"י יותר ומיהו לא מיקרי טמא ר"ל הנוגע

דגזור ידים מתנת כו' שלא חלקו עכ"ל הוצרכו לזה דאל"כ הך ברייתא דמתני' בתר דתקנו י"ח דברים דבכללן גזרו על סתם ידים לא אשמעינן מידי אי לאו דגזירת ידים דמחמת ספר לא חלקו בו דאפילו נוגע סמוך לנטילה גזרו עליה ודו"ק: בד"ה ואילו שמאי וכו' אבל הכא דכל היום נחלקו ולא הושוו עד למחר כו' עכ"ל והא דקאמר תלמודא דנחלקו ולא הושוו עד למחר אימא דנחלקו ואח"כ הושוו באותו יום כמו בבוצר לגת כו' ולהכי לא מנו להו בהדי ג' דברים די"ל דנחלקו בי"ח דקאמר שמואל לא משמע ליה דהושוו באותו יום אלא עד למחר ואין להקשות דבוצר לגת דמסיק לקמן נמי כי הכא דאתו אינהו וגזור ולא קבלו מינייהו אתו תלמידייהו כו' אמאי לא קאמר ביה הלל ושיעתו ושמאי ושיעתו דהתם ליכא למפרך דהא לא נחלקו אלא בג' מקומות דאיכא למימר כדמשני לקמן הא קא שתיק ליה הלל לשמאי די"ל כיון דבוצר לגת מכלל י"ח דברים הוא ע"כ דלא היה שמאי והלל עצמן בו ביום שגזרו נמי תלמידייהו בבוצר לגת כו' וק"ל: באו"ד ואע"ג דקלת משמע שהיו שמאי כו' דהא כי היכי כו' אותו היום הלל כפוף כו' ה"נ קתני בתוספתא דשבת גבי י"ח דברים כו' עכ"ל לכאורה דר"ל כי היכי דקתני בבוצר כו' היה הלל כפוף כו' כך קתני גבי י"ח דברים הלל היה כפוף כו' וא"א לומר כן דא"כ לא ה"ל למתלי י"ח דבר בבוצר לגת ועוד מה תירצו בזה דנ"ל ב' מעשים היו מ"מ ע"כ היו שמאי והלל בי"ח דבר שהרי קתני בתוספתא גבי י"ח דבר שהיה הלל כפוף כו' ועוד שראיתי בתוספתא ולא קתני שם גבי י"ח דבר שהיה הלל כפוף כו' אלא דהך מלתא קתני שם כמו בבוצר לגת והיה קשה לישראל כיום שנעשה בו את העגל וכן נ"ל להגיה הכא בתוס' דכל"ל כי היכי דקתני גבי בוצר כו' הלל היה כפוף ויושב לפני שמאי והיה קשה לישראל כיום שנעשה בו את העגל ה"נ קתני בתוספתא כו' כל"ל ור"ל דהיה קשה לישראל כיום כו' קתני נמי בתוספתא גבי י"ח דבר כדקתני לקמן גבי בוצר לגת כו' ומשמע דמעשה א' היה וא"כ ע"כ דהיו שמאי והלל עצמן גבי י"ח דבר שהיה הלל כפוף כו' דלכך היה קשה לישראל כפירש"י לקמן ועוד תירצו דנ"ל דב' מעשים היו ובב' הימים האלו היה קשה לישראל כו' וגבי י"ח דבר לא היה קשה לישראל משום שהיה הלל כפוף כו' כפירש"י לקמן גבי בוצר לגת כו' שהרי לא היו שמאי והלל עצמן שם אלא שהיה קשה לישראל כו' משום מחלוקת תלמידיהם בו ביום בי"ח דבר עד שהושוו למחר וק"ל: גמרא שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים כו' בפ' עושין פסין ל"ג נטילה אלא עירובין וידים כו' והוא יותר נכון למאי דמסיק שלמה גזר לקדשים כו' ולא הוי נטילת ידים לקדשים אלא טבילה כדתנן פרק אין דורשין נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה ולקודש מטבילין כו' וק"ל: בפרש"י בד"ה דכתיב וכל משקה כו' והני שניים נינהו שכלי היה ראשון והם שניים כו' עכ"ל ולמאי דמוקי במשקין הבאים מחמת ידים וגזירה כו' ה"ה דה"מ לאוקמא בהכי משקין הבאים מחמת אויר כלי חרס וגזירה משום הבאים מחמת שרץ והאי טפי דגזרו בהו דמשקין הבאין מחמת שרץ ממשקין הבאין מחמת אויר כלי חרס קאתי מק"ו אלא דקושטא קאמר ולרבותא דאף במשקין הבאים מחמת ידים גזרו ביה כמ"ש התוס' דטעמו הך גזירה דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה ודו"ק: בד"ה אלא בבאין מחמת שרץ כו' משום משקה זב וזבה שהן אב כו' עכ"ל ואע"ג דכלי שנגע במשקה דזב וזבה הוי ראשון סני להו למגזר בכלי שנגע במשקה הבא מחמת שרץ דליהוי מיהא שני ודו"ק:

ח"א דף יד ע"ב יצתה בת ק"ל ואמרה חכם בני וגו'. ובריש פ"ק דברכות מייתי נמי הני קראי על כלאב בן דוד שהיה מכלים פני מפיבושת בהלכה ושם פירשנו דדוד אמר כן ע"ש הכא ליכא לפרושי הכי אלא ב"ק אמרה בשם הקב"ה על שלמה על שתקן עירובין דהיינו בני אם חכם לבך לעשות גדר לאיסור הוצאה בשבת ישמח לבי גם אני שיתקיים מצות שבת באיסור הוצאה דאורייתא ובענין נטילת ידים אמר חכם בני ישמח לבי על תיקון נט"י שהוא גדר לסרך תרומה ולפי שיש המזלזלין בנט"י כת"ש כנגדם דוכתי ע"כ אמר ואשיבה חורפי דבר: האוחז ספר תורה ערום. מפורש במס' מגילה ספ"ד ע"ש:

דף טו ע"א פרש"י בד"ה שני גרדיים כו' במסכת עדיות מפרש למה הוזכר שם כו' עכ"ל. לא מלאתיו שם במשנה ולא בגמרא ירושלמי אבל בתוספתא דעדיות איתא ע"ש:

ע"ב תוס' בד"ה אתו אינהו כו' ומכלי זכוכית לא תירץ כלום כו' עכ"ל ואולי דבריהם אפשר לומר דמכלי זכוכית לא הוה קשיא ליה משום דאיכא למימר דמעיקרא גזור למקדש ואתו אינהו וגזור אף לתרומה כדמשני לעיל גבי ידים אבל לענין ארץ עמים ליכא למימר הכי דמילתא דלא שכיחא הוא כלל להביא גוש עפר ארץ עמים למקדש ובודאי משום מקדש לחוד לא הוו גזרי וק"ל: באו"ד מעיקרא גזור ולא קבלו מינייהו ואתו רבנן כו' עכ"ל נפרש מהרש"ל דהמקשן ידע ששורפין אגושא מכח משנה דו' ספיקות כו' עכ"ל ע"ש הוצרך לזה משום דאימא דמעיקרא גזור לתלות אגושא ולא קבלו ואתו רבנן דפ' שנים וגזרו לתלות אגושא וקבלו ולזה פי' דידע המקשה דדין ידים הוא לשריפה מכח משנה דששה ספיקות אבל אין זה מספיק דכיון דהמקשה ידע דהך דו' ספיקות באושא גזור אכתי אימא דמעיקרא גזור לתלות אגושא ולא קבלו ואתו רבנן דפ' שנים וגזרו לתלות אגושא וקבלו ואתו באושא וגזרו אף לשרוף אלא דאית לן למימר כיון דסתמא אמר דמעיקרא גזור כו' ואתו רבנן דפ' שנים וגזור כו' משמע ליה דגזור לשריפה מיהו למאי דמפרש ומסיק דאתו אינהו וגזור אגושא לתלות אאוירא ולא כלום ואתו רבנן דפ' שנים גזרו אידי ואידי לתלות כו' מי הכריחו למתרץ להזכיר גזירת אוירא כלל לימא כדבעי למימר מעיקרא דאינהו גזור אגושא לתלות ולא קבלו ואתו רבנן דפ' שנים וגזרו לתלות אגושא וקבלו אבל אאוירא לא גזור כלל ובאושא גזור לשרוף וי"ל דפסיקא להו משום דוכתא או ממנהגא דתולין אאוירא והיינו מרבנן דפ' שנים דרבנן קדמאי לא גזרו אאוירא כדמוכח הך מהגיהין דאהלות דארץ עמים אינו מטמא באוהל כמ"ש התוס' ובזה יתישב במה שתירצו התוס' בשנויא מציעא אמאי קאמר ועל אוירא ולא כלום לימא דמעיקרא גזור על תרווייהו כו' ותירצו בו דנוכח ממתני' דאהלות דלא גזרו מתחלה אאוירא דאכתי קשה דמי הכריחו להמתרץ להזכיר גזירת אוירא כלל לימא דמעיקרא גזור לתלות אגושא ואאוירא ולא כלום ואתו רבנן דפ' שנים גזור לשרוף אגושא ואאוירא כדקאי קאי ולא כלום אלא ע"כ דקים ליה להתלמודא בשום דוכתא או ממנהגא דתולין אאוירא וע"כ מרבנן דפ' שנים דרבנן קדמאי לא גזרו אאוירא כלל כדמוכח מהך מתני' דאהלות כמ"ש התוס' ודו"ק: בד"ה על ספק כו' וא"כ לחכמים אמאי קאמרי אף ספק מגע ברה"י תולין כו' עכ"ל לפי מ"ש הר"ש בפי' המשנה לפי הגירסא שלפנינו דגרסינן וחכ"א כו' דאיכא תלתא תנאי ה"מ לדקדק כן את"ק דקאמר על ודאי מגען כו' שורפין ואי הוה ספק דאורייתא אפילו על ספק מגען נמי שורפין אלא דניחא להו לדקדק אדברי חכמים בפשיטות ולא אדיוקא דת"ק ועוד דאפשר לפרש דאין כאן דעת שלישית אלא דמעיקרא תני דעל ודאי מגען לכ"ע שורפין אבל בספק מגען פליגי ר"י וחכמים והא דלא קשיא להו בפשיטות למאי דקאמר דגזרו על הו' ספיקות ואי הוה איירי בשדה שאבד בו קבר דהוי ספיקא דאורייתא למה להו למגזר כן דהא מדאורייתא נמי טמא מספק די"ל דאע"ג דמדאורייתא טמא מספק מכל מקום לא היו שורפין מספק דאסור לשרוף תרומה וקדשים ולכך הוצרכו למגזר בהו אף לשרוף על ספיקות אלו והא דלא תקשי להו אספק רוקין כפרש"י דדילמא דזב נינהו וכן ספק כלים הנמצאים דהוי ספיקא דאורייתא אמאי קאמרי חכמים דתולין אספק מגען ברה"י די"ל דהיכא דלא אתחזק לן טומאה כמו בספק רוק וספק כלים לא הוי ספיקא דאורייתא אפי' ליטמא דאית לן למיזל בתר רובא דעלמא דאינן זבין וכלים טהורים משא"כ בשדה שנאבד בה קבר דאתחזק שם טומאה דהוי ספיקא דאורייתא ודו"ק: בד"ה ועל בגדי ע"ה דגזרו עליהן שיהיו כזבין כו' ועל ספק רוקין נמי דקאמר דחיישינן שמא של ע"ה הן כו' עכ"ל נראה מדבריהם דודאי בגדים של ע"ה נמי ספק הוא דגזרו ביה לשרוף משום דעשאום כזבים ודומיא דספק בית הפרס וספק ארץ עמים דוודאן נמי ספק הוא וא"כ מה שכתבו ועל ספק רוקין נמי דקאמר דחיישינן שמא של ע"ה כו' אין רצונם ברוק הנמצא דחיישינן דמספקא לן שמא של ע"ה הן דהא בודאי רוק של ע"ה נמי לא הוי רק ספק לשרוף כמו בבגדי ע"ה דמדינא לא הוו כזבים אלא דגזור בהו שיהיו כזבים לכל דבריהם וודאן נמי ספק הוא אבל שיעור דבריהם כן הוא ועל ספק רוקין נמי דקאמר דחיישינן לשרוף

ובוקי הגרי"ב דף טו ע"ב בתוס' ד"ה אתו אינהו כו'. עיין מהרש"א מ"ש בא"ד ונ"ל דקים להו משום דוכתא או ממנהגא דתולין אאוירא יעו"ש היטב. לא ידעתי מאי מספקא ליה הא בודאי גזרו על אוירא מפורש בפ' בכל מערבין דף ל ע"ב הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל כו' יעו"ש וכגיטין דף ח ע"ב לענין סוריא ובנזיר דף נה ע"א ובחגיגה דף כה ע"ב מכל הלין נראה דגזרו אאוירא עכ"פ לטמא ופשיטא לתי' קמא בתוס' ד"ה ואאוירא לתלות דכאן מיירי בנכנס לארץ העמים יעו"ש ואף לתי' ב' ג"כ אין חלוק ישנין בזה היטב וצ"ע:

חכמת שלמה

כנגע כו' לא איקרי טמא ועוד שמעתי לייסב דקאי אפילו אטבול יום גופא וה"פ ומיהו לא איקרי טמא לגבי אלא וטהר כתיב ביה משמע שאינו טמא אלא לפסול דאי לטומאה לגמרי מאי אהני וטהר כן שמעתי שמדרש הוא בת"כ. גליון: בד"ה אלא בבאין וכו' כטומאה הן וכלי אינו כו' כצ"ל: בד"ה דכתיב וכל וכו' את התרומה הא גמרינן כו' וכיון דמקבלי טומאה כו' כצ"ל:

דף טו ע"א רש"י בד"ה קב ומחצה כו'. וביצה וחומש ביצה וכו' נ"ב לפי פירש"י משום דקשה לו מאחר שביעור חלה קב ומחצה נמצא שהן ל"ו ביצים וכבר ידוע שהחלה היא מ"ג ביצים כמנין חלה וק"ל ואולת סמדה היא לעולמית לבער במ"ג ביצים אע"פ שהמדות נתוספו מנין הביצים כדקאי קאי ומה שהוסיפו במדות היינו לפי חשבון הביצים הוסיפו ומש"ה קאמר ר"י מאחר שהביצים שלנו קטנות מן הראשונות צריך להוסיף עליהן עיין בתוס' דפרק כיצד משתתפין דף פ"ד: בד"ה ובמעון הוא שנקרא רשב"ג הנהרג כו' כצ"ל: ד"ה ק' שנה כו' הלל ופרנסו אלו ארבעה כו' כצ"ל: תום' בד"ה שמאי אומר כו' ועשירית מלבר כו'. נ"ב פירוש דחכמים סוברים דהשבי' העשירית מלגיו וי"ת קבין הן ע"כ לוגין שהן ד' מאות ביצים ול"ג ביצים דהיינו מ"ג ביצים ותומש מכון וק"ל: ע"ב תוס' בד"ה אתו אינהו כו' והאמר אילפא כו'. נ"ב פי' המקשן ידע ששורפין אגושא בודאי מכח משנה דששה ספיקות וא"כ מאחר דשני ליה התרצן דאתי אינהו וגזור קבלנו עד דאתו הלל ושמאי וא"כ בע"כ גזירה קדמאי הוה לשרוף כמו לבסוף ועל זה פריך למימרא דהך גזירה הוא הא בע"כ גזירה קדמונית לא הוה לשרוף עד דמשני אלא תחלה לתלות ולבסוף לשרוף ודו"ק (עיין במהרש"א): בד"ה על ששה ספיקות כו' כגון סככות ופרעות כו'. נ"ב הוא ענף היוצא מן האילן וטומאה תחתיו ופרעות הוא אבן הבולט מן הכותל כו' כצ"ל:

גמ'

מהר"ם

ובא השמש וטהר וכו' ואפי' לנגיעה אשכחן קרא התם כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד הערב וטהר והאי נגיעה היא ובעינן הערב שמש וכו' דהאי כלי לאו בר אכילה הוא ומיהו טמויי לא מטמאינן וכו' כצ"ל ופסוק זה הוא בפ' שמיני וע"כ לענין נגיעת תרומה איירי דהא בכלי לא שייך אכילה ומדכתיב לאחר הערב שמש וטהר מכלל דקודם הערב שמש אינו טהור גמור ולמאי נפקא מינה אלא לענין שאם נוגעת הכלי בתרומה נפס"ה התרומה אבל מקרא דובא השמש וטהר אינו מוכרח דאיירי בפסול תרומה בנגיעתו דדילמא הא דקאמר קרא וטהר דמשמע דעד השתא אינו טהור לגמרי היינו שאדם אוכל בתרומה קודם הערב שמש דההוא קרא באדם שהוא טבול יום ומיהו טמויי לא מטמאינן פי' והא דטבול יום פוסל את התרומה בנגיעתו ולא מטמאה לגמרי משום דהא לאו טמא אקרי טבול יום אלא מדכתיב יבא השמש וטהר משמע דעד השתא לא הוי טהור גמור אבל מ"מ לא אקרי טמא ואע"ג דגבי כלי כתיב וטמא עד הערב וטהר וא"כ קראו הכתוב טמא כיון דגבי אדם שהוא טבול יום לא כתיב טמא לא עדיפי כלים מאדם והאי טמא דכתיב גבי כלי ודאי אתי לשום דרשה ודו"ק: ד"ה אלא בבאין וכו' דלאו אב הטומאה הן והכלי אינו מקבל וכו' כצ"ל: ד"ה ובי"ח דבר וכו' כלומר אותם י"ח שגזרו וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה ואילו שמאי והלל לא נחלקו וכו' ואע"ג דקצת משמע וכו' דהא כי היכי דקתני גבי בוצר לגת וכו' ה"נ קתני וכו' גבי י"ח דברים מ"מ צ"ל דשני מעשים הוו כצ"ל וה"ל דלמה אמרי' דבוצר לגת הוי נמי מי"ח וגבי בוצר קתני שהיה הלל יושב כפוף לפני שמאי והאי לישנא קתני נמי בתוספתא גבי הי"ח דבר בכלל וא"כ מסתמא חדא מעשה היה והכפיפה דקתני גבי בוצר' וקתני גבי י"ח בכלל היה הכל כפיפה אחת וא"כ דלא חשבי' החיא דהבוצר בכלל הדברים שנחלקו הלל ושמאי עצמן משום דהלל שתק והיה יושב כפוף לפני שמאי ה"נ הי"ח דבר אע"ג שהלל ושמאי עצמן היו שם ונחלקו בהן כיון דשתיק הלל והיה יושב כפוף לפני שמאי להכי לא חשבי בהדי הנך דברים שנחלקו בהן הלל ושמאי מיד ובו ביום שהוסיפו לגזור כל הי"ח לא היו שם הלל ושמאי עצמם כ"א ב"ה וב"ש ונחלקו בו ביום ולמחר הושוו א"נ יש לפרש דר"ל שני מעשים היו ר"ל ההיא מעשה דתוספתא וההוא מעשה דהכא דקאמר עלה רב יהודה אמר שמואל י"ח דבר גזרו ובי"ח נחלקו שני מעשים היו וההוא מעשה גזר שמאי י"ח דבר והיה הלל כפוף לפניו אבל לא קבלו ממנו ובההיא דהכא לא היו שמאי והלל עצמן אלא תלמידי בית שמאי ובית הלל ובו ביום נחלקו ולמחר הושוו ודו"ק:

דף טו ע"א בגמ' עד שלא חרב הבית פשטה מלכות הרשעה על ישראל וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה קב ומחצה ביצה וכו' פי' קב ומחצה ירושלמית והן ו' לוגין ירושלמיות דתקב הוא ד' לוגין שהן ז' לוגין וביצה וחומש למדה מדברית ר"ל שהעשירית האיפה שהיה במדבר שהוא שיעור חלה למדת המדבר היה ז' לוגין וביצה וחומש ביצה שהן מ"ג ביצים וחומש ביצה כי כל לוג הוא ו' ביצים ואח"כ הוסיפו המדות בירושלים שתות נמצא ששה לוגין מדבריות נכנסו בחמשה לוגין ירושלמיות והלוג וביצה וחומש הנשארים מהז' לוגין מדבריות אינן רק לוג אחד למדה ירושלמית נמצא שהז' לוגין וביצה וחומש ביצה מדברית אינן כי אם ו' לוגין ירושלמיות שהוא קב ומחצה ירושלמית: ד"ה שחייב אדם וכו' כלומר הין אינו לשון משנה כצ"ל: ד"ה מלכות רומי פשטה וכו' כצ"ל: ד"ה מאת שנה אחרונים וכו' ופרנסו אלו ארבעה ק' שנה וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה אלא שלמה גזר וכו' והשתא מאי קא פריך רבה והא ידים דקדש דמיירי התם שלמה גזר וכו' ר"ל והא ידים דקדש דמיירי מינה ר"ע אותן ידים שלמה גזר והידים דגזור בי"ח דבר שבו ביום גזרו על הכלים אותן ידים לא איירי בקדש אלא לתרומה כדאמר בשמעתין וא"כ שפיר קאמר רב יהודה דמשני קודם גזירת כלים נשנו ושפיר קאמר נ"כ ר"ע וזכינו שאין טומאת ידים במקדש ר"ל דכשגזר שלמה על הידים לקדשים לא גזר אלא על ידים של סתם בני אדם שהם חוץ למקדש שיטמאו אבל קדשים אבל על ידים שבמקדש דהיינו על ידים של כהנים לא גזר ותירצו התוס' וי"ל ר"ע אי"ח דבר קאי ר"ל דאין לפרש דר"ע קאי אגזירת ידים דשלמה דמסתמא ר"ע אי"ח דבר קאי והוי מחדש והכי קאמר כשעסקו בי"ח דבר בדיני ידים והוסיפו לגזור על גזירת שלמה וגזרו על הידים אף לתרומה לא רצו אז להוסיף לגזור לקדשים אף על הידים שבמקדש והשתא שפיר פריך רבה הא בי"ח דבר כשעסקו אז בטומאת ידים לתרומה בו ביום נמי גזרו על הכלים דהיינו נשנית כלים קודם גזירת ידים דשני ידים דרב יהודה שפיר דר"ע לא קאי כי אם על הי"ח דבר אלא דשני אע"ג דר"ע קאי אי"ח דבר אעפ"כ נקט ידים משום דידים לקדשים היתה גזירה קדומה בימי שלמה וקאמר דמעולם מימי שלמה ואילך היה זכות זה במקדש שלעולם לא נגזר טומאה במקדש לא בימי שלמה ולא בי"ח דבר ואפ"ה חזר ומקשה לו רבה והא תרווייהו וכו' משום דלא משמע ליה הכי לישנא דר"ע דאמר זכינו וכו' לפרש כדשני רב יהודה אלא דמשמע כפשוטו כשעסקו בי"ח לא רצו לגזור על הידים במקדש ולהכי הדרא קושיא לדוכתא ליטא שאין טומאת ידים וכלים במקדש והארכתי בזה משום שדברי התוס' הללו אין מובנים קצת להתלמידים וק"ל: ד"ה שמאי אומר מקב וכו' משום דאיפה י"ח קבין וכו' דאיפה היא שלש סאין וכל סאה הוא ששה קבין ממילא עשירית האיפה שהוא שיעור חלה הוא שני קבין לבית הלל דס"ל דעשירית מלבר בעינן ושמאי נמי ס"ל דהעומר שהוא עשירית האיפה הוי קביים אבל ס"ל דמן העומר א' צריך ליטול שתי פעמים חלה משום דעומר היה שיעור שתי אכילות לכל אכילה קב אחד וככל אכילה שהוא קב היו נוטלים חלה שקב אחד היה עיסת המדבר ועליו נאמר ראשית עריסותיכם חלה תרימו: **ע"ב** בגמ' אמר עולא אלו ששה ספיקות כו' כצ"ל: בתוס' ד"ה אתי אינהו כו' ולספרים דגרסי וכו' למימרא דהדא גזירת ת"א והאמר אילפא כו' יש לדקדק לגירסא זו מאי פריך למימרא וכו' ומי בקש זאת לומר שארץ העמים גזרו עליהם מתחלה לשריפה דפריך עלה מהא דאילפא ונראה בספר ח"ש שתירץ וז"ל שהמקשה ידע ששורפין אגושא בודאי מכח המשנה דששה ספקות ואם כן מאחר דשני ליה התרצן דאתו אינהו ולא קבלוה עד דאתו הלל ושמאי וא"כ ע"כ גזירה קדומה היתה לשרוף כמו לבסוף ועל זה פריך למימרא כו' הא ע"כ גזירה קדמונית לא היתה לשרוף עכ"ל אבל בעיני פירושו דחוק דלפי פירושו קשה מאי תלי קושיא זו של המקשה במה שמשנה התרצן אלא מעיקרא גזור ולא קבלוה ואתו רבנן דשמנים שנה וגזור וקבלוה תקשה ליה להמקשה המימרא דאילפא על מתניתין דתנן על ששה ספקות שורפים את התרומה ועוד מה תלי קושיא זו של המקשה במה ששתי גזרות היו שיוסף בן יועזר גזר עליה וגם רבנן דשמנים שנה גזרו על זה לא יהא אלא חדא גזירת וע"כ צריך אתה לומר דלשריפה היתה דהא תנן על ששה ספקות שורפין כו' וא"כ תקשה עלה מהמימרא דאילפא ועוד קשה בסוגיא דשמעתא לפי מאי דמקשה המקשן למימרא דהדא גזירת הוה לשריפה משמע שהוא רוצה לומר תחלת הגזירה לא היתה לשריפה כי אם לתלות אם כן מה תקשה הא רבנן דפ' שנים הא איהו גופיה ידע דמתחלה לא גזור אלא לתלות וק"ל ונ"ל דלגירסא זו המקשה זה שהקשה למימרא דהדא גזירה הואי לשריפה אינו המקשה הראשון אלא מקשן אחר ומקשה על התרצן זה מדהדחיק לשנויי אלא מעיקרא גזור ולא קבלוה וכו' ולא שני דמעיקרא גזור לתלות ואתו אינהו וגזור לשרוף מכלל דס"ל דהדא גזירה הואי לשרפה והאמר אילפא וכו' ואע"ג דיש לדחוק ולומר דמשום הכי דחיק לשנויי מעיקרא גזור ולא קבלוה משום זכוכית מ"מ ארץ העמים שהיה יכול לשנויי בשנויא דעדיפא מיניה לא ה"ל לשנויי בדוחק דגזרו ולא קבלוה ולפי מאי דמסיק אתי שפיר דאין ה"נ דקושיא דא"ע העמים מתרץ לה דמתחלה לא גזור אלא לתלות וכו' וקושיא דכלי זכוכית דלא שייך לשנויי בשנויא דלתלות ולשרוף תירץ בשינויא קמא דמעיקרא גזרו ולא קבלו מינייהו ואתו אינהו וגזרו וקבלו מינייהו ודו"ק: ד"ה על ששה ספקות וכו' כגון סככות ופרעות פירוש סככות הוא ענף היוצא מן האילן וטומאה תחתיו ופרעות הוא אבן היוצא מן הכותל ועי' במס' אהלות פ"ח ובמס' נדה פ' בתרא: ד"ה על ספק בית הפרס וכו' ואם כן לחכמים אמאי קאמר וכו' פירוש אלא ודאי לא איירי הכא אלא בשדה שאבד בה קבר אלא בשדה שנחרש בה קבר: ד"ה ועל בגדי ע"ה וכו' ואפילו טמא מת רוק שלו אינו טמא וכו' רצה להוכיח מזה דאין הטעם משום מגע נדה כפירוש רש"י אלא משום דעשאום כזבים דאי משום מגע נדה הא אפילו טמא מת רוק שלו אינו טמא אלא הטעם הוא שעשאום כזבים כו': ד"ה אלמה תנן כו' דהא קתני סיפא כו' על השולחן ועל הדרגש כו' וא"כ אין לפרש דאיירי בטבילת כלים חדשים דההיא טבילה ליתא אלא בכלי אכילה: ד"ה והכמים מטהרים. פי' אבל אין לפרש דרבנן מטהרים

לטמא

שמא דפיגול נמי בודאי רוק של ע"ה דהוי כספק רוק כמו בגדי ע"ה דמתפרש הכי דודאי נמי ספק הוא אלא הכא כיון דנקט סתם ספק רוקין איכא לפרושי בה נמי בספק מגעם דדילמא רוב ניניהו כפירש"י ודו"ק: **בד"ה** אלמה תנן אלו כו' וליכא למימר דהה"א טבילה לכלים חדשים כו' עכ"ל ויש לדקדק ומאי קושיא דלפום הך סברא דשויוהו ככלי חרס קושטא הוא דלא נצריך טבילה בכלי זכוכית חדשים כמו בכלי חרס חדשים דהא דקאמר התם דבעי טבילה בכלי זכוכית היינו מטעמא דכי נשתברו יש להם תקנה בכלי זכוכית שויוהו ככלי מתכות והכא אכתי לא אסיק אדעתיה הך טעמא אלא דלגמרי ככלי חרס דמי וא"כ לא בעי בהו טבילה בחדשים וי"ל דלענין להצריכן טבילה בכלים חדשים אסיק המקשה אדעתיה האי טעמא וכה"ג כתבו התוס' לקמן לרב אשי ע"ש ודו"ק: **בד"ה** וחכמים מטהרין כו' אבל אין לפרש דרבנן מטהרין לגמרי כו' כלי חרס שטיהר שעה א' כו' דא"כ מגליה דר"מ אזיל כו' עכ"ל ויש להקשות כיון דמלינו דפליגי בהכי ר"מ וחכמים בתוספתא א"כ אימא דבהכי פליגי הכא ר"מ ורבנן דר"מ מטמא מתורת כלי חרס משום דמקבלים טומאה מכאן ולהבא ורבנן מטהרין לגמרי משום דכלי חרס שטיהר שעה א' כו' ומגליה לתלמודא למימר דר"מ אזיל בתר המעמיד וי"ל דאית ליה לתלמודא דלא אמרי רבנן בתוספתא הך סברא כיון שטיהר שעה א' כו' אלא בחתיכת חרס שפירש מן החבית ויש בה כשיעור ונקבה וסתמה אבל לא בכלי שלם שניקב וסתמו כמ"ש התוס' פ"ק דר"ה והר"ש בפ"ב דכלים ע"ש שכתבו ראיות בזה והכא בכלי שלם שניקבה וסתמה איירי ומדרבנן מיהת טמא מכאן ולהבא אפי' לחכמים מתורת כלי זכוכית ולר"מ מטמא מדאורייתא דאזיל בתר המעמיד ומשום שיש לבעל דין לחלוק ולומר דאין לחלק בין כלי שלם לשבר כלי ולכך רבנן מטהרין לגמרי כתבו דע"כ אין לפרש כן דע"כ תלמודא מחלק בין כלי שלם לשבר כלי דא"כ מגליה דר"מ כו' וק"ל:

חדא דף טו ע"א אמור לנו ג' דברים שאמרת לנו כו'. אינו דומה שאמרן להו כבר והם שכחו אותן אלא דר"ל שאמרת לנו שיש בידך מאביך ולא אמרן להו עדיין וק"ל:

ק"פ שנה כו' דיני קנסות ס"ד כו' ושלא דנו ד"נ כו' הכל מפורש באורך בגמרא בפ"ק דע"ז ע"ש: **אלא** שלא דנו ד"נ כו'. כתבו התוס' תימה דוקמת ועלית אל המקום דדרשי' מיניה מלמד שהמקום גורם לא כתיב אלא בזקן ממרא כו' ע"ש באורך אבל בפ"ק דע"ז קשייתי תלמודא בהדיא מהאי קרא מלמד שמקום גורם אהך שלא דנו ד"נ ומה שהקשו התוס' הכא דהא לא כתיב אלא בזקן ממרא כבר תירצו בו שם בתוס' ע"ש:

דף טז בד"ה אלא מעתה כו' וכי משני כו' מפני שנראה הוכן כבכן כו' אכתי ליטמאו מאוירן כו' עכ"ל אבל לאי תירוצא דכיון דכי נשתברו כו' שויוהו ככלי מתכות ודאי דלא מיטמאין נמי מאויר ככלי מתכות כמו [א] שכתבו התוס' לעיל ולקמן דמה שמטמאין מתורת כלי חרס שורפין היינו בנגיעת תוכן דהוה נמי מתורת כלי חרס אבל מאויר ודאי דלא מיטמאין כיון דשויוהו ככלי מתכות וק"ל: **בד"ה** לא ליטמא כו' דתוספתא דכלים פ' מחט וטבעת שולי כלי כו' כצ"ל: **בד"ה** ה"ג רש"י כו' בת"כ מרובה מדת לטמא כו' ואין מיטמא מאחוריו כו' א"כ אינו מיטמא מאחוריו מדאורייתא כו' א"כ אפילו כו' עכ"ל ק"ק להך תירוצים דבפשיטות טפי הו"ל דמרובה מדת לטמא מליטמא שמטמא אחרים מגבן ואין מיטמא מגבן ודו"ק: **באד** לא אתי למעוטי אחוריו אלא גבו וחקק הוי בכלל אוירא כו' עכ"ל לכאורה מדבריהם אלו דאחוריו דמטמא ומיטמא לגירסת רש"י היינו אפילו אוירא וה"א לומר כן דא"כ מה כתבו לעיל דבמה שמטמא אחרים מאחוריו אין חידוש דאפי' מגבו נמי כו' דהא ודאי חידוש הוא שמטמא בלא נגיעה אלא מאויר אחוריו מש"כ בכל הכלים וע"כ הנראה ליישב דבריהם דהכא דאע"ג דמאחוריו אינו מטמא ומיטמא אלא בנגיעה מ"מ בכלל אוירא הוא דהא דמיטמא אחוריו מדרבנן טפי מגבן היינו משום דדומה אחוריו לתוכו שיש לו אויר מיהו לא גזרו ביה טומאה אלא בנגיעת אחוריו דאשכחן טומאה לטמא אחרים בנגיעת אחוריו מדאורייתא אבל מאוירא לא אשכחן טומאה כלל באחוריו מדאורייתא וק"ל: **ע"ב** גמרא איכא בינייהו דרלפינהו כו' ול"ל דאיכא בינייהו כלי שהעריב שמשו

ולא הטבילו דליכא למיגזר ביה שמא יאמר טבילה בת יומא כו' דיחזו לטומאה בית משמע דבעי נמי טבילה והייט משום דלא תיהוי כתוכא וטלולא לטהרו בהערב שמש בלא טבילה וק"ל:

דף יז תוס' בד"ה ששמע השומע כו' נכך נראה שטמאוהו לאיכר טומאת ז' משום טומאת בחיבורים כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לפרושי ולקיים פירש"י שטמאו לאיכר טומאת ערב וכמו שפירשו לר' עקיבא שהיה סודר מפסיק בין המרדע לבשרו שהסודר טמא טומאת שבעה והאדם טמא טומאת ערב מדאורייתא וכיון שאין טומאת חיבורין פשוט השומע טעה לומר שטמאוהו ז' משום אהל שמביא הטומאה בעובי המרדע אלא דניחא להו לפרש הכי בפשיטות טפי לר' טרפון כיון שאין טומאת חיבורים פשוט בלאו סודר המפסיק בין מרדע לבשרו איכא טעות כשטמאוהו ז' שיש סבור דמשום אהל כו' ודו"ק: **בד"ה** אמר ר"ע כו' דהייט חבורי אהל במת והאדם כו' עכ"ל כל"ל ומהרש"ל דחק לקיים דברי התוספות שלפנינו ואין להאריך ודו"ק: **בד"ה** ועל שאר כו' וא"ת למה טמאוהו ז' משום חיבורי לרבי טרפון כו' עכ"ל ר"ל לר"ט דהאי עובדא היה במרדעת למה טמאוהו ז' כפי שיטת התוס' דלעיל וכן לפרש"י יש להקשות למה טמאוהו טומאת ערב לר"ט אבל לר"ע ניחא דלא הוה עובדא כלל אלא משום כלי אחר שיש בו בית קבול ויש בו עובי כמרדע גזרו במרדע ובכל מטלטלין אפילו פשוטי כלי עץ כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק: **בד"ה** גוזרני כו' מוהל השמן כשמן י"ל דהייט במוהל היוצא לאחר אגילתא לאחר כו' שאדם יוצא לכרמו לידע אם הגיעו ענביו לבצור נמי לא שייך בהן ואתא שפיר דהגיא לקמן כו' לידע אם הגיעו זיתיו למסוק כו' כל"ל: **ע"ב** בפי' רש"י בד"ה אי חשידי כו' לא ליפרשו אלא חטה אחת מן הכרי כו' עכ"ל הד"א ור"ל הא דפריך אפרושי נמי ליפרשו סמיך אדלקמן כשמואל דחטה אחת פוטרת וא"כ לא ליפרשו אלא חטה אחת כדי לתקן טבלם אלא ע"כ דלא חשידי להכי משום גזילת כהן אבל דלא ליפרשו כלל ודאי דלא פריך ליה דמשום איסור טבל ודאי כ"ע חוששין וק"ל: **בד"ה** אוכלין וכלים מטמאין משקין חדא כו' עכ"ל כ"ה בכל ספרים ישנים שבפרש"י ומהרש"ל הגיה בפרש"י אוכלין וכלים שנטמאו במשקין כו' ולפי הגהתו זו מחק בגמ' שנטמאו במשקין שזה הוא שהוסיף רש"י בפירושו לפי דעתו וא"א ומי הוא שישגיח במחקים כאלו אבל כל ספרים הישנים נכונים הם בגמרא אוכלים וכלים שנטמאו במשקין כו' שהוא לשון המשנה בעצמו שהביא לעיל גם כל פירש"י שלפנינו יברים הם ור"ל אוכלים וכלים ודאי ב' דברים הם אלא דמטמאין של שניהם חד הוא דהייטו משקין מש"ה חשיב להו כחדא וק"ל: **תוספות** בד"ה דילמא משהי כו' אלמא לכהנים שרי וי"ל כיון דאין כו' עכ"ל נקטו הכי למאי דס"ד מעיקרא התם דשרי לאכול לכהנים ולא אסור אלא לזרים אבל למסקנא אסור לאכול אף לכהנים ולאו משום טעמא דהיסח הדעת כמ"ש מהרש"ל דהאי טעמא נמי לא קאי התם אלא משום מעלה עבוד רבנן דלא תיהוי זריעה להיתר אכילה אפילו לכהנים כדמסיק התם אבל לטהר מידי טומאה ודאי דמהני זריעה וזה שדקדקו בתירוצם משום ריוח (פורתא) שמטהרין לה כו' דהייטו למסקנא שאין כאן ריוח אלא לטהר דלאכילה לכהנים נמי אסור גם מה שנדחק מהרש"ל לומר שר"ל דרש"י ג"כ נתכוין כדברי התוס' אין צורך דנזור שהא בשמה הראשון והרי היא תרומה טמאה עכ"ל מרש"י ודאי לא משמע כן ודו"ק: **בד"ה** הניחא כו' אוכל ראשון ואוכל שני חדא חשיב להו א"כ הבא ראשו כו' עכ"ל ק"ק מאי קשיא להו לעיל גבי ידים הבאות מחמת ספר נמי בו ביום גזרו והוי טפי מי"ח דבר אימא דאוכל ראשון ואוכל שני חדא חשיב להו והבא ראשו ורובו כו' וטהור שנפלו כו' נמי חדא חשיב להו דהשתא א"כ ידים מחמת ספר בו ביום גזרו לא הוי טפי מי"ח דבר ודו"ק: **וד"ע** שבעל המאור לא חשיב אין פולין ואין קורין בכלל י"ח דבר שנחלקו בו ול"ל שהוא מפרש בי"ח גזרו ובי"ח נחלקו דאמר שמואל הייטו בי"ח דבר גזרו בלא מחלוקת ובי"ח

פני ראם [א] שכתבו התוס' כו'. נ"ב ומה דמשמע מד"ה שבדו רבנן משום דלעיל הוי אויר בכ"ח הייטו אם לא מיטמא מגבו ול"ד כלל לכלי מתכות והכן:

מהר"ם

לגמרי וכו' דא"כ מנלן דר"מ אזל בתר מעמיד וכו' אלא משום דאזיל לטעמיה וכו' ויש לדקדק ואימא ת"נ דר"מ דמטמא לא משום כלי מתכות מטמא אלא משום דאזיל לטעמיה דס"ל דכלי חרס אע"ג דטיהר שוב יש לו טומאה וחכמים דמטהרין סבירא להו אע"ג דהוי סתימה מעלייתא מ"מ כיון שטיהר שעה אחת שוב אין לו טומאה ולכ"ע לא אזלינן בתר המעמיד ויש לומר דסבירא להו לגמ' דלא אמרו חכמים דכלי חרס דטיהר שעה אחת שוב אין לו טומאה אלא היכא שנשבר לגמרי ולא נשאר אלא קרקעיתו או דפנותיו ושיפן ועשאו כלי חדש בזה אמרו חכמים כיון שטיהר שעה אחת שוב אין לו טומאה אבל היכא שלא נשבר לגמרי אלא שניקב כיון שראוי לסותמו באבר סתימה מעלייתא לא מיקרי כלל טיהר שעה אחת ויש לו טומאה לאחר שסתמו אפי' לרבנן וא"כ על כרחך הא דמטהרי רבנן לא לגמרי מטהרין ליה דהא הדר שפיר לטומאתו הראשונה אלא ודאי מטומאה דאורייתא היא דמטהרי ליה דהיינו מטומאת כלי מתכות משום דלא אזלי בתר המעמיד אבל מדרבנן מיהא מטמא משום כלי זכוכית כמו שהיה מטמא מתחלה ומפילא צ"ל על כרחך דהא דמטמא ר"מ היינו טומאה דאורייתא מדין כלי מתכות משום דאזיל בתר המעמיד דאל"כ במאי פליג אחכמים דהא אינהו נמי מטמאין ליה טומאה דרבנן וק"ל:

דף טז ע"ב בגמ' אמר רב משרשיא דבי רב אמרי הכל מודים כצ"ל: **ברש"י** ד"ה לעולם וכו' ואין בהם טומאה ישנה כצ"ל: **ד"ה** דרצפינהו וכו' שמא לא יקרבנו ליכא ושמא יאמר איכא ואיכא דאמרי וכו' כצ"ל:

דף יז ע"א בגמ' רבא אמר גזירה משום הנושכות רב נחמן אמר רבה בר אבוה פעמים שאדם הולך לכרמו וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה ששמע השומע וכו' אמר ר"ע אני אתקן וכו' שני דבורים הללו וכן הדבור הג' המתחיל ועל שאר אדם וכו' הכל דבור אחד: **באד** דהייטו חיבורי אדם במת והאדם אינו טמא וכו' הלשון מגומגם ור"ל דכה"ג שהסודר טמא טומאת שבעה משום טומאת חיבורים דכתיב בתורה דהיינו היכא שהכלי מחובר במת והאדם מחובר בכלי אז האדם הוא טמא טומאת ז' ה"ה כגון הכא שהכלי שהוא המרדע הוא מחובר או מאהיל על המת והסודר מחובר בכלי שהוא המרדע אז הסודר טמא טומאת ז' אבל האדם אינו טמא טומאת ז' כיון שהסודר מפסיק בינו ובין המרדע הלכך אינו טמא מדאורייתא כ"א טומאת ערב וק"ל: **באד** שאם יש דרבן בתוכו היה מטמא אפי' בכל שהוא וכו' חרב הרי הוא כחלל אפי' ע"י אהל וכו' פי' אפי' אין החרב והברזל נוגעין במת אלא שמאהילים על המת הרי הן כמת עצמו והא דקאמר שאם יש דרבן שהוא הברזל בתוך המרדע היה מטמא אפי' בכ"ש כל מה שתחתיו פי' משום אהל לכאורה משמע שאפי' כל מה שתחת המרדע שהוא העץ מטמא משום אהל דכיון שהברזל קבוע בו והוא הקתא של הברזל כמו הקתא של חרב גם הקתא של החרב הוי כחלל ומטמא כל מה שתחתיו בכ"ש אע"ג שאינו רוחב טפח אלא שלפי זה יש לדקדק לקמן בסמוך בדבור זה שכתבו התוס' מלמד שבלע דרבן פי' שהדרבן שהוא הברזל הוא נבלע בתוך המלמד שהוא המרדע שהוא העץ ונכנס לאהל המת שהדרבן טמא והמלמד טהור וכתבו התוס' שאיירי בכגון שאי אפשר להוציא הדרבן מתוך העץ אא"כ ישבר בית קיבולו ולכך לא חשיב בית קבול ואינו מקבל טומאה עכ"ל והשתא לפי סברא זו דאמרי' דכיון דהיכא שהמרדע מחובר בהברזל והוא בית שלו חשוב נ"כ כחלל א"כ אע"ג דאין לו בית קיבול לטמא מטעם דהחרב הרי הוא כחלל צ"ל דשם איירי שאין הברזל יוצא ממנו כלום חוץ מן העץ רק כולו נבלע בתוך העץ ולכך היכא שנכנסו באהל המת אפי' הברזל עצמו אינו טמא מטעם חרב הרי הוא כחלל כיון שאינו יוצא כלל לחוץ ואינו נטמא אלא מדין כלי הנכנס לאהל המת ואע"ג שכולו נבלע בתוך המרדע שהוא העץ מ"מ אין העץ מצילו מטומאת אהל שאין מציל מטומאת אהל אלא כלי שיש לו תוך המוקף צמיד פתיל וע"ש באהלות בפי' ר"ש ולכך נמי העץ שהוא המרדע אינו נטמא מטעם שנוגע בברזל שנטמא באהל משום דכיון שאין לו בית קבול כיון שא"א להוציא הברזל אא"כ ישבר בית קיבולו לא הוי אלא כפשוטי כלי עץ ואינו מקבל טומאה ודו"ק: **בד"ה** גוזרני טומאה וכו' מוהל השמן כשמן יש לומר דהיינו במוהל היוצא לאחר אציצה וכו' ופעמים שאדם יוצא לכרמו נמי לא שייך בהן והשתא אתי שפיר הא דתני לקמן בריש חבית וכו' אם הגיעו זיתיו למסוק אם לאו לא הוכשר כן צריך להגיה דבור תוספות זה והכל דבור אחד הוא:

ע"ב בגמ' אמר רבא אי חשידי אפרושי נמי לא ליפרשו אלא כיון דאפשר למיעבד חטה אחת כדשמואל וכו' מהימני אלא גזירה משום תרומה טמאה וכו' כך נראה שהיתה הגירסא לפירוש התוס' ומפירש"י נראה שגירס אי חשידי להכי לא לפרש אלא חטה אחת מן הכרי כדשמואל אלא גזירה משום תרומה טמאה וכו': **ברש"י** ד"ה שמטמא בזיבה ואפילו אינו זב כצ"ל: **ד"ה** אוכלין וכלים שנטמאים במשקין וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה כיון דאפשר למיעבד כדשמואל מהימני הקשה ריב"א תרומת מעשר דלא אפשר למיעבד כשמואל לינזר ר"ל למה תוצרך למיהדר משינויא קמא וקאמר אלא גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן נימא דהא דגזרי גידולי תרומה שיהיו כתרומה היינו בתרומת מעשר שמפריש הלוי שלא יהיה עינו צרה לתתו לכהן ויזרענה לבטלה מתורת תרומת מעשר דהתם ליכא להוכיח דמהימני דהא התם לא אפשר למיעבד כשמואל להפריש חטה אחת דזה אינו כ"א גבי תרומה גדולה דלא נתנה בה התורה שיעור ותירץ ר"י דמ"מ אמת הוא וכו' ורוצה לפרש טעם אחד בכולן ר"ל לכך קאמר משום תרומה טמאה ביד כהן כזה דזה הטעם שייך גם בתרומה גדולה: **ד"ה** דלמא משהי להו וכו' וקשה לר"י דאמר בהדיא פרק כל שעה טהורות מלטמא ואסורים מלאכול וכו' אלמא לכהנים שרי יש לתמוה על דברי התוספות הללו דהא התם בפרק כל שעה לא קאי הכי במסקנא אלא מסיק שם דמעלה עשו בתרומה דאין זריעה מועלת בה לטהרה מטומאה להתירה באכילה לכהנים והא דקתני טהורה מלטמא היינו שאינה מטמאה לאחרים בנגיעתה אבל לענין אכילה נשארת בטומאתה ואסורה באכילה אף לכהנים כמו שפירש"י כאן וצ"ל על כרחך דלא מקשה ר"י קושיא זו אלא לפי מה דהוה סלקא אדעתא דהתם מעיקרא דהוה מפרש דהא דקתני ואסורים באכילה היינו לזרים אבל לכהנים שרי לפי אותו ס"ד מקשה ר"י והיאך היה ס"ד לפרש הכי הא מסיק הכא דהא דגזרו על גידולי תרומה שיהיו כתרומה היינו גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן דלמא משהה לה ואי אמרו דלאחר זריעה נטהרה מטומאתה ומותרת לכהנים באכילה א"כ השתא נמי משהה לה כדי לטהרה שתהא מותרת באכילה לכהנים ותירץ דמשום האי רווחא פורתא לא ישהה אותה וכו' וכן משמע שם בתוספות ד"ה טהורות מלטמא כן נ"ל ליישב בדוחק אבל אין לשון התוספות דהכא משמע כן דמדהקשו קושיא זו על פירוש הקונטרס דפירש דגזרו דאפילו יזרענה דהויא טמאה משמע מלשונם דלפי האמת מקשו דאל"כ למה תלי קושיא זו בפירוש רש"י ודו"ק: **ד"ה** על פתן וכו' שלא בפני ע"ז פי' כל מקום שמוצא הנכרי יין הוא מנסכו לע"ז אע"פ שאין אז הע"ז בפניו: **ד"ה** הניחא לר"מ וכו' מדקתני בברייתא אלו מן ההלכות וכו' פירוש לשון רבים ולא קתני כי אם הני תרתי ש"מ דבתרי קא חשיב להו: **באד** ומיהו קשה דלא מני רש"י הך דלא יאכל הזב וכו' ולפי זה אוכל ראשון ואוכל שני וכו' פירוש ולפי זה דאנו צריכין למנות הך דלא יאכל הזב עם הזבה צריך לומר דאוכל ראשון ואוכל שני חדא חשיב להו וכו': **ד"ה** אין מוכרין לנכרי כו' אע"ג דאי עביד להו בשבת לא מחייב חטאת וכו' פירוש ולקמן בגמרא מפרש דלא גזרו ב"ש אלא בהנך דאי עביד להו בשבת הוה חייב חטאת מ"מ בהנך נמי כיון שנעשית בידים על ידי נכרי ואהנך לא קאמר בגמרא דבעי חיוב חטאת אבל בהנך דברים דרישא דאינו עושה איסור בידים וכו' פירוש כגון אין שורין ואין נותנין ואין פורשין דאין עושה המלאכה בידים אלא שנעשית מאליה ולכך לא גזרו עליהם בע"ש סמוך לחשיכה אלא היכא שהוא באותו ענין שאם עשה אותה בשבת הוי אתי לידי חיוב חטאת כגון בפורשין מצודות לא גזרו עליהם אלא היכא שהוא בענין שלפעמים שבשעת פרישתו ילכוד ואם עשה כן בשבת הוי אתי לידי חיוב חטאת אז גזרו עליהם בע"ש וכמו שמשמע מדברי התוס' לעיל בד"ה אין פורשין אבל אם הוא בענין שא"א שבשעת פרישתו ילכוד דאז אפילו אם היה פורש בשבת עצמו לא אתי לידי חיוב חטאת לא גזרו עליו בע"ש וכן תנן בסוף מתניתין ושוין אלו ואלו שטוענין קורות בית הבד וכו' ומפרש בגמרא דמטעמא דלא גזרו בית ב"ש משום דאפילו אי עביד להו בשבת ליכא חיוב חטאת ובפירוש רש"י שם משום דנעשית מאליהן: **באד** והיינו טעמא דאין נותנין עורות לעבדן ר"ל דאע"ג דאף אם היה נותנן לנכרי בשבת אין בזה חיוב חטאת דלא יצא בנתינה חיוב חטאת מ"מ כיון שהנכרי עושה בשבת בידים דבר שישראל אסור מן התורה גזרו בית רבנן עם חשיכה: **בגמ'** מאי טעמא אמר רבא מפני כו' כצ"ל:

תליתא

חכמת שלמה

דף טז ע"א גמרא שוה מיטמאין ומטמאין מאויריהן ומיטמאין מאחוריהן ואין מיטמאין מגביהן ש כצ"ל: **רש"י** בד"ה מטמאין כו' צ"ל ומיטמאין מטמאין כו'. וכן תוס' בד"ה ה"ג כו' **בד"ה** יחזרו כו' נ"ל חזרו כו': **ע"ב רש"י** בד"ה גללים שיש. נ"ב וזו פי' הרמב"ם ובכל דוכתא רגיל רש"י לפרש לפיעי בקר:

דף יז ע"א גמ' משום הנושכות רב נחמן אמר רבה בר אבוה כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה אקפה את בני כו' מנטער שיה על תורה כו'. וכ"ב והימה גדולה בניו מה חטאו ורש"י עצמו חזר מזה בפי' השוכר את הפועלים ופי' לשון שבועה גבי יש בן לאותו צדיק שקפת את בניו כו': **בד"ה** ששמע כו' בכל שהוא וטמאוה כו' הד"א: **בד"ה** אני אתקן כו' מדבריהם גזרו שיקפו כו' דכיון דמטמאות ליה ע"כ טומאה כו' כצ"ל: **באד** והוא לא נגע במת כו'. נ"ב פי' עם המרדע לא נגע במת ודו"ק: **תום'** בד"ה ששמע כו' המרדע אר"ע כו' הד"א: **באד** דהייטו חיבורי אדם במת כו'. נ"ב פי' חיבורין שכתוב בקרא דהייטו יקרב בדיקרב איירי בחיבורי אדם במת ועתה נטמא הסודר באותה טומאה של חיבורי אדם במת והאדם אינו נטמא בחיבורין אלא בטומאת מגע דהייטו טומאת ערב וק"ל (עיין במהרש"א): **באד** הטעם ועל שאר הד"א: **ע"ב גמ'** אלא אמר רבא ישראל נמחק: **שם** אלא אמר רבא גזירה משום כו' כצ"ל. וכ"ב אף שלא מצאתי נ"ל להגיה כן כי כך משמע מפירש"י ואף מדברי התוס' למעיין בהם ודו"ק: **תום'** בד"ה דילמא כו' וי"ל כיון כו'. נ"ב נראה בעיני מדלא כתבו התוס' אלא צריך לפרש כו' וכתבו וי"ל כו' משמע שאינם סותרים פירש"י כי מה שפירש"י הוא לפי המסקנא דהתם דאוסר אף לכהנים וכן פסק בסמ"ג בהלכות תרומה אלא שהתוס' הקשו מתחלת הסוגיא דהתם דהיינו אוסר אלא לזרים איך מבינים הך גזירה כו' וק"ל. גמה שפירש"י דאפי' יזרענה דהוי טמאה לאו דוקא קאמר שהרי בהדיא שנינו שם שטהורין אלא כלומר שנשארו באיסורן כאילו הן טמאין לענין זו באסורים לכהנים והטעם שנפסלו בהיסח הדעת כדאיתא התם להדיא ולא מהני האי גזירה אלא אדין תרומה שליהן ופסולין בהיסח הדעת לאפוקי אם היו חולין גמורים הוי שרי וק"ל (עיין במהרש"א):

גמ'

אחריני נחלקו ודקאמרי' לעיל אין פולין ואין קורין כו' ואלו מן הלכות היינו מן י"ח הלכות שגזרו בו ביום ולא הוו מי"ח שנחלקו בו וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה בי"ח גזרו ובי"ח אחריני נחלקו מיהו מה שהוסיף בפי' הרמב"ם לומר עוד י"ח אחריני שהושוו בהן אינו ע"פ תלמוד שלנו דמסיק אהא דתני הושוו דהיינו באותן שנחלקו בו ביום למחר הושוו בהם והוא ע"פ הירושלמי כמ"ש בספר הראב"ן ע"ש ודו"ק : בד"ה אין נותנין כו' אבל קבלנות דמחובר דהוי ברשות ישראל כו' עכ"ל לאו דוקא ברשות ישראל דלורך מחובר אף ברשות נכרי מפרסמא מילתא ואסור והכי מוכח בירושלמי שהביאו דאמר בד"א בתלוש אבל במחובר אסור דהיינו ע"כ אפילו ברשות נכרי לורך מחובר כמו לבנות אבנים הוא דאסור דהדיא ישראל תלוש נמי אסור וכ"ה בתוס' סוף פ"ק דע"ז וברא"ש ע"ש וק"ל :

דף יח בא"ד אין נותנין כו' בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כו' עכ"ל ברא"ש בפ"ק דע"ז איתו ובע"ז אלא בשבת ובאבל הלכה כו' אבל בירושלמי ראיתיו ולא ידענא מה היא ודו"ק : בפרש"י בד"ה לא קעביד כו' ולב"ש כיון דמונחין בגווה כו' עכ"ל ולפי דברי התו' שכתבו לרבה דטעמא דב"ש משום גזירה דאתי למיעבד בשבת ה"מ לפרושי ה"נ הכא לרב יוסף אליבא דב"ש דטעמא דב"ש משום גזירה והיינו למאי דס"ד השתא לרב יוסף דהך דרחיים כב"ה אתי ולא כב"ש דלב"ש איך שיהיה הטעם אמאי שרי מוגמר וגפרית דלא ניחא ליה למימר השתא דטעמו משום שביתת כלים ומוגמר שרי דדחיק ליה למימר כדמסיק דמנח אארעא אבל למאי דמסיק הא דרב אושעיא דע"כ רב יוסף הך דרחיים כב"ש מוקים לה וע"כ במתני' נמי טעמיה דב"ש משום שביתת כלים ואע"ג דלא קא עביד מעשה אסור דאי משום גזירה תקשי ליה מוגמר בברייתא דשרי לב"ש דנהי דמונח אארעא מ"מ נגזור משום דאתא למיעבד בשבת ודו"ק : תוס' בד"ה ולימא כו' וא"ת לרבה הך ברייתא דשביתת כלים אמאן תרמייה וי"ל כו' עכ"ל דע"כ ב"ה לית להו שביתת כלים אפילו בעביד מעשה מדאוקי' רבה טעמיה דרחיים לב"ה משום השמעת קול ולב"ש נמי כיון דאליביה דרבה טעמיה דב"ש במתני' משום גזירה ולא משום שביתת כלים וא"כ אמאן תרמייה הך ברייתא דשביתת כלים והא תירצו דשביתת כלים לב"ש היינו בעביד מעשה דוקא ומתני' כולה איירי בלא עביד מעשה ולהכי אילטריך לטעמא דגזירה במתני' ודו"ק : ע"ב בד"ה גזירה שמא כו' תקשי ליה מתני' דבשר בצל וביצה ותררה כו' עכ"ל ק"ק אמאי שבקו פת דתני ליה מקמיה דתררה דהך דאין נותנין פת בתנור נמי טעמא משום חיתוי וכמו שהקשו התוס' לקמן לרב אסי מהך דפת ויש ליישב ודו"ק : בא"ד שאין דבר מפסיק בינו לגחלים עכ"ל אין ר"ל שאין דבר מפסיק בינו לגחלים שהוא מונח על הגחלים דהא אכתי לא אסיק אדעתיה דהך מתני' בשר בצל וביצה איירי בבשרא אגומרי עד לבסוף לרב אסי אלא דר"ל בשר בצל וביצה דא"כ דלא מנחי אגומרי מ"מ אין דבר מפסיק בין דבר המתבשל לגחלים משא"כ בהך ברייתא דאיירי בדבר המונח בכלי בקדירה או בחבית שהוא מפסיק בין דבר המתבשל בו לגחלים וק"ל : בד"ה דילמא מגיס בה והוי צובע עכ"ל ר"ל כיון דמיירי בעקורה נראה להו דלא שייך בה משום מבשל אלא משום צובע ומהרש"ל כתב דגם כוונת רש"י שפי' מגיס מהפך בה וכמבשל כו' ג"כ כוונתו כך הוא ואין נראה כן מדברי הרא"ש אלא משום מבשל ממש קאמר לפי' רש"י ע"ש : בד"ה בזירה עקורה וטוחה ואין לחוש שמא יגלה ויגיס שאין דרך כו' עכ"ל הוצרכו לזה לאיסנא קמא דאסר רב ירמיה מדפתי נמי דברתא ושריק ודו"ק : בד"ה התם בשרא כו' והא בלאו הכי נמי שרי כדמפרש לקמן וי"ל דמיירי שהתנור פתוח כו' עכ"ל והך ברייתא דלעיל לא תמלא אשה קדירה כו' נמי רב אסי מוקי לה הכי בתנור פתוח ועוד י"ל דמוקי לה כב"ש משום שביתת כלים כדס"ד לעיל משא"כ מתני' [א] דבשר בצל וביצה דלא ניחא להו לאוקמא כב"ש כיון דהלכתא כב"ה ויש לדקדק לפי דבריהם שכתבו דאיירי התם בתנור פתוח א"כ מאי פריך לקמן אהך דמשלשלין את הפסח הא לאו הכי לא והא אמר מר גדיא בין פריק כו' והא הך דגדיא לא איירי בפתוח והך דמשלשלין כו' איירי בפתוח די"ל דההיא סוגיא אתיא כרב ירמיה מדפתי דלא אילטריך ליה לדחוקי לאוקמיה דאיירי מתני' בפתוח וכ"כ התוס' לקמן דתירוצא דלקמן התם מינתח כו' נמי אינו אלא לרב ירמיה מדפתי דאסר וק"ל :

דף יט גמרא והלא קלן אמר רב ששת ה"ק כו' ויש לדקדק מאי קושיא והלא קלן דאימא דאתי כת"ק דפליג אדר"ע לעיל וסבר הכי לב"ה כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה גבי מכירה ושאלה דהוי כמו קלן וי"ל דמשמע ליה מהא דקתני ברישא אא"כ קלן לו דמים סתמא דשרי בכל גוונא לב"ה ומש"ה קשיא ליה והלא קלן וקשה מסיפא דלא שרי ב"ה בקלן אלא כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה אדרישא דקתני סתמא לב"ה דשרי בקלן בכל גוונא וק"ל : תוספות בד"ה רבי ישמעאל כו' ועוד תימה דרבי עקיבא דאמר לא יגמור כב"ש ולא כב"ה כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דא"כ דמתני' דקתני ושוין כו' לא אתיא כרבי עקיבא וכל דאתי ממילא נמי חייב חטאת אי עביד בשבת מ"מ לבית הלל שרי מבעוד יום וא"כ רבי עקיבא דאמר לא יגמור ע"כ כבית שמאי ס"ל דכל מידי דכי עביד בשבת חייב חטאת גזרו ביה מבעוד יום וזהו התימה דנימא דר' עקיבא דלא כב"ה דהא קי"ל [הלכה] כר"ע מחבירו ואנן קי"ל הכא כבית הלל ועוד דרבי עקיבא לא שמותי מבית שמאי היה אלא מבית הלל כדמוכח מהך דגרת הבת בפ"ק דיבמות כמ"ש התוס' סוף פרק מי שמת ע"ש וזהו שדקדקו התוס' בשני התירוצים שכתבו דהא שא"ל להסיר הקורה סבר רבי עקיבא כב"ה ולשון ספרים הישנים בתוס' שלפנינו שכתבו תימה דר"ע דאמר לא יגמור לא כב"ש ולא כב"ה כו' א"א לקיים דודאי שפיר סבר ר' עקיבא כב"ש דכל מידי דכי עביד בשבת חייב חטאת אסור מבעוד יום ומידי דאתי ממילא נמי חייב חטאת בשבת לר"ע ולא פליג ר"ע אלא אתנא דמתני' שהוא ר' ישמעאל דסבר דכל דאתי ממילא אינו חייב חטאת ודו"ק : ע"ב בד"ה שמן של בדדין כו' דמחמת קורות והעיגול שעליו לא היה ראוי בין השמשות כו' ולא דמי לזיתים כו' וכן השום והבוסר כו' עכ"ל נראה מדבריהם דהך דשום ובוסר לא איירי בטעון עליהם קורה ועיגול בין השמשות ופלוגתייהו דר"י ור"ע לא הוה אם צריך לסלק טעינת הקורה מבעוד יום או לא אלא פלוגתייהו אי לענין אכילה אי לענין שחיטה בידים כמו שכתבו התוס' לעיל וקלא קשה דא"כ מאי מייתי פלוגתייהו אמתני' הא במתני' לכ"ע אסור לאכול משום נולד דהא איירי בטעון קורה ועיגול מבעוד יום כמו שכתבו התוס' הכא וי"ל דמ"מ לענין מידי דאתי ממילא אם חייב חטאת אם לא מייתי שפיר מפלוגתייהו אמתני' ודו"ק : בד"ה הני כרכי כו' ובפרק כירה משמע דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס כו' חוץ מן הנר כו' עכ"ל ומהך דנר שהדליקו בו באותו שבת דאסור לר"מ ליכא לאוכוחי דאית לזה לר"מ מוקצה מחמת איסור דיש לומר דאימא היינו דוקא באיסור דדחייה בידים כגון נר שהדליקו בו באותו שבת אבל באיסור דממילא כגון שנתגבלה בשבת לא כמו שכתבו התוס' בפ"ב בהדיא ומזה יתיישב דלא ה"מ התוס' לאתויי בפשיטות דמוקצה מחמת איסור אמיר ממחמת מיאוס מהא דאמר פ"ב וה"א במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כר"ש לבד ממוקצה מחמת איסור דאימא כדמפרש התם ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותו שבת דהיינו דדחייה בידים ודו"ק :

דף כ בד"ה איבעיא כו' מיהו בירושלמי משמע דלהקל בא כו' ריב"א עכ"ל מפסקי התוס' נראה דריב"א מפרש לה בהיפך דהך דגבי תנור ממהר לקרום ור"א להקל בא ול"ל לפי זה הא דקאמר בירושלמי בלחם הפנים עד שיקרמו פניו בתנור לאו היינו פנים המדובקים בתנור קאמר דההיא קרימה כל דהו סגי בשבת הכא כדקאמר הכא לר"א אלא עד שיקרמו כל פניו של לחם הפנים שבתנור קאמר ודו"ק: סליק פרק יציאות השבת

קרני ראם

[א] דבשר בצל כו' . נ"ב א"י מה שביתת כלים שייך בבשר בצל וביצה:

נמוקי הגרי"ב

דף יח ע"א תוס' ד"ה ב"ש אומרים שיאו סירושלמי דבשבת ואבל וע"ז הלכה כרשב"א ועי' במהרש"א ובר"ש ע"ז לא נמצא תיבת ובע"ז אך בירושלמי ראיתיו ולא ידענא כו' . עי' בתוס' ע"ז שם . ושם נמצא תיבת וע"ז . ונראה פירושו דאסור להשכיר בית לנכרי מפני שמכניס לתוכו ע"ז ונקרא על שמו ע"ש בע"ז כ"א א' כן נראה ברור :

דף יט ע"א גמ' והלא קלן כו' . עי' מהרש"א שהקשה דלמאי אתא כת"ק דר"ע כו' ועי' מה שתירץ . ולא אבין דבריו הק' דהא לב"ש בודאי לא בעינן קלן . כיון דאינו מתיר רק בשיכול לעשות מבעו"י . דהא כל הטעם דקלן הוא משום דאז אף אם הנכרי עושה בשבת אדעתא דנפשיה קא עביד . וזה היא רק לב"ה דמתיר בכולן עם השמש ודבר זה ידוע בפוסקים סי' רנ"ב משא"כ לב"ש לא מהני קלן ובכדי שיעשה מבעו"י א"צ קלן . וא"כ הלא כת"ק דר"ע ס"ל דב"ש וב"ה לא פליגי בזה דבעינן בכדי שיעשה רק הפלוגתא הוא מה נקרא בכדי שיעשה מבעו"י . וא"כ לא צריך לקלן . ושפיר פריך דהלא קלן קתני ברישא . דלא יצלה א"כ קלן . וי"ל דס"ל דמהני קלן עם השמש כב"ה דמתני' וא"ש מאד ופשוט . וא"ל דכוונת המהרש"א לאוקמא רישא וסיפא כתנאי . דל"ל זה . כיון שיש תי' נכון ועי' ב"מ בהמפקיד מאן דמתרגם לי חבית . ועוד דלפ"ז לא תי' כלום והבן: שם בתוס' ד"ה ר' ישמעאל אומר יגמור . עי' מהרש"א שמגי' כב"ש ולא כב"ה . ואני אומר דגירסת ספרים ישנים עיקר דר"ע לא אתי' לא כב"ש ולא כב"ה . דהלא מבואר להדיא בתוס' ובירושלמי פ"ק דשבת דהשיבו ב"ה לב"ש מהא דטוענין קורת בית הבד ועגולי הגת כו' יעו"ש הרי להדיא דב"ש מודים בזה ולית מאן דפליג רק הש"ס קאמר מאן תנא שיסבור דאתא ממילא אף בשבת ליכא חיוב חטאת . אבל הא בודאי דב"ש מודים בזה לב"ה ולהכי בתירוצם א' וב' בע"כ ר"ע כב"ה ס"ל דוקא ולא כב"ש . עי' בזה היטב : ע"ב תוס' ד"ה הני כרכי דזוזי כו' תדע דקאמר כו' עי' מהרש"א מ"ש בזה הא דלא הביאו מר"מ גופיה יעו"ש . והנה י"ל בלא"ה משום דאיכא למימר דר"מ לא אסר רק בנר של חרס שהדליקו באותו שבת דהוא תרתי מוקצה מחמת איסור ומחמת מיאוס וכ"ה בתוס' לקמן מ"ד ד"ה לדברי המתיר אסור כו' יעו"ש . שוב מצאתי שכן כתב המהרש"א בחולין פרק קמא דף י"ד ע"ב יעו"ש וכן פי' במהדורא בתרא :

דף כ ע"א תוס' ד"ה איבעיא להו ומיהו בירושלמי . עיין שו"ע סי' רנ"ד ברמ"א בדין פשטיד"א . ועי' מ"א והאחרונים ובאבן העוזר שכתב פי' נפלא מחמת שלחם הפנים הוא בדפוס צריך שיוקרם השני לצדדים ע"ש היטב . אולם בתוס' מנחות נ"ד ד"ה ובדפוס כו' נסתפקו אם היו מתקן הלחם מחוץ לדפוס או הלחם בפנים . וא"כ לפי סברתם שהלחם היה מחוץ אודי ליה סברתו אולם ברמב"ם פ"ה מתמידין ומוספים משמע

חכמת שלמה

דף יח ע"א גמרא ב"ש היא ולא ב"ה הא מני ב"ש היא ולב"ש בין כו' כצ"ל : רש"י בד"ה שטוענין כו' בעיגולין ושוין כו' הד"א : בד"ה מידי גבי הדדי תניינהו להו וחד תני להרווייהו וכיון דלא גבי הדדי תנינהו הדא כו' כצ"ל : בד"ה ברחיים כו' בכמתו שיטתנו הד"א : תוס' בד"ה ומתרפאת והולכת כו' ומניחין תחת העין בשבת כו'. נ"ב בגמ' שם ע"ג העין וכן מביא הסמ"ג ומ"מ נראה שהיא היא וק"ל : ע"ב רש"י בד"ה מגיס מהפך בה וכמבשל כו'. נ"ב פי' וא"כ הכא הוי צובע ודו"ק בפי' התוס' : בד"ה האי קדרא הייתא כו' ול"ד לעססיות ותורמסין שאין כל הלילה והיום די להן כצ"ל. וכ"ב נ"ל לפרש מקצת יום אבל א' הוא בעי למוצאי שבת ממש פשיטא דשרי וכן מצאתי אף שברא"ש לא משמע הכי אכן בטור איתא להדיא כדברי נ"ל : תוס' בד"ה והשתא דאמר ר' אושעיא כו' וקי"ל כר' אושעיא כו'. נ"ב והמרדכי והסמ"ג כתבו מאחר דלרבה לית ליה שביתת כלים לב"ה אפי' היכא דעביד מעשה כו' משום הכי מותר להשאיל כו' :

דף יט ע"א רש"י בד"ה והלא קילן נ"ל והלא קלן : בד"ה שכיח כו' כלל דלא כו' הד"א : ע"ב גמ' הורה ר' יוסי בר חנינא כר' ישמעאל שמן של בדדין כו' איבעי ליה למעבד הכי כו' כצ"ל : רש"י בד"ה ומאחיזין את האור כו' דכתיב ביום ההוא קדש המלך כו'. נ"ב ותימה שרש"י פי' להדיא בזבחים פ"ב דדוד קדשה וכן פי' להדיא בתוס' אף שלמה בנה את הבית מ"מ דוד קדשה וכן איתא להדיא שם בסוגיא דדוד קדשה ועוד תימה הלא קרא דשלמה לא איירי בשעת קידוש אלא שקידש הרצפה קידושין יתירה שתהא ראויה להקריב על הרצפה כמו על המזבח כדברי ר' יהודה וכן ממשמעות המקרא דכתיב אחריו כי קטן מזבח הנחושת מהכיל את העולה ואת המנחה ר"ל שהוצרך להקריב על רצפת העזר ורבי יוסי אומר הרי כתיב אלף עולות יעלה שלמה על המזבח שעשה משה ושל שלמה היה גדול ממנו אלא מה אני מקיים קידש המלך וגו' שבנה שלמה מזבח של אבנים מחובר ברצפה כו' וכן הביא רש"י וקמתי אלמא דההיא לא איירי בשעת קידש כי דוד המלך קידשה כדאי' בזבחים : תוס' בד"ה שמן של בדדין כו' ולא קיבלה כו'. נ"ב פי' מרי' חייא שהיה אוסר לו • בד"ה הני כרכי כו' מי שמעת ליה משמע כו' כצ"ל :

דף כ ע"א גמ' מותר להשהותו ע"ג כירה כו' כצ"ל : שם ואע"פ שאין ראיה לדבר כו'. נ"ב נ"ל שהוא דברי רבי חייא ומביא זכר לדבר שמצינו שהקפיד הכתוב גבי שריפת עצים שאינם ראויים למלאכה ה"ה לענין איסור חשבינן כאילו נשרף מבעוד יום כשאינם ראויים למלאכה אבל מפירש"י יראה שרבי יהודה מביא זכר לדבר ומביא קצת ראיה שמצינו שכשהודלק משני קצותיו הוי רוב הולך ודולק אפי' בכל העצים והגי שאינו דומה שאר עצים לעצי גפן כמה שידוע שניתר מכפנים אבל (לנ"ה) [לכה"פ] שמעי' שרוב הולך ודולק

מהר"ם

דף יח ע"א בתוס' ד"ה ולימא מר משום שביתת כלים וא"ת למאי דמסיק וכו' מאי פריך רב יוסף ולימא מר וכו' וכי אינו יותר טוב וכו' ע"כ צריך לומר שהתוס' סוברים דהא דמסיק והשתא דאמר רב אושעיא וכו' מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש כל זה הוא מדברי רב יוסף דאל"כ לא הוו מקשו התוס' מידי וק"ל : ע"ב בגמ' ת"ר לא תמלא אשה וכו' גזירה שמא יחתה בגחלים יש לדקדק לפי טעם זה אין לאסור אלא לכתחלה דשמא יבא לידי היתוי אבל אם עשה כן ולא חיתה אין כאן מקום לאסור ובברייתא קתני אם עשה כן למוצ"ש אסורים בכדי שיעשו ופירשו כדי שלא יהנה ממלאכת שבת ומה מלאכת שבת איכא כאן הא לא נאסר אלא משום גזירה דשמא יחתה וצריך לומר דחיישינן שמא חיתה בגחלים ולאו אדעתיה והשתא איכא מלאכת שבת ולכך אסורין למוצ"ש בכדי שיעשו וק"ל : בתוס' ד"ה התם בבישרא אגומרי וכו' והא בלאו הכי שרי כדמפרש לקמן נ"ל להגיה כדפריך לקמן ועיין לקמן בדף ק' :

דף יט ע"א ברש"י ד"ה שכיח במתא וכו' דאין משלחין בלא קיצץ כלל דלא קביע וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה רבי ישמעאל אומר יגמור וכו' ור"ע דאמר לא יגמור לא שצריך להסיר הקורה דסבר כב"ה אבל לא יגמור כדי לאכול משקידש היום כצ"ל : ע"ב בגמ' הורה רבי יוסי בר חנינא כרבי ישמעאל שמן של בדדים כו' כן צריך להיות : במתניתין אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו וכו' ס"א כדי שיצולו וכן הוא באלפסי : ברש"י ד"ה ומאחיזין את האור וכו' כדאמרינן בזבחים הואיל ורצפה מקדשתו וכו' ע"ש בזבחים פ"ב דף כ"ד ששם ברש"י משמע שצ"ל הואיל ורצפה מקודשת וכלי שרת מקודש אבל לפירוש התוספות שם יש לגרוס מקדשת ופירוש מקדשת האדם שעובד עבודה שם וגם שם ברש"י אינו מביא הפסוק דכתיב ביום ההוא קידש המלך וכו' אלא פירוש הואיל ורצפה מקודשת לעמוד לשרת שהרי דוד קדשה בשתי תודות וכו' וכדאמרינן לקמן בשמעתין כי קדש חד וכו' וכן כתבו שם התוספות שדוד קדש הרצפה ע"ש ופסוק זה שמביא רש"י כאן בשמעתין כתיב גבי שלמה ואותו קידוש שקידש שלמה הוא ענין אחר שקידש הרצפה בקדושת מזבח כי המזבח היה קטן מהכיל את כל העולות והמנחות כדכתיב שם בקרא וכבר נתעורר לזה הרב בספר ח"ש :

דף כ ע"א בגמרא כתנאי רבי חייא אומר כדי שישחת העץ ממלאכת האומן ר"י בן בתירא אומר כדי שתאחז האש משני צדדים אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שני קצותיו אכלה האש ותוכו נחר היצלח למלאכה וכו' מתוך פירש"י והתוס' נראה דה"פ שמביא תנאים שרבי חייא ס"ל רוב עביו כדמדאמר כדי שישחת וכו' ופשיטא ליה לגמרא שאינו נשחת ממלאכת האומן אלא היכא שנאחז האור ברוב עביו ורבי יהודה בן בתירא שאמר כדי שתאחז האש משני צדדין פירוש משני צדדיו מבחוץ דהיינו רוב זקיפו ומביא דרבי יהודה בן בתירא זכר לדבר דכשהאור נאחז בשני צדדיו או הולך ודולק מעצמו מדכתיב ביחזקאל גבי עצי גפן את שני קצותיו אכלה האש וגו' ומפ' שני קצותיו היינו שני צדדיו מבחוץ דהיינו רוב היקפו ואע"ג דשם כתיב היצלח למלאכה דמשמע דמשתאחז האש בשני צדדיו נשחת ממלאכת האומן ובדברי ר"י בן בתירא משמע דכשנאחז האש משני צדדים אינו נשחת ממלאכה עצי גפן שאני דהן נשחתים במהרה משא"כ שאר העצים ומ"מ מביא קצת זכר לדבר גם לשאר עצים דמשנאחז האש משני צדדיו הוא הולך ודולק מעצמו דמנקט קרא את שני קצותיו אכלה האש ש"מ דדרך דליקת אש הוא בהכי גם בשאר עצים דכשמדליקין אותן משני קצותיו דהיינו משני צדדיו מבחוץ דהיינו רוב היקפו הוא הולך ודולק מעצמו ודו"ק : ברש"י תני רבי חייא וכו' וקשה לי וכו' דרמי בר חמא קתני לה התם בפרק במה מדליקין והכא תני לה רבי חייא ועוד דלאו מתני' היא פי' האי לישנא כדי שתהא השלהבת עולה מאליה אינו מדברי הברייתא דתני רמי בר חמא דהברייתא לא תני שם אלא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת אין מדליקין בהן במקדש משום שנאמר להעלות נר תמיד ומפרש רמי בר חמא הברייתא מדעתו דהכי משמע להגמרא מהאי קרא כדי שתהא השלהבת עולה מאליה וכו' ועיין לקמן בגמרא בדף שאחר זה א"כ מבואר הוא שלשון זה אינו מדברי הברייתא ובברייתא דרבי חייא דהכא תנא בגוף הברייתא בהדיא כדי שתהא השלהבת עולה מאליה א"כ ש"מ דלאו היינו הברייתא דלקמן בפ' במה מדליקין ושאר רבותינו פליגי אר"י הלוי וסבירא להו דברייתא זו לר' חייא לא מיתנייא לענין מנורה אלא לענין מדורה שמדליקין בע"ש אבל אני מצאתיה כו' לגבי מנורה פירוש שבספרי בפרשה אמור בפסוק להעלות נר תמיד גבי מנורה: תני האי לישנא כדי שתהא השלהבת עולה מאליה ר"ל וא"כ הדרא קושיא לדוכתא כן הוא המשך דברי רש"י הגם שדברים פשוטים הם כתבתי שלא יצטרכו התלמידים להטריד שכלם בזה : בתוס' ד"ה איבעיא להו וכו' ומיהו בירושלמי משמע דלהקל בא וכו' עד שיקרמו פניו בתנור פי' שצריך להשהותו בתנור עד שיקרמו פניו לגמרי וא"כ משמע דהכי ס"ל לר"א דסגי בקרימה כל דהו וא"כ משמע דהכא רבי אליעזר להקל על דברי חכמים בא ומדקתני הכא בברייתא בדברי ר"א כדי שיקרמו פניו המדובקים בתנור ש"מ דפניו המדובקים בתנור ממהרים לקרום שהרי ר"א להקל בא והוי פי' הבעיא והפשיטותא בהפוך ממה שפירשו התוספות לפי

פרק במה מדליקין

ע"ב בד"ה אף שירא כו' אבל מטכסא לאו היינו שירא פרנדא דלא הוה אחר החורבן ט' עכ"ל ולפ"ז לא גרסינן בגמ' תיובתא דרבין דלדידיה מטכסא דהיינו כלך לאו שירא פרנדא הוא דלא הוה לאחר החורבן אלא דהקושיא הוא לאביי דאמר דכלך דמתני' היינו שירא סרנדא וכן מחקו מהרש"ל גם הגיה תירוץ ב' ולאיבעית אימא פירושי קמפרש כו' ורצה לומר דכלך הוא פירוש דשיריים אלו לא מצא כן בספרים ישנים היה לבעל דין לחלוק דלא שייך בזה פרושי קמפרש כיון דשירא הוה ידיע להו וכלך לא הוה ידיע להו כדמוכח בשמעתין [א] ואם דחקו לישנא דאיבעית אימא בתר תיובתא הרי מצינו סוגיא כזו בפרק הנזיקין דאמרי' תיובתא ובתר הכי אמר כתנאי ועיין בתוס' פ' הפרה וק"ל: **בד"ה** ותנא דידן כו' וי"ל דהוסיפו היינו טעמא מפני שאין מושכין כו' עכ"ל נראה מדבריהם דטעמא דפסול פתילות במתני' נמי מפני שאין השמן יפה אבל בגמרא לקמן לא משמע כן אלא דפסול פתילות הוא משום שהאור מסכסכת בהן ואפשר דר"ל משום שהאור מסכסכת בהן אין השמן נמשך אחריהן מ"מ בעיקר תירוצם ק"ק דאין זה מספיק דאכתי מאי הוסיפו בטעמא ומ"מ סברי האי טעמא אחרינא דלמר כוין ושער מחריך פשוט טפי מדלא איצטריך ליה למתני במתני' ודוחק לומר דתנא דברייתא פליג ולית ליה טעמא דלמר כוין ושער מחריך ודו"ק:

דף כא בד"ה למאי נ"מ כו' פשיטא ליה ט' כדאמרי' שעוה קירותא כו' עכ"ל ר"ל מזה שאמר שעוה קירותא פשיטא ליה שוב שהיו מכירין השעוה דקירותא היו מכירין וא"כ לא אצטריך ליה למימר שוב דשעוה פסולת דדובשא לכך קאמר עלה למנ"מ כו' וק"ל: **בד"ה** שמחת בית כו' מאי פריך ממכנסי כהנים הלא היו כו' עכ"ל ממכנסי כהנים ודאי דלא פריך מידי שהרי היה כולו פשתן אלא דר"ל ממתני' דמכנסי כהנים כו' דקתני בה ומהמיניהם פריך דהוה כלאים וכפרש"י מאבנט פריך וק"ל: **בד"ה** ומותר להשתמש כו' לא הס"ל מדליקין סתם דה"א דוקא בחול אבל בשבת אין מדליקין כו' עכ"ל ויש לדקדק דלעיל נמי לרב הונא אימא דלא הס"ל סתם אין מדליקין דה"א דוקא בשבת משום שמא יטה דמותר להשתמש לאורה אבל בחול מדליקין דכבתה אין זקוק לה וי"ל דסתמא דחנוכה בדין חנוכה קמיירי ולא בדין שבת ומש"ה לעיל לרב הונא הל"ל סתמא אין מדליקין דמשמע נמי חול מדין חנוכה משום דכבתה זקוק לה דאי דוקא בשבת קאמר הוה ליה למימר בהדיא אין מדליקין בשבת כיון דמדין שבת נגעו בזה משום שמא יטה אבל הכא אי הוה קאמר סתם מדליקין ה"א דוקא בחול ולא הוה איצטריך ליה למימר הכא בהדיא חול משום דסתמא בדיני חנוכה איירי אבל באיסור שבת לא איירי דבשבת אין מדליקין משום שמא יטה כו' ועוד יש ליישב בזה בדרך אחרת ואין להאריך: **ודע** עוד מה שכתבו בזה עוד דבסתמא לא הייתי אומר שום אדם יחמיר לאסור להשתמש כו' אין זו הסברא מוכרחת מסתמא אלא דאיכא למטעי למימר הכי דאל"כ רב הונא דקאמר בין בחול בין בשבת אין מדליקין ולא קאמר סתם אין מדליקין להשמיענו דאיכא בשבת טעם אחר דמותר להשתמש לאורה אי הוה סברא זו פשוטה ומסתמא לא הוה איצטריך למימר הכי אלא ע"כ דאין זה סברא פשוטה מסתמא לומר דמותר להשתמש לאורה משום דאיכא למטעי נמי לאידך גיסא דחד טעמא אית להו בין בחול בין בשבת משום דכבתה אין זקוק לה ובהכי מתיישב נמי רב חסדא דקאמר מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת אמאי לא קאמר סתם מדליקין בהן והייתי אומר מסתמא בחול אבל לא בשבת דלא הייתי אומר שום אדם יחמיר לאסור להשתמש לאורה אלא ע"כ דאי זה סברא פשוטה דאיכא למטעי נמי לאידך גיסא כיון דסתמא קאמר מדליקין משמע בין בחול בין בשבת דאסור להשתמש לאורה ומיהו בלאו הכי ניחא הא דרב חסדא דלכך נקט חול ושבת משום דקאי אדרב הונא דאיצטריך למנקט בין בחול בין בשבת ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מצוה להניחה כו' נר שיש לה ב' פיות כו' משמע לב' בתים כו' עכ"ל אבל רש"י פי' (לקמן) [לעיל] לב' בני אדם למהדרין העושים נר לכל אחד ואחד עכ"ל והוא לשיטתו דפי' נמי בשמעתין דאין מניחין על פתח החצר אלא על פתח בתיהם בחצר והתוספות לא משמע להו לפרש לקמן כפירוש רש"י דהוה ליה למימר עולה לאיש וביתו כלישנא דקאמר הכא אלא לב' בני אדם היינו לב' בתים ועוד לפי שיטת התוס' לעיל מהדרין מן המהדרין אין עושין נר לכל אחד ואחד והו"ק: **בד"ה** שהיה מונח כו' ואם כבר גזרו על הנכרים להיות כזבים כו' עכ"ל הא דגזרו על תינוק נכרי שמטמא בזיבה והיינו בן ט' שנים ויום אחד דהוא ראוי לביאה כדמסיק פרק אין מעמידין והיא גזירה מי"ח דבר הוא שגזרו תלמידי שמאי והלל כדאמרי' לעיל בפירקין וחשמונאי מקדמי טובא הוו דיש לומר דכבר גזרו על הזב נכרי שמטמא בזיבה כמו ישראל אבל על תינוק נכרי אע"פ שאינו זב לא גזרו רבנן קמאי ואתו תלמידי שמאי והלל וגזרו בו וכן נראה מפרש"י לעיל ודו"ק:

ח"א דף כא ע"ב טעמא כנגד פרי החג כו'. יש לעיין דודאי לא פליג ב"ש בהא דמעלין בקודש דילפינן מקרא כפירש"י ובפרי החג ודאי דאיכא טעמא כדאמרינן לפי שהם נגד ע' אומות עובדי כוכבים שיהיו פוחתין והולכין וי"ל דה"נ איכא טעמא כמ"ש הב"י והרא"ם בתירוץ א' שהיה הנס גם בליל ראשון לפי שהיה מעיקרא מתחלק לח' חלקים נמצא ח' חלקים שמן היו פוחתין והולכים מלילה ללילה וה"ק ב"ש כנגד פרי החג כיון דאיכא טעמא ליה לן למיחש להא דמעלין בקודש כו' ה"נ הכא איכא הך טעמא וק"ל: **מאי חנוכה** כו'. ופירוש הר"ן כלומר חנו בכ"ה כו' ע"ש וק"ק מאי תנייה שייך הכא כיון דהותר בהן מלאכה ולא נתנו לי"ט אלא להלל ולהודות ונראה לפרש דנקרא חנוכה ע"ש חנוכת המזבח כדאמרי' בפרק ר' ישמעאל דבית חשמונאי גנזו אבני מזבח ששקצו אנשי עו"ג לע"ז והוצרכו לבנות מזבח חדש ולכך נקרא חנוכה ולא קאמר הכא מאי חנוכה אלא מאיזה נס קבעו אותו להדליק בו נרות גם לפי מדרש ב"ר שמלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסליו ולא חנכוהו עד ר"ח ניסן ושבו נולדו האבות והקב"ה שילם לו בימי מתתיהו כו' היינו נמי שהיה כמ"ש ששילם לו להיות ביום חינוך המזבח שמתתיהו ששקצו אנשי עו"ג מזבח הישן: **טמאו** כל השמנים כו'. ולא היה אפשר לתקן שמן טהור עד ח' ימים לפי שהיו טמאי מתים כמ"ש הב"י והרא"ם בביאוריו לסמ"ג וע"ש ברא"ם במה היו הנכרים מטמאין גם כתב ש כיון דהיו כולן טמאי מתים היאך הדליקו המנורה והרי טמאו את השמן בהדלקתן ותירץ שהדליקו אותו על ידי פשוטי כלי עץ עכ"ל ואין זה מספיק דמ"מ כיון דכולן טמאי מתים היו היאך נכנס המדליק במקדש בטומאה וע"כ נראה דלא היו כולן טמאי מתים אלא מאיזו סיבה היה שלא היה להם שמן טהור וכמ"ש הר"ן שהיה להם שמן רחוק ד' ימים כו' ע"ש ובזה יתיישב נמי מה שהקשה הרא"ם היאך הדליקו במנורה טמאה כו' עיין שם דהשתא כיון דלא היו כולן טמאי מתים היו יכולין לעשות מנורה חדשה והרא"ם כתב לפי דרכו שהיו כולן טמאי מתים וי"ל שהיו עושין מנורה של עץ כדתניא בפרק כל הצלמים ר"י אומר של עץ לא יעשה כדרך שעשו בית חשמונאי כו' ע"ש ולא ידעתי מה תיקן בזה דהא נטמאה המנורה בנגיעה בעשייתה גם בשל עץ שהרי היה למנורה בית קיבול ור"י נמי לא קאמר דהיה של עץ אלא משום דהיו בית חשמונאי עניים או ויש ליישב לפי דרכו שהיה מנורה של עץ עשויה כבר ביד מי שהוא במקום אחר ולא נטמאה שם ונטלוה ע"י פשוטי כלי עץ ונשאוה למקדש וצ"ל דאותו האיש שעשאה כבר כתבנית המנורה גם בשל עץ עשאה באיסור לר"י דשל עץ נמי אסור מריבוי דקרא ודו"ק: **בתוס'** ד"ה שהיה מונח כו'. עי' בר"ן וברא"ם תירוצים אחרים על זה (ועיין בחולין פ"ג ועיין בחידושי הלכות):

דף כב בד"ה אסור להסתפק כו' כולי' יומא של ספק ח' וט' אבל אהרוג לוט ניסל בספק ז' וח' ולא איתסר בספק שמיני אלא משום דאתקלאי ט' ולע"ג דהי

קרני ראם

[א] ואם דחקו כו'. נ"ב אין דבריו מובנים:

נמוקי הגרי"ב

דעתו שאלתם מכפנים. ועיין לח"מ ולפי סברת הרמב"ם שאלתם מכפנים יש לתרץ קושית המהרש"א בכאן עיין בזה היטב: **ע"ב** גמ' מיתיבי השיראים והכלך עיין מהדורא בתרא למהרש"א שהקשה למה לא יקשה ממתני' פ' בתרא דכלאים השיריים והכלך אין בהם משום כלאים. ושניא בקושי'. ואפשר לחלק בין שירא ס לשיריים ודו"ק. או י"ל ע"פ הגהת רש"ל עוד איבעית אימא פרושי קא מפרש יעו"ש ובאי תירוצא לא מפי קאי רק על הברייתא דליית. ול"ק על מתניתין דכלאים דהו לא שייך לישנא אין בהם כו'. וכבר כתבו התוס' בערבי פסחים ק"ב ב' ד"ה מיתיבי דדרך הש"ס להקשות מהא שיוכלו לתרץ בפשיטות. וה"נ דכותיה. דעל הברייתא יש ב' תירוצים אף שאין דומה ממש לפה. דפה הכא בעצמו יותר מבואר מברייתא ממתני'. מ"מ יש ללמוד סוגית הש"ס לנידון דידן. ואפשר שזה סברת למהרש"ל לגבי'. ולא יגרוס תיובתא ועיין בזה היטב ומתורץ קושית המהרש"א ז"ל: שם תוס' ד"ה ותנא דידן כו'. וי"ל דהוסיפו כו' עיין מהרש"א שהקשה דמאי נ"מ בהטעם ומאי הוסיפו ונראה כזה. דהנה הדין לקמן כרך על דבר שאין מדליקין לא מהני. והיינו משום דגזרינן דלמא אתי לאדלוקי בעיני'. והנה זה לא שייך רק בדבר דחזי לפתילות הנך דחשיב במתניתין. אבל הנך דלא חזי לפתילה בעיינייהו ודאי לא שייך למגזר. ומה"ט נסתפקו הראשונים בגמי ובקש עיין ברשב"א ובמרדכי בזה ובב"י סי' רס"ד וא"כ להנא דמתני' דלא חשיב נמר ושער משום דלא חזי לפתילה כלל. א"כ מותר לכרוך עליהם דבר שמדליקין. כיון דליכא גזירה דלא חזי לפתילה בעיני'. וסברייתא הוסיף של נמר ושל שער וא"כ אסור לכרוך עליהם. וה"נ דהוסיפו בטעם משום שאין מושכין השמן יפה דהיינו הטעם של שער פתילות הפסולות שהאור מסכסכת וכמ"ש המהרש"א בשם התוס' יעו"ש משום דבלא"ה ליכא למגזר כלל וכנ"ל כיון שאין כאן גזירה לכן הוסיפו הטעם וה"נ שפיר נכלל בכלל כל הפתילות שאמרו חכמים עליהם אין לכרוך. דומיא גזירות פרות המושרין ומשקין שזבו דאמרו גבי בילה ריש בילה דף ג' א' ע"ש ברש"י. דאמרו טלה חדא גזירה. והיינו משום שבשעת שגזרו על פרות המושרין אף היא בכלל היתה. אף דבזה לא שייך שמא יעלה ויתלוש וגם שמא יסחוט והיינו משום דסתם גזרו ולא הוציאו מן הכלל כל זמן שלא ידעו הטעם וכדאמרינן בפ"ב דע"ז במערבא כי גזרי גזירתא לא מגלי טעמא עד תריסר ירחי שתא. ה"נ דכותיה כשגזרו על הפתילות שהאור מסכסכת כו' גם על נמר ושער גזרו שלא לכרוך עליהם. ויותר מזה מצינו בר"ה י"ח ע"א דגזרו שלא להתענות בג' בתשרי משום יום שלפניו והיינו משום שלא יבא להתענות בי' גופיה ואף דליכא הגזירה שם משום דבודאי לא יתענה בג' בתשרי משום דר"ק אין צריכים תזוק כדאיתא שם וכ"ש כאן. וזה דבר נכון מאד בכברה ואגוז דרבב"כ היינו נמי מפסולי פתילות דחשיב במתני' כדתנן לקמן כל היוצא מן העץ כו' וממעט לאגוז וכיוצא היוצא מן העץ. ולפ"ז בגמי יש לעיין דלא מהני כרך ודו"ק היטב בכ"ז:

דף כא ע"א בתוס' ד"ה שמחת בית השואבה שלפי וקשה לר"י מאי פריך כו' אבל במקדש לא שייך הך גזירה כו' ר"ל דאין גוזרין במקדש משום דכהנים זריזים הם וכמ"ש אך שבות במקדש. וכ"ש מהר"מ מלובלין וקשה לי הא שמחת בית השואבה שלני דאינה אלא משום שמחה יתירה ובודאי גוזרין דמה"ט אינו דוחה חליל לא את יו"ט ולא את השבת כדאיתא בסוכה דף נ' אע"פ דחליל אינו אסור אלא משום שמא יתקן כלי שיר. וכמ"ש התוס' להדיא שם בסוכה נ' ד"ה שאינו דוחה כו'. וא"כ מאי מקשים התוס' וצ"ע. ואפשר דמשום זה נקטו דבריהם על התרוץ אשר גם זה לאורה יפלה. אבל י"ל לפי"ז דעל המקשן לא היה יכול להקשות כל"ל אבל מתרצן מוכח שהמקשן סיר סבורו דמיירי במקדש ולכך הקשה אבל אין זה נכון לומר שהמקשן טעה כ"כ. רק שלא היה יודע החלוק של בית השואבה וכ"ש לפי מ"ש לעיל הפי'. ולדעתי נראה דקושייתם קאי על הקושיא ממתני' דתני רבה בר מתנה כו'. ושם קושייתם שפיר ובלא"ה צריך להגיה בדבריהם בזה שכתבו מאי פריך ממכנסי כו' עיין מהרש"א ובהגהת מהרי"ב ויהיה ניחא בזה שהפטו דבריהם בכדי לכלול על כל הפרכות. ויותר טוב אם היה מתחיל דבור אחר מן קשה לר"י ותסר פסקא בגדי כהנים. ודוק היטב בכל זה: **בתוס'** ד"ה ומותר להשתמש לאורה כו' ומיהו רב כו' עיין פ"י ומהרש"א שהקשו בזה דבמאי משום כך לא הוה מצי למימר אין מדליקין סתם דה"א דוקא בשבת. ומשום דמותר להשתמש לאורה יעו"ש מה שתי'. ונראה בזה אחרי שנדקדק בלשונם שכתבו דבסתמא לא הייתי אומר שום אדם יחמיר לאסור להשתמש לאורה כו' אבל זה לכאורה שפת יתר. אבל גם בלא זה באר דבריהם אל נכון שלא יפול עליהם קושיא הנ"ל. והוא דסברתם דודאי אי קאמר סתם מדליקין לא אין מדליקין. סתמא קאי בין בחול ובין בשבת מדלא מפליג. וביותר כי אמורה צריך לפרש דבריו. וא"כ קשה להו לפי דבריהם למה קאמר רק בין בחול דהא בסתם ליכא למטעי לזה סיימו בדבריהם דבהסוף הוא דבסתם הייתי אומר דלא קאי רק על חול דבסתמא לא הייתי אומר שום אדם יחמיר לאסור להשתמש לאורה. וא"כ סתמו כפירושו. וזה שייך גבי מימרא דרב משא"כ לעיל שכתבו דלמה לא אמר רב הונא סתם אין מדליקין. א"ו דודאי ס"ל דקאי בין בחול בין בשבת ומשום דכבתה זקוק לה. דהא אין סברא פשוטה לומר דבשבת כבתה אין זקוק לה. (בפרט דהוה דומה למנורה כמ"ש הר"נ והרמב"ן ופרסומא ניסא רק לענין להשתמש לאורה כתבו כן הן אמת דא"כ מתמה זה יהיה אסור להשתמש לאורה והבן). וא"ש מאד והנה אף בזה סברא פשוטה דמותר להשתמש לאורה. זה היה קודם מימרא דרב. אבל אחר שאמר רב אסור להשתמש לאורה. א"כ הוכרח רב הונא ורב חסדא לאשמעינן דמותר להשתמש לאורה לאפוקי מדרב. וא"כ אין אנחנו צריכין למ"ש המהרש"א בד"ה ודע דאין סברא מוסלטת רק כמ"ש. כי אחרי שסמעו הוצרכו ר"ה ור"ח לאשמיענו את כל אלה. והבן בדבר כי הוא נכון נס"ד:

מהר"ם

לפי פי' רש"י וק"ל: **ד"ה** למשרי אברים ופדרים וכו' וקאמר דס"ד אמינא הואיל ובענין מועדות כתיבי תבעי קדוש ב"ד כמועדות קמ"ל לא מלא תבערו אש בכל מושבותיכם דריש וכו' כצ"ל: **ע"ב** בגמ' תני רב יוסף ד' מרורות אין צריכין רוב של זפת וכו' ושל גבינה וכו' עיין בדברי הרי"ף והרא"ש שגורסים בענין אחר: **סליק פרק יציאות השבת**

במה מדליקין פרק שני

בגמרא מיתיבי השירים והכלך וכו' תיובתא דרבין תיובתא לפי גירסא זו צריך לפרש דמטכסא היינו עיקר המשי ועליו אמר רבין שהוא כלך דמתני' וא"ל אביי דזה אינו שהרי מטכסא שהוא עיקר המשי אנן שירא פרנדא קרינן ליה ולא כלך וא"כ רבין סבירא ליה דשירים ושירי פרנדא שהוא עיקר המשי וכלך הכל אחר וע"ז מותיב מיתיבי השירים והכלך וכו' דש"מ דשירים לאו היינו כלך תיובתא דרבין אבל לאביי לא קשה מידי דלדידיה מטכסא דהוא שירא פרנדא הוא עיקר המשי דהוא השירים דקתני גבי ציצית וכלך דמתני' הוא משי אחר גרוע ממנו ואפשר שהוא הפסולת של המשי אבל לפי פירוש התוספות שפירשו דהא דקאמר אביי אנן שירא פרנדא קרינן ליה קאי אכלך דמתני' אבל מטכסא לאביי לאו היינו כלך דכלך הוא שירא פרנדא שהוא חשוב ואינו נמצא אחר החורבן ומטכסא הוא מין אחר גרוע ממנו אבל רבין ס"ל דכלך דמתניתין הוא מטכסא שהוא הגרוע ושירים הוא ענין חשוב ממנו והשתא לפי זה המיתיבי דמותיב ממתני' דהכלך והשירים לא שייך למותיב לרבין דהא לדידיה לא קשה מידי אלא לאביי הוי תיובתא וא"כ ליכא לגרוס בגמרא תיובתא דרבין אלא ה"ג מיתיבי השירים והכלך וכו' חייבים בציצית תיובתא וקאי התיובתא לאביי ולא לרבין ודו"ק: **ברש"י** ד"ה כיתנא דדייק נפיץ ונעורת הוא הדק שבו כצ"ל ר"ל דהוסן הוא הפשתן דדייק ולא נפיץ ונעורת הוא הדק שמנפצין מן ההוסן והכי קאמר קרא וכו' והא דנקט קרא והיה החסון תנו' שהוא הפשתן שאינו נפוץ ולא נקט קרא הפשתן הנפוץ ר"ל דלענין חוזק הפשתן שאינו נפוץ הוא חזק יותר מהנפוץ אלא שהנפוץ הוא רך ויפה יותר וקרא לא קפיד כי אם אחוזק: **ד"ה** נעשרו וכו' והוא בית התולעת גבא' ונבצים אותו ומוהו ועושה ממנו בגד ואסור לעשות ממנו פתילה וכו' כצ"ל: **ד"ה** שעוה וכו' והפתילה לתוכה וכו' כצ"ל:

חכמת שלמה

ודולק ודו"ק: **תוס'** בד"ה איבעיה לאו כו' תטר והא דקאמרי כנ"ל: **ע"ב** גמ' אין צריכין רוב של זפת כו'. נ"ב והר"ן גורס גפת ופירושו פסולת של זיתים ושומשמין וכן הרא"ש: **שם** של גפרית ושל רבב ושל גבינה כו' כנ"ל. וכ"כ ברי"ף והר"ן לא גרסי גבינה אלא קירה שהוא שעוה ע"ש: **סליק פרק יציאות השבת**

במה מדליקין פרק שני

גמ' מכלל דחוסן לאו נעורת הוא נמתק: **שם** ושירא פרנדא לחוד והא"ת פרושי קמפרש כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה בעמרניתא כו' כל היוצא מן העץ כו'. נ"ב אבל הסמ"ג כתב בשם ר"ת ממין הא דקאמר כל היוצא מן העץ כו' היינו קליפה עליונה ומש"ה הוצרך לשנות לכש ופתילת האידן שהוא תחת קליפה העליונה ועשויה מקליפה דקה הסמוכה לגוף האילן ומש"ה מותר נמי להדליק בצמר גפן שקורין קוטא כו' ע"ש:

דף כא ע"א גמ' מדליקין א"ל מ"מ א"ל לפי כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה שמן כל שהוא כו' שמן הניתן בתוכו כו' כנ"ל: **בד"ה** זקוק לה כו' הלכך בשבת אסור כו'. נ"ב פירוש אבל בחול אין כאן איסור ממש אלא שלכתחלה יעשה יפה ודו"ק: **תוס'** בד"ה שמחת וכו' אלא רביעי בטל ט' כנ"ל:

ע"ב רש"י בד"ה כחותמו נ"ל מונח כחותמו כו'. וכ"כ כ"ל: **תוס'** בד"ה מונח כו' אתי שפיר. נ"ב פי' דלשניהם הוא משמאל הפתח:

דף כב ע"א תוס' בד"ה אסור להסתפק כו' איתקלי כולי יומא של ספק שמיני ותשיעי כו'. נ"ב א בכותבין התוס' של ספק שמיני ותשיעי בגמ' לא נאמר רק יום שמיני היינו לבני א"י ושמינית לדידן

השמשות של שמיני נמי אסור כו' עכ"ל כל דבריהם אלו למאי דמסיק התם פרק לולב וערבה ואנן דאית לן תרי יומי הכי עבדינן אמר אביי שמיני ספק שביעי אסור תשיעי ספק שמיני נותר וכן הוא בהדיא במרדכי סוף פרק לולב וערבה בשם ר"י ע"ש ואף שמה שכתבו בתחלת דבריהם מפרש בפרק לולב וערבה משום דסוכה בספק ז' יתובי כו' אמרו כן לבני א"י דלכך סוכה אסורה להם בח' ה"ה והוא הטעם לדידן לאסור סוכה בתשיעי וכ"ה גם כן בהדיא שם במרדכי וז"ל דהא כל יום ח' יתובי יתבינן מש"ה אמרינן איתקצאי לכולי יומא דט' כו' ע"ש מיהו הא שכתבו אבל אתרוג איתו ניטל בספק ז' וח' כו' לא אמרו כן שם בבני א"י אלא דלכך מותר בח' לבני א"י משום דאתרוג לא חזי בין השמשות משילא בו שחרית ולכך הוצרכו לומר לדידן דאתרוג אסור בח' ומותר בט' משום כיון דבח' איתו ניטל ולא איתקצאי בח' משום דהוקצה ביה למצוה דהא איתו ניטל בו אלא דאסור לדידן בה' משום דאיתקצאי בין השמשות של ז' דבז' הוקצה למצוה דניטל בו ביום ולכך הוקצה לכולי יומא דשמיני ואע"ג דבין השמשות של ח' נמי אסור משום שהוא ספק יום כו' לא איתקצאי בכך כולי יומא כיון דלא הוקצה בשמיני משום מצוה כן נראה לי לפרש דבריהם והוא היותר מבואר במרדכי שכתב ולא נאסרת ביום ח' אלא משום דאיתקצאי לבין השמשות דסוף שביעי ולא משום מצוה דיום ח' כו' משמע דביום ח' גופיה שפיר איתקצאי לאסור בו משום דבין השמשות שלו שהוא סוף ז' הוקצה משום מצוה דניטל בו ביום ומיהו ק"ק לפ"ז ומהאי טעמא יאסור אביי נמי אתרוג בח' לבני א"י כיון דאית ליה דסוף ז' הוקצה למצוה איתקצאי לכולי יומא דח' וי"ל דלדידן יש לאסור טפי משום דיום ח' הוא ספק ז' והאי בין השמשות דז' איכא לספוקי ביה שהוא יום ואת"ל שהוא לילה שמא האי ח' ז' הוא וכן נראה מפירש"י שם שפי' ואנן דאית לן בח' תרי יומא היאך עבדינן מי אסרינן ליה ביומא קמא משום ספק ז' כו' עכ"ל וקרוב לזה כתב הרא"ש דלכך אסור טפי לדידן גם בח' משום דשמא אם יבא אליהו ויאמר דז' הוא גם התוס' כתבו בזה שם טעם לאסור לדידן טפי ביום שמיני משום גזירה דסוכה ומהרש"ל הגיה בדברי התוס' לקיים דבריהם לבני ארץ ישראל אבל דברי התוס' הם מעורבים בגמגומים רבים ואין להאריך בהם כי לדברינו דברי התוס' יבואו על נכון בלי מחק וגמגום גם דברי המרדכי סוף פרק לולב וערבה אי אפשר להגיה ע"פ הגהתו כאן ודו"ק : **בד"ה** סוכה תניא כו' ואפילו נפלו ואפילו בחול המועד כו' עכ"ל לגדין קאמר אפילו נפלו ביום טוב ושבת ומשום מוקצה [א] ואפילו בחול המועד ולא נפלו דהוי מיהת ביזוי מצוה וכ"ה בהגהת אשר"י וק"ל : **בא"ד** ופריך למימרא דמהני כו' ומשני סיפא אתאן כו' ובתר הכי פריך ט' לא בעי לשנויי כו' עכ"ל ר"ל דלא בעי לשנויי בקושיא קמייתא כדמשני בבתרייתא דהכל לפי תנאו בקמייתא דקאי אעלי סוכה משמע בכל הסוכה אבל בבתרייתא ניחא דקאי אנוי סוכה וק"ל : **ע"ב** בד"ה ובה היה מסיים כו' אפשר להדליק מהישנה כו' ובד"ה והא הכא כו' כמ"ד בפ"ב דמדות דנר של כו' עכ"ל כצ"ל : **בד"ה** מאי הוי כו' וצ"ל דאינו תופס דברי רבה עיקר ומבעיא ליה אי הנחה כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרש בפשיטות כיון דאינו תופס דברי רבה עיקר מבעיא ליה אי הלכה כרב אי כשמואל וכן כתב הרא"ש דאי אינו תופס דברי רבה עיקר ודאי דלא הוה קמבעיא כיון דהלכה כרב באיסורי ועוד נפוס הסברא דהדלקה עושה מצוה אכתי לא פשיט מידי דאימא דהלכה כשמואל דשרי אפי' בקינסא ודו"ק : **בא"ד** ואסר רב פירוש דהנחה עושה מצוה ולא דמי למנורה ודוקא מנר לנר שרי שמואל כו' עכ"ל ק"ק דאין סברא לומר לשמואל דשרי מנר לנר אפילו אי הנחה עושה מצוה דמשמע מכל דבריהם דאי הנחה עושה מצוה אסור מנר לנר כמו בקינסא ואם נאמר דלשמואל לא קמבעיא ליה דודאי הדלקה עושה מצוה א"כ לא פשיט מהא דרבא סבר דהדלקה עושה מצוה אימא דכשמואל ס"ל דהלכתא כוותיה [ב] ויש לייסב ודו"ק :

ח"א דף כב ע"ב אלא עדות כו'. כהאי גוונא כתיב גבי מזבח הקטרת ונתת אותו לפני הפרוכת אשר על ארון העדות וגו' ולא שייך למדרש הכי וי"ל דפרוכת לא היה על העדות שהן הלוחות שבארון אלא על הארון שבו היה העדות קאמר קרא היה הפרוכת משא"כ הכא דלא כתיב ארון אלא על העדות ולכך דרשי בו מאי עדות שייך הכא ועי"ל דהכא סמיך אקושיא וכי לאורה הוא צריך כו' ולפי' התוס' שכתבו דקאי אאהרן ניחא בפשיטות גבי מזבח הקטורת לאו לצורך אהרן שייך ביה ולפי' שני דקאי אשכינה וכי לאורה הוא צריך כו' י"ל דגבי קטורת ושאר קרבנות דשייך בהו ריח ניחוח אע"ג דכל העולם ומלואו שלו ואין לורך לו בהם שייך נחת רוח שנעשה רצונו משא"כ באורו דלא שייך לומר כן כיון דלאורו הלכו במדבר וק"ל :

דף כג בד"ה מכבה כו' מי גרע דלוקה כו' ויש לומר דמיירי שהדליקה מתחלתה לצורך שבת כו' עכ"ל אבל דלוקה ועומדת אפילו מאתמול למצות חנוכה כפירש"י לא גרע מהדליקה חס"ו בעתה כיון דמאתמול נמי לשם חנוכה הדליקה ודו"ק : **בד"ה** מריש כו' ומשום טעמא דמסיק דנפיש נהוריה טפי כו' עכ"ל נראה דהיינו דמסיק דמהדר אמשחא דזיתא משום דללי נהורא דהיינו נפיש נהוריה דלכך יפה לנר חנוכה ומעיקרא דהוה מהדר אמשחא דשומשמי משום דמשיך נהוריה טפי אין ר"ל דמשיך אחר הפתילה טפי דודאי דמשחא דזיתא משיך אחר הפתילה טפי מכולהו ויפה לשבת אלא משיך נהוריה היינו כפירש"י דאינו ממהר לכלות כשמן זית ודו"ק : **ע"ב** בד"ה ה"ג חזא כו' ולקמן אמר חזא דהוה רגילה האשה כו' עכ"ל ול"נ לקמן דהוה רגיל כמו שהוא בגמרות שלנו ונפיק חד גברא רבה בזכותו שהרי לפירוש ר"ת כבר נפטר אביו דרב שיזבי מדקאמר דבי נשא ולגירסת הר"ן נמי דגרס בקמייתא בשרגי ובבתרייתא בשרגא ניחא נמי דבזכות נר של שבת שהוא תדיר טפי והות רגילה ביה האשה ודו"ק : **בד"ה** גזירה כו' דאביי ורבא לקמן כו' ולית להו האי גזירה אלא קיימי כו' עכ"ל ר"ל דלית להו טעמא דאין מדליקין בשמן טמאה של תרומה משום גזירה דקדשים דאין שורפין ביו"ט כפירש"י לקמן אלא דקיימי אדיכא דאמר אין שורפין קדשים ביו"ט מה"ט אבל בטעמא דאין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט לא הוה ידיע ליה לאביי ולהכי פריך אלא מעתה ביו"ט ליסתרי והשתא שפיר גרסינן בתרוייהו רבה או רבא דהכא בטעמא דאין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט קאמר דגזור יו"ט אטו שבת והתם אדיכא דאין שורפין קדשים ביו"ט קאי לפרושי ולית ליה גזירה תרומה אטו קדשים ודברי מהרש"ל אינן מבוררין לי בזה וק"ל : **בא"ד** ולפי זה מתיישב לישנא אלא מעתה דמשמע שיש לפרש בענין אחר כו' עכ"ל דלתירוצם שכתבו דלא קאי אביי לקמן אטעמא דאין מדליקין שמן שרפה ביו"ט אלא אדיכא דאין שורפין קדשים הרי שלא ידע אביי לפרש בענין אחר וא"כ אין לשון אלא מעתה מתיישב ודו"ק :

ח"א דף כג ע"ב הרגיל בנר הויין כו'. בכל איכך אמר לשון הזהיר במזוזה בטלית בקידוש משום דבכל הנך האיש מוזהר עליהן ביותר משא"כ בנר דעיקר המצוה באשה לא קאמר גבי איש רק הרגיל דהיינו מרגיל את אשתו להיות רגילה בנר ולגבי האשה הא תנן לקמן במתני' לשון והירות על ג' דברים נשים כו' על שאינן זהירות כו' ודו"ק : **הזהיר** בקידוש כו'. זה השכר נמי הוה מן הדומה דעיקר קידוש היום הוא ביין כדאמרי' זכור את יום השבת וגו' זכרהו על היין דכתיב ביה זכרו כיין לבנון כמ"ש התוס' בפ' ע"פ ודו"ק : **אמר** תרי גברי כו'. כתבו התוס' דה"ג חזא דהוו רגילי כו' פירוש הבעל והאשה כו' ולקמן גרסי' חזא דהוה רגילה האשה לבדה כו' עכ"ל והוא דחוק דמשמע בעברם שם באמש בליל שבת ראו הרבה נרות דולקים אבל אינו דומה דבעברם שם ברחוב ראו מי שהדליקה וע"כ נראה לפרש ולקיים גירסת כל הספרים אלא דרב הונא ראה שהיו רגילים בבית רבי אבין בשרגי טובא בין בליל שבת ובין בחנוכה אפילו בחול אמר תרי גברי כו' אבל רב חסדא לא ראה דהוו רגילין אלא באחד מהם או בשבת או בחנוכה לא אמר אלא גברא רבה כו' וק"ל : **משלים** כו'. פירוש עמוד ענן בא ביום לנחותם הדרך ועמוד אש בא בלילה להאיר להם ומייתי כמו דעמוד אש מקדים לבא ביום בעוד עמוד ענן קיים כן יש להקדים בעוד יום נר שבת גם שלא בא רק להאיר בלילה : **דדחיל** הוה איהו גופיה כו'. מעלת מדת האהבה בכ"מ ודאי דהיא יותר גדולה מן היראה אלא כיון דככר הוא רחים רבנן הרי הוא ודאי ככר ת"ח דאל"כ לא היה אוהב את הרבנן כדאמרינן פרק אלו עוברין (דף מח) גדולה שנאה שסונאין ע"ה לת"ח כו' וקאמר שם דאמר ר' עקיבא כשהייתי ע"ה אמרתי אנשכנו לת"ח כחמור כו' וקאמר דזוכה נמי דרחים רבנן בבנין רבנן ודו"ק :

קרני ראם [א] אפילו בתה"מ כו'. נ"ב ומדברי רש"י לקמן דף מ"ה ד"ה עד מוצאי יו"ט האחרון מבואר דבתוה"מ שייך ג"כ מוקצה ולשון התוספות י"ל : [ב] ויש לייסב. נ"ב רצ"ל דבקינסא אין על הקינסא לעולם שם מצוה משא"כ בפתילה אע"ג דהנחה עושה מצוה מ"מ אחר הנחה הוי בעצמו מצוה ועיין כעין זה בלח"מ פ"ד מהל' חנוכה :

חכמת שלמה

לדידן אפי' ביום ט' משום ספיקא דיומא וכן אתרוג האידנא אף ביום השמיני אסור מכח ספיקא דיומא וכן איתא התם להדיא וק"ל : **בא"ד** ולא איתסר בשמיני משום דאיתקצי כו' דבין השמשות של שביעי נמי אסור כו' כצ"ל. ונ"ב כאשר הגהתי כן מצאתי בגליון תוס' ישנים וכ"ה להדיא בתוס' פרק קמא דסוכה ובאשר"י פרק לולב וערבה ואע"ג שבגמ' לא מפרש טעמא דסוכה דמיתב יתבינן כו' ואתרוג אינו ניטל כו' אלא עיקר טעמא דאתרוג משום דכבר נפיק ביה בשחרית ולא איתקצי בין השמשות מ"מ נראה לייסב דהתוספות מפרשים טעמא אמאי אתרוג נמי לא איתקצי בין השמשות דילמא נמי אי איתרמי ליה דלא נפיק ביה בשחרית כמו שהקשה הר"ן בסוכה ע"כ מפרשים דבאתרוג לא שייכא הא כמו שאינו ניטל לדידן בספיקא דיומא ביום שמיני הוא הדין בספק בין השמשות וסוכה כמו שאנו יושבין עתה ביומא דשמיני מכח ספיקא ה"ה בבין השמשות אפילו לבני ארץ ישראל וק"ל (עיין במהרש"א) : **בד"ה** סוכה תניא כו' ומשני סיפא כו'. נ"ב פירוש דקתני ואם התנה עליהן כו' אע"פ דלעיל מיניה תניא ונוין בסוכת החג שאסור ליטול ממנה עצים סיפא דואם התנה כו' איירי בסוכה דעלמא וק"ל : **ע"ב** רש"י בד"ה שנותנין נ"ל שנותן לתוכן שמן כו' ידלק ביום בלילות הקצרים כו' ועד בקר כצ"ל והס"ד : **בד"ה** וכה היה מסיים כו' לפני ה' והכי אמרינן כו'. נ"ב פי' מביא ראיה דדוקא נר א' קרוי מערבי ואין שום אחר וא"כ ממילא השני שהוא קודם במעלה יש לו מעלות נר המערבי אף שכל האחרונים יותר הם לפני ה' ומביא ראיה דדרשינן דדוקא אחד קרוי מערבי דמאן דס"ל מזרח ומערב היו מונחים דייק מיערוך אותו לפני ה' ולא אחר ואם היו מונחין לפון ודרום היו כולם לפני ה' ואין אחד קודם לשני בשום מעלה ואידך מתרץ דמגדד לדודי כו' סוף סוף שמעינן דבעינן שיהא א' נר מערבי ודו"ק : **תוס'** בד"ה וכי לאורה כו' מסתכל בטפית כו'. נ"ב בסוף המסכת פירש"י כלי חרס : **בד"ה** וכה היה כו' להדליק מן הישנה כו' כצ"ל :

דף כג ע"ב תוס' בד"ה והדר פשטה כו' תרווייהו ותדיר קודם אבל כו' כצ"ל : **בד"ה** גזירה י"ט כו' ולית להו האי גזירה כו'. נ"ב פי' דשמא יעה וסבירא להו כרב חסדא כל זאת ליתא אלא כו' (עיין במהרש"א) :

גמ'

מהר"ם

ט' ימים וגם הסוגיא דפרק לולב וערבה לא איירי שם כלל מיום הט' כי אם מיום השמיני ואין הסוגיא שם כלל בלשון זה שמביאים התוספות בדבור זה אלא הכי איתא התם א"ר יוחנן אתרוג בשביעי אסור בשמיני מותר סוכה אפילו בשמיני אסור ואמרינן התם מאי שנא סוכה ומ"ש אתרוג ומשני סוכה דחזי לבין השמשות פי' בין השמשות של מוצאי שביעי ותחלת שמיני דאי מתרמי ליה סעודתא בעי למיתב בגוה ומיכל בה אתקצאי לבין השמשות ומגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולא יומא דשמיני אתרוג דלא חזי לבהש"מ פי' במוצאי ז' שהרי יצא בו בשחרית לא אתקצאי לבין השמשות ולא אתקצאי לכולא יומא דשמיני פירוש ולכך מותר בשמיני ומקשו שם התוס' ובפ"ק דסוכה דף י' אע"ג דאתרוג נמי מוקצה בבין השמשות דמוצאי ז' משום דשמא יום הוא והוי ז' של חג לא שייך כי האי גוונא לאוסרו בשמיני במגו דאתקצאי כו' מאחר דלא נאסר אלא מחמת יום שעבר ומביאים ראיה מביצה שנולדה בזה מותרת בזה כמו שכתבו התוספות גם כן הכא וכתבו עוד שם ולא דמי לסוכה דאמרינן משום דאי אתרמי ליה סעודתא בין השמשות אע"ג דלא מחייב למיכל בה אלא משום ספיקא יום שעבר שאני סוכה דמ"מ חייב למיכל בה מחמת מה שיהיה וכו' ע"ש וכשיטה זו צריך לגרוס גם כן הכא בתוספות אלא שנפל הטעות בספרים משום דלדידן אנו עושין שני ימים יו"ט אחרון בכל שני יו"ט של גליות ובשמיני הוא ספק שביעי וקי"ל דבשמיני יתבינן בסוכה אבל ברוכי לא מברכינן משום דספק הוא ולדידן אי מתרמי ליה סעודתא אפילו בבהש"מ דמוצאי שמיני חייב למיתב בסוכה ולמיכל בה ומגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולא יומא ולדידן באמת הסוכה אפילו בט' אסור מהאי טעמא דספק ח' הוא והתשיעי לדידן כמו הח' לדידהו אבל אתרוג אינו אסור כי אם בז' אבל בח' הוא מותר אפילו לדידן שהרי גם לדידן אין נוטלין האתרוג כי אם עד שחרית יום ז' ותו לא ואפשר דלדידן כיון דשמיני ספק שביעי אסור האתרוג גם בח' דהב' ימים כחדא יומא הוא לענין זה אבל אינו מוכרח ומסבה זו נתפשטה הגירסא זו שלפנינו בתוספות בדבור זה אבל האמת הוא שהתוספות לא איירי אלא בשמיני לחוד ולא מתשיעי כאשר כתבנו ועיין בסוכה בפ"ק דף י' ותמצא כל השיטה זו מבוארת היטב ודו"ק אבל במסכת ביצה דף ל' ע"ב ד"ה עד מוצאי יו"ט האחרון של חג מפרשים שם התוספות יום האחרון גם על יום התשיעי ע"ש : **ד"ה** סוכה תניא וכו' וקשה לר"י כיון דנויי סוכה אסורים משום ביזוי וכו' נראה דלא תלי קושייתו בטעמא שאסור משום ביזוי דה"ה אפילו לטעמא שאסורים מחמת דאתקצאי למצוה נמי קשה מאי פריך מנויי סוכה אעצי סוכה דדלמא נויי סוכה דאינן אסורים אלא מטעם דאתקצאי למצוה מהני בהו תנאה אבל עצי סוכה דאסירי מקרא דחג לה' לא מהני בהו תנאה וכן משמע מתוך תשובתו שהשיב דבין נויי סוכה ובין עצי סוכה היתרים לא אסירי אלא משום ביזוי או משום הואיל והוקצה למצותו וכו' : **בא"ד** והמקשה דפריך בביצה מנויי סוכה אעצי סוכה וכו' ר"ל ומאי מקשה כיון דאפילו עצים אינן אסורים מקרא דחג לה' אלא אותן שהן כדי הכשר סוכה אבל היתרים על הכשר סוכה אינן נאסרים מקרא ונויי סוכה כולן נקראים יתרים על הכשר ולא אסירי אלא מטעם דאתקצאי למצות ולכך מהני בהו תנאי לא ידע שיש חילוק וכו' וצ"ל דהא דפריך מנויי סוכה אעצי סוכה או משום שהיה סבור דגם בהיתרים על הכשר סוכה אסורים משום חג לה' וא"כ ה"ה גם נויי סוכה כיון דבטלים לגבי סוכה הוי ג"כ כסוכה עצמה ואסורים ג"כ משום חג לה' או משום שהיה סבר המקשה דבין עצי סוכה כולם ונויי סוכה לא אסירי להסתפק מהן אלא מטעם כיון דאתקצאי למצוה וקרא דחג לה' אינו אלא אסמכתא בעלמא ואפ"ה לא מהני בהו תנאי כדמשמע מלשון הברייתא דקתני מניין לעצי סוכה שאסורים כל ז' כו' ומשמע שאסורים כל ז' ולא מהני בהו שום תנאי ולכך פריך לעיל ומי מהני בה תנאי וכו' ולא ידע השתא המקשה הא דמוכח בפ"ק דסוכה דחג לה' דרשה גמורה היא אלא היה סבר דאסמכתא בעלמא היא ואינה אסורה אלא מטעם דאתקצאי למצוה כדמשמע בפרק כירה כמו שהביא ר"ת בקושיא וכיון דלא ידע המקשה שום חילוק לכך פריך מנויי סוכה אעצי סוכה ומשני ליה התרצן באומר איני בודל וכו' ור"ל שיש חילוק בין עצי סוכה הצריכים להכשר סוכה ובין היתרים על הכשר סוכה וכן נויי סוכה דבהיתרים ובנויי סוכה אינם אסורים מקרא ולכך מהני בהו תנאי אבל בעצי סוכה הצריכים להכשר סוכה אסורים מקרא ולכך לא מהני בהו תנאי דע"כ הוא בודל מהם והא דמסיים התרצן אבל עצי סוכה חלה קדושה עלייהו אתקציאו לז' לא הוי פירושו מטעם מוקצה למצוה אלא הוי פירושו דחלה קדושה עלייהו דחג לה' ועל ידי קדושה זו הוקצו לשבעה ונאסרו וכן משמע מפירש"י שם : **בא"ד** והא דקאמר התם וכו' ופריך למימרא דמהני תנאה וכו' לא בעי לשנויי וכו' ר"ל אע"ג דאותה קושיא דפריך המקשה ומי מהני תנאה היא היתה קודם הקושיא שהקשה בסוף מנויי סוכה ובאותו סלקא דעתא של המקשה עדיין לא ידע שיש חילוק בין שיעור הכשר סוכה להיתרים על הכשר סוכה עד שמשני התרצן לבסוף מ"מ המתרץ היה לו לתרץ התירוץ שמשני בסוף מיד על הקושיא הראשונה דפריך המקשה מי מהני תנאה אז תיכף הוה לו לתרץ שיש חילוק בין הכשר סוכה להיתרים על הכשר סוכה ואם היה משני הכי לא היה פריך בתר הכי וסוכת החג לא מהני תנאה וכו' דפריך מנויי סוכה אעצי סוכה דהא הוה ידע השנויא דמשני לבסוף לכך כתבו התוס' לא בעי לשנויי וכו' ודו"ק : **ד"ה** רב אמר אין מתירין וכו' א"נ מזוזה שאני שעשויה להציל מן המזיקים ואע"ג דלכולי עלמא אין מתירין וכו' כצ"ל : **ע"ב בתוס'** ד"ה ובה היה מסיים וכו' וקשה לריב"א שאם אפשר להדליק מהישנה כצ"ל אלא בעוד שהפתילה הישנה בנר מערבי היה מדליק ממנה השאר והיה מטיב וכו' כצ"ל ור"ל שאין הפירוש כפירש"י שפי' שהוציא הפתילה הישנה מתוך הנר והניחה ע"ג איזה כלי ועדיין היא דולקת והוא מטיב הנר המערבי ונותן לתוכו שמן ופתילה חדשה ואז לקח הישנה הדולקת ומדליק בה את החדשה ואח"כ מדליק ממנה שאר הנרות אין הפירוש כן אלא קודם שהוציא הישנה המערבית מהנר הדליק ממנה שאר הנרות ואח"כ מכבה הנר המערבי ומטיבה ונותן לתוכה שמן ומדליקה מן שאר הנרות וכו' : **ד"ה** והא הכא כיון דקביעי נרות וכו' כמ"ד במנחות בפרק שתי מדות דנר של פרקים היה כצ"ל ושל פרקים לאו דוקא דהא ההוא מ"ד ס"ל דגם הנרות היה מקשה כמו המנורה עצמה והכל היה מחתיכה אחת אלא ר"ל שהיו הקנים שהנרות מחוברים להם דקים בענין שכשהיו באים להטיבן היו יכולין להפכן לכל צד ולזרוק מתוכן הדשן וע"ש : **ד"ה** מאי הוי עלה וכו' וצ"ל דאינו תופס דברי רבה לעיקר וכו' ר"ל אלא ס"ל לגמרא דאפילו בהא קי"ל כרב באיסורי ולכך מיבעי ליה אליביה דרב אי הנחה עושה מצוה וכו' :

דף כג ע"א בתוס' ד"ה כל השרפין יפין לדיו וכו' וע"כ היה פוסק ר"ת שאין כותבים ס"ת אלא בדיו שלנו דשאר לא מקרי דיו כצ"ל : **ע"ב בגמ'** א"ר הנינא מסורא מאי טעם קאמר מ"ט אין מדליקין בשמן שריפה לפי שאין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב וכו' כן נ"ל להגיה ודו"ק : **בתוס'** ד"ה הדר פשטה כו' ומה שמקדימין לקרות בשל ר"ח משום דבקריאת התורה דמצי למיעבד תרווייהו וכו' ר"ל ומה שמקדימין לקרות בשל ר"ח ולא אמרינן כיון דפרסומי ניסא עדיף ליקדמא לקרות בשל חנוכה משום דבקריאת ס"ת כיון דמצי למיעבד תרווייהו ואין צריכין לדחות זו את זו ועבדינן תרווייהו ראוי להקדים תדיר אבל היכא דלא אפשר למעבד תרווייהו וצריכין אנו לדחות האחד אז אמרינן פרסומי ניסא עדיף ודחינן התדיר דלענין קדימת תדיר קודם ועדיף אבל לענין דחיית פרסומי ניסא עדיף ועיין באשר"י ותמצא מבואר : **ד"ה** גזירה יו"ט אטו שבת וכו' הקשה הר' אליעזר וכו' ולקמן מפיק מקרא דהוא לבדו וכו' פירוש דלקמן בדף שאחר זה איתא שם בגמ' אמתניתין דאין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב מ"ט לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב ומפרשין שם התוספות דר"ל דכיון דאוסר לשרוף קדשים ביום טוב אסרו נמי שריפה דהיינו שמן שנטמא להדליק ביום טוב גזירה אטו שריפת קדשים ואמרינן שם מנא הני מילי דאין שורפין קדשים ביו"ט ויליף לה אביי מעולת שבת בשבתו ורבא יליף מקרא דהוא לבדו וא"כ משמע דס"ל לאביי ורבא דטעמא דאין מדליקין בשמן שריפה הוי מטעם דגזרינן אטו שריפת דקדשים והכא מפרש רבא דטעמא דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט משום דגזרינן אטו שבת וזה נמי פירוש התוספות שמקשים בתר הכי אך קשה מאי פריך הכא אביי וכו' והוא נפיה מפיק לקמן דאין מדליקין בשמן שריפה מעולת שבת בשבתו וכו' פירוש דאביי מפיק לקמן דאין שורפין קדשים ביו"ט מקרא דעולת שבת בשבתו וגזרינן שאין מדליקין בשמן שריפה בשמן שריפה גזירה אטו שריפת קדשים : **בא"ד** נראה לפרש וכו' ולית להו האי גזירה וכו' פירוש דלעולם

דף כד בא"ד אע"ג דבחלב מהותך גזרינן גזירה לגזירה כו' הא לא חשיב גזירה כו' עכ"ל ר"ל שלא תאמר אע"ג דבחלב מהותך גזרינן כו' וא"כ ע"כ הא דלא גזרינן בנתן שמן לתוך חלב מהותך דהוה שלשה גזירות הא ליתא דהא לא חשיב גזירה לגזירה כו' וה"כ בנתן שמן בתוכו לא הוי רק שני גזירות ולא גזרינן ותקשי לרבה דגזר יום טוב אטו שבת ושבת גופיה שמא יטה הוא דמשום דמצוה הוא לית לן למימר דודאי יטה וק"ל: **בד"ה** גזירה יום טוב כו' וצריך לדחוק דגזרינן הלה אטו שמן עכ"ל ויש להקשות דהא הוה גזירה לגזירה דגזירה הלה אטו שמן ושמן גופיה שמא יטה וי"ל דר"ל דצריך לדחוק דגזרינן גזירה לגזירה לרבה ולעיל גבי נתן שמן לתוך חלב מהותך דלא גזור היינו משום דהוה שלשה גזירות כמו שרלו התוס' לומר לעיל ודו"ק: **בד"ה** דתני רב הושעיא כו' ומיהו אף בחנוכה כו' בתפלה אין מחזירין כדתניא כו' עכ"ל ר"ל דמהך ברייתא דתעניות ומעמדות דאין מחזירין ודאי ליכא הכרע למפשט מיניה חנוכה ופורים כמ"ש לעיל מיניה לגבי בהמ"ז מיהו בתוספתא דברכות מפורש דבחנוכה ופורים נמי אין מחזירין וק"ל: **בד"ה** תעניות כו' וקשה לר"י א"כ היאך לוה אדם תעניתו ופורע הלא ימלא שקרן כו' עכ"ל מה שלא היו חוששין בדורות הראשונים לשמא יארע לו אונס חולי כו' כדקתני הכא בברייתא תעניות ערבית ושחרית כו' אומר מעין המאורע לא תקשי ליה לגאונים שחששו לשמא יארע אונס כו' כדאמרי' בעלמא דבדורות אחרונים הוספה חולשה בעולם אבל מה דאדם לוה תעניתו כו' קשיא ליה שפיר כיון דכבר התפלל תפלת תענית ודאי ימלא שקרן וק"ל: **ע"ב** בד"ה איכא בינייהו כו' וטעמא דת"ק נמי איכא למימר כו' דומיא דזפת ושעוה כו' עכ"ל נראה שהוא כמו תירוץ שני לקושייתם דא"כ לא הוה שלשה תנאים כיון דמוכח קלת דתנא קמא להחמיר דומיא דזפת ושעוה ומיהו לא מסיימי בהכי דתנא קמא להחמיר משום דאיכא למימר לאידך גיסא דתנא בתרא לטפויי אתא ולהכי לא מסיימי מי הוא המחמיר וכה"ג עיין בתוספות לקמן וק"ל: **בד"ה** לפי שאין כו' ואם תאמר ומאי איריא כו' לגזור משום תרומה שלא לצורך כו' עכ"ל ר"ל כיון דע"כ השתא דנגזור משום קדשים היינו שלא לצורך בקדשים דהא אסור ליהנות בשרפתן וא"כ נגזור משום תרומה גופה דשלא לצורך כו' ואין להקשות דאם נגזור תרומה דלצורך משום תרומה דשלא לצורך תקשי דא"כ למה לא נגזור גם בחולין דלצורך משום חולין דשלא לצורך דיש לומר דבתרומה שייך למגזר טפי משום שלא לצורך כיון דלצורך הוא קלת דיש מלוה בשריפתה מיהת מדרבנן ודו"ק: **בד"ה** ולא מילה כו' ורבא לא קאי אשריפת קדשים כו' עכ"ל דבשריפת קדשים ליכא האי ק"ו מנדרים ונדבות כמו במילה א"כ לא הוה צריך ביה קרא לבדו למיסר וק"ל:

דף כה בד"ה הא בחול כו' ואם תאמר הכא אסרי' הסקה והדלקה באיסורי הנאה וערלה כו' עכ"ל קלת קשה ומאי קושיא דאימא דבמעשר גלי קרא לא בערתי דאין ליהנות ממנו אף בשעת ביעור ובקדשים נמי יליף ליה ממעשר אי בק"ו כדאמר הכא אי בהיקשא כדאמר פרק כל שעה אבל בערלה מהיכי תיתי לאסור בהנאה אף בשעת ביעור דאי ממעשר הא איכא למפרך שכן הד"ס ע"ב ואי מקדשים איכא למפרך שכן פנ"ק עכ"ם [א] ויש לייסב ודו"ק: **בד"ה** פיגול היינו חישב לאוכלו חוץ למקומו כו' ולא כמו פיגול שבכל התלמוד כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפירש"י דפיגול היינו חישב לאוכלו חוץ לזמנו ממש כמו בכל התלמוד דא"כ אמאי לא חשיב נמי הך חומרא דחוץ למקומו אלא ע"כ פיגול ונותר דהכא כההיא דאם עון פיגול הוא נושא כו' בפ"ק דפסחים ובפרק קמא דיומא ע"ש: **בד"ה** כרת שאינו כו' ומיתה האמורה בתורה דקאמר התם היינו כו' עכ"ל כצ"ל: **ע"ב** בד"ה חובה לגבי רחילת ידים בחמין קרי ליה חובה דלא הוי כ"כ מצוה ומים כו' עכ"ל כל זה לשיטת ר"ת דמצריך ברכה בהדלקת הנר ועיין ברא"ש: **בד"ה** סדין כו' פירוש א"כ כיון דהלכה כב"ה למה עושין כן שמתמיהין עליו כו' עכ"ל כצ"ל מפרש"י פרק התכלת ע"ש: **בא"ד** ועוד דרב עמרם גאון פוסק כב"ש בששה דברים והשיב הך בהדייהו ובכל דוכתא קי"ל דעשה דוחה ל"ת וילפינן לה מכלאים בלילית עכ"ל הרא"ש בהלכות לילית ע"ש וכן תפרש הקושיא הכא בתוס' ודו"ק: **בא"ד** ה"ל למנקט כלאים בלילית ונראה לר"ת כו' ולא קתני סדין בתכלת כדאר"א כו' עכ"ל שינה ר"ת לשונו בתירוצו סדין בתכלת במקום כלאים בלילית משום דלפי קושייתם לפרש"י דלב"ש ה"ל כלאים בלילית דלא דרשו סמוכים לא הוה ליה למנקט סדין בלילית אלא כלאים בלילית הוה ליה למנקט בפלוגתייהו בין חוטי פשתן בלמר ובין חוטי למר בפשתן אבל לפר"ת דלכ"ע ליכא כלאים בלילית וטעמא דב"ש משום כסות לילה שפיר נקט סדין ולא סתם כלאים בלילית ומדנקט סדין בלילית ולא נקט סדין בתכלת כדאמר ר"א כו' היינו משום דאפילו במינו גזרו מיהו לפי טעמא דשמא יקרע ה"מ למנקט ר"ת בדבריו כלאים בלילית כדלעיל אלא לפי האי טעמא דכסות לילה נקט הכי ודו"ק:

ח"א דף כה ע"ב ודומה למלאך כו'. אמר כן משום דמלאכים מקפידים אהא כדאמרי' פרק התכלת (דף לו) דמלאכא אשכחיה לרב קטינא ואמר קטינא קטינא סדינא בקייטא כו' דס"ל למלאך דהלכה כב"ה ולא גזור משום כסות לילה ע"ש: **ותזנח** משלום וגו'. משום דכל הפרשה דאני הגבר וגו' קובל בו על הצרות שנתחדשו להו בחורבן הבית אבל האי ליטנא ותזנח ונשיתי לא משמע אלא שקובל על דבר העדר טובה שנתהוה לו עכשיו וקאמר דמפתח קרא מהו אית לן למימר דסמך עלמו אדבר תמיד ותדיר שהיה לו בכל שבת שלום בית וטובת מרחץ וק"ל: **כל** שיש לו נחת כו'. עיין פירש"י ויותר נראה לפרש דמיירי בעושר שיש לו רב וכמו שאמר קהלת גם כל האדם אשר נתן לו האלהים עושר ונכסים [וכבוד] והשליטו לאכול ממנו וגו' וז"ש שיש לו נחת רוח בעשרו דהיינו שנהנה מעושרו זה מקרי עשיר כמ"ש בהאי קרא זה מתת אלהים הוא ובהיפך אמר איש אשר יתן לו האלהים עושר וגו' ולא ישליטנו האלהים לאכול ממנו וגו' זה הבל וגו' ואינו מקרי עושר וק"ל: **כל** שיש לו ק' כו'. נראה לפרש דעות וסברות דהני תנאי משום דיש עשיר שמאסף לכבוד שיהיה לו שם בגדולים ולהיות נקרא עשיר ויש שמאסף עושר משום שחושב שצריך הרבה לפרנסת אשתו בשאר וכסות שחייב לה ויש שמאסף שחושב שיהיה צריך לו באם יבא עליו חולי שלא יצטרך לבריות וקאמר ר"ט כלפי מי שמאסף לכבוד להיות נקרא עשיר ודרך גוזמא קאמר שאינו נקרא עשיר אלא שיש לו ק' כרמים כו' וה"ה ביותר דאוהב כסף לא ישבע כסף וא"כ לא הגיע לתאותו להיות נקרא עשיר לעולם וכלפי שמאסף לצורך אשתו שצריכה הרבה להיות נאה בקישוטים קאמר ר"ע דאין זה עשיר דלעולם לא תסתפק דהיא מבקשת לימודה ביותר אבל זה נקרא עשיר שיש לו אשה נאה במעשיה ואינה מבקשת מבעלה קישוטים ודי לו במועט ונקרא עשיר כאמרם השמח בחלקו ונתכוין ר"ע על אשתו בת כלבא שבוע שהיתה מסתפקת במועט ואמרה להו יודע לדיק נפש בהמתו כשאמרו לה שאלי מאני לבושי בפ' אע"פ (דף ס) וכלפי מי שחושב שיהיה צריך לעשירות בעת שלא יהיה בריא קאמר דדבר זה גם כן אין לו שיעור אבל אמר שיהיה נקרא עשיר וישמור בריאותו שיהיה לו בהכ"ס סמוך לשולחנו ולא יבא לידי חולי כמ"ש בר"י בר אלעאי בפרק הנודר מן המבושל (דף נ) דאמר ליה ינאה לר"י פניך דומין או למלוי ברבית כו' וקא"ל כ"ד בהכ"ס אית לי מביתי כו' עכ"ל:

דף כו בד"ה אין מדליקין כו' ומהכא נמי ילפינן כהן ששכר פרה מישראל לא כו' עכ"ל כל"ל מלשון המשנה דתרומות ועיין על דברי התוס' שם בר"ש: **בד"ה** איכא בינייהו כו' והשתא תרווייהו לא סברי בכולה מלתא כו' ובקונטרס דחק לפי שפי' כו' עכ"ל ר"ל לפי מה שפירש דשמן דגים היינו קרבי דגים ע"כ האי תנא דשבר הכא אין מדליקי

קרני ראם [א] ויש לייסב כו'. נ"ב רצ"ל כיון דשוא שעת שביעור ע"כ שתורה אחשבה להנאה ממילא גם בערלה יהיה אסור בהסקה ובהדלקה וקושית התוס' שפיר:

מהר"ם

דף כד רבא ואביי סבירא להו כמו ש,שיבו רבא לאביי הכא דטעמא דאין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב הוי משום דגזרינן יו"ט אטו שבת ולית להו האי גזירה דלקמן דקאמר דטעמא דאין מדליקין בשמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב וגזרינן שמן שריפה אטו קדשים לית להו אותה גזירה והא דקאמר אביי לקמן טעמא מקרא דעולת שבת בשבתו ורבא מקרא דהוא לבדו לא קיימי למיהב טעמו למתניתין דקתני דאין מדליקין בשמן שריפה דהא סבירא ליה דטעמא הוי דגזרינן אטו שבת כדקאמר הכא אלא דקאי בעלמא לפרושי טעמא דאין שורפין קדשים ביום טוב אלא דגמרא קבע לה הכא אמאי דקאמר לקמן לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב דקאמר מנא הני מילי שאין שורפין קדשים ביום טוב ומייתי עלה טעמא דחזקיה ואביי ורבא דקאמרי טעמייהו בעלמא למילף דאין שורפין קדשים ביום טוב אבל טעמא דקאמר אמתניתין דקתני דאין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב זה לא אתי כרבא וכאביי אלא אותו טעם אתי אליביה דרב חסדא דקאמר הכא אלא הכא ביו"ט שחל להיות בערב שבת עסקינן וכו' ודו"ק:

דף כד ע"א בתוס' ד"ה דתני רב אושעיא כוותיה וכו' מהכא לא הוה בעי למפשט לעיל דאינו מזכיר חנוכה בבהמ"ז וכו' פירוש דהא דקתני דבתעניות ומעמדות דמשום שאין בהם קרבן מוסף אין בהם אזכרה בבהמ"ז וא"כ ה"ה נמי חנוכה דהא חנוכה נמי אין בהן קרבן מוסף דזה אינו דאיכא למדחי דדוקא נקט תעניות וכו' וכ"ת אם איתא דבחנוכה מזכירים אם כן הוה ליה למתני ברישא רבותא דאפילו היכא דאין בהם מוסף יש הזכרה בברכת המזון משום פרסומי ניסא דאיכא למימר דהא גופא אתא לאשמעינן דבר"ח מזכירין דאע"ג דאין בו פרסומי ניסא וליכא להקשות דליתני תרווייהו ברישא ר"ח וגם חנוכה דאין טעמם שוה דזה הוה משום תפלת מוסף וזה משום פרסומי ניסא וק"ל וכבר הארכתי בענין זה בפלפול הישיבה ועתה ראוי לקצר ואיפכא ליכא למפשט דדלמא תעניות ומעמדות משום שאין בהם תפלת מוסף והוא הדין חנוכה כצ"ל ור"ל וכ"ת נפשוט איפכא דבחנוכה יש הזכרה בברכת המזון דמדקתני תעניות ומעמדות אין בהם הזכרה ולא קתני חנוכה משמע דוקא תעניות ומעמדות שאין בהם פרסומי ניסא אבל חנוכה שיש בהם פרסומי ניסא מזכירין זה אינו דאיכא למימר דלמא קתני תעניות ומעמדות דאין בהם הזכרה בברכת המזון משום שאין בהם מוסף ואם כן הוא הדין חנוכה ולא איצטריך למתני חנוכה: **בא"ד** ומיהו אף בחנוכה ופורים אם לא אמר בתפלה וכו' חוזר אדלעיל דאמר דליכא למפשט דין ברכת המזון דחנוכה מברכת המזון דתעניות ומעמדות משום דאיכא למימר דלא דמיין להדדי דהתם אין פרסומי ניסא אבל גבי חנוכה איכא פרסומי ניסא מיהו מ"מ לענין הא דקתני גבי תעניות ומעמדות דאפי' בתפלה אם לא אמר אין מחזירין אותו בזה שוה חנוכה לתעניות ומעמדות דבחנוכה נ"כ אם לא אמר אין מחזירין אותו: **ע"ב בתוס'** ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא וכו' ומעמא דת"ק נמי איכא למימר וכו' נראה לי דהוי כאלו אמר ועוד י"ל ור"ל דהא ליכא לאקשויי נימא תנא בתרא לטפויי אתא משום דאיכא נמי הכא סברא לומר דת"ק מחמיר טפי ואסר אפילו נתינת שמן בחלב דהא קתני ולא בחלב דומיא ולא בשעוה ומשמע דכי היכי דבשעוה אסור אפילו נתינת שמן לתוכו ה"נ בחלב ואיכא נמי סברא לומר דתנא בתרא מחמיר טפי משום דכל תנא בתרא לטפויי אתא ומשום דאיכא סברא להכא וסברא להכא לבך קאמר דלא מסיימי וק"ל: **ד"ה** בקר שני לשריפתו וכו' וי"ל דהא דאין שורפין בלילה וכו' כצ"ל ור"ל וכיון דאית לן טעמא לומר על הא דאין שורפין בלילה בלא טעם דגזירת הכתוב לא מסתבר ליה לגמרא לומר דהא דאיצטריך בקר שני ולא בי"ם גבי קרבן פסח הוי מטעם גזירת הכתוב אלא אמרינן דהוי מטעם דאין שורפין קדשים בי"ם ובכל קדשים ובכל י"ם הוי דינא הכי דאין שורפין אותן ביו"ט: **ד"ה** ולא מילה שלא בזמנה וכו' ורב אשי הוא דמשני די"ם עשה ולא תעשה וכו' ר"ל וכ"ת דלהכי איצטריך רבא למימר ק"ו משום דאיהו נמי סבירא ליה די"ם הוי עשה ולא תעשה זה אינו דאם כן למה ליה לרבא לאתויי קרא דהוא לבדו הוה ליה לשנויי בקצרה דהא דאין שורפים קדשים ביו"ט הוי משום דשריפת קדשים הוי עשה וי"ם הוי עשה ולא תעשה כדמשני רב אשי אלא ודאי רב אשי הוא דסבירא ליה די"ם הוי עשה ולא תעשה אבל רבא לא סבירא ליה הכי: **בא"ד** וקשה לר"י דבפ"ק דביצה וכו' אלא אמר רבא וכו' ודוחק לומר דגמרא ניחא ליה למיפרך דיו"ם עשה ולא תעשה וכו' כצ"ל ור"ל דהא דנקים התם הפירכא דאין כיסוי דוחה י"ם משום דיום טוב עשה ולא תעשה גמרא הוא דנקט לה הכי משום דקי"ל כרב אשי אבל רבא בעצמו לא בשביל פירכא זו הוכרח ליה לשנויי מה דמשני התם ואמר אלא אמר רבא וכו' אלא משום פירכא אחרת דאיתו נמי סבירא ליה מטעם אחר דאסור לכסות ביום טוב מקרא דלבדו דמיניה ילפינן מילה שלא בזמנה דמצות שאין זמנה קבוע ויכול לעשותה למחר אינו דוחה יו"ם וא"כ הוא הדין נמי כיסוי אלא שיש לדקדק למה יקרא כיסוי מצוה שיכול לעשותה למחר הלא המצוה היא על השוחט לכסות הדם לאחר השחיטה שאם ימתין עד למחר יבלע הדם בקרקע ולא יהיה רשומו ניכר וצ"ל משום שהוא יכול לשחוט ולכסות מערב יו"ם ודו"ק: **בא"ד** ורבא לא קאי אשריפת קדשים וכו' משום דאם כן הוה ליה לשנויי בקיצור דמש"ה אין שורפין קדשים ביו"ם משום דיו"ם הוי עשה ולא תעשה כדמשני רב אשי אלא ודאי רבא לא קאי אלא אמילה שלא בזמנה אלא דגמרא מייתי ליה נמי הכא משריפת קדשים וק"ל:

דף כה ע"א ברש"י ד"ה ותומש בזר וכו' וד"ה ויסף חמישיתו עליו וכו' הכל דבור אחד: **בתוס'** ד"ה הא בחול שפיר דמי וכו' וקרא נפיה אסר בהנאה כשנטמא אפי' איתי קודש שהוא מותר בהנאה וכו' דאל"כ לאן דמי לתרומה שהיא מותרת בהנאה: **בא"ד** ולקמן לא מסיק אק"ו וכו' ר"ל בסמוך דקאמר א"ה תרומה נמי לימא ק"ו הוא: **בא"ד** ולא משכחת פתם עצים וכו' בשרשפא וכו' פירוש לעשות מהן שרשפא ויש מקשין מאי מקשי התוס' דדלמא שאני הכא בשמעתין דאמרי' הא גבי קדשים שנטמאו בהדלקה והסקה משום דילפינן ליה בק"ו ממעשר אבל אינה קושיא כלל דלא ילפינן ממעשר אלא כשם שהאכילה אסורה בקדשים שנטמאו אפי' באופן שהיו מותרים קודם שנטמאו כך הנאה אסורה גם פידוש לא בערתי ממנו בטמא הכתוב בקרא אין פירושו הסקה אלא ביעור מן העולם אלא דנמי דשמעתין ס"ל דהדלקה והסקה נמי מקרי הנאה לכך הקשו התוס' מערלה דמפורש בקרא דאיסורי הנאה היא ולא צריך שום ק"ו ואפ"ה איתא בפ' כל שעה דשרי בהדלקה והסקה משום דלא מטיא התנאה אלא לאחר שכלה האיסור וק"ל: **ד"ה** פיגול היינו חישב לאכלו חוץ למקומו וכו' פירשו כן משום שהוקשה להם דאי כפי' רש"י יקשה למה לא הוכיר כאן לא חישב לאכול חוץ למקומו ולא אבל חוץ למקומו אבל לפי' התוס' אתי שפיר דחוץ למקומו היינו פיגול: **בא"ד** והוי האי פיגול ונותר כי ההוא דאם עון פיגול הוא נושא וכו' ר"ל דההוא פיגול ע"כ איירי בחוץ למקומו דגביה כתיב לא יחשב וגבי נותר דהיינו חוץ לזמנו כתיב לא ירצה ועוד דהתם על כפרת הציץ קאי והציץ אינו מכפר אלא להכשיר את הקרבן דהיינו בחשב בשעת שחיטה מחשבה הפוסלת את הקרבן לא בנותר ממש שאחר שהקריב הקרבן בהכשר הותיר ממנו ועיין במס' פסחים ברש"י ובתוס' שם דף מ"ו ד"ה ה"נ אם עון פיגול וכו': **ד"ה** כרת שאינו מגיע לס' וכו' ומיתה וכו' היינו שמת קודם ס' וכו' אלא על בני עשרים שימותו קודם ס' וכו' כצ"ל: **בא"ד** עריריים דכתב רחמנא גבי דודתו ל"ל וכו' פירוש כיון דאתקיש כל העריות להדדי בסוף הפרשה לענין כרת: **בא"ד** ולפירוש ריב"א א"ש דמצינן לטימר דממעט לה מערירים וכו' פי' דגבי אשת אח ערירי כתיב דגם זרעו נכרת מכרת זה ממעט אשת אחיו מאמו אבל מסתם כרת לא ממעט ליה אבל לפיר"ת דס"ל דבכל כריתות זרעו נכרת קשה וק"ל ועיין בגמ' דיבמות פרק הבא על יבמתו ושם בתוס' ובתוס' במשנה דיבמות ד"ה אשת אחיו מאמו:

ע"ב ברש"י ד"ה ב"ש פוטרין ואע"ג דציצית חובה היא בכל טליתות וכו' אפי' מונחים בקופסא כתב רש"י זה כדי לתרץ מפני מה לא קתני אוסרין ותירץ משום דקאי אטלית ולכך שייך לישנא דפוטרים ועיין בתוספות: **בתוספות** ד"ה הדלקת נר בשבת וכו' אבל מהדלקת נר נופה לא הוה פריך אביי וכו' ר"ל דאין לפרש דהדלקת נר בשבת חובה היינו הדלקו נופה וא"כ ע"כ צריך לפרש הא דקאמר רבא מתוך שריהו רע נזירה שמא יניחנו ויצא הוי פירוש שיניחנו ולא ידליק כלל וע"ז פריך אביי ויצא ולא ידליק והשיב לו רבא שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה דזה אינו דעל זה לא היה פריך אביי דיצא ולא ידליק כלל אלא ודאי דרבא מחייב שתהא הסעודה במקום הנר ועל זה פריך אביי דלאחר שהדליק מה בכך שיצא ולא יסעוד שם וע"ז השיב רבא שאני אומר שחובה הוא שיסעוד במקום סעודה: **ד"ה** חובה לגבי וכו' עד כדאמר ליה ההוא סבא תנא ובלבד וכו': **ד"ה** סדין בציצית וכו' א"ר א"כ למה אסרוה פירוש א"כ כל שמתמיהין עליו למה עושין כן כצ"ל ור"ל א"כ דב"ה מחייבים והלכה כדבריהם כל הני דמתמיהין ואומרים למה עושין כן כיון דהלכה כב"ה ומשני נזירה שמא יקרע וכו' ולפי' רש"י ר"ל דאפי' ב"ה מודו דמדרבנן אסור נזירה שמא יקרע: **בא"ד** ועוד דרב עמרם גאון פוסק כב"ש בששה דברים וחשיב הך בהדייהו וכו' ר"ל דאי כפירש"י מה צריך למחשב הך בהדייהו דמשמע דאליבא דב"ש דוקא אסור בכלאים בציצית ולא אליבא דב"ה ולפירש"י הא מסקי' דאפילו לב"ה אסור נזירה משום כסות לילה וא"כ לא ה"ל למחשב בהדי הנך דהלכה כב"ש: **בא"ד** פטרי אפי' ממינו וכו' פירוש והשתא א"ש דקתני פוטרין ולא קתני אוסרין דאי קתני אוסרין הוה משמע דוקא כלאים להכי תני פוטרים דאפי' ממינו פוטרים: **בא"ד** וכב"ש קי"ל כדמשמע בהך סיפא דברייתא ר"ל דקתני א"ר אליעזר כל המטיל תכלת בירושלים אינו אלא מן המתמיהין ומסיק משום דגזרינן אטו שמא יקרע או משום כסות לילה וצריך ליישב לפר"ת הא דאיתא בסיפא דההיא ברייתא א"ר א"כ למה אסרוה וכו' אמאן קאי דאב"ש קאי א"כ וכו' ותראה דאב"ש וכו' וה"ק א"כ כיון דמקרא ילפי' דסדין בציצית חייב מפני מה אסרוה ב"ש מפני מה היה מן המתמיהין בירושלים ומשני נזירה וכו' אבל ב"ה לית להו נזירה כלל והלכה בזה כב"ש והשתא אתי שפיר דחשב לה רב עמרם בהדי הנך דהלכה כב"ש וע"ש בפ' התכלת בפי' רש"י דפירש שם בתרי לישנא הא דקאמר רבי א"כ מפני מה אסרוה וגם התוס' פירשו שם חד פירושא מפירש"י לפי' ר"ת קצת בענין אחר ממה שכתבנו ודע שבריש יבמות יליף מכלאים בציצית דדרשינן סמוכים דדחי עשה דציצית לאו דכלאים ילפינן מיניה לכל התורה דדחי עשה את לא תעשה וא"כ לפי' רש"י דפירש דב"ש לא דרשי סמוכין לית להו נ"כ בכל התורה דעשה דחי את לא תעשה וזה דוחק ודו"ק:

דף כו ע"א ברש"י ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא וכו' א"נ דאכשיר חלב מהותך בתערובות וכו' פי' דרב ברונא קאמר דבשניהם בין בחלב ובין בשמן דגים צריך ליתן לתוכה שמן כל שהוא ובשניהם מותר כשנתן לתוכו ומה שהוצרך רש"י לפרש דהד מהנך תנאי סבר דרב ברונא דחלב ניתר בתערובות אבל שמן דגים אפי' בעיניה ולא פירש דשמן דגים שרי דוקא בתערובות והוי ממש כרב ברונא משום

חכמת שלמה

דף כד ע"א גמ' אמר רבא אמר רב סחורה כו' שני וחמישי ותעניות כו' אלא שני וח מישי של תענית כו' כצ"ל: **שם** ואין בהן קדושה על הכוס נמחק וכ"כ בס"א אינו וכן ברא"ש: **רש"י** בד"ה של חנוכה כו' חנוכה מהו כו' כד"א: **תוס'** בד"ה גזירה יו"ט כו' עליה ועל הלה כו'. נ"ב פי' על הבהמה שמתה: **ע"ב תוס'** בד"ה איכא בינייהו כו' דומיא דזפת ושעוה כו' כצ"ל: **בד"ה** לפי שאין וכו' והכי מפרש ר"י כו'. כצ"ל וכ"כ ס"א והכא:

דף כה ע"א רש"י בד"ה שכן כו' לכל הנסכין מהן כו'. כלל וכרת כצ"ל וסד"א: **תוס'** בד"ה ולא מילה כו' מן ואיכא למימר התלמוד כו' עד יו"ט מלבדו גליון סוא: **בד"ה** הא בחולה כו' מה למעשר שכן הד"ס ע"ב כצ"ל וכ"ב הד"ס ע"ב סימן ה"בלא מקום וידוי אסו"ר לאונן האוכלו בטומאה"ם לוקס ותייב בביעו"ר: **בא"ד** אלא בשרשיפא וצריך כו' כצ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ס סדלקת כו' וסלך באפילה. נ"ב בס"א ואוכל באפילה:

דף כו ע"א רש"י בד"ה איכא בינייהו כו' אי נמי דאכשר כו'. נ"ב פי' אפילו בשומן דגים וכן מה שהוכשר חלב מהותך כל זה איכא בינייהו וכמו שפי' אח"כ ומוכרח לפרש כן מדלא אכשר הכך

בחלב מהותך בעיניה דומיא דהכי ומדליקין בשמן דגים אפילו בעיניה ומש"ה דחק לפרש דההוא תנא דקאמר בחלב מהותך דאסור להדליק אפילו בתערובות סבר בשמן דגים מדליקין היינו בתערובות אבל לא בעיניה דהשתא בהך מילתא דקרבי דגים סבר רב ברונא מיהת כהאי תנא ובחלב מהותך סבר כאידך תנא אבל אם נאמר להאי תנא דסבר אין מדליקין בחלב מהותך (אפילו בעיניה) [ע"י תערובות] דסבר בשמן דגים נמי כאידך תנא דשרי אפי' בעיניה וא"כ לא אתיא דרב ברונא בהך מלתא דקרבי דגים דלא כמאן ועוד דהויא סברתו הפוכה מההוא תנא דרב ברונא מיקל (בשמן) [בחלב] מהותך טפי מההוא תנא דסבר אין מדליקין בו אפילו בתערובות וקרבי דגים מחמיר רב ברונא לאסור בעיניה וההוא תנא סבר דשרי אפילו בעיניה וזה דחקו לפרש דפליגי הני תנאי נמי בשמן דגים דהשתא רב ברונא בחדא סבר כהאי תנא ובחדא כאידך תנא ודו"ק: בד"ה אין בו כו' קשה לריב"א דמשמע דפחות משלש על שלש מטמאין אפילו בשל פשתן כו' עכ"ל דהכי משמע דאין בו משום שלש כו' קאי גם אחוץ פשתן וה"מ להקשות הכי אהך משמעות מהאי דמשמע לקמן דחוץ מפשתן היינו בטווי ולא בגד אלא דניחא להו להקשות כן לקמן אדאביי גופיה דאיהו קאמר רשב"א וסומכוס אמרו ד"א ולדידיה עיקר מלתיה דשלש על שלש משום פשתן נקט ודו"ק: ע"ב בפירש"י בד"ה רשב"א כו' ואיידי דנקט יוצא מן העץ לענין סוכה נקט כו' עכ"ל כצ"ל: תוס' בד"ה השתא שתי כו' וא"כ היכי אתי שלשה על שלשה בק"ו כו' דאריג שלשה על שלשה עדיף כו' עכ"ל כצ"ל ועיקר קושייתם אשלשה על שלשה דקאי גם לפי המסקנא דאתי בק"ו דשתי וערב וכיון דשתי וערב לא קים לן בשלש על שלש אלא בתר דקים לן באריג שלשה על שלשה ושלש על שלש א"כ ליכא ק"ו והא תירץ גם הרב פורת דהאי ק"ו לא נקט אלא להרווחא כו' ר"ל דבתר דקים לן בשלש על שלש ומינה נמי בשתי וערב איכא ק"ו משתי וערב לשלשה על שלשה ואף שאין צריך ק"ו דבכלל בגד הוא נקטיה לרווחא דמלתא ומהרש"ל הגיה בתוס' דאריג שלש על שלש עדיף משתי כו' ולפי הבנתו דעיקר קושייתם אשלש על שלש הגיה דיבור חדש גבי ומפרש הרב פורת כו' ואין צורך להגהתו בכל ספרי התוס' שלפנינו אלא דעיקר קושייתם אק"ו דשלשה על שלשה דהאי ק"ו קאי למסקנא אבל אשלש על שלש לא קשיא להו כיון דלא קאי האי ק"ו גם דאין כאן מקום הקושיא לשלש על שלש ודו"ק: בד"ה אתי בק"ו כו' מוכח מדברי רבא דאמר שלשה כו' דילמא איצטריך קרא לבגד שלם כו' עכ"ל יש לדקדק ומאי קושיא דאימא דהא לא אימעיט שאר בגדים בנגעים מתרי קראי אלא חד למעוטי שלש על שלש וחד למעוטי שלשה על שלשה אבל בגד שלם לא אימעיט כלל ולא אצטריך לרבות בשרצים אלא ג' על ג' דלא הוי בכלל בגד ואתי או בגד בשרצים לרבות ג' על ג' ואם נאמר דמשמע להו לעיל מתנא דבי ר"י דאף כל צמר ופשתים למעט שאר בגדים אפילו בגד שלם קאמר א"כ אמאי לא מוכיח הרב פורת בפשיטות דאי לא הוה ג' על ג' בכלל בגד שלם למאי דמיעט נמי שאר בגדים בנגעים מתרי קראי חד לשלש על שלש וחד לשלשה על שלשה אכתי בגד שלם לא אימעיט בנגעים וי"ל למאי דמיעט לעיל מתרי קראי מיעט נמי בגד שלם כמו שפירש ר"י מעיקרא דהוי קרא בבגד צמר פרט אחר כלל למימר דאפילו גדול דשאר מינין לא מיטמו בנגעים כו' אבל הכא בשרצים או בגד ודאי ריבויא בעלמא הוא ואימא דלא אתא לרבות אלא בגד שלם להוציאו מכלל ופרט דגבי נגעים אבל לא שלשה על שלשה אי לאו דשלשה על שלשה בכלל בגד הוא אך קשה לפירש"י דאם נדרוש קרא דבבגד צמר במדת כלל ופרט לפי האמת למה [לי] תרי קראי למעוטי דמחד קרא נמי אימעיט אף בגד שלם במדת כלל ופרט ויש ליישב ודו"ק: בד"ה ואימא לרבות כו' שנרבה שלשה על שלשה בשאר בגדים כו' עכ"ל פירוש לפירושם דודאי שלש על שלש בצמר ופשתים אתי מריבויא דוהבגד אלא אימא דמרבינן נמי מוהבגד שלשה על שלשה בשאר בגדים דכל מה דאיכא לרבות מוהבגד מרבינן ואי לאו מיעוטא דצמר ופשתים הוה מרבינן נמי שלש על שלש בשאר בגדים ומהרש"ל כתב פירוש לדבריהם ומזה לא יכול לסייע להרב פורת דשמא ה"ק מדממעט ג' על ג' ממילא שלשה על שלשה איתרבי עכ"ל ואין להאריך בדחוקיו ועל פי דרכו זה גם לקמן בתוס' בד"ה ואימא כי אימעיט כו' איצטריך ריבוי מוהבגד לג' על ג' כו' כתב מהרש"ל פירוש לגופיה גבי צמר ופשתים ומנלן שאר בגדים עכ"ל ואין לדברים אלו הבנה בדברי התוס' ולפי דרכינו יתפרש בפשיטות דר"ל לקמן כיון דבשאר בגדים ג' על ג' לא אתי בק"ו משתי וערב דבהדיא צמר ופשתים כתיב בשתי וערב ע"כ איצטריך ריבוי מוהבגד לג' על ג' כו' כצ"ל לקמן והיינו בשאר בגדים ואע"ג דג' על ג' בצמר ופשתים נמי אתי מהאי ריבויא כל מה דאיכא לרבות מרבינן מיניה ומרבינן מיניה נמי ג' על ג' בשאר בגדים כמ"ש התוס' הכא וכן מוכיחין דברי התוס' לקמן בד"ה תרי מיעוטי כו' ע"ש ודו"ק כי הדברים ברורים למבין: בד"ה תרי מיעוטי כו' הוה מוקמינן תרי מיעוטי לרבות שלשה על שלשה כו' וג' על ג' בצמר כו' עכ"ל לשיטת התוס' ניחא אבל לשיטת הרב פורת לא יתיישב בזה דא"כ לא לכתוב שום מיעוטא ואנן ידעינן לרבות ג' על ג' בשאר בגדים דהוי בכלל בגד דכתיב בקרא גם מה שכתבו באידך קושיא לשתוק מריבויא דוהבגד כו' הוה ידעי' דשלשה על שלשה בשאר כו' שמעינן מק"ו דשתי וערב אלא כו' כל זה לשיטתם אבל להרב פורת לא ידעינן שלשה על שלשה מק"ו כלל אלא שהוא בכלל בגד ודו"ק:

דף כז תוס' בד"ה נפקא ליה כו' דהא אביי מודה כו' לחבות שאר בגדים אפילו לג' על ג' כו' עכ"ל ומשום דקתני בלשון הברייתא שלשה על שלשה בשאר בגדים ולאביי מרבה אפילו שלש על שלש בשאר בגדים לית לן למימר דל"ג דתניא דאביי מצי להגיה בה ג' על ג' במקום שלשה על שלשה דטעות כזה קל הוא ליפול בברייתא וק"ל: בא"ד ולרבא דאמר דאידך כו' לא מפיק האי תנא דבי ר"י מאידך עכ"ל כל זה לשון גליון בתוס' ואין לו מקום כאן בתוס' כמ"ש מהרש"ל וק"ל: בד"ה ת"ל או בגד כו' ומ"מ כי פריך ואביי האי או בגד מאי עביד כו' עכ"ל דליכא למימר דפריך כיון דלא דריש ליה לשאר בגדים ע"כ לא תדרוש נמי מיניה אריג כל שהוא כיון דשקולים הם ב' הדרשות דא"כ לא הוה משני מידי ודו"ק: בד"ה שכן מטמא כו' ונימא ק"ו מה שתי כו' ג' על ג' שמטמא בשרצים א"ד שמטמא בנגעים כו' עכ"ל דהאי ק"ו ליכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמא בכעדשה דהא לא ילפינן נגעים משרצים אלא דילפינן ג' על ג' החמור משתי וערב שהוא קל משלש על שלש וכה"ג יליף לקמן בגמרא ק"ו לטמא עור בהמה טמאה באהל המת מק"ו דנגעים ולא פריך מה לנגעים שכן מטמא בכגרים משום דלא יליף אהל המת מנגעים אלא דיליף עור בהמה טמאה החמור מטולה של עזים שהוא קל מעור בהמה טמאה וק"ל: בא"ד וי"ל דכלים יוכיחו שמטמא בשרצים כו' עכ"ל לפי הסוגיא דלקמן המ"ל בפשיטות דטולה של עזים יוכיח דמטמא בשרצים ולא בנגעים והיינו לאידך תנא דבי ר"י דמרבינן שאר בגדים בשרצים אבל הכא קיימינן לאביי דס"ל להאי תנא דבי רבי ישמעאל דבשרצים נמי דוקא צמר ופשתים דהשתא ליכא למימר טולה של עזים יוכיחו ודע דאיכא לאקשויי נמי בהיפך דנימא ק"ו ומה כלים דטהור בנגעים טמא בשרצים שלשה על שלשה דטמא בנגעים אינו דין שיטמא בשרצים וכן מצי למיעבד ק"ו מטולה של עזים למאי דמסיק לקמן דטולה של עזים טמא בשרצים אלא דאיכא למימר אהאי ק"ו שתי וערב יוכיח דטמא בנגעים וטהור בשרצים אף אני אביא שלשה על שלשה ודו"ק: בא"ד וכי תימה מה לכלים שכן אין מטמאין ואין נעשין אהל המת במחובר כו' עכ"ל חדא מילתא היא שאין הכלים מטמאין טומאת עצמן באהל המת במחובר אלא דבר שהיה במסכן

חכמת שלמה

הכך תנאי אלא בשומן דגים ולא בחלב ודו"ק: תוס' בד"ה איכא בינייהו וכו' ובקונטרס דחק כו'. נ"ב פי' הוא דחק ופי' דרב ברונא לא אתא כלל מהם כי מה יעשה מאחר שפי' במשנה כו' א"כ ע"כ לא סברי כוותיה לאפוקי ר"ת לא דחק אף שפי' נמי בקונטרס דבהכי פליגי תנאי מ"מ אתא רב ברונא כחד תנא ודו"ק: ע"ב גמ' תרי מיעוטי כתיבי בגד צמר ופשתים כצ"ל. וכ"ב פי' דכתיב בבגד צמר או בבגד פשתים וכתיב בגד הצמר או הפשתים ומה שהזכיר רש"י הוא המיעוט השני וק"ל: תוס' בד"ה השתא שתי וערב כו' דהא חזי לאיצטרופי לבגד גדול הס"ד (עיין במהרש"א): בד"ה ואימא לרבות כו' בשאר בגדים כו'. נ"ב ומזה לא יכול לסייע להרב רבי פורת דשמא ה"ק מדאמעט שלש ממילא שלשה אתרבי ודו"ק: בד"ה ואימא כי אימעוט כו' בשאר בגדים לא אתי בק"ו כו' לשלש על שלש כו'. נ"ב פי' לגופא גבי צמר ופשתים ומנא לן שאר בגדים ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף כז ע"א גמרא הא רב פפא אמרה דרב פפא אמר אף כו' כצ"ל: רש"י בד"ה דתניא כו' לא גרסי' דאי מתני' כו' כצ"ל: בד"ה ה"ג דרב פפא אמר כל להאויי כו' כצ"ל. וכ"ב ולא שייך למגרס דאמר רב פפא שהרי לא אמר בדוכתא אחריתי אלא כאן תירץ ומ"מ גרסינן דרב פפא אמר ר"ל מאחר שרב פפא תירץ א"כ אמרינן דסיפא נמי איהו אמרה וכדפירש"י וק"ל: תוס' בד"ה נפקא ליה כו' דלרבנא דאמר דאידך תנא כו'. נ"ב גליון עד האי דבי רבי ישמעאל מאידך: בא"ד עביד ליה דלא פליגי כו' כצ"ל: בד"ה ת"ל כו' מאו בבגד פשתים דכתיב כו' כצ"ל: בד"ה אי ס"ד נגעים כו' ג' על ג' בצמר ופשתים. נ"ב ול"נ כפשוטו דלרבנן שרצים תמירי שכן טמאים כשאר בגדים בג' על ג' כמו שפירש"י לקמן ודו"ק: בד"ה שכן מטמא כו' ק"ו הכי מה שתי כו' כצ"ל:

נמ'

מהר"ם

משום דע"כ הני תנאי לא משווי חלב ושמן דגים דהא סומכוס קתני כל היוצא מן הבשר דהיינו חלב אין מדליקין בו אלא שמן דגים מדליקין וכן ר' יוחנן בן נורי דקאמר אין לך אלא מה שאמרו חכמים דהיינו מתני' דקתני ולא בחלב ובשמן דגים קתני דמדליקין ולכך הוצרך רש"י בכל תנא לחלק בין חלב לשמן דגים והא דפירש ומר סבר שמן דגים ע"י תערובות אבל חלב כלל לא ולא פירש ומר סבר שמן דגים בלא תערובות וחלב כלל לא משום דא"כ לא הוי ס"ל לגמ' בשום דבר כדרב ברונא ורוצה רש"י לפרש דכל תנא סבר קצת דרב ברונא: בתוס' ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא וכו' ונראה לר"ת וכו' והשתא חד מינייהו סבר לגמרי כרב ברונא ר"ל דבשמן דגים לא פליגי דכ"ע מודו אפי' רב ברונא דמותר אפי' בעיניה דלא אמר רב ברונא אלא בקרבי דגים ולא פליגי התנאים אלא בחלב דמר סבר דמותר ע"י תערובות כרב ברונא ומר סבר דאסור אפי' ע"י תערובות ודלא כרב ברונא: ד"ה ולא מסיימי וכו' דמוכח קצת דת"ק להחמיר וכו' ר"ל וכיון דיש כאן שתי סברות סברא אחת דתנא בתרא לטפויי אתא ויש סברא לומר בהיפוך דמוכח שת"ק הוא המחמיר לכך קאמר ולא מסיימי: ד"ה אין בו משום ג' על ג' וכו' ותירץ דהתם איירי דבאו מבגד גדול וכו' כצ"ל: בא"ד ויש לומר דהתם מיירי שאין בדעתו לארוג וכו' פי' והשתא אין אנו צריכין לתירוצא דלעיל ואפי' בא מבגד גדול דוקא כשיש בו ג' על ג' אבל אין בו ג' על ג' אינו טמא ועי' בפ' במה אשה דף ס"ג בתוס' ד"ה מנין לאריג וכו' וגם שם צריך ליישב דברי התוס' כאשר נכתוב לקמן אי"ה: ע"ב בתוס' ד"ה השתא שתי וערב מטמא. תימה לר"י דלמא הא דתנן וכו' גם שתי וערב לא יטמא אלא כשיהיה כדי לארוג בו הרבה וא"כ היכי אתא שלשה על שלשה וכו' כצ"ל ור"ל אע"ג דתנן דשתי וערב מטמא בפקיעה שיהא בו בכדי לארוג שלש על שלש היינו לפי האמת בתר דילפינן מקרא וקי"ל בארוג דמטמא בשלש על שלש אבל כל כמה דלא ידעינן וכו' גם שתי וערב דכתיב בקרא בצמר ופשתים ה"א דלא יטמא אלא כשיהיה כדי לארוג בו בגד שלם וא"כ היכי מצי למילף מיניה בק"ו אפי' שלשה על שלשה וכ"ש דלא מצי למילף מיניה שלש על שלש: בא"ד ותירץ ר"י וכו' דאריג ג' על ג' עדיף וכו' ויש נורסין דאריג שלש על שלש ובטעם כדי לתרץ ג"כ הא דפריך אי הכי ג' על ג' נמי"ליתי בק"ו וק"ל: בא"ד ולרשב"א נראה וכו' אבל שתי וערב השיעור תלוי בסברא דהיינו ג' על ג' וטפי כדי לארוג ג' על ג' כדתנן במתני' דנגעים כדלעיל משום דשתי וערב אפי' אין בו אלא כדי לארוג ג' על ג' נמי חזי בין לעניים בין לעשירים דחזי האי שתי לאצטרופי לשתי אחר לעשות ממנו בגד גדול הלכך אפי' קודם דקי"ל דבארוג מטמא בג' על ג' הוה ידעינן שפיר מסברא דשתי וערב מטמא בפקיעה כדי לארוג בו ג' על ג': בא"ד ובלאו ק"ו וא"צ רבוי לג' על ג' וכו' כצ"ל: ד"ה ואימא לרבות שלש על שלש וכו' פי' שנרבה שלש על שלש בשאר בגדים דהא ליכא מיעוט ר"ל הא דקאמר גמרא ואימא לרבות שלש על שלש אינו ר"ל ריבוי ממש מקרא דוהבגד דהא צריך והבגד לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים דאי לא אתי רבוי דוהבגד לג' על ג' אם כן השתא דבעי לומר דשלשה איתא בשאר בגדים מיעוטא דצמר ופשתים למאי אתא אלא על כרחך ר"ל דרבוי דוהבגד אתי לג' על ג' בצמר ופשתים ומיעוטא דצמר ופשתים אתי למעוטי ג' על ג' בשאר בגדים וממילא בלא שום רבוי אתרבאי ג' על ג' בשאר בגדים דהא ליכא מיעוטא למעטינהו: ד"ה ואימא כי אימעוט מג' על ג' וכו' אבל בשאר בגדים דלא אתי בק"ו וכו' איצטריך והבגד לשלשה על שלשה כצ"ל ור"ל אפי' נימא דריבוי דוהבגד אתי גם לשאר בגדים א"א לומר דלסליק אדעתיה דלרבויי מיניה שאר בגדים לג' על ג' דבשלמא צמר ופשתים דכתיב גבי שתי וערב ע"כ אתי ריבוי דוהבגד לרבות אפי' ג' על ג' דשלשה על שלשה לא איצטריך שום ריבוי דהא אתי מק"ו דשתי וערב הלכך על כרחך לג' על ג' אתי אבל בשאר בגדים דלא מטמא גבייהו שתי וערב ליכא למימר דג' על ג' אתי בק"ו משתי וערב אפי' את"ל דריבוי דוהבגד אתי נמי לשאר בגדים לשלשה על שלשה אתו ולא לג' על ג' וא"כ למה לי מיעוטא דצמר ופשתים למעט שאר בגדים מג' על ג' בלא שום מיעוט מהיכא תיתי לרבינהו אלא ודאי לשלשה על שלשה א"צ שום ק"ו והשתא פריך שפיר ואימא כי אימעט מג' על ג' דאי לאו מיעוטא ה"א דריבוי דוהבגד דמרבה שלש על שלש אתי נמי לשאר מינים:

דף כז ע"א בגמ' שלשה על שלשה בשאר בגדים מנא ליה נפקא ליה מאו בגד וכו'. כלל הענין דבנגעים לכ"ע אינו טמא אלא צמר ופשתים אפי' ג' על ג' אבל שאר מינים לא מטמאו כלל אפי' בשלשה על שלשה ואפי' בבגד שלם ול"פ אביי ורבא אלא בשאר טומאות כגון בשרצים דלאביי מטמא רשב"א בשרצים אפי' בשאר מינים ג' על ג' דנפקא ליה מאו בגד דכתיב גבי שרצים: ברש"י ד"ה ה"ג דרב פפא וכו' הלכך לרב פפא לא מפיק וכו' והך פירוקא דסיפא איהו אמרה ולא איתמר וכו' כצ"ל: תוס' ד"ה נפקא ליה מאו בגד וכו' אבל לאידך תנא דר' ישמעאל אתא או לרבות וכו' כדפרישית לעיל וה"נ דהוי בצי למבעי הכא וכו' כצ"ל והשאר הוא ט"ס: בא"ד דלא פליגי אביי ורבא אלא אליבא דרשב"א וכו' כצ"ל: ד"ה תלמוד לומר או בגד תימה דלקמן בפ' במה אשה יוצאת גרסי' דאריג כל שהוא טמא וכו' ע"כ צריכין אנו לפרש דר"ל כשאין דעתו לארוג בו יותר כמו שפירשו התוספות לעיל בדף כ"ו סוף ע"א בד"ה אין בו משום ג' על ג' ודברי התוספות הללו תמוהים מאד וצ"ע ליישבן דהא ע"כ קושית התוס' כך הוא דמקשו דהא תנא דר"י יליף מאו בגד דכתיב גבי שרצים דאתיא לרבות שאר בגדים ולקמן בפרק במה אשה דרשינן מאו בגד דאריג כל שהוא טמא ומאי מקשו אי ר"ל דדרשינן לקמן דאפילו בשאר מיני ארוג כל שהוא טמא א"כ מאי מקשו דדלמא אין ה"נ דהאי תנא דר' ישמעאל דקתני מנין לרבות צמר גמלים וכו' ת"ל או בגד ר"ל נמי אפי' בארוג כל שהוא טמא או מאי קאמר וכ"ת שקולים וכו' ואי נימא ליישב דהכי מקשו מנלן למדרש לקמן מאו בגד דארוג כל שהוא טמא אפי' בשאר מינים הא בעי' קרא דאו בגד לרבות שאר מינים גופייהו לשלשה על שלשה או ג' על ג' ומנא לן לרבויי אפי' ארוג כל שהוא וקאמר וכ"ת שקולין הן ויבואו שניהם ר"ל ריון דמרבינן שאר מינים דג' על ג' הבא מבגד גדול או שלא בא מבגד גדול כלל שמעולם לא היה ארוג יותר אלא שהיה בדעתו לארוג יותר הוא הדין ארוג כל שהוא כשאין בדעתו לארוג יותר נמי טמא דשקולין הן ויבאו שניהם מאו בגד וכן משמע לקמן בפ' במה אשה בתוס' דף ס"ג ד"ה מנין לארוג כל שהוא א"כ לא מתיישב מה דקאמרי התוס' בתר הכי מ"מ כי פריך לאביי וכו' לימא דאיצטריך לארוג כל שהוא וכו' הא אי ארוג כל שהוא טמא בשאר בגדים כל שכן ג' על ג' ואביי ס"ל דלרשב"א ולתנא דר' ישמעאל דלעיל שאר מינים לא מטמאים כלל וא"כ פריך שפיר לאביי ויש ליישב דהכי מקשי התוס' דלקמן דרשינן מאו בגד דשרצים דארוג כל שהוא טמא והך איצטריך נמי לצמר ופשתים שיטמאו בארוג כל שהוא דאי מוהבגד לעיל לחוד לא הוה שמעינן מיניה אלא ג' על ג' דוקא וא"כ מנא ליה לרבות מיניה שאר בגדים הא בעינן לצמר ופשתים גופיה והא דקאמרי בתר הכי וכ"ת שקולים הם צריך ליישב דה"ק וכ"ת דג' על ג' והיה בדעתו לארוג יותר וארוג כל שהוא ואין בדעתו לארוג יותר שקולין הן כיון דרבינן לעיל מוהבגד ג' על ג' בצמר ופשתים הוא הדין נמי בארוג כל שהוא כשאין בדעתו לארוג יותר א"כ לא צריכין קרא דאו בגד דכתיב גבי שרצים לצמר ופשתים וע"כ אתיא לרבות שאר בגדים ובענין אחר א"א לפרש דלא נוכל לפרש דר"ל לארוג כל שהוא בצמר ופשתים וג' על ג' בשאר מינים שקולים הן דמה ענין זה לזה דלמא שאר מינים לא אקרו כלל בגד לכך צריך לפרש לפי דרך זה כאשר כתבתי ועל זה קאמר מ"מ כי פריך ואביי וכו' לימא דאיצטריך ליה קרא דאו בגד לארוג כל שהוא ר"ל גבי צמר ופשתים דאביי ס"ל דלא אתי ארוג כל שהוא מקרא דוהבגד דלעיל דלא אמרי' דשקולין הן וא"כ איצטריך קרא דאו בגד דשרצים לארוג כל שהוא גבי צמר ופשתים ולא ילפינן מיניה שאר מינין אלא שעדיין צריך ליישב זה שכתבו התוס' בתר הכי ואפי' אם נמחק שם הספרים שכתוב בהן או בגד ונגרוס דיליף מאו בגד ופשתים דכתיב גבי נגעים הניחא לרבא וכו' אלא לאביי מאי איכא למימר דאם רצו בזה דקשה לאביי אליבא דהך תנא דר' ישמעאל דיליף מאו בגד דשרצים שאר מיני בגדים הא איצטריך קרא דאו בגד דשרצים לארוג כל שהוא בצמר ופשתים דאע"ג דדרשינן ליה מאו בגד דכתיב גבי נגעים איצטריך נמי קרא גבי שרצים משום דס"ל דלא ילפינן שרצים מנגעים מאי מקשו הא על כרחך צ"ל דגם אביי מודה דהך תנא דר' ישמעאל ס"ל דילפינן שרצים מנגעים לענין צמר ופשתים ולכך דרש מאו בגד לרבות שאר מינים דאלת"ה בלא ארוג כל שהוא דלקמן עדיפא מיניה הו"ל לאקשויי אהך תנא דר' ישמעאל דהא בעינן קרא דאו בגד דגבי שרצים לג' על ג' בצמר ופשתים לאביי כדאמר לעיל אלא ע"כ צ"ל דמודה אביי דלהך תנא ילפינן שפיר שרצים מנגעים ולא קאמר אביי לעיל דילפינן שרצים אלא אליבא דרשב"א ותנא דר' ישמעאל דלעיל וצ"ל דלא לאביי אליבא דהך תנא דר' ישמעאל פריך אלא לאביי דקא משני לעיל אליבא דרשב"א ותני דבי ר' ישמעאל דלעיל דאו בגד אתי לרבות ג' על ג' בשרצים בצמר ופשתים מנא לן ארוג כל שהוא בשרצים בצמר ופשתים כיון דס"ל השתא דלא ילפינן שרצים מנגעים וק"ל: בא"ד ואפי' אם נמחק שם ספק וכו' נ"ל שכן צ"ל פסוק או ספרים וכו': ד"ה שכן מטמא בכעדשה וכו' והקשה הר"ר יעקב מקורביל הקדוש ונימא ק"ו מה שתי וערב דטהור בשרצים טמא בנגעים וכו' ר"ל דהשתא ליכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמאים בכעדשה דהק"ו הוא דילפינן ג' על ג' בנגעים משתי וערב דנגעים: ד"ה הדר ביה רבא מההיא וכו' וא"ת וכו' הא רבא אית ליה דאף כל קאי אשרצים וכו' ר"ל ולא אציצית יש לדקדק מה ענין קושיא זו של התוס' להשתא דקאמר הדר ביה רבא מההיא וכו' הא לפי מה דקאמר רבא מעיקרא דלתנא דר' ישמעאל לא מטמא כלל בשאר בגדים גם בשאר טומאות דאפי' בג' על ג' כ"ש דס"ל דאף כל קאי אשרצים י"ל דהתוס' הקשו קושיא זו הכא ולא לעיל משום דלא תימא דסוגיא דהתם אתיא לפי מאי דהדר ביה רבא מההיא דלעיל לכך הקשו הכא לומר דהא אפי' למאי דהדר מההיא ס"ל על כל פנים דאף כל קאי

אשרצים

דלקמן בשמעתין דכל היוצא מן העץ כו' וק"ל: בד"ה אלא הא כו' צמר ופשתים גבי לבישה מ"מ ל"ל כו' וי"ל דה"א דוקא העלאה אבל בלבישה כל הרי כו' עכ"ל ר"ל אע"ג דאף כל לאתויי ציצית דפרט לך בגד סתם לא ליכתוב בכלאים נמי צמר ופשתים ונילף ליה נמי מדפרט לך ביה בגד סתם דהוי צמר ופשתים ומיהו ק"ק לתירוצם אכתי קשה דלא לכתוב ובגד כלל גבי העלאה א"נ דלכתוב האי ובגד גבי לבישה ולא לכתוב צמר ופשתים גבי לבישה ומדלא אסור בלבישה אלא צמר ופשתים כ"ש דגבי העלאה לא נאסור כל שאר הרי מיני ויש ליישב ודו"ק: ע"ב בד"ה אונין כו' ונראה לר"י דאונין היינו מטוה כו' עכ"ל והא דאמר כמאן כי האי תנא כו' ליכא לפרושי כלשון אחר בפירש"י דהא אונין שהוא שתי וערב של פשתן כפי' התוס' ודאי ליכא למאן דפליג ולא מטמא ליה בנגעים אלא בים לפרש כפירוש ראשון שפירש"י מדלא מחלק סומכוס בטווי משמע דבין בשתי ובין בערב מטמא מיד והיינו כר"מ וק"ל: בד"ה כל היוצא כו' פי' בקונטרס לעיל כגון בקנבוס כו' עכ"ל בפי' הקונט' שהיה לפניהם לא היה כתוב כאן גבי הדלקה דאין לעשות מקנבוס ולמר גפן כמ"ש בפירש"י שלפנינו אלא דלעיל בברייתא גבי טומאה פי' בקונט' כן ומינה כתבו דא"כ יהא אסור להדליק כו' וק"ל:

דף כח בד"ה ויפרוש כו' יריעות עזים כו' כדכתיב ועשית יריעות עזים לאהל כו' עכ"ל ואע"ג דגבי ועשית מכסה לאהל לא משמע דמכסה היינו אוהל אלא משום דאסדרי' קרא כדמסיק וכן ועשית קרשים למשכן דקרשים לאו היינו משכן הכא גבי ועשית יריעות לאהל דכתיב בתר הכי על המשכן משמע דה"ק ועשית יריעות עזים שיהיה אהל על המשכן דהיינו יריעות וק"ק דה"ל לאתויי קרא דמייתי בשמעתין ונשאו את יריעות המשכן ואת אהל מועד מכסהו וגו' דמשמע אהל מועד היינו יריעות עזים ודו"ק: באד"ד וחשיב לעיל בסדר הקמתן דמתחלה נתן אדנים ואחר כך הקרשים וכתיב כו' עכ"ל והבריחי' והעמודים שזכר בקרא אחר הקרשים לא חשו התוס' להזכיר דלא נחתי למימר אלא דבסדר הקמתן על הקרשים היינו תחלת ההפרשה יריעות שם משזר ויש לדקדק דא"כ לפי סדר הקמתן דכתיב בתר ויפרוש את האהל וגו' וישם את מכסה וגו' דהיינו מכסה עורות אילים מאדמים ועורות תחשים אמאי לא זכר מקמי' דמכסה הפרשת יריעות עזים לפי סדר הקמה וי"ל דודאי ויפרוש את האהל משמע בפשיטות הפרשת יריעות עזים אלא דדייק דמשמע נמי הפרשת יריעות שש משזר לפי סדר הקמה אחר הקרשים וק"ל: בד"ה ריבה עור כו' דלהכי אילטריך לרבויי עור בהמה טמאה כו' עכ"ל וליכא למימר דאילטריך לרבות עור בהמה טמאה בנגעים דלא נילף לטהר בנגעים עור בהמה טמאה בק"ו מטומאת אהל ומה טלה של עזים שמטמא באהל המת אינו מטמא בנגעים עור בהמה טמאה שאינו טמא באהל המת אינו דין שלא יטמא בנגעים דאיכא למימר שתי וערב יוכיח שאינו מטמא באהל המת וטמא בנגעים אף אני אביא עור בהמה טמאה כו' וגבי שרצים נמי שכתבו התוס' טעם דאילטריך ריבוי לטמא עור בהמה טמאה ולא ניחא להו למימר משום דלא ניליף לטהר שרצים בעור בהמה טמאה מק"ו דאהל המת דהא איכא לניפרך מה למת שאינו מטמא בכעדשה ודו"ק: בד"ה מה לשרצים וליכא למיפרך שיטמא מת בכעדשה מק"ו כו' עכ"ל הכא ליכא ק"ו דין אהל המת משרצים דליכא מלתא דמטמא באהל המת ולא יטמא בשרצים אלא דהק"ו הוא אהל המת משרצים דאהל המת חמור שמטמא טומאת ז' ושרצים אינן מטמאין רק טומאת ערב מיהו קשה דהא איכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמאין כלים מה"כ אהל המת דקיימינן ביה הכא דהיינו במחובר לטמא טומאת עצמן שאינן מטמאין כלים אלא שהיו במשכן ויש לייסב ודו"ק: ע"ב בד"ה אתיא ק"ו כו' לשתוק קרא משרצים והיתי בק"ו מנגעים דהשתא ליכא כו' עכ"ל ואין להקשות איפכא ל"ל קרא בנגעים תיתי בק"ו משרצים ומה שתי וערב שאינו מטמא בשרצים מטמא בנגעים עור בהמה טמאה שמטמא בשרצים אינו דין שיטמא בנגעים דליכא למימר כלים יוכיח כמ"ש התוס' דלעיל דמה לכלים שכן אין נעשין אהל המת במחובר די"ל דטלה של עזים יוכיח שמטמא בשרצים ולא בנגעים אף אני אביא עור בהמה טמאה כו' ודו"ק: בד"ה תפילין בהדיא כו' מלתא אחריתא אתא לאשמעינן ודרשה דמן המותר בפיך כו' עכ"ל משום דאיכא למימר דניחא ליה למימר בהדיא האי דינא לא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה דהיינו לתפילין מלומר מן המותר בפיך דאפשר דלא הוה ידעינן מיניה הך מילתא דעור בהמה טהורה לתפילין וע"ז קאמרי דהך דרשה דמן המותר בפיך היתה פשוטה דהיינו ר"ל עור בהמה טהורה ולא אצטריך לאשמעינן לא הוכשרו כו' אלא עור בהמה טהורה ומהרש"ל כתב בזה דרך רחוק ודחוק ואין להאריך ודו"ק:

ח"א דף כח ע"ב תחש שהיה בימי משה כו'. האי בריה בפני עצמה לא הוי ממש כמו במקומות אחרים אלא דהיינו ספק כדקאמר ולא הכריעו בו כו' וכה"ג כתבו התוס' פרק הערל גבי אנדרוגינוס בריה בפני עצמה ולא הכריעו בו אם זכר כו' ע"ש: לפי שעה כו'. ומ"ש ואגנלך תחש היינו נמי בדור המדבר לפי אותה שעה: שור שהקריב כו'. מפורש פ' אלו טריפות ע"ש:

דף כט גמרא ור"ש מתיר מסיקין בתמרים אכלן אין מסיקין בגרעיניהן דברי ר"י ור"ש מתיר מסיקין באגוזים אכלן אין מסיקין בקליפותיהן דברי ר"י ור"ש מתיר כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה מכוונת כו' ולאו משום דאי הוה טפי דלא מיטמי דכ"ש כו' ובד"ה מסיקין בתמרים דאגב דמטלטל כו' כצ"ל: תוספות בד"ה והא דרב כו' דרב אוסר נולד כר' יהודה מכרכי דזוזי כו' עכ"ל ק"ק דטפי ה"ל לאתויי משמן של בדדין דאסר רב בספ"ק משום נולד כמ"ש התוספות שם אבל כרכי דזוזי לאו משום איסור נולד נגעו בה אלא משום איסור מוקצה וע"ש בתוספות ודו"ק: ע"ב בד"ה ה"נ מחלוקת כו' דבפרק כל שעה משמע דטפי שרי היכא דלא אפשר כו' עכ"ל מהא דקאמר רבי ירמיה רבה אימור דאמר רבי שמעון בגדולים דלא אפשר בקטנים מי אמר ה"מ לאוסתי הכי דהך גירסא ליתא דאם לא כן הוה ליה סברת עולא הפוכה מדרבי ירמיה אלא דניחא ליה לאתויי מפרק כל שעה דכל הסוגיא התם אית ליה הך סברא דטפי שרי היכא דלא אפשר וליכא מאן דפליג התם כי הכא דפליגי וק"ל

ח"א דף ל ע"א אן סוכלתנותך כו'. וסוכלתנותך כמו תבונתך דתרגומו של תבונה סוכלתנו א"נ סכלות ושטות ממש קאמר עפה"כ שאמר שלמה ופניתי אני לראות חכמה והוללות וסכלות וגו' וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות וגו' ולבי נוהג בחכמה ולאחוז בסכלות וגו' ודו"ק: בטל מן התורה והמצות כו'. והיינו כו'. לכאורה קשה אין זה צריך ראיה דמה עשיית מצות שייך בקבר וי"ל דאפילו מצות דאפשר לקיים בקבר כגון שלא לקוברן בכלאים אינו צריך והכי קאמרינן בהדיא בנדה בפ' האשה לר"י דדרש חפשי מן המצות ואפילו למ"ד התם דאסור לקוברו בכלאים היינו משום דלעתיד מצות אינן בטלות וגליה דרמינן להו אינו אלא משום לועג לרש ועיין בתוס' שם ודו"ק: ואמר כמה תפלות ותחנונים כו'. הכי משמע מתוך המקראות בפרשת עקב דכתיב ואתנפל לפני ה' את ארבעים יום ואת ארבעים לילה כו'. דהיינו כמה תפלות ותחנונים ולא נענה עד דבתר הכי כתיב זכור לאברהם וגו' וכתיב בעת ההיא וגו' לסוף ארבעים יום נתרצה להם וי"ל בזה דקאמר עמד משה כו' ולא נענה דהיינו בזכותו כפירש"י וזה סותר לכאורה מה שאמרו פ"ק דברכות משה תלה בזכות אחרים זכור לאברהם וגו' ותלו לו בזכות עצמו חוקיהו כו' הא משה נמי תלה בזכות עצמו בכמה תפלות ותחנונים עד שראה שלא היה נענה בזכותו תלה (לו) בזכות אחרים ויש ליישב ודו"ק: ואלו משה רבינו גזר כו'. עיין פירש"י ודחק לפרש כן משום דשאר התורה אמרה משה מפי הקב"ה א"כ מה יאמר שגזר כמה גזירות ולשון כמה תקנות נמי משמע הרבה תקנות ולולי פירושו נראה דאכל התורה קאמר ולפי שיש בה חוקים דהיינו גזירות ויש בה מושכלות דהיינו תקנות קאמר דכל גזירותיו ותקנותיו מתקיימין כפי שאמרן מפי הקב"ה והרי אני משבח את המתים בגזירתן ותקנתן שגזרו ותקנו מפי הקב"ה יותר מגזירת מלך ב"ו

נמוקי הגרי"ב דף כח ע"א תוס' ד"ה ויפרוש כו'. תימא לר"י כו' עיין מהרש"א שהקשה אע"ג דגבי ועשית מכסה לאהל לא משמע דמכסה היינו אהל כו' יעו"ש. ולק"מ כי גבי יריעות עזים לאהל נקוד הלמ"ד של לאהל בשו"א. והכוונה שיהיו היריעות עזים גופייהו לאהל. משא"כ גבי מכסה לאהל נקוד הלמ"ד בקמ"ץ והוא במקום ה"א הידיעה לידוע. ועיין רש"י בגלא על פסוק לנותם כו'. וא"כ הכוונה שיהיה מכסה לאהל הידוע. והוה כאלו כתיב בפירוש ועשית מכסה להאהל. דעת לנבון נקל וה"ש:

מהר"ם

אשרצים דאי לא קאי אשרצים א"כ הו"ל למימר דבשרצים אפי' בג' על ג' מטמאים בשאר מינים מקרא דאו בגד ואיהו קאמר כי לית ליה לר' ישמעאל בשאר בגדים בג' על ג' וכו' אלא ודאי צ"ל דרבא ס"ל אפי' למאי דהדר דאף כל קאי נמי אשרצים לכך הוכרח רבא לומר דבג' על ג' ס"ל לתנא דר' ישמעאל דאינו מטמא בשאר מינים בטומאת שרצים וא"כ מאי פריך שם גמ' והא תנא דר' ישמעאל לית ליה דרבא הא שפיר איכא למימר דאית ליה דרבא והא דקאמר התנא אף כל צמר ופשתים לא קאי אציצית אלא אשרצים והו פי' דברי התוס' בדבור זה אלא שיש לדקדק דלפי מה דסלקא דעת התוס' השתא דסוגיא דהתם לא אליביה דרב נחמן קאי עדיפא מזה הוה להו להתוס' להקשות אתחלת הקושיא של אותו המקשה דפריך דלתנא דר' ישמעאל טעמא דכתיב צמר ופשתים דהוא מופנה למדרש סמוכים דכלאים שרי בציצית הא בלא דרוש זה שמעינן דכלאים בציצית שרי דהא בציצית בגדיהם כתיב ותנא ר' ישמעאל דכל בגדים סתם שבתורה הוא צמר ופשתים וקאמר רחמנא דלעבד תכלת שהוא צמר בבגד פשתים והוה להו להתוס' להקשות ומאי פריך הא לרבא ולאביי דהכא אף כל דקתני תנא דר' ישמעאל קאי אשרצים ולא אציצית חז"ק התם: באד"ד אבל השתא דאמר וכו' איצטריך או לרבות ג' על ג' בשאר בגדים אבל שלש וכו' כצ"ל: ד"ה אלא האי דרב פפא בדותא היא וכו' וא"ת לתנא דר"י צמר ופשתים גבי לבישה מ"מ ל"ל דמדכתיב ובגד כלאים וכו' פי' גבי העלאה ותנא דר"י ס"ל כל מקום דכתיב בגד סתם הוי צמר ופשתים ונילף לבישה מהעלאה וע"ש ביבמות ותמצא שם הכל מבואר: ע"ב בגמ' בין במינן בין שלא במינן שאר בגדים וכו' נ"ל כצ"ל שאר מינין: בתוס' ד"ה אונין של פשתן וכו' דהשתי הוא מן הלשונות של צמר וכו' כצ"ל: ד"ה ואין מטמא טומאת אהלים כו' וי"ל דאיירי בסדינים של משי וכו' שאינן מנגאין וכו' פירוש משום שלא היו במשכן:

דף כח ע"א ברש"י ד"ת שורין וכו' כלים ואדם וכו' מנלן דמטמו בספרי תניא וכו' מה מצורע וכו' ר"ל יליף ממצורע כל המאהילים לענין להביא את הטומאה על אדם וכלים שתחתיו אבל אהל קבוע המחובר שהוא עצמו מקבל טומאה אינו אלא מה שקרוי אהל במשכן וע"י בתוס' בעמוד זה ד"ה א"כ נ"ש מאי אהני ואי לאו דילפינן ממצורע ה"א דכמו שאינו נקרא אהל לענין ליטמא במחובר כך אינו נקרא אהל להביא את הטומאה: ד"ה מאי קא מבעיא ליה הא ממשכן גמר לה ר"א והתם טהורה ו"א דהואי וכו' פי' דאילים מאדמים טהורים הוו: ד"ה או בעור גבי נגעים כתיב כצ"ל: בתוס' ד"ה ויפרש את האהל וכו' וי"ל דדייק משום דקרא כתיב וכו' וג"ל דלפ"ז יריעות עזים פשיטא דמקרו אהל ומטמאות אלא אפי' יריעות דפשתן יליף נמי מקרא זה דאקרי אהל: ד"ה אלא גמר וכו' כדמוכח בת"כ ולקמן רשך הוי דבר הבא מן העזים כצ"ל: ד"ה מה לשרצים וכו' ועוד י"ל דנ"ש לא איירי בטומאת אהל עצמו המחובר נ"ל פי' דאותה גזירה שוה דבגד ועור לא איירי בטומאת אהל עצמו המחובר אלא איירי לענין דברים שמקבלין טומאה באהל המת אבל יש לדקדק א"כ מה ס"ד דרבא דבעי למילף טומאת אהל המת מנגעים. ומשרצים אי לאו דאיכא למיפרך הא בלא שום פירכא נמי ליכא למילף מינייהו משום דנ"ש דאהל אהל מתרח לה ועוד דהא דמטמא גבי מת ושרצים עור בהמה טמאה לא איירי בטומאת אהל המחובר אלא לענין קבלת טומאה איירי כמו שמתרצין התוס' השתא אבל בעיני כל זה אין קושיא כלל דאי לאו דאיכא למיפרך אנגעים ואשרצים הוה ילפינן שפיר מינייהו דעור בהמה טמאה מטמאה נ"כ באהל המחובר במה מצינו לענין שאר טומאות דלא חילקה התורה בהן בין עור בהמה טהורה לטמאה הוה אמרינן נמי דהוא הדין לענין טומאת אהל כיון דלא ידעינן שום חומרא גבייהו יותר מלגבי אהל המת והג"ש דאהל אהל הוי אמרינן דסברא הוא לאוקמא דלא בא אלא למעט אהל היוצא מן העץ דלא מטמא אלא פשתן אבל השתא דאיכא למיפרך אנגעים ואשרצים וא"כ ליכא למילף מנגעים ושרצים בפשיטות במה מצינו דהאיכא סברות ופירכות דאיכא לפלוגי בין נגעים ושרצים ואהל המת ואין לנו שום סברא לאוקמא ג"ש דאהל אהל למחצה לומר דאיירי דוקא לענין דבר היוצא מן העץ אלא דבעית השתא למילף מג"ש דבגד ועור לכך סברא לומר כיון דג"ש דאהל אהל סתרה לה מה חזית דניזול בתר ג"ש דבגד ועוד נימא דניזול בתר ג"ש דאהל אהל ועוד דאיכא למימר דג"ש דבגד ועור לא סתרה להך ג"ש דאהל אהל משום דג"ש דבגד ועור לא איירי בטומאת אהל עצמו המחובר אלא לענין דברים המקבלים טומאה מחמת אהל המת וק"ל: ע"ב בגמ' ואלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו וכו' למאי הלכתא וכו' לא לרב יוסף נופיה פריך דהא רב יוסף יליף מיניה דעור בהמה טמאה א"נ מטמא באהל כדמשמע לעיל אלא לרבא מברנש פריך דאיהו מפיק דילפינן מק"ו מנוצה של עזים ועור בהמה טמאה מטמא א"כ תקשה לדידיה דאותה ברייתא דתני רב יוסף לא הוכשרו וכו' למאי הלכתא מתניא: מאי הוה עלה דתחש שהיה בימי משה וכו' אע"ג דפי' התוס' דאברייתא דתני רב יוסף לא בעי למימר דאתא לאשמעינן דתחש טהור היה וכו' וכן פירושו לעיל למאי הלכתא דמאי דהוה הוה היינו משום דבברייתא משמע דאתא לאשמעינן שום צורך הוראה אבל נמרא מ"מ בעי למידע אי טהור הוא או לא ע"ד דרוש וקבל שכר: בתוס' ד"ה אתי ק"ו מנוצה של עזים וכו' ועוד אומר רש"י דשרצים לא אתי מק"ו מנגעים דאיכא למיפרך פשוטי כלי עור יוכיחו וכו' פי' פשוטי כלי עור שלוק שאינו יכול לקבל נו שום דבר דבשרצים דומיא דשק בעינן המטלטל מלא וריקן ועי' לקמן פ' במה אשה בתוס' דף ס"ג ד"ה מנין לארוג וכו' ויש נוסחים הכא פשוטי כלי עור ועץ יוכיחו ומעות הוא בידם כאשר תראה מהתוס' פרק במה אשה הנ"ל ונם מצד עצמו א"א לגרוס כן מחמת כמה קושיות הוכחות אשר אין להאריך בזה:

דף כט ע"א בגמ' אמר רב יהודה אמר רב וכו' ואין מסיקין בשברי כלים דברי ר' יהודה ור"ש מתיר מסיקין בתמרים אכלן אין מסיקין בגרעיניהן דברי ר' יהודה מסיקין באגוזים אכלן אין מסיקין בקליפותיהן דברי ר' יהודה ור"ש מתיר וצריכא וכו' כצ"ל: והא דרב לאו בפירוש איתמר וכו'. דברי הגמ' הללו צריכין ביאור כאשר מובן מעצמו ונראה דהכי פירושו דהא דאמר רב יהורת משמיה דרב דאמר דלר' יהודה אין מסיקין בגרעינין לא אמרה בפירוש אלא בשביל ששמע רב יהודה מרב אותו מעשה שאכל תמרי וכו' וא"ל ר' חייא כנגדו ביו"ט אסור והיינו ע"כ אליבא דר' יהודה דאית ליה מוקצה מזה תיו אומרים משמיה דרב דאית ליה לר' יהודה דאין מסיקין בגרעינין אבל אפשר הוא דאע"ג דאמר ר' חייא לרב הכי לא ס"ל לרב כן שיהא אסור לר' יהודה להסיק בגרעינין ולכך בעי נמרא קבלה מיניה או לא קבלה מיניה ר"ל יש לפשוט ממקום אחר אם קבלת רב מיניה או לא וק"ל: ואמר עולא ואי תימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן וכו' כצ"ל: בויש"י ד"ה לדבריו דרבי אליעזר וכו' האי דאוקים להו רב אדא וכו' כצ"ל: ד"ה כוונות מצומצמות וכו' והיינו הך דרב יוסף לאו משום דאי הוה טפי לא מטמי אלא כצ"ל: תוס' ד"ה והא דרב לאו בפירוש איתמר תא פשיטא דרב אסר נולד כר' יהודה מכרכי דזוזי אלא דמייתי ראית וכו' דמעיקרא גרעינין והשתא גרעינין אסר ר' יהודה וכו' דברי התוס' אינם מדוקדקים דמתחיל במה דרב אסר נולד ומסיים אלא דמייתי ראיה במה דאסר ר' יהודה גרעינין ועוד כרכי דזוזי לא נולד הוא אלא מוקצה מחמת מיאוס ויש ליישב דר"ל כיון דאשכחן דרב אסר כרכי דזוזי דהוא מוקצה מחמת מיאוס וע"כ אליבא דר' יהודה ס"ל הכי דלא אשכחן תנאי דפליגי במוקצה כ"א ר' יהודה ור"ש וא"כ כ"ש דס"ל לרב דלר' יהודה אסור נולד דמוקצה דנולד חמור כפי ממוקצה מחמת מיאוס אלא שעדיין יש לדקדק דא"כ מאי צריכין התוס' לאתויי ראית מההיא דכרכי דזוזי דאית ליה לרב דלר' יהודה אסור נולד הא מתני' היא בפ' מי שהחשיך דפליגי ר' יהודה ור"ש בנבילה שנתנבלה בשבת אם מותר לתתכה לפני הכלבים ויתר המשניות שמביא שם ובפ"ק דביצה וכן לעיל בפלוגתא דמטלטלים נר חדש וכו' וצריך לפרש הכי דהתוס' ס"ל דהא דקאמר גמרא והא דרב לאו בפירוש איתמר כוונת תגמ' בזה דבעי לאתויי ראיה דרב ס"ל הכי לפסק הלכה ולכך קאמרי התוס' הא פשיטא דס"ל לרב דאסור נולד כר' יהודה מההיא דכרכי דזוזי ולא איצטריך למייתי ההיא עובדא דר' חייא אלא דמייתי ראית דעוקא בגרעינין דאיכא למימר מעיקרא גרעינין והשתא גרעינין אסר ר' יהודה ר"ל ורב סבירא לית דהלכתא כוותיה דר' יהודה גם בזה ודו"ק: ד"ה בין סן המוכן וכו' דלא נריש כילי האי ספי סטגוד דלהוי סוכן לגביה כצ"ל: נמרא

שעדיין חי לפי שגוזר מעלמו ואינו מתקיים : **מאי** דכתיב עשה עמי אות וגו' מחול לי על אותו עון וכו'. מפורש בפרק חלק ע"ש : **והיינו** דכתיב ויהי ביום השמיני וגו' שמחים שנמחלו וכו'. מפורש בפרק קמא דמועד קטן : **כי** לכלב חי הוא טוב כו'. לכאורה דכלב לאו דוקא קאמר לאתוי דמסיק אדעתיה לעיל דדבריו סותרין זה את זה אלא דטוב לשפל החי מחשוב המת וא"כ המ"ל דהיינו טעמא דחי חשוב יותר מהמת מטעמא דקאמר לעיל כיון שמת בטל מן המצות ואין להקדוש ברוך הוא שבח בו וי"ל דניחא ליה לפרש כלב כמשמעו וכן אריה ע"ש המלוכה מיהודה גור אריה ודו"ק : **הודיעני** ה' קצי כו'. ר"ל קיצו של אדם ממש שנגזר עליו מיום הולדו כמה שנים יחיה ובאיזה חודש ויום שימות באותה שנה וא"ל גזירה היא מלפני שאין מודיעין כו' מטעמא שיהיה כל ימיו בתשובה שכל שעה וכל יום וכל שנה הוא זמן מיתתו ואילו היה יודע זמן מיתתו ממש לא היה שב עד קרוב לאותו זמן ושוב בקש גם שלא הודעתני קיצי ממש ובאיזו שנה וחדש ויום הודיעני מיהא מדת ימי דהיינו באיזה זמן מהשנה כי יש ימים ארוכים בשנה ויש קצרים דהיינו מדת הימים שיהיו באותו זמן שאמות דהשתא מיהא כל שנה ושנה יהיה בתשובה באותן מדת הימים שיודיעו וא"ל שגם זה גזירה היא מלפני מטעמא דלעיל דלא יהיה זה כל ימיו בתשובה רק בכל שנה באותן מדת הימים וכמו שאמר שלמה כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים וגו' ושוב בקש דלכל הפחות אדע מה חדל אני דהיינו שלא אדע איזה שנה וחדש ויום לפי הגזירה מהלידה גם באיזה מדת הימים שיהיו באותו זמן אבל אדע באיזה יום מהשבוע דהשתא מיהא כל שבוע יהיה בתשובה באותו יום וקרוב לו וזה הודיע לו כי בשבת תמות כו' : **אמר** לו כי טוב יום בחצריך. מפורש פ"ק דמכות ע"ש : **ע"ב ולענין** שאלה כו'. עיין פירש"י ובפרק שואל מפורש שהוא ממש דומה לשאלה דלעיל בדרשת במתים חפשי כו' דקאמרינן נמי התם תינוק בן יומו חי מחללין עליו השבת אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו השבת כיון שמת אדם בטל מן המצות כו' דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות והתם נמי צ"ל דסמך אדרשה דוחי בהם ולא שימות בהם כפירוש רש"י דההוא טעמא כדי שישמור שבתות הרבה אידחי בפי"ה ע"ש ודו"ק : **שתחלתו** ד"ת כו'. הכא גבי קהלת הוצרך לומר טעמא דלא גנזוהו מפני שתחלתו בו ותחלתו ד"ת כו' אבל בפ"ק גבי ספר יחזקאל שדרשוהו שלא יהא סותר ד"ת ולא קאמרי התם טעמא היינו משום דיחזקאל מוחזק לנביא היה ודבריו כולם נבואה משא"כ קהלת כדאמרי' פ"ק דמגילה דאינו מטמא את הידים מפני שחכמתו של שלמה היא מש"ה אי לאו דתחלתו ד"ת כו' לא הוה דרשוהו לתרץ סתירת דבריו זה ע"ז ומה"ט נמי לקמן בספר משלי דהוה גנזוהו ולא הוה דרשוהו אי לאו דעיינינן בספר קהלת ואשכחינן טעמא כו' דבספר משלי נמי בעי למימר התם דמשלים בעלמא הן ולא נאמרו ברוח הקדש מיהו לא קאי התם הכי ודו"ק : **תחת** השמש כו'. עיין פירש"י ולפי זה תחת השמש קאי על העמל ועוד נראה לפרש דקאי על היתרון והשכר של העמל דבדבר שנברא בעוה"ז תחת השמש אין לו יתרון ושכר בכל עמלו אבל בדבר שנברא קודם השמש דהיינו בג"ע שנברא קודם השמש יש לו יתרון ושכר בעמלו בתורה ורש"י בספר קהלת לקח לעצמו דרך אחרת בדרש זה שפירש תחת השמש אמרת התורה שקרויה אור כו' ע"ש ולא ידעתי למה הניח דברי התלמוד דשמעתין וק"ל (מפורש בפ"ק דברכות) : **ומאי** דבריו סותרין כו' טוב כעס כו'. הא דלא קאמר הא דלעיל דכתיב ושבח אני את המתים וגו' דכתיב כי לכלב חי הוא טוב וגו' ואי משום דאיכא תירוצא ה"נ הכא איכא תירוצא לסתירתו אלא די"ל דע"כ רב לא איכוין להך סתירה דלעיל דא"כ הל"ל נמי דדבריו סותרין דברי אביו שאמר לא המתים יהללויה וק"ל : **אמרתי** מהולל כו'. יש לעיין בזה מי הכריחו לומר שהוא מלשון הלול ושבח ואימא שהוא מלשון הוללות וערבוב ושטות כפירוש התרגום ופירש"י שם וכמה מקראות יש בזה הלשון ולא הוה סתרן קראי ואפשר לומר דתלמודא משמע ליה דאי הוה מלשון ערבוב ושטות הוה מלת מהולל יתירא דה"ל למכתב לשחוק ולשמחה אמרתי מה זו עושה דהיינו שסופה תוגה וערבוב וק"ל : **שבועם** הקב"ה כו'. וסיפא דקרא כי ברוע פנים ייטב לב יתפרש כתרגומו שם ויש לייסב בזה אמאי לא מתרץ קראי כפשטיה ע"פ מ"ש בפרק אין עומדין דאסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז שנא' אז ימלא שחוק פינו וגו' דהשתא לשחוק אמרתי מהולל בעוה"ב וטוב כעס משחוק וגו' היינו בעוה"ז משום דסיפא דהאי קרא כי ברוע פנים וגו' לא יתפרש שפיר לפי זה ועוי"ל דניחא כעס לא משמע לי' כפשטיה דהכעס ממדה הרעה ביותר כמ"ש בפסחים כל הכועס נבואתו וחכמתו מסתלקת ממנו ובנדרים דה"ל כל הכועס כאלו עובד ע"ז וכל מיני גיהנם שולטין בו : **זו** שמחה של מצוה כו'. והכי מפרשי קראי ושבחתי אני את השמחה ואשר אין השמחה טוב לאדם היא השמחה שתחת השמש אבל השמחה שקודם השמש כדלעיל דהיינו השמחה של מצוה ע"פ התורה שהיא קודם השמש היא שאני משבח דהיינו כ"א לאכול ולשתות ולשמוח כפירש"י דאכילה ושתיה דבקהלת אינה אלא תלמוד תורה כו' ע"ש ושאינה של שמחה דהיינו ולשמחה מה זו עושה אלדה אם היא אינה של מצוה וקאמר ללמדך שאין השכינה כו' דהרי המצוה היא משרה שכינה על העושה ובעי שמחה והיינו לא מתוך עצבות אלא מתוך דבר שמחה שנאמר ועתה וגו' שהיה צריך לנגן לפניו להסיר ממנו התוגה והכעס שעל ידי הכעס היתה נבואתו מסתלקת ממנו כדאמרי' פרק א"ד וכל השאר דנקט לא מתוך עצלות ו'ו מתוך שחוק כו' לא מקרא אימעוט אלא מגוף סברא קאמר להו כן וכן קאמר להו בר"פ אין עומדין בנין תפלה מסברא וגרסינן התם בסיפא דמלתא אלא מתוך שמחה של מצוה היינו לגבי תפלה אבל הכא גבי שריית שכינה ל"ג ליה דהא מקרא לא מייתי אלא דבעי שמחה כמו באלישע שאמר ועתה קחו לי מנגן וגו' ושריית שכינה גופיה היא המצוה ומיהו בפ' ע"פ גרסינן ליה ע"ש : **אל** תקרי שושנים אלא ששונים ואל תקרי מור אלא מר כו' כצ"ל וכ"ה הגירסא בפרק ע"פ וששונים מלשון משנה וכ"ה בתרגום ושפוותיה חכימוי דעסיקין באורייתא כו' וק"ק לפי זה למה נקט התלמוד דיוקא דקרא במלתיה כל שיושב כו' ואין שפתותיו נוטפות כו' דגופיה דקרא הוי ליה למנקט שישב אדם לפני רבו ושפתותיו נוטפות מר וע"כ נראה לפרש אל תקרי שושנים אלא ששונים מלשון ששון ושמחה וה"ק קרא שפתותיו ששונים ושמחים בפני רבו ה"ז מר עובר שהוא מעביר המרירות והאימה ממנו בפני רבו וראוי שתכוינה שפתותיו והשתא ניחא דמגופיה פריך מששון ושמחה דאסור הכא בת"ח בפני רבו וק"ל : **הא** בד"ת הא כו'. הנהו תרי קראי דסמיכי אהדדי ניניהו וכל חד נלמד מעניינו דבההיא קרא דאל תען כסיל כאולתו מסיים ביה פן תשוה לו גם אתה דהיינו כהך דר' שבא לעשות בני רבי ממזרים והרי הוא ממזר כדאמרי' כל הפוסל במומו פוסל ואם אתה תענה לו כן שאתה ממזר הרי יאמרו גם עליך כן דכל הפוסל כו' ותשוה לו אתה ועד"ז אמר יתוסתא דבבל שתיקותא כמ"ש במקומו פ' עשרה יוחסין ובהאי קרא דענה כסיל כאולתו מסיים ביה פן יהיה חכם בעיניו דהיינו כהך תלמידא דר"ג דאם לא היה ר"ג משיב לו היה זה התלמיד נחשב בעיני עצמו כחכם ולא כתלמיד שהיה חושב דר"ג לא יוכל להשיב לו וק"ל (מורה ח"ב פכ"ח) : **ההוא** דאתא לקמיה דר' חייא אמר ליה אמך כו'. בע"י גרס בהאי עובדא נמי רבי וכן משמע קצת מדאמר ר"ח אהנית ליה לצלותיה דרבי דלא לשויה ממזרא ויש לקיים כאן גי' כל הספרים ולקמן גרסי' דלא לשויה בני ממזרא ונמי דאהני ליה לרבי חייא דלא לשויה ממזרא ר"ל דסמך אמה שאמרו פרק הפועלים גדולים מעשה חייא ודו"ק : **אחוי** ליה תרנגולת כו'. עיין פירש"י אבל לא שיהיה הריון והלידה לולד א' ביום א' דזה בתרנגולים נמי איתו דאמרינן פ"ק דבכורות תרנגולת לכ"א יום ופירש"י שם לאחר שנתעברה מן התרנגול שוהה ביצתה ליגמר עד אחר כ"א יום עכ"ל ע"ש : **אחוי** ליה גלף כו'. עיין פירש"י והיינו שטוען פירות בכל יום דאחר שנלקט זה גדל פרי אחר ועי' בתום' פרק ח"ה : **עתידה** א"י שתוציא גלוסקאות וכו'. מפורש סוף מסכת כתובות פרק אחרון וע"ש :

דף לא ע"ב בד"ה וסותר כו' משכחת לה דמתקן כדפי' כגון לעשות פחמין כו' עכ"ל היינו כדפרש"י לעיל דכבוי כדי לעשות פחמין ה"ל מלאכה הצריכה לגופה וה"ה דהוי מצי למנקט הך גופא שכתבו כגון פתילה שצריכה שהבהוב אלא דנקטו הך כיבוי גופיה דהוה במשכן לעשות פחמין כמ"ש לקמן וק"ל :

ח"א **דף לא ע"א** אותו היום ע"ש היה והלל חופף כו'. כל זה עשה בזמן שיקניטנו מהר שלא יהיה לו פנאי אז להשיב וע"כ עבר ג"כ על פתח ביתו ולא נכנס לביתו כדי שיצא לקראתו אולי בזה יקניטנו ביותר וכן מ"ש מי כאן הלל כו' כאילו לא הכיר אותו והוא היה נשיא בישראל מפורסם וניכר לכל שבאלו דברים יקניטנו שמתשיבו לשפל שאינו ניכר : **מפני** מה ראשיהם כו' אמר ליה בני שאלה כו'. יש שאלה בזה כיון דשאלה זו לאו בדברי תורה הויא רק במילי דעלמא גם אם היה הלל ענותן לא היה לו להשיב על שאלות אלו כמו שאמר שלמה בזה אל תען כסיל כאולתו ונראה בזה לומר דמתוך ענותנותו [לא] חשב הלל דודאי זה בא להקניטו באלו שאלות אלא שרמז לו בשאלות הנוגעות בדברי תורה ובשלש השאלות נתכוין לג' מדות הרעות הללו שהם רוח גבוה ועין רעה ונפש רחבה שנזכרו בתלמידי בלעם דהיינו מה ששאל מפני מה ראשיהם כו' נתכוין למדה הרעה דרוח גבוה ע"פ מה שכתוב בסוף פרק הישן מפני ד דברים נכסי בעלי בתים יוצאין לטמיון כו' ועל גסות הרוח ופרש"י שמשתררים ומתגאים על אחיהם כו' ע"ש וז"ש דבבבל יש ראשיהם העשירים סגלגלים שגלגל החוזר בהם לירד מנכסיהם מפני מה הוא באיזה עון והשיב לו על זה בדרך רמז מפני מה שאין להם חיות פקחות דהיינו בעון שאינן פקחות דהיינו שגסות הרוח גברה בהן דכל מי שמתגאה הוא שוטה וזו המדה רעה איכא בבבל כדאמרינן פרק זה בורר דחנופה וגסות הרוח ירדו לבבל וזה הביאם שראשיהם סגלגלים לירד מנכסיהם כהך דפרק הישן. ואמר **מפני** מה עיניהם של תרמודיין כו'. חשב הלל שנתכוין למדת הרעה הב' דעין רעה על פי מ"ש פרק חלק דור המבול לא נתגאו אלא בשביל גלגל העין כו' ופירש"י שהיו מגביהין עיניהם ומנאפים אחר עיניהם עכ"ל ובכמה מקומות כינה את הזנות על שם העין וכמ"ש גבי שמשון הלך אחר עיניו לפיכך כו' וז"ש דבתרמוד האנשים רעים במדה זו והיינו עיניהם טרוטות ע"ש שהם רעים כפירוש רש"י א"נ כדפירש רש"י במקומות אחרים טרוטות כמו עגולות וכמ"ש פרק חלק גלגל העין כו' והשיב לו מפני שדרות בין החולות ע"פ מ"ש סוף פרק קמא דיבמות פסולי דתרמוד משום עבדי שלמה והיינו בין החולות מלשון חול שאין בהן קדושה וגדר ערוה כמו שיש במיוחסים שבישראל : **מפני** מה רגליהם של אפרקיים כו'. חשב הלל שנתכוין למדה הרעה הג' שהיא נפש רחבה לאסוף ממון הרבה ורגליהם רחבה דקאמרינן ע"פ מ"ש את כל היקום אשר ברגליהם זה הממון שמעמיד את האדם על רגליו והשיב מפני שדרים בין בלעי מים רמז ע"ש שדרים שם בין הנכרים אוהבים הבלע והממון דבני אפריקי הם מבני כנען שפנה מארץ ישראל כדאיתא בר"פ חלק ומצינו בע"פ שאמרו בכנען שצוה לבניו אהבו הגזל והבלע ודו"ק : **מתיירא** אני שמא תכעוס כו'. נתן לו מקום שראוי לכעוס אולי יקניטנו בזה אם אתה הוא לא ירבה כמותך כו' כאלו לא היה מכירו כבר וש"ל מפני שאבדתי וכו' ר"ל דע"כ אני אומר לא ירבו כמותך בענוה בישראל שאין לאדם להיות עניו כ"כ ואמר ליה הוי זהיר ברוחך וכו' ר"ל שטעית בדבורך לומר שאבדת ארבע מאות זוז אלא כדאי הוא הלל בענותו שתאבד ארבע מאות זוז ועוד ארבע מאות והיינו ארבע מאות זוז שאבדת שהיית מרויח אילו תקניטני ועוד ארבע מאות והוא שאבדת מכיסך על שלא הקניטתני וק"ל : **יומא** קמא א"ל אבג"ד וכו' דהא ודאי יש טעם לסדר האותיות מאל"ף ועד תי"ו כגון לענין מספר ולשאר דברים וע"כ א"ל אתמול לא אמרת לי סדר האותיות הכי וא"כ לא ידעתי איזה הסדר הוא עיקר ואמר ליה כיון דע"כ עלי דידי סמכת להודיע לך איזה עיקר הסדר דע"פ נמי כו' וק"ל : **על** רגל אחת וכו'. נראה שגם הוא נתכוין לפי התשובה דהלל דהיינו שילמדנו שכל התורה תהיה לה רגל ויסוד אחד ואמר שדחפו שמאי באמת הבנין ולעיל לא אמר אלא שגערו בנזיפה והיינו משום דהכא רמז לו כמו שהבנין אי אפשר לו לעמוד ביסוד אחד כן התורה רחבה במצותיה אי אפשר לה ליתן יסוד אחד וכן רמז לו לקמן באמת הבנין גבי על מנת שיעשוני כהן גדול דאין התורה עומדת על יסוד הכהונה לבד. ואמר דהלל למדו **דעלך** סני לחברך לא כו'. והיינו דכתיב בתורה ואהבת לרעך כמוך וגו' ויש לעיין בזה גם שאמר ליה בלשון תרגום שכן היה לשונם אז בירושלים מכל מקום אמאי שינה לומר לו בלשון שלילה דעלך סני כו' דתרגום מליצה דקרא הל"ל ותרחמיה לחברך כוותך כת"א וי"ל דמשמע ליה דקרא לא איירי אלא בכי האי גוונא בל"ת דגביה לא תקום ולא תטור כתיב ועלה קאי ואהבת לרעך וגו' שלא תעשה לו רעה מכל דסני לך כו' אבל לגבי לעשות לו טובה לא קאמר ואהבת לרעך כמוך כדאמרינן חייך קודמין לחיי אחיך וכן מוכיחין דברי ת"י ע"ש ודו"ק : **אמר** ליה מקרא כו'. ומעיקרא לא הוי בעי הלל למימר הכי משום דלא הוה מקבל עליו לגייר ומיהו קצת קשה הא אין מקבלין גרים משום שלחן מלכים ולא משום אישות ולא עדיף זה שגייר עצמו משום כהונה שילבש בגדי כבוד וי"ל הא דקאמר בא לפני הלל וגייריה כו' לאו דוקא אלא דלא גייריה עד לבתר הכי שידע דגר אסור בכהונה ולא קאמר לעיל דגייריה אלא שקבל עליו לגייר ומתוך שלא לשמה בא לשמה ואין להקשות דא"כ היאך למדו תורה קודם שנתגייר הא אמרינן בפרק ארבע מיתות דעובד כוכבים הלומד תורה חייב מיתה די"ל דהכא כיון שבא לגייר שרי ללמוד תורה : **א"ל** כלום ראוי אני להיות כהן גדול כו'. ר"ל דבכך הוה ליה לדחוי מעיקרא שלא אתגייר ולא בכעס באמת הבנין : **אמונת** זו סדר זרעים כו'. עיין פירש"י ותוס' ועי"ל דעל מסכת ברכות שהיא הראשונה בסדר זרעים קאמר אמונת ע"ש מאה ברכות שנזכרים בה וגדול העונה אמן עליהם: **ועתך** זה סדר מועד. שבאו לעתים כמ"ש יודעי בינה לעתים : **וחוסן** זה סדר נשים. כפירוש רש"י גם נוטריקון מאותיות דחסן חלק סדר נשים וכה"ג דרשו נוטריקון: **וישועות** זה סדר נזיקין. ע"פ מ"ש בריש פ"ק דבבא קמא דנזקי דהרעה ד' אבות רומזים על נזקי שמים ד' דבעי רחמי להושיע אותנו ולהצילנו מהם: **וחכמה** זה סדר קדשים ודעת זו כו' כפירש"י דעת עדיף מחכמה עכ"ל כ"ה ודאי כדמוכח קרא דפרשת כי תשא בחכמה ובתבונה ובדעת שהיא רוח הקודש כפירש"י שם אבל אם כן הו"ל בהפך חכמה זה סדר טהרות ודעת זו סדר קדשים דהא קדושה עדיף מטהרה בכמה מעלות כדמוכח הסוגיא ספ"ק דע"ז וי"ל דקושטא דהכי הוא אלא דנקט להו כסדרן שסדר קדשים קודם סדר טהרות ואמר אפ"ה יראת ה' היא אוצרו כו' מפורש פ' אין עומדין ע"ש : **בשעה** שמכניסין אדם לדין כו'. ולעיל מהאי קרא אמונת עתך וגו' כתיב נשגב ה' וגו' מלא ציון משפט וצדקה דהיינו במשפט לעתיד אומרים לו אלו דברים **נשאת** ונתת באמונה כו'. מה שיש לדקדק מכאן אהא דאמרינן פרק קמא דסנהדרין תחילת דינו של אדם על ד"ת כו' מפורש שם. ואמר **קבעת** עתים. שני עתים אחד ביום ואחד בלילה כהא דאמרינן יזיף ביום ופרע בלילה. ואמר **עסקת** בפ"ו. לא אמר קיימת פ"ו אלא עסקת דהיינו להשיא יתום ויתומה. ואמר **צפית** לישועה. דהיינו ישועות בלשון רבים לפי שהמצפה ומקוה לישועה בכל שעה הם רבים. ואמר **פלפלת** בחכמה. דהיינו שלא יהא אדם מפלפל פלפול של הבל אלא שיהא כוונתך לפלפל בשכל ובחכמה ודעת. ואמר **הבנת** דבר מתוך דבר. כפירוש רש"י בחומש בפרשת כי תשא גבי בחכמה ובתבונה ובדעת פירש רש"י דתבונה היינו מבין דבר מתוך דבר אבל דעת הוא רוה"ק דהיינו כיון דכתיב גבייהו ותבונה שפירושו מבין דבר כו' ע"כ דדעת הוא מעלה יתירה שהיא רוח הקודש אבל הכא דלא כתיב ותבונה בתר חכמה אית לן לפרושי דעת שהוא מבין דבר כו'. ואמר **ואפילו** הכי יראת ה' היא אוצרו כו' משל כו' העלה לי חטין כו'. דהיינו להעלותן לאוצר אין להם קיום אי לאו חומטין הכי נמי ביראת ה' נתקיימו כולן באוצר הזה ודו"ק : **ע"ב דומה** לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות כו'. דהיראה קודמת לחכמה כמו ששנינו כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת ודומה לדלעיל דיראה היא מקיימת מה שבפנים כאוצר בתימטין הזה. ומייתי עלה נמי **חבל** על דלית ליה דרתא כו'. שהתורה אינו רק שער ליכנס ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים כן פירש רש"י בפרק בא לו ע"ש : **שנאמר** והאלהים עשה וגו'. היינו שעשה את עולמו ובפרק הרואה דריש ליה בכה"ג לענין חלום ולענין רעמים וגם מפורש : **גברא** דדחיל כו'. בקרא דמלות הקימה לא איירי רק בגברא דבר אוריין דהיינו זקן זה שקנה חכמה אלא דודאי באם אין בו יראת שמים דאין עומדין מפניו דאפילו בגברא דבר אוריין הוא אם הוא פלגאה לא ניקום מקמיה כדאמרינן פ"ק דגיטין גבי גניבא וגברא דדחיל חטאין נמי ולא הוה בר אוריין ודאי דלא משתכחת כמ"ש דאין בור ירא חטא אלא דה"ק דיותר יש לנו לתלות ביראת חטאו מלתלות בחכמתו כדמסיק אין לו להקב"ה בעולמו כו' וק"ל : **אלא** יראת שמים כו'. יש לפרשו ע"פ מ"ש במסכת ברכות מהאי קרא גופיה דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר מה ה' וגו' דהיינו שאין להקב"ה בעולמו מן האדם אלא יראת שמים דהיא בבחירתו של אדם והאי קרא דאיוב מפורש נמי הכי לאחת הן אחת ממנו על ידי בחירתו והיא יראת ה'. ואמר דבלשון יון קורין לאחת הן והיא מפורשת בערוך בערך הן וז"ל הן עם לבדד ישכון כו' הן בלשון יון אחת אינן מתחשבין עם אומה אחרת תדע שכן הוא חשוב כל האותיות ואתה מוצא כולן יש להן זוג וה' וכ' אין להם זוג כמ"ש בערך אטב"ח עכ"ל : **הרבה** הוא כו'. מייתי ליה הכא משום דלפום ריהטא מהאי קרא נמי הוה ראוי לגונזו דדבריו סותרין דברי תורה דמשמע מעט הוא דלירשע והא דאל תהי צדיק הרבה וגו' ידע לפרושי שאל תהי צדיק ביותר מאשר צוך ה' כגון שאול שחמל על אגג כפירוש רש"י בספר קהלת אבל אל תרשע הרבה וגו' ליכא לפרושי הכי אי נמי דאל תהי צדיק הרבה וגו' יש לומר על פי מה שאמרו דלעולם יחשוב אדם את עצמו בינוני והיינו אל תהי צדיק הרבה בעיניך דהיינו רובך זכאי אבל גבי אל תרשע ליכא לפרושי הכי דאם כן הוה ליה למימר נמי בהאי לישנא אל תהי רשע הרבה דהיינו רובך חייב וכמו שפירש הרמב"ם והרע"ב בהא דאל תהי רשע בפני עצמך אבל אל תרשע משמע דלא תוסיף לעשות רשע עוד ולכך פריך עליה **הא** מעט לירשע ומשני אלא מי שאכל שום וריחו נודף יחזור כו' כפירש"י אבל בגירסת הילקוט מי שאכל שום ואין ריחו נודף יחזור כו' דהיינו מי שאכל שום מעט ואין ריחו נודף עדיין וכי יחזור כו' הכי נמי מי שהרשיע מעט ועדיין אין רובו חייב וכי יוסיף רשע להיות רובו חייב ודו"ק: **שאינן** חרדים ועצבין כו'. דהיינו שאין עצבין על העבר שהרשיע מעט ואין חרדין מיום המיתה על להבא מלהרשיע עוד אבל רצונם להיות בעוה"ז בטובתן כבריא אולם והיינו דשייך האי דרשה לדלעיל. וקאמר **זה** דרכם לעיל מיניה כתיב קרבם בתימו וגו'. כפירש"י והיינו דקאי אקרא דלפני פניו ויותר נראה לפרש דקאי אקרא דלפניו דכתיב ואדם ביקר בל **ילין** וגו' שיודעין שזו דרכם שלא ילין ביקר וגו' אבל חלב הכסל מעכבן דהיינו טובות שהיה להם בעולם הזה : **ושמא** תאמר שכוחה כו'. תלמוד לומר ואחריהם בפיהם וגו' כפירוש רש"י הכא. (ועיין פירוש רש"י בתהלים) :

חכמת שלמה

ימי שאני מתקיים בשנה אחרונה כצ"ל : **ע"ב גמ'** ואין שפתותיו נוטפות מר תכוינה שנאמר כו'. נ"ב ומה קושיא מנא לן תכוינה אמינא דסמך אסיפא דקרא ידיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש וגו' והמבין יבין : **שם** ובניך בני כו' ה"ל רצונך בתבתה כו'. נ"ב פ"ד הפסוק אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך כן נמצא בפירוש מוהר"ר אברהם מפראג ז"ל. ואני אומר שאין דומה דברי הכסיל לדברי יצה"ר שנקרא חכם וק"ל :

דף לא ע"א רש"י בד"ה שאמרו נתערבו כו'. נ"ב כ"ל לשון עירובין וכן פירש"י במס' שבועות דף ל"ח גבי משחק בקוביא שהוא לשון עירובין והמרמה : **תום'** בד"ה אמונה כו'. שמאמין כו'. נ"ב גם כ"ל לפרש שאסור לנסות ה' יתברך אולי לא יצליח ויתחרט חוץ ממעשרות שמובטח שיתעשר שנאמר בחנוני נא וגו' א"כ היא המביאה לידי אמונה שלימה ודו"ק : **ע"ב גמרא** והרעא לדרתא עביד כו'. פי' שעו נתגל. **רש"י** בד"ה לעולם כר' יהודה כו' מפני שנעשית פחם כנ"ל וכ"ב ס"א : **בא"ד** ורבותי מפרשים כו' כנ"ל.

מהר"ם

דף ל ע"ב גמ' אמר ר"ח אהניא לי צלותא דרבי דלא לישויי ממזירא כצ"ל לגרוס ור"ל שגם רבי חייא צלי בכל יום צלותיה דרבי וק"ל :

דף לא ע"ב ברש"י ד"ה אמינא אנא לך כלומר אתה וכו' כצ"ל : **ד"ה** אפי' בפתילה וכו' על הפתילה וכו' כצ"ל : **ד"ה** לעולם כר' יהודה וכו' וד"ה כל המקלקל וכו' הכל דבור אחד:

ת"ר

דף לב בד"ה על שקורין לארון כו' כדאמר ט וארון מלטרפין עכ"ל ומה שקראוהו התם ארון דהתם מוכחא מלתא דהארון קודש קאמר ולא הוה בזוי אבל ליכא למימר דלשון הרגוס ארנא לחוד ולשון משנה ארון לחוד ולא הוה בזוי דאין קורין כן לשאר כלים ומגדלים דהא תנן במסכת עדיות ובמסכת כלים ארון של גרוסות כו' וק"ל : **ע"ב** בפרש"י בד"ה אל תתן כו' לחטיא את בשרך לחייב את בניך עכ"ל מפירושו נראה דבשרך היינו בנים אבל א"כ לא הוה אצטריך ליה למדרש וחבל וגו' איזהו מעשה ידיו כו' וק"ל: **תוס'** בד"ה ר"י הנשיא כו' כדמשני לקמן גבי אף על לשון הרע כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאתויי מהך דבסמוך דת"א בעון ביטול תורה דאף בעון ביטול תורה קאמר דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו אלא דניחא להו לאתויי מהנאי דהנהו אמוראי ניניהו מיהו ק"ק ל"ל להתלמודא למימר ולדחוקי טעמא דעון ביטול תורה משום דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו הא איכא למימר כדאמר לעיל מדכתיב לשוא הכיתי כו' ולעיל ודאי דל"ק אמאי לא מייתי הך דרשא דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו דא"כ אמאי לא נקט רבי במילתיה נמי מזוזה ואפשר שדרך התלמוד למנקט כל הדרשות שבכל ענין וכן רב נחמן ב"י דקאמר למ"ד בעון נדרים נמי מהכא לשוא כו' ורבי גופיה מקרא אחריתא מייתי לה אלא דרב נחמן קאמר דגם מהאי קרא איכא למדרש הכי וק"ל :

ח"א דף לב ע"א ראשית קראתי אתכם כו'. בירושלמי קאמר כל הנהו אאדם הראשון ולפי שהאשה גרמה לו המיתה מסרו אלו המצות לאשה שהיא נענשה עליהם אם אינן זהירה בהן ולפי תלמודינו נ"ל בנדה ודאי הוא דבר התולה בה ובחלה [ובנר] נמי מצוה המוטלת עליה טפי שהם צרכי בית והאשה מצויה שם כדאמרינן גבי צדקה וקרוב לזה פירש רש"י והכוונה באלו השלשה דברים על פי הירושלמי גם על פי תלמודינו כי האדם נברא בשלש נפשות חלוקות שהם טבעית רוחנית שכלית וע"פ המקובלים נפש רוח נשמה שהנפש מתדבק ברוח ורוח בנשמה וז"ש רביעית דם כו' כי הדם הוא הנפש וראשית קראתי כו' ע"ש הרוח שניתן באדם כמפורש בירושלמי אדם הראשון חלה טהורה היה דכתיב וייצר וגו' אדם עפר מן האדמה דהיינו הרוח טהרה שניתן בו מה שאין כן בשאר בעלי חיים וכמ"ש מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה וגו' דהיינו שמתדבק בנשמה שלמעלה ושוב הנפש מתדבק בהם דהיינו כחלת עיסה הטהורה הנקראת ראשית. ואמר **נשמה** שנתתי בכם כו'. כמשמעו. ואמר **אם** אתם מקיימין ג' מצות אלו שכנגד ג' נפשות אלו מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם כו'. שהיא עיקר וחלק אלוה וב' נפשות האחרים לא יהיו דבקים בנשמה ויהיו מוטלות לפניך ודו"ק : **שטנא** בתרי אומי לא שליט כו'. והאי דיונה לא תקשי דקושטא הוא דלא הוה שליט אלא ביונה ולא חשבה האניה להשבר אלא מחמת יונה וכדי שיטילוהו לים כמוזכר בקרא וק"ל : **ואם** עושין לו מגנין כו' מאי קרא קטנתי מכל וגו'. ומה שיש לדקדק בזה אההיא דפ"ק דברכות ויירא יעקב שמא יגרום החטא מפורש באורך שם ועיין פרש"י בחומש וטענת הרמב"ן ונראה ליישב טענותיו מה שטען ואינו נכון בלשון הכתוב עכ"ל. ור"ל שמלת קטנתי הוא מאמר הכונות בכ"מ אבל נתמעטו זכיותיו הוא באיכות ועוד שמקרא קצר הוא שחסר מן הכתוב זכיות שלא נזכר בקרא מדבר מה נתמעטו י"ל בזה דגם לפי הדרש דהכא מלת קטנתי אינו יוצא ממשמעו ופירושו שנעשיתי קטן ושפל כמו כי קטן יעקב ודל ע"י שנתמעטו זכיותי כי בהיות זכיותי מרובים הייתי גדול וחשוב בעיניו ונתמעטו זכיותי דקאמר אין זה פי' של מלת קטנתי אלא שהוא בכח המאמר דע"י שנתמעטו זכיותי נעשיתי קטן ושפל וכן משמע הנוסחא של ע"י במסכת תענית שאמרו כל נס שאתה עושה לי אתה מנכה מזכיותי ונמלאתי קטן ועוד דמלינו בכה"ג בהפך שדרשו כי אתם המעט וגו' הממעטין עצמכם כו' דהוי כמו המקטינין עצמכם ומה שטען עוד כי אמר אחר כך ואתה אמרת היטב איטיב וגו' מה יועיל הבטחון ההוא אם גרם החטא אחר כך כו' ע"ש י"ל דמכל מקום אם לא יגרום החטא יועיל הבטחון שיכלל מעשו דמיעוט זכיותיו לחוד לא יבטלו ההבטחה כמ"ש בזה בפ"ק דברכות ותדע דלפי מאי דמוקי בפרק קמא דברכות הא דכתיב ויירא ויצר וגו' משום שמא יגרום החטא ואמר אחר כך ה' האומר אלי שוב וגו' ואיטיבה עמך וגו' א"כ תקשי ליה נמי מה יועיל הבטחון ההוא אם יגרום החטא אלא על כרחך צ"ל דמכל מקום יעקב התפלל שלא יגרום לו החטא ותועיל לו ההבטחה ולא תבטל במיעוט זכיותיו שנתמעטו ע"י החסדים כמ"ש אח"כ קטנתי וגו' ומה שטען עוד כי הזכיר גם הבטחה שהיה בחרן כו' והנה אח"כ לא הטיב כלום בכל החסדים שיתמעטו הזכיות ע"י כו' עכ"ל התימה ממנו למה לא נחשב זה לו לחסד גדול שעשה הש"י עמו שהצילו מיד לבן אחר ההבטחה זה שהיתה בחרן שביקש להרע לו לולא שאמר לו הש"י השמר לך מדבר עם יעקב וגו' ודו"ק : **ממנו** להביא ראיה כו'. דרשו כן שיהיה כינוי דממנו קאי אדסמיך ליה אנופל ולא אגג כפשטיה דכתיב ברישא דקרא וכן לדרוש שמגלגלין כו' וחובה ע"י חייב דקאי כינוי ממנו אבעל הבית שהוזכר בסמוך ולא תשים דמים וגו' ולא אגג דכתיב לפני פניו ודו"ק : **קראו** נופל כו'. עיין פירש"י גם שמצינו בכמה מקומות שהכתוב מדבר על העתיד היכא דאיכא למדרש דרשינן ועי"ל דהכא ה"פ דמשמע בקרא כי יפול הנופל זה שכבר נפל הוא יפול והיאך קראו נופל כיון שעדיין לא נפל וקאמר דעל שם שכבר ראוי ליפול קראו נופל קודם שנפל ודו"ק: **א"ל** התודה שכן כל המומתין כו' פירש"י שכן מצינו בעכן שא"ל כו' עכ"ל ולשון המומתין ודאי הכי משמע דאיירי בחייבי מיתה בב"ד כדאמרי' פ' נ"ה ומסברא קאמר הכא דה"ה בכל הנוטה למות דמ"ש.(סנהדרין פ' נ"ה וע"ש):**אלו** הן פרקליטין של אדם תשובה ומע"ט כו' ומייתי לה שנא' אם יש עליו מלאך מליץ וגו' מזה נראה מפורש כדעת חכמי האמת שכל מצוה שעושה אדם בורא לו הקב"ה מלאך מליץ ופרקליט טוב וכן בהיפך בעושה מעשה רע בורא לו מלאך רע וקטיגור ומיהו קצת דחוק לפי זה לר"א דאפילו תתקצ"ט באותו מלאך לחובה היאך אפשר דבמעשה אחד יהיה תתקצ"ט פנים לחובה ואחד לזכות ויש ליישב : **נשים** מתות ילדות כו'. קאי נמי על ג' עבירות דמתניתין כדמוכח לקמן ות"ע דאלו הג' כדלעיל אמר הקב"ה רביעית דם כו' ולכך נענשו הנשים בילדותן קודם זמנן טפי מאנשים ופרש"י דרבי אחא דקאמר משום עון דמכבסות כו' קאי אהא דילדות מתות ולכאורה אין זה מוכרח אלא דמאי ס"ל נמי דבשעת לידתן מתות בעון זה ומשום דהשטן מקטרג בשעת סכנת לידתן כדלעיל גבי שלש עבירות וי"ל דמשמע ליה דקאי אילדות דיש להם בנים קטנים שמלכלכים אותם בצואה ולכך בהך על שקורין לארון כו' לא פירש כלום דההוא ודאי מלי נמי קאי איולדות וק"ל : **שקורין** לבית הכנסת בית עם כו'. נראה דכשם דבית הכנסת אינו מוזכר של מי היא אלא של כנסיה וכולל עם ישראל את הקב"ה כמו כל כנסיה שהיא לשם שמים כו' וכמ"ש פרק קמא דברכות מנין שהקב"ה מצוי בבהכ"נ שנאמר אלהים נצב וגו' מה שאין כן בית עם כאלו היא מיוחדת לעם לצרכם ואין חלק אלהים בה וק"ל : **בדקי** מיתה כו'. עיין פירש"י ועיין לעיל מלשון מקרא בדק הבית שהוא לשון שבר דהיינו בעת לידתן ולמאן דאמר דבקי מיתה ע"ד שאמרנו לעיל בדבוק שלש נפשות זה לזה שאלו שלש עבירות הן מיתהן להתפרד זה מזה קודם זמנן וק"ל : **הלכות** הקדש כו'. נראה דשייך הכא לומר דמחמת זה עמי הארץ מתים שהחברים סומכין עליהם ונכשלין על ידיהם בגופי תורה פירש"י בהקדש שמא הקדיש וחזר בו כו' ע"ש והיינו נמי והחברים מועלין בהקדש על ידו ולכך לא בעי לפרש כגון שאומר בקרבן שהקדיש והוא לא הקדיש וכמלא שהביא חולין לעזרה דאין בזה מכשול לחברים ודו"ק : **ע"ב בעון** נדרים כו'. משמע ליה דאי משכבך ממש קאמר למה נקט ליה טפי מבשאר כלי הבית אלא על אשתו קאמר וא"כ אי כפשטיה דמיירי לעיל מיניה בערב בעד חברו שלוקח משל הערב בעד התשלומין הא ודאי דאינו לוקח את אשתו בתשלומין אלא ואין לו לשלם אנדרים קאי שאשתו מתה גם אין לו לשלם והיינו משום דלא היה ליה לגדור כמ"ש טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם דהיינו אפילו באין לו לשלם ודו"ק : **בעון** נדרים בנים כו' שנאמר אל תתן את פיך וגו'.מפורש במס' כתובות פ' המדיר:**אלא** למ"ד בעון בטול תורה מאי קראה כו'.וק"ק אמאי לא קאמר דמקרא נדרש לפני פניו כדלקמן וי"ל דאם כן הוי ליה למנקט במילתיה נמי מזוזה דכיון דדרים לפני פניו מכל שכן דדרים לפניו כדמוכח לקמן דקאמר למאן דאמר בעון ביטול תורה מקרא נדרש לפניו ולפני פניו וקאי אאמורא קמא דקאמר בעון מזוזה וקאמר איהו אף בעון ביטול תורה אבל הכא כיון דתנא קמא ר"א לא הזכיר אלא בעון נדרים הוי ליה איהו למנקט מזוזה בהדי ביטול תורה וק"ל : **בעון** נדרים נמי מהכא כו'. וק"ק רבי יהודה הנשיא דהוא רבי לבתר דקבלה נמי מר"א בר"ש דבעון נדרים הוא לא מייתי לה מהאי קרא דלשוא הכיתי וגו' אלא מקרא דאל תתן את פיך וגו' כדקתני בהדיא לעיל וי"ל דמשמע ליה לרב נחמן בר יצחק דאי מההוא קרא דאל תתן את פיך וגו' הוי ליה לרא"בר"ש למנקטיה לההוא קרא במילתיה כדנקט ליה רבי לעיל במילתיה אלא דמהאי קרא לשוא הכיתי וגו' הרווייהו תנאי סמכי וכל"ל לקמן לרב נחמן בר יצחק למ"ד בעון מזוזה נמי מהכא כו' כיון דאחד קרא סמכי לא נקטוהו במילתייהו

וק"ל : **גם** וגו' נפשות אביונים נקיים וגו'. פירש"י בנים קטנים שלא חטאו עכ"ל ונראה דדרש נוטריקון אביונים אב ובנים כמ"ש אבנים אב בנים ור"ל הכא שנמצאו דם נפשות על האב משום בנים שמתו לו בעון ציצית וק"ל: **בעון** מזוזה נמי מהכא כו'. ויש לדקדק מי הכריחו לזה הדרשה דהא מקרא מלא הוא בתורה לאומרו בכל יום ב' פעמים וכתבתם על מזוזות וגו' למען ירבו ימיכם וגו' וי"ל דמההוא קרא לא משמע ליה דמשום מצוה זו לא ימותו הבנים בקטנותם אלא דמשום מצוה זו יאריכו ימים על האדמה היפך שאמר לעיל ואבדתם מהרה מעל(האדמה) וגו' וק"ל: **בכנף** איש וגו'.דאי ממש שיחזיקו בכנף איש יהודי לאמר וגו' הוא דבר שא"א שיחזיקו ת"ש אנשים בכנף איש אחד וע"כ דרשו בכנף כמו בשביל כנף אחד של ציצית שהיו בו יחזיקו בו באיש יהודי להיות לו כולם משמשין ומעלת מצוה זו לפי שהוא זכר לכל המצות ולהגין מעבירה כההוא עובדא דפרק התכלת ועיין בג"י וק"ל : **במכונס** כו'. היינו באוצרות כו' כפירש"י דדרכם לבא הברכה לשם כדאמרינן פרק המפקיד אין ברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין ובשביל עון חלה יהיה המכונס בכלל מכלה עינים דקאמר קרא ומארה משתלחת בשערים הוי בכלל מדיבות נפש ורש"י פי' שילא להם זה מלשון והפקדתי עליכם כמו לא נפקד ממנו כו' ע"ש אך ק"ק דאמאי לא קאמר נמי דבשביל עון חלה השחפת והקדחת באה כדכתיב בהאי קרא ואי משום דמפורש ביה לא הוצרך להזכיר ה"נ וזורעין זרעין ואחרים כו' מפורש ביה ואפשר דשייך שחפת וקדחת נמי בכליון של תבואה ובכללו אין ברכה במכונס כו' ודו"ק : **אל** תקרי בהלה אלא בחלה כו'. משום דלפי פשוטו ה"ל למכתב את הבהלה כמו את השחפת ואת הקדחת וגו' וע"כ דרשו ב' בהלה כמו בשביל חלה וה' מתחלף בח' באותיות אחה"ע וק"ל : **ואם** נותנים מתברכין כו' להניח ברכה אל ביתך כו'. ובפרק הבע"י מפורש דהאי ביתך היינו אשה לפי שמצות חלה מוטלת עליה ביותר כדאמרינן לעיל וק"ל : **והשכר** אבד כו'. פירש"י שכר הריוח עכ"ל ויותר נראה לפרש שכר פועלים אבד שלא יהיה להם שום מלאכה בשדות כיון שהארץ לא תתן יבולה : **ובני** אדם רצין אחר פרנסתם כו'. היינו נמי שהעניים לא ימצאו בשדות לקט שכחה ופאה והשתא ניחא דנפקא להו כולו מיגזלו מימי שלג דשכר ריוח כפירש"י אינו מפורש בקרא ודו"ק : **שציויתי** אתכם בימות החמה לא עשיתם כו'. יש לעיין היכא כתיב לא עשיתם וי"ל דמלת יגזלו מושכת עצמה ואחרת עמה וכאלו כתיב ליה גם חום יגזלו יגזלו מימי שלג דהיינו מה שצויתי לכם בימות החמה יגזלו מליתן ע"כ יגזלו מכם מימי שלג ודו"ק : **והריקותי** לכם ברכה וגו' עד שיבלו שפתותיכם וגו'. מפורש פ"ב דמכות ע"ש : **בעון** הגזל הגובאי כו' שנאמר שמעו וגו' וכתיב הכתי וגו' וכתיב יתר הגזם וגו' וכתיב ויגזור וגו'. הני קראי מג' נביאים הוא מעמוס ויואל וישעיה ולא הוזכר בקראי דיואל וישעיה כלל עון גזל באותו ענין ואפשר משום כיון דאלו נביאים בחד זמן הוו כדמוכתי קראי משמע להו דבא עמוס וגילה דהגובאי בא בשביל הגזל כדכתיב העושקות דלים וגו' וכתיב בתר הכי בסמוך לו והכיתי וגו' ויתכם יאכל הגזם ובא יואל והוסיף על דבריו ויתר הגזם אכל הארבה וגו' ולא פירש מה עלתה ביה ובא ישעיה ופירשו ויגזור על ימין ורעב וגו' בשר זרועו וגו' ועיין ס"פ לא יחפור בפי' הפסוק הזה :

דף לג בפרש"י בד"ה והא רבא כו' נואה רבה הדרוקן רבה שעל שהיית כו' עכ"ל ולא חשיב ליה הכא דעל שהיית נקבים נמי הדרוקן בא דלא חשיב הכא רק שלשה מיני הדרוקן ואפשר דהך בכלל אחד מג' המינין הדרוקן דנקט וק"ל : **ע"ב** בד"ה דברים טמאים כו' דבשלמא לשון הרע כו' דכתיב מלשני בסתר כו' עכ"ל דבהאי קרא מפורש לשון הרע אבל בקרא דמייתי לעיל כי יסכר פי דוברי שקר לא משמע כ"כ לשון הרע ולא מייתי לעיל אלא לסמך בעלמא דיסכר הוא לשון אסכרה וק"ל :

ח"א דף לג ע"א עוות הדין וקלקול הדין כו'. עיין פירש"י ועוד נראה לפרש עוות הדין על שהדיין מעוות הדין וקלקול הדין גם שהדיין פוסק דין אמת יש קלקול הדין ע"י הסופרים והשוטרים שהם השמשים שבדור הזה ויש לדיין להזהירם ולזרזם ע"כ וק"ל: **חרב** וביזה ושבי כו'. כ"ה בגי' ילקוט ונראה שהם שבע על חטאתיכם דקאמר בענינא א' החרב דכתיב והבאתי עליכם חרב ב' ביזה דכתיב ונאספתם אל עריכם משום ביזה דמחוץ לעיר ג' שבי דכתיב ונתתם ביד אויב וגו' ד' דבר דכתיב ושלחתי דבר וגו' ה' ובצורת בזה דכתיב בשברי לכם מטה לחם ו' ובני אדם אוכלים ואינן שבעין דכתיב ואכלתם ולא תשבעו ז' ואוכלין לחם במשקל דכתיב ואכלתם לחמכם במשקל והא דואפו עשר נשים וגו' בכלל בצורת הוא ולמאי דל"ג ושבי איכא למימר דואפו י' נשים דהיינו חוסר עצים כפירש"י בחומש וחשיב ליה מלתא אחריתי ודו"ק : **במשפטי** מאסו וגו'. התימה בזה דהאי ובמשפטי מאסו דבסוף הפ' כפירש"י אהני ז' פורעניות וקללות קאי ולא אאחריני דכתיבי בהאי פרשתא דתוכחות דהא מ"ה קללות ותוכחות כתיבי בה וי"ל דאתחלת פרשה קסמיך דכתיב ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם את בריתי משמע מזה דגיעול המשפט הוי בכלל הפרת הברית שהיא התורה והרי כתיב הכא נקם ברית ודו"ק : **ואם** באלה לא תוסרו לי כו'. משום דגבי שאר פורעניות לא כתיב האי לישנא אלא ואם עד אלה וגו' ואם תלכו עמי וגו' ואם בזאת וגו' וכאן שינה לכתוב באלה מלשון אלה ושבועה דהיינו אם בעונש אלה ושבועה דלעיל דכתיב והשלחתי בכם וגו' לא תוסרו לי וגו' ה"נ כתיב שבע כחטאתיכם והכא לא חשיב רק ארבע ועיין פירש"י בחומש : **בעון** ש"ד בה"מ חרב ושכינה מסתלקת מישראל כו'. אע"ג דקרא על חורבן בהמ"ק קאי יש ליישב דסמיך אסיפא דקרא אשר אני כו' שוכן בתוך בני ישראל הא אם אתם מטמאין אותה אין אני שוכן בתוכם : **גלות** בא כו' ובאין אחרים ויושבין כו' ונראה דבאין אחרים כו'. נפקא להו מסיפא דקרא ולא תקיא וגו' כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם דהיינו כשקאה את הגוי אשר לפניכם באתם אתם לישב במקומן כן כשתקיא אתכם יבואו אחרים לישב במקומכם ודו"ק : **ובע"ז** כתיב ונתתי וגו'. ולא קאמר נמי הכא בע"ז דבהמ"ק חרב כדאמר לעיל גבי ש"ד משום דהכא ודאי איכא שבע פורעניות כדכתיב ויסרתי אתכם אף אני שבע וגו' כפירש"י בחומש אלא דלא נקט הכא רק הקשה בכולם שהוא הגלות דהכל בכלל והא דקאמר נמי באין אחרים ויושבין במקומן נמי פורענות הוא ונפקא ליה מדכתיב ושממו עליה אויביכם היושבים בה וכפרש"י וגם אשמעינן מהאי קרא דזו מדה טובה לישראל שלא יהיה לאויבים נחת רוח עליה כפרש"י בחומש וכת"י ע"ש מ"מ יותר היה טובה להם לישראל שלא היו יושבין במקומן כלל ודו"ק : **בעון** נבלות פה כו' שנאמר על כן כו'. יש לדקדק אמאי תלה הכל בנבול פה דהא חנופה ומרע נמי כתיבי בהאי קרא והל"ל בעון חנופה ומרע ונבלות כו' וי"ל דמשמע ליה סיפא דקרא ובכל זאת לא שב וגו' ועוד ידו נטויה לא קאי רק אנבול פה ויתר הדברים בזה עיין בחדושינו פ"ק דכתובות : **כל** המנבל כו' שנאמר שוחה עמוקה פי זרות כו'. לפי פשוטו בע"ז קמשתעי קרא אבל מדכתיב זרות בלשון רבים משמע ליה דבאשה זרה ממש שהוזכר שם נמי קמיירי וק"ל : **אף** שומע כו' יפול שם. ויהיה יפול שם כמו שוכן שם וכן על פני כל אחיו נפל כפירוש רש"י וצ"ל דיפול שם מושכת עצמה ואחרת עמה דמשמע נמי כפשטיה יפול שם בגיהנם וק"ל : **כל** הממרק עצמו לעבירה כו'. כל עבירה סתם דקאמר בכ"מ היא עבירה זנות ואמר שנדון בהדרוקן שהיא מכת חדרי בטן ע"פ מ"ש לעיל היא קלקלה בחדרי בטן : **שלשה** מיני הדרוקן הן של כו' ולא קחשיב מין רביעי דאמרינן פרק הרואה עמוד החוזר מביא לידי הדרוקן אפשר דההוא לית ביה סימן מיוחד כי הני ג' דקחשיב וק"ל: **והא** רבא כו'. פרש"י הא לא הרעיב עצמו מדקאמר ידענא ביה בנתמני מכלל דהיה רע בעיניו כו' עכ"ל ורואיה דחוקה היא דנימא מדקאמר ידענא ביה בנתמני משמע שהיה זה רע בעיניו ונראה דאהך גופיה דקאמר נפישי קטילי קדר כו' דמוכח מיניה ששהיית נקבים רע בעיניו כפרש"י מוכח נמי דנפישי כפן רע בעיניו דמשמע דזה רע יותר מזה שהוא ג"כ רע וק"ל : **סימן** לשנאת חנם ירקון כו'. גם שיש לתלות בסילון החוזר שמביא לידי ירקון כדאמרינן פרק הרואה אפשר שיש סימן בין זה לזה כמו שיש סימן בין הדרוקן וק"ל : **ע"ב והמלך** ישמח גו' כי יסכר פי דוברי שקר כו'. לשון הרע נופל בין אומר אמת ובין אומר שקר אבל האי קרא אדובר לשה"ר שקר קאי כהך דאמרינן פרק הערל בדואג שאמר לו לשאול על דוד עד שאתה שואל עליו אם הגון הוא למלכות שאל עליו אם הוא ראוי לבא בקהל דמרות קאתי כו' וזה שבקש דוד על עלמו והמלך ישמח באלהים שיברר שהוא כשר וראוי למלכות ויתהלל כל הנשבע בו דהיינו מי שנשבע במלך חי אדוני המלך יתהלל בו כי ספיר נשבע וכן היה דרכן לישבע בחי המלך כמפורש בכמה מקראות ואמר וזה יבורר כי יסכר וגו' דהיינו שימות דואג במיתת אסכרה שהיא מיתת בעלי לשה"ר וק"ל:**אע"פ** שכליות יועצות ולב כו'.מפורש פרק הרואה ע"ש: **בעון** ביטול תורה כו'. פירש"י דענוש נמי מיתה כדאמרינן מקרא נדרש לפני פניו למען ירבו ימיכם כו' עכ"ל וק"ק דא"כ תקשה מר"ש אההוא אמורא דס"ל לעיל דאין מקרא זה נדרש לפני פניו וע"כ נראה דהכא לא אצטריך לו להך דרשה דלפני פניו אלא במיתת המבטל עצמו דקיימינן הכא נפקא לן שפיר מכי הוא חייך ואורך וגו' הא אם לא תלמוד יתמעט וק"ל : **גברים** יוכיחו כו'. וא"ת תקשי נמי לנפשייהו בין למ"ד משום לשה"ר ובין למר משום דברים שאינן מתוקנין הא הגברים אינן מצוין על כך וי"ל דלדידהו ניחא דאע"ג דגברים לא נלטוו על לשה"ר ועל שאינו מתוקן מ"מ שייך בהו לקיים אותן משא"כ בת"ת דהנכרי אסור בה

מהר"ם

דף לב ע"א בגמ' ת"ר על שלש עבירות וכו' ר' אליעזר אומר נשים מתות ילדות וכו' כצ"ל :

דף לג ע"ב בגמ' נענה ר' שמעון בן יוחאי ואמר וכו' תקנו שווקים להושיב בהן זונות וכו' כצ"ל : ברש"י ד"ה של אומה זו ארמיים כצ"ל :

חכמת שלמה

דף לב ע"א רש"י בד"ה תפים כו' תרגם תירוס פשע והתרסה מתסרא כו' כד"א : **ע"ב גמ'** לא במחתרת מצאתים כו' נמתק : **שם** נמי מהכא דכתיב לא במחתרת מצאתים שעשו פתחים במחתרת כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה לשוא הכיתי בתמיה וכי בחנם כו'. נ"ב ול"נ כפשוטו כי בחנם הכיתי אותם שהם נקיים מחטא אלא בעבורכם וק"ל : **בד"ה** והא בעון נדרים כו' דמשמע מר"ש אבוה דהוה רביה כו'. נ"ב נ"ל דקשה לרש"י הלא רבי אמר דבריו בתר ר"א ב"ר שמעון אלמא דלא קבל דבריו על כן מפרש
בגמ'
דבתר דשמעיה לר"א ב"ר שמעון דשמע מאבוה דהוה רביה אז הדר רבי מדבריו וקבלו : **בד"ה** גם בכנפיך כו' נפשות הס"ד : **בד"ה** במחתרת כו' נ"ל כמחתרת פתחיהון מנאתי כו' כל אלם דהאי קרא כו' כצ"ל :

דף לג ע"א גמ' נקם ברית וגו' ואין כו' כצ"ל : **שם** אלא כל המנבל פיו כו'. נ"ב כאן יש להקשות מנא לן דמשום נבול פה לחוד דלמא משום חנף ומרע דהיינו חניפות ומעשים רעים. ע"ק איך בא לכאן הכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה כו' מאמר שלא בא אלא להרך הפסוק ונראה דהאי כולו חנף ה"ק יש ב"א שמקבלין בשמחת נישואין להתנף לבעלי הסעודה ושושבינים והוא חנף ומרע כמשמעו ולא [illegible] לשון מריעות שעושין דכך חניפות ומריעות אף הכי נעשים דהכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה וסעד מן המקרא דלא כתיב כלו חנף ומרע ופה דובר נבלה אלא שקאי אטלו חנף ר"ל אותו כולו חנף כו' פה דובר נבלה ודו"ק : **ע"ב גמ'** שמכבלין את אביהן כו'. נ"ב ר"ל ע"כ דברי הברייתא וק"ל :

אע"ג מיתה עליה אם הוא לומד אותה כדאמרינן פרק ד' מיתות ומאשה נמי דפריך היינו נמי משום דאסורה בת"ח כדאמרינן בסוטה הלומד את בתו תורה כאלו מלמדה תפלות ותינוקת דפריך נמי משום דלא שייכים כלל בת"ח דאינן בני לימוד כלל ודו"ק: **אם** לא תדעי לך גו' צאי לך בעקבי וגו'. עיין פירש"י והוא דחוק ונראה לפרש הדרש זה לפי שאמרו לעיל מיניה שלמה אהיה כעוטיה גו' דהיינו בגלות כאבילה זו והשיב להם רוח הקודש אם לא תדעי לך גו' למה הוא הגני מודיעך שזה תיקונך צאי לך בעקבי הצאן דהיינו בעקבי דור המדבר דכתיב בהו נחית כצאן עמך וגו' צאי לך בעקביהן שלמדו תורה במדבר ואז רעי לך גדיותיך שהן תלמידי של בית רבן ע"ד שאמרו גדיים נעשו תיישים ואותן גדיים הן הן משכנות על הרועים ר"ל במקום הרועים שהם הצדיקים והמנהיגים שאם אינן בדור יהיו הגדיים שהם תשב"ר נתפסים תחתם על הדור וק"ל: **במה** נאים כו' תקנו שווקים כו'. לכאורה דברים אלו הם בעצמם התגללות של האומות לעתיד ביום הדין ודברי ר"ש הם בעצמם דברי הקב"ה לאומות העולם ביום הדין לעתיד כדאיתא בהדיא ברפ"ק דע"ז וצ"ל דוודאי רבי יהודה נמי מודה כמ"ש בסוגין דהתם שהשיב להם הקב"ה מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם כו' וכדאמר ר"ש הכא שהרי לא קאמר ר"י דתקנו שווקים כו' כלום לא עשו אלא בשביל ישראל כו' כמ"ש שם שכן יאמרו או"ה לעתיד אלא ר"י סתם דבריו מפני יראת מלכות ואמר כמה נאים כו' תקנו שווקים כו' מיהו שפיר מצינן למימר שלצורך עצמם עשו כתשובת הקב"ה דהתם ודו"ק: **איתרחיש** ניסא ואיברו להו חרובא כו'. אפשר דנקט חרובא דהיה נס בתוך נס דאינו טוען פירות עד שבעים שנה מנטיעתו וכאן טען פירות מיד וק"ל: **בעידן** צלויי לבים ומכסי כו' לאו משום שלא יהא לבו רואה את הערוה דהא מכסי בחול הוו כפרש"י אלא משום הכון לקראת אלהיך וגו' כדאמרינן בפ"ק וק"ל: **משפט** רשעים בגיהנם כו' מפורש במס' עדיות ע"ש: **אמר** ליה בני די לעולם אני ואתה כו' פרש"י די לעולם בעוסקי תורה אני ואתה עכ"ל ויותר נראה לפרש ע"פ מ"ש פ' לולב וערבה שאמר רשב"י כי ראיתי בני עליה והנם מועטין כו' אם שנים הן אני ובני כו' ומסיק שם דהיינו דעיילי[בלא] בר ע"ש: **חד** כנגד זכור וחד כנגד שמור כו' דאע"ג דזכור ושמור בדבור אחד נאמרו כדאמרינן פרק שבועות שתים מ"מ הוו תרי מילי זכור הוא עשה ושמור הוא לא תעשה כמפורש בדברי הרמב"ן וכבר הארכנו בזה פרק שבועות שתים ע"ש ומטעם זה דאחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור נהגו נמי בנר של שבת ליטול ב' נרות וכמו שבנרות זוכין לבנים חכמים כמ"ש לעיל ה"נ הדסים ע"ש בנים צדיקים שנקראו הדסים: **שלם** בגופו שלם כו'. משמע ליה שלם בכל מיני השלימות שהם שלשה גוף וממון ונשמה דמנייהו מפקת עיין פירש"י הכא ובחומש הוסיף וז"ל שלם בגופו שנתרפא מצלעתו ושלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון ושלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן עכ"ל והיינו דאתרחיש ליעקב ניסא בכל אלו ג' השלימות: **ויחן** את פני גו' מטבע תיקן להם כו'. נראה שדרשו כן כיון דכבר כתיב ויבא יעקב שלם עיר שכם דמשמע שבא לעיר ואח"כ כתיב ויחן את פני העיר דמשמע שלא בא עדיין ובב"ר דרשו מזה שנכנס עם דמדומי חמה וקבע לו תחומין מבע"י כו' ע"ש והכא דרש מיניה שתקן את הפנים שבעיר למר מטבע דדרך הוא לעשות על המטבע צורה ופנים של עיר וכן למר בשווקים ולמר במרחצאות שתקן פנים של עיר ורש"י פירש דדריש ויקן את חלקת וגו' מלשון תיקון עכ"ל והוא דחוק דלא מצינו לשון תיקון רק בקהלת ולא נמצא בזולת תיו השורש ודו"ק: **וכל** היכא כו'. עיין בחידושי הלכות:

דף לד תוספות בד"ה כל היכא כו' כדפי' בנדה בפרק ט' מקום טומאה כו' עכ"ל ר"ל ולא היה מעשה נסים כפירש"י והוא לשיטתם דעבד איהו הכי לא קאי אבן זכאי דסיה מקלן תורמסין אלא אתיקן מילתא דיעקב אבינו וק"ל: **בד"ה** שניהם קנו כו' תרומה ונטמאה ספק עירוב כשר אלא משום חזקה כו' עכ"ל כצ"ל וברא"ש ל"ק ליה מהכא אלא מהגיחו בין השמשות דלא הוה ליה מעולם חזקת עירוב אבל מנאכל בין השמשות לא קשיא ליה דה"ל חזקת עירוב אבל הכא בתוספות קשיא להו גם מנאכל בין השמשות [א] דאין זה חזקת עירוב כיון דידוע דנאכל בין השמשות מה שאין כן התם דלא ידיע לן אם נשרף או נטמא בין השמשות ותלינן ליה דלא נשרף ונטמא אלא משחשיכה וק"ק אמאי לא דחו התוס' לעיל פר"ת דבערובי תחומין מערבין בין השמשות לכתחלה מהך דמייתי הכא דלר' יוסי אפילו בדיעבד אינו עירוב היכא דלא הוה חזקה כי הכא ויש ליישב ודו"ק: **גמרא** סימן בגופיה זימרא ליפרא כו' סימן הוא להלכות ולמימרות שאמר רבי אבא בשם רב חייא בר רב אשי שאמר משום רב במסכת שבת והלכותיה והך שלא נטעה בגברי נתן סימן בגופיה היינו הך דהכא הא גופיה קשיא כו' ב' זימרא פרק כלל גדול זומר חייב משום נוטע ג' ליפרא ס"פ הארוג נכנסה לפור תחת כו' ד' בחבלא פ' אלו קשרים מביא אדם חבל כו' ה' דמלתא פ' כל הכלים מכבדות של מלתא ובקלת מהם נפל טעות בגמרא כגון בזומר שאמר משום רבי אמי וכן בחבל שאמר משום ר' יוחנן ועיין (ברא"ש) [ברי"ף] וברא"ש שם: **ע"ב** תוס' בד"ה ספק לטומאה כו' ובכל שהוא שבה"ש יש להסתפק שמא כולו מן היום כו' עכ"ל ולפי זה לא אצטריך לן למימר דאיכא לאסתפוקי בכל בין השמשות או כוליה מן היום או כוליה מן הלילה אלא דודאי הוא מן היום ומן הלילה אלא דבכל כל שהוא ממנו איכא לאסתפוקי שמא הוא כולו יום או שמא כולו לילה או שמא הוא משניהם יום ולילה והברייתא נמי איכא לפרושי הכי דאכל כל שהוא קאמר דאיכא לאסתפוקי ביה הני תלתא ספיקי אבל שיהיה כל הבין השמשות כולו יום או כולו לילה לא איצטריך לן לאסתפוקי הכא לענין טומאה אלא דהך דהעושה מלאכה בשני בין השמשות שפירושו בו על כרחך שעשה כל בין השמשות על כן אית לן למימר דאיכא לאיסתפוקי נמי בכל בין השמשות אי כולו מן היום אי כולו מן הלילה דאם לא כן הוה ליה לחייבי ב' חטאות ודו"ק: **בא"ד** וספק לקרבן שמא הראשון מן היום ומן הלילה או הראשון יום כו' עכ"ל ובכלל זה שניהם מן היום ומן הלילה וק"ל:

ח"א דף לד ע"א ונעשה גל של עצמות. התוספת בשם ר"ת ל"ג ליה ע"ש והוא מפורש במקום אחר: **מה"מ** אריב"ל אמר קרא וידעת כי שלום וגו' מדברי הרא"ש ומפי' הר"ן דאכל ג' דברים דמתני' קאמר מה"מ כו' אבל רש"י לא פי' כלום בזה ונראה דמשמע ליה דלא קאי אעשרתם וערבתם כלל כיון דידוע דבעי עישור ובעי עירוב בשבת ידע שפיר דמשום זה צריך לומר כן בביתו אבל הדליקו את הנר דל"ל כן מה"מ דצריך כלל נר בשבת ומייתי כולה מהאי קרא וידעת כי שלום אהלך היינו נר של שבת וקאמר ופקדת נוך דהיינו בני ביתך עד"ז דהיינו לומר הדליקו את הנר ואז לא תחטא ולענין נר לא הוצרך רש"י לפרש דסמך עלמו אדרשא דלעיל ותזנח משלום נפשי זו נר של שבת ודו"ק: **אנא** לא שמיע לי כו' וקיימתי ומסברא כו'. מה שיש לדקדק בזה עיין פ"ק דגיטין: **סימן** בגופיה זימרא ליפרא בחבלא דמלתא כו'. מפורש בחידושי הלכות ע"ש:

דף לה בד"ה תרי תילתי מיל קשה דהכא משמע דמשקיעת החמה עד הלילה ליכא כו' עכ"ל לאו דוקא משקיעת החמה אלא משהכסיף התחתון כו' הוי תרי תלתי מיל אבל משקיעת החמה הוי קלת יותר דהיינו פלגא דדנקא ולא דק בפלגא דדנקא ועיקר קושייתם משקיעת החמה דהכא נקטו אההיא דפסחים דמשקיעת החמה עד לה"כ הוי ד' מילין ומהרש"ל הגיה ליכא אלא תלתא רבעי מיל אבל א"כ צריך להגיה נמי בהתחלת הדיבור תלתא רבעי מיל במקום תרי תלתי מיל ודו"ק: **בא"ד** אבל תימה לר"י דבמאי פליגי דהא ודאי משעת צאת הכוכבים הוה לילה כו' עכ"ל לכאורה נראה לפרש דלרבה קשיא להו כיון דבתחילת בין השמשות לא פליגי רבי יודא ור' נחמיה דלכ"ע משתשקע החמה הוא א"כ במאי פליגי דבסוף בין השמשות ליכא למימר דפליגי דהא לכולי עלמא בין לר"י בין לרבי נחמיה סופו הוי צאת הכוכבים דהוי תחלת לילה אבל מדברי התוספות פרק ב' דמגילה נראה דקשיא להו דמאי פליגי כלל בבין השמשות הא ליכא לאיסתפוקי ביה כיון דצאת הכוכבים הוי ודאי לילה ומקמי ה הוי ודאי יום וכן יש לפרש קושייתם הכא וגם אידך קושיא שהקשו וע"ק דנחזי אנן כו' דליכא לאסתפוקי בבין השמשות כלל אלא כל ד' מילין שאדם בינוני הולך מתחילת שקיעת החמה ודאי יום הוא ודו"ק: **בד"ה** וירד ויטבול כו' ועלה לו הערב שמש כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה בכאן וקשה לרשב"א דלפי זה לא היה לו להזכיר עלייה אלא כשירד ויטבול ותו לא כו' עכ"ל ובכל תוספות ליכא הך קושיא [ב] גם נראה דלאו קושיא היא דאף על גב דהעלייה לא בעי מבעוד יום נקט לה משום שיעורא דבין השמשות מהיכא מתחיל דהיינו כשיעור הירידה וטבילה ועלייה אחר שקיעת חמה כו' ולא קשיא לפירוש הקונטרס דהאיך נקט סימנא דטבילה אלא משום דטבילה פסולה היא מספקא בבין השמשות וק"ל: **בפרש"י** בד"ה פשיטא דלר' יוסי כו' ומעריב שמשיה כתב מהרש"ל דכאן הס"ד ור"ל דאפילו בבין השמשות דר' יודא כו' עכ"ל אבל לא שייך למימר דמעריב שמשיה בבין השמשות דרבי יודא כיון דאפי' בסופו עדיין לאו לילה ודאי היא לרבי יוסי דאתי בתר הכי איכא בין השמשות דידיה אלא כמו שכתוב בכל הפירושים ניחא דבבין השמשות דרבי יוסי מעריב שמשיה דהיינו בסופו מעריב שמשיה להתירו באכילת תרומה וק"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה אלא לענין כו' דכהרף עין דר' יוסי אינו מיד אחר בין השמשות דרבי יודא ומתאחר כו' עכ"ל ולפ"ז ליתא הך גירסא שכתב רש"י לעיל דקאמר אלא בין השמשות דר' יוסי לר' יהודה כו' דאם כן מאי פריך והא בעי הערב שמש כפירוש רש"י לעיל הא איכא למימר דבין השמשות דר' יודא מתאחר הרבה אחר הרף עין בין השמשות דר' יוסי ומאי שפיר טביל מקמי בין השמשות דר' יודא וק"ל: **בד"ה** הקשה כו' לאשמועי' רבותא דאפי' בשבת דחמיר מיקל רבי יוסי כו' ואפילו בתרומה כו' מחמיר ר"י כו' עכ"ל וה"ה דה"מ למנקט בהיפך לרבותא דר' יודא דאפי' בשבת דחמיר מיקל ר' יודא כמ"ש ואפי' בתרומה דקיל מחמיר ר' יודא לענין טבילה ולא טביל בבין השמשות דר"י וק"ל: **בד"ה** והתניא כו' ומיהו כו' משמע דשופר הוי מלאכתו להיתר עכ"ל דהשתא עיקר תמיהת ר"י לאו קושיא היא דהא דשופר מטלטלין היינו אפילו מחמה לצל מיהו ק"ק דהכתי אימא דאתי' כר' נחמיה דלא שרי מחמה לצל [ג] אפילו בדבר שמלאכתו להיתר לרבא כדאמר פרק כל הכלים כמו שכתבו התוספות לקמן ויש ליישב ודו"ק:

קרני ראם

[א] דאין זה כו'. נ"ב ומסוגית הש"ס עירובין דאמרינן מתניתו שהיה עליו שרץ כל בה"ש משמע כדברי הרא"ש דלדבריו לא היה צריך להיות כל בה"ש וצ"ע ובמ"א הארכתי: [ב] גם נראה כו'. נ"ב ועי' בתוס' דלא משמע כן: [ג] אפילו בדבר כו'. נ"ב וצ"ע דזה הוא תירוץ הגמרא:

נמוקי הגרי"ב

דף לה ע"א דבר נפלא כמוהר"מ לובלין דף ל"ה על תוס' ד"ה תרי כו'. וז"ל והשתא מקשו התוס' אפי' למ"ד ג' רבעי מילא וכ"ש שיקשה למ"ד תרי תלתא כו' ע"ש כאלו רבה ורב יוסף מחולקים בשיעור הזמן משתשקע החמה כמה הוא. ולא היה בזה שום דהוא תלתא רבעי מיל. רק שרב יוסף סבר דהתחלת ביה"ש מתחיל דוקא אחר שקיעת החמה כמ"ש משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין יום ע"ש. וכאן עיקר קושייתם משתשקע החמה. ואין נ"מ בינייהו כלל. ובין לרבה ובין לרב יוסף הקושיא בשוה. לכן הנכון כמ"ש מהרש"ל שצ"ל ג' רבעי מיל. ומ"מ אין מהצורך להגיה בתחלת דבור התוס' כי זה להורות נתן שהקושיא על שניהם בשוה ודו"ק היטב:

חכמת שלמה

דף לד ע"א גמ' וידעת כי שלום אהלך כו'. נ"ב וידעת כי שלום אהלך זו נר של שבת כדאמרי' לעיל. והזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת ופקדת נוך זו עירוב דבר הצריך לנו לטלטל מבית לבית ולא תחטא זו מעשר כלומר שלא לאכול דבר שאינו מעושר כדכתיב ולא תשאו עליו חטא עכ"ל הב"ח: **תוס'** בד"ה כל היכא כו'. אמר להו הביאו כו' כצ"ל:

דף לה ע"א רש"י בד"ה פשיטא דלר' יוסי כו' ומעריב שמשיה הס"ד. ונ"ב פי' אפי' בבין השמשות דר' יהודה דהוא נפיש טובא ועדיין לא ידע דאיירי שטובל בסוף בין השמשות ודו"ק: **תוס'** בד"ה וירד ויטבול כו' ועלה לו הערב שמש כו'. וקשה לרשב"א דלפי זה לא היה לו להזכיר עלייה אלא כשירד ויטבול ותו לא וה"ה דלפי זה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' לפירש"י ל"ק מידי דבין השמשות דר"י הוא משך טפי אבל השתא דמפרש שיעור שלפני בין השמשות א"כ ה"ה לר' יהודה וק"ל (עיין במהרש"א):

רש"י

מהר"ם

דף לד ע"א בגמ' מנה"מ אמר ריב"ל אמר קרא וידעת כי שלום אהלך וכו' כתב הרא"ש וידעת כי שלום זו הדלקת הנר שלום בית ופקדת נוך זה עירובי חצירות תיקון הנוה ולא תחטא זו תיקון המעשרות שלא יחסר תמזון עכ"ל פי' תחטא לשון חסרון כמו והייתי אני ובני שלמה חטאים אלא שיש לדקדק שמה שכתוב ופקדת נוך זה עירובי חצירות תיקון הנוה זה לא יתיישב דהא מסיק בגמ' כאן בעירובי תחומין כאן בעירובי חצירות ולפי' רש"י שהוא עיקר דרישא איירי בעירובי תחומין וצריך לומר דתחומין נמי מקרי תיקון הנוה דע"י הנחת העירוב הוא קונה שביתה ודירה במקום שהעירוב מונח: **הא** גופא קשיא אמרת ג' דברים כו' והדר תני וכו' מקשין העולם מאי פריך דלמא ה"פ לכתחלה צריך לערב דוקא עם חשיכה ולא בספק חשיכה אלא שאם לא עירב עם חשיכה מותר עדיין לערב בספק חשיכה דהא הטמנה נמי אע"ג דקתני במתני' דבספק חשיכה טומנין את החמין ואפ"ה משמע מפירש"י בסמוך דסתם הטמנה מבעוד יום ולא בספק חשיכה והטעם נראה דכיון דמשחשיכה אסור אין אדם מכניס עצמו בספק ונראה דמשמע ליה לגמ' דתני ג' דברים דהצריכו חכמים להזכירם ולאומרם בתוך ביתו עם חשיכה היינו משום דאין עוד שהות לעשות דומיא דהדלקת הנר דאם היה שהות עדיין לעשותם בספק חשיכה אם לא עשאם כבר מקודם זה היה להם לחכמים לתקן שיזכירם בתוך ביתו בבין השמשות דהיינו ספק חשיכה דמסתמא כל בני אדם רגילים לעשות כל אלו הדברים מבעוד יום אלא שתקנו חכמים להזכירם בתוך ביתו בסוף זמנם שאם שכחו ולא עשו אותם כבר יעשו אותם עתה שאם שהו עדיין יבא זמן איסורן וק"ל: **ברש"י** ד"ה ה"ג אמר רבא מפני מה וכו' וסתם הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל דאילו בדבר המוסיף הבל אפי' מבעו"י אין מטמינים וכו' ובסמוך פירש"י מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום וכו' ואע"ג דסתם הטמנה מבע"י דהא אסרנא משחשיכה עכ"ל דברי רש"י נראים כסותרים דלעיל משמע דמוכיח ודייק דמשחשיכה אסור אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל בשום דבר דאילו בדבר המוסיף הבל אסור אפי' מבעוד יום והדר דייק דבדבר המוסיף הבל אסור אפי' מבעוד יום משום דהא אסרנא משחשיכה אפי' באינו מוסיף הבל וצ"ל דבסמוך ה"פ דדייק דהא דתנן לקמן אין טומנין לא בגפת ולא בזפת וכו' מסתמא איירי בסתם הטמנה דהוא מבעוד יום דהא אסרנא להטמין משחשיכה וא"כ מסתמא אין אדם מכניס עצמו בספק לילה ומטמין מבע"י ובאותו זמן אסרו אפי' בדבר המוסיף הבל דהיינו מבעו"י וק"ל: **בתוס'** ד"ה לא קשיא כאן בעירובי תחומין וכו' ומעיקרא היה מפרש ר"ת דעירובי חצירות חמירי טפי דאין מערבים אלא בפת וכו' ויש לדקדק דאע"ג דממה דאין מערבין אלא בפת וכו' יש ראיה דהחמירו שפיר בעירובי חצירות מ"מ צריך ליתן טעם לפי סברא זו דהכל טעמא מאי ומאיזה טעם החמירו בעירובי חצירות יותר מעירובי תחומין ונראה דטעם סברא זו הוא משום דכשמטלטלים מבתים לחצר נראה כאלו מוציא מרה"י לרה"ר דהחצר יש בו רשות לכל דיורים שבכל בתי החצר ולכך ג"כ עירובי חצירות הוא תיקון גמור אבל עירובי תחומין אינו שום תיקון לטלטל ולהוציא שום דבר ואינו אלא היתר הליכה שאין בו שום איסור מלאכה ולכך אינו חמור כ"כ כעירובי חצירות ודו"ק: **ד"ה** שניהם קנו עירוב וקשה לרשב"א דר' יוסי לית ליה וכו' אלא משום חזקה וכו' פי' דנפל עליו גל או נשרף או שעירב בתרומה ונטמאה וספק אם אירע זה מבע"י וספק משחשיכה דאית ליה לר' יוסי דאוקמינן העירוב אחזקתו ואמרי' דקיים היה בבין השמשות וכשר: **ע"ב בתוס'** ד"ה ור' יוסי אמר בין השמשות כהרף עין וכו' אבל אין לפרש דר' יוסי אין מסתפק בביה"ש כלל וכו' ויודע אני מתי הוא וכו' ולפי זה צריך לפרש הא דאיתא בגמ' בספרים שלנו וא"א לעמוד עליו הוי פירושו שאין לו שיעור שנוכל לשער אותו אבל אין לו ספק מתי הוא וק"ל:

דף לה ע"א בגמ' א"ל מי סברת פני מזרח ממש לא פנים המאדימים את המזרח וכו' ויש לדקדק לפ"ז למה נקים התנא זה הלשון ולא קתני כל זמן שפני מערב מאדימים ולמאי נפקא מינה במאי דקתני פני מזרח כלל ונראה דנקט האי לישנא רצ"ל במערב אדמומית חמה כל כך גדול שמכח אדמומית זה מתאדמים פני מזרח שכנגדו וכו' וא"כ למה צריך להביט למערב יביט לכתחלה למזרח אם נמצא שם אדמומית מה י"ל שלפעמים אין ניכר האדמומית במזרח מחמת איזה סיבה ולכך צריך להביט למערב מקום שהחמה שם: **ברש"י** ד"ה ספק הוא לדידיה וכו' ולאו מלתא היא וכו' מדקאמר בסיפא אלא דר' יהודה לר' יוסי וכו' ר"ל דלפי גירסא זאת צריך ג"כ לגרוס בסוף אלא ביה"ש דר' יהודה לר' יוסי פשיטא וכו' כמסקנת הגירסא שלפנינו דאל"כ במאי מתוקמא מלתיה דשמואל ודו"ק: **בתוס'** ד"ה תרי תילתי מיל קשה דהכא משמע דמשקיעת החמה עד הלילה ליכא אלא תרי תילתי וכו' כך היא הגירסא לפנינו אבל ס"א גרסי' ג' רבעי מיל וכן הוא בהר"ן וגירסתם מתיישבת טפי והשתא מקשו התוס' אפי' למ"ד ג' רבעי מילא וכ"ש שיקשה למ"ד תרי תילתי מילא דהוא שיעורא דזוטר טפי: **בא"ד** וצאת הכוכבים לילה הוא וכו' כתבו התוס' זה כדי שלא תאמר דצאת הכוכבים אינו התחלת הלילה אלא זמן מה נמשך בתוך הלילה ממש ולכך קאמר התם דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים הוי ד' מילין לכך קאמרו דזה אינו אלא דשם בפ"ק מוכח דצאת הכוכבים הוי התחלת הלילה ועד צאת הכוכבים הוי יום ממש: **בא"ד** דמיניה מפיק בפ"ב דמגילה דמעלות השחר יממא הוא ר"ל ש"מ דדרשה גמורה היא: **בא"ד** אבל תימה לר"י דבמאי פליגי דהא ודאי משעת צאת הכוכבים הוי לילה ר"ל דעד צאת הכוכבים הוא יממא ודאי ומשעת צאת הכוכבים הוי לילה ודאי וא"כ א"א שיהא כאן שום זמן שיהא ספק לילה המשך גדול בבין השמשות דר' יהודה אבל אפשר הוא שיהא ביה"ש כהרף עין כשיעורו דר' יוסי וא"כ במאי פליגי ר' יהודה ור' יוסי הא ודאי שאין ביה"ש אלא כהרף עין והוכרחתי לפרש כן משום שא"א לפרש שכוונת התוס' הוא להקשות ולומר שאין כאן שום זמן שיהא ביה"ש שהוא ספק לילה דא"כ לא הוה ליה לאקשויי במאי פליגי דאין קושיא זו תליא בפלוגתא דידהו ואין כאן מקומה אלא ה"ל להקשות אצל מקום שנזכר בגמ' ביה"ש שהוא ספק לילה אבל לפי מה שפירשתי מיושב שפיר: **בא"ד** וע"ק דניחזי אנן באדם בינוני וכו' ד' מילין פי' ועד שילך ד' מילין הוא ודאי יום ובתשלום ד' מילין הוא זמן צאת הכוכבים הבינונים שהוא ודאי תחלת הלילה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא במאי פליגי ר' יהודה ור' יוסי וק"ל: **ע"ב בגמ'** תוספין ומגרעין הוו להו חמשה אלא וכו' כצ"ל

בגמ'

דף לו בד"ה למחט כו' כדקתני בתר הכי וקמ"ל דמלד אחד כשירה אף על גב דניקב עור א' שלם כו' עכ"ל בפרק אלו טריפות ובפרק לולב הגזול כתבו התוס' כל זה לפירוש ר"ת וכבר כתבנו בחדושינו שם דלפרש"י לא הוצרכו לזה אלא דב' לדדין טריפה היא גופא איצטריכא ועיין שם אבל התוספות דהכא כתבו כל זה גם לפירוש רש"י וכתב מהרש"ל על דברי התוספות דהכא דר"י מביא ראיה דשפיר תירץ דאי נקבו לחוץ כפשוטו מאי קמ"ל תנא דברייתא בבית הכוסות דמלד אחד כשירה הא כבר תנן בטריפות דידהו שנקבו לחוץ כו' עכ"ל ע"ש ואין ראייה זו מכרעת וכי משום דתני במתניתין לא מצי מתני ליה נמי בברייתא דכמה דברים אשכחן בכמה דוכתין השנוי' במשנה ותני להו שוב בברייתא גם שאר דבריו אינן מבוררין ואין להאריך בהן אבל הנראה לי ליישב דעת התוספות דהכא דלפירש"י נמי הא דב' לדדין טריפה מילתא דלא לריכא היא למתני גבי בית הכוסות דודאי לא עדיף בית הכוסות בניקב לחוץ ממש דהיינו מב' לדדין מהמסס שניקב לחוץ וכיון דלא תני בברייתא טריפות דהמסס בניקב לחוץ לא הוה איצטריך ליה למתני נמי טריפות דבית הכוסות בניקב לחוץ ממש דהיינו ב' לדדין דטריפה ואהא תירצו דעיקר מילתא דקמ"ל דמלד אחד כשירה בבית הכוסות דהא לאו פשיטה הוא דכשירה דאף על גב דנשאר עדיין עור אחד שלם שלא ניקב מכל מקום כיון דניקב מיהת עור א' שלם ה"א דטריפה וסד"א דגרע מהמסס דלא ניקב עור א' שלם בניקב לגד חוץ דטריפה קא משמע לן דכשר משום דנשאר עור שלם ועדיף מהמסס דלא נשאר עור שלם ואיידי דאיצטריך למתני בבית הכוסות דמלד אחד כשירה תני נמי גבי בית הכוסות דבב' לדדין טריפה אף על גב דמלתא דפשיטא היא דלא עדיף מהמסס דניקב לחוץ טריפה א"כ מב' לדדין טריפה נמי חידוש דה"א דעדיף מהמסס שניקב לחוץ דס"ד שמגין כו' והדברים ברורים ליישב דברי התוס' דהכא בלי גמגום וק"ל: סליק פרק במה מדליקין

כירה פרק שלישי

ע"ב בפירש"י בד"ה קש זנבות השבולין עכ"ל ר"ל שנקרא ראש השבולת בקרא וכל השאר נקרא זנב השבולת ויהיה זנבות השבולין שבפרש"י הוא הנקלר עם ראש השבולת וגבבא הוא הנשאר בשדה נקרא איסטובל"א ולדברי התוספות יהיה בהיפך וק"ל: **בד"ה** פליגי ס' את המותר לשהות כגון חמין כו' עכ"ל דדבר האסור לשהות לבית שמאי לא הוה איצטריך ליה לאסור בלהחזיר וק"ל: **תוספות** בד"ה לא יתן כו' ולא אסרו מוסיף הבל אלא בהטמנה כו' עכ"ל עיין בזה בהורך בר"ן: **בד"ה** חמין ותבשיל כו' ודילמא מתניתין אפילו כרבנן ומתניתין בחמין ותבשיל כו' עכ"ל אבל לא קשיא להו דא"כ מתניתין דלא כחנני' דמתיר נמי בלא בשיל כל לרכו דהיכא למימר דמתניתין נמי ס"ל הכי ולא נקט בשיל כל לרכו אלא לרבותא דלא יחזיר אבל לרבנן קשיא להו שפיר דאימא דמודו בבשיל כל לרכו ולא פליגי אחנניה אלא בלא בשיל כל לרכו ומתניתין לענין לשהות נמי דוקא בשיל כל לרכו נקט מיהו לפי האמת רבנן פליגי אחנני' נמי בבשיל כל לרכו דהא למאי דבעי למימר לשהות תנן מתניתין כרבנן וסתם חמין ותבשיל כל לרכו נמי משמע ודו"ק: **בא"ד** ואפי' אי סתם חמין ותבשיל לא הוי בשיל ס' עכ"ל ר"ל אפילו אם סתם חמין ותבשיל דנקט גבי דין שהיי' לא בשיל כל לרכו דוקא משמע לענין חזרה מ"מ אפילו חמין ותבשיל שבשלו כל לרכן משמע לב"ש בגרופה ולב"ה באינה גרופה מדקאמר ואף רבי אושעיא כו' ואין להקשות דהכתי מנא ליה מדר' אושעיא דמחזירין אפילו בשבת דאימא דהוחם בכירה שהוסק בקש ובגבבא דמודו ביה ב"ש דמותר לשהות עלגביו די"ל דמכל מקום כיון דהיתרא דמתניתין בלשהות לגבי קש וגבבא אפילו בשבת הוא אית לן למימר דומיא דהכי איירי היתרא דלשהות לב"ה בגפת ובעלים דאפילו בשבת הוא אך קשה דאימא דהך דרבי אושעיא בהוחם ע"י שמיכה דשרי לכולי עלמא כדלקמן ולהכי שרי ביה חזרה אפילו בשבת ויש ליישב ודו"ק: **בא"ד** וא"ת ואם סתם חמין כו' בין בשיל כל לרכו בין לא כו' עכ"ל אי הוה איירי דוקא בלא בשיל כל לרכו לא הוי קשיא להו דמ"ש חמין מתבשיל לב"ש דהיכא למימר בחמין לא שייך בישול כמו בתבשיל וכן אי הוה איירי דוקא בבשיל כל לרכו איכא למימר דתבשיל מלטמק ויפה לו הוא ואסור משא"כ חמין שהוחמו כל לורכן דמלטמק ורע לו הוא דהכי אמרינן בהדיא לקמן בברייתא אבל כיון דמתניתין בין בבשיל כל לורכו ובין לא בשיל כל לורכו איירי קשיא להו שפיר מבשיל כל לורכו דאסור בתבשיל משום דיפה לו אלא בשיל כל לורכו דחמין דיפה לו נמי הוא ודו"ק: **בד"ה** וב"ה אומרים אף כו' דבחול לא הוה לריך למיתני נוטלין כו' עכ"ל ויש לדקדק דהא לקמן בשמעתין אמרינן דקתני נוטלין משום מחזירין ויש לומר דלקמן ניחא דתנא נוטלין משום מחזירין דקתני בסיפא אבל הכא נוטלין משום לא מחזירין דבסיפא לא הוה ליה למתני אי לאו דאפילו בשבת ולקמן לא בעי למימר דתנא נוטלין דאפילו בשבת דאם כן תקשי כדפריך לקמן דקתני קטמה אין לא קטמה לא אבל הכא במתניתין לא קתני בהדיא קטמה גבי מטלין וק"ל: **בא"ד** ואי לא יתן לא יחזיר בשבת הוא איך יגרוף או יקטום בשבת כו' עכ"ל ר"ל לפום מאי דבעי למימר לא יתן לא יחזיר אבל למאי דמוקמי ליה לא יתן לשהות הכן לא קשיא מידי ודו"ק:

דף לז בפרש"י בד"ה ולב"ה בתרתי כו' והכא קתני דבגרוף חמין כו' וכשאינה גרוף אין משהין כלל כו' עכ"ל הני תרתי כחדא חשיב להו משום דבמתני' לא שני ליה בין גרוף לשאינה גרוף ושרו ב"ה להשהות חמין ותבשיל וק"ל: **תום'** בד"ה אא"ב להחזיר כו' דהא חנניה שרי במלטמק ויפה לו כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ואין להקשות אמאי לריכין לדייק מחנניה ממתניתין גופא איכא למידק כו' ואם כן ממילא כה"ג ב"ה שרו כו' עכ"ל ע"ש תירולו באורך ועוד נראה כמו שכתבנו כבר כנראה מדברי התוספות דלענין לשהות אינו מוכרח לומר דמתניתין איירי בין בבשיל כל לרכו ובין לא בשיל וא"כ לענין לשהות מלי איירי מתניתין דוקא בלא בשיל [א] ואינו מוכח דב"ה שרי מלטמק ויפה לו אלא אי מתניתין איירי בין בבשיל בין בלא בשיל כמ"ש לעיל ועוד מה להו להוכיח ממתניתין כיון דמתניתין גופא דאיירי בלא בשיל אינו מוכח אלא מהא דקאמר תלמודא מתניתין כחנניה ואם כן ניחא להו לאתויי מחנני' גופיה גם מה שתמה אמאי לא דייק מגופא דחנניה כיון דשרי אפילו בלא בשיל כל לרכו כ"ש מלטמק ויפה לו וכ"כ הרי"ף והרא"ש כו' עכ"ל בכל נוסחאות הרי"ף שלפינו אינו כן אלא דהכי איתא שם בין דבר שבישל כל לורכו ובין לא בישל וכ"ש מלטמק ורע לו כו' וברא"ש שהביא דברי הרי"ף נפל טעות ויפה לו במקום ורע לו וכן מלאתי מוגה ברא"ש ורע לו במקום ויפה לו וכן מוכח דלריך להיות בדברי הרי"ף כיון דנקיט במלתי' בין בבשיל ובין לא בשיל ועלה קאמר וכ"ש מלטמק ע"כ דהיינו מלטמק ורע לו דהוה כ"ש מתרווייהו אבל מלטמק ויפה לו לא הוי כ"ש מבשיל כל לורכו ודו"ק: **בד"ה** מהו לסמוך כו' ואי להחזיר תנן ט' בפי

קרני ראם [א] ואינו מוכח כו'. נ"ב ואין זה השגה דמ"מ סתם תבשיל משמע בישול כ"ל וסתם תבשיל מלטמק ויפה לו כמ"ש בתוס' ד"ה ש"מ:

מהר"ם

דף לו ע"א בגמ' למאי נפקא מיניה למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה משני צדדים טרפה אמר רב אשי וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה מצד אחד שלא ניקב וכו' משני צדדין שניקב שניהן טרפה ובבית הכוסות וכו' כצ"ל: סליק פרק במה מדליקין

כירה פרק שלישי

ע"ב ברש"י כירה עשויה כעין קדירה וכו' לקמן בדף ל"ח ע"ב מפרש בגמ' צורת כירה ומשם נלמד שהוא כלי חרס שיש לו תוך והוא כשיעור מקום שיוכלו לעמוד בתוכו שתי קדירות לבשל ורחבו כשיעור רוחב קדירה ופתוח למעלה וגבהו הוא שוה למעלה כמו למטה לאפוקי תנור הוא רחב למטה וקצר למעלה ומחמת זה נקלט חומו בתוכו ספי וא"כ מה שפירש כאן כעין קדירה אינו ר"ל שהוא קצר למטה כקדירה אלא ר"ל שהוא כלי חרס עשוי ממים וחרסית כקדירה ויש לה חלל ותוך שיכולים ליתן קדירת בתוכה אבל לפעמים נותנים ג"כ הקדירה ע"ג דהיינו על הפתח הפתוח למעלה שמניחין עליו כיסוי מתכת שמעמידים עליו קדירה או על עובי שפתו כמו שמבואר לקמן ולכך קתני במתני' נותנים עליה תבשיל וכתב רש"י כל זה כדי שלא תבין שכירה השנויה במתני' היא עשויה כעין כירות שלנו שאין להם שום תוך ולכך אין דינם כדין המשנה: **ד"ה** עד שיגרוף הגחלים משום דמוסיף הבל וכו' דין דברים המוסיפין הבל מפורש לקמן בפ' במה טומנין בדבר המוסיף הבל דהיינו שמעמידים קדירה רותחת במוכין או בצמר או לתוך גפת או זבל וכדומה ומכסין הקדירה כדי שתהא נשארת רותחת ולעיל בפ' במה מדליקין דף ל"ד אמרו בגמ' מפני מה אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפי' מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בה גחלים ויטמין גזירת שמא יחתה בגחלים והטעם כיון שהם דברים המוסיפים הבל יש להם דמיון לרמץ שמוסיף הבל ולכך גזרו אלו גזירות אטו רמץ ולא התירו להטמין מבעוד יום אלא בדברים שאין מוסיפין הבל כגון סדינים וכיוצא בהן ומתני' דהכא איירי בדין שהיית קדירה דהיינו שמעמידים הקדירה ע"ג כירה ואין טומנין הקדירה בתוך הגחלים וגם אין מכסים אותה אלא שמשהין הקדירה ע"ג כירה עד שחשיכה או עד למחר אלא שרש"י מדמה דין שהייה לדין הטמנה דטעם דמתני' נמי משום דאם לא גרפו או לא נתנו אפר על גבי גחלים הוא מוסיף הבל וגזרינן שמא יחתה אבל אם גרפו הגחלים מן הקדירה לצדדים או נתנו עליהם אפר שוב אין מוסיף הבל ולא גזרינן שמא יחתה ועיין בהר"ן שמפרש מה הביאו לרש"י לפרש כן: **ד"ה** אבל לא תבשיל וכו' ואתי לחתויי אע"ג דבגרוף וקטום איירי גזרי ב"ש גרוף וקטום אטו אינו גרוף א"כ פי' גרופה וקטומה אין פירושו שהוציא כל הגחלים לחוץ אלא שגרפם לצדדים מן הקדירה ועי' ברבינו נסים אי נמי נתקיימה מחשבתו וכו' ר"ל שכוונתו ומחשבתו הוא שיתבשל הקדירה ונעשה ונתקיים ונגמר רצונו בשבת ולכך מחזי כמבשל בשבת ובספר ח"ש כתב בכאן חסר דבור אחד ברש"י וצ"ל לא מחזירין משום דמחזי כמבשל עכ"ל אבל מ"מ טעמו של ב"ה א"א לפרש אלא מטעם חיתוי דכשאינה גרופה לא יחזיר דחיישינן לחיתוי אבל בגרופה וקטומה יחזיר דליכא למיחש לחיתוי וכן משמע בתוס' לקמן בדף ל"ח ע"ב ד"ה פינה מטיחם למיחם דבחזרה נמי שייך טעם גזירת חיתוי: **בתוס'** ד"ה כירה ותבן הוא הנקצר וצריך לומר דלפי סברת התוס' גבבא היינו מה שנקצר עם השיבולין ולכך נקרא גבבא שנגבב ונקצר מן השדה: **בא"ד** בתבנא סרי' ע"ש דקאי אהא דתני התם דאסור להחשיך בשבת על התחום להביא קש ותבן ומתחלה ס"ד דטעמא דמחובר הוא ואי אפשר לטלטלו בשבת ולכך פריך בשלמא קש וכו' ומשני בתבנא סרי' וטעמא דאסור להחשיך על התחום משום דהוי מוקצה אבל קש גם במסקנא לפי התרצן הוי איסורו מטעם מחובר אלמא מה שנשאר בשדה במחובר נקרא קש גם לפי המסקנא ולכך אתי שפיר דהביאו התוס' הא דמסיק בתבנא סרי' לומר שגם במסקנא של התרצן מסיק הכי ולא הדר מסברת המקשה וצריך ליישב לפירש"י סוגיא דפרק שואל דרחוק הוא שנעלמה מרש"י ויש ליישב דרש"י ס"ל דלעולם זנבות השיבולין מה שנקצר עם השיבולין נקרא קש ואע"ג שרוב פעמים הוא נקצר עם השיבולין מ"מ אפשר שימצא במחובר כגון שלא קצרו ולכך קאמר שם בגמ' בשלמא קש משכחת במחובר ר"ל שאפשר לאשכוחי במחובר אע"פ שרוב הוא נקצר עם השיבולין אבל שם תבן ס"ל לגמ' דלא נקרא תבן אלא מה שבתלוש יהיה מה שיהיה הן מה שרגילין לקצור עם השיבולין הן מה שאין רגילין לקצור לעולם לא נקרא תבן אלא במחובר לא נקרא תבן ולכך פריך אלא תבן היכי משכחת לה: **ד"ה** לא יתן עד שיגרוף וכו' ועוד דהתני' שרי להשהות אף כשאינה גרופה וכו' ר"ל ואהא דתנן לקמן דאין טומנין בדבר המוסיף הבל ליכא מאן דפליג אלא ודאי לא אסרו מוסיף הבל אלא בהטמנה דהיינו כשטומנין ומכסין הקדירה לצורך מחר שבזה שייך לגזור שמא יטמין ברמץ ויחתה בגחלים כדי שלא יצטנן עד למחר אבל כשתהיה הקדירה מגולה ועומדת בכירה וגם א"צ לחתות לצורך הלילה אם היא גרופה וקטומה אע"ג שמוסיף הבל מותר לכ"ע דלא דמיא זה להטמנה ברמץ אבל כשאינה גרופה אסרי רבנן דחנניא אפי' בחמין ותבשיל שנתבשל כל צרכו אפי' מצטמק ורע לו כמו שכתבו התוס' לקמן לדברי ר"מ ור' יהודה בד"ה אי אמרת להחזיר תנן משום דכיון דהגחלים הן בעי לפנינו גזרינן דלמא אתי לחתויי אע"ג שאינו צריך על גבי כירה ותנניא ס"ל דכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי משהין על גבי כירה אע"ג שאינה גרופה וקטומה דכיון שכבר נתבשל שליש יתבשל מעצמו ולא יצטרך לחתויי ועיין בהר"ן ותמצא כל ענין זה מבואר באריכות וגם עיין לקמן בתוס' בדבור ראשון דף במה טומנין: **ד"ה** חמין ותבשיל וכו' ואמאי דלמא מתני' אפי' כרבנן ומתני' בחמין ותבשיל שנתבשלו כל צרכן דמודו רבנן דמשהין וכו' אין לפרש דס"ל להתוס' דהאמת הוא כן שרבנן מודו בתבשיל שנתבשל כל צרכו דמשהין אפי' ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה דהא פירשו התוס' לקמן בדף שאחר זה בד"ה אי אמרת בשלמא להחזיר תנן דר"מ ור' יהודה דהיינו רבנן דפליגי אחנניא דהא לא אשכחן בברייתא שום פלוגתא דחנניא אסרי באינה גרופה אפי' במצטמק ורע לו וגם כתבו שם דרב דמתיר בנתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו ואוסר בנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו וכן רבי יוחנן דאוסר בלא נתבשל כל צרכו ומתיר בנתבשל כל צרכו אתי דלא כשום תנא אלא ודאי צריך לפרש דברי התוספות דר"ל למה אמר גמרא ומני חנניא היא מנא לית הא דלמא מתני' אתי לפי סברא זו נמי אפי' כאותן תנאים דפליגי אחנניא ודלמא תנא דמתני' לא פליג אחנניא א"א בתבשיל שלא נתבשל כל צרכו אבל בתבשיל שנתבשל כל צרכו מודו אבל לפי האמת לא אשכחן תנא בהדיא דסבר הכי:

דף לז ע"א בגמ' א"ר מ קשיא לב"ש בחדא ולב"ה בתרתי וכו' בחדא היינו שקשיא בדין שהייה לחוד ובתרתי היינו דקשיא גם בדין שהייה גם קשיא בדין חזרה וזה מקרי תרתי: **דלמא** שאני התם הכיון דמדליא שלים בה אוירא פי' דכיון דאין הקדירה עומדת למטה סמוכה לדופן הכירה שאינה קטומה רק שעומדת בגובה על הכירה הגרופה אע"ג שהיא סמוכה להדופן המפסיק בינה ובין הכירה שאינה גרופה מ"מ כיון שעומדת בגובה שלים בה אוירא והיינו מה שפירש"י דמדליא על גבי חבירתה ר"ל הקדירה מדליא ועומדת על גובה הכירה השנית הגרופה וק"ל: **בתוס'** ד"ה א"א בשלמא לתחזור תנן וכו' אבל בחזרה ניחא ליה שפיר לחלק ר"ל בלהחזיר ע"ג כירה גרופה וקטומה ניחא ליה שפיר לגמ' לחלק בין תוכה לעל גבה דאל"כ מאי משני מי סברת ארישא קאי אסיפא קאי דהיינו דין חזרת דאיירי בגרופה וקטומה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מ"ל תוכה ומ"ל על גבה והיינו מה שכתבו התוס' אמאי דמשני מי סברת וכו' אלא ודאי דוקא כשקאי אדין שהייה לא ניחא ליה לחלק בגרופה וקטומה בין תוכה לעל גבה אבל כשקאי אדין חזרה א"ש דמחלק בין תוכה לעל גבה ולכך המקשה דהוה ס"ד דר' חלבו ארישא קאי פריך בפשיטות א"א בשלמא דהרישא בלהחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה משום דבלהחזיר ניחא דמחלק בין תוכה לעל גבה אלא א"א דהרישא לשהות תנן מה לי וכו': **בא"ד** דהא חנניא שרי במצטמק ויפה לו דהא דתנן אין צולין בשר וביצה אתיא כחנניא וכו' מקשין העולם מה צריכין התוס' להביא ראיה ממתני' דאין צולין בשר וביצה וכו' דחנניא שרי במצטמק ויפה לו תיפוק ליה מדשרי חנניא תבשיל שלא נתבשל כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי להשהות בכירה שאינה גרופה וקטומה כ"ש שמתיר בתבשיל שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו אבל אין זו קושיא דאינו מוכרח כל כך דנוכל לומר דישמא מה דשרי חנניא תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי ע"ג כירה אע"ג שאינה גרופה וקטומה היינו בתבשיל שמצטמק ורע לו משום דאע"ג שלא נתבשל כל צרכו כיון דאין הבישול יפה לו אלא עד כדי צרכו ממילא יתבשל בלא שום חיתוי ולכך ליכא למגזר דלמא אתי לחתויי כמו שכתבו התוס' לעיל בד"ה חמין ותבשיל כו' גבי חמין אבל בתבשיל שמצטמק ויפה לו אימא לך דלא שרי חנניא אפי' בנתבשל כל צרכו וכיוצא בסברות אלו תמצא בהר"ן על דברי בעל המאור לכך הוצרכו התוס' להביא ראיה ממתני' דאין צולין בשר וביצה וכו' ולחנניא שרי אפי' לא נתבשל כל צרכו ואפי' בתבשיל שמצטמק ויפה לו ואע"ג דלפי האמת הסברא הפשוטה היא דכל מקום שמותר תבשיל שלא נתבשל כל צרכו כ"ש שמותר תבשיל שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו כדמשמע בדברי הרא"ש בלשון הרי"ף שמביא הרא"ש וכן התוס' מצי סברי סברא זו מ"מ מחמת שאינו מוכרח כל כך ניחא להו להתוס' להביא ראיה מוכרחת ממתני' דאין צולין בשר וביצה וכו' וק"ל

חכמת שלמה

דף לו ע"א רש"י בד"ה מלד אחד כו' לריך להתחיל כמנא מחט מלד א' כו' סותמו הס"ד: **תוס'** בד"ה הא רבי יהודה כו' הא דפריך לאביי ורבא ממנעל כו' כנ"ל: **בד"ה** למחט במנאת כו'. כדתני בתר הכי וקמ"ל כו' כנ"ל. ונ"ב פי' במתניתין דואלו כשירות וק"ל. ועוד נ"ב וקמ"ל דמלד א' כשרה כו' עד קמ"ל דהכא טריפה כו': **בתוס'** ד"ה למחט וכו' באלו טריפות ובתוס' פרק לולב הגזול כתבו כל זה אחר דברי ר"ת כמ"ש לקמן קאי לזו הנוסחא והא דקתני בברייתא בבית הכוסות לאשמעינן כו' ומ"מ נראה שא"ל להגיה ושפיר הוא מדברי ר"י ומביא ראיה דשפיר תירץ דאי ניקבו לחוץ כפשוטו מאי קמ"ל תנא דברייתא בבית הכוסות דמלד אחד הוא כשירה הא כבר תנן בטריפות דידהו שניקבו לחוץ אלא ניקבו לחוץ לאפוקי מבפנים קאמר ואם כן מכח סברא אין להכשיר מאחר שניקבו עור שלם אבל מב' לדדים טריפה אין חידוש אלא נקט אגב דרישא מלד אחד כשר אי נמי הוא חדוש בפני עלמו כו' ומ"מ אין סברא דנקט רישא אגב סיפא ודו"ק: סליק פרק במה מדליקין

כירה פרק שלישי

ע"ב רש"י אחר ד"ה אבל לא תבשיל כו'. נ"ל ד"ה לא מחזירין בשבת דמחזי כמבשל והס"ד: **תוס'** בד"ה חמין והבשיל כו' דמודו רבנן כו'. נ"ב הכל בלשון דילמא הוא אבל לפי האמת אינו כן כדמוכח לקמן ודו"ק:

דף לז ע"א תוס' בד"ה אי אמרת בשלמא כו' ניחא ליה שפיר לחלק כדמוכח כו'. נ"ב פי' דאי כפרש"י דלא ניחא ליה לחלק בחזרה אלא בהשהאה באינה גרופה אבל לא בחזרה א"כ מאי משני אסיפא קאי הא לא ניחא ליה לחלק בחזרה ודו"ק: **בא"ד** דהא חנני' שרי במלטמק ויפה לו כו'. נ"ב וא"ל למאי לריכים לדייק מחנניה ממתני' גופה איכא למידק דהא בית שמאי אין אוסרין תבשיל שנתבשל כל לרכו אלא במלטמק ויפה לו כמ"ש התוס' וא"כ ממילא כה"ג בית הלל שרו משום דמתניתין איירי סתמא אפילו בלשהות בגרוף וקטום וכי האי גוונא לריכין לומר דטעמא דב"ש משום דמלטמק ויפה לו אבל אי מתניתין בלהחזיר קתני אבל לשהות שרי אפילו באינו גרוף כו' אין אנו לריכין לשום טעם אמאי קאסרי בית שמאי נתבשל כל לרכו משום דאינו גרוף וקטום הוא ובאינו גרוף לא חילקו באיסור וכיון שלא חלקו לענין תורה ודו"ק: **בא"ד** אתיא כחנניה כו'. נ"ב ותימה אמאי לא דייק מגופא דחנניה דשרי אפי' לא בישל כל לרכו וכ"ש מלטמק ויפה לו וכ"כ הרי"ף והרא"ש דכ"ש הוא ולפ"ז הוי ליה נמי לדייק ממתני' מאחר דשרי ב"ש אפילו בלא בישל כל לרכו כ"ש מלטמק ויפה לו אלא ודאי לא ס"ל התוס' הכי וסברי דילמא מלטמק ורע לו אפי' לא בישל כל לרכו עדיף ממלטמק ויפה לו בבישל כל לרכו משום דממילא יתבשל כל לרכו ולא יחתה מאחר שמלטמק ורע לו כמו שכתבו התוס' לעיל גבי חמין א"כ שמא גם בתבשיל נאמר הכי ודו"ק (עיין במהרש"א):

גמ'

להחזיר ולהשהות היכא כו' עכ"ל ר"ל בעי להחזיר בכל גוונא אפי' בבשיל כמאכל בן דרוסאי אבל להשהות לא בעי אלא היכא כו' וק"ל: **ע"ב** בפרש"י בד"ה להחזיר תנן כו' הלכך עקר לא יחזיר הואיל כו' עכ"ל כתב מהרש"ל האי לישנא דהלכך מגומגם הוא כו' עכ"ל ונראה לפי סוגיית התלמוד אין כאן גמגום דהא רבא דפריך לרב ששת תרוייהו תניתהו ע"כ דהוה ס"ד דרב ששת תרתי אשמעינן חדא דשרי לשהות באינה גרופה ועקר לא יחזיר והיינו משום דקסבר מתניתין להחזיר תנן ומוכח מיניה דעקר לא יחזיר אבל לשהות משהין וכו' והא פריך ליה רבא דא"כ לשהות תנן תרוייהו שמעינן ממתניתין דשרי לשהות ממתני' דאין נותנין פת כו' ולהחזיר מסיפא דמתניתין דאף מחזירין דע"כ לא שרו ב"ה כו' ומשני ליה דודאי לענין חזרה לא אצטריך רב ששת לאשמעינן אלא לענין לשהות אשמעינן דיוקא דמתני' אי כפרש"י ואי כפירוש התוספות והשתא לפום מה שהבין רבא דתרוייהו בעי רב ששת לאשמעינן ועלה קאמר דקסבר להחזיר תנן הולך רש"י לפרש הלכך עקר לא יחזיר כו' והדברים ברורים באין גמגום ודו"ק: **תום'** בד"ה ש"מ מצטמק ויפה כו' דאי חשובה קטומה אמאי נקט בישל כל צרכו כו' נראה לו כו' דסברא הוא דלא הדרא כו' עכ"ל יש לדקדק קיצור בתירוצם דמי הכריחם לכל זה דהוה קשיא ליה אמאי נקט בישל כל צרכו כו' אלא דאיכא לפרושי דמעיקרא נמי דהוי בעי למימר דהדרא למלתא קמייתא לא מסברא הוא לומר כן אלא דבלאו מלתא מכח סברא ה"א דלא הדרא ומכח קושיא זו דמאי למימרא אי הוה איירי בקטמה בעי למימר נמי מעיקרא דאיירי בלא קטמה והמתרץ הבין דמכח סברא הוה פריך מעיקרא והשיב לו דאינו כן אלא דאיירי בקטמה והשתא המקשה מפרש קושייתו דמעיקרא דלא מכח סברא פריך אלא דאי הכי מאי למימרא כו' כיון דמסברא לא הדרא למלתיה קמייתא וק"ל: **בא"ד** דאפילו ר"מ דמחמיר כו' שרי בחמין כו' דאי לא קטמה אפילו בישל כל צרכו אסור משום דמצטמק ויפה לו כו' עכ"ל לגבי חמין ליכא לדיוקי הכי דהא הוחם כל צורכו מצטמק ורע לו הוא כדאמר לקמן אלא לגבי בישל איכא לדיוקי הכי דנקט בישל כל צרכו לאשמעינן דאי לאו קטומה אפילו בישל כל צרכו אסור וגבי חמין דנקט הכי שהוחמו כל צרכן לא לדיוקי אתי אלא איידי דנקט בתבשיל נקט נמי הכי בחמין ואע"ג דעיקר קושיא שכתבו התוספות הוא מחמין היינו לרבותא אפילו לרבי מאיר דמחמיר מיהו לפי האמת לר' יהודה תקשי נמי מתבשיל דשרי אף בלא בישל אמאי נקט בישל כל צרכו ודו"ק: **בד"ה** מהו להשהות כו' או במצטמק ויפה לו עכ"ל אבל מצטמק ורע לו ודאי דלא הוה קמבעיא ליה לאביי מרב יוסף כיון דליכא שום אמורא דאסר ליה אבל מצטמק ויפה לו אע"ג דחנניא שרי ליה מ"מ מבעיא כיון דאיכא אמוראי רב ושמואל דאסרי ליה וק"ל:

דף לח בפירוש רש"י בד"ה וקשיא דר' יהודה כו' דהתם אמר רבי יהודה חמין ותבשיל כו' עכ"ל ולא ניחא ליה למקשה למימר דתבשיל דנקט לעיל היינו מצטמק ורע לו דומיא דחמין דא"כ הוה מפרש ליה כדמפרש ליה הכא וק"ל: **בד"ה** עבר ושהה במזיד מאי כו' עכ"ל ויש לדקדק לפירושו דהא כבר פשט לעיל לאיסורא במזיד בין קודם גזירה ובין לאחר גזירה ובבשיל כל צורכו נמי לר"י במזיד וודאי דאוסר וי"ל דר"ל במזיד שנתכוין לשהות והיה סבור מותר וקיל טפי משוכח דפשט וכן פי' הר"ן בשם הרא"ד ע"ש וכן מוכח מפירש"י דלאו במזיד ממש קאמר ממה שפירש לא לשבת הבאה אסר להן עכשיו שלא לעשות כן כו' עכ"ל ואי במזיד ממש קאמר כיון דכבר ידעו דאסור ועברו עליה במזיד מה יועיל דאסר להן בשבת הבאה אבל באומר מותר ניחא ודו"ק: **תום'** בד"ה הא לכתחלה כו' אלא צריך לשנויי כדמשני כו' ואדר"י נמי צריך לשנויי כו' עכ"ל ולא משני תרוייהו שינויי בדר"מ וכן בדר"י דניחא ליה לשנויי תרתי דפרכינן אתבשיל חדא אדר"מ וחדא אדר"י ונמצא בהיפך התרץ פרתי דאיכא למפרך אחמין חדא בדר"מ וחדא בדר"י ודברי מהרש"ל בזה אינן מבוררין לי וק"ל: **בד"ה** עבר ושהה כו' ואליבא דר' יהודה אע"ג דאין הלכה כו' עכ"ל ר"ל דהלכה כחנניא דמתיר אפילו מצטמק ויפה לו וכר' יוחנן דפסק לעיל הכי מיהו איבעיא דלעיל שכח קדירה כו' ניחא להו לפרושי אליבא דהלכה כחנניא ודו"ק: **בא"ד** ואומר רשב"א דקודם גזירה בעי כו' עכ"ל הוא מקיים פר"י דאליבא דר' יהודה בבשיל ובשוגג קמבעיא ליה אלא דקודם גזירה קמבעי ליה אי אסור השוגג בבשיל אבל לאחר הגזירה כיון דבמזיד אוסר ודאי דבשוגג נמי אוסר מטעמא דקאמר מסרבו משהין במזיד ואמרו שוכחין אנו כו' וק"ל: **ע"ב** גמרא על גבי ממש אבל לסמוך ס"ד כו' אלא לאו לסמוך וקתני הרי הוא כתנור ואסור כו' יש לדקדק כיון דבין לרב יוסף ובין לאביי מוכח ממתניתי' דבכירה שרי לסמוך אפילו באינה גרופה אמאי לא פשיט לה לעיל אבעיין ממתניתין דהכא ויש לומר דאיכא למדחי לאוקמא מתניתין דהכא כולה בגרופה כדרב אדא בר אהבה וליכא למפשט מינה למישרי לסמוך באינה גרופה אפילו בכירה וק"ל: **תום'** בד"ה תניא כוותיה כו' דאי גרסינן סומכין איכא לאוקמא בגרופה כו' עכ"ל והיינו דוקא בכופח דבגרופה אין חילוק בין גפת ועצים לקש וגבבא לאביי כמ"ש התוספות אבל בתנור אסור לסמוך אף בגרופה ובמתני' דקתני אף בגפת ועצים הרי הוא כתנור דמפרש לה אביי באינה גרופה ולסמוך משום כופח נקט באינה גרופה אבל בתנור אפילו בגרופה אסור לסמוך וק"ל: **בד"ה** מעשה והביאו כו' אך בגמרא מדמי לה להטמנה מבעוד יום כו' עכ"ל עיקר דקדוקם הכא דאיירי מבעוד יום ובזה נדחה פירוש בתרא דלא איירי שהיו מתערבין בשבת על ידי פתיחת הנקבים אלא שהיו מתערבין מבע"י כפי' קמא שכתבו ושוב כתבו ולר"י נראה דמה כו' לא הוה דמי להטמנה כו' ובזה נדחה גם פי' קמא דלא איירי כלל בעירב צוננין עם חמין וק"ל:

דף לט בד"ה כל שבא כו' היינו דוקא תבלין שהן עשויין למתק את הקדירה כו' עכ"ל ק"ק דהא גבי שמן בעין אמרי' לקמן דאין כלי שני מבשל ושמן בעין לא שייך ביה למתק וי"ל דשאני התם דמפסיק כלי דכה"ג משני לקמן ודקאמר התם ש"מ דכלי שני אינו מבשל

חכמת שלמה

ע"ב גמ' משהין עליה חמין שהוחמו כ"ל ותבשיל שבישל כל צרכו אפי' כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה להחזיר תנן כו' חסורי מחסרא הלכך עקר כו'. נ"ב האי לישנא דהלכך מגומגם הוא דהא אפילו לשהות קתני מ"מ אסור להחזיר כמו שפי' לקמן אלא נ"ל דהכי פי' הלכך דוקא עקר לא יחזיר ר"ל אבל לשהות שרי אף באינו גרוף וקטום ודו"ק: **תום'** בד"ה ש"מ מצטמק כו' שרי בחמין שלא הוחמו כו'. נ"ב פירוש וקשה אמאי נקט לב"ה גבי חמין שהוחמו כל צרכן וק"ל: **בד"ה** דיוקא דמתני' כו' ונראה לפרש דדיוקא דמתני' כו'. נ"ב פי' כדי שלא תאמר מתני' דכירה בלשהות איירי ואסור בלא גריפה ואם כן פליגא סך סתמא אסתמא דפ"ק ולא תרכה על גבי גחלים כו' ואם כן סתמא בתרייתא עיקר ודו"ק:

דף לח ע"א רש"י בד"ה קתני מיהת כו' בין לרבה ולרב יוסף כו'. שוגג הס"ד כנ"ל: **בד"ה** לפני גזירה כו' השוכחים וכי כו' הד"א: **תום'** בד"ה הא לכתחלה הא דיעבד כו'. נ"ב וצ"ע א"כ אמאי לא משני תרווייהו אליבא דר"מ ויאמר וכן אליבא דר' יהודה או יפרש נמי תרווייהו כדר' יהודה דמאמר דקשה נמי לר"מ חמין אחמין הו"ל לשנויי מיד וק"ל. ונראה דזהו פשוט לתלמודא דאיכא לשנויי חמין אחמין בין לר"מ בין לר"י דזו איירי לכתחלה וזו דיעבד וכן זו בגרופה וזו באינה גרופה אבל מה שקשה מתבשיל לתבשיל דהתם קאמר חמין ולא תבשיל והכא אמר חמין ותבשיל וליכא דחמין ותבשיל משמע קצת דפליג אמאן דאמר חמין ולא תבשיל ומחלק ביניהן אלא חמין ותבשיל לביניהן שוין בכל מילי אם כן אולי כל הני שינויי בין לר"מ בין לר' יהודה משום הכי מוכרח התלמוד לשינויא להשמיע דאף בכה"ג איכא שינויא ולאו דוקא חמין ותבשיל קאמר שהשוין לגמרי ודו"ק:

דף לט ע"א רש"י בד"ה והא דתניא כו'. נ"ל והא דתנן כו' כפ' חביות נותנין כו' והד"א: **תום'** בד"ה מפני שמזיז כו' ליגזר שמא יהפוך כו' כנ"ל: **בא"ד** מעשה דאנשי טבריא כו'. נ"ב הכי פריך

מהר"ם

וק"ל ועיין בספר ח"ש שכתב ג"כ מזה: **בא"ד** דהא ר"מ ור' יהודה אסרי באינה גרופה אפי' במצטמק ורע לו פי' דהא סתם חמין מצטמק ורע לו ואפ"ה משמע בדבריהם בגרופה שרי אבל באינה גרופה אפי' חמין אסורין: **ע"ב בגמ'** אמר רבא תרוייהו תנינהו לשהות תנינא אין נותנין את הפת וכו' ואם תקשה לך א"כ מאי קא מבעיא לעיל לשהות תנן או להחזיר תנן וכו' תפשוט ממתני' דאין נותנין את הפת וכו' ולא הררה וכו' דלהחזיר תנן אבל להשהות משהין אע"פ שאינו גרוף וקטום עי' באשר"י ותמצא הכל מבואר באריכות גם תמצא מבואר שם פי' הרי"ף שפוסק דמתני' להשהית תנן ולא כחנניא ופירושא דסוגיא זו דקאמר רבא תרווייהו תנינהו דמשמע דס"ל דמתני' להחזיר תנן כר' יוחנן ורבא בתראה הוא ועיין לעיל בפ"ק דף י"ח דקאמר קדירה וכו' בשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור ואיך פוסק הרי"ף דלא כחנניא וע"ש בדברי הר"ן גם בפרק זה בדברי הר"ן מבואר באריכות סברת הרי"ף והחולקים עליו: **ורב** ששת דיוקא דמתני' קמ"ל ופירש"י משום דלא תני בהדיא הא קרמו פניה שרי וכו' ולפירושו הא דקאמר דיוקא דמתני' ר"ל מתני' דאין נותנין את הפת וכו' ומקשין התלמידים הא רבא קא מקשי ואמר תרווייהו תנינהו לשהות תנינא וכו' להחזיר נמי תנינא ב"ה אומרים אף מחזירים וכו' וגמ' לא השיב כ"א על קושיא דלהשהות תנינא ועל קושיא דלהחזיר תנינא לא השיב כלום ויש ליישב דכמו דאיצטריך לאשמעינן דיוקא דהא קרמו פניה וכו' משום דלא מתני ליה בהדיא כ"ה נמי גבי להחזיר אע"ג דהאמת הוא כן כדקאמר דעד כאן לא קא שרו ב"ה אלא בגרופה וקטומה אבל כשאינה גרופה וקטומה לא מ"מ כיון דלא מתני לה בהדיא אתי רב ששת לאשמעינן עקר לא יחזיר עד שיגרוף ולפי' התום' שפירשו דדיוקא דמתני' ר"ל דיוקא דמתני' דכירה אתא לאשמעינן דלהחזיר תנן וחסורי מיחסרא והכי קתני אתי נמי שפיר דהא דקאמר רבא להחזיר נמי תנינא בית הלל אומרים אף מחזירים וכו' הא היינו נמי מתני' דכירה דכיון דמשני גמרא דיוקא דמתני' דכירה אתי לאשמעינן קאי האי שינויא אתרווייהו תנינהו דקאמר רבא אלהשהות ואלהחזיר וק"ל: **ברש"י** להחזיר תנן וכו' ופירוקא דמתני' כדקאמר לעיל חסורי מיחסרא הלכך עקר לא יחזיר וכו' כתב בספר ח"ש האי לישנא דהלכך מגומגם הוא דהא אפי' אם לשהות קתני מ"מ אסור להחזיר כמו שפי' לקמן אלא נ"ל דהכי פי' הלכך דוקא עקר לא יחזיר ר"ל אבל לשהות שרי אף באינו גרוף וקטום עכ"ל והא דכתב דהא אפי' אם לשהות קתני אסור להחזיר כמו שפי' לקמן ר"ל הא דקאמר רבא לקמן להחזיר נמי תנינא ב"ה אומרים אף מחזירים ועד כאן לא קשרו ב"ה אלא בגרופה וקטומה וכו' אבל לפי מה שכתבתי לעיל בפי' דיוקא דמתני' קמ"ל דזה קאי נמי אקשיא דלהחזיר נמי תנינא משום דאע"ג דהאמת הוא כדקאמר רבא דעד כאן לא קשרו ב"ה אלא בגרופה וקטומה מ"מ כיון דאינו מפורש בהדיא כן במתני' איצטריך רב ששת לומר עקר לא יחזיר וכו' אתי נמי שפיר האי לישנא דכתב רש"י להחזיר תנן וכו' ופירוקא דמתני' כדאמרינן לעיל דחסורי מיחסרא הלכך עקר לא יחזיר ר"ל כיון דמתני' דקתני לא יתן עד שיגרוף וכו' היינו לא יחזיר וע"כ צריכין אנו לומר חסורי מיחסרא והכי קתני וכו' והך חזרה דאמרי לך לאו דברי הכל הוא וכו' וא"כ רישא דמתני' דקתני לא יחזיר עד שיגרוף דברי ב"ה הן וא"כ שמעינן בהדיא דלא שרו ב"ה להחזיר עד שיגרוף הלכך קאמר ר' יוחנן עקר לא יחזיר דכן הוא מפרש במתני' בהדיא כד מחסרת לה אבל אי מתני' לשהות תנן אינו מפרש כל כך בהדיא דהא דקתני בסיפא וב"ה אומרים אף מחזירים דאגרוף וקטום קא מהדר דנוכל לומר דלישנא דרישא דמתני' דקתני לא יתן עד שיגרוף הם דברי ב"ש אבל ב"ה אימא לך דמתירים אף להחזיר אפי' באינה גרופה וקטומה וכ"ש להשהות ודו"ק: **בתום'** ד"ה ש"מ מצטמק ויפה לו מותר וכו' וקשה לר"י הא איצטריך לאפוקי מדר"מ ור' יהודה דאסרי בשאינה גרופה אפי' חמין דמצטמק ורע להם וכו' ר"ל דע"כ המקשה ס"ל השתא דקטמה והובערה הדרא למלתא קמייתא וחשובה כאינה גרופה וקטומה כלל ולכך פריך כמתמיה אמאי שרי תבשיל שנתבשל כל צרכו ש"מ מצטמק ויפה לו מותר ולכך מקשים התום' על פירש"י דדלמא לעולם אימא לך דר' יצחק איירי בתבשיל שמצטמק ורע לו וליכא לאקשויי מאי אתי לאשמעינן פשיטא דשרי הא לא פשיטא הוא דהא ר"מ ורבי יהודה אסרו אפי' בחמין דודאי מצטמק ורע להן: **בא"ד** ונראה לר"י דהשתא ס"ד דלא חשיבה קטומה כלל וכו' התום' מתחילין לתרץ תחלה הקושיא שניה שהקשו דמאי פריך מאי למימרא וכו' ומתרצין דהא דס"ד מעיקרא דקטמה והובערה לא חשיב קטומה כלל לא מסברא היה סבר כן דאדרבה הסברא היא בהיפוך אלא מכח שהיה מכריח זה בדברי ר' יצחק דנקט תבשיל שנתבשל כל צרכו וחמין שהוחמו כל צרכן דמשמע הא לא נתבשלו כל צרכן לא ואי חשיב כגרוף וקטום אפי' לא נתבשל כל צרכו נמי ובפרט בחמין דאליבא דכ"ע אפי' לר"מ דמחמיר טובא שרי בחמין שלא הוחמו כל צרכן ולכך הוה ס"ד להמקשה מעיקרא דלא חשיב ליה ר' יצחק כקטומה אבל בתר דשני ליה שאני הכא דקטמה ולעולם ר' יצחק חשיב לה כקטומה לגמרי וה"ה אפי' לא בישל כל צרכה וכו' פריך שפיר א"ה מאי למימרא דאי אתי לאשמעינן איסורא דאי לא קיטמה אפי' נתבשל כל צרכה אסור הוי ליה למימר בלשון איסור ונימא כירה שאינה גרופה וקטומה אסור להשהות עליה אפי' תבשיל שנתבשל כל צרכו ומסברא הוה ידעינן דאם קיטמה והובערה חשיב כקטומה דהסברא הכי היא דהא השתא אי אמר בלשון איסור כדאמרן לא הוי לן שום דיוק והכרח מדבריו דלא חשיב לה כקטומה דמעיקרא דהוה ס"ד דחשיב לה כאינה קטומה דלא מסברא הוה ס"ד הכי אלא מחמת שכך דקדק והכריח מדברי ר' יצחק אבל אי אמרה בלשון איסור כנזכר לא היה לנו שום דיוק. וקושיא הראשונה שיישב רש"י מנלן דר' יצחק איירי בתבשיל שמצטמק ויפה לו דלמא איירי במצטמק ורע לו תירצו התום' בתוך דבריהם בקוצר משום דסתם תבשיל מצטמק ויפה לו פריך המקשה הכי כך הם המשך דברי התום' והארכתי בזה אף שדברים פשוטים הם שכך הם כוונת דברי התום' כדי להקל העיון מהתלמידים וק"ל: **בא"ד** ועוד י"ל שאני הכא דקטמה וכו' ר"ל שהקשה הקשה כמו שפירשו התום' למעלה שהכריח מדברי ר' יצחק דחשיב לה כאינה קטומה מדנקט תבשיל שנתבשל כל צרכו ולכך פריך ש"מ מצטמק ויפה לו מותר דאל"כ ליאסר אפי' בישל כל צרכה ומשני שאני הכא דקיטמה והובערה חשיב קצת קטומה ולא לגמרי ולכך תבשיל שנתבשל כל צרכו מותר אפי' במצטמק ויפה לו ולא נתבשל כל צרכו אסור אבל באינה קטומה לגמרי אפי' נתבשל כל צרכו אסור דמצטמק ויפה לו אסור וק"ל: **ד"ה** דיוקא דמתני' קמ"ל וכו' ונראה לפרש דיוקא דמתני' דכירה אתא לאשמעינן דלהחזיר תנן ר"ל אבל אי מתני' דכירה הוה דייקא דלשהות תנן אע"ג דמהך מתני' דאין נותנין הפת ולא חררה וכו' שמעינן מינה דסתם לן רבי כחנניא לא הוה קי"ל הלכתא כההוא סתמא אלא כמתני' דכירה דבתראה היא והוה הזינן דהדר ביה רבי מההוא סתמא דפ"ק ולכך איצטריך לן רב ששת לאשמעינן דמתני' דכירה להחזיר תנן ובספר ח"ש קיצר לשונו:

דף לח ע"א בגמ' ולא שנא פירש"י בין שוגג למזיד וכו' גבי שכח בעצמו לא שייך לומר מזיד אלא צריך לפרש ל"ש שכח דהיינו שוגג ולא שנא עבר ושהה במזיד וק"ל: **בתום'** ד"ה הא לכתחלה הא דיעבד וכו' ואדר' יהודה נמי צריך לשנויי הא לכתחלה הא דיעבד וכו' כצ"ל ובספר ח"ש האריך כאן לתרץ הא דלא אתמר בגמ' התרי שינויי אר"מ לחוד וממילא הוה נמי מתורץ קושיא דרבי יהודה אדר' יהודה או הו"ל למימר התרי שינויי אדר' יהודה וקושיא דר"מ אדר' מאיר הוה מתורץ ממילא כיון דלתרווייהו צריכי תרי השינויי אבל לא עמדתי על סוף כוונתו כי לשונו הוא מגומגם אבל לי נראה דאין זו קושיא כלל דעיקר הקושיא הוא מתבשיל אתבשיל אבל קושיית דחמין אחמין אינן מפורסמות כך כל והראיה שלא הזכיר אותן גמ' לכך נקט גמ' הנך שינויי מהנך קושיות בתבשיל אתבשיל ובהנך שינויי מיתרצי נמי לכל חד מה שהקשה לכל א' חמין בחמין וק"ל: **ד"ה** עבר ושהה מאי בדלא בשיל כמאכל ב"ד ליכא לאוקמי וכו' ר"ל בשיל כמאכל בן דרוסאי הא קי"ל כחנניא דאפי' לכתחלה מותר להשהות אפי' בכירה שאינה גרופה וקטומה: **בא"ד** ונראה לר"י דמבעיא ליה בבשיל כל צרכו וכ"ש בלא בשיל דלר"י דהא בלא בשיל כל צרכו בין לר"מ בין לר"י במזיד אסור ולא פליגי אלא בנתבשל כל צרכו ואי בבשיל כל צרכו מיבעיא לר' יהודה אי אסיר ליה אפי' בשוגג כ"ש בלא נתבשל כל צרכו וק"ל: **בא"ד** ואמר רשב"א דקודם גזירה בעי וכו' על כרחך צריך לומר דהרשב"א נמי מפרש דהבעיא היא בשוגג ואליבא דר' יהודה כמו שפי' ר"י דאי בלא בשיל כמאכל בן דרוסאי ואליבא דחנניא כדקי"ל לא הוה בעי מידי בקודם גזירה דהא קודם גזירה פשיטא שבשוגג מותר ובמזיד אסור אלא ע"כ גם הרשב"א מפרש הבעיא בבשיל ואליבא דר' יהודה ומבעיא ליה אי אסר לה ר' יהודה אפי' בשוגג ואפי' קודם גזירה ולפי זה לא איצטריכא גזירה זו אליבא דר"מ או דלמא לא אסר לה ר' יהודה קודם גזירה כי אם במזיד אבל לאחר הגזירה פשיטא דאסור בשוגג כמו במזיד: **ד"ה** לא לשבת הבאה כו' והיינו כרב וכו' והא דכתבו התום' לעיל בד"ה אי אמרת בשלמא להחזיר תנן וכו' וי"ל דבלאו הכי לא סבר לה רב כשום תנא וכו' נ"ל דה"ק בלא"ה אפי' לא יסבור רב כחנניא וסבר דמתני' לשהות תנן אפ"ה לא סבר לה כשום תנא מאותן תנאים דפליגי אליבא דב"ש וב"ה כגון ר"מ ור' יהודה אבל כר' יוסי דהכא מצי סבר שפיר וק"ל:

ע"ב בגמ' אלא לאו לסמוך קתני הרי הוא כתנור ואסור וכו' מקשין העולם כיון דבאינו גרוף מוקים לה אביי א"כ ליכא למידק מהכא אלא דכופח ותנור כשאינם גרופים וקטומים אסור אפי' לסמוך אבל מנא לן לומר בתנור הגרוף וקטום או שהוסק בקש ובגבבא שיהא אסור אפי' לסמוך ונראה לתרץ דמהא דייק לה מדקתני בסיפא בגפת ובעצים הרי הוא כתנור וזה איירי על כרחך בלסמוך כדדייק ולא נזכר שום איסור מקודם זה בתנור כ"א ברישא בהוסק בקש ובגבבא והרי הוא כתנור ר"ל כדין התנור הנזכר ברישא ש"מ דגם הרישא איירי בלסמוך וכיון דשמעינן דקתני ברישא גבי תנור דאפי' הסיקוה בקש ובגבבא אסור לסמוך הוא הדין בגפת ובעצים אפי' גרוף דחד דינא אית להו ושוין הן לפי סברת אביי וק"ל: **איבעיא** להו גלגל מאי וכו' בתולדות האור במיחם קא מבעיא ליה ועי' בהר"ן: **בתום'** ד"ה אפי' בשבת פי' בקונטרס וכו' ולמאי דפרישית דעיקר פלוגתייהו בחול וכו' כצ"ל ומה שפירש"י אפי' בשבת ביום המחרת משום שהיה קשה לו מאי קמ"ל רב ששת לדברי האומר מחזירין מחזירין אפי' בשבת פשיטא דפלוגתייהו בשבת דאי בחול איך יעלה על הדעת דאסרי ב"ש להחזיר לכך פירש"י דרב ששת אתא לאשמעינן אפי' בשבת היינו אפי' ביום המחרת ביום השבת בעצמו ולכך כתבו התום' ולמאי דפרישית לעיל במתני' בריש פירקין דעיקר פלוגתייהו בחול אתי שפיר דאיצטריך רב ששת לאשמעינן אפי' בשבת וא"צ לדחוק ולחלק בין משחשיכה ובין יום השבת בעצמו וק"ל: **ד"ה** פינה מטיחם למיחם וכו' ואומר ר"ת דהכא גבי השהה וכו' אבל גבי הטמנה שרי טפי וכו' לשון זה של התום' מיושב שפיר דכי תעיק שם בפ' במה טומנין תמצא מבואר שם דאיירי כשבא להטמין בשבת עצמו דאסרו להטמין אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל והטעם מפורש בפ' ב' שמא ימצא קדירתו צוננת כשירצה להטמינה ויחתיחנה בשבת ולכך אמרו שם בפ' במה טומנין דלא אסרו להטמין בשבת אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל אלא באותו מיחם דהתם הוא דאיכא למיגזר שמא ירתיחה אבל כשפינהו ממיחם למיחם מותר דליכא למיגזר שמא ירתיח דהשתא אקורי מיקר לה במתכוון ארתוחי מירתח לה בתמית וכך פירש"י התם: **ד"ה** אלימא בשאינה וכו' לא הוי מצי למיפשט מידי וכו' כצ"ל: **ד"ה** תניא כוותיה דאביי וכו' ואע"ג דפירשו התום' לעיל בד"ה אלימא כשאינה גרופה וכו' דלאביי לא מתוקמא בגרופה לא מסתבר שיהא חילוק בין גפת ועצים לקש וגבבא אפ"ה רבותא היא קצת וק"ל: **ד"ה** מעשה והביאו סילון וכו' אך בגמ' מדמה לה וכו' וילוף מינה לאסור הטמנה מבעוד יום וכו' ר"ל ולפי פי' זה שהיו בה נקבים והיו פותחין הנקבים בשבת וא"כ היו מערבים המים צוננים בחמין בשבת והיאך יליף מינה לאסור מבעוד יום ולר"י נראה דמה שהיו מתערבין וכו' ר"ל דגם פי' הראשון של התום' ליתא דמה שהיו מתערבין צונן בחמין לא דמי להטמנה וכו':

דף לט ע"א בגמ' אלא למ"ד שמזיז עפר ממקומו לגוד לפי' התום' שפירשו מפני שמזיז עפר דהיינו שע"י שתוחב ומטמין הביצה בחול הוא מזיז העפר יש להקשות מאי פריך המקשה הא אינו מטמין ותוחב הביצה

היינו נמי דבכה"ג אינו מבשל היכא דמפסיק כלי וק"ל: בד"ה שמא יטמין כו' ולאו סודרין שנתחממו באור לא בעי רבי יוסי למגזר כו' עכ"ל ולעיל דאמרי' דלא גזרי' תולדות חמה אטו תולדות אור לר' יוסי היינו נמי בהפקעת סודרין ומשום דאין דרך לחממן כו' כמ"ש התוס' ליכא ומיהו ק"ק דא"כ גבי ולא יטמינהו בחול ובאבק אמאי לא קאמר לר"י טעמא דגזרו משום תולדות אור וי"ל נמי התם דאין דרך לחמם חול ואבק דרכים ולקמן נמי מייתי דרבנן לר' יוסי ממעשה דאנשי טברי' דתולדות חמה הוא וגזרו ביה משום תולדות אור אהפקעת סודרין נ"ל נמי לדברי התוספות דאין דרך הטמנה בתולדות אור בכך כמעשה דאנשי טבריא ול"ע: בד"ה מפני שמזיז כו' וקשה לריב"א דהא ליכא איסורא דאורייתא כו' לר"ש דאמר מלאכה שאינה כו' עכ"ל ואע"ג דאיסורא דרבנן ודאי איכא נמי לר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה כמ"ש התוס' בפ"ק דביצה מ"מ קשיא ליה כיון דאיירי בעפר דבוק וקשה לפירש"י ולאו ודאי יזיז לית לן למגזר ביה שמא יזיז דהא אי נמי יזיז ליכא איסורא דאורייתא דה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה וק"ל: בא"ד ובלאו הכי איכא בינייהו כו' וכגון מעשה דאנשי טבריא דשייך יטמין כו' עכ"ל יש לדקדק דהא ליכא בינייהו דלמ"ד נמי שמא יזיז הא מסיק דאוסר ר' יוסי מעשה דאנשי טבריא משום דתולדות אור הוא וי"ל דכגון מעשה דאנשי טבריא כו' לאו מעשה דאנשי טבריא גופיה קאמרי דההיא ודאי דליכא בינייהו אלא בכגון זה דהיינו שאם הטמין לוגנין בחמי חמה דומיא דמעשה טבריא דשייך שמא יטמין ולא שייך שמא יזיז ומהרש"ל כ' דה"פ דשייך יטמין וא"כ מעשה אסיפא קאי ויהיה אסור להטמין בילה בחול אף מבע"י אבל למ"ד מפני שמזיז כו' עכ"ל ואין דבריו מובנים דהא למ"ד נמי משום שמא יזיז מודה דמבע"י אסור להטמין בילה בחול משום שמא יטמין ברמץ כמ"ש התוס' בהדיא לקמן אלא דבשבת הוצרך לטעמא דשמא יזיז וא"כ אכתי ליכא מידי בינייהו וק"ל: בא"ד ועוד פי' ר"ת כו' שמזיז עפר ממקומו והוי חופר שהוא תולדה דחורש כו' עכ"ל ולפירושו יש לקיים פירש"י דמעיקרא דבעי העפר לכסות הבילה וה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה וכיון דודאי מזיז בעפר תיחוח איסורא דרבנן איכא ולכך קאמר ליגזור דאיסורא דרבנן הם גזירה כמ"ש התוס' לעיל ומהרש"ל כתב בזה דחוקים ואין להאריך בהם וק"ל: בד"ה איכא בינייהו כו' והא דמשמע בבילה דבעפר תחוח נמי שייך גומא כו' עכ"ל ולא ניחא ליישב לפרש"י כפי' ר"ת לעיל דעפר תחוח דהכא איירי בתיחוח כ"כ שנטמנת הבילה בו מאליה ולא שייך ביה קעבד גומא דא"כ לא הוצרך רש"י לפרש גבי שמא יזיז דאיירי בעפר הדבוק וקשה אלא בעפר תיחוח נמי כההיא דפ"ק דביצה נמי שייך גומא וק"ל: בד"ה ואין מגלגלין כו' ולמ"ד דשמא יטמין ברמץ א"ש כו' דבחול נמי אם אינו מטמינו בו אלא מגלגלו ע"ג שרי עכ"ל אבל למ"ד שמא יזיז אף אם אינו מטמינו אלא מניחו בחול ע"ג אסור וכ"כ הרא"ש ולפי זה המ"ל בגמרא דאיכא בינייהו הך מלתא דאם אינו מטמינו אלא מניחו ע"ג החול למ"ד משום שמא יטמין ליכא ולשמא יזיז איכא וק"ל: בד"ה אלא למ"ד שמא יזיז וא"ת לרב יוסף אטו מי לית ליה גזירה שמא כו' כצ"ל וכ"ה בספרים מדוייקים ומלת ולגזור טעות הוא שנפל בתוס' ואהך פירכא בתרייתא דפריך ממעשה דאנשי טבריא למ"ד שמא יזיז מאי איכא למימר קשיא להו ומאי קשיא דהא ע"כ רב יוסף דאית ליה שמא יזיז אית ליה נמי שמא יטמין ושפיר מייתי מאנשי טבריא דדמיא להטמנה על הטמנת בילה בחול ותירצו דלית ליה למגזר שמא יטמין אלא מבע"י והך דבילה בחול לא איירי במתניתין אלא בשבת ומשום שמא יזיז ומאי מייתי ממעשה דאנשי טבריא דדמיא להטמנה וה"מ התוס' להקשות הך קושיא לעיל אהא דקאמר איכא בינייהו עפר תיחוח דלמ"ד שמא יזיז ליכא הא ע"כ דאית ליה נמי שמא יטמין וכמו שהקשו התוס' על דברי המקשה אלא משום דאיכא לפרושי הא דקאמר איכא בינייהו עפר תיחוח היפך מפירש"י דלמ"ד שמא יטמין ליכא ומשום שמא יזיז איכא כמ"ש הר"ן בשם רבינו האי והשתא אין מקום לקושית התוס' לעיל רק הכא ולפי הטעות שנפל בספרים שלפנינו בתוס' אלא למ"ד שמא יזיז לגזור וא"ת לרב יוסף כו' הבין מהרש"ל שקושיות התוס' הוא אפירכא קמייתא והאריך בדחוקים רחוקים ואינו כן אבל מלת לגזור הוא טעות בתוספות וכאן מקום קושייתם בפירכא בתרייתא והדברים ברורים ודו"ק: ע"ב בד"ה ממעשה כו' דמשתשיכה אפילו בדבר שאינו מוסיף כו' עכ"ל וה"ה דמהך דמייתי בסמוך דקתני טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן ה"מ לאוכוחי דאי משתשיכה אין טומנין בהן והא אסור לטלטלן דמשתשיכה ליכא לדחויי ולאוקמא כרבי ודו"ק: בד"ה אלא פניו כו' בלא הך ברייתא כו' מדקתני ואסורין בשתיה כ"ש פניו כו' עכ"ל ר"ל כיון דע"כ אסורין ברחילה דרישא רחילת פניו ידיו ורגליו נמי משמע דומיא דהכי ואסורין ברחילה גבי י"ט פניו ידיו ורגליו הוא ולימא סתמא כב"ש כו' אבל למאי דמסיק דהאי רחילה דמתניתין בסיפ' קמיירי ולא איירי ברחילה כלל מצינן למימר שפיר דברחילת פניו ידיו ורגליו שרי בי"ט כב"ה ויש לדקדק לפי קושית רשב"א דפסיקא ליה דעפי יש לאסור רחילת פניו ידיו ורגליו משתיה א"כ אף לפי מאי דמסיק דרחילה דמתניתי' בסיפ' קמיירי איכא למידק הכי מסיפא דמתניתין גופה מדקתני גבי י"ט אסורין ברחילה ומותרים בשתיה ולא קתני רבותא טפי דמותרים אפי' ברחילת פניו ידיו ורגליו ע"כ דאסורין ברחילה דסיפא נמי ברחילת פניו ידיו ורגליו הוא ולא אתיא כב"ה דשרו בי"ט וי"ל דמסיפא ליכא לאוכוחי מידי דאימא דקתני גבי י"ט מותרים בשתיה בסיפא איידי דקתני ברישא ואסורין בשתיה לרבותא גבי שבת ומהרש"ל האריך בעניינים לאין צורך ואין לי להאריך ודו"ק: בד"ה והא מעשה כו' ולהכי פריך והא מעשה כו' דהא לר"מ אי הוה אוסר להו בהוחמו בשבת בהוחמו מע"ש נמי כו' עכ"ל דליכא למימר הא אוקמינן מתניתין כר' שמעון ואליביה איכא לפלוגי בין הוחמו בשבת ובין הוחמו מע"ש דאם כן הוו פליגי נמי בשבת ולא אשכחן פלוגתא בשבת דר"ש יחמיר ור"מ יהיה מיקל ועוד דאם כן יהיה סברתם הפוכה דבשבת מחמיר ר"ש טפי ואוסר אף בקרקע ובע"ש מחמיר ר"מ לאסור בכלי ור"ש מתיר ודו"ק: בד"ה אמר רבה כו' אע"ג דסבר דר"ג מכריע כו' הלכה כר"ג דה"ל כו' עכ"ל כצ"ל: בא"ד אי לאו הכרעה הוי הלכה כסתם מתניתין כו' עכ"ל ק"ק כיון דקי"ל סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם דמתניתין אמאי עדיפא ליה הך מתניתין דהתם משום דהוי מחלוקת ואחר כך סתם והלכה כסתם הכי נמי הכא סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם ויש ליישב ודו"ק:

דף מ בד"ה דילמא ה"מ כו' א"ר גמליאל אני אכריע כו' פר"ת התם דהוי כהכרעות שבכל כו' עכ"ל כצ"ל וכתב מהרש"ל ותימה לי לפר"ת כו' הא ר"ג הוי תלמיד לגבי ב"ש כו' עכ"ל הוא הבין כי ב"ש וב"ה הם הלל ושמאי ואינו כן דשמאי והלל גופייהו לא פליגי

מהר"ם

תביצה אלא מגלגל ויש ליישב דאעפ"כ א"א שע"י הגלגול הוא מזיז עפר קצת : רש"י ד"ה כל שבא וכו' שהרי נתקן כבר כצ"ל והוא ס"ד: ד"ה מדיחין וד"ה אבל לא הכל דבור אחד הוא: ד"ה ובא מעשה וכו' דליכא למיגזר שמא יזיז ואסרו להו כצ"ל והוא סוף דבור: תוס' ד"ה מפני שמזיז עפר וכו' והשתא א"ש דסתם גג לית ביה עפר כ"כ שיוכל להטמין ר"ל שיתחוב ויטמין הביצה בתוך העפר וע"י אותה התחיבה יזיז את העפר בא"ד וכגון מעשה דאנשי טבריא דשייך יטמין ולא שייך יזיז ר"ל וא"כ לרב יוסף הוא שרי והיינו אם חמי טבריא מקרו חמי חמה אבל אם הם חמי האור כדמסיק לר' יוסי משום דמחלפי אפיתחא דגיהנם גם ר' יוסי מודה דאסור אפי' לרב יוסף ודו"ק בא"ד ועוד פירש ר"ת וכו' והוי חופר שהוא תולדה דחורש אפי' בעפר תיחוח וכו' אבל מ"מ צ"ל דלאו דוקא קאמר תולדה דחורש בעפר תיחוח והוי איסור דאורייתא דא"כ קשה אמאי קאמר לגזור הל"ל ליתסר כמו שהקשו התוס' לעיל דאי הוי איסור דאורייתא לא שייך לתרץ הכא כמו שתירצו לעיל מזה משום דכל איסורי דרבנן הם גזירה וכו': בא"ד וקשה לפירושו דאמאי פליג רבה וכו' ר"ל בשלמא לפי' קמא דר"ת דפירש משום טלטול עפר מוקצה איכא למימר דרבה סבר דטלטול מן הצד אינו טלטול וכן לפירש"י דפירש דשמא יזיז היינו דגזרינן שמא יחפור בקרקע קשה איכא למימר דרבה ס"ל דלא חיישינן להכי לשמא יחפור אבל לפי' זה של ר"ת שמפרש שע"י שהוא תוחב הביצה בחול הוא עושה גומא והוי תולדה דחורש אפי' בעפר תיחוח א"כ הוא עושה בודאי גומא ומזיז העפר כשמטמין ותוחב הביצה א"כ אמאי פליג רבה אתאי טעמא: ד"ה איכא בינייהו עפר תיחוח וכו' והא דמשמע בביצה דבעפר תיחוח נמי שייך גומא וכו' עיין בהר"ן דמתרץ לפירש"י דבעפר תיחוח לגמרי לא שייך גומא שהביצה נשקעת מאליה כמו שכתבו התוס' לעיל אבל נ"ל דלא מתיישב תירוץ זה לפירש"י דא"כ למה כתב דשמא יחפור בקרקע קשה הא בלא חפירה אפי' כשהעפר תיחוח שייך גומא אא"כ יהיה תיחוח ביותר אבל תימה לי מאי מקשין התוס' על פירש"י דלמא רש"י ס"ל כמו שכתבו ותירצו התוס' לפי' ר"ת אליבא דרבה דלא שייך גומא אלא כשנוטל העפר בידו ונשאר מקום הגומא אבל בנעיצת הביצה לא שייך גומא לפי שאינה ניכרת ודו"ק ד"ה אלא למ"ד שמא יזיז לגזור וא"ת לרב יוסף אטו מי לית ליה גזירה שמא יטמין ברמץ וכו' הא דלא הקשו התוס' קושיא זו לעיל בפלוגתא דרבה ורב יוסף יש ליישב דלעיל ה"א דאין ה"נ דלא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי אבל השתא מדפריך המקשה אלא למ"ד שמא יזיז לגזור משמע דלרבה ניחא א"כ ש"מ דפליגי וסברא הוא כמו שרבה לא ס"ל טעמו של רב יוסף כמו כן רב יוסף לא ס"ל טעמו של רבה לכך מקשין התוס' כאן וא"ת אטו לרב יוסף מי לית ליה גזירה שמא יטמין וכו' ויש מוחקין בתוס' תיבת לגזור וגורסין אלא למ"ד שמא יזיז וכו' וקאי דבור זה אהא דפריך גמ' ממעשה דטבריא בשלמא למ"ד גזירה שמא יטמין ברמץ היינו דדמיא להטמנה אלא למ"ד שמא יזיז מאי איכא למימר: בא"ד וי"ל דמבעוד יום איכא למיגזר וכו' יש לדקדק א"כ לפי זה כשמטמין הביצה בחול או בעפר דרכים מבע"י גם זה רב יוסף מודה דאסור משום גזירה שמא יטמין ברמץ ולא פליג רב יוסף אטעמא דשמא יטמין ברמץ אלא היכא שמטמין בשבת עצמו ומעשה דטבריא מבע"י היה כדמשמע בגמ' לקמן בסמוך ומתני' דלא יטמיננה בחול ובאבק וכו' מיירי בשבת וא"כ יש להקשות מאי מייתי ממעשה טבריא דהיה מבעוד יום הא מבעוד יום כ"ע מודו ובשלמא לרבה דמעשה טבריא קאי אסיפא דלא יטמיננה בחול וכו' דמודה בה ר' יוסי איכא למימר היא גופה אהא לאשמעינן דכמו דמעשה דטבריא אסרו מטעם דדמיא להטמנה ה"נ הא דקאמר לא יטמיננה בחול וכו' הוי נמי מטעם הטמנה לאשמעינן דאין חילוק בין מטמין מבעוד יום ובין מטמין בשבת דלעולם כשמטמין בדבר המוסיף הבל גזרינן שמא יבא להטמין ברמץ כדאמר רבה אבל לרב יוסף דס"ל דמעשה דטבריא ארישא קאי אולא יפקיענה בסודרין דמיירי בשבת ורבנן הוא דמייתי לה להוכיח דגזרינן תולדת דחמה אטו תולדות האור א"כ מאי מייתי ממעשה דטבריא הא מעשה דטבריא הוה מבע"י ואסרו מטעם הטמנה כשמטמין מים צוננים בחמין המוסיפין הבל אפי' חמין מתולדות חמה לא גרע ממטמין מבע"י בצמר ובמוכין המוסיפין הבל דגזרו משום שמא יטמין ברמץ אבל במפקיע בסודרין דליכא איסורא אלא משום גזירה תולדה דחמה אטו תולדות האור אימא לך דלא גזרינן ומותר ויש ליישב דרב יוסף דאמר דמעשה דטבריא ארישא קאי ורבנן הוא דאמרי לה ס"ל דמעשה טבריא לא מטעם הטמנה אלא משום דבסילון היו נקבים וכשהיו רוחצין בשבת היו פותחין הנקבים ומתערבים המים הצוננים בחמין וגזרו מערב בתולדות חמה אטו מערב בתולדות אור ולכך מייתי רבנן שפיר ראיה מינה דגזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור ור' יוסי השיב להן דחמי טבריא לאו תולדות חמה הן אלא תולדות האור כדמפרש ואזיל וק"ל: ע"ב בגמ' והתניא חמין שהוחמו וכו' אלא פניו ידיו ורגליו אימא סיפא וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה אלא פניו ידיו ורגליו וכו' ומיהו קשה לרשב"א דמגופא דמתני' הוי מצי למידק וכו' הפשט פשוט דהתוס' ר"ל כיון דעיקר קושיות המקשה היא דמוכיח מהברייתא דרחיצה דרישא דמתני' לא מצי איירי ברחיצת כל גופו אלא אפי' רחיצת פניו ידיו ורגליו אסור בחמין שהוחמו בשבת וא"כ ממילא נמי רחיצה דסיפא דאיירי נמי ביו"ט ברחיצת פניו ידיו ורגליו וא"כ אתיא כב"ש ודלא כב"ה לכן מקשין התוס' דמגופא דמתני' ובלא הך ברייתא דקתני חמין שהוחמו בע"ש וכו' הוה מצי למיפרך דמדקתני רישא דמתני' כחמין שהוחמו בשבת ואסורים ברחיצה ושתיה ע"כ הך רחיצה איירי דאסור אפי' פניו ידיו ורגליו דנאסרו אפי' בשתיה כ"ש שאסור לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו אימא סיפא וכו' ר"ל וא"כ ממילא הך איסור רחיצה ביו"ט דבסיפא איירי נמי בפניו ידיו ורגליו א"כ אתי כב"ש ולא כב"ה אלא שלפי זה יש להקשות הא נמי לפי מאי דמסיק דלהשתטף בהן כל גופו עסקינן מ"מ עדיין איכא למיפרך מגופא דמתני' מדקתני אסורים בשתיה כל שכן לרחוץ פניו ידיו ורגליו דאסירי וא"כ על כרחך הא דקתני ברישא אסורים ברחיצה איירי נמי בפניו ידיו ורגליו ואימא סיפא וכו' דממילא נמי רחיצה דסיפא איירי נמי בפניו ידיו ורגליו וא"כ אתי כב"ש ולא כב"ה והדרא קושיא לדוכתא ונ"ל דאע"ג שכתבו התוס' שקשה לרשב"א שמגופא דמתני' הוי מצי למידק וכו' מ"מ לפי האמת חזינן דלא הויא ניחא ליה לגמ' למידק הכי ואי הוה מצינן לאוקמיה רחיצה דרישא ברחיצת כל גופו ולא הוה קשה לן דיוקא הא חמין שהוחמו מע"ש מותרים והתניא וכו' הוי מוקמינן לה ברחיצת כל גופו אע"פ שלפי האמת גם רחיצת פניו ידיו ורגליו אסור בחמין שהוחמו בשבת כדמשמע מגופה דמתני' דקתני אסורים בשתיה וכ"ש רחיצת פניו ידיו ורגליו גם בלא שום דיוקא דמתני' אטו לא ידעינן דאסור להחם חמין בשבת לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו דע"כ לא פליגי ב"ש וב"ה אלא ביו"ט אבל בשבת ליכא מאן דפליג דאסור מ"מ קתני רחיצת כל גופו למידק מיניה הא חמין שהוחמו מע"ש מותרים ואפי' ברחיצת כל גופו וגם כדי למתני עלה הסיפא דקתני ביו"ט כחמין שהוחמו ביו"ט לאשמעינן דאסור לרחוץ בהן כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו מותר אלא שהיה קשה להמקשה הברייתא דקתני חמין שהוחמו בע"ש למחר רוחץ בהן וכו' אבל לא כל גופו ומחמת זה היה מוכרח לפרש רחיצה דרישא בפניו ידיו ורגליו לכך פריך אימא סיפא וכו' וא"כ השתא דמסיק דלהשתטף בהן כל גופו עסקינן ואתי כר"ש דמתיר להשתטף כל גופו בחמין שהוחמו מע"ש לא קשיא מידי מהברייתא דלעיל וא"כ מתקיימא שפיר רחיצה דרישא ברחיצת כל גופו דהיינו להשתטף אע"ג דלפי האמת בשבת אפי' פניו ידיו ורגליו אסירי וביו"ט מותר פניו ידיו ורגליו אפי' ברחיצה גמורה כדכתיבנא ודו"ק ובספר ח"ש האריך כאן אבל לא עמדתי על סוף דבריו ואינם מובנים לי כי מתוך דבריו משמע לי שהיה מפרש קושית הרשב"א שהקשה דמגופא דמתני' הוי מצי למידק באופן אחר ממה שכתבנו אבל מה שכתבנו נ"ל אמת ברור ואתה המעיין תראה ותבחר: ד"ה אא"כ ראויין לשתיה וכו' ונראה לר"י דיכול לחמם אפי' ביותר וכו' ר"ל הא דכתב ר"י כן משום דהוה קשה לו כיון דב"ש אם אע"פ שראויין לשתיה אא"כ הוחמו לשתיה אמאי קתני אא"כ ראויין לשתיה הל"ל אא"כ הוחמו לשתיה לכך קאמר ונ"ל דלכך נקט אא"כ ראויים לשתיה דיכול להחם אפי' ביותר וכו' ועיין בביצה דף כ"א שם בתוס': בא"ד בכדי שיעור לרגליו וכו' והיינו טעמא שהבלנים חשודים וכו' ר"ל וכ"ת כיון שב"ש איירי שהוחמו המים לשתיה אלא שיכול לחמם ביותר מכדי שתיה בכדי שיעור שצריך לרגליו א"כ אפי' בכדי שצריך לרחוץ כל גופו נמי דהא ב"ש וב"ה איירי בדין דאורייתא קודם שגזרו על הרחיצה ביו"ט אפי' בחמין שהוחמו מעיו"ט לכך כתבו והיינו טעמא שהבלנים חשודים וכו' לכך אפי' קודם שגזרו על הרחיצה ביו"ט לא רצו להתיר להחם יותר מכדי שתיה בכדי שיעור לרחוץ גופו מפני שפעמים שיחממו עיקרן לרחיצה: ד"ה וב"ה מתירין וכו' שאם לא כן לא היו גוזרין על הזיעה ר"ל דלא גזרו על הזיעה אלא משום רחיצה ועל הרחיצה מפני שלא יבואו להחם מים ביו"ט לצורך רחיצה ואם היה שב"ה מתירין מן התורה להחם אפי' לרחוץ כל גופו לא היה לגזור כלום אלא ודאי אפי' ב"ה מודו דאסור מה"ת להחם מים לרחוץ ר"ל [illegible] לכך גזרו על הזיעה משום רחיצה וא"כ תימה מ"ש להחם לצורך זיעה מלצורך רחיצה הא זיעה נמי לא הוי אוכל נפש: בא"ד והא דקתני מרחץ שפקקו נקביו וכו' ה"ה אפי' הוחם בו ביום וכו' ר"ל משום דהא ברייתא זו נשנית קודם גזירת זיעה שהרחיצה היתה אסורה והזיעה היתה מותרת ביו"ט: ד"ה אמר רבה בר בר חנה הלכה כר' יהודה וכו' וי"ל דסתם דהכא גריעא מההיא סתמא דהכא סתמא במתני' ומחלוקת בברייתא וכו' ר"ל דהתם מחלוקת במתני' ואח"כ סתם ומחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם אפי' נגד מכריע וק"ל אבל הכא המחלוקת היא בברייתא ולא נשנית במתני' קודם הסתם ולכך הלכה כמכריע וק"ל:

דף מ ע"א בגמ' דילמא לא שמיע ליה וכו' האי לישנא דדילמא גמ' קאמר לה כלומר דילמא יש לתרץ דרב יוסף לא שמיע ליה דאיתותב רב אבל אין לפרש דרב יוסף היה מסופק דלמא לא שמיע ליה סיבת דאיתותב

חכמת שלמה

פריך דשייך יטמין א"כ מעשה אסיפא קאי ויהיה אסור להטמין בילה בחול אף מבעוד יום אבל למ"ד מפני שמזיז א"כ מעשה דאנשי טבריא ארישא קאי וא"כ הא דלא יטמיננה בחול כו' דוקא בשבת איירי עיין באשר"י: בא"ד והוא חופר שהוא תולדה דחורש. נ"ב ואין להקשות א"כ אמאי קאמר ליגזור הא דאורייתא הוא שחופר גומא די"ל דה"ק אפילו את"ל דאינו חופר גומא ממש אף לר' יוסף משום דלא שייך גומא אלא כשנוטל עפר בידו מן הקרקע ונשאר גומא כו' כמו שמפרשים התוס' לקמן מ"מ אסור מדרבנן א"כ ליגזור נמי הכא כו' ודו"ק: בד"ה אלא למ"ד שמא יזיז כו'. נ"ב נ"ל דמשום הכי מקשי התוס' הכא מדפריך המקשה מרשב"ג אלא למ"ד כו' מאי פריך דילמא איהו אליבא דר' יוסי קאמר ורשב"ג לא ס"ל הכי אלא ש"מ אליבא דכ"ע אמר שהטעם הוא משום מזיז ולא משום שמא יטמין כו' א"כ קשה אטו מי לית ליה גזירה דהטמנה כו' ודו"ק. א"כ לעיל ליכא לאקשויי דדילמא רב יוסף מוסיף אדרבה וסבירא ליה תרוייהו טעמי ומאי בינייהו דקאמר לאו דוקא מאי בינייהו בין רבה ובין רב יוסף אלא רצה לומר מאי בינייהו בין הני תרי טעמי ודו"ק. (עיין במהרש"א היטב) (תירוץ האחרון מצאתו במקום אחר מכתיבת ידי הרב ז"ל) : ע"ב רש"י בד"ה והאי תנא כו'. ואפי' ב"ה כו' אלא לפניו ידיו כו' כצ"ל: תוס' בד"ה אלא פניו ידיו ורגליו כו' כ"ש פניו ידיו כו'. נ"ב ואין לומר דס"ס פניו ידיו ורגליו אסור ולא תנא רחיצת כל גופו אלא למידק מיניה מבעוד יום שרי ומש"ה פריך מן הברייתא דאסור זה אינו דלמה ליה למיתני רחיצת כל גופו בשבת כדי למידק מבעו"י ליתני רבותא כדי לאשמעינן גופא דדינא בשבת דאפילו פניו ידיו ורגליו אסירי והא דתירץ במשתטף כל גופו קאמר ליכא למיפרך הא פניו ידיו ורגליו שרי דגריעי טובא מלהשתטף כל גופו כדמוכח להדיא בסוגיא זו לק"מ מידי אמת דגריעי מיניה אבל בתחלה מוכרח התנא להשמיע לן דאסרי שיטוף כל גופו דלא תימא דלא אסרי אלא רחיצה אפילו פניו ידיו ורגליו אבל לשיטוף בעלמא ליכא לד איסור קמ"ל ודו"ק. אבל תימה דלמא לא איצטריך להשמעינן דפניו ידיו ורגליו אסירי מאחר דתנא שאסורים בשתיה א"כ מכ"ש היא ולא תנא רחיצה אלא כדי למידק דבע"ש שרי כל גופו וי"ל דמאחר דפניו ידיו ורגליו נמי אסירי א"כ מה שתנא סתמא אסורים ברחיצה הוה כאילו תנא להדיא דאיירי נמי בפניו ידיו ורגליו וא"כ יש להקשות אימא סיפא ומה מבני דאיירי בשיטוף ולא ברחיצה וזה אינו שייך אלא בכל גופו ודו"ק (עיין במהרש"א) : בד"ה אלא אם כן ראויין כו' דהא לית לכו מתוך כו'. נ"ב היינו פ"ק דביצה דף יג : בא"ד והיינו טעמא שהבלנים חשודין כו' כנ"ל. וכ"ב הכי פירושו מאחר דב"ש אסרי להחם מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו ואפ"ה התירו כשמחמם לשתיה והותיר לפניו ידיו ורגליו ואע"פ שהמבשל לחולה אסור לבריא משום שמא ירבה בשבילו הכא התירו משום שמחת יום טוב כמו ממלאה אשה קדירה של בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת וכמו שפירשו התוס' בפרק קמא דגיטין א"כ אמאי לא שרי בית שמאי נמי להותיר אף כשיעור רחיצת כל גופו דהא ב"ש הוו קודם גזירה שגזרו על רחיצה בחמין ביום טוב אפילו בחמין שהוחמו בעיו"ט על כן מפני דהיינו טעמא דאפילו בימי ב"ש לא רצו להקל ולהתיר שירבו כדי שיעור רחיצה כי הבלנים הם לעולם היו חשודין כו' ודו"ק: בד"ה אמר רבה בר בר חנה כו' דהלכה סתם במתני' כו'. נ"ב פי' אבל סתם הוי מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם וק"ל:

דף מ ע"א גמ' דהא איתותב לא שמיע כו' כנ"ל ונמתק דילמא. וכ"ב פי' לא ס"ל כלומר לא תנא להאי

אלא בהלכות מועטות כדאמרינן פ"ק אבל ב"ש וב"ה הם תלמידי שמאי ותלמידי הלל והשתא ר"ע בדורו שהיו מחולקין תלמידי שמאי ותלמידי הלל והם היו חבריו והוא הכריע ביניהם וכו"ל מה שכתבו התוספות דרבי ישמעאל ב"י היה דור שלישי לב"ש וב"ה כו' דלאו הייטו שמאי והלל שהיו הרבה דורות מקודם אבל ב"ש וב"ה הם תלמידי שמאי והלל והם ר"ע וחביריו היו מחולקין בדבר הזה ור' ישמעאל ב"י היה דור שלישי להם שהכריע ביניהם והייטו דור שלישי דורו של ר"ע ואח"כ דורו של רבי יוסי אביו של רבי ישמעאל שהוא היה מהלמידי רבי עקיבא ואח"כ דורו של רבי ישמעאל הוא דור שלישי ודו"ק: **גמרא** דלמא לא שמיע כו' מפירש"י נראה דל"ג דלמא גם מהרש"ל מחק מלת דלמא והייטו טעמא דאי הוה מספקא ליה אי שמיע ליה אי לא מאי פריך ואי לא שמיע ליה ודאי עביד כו' ואימא דהכי מספקא ליה אך מה שפי' מהרש"ל לא שמיע ליה פירוש לא סבירא ליה כו' עכ"ל ע"ש אפשר שהקו לפרש כן מדקאמר רבה מתני לה כו' ואיתיביה כל הני תיובתא כו' ואינו מוכרח דאיתיביה כל הני תיובתא לאו ארבה קאמר אלא תלמודא קאמר למאי דמתני רבה היכא למפרך כל הני תיובתא ומיהו רבה אפשר דלא שמע להו ומה שלא רצה רש"י לפרש לא שמיע ליה אדרב יוסף דלא הוה שמיע' ליה הנך תיובתא דהא אאביי נמי קשיא לן מאי הבעי ליה דקאמר לא ידענא ולא ניחא למימר דאביי נמי לא הוה שמיע' הנך תיובתא ועוד דהל"ל לא שמיעי להו בלשון רבים ודו"ק: **תוספות** בד"ה אלא שחמין כו' פי' בקונט' כו' ושמא יחלק בין שבת ליום טוב כו' עכ"ל מיהו ברש"י שלפנינו פי' הכא שמא נתחממו בשבת כו' וע"כ דאין מחלק בזה בין שבת לי"ט וק"ל: **ע"ב** גמרא תדע דאמר רב יהודה כו' כתב מהרש"ל יש להקשות כאן מאי אולמא האי עובדא דר"מ מעובדא דלעיל כו' עכ"ל ע"ש והאריך לאין צורך דודאי מהך עובדא דר' אינו מוכח כ"כ דלאפרושי מאיסורא הוה כיון דלא קאמר אי תתן בכלי ראשון אלא תן בכלי שני אבל בהך עובדא דר"מ מוכח בפי' דהך מלתא גופה דקאמר לו אין מדיחין ואין סכין דלאפרושי מאיסורא קא"ל סכי ושוב מצאתי קרוב לזה בר"ן ע"ש:

דף מא תוספות בד"ה ומוליאר ט' דאנטיכי אוסר בכל ענין כו' אפילו בהשהאה ואי להחזיר תנן כו' עכ"ל לכאורה קשה דבפשיטות ה"ל לאקשויי דאיך שייך פי' המתניתין מיהת בכירה גרוף וקטום מותר להשהות ואף להחזיר והכא אוסר באנטיכי אע"פ שגרופה ויש ליישב שהוצרכו לכל זה משום שיש לבעל דין לחלוק דאנטיכי מוסיף הוס טפי מכירה וה"ל כתנור דאיכא למ"ד לעיל דאסור אפי' בגרופה וקטומה ואהכי קאמרי דמ"מ תקשי דאי להחזיר תנן משהין בין בכירה בין בתנור אע"פ שאינו גרוף וקטום כמ"ש התוספות לעיל בד"ה הגור שהסיקוהו כו' ע"ש והכא באנטיכי אוסר שהיי' אפילו בגרוף וקטום ודו"ק: **בא"ד** ועוד אי משום מוסיף הבל כו' תקשה לרבה ורב יוסף דשרו לעיל בשכה כו' עכ"ל ומהך מתניתין דמעשה דחמי טבריה דאסרי בשתיה לא קשיא להו דתקשי לרבה ורב יוסף דשרו בשכה כו' די"ל דמעשה דחמי טבריה איסור הטמנה נגעו ביה וגזרו ביה טפי לאסור אף בדיעבד בשתיה משא"כ בהך דרבה ורב יוסף דלא איירו רק באיסור שהייה אבל מתניתין דהכא דמיירי נמי באיסור שהייה ואסור בשתיה תקשי להו לפירש"י לרבה ורב יוסף דשרו בשכה כו' וק"ל: **ע"ב** בד"ה מיחם שפינהו כו' וי"ל דלא הוי פסיק רישיה שיכול להיות שלא יצרף כו' עכ"ל דליכא למימר דאע"ג דהוי פסיק רישיה מתיר ר"ש במצרף משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה וכמ"ש התוספות לקמן אהך דכריתות וכנראה מדבריהם דלקמן דמצרף הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דמה"ט לא הוי קאמר אפי' שיעור לצרף מותר דמלאכה שאצ"ל לר"ש נמי פטור אבל אסור הוא אי לאו משום דהוי דבר שאין מתכוין וא"כ ע"כ לא הוי פסיק רישיה ולא ידענא אמאי מחשבי ליה התום' למצרף מלאכה שאינה צ"ל כיון דאנן סהדי דניחא ליה בצירוף וחיזוק הכלי ודומה להההיא דפ' הבונה דאע"פ שלא נתכוון לייפות דאנן סהדי דניחא ליה ולא ה"ל מלאכה שאצ"ל כמ"ש התום' לקמן ודו"ק: **בד"ה** לא שנו כו' ומשמע אפילו במתכוין ולהכי כו' עכ"ל צ"ע למאי דאוקמא בשיעור לצרף אמאי לא משמע ליה נמי אפילו במתכוין כדהוה משמע ליה מעיקרא ויש ליישב בדוחק ודו"ק: **בא"ד** א"כ פינהו עם המים כאביי ומיירי כשיש בו שיעור כו' עכ"ל ואביי לא בעי לאוקמא הכי ולחלק בין מתכוין לאין מתכוין וכר"ש דהלכתא כוותיה לאביי הייטו משום דדייק ליה לאביי פינהו דוקא הא פינה ממנו אסור בכה"ג דמותר בפינהו וא"כ ע"כ לא אתיא מתניתין כר"ש אלא כר"י אבל רב לפום סברא דהשתא אפשר דלא דייק ליה פינהו ומוקי ליה בפינהו וה"ה בפינה ממנו ומחלק בין מתכוין לאין מתכוין כר"ש ולקמן לשמואל דמשמע להו דדייק ליה פינהו הייטו מדנקט במלתי' לישנא דרב אף שיעור לצרף דבפינה ממנו לא שייך למימר הכי כיון דבכל שעה יש שיעור לצרף ודו"ק:

ח"א דף מא ע"א כל המוחו בחמה כו' כאילו מביא מבול כו'. מפורש פרק כל היד: **כל המניח** ידיו כו' כאילו כופר בבריתו של אברהם כו'. לא הול"ל אלא כאלו כופר בברית מילה אבל נקט אברהם משום דלגת ובניו שהיה להם זוהמת ערלה וכמ"ש מגונה הערלה כו' וע"כ היה אסור להם לגלות ערותם בפני הבריות כמפורש ביה וילכו אחורנית ויכסו את ערות אביהם וגו' אבל אברהם בא ותקן זה מכל דורות שהיו לפניו להסיר זוהמת ערלה מעליו במצות הש"י על המילה וע"כ המכסה ברית מילתו הוא עושה מעשה נח ובניו ובהיפך הוא מראה מעשה אברהם אבינו וק"ל: **כל העולה** מבבל לארץ ישראל עובר כו'. מפורש פרק ב' דייני גזרות ע"ש:

דף מב בד"ה אפי' של כו' גחלת של כו' דשמואל אע"ג דבמלאכה שאינה צ"ל סבר כר"י דחייב מתיר באין מתכוין כו' עכ"ל כצ"ל מספר מדויק: **בא"ד** וכיון דבשבת אסור אין מתכוין כ"ש בעלמא כו' עכ"ל והע"ג דאין שבות במקדש הייטו באיסורי שבת אבל בשאר איסורים כההיא דאיירי התם מביאו ומזלפו ע"ג אישים ליכא לפלוגי בין מקדש ובין גבולין וליכא למימר בהא דיו לבא מן הדין שאר איסורין כנדון כאיסור שבת דאינו אלא גלוי מלתא בעלמא לאסור אין מתכוין ובשאר איסורין והאי דליכא לפלוגי ודו"ק: **בד"ה** מי סברת כו' וי"ל דרב יוסף לב"ה אתא לאשמעי' דשרו בכוס עכ"ל ויש לדקדק כיון דלפי זה רב יוסף לאו אליבא דר"ש בן מנסיא אתא לאשמעי' אלא אליבא דתנא קמא דמתיר בכוס לב"ה בכל גוונא א"כ מי הכריח לתלמודא למימר לרב יוסף דר"ש בן מנסיא ארישא קאי אימא דקאי ר"ש בן מנסיא שפיר אסיפא אלא דרב יוסף אליביה דת"ק לב"ה דמתיר בכוס בכל גוונא קאמר דספל הרי הוא כאמבטי ואינו מותר אלא בחמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין ור' חייא דתני ספל אינו כאמבטי אליביה דר"ש בן מנסיא קאמר דלאמבטי אסור בכל גוונא וספל אינו כן דאינו אסור אלא בצונן לתוך חמין אבל חמין לתוך צונן מותר כמ"ש התום' לקמן דהכי מתפרש הך ברייתא דספל אינו כאמבטי אי לאו הידך ברייתא דרבי חייא דמייתי לקמן דמתיר בכל גוונא בספל וי"ל דלא ניחא ליה למימר דעיקר לישנא דרב יוסף ספל כאמבטי לאו אליבא דהלכתא קאמר אליבא דת"ק משא"כ השתא דר"ש בן מנסיא ארישא קאי ניחא דלא איצטריך ליה למימר ספל הרי הוא כאמבטי לר"ש בן מנסיא אלא לת"ק מ"מ לישנא דקאמר ספל הרי הוא כאמבטי ניחא גם לר"ש בן מנסיא ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ואין נותנין כו' איכא לאוקמא

חכמת שלמה

נסחי תיובתא ודו"ק נ"ל (עיין במהרש"א): שם אמר רבה האי מאן כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה ואי לא שמיע כו' לרב יוסף הא כו' הד"א: **בד"ה** מתופים בנסרים כו' לאות שמא נתחממו כו'. נ"ב מה שפירש"י בשבת לאו דוקא אלא ביו"ט וה"ה בשבת: **תום'** בד"ה דילמא ה"מ כו' אע"ג דלא קאמר במשנתנו כו'. נ"ב פי' שלא קאמר הלכה כדברי המכריע במשנתנו אלא סתמא קאמר הלכה כדברי המכריע בכל מקום: **בד"ה** הלכה כדברי המכריע כו' ולא נהירא דלא הוי הכרעה כו'. נ"ב והא דהלכה כמותו משום דמפרש ונותן טעם לדבריו ותימה לי לפי' ר"ת דס"ל דהוי מכריע ממש הא ר"ע הוי תלמיד לגבי ב"ש וב"ה ואין התלמיד יוכל להכריע (עיין במהרש"א): **בד"ה** למוצאי שבת כו' ולא ביו"ט דעובדא דמייתי כו' כצ"ל. וכ"ב פי' הא דריב"ל התחילו הבלנים וק"ל: **ע"ב** גמ' תדע דאמר כו'. נ"ב יש כאן להקשות מאי אולמא האי עובדא דר"מ מהאי עובדא דלעיל דר' וצ"ל דלא תימא לעולם אסור לומר ד"ת בבית המרחץ אפי' כדי לאפרושי מאיסורא אלא שרבי לא רצה שיחם בכלי ראשון אלא כדי שיפשור מעט וק"ל. והאי ש"מ תלת בע"כ נמי ליתא לכך מביא ראיה לסדיא מהא דר"מ דשרי לאפרושי מאיסורא וק"ל (עיין במהרש"א): **רש"י** בד"ה סולדת כו' ואסלדה בחילה כו'. נ"ב במענה (ג') [ב] דאיוב: **בד"ה** לא יסוט דאע"ג דליכא למיגזר אסור. נ"ב פי' להבית של שייטין:

דף מא ע"א רש"י בד"ה שותין ממימיו כו' ועוד דמתוסתא דתנן באנטיכי כו'. נ"ב ר"ל תחתית של יורה וכן לענין ערות קלון אשה כדכתיב יען השפך נחשתך ותגלה ערותך ר"ל תחתון של אשה ע"כ:

ע"ב תום' בד"ה מיחם שפינה כו' שאין מתכוין אלא מדרבנן כו' נ"ב פי' ואין שבות במקדש כמו שמסיק בסוף המסכתא ודו"ק:

דף מב ע"א רש"י בד"ה גחלת כו' לחוץ פסולת של כו' כצ"ל: **תום'** בד"ה נותן אדם כו' שאמר ר"ת דחמין לתוך צונן כו'. נ"ב והר"ן כתב מאחר שמתערבין בעירוביין אין בהם כח לבשל כו' ע"ש: **ע"ב** גמ' אמר רבה מ"ט כו' והתניא נשברה כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה חוץ מדבר שיש בו חומץ או ציר שהן כו' כצ"ל: **תום'** בד"ה והיינו דרב נחמן הכא הלכה כלישנא בתרא כו'. נ"ב ושיטת הרי"ף והרמב"ם לעולם לישנא בתרא עיקר וכ"כ הרא"ש בב"ק:

מהר"ם

דאיתותב רב דא"כ מאי פריך בתר הכי ואי לא שמיע ליה ודאי עביד וכו' ר"ל ומאי קא מיבעיא ליה לרב יוסף נימא דהא נפא קא מבעיא אם שמיע ליה לרבה הא דאיתותב רב ודאי לא עביד כוותיה או אם לא שמיע ליה דאיתותב ואז ודאי עביד כוותיה דרב ויש מוחקין בגמ' תיבת דלמא: **בתוס'** ד"ה דלמא ה"מ במתני' וכו' אע"ג דלא קאמר במשנתנו פי' דלא קאמר ר' יוחנן כל מקום שאתה מוצא במשנתנו שנים חלוקים וכו' אלא סתמא קאמר כל מקום שאתה מוצא משמע אפי' בברייתא מ"מ הכא משמע דאין הלכה כר"י משום דסתם מתני' דלא כוותיה אלא כר"ש כדלעיל ולכך סברא לומר דלא אמר ר' יוחנן הלכה כדברי המכריע אלא כשהמכריע במתני' אבל בברייתא כגון רבי יהודה לא וק"ל: **ד"ה** למוצאי שבת רוחץ בה מיד וכו' דעובדא דמייתי בשבת הוי פירוש דעובדא דמייתי לקמן בגמ' אמר ר"ש בן פזי אריב"ל בתחלה היו רוחצין בשבת הוה ולכך הוה מוקמינן נמי הא דקתני בברייתא משרבו עוברי עבירה התחילו לאסור פי' הזיעה קאי נמי דוקא אשבת ויש לפרש ג"כ דר"ל וכי תימא והיאך הוה ס"ד למימר דהא דקתני משרבו עוברי עבירה אסרו הזיעה קאי דוקא אשבת ולא איו"ט והא ההוא עובדא דקתני א"ר יהודה מעשה במרחץ של בני ברק וכו' דעלה קתני משרבו עוברי עבירה וכו' היה ביו"ט לכך קאמר דהוה אמינא נמי דההוא מעשה של בני ברק דמייתי הוה נמי בשבת אע"ג דבספרים שלנו כתוב בפירוש באותו מעשה שפקקו נקביו מעיו"ט בזמן התנאים לא היו הברייתות בכתב כ"כ ולכך ה"א דמעשה הוי נמי בשבת וק"ל: **ע"ב בגמ'** איבעיא להו שמן מהו אמר תנא קמא וכו' הלשון מגומגם ונ"ל להגיה איבעיא להו ושמן מהו לת"ק וק"ל: **ש"מ** תלת וכו' ש"מ כלי שני אינו מבשל וש"מ הפשרו זהו בישולו כך הגירסא לפירש"י אבל הרי"ף גורס ש"מ הפשרו לא זהו בישולו ע"ש וטעמו משום דאי גרסינן הפשרו זהו בישולו א"כ היאך התיר להפשיר בכלי שני כיון דהיינו בישולו מה לי כלי שני מה לי כלי ראשון כיון שהוא מתבשל גם בכלי שני ומפני שרש"י הרגיש בזה לכך פי' ש"מ הפשרו במקום הראוי לבישול זהו בישולו וכו' ר"ל לאפוקי בכלי שני כיון שאינו ראוי לבישול גמור מותר להפשיר: **תדע** דאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידו של ר"מ וכו' מקשין העולם מאי אולמא האי מעשה דר"מ ממעשה דרבי דלעיל דקאמר עלה תדע וכו' ת"ל לתרץ דבההוא מעשה דרבי לא הורה בפירוש שאסור להניח בכלי שני אלא שא"ל דרך דברים בעלמא פול כלי שני ותן ולא היו הדברים דרך הוראה ומ"מ לא גרע ממהרהר בדברי תורה והוי על כ' פנים ההו' הוראה ולכך פריך היכי עביד הכי והא א"ר יוחנן וכו' חוץ מבית המרחץ שאסור להרהר אבל בההוא מעשה דר"מ הורה בפירוש שהרי אמר אין מדיחין אין סכין שאמר ליה דרך הוראה בפירוש לכך קאמר תדע וכו' ר' מאי פרכת אמעשה דרבי דלא היה הוראה ממש בפירוש אלא הרהור הוראה תקשה לך ממעשה דר"מ שהיה הוראה ממש אלא על כרחך צריך לומר דאפרושי מאיסורא שאני ובספר ח"ש תירץ באופן אחר אבל תירוצו דחוק מאד כאשר תראנו משם: **בתוס'** ד"ה ובלבד שלא יביא קומקומוס וכו' פי' כל זמן שהאלונטי' שם וכו' והא דלא רצו התוס' לפרש כפירש"י דחיישינן שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בשבת בחמין דנראה להם דוחק משום דהוי כאלו גזירה לגזירה דהא ע"כ איירי בחמין שהוחמו בע"ש ומן הדין היה מותר לרחוץ בהן והם עצמן גזירה משום שמא יבא להחם בשבת ואנו נגזר שלא יביא קומקומוס בחמין שהוחמו בע"ש להחם ממנו בני מעיו משום שמא ישפוך ונמצא רוחץ בשבת וק"ל:

דף מא ע"א במתני' המיחם שפינהו כו' או לתוך הכוס וכו' פי' כשנותן לתוך הכוס שהוא כלי שני בכל ענין שרי שחומו הוא הפשרו שהרי כלי שני אינו מבשל ועיין ברבינו נסים לקמן גבי הא דאיתא בגמ' ספל אינו כאמבטי וכו': **בתוס'** ד"ה מוליאר הגרוף וכו' ועוד דדוחק לומר דמתני' איירי כשעשה האיסור וכו' ר"ל דאי טעמא דמתני' משום דמוסיף הבל וס"ל למתני' דאסור בדבר המוסיף הבל אפי' לשתות בלא הטמנה א"כ ע"כ צריך לומר דמתני' דקתני דאין שותין מהם שבאנטיכי המוסיף הבל איירי כשעשה האיסור ושתה מים באנטיכי בשבת באיסור וקאמר מתני' דאין שותין מהן: **ע"ב בגמ'** אלא אמר אביי וכו' ומיחם שפינה ממנו מים וכו' ר"ל וכ"ת והכל טעמא מאי דקתני מתני' מיחם שפינהו ונקט דינא כשנשארו המים בתוך המיחם ולא קתני מיחם שפינה ממנו מים ולכך קא מסיים אביי ומיחם שפינה ממנו מים וכו' ר"ל נקט פינהו למידק מיניה הא מיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר וק"ל: **בתוס'** ד"ה מידי מיחם כו' לא הוי ליה למינקט פינהו אלא פנה ממנו מים כיון דאיכא למיטעי ר"ל כשכוונת התנא לומר שפינו המיחם עם המים אין הלשון נופל לשנות בלשון אחר כי אם פינוהו אבל אם התנא רוצה לומר שפינו ממנו המים איכא לשנות בלשון אחר למתני שפינו ממנו המים ולכך מדלא תנא הכי איכא למטעי ולומר שבודאי התנא ר"ל שפינוהו עם המים וק"ל: **ד"ה** מיחם שפינה ממנו מים וכו' לכך נראה לפרש התם וכו' פי' מותר לר' יהודה וכו' ולא אסר ליה אלא מדרבנן פי' ובמקדש מותר לגמרי משום דאין שבות במקדש: **בא"ד** אבל צירוף דגבי שבת לא אסור אין מתכוון וכו' כצ"ל: **בא"ד** דהתם הוי פסיק רישא וכו' והשיב מלאכת מחשבת וכו' ויש לדקדק א"כ ביומא דקא משני אביי אפי' תימא כשהגיע לצירוף ודבר שאין מתכוין מותר מה"ת ולא אסר ר"י דשא"מ אלא מדרבנן ופריך עלה מברייתא דימול בשר ערלתו וכו' דמוקי לה אביי דלא נצרכה קרא אלא לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ומדאיצטריך קרא ש"מ דאסור מן התורה ומאי פריך הא שאני ההיא דימול אפי' במקום בהרת דהוי פסיק רישא ולכך הוי אסור מן התורה אי לא קרא דימול אבל צירוף דעששית לא הוי פסיק רישא כדמשמע הכא דצירוף לא הוי פסיק רישא כמו שכתבו התוס' לעיל מזה ועוד אם איתא דצירוף עששית הוי פסיק רישא א"כ לא יתיישב הא דמשני עלה התם הני מילי בכל התורה וכו' אבל צירוף דגבי שבת לא אסור אין מתכוין אלא מדרבנן דהא פי' התוס' השתא ההוא דספק אבל דכיון דהוי פסיק רישא חשיב מלאכת מחשבת וחייב מדאורייתא ומצאתי שם בתוס' ביומא דתירצו קושיא זו באופן זה דהמקשה פריך שם שפיר אעששית מההיא דימול בשר ערלתו מדקאמר שם אביי אההיא דימול לא נצרכה אלא לר' יהודה וכו' אלמא דאז לא הוי שני ליה לאביי בין פסיק רישא לאין פסיק רישא דאי שני ליה אפי' כר"ש ה"ל לאוקמי וכי תימא דאעפ"כ לא אתי כר"ש משום דר"ש ס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה זה אינו דהני מילי גבי שבת אבל בשאר איסורים חייב גם לר"ש וכמו שכתבו התוס' בדף שאחר זה בסוף ד"ה אפי' של עץ נמי וכו' ואע"פ דבפ' ר"א דמילה דף קל"ג הדר בית אביי מסברא זו וגם ס"ל דבפסיק רישא מודה ר"ש מ"מ מדמוקי אביי מעיקרא ההיא דימול כר"י ואז לא הוי שני ליה בין פסיק רישא לאין פסיק רישא מכלל דס"ל לר"י כל דבר שאין מתכוין אסור אפי' היכא דלא הוי פסיק רישא לכך איצטריך גמ' לתרץ ביומא הני מילי בכל התורה אבל בשבת לא אסר ר"י דבר שאין מתכוין אלא מדרבנן אבל לפי האמת היכא דהוי פסיק רישא אפי' גבי שבת מחייב ר"י מדאורייתא כדמוכח מההיא דספק אבל כן נראה שהוא כוונת התוס' שם ביומא הגם שאין זה לשונם ממש כמו שכתבתי ודו"ק ועוד מקשין התלמידים על מה שכתבו התוס' לעיל מזה בדבור זה וצ"ל דלא הוי פסיק רישא שיכול להיות שלא יצטרף דבפסיק רישא מודה ר"ש וכו' ומקשין דלמא לעולם אימא לך דהוי פסיק רישיה ואפ"ה לא מחייב משום מצרף לר"ש משום דכשנותן המים לתוך המיחם אין כוונתו לצירוף ואינו צריך אלא לחמם המים ולהפשירן והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה וגם זה אינו קושיא דבמתני' מתיר ליתן לכתחלה לתוך המיחם להפשיר ומלאכה שאינו צריך לגופה לר"ש אע"ג דפטור עלית מ"מ איסור דרבנן איכא כדמשמע בדף שאחר זה ע"א ד"ה של עץ וכו' ועוד אי הוה מצרף פסיק רישא לא מקרי מלאכה שאינה צריכה לגופה דאנן סהדי דניחא דליצרוף כלי שלו כמו שכתבו התוס' בסוף דבור זה על ההיא דהתולש לאבילה וכו' ודו"ק: **ד"ה** לא שנו אלא להפשיר. מתוך פי' הקונטרס משמע דמפרש הסוגיא כן ל"ש אלא בדבר שאין שייך לצירוף וכו' דייקי התוס' מדברי רש"י שמפרש כן מדפירש"י אבל לצרף שפינהו ממנו החמין משמע מלשונו שהוא מפרש דלהפשיר היינו שפינו המיחם עם המים ולצרף היינו שפינו ממנו החמין:

דף מב ע"א בתוס' ד"ה נותן אדם חמין לתוך צונן וכו' דא"כ יקשה מהכא למ"ד עילאה גבר וכו' ואע"ג דהא דקתני נותן חמין לתוך צונן וכו' דברי ב"ש הן מ"מ ע"כ לא פליגי ב"ה אלא בכלי שני אבל בכלי ראשון מודים לב"ש וא"כ אם איתא דטעמא הוי משום דתתאי גבר יקשה למ"ד עילאה גבר בין מדברי ב"ש ובין מדברי ב"ה ועיין בהר"ן: **ד"ה** מי סברת ר"ש בן מנסיא וכו' וי"ל דרב יוסף לב"ה אתי לאשמעינן פי' הנפקא מינה דהא אליבא דב"ה לפי מאי דסבר רב יוסף דספל הוי כאמבטי אליבא דכ"ע הוה כאמבטי לכל תנא כדאית ליה ואי הוה ס"ל לר"ש בן מנסיא דאמבטי אפי' חמין לתוך צונן א"כ בספל הוי נמי אוסר אפי' חמין לתוך צונן ולכך פריך לעיל בגמ' ולמאי דס"ד מעיקרא וכו' אלא רחיצה בשבת בחמין ליכא וק"ל: **ד"ה** נותן אדם קיתון וכו' ואפשר ההיא דלעיל היינו הך דהכא וכו' ע"כ צריך לומר דלאו תרי שינויי הן דא"כ לפי התירוץ הראשון של התוס' יקשה דליתני הך דהכא לחוד ול"ל למתני גם ההיא דלעיל אלא ודאי הכל תירוץ הוא ולא היו התוס' יכולי' לתרץ השני קושיות שהקשו בקצרה ולומר דהכל הי"א ברייתא אחת וההיא דלעיל היינו הך דהכא אלא דלעיל קיצרה וא"כ לא יקשה לך למה לא מייתי ההיא דלעיל דהיא היא וגם לא יקשה לך נ"כ הקושיה השניה דמאי איצטריך ר' חייא למתני תרווייהו דהא אינן אלא אחת דעדיין תקשה לך ולמה לא שנה ר' חייא באמת בקצרה כמו דמייתי לה לעיל או למה לא מייתי לה נמי הכא בלשון דמייתי לה לעיל לכך הוצרכו התוס' לכתוב דהשתא קמ"ל בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין וכו' לכך איצטריך למתני בלישנא דהך דהכא ועל קושיא השניא ואמאי הא איצטריך למתני תרווייהו תירצו ואפשר ההיא דלעיל היינו הך דהכא ודו"ק: **ע"ב בגמ'** אמר רבה מ"מ דרב חסדא וכו' מתוך הסוגיא ומפי' רש"י והתוס' מבואר דרבה מפרש אליבא דרב חסדא טעמא דמתני' דאין נותנין כלי תחת הנר וכו' משום דהצלה שאינה מצויה לא התירו ורב יוסף מפרש טעמא דמתני' משום

דמבטל

כר"ש דמתיר כו' והטלטול דנר כו' עכ"ל ר"ל מדקתני אין נותנין כו' דהיינו אין נהנין ממנו משמע דאיסור טלטול אין בו אלא איסור הנאה ע"כ אית לן למימר דלא מתוקמא הך מילתא כרבי יהודה דאית ליה מוקצה מחמת איסור לטלטל אלא כר"ש דלית ליה מוקצה מחמת איסור שהרי מתיר מותר שמן שבנר גם בהנאה לאחר שכבה אלא בשעה שהוא דולק קאמר גם מטפטף ממנו אסור בהנאה משום דהוקצה למצותו אבל איסור טלטול אין בו דאין ביטול מצוה במה שמטלטלו ולכך לא קתני הכא אלא אין נהותין מהן אבל טלטול מותר בו לר"ש דלית ליה מוקצה מחמת איסור וטלטול דנר עצמו בשעה שהוא דולק לר"ש אינו מטעם דהוקצה למצותו שאין ביטול מצוה במה שמטלטלו אלא משום בסיס לדבר איסור שהנר והשמן והפתילה הם בסים לשלהבת שהוא דבר איסור ע"ש ודו"ק: בד"ה הצלה כו' משום טירחא הס"ד ואח"כ מ"ה שאינה מצויה כו' לא שכיחו כולי האי פירוש כו' עכ"ל כל"ל ור"ל נתינת כלים משום טפטוף הוא שכיח ביותר ויחושו בו לתת כלי שם מבע"י ולא הוה הך הצלה מצויה בשבת משא"כ ניצוצות דלא שכיחי כולי האי לחוש לתת שם כלי מבע"י והוה הך הצלה מצויה בשבת וק"ל:

דף מג בגמרא איתיביה אביי כו' בין לטעמא דרבה ובין לטעמא דרב יוסף קאמר דמותיב להו אביי והא דלא פריך אגופה דמתני' דאין נותנין כלי תחת הנר כו' אפשר דהוה מפרש למתניתין בטעמא דר"י דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל והוה מצי כל הני תיובתא בצריך למקומו ולכך לא פריך אלא לטעמא דידהו וק"ל: תוס' בד"ה טבל מוכן כו' עוד הקשה דבפ' בתרא תניא היתה בהמתו טעונה טבל כו' משמע דאסור להניח כו' עכ"ל ובלאו האי שינויא דהכא דטבל מוכן הוא אגופה דברייתא דקתני הכא דמניח כלים תחתיה והתם משמע דאינו מניח כלים תחתיה לא קשיא דהכא בחבית שנשברה הפסד מרובה הוא משא"כ התם דאיירי בהפסד מועט דהכי נמי מסקי התם אעששית ע"ש: בא"ד ועוד הקשה היכא דאית ליה פירי אחרינא בשוגג אמאי יאכל נימא מגו דאתקצאי כו' עכ"ל ולא ניחא להו לאוקמא הך סתמא דמתני' כר"ש דלית ליה מגו דאתקצאי כו' כמ"ש התוס' לקמן וכן בשמעתין כל הני תיובתא ממתניתין לר' יצחק לא בעי לשנויי דאתיין כר"ש כיון דסתמא דמשניות טובא מתניין אליבא דר"י דאית ליה מוקצה ודו"ק: בד"ה בעודן עליו כו' למ"ד דיש מוקצה כו' אסור לטלטלו אף אחר שירדו כו' עכ"ל דליכא למימר כיון דבידו להפריחם הוי נמרו בידי אדם כו' דא"כ גבי בעודן עליו בין השמשות נמי מה"ט ליהוי נמרו בידי אדם כמ"ש התוספות לקמן וק"ל: בא"ד כר"ש דלדידיה ודאי שרי לטלטל הסל כשירדו כו' עכ"ל אבל כל זמן שלא ירדו אסור לטלטל הסל משום דהוה בסיס לדבר האסור דאפרוחין מוקצין הן אפי' לר"ש וכן כתבו התוספות בהדיא לקמן וכן יש לדקדק מפירש"י לקמן גבי דבורים דמוקצה דבעלי חיים הוא מוקצה גם לר"ש ודו"ק: ודע דלא אמרו דמוקי כר"ש אלא הך מתני' דכופין הסל אבל הך ברייתא דקתני אע"פ שעודן עליו אסור לא מצי אתיא אלא כר"י ולא איצטריך לאוקמא הסתא בעודן עליו כל בין השמשות כיון דיש מוקצה לחצי שבת ומ"ד נמי דאין מוקצה לחצי שבת נמי ה"מ לאוקמא מתני' דכופין הסל כר"ש אלא דניחא ליה לתלמודא לאוקמא סתמא דמתני' כר"י דאית ליה מוקצה וברייתא נמי דתני עלה דאף על פי שאין עודן עליו אסור לא מתוקמא אלא כר"י ודו"ק: בא"ד דלדידיה לא מבטל כלי מהיכנו כו' וי"ל דלא דמי כו' עכ"ל ר"ל אבל התם כיון דאסור לכבות הנר ביטול כלי מהיכנו מקרי ואע"ג דבשמן המטפטף איירי מתני' ומותר לטלטלו אלא שאין נהגין ממנו כמ"ש התוספות לעיל מ"מ מקרי ביטול כלי מהיכנו כיון שכל זמן שהנר דולק שמן המטפטף בתוך הכלי אסור ליהנות ממנו דהוקצה למצותו ואם מריקו מכלי זה לכלי אחר הרי מבטל כלי שני מהיכנו ודו"ק: בד"ה ושני ליה בצריך כו' וגבי נצוצות דבתר הכי אשמעינן דבצריך למקומו שרי כו' עכ"ל לכאורה אין זה מספיק דהכתי אמאי קתני הך מלתא גבי נצוצות דגבי כלי תחת הנר לקבל שמן המטפטף דקתני ברישא נמי ה"מ למתני דבצריך למקומו שרי וי"ל דנצוצות קתני לרבותא דלא תימא דאפי' בצריך למקומו אסור משום דילמא אתי לכבויי כמ"ש התוספות לקמן וק"ל: בא"ד דלגבי נצוצות איצטריך כו' דילמא אתי לכבויי וכן הסיא דכופין כו' עכ"ל ואע"ג דכבר בהך דנצוצות שמעינן דלא חיישינן דלמא אתי לכבויי איצטריך לאשמעינן הכי בהך דכופין הקערה כו' דאפשר דהוה טפי למיחש ביה דאתי לכבויי וגם י"ל למאי דמוקי הנך משניות בהצלה מצויה איצטריך כולהו לאשמעינן דבכה"ג דמקרי הצלה מצויה וכן למ"ד אסור לבטל כלי מהיכנו איצטריך כולהו לאשמעינן דלאו מבטלי כלי מהיכנו הם ולהאי תירוצא בכתבו לעיל דר' יצחק נמי אית ליה דאסור לבטל כלי מהיכנו לא הוו צריכי להכי אלא לתירוצם קמא ויש לדקדק אמאי לא תירצו נמי הך מתני' דכופין את הסל כו' כיון דכבר תנן בנצוצות דשרי בצריך למקומו אע"ג דאיכא למיחש דאתי לכבויי מכ"ש בכפיית הסל דליכא למיחש להכי וי"ל דלא חשו לתירוצו כיון דלמ"ד נמי דאסור לבטל כלי מהיכנו ע"כ למ"ד יש מוקצה לחצי שבת כבר כתבו התוס' דמוקי ליה כר"ש דלית ליה מוקצה כלל איכא למימר דה"נ רבי יצחק מוקי לה כר"ש ודו"ק: ע"ב בד"ה שלא יעשנו כו' דאסור והא לא משמע מברייתא כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה כבר תירגמה כו' אף לדבר שאינו ניטל דמה חששו להתיר אם לא זה האיסור עכ"ל ולא ניחא להו למימר דמשום הפסד מרובה חששו להתיר איסור דהצלה שאינה מצויה כיון דלא מליט דרב הונא אית ליה איסור דהצלה שאינה מצויה משא"כ איסורא דאין כלי ניטל כו' מליט בשמעתין דאית ליה לרב הונא ודו"ק: בד"ה זה זוקף כו' מוקי לה במחילה רביעית שסוכה כשירה כו' עכ"ל לכאורה קשה דתינח זוקף את המטה אית לאוקמא במחילה רביעית פירס סדין מאי איכא למימר שהדי המחיצות ההתרות כבר עשויות ובפירס סדין עלייהו הוא עושה אהל כדרך עושה אהל כמ"ש התוספות לעיל וי"ל דמיירי שכבר מבע"י יש סכך על המחיצות השלשה וסוכה כשרה היא אלא אף שצלתה מרובה מחמתה יפול החמה על המת וע"כ הוא פורס סדין ואין זה אלא כמוסיף אהל וק"ל: בא"ד א"כ שים אוכלין עם המת הס"ד ואח"כ מ"ה ונפמט והולך כו' כל"ל והדא מלתא קתני על המת ועם האוכלין וק"ל: בד"ה דכ"ע טלטול כו' והכא בשבת מדברי שמואל והבר שדעתו כו' כל השבת אפילו מניח כו' עכ"ל כל"ל ור"ל הכא בשבת דמיירי דמת בשבת מדברי שמואל דבמניח לא הוי שרי שמואל כמ"ש הרא"ש ואם הוקמא במניח ע"כ מדברי שמואל תוקמא בכה"ג בדבר שדעתו ליטלו בשבת כו' דאפי' מניח חשוב כשכח כי היכא כו' וא"כ אמאי אוסר רב וכן כתבו התוספות בפרק חלון ע"ש ומהרש"ל הבין דברי התוס' שלא כוונו לזה ונעלם ממנו דברי התוס' פרק חלון:

דף מד בא"ד דהתם לפת וגטונות לאו דלה כו' רב הונא ושמואל הוו ידעי לה דמתניתין כו' עכ"ל הוצרכו לכל זה לפי' זה דמשום גומא אסרי ליה דלפי' רש"י דמשום טלטול דמן הצד אסרי ליה ניחא דודאי סתם לפת וגטונות לאו דלה ושלפה הוא ורב הונא ושמואל ודאי דהוו ידעי להך מתניתין דאמוראי הוו בקיאי במתניתין אלא כיון דאיכא תנאי דפליגי בטלטול מן הצד איהו ס"ל כרבנן דפליגי אר"א בן תדאי ואסרי טלטול מן הצד ומיהו תלמודא קאמר עלייהו תיובתא מסתמא דמתניתין דשרי טלטול מן הצד משום דמשמע ליה דמתניתין אתיא אפי' כרבנן דאסרי טלטול מן הצד במכוסה מדקתני מקלתו מגולה וכפירש"י שם דמשום שבת נקט מגולה דלר"א בן תדאי בכולה מכוסה נמי שרי מיהו איהו מוקי לה כר"א בן תדאי ובמכוסה נמי שרי ולא נקט מגולה אלא משום כלאים ושביעית כמו שהקשו התוספות שם לפי' הערוך ע"ש אבל לפר"י דמשום גומא הוי אסרי ליה וליכא תנאי דפליגי בהכי תקשי לרב הונא ושמואל דאסרי מתניתין דשרי ולזה הוצרכו לדחוק דאע"ג דתלמודא משמע ליה דסתם לפת וגטונות דלה ושלפה הוא איהו דחקי לאוקמי בדלה ושלפה והדברים ברורים למבין ומהרש"ל האריך בזה בדרך רחוק ודחוק שאינו מכוונת התוס' ואין להאריך וק"ל: בפרש"י בד"ה חוץ מן הנר הדולק כו' אסור שמא יכבה הנר עכ"ל לא קאי הכי לקמן אלא דמשיק טעמא דאסור משום דהוה הנר והשמן והפתילה בסים לדבר האיסור ע"ש: בד"ה מן הנר הכבה דכיון דכבה והולך כו' עכ"ל הכי משמע מדקאמר עלה ואפי' בשעה שהנר דולק ע"כ דהאי כבה לא כבה ממש לגמרי אלא שמתחיל להיות כבה והולך והא פליג אאבוה וק"ל: בד"ה כבה אין לא כבה כו' דקשרי במתניתין אלא מותר שמן כו' כל"ל לענין טלטול ודאי דשמעינן נמי ממתניתין דכל הנרות מטלטלין כו' דהיינו לאחר שכבה ובברייתא נמי בהדיא קתני כבתה מותר לטלטל אבל לענין מסתפק דפליגי הכא לא שמעינן אלא מהך ברייתא דלעיל מותר שמן כו' משמע לאחר שכבה ודו"ק: תוספות בד"ה לדברי המתיר כו'

מהר"ם

דמבטל כלי מהיכנו ור' יצחק מפרש טעמא דמתני' משום דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל אלא שיש לדקדק לאביי דפריך אמילתיה דרבה וגם פריך אמילתיה דרב יוסף א"כ לא הוה ס"ל דטעמא דמתני' כמו דמפרשים רבה ורב יוסף מכח כל הני תיובתי דמותיב עלייהו א"כ בלא מימרא דר"ח היאך היה אביי מפרש ומתרץ המתני' דקתני דאין נותנין כלי תחת הנר לקבל השמן וקתני נותנים כלי תחת הנר לקבל הנצוצות מ"ש הכא דאין נותנין ומ"ש הכא דנותנין אפ"ל דאין ה"נ שלא ידע טעמא דמתני' ורבה שהיה רבו של אביי כשהיה לומד לתלמידיו המתני' דאין נותנין וכו' הביא להם עלה מימרא דרב חסדא דאמר אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת וכו' דשמעינן לה מדיוקא דמתני' כמו שכתבו רש"י והתוס' ואגב פי' טעמא דרב חסדא יתפרש נמי להם טעמא דמתני' ויכול להיות ג"כ לפי סברת התוס' דאביי היה מפרש טעמא דמתני' משום אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל והא דקתני נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות איירי בצריך למקומו אבל טעמא דאסור לבטל כלי מהיכנו לא הוה ס"ל דצריך למקומו לא מהני מידי לטעם דאסור לבטל כלי מהיכנו ודו"ק ועיין לקמן בסמוך בתוס' בד"ה ושני ליה בצריך למקומו: ברש"י ד"ה אבל כופה עליה כלי ולא תימא וכו' אלא לצורך דבר הניטל ויש להוש וכו' כצ"ל והכל דבור אחד הוא: בתוס' ד"ה אבל נותן הוא לתוך הקערה וכו' והתניא מנין שאף בכלי נחושת כן כו' את לן למימר כלי נחושת בלע וכו' ר"ל דבשלמא גבי כלי חרס שייך לומר דאע"ג דעירוי אינו מבשל מ"מ כלי חרס בולע מן העירוי דכלי חרס רך לבלוע אבל כלי נחושת אם איתא דעירוי אינו מבשל אין סברא לומר שכלי נחושת בולע ע"י עירוי וק"ל: ד"ה ואין נאותין ממנו וכו' והטלטול דנר עצמו וכו' נ"ל דהוצרכו התוס' לכתוב זה משום דלא תקשה לך דלעולם אימא לך דהא דקאמר מודה ר"ש בשמן שבנר וכו' היינו בנר עצמו ממש שמן המטפטף מאי אמרת הא ההוא אסור בלאו הכי משום מכבה ולמה ליה לטעמא דמוקצה דלמא מש"ה איצטריך לטעמא דמוקצה כדי לאסור הנר עצמו גם בטלטול לכך קאמר והטלטול דנר עצמו אין לאסור מטעם מוקצה וכו' וא"כ ע"כ צריך לומר דלאו שמן שבנר עצמו קאמר דא"כ לא איצטריך לטעמא דמוקצה אלא ודאי שמן המטפטף קאמר וק"ל: בתוס' ד"ה הצלה שאינה מצוית לא התירו וכו' ועוד דבפ' כל כתבי משמע בהדיא דלא גרסינן בברייתא דהכא טבל וכו' ואין להקשות דהכל טעמא מאי כיון דגם בטבל נמי הוי דינא הכי כדתני בהדיא בההיא ברייתא דבסמוך דפריך אביי ארב יוסף א"כ למה לא תנא נמי בהך ברייתא דפריך ארבה טבל דאיכא למימר דהתנא איצטריך למתני הכא בלא טבל כדי להשמיענו דין נזדמנו לו אורחים וכו' דקתני בתר הכי בהך ברייתא וק"ל: בא"ד אפי' בדבר הניטל משום טירחא הוא סוף דבור ואח"כ מתחיל הדבור שאינה מצויה וכו': ד"ה שאינה מצויה וכו' לא התירו וכו' ונצוצות וכו' לא שכיחי כולי האי וכו' ר"ל דשמן כיון דשכיח לגמרי א"כ אדרבה מחמת דחשיב הצלה שאינה מצויה בשבת משום דכיון דשכיח כולי האי רגילות הוא ליתן כלי תחת הנר מבעוד יום ונצוצות דלא שכיחי כולי האי ואין הוששים כ"כ עלייהו ליתן שם כלי מבעוד יום להכי חשיב הצלה מצויה וק"ל:

דף מג ע"א בגמ' א"ר אבהו בעודן עליו כל בין השמשות וכו' פי' אבל מתני' דקתני כופין את הסל וכו' על כרחך לא איירי בעודן עליו כל בין השמשות אלא כשכופה את הסל ונותנין עליו משתשיכה דאין אסור לטלטל אלא בעודן עליו ולכך לא מיקרי מבטל כלי מהיכנו וק"ל: בתוס' ד"ה טבל מוכן הוא וכו' עוד הקשה דבפ' בתרא תניא היתה בהמתו טעונה טבל ועששית וכו' יש לדקדק אביי דלא הוי ס"ל טעמא דאסור לבטל כלי מהיכנו מדמותיב עליה דרב יוסף א"כ קשה עליה ההיא ברייתא רפ' בתרא ואפי' לפי' ר"י דפי' דאע"פ דמשתברין לא קאי אלא אעששית מ"מ תקשה ליה לאביי מעששית דמדקתני אע"ג שמשתברין משמע דאסור להניח תחתיהן כרים וכסתות וע"כ טעמא הוי משום דאסור לבטל כלי מהיכנו ודוחק לומר דאביי לא הוה ידע ההיא ברייתא ולפי מה שכתבתי לעיל דיכול להיות דאביי הוה ס"ל טעמא דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל דאביי הוה מפרש דטעמא דברייתא דפ' בתרא דמשמע מינה דאסור להניח כרים וכסתות תחת עששית הוי מטעם דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ואיירי באין צריך למקומו והך ברייתא דהכא דחבית של טבל שנשברה וכו' דפריך מינה לרב יוסף איירי בצריך למקומו ולכך נוטל כלי אחר ומניח תחתיה ומ"מ מותיב לרב יוסף דאמר דאסור לבטל כלי מהיכנו משום דלטעם זה אינו מועיל מידי מה שצריך למקומו כמו שכתבנו למעלה ודו"ק: ד"ה בעודן עליו וכו' וי"ל דלמ"ד יש מוקצה לחצי שבת וכו' מוקי כר"ש דלדידיה ודאי שרי לטלטל הסל כשירדו וכו' פי' בעודן עליו אסור לטלטל אפי' לר"ש דמודה ר"ש במוקצה דבעלי חיים ועיין בתוס' דף מ"ה בד"ה אפרוח מת וכו': ד"ה ושני ליה בצריך למקומו ההיא דנותנין כלי תחת הדלף איכא נמי לשנויי בדלף הראוי וכו' נראה דה"ה נמי ההיא דחבית של טבל שנשברה איכא נמי לשנויי טבל מוכן הוא אצל שבת כדשני לעיל ואפשר נמי לומר דההיא דחבית של טבל שנשברה איצטריך דוקא לאוקמי בצריך למקומו דסברא דטבל מוכן הוא אצל שבת אינו מועיל אלא לענין שאינו נקרא מבטל כלי מהיכנו אבל לענין טעם שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל אינו מועיל דהא מ"מ בשעה שהוא מטלטל הכלי בשבילו דבר שאינו ניטל הוא דעדיין לא נתקן וק"ל: ע"ב ברש"י ד"ה ופורסין על ראשן וכו' כי ההוא דאמרי' הא מדורתא מלמעלה למטה שרי וכו' רהוי מלמטה למעלה כדרך בנין וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה שלא יעשנו כעין מצודה וא"ת מאי קמ"ל פשיטא וכו' והא לא משמע מברייתא דאינו מתכוין אסור כן הגיהו בספרים ור"ל דליכא למימר דאתי לאשמעינן דאם עשאו כעין מצודה ולא שביק רווחא אז אסור אע"ג דלא נתכוין לצוד הואיל וממילא ניצודין דזה אינו נשמע מהברייתא דהא משמעות הברייתא הוא בהיפוך דבמתכוין לצוד דוקא אסור ולא בשלא במתכוין אבל במס' ביצה פרק משילין פריך שם גמ' בפשיטות פשיטא ומשני מהו דתימא במינו ניצוד אסור שלא במינו ניצוד מותר קמ"ל ומדפריך גמ' בפשיטות פשיטא משמע דפריך כיון שעשאו כעין מצודה ניצודין ממילא בודאי והוי פסיק רישא פשיטא דאסור אפי' בלא נתכוין אליבא דכ"ע וע"ש בתוס' ואפשר שזה התוס' דברים שכתוב בספרים הכא והא לא משמע מברייתא וכו' אינו מדברי התוס' רק איזה תלמיד הגיהו ונוף דברי התוס' כצ"ל וא"ת מאי קמ"ל פשיטא דאי עביד כעין מצודה דאסור אע"ג דאינו מתכוין י"ל דאמר פ' משילין וכו' ודו"ק: ד"ה כבר תירגמא וכו' וכן משמע דקאמר התם וכו' דמה חששו להתיר אם לא זה האיסור פי' דהתם כי פריך על רב הונא מההיא דהיתה בהמתו טעונה טבל ועששית וכו' דקתני אע"פ שמשתברים דש"מ דאסור להניח תחתיהם כרים וכסתות מוקי לה התם בכולסא פי' תתיכות של זכוכית גדולות ואינן כלים אלא שעושין מהם חלונות דליכא בהן פסידא כולי האי פריך מאי אע"פ שמשתברים פי' הא ליכא בהן פסידא דבלאו הכי סופן להתתך בחתיכות קטנות וקאמר מהו דתימא וכו' ר"ל דה"א כמו שהתירו בההיא דרב הונא בהפסד מרובה כשהבהמה טעונה כלי זכוכית חששו והתירו בעששית דהוי הפסד מועט ואיזה איסור התירו בההיא דרב הונא דהא כיון דמוקי לה התם בשליפי זוטרי דלית בהו משום מבטל כלי מהיכנו אין כאן שום איסור אלא ודאי האי איסור התירו דאין כלי ניטל:

דף מד ע"א בגמ' מ"ש הני אמר עולא וכו' כצ"ל: ובי קשרי ר"ש בנר דזוטא וכו' כצ"ל: שם ור"א בר"ש אומר מסתפק מן הנר הכבה ומן השמן המטפטף וכו' מפי' רש"י משמע שלא התיר ר"א בר"ש אלא כשמתחיל הנר לכבות מעצמו אז מותר להסתפק מן השמן שאז כיון דכבה והולך מעצמו לא מחייב תו משום מכבה אבל בעוד שהוא דולק ממש מודה ר"א בר"ש שאסור להסתפק ממנו ולפי זה הא דקאמר בתר הכי אמר אביי וכו' ופליג עליה בחדא דאלו אבוה סבר כבה אין וכו' ואיהו סבר אע"ג דלא כבה הוי פירושו אע"ג דלא כבה עדיין לגמרי אלא שמתחיל לכבות וכבה והולך: בתוס' ד"ה דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול וכו' ומוקי לה רב התם בשוכח וכו' והכא בשוכח מדשרי שמואל דכל דבר שדעתו ליטלו בשבת ולא להניחו כל השבת אפי' מניח חשוב כשוכח כן צריך להגיה לשון התוס' שלפנינו וכולה חדא מילתא היא אבל האשר"י משמע דר"ל דהכא איירי בשוכח ממש דהכי הוא לשון הרא"ש ואע"ג דהתם מוקי לה בשוכח וכו' ה"נ על כרחך צריך להיות בשוכח כגון שמת בשבת דאי במניח לא הוי שרי שמואל עכ"ל ואם באנו לפרש דברי התוס' כדברי הרא"ש צריך להגיה בתוס' והכא בשוכח כגון שמת בשבת מדברי שמואל ועוד כל דבר שדעתו ליטלו בשבת וכו' אפי' מניח חשיב כשוכח וכו':

חכמת שלמה

דף מג ע"א גמ' כאבנים מקורזלות. נ"ב פי' בערוך מקורזלות מתוקנות ואין כסא מזודין פי' אחר שאין מאבנין הדין פי' אחר אבנים רכות וע"ש: תוס' בד"ה בעודן עליו כו' כי שדינהו בקדרה כו' כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה ב' חלות כו' עובין אותה הזכורים כו' חלות דסתמא כו' כצ"ל: בד"ה זה זוקף כו' אבל לאתויי מעיקרא. נ"ב פי' לזקוף אותה:

דף מד ע"א רש"י בד"ה מטלטלין כו' לאתמוטי ביה שלא כו' כצ"ל: תוס' בד"ה דכ"ע טלטול כו' והכא חשוב כשוכח מדשרי שמואל כל דבר שדעתו ליטלו בשבת כו' כצ"ל. נ"ב והאשר"י נמי כתב דאיירי בשוכח אבל לא מטעם התוס' שפי' שלא היה דעתו שיונח במקום זה כל השבת אפילו כתמה אלא מאחר דמת בשבת הוה כשוכח ודו"ק (עיין במהרש"א): בא"ד ופי' בקונטרס לקמן דאסור משום טלטול מן הצד כו' כצ"ל. ונ"ב ברש"י שלפנינו לא מצאתי אלא מפני שמזיז עפר ויכול להיות כפי' ר"י ע"ש: בא"ד ואיידי דאיירי לעיל מיניה בגומא נקטי ומותיב כו' כצ"ל. ונ"ב הכי פריך בגמא לפי' הקונטרס דפי' דהא סליקותא דרב הונא משום טלטול מן הצד הוא היינו דשייך בסוגיא דלעיל מיניה אמתניתין דקופה מטה על גדם כו' והמורינן עלה הכל מודים שאם נתקלקל הגומא שאסור להחזירה והיינו משום טלטול מן הצד אבל הסתא דאיירי משום שמזיז עפר והופר גומא לא שייך כלל לסוגיא דלעיל דאיירי בטומן בגיזת צמר על כן מפני אפ"ה שייך להא דלעיל דאיירי בעביית גומא נקטה נמי הכא ר"ל דהכא נמי אסור משום הופר גומא וק"ל. וכתב
עוד

מדברי האוסר היינו ר"מ ור"י דאסרי בנר כו' דאיכא תרתי כו' ומסיק אפי' בשל מתכת אבר ר"מ וה"נ כו' עכ"ל ר"ל למאי דמסיק ד"ה אסור ולא ניחא ליה למימר אהכי לדברי האוסר מתיר היינו ר"מ משום דפסיקא ליה דרבי מאיר נמי לא בעי תרתי בהסיה דחולין אלא פרי בשותא משום דהוה מוקצה לאיסור וק"ק כיון דלא מייתי הכא בשמעתין הא דר"מ וסמך המהרץ עלמו אההיא דחולין אימא דהמקשה נמי הוה ידע הא דר"מ מההיא דחולין אלא דלדברי האוסר מתיר בעי לומר דהיינו ר' יהודה דבעי תרתי וק"ל:

ע"ב בפרש"י בד"ה אין עליה מעות בשבת מותר לטלטל דאף על גב דהניח עליה מעות בחול עכ"ל רבותא נקט דה"ה לנקט דאפי' אם היה מונח בשבת אם אין עליה עתה מותר לטלטלה דהא לא קפיד בהיפא אלא שלא היה עליה בין השמשות וכן נראה לפרש מדברי התוס' ממה שהקשו אמאי לא מוכח מהכא דאין מוקלה לחצי שבת כו' והיינו ממאי דשרי באין עליה מעות עתה אפי' אם היה כבר מונח היום בשבת מדלא קפיד אלא אבין השמשות ואפשר דנקט הניח עליה בחול דבשבת איך יניח עליה לדעת כמו שהקשו התוס' ודו"ק:

תוספות בד"ה יש עליה כו' דבשבת תנן פ' נוטל מנער הכר והן נופלות כו' עכ"ל דליכא למימר דאיירי בטלטול גמור דאסור אפילו בסוכה וכמו שהקשו התוס' לקמן בהך דמוכני דטלטול גמור פשיטא דאסור והתם במתניתין דמוכני איכא למימר דמשום סיפא דאינה נשמטת קתני לה דשרי אפילו טלטול גמור כמ"ש התוס' לקמן משא"כ הסיפא דהכא דאין עליה מעות דלא שייך ביה טלטול גמור אלא טלטול המטה וה"נ נ"ל ביש עליה מעות דאסור דאיירי בטלטול המטה על ידי שמנער הכר ודו"ק: **באד** כגון שהניחה לדעת ישראל כדי להסירה כו' והוי כנגמרו בידי אדם כו' עכ"ל יש להקשות דדומיא דהכי בהיו עליו בבין השמשות אם היה דעתו להסירם אחר שעה בשבת הוי כנגמרו בידי אדם דאין לחלק בזה בין ביום השבת ובין בין השמשות כדמוכח מדברי התוס' לעיל גבי אפרוחים דאי הוה מקרי גמרו בידי אדם ביום השבת מקרי נמי נגמרו בידי אדם בבין השמשות וי"ל דודאי לעיל גבי אפרוחים אי משום דבידו להפריחם הוי מקרי גמרו בידי אדם אין לחלק בין בשבת ובין בבין השמשות אבל הכא יש לחלק דבשבת כיון דא"א להניח ולהסיר אלא ע"י נכרי מקרי שפיר גמרו בידי אדם דהנכרי מניחו ומסירו בהיתר לדעת ישראל משא"כ בבין השמשות דמסתמא הישראל גופיה מניחו מבע"י ודעתו נמי שהוא יסירו אין זה גמרו בידי אדם כיון שבאיסור יסירו אך קשה אהכי כיון דדעתו להסירו דומיא דהכי בבין השמשות נמי תשתרי דהוי כשכח כמ"ש התוס' לעיל דבר שדעתו ליטלו בשבת כו' אפי' מניח חשיב כשכח כי ההיא דמנער את הכיסוי ע"ש ויש ליישב בדוחק ודו"ק: **בד"ה** ואין מגלת כו' וקשה דמי יביא טומאה על הכלים כו' עכ"ל היינו לפי מה שפירש רש"י דהמוכני מפסיק מן הגד כמו שפי' שהכלים עולין למעלה מדופני השידה ואין השידה חוללת עליהם אלא שהמוכני עליה יותר בגובה מהשידה גם מהכלים וחולץ בפניהם מן הגד וע"ז הקשה דמי יביא טומאה על הכלים כיון דבב"ה הוא לא יביא שום טומאה מן הגד ולמטה נמי הרי שידה חוללת על הכלים אבל לפי מה שפי' רע"ב בפירוש המשניות שהכלים בולטין מחוץ לדופני השידה ומאהילים על הקברות והמוכני שתחתיהם חוללת עליה אין מקום לקושיית התוס' ודו"ק: **באד** ויש בשידה נקב מתחתיה כנגד המוכני והיא בב"ה כו' עכ"ל ר"ל לפירושו יש לקיים שהיא בב"ה שהטומאה יבא מלמטה דרך הנקב על הכלים משא"כ לפי' ריב"א שהטומאה נכנסת מן הגד דאין לפרש אלא בשהיא באהל המת וק"ל: **בד"ה** הא אין עליה כו' אפי' בשבת שהוא טלטול גמור וקמ"ל דבאינה נשמטת כו' עכ"ל דבנשמטת ולטלטל טלטול גמור פשיטא דאסור לגוררה אלא משום סיפא דבאינה נשמטת דשרי לגוררה טלטול גמור קתני לה ואין להקשות דהשתא נמי מאי פריך הא אין עליה מעות שריא ואימא דה"ה אין עליה מעות דאסור אלא דקתני ברישא יש עליה משום רבותא דסיפא דבאינה נשמטת שרי לגוררה אפי' ביש עליה וי"ל דמשום רבותא דסיפא לא ה"ל למסבק רבותא דרישא דאסור אפי' באין עליה משא"כ אי איירי בטלטול גמור דליכא למתני שום רבותא ברישא ואיכא למימר דשפיר קתני לה משום סיפא ודו"ק: **באד** ומיהו מטה שיחדה והניח כו' ופר"ת דהכל מודים כו' ולפי זה לא קשה לעיל כו' עכ"ל כל דברים אלו עד סוף הדיבור דברי התוס' הם ואין להם מקום כאן רק בסוף הדיבור שאחר זה המתחיל הג"מ דרב כו' וקרוב לדברי התוס' כתב הרא"ש בזה בשם רבינו תם ע"ש ומשום דהך דמטה שיחדה כו' בשמעתין היא ואי הוה אתיא דוקא כר"ש ודאי דה"ל לאתויי עפי מינה אלא דאיכא למימר דאתיא כר"ש ומהרש"ל דחק עלמו לנמנם בזה בחנם וק"ל:

דף מה

בד"ה מקמי חברי כו' ומאי דקמבעיא ליה כו' טפי מבנר שבת כו' עכ"ל לכאורה כבר הרגיש רש"י בזה במה שפי' שלא יראוהו בחצר כו' בטפח הסמוך לר"ה וידעו כו' משא"כ בנר של שבת שהוא בבית ולא יראוהו וי"ל דאין זה כוונת רש"י דודאי ידקדקו אחר גזירתם לחפש גם בבית אבל כוונתו להוא פירושא שגזרו על נר חנוכה ולא על שאר נרות במה ידעו שהיה נר חנוכה ויאמר להם הישראל שלא היה נר חנוכה וקאמר משום שיראוהו בחצר בטפח הסמוך כו' דאין דרך להדליק שם נרות אי לאו נר חנוכה אבל להך פירושא דביום אידם לא היו מניחין שום נר דגזרו על כל הנרות ובודאי שמחפשין אחריהן אף בבית הוצרכו התוס' ליישב ומאי דקמבעי' ליה בנר חנוכה טפי מבנר שבת כו' ודו"ק: **בד"ה** ואם התנה כו' ברים המביא פריך עלה והא קא סתר כו' וברעועה מאתמול כו' עכ"ל וכה"ג כתבו התוס' לעיל בד"ה שבנר ושבקערה כו' דבמסכת סוכה מוקי בסוכה דעלמא ורעועה כו' ע"ש אבל לא מלאתיו כן לא במסכת סוכה ולא בפרק המביא אלא דההך דר"ש מתיר בלא תנאי פריך בפ' המביא והא סתר אהלא ומוקי לה בנפולה ולית ליה מוקלה דתנן מותר השמן כו' ופריך מי דמי התם יושב ומלפה כו' הכא אדם יושב ומלפה מתי תפול סוכתו דבמוקלה מחמת איסור כי הא מודה ר"ש דדמיא לכוס וקערה ועששית דמודה בהו ר"ש כמ"ש הר"ן שם ומוקי לה בסוכה רעועה כו' אבל הך סיפא דאם התנה עליה הכל לפי תנאו מוקי לה התם בסוכה דעלמא וצריך לאוקמא נמי בנפולה משום דאי לאו הכי הוה סתר אהלא אבל דאיירי נמי ברעועה ליכא למאן דמפרש ליה הכי דכיון דהתנה עליה בבריאה נמי דעתיה עילויה וכן נראה מדברי הרי"ף והרא"ש והטור סי' תקי"ח ול"ע לדברי התוס' ודו"ק: **בד"ה** וכן אתה אומר כו' אע"פ שאין מתקלקלין כ"כ מוקלה כו' עכ"ל מיהו מתקלקלין קלת והולרכו לזה דאל"כ אדפריך הכא אדשמואל ליפרוך נמי מהכא לעיל אדרבי יוחנן דמתיר בחיטין שזרען ובילים שתחת התרנגולת לר"ש אע"ג דדחייה בידים והכא אוסר אפרסקין לר"ש אלא ע"כ דאית לן למימר דהאי אפרסקין דלא חזי כ"כ כמו חיטין שזרען כו' ודו"ק: **ע"ב** בד"ה הב"ע דאית ביה כו' דלא נקט בדאית ביה אפרוח חי משום כו' ואין נראה דההיא דכופין את הסל כו' משמע דאסור לטלטל כו' עכ"ל דאין לומר דההיא דכופין את הסל כו' אתיא כר"י דהא מ"מ כיון דלר"י ע"כ האפרוח לא חזי אית לן למימר לר"ש נמי הכי דבמידי דלא חזי לא פליג ר"ש והא דנקט אפרוח מת ולא נקט אפרוח חי לא חשו התוס' לתרץ דאיכא למימר לפי מה שפירשו התוס' לקמן דלאו לענין טלטול גמור קמבעיא ליה דהא ודאי אסור אפי' בשכח כמ"ש התוס' לעיל אלא דקמבעיא ליה אי שרי לטלטולי על ידי ניעור אי חשוב כשכח ושרי או כמניח ואסור והשתא ליכא למיבעי הכא באפרוח חי כיון דבידו להבריח אפרוח חי מתוך הקינה ואין לריך ליי"ר וכן מלאתי במ"י שכתב כפי' ה"ר יוסף דנקט מת משום דחי חזי לשתק בו התינוק ושוב כתב א"נ אי הוה חי הוי שרי לטלטלה ע"י דידוי והברחה עכ"ל ודו"ק: **בד"ה** דאית ביה בילה דאסור משום נולד ל"ע דר"י כו' משקין שזבו ואפשר כו' עכ"ל נקטו בדבריהם משום נולד ירלה משום דעיקר קושייתם לדברי המקשה דפריך דלית ליה מוקלה נית ליה נולד הא לר"י דקיימינן הכא טעמא דבילה דאסור משום משקין שזבו וא"כ דלית ליה מוקלה איכא הא' איסורא דמשקין שזבו והאי תירלו דמה"ט דמשקין שזבו לא הוה אסור לטלטל הבילה שנולדה אבל ק"ק דאין זה מספיק דאכתי המקשה לא ה"ל לאתויי הא דרב נחמן דאמר דלית ליה מוקלה לית ליה נולד אלא מדר' יוחנן גופיה ה"ל לאתויי דהא בילה שנולדה לא אסר לטלטולי כלל כיון דלית ליה התם טעמא דבילה אלא משום משקין שזבו ויש ליישב דפריך דאף אם נאמר הכא דר' יוחנן למאן דאית ליה נולד קאמר האמר רב נחמן דלית ליה מוקלה כו' ויש מפרשים דברי התוס' הכל בלשון קושיא ול"ע דר"י כו' משום

פוד נלדו כך הקישור כשלמא לפי' הקונ' איכא למימר דהכי מקשה מאחר בסמן הלפת ונטוטות בתוך העפר א"כ אפי' תקלת עליו מגולים מ"מ א"א בלא יבא טלטול מן הגד לעפר בעל כרחו ותפ"ה ברי וה"ה נסליקושתה הפי' לא דלה ובלפת דהכי אין בו היסור אלא משום טלטול מן הגד במתית עפר מן הגד לפירש"י וגבי טומן לפת אפי' דלה ובלפת איט מועיל למה בלא יזוז עפר בעליו וכן פירשו התוס' כפי' תגון דהטומן לפת בכה"ג איירי אבל לפי' התוס' דתבוס תוסר גומא הוא והיינו אלא בלא דלה ובלפת אם כן מאי פריך מהאי ברייתא דהטומן לפת כו' דלמא איירי שלא בדלה ופ'פה דחופר גומא איט שייך אלא למטה בקרקע על כן מבני דמשום הכי פריך דסבירא ליה לסתמא דתלמודא דסתם מתני' איירי אפילו בלא דלה ובלפת כו' ומסקי התוס' ותדע דלפ"ה קשה וכי רב הונא ושמואל לא הוי ידעי מתניתין וגעיס אבל לפירוש התוס' בפיר ידעי אלא דדחקי לאוקמי בדלה ובלפת ודו"ק (עיין במהרש"א): **בד"ה** שבנר ושבקערה כו' ומדליקיה כו' כבה כו' כנ"ל: **באד** להגאהו בא כו'. כ"כ פי' ולאחר שכלה שנאזו יושב ומלפה כו' וק"ל: **בד"ה** לדברי המתיר כו' נפ"ק דחולין כו'. כ"כ פי' הע"ג דלית ליה מוקלה מחמת מיאוס מוקלה מחמת איסור אפילו לאוד אית ליה וק"ל: **ע"ב תוס'** בד"ה ואין מגלת כו' כל הכית טבור לפי כו' כנ"ל. וכ"כ פי' מן הטור לעלייה ודו"ק: **באד** פירשו על כו' ניפא דמפסיק בין כו' כנ"ל: **בד"ה** הא אין עליה כו' ומיהו מטה שיחדה כו' עד סוף הדבור. כ"כ גליון הוא והדבור שאחריו יוכיח ודו"ק. ויש מגיהין כאי ומיהו אחר דבור של אחריו דהיינו כ"כ מסתברא כו' וטעות הוא בידם דלא שייך לומר ומיהו כו' דהכי דממטה אין ראיה מכל מקום איכא ראיה מכרכי דזוזי כו' וק"ל:

דף מה ע"א

תוס' בד"ה ה"נ מסתברא כו' והלו לר"ש שרי. כ"כ וכו לפי סברת ר"י בד"ה ומה נר כו' והקשה על רש"י כו' ומתוך דבריו משמע דלא מחלק בין מטה לנר לענין יהדו אבל רשב"א ס"ל דר"ש מודה גבי מטה כמ"ש נגבור שלפני זה שר"ש מודה וכן ס"ל לרשב"א נכיסך הדף בד"ס אין לנו כו'. (זה מל"ס בכ"י כרב ז"ל במקום האחר): **באד** ודכרכי בזוזי כו'. כ"כ פי' דרב הבר לעיל בפ"ק קמא ומיניה דייק הלמודא כפ' מי שהחשיך דרב כר' יהודה ס"ל וק"ל: **בד"ה** אלא במן שבנר כו' דמוקלה למלותו לא אסור לטלטל כו' דלא איתקלו לא מחמת מלוה כו' כנ"ל: **ע"ב גמ'** פלעילי תמרים כו'. כ"כ פ"ה התמרים כליים מהגזל ס באילן לעולם וגודרין אותם מן הדקל ועושין לכן חותלות וכונסין לתוכן ומתבשלות ומבעיא לר"ש מהו להכול מהם ביו"ט ולא נהירי דפלעילי תמרה לא משמע הכי אלא פי' דהוה פגי תמרים שכונסין לכיות נגמרים ומתוקנין יפה יפה ועדיין לא נתבשלו ופולעין אותם א' לשנים בסכין ומפלין אותן לגג ניבבן ולא

באד ינראה לר"י דרב הונא ושמואל לא אסרי התם משום טלטול וכו' ואיידי דאיירי לעיל בגומא וכו' ר"ל וכ"ת אי הוי טעמייהו משום גומא למה נקטי התם דבשלמא אי הוה טעמייהו משום טלטול מן הצד אידי דמיירי התם בענין חזרת הקדירה לתוך הקופה שטמן בה בתוך מוכין וגיזי צמר הסוקצין דאסור להחזיר משום דמטלטל הגיזי צמר מן הצד כשמחזירה לתוך הגומא שייך נמי הא דשמואל ורב הונא התם דאיירי נמי בטלטול מן הצד אבל אי הוה טעמייהו משום דמרחיב הגומא לא שייך לסוגיא דהתם לכך כתבו דלפי טעם זה נמי שייך לסוגיא דהתם דאיירי דאיירי התם בגומא וכו': **באד** ומותיב מהטומן לפת וצנון וכו' ר"ל ואם תקשה לפי טעם זה ומשום גומא מאי מותיב עלה התם מהטומן לפת וצנון דלמא האי דהטומן לפת וצנון איירי בדצה ושלפה ולכך שרי דבשלמא אי הוי טעמייהו משום דמזיז ומטלטל העפר מן הצד ולכך אסרי בה רצה ושלפה פריך שפיר דבהטומן לפת וצנון אפי' בדצה ושלפה כשמוציאה מן הקרקע ותגומא א"א שלא יזיז עפר שעל גבי הצנון מלמעלה אפי' היכא שמקצת עלין מגולין ומוציאת על ידם ואפ"ה שרי וא"כ הוי תיובתא לדידהו אבל לפי מאי דמפרשינן דטעמייהו ה"י משום גומא מאי מותיב מהטומן לפת וצנון דלמא התם איירי בדצה ושלפה ואינו מרחיב גומא ולכך שרי ותירצו דלכך מותיב מהטומן לפת וצנון משום דסתם לפת וצנונות לאו דצה ושלפה ומאי דמסקי התוספות ורב ושמואל תוי ידעי לה וכו' ר"ל והשתא נמי אתי שפיר דלפי' רש"י דאפי' מיירי ההיא דהטומן בדצה ושלפה הוי תיובתא לדידהו יש לתמוה וכי לא הוי ידעי רב הונא ושמואל ההיא דהטומן דהא מתני' היא בסדר זרעים אבל השתא לפי מה דפירשנו דלא מותיב מההיא דהטומן אלא משום דסתם לפת וצנון לאו דצה ושלפה אתי שפיר דרב הונא ושמואל הוו ידעי לה אלא דדחקי לאוקמי בדצה ושלפה וכו' וק"ל: ד"ה שבנר ושבקערה אסור וכו' מסוכה רעועה דעלמא פירוש שאינה של מצוה דבסוכה של מצוה יליף במס' ביצה דף ל' מקראי דלא מהני בה תנאי: **בד"ה** לדברי המתיר כו' וח"נ אמרי' בפ"ק דחולין ע"כ לא שרי ר"מ פי' בשוגג במבשל אבל בשוהם לא משום דהוי מוקצה מחמת איסור אלא שצריך לישב למה להו להתוס' לתביא ראיה זו לפי פי' ר"ת ור"ח יותר מלפי' רש"י דהא לפי' רש"י נמי מסיק גמ' דמוקצה מחמת איסור לת"ר"ה דהיינו פמוט של מתכת שהדליקו עליו בשבת אסיר לכ"ע דהיינו אפי' לר"מ וק"ל: **ע"ב בגמ'** והוא שלא תיו עלית בין השמשות וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה ומה נר דלהכי עבידא וכו' תקשה ליה מנר של מתכת וכו' ר"ל אם איתא דגמ' דייק דייחוד לחוד לא מהני מדקתני אבל לא ישן ולא קתני אבל לא המיוחד כדפי' רש"י א"כ ה"נ נידוק דאפי' ייחוד והניח לא מהני מדקתני גבי נר של מתכת חוץ מן הנר שהדליקו בה בשבת ולא קתני חוץ מן הנר שייחדו והדליקו בחול: **באד** וא"ת לר"י דלא דייק כלל מדקתני אבל לא ישן וכו' ר"ל דלא דייק כלל מדקתני אבל לא ישן ולא קתני אבל לא ייחד וכן נמי ליכא למידק דלא מהני ייחד והניח מדקתני גבי נר של מתכת חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת ולא קתני ייחדו והדליקו בו בח"ל ולהכי אתי שפ"ר למאי דמסיק שייחדה והניח עלית מעות כו' והא דפריך ומה נר דלהכי עבידא וכו' לא פריך משום דיוק אלא מן הסברא ומנר של חרס קא פריך דהתחלת עשייתו הוא להדלקה ותוי תיכף נמי שיחדו להדליקה ואפ"ה מטלטלים נר חדש א"כ ש"מ דמתכת יחוד לחוד אינו נאסר והוא הדין מטה שיחדה למעות כן הם המשך דברי התוס' והארכתי אף שדברים פשוטים הם מפני שיש בהן מקומות לטעות: **באד** אע"פ שייחדה והדליקו בה בחול שרי וכו' כצ"ל: ד"ה הא אין עליה מעות שרינן וכו' ומיהו מטה שייחדה והנ"ח עליה מעות וכו' דמדקפיד עליה ר"ל על המטה שהמעות מונחים עליה מייחד לה מקום ומקצה אותה בידים: **באד** והא דפריך לעיל מנר פי' ומאי פריך נימא דמטה שמייחד למעות שאני דאין לחלק אלא כשהניח עליה מעות ר"ל אבל בייחוד לחוד אין סברא לחלק בין מטה לנר ולפי זה לא קשה לעיל אפ"ה וש הקונטרס וכו' ר"ל דנוכל לומר דלעולם הא דפריך ומה נר דלהכי עבידא וכו' פריך מטעם דדייק מדקתני אבל לא ישן ולא קתני אבל לא המיוחד כדפי' רש"י מאי אמרת א"כ לפי מאי דמסיק נמי מטה שייחדה והניח עלית מעות תקשה ליה נמי מדקתני גבי נר של מתכת חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת ש"מ דייחוד והדליקו בו בחול לא מהני לאסור זה לא קשיא דשאני מטה שייחדה למעות והניח עלית מעות מדקפיד עליה מי חד לה מקום כן הוא המשך דברי התוס' אבל ראיתי בס' ח"ש שכתב שכל הדברים חללו שכתב ומטה שייחדה וכו' אינם מגוף התוס' אלא גליון הוא שאל"כ יהיו דברי התוס' סותרים זה את זה דבדבור שאחר זה מבואר בהדיא דס"ל שמטה שייחדה למעות והניח עליה מעות שריא לר"ש וכתב עוד שיש מגיהין התוס' ואומרים שהאי ומיהו וכו' שייך להיות בסה"ד שאחר זה ור"ל שקאי אמאי שאמרו שם ככמה מקומות אשכחן דרב סבר כר' יהודה דאסר מטה שייחדה למעות וכו' ודכרכי דזוזי וכו' ועל זה קאי ומיהו מהא דמטה שייחדה למעות וכו' אין להוכיח דסבר כר' יהודה דאיכא למימר דמודה בה ר"ש אלא שהוא כתב על אותם שמגיהין כן שטעות הוא בידם דלא שייך לומר על זה ומיהו וכו' דנהי דממטה אין ראיה מ"מ איכא ראיה מדכרכי דזוזי וכו' עכ"ל אבל בעיני אין בזה שום סתירה על אותן המגיהים זי"ל דשפיר שייך לומר ומיהו וכו' וה"ק ומיהו ממטה אין ראיה אלא מהא דכרכי דזוזי לחוד יש ראיה וק"ל:

דף מה ע"א

בתוס' ד"ה מקמי חברי וכו' כש"ם דלצורך אכילה היו מניחין ר"ל אבל נר של חנוכה שאסור להניחו על השלחן היו צריכין להסתיר אותו מקמי חברי: **באד** לאו סכנת חברים קאמר אלא סכנת גזירה שגזרו וכו' כצ"ל: ד"ה אלא שמן שבנר וכו' ומשום דהוקצה למצותו לא אסור נר הדולק וכו' ר"ל ואין לומר דשמן שבנר דוקא נקט והא דהוצרך לטעמא דמוקצה משום כדי שיהא אסור לטלטל גם את הנר בעצמו זה אינו דמשום דהוקצה למצותו לא אסיר נר הדולק: **באד** אלא גרוגרות וצמוקים וכו' דלא אתקצאו לא מחמת מצוה ולא מחמת איסור וכו' כצ"ל: ד"ה עד מוצאי יו"ט האחרון וכו' ואע"ג דהוקצה בין השמשות למצותו משום יום חבא וכו' ר"ל וכ"ש דאינו אסור משום דאתקצי בין השמשות מחמת יום שעבר וק"ל: ד"ה ולא מן הסמוך לה וכו' והשתא אי גרסינן בברייתא דהכא וכו' כצ"ל: ד"ה ואם התנה וכו' ומוקי לה בסוכה נפולה ורעועה וכו' ע"ש בפ' המביא דהא דתניא ור"ש מתיר מוקי בסוכה נפולה וברעועה דאי לא נפלה תקשה והא קא סתר ואי לא הוה רעועה הוי מוקצה דעד כאן לא שרי ר"ש אלא בנר וכו' אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו וכו' ע"ש: **ע"ב בתוס'** ד"ה הב"ע דאית ביה אפרוח מת פי' ה"ר יוסף דלא נקט אפרוח חי וכו' ואין נראה וכו' ולפי' התוס' צ"ל הא דלא נקט אפרוח חי משום דאורחא דמילתא נקט דאין דרך לטלטל תקינה עם האפרוח חי שבתוכה אלא שמפריחין האפרוח מתוכה ועוד דהא כתבו התוס' לקמן בסמוך שהבעיא היא אי שרי לטלטלו ע"י שינער משום האפרוח או הכיצה אי חשיב כמו מניח או כשוכח וגבי אפרוח חי א"צ שום ניעור אלא שמפריח משם האפרוח: ד"ה דאית ביה ביצה ובו' ואפשר דמש"ה לא הוה אסר ר"ש לטלטלה וכו' והשתא לר' יוחנן אסר ביצה מתרי טעמי מטעם נולד וגם מטעם משקין שזבו וא"צריך טעמא דנולד כדי שיאסר אפי' בטלטול ושמא דמשקין שזבו כדי לאסור אפי' היכא דלא שייך טעמא דנולד כגון בתרנגולת העומדת לאכילה: ד"ה דאית ביה ביצת אפרוח וכו' וקא מיבעיא ליה וכו' נראה דקשה להו להתוס' א"כ מאי קא מיבעיא ליה לתהוא סבא הא פשיטא דאסור לטלטל הקינה עם ביצת האפרוח משום דהוי בסים לדבר האיסור כיון דאיירי בביצת אפרוח דהוי מוקצה

מתקן ואפשר כו' אלא לאכילה וא"כ לא משני מידי ולשון התוס' דחוק גם לא הוו צריכי למנקט בדבריהם דאסור משום נולד ועוד כיון דהקשו קושייתם בלשון אפשר טפי ה"ל לאקשויי אם ר"י אוסר נמי טלטול משום מתקן שזהו דא"כ לא פריך מידי והו"ק: **בד"ה** אין לנו כו' קשה לרשב"א כו' היכי פרי ר"ש הא אמרינן כו' הכל מודים כו' עכ"ל דליכא לפלוגי הכא לר"ש כמ"ש לקמן למסקנא דקביעות מקום דמנורה לא הוי קביעות מקום כמו ההיא דפרק כל הכלים דהא כיון דע"כ ר"ש מודה היכא דאיכא קביעות מקום כההיא דפרק כל הכלים מכ"ל לר"י לפלוגי אליבא דר"ש למימר דבמנורה לא הוה קביעות מקום כיון דאיהו גופיה לא מפליג וסבירא ליה דאיכא קביעות מקום למנורה אלא ע"כ דהשתא דאית ליה לר"י קביעות מקום במנורה אית לן למימר הה"נ לר"ש וכמ"ש התוס' דה"ק אין לנו שיתיר ר"ש כו' אבל במנורה גם ר"ש אוסר ולמאי דמסיק ומדמה מנורה לכילת התנים לכ"ע במנורה לא הוה קביעות מקום והו"ק:

דף מו בפירש"י בד"ה איבעיא כו' כדרך שהיה ר"ש מתיר בנר ישן או כו' וכר"ש הורה בנר להתיר עכ"ל אליבא דריב"ל דקיימינן הכא דפסק לעיל כר"ש הוי מצי למנקט אף כדרך שהיה מתיר בנר הדולק בשבת לאחר שכבה אלא מילתא דפסיקא נקט אף לר"י דפסק כר"י במוקצה מחמת איסור במוקצה מחמת מיאוס דהיינו נר ישן פסק כר"ש וק"ל: **תוס'** בד"ה הורה במנורה כו' ורש"י פי' הורה במנורה כו' וחדא הוראה הוי כו' ואין נראה דאין לתלות מנורה כו' עכ"ל ל"ע דלעיל לא כתבו סברא זו רק לתירוץ לקושייתם והכא דהו בזה פירש"י כאילו היא מוכרחת וי"ל דודאי לפום מה דהקשו לעיל אמאי לא מבעיא ליה הכא כי התם דבמנורה כי נר להיתרא לר"ש ובנר לא ס"ל ואוסר אין סברא זו מוכרחת דאפשר כיון דע"כ נקט במלתיה איסורא בנר תלה המנורה בו להיתרא אליבא דר"ש אלא דמ"מ יש להרגן כך דלא ה"ל למתלי מנורה בנר אבל הכא לפירש"י דתלה המנורה בנר להיתרא גר"ש וחדא הוראה היא דבנר לא מטעינן מידי לא להיתרא ולא לאיסורא שפיר קשיא למה נקט נר כלל במלתיה למתלי מנורה בו כיון דטעם אחד לשניהם והו"ק: **בא"ד** ועוד דאכתי ה"ל למבעיא א"ד הרווייהו להיתרא עכ"ל ר"ל כי התם דמבעי לי' הכי ולפירושם לא קשה למבעי התם בטרפתא להיתרא כרבי בזפק וחדא הוראה היא כפירש"י הכא דלפירושם אין דבר זה מבעיא בשום מקום מיהו לפירש"י דהכא קשה אמאי לא קמבעיא ליה התם כי הכא בטרפתא להיתרא כרבי בזפק והדא הוראה היא ואפשר דכוונת רש"י נמי הכא דלאו חדא הוראה היא אלא כי התם דבנר נה ס"ל כר"ש אבל התוס' לא ניחא להו לפרש הכא הכי דהל"ל הכא וכר"ש בנר לא ס"ל כדקאמר התם וכרבי בזפק לא ס"ל והו"ק: **ע"ב** בד"ה והתנן רש"א כו' משמע דאביי סבר כו' היכא דנפל בו מום מעי"ט אם בקרו מבוקר כו' וא"כ דשני ליה כו' עכ"ל ובפשיטות לא תקשי להו לפי מה שהוכיחו לעיל דאביי גופיה מקשה מדקתני אינו מן המוכן דמיירי אפילו בנפל מום מעי"ט דאם בקרו אינו מבוקר די"ל דהייט במום עובר אבל ההיא דאדא בר אוכמי דאם בקרו מבוקר הייט במום קבוע שנפל מעי"ט אבל במום עובר מודה דאיני מבוקר כמ"ש התוס' לקמן וק"ל: **בא"ד** וי"ל דחזר בו אביי כו' עכ"ל ואע"ג דלמאי דחזר בו איכא לפלוגי בין הך דהתם דאיכא מיהת חדא מי יימר מש"כ הכא דליכא מי יימר כלל אביי לא הוה מפליג מידי והו"ק: **בד"ה** מי יימר כו' נראה דכל הני מי יימר דקאמר רבה לאו דוקא כו' דהא קאי ארבי יהודה כו' עכ"ל כבר הוכיחו דאביי ע"כ הדר בו ואוסר אפילו בדיעבד לר"ש אפילו במום קבוע מעי"ט אלא דאפשר דרבה המתרץ מדנקט תלתא מי יימר במלתיה סבר כאדא בר אוכמי דמתיר במום קבוע מעי"ט ע"כ כתבו דרבה נמי תלתא מי יימר לאו דוקא קאמר דהא ר"ש ארבי יהודה קאי דמיירי במום קבוע מעי"ט ומסתמא משמע דאוסר בכל גוונא אפילו בדיעבד אע"ג דלא הוי רק חד מי יימר ואפילו לאדא בר אוכמי כו' דאית לן למימר דר"ש לא קאי אר' יהודה בכל גוונא אלא לענין לכתחלה אבל בדיעבד אינו אוסר במום קבוע מעי"ט דהייט חד מי יימר מ"מ במום עובר מודה דליכא אלא תרתי מי יימר וע"כ לאו דוקא נקט רבה תלתא וניחא לן למימר דרבה סבר כמסקנא דחזר אביי ובחד מי יימר סגי ולאו דוקא נקט תלתא ודע אתה המעיין שמה שכתבו התוס' דנראה כו' דר"ש אוסר אפילו בנפל בו מום קבוע מעי"ט כו' אין זה הדיוקא נמי דקאמר התם באין לדין לאסור בדיעבד מום קבוע מעי"ט דההוא ודאי דלא דייקא ליה לאדא בר אוכמי אלא הכא מסברא דנפשם קאמרי דאוסר נ"ב אפילו במום קבוע מעי"ט מדקאי ארבי יהודה וכן סברא דייקא נמי לרבא אדא בלכתחילה והו"ק: **בד"ה** מי יימר כו' תימה מי דמי התם ודאי לא מזדקק ליה חכם דאין רואין כו' אבל הכא דאין לך איסור בדבר כו' עכ"ל ויש לדקדק דאכתי תקשי להו הך קושיא גבי נשאלין לנדרים מאי פריך ולימא מי יימר כו' מי דמי התם לא מזדקק חכם דאין רואין כו' אבל הכא אין איסור בדבר מזדקק ליה חכם דאין לתרץ כי הכא דלא יהיה ניחא ליה לחכם להתיר נדרים שנדר לדבר מצוה דודאי לא יתיר ועוד מאי משני דסגי ליה בג' הדיוטות דאין סברא לחלק שג' הדיוטות לא יחושו לה על נדרים שנדרה לדבר מצוה טפי מחכם ומבעל ועוד יש לדקדק בדבריהם לקמן שהקשו במומין נמי הרי שלשה מתירין את הבכור ומאי קושיא הרי אמרו דוקא במקום שאין שם מומחה ומאין להם לומר דמיירי הכא באין כאן חכם להתיר וי"ל שסבר הוכיחו התוס' דבחד מי יימר סגי והשתא גבי נשאלין לנדרים בפשיטות פריך מי יימר דמזדקק ליה חכם ר"ל דלא ימלא לו ת"ח להתיר כיון דהיתר נדרים אסור בשבת אלא לצורך שבת מסתמא לא היה דעתו אתמול להתיר ולקמן מבעיא לן דאפילו בצורך שבת אם היה לו פנאי אם מתירין לו בשבת ואפשר שלא ימצא לו ת"ח וכה"ג ודאי אמרינן מי יימר דנפל ביה מום ומי יימר דנפיל ביה קבוע ה"נ מי יימר דיהיה לו מצוי ת"ח כיון דלא היה דעתו אתמול על כך ולא הזמין והכין לו חכם שיתיר ומשני דסגי ליה בג' הדיוטות דודאי יהיו מצוים לו בכ"מ ואין להקשות לרבי יהודה דמתיר לראות מום בי"ט מי יימר דיהיה לו ת"ח מצוי די"ל כיון דרואין מומין ואין איסור כלל בדבר אף אם יהיה לו פנאי אתמול מסתמא היה דעתו להתיר הבכור והזמין לו חכם שימצא לו להתיר והשתא ניחא לפום דקיימינן השתא שלא יהיה לו ת"ח מצוי במקומו הקשו שפיר דהא ג' מתירין המומין במקום שאין חכם מצוי והו"ק: **בד"ה** התם אי לא מזדקק כו' אבל הכא כו' ואע"ג דבפ"ק כו' שלשה מתירין את הבכור כו' עכ"ל אע"ג דשלשה מומחין ודאי דלא הוו מזדקקי ליה משום דאין רואין מומין בי"ט כמו שכתבו התוס' בסמוך דה"כ המ"ל מי יימר דמזדקקי ליה ג' הדיוטות כו' מ"מ תקשי להו דע"כ מדקאמר דבנדרים סגי ליה בג' הדיוטות הכא מי יימר דמזדקק ליה חכם ולא קאמר מי יימר דמזדקקי ליה ג' הדיוטות משמע דשלשה הדיוטות אין מתירין את הבכור כלל בלאו טעמא דמי יימר כו' ותקשי להו שפיר דהא בלאו טעמא דאין רואין מומין ביו"ט ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה ותירצו דמשום מומין שאין מובהקין נקט כהאי גוונא וה"כ המ"ל כו' ובמומין מובהקין אלא דנקט בכהאי גוונא דבכל מומין איירי דאיט מתיר רק חכם והו"ק:

דף מז בד"ה הכא לנר שמן כו' אצטריך למימר בשמן דנעשה בסיס כו' עכ"ל כיון דאיסור טלטול בשמן אינו רק ע"י נר לא הוה אצטריך למימר ביה דנעשה בסיס אלא דאי לא תימא הכי גם הנר לא היה אסור לטלטל כו' וק"ל: **בפרש"י** בד"ה טטל אדם כו' ורבי יוחנן שמעינן ליה דכרבי יהודה ס"ל עכ"ל לכאורה קשה כיון דהאי אפר מוקצה הוא לר"ש נמי נעשה המחתה בסיס לדבר איסור כמו במטה שיש עליה מעות וכמו קינה דאית ביה בילת אפרוח וכמו נר ושמן ופתילה דכל הנהו נעשו בסיס לדבר האיסור אף לר"ש וי"ל דהאפר גופיה לר"ש לא נעשו מוקצה כיון דחזו למידי בשבת לכסות רוק ולואה מש"כ כל הנהו דלא חזיין למידי בשבת ועדיף הך אפר מגרורות אע"ג דחזייה לכסות מנא והו"ק: **תוס'** בד"ה בגדי עניים כו' דבפ' כ"ח דכלים תנן התם בגדי עניים אע"פ שאין בהן שלשה על שלשה כו' עכ"ל כל"ל כך נראה להגיה וכמ"ש הר"ש שם דשלשה על שלשה גרסי' כו' ע"ש: **ע"ב** בד"ה רשב"ג כו' ועוד תקשי לרב יהודה הך ברייתא דליכא תנא דמחייב חטאת כו' עכ"ל כיון דהנך תנאי ליכא מאן דמחייב חטאת ברפוי לית לן למימר דהך ברייתא המחזיר קנה מנורה חייב חטאת הוה דעת שלישית ומחייב חטאת אפילו ברפוי אלא דלא פליג אהני תנאי ולא מחייב אלא באינו רפוי ותקשי לרב יהודה וק"ל: **בד"ה** מפני שמקרב

מהר"ם

לכ"ע כמו נר שעליו מעות וכיוצא ועוד מה השיב לו ר' יוחנן כלום עשוי אלא לתרנגולים הא לאו מהאי טעמא אסר לה ר"י אלא ביצת אפרוח לכך פירשו דקא מבעיא אי הוה כמניח או כשוכח וכו': **ד"ה** א"ל מנרתא שאני וכו' אפי' בשמיני אסורה אלמא אית ליה מיגו דאיתקצאי וכו' כר' יהודה פי' כר' יהודה דאית ליה בנר מיגו דאיתקצאי וק"ל: **ד"ה** אין לנו אלא בנר כר"ש וכו' וריב"ל אברייתא דמטלטלין נר חדש קאי וכו' הא דלא פירשו התוס' דעל מתני' קאי דהא במתני' נמי קתני בהדיא ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן נר הדולק בשבת צ"ל משום דבמתני' לא הזכיר ר' יהודה בפירוש אלא סתמא קתני מטלטלין נר חדש וכו': **בסוף** אותו דבור כדמוכח בפ' בתרא וכו' והא כילת חתנים דאדם קובע וכו' הספרים הגיהו ועושין מזה דבור בפני עצמו אבל נראה לי שאינו צריך לזה שהתוס' מפרשים והולכים הסוגיא לפי סברת הרשב"א וק"ל:

דף מו ע"א בגמ' אתיבי אפוריא קמיה דרבא איקפד רבא בעא לצעוריה וכו' פירוש רבא לר' אויא: **בתוס'** ד"ה הורה במנורה וכו' וא"ל ר' יהושע טועה בדבר משנה אתה ותרסי' התם וכו' ר"ל וכך גרסי' באיבעיא להו דהתם: **ד"ה** דנפטא אסור וכו' רב יוסף נמי משמע דאית ליה מוקצה בפ' נוטל דאמר כמה חריפא שמעתתא וכו' כצ"ל: **ע"ב בגמ'** מתיב רמי בר חמא מפירין נדרים בשבת וכו' בספרים הוגה כאן ונשאלין לנדרים שהן לצורך שבת וטעותם שמצאו בפי' רש"י שפי' כאן מפירים נדרים וכו' ונשאלים לנדרים לחכם וכו' אבל טעות הוא בידם שאין לגרוס נשאלים בתיובתא קמייתא דהא בתר הכי מותיב מינה ורש"י לא בא עתה אלא לפרש החילוק שיש בין מפירין לנשאלין אבל אין כוונתו שנגרס כאן בתיובתא קמייתא ונשאלים וכו' וק"ל: **בתוס'** ד"ה ואמר עולא וכו' אמר כגון זה מבטל רשות לרבי יהודה וע"ש בפ' הדר: **ד"ה** והא תנן ר"ש אומר וכו' וא"ת דבביצה משמע דאביי סבר כאדא בר אוכמי וכו' אין לשון הסוגיא דהתם כהאי לישנא דכתובים התוס' וע"ש ועיקר הענין הוא דאביי הוה ס"ד מעיקרא דבנפל בו מום מעיו"ט ס"ל לר"ש דאם ביקרו מבוקר משום דאין כאן כ"א חד מי יימר וא"כ מאי פריך מנר שכבה הא אתי שפיר דס"ל לר"ש דמותר ותירצו התוס' דאביי חזר בו וס"ל דגם בנפל בו מום מעיו"ם ס"ל לר"ש דאם ביקרו אינו מבוקר אע"ג דאין כאן כ"א חד מי יימר ולכך רמי לה אהך מתני' דנר דהוה ס"ד דאביי דגבי נר איכא נמי חד מי יימר דהיינו מי יימר שיכבה נרו והשיב לו רבה דגבי נר אפי' חד מי ימר אין כאן דאדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו כן הוא קישור התוס' ושיטת ההלכה לפי פירושם: **ד"ה** מי יימר דנפיל וכו' דהא פריך וכו' ואם לאו לא ישתום פשיטא וכו' כצ"ל: **ד"ה** מי יימר דמיזדקיק לה בעל וכו' אי נמי בפירות שלה ואסרתן לכל אדם מקשין התלמידים דס"ם יש להקשות מנא ליה להמקשה להקשות מתהיא דמפירים נדרים ולפרש דמיירי בפירות שלה ואסרתן לכל אדם דלמא לא איירי אלא שאסרה עליה איזה פירות שלא לאיכלם וי"ל דהכי מקשה דמסתמא הא דקתני מפירין נדרים בשבת איירי בכל מיני נדרים שהן לצורך שבת בין שאסרה על עצמה בין שהיו הפירות שלה ואסרתם לכל אדם וא"כ מוקצים הן דמי יימר דמזדקק לה בעל: **ד"ה** מי יימר וכו' תימה מי דמי וכו' דבעל נמי לא ניחא ליה להזדקק דזימנין דשרי נדרים של מצוה יש מקשין היאך מתורץ בתיובתא דמותיב בתר הכי מי יימר דמזדקק לה חכם תקשה לך קושיא זו של התוס' מי דמי דגבי חכם אין איסור בדבר וכ"ת חכם נמי לא ניחא ליה להזדקק משום דזימנין דשרי נדרים של מצוה א"כ מאי משני גמ' סגי לה בג' הדיוטות וכ"ת דהדיוטות לא אסקי אדעתייהו דזימנין דשרו נדרים של מצוה ולכך ודאי מזדקקי א"כ מאי כתבו התוס' בדבור שאחר זה וה"נ דהוה מצי למימר מי יימר דמזדקקי ליה ג' הדיוטות דודאי לא מזדקקי ליה משום דאין רואין מומין ביו"ם הא ג' הדיוטות לא אסקי אדעתייהו שיש שום איסור בהתרת נדר וה"ה בראיית מומים ולדידהו לא קשה מידי דדוקא בהא דזימנין דשרי נדרים של מצוה לא אסקי אדעתייהו ג' הדיוטות ואפי' אי ידעי אחריני מזה אין שום חיוב למחות בידם להתיר אבל האי דינא דאין רואין מומין ביו"ם דינא הוא ולמ"ד דאין רואין מומין ביו"ם כ"ע ידעי מזה וכל מי שרואה שרוצה לעבור ולראות מומים חייב למחות בידו ולכך כתבו דודאי לא מזדקקי משום דאין רואין מומין ביו"ם וק"ל: **ד"ה** כבתה אין וכו' כן דרך הגמ' דאע"ג דהוי מצי לאתויי רישא וכו' מקשין העולם הא לעיל בדף ל"ם דפריך גמ' מאי רחיצה אילימא רחיצת כל גופו וכו' כתבו התוס' הכל היה יכול לדקדק מסיפא וכו' אלא דרך הגמ' מה שיכול לדקדק מרישא מדקדק ונראה דכשהגמ' מקשה איזו קושיא והקושיא מהרישא והסיפא אחת היא כגון הכא דדייק כל זמן שלא כבתה אסור לטלטל וזה מבואר ברישא כמו בסיפא אורחא דגמ' שתופס להקשות ממה דמסיים דהיינו מסיפא אבל לעיל מדקדק גמ' דלא ידע פירוש דרחיצה מאי היא והרישא צריכה פירוש כמו הסיפא ואפשר ג"כ שהרישא לא תהא מתפרשת בפירוש דיתרץ ויפרש הסיפא לכך כל מה שיכול להקשות ולדקדק מרישא שיקשה עליו פירושא מקשה ומדקדק לפרש ואם מוצא דרך שתתפרש הרישא ולא יקשה עליה כלום מקשה אח"כ מהסיפא כמו שהוא בסוגיא דלעיל וק"ל:

דף מז ע"א בגמ' מיתיבי ישון שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטל פי' אע"פ שיש ג"כ שמן בנר ולא אמרי' שהוא מותר לטלטל השברי פתילה אגב השמן: **בתוס'** ד"ה הנח לנר שמן ופתילה וכו' איצטריך למימר בשמן דנעשה בסיס וכו' וא"ת פתילה אמאי קאמר דהוי בסיס וכו' נראה דהמשך דברי התוס' הוא כאלו נאמר בשלמא הא דאיצטריך למימר בשמן דנעשה בסיס וכו' אתי לן שפיר משום דהוא עצמו הוי דבר היתר ואי לא דהוה בסיס לדבר האיסור לא היה הנר אסור לטלטל וכו' אבל פתילה יש להקשות אמאי קאמר דהוי בסיס לדבר האיסור הא הוא עצמו הוי דבר האסור וכו' והשתא לפי זה אתי שפיר הא דהקשו התוס' מתחלה משמן לחודיה ואח"כ הקשו מפתילה בפני עצמו וק"ל: **ד"ה** בגדי עניים וכו' וע"כ בעשירים איירי דבפ' כ"ח תנן התם בגדי עניים אע"פ שאין בהן שלש על שלש טמאים מדרס וכו' ע"ש ברבינו שמשון שכתב דלכאורה היה נראה דשלשה על שלשה גרסינן וכו' ומסיים ומיהו שאין להגיה הספרים דבכולהו כתוב בהו ג' על ג' ומיירי שבלתה פי' שנקרעה הטלית במקומות הרבה עד שאין מן השלם במקום אחד ג' על ג' והקרעים מכל צדדים כל אחד מחובר בראשו עם שאצלו וקמ"ל דטמא מדרס אע"פ שאין כאן שלש דחשובים חיבור אבל חתיכה קטנה בפני עצמה שאין בה ג' אין מקבלת טומאה כלל עכ"ל ועל כל פנים מביאים התוס' כאן ראיה דבעניים אפי' לענין טומאת מדרס לא בעינן ג' על ג' וממילא שמעינן דהאי דמתני' דקתני דבגד מטמא משום ג' על ג' למדרס איירי בעשירים וקתני בה ומשום ג' על ג' לטמא מת ש"מ דאפי' בעשירים מטמא טומאת מת בג' על ג': **בא"ד** וא"ת הכא דפריך מברייתא אמאי לא פריך ממתני' דפ' כ"ח דכלים וכו' ר"ל דשם מבואר שיש חילוק בין עני לעשיר דבגדי עשיר מטמאים טומאת מדרס בג' על ג' דוקא ובגדי עניים אפי' בפחות מג' אשכחן בהו טומאת מדרס: **בא"ד** ואר"י וכו' אבל שאר בגדים בעי ג' על ג' ר"ל בין בעניים בין בעשירים: **ד"ה** הוה מטלטלינן כנתא אגב קיטמא וכו' ואור"י דשיורי כוסות לא חשיבי וכו' ספי גריעי משברי עצים שעם הקיטמא כצ"ל והכי פריך התם דכי היכי דמותר לטלטל שברי עצים אגב קיטמא ה"נ מותר לטלטל שיורי כוסות אפי' לבדן אגב הכוס כיון דאין חשובים: **ד"ה** אע"ג דאיכא עליה שברי עצים וכו' דאל"כ מאי קמ"ל פי' מאי קמ"ל דמותר לטלטל שברי עצים אגב קיטמא הא במתני' נמי מתיר לטלטל הכלכלה שיש בתוכה אבן כשיש ג"כ פירות בתוכה ועוד ארמקשי ליה מברייתא דשיורי וכו' ואין נראה דכיון שלא היתה להם יין לשפות הקילור פי' מחמת עניות א"כ בודאי שנותנין מים מחמת עניות ולא יין ושתית מים היה שם שכיח טובא יותר מרפואה דיותר צריך האדם ומצוי לשתיה מלרפואה והתם פ' המוציא יין משמע דשתית מים לא היה אצלם שכיחא ספי מלרפואה: **בא"ד** ואמרינן בעלמא וכו' כלומר ועוד סתירה אחרת דאמרי' בעלמא וכו' משמע דעשירים הוו ורש"י פירש שהיו עניים: **ע"ב בתוס'** ד"ה מפני שמקרב את כיבויו וכו' דהוה כמחיצות מים דאסורים פי' אפי' לרבנן וקשה לפירושו דבירושלמי מוקי מתני' כר' יוסי אבל לרבנן אפי' מחיצה של מים מותר ואע"ג דעכ"פ הגמ' ירושלמי פליג אגמ' שלנו דגמ' שלנו מוקי לה למתני' דהכא אפי' כרבנן וגמ' ירושלמית מוקי לה כר' יוסי ולא כרבנן וא"כ מאי מייתי מהירושלמי לסתור פירושו של ר"ת דפירש לפי גמ' שלנו

חכמת שלמה

ולא הוי כגרוגרת וצימוקין דלא דחינהו בידים דלא היו ראויים מעולם: **שם** ר"ש אפילו בב"ת כו' כנ"ל: **תוס'** ד"ה לדבריו כו' נ"ל וא"ת לדבריו כו': **בד"ה** דאית ביה בילה כו' אוסר ר"ש לטלטלה כו'. נ"ב אבל הרא"ש מוכיח בסוף ביצה דר' יוחנן אפילו לטלטלה אוסר מהאי טעמא אלא הוי מצי לשנויי כו':

דף מו ע"א גמ' דהואיל וחזי לכסות ביה מנא נמחק. ונ"ב בס"א אינו וכן משמע מעובדא דלקמן: **תוס'** בד"ה דתוליות כו' דבפ"ב דביצה כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך שבת כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה ואמר עולא כו' אמר כגון זה מבטל רשות כו' כנ"ל ונמחק נותן רשות. ונ"ב פי' ולא חשבינן כמומר ממש שאינו יכול לבטל בלא שכירות לאפוקי ר"מ דאמר אפילו מחלל שבת בפרהסיא מבטל רשות ע"ש: **בד"ה** והא תנן כו' וא"ת דבביצה משמע דאביי סבר כסך ברייתא דתלתא בבא דאמרי לר"ש היכא דנפל בו מערב יום טוב אם בקרו מבוקר דאמר אביי סתם כוותיה דרבה בר רב הונא מסתברא מדקתני שלשה בבי בברייתא וא"כ דשני ליה כו' כנ"ל. ונ"ב כך הוא ראוי להגיה דמה תלוי באדא בר אוכמא כי רק לפי האמת דבעי למימר ברייתא משבשתא היא מוקי כאדא כלומר שהוא רגיל לשנות כברייתא בשבוש שהיה שוכחן וכן פירש רש"י ודו"ק: **בא"ד** ולית ליה הך ברייתא מסמע מתניתא דרבי אושעיא דאדא בר אוכמא הוה משבש ותני כו' כנ"ל:

דף מז ע"א גמ' עליה שברי עצים כו' כנ"ל · **רש"י** בד"ה דאית כו' ולבונה חזיא לכריה ואגב לבונה מטלטל כו' לתוכה כנ"ל והס"ד: **בד"ה** אגב כו' רבותא דאע"ג כו' אשמעינן כגון דאיכא כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה הוה מטלטלין כו' או נואה וקשה דמשמע כו' גרעי משברי עצים כו' כנ"ל: **ע"ב תוס'** בד"ה מפני שמקרב כו' ומיד נכבית אבל לרבנן אפי' מחיצות של מים כו'. נ"ב ודוחק לומר דהתלמודא שלנו יחלוק על דין הירושלמי במה שאינו תלוי בסוגית התלמוד בשלמא מה שהירושלמי מוקי כר' יוסי והתלמוד

מ' ור"ת גרס כפי' ר"ח כו' אבל לרבנן אפילו מחיצות של מים מותר ובפרק כל כתבי כו' עכ"ל כתב מהרש"ל דדוחק לומר דתלמודא שלנו יחלוק על דין הירושלמי כו' בשלמא מה בירושלמי כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש ודבריו תמוהים דע"כ תלמוד שלנו יחלוק על הירושל' בדין גלוסת דמתני' דלתלמודינו אתיא נמי כרבנן ואסור ולפי הירושלמי לא אתיא מתני' אלא כר"י ולרבנן שרי ויהיה גם דין מחיצות מים כמוהו הדא דהא ר"ת מדמה ליה לגלוסת דמתני' דלתלמודינו אסיר גם לרבנן ולפי הירושלמי מותר לרבנן ועוד האריך מהרש"ל לפי דרכו שאינו מדרך התוס' ואין להאריך בזה כי הדברים ברורים שהתוס' הביאו מירושלמי דרבנן שרו במחיצות של מים ומוכח מהתלמוד שלנו בפרק כל כתבי שגם הוא סובר כן דמחיצות של מים שרי לרבנן דהא שרו התם טלית שאחז כו' דהיינו דומיא דמחיצות של מים ובזה נדחה פי' ר"ת שאוסר מחיצות של מים לגירסת ר"ח דגרס מפני שמקרב כיבוי דר"ל שהכיבוי שהוא המים הוא מקורב אצל הדלק לכבות דאין מחיצה אחרת מפסקת ביניהם דגם בטלית אין מחיצה מפסיק ביניהם ושרי ושוב כתבו דנראה לפי תלמוד שלנו דודאי מחיצות של מים דמותר כמו ההיא דטלית דפרק כל כתבי ולא כפי' ר"ת ומיהו יש לקיים גירסת ר"ח ולאסור דוקא גלוסת שמקורב כיבויו טפי שהאש נופלת להדיא לתוך המים משא"כ בהך דמחיצות של מים והך דטלית אע"ג דאין דבר מפסיק מ"מ אין האש נופלת להדיא תוך המים ושוב כתבו ועוד דאיכא למימר כו' ר"ל דאיכא לקיים אף פי' ר"ת לפי גירסת ר"ח דמחיצות של מים אסיר כמו גלוסת דמודו ביה רבנן לפי תלמוד שלנו ופליג אירושלמי גם בדין מחיצות של מים דשרי התם לרבנן ולתלמודינו אסיר כמו גלוסת דמודו ביה רבנן לאסור מפני שמקרב כיבויו ואין מחיצה אחרת מפסיק ביניהם וההיא דטלית דפרק כל כתבי דשרי לרבנן לא דמיא למחיצות של מים שאינן אלא שלא להתפשט האור ואין קירוב מחיצות המים ניכר אצל האש והדברים ברורים למבין ודו"ק: סליק פרק כירה

פרק במה טומנין

בפרש"י בד"ה גפת פסולת של בית הבד של שמן כו' עכ"ל הכא סתם דבריו לפרש שמן סתם אי משומשמין אי מזיתים כדמבעיא לן הכא בגמרא דהגפת כמו שהוא של זיתים מסיק הבלא טפי מדשומשמין אבל בריש פרק כירה פרש"י בפשיטות גפת פסולת של שומשמין עכ"ל והיינו משום דאיירי בגפת שהוסק בו ופשיטא ליה דאפילו דשומשמין מסיק הבלא ודו"ק:

דף מח תוס' בד"ה מאי שנא כו' ותנן נמי המיחם שפינהו לא כו' ואי להפשיר כו' והא תניא כו' עכ"ל לכאורה קשה אדקשיא להו מברייתא טפי ה"ל להקשות מעיקרא מהך סיפא דמתני' דמיחם שפינהו כו' שהביאו כבר דקתני בסיפא אבל הוא נותן לתוכו דהייט מים מרובים כדי להפשירן וכמו שהקשו לקמן מהך סיפא ויש ליישב דודאי מהך סיפא דמתני' לא הוה קשיא להו מעיקרא דהכא להפשיר המים הצוננין שהן בעין אפשר דאסור אבל התם שלא נתכוין אלא להפשיר המים החמין ומתערבין בהן שרי ולכך הקשו מברייתא דבשביל שתפיג ליתן דשרי דהייט להפשיר הצוננין כי הכא אלא אהאי תירוצא שכתבו דבדבר שאינו אלא האש גזרו שמא יבא לטעות להתיר ויניח עד שיתבשל קשיא להו שפיר בהך סיפא דמיחם דמיירי נמי שאינו אצל האש אמאי לא נגזור אטו מים מועטים שיבא גם ליתן מים מועטים ומזה הוצרכו לומר דלאו משום גזירה אסרי הכא באינו אצל האש שיבא לטעות להתיר במזיד עד שיתבשל אלא דנראה לרשב"א דבהאי כלי גופיה חששו בו דילמא משתלי להניח עד שיתבשל דהך חששא ליכא למיחם שכבר ניתן בו מים מרובים והך דלאת קיתון של מים כנגד המדורה דבודאי שיבא דאיכא למיחש ביה דילמא משתלי להניח שם עד שיתבשל דאסור אפילו להפשיר אלא דמיירי ברחוק מן המדורה כו' ודו"ק: **בד"ה** וכי מפני שאין כו' אך קצת קשה דמאי מסני בסמוך מ"ד כו' כיון דאיירי בשל הפתק היכי כו' עכ"ל וקצת קשה לדבריהם ומאי קושיא דאימא ודאי לדברי המקשה דקאמר לימא מסייע כו' מתוקמא הך ברייתא בשל הפתק דלא הקשי לרבא ואי מתוקמא בשלא של הפתק אף אם תקשה לרבא מ"מ תסייעי' מיניה מכ"ש למילתיה דאביי דאסר בטמן בשל הפתק אבל לדברי המתרץ דמוקי הלין מטלטלין בלא טמן ולימא דהייט בלא של הפתק דהשתא אצטריך ליה שפיר דמהו דתימא דחזא למזגא כו' וע"פ הדברים אלו קשה נמי לדבריהם שכתבו בד"ה אם לא טמן אין מטלטלין אמוכין קאי ולא אגיזי למר כו' דהא השתא אם נפרש דאם לא טמן אין מטלטלין לא קאי אלא אאינו של הפתק שפיר קאי נמי אגיזי למר דהא אם טמן בהו באינו של הפתק בגיזי למר נמי מטלטלין כדרבא ויש ליישב דמשמע להו דלדברי המתרץ דמיירי נמי בשל הפתק בססיא דאביי דאיירי בשל הפתק דלא תקשי אדרבא דאם לא כן ה"ל לתלמודא לפרושי הכא דהך ברייתא איירי דוקא באינו של הפתק ולא כהך דאביי דאיירי בשל הפתק כדמפרש רבינא לקמן דמתני' איירי דוקא בשל הפתק ולא כהך דרבא דאיירי דוקא באינו של הפתק ודו"ק: **ע"ב** בד"ה וכי מה כו' משמע דשרי רשב"ג אפילו בגוף החבית כו' עכ"ל דאל"כ ליסני התם זה חיבור וזה אינו חיבור דההיא דאסר למגריז היינו בגוף החבית שהוא חיבור וההיא דרשב"ג אינו חיבור אי נוה איירי במגופה כפירש"י אלא ע"כ דרשב"ג איירי נמי בגוף החבית דהוי חבור וה"ל לשויי הכא כי התם דהכא בפתח בית האוצר לפתחא קמכוין וההיא דרשב"ג לעין יפה קמכוין ואיך שיהיה בין לפרש"י ובין לפי' התוס' יש לדקדק המקשה דהכא דלא ידע לפלוגי למימר דזה חיבור וזה אינו חיבור אמאי לא אקשי בססיא דפ' חבית גופיה דבגוף החבית אסור לנקוב לכ"ע ובמגופת חבית חכמים מתירין וע"כ דהייט טעמא דזה חיבור וזה אינו חיבור וי"ל דודאי אסיק אדעתיה למימר הך סברא דזה חיבור וזה אינו חיבור אלא דהוי ס"ל דפתח בית האוצר נמי אינו חיבור כמו מגופת חבית ודו"ק: **בד"ה** אי חיבור כו' דבשלל כו' תקשי לן הכי אי חיבור כו' ורבא נמי כו' עכ"ל הוא כעין קושיא אחת לדברי המקשה ולדברי המתרץ דהמקשה אמאי לא תקשי ליה הכי בשלל של כובסים ואם ניחא ליה משום דכולה הטומאה גזרו ביה מדרבנן א"כ מאי קשיא ליה נמי הכא כיון דאיכא לתרץ כי התם ורבא נמי אמאי לא מתרץ הכא כמו בשלל של כובסין וק"ל: **בא"ד** דשלל של כובסין ודאי לא הוי חיבור אלא מדרבנן אפילו בשעת מלאכה כו' עכ"ל ק"ק דאכתי כיון דבשלל כובסין ליכא טומאה דאורייתא כלל ואפ"ה גזרו בה מדרבנן מי הכריח לרבא למימר הכא דגזרו שלא בשעת מלאכה משום שעת מלאכה דהוי דאורייתא דאימא דגזרו אשלא בשעת מלאכה מחמת עצמה וי"ל דבשלל כובסין נמי ליכא למגזר בשלא בשעת מלאכה אי לאו דכבר גזרו אשעת מלאכה ומ"מ לא הוי גזירה לגזירה דאי לא קיימא הא לא קיימא הא ודו"ק: **בא"ד** שמשמשין שניהם תשמיש אחד וצריכין זה כו' עכ"ל ומיהו במקל שעשה יד לקורדום אע"ג דשניהם משמשין תשמיש אחד וצריכין זה לזה לא הוי חיבור דבר תורה כמ"ש התוס' לקמן דלא חשיב כלל בית יד בשום פעם כיון שהוא עשוי לזורקו כל שעה וק"ל: **בא"ד** כל פרק בפני עצמו טהור מדאורייתא לרבנן כו' ולפי זה הא דאמר השחור כו' אתי כר"י כו' עכ"ל יש להקשות כיון דע"כ לפירושו הך סתמא דמתני' השחור והזוג כו' כרבי יהודה אתיא אמאי לא נימא נמי דהך ברייתא דהכא אתיא כוותיה דכל פרק בפ"ע טמא ומדאורייתא אינו חיבור לטומאה ולא להזאה אלא מדרבנן גזרו ביה שיהא חיבור לטומאה משום דכל אחד טמא בפני עצמו כמו בשלל כובסין ויש ליישב ודו"ק: **בא"ד** והא דאמר דגזרו כו' אע"ג דשלא בשעת מלאכה טהור גמור הוא ואין צריך הזאה כו' עכ"ל הייט לפי' רשב"א דכל אחד טהור בפני עצמו הוא וא"כ אפילו אם נטמא בשעת מלאכה הרי אח"כ שלא בשעת מלאכה כיון דאינו חיבור ה"ל כל אחד בפני עצמו וטהור כמו סברי כלים אבל לפי' ר"י אע"ג דצריכים זה לזה מ"מ כ"א בעצמו נמי ראוי למלאכה וטמא ויש לדקדק לפ"ז תקשי להו שלא בשעת מלאכה כיון דאינו חיבור וכ"א בעצמו טהור א"כ לא תועיל הזאה אף על אותו חלק שהוזה ועוד גם אם הזה על שניהם לא תועיל להם הזאה כיון דלא היה עליהם שום טומאה שלא בשעת מלאכה דאינו חיבור וה"ל כאלו כ"א בפני עצמו וטהור וכשחוזר ועושה בו מלאכה תחזור לטומאה ישנה ונגזור ביה נמי שעת מלאכה אטו שלא בשעת מלאכה וא"כ לא תמלא שום הזאה וטהרה במספורת של פרקים ויש ליישב בדוחק דעל אותו חלק שהוזה שלא בשעת מלאכה נאמר שפיר שיועיל לו הזאה ולא תחזור לטומאה ישנה דאם נאמר

חכמת שלמה

ותלמוד שלנו מוקי כרבנן ל"ק מידי כי זה תלוי בסוגית התלמוד המשתנה ביניהן אבל מה שפסק להדיא בירושלמי להתיר מחיצה של מים לרבנן ונאמר דתלמודא דידן לא ס"ל זהו דוחק וא"כ מסיק ונראה כו' ר"ל בשלמא בלא פי' ר"ת וגירסתו א"ל מאחר שהירושלמי מתיר להדיא מחיצה של מים לרבנן והכא אוסר בנתינת מים תחת הנר אפילו נפרש מפני שמקרב כפשוטו בלא גזירה דשמא יגביה אלא שקרב כיבוי אסור אפילו לרבנן מ"מ יש לחלק ביניהם כו' אבל פירוש ר"ת עדיין בקושיא עומד ומסיק ועוד כו' ר"ל ואפי' לפי' ר"ת יש ליישב ולומר מה שהירושלמי מתיר תלוי בשינוי הסוגיא ואינו תמיה כמה שפליגי אהדדי ודו"ק (עיין במהרש"א):

סליק פרק כירה

במה טומנין פרק רביעי

דף מח ע"א תוס' בד"ה דזיתים מסקי כו' אבל תנור או תפירה שיש אויר כו'. כ"כ ובמרדכי ארוך כתוב בשם מהר"ם דאפילו בתנור מגופה דמוסיף הבל טובא מותר ואין לדמות כו' כמ"ש כאן: **בד"ה** מ"ש כו' נותן אדם קיתון כו' כצ"ל: **בד"ה** וכי מפני כו' נ"ל הדיבור מוכין שטמן בהן מהו לטלטל בשבת א"ל וכי מפני כו': **ע"ב** גמ' בכלאים חיבור עד שיתחיל כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה להא שמעתין דלקמיה

מהר"ם

שלנו מ"מ ס"ל להתוס' **דאע"ג** דפליגי השני חכמים **באוקימתא** דמתני' דהכא מ"מ בהא **דאיתא** בגמ' ירושלמי בהדיא דלרבנן דר' יוסי דפ' כל כתבי אפי' מחיצת של מים מותר לעשות בפני הדליקה בהא לא פליגי והא ראיה דהא גם בגמ' שלנו איתא בפ' כל כתבי דשרי לרבנן דר' יוסי בטלית שאחז בו האור מצד אחר ליתן עליו מים מצד אחר ואם כבתה כבתה וא"כ ה"ה מחיצה של מים דמותר לרבנן ועיקר קושית התוס' הוי מההיא דטלית שאחז בה האור וכו' הוא ולא מהירושלמי: **בא"ד** ונראה דלפי גמ' שלנו יש לחלק וכו' ר"ל דלעולם פירושו של ר"ת ע"פ גירסת ר"ח הוא אמת דגמ' דשלנו דמוקי מתני' דהכא אפי' כרבנן הוי מטעם דאין הפסק בין מים לניצוצות ואע"ג דגם לגמ' שלנו לרבנן שרי להפסיק דלמא במחיצה של מים ס"ל לגמ' שלנו דיש לחלק דבמחיצה של מים כו' ואע"פ דהא דכתב ר"ת דנתינת מים דמתני' דהכא הוי כמחיצת מים דאסירה דס"ל לר"ת דמחיצת מים אסור לרבנן זה ליתא אבל מ"מ פירושו דפירש דטעמא דמתני' דהכא משום דאין הפסק בין מים לניצוצות הוא אמת ואסור אפי' לרבנן דהא יש לחלק בין מחיצת מים לנתינת מים בכלי ועוד דאיכא למימר דהגמ' שלנו אוסר במחיצה של מים לרבנן וכו' ר"ל ועוד איכא למימר דגם מ"ש ר"ת דלרבנן אסור מחיצה של מים הוא אמת ופירושו אמת ואין חילוק בין נתינת מים בכלי לקבל ניצוצות ובין מחיצת מים בפני הדליקה דגמ' שלנו פליג אירושלמי דהא בהא תליא דגמ' שלנו דמוקי מתני' דהכא אפי' כרבנן משום דהוי כמו מחיצת מים ס"ל דמחיצת מים לרבנן אסור וגמ' ירושלמי דמוקי מתני' כר' יוסי ולא כרבנן ס"ל דלרבנן אפי' מחיצה של מים שרי ומה שהבאתי ראיה דגם בגמ' שלנו **מתיר** בטלית שאחז בו האור ליתן עליו מים מצד אחר לא דמי למחיצה של מים דשאני גבי טלית דאינו אלא כדי שלא יאחז בו האור הלכך יש לקיים פירושו של ר"ת כנ"ל פירוש וכוונת התוס' בדבור זה וראיתי בספר ח"ש דדחק עצמו ופירש דברי התוס' בדרך רחוק ולא ירדתי לסוף כוונתו: **סליק פרק כירה**

במה טומנין פרק רביעי

בתוס' ד"ה במה טומנין אין טומנין לא בגפת וכו' ונראה לר"ת שיש לחלק וכו' דלהשהות אינו עושה אלא לצורך אכילת ערב ולכך אינו צריך לשום חיתוי דבלאו הכי ישאר חם ואם כבר נצטנן או שרוצה אותו לצורך מחר אין מועיל לו מעט חיתוי שהרי מגולה הוא וכו' אבל הטמנה שעושה לצורך מחר וחושש שלא יצטנן עד למחר וא"כ צריך חיתוי וגם חיתוי מעט מועיל לו לכך גזרו שלא להטמין בדבר המוסיף הבל וכ"ת כיון שבהשהאה לא שייך חיתוי למה אסרו להשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה עיין בביאורי זה בריש פרק כירה:

דף מח ע"א בתוס' ד"ה דזיתים מסקי הבלא וכו' ואע"ג דבפ"ק תנן אין צולין בשר בצל וביצה וכו' אע"פ שלפעמים אוכלין בצל חי מ"מ אינו ראוי לאכול כמו תפוחים ורוצה להפיג חריפותם וכו' ר"ל שהתפוחים ראוים לאכול לגמרי חיים אלא שרוצה להפיג קצת חריפותם ולמתקן בבישולו: **ד"ה** מ"ש ממיחם וכו' ה"ד אי יד סולדת בו וכו' פי' אם מים שבתוך הכוזא שנותן אפומא דקומקומוס מתחממים כ"כ עד שהיד סולדת בהם דזה מקרי בישול היכי הוה בעי למשרי וכו' ואי להפשיר וכו' והא תניא בפ' כירה וכו' והא דלא מייתי התוס' דלהפשיר מותר מסיפא דמתני' דמיחם שפינהו דקתני אבל נותן הוא לתוכו להפשירן משום דה"א דשאני התם דכבר סילק המיחם מן הכירה והכא איירי שהקומקומוס עומד עדיין ע"ג כירה נגד המדורה לכך מייתי מתברייתא דאפי' נגד המדורה נותן קיתון של מים כדי להפשיר ודו"ק: **ד"ה** מאי שנא מפרונקא וכו' אפלגא דכובא שרי אבל אכולא דכובא אסור משום דהוי אוהל ולא חיישינן שמא יסחוט וליתסר אפי' אפלגא דכובא: **ד"ה** וכי מפני שאין לו קופה וכו' וליכא למימר דמתני' איכא לאוקמא בשל הפתק פי' גיזה העומדת לסחורה ולכך אסורה לטלטל אף לאחר שהטמין בה ואביי אשמועינן דאפי' כשהמוכין אינן של הפתק אסורין לטלטל אף לאחר הטמנה ולכך לא מייתי סייעתא דמתני' ע"כ סוגיא דהכא לא ס"ל וכו' דא"כ גם מברייתא לא היה יכול למייתי סייעתא דהוי נמי מצי לאוקמי בשל הפתק: **בא"ד** ואע"ג דרבא קאמר לקמן דאפי' גיזי צמר טמן בהם מטלטלין יש לדקדק מאי מקשין התוס' מרבא אדאביי וכי לא ידעינן דרבא ואביי פליגי בכל מקום וי"ל דבהא ס"ל להתוס' דרוחק לומר דפליגי כיון דבעל הגמ' לא קבע מזה מימרא דפליגי בהא אבל בלאו הכי צריך לתרץ דמאי תלי הך קושיא בפירושו של ר"י ונראה דיש לתרץ הכל בדרך זה דהתוס' מקשין לפי' ר"י דפי' דגיזי צמר חשיבי טפי ממוכים א"כ רבא דאמר לקמן טמן בגיזי צמר מותר לטלטל הוי פלוגתא רחוקה מאביי דאיהו אוסר לטלטל אפי' מוכין שטמן בהן ורבא מתיר אפי' בגיזי צמר שחשובים טפי ותירצו התוס' ואין להוש וכו' כיון דלא קיימא מלתא דרבא דהא מותיב עליה לקמן ממתני' דקאמר דבגיזי צמר אסורים לטלטל ואוקמא דלא שרי רבא לטלטל אלא בייחדן להטמנה וכ"ת ולמאי דמשני רבינא מלתא דרבא ואמר דלעולם דרבא שרי לטלטל אפי' בלא ייחדה להטמנה ומתני' דאסרה לטלטל איירי בשל הפתק ורבא איירי באינן של הפתק ולכך שרי אפי' בגיזי צמר א"כ הדרא קושיא לדוכתא דהוי פלוגתא רחוקה דרבא מתיר אפי' בגיזי צמר ואביי אוסר אפי' במוכין אומר רשב"א דלמאי דמשני רבינא מוקי נמי הא דבעי רב אדא בר מתנא מאביי והשיב לו דאסור לטלטל איירי נמי בשל הפתק דוקא והא דלא מסייע ליה ממתני' דקתני בהדיא ואין מטלטלין אותן אפי' לאחר שהטמין בהן משום דגיזי צמר חשיבי טפי ממוכים כדלעיל והשתא לא הוי פלוגתא רחוקה דרבא לא איירי בשל הפתק ולכך שרי אפי' בגיזי צמר ואביי איירי בשל הפתק ולכך אסר אפי' במוכים: **בא"ד** אך קצת קשה דמאי משני וכו' ר"ל דלפי זה דפרישית דלמאי דמשני רבינא מוקי נמי הא דאביי בשל הפתק תקשה עליה נמי לימא מסייע ליה מברייתא דקתני ואין מטלטלין ולכל הפחות איירי בשל הפתק דאי תימא דאיירי באינה של הפתק ואפ"ה אסורים לטלטל כ"ש דתקשה לאביי וע"כ יצטרך לדחויי הסייעתא כדדחי לה השתא דהא דקתני ברייתא ואין מטלטלין הכי קאמר לא טמן אין מטלטלין ותקשה ליה אי הכי מאי למימרא ותצטרך ג"כ לשנויי מ"ד חזי למזגי וכו' וכיון דאיירי בשל הפתק יתיבי ס"ד דשרי משום דחזי למזגי וכו' כך הן המשך דברי התוס' אלא שעדיין צריך ליישב מאי מקשו התוס' בזה דלמא הא דמצריכין לאוקמא הברייתא בשל הפתק היינו כשאיירי לאחר הטמנה אבל כשדחינן לה הכי קאמר לא טמן בהן אין מטלטלין איירי באינו של הפתק ולכך הוה סלקא דעתך דשרי לטלטל משום דחזי למזגא עלייהו וי"ל דס"ל להתוס' דהשתא דאביי דאסר לטלטל איירי בהפתק ורצה לאתויי ליה סייעתא מברייתא דאסור לטלטל במוכין של הפתק ע"כ תירוצו הוא דלעולם בהטמין בהן אפי' בשל הפתק שרי לטלטלו והא דקתני ברייתא דאין מטלטלין אותן איירי בלא הטמין בהן ולכך ע"כ בשל הפתק איצטריך לאוקמה דבטמן בהן מותר לטלטל ובדלא טמן אסורין לטלטל אבל כשאינן של הפתק אפי' לא טמן בהן מותרין לטלטל משום דאין סברא לומר בטמן בהן יהא מותר לטלטלן אפי' בשל הפתק ובלא טמן יהא אסור לטלטל אפי' בשאינן של הפתק ולכך מקשים התוס' דכיון דבשל הפתק איירי הברייתא תקשה מאי למימרא דליכא לשנויי מ"ד דחזי למזגא דהיכי ס"ד דמשום דחזי למזגי שרי לטלטל הגה הארכתי בפירוש דבור תוס' זה אף שנראים דברים פשוטים משום שראיתי התלמידים נבוכים בו: **ד"ה** הכי קאמר אם לא טמן וכו' דגיזי צמר אפי' טמן אין מטלטלין כדתנן במתני' טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן וכו' כמ"ש התוס' לעיל מזה: **ע"ב בגמ'** רמי ליה וכו' תנן שלל של כובסים וכו' ונ"ל שצריך לגרוס תניא וכו' דברייתא היא ולא מתני' וכן כתבו התוס' בעמוד זה ד"ה חבור עד שיתחיל כו' וכ' ברבינו שמשון במס' פרה דף ק"ו: **שם** אמר רב יהודה אמר רב ר"מ היא דתנן בית הפך וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה חיבור בשעת מלאכה וכו' והכא בית יד וכו' לכל תורת כלי או אוכל וכו' כצ"ל והכל דבור אחד: **ד"ה** להא שמעתין וכו' מאן תנא וכו' הכל דבור אחד: **ד"ה** כל המחובר וכו' וד"ה ונטמא וכו' הכל דבור אחד: **ד"ה** ואין מטמאין מחמת אויר שאם וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה וכי מה בין זה למגופת חבית וכו' והא דאסור לשברו חביתא היינו בגוף החבית וכו' ר"ל וא"כ ההיא דמתיר בסייף איירי נמי אפי' בגוף החבית דאל"כ לא הוה פריך מינה מידי והוה ליה לרב ששת לשנויי דהתם שאני דאינו בגוף החבית וק"ל:

שלא יועיל כיון שלא היה חיבור א"כ הרי הוא טהור אלא דעל אותו חלק שלא הזה נימא דלא היה חיבור ולא נטהר בהזאה של שניה גם לא נטהר שלא בשעת מלאכה כסברי כלים כיון דאינו חיבור משום דחוזר לטומאתו הישנה ודו"ק:

דף מט תוס' בד"ה אבל לא בכסות לחה ס' נראה דר' אושעיא פליג ס' עכ"ל דהא במתני' גבי טומנין בכסות ובפירות לא מפליג בין לחין ובין יבישין כדמפליג במליעתא גבי תבן וזגין כו' ומה שיש לדקדק בזה יתבאר בסמוך וק"ל: **בד"ה** כאלישע כו' ואין תימה על מה שמצוה זו רפויה בידינו שגם בימי כו' כדתניא בפר"א כו' כל מצוה שלא מסרו עצמן ס' עכ"ל לכאורה ראייתם תמוה מהתם דאימא דגם בידם היתה רפויה מטעם זה דא"א לאדם להזהר להיות גוף נקי והכי משמע התם דמייתי שם אהך דעדיין רפויה היא בידם מהך דרבי ינאי דתפילין צריכין גוף נקי כאלישע וכן נראה מפירש"י התם ע"ש ואפשר שסמכו עצמם אמה שכתבו שם בשם רבינו שמואל דמייתי הך דר' ינאי מהך דאלישע שלא מסר עצמו לומר תפילין הן עכ"ל ולכך היתה עדיין רפויה בידם אבל גוף נקי היה לו לאלישע כדא"ר ינאי גופיה ודו"ק: **גמרא** איבעיא להו ר"י אגסורת כו' או אגעורת כו' ביש ספרים מוגה או דלמא אתרווייהו קאי ונראה דאין צורך להגיה דלמאי דקאמר נמי אגסורת של תר"צ. קאי ר"ל דאגסורת של חרשין נמי קאי דאגעורת של פשתן דקתני בסיפא ודאי דקאי וק"ל: **תוס'** בד"ה טומנין כו' נ"ל לפירושו דאיירי בשיחדו כו' עכ"ל אבל הך דהכא ליכא לאוקמא בשיחדו לישיבה דא"כ לענין טומאה נמי בלאו עבודין נמי הוה מגא כמו שכתבו התוס' לקמן מההיא דפרק דם חטאת וק"ל: **באד** ור"ת מפרש דהכא מיירי ביבישין כו' עכ"ל והכיא דעור גדי דפרק כל כתבי נמי איכא לאוקמא ביבשין לפי' ר"ת וכ"כ התוס' פרק דם חטאת ואין להקשות אמאי לא מפליג הכא במתני' גבי שלחין בין לחין ובין יבישין כדמפליג לעיל גבי תבן כו' דהא לא מפליג אלא לענין הטמנה משום מוסיף הבל אבל לענין איסור טלטול לא מפליג במתני' ודו"ק: **ע"ב** בד"ה כנגד כל כו' ועוד דמאן דלית ליה דרשה דמלאכה ומלאכה מנליה דחשיב כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם ומאי קושיא דההוא מ"ד דאית ליה דרשה דמלאכה ומלאכה ודאי ס"ל הכי דאי משום כנגד עבודת המשכן לחוד לא הוה חשיב זורה ובורר בשתים אבל מאן דלית ליה הך דרשה דמלאכה ומלאכה ויליף ליה ממשכן לחוד לית ליה הך סברא אלא דכל מידי דהוי במשכן אף שהיו דומות קצת זו לזו חשיב ליה בשתים דע"כ הכי איכא לן למימר נמי לפי האמת וכדמוכח הך דפ' כלל גדול שהביאו ויש ליישב דלא ניחא להו למימר דפליגי בהך סברא דכיון דמ"ד כנגד כל מלאכה ע"כ יליף ליה נמי ממשכן אלא דס"ל דאי ממשכן לחוד לא הוה חשיב זורה ובורר בשתים ה"ל להלמודא לפרש דבהכי פליג עליה דהאי מאן דאמר כנגד עבודת המשכן לחוד לא תם להך קושיא אלא ע"כ דאית לן למימר דהך סברא פשוטה היא מבחוץ ולא איצטריך ליה להלמודא לפרש והשתא קשיא להו שפיר דהא להך סברא פשוטה היא הקשה למאן דלית ליה דרשה דמלאכה ויליף ליה ממשכן לחוד מנלן מחשב זורה ובורר בשתים ומשום דאיכא למימר דאית ליה נמי שום דרשה וייחוד למחשב זורה ובורר בשתים מש"ה הוסיפו בקושייתם מההיא דפרק כלל גדול משום דהאי במשכן לחוד אע"ג דדמיא לה חשיב לה וע"כ הך סברא אדחייא ודו"ק:

ח"א דף מט ע"א גוף נקי כאלישע בעל כנפים כו'. מפורש בפ' ר' אליעזר דמילה: **ע"ב** כנגד כל מלאכה שבתורה כו'. עיין בח"ה על דברי התוס': **והוא** כמ"ד לעשות לרציו נכנס כו'. מפורש במס' סוטה פרק א"נ: **והאי** והמלאכה היתה דים הי"ק כו'. עפרש"י וכן פרש"י בחומש לפי פשוטו ועיין ברא"ם ונראה למאי דמסיק בקרא דויבא הביתה לעשות מלאכתו אי הוה מתכוונת אי לא ה"נ ע"כ דהוה מספקא ליה בקרא דוהמלאכה היתה דים אי הוה מתכוונת אי לאו ולא נקט בבעייתו קרא דויבא הביתה וגו' אלא משום שהוא מוקדם בתורה ונראה נמי ליישב בזה הא דקתני במתניתין אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ולא קתני אבות מלאכות ל"ט דרמז לנו דוודאי כתיבי בתורה מלאכות ארבעים אלא דתחסר אחת מהן דלא משמע מלאכה ממש אי הך דויבא הביתה לעשות מלאכתו אי הך דוהמלאכה היתה דים וגו' כדמספקא ליה לרב יוסף ודו"ק (ועיין בח"ה ובסוטה פרק אלו נאמרין):

דף נ בד"ה ואם יצא כו' מאי אריא לבען אפילו חשב כו' כיון דמתיר יצא כו' עכ"ל ורבותא טפי מאי אריא לבען אפילו יצא לא קשיא להו כיון דקתני יצא בסיפא ניחא דתני לבען ברישא בדרך לא זו אף זו אבל חישב ה"ל למיתני ברישא במקום לבען דהוי רבותא טפי ועיין בזה ברא"ש בהורך: **ע"ב** בפרש"י בד"ה במאי אוקימתא כו' דהכי תני בה לא יחוף בהן שערו אבל פניו כו' עכ"ל ואין זה מוכרח דאפשר דבהך דתני גבי כלים לחוף בנתר וחול אסור תני בה אבל פניו ידיו ורגליו מותר לחוף ואפשר דמשמע ליה דאימא סיפא דקאמר הכא קאי אהימא סיפא דלעיל דהיינו הך דתני מותר וק"ל: **בד"ה** פשיטא שפיר קאמרי רבנן ומ"ע דר"א עכ"ל כל"ל וכ"ה בכל ספרים ישנים בגמרא פשיטא וכמ"ש התוס' ובספרים חדשים הגיהו ע"פ מהרש"ל ואין צורך: **תוס'** בד"ה ובמאי אוקימתא כו' בשלמא אי כר"ש אתי כו' עכ"ל ר"ל דלר"ש לא הוי קשיא ליה להלמודא אלא ההיא דנזיר אבל הך סיפא ודאי הוה אתי שפיר ס' ומיהו בלאו הנך אוקימתות בהני ברייתא ה"מ לאקשויי בהך סיפא גופה דאי כר"י מ"ם שערו דאסור מפניו ידיו ורגליו דמותר ואי כר"ש קשיא הך דנזיר ודו"ק: **בד"ה** מקלת עליו כו' ואין להקשות לפי' הערוך דמאי פריך מיניה לשמואל

מהר"ם

באד ופר"ת וכי מה בין זה למגופת החבית וכו' מה שלא מותיב ליה רב כהנא דהכא מההיא דרבן שמעון בן גמליאל דמתיז אפי' בגוף החבית משום דידע שפיר דיש לחלק דהתם לעין יפה קא מכוין אבל לא ידע שיש חילוק בין חיבור לאינו חיבור אלא הוי סבר דחכמים דמתירין לנקוב מגופה ה"ה דמתירין לנקוב אפי' בגוף החבית כשהוא נוקב למעלה שלא תהא (חיבור) פתח משום דאין דרך לעשות פתח למעלה והא דנקים מגופה אורחא דמלתא נקיט אבל מן הצד אפי' חכמים מודו דאסור כדמסיים שם במתני' דפרק חבית בדברי חכמים ולא יקבנה מצדה ע"ש ומשני לעולם אין חילוק בין למעלה בין מן הצד אלא בין חבור לשאינו חבור: **ד"ה** אי חבור הוא וכו' ואע"ג דאיכא למימר דהתם מיירי כשאינה של פרקים פי' אלא של פרק אחד ונחלקה ר"ל נשברה מ"מ גמ' ס"ל דגם בשל פרקים ונחלקה מטהרים חכמים ולפי זה הא דאמרי' השחור והזוג של מספרים וכו' טמאים אתי כר' יהודה משום דאי אפשר לפי' הרשב"א לאוקמא כחכמים דהא חכמים מטהרים אפי' בשל פרקים שנחלקה אבל בלא פירושו של הרשב"א היה אפשר לאוקמא אפי' כחכמים והא דמטהרי חכמים לעיל היינו כשאינה של פרקים ונשברה והא דשחור וזוג של מספרים דקתני אע"פ שנחלקו טמאים איירי בשל פרקים: **באד** והא דאמר דגזרו על הזאה וכו' ואע"ג דבשלא בשעת מלאכה טהור גמור הוא וכו' ר"ל דבשלמא בלא פירושו של הרשב"א הוי סבירא לן דאע"ג דאמרי' בגמ' דשלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לטומאה וכו' היינו שאם נגע טומאה בחלק זה לא נטמא בשביל נגיעת חלק זה פרק השני אבל מ"מ כל פרק מקבל טומאה בפני עצמו אם נגע בטומאה ולכך אתי שפיר שאינו חיבור להזאה שלא בשעת מלאכה משום דשמא כל פרק נגעה בו טומאה ונטמא כל אחד בפני עצמו וכל אחד צריך הזאה בפני עצמו ולא עלתה לו הזאה שיזה על פרק השני לבדו כי אינם חבור או אם נגעה טומאה בפרק אחד ושמא הוא לא יזה על הפרק ההוא שנגעה בו הטומאה אלא על הפרק השני ולא עלתה לו אותה הזאה כיון שאינן חיבור או שמא נטמאו בשעת מלאכה דאז הן חיבור ואפי' נגע טומאה באחד נטמא גם השני מן הדין וכשיזה הזאה שלא בשעת מלאכה על אחד מהן לא תעלה אותה הזאה על השני כיון שאינם חבור ולכך גזרו נמי על הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה אבל לפי' הרשב"א קשה דס"ל דכל חלק בפני עצמו טהור מן התורה וכיון דשלא בשעת מלאכה אינו חבור הוי כאלו נחלקו ואין כאן שום טומאה מדאורייתא אלא מדרבנן הוי חבור לטומאה א"כ להוי נמי חבור לענין הזאה דאם ההזאה אינה כלום גם הטומאה אינה כלום ומאי אמרת דלמא יטמא בשעת מלאכה שהם טמאים מדאורייתא ויזה עליהם שלא בשעת מלאכה ואז אינן חבור ולא תעלה להן ההזאה שיזה על אחד מהן גם לזה אין לחוש דהא אפי' נטמאו בשעת מלאכה מיד אחר המלאכה אינן חבור ונחשבים כאלו נחלקו ונשברו וכלי שנטמא ונשבר בטלה ממנו טומאה וא"כ מה לי בכך שיעשה ההזאה שלא בשעת המלאכה אם אין כאן הזאה מן התורה אין כאן שום טומאה מן התורה וא"צ הזאה כלל מן התורה ותירצו התוס' דהטעם הוא דאית למיחש שיקבלו טומאה בשעת מלאכה שאז טמאים מדאורייתא והוא יזה עליהם שלא בשעת מלאכה מאי אמרת הלא לאחר מלאכה יתבטל מהן הטומאה מ"מ כשיחזרו ויעשו בהן מלאכה הן חוזרין לטומאתן הישנה וההזאה שנעשה שלא בשעת מלאכה אינה כלום שאז אינן חבור וההזאה שהזה על פרק אחד לא הועילה לשני וכשחוזר ועושה בהן מלאכה חוזרת הטומאה למקומה ואע"ג דטומאה ישנה אינה אלא מדרבנן כדאיתא לעיל בפ"ק דף ט"ז מ"מ החמירו חכמים בטומאה ישנה כאלו הוה מדאורייתא שלא תועיל לו ההזאה שהזה שלא בשעת מלאכה כיון שאינו חבור מדאורייתא וגזרו גם על ההזאה שבשעת מלאכה שלא יהא חבור וכשמזה על פרק אחד לא יעלה לשני כן הוא הצעת הפשט של התוס' בדבור זה והא דאיצטריך הגמ' לומר וגזרו טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שבשעת מלאכה משום דאי לאו שגזרו שיהא חבור לטומאה שלא בשעת מלאכה מהיכא תיתי הוה לן למימר שיהא חבור להזאה שלא בשעת מלאכה וא"כ הוה ליה למימר דבשעת מלאכה הוי חבור בין לטומאה בין להזאה דלא הוה שייך למגזר כלל אטו שלא בשעת מלאכה והא דגזרו טומאה גבי שלל של כובסים ואפי' שלא בשעת מלאכה הוי חבור אע"ג דאפי' בשעת מלאכה לא הוי התם חבור מדאורייתא כמו שכתבו הכא היינו משום דהתם אפי' שלא בשעת מלאכה ניחא ליה בההוא חבור כדאמרי' לעיל דאי מטנפי וכו' ואפי' שלא בשעת מלאכה מקרי שעת מלאכה וראוי לגזור טומאה ולומר חבור משום דכל בגד טמא בפני עצמו מן התורה כמו שמפרשים התוס':

דף מט ע"א בגמ' אמר ר' ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים מאי טעמא אביי אמר שלא יפיח בהן הר"ן גורס למאי הלכתא אביי אמר שלא יפיח בהן וכו' ע"ש: **ר'** יהודה אגסורת של חרשים קאי. פי' וכל שכן אגעורת של פשתן דקה שהוא מוסיף הבל יותר איכא דאמרי אגעורת של פשתן דוקא קאי: **ברש"י** ד"ה כנפי יונה וכו' והויא להם ככנפים ליונה וכו' כצ"ל: **תוס'** ד"ה אבל לא בכסות לחה וכו' נראה דר' אושעיא פליג אמתני' פי' אמתני' דלקמן בסמוך דקתני בה טומנין בכסות ובפירות ולא מחלק בין יבשין ללחין: **ד"ה** כאלישע בעל כנפים וכו' ומזה הטעם אין אנו יכולין ליפטר וכו' נראה דהמשך וקישור דברי התוס' בדבור זה הוא כן דלפי' שראה שבני דורו לא היו נזהרין במצות תפילין באמרם שצריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים לכך אומר שלא יפה הן עושין שמזה הטעם אין אנו יכולין ליפטר וכו' והא דאמר ר' ינאי תפילין צריכין גוף נקי וכו' לאו למימרא דכל שאינו כאלישע הוא פטור מתפילין אלא לומר שכל המניח תפילין יזהר שלא יפיח ולא יישן בהם אבל באמת כל אדם יכול ליזהר מזה ואינו פטור מלהניחן וכי תימא א"כ מה היא הסיבה שמצוה זו רפויה בידינו ולא הזהירו ולא זירזו חכמי הדורות את העם על מצוה זו ע"ז אמר ואין תימא וכו' לכך הניחו להעם התנצלותם שאין נזהרים במצות תפילין מפני שאומרים שאין להם גוף נקי הגם שלא יפה הן עושין וכ"ת היאך יניחו להם התנצלותם כיון שאינו יפה באמת ויהיו כל העם שאין מניחין אותם נמנין בכלל פושעי ישראל לכך מסיים אומר ר"ת וכו' דלא מקרי פושעי ישראל אלא כשאין מניחין מחמת שהמצוה בזויה עליו ושוחק ומלעיג ברצועות שבזרועם ובראשם אבל כשהן מתנצלין לומר שיראים מלהניחם משום דבעי גוף נקי לא מקרי בשביל זה פושעי ישראל בגופן וע"ש במס' ר"ה בתוס' והדר קאמר וכ"ת דבשביל זה מצות תפילין רפויה משום דאיתא במדרש תפילין מפני מה לא החזיקו בהן וכו' אין נראה לר"י וכו' וכן משמע בהגהות אשר"י דהאי והא דאמרי' במדרש הוזר אלעיל ע"ש ודו"ק נ"ל: **ד"ה** טומנין בשלחים כו' והא דתנן בפ' כל כתבי פורסים עור גדי וכו' צריך לומר לפירוש דמיירי כשייחדו לישיבה והא דלא תירץ רש"י דהאי דהכא נמי איירי בייחדו לישיבה דא"כ לא הוה קא מיבעיא ליה שלחין של בעה"ב א"ר של אומן תנן דאי איירי בייחדו לישיבה פשיטא שאין לחלק בין בעה"ב לאומן וק"ל: **באד** ור"ת מפרש דהכא מיירי ביבשים לפי' ר"ת צריך לומר ג"כ דההיא דפורסים עור גדי וכו' איירי נמי דוקא ביבש אבל רש"י פי' שם לקמן דאיירי בעור גדי לח שאותו אינו נשרף ומגין על התיבה ע"ש ומפירש"י דבסמוך לקמן גבי עורות עבודין משמע דאין לחלק בין בעה"ב לאומן אלא בעורות עבודין דאומן דאחר שעבדן קפיד שלא ימנפן משמע דבשאינן עבודין פשיטא דאף בשל אומן מותר לטלטל והא דקא מבעיא ליה לעיל אי שלחין של בעל הבית וכו' לא קא מבעיא ליה אלא בעורות עבודים: **ע"ב בגמ'** משום דכתיב והמלאכה היתה דים ממנינא הוא כצ"ל: **ברש"י** ד"ה כנגד עבודות המשכן וכו' ופרשת שבת נסמכה וכו' כצ"ל: **ד"ה** לא זוו משם וכו' ומיהו מדפרכינן לה נמי בקדושין גבי וי"ו דגחון וכו' כצ"ל: **באד** ש"מ לענין אותיות איתמר פי' אבל מ"מ לא ידענא אהיכא ומאיזה אותיות איתמר והכא ליכא לשנויי פירוש דלא שייך למימר גבי תיבות שלימות אינהו הוי בקיאים טפי כ"א גבי חסירות ויתירות: **ד"ה** והאי והמלאכה כו' שלא היו צריכין עוד וכל וכו' כצ"ל: **ד"ה** הם ורעו וכו' ור"ה ואופה וכו' הכל דבור אחד: **ד"ה** ענלה רה"י שגבוה י' וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה כנגד כל מלאכה שבתורה לכאורה נראה דיליף נמי ממשכן וכו' פי' ר' יונתן שאמר כנגד מלאכה ומלאכות וכו' לא פליג ארבי חנינא בר חמא אלא איהו ס"ל נמי הא דר' חנינא בר חמא דאמר כנגד עבודות המשכן אלא שהוסיף על דבריו לומר דילפינן ממלאכה ומלאכות דתרווייהו בעינן דלענין דירעינן הי נינהו אבות והי נינהו תולדות איצטריך למילף ממשכן אלא משום דאשכחן מלאכות דדמיין להדדי ומתני' דכלל גדול חשיב להו בתרתי לענין ארבעים מלאכות חסר אחת לענין שאם עשה כולן בהעלם אחת שחייב חטאת על כל אחד ואחד וזה לא היה שום סברא לכך איצטריך נמי לומר דלכך הלקום משום דילפינן ממלאכה ומלאכות הכתובים כדמפרשי התוס' אבל ר' חנינא א"א לומר דס"ל נמי הא דר' יונתן דהא איהו קאמר דבריו ברישא ולא שייך לומר שבא להוסיף על דברי ר' יונתן והיינו דקאמרי התוס' בתר הכי ועוד למ"ד דלית ליה דרשה דמלאכות ומלאכה מנא ליה דחשיב זורה ובורר בשתים ר"ל דאפי' את"ל דר' יונתן לא פליג אר' חנינא מ"מ ע"כ ר' חנינא פליג אר' יונתן ולית ליה דרשה דמלאכות ומלאכה א"כ מנא ליה דחשיב זורה ובורר בשתים אלא ע"כ צריך לומר דס"ל דסברא הוא דמהאי טעמא דילפינן לה ממשכן אית לן להשבינהו בתרתי כיון דהוו במשכן ועוד דכתרויא משמע לקמן דמטעמא כנגד עבודות המשכן אית לן לחשבינהו בתרתי וכו' וסבר ר' חנינא א"כ לר' יונתן נמי אם איתא דילפינן ממשכן למה ליה דרשה דמלאכות ומלאכה דאין סברא לומר דפליגי בהך סברא דר' חנינא ס"ל דמטעמא דילפינן ממשכן אית לן לחשבינהו בתרתי ור' יונתן ס"ל דמהאי טעמא לית לן להשבינהו בתרתי זה אין סברא דליפלגו בהא אלא על כרחך ר' יונתן פליג אר' חנינא ולית ליה טעמא דכנגד המשכן כלל כך הם הצעת דברי התוס' אלא שלפי זה יש להקשות וכי ר' יונתן פליג אמתני' דהזורק דתנן בהדיא המושיט חייב שכן היתה עבודת הלוים דבשלמא הא דנסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן איכא למימר שאית ליה דרשה אחרינא דלכך נסמכה לומר שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת או שאר דרשה אבל הך קשה דהיאך יחלוק על מתני' דהזורק ויש ליישב בדוחק דהרשמה מדיוקא לריומא מלאכה גרועה ואי לאו דמצינו גם כיוצא בה במשכן לא הוה מחייבינן עלה אבל לעולם שאר מלאכות לא איצטריכו למילף ממשכן אלא דילפינן להו ממלאכות ומלאכה דכתיבי בתורה ועיין בתוס' ריש פירקין ד"ה פשט בעה"ב את ידו וכו' ודו"ק: **ד"ה** הם העלו וכו' ובראשו טרסקל וכו' פי' ואע"ג דהטרסקל הוי רוחב ד' כיון שתחתיו רה"ר לא אמרי' גוד אחית ולא מקרי הטרסקל רשות הרבים וא"כ בעגלה דהוי נמי תחתיה רה"ר ניסא נהי דלא הוי רה"י לרבנן אעפ"כ מודו הכא בעגלה וכו': **ד"ה** ואתם אל תכניסו ואפ"ה לא הוי אב כדפרישית לעיל ריש פירקין ד"ה פשט בעה"ב את ידו:

דף נ ע"א בגמ' אבל אם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר וכו' כצ"ל: **ומאן** תנא דפליג עליה דרשב"ג וכו' כצ"ל: **ואי** ר"ש משרי קשרי דתנן נזיר חופף וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה שגידרן כל קציצת לקוטת וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה אלא אי איתמר וכו' דלכאורה משמע דלרבא עצמו היה מקשה ר"ל ורבא עצמו הוא משיב וא"כ כשעצמו משיב לא שייך לומר אלא אי איתמר וכו' ואם חזור מדבריו הראשונים שייך לומר אלא אמר רבא: **באד** דרבינא לפלוגי אתא ר"ל דבשלמא אי גרסי' אלא אי איתמר וכו' ובא הגמ' להניח דבריו של רבא אתא רבינא לומר ולאוקמי דברים הראשונים של רבא כפשוטן אבל אי גרסינן אלא אמר רבא ורבא גופיה חזר מדבריו הראשונים וא"כ רבינא דאתא לקיים דבריו הראשונים של רבא פליג על רבא ועל דבריו האחרונים וק"ל: **ד"ה** ואם יצא בהן וכו' אע"פ שלא צבען ולא כרכן במשיחה וכו' והיינו כרב אסי כצ"ל: **באד** ותירץ דהאי דקאמר צבען וכו' ואח"כ נמלך פי' ולא יצא בהן מבעוד יום דהשתא לא היה כאן לא מעשה ולא מחשבה לצורך שבת ואפ"ה יכול לצאת בהן בשבת וכ"ש חישב עליהן לצאת בהן בשבת דעדיף טפי מצבען לצורך חול ונמלך ולא יצא בהן והשתא הוי צבען דרישא רבותא טפי מחישב ומ"מ צריך לומר דאפי' היכא דצבען לצורך חול דהיינו כדי לצאת מבעוד יום ולא לצורך שבת מ"מ כיון שעשה מעשה בגוף הכלי עדיפא עכ"פ מיצא בהן מבעוד יום ולא צבען ולא חישב ולכך איצטריך נמי דתני בסיפא ואם יצא בהן שעה אחת וכו': **ד"ה** ולא ידענא אי בית האבל הוה פי' אי משום בית האבל התיר וכו' כוונת התוס' בזה כדי שלא תטעה לפרש שר"ל ולא ידענא אי משום דהוה בית המשתה או בית האבל התיר או שלא היה לא זה ולא זה אלא שהתיר בכל ענין משום דס"ל דבמחשבה לחוד מהני והיינו ממש כרשב"ג ולא כת"ק לכך פי' דהכי קאמר דעל כל פנים הוה חד מינייהו או בית המשתה או בית האבל אלא שלא ידענא איזה מהן הוה אבל בעלמא לא הוה מתיר וק"ל או כדי שלא תפרש שר' חנינא בן עקביא אמר כך לתלמידיו צאו והשבו כדי שנשב עליהם למחר ולא ידענא מה יהיה למחר או בית המשתה או בית האבל לכך כתבו התוס' פירוש אי משום בית האבל התיר וכו' ורב דימי קאמר לה: **ע"ב בתוס'** ד"ה במאי אוקימתא וכו' בשלמא אי כר"ש אתי שפיר וכו' יש להקשות מ"מ האי דמקשה אפי' למאי דס"ד דבהא פליגי דמר סבר דבעינן מעשה ומ"ס לא בעינן מעשה מ"מ היאך הוה ס"ל דהך ברייתא דקתני דמותר לחוף הכלים בנתר וחול אבל לא יחוף בהן ראשו אבל פניו ידיו ורגליו מותר מס"ד כמאן אתי אי כר"ש קשיא דקתני אבל לא יחוף בהן ראשו וגבי נזיר קתני חופף ומפספס וכו' ואי כר' יהודה קשיא פניו ידיו ורגליו ויש ליישב דבשלמא לפי סברת המקשה דהוה ס"ל דהאי מלתא לענין מוקצה אי בעינן מעשה במידי דלאו בר מעשה הוא אתיא כתנאי אתיא לה שפיר דהנך תרי ברייתות דנתר וחול פליגי לענין מוקצה אי בעינן מעשה או לאו ותרווייהו ס"ל דפשיטא הוא דכלי כסף לא גריר כלל והשתא אתי לית שפיר דהאי ברייתא קתני דכלי כסף בנתרתקן

אסור

חכמת שלמה

דלקמיה מאן כו' הד"א: **בד"ה** בית הספק כו' להסביר הס"ד: **תוס'** בד"ה וכי מה בין כו' ואית התם לכ"ע כו' כצ"ל: **בד"ה** אי חיבור כו' הא דאמר השחור והזוג כו'. כ"ב פי' הרמב"ם ז"ל מספרים קטנים:

דף מט ע"א גמ' כפיסקא ולא כעשבים כו' נמתק וכ"ל בזמן שהן לחים: **איבעיא** להו כו' בעל כנפים מאי היא אביי אמר כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' לרבא טומנין בגיזי צמר כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה לא אמרו כו' או עוקלה לא מהני כו' שביטל תורה או כו' כצ"ל: **בד"ה** כנגד כו' אף על גב דאיכא דדמיא לה כו' כצ"ל:

דף נ ע"א גמ' בזמן שצבען בשמן נמתק בשמן וכן בתוס'. וכ"כ בס"א איתו וכן ברמב"ם אלא צבען לחוד והוא תכסיט לנוי. ולרש"י נ"ל צבען כמו טבלן כתרגומו וטבל וצבע: **רש"י** בד"ה שגידרן נ"ל שגידדן כל קלינת תמרים קרי גדידה כצ"ל: **בד"ה** אבל כו' משאוי ואין כו' הד"א:

רש"י

כו' עכ"ל דלפר"ה דמקצת עליו מגולין לא נקט אלא משום טלטול בשבת ניחא דשפיר פריך לשמואל דע"כ הך מתני' כרבנן דר"א בן תדאי אתיא מדלא קתני אפילו במכוסין דר"א מתיר בשבת אפילו לגלות מכוסה וטלטל ע"י קוש וכדרבר אבל לפירוש הערוך קיימא דאתיא שפיר מתני' כר"א דמעיקר אפילו במכוסה ולא נקט עליו מגולין אלא משום אחריני ולא משום שבת ולפי הפי' שכתבו התוס' לעיל בשם ר"י דהכא משום איסור גומא נגעו בה ולא משום איסור טלטול לא הוה קשה מידי אלא שרוצים ליישב פי' הערוך גם להאי פירושא משום איסור טלטול מן הצד [illegible] לא משמע להו לפרש דמשום איסור גומא נגעו בה ודו"ק :

ח"א דף נ ע"ב רוחץ אדם כו' ידיו ורגליו כו' [illegible]

דף נא בד"ה אילו היה כו' אבל אח"כ נתחכם רבי כדקאמר התם ורבי חמא סבר כו' עכ"ל ר"ל דהאי עובדא דהכא כבר נתחכם רבי מהאי טעמא דהכיחי רבנן גבי' כו' דמה"ט הוה טעי רבי חמא וסבר הכי בעובדא דהתם ומיהו באותה שעה ודאי עדיין לפי האמת לא נתחכם כ"כ וכמ"ש לו ר' ישמעאל בר' יוסי שמניח דברי הרב כו' וק"ל : בד"ה כיצד הוא כו' שרי אף להחליף וכ"ש ליטול ולהחזיר כו' עכ"ל משום דמשמע ליה דת"ק לא שרי אלא להוסיף אבל להחליף וכן לגלות ולהחזיר אסר וא"כ מתני' דלעיל דמשמע דמתיר לגלות אף בידים ולהחזיר בשבת כמ"ש התוס' לעיל ע"כ לא אתיא כת"ק אלא כרשב"ג כיון דמתיר להחליף כ"ש דמתיר לגלות ולהחזיר אותו דבר כו' כן נראה לפרש דבריהם מתוך דברי הרא"ש ע"ש : בד"ה או שטמן כו' ויאחזנה בדפניה ויגביהנה כו' א"כ במגולה מקצתה היאך נוטל ומחזיר מה בין זה לאבן כו' עכ"ל משום דלפי' הקונטרס דחשיב הך הטמנה כמניח וא"כ ליכא בין מגולה מקצתה ובין שאינה מגולה מקצתה אלא דבמגולה מקצתה יכול לאחוז למעלה בקדירה באותו מקצת המגולה ומטה ומצדד הקדירה והכיסוי נופל מאליו ואין זה מקרי טלטול אבל באינה מגולה מקצתה כיון דלא יוכל לאחוז הקדירה למעלה רק בדפניה א"א לו להטותו ולצדדו כי אם שיגביה הקדירה וזה שהוסיפו בדבריהם בלשון הקונטרס ויאחזנה בדפניה ויגביהנה כו' והא קשיא להו שפיר דהא בהך דאבן ברישא אסרינן במניח אפילו בשיוכל להטותו על צדו בלי הגבהה כלל וא"כ אמאי יועיל הכא מקצתה מגולה כיון דהוה כמניח ועוד קשה לר"ת דהא הכא נוער את הכיסוי והן נופלות אפילו אינן מגולות מקצתן דע"כ לא יכול לנער כי אם בהגבהה לפי סברת רש"י ואפ"ה שרי וא"כ ע"כ דלא הוי כמניח והדברים ברורים ודו"ק : בא"ד והכא מיירי בכיסוי כעין כלי חרס כו' וא"ת לנער הכיסוי אא"כ יגביה כו' עכ"ל לכאורה שהכיסוי שהוא הכלי חרס הוא דבר הניטל שאין לך כלי שאסור לטלטל לצורך מקומו כי הכא אלא שעל הכיסוי הניח דבר שאינו ניטל וא"כ אכתי קשה אמאי לא יגביה את הכיסוי מלצדדיה מלמטה ואח"כ ינער ממנו הדבר שאינו ניטל כי הך דאבן ע"פ החבית דבשכח שרי להגביה החבית מלצדדיה עם האבן שעל גבו ומנערו וי"ל דכעין כסוי כלי חרס קאמר דהיינו שנעשה כך שהקדירה בלועה מיהו לאו כלי הוא שאינו דבר הניטל ולכך א"א להגביהה ולאוחזה בידים בלצדדים דה"ל טלטול גמור ואסור ודוחק ודו"ק : בא"ד ור"י מפרש כו' ולמעלה מן הקדירה מילא כל הקופה בדבר שאינו ניטל כו' עכ"ל פירושו מבואר שהקופה רחבה גם גבוה יותר מן הקדירה דהשתא מן הצדדים של הקדירה מניח דבר הניטל ולמעלה מן הקדירה מילא כל הקופה בדבר שאינו ניטל שא"א לו כו' אבל הך דתנן נוער את הכיסוי וכן טפלות אף שאיירי שטמן גם בדבר שאינו ניטל מ"מ כיון שהכיסוי גופיה דבר הניטל הוא אע"ג שהניח עליו דבר שאינו ניטל יוכל לנער הכיסוי מלצדדיו ומלמטה ולנערו וק"ל : ע"ב גמרא וקדירה ע"ג קדירה וקדירה ע"ג מיחם אבל לא מיחם ע"ג קדירה כו' כצ"ל לפי הים ספרים שכתב רש"י וכ"ה בספרים מדויקים ולפי התוס' ומיחם ע"ג קדירה יהיו כולהו להיתרא כמ"ש הרי"ף והרא"ש ומהרש"ל הבין לפי הים ספרים ולקיים הגירסא שלפנינו בגמרא ולדברי התוס' יהיה קדירה ע"ג מיחם אסור ואינו כן דהגדיא ראיתי בתוספתא שכתוב שם כולהו להיתרא כדברי הרי"ף והרא"ש ואין להאריך עוד בפשר הדוחק שאין לשון רש"י סובל הבנתו וכוונתו וק"ל : תוס' בד"ה אין מרסקין כו' בשלג וברד בשבת ומים שמתקרשים ויש ברד כו' עכ"ל כצ"ל :

ח"א דף נא ע"א כבר הורה זקן · פרש"י גדלו ונשאו עליו עכ"ל ממה שחזר רבי מדבריו הראשונים אין ראיה שגדלו ונשאו אלא משום דת"ח שהתיר אי אתה רשאי לאוסרו אלא מלשון זה דכבר הורה זקן משמע כן דגדלו ונשאו עליו ודו"ק :

פרק במה בהמה

בגמרא לובדקים וגמל יוצאים באפסר כו' והרי"ף והרא"ש כתבו שהביא תלמודא הך ברייתא הכא למפשט בעיין גמל באפסר אין בחטם לא אלמא כל נטירותא כו' ויש לדקדק דמאי אולמיה דהך ברייתא מהך ברייתא דלעיל דדחינן לה לא למעוטי נאקה באפסר וי"ל דהתם למנינא נחית ד' בהמות יוצאות באפסר כו' למעוטי נאקה באפסר משא"כ הכא דלא נחית למנינא וליכא למעוטי נאקה באפסר אלא למעוטי גמל (דנקט) בחטם וצ"ע :

דף נב גמ' או דילמא זימנין דרפו ונפיל ואתי לאתויי ד' כו' יש לדקדק למה ליה למימר האי טעמא דילמא נפיל ואתי לאתויי ד' כו' נימא מטעמא דלעיל כיון דזימנין דרפו ונפיל מיניה ולא מינטרא ביה והוי משאוי ועז שחקק בקרניה דקאמר נמי מה"ט דקאמר דלאו בקרניה דילמא שלפא ליה מרישא כו' כפרש"י ולא מינטרא ביה והוי משאוי וי"ל דעז ודאי מינטרא בלאו הכי כמו פרה לקמן וה"ל האפסר לעז נטירותא יתירתא כמו בפרה דאיכא למ"ד דשרי ומש"ה קאמר טעמא דילמא אתי לאתויי ד' כו' דמהאי טעמא תיאסר לכ"ע ודו"ק : שם רבינא אמר במורדת כו' וחמור שעסקיו רעים צריך לומר דמינטר טפי באפסר מפרה המורדת דאל"כ לא הל"ל דהלכה כחנניה דלמ"ד נמי דנטירותא יתירתא אסור שרי הכא במורדת וק"ל : שם דאי ס"ד דרב דימי נמשכין קאמר מדרב יהודה אמר שמואל כו' וליכא לאקשויי דרב דימי אתא לאשמעינן דמעשה רב וקי"ל הכי וכה"ג כתבו התוס' לעיל בפרק במה טומנין גבי אבא שלחא הוה די"ל דהתם ניחא כיון דאיכא פלוגתא בהכי באומן איצטריך למעשה רב אבל הכא בנמשכין ליכא מאן דפליג ולא הוה איצטריך למעשה רב וק"ל : ע"ב שם טהורות א"ר יצחק נפחא בבאין כו' דתנן כל הכלים כו' וטבעת בהמה וכלים ושאר כו' והתנן מחט שניטל חורה או כו' והתנן מחט שהעלתה חלודה כו' כצ"ל דהני כולהו משניות נינהו פ' י"ג דכלים ולכך פריך מהנך משניות מקמיה דפריך מהך ברייתא והתניא מחט בין

חכמת שלמה

דף נא ע"א רש"י בד"ה גלופקרא כו' הסדינין ונוטל כו' סד"א : ע"ב גמ' מניחין מיחם ע"ג מיחם כו' . כ"ב גירסא זו היא ממש בים ספרים למעיין בהם רק שינוי הלשון (עיין במהרש"א) :

רש"י בד"ה קדרה כו' ומיחם על גבי קדרה . כ"ב לכאורה נראה אבל קדרה על גבי מיחם אסור והרי"ף גורס הכל להיתר וכן בס"א : סליק במה טומנין

במה בהמה פרק חמישי

גמרא נאקתא חיורתי כו' . כ"ב בערך ערך נאקה פירש גמלתא נקבה גדולה הראויה למשאוי : תוס' בד"ה חמרא לובא כו' ביחזקאל פוט ולובים היו בעזרתך וגו' כצ"ל . וכ"ב ביחזקאל לא מצאתיו כי אם בנחום האלקושי וכך כתיב כוש עצמה ומצרים ואין קצה פוט ולובים היו בעזרתך :

דף נב ע"א גמ' א"ר ירמיה כו' וכלים ושאר כו' כצ"ל : תוס' בד"ה מזין עליהם כו' אם יש באזוב לא ישנה כצ"ל . וכ"ב פרש"י דנפסלו במלאכה של הזאה דבהמה דלא הוי שם הזאה עליה והוי ליה כמים שנעשה בהם מלאכה פ"ק דיומא דף י"ד : ע"ב גמ' וטובלן במקומן והאיכא כו' דאי לענין טומאה

מהר"ם

אסור אבל בנתר וחול מותר משום דלא גריר כלל ומשום מוקצה נמי מותר בהכנים מלא קומצו דלא בעינן מעשה אבל לא יחוף ראשו משום דשערות ראשו פעמים דגריר ואתי כר' יהודה דס"ל דדבר שאין מתכוין אסור אבל פניו ידיו ורגליו מותר דאינן נשרות ע"י נתר וחול כלל והיא ברייתא דקתני דבנתר וחול נמי אסור ס"ל נמי דבכלי כסף לא גריר כלל אלא דמשום מוקצה הוא דאסור משום דס"ל דבעינן מעשה אבל השתא דמוקי דהך ברייתא דקתני אסור ס"ל דנתר וחול אפי' בכלי כסף גריר וכיון דאיכא מ"ד דס"ל דאפי' בכלי כסף זימנין דגריר אין סברא לומר דהאי תנא ס"ל דאפי' בשערות פניו ידיו ורגליו לא גריר כלל אלא ודאי אפי' אי ס"ל האי תנא דבכסף לא גריר כלל מ"מ סברא הוא דמודה דבשערות בין דראשו בין דפניו ידיו ורגליו זימנין דגריר ולכך פריך אימא סיפא אבל פניו ידיו ורגליו מותר הא מעבר שער וא"כ אמאי מותר כיון דמוקמת לה כר' יהודה : ד"ה אי לא נתקלקלה הגומא פשיטא וכו' כך היא גירסת התוס' אבל מתוך פי' רש"י משמע שגורס שפיר קא אמרי רבנן ומש"ה פירש"י ומ"מ דר"א וק"ל : ד"ה הטומן לפת וכו' דאפילו השרישו לא שייך מעשר וכו' ר"ל דבשלמא אי הוה יכול לאוקמא דמיירי דהשרישו הוי אתי לן שפיר דנקט מעשר לאשמעינן הא גופא דאפי' השרישו אין בו משום מעשר כיון דליכא תוספת אבל השתא דמיירי בלא השרישו א"כ קשה אמאי נקטיה למעשר גבי לא השרישו הא אפי' בהשרישו לא שייך מעשר כיון דליכא תוספת וק"ל : ד"ה מקצת עליו מגולין וכו' דגרס אם היו מקצתן מגולין פי' מקצת האמהות היו מגולין : בא"ד ואין להקשות לפי' הערוך דמאי מקשה מינה לשמואל וכו' ר"ל דבשלמא לפירש"י דלא בעי למתני אם היו מקצתן מגולין אלא משום שבת פריך שפיר דע"כ האי מתני' כרבנן אתיא דלא שרי טלטול מן הצד לכך בעינן שיהיו מקצתן מגולין דאי ר"א בן תדאי למה לי מקצתן מגולין אפי' כולן מכוסין נמי מותר ע"י כוש כמו גבי חררה אבל לפי' הערוך אימא לך דלעולם כר"א בן תדאי אתי והא דקתני אם מקצתן מגולים משום אחריני נקטי ולא משום שבת וע"ל בפ' כירה בתוס' דף מ"ד ד"ה דכ"ע טלטול מן הצד וכו' דלפי מאי שפי' שם ר"י דטעמא דרב הונא ושמואל דהכא לא הוי משום טלטול מן הצד אלא משום המרחיב גומא אין מקום לקושיית התוס' על פי' הערוך ויותר קשה מזה דבערוך ערך סליקתא משמע שם שהוא מפרש טעמא דרב הונא ושמואל משום דאי לא דצה ושלפה נעשית כמחובר בטיט ואסור לעוקרה והשתא פריך שפיר דהתם תנן וניטלין בשבת בלא דצה ושלפה ולא חשבינן ליה כעוקר ונראה דהתוס' לא ס"ל אותו טעם שפי' הערוך דאי טעמא משום דנראת כעוקר מן המחובר למה נקט מילתיה דרב הונא ושמואל הכא אמתני' דהכא דאיירי בטלטול או גומא וקושית התוס' אינו אלא ע"פ פירש"י דטעמא דרב הונא ושמואל משום מזיז עפר וק"ל :

דף נא ע"א בגמ' השתא אקורי קא מקיר לה ארתוחי קא מירתח לה וכו' נ"ל דזה אינה מן הברייתא רק פירושא הוא לפי גירסת רש"י וק"ל : ברש"י ד"ה אבל טמן וכיסה כו' בדבר שאינו ניטל אם אין מקצת פיה וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה כסהו ונתגלה וכו' אבל אם גילהו בידים מבעוד יום כדי לכסותו משתחשך וכו' כן הוא בתוס' בספרים שלפנינו אבל באשר"י וכן בטור א"ח סי' רנ"ז כתוב אבל אם גילהו מבעוד יום אדעתא שלא לכסותו משתחשך ע"ש : ד"ה אלו היה ר' יוסי קיים וכו' ור"ת מפרש וכו' אח"כ נתחכם רבי פי' ונעשה גדול מר' יוסי בתורה והיה ר' יוסי כפוף ויושב לפניו כדקאמר התם ור' חמא סבר רבי ריש מתיבתא וכו' פי' שם במס' נדה קאמר גמ' ור' חמא מ"ט אמר כדברי רבי אמר ליה משום דסבר ר' חמא רבי ריש מתיבתא וכו' וכוונת התוס' בזה לומר דמשום האי טעמא דהוי רבי ריש מתיבתא וכו' נעשה באמת רבי חכם גדול לבסוף יותר מר' יוסי עד שהיה ר' יוסי כפוף ויושב לפניו והיינו הך דהכא ומה שמפרש ר"ת בענין זה משום דקשה לו על פירש"י דאי משום נשיאותו היה כפוף ויושב לפניו אבל באמת היה ר' יוסי כל ימיו רבו של רבי מאי קאמר רב פפא בא וראה כמה מחבבים זה את זה משום דאמר רבי כבר הורה זקן וכי בשביל שהיה רבי נשיא לא היה לו לפסוק הלכה כרבו וע"ש בנדה בתוס' : ד"ה כיצד הוא עושה וכו' נראה לר"י ולהר"ר פורת דלא גרסינן כיצד הוא עושה וכו' ר"ל דמשמע דרבי שמעון בן גמליאל מפרש דברי ת"ק וזה אינו דת"ק איירי במוסיף ורשב"ג איירי במחליף ואין ענין זה לזה אלא לא גרסי' כיצד ורשב"ג הוא פליג את"ק דת"ק לא שרי אלא להוסיף אבל להחליף ובין ליטול ולהחזיר אותו דבר לא ורשב"ג שרי אף להחליף וכ"ש ליטול ולהחזיר אותו דבר ומדברי הרא"ש נראה שלפי סברת ר"י לא שרי ת"ק לגלות בידים ולחזור ולכסותו ואם באנו לאוקמי מתני' דלעיל דקתני כסהו ונתגלה מותר לכסותו כת"ק דהלכה כמותו צריכין אנו לפרש דוקא כסהו ונתגלה מותר לכסותו אבל לכתחילה לגלותו בידים ולחזור ולכסותו אסור וזה תמצא בלשון הרא"ש ולפי זה הא דכתבו התוס' לעיל בדבור כסהו ונתגלה וכו' ונראה לר"י דה"ה דמותר לגלותו בידים ולחזור ולכסותו כו' צ"ל דלא כתב ר"י זה אלא לפי סברת רשב"ג ומוקי מתני' כרשב"ג וא"כ צריך לומר דס"ל דהלכה כרשב"ג ולא כת"ק ושלא כדברי הרא"ש ודו"ק : בא"ד והיינו דקאמר וכן היה רשב"ג אומר וכו' ר"ל דהשתא דאמרי' דרשב"ג פליג את"ק ומיקל טפי שייך שפיר לומר וכן היה רשב"ג אומר כלומר שהיה מיקל עוד קולא אחריתי גבי הטמנה אבל אי גרסי' כיצד ורשב"ג לא פליג אלא מפרש דברי ת"ק לא שייך לומר וכן כו' שהיה מיקל עוד קולא אחריתי שהרי הוא אינו מיקל טפי מת"ק וק"ל : ד"ה או שטמן בדבר הניטל וכו' והכא מיירי בכסוי כעין כלי חרס וכו' שהקדירה בלועה בתוכה וכו' לכאורה נראה שר"ל שהניח ע"ג הקדירה כיסוי כעין כלי חרס שהקדירה מובלעת בתוך אותו כיסוי ועל הכיסוי מונח דבר שאינו ניטל ולפי זה צ"ל שגם אותו הכיסוי שהוא כעין כלי חרס הוא ג"כ אינו ניטל בשבת דאל"כ מה בכך שהוא מובלע יגביה בידים אותו הכיסוי וינער ממנו הדבר שאינו ניטל המונח עליו אלא ודאי צ"ל שגם אותו הכיסוי שהוא כעין כלי חרס אינו ניטל בשבת וזה דוחק דהיכן מצינו כלי שהוא כעין כיסוי שיהא אסור לטלטל בשבת דלא גרע מהקדירה עצמה שמותר לטלטל וגם לא יתיישב הא דקתני אח"כ אם היה מקצתו מגולה דמה בכך שמקצתו מגולה אם היה אותו כיסוי אינו ניטל ונראה דהכי פירושו דהא דקתני וכיסה בדבר שאינו ניטל הוי פירושו שעשה מאותו דבר שאינו ניטל כעין כיסוי כמו שעושין כיסוי כלי חרס שהקדירה מובלעת בתוכו כמו כן עשה מאותו דבר שאינו ניטל כגון גיזי צמר וכיוצא עשה ממנו כעין כיסוי והקדירה מובלעת בתוכו ואפי' יאחז הקדירה בדפנותיה וינערה לא יפול הכיסוי א"כ יגביהנו בידים ממש וזה א"א כיון שהוא דבר שאינו ניטל וגם צ"ל שבתחתית מונח על גבי הקדירה איזה דף וכיוצא ועליו עשה מדבר שאינו ניטל כמין כיסוי והקדירה מובלעת בתוכו ולכך קתני אח"כ אם היה מגולה מקצתו נוטל ומחזיר וכו' ודו"ק : ע"ב בגמ' וקדירה ע"ג קדירה וכו' כך הוא בתוס' ולכך צריך לגרוס בגמ' לגירסת רש"י וקדירה על גבי קדירה וקדירה על גבי מיחם ומיחם על גבי קדירה ולפי הי"מ שכתב רש"י היה כתוב כך וקדירה על גבי קדירה וקדירה על גבי מיחם אבל לא מיחם על גבי קדירה ודו"ק : בתוס' ד"ה אין מרסקין וכו' ופעמים שמתקרשים המים ויש ברד מעורב בהן וכו' כצ"ל : סליק פרק במה טומנין

במה בהמה פרק חמישי

בגמרא תנא לובדקים וגמל יוצאין באפסר וכו' פשטא דשמעתא דגמ' לא מייתי הברייתא למיפשט מינה בעיא דלעיל אלא ענין בפני עצמו הוא וע"ג מדברי הרי"ף והרא"ש משמע דפשיט מינה דגמל באפסר אין אבל בחוטם לא ויש לדקדק הא ברייתא זו נמי איכא למידחי כדדחי ברייתא דלעיל לא למעוטי נאקה באפסר ונראה דהכא ליכא למידחי הכי דבשלמא ברייתא דלעיל קא חשיב כל בהמות היוצאות באפסר ואיכא למימר דאתי לאשמועינן הני אין אבל שאר בהמות לא דהיינו נאקה אינה יוצאה באפסר אבל בברייתא זו ליכא למימר דאתא לאשמועינן דדוקא לובדקים וגמל יוצאות באפסר אבל שאר בהמות לא דזה אינו דהא איכא עוד סוס ופרד וחמור דכולן יוצאות באפסר אלא ודאי לא אתי אלא למעוטי דגמל בחטם והכי קאמר לובדקים וגמל יוצאות דוקא באפסר אבל לא בחטם וכי תימא בברייתא דלעיל נמי היאך קאמר דאתא לאשמעינן דדוקא הנך ד' בהמות יוצאות באפסר אבל שאר בהמות לא הא איכא נמי לובדקים דיוצא ג"כ באפסר כדקתני בברייתא זו זו אינה קושיא דאיכא למימר דמש"ה לא תני לובדקים בהדי הנך ד' בהמות משום דלובדקים אע"ג דהאמת הוא דמותרות לצאת ג"כ באפסר מ"מ עיקר אורחא הוא בפרומביא כדקתני במתני' ודו"ק : ברש"י ד"ה במה בהמה וכו' ומידי דלא מינטר ביה הוי משוי כצ"ל : ד"ה מחליפין וכו' וד"ה נאקה וכו' הד"א : ד"ה בסוגר וכו' של חבל כדמתרגמינן וכו' כצ"ל :

דף נב ע"א בגמ' אמר ר' ירמיה בר אבא פליגי בה וכו' כצ"ל : לאו למעוטי גמל בחטם סמי הא מקמי הא כצ"ל : מאי יוצאים ומאי נמשכין וכו' ושמואל אמר יוצאין נמשכין כצ"ל : אמר שמואל מחליפין היו לפני בית רבי כצ"ל : מזין עליהם למימרא דבני קבולי טומאה נינהו והא תנן וכו' טבעת בהמה וכלים ושאר כל הטבעות טהורות וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה אדרבה תסתיים דשמואל הוא דאמר וכו' דכל זה הוא מדברי שמואל פי' וא"כ אדרבא שמואל קאמר דדחי האי פשיטותא דר' ישמעאל בר' יוסי ולא אתא למעוטי אלא נאקה באפסר אבל גמל בחטם מותר : ד"ה בבאין מגוי אדם וכו' אלא בשינוי מעשה דמוכח בפ"ק דסוכה וכו' והא דלא מייתי התוס' ראיה ממתני' דהביא בשמעתין דקתני כל הכלים יורדים לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה משום דמצינו למימר דלא איירי שאין עולין ליטהר מטומאתן שכבר נטמאו אלא לענין שלא יקבלו טומאה מכאן ואילך וק"ל : ד"ה מזין עליהם וכו' והזה על הבהמה אם יש באזוב לא ישנה כצ"ל : ד"ה וטובלן במקומן וכו' אבל בריש במה אשה דמיירי בדיני כלים ואשמועינן דין טבילת אשה פריך שפיר וכו' וליכא למימר דאגב דתני דיני אשה באיזה כלים תצא האשה בשבת אגב אורחיה אשמועינן שאר דינים דהיינו דין טבילה דא"כ לאשמועינן נמי שאר די אשה וק"ל : ע"ב בגמ' ודאצבע דא ודא אחת היא והתנן טבעת כו' כצ"ל : בתוס' ד"ה והא איכא חציצה וכו' והר"ר פורת פי' והא איכא חציצה לפי שהוא דבוק בצואר הבהמה ולפי זה צריך לפרש הא דמשני בשרתין קאי אשיר וכן הא דמשני במחוללין הוי פירושו שהשיר נעשה מעשה שרשרות שהמים יכולים לבא לשם בלא חציצה וכן פי' הרמב"ם בפי' המשנה . ד"ה הא [illegible] אלמוג וכו' והא יש בה בית קיבול וכו' כצ"ל : ד"ה והתניא מחט בין נקובה בין אינה נקובה וכו' אלא אליבא דרבא פריך וכו' פי' דרבא אית ליה התם דמחט שניטל חורה או עוקצה כיון דלענין טומאה לאו מנא הוא לענין טלטול שבת נמי לאו מנא הוא ולכך ליכא לפרש האי ברייתא במחט שניטלה חורה : בא"ד ותימה לר"י כיון דלא ידע המקשה וכו' בלאו הכי קשות ליה לרבא וכו' ר"ל בלאו הך דהכא דקאמר דא ודא אחת היא תקשה ליה הך ברייתא

נקובה כו' דמההיא טפי ה"ל למפרך מעיקרא דאיירי נמי בשלימה כפי סברת המקשן דומה ממש לשאלתו דאיירי בנקובה ובשאינה נקובה כגון אוספילג"א אלא דניחא ליה למפרך מעיקרא מהך כיון דמשניות נינהו ודו"ק: תוס' בד"ה והתניא מחט כו' ותימה לר"י כו' א"כ בלא"ה תקשי ליה לרבא כו' עכ"ל לכאורה נראה דלק"מ דאי בלאו הך דהכא איכא לאוקמא הך דאינה נקובה כגון אוספילג"א כסברת המקשה דהכא אבל מדקא"ל הכא דא ודא אחת ע"כ דלא מתוקמא בהכי ודפריך ליה לרבא נמי מהך דאינה נקובה בריש פ' כל הכלים הייט נמי ע"כ דסמך אהא דקאמר הכא דא ודא אחת היא דע"כ דלא מתוקמא באוספילג"א וי"ל דודאי בלאו הך דהכא ה"מ למפרך לרבא דהא מה"ט דלא מתוקמא ליה לרבא בניטל חורה או עוקצה לא מתוקמא ליה נמי באוספילג"א כדקאמר התם מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא דליכא למימר דהוה ס"ד למימר התם באוספילג"א דהוה מנא לענין טומאה ע"י יחוד הוה לענין שבת נמי מנא אף בלא יחוד דהכי אמרי' נמי למאי דמוקי ליה בגלמי כמ"ש התוס' לעיל בפרק במה טומנין בד"ה לא אמרו עבודין כו' דהא ודאי באוספילג"א לא שייך יחוד כיון שאינה עומדת לינקב משא"כ בגלמי שעומדת לינקב ודו"ק:

דף נג בפירש"י בד"ה ה"נ א"ל מותר כו' כסבור הא דאשתיק משום דלא אסגת ביה דסבר אוכף נמי שרי כו' עכ"ל נראה מלשונו דלא קאי הכי אלא דלמסקנא לרב נמי אוכף ליטול אסור והיינו להאי שינויא דשאני אוכף דאפשר דנפל ממילא אבל להאי שינויא דמפליג כאן לחממה כאן לצננה ע"כ הך ברייתא דאוסר ליטול אוכף לא קיימא כרב דלרב שרי כיון דמתיר בטרסקל דלא הוי רק תענוג וכמ"ש התוס' לקמן מיהו להניח אוכף על החמור אפשר דלא תליא כלל בפלוגתא דרב ושמואל אלא בהך דפליגי ת"ק ורשב"ג בקשורה לו מע"ש אם שרי כמו מרדעת ודו"ק: תוס' בד"ה והוא שקשורה כו' ועוד י"ל דבאינה קשורה מע"ש מחזי כמתכוין להוצאת כו' עכ"ל ל"ע לחלק בין פירש"י ובין פי' זה דהוצאת המרדעת נמי לא הוי אלא משום משאוי דכל הני יציאות דקתני משום משאוי הוא ודוחק לומר לפירש"י דבקשורה בשבת דהוי ודאי משאוי כיון דלא גלי דעתו מאתמול שהיא צריכה לכך שיהא לה למלבוש כפירושו לקמן אבל לפירוש זה איט ודאי משאוי אלא דמתחזי כהוצאות וכמשאוי בשבת ודו"ק: בד"ה אילימא שאינה קשורה לו כלל כו' מדאיצטריך למתני בזמן שהיא קשורה כו' וי"ל דמרישא לא תפשוט דאדרבה כו' עכ"ל ר"ל דאדרבה דהכי הוה מסתבר טפי למימר דתפסת מועט תפסת להתירא ואי לא תניא בהדיא קשורה ה"א דוקא בקשורה מע"ש כו' ולכך הוסיף למתני בהדיא קשורה דהיא מלתא יתירתא לומר דאפילו בקשורה בשבת אבל השתא דדייק איפכא מסיפא ליכא למימר ברישא הכי וליכא לאקשויי דאימא נמי בסיפא דתפסת מועט תפסת לאיסורא ואיירי דוקא בשאינה קשורה כלל ואיצטריך ליה למתני לדיוקא מיניה אבל קשורה אפילו בשבת שרי דמ"מ מלתא דסיפא לא הוה איצטריך ליה לגופיה כלל כיון דהוה מלתא דפשיטא ועוד דאדרבה בסיפא לאיסורא אית לן למימר דתפסת מרובה תפסת דהיינו לאסור אף באינה קשורה מע"ש ודו"ק: בד"ה מהו ליתן כו' דבהמה חשיבא כדבר הניטל כיון דיכול למושכה כו' עכ"ל ולעיל בפרק כירה בד"ה ופורסין כו' שכתבו התוס' שם גבי דכרי דרב הונא דס"ל דבר שאינו ניטל משום דאין דרך למושכן ולהוליכן באחיזת יד כמו חמור דהכא וק"ל: **ע"ב** בגמרא והאנן תנן ולא בקמיע שאינה מומחה כו' ופירש"י מ"ש בהמה מאדם עכ"ל ולמאי דלא אסיק אדעתיה השתא לומר דזה חומר בבהמה מבאדם קאי אסנדל אלא אקמיע אברייתא גופא ה"מ למפרך דמ"ש בבהמה מבאדם אלא כיון דלא קאי הכי ניחא ליה למפרך ממתני' ודו"ק: **שם** בגמרא ומי איכא מומחה לאדם ולא הוה מומחה לבהמה אין אדם דאית ליה מזלא כו' משמע מזה דמומחה לבהמה מכ"ש דהוה מומחה לאדם דאית ליה מזלא וקשה דא"כ מאי פריך אי הכי מאי זה חומר כו' דהא שפיר איכא חומר בבהמה דמומחה לאדם לא הוי מומחה לבהמה דלית לה מזלא ומומחה לבהמה הוי מומחה לאדם מכ"ש דאית ליה מזלא וכ"ל בדוחק דפסיקא ליה לתלמודא משום טעמא דמומחה לבהמה כמו לא הוי מומחה לאדם ודו"ק: בפרש"י בד"ה תנאי היא במתני' ר"מ שרי כו' עכ"ל דסתם מתני' ר"מ היא והוצרך לזה דאל"כ לא הוו תנאי דמתני' מסיימי טפי מתנאי דברייתא ורב יוסף דקא קשיא תנאי שקלת כו' משמע דר"ל דאיכא תנאי דמסיימי וק"ל: בד"ה ליבש כו' ולענין משאוי נמי כו' ליחלב הוה משאוי כו' עכ"ל שינה כאן פירושו ממה שפי' במתני' ליבש דמיהדק שפיר דליכא למיחש דילמא נפיל ואתא לאתויי אבל ליחלב דלא מיהדק שפיר חיישינן עכ"ל ולאו משום משאוי נגעו בה כפירושו הכא ויש ליישב דבמתני' פי' כן לפום ריהטא כשינויא דרב יהודה אברייתות דמוקי להו הא דמיהדק הא דלא מיהדק והכי מפרש לה רב יהודה ליבש אבל לא ליחלב דמתני' כפירש"י במתני' וכנ"ל לדברי התוס' שכתבו רב יהודה ידע שפיר כו' אלא דניחא ליה לאוקמא כו' אליבא דחד תנא עכ"ל דלכאורה אין זה מספיק דאכתי תקשי ליה אמאי לא מוקי לה כחד תנא דמתני' דהיינו ר"י וכאן ליבש וכאן ליחלב אלא ע"כ דאית לן למימר דקושטא הוא דרב יהודה מוקי להו בהכי והא דמיהדק והא דלא מיהדק הייט הך דהא ליבש והא ליחלב וכפירש"י במתני' אבל הכא דקאמר ואיבעית אימא כו' כאן ליבש וכאן ליחלב ע"כ דליכא לפרש דהייט הא דמיהדק הא דלא מיהדק דא"כ הייט שינויא דרב יהודה ומאי קאמר ואיבעית אימא כו' ומזה הוצרך רש"י לפרש הכי דלאו משום דילמא אתי לאתויי נגעו בה הכא אלא משום משאוי וק"ק כיון דרב יהודה נמי מוקי לה כאן ליבש כאן ליחלב דהייט מיהדק ולא מיהדק א"כ כי משני הכא כאן ליבש וכאן ליחלב והייט משום משאוי הוי עיקר הירולא חסר מן הספר וה"ל כאן ליבש וכאן ליחלב משמע טפי משום משאוי וכנ"ל הא דקא"ל רב יוסף לרב יהודה תנאי שקלת מעלמא אע"ג דאיהו נמי מוקי לה כחד תנא דמתני' כר"י מ"מ לרב יוסף לא משמע ליה לפרושי מתני' ליבש אבל לא ליחלב אלא משום משאוי אך קשה במה שפירש"י לעיל אהך ברייתא ולא עזים בכים שבדדיהן לקבל חלב הנוטף א"כ שלא ישרטו דדיהן כו' עכ"ל מה שפי' לקבל חלב הנוטף הייט אוקמתא דהכא כאן ליחלב ומשום משאוי כפירש"י הכא אבל מה שפי' א"כ שלא ישרטו דדיהן קשה דלא הוי כחד מכל הני אוקמתות דהכא וע"ק מאי איסורא איכא בשלא ישרטו דדיהן טפי מליבש כיון דלצורך שמירת גופן הוא ולא הוי אלא כמלבוש ואפשר ממאי דמייתי הכא בתר כל הני אוקמתות הא דתניא ר"י אומר כו' כדי שלא ישרטו דדיהן משמע ליה דהייט אוקמתא אחריתא דהך דולא עזים בכים כו' הייט כדי שלא ישרטו ואע"ג דלא הוי משאוי משום דלא מיהדק הוא ואתא לאתויי ואפשר דהייט שינויא דרב יהודה וסמך עצמו אהא דמייתי ברייתא כדי שלא ישרטו כו' והייט דקא"ל רב יוסף תנאי שקלת מעלמא דהייט מתוך הברייתא אבל ליבש אבל לא ליחלב דמתני' לא משמע אלא משום משאוי וצריך עיון: תוס' בד"ה כאן ליבש כו' ור"י פי' דבין ליבש כו' לפי שמהדקו כו' אבל לחלב כו' אינו מיהדק כו' עכ"ל והייט דמייתי הך ברייתא דכדי שלא ישרטו כו' בתר האי שינויא אבל קשיא להאי פי' דאימא דרב יהודה נמי להכי נתכוון דהא דמיהדק הייט ליבש והא דלא מיהדק הייט ליחלב ומשום דלא אתא לאתויי ומוקי לה כחד תנא דמתני' כרב יהודה ומאי קא"ל רב יוסף תנאי שקלת מעלמא כו' ומאי קאמר ואי בעית אימא כו' דהא רב יהודה נמי הכי קאמר וי"ל דמשמע ליה לרב יוסף דאם רב יהודה נתכוון לכך לא ה"ל לפלוגי במיהדק ולא מיהדק אלא ה"ל לאתויי הך ברייתא דכדי שלא ישרטו וכאן ליבש וכאן ליחלב נמי הכי משמע דמיהדק ולא מיהדק ודוחק ודו"ק:

ח"א דף נג ע"ב במה גרוע אדם זה שנשתנו כו' פרש"י ולא זכה ליפתח לו שערי שכר עכ"ל גם כי בוודאי היה לו זכות שנעשה לו נס כזה מ"מ גרוע הוא שמנכין לו מזכיותיו כדאמרינן בפרק ב"מ בעושין לו נס דמנכין לו מזכיותיו ונראה דלא שייך בזה לומר הא אין כל חדש תחת השמש כדהשיב ההוא תלמיד לר"ג דאיכא למימר כיון דדדים יש באיש כמו באשה הרי זה אין חדש דהוה מיהת בכח אלא שהפעולה נתחדשה וי"ש דלא איברו מזוני כפרש"י שימצאו חטים גדולים באוצרותיהם עכ"ל הייט משום דאין זה בכח ושייך ביה אין כל חדש גו' ודו"ק:

דף נד בפרש"י בד"ה כת"ק דמתני' דשרי בתרווייהו עכ"ל מה שפירש כת"ק דמתני' ולא ניחא ליה לפרש למאי דקיימינן הכא כת"ק דברייתא דמתיר ליבש אבל לא ליחלב משום דמשמע ליה דכי אתא רבין אר"י מלתא באפי נפשיה הוא ולא קאי אמלתא דשמואל וא"כ לא ה"ל למנקט ת"ק דברייתא אלא ה"ל למנקט כרבי יהודה דמתני' אבל לפי הגי' של התוס' דרב ושמואל מהני להא אברייתא ניחא דרב נקט ת"ק דברייתא ולא ר' יהודה דמתני' משום דשמואל בעל פלוגתיה דוקא אברייתא קאי כמ"ש התוס' דנקט ר"י בן בתירא ולא ר' יוסי כו' ולפי אותה גירסא נמי גרסינן וכן אמר רבין אמר ר"י כו' דכן אמר כרב וקאי אברייתא ודו"ק: תוס' בד"ה רב אמר כו' וי"ל דאיכא דמפכי להו עכ"ל ר"ל משום דהוה

מהר"ם

ברייתא לרבא דאמר דמדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין טלטול שבת נמי לאו מנא הוא ובברייתא ז קתני דלענין שבת בין נקובה בין אין נקובה מותר לטלטל והוי מנא ולענין טומאה לאו מנא הוא אא"כ נקובה במאי מוקי לה לרב דלא אשכחן לדידיה דלא הוי מנא לענין טומאה ולענין שבת הוי מנא אלא בגולמי וכיון דהשתא לא ידע המקשה דמיירי בגולמי א"כ תקשה ליה הך ברייתא לרבא וק"ל:

דף נג ע"א בגמ' ומה התם דמשום תענוג שרי הכא דמשום צער וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה ופוקקין לה וכו' ומוליד קול לכך פוקק וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה והוא שקשורה לו מע"ש וכו' הוי מלבוש אבל באינה קשורה הוי משוי ר"ל דכשהיא קשורה מע"ש ויצאה בו מע"ש מוכח שהוא מלבוש של החמור ואינו משוי אבל כשהיא קשורה לו בשבת ולא היתה מלבושו קודם זה אינו מוכחת שהוא לבושו של החמור א"כ הוי משוי ועוד יש לפרש וכו' דמחזי כמתכוין להוצאת המרדעת ר"ל דמחזי דאינו קושר המרדעת על החמור לצורך החמור אלא שהוא להוציא המרדעת לרה"ר וקשרה בו כדי להוציאו וק"ל: ד"ה אילימא שאינה קשורה כלל פשיטא ולא בעי למיפרך דמרישא שמעינן לה ר"ל דלא בעי למיפרך בלא פשיטא דסיפא הוי פירוש שאינה קשורה לו מע"ש דאי אינה קשורה לו כלל הוי משנה שאינה צריכה דזה שמעינן מדיוקא דרישא אלא ודאי הסיפא אתא לאשמועינן דאע"ג שהיא קשורה בו בשבת אלא שלא קשרה לו מע"ש אין יוצא בו לא רצה למיפרך הכי דאי לאו דקשה פשיטא הוה אמינא דפי' שאינה קשורה היינו שאינה קשורה לו כלל ואע"ג דזה שמעינן מרישא לא הויא משנה יתירה דדרך המשניות כן וכו': בא"ד וי"ל דמרישא לא תפשוט דאדרבה ה"א דלהכי תנן בזמן שהיא קשורה לאשמעינן דאפי' קשורה לו בשבת וכו' פי' דהוה ניחא לן טפי לפרש מתני' דלגופא אתא לאשמועינן דהיינו היתרא דבזמן שהיא קשורה בו בכל אופן שהוא מותר לצאת בו מלפרש דלדיוקא אתא ולומר דוקא כשהיא קשורה בו מע"ש אבל אינה קשורה בו מע"ש אסור לצאת דסברא הוא יותר לפרש דאתא לגופא מלפרש דאתא לדיוק ודו"ק: ד"ה מהו ליתן וכו' ואע"ג דשריא קרצוף וכו' פי' שמסרקים הבהמה במסרק: ד"ה דשמעינן דקא מסיים וכו' וברייתא דאוכף נמי קיימא כשמואל למאי דמשני כאן לחממה כאן לצננה ר"ל דאילו לרב דשרי מרסקל דלא הוי אלא לתענוג כ"ש דשרי ליטול האוכף כדי לצננה אבל להאי שינויא דמשני התם אפשר דממילא נפיל אתיא האי ברייתא נמי כרב דאע"ג דרב מתיר אפי' פרסקל להניח מ"מ אוכף אינו מותר ליטלו משום כיון דאפשר דממילא נפיל אבל להניח אוכף אפשר דמותר ודו"ק: **ע"ב** בגמ' אמר מר ולא בקמיע אע"פ שהוא מומחה והא אנן תנן וכו' הא מומחה שפיר דמי מקשין התלמידים לפי מה דס"ד השתא דהא דקתני זה חומר בבהמה מבאדם קאי אקמיע מומחה למה ליה להמקשה לאתויי מתני' ולא בקמיע שאינה מומחה וכו' הוי ליה לאקשויי בקצרה מגופא דברייתא דקתני הברייתא זה חומר וכו' ר"ל דבהמה אינה יוצאה אפי' בקמיע המומחה ואדם יוצא בקמיע המומחה ומאי שנא בהמת מאדם ויש ליישב דאי לאו דאשכחנא במתני' דאדם מותר לצאת בקמיע המומחה גם המקשה לא היה עולה על דעתו לפרש דהא דקתני זה חומר בבהמה וכו' קאי אקמיע ועל כרחך היה צריך לפרש דקאי אתר דברים דקתני בברייתא והכי פריך והא אנן תנן ולא בקמיע וכו' הא מומחה שפיר דמי וא"כ ממילא הא דקתני בברייתא זה חומר בבהמה וכו' קאי מסתמא אקמיע ומאי שנא בהמה מאדם ודו"ק: אמר מר לא יצא הזב וכו' ולא העזים וכו' הא דמיהדק הא דלא מיהדק הצעת הפשט הוא כן דרב יהודה הוא דמשני הא דמיהדק הא דלא מיהדק נקט לה מסברת עצמו משום דליכא תנא דלישרי מידי דלא מיהדק דאפי' ת"ק דמתני' דקתני יוצאות העזים וכו' ע"כ איירי במיהדק דאי לא מיהדק פשיטא דאסור א"כ לדידיה אתו הברייתות תרוייהו כת"ק והיינו אליבא דחד תנא שכתבו התוס' דהיינו ת"ק אבל אין לפרש דר"ל דהאי חד תנא הוא ר' יוסי דמתני' דהא לר' יוסי אפי' מיהדק אסור משום משוי דאיהו לא חשיב ליה לבוש ואוקימתא זו נראה דוחק ואין סברא דהברייתות דתנא חדא יוצאות ותדא אין יוצאות דאתא למימר דדוקא היכא דמיהדקי יוצאות והיכא דלא מיהדקי אתן יוצאות אין זה תלוי בדין יציאת העזים דכל מידי דעלמא אין יוצאין במידי דלא מיהדק משום גזירה דאתי לאתויי וכן לעיל בדף נ"ג גבי מרדעת החמור פריך אילימא שאינו קשור כלל פשיטא דלמא נפלה וכו' ולהכי הקפיד עליו רב יוסף וקאמר תנאי שקלת מעלמא הא איכא תנאי במתני' דפליגי מצד הלבשת העזים גופייהו דת"ק דמתני' מתיר משום דאקרי לבוש העזים ולא הוי משוי ור' יוסי אוסר משום דמקרי משוי ואפי' אי מיהדק אסור מטעם משוי והיינו נמי פלוגתא דהברייתות דלעיל דחדא כת"ק דמתני' דהוא ר"מ דסתם מתני' ר"מ וחדא כר' יוסי ואיבעית אימא הא והא ר' יהודה ולא מטעמא דמיהדק כדקאמרת אלא כאן ליבש דבליבש ליכא משוי וכאן ליחלב ואיכא ביה משום משוי כדפי' רש"י וזה טעמו של רש"י ששינה כאן פירושו ממה שפי' במתני' דלעיל דבמתני' פי' לחלב משום דלא מיהדק וכאן פי' הטעם משום משוי משום דא"כ תקשה היינו שינויא דרב יהודה ולפי פירושו של הר"ר יוסף פורת שכתבו התוספות שפירש דברי רב יהודה הא ליבש דמותר משום דמיהדק הא ליחלב דאסור משום דלא מיהדק צריך לומר דאיכא בין שינויא דרב יוסף לשינויא דרב יהודה דאלו לשינויא דרב יהודה אוקמי התרי ברייתות כת"ק דמתני' דת"ק נמי מודה דהיכא דלא מיהדק אסור ודין דלא מיהדק אינו תלוי בדין יציאת העזים כמו שכתבנו למעלה ולהכי מוקי רב יוסף בשינויא בתרא הא והא כר' יהודה כאן ליבש כאן לחלב פי' דבלחלב אפי' כי מיהדק אינו יוצא דאי אפשר למיהדק שפיר כיון שרוצה לחלב והשתא אתי שפיר הא דתני הברייתא העזים אינן יוצאות בכים שבדדיהם דאיירי לחלב דשייך דין זה גבי עזים דכיון דרוצה לחלב אפי' במיהדק אסור משום דלא מיהדק שפיר כנ"ל ודו"ק וראיתי מי שפי' שיטה זו גם רש"י והתוס' בדרך זר ורחוק גם פי' האוקימתא דרב יהודה דמוקי הא דמיהדק והא דלא מיהדק כוונתו דאוקים תרוייהו כר' יהודה דמתני' וזה דבר שאינו דא"כ מה בין אוקימתא דרב יהודה לבין אוקימתא דאיבעית אימא דרב יוסף ויתר הבטולים שאין להאריך בהם: ברש"י ד"ה ומשום צער ואפ"ה לבהמה לא וכו' כצ"ל: ד"ה לא דגמר וכו' וסיכה ופירכוס משום תענוג וכו' כצ"ל: ד"ה גסין גדולים וכו' ומסרטין דדיהן הוא סוף דבור ותיבת וסרטו הוא נמחק:

דף נד ע"א בגמ' כדי שלא יעלו עליהן הזכרים. מאי משמע דהיאך וכו' כצ"ל: מאי ארץ כבול אמר רב הונא שהיו בה בני אדם וכו' כצ"ל: ברש"י ואיכא דמתני להא דשמואל וכו' דליבש מותר ולחלב אסור כצ"ל: בתוס' ד"ה רב אמר ליבש מותר וכו' דאיכא דמפכי להו פי' דמפכי דר' יוסי לר' יהודה לכך איצטריכו רב ושמואל לפרש בהדיא כל אחד דעתו: ד"ה הלכה כר' יהודה וכו' וד"ה אמר רב הלכה כת"ק וכו' הכל דבור אחד: בא"ד ולא נקיט ר' יוסי וכו' מקשין התלמידים לישני נמי כדלעיל משום דאיכא דמפכי ר' יוסי לר' יהודה וכ"ת א"כ ברייתא נמי דלמא מפכי דר"י ב"ב לדברי ת"ק זה אינו חדא בשביל דאיכא דמפכי במתני' ר"י ור' יוסי ליהפכו נמי דברי ת"ק ור"י ב"ב דברייתא ועוד דלישנא דר"י ב"ב אינו נופל כ"א על דברי ת"ק וא"כ נצטרך לשנות כל לשון הברייתא וליתני הכי העזי יוצאות צרורות ליבש אבל לא ליחלב דברי ר"י ב"ב וחכ"א כך הלכה אבל מי מפים וכו' ואין זה שיטת הגמ' דכל היכא דאמרי' דלא מסיימי התנאים אין משנים שום לשון של המשנה או ברייתא אלא שמהפכים שמות התנאים ונראה דס"ל להתוס' דאין דרך להעמיד דברי תנא דברייתא במקום שתנאים דמתני' פליגי ביה ואם איכא דמפכי הל"ל הלכה כמ"ד דבין ליבש בין ליחלב אסור כדלעיל מיניה לכך צריכין התוס' לומר דר' יוסי ור"י ב"ב אינם בשיטה אחת ושמואל פסק הלכתא כר"י ב"ב ולא כר' יוסי דאוסר אפי' במקום שאין עושין כלל אלא ליבש: בא"ד ור' יוסי אוסר משום דלמא נפיל תמיה לי דלא משמע מתוך המשנה ולא מתוך הסוגיא שיהא טעמו של ר' יוסי משום דחיישינן דנפיל אלא אפי' היכא דמיהדק שפיר אסר ליה ר' יוסי מטעם משוי דלא חשיב ליה מלבוש של עזים ועוד דהא משמע מכל הסוגיא דבליבש לא שייך למגזר דלמא נפיל ואתי לאתויי ואי לא מסתפינא אמינא דטעות נפל בספרים וכצ"ל ור' יוסי אוסר משום משוי: בא"ד ר"ת גרים אמר רב הלכה כת"ק וכו' והד"א ופי' הלכה כת"ק הוא ת"ק דברייתא דאתי כר' יהודה דאמר יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב וכן כי אתא רבין אמר ר' יוחנן הלכה כת"ק פי' כת"ק דברייתא דהוא ר"י ובאשר"י גורס ואמר שמואל הלכה כר"י בן בתירא ורב אמר הלכה כת"ק וכן כי אתא רבין וכו' הלכה כת"ק וגירסא זו מתיישבת יותר דמשום דשמואל אמר הלכה כר' יהודה בן בתירא דברייתא עני' בתריה רב ואמר דאין הלכה כר' יהודה בן בתירא אלא כת"ק דברייתא אבל לפי גירסת התוס' דגרסי מתחלה אמר רב הלכה כת"ק והדר גרים ושמואל אמר הלכה כר' יהודה בן בתירא יש להקשות כיון דרב פסק הלכה כר' יהודה דמתני' דאמר יוצאות צרורות ליבש אבל לא ליחלב הוי לית למימר הלכה כר"י במתני' ולמה

חכמת שלמה

טומאה כו' כנ"ל: רש"י בד"ה טהורה כו' ועומדת לרגועה ומיהו כו' כנ"ל: בד"ה יוצאות כו' שפיר וליכא למיחש כו' כנ"ל: תוס' בד"ה היא של אלמוג כו' יש כו' יש בה בית קיבול כו' כנ"ל:

דף נג ע"א רש"י בד"ה אבא תברי כמו אברך. נ"ב כך מצא רש"י בגירסא עיין בפרק א"ט דף מ"ה: בא"ד אבא למלכא. נ"ב והכי נמי פירוש אבא לכל החברים פי' ראש החכמים: תוס' בד"ה אריוך שם מלך כו' לשון ארי נ"ב פי' שהוא לשון מלכות ע"ש גור אריה יהודה ודינא דמלכותא דינא והלכתא כשמואל כדיני רש"י כרים פרק התכלת: בד"ה דשמעי' כו' רב קאי כשמואל כו'. נ"ב ובאשר"י פרק כירה כתב אפילו לגבי תרווייהו כהדא הלכה כרבי יוחנן:

דף נד ע"א גמ' כפיסקא הרחלים יוצאות נמחק: רש"י בד"ה למילת כו' כלי מילת. נ"ב פי' צמר לבן וכן אמר כך פי' בערוך שנקרא מילת: בד"ה בשלייתם כו' ולי"נ כו'. נ"ב דוקא הא דברייתא

פסיקא להו דאיכא דמפכי לפלוגתא דתנאי בהך מלתא ולא הוו מסיימי דבריהם ולכך הוצרכו לפסוק הלכה ולפרש דבריהם ולזה בד"ה הלכה כר"י בן בתירא שכתבו הא דנקט ר"י בן בתירא ולא נקט ר' יוסי כו' לא ניחא למימר לההוא לישנא נמי דלכך לא נקט רבי יוסי משום דאיכא דמפכי להו לתנאי דא"כ נמי השתא אפשר דמפכי להו לתנאי דברייתא הא דרבי יהודה בן בתירא ות"ק דידיה דאיירי נמי בהך מילתא אלא ע"כ לההוא לישנא דלא פירשו דבריהם לא חשו לאפוכי תנאי והא דלא נקט ר"י משום כו' וק"ל: בד"ה והתנן כו' והא דקתני ובלבד כו' ולא בשמן שריפה דאיירי ביו"ט כו' עכ"ל ר"ל לרב חסדא דמוקי לה משום דאין שורפין קדשים ביו"ט וכ"ה ברא"ש אבל לרבה דמוקי טעמא דמתני' משום שמא יטה וגזרינן יו"ט אטו שבת שפיר דקתני לה גבי מלתא דשבת ואע"ג דרב חסדא נמי מוקי לה ביו"ט שחל להיות בע"ש לאו במלתא דשבת תליא מלתא דהא מטעם דאין שורפין קדשים ביו"ט בשאר יו"ט נמי אין מדליקין בו וק"ל:

ח"א דף נד ע"א אמר ר"י עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם כו' וכן תני לקמן בברייתא ולפום ריהטא כיון דלא קאמר הכי לההוא תנא דס"ל דעקוד שתי ידים ורגלים דהוי כיצחק כו' דפסיקא להו בשום דוכתא דויעקוד דיצחק דלא הוי רק יד ורגל אחד אבל לא ידענא מהיכא גם רש"י בפירוש החומש כתב גבי ויעקוד דיצחק דהוי הידים והרגלים ביחד כו' ע"ש ע"כ נראה דלא קאמר הכא כיצחק כו' אלא לראייה דעקוד מלשון קשר הוא וק"ל:

דף נה ע"ב בפירש"י בד"ה והא כתיב מעבירים אמר רבא בריה דרבי יהושע כו' קשה בעיני שם חכם הנזכר כו' עכ"ל כן היה הגירסא בגמרת רש"י ור"ל דק"ל שם חכם הנזכר רבא בריה דרב יהושע הנזכר כאן ולא נזכר בכולה תלמודא ומזה צריך לומר כי טעות גדול הוא ולא גרסינן להא מלתא כלל שהרי כו' שמזה מוכח נ"כ שטעות הוא שנפל בספרים ומהרש"ל הגיה בפירש"י רב הונא בריה דרב יהושע ולא הבנתי [א] כוונתו דמאי קשה בעיניו שם חכם הנזכר כאן וק"ל:

ח"א דף נה ע"א מ"ד ה' וגו' אם שרים חטאו זקנים מה כו'. זקנים הם החכמים ע"ש זה קנה חכמה ומצינו חטאים גם בזקנים דכתיב זקני בית ישראל עושין גו' אלא משום דהכא לעיל בההוא ענינא גבי ספור חטאם כתיב שריך סוררים גו' כלו אוהב גו' ולא הוזכרו זקנים שם ולזה קאמר אם שרים חטאו כדכתיב שריך סוררים גו' זקנים שלא הוזכרו שם מה חטאו שיבא ה' במשפט עמם ואמר מפני שלא מיחו בשרים וק"ל: **לא** סבר ליה מר אוטם אזנו גו' לכאורה האי לישנא מגומגם דהל"ל הא כתיב אוטם אזנו גו' אלא משום דפשטיה דהאי קרא איירי לענין צדקה לעני ודל קא"ל לא סבר ליה מר דלענין משפט נמי נאמר האי קרא דהכי משמע דהשיא איתתא דקגוואה על דינא הוא כדמייתי דינו לבקר משפט וגו' וק"ל: **רישך** בקיירי כו' ויצא דרישך בחמימי. נראה דנקיט האי לישנא ע"פ המקרא דמייתי דינו לבקר משפט גו' פן תצא כאש חמתי ובערה גו' דהיינו ויצא דרישך מר עוקבא שהוא מבית דוד נכוה בהנך חמימי דנקט בקרא וק"ל: **מעולם** לא יצאה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר כו'. מה שיש לדקדק בזה אההיא דפ"ק דברכות שאמרו שם שמא יגרום החטא כו' מפורש שם ע"ש: **ועל** מצח רשעים תי"ו של דם כו'. כתבו התוס' מסברא קאמר הכי דהא כו' ע"ש ולא ידענא מאי סברא כיון דהצדיקים היה עליהם תיו של דיו שלא יגעו בהם כמפורש בקרא ממילא אלו שלא היו להם תיו רשעים הם וכתבו למשחית ואפשר משום בינונים דלא היו ראוים להנצל ולא להשחית וכן משמע לישנא דהללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים ועוד נראה בזה דמשמע לתלמודא שהיה על הרשעים תיו של דם דתיו גופיה לא הוי סימן כדלקמן דתיו תחיה ואיכא תיו תמות וכן לאידך אמוראי אבל אי הוה בשניהם התיו בצדיקים בדיו רמז על תחיה וברשעים בדם רמז על תמות ובקרא נמי איירי בשניהם מדכתיב לשון כפול נאנחים ונאנקים משמע ליה נאנחים היינו צדיקים שמתאנחים ומצטערים על כל התועבות ונאנקים היינו רשעים שיהיו נאנקים אחרי הריגתם כמ"ש יאנק חלל בירמיה ובאנק חלל ביחזקאל וגבי דם גופיה כתיב ביחזקאל האנק דם שהיה על הרשעים תיו של דם על שיהיו עתידים בהריגתם נאנקים כחלל הזה על תועבות שעשו ודו"ק: **אמרה** מדת הדין כו' כפרש"י נראה דכל זה מוכח מדכתיב אח"כ ממקדשי תחלו דהיינו ממקודשי שקיימו את התורה כו' כדלקמן אבל א"כ לא ה"ל לאתויי כלל בתר הכי הא דכתיב ויחלו באנשים הזקנים וגו' דאדרבה מההוא קרא מוכח שהתחיל להשחית בזקנים כדכתיב ברישא דקרא זקן בחור ובתולה גו' וכאן כתיב וממקודשי תחלו וא"כ סתרי קראי אהדדי וי"ל דזקנים משמע ליה ת"ח זה קנה חכמה וכ"ל אשר לפני הבית שהם זקני סנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית אשר לפני ב"ה וק"ל (עי' רש"א בפ"ק דע"ז דף כ"ב): **שקיימו** כו' מא' ועד ת"ו כו' דמד"ה שקטרגה שיחזור הקב"ה אמרה שסימן התיו ירמוז גם שהם צדיקים מא' ועד ת"ו יהיו בכלל הגזירה כיון שלא מיחו בהם ורמז בקרא וממקודשי תחלו דהיינו שקיימו עד תיו אלו להשחית וק"ל: **ומיד** והנה ששה אנשים באים וגו' האי קרא לעיל מיניה כתיב אלא דר"ל דלכך הקדים האי קרא לומר שהיו כבר אלו ו' אנשים מוכנים לקיים מיד הגזירה שנאמרה אחריה וק"ל: **מזבח** הנחושת מי הוה כו'. כתבו התוס' וא"ת והא כתיב בד"ה ויעש מזבח הנחושת וי"ל דדרשינן ליה כי הכא שאמרו לפניו שירה בכלי נחושת עכ"ל והוא דחוק דלמה לו להזכיר זה התם בקרא דהכא נקט ליה לרמוז על הלוים שנתנו לפני המשחית להתחיל בהם ולולי דבריהם נראה דל"ק מידי דהתם ה"ק דתחת המזבח של נחושת שנעשה בימי משה עשה שלמה מזבח אבנים אבל הכא ל"ל להזכיר כלל שעמד בפני מזבח שהיה תחת מזבח של נחושת שהיה כבר בימי משה וק"ל: **קצף** אף וחימה כו'. כתבו התוס' קשה לרשב"א כו' ע"ש וכתבנו בזה פ"ק דע"ז ופ"ק דב"ב ע"ש: **תיו** תחיה תיו תמות. פירוש תיו בדיו לצדיקים ותיו דם תמות לרשעים ולמ"ד תמה זכות אבות הוא רמז לשניהם לצדיקים שתמה זכות אבות ובצדקתם וזכותם ינצלו ולרשעים שאין להם זכות עצמם והרי גם זכות אבות תמה וכן למ"ד תחון זכות אבות לצדיקים שמעשה אבותיהם בידיהם משא"כ לרשעים ולמ"ד תיו סוף חותמו כו' אמת דהיינו רמז שהוא סוף וגזר דין הוא של הגזירה לצדיקים ולרשעים ומ"ד אלו בני אדם שקיימו כו' היינו תיו של דיו לצדיקים ותיו של דם לרשעים הוא בהיפך אלו שלא קיימו מא' ועד תיו והשתא לא פליגי הני אמוראי אלא בפירוש רמז התיו בין לצדיקים בין לרשעים אבל מדברי התוספות נראה בשם ר"י דלשמואל דאמר תמה היינו לרשעים ולר"י תחון לצדיקים והוא דחוק ודו"ק: **מימות** הושע כו' שנאמר אגלה גו' עיין פרש"י ועי"ל דנפקא ליה מועתה אגלה גו' דר"ל עד היום הייתי חס על כבודם מפני כבוד מאהביה שהם האבות ומהיום אגלה נבלותם לעיני מאהביה שהם האבות ולא אחוס עוד על כבודם וק"ל: **מימי** חזקיהו שנאמר למרבה גו' פרש"י קנאת ה' צבאות תעשה זאת ולא זכות אבות עכ"ל ועי"ל דנפקא ליה מדכתיב להכין ולסעדה במשפט ובצדקה אבל לא בזכות אבות וק"ל: **אין** מיתה בלא חטא ואין כו'. לכאורה קשה דהמיתה ודאי קשה מיסורין וא"כ לפי הסברא יהיה בהיפך דהיינו דאין מיתה בלא עון שהוא המזיד ואין יסורין בלא חטא שהוא שוגג ולפי מ"ש התוספות דמיירי הכא ביסורין שהם מכוערים י"ל שהם קשים עפי ממיתה ומ"מ יש לעיין בזה דיסורי איוב וודאי מכוערין היו ואיוב דומה שהיה בו עון מזיד דמפורש ביה איש תם וישר וירא אלהים וסר מרע ודו"ק: **ע"ב אף** משה כו' שנאמר יען לא האמנתם בי גו' ומ"ד שמתו בלא חטא מפרש ליה להאי קרא יען לא האמנתם גו' לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ גו' הא האמנתם בי זכיתם להכניסם לא"י אבל אין זה כדאי להיות מתים אי לאו דיש מיתה בלא חטא ודו"ק: **לבר** מישי אבי דוד כו' מפורש ספ"ה (דב"ק) [דב"ב]: **בעטיו** של נחש כו' פרש"י מלשון עצה ובערוך פי' עוד פ"א מלשון קולמוס כמו עט סופר גו' ע"ש וכתבו התוספות ד' מתו כו' והא דכתיב כי אדם אין צדיק גו' ברוב בני אדם קאמר עכ"ל ועי"ל גם שיש בו קצת חטא אינו ראוי למות באותו חטא וכה"ג כתבנו לעיל דמוכח כן מקרא דיען לא האמנתם גו' למ"ד דיש מיתה בלא חטא ממשה ואהרן מיהו למסקנא מוקי לה כרשב"א דמשה ואהרן מתו בחטאם ואפ"ה ס"ל דיש מיתה בלא חטא כגון הנך ד' שמתו בעטיו כו' וא"ת מי עדיפי ממשה ואהרן וי"ל דלא הוו חשיבו כוותייהו ומחטא נמי לא חטאו עכ"ל וק"ל: **כל** האומר ראובן חטא כו' פרש"י במעשה בלהה עכ"ל דקדק לומר דבמעשה בלהה כשמשמשו לא חטא אבל ודאי חטא בבלבול יצועי אביו כדקאמר דמעלה עליו כו' וה"ש רשב"א לקמן מוצל אותו צדיק מאותו עון כו' דהיינו מאותו עון ממש דמעשה בלהה אבל בחטא דבלבול יצועי אביו לא היה מוצל וכה"ג פי' התוס' לקמן גבי בני עלי לא חטאו: **שנאמר** ויהיו בני יעקב י"ב מלמד כו' כפרש"י ור"ל כיון דמתחיל ענין אחר והוא נפסק לפסוק אחרת ה"ל נמי לאפסוקי לפסוק אחר אי לאו לגלויי דרשה דמוסב אדלעיל דגם שהיה בראובן זה הגנות וישכב גו' מ"מ י"ב בניו היו שקולים כמו שלא היה באחיו זה הגנות ממש דוישכב כך לא היה בו זה הגנות ממש דוישכב גו' ולא נכתב בו כן אלא ע"ש בלבול יצועי ונראה בזה מה שהיה בלבול יצועי לשכיבתו עם בלהה אשת אביו לפי מ"ש כי רחל היתה עקרת הבית וכל עצמו של יעקב לא עבד אלא ברחל ועל ידה נשא גם לאה והשפחות וע"כ בחיי רחל היה מטתו תדיר באוהל רחל ולכבודה גם אחר מותה העמיד מטתו באוהל בלהה שפחת רחל ולפי מה שאמרו במסכת יבמות שאמרו שם שהיה אברהם וזרעו אסורים לישא שפחה והוא נשא את הגר שפחת שרה לפי שנשתחררה הגר ממילא כדין הנושא לעבדו בת חורין דיוצא לחרות וה"נ י"ל ביעקב שהותר בשפחות אלו לפי שנשתחררו ממילא כשנתנו לו וראובן טעה בזה וחשב שלא נשתחררו בלהה וזלפה ממילא ולכך אמרו שקראו לבני השפחות עבדים כי וולד שפחה כמותה ולזה לפי דעתו שבלהה היתה שפחת רחל ולא נשתחררה תבע עלבון אמו שתהא שפחת אחות אמו כו' ולזה אמר לפי דעתו שבלהה עדיין שפחה ולא נשתחררה ואינה אשת אביו כלל שאין קידושין תופסין בה ואינה אסורה לו לראובן באשת אביו מעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה דלפי דעתו הותר לו שכיבתו עמה ומטעם זה נראה שאמר הכתוב בד"ה כי בחללו יצועי אביו נתנה הבכורה ליוסף כמפורש פי' י"ב לפי שע"י בלבול יצועי של בלהה פגע בכבוד רחל שהיתה עקרת הבית כמ"ש לעיל ע"כ ניטלה הבכורה ממנו וניתנה ליוסף שהוא בכור של רחל ודו"ק: **ויבא** חטא זה לידו כו' עי' פרש"י והל' דחוק ויותר נראה לפרש בהיפך וה"פ כיון שנגזר שיהיה עתיד זרעו מן המקללים לא ה"ל להקב"ה להביא חטא זה לידו ואפשר שמיאן לפרש כן משום דאמרי' הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וק"ל: **אל** תקרי יצועי אלא יצועיי כו' מפרש"י נראה דל"ג ליה וכן במדרש ילקוט איתו ועי' פרש"י מהיכא יליף דב' מצעות בלבל ועי"ל דדריש ליה מדכתיב משכבי בלשון רבים הא' משכב אביו ממש והב' משכב השכינה אביו שבשמים וק"ל: **רא"א** פחז חטאת כו'. דרשו נוטריקון משום דלפי פשוטו ה"ל למכתב פחזת וע"כ דרשו מיניה פחזה שמיהרת לעבור בשתים דהיינו חטאת באיסור א"א וזלת בכבוד אביך דהיינו באיסור אשת אב וכיוצא בזה א"ר יהושע פשעת על דת אע"פ שאין בן נח מוזהר על אשת אב מ"מ עברת על דת התורה שעתידה לאסור אשת אב וטעאת בזה נגד אביך וזכת דהיינו באיסור א"א: **פללת** פרש"י להתפלל מן החטא עכ"ל ולאפוקי דלא נפרש שהתפלל אחר החטא דהא לר"ג משמע דבקש למחול ולא חטא מדאמר ר"ג צריכין אנו למודעי ור"ל חלתה ופללתה כו' ל' כפול להתפלל מב' עבירות דלעיל ונראה דמש"ה קאמר ר"ג עדיין אנו צריכין למודעי משום דבדרש ר"ג יש לפרש דחטא והתפלל על חטאו למחול לו וע"כ אמר צריכין אנו למודעי לדרוש בהיפך וזעזעת כו' דא"א לפרש אלא שלא חטא כלל וא"כ גם דרשת פללת כו' פי' להתפלל מן החטא ולא חטא ונראה דהכי תנאי בתראי דשרי נמי דלא חטא היינו דלא חטא במעשה בלהה ממש אבל חטא בבלבול יצועי אביו כדקאמר כתנאי דאתי' הך דתבע עלבון אמו כו' כר"ג ור"א המודעי אבל כפי' הרב"א על מדרש רבתי כתב דג' מחלוקת בדבר כו' ע"ש ולא משמע כן מתוך סוגי' דשמעתין ויתיישב לדברינו נמי בתנא שכינה בלבל יצועי בל' שכיבה כי באמת בתחילה היה מחשבתו למצוה ממש בשכיבה עם בלהה וע"י תפלתו ניצל מאותו עון כר"ג וכר"א המודעי ומ"מ מחשבתו זאת נעשית קצת בפועל לבלבל יצועי אביו משום עלבון אמו וע"כ כינה אותו בל' שכיבה לפי מחשבתו וק"ל: **שנא'** ושם שני בני עלי חפני כו' דהאי קרא מיותר ואין לו ענין במקומו אי לאו לדרשה זו להשוותם מה פנחס לא חטא כו' וכתבו התוס' דלא חטאו במאי דכתיב אשר ישכבון אבל מבזין קדשים היו כדכתיב בטרם יקטירון גו' ע"ש וכפרש"י לרב דפנחס לא חטא בא"א דאשר ישכבון כו' ע"ש דמשמע דבטרם יקטירון גו' חטא ולכך לא פריך מיניה לרב אלא מאשר ישכבון ולא פריך מבטרם יקטירון וק"ק דא"כ מאי פריך מאל בני כי לא טובה השמועה גו' דאימא על שמבזין קדשים היה אומר להם כך וכן לגירסא דפריך ממעבירין מל' עבירה ואימא על עבירת בזיון קדשים קאמר וי"ל דלפי אותה גירסא סמיך אסיפא דקרא דכתיב מעבירים עם ה' דמשמע שבניו מביאים עם ה' לידי עבירה והיינו עבירה אשר ישכבון את הנשים דהיינו עם ה' אבל עבירות בזיון קדשים לא הוי עבירת עם ה' כלל אלא עבירתם כלפי שמיא ועי"ל דהאי קרא אל בני כי לא טובה גו' לעיל מיניה כתיב אשר ישכבון גו' דעלה קאי: **לא** יהיה לו עבד בחכמים כו' מפורש פ' סנהדרין ע"ש: **והא** כתיב מעבירים כו' עיין פרש"י ובחדושינו בהלכות פירוש לפירושו: **והא** כתיב בני בליעל כו' האי קרא אע"ג דגבי בזיון קדשים כתיב מ"מ משום זה לא הוי קרי להו בני בליעל אלא משום דאשר ישכבון גו' דהיינו א"א דאשכחן לשון זה גבי זנות דא"א בני בליעל נסבו את הבית גו' בני בליעל אשר בגבעה גו' וק"ל:

ח"א דף נו ע"א שלא עשו כמעשה אביהם כו' והיינו שלא הלכו בדרכיו כדרך שהלך שמואל בכל שנה לסבב העיירות ולשופטן שם אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהן כו' ר"ל לחזניהן ולסופריהן שבעירן דאילו סבבו גם הם עמו אפשר היתה הוצאתם מרובה של שכרן גם בעירם אפשר שאלו יותר מכדי שכרן לומר שאין להם פנאי מפני שיש להם עסקי עירן המוטל עליהן והיינו ויטו אחרי הבצע להרבות להן ממון דלך איסור ואמר ע"ז ויקחו שוחד דהיינו שע"י שהיו מרבין להן שכר בלא השמשים והחזנים ליקח שוחד דהיינו ליקח מא' מהם שכר הרבה יותר מלחבירו ועי"ז אמר ויטו משפט שהשמשים והסופרין מטין להטות משפט כמ"ש בפ' ב"מ שזהו קלקול הדין שאמרו שם וק"ל: **רמ"א** חלקם כו' כי"א מלאי כו' עי' בכל זה פרש"י ועי"ל ע"פ מ"ש בר"פ ב' דייני גזירות דאסור לדיין ליטול אגרא דהוי בכלל מקבלי שוחד אם לא שכר בטילה דמוכחא והם שאלו חלקם ושכרם מן הדין בפיהם גם באגרא דלא מוכח' ור"י דא' מלאי הטילו כו' והיינו ויקחו שוחד ויטו משפט דכתיב בהו כדאמרי' פ' בתרא דסוטה משרבו מטילי מלאי על ב"ב רבה השוחד והוטה המשפט כו' ע"ש: **ר'** עקיבא אומר קופה יתירה כו' פרש"י יותר מן הראוי עכ"ל והוא דחוק דא"כ באוכלי טבלים שהוא במיתה נתפדו ואין זה בכלל ויטו אחרי הבצע גו' ונראה לפרש ע"פ מ"ש דטובת הנאה בנותן מעשר הוא לבעלים ליתן לאיזה לוי שירצה וקאמר דאותה קופה יתירה דהיינו המעשר שהפרישו בע"ב מגרנם ליתן לאיזה לוי שירצו נטלו הם בזרוע ור' יוסי שאומר מתנות כו' ע"פ מ"ש בפ' הזרוע מדכתיב במתנות מאת העם מספקא לן בלוים אי מקנו עם אם לאו ואין נוטלין מהם והם אין נוטלין מאחר וקאמר התם ההוא ליואה דחטף מתנתא כו' ה"נ הכא קאמר ר"י בבני שמואל דהוו חטפי מתנתא מאחרים בזרוע וק"ל: **לעשות** הרע כו' משונה רעה זו כו' וכאן כתיב לעשות שבקש כו' באחאב נמי כתיב כה"ג התמכר לעשות הרע גו' אלא דהא כתיב ביה נמי ויעש הרע גו' ולא כתב באחאב לעשות רק גבי התמכר דהיינו שמסר עצמו לעשות

קרני ראם [א] ולא הבנתי כו'. נ"ב וכוונתו בפרש"י דקשה בעיניו שם חכם היינו בחכם כמותו יאמר דבר שאינו וז"ס.

חכמת שלמה

דברייתא מפרש כך אבל לעולם במשנה שלא נאמר להדיא זכנו מפרש מדעת ודו"ק: **תום'** בד"ה רב אמר כו' וי"ל משום דאיכא דמפכי להו לתנאי כצ"ל: **ע"ב** גמ' קמיה דרב נחמן כו' כצ"ל:

דף נה ע"א רש"י בד"ה רישך בקיירי כו' אינו נכוה כו' אבל מעט נער יש כי אינם קרים ממש אלא נגד מר עוקבא וק"ל כ"ל: **בא"ד** יכוה בחמין הס"ד: **תום'** בד"ה אין מיתה כו' פי' לפי שהגזרה באה כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' אל תקרי יצועי אלא יצועיי נמחק. ונ"ב בס"א אינו וכן נראה מפירש"י: **רש"י** בד"ה אחת של שכינה כו' שהוא רואה בו שכינה הוא בא ולן באותו הלילה כצ"ל. ונ"ב פי' והיה לו מטה אחת של שכינה ובעבור שרחל היתה חביבה עליו קבע אותה באהלה ואחר מותה קבע באהל בלהה וכן פירש רש"י בחומש: **בד"ה** פחז נוטריקון הוא כצ"ל:

דף נו ע"א גמ' בירושלים וגו' כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה דברים הניכרים כו' עצמו ועד עתה היה מלפס כשיבא ויושיבוהו במלכות יתגאה ויתפאר לכך לא קבל דבריו כו' כצ"ל. ונ"ב פי' של מפיבושת ודו"ק

מהר"ם

ולמה ליה למימר הלכה כת"ק דברייתא וק"ל: **ד"ה** והתנן אדם מותר עם כולן וי"ל דה"ק וכו' והא דקתני ובלבד שלא יכרוך בחול קאמר כצ"ל: **בא"ד** כדאוקימנא לעיל ולא בשמן שריפה דאיירי ביו"ט פירוש כמו דלעיל פ' במה מדליקין דכל מתני' דפירקין איירי בשבת וקתני בה ולא בשמן שריפה סתמא ואפ"ה אוקימנא לעיל דף כ"ג דאיירי ביו"ט ה"נ הא דקתני ובלבד שלא יכרוך אע"ג דקתני לה גבי מילי דשבת לאו אשבת קאי אלא אחול ומשום כלאים: **בגמ'** כדי שלא יעלו עליהן הזכרים מאי משמע דהיאך וכו' כצ"ל: **כאי** ארץ כבול אמר ר"ה שהיו בה בני אדם וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה ואיכא דמתני להא דשמואל וכו' דליבש מותר וליחלב אסור כצ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה מתנו בכולי סדר דמועד כו' ארבעתן יחד חלופי ר' יוחנן יש מחליפין ר"י וכו' כצ"ל ומלשון רש"י משמע שהוא מפרש מתני בכולי סדר דמועד וכו' פירוש דכל האי זוגא ארבעתן יחד הוי מתנו כל סדר מועד והדר קאמר שיש מחליפין ר' יוחנן ומעיילים רבי יונתן: **בתום'** ד"ה רב ור' חנינא וכו' פי' מתנו הך שמעתא כו' ר"ל הך שמעתא כל שאפשר למחות לאנשי ביתו וכו' והשתא פסק הגמ' למלתיה וכו' וזהו שלא כפי' רש"י וק"ל:

דף נה ע"א בגמרא ומיד והנה ששה אנשים באים וכו' לפי גירסא זו דקאמר ומיד וכו' משמע דקאי אדלעיל דהיינו לאחר שאמר הקב"ה וממקדשי התחלו על זה קאמר ומיד והנה ששה אנשים אבל יש לתמוה דהא האי קרא והנה ששה אנשים כתיב קודם האי קרא דוהתוית תיו על מצחות האנשים וגו' ועוד מאי קאמר ומיד וכו' הא כבר כתיב וממקדשי תחלו ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית דמשמע מיד שאמר הקב"ה וממקדשי תחלו דהיינו הצדיקים עשו כן והתחילו באנשים הזקנים הצדיקים ואי לא מסתפינא אמינא דטעות סופר הוא הא דכתיב בספרים ומיד והא דקאמר והנה ששה אנשים ענין בפני עצמו הוא ודו"ק: **בתום'** ד"ה ועל הרשעים וכו' הייט בצדיקים גמורים ר"ל אבל לא כתיב בקרא כלל שצוה לרשום תיו על מצחות הרשעים: **ד"ה** קצף אף וחימה וכו' ואההיא דע"ז קשה וכו' עיין מה שכתבתי ע"ז בפ"ק דמס' ע"ז: **ע"ב ברש"י** ד"ה אחת של שכינה וכו' מלשון רש"י משמע שהי"ה לו מטה אחת של שכינה בכל אהל ואהל בפני עצמו אבל בספר ח"ש משמע שהוא מפרש בענין אחר והביא רש"י שבפי' החומש אבל ל"נ כאשר פירשתי ופי' רש"י דהחומש ודו"ק: **ד"ה** והא כתיב מעבירים אמר רבא בריה דרב יהושע כו' קשה בעיני שם החכם הנזכר כאן וכו' נראה לי דר"ל כי בשלמא אי לא היה נזכר שום שם חכם בתירוץ זה אלא סתמא מעבירים כתיב הוה אמינא בפשיטות דטעות הוא דהוה אמינא דאיזה תלמיד טועה ראה דפריך גמ' מישכבון ומבניי ותירץ ישכבון כתיב בני כתיב הוסיף גם הוא מעבירים כתיב אבל השתא דנזכר השנויא בשם חכם קשה לומר דטעות הוא דא"כ היאך טועה להזכיר שם חכם זה שלא נזכר מקודם בענין זה לכך כתב רש"י קשה בעיני שם החכם הנזכר כאן ר"ל קשה בעיני שנזכר כאן שם חכם כי אומר אני שטעות גדול הוא ול"ג להא מלתא וכו' אלא שקשה עלי שנזכר כאן שם החכם וק"ל. וראיתי מי שמפרש שרש"י ר"ל שקשה בעיני שם חכם הנזכר כאן שהוא רבא בריה דרב יהושע ולא מצינו שם זה בגמ' אבל פי' זה נראה בעיני רחוק דמה לו לרש"י לדקדק בשמות האמוראים ועוד היאך נמשך לזה מ"ש רש"י אח"כ כי אומר אני שטעות גדול הוא וכו' כי מה ענין זה לשם חכם לפי פירוש זה ומה נתינת טעם זה למעלה וק"ל:

דף נו ע"א בתוס' ד"ה רק בדבר אוריה החתי קשה הא איכא מעשה דהסתה בריש פ"ב דיומא וכו' כצ"ל: **ע"ב בתוס'** ד"ה אלא מעתה אן יבנה יהושע וכו' ואומר ר"י דמ"מ פריך מדלא כתיב שביקש לבנות

הרע וכן גבי מנשה כתיב לעשות הרע הא כתיב ביה נמי ויעש הרע אלא דגבי ויחטא דקאי על ישראל כתיב לעשות משא"כ בדוד דלא כתיב בעשייתו הרע ויעש הרע אלא לעשות הרע וק"ל : שבקש לעשות כו' עיי' פרש"י שבקש לשכב עמה קודם שקבלה גט שהיה בעלה שולח כו' עכ"ל גם כי לשון כל היוצא למלחמת בית דוד כו' משמע קודם שיוצא הוא נותן לה גט מההיא דמייתי עלה ואת ערובתם תקח גו' משמע דמתוך המלחמה דרך לשלוח גט אחר שרואה מקום סכנה שמא יהרג ולולי פירושו נראה בפשיטות שקודם שיוצא למלחמה היה נותן גט לאשתו אלא דאתי דוד עברו על הדרך מלתת גט קודם שילאו ושלא אביהם ישי להם שישלחו גט לנשותיהם מתוך המלחמה והא דקאמר הכא שבקש לשכב עמה באיסור היינו לפי מחשבתו שלא ידע אז שימות אוריה ויתקיים התנאי למפרע ושלא חטא לפי האמת שנתקיים התנאי שמת במלחמה והוי גט ולפי' ר"ת שכתבו התוס' שהיה מגרשה לגמרי בלא שום תנאי היינו נמי שבקש לעשות לפי מחשבתו שלא ידע שהיה מגרשה לפי שהיו מגרשין בלנעא דלכך קרי לה ספק א"א כמ"ש התוס' ודו"ק : היה לך לדונו בסנהדרין כו' לפרש"י שהיה גט על תנאי אם ימות במלחמה י"ל דנתכוון דוד שלא לדונו בסנהדרין דא"כ לא הוה מתקיים התנאי ולא הוי גט למפרע ולפי' ר"ת שהיה מגרשה לגמרי בלנעא צ"ל הא דלא דנו בסנהדרין משום שלא יחשדוהו שבא עליו בעקיפין כדי ליקח אשתו ודו"ק : לקוחין יש לך בה כו' כתבו התוס' אע"ג דאפי' חטא כו' משמע שלא היה בה עבירה עכ"ל ועי"ל דלקחת משמע דמתחלת לקיחה היה בה ליקוחין קודם שמת אוריה וא"כ ע"כ משום גט על תנאי כפרש"י או גט גמור בלנעא כפי' ר"ת ודו"ק : שנא' ואת תרילי כו' ואת ערובתם תקח כו' האי קרא לאו במלחמת בית דוד כתיב אלא במלחמת בית שאול ולא מייתי מיניה אלא שכן היה דרכן של בני ישי ומסתמא דוד היה נוהג כן במלחמותיו וק"ל : ואותו הרגת גו' מה חרב בני עמון כו' דרשו כן דיתורא דקרא הוא דכבר כתיב בהאי קרא את אוריה החתי הכית בחרב גו' וע"כ דרשו תיכיה מה חרב בני עמון אי אתה נענש כו' והיינו דלא נענש אפי' בדינא זוטא כגורם אינו נענש דבדינא רבה וודאי דלא אצטריך האי קרא דהא קיי"ל כמ"ד האומר לשלוחו לא הרוג את הנפש הוא חייב ושולחיו פטור אלא דאצטריך האי קרא דאפי' בדינא זוטא כגורם לא היה נענש דוד ובעי מ"ט וקאמר משום דמורד כו' וכן מוכחת סוגיא דפ' האיש מקדש ע"ש ודו"ק : דא"ל ואדוני יואב כו' עיין פרש"י והתוס' דהו פירושו דאין זה מרד שלא בא להמליכו כו' ע"ש ונראה לקיים פירושו דמ"מ מקרי מרידה במה שהשוה כבוד עבד שהוא יואב לכבוד המלך דוד שקרא שניהם אדונים בפני המלך וק"ל : קבל דוד לה"ר כו' דכתיב הנה הוא בית כו' וכתיב וישלח כו' פרש"י בלא דבר אינו חכם והוא מלאו מלא דבר עכ"ל ובכל הספרים בקרא בלו דבר בי"ו וכן מלו דבר ונראה לפרש בלו דבר ר"ל שהיה לו דברים עליך דהיינו לישנא בישא והוא מלאו מלו דבר שהיה נקי מזה מדבר עליו וניחא שפתא דקאמר מכדי דחזייה דשיקרא כי הדר אלשין כו' דלפרש"י קשה מאי כי הדר אלשין כו' וק"ל : דברים הניכרים חזא ביה דכתיב לא עשה את רגליו גו' ופרש"י אעפ"י שמקודם זה אמר הנה לך כל אשר למפיבושת אין זו קבלה כו' דלא א"ל אלא על תנאי אם יראה אמת כו' עכ"ל וקלא משמע כן דע"ת א"ל כן אם יראה אמת בדבריו ממה שאמר ליבא אמלא חן בעיניך גו' בלשון עתיד ולא אמר מלאתי חן בעיניך מיהו קלא דחוק כיון דעיקר מלתיה דרב דקבל לה"ר הוא מהאי קרא דהנה לך כל אשר למפיבושת מאי קאמר שמואל דחזא ביה דברים ניכרים ממה שנעשה אח"כ וי"ל דרב נמי דמייתי מקרא דהנה לך כל אשר למפיבושת סמיך אדבתר הכי שהאמין לציבא וא"ל שיחלקו השדה והא השיב שמואל שפיר דדברים ניכרים חזא ביה ופרש"י דהיינו דחזא ביה דברים ניכרים שבא לפניו ולא עשה את רגליו ושפמו כסבור כו' אבל מאי דמייתי תלמודא כל הני קראי בדברים שנפלו ביניהם נראה דדברים ניכרים ממש חזא ביה דממה שלא עשה רגליו גו' עדיין היה מסתפק בו אם על שנצטער על תורתו כדברי ליבא אם בהיפך שהיה מצטער על שנטרד דוד ממלכותו עד שבא בשלום וא"ל דוד למה לא הלכת גו' והשיב לו עבדי רמני גו' לפי פשוטו חסר מן הכתוב הרמאות ונראה לפרש דוירגל אינו מלשון רכילות אלא מלשון הולך רגל שאמר כי עבדו ליבא רמוהו שא"ל לחבוש לו החמור כדי לרכוב עליו אחר המלך כי פסח אני וא"א לי להלוך ברגל אבל הוא לא רצה בכך ולקח החמורים עמו כמפורש בקרא ויאמר ליבא החמורים לבית המלך לרכוב גו' וירגל בי דהיינו שהלך אני ברגלי כדבר שא"א לי כי פסח אני ואדוני המלך כמלאך אלהים לידע שהאמת אתי שכן הוא כדברי ולא כדברי עבדי ובכל הדברים אלו היה דוד מסתפק בדבריהם עם מי האמת וא"ל למה תדבר עוד דבריך גו' שאין אתה מדמה האמת בדברים אם אין לך עדים בדבר שכן הוא וע"כ אמרתי כמסתפק שאתה וליבא תחלקו את השדה כי ממון המוטל בספק חולקין והיה לו למפיבושת לבקש עוד מן המלך אבל אמר בדרך מריבה אחר שאתה נוטל התלי גם את הכל יקח אחרי אשר בא גו' שאין ענין זה לזה וכי משום שבא המלך בשלום יקח את הכל וע"כ אמרו שאמר כן בדרך תרעומות ומריבה על מי שהביאך בשלום דהיינו מריבה כלפי שמיא ובאלו דברים ניכרים חזא ביה שלבו בל עמו ודברי העבד אמת הן וע"כ הניח הדבר במותלט שיחלקו השדה והיינו דכתיב ובן יונתן מריב בעל וכי כו' כיון דמלינו בקרא בס' שמואל דהיה לו ליהונתן בן נקרא מפיבושת ובד"ה לא חשיב בן ליהונתן רק מריב בעל א"כ ע"כ דהיינו מפיבושת היינו מריב בעל וע"ש שעשה מריבה כו' ועיין בפרש"י בד"ה דמשעה שעבדו ישראל את הבעל נקרא הבעל בשם בושת דכתיב לקטר לבושת גו' כי בעל ובושת שם א' הוא עכ"ל ע"ש : וירב בנחל כו' על עסקי נחל כו' מפורש פרק בראשונה : בשעה כו' א"ל רחבעם וירבעם יחלקו כו' והיינו במדה שאמר שיחלקו השדה האדון והעבד כן יחלקו המלכות המלך והעבד וק"ל : ולא עבדו ישראל ע"ז כו' כפירוש רש"י שעל ידי שנחלקה העמיד ירבעם עגלים כו' ע"ש ואמר ולא גלינו כו' כדאמרינן פרק במה מדליקין בעון ע"ז גלות בא לעולם כו' וק"ל : שלמה חטא אינו כו' פרש"י בע"ז עכ"ל אבל במה שלא מיחה בנשיו חטא כדלקמן א"נ במה שנשא את נשים הנכריות חטא וודאי אע"ג דאמרי' פ' הערל דלא עבר על לאו דויתחתן דלא נסיב מידי אלא בזנות בא עליהן הא אמרי' שם דמעלה עליו הכתוב כאילו נתחתן בהן וק"ל : נשיו הטו את לבבו ללכת אחרי אלהים גו' בקרא לא כתיב ללכת אלא דתלמודא קאמר לה דהטו משמע ללכת אחרי גו' ולא הלך : והכתיב אז יבנה שלמה במה לכמוש גו' האי קרא ויעש שלמה הרע גו' דפריך מיניה בתר הכי לקמן כתיב מקמיה דהאי קרא דאז יבנה שלמה גו' וי"ל דמש"ה פריך מהאי קרא דאז יבנה גו' מקודם משום דמפרש ביה טפי חטא דע"ז וק"ל · שבקש לבנות ולא בנה אלא מעתה אז יבנה יהושע גו' ק"ק המקשה דלא ידע ההוא היקשא דר"י אמאי לא תקשי ליה מגופיה הא כתיב גבי מעשה דיאשיהו אשר בנה שלמה גו' וי"ל דההוא קרא דאז יבנה שלמה מוכח מההוא קרא דאשר בנה שלמה נמי לאו דווקא הוא אלא שבקש לבנות ולא בנה וק"ל : אשר מימין להר המשחה פרש"י לשון שמן כדמתרגמינן משחה כו' ע"ש אבל בכל הספרים כתיב מימין להר המשחית גו' מיהו דהיינו נמי הר המשחה ושינה שמו לגנאי כפרש"י שם וק"ל : אפשר בא אסא ולא בערם כו' ברפ"ק דחולין קאמר נמי כה"ג והוסיף לפרש והלא כל ע"ז שבעולם אסא ויהושפט בערו כו' דמלינו בהו שבערו כל ע"ז דכתיב באסא ויעבר הקדשים מן הארץ ויסר כל הגלולים כו' וביהושפט כתיב ויתר הקדש אשר נשאר גו' בער מן הארץ מיהו הכי ה"מ לאת' נמי שבא חזקיהו דכתיב ביה הוא הסיר את הבמות גו' וכתת נחש הנחושת גו' ודו"ק : והכתיב ויעש שלמה הרע בעיני גו' דלא ניחא לאוקמא בנשא נשים נכריות דבעיני ה' משמע דבענין ע"ז איירי ומשני דלא מיחה בנשים היינו נמי בעע"ז וק"ל : נוח לו לאותו לדיק כו' ר"ל שהוא לדיק ולא עבד כלל ע"ז היה נוח לו שהיה עובד קלא לשימוש ע"ז ואל יכתב בו ויעש הרע כאילו עבד ממש ע"ז וק"ל: בשעה שנשא שלמה את בת פרעה כו' יש רמז בענין זה שאמר הכתוב והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות ופרט את בת פרעה ומסיים בענין ויהי לו נשים שרות ז' מאות ופלגשים ג' מאות גו' ודריש שרות מלשון שיר וזמר כמו בקול שרים ושרות גו' עשיתי לי שרים ושרות גו' הרי לך מאלף הנשים אלף כלי שיר וזמר ומסיים ויטו נשיו את לבו דהייני לע"ז כדמפורש בההוא עניגא וק"ל : בשעה כו' ירד גבריאל ונעץ כו' מפורש באורך מסכת סנהדרין פ"ב : אותו יום שהעמיד ירבעם כו' כי זה הוא תחלת הגלות כמ"ש ועבדתם אלהים אחרים גו' ואבדתם מהרה מעל הארץ גו' והיינו שנבנה לריף א' כי לא נתמלאה לור אלא מחורבנה של ירושלים ותחלת בנינו באותו יום לא נבנה בו רק לריף א' שהוא בית ודירה שפילה כמו יושבי לריפין דפ' כילד מעברין : כל דין שדן מבן ח' עד י"ח החזירן כו' ומזה המאמר כתב הטור ח"מ סי' ח' די"א שאין הקטן ראוי לדין עד שיהיה בן י"ח שנה כו' ע"ש אבל קשה מהיכא נפקא מקרא דעד בן י"ח שנה היה מחזיר דבן ח' מפורש בקרא שבן ח' מלך יאשיהו אבל עד בן י"ח לא מלינו כו' ועוד דלא קאמר הכא אלא עד י"ח ולא קאמר עד בן י"ח כמ"ש מבן ח' וע"כ נראה לפרש דה"ק מבן ח' שמלך כמפורש בקרא עד י"ח שנה למלכותו כמפורש בקרא ויהי בי"ח שנה למלך יאשיהו גו' וכל הענין שם שמלא חלקיהו את הספר כו' כפרש"י ובההוא עניגא כתיב וכמוהו לא היה מלך אשר שב גו' והיה או בן ששה ועשרים ותוספת יתירה נהג בעלמו להחזיר כמ"ש גם הטור ודו"ק : ת"ל בכל מאודו שנתן כו' ויש לדקדק דמהיכא משמע ליה דלא קאי אשר שב רק אבכל מאודו הא בההוא קרא כתיב נמי בכל לבבו ובכל נפשו וי"ל דלעיל מיניה כבר כתיב ויכרות את הברית גו' בכל לב ובכל נפש להקים גו' ובהאי קרא דאשר שב הוסיף לכתוב בכל מאודו דמשמע מיניה דעליה קאי שהחזיר להם משלו ורב דפליג ואמר אין לך גדול בבעלי תשובה יותר מיאשיהו היינו דמשמע ליה דקאי אשר שב נמי אבכל לבבו ובכל נפשו וק"ל : נתן דלוליתא כו' עיין פרש"י ותוס' ובערוך ערך כתן. כתב פי' שהיה לו חלוק של שער עזים שסורט בשרו שיהא לו כפרה שהיה בעל תשובה ועיין בספר יוחסין

סליק פרק במה בהמה

פרק במה אשה

דף נז תוספות בד"ה במה אשה כו' דאם יהא זכור שבת בשעת התרה כו' עכ"ל מבואר יותר ברא"ש ע"ש : בפרש"י בד"ה הא נמי אריג כו' אבל במידי דלא מיהדק ועיילי ביה מיא מאי חולץ כו' עכ"ל דליכא למימר דהך לישנא דאמר משום דלא קפדן אית ליה דמידי דאריג מיהדק וחולץ ופליג אהך לישנא דסבר כל שהוא אריג לא גזרו ולא מיהדק דהכי קמבעי ליה מעיקרא תיכי חלילתא מאי אי הוה חלילה או לא דלא ניחא ליה למימר הכי לפי האמת אלא דכ"ע אית ליה כל שהוא אריג לא גזרו ולא מיהדק דבפשיטות מייתי לקמן מהך דכל שהוא אריג לא גזרו לכל מידי בין לענין חלילה בין לענין דלמא מפסיק כדלקמן מיהו מה שכתב רש"י שוב ומי אתי למימר דהאי חולץ דהתם לא דק כו' היכי אמרינן הכא הא נמי אריג הוא ומותר כו' עכ"ל יש להקדק בו ומאי קושיא דאימא דודאי האי לישנא דקאמר כל שהוא אריג לא גזרו לא ס"ל הכי אלא דחולץ דהתם דק בלישני' ובעי מידי דמיהדק וקפיד ויש לייסב דדחיקא ליה למימר דפליגי הנך לישני בפירושא דהך הלכתא למשה מסיני אי מיירי במידי דמיהדק או לא והו"ק : תוס' בד"ה השתא קשה כו' דקשה ע"ג רך חייץ כו' ירך ע"ג קשה לא חייץ כקשה ע"ג קשה כו' עכ"ל ולפי זה למאי דקאמר ואלא למעוטי דחוטי פשתן כו' ה"מ לדחויי השתא רך ע"ג קשה חולץ קשה ע"ג רך מבעיא אלא דניחא ליה לדחויי מפשתן גופיה ודו"ק : ע"ב בד"ה אי כבלא כו' ולקמן דפירש"י דבסיפא מודו כ"ע דכבול כיפה כו' קשה לר"י דהא משמע הכא כו' שרי כיפה של למר אף לר"ה עכ"ל ר"ל והתם קתני כבול שרי בחלר משמע אבל לא לר"ה וק"ק דעפי ה"ל לאקשויי מהך מתני' (דהכא למאי) [דהתם למאי] [דפירש"י] דבכבול של כיפה דוקא איירי לכ"ע דשרי בחלר אבל בכבלא דעבדא לכ"ע אסור אף בחלר ובמתני' דהכא קתני למאן דמפרש לה בכבלא דעבדא דוקא בר"ה אסור אבל בחלר שרי ויש לייסב ודו"ק : בד"ה אין בה משום כו' שאם יש בתוכן בלאי בגדים של למר ושל פשתן כו' עכ"ל אורחא דמלתא נקט אם נתן בתוכן בלאי בגדים אינו מדקדק בין של למר ובין של פשתן מיהו בשל פשתן לא איכפת לן אלא בשל למר כיון שהכיסוי הוא של פשתן וחוט התפירה מחברן ולא אתא אלא לאפוקי אם נותן בתוכן רק גיזי למר שאין חוט התפירה מחברן כלל לכיסוי של פשתן וק"ל : בד"ה ואין מטמאה כו' דבעינן טוי ואריג כו' מק"ו דפכין קטנים שטהורין כו' עכ"ל ודבעינן בטומאת מת ושרץ טווי ואריג היינו בדבר שאינו ראוי למדרס הזב וק"ל :

מהר"ם

לבנות אלא יבנה ש"מ שר"ל שבנה כהוא דיהושע וכו' כצ"ל ור"ל דהמקשה פריך דמנא ליה לדרוש לשון יבנה שביקש לבנות דכיון דמצינו גבי יהושע דכתיב יבנה והאמת הוא שבנה אלא שלשון יבנה דמשמע לעתיד דרשינן שמרמז ג"כ לתחיית המתים אבל מ"מ האמת הוא שעתה בנה מזבח א"כ ה"נ הכא אין לנו לדרוש שלא בנה אלא אית לן למימר שבנה באמת ולשון יבנה דהוא לשון עתיד אתי לשום דרשה דעלמא ודו"ק : סליק פרק במה בהמה

במה אשה פרק ששי

דף נז ע"א במ' למעוטי מאי אילימא למעוטי דצואר כו' והא דלא משני דאתי למעוטי חוטין שבאזניהן חדא דמשמע ליה דדומיא דחוטים דבראשיהם דאיירי בכרוכין ולא בתלויין אתי למעוטי דהיינו בכרוכין בצואר ועוד דאי חוטין התלויין באזניהם אתי למעוטי מאי קמ"ל ממתני' דמייתי בסמוך שמעינן לה דקתני' הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהם וכו': שם ואי אמרת אין אשה חונקת עצמה אבקים שבצואריהן אמאי לא פי' דבשלמא אי אמרי' אשה חונקת עצמה וחוצצין אתי שפיר דאין יוצאין בחבקין משום דלמא איתרמי לה טבילה של מצוה ותצטרך לפותחה ואתי לאתויי ד"א ברה"ר : ברש"י ד"ה דמיפנפי וכו' ואע"ג דלענין איהדוקי לא חייצי וכו' פי' דאפי' להאי לישנא דממנפי מ"מ מדה הוא דלענין חציצה לא חייצי כיון דלא מיהדק דבהא לא שייך לאפלוגי דהא עינינו רואות שנכנסין המים לתוכו : בא"ד ואי אתית למימר דההוא חוצץ דהתם לא דק בלישניה וכו' פי' וכי תימא טעמא דרוטו ומקפיד דלא עלתה לו טבילה לא הוי מטעם חציצה אלא אפי' היכא דהמים נכנסין לתוכו אפ"ה לא הוי טבילה משום דכך היא הלכה למשה מסיני וכל דבר המקפיד מעכב הטבילה : בתוס' ד"ה במה וכו' ולא בחוטי צמר וכו' ה"נ יש איסור בסתירת קליעה פי' ולכך כל אשה שצריכה לטבול בשבת היא סותרת קליעת שערה מע"ש ומוציאה החוטים הקלועים מתוכן וכל אשה שלא סתרה קליעת חוטין מע"ש בודאי לא צריכה לטבול בשבת וק"ל ועיין באשר"י : בא"ד דאם יהא זכור שבת וכו' ואם לא זכור וכו' לא יועיל פי' אבל בדברים שדרכן לשלפי ולמחוי או שצריכה להסירם משום חציצה חששו שמא יזדמן לה טבילה של מצוה או אם הוא תכשיט הישינן שתשליף אותו כדי להראותו לחבירתה פתאום ותשכח או שהוא שבת ואתי לאתויי ולכך אסרו לצאת בהן כלל מתחלה שכל אדם יודע בכניסת שבת ולא תלבש אותו כלל וכי תימא א"כ ה"נ בכל דבר ודבר שיכול להתירו ולקשרו בשבת לא יגזרו על ההתרת והקשירה אלא יגזרו ג"כ חכמים שלא לצאת בו בשבת משום שמא יתירנו בשבת פתאום וישכח או שהוא שבת ואתי לאתויי ארבע אמות ברה"ר י"ל כיון שאין רגילות הוא להתירו ולהסירו בשבת לא רצו לגזור ולאסור לצאת ולא דמי לתכשיטין או לדברים שחוצצין שרגילות ודבר מצוי הוא להסירן משום דאשת שלפה ומחויא וכן כשתזדמן לה טבילה של מצוה על כרחה היא צריכת להסירו אם הוא דבר שחוצץ ולכך אסרו חכמים לצאת כלל בשבת וה"ק : ע"ב בתוס' ד"ה תניא נמי הכי וכו' מדתני וסרביטים הקבועים בה ודרך לקבוע איפויינו בסבכה וכו' ואע"ג דבמתני' דידן נמי קתני ולא בטוטפת ולא בסרביטים בזמן שאינן תפורים דהיינו מחוברים וא"כ מאי איצטריך לאתויי סייעתא מהברייתא ליסתייע ממתני' נמא י"ל דבמתני' אינו מפורש במה הן תפורין אבל בברייתא משמע שקבועים בסבכה דהיינו המצנפת שבראשה ואין דרך תומרתא דקשיפתא לקבוע בסבכה וק"ל : ד"ה אי כבלא דעבדא תנן ולקמן פירש"י דכביל דסיפא מודו כ"ע דכיפה של צמר וכו' פי' דלקמן תנן יוצאה אשה בכבול ובפאה נכרית בחצר ומפרש בגמ' משום שלא תתגנה על בעלה ופי' רש"י דכבול דסיפא כ"ע מודו דלא הוי פירוש כבול דעבדא אלא כיפה של צמר של אשה ופירש"י כן משום דקש"א ליה דאי הוי פירוש כבול דעבדא מפני מה התירו לצאת בו בחצר הא כל דבר שאסרו לצאת בו ברה"ר אסרו נ"כ לצאת בו בחצר כדלקמן דהא בכבול דעבדא התם לא שייך טעמא דלא תתגנה ואפי' מ"ד דכבול דרישא דקתני בת אין יוצאין ברה"ר איירי בכבול דעבדא מ"מ כבול דסיפא דקתני יוצאת בחצר איירי בכיפה של צמר אבל כבול דעבדא אין ה"נ דאפי' בחצר אסור לצאת והא דקתני רישא ולא בכבול לרה"ר לאו דוקא ואפשר דלפירש"י מ"ד כבול דעבדא לא נקים ברישא ברה"ר או נקט ברה"ר משום דאיכא כבול דהיינו כיפה של צמר דמותר בחצר לכך מקשין התוס' הא משמע הכא דמ"ד כבול דעבדא תנן שרי כיפה של צמר אפי' ברה"ר וא"כ קשיא למה איצטריך כלל למתני סיפא דכבול דהיינו כיפה של צמר לכ"ע מותר לצאת בחצר הא אפי' ברה"ר שרי ואם גם למ"ד זה הגירסא ברישא ברה"ר קשה ג"כ למה נקט ברישא ברה"ר דמשמע דיש כבול דאינו אסור אלא ברה"ר ומותר בחצר והא ליתא דממ"נ אי כבול דעבדא אפי' בחצר אסור ואי כיפה של צמר אפי' ברה"ר מותר למ"ד זה והתוס' מקשין הכל של פרש"י בין מן הסיפא בין מן הרישא וק"ל : ד"ה אין בו משום כלאים וכו' ואומר ר"ת וכו' תנא משמע מדברי ר"ת דכל שאינו שוע טוי ונוז והוא קשה מותר אפי' ללבוש בהעלאה וכן אפי' דבר שהוא שוע טוי ונוז והוא קשה שרי דוקא להציע כיון דהציעה הוי דרבנן אבל דבר שהוא שוע טוי ונוז בהעלאה אסור אע"ג שהוא קשה אבל ביומא פירשו שם התוס' בשם ר"ת בענין אחר וע"ש : בא"ד תשיב ר' יצחק שאם יש בתוכן בלאי בגדים של צמר ושל פשתן דברי התוס' אינן מדוקדקים ובתחלת דבריהם משמע דאינו אסור אלא הוא

שיש

חכמת שלמה

ודו"ק: בא"ד והוא השיבו קשה כו'. נ"ב פי' זה מוכיח על הדברים הניכרים שראה: ע"ב גמ' ויאמר לו המלך למה תדבר עוד דבריך כו' כנ"ל. ונ"ב היינו שלא רצה לקבל שהגלות שלו ומ"ש אמרתי אתה וציבא כו' היינו מה שאמר בתחלה הנה לך כל אשר למפיבושת פלומר כל אשר למפיבושת יהא לך ובראותך כמו לו והיינו תחלקו וק"ל והמפרש בע"א טועה נ"ל: שם להר המשחה. נ"ב בסוף מלכים כתיב שם המשחית וע"ש בפירש"י: שם אמוס דרבי ירמיה כנ"ל. ונמתק בר אבא וכן בכבי': רש"י בד"ה על עסקי נחל ומה אם על נפש כו' כצ"ל: בד"ה כדרבי יונתן נ"ל כדרבי נתן: סליק פרק במה בהמה

במה אשה פרק ששי

דף נז ע"א רש"י ס"ה תכקין כו' לינגל"ס שאוסרים בו את הסוס כנ"ל: תוס' בד"ה במה אשה כו' בקליעת השער אבל חוטין המתוחים בקליעת שער יולא בהן דכיונהו כו' כנ"ל: ע"ב גמ' בחוטי למר אלא מודים איתמר אמר רב יוסף א"ר יהודה אמר שמואל כו' אסורי כי תניא כו' של למר שכן וכל שכן כבלא דעבדא איתמר רב אמר כבול של למר תנן ושמואל אמר כבול של עבדא תנן אמר רבי אבהו כו' כנ"ל. וכ"כ ס"א וכן ברי"ף: רש"י בד"ה מכלל כו' כשער ש"מ כו' סד"ה: קודם ד"ה תומרתא כו' נ"ל ד"ה אלא מודים איתמר כו' ס"ג בספר שכן: בד"ה אסורייתי כו' נ"ל אסוזיני. וג"כ פי' סרי"ף לין: בד"ה כמקפת כו' מחוץ לאזן כס"ד: בד"ה בכבול כו' איבעמא ומדקתני כו' כנ"ל: תוס' בד"ה אי כבלא כו' אלא בכבול כו' דעבדה הגן אמאי כו' כנ"ל: בד"ה אין בה כו' כנ"ל: בא"ד פי' נמטא גמדא כו'. נ"ב לבד קשה: בא"ד בין רך וקשה כו'. נ"ב פי' לענין הלכה דאסורם מן התורם אין חלוק בין רך וקשה מאחר שהוא שוע טוי ונוז ודו"ק: בא"ד מדאורייתא לכיון. נ"ב פי' אפילו ליזראל: בא"ד של למר ושל פשתן כו'. נ"ב כוס הלשון מלאתי במקלת מרדכי אבל בספרים שלנו אינו ושל כל פנים לאו דוקא קאמר דבבלאי בגדים של למר לבד אסור בתוך כדינים ולא שרי אלא בגיזי למר לבד וכן איתא להדיה בהג"ה אשר"י סוף פ"ק דבילה א"כ לגרדין קאמר בבלאי של למר וכיסוי כולו של סדינים או בבלאי בגדים של פשתן וכיסוי הוא מבגד למר אפילו הכיסוי הוא של משי או מבגד למר גפן ומ"מ אסור וק"ל: בא"ד או של משי בלא סתידו כו' כנ"ל: בד"ה ואינם מטמאים לס"ם טבור כו'. נ"ב פי' בפרק נגמר הדין כדף מ"ח:

נמ'

דף נה גמרא ומי אמר שמואל הכי כו' יולא העבד בחותם שבלוארו כו' מגופא דמתני' ה"מ לאקשויי להשמואל דאמר יולא לעבד כו' וא"ל בבלי לייתי כיסה של למר לא קאמר דכ"ש כבלא דעבדא אלא דניחא ליה לאקשויי דשמואל אדשמואל וק"ל: **תוס'** בד"ה והאמר שמואל כו' ולא בעי לאוקמא מתני' בחותם שבכסותו כו' עכ"ל ודלא מוקי ליה מתני' נמי בחותם של מתכות ואפילו בשל רבו כדלקמן משום דהתם חותם של טיט הוא כפירש"י לקמן וק"ל: **בד"ה** במאי אוקימתא כו' ליכא למיחש דילמא פסיק ליה בידים כו' עכ"ל דבדעבד ליה איהו לנפשיה איכא נמי קלת קפידא כמ"ש התוס' לעיל אבל בכמיתו כשהיה מקופל לא חיים אף לקפידא קלת כיון דיכול להראותו לרבו מחובר בכסותו וק"ל: **בד"ה** לא תלא כו' דהא לעיל מפרש דזוג אסור משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא ולא קאמר כו' עכ"ל לכאורה דר"ל דאיירי הכא לפירש"י אריג ולהכי ליכא למיחש לדילמא מפסיק ואתי לאתויי אלא משום דמחזי דאזיל לחינגא וכ"כ התוס' אמתני' דפרק במה בהמה ע"ש אבל קשה אמאי לא תקשי להו הכא גבי בהמה כמו שתקשה להו לקמן גבי עבד דכי היכי דזוג איירי במחי ה"נ איירי בחותם שבכסותו וא"כ אמאי אסור דהא באריג ליכא למיחש לשמא יפסוק ואיט דומה לומר דבחותם של בהמה דמתחזי כמאן דאזיל לחינגא דלא משמע כן מדברי התוס' שכתבו ולא קאמר דלמא מפסיק דומיא דהתם ויש ליישב דר"ל דמחזי הכא בברייתא איכא לאוקמא גבי בהמה בלא אריג דומיא דחותם ואיכא טעמא דמשום דלמא מפסיק אלא דמ"מ טעמא שפי' הקונטרס הכא משום דמחזי כאזיל לחינגא גם הוא אמת כדמפרש ליה לעיל בפרק במה בהמה במתני' ומיהו לא אילטריך להך טעמא אלא התם באריג וק"ל: **ע"ב בד"ה** מתיב רבא כו' ש"מ דכי נתפרדו כו' ואע"ג דהדיוט יכול להחזירה כל כמה כו' וקשה לר"י כו' עכ"ל אין לפרש שהבינו מפירש"י גם הכא מטעם דהדיוט יכול להחזירה לאביי דאינו טהור מטומאה שהיה כבר עליו אבל אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא והמקשה רבא בא למימר דאפילו מטומאה שהיה עליו כבר נטהר דכל כמה דלא הוו אהדדי לאו שלם הוא דאם כן תקשי להו הכא לפירש"י לרבא מההיא דפ' שלשה שאכלו דמוכח בהדיא דלטומאה שהיתה כבר עליהן שלא תפרח מהני שפיר טעמא דהדיוט יכול להחזירה כמו שהקשה ר"י גופיה לקמן לפירש"י גבי הואיל וראוי להקישו אלא נ"ל דהכא יש לקיים פירש"י ונוכל לומר דודאי מטעם דהדיוט יכול להחזירה לא פרחה הטומאה שכבר היה עליו אלא דאביי בעי למימר מטעם דהדיוט יכול להחזירה שהיה כל אחד טמא בפני עלמו כאילו היה מחובר והא מתיב רבא מדקרי ליה חיבור ש"מ דכי נתפרדו כו' ואין כ"א טמא בפני עלמו כאילו היה מחובר והא קשה לר"י דהא מעיקרא נמי כו' וע"כ הוסיף הרב פורת בשם ר"ש לומר דלפי סברת אביי מטעם דהדיוט יכול להחזיר אמר שכ"א טמא בפני עלמו השני נטמא ממנו בחיבורו דכיון דלא חזי השתא למידי ואי לאו כמחובר כו' וע"ז הקשה רבא מהנהו דמספורת ואיזמל דקתני בהו בהדיא דכל אחד נטמא בפני עלמו ואפ"ה לא יטמא השני ממנו אלא בשהיה מחובר בשעה שנגע האחד בטמא דבשלא בשעת מלאכה לא יטמא אלא דומיא דשעת מלאכה ודו"ק: **בד"ה** אלא אמר רבא כו' והר"ס הביא ראיה מחמת שתפרה כו' אע"ג דחמת שלם שנקרע פחות ממוליא רימון מקבל כו' עכ"ל לכאורה אם פסיקא להו בשום מקום דחמת שלם שנקרע פחות ממוליא רימון שמקבל טומאה מכח גופה בפשיטות הוה ליה לאקשויי לפירש"י דס"ל דמכאן ואילך לא מקבל טומאה וי"ל דלא פסיקא להו הכי בשום מקום אלא מכח שהביא דקתני חמת שתפרה ושייר פחות ממוליא רימון טהורה מלקבל טומאה איכא למידק מיניה הכי מדלא תני רבותא טפי דאפילו בחמת שלם שנקרע פחות ממוליא רימון דטהור מלקבל טומאה ודו"ק:

דף נט בא"ד דהאי טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירה לא מהני לקבל בה טומאה כדקתני התם החזירוה כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דהא אין כאן ראיה מהתם דאיירי בנגנבה כו' שאין סופו לחברה ולכך אי לאו דהחזירוה לא היה מקבל טומאה מכאן ולהבא אבל הכא אימא שפיר דמטעמא דהואיל והדיוט יכול להחזירה מטמא אף מכאן ולהבא כמו שאין הטומאה פורחת הכא מה"ט יהבו דאין לדמות הך דהכא לדהתם דנגנבה כו' דהטומאה שהיתה כבר נמי פורחת מהן ולא מהני בה האי טעמא דהואיל והדיוט יכול להחזירה והכא פסיקא להו מהאי טעמא דהואיל והדיוט יכול להחזירה שאין הטומאה פורחת ועוד קשה לפי סברתם תקשי להו מהתם לאביי דבעי למימר הכא דמשום דהדיוט יכול להחזירה מטמא אף מכאן ולהבא והתם קתני דוקא החזירוה מקבל טומאה מכאן ולהבא ויש ליישב דמהא דפרח טומאה התם ודאי אין לדמות הך דהכא לדהתם דנגנבה כו' דהא התם אפילו בהחזירוה אינו מקבל טומאה למפרע כדקאמר התם כיון דפלגו לה פרח לה טומאה מינה אבל לענין לקבל טומאה מכאן ולהבא ודאי דיש לדמות הך דהכא לדהתם דבנגנבה כו' נמי בהחזירוה מקבל טומאה מכאן ואילך כי הכא אבל בלא החזירוה אפילו שסופו לחברה כגון שנמלא אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא ולא מהני בזה טעמא דהואיל והדיוט כו' מיהו אביי דסבר הכא דלענין קבלת טומאה מכאן ולהבא מהני נמי טעמא דהואיל והדיוט כו' מחלק בין הך דהכא לדהתם דכיון דמעיקרא נגנבה כו' ולא היה סופו לחברה לא מהני בה טעמא דהואיל והדיוט כו' לקבל טומאה נמי מכאן ולהבא ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה איכא בינייהו דמאים כו' ורב סיכה לית ליה כו' ה"ה בין לרב ובין לר"י איכא בינייהו דמאים עכ"ל יש לדקדק בזה דא"כ מאי מייתי תלמודא ראיה מכאן דרבי יוחנן בעי מעין מלאכה ראשונה אימא דאילטריך ר"י להאי טעמא בשעה שהוא בורח כו' משום דמאים וסיכה לית ליה כו' כדסבר רב וכ"ל דקושטא הוא הא דקאמר תלמודא מאי בין רב לרבי חנינא כו' הם דברי המדחה דע"כ בין רב לרבי חנינא איכא בינייהו דמאים וה"כ איכא למימר דאיכא בין רב לרבי יוחנן וסיכה נמי לית ליה כמו רב וא"כ ליכא ראיה מהתם כלל דבעי ר' יוחנן מעין מלאכתו ראשונה ודו"ק: **תוס'** בד"ה ורבי יוחנן כו' וגם עתה הדיוט יכול להחזירה אית כו' חשיב כלי אפילו בלא ייחוד כו' עכ"ל וכן בהך דאר"י אף אומרים בטמא מת עמוד כו' איירי בכה"ג דהדיוט יכול להחזירה וכן בהך דסגל של בהמה משא"כ בההיא דפ' המלניע דאיירי בניקב ואין הדיוט יכול להחזירה ובעי ייחוד וק"ל: **ע"ב** בד"ה מאן דרכה כו' והביא ראיה כו' דאפילו לרבנן כו' מודו בשאר הכשיטים אליבא דשמואל כו' עכ"ל ק"ק דאין זו הראיה מכרעת דאימא הכתי

נמוקי הגרי"ב דף נט ע"א ברש"י ד"ה א"ב דמאים כו'. ורב סיכה לית ליה כו' ה"ה בין לרב לר"י א"ב דמאים כו'. **עיין** מהרש"א שהקשה בזה דא"כ מאי מייתי תלמודא ראייה מכאן דר' יוחנן בעי מעין מלאכה ראשונה אימא דאלטריך לר"י לטעמא כו' ע"ש. והנראה בזה דקשה עוד לפי מה שלפנינו ברש"י דא"כ לרב טעמא בעי מדוע אינו סובר טעמא דר' יוחנן בשעה שהוא בורח כו' ואע"פ דמאים מ"מ ליטמא מטעמא דרבי יוחנן. ועל שאינו סובר רב טעמא דרבי חנינא כתן רש"י טעם דאין דרך להוליך שמן למלחמה. אבל טעמא דרבי יוחנן טעמא בעי למה לא יסבור רב דהא זה דרך במלחמה. ואם בדיקיר ומאוס א"כ אין בין רב לרבי יוחנן כלום. וע"כ צ"ל להיפך דכ"מ בין רב לר' יוחנן בהיפך היכי דיקיר ולא מאוס. דלרב טמא משום שראוי לסתות בו מים כו' ולר' יוחנן טהור דטעמו ליתא כיון דיקיר וטעמא דרב לית לרבי יוחנן. דבעי מעין מלאכה ראשונה. וכמו שהביא הגמ' ראיה מזה. ולפי הדברים האלה כ"ל לגבי' ברש"י דהך וה"ה בין רב לר"י כו' צ"ל בסוף הדיבור איכא בינייהו דיקיר כבד ואין ראוי בו לבכות וה"ה בין רב לר' יוחנן נמי איכא בינייהו ובדלא מאים. עי' היטב שזה מכוון כמ"ש וא"ש הכל ומיושב קושית מהרש"א דשפיר הוה ראיה דבעי מעין מלאכה ראשונה וכנ"ל. ודו"ק היטב: **ע"ב בתוס'** ד"ה מאן דרכה כו' והביא ראיה כו'. אליבא דשמואל

חכמת שלמה

דף נח ע"א גמ' שיש וכדרב נחמן כו' מ"ש זוג שבלוארו דלא דילמא כו' אמר מר לא תלא בהמה כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה שמואל אמר כו' כבלי דעבדא כו'. כ"כ מפרש"י משמע דל"ג לעיל איתמר פלוגתא דרב ושמואל כמו בים ספרים ודו"ק: **בד"ה** כסות עושים כו' נ"ל שבכסותם עושים כו': **בד"ה** אלא אי כו' כלי חרס אלא כלי אדמה כו' כנ"ל וסד"א: **ע"ב** גמ' ואמר רבה כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה הזוג ס' הרי הן כלי אחד כו' כנ"ל: **בד"ה** אלא אמר רבא כו' דודאי לאו חד מנא כו' כנ"ל: **בא"ד** ואינו מקבל טומאה הזוג לעצמו ומיהו לענין מפרת טומאה מיניה לא פרחה מיניה משקבלה כנ"ל והס"ד והשאר נמחק. וכ"כ ס"א ועיקר: **תוס'** בד"ה מתיב רבא כו' בלא חזרה מתיב רבא כו' ועינבל וכי תימא כו' להחזירו אלא אמר כו' הד"א:

דף נט ע"א רש"י בד"ה הואיל וראוי להקישו על גבי כו' כדקתני במתני' קמייתא כו' נטלו עינבליהן אחרי טומאתן טמאין כו' כנ"ל: **בד"ה** ר"א אומר במדרסות כו' כגון ג' על ג' כו'. נ"ב פי' שלשה על שלשה: **בא"ד** והרי עתה אינו כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ס ור"י כו' וכ"כ איירי בלא יחדו כו' כנ"ל

מהר"ם

שיש בתוכן בלאי בגדים של צמר ושל פשתן אבל של בגדי צמר לבד אינו אסור ובסוף דבריהם משמע דדוקא כשיש בתוכם גיזי צמר אז דוקא שרי וצ"ל דר"ל דכשיש בתוכן בלאי בגדי צמר וגם בגדי פשתן או אסור אפי' היכא שתפורין בין שני בגדים של משי או של צמר גפן אבל אם הבגדים שהם למעלה ולמטה הוא של פשתן אפי' אין בתוכן כי אם בלאי בגדי צמר או אם הבגדים שלמעלה ולמטה של צמר אפי' אין בתוכן כ"א בגדי פשתן הוא אסור אבל אם יש בתוכן גיזי צמר אע"ג דהב' בגדים של מעלה ושל מטה הן של פשתן הוא מותר ודו"ק כן נמצא בפוסקים: **ד"ה** ואין מטמא בנגעים וכו' ואומר ר"י דמטמא במת ושרצים בק"ו וכו' איסמטא שמטא בוב דשייך ביה מדרס וכו' ולפי זה צ"ל דהא דבעינן לקמן במת ושרץ טוי וארוג היינו דוקא בדבר שאינו ראוי למדרס וק"ל:

דף נח ע"א בגמ' ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן ומי אמר שמואל הכי וכו' השתא שסובר המקשה דלשמואל כבלא דעבדא שרי אינו רוצה לומר שיפרש שמואל כבול דמתני' בכבלא דעבדא א"כ במאי נקיט שמואל למתני' אי בכיפה של צמר הא קאמר לעיל דלמ"ד כיפה של צמר אסור כ"ש כבלא דעבדא וצ"ל או שהמקשה סובר ששמואל מפרש כבול דמתני' במלתא אחריתי או שיפרש לה בכיפה של צמר ולית ליה דכ"ש כבול דעבדא דבכיפה של צ"ר דהוה תכשיט ואשה שלפא ומחויא ואתי לאתויי ארבע אמות ברה"ר לכך אסור משא"כ בכבול דעבדא וק"ל: **בתוס'** ד"ה והאמר שמואל וכו' דניחא ליה לאוקמי בדעבד איהו וכו' וכי תימא מ"מ יש להקשות מאי ס"ד דהמקשה הא ודאי יש לאוקמי מתני' בחותם שבכסותו י"ל דהמקשה נמי היה נראה לו דוחק לאוקמי מתני' בחותם שבכסותו דוקא דסתמא קתני ולא בכבול וק"ל: **ד"ה** במאי אוקימתא להא דשמואל וכו' דבצוארו ליכא למיחש דלמא פסיק ליה בידים וכו' נראה דהאי פסיק ליה בידים שכתבו התוס' אין רצונם לומר שישבור החותם בידים דאי ישבור מה בכך הא כיון דבחותם של טיט איירי כיון שנשבר לא שוה כלום ולמה ליה לאתויי בידים: **ד"ה** לא תצא בהמה וכו' דהא לעיל מפרש דזוג אסור משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא כו' ואם תקשה לך דהכל טעמא מאי דלמה ליה לגמ' לעיל בפ' במה בהמה טעמא דמחזי כמאן דאזיל לחינגא תיפוק ליה דאסור מטעם דלמא מפסיק כמו גבי חותם דאיכא למימר דמטעם זה אסור זוג גבי בהמה אפי' היכא דליכא למיחש דמיפסיק כגון היכא דארוג אלא שלפי זה צ"ל דחותם דקתני גבי בהמה לא בצוארה ולא בכסותה איירי דוקא היכא שאינו ארוג דאי אפי' בארוג דגזרו אטו שאינו ארוג כמו גבי עבד כמו שכתבו התוספות בסמוך ד"ה הכא במאי עסקינן דמחי א"כ הדרא קושיא לדוכתא דלמה ליה לגבי זוג טעמא דמחזי כמאן דאזיל לחינגא תיפוק ליה מטעם דלמא מיפסק דאסור אפי' בארוג כמו גבי חותם אלא ודאי על כרחך צריך לומר דגבי בהמה לא אסרו חותם אלא היכא שאינו ארוג דוקא ויש לדקדק דמאי שנא גבי עבד דגזרו בחותם אפי' בארוג אטו שאינו ארוג ונ"ל דדוקא גבי עבד איכא למיגזר טפי דלמא מפסיק ואתי העבד גופה לאתויי מחמת אימת רבו משום פסידא לכך לא חילקו בין ארוג בין לא ארוג אבל גבי בהמה דהחשש הוא דלמא מיפסק ואתי בעל הבהמה לאתויי ואינו מצוי כל כך שיהיו הבעלים אצל הבהמה כשיפסק דאתי לאתויי ועוד דמסתמא חותם של בהמה אינו חשוב כל כך ואין הבעלים מקפידין עליו כל כך משום פסידא ולכך לא גזרו אלא היכא דאינו ארוג ודו"ק: **ד"ה** מ"ש זוג שבצוארו וכו' ולמאי דמוקי בגמ' באריג בכסותו וכו' פי' לקמן מוקי רבא ההיא מתני' דבני מלכים יוצאים בזוגים ופי' באריג בכסותו ועיין לקמן דף ס"ו: **ד"ה** הב"ע דמחי וכו' עד ואינה יכולה ליפול אלא ע"י התיכה הוא סוף דבור ואח"כ מה"ד כדרב הונא וכו': **ע"ב בגמ'** במאי אוקימתא כו' אי דלית ליה עינבל וכו' אי דלית ליה עינבל מי מקבל טומאה כו' דברי המקשה נראים כסותרים דהא לעיל מזה פריך גבי בהמה אי לאו מנא הוא עינבל משוי ליה מנא וצריך לחלק בין כלי דבהמה לכלי דאדם ולעיל קאי אכלי דבהמה ודו"ק: **בתוס'** ד"ה אין כדר' שמואל וכו' דחשיב ליה כלי תשמיש דאדם משום דבעי ליה לקלא וכו' פי' ואפ"ה איצטריך ר' שמואל קרא להכי למילף מיניה דמידי דליכא ביה תשמיש אחר אלא דבעי ליה לקלא דמקרי כלי תשמיש בשביל הקול ודו"ק: **ד"ה** מתיב רבא הזוג והעינבל חיבור פי' בקונטרס מדקרי ליה חיבור ש"מ דכי נתפרדו הוי כלי שניטל מקצתו וכו' וקשה לר"י דהא מעיקרא נמי הוי ידענא וכו' הפשט הוא מבואר שרש"י מפרש דאביי תירץ דאע"ג דהשתא שניטל העינבל לא חזי למידי מ"מ כיון דהדיוט יכול להחזירו חשיב כאלו עדיין שלם ולא חשיב ניטל מקצתו לענין שמקבל טומאה או לענין שאם נטמא כבר קודם שניטל העינבל דלא פרחה ממנו הטומאה כדין כלי שנשבר ופריך ליה רבא הזוג והעינבל חיבור מדקרי ליה חיבור משמע דכל זמן שנפרד ולא נתחבר לא חשיב שלם אלא הוי כלי שניטל מקצתו אע"ג דהדיוט יכול להחזירו וכי תימא הא דקתני הזוג והעינבל חיבור אינו רוצה לומר דכשנתחבר אלא רוצה לומר שגם בעודו עדיין נפרד חשיב כאלו הוא מחובר והא תניא מספורת של פרקים וכו' וההיא דמספורת מיתני' גבי ההיא דהזוג והעינבל וכמו שההיא דמספורת איירי במחוברים דוקא ה"ה ההיא דהזוג והעינבל איירי נמי במחוברים דוקא אבל כל זמן שהן נפרדין חשיב כלי שניטל מקצתו כך היא שיטת רש"י ולהכי מקשו התוס' וקשה לר"י הא מעיקרא נמי הוה ידענא וכו' מה שפי' נמי והתניא וכו' גבי ההיא וכו' ר"ל דההיא דמספורת מיתני' גבי ההיא דהזוג והעינבל וכו' לא עיין וכו' לכך פי' הרר"י פורת שיטה אחרת דהיינו שהמקשה הבין מדברי אביי דס"ל דאע"ג דהשתא כשהם פרודין בלא עינבל לא חזי למידי וא"כ אפי' כל אחד בפני עצמו אינו ראוי לקבל טומאה מ"מ הואיל והדיוט יכול להחזירן חשובין כאלו הן מחוברין ואפי' אם לא נגעה טומאה כ"א באחד מהן כגון בעינבל נטמא גם הזוג אפי' היו פרודים בשעה שנגעה הטומאה בעינבל ועל זה מתיב רבא הזוג והעינבל חבור פי' אם נגעה הטומאה באחד מהן נטמא גם השני אע"ג שלא נגעה בו הטומאה דכיון שהשני מספריים מחוברים חשובים ככלי אחד וה"מ דוקא כשהן מחוברים אבל כשאינן מחוברים אם נטמא זה לא נטמא זה וכ"ת ה"ק אע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי פי' והא דקתני הזוג והעינבל חבור ר"ל אפי' כשהן נפרדין הוי כאלו הן מחוברים ואם נגעה טומאה באחד מהן נטמא גם השני מטעם הואיל והדיוט יכול להחזירו והיינו כאביי והתניא מספורת של פרקים והתם בהדיא קתני ברישא דכשאינן מחוברים מקבל כל אחד טומאה בפני עצמו פי' אם נגע הטומאה באחד מהן לא נטמא השני וכשהן דוקא מחוברין הוי חבור לטומאה פי' ואם נגע הטומאה באחד מהן נטמא גם השני אבל לא להזאה וכדפי' רבא דבשעת מלאכה הוי חבור מן התורה ושלא בשעת מלאכה הוי חבור מדרבנן גזירה אטו שעת מלאכה אבל כשהן עדיין פרודין אם נטמא זה לא נטמא זה ולא חיישינן להא דהדיוט יכול להחזירו וקשה לאביי זו היא שיטת התוס' ואע"ג שדברים פשוטים הם לכל מי שיש לו עיון בתוס' מ"מ כתבתי זאת מחמת שראיתי הפירושים הנדפסים חדשים מקרוב באו וראיתי שפירשו דברי התוס' ורש"י בדרך זר ורחוק ובדרך שאינו נכון ע"כ כתבתי זאת שלא יטעו אחריהם: **ד"ה** מתיב רבא וכו' וד"ה וכי תימא וכו' וד"ה אלא אמר רבא הואיל וכו' הכל דבור אחד ותיבת וכי תימא הנרשם בדבור השני ותיבת אלא הנרשם בדבור השלישי הם טעות סופר וכצ"ל אלא דניחא ליה לאקשויי וכו' לאביי דאיירי נמי בזוג ועינבל והתניא מספורת של פרקים וכו' ואם נטמא זה לא נטמא זה דלא חייש למה שהדיוט יכול להחזירו אמר רבא הואיל ויכול להקישו וכו': **ד"ה** אלא אמר רבא וכו' פי' הקונטרס דטומאה לא פרחה ממנו כשנפרד משמע שר"ל דמכאן ואילך לא מקבל טומאה דברי התוס' תמוהים דאדרבא בכל פירש"י דשמעתין משמע מדבריו שהוא מפרש דהא דקתני נטלו ענבליהן עדיין טומאתן עליהם דאיירי בין לענין שאם כבר נטמאו קודם שנטלו עדיין הן בטומאתן ואם נטלו קודם שנטמאו מקבלים טומאה מכאן ולהבא וכן בסוף הסוגיא כתב רש"י נטלו ענבליהן בין לפני טומאה בין לאחר טומאה וכו' ודו"ק: **בא"ד** והר"ם הביא ראיה מחמת שתפרה וכו' פי' כשעדיין חדשה ולא נגמר כל התפירה אלא ששייר אפי' פחות ממוציא רימון טהורה ואע"ג דחמת ישנה ושלימה שכבר נגמרה מלאכתה רק שנקרע אח"כ פחות ממוציא רימון מקבל טומאה א"כ גבי זוג נמי אע"ג דכשלא היה בו עינבל מעולם לא מקבל טומאה מ"מ כשהיה בו עינבל רק שניטל אח"כ מקבל טומאה ולא היה יכול להביא ראיה בקצרה לסתור דברי רש"י מהא דחמת שנקרעה פחות ממוציא רימון מקבלת טומאה דדלמא גבי חמת גם כשהיתה חדשה ושייר בה מתחלה פחות ממוציא רימון מקבלת טומאה גם בכאן כתב אותו מפרש בדברי התוס' דברים שאינם נכונים:

דף נט ע"א בא"ד ולא איצטריך כלל לטעמא דהקשה אלא לענין לקבל טומאה וכו' דהאי טעמא דהדיוט יכול להחזירו לא מהני לקבל טומאה כדקתני התם החזירוה מקבלת טומאה וכו' ר"ל דמשמע הא כל זמן שלא החזירוה דהיינו חזרו וחברוה אינה מקבלת טומאה ויש לדקדק למה לא מותיב מינה רבא לאביי להוכיח משם דכל זמן שלא חברה אינה מקבלת טומאה דהא אביי לענין קבלת טומאה איירי כמו שמפרשין התוס' הכא וי"ל דלא היה יכול רבא למותיב משם לאביי משום שהיה יכול לתרץ דשאני התם דאיירי שכבר נגנבה או נאבדת או שחלקוה אחים דבטלה מתורת כלי לגמרי ולא היתה סופה להחזירה ולכך אינה מקבלת טומאה עד שיחזרו ויחברוה ועוד שהיה יכול לפרש הא דקתני החזירוה מקבלת טומאה וכו' לא הוי פירושא שהחזירוה וחברוה אלא שחזרו האחים והביאו החלקים זה לזה או הגנב החזיר מה שגנב ואז מקבלת טומאה מכאן ולהבא אע"ג שעדיין לא חברוה מטעם שהדיוט יכול להחזירה אבל השתא דמותיב רבא מההיא דהזוג ומההיא דמספורת והוכיח משם דכל זמן שלא חיברן לא הוו חיבור לטומאה ולא חיישינן להא דהדיוט יכול להחזירה לענין קבלת טומאה מפרשינן נמי השתא הא דקתני התם החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא הוי פירושו נמי שהחזירוה וחברוה דוקא אבל לא חברוה אע"ג דכל החלקים הם כאן והדיוט יכול להחזירה אין מקבלת טומאה ודו"ק ועדיין יש לדקדק כיון שכתבו התוס' דאליב"א ה"ע לענין טומאה שהיתה עליה שלא תפרח מהני שפיר טעמא דהדיוט יכול להחזירה א"כ מאי מותיב רבא לאביי דלמא הא דקאמר אביי טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירה היינו משום דאיהו מפרש הא דקתני נטלו ענבליהם עדיין כו' איירי דוקא לענין שאם כבר נטמאו אין הטומאה שהיתה עליהן פורחת מהן ולא איירי אביי לענין קבלת טומאה מכאן ולהבא וי"ל דס"ל לרבא דמסתמא מפרש אביי סיפא דמתני' דלעיל דומיא דרישא דקתני אין להם ענבל טהורים דעל כרחך הוי פירושא טהורים מלקבל טומאה משום דעדיין לא נגמר מלאכתן וא"כ ד"ה הא דקתני ניטלו עינבליהן עדיין טומאתן עליהם איירי נמי לענין קבלת טומאה וא"כ אביי נמי הוי בעי למימר דמשום דהדיוט יכול להחזירה מקבלת טומאה מכאן ולהבא ולכך פריך רבא שפיר וה"ק: **ע"ב בגמ'** א"ל רב שמואל בר וכו' לרב יוסף בפירוש אמרה לן משמיה דרב כלילא שרי כתב הרא"ש והיינו כרב אשי דמתני לקולא וכו' וא"כ לפי זה הא דאמר רבא משמיה דרב דכלילא שרי היינו

דאיצטריך ליה לעולא האי טעמא קאזיל ואיכא תורת כלי עליהן איכא דרב דלא שרי לרבנן בשאר תכשיטים אפילו לאשה חשובה ויש ליישב וק"ל: בד"ה הא יש עליה חותם כו' תוספתא סמוך דקתני בהדיא כו' עכ"ל דמדיוקא איכא למידק איפכא הא יש עליה חותם יוצאה לכתחלה בדין הוא וק"ל: בד"ה ר' נחמיה כו' דלא בעי למימר הלך אף אחר חותמה כו' וכן משמע בהדיא כו' עכ"ל יש לדקדק דהאי לא הוכיחו כן מגופא דמתניתין דאם הולך אף אחר חתימה קאמר ומדמה נמי בהיא של מחטות וחותמה של אלמוג דאין חותם עיקר התוך מהוקמא הך מתני' הא יש לה חותם חייבת כר' נחמיה כיון דאין עיקר הטבעת מדעתא דחותם ה"ל גוף הטבעת תכשיט ואמאי חייבת וי"ל דודאי לרבנן דהטבעת עיקר והחותם בטל לגביה הוי כולו תכשיט אבל לר' נחמיה נהי דהחותם אינו עיקר מ"מ הטבעת נמי אינו עיקר דליהוי החותם בטל לגביה וכיון דהחותם אינו תכשיט לאשה הוי משוי וחייבת וכן הך דואלו הן תכשיטי נשים כו' נמי אע"ג דלפום סברא דהשתא לרבי נחמיה אין החותם עיקר יותר מגוה הטבעת מ"מ כיון דהטבעת נמי אינו עיקר ואין החותם בטל לגביה לא הוי ליה למיקרי טבעת שיש עליה חותם תכשיט נשים ולא מצי אתיא כרבי נחמיה ודו"ק:

היא דף נט ע"א לוי נר' אמה הוה כייף ליה כו'. מפורש פ' הטמא ע"ש:

דף ס בד"ה והאי כבירית כו' וא"ת אמאי לא משני השתא כמין טס כו' עכ"ל לפירוש הקונטרס לא קשיא להו הכי דכיון דראשה האחד אוגרת בה שערה ממש ולא שלפה ומחויא לה א"נ דראשה השני הוא טס של זהב והוי תכשיט מ"מ לא שלפא משום ההוא לד דאוגרת בה השער דעבידא לגניעות אבל לפר"י דלאו משום דלא משלפא ומחוויא נגעו בה דאינה אוגרת בה השער ממש אלא שתוחבת המחט בתוך השבכה כמו שכתבו התוס' לעיל וכמו שפי' הרא"ש דברי התוס' אלא דלא הוי תכשיט כלל דה"ל כטבעות הכלים שפיר תקשה להו דאימא דבראשה השני יש לה כמין טס ושלפה ומחויא לה כדמשני לקמן ואהא תירצו דאם היתה אוגרת כו' ואינה חשובה תכשיט אלא טס כו' כנ"ל מספרים מדויקים ור"ל דאינה חשובה תכשיט אלא במניח הטס שם כנגד פדחתה אם היתה אוגרת בה שערה דהיינו שתוחבת בתוך השבכה לעולם לא יהיה בא לד השני של הטס כנגד פדחתה ודו"ק: בא"ד וי"ל דאטומאה נמי פריך ותיהוי טהורה כבירית שהיא טהורה וגם תפתרי כו' עכ"ל ולפי האמת דקאמר הואיל ואשה חולקת כו' נ"ל דלא עבידא שום מחט לכך דאוגרת בה שערה דאל"כ אכתי תקשה דע"כ טהורה היא כבירית ואמאי קתני דלענין טומאה דא ודא אחת היא אלא דלמאי דבעי למימר דמחט דמתני' היינו דאשה אוגרת בה שערה קאמרי קושטא היא דתקשי ליה נמי אטומאה דקאמר דדא ודא אחת היא והך מחט דמתני' דאוגרת בה השער ע"כ דטהורה היא כבירית ודו"ק: ע"ב בד"ה השתא תמם כו' משהה אדם עם אשתו אפילו שתים ושלש שנים כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר לענין זה דנקט שתים לרבי דבתרי זימני הוי חזקה וג' לרשב"ג כמ"ש לקמן אהך דפרק הזרוע ב' וג' ודו"ק: בא"ד אבל הכא ליכא לפרושי ד' וה' אפילו טובא דא"כ התרתה כו' עכ"ל אע"ג דבכשרו איירי ובנעקרו כדמסיק מ"מ כיון דדינו של נעקרו כשאר סנדל המסומר אם נימא אפילו טובא אם כן התרתה כו' וק"ל:

דף סא בד"ה דעבד הכי עבד פירוש דברייתא לא פליגא אר"י כו' עכ"ל דלא ניחא להו לפרש כדאמרינן בעלמא כיון דלא איפסק הלכתא לא כמר ולא כמר דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד דא"כ לא הוה מקשה ליה אביי דלמא ר"י הא מהני' כו' דהא השתא נמי מספקא לן בהלכתא מאי ודעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד אלא דלרב יוסף לא פליגי מידי ואביי מקשה נמי דאמת דפליגי והא קשיא להו דא"כ לרב יוסף דלא פליגי ויכול לנשול לעולם איזו שירצה תחלה אמאי הקפיד ר"י על רב שמן כו' ותירץ ר"י דודאי לא פליגי אלא מי שרוצה לחבב כו' דהיינו דלעולם יעשה אדם או כר"י בשמאל או כברייתא בימין ולא פעם בימין ופעם בשמאל ור"י דהקפיד על רב שמן משום שהיה רב שמן יודע מנהגו של ר"י שהיה דרכו לנשול בשמאל ומהרש"ל בחנם הגיה ורב שמן לא היה כו' וק"ל: בד"ה אע"ג דלא מימחי כו' קשה לרשב"א היכי משכחת לה דאיתמחי גברא ולא קמיע כו' עכ"ל עיקר קושייתם לאמוי דמסיק הלא קמיע להגא גברי ג' ג' זימני איתמחי גברא ואתמחי קמיע ובחד זימנא גברא אתמחי קמיע לא איתמחי דלמאי ל"מ כיון דהאדם מומחה לכתוב לאדם זה א"כ לא גרע מינמו לאדם שכתב כבר שנעשה הגברא מומחה על ידו ולא איצטריך לן בהמחאת קמיע וק"ל: ע"ב בד"ה תלתא קמיעי לתלתא כו' קמיע שלישית היכי איתמחי הלא מיד כשנתרפא כו' בקמיע שלישי פ"א איתמחי גברא כו' עכ"ל דליכא למימר הכא שאחר שנתרפא האדם שלישי בקמיע שלישי פ"א ואתמחי גברא אבד זה מאחה שכתב ג' קמישה ולא הועילו ושוב אח"כ ריפא הקמיע שלישי את האדם השלישי הרי זימני דהשתא איתמחי קמיע השלישי ג"כ בתלת זימני דליכא למיתלי בהמחאת גברא שכבר אבד המחאתו דהא משמע דכבטה דאתמחי גברא איתמחי נמי הקמיע וק"ל: בא"ד והקמיע שלישי לחד מהאך הרי גברא כו' מיתמחו כבר הרי קמיעי וגברא וקמיע שלישי כו' עכ"ל הייט לפום הסברא דתלתא קמיעי לחד גברא לא אתמחי גברא קאמר בכולהו ג' קמיעי תלתא זימנא דכולהו איתמחי כה"ג שכתבו התוס' אבל לפום הסברא דתלתא קמיעי לחד גברא איתמחי גברא נ"ל דקושיא הוא דקמיע השלישי לא איתמחי דא"כ ריפא הקמיע השלישי חד מהני הרי גברא הרי זימני איתמחי מיד גברא וקמיע השלישית עדיין לא איתמחי והיאך אתמחי שוב קמיע שלישי כיון דאתמחי כבר גברא ודאי שהוא אגרת מועיל מכאן ואילך כמ"ש התוס' ובלאו הכי נ"ל דלאו דוקא קאמר בכולהו תלת תלת זימני דהגמ"ל חד תלת זימני כו' כמ"ש התוס' ודו"ק: בד"ה תלת קמיעי לחד כו' דה"ק שעשה אדם לאדם זה בג' אגרות לג' אנשים כו' וגם זה אין נראה לר"י דאם בענין זה נמי קרוי חד קמיע כו' עכ"ל ק"ק בפשיטות הוה ליה לדחויי איך שיהיה הא ג' אגרות לג' אנשים כו' היינו תלתא קמיעי לתלתא גברי חד זימנא הא אמרינן דגברא איתמחי ולא קמיע [א] ויש ליישב בדוחק: בד"ה הא לאתמחויי כו' אע"פ שר"ל הקונט' שרופא אחד כתבם מדפירש ואין לומר כו' עכ"ל כל אלו הקושיות שהקשו לפ"ה בדבור זה ובדבור שאחריו המתחיל איתמחי קמיע כו' מסתירת דבריו זה לזה אינו אלא כפי הגהתם דהגיהו ואין לומר מזל הרופא כו' ואין לומר החולה כו' שכתב רש"י קאי אלפניו אאיתמחי קמיע כו' אבל לולי דברי התוס' הייט יכולין לפרש שהכל דבור א' בפירוש הקונט' איתמחי גברא כו' ואיתמחי קמיע כו' והגהו ואין לומר כו' שבפירוש הקונט' לא קאי אלפניו אאיתמחי קמיע כו' אלא אלפני פניו אאיתמחי גברא כו' דבאיתמחי קמיע ודאי דלק"מ כמו שפ"ה לקמן דהתם חדא קמיע הוא וליכא למיתליה בשום מזלא דגברא אלא בקמיע ולא מסתבר ליה לפלוגי בין הוחזק כבר גברא קודם שהוחזק הקמיע ובין לא הוחזק הגברא מקודם כמו שחילק מהרש"ל אלא בכל גוונא אית לן למתלי בחדא קמיע אבל הכא באתמחי גברא דע"כ בגברא תלו ליה קאמר שפיר דאין לומר שלא לתלות בהמחאת הגברא בכל קמיעות שבעולם אלא במזל הרופא בעלמא וקאמר דודאי אין הדבר תלוי במזל הרופא אלא בחכמתו וכיון דהוחזק בחכמתו בג' מיני קמיעות הוחזק בחכמתו נמי לכל קמיעות שבעולם וקאמר דאין לומר נמי החולה גרם כו' ואין לתלות דגברא אתמחי אלא כדמוספקא לן לקמן לתלות במזל החולה וקאמר דלקמן היינו לחד גברא אבל הכא בפשיטות לג' אנשים חולים אין לתלות בהם אלא בחכמת הרופא

נמוקי הגרי"ב

וכ"ל לכאורה יפלא דהא אכתי איצטריך ליה לעולא האי טעמא דליכא דרב דלא שרי לרבנן בשאר תכשיטים אפילו לאשה חשובה. וכבר עמד במהרש"א על זה. והנראה בזה דלכאורה יש לתמוה על ספיקא דר"י מהיכי תיתי לספוקי מידי כיון דהגמ' קאמר בפי' מאן דרכה כו' ואם איתא דבכל התכשיטין אין לגזור על נשים חשובות א"כ למאי אמר מאן דרכה. ובזה י"ל משום דאמר ר"א סתמא יוצאה בעיר כו' וכן כלילא שרי סתמא. והיינו משום דסתמא איירי באשה חשובה. אבל לפי"ז היה לן לר"א לאשמעינן הדין בכל התכשיטין בנשים חשובות ומגילה הוה ידעינן בעיר של זהב. ועוד טעמא בעי לשמואל אליבא דרבנן דבעיר של זהב גזרו אף באשה חשובה. ובכלילא לא. אבל האמת דבעיר של זהב דהוא תכשיט חשוב מאד אף אשה חשובה דרכה למשלף ולהחוית. משא"כ כלילא דאין תכשיט חשוב כ"כ. אף דאין יוצאות בזה שארי הנשים מ"מ בתכשיט כזה אשה חשובה לא שלפה ומחויא. וא"כ י"ל פשיר דהתכשיטים כגון הנזמים והשריים והטבעות שדרך כל הנשים לצאת ולהתקשט. בודאי אין דרך אשה חשובה למשלף ולמחויא. כיון שיש כמו כן לכל הנשים וא"כ לפי סברת ע י"ל דלא פליגי רב ושמואל בזה כלל בתכשיט כל הנשים באשה חשובה. ורק בכלילא פליג רב כיון שאין יוצאת בזה כי אם אשה חשובה וא"כ לפ"ז מייתי התוס' ראיה שפיר ודו"ק:

קרני ראם

[א] גברא איתמחי כו'. ר"ל לק"מ דשם יש לפרש בג' אנשים משא"כ הכא לאיש אחד בג' אגרות.

מהר"ם

בדאורייתא אבל ברניסכא ס"ל לרב דאסור אפי' לרב יוסף: קמרא שרי וכו' מידי דהוה אשירה מוזהבת פי' דלא מקרי משוי אלא תכשיט ולמשלף ולאחויי נמי לא חיישינן כדפירש"י וכן מידי דהוה אאבנם של מלכים הוי נמי פירוש דלא הוי משוי: בתוס' ד"ה מאן דרכה למיפק בכלילא וכו' דוקא בכלילא שרי שמואל פי' לאשה חשובה אבל שאר תכשיטים דגם שאר נשים דרכן למיפק בהו ואתי למשלף ואחויי ולכך אסורות ג"כ גם לנשים חשובות: בא"ד ומה דחק לומר כן וכו' ר"ל אם איתא דשמואל דישרי כלילא לאשה חשובה שרי נמי כל תכשיטים א"כ על כרחך צ"ל דהסברא היא דעד כאן לא אסרו חכמים אפי' לאשה חשובה אלא דוקא בעיר של זהב שהוא כלי חשוב ביותר והוא דבר חדוש ולכך אפי' באשה חשובה איכא למיחש דשלפא ומחוויא אבל כלילא דלא חשיב כולי האי מודו רבנן אליבא דשמואל דישרי לאשה חשובה וכן בשאר תכשיטים אפי' לרב דאסר בכלילא משום דס"ל דגם כלילא הוא כלי חשוב דאיכא למיחש דשלפא ומחוויא אבל בשאר תכשיטים דלא חשיבי כולי האי גם רב מודה דשרי לאשה חשובה אפי' לרבנן וא"כ למה איצטריך עולא לעיל לומר דהשירים והנזמים מותרים לטלטל בחצר לצורך גופן ומקומן משום דהוי תורת כלי עליהם תיפוק ליה דראויין לצאת בהן נשים חשובות אלא הסברא היא בהיפך דאפי' ר"א ושמואל לא שרו אלא בעיר של זהב ובכלילא שאין דרך שאר נשים לצאת בהן אבל שאר תכשיטין אסירי לכ"ע אפי' לנשים חשובות ולכך איצטריך עולא לדחוק ולומר הטעם דתורת כלי וק"ל כן הוא המשך פי' דברי התוס' בדבור זה: ד"ה אאבנם של מלכים וכו' ה"נ שרי האי קמרא לאתתא דמלבושת היא וכו' ר"ל ולא כפירש"י דפירש הטעם משום דכל ישראל בני מלכים הם דלפי אותו הטעם לא אתי אליבא דכ"ע אלא כר"ש דאית ליה כל ישראל בני מלכים הן בפ' שמונה שרצים ולקמן בפירקין ע"ש:

דף ס ע"א בגמ' סנדל המסומר מ"ט אמר שמואל שלפי הגזירה וכו' כצ"ל: כסבורין הם אחר מהן יצא וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה המעטיר וכו' והערסא הוא עץ ארוך וכו' והלשון מגומגם מאד שאם באנו לפרש שמה שכתב רש"י שהקנה וכו' הוא הקנה שבו תלוים השתי כפות כמבואר בסוף פרק הספינה א"כ מהו העץ ארוך שכתב רש"י וכולן העץ ארוך מעמידן גם לא יתיישב מה שסיים רש"י שב' כפות המאונים תלויות בשני ראשין שפשיטא הוא שזה הוין להקנה שבו תלוים השתי כפות ועוד למה לא הזכיר רש"י ג"כ הנפש של מאונים שהוא הברזל או העץ החלול שהלשון מתנועע בתוכו ונראה שמה שכתב רש"י והערסא הוא עץ ארוך ר"ל הוא מה שקורא אותו בפ' הספינה קנה שהכפות תלויות בשני ראשיו ומ"ש שהקנה שקורין יישא וכו' ר"ל הוא הקנה החלול שקורא בגמ' פ' הספינה נפש מאונים שהלשון תחובה והולכת בתוכו והשלשלת תחובה בקנה ר"ל שבאותו קנה החלול תחוב בקצתו העליון שלשלת קצה אחר תחוב באותו קנה החלול וקצה השני של שלשלת תחוב בגג הבית ובו תלוין המאונים בידוע ומה שכתב וכולן העץ ארוך מעמידן הוא העץ הארוך שקוראים בגמרא קנה שבו תלוין בשני ראשיו שלשלאות ובהם תלוין השתי כפות גם הלשון תחובה באמצעיתו וגם אותו קנה החלול שבו הולכת הלשון תחוב ג"כ באותו עץ ארוך שהוא הקנה באמצעיתו ע"ג הלשון וא"כ כל המאונים העץ הארוך הזה מעמידו ולכך מסיים רש"י שפיר ששתי כפות המאונים תלוין בשתי ראשין אבל בספר ח"ש מגיה במקום והשלשלת השלשלאות גם כתב ששתי כפות תלוין בשתי ראשין פי' בקנה משמע מדבריו שהוא מפריש הקנה שבדברי רש"י כפשוטו שהוא הקנה שבו תלויות הב' כפות אבל לא יתיישב שפיר ומה שכתבתי נ"ל נכון: בתוס' ד"ה ותהוי כבירית וכו' וא"ת אמאי לא משני השתא כמין טס וכו' ר"ל טס שמניחתו על פדחתה ולכך הוי שפיר תכשיט ונוי לאשה ושייך בה שלפה ומחוי': בא"ד וי"ל דאם היתה אוגרת בה שערה וכו' ר"ל דדוקא כדמשני שהיא חולקת בה שערה שייך לומר כמין טס וכו' ואחר שחלקה בה שערה מניחתו כנגד פדחתה והוי לה נוי ותכשיט אבל לשינויא קמא שאמר שאוגרת בה שערה ותמיד הוא תחוב בשבכה לאגור בה שלא יצא שערה א"כ א"א לה לעולם להניח הקצה שבו הטס על פדחתה א"כ לא הוי תכשיט אלא טס וק"ל: ד"ה ושמעו קול וכו' של סנדל המסומר מפירש"י משמע שההריגה נעשית ע"י שדחקו עצמן בסנדליהם שהיו בהן מסמרות של ברזל והרגו זה את זה באותן מסמרות ולכך אסרו חכמים אותן סנדלין שתקלת ההריגה נעשית במסמרים אבל מדברי התוס' משמע שע"י שהיו סנדליהן במסמרין והלכו יחידים ע"ג המערה או לאחורי ב"ה ואותן שהיו יושבין בתוך המערה או בב"ה שמעו הקול של המסמרים מאותן שהיו הולכין ע"ג המערה והיו סבורין שאויבים הולכין ע"ג המערה לבקש אותן וכן בב"ה ודחקו זה את זה ועי"י הדחיקה הרגו זה את זה אפי' בלא מסמרים אלא שהמסמרות היו גורמין הקול ששמעו לא יתיישב לפי זה טעם הראשון שאמר נהפך סנדלו של אחד מהן וכו' מה תלי זה במסמרות וצ"ל ג"כ שע"י שהיו בו מסמרות היתה ניכר ההפיכה שהיה נראה כאלו אחד מהם יצא ומחמת זה דחקו עצמן וא"כ באה התקלה מחמת המסמרין ולכך אסרוהו וק"ל: ע"ב בגמ' דתניא ר' נהוראי אומר ה' מותר וד' אסור כצ"ל: ברש"י ד"ה ואפי' לר' חנינא וכו' ולא על הגשר וכו' צ"ע דבהדיא איתא התם דלא גזרו על הגשר אפי' לרבנן ע"ש: ד"ה שתים מכאן וכו' לצד פנימי לעבר בין הרגלים כצ"ל: ד"ה סנדל הנופח וכו' כצ"ל ומה שנרשם תחלת הדבור בתיבת הנופח הוא ט"ס:

דף סא ע"א בגמ' השתא דתניא הכי ואמר רבי יוחנן הכי כצ"ל: ברש"י ד"ה דמומחה גברא וכו' ומומחה קמיע שנעשה לג' אנשים וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה דעבד הכי וכו' ורב שמן בר אבא היה יודע וכו' ר"ל שקשה לתוס' א"כ למה הקפיד עליו רבי יוחנן כיון דרשות הוא אלא שהיה יודע מנהגו ולכך הקפיד עליו נ"ל ודו"ק: ד"ה אע"ג דלא טימתו וכו' קשה לרשב"א היכי משכחת לה וכו' נ"ל שקושית הרשב"א אינה אלא לפי מאי דמסיק שאפי' מומחה גברא שרי בלא מומחה קמיע וכן להיפך וא"כ מאי האי דקאמר רב פפא בסמוך פשיטא לי וכו' עד חד חד זימנא גברא אתמחי קמיע לא איתמחי ר"ל דאין יוצאין באותה קמיע בשבת ומאי נפקא מינה בהמחאת קמיע תיפוק ליה דישרי לצאת בה מכח המחאת גברא ודו"ק: ע"ב בגמ' או דלמא מזלא דהאי גברא הוא כצ"ל: ברש"י ד"ה ילא דהאי גברא וכו' הלכך מבעיא לן במאי תליה כצ"ל: בתוס' ד"ה תלתא קמיעים וכו' קשה לרשב"א וכו' ודאי שאותה האיגרת תועיל מכאן ואילך וי"ל ודלמא מה שהועילה הקמיע זה היה מכח המחאת גברא ולא מכח המחאת הקמיע ואם יאבד גברא המומחה איך יועיל המחאת הקמיע לבד נ"ל ודו"ק:

חכמת שלמה

כצ"ל: ע"ב גמ' אריכא דאיטלע לוי כו' לוי לר' אפס מיכף הוה כייף ליה כצ"ל. וג"כ אף דר' חנינא לא רצה למיכף ליה היינו דלא רצה לסרב כ"כ נגד רבי שגזר עליו נשיאות לכך היה יושב בחוץ כעין שב ואל תעשה ודו"ק: שם אמר ר"י אמר רב בפת קטרא כו' כצ"ל: רש"י בד"ה כלילא כו' לדידיה בארוקתא כצ"ל: בד"ה מנקטא פלרי כו'. נ"ב עיין לעיל ברש"י דף נ"ז ע"ש: כלבוס כזה: בד"ה וטבעת כו' עליה כו' הס"ד: בד"ה הא ר' נחמיה כו' תכשיט הוא רבנן הד"א: בד"ה הלך אחר כו' הם טמא הס"ד ואח"כ מה"ד סגלונין כו': תוס' בד"ה מאן דרכה כו' לנשים חשובות דאפילו כו'. נ"ב פי' דלא תימא מש"ה לא מוקי בנשים חשובות משום דלרבנן אפי' נשים חשובות אסורות כמו בעיר של זהב ע"כ מסקי דאפי' רבנן מודין כו' אי לאו דלא שייך לומר נשים חשובות אלא בעיר של זהב או כלילא ודו"ק: בד"ה מנקטא פלרי כו'. נ"ב ומנקטא לשון מקבלת כעין שפרש"י לעיל:

דף ס ע"א גמ' בערסא הלך כו' חותם תכשיט דאיש כו' חותם תכשיט דאשה כו': שם נחבאין במערה ושמעו כו' אחד מהם יוצא כו' מעל גבי המערה כסבורים היו שבאו עליהם אויבים דחקו כו' היו שבאו עליהם כו' כצ"ל: רש"י בד"ה המעמיד כו' הסתי לאחין. נ"ב פי' של קנה: בד"ה סנדל המסומר של עץ הוא ותופרין מסמרות לחזק העליון עם התחתון ובגמ' מפרש מ"ט גזרו ביה כצ"ל והשאר נמחק: בד"ה והרגו זה כו' בדתיקתן הס"ד ואח"כ מה"ד שהיו סנדליהן מסומרין כו' כצ"ל. וכ"כ ומש"ה אסרו דוקא סנדל המסומר וק"ל וכן פי' הרמב"ם: בד"ה אלמה תנן במס' ביצה משלחין כלים כו' הד"ה: תוס' בד"ה ושמעו קול כו' של סנדל המסומר. נ"ב נ"ל דהתוס' פירשו מש"ה אסרו סנדל המסומר ולא פי' כרש"י כו' שהרגו בסנדליהם אלא מחמת דחיקה הרגו אפילו לא היו מסומרין כלל אלא התקלה באה מכח המסומר שאם לא היו המסמרים לא היה נדמה בעיניהם כקול אויבים כו' ולעיל גבי היוצא אל יצא כו' לפירוש התוספות נ"ל דאם לא היו המסמרים לא היה ניכר מנעל הפוך וק"ל: בד"ה לא בסנדל כו' נ"ל לא סנדל המסומר ולא מנעל שאינו כו': ע"ב בגמ' משלחין כלים ביו"ט בין תפורין בין שאינן תפורין נמחק: רש"י בד"ה לסורא תסר תרתי דומה אנל דומה כצ"ל. וכ"כ נ"ל אדם שבא מפומבדיתא דהתירו לו כיד מסמרות ואח"כ בא לסוריא אם כן נפלו לו ב' בדרך אם כן נוהג כמותם והוא דרך משל דומה בא אל דומה ודו"ק:

דף סא ע"א רש"י בד"ה דמומחה כו' קמיע שנעשית קמיע זו לשלשה אנשים כו' כצ"ל: בד"ה נכפה כו' במותו ומפילו כצ"ל: תוס' בד"ה דעבד הכי כו' ונראה לר"י דה"פ כו'. נ"ב סוף כשמע שינהוג כאחד מהן ויכוין לאחד אבל לא שיום בימין ולמחר בשמאל ויאמר שמכוין לשניהם: ע"ב רש"י בד"ה יגוד יקוץ כו'. נ"ב אבל הערוך גורס יגול בכ"ם ופי' יגור אותו במגירה ע"ש: תוס' ד"ה הא לאתמחויי כו' ודבור שאחריו אתמחי קמיע כו'. נ"ב הוא תוס' רשב"א והן כנגד תוספות של ר"י שכתב למעלה וזה כנגד למעיין בו: בסד"ה הא לאתמחויי כו' אלא אם כן ריפא שלשה אנשים. נ"ב פי' ואף על גב דלגבי איתמחי קמיע לא צריכא שלשה גברי מכל מקום הכא דכבר הוחזק גברא קודם שהוחזק הקמיע אם כן ראוי לתלות או בהמחאת גברא או במזל החולה ולא בהמחאת קמיע כלל ומשום הכי פירש רש"י שהרי הוחזק בשלשה אנשים ודו"ק:

אלא

בגמרא

ולאיתמחי גברא והשתא מה שפי' גבי איתמחי קמיע דמומחים מיד כל אדם מלי שפיר איירי בג' רופאים אבל ברופא אחד לא נעשה מומחה רק מיד אדם זה כמו שפי' בהדיא הקונטרס לעיל והשתא נמי ממה שפ"ה גבי תלת תלת כו' ואפילו אדם אחד נמי לא חזר בו דמה שפירש ואין לומר מזל כו' שהרי בשלשה אנשים הוחזק לא קאי כלל אאיתמחי קמיע אלא אאיתמחי גברא והשתא נמי מה שהקשו נמי לפ"ה בד"ה היתמחי קמיע כו' משמע שרולה ליתן טעם אמאי איתמחי קמיע כו' ולא ידע רשב"א מה טעם כו לא קשה מידי דרש"י לא בא ליתן טעם כלל הכא אאיתמחי קמיע שלפניו אלא אאיתמחי גברא דלפני פניו ותו לא מידי והדברים ברורים למבין ודו"ק: בא"ד איירי נמי ברופא א' כמו רישא כו' דאי מיד רופא זה הא בלא"ה הוא מומחה בכל כו' עכ"ל יש לדקדק בזה ומאי קושיא דהא כה"ג הקשה רשב"א לעיל גם לשיטת ר"י ותירץ דכ"מ אם אבד המחאתו כו' אם הומחה הקמיע מועיל אפילו אבד האדם המחאתו וא"כ ה"נ נימא הכא לשיטת הקונטרס ויש לומר דלעיל ודאי דהוי ניחא להו בהאי תירולא לפי מה שפרש"י לשיטתו בהומחה הקמיע דאותה אגרת לבדה היא שהומחה. ניחא גם אם אבד הגברא מחאתו הקמיע היא גופה הומחת אבל לשיטת הקונטרס שפירש דהומחה הקמיע ע"י אדם זה דהיינו שהוא מומחה לכתוב לחש זה תקשי להו שפיר דמאי נ"מ בזה אם כבר הומחה גברא הרי הוא מומחה כבר אף בכל קמיעות שבעולם דליכא למימר דנ"מ באבד המחאתו דהא כיון דאבד המחאתו בשאר קמיעות שבעולם אבד נמי המחאתו בלחש זה ולמה יועיל ע"י אדם זה במומחה הקמיע ולא יועיל אלא אותה אגרת לבדה שהומחה כמו שפרש"י לשיטתו אך קשה דבפשיטות עפי ה"ל לאקשויי לשיטת הקונטרס שפירש במומחה הקמיע שנעשה הקמיע מומחה ע"י אדם זה מאי קאמר בתלתא קמיעי לתלתא גברי חד חד זימנא דגברא איתמחי קמיע לא איתמחי הא כיון דאתמחי האי גברא בכל קמיעות שבעולם לא יגרע כחו בלחש זה שכתב פעם אחת ול"ע:

דף סב בד"ה וחילופיהן באיש אור"ת דאחיוב חטאת קאי עכ"ל ר"ל דהתם הוה שפיר חילוף באיש מבאשה דבאשה קתני חייבת בים עליו חותם ובאיש חייב באין עליו חותם אבל הא דקתני באין עליו חותם דבאשה פטור אבל אסור משום דשלפא ומחויא ליה לא הוה חילופו באיש בים עליו חותם פטור אבל אסור אלא דמותר לכתחלה דלא שייך באיש שליף ומחוי ועיין ברא"ש:

הא דף סב ע"ב ראשית שמנים ימשחו זה פלייטון ופרש"י ראשית כמו מובחר ע"ש ועוד נראה ראשית כמשמעו דהיינו ביולא מן הזית בראשונה ע"י כתישה שאין בו שמרים כו' כפרש"י בר"פ תלוה והוא נקרא פלייטון עם בשמים משובחין המעורבים בו כפי' הערוך: השותים במזרקי יין כו' קני שקנין כו' לפי פשטיה דקרא הוא כלי גדול שאין דרך לשתות ממנו אבל איכו דרך תענוג כראשית שמנים גו' דכתיב בהאי ענינא וק"ל: השוכבים על מטות גו' מלמד שהיו מסריחין כו'. בפ"י יוחסין הסוגיא ע"ש: המשתינין מים בפני מטתו ערום כו' פרש"י ערום אורחא דמלתא נקט מחוץ שהוא ערום איכו יולא לחוץ כו' עכ"ל ותה"ט כמי לפני מטתו אורחא דמלתא נקט שדרך אדם לעמוד ממטתו ערום ולהשתין שם וה"ה ומכ"ש במקומות אחרים כגון לפני שלחנו וכיולא בו דמביא לידי עניות משום מאיסותא וק"ל: אבל משא ולא משא כו' ולאו מלתא היא כו' פרש"י כגון רביעית מלומדים עכ"ל ועי"ל דאפי' בפחות מרביעית וכגון דאתו משירי טהרה והיינו דמשא שיולא ידי נט"י אבל לא משא ידיו שפיר בפחות מרביעית מלכלוך שעל ידיו והשתא ניחא דקאמר אנא משאי ידי מלא חפני ולא מחפן ידיו של איש אחר דהיינו משירי טהרה שאין חפני מלא ממנו וק"ל: והה"מ דאית ליה ולא עביד כו' הא וודאי דאיירי באית ליה דבדליה ליה והוא עני כבר לא שייך למימר ביה שמביאו לידי עניות אלא כלומר בדאית ליה כל לרכו ויש לו גם כדי לקנות תכשיטיה ולא רלה לקנות לה וק"ל: יען כי גבהו גו' בקומה זקופה דכי גבהו משמע שהיו עושין עלמן בגובה והיינו בקומה זקופה ואמר ותלכנה נטויות כו' שהיו מהלכות עקב כו' הלוך וטפוף שהיו מהלכות ארוכה כו' בילקוט גרסי בהיפך ותלכנה נטויות גרון שהיו מהלכות ארוכה בלד קלרה דהיינו שהיתה נטויות גרון על חברתה שאללה והלוך וטפוף שהיו מהלכות עקב בלד גודל דהיינו שהיתה מכוונת פסיעותיה במדה ישרה כמו לא מתוקות ולא גדושות אלא טפופות דפ' הוליאו לו ואמר ומשקרות עינים דהוו מלאן כותלא לעינייהו ומרמזן כו' ויהיה לשון משקרות יולא לשתים מלשון סיקרא ומלשון הבטה ורש"י בס' ישעיה פירשו בשני פירושים ע"ש ואמר וברגליהם תעכסנה כו' כאדם בכעום כפרש"י ממלות הפוכות עכם כעם וכן שמלה שלמה כבש כשב וק"ל: מקום שהיו חוגרות בגלגול כו' שדרך נשים זונות חוגרות בו להתנאות כדאמרי' בסוטה היא חגרה לו בגלגול כו' ובסוף מנחות חגרו בגלגול כו' ע"ש: ואומר ותחת מקשה כו' שהיו מתקשטות כו' פרש"י דומה למקשה נטריקון עכ"ל ובקרא כתיב מעשה מקשה דהשתא יש לפרש כמשמעו ותחת שהיה לה תכשיטים מוזהב מעשה מקשה להתקשט בו יהיה לה קרחים וכן פרש"י בספר ישעיה ואמר כי תחת יופי פרש"י כי כל אלה יבאו לך תחת יפייך עכ"ל פי' לפי פשוטו אבל לפי הדרש יהיה כי מלה קלרה כמו כיבא וק"ל:

דף סג ע"ב בד"ה בירית כו' וקשה לפ"ז דא"כ בכבלים אמאי אין יולאין כו' עכ"ל וה"ה דיש לגמגם בפירוש הקונטרס כיון דכבר פירש בבירית דלאו לנוי הוא כו' לא איצטריך ליה לפרש דליכא למיחש למשלף ואחוי משום דלא מגלי' שוקא דהא בלא"ה כיון דלאו לנוי הוא ואינו תכשיט והאי דלא שייך ביה למיחש למשלף ואחויי וק"ל:

הא דף סג ע"א ומשתבח בגואי דלמלמאי מלכתא פרש"י כך שמה עכ"ל ובערוך בערך לם הביא לשון הפסיקתא כשעמדו ישראל על הר סיני היו מלמלמין עלמן ככלה כו' והיו מקשטין עכ"ל וה"נ יש לפרש דמשתבח בגואי דהיינו באולר המלך ומקשטין בו המלכות ולא שימוש אחר כמו שהיו משתמשין בו בירושלים וק"ל: אין בין עה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד כו' דישראל לא יהיו להם שעבוד מלכיות אבל גוי אל גוי ישא חרב והאי קרא דלא ישא גוי אל גוי חרב לא איירי לימות המשיח אלא לעה"ב ואין להקשות דהדרן קושיין לדוכתין מפני מה הן בטלין לעה"ב דאיכא למימר כדלעיל לפי שאינן לריכין אבל אין לומר דעה"ב אין בו שום מעשה אדם כדאמרי' ס"פ היה קורא עה"ב אין בו לא אכילה ולא שתייה כו' אלא לדיקים כו' ונהנין מזיו השכינה כו' דהא ע"כ האי קרא לא איירי בזמן שאין בו מעשה אדם דהא כתיב וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות וע"כ אית לן לפלוגי בין עולם הנשמות לעה"ב לזמן התחייה וק"ל: כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח כו'. מפורש ס"פ אין עומדין: האי בד"ת כתיב כו' דכל המזמור רחש לבי דבר גו' עט סופר וגו' הכל נדרש בת"ח העוסק בד"ת וא"ל אין מקרא כו' דוודאי הנמשל הוא ד"ת אבל המשל שהוא משמעות ופשוטו של קרא איירי בגבור ממש דהדר לו החרב על הירך ופרש"י בד"ת כתיב הוי והיר לחור כו' שהא מזומנת לך כו' כחרב על ירך כו' ע"ש ועי"ל ע"פ מ"ש חמוקי ירכיך גו' מה ירך בסתר אף ד"ת בסתר וק"ל: אל תקרי והדרך אלא וחדדך כו' משום דהאי והדרך הוא קרא יתירא דכבר כתיב בסיפא דקרא דלעיל מיניה והדרך וע"כ דרשו והדרך דאידך קרא כמו וחדדך גלא שהחידוד מגלית התורה בהן והר' מתחלף בד' בגורת הכתב ואמר ולא עוד אלא שעולין לגדולה שנאמר ורכב כו' דהרכיבה תורה בכ"מ על הגדולה כמ"ש ירכיבהו על במתי ארץ וכמו שמלינו ביוסף ובמרדכי ואמר יכול אפילו שלא לשמה דהיינו דיש מחדדין עלמן בפלפול של הבל דהיינו שלא לשמה וע"כ אמר בתגאי על דבר אמת שכן יהיה הפלפול והחידוד לבא על אמיתית התורה ואמר יכול אפילו הגים כו' דהיינו שיתחדד עלמו לקפח חבירו בהלכות ת"ל וענוה לדק בדרך ענוה ונחת רוח עם חבירו כדלקמן ואם עושין כן זוכין לתורה כו' דעד השתא קרוין ת"ח שעדיין לא הגיעו להוראה והשתא זוכין להיות כ"א חכם מורה הוראה דהיינו ותורך נוראות ימינך שכן נתנה שנ' מימינו אש דת גו' ומ"ד זוכין לדברים שנאמרו בימינה כו' כדלקמן אורך ימים בימינה למיימינין בה וק"ל: למשמאילים בה כו' אורך ימים ליכא כו'. כפי' שני שבפרש"י וכדאמרינן פ' כ"ג וזאת התורה אשר שם גו' זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות כו' ע"ש וק"ל: אין דיבור אלא לשון נחת כו' בפ"ק דמכות מפורש באורך מה

שיש לדקדק בזה ע"ש: אפי' חישב לעשות מלוה ונאנס כו' מפורש ספ"ק דקידושין ע"ש: העושה מלוה כמאמרה כו'. דהיינו שנאמרה לעשותה לשמה וברמז כמאמרה ממש לפ"ש דאותיות מלוה הוא אותיות שם בן ד' דמ' ול' בא"ת ב"ש י"ה וע"ו כוונו לומר אין המלוה קרויה אלא על מי שגומרה דאותיות ו"ה שהם גמר השם הם כמפורש באותיות מלוה משא"כ אותיות י"ה שהם אותיות תחלת השם הם ברמז מ' ול' שהם י"ה בא"ת ב"ש והיינו דקאמר שומר מלוה דשומר עליה כמאמרה ולא קאמר עושה מלוה דיש עושה שלא לשמה וקאמר אפי' הקב"ה גוזר כו' שנא' באשר דבר מלך שלטון גו' ר"ל דאותו דבר מלך שלטון גו' לא ידע אותו דבר מי ששומר מלוה וק"ל: ואם אין עושין כן גורמין כו' לאמורה הוא מגוונא דהיכא מפורש בקרא ואם אי אתה עושה כן ונראה לפי ת"י וכל המדרשות דברת דודי ר"ל מארץ טמאה מח"ל על הרי בשמים במקום המק"ש וה"ק נמי הכא דאם אי אתה עושה כן כו' שהרי אם אתם עושין כן ומקשיבים זה לזה קאמר ברח דודי גו' על הרי בשמים שגורם להשרות השכינה במקום המקדש ומכלל הן אתה שומע לאו שאם אין מקשיבין זה לזה גורמין לשכינה שתסתלק וק"ל: ב' ת"ח המדגילין כו' שנא' ודגלו עלי אהבה גו' רישא דקרא הביאני אל בית היין שהוא מיוחד לתורה כתיב ואמר ודגלו עלי גו' מלשון אסיפה כפרש"י ואינו יולא ממשמעו מלשון דגל שע"י הדגל כ"א מתאסף לדגלו וק"ל: ומטיל בכים יותר מכלם כו' לפי שאין דרך להלוות הרבה שאפשר שיעתכר בו רק כדי שיתפרנס בהלוואה ואחר שיוליאם בפרנסה ולא יהיה לו ממה לשלם יתביישו ממנו כדאמרי' ס"פ איזהו נשך שאסור לעבור לפני מי שחייב לו ואין לו לשלם שנא' לא תהיה לו כנושה אבל מטיל מלאי לכים וודאי דיתן לו בידו הרבה שאפשר להשתכר ולהרויח בהם כדי פרנסתו ותשאר קרן ההלוואה קיימת לשלם לו ממנו וק"ל: אם ת"ח נוקם ונוטר כנחש חגריהו כו' דודאי אדם ירא לחגור ולכרוך נחש על מתניו אבל מנטירת ת"ח שהיא כנחש אל תירא חגרהו והדבק בו ובהיפך קאמר אם ע"ה חסיד כו' דכבר שנינו ולא ע"ה חסיד ואם תראה ממנו חסידות אל תאמן לו והרחק עלמך ממנו וק"ל. כל המגדל כלב רע בתוך ביתו מונע כו' כבר אמרו במס' ב"ק אסור לאדם לגדל כלב רע בתוך ביתו שנאמר לא תשים דמים בביתך אבל הכא הוסיף דאל יגדל כלב אפי' הוא יודע בו שאינו כלב רע ומשום דמונע חסד גו' דהאורחים והעניים לא ידעו בו שאינו רע וסוברים שהוא רע ויראים ממנו מלבא לביתו וכדמייתי הך עובדא דלא היה הכלב רע ולא היה יכול להזיק ומתוך שהיתה סבורה שהוא רע הפילה ואמר ויראת שדי יעזוב דפורק ממנו כו' דדרך מגדל הכלב להעמידו על הפתח לשמירת ביתו ויראת שדי שהיא על המזוזה לשמירת פתח ביתו הוא יעזוב ופורק: ע"ב מ"ד שמח בחור גו' ע"כ דברי יצה"ר כו' פרש"י ע"כ עד ודע כי על כל אלה גו' עכ"ל הכא גבי יצה"ר ויל"ט ניחא אבל גבי תורה ומ"ט לא יתיישב שפיר וכי על דברי תורה אין ליתן דין והרי אמרו תחילת דינו של אדם על ד"ת ונראה לפרש דה"ק שמח בחור בילדותך גו' עד והלך בדרכי לבך גו' זו דבר יצה"ר מכאן ואילך והלך בדרכי לבך גו' זו דברי יל"ט וכת"י ואזיל בענוותנותא עם אורחי לבך ותהי זהיר בחזוני עיניך גו' כי על כל אלה שהן דרך יצה"ר ודרך יל"ט תביא במשפט ליתן לך עליהם שכר ועונש ר"ל אמר ע"כ לד"ת דהיינו שמח בחור גו' עד והלך גו' שילמוד האדם מנעוריו לשמח בה מטוב לב ומכאן ואילך והלך בדרכי גו' למ"ט שילך האדם בדרך טובים ובמראה עיניך גו' ולא תסתכל בכים כפי' ת"י ועל כל אלה שהן ד"ת ומ"ט יביאך האלהים במשפט ועל ד"ת קודם שהוא תחילת דינו כמ"ש ואח"כ על המעשים ודו"ק: ציץ כמין טס כו' ומוקף מאוזן לאוזן כו' ובקרא כתיב על מלחו ומתרגם בין עינוהי ויש לפרש דמקום הכתב קודש לה' וודאי היה בין העינים אבל הטס היה משוך יותר דהיינו מאוזן לאוזן והכוונה בו כי היה מונח הציץ על המלח במקום המוח אשר שם כח הנשמה הטהורה וע"כ היה הציץ בין החושים אלו הרוחניים ביותר שהם הראות והשמע שיהיו קודש לה' וכדכתיב בהו ולא נתן ה' גו' עינים לראות ואזנים לשמוע עד היום גו' וק"ל:

דף סד גמרא איכא למיפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה כו' הא דלא ניחא ליה לתלמודא הכא בהך פרכא דנקט בברייתא אם הרבה בטומאת שרץ שהיא מרובה כו' די"ל דאין זה דבר נזמור למפרך ליה הכא אג"ש אלא דבברייתא אמה מלינו פריך ליה דבטומאת שרץ שמלינו בה שהיא מרובה הרבה בה הכתוב ועוד דהכא אג"ש קמייתא ע"כ דלריך למפרך בה דבר חמור כמ"ש לקמן בשם הרא"בן ניחא ליה למנקט לג"ש בתרייתא פרכא דבר חמור ודו"ק: בפרש"י בד"ה דאיכא למפרך כו' וה"ה דמלי למימר הכי אג"ש קמייתא כו' עכ"ל הא ודאי דהך פרכא דמה לשרץ דמטמא בכעדשה לא שייך למפרך בג"ש קמייתא דיליף מג"ש משרץ לטמא מת דאינו מטמא בהיכו טווי ואריג וכן דיליף מג"ש מטמאת מת לטמא כל מעשה עזים דאדרבה סייעתא היא דמחומר בכעדשה מטעם זה יש להחמיר בשרץ טפי אלא דר"ל הך פרכא דמופני דאי לא מופני כו' איכא למיפרך בג"ש קמייתא דיש ג"כ הרבה חומרות בטמאת מת משא"כ בשרץ כגון אבי אבות הטומאה וטומאת ז' וטומאת אהל אלא דנקט בהך פירכא דמופני כו' עד לסוף למפרך לה אבל הג"ש דנקט בברייתא ומשום דסליק מינה בהך ג"ש בתרייתא נקט למילתא בחומר דשייך בהך פירכא בתרייתא כן תוכן דברי הרא"בן לבתר פירש"י ע"ש: תוס' בד"ה מנין לרבות כו' אך קשה דלעיל פרק במה מדליקין מפיק דבר הבא מן העזים כו' מאו בגד וקילקלי כו' ומפיק להו הכא מאו שק כו' עכ"ל לכאורה קשה לדבריהם למאי דלא אם ך' אהעתייהו דאיכא תרי גוונא טולה תקשי להו בפשיטות משק נופיה דהיינו טולה של עזים ול"ל התם קרא לדבר הבא מן העזים וכמו שהקשו התוס' שם פרק במה מדליקין ותירלו כה"ג ע"ש וע"ק דא"כ קילקלי וחבק גרעו טפי דהא כתיב שק בקרא ואפ"ה איצטריך ריבויא לקילקלי וחבק וכן במת כתיב בהדיא מעשה עזים ואפ"ה איצטריך ריבויא לקילקלי וחבק ולפי תירולם נמי כיון דשק וקילקלי וחבק כולהו מנולה נסה ואפ"ה איצטריך ריבויא לקילקלי וחבק ע"כ היינו משום דגריעי משק הם וא"כ מאי קשיא להו הכא דאימא אע"ג דאתרבו התם מעשה עזים מאו בגד איצטריך הכא רבויא לקילקלי וחבק דגריעי ויש ליישב דבריהם דהכא למאי דלא אסקי למימר דאיכא ב' גווני טולה משמע להו הא דאיצטריך התם או בגד לרבות טולה של עזים היינו כמו קילקלי וחבק דלא אתיין משק משום דגריעי והא קשיא להו שפיר הכא דהתם מרבה קילקלי מאו בגד והכא מרבה להו מאו שק וע"ק דהתם מרבה לנולה לנ' כו' ואילו שק כו' ר"ל דודאי לא עדיפי קילקלי וחבק משק דלא מטמא אלא בד': ודע איך שיהיה נ"ל דכל דבריהם אלו אינו אלא למאי דבעי למילף מעיקרא קילקלי וחבק מאו שק אבל לפי המסקנא דיליף לה מג"ש ובדמסיק וא"כ התם נמי דיליף טולה דקה מאו בגד היינו מקמי דליתי' ג"ש אבל לבתר דאתי ג"ש לא איצטריך נמי התם או בגד להכי דאתי נמי מג"ש אלא למילתא אחריתא אתא או לג' על ג' כדקאמר פרק במה מדליקין ובהכי ניחא דקשיא מאי פריך בשמעתין והא אפיקתיה לקילקלי וחבק כו' וכי לא ראה בברייתא דיליף מג"ש כל מעשה עזים בשרץ ממת דאיכא למימר דהוה סבר דלא יליף מג"ש לטמא מעשה עזים בשרץ אלא טולה דקה אבל קילקלי וחבק לא יליף מג"ש אלא מאו שק כדנקט לה בברייתא ולהכי פריך שפיר והא אפיקתיה כו' ומשני השתא דאתי ג"ש קילקלי וחבק נמי אתו מיניה ואייתר להו או שק לזכב הסים כו' ודו"ק: ע"ב בד"ה ובלבד כו' וע"כ לא אסרי' להחזיר הרטיה אלא משום שמא ימרח כו' עכ"ל דודאי דשייך נמי שחיקת סממנין גם ברטיה אלא ע"כ מדנקט רטיה משום איסור שמא ימרח הוא והתוס' כתבו שם ליישב דנקט רטיה לרבותא דאפ"ה מחזירין במקדש וק"ל: בד"ה רבי ענני כו' ור"י תנא הוא ופליג ועוד דבכל ספרים הלך כו' עכ"ל לכאורה מלשון ועוד משמע שהוא הוכחה אחרת ואינו כן דמנא דר"י תנא הוא ופליג לחוד והאי דליכא לאוכוחי הלכתא כוותיה דאימא אדרבה דהלכתא כתנא דמתני' אבל נ"ל דאין זה אלא הוכחה אחת ור"ל דאי לאו איכא תנא דפליג לא הוה הלכתא כר' ענני דהוא אמורא

חכמת שלמה

דף סב ע"א גמ' בד"ה אלא הכ"ע כו' בשקין אלא אר"י כו' אמר רבא תרגא אשה כו' כנ"ל: רש"י בד"ה במכוסה נ"ל אלא במכוסה כו': ע"ב רש"י בד"ה ותלכנה כו' שיהיו מסתכלין בה כו' כנ"ל: בד"ה דמרמזן כו' דסיקור נמי לשון הבטה כנ"ל:

דף סג ע"א גמ' שנא' והדרך גלא א"ת כו' שנא' רכב יכול כו' כנ"ל: רש"י בד"ה המחדדין כו' להתחדד הס"ד: בד"ה במיימינין כו' טעמיהן בדיקדוק ובורכן. נ"ב בדוקיין ובירורן כנ"ל: בד"ה מי יאמר נ"ל ומי יאמר: ע"ב גמ' ע"כ לדברי תורה כו' כנ"ל: רש"י בד"ה ועשו כו' כלי דלא תקבל טומאה כו' כנ"ל:

דף סד ע"א תום' בד"ה מנין כו' ומשיחות ושק כנ"ל: ע"ב גמ' שבח הוא לה אלא ילדה כו' כנ"ל ונמתק והתיר להחוויי: רש"י בד"ה בין משל כו' סוף הס"ד: בד"ה ותכמים כו' נקט חזקה דלא מאים דליכא למימר דשלפא ליה כו' ל"א כו' דרבי ורבנן וה"ק כו' כנ"ל: תום' בד"ה ובלבד כו' אסרינן להחזיר הרטייה כו' כנ"ל: בד"ה ובלבד כו' לאשמעינן דלא תנא פשיטא כו' כנ"ל:

רש"י

מהר"ם

דף סב ע"א בגמ' ויעבירנה ד' אמות ברה"ר אלא הכי במאי עסקינן בחופת וכו' כצ"ל: אלא אמר רב יוסף קסבר עולא נשים וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה וחילופיהן באיש אור"ת דאחיוב חטאת קאי ר"ל דבאיש חייב חטאת באין עליו חותם אבל ביש עליו חותם שרי באיש לצאת בו בשבת לכתחלה דאיש לא שליף ומחוי כי אם בנשים שייך לומר שלפא ומחויא ועיין באשר"י:

דף סג ע"ב בגמ' וכתוב עליו בשני שיטין יו"ד ה"א למעלה וקדש למ"ד למטה כצ"ל: אני ראיתי ברומי יכתוב וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה ההוא במדרין כתיב וכו' דמת למת שכן טומאת חמורה ומשני נמר כלי כלי וכו' כך היא גירסת התוס' ולא כספרים שלנו:

דף סד ע"א בגמ' מנין לרבות הקילקלי וכו' כצ"ל: לאי אפנויי מופני מכדי שרץ איתקש לשכבת זרע דכתיב איש כי תצא וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה מנין לרבות את הקילקלי וכו' והתם מיירי בדקה שעושה ממנה בגדים וכו' כצ"ל: ד"ה מידי הרהור וכו' כדאמרי' וחשקת בה ולא בחבירתה ר"ל ושמא הרהרו בחבירתה: ע"ב בגמ' בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה אלא ילדה וכו' כצ"ל ותני עלה פוקק לה את בצוארה וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה ובלבד שלא תצא וכו' אמאי איצטריך לאשמעינן דלא ..א פשיטא וכו' כצ"ל:

ואדרבה מתני' תקשי ליה אבל כיון דר"י תנא ופליג אמתני' ועוד איכא דבשל סופרים כו' אית לן למימר דהלכה כרבי ענני וק"ל: **בא"ד** דבחצר מעורבת ליכא שום חדוש כו' עכ"ל דבריהם תמוהים דהא מטעם דאוסר רב לצאת אפילו בחצר משום דמרגלא ליה ונפקא לר"ה כפירש"י אין סברא לחלק בין חצר שאינה מעורבת ובין חצר מעורבת וא"כ ודאי דאיכא חידוש להתיר בחצר מעורבת לאפוקי מדרב דאסר לה דליכא למימר דהתוס' לא ס"ל טעמא לאסור בחצר לרב משום דמרגלא לר"ה כפירש"י אלא דאין לאסור בחצר לרב אלא בשאינה מעורבת משום דדמיא לר"ה אבל חצר מעורבת שרי דלא דמיא לר"ה דלא משמע כן מדבריהם פרק כירה אהא דהרי הן ככל הכלים הניטלים בחצר ואמר עולא עלה מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עליהן וכתבו התוס' שם דהיינו כמאן דאסר להתקשט בהן בחצר וקאמר דהרי הן ככל הכלים שמלאכתן לאיסור דשרי לצורך גופו ומקומו כו' עכ"ל ע"ש והשתא [אי נימא] דרב לא קאסר להתקשט אלא בחצר שאינה מעורבת [א] אבל בחצר מעורבת שרי אכתי לא איצטריך ליה למימר לעולא מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עליהן דהיינו שמלאכתו לאיסור אלא דכיון דשרי להתקשט בהן בבית ובחצר מעורבת ה"ל ככלי שמלאכתו להיתר ככל הכלים שמשתמשין בהן בבית ובחצר מעורבת ועוד מדבריהם דהכא ג"כ יש להוכיח דלרב דאוסר היינו אפילו בבית ובחצר מעורבת ממה שכתבו אם כן דהלכה כרבי ענני נשים מותרות להתקשט בבית ובחצר כו' משמע אבל לרב אסור אפילו בבית ובחצר המעורבת ומשום טעמא דמרגלא לר"ה ויש ליישב בדוחק דודאי גבי שאר תכשיטין ודאי דאיכא חידוש גם בבית ובחצר מעורבת דשרי דהא רב אסר כמ"ש אלא דר"ל בכבול דתני במתני' דשרי בחצר ליכא שום חידוש בחצר מעורבת דהא מרישא שמעינן לה דקתני ולא בכבול לר"ה דמשמע מיניה אבל לבית וכן לחצר מעורבת שרי ולא איצטריך ליה למתני בסיפא דשרי בכבול לחצר אלא אפילו לחצר שאינה מעורבת וא"כ ר' ענני דקאמר הכל ככבול היינו נמי אפילו לחצר שאינה מעורבת ותו לא מידי ודו"ק:

ח"א דף סד ע"א עגול זה דפוס של דדין כו' וקרא כתיב ועגילין על ידיך ואפשר דעגיל הוא מלשון דבר העגול ונופל בין על תכשיט שעל היד ובין על דפוס של דדין שניהם בצורת עגולים הם וכן בתכשיט כומז מלינו כומז באף ומלינו כומז באוזן וחבירו מוכיח עליו הכא דכתיב גבי כומז שפירושו ג"כ דפוס בית הרחם וניחא בזה שלא פירש שם כומז אקרא דלעיל מיניה בפ' ויקהל דכתיב חח וכומז גו' משום דהכא בא לפרש שניהם עגיל וכומז דשניהם משתעי בענין אחד ע"ש דפוס וק"ל: **ויקצוף** משה גו' שמא חזרתם לקלקולכם כו' פרש"י לקלקולכם של מעשה כו' לכך אתם צריכין קרבן עכ"ל ופי' דחוק דהיכן הוזכר כלל גבי ויקצוף משה גו' ענין הקרבן דלא כתיב ונקרב את קרבן ה' גו' עד אחר ולא נפקד ממנו גו' אבל יש לפרש בפשיטות שמא חזרתם לקלקולכם ולכך החייתם כל נקבה כמפורש בקרא וע"ז השיבו לו ולא נפקד ממנו גו' דלא נחסר מאתנו מדת יהודים בזה כפרש"י וגם שזה המקרא הוא רחוק מקרא דויקצוף משה גו' אין כל זה מפסיק שהוא מענינו ומדסמך ליה ונקרב את גו' אמרו שגם זה תשובה שראה משה מהם שבאו להביא קרבן ה' וע"ז שאל אותם דא"כ הוא כאשר אמרתם ולא נפקד גו' ולא עשיתם עבירה כפרה זו למה וע"ז השיבו לו בהביאם קרבן ה' שהם כולם תכשיטים לאשה דאם מידי כו' מידי הרהור ע"י תכשיטים הללו לא יצאנו ולכך הביאו אותם לכפרה שהם הביאו אותם לידי הרהור דהיינו שזנו עיניהם מן הערוה ומדהביאו נמי טבעת לכפרה שהוא תכשיט שמבחוץ קאמר רב ששת דכל המסתכל כו' ולכך בתכשיט טבעת שמבחוץ קאמר נמי זנו מן הערוה ופרש"י זנו מלשון מזון ואין צורך דיש לפרש מלשון זנות ממש דהיינו מהרהור עבירה של זנות וק"ל:

דף סה בפירש"י בד"ה הא דמהדק כו' ל"א מתלמידי כו' ר"י ובית מדרשו סמוך לביתו הוה כו' עכ"ל לכאורה ה"מ לפרש גם לפי' זה דהיה רה"ר מפסיק ודר"י קשיר הוה ובפשיטות פריך על דחלוקין עליו חבריו לאסור אף בקשור והתני רמי כו' וי"ל דלפירוש זה ודאי דמהדק אמאי נקט בי מדרשא דלא ניחא ליה למימר דמעשה שהיה כך היה דמ"מ ה"ל למנקט נמי דהוה בי מדרשא והוה רה"ר מפסקת שזהו עיקר החידוש ודו"ק: **בד"ה** אבל של כסף כו' ויש לתרץ דרבנן מיסר קאסרי מ"מ כו' עכ"ל ר"ל דנהי דרבנן נמי לאו לאתויי חיישינן מ"מ רבנן אסרי לשל זהב מטעמא אחרינא משום דחייבי ותלמודא לא קחשיב אלא הני תנאי דאסקי למלתייהו להיתרא ודו"ק: **תוס'** בד"ה ליעביד ליה כו' וי"ל דצורת סלע צריך עכ"ל ויש לדקדק לפ"ז מגליה דכולהו מעלי אימא דצורת סלע בעי וי"ל דתלמודא סמך עלמו דאי משום צורת סלע לחוד ליעביד ליה של עץ בצורת סלע אי לאו דבעי נמי שוכתא ולא חש התלמוד להאריך בזה מיהו איך שיהיה הפי' גם לפרש"י אכתי מגליה דאקושא מעלי לה וי"ל דפסיקא ליה לתלמודא דאיכא מידי אחרינא דאית ביה שוכתא ותקשי ליעבד ליה צורת סלע אי לאו דבעי נמי אקושא והשתא מידי אחרינא לאו אקושא הוא והתלמוד לא חש להאריך בזה ודו"ק: **ע"ב** בד"ה שהדא רבה כו' וכל הנהרות יורדים ממזרח למערב כו' עכ"ל וכ"כ התוס' פרק לא יחפור שגן עדן במזרחו של עולם וארבע הנהרות יוצאים מג"ע אבל התוס' פ"ב דבכורות כתבו דג"ע במערב ע"ש: **בד"ה** דאמר שמואל כו' שאין לך טפח כו' שאין טפחיים עולים כנגדם כו' אלא יובל שמו כו' כנ"ל: **בפרש"י** בד"ה אין מים מטהרין כו' שהטופפין שבתוכן מטהרין בריבוי כו' זב וזבה טובלין כו' עכ"ל הזבה לא בעי מים חיים כמו שפרש"י לעיל אלא לענין זה קאמר שהטופפים מטהרין בריבוי הזוחלין שתהיה הזבה טובלת בהם דרך זחילה ולא בעי מקוה ואין חילוק בין פרש"י ובין הפירוש שמשמע בבכורות אלא דלפירושו קאי מלת מטהרין אאדם וכלים הטובלין בהם ולפי' שמשמע בבכורות קאי מלת מטהרין אטופפין ודו"ק: **תוס'** בד"ה הקיטע יוצא כו' ראש שוקו בתוכו והוא נסמך עליו כו' עכ"ל כ"ה בספרים מדוייקים וכן נראה דודאי למאי דלא אסקי הכא אדעתייהו לפרש"י דאיירי בנושא מקל בידו ועיקר הליכתו בסמיכת המקל כפירוש ר"י לקמן א"כ ע"כ דהוא נסמך על ראש שוקו של רגל הנקטע דבלא"ה אין לו אלא רגל א' ואי אפשר לו לזוז ממקומו אך קשה למאי שהביא הסתא מפרש"י שהוא נסמך ממש על ראש שוקו של רגל הנקטע ולא איירי בנושא מקל בידו לסמוך עליו תקשי להו אמאי לא מטמא ליה אביי משום מדרס והיאך קאמר אביי דהכא לא סמיך עליה ודו"ק:

דף סו תוס' בד"ה טמא מדרס כו' הואיל ואין רגילות לעשות מנעל להילוך כמותו דכותה בספופרת כו' עכ"ל אין דומין ממש דבסנדל מטעם זה הואיל ואין רגילות כו' לא מטמא מדרס אבל בספופרת לר' עקיבא נמי לא מטמא מדרס אלא דמטעם זה לר"י בן נורי בספופרת כיון שאין רגילות לעשות מקנים לא חשיב כלל אף לטמא טומאת מת וק"ל: **בד"ה** כוורת כו' ר' עקיבא מטמא וא"ת היכי מטמא כו' ולענין טומאת מת כיון דלא חזי לישיבה כו' עכ"ל ר"ל דאי הוה חזי לישיבה והוה מטמא מדרס הוה ניחא דהוה מטמא נמי טומאת מת אע"ג דלאו עץ ניטלו כדתנן דכל הטמא מדרס טמא טומאת מת אבל כיון דע"כ אינו חזי לישיבה ולא יטמא מדרס מדקתני רבי עקיבא מטמא סתם ולא קתני מטמא מדרס א"כ טומאת מת נמי לא יטמא דהא לא כתיב בפרשה דטומאת מת אלא עץ ועור כו' וק"ל: **בפרש"י** בד"ה ורבי יוחנן כו' ור"י בן נורי מטהר בכלי קש דלאו עץ ניטלו כו' כל"ל יש לדקדק לפי זה דהך ברייתא דקתני הודו לו כמאן אתיא דהא ר"מ במתני' נמי לא קאמר דהוי מנעל אלא בשל עץ אבל בשל קש אפשר דס"ל נמי כר"י בן נורי דמטהר מיהו הא ודאי לא קשה לרב הונא לפי' זה דלא פירש כן אלא לרב יוסף דקאמר מאן לא הוה לו ר"י בן נורי דאיירי בקש ע"כ דהך הסנדל של סיידין מתוקמא נמי בהכי אבל לרב הונא איירי ההיא דסנדל של סיידין לכל הפירושים בשל עץ ויש ליישב לרב יוסף נמי הא דאיכא לפלוגי בין של עץ ושל קש לר"י בן נורי היינו לענין טומאת מת דלא כתיב בפ' אלא כלי עץ כו' כמ"ש התוס' אבל לענין הכשר חליצה אין לחלק בין של עץ לשל קש ושפיר אתיא הך דהודו לו כר"מ ורב יוסף נמי מודה דהך דקתני לא הודו לו לענין חליצה איכא למימר דהיינו רבי יוסי דמתני' כדקאמר רב הונא אלא דבעי רב יוסף לאשכוחי נמי לא הודו לו לענין טומאה דהיינו ר"י בן נורי ודו"ק:

דף סז תוס' בד"ה בני מלכים כו' כדאמרינן לעיל גבי עבד דלא יצא בחותם כו' עכ"ל וכבר הקשו לעיל כן מזוג גופיה דקתני גבי עבד ולא יצא בזוג שבצוארו ומפרש לה התם דילמא מיפסיק ואתי לאתויי ותירצו שם כמו שתירצו הכא דמיירי בתלויים בשלשלת כו' וכמו שהקשו בירושלמי מלא יצא בזוג שבצוארו ולא ידענא מה חידשו התוס' הכא להקשות מחותם ולא מזוג גופיה ואפשר דנקטו בדבריהם חותם שהוא תחלת הברייתא שם ובאו לאדם הכא להביא בזה פי' ריב"א ע"פ הירושלמי וק"ל: **בא"ד** ומיהו כל אדם דקתני במתני' קטנים בין עניים בין עשירים מתניתא פליגא כו' עכ"ל כל"ל ומהרש"ל הגיה הירושלמי באורך ואין צורך וגם בהגהתו נפל טעות רבי זעירא במקום רבי עולא ע"ש בירושלמי וק"ל:

סליק פרק במה אשה

ח"א דף סז ע"א לאישתא למירתא כו' ולימא וירא מלאך ה' גו' ולימא ויאמר משה אסורה גו' כו' יש לכוון בזה שנקטו ג' פסוקים הללו לרפואות חולי זה והוא מבואר כמ"ש הרמב"ם בשמונה פרקים דרפואות הנפש הם כענין רפואות הגופות וכמ"ש ושמתם נמשלה התורה לסם משל לאדם שיש לו מכה הניח עליה רטייה כו' בראתי יצ"ה בראתי לו תבלין שהיא התורה ותולי הגופות תולה כתולי הנפש כמ"ש בכמה מקומות בפרט בתוכחה והוא ענין הכתוב והיה אם שמוע תשמע גו' שהיא התורה רפואת הנפש אז כל המחלה גו' לא אשים גו' מסיים כי אני ה' רופאך דהיינו שנתתי לך רטייה ותבלין שהיא התורה ואע"ג דאסור להתרפאות בד"ת להגן שאני כדאמרי' בפ"ק דשבועות דריב"ל הוה קרי וגני כו' מיהו ק"ק מהא דחש בראשו יעסוק בתורה כו' חש בכל גופו כו' שנא' ולכל בשרו מרפא הא אמרי' דאסור להתרפאות בד"ת ולפי דרכנו קלא ניחא דוודאי אם האדם לומד משום רפואת הנפש שהיא התורה וממילא יתרפא גוף החולה ברפואת הנפש שרי ולא אסרו להתרפאות בד"ת אלא בלוחש על המכה ולא נתכוון לרפואת הנפש כלל וכן משמע בפ' חלק דלא אסור אלא בלוחש לרפואת הגוף לבד אבל בלימוד לרפואת הנפש מועיל לרפואת הגוף ממילא ויש לדקדק גם בזה שאמר חש בראשו יעסוק בתורה ולא קאמר יעסוק בד"ת כמו שאנו אומרים בברכת לעסוק בד"ת ויש ליישב בזה ע"פ מ"ש במס' נדרים שהדיבור קשה לכאב עינים ולמיחוש הראש וע"כ אמר גם שא"א לעסוק בדיבור של תורה שהדיבור קשה לו מ"מ יעסוק בתורה במחשבתו או במעשה הנוגע לתורה ויהיה לו רפואת הנפש ג"כ רפואה לחולי ראשו וע"פ הדברים האלה יתפרשו דברי המאמר ולפי שמראה זו שראה משה באש הסנה בסנה היא רמז למכות מצרים כמו שיורו ע"ז כמה כתובים והיו אז גם ישראל חולי הנפש שהיו שטופים בתועבות מצרים ולא היו ראוים להנצל מחולי הגופות שבאו על המצרים כ"א למען שמו ובריתו עם האבות וע"כ היה משה מתמה מדוע לא יבער הסנה דבאיזו זכות ינצלו הקב"ה וירא ה' כי סר לראות בענין שכלו מאיזה זכות ינצלו מן חולי ומכות המצריים ויאמר אנכי אלהי אביך גו' דהיינו בזכות אבות וזכות התורה שיקבלו ולפי שאילו ג' פסוקים מורים על רפואת הנפש כמ"ש לקחו אותן לרפואת הגוף לאשתא למירתא של ג' ימים שהם ג"כ מראה הסכנה על אש החולה כמ"ש ה' יסעדנו על ערש דוי והוא התימה בחולי הגוף זה מדוע לא יבער גו' כדאמרינן פרק אין בין המודר גדול נס שנעשה לחולה יותר מנס של חנניה כו' דהתם אש של הדיוט כו' וזה אש של שמים מי יכול לכבותה והיינו דמסיים ביה הכא כי היכי דחזיתיה אשתיה לחנניה כו' ואמר ולימא הכי הסנה לאו משום דגביהת כו' לפי שעיקר רפואת הנפש שישפיל אדם עלמו ויתרפא כדאמרינן במצורע ואמרו שע"כ נאמר בבשר ונרפא אם משים אדם עצמו כבשר כו' ודו"ק: **טמא** טמא כו' צריך להודיע לצערו כו'. מה שיש לדקדק בזה על פירוש רש"י מפורש פרק אילו נאמרין וק"ל: **ע"ב** ר' יודא אומר גד אינו אלא לשון ע"ז כו' פרש"י ע"ז ממש וחייב משום קורא בשם ע"ז עכ"ל ולפי זה פליג ר"י את"ק דאמר דאין בו אלא משום דרכי אמורי והוא מזל בעלמא אבל מפרש"י בספר ישעיה דר"י לפרש דברי ת"ק אתא שם ע"ז העשויה ע"ש המזל וק"ל: **שנא'** הנשבעים גו' וחי אלהיך דן כו' והוא העגל שעשה והעמיד ירבעם בדן: **אמר** חיי ותמרא לפום רבנן חמרא וחיי כו' ע"פ מ"ש בפ' ח"ה בראש כל חיין אנא חמרא כו' והיינו אם ישתהו במדה ובשיעורו כפרש"י שם וכמ"ש פ' י"ה כתיב ויין ישמח וקרינן ישמח וכה לשתות לפי מדה

נמוקי הגרי"ב

דף סד ע"ב בתוס' ד"ה רבי ענני כו'. דבחצר המעורבת ליכא שום חדוש ר"ל דודאי מתניתין דקתני בכבול כו' לחצר בודאי אף לאינה מעורבת דאי במעורבת ליכא שום חדוש יותר מבית. וא"כ למאי תני לחצר ע"כ להורות דאף שאינה מעורבת. ור"ע אמר הכל ככבול. ממילא הכל מותר בחצר שאינה מעורבת ככבול. וחצר כולל הכל מעורבת ושאינה מעורבת. ועיין מ"מ ועיין במהרש"א מה שכתב ולפי עניות דעתי כמו שכתבתי ודו"ק:

קרני ראם

[א] אבל חצר כו'. נ"ב עיין בר"ן:

מהר"ם

דף סה ע"א בגמ' איתמר נמי אמר רב נחמן בר אושעיא וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה יוצאת בה וכו' וד"ה דמיגלי וכו' הכל דבור אחד: **ע"ב בתוס'** ד"ה פסולות לכהונה וכו' לית הלכתא כאבא ולא כברא עד וכו' כצ"ל ופי' ברא הוא בנו של רב הונא ואבא הוא רב הונא דקאמר נשים המסוללות וכו' וקאמר התם דלית הלכתא כוותיה וכו': **ד"ה** שמא ירבו וכו' עד והתיא דיין נסך דקאמר קמא קמא בטיל וכו' וא"ת מה הידוש הוא זה דאשמעינן שיהא בטל עד ששים וי"ל דאתי לאשמעינן דאע"ג דמין במינו במשהו הנ"מ בנפל היתרא לגו איסורא אבל איסורא לגו היתרא קמא קמא בטל כן הוא בתוס' בע"ז בדף תנ"ל ע"ש: **דף סו ע"א ברש"י** ד"ה טהור מכלום וכו' ואע"ג דמסתמיך עליה לפרקים וכו' לא דפשוטי כלי עץ הוא אלמא אע"ג דזימנין דמסתמיך עליה וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה כוורת וכו' כיון דלא חזו לישיבה לא מטמא מדרס הא לא וכו' כצ"ל וי"ל דאין לומר דמטמא טומאת מת דכל דבר הטמא מדרס טמא טומאת מת דהא לא מטמא מדרס ואי טמא משום כלי הא לא כתיב בפרשה וכו': **דף סז ע"א בגמ'** אלא ליומא קמא לימא וירא מלאך ה' ולמחר לימא ויאמר משה וכו' כצ"ל: **חבטיה** בלועא דחמרא חברתיה כצ"ל: **בתוס'** ד"ה בני מלכים וכו' וא"ת מ"מ ליחוש דלמא איפסיק ואתי וכו' וריב"א פי' וכו' דאפי' פסיק ומייתי וכו' אבל אי בני מלכים לא מחייבי אפי' פסיק ליכא למיחש וכו' כצ"ל: **ע"ב ברש"י** ד"ה המבקעת בצים כו' ואית דגרסי בצים מבקעת וכו' כצ"ל: **סליק פרק במה אשה**

חכמת שלמה

דף סה ע"א רש"י בד"ה אבל של כסף כו' ומ"ש רבי דקשרי משום דתכיב כו' כנ"ל: **בד"ה** יוצאה בה כו' ומתויי דמיגלי כו' הד"א: **ע"ב רש"י** בד"ה פסולות לכהונה כו' לאו הורת הרעה. נ"ב אבל הרמב"ם כתב דתרבות רעה היא ומכין עליה מכת מרדות וכן בסמ"ג: **בד"ה** וסכר כו' חזרתי ובדקתי לפרש כו'. נ"ב פי' כדי ליישב ולקיים פי' רבינו הלוי ויגעתי ולא מצאתי וק"ל: **בא"ד** נוטפין כשאובין ולאו כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה פסולות כו' בפ' הערל דקאמר התם לית הלכתא לא כברא ולא כאבא כו' עד דקאמר כו' כנ"ל: **בד"ה** סהדא כו' שהרי בבל במזרח א"י קאי כו'. נ"ב לאו דוקא ממש למזרח דהא מסקינן בפרק קמא דגיטין דבבל לצפונה דא"י קיימא אלא מצוכה לצד המזרח רחוק מן המערב ודו"ק: **בד"ה** שמא כו' רוצה להטבילן בהן משום כו' כנ"ל: **בד"ה** דאמר כו' טפחיים עולים כנגדם כו' דבכורות דתניא כו' אלא יובל שמו כו' הד"א וכנ"ל: **בד"ה** הקיטע כו' אבל הכסא שבידו כו' כנ"ל:

דף סו ע"א רש"י בד"ה טמא מקבלין נ"ל טמא ומקבל טומאת כו': **בד"ה** ואין יוצאין כו' מתנלפי הס"ד: **בד"ה** טהור מכלום כו' טומאה ולא מטמא מדרס משום כו' עץ הוא אלא אע"ג דזימנין דמסתמיך עליה כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה רבא אמר כו' נ"ל בית קבול כתיתין כו' נ"ב פי' דס"ל הבית דבכל ענין ראוי למדרס ואף א"ת שהאמת כן הוא שאף בלא כתיתין טמא מדרס ולא תני כתיתין אלא מ ויש טומאת מת תיפוק ליה כו' ולאו דוקא שקשר הקושיא לדברי הרב פורת דזולתו יותר יוקשה נ"ל בית קיבול כתיתין ודו"ק אלא משום דסליק בהאי ענינא טהור לגמרי מקשה נ"ל כו' ואדרבה יטמא לגמרי ודו"ק: **ע"ב גמ'** פיסקא כסא וסמוכות שלו טמאין כו' כי היכי דנ"ל הא כו' שיעא כו' גמלי דדרי מידי כו' דאיקלע לי ולהדר כו'

ופשח

נראה נכרא שקיל מיא דיכבה לי' דאורתא כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה תמרא דאכפא אמור שמשאין אותו בכתפים הלגנים כו' כנ"ל: **בד"ה** קשרי פומה גרגל"א קושרים כו' כנ"ל: **בד"ה** דרב הונא כו' רבו וכן כו' חייא ורבי כו' הד"א: **בד"ה** מתני' כו' שמועות דאיירי בקטנים היה כו' כנ"ל. ונ"ב נ"ל: **בד"ה** תרווייהו געגועים ולפופי כנ"ל: **בד"ה** בשמא כו' בן פלונית. נ"ב דוקא נקט פלוני בן פלונית שבני אדם מכירין האשה שהיא אם הולד יותר מאביו כך שמעתי: **בד"ה** ולימא ליה לשומשמנא הס"ד:

דף סז ע"א גמ' וירא מלאך ה' אליו וגו' ויאמר משה וגו' ולמחר לימא וירא ה' כי סר לראות ולמחר ויאמר אל תקרב הלום כו' כנ"ל: **שם** וכמסמר מן הצלוב כו'. נ"ב פי' מן עץ צלוב עיין בערוך: **שם** דעבדי לזירפא. נ"ב והרמב"ם פי' שהוא מועיל לקדחת שלישית ע"ד סגולה ע"ש: **שם** סוקרו בסיקרא וטוענו כו' כתרים שיא שיא כנ"ל וכן כרש"י: **רש"י** בד"ה לאישתא תלתא כו' שתשת שלישית כו'. נ"ב וכות שאתו קורהין קדחת רביעית: **בד"ה** כולהו אית כו' דרכי אמורי אלא כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה בני מלכים כו' דילמא מיפסק ואתי כו' כל אדם דקתני במתני' בין קטנים עשירים בין קטנים עניים וכו' במטון ר' זירא אומר בזוג שבכסותו ומסו כל אדם דקתני במתני' בין גדולים בין קטנים ומתני' פליגא כו' שבצוארו אלא כאן בגדולים כו' דאי מיפסיק אתי לאתויי כו' כנ"ל (עיין במהרש"א): **בא"ד** יש לדקדק אמאי נקט בני מלכים. נ"ב פי' מאי חילוק יש ביניהם שצריך אתי"ב לרבות כל אדם משום שכל ישראל בני מלכים הם אפילו לא יהיו בני מלכים מאי איסור איכא בקטנים ודו"ק: **בא"ד** אבל בני מלכים לא מחייבי א"כ אפי' כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' כנוגל

משמחו לא זה ששותהו יותר מדאי משממו וה"ל הכא קאמר להו ר"ע לרבנן חמרא וחיי אם ישתו אותו לפי מדה שמביא שתיית החמרא את החיים ואמר אם גם ישתו הרבנן אותו יותר מן המדה בא ר"ע לברכם שלא יבואו לידי סכנה ולכך היפך הדבר חיי וחמרא והקדים החיים לחמרא שיהיו חיים וקיימים לעולם כמו קודם שישתו אותו יותר מדאי ומסיים בזו הלשון גם לפום תלמידיהון לפי שמדרכם ביותר לשתות טפי מהמדה והשיעור ודו"ק : סליק פרק במה אשה

פרק כלל גדול

תוספות בד"ה כל היודע כו' דהא בזדון שבת קצר וטחן אפ"ה לא הוה ידיעה וחשיב העלם א' כיון שלא נודע כו' עכ"ל הגם לכאורה שיש לחלק דהתם אע"פ שידע שאותו יום שבת הוא לא מקרי ידיעה כיון דשגג במלאכה משא"כ הכא שהיה זדון מלאכה וגם ידע עתה שאותו יום שבת הוא אלא שלא נזכר במלאכה מקרי שפיר ידיעה לא מסתבר להו לחלק בכך כיון דמ"מ ידיעת השבת שיודע עתה משוי ליה ידיעה וק"ל : **בא"ד** אלא כשטבלה ימי היתר שבינתיים אע"פ דלא ידע כמי שידע כו' עכ"ל דהכא איכא למימר כפירש"י שאי אפשר שלא שמע שאותו יום שבת כו' אבל התם מסתמא דלא ידע שטבלה וכמי שידע דמי ודו"ק :

דף סח בד"ה גבי שביעית כו' ועוד כלל אחר כו' כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה כו' מתקיים כו' כצ"ל : **בד"ה** דאית ביה כו' וי"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות במילי דלית ביה איסור מלאכות כו' עכ"ל ר"ל דלא שייך להזכיר כלל גדול משום דאיכא אבות ותולדות אלא במידי דאית ביה איסור מלאכות אבל אבות ותולדות ודאי דאיכא נמי במידי דלית ביה איסור מלאכות כגון אבות ותולדות דגבי נגעים ודגבי נזיקין ומהרש"ל כתב בזה דרך רחוק מן דברי התוס' וק"ל : **בא"ד** וי"ל דלא צריך למתני דאכלל גדול קמא קאי כו' עכ"ל ובבא אחריתי התם דתני שוב כלל גדול משום דכבר הפסיק בכלל אחר דלא תני ביה כלל גדול וק"ל : **בד"ה** גדול עונשו כו' ולהכי לא קאמר גדול שבת ושביעית ממעשר כו' עכ"ל ובשמעתין נמי לבר קפרא הס"ל גדול שביעית ומעשר מפאה דאלו שביעית ומעשר איתנהו בתאנה ובירק משא"כ פאה אלא משום אחרים דלא תני כלל גדול במעשר וגבי שביעית תני כלל גדול שצריך לכך סברא משום דגדול עונשו של שביעית ממעשר דאלו שביעית איתא בין במאכל אדם בין כו' ודו"ק : **ודע** שהרמב"ם בפי' המשנה כתב מפני זה אמר כלל גדול מפני היות שבת עונשו חמור משאר עונשים לפי שהוא בסקילה עכ"ל וזה סותר לכאורה סוגיא דשמעתין וי"ל שהוא מפרש דתרתי קאמר וה"פ גדול עונשו של שבת משל שביעית לענין סקילה ועוד מלתא אחריתא דגדול שבת דאילו שבת איתא בין בתלוש כו' וכן גדול עונשו של שביעית משל מעשר כדאמרי' בעלמא גדול עונשו של שביעית לסוף מוכר מטלטליו לסוף מוכר ביתו כו' ועוד מלתא אחריתא דאלו שביעית איתא בין במאכל כו' וכן גדול עונשו של מעשר משל פאה דמי שלא מעשר פירותיו עונשו מיתה משא"כ בפאה ועוד מלתא אחריתא דאילו מעשר איתא בתאנה כו' ודו"ק : **ע"ב** בד"ה אבל לא שכחה כו' והשתא דייק שפיר כו' מדלא תני בבבא אחריתא דאינו חייב אלא על כל שבת כו' עכ"ל ואע"ג דליכא למטעי בהכי למימר ביודע עיקר שבת דחייב על כל מלאכה ומלאכה דא"כ אדתני בסיפא היודע שהוא שבת כו' ליתני יודע עיקר כו' דחייב על כל מלאכה ומלאכה דהוי רבותא טפי כדפרישי' בסמוך דמ"מ פריך הכא דלא ה"ל לתנא דמתני' לסמוך עצמו בהא דמדלא תני רבותא בסיפא דאיכא דלא מרגיש בהא אלא דה"ל למתני בהדיא ביודע עיקר שבת דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה וכן צריך לומר גם לפירש"י דדייק ליה מדלא כייל להו כו' ולאשמעינן דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה אע"ג דמכח דיוקא דסיפא שמעינן לה מדלא תני ביה רבותא מ"מ תקשי ליה דה"ל למתני בהדיא הכי ביודע עיקר שבת כו' דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה ודו"ק : **בד"ה** וכ"ש הא כו' ואינו כן לרבה דכריתות כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ול"נ שאין צריך לכל זה דבודאי לפי האמת כו' אבל לפי הס"ד דהיודע עיקר שבת חייב נמי אכל מלאכה כו' ה"ה נמי איפכא כו' עכ"ל ע"ש באורך [א] ואין דבריו נראין דא"כ הא בהא תליא וא"א לומר כן דהא למאן דפליג עליה דרבה ס"ל ביודע עיקר שבת דאינו חייב [אלא] על כל שבת ושבת ולא על כל מלאכה ומלאכה וביודע שהוא שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה וחייב נמי על כל שבת ושבת ודו"ק : **בד"ה** כי הכיר כו' דמ"מ ליתנייהו וליתני נמי בתר הכי הכיר כו' דכה"ג פריך לעיל כו' כדפרישית ונראה לר"י כו' אבל השתא דקתני דאינו חייב אלא אחת כו' נקט הכיר כו' עכ"ל לא הבנתי תירוצו דאין זה מספיק לקושייתו למאי שהקשה שפירש לעיל דפריך דליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש יודע עיקר שבת דחייב על כל שבת ולא הוה צריך למתני בהאי בבא אלא ה"ל למיתני בבבא אחריתא היודע עיקר שבת דאינו חייב על כל מלאכה וה"נ פריך אבל לא שכחה דחייב על כל מלאכה מדלא תני נמי בבא אחריתא דאינו חייב על כל מלאכה וא"כ ה"נ הכא אמאי לא תני בבא אחריתא בתינוק שנשבה דחייב מיתת אחת ואהא לא תירץ ר"י כלום דהא דכמו בסיפא דקתני חייב על כל שבת דחיובא אתא לאשמעינן דהוי רבותא טפי בהכיר ולבסוף שכח ואפ"ה פריך ליה דליתני נמי בבא אחריתא לאשמעינן פטורא ביודע עיקר שבת דאינו חייב על כל מלאכה ה"נ הכא ברישא דנקט דפטורא אתא לאשמעינן בהכיר ולבסוף שכח דהוי רבותא טפי דאינו חייב אלא אחת ליתני נמי בבא אחריתא לאשמעינן חיובא בתינוק שנשבה דחייב מיתת אחת דליכא למימר דלא דמיא לדלעיל דה"ל למתני בבא אחריתא משום דאיכא למטעי ביה דחייב על כל מלאכה אבל הכא דליכא למטעי בתינוק שנשבה למימר דפטור ולא צריך למיתני בבא אחריתא דזה אינו דאדרבה בתינוק שנשבה ודאי דאיכא למטעי טפי דפטור לגמרי כר"י ור"ל כמו שהקשו בתר הכי ולעיל ליכא למטעי ביה דחייב על כל מלאכה דא"כ הוה תני רבותא בסיפא כדפריך אדתני היודע שהוא שבת כו' וכמ"ש לעיל ועוד דזה התירוץ והחילוק עיקר חסר מן הספר ותירוצו אינו מספיק

קרני ראם [א] ואין דבריו כו' ואין זה סברא דקל לחלק דבשגגת מלאכות גורמת חילוק שבתות דבימים שבנתיים היה לו ללמוד דיני שבת וחילוק מלאכות שבו משא"כ חילוק שבת א"א לגרום חילוק מלאכות אבל אם חילוק שבת גורם חילוק מלאכות כ"ש חילוק מלאכות גורם חילוק שבתות כמ"ש וברור :

חכמת שלמה

בפני האפרוחים וגו' דרכי האמורי אבל נותנין כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה המקבעת כו' ואית דגרסי מקבעת כו' קליפות במקל וקובעתן בכותל לפניהם כו' כצ"ל : **בד"ה** ומכסה נ"ל דמכסי כו' למעלה ממהר כו' סד"א :

כלל גדול פרק שביעי

רש"י בד"ה ועשה מלאכות כו' שלא שמע בינתיים שאותו היום כו' כצ"ל : **בד"ה** היודע כו' אב מלאכה אחת חטאת אחת ואע"פ כו' הכי דמשום הפסק ימים כו' כצ"ל :

דף סח ע"א גמ' וגבי שביעית נמי כו' כצ"ל וכן ברש"י וכן בתוס' : **רש"י** בד"ה כל שהוא כו' לשון רבינו הלוי סטים ווישרא וורנלא כצ"ל וכ"כ כן פי' הר"ש בזרעים דף ג' [פ"א מ"ד] אבל רש"י פי' בפ' מקום שנהגו דף כ"ג ובפ' כל סימן דף כ' סטים מוריקא קרוגא וקולא וויסרא ובפ' כל סימן קולה גויטרא : **תוס'** בד"ה וגבי שביעית כו' ואין לו ולדמיו ביעור כו' בבבא אחריתא כלל גדול אמרו בשביעית כו' כצ"ל : **בד"ה** דאית ביה אבות כו' דלא שייך להזכיר אבות ותולדות כו' . נ"ב ותימה הא תנן אבות נגעים ותולדות אע"ג דליכא איסור מלאכה וצ"ע ואין לומר דתולדות נגעים כתיבי כמו שכותבין התוס' בריש מכילתין וה"ק כל היכא דלא כתיבי תולדות לא שייך לומר תולדות אלא במידי דאיסור מלאכה ודו"ק. זה אינו דהא קתני אבות נזיקין והתולדות לא כתיבי ונראה בעיני ליישב דדווקא באיסור מלאכה שהאב יותר נראה למלאכה מהתולדות וכן לענין נזיקין האב נראה יותר למזיק מהתולדה משא"כ באיסור אכילה דמאיזה צד נראה הזית או הגפן לאב יותר מהרימון או האתרוג ודו"ק (עיין במהרש"א) : **ע"ב** גמ' ולבסוף שכח דמי והכי כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה חייב על כו' ה"ל למיפרך ולמתני כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה וכ"ש האי ה"נ כו' ואינו כן לרבה דכריתות כו' . נ"ב ול"נ שאינו צריך לכל זה דבודאי לפי האמת ליודע עיקר שבת כו' אינו חייב אלא על כל שבת ושבת ולא אכל מלאכה ה"ה היודע שהוא שבת כו' אינו חייב אלא אכל מלאכה ולא אכל שבת כדעת רבה דכריתות אבל לפי ס"ד דהשתא דהיודע עיקר שבת חייב נמי אכל מלאכה משום דחילוק שבתות גורם שמביא קרבן אף אחילוק מלאכות ה"ה נמי

מהר"ם

כלל גדול פרק שביעי

ברש"י ד"ה ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה וכו' מדקתני סיפא היודע שהוא שבת וכו' לא היה צריך רש"י להוכיח מסיפא דבלא סיפא נמי צ"ל הא דקתני היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת ע"כ איירי בשגגת שבת וזדון מלאכות אלא שאין מפורש באיזה ענין איירי בשגגת שבת כיון שידע עיקר שבת ולאמת דבריו שאיירי בשגגה בכגון זה ששכח שהיום שבת הוכיח מלשון הסיפא דקתני היודע שהוא שבת מכלל דשוגג דרישא איירי שאינו יודע שהוא שבת וק"ל : **ד"ה** חייב על כל שבת ושבת וכו' שא"א שלא שמע בינתיים שאותו היום הוי שבת אלא שלא נזכר לו במלאכות וכו' הוצרך רש"י לפרש שלא נזכר שעשה מלאכות דאי אמרי' שא"א שלא שמע בינתיים שאותו היום היה שבת וגם נזכר שעשה בו מלאכות א"כ נודע לו בינתיים שחטא דהא איירי שיודע שהמלאכות אסורות וכן על השני וכן על השלישי א"כ היה לו להביא מיד קרבן על חטא של אותו שבת וא"כ נימא אדרבה שע"כ לא שמע בינתיים שאותו היום היה שבת דאי שמע בשבת היה נזכר ג"כ במלאכות והיה יודע מיד שחטא והיה מביא קרבן מיד על חטא של אותו שבת וכן על השני ועל השלישי ולא היה ממתין עד שחטא בכולן לכך הוכרח רש"י לפרש שא"א שלא שמע בינתיים שאותו יום היה שבת אבל לא נזכר במלאכות וא"כ לא נודע לו שחטא ולכך לא הביא קרבן מיד כנ"ל אבל אין לפרש דטעמו של רש"י הוא דאי נזכר גם במלאכות היה קשה פשיטא דחייב על כל שבת ושבת דהא הוה ליה ידיעה גמורה בינתיים ומה קמ"ל מתני' דזה אינו דדלמא הא גופא אתא מתני' לאשמעינן דאמרי' דא"א שלא שמע בינתיים ששבת היה ושעשה בו מלאכות וגם אין לפרש שטעמו של רש"י הוא דלשון המשנה דקתני ועשה מלאכות הרבה משמע שנעשה הכל בהעלמה אחת ואי אמרינן דנזכר גם כן במלאכות היה לו ידיעה גמורה בינתיים ולא היה בהעלם אחת גם זה אינו כלום דהא אפ"ל דמתני' ר"ל בפירסום לא היה לו ידיעה בינתיים אלא הכל היה בהעלם אחת אלא שאנן אמרי' כיון שהיו ימים בינתיים א"א שלא שמע משבת ונזכר במלאכות אבל באמת ידיעה מפורסמת לא היה לו ע"כ אין לפרש באופן אחר אלא כאשר כתבתי למעלה ודו"ק נ"ל : **בתוס'** בד"ה כלל גדול וקשה להר"ר אליעזר וכו' וחזר וקצר וטחן וכו' אלמא אע"פ שנודע וכו' הצעת הפשט כך הוא דמדהוצרך רש"י לפרש שא"א שלא שמע בינתיים וכו' א"כ לא רצה רש"י לפרש דגזירת הכתוב הוא דחייב על כל שבת ושבת אלא ר"ל דמטעם ודין גמור הוא דחייב על כל שבת ושבת משום דהיה לו ידיעה בינתיים דאל"כ למה הוצרך לפרש דאמרי' שא"א שלא שמע וכו' א"כ ס"ל לרש"י דהיכי דשמע שאותו היום היה שבת אע"פ שלא נזכר במלאכות ולא נודע לו שחטא זה מקרי ידיעה גמורה וחייב מן הדין גמור על כל ידיעה וידיעה וא"כ אין חילוק בין שבת לשבת ובין שהיו הידיעות בשבת אחת כגון ששכח שהיום שבת ועשה מלאכות ואח"כ נזכר שהוא שבת ועשה מלאכות אחרות בזדון שבת ושגגת מלאכות וע"ז הקשה הר"ר אליעזר דזה אינו דאמר בגמ' קצר וטחן וכו' : **בא"ד** ובשבת אחת איירי דבשתי שבתות וכו' הוצרך לכתוב זה כדי שלא תאמר מה תלוי קושיא זו ארש"י תקשה לך לעצמך מגופה דמתני' דבמתני' קתני דאפי' בשגגת שבתות וזדון מלאכות חייב על כל שבת ושבת והתם קאמר דאפי' היה בינתיים ידיעה דהיינו זדון שבת אינו חייב אלא אחת לכך כתב דהתם בשבת אחת איירי דאין כאן ימים בינתיים אבל בשתי שבתות אין ה"נ דחייב על כל שבת ושבת אבל לרש"י דס"ל דהיכא דנודע בינתיים ששבת היה ולא נודע לו שחטא מקרי מן הדין ידיעה גמורה א"כ אין חילוק בין שתי שבתות לשבת אחת כאשר כתבתי למעלה קשה וק"ל ועוד י"ל דאי הוה איירי בשתי שבתות אע"פ שחזר וקצר וטחן בזדון שבת וכו' היינו בזדון אותו שבת האחרון אבל אין להוכיח מזה שנודע לו שאותו יום שעשה בו מלאכה בראשונה היה שבת לכך כתבו התוס' דע"כ בשבת אחת איירי דבשתי שבתות פשיטא הוא שהיה חייב שתים אלא ודאי בשבת אחת איירי וכיון שהקצירה השניה היתה בזדון שבת א"כ ע"כ נודע לו שאותו יום שבת הוא ואפ"ה לא הוה ידיעה וק"ל : **בא"ד** ועוד הקשה ריב"ם וכו' ואי כפי' הקונטרס וכו' מקשים התלמידים דדלמא הקושיא הראשונה של התוס' היא תירוצא של הקושיא השניה שהקשה ריב"ם דהיינו דנימא דמש"ה איצטריך קרא משום דאע"ג שא"א שלא שמע בינתיים שאותו יום היה שבת מ"מ כיון שלא נזכר במלאכות לא נודע לו שחטא ולא הוי ידיעה גמורה ואפ"ה מחייבים ליה מקרא אבל אין זה קושיא דהא כבר כתבנו דע"כ צ"ל דרש"י ס"ל דלא מגזירת הכתוב מחייבין אלא מדין גמור דאל"כ ל"ל לרש"י שכתב שא"א שנודע לכך הקשה ריב"ם שפיר לרש"י דאם ס"ל דא"א שלא שמע זה מקרי ידיעה גמורה ל"ל קרא ואי בעי למימר דאיצטריך קרא משום דלא הוי ידיעה גמורה לא צריכין אנו ג"כ לומר שא"א שלא שמע וק"ל ולכך מסקי התוס' דאין ה"נ דלאו ה"ט משום דא"א שלא שמע אלא דגזירת הכתוב הוא שימים שבינתיים הוו ידיעה לחלק שתהא שמירה לכל שבת ושבת ודלא כפירושו של רש"י : **בא"ד** והתם אפי' איחרה כמה שנים וכו' דאל"כ למה נקט טבלה אלא ודאי הכל תלוי בטבילה דהוו ימי היתר אבל אי לא טבלה אפי' איחרה כמה שנים לא הוי ידיעה ולא אמרי' א"א שלא שמע וק"ל : **בא"ד** ונראה לר"י דהא דנפקא לן מקרא בגמ' היינו כר"א וכו' ר"ל ור"א לא יליף לה מנדה אלא מקרא ואדרבה נדה יליף משבת ותנא דהתם דיליף מנדה לא יליף לה מקרא ואע"ג דמסיק ר"י לעיל מזה אלא כשטבלה וכו' ה"נ גבי שבת וכו' דגזירת הכתוב היא וכו' עכ"ל לעיל אע"ג דלפי מאי דמסיק ר"י השתא לבסוף ההוא תנא לא יליף לה כלל מקרא מ"מ כתב ההוא לישנא דלעיל לפום ריהטא דהוה ס"ד דגם ההוא תנא יליף לה מקרא ומ"מ הקשה ר"י שפיר לעיל לפירש"י דהא על כל פנים מוכח מיהת דהכל תלוי בימי היתר שבינתיים דהא מדמי ליה התם לנדה ובין למ"ד דיליף לה מקרא ובין למ"ד דיליף לה מנדה ולא מקרא מכל מקום הדין והטעם הוא שוה לשניהם דבהא לא פליגי וק"ל :

דף סח ע"א בגמ' אלא לאו היינו טעמא גדול עונשו של שבת יותר משל שביעית דאלו שבת איתא בין בתלוש בין במחובר וכו' נראה דשפיר הוה מצי למימר דגדול עונשו של שבת משל שביעית דאלו בשבת איתא מיתת סקילה וכן פי' הרמב"ם בפי' המשנה וכן גבי שביעית הוי מצי נמי לומר דגדול עונשו מצד עצמו יותר משל מעשר שהרי ידוע הוא שעונש של שמיטה הוא גדול אלא משום דגבי מעשר אליבא דבר קפרא לא הוה מצי לומר הכי לכך נקיט לה גמ' בהאי לישנא ודו"ק : **וגר** שנתגייר בין הנכרים וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה גבי שביעית נמי וכו' ועוד כלל אחר אמרו כל שהוא מאכל אדם ומתקיים כו' ומתקיים בארץ עיין בסדר המשנה דאין הגירסא שם כלשון זה של התוס' : **ד"ה** דאית ביה אבות ותולדות וכו' וי"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות במילי דלית ביה איסור מלאכה דברי התוס' הללו תמוהים דהא אשכחן דקתני אבות ותולדות אפי' במילי דלאו איסור מלאכה דהא בריש ב"ק תני ארבע אבות נזיקין ומפרש התם אבות ותולדות וכן מייתי התם אבות הטומאה השרץ והשכבת זרע וכו' וצ"ל דהא דכתבו התוס' דלא שייך להזכיר אבות ותולדות במילי דלית ביה איסור מלאכה לאו דוקא אלא ר"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות אלא במילי דאיסור מלאכה וכיוצא בה שהסברא היא שהתולדה מלאכה גרועה ופחותה מן האב וכן גבי נזיקין התולדה היא גרועה ואין נראה כ"כ מזיק להתחייב עליו כמו על האב וכן פי' טומאה התולדות הן ראשון ושני לטומאה אבל גבי מעשר שהאבות הן דגן תירוש ויצהר והתולדות הן שאר מיני פירות כגון תאנים ורמונים מן הסברא אין נראים שאר פירות פחותים שלא להתחייב במעשר כמו הגפן אלא שגזירת הכתוב הוא שלא לחייב במעשר אלא בדגן תירוש ויצהר לכך לא שייך להזכיר גבי מעשר אבות ותולדות וכ"כ בספר ח"ש אלא שאין זה לשונו : **בא"ד** וי"ל דלא צריך למיתני דאכלל גדול קמא קאי וכו' מקשין התלמידים א"כ גבי שביעית דקתני התם בבא אחריתי כלל גדול אחר למה איצטריך למתני גדול יותר מלגבי הכלל השני אבל אין זה קושיא כלל דהכלל השני גבי שבת וגבי שביעית הוא נשנה תיכף ובאותו פרק של כלל גדול הראשון לכך לא איצטריך למתני גדול אלא תנא סתם ועוד כלל אחר אמרו ר"ל ועוד כלל אחר גדול אמרו אבל הכלל הג' הוא בפרק בפני עצמו מופלג מן הראשון ולא שייך לומר ועוד כלל אחר גדול דלא קאי אראשון לכך תני נמי גדול וק"ל : **ד"ה** ואילו פ"ר וכו' והא דדריש בת"כ מניין שאני וכו' ת"ל ובקצרכם את קציר ארצכם מה קציר שהוא אוכל וכו' כצ"ל : **ע"ב בגמ'** אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה אדתני היודע וכו' יש להקשות בין לפרש"י דמפרש דדייק דחייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא כריך ותני מי שידע עיקר שבת ושכחה וכן היודע עיקר שבת וכו' ובין לפירוש התוס' דמפרשי דדייק דחייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא תני בבא אחריתי דאינו חייב אלא על כל שבת ושבת ולכך פריך אדתני וכו' מאי מקשה אדרבא נימא דאקושייתו דפריך סמיך התנא ולעולם אימא לך שהתנא ס"ל דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה אלא על כל שבת ושבת לבד והא דלא כריך ותני או דלא תני עוד בבא אחריתי דביודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת משום דלא איצטריך למתני הכי משום דליכא למטעי ולומר דיודע עיקר שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה דא"כ תקשה לן הסיפא דאדתני היודע שהוא שבת וכו' חייב על כל מלאכה ומלאכה ליתני היודע עיקר שבת וכ"ש הא וכן לעיל דפריך ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא הוה מצי למיפרך שפיר כפשטות דלא ה"ל למתני כלל להא דהיודע עיקר שבת דהא כ"ש הוא ולא מצינן למטעי ולומר שחייב על כל מלאכה ומלאכה דא"כ תקשה לן הסיפא אדתני היודע שהוא שבת וכו' ליתני היודע עיקר שבת וק"ל כבר הארכתי בתירוץ קושיא זו בדרכי לימוד הישיבה : **מ"ט** דמונבז דכתיב תורה אחת יהיה ופירש"י מ"ט דמונבז אבנין אב ודאי לא סמיך וכו' ויש לדקדק למה נקיט מונבז לעיל בדבריו הבנין אב כלל ויש לתרץ דמונבז עיקר טעמו דאהיקשא דהכא סמיך ונקיט נמי הבנין אב דמזיד אקרי חוטא משום דאי לאו הבנין אב דאשכחן דמזיד נמי אקרי חוטא לא הוה מסתבר ליה כלל למילף בהאי היקשא לדמות שוגג למזיד דהא שוגג חילוק דמזיד כפירש"י אלא ע"כ הוה מוקי גם הוא האי היקשא למילתא אחריתי כרבנן דו"ק נ"ל : **בתוס'** ד"ה אבל לא שכחה וכו' אלא ה"פ מדקתני חייב על כל שבת ושבת ולא קתני אינו חייב אלא על כל שבת ושבת וכו' משמע דעיקר מתני' חיובא אתא לאשמעינן וכו' לא הוה צריך למתניא בהאי בבא אלא הוה ליה למתני בתר הכי בבבא אחריתא וכו' יש לדקדק בדברי התוס' הללו דנראה מדבריהם שהמקשה שמפרשים פריך לעיל בתרי מילי ובשני אופנים ובחדא הוי סגי דהיינו שהיה יכול להקשות לעיל ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא מאי אמרת דלמא אי הוי תני הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת ה"א דיודע עיקר שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה לכך תני היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת לאשמעינן פטורא דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה זה אינו דהא מדקתני חייב על כל שבת ושבת ולא קתני אינו חייב אלא על כל שבת ושבת משמע דעיקר מתני' חיובא אתא לאשמעינן ולא פטורא וכן היה יכול המקשה להקשות באופן זה לחוד דהוי"ל לתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא מאי אמרת אי הוה תני הכיר וכו' ה"א דיודע עיקר שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה

כלל לקושייתו ול"ע: **בד"ה** אבל תינוק כו' ורבא פריך ליה אומר מותר אנוס הוא ולא ה"ל למיתני בברייתא כו' עכ"ל הוצרכו לזה לפי דרכם דאומר מותר חייב בכל מקום אבל לפרש"י דאומר מותר אנוס הוא ומסברא הוא פטור לר"י ולר"ל פריך שפיר התם בפשיטות דאומר מותר אנוס הוא ולא איצטריך קרא וק"ל: *בפרש"י בד"ה ליתני הכיר ולבסוף כו' דליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא דחו התוס' פרש"י במתני' מהכא ממה שפירש שם ביודע עיקר שבת דחייב על כל שבת ושבת מטעמא דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק שא"א שלא שמע דהא הכא בעי למימר בהכיר ולבסוף שכח נמי חייב על כל שבת ושבת אע"ג דליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק אלא ע"כ דגזירת הכתוב הוא וכמו שפירשו התוס' ויש ליישב ודו"ק:

דף סט בד"ה הכל מודים כו' דלישמעינן דמודה מוכנז בהא דאמרי' שגגת כו' דמהיכי תיתי והא ק"ו הוא כו' עכ"ל לרווחא דמלתא פי' כן דהא הכא אכתי לא אסיק אדעתיה הך סברא מדמקשה פשיטא אלא ודאי דלא גרע האי קרבן משאר קרבן דבכל התורה כולה וק"ל: **תוס'** בד"ה אלא למוכנז כו' וליכא נמי למימר שגג בלאו וקרבן דסברא כו' עכ"ל ובברייתא לקמן תני בהדיא דלא בעי למוכנז שגגת לאו אלא שגגת קרבן כמ"ש התוס' לקמן אהך סברא נמי סמיך ולקמן בתוספות דבעי למימר לר"ל דמוכנז בעי נמי שגגת לאו אי לאו דקתני בברייתא שגגת קרבן גרידא דמהך סברא שכתבו התוס' הכא ליכא למידק מידי לר"ל דקרא דלא תעשנה בשגגה דמשמע דבעי לאו איכא למימר דמפיק ליה מהך סברא אפילו למוכנז והך סברא שכתבו הכא איכא למימר דדוקא לר"י הוא ולכך הוצרכו לדחות לר"ל נמי מברייתא דלקמן דלא בעי רק שגגת קרבן ודו"ק: **בד"ה** כגון ששגג כו' אבל לרבי דנפקא לן מג"ש דעליה מודה ר"י דבעי עד שישגוג בלאו כו' עכ"ל לכאורה קשה דע"כ רבי כמוכנז ס"ל כיון דדרשה דריב"ל מפיק ליה מעליה א"כ תורה אחת מאי עביד ליה אי לאו דדריש ליה כמוכנז דאקיש שוגג למזיד מה מזיד שהיתה לו ידיעה כו' ולא בעי רק שגגת קרבן וי"ל דודאי רבי כרבנן דמוכנז ס"ל ודרשה דתורה אחת מפיק ליה כדדרשינן בפ"ק דיבמות לפי שמצינו שחילק הכתוב כו' יכול לחלוק בקרבנותיהן ת"ל תורה אחת כו' והכי אמרי' בהדיא שם לרבי ולעיל דמוקי לה לרבנן דמוכנז לכדריב"ל ה"ה דהוי מצי לאוקמא להך דרשה דהתם דיכול לחלוק בקרבנותיהן ת"ל תורה אחת אלא דסוגיא דהכא מסיק לה לכדריב"ל אליבא דרבנן דרבי דהתם ודו"ק: **ע"ב** בד"ה הא מני מוכנז כו' בשבועות פ"ג ובלשון אחר שפי' בקונט' מוכח בשבועות פ"ג דאמרי' כו' עכ"ל דהא דמסיק התם אפילו תימא רבנן כו' היינו כלשון אחר שפי' הקונט' דמסיק נמי הכא אלא לאו רבנן היא מיהו סוגיא דהתם קלת מבונה מהך דהכא דהתם הוה ניחא ליה נמי כמוכנז אלא דקאמר אפילו תימא רבנן כו' והכא מוקי לה דוקא כרבנן דלמוכנז קשיא פשיטא וק"ל: **בא"ד** דמהאדם בשבועה לא ממעט אלא כששבות שבשעת שבועה שבאמת נשבע כו' עכ"ל לאו דוקא נקט בכה"ג אלא דה"ה ביודע בשעת שבועה שאינו נשבע באמת אלא כסבור שאין בו איסור כלל וק"ל: **בפרש"י** בד"ה בלאו שבה כסבור חולין ואין כאן לאו עכ"ל ק"ק דבפשיטות טפי ה"ל לפרש שלא ידע שיש בה לאו דומיא דשגג בכרת ומיתה דקאמר דהיינו שלא ידע שיש בו כרת ומיתה שהרי הזיד בלאו וק"ל:

דף ע תוס' בד"ה יכול שאם כו' והשתא מוכיח שפיר בהזורק דרבי לא כו' עכ"ל ואדרשה דלא תבערו לחלק יצאת סמיך נמי התם כיון דילפינן מיניה חילוק מלאכות ע"כ מגיכא לא אתא למימר שאינו חייב עד שיעבור על כל ל"ט מלאכות אלא למימר דדוקא אל"ט חייב על כל אחת ואחת אבל לפי הפירוש שכתבו לעיל דאי לאו לא תבערו ה"א דמגיכא אתא לאשמעינן דכולהו חשובות מלאכות להתחייב עליהן השתא נמי דכתיב לא תבערו לחלק איכא למימר מגיכא אתא להך מלתא וא"כ לא פריך מיניה מידי ודרשה דלא תבערו ה"ל לאתויי ודו"ק: **בד"ה** ועל כולן כו' דהוו ב' כתובים כו' וכה"ג אמרינן בפרק ד' מיתות כו' בכלל כל המכשפים היו כו' ופריך וליהוי אוב וידעוני ב' כתובים כו' עכ"ל ודאי דבכמה דוכתי אמרי' דב' כתובים הבאין כאחד אין מלמדין אלא משום דהנך ב' כתובים דהכא בחרים ובקציר וגו' יצאו מן הכלל דלא תעשה כל מלאכה ויש לבעל דין לחלוק דאין להם דין ב' כתובים שאין מלמדין ולהכי הביאו ראיה מהך דפרק ד' מיתות דכה"ג אוב וידעוני בכלל כו' ופריך כו' וק"ל: **בא"ד** מדלא כתביגהו או כולהו בלאו או כולהו כו' עכ"ל לענין מדת דבר שהוא יצא מן הכלל כתבו התוס' דלא אשכחן בשום מקום דלא דיינינן ליה בכה"ג אבל לענין מדת ג' כתובים מסברא דלא דיינינן ליה בכה"ג דזיל בתר טעמא דמדת ג' כתובים דאין מלמדים משום דאל"כ כולהו קראי ל"ל והייט כדהוו כולהו בלאו או כולהו בעשה אבל כדהוו קראי בלאו וקראי בעשה ודאי אילטריכו כולהו משום לאו ועשה ושפיר ילפינן מינייהו וק"ל: **ע"ב** בד"ה א"ל הרי כו' התם שפיר דמהדר ליה לחומרא והא כו' עכ"ל אין לפרש דס"ל דמספיקא אית לן למיזל לחומרא לאפוטי בקרבנות דהא חומרא דאתא לידי קולא הוא להביא חולין בעזרה אלא דר"ל כיון דהעלם טומאה נמי אית ביה איכא לחיובי מיהא משום העלם טומאה וכן בהעלם שבועה אבל הכא קסבר שגגת שבת עיקר כו' ועיין בזה בתוס' פ"ק דשבועות וכהן בספר בעל המאור וק"ל: **בד"ה** חזינן כו' אלא לא שנא כו' והרווייהו תיבעי כו' עכ"ל ר"ל והרווייהו אכתי מבעי לן ורש"י שפירש אלא לא שנא כו' נתכוין ג"כ לזה דאכתי מבעיא לן ולכך אינו מביא אלא אחת כדי שלא יביא חולין לעזרה וכן פירש"י פ"ג דשבועות גבי העלם טומאה אלא ל"ש ופטור היינו כמי מס"ע ודו"ק: **בא"ד** ורשב"א כו' אי משום שבת קפרים שהשבת שכוחה יותר כו' עכ"ל ר"ל שהשבת שכוחה יותר שהוא בעצמו אומר

מהר"ם

ומלאכת הל"ל בבבא אחריתי היודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת ונראה דע"כ הכרחו לפרש דהמקשה פריך לעיל בהנך שני אופנים דלא מצי למיפרך בהאי אופן לחוד דהיינו מדלא קתני אינו חייב אלא על כל שבת ושבת משמע דחיובא אתי לאשמעינן ולא פטורא דמצי למדחיית ולמימר דבאמת דהשתא דלא קתני הכיר ולבסוף שכח דחייב על כל שבת ושבת אלא קתני היודע עיקר שבת וכו' לא אתי לאשמעינן אלא חיובא ולא פטורא משום דמהיכא תיתי לן למימר שיהא חייב על כל מלאכה ומלאכה אבל אי הוה תנא דאפי' הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת ה"א דיודע עיקר שבת ולא שכחה דעדיף טפי חייב על כל מלאכה ומלאכה לכך נצטרך לומר דפריך נמי דניתני אח"כ בבא אחריתי היודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת ומתא לחוד לא מצי למיפרך משום דהוות מצי למימר דלעולם אימא לך דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת מאי אמרת ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא ליתני אח"כ בבבא אחריתי היודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת דלמא בבבא זו עצמה דקתני היודע עיקר שבת אתא לאשמעינן פטורא ולא אתא לאשמעינן חיובא כלל דחיובא לא איצטריך לאשמעינן דהא אפי' הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת ולא תני בבא זו דהיודע עיקר שבת אלא לאשמעינן פטורא דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה לכך הוכרח לפרש דפריך נמי דמדקתני היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת ולא קתני אינו חייב אלא על כל שבת ושבת משמע דחיובא אתא מתני' לאשמועינן ולא פטורא ודו"ק: **ד"ה** כי הכיר ולבסוף שכח דמי פי' בקונטרס דלהכי לא תני במתני' שכח מעיקרו דהיינו תינוק שנשבה דלא תימא דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת וקשה לר"י וכו' מקשין העולם דעדיפא הוה ליה לר"י לאקשויי על פירש"י דהיאך יכול לפרש דאי תני תינוק שנשבה ה"א דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת א"כ תקשה לן הא דפריך לעיל ארב ושמואל דמדתני היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא וכל הנך קושיות דבתר הכי לעיל אבל אין זה קושיא כ"כ על פירש"י דאיכא לתרץ דהתנא לא רצה לסמוך על הני דיוקי דפריך המקשה לעיל דדלמא מצי לתרוצי להו באיזה שינויא דחיקי לכך ניחא ליה לתנא טפי למתני בהדיא כל השוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת: **בא"ד** ונראה לר"י דודאי אי הוה תני חייב וכו' ר"ל דלעולם אין הפי' כרש"י דפי' דמש"ה לא תני במתני' תינוק שנשבה דלא תימא הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת אין הפי' כן ואין התנא מתיירא מזה ואפ"ה אין להקשות מפני מה תנא במתני' השוכח חייב ולא תני תינוק שנשבה דהוי רבותא טפי דודאי אי הוי תני חייב וכו' הוי תינוק שנשבה רבותא טפי אבל התנא לא אתא לאשמעינן חיובא אלא פטורא אתא לאשמעינן ולגבי פטורא אדרבה הכיר ולבסוף שכח הוי רבותא טפי מתינוק שנשבה ומיהו קשה לר"י דליתני תרווייהו לאשמעינן חיובא גבי תינוק שנשבה והדר ליתני פטורא בהכיר ולבסוף שכח וק"ל: **ד"ה** וחייב על הדם אחת וכו' אך קשה לרשב"א דמה איצטריך תו לאשמעינן ולמיתני על החלב אחד ר"ל דבתירוץ זה מתורץ הא דתני על הדם אחד אבל עדיין קשה למה איצטריך למתני ועל החלב אחד:

חכמת שלמה

נמי איפכא כשיודע שהוא שבת כו' דחילוק מלאכות גורם שמכיא נמי אחילוק שבתות ודו"ק (עי' במהרש"א):

דף סט ע"א גמ' הואיל והידוע הוא כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה אלא מונכז כו' נ"ל ואלא: **בד"ה** הכל מודים כו' בהא דשגגת קרבן כו' הידוע בקרבן דידכו אמר מונכז דמחייב בשגגת קרבן הכא דהידוע הוא כו' לכ"ש אלא לרבנן כו' כצ"ל והכל דבור אחד: **בד"ה** ומאן הכל כו' בעינן שישגוג בלאו כצ"ל: **תוספות** בד"ה דידע כדאיסי כו' כצ"ל. וכ"כ דף ו': **ע"ב** גמרא ל"א מני אילימא מונכז פשיטא כו' עד תיובתא. נ"ב אין זה לשון כתלמוד אלא פרש"י מלא בספרים גירסא זו וק"ל: **שם** ואמר אביי כו' כדי פרנסתו כר מההוא יומא וההוא יומא נימות לעביד מאתמול כו' בתמצא בשבתא נפיק כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה הא מני כו' בשבועות בפרק ג' כו'. נ"ב ובלשון אחר שפירש בקונטרס מוכח בשבועות פרק ג':

דף ע ע"א גמ' בני ישראל וגו' כו' ועשה מאחת מהנה פעמים כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה כאן כו' צריך להביא כס"ד: **בד"ה** כאן מידיעה כו' ידע וכי אמרי כו' כצ"ל: **בד"ה** ועל כולן כו' למכתב חד הס"ד: **בד"ה** את מאחת כו' מהנה למדרש ודרוש אחת כו' הנה עשייתו הנה וחייב אחת כו' ומי יתירה דרוש הכי לרבות כו' תעלת מהנה כו' כצ"ל והד"א: **תוס'** בד"ה יכול כו' ומיהו ממתני' דמי מלאכות דייק שפיר כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' דידע ליה שבת בלאו כו' דידע ליה שבת כמאי דידע ליה בתחומין כו' וחזר

שבת מעיקרו דהיינו תינוק שנשבה דלא תימא דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת וקשה לר"י וכו' מקשין העולם דעדיפא הוה ליה לר"י לאקשויי על פירש"י דהיאך יכול לפרש דאי תני תינוק שנשבה ה"א ההכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת א"כ תקשה לן הא דפריך לעיל ארב ושמואל דמדתני היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא וכל הנך קושיות דבתר הכי לעיל אבל אין זה קושיא כ"כ על פירש"י דאיכא לתרץ דהתנא לא רצה לסמוך על הני דיוקי דפריך המקשה לעיל דדלמא מצי לתרוצי להו באיזה שינויא דחיקי לכך ניחא ליה לתנא טפי למתני בהדיא כל השוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת: **בא"ד** ונראה לר"י דודאי אי הוה תני חייב וכו' ר"ל דלעולם אין הפי' כרש"י דפי' דמש"ה לא תני במתני' תינוק שנשבה דלא תימא הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת אין הפי' כן ואין התנא מתיירא מזה ואפ"ה אין להקשות מפני מה תנא במתני' השוכח חייב ולא תני תינוק שנשבה דהוי רבותא טפי דודאי אי הוי תני חייב וכו' הוי תינוק שנשבה רבותא טפי אבל התנא לא אתא לאשמעינן חיובא אלא פטורא אתא לאשמעינן ולגבי פטורא אדרבה הכיר ולבסוף שכח הוי רבותא טפי מתינוק שנשבה ומיהו קשה לר"י דליתני תרווייהו לאשמעינן חיובא גבי תינוק שנשבה והדר ליתני פטורא בהכיר ולבסוף שכח וק"ל: **ד"ה** וחייב על הדם אחת וכו' אך קשה לרשב"א דמה איצטריך תו לאשמעינן ולמיתני על החלב אחד ר"ל דבתירוץ זה מתורץ הא דתני על הדם אחד אבל עדיין קשה למה איצטריך למתני ועל החלב אחד:

דף סט ע"א בגמ' הכל מודים בשבועת ביטוי וכו' פירש"י בשבועת ביטוי דלהבא כגון שנשבע שלא אוכל ואכל אינו חייב ופי' עד שישגוג בלאו שבה דהיינו ששכח שבועתו וטעמו של רש"י דבלשעבר כגון שנשבע אכלתי ולא אכל א"א לפרשו דאם שגג ושכח שאכל ה"ל אנוס וכן אם שגג ואינו יודע שיש לאו בשבועה פטור דכתיב האדם בשבועה ולכך פירש"י בשבועת ביטוי להבא והיה קשה לרש"י בלהבא נמי אם בשעה שנשבע אינו יודע שיש לאו בשבועה ה"ל נ"כ אנוס וס"ל לרש"י דרוחק לפרש כפי' התוס' דבשעת השבועה היה יודע הלאו שבה ובשעה שאכל ועבר על השבועה היה סבור שמותר לעבור על השבועה ולא היה יודע בלאו שזה דוחק שאם אינו יודע בשעת האכילה גם בשעה שנשבע לא היה יודע ואם היה יודע בשעה שנשבע דוחק לומר ששכח התורה בשעת האכילה לכך פירש"י דלעולם יודע הוא שיש לאו בשבועה אלא ששכח שנשבע ואכל וזה מיקרי שגג בלאו: **שם** סד"א הואיל וחידוש הוא דבכל התורה כולה וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה בתחומין דאינן בקרבן נראה דכתב רש"י כן דלא תקשה דאי מתני' ר"ע א"כ ליתני מתני' ארבעים מלאכות בלי חסר וליחשב נמי תחומין דחייב נמי עליה חטאת אם עשאת בהעלם אחד עם שאר מלאכות כשעשה כולם בהעלם אחד וכ"ת דלא קתני לה משום דע"כ איצטריך דידע ליה לשבת באחד מהן ולכך נקט ארבעים חסר אחת תקשה לך מ"ש דנקיט תנא דידע ליה לשבת בתחומין וכל שאר מלאכות כולן נעלמות ממנו חייב עליהן ל"ט חטאות ולא נקיט דידע ליה לשבת בחרישה או בקצירה ותחומין נעלם ג"כ ממנו וחייב גם עליה חטאת ולכך איצטריך רש"י לפרש דתחומין אינן בקרבן לכך נקט ליה התנא הכי וק"ל: **ד"ה** הכל מודים וכו' וד"ה אלא לרבנן וכו' הכל ד"א: **בתוס'** ד"ה מה ע"ז שחייבים על זדונו כרת וא"ת מ"מ תקישא דשוגג למזיד ל"ל דאפי' לא הוה כתיב התם קרא דוהנפש אשר תעשה ביד רמה ילפינן שפיר מע"ז וכו' יש להקשות מה מקשין התוס' הא על כרחך איצטריך למכתב והנפש אשר תעשה ביד רמת וגו' ונכרתה למילף מיניה דאין חייבין קרבן אע"ז אא"כ עבודה בדבר שחייבים על זדונה כרת דהיינו השתחואה וזיבוח וקיטור אבל מחבק ומנשק לא וכן מוכח הסוגיא פ"ק דיבמות דף ט' דמייתי התם מתני' דהוריות דקתני ולא בע"ז אלא בדבר שחייבים על זדונה כרת וכו' ופירש"י כגון זיבוח וקיטור וניסוך והשתחואה אבל מחבק ומנשק לא ופריך שם מנלן ויליף לה רבי התם קרבן צבור בע"ז בג"ש דמעיני מעיני מפר העלם דבר ופר העלם דבר יליף בג"ש דעליה עליה ויחיד ונשיא יליף שם מקרבן צבור והקשו שם התוס' וא"ת תיפוק ליה דכתיב בע"ז כרת בהדיא כי היכי דדרשי רבנן בסמוך וי"ל דלרבי ההוא כרת במברך השם כתיב דכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה את ה' הוא מגדף ונכרתה וס"ל לרבי דמגדף היינו מברך השם וכו' עכ"ל התוס' כלל הדבר דגם רבי מודה דהפרשה שם איירי בקרבן ע"ז אלא שהכרת דכתיב שם בפסוק והנפש אשר תעשה ביד רמה לא כתיב בע"ז אלא במברך השם ולכך הוצרך רבי למילף לה בגזירה שוה וכ"ת מ"מ ליליף לה רבי בהקישא ממברך השם כמו שכתבו התוס' הכא אליבא דר"ע רבי איצטריך ליה הקישא דתורה אחת למלתא אחריתי כדאיתא התם ורבנן ס"ל דהכרת דכתיב בפסוק והנפש אשר תעשה ביד רמה איירי בע"ז למילף מיניה דלא חייב בקרבן אע"ז אלא בדבר שזדונה כרת כגון זיבוח וקיטור וילפינן כל התורה מע"ז בהיקש דתורה אחת וכו' וא"כ מאי מקשין התוס' דאפי' לא הוה כתיב התם קרא דוהנפש וגו' הוה ילפינן שפיר מע"ז וכו' ונראה דהתוס' אין ר"ל דלא לכתוב קרא דוהנפש אשר תעשה ביד רמה כלל דאדרבה עיקר הלימוד הוא אתא מקרא דוהנפש וגו' כנזכר למעלה אלא ר"ל דנכתוב קרא דוהנפש וגו' בפרשה זו דקרבן ע"ז וגילף מיניה דאין חייבים קרבן אע"ז אלא בדבר שזדונה כרת כגון קיטור ניסוך וכיוצא בו אלא דגבי האי הקישא דתורה אחת לא איצטריך למכתביה דמשמע דמרמת ומקיש שוגג למזיד וזה לא איצטריך אלא לכתוב קרא דוהנפש בפני עצמו ובהקישא לא לכתוב אלא קרא דתורה אחת לחוד דמקיש כל התורה לע"ז ואנן נימא מה ע"ז לא מחייב קרבן אלא בדבר שזדונו כרת כדילפינן מקרא דוהנפש אשר תעשה ביד רמת דכתיב גבי קרבן ע"ז אף כל התורה כן והיינו דדייקו התוס' בלישנייהו וכתבו דאפי' לא הוה כתיב התם קרא דוהנפש וגו' ר"ל התם גבי הקישא דתורה אחת אבל מ"מ איצטריך למכתבית בפרשה זו דקרבן ע"ז ולפ"ז הא דתירצו התוס' וכתבו וי"ל דלית לן לאקשויי לע"ז אלא במידי דכתיב בהאי פרשת וכו' לשון בהאי פרשת בכל דבור זה לאו דוקא אלא ר"ל במידי דכתיב בסמוך בהאי קרא דהאי הקישא דתורת אחת וכן מה שכתבו התוס' כדמשמע מתוך פי' הקונטרס ר"ל שפירש"י מה ע"ז קרבן שלה אינה באה אלא על עבירת גמורה וכו' ר"ל זיבוח וקיטור וכתב דסמיך ליה והנפש אשר תעשה וגו' ומרדייק רש"י וכתב דסמיך ליה משמע דס"ל דלא מקשינן בהאי הקישא אלא במידי דכתיב בסמוך ליה בהאי קרא נשיה דכתיב בית האי הקישא ודו"ק כן נ"ל ומתוך מה שכתבנו מבואר נ"כ כדפריך הכא ורבנן האי תורה אחת מאי עביד לית הוה מצי לשנויי דמבעי להו להאי דרשה דדריש לה רבי התם אלא דניחא טפי להגמ' לאוקמי רבנן דהכא דמוקי האי הקישא לתא דר' יהושע ב"ל דילפינן כל התורה מע"ז ולענין קרבן כדי דאייתר לן קרא דעליה לאסור ייבום בערות וצרת ערוה כדקי"ל ביבמות: **ד"ה** אלא למונכז שגגת במאי לא מצי למימר ששגג בלאו לחוד דהא כתבו בתר הכי דסברא הוא דכיון דמקיש למזיד אפי' הזיד בכל דבר ושגג רק בדבר אחד יש לנו לחייבו וק"ל: **ד"ה** אמר קרא אשר לא תעשינה בשגגה וכו' ומונכז לא בעי שגגת לאו אלא שגגת קרבן גרידא דבהדיא תניא וכו' הא דאיצטריכו התוס' לתביא דבהדיא תניא וכו' אע"ג דבהדיא קאמר הכא בשמעתין אלא למונכז שגגת במאי ומשני כגון ששגג בקרבן פי' בקרבן גרידא מ"מ הוה אמינא דדלמא ריש לקיש לא ס"ל כהאי שינויא אלא ס"ל דלמונכז בעינן כגון ששגג בלאו וקרבן ולכך מייתו התוס' ראיה מברייתא דמוכח מינה דלמונכז לא בעי אלא שגגת קרבן גרידא: **ד"ה** דידע לה בתחומין לא מצי למימר דידע לה בדאיסי וכו' פי' דאיסי תני מ' מלאכות חסר אחת ויש אחת בהן שאין חייבים עליה וא"כ נימא דידע ליה לשבת באותה מלאכה דלא מיחייב עליה חטאת לכך קאמר דבההיא נמי חייב חטאת ולא קאמר איסי אלא שאין חייב עליה סקילה ועיין לעיל בפ"ק בתוס' דף ו': **בגמ'** והאי בחמשה בשבתא נמי נפיק וכו' כצ"ל: **ע"ב ברש"י** ד"ה בלאו שבה כסבור חולין ואין כאן לאו הכא גבי חומש היה יכול רש"י לפרש כפשוטו עד שישגוג בלאו שבה היינו שאינו יודע שיש לאו באכילת תרומה דגבי שבועת ביטוי דוקא לא היה יכול לפרש כפשוטו כאשר כתבתי למעלה משום דכתיב האדם בשבועה משא"כ הכא גבי חומש אלא משום דלעיל גבי שבועת ביטוי הוצרך לפרש דברי אביי דעד שישגוג בלאו שבה ששכח השבועה דוהו שגג בלאו שבה פי' ג"כ הכא דברי אביי כסבור חולין וכו' כדי שיהא פי' דברי אביי דומה להדדי א"נ דרש"י אתא לאשמעינן דזה נמי מקרי שגג בלאו שבה וק"ל: **בתוס'** ד"ה הא מני מונכז וכו' ור"ע מחייב בהדיא על שעבר בפ"ג דשבועות ובלשון אחר שפי' בקונטרס מוכח בשבועות פ"ג כצ"ל ור"ל דשם מוכח דרבנן נמי אית להו שבועת בטוי בלשעבר דבשגגת קרבן לחוד מני גבי שבועת בטוי דחדוש הוא: **בא"ד** ומיהו קשה דבלאו הך ברייתא הוה מצי למפרך וכו' ר"ל קושיא זו קשיא לכל הלשונות דכיון דהשתא ס"ל דאי לא מודו רבנן דשבועת בטוי מני בשגגת קרבן לא משכחת לדידהו דחייב בשבועת בטוי לשעבר א"כ בלאו הך ברייתא הוי מצי למיפרך וכו' ע"כ נראה כפי' רבינו שמואל כו' ור"ל דשפיר אשכחן שבועת בטוי לשעבר אפי' אי בעינן שגגת לאו וקרבן ולכך לא הוי מצי למיפרך אלא מברייתא זו דקתני יודע אני כו' אבל איני יודע אם חייבים עליה קרבן דמשמע מינה דבשביל שגגת קרבן לחוד חייב ומשני ללישנא קמא דאתי כמונכז אבל לרבנן לאביי בעי ג"כ שגגת לאו אלא שסבור שיש בה עשה והתניא דשבועות דבעי מיניה רבי וכו' פליג אדאביי וללישנא בתרא איתתב אביי ולפי' התוס' גם הלשון אחר של רש"י אתי שפיר וק"ל:

דף ע ע"א בגמ' דתניא ר' יוסי אומר ועשה מאחת מהנה כו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה דברים משמע תרי ה' לרבות הד וכו' הד"א: **ד"ה** בכלל היתה וכו' כל שאר המלאכות שבכלל עמה בכלל וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה יכול שאם עשאן כולן בהעלם אחד וכו' ונראה לר"י דגרסי' הכא כמו במכילתא וכו' והשתא הבעת הפשט לפי גירסא זו כך הוא לפי שנאמר ויקהל משה כו' יכול שהמנין בא ללמדנו שאינו חייב אלא עד שיעבור כולן ת"ל בחריש ובקציר ועדיין אני אומר כו' על כולן אינו חייב אלא עד שיעשה כולן ת"ל לא תבערו וגו' מה הבערה חייבים עליה בפני עצמה פי' אפי' לא עשאה אלא היא לבדה אף כל וכו' וא"כ מה בא המנין ללמדנו אלא ודאי המנין אתא ללמדנו שאם עשאן כולם בהעלם א' חייב על כל אחד ואחד והשתא אלא תבערו לא ילפינן אלא דלא תימא שאינו חייב בכלום עד שיעבור על כולם אלא שלפי זה יהיה עיקר הלימוד דשאם עשאן בהעלם אחד חייב על כל אחד ואחד ילפינן ממנינא עיקר הטעם חסר בגמ' ודו"ק: **ע"ב בגמ'** אדרבה הרי העלם מלאכות וכו' כצ"ל: **והזור** ופתן כגרותרת כצ"ל: **ברש"י** ד"ה זה וזה שבת וכו' וממתני' דהשוכח כו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה שם משמעון וכו' דאפי' שריטה אחת שריטת אחד על שני נסרים כו' פי' משום דס"ל דהכי היו מסמנים הקרשים במשכן כדי שידעו איזה שייכים זה לזו ולא הייתה במשכן כתיבה אחרת מזו וע"כ צ"ל דר' יוסי יליף זה ממאחת וצ"ע היאך יליף ר"י זה מתיבת מאחת דבשלמא אשם משמעון מתיישב שפיר אבל אשריטות לא יתיישב וצריך לומר דבא ללמדנו אפי' היכא דהיות צריך לסרוט שני סריטות בכל נסר ונסר וסרט אחד אפ"ה חייב כיון דבנסר הוי סריטה אחת סימן והיינו כאחת כמו גבי שם משמעון וק"ל: **בא"ד** אלא תניא ליה למיגקם לישנא דמתני' דהכותב וכו' אע"ג דשם במתני' תנא נ"כ לישנא דר"י דפליג אר' יהודה ואמר דאפי' לא סרם אלא סריטה אחת וכו' אשר דר"י בר' תניא שבא לפרש דברי ר"י דהכא לא ס"ל בסריטות כר"י אלא כר' יהודה דלא מחייב אלא בכותב

היינו כפרש"י ואי כי מודעת ליה כו' דהיינו העלם זה וזה בידו וס"ל דחייב על כל אחד ואחד משום דהעלם מלאכות בידו ולא תקשי ליה אדרבה העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחד דאפשר שהוא סבר דאזלינן גם הכא לחומרא כיון דאית ביה נמי העלם מלאכות ולא ס"ל שגגת שבת עיקר והשתא הוי כההיא דשבועות ודפריך ליה כלום פירש משבת אלא משום מלאכות מתפרש כפר"י כיון ששניהם שכוחין במה שזה שכוח יותר מזה לא כ"מ מידי אדרבה כו' אבל הא דפריך כלום פירש ממלאכות אלא משום שבת ע"כ לא מתפרש הכי וכפר"י דא"כ לא הוי פריך מידי דהא בשניהם שוין ס"ל דחייב על כל אחד ומשום דאזלינן לחומרא אלא דמתפרש בע"א וה"פ אלא משום שבת ותהא שגגת שבת עיקר ולא מחייב אלא חדא כן נראה לפרש שיטת רשב"א: בד"ה נודע לו כו' אלא אם ירצה יביא קרבן על האמצעי ויתכפרו כולן כו' עכ"ל ק"ק דמשבא דמקמיה ה"מ להוכיח כן דקאמר על השלישי שליפי ושני מתכפרין כו' דהלמא אע"ג דנודע לו הראשון תחלה הואיל ועדיין לא הפריש קרבן עליו אינו גורר האמצעי שלא יתכפר עם השלישי רק עם הראשון שמביא ויש ליישב ודו"ק: באו"ד והא דנקט נודע לו על שגגת שבת היינו כלומר שלבסוף כו' עכ"ל ר"ל דנקט בכה"ג דאינו מביא רק א' על שגגת שבת ונגררין על שגגת מלאכות עמהם שמזה דקדק הר"ש דמיירי דוקא שנודע לו והפריש קרבן אבל אם לא הפריש עדיין אם ירצה יפריש ב' קרבנות של שגגת מלאכות כו' כדלעיל וא"כ לפר"י דהכא מיירי נמי שלא הפריש עד אחר שחזר ונודע לו גם על שגגת מלאכות צ"ל הא דנקט לה בכה"ג היינו כלומר שלבסוף הפריש על שגגת שבת אבל אם לא הפריש לבסוף קושטא הוא אם ירצה יקריב ב' קרבנות על שגגת מלאכות כו' ודו"ק:

דף עא בפרש"י בד"ה קצירה גוררת כו' סוף סוף העלם אחד הוא דלא כו' עכ"ל יש מדקדקים לפירש"י דאם בכה"ג שהעלם ב' חלוק מהראשונה מקרי העלם אחד א"כ מאי קשיא לתלמודא לעיל אהא דאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב ע"כ או"א דהיכי משכחת לה הא משכחת לה שפיר בכה"ג שעשה ל"ט מלאכות בזדון שבת ושגגת מלאכות ומלאכה א' עשה בשגגת שבת וזדון מלאכה דחייב על כל אחד ואחד די"ל דודאי אין זה מקרי העלם אחד לגמרי אלא דה"ק הכא בשתי קצירות כה"ג דין העלם א' יש להן ואינו חייב אלא אחת ודו"ק: **תוס'** בד"ה גרירה דגרירה כו' שגוררת קצירה לקצירה לא חשיב כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** אין אסיפה כו' ולאפוקי מר' יהושע דאמר תמחוין מחלקין אפילו לקולא כו' עכ"ל איכא לומר ולתנא דמתני' תמחויין אינן מחלקין אפילו לקולא וק"ל: **ע"ב** בד"ה מכלל דרישא כו' לעיל לא בעי למפרך מכלל דסיפא משני מינין ושני תמחויין כו' עכ"ל לכאורה קשה ומאי קושיא דאין זה דומה דהכא פריך שפיר דע"כ רישא במין א' ותמחוי א' דאי במין א' ושני תמחויין תקשי רישא לסיפא דברישא מחייב ליה ובסיפא פוטר אבל לעיל ברישא בכל גוונא במין א' בין בתמחוי א' בין בב' תמחויין [חייב] ובסיפא בשני מינין בכל גוונא בין בב' תמחויין ובין בתמחוי א' פטור וי"ל דבסיפא נמי בשני מינין ובתמחוי א' נמי תקשה ל"ל כדמקשה לעיל אלא דר"ל כיון דבשני מינין ליכא לאוקמי אלא במין א' ובשני תמחויין ותקשה מסיפא דפוטר לרישא דמחייב ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה וחזר ונודע כו' והא דאביי ורבא וכו' ואיכהו דאמרי קודם הפרשה נודע כו' עכ"ל אהך דקצר וטחן כגרוגרת כו' דפליגי בה נמי אביי ורבא תקשי ליה דהדא הוא דמחייבי להו כבר דחקו בזה התוס' לעיל לפרש בשם ר"י דאיירי נמי בנודע קודם הפרשה וק"ל: **תוס'** בד"ה מ"ד אשם כו' וליתא כו' מדברי שניהם נלמד אשם ודאי לא בעי ידיעה כו' עכ"ל ר"ל מדברי שניהם דהיינו ר' טרפון ור' עקיבא לאפוקי מחכמים דפוטרים התם במתני' מאשם תלוי במעילות ומפרש לה בגמרא דאית להו דאין מביאין אשם תלוי אלא בדבר שזדונו כרת והיינו מ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה ומהרש"ל כתב בזה דחוקים רבים ואולי נעלם ממנו מתני' דהתם ע"ש וק"ל:

דף עב בפירש"י בד"ה בעל ה' כו' והא מלתא דעולא נקט לה הכא משום דרב דימי כו' עכ"ל ק"ק דמלתא דעולא גופא שייכא הכא במתניתין דלר"י נמי דסבר לעיל ידיעות מחלקות אשמועינן עולא דבאשם למאן דלא בעי ידיעה אין הידיעות מחלקות בשפחה חרופה אפילו בין ביאה לביאה ויש ליישב וק"ל: **תוס'** בד"ה בעל ה' כו' וי"ל דאפילו אם אין אשם תלוי כו' יכול להביא אשם על תנאי ולהתנות בשלמים כו' עכ"ל ואין להקשות לחכמים דפוטרין נמי התם מאשם תלוי במעילה מ"מ יתנה בשלמים כמו בשפחה חרופה הכא די"ל כיון דלדידהו לא אשכחן אשם תלוי במעילה ס"ל דאשם ודאי בעי ידיעה בתחלה ולא קאמר דסגי ליה שיתנה בשלמים בשפחה חרופה אלא למאן דאית ליה אשם תלוי במעילה ולא בעי ידיעה בתחלה נימא נמי דה"ה באשם של שפחה חרופה דלא בעי ידיעה בתחלה ומצי להתנות בשלמים ובספק חטאת נמי לא מצי להתנות בשלמים של נקיבה שהרי התורה הקפידה להביא אשם תלוי על הספק וק"ל: **בד"ה** מתקיף כו' דהכי פריך כיון דלאו מחלקת בין ידיעות שבין מעשים לבין ידיעות שלאחר מעשים כו' עכ"ל יש לדקדק כיון דאי לאו דעולא הוה מסתבר ליה למקשה לחלק בין ידיעות שבין המעשים לידיעות שאחר כל המעשים אפילו בשפחה חרופה א"כ מאי פריך לקמן לרב דימי מהא דפליגי ר"י ור"ל אימא דהיינו דוקא בידיעות שאחר כל המעשים פליג ר"ל אבל בידיעות שבין המעשים כי הכא אפילו בשפחה חרופה מודה ר"ל דמחלקות וי"ל דמה שכתבו התוס' הכא דאי לאו דעולא הוה מסתבר למקשה לחלק בין ידיעות שבין המעשים לידיעות שאחר כל המעשים היינו לפום הסברא דקיימינן בה לעולא דאשם ודאי לא בעי ידיעה אבל לפום הסברא דקאמר רב דימי דאשם ודאי בעי ידיעה לא מסתברא ליה לחלק בין ידיעות שבין המעשים לידיעות שאחר כל המעשים וק"ל: **ע"ב** בד"ה נתכוון להגביה כו' וחתך מחובר אחר כו' וקשה לר"ת כו' עכ"ל וה"מ נמי להקשות לפי' הקונטרס דאיירי בחתך מחובר אחר דל"ל דרשה דבה פרט למתעסק כפירוש

חכמת שלמה

וקצר וטחן כו' על קצירה ועל טחינה של זדון כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה ונודע לו ש' של טחינה הס"ד: **תוס'** בד"ה הזינן כו' דשיילינן ליה ואמר דאי הוי כו' כצ"ל: **בד"ה** נודע לו על הקצירה כו' אם כן רבה ואביי דסברי כו' כצ"ל:

דף עא ע"א גמ' בעי מיניה ר' זירא מר' אסי קצר וטחן כו' כצ"ל. וכ"כ יש שהגיהו מלבם וא"ל בעי ר' זירא מרבי ירמיה וטעות הוא בידם כי ר' זירא רבו של ר' ירמיה היה ור' ירמיה בעי מיניה וכן איתא להדיא בהגהות בפרק בהמה המקשה ע"ש: **רש"י** בד"ה חלוקין לחטאות כו' הלכך לא מצטרפי. נ"ב ופליג על אביי ורבא וסבר דהעלמות חלוקות ולא גרירה: **תוס'** בד"ה גרירה דגרירה כו' קצירה וטחינה שעמה כי' קצירה וקצירה שעמה כו' שקצירה שעמה היא נגררת כו' כצ"ל והשאר נמחק: **בד"ה** אין אסיפה כו' אפילו מרישא הוי מצי לשנויי הוי כצ"ל: **ע"ב** גמ' ספוקי מספקא להו ואם כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה מכלל דרישא דאמר חייב הס"ד: **בד"ה** על חטאתו כו' תמימה נקבה על כו' כצ"ל: **בד"ה** קמ"ל כו' כהדיא דאית בלא שום כו' כצ"ל: **בד"ה** ז"ג כו' וכי פריך בעל התלמוד כו'. נ"ב מ"ש כינהו רש"י בעל התלמוד מיישב הלשון דהת"ל קאמר לשון יחיד וק"ל: **בא"ד** הוא דמחייב לר' יוחנן תרתי אבל כו' מודה ליה לא כו': **בא"ד** הוא ולפרושי כמו מ"ע כו'. נ"ב פירוש שמפרשים שחוזר הפסטן אחר שאמר לו הבעיין דילמא ספוקי מספקא ליה א"ל איהו הכא נמי לאו למיפשט קבעינא דפליגי בתרווייהו אלא את"ל קאמרינן לומר כך היה קשה לי את"ל כו' א"כ במאי מוקי ליה כלומר מאי טעם הוצרך לאוקמא בכזית ומחצה כו' ולא כתבתי רק שא"א שיהא בודאי קודם הפרשה פליגי או אחר הפרשה פליגי וממילא דמסתבר לי דבתרווייהו פליגי אבל אין לי ראיה על זה ודוק היטב: **בא"ד** דוחה ת"ל קמא ולהגיה כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה מאן דאמר כו' מדברי שניהם נלמוד כו'. נ"ב יש מפרשים ומאן דפליג התם הוא ר' יוסי דס"ל התם דלית ליה תנאי בקרבנות ויתה דש זה דיתא גבי שנים שיביאו קרבן אחד בתנאי ויש ליה אבל אחד מביא קרבן אחד בתנאי וכן מוכח מדברי [illegible] מאן דאמר להיפך בתוספתא ודו"ק:

דף עב ע"א רש"י בד"ה בעל ה' כו' א' אבל כו' כד"ה: **ע"ב** רש"י בד"ה אלא גבי כו' דפטור הס"ד

מהרי"ם

בכותב שם משמעון לכך נקט הדרוש דאחת מאחת בהאי לישנא וק"ל: **ד"ה** חוינן ס' דשיילינן ליה ואומר דאי הות מודעי ליה וכו' כצ"ל: **בא"ד** שפי' ר"י אכתי הוה צריך לפרושי וכו' ר"ל דמשום זה לבד דצריך הודעת מלאכות להודעת שבת לא נחשב בשביל זה שגגת מלאכות אלא צריך עוד לצרף לזה חלוקה אחרת דהיינו דכי מודיעים ליה מלאכות א"צ לאודועי ליה שבת אז הוא נחשב שגגת מלאכות: **בא"ד** ורשב"א מקיים הגירסא וכו' אי משום שבת קפריש וכו' פי' אי ידעינן בבירור שהשבת היה שכוח ממנו יותר דהיינו כשמודיעין שהוא שבת (אע"ג) דא"צ לאודועי ליה מלאכות ואי אודיעו ליה מלאכות צריך לאודועי ליה שבת כדלעיל אז אין חייב אלא אחד אבל תרווייהו שוין שהעלם זה וזה בידו חייב על כל א' וא': **בא"ד** והא דקאמר כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת הכי פירושא וכו' והא דצריכין התוס' לפרש הקושיא השניה דקאמר כלום פריש ממלאכות כו' יותר מהא דקאמר כלום פריש משבת אלא משום מלאכות משום דזה אתי ליה שפיר דה"פ כלום פריש משבת וכו' דמה נפקא לי' מינה דזה שכוח ממנו יותר דסוף סוף כיון דשניהם שכוחים הוי העלם זה וזה וא"כ לפי סברתך שאתה מחייב על כל א' וא' כשהעלם זה וזה בידו גם בזה היה לך לחייב על כל א' וא' אבל הא דקאמר כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת מה פריך אי ר"ל כלום פריש ממלאכות ולא מקרי שגגת מלאכות לבד אלא הוי שגגת שבת ושגגת מלאכות יהא כך הא איהו ס"ל השתא דבהעלם זה וזה חייב על כל א' וא' ולכך פירש דפריך שתהא שגגת שבת עיקר ולא מחייב אלא חדא והיינו דסיימי התוס' דבענין אחר לא הוה פריך מידי אלא שלפ"ז יהיו הקושיות סותרות זו את זו דמעיקרא פריך כלום פריש משבת וכו' ולכך גם בזה יהא חייב על כל אחד ואחד והדר פריך כלום פריש ממלאכות ואפי' בזה לא יהא חייב אלא אחד דשגגת שבת עיקר אלא שי"ל דמעיקרא לא פריך אלא לפי סברתו דס"ל דבהעלם זה וזה בידו חייב על כל אחד ואחד גם בזה יהא חייב והדר פריך אעיקרא דמלתא דהיאך יסבור דבהעלם זה וזה יהא חייב על כל א' וא' הא שגגת שבת הוא עיקר כמו שהשיב רב נחמן וק"ל: **ד"ה** נודע לו על הקצירה ועל הטחינה וכו' נ"ל לגרוס כן ודוקא הפריש קרבן אבל אם לא הפריש קרבן וחזר ונודע לו על הקצירה וטחינה של שגגת שבת יביא איזה שירצה וכו' והמשך דברי התוס' כך הם פי' רבינו שמואל שנודע לו והפריש קרבן וקודם שנתכפר וכו' אי איירי אחר שנתכפר לא אתיא רישא שפיר דקתני קצירה גוררת קצירה ונתכפר הכל בקרבן אחד ואי איירי דוקא בהפריש לא אתיא הסיפא שפיר דקתני כל נודע על הקצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות קצירה גוררת קצירה וטחינה שעשה וטחינה שבנגדה בעקוצה עומדת דמשמע דכיון שנודע לו הקצירה של שגגת מלאכות חייב להביא קרבן על אותה קצירה כדי הטחינה השנית תעשור בעקוצה ואין בידו רשות להביא קרבן על הקצירה של שגגת שבת כדי לפטור מכולן וזה אינו כדאמר רבא בסמוך וכו' אלמא אע"ג שכבר נודע לו על הראשון יש לו רשות להביא קרבן על האמצעי כדי לפטור מכולן ה"נ הכא אלא ודאי איירי דוקא שכבר הפריש קרבן על הקצירה של שגגת שבת ולכך חייב להביא אותו קרבן שהפריש על הקצירה של שגגת מלאכות וגוררת הקצירה של שגגת שבת וטחינה שעשה וטחינה שבנגדה בעקוצה עומדת אבל אם לא הפריש אפי' היכא שנודעו לו תחלת הקצירה והטחינה של שגגת מלאכות ואח"כ נודע לו הקצירה וטחינה של שגגת שבת אפ"ה יש לו רשות להביא קרבן על הקצירה של שגגת שבת ולפטור מכולן כן נ"ל דאי כגירסת הספרים שלפנינו שכתוב בהן וחזר ונודע לו על הקצירה וטחינה של מלאכות יביא איזה שירצה דמשמע דאע"ג דאשמעינן דאע"ג שהיה יכול לפטור את עצמו בקרבן אחד יש לו רשות להביא ב' קרבנות ומסיים אלמא אע"ג שנודע לו על הראשון כו' אלא אם ירצה יביא קרבן על האמצעי ויתכפרו כולן משמע דפשורא אתא לאשמעינן ולא תיובא ודו"ק נ"ל ואם באת ליישב גירסת הספרים צ"ל שהתוס' הקשו שני דברים דברישא משמע דאם נודע לו תחלה על הקצירה וטחינה של שגגת שבת מביא דוקא אחד ואסור לו להביא שנים וכן בסיפא משמע דאם נודע לו תחלה על הקצירה של שגגת מלאכות מביא דוקא שנים ואינו יכול לפטור עצמו באחד ובסמוך בדברי רבא לא משמע הכי לכך פירשו דלקמן איירי עדיין לא הפריש והכא איירי שהפריש כבר אבל אם עדיין לא הפריש אין ה"נ שיש לו רשות בין ברישא לחייב עצמו שנים בין בסיפא לפטור עצמו באחד ויביא איזה מהם שירצה אלא לפ"ז יהיו דברי התוס' סתרים וק"ל: **בא"ד** וי"ל דאיכא למרחי דהכא מיירי שלא הפריש עד אחר שנודע לו גם על שגגת מלאכות וכו' ויש להקשות דהא לעיל מוח פירש ר"ש שדוקא איירי שכבר הפריש על הראשון שנודע לו ואח"כ נודע לו על כולן ואח"כ הפריש וא"כ קשיא לן הא דרבא בסמוך דמשמע מיניה דקודם שהפריש אע"פ שנודע לו על הראשון יש לו רשות להביא על הקצירה והטחינה האחרון וכאן פירש שאיירי שנודע לו על כולן ואח"כ הפריש ואע"פ שנודע לו על הראשון יש לו רשות להביא על איזה שירצה כדי לפטור עצמו באחת ונראה דהשתא הוי המשך דברי רבא הכי קצר וטחן כגרוגרת וכו' וחזר ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת פי' ונודע היינו שהפריש קרבן על קצירה וטחינה של שגגת שבת אחר שנודע לו על כולן או פטור מכולן שהרי אע"ג שכבר נודע לו על כולן כל זמן שלא הפריש יש לו רשות להפריש להביא קרבן על איזה מהן שירצה דהיינו על קצירה של שגגת שבת כדי לפטור עצמו בקרבן אחד אבל נודע לו על הקצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות פי' שהפריש קרבן על הקצירה של שגגת מלאכות אחר שנודעו כולן או כיון שכבר הפריש ע"כ קצירה גוררת קצירה וטחינה שעשה אבל הטחינה שבנגדה בעקוצה עומדת והשתא הוי פירוש דברי רבא דהכא ממש כדברי רבא דבסמוך ודו"ק נ"ל:

דף עא ע"א בגמ' מלתא דפשיטא להו לאביי ורבא וכו' י"ל מאי קאמר מלתא דפשיטא להו וכו' מבעיא ליה לר"ז וכו' מדברי רבי ירמיה מבואר דפשיטא ליה דאם קצר בזדון שבת ושגגת מלאכות וחזר וקצר בשגגת שבת וזדון מלאכות בהעלם אחת דחלוקים לחטאות וגם משמע דעד כאן לא קא מבעיא ליה לר' זירא אלא אם מצטרפים לכגרוגרות אבל גם הוא היה ס"ל דחלוקים לחטאות וכן נראה מה דפריך בתר הכי וכל היכא דחלוקים לחטאות לא מצטרפים וכו' ונראה דה"ק מלתא דפשיטא להו לאביי ורבא דאפי' היכא דאין ההעלמות שוות דאפ"ה אין חלוקים לחטאות אלא מביא חטאת אחת לכל הפחות מבעיא ליה לר' זירא ר"ל דיכול להיות אפי' דהוה פשיטא ליה דחלוקים לחטאות אבל עכ"פ לא היה פשיטא ליה דאין חלוקים לחטאות פשיטא דמצטרפים ולא היה צריך למבעיא ליה אי מצטרפים אי לא אלא ע"כ נצטרך לומר או שהיה פשיטא ליה שחלוקים לחטאות ואפ"ה קמבעיא ליה אי מצטרפין כדאשכחן באכלו בשני תמחויין דחלוקין לחטאות ואפ"ה מצטרפים כדפריך בתר הכי או נוכל לומר שגם לענין חילוק חטאות הוה קמבעיא ליה כשאין ההעלמות שוות וקא מבעיא ליה אם מצטרפים וה"ה נמי דלענין חילוק חטאות הוה קמבעיא ליה וחדא מינייהו נקט והוה ס"ל דאפי' את"ל דחלוקים לחטאות אפ"ה איכא למימר דמצטרפין ולכך כשהשיב לו חלוקים לחטאות ואין מצטרפין פריך ליה וכל היכא דחלוקים לחטאות אין מצטרפין ותנן וכו' אבל עכ"פ א"א לומר שהיה פשיטא לו דאין חלוקים לחטאות ולכך קאמר מלתא דהוה פשיטא להו וכו' קמיבעיא לר' זירא וכו' ודו"ק: **ברש"י** ד"ה מלתא דפשיטא להו וכו' ולא אמדי' כשני העלמות גינהו וניחייב חד אזדון שבת ושגגת מלאכות וחד אשגגת שבת וזדון מלאכות וכו' היכא לא עשה בזדון שבת ושגגת מלאכות כ"א מלאכה אחת ודו"ק: **ד"ה** תומני שני תמחויין כו' צ"ל תומני שם הכם והוא סוף דבור ואח"כ מתחיל הדבור שני תמחויין וכו': **ד"ה** דאמר תמחויין וכו' וד"ה דמתי תימא וכו' הכל ד"א: **בתוס'** ד"ה גרירה דגרירה כו' כדפי' בקונטרס דמה שגוררת קצירה לקצירה לא חשיב גרירה כצ"ל: **בא"ד** וקשה לרשב"א לפי זה לא הוה מצי למצוא פלוגתייהו וכו' כגון שקצר בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר בזדון שבת ושגגת מלאכות וכו' והא דנקטי התוס' הכי ולא נקטי דחזר וקצר הקצירה הג' ג"כ בזדון שבת ושגגת מלאכות כמו השניה משום דבהאי גוונא אין כאן שום גרירה דגרירה אלא גרירה אחת דהייטו הקצירה הראשונה עם הקצירה השניה כיון שלא היו ההעלמות שוות מקרי גרירה אבל הקצירה הג' עם הקצירה השניה לא מקרי גרירה כלל כיון ששני ההעלמות היו שוין בזדון שבת ושגגת מלאכות דמתכפר עמה בלא גרירה כמו שכתב ר"י לעיל מוה דההיא דטחינה לא מיקרי גרירה דגרירות מטעם זה וק"ל: **ע"ב ברש"י** ד"ה על חטאתו והביא קרבנו שעירת עזים וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה מאן דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה כו' מדברי שניהם נלמד אשם ודאי לא בעי ידיעה כו' ולפ"ז כיון דבין לר"ע ובין לר"ט אשם ודאי לא בעי ידיעה הא דקאמר הכא בשמעתין למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה וכו' צריך לומר דידוע להגמ' דאיכא מ"ד אחר זולת ר"ע ור"ט דס"ל דאשם ודאי בעי ידיעה: **בא"ד** וא"ת לר"ע אמאי מביא וכו' וכשיודע או יביא מעילתו והא דמקשין התוס' קושיא זו השתא אר"ע ולא הקשו בלא זה על ר"ט דלמה לו להביא עכשיו מעילתו עם האשם אפי' כשהוא מרובה ואם לא יודע לו לעולם יהא הקדש לנדבה ויתנה לא יביא כי אם האשם לבד ויתנה כשיודע לו יביא מעילתו משום דלר"ט אתי שפיר משום דאיהו ס"ל דאינו יוצא אפי' מידי ספק עבירה אם לא יביא תיכף המעילה עם האשם ויתנה ואפי' אינו רוצה להתנות אלא רוצה עתה להביא אשם תלוי וכשיודע רוצה להביא אשם ודאי עם המעילה אפ"ה אינו יוצא עם האשם תלוי מידי ספק עבירה עד שיביא עמו המעילה ויתנה אם לא יודע יהיה נדבה וא"כ למה לו לשני אשמות אלא יביא אשם אחד עם המעילה ויתנה ולפי מאי דס"ד להתוס' מתחלה שר"ט לא קאמר שאינו יוצא עד שיביא אשם ומעילה ויביא ויתנה אלא שעצה טובה קמ"ל שלא יצטרך להביא שני אשמות הא דלא הוקשה להם להתוס' לר"ט למה צריך להביא המעילה לא יביא כ"א אשם אחד ויתנה וכשיודע יביא המעילה צ"ל דהוה ס"ל להתוס' דלא קאמר ר"ט שמחוייב להביא עתה מעילתו אלא ר"ל שאם רוצה יביא עתה גם המעילה ויהיה פטור לגמרי ויוצא ג"כ בזה מידי כל העבירות שגם המעילה יכול להביא עכשיו המעילה עד שיודע לו בודאי הרשות בידו ולכך לא הוה קשה להו מידי על דברי ר"ט אבל השתא לר"ע דס"ל דכשמביא אשם תלוי הוא יוצא מידי עבירה אפי' אינו מביא המעילה וגם ס"ל דבמעילה מועטת מביא אשם אחד ומתנה אלא כשהמעילה מרובה ס"ל דמביא ב' אשמות ולא אשם א' בתנאי כדי שלא יצטרך להביא אז גם המעילה המרובה קשה יביא א' ויתנה ולא יביא עכשיו המעילה לכך תירצו דגם ר"ע מודה דכשמביא אשם א' ומתנה עליו שאם ודאי מעל שיהיה האשם ודאי אינו יוצא עד שיביא עמו המעילה דבאשם ודאי המביא אשמו עד שלא הביא מעילתו לא יצא ודו"ק:

דף עב ע"א ברש"י ד"ה א"ל אביי דלמא הא דפשטת דלמאן דבעי ידיעה חייב ואפי' לריש לקיש במעשה דלאחר הפרשה קאמרת וכו' מלשון רש"י משמע דמפרש כפי' התוס' דלרב דימי אליבא דר"ל אפי' הפרשה אינה מחלקת אפי' בין ביאה לביאה אלא למ"ד דבעי ידיעה ולכך קאמר רב דימי למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה כו' ולקמן בדברי רבין פירש"י והכל מודים ואפי' ר"ל דיש חילוק ואפי' לר"ט כגון בביאה של אחר הפרשה וכו' א"כ מפרש דלרבין הפרשה מחלקת אפי' למאן דלא בעי ידיעה א"כ רב דימי ורבין פליגי ביה: **ד"ה** כדעולא וכו' דאפי' ר' יוחנן מודה דלר"ט וכו' כצ"ל: **בתום'** ד"ה בעל ה' בעילות וכו' אמר ליה חייב על כל א' וא' ומ"ש מה' העלמות בשפחה אחת וכו' והיינו למאן דלא בעי ידיעה וכו' לא היו התוס' צריכים לכתוב זה לענין הראייה שרוצים להביא השתא שאין הידיעות מחלקות לעולא למ"ד זה אפי' בין ביאה לביאה דהא הא איירי התיא דר' מוסרי כפרה למ"ד דבעי ידיעה מכ"ש נשמע דאין מחלקת למאן דלא בעי ידיעה אלא דכתבו זה דלא תימא דמאי מייתי ראיה משם הא ע"כ התוס'

קונ' דא"ל דפטור בשבת משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכן הקשו בפרק ד' מיתות ע"ש וק"ל: בד"ה ע"כ לא בעא כו' דאם לא נודע לו מעולם כו' דדוחק להעמיד בתינוק כו' עכ"ל לעיל לרב ושמואל בעי לאוקמא מתני' דרים פרקין בתינוק כו' היינו נמי כעין תינוק כו' דלא נודע לו איסור שבת מעולם אבל הכא בע"ז ליכא לאוקמי נמי כעין תינוק והיינו לא נודע לו איסור ע"ז דאם כן אינו ישראל כלל כו' ובתינוק שנשבה כו' לחוד נמי דוחק להעמידה ולא ניחא להו לתרוצי נמי הכא דלהכי מפרש לאומר מותר דהכא בהעלם זה וזה משום דדילמא אפילו תרתי מחייב ולכך לא הקשה נמי משוכח עיקר שבת כמ"ש התוס' דהכא הכי קא קשיא להו דמאי פריך כלל דאימא דרבא כרבי יוחנן ור"ל ס"ל דאמרי לעיל בתינוק שנשבה לבין הנכרים דפטור לגמרי בשבת והאי תירצו דהכא בע"ז נמי איירי וליכא לאוקמי לא כעין תינוק כו' דהיינו שלא נודע לו מעולם דא"כ אינו ישראל כלל ובתינוק כו' נופיה לחוד נמי דוחק להעמידה ודו"ק: בד"ה רבא אמר כו' הכל היה בכלל לא תעבדם כו' משמע דלא מפיק אלא אונס מיתה כו' עכ"ל לפי תירוצם הך דבפרק רבי ישמעאל דאמר רבא דאפילו בע"ז בצנעא וחי בהם כו' איכא לאוקמא אליבא דמ"ד בפרק בן סורר ומורה דאין חייב למסור עצמו אפילו בע"ז א"כ דהיינו לענין עונש איתמר שאם עבר אינו נהרג כמו שכתב הסמ"ג וכמ"ש כל זה מהרש"ל מיהו הך דהכל היה בכלל לא תעבדם כו' לא משמע להו לאוקמא בהכי אלא בחיוב מיתה בב"ד איתמר ולהכי קשיא להו שפיר משמע דלא מפיק אלא אונס כו' ודו"ק: בא"ד ומהיא גופה נמי יש כו' דמשמע דאסר נעבד כהמן דומיא כו' והיינו בלא קבלו כו' עכ"ל ק"ק דמה דקדוק יש כאן דהא ע"כ רבא מוקי לה התם כהמן ולא כהמן כהמן דהוה גופיה ע"ז ולא כהמן דאלו המן מיראה והכא לאו מיראה וא"כ כיון דאיירי בלאו מיראה ע"כ דקבלו באלוה איירי ויש ליישב וק"ל: בא"ד דלא דחי ראיות דאביי כו' משום דסתם עובד כו' עכ"ל ונ"ל הכא בשמעתין דפריך לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר ולא מוקי לה בעובד מאהבה ויראה סתם וק"ל:

דף עג בד"ה אלא לאו כו' ושגג בלא מתכוין כגון שנתכוין לשחוט בהמת חולין כו' וליכא לאוקמא נמי דמיירי כשנעשה כו' עכ"ל כל מה שיש לדקדק בדבריהם באריכות בחדושינו פרק ד' מיתות ע"ש באורך בא"ד דבין לאביי ובין לר' אבהו לרבי עקיבא אינו חייב כו' ועיין בפ' ד' מיתות: בד"ה העושה ב' בתי כו' בזורע ובנוטע ובתופר כו' עכ"ל כצ"ל: ע"ב בד"ה משום זורע כו' ולר"א דמחייב כו' ולא משני כו' דצריך להתרות אתולדה משום אב עכ"ל כצ"ל ויש לדקדק דנהי דאין צריך להתרות אתולדה משום אב וחייב אם התרו בו סתם משום התולדה גופה כמו אל תאמר מ"מ כיון דחייב נמי אם התרו בו משום אב כמו בורר למאן דאית ליה ומרקד למאן דאית ליה א"כ אכתי ה"ל לשנויי התם לר"א דלכך קרי ליה אב דאם התרו בו נמי משום אב חייב אתולדה וי"ל דגם אם היו שניהם אבות אם הם דומים מעין מלאכה אחת חייב אהך חדא אם התרו בו נמי משום אידך כמו שבש ומדקדק דלקמן דהוו אבות והוו בכלל מסך ואורג וכן כותב יאי בכלל דש ודו"ק: פירש"י בד"ה משום מעמר שאף הוא מאסף בשבלין הוא עכ"ל כ"ה בכל הפירושים ור"ל דלכך מדמה מי שמאסף ומקבץ המלח למעמר משום דמלאכת מעמר נמי מידי דאסיפה וקיבוץ שהוא מאסף בשבלין ומהרש"ל הגיה בזה לאין צורך וק"ל:

חכמת שלמה

בס"ד תוס' בד"ה רבא אמר כו' לימא דאתיין כמאן דאמר כו'. נ"ב אלא בודאי מאי דסבר רבא הכא פטור אתיא לכ"ע וכמו שמשני כו' ואין להקשות סוף סוף קשה על רבא מה שאמר במס' ע"ז דגבי ע"ז בצנעא אמרי' ומי בהם כו' ובפ' בן סורר ומורה ס"ל יהרג ואל יעבור והכי קי"ל הלכתא משום דאיכא למימר דרבא בפרק רבי ישמעאל אליבא דר"י אמר וליה לא סבירא ליה כמ"ש הסמ"ג והתוס' כותבין כמו דאיכא לאידתי מה שאמר וחי בהם ולא שימות בהם פייט לענין עונש שאם עבר אינו נהרג אבל מחוייב למסור את עצמו כו' ע"ש: בא"ד יכול אפילו נעבד כהמן כו'. נ"ב פי' אביי מייתי פתי ברייתא לסיוע דחייב ורבא דחי התם כהמן ולא כהמן כהמן דאיהו גופיה ע"ז ולא כהמן דאלו המן מיראה והכא לאו מיראה סוף סוף במעינן מאי דמחייב אביי בעובד מיראה איירי דומיא דהמן וכהאי גוונא פוטר רבא וק"ל: בא"ד ומהיא גופא נמי יש לדקדק כו' כנ"ל:

דף עג ע"א גמ' ושגג בלא מתכוין כשאר מנות כו'. המתוכר פטור ואביי שגג כו' פטור אבל נתכוין כו' פטור דהא לא קמיכוין כו' לזריקה דארבע אביי כו' ל"ל ואמר ר"י כו' כבלמא לאביי דאמר כה"ג כו' אלו אבות מלאכות כו' את עורו והממחקו והמתחכו כו' כנ"ל: רש"י בד"ה דסבור כו' פטור ואביי כו' הד"א: בד"ה דהא לא כו' במלאכה אבל כו' הד"א: בד"ה כותב ומוחק כו' שכן רושמין כו' כנ"ל: תוס' בד"ה אלא לאו כו' ור' אבהו נמי דפליג כו'. נ"ב פי' וסבר דלר"ע מחייב שתים ולא דרש מה העשה וק"ל: בד"ה הקושר כו' לא ומדלא תני כו' כנ"ל: ע"ב גמ' מאי קמ"ל הא קמ"ל העושה כו' כנ"ל: שם הכונר והגודר כו'. נ"ב פערוך כתב שהוא גודר כדלי"ת והוא מלשון גודו אילנא ע"ש בערך גד: רש"י בד"ה דכניף כו' ואותו תרין קרי מילתתא כנ"ל: בד"ה משום מעמר שאף הוא כמאסף בשבלין הוא כנ"ל: תוס' בד"ה משום כו' חייב רבה אמר משום כו' כנ"ל:

דף

מהר"ם

תהיא פליגי אסוגיא דהכא דהא הכא קאמר לר' יוחנן דאפי' ידיעות דלאחר המעשים מחלקים והתם קאמר דאפי' בין ביאה לביאה אין מחלקים לכך כתבו התוס' דדברי ר' יוחנן דהתם קאי למאן דלא בעי ידיעת מ"מ שמעינן מהתם דלמאן דלא בעי ידיעה אין הידיעות מחלקות אפי' בין ביאה לביאה וק"ל: ד"ה מתקיף לה רב המנונא וכו' תימא מאי פריך רב המנונא אי קסבר וכו' בלל קושית התוס' הוא זה דמאי פריך רב המנונא מהפרשות אידיעות הא ע"כ לא דמיין דהא הפרשות מחלקים במזיד וידיעות אין מחלקים ואי ס"ל דגם הפרשות במזיד אין מחלקים א"כ גם בשוגג אין מחלקין ומאי פריך אלא מעתה בעל והפריש קרבן ואמר המתינו וכו' ת"נ דאינו חייב אלא א' הא איהו גופיה ס"ל דאין ת"נ דאינו חייב אלא א' כיון דאין הפרשות מחלקות ועכ"פ משמע מדברי התוס' דהא דפריך אלא מעתה וכו' ואמר המתינו וכו' אינו רוצה לומר שאבעול במזיד אלא ר"ל עד שאבעול עוד בשוגג ודו"ק: בא"ד ואפי' לר"י א"ל דהכא מודה וכו' פי' לפי מאי דאם תמצא לומר דבהפרשה פליגי ולא קאמר ר' יוחנן דמחלקי' אלא בהפרשות וק"ל: ע"ב בגמ' אלא באומר מותר ע"כ לא בעיא מינית רבא מרב נחמן וכו' פירש"י ע"כ לא קמבעיא מינית וכו' העלם זה וזה בידו מהו לעיל בפירקין דהיינו אומר מותר דאמר אין שבת בתורת היינו העלם זה וזה עכ"ל משמע מלשונו זה שהוא מפרש הבעיא דלעיל דהעלם זה וזה בידו היינו שאומר שאין שבת בתורה ולעיל פירש"י העלם זה וזה בידו וכו' וממתני' דהשוכח עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת לא שמעינן ליה וכו' דכי מבעי לן ביודע עיקר שבת וכו' עכ"ל וא"כ דברי רש"י נראין כסותרין ונראה דלפירש"י ה"פ פשטא דגמ' ע"כ לא קמיבעיא לרבא מרב נחמן אלא בהעלם זה וזה דיודע עיקר שבת אם חייב אחת או שתים אבל מיפטר לגמרי אפי' היכא שאינו יודע עיקר שבת דזה מיקרי ג"כ העלם זה וזה כלל לא דהא היינו מתני' דהשוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת כנ"ל בפירש"י אלא שתקשה לך לפירש"י למה ליה לאתויי מבעיא דרבא לייתי ממתני' גופא דקתני השוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת ואחת מיהא חייב ואינו פטור לגמרי וזה קשה על פשטא דפירש"י בלאו הכי כמו שהקשו התוס' וק"ל: בתוס' ד"ה נתכוין להגביה את התלוש וכו' א"כ הא דפליגי במתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר משמע לחתוך תלוש וחתך מחובר אחר וכו' פי' מדפירש"י כגון סכין מוטל בערוגה וכו' ולא פי' כפשוטו כגון שהיה סובר שירק זה הוא תלוש ונתכוין להגביהו ונמצא שהיה מחובר ובהגבהתו תלשו וחתכו מן המחובר וא"כ רוצה רש"י לפרש דמיירי דוקא כשנתכוין לזה וחתך דבר אחר וממילא נמי הא דפליגי בנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר מפרש ג"כ בהאי גוונא דהיינו שנתכוין לחתוך זה וחתך ירק אחר שהיה מחובר וקשה לר"ת דבפ"ש ספק אבל אמר שמואל וכו' ר"ל דכה"ג דפירש"י לא אתי פטורי מפסוק אשר חטא בה וממעט מתעסק אלא שפטור מטעם דבעינן מלאכת מחשבת שתתקיים מחשבתו וזה לא נתכוין לדבר זה כלל ואפי' נתכוין למחובר זה וחתך מחובר אחר פטור משום דלא נתקיימה מחשבתו לכך פי' ר"ת דשני דינים יש דנתכוין לזה וחתך מחובר אחר פטור מטעם דשמואל מטעם דבעינן מלאכת מחשבת ואביי ורבא פליגי בדברי ר"א דדריש אשר חטא פרט למתעסק ופליגי אינהו מה נקרא מתעסק אביי ס"ל נתכוין להגביה את התלוש ונמצא שהוא מחובר וחתכו זה לא נקרא מתעסק ורבא ס"ל דגם נתכוין לחתוך את התלוש ונמצא שהוא מחובר נקרא ג"כ מתעסק ופטור והוי כלל העולה מדברי התוס' אלא שיש לדקדק תרי קראי למה לי דלכתוב אשר חטא בה דילפינן מיניה פרט למתכוין לחתוך את התלוש ונמצא מחובר דנתכוין לזה שחתך ואפ"ה פטור וכ"ש הא דשמואל דנתכוין לזה וחתך מחובר אחר דלא נתקיימה מחשבתו דפטור אבל אין זה קושיא כלל דאי לאו קרא דמלאכת מחשבת לא הוה אמרי' דתלי מידי בקיום מחשבתו והוה אמרי' דדוקא שנתכוין לחתוך את תלוש וחתך את המחובר פטור משום דנתכוין לדבר היתר אבל נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דנתכוין לדבר איסור חייב לכך איצטריך קרא דמלאכת מחשבת ואי כתב קרא דמלאכת מחשבת ולא כתב קרא דאשר חטא ה"א איפכא דדוקא נתכוין למחובר זה וחתך מחובר אחר הוא דפטור משום דבעינן מלאכת מחשבת אבל נתכוין לחתוך את התלוש ונמצא שהוא מחובר שנתקיימה מחשבתו שהרי חתך אותו שנתכוין לו אימא חייב לכך איצטריך נמי קרא דאשר חטא בה פרט למתעסק ומתכוין לדבר היתר ודו"ק: ד"ה תניחא לאביי וכו' דהא אם חלל שבת מאהבה ומיראה נמי חייב כו' יש לדקדק למה כתבו התוס' דגם לאביי לא מתוקמא ברייתא שפיר הא איכא לאוקמא שפיר דהא דקתני שבשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב היינו בעובד ע"ז מיראת מיתה דס"ל לאביי דאפי' בצנעא יהרג ואל יעבור ולכך במזיד חייב מיתה ובשוגג קרבן משא"כ בשבת דהא אם אומרים לו חלל את השבת או תהרג מותר לחלל את השבת דהא השבת דוחין את השבת מפני פקוח נפש ולכך פטור וי"ל דמ"מ גם לאביי לא מתוקמא שפיר דכיון דמצינו גם בשבת שגג בלא מתכוין שחייב כגון חלל שבת מאהבה או מיראת עונשים שאין בהם חשש מיתה ואין כאן פקוח נפש שוה ג"כ מקרי שגג בלא מתכוין וחייב גם בשבת לכך לא אתי הברייתא שפיר דלא הו"ל למיתני סתמא משא"כ בשבת כיון דמצינו ג"כ בשבת שוגג בלא מתכוין דחייב כגון במקום דליכא פיקוח נפש וק"ל: ד"ה ע"כ לא בעי מיניה רבא מר"נ וא"ת אמאי לא מייתי מתני' דהשוכח עיקר שבת וכו' ולא הוי פטור לגמרי וכו' ר"ל ואי הוה האי אומר מותר דנתעלמה ממנו לפי שעה כמו שפירש התוס' בתר הכי כ"ש דקשה ממתני' דהא אפי' היכא ששכח לגמרי עיקר שבת אפ"ה אינו פטור לגמרי וכ"ש כאומר מותר דהכא דנתעלמה ממנו לפי שעה כ"ש דאינו פטור: בא"ד וי"ל דניחא ליה לאתויי מרבא דמספקא ליה בהעלם זה וזה וכו' פי' מספקא ליה לרבא בהעלם זה וזה אי מחייב חדא או תרתי וא"כ ה"ה הכא באומר מותר יכול להיות לא מבעיא דלא פטור לגמרי אלא אפי' תרתי נמי מחייב אם עשה שתי עבודות בהעלם אחד דהא ע"כ האי אומר מותר דהכא היינו שנתעלמה ממנו ע"ז לפי שעה לא שלא ידע מאיסור ע"ז חשבת מעולם כדמשמע מפירש"י דומיא דהעלם זה וזה דבעי רבא דאיירי בכה"ג דהיכא דנשכח ממנו לעולם פשיטא דאינו חייב שתים כדקתני במתני' השוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת והאי אומר מותר דהכא איירי נמי דנשכח ממנו לפי שעה ולכך פריך דיכול להיות דאפי' תרתי מיחייב וק"ל: ד"ה לרבא דאמר פטור וכו' א"כ דמשמע דרבא דפטר הוי משה"מ מאי מייתי אביי וכו' ר"ל אלא ודאי מדאביי ש"מ דרבא דאמר למלתית דפטור אליבא דר"ע דכ"ע אפי' לאותו מ"ד דס"ל יהרג ואל יעבור א"נ רבא גופית הא דקאמר בפ' ר' ישמעאל במס' ע"ז דאפי' בע"ז בצנעא וחי בהם ולא שימות בהם לא קאמר להא אלא אליבית דהתרוא תנא דהתם כדמשמע התם אבל לדידיה לא ס"ל הכי משום דקי"ל הלכתא כמ"ד דאפי' בצנעא יהרג ואל יעבור וא"כ ליכא לתרוצי דהא דפטר רבא מיראת הוי מטעמית משום דאזיל למעמית דאמר בפ' ר' ישמעאל ואע"ג דהתוס' הוי יכולים לפתור תירוץ זה בלאו הכי ראי מעמית דרבא משום דאזיל למעמית דאמר בפ' ר' ישמעאל התינת דפטר מיראת דנוכל לומר דאיירי מיראת מיתה מאהבה מאי איכא למימר אמאי פטר רבא מ"מ פתרו ליה התוס' הכא דאפי' תא דפטר רבא מיראת ואפי' איירי מיראת מיתה לא א"ש: בא"ד וקשה לרשב"א וכו' אבל שאר אונסים הוי בכלל לא תעבדם והכא פטר אפי' מאהבה כו' כלומר דבהאי שינויא דמשנינן דס"ל לרבא דאע"ג דחייב למסור עצמו למיתה מ"מ אם לא מסר אינו חייב אלא פטור אינו מתורץ אלא הא דפטר מיראת אבל מ"מ קשה אמאי פטר מאהבה הא התם לא הוי אונס מיתה והוי בכלל לא תעבדם: בא"ד דומיא דהמן דמייתי עלה כו' פי' אביי מייתי התם סיוע לדבריו דחייב עובד מיראת מדקתני בברייתא יכול אפי' נעבד כהמן ת"ל לא תעבדם והמן הוי מיראה א"כ ש"מ דמיראת חייב ודחי לה רבא דהתם כהמן ולא כהמן כהמן דאיהו גופית הוה ע"ז ולא כהמן דאלו המן הוה מיראה אבל הכא קרא דלא תעבדם לא איירי מיראה אלא דנתכוין לעבדו אבל מיראה פטור דומיא ממש כהמן מ"מ שמעינן מהא דלא פטר רבא אלא דומיא דחיכא דאביי תיינו דומיא דהמן שהכל היו יודעים שהיה מיראה ואדרבה מתהוא ברייתא יש לדקדק דהיכא דהוי תאדם ע"ז ואינו מפורסם שעובדים אותו מיראה והוא השתחוה לו בסתם אפי' לא קבלו עליו באלוה חייב והוי בכלל לא תעבדם דהא ע"כ איירי חיובא דמסיים בברייתא בסיפא דומיא דאדם שכמותך דרישא דאיירי דלא קבלו עליו כ"ת המשך דברי התוס' בד"ז וק"ל: בא"ד והא דלא דחי ראית דאביי בעובד מאהבה ומיראה סתם משום דסתם כעובד מדעתו דמי עכ"ל נראה דכוונה מתורץ ג"כ מה שיש להקשות בשמעתין מהא דקאמר תניחא לאביי דאמר חייב אלא לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר ומאי פריך הא כיון דרבא לא פטר אלא כשמפרש שעובד מאהבה או מיראה או כשהוא ידוע שהכל אין עובדין אותה אלא מיראה אבל כשעבד בסתם אפי' אינו מקבל עליו לאלוה חייב אפי' לרבא א"כ לוקמא הך ברייתא דהכא דמחייב בעובד מאהבה ומיראה בעובד בסתם דחייב אפי' לרבא אבל לפי מה שכתבו התוס' דעובד בסתם כעובד מדעתו דמי א"ש דליכא לאוקמי ברייתא בהכי דאי איירי בעובד בסתם לא הוי קרי ליה שוגג בלא מתכוין דכעובד מדעתו וכמתכוין דמי וק"ל:

דף עג ע"א בגמ' אבל נתכוין לחתוך את התלוש וכו' כצ"ל: לאביי דאמר כי האי גוונא חייב וכו' וקא טעה בשיעורים אלא לרבא דאמר פטור היכי משכחת לה יש להקשות הא לרבא נמי משכחת כגון דידע לשבת וגם ידע שכל המלאכות אסורים אלא דקא טעה בדין השיעורים כגון שהיה סובר דאין איסור בזורק ארבע אמות ברה"ר אלא דוקא בזורק ח' וכן טעה בשיעור כל המלאכות כיוצא בזה שהרי לכולן יש שיעורין וצ"ל דלרבא כה"ג נמי פטור כיון שיודע שהיום הוא שבת וגם יודע שהמלאכה היא אסורה זה לא מקרי שוגג שאינו אלא כשסבור שאין היום שבת או סבור שהמלאכה זו מותרת כמו שפירש"י בתחלת הסוגיא אבל כשסבור שהשיעור זה מותר הוי כמו חלב ויסבור שהוא שומן ודוחק וק"ל: והמעבד את עורו והמוחק וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה אלא לאו רישא בע"ז וכו' תימה לר"י דלוקמא בשאר מצות וכו' ושגג בלא מתכוין כגון שנתכוין לשחוט בהמת חולין והיה צריך לשל חולין ונמצאת אחרת של קדשים דכוותה בשבת נתכוין לחתוך תלוש ונמצא מחובר אחר וכו' כצ"ל והא דנקטי התוס' בכה"ג ולא נקטי כגון שנתכוין לשחוט בהמת קדשים זו ונמצאת אחרת של קדשים דכוותה גבי שבת נתכוין לחתוך מחובר זה ונמצא מחובר אחר משום דזה לא מקרי שוגג בלא מתכוין כיון דעל כל פנים נתכוין לאיסור וכן לא מצי למינקט כגון ששגג ונתכוין לשחוט בהמה זו של קדשים ונמצא בהמה אחרת של קדשים דכוותה גבי שבת דזה נ"כ לא מיקרי שוגג בלא מתכוין דשוגג גמור הוא כיון שנעלם ממנו איסור שחוטי חוץ או איסור מלאכה זו של שבת אלא שנצטרף לזה ענין מתעסק שנתכוין לזה ונמצא אחר וק"ל אלא שצריך יש לדקדק בקושיא זו של התוס' דמאי מקשי דלוקמיה שוגג בלא מתכוין בשאר מצות שחייב דהיינו כגון שנתכוין לשחוט בהמה זו של חולין ונמצאת אחרת של קדשים דכוותה גבי שבת וכו' דבשחוטי חוץ חייב משום דלא בעינן מלאכת מחשבת ובשבת פטור דמלאכת מחשבת בעינן הא מ"מ ליפטר בשחוטי חוץ מטעם מתעסק דילפינן מפסוק דאשר חטא בה פרט למתעסק דקאי אכל איסורים שבתורה כמו על שבת כמו שכתבו התוס' עצמם בתר הכי אלא שגבי עריות וחלבים חייב משום שכן נהנה וצריך לומר דהשתא הכי מקשי התוס' דמנ"ל לרבא לתרוצי ולאוקמי ברייתא ו רישא בע"ז וסיפא בשאר מצות ויפ"י אביי לפי סברתו ורבא לפי סברתו לפי מה דס"ל כר"א דדריש אשר חטא בה פרט למתעסק דלמא האי תנא דברייתא לא דריש כלל קרא דאשר חטא בה פרט למתעסק ולכך (פטור) (חייב) בנתכוין לשחוט בהמה של חולין ונמצאת אחרת של קדשים וגבי שבת דפטור בכי ה"נ כדקתני משא"כ בשבת בעינן מלאכת מחשבת וא"ש רישא וסיפא בשאר מצות ודו"ק: ד"ה הקושר והמתיר כו' ומדלא תני ליה בדתני מוחק ע"מ לכתוב א"ל דה"נ לא קתני סותר ע"מ לבנות כו' כצ"ל: בא"ד ולפי מה שפי' רש"י בגמ' וכו' ר"ל דרש"י מפרש לה בב' חוטים שרי וקטיר וכו' ואי מתרצי ליה ב' קיטורי בב' חוטים זה אצל זה וכו' גרים בגמ' דאי מתרצי ליה בב' חוטין בהדי הדדי שרי חד וקטיר חד כמו שכתוב בגמ' בספרים שלנו גירסת רש"י אבל ר"ת לא גרים כגירסת רש"י: בא"ד והא דלא תני במתיר ובסותר פירשתי בפ' במה מדליקין כצ"ל והמשך דברי התוס' כך הם דבתחלה קאמרי ואין לדקדק דמדלא תני גבי מתיר ע"מ לקשור ש"מ שחייב במתיר אפי' שלא ע"מ לקשור דאין זה ראיה דה"נ לא תני גבי סותר ע"מ לבנות ואפ"ה בעי ע"מ לבנות כדאיתא בפ' במה מדליקין וא"כ צריך אתה ליתן טעם למה לא תני ליה גבי סותר ובאותו טעם יתורץ ג"כ במתיר מה דלא תני גבי ע"מ לקשור אע"ג דבעי ע"מ לקשור ובסוף מסיים דלפי' ר"ת משמע בגמ' דבעי מתיר ע"מ לקשור כמו גבי סותר אע"ג דלא תני ליה וכ"ת ומה טעם נוכל לומר בסותר ומתיר וזה פירשתי בפ' במה מדליקין וק"ל ועיין לעיל בתוס' בפ' במה מדליקין דף ל"א ד"ה וסותר ע"מ לבנות דמשמע מדבריהם דנרדי הכא במתני' והקורע ע"מ להפר שתי תפירות ע"ש: ע"ב ברש"י ד"ה משום מעמר וכו' שאף הוא כמאסף בשבלין הוא כצ"ל: בתוס' ד"ה המנפץ וכו' והמנפץ צמר גפן בקשת כדרך האומנים כצ"ל: בתוס' ד"ה משום זורע אין להתרות מכאן דצריך להתרות אתולדה משום אב כגון תופר צריך להתרותו על תופר משום שתתחייב משום נוטע אבל אם התרה בו סתם לא תופר שהוא מלאכה אינו חייב זה אינו דהא לא קאמר וכו' ומשמע מדברי התוס' שהם מפרשים דהא דקאמר בגמ' זומר חייב משום נוטע והמבריך והמרכיב חייב משום זורע משום נוטע הוי משום זורע ופירוש הוי משום לענין שאם התרה בו משום נוטע חייב וכן הא דפריך אהא קאמר המבריך והמרכיב חייב משום זורע ומשום נוטע נוטע לא וכו' הרי נמי פירושו שאם התרה בו משום נוטע לא בתמיה ומשני אף משום זורע פי' היכא שאם התרת בו משום נוטע פשיטא שחייב אלא אף אם התרת בו משום זורע נמי חייב ולא כפי' רש"י דמפרש דאיירי לענין דאם עביד לית בתרי זרע מחייב חדא ותו לא שוה שמעינן מברייתא דלעיל דתנא זורע וזומר והנוטע כו' כולם מלאכה אחת הן כדאמר לעיל מוח בגמ' אלא שלפי פי' זה של התוס' נצטרך לומר דהא דהנוטע והמבריך וכו' חייב משום זורע ר"ל ג"כ שאם התרה להנוטע משום זורע חייב וזה דוחק קצת דהא נוטע גופיה אב הוא וק"ל: בא"ד דקאמר משמר משום מאי מתרינן בית רבא אמר משום בורר וכו' כצ"ל ומה שכתוב בספרים שלפנינו משום מאי מתרינן בית שיהא חייב רבא אמר וכו' דמשמע דבלשון הגמ' כתוב שיהא חייב מ"מ הוא שתרי והוי פירושו של התוס' שמפרשין כך בתר הכי לשון הגמ' וק"ל: ד"ה זמר וצריך לעצים וכו' ואע"ג דהכא אמר חייב משום נוטע וכו' פי' וא"כ התם דאיירי לענין שביעית אע"ג דבשביעית ליכא איסור קצירה כשאינו קוצר מן המשומר מ"מ ליחייב משום נוטע דאסור בשביעית: ד"ה וצריך לעצים נראה דאפי' לר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה וכו' ר"ל א"כ ה"נ נימא הכא כשזומר כדי להצמיח הגפן אע"ג שא"צ לעצים וא"כ הוי הקצירה מלאכה שאינה צריכה לגופה שאין כוונתו לקצור ואינו קוצר אלא ע"מ להצמיח אפ"ה יהא חייב ג"כ משום קצירה וזה אינו אלא אפי' לר' יהודה שיהיה צריך בעינן קצירה דאם לא צריך לעצים לא מקרי קצירה אלא הוי דומה בקורע ע"מ לתפור או מוחק ע"מ לכתוב דאינו חייב תרתי משום כותב ומשום מוחק אלא משום כותב לחודיה ה"נ כשקוצץ וזומר ע"מ להצמיח הגפן אינו חייב אלא משום צומח להוריה והיינו נוטע אבל משום קוצר לא הוה חייב כיון שאינו צריך לעצים וק"ל: בא"ד ואמאי שרי לנופן לידי במלאכה שאינה צריכה לגופה וכו' ר"ל הא אפי' למ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור מ"מ פטור אבל אסור הוא ואמאי שרי לנופן לכתחלה וק"ל: ד"ה ואחת משום מפרק אין נראה לר"י כמו שמפרש רש"י שמפרק האילן ממשאוי וכו' טעמא שאין נראה לו פי' רש"י משום דלפי' רש"י קשה דמאי איריא דנקיט רב פפא תמרי אפי' בוצר ומוסק וארורה וכל האילנות שייך פירוק ממשאוי ועיין בהר"ן: ד"ה מפרק פי' רש"י דהוי תולדה דדש וכו' כדאמרי' פ' השוכר את הפועלים וכו' יצא התולב וכו' הוצרכו התוס' להביא מפלוגתא דהמפרש חלוק וכו' ולא הקשו דאי הוי מפרק תולדה דדש מקרי תולב רישה ובפ' השוכר את הפועלים אמר מה דיש וכו' יצא התולב אלמא תולב לא מקרי דיש משום דר"א דשאני התם דמצמית קרא דיש שהוא

פטור

דף עד בד"ה שכן עני כו' חורש וזורע ומרקד סידורא דפת כו' עכ"ל יש לדקדק מי הצריכו לזה דהא אמרינן כל דדמיא לה חשיב לה ולא תקשי מכותש שכן עני כו' ודוחק לפרש דקשה ליה ממרקד לא לתני שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה כו' כמו שהקשו התוס' דא"כ הוה ליה לפרש דבריו ולא לסתום ויש ליישב ודו"ק: **תוס'** בד"ה וכי מותר לאפות פתות כו' והמתרץ ס"ד דפתות כו' עכ"ל הוצרכו לזה לרב חסדא שהוא המתרץ הכא וקשיא ליה לעולא וכי מותר לאפות לבו ביום תקשה ליה לדידיה נמי וכי מותר לאפות פתות כו' וכה"ג הקשו לקמן לפי' הקונט' לרב המנונא דקשיא ליה לרב יוסף מידי נפה וכברה קתני הקשה ליה נמי לדידיה מידי פסולת קתני כו' וק"ל: **בד"ה** מתקיף לה כו' ועוד בסמוך פי' הקונטרס והתניא חייב דהיינו הך דהכא כו' והיכי משני מידי נפה כו' עכ"ל לפי פי' התוס' לקמן דהך דמוקמי לה בנפה וכברה ברייתא אחריתא היא ולא קשיא לן בה מידי נפה וכברה קתני כדמקשה ליה אביי מידי אוכל מתוך פסולת קתני דלא קשיא לן הכי אלא בהך ברייתא דהכא דקתני בה ברישא בורר ואוכל כו' דאיירי באוכל מתוך פסולת והסיפא איירי בפסולת מתוך אוכל וה"ל לברייתא לפרושי הכי ולא לסתום וכן אי איירי הרישא בורר ואוכל ביד והסיפא בנפה וכברה ה"ל לפרושי בברייתא דלא איירי בגוונא חדא אבל בברייתא אחריתי דלקמן לפי פי' התוס' אפשר דלא תני אלא הך בבא דחיובא ומצינן שפיר לפירושה אף לאביי בנפה וכברה אלא דמפי' הקונט' דלקמן קשיא להו לפי' הקונט' דהכא כיון דרב המנונא הכא קשיא ליה נמי מידי נפה וכברה קתני היאך בעי תלמודא לאוקמא לה לקמן לפ"ה בנפה וכברה אלא דע"כ דרב המנונא לא חש להכי מידי נפה כו' אלא מידי קנון ותמחוי קתני דכיון דנקט לפרושי כו' כמ"ש התוס' מיהו ק"ק דאיך שיהיה תקשי לפ"ה דלקמן דהא אביי קשיא ליה מידי אוכל מתוך פסולת קתני וא"כ קשיא ליה נמי מידי נפה וכברה קתני והיאך מוקמת לה לקמן לפ"ה בנפה וכברה וע"ק לי בדבריהם דהא לפי' הקונט' הך ברייתא דהכא מוקמי לה לקמן בנפה וכברה והבין ר"י מפירושו לקמן דדוקא לבו ביום אסור אבל לאלתר אפילו בנפה וכברה שרי א"ל לא תקשי מידי נפה וכברה קתני כיון דכולה ברייתא בנפה וכברה מצינן לאוקמא וצ"ע: **בפירש"י** בד"ה ושדא קמייהו כו' ובשטוח זה נפרש האוכל כו' עכ"ל לכאורה שהוצרך לזה דלפום דמספקא ליה דאוכל מתוך פסולת אסור א"כ היאך יאכלוהו התלמידים ר' אמי ור' אסי דשדא קמייהו ולזה קאמר דבשטוח זה נפרש האוכל ממילא ושפיר אכלוהו בלי ברירה אבל קשה דאכתי לא הוצרך לזה דא"כ יבררו התלמידים האוכל מתוך פסולת שרי כשיאכלוהו לאלתר לכ"ע כמ"ש התוס' ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה מהו דתימא כו' ס"פ ואין בישול כלל קמ"ל כו' לשרויי מנא קמכוין כו' עכ"ל ולענין בישולי נכרים הקילו אבל לענין שבת הכא החמירו כיון דגם מבשל ועיין בתוס' שם:

דף עה בד"ה הצד חלזון כו' הכא שמא חלזון דרכו לפרכס כו' עכ"ל ק"ק דלא הוו צריכי לזה אלא כדמסיק [א] דבנטילת נשמה הכא בחלזון לא ניחא ליה וק"ל: **בד"ה** טפי ניחא כו' ה"מ במידי דניחא ליה אי מתרמי כו' אבל במידי דלא אכפת ליה כו' עכ"ל ק"ק לפי זה לא הוה אילטריך ליה למימר דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא כו' אלא דא"ל לא אכפת ליה בנטילת נשמה סגי וק"ל: **בד"ה** כי היכי כו' ועל דם אחר היוצא עמו נמי לא מיחייב דלא ניחא כו' עכ"ל ר"ל דבנטילת דם אחר היוצא עמו ודאי דלא מחייב הכא משום נטילת נשמה דלא הוה צריך לגופו של דם אחר היוצא עמו ומשום נטילת נשמה ממש נמי לא מחייב דלא ניחא ליה כי היכי דליצליל לצבעי' וק"ל: **ע"ב** פירש"י בד"ה משום נטילת נשמה כו'

קרני ראם

[א] דבנטילת כו'. נ"ב לק"מ דהכא ע"כ צריך לצידה ואם זה גופו הוי נטילת נשמה הוי ניחא ליה:

נמוקי הגרי"ב

דף עה ע"א בתוס' ד"ה הצד חלזון כו' ע' מהרש"א שהקשה דלא הוה צריכי לזה למאי דמסיק דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא לי יעו"ש. והנה דבריו צ"ע דהא סברא זאת הוא רק לרבה דמוקי לה בפצעו חי משא"כ לר' יוחנן דמוקי לה בפצעו מת ס"ל דמ"מ חייב משום נטילת נשמה. והתוס' דבריהם סובבים למאן דמוקי בפצעו מת כדאיתא לסדיא בתוס'. והנה לכאורה י"ל דשפיר תקשה לפי מ"ש התוס' בפ"ק דף ד' ע"א ד"ה קודם שיבא כו' שהקשו גבי הופא היכי אתי לידי חיוב חטאת הא הוה התראת ספק כו'. ותי' ריב"א דכיון שהדביק כו' דודאי לא היו בדעתו לרדות קודם אפיה כו' ע"ש. וא"כ לפי"ז שפיר יש לומר החלוק גבי חלזון. דהא אינו חייב מיד גבי דג ותלזון כשעולה רק עד שיבש גבי דג. וכן גבי חלזון צריך שיפשה זמן מה. וא"כ הוה התראת ספק כקושית התוס' הנ"ל. וגבי חלזון לא שייך תי' התוס' בשם ריב"א כיון דהכא כל כמה דאית ביה נשמה ניחא טפי. וא"כ כל שעה ניחא ליה להניחו במים. וכסברא זו לא פליגי ר' יוחנן ורבה כלל דלא יתלקו במציאות כן היה נראה נכון להעמים דברי מרן המהרש"א אולם עכ"ז לא ק"מ דמאן מוקי לה בפצעו מת. ר' יוחנן. ור' יוחנן ס"ל בכמה דוכתי דהתראת ספק שמה התראה עי' שבועות פרק קמא דף ג' ע"ב ובמכות ט"ז ע"א וש"מ וא"כ לא קשה לדידיה כנ"ל ועיין בכ"ז היטב: **שם בתוס'** ד"ה כי היכי דליצליל כו' ועל דם אחר היוצא ממנו כו'. ר"ל דדם אחר הבלוע בו לא ניחא ליה דליפוק כי היכי דליצליל לצבעי'. וכל דם דאית ביה משום נטילת נשמה אינו מועיל לצבע מאחר דאית ביה נטילת נשמה. והדם דמסקיד היוצא לאחר מיתתו גם הוא אינו מועיל כסברת הש"ס. עיין מהרש"א מה שפי' בזה. והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

חכמת שלמה

דף עד ע"א גמ' ובנפה ובכברה לא יבורר כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה מתקיף לה כו' מידי אוכל מתוך פסולת כו' מיירי והיכי משני הכא דמידי נפה כו' כצ"ל: **בד"ה** והא תניא כו' בבורר ביד והכא כו' כצ"ל: **ע"ב גמ'** אהלים אמר ליה אביי הכוא קטר כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה מסכת כו' ונמצא שלכך שהוא כו' כצ"ל: **בד"ה** דפריס סילקא כו' כהטור והרוטב מאי קיסה סורמה כו' כצ"ל. וכ"כ פי' כדק שבשולי קדירה: **בד"ה** דמרפי רפי כו' והמים שבתוכו יוצאין כצ"ל: **בד"ה** והקוטמו כו' בכר וכסת וולד זכנו כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** וקטר חד. נ"ב התוס' פירשו בע"א לעיל דף ע"ג: **תוס'** בד"ה מהו דתימא כו' אי קבר בה ישראל כו'. נ"ב פי' שהטמין ישראל את הדלעת קודם שהוסק התנור ואחר כך בא בנכרי והסיק ובדא ביה סיכתא אפילו הכי לא נאסר משום בישולי נכרים דלא איכוין האי נכרי לשם בישול אלא לתיקון מנא: **בד"ה** חביתא כו' ואין נראה כו'. נ"ב וממילא מפיק חד מנהון וק"ל:

דף עה ע"א גמ' דאי ס"ד תרבי הא כתיב לא תלמד כו' מ"ט דרבנן קסברי אין דישה כו' אפי' תימא בפצעו חי כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה לעיני כו' במזל תלוי הכל כו' כצ"ל: **בד"ה** הפוצעו כו' דמו הס"ד: **תוס'** בד"ה מתעסק כו' ולא חייבינן למלאכת מחשבת כו' אינו חייב אלא מגיעו כו' כצ"ל: **ע"ב גמ'** אמר ר"י בר חנינא האי כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה משום נטילת נשמה כו' ותחם ותלזון. נ"ב מה שפרש"י חלזון הוא אליבא דרבי יוחנן ובפצעו חי ודו"ק: **בד"ה** מילתא כו' דבר תימה אמרת כו' כצ"ל

מהר"ם

מחובר לקרקע אבל לענין שבת דליכא מיעוט חולב נמי חייב משום דש דכל תרומת לרש חייב משום דש גבי שבת והראיה לפי האמת לר' יהודה דלענין שבת אפי' פציעת חלזון מקרי דישה וכ"ש חולב ולענין אכילת פועל לא פליג אהא דאמרי' מת דיש וכו' יצא החולב ולכך הוצרכו התוס' להקשות מדרבנן דפליגי אר' יהודה וס"ל דגבי שבת נמי לא מקרי דש אלא בגדולי קרקע משום דילפינן לה מסממנין דהוו במשכן דהוו גדולי קרקע: **בא"ד** ונראה לר"ת דמפרק חייב משום ממחק וכו' ולפי' ר"ת צריך ג"כ לומר הא דקאמר רב פפא האי מאן דשדי פיסא לדיקלא וכו' חייב שתים וכו' ואחת משום מפרק לא הוי חיובו משום דש כפירש"י וכפי' רבינו שמואל שכתבו התוס' לעיל אלא צריך לומר דכשהוא מכה בתמרים על הקליפה העליונות הוי כמו ממחק ודוחק וק"ל: **בא"ד** ונראה דלפי' הקונטרס הלכה כר' יהודה ר"ל דלפירש"י ההיא ברייתא דהמצניע דקתני דהולב בשבת חייב משום מפרק דהיינו דש לפירש"י אתיא ההיא ברייתא דוקא כר' יהודה והולב בשבת הוי איסור דאורייתא וא"כ כיון דפסקינן בפרק אף על פי הלכתא כר' מרינוס דמשמע דוקא גונח יונק בשבת דהוי תרתי לטיבותא מפרק כלאחר יד וגם צערא מכלל דס"ל דהולב הוי איסור דאורייתא שמעינן מינה דהלכה כר' יהודה דאמר דבכל מילי שייך איסור דש אף בדבר שאינו גידולי קרקע ודלא כרבנן דפליגי עלי' דאלו לרבנן לפירש"י דהולב אינו אסור אלא משום דש ליכא בחולב שום איסור דלרבנן אין דש אלא בגידולי קרקע אבל לפי' ר"ת אפי' לרבנן איכא איסור דאורייתא בחולב דהיינו ממחק א"כ אין ראיה מכאן דהלכה כר' יהודה וק"ל: **בא"ד** וא"צ לומר דאף לרבנן אסור מדרבנן משום דמחזי כמפרק פי' חולב מחזי ודומה כמפרק ודש בגידולי קרקע ולכך אסור מיהא מדרבנן: **בא"ד** ואע"ג דלא אסירא אלא מדרבנן לא שרי אלא משום דאיכא תרתי וכו' כצ"ל והמשך דברי התוס' כך הם ואין נראה לומר דלעולם אין הלכה כר"י והא דאיפסקא הלכתא כר' מרינוס דשמעת מינה דחולב אסור אתיא נמי כרבנן דר' יהודה דאינהו אסרי נמי לחלוב מיהא דרבנן מחמרי נמי דלא שרינן ליה אלא היכא דאיכא תרתי וזה דוחק ואין נראה לומר כן אלא ודאי כר' יהודה אתיא והלכה כוותיה:

דף עד ע"א בגמ' וכי מותר לאפות וכו' וכי מותר לבשל וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה שכן עני אוכל פתו וכו' וזורה ובורר ומרקד סידורא דפת נינהו וכו' יש לדקדק בדברי רש"י הללו מאי קסבר אי קסבר דזורה ובורר ומרקד נמי שכן עני אוכל פתו בלא הרקדה ולכך הוקשה לו למה תנינהו נבי עשיר תנינהו א"כ כותש נמי ליתני דהוא ג"כ סידורא דפת גבי עשיר ואי קסבר רש"י דזורה ובורר ומרקד אפי' עני עביד להו ואינו אוכל פתו ולהכי למה ליה לרש"י הא דכתב דתנינהו משום דסידורא דפת נקט לימא דמשום דאפי' העני אינו אוכל פתו בלא זורה ובורר ומרקד ולכך תנינהו תראה הא דכתב רש"י טעמא דסדורא דפת נקט לא בא ליתן טעם למה שתנא זורה ובורר ומרקד דבלאו הכי אתי שפיר דתנינהו משום דאפי' עני עביד להו אלא שתוקשה לרש"י קושיית התוס' דאע"ג דעני אוכל פתו בלא כתישה מ"מ כיון דהאי במשכן בסממנין וגבי סממנין אפי' בעני איתא א"כ הוה ליה למיתני במתני' ומתרץ רש"י דכולהו דקתני במתני' זורה ובורר ומרקד סידורא דפת נינהו ולא סידור דבישול סממנים אע"ג דבמשכן לא היה סידורא דפת אלא סידורא דבישול סממנים מ"מ כיון דהוו במשכן ואיתנייהו בסידורא דפת אפי' בעני תנינהו אבל כתישה ליתא בסידורא דפת כי אם גבי עשירים ולא גבי עניים דעניים לא טרחי וכו' ולכך לא תני התנא כתישה כיון דאינה בסידורא דפת גבי עני אע"ג דאיתא גבי סממנים ומיהו ודאי אב מלאכה היא וכו' ואפשר דס"ל לרש"י דאי עביד כתישה בהדי דש חייב על הכתישה בפני עצמה כיון דהוו במשכן כמו בזורה ובורר ומרקד כן נ"ל המשך דברי רש"י ודו"ק: **ד"ה** ושדא לקמייהו ולא רצה לברור האוכל וכו' ובשטוח זה נפרש האוכל מאליו כתב רש"י זה משום שהיה קשה לו דא"כ הוא דהוא עצמו לא רצה לברור הפרי משום שהוא סבר דאפי' בורר אוכל מתוך פסולת אסור א"כ מה תועיל במה ששדא קמייהו והא אינהו כשישלו מהן לאכול הוי בורר אוכל מתוך פסולת על כן כתב ובשטוח זה נפרש האוכל מאליו וכשיקחו כל א' מהן לאכול לא יהיה ברירה אבל לפי זה צריך לומר השתא דרב ביבי הוה ס"ל דאפי' בורר ואוכל לאלתר אסור אפי' אוכל מתוך הפסולת ולעיל מזה בד"ה והתניא וכו' פירש"י בעצמו ואי בבורר ומניח לאלתר מותר לכתחלה הוא וכו' ומדפי' רש"י על המקשה דלעיל כן משמע דס"ל לרש"י דבורר ואוכל לאלתר ליכא למאן דאמר שיהא אסור אפי' לכתחלה וצ"ל דלעיל לא פירש"י כן א"א להמקשה דפריך ארב אשי ומסתמא רב אשי ס"ל דאוקימתא דברייתא דלעיל הוא כמו דמסיק אביי ולפי אותה אוקימתא היכא דבורר ואוכל לאלתר מותר אפי' לכתחלה אבל רב ביבי ס"ל לרש"י דאפשר שהיה לו אוקימתא אחרת בברייתא דלעיל וס"ל דאפי' אוכל מתוך הפסולת ואפי' לאלתר אסור לכתחלה אבל התוס' לא נראה להם לפרש כן כאשר אכתוב בפירוש דברי התוס': **בתוס'** ד"ה מתקיף לה רב המנונא מידי קנון ותמחוי קתני כו' והכי משני מידי נפה וכברה קתני וכו' והלשון מגומגם ויש טרסין ותיכי משני ר"ל והיכי משני בסמוך הא בנפה וכברה הא איכא למיפרך מידי נפה וכברה קתני כמו דפריך השתא ארב המנונא ול"נ דהכי גרסי' ומשני דבנפה וכברה מיירי והכי פריך מידי נפה וכברה קתני ולפי זה יתיישב לשון התוס' שפיר והא דהקשו התוס' בלשון זה ועוד בסמוך פי' הקונטרס וכו' היינו ברייתא דלעיל וכו' משום דאי לאו האי ברייתא דלעיל היה אפשר לתרץ דדוקא אברייתא דלעיל דנחית לפרושי חלוקי הדינים דביד מותר ובנפה וכברה חייב חטאת שייך למיפרך מידי נפה וכברה קתני אבל ברייתא זו דלא קתני כי אם חיוב דחטאת לחוד אין להקשות מידי נפה וכברה קתני דסתם חיוב חטאת היא בנפה וכברה ודו"ק: **בא"ד** ונראה לרבינו יצחק וכו' וה"מ מידי קנון ותמחוי קתני כיון דנחית לפרושי וכו' דרב המנונא לא חשיב בעיניו קושיא היכא דלא תני התנא דבר שהיה לו למתני ולפרש ולא פריך מידי קנון ותמחוי קתני אלא משום דנחית התנא לפרושי והשתא א"ש דמשני רב המנונא בורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת וכו' ולא הוה קשה ליה מידי פסולת קתני דאיהו לא חשיב זה לקושיא גם לא חשיב לקושיא מידי נפה וכברה קתני ולכך אתי שפיר דאוקמא לחיובא דברייתא לקמן בנפה וכברה אלא שיש להקשות הא מ"מ אביי דפריך אשינוייא דרב המנונא מידי אוכל מתוך הפסולת קתני ש"מ דחשיב ליה לקושיא היכא דלא תני התנא דבר שהיה לו לפרש א"כ ה"ה נמי השיב לדידיה קושיא מידי נפה וכברה קתני ולפי הנראה מסקנא דשמעתין הוא כאוקימתא דאביי ומסתמא רב אשי דהוא בתראה הכי ס"ל וא"כ היכי משני לקמן לרב אשי הא בנפה וכברה צ"ל דס"ל להתוס' השתא דגם אביי לא פריך קושיא זו אלא דוקא באם בא התנא לחלק בין בורר אוכל מתוך האוכל דזה צריך לן לפרושי איזו מהן לא חשיב בורר כדרכו ואיזו מהן השיב בורר כדרכו שהרי יש בזה סברות חלוקות כמו שכתבו התוס' בדבור שאחר זה ולכך פריך מידי אוכל מתוך פסולת קתני אבל במילי אחרנייתא כגון להקשות מידי נפה וכברה קתני גם לאביי לא חשיב לה קושיא ובזה יתורץ נ"כ שיש להקשות מאי משני אביי בורר ואוכל לאלתר וכו' ולבו ביום לא יברור כו' הא לדידיה נמי תקשה מידי בו ביום קתני כו' ודו"ק: **ד"ה** והתניא חייב וכו' ועוד לכאורה לעולא דלעיל כו' מקשין העולם מאי מייתי התוס' להקשות מעולא הא רב אשי מסתמא קאי לאוקימתא דאביי לאלתר מותר ולבו ביום חייב חטאת ולכך פריך ארב אשי דאי איירי רב אשי לאלתר הא מותר לכתחלה ואי איירי לבו ביום הא חייב חטאת ואוקמא דהא דקתני בברייתא דלבו ביום חייב חטאת איירי בנפה וכברה אבל לעולא דאוקי לעיל בו ביום נמי שרי והא דקתני חייב חטאת איירי בבורר למחר וגו"ל דס"ל להתוס' דמסתמא עולא ואביי לא פליגי בשום דבר פאוקימתא דברייתא אלא שמה שעולא מתיר לבו ביום אסור לאביי בו ביום ושרי לאלתר וא"כ בכה"ג דמותר לאביי לאלתר שרי לאביי לבו ביום וק"ל: **בא"ד** והכא דמוקמי לה בנפה וכברה ברייתא אחריתי היא ואפי' לאלתר חייב חטאת יש להקשות אי ברייתא אחריתא קתני דאפי' לאלתר חייב חטאת מאי פריך מינה לרב אשי בלא רב אשי ה"ל למירמי אברייתא דלעיל דקתני דלאלתר מותר ועוד יש להקשות מה היה צריך המקשה להקשות ארב אשי מברייתא אחריתי ולמה לא הקשה לו מהברייתא דלעיל דקתני דלאלתר מותר ולבו ביום חייב חטאת אבל פטור אבל אסור ליכא וי"ל דהמקשה לא רצה למירמי הברייתות אהדדי דאיכא לתרץ דהא דשרי בברייתא דלעיל לאלתר היינו ביד והא דקתני בהברייתא האחריתי חייב חטאת איירי בכלי וכן מהברייתא דלעיל לא היה יכול להקשות ארב אשי משום דה"א דהברייתא דלעיל איירי ביד ורב אשי בכלי אבל השתא קשה ממ"נ אי איירי רב אשי ביד א"כ הא מותר לכתחלה לאלתר ואי איירי בכלי הא קתני דחייב חטאת ומשני דבכלי נופית יש חילוק בנפה וכברה חייב חטאת ובקנון ותמחוי פטור אבל אסור ודו"ק: **ד"ה** ולא ידענא וכו' אבל אין לפרש מה שלא בירם בשעה שהניח לפניהם וכו' דהא לכ"ע שרינן יש להקשות א"כ רב ביבי נהי דלא רצה לברום קודם שהביאם לפניהם משום שהיה סבור אוכל מתוך הפסולת אסור מ"מ למה לא בירם בשעה שהניח לפניהם כיון דלכ"ע שרי וצ"ל משום דלאו אורחא להביא פירות לפני אורחים או לסעודה והם יתמינו עד שיבררום לפניהם וק"ל: **ע"ב בגמ'** וכי תימא דאי מיתרמי ליה תרי הוטי וכו' לפי' ר"ה שהביאו התוס' לעיל בדף ע"ג ד"ה הקושר והמתיר צ"ל דגורם בגמ' דאי מיתרמי תרי קטרי בהדי הדדי שרי וקטיר חד פי' שרי הב' קשרים וזורק להוץ החוט הקצה האמצעי שהיה בין שני הקשרים וחוזר וקושר שני הראשים בקשר אחד צריך ליישב מה שפריך השתא לפני מלך ב"ו אין עושין כן וכו' דאם ר"ל שמתחלה נזהרים שלא יזדמנו תרי קיטרי להדדי זה א"א כשנפסק החוט במקום א' ע"כ צריך לקשרו ומה יעשה ואיך יזהר שלא יפסק עוד במקום אחר ואם אירע שנפסק פעם שנית ע"כ צריך לעשות עוד קשר שני או יריד קשר הראשון וישליך כל אותו החוט האמצעי ויקשור השני הראשים יחד וצריך לומר דלפי' ר"ה איירי הכל שקודם שהתחילו לארוג היה נפסק החוט בשעה שמסדרים השתי על זה פריך השתא לפני מלך ב"ו אין עושין כן אלא כשרואים שהחוט אינו חזק ונפסק שני פעמים זה אחר זה אין קושרים אותו עוד כלל אלא משליכין אותו כולו מתוך השתי ולוקחין חוט אחר במקומו: **תוס'** ד"ה מהו דתימא וכו' דבפ' אין מעמידין אמרי' וכו' והא דאמרי' הכא מהו דתימא לשרויי מנא קא מכוין קמ"ל דמירפא רפיא וכו' ואקרי בשולי והתם אמרי' מהו דתימא לבשולי קא מיכוין קמ"ל לשרויי מנא קא מיכוין משום דהתם באיסור בישולי נכרים דקיל לא חשוב לבישול גרוע כזה אבל הכא גבי איסור שבת החמירו כן פירשו שם התוס':

דף עה ע"א ברש"י ד"ה והלומד וכו' המגוש מין המשיטו וכו' כצ"ל: **ד"ה** וחד אמר גדופי מין הארוק וכו' כצ"ל: **ד"ה** לעיני העמים וכו' ומולדותיות במזל תלוי הכל לפי השעה וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה הצד חלזון כו' צ"ע דבירושלמי משמע דצד חלזון לא מחייב משום צידה בירושלמי דפירקין על מתני' וברייתא זו היא ומשמע דהטעם דחית מהורה ברא הקב"ה למשה במדבר למלאכת המשכן כלומר ולא הוצרכו לצידה ובאמת שדברי תימה הן שהרי במתני' מני הצד צבי במנין אבות מלאכות שהיו במשכן **ד"ה** וליחייב נמי משום נטילת נשמה וכו' ומיהו שמעתין אתיא אפי' לר"ש דמחייב מקלקל בחבורה מדמשני מתעסק הוא וכו' יש לדקדק מה צריכין התוס' להוכיח מזה דשמעתין אתיא כר"ש הא בהדיא קא פריך והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישא וכו' ועלה משני שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה וכו' הרי מבואר הוא דשמעתין אתיא נמי כר"ש מה צריכין לדקדק מדמשני מתעסק הוא וכו' ויש לתרץ דאי לאו דקדוק זה הו"ל דהא דפריך והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו וכו' הכי פריך והא אביי ורבא וכו' דאפי' לר"ש דפטר דבר שאין מתכוין לא מיקרי זה דבר שאין מתכוין וכ"ש לר"י דס"ל דבר שאין מתכוין חייב ומשני שאני הכא וכו' ולכך פטור הכא לר"י דאית ליה מקלקל בחבורה פטור ולעולם ה"א דשמעתין אתיא כר"י דוקא ולא כר"ש דאית ליה מקלקל בחבורה חייב לכך הוצרכו התוס' לדקדק מדמשני מתעסק הוא וכו' משמע דגם' רצה לאוקמא דאתיא אפי' כר"ש דס"ל מקלקל בחבורה חייב אפ"ה הכא פטור משום דהוי דבר שאין מתכוין ודו"ק: **ד"ה** טפי ניחא ליה כו' תימה דבסוף פ"ק דחגיגה משמע וכו' וא"כ בחבורה דלא בעי מלאכת מחשבת ליחייב בה מלאכה שאינה צריכה לגופה עכ"ל ול"נ דיש לתרץ דשאני הכא דתרתי לגריעותא הוא דהוי דבר שאין מתכוין וגם מלאכה שאינה צריכה לגופה ולא ניחא ליה כלל דלימות ולכך פטור אפי' למ"ד מקלקל בחבורה חייב ובזה יתיישב נמי דלמה צריך ליה לשנויי מתעסק הוא אצל נטילת נשמה פי' דהוי דבר שאינו מתכוין כמו שפירשו התוס' בדבור שלפני זה הוי להו לשנויי משום דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה דלא ניחא ליה דלימות וליכא שום תיקון כלל ודו"ק נ"ל: **ד"ה** כי היכי דליציל צבעיה כו' אבל אין לפרש דנטילת נשמה היינו שמחליש וכו' וגבי מילה מה צריך לחלישות התינוק וכו' ר"ל והוי מתעסק אצל חלישות האשה והתינוק וגם הוי מלאכה שאין צריכה לגופה דפטור אפי' בנטילת נשמה כדמפרשינן ליה הכא בשמעתין והתם משמע דבאשה ובתינוק הוה לן לאסור משום חובל דהיינו נטילת נשמה: **ע"ב בגמ'** אלו לאפוקי מדר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב חסר אחת לאפוקי מדר"י כו' יש להקשות מה צריך למתני אלו לאפוקי מדר"א וכן חסר א' לאפוקי מדר' יהודה הא מדקתני מניינא והוינן לעיל מניינא למה לי אמר ר' יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל א' וא' ופירש"י וכא להודיעך שאם נתעלמו כל הלכות שבת ממנו כמה חטאות חייב עליו וא"כ מכלל זה נשמע ג"כ דלא מחייבינן אתולדה במקום אב דא"כ

ותחש וחלזון מכ"ע לא ה"ל למנקט חלזון דהא אמרי' לעיל דלית ביה משום נטילת נשמה דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא כו' וק"ל: **מכאן** עד סוף הפרק לא ראיתי להעלות על ספר מחדושי הלכות מפני שלא למדתי אז בישיבה בהיותי בעיר לובלין: סליק פרק כלל גדול

ח"א דף עה ע"א כל היודע לחשוב תקיפות ומזלות כו'. לאו לענין חשבון קביעות המועדים קאמר דזה תלוי ביותר בחשבון מהלך הלבנה אבל לענין שינוי זמנים לפי הילוך החמה והמזלות שזו שנה גשומה וזו שחונה כפרש"י שזה תלוי לפי שינוי ד' התקופות ומזלות אבל חדשי הלבנה לא ישתנו ומייתי לה דכתיב ואת פועל ה' לא יביטו ואת מעשה ידיו לא ראו כפל הענין כי יבא האדם לחכמה זו בראייה החוש ממש ג"כ בראייה השכלית לפי החשבון כמו שעשו החוכמים שהיו להם כלים מיוחדים לראות ממש ע"י מהלך החמה והמזלות ואח"כ לחשוב אותו מהלך לפי עתי השנה ודוק: **שנא'** כי היא חכמתכם ובינתכם גו' איזו חכמה ובינה כו' דחכמה ובינה בתורה לא תמצא בעמים אלא דזו חישוב תקופות כו' שהיא חכמה ובינה גם לעיני העמים שידעו בחכמה זו ומלינו בחכמה זו לשון בינה כדכתיב יודעי בינה לעתים גו' ודו"ק: סליק פרק כלל גדול

פרק המוציא יין

תוספות בד"ה חלב כדי כו' דבפ' בתרא דיומא כו' איכא דמחייב ברביעית ואיכא כו' א"כ הוו יותר מדאי חלוקים כו' עכ"ל ר"ל דאין סברא התם ביום הכפורים לענין יתובי דעתא שיהיו חלוקים יותר מדאי דרביעית הוא יותר מהגרוגרת לפי החשבון דט' סעודות יש בקב כמ"א דפ"א גרוגרות יש בקב ורביעית אין בקב רק י"ו אבל מה שמעתין דהכא קמא סבר חלב כדי גמיעה ור"ש פליג ואמר דכולן ברביעית ליכא לאוכוחי דא"כ היו יותר מדאי חלוקים זה מזה דלענין שבת ודאי מידי דחשיב בעינן ולמר בכדי גמיעה הוי חשיב ולמר ברביעית ולא שייך כאן חלוקים יותר מדאי וק"ל: **באר"ד** ומיהו כגרוגרות דהמצניע איירי ביבש אפשר שבתחלה היה יותר מכדי גמיעה כו' דסתם חלב הוי לגבינה כו' עכ"ל דהשתא כיון דהחלב בלח היה כ"כ שיהיה ביבש כגרוגרות שהיא שיעור מוליא אוכלין איכא למימר שפיר דסתם חלב לגבינה אבל לעיל לתירוץ ר"י דהחלב בלח אינו אלא כגרוגרות ליכא לחיובי ביה כיון שאין כאן כ"כ ביבש שיהיה שיעור מוליא אוכלין וע"כ הוצרכו להוסיף בדבריהם לעיל דגם"ה חייב כיון דמפרש לה לגבינה אחשוביה אחשביה לשיעור גרוגרות הלח כאילו הוא כן ביבש ומה"ט לא שייך לעיל לתירוץ ר"י סתם חלב לגבינה דהא בעי לפרושי לגבינה לאחשוביה שיהיה שיעור גרוגרת הלח כאילו הוא יבש ואין להקשות דיומא דאם הוא מתחלה עדי גמיעה בלח נעשה ממנו ביבש כגרוגרת דהשתא השיעור הכא והתם שוין ולא צריכין לפלוגי בין סתם חלב לגבינה או לגמיעה דמ"מ קשה אשינוי לשון דהכא במוליא נקט כדי גמיעה לפי מה שהוא בלח והתם בחלב נקט שיעור גרוגרת שיהיה ביבש ולא נקט שיעור כדי גמיעה לפי מה שהוא בלח כי הכא וק"ל: **בד"ה** כדי שימזגנו כו' ור"ת מפרש דחי דקאמר היינו מזוג ולא כו' עכ"ל מה שהוצרך להכי ולא שני ליה דבברכת הארץ מוסיף מים עד שיהא מזוג כו' עיין ברא"ש בפ' שלשה שאכלו וק"ל: **בד"ה** ויעמוד על רביעית כו' ועי"ל דדוקא מקדש עכ"ל צ"ע לחלק בין כוס של קידוש לשאר כוסות של ברכה דהא בהדיא אמרינן בע"פ ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת הכוס יפה והיינו כדי מזיגה לכל אחד ואחד והיינו כדי רביעית לכולם כמ"ש לקמן וע"כ בד' כוסות הללו איכא נמי כוס של קידוש ולא בעי כדי מלא לוגמיו אלא רביעית כשאר ג' כוסות וק"ל:

דף עז תוס' בד"ה אמר רבא כל חמרא כו' דא"כ מאי פריך אביי לוקי מתני' כו' עכ"ל והא דלא קשיא ליה דא"כ מאי מייתי רבא ממתני' לחייב ברובע רביעית דאדרבה לוקי מתני' דהכא בשאר בני אדם די"ל דרבא לא מוכיח ממתני' אלא דהוי עם המזיגה רביעית אבל רובע חי לא מוכיח ממתני' אלא דמוקי למתני' דהכא לפי טעמיה ומזיגתיה דידיה דדרי על חד תלת כמ"ש התוס' לעיל אלא דאביי לא פריך ליה מידי ממתני' דכדה דאיכא לאוקמא בשאר בני אדם ודו"ק: **בד"ה** ועוד מים כו' ואע"פ שאינו ראוי לכוס של ברכה בלא מים כו' עכ"ל ר"ל דאינו ראוי הכוס של ברכה לשתיית הנאה בלא מים כמ"ש התוס' לקמן אבל לברך עליו ודאי דראוי בלא מים כמ"ש התוס' לקמן בסיפא דברייתא דאחד חי ואחד מזוג ה"פ אחד ישתה אותו רובע רביעית כמו שהוא חי כו' וק"ל: **באר"ד** אחד חי ואחד מזוג ה"פ אחד ישתה אותו רובע רביעית כמו שהוא חי כו' עכ"ל לאביי הוצרכו לפרש כן דליכא שיעורא דכוס כלל ברביעית אבל לרבא דשיעורא דכוס יפה ברביעית קאי שפיר אחד ישתה חי ארביעית גופיה וכן פי' רשב"ם שם ודו"ק: **באר"ד** ומיהו קשה לר"י כו' משמע דס"ל לאביי דכוס של ברכה בעי רביעית יין חי כו' עכ"ל דליכא למימר דאביי מוקי הך דר' נתן כר"ש דמתני' דס"ל דיין בעי רביעית וכן רב יוסף דמוקי לה דאמרו דבר אחד היינו דרבי נתן כר"ש די"ל דא"כ מגלי' לרב יוסף דר' נתן ור' יוסי בר"י אמרו דבר אחד דאימא דר' נתן ס"ל כת"ק דמתני' ובפחות מרביעית נמי הוי יבש כזית ודו"ק: **באר"ד** ומה ששנה במתני' יין באנפי נפשיה כו' משום דלא נטעה עכ"ל המ"ל נמי הכי דלהכי תני ליה באנפי נפשיה למיתלי' במזיגת כוס לאשמעינן אי מפסיל מכוס של ברכה ע"י פגימה או בנגיעת נכרי דלא מחייב כמ"ש התוס' בסמוך אהא דלא תנא בהדיא המוליא יין חי ברביעית ויש לייסב דאי לאו הך טעמא משום דלא נטעה כו' תקשה אכתי אמאי לא תנא בהדיא המוליא יין חי ברביעית דע"כ היינו יין חי קאמר דראוי לכוס של ברכה ולמעט פגום ונגיעת נכרי דאל"כ אמאי תני ליה באנפי נפשיה אבל השתא דאיכא טעמא אחרינא דלכך תני ליה באנפי נפשיה משום דלא נטעה כו' שפיר איכא למימר דאי נמי הוה תנא בהדיא המוליא יין חי ברביעית לא

מהר"ם

יתי' ליה מיבא ובדרייק לקמן בפ' הזורק והביאו התוס' לעיל דף ע' ד"ה יכול שאם עשאן וכו' דפריך התם אדברי רבי למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר דברים הדברים וכו' ופי' התם דהאי פריך תראל ומנינא לא אתא אלא לחילוק דמאות אי סלקא דעתך דמחייב אתולדה במקום אב מובא ה"ל למיני וא"כ כהאי גוונא נמי נוכל לדקדק ממתני' ומזה נשמע נ"כ לאפיקי מדר' יהודה ראי כר' יהודה ה"ה חייב טפי מארבעים חמאות חסר אחת ועוד יש להקשות כיון דתנא אלו לאפוקי מדר' אליעזר למה צריך מיעוטא אחרינא לאפוקי מדר' יהודה הא כבר תנא אלו והו לא וכן יש לדקדק בתוס' ד"ה הרי אלו לאפוקי מדר"א שכתבו וא"ת מרישא שמעינן לה וכו' וי"ם דה"א מעין מלאכה אחת היינו שתי תולדות מאב א' אבל אב ותולדה דידיה מחייב תרתי קמ"ל עכ"ל ויש להקשות א"כ כיון דצריך למתני בסיפא אלו דמשמע מינה דוקא אבות אבל לא תולדות למה ליה דתני רישא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת וכו' ונראה לתרץ דאע"ג דבפ' הזורק דייקי הכי ארבי דדריש מנין המלאכות מקרא דדברים הדברים אלה הדברים מ"מ אמנין דמתני' אע"ג דבא להשמיענו דאם עשאן כולן בהעלם א' חייב על כל א' וא' כנזכר למעלה מ"מ לא נוכל לרכריה מכח זה דלא מחייב אתולדות במקום אב דרוה אמינא דדלמא לעולם חייב אתולדות במקום אב ותנא דנקט מניינא לומר שאם נתעלמו ממנו כל המלאכות וח"ל השבת בכולן שחייב ארבעים המאות חסר אחת לא נקט רק האבות לסימנא בעלמא דנשמע מיניה דכל היכא שעושה מלאכות הרבה בהעלם א' חייב על כל א' וא' ואין כוונתו לומר דדוקא מ' המאות חסר אחת הן ולא יותר אי הוה אמינא דנקט האבות מלאכות שהן אליבא דכ"ע ואליבא דכ"ע עכ"פ חייב מ' המאות חסר אחת ולא פחות אבל בתולדות במקום האבות איכא פלוגתא ולכך נקט מ' חסר אחת דהוא החשבון הברור אליבא דכ"ע ולכך צריך למתני אלו לאשמעינן דדוקא על האבות חייב ולא אתולדות דלישנא אלו בא ג"כ למעט איזה דבר דאי לא תני אלא האי מיעוטא לבד ה"א דלא בעי למעט אלא כשעושה שתי תולדות מאב א' אבל אב ותולדה שלו חייב על האב בפני עצמו ועל התולדה בפני עצמו ולכך איצטריך נמי למתני נ"כ הרישא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת דהוה ליה תרי מיעוטי כדי למעט הן ב' תולדות מאב א' הן תולדה ואב שלו ואי לא תני המיעוט דחסר אחת שבסיפא ה"א ר"א נמעט במיעוטא דאלו אלא הולדות הנזכר למעלה אבל הנך אבות דר"י לא נמעט מאלו לכך הוצרך ג"כ מיעוטא דחסר אחת וכל זה לא שייך לתרץ ולומר אלא אמנין של ההנא אבל אמנין דקרא הדברים הדברים לא שייך לומר כל זה כמובן מעצמו וקרא דוקא נקיט למילף מיניה דאם חלל השבת בכל המלאכות שאינו חייב כ"א ארבעים המאות חסר אחת לכך דייק מיניה שפיר לקמן בפ' הזורק דאין חייב אתולדות במקום אב דו"ק נ"ל: **בתוס'** ד"ה חסר אחת לאפוקי מדר"י כו' ול"ל תני ושייר דהא אלו קתני כו' משמע שגירסת התוס' היתה כן במתני' אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת וכו': **באר"ד** ומיהו הא ליכא לאקשויי וכו' דאיכא למימר דנקט ברישא אלו אבות משום דקאי אמתני' דלעיל וכו' וצ"ל דס"ל להתוס' דאע"ג דמהאי טעמא לא חשיב אלו דרישא מיעוט גמור כדי שנמעט מיניה הא דר"א מ"מ לענין דלא נוכל לומר תני מנינא ושייר חשיב שפיר אע"ג דקאי אמתני' דלעיל ולכך הקשו דנמעט ממנינא דרישא הא דר"א וק"ל: **ד"ה** הא דלא כר"ש כו' ואומר ר"י דיש ליישב וכו' כמו שפי' התם א"כ כולהו ה"מ למימר וכו' פי' דאי למצניעין אפי' כל שהוא דהיינו בצניע לרפואה דמ"ש דהא כיון דהצניע ע"כ לצורך הצניעו וק"ל: **באר"ד** דאי מיירי במצניעין לאותו דבר עצמו וכו' א"כ כולהו הוה מצי למימר בכל שהוא בכדי שיפת קילור וכו' ר"ל כיון דאפי' לר"ש כל דבר שהוא לרפואה חייב המוציא אותו אפי' בכל שהוא א"כ ל"ל לר"ש שיעור דמתני' להמצניע עצמו הא כיון דהצניע אותו כל שהוא ע"כ צריך ליה לרפואה וכיוצא לכך נתחייב כשמוציאו אח"ז א"כ אפי' איין וחלב ושאר הדברים נמי ליחייב בכדי שיפת קילור שהוא לרפואה אלא ודאי הא דקאמר ר"ש לא נאמרו שיעורים הללו אלא למצניעיהן ר"ל לסתם בני אדם שדרכן להצניע שיעורים הללו כשמוציאים אותו שיעור חייבים עליהם אפי' לא הצניע אותו דבר עצמו שהוציא שום אדם בעולם ודו"ק:

דף עו ע"א בגמ' ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוים וכו' כצ"ל: **וכל** דלא שוו בשיעורייהו מי מצטרפין וכו' ותני עלה הבגד והשק השק והעור העור והמפץ מצטרפין זה עם זה וכו' ואמר ר"ש מאי טעמא וכו' כצ"ל: **טעמא** דראוין כו' אבל אין ראוי ל"מ לא. פירוש מסתמא איירי אפי' דחמור לקל דאלו להשלים הקלאת החמור פשיטא דאין מצטרף: **ברש"י** ד"ה הואיל וראוין לטמא מושב וכו' ששיעורו לענין מושב טפח אם קצע מינים וכו' כצ"ל ופי' לשון רש"י כך הוא דשיעור של בגד לענין טומאת מדרס הזב דהיינו משכב ומושב הוא שלשה טפחים על שלשה וכן השק ארבע על ארבע וכן העור והמפץ כל אחד לפי שיעורו דכן הוא שיעור שיהיו ראוין למשכב ומושב אבל אם קצע מאיזה אחד מהן או מכולן יחד טפח על טפח ותקנו וייחדו לטלאי מרדעת החמור לישב עליו על החמור ששיעורה טפח על טפח כי כן הוא הדרך לטלות טפח על טפח באמצע המרדעת לישב עליו אז הוא טמא במושב הזב והיינו הא דתנן המקצע מכולן טפח על טפח וכו' ואמרי' בפ"ק דסוכה למאי חזי דראוי לטלות על גבי מרדעת החמור ולשון וראוי' דקאמר בגמ' לאו דוקא כמו שכתבו התוס' וע"ז קאמר ר"ש מ"מ מפני שראוין יטמא מושב והפי' כך הוא לפירש"י מ"מ מצטרפין הבגד והשק לשיעור הגדול שהוא ד' על ד' ליטמא מדרס כשייחדו לסתם מושב מפני שראויין לטמא מושב פי' שראוין להצטרף לשיעור טפח על טפח כשמקציע לטלות ע"ג מרדעת החמור דשם אינו מקפיד אם הוא משני מינים לכך מצטרפים נ"כ לתשיעור ליטמא סתם מדרס: **ד"ה** אכילה ע"י חדדק וכו' ה"מ לענין נזיקין דלא חשבינן ליה משונה וכו' פי' שלא הוי תולדת דקרן לשלם כתם חצי נזק: **ד"ה** ואמר ר"ש וכו' דהא כיון דמצטרפין זה עם זה א"כ ראוי לחברן כו' הלשון וקצת כנומכם דמאי קאמר כיון דמצטרפין וכו' דהא השתא עלה קיימינן ואמרי' מ"מ מצטרפין וי"ל דה"ק כיון דקתני הדוקא בכה"ג דהיינו בגד לשק ושק לעור ולא באופן אחר ש"מ דבכה"ג ראוין לצרף ולחברן ותזו בכה"ג למדרס וכיון דחזו למדרס פשיטא דמצטרפין וכו' דאפי' כופת שאור שייחדה לישיבה טמאה וכו' ומדברי התוס' משמע דהא דתנן דבגד ג' על ג' וכו' איירי נמי דדוקא כשייחדן לישיבה דאל"כ לא מייתי מידי ראיית מכופת שאור דהוי דוקא בייחדה לישיבה: **באר"ד** מדקאמר הבגד ג' על ג' פי' טפחים דלענין טומאת מת אפי' ג' על ג' פי' אצבעות: **באר"ד** והכי איתא במס' כלים בפ' כ"ז הבגד מטמא משום ג' על ג' טפחים למדרס ומשום ג' על ג' לטומאת מת וכו' כצ"ל: **באר"ד** ועל טומאת מת קאמר מ"מ מצטרפין בשלא ייחדו למדרס וכו' פי' דאלו ייחדו למדרס דמטמא טומאת מדרס בזב פשיטא דמטמא נמי נ"כ בטומאת מת דקי"ל כל המטמא טומאת מדרס מטמא טומאת מת מק"ו משכים קטנים דאין מטמאין טומאת מדרס ומטמאים במת: **ד"ה** תוספתא המקצע למשכב וכו' ולמאמר כל שהוא עכ"ל פי' היינו לאתויי התנן במס' מעילה ומפרש ר"ל שכן עומד לטלאי פירש"י שהאורגים כורכים באצבע בגד כ"ש ונוטל סבין ומחליק המסכת של הארגה. (עיין במס' מעילה דף י"ח): סליק פרק כלל גדול

המוציא יין פרק שמינ

ע"ב בתוס' ד"ה המוציא כו' וכן מוכח דכדי גמיעה נפיש וכו' ר"ל וכ"ת דא"מא איפכא דסתם חלב לגבינה דשיעורו כגרוגרות דנפיש מגמיעה והכא מיירי בחולב לגמיעת דאחשובי אחשביה זה אינו דכן מוכח דכדי גמיעה נפיש ודו"ק: **באר"ד** ובעירובין משמע דט' סעודות יש בקב כצ"ל: **באר"ד** ומיהו כגרוגרות דהמצניע וכו' ר"ל דלעולם אימא לך איפכא כדלעיל ואע"ג דמוכח מהא דיומא דגמיעה נפיש מגרוגרת היינו מגרוגרת לח והת"א דהמצניע איירי בגרוגרת יבש דנפיש מגמיעה וק"ל: **באר"ד** וי"מ דכשהחלב כבר בעין מיחייב בכדי גמיעה וכו' ר"ל דלעולם אימא לך דסתם חלב לאכול ולשתות ולכך שיעורו בכדי גמיעה ואפ"ה בחולב אינו חייב אלא כגרוגרת ואפי' בחולב סתם משום דאין אדם טורח וכו' דכה"ג אמרי' לקמן דכשמוציא מים בעין הוי שיעורו בכדי לעשות פי כור שיעור קטן ובמוציא מים שופכין שאין ראויים אלא לגבל בהן את הטיט שיעורן ברביעית שהוא כדי לגבל בהן טיט הרבה יותר מכדי לעשות פי כור אבל הוציא שופכין בכדי שידא בהן לגבל את המים לעשות פי כור אינו חייב משום שאין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כור ועיין לקמן וע"ז נמשך שפיר מה שכתבו התוס' ומיהו אר"י דלא דמי וכו': **ד"ה** כדי גמיעה וכו' ולא משמע כן במס' יומא וכו' ר"ל משום דאיפלגו ב"ש וב"ה ושאר תנאי לענין תשותה ביוה"כ דמר אמר דשיעורו ברביעית ומר אמר מ"א לוגמא ומר אמר כמלא לוגמא ומר אמר בכדי גמיעה ע"ש מכלל דמלא לוגמא וכדי גמיעה כל א' שיעור אחר הוא וק"ל: **ד"ה** צריך שיהא בו רובע רביעית וכו' דכוס הוי רביעית של תורה וכו' פי' רביעית של תורה היא רביעית יין של נזיר ורביעית שמן לרקיקי נזיר ושם בערבי פסחים קאמר דשיעור הכוס המחזיק רביעית של תורה הוא אצבעיים על אצבעיים וכו' ומוכיח עם החשבון מתוך חשבון המקוה שהיא אמה על אמה ברום שלש אמות ומחזקת המים של המקות שהן ארבעים סאה ומתוך אותו חשבון מוכח דרביעית של תורה הוא רביעית הלוג: **ד"ה** כדי שימזגנו וכו' ור"ת מפרש דהי דקאמר היינו מזוג ולא מזוג וכו' ובברכת הארץ מוסיף מים עד שיהא מזוג כראוי כדאמר בפרק שלשה שאכלו שמוסיף בברכת הארץ וכו' מקשין התלמידים על פי' ר"ת דלמה לו לפרש דהי פירושו מזוג ולא מזוג לימא דהי הוי חי ממש והא דמשמע הכא בשמעתין דכוס של ברכה טעון מזיגה היינו שימזגנו בברכת הארץ כדאמר בפרק שלשה שאכלו אבל אין זה קושיא כלל דבפרק שלשה שאכלו קאמר ומוסיף עליו בברכת הארץ ומפרש ר"ת דהיינו שמוסיף מים ולישנא דמוסיף לא שייך לומר אם לא נתן לתוכו שום מים מקודם זה רק היה חי לגמרי ועתה בברכה זו הוא תחלת המזיגה ונתינת המים לא שייך לומר מוסיף מים וק"ל: **ד"ה** אף אנן נמי תנינא וכו' אע"פ שיכול להוסיף עליהן כדמסיק ודקאמרת מים וכו' כצ"ל:

דף עז ע"א בגמרא רבי נתן הא דאמרן ור' יוסי בר יהודה דתנן ר' יהודה אומר ששה דברים וכו' כצ"ל: **א"נ** התם משום חזותא כצ"ל וכן משמע ברש"י ובתוס': **בתוס'** ד"ה דאמר כו' ונראה לר"י דקרא דאל יחסר המזג ביין השרוני משום דליכא לאוקמא לקרא וכו' ר"ל וכי תימא אם איתא דרבא למה רחקו חכמים לדרוש אם יש כ"ג יוצא דהיינו שליש סנהדרין ולאוקמי קרא ביין השרוני לדרשו אם יש כאן רביעית סנהדרין יוצא ולוקמי קרא דאל יחסר המזג ביין סתם ובסתם מזיגה דהיינו תלתא חלקים מים לרבא ותירצו התוס' משום דליכא לאוקמי קרא בסתם מזיגה וכו' וק"ל: **באר"ד** ומיהו להחוא לישנא דהתם משום חזותא וכו' ר"ל לאי שינויא דמשני הכא א"נ התם משום חזותא וכו' דקאמר דדוקא התם בנדה דאיירי לענין מראית דם קתני שני חלקי מים אבל במזיגה דשתיה אפי' ביין השרוני ס"ל לרבא חדי על חד תלת מיא וא"כ לא נמצא לרבא שום מזגה בשום יין כ"א תלתא חלקי מים במאי מוקי לרבא קרא דאל יחסר המזג ותירצו וי"ל דהא דקאמר משום חזותא הוי פי' כשהאדם אינו רוצה שיפסיד

תמראה

חכמת שלמה

כצ"ל: **בד"ה** לאפוקי כו' תעלת ודלא כו' הד"א: **תוס'** בד"ה הא דלא כר"ש כו' ולקמן פי'. ר"נ כר"ש המוליא יין: **באר"ד** פי' דמה שמגריד כו' כצ"ל:

דף עו ע"א גמ' שם בפיסקא מפני שלא שוו בשיעוריהן כו' בשיעורייהו מי מצטרפי כו' עם זה והאמר ר"ש כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה אין מצטרפין כו' לכשיעור תבן כו' הד"א: **בד"ה** מצטרפין צ"ל מי מצטרפין: **תוס'** בד"ה הא דלא כו' כמו שפי' כאן דאי מיירי במצניעין לאותו דבר כו' כצ"ל: **באר"ד** היה מצי למימר בכל שהוא בכדי שיפת קילור כו' כצ"ל. וג"כ פי' מה שאמר לקמן כמבנה מים כדי לסוף בהן הקילור לאו למצניעו עצמו קאמר דא"כ הוה מצניעו לרפואה ממש ובכדי שיפת הקילור דקאמר היינו בכל שהוא א"כ הוא הדין יין במין חלב ודבש כולהו הוה ליה למימר בכה"ג בכדי שיפת הקילור דהיינו כל שהוא ומ"ש דנקט מים בשלמא אם אינו איירי במצניע עצמו להוהו דבר להוליא אלא אפילו אדם אחר שהוליאו חייב מאחר שבשיעור חשוב הוא ועומד לכך א"כ דוקא מים דראוי סתם לקילור וראוי להצניען לקילור משום הכי חייב אפילו לא הוליאן לקילור ולפ"ז בכדי שיפת הקילור שיעורה בעלמא קאמר ולאו דוקא בכ"ש ומש"ה יין ושמן כו' כולהון מן הסתם אינם עומדים לכך ולא בכיתא כדאיתא לקמן דף ע"ח ודו"ק: **בד"ה** ואמר ר"ש כו' כמס' כלים פרק כ"ז הבגד שלשה על שלשה לטומאת מדרס ושלש על שלש לטומאת מת כצ"ל: **בד"ה** הואיל וראוין כו' ועוד למפץ אי לא חזי לאיטרופי מושב נמי לא יטמאו ודוקא נקט כו' מאיזה מהן שיקלע יהא כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' מאי טעמא לא אמר ר' אבהו כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה ה"כ תזי ביחד הם ד:

סליק פרק כלל גדול

המוציא יין פרק שמיני

ע"ב גמ' ולא נאמרו כל השיעורין כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה תני בתוס' המוליא יין כו' הד"א: **תוס'** בד"ה חלב כדי גמיאה כו' לחלוב בפחות מגרוגרות ג"כ פירוש גבינה ביבש שהוא יותר מכדי גמיאה בלח: **בד"ה** צריך שיהא כו' מכמע דהיינו רביעית כו'. ג"כ פירוש רביעית של תורה הוא רביעית הלוג: **בד"ה** ויעמוד כו' אלא כדי שיסלקו לצד אחד כו' כצ"ל: **בד"ה** אף אנן כו' דכוס של ברכה ברביעית כו' כצ"ל:

דף עז ע"א גמ' ור' יוסי בר' יהודה דתניא ריא"ה כו' כצ"ל וכן ברש"י וג"כ כן מוכח להדיא במנחות פרק י"ב ור' יוסי בר"י הוא דמוסיף על דברי אביו וסוא בברייתא ודו"ק: **שם** כזית הוי יותר כו' כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה ועוד מים כו' שיעור מים וכו' הד"א: **בד"ה** וסא חשיב כו' צ"ל הא כו': **בד"ה** כ"ס מעכרים

הוה אתי למעט פגום וגניעת נכרי אלא משום דלא נטעה כו' ודו"ק: באה"ד והא דלא תני בהדיא המוציא יין חי כו' עכ"ל לא ניחא להו למימר הכא כמ"ש לעיל לרבא דמלתא אגב אורחיה קמ"ל דכוס של ברכה ברביעית כו' דודאי לרבא דלא מצי לכלליה בכלל שאר משקין דהוו ברביעית כמו שמן בלא מזיגה ועיקר מלתיה הכא לענין הוצאה דמוכח דהוי מיהא ברביעית משקין ואגב אורחיה כדי מזיגת הכוס דקתני בא ללמד ונמצא למד דהוי נמי ברביעית אבל לאביי דמצי לכלליה בשאר משקין דהוו רביעית כמו שמן לא שייך למתני הוצאה כלל אגב אורחיה דכוס של ברכה כיון דלא איצטריך למתני הוצאת יין כלל כיון דהוי בכלל שאר משקין אלא דפשוט לו להגה שיעור דכוס של ברכה ברביעית יין כמו שהוא ותלי ביה הוצאה כדי שלא נטעה לומר כדרבא דאי לא הוה פשיטא ליה בכוס של ברכה כ"ש דהשתא נטעה לומר כדרבא דלא הוה בכלל שאר כל משקין דהוו ברביעית כמו שמן ודו"ק: ע"ב בד"ה דרשב"א סבר אבר כו' וי"ל דלמאי דמשני הוי סברא איפכא כו' עכ"ל אע"ג דלמאי דמשני נמי לישנא דמתני' דהיינו לישנא דר' נתן אבר קטן של קטן משמע ליה מ"מ כיון דע"כ למאי דמשני לישנא דרשב"א משמע אבר קטן של קטן דהיינו איפכא מסברת המקשה ע"כ לישנא דרבי נתן נמי איפכא משמע דאל"כ במאי פליג ר' נתן עליה דרשב"א ודו"ק:

ח"א דף עז ע"ב כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו וכו'. לא בא כאן לתת טעם על כל הנבראים למה נבראו דא"כ הני גופייהו לרעה וחפפית ועקרב למה נבראו אלא משום דהני מינים שבלול ויתוש וזבוב וסממית בריאות קטנים וחלשים הם ונראים שאין צריך להם בעולם הוצרך לומר בהו דגם באילו יש צורך גדול לרפואה מן המזיקין הללו והני לרעה ונחש ועקרב וחפפית שהם מזיקין לא אצטריך לומר בהו טעם דודאי נבראו להזיק ולייסר בהם הבריות ואהא מייתי ה' אימות הן מדבר קטן וחלש על הגבור כו' לומר לך דאל יסמוך אדם על גבורתו ומעלתו דהרבה שלוחים למקום דאילו ה' מינים קטנים וחלשים מפגיע ויתוש סממית וסנונית וכילבית לא יהו נראים בעיניך כאילו הם לבטלה אבל הם שלוחי המקום על הגבור דאימת מפגיע כו' וע"כ גם האדם לא יסמוך על מעלתו וגבורתו ואל יתייאש האדם מן הפורעניות כי הרבה שלוחים למקום ובהכי איירי האי קרא דמייתי המבליג שוד על עז שלא יסמכו ישראל על גבורתם וק"ל: מ"ט עיזי מסגן כו' ומ"ט הני מכסיין כו'. גם שנתנו חכמי הטבע טעם ליצירה בכל דבר ומצינו כה"ג בקצת בתלמוד כההיא דפ"ק דכתובות מפני מה אזן כולה קשה והאליה רכה כו' ומפני מה אצבעותיו דומות ליתדות כו' מ"מ טעם דעיזי מסגן ברישא כו' משום דברישא חשוכא כו' וטעם דהני מכסיין כו' משום דמכסינן מינייהו כו' הוא דחוק לפי פשטיה וע"כ נראה דנתכוונו בכל זה לדברים המגיעים לתורה בדרך משל גם בכתוב וז"ש מ"ט עיזי מסגן כו' ע"פ מ"ש דמלכות יון נמשל לעז כמ"ש בדניאל ולפיר העזים הגדיל גו' וישראל נמשלו לשה כמ"ש שה פזורה ישראל גו' ולפי שבבית שני לא עמדו מלכים לישראל מלכי חשמונאי והורדס עד שמלכו בזמן הבית מקודם מלכות יון אלכסנדר מוקדן ואחריו מלכים אחרים מיון אמר ע"ז מ"ט עיזי שהוא מלכות יון אזלן ברישא למלוך בבית שני ואחר כך אמרי שהוא מלכות ישראל וא"ל שכבר נרמז זה בברייתו של עולם דברישא חשוכא כו' שנאמר וחושך על פני תהום גו' והדר נהורא כדכתיב יהי אור ואמרו בב"ר וחושך על פני גו' זו יון שהחשיכה עיניהם כו' ואח"כ מלכות חשמונאי שהוא אור שמלכו בנס נרות של חנוכה ואמ' עוד מ"ט הני מכסיין כו' ע"פ מ"ש פ"ק דיומא ראשונים דבית ראשון נתגלה עונם נתגלה קיצם אחרונים שבבית שני לא נתגלה עונם לא נתגלה קיצם וז"ש הני דבבית שני דמכסיין מנייהו עונם מכסיין גם בקיצם והנהו דבבית ראשון דלא מכסיין עונם גם קיצם מגלין לשבעים שנה ואמר מ"ט גמלא זוטר גנובתיה כו' ומ"ט תורא כו' ע"פ מ"ש פ"ק דע"ז כשהקב"ה דן את ישראל אינו דן אותם כעובדי כוכבים שנאמר עוה עוה גו' אלא אני נפרע מהן כפיד כו' ועוד אמרו שם מאוהבו נפרע מעט מעט משונאו נפרע בבת אחת כו' ואהא קאמר הכא גמלא זוטר גנובתיה כו' מלת זנב מלה מושאלת על השפלות והירידה וגמלא הוא מלכות בבל כדדרשינן בב"ר ואת הגמל זו בבל עש"ה אשרי שישלם לך את גמולך גו' והיינו דזוטר גנובתיה ושפלותיה דלא ניתן ארכא לירידה ושפלות של בבל כמפורש בקרא בבלשצר מלכא עבד לחם רב וסיים בענין ביה בליליא קטל בלשצר מלכא גו' ודריוש מדאה קבל מלכותא דהיינו דנפרע ממנו בבת א' וקאמר משום דאכל כיסי עש"ה כי אכל את יעקב וכמ"ש פ' הכונס בזמן שהרשעים בעולם הפורענות מתחיל מן הצדיקים שנאמר כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש גו' וע"י נהרגו כמה צדיקים וע"כ לא ניתן להם ארכא ואמ' בהיפך זה תורא אמאי זנביה אריכה כו' ותורא היינו מלכות ישראל שנקרא בכ"מ ע"ש יוסף בכור שור גו' אמאי ניתן להם לירידתם ושפלותם ארכא כ"כ ליפרע מהם מעט מעט כמפורש בכמה מקראי ולמה ניתן להם ארכא והרי כל מלכי ישראל עע"ז היו והשיב משום דדיירי באגמי ובעי לכרכושי בקי כו' דהיינו זבובים קטנים הנושכים כפי' הערוך וע"ש העונות שנאמר בהם זבובי מות גו' דהיינו שאין הקב"ה מצרף עונותיהם אלא שנפרע מהן במעט מעט כל עון עון כמו שהוא פוקד עליהן כמ"ש שם ואמ' מ"ט קרנא דקמלא רכיכא כו' מבואר כי ישראל בגלותן נדמו לקמלי ולתולעת שאין להם כח אלא בפה כמפורש בריש פ' הרואה גבי עוג שסדר הקב"ה קמלי ונקבוה ואף גם זאת בגלותם יש להם קרן שולטנות של מלכות כמ"ש לא יסור שבט מיהודה זו ר"ג שבבבל ונשיא שבא"י וז"ש אמאי יהיה אותו קרן רכיכא דהיינו שיהיו נכנעים בגלותן והשיב ע"ד שאמרו לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז דע"כ קרנא שלהם רכיכא בגלוה להיות נכנע משום דדיירי ביני חילפי שהוא ערבה רמז למלכי רשעה ואילו היו קשים ומתגאים היו נדים בגלות ולא היה להם קיום בין הרשעים ומתעוורא ח"ו עיניהם לסתום מאור הגולה (פ' בנות כותים ע"ש): ואמר מ"ט האי תימרא דתרנגולתא מדלי כו' מדמה להו לישראל לתרנגולתא כדאמרינן פ"ק דע"ז בההיא דמייתי כן לעיל דאני נפרע מהן מעט מעט כפיד של תרנגולת וע"פ מ"ש בפרק תלות חלילה דאיכא למ"ד דעיניו למעלה בשעת תפלה וכבר כתבנו שם דהיינו בהיותנו בגלות דאיכא סילוק שכינה מלמטה למעלה אבל בזמן שבה"מ קיים כ"ע מודו דעיניו ולבו למטה שנאמר עיני ולבי שם כל הימים והכי איתא בהדיא בירושלמי והכא ה"ק מ"ט תימרא דתרנגולתא שהם ישראל מדלי לעילא דהיינו דעיניו למעלה והא כתיב עיני ולבי שם וגו' דמיניה ילפינן דעיניו ולבו יהיו למטה וקאמר משום דדיירי אדפי במקום סכנת נפילה ח"ו בגלות ובעי רחמי שמיא עפי וע"כ עיניהם למעלה כיון דסילוק שכינה היא למעלה ולולי שתבקש רחמי שמיא מלמעלה היה עשן שהוא מורה על הגלות כמ"ש והנה תנור עשן ולפיד גו' ואמרו בב"ר שהראה לו גיהנם וגלות היה אותו עשן מעויר אותם להחשיך ולסתום ח"ו עיני אור הגולה: דשא דרך שם דרגא דרך גג כו' לפי שהתרגום הוא קרוב ללשון הקודש בכמה מלות ע"כ בא לומר דגם אילו דברים בלשון תרגום אינן אלא קיצור מלה"ק דשא דרך שם דלפי התרגום אורחי שם וכן דרגא דרך גג לפי התרגום אורח איגרא וכן על הרוב שנגזרו מלשון הקודש בדרך קיצור לשון: מתכוליתה כו' עיין פרש"י ובערוך פי' עוד פ"א ע"ש: כוף וחיב כו' עיין פרש"י ובערוך פי' כלי שיש לו בית קיבול אומרים כוף הפוך הכלי מאחוריו ושב ע"ש: כוזא כוה כו' פרש"י כלי חרס קטן כוה כלומר כו' והו מהו חשוב כו' עכ"ל וי"ל כוה כל פכין קטנים שאמרו בכמה מקומות הוא כוה וק"ל: אסיתא חסירתא כו' ברי"ש ובערוך י"ג חסידתא בלע"ז כלי שמובל מכות כחסיד הנעלב ע"ש ועיין בפ' בנות כותים בחדושינו וק"ל: גלימא כו' כגולם כו' פרש"י שאין לו חיתוך אברים עכ"ל ובערוך פ"א כשיושב עטיף בו נראה כאדם שאינו יודע לעשות כלום כמו ותילופיהן בגולם כו' ע"ש: סודרא סוד ה' ליראיו כו' בגדי אדם מרמזים על מדותיו של אדם כמ"ש בכל עת יהיו בגדיך לבנים וגו' ומעלות המדות היא היראה וע"כ שם הסודר המורה ע"ז הוא מיוחד ליראי ה' וק"ל:

דף עח גמרא חלב אכילתו שכיחא רפואתו לא שכיחא כו' יש לדקדק לפי הפי' שכתבו התוס' במתני' דכדי גמיעה היינו דוקא במפרש בהדיא לשתייה א"כ מאי אהני ליה הא דשכיחא דהא דומיא דהכי במפרש לרפואה דאזלי נמי רבנן בתריה וי"ל דכ"מ במפרש דלא הוציא לגבינה ואינו מפרש לא לשתייה ולא לרפואה אזלינן בתר שתייה דשכיחא טפי וק"ל: תוס' בד"ה אטו מצניע כו' דה"פ אטו מצניע כו' דמדלא קתני אבל המצניע כו' עכ"ל הוצרכו לפרש דברי המקשה לפי פירושם ולא ניחא להו כפשטיה כפרש"י דאל"כ לא הוה איצטריך ליה לאביי להוסיף בתירוצו דאיירי בתלמיד דכ"ע מודו ביה אלא דהו"מ לאוקמא כפשטיה כשהוציאו המצניע גופיה אבל לפרש"י ניחא כיון דאתא כרשב"א ניחא ליה לאוקמא אף בשלא הוציאו המצניע כיון דאשכחן בהדיא דרשב"א סבר הכי וק"ל: ע"ב גמרא המוציא כו' ושטרא פרוע כו' כדי לכרוך ע"פ צלוחית קטנה כו' לכאורה לכל הנהו אמוראי דאסור להשהות שטר פרוע ולוה נמי לא משהי ליה הך ברייתא לא אתיא כרבנן דפטרי לקמן בשטר פרוע דאין צריך לו כלל וכר' יהודה נמי לא אתיא דבשטר קטן נמי חייב דצריך לו וראיתי בתוספתא דרבנן לא פליגי אדר' יהודה אלא בשטר קטן אבל בגדול דראוי לכרוך ע"פ צלוחית קטנה של פלייטון מודו רבנן דחייב והיינו אף דלא משהי ליה מ"מ האי שיעורא דשל פלייטון חשוב לרוב בני אדם ודו"ק: תוס' בד"ה ת"ק סבר כו' מה תועלת יש בשטר כיון שאינו יכול לקיימו כו' עכ"ל ויש לדקדק ומאי קושיא דאימא דנהי דלא חזי השטר לגבות חובו הרי ראוי הוא לצור ע"פ צלוחיתו וי"ל דסמכו עצמם אמה שכתבו לקמן בפרעו אמאי פטור והא ראוי הוא לצור ע"פ צלוחיתו ותירצו בו דאסור להשהותו שמא לבסוף יקיימנו כו' ה"נ נימא הכא בלא פרעו כיון דאין יכול לקיימו יפרע לו הלוה ולא איכפת ליה ללוה שיחזיר לו השטר ושמא לבסוף יקיימנו ויגבה בו שנית כמ"ש התוס' לקמן וק"ל: באה"ד וא"ת ואמאי לא קאמר איפכא דת"ק כו' ומשפרעו הוי כמשמעו כו' עכ"ל ק"ק דלא תקשי להו אמאי לא קאמר דמשפרעו הוי כמשמעו ובהא פליגי דת"ק סבר צריך לקיימו ואין צריך השטר למלוה כדי שיחזירו ללוה דא"כ לא מיהדר ליה לא איכפת ליה ללוה כיון דאינו יכול לתובעו שהרי צריך לקיימו ורבי יהודה סבר אין צריך וצריך ליה השטר למלוה כדי שיחזירו ללוה דאי לא מיהדר ליה חוזר ותובעו לו בו ויש ליישב ודו"ק:

דף עט בפרש"י בד"ה והכא בכותבין כו' אלא מחזיר לו ושורפו ואסור להשהותו עכ"ל אין פירושו שצריך להחזיר ללוה דא"כ מאי קאמר ואסור להשהותו דלא שייך איסורא דשהייה בלוה ועוד דאי הוי צריך להחזיר ללוה א"כ צריך ליה המלוה כדי לאהדורי ללוה ואמאי פטור אלא דר"ל או מחזירו ללוה או שהוא המלוה שורפו מיד דאסור להשהותו וק"ל: באה"ד וא"כ לא מהדר ליה מלוה לא איכפת ליה ללוה כו' עכ"ל ולא יחוש הלוה שמא יאבד שוברו וזה חוזר וגובה בו שהרי אסור לו למלוה להשהותו וצריך לשורפו וק"ל: תוס' בד"ה אלמא כיון כו' ה"ל למנקט כיון דלאריגה כו' עכ"ל בכל נוסחות סדר המשנה בפרק האורג לא קתני גבי אריגה סיט כפול אלא כמלא רוחב סיט והיינו דאורג ב' חוטין כמלא רוחב סיט

חכמת שלמה

מטהרין דאינו כבשר לטמא כו' ולא תורת משקה לטומאה קלה כצ"ל וכ"כ פי' לקבל טומאת אוכלין: תוס' בד"ה ועוד מים כו' כשאר משקין אלא כו' כולי האי הואיל ולא חזי כו' כצ"ל: ע"ב גמ' כדי גמיאת חלב כו' כצ"ל: שם כדי ליתן במשיפה קילור כו' כצ"ל. וכ"כ קילור הוא ענין בפני עצמו וקאי אמוציא קילור וכן בכל הספרים וברי"ף ובאשר"י וכן מוכח להדיא ברמב"ם: בפיסקא דבש כדי ליתן על הכתית כו' לאפוקי הדר המרדכי דלא כו': שם אימת סממית כו'. כ"כ תרגום ירושלמי הלטאה סממית אי נמי לי שממית והוא עכבים. ערוך: שם תורא אריכא גנובתיה כו'. כ"כ פי' יותר מן הסוס שהוא בינוני ודו"ק: שם א"ל דבי ר' ינאי לא כו' כצ"ל: רש"י בד"ה עוממות כו' בכילד צולין ולקח מלא המחתה גחלי אש גחלים יכול כו' כצ"ל: בד"ה שבלול לימצא. כ"כ הוא פי' של חומט וכן פירש"י בדף ו' דמ"ק: בד"ה לכתית מניחה עליו כצ"ל: בד"ה קמצא ארבה ול"נ קמצא נמלה כצ"ל ונמחק שבלול. וכ"כ זה בע"כ טעות דהא רש"י פי' שבלול חומט שקורין (בל"א שנע"ק) אלא הכי צ"ל נמלה וכן פירש"י בריש הרואה וק"ל: בד"ה כוזא כלי חרס קטן הס"ד: בד"ה שטותא נראה המרקד כשוטה. כ"כ נ"ל על דרך הא דאמרינן פ"ק דכתובות אהני שטותא להאי סבא: בד"ה נוכנא כלי כו'. כ"כ ס"א עלי: בד"ה דר' שמעון כו' בן יומו ור' נתן כו' הד"א:

דף עח ע"א גמ' שכן כוחלין לברקת ומאי כו' כצ"ל וכן ברש"י: רש"י בד"ה לפואתו כו' שיעור גדול וכן כו' הד"א: בד"ה דבר כו' המוציאו ורשב"א כו' כצ"ל: ע"ב גמ' דוכסוסטוס כדי לכתוב מזוזה כל זה נמחק: שם כדי לעשות אוזן לכפיפה כו' ר"י אומר אף משהראהו למוכס כו' אביי אמר דכ"ע כו' כצ"ל: רשי בד"ה משפרעו פטור כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ת"ק סבר כו' אם יודה הלוה שאינו מזויף כו' כצ"ל. וכ"כ ולא חיישינן לקנוניא מאחר דליכא רעותא בשטר ולא אמרינן חיישינן לקנוניא אלא היכא דאיתרע שטר כגון שנפל ומצאו כו': באה"ד ואי לא הוה טענינן ללקוחות כו' עד וגם האריכתי נ"ל קודם וי"ל דמיירי כגון כו':

דף עט ע"א גמ' המעבדו בכמה א"ל ל"ש לעבדו בכמה כו' כצ"ל: שם והאורג ב' חוטין שיעורו כמלא הסיט אלמא כו' כצ"ל. וכ"כ כך הוא להדיא ברמב"ם ועוד כ"כ פי' ב' חוטין של ערב כשיעור רוחב הבגד כמלא הסיט אף שלא ארגו על פני כולו רש"י לקמן: שם שיעורו כמעובד שלא לעבד כו' בגד קטן לפי סבכה כו' תנן זרעוני גינה פחות מכגרוגרת כו' מודים חכמים לר"ש במוציא כו' והוינן בה שופכין למאי חזו ואמר רבי ירמיה כו' שיעורו כדתנן עור כו' כצ"ל: תוס' בד"ה אלמא כיון דלטוויה קא ה"ל למנקט כו'. כ"כ אם אין כאן ט"ס נ"ל שהתוס' סוברין משיעור אריגה כשיעור טויה וכתב נמי שם סיט כפול ואפילו גורסין כמלא הסיט לחוד ואפ"ה אפשר מפרשין דס"ה גבי אריגה כפול וסמיך אריישא והא דמחלקים לתרתי בבא משום דשיעור אריגה דוקא בב' חוטין משא"כ בטויה וק"ל. (עיין במהרש"א):

קלף

מהר"ם

המראה דרך למזגו על חד תרין אפי' לרבא ומתני' דנדה דקתני ב' חלקי מים איירי נמי כשאינו רוצה להפסיד המראה וא"כ יש לאוקמי קרא דאל יחסר המזג דאיירי נמי כשאינו רוצה להפסיד המראה שאז מוזגו על חד תרין: ד"ה ועוד מים בכד וכו' ומה ששנה במתני' יין באנפי נפשיה וכו' הא דלא תירצו התוס' כדלעיל דמלתא אגב אורחא קמ"ל דכוס של ברכה ברביעית יין חי לאביי משום דבשלמא לעיל לרבא דבעי למתני עכ"פ כדי מזיגת רביעית נקט מזיגת כוס של ברכה להשמיענו אגב אורחא דכוס של ברכה בעי רביעית אבל הכא בדאביי לא ה"ל למתני כלל שיעור דיין דהא נכלל הוא במה דקתני במתני' וכל שאר משקין ברביעית ולא שייך לשנויי מלתא אגב אורחא וכו' אלא שיש לדקדק דה"ל להתוס' לתרץ קושיא זו כמו שכתבו בתר הכי דמש"ה נקט כדי מזיגת כוס של ברכה לאשמעינן הא אם נפגם או שנגע בו נכרי לא מיחייב תו בהוצאתו בשבת והות לית לתרוצי הכל בחד תירוצא ול"ל להא תירוצא משום דלא נטעה כדרבא וצ"ל דהשתא לא צריכה לההוא תירוצא דנראה דחוק קצת ועדיפא מיניה מתרץ השתא דלא נטעה לומר כדרבא אלא שעדיין הוקשה להם דליתני בהדיא המוציא יין חי ברביעית הוכרחו ע"כ לתרץ דבא לאשמעינן דאם נפגם ונפסל מכוס של ברכה דלא מחייב ואין ה"נ דלאחר שמתרץ ההוא תירוצא אין אנו צריכין תו לתירוצא דלעיל מינית שתירץ דלא נטעה לומר כדרבא וכו' ודו"ק: בא"ד דלא מצנעי כשיעור זוטר כולי האי הואיל ולא חזי וכו' כמו קלף דלא חשיב כשיעור קשר וכו' כצ"ל: ע"ב בגמ' ולובן של ביצה כדי לסוך במשיפה קילור כדי וכו' כצ"ל: דבש כדי ליתן על הכתית תניא כדי ליתן וכו' כצ"ל: לימא כתנאי שמן כדי לסוך וכו' לא דכ"ע וכו' וליתא דר' ינאי וכו' סוגיא זו תמוה דהמקשה פריך לימא כתנאי והתרצן משיב דאפי' כחד מינייהו לא אתי וצ"ל דהכי פריך לימא כתנאי ואתי ר' ינאי כרשב"א וא"כ קשה לימא ר' ינאי סתמא הלכה כרשב"א ותו לא ומשני דנוכל לומר דכ"ע ליתא דר' ינאי ובהא פליגי וכו' ולכך הוצרך ר' ינאי להשמיענו דבריו בפירוש ולא ר"ל סתמא הלכה כרשב"א וק"ל: ברש"י ד"ה קמצא וכו' קמצא נמלה כצ"ל:

דף עח ע"א בגמ' בגלילא שנו וכו' עיין לעיל בפרק כירה דף מ"ז בתוס' ד"ה בגלילא שנו וכו' דפירשו שם התוס' הא דשמעתין דלא כפירש"י: אמר מר מודים חכמים לר"ש וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה ומסללי וכו' ונגלדין כמין דבק וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה אטו מצניע וכו' ודוחק לומר דלא מחייב ר"ש וכו' מטעם של התוס' שכתבו ודוחק לומר וכו' דמדקתני לעיל בברייתא דף ע"ו כלל אמר ר"ש וכו' ש"מ דבכל מצניע קאמר: ע"ב במתני' עור כדי לעשות קמיע קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה וכו' ומה שכתוב בספרים דוכסוסטוס כדי לכתוב מזוזה טעות הוא וכן מוכח ג"כ לקמן דף ע"ט ע"ב בגמ' שם ובתוס' ע"ש: כפיפה מצרית פי' רש"י סל שעשוי מצורי דקל פי' סיב הגדל סביב הדקל וכרוך עליו או מנצרים של דקל ועיין בסוטה דף ז' ודף י"ד שם בפירש"י: ת"ר הוצין כדי לעשות אוזן לכפיפה וכו' כצ"ל: תנא כמה קשר מוכסין שתי אותיות ורמינהו וכו' כצ"ל ומה שכתוב בספרים של קשר מוכסין ליתא באלפסי ובאשר"י: ברש"י ד"ה כפיפה וכו' מצורי דקל בסוטה דף ז' פי' רש"י חבל מצרי עשוי מצורי דקל מסיב הגדל סביב הדקל וכרוך עליו ובדף י"ד שם פירש"י כפיפה מצרית סל עשוי מנצרי דקל וכו' ע"ש: ד"ה מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ולומר לא פרעתי וכו' מדברי רש"י משמע שהוא מפרש צריך לקיימו היינו הלוה ולא משמע כן בגמ' דכתובות וכן בכל המפרשים דהא משום הוא דצריך לקיימו קאי אמלוה שאע"פ שהלוה מודה שהוא כתבו ונתנו למלוה ואינו מזויף ואפ"ה צריך המלוה לקיימו דאי לא מקיים נאמן הלוה לטעון פרעתי ויתר טענות במגו דמזויף וק"ל: בתוס' ד"ה ת"ק סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וכו' וא"ת כי לא פרע נמי אמאי חייב וכו' פי' כי לא פרע כלומר עד שלא יאמר פרעתי אמאי חייב כשמוציא השטר מה תועלת יש בשטר וכו' ויש מקשין דלמה לא תירצו התוס' דצריך ליה לצור ע"פ צלוחיתו דהכא ליכא למימר דאסור להשהות שטר פרוע וכו' דהא עדיין לא אמר הלוה פרעתי וגם המלוה אכתי לא אמר אין לי עדים ואין לי ראיה דניסא דנוציאנו מיד המלוה כמו שכתבו התוס' לבסוף אבל שיבוש הוא כי אין שום מלוה לוקח שטר חוב כדי לצור על פי צלוחיתו ודוחק לתרץ דכשלקחו היה סבור שימצא עדים לקיימו ועכשיו נודע לו שלא נמצא עדים כלל לקיימו ויחזיקו כדי לצור ע"פ צלוחיתו מ"מ אין דרך לשום מלוה לצור ע"פ צלוחיתו שט"ח שעדיין לא תבע בו את הלוה לכך עדיפא מינה משני התוס' שאפי' לצורך החוב בעצמו צריך השט"ח ומועיל לו דע"י השט"ח מתוך כך נזכר הלוה: בא"ד א"נ לטרוף ממשעבדי אם יודה הלוה וכו' כצ"ל אבל מ"מ דברי תימה הן שבשביל הודאתו של הלוה יטרוף המלוה ממשועבדים בשטר שאינו מקויים ודו"ק: בא"ד ואי לא הוי טענינן ללקוחות וליתומים וכו' הוה אתי שפיר דאסור להשהותו משום שמא ישתנו ויוציאנו לאחר זמן על היתומים ועל הלקוחות ולא ידעי למטען מזוייף ואנן לא טענינן להו וק"ל: ד"ה רש"י גרס דכ"ע מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וכו' ר"ל שרבא היה יכול לאסוקי דכ"ע מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו ופלוגתא דר' יהודה וחכמים איירי בפרע לו החוב ממש ובכותבים שובר פליגי אלא שאמר כ"ע מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו משום דהכי הלכתא:

דף עט ע"א בגמ' תנן זרעוני גינה כגרוגרת וכו' לקמן דף צ' שנויה משנה זו וגרסינן בה פחות מגרוגרת ע"ש: ברש"י ד"ה והכא בכותבים שובר וכו' וה"נ ת"ק סבר כותבין שובר וכו' פי' ואע"פ שכותבין שובר אסור למלוה להשהותו לצור על פי צלוחיתו כמו שכתב רש"י לעיל מזה וגם להלוה אינו צריך להחזירו ואינו עומד אלא לשריפה ולכלום נחשב ולכך אם הוציאו פטור: בתוס' ד"ה ת"ק סבר וכו' וקשה דהרי צריך להחזירו ללוה וכו' פי' דאע"ג דס"ל דכותבים שובר אם לא היה ביד המלוה בשעת התביעה אבל כשישנו ביד המלוה צריך להחזירו וגם המלוה בעצמו מחזירו כדי שלא יצטרך לכתוב שובר אלא ודאי הכא איירי שלא היה השט"ח ביד המלוה בשעת התביעה וכתב לו שובר ונתן לו ואחר זמן נמצא ולכך אם הוציא פטור: ד"ה אלמא וכו' אלא שמא לאו כולהו קיימי לאריגה כצ"ל ר"ל

שיש

קתני דהיינו שיעורא דסיט כפול בטוויה ומהרש"ל דחק בזה בדברי התוס' ואין להאריך וק"ל:
ע"ב בד"ה קלף ודוכסוסטוס כו' דא"כ פסול לכתוב עליהן ס"ת כו' ולקמן משמע דכשרין כו' עכ"ל האי לישנא דכשרין משום ס"ת נקטו כדמסיק כתבה על הקלף כו' כי תניא ההיא דס"ת אבל בתפילין דוקא בקלף וכן במזוזה דוכסוסטוס למטה וק"ל: **בד"ה** ור' אחאי מכשיר וא"ת ואי סבר רב כרבי אחאי לימא נמי קלף הרי הוא כו' עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' לקמן דמלתיה דרב סתמא נסבית כו' דקלף ודוכסוסטוס שוים כו' עכ"ל איכא למימר ספיר דסבר כרבי אחאי ובתרווייהו מכשיר ודו"ק: **בד"ה** אלא לאו אתפילין והא דקתני כתבה לשון נקבה כו' עכ"ל לכאורה קשה דבכ"מ קרי לתפילין בלשון נקבה כדאמר פרק הקומץ תפלה של יד כותבה על עור אחד ואם כתבה כו' ואמרינן שם שאם יש לו ב' תפילין של ראש שטולה עור על א' ומניחה כו' וכן בכל הסוגיא שם ואפשר דר"ל דקתני כתבה בלשון נקבה יחידה ילא בלשון נקבות לרבים דה"ל למתני כתבן בלשון רבים דהיכא דקתני לשון תפלין הוא לישנא דרבים כדאמר התם תפילין כל זמן שפני טבלא קיימות כשרות כו' וכ"ה בכל הסוגיא שם וק"ל: **בד"ה** תפילין אגויל כו' אמאי לא קתני נמי שתפילין ומזוזות אין נכתבין על הגויל כו' עכ"ל אפשר דפסיק ליה במזוזה דפסולה על הגויל דהכי מסקנא דשמעתין להכשיר מזוזה גם על הקלף אבל לא גול הגויל דהך ברייתא דמכשיר בה גויל לא מתוקמא אלא בס"ת וכן נראה דפסיקא להו במזוזה דפסולה על (עור) [נייר] שאינו מחוק היינו נמי דהכי משמע לפי המסקנא כמ"ש ודו"ק: **בד"ה** השתא דאתית כו' והא דתניא לעיל שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אתפילין כו' עכ"ל נראה דהע"ג דלמאי דמסיק נמי השתא להכשיר קלף במזוזה איכא לאוקמא שינה בזה ובזה אידי ואידי אמזוזה קלף במקום שער ודוכסוסטוס במקום בשר וכמ"ש לעיל למאי דבעי להכשיר דוכסוסטוס בתפילין דאיכא לאוקמא אידי ואידי אתפילין בכה"ג אלא שסמכו עלמא אסוגיא דהקומץ דמסיק אידי ואידי אתפילין לפי המסקנא דהכא והיינו נמי משום דניחא ליה לקיומי שינויא קמא דהך דקתני פסול משמע לפסול לגמרי דוכסוסטוס או קלף והיינו למאי דבעי למימר מעיקרא מתוקמא במזוזה לפסול קלף לגמרי ולמסקנא לפסול דוכסוסטוס בתפילין לגמרי ועיין בתוס' פרק הקומץ דרך אחרת בזה ודו"ק:
דף פ בד"ה והא אמר כו' דלקמן בהזורק תנא מרה"י לר"ה ועבר כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה תנא הזורק מרה"י כו' ולא ידענא מי הכריחו לכך והתם נמי לא קתני הזורק גם למאי שתירלו דלוקמא במתגלגל אין נראה דתנא הזורק מרה"י כו' ודו"ק: **בד"ה** אבל פיסלא כו' ואינו רחב ד' ואומר ריב"א דללישנא קמא לריך לפרש הכא שהוא ר"ה כו' עכ"ל וה"ל דלפי לישנא בתרא ניחא כפשטיה דהוה מקום פטור ולאביי לא מפסיק משום דמותר להשתמש בשניהם ובלבד שלא יחליף כדאמרינן פ"ק ולרבא כיון דמ"מ רשות אחר הוא מפסיק אלא ללישנא קמא דפיסלא הוי כרמלית הולרכו לדחוק כיון דאביי סבר דכרמלית מפסיק פיסלא אמאי לא מפסיק ודו"ק: **בד"ה** אם לרפואה כו' כלומר אם לא הלניעו לרפואה אלא כדי לקשט כו' עכ"ל ר"ל אם לא הלניעו לרפואה כמו שאמר לא הוי שיעורו כדי לכחול עין אחת אלא כדי לקשט כו' דסתמו עומד לקישוט וק"ל: **ע"ב** בד"ה למימרא כו' חשוב הוא הרבה הס"ד ואח"כ מ"ה חף ס"ד שהוא כו"ל:

ח"א דף פ ע"א מאי בשמן המור כו'. מבואר פ"ק דמגילה ע"ש

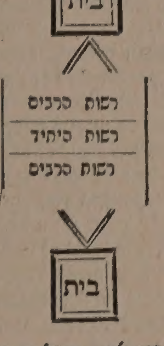
דף פא בד"ה חפי פותחת כו' וכן משמע כו' ושל גל אע"פ שחברן לדלת כו' דמשמע מה שקבען כו' עכ"ל לכאורה קשה מאי משמע כפירושם דהא לפירוש הקונטרס קודם שלא נקבעו אינן ראויין לכלום נמי ניחא דקאמר אע"פ שחברן לדלת כו' וקבען לדלת יש לו לגרום טומאה משום פשוטי כלי עלם דהוי כמתכת וטמא אלא כיון שקבוע בגל הוי מחובר לקרקע וטהור וי"ל לפי מה שנדקדק בדברי התוס' שהקשו לפ"ה ועוד דפי' דפותחת גורמת טומאה לחף אדרבה כו' עכ"ל ולכאורה לא פ"ה כן אלא דיש לחפים טומאה מלד עלמם דהיינו משום דפשוטי כלי עלם טמאים וע"כ נראה דשיעור דבריהם כן הוא דבקבעו בפותחת יש לפרש ב' טעמים לפ"ה אי משום דפשוטי כלי עלם טמא אי משום דמקבל טומאה מן הפותחת דפותחת יש לה בית קיבול וטמא וכל המחובר לטמא טמא וע"ז הקשו דאי משום פשוטי כלי עלם דהו את זה ממשנה ערוכה דהא תנן בהדיא דפשוטי כלי עלם טהורים ואי משום דפותחת גורם לה טומאה משום דכל המחובר לטמא טמא הא אדרבה תנן במסכת כו' והשתא לפי דרך השני זה דיש קלת לקיים פ"ה דהפותחת גורמת לה טומאה כתבו הכא דלא משמע כן ממה שאמרו דאע"פ שחברן לדלת כו' דלפי טעם לטמא החף ממחובר לפותחת משום דהפותחת גורם לה טומאה דכל המחובר לטמא טמא לא שייכא הכא לטמא במחובר לגל ולא לפותחת דהא הגל איט טמא ודו"ק: **בד"ה** אסור למשמש כו' וי"ל דהכא במשמש לרור כו' עכ"ל אין לחלק בין לרור דהכא לחרס דלקמן דהא דומיא דהכא בקנוח לא חיישינן להשרת נימין בלרור כמו בחרס אלא דר"ל לחלק בין משמוש דהכא לקנוח דלקמן וק"ל: **בד"ה** ואם לאו כהכרע נראה לר"ת כגירסת ר"ח ואם לאו כו' עכ"ל אע"פ שהמלות אין משהנין מ"מ יפול בו לשון גירסא לפי שהענין משתנה בלשון אם הוא מלתא באנפי נפשיה אם לאו וק"ל: **ע"ב** בד"ה והניחו ע"ג כו' הא בשמעתין חשבינן ליה כמחובר כו' עכ"ל

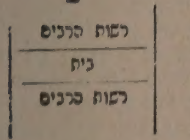
מהר"ם

שיש מלח ומנפץ שלא קיימי לאריגה אבל מ"מ כולהו קיימי לטוויה: **ד"ה** קתני מיהת וכו' קשה לר"י דלא הוה ליה לאתויי מלתא דאביי הכא נראה דטעמו הוא דלענין הקושיא שהקשה המקשה אינו צריך למילתיה דאביי דמאי נ"מ דאפי' יהא השיעור קטן או גדול מ"מ שמעינן מהא דשיעור עור שעדיין אינו מעובד ועור שכבר מעובד קצת דהיינו חיפה אינן שוין שזה שיעורו כדי לעשות קמיע וזה שיעורו כדי לצור בו משקולת קטנה ויש שרוצים לפרש דר"ל דמאחר שכבר הביאו דברי אביי לעיל מזה בסמוך לא הוה צריך לאתויי ליה בסיום הקושיא דקתני מיהת וכו' ולא נהירא לי דאדרבה אם היה צריך לאתויי ליה לענין הקושיא בסיום הקושיא היה צריך לאתויי ליה וק"ל: **ע"ב בגמ'** מכלל דרישא במזוזה עצמה עסקינן אלא הכי קתני קלף וכו' כצ"ל: **בתום'** ד"ה תנן קלף כדי לכתוב עליו וכו' אין לפרש דהכי פריך מדנקים קלף וכו' ואין להקשות דהכל מעמא מאי הא שפיר יש לדקדק ממתני' דמדנקט קלף מכלל בדוכסוסטוס לא דיש לומר דגמ' ס"ל דאין זה דיוק דמתני' לא אתיא לחלק אלא בין עור ובין קלף שזה שיעורו בכדי לעשות קמיע וזה בכדי לכתוב עליו פרשה קטנה של תפילין ונוכל לומר דבלשון התנא דקתני קלף נכלל ג"כ דוכסוסטוס דשיעורו ג"כ כדי לכתוב עליו פרשה קטנה של תפילין:
דף פ ע"א בגמרא דבק כדי ליתן בראש השפשף וכו' תנא כדי ליתן בראש וכו' כצ"ל ומה שכתוב בספרים שעוה כדי ליתן וכו' תנא כדי ליתן ע"פ נקב וכו' ט"ס הוא: **זפת וגפרית** כדי לעשות וכו' שעוה וכו' תנא כדי ליתן וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם כו' ב' בתים פתוחים אחד לרשות הרבים זה ואחד לרשות הרבים זה מדברי רש"י משמע שמצריך דוקא הוצאה משתי רשויות לשתי רשויות ולא משמע כן מתוך הסוגיא ואפשר דרש"י אורחא דמלתא נקט משום דאין בנמצא שיהא רה"י אחד כגון בית עומד נגדו שיהיה רחבו ב' רשות הרבים ורשות היחיד ביניהם א"נ או אר ר"ל או משני בתים לרשות הרבים א' או מרה"י לשתי רה"ר דאם לא כן דבריו סותרין זה את זה שהרי בתר הכי כתב גבי פיסלא והוציא חצי נרוגרת מביתו מכאן וחצי גרוגרת מביתו מכאן משמע אפילו מבית א' וק"ל והציורים שבספר ח"ש א"א ליישבם ואפשר שטעות המציירים הוא: **בתום'** ד"ה והאמר רבא וכו' ותירץ דרבא ס"ל כר"י דהמוציא תפילין וכו' ר"ל דרבי יהודה פליג אברייתא דהזורק דקתני תוך ג' לדברי הכל חייב: **בא"ד** ומאי פריך התם וכו' פירוש בפרק המוצא תפילין: **בא"ד** ומיהו תימה לר"י דלקמן בהזורק קתני מרשות היחיד לרה"ר ועבר ד' כצ"ל: **ד"ה** בהעלם אחד ונראה לו כגירסת ר"ח מרשות א' חייב מב' רשויות פטור וכו' ולפירוש זה הא דקאמר בגמרא אמר רבה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם היינו רה"ר בין ב' רה"י או רה"י בין ב' רה"ר ומכניס מב' רה"ר לרה"י א' וק"ל: **ד"ה** אבל פיסלא לא וכו' א"נ גבוה י' ואינו רחב ד' ואומר ריב"א דללישנא קמא צריך לפרש וכו' כצ"ל אבל צ"ע שם דבספרים שלפנינו אין כתוב כ"א הלשון האחד ועוד דמשמע מדברי התוס' דהכא דללשון הב' א"ש טפי ואדרבה דלשון הב' שאיירי שגבוה עשרה א"כ אפילו אינו כ"א ד' טפחים הוי רשות היחיד וחייב חטאת כמבואר במסכת זו בכמה מקומות ואם כן למה אינו מפסיק ונראה לפי מה שמפרשים התוס' דאיירי שרבים מכתפים עליו והוי רה"ר צ"ל שאיירי שמפסיק בין שתי ר"ה ומוציא משתי רה"ר לרה"י אחת דהיינו הכנסה לגירסת ר"ח ומאחר שפיסלא זו הוי גם כן רה"ר לא מקרי הפסקה ולא הויא העקירה משתי רשויות ופטור וללישנא בתרא דהוי הך פיסלא רה"י איירי שמפסקת בין שתי רה"י ומוציא מהשתי רה"י לרה"ר אחד וכיון דגם הפיסלא הויא רה"י אינה מפסקת ולא הויא העקירה משתי רשויות כל זה היא על פי גירסת ר"ח ולרבא מפסקת משום דסבירא ליה דרשות שבת כרשות גיטין ובגיטין חולקת פיסלא רשות לעצמה אפילו בחצר וע"ש: **ד"ה** אם לרפואה וכו' ואם לקשט כלומר אם לא הצניעו לרפואה אלא כדי לקשט שתי עינים כצ"ל: **ע"ב** בגמרא א"ל מידי שמיע לך בהא א"ל הכי אמר רב ששת וכו' כצ"ל:
דף פא ע"א בגמרא ת"ר חפי פותחת וכו' ושל גל אף על פי שהיברן בדלת וקבען במסמרים טהורין כצ"ל ומפי' רש"י משמע דל"ג בדלת ודו"ק: **ברש"י** ד"ה חף קס"ד דפותחת של עצם וכו' כצ"ל: **ד"ה** טמאים דכלי עצם ככלי מתכות כו' ואי משום דמחובר לפותחת וכו' משמע דס"ל דהשינים הן של עצם והפותחת עצמה היא של עץ ופשוטי כלי עץ טהורים הם אלא שיש לדקדק כיון שמפרש דהפותחת עצמה יש לה בית קיבול ומקבל טומאה והשיניים מחוברים לה למה ליה לפרש דהשיניים טמאים דכלי עצם ככלי מתכות ופשוטיהן טמאים תיפוק ליה דמקבלים טומאה מטעם שמחוברין לפותחת והיא יש לה בית קיבול ומקבלת טומאה וכל המחובר לה גם כן מקבל טומאה דהא הכל כלי א' הוא כדמשמע מדבריו דקאמר ואי משום דמחובר לפותחת וכל המחובר לטהור טהור וא"כ ה"ה הואיל ויש לו בית קיבול וכל המחובר לטמא טמא ונראה דאין ה"נ דס"ל לרש"י דפותחת גורמת טומאה לחף וכדמשמע נ"כ מדברי התוס' דמשמע כן בדברי רש"י והא דאצטריך לפרש דהשיניים הן כלי עצם ויש להם דין כלי מתכת היינו משום דקשה לו למה צריך התנא למתני כלל חפי פותחת דהיינו קודם שחיברן טהורים פשיטא אפילו היו ראויים לשום דבר כלי פשוט הוא ואינו מקבל טומאה לכך פירש דכלי עצם ככלי מתכות ופשוטיהן טמאים הלכך אם היו ראויים לכלום עד שלא חברן היו טמאים וכשחברן בפותחת מקבלין טומאה נ"כ מחמת עצמן אלא שאם לא היה לפותחת בית קיבול אף השיניים לא היו מקבלים טומאה מטעם דכל המחובר לטהור טהור דס"ל לרש"י דהפותחת היא עיקר דאזלינן בתר המעמיד דו"ק נ"ל: **ד"ה** כזית כאגוז וכו' מקנח פי הרעי בקטנה וכו' צ"ל פורסת כן הוא בהר"ן: **בא"ד** שהגדולה פותחת וכו' **בתום'** ד"ה [...]א רשיעוריה דרבי יהודה נפיש וכו' ותף ס"ד שהוא תף גל וכו' ר"ל אפי' יהא כן דאיירי בתרווד קטן אפילו הכי קשה מאי פריך למימרא רשיעוריה דר"י נפיש נימא לית דחף הוא זוטר יותר אפילו מתרווד קטן לכך כתבו דס"ד דחף תוא חף של גל שהוא גדול וכו' ומשמע לי מדברי התוס' דס"ל דבדלת לא היו עושים פותחת אלא שיניים גדולים בלא פותחת והיו עשוין שהדלת נסגרה ע"י ובכלים ובתיבות היו עושים השיניים בתוך הפותחת והיינו דקא מסיימי ומשני בחפי פותחת שהן קטנים ודו"ק וכן משמע בדברי התוס' לקמן בדבור שאחר זה ודו"ק: **ד"ה** חפי פותחת וכו' לא דק דהתם לא איירי אלא בגולמי כלי עצם וכו' פי' דאדרבה דהתם קאמר דגולמי דהיינו כלי שעדיין לא נגמרה מלאכתו לגמרי טמא בכלי עץ וטהור בכלי מתכות ומפרש התם הטעם דבכלי מתכות דמיהם יקרים ועד שנגמרה מלאכתן שעבידן לגוי לא חזו למילתייהו ולכך לא מקבלי טומאה ועל זה קאמר התם דגולמי כלי עצם הוי כגולמי כלי מתכות משום דכלי עצם נמי דמיהם יקרים אבל לא לענין פשוטיהן ע"ש כן הוא פירוש התוס' ול"נ דטעמו של רש"י הוא מדקאמר התם עלה דהך מילתא ואודא ר"נ לטעמיה דאמר ר"נ כלי עצם ככלי מתכות דמי ומפרש רש"י דאזיל ר"נ לטעמיה דאמר בעלמא פשוטי כלי עצם ככלי מתכות דמי ה"נ לענין גולמי כלים כלי עצם לכלי מתכות דמי: **בא"ד** קשה לר"י דנבי כלי מתכות מיתנא וכו' פירוש הך ברייתא דקתני חפי פותחת טהורים לא איירי בכלי עצם אלא בכלי מתכות: **בא"ד** ועוד דפי' דפותחת גורמת טומאה לחף ר"ל שרש"י כתב ואי משום דמחובר לפותחת וכו' משמע דס"ל לרש"י דהכל הולך אחר הפותחת עצמה דאם הפותחת טהורה ואינה מקבלת טומאה גם החף טמא אפילו לא הוה של עצם אבל לפי האמת הכא דהחף היא של עצם בלא הפותחת אם היה החף ראוי לכלום היה לו דין קבלת טומאה לפי סברת רש"י דס"ל דפשוטי כלי עצם טמאים אלא שאינם ראויים לכלום בלא פותחת ובהתחבר החף להפותחת אם לא היה להפותחת בית קיבול אע"ג דהחף מצד עצמה היא ראויה לקבל טומאה הואיל והיא של עצם אפ"ה היה טהור מטעם דכל שמחובר לטהור וכו' ודו"ק: **בא"ד** ואף על גב דמשמע דאתיא כרבי נחמיה וכו' דברי התוס' הללו תמוהים מאד בעיני דאדרבה המעיין באותה משנה יראה דמבואר בה דאתיא כרבנן דלא אולי בתר החותם אלא בתר הטבעת דתני בה בהדיא תיכף אחר בבא ע טבעת של מתכות וחותמת של אלמוג טמאה וכו' א"כ מבואר בהדיא דאתיא כרבנן דאולי בתר הטבעת שהוא העיקר אלא שס"ל דגבי פותחת נמי החף הוא העיקר והפותחת משמש לה וע"ש בפירוש ר"ש ודו"ק: **בא"ד** וכן משמע בסמוך וכו' דמשמע מה שקבען לדלת יש לו לגרום טומאה אלא כיון שאין להם פותחת וכו' ודברי התוס' הללו אינן מיושבים דנראה מתוך דבריהם שנותנים שני טעמים למה שקבען בדלת טהורים וזה דברי מותר והא הטעם הוא מפני שמחובר לקרקע כמבואר בברייתא עצמה גם מ"ש דמשמע מה שקבען בדלת יש לו לגרום טומאה ר"ל משום גמר מלאכה וזה לא יתכן דאם סבירא להו להתוס' דגם בחף של דלת צריכין לפותחת א"כ עדיין לא נגמרה מלאכתן לכך נ"ל דמ"ס הוא וכן צ"ל דמה שקבען בדלת יש לו לגרום טומאה כיון שאין להם פותחת אלא כיון דקבוע בגל טהור ור"ל דהתוס' ס"ל דאף של דלת אין עושין לה שום פותחת כאשר כתבתי למעלה ואם כן כבר נגמר מלאכתן תיכף שקבען בדלת ואע"ג שכלים פשוטים הן הא פשוטי כלי מתכות מקבלים טומאה לכך תני בברייתא ושל גל אע"פ שחברו בדלת ובזה נגמרה מלאכתן והיה לחם לקבל טומאה אפ"ה טהורים מפני שכל המחובר לקרקע וכו' אבל לפירש"י לא יתיישב דמאי קאמר אע"פ שהברן בדלת וכו' הא פירש דבלא פותחת אין ראויים לכלום ובשביל זה דחק רש"י וכתב אע"פ שחברן בפותחת וכו' ודו"ק: **ד"ה** אסור למשמש וכו' וי"ל דהכא במשמש צרור תרי פסיק רישיה פירוש אבל ר"י לקמן קאי אסקנת בחרס דלא הוי פסיק רישיה: **ד"ה** ואם לאו כהכרע וכו' דבור זה ודבור שאחר זה המתחיל אמר רב ששת הד"א: **ע"ב בתום'** ד"ה מהו להעלותם וכו' ונראה לר"י דהכא מבע"א ליה וכו' כצ"ל: **ד"ה** והניחו ע"ג נבי יתידות וכו' האי חייב מכת מרדות מדרבנן וקשה לר"י וכו' התוס' פירשו דלכך לא מחייב מדאורייתא משום דגם לאחר שהניח על גבי יתידות חשיב עדיין כמחובר ולכך אינו חייב משום תולש מדאורייתא וכן כשהותה ראתת על גבי יתידות והניחה על גבי קרקע אינו חייב משום

חכמת שלמה

ע"ב גמ' קלף אין דוכסוסטוס לא . נ"ב היא גי' רש"י וכס"א ליתא: **שם** אגויל מי כתבינן אלא כי תניא כו' כל"ל: **רש"י** בד"ה שעורו נ"ל שיעורו: **תום'** בד"ה קלף ודוכסוסטוס כו' בהקומץ רבה דקאמר קרע הבא בב' יתפור כו' . נ"ב פי' שבא בתוך הכתב ב' שיטין כו': **בד"ה** תנן קלף כו' אלא הכא סמך אברייתא דלעיל . נ"ב פי' מה שאומר קלף אין כו' וכס"א ליתא אפילו האי אלא תנן קלף כדי לכתוב עליו כו':
דף פ ע"א גמ' גרוגרות א' והניחה לאשוכה נעשית כמי שקלטה כלב או כו' כל"ל: **שם** פיסקא שפוה כו' עד דבק נמתק: **שם** פיסקא זפת וגפרית כדי לעשות כו' נמתק ונרשם שם שעוה כדי ליתן כו' תנא כדי כו' כל"ל: **שם** אימא כדי לסוד פטפוט . נ"ב פי' כדברי ר"י: **שם** סובין כדי ליתן על פי כור של לורפי זהב נמתק . וכ"ב נ"ל דבכאן איט ראוי לסיות פיסקא זו אלא קאי אחרסית דאיירי בעשיית פי כור ולא אסובין דאיירי בהיסק כמו שפרש"י: **רש"י** בד"ה והוא שיש חיוב חטאת כו' שמוסקים ברשות היחיד כו' . נ"ב פירוש כליור זה **א** לא כליור **ב** לפי' ר"י דלא גרים מב' רשויות ודו"ק . אבל גבי כרמלית ופיסלא אין לצייר אלא על דרך ליור הראשון בב' בתים ודו"ק: **בד"ה** כרשות גיטין כו' לדביתהו במלירו איגנדר כו' ואוקי התם שהשאיל לה מקום כו' כל"ל: **תום'** בד"ה והעבירה כו' ג' טפחים חייב כו'.נ"ב פי' מלומלמות ודו"ק: **בד"ה** והאמר רבא כו' תוך ג' ד"ה חייב כו' אמרה לשמעתיה דע"כ כתנאי אמרה כו' דהתם אמרה לשמעתיה כו' בהזורק תנא הזורק מרה"י לרה"ר ועבר כו' כל"ל (עיין במהרש"א): **בא"ד** וחכמים פוטרין לגמרי כו'.נ"ב פי' אהולאה לחוד והעברה ברה"ר פטור לפי שאינו חייב אתולדה במקום אב ורבנן דפטרי לגמרי סברי מאחר דאמר תנות מיד כדנפקא לרה"ר ולא נחה דקלוטה לא הוי כמו שהונחה א"כ לא אתקיים מחשבתו וק"ל: **בא"ד** לרבי יהודה והא דקשה כו' כל"ל: **בד"ה** בהעלם כו' דבעינן עקירה ממקום אחד כו' כל"ל: **בד"ה** אבל פיסלא כו' ואינו רחב ארבע ואומר ריב"א כו' כל"ל: **ע"ב** גמ' את הטיט סיס כדי לעשות פי כור כו' כל"ל: **שם** רב הונא בר חייא אמר סטכת כו' . נ"ב ברים הלו עוברין פרש"י לא איתפרש ול"נ שמן סעשוי ומתוקן בבשמים קרוי בלשונם סטכת והיינו כמו שפי' הערוך מירא דכיא היינו שפי' מר לשון בושם אבל ר' ירמיה אמר שמן שלא הביאה שליש ולא על שם בישומו קרוי המור אלא על שם מרירתו ודו"ק: **שם** דההוא בר גלילאה איקלע לבבל דאמרו כו' כל"ל: **שם** במעשה מרכבה דרש להו ואמר להו כו' כל"ל . וכ"ב ס"א: **שם** כדדרש ר' נחמיה לתבריה ונסקת כו' באנדיפא ומית ואמר ליה מן כו' שמיע לך בהא אמר ליה הכי אמר רב ששת כו' כל"ל: **רש"י** בד"ה שער יפה לטיט הס"ד: **בד"ה** שנתות סימנים כלי תרס גדול ויש בו כו' כל"ל: **בד"ה** כדתניא נ"ל כדתנן: אחר **ד"ה** שנתות היו בהין נ"ל דבור ע"כ לפר תני ההין והס"ד: **בד"ה** ע"כ לכבש רביעית ההין דכתיב תני ההין יהיה לפר וגו' כן כו' כל"ל: **בד"ה** אנפרות כו' לאחר שקנאו והוליא את מעותיו דחייש שמא תמות כי בכתיה כו' כל"ל: **בד"ה** טרכסיד פיש תוק . נ"ב פי' אע"פ שמחזירו מכל מקום מאחר שמתקנו בתיזוק זו היא מוי שלו ואסור וק"ל:
דף פא ע"א גמ' אע"פ שחברן בדלת וקבען כו' ת"ר שלשה אבנים מקורזלות כו' כל"ל: **שם** והמקנח בסיד ובחרסית ובלרור שקינח בו חבירו כו' כל"ל . וכ"ב נ"ל דלא גרים רש"י והמקנח וגרים שמונה דברים וכן בס"א: **שם** ובחרסית כו' . נ"ב כתישת לבינה: **שם** אף התולה עלמו בבית הכסא יותר מדאי לא קפיא כו' כל"ל . וכ"ב ס"א: **רש"י** בד"ה חף קס"ד פותחת של עץ ושיעורה כו' כל"ל . וכ"ב פי' חף הוא לשון פותחת של עץ כו' וכאן הוא של עלם ודו"ק: **בד"ה** ושל גל כו' אלא של גל כגון סרוקו גלי כגון דלתות כו' כל"ל: **בד"ה** כזית כאגוז כו' פי הרעי בקטנה כו' כל"ל: **בד"ה** מקורזלות בקיר"ש בלע"ז שיהיו חדודות ראויות לקינוח כל"ל: **בד"ה** מותר כו' דלא ליתסר לטלטלינהו כל"ל: **בד"ה** ונטשטשו אותו עד הס"ד: **תום'** בד"ה חפי פותחת טהורין כו' שאין עליהם פותחת כו' . נ"ב פי' קבוע בפותחת וק"ל: **בא"ד** ותף קבוע בגל טהור . נ"ב פי' או שאין עליהם פותחת או שיש עליהם פותחת אלא שתף קבוע בגל טהור ודו"ק: **בד"ה** ואם לאו כו' של בשמים וא"ר ששת כו' כל"ל והד"א: **בא"ד** דכיון דיש עליהן עד כו' . נ"ב לפי זה טוב יותר לפרש כמו עד דנדה שהוא מטלית דבר המקנחין בו וכן פי' הרי"ף אלכן הרא"ש פי' נמי כגירסת ר"ח ומ"מ פי' עד שהוא קטות כפירש"י: **ע"ב** גמ' משום דרבה דאמר רבה היתה כו' כל"ל: **רש"י** בד"ה מותר לקנח כו' שהוא לרור ואינו עפר כל"ל: **בד"ה** סקיל מעילאי ממקום גבשושית

דליכא למימר דלהכי לא מחייב משום תולש משום דהספינה מונח ע"ג קרקע כמי לאו מחובר הוא דהא לכ"ע התם במונח ע"ג קרקע חייב במעשר והוי מחובר ודו"ק: בד"ה והאמר ר"י הלכה כו' לו סתם במתני' ומחלוקת בברייתא כו' עכ"ל אין לזה מקום כאן גם בדברי התוס' דפרק החולץ אינו ויש ליישב דברייתא דהכא דמייתי להו להנהו מחלוקת ובתר מסכת בתרי מסכתי כסתם מתני' ומחלוקת בברייתא במסכת אחת לר"י דהוי הלכה כסתם כדמוכח הכא במחלוקת וסתם בב' מסכתות וכדמוכח בפ' כירה בתוס' בד"ה אמר רבה בב"ח כו' דהלכה כסתם במתני' ומחלוקת בברייתא וק"ל: בא"ד ואין לנו לומר שסתם רבי קודם וטוב חזר בו' עכ"ל כתב מהרש"ל חוזר אהא דלעיל במחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם ואפילו בתרי כו' משום שאין לנו לומר כו' עכ"ל וכדבריו מוכיחין דברי התוס' דפרק החולץ ע"ש אבל מה שכתבו התוס' בתר הכי ולמורלי נינהו ואליבא דר"י אין לו מקום ולא שייך הכא כלל אם לא נאמר לגרסת ה"א למורלי נינהו ואליבא כו' ועוד נראה לקיים כל נוסחות לשון התוס' שלפנינו דלא כתוב בהן ה"א אלא דלאו חוזר אדלעיל והוא מלתא באנפי נפשיה ור"ל ואין לנו לומר לר"י כמו במחלוקת וסתם בתרי מסכתות שסתם רבי קודם וטוב חזר בו כדאמרי' בפ"ק דע"ז והך סוגיא דהכא לא תקשה משום דאמוראי נינהו ואליבא דר"י דאיכא מאן דסבר לר"י בסתם ואח"כ מחלוקת נמי הלכה כסתם ופליג אהך דפרק החולץ כדקאמר בפרק אלו טריפות דאיכא אמוראי אליבא דר"י אלא אין לומר כן והיינו משום דלאו בכה"ג קאמר התם דאיכא אמוראי אליבא דר"י ע"ש ודו"ק:

ח"א דף פא ע"א אמרו איגו מילתא דשרו א"ל מאי איטעיד כו' מבואר בחידושינו פרק כ"ם:

סליק פרק המוציא יין

פרק רבי עקיבא

דף פב ע"ב תוס' בד"ה אבניו כו' ע"ז שנשתברה מאליה כו' עכ"ל ומהסוגיא דלקמן דע"ז אינה לאברים ליכא לאתויי ראייה דלא איירי מאליה וק"ל: בד"ה באבן מסמא כו' א"כ אפילו כלים שאין ראויין כו' ובת"כ כו' דכלים שאין ראויין למשכב ומושב אין כו' עכ"ל דלמאי דמוקמינן בפ' בנות כותים הא דקרא לאבן שיהיה מתחתיו לנדה ועליו של זב מיהא הוא דקשתא דאפילו כלים שאין ראויין כו' היינו טומאה קלה כמו שפירש"י לקמן במשמעתין הך דהזב בכף כו' אבל באבן מסמא דנדה יושבת עליו ע"ג יתידות כו' כפירש"י לא עדיף לגו מיושבת ממש על הכלי דבאין ראויין למשכב ומושב אין להם טומאה קלה ודו"ק: בא"ד ואת"ה בריש פרק דם הנדה דממעט דם הנדה ממשכב ומושב מהיא כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה בדבריהם עיין בחידושינו שם בפ' דם הנדה וק"ל: בד"ה ולרבי עקיבא כו' הא דאצטריך לאפוקי שלא יטמא באהל המת דמנדה כו' עכ"ל יש לדקדק לפי הפי' שכתבו התוס' לקמן אהא דפריך ולוקשה לנבילה דה"ל טפי לאקושי לנבילה דדמיא ממש לנבילה כו' איכא למימר דהכא לא אצטריך לאקושי לשרץ שלא יטמא באהל המת דס"כ לאקושי לנבילה דדמיא לנבילה בטומאת משא אבל לשרץ לא דמי דשרץ אינו מטמא במשא מש"כ בע"ז וכה"ג יש לדקדק לקמן לרבנן דפריך ולוקשיה לנבילה ומשני אלא מה נדה כו' אכתי תקשי דמ"מ לא נוקשיה לשרץ אלא לנבילה דדמיא טפי לנבילה ויש ליישב ודו"ק:

קרני ראם [א] מיהו לפי"ז כו'. נ"ב ונ"ע כיון דאינו רק מדרבנן ודו"ק:

בד"ה ולוקשה כו' אמאי דהוקשה למת ליכא כו' עכ"ל דנבילה נמי בכזית וטפי הוה ליה לאקשויי לנבילה דאינה מטמאה באהל המת וק"ל: בא"ד דהכי פריך ולוקשה לנבילה משום דאז לא הוה צריך לאקושה לשרץ עכ"ל ואין להקשות דאי הוה מקשי ליה לנבילה ולא לנדה ושרץ הוה אמינא דאצטריך נבילה לאפוקי שלא יטמא באהל המת ולא הוה מקשינן ליה לנבילה לחומרא לטמא במשא דהא ודאי כיון דליכא שום היקשא אחר לאקשויי שלא יטמא במשא לכולה מלתא הוה מקשינן ליה לנבילה אף לטומאת משא ועי"ל דהכי פריך ולוקשה לנבילה ולכתוב דרשה דתזרם גבי נבילה דהשתא הוה מקשינן ליה לנבילה נמי ע"כ לחומרא לטמא במשא [א] מיהו לפי זה ק"ק תקשי ליה בפשיטות דלא לכתוב היקשא דנדה ולכתוב דרשה דתזרם גבי מת דהשתא הוה מקשינן ליה לשרץ שלא יטמא באהל המת והוה מקשינן ליה לחומרא למת שיטמא' במשא ויש ליישב דלא הוה ידעינן הי מינייהו מפקא אי למעט אהל המת מדאתקש לשרץ ולהקשות למת לחומרא לטמא במשא ואי להיפך למעט משא מהיקשא דשרץ ולהקשות למת לחומרא לטמא באהל המת ודו"ק: בא"ד דאז לא הוי צריך לאקשויי לשרץ עכ"ל ולכך גבי דהוקשה למת לא תקשי ליה לאקושי לנבילה דהכתי הוה צריך לאקושי לשרץ דלא נילף מנדה לטמויי באבן מסמא דלחומרא הוה מקשי לנדה דאצטריך נבילה לטמויי בכזית והו"ק:

דף פג גמרא מיתיבי ע"ז כשרץ ומשמשיה כו' אלא לרבה קשיא משמע ליה ע"ז כשרץ בכל מילי אף במשא לרבנן דומיא דמשמשיה נמי כשרץ כמ"ש התוס' דתרוייהו כשרץ מדמי להו וקשיא לרבה אבל מהא דת"ר עקיבא ע"ז כנדה כו' לא קשיא לר' אלעזר דע"ז כנדה לאו בכל מילי קאמר [אלא] הוי דומיא דמשמשיה כשרץ וק"ל: שם הן שהסיטו כו' ע"ז שהסיטה אחרים טהורין כו' היינו היסטן דברייתא ואחרים שהסיטו כו' היינו הן שהסיטו דברייתא והקדים המאוחר למוקדם בברייתא ולפי פירוש רבותיו ניחא קלת וק"ל: בפרש"י בד"ה ר' עקיבא כו' פירושו מאי הן דאתקפתא דרב אשי אדרבי עקיבא קאי כו' עכ"ל דרבי עקיבא לא נקט במלתיה אלא ע"ז לחוד במאי דפליג את"ק וק"ל: ע"ב תוס' בד"ה ע"ז ישנה כו' ולא משום היקשא דנדה פשיטא ליה כו' עכ"ל ה"מ לאוכוחי דע"כ בלאו היקשא דנדה ידעינא ליה בנשתברה דטהורה דהא כיון דאפילו איסור הנאה דאורייתא ליכא ביה מכ"ש דלא מטמאה כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק:

ח"א דף פג ע"ב וישימו להם בעל ברית גו' זה זבוב כו'. פי' בתוס' דמייתי מהכא שהיה קטן כו' מדכתיב בעל ברית משמע שכרתו לו ברית להיות כל שעה אצלם כו' עכ"ל והנני מוסיף על דבריהם מהיכא משמע לה דכרתו לו ברית בדבר זה ונראה משום דפרשה דלעיל מיניה סיפר במעשה גדעון כי נתץ את מזבח הבעל והאשרה אשר עליו כרת גו' וע"כ קראו אותו ירבעל ע"ש ירב בו הבעל וגו' ואחר שכתב וימת גדעון וגו' אמר ויהי כאשר מת גדעון וישובו גו' ויזנו אחרי הבעלים שביטל גדעון בחייו וכדי שלא יבא עוד איש אחר לבטלו שמו להם ברית עם הבעל שלא יבטלהו כמו שעשה גדעון שבטל מקומו וכרת אשרתו ומהו הברית שלא יבטלהו עוד איש אחר במקום שהוא עומד ואמר דהיינו שכ"א עשה לו דמות יראתו בכיסו כו' ומסברא שהוא זבוב בעל עקרון כמ"ש התוס' ודו"ק: לעולם אל ימנע כו'. כבר אמרו בפ"ק דחגיגה שאמר ר' יהושע דאין בית המדרש בלא חידוש אבל הוסיף רב הכא לומר דגם בדבר שנשנה כבר יש בו לחדש דהיינו טעמו של דבר וכ"מ לספינת הירדן כדלעיל וק"ל: אל ימנע כו' ואין ד"ת מתקיימין כו' שנאמר אדם כי ימות גו'. יצא להם זה הדרש דכתיב בריש הפ' זאת חקת התורה גו' וחזר לכתוב בטומאת אהל וזאת התורה ולא כתב כן בטומאת מגע ומשא לדרוש מיניה הנך דרשות ועיין בפ' הג' זקן: ואפי' בשעת מיתה כו' נראה דהאי אפי' לא קאי אלא אדברי תורה דנקט ולא קאי נמי אבית המדרש דלא שייך בשעת מיתה וק"ל

חכמת שלמה

נגשוטית הס"ד: תוס' בד"ה וחכמים אומרים כו' לא נתנו עצים אלא להסקה כו'. נ"ב פי' והוי מוקצה אפילו ביו"ט והוא פירש"י דהתם אבל התוס' גופייהו פירשו שם דאסור משום גזירה שמא יקטום ע"ש: בא"ד ומגבב מן התבן ומדליק כו'. נ"ב פי' אלמא דסבר אפי' מן התבן שרי משום דקיימי להדלקה וא"כ למה ס"ל מגבב מלפניו לאצון בו שיניו וק"ל: בד"ה והאמר ר' יוחנן כו' דמסתמא סתם לבסוף ואין לנו כו' כצ"ל. וכ"ב חוזר אהא דלעיל במחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם אפי' בתרי מסכתות דאין סדר למשנה משום שאין לנו לומר שסתם רבי קודם כו' ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף פב ע"א גמ' לא ימצא במכיתתו חרס לחתות כו' משם ראיה ולחשוף מים מגבא כו' כצ"ל. וכ"ב סיפא דקרא הוא וק"ל: שם איבעיא להו שיעורא דר"מ נפיש או שיעורא דר' יוסי נפיש כו' נמחק: שם מסברא שיעורא דר' יוסי נפיש ומקרא כו' במנא רבה אמר אביי מתני' נמי לחתות אש כו' כצ"ל: רש"י בד"ה ואינו מקנח כו' במחוברין ומקנח בהן כו' דלא אסרו אלא באילן ובקנים עוזרדין לפי שהן קשין כצ"ל. וכ"ב ראיתי בגמ' שהגיה רבי אברהם מפראג ופירות קשין וטעות הוא כי אין חילוק בין פירות קשין כלל אלא שהקנה צ"ל קשה וזהו עוזרדין שאם הוא רך אין עליו תורת אילן ע"ש דף ל"ד: בד"ה בין פצים לחבירו כשמסדרים פצימין ועמודין וקורות ועושין סואר של קורות כו' כצ"ל. וכ"ב אותן המושכבות לארץ כסדר לבנין סואר שמס וכן ברים המביא: בא"ד ויש אלל בין זה לזה סומכין מתחתיו כו'. נ"ב פי' מסדרין העצים לבנין על הארץ דרך ריבוע ואי אפשר בענין זה שלא יפסיק בין קורה לקורה כ"ל: בד"ה לחשוף כו' ושריעות נהרות. נ"ב פירוש שגדל הנהר וכסה עין הדרך לשון שרוע וקלוט רש"י בריש המניח:

בד"ה מסתברא צ"ל מסברא כו' נפיש ומקרא שיעורא כו' נפיש לייט לה כו' כצ"ל הד"א

סליק פרק המוציא יין

רבי עקיבא פרק תשיעי

שם במתני' לא תאמר לו. נ"ב לשון נואה ומה שדרשו לא תאמר הכנס אל תאמר דרשה בעלמא הוא:

שם גמ' מי שהיה כותלו סמוך לע"ז כו' כצ"ל: תוס' בד"ה אמר ר"ע מניין כו' וקרא דתזרם כו'. נ"ב ול"נ דמשום עון ע"ז היה מקלל אותם לא ימצא במכיתתו חרס וגו' וק"ל: ע"ב גמ' דלא מטמיא דהא איתקש לשרץ כי פליגי כו' כצ"ל: שם ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשיה נמחק. וכ"ב לפי' הקונטרס לא גרסינן: רש"י בד"ה באבן מסמא אבן המונחת ע"ג יתידות ונדה יושבת עליה וכלים תחת האבן טמא מכל אשר יהיה וגו' כצ"ל והשאר עד סה"ד נמחק: בד"ה אליבא דר"ע כו' דאקשה לנדה אבן מסמא מי אמרי' כו' כצ"ל ונמחק למשא: תוס' בד"ה אמר רבה כו' דאמר קרא ל"ל נכרינהו כו' כצ"ל. וכ"ב נ"ל: בד"ה באבן מסמא כו' ומסמא משמע היינו אבן גדולה שצריכה סימה והשתא א"ש הא דמייתי בפרק בתרא דנדה והיתית אבן תדא ושומת על פום גובא שצריכה סימה ואתויי אך קשה כו' והיסט היינו משא כו' כצ"ל: בא"ד ואור"י דאבן מסמא נפקא לן כו'. נ"ב פי' מה שנטמא באבן מסמא אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין אבל פשיטא שהאבן מסמא מטמא הכל ודו"ק: בד"ה ולר"ע כו' שלא יטמא באהל המת דמנדה כו' מיהא אומן יכול להחזירן כו' כצ"ל:

דף פג ע"א גמ' ה"נ אלא מה נדה כו' כצ"ל: רש"י בד"ה בשלמא כו' השתא היסטן טמא כו'. נ"ב פי' בהיסטן טמא פליגי מכלל דהן עצמן בודאי טמאין דאל"כ היסט מנא לן כמו שפירש"י לקמן וק"ל: בד"ה אלא הא כו' לתרוצי ורבה כו' הד"א: בד"ה ר"ע כו' ע"ז היא ולא היסטה כו' כצ"ל: בא"ד דאתקפתא דרב אשי אדרבי עקיבא קאי כו'. נ"ב אבל הן ולא הסיטן דרבנן ל"ק להו דאי קודם שמוסיפין המשנה בחסורי מחסרא קאי הן נמי אנכרי ואנכרית ואי לאחר שמתרצין המשנה לרבה הן והסיטן קאי אנכרי ואנכרית ומלת ולא קאי אע"ז ותסירה המשנה בין מלת הן למלת ולא וכן להוסיף אחר ולא אבן מסמא שלה ולר"א מלת והן לחוד קאי אנכרי ואנכרית וחסורי המשנה מלת ולא הסיטה קאי אע"ז ולא דייק תלמודא כולי האי להקשות בין הסיטן להיסטה וק"ל. א"נ כן ולא הסיטן קאי אע"ז ומשמשיה וכך מוכרחני לפרש כי לפי' רבותיו בשינויא קמא לא נחית לפרושי כלל משמשיה לא כדברי ת"ק ולא כדברי רבי עקיבא וקס"ד דלת"ק ע"ז ומשמשיה חד דינא הוא ובפרט לרבנן דלית להו מיעוטא למשמשיה ומשום ה"ק בכל שינויא בין לרבה בין לר"א ע"ז היא כו' ור"ע לא איירי כלל במשמשיה ומשום הכי הקשה רב אשי והלא הן קתני אלא ה"ק כו' ונחית לפרושי ולחלק בין ע"ז למשמשיה בין בדברי ת"ק בין בדברי ר"ע ודו"ק היטב: בא"ד משמע ליה שהוסטו והסיטן משמע ליה שהסיטו ועוד דסוף סוף כו' כצ"ל: בד"ה כרע הזב כו' מגעו שהוא כולו ואיזה זה כולו כצ"ל. ע"ב גמ' דמסברת דמי כי כו' דמתברא דמי או דלמא כו' הנך דכתיבי גבי שק כו' כצ"ל: רש"י בד"ה כל הטמאות כו' שהסיט את חבירו טהורין שלא מצינו כו' אלא בזב הס"ד כצ"ל והד"א: בד"ה ורבנן כו' כמשא למאי כו' הד"א: בד"ה ספינה כו' לשק הס"ד: תוס' בד"ה פס כו' תימה לר"י לר"ע כו' כצ"ל:

שמים

מהר"ם

משום נוטע משום דגם כשהיתה מונחת על גבי יתידות היתה מחוברת ונטועה לכך הקשה ר"י וכו' וכי תימא דמנא להו להתוס' לפרש הכי נימא דמשום הכי אינו חייב משום תולש מדאורייתא משום דגם כשהיתה מונחת ע"ג קרקע לא חשיבי כמחובר זה אינו דהא התם בגיטין משמע דכשהספינה נוששת בקרקע הוי לכ"ע כמחובר בין לרבי יהודה בין לרבנן וע"ש ונראה לר"י דשמעתין לא סברא דיחוי דרבא ר"ל אלא כדיחוי קמא דקאמר דלמא ע"כ לא קאמר רבי יהודה אלא בספינה משום דעשויה לברות וכו' ע"ש: ד"ה והאמר רבי יוחנן וכו' בסופו ואמוראי נינהו אליבא דר"י וכו' נראה לי דהוי כמו והשתא א"ש דלפי מה דס"ד דהא דקאמר ר"י הלכה כסתם משנה קאי דווקא במחלוקת ואחר כך סתם בחדא מסכתא א"כ יקשה לן הא דקאמר בפרק אלו טריפות דאמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן וס"ל לחד אמורא דלא אמר ר"י הלכה כסתם משנה וזה דוחק דהא קיי"ל בכל מקום דמחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם אבל השתא איירי בתרי מסכתות א"ש דפליגי בה אמוראי וק"ל:

דף פב ע"א ברש"י ד"ה ואינו מקנח בעשבים כו' ורבותינו מפרשים משום תלישה וכו' כדאמרי' בעירובין פ"ג דלא אסרו אלא באילן וקנין ועוזרדין ופירושן קשין כן הוא בספרים שלנו ויש ספרים שגורסים לפי שהן קשין ול"נ שיש לגרוס ופירושו קשה וקאי אפירוש של רבותינו וק"ל:

רבי עקיבא פרק תשיעי

בתוס' ד"ה אמר ר"ע וכו' ועוד דה"ל למיתני בפרק ר"א דמילה וכו' ר"ל ההיא דמרחיצין את הקטן ביום השלישי למילתו בשבת אינו ענין למיתנייה הכא אלא הוה ליה למיתניי' לקמן בפרק ר"א דמילה דההוא פירקא איירי בדיני מילה בשבת: ע"ב בתוס' ד"ה אמר רבה וכו' קשה לר"ת מאי טעמא דרבנן אי אית להו הא דאמר סוף שמעתין טומאת דע"ז דרבנן היא לקולא מקשינן וכו'. כצ"ל נימא דהיקשא דנדה דאינה מטמא לאברים פי' אפילו בנגיעה ואי סברי רבנן דלחומרא מקשינן וכו' כצ"ל: בא"ד ואתא למימר אע"ג דשאר קראי נדרשות לקולא וכו' מנדה ילפינן לחומרא וכו' כצ"ל והשתא מתורצת קושיית ר"י דלעולם ס"ל לרבנן דדרשת ההיקש דשרץ לקולא מקשינן חוץ ההיקש דילפינן מנדה צריכים אנו למילף לחומרא מקרא דתזרם כמו דוה ולכך ס"ל לרבנן דמטמא במשא: ד"ה באבן מסמא וכו' והיסט היינו משא וכו' וא"ת בריש דם הנדה דממעט דם הנדה ממשכב ומושב מהיא יושבת וכו' כצ"ל: ד"ה ולרבי עקיבא למאי הלכתא איתקיש לשרץ וכו' לאפוקי שלא יטמא באהל כמת וכו' כצ"ל ר"ל דלקמן בשמעתין אמרינן דע"ז איתקיש למת מה מת מטמא בכזית אף וכו' ואי לאו היקשא דשרץ הוה אמינא נמי דמטמא באהל כמת דהוה מקשינן ליה לגמרי כמת בין לקולא בין לחומרא מקשין התלמידים הא תירצו התוס' לעיל דבכל הדרשות מקשינן לקולא חוץ מהיקשא דילפינן מנדה דילפינן לחומרא וא"כ אפילו בלא היקשא דשרץ לא הוה ילפינן ממת לחומרא אלא לקולא ואינה קושיא כלל דאע"ג דאמרינן דבכל שאר קראי נדרשות לקולא היינו כיון דאית לן קרא אחרינא דסותר החומרא דבקרא קמא אבל היכא דליתא קרא אחרינא דסותר החומרא הוה ילפינן מקרא קמא בין לקולא בין לחומרא דאין היקש למחצה והראייה דהשתא נמי דכתיב היקשא דנדה דילפינן לחומרא וכתיב נ"כ היקשא דשרץ דילפינן לקולא לר"ע לענין משמשי ע"ז ולרבנן דלא מטמא באבן מסמא עדיין אנו צריכין להיקשא דמת למילף דאפילו ע"ז שלימה לא מטמא פחות מכזית ואי לאו היקשא דמת ה"א כיון דאיתקש לשרץ מה שרץ מטמא בכעדשה אף ע"ז מטמא בכעדשה דה"א לגמרי מקשינן ליה לשרץ בין לקולא בין לחומרא לכך צריך קרא אחרינא דהיינו היקשא דמת לסתור החומרא ועוד ראייה דהא לר"א למסקנא דסוף שמעתין דאמרינן טומאה דנדה דרבנן לקולא מקשינן אפ"ה צריכין אנו לכל הג' קראי היקשא דנדה דלא מטמאה לאברים דשרץ דלא מטמא במשא דמת דלא מטמא בכעדשה ואי לא הוי כתיב אלא היקש דנדה ה"א דמטמא נמי במשא דהוה מקשינן בין לקולא בין לחומרא וכן שרץ וכן במת אי כתיב אותו היקש לחוד אע"ג דס"ל דלקולא מקשינן לשרץ לכך הקשו התוס' שפיר דת"ה נמי השתא (לרב) [לרבה] אליבא דר"ע אי הוה כתיב היקש דנדה והיקשא דמת לחוד הוה ילפינן היקשא דנדה דמטמאה במשא ובאבן מסמא לר"ע ומהיקשא דמת הוה ילפינן בין לקולא דלא מטמא פחות מכזית ובין לחומרא דמטמא באהל דהיקשא דנדה אינו סותר דלא נילף החומרא דמת משום דמנדה לא ילפינן שום קולא ותירצו התוס' דלענין דלא יהא בע"ז חומרא דמת היינו אהל שפיר הוה ילפינן מנדה לכך איצטריך היקשא דשרץ אלא למשמשיה כו' כנ"ל ודו"ק היטב: ד"ה למשמשיה וכו' ונראה לר"י דאי לאו דאיתקש משמשיה לשרץ לא הוה מטמאינן להו כלל וכו' ואם תקשה לך א"כ דרשינן מקרא דשרץ לחומרא דהא אי לאו קרא דשרץ לא הוו מטמו משמשיה כלל ולעיל תירצו התוספות דבשאר קראי לבד מנדה דרשינן לקולא ועוד דהקשו התוס' לעיל ולרבי עקיבא נמי אי לחומרא מקיש אמאי איצטריך למימר דהוקשה לשרץ למשמשיה לימא לטמוי בכעדשה ומאי קשיא הא הך דרשה דדרשי' למשמשיה נמי הוי חומרא דאי לאו שרץ לא הוה מטמינן למשמשיה כלל ונראה לומר דמכל מקום הא דדרשינן קרא דשרץ לדרוש דמשמשיה הוא מטעם דסבירא לן דשאר קראי לקולא דרשינן דאי ס"ל דלחומרא מקשינן הוה הסברא נותנת לדרוש היקשא דשרץ לענין שיטמא ע"ז אפילו בכעדשה והיקש דמת שיטמא ע"ז אפילו באהל וממילא כיון דחמירא ע"ז כ"כ הוי הסברא אפילו לר"ע למדרש לרבות מקרא דכי חרם הוא אפילו משמשיה אבל השתא דס"ל דשאר קראי לקולא דרשינן ס"ל לר"ע דמוקמינן קרא דשרץ למשמשיה כדי שלא לדרוש מיניה שיטמא ע"ז בכעדשה ודו"ק: ד"ה ולוקשה רחמנא לנבילה אמאי דהוקשה למת וכו' פירוש דהוקשה למת שיטמא בכזית ליכא למיפרך דלוקשה לנבילה דמטמא גם כן בכזית משום דהיקשא דמת איצטריך גם כן להא דדרשינן בפרק נגמר הדין:

דף פג ע"א בגמ' נכרי ונכרית ע"ז ומשמשיה וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה ור"ע אומר וכו' והם פי' וכו' כיון דר"ע אע"ז לחוד קאי וכו'. ר"ל דבשלמא הן והיסטן דקאמרי רבנן קאי אנכרי ונכרית וגם על ע"ז אבל לר"ע לא איירי אלא בע"ז לחוד דהא בנכרי ונכרית לא פליג את"ק: בא"ד כיון דאמרינן דמתני' מחסרתא היא וכו' שפיר מיתניא בה הן לר"ע בין לרבה דקאמר ר"ע אכולהו קאי וקאמר הן והיסטן ואבן מסמא של הן כצ"ל פי' אכולהו היינו אנכרי ונכרית וע"ז ולר"א נמי קאי אכולהו דה"ק ר"ע לענין היסט וכו' פי' לענין היסט כולהו שוין נכרי ונכרית וע"ז הן והיסטן אלא שלענין אבן מסמא אינן שוין וק"ל: בתוס' ד"ה ומשמשיה וכו' משום דתרי בכלל הן ולא הסיטן דברייתא וכו' ר"ל דלשינוייא קמא הוי פירוש הן היינו מגע היסטן היינו משא אם כן הן ולא היסטן דקתני בברייתא הוי כפשוטו מגע ולא משא וקאי אמשמשיה לחוד ולא צריך שום פירוש והוספה אבל לשינוייא דרב אשי הוי פירוש הן משא והסיטן היינו שהם הסיטו את אחרות אם כן לא יתישב הן ולא היסטן דקתני בברייתא אפילו אמשמשיה דהא משמשית לא מטמאו בהיסט במשא לכ"ע צריך להגיה לא הן ולא היסטן וק"ל: ע"ב בגמרא לימא דלא כר"ע דאי כר"ע אי איכא נמי ע"ז פירוש לרבה פריך דסבירא ליה דלר"ע מטמאה באבן מסמא וק"ל: בתוס' ד"ה כי תבעי לך וכו' ולעיל נמי מייתי אפלוגתא דר"ע ורבנן ולענין איסור דאורייתא לא שייך למילף מנדה כצ"ל ר"ל דמדמייתי לה לעיל אפלוגתא דר"ע ורבנן דפליגי אי

ילפינן

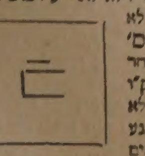
דף פד בד"ה ולחנניה כו' ועוד דנראה דספינת הירדן מטלטלה אפילו ע"י בני אדם כו' עכ"ל ר"ל ועוד תימה אמאי נקט חנניה כיון דע"כ ספינת הירדן מיטלטלת אפילו ע"י בני אדם דאל"כ ממתני' דכלים כו' וא"כ מהיכא פסיקא ליה טפי לחנניה דטלטול שוורים שמיה טלטול דהא דמטמא ספינת הירדן אימא היינו משום דמיטלטל אפילו ע"י בני אדם וק"ל: **בד"ה** אלא אמר כו' דלמה לו להגיה של עץ כו' לא ה"ל אלא לאפוכי שינויא קמא כו' עכ"ל ולא ניחא לו כפירש"י דלכך נקט ספינת הירדן דשל עץ הוא ושכיחא טפי משל חרס משום דא"כ רב זביד נמי ה"ל למנקט ספינת הירדן בפלוגתייהו משום דשכיחא טפי וליכא למימר נמי דלכך הגיה ספינת הירדן דלפי זה הוצרך להגיה נמי ושל עץ בין מדרסו ובין מגעו כו' דאל"כ לא הוה שייך כלל ספינת הירדן שהיא של עץ לכלי חרס דנקט ברישא ומשום דהשתא לפי מה שהגיע התלמוד קאי שפיר אף דקאמר ר' יוסי אעיקר מלתיה דת"ק דקאמר בשל עץ מגעו טמא כמו לפי גירסת ר"ח דלא ניחא ליה דקאי אף אדקדוק דבריו של ת"ק דמ"מ לא הוצרך התלמוד להגיה כן אלא להגיה גבי כלי חרס ומגעו טמא ולאפוכי שינויא קמא דהשתא נמי קאי שפיר אף דקאר"י אעיקר מלתיה דת"ק דקאמר גבי כלי חרס דמגעו טמא: **ודע** שמה שהסכים ר"ת לגירסת ר"ח ולא הניח גירסת רש"י ולאפוכי שינויא קמא משום דלא מלא ר"ת הך גירסא לא לפירש"י ולא לפי' ר"ח וצ"ל לגירסת ר"ח דלא חש התלמוד להך קושיא שפירש"י דמאי אף כיון דלא טיהר ת"ק ממגע דנימא אף זו כיולא וכמו כן לפירש"י דלא הוה חש רב זביד לקושיית מאי אף וע"כ קושיית מאי קאמר דקאמר תלמודא מעיקרא הוא קושיא אחרת דהוה חש לה רב זביד: **ודע** בין לפירש"י בין לגירסת ר"ח לא הוצרך להגיה בין לשיטא דרב זביד ובין לשיטא דרב פפא מלתיה דת"ק אלא דמלשון ר"י אומר משמע ליה דאיכא ת"ק דפליג ודו"ק: **בא"ד** אלא אמר רב פפא כו' עכ"ל מה שדקדקנו בזה בחדושינו קרוב להם מלאנו בדברי בעל המאור ע"ש: **בפרש"י** בד"ה מפץ של קנים כו' לפי שמלינו שפשוטי כלי עץ כו' טהורין מטומאת מגע שרץ עכ"ל לא ידענא אמאי נקט מגע שרץ אם רלוט פשוטי כלי עץ דחזי למדרס הני במגע שרץ נמי טמא מהאי ק"ו דבשמעתין כדאמרי' בהדיא פרק כילד הרגל ואם ר"ל בפשוטי כלי עץ דלא חזי למדרס ה"ל למנקט טומאת מגע טמא מת גופיה דטהורין דבהכהו ליכא ק"ו לטמא ודו"ק: **תוספות** בד"ה מפץ במת כו' ושל גמי דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן כו' כדפי' לעיל פרק במה אשה כו' עכ"ל לא מלאתיו בתוספות פ' במה אשה גם לכאורה הוא תמוה מה שכתבו דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן לבד מטומאת מדרס כו' שזה אינו שהרי יש לו גם טומאת טמא מת מק"ו דבשמעתין גם טומאת מגע שרץ מק"ו וכדאמרי' פ' כילד הרגל ויש ליישב דר"ל דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן לבד מטומאת מדרס כו' היינו נמי דאתי מק"ו טומאת מדרס מפכין קטנים דהיינו טמא מת ומגע שרץ ולא אתי אלא לאפוקי נבילה ושאר טומאות דלא אתיין מק"ו דשמעתין וק"ל: **ע"ב** בפירש"י בד"ה דאפילו יחדו כו' ואי טמא מדרס היכי מליל והא כל דבר טומאה אינו חולץ כו' עכ"ל נראה מדברי התוס' דלפרש"י איירי בישבה ממש עליה אשתו נדה וק"ק דא"כ אמאי הוצרך לפרש דאי טמא מדרס היכי יליל כו' תיפוק ליה בפשיטות דאי כלי חרס טמא מדרס אמאי טהור מה שבהוש ליטמא מן המדרס ויש ליישב ודו"ק: **תוס'** בד"ה מה פכין כו' וי"ל דמה להנך שכן נעשין אב הטומאה כו' עכ"ל ואף שיש לומר פכין גדולים יוכיחו ניחא ליה למילף חדא מחדא ולא חדא מתרתי ולפי מה שכתבו דמפכין קטנים נמי ליכא למילף אלא חדא מתרתי מ"מ ניחא ליה למיעבד ק"ו מפכין קטנים שטהורין מכל טומאה בזב דמה"ט לא עביד ק"ו מפכין גדולים כמ"ש התוס' לקמן וק"ל: **בא"ד** מה לפכין קטנים שכן מטמאין מאוירן תאמר במפץ כו' עכ"ל ור"ל שמטמאין מאוירן בלא נגיעה ע"י שער של מת או בכעדשה משרץ כמו שכתבו התוס' פרק כילד הרגל אבל משער הזב לא מיטמא אלא כלי הראוי לנגיעת בשר כמו שפירש"י וכן מה שמיטמא באויר באהל המת אין זה חידוש דה"נ מפץ מיטמא באויר אהל המת וק"ל: **בא"ד** דמה [לזב שכן] מטמא משכב ומושב כו' עכ"ל בחדושינו פרק כילד הרגל הוה קשה לן דא"כ כדקאמר מפץ שמטמא בזב א"ד שמטמא במת [א] נימא משכב ומושב יוכיחו שמטמא בזב ואינו מטמא במת ע"כ וכשזכינו לכאן ניחא לן דלא שייך בכה"ג לומר יוכיח כיון דמשכב ומושב נמי מטמאין מיהת טומאת מגע מת אף אני אביא מפץ שיטמא מיהת טומאת מגע מת וק"ל: **בד"ה** והא לית ליה כו' אהכי נמי לפשוטי כלי עץ כו' עכ"ל ק"ק [הא] לא אהני לן האי ק"ו מפכין קטנים כלום לגבי פשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס דהא משאר כלים לחוד איכא למילף ק"ו מסאה ותרקב כו' דהשתא ליכא למפרך כמ"ש התוס' לעיל דמה לשאר כלים שכן נעשין אב הטומאה הא פשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס נמי נעשין אב הטומאה כיון דאית להו טהרה במקוה אבל מפכין קטנים לחוד ליכא למילף מידי דאיכא למפרך שכן מטמאין מאוירן כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק: **בד"ה** מי לא עסקינן כו' דאין כלי חרס מטמא מדרס דאי טמא לא יליל כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דאי כלי חרס טמא מדרס בישבה עליו לא יליל בלמיד פתיל אע"ג כו' ומהרש"ל הגיה דאי ייחד לטמא לא כו' ואין הגהתו מבוררת וק"ל: **בד"ה** מנין לערוגה כו' י"א דערוגה ו' נפקא לן מדכתיב לחייו כו' נמי כן היא עכ"ל הס"ד ור"ל הודאי דיכא דבמקום שהוא ו' על ו' שמותר לזרוע בתוכה ה' זרעונין נפקא לן שפיר מקרא דמייתי שנאמר כי כארץ תוציא וגו' וקים להו לרבנן כו' כדמסיק אבל הא דקאמר מנין לערוגה שהיא ו' על ו' כו' דמשמע דסתם ערוגה הכי שיעורה לא נפקא לן מהתם אלא מדכתיב לחייו כערוגת וגו' וכ"מ לענין מקח וממכר כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק: **בד"ה** ד' על ד' רוחות הערוגה באמצע הרוח כו' לפי מה שאפרש בעז"ה כו' עכ"ל ר"ל דלא כפרש"י דממלא כל רוח הערוגה עד סמוך לקרן ולא כאית דמפרשי ד' גרעינין בד' רוחות אלא באמצע הרוח יותר מגרעין א' אלא זורע בכל אמצע רוח רוחב טפח וג' חומשין דהוי האלכסון יותר מג' טפחים כמ"ש לקמן בשם ר"ת וק"ל: **בא"ד** ואין נראה לומר כו' משום דבספ"ק דקידושין מפיק הרכבת אילן מסדך לא תזרע כלאים ועוד כו' עכ"ל לא ידעתי מאי דחק להם בזה הא כיון דכלאי זרעים שרי מדאורייתא ודאי דלא איירי קרא דלא תזרע כלאים אלא בהרכבת אילן ושפיר קרי ליה כלאי זרעים ויותר נראה לי דהאי מלה

קרני ראם [א] נימא משכב כו'. נ"ב ולקי"מ דבזה אזיל הק"ו מפץ מפכין בקטנים ול"מ למפרך מה לזב ש טמא משכב ומושב וז"כ:

מהר"ם

ילפינן לה מנדה או משרץ מכלל דלענין טומאת איירי דאי לאיסור הא לא שייך למילף מנדה ולא הוי שייך לפלוגתא דר"ע ורבנן: **ד"ה** מה מת בכזית וכו' תימה לר"י לר"ע אי ישנה לאברים וכו' ר"ל תשום מתבא דלר"ע אינה לאברים דאי ישנה לאברים היכי יליף מהאי היקשא דע"ז שלימה אינה מטמאה פחותה מכזית ניקום האי היקשא דבעי כזית אאברים אבל שלימה אפילו אין בה כזית טמא וכו': **בא"ד** בחוליא אחת פירוש חוליא מן אבר אחד ולא אבר שלם:

דף פד ע"א ברש"י ד"ה מטאה טומאת מת וכו' אף אומר בטומאת מת עמוד ונעשה מלאכתו וכו' ור"ל דאף במת צריך להיות מיוחד למת ולא למלאכה אחרת: **בא"ד** דעל' ידי מת נעשה אב הטומאה כמו על ידי מדרס וכו' כצ"ל: **ד"ה** מפץ של קנים וכו' לפי שמצינו שפשוטי כלי עץ טהורים מטומאת מגע שרץ מנין שכלי הראוי למשכב ומושב מקבל טומאת מגע מת כצ"ל והכל ד"א ומלשון זה של רש"י משמע שר"ל מדנקט התנא מפץ במת דלא בעי התנא אלא כלי עץ הפשוט הראוי למשכב ומושב שטמא במת מק"ו דפכים קטנים אבל בשרץ אינו מטמא אפילו הראוי למשכב ומושב ולכך כתב רש"י לפי שמצינו שפשוטי כלי עץ טהורים מטומאת מגע שרץ ר"ל אפילו היכא דראויין למדרס לכך בעי התנא מנין שיהיו טמאים במת אבל בפרק כיצד הרגל מסיק דהאי תנא מפץ בשרץ יליף מהאי ק"ו דפכים קטנים וה"ק מפץ בשרץ מנין ע"ש ורש"י פירש הכא לפי הס"ד דמעיקרא דהתם אבל לכל הדעות פשוטי כלי עץ שאינן ראויים למדרס אפילו במת אינן טמאין ודו"ק: **בתוספות** ד"ה ולחנניא כו' תימה לר"י אמאי נקט חנניא הא רבנן לא פליגי בהא וכו' ר"ל דבשלמא אי הוה פלוגתייהו דרבנן וחנניא בהא דרבנן הוה סבירא להו דטלטול דספינת הירדן לא שמיה טלטול כיון שאינו מיטלטל על ידי בני אדם וחנניא ס"ל דשמיה טלטול הוי אתי שפיר דנקט חנניא אבל כיון דלא פליגי בהא אלא טעמייהו דרבנן משום דספינה איתקש לים אבל כלי אחר גדול שאינו ספינה גם רבנן מודו דשמיה טלטול ומקבל טומאה אם כן לא הוה ליה למנקט חנניא מפי מרבנן ועוד דנראה דספינת הירדן מיטלטלת על ידי בני אדם דאי אינה מיטלטלת אלא ע"י שוורים למה ליה לאתויי ראייה ממתניתין דר' עגלות וכו' ממתניתין דספינת הירדן טמאה גופיה דאתי ע"כ כחנניא כדמשמע בגמרא הוי מצי לאוכחי דס"ל לחנניא דמיטלטל ע"י שוורים שמיה טלטול אלא ודאי מדלא הוכיח מספינה צריך לומר דספינה מיטלטלת על ידי בני אדם ולכך א"ש דמטמא לחנניא אפילו אי ס"ל דטלטול ע"י שוורים לא שמיה טלטול א"כ רבא דבא לאשמעינן דטלטול ע"י שוורים שמיה טלטול למה ליה דנקיט חנניא דענין זה אינו ענין לפלוגתא דחנניא ורבנן אלא הוה ליה למנקט אליבא דכ"ע וק"ל: **ד"ה** אלא אמר רב פפא וכו' ע"כ נראה לר"ת כגירסת ר"ח וכו' מאי אף דהשתא לא קאי אעיקר מילתא דת"ק וכו' ר"ל משום דת"ק לא קתני בהדיא מגעו טמא אלא מדיוקא שמעינן ליה וליכא למימר מכל מקום ל"ל לאפוכי נגיה במילתיה דת"ק דתנא בהדיא ומגעו טמא דאם כן מה אתא ת"ק לאשמעינן פשיטא דמגעו טמא: **בא"ד** רבי יוסי אומר אף הספינה טהורה וכו' כמו מדרס כלי חרס דקתני ת"ק בהדיא וכו' פירוש ולא חייש ר"ת למה שכתב רש"י לפי גרסתו דאתקפתא דרב פפא ע"כ טהורה ממגע קאמר ומאי אף הא לא טיהר ת"ק כלי ממגע דנימא אף זו כיוצא בה וכו' דסבירא ליה לר"ת דשפיר שייך לומר אף הספינה טהורה כמו מדרס כלי חרס דמיתניא במלתיה דת"ק בהדיא אלא שיש לדקדק למה דחה ר"ת גירסתו של רש"י ונראה לו יותר גירסתו של ר"ח הלא לא תקשה על גירסת רש"י אלא דלמה לו להגיה של עץ וכו' אם כן היה לו להניח גירסתו של רש"י ולמחוק מה שהגיה ושל עץ וכו' ונראה לי שטעמו של ר"ת משום דס"ל דלא הונח כל זה בספרים אלא כדי שלא יקשה דלא שייך לרבי יוסי לומר אף אמאי דלא מתני' במלתיה דת"ק בהדיא ולכך הגיה כן כתירוצו של רב פפא א"כ מכלל דאתקפתא דרב פפא דפריך מאי אף היתה נ"כ הכי ונם היה נראה לו דוחק להגיה כן במילתיה דת"ק כל כך ומגעו טמא ושל עץ בין מגעו ובין מדרסו טמא ונם אם לא נגיה כי אם ומגעו טמא לחוד הוא דוחק דלמה ליה לת"ק למתני זה וכי לא ידעינן דכלי חרס מטמאים במגע כמו שכתבנו לכך נראה לו גירסת ר"ח דלא צריך להגיה כ"כ ודו"ק: **ד"ה** מה הוא דאית ליה טהרה במקוה וכו' לאפוקי כלי חרס הוא סוף הדבור ואחר כך מתחיל דבור בפני עצמו דלית ליה טהרה במקוה ויכול להיות דסוף הדבור הוא דאית ליה טהרה ולאפוקי כלי חרס וכו' הוא התחלת הדבור האחר ודו"ק: **בד"ה** לאפוקי כ"ח תימה דהא כופת שאור וכו' אע"ג דלית ליה טהרה במקוה פירוש לשאור שהרי אוכלין אין להם טהרה במקוה: **בא"ד** ואומר ר"ת דיש במינו בגידולי קרקע טהרה במקוה וכו' פירוש דהרי שאור גידולי קרקע הוא כמו העץ ונראה לי דקושיא זו ונם תירוצו של ר"ת לא שייך כל זה אלא לאחר הפירוקא דמשני רבי חנינא בגמרא שאני התם הואיל ואיכא במינו ועל זה הקשו התוס' תימה דהא כופת שאור וכו' כלומר דאף לפי שינויא דר"ח קשיא ותירץ ר"ת דלפי שינוייא דרבי חנינא דמשני הואיל ואיכא במינו מתורץ נם כן קושיא זו דהכי נמי יש במינו בגידולי קרקע טהרה במקוה דהיינו כלי עץ אבל לרבי אילעא דמותיב ממפץ ולא ידע שינוייא דהואיל ואיכא במינו נם מכופת שאור היה יכול להקשות אלא דניחא ליה מפי ואלימא ליה לאותיב מברייתא דמפץ ולא מהתיא דכופת שאור שהיא מימרא דאביי פרק העור והרוטב: **ד"ה** מפץ במת מנין וכו' אומר ר"ת דהכא במפץ של שיפה וגמי דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן לבד מטומאת מדרס כדפירש לעיל בפרק במה אשה וכו' ור"ל דלעיל פרק במה אשה דס"ל ד"ה כוורת הקש ושפופרת של קנים וכו' דתניא שם בברייתא ר"ע מטמא פירשו שם התוס' דהך טומאה דאפילו במת דרבנן היא כשאינו ראוי לישיבה ולמדרס וע"ש ובמה שכתבתי שם ואי לאו ק"ו דפכים קטנים אפילו אם היו ראויים למדרס כגון מפץ לא היה טמא בשום טומאה והשתא בהך ברייתא דהכא מייתי לה בק"ו מפכים קטנים שיהא טמא במת וזהו כוונת התוס' שכתבו דאין שום טומאה וכו' אלא במדרס ר"ל אי לאו הק"ו דהכא לכך אתי הך תנא למילף ליה טומאה במת מק"ו וראיתי בדברי אחד בזמנינו שכתב כאן בביאור דברי התוס' אלו וז"ל לא מצאתיו בתוס' פרק במה אשה גם לכאורה הוא תמוה וכו' שהרי יש לו גם כן טומאת מת וכו' עכ"ל וכאשר תראה שם דבריו אבל מה שכתבתי אתה רואה שהוא לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש ושגגה היא בידו: **ע"ב** ברש"י במתניתין דהערוגה ד"ה ואחת באמצע כו' אבל בין זרע האמצעי לזרע הרוחות צריך הרחקה כדי יניקה וכו' ואע"ג דטעם ההרחקה אינו משום יניקה אלא הצריך הרחקה והיכר דלא להוי עירבוב מ"מ הגבילו חכמים גבול ההיכר כשיעור היניקה וק"ל ויש מקשין הא באמצע נמי אפשר לזרע עד לזרע הרוחות שלמעלה ולמטה ממנו לשייר הפרש היכר ביניהם כציור זה וי"ל דחששו חכמים פן לא ידקדק ויקרב השורה האמצעית אל הצדדים ודוגמת זה פירשו התוס' לקמן בסמוך ד"ה וקים להו לרבנן וכו': **בא"ד** והמפרש ד' גרעינין טועה דאי ההרחקה משום יניקה וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה מה פכים קטנים וכו' תימה דמטאה ומתרקב וכו' וי"ל דמה להנך שכן נעשים אב הטומאה מה שאין כן במפץ וכו' ר"ל דמפץ אפילו היכא שהוא טמא כגון במדרס הזב או במת לאחר דאייתינן ליה בק"ו ואפ"ה אינו נעשה אב הטומאה ולכך לא היה יכול התנא למילף ליה מק"ו דכל הכלים דאינן ראויים למדרס לחודייהו בלא פכים קטנים אבל לפי האמת אין ה"נ דאתי מק"ו מפכים קטנים ומשאר כלים כדמסקי התוס' בסוף דבור זה אלא שהשתא הקשו התוס' דנילף ליה משאר כלים לחוד: **בא"ד** מה לפכים קטנים שכן מטמאין מאוירן וכו' פירוש אפילו בלא שום נגיעה אלא שתלה שער של מת דרך פיו לתוכו או בכעדשה מן השרץ: **בא"ד** מה למת שאין מטמא משכב ומושב וכו' פירוש אפילו בשאר כל הכלים וכן בכל בגד ועור הטמאים במגע מת ובאהל המת כל הכלים אפילו ראויים למשכב ומושב אינן מטמאין במת כ"א במגע ובאהל אבל לא במשכב ובמושב דלא שייך טומאת משכב ומושב כ"א גבי זב וזבה שמטמאים טומאת מדרס ומשכב ומושב אפילו בלא שום מגע ולכך לא שייך למיעבד ק"ו למילף מפץ שאין לו שום טומאה שיטמא במת מק"ו דזב וזבה משום דאיכא למיפרך מה לזב וזבה דחמור דמטמאין משכב ומושב ולכך מטמא בהן גם כן מפץ מה שאין כן במת דקיל דלא שייך גביה טומאת משכב ולכך ע"כ צ"ל שהתנא יליף הק"ו כלי מכלי דהיינו מפץ מפכים קטנים דהשתא לא שייך למפרך מה לזב שכן מטמא משכב ומושב דהק"ו לא הוי מת מזב אלא כלי מכלי גם לא שייך לומר יוכיח דמשכב ומושב טומאת משכב ומושב יוכיח דטמא בזב ואינו טמא במת דהא לא מת מזב ילפינן אלא מפץ מפכים קטנים שמטמאים במת ופכים עצמן גם כן אין מטמאין מדין משכב ומושב וא"כ הדרא קושיא לדוכתא הא איכא למפרך מה לפכים דמטמאים מאוירן וק"ל והארכתי בדברים הללו התשושים כדי להוציא מלב המעיין הדברים שאינם אמתיים שכתב כאן אותו המפרש הנזכר לעיל מיניה בסמוך שממה שכתבתי יבין המעיין שאין מקום לדבריו והן דברים שאין ראויין ליכתב ואין צריכין סתירה כי הן נסתרים מעצמן: **בא"ד** מה לכלים שמטמאין באב הטומאה פכים קטנים יוכיחו הוא סוף הדבור ואחר כך מתחיל דבור אחר שמטהרים בזב וכו': **ד"ה** מי לא עסקינן וכו' ור"י מפרש דלא בעי למימר דמיירי בכל ענין וכו' דאין כלי חרס מטמא מדרס דאי טמא לא יציל וכו' כצ"ל פי' דגמרא סבירא ליה דאפילו כלי שאינו נטמא באהל המת אם ייחדו לדבר שיכול לקבל טומאה ממנו אע"ג שעדיין לא נגעת בו אותו טומאה אפ"ה אינו מציל עוד באהל המת והכי דייק (רב אשי) [רבא] דכלי חרס אינו מטמא מדרס דמדכתיב קרא סתמא דכל כלי הצמיד פתיל מציל באהל המת מי לא עסקינן דקרא איירי אפילו בכלי שייחד לישיבת אשתו נדה ואם איתא דכשתשב עליו יטמא טומאת מדרס אם כן אפילו היכא שעדיין לא ישבה עליו לא יציל (אבל) [אע"כ] אין שום כלי חרס מטמא מדרס ואע"ג דמכל מקום הא ראוי הוא ליטמא בהיסט אפילו הכי מציל שפיר משום דלהיסט לא שייך יחוד והא דהוצרך ר"י לפרש דלא בעי למימר דמיירי בכל ענין אפילו היכא דכבר ישבה עליו דאם כן נימא דמיירי נמי אפילו היכא דכבר הסיטה אותו כיון דאמרת דמיירי בכל ענין וזה אינו שהרי מטמא עכ"פ בהיסט ואם שכבר נטמא בהיסט האיך יציל ודו"ק: **ד"ה** מנין לערוגה וכו' י"א דערוגה ו' על ו' נפקא לן וכו' מכלל דערוגה נמי כן היא הוא סוף הדבור ויש לדקדק לפי סברת הי"א דערוגה ו' על ו' נפקא לן מלחייו א"כ ל"ל לגמרא למימר וקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי מהדדי וכו' הא סתם ערוגה היא ו' על ו' וממילא קרא דכי כארץ תוציא צמחה דשמעינן מינה דזורעים ה' זרעים בערוגה אחת איירי בסתם ערוגה שהיא ו' על ו' ונראה דעיקר הטעם הוא משום דקים להו לרבנן וכו' וקראי דהיינו קרא דלחייו כערוגת הבושם וכי כארץ תוציא צמחה כולהו אסמכתא בעלמא הן וכיון דהתנא הביא אסמכתא על ה' זרעים הביאו הי"א נ"כ אסמכתא על ערוגה שהיא ו' על ו' אבל אי לאו דקים להו לרבנן שחמשה בשיתא לא ינקי מהדדי לא היו מתירין לזרוע כלאים בערוגה אחת וכן כתבו התוס' לעיל בריש פרקין דכל הני קראי אסמכתא בעלמא הן ע"ש והא דטיהרו במתניתין ספינה מקרא דדרך אניה בלב ים וסבירא ליה לתנא דמתניתין דאפילו ספינה של חרס וכן ספינת הירדן טהורה אף על פי שהן הראוי לטמא אותה אי לאו קרא דדרך אניה בלב ים כמבואר מתוך הסוגיא דלעיל אף על גב דקרא אסמכתא היא י"ל דעיקר הטעם הוא הואיל וכל תשמיש דספינה הוא ע"ג מים הוי כמחובר למים וטהור למים עצמם כמו שטהרו כל המחובר לקרקע כדאיתא לעיל בסוף פרק המוציא גבי הף ושל גל וכו' טהורין שכל המחובר לקרקע כקרקע ודוק כן נראה לתרץ ולפרש לדברי הי"א אבל ר"ת לא מפרש הכי ועביד צריכותא דתרוויהו צריכין קרא וקים להו לרבנן וכו' כמו שכתבו התוס' בסמוך: **ד"ה** ד' על ד' רוחות הערוגה באמצע רוח וכו' פירוש שבאמצע כל רוח ורוח זורע רוחב טפח ת' חומשים וכמו שמפרשים התוס' לקמן כגמרא ד"ה אמר רב וכו' ודלא כפירש"י דפירש שממלא כל הרוח עד סמוך לקרן: **בא"ד** דהא תעבתי לך הוא. פירוש מדקאמר גמרא דהוי בכלל תועבה ותו' הכתוב בתורה ש"מ דס"ל לגמ' דכלאי זרעים איירי מדאורייתא: **בא"ד** ואין נראה לומר דלהרכבת האילן קרי כלאי זרעים דבסוף פ"ק דקדושין מפיק כו' ר"ל ואין נראה לומר דהך דפ' כל הבשר לא איירי בכלאי מיני זרעונים אלא במרכיב מין אילן בשן אילן אחר וקרי לית כלאי זרעים בשביל דבספ"ק דקדושין מפיק

חכמת שלמה

דף פד ע"א גמ' שמיה טלטול דתנן כו' כנ"ל: רש"י בד"ה כקתידרא כו' נדדין הס"ד: **בד"ה** ושל אבנים כו' אבנים הס"ד: **בד"ה** ואמר כו' עץ הוא ואיתקש כו' כנ"ל: **בד"ה** טמאה טמא כו' אב הטומאה כמו ע"י מדרס כו' כנ"ל: **בד"ה** משכבו לו הוא כו' כנ"ל: **בד"ה** מפץ של קנים הס"ד: **בד"ה** מפץ במת מנין כו' מגע שרץ מנין כו' הד"א: **תוס'** בד"ס ולחנניא כו' אפי' ע"י בני אדם כו'. נ"ב פי' א"כ בע"כ רבנן דמטהרי משום אניה בלב ים ואם כן יותר תיזוק לתימה הראשונה אמאי נקט חנניא ודו"ק: **בד"ה** אלא אמר כו' כמו מגע דכלי חרס ופריך כו' כנ"ל: **בד"ה** מה הוא כו' לאפוקי כלי חרס הס"ד ואח"כ מה"ד דלית ליה כו': **ע"ב** רש"י בד"ה ודין הוא כו' של חרס הס"ד: **בד"ה** וטעמא מאי כו' אע"ג דבדידים ליכא מיטמא נימא הואיל כו' כנ"ל: **בד"ה** כתיב במשכבו מקים משכבו לו כנ"ל והס"ד: **בד"ה** וכתיב וכל כו' משכבו [והוא ס"ד] וכתיב וכל כלי פתוח כו' כנ"ל והד"א: **בד"ה** ואחת באמצע כו' רוח זו זרועה לצפון ודרום כו'. נ"ב כמו מצפון לדרום ודו"ק: **תוס'** בד"ה מה פכים קטנים כו' פכים קטנים יוכיחו הס"ד ואח"כ מ"ה שמטהרין בזב כו': **בד"ה** מי לא כו' דאי ייחד לטמא לא יציל כו' כנ"ל: **בד"ה** מנין לערוגה כו' ד' על ד' רוחות הערוגה כו' מ"ה חדש:

ומנלן

הרכבה

ועוד טעות הוא דהשתא שיעור דבריהם כך ואין נראה לומר דלהרכבת אילן קרי כו' דהתם בקידושין אמר אההיא מילתא גופה כו' וא"כ ע"כ כיון דכלאי זרעים אסירי מדאורייתא הך דפרק כ"ה נמי בכלאי זרעים ממש קמיירי וק"ל :

דף פה בד"ה וקים להו כו' וא"ת אכתי ינקי מהדדי כו' דחסר מקום הזרעים כו' וא"ת יזרעו ט' מינין בערוגה ד' בד' קרנות כו' עכ"ל ואין להקשות לדבריהם לתרץ ב' הקושיות חדא בחדא דד' זרעים הייט בד' קרנות שיש מקום לזרעים אבל הד' שבאמצע לא יזרעו משום דחסר מקום הזרעים די"ל דמשמע ליה לתלמודא ה' זרעונין ד' על ד' רוחות כו' האי לישנא לא משמע קרנות אלא ברוחות שבאמצע וק"ל : **בא"ד** יכול לזרוע מד' מינים הרבה לכל רוח כו' עכ"ל ר"ל כשיעור רוחב טפח וג' חומשין כפי' ר"ת לקמן אבל לא לכל רוח כפירש"י דס"ל לתוספות דבעי הרחקה ג' : **בד"ה** לא תסיג וגו' וא"ת הזורע כלאים ילקה שתים משום כו' עכ"ל הכי משמע להו הכא ובתוס' פרק אותו ואת בנו דלענין כלאים מידרש הכא האי קרא לא תסיג גבול רעך וגו' ויהיה רעך נאמר כאן ע"ש שישראל הם ריעים כו' אבל מפירש"י גבול רעך ליטע סמוך למיצר כו' נראה דהכא ה"נ לענין השגת גבול ממש מידרש ולא לענין כלאים והו לא מידי וק"ל : **בד"ה** אמר רב כו' והא איכא מקום קרנות שיכול לעשות שם ערוגות כו' עכ"ל וציורו כזה : **בא"ד** בממלא את הקרנות של מזרח ומערב וברוח צפון וכו' כאשר הצייר כזה : **בא"ד** גרעין אחד בכל זרע החיצונות כו' עכ"ל וציורו כזה כן נראה לצייר דבריהם ואין להקשות לצייר לשון התלמוד והאיכא מקום קרנות בפשיטות טפי וציורו כזה די"ל דמה שמדמה לקמן לראש תור לא משמע כציור זה אלא כציור שכתבו לעיל דראש תור משמע שהקרן הולך כנגד הרבוע כמ"ש התוספות לקמן וק"ל : **בא"ד** שיוכל עדיין לזרוע גרעין אחד בכל קרן החיצונות כו' עכ"ל . כי החיצונות עומדות באלכסון נגד הפנימית והאלכסון הולך מן סוף הקרן החיצונות עד חמשה טפחים אשר שם הוא מכוון כנגד קצה הפנימית וכיון דאלכסונו ה' טפחים נמצא המרובע ממנו ג' טפחים הרי לך דמקצה הפנימית עד סוף קרן החיצונות שלשה טפחים במכוון וק"ק ומאי קושיא שהרי כתבו לעיל דבענין זה אסור פן לא ידקדק לזרוע ממש בסוף הקרן ויש ליישב דהכא אין לחוש שמא לא ידקדק רק בשנים שהם הקרן הסמוך לפנימית ומצד הפנימית ודו"ק : **בפרש"י** בד"ה בממלא את הקרנות כו' אבל המזרחי והמערבי זורע מעט כו' עכ"ל במתני' פירש"י בפשיטות טפי דבכל הרוחות בשוה ממלא כל הרוח עד סמוך לקרן עכ"ל . ור"ל שבקרנות לא יזרע כלום והרי יש כאן היכר בשזו הרוח זרועה צפון ודרום וזו זרועה מזרח ומערב אבל הכא דמוקי לה בממלא את הקרנות שגם הקרנות זרועים ברוח צפון ודרום מן המזרח למערב הוצרך לפרש דרוח מערב ומזרח לא נזרע רק מעט ולא נזרע עד הקרנות דאל"כ לא הוי היכר כיון דגם הקרנות נזרעו וק"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה ושמואל כו' דאפילו מלא הקרנות כו' דסבר דיש ראש תור כו' ובד"ה והא כו' שעליהן שלמעלה מעורבבין יחד ואע"ג דאיכא ראש תור כו' עכ"ל ק"ק דא"כ מאי קא קשיא ליה לעיל לרב ולא יהא אלא ראש תור ואימא דאע"ג דאיכא ראש תור מלמטה אסור כיון דמערבבי מלמעלה כסברת המקשה דהכא ויש ליישב דהמקשה דלעיל הוה ידע בשינויא דהכא דאיכא לאוקמא בנוטה שורה וכו' אך קשה ומאי קשיא ליה לשמואל דאימא דשמואל לא איירי בממלא הקרנות דגוואי ויזרע שפיר מאבראי ופליג ארב בהא דלא גזור שמא ימלא הקרנות ושפיר מצי סבר נמי שמואל דאין ראש תור בערוגה ולא תקשי ליה והא קמערבבי וכו' והו"ק : **בד"ה** אמר עולא וכו' ותלם היינו שורה ובני א"י וכו' עכ"ל הוצרכו לזה משום דלפי פירושם לא הוי פי' שורה דקאמר הכא בנוטה שורה לכאן וכו' כדלעיל וק"ל : **בד"ה** אמר ר"י וכו' ובלבד שיהא ג' טפחים בין זרע קרן זה וכו' עכ"ל ר"ל שלא לזרוע כל הקרנות אלא שישאר בין הקרנות ג' טפחים בלא זרע ולא יזרע בכל קרן בסופו (רק) טפח אחד כדי שיהיה ג' טפחים בין זרע קרן זה וכו' וק"ל :

ח"א דף פה ע"א יושבי הארץ אטו כ"ע יושבי רקיע כו' בכמה מקראות מצינו כיוצא בו יושב הארץ היינו כשמזכיר בפירוש הארץ מיוחדת משא"כ הכא דכתיב יושבי הארץ סתם ולא פי' איזהו ארץ דמשמע יושב ארץ עולם התחתון ולכך פריך אטו כ"ע יושבי רקיע כו' וק"ל: וחורי שהיו מריחין את הארץ כו' מתלות הפוכות כמו כשב כבש שמלה שלמה ולכך לא הביא רש"י בחומש דרשה זו אלא כמ"ד הכא חורי מלשון בן חורין שהוא יותר פשוט ודרשו כן מהחורי שהוא שם משום דלא מצינו ה' הידיעה בשמות אלא בשם היחוס כמו הראובני השמעוני הכנעני החוי בשמות שכבר נזכרו בקרא אבל החורי לא נזכר כבר בקרא ולכך לא נראה להם לפרש שהוא שם היחוס אלא להך דרשות וק"ל : **כחויא** כו' וכתבו התוס' דלאו החוי הנזכר בז' אומות קדריש דהא לא דריש כולם אלא בני שעיר אקרי חוי כדכתיב בת צבעון החוי עכ"ל ונראה שהוציאו הכא החוי מפשוטו שהוא שם המיוחס לאחד מבני כנען בכמה מקומות לפי שאהליבמה הנזכרת היא יהודית הנזכרת בפרשה תולדות כפירש"י בחומש וכמפורש בדברי הרא"ם ולפי שבפרשה תולדות ייחסה למשפחת חתי דכתיב יהודית בת בארי החתי והכא יחסה למשפחת חוי דכתיב אהליבמה בת ענה בת צבעון החוי ע"כ דרשו הכא דלא נתייחסה הכא למשפחת החוי אלא שהוא שם התואר שהיו טועמין כו' והרא"ם כתב על פירש"י בחומש ונתייחסה לחתי ולחוי כמו כו' שבאו חתי וחוי על אשה אחת ונולד ממנה לצבעון ואין דבריו מובנים שהרי לצבעון בן שעיר היה והחתי והחוי אינן אלא שם הייחוס לו ועוד דא"כ גם לצבעון ממזר היה ולא חשיב בב"ר ובתנחומא רק ג' דהיינו ענה ואהליבמה ותמנע וי"א אף קרח כמפורש בפירש"י בחומש גם נעלם מעיני הרב סוגיא דשמעתין דלכך דרשו החוי אבל החתי ודאי שם הייחוס הוא כמ"ש ודו"ק :

דף פו בפירש"י בד"ה לג' ימים כו' וקס"ד עם יום הפרישה קאמר דבד' כו' עכ"ל ק"ק מאי קאמר דקס"ד עם יום הפרישה הא קאי הכי לכולהו תנאי דשמעתין למר ג' ימים ולמר ד' ימים עם יום הפרישה קאמר ויש ליישב דאליבא דחכמים דמצרכי לקמן ו' עונות שלמות לא הוי הפרישה בתוך הימים ולא קאי הא דקס"ד עם יום הפרישה לכולהו תנאי דשמעתין ועוד י"ל דקס"ד דקרא דהיום ומחר עם יום הפרישה קאמר ותקשי למ"ד ד' ימים כדלקמן עד המסיק דהיום ומחר בלאו יום הפרישה דהיום כמחר כו' כדלקמן וק"ל : **ע"ב** בד"ה וליטבלו ביני שמשי כו' והכי פריך לר"ע דאמר הקפידה תורה על מנין עונות כו' ואיכא ו' עונות עכ"ל ויש לדקדק דמאי קושיא דאימא דקסבר דר"ע לית ליה נמי בהשכמה עלה אלא מכח הך קושיא דלקבלוה התורה ביני שמשי קאמר רבי עקיבא דהקפידה תורה גם על הלילה כדי שיהיו ה' עונות ויש ליישב והו"ק : **בד"ה** ליטבלו בשבתא בצפרא ולמה הוצרך לומר בהשכמה דיום כו' עכ"ל דליכא למימר דלכך הוצרך לירד בהשכמה לאשמעינן דאעונות קפיד קרא אבל אם לא ירד בהשכמה לא הוה ידעינא בעלמא אי אעונות קפיד אי אימים כנראה מדברי התוס' די"ל דמ"מ במתן תורה לא הוה צריך לירד בהשכמה כיון דהוו מצי טבלי בצפרא וכה"ג צריך לומר לעיל דפריך ל"ל למימר להו והאמר רב הונא ישראל קדושים כו' דליכא למימר דאיצטריך למימר להו לאשמעינן בעלמא דאעונות קפיד קרא דמ"מ במתן תורה לא הוה צריך לירד בהשכמה וק"ל: **תוס'** בד"ה וכתיב התם כו' פריך אהאי קרא גופיה ממאי דברים ירחא כו' עכ"ל דליכא למימר דהכא פסיקא ליה דברים ירחא הוה למאי דמסיק התם דיליף מדבר ממדבר דא"כ לא ה"ל לתלמודא להשמיט מלאתויי הכא הך דרשה דמדבר ממדבר וק"ל :

ח"א דף פו ע"א מנין שמרחיצין את המילה ביום ג' כו' מבואר בפרק הפועלים ע"ש . מנין לסיכה שהיא כו' יבואר פ' יוה"כ : **מנין** לפולטת ש"ז כו' שנאמר היו נכונים וגו' עיין בתוס' ונראה להוסיף על דבריהם דאפילו לרבי יהודה בן בתירא נמי דאמר התם אין ד"ת מקבלין טומאה וגם בעל קרי מותר בה איכא למימר במתן תורה מעלה עשה הקב"ה בקבלתה להיות בעל קרי אסור בתורה משום דבא מקלות ראש ומה שיש לדקדק בהלכה זו תמצא בחידושי הלכות : **בהשכמה** עלה וכו'. יש לדקדק דהכי מנין דכל עליותיו היו בהשכמה נימא דזו העלייה היתה כן משום שכן צוה לו הקב"ה ועלית בבקר אל הר סיני וגו' וי"ל דבהשכמה הוא דבר נוסף אבוקר דבוקר משמע עד ד' שעות ביום כדאיתא פ' ת"ה אבל בהשכמה משמע קודם זה ולפי שלא כתיב בצווי אלא שיעלה בבוקר כדכתיב ועלית וגו' בבוקר וגו' ומשה הוסיף לעלות בהשכמה אית לן למימר שעשה כך לפי שכל עליותיו היו כך בזולת צווי הקב"ה ומשום דזריזין מקדימין למצוה כדדרשינן בוישכם אברהם וגו' ומדלא ה"ל למיכתב אלא לך ועלית וגו' וכתיב לך רד ועלית וגו' דרשו להקיש ירידה לעלייה כו' ודו"ק : **ע"ב** ולקבלו תורה ביני שמשי כו'. מפורש במדרש תנחומא שמעו וזאת היא התורה שנאמר וזאת התורה אשר שם משה וגו' כי לא מראה דהיינו בתחלת נתינתה לא דברתי אותה בסתר דהיינו בלילה אלא בגלוי ביום וכמ"ש שלא ליתן לאו"ה פתחון פה לעתיד אילו נתת בפרהסיא קבלנוה ודו"ק : **כתיב** הכא ביום הזה וגו' דה"ל למיכתב ביום ההוא באו וגו' וכה"ג דרשו גבי בכינו זה וגו' ולכך דרשו הכא דזה אתי לג"ש והתם ודאי איצטריך הזה לגופא דאמרי' במדרש שאמר הקב"ה למשה כזה ראה וקדש שהראה לו באצבע ומה שיש לדקדק ע"ז עיין בתוס' וק"ל :

דף פז בפירש"י בד"ה שלישי בשבת כו' קשיא לרבנן כו' וא"כ ע"כ בתרי כו' ובז' נתנה תורה כו' עכ"ל בפשיטות טפי ה"מ לפרש דפריך למאי דמפרש רבא פלוגתייהו

חכמת שלמה

דף פה ע"א גמ' ומנלן דהא דקים להו לרבנן מילתא היא כצ"ל ונמחק דתמצא בשיטא : **רש"י** בד"ה וקים נ"ל קים כו' הנזרעת בחמשה זרעונים כו' ג' טפחים ומאלו השנים כו' כצ"ל והד"א עם ד"ה תוליא כו' : **בא"ד** מלא קבע מקום לזרע הנזרע אצל גבול להמשיכו אצל כו' כצ"ל . ונ"ב פי' ולא לזרוע באמצע הרוח כלל וק"ל : **בא"ד** שיכרא הלכך כו' הד"א : **בד"ה** חוי נ"ל ותוי למה נקרא חוי הס"ד : **בד"ה** כחויא כו' [עפר הס"ד וא"כ מ"ם שנעשין כו'] יישוב הס"ד : **בד"ה** והאיכא כו' צריך להמשיכן כו' כצ"ל : **בא"ד** אלא שפרש טפח כו' · נ"ב ס"א מעט אבל בסיפוך הדף פירשו התוס' להדיא אליבא דרש"י טפח : **תוס'** בד"ה לא תסיג גבול כו' הזורע כלאים כלאים לוקה שתים כו' בהשגת גבול ממש דאין לוקין כו' כצ"ל **בד"ה** דתנן כו' כדאי' בפ"ג דכלאים כו' כצ"ל : **בד"ה** אמר רב כו' כל רוח טפח כו' כצ"ל : **בא"ד** כאשר תצייר כו' בגלו מצוייר כזה* : **ע"ב** גמ' רב אשי אמר אין עירובו מבטל את השורה וביטל השורה את הערוגה כצ"ל . ונ"ב כך נ"ל לרש"י : **רש"י** בד"ה ולא יהא כו' כראש תור . נ"ב ס"א כראש שור ונ"ב כאן משמע שרש"י פי' ראש תור ראש שור אבל בריש סוכה פי' בענין אחר כי שורת הפסלים נקרא תור על דרך תורי זהב וכן עיקר ע"ש : **בד"ה** שורה אחת מכל א' הוי עירבוב דלא חשיבא כל חד שדה לנפשה אלמא תלם א' הוי עירבוב כצ"ל והס"ד : **בד"ה** עבודת ירק כו' כדי עבודתו הס"ד : **תוס'** בד"ה אמר רב ערוגה כו' הד"א עד (מנין לפולטת) [גזירה] כו' : **בד"ה** גזירה וכו' אע"ג דלית הרחקה כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה והאיכא ביני וביני אמר רב ערוגה כו' שהאלכסון של טפח על טפחיים כו' . נ"ב פי' האלכסון של טפחיים על טפח אינו עדיף מטפחיים כמו שהאלכסון טפח על טפח עדיף מטפח ודו"ק :

דף פו ע"א גמ' דאי כלאב"ע טהורה שמענא ליה כו' כצ"ל ונמחק רישא נמי : **ע"ב רש"י** בד"ה ראויה קאמינא כו' וקסברי הני תנאי כו' כצ"ל : **בא"ד** הלכך כל ג' ימים האמורים לענין פרישה הוזקקו להיות קודם טבילה כו' כצ"ל. ונ"ב לאו דוקא אלא ר"ל קודם טבילת טהרה כלומר שכל הג' ימים יהיו בטהרה ודו"ק : **בד"ה** ליטבלו בשבתא וכו' ולא אמרת ניתנה תורה לטבולי יום כו' . נ"ב פי' ראויה דהא לעיל נתנה קאמר ואפילו הכי מפרשים דראויה קאמר וק"ל : **בא"ד** לר"א לישמשו כו' . נ"ב וקס"ד דר"א סבר ג' עונות ור' יוסי סבר ד' עונות ור"ע ה' עונות ודו"ק : **בא"ד** לר' ישמעאל לישמשו בליליא דחמשא לר"ע לישמשו בימאמא דארבעה כו' כצ"ל : **בד"ה** בששה בחודש כו' זה היה מעשה אחר עשרת הדברות וכרבי יוסי סבירא ליה כו' כצ"ל והד"א :

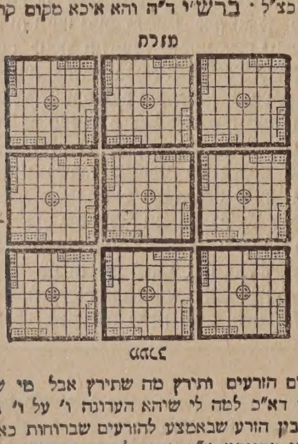
דף פז ע"א גמ' פרוש אל פרוש אדבר בו וכו' . נ"ב פירוש ליפרוש מן האשה : **שם** התורה כולה כאן וישראל וכו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה אמר לך וכו' ד' וה' והוא הוסיף וכו' הכל דבור אחד :

ת"ס

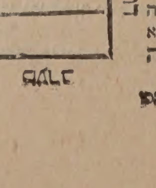
מהר"ם

הרכבת אילן מקרא דשדך לא תזרע כלאים דדוחק לומר כן דקרי גמרא במסתמא להרכבת האילן כלאי זרעים ולא קרי ליה בשמו הרכבת האילן והא דמפיק ליה בסוף פ"ק דקדושין מקרא דשדך לא תזרע כלאים היינו מדסמיך להו קרא להדדי בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ודרשינן מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה אבל אי לאו האי היקשא לא הוי מוקמינן ליה להרכבת האילן משום דהרכבת האילן לא מקרי כלאי זרעים סתמא וק"ל : **בא"ד** ועוד דהתם בקדושין וכו' ופריך ואלא הא כתיב שדך פירוש דמשמע מיעוטא דוקא בא"י דבח"ל אינו קרוי שדך ומשני ההוא למעוטי זרעים שבח"ל פירוש דתרי מילי שמעינן מהאי קרא הרכבת האילן מדסמיך בהמתך לא תרביע כלאים ומדכתיב בלשון לא תזרע מפקינן נמי מיניה כלאי זרעים והרכבת האילן אסור בין בא"י בין בח"ל דומיא דבהמתך לא תרביע אבל כלאי זרעים אינו אלא דוקא בא"י ומיעוטא דשדך דממעט ח"ל אתי לכלאי זרעים א"כ מזה מבואר בהדיא דכלאי זרעים אסורים מדאורייתא כן הוא כוונת התוס' ופירושם בדבור זה אבל שם בסוף פרק קמא דקדושין (פירשו) [פירש"י] הא דמשני ההוא למעוטי כלאי זרעים הוי פירושו כלאי הכרם ומשמע שם דהתוס' מסכימים שם לפירוש רש"י דהא כתבו אבל אין לפרש דכלאי זרעים דקרקע וכו' ע"ש וצריך לומר דר"י דתוספות דהכא לא סבירא ליה כפירוש התוס' דהתם ודוק היטב וראיתי באותו מפרש הנזכר שם ותקן בתוספות תיבת ועוד אבל לפי מה שכתבתי עולה הכל כהוגן ואין צריך לשבש דברי התוספות :

דף פה ע"א בגמרא דאמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן מאי דכתיב לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים גבול שגבלו ראשונים וכו' כצ"ל · **ברש"י** ד"ה והא איכא מקום קרנות וכו' ג' ערוגות שהן ח' וכו' וכן כולם אחת משוכה הנה ואחת הנה כזה* וק"ל הא לך הציור הערוגה לפי פירש"י :

בתוס' ד"ה וקים להו לרבנן וכו' ואם תאמר אכתי ינקי מהדדי וכו' דחסר מקום הזרעים וכו' נראה דעיקר קושית התוס' הוא מהזרע האמצעי דבינו ובין זרע ד' הרוחות אין כאן ג' טפחים אבל בין זרע שבמזרח ומערב ובין זרע שבדרום וצפון לא קשיא מידי דהא פירשו התוס' לקמן ד"ה אמר רב ערוגה בחורבה שנינו דקס"ד השתא שאינו זורע בכל רוח אלא באמצע כל רוח טפח וג' חומשין ומניח לכל צד לצד הקרנות טפחיים וחומש הרב דהשתא זרעוני רוח זה רחוקים מזרעוני רוח אחרת אלכסון של טפחיים וחומש על טפחיים וחומש דהוי ג' טפחים ויותר שני חומשי כדלקמן בתוספות הלכך קושיא זו של התוס' אינו אלא על זרע האמצעי דכי חסרת מקום הזרע אין בינו לזורע שבד' רוחות ג' טפחים : **בא"ד** ואומר ר"י וכו' דהא נמי גמירי דחמשי בשיטתא לא ינקי עם מקום הזורע כצ"ל והאי לישנא דכתבו ואומר ר"י אינו מדוקדק דהוה ליה למימר ור"י אומר כו' שהרי ר"י פליג אתירוצו של ר"ת : **בא"ד** וא"ת יזרעו ט' וכו' אבל בחמשה זרעונים יכול לזרוע מד' מינים הרבה לכל רוח וכו' פירוש מכל אמצע רוח זורע מין אחד טפח וג' חומשין כדלקמן וראיתי שהקשה אותו המפרש הנזכר לתרץ הב' קושיות של התוס' חדא בקושיא השנית ר"ל דמה שהקשו התוס' לעיל מזה דחסר מקום הזרעים לתרץ דמשום קושיא זו לא זרעינן ט' זרעים דיחסרו מקום הזורעים אלא זרעינן ה' זרעים ד' גרעינין בד' הקרנות וגרעין אחד באמצע דהשתא כל הזרעים מופלגים זה מזה ביותר בלא מקום הזרעים ותירץ מה שתירץ אבל מי שיש לו עינים לראות יראה שקושיא זו טעות גמור הוא משום דס"ל להתוס' דליכא לפרש מתניתין דקתני שזורעים בת ה' זרעונים שר"ל ד' גרעינים בד' קרנות וא' באמצע דא"כ למה לי שיהא הערוגה ו' על ו' בת' ע' ה' סגי כמו שכתבו התוס' בסוף דבור זה ולכך ע"כ צריך לפרש מתניתין דה' זרעונים זורעים מכל מין הרבה באמצע בכל רוח לכך הקשו והא יחסר מקום הזורעים בין הזרע שבאמצע להזרעים שברוחות כאשר כתבתי למעלה ותירצו ר"ת לפי דרכו ור"י לפי דרכו אלא שאחר כך הקשו דיזרעו ט' מינים ולא יזרעו הרבה מכל מין ותירצו דה' מינים עדיף טפי ואח"כ הקשו והאי מתניתין ע"כ צריך לאוקמי דזורעים הרבה מכל מין באמצע כל רוח ורוח דאל"כ ל"ל ו' על ו' אבל יש להקשות מנלן לתנא דמתני' לאוקמי קרא בהכי נימא דאין ה"נ דקרא לא איירי בערוגה ו' על ו' אלא בערוגה ה' על ה' ולא יזרע אלא ד' בד' הקרנות ואחד באמצע ותירצו דליכא להעמיד המקרא בענין זה וכו' וק"ל : **ד"ה** לא תסיג גבול רעך וכו' וא"ת א"כ הזורע כלאים ילקה שתים משום לא תזרע ומשום לא תסיג גבול וכו' משום דס"ל להתוס' [הא] דדרשינן הכא מלא תסיג וכו' גבול שגבלו ראשונים לא תסיג לא הוי פירושו כפירש"י דאיירי לענין שלא יסע סמוך למיצר חבירו אלא לענין כלאים מדרש והכי פירושו לא תסיג גבול לזרוע שני מינים זה בתוך גבולו של זה בתוך שיעור היניקה אשר גבלו ראשונים : **בא"ד** ובפ' אותו את בנו אמר הזורע כלאים וכו' פירוש שתי פעמים כלאים : **בא"ד** דקרא נמי איירי בהשגת גבול וכו' פי' לענין ממון דאין לוקין עליו משום דניתן להישבון לכך אינו לוקה גם כן משום לאו זה על זריעת כלאים : **ד"ה** דתנן רבי יהודה אומר וכו' אלא בהפסק שבין עבודת ירק לירק אחר וכו' והא דסגי לרבי יהודה בהפסק מלא רוחב פרסה אף על גב דשיעור היא ג' טפחים ע"ש בפ"ב דכלאים בפי' ר"ש ובפי' הרמב"ם : **ד"ה** אמר רב ערוגה וכו' וד"ה כאשר תצייר וכו' וד"ה גוזרת וכו' הכל דבור אחד : **בא"ד** כשיעור אלכסון וכו' דהוה ג"ט ויותר שני חומשי וכו' פי' לפי חשבון כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא : **בא"ד** ומשני בממלא את הקרנות של מזרח ומערב וכו' פירוש של ב' רוחות דהיינו מזרח ומערב מילא הקרנות ובשני רוחות האחרים דהיינו צפון ודרום לא מילא הקרנות רק שזרע ברוח צפון גרעין אחד באמצע הרוח כדי שיהא ג' טפחים מקרן רוח מזרח ומקרן מערב וכן ברוח דרום זרע גם כן גרעין אחד באמצע הרוח מטעם הנזכר דו"ק היטב נ"ל והא לך הציור לפירוש התוספות לפי דעת המקשן*) והא לך הציור לפירוש התוס' כפי דעת התרצן שמשני בממלא הקרנות של מזרח ומערב וברוח צפון ודרום גרעין אחד וכמו שפירשתי לעיל : **ע"ב** בתוס' ד"ה ושמואל אמר ערוגה וכו' וד"ה בנוטה שורה לכאן וכו' הר"א :

דף פו ע"א בגמ' רישא טהורה שמענא ליה כצ"ל : **ברש"י** ד"ה לג' ימים דהקפיד הכתוב וכו' וקס"ד עם יום וכו' נ"ל שצ"ל וקסבר עם וכו' דו"ק היטב : **ע"ב ברש"י** ד"ה ראויה קאמינא וכו' וקסברי הני תנאי וכו' כל ג' ימים האמורים לענין וכו' כצ"ל : **ד"ה** ליטבלו בשבתא וכו' בהשכמה דיום ד' אי פירשו וכו' ביה תרי לישנא וגרסינן הכי וכו' לר' ישמעאל לישמשו בליליא דחמשא לר"ע לישמשו ביממא דארבעה וכו' הר"א : **בתוס'** ד"ה וליטבלו וכו' ור"י אומר דאדר' אלעזר בן עזריה כו' כצ"ל : **ד"ה** וכתיב התם וכו' ומסיק דיליף מדבר ממדבר כו' ר"ל הא דכתיב בפרשת בהעלותך גבי ויעשו בני ישראל את הפסח :

*) ולפ"ז יהיה הציור שבמהר"ם כמו שהוא במהרש"ל . והציורים במהרש"א לא נמצאו בכל ספרי מהרש"א ואף לא בספר חדושי הלכות שנדפס בחיו שנת שפ"א והמבין יבין מדעתו

קשיא לרבנן דשלישי בחדש לא הוה שלישי בשבת אלא משום דלא נזכר מפורש דבר זה בפלוגתייהו מפרש שפירכא במאי דמפורש בפלוגתייהו דקאמרי רבנן בו' בחדש ניתנה תורה והכא מוכח דבז' ניתנה וק"ל: **בד"ה** לכדתניא כו' וה"ק יום ג' לדברים שהתחיל משה להמשיך לבם כו' עכ"ל דענין זה להמשיך לבם כו' א"ל משה גם בר"ח דליכא למימר דלא א"ל ולא מידי משום חולשא דאורחא אלא בדבר ששמע משה מפי הקב"ה שיאמר כן לישראל כגון פרישה והגבלה וק"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה כאשר צוך כו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט כו' עכ"ל כתב מהרש"ל דאין כאן מקומו ושייך לקמן בסוף הדבור ויניחו וגו' ויהי ביום השביעי כו' עכ"ל לפי הגהתו יהיה עיקר הוכחה כאן דויסעו מאלים כו' בשבת היה ובחד בשבתא ירד להם המן שנאמר ששת ימים תלקטוהו כו' אבל א"כ לא הוו צריכי לפרושי בועוד מקשים כו' ראשונה כשנסעו מאלים ואחר אותה שבת ירד כו' וע"כ נראה לקיים נוסחות לשון התוס' שלפנינו דהוכחה זו בפשיטות לפי דברי התלמוד דאותו יום שבת היה ובתר הכי כתיב ששת וגו' ויהי ביום השביעי יצאו וגו' א"כ לאו בשבת ראשונה יצאו אבל לדברי ועוד מקשים משמע להו פשטיה דקרא דששת ימים וגו' דנכתב אחר שירד מן שבוע מיום אחד שעבר כשהגידו העדה למשה שלקטו לחם משנה כו' כמ"ש התוס' כל זה לקמן וא"כ אחרי הששת ימים כתיב ויהי ביום השביעי וגו' משמע שבשבת שלישית כו' וק"ל: **בד"ה** לרבנן ח' חסרין כו' נקט נמי לרבנן שמנה עכ"ל כתב מהרש"ל ודוחק כו' דהא מסקינן לעיל דעברוה לאייר ע"כ כו' לרבנן ח' חסרין עביד דהכי דבין ניסן לניסן כו' אבל בין סיון לסיון בע"כ איכא ח' כו' עכ"ל לא ידענא אמאי לא קשיא ליה הכי לפירש"י דפי' בהדיא לרבנן ח' חסרין עביד כו' ונראה דאשתקד בע"ש עכ"ל ולעיל מסקינן דעברוה לאייר לרבנן אלא ע"כ דאית לן למימר דהשתא למאי דקאמר לרבנן ח' חסרים לא קאי אהא דקאמר לעיל דעברוה לאייר והנהו ברייתות דלעיל כר' יוסי אתיין והכי משמע להו ח' חסרין עביד לרבנן היינו מניסן לניסן דומיא דשבעה חסרין עביד לר' יוסי דהיינו נמי מניסן לניסן אבל אי הוה עברוה לאייר לא הוי ח' חסרין מניסן לניסן ותו לא מידי וק"ל:

ח"א דף פז ע"א א"ל מצות הגבלה וכו' עיין פירושו בתוס' פי' לדבריהם דודאי באמצעית נמי כתיב הנה אנכי בא אליך וגו' אלא דלא כתיב באותה אמירה מידי שיהיה שב עליה ויגד משה וגו' דמה א"ל הקב"ה למשה שיאמר לישראל ושאמרו ישראל טוב למשה על כך שהוצרך משה להגיד למקום ב"ה אלא זו מצות הגבלה והכי מפורש בהדיא לקמן בברייתא ודו"ק: **בתרי** בשבתא עיין פירש"י וכתב הרא"ם ואי קשיא א"כ הא דאמר רבא וכו' בחד בשבתא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא כו' מאי חולשא דאורחא דקאמר הא בלאו חולשא דאורחא א"א בו ביום משום דכל עליותיו בהשכמה היו י"ל דהא דאמרינן כל עליותיו בהשכמה היו אינן אלא בעליותיו שעלה מעצמו אבל בעליות שע"פ הדבור א"א להעביר וכו' עכ"ל ע"ש ואין תירוץ זה מחוור דהא מהאי קרא דיליף דכל עליותיו בהשכמה היו דהיינו וישכם משה בבקר ויעל וגו' מפורש בו שהיה ע"פ הדבור דכתיב לעיל מיניה ועלית בבקר אל הר סיני וגו' ועוד דלשון כל עליותיו בהשכמה היו לא משמע כן ונראה לפרש משום דסבר רבא דלא פסיקא לן ואפשר דבהשכמה באו להר סיני דהכי מסתבר דזריזין מקדימין למצות ואתמול חנו ישראל קרוב להר סיני וא"כ בו ביום שבאו היה ג"כ יכול משה לעלות בהשכמה אי לאו משום חולשא דאורחא דאתמול והכי נמי למאן דאמר לעיל דירד נמי בהשכמה ביום רביעי ל"ל דעלה ואח"כ ירד הכל היה בהשכמה דהיה שהות בהשכמה לעלות ולהשיב ולירד אחר כך לצוות מצות פרישה הכל בהשכמה הכי נמי היה שהות בהשכמה לבא ממקום קרוב ולעלות להר סיני אי לאו משום חולשא דאורחא ודו"ק: **היום** כמחר וכו' עיין בתוס' ונראה דאף לפי הדרש דהיום כמחר לא זו נמי מהיום ממש דהיינו יום רביעי דאל"כ לא הוה הפרישה רק ד' עונות ולרע"ק לעיל בשמעתין דמסיק דסבר כר' יוסי ומצריך ה' עונות שלימות ודו"ק: **ומה** ישראל וכו' עיין בתוס' ובפרק הבע"י תירצו עוד דאטו משום שלוה לבטל פ"א מפריה ורביה יבטל הוא לעולם וק"ל: **וקבע** להם זמן כתבו התוס' תימה לר"י וכו' ע"ש באורך ועוד י"ל דחדא מילתא היא ומה ישראל וכו' אלא שעה א' ולאותה שעה גופה קבע להם זמן אני שכל שעה שכינה מדברת עמי בוודאי בלי קביעות זמן על אחת כמה וכמה ותו לא מידי וק"ל: **ומנין** דהסכים כו' דאי כפשטיה לא לכתוב רק שובו לכם או שובו לאהליכם וכתיב בתריה ואתה פה עמוד עמדי וגו' דאי כפשטיה לא לכתוב רק פה עמוד ול"ל לכתוב עמדי אי לאו להך דרשה לפרוש מן האשה ובמסכת מגילה דריש נמי מיתורא דעמדי דהרב יהיה עומד עם התלמיד ושקולים הם וכתבו התוס' ואם תאמר מנלן דפירש מדעתו קודם כו' נימא זה הוא צווי גמור שלוה לפרוש כו' ע"ש גם בתוס' פרק הבע"י בקלת שנוי באורך וק"ל: **פה** אל פה אדבר בו כו' בסוגיא דפרק הבע"י ל"ג ליה ורש"י בחומש פירש פה אל פה אמרתי לו לפרוש מן האשה והיכן אמר לו בסיני לך אמור להם שובו לכם לאהליכם וגו' עכ"ל אבל מלשון התלמוד הכא ואית דאמרי כו' משמע שהוא מלתא ורא"ה אחריתא והיינו דמה שא"ל הקב"ה לא כן עבדי משה וגו' פה אל פה אדבר בו וגו' הרי הסכים הקב"ה עם משה על שהתרעמו עליו שפירש מן האשה וק"ל: **שבר** הלוחות מאי דרש ומה פסח כו' מפורש פרק הבע"י ע"ש: **יום** אחד הוסיף משה מדעתו כפירש"י דליום השלישי לרבי יוסי נמי לא תשמע אלא לפרוש ד' וה' דכך א"ל הקב"ה אלא דמשה הוסיף יום אחד דהיינו גם יום ו' ואמר היו נכונים לשלשת ימים דהיינו ימים שלמים ולרבנן צ"ל דלשלשת ימים נמי לא משמע אלא ד' וה' ולא ג' ימים שלמים וכתב הרא"ם ראיה לזה מקרא דויאסף אותם אל משמר שלשת ימים ושם כתוב ויאמר אליהם ביום השלישי וגו' ע"ש ואין ראייתו זו מכרעת דלא"ג דביום השלישי לכ"ע אף לר' יוסי לא משמע ימים שלמים מ"מ ביום השלישי משמע שפיר ימים שלמים כדפירש"י בהדיא בשמעתין לרבי יוסי אקרא דכתיב ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר דימים שלמים קאמר ודו"ק: **וישב** משה וגו' ויגד משה גו' עיין פירש"י וכמו שפירשו התוס' לפירושו כיון דלא כתיב ביה מידי כו' איך לן למשדי מצות הגבלה אההיא אמירה כו' ע"ש ולי נראה דבהך אמירה גופה ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' מפורש בה מצות הגבלה כי מצינו בכתוב שמשה לבד נגש אל הערפל שהוא עב הענן והוא אל ההר כמ"ש ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר ולזה אמר בכאן הנה אנכי בא אליך בעב הענן כי לך ניתן רשות לעלות על ההר תוך עב הענן אבל העם ישמעו תחת ההר בדברי עמך ועי"ז גם בך יאמינו לעולם בנבואתך גדולה שהרי לא ניתן רשות לעלות לשם רק אתה וק"ל. **בתחלה** פירש עונשן ולבסוף פירש מתן שכרן. נראה דכל זה היה לפי הדין בגרים דאז נכנסו ישראל לברית ונעשו גרים ואמרינן פרק החולץ גר שבא להתגייר כו' מודיעין אותו עונשן של מצות כו' וכשם כו' כך מודיעין אותו מתן שכרן כו': **בפרש"י** בד"ה לכדתניא כו' וה"ק יום ג' לדברות התחילו כו' עיין בחדושי הלכות: **ע"ב כאשר** צוך במרה מ"ם אתחומין לא איפקוד ומ"ם אתחומין נמי איפקוד כו' ומה שיש לדקדק כאן בשמעתין עיין בדברי התוס' ובחידושי הלכות. **ואותו** יום ה' בשבת היה כו' עיין בתוס' אבל בטור א"ח סימן ת"ל הביא המדרש הזה בע"א שהיו שיניהם קהות על ששוחטין אלהיהם ולא היו ראין לומר דבר כו' ע"ש ואחרי הדקדוק במאמר כפי מה שכתבו התוס' שלקחו פסחיהם נתקבלו בכורות כו' מפני מה נתקבלו הבכורות מעיקרא יותר משאר העם שהרי עדיין לא הגידו להם שיהרוג בכורי מצרים אבל הכוונה כי מזל טלה הוא ראש ובכור לכל המזלות והוא עצמו מזלן ואלהיהן של מצרים ומהבכורות ועל כן נתקבלו הבכורות טפי כשלקחו פסחיהן שהיה טלה שהוא מזלן ואלהיהן של הבכורות והיו שיניהם קהות כו' והלכו אצל אבותיהם כו' דהשתא ב' המדרשים נתכוונו לדבר אחד וק"ל: **עשר** עטרות נטל אותו יום כו' יש לדקדק ממאמר הזה למאמר דפרק הניזקין דח' פרשיות נאמרו בו יום אמאי לא חשיב נמי הכא ראשון לשילוח טמאין ולאיסור שתויי יין דחשיב התם דנאמרו בו ביום כן לא חשיב הכא ראשון ללוים ומיהו הא דלא חשיב הכא ראשון להדלקת נרות משום דהוי בכלל ראשון

לעבודה גם קשה אמאי לא חשיב בהרתי ראשון לחודש וראשון לחדשים כמו דחשיב ראשון למעשה בראשית ואמאי לא חשיב נמי ראשון להקמת המשכן והתוס' תירצו בזה דאקרא קאי שהזכיר בו הקמת המשכן אבל קשה דא"כ לא יזכיר נמי ראשון לחדשים שהוזכר בקרא בחודש הראשון ובכלל קשה מאי רבותי' דהנך עשר עטרות דמפיק ליה מהאי קרא הוא מבואר ע"פ מ"ש דראשון הנאמר בו יתברך ברוך הוא כמו שנאמר אני ראשון אינו כלשון ראשון הנאמר בשאר דברים דההוא משמע ראשון משום דיש שני אחריו ואפשר שהראשון פחות במעלה מהשני כמ"ש גדול יהיה כבוד הבית האחרון מן הראשון אבל ראשון הנאמר בו יתברך ב"ה הוא ראשון ואין שני ואחרון לו כמ"ש אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים ר"ל לא כשאר ראשונים שיש להם שנים ואחרונים כי אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים שני ואחרון ועד"ז אמרינן במדרש דלכך נאמר יום אחד ולא יום ראשון להורות שה' אחד ואין שני לו שביום ראשון בבריאה היה ה' אחד וביום שני התחיל השניות ולכך נאמר אחד במקום ראשון שראשון של ית' ב"ה והוא מורה על אחדותו שאין שני לו וע"ז כוונו בענין דהכא במדרש רבה דהל"ל יום ראשון ושני ושלישי כו' אתמהא פרע להם הקב"ה להלן בהקמת המשכן שנאמר ויהי המקריב ביום הראשון לבריאת עולם כאלו בראתי עולם באותו יום קנית י' עטרות כו' דר"ל דלפי' הלשון ה"כ נמכתב נמי בבריאת עולם יום ראשון כמו שני ושלישי אבל כתב אחד להורות על אחדות שהוא ראשון ואין שני לו אבל פרע להן הקב"ה לכתוב ראשון במקומו בהקמת המשכן שהיה ג"כ יום ראשון לבריאת עולם כאלו כתוב אותו ראשון בבריאת עולם ממש שהיה ראוי לכתוב שם אלא שנכתב שם לשון אחד להורות על ראשון שלו שהוא ממש אחד ואין שני לו והשתא קאמר על אותו יום של יום הקמת המשכן שנכתב בו הראשון שהיה לו י' עטרות להורות על מדותיו עשר ספירות שהם אחדות הגמור עד כתר העליון וכל הנהו י' ראשון דחשיב הכא הם מורים על זה שהוא ראשון ואין שני לו. וחשיב **ראשון** למעשה בראשית כמ"ש שע"כ נאמר כאן ראשון במקום אחד שנאמר במעשה בראשית להורות על ראשון שלו שאין לו שני: **וראשון** לנשיאים מפורש במדרש רבה נשיא אחד ליום וגו' א"ל כו' משה כו' נתנו פניהם בנחשון שקידש שם שמים על הים כו' כדאמרינן במסכת סוטה ור"ל דנשיא אחד ליום שהוא יהיה הראשון ע"ש שקידש וייחד שמו של הקב"ה שאין שני לו ואמר **וראשון** לכהונה שהיה עבודתו ביחוד לה' כמ"ש באהרן להקדישו קודש קדשים דהיינו מכלל הלוים **ראשון** לעבודה דהיינו קרבן צבור כבש האחד בבוקר וגו' שישתתפו בו כל ישראל כאיש אחד לעבודת הא' האמיתי שאין שני לו: **ראשון** לירידת אש שהוא משגיח בכל העולם ובורא אחד לכלם ואמר: **ראשון** לאכילת קדשים שיטהר ויקדש האוכל עצמו לידבק בשכינה להיות האוכל ג"כ מעין דוגמא דלמעלה בקדושה ואין לו שני למטה ואמר: **ראשון** לשכון בישראל שיהיו כלל ישראל עם אחד למטה דוגמתו למעלה שאין שני כמ"ש ונפלינו אני ועמך וגו': **וראשון** לברך את ישראל שזה הוא דבר הנוגע באחדותו שאין שני לו לבטל ברכתו יתברך ב"ה כמו שמצינו בענין בלעם: **וראשון** לאיסור במות שיהיה מקום מיוחד לעבודת ה' במקום אשר יבחר והוא מורה על אחדות וראשון הגמור שאין שני לו: **וראשון** לחדשים שהוא חודש מיוחד לעשות בו ניסים ושהוא אחד לבטל כח ראש המזלות שהוא טלה וכמ"ש בש"ר א"ל הקב"ה אין לך חודש גדול מזה לפיכך נקרא ראשון כו' ד"א כביכול הקב"ה שנקרא ראשון שנאמר אני ראשון וגו' וע"פ הכוונה שאמרנו והשתא ניחא דלא חשיב רק י' ראשון והם י' עטרות נגד י' ספירות המורים על שהוא אחד וראשון ואין שני לו ודו"ק:

ח"א דף פח ע"א בחמישי בנה מזבח כו' כיון שלא עלה בה' מסתמא לא הלך בטל באותו יום אלא שבנה מזבח כו' וכל הענין בפרשת משפטים ואין מוקדם ומאוחר בתורה כפירש"י בחומש ע"ש: **בששי** לא היה לו פנאי כו' אין לפרש דלא היה לו פנאי משום טורח שבת ואל"ה היה נותן הקב"ה תורה בו ביום בע"ש דהא לר"י קיימינן הכא דס"ל דמשה הוסיף יום א' מדעתו משום פרישה ודריש היום כמחר דלילו עמו אלא דר"ל דמשום טורח שבת לא עלה בו ביום בע"ש כמו שעלה בג' ימים שלפניו ומיהו אי לאו משום פרישה לא היה מוסיף משה יום א' משום טורח שבת דלא הוה שביק קבלת התורה משום טורח שבת וק"ל: **אוריין** תליתאי כו' נתכוון להשוב כל הני תליתאי בנתינת תורה שהם על כוונה אחת דהיינו שהראשון יש לו שום מעלה והשני מוסיף במעלה על הראשון והשלישי עולה במעלה על גביהן וז"ש אוריין תליתאי שהראשון במעלה הם כתובים שניתן ברוה"ק ולמעלה ממנו דהיינו נביאים שנאמר בנבואה ולמעלה מהם התורה שנתנה על ידי משה רבינו באספקלריא המאירה כמ"ש פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות וגו' ולעם תליתאי דהיינו ישראל קדושים הם במעלה להבדילם מן האומות ולמעלה מהם הלוים בקדושה כמ"ש והבדלת את הלוים ולמעלה משניהם כהנים כמ"ש ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים וע"י תליתאי דהיינו שמרים היתה לה למעלה בנבואה אך בדברים שאינן נוגעין במצות התורה ויותר ממנה במעלה אהרן שכמה פרשיות בתורה נאמרו לו מפי הקב"ה ויותר מהם במעלה נבואת משה שלא קם כמוהו וכל התורה נקראת על שמו וביום תליתאי דיום הראשון מהפרישה לא היו פרושים מתשמיש של לילה ולמעלה ממנו כל יום שני של הפרישה שהיה לילו עמו ולמעלה מהם יום ג' שנגמרה הפרישה להיותם טובלים בו וטהורים לקבל את התורה ובירחא תליתאי לפי שישראל כשהיו במצרים היו שטופים בעבירות כמעשה מצרים ולא היו ראוים לקבל התורה עד אחר נ' יום כדי שיזדככו באותן ימים ובחודש ראשון שהוא ניסן נתן להם הקב"ה עול שני מצות שהם מילה ופסח כדי שיפרשו עצמן ממעשה מצרים כדאיתא במדרשות ובחדש השני היה (לשם) מעלה יתירה להם כמה מצות שנתנו במרה ובמן כדאמרינן לעיל ובחדש הג' באו למעלה עליונה עד שהיו ראויי' לקבל התורה ודו"ק: **שכפה** עליהן ההר כגיגית כו'. מדלא כתיב תחת ההר וכתיב בתחתית משמע בתוך התחתית כגיגית שמוקפת גם מלדדין והיינו נמי שם תהא קבורתכם כקבר המוקף גם בלדדין ועיין עוד בזה פ"ק דמסכת ע"ז וק"ל: **בתוס'** כפה עליהם כו'. ואע"פ כו' ועוד י"ל דבדבורם שהקדימו נעשה לנשמע אין זה קבלה גמורה עד שקבלו עליהם אח"כ בכריתת ברית ובשבועה וק"ל: **קיימו** מה שקבלו כבר כו' • דלפי פשטיה דקאי אמגילה ה"ל למכתב קבלו וקיימו דקבלה ודאי קדמה לקיומה וה"נ מה"ט דרשו מינה נמי במגילה קיימו למעלה מה שקבלו למטה ובמס' שבועות דריש מינה עוד אמגילה דדבר שנתחדש כגון מקרא מגילה נאמרה מהר סיני שנאמר קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר והדרשות שקולים הם ויבאו כולם וק"ל: **משמים** השמעת דין ארץ יראה כו' פרש"י דין תורה עכ"ל ויותר נראה לפרש דין ממש השמעת בשעת מתן תורה לעשות דין בארץ שיחזור לתוהו ובוהו אם לא יקבלוה ועניינו מפורש פ"ק דע"ז ע"ש: **יום** הששי ה' יתירה ל"ל מלמד שהתנה כו' מפורש פ"ק דע"ז ע"ש: **בשעה** שהקדימו כו'. קשרו לו ב' כתרים כו' עיין בתוס' והוא מבואר שע"י כתר תורה זכו עוד לשני כתרים שהם המלכות והכהונה וז"ש במ"ת ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו' דהיינו כתר מלכות וכתר כהונה ומשום שהקדימו נעשה לנשמע דהיינו שקבלו עליהם שני חלקי התורה הא' עשיים שבתורה דהיינו נעשה והב' הלאוין שבתורה דהיינו נשמע והקדימו לקיים העשיים קודם שמיעת הלאוין זכו עוד לב' כתרים הללו דהיינו מלכות וכהונה וכל מלאך מששים רבוא נשא ב' כתרים האחד בימין כנגד הכהונה שהיא מדת חסד וכתר הב' בשמאל היא כתר מלכות על שם מדת הדין ובדוגמא זו נגד נעשה שהם העשיים על שם מדת הרחמים ונשמע שהם הלאוין על שם הדין ואמר כיון שחטאו בעגל ועברו על עשה של אנכי ועל הלאו דלא יהיה לך דמפי הגבורה שמענום כדאמרי' במס' מכות ירדו ק"כ רבוא מלאכי חבלה שאז שלט בהם מלאך המות כדאמרי' פ"ק דמס' ע"ז מדכתיב אכן כאדם תמותון וגו' ופרקו מהם הב' כתרים שהם המלכות והכהונה שניתן בזכות שאמרו נעשה ונשמע שהוא עשיים ולאוין והיינו שפרקום כשגלו ישראל בחטא עגל כמ"ש וביום פקדי ופקדתי וגו' ואמרינן פרק חלק דהיינו בזמן החורבן שנאמר קרבו פקודות העיר וגו' ואז בטל ונכרת מהם המלכות והכהונה כמ"ש שני זיתים נכרתים וכתיב הסר המצנפת והרם העטרה וגו' שהן מלכות וכהונה כמפורש בפ"ק דגיטין ומייתי ליה מדכתיב ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב דהיינו בזמן המקדש שנקרא הר יהיה חרב ומפרש לה רבי חמא דבחורב טענו ובחורב פרקו כו' ולא הוזכר חורב במפורש אלא גבי פריקה דכתיב ויתנצלו וגו' מהר חורב על כוונה זו דהפריקה מב' כתרים שהם כהונה ומלכות יהיה בחורב דהיינו בשעת חורבן שאז יתקיים וביום פקדי וגו' כמ"ש לעיל וכפל במלאכי חבלה ק"כ רבוא ע"ש שבשני חורבנות יפרקו מישראל המלכות והכהונה בכל חורבן ס' רבוא ואמר וכולן זכה משה ר"ל דשני כתרים אלו שהם מלכות וכהונה ודאי דתלוים בכתר תורה דאין לך גדול ממשה בתורה שנקראת על שמו ולכך זכה למלכות שהיה מלך וזכה

מהר"ם

דף פז ע"ב גמ' ראשון לברכת ישראל כצ"ל: **דהאי** שתא חדא בשבת דאשתקד ד' בשבת כצ"ל: **דתניא** אחרים אומרים אין בין פסח לפסח ואין בין ר"ה לר"ה וכו' ואם היתה שנה מעוברת ה' ה"ל וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה לשכון בישראל וכו' דעד השתא לא שכן כצ"ל: ד"ה ז' חסרים עבוד כצ"ל: **בתוס'** ד"ה כאשר צוך וכו' והא לא היתה שבת ראשונה דכתיב ויסעו מאילים ויבואו וגו' ששת ימים תלקטוהו וגו' ואמר בסמוך דאותו היום וכו' כצ"ל: **בא"ד** ויניחו אותו עד הבקר ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ששת ימים תלקטוהו וגו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' כצ"ל: ד"ה ואותו יום וכו' וע"כ קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה נס וכו' כצ"ל:

דף פח ע"א בגמ' ההוא מינא דחזייה לרבא כצ"ל: **ברש"י** ד"ה מאה ועשרים כל אחד נוטל כתר א' כצ"ל והוא ס"ד: **בתוס'** ד"ה ירדו ק"כ וכו' ויתנצלו דריש תרי זימני ריש ספרים שכתוב בהם בהדיא וינצלו לא נאמר וכו' כצ"ל:

חכמת שלמה

בד"ה תא שמע בחודש היה שלישי וכו' ג' בחודש הס"ד והד"א: **בד"ה** וישב ויגד כו' בא וגו' הס"ד: **ע"ב גמ'** ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין וגו' כה' וכו' ראשון לשכון בישראל ראשון לברך ישראל כו': **דאשתקד** בד' בשבת וכו' ואין בין ר"ה לר"ה ואין בין פסח לפסח אלא ד' ימים וכו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה למסען אף למסען וכו'. נ"ב פי' ביום א' נסעו ולא נסעו כלל בשבת אלא שתחלת הנסיעה מרפידים והמנוחה במדבר סיני הכל היה ביום א' וק"ל: **בד"ה** ריש ירחא וכו' הוא לעולם הס"ד: **בד"ה** וריש ירחא דסיון בא' בשבת שהרי אייר וכו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** חיסר נ"ל חסר אייר עשאוהו חסר כסדרן כצ"ל והס"ד והשאר נמחק: **בד"ה** עטרות נ"ל עשר עטרות ואח"כ מ"ה שכן ראשון לברך וכו': **בד"ה** ד' ימים חוץ מד' ימים הס"ד: **תוס'** בד"ה כאשר צוך וגו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' נמחק. וכ"כ אין כאן מקומו ושייך לקמן בס"ד ויניחו אותו עד הבקר וגו' וכתיב ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו משמע וכו' כצ"ל ודו"ק (עיין במהרש"א): **בד"ה** וכתיב ששת ימים וגו' והמן כבר ירד מיום ראשון שעבר. נ"ב לפי האמת אבל ק"ל מנא לן דילמא ירד באמצע השבוע מאחר דלא אמר ששת ימים תלקטוהו כי אם בשבת אחר שירד כבר המן

ושם

ואמר על ששת ימים שיהיו אחר השבת שילקטוהו ששת ימים וק"ל: **בד"ה** לרבנן וכו' נקט נמי לרבנן שמונה. כ"כ ודוחק גדול בעיני דמשום איידי דר' יוסי נקט ח' והוא שקר דהא מסקי לעיל דעברוה לאייר ע"כ נראה בעיני דשפיר קאמר תלמודא לרבנן ח' חסרים עבוד דהכי דבין ניסן לניסן לא תמצא כי אם ז' חסרים אבל בין סיון לסיון בע"כ איכא ח' חסרים שאם לא כן לא יבא החשבון מכוון שיהיה ר"ח ניסן ביום א' כ"א ביום ב' לפי שסיון יהיה ביום ב' והאמת שח' חסרים הוא חדוש גדול וצריך להיות ה' חסרים זו אחר זו מרחשון כסליו טבת שבט אדר ובחשבון שלנו מעולם לא תמצא ה' חסרים בשנה תמימה שמיום ליום ותתחיל באיזה חודש שתרצה כי אם ז' חסרים ונקראת שנה חסרה והכא חסרים הרבה על כן אמר לרבנן עבוד ח' חסרין ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף פח ע"א גמ' אכתי בפיזותייכו קיימיתו כו' כצ"ל וכן ברש"י: **רש"י** בד"ה ושוב לא עלה כו' בעלו כולם הס"ד: **בד"ה** אלא אימא כו' לא עלה הס"ד: **בד"ה** ק"ך כל אחד ואחד נטל את כתרו כצ"ל והס"ד:

עטט

כהונה בז' ימי מלואים כמפורש במסכת זבחים וזה שנסמך ומשה יקח את האהל דהיינו האהל של תורה ולכך זכה גם לב' כתרים האחרים ולא פירקום ממנו ואמר גם כשפרק מישראל אלו ב' כתרים בשעת החורבן עתיד הקב"ה להחזירן להם ולא יפרקו מהן לעולם שנאמר ופדויי ה' וגו' דהיינו בגאולה העתידה שתהיה ע"י הקב"ה ולא ע"י מלאך כמו שהיו גאולות עוה"ז שנאמר בהם ומלאך פניו הושיעם או שמחה שעל ראשם דהיינו ב' הכתרים יהיו לעולם ועד: **מי גילה לבני רז** זה שמה"ש כו' דזהו דבר סודי שהמלאך כולו רוחני ואין לו דעת אחרת כ"א לעשות רצונו ית' ב"ה והוא מוכן כאלו עשה משא"כ האדם מחובר בגוף ונפש שיש בו גם דעת היצה"ר ואינו מוכן לעשות רצון אביו שבשמים כי היצה"ר מסיתו לרעה אבל ישראל בע"ת נגלה להם סוד זה להיות להם דעת א' להיות מוכנים לעשות רצון אביהם שבשמים כמ"ש מי יתן והיה לבבם זה וגו' דהיינו שב' הלבבות שהם ב' יצרים היו להם דעת אחד כמלאכים הללו שהם מוכנים לעשות קודם שמיעה וק"ל: **דכתיב** כתפוח וגו' סיפא דקרא כתפוח בעצי היער כן דודי וגו' ולפי הענין הקב"ה נמשל לתפוח כת"י וכפירש"י שם וכל דודי הנזכר בשה"ש כן הוא דקאי אהקב"ה ואפשר לפי הדרש דהכא קאי אסיפא דקרא דלעיל דכתיב כן רעיתי בין הבנות דהיינו ישראל בין האומות ועלה שפיר קאי כתפוח בעצי היער כן ישראל בין האומות וקאמר לומר לך מה תפוח זה פריו וכו' מדמה המעשה לפרי והשמיעה לעלין כי המעשה עיקר כמ"ש ולא התלמוד עיקר אלא המעשה וק"ל: **ע"ב תומת ישרים** וגו' עפירש"י ועי"ל ע"ד בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו והבא לטהר מסייעין אותו והיינו תומת ישרים שרוצים לילך בדרך ישר גם כי קשה עליהם לעשות תנחם לסייעם מן השמים וההפך סלף בוגדים לילך דרך סלוף ואינו ישר ישדם דהבא לטמא פותחין לו וק"ל: **לכשתעשי** כו' נ"ל שיש לאדם ראייה חושיית וראייה שכלית והן הן הב' עינים בתחלה היה לבך שלם באחת מעיניך היינו ראיה שכלית שאמרת נעשה ונשמע ולכשתקיים ותעשי יהיה לבך שלם עמי בב' עיניך גם בראיה חושית שנופל בו לשון העשייה וק"ל: **עלובה** כלה כו' דכתיב נתן ולא הסריח כו' ות"ר הנעלבין כו' מפורש פרק השולח: **ה' יתן** אומר גו' כל דיבור ודיבור כו' נחלק לע' לשונות כו' שלא ליתן פתחון פה לאו"ה לעתיד אלו שמענוה בלשוננו קבלנוה ומייתי ליה מקרא דכתיב ה' יתן אומר דהיינו אמירה אחת מבשרת לצבא רב לכל האומות ותנא דבי ר"י מייתי ליה מקרא דכתיב וכפטיש יפוצץ סלע כו' עי' בזה בדברי התוס' פאד"מ והכא ובחידושינו שם: **סמא** דחייא כו' עפירש"י ועניינו למיימינים בה היינו לשמה ולמשמאילים בה היינו שלא לשמה וכי האי גוונא דרשו בפרק בא לו וזאת התורה אשר שם וגו' זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות כו' וכן הוא בפירוש הריטב"א שם: **ד"א** נגידים כו' דנגיד מלשון שררה וכתר מלכות הוא ונגידים בלשון רבים מיעוט רבים שנים ועניינו ב' כתרים לכל דבור שמשמעו שני פנים דהיינו הנגלה והנסתר ולכל אחד משני הפנים קשרו לו כתר א' דהיינו ב' כתרים לנגלה ונסתר וק"ל: **אע"פ** שמיצר כו' עיין פירש"י ועי"ל ע"ש בכל צרתם לו צר שהש"י עמנו בכל גלות וז"ש אע"פ שמיצר ומצר לי בגלות בין שדי ילין עש"ה בכל שדי יתלונן וק"ל: **מי שהכל** שלו כו' ויותר נכון גי' הילקוט איש שהכל שלו ושייך בהקב"ה איש שנאמר בו ה' איש מלחמה וכה"ג קאמרינן בסוטה פ"ב אשכלות איש שהכל בו ואמר מכפר על עון גדי עיין פירש"י ולפי מה שפירשו בלא תבשל גדי דאף עגל וכבש במשמע שאין גדי אלא לשון ולד רך ממש כו' וכפירש"י בחומש ניחא כפשטיה דעון גדי משמע שפיר עון עגל וק"ל: **שכרמתי** לי כו' פירש"י שאספתי להתאוות כו' וליסנא דמכנש גרסינן בנו"ן ומדברי הערוך ערך כרם נראה דגרס ליסנא דמכבש הוא בב' מלשון כבישה הוא שכובשין הבגדים עליו כדי שיהיה מקופל ומשים עליו מכבדות מלמעלה וק"ל: **לחייו** כערוגת וגו' כל דבור ודבור שיצא כו' לחייו מלשון לוחות דהיינו כל דבור ודבור שבלוחות שיצא כו' וענין הבשמים להשיב נפשם כי היו חלשים מחרדת הקולות ואמר והיה מעביר ראשון פירש"י לג"ע עכ"ל דג"ע ודאי מחזיק את כל הבשמים אבל דבור ודבור שהעולם אינו רק א' מס' בג"ע כדאמרי' במס' תענית: ואמר **א"ת** שושנים אלא ששונים כו' נראה דלפי דרש הזה הוא מלשון שינוי דהיינו ששינה בכל דבור ודבור להוציא רוח להעביר המור ובפ' ב"מ דרשוהו בע"א ע"ש וק"ל: **יצאה** נשמתן כו' ריב"ל דהוא מרא דהני דרשות לאגדה הוא סותר דבריו שאמר לקמן שחזרו לאחוריהן י"ב מיל אבל לא מתו ולעיל נמי אמר שנתמלא עולם כולו בשמים כדי להשיב נפשם כדאיתא במדרשות משמע דלא מתו וי"ל דכחות כחות היו לפי הטבע יש מהן דמחרדת הקולות נעשו חלשים ולא מתו לאותן הועילו הבשמים ויש מהן יותר חלושים בטבע עד שמתו ויש מהן שחזרו לאחוריהן: **דבור** שני היאך קבלו כו' וה"ה דהמ"ל היאך חיו אח"כ אלא דרבותא אשמעינן די' פעמים מתו ושוב חיו דהיינו בין כל דבור ודבור ומייתי ליה מדכתיב גשם נדבות בלשון רבים ולעיל מיניה כתיב ארץ רעשה וגו' דהיינו שעל ידי זה מתו ואתה גשם נדבות תניף וגו' להחיותם וקרי לטל גשם נדבות שהוא בא בנדבה לעולם שהטל אינו נעצר משא"כ הגשם לא בא אלא בזכות וק"ל: **ידודון** ידודון א"ת כו' מכפל ידודון דריש ליה דהראשון כמשמעו הם עצמם המלאכים ידודון והשני ידדון את האחרים שחזרו לאחור וק"ל: **מה לילוד** כו' קיצר בדברי הפסוקים ומדרשים במזמור הזה ה' אדונינו מה אדיר וגו' וע"פ שאמרו שיש לתורה נגלה ונסתר באו המלאכים לקטרג בנתינת התורה לישראל ואמרו מה לילוד אשה בינינו דמקומו בארץ וא"ל הקב"ה לקבל תורה מן השמים לארץ בא וא"ל: **חמדה** גנוזה כו' היינו נסתר וגנוזה התורה והיינו ממה שאמרו מה אדיר שמך בכל הארץ וגו' ליפרע מן הרשעים כמ"ש יבא אדיר הקב"ה ויפרע מאדירים מפרעה וזהו הסבה אשר תנה הודך שהוא סודות התורה על השמים ולא על הארץ שע"כ לא נתנה תורה בדורות הקודמים תתקע"ד דורות קודם שנברא עולם וכ"ו דורות משנברא לפי שאינן ראויים לכך גם עתה לפי שהם ילוד אשה מוטבעים בחומר ואין ראוי להיות להם עסק בנסתרות והיה התשובה ע"ז מפי עוללים ויונקים וגו' ע"פ מ"ש פ' כל כתבי אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תשב"ר דאינו דומה הבל שיש בו חטא לאין בו חטא ור"ל גם שהגדולים אינן ראויין ליתן להם התורה הנה מפי עוללים וגו' יסדת עוז שהיא התורה שאין בהם הבל של חטא וא"ל עוד לא די שנתינת התורה לישראל היא קיומה של עולם התחתון אלא שהיא גם קיומה של עולם האמצעי כי אראה שמיך וגו' ירח וכוכבים אשר כוננת כי כן ויסוד שלהן הוא התורה שנא' אם לא בריתי חקות שמים וארץ לא שמתי וגו' שוב קטרגו המלאכים: **מה** אנוש כי תזכרנו וגו' ובפ' אחד ד"מ אמרו שאמרו מ"ה מה אנוש כי תזכרנו בשעה שבא הקב"ה לברוא את האדם וי"ל מדכתיב הענין כפל דהיינו זכירה היינו פקידה דרשו דתרתי הוא דמה אנוש כי תזכרנו אמרו מ"ה קודם שנברא האדם ולא נקרא אדם אלא אחר בריאותו כמ"ש ויקרא את שמם אדם ובן אדם כי תפקדנו אמרו מ"ה במתן תורה שהיו ישראל בני אדם וניחא דאמרינן לקמ' בשכר שקראוך אדם וכו' דלא קרו אותו אלא בבריאת עולם ואמרו ותחסרהו מעט מאלהים היינו נגלות לו נסתר של התורה כמ"ש מ"ט שערי בינה נגלו לו למשה וכבוד והדר תעטרהו היינו שני עטרות וכתרים שנתנו להם בסיני שהם המלכות והכהונה כמ"ש לעיל ואין ראויין לזה כי הם באים מילוד אשה ואינן מוכנים לקבל נסתר של התורה שהוא דבר רוחני אבל תנה הודך שהוא נסתר התורה על השמים למ"ה שהם מוכנים לקבל דברים הרוחנים וא"ל הקב"ה חזור להם תשובה וא"ל מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל כו' ר"ל שינצחוני בהבל פיהם שהוא כולו רוחני מוכן יותר להשיג דבר רוחני מבן אדם המוטבע בחומר או ר"ל ינצחוני בהבל פיהם שאינו של חטא משא"כ הבל פיהם של בן אדם שהוא בחטא כמ"ש לעיל וא"ל הקב"ה אחוז בכסא כבודי ר"ל גם שהאדם מוטבע בחומר הגוף כי הוא בו"ו מ"מ מצד שהוא אחוז בכסא כבודי שנשמות הצדיקים צרורות בצרור החיים תחת כסא הכבוד מוכן הוא לקבל דברים הרוחניים ומושכלים גם דברים נסתרים וזה שפירש שדי מזיו שכינתו עליו דהיינו אצילות רוחני לקבל סודות ונסתרות ומעתה בא משה בטענה מאחר שדרך הנסתר של התורה ראוי ג"כ לבן אדם ראוי ליתן לו התורה יותר מליתנה על השמים מצד הנגלה דמה כתיב בה אנכי וגו' ותשובה זו אפשר בה"א מפורש במזמור זה תמשילהו במעשי ידיך כל שתה וגו' כמ"ש ורדו בדגת הים ובעוף השמים ופרט כל מיני בפ"ח צונה ואלפים וגו' וא"כ אם לא תתן להם תורה ומצות לא יהיו ראוים לכך כמ"ש ע"ה אסור לאכול בשר אבל מצד הנשמה שבהם שקיבלו תורה ומצות ה' זכו להיות מושלים על כל ואמר מיד הודו כמ"ש שראוי ליתן התורה לישראל יותר מליתן הוד וסוד התורה בשמים משום הנגלה דאינו שייך בשמים שנאמר ה' אדונינו וגו' ואלו תנה הודך גו' ואמר עוד שראו ושמעו מפי הקב"ה שבאדם מוכן גם לקבל סתרי תורה מצד הנשמה והשכל כ"א מהמקטרגים נעשה לו אוהב לגלות לו דבר מרזי התורה ומייתי ליה שנאמר עלית למרום שבית שבי דהיינו הנגלה שהוא כמו שבי במרום כי אין שם מקומו אצל מלאכים כטענת משה גם לקחת מתנות דהיינו סוד התורה שנתן לו כ"א מהמלאכים ואמר בשכר שקראוך אדם ואין אתה ראוי לקבל סתרי תורה כמ"ש ובן אדם כי תפקדנו וגו' עתה שראו תשובתך הנצחי נתנו לך סתרי תורה במתנה ואמר שגם מלאך המות שהוא עיקר מהמקטרגים נתן לו מתנה ומסר לו דבר שנאמר ויתן את הקטורת וגו' ופירש"י מנא ידע הלא בתורה לא נכתב עכ"ל ואע"ג דמצינו כמה דברים דלא נכתב ציווי שלו בתורה ומתוך הספור ידענו אותו שנצטווה משה על כך מהקב"ה הכא מסברא אית לן למימר דלא נצטווה על כך מפי הקב"ה לכפר עליהם בקטורת דהא לעיל מיניה בסמוך כתיב שאמר הש"י הרומו מתוך העדה ואכלה אותם וגו' אלא דלא ידע אותו משה אלא מפי מלאך המות גופיה במתנה זו וק"ל:

דף פט ע"ב בד"ה תבלין כו' משכחת לה שני מינין משם א' כו' אבל תימה וכי כו' עכ"ל ממה שלא כתבו כן בדברי ת"ק נראה דלא הוו גרסי בדברי ת"ק משלשה מינין ושם אחד כו' אלא או משלשה מינין אסור כו' וכן הוא בסדר המשנה גם רש"י בפ"ב דע"ז פי' כן דאפילו שלשה מינין משלשה שמות מצטרפין משום דתבלין למתק באו והוו כאלו טעם אחד ומין אחד הוא אבל בדברי ר"ש הוו גרסי ב' מינין משם א' אין כו' כמו שהוא בסדר המשנה ומשמע להו דבשאר מינין דאינן תבלין ולא באו למתק איירי מדתלה לה בשם א' ומש"ה קשיא להו שפיר וכי בשביל כו' דהא ודאי אין מצטרפין כיון שהם ב' מינין ואין טעמם שוה שלא באו למתק והתוס' לפי שיטתם דב' שמות היינו ב' איסורים מה שכתבו לקמן לאביי דרבנן פליגי עליה דר"מ בב' מינין וס"ל דאין מצטרפין היינו ב' מינין דאינן תבלין ולא באו למתק אבל ב' מינין תבלין דבאו למתק מודו לרבנן דמצטרפין כדקתני במתני' דהכא ואביי מוקי אפילו אליבא דרבנן והו"ק: **בד"ה** אסורין כו' מצטרפין הן למלקות וכן מוכח במעילה כו' אבל לאכילה מצטרפין והא כו' לר"ש דאמר ב' שמות כו' עכ"ל והא"ג דלר"ש לאכילה מצטרפין דקאמר היינו ע"כ לאיסור קאמר ולא למלקות דהא אית ליה דכל שהוא למכות מ"מ משמע להו לרבנן דפליגי עליה הא מצטרפין אף למלקות כי הכא במתניתין דמצטרפין היינו למלקות לרבנן והו"ק: **באו"ד** ומיהו לפי זה מצטרפין דרישא אלא הוי כו' ולא למלקות אי נמי אסורין כו' עכ"ל כנ"ל:

ח"א דף פט ע"א בא שטן ואמר רבש"ע תורה כו' כתבו התוס' וכי לא היה יודע השטן כו' אבל ריב"ל גופיה אמר לעיל דמלאך המות מסר לו דבר כו' דמשמע דידע שמשה קבל התורה במרום ונראה דהוא השטן והוא היצר הרע הגס שהודו כל המלאכים על נתינת התורה אמר אחר שירד משה בא לקטרג ולהסית שיחזרו מלקבלה מפני עומק המושג וקוצר המשיג של בעלי חומר וא"א להם לקיימה למטה וז"ש: **תורה היכן** היא איזה מקום למטה שתוכל להתקבל התורה שהרי ארוכה מארץ מדה וא"ל הקב"ה: **נתתיה** לארץ שהוא כלל עולם התחתון: **הלך** אצל ארץ דהיינו לשר הממונה על הארץ וכה"ג כתבו התוס' בפ"ק דחולין גבי גנאי נהרא וא"ל: **תורה** היכן היא שהרי ארוכה מארץ מדה והמיעוט אינו מחזיק המרובה ואי אפשר להתקיים בה א"ל: **אלהים** הבין דרכה והוא ידע מקומה דהיינו באיזה מקום בעולם התחתון שתוכל להתקבל ולהחזיק אותה ולהתקיים בה וכן: **הלך** אצל ים שהוא שר של ים א"ל: **תורה** היכן היא שהרי היא רחבה מני ים ואמר ג"כ: **אין** עמדי מה"ט שאין העולם מחזיק אותה וכן השיב התהום: **לא** בי היא כי לא תוכל להחזיק אותה ג"כ התהום: **הלך** אצל אבדון ומות שהוא שר הממונה על הגיהנם כי שם אפשר שתנתן התורה מצד מקומו שהוא גדול הרבה כמ"ש העולם אחד מששים בגן וגן אחד מס' בעדן ועדן א' מס' בגיהנם ואמר: **באזנינו** שמענו שמעה דהיינו שלא קבלנוה אבל שמענוה בנתינתה כמ"ש בפ"ב דזבחים וישמע יתרו מתן תורה שמע כשנתן הקב"ה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו כו': **חזר** ואמר כו' חפשתיה בכל הארץ דהיינו בכלל כל העולם התחתון ולא מצאתי שתוכל להתקבל שם כי המועט אינו מחזיק המרובה וא"ל: **לך** אצל בן עמרם כו' קראו בן עמרם במקום הזה שהורה להשטן שנתנה התורה ליד בן מי שהוא אביו כמלאך ה' שאין מלאך המות שולט בו כמ"ש דעמרם מת בעטיו של נחש ומלאך המות לא השגיח בזה והלך אצל משה כאלו לא היה מיוחס לבן עמרם: **וא"ל** תורה שנתן הקב"ה לך היכן היא שא"א לך לקיימה מעומק המושג וקוצר המשיג דילוד אשה אתה: **א"ל** וכי מה אני שנתן לי הקב"ה כו' כאלו הודה לדבריו שאין סוד ונסתר של התורה נתנו לו כי אם הנגלה מטעם כי הסוד ונסתר התורה עמוק הוא מי ימצאנו בילודי אשה: **וא"ל** הקב"ה למשה בדאי אתה כו' שהרי תוכל לקבל גם הנסתר כדאמרינן לעיל שפירש שדי מזיו שכינתו עליו דהיינו על הנשמה האחוזה בכסא כבוד והשיב משה: **חמדה** גנוזה כו' דהיינו סתרה וגנוזה התורה שאתה משתעשע בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי שהרי מצדי שאני ילוד אשה לא הייתי ראוי לכך אי לאו שפרשת מזיו שכינתך עלי: **וא"ל** הקב"ה הואיל ומעטת עצמך כו' ולא החזקת טובה לעצמך אלא תלית בי גם אני תולה התורה בך שתקרא על שמך שנאמר זכרו וגו' ודו"ק: **שהיה** קושר כו' והם התגין והזיינין כפירש"י והם רומזין לפי הנסתר גם לפי הנגלה כמ"ש בפרק הקומץ ברבי עקיבא שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות ע"ש: **וא"ל** משה אין כו' כלום יש עבד שנותן כו' והתוס' הקשו ע"ז מהא דאמרינן כדי שאילת תלמיד לרב ע"ש ונראה ליישב דשאילת שלום ונתינת שלום תרתי מילי נינהו דשאילת שלום היינו שבעל הבית שואל את האורח הבא אצלו אם היה שלום לו בדרך וממקום שבא וזהו שייך ג"כ בתלמיד לרב אבל נתינת שלום הוא שהאורח נותן לבעל הבית שלום וזה אינו בתלמיד לרב: **וא"ל** הקב"ה היה לך לעזרני כפירש"י וכן מצינו בבועז שאמר לקוצרים ה' עמכם והצדיקים בדיבורם מוסיפין כח וגבורה בפמליא של מעלה וז"ש ועתה שאתה אומר לעזרך בדיבורך הרי יגדל כח ה' כאשר דברת לי לאמר שאומר אני זהאי קרא אינו כתוב לגבי מתן תורה אלא בשילוח מרגלים ואפשר דה"ל לריב"ל קבלה שהאי קרא נאמר אדהכא ואין מוקדם ומאוחר בתורה וכל דברי המאמר לא מצינו לו רמז בקרא אלא דברי קבלה הם ודו"ק: **אלא** באו שש כו' דלפי פשוטו מלשון איחור כמו בושש רכבו לא הזכיר הכתוב במה ראו עכובו בו ביום יותר מכל הימים שעברו וע"כ דרשו ממה שא"ל בו ביום מ' בואו שש אני בא ופירש"י דעיקר טעותם שחשבו שאותו יום שעלה מן המנין כו' ע"ש באורך וכן פירש בחומש אבל התוס' כתבו דע"כ דקושטא הוא דאותו יום מן המנין כדאמרינן פ"ק דיומא וכו' כ"ד דסיון ושיתסר דתמוז מלו להו מ' יום וכי"ז בתמוז נחית כו' ע"ש ואין כאן קושיא דחשיב מ' יום מכ"ד דסיון עד י"ז דתמוז היינו לפי שטעו והיו סבורים שאותו יום שעלה הוא מן המנין כפירש"י אבל לפי האמת לא היה אותו יום שעלה מן המנין כיון דאין ליליה עמו ותדע שהרי משה לא ירד עד שבעה

חכמת שלמה

בד"ה טעמו הכתרים והכי משמע את עדים אשר היה להם מהר חורב כנ"ל והס"ד: **בד"ה** בחורב פירקו דמשמע נמי ויתנצלו את עדים מהר חורב כנ"ל והס"ד: **בד"ה** טושי לשמוע כו' נ"ל נעשה לנשמע מוכנין כו': **תוס'** בד"ה אמר רבא כו' התם רבה א"ש כו' כנ"ל: **בד"ה** ירדו כו' ויתנצלו דרים תרי זימנא וי"ס שכתב בהן להדיא וינצלו כו' כנ"ל: **ע"ב גמ'** בתחלה באחת מעיניך כו'. נ"ב פי' נגד נשמע ובסוף נגד נעשה וצ"ל דקרא ה"ק לבבתני עתה בשתי עיניך מאחר שכבר לבבתני באחת מעיניך ומ"מ דוחק הוא שהיה לו למכתב לבבתני באחת מעיניך לבבתני אחותי כלה וצ"ל משום שבאמת לא נשאר להם אלא לבוב אחת מעינים שהרי קלקלו בעשיה ועשו את העגל והפסידו נעשה ולא נשאר אלא נשמע וע"ד המדרש הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם כו' ומשום הכי מקושר המאמר של אחריו אמר עולא עלובה כלה כו': **שם** מאי דכתיב ה' יתן אומר כו' שגנוזה לתתקע"ד דורות כו' כנ"ל ונמתק מפשת ימי בראשית: **רש"י** בד"ה בין שדי ילין פי' לעשות לו משכן להיות מצומצם כו' כנ"ל:

דף פט ע"א רש"י בד"ה בא השטן כו' העולה ומסטין והאומר שהוא מדת הדין כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה תורה היכן היא כו' לפניו ילך דבר כו'. נ"ב והאי קרא במתן תורה כתיב בחבקוק: **בד"ה** לסוף מ' יום כו' ועוד אם לא תחשוב יום עלייה כו'. נ"ב פירוש וקבלה בידינו שעלה בר"ח אלול כדאיתא בפירקי דר"א ומצינו לפרש שעלה בראש חדש ר"ל ביום ראשון של ר"ח שהוא ל' באב כי אב מלא ומשום הכי תוקעין ביום ראשון לר"ח של אלול אבל לרש"י שאינו מונה יום העליה א"כ המנין מתחיל בראשון לאלול א"כ לא יגיעו מנין הארבעים כלל ליום כפורים אבל לפירוש התוס' שיום העלייה מן המנין א"כ שלמו הארבעים ביום כפורים ובאותו יום אמר לו הקב"ה סלחתי כדבריך וגם שלא ירד עד למחרתו של יום הכפורים להשלים יום העלייה הראשונה שחסרה מכל מקום יום כפורים יום רצון וסליחה שהוא כלות הארבעים יום וכן פי' הרמב"ן שלמחרת יום כפורים ירד כך משמע דברי התוס' דהכא אבל בסוף מרובה פירשו להדיא שירד בעשירי בתשרי ומ' יום האחרונים לא היו שלמים עם הלילות א"כ לפי זה לא קשה לרש"י דלעולם אינו מונה יום העליה לפי שאינו שלם אבל בימים האחרונים שלא היו שלמים מונה יום העליה ואפשר משום הכי מקשים אח"כ על מה שפירש רש"י בי"ט עלה כו' שזה אין לו ישוב כלל דאמצעיים לכ"ע שלמים א"כ כלו המ' יום ביום שלשים לאב ואם כן על כרחך באחד לאלול עלה אם כן אינם כלים הארבעים יום בי"כ אף שהתוס' בפרק מרובה רוצים לדחוק ולמצוא שבס' עלה משה וירד ביום ב' ומפרשי שבכ"ע באב ירד ועלה כו' וא"כ לרש"י נמי לדחוק הכי ונימא שבל' באב ירד ועלה זה אינו דרש"י בע"כ לא ס"ל הך סברא שהרי דחק ופירש בי"ט עלה ולא פי' בי"ח שנשרף את העגל עלה אלא משום דס"ל כל עליותיו בהשכמה היו ודו"ק: **באו"ד** בסופו מ' יום האחרונים ביוה"כ. נ"ב ואותר אני דאין לתמוה על רש"י כי כך תמצא בתנחומא ואמת שהתוס' במרובה הקשו על התנחומא וכתבו שאין ליישב אם לא שנאמר דעברוה לאלול ע"ש ורבי אליהו מזרחי לא דק בפי' החומש ע"ש: **בד"ה** מדבר צין כו' בתחלת דרומה כו' נ"ב פי' מקצוע מזרחית דרומית: **באו"ד** וכתיב ונסב לכם הגבול כו'. נ"ב שהוא הרבה רחוק מן כנען משוך לצד מערב שהרי מעלה עקרבים וצינה בין מדבר צין לקדש ברנע וק"ל: **באו"ד** והשוב כמה מסעות כו'. נ"ב כ"א מסעות נסעו מרתמה שהיא פארן עד אשר הגיעו למדבר צין: **באו"ד** וכן בין פארן לסיני כו'. נ"ב היה לו להביא נמי ממסעות דכתיב ויסעו ממדבר סיני ויחנו בקברות התאוה ויסעו מקברות התאוה ויחנו בחצרות ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה שהיא מדבר פארן כ"ל: **באו"ד** שהבאתי ואיך יתכן כו' כנ"ל: **בד"ה** אע"פ כו' שייך לעיל במתני': **ע"ב גמ'** אתה ה' אבינו גואלנו כו': **שם** או משלשה מינין ושם אחד אסורין כו' כנ"ל. וג"ב לשון המשנה או מגין ג' אסורים אבל הרמב"ם פי' להדיא דהיינו ג' מינים ושם א' וכבר פי' התוס' ודרך התלמוד לכנות לשון המשניות שמביא תסדר זרעים או טהרות אבל לפירש"י לא יתכן וק"ל: **רש"י** בד"ה ספרו ורצו כו' ולא ידעו היכא רמיזא. נ"ב ואני אומר ויש הוכחה ברורה מאחר דילפי' גבי חינוך בית המקדש בימי שלמה המלך שמצאו נשותיהם מעוברות וכל אחת ילדה זכר קיו כמנות מתן תורה וגם שם נאמר וילכו לאהליהם והכא שובו לאהליכם וק"ל: **בד"ה** ארד עמך כו' כאן רמז ד' גליות. נ"ב פי' והיה לו לבקש על שאר הגליות אבל על גלות מצרים כבר נגזר בימי אברהם

מהר"ם

דף פט ע"ב בגמ' ושם אחד אסור ומצטרפין וכו' נ"ל דלפירש"י לא גרסינן ליה וכן הוא במס' ע"ז ע"ש: **בתוס'** ד"ה אסורין כו' היינו לאסור את הקדירה וכו' פי' שיש בקדירה כדי לבטל כל אחד מהן בפני עצמו אבל אין בו כדי לבטל שניהם מצטרפים שניהם ואוסרין הקדירה הואיל ואין בו לבטל שניהם ולמלקות היינו בלא תערובת אלא שאוכל בעין חצי זית מזה וחצי זית מזה מצטרפין לכזית וחייב מלקות ור"ש אית ליה דהיכא דאוכל בעין אפי' כל שהוא חייב מלקות אבל בתערובת לאסור הקדירה אין מצטרפין ואם יש בקדירה כדי לבטל כל אחד בפני עצמו מותרת כמו שמפרשים

עשר בחמון ומה שהקשו עוד אם לא תחשוב יום עלייה לא ישלמו מ' יום אחרונים עד אחר יום הכפורים כו' כבר תירצו בזה התום' סוף פרק מרובה הא דכתיב כימים הראשונים היינו כימים ולא כלילות האחרונים היו חסרים לילה א' ועוד תירצו בזה דההוא שתא עברוה לאלול עיין שם באורך וכתבו בה בסדר עולם איתא כפירש"י וניחא לפירש"י א"ל כאן שם ולא הגיהו עליו משום שגם הם היו מסתפקים שמא מ' יום ולילו עמו קאמר משה עד שהראה להם שהוא מת כמ"ש כי זה משה וגו' דזה משמע שהראוהו להם כמ"ש גבי החודש הזה וגו' כזה ראה וקדש ושאמרו לא ידענו מה היה לו גם שהראוהו להם מת היו מסתפקים בקלה דשאר מעשה שטן הוא וק"ל: **מאי הר סיני** א"ל וכו' כדמסיק דס"ל דחורב הוא עיקר שמו שהוא שם הראשון שנקרא בו בחורה כמ"ש ומשה היה רועה וגו' ויבא אל הר האלהים חורבה ומ"ד דסיני עיקר שמו היינו משום דעל הרוב נקרא כן בשם סיני בכתוב וקאמר ה' שמות יש לו וכו' היינו ה' שמות יתירות לו ע"ש התואר ושם השישי אי למ"ד חורב הוא שם העצם לו להר וכתבו התום' בזה דהכל מדבר א' וגדול היה וכו' ומיהו קשה לר"י דהא מדבר קדמות היה במורחה של ארץ ישראל וכו' ע"ש באורך וע"פ דבריהם נראה דודאי כל התורה לאו במקום אחד ממש נתנה דיש בה מצות מסיני ויש מאהל מועד ויש שנשנו בערבות מואב וע"ז כוונה התורה בשמות הללו מדבר צין שנצטוו ישראל עליו הם המצות שנצטוו מסיני ומדבר קדש הן המצות שנצטוו ממקום שנתקדשו ישראל עליו דהיינו מאהל מועד ומדבר קדמות הוא מורחה של א"י והוא בערבות מואב כמ"ש התום' והיינו דקאמר שנתנה קדומה עליו ר"ל התורה הקדומה כבר בסיני נתנה שנית עליו שהיא משנה התורה ואמר פארן שפרו ורבו וכו' כפירש"י דכ"א נתעברה אשתו וזכר במצות וכו' ולא ידענא היכא רמיזא עכ"ל וי"ל דלהתירם בתשמיש כדאמרינן לעיל ובפ"ק דביצה ה"ל לפרושי כן אלא שבא לבשרם שובו לכם לאהליכם להגאתכם דהיינו בשורה שיולידו זכרים וק"ל: **ע"ב כשנים** הללו שסדורות ובאות וכו' היינו לענין רבוי חטא כשיעור שנים ומסתמא כשנים הסדורות ובאות משטת ימי בראשית דאין לומר כשני שנים דמיעוט רוב שנים דבתרתי חטאים מאי רבותיה הא אמרינן פ"ק דר"ה ראשון ראשון מעביר ולא בעי כשלג ילבינו וק"ל: **לכו** נא אל אבותיכם ויוכיחו וכו' מבואר ע"פ מ"ש פ"ק דר"ה ג' כתות הן ליום הדין א' של לדיקים נחתמים לאלתר לעה"ב וא' של רשעים וכו' בינונים יורדין וכו' וכה"א ורב חסד מטה כלפי חסד והשתא הכא בבינונים איירי וא"ל הקב"ה אבותיכם יוכיחו אתכם על מחלה עונות ועבירות שבידכם כפי הדין בב"ד של מטה ודקדק לומר אבות כי בודאי רחמי אב על הבן והיתה תשובתם: **אצל** מי נלך אצל אברהם שאמרת לו ידוע תדע וגו' והוא לא בקש לפי רחמים שלך כי לפי מדת טובך ורחמיך ורב חסד מטה כלפי חסד וראשון ראשון אתה מעביר ולא היינו ראויים לעונש כי גר יהיה זרעך לפי מדת טובך שהיה לך להעביר על אותו חטא אחר שאמר במה אדע וגו' נשתעבדו בניו למצרים כדאמרינן פ"ג דנדרים והוא לא בקש לפי מדת טובך גם עתה מה לנו לילך אליו ואמר אגם ילחק אמר כאשר תריד וגו' וכן יעקב כו' ולא בקשו רחמים להעביר להם ראשון ראשון והוא שמדרך הלדיקים שלא לבקש לילך עמהם בדרך החסד בעה"ז כדי למרק עונותיהם בעה"ז ולזכותם בעה"ב וא"כ אתה בעה"ב אליך אנו באים לבקש שתעשה עמנו בדין עה"ב כפי מדת טובך ורחמיך להעביר (להם) ראשון ראשון מטה כלפי חסד ואז יאמר להם הקב"ה לפי שתליתם עצמכם בי לפי מדת טובי ורחמים שלי דמטה כלפי חסד הרי אם יהיו חטאיכם כשנים וגו' גם לפי זה הדרש יהיה כשנים מלשון שנה אלא דהיינו כמו שני שנים דמיעוט רוב שנים ואשמעינן אם יהיו חטאיכם כשנים דהיינו ב' חטאים כשלג ילבינו דאני מעביר ראשון ודו"ק: **אתה ה'** אבינו גואלנו וגו' מדכתיב בסיפא דקרא אתה ה' אבינו וגו' משמע ליה כי אתה אבינו דרישא דקרא דלא כתיב ביה ה' כמ"ש בסיפא דקרא לא קאי אהקב"ה אלא על ילחק קאי ולא על אברהם ויעקב דהא עליהם קאמר ולא ידענו ולא יכירנו ומשום שאמר אברהם ימחו על קדושת שמך ויש במשמעות זה שני פנים הא' לטובה והב' לרעה אם לרעה שימחו ח"ו ישראל בקידוש שמך ואם לטובה שימחו עונותיהם בקדוש שמך כמ"ש וכפר על חטאתינו למען שמך וכן יעקב השיב בלשון הזה ימחו על קידוש שמך שיש להסתפק במשמעו אם לטובה ואם לרעה וע"כ אמרו לא בסבי טעמא כו' דאין להכריע בדבריהם לא טעם ולא עלה אם כוונתם לטובת ישראל או לרעה ח"ו והיינו דלא ידענו ולא הכרנו כוונתם אם שימחו ישראל חס ושלום ואם שימחו עונותיהם ואמר ליצחק וכו' והקדים לומר ליעקב כן מטעם דקאמר משום דהוי ליה לער גידול בנים אפשר דבעי אפושי ברחמי טפי ואמר **בשעה** שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי וגו' הוא מגומגם דבכר קודם מ"ת שהקדימו נעשה לנשמע בתחלת שליחות משה אל פרעה כתיב כה אמר ה' בני בכורי ישראל ובילקוט כל זה אינו עד ועוד כמה חטאו וכו' ויש לקיים גרסת כל הספרים דהכי קאמר דעל כן קראום או במצרים בני בכורי ע"ש העתיד שידע הקב"ה שיקדימו נעשה לנשמע וכדקאמרינן לעיל שע"י זה זכו לב' כתרים דהיינו המלכות וכהונה שאליו הכהונה היה מתחלה בבכורות וכן המלכות כדאמרינן בפ' הנושא מדכתיב ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור ואמר: **כמה** חטאו כו' דל עשרין כו' ודל כ"ה כו' לפי שהאדם נברא לכבודו לעובדו בכל שנה ויום ושעה שאפשר וא"ש דל הני שנין דא"א ולא פשו רק י"ב ופלגא והאדם נידון ע"פ הרוב והרי מיעוט שנים בחטא ותכפר להן אם אתה סובל את כולם דהיינו שחטאו בינם לבין המקום מוטב ואם לאו שיש להם גם חטאים בינם לבין הבריות ולריכים לפייסם הרי פלגא של בינך לבינם עליך ופלגא דבינם ובין הבריות יהיו עלי וא"ל כולם עלי דהיינו שכולם בינם לבין הבריות הא קריבית כו' ואני אוכל לסבול כולם וע"ז אמרו וכו': **אתה** אבינו על ילחק שאתה סובל כל חטאים שלנו בזכות שקריבית נפשך ומחוי להו ילחק אהקב"ה דאפשר דכל חטאיכם הם בינים לבינו יתברך ברוך הוא מיד כו' ואמרו כי אתה ה' אבינו וגו' לכפר למען שמך וק"ל: **בחבלי** אדם וגו' ר"ל בזכותו של יעקב משכו אותו בחבלי אדם דהיינו ע"י יוסף ולא בשלשלאות ובעבותות אהבה של יוסף כמ"ש וישראל אהב את יוסף מכל בניו מן הראוי שהיה לו ליוסף לבא אל אביו לארץ כנען אבל בשביל גזירת גלות שירדו למצרים אהי להם כמרימי עול וגו' ר"ל כפרה זו החורשת כשבאים ליתן לה מאכל מרימין ומקילין העול מעל צוארה שתוכל לאכול בנקל ולפעמים המאכל רחוק ממנה ומטה לה הנותן ומראה לה האוכל שתלך לשם אל האוכל כן עשה הקב"ה ליעקב שהראה והטה אליו שם האוכל כדי שיבא לשם וכמ"ש וכלכלתי אותך שם כי עוד חמש שנים רעב פן תורש אתה וביתך וגו' וק"ל:

דף צ בתום' בד"ה תרי גווני כו' או לגירסא אחרת תרי גווני אהל כו' עכ"ל מהרש"ל מחק כל זה מדברי התום' ואפשר שהוא הבין דאהל היינו אהלא ואינו כן דלפי דברי התום' יהכא נראה דאהל בלא אלף ואהלא באלף אפילו שם אחד לא הוו ותלתא גירסאות הוו הדא דגרסי' לעיל מאי בורית זה חול ולגירסא אחרת לעיל מאי בורית זה אהל ולגירסא שלישית לעיל מה בורית זה אהלא ולפי אותה גירסא כתבו דה"ש דה"ק לעולם כו' והשתא דברי התום' קיימים על נכון בלא מחק ודו"ק: **בד"ה** המוליא כו' ומיהו היה לו להזכיר רבי יהושע עכ"ל מהרש"ל הגיה בסוף דברי התום' אלא ר"ל ר"א דמחייב אתולדה במקום אב עכ"ל אולי הוא מלא כן בתוספות ישנים ולולי דבריו הייתי אומר דר"ל ר"א דמחייב בקלר וחזר וקלר בהעלמה א' כהעלמות הרבה שלא תאמר כן במינים הרבה ודו"ק:

סליק פרק רבי עקיבא

פרק המצניע

דף צא תוספות בד"ה או דילמא כו' ולא מבעי ליה אקמייתא כו' עכ"ל ובבעיא דנעיל בהוליא חלי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך כו' לא תיקשי להו דהכתי תיבעי ליה אי הוה דיחוי אבל שבת וכגון שנמלך לאכילה ואח"כ תפחה דאין סברא לימלך לאכילה קודם שתפחה כיון שאין בה שיעור אכילה וכן בהך איבעיא דהוליא גרוגרת לאכילה ולמקה כו' לא קמבעיא ליה בנמלך לזריעה קודם שנמקה דאז לא הוי דיחוי דאין סברא לימלך לזריעה קודם שנמקה כיון שיש בו שיעור אכילה ודו"ק: **בד"ה** אי לענין כו' כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין כו' מלטרף כו' עכ"ל ק"ק התם ל"ל למימר בכה"ג דלא הוי כביצה אלא ע"י לירוף הא איכא למימר דאיכא מעיקרא בכביצה דאיסורו בפסח חשבו לטמא טומאת אוכלים ובשאר ימות השנה אי קפיד כו' ודו"ק: **בא"ד** ועוד דלא כו' מדקתני לא פסל אלא מקום מגעו כו' עכ"ל פירוש דבריהם בתום' פרק אלו עוברין אמאי פסול מקום מגעו והו לא כיון דחשיב כמו טלה תרומה ע"י דימוע יפסול הכל או לא כלום עכ"ל ע"ש: **בא"ד** ורש"י חזר בו בכריתות וגבי פרה מטמאה טומאת אוכלין כו' עכ"ל הלשון מגומגם דהך דפרה מטמאה טומאת כו' ליתא בכריתות אבל בפרק אותו ואת בנו איתא ובפרש"י שם מהך דכריתות פרק דם שחיטה דאיירי הכא וק"ל: **בד"ה** כגון דאיכא כו' אבל לבית טהור לא אע"ג דחשיב ללקות עליו זר כו' עכ"ל כ"ל דר"ל אבל לבית טהור כו' ולאשמועי דאתיין בהדי הדדי כגון דזרק פחות מכזית לפחות מכזית שבפנים דהוו אתיין איסור שבת ואיסור זרות בהדי הדדי והא תירלו כיון דאיסור זרות לא בא ע"י הולאה זו עכ"ל ר"ל דאילו לא היה כאן נמי בית ורשות אחרת היה בא איסור זרות ע"י לירוף ואיסור שבת לא בא אלא ע"י בית ורשות אחרת אבל בבית טמא ניחא דאיסור טומאה נמי לא בא אלא ע"י בית ורשות אחרת ואילו לא היה כאן בית לא היה טמא כלל ודו"ק: **ע"ב** בפירש"י בד"ה בהדי הדדי כו' לא קבל טומאתו מן האויר דהא כו' עכ"ל מהרש"ל מחק זה מפירש"י דבכאן משמע להדיא דס"ל כפי' התום' שפחות מכביצה לא מקבל טומאה כו' ולעיל פי' דאיירי כו' עכ"ל ממה שפירש לעיל ועל ידי הנחה זו נטמא עכ"ל נמי משמע דלענין טומאת עלמו קאמר אבל אין כל זה מוכרח דטומאת עלמו נקט כדי לטמא שוב אחרים כמו שפי' בכל דוכתא ועיין בפירש"י בפרק אלו עוברין גבי בלק שבסדקי עריבה שפירש כן דנגעה בהן טומאה ואיטמו והדר נגעו בהן אוכלין טהורים עכ"ל והתום' שכתבו לעיל דמשמע להו מהכא דלענין קבלת טומאת עלמן קאמר ולא כדי לטמא שוב אחרים נראה דהיינו שסמכו עלמם במה שכתבו דנקט כזית תרומה מנו דחל ע"י לירוף איסור טומאה מלטרף לענין שבת לא שייך למימר הכי אלא בטומאת עלמם אבל לטמא אחרים אכתי לא חל השתא איסורו ודו"ק:

דף צב תום' בד"ה במרפקו כו' ועוד דבפרק האומר משקלי כו' ומשני דאורייתא קיבורת כולה כו' משמע דמקום תפילין למעלה מן האליל עכ"ל זו הראייה ה"מ נמי לאתויי לעיל דע"כ מרפק לאו היינו אליל"ש כפירש"י אלא הוא קוד"א כיון דע"כ מקום תפילין למעלה מן האליל אבל הגוף אם נאמר דאליל ומרפק היינו אליל"ש דהיינו בית השחי א"כ מקום תפילין למעלה ממנו אבל הגוף היכן הוא ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה תלתא מלעיל כו' למעלה מראשיהם או מכתיפו כו' עכ"ל הכא איכא לפרושי תלתא מלעיל היינו מראש או לעיל מכתף שנושא עליו דבין כך ובין כך הוי יותר מי' טפחים עד למטה ולכך פי' קרוב לשליש של עשרה אמות ולא במכוון משום דאיכא לאסתפוקי בתלתא מלעיל אי מראש אי מכתף אבל לקמן גבי ארון כתב רש"י וארון אינו תלוי למטה מכתפיהן אלא ששה טפחים וב' כו' דתלתא מלעיל היינו לעיל מכתף ולא לעיל מראש שהרי הי"ח טפחים הן מכתף כמ"ש התום' ויש לייסב ודו"ק: **בד"ה** ואיבעית כו' לא גביהי אלא ז' אמות ואין כו' אלא ב' או ג' טפחים כו' עכ"ל גם אם נפרש דתלתא מלעיל היינו לעיל מכתף ולא מראש הוי במכוון עד למטה ב' טפחים אלא

נמוקי הגרי"ב דף צ ע"א בתום' ד"ה תרי גונא כו' ולעיל דלא שני כו' ע' במהרש"א שהשיג על מהרש"ל. ונפלאת בעיני אשר המהרש"א העלים עין מדברי הש"ס נדה ס"ג אשר משם נראה בעליל דאהל היינו אהלא כדעת הרש"ל דפריך שם הש"ס אר"ב יהודה דאמר זה אהלא מהא דתניא הבורית והאהל. והיא היא הברייתא דהוסיפו עליהן. וגם אחר זה אלא מאי בורית אהלא. והתניא הבורית והאהל. תרי גוונא אהלא יעו"ש. אברא מדברי התום' עצמם שם ד"ה אמר כו'. זה אהל. בסוף דבריהם וא"ש לפי גירסת כו' ולא קאמר אלא לעולם כו' אשר לפי גירסתם שם א"ל. היה צריך הש"ס לתרץ אלא תרי גונא אהלא כו' וכן בתום' שם ד"ה תרו גוונא אהלא כו' יעו"ש הרי להדיא דאהל היינו אהלא אשר לזאת הש"ס אינו מדקדק בשמו והיא היא ודברי המהרש"ל ז"ל ברורים [מאת הרב הג' ר' חנוך בכרך ז"ל בן הגאון נמוקי הגרי"ב ז"ל]:

דף צא ע"א תום' ד"ה או דלמא כו' ולא מבעי אקמייתא כו'. עיין מהרש"א מ"ש דעל איבעיא ראשונה הוציא חצי גרוגרות כו' ליכא למבעיא בנמלך קודם שתפחה דאין רגילות כן ע"ש. ועדיין קשה דמ"מ הו"ל למבעי אם אירע כן. אבל מדברי הרמב"ם פי"ח מהלכות שבת הלכה כו נראה בהדיא דכזה בודאי הוה דמוי שהרי כתב שם הוציא פחות מגרוגרות לזריעה וקודם הנחה חזר וחשב עליו לאכילה פטור ואם תפחה כו' קודם שימלך לאכילה כו' משמע דבגונא דרישא פטור אף אם תפחה. ובהלכה כז הוציא כו' הרי זה ספק כו' וזה האיבעיא בגמ'. אבל ברישא פטור בלי ספק. והיינו טעמא כיון דבמחשבתו בטל בודאי נדחה ולא דמי לנמקה דממילא. וכהכיא דבעינן תחילתו וסופו בשגגה כנודע · והכיא המוציא כגרוגרת דרים ה' כו בע"כ טעמו כמ"ש התוס' כאן. ובזה ניחא מאד מה שיש לעמוד על סדר הרמב"ם בה' כו הנ"ל שכתב הך דינא במוציא כגרוגרת כו' חייב במחשבתו כו' ברישא. ובגמ' הוא להיפך ובא השניה שכתב הרמב"ם הוא בגמ' בפשיטות יותר באת"ל הראשון ע' היטב אשר לכאורה הדבר תמוה על רבינו ז"ל אבל לפי הנ"ל ניחא כי בזה להורות נתן בסדורו דבסוגיא פחות מכגרוגרת לזריעה ואח"כ נמלך לאכילה קודם שתפחה פטור בודאי בלי ספק. ועיין במ"מ שסיים שם וכתב רבינו כו' ומוכרת הוא. והיינו כמ"ש. וממ"ש הרמב"ם בה' אלו שהוא מדברי הגמרא מראה להדיא דלאכילה אינו מועיל מחשבה פחות מכשיעור והמשנה למלך חקר בזה שם בכלי כא ע"ש ולא ידעתי למה לא הביא מזה. ועיין חדושי הרשב"א ריש פרק המצניע שכתב להדיא כן מזה. עיין היטב בכ"ז:

מהר"ם

שמפרשים התום' לקמן בדבור זה ועיין בתום' בפס' ע"ו דף ס"ח ובמעילה דף י"ח: **בא"ד** ושיהו לפי זה מצטרפין דרישא לא הוי פי' כמו וכו' כצ"ל:

דף צ ע"א ברש"י ד"ה שיש לו עיקר וכו' דבר שאין לו שורש הוא כמו וכו' כצ"ל: **בתום'** ד"ה תרי גוונא וכו' ולעיל דלא שני תרי גווני חול משום דקים ליה וכו' כצ"ל: **ד"ה** המוציא וכו' יר"י מצא וכו' לא נצרכא אלא לר' אלעזר שלא תאמר וכו' כצ"ל: סליק פרק רבי עקיבא

חכמת שלמה

סתפלל ודו"ק: **בד"ה** ואמר חזקיה כו'. כ"ב רש"י פי' בע"ז פ' בתרא דמין ג' ואפי' בג' שמות קאמר ומש"ה צריך חזקיה לומר טעמא אמאי מצטרפין מאחר שג' מינים הם וג' שמות לפי שכולן באין למתק הקדירה וכאלו טעם א' הן ומין א' הוא ע"ש: **תום'** בד"ה אסורין כו' דחלב ופיגול ונותר כו' ומיהו לפי זה מצטרפים לא הוי כו' למלקות א"כ אסורין כו' כצ"ל:

דף צ ע"א גמ' עד מ' יום נתר כו' הוסיפו עליהן החלבילין והלעונין כו' כצ"ל וכן ברש"י: **שם** והתניא הבורית והאהל אלא כו' שמיה ומשתכח בנוקבא כו': [שם] ת"ר האומר הרי עלי כו' כצ"ל: רש"י בד"ה במיני כו' ומתני' לא מפליג כצ"ל: **בד"ה** שיש לו כו' שאין לו עיקר הוא כמו זה ולא כמו שמפרשין אותו פיוגה כצ"ל. וכ"כ פי' והוא מין ארז: **בד"ה** שלוף דוץ לא אתפרש כו' ופי' בערוך [ערך] אשלג שמפרש שהוא עשב שמייבשין אותו וטוחנין אותו ורוחצין בו את ידיהם והוא מוציא את הזוהמא: **בד"ה** נורה מזלג קטן שמוחטין בו פתילות ומנקבין לאשיהן כו' כצ"ל והשאר נמחק: **בד"ה** מקק כו' איילא סס והם כצ"ל והס"ד ונמחק דתאני דרמוני: **תום'** בד"ה תרי גווני כו' תרי גווני חול משום דקים ליה כו' כצ"ל והשאר נמחק (עיין במהרש"א): אחר ד"ה מכליא עורב כ"ב כליא עורב פי' בקונטרס מסמרים חדים תוחבין בראש גג ההיכל לכלות העורבים שלא ישבו עליו ובמקום אחר פי' כמין טבלא חדא זקופה על לידה ותדודה לחתוך כמו שכין עכ"ל תוספות במנחות דף ק"ז: **בד"ה** המוציא כו' אלא לר"א שלא תאמר מינין הרבה יעשו כהעלמות הרבה ויהא חייב על כל אחת ואחת קמ"ל פי' דסלקא דעתיה כו' כצ"ל: **בא"ד** ומיהו היה לו להזכיר ר' יהושע אלא ר"ל ר"א דמחייב אתולדה במקום אב כצ"ל והס"ד. (עיין במהרש"א): **ע"ב רש"י** בד"ה המוציא תגב אי מסור כל שהוא כו' כצ"ל: **בד"ה** שא דוריע כו' א' מהם אבל כו' הד"א: **בד"ה** אי הכי טהור כו' משום כל אסקלו דכל דבר מתים אית ביה משום כל אסקלו במסכת מכות כדרב כהנא כו' כצ"ל והד"א:

סליק פרק רבי עקיבא

המצניע פרק עשירי

רש"י בד"ה חור כו' והכניסו אינו חייב כו' הכל דבור אחד: **דף צא ע"א רש"י** בד"ה ההם הוא כו' היה בו כשיעור למחשבתו ושיעור למחשבתו שנייה כו' כצ"ל: **בד"ה** יש דיחוי כו' בינתיים אלו כו' לא מיחייב הס"ד וסד"א: **תום'** בד"ה אי לענין כו' למ"ד מסקין מיבלע בליעי כו'. כ"ב פי' בלועין הן בתוך הזגין והיכא דנטמאו הזגין מבחוץ נטמא אף היין הבלוע בו ולא אמרינן מיסקד פקיד ולא בלוע כי כיכי דלא תיכוי חיבור ולא נטמא היין שבפנים לעולם עד שילא וק"ל: **בא"ד** וכן בפרק אלו עוברין וכו' · כ"ב פי' ג"כ לשם יש לדקדק דמשמע דלא כרש"י אלא שצריך לייסבו ודו"ק: **בא"ד** אי לא קפיד אלא רוצה בקיומו לא אלא כו' כצ"ל: **בד"ה** כגון כו' בהדי הדדי קא אתין כו' כצ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה שיעורן כו' כשבת הס"ד: **בד"ה** בהדי הדדי וכו' לא קיבל טומאתו מן האויר דהא נמחק. וכ"כ בכאן משמע להדיא דס"ל כפי' התוס' שפחות מכביצה לא מקבל טומאה והכא איירי לענין קבלת טומאה ולעיל פי' דאיירי לענין שיכול לטמא טומאת אוכלין והיינו כפירושו בכל דוכתא דלא בעינן בכביצה אלא לטמא ולא ליטמא ע"כ נראה בעיני שפירוש זה אינו מפירש"י הוא אלא מי שהוסיף בהגה"ס אליבא דתוס' ודו"ק (עיין במהרש"א): **בד"ה** מלאכתו כו' עקירה ממקום חיוב והנחה במקום חיוב נמחק: **בד"ה** אלא אקופה כו' ועד כ' ולא כ' בכלל ואיטו כו' כצ"ל: **בד"ה** בד"א כל הקופה הס"ד: **בד"ה** ר"י כו' אף זו דסיפא מוכחא דקתני כל הקופה כו' כצ"ל:

דף צב ע"א גמ' מה משכן י' אמות אף מזבח כו'. כ"ב ומה שפירש"י בפרשת תרומה דיליף מגזרה שוה דרבוע כו' הוא תלת הברייתא דפ' קדשי המזבח ובסוף יליף מהיקש זו והתוס' הקשו לשם א"כ ג"ש דריבוע ל"ל ע"ש: **רש"י** בד"ה ביד כו' גריכא בכלי כו' הד"א: **בד"ה** שכן משא כו' שמן א' בימין ושמן א' בשמאל כו' כצ"ל: **בד"ה** המוציא כו' מן הארץ פשרם קאמר כו' כצ"ל: **תום'** בד"ה אשתכח

ש"י

ומספקא ליה דאימא לעיל מרשה ולכך נקט נמי או ג' טפחים וק"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה זלת"ל אנשי כו' ופריך בית מנשיא הוי רובא דעלמא ומשני אין כו' עכ"ל לעיל גבי ואנשי הולל רובא דעלמא כו' הוה להו למסמך קושייתם זאת אלא כדי לחזק קושייתם נטרי עד הכא בקושייתם דהכא אפילו לגבי עלמן של עיר לא הוי אתרא דאנשי הולל רובא דעלמא ובטלה דעתן כו' והתם אמרינן דאתרא דערבייא הוי רובא דעלמא אפילו למיזל בתרייהו במקומות אחרים ודו"ק: **בד"ה** רבי יהודה כו' כלומר שחוזר דבענין זה מיירי רישא דברייתא עכ"ל דברישא נמי גבי אשה החוגרת נקט במלתיה ראוי להיות חוזר ושייך לומר שכן לבלרי כו' ולאפוקי מפרש"י דלא שייך לומר שכן לבלרי כו' כיון שלא נזכר זה לעיל מיניה וק"ל:

ח"א דף צב אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר כו' מפורש פ' אין בין המודר ופ"ק דב"ב:

דף צג בד"ה אמר מר זה יכול וזה אינו יכול נראה לר"י דהאי אינו יכול היינו כו' עכ"ל נראה דלעיל גבי זה אינו יכול וזה אינו יכול לא פירש כן לר"ש דפוטר משום דלעיל לא פוטר ר"ש משום דמסייע הוי אלא משום דגלי קרא לפטור אע"ג דכל אחד ואחד כולה מעשה עביד כמ"ש התוס' לקמן והשתא איכא למימר דתפשת מועט תפשת ולא פוטר קרא אלא באינו יכול כלל אבל תופשה בענין שאינו יכול ויכול הוא בכחו לא פטר קרא [א] אבל הכא בזה יכול וזה אינו יכול לא פטר ליה קרא אלא דאנן מסברא פטרינן לזה שאינו יכול דה"ל מסייע א"כ מה לנו לכחו כיון דהשתא מיהא אינו יכול והשני יכול לא ה"ל זה שאינו יכול אלא מסייע בעלמא וק"ל: **בד"ה** הי מינייהו כו' אפילו שאינו יכול כמו לר"י ור"מ דאמרי לעיל זה אינו יכול כו' עכ"ל אע"ג דר"ש פוטר בזה אינו יכול וזה אינו יכול ומשמע דלד"ה קאמר הכא לפטור מדכתבו דלהתחייב נמי זה שאינו יכול י"ל דר"ש דפוטר לזה אינו יכול וזה אינו יכול היינו משום דגלי קרא בעשותה כמ"ש התוס' לקמן אבל בזה יכול וזה אינו יכול כיון דזה היכול ודאי חייב אימא דלחייב נמי זה שאינו יכול כמו לר"מ ור"י כו' והו"ק: **בד"ה** מפני כו' כיון דזימנין עקרה כו' כזב המתהפך ואפילו בר"ה טמא עכ"ל ר"ל דליכא לאוקמא הך דתחת רגלי בהמה טהורות משום ספק טומאה בר"ה דטהור בעלמא דספק טומאה כה"ג דודאי איכא רגלים מינייהו דטמאות בשעה שעקרה אחת הני ג' אחרים טמאים אלא דלא ידעינן הי מינייהו יטמא אפילו בר"ה כמ"ש בכמה דוכתין מהך דב' שבילין וק"ל: **בפרש"י** בד"ה מפני שיכול כו' ואינו אלא מסייע וסתמא כר"י דזה יכול כו' עכ"ל לכאורה פירושו תמוה כיון דמדמה הך דתחת רגלי הבהמה טהורות לזה יכול וזה יכול וסתמא כר"י ומייתי מיניה לזה יכול ולזה אינו יכול א"כ מדר' יהודה גופיה דסבר גבי שבת בזה יכול וזה יכול דפטור ה"ל לאתויי אזה יכול וזה אינו יכול דגבי שבת אבל התוספות נשמרו מזה דמדמין הך דתחת רגלי בהמה טהורות לזה יכול וזה אינו יכול דהשתא מייתו ליה שפיר אזה יכול וזה אינו יכול ויש לייטב פרש"י לפי מה שנדקדק דכתב טעמא לפטור זה יכול וזה יכול לרבי יהודה משום דלאו אורחיה למיעבד בתרי משא"כ זה אינו יכול וזה אינו יכול דאורחייהו למיעבד בתרי ול"ל האי טעמא הא איכא טעמא אחרינא דהיינו דזה יכול וזה יכול אינו אלא מסייע בעלמא משא"כ זה אינו יכול וזה אינו יכול דכל אחד כולה מעשה עביד כפירש"י הכא אלא דאי ליכא טעמא דזה יכול וזה יכול אלא משום דמסייע א"כ הפשוט מדרבי יהודה גופיה דפוטר זה יכול וזה יכול אזה יכול וזה אינו יכול אלא דליכא למפשט משום דאיכא למימר בזה יכול וזה יכול טעמא אחרינא דהיינו דלאו אורחייהו למיעבד בתרי משא"כ זה יכול וזה אינו יכול ולכך הולרך לאתויי דתחת רגלי בהמה טהורות דזה יכול וזה יכול הוא ולית ביה טעמא אלא משום דמסייע וה"ה לזה יכול וזה אינו יכול וכיון דבזה יכול וזה יכול הכא ליכא טעמא אלא משום דמסייע אית לן למימר דזה יכול וזה יכול גבי שבת לפטור לרבי יהודה נמי טעמיה משום דמסייע הוא וסתמא דהכא כר"י והו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה ויכול לעמוד כו' דבעיא הוא בפרק הוליאו לו בהנית סיב כו' עכ"ל נראה לי לייטב דבריהם על מכונם דלהכי לא הביאו התוס' דהכא להקשות נמי אמאי דמבעיא לן התם אפילו במין במינו כגון מזרק בתוך מזרק אם הוא חולץ אם לאו ולחד לישנא מסיק התם בפשיטות דמין במינו אינו חולץ והכא קאמר באבן על הרלפה דהוי מין במינו וחולץ משום דמסיק התם בהדיא אקושיא דהתם דמזרק בתוך מזרק מבטל ליה וא"כ מכ"ש אבן דהכא אבל עיקר קושייתם מסיב דלא אסקי אדעתייהו דמבטל ליה ולהכי הקשו מהא דמבעיא התם בסיב אם חולץ אם לאו וכדי לחזק קושייתם קאמרי דה"ק מין במינו חולץ דאבן מין רלפה הוא וכ"ש מין בשאינו מינו דודאי חולץ וכדקאמר נמי הכא גבי כלי והתם מבעיא לן במין בשאינו מינו דהיינו סיב אם חולץ או לא וכ"ש במין במינו דקמבעיא לן אם הוא חולץ או לאו ואהא תירלו דודאי סיב נמי מבטל ליה כמו שתירלו שם בגמרא גבי מזרק בתוך מזרק אבל כלי ואבן דהכא לא כו' ותו לא מידי ומהרש"ל האריך בזה ואין דבריו ברורים לי ואין להאריך בזה ודו"ק: **בד"ה** אמר מר כו' דהא דלא נקט זה אינו יכול כו' משום דאין רגילות כו' עכ"ל אבל ניחא ליה לתרולי הכא דבאינו יכול כולהו מודו דשיעור אחד לכולן כו' כמ"ש ר"י גופיה לקמן שלא כתב כן לדחוקי בהכי לקמן אלא מכח קושיא דאטו מי לא שמיע ליה מהני' כו' אבל האי תירולא דאין רגילות כו' שכתבו כאן סברא הוא וק"ל: **בד"ה** ששגג על כו' איירי הכל לענין סקילה וה"פ דברייתא המוליא כו' עכ"ל הולרך לפירושו לפרש גם הרישא לענין סקילה משום דלישנא דסיפא דואם היה כלי לריך לו כו' משמע דאיירי בגוונא דרישא אבל לפירש"י ורשב"ם דא"כ איירי הרישא לענין חטאת איירי הסיפא קאת בגוונא דידיה אי בחטאת על האוכלין לגירסת רש"י אי בחטאת על הכלי לגירסת רשב"ם ודו"ק:

דף צד בד"ה אבל אדם כו' אך קשה לן דבפרק מפנין תק מדין כו' ופי' התם בקונט' כו' אבל בנה א"כ כו' מודו רבנן כו' עכ"ל ואין להקשות דתקשי לך בפשיטות למאי דס"ד המקשה בשמעתין דבאדם נמי פליגי רבנן וסברי דאינו נושא את עלמו הך מתני' דפרק מפנין כמאן אתיא די"ל דודאי אין פ"ה מוכרח התם ולמאי דס"ד הכא המקשה הוה מפרש לה דבבהמה חיישינן שמא יגביהנה שלא תשמט מידו ותברח משא"כ בבנו הקטן דליכא למיחש להכי ורש"י פירש התם לפי המסקנא דהכא דמודו רבנן באדם ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה דבי ויילדן כו' ומינו לגוד שאר עופות ולא משרבטי כו' עכ"ל משום דרבי נתן נמי מודה בכפות וקשור דהנהו ודאי משרבטי נפשייהו ומש"ה פירש דאיירי בעופות הגודין כגון כן ומינו כיון דאינם קשורין לא משרבטי נפשייהו לרבי נתן אבל עופות הגודין כיון דקשורין מודה בהו ר' נתן בכפות ומהרש"ל הגיה לאין לורך ודו"ק: **תוספות** בד"ה ר' שמעון פוטר כו' וכן סותר על מנת לבנות נמי לא מחייב רבי שמעון כו' כגון שסותר על מנת לתקן יותר ממה שהיה בתחלה כו' עכ"ל ויש לעיין בזה דבסותר ע"מ לבנות ממש לכאורה אי יליף ממשכן הא אשכחן במשכן דהיה סותר ולא היה בבנין האחרון טוב יותר מהראשון כמו הקמת המשכן וכה"נ כתבו התוס' פרק במה מדליקין דבמשכן לא היה מתקן בסתירה זו יותר משלא היה בנוי שם מעולם דבסתירה לא משכחת לה שיהא מתקן בסתירה זו יותר משלא היה בנוי שם מעולם והיינו כהקמת המשכן ויש לייטב דברי התוס' דהכא ודאי מהקמת המשכן לא ילפינן כלום שלא גמרינן ליה מלאכה דשבת אלא ממעשה המשכן וסותר על מנת לבנות דומיא דמכבה על מנת להבעיר שהיה מכבה ע"מ שיהיה בבנין האחרון יותר טוב מן הראשון כגון לעשות פחמין למלאכת המשכן שיותר טוב לצורפן בפחמין מאילו היה העץ לא נשרף כלל וזה שדקדקו לשנות פירושם ונאדו התוס' הכא ממה שפירשו בפרק במה מדליקין דודאי בסתירה א"א לאשכוחי שיהא מתקן בסתירה יותר משלא היה בנוי שם מעולם כמ"ש שם התוס' אבל הך מילתא אפשר לאשכוחי דסותר על מנת לבנות ממש שיהיה בנין אחרון יותר טוב מהראשון ודו"ק: **בא"ד** ואע"ג דבהולאה לא בעי ר"ש שיהא לגמרי כמו שהיה במשכן כו' שבמשכן הולאת הנדבה היתה כדי לתקנה כו' עכ"ל דמסברא לא תלה הכתוב במשכן אלא בלריך לגופו ולא בלריך לגופה של הכלי אבל במקלקל מסברא לא תלה הכתוב שיהיה מלאכה ותיקון אלא בשניהם שהיו במשכן וק"ל: **ע"ב** גמרא והתניא חצי זית חייב מאי לאו הא כו' ואי לאו הך ברייתא דתני חצי זית חייב אפשר לאוקמא מהני' דפטור חצי זית באפיק חצי זית מכזית והע"ג דאהני מעשיו לטהר הבית מטומאה לא מחייב באיסורא דשבת דהא לא אהני ליה לגבי שבת וליכא נמי שיעורא דאיסורא כלל לא לשבת ולא לטומאה וליכא לחיובי בשבת אלא בהולאת כזית דהוי שיעור מיהת לענין טומאה ולכך מייתי הך ברייתא דבכה"ג בהולאת חצי זית מכזית דחייב וע"כ ליכא לאוקמי פטורא דדיוקא דמתני' אלא בהולאת חצי זית מכזית ומחלה ועוד י"ל דאי לאו ברייתא לא הוי יכול למידק דפטורא דמתני' היינו באפיק חצי זית מזית ומחלה דאי מכזית למה יהא פטור בהא אפיק חצי זית הא אהני מעשיו לטהר הבית דאימא דהכי אזלא הדיוק דמתני' [אילו היה כזית בבית אף אחצי זית] חייב דמטהר הטומאה מבית אבל אי לא הוי בבית אלא חצי זית פטור משום שלא אהני מעשיו כלל אבל השתא דע"כ לריכים אנו לתרץ הברייתא דאיירי שהיה יותר מכדי הולאה א"כ גם המתני' נ"ל כן שהיה שם יותר מכדי הולאה דלא ניחא ליה למימר שיהיו מחולקים בזה וא"כ ע"כ לריך לומר דמתני' איירי באפיק מכזית ומחלה ודו"ק: **תוס'** בד"ה אבל בכלי כו' והא דקאמר מהו דתימא כו' פי' דסבירא להו כר"ש עכ"ל ר"ל לפום סברא דהשתא דקתני זו בזו להודיעך כחו דר"א אית לן למימר שפיר דרבנן בכלי כר"ש סבירא להו וק"ל:

דף צה בד"ה המכבד כו' דאי פסיק רישיה הוא היכי שרי לקמן ר"ש לכתחלה כו' עכ"ל והוי הדין ממאי דלא קאסרי ליה חכמים הכא אלא משום שבות ה"מ לאוכוחי דאי פסיק רישיה הוא לכולי עלמא חייב חטאת כמ"ש לקמן לר"א וכדמוכח בתוס' בפרק כירה ואפשר דלא פסיקא להו כ"כ למימר הכי דפסיק רישיה לכולי עלמא חייב חטאת אבל הך מילתא ודאי פסיקא להו בכמה דוכתין דבפסיק רישיה מודה ר"ש דלכל הפחות לא שרי לכתחלה וק"ל: **בד"ה** שרא זילחא כו' אבל לרבנן לא חמיר האי שבות כו' הלכך אינו נוהג במקדש עכ"ל אע"ג דמחוץ לעזרה נמי שרי לרבנן במקום רלפה כדקאמר דשרא זילחא במחוזא קאמר תלמודא התם לרבנן דאין שבות במקדש דאי נמי לא הוי רלפה במקדש הוי שרי משום דאין שבות במקדש ר"ל שבות כי האי דמחוץ לעזרה נמי לא הוי אלא איסורא דרבנן לרבנן ובזה יתיישב נמי דמעיקרא בעיקר קושייתם לא קשיא להו התם [אלא] לר"א דקאמר דשלא ברצון חכמים היינו ר"א ולא קשיא להו נמי לרבנן דלא שרו התם אלא משום דאין שבות במקדש והכא שרו מקום רלפה אפילו מחוץ לעזרה דאיכא למימר דלרבותא קאמר התם לרבנן דאפילו לא הוי רלפה במקדש שרי משום דאין שבות כו' ודו"ק: **בד"ה** ורמינהו ר"ש כו' וכ"ל לפ"ז דאין תורמין לר"ש מן הנקוב על כו' כמו באינו נקוב דאזלינן לחומרא כו' עכ"ל לכאורה דבריהם תמוהים דמאי דוחקא דכ"ל לפי זה דהא ודאי לכל הפירושים למאי דמסיק נמי דלכל מילי לר"ש כעלום משוי ליה צ"ל כן דאין תורמין לר"ש מן הנקוב כו' ויש לייטב דבריהם דקשיא להו השתא דמשוי נקוב ואינו נקוב לחומרא לענין תורם לא הווין שוין דהתורם את שאינו נקוב על גידולי קרקע ודאי דלא חל שם תרומה עליה כלל והורס עלה ממקום אחר וחל שם תרומה עלה מדינא אבל תורם מנקוב על גידולי קרקע ספק אם חל שם תרומה עלה ואם תורם עלה ממקום אחר ספק אם חל [נמי] שם תרומה עלה וספק טבל

קרני ראם [א] אבל הכא כו' נ"ב אין דבריו מבוארין דלעיל בזה א"י וזה א"י אם בעל כח הרבה ה"ז כמו זה יכול וזה יכול דפטור אף לר"י ועיין:

חכמת שלמה

כו' וכן כולהו וראשיהם היו וכו' כנ"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה הא לאחריו ובא לאחריו פטור לעיל כו' כנ"ל:

דף צג ע"א גמ' ואם לאו פטורין כו' ורבי שמעון לטעמיה דאמר יחיד שעשאה כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה ור"ש כו' לישנא אחרינא נמחק עד ואפי' מסייע לא הוי. וכ"ב פי' של תוספות הוא: **תוס'** בד"ה הי מנייהו כו' לא בעי למימר שיהא פטור כו'. נ"ב אבל מלשון רש"י דפי' לא מיפטר לא משמע אלא שאחד יהא חייב והשני פטור ודו"ק: **בד"ה** ור' שמעון מטהר כו' ואין נראה לרשב"א כו' כנ"ל: **בד"ה** מפני כו' אחרים יכולין הס"ד: **בד"ה** וכיון כו' כזב המתהפך כו' כנ"ל: **בד"ה** לאורכן כו' מסייע שאין בו ממש כו' כנ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה נעל כו' היא לידתו הס"ד: **בד"ה** ורבי שמעון פוטר כו' אפילו שאינה לריכה אלא לסלקה כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה ויכול לעמוד כו' חולץ דאבן הוא ממין הרלפה ומין בשאינו מינו דחולץ כו' כנ"ל וכ"ב פירוש הדיבור הזה מגומגם מאד דמה צ"ל מין בשאינו מינו דחולץ מאחר דהכא אפילו מין במינו חולץ גם מה צ"ל גבי סיב דודאי מבטל ליה ולא אמר סתמא התם מבטל ליה אבל הכא לא מבטל ליה. ועוד הלא מסקינן לשם דאינו חולץ אפילו בכלי כגון הנית מזרק בתוך מזרק דאיבעי ליה נמי התם אי חולץ או לא ומסיק דאינו חולץ ומסתמא גבי כלי ליכא למימר דודאי מבטל ליה ונראה בעיני אם אין טעות סופר לריך לייטבו בדוחק דה"ק מהכא ליכא למיפשט דמין במינו חולץ והתם במסקנא קאי דאינו חולץ ומין בשאינו מינו נמי מלינו הכא דחולץ והתם קמבעיא ליה משום דגבי סיב בודאי מבטל ליה ומ"מ קמיבעיא ליה מאחר שהוא מין בשאינו מינו אבל אם אינו ברור דמבטלינן ליה הוה בודאי חולץ דגבי מין במינו הוא דאיבעיא לשם בפרק הוליאו לו אי חולץ כו' ובעי למיפשט מהא שהנית רגלו על רגל חבירו שחולץ ואומר שאני רגל דלא מלי מבטל ליה פי' אבל מזרק בתוך מזרק מלי מבטל ליה ומשמע דוקא במין במינו הוא דקבעי בתחלה אי חולץ הא בשאינו מינו בודאי חולץ דהיינו דומיא דמזרק דמלי מבטל ליה וא"כ מאי קמיבעי ליה בסיב כו' אי לאו דבודאי מבטל ליה משום הכי קמיבעיא וא"כ הכא גבי אבן דודאי לא מבטל ליה משום תקלה וכ"ש כלי על גבי רלפה דהוא תקלה וג"כ אין דרך לבטל כלי על הארץ משא"כ במזרק דאפשר מבטל ליה ודו"ק והשתא שכתבתי דהמסקנא גבי מין במינו דאינו חולץ ומשמע דיוקא דוקא מין במינו קמיבעיא אבל מין בשאינו מינו בודאי חולץ תמלא בתוס' דס' לולב הגזול ותוס' דפרק הוליאו לו: **בד"ה** ואמאי כו' שיעור דתשלומי כפל כו' כנ"ל:

דף צד ע"א גמ' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה דבי ויילדן כו' שנותנין על הסוס כו' עד סוף הדיבור נמחק וכ"ב בכל ספרי רש"י ליתא וא"א לפירושו דפירש לעיל משרבטו כו' לפי שהן כשמטין מתחתיהם כו' ובעופות הגיידים כגון כן ומינו להיפוך מוכנים לעוף ומקילין עצמם וק"ל אלא הוא בע"כ פי' דקאי אעופות חיין הגיודין אף שהן קשורין מ"מ אינן כפותים או מושיבין אותן כלבוב של עופות על הסוס ופי' זה הוא פי' ר"ת והוא פי' משרבטי נפשייהו הוא דרך טבע שלהם אפילו אין רולה להשמט ודו"ק: **בא"ד** כן ומינו לגוד שאר עופות ומשרבטי נפשייהו אף דלא קשירי כנ"ל (עיין במהרש"א): **תוס'** בד"ה אבל אדם כו' בס"ד דחי נושא את עלמו ושמא בפרק נוטל איירי בתינוק בן יומו כנ"ל והס"ד: **בד"ה** ר"ש כו' דלא בעי גבי מר כו' וספר תורה כדי להגיה לא הוי כו' כנ"ל: **בא"ד** קשה מסותר על מנת לבנות כו'. נ"ב ולעיל בשמעתין דהם על הפתילה פירשו התוס' בענין אחר ע"ש: **ע"ב גמ'** לעשות לו עם ס"ת להגיה קמ"ל כנ"ל: **שם** א"ל האלפים דעיילת ביה את כו'. נ"ב ס"א עיילת ביה את בלא דל"ת: **שם** ואפי' לרבי יהודה דמי קאמינא כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה וכן הפוקסת הו בידיה ויש כו' כנ"ל: **בד"ה** כלפי מעלה לצד הפוכן כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה אבל בכלי כו' רש"י פי' דפטרי משום כו' כנ"ל:

דף צה ע"א גמ' ת"ר החולב והמחבץ כו'. נ"ב ונחלקו הראשונים ז"ל בביאור ברייתא זו יש מהן מי שסובר שחכמים נחלקו על כולן שאינן אלא משום שבות ויש מי שפי' שלא נחלקו אלא מהמכבד ואילך וכן הכריע ר"ה ז"ל בראיות וכ"כ הרב אלפס ז"ל בתשובה וזה דעת רמב"ם עכ"ל מ"מ: **שם** רבי שמעון פוטר בזה וכזה אלמא כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה שמחבץ כו' ונתן הקפוי בתוכו כו' כנ"ל:

מהר"ם

המצניע פרק עשירי

דף צב ע"ב בגמ' והתנן לאחר ידו וכו' נ"ל דברייתא היא זו וכן משמע לעיל בתוס' בד"ה לאחר ידו לכן צ"ל והתניא וכו': **ברש"י** ד"ה דיוקא דמתני' קשיא וכו' כצ"ל:

דף צג ע"א ברש"י ד"ה לארכן כגון וכו' או פרקדן וארכו מוטל על אורכן כצ"ל: **בתוס'** ד"ה אמר רב זביד וכו' קשה לר"י דהכא אית ליה וכו' כצ"ל: **בא"ד** אמר ליה איכא רב זביד דקאי וכו' כצ"ל: **ד"ה** ור"ש וכו' ואין נראה לרשב"א דשאני התם וכו' כצ"ל: **ד"ה** מפני שיכולה וכו' עד והג' אחרים כו' והוא סה"ד ומה שכתבו התוס' אח"כ וכיון דזימנין וכו' הוא התחלת דבור אחר: **ע"ב ברש"י** ד"ה שיעור צידה כו' ומדר' יהודה נשמע לר"מ בשניהם יכולין כצ"ל: **בתוס'** ד"ה ואמאי וכו' דתשלומי כפל נוהג וכו' כצ"ל: **ד"ה** דלמא וכו' עד לארוג מפה לזה ולזה חייב הוא ס"ד ומה שכתבו התוס' אח"כ אלא אימא וכו' הוא התחלת דבור אחר: **ד"ה** ששגג על וכו' ונראה דהשתא דמוקי בהזיד בכלי איירי וכו' וצ"ל דלפי זה לא גרס בגמ' כגון ששגג על האוכלין וכו' אלא כגון שהזיד בכלי:

דף צד ע"א בתוס' ד"ה ר"ש וכו' דהא בעי במר לעשות בו שם וס"ת כדי להגיה בו וכו' כצ"ל: **בא"ד** אי נמי מפים מורסא וכו' ס"א א"כ מפים מורסא וכו':

דף צה ע"א ברש"י ד"ה המחבץ וכו' ונתן הקום בתוכו וכו' ס"א ונתן הקפוי וכו':

סליק פרק המצניע

יא תמא כבר חל שם תרומה על הנקוב ולזה כתבו דל"ל לפ"ז לדחוקי דהא דמשוה נקוב שאינו נקוב גבי תרומה היינו דאין תורמין מהם לכתחלה על הגדלים בקרקע דאזלינן לחומרא אבל לענין שאם תרם ודאי דלא משוה מה שאין כן למאי דמסיק דלכל מילי הוי כתלוש אפילו להקל ניחא דבדיעבד אם תרם נמי משוה להו דלא חל שם תרומה כלל נמי על הנקוב ותורם עליה ממקום אחר והא שם תרומה על מקום האחר מדינא כמו באינו נקוב דאינו חל שם תרומה כלל עליה ודו"ק: ע"ב בא"ד והשתא משני שפיר שאני לענין טומאה כו' עכ"ל אבל לפירוש ר"ת לא אתי להו שפיר כ"כ האי שינויא דאע"ג דגלי קרא בהכשר זרעים דהוי כמחובר הוה לן להחמיר לשוויה כתלוש כיון דבשבת הוי כתלוש אפילו לקולא ואקרא גופיה קשיא הך סברא כיון דכתלוש הוי אפילו להקל לענין שבת אמאי לא משוי ליה כתלוש להחמיר בהכשר זרעים כסברת המקשה וק"ל: בד"ה ומודה רבי שמעון כו' אבל בכלי המיוחד כו' דאפילו לרבנן לא חשבי ליה כמחובר כו' עכ"ל יש לדקדק ומאי ראיה משם דאימא דהכא נמי דוקא בכלי שאינו מיוחד למשקין איירי אבל במיוחד למשקין סגי בכונס משקה אפילו בהכשר זרעים דהכא משמע דאיירי באינו מיוחד למשקין דיניא דבתר הכי ועדיין כלי היא לקבל בו זיתים כו' דאיירי באינו מיוחד למשקין דבעי כמוציא זית ונראה ליישב דמשמע להו דשיעורא דשורש קטן דנקט בהכשר זרעים איירי אפילו בכלי המיוחד למשקין דאל"כ הא איכא עוד מדה אחרת דלא חשיב לה בהכשר זרעים במיוחד למשקין דשיעורו בכונס משקין אבל הא לא קשיא אמאי לא חשיב מדה אחרת לקבל טומאה בכונס משקין בכלי המיוחד למשקין דכיון דתני טהור מלקדש ולא מקרי כלי כ"ש דלא הוי כלי וטהור מלקבל טומאה אם הוא מיוחד למשקין כמ"ש התוס' בסמוך אבל הכשר זרעים דלא תלי מלתא בכלי אלא במחובר לא הוי בכלל הא דתני דטהור מלקדש וה"ל למיתני ו' מדות אי לאו דאפילו במיוחד למשקין שיעורו כשורש קטן ודו"ק: בפרש"י בד"ה טהור מלהכשיר זרעים לרבנן דהוי כו' עכ"ל ה"ה לר"ש דבהכשר זרעים לא פליגי ואפשר דנקט רבנן דמשמע להו דהנהו ה' מדות לרבנן נקט להו דלענין שבת הוי שיעורו כמו בהכשר זרעים אבל לר"ש דבהכשר זרעים איכא שיעור אחרת משבת ובשבת איכא עוד מדה כדמסיק לעיל בניקב למטה מרביעית וא"כ הוי ליה למתני ו' מדות ודו"ק: תוס' בד"ה ניקב כמוציא כו' דהמ"ל שש מדות בכלי חרס כו' עכ"ל המדות הם הכלים הראויים לכל אחד ואחד אבל הנקבים ודאי דחשיב ששה דהיינו מוציא משקה וכונס משקה ושורש קטן וניקב כמוציא זית וניקב כמוציא רימון ונפחת רובו אלא דהכלים הראויים לא חשיב אלא ה' מדות דהיינו מוציא משקה ראוי לכלי למי חטאת וכונס משקה ראוי לכלי להכשיר זרעים ושורש קטן ראוי לכלי לקבל טומאה עד מוציא זית ומוציא זית ראוי לכלי לקבל טומאה במיוחד לרימונים עד מוציא רימון ומוציא רימון ראוי לכלי בגמיד פתיל עד שיפחת רובו דהיינו ה' כלים הראויים אחר הנקיבה ולזה הקשו דליחשב נמי דמוציא רימון ראוי לכלי עדיין לקבל טומאה במייחד השברים לגיסטרא ודו"ק:

דף צו בד"ה הא ברברבי כו' ובזוטרי שמוציא רימון הוא יותר מרוב סגי ברוב כו' עכ"ל ולא ניחא להו לקיים פירש"י דברברבי שהרוב יותר מרימון בעי רובא אבל בזוטרי שהרימון יותר מרוב בעי מוציא רימון דלא מסתבר למימר הכי כיון דברברבי יפסל ברוב למה לא יפסל גם הזוטרי ברוב וכ"ש הוא שהרי בנפחת רובו ברברבי נפחת יותר מנפחת רובו בזוטרי ואם הגדול יפסל ברוב כ"ש דהקטן יפסל ולא תבעי מוציא רימון ודו"ק: בד"ה ולענין למיד כו' והיא דהגוזל כו' מיירי כשנפחת רובו כו' ובעי סתימה מעלייתא כו' עכ"ל הך דבין מפיהם ובין מצדיהן כו' נמי הוי מצי לאוקמי בהכי אלא דניחא להו לאוקמי בפשיטות שהנקב קטן אלא שהוא לצורך פתח וק"ל: בא"ד וריב"א הקשה כו' העשוי למשקין שיעורן כמשקין כו' ובנקב כי האי נכנסת הטומאה כו' עכ"ל ובלאו הך שיעורא דקאמר הכא עד שיפחת רובו לא תקשי ליה הך דשיעורן במשקין בכונס משקה אהך דבין מפיהן ובין מצדיהן דמשמע אפילו בנקב קטן פחות משיעור זית לאוכלין ופחות מכונס משקה למשקין נכנסת הטומאה דאיכא לאוקמא הך דבין מפיהן כו' בניקב כשיעור מוציא זית לאוכלין וכשיעור הכונס משקה למשקין דבעי בהו סתימה מעלייתא ובפחות משיעורן ודאי דלא בעי סתימה כלל וכן נ"ל לפירוש ר"ת שכתב דההיא דחבית שניקבה וסתמוה שמרים מיירי כשלא נפחתה כשיעור וסתמו שמרים כל הנקב עכ"ל הא דקאמר דלא נפחתה כשיעור היינו דלא נפחתה ברובא מיהו נפחתה כשיעור מוציא זית לאוכלין ושיעור כונס משקה למשקין ולכך בעי סתימת כל הנקב אבל בפחות אפילו מהאי שיעורא דמוציא זית ומכונס משקין לא בעי סתימה כלל ושלש מדות הן לר"ת בנפחת רובו לא יועיל סתימה ובנפחת כמוציא זית בעי סתימה ובניקב פחות מכן לא בעי סתימה כלל ודו"ק:

ח"א דף צו ע"ב וימצאו איש מקושש כו'. אף כאן נלמד כו' מבואר פרק י"א ע"ב:

סליק פרק המצניע

פרק הזורק

ע"ב תוס' בד"ה הכנסה מנלן כו' וא"ת מאי צריך להאי סברא כו' משמע גבי זריקה כו' עכ"ל ואע"ג דבהולאה לא מהני ליה שהיתה במשכן אי לאו דכתיבה משום דמלאכה גרועה היא מ"מ משמע להו דבתר דגלי קרא בהולאה מהני נמי בזריקה מה שהיתה במשכן ומהך זריקה דבסמוך דקשיא להו היינו זריקת ארבע אמות ברשות הרבים אבל מזריקה מרשות היחיד לרשות הרבים דקתני במתני' דחייב משום דהיתה במשכן לא קשיא להו דהתם ודאי איכא נמי סברא פשוטה דמה לי הולאה מרה"י לרה"ר ע"י העברה ומה לי הולאה מרה"י לרה"ר ע"י זריקה מיהו מה שתירצו התוס' אהך זריקה דבסמוך דהיינו זריקת ד' אמות ברה"ר דאיכא סברא מה לי ע"י הולאה מה לי ע"י זריקה הוא מגומגם לכאורה דמה שייכא זריקה ארבע אמות ברה"ר להולאה מרה"י לרה"ר ומדברי בעל המאור איכא להשוותם שכתב וכולהו תולדות דרה"י לרה"ר נינהו לפי שד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום וכרשות דמיין וכשמוליא חולה להן כזורק או (כמעביר) [כמוליא] מרה"י לרה"ר דמי ולכך נתכוונו התוס' דאיכא סברא מה לי הולאה דאינו רק מלאכה גרועה והיא מרשות לרשות אחר ומה לי זריקה ד' אמות דמלאכה גרועה היא מרשות לרשות אחר ויש בכל זה דרך אחרת בתוס' פ"ק דשבת ע"ש וק"ל: בא"ד ואי לא הות נמי במשכן לא הוה מחייבינן עלה כו' עכ"ל וגבי הולאה נמי אע"פ דכתיבא הא איצטריך נמי שהיתה במשכן שהורידו הקרשים מעגלה כו' ועיין בתוספות ברפ"ק וק"ל:

דף צו בפרש"י בד"ה ועבר גרסינן מרה"י לרה"י ועבר כו' עכ"ל הד"א ור"ל דל"ג אלא שעבר ברה"ר דהשתא מלי מיירי במעביר ממש ול"ג הזורק ברישא דא"כ האי עבר ע"כ ע"י זריקה ולא הוה ליה לאסתפוקי ובמאי אוקימתא במעביר כו' וק"ל: בד"ה אסור לזרוק כו' דאי משלו לשל חבירו לא הוי שרי שמואל עכ"ל וה"ה דהכי הוי מצי למידחי דאי משלו לשל חבירו אמאי נקט הכא בב' לידי רה"ר ודו"ק: ע"ב בד"ה דאיתעביד ליה מחשבתו כו' ונעקרה ומונחה משום דהוי תולדה במקום אב עכ"ל לפום מאי דקיימינן השתא כגון דאמר עד דנפקא לר"ה תנוח לא אצטריך האי טעמא דהויא תולדה במקום אב אלא דאהעברה לא מחייב משום דלא נתקיימה מחשבתו דאי להכא אזל הילוכה קבעי לה דתנוח הכא לסוף ד' לא בעי דתנוח וליהא לזריקה כו' כדפרכינן לקמן אהא דסלקא דעתין מעיקרא וק"ל: בד"ה ואי להכא אזל הילוכה כו' והכא עם יליאת הפתח הא לא נח והעביר כו' עכ"ל ודאי דעם יליאת הפתח לא נח דהא אזל הילוכה קבעי לה קיימינן השתא אלא דר"ל דהא עם יליאת הפתח לא נח על דעת להעביר עד סוף ד' דנחייב גם אהעברה ולא מחייב אלא אהולאה דנתקיימה מחשבתו לנוח עם יליאת הפתח וק"ל: תוס' בד"ה לא ס"ד כו' א"נ לא מחייבי רבנן כו' ולדבריו דרבי יהודה כו' עכ"ל להאי תירוץ בתרא נמי נ"ל כמו כן לרבנן דשובט ומדקדק לאו היינו תולדה אלא היינו ממש מיסך ואורג וק"ל: בד"ה הרי כתב כו' דלא הוה ליה לאתויי מלתא דרבינא אלא כו' עכ"ל דלפשוט איבעיא דיליה נתכוין לזרוק ד' וזרק ח' הוה ליה להשיב בפשיטות דהיכא דבעי הא לא נח ולא הוה ליה לאתויי מלתא דרבינא אי לאו לסתור גם פשיטותיה דיליה וק"ל: בד"ה ה"ג כו' ולספרים דגרסי אמר מר פריך לפי מה דס"ד כו' עכ"ל ומי דמי כו' הוא לשון קושיא ונ"ל דהקושיא קיימת ולא קאמר קשיא וכה"ג איכא בתלמוד ודו"ק:

מהר"ם

הזורק פרק אחד עשר

דף צו ע"א במתני' הי שתיהן בדיופא אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה פטור וכו' שלא היתה עבודת הלוים כך וכו' אלא לעגלת שלפניה שארבע עגלות היו וכו' כצ"ל: ד"ה והמושיט חייב כו' ומפרש ואזיל כיצד מצינו וכו' כצ"ל: ע"ב ברש"י ה"ג ודלמא שואליהן גביהן הוו יתבי טעמא של רש"י דגרס כן משום דלא שייך לגרוס כאן ודלמא גבי הדדי הוו יתבי כדלעיל פי' האורגים דא"כ לא הוה פריך מידי משום דאע"ג דכל האורגים הוו יתבי גבי הדדי מ"מ אפשר שהשואל היה יושב בקצה זה והמשאיל בקצה השני דבשלמא גבי זורקין מחטיהן אין דרך לזרוק זה לזה אלא לזה היושב בצידו ולכך פריך לעיל גבי הדדי הוי יתבי ולא היה ביניהם ד' אמות א"א בשואלין דרך להשאיל אפי' לזה שרחוק ממנו ולכך לא שייך למיגרס דלמא גבי הדדי הוו יתבי דהוה משמע דקאי אכל האורגים א"א גרסי' ודלמא השואלים גבי הדדי הוו יתבי ולא השאילו זה לזה מקצה אל קצה וק"ל: בתוס' ד"ה וממאי דבשבת קאי וכו' דהא רחמנא קרייה מלאכת דכתיב איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה כו' וכתיב ויכלא העם מהביא ר"ל דהא דקאמר קרא אל יעשו עוד מלאכה הוי פירושו מלאכת ההבאה מדכתיב בתר הכי ויכלא העם מהביא מכלל דהא דקאמר אל יעשו עוד מלאכה הוי פי' שלא יוסיפו עוד להביא וכיון דקריית רחמנא מלאכת ממילא ידעינן דחייב עליה בשבת אפי' לא קאי ההוא קרא דמשה בשבת: ד"ה הכנסה מנלן סברא הוא וכו' דהא בסמוך משמע גבי זריקה וכו' פי' דקאמר בסמוך והזורק ארבע אמות ברה"ר מנלן ומשני שכן אורגי יריעות וכו' ודחי לה דלא הות במשכן משמע דאי הות במשכן הוה אתי ליה שפיר וס"ל להתוס' דגם זריקת דהעברת ד' אמות ברה"ר הוה תולדה דהוצאה וכן משמע בתוס' ריש מכילתין וכן לקמן ברש"י דף צ"ז ע"ב ד"ה ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא וכו' אלמא כיון דהוצאה גופא כתיבא והתולדה הות במשכן אתי לן שפיר ולא איצטריך עוד לשום סברא וא"כ הכנסה נמי דהות במשכן למה לי סברא דניהוי תולדה דהוצאה אלא דלא יתיישב הא דקא משני התוס' וי"ל דבזריקה נמי איכא סברא מה לי ע"י הוצאה מה לי ע"י זריקה דהא לא קאי בסמוך אמוציא ע"י זריקה אלא אמעביר ד' אמות ע"י זריקת והוי ה"ל למימר מה לי ע"י העברת מה לי ע"י זריקה אלא שיש ליישב כיון דגם זריקת ד' אמות ברה"ר הויא נמי תולדה דהוצאה לכך קאמרי התוס' לשון זה ור"ל מה לי מוציא מרשות לרשות מה לי זורק ד' אמות ברה"ר דהוי נמי כמוציא מרשות לרשות דכל חוץ לד' אמות הוי מוציא מרשות: בא"ד דאי לאו סברא לא הוי מחשבינן ליה תולדה וכו' הוזר נ"ב לעיל אהכנסה וק"ל אלא שעדיין יש לדקדק דהזורק מרה"י לרה"ר דקאמר לעיל דהוי תולדה דהוצאה כדקאמר מכדי זריקת תולדה דהוצאה היא וכו' אע"ג דזריקה כה"ג לא אשכחן דהות במשכן וצריך לומר דכיון דהוא מוציא מרה"י לרה"ר ע"י זריקה היינו הוצאה ממש דמה לי ע"י הוצאה ומה לי ע"י זריקה והוצאה גופא כתיבה הות נמי כאלו הוצאת ע"י זריקה נמי כתיבה אבל הכנסה הוא ענין אחר לכך פריך הכנסה מנלן ומשני סברא היא וכו' והוי נמי כאלו כתיב כמו הוצאה: ד"ה ולר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב כו' הוי מצי למימר דנפקא מינה לענין התראה וכו' פי' לענין שצריך להתרות על התולדה בשם האב ואיכא למימר דהיינו דקא משני וכו' ר"ל הך דהות במשכן חשיבא צריך להתרות בשם המלאכה שהיתה במשכן: בא"ד אבל אי גרסי' הך דהות במשכן חשיבא וקרי ליה אב וכו' ולפי זה צריך לומר הא דהכנסה קרי ליה תולדה אע"ג דהות במשכן היינו משום דמלאכה גרועה היא וק"ל: ד"ה אי נמי הך דכתיבה וכו' הך לישנא לא איצטריך א"א משום דהוצאה לא חשיבא ומלאכה גרועה היא לכך צריך לטעמא דכתיבה אבל שאר אבות מלאכות שאינם מלאכות גרועות מיקרי אבות מטעם דהוו במשכן לחוד אע"ג דלא כתיבי דהא כל ארבעים אבות מלאכות חוץ מהוצאה לא אשכחן דכתיבי:

דף צו ע"א בגמ' או דלמא למעלה מעשרה פליגי וכו' דמר סבר ילפינן זורק ממושיט וכו' נראה דלהך לישנא למ"ד דילפינן זורק ממושיט דהיינו ר"ע דמתני' ס"ל דאין חילוק בין אם המושיט והזורק מזה לזה עומדים בשורה אחת ובין הן זה כנגד זה דהא כיון דס"ל דילפינן זורק ממושיט לא איצטריך ליה למיתני ממש דומיא דמשכן אלא ס"ל מה לי מושיט מה לי זורק ה"נ ס"ל מה לי זה אחר זה או זה כנגד זה וכן משמע במתני' דר"א ס"ל דזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע בכל ענין שעומדים הרשויות חייב וק"ל: בתוס' ד"ה גזירה שוה לא גמיר וכו' ואר"ת שהיה להם בקבלה מנין ג"ש וכו' מלשון התוס' שכתבו שהיה להם בקבלה משמע שגם לר"ע היה לו בקבלה מנין ג"ש וא"כ נצטרך לומר או שהיה אותו מנין מקובל לר"ע ג"ש אחת יותר ממנינו של ר' יהודה או ששניהם קבלו מנין א' בשוה אלא שר"ע היה מוציא ג"ש אחרת שלא היה לומר במקום ג"ש זו וק"ל: ע"ב ברש"י ד"ה מאי מוסיף הלא לא נמנו אלא אבות משמע דרש"י ס"ל כפי' הראשון של התוס' דס"ד דרבנן נמי מחייבי אתולדות במקום אבות ולא פליגי אלא בשובט ומדקדק וקאמר ר' יהודה דאף שובט ומדקדק הוו נמי תולדות מיסך ואורג ולכך כתב רש"י מאי מוסיף הלא לא נמנו אלא אבות ר"ל בשלמא אי פליגי בהא דרבנן סברי דלא הוו אבות אלא תני ארבעים חסר אחת דקחשיב במתני' דפ' כלל גדול אבל שובט ומדקדק לא הוו אבות קאי שפיר עלה דר' יהודה מוסיף שובט ומדקדק וקאמר דהני נמי מקרי אבות אבל אי פליגי דרבנן סברי דלא הוו אפי' תולדות ור' יהודה מוסיף דהוו תולדות מאי מוסיף הלא לא נמנו התולדות בדברי רבנן דקאמר עלה דר' יהודה מוסיף: ד"ה ולמאי דסלקא אדעתא וכו' הכא לאו תרתי וכו' חדא: בא"ד הכא לא מחייב אהעברת ד' דלא עבר מתחלת ד' לסוף ד' ברה"ר אלא אהוצאה לחודא הוא דמחייב וכו' כצ"ל: ד"ה ואי להכא אזל היציאה קבעי לה דתנוח הכא לסוף ד' לא בעי לה דתנוח וכו' דבעינן עקירת בתחלת ד' ברה"ר והנחת בסוף ד' ברה"ר כצ"ל והא דכתיב ברש"י שלפנינו וכו' כצ"ל ומיתו אהוצאה הוא דמחייב והכא עם יציאת הפתח הא לא נח וכו' עד דניחייב אתרוייהו לשון מיותר הוא וק"ל: בתוס' ד"ה לימרא דמחייב רבי וכו' ובפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש וכו' לשון זה אינו מדוקדק דמשמע דרבי ורבנן פליגי בפלוגתא דר' יוחנן ור"ל וזה אינו דהא רבנן פטרי לגמרי דאפי' אחת לא מחייבי אלא ר"ל דלמא הא דקאמר רב יהודה דרבי מחייב ש"ם חיוב כשהידיעות מחלקות וס"ל לרב יהודה כמ"ד דידיעות מחלקות ואשר שצ"ל וכפלוגתא כב"ף יוחנן וריש לקיש וס"ל לרב יהודה כמ"ד דידיעות מחלקות וכאותה פלוגתא דר' יוחנן: בא"ד דא"כ לא הוה רב יהודה משמיענו שום חדוש מקשים שלם הא טובא משמיענו לאפוקי ממ"ד דס"ל דידיעות אינן מחלקות ואין זה קושיא דאי הא אתא לאשמעינן לימא ליה לרב יהודה לומר

מלתיה

חכמת שלמה

בד"ה המכבד את הבית הס"ד: בד"ה חייב חטאת לקמיה מפרש טעמא דהרודה חלת דבש כו' כצ"ל וכד"ה. בא"ד מתקן חייב משום בורר נמחק: ע"ב גמ' אמר אביי ואי איתמר להא דר"ז כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ורמינהו ר"ש כו' ור"י פי' דהכי פריך כו'. נ"ב ונראה בעיני דה"ק מדקתני ר"ש פוטר בזה ובזה ולא קתני רבי שמעון פוטר אף בנקוב אלמא דהכי קאמר פוטר בזה כמו בזה כלומר שאין שום צד לחלק בין נקוב לשאינו נקוב כי הכל אחד הוא ורמינהו כו' אלמא דמחלק בין נקוב לשאינו נקוב כגון לענין זרעים ומשני לעולם שוין הן לכל מילי ומכח סברא אין לחלק ביניהם לשום דבר אם לא בזרעים דגלי קרא ודו"ק:

ד"ה צו ע"א רש"י בד"ה שאין אומרים כו' חסין עליו ומשום נקב כו' כצ"ל: תוס' בד"ה הא ברברבי כו' וקשה לר"י דאין זה שיעור מה קרוי רברבי כו' לידע איזה הוא כמוליא כו' כצ"ל: בד"ה לענין כו' כי האי איך נכנסת כו' כצ"ל: בא"ד וסתמו שמרים כל הנקב כו'. נ"ב דאי לאו כל הנקב א"כ נכנסה הטומאה בנקב קטן אפי' בכונס משקה וק"ל: בא"ד דבעי רבא סתם אגף אנים מהו כו' כצ"ל:

סליק פרק המצניע

הזורק פרק אחד עשר

רש"י בד"ה כיצד ס' קאמרי לה הס"ד: בד"ה פטור כו' אלא לעגלה שלפניה שארבע כו' כצ"ל: תוס' בד"ה הזורק כו' דמוקי פלוגתא כו'. נ"ב לעיל בריש פרקין דף ד' מסיק תלמודא בתר דבעי סדר פשטה ומוקי פלוגתייהו בקלוטה כו': ע"ב גמ' ארבעים חסר אחת ואינו חייב אלא אחת כצ"ל ונמחק ואם עשאן כולן בהעלם אחת: תוס' בד"ה הכנסה מנלן כו' ואי לא הות נמי במשכן כו'. נ"ב ולפי זה נ"ל דזריקה הות במשכן מרשות היחיד לרשות הרבים מכח סברא כמו שהיתה הולאה ומשום הכי פרש"י גבי קרשים מתוך כובדן לא היו נזרקין ודו"ק: בד"ה ולריא כו' כשוטו לפי זה שתולדות לא היו במשכן נ"ב פי' שאר תולדות חוץ מהולאה ודו"ק:

דף צו ע"א גמ' אמר רב חסדא אמר רב יהודה כו' יתיב רב חסדא וקא קשיא כו' כצ"ל: רש"י בד"ה מועפילו כו' כ"כ בתילול הבס כצ"ל והס"ד: בד"ה ועבר גרסי' נ"ל ועובר גרסינן מרה"י לרה"י ועובר ברה"ר כו' והד"א: ע"ב גמ' ממאי דלמא לעולם דעבדה להא לתודא והא לתודא ור"י אתולדה במקום אב לא מחייב כל זה נמחק. וכ"כ ס"ה לא לעולם אימא לך דר' יהודה לא מיחייב אתולדה במקום אב וכהא כו': רש"י בד"ה אמר ליה רב יוסף לרב חסדא כצ"ל והס"ד:

מלטרפות

ח"א דף צז ע"א א"א תהיכא הוה כו'. עי' בפירש"י דמשמע ליה לתלמודא דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש דהיינו במטלו המפורש בקרא ומשני דמויעפילים היה דמפורש בקרא ויעפילו לעלות אל וגו' ויכום ויכתום וגו' וק"ל: **ההוא** בצניפה כו'. ולפי שמרים פתחה בדיבור כדאיתא במדרשות ותדבר מרים ואהרן וגו' מלמד שמרים פתחה שלא היתה רגילה לדבר בפני אהרן כו' וכדאמרי' שאמרה לצפורה למרים אוי להן לנשותיהן של אלו כו' הלכה אצל אהרן ואמרה לו לכך נצטרע מרים ולא אהרן ולמ"ד נמי דגם אהרן נצטרע צ"ל הא דנתרפא אהרן מיד ולא כן מרים היינו נמי מה"ט לפי שהיא פתחה לדבר במשה ואמר כמ"ד שאף אהרן נצטרע דכתיב ויפן וגו' שפנה מצרעתו משום דהו"ל למכתב וירא אהרן והנה היא מצורעת וק"ל: **החושד** בכשרים כו'. נראה שהוקשה לו בנתינת אות זה להיות נלקה בגופו וע"כ אמרו בעבור שחשדם משה שלא יאמינו לו ובקש לתת להם אות ניתן לו לתת אות להיות נלקה בו על שחשדם דהחושד כו' אמנם יש לעיין בזה דמה חטא משה בזה דהא גם אם קמי שמיא גליא דיאמינו לו קמי משה לא גליא וכי כל אדם שבא לדבר נבואה יאמינו לו בלא אות ועוד מאי מייתי ראיה שהם מאמינים מדכתיב ויאמן העם וגו' דכתיב בתר ויעש האותות לעיני העם וגו' הרי משה נמי (לא) אמר דלא יאמינו אליו בלי אות וביקש ליתן להם אות שיאמינו לו ע"י האות והנראה כלפי שאמרו במדרשות והביאו רש"י בחומש שהקב"ה אמר למשה ושמעו לקולך וגו' שהיה סימן מסור ביד זקני ישראל שבלשון פקד פקדתי יהיו נגאלים ולזה אמר שכבר אמר הקב"ה למשה ושמעו לקולך וגו' בדבר אמוניי מקובל מאבותיהם היו דברי משה שלא כהוגן במה שאמר ולא יאמינו לי וקרוב לזה מפורש בש"ר ולזה מבואר נמי שהזכיר כאן שהם בני מאמינים כו' דר"ל שהם בני מאמינים ויש להם דבר מקובל מאבותיהם המאמינים ובש"ר מפורש שעשה לו הקב"ה ג' אותות כנגד אברהם יצחק ויעקב ומייתי שהם מאמינים דכתיב ויאמן העם וגו' דמסיים בהאי קרא וישמעו כי פקד ה' וגו' דמשמע מיניה דבזולת האותות שקדמו האמין העם מטעם ששמעו כי פקד וגו' שהוא ל' שהיה מסור בידם והזכיר כאן אתה אין סופך להאמין ע"פ מ"ש בש"ר דבכל ג' אותות השיבו לו הקב"ה כשיטתו כו' חפש מעשה הנחש כו' כלומר עשית מעשה נחש כו' והנה ידו מצורעת וגו' מכאן אתה למד שהחושד כו' ולקחת ממימי היאור רמז לו שעתידה כו' והוא ילקה על ידם וז"ש באורך וז"ש כאן שרמז לו באות ג' שהמים שנהפך לדם שאתה אין סופך להאמין וילקה ע"י המים כדכתיב יען לא האמנתם וגו' ודו"ק: **ממהרת** לבא כו'. תרווייהו בצדיק אמור כמפורש בש"ר מכאן שהפורענות שוהה על הצדיקים לבא ומדת הטוב ממהרת לבא ולא שייך הא דאמרי' מדה טובה מרובה על מדת פורענות ה' מאות דהתם במדת הצדיק לטוב לגבי מדת הרעה לרעה קאמר ונראה שזכר זה כאן לפי שעשה משה אלו האותות לעיני ישראל שיאמינו בו שהוא נביא ה' ואולי יחשבו שעושה כן בלהט וכישוף כמו שחשב פרעה ועבדיו ע"כ אמר שבאות זה ראו שהוא מעשה אלהים שהטובה ממהרת לבוא לצדיק ולא כן פורעניות ששוהה לבא כי לא כן מדת הלהט והכישוף שהוא ודאי משוה מדותיו לטובה ולפורעניות וק"ל: **נס** בתוך נס. עיין פירש"י נראה מפירושו דנס אחד היא הבליעה גופה גם אם היה תנין ועוד נס שני שבלעו אחר שנעשה מטה אבל בתנחומא קאמר דאם היה בלעו כשהוא תנין לא היה זה נס כלל שאמר נס גדול נעשה במטה שאלו בלע תנין את התנינים כן דרך לבלוע זה את זה אלא נעשה מטה ובלען כו' ואלו היה עושה אדם כל אותן המטות שהשליכו ונעשו תנינים חבילות היו י' עומדים ובלען מטה אהרן ולא נתעבה יותר כו' ע"ש ויתיישב השתא שפיר לישנא דנס בתוך נס כי בתוך נס הבליעה כשנעשה מטה היה עוד נס אחר בתוכו שלא נתעבה המטה ע"י הבליעה אבל לפירש"י לא הל"ל אלא ב' נסים היו וק"ל:

דף צח בפרש"י בד"ה כי קאמר רב תחתיהן ר"ה עכ"ל אפשר דנקט תחתיהן משום דמיניה עיקר הקושיא אבל מצידיהן וביניהן איכא למימר דלא קשיא משום דהא איכא ריוח כשמונחין על רחבן היה ריוח הצרילין שבכל קרש למטה באמצע חצי אמה רחב בגובה אמה כפרש"י לקמן וכן כשהיו מונחין על חודן כשמחסר מן הידות מב' צידיהן בגובה אמה הוה ריוח הרבה בין ב' קרשים כשמונחין זה אצל זה עם הריוח שביניהן ואף לפירש"י שהקרשים ע"כ היו נוטים למעלה מן האהלים והצירות ב' אמות כמ"ש התוס' לקמן מ"מ אפשר לפרש מצד שלמטה של הקרשים אשר היו שם הצרילין היה מונח ביניהן ולכך לא הוה עיקר קושיא הכא אלא מתחתיהן ודו"ק: **בד"ה** כמה מותיב כו' ועוד מפני בליעת הטבעות כו' עכ"ל גם לפי שיטתו של רש"י דאטבעי דקאמר לאו היינו טבעות ואפשר דלא היו זקופין אלא שוכבין מ"מ גם בשוכבין היו בולטין קצת וא"א להושיב חמש בחמש וק"ל: **בד"ה** אמר רב כהנא כו' לפיכך מושיב ב' זו אצל זו ברחבם כו' עכ"ל וה"ה דאיכא לפרושי שהיו מושיבים הפנימים זו אצל זו באמצע ופונה הטבעות לחוצה לכן זו שלא כנגד זו דע"כ אף לפי פי' רבותיו שלא היו הטבעות זקופין יותר מחצי אמה דא"כ השתא נמי דמושיבין כ"א אצל החיצונה לא יוכלו לעמוד זו כנגד זו בשביל הטבעות אלא דלפי פירוש רבותיו לא הרגישו לפרש שהיו מונחין הטבעות זו שלא כנגד זו דא"כ תקשי להו כקושיית רש"י לקמן לשלחפינהו לקרשים כו' שלא יהיו טבעותיהן מכוונים זו כנגד זו דהיינו ר"ל שכל הטבעות יהיו פונים לצד מזרח או לצד מערב או שנים זה אצל זה יהיו פונים לצד מזרח ושנים האחרים זה אצל זה יהיו פונים לצד מערב דמסתמא לא היו הטבעות זקופין יותר מב' טפחים וגם אם נדחוק לפרש קושית רש"י לשלחפינהו לקרשים כו' ר"ל שיהיה קרש אחד יוצא ואחד נכנס ויבאו הטבעות זו אצל זו ולא זו כנגד זו ע"כ אית לן למימר דמסתמא לא היו הטבעות זקופין יותר מב' טפחים דאל"כ לא היה ריוח ביניהן בשוה דבין האמצעית יהיה ריוח יותר מב' טפחים ועוד מוכח מפירש"י לקמן שלא היו הטבעות זקופין יותר מטפח וחצי ע"ש ודו"ק: **תוס'** בד"ה הניחא כו' ויחזיקו ששה סדרים ג' אמות כו' וכי שדית להו ביני כו' עכ"ל ר"ל דיש לחלק ריוח בין כל ו' סדרים גם בין חודו של זה לעוביו של זה ולא להניח חודו של זה אצל עוביו של זה בלא ריוח וק"ל: **בא"ד** וא"ת מנלן דילפינן ממה שאינו מקורה נילף מן המקורה שבו כו' עכ"ל נראה מדבריהם דלא קשיא להו אלא למ"ד דכלין והולכין עד כאצבע ואפשר משום דלמ"ד דלמעלה נמי עוביין אמה הוה איכא למימר דליכא למילף ממקורה שהיה שם דאימא דקושטא הוא דהשתא מקורה נמי רה"י הוה כיון דרחבה אמה אפילו אי מונחין על חודן אמרי' פי תקרה יורד וסותם מכל צד אבל למ"ד דכלין והולכין עד כאצבע ליכא למימר פי תקרה יורד וסותם כה"ג וליכא פי תקרה רק מב' צדדין והוה המקורה נמי רה"ר ונילף מיניה ודו"ק:

ע"ב בפירש"י בד"ה הא עייל כו' קרש של מקצוע בולטת ויוצא לדרום כו' עכ"ל המקשה נמי ידע שהקרש שבמקצוע היה משופע בעוביו לצד מערב כמו קרשים אחרים אלא ברחבו מצד דרום ומצד צפון לא הוה ידע שהיה נמי משופע וא"כ האי עייל כו' ולא מקרי יהיו ומשני ליה דספי ליה כי טורין שהם משופעים משני צדדין כך היה הקרש שבמקצוע משופע משני צדדין וק"ל: **בד"ה** לרבי יהודה כו' חרוצין למטה באמצע חצי אמה רחב בגובה אמה כו' עכ"ל אבל בחומש פירש"י שהיה החריץ באמצעו חצי רוחב הקרש כו' והקשה עליו הרמב"ן דא"כ יהיה עובי שפת האדן רביע רוחב הקרש כו' וא"כ כשאתה חורץ הקרשים מב' צידיהן כך לא ישאר בהן כלום ושפתי אדנים היו שוות בכל צד כו' עכ"ל ולפירושו דהכא ניחא דגם אם שפתי האדנים שוות בכל צד יהיה עובי שפת אדן רוחב רביע אמה וישאר לידות חצי אמה דהיינו רביע אמה לכל יד לרוחב הקרש וחצי אמה לכל יד בעוביו של קרש וק"ל: **תוס'** בד"ה דל עשר כו' נימא שלא היה עוביין אלא חצי אמה כו' עכ"ל ולפי זה לר"י נמי הא דכתיב אמה מזה ואמה מזה לא היו מכסין כל האמה של אדנים רק חצי אמה של אדנים וכן לרבי נחמיה תסרה מחברותיה יהיה אמה וחצי נגררת ודו"ק:

ח"א דף צח ע"ב חרוצים היו קרשים כו'. הוא מבואר ע"פ מ"ש המפרשים במעשה המשכן שהיא דוגמת ג' עולמות חצר המשכן נגד עולם התחתון והמשכן עם יריעותיו נגד עולם האמצעי כמ"ש נוטה שמים כיריעה ולפנים מן הפרוכת נגד עולם העליון ששם השכינה שרויה על הכרובים כמו בעולם עליון וז"ש חרוצים היו הקרשים ותלוים היו האדנים שהם דמיון לעמודי השמים שעליהם פרושים היריעות זה ע"ג זה כמו השמים שנאמר בהם נוטה שמים כיריעה וז"ש דבדמיון זה היו הקרשים נראין בלולאות של היריעות ככוכבים ברקיע ואמר עוד על כוונה זו שהיו יריעות זו ע"ג זו כמו השמים ושמי השמים וגדולה חכמה כו' כמ"ש בשמים מה רבו מעשיך ה' והם השמים כמ"ש כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך וגו' ומסיים בהו כולם בחכמה עשית וגו' אלא שאמר גדולה חכמה שנאמר בעליונים כו' דהיינו דומיא דשמי שמים דשם חכמת העליונים דאלו בעליונות כתיב בחכמה טוו את העזים כו' דהיינו מן העזים ע"ש הטהרה גמורה שיהיה טווי בב"ח דלא שייך טומאה כלל מחיים משא"כ יריעות התחתונות של תכלת כו' דהוה שייך במעשיהם בתלוש טומאה וק"ל:

דף צט בפירש"י בד"ה בד' ופלגא סגי שאם מסדרן על רוחבן כו' והרי בד' ומחצה יכול כו' עכ"ל השתא לא אסיק אדעתיה דאמתא באמתא לא יתיב עד דמשני ליה דלא לידחקן אם בא לסדרן על רוחבן ולהכי לקמן דפריך באמתא כו' פירש"י וישכיבם כו' דכיון דאסיק אדעתיה דאמתא באמתא כו' א"א להשכיבן אלא על רחבן וק"ל: **בא"ד** מפני הפסקה כו' ובפלגא כו' תסגי עכ"ל נ"ל דאף לשיטת רבותיו שהיו טבעות זקופין יותר מטפח ואם לא היה מסדרן זו אצל זו לא היה הריוח ביניהם שוה דבין האמצעות היה יותר מב' טפחים מ"מ יותר מטפח וחצי טפח לא היה זקוף כ"א מהם וא"כ בפלגא אמה תסגי ליה דשלחפינהו שלא יהיו הטבעות מכוונים זו כנגד זו כקושייתם דלעיל וק"ל: **תוס'** בד"ה כי היכי כו' אם לא שים ריוח גדול ביניהן והוחק עכ"ל כצ"ל ור"ל שזה הפירוש הוא דחוק דמשום שים ריוח גדול ביניהן לא יהיו מסתרבבין כל כך וק"ל: **בד"ה** נ"ל באמתא ופלגא סגי עכ"ל כצ"ל: **בא"ד** ועוד היאך היו יכולין כו' א"כ היו הקרשים מוקפין זה בזה כו' וליכא למימר שלא היו הקרשים סמוכים באמצע בין העגלות והיו נוטים על האהלים ועל הצירות יותר מב' אמות מכל צד דא"כ דלא היו מונחין על אמצען טפי לא היו יכולין לעמוד על אמתא ופלגא ועוד דאם היו יכולין לעמוד כך בשלא היו מונחין על אמצען א"כ אפשר להיות נוטים יותר על האהלים והצירות ולא היו מצריכין ריוח ה' אמות בין העגלות ודו"ק: **בא"ד** ולא כפירוש הקונט' שפי' אמה ורביע כו' עכ"ל דלשיטת ר"ת א"א לפרש כן שלא היה בכל צד רק אמה ורביע דא"כ לא היה מגיע אורך הקרש שהוא י' אמות על שני דופני החיצונה וצ"ל נמי לפר"ת דהדופנים גופייהו לא הוו בכלל לידיהן אלא בכלל רוחב העגלה דאל"כ לא היה מגיע אורך הקרש על הדפנים ולא כפירש"י דלעיל שפירש דעובי הדופן בכלל לידיהן ואין להקשות לשיטת ר"ת כיון דכל צד העגלה הוא ב' אמות וחצי ה"ל לידיהן באמצע עגלות ה' אמות וא"כ בכלל לידיהן היינו ביניהן די"ל כיון דשתי העגלות היו בענין א' ארוך ה"ל כעגלה א' ואין ה' אמות שבאמצען קרוי לידיהן אלא ביניהן ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אלא אם כן עשו כו' או בור הרבים עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** א"ד כו' ואמרינן לעיל המוציא משוי למעלה מעשרה חייב כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דהא מייתינן לעיל בפירקין הך דמוציא משוי למעלה כו' גבי זריקה דלמעלה מעשרה לכ"ע פטור וא"כ ע"כ זורק ומוציא אינן דומין ותיקשי להו מזורק דלעיל דאמרינן למעלה מי' לכ"ע פטור והכא קמבעיא ליה לחייב די"ל דלעיל איירי בזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר למעלה מי' דהיינו מקום פטור דס"ל עקירה דהיתירא והנחה דהיתירא ומקום פטור באמצע דפטור לכ"ע משא"כ הכא דמבעיא ליה לחייב בזורק מרה"ר לרה"י דרך מקום פטור ה"ל עקירה באיסור והנחה באיסור ולכך קשיא להו ממוציא משוי למעלה מי' כו' דמשמע נמי במוציא מרה"ר לרה"י דרך מקום פטור וחייב התם ה"נ ליחייב

חכמת שלמה

דף צח ע"א רש"י בד"ה מצטרפות כו' אף בהעלם אחת כו'. פי' כשהוציא חצי זית וחזר והוציא חצי זית. **ע"ב** רש"י בד"ה אמר שמואל כו' דמתוך שהסדר גבוה ג' קרשים כו' כצ"ל: **בד"ה** לר' יהודה כו' ומחסר מן הידות מבחוץ ומשני צידיהן כו'. נ"ב פי' כדי שיהיה חרוץ מכל ג' צדדין זולת מה שחרוץ מבפנים שעל ידו נעשית ידות וכן מה שפירש"י בחומש חרוצים מג' צדדין פירושו נמי הכי וק"ל: **בד"ה** ל' מכן וכו' העודפות לר' יהודה כו' הד"א: **בד"ה** לר' נחמיה כו' ועודפת של יריעה זו לכסות כו' כצ"ל: **דף צט ע"א** רש"י בד"ה הוה נקט לה כו' ודוחק עצמו לעמוד בחצי אמה. נ"ב פי' בין האהלים והצירות לצד דופן החיצון של כל עגלה יש חצי אמה ודו"ק: **ע"ב** רש"י בד"ה ממקום פטור כו' כנגד רה"י אבל האי כו' כצ"ל:

וזרק

מהר"ם

אמלתייהו דרבי ורבנן הו"ל לפסוק דין זה אבל אב מלאכה אם עשה ב' פעמים ונודע וחזר ונודע דידיעות מחלקות וה"פ לא היה רב יהודה משמיענו שום חידוש אמלתיה דרבי אלא הו"ל להשמיענו בעלמא דידיעות מחלקות וק"ל: **ד"ה** לא ס"ד וכו' אמאי נקט טפי שובט ומדקדק וכו' פי' בין במילתיה דר' יהודה בין במילתייהו דרבנן ותירץ איכא למימר דס"ד דרבנן נמי מחייבי כו' ולא פליגי אלא בשובט ומדקדק וכו' והשתא אתי שפיר דנקט שובט ומדקדק דרבנן לא פליגי אלא אשובט ומדקדק ור' יהודה קאמר דאפי' שובט ומדקדק חייב במקום אב דהיינו במקום אורג ומיסך וכ"ש שאר תולדות במקום האבות שלהן א"נ לא מחייבי רבנן אתולדות במקום אב בשום מקום והא דנקטי במלתייהו שובט ומדקדק ואמרי שובט הרי הוא בכלל מיסך וכו' לדבריו דר' יהודה קאמרי וה"ק לדידן אפי' שאר תולדות לא מיחייבי במקום אב אלא לדידך אם ס"ל דחייב אתולדות במקום אב מ"מ בשובט ומדקדק לא היה לך לחייב דשובט הוא בכלל מיסך וכו' ור' יהודה דנקט שובט ומדקדק לרבותא נקט דאפי' שובט ומדקדק חייב במקום אב וק"ל: **ד"ה** מאי לאו דעבדינהו לתרווייהו וכו' נראה דגי' רש"י מתיישבת טפי דגרים דעבדינהו לכולהו בהדי הדדי וק"ל: **בא"ד** וה"פ לעולם דעבד האי לחודיה והאי לחודיה ופליגי במזיד ולענין התראה וכו' פי' ולא בשוגג לענין שיתחייב חטאת אתולדות במקום אב וה"ה דהוי מצי למדחי דעבדינהו לתרווייהו וכו' פי' ולענין שוגג להתחייב אתולדה במקום אב אלא דניחא ליה וכו': **ד"ה** הרי כתב שם משמעון וכו' דאי דמי לא הוה פריך מידי דהא כי קא בעי דתנוח בסוף ד' וכו' כצ"ל: **בא"ד** דלא הוי ליה לאתויי מילתיה דרבינא וכו' פירוש אלא הו"ל למימר ולאו היינו דאמר רב אשי באומר כל מקום שתרצה תנוח:

דף צח ע"א ברש"י ד"ה כמה מותיב כמה סדרים הוא מסדר ארבע דעל כרחך כל מה שיכול לסדר וכו' כצ"ל: **ד"ה** אמר רב כהנא באמצעי וכו' ואותן טבעות זקופים היו וכו' וא"א לעמוד זה כנגד זה פי' אם לא היה פונה הטבעות זה כנגד זה דהשתא היה צריך ד' רווחים לד' טבעות של ד' קרשים פשיטא שלא היה אפשר להושיבן אלא אפי' אם פונה הד' קרשים באופן שבריוח האמצעי היו פונים הטבעות של הקרשים של שני הצדדים זה כנגד זה לא היו יכולין לעמוד אם היה אמה ריוח ה"ז נחלקה בין ב' קרש וקרש והיו דוחקין זה את זה וק"ל: **בתוס'** ד"ה הניחא למ"ד קרשים מלמטה עוביין אמה וכו' יכולים לסדר ששה סדרים וכו' פי' ששה קרשים זה אצל זה דהא כל כמה שהיה יכול לסדר על פני אורך העגלה היה מסדר כדי שלא יצטרך להגביה להושיב הקרשים זה ע"ג זה: **בא"ד** ור' יצחק אומר דשמא מחציין ולמעלה היו כלין וכו' פי' וכיון שלא היה מתחיל השיפוע שהיו כלין והולכין מתחלת עוביין אלא מחציין לא מסתייעא שיהיו יכולין ליתן חודו של זה כנגד עביו של זה שיהיו מונחים שני קרשים באמה אחת דהא לא הוי יכולין להיות מונחים שיפוע זה כנגד שיפוע זה כ"א עד הציו והצי הקרש שהוא צד העבר של זו וזו ארכן של כל אחת היה צריך להיות נמשך לחוץ מרוחב העגלה וא"א להתקיים כאשר מובן מעצמו: **ע"ב בגמ'** שנאמר יהיו תמים על ראשו ולהלן הוא אומר תמו נכרתו והא כתיב תמים ההוא דליתו שלימים וכו' ואע"ג דר' יהודה יליף מקרא דתמו נכרתו דתמים דהכא הוי נמי לשון כלייה לא דריש הכי אלא משום דמייתר ליה תיבה דתמים לכך דריש שהיו כלין והולכין אלא משום דאי לאו אשכחן בשום מקום דלישנא דתמים הוי לשון כלייה לא הוי שייך למדרשיה הכי לכך איצטריך לאתויי קרא דתמו נכרתו אבל לא משום דהוה ג"ש גמורה אבל ר' נחמיה ס"ל דלא הוי תמים מיותר דמבעי ליה למדרש דליתו שלימים וכו' לכך לא איכפת ליה בראייה דמייתי מקרא דתמו נכרתו וק"ל: **בתוס'** ד"ה דל עשר לאינרא וכו' ומאי הוי למימר איפכא וכו' ואמה רוחב להיות כנגד עובי הקרש הדרומי והצפוני וכו': **ד"ה** תנא בנס היה עומד וכו' אלא היו שם ה' שנים למעלה א' מתחיל וכו' כצ"ל ור"ל המשה היו בכל רוח ורוח שנים למעלה ושנים למטה אלא שאותן השנים לא היו מקצה לקצה אלא אחד מתחיל מתחלת אורך עד הציו וכו' וכן השנים שלמטה אבל האמצעי היה מקצה אל קצה פי' מקצה רוח מזרח לרוח מערב וכן ברוח הצפונית וכן ברוח מערבית כיוצא בזה אבל לא היה מקיף הבריח האמצעי כל שלשה הרוחות וק"ל:

דף צט ע"א בתוס' ד"ה שתי נזוזטראות כו' או שיש מחיצות למעלה מן הנזוזטרא וכו' פי' שהנזוזטרא אינו שטח פתוח אלא שמוקפת מחיצות גבוה עשרה טפחים ולכן הוי רה"י אע"פ שגדיים בוקעים וכן העגלה יש מנוף העגלה כמו מחיצות עד למעלה מן הקרשים המונחים עליה הרבה יותר מעשרה: **ד"ה** בין עגלה לעגלה וכו' לסימנא בעלמא נקטיה וכו' נ"ל דכוונת התוס' בזה הוא משום דמשמעות הלשון דקאמר בין עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה משמע דזה תלוי בזה דמוכרח הוא להיות בין עגלה לעגלה כאורך עגלה וזה אינו דא"כ הו"ל למימר בקיצור בין עגלה לעגלה חמשה אמות ורוחב העגלה שני אמות ומחצה וכו' כדי שנלמוד מזה שרוחב רה"ר הוא ט"ז אמות ומה לו להזכיר מדת אורך העגלה ותירץ דהא דנקט כאורך העגלה לא משום דזה תלוי בזה אלא נקטי לסימנא בעלמא שיהא לסימן שריוח שבין עגלה לעגלה היה כמדת אורך העגלה וכ"ת למה צריך להזכיר מדת אורך העגלה כלל לכך קאמר ואגב אורחא קמ"ל דאורך העגלה ה' אמות ודו"ק: **ד"ה** למה לי וכו' ובין עגלה לעגלה כמו אורך עגלה פי' בין דופן עגלת זו וכו' וצד דופן העגלה עם האופן וכו' התוס' הוכרחו לפרש כן כדי שנמצא שמדופן החיצון של עגלה זו עד דופן החיצון של עגלה השניה הוי י' אמות כאורך הקרשים דאלו לפירש"י יהיה י"ב אמות וחצי ודו"ק: **ד"ה** מסייע ליה לר' יוחנן וכו' תנינא חדא זימנא בפ"ב דעירובין וכו' ומוקי לה ר"י בגמ' בסמוכה לה וקמ"ל דבור וחולייתו מצטרפים וכו' ואע"ג דרב הונא מוקי לה התם באוקימתא אחריתי מ"מ מקשו התוס' לר"י דמוקי לה דהתם נמי קמ"ל דבור וחולייתו מצטרפים לעשרה א"כ תרתי מתני' למה לי: **בא"ד** א"נ מייתורא דמתני' שמעינן דמצטרפין לארבע וכו' והא דקאמר בגמ' מסייע ליה לר"י דאמר ר"י בור וחולייתו מצטרפים לעשרה. צ"ל דה"ק דכשם שמצטרפין לעשרה עומק ה"נ מצטרפין לרוחב ארבעה וק"ל: **ע"ב בתוס'** ד"ה אא"כ עשו לו מחיצה וכו' אלא בבאר מי"ג

הכא בזורק דאין לחלק בין מוליא לזורק בכה"ג דאיכא עקירה והנחה באיסור ומיהו ק"ק דא"כ מאי מייתי לעיל מהך דמוליא מסוי למעלה כו' לחייב המעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר למעלה מי' דהא ע"כ גבי זריקה אין דומין הזורק מרה"ר לרה"י דרך מקום פטור דהיינו למעלה מי' לזורק מרה"י לרה"י דרך רשות הרבים למעלה מי' דפטור לכ"ע וי"ל דהתם לא מייתי אלא מהאי טעמא דקאמר דחייב במוליא מסוי למעלה מי' שכן משא בני קהת הכי נמי איכא לחייב מה"ט המעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר למעלה מי' משום שכן היה משא בני קהת משא"כ בזורק דכה"ג מפליג במתני' בין זורק למושיט ודו"ק: **בא"ד** והא דמייתי ראיה מהגושא ונותן ע"ג כו' דמיירי בכל ענין בין בזורק כו' עכ"ל וק"ק דאמאי לא מוקי נמי הך בזורק ממש על גביו שלא הלכה באלכסון כהך דאחד הזורק חייב דפ"ק דמוקי לה בכה"ג וי"ל בדוחק דהך הזורק דפ"ק משמע להו לאוקמי בכה"ג שלא הלכה באלכסון דומיא דמוליא ומושיט דקתני נמי התם אבל בזורק דהכא משמע דאיירי בכל ענין דומיא דזורק דרישא דאיירי בכל ענין ודו"ק: **בד"ה** והמאי והא כו' והרי הוא כשהיה עב כי' ואם זרק מחט או קוץ ד' אמות היה פטור כו' עכ"ל והא דפסיקא ליה לפטור על המחט יותר מעל הדבילה היינו משום דהדבילה כיון שהיא רואה את הקרקע חשיב כמונח על גבי הקרקע משא"כ המחט שמונחת על גבי הדבילה שאין המחט רואה הקרקע והרי היא כמונחת על הכותל ופטור עליה וכה"ג כתבו התוס' פ"ק דף ז' בד"ה וטח בפניה כו' ע"ש וק"ל: **בד"ה** זרק דף כו' וא"ת אפילו ליכא בקיעת כו' מ"ש מטרסקל ועמוד ברשות הרבים כו' עכ"ל מעמוד ברשות הרבים גבוה כו' ניחא דקשיא להו דאיירי דליכא בקיעת גדיים כדאמרי' לקמן אבל מטרסקל דקשיא להו הוא מגומגם דהא ודאי אית ביה בקיעת גדיים כדמוכח הסוגיא לקמן ולא מחייב אפילו על גביו לרבנן דפליגי עליה דר"י בר יהודה ול"ע וק"ל:

דף ק פירש"י בד"ה לרבנן דפליגי כו' וכ"מ נמי לזורק ד' אמות וכשבא כו' עכ"ל דלהך מילתא דלעיל בזורק מרה"י לרה"י דרך ר"ה דאפילו תוך ג' לריך הנחה ע"ג משהו לא אצטריך ליה לרבא לאשמעינן דכיון דאין סופו לנוח בר"ה ממתני' ור' יוחנן נמי שמעינן ליה אלא דכ"מ נמי להך מילתא לזורק ארבע כו' דאע"ג דסופו לנוח אשמעינן רבא דאפילו תוך ג' לריך הנחה ע"ג משהו כדמסיק בגמרא וק"ל: **תוס'** בד"ה פירות מבטלי כו' ואפילו בחרין כו' אע"ג דהוי לקולא כו' עכ"ל דבאיסורא דרבנן כגון ב' חלירות אמרו דאינו ממעט אע"ג דהוי לקולא דבאיסורא דאורייתא לא הוה אזלינן ביה לקולא דאינו ממעט כיון דמן התורה ממעט והולרכו לזה דאל"כ לא ה"ל למיסתם למימר כל דבר הניטל אינו ממעט כו' כיון דלחומרא נמי נימא דממעט ודו"ק: **בד"ה** והא לא נח וא"ת מאי פריך והתניא לעיל תוך ג' ד"ה חייב כו' עכ"ל ולעיל גבי הזורק בארץ חייב דפריך נמי והא לא נח כו' לא קשיא להו מאי פריך והתניא לעיל תוך ג' ד"ה חייב די"ל דא"כ לא ה"ל לאפלוגי במתניתין בין למטה מי' ובין למעלה מי' אלא ה"ל לאפלוגי בין למעלה מג' ובין למטה מג' ודו"ק: **בא"ד** ואין נראה לומר דאתוך ד' אמות כו' וא"כ כשנח אח"כ חוץ לד' אמות כו' עכ"ל דהכא ארישא ליכא לאקשויי מאי פריך ואימא תוך ג' הוי וכמי שהונחה דמי ופטור עליה די"ל דלא שייך למימר קלוטה כמי שהונחה דמי אלא כשבאת לרשות אחר דאיסורא כגון המוליא מרה"י לרה"י דרך רה"ר וכגון חוץ לד' אמות אבל תוך ארבע אמות דרשות דהיתרא ניכהו לא שייך למימר ביה דכמי שהונחה דמי תדע [א] דאל"כ לא לחייב לעולם למ"ד קלוטה כמי שהונחה דמי בזורק חוץ לד' אמות דבכל תוך ד' אמות נימא דקלוטה כמי שהונחה דמי ודו"ק: **בא"ד** [מתני'] נמי הכי משמע דאחוץ כו' וי"ל דפריך לרבא דאמר כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דודאי עיקר הקושיא מרישא דהסיפא ודאי איכא לאוקמי תוך ג' ד"ה חייב אלא כיון דע"כ הרישא לא מתוקמא אלא בנח ע"ג משהו מוקמינן הסיפא נמי בהכי דמ"מ הסיפא לא ה"ל לאוקמא בהכי כיון דקודם דנח ע"ג משהו ובא לתוך ג' ד"ה חייב ודו"ק: **בד"ה** אחזתו כו' ונראה דע"ג קרקע אפילו לר"י דהיינו רבנן דקאמר רבא כו' עכ"ל הולרכו לזה משום דקשיא להו דר"י אדר"י דלעיל בפרקין סבר ר"י דקלוטה כמי שהונחה דמי ובפרק בתרא דעירובין מוכח דאליבא דר"י נמי קאמר רבא דלריך הנחה ע"ג משהו וכל זה מפורש בתוס' פרק המוליא יין בד"ה והאמר רבא כו' ע"ש וק"ל: **ע"ב** גמרא לרב חסדא כו' שופכין דידיה היכי שדי להו כו' לכאורה לרב הונא הוה ניחא ליה דשופכין שדי להדיא מתוכה לים אף בלא זיז משום דלא הוה אלא כחו במקום פטור ושרי אבל ק"ק דא"כ מאי מייתי דכחו בכרמלית שרי מהא דתניא ספינה כו' מטלטלין מתוכה לים כו' דס"מ כחו בכרמלית לא גזרו דאימא דלאו היינו טעמא דבכרמלית לא גזרו אלא דהוי מקום פטור כרב הונא דאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה ולהכי שרי דהוי כחו במקום פטור ויש לייש דלרב הונא נמי לא הוי ניחא ליה בשופכין דידיה אלא ע"י זיז ושדי ליה במקום זיז דלא מאים המקום שימלא שם והשתא מייתי שפיר מהך ברייתא דקתני מטלטלין מתוכה לים אבל לא כו' דע"כ לרב הונא נמי בדליכא זיז איירי דאל"כ מן הים לתוכה נמי שרי ע"י זיז כמ"ש התוס' לקמן ואפ"ה בלא זיז שרי מן הים לתוכה משום דלא הוי אלא כחו ה"נ א"ל דכחו בכרמלית שרי ודו"ק: **תוס'** בד"ה גמירי כו' מיהו נ"ל דאף הכלי שדולה כו' הוי למעלה מי' עכ"ל נר"י דשרי לקמן לטלטל ברשויות דרבנן דרך מקום פטור לא הוי לריכי להכי דה"נ הכא א"כ דהכלי נשקע במים ולא הוי למעלה מעשרה לקרקע והוי מקום כרמלית מ"מ כשמביאין לספינה למעלה מי' דרך מקום פטור הוא אלא לרבנן דר"י דסברי לקמן ברשויות דרבנן נמי אסור לטלטל דרך מקום פטור הולרכו לזה דאי הוה נשקע למטה מי' לקרקע באו המים מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור ואסור אבל אם לא נשקע במים ונשאר למעלה מי' הרי באו ממקום פטור לרשות היחיד מיהו בעי זיז משום היכרא כיון דלא ניכר דבאו ממקום פטור ועיין בזה לקמן ודו"ק:

דף קא בד"ה ר' יהודה כו' אלא בעמוקה י' וגבוה י' כו' דרך מקום פטור אסור כו' עכ"ל. ול"ל דהא דאסרינן הכא מתוכה לים היינו לשפוך להדיא לים אבל על דופני הספינה דהיינו כחו שרי אפילו לרבנן דהא בסיפא מודו לר"י דשרי מתוכה לים ע"י כחו אפילו באינו גבוה י' וק"ל: **בד"ה** עמוקה י' כו' דהכא מיירי בדליכא זיז כ"ש כו' עכ"ל. ואפ"ה ברישא בעמוקה י' וגבוה י' שרי אפי' מן הים לתוכה אפילו בלא זיז דכיון דגבוה דופני הספינה י' מן הים הכל יודעין דרשויות דרבנן (הוו) [שרי] דרך מקום פטור כה"ג נמי ביבשה וק"ל: **בד"ה** הני ביליאתא כו' ויש להם דפנות וקרקעית העשויות נסרים כו' עכ"ל ר"ל דפנות שלמים אלא שהקרקעית עשוים נסרים ויש חלל כו' וכן נראה מדבריהם לקמן שכתבו כאלו דופני הספינה עקומין ומסבבים הנסרים כו' ועוד שכתבו לקמן בספינה שיש מחילה י' כו' וכן נראה מלשון הערוך בערך ביליית ע"ש וק"ל: **בד"ה** וזרק ונח כו' למאי דס"ד השתא דאין חילוק בין מחילות דמים כו' וס"ד נמי דלא פליגי רבנן עלה כו' עכ"ל. דבריהם לריכין עיון דלפי סברת האמת נמי דמחילה דמים מהני טפי כפי שיטת רש"י כיון דס"ד השתא דלא פליגי רבנן עליה דר"י בר יהודה תקשה להו מהך דגזוזטרא דבעי מחילה אהך דטרסקל דלא בעי מחילת י' ועוד דלפי האמת נמי דפליגי רבנן עליה דר"י בר יהודה בטרסקל כיון דמיהת מודו ליה בהך דעמוד ברה"ר גבוה כו' כשיטת רש"י דליכא ביה מחילה גבוה י' כיון דלית בקלר שלו אלא ג' דאין המחילות עשויות למקום ארבע ותקשי להו בגזוזטרא אמאי בעי מחילה גבוה י' דליכא למימר דמחילות העמוד כיון שיש לו עובי ארבע ובקלר שלו נמי מיהא יש לו עובי ג' כפי' התוס' לקמן מקרי שפיר מחילות שלו עשויות למקום ד' דאם כן לפי התירוץ שכתבו דגזוזטרא בעי מחילה י' דהיינו לטלטל אבל לזרוק לא בעי י' ומטרסקל שפיר פריך כיון דבטרסקל דאין שם י' הוי מחילה בלזרוק ה"נ בספינה שיש מחילה י' כו' ואם נאמר דהך דעמוד ברשות הרבים לא מקרי מחילה גבוה י' ניחא דפריך נמי מיניה בכה"ג אבל אם נאמר דעמוד ברשות הרבים מקרי מחילה י' יקשה לך דאכתי מאי פריך מעמוד ברשות הרבים כו' דאימא דלא מהני מחילה י' רק לזרוק אבל לטלטל בספינה לא מהני נמי מחילה י' גם ממה שכתבו התוס' לעיל בפרקין אהך דעמוד ברה"ר כו' דחייב היינו ע"ג אבל תחתיו לא מוכח דהמחילות שלו אינו מקרי מחילות גבוהות י' דאל"כ אמאי לא מהני מחילות י' שלו גם לטלטל תחתיו כמו בגזוזטרא דמהני המחילות י' לטלטל גם למטה והוכחה זו יש לדחות דבגזוזטרות עשויות המחילות לשם כך ולכך מהני גם לטלטל למטה משא"כ בעמוד ברה"ר כו' דאין המחילות לשם כך ולא מהני לטלטל תחתיו כמ"ש התוס' לעיל גם ההוכחה קמייתא יש לדחות קלת דאימא דהתוספות מספקי להו אי מקרי מחילות עמוד ברה"ר כו' מחילות גבוהות עשרה ולכך לא רלו להקשות מיניה לפי האמת אהך דגזוזטרא אלא דלפי תירולם שכתבו דאיכא לפלוגי בין לזרוק ובין לטלטל אית לן למימר דתלמודא ס"ל דאין מחילות עמוד מקרי מחילות גבוהות י' והשתא ניחא שהולרכו למ"ש וס"ד נמי דלא פליגי רבנן כו' אבל מ"ש למאי דס"ד דאין חילוק בין מחילות כו' לא יתיישב אכתי מי הכריחם לזה ואולי שהתוס' מפרשים כשיטת רבותיו של רש"י דבקיעת (גדיים) [דגים] מהני טפי להוי מחילה ולמימר גוד אחית כו' והשתא ניחא ס"ד שכתבו בקמייתא ובבתרייתא אבל ממ"ש לקמן בד"ה ויש בקלר כו' ומבטלי בקיעת גדיים גוד אחית כו' נראה שהם מפרשים כשיטת רש"י ולא כרבותיו ודו"ק: **בא"ד** גזוזטרא שהיא כו' אא"כ עשו לה מחילה כו' יש לדקדק דמהך מתניתין תקשי לרב הונא דס"ל הכא בספינה דאית לה נמי מחילה י' ולא אמרי' גוד אחית ומ"ש מגזוזטרא דאמרי' בה גוד אחית וי"ל דאיכא למימר דשאני גזוזטרא שהמחילות נעשית לשם כך משא"כ בספינה דלא נעשית לשם כך להתיר טלטול בשבת ומיהו ק"ק לפי זה מאי קשיא להו לקמן אהא דקאמר תלמודא ומנא תימרא וכו' וא"ת אמאי לא פשיט ממתני' כו' דהימא דשאני התם דהמחילות עשויות לשם כך וי"ל דמ"מ ה"ל למפשט שפיר מהך מתני' דגזוזטרא דבקיעת גדיים לא שמה בקיעה ודו"ק: **ע"ב** בפירש"י בד"ה הא איכא כו' ועוד מאי דוחקיה דרב יוסף לשנויי הכי נימא כו' ואביי גופיה מאי מותיב כו' עכ"ל ר"ל לפרש"י ניחא דאביי מוקי הך דעמוד כו' אפי' כרבנן דסתמא קתני וכ"ל דוחק לאוקמי כר"י בר"י אלא דרבנן נמי דפליג עלה דר"י ב"י בטרסקל מודו בעמוד וכדמסיק מאי אריא כו' הכא ה"ל מחילה שאין הגדיים כו' וא"כ ה"ה ספינה ה"ל מחילה שאין הגדיים כו' אבל לשיטת רבותיו של רש"י דע"כ הסיא דעמוד כו' כר"י ב"י אתיא דלדידיה מהני מחילות שהגדיים כו' גבי טרסקל למימר גוד אחית אבל רבנן הא פליגי גבי טרסקל ומינה בעמוד ברה"ר כו' דלא מהני מחילות שהגדיים בוקעין בה למימר גוד אחית ואם כן כיון דאין נראה לרב יוסף דוחק לאוקמא הך דעמוד כר"י ב"י אם כן מאי דוחקיה לשנויי הכי מאי אריא כו' ולפלוגי בין עמוד לספינה ה"ל לשנויי בפשיטות דהך דעמוד אתיא כר"י בר יהודה ורבנן פליגי עליה כדמתקיף לה רב יוסף גופיה ועוד אביי גופיה דמותיב לה מהך דעמוד כו' כיון דלא ידע לאוקמא אלא כר"י בר יהודה כמו בטרסקל מאי מותיב ליה ואת לא תסברא כו' דלא חזינן והכמים פטרי וכו' ומהרש"ל כתב ליישב שיטת רבותיו ולחלק בין טרסקל לעמוד ואין לי להאריך כי דברים דחוקים הם בפרש"י וק"ק בעיני רש"י דמקשה לרבותיו מפ"ק בתרי דוכתי דבקיעת גדיים מעכבי גוד אחית אמאי לא קשי' ליה בפשיטות מסוף סוגיא דשמעתין דאין מחילה תלויה מתרת אלא במים מוכח מזה אדרבה דבקיעת גדיים מבטל מחילה ויש ליישב ודו"ק: **תוס'** בד"ה פשיטא כו' שמא כו' ומטלטל מרה"י לכרמלית כו' עכ"ל. כ"ל דר"ל דאפשר שלא יכול להגיע מתוך הספינה אל החפץ בידו ויצטרך ליטול קנה ארוך בידו להושיטו מחוץ

קרני ראם [א] דאל"כ לא לחייב. נ"ב עיין לעיל דף ה' בתוס' ד"ה בשלמא לבן עזאי וכתי' הרשב"א שם :

מהר"ם

חיים או בור ברה"ר וכו' פי' בור ברה"ר והיא של רבים : **ד"ה** או דלמא כיון דממקום פטור קאתי וכו' דמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב פי' וסטיו הוי מקום פטור : **בא"ד** אבל אם זרק ממש כנגד העמוד וכו' ודאי חייב פי' ולכך גבי מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב אפי' בזורק דהתם לא שייך שום אלכסון ופיסוק כח : **בא"ד** ודוקא בזורק מיבעיא ליה אבל במוציא ומכנים פשיטא דחייב נ"ל דר"ל דה"ה במושים חייב ג"כ בכל ענין דהתם נמי לא שייך פיסוק כח אפי' באלכסון והשתא יתיישב שפיר הא דקאמר בתר הכי והא דמייתי ראיה מהנוטל והנותן ע"ג חייב משום דמשמע ליה בכל ענין בין בזורק וכו' ר"ל וכיון דבמושים אין חילוק אלא בכל ענין חייב אפי' באלכסון ה"נ בזורק דהא מדמי להו מתני' להדדי דאל"כ תקשה עדיין מה מייתי ראית מהנוטל והנותן וכו' ואע"ג דאיירי בין במושים בין בזורק דלמא איירי שלא באלכסון אלא שזורק ממש כנגד העמוד אבל לפי מה שכתבתי יתיישב שפיר וק"ל: **בא"ד** והשתא לא דמי למוציא מחנות לפלטיא וכו' דהתם מכחו בא לרה"ר פי' ולכך חייב אפי' בזורק ודו"ק: **ד"ה** לאחרים עושה מחיצה וכו' גבי חוליות הבור לא שייך למימר הכי וכו' כוונת התוס' בזה כדי שלא יקשה אמה שפירשו התוס' לעיל בר"ת מסייע ליה לר' יוחנן וכו' א"נ מייתורא דמתני' שמעינן דמצטרפים לארבע וכו' ומיירי כשהחוליא גבוה י' וכו' ולמה לי גבוה י' נוקמא כגון שאין הבור עמוקה י' כ"א בצירוף החוליא ולכך כשנוטל ונותן ע"ג החוליא חייב אע"ג שאין החוליא גבוה י' וגם אינה רחבה ד' מטעם כיון דלאחרים עושה מחיצה דהיינו הבור לעצמו לא כל שכן לכך כתבו התוס' דלגבי חוליא דבור לא שייך למימר הכי וכו' : **ד"ה** כגון שזורק דף וכו' ט"ס וכצ"ל תחלת הדבור זרק דף וכו' הנחת חפץ ועשיית מחיצה וכו' וקאי אלישנא דבעי רבא זרק דף ונח ע"ג יתידות וכו' : **בא"ד** משמע דוקא על גביו אבל תחתיו לא וכו' פי' דבשלמא אי הות תחתיו נ"כ רה"י הוי כאלו זרק הדף לתוך רה"י והוי שייך למימר הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קא אתו אבל השתא דאפי' לאחר הנחת הדף לא הוי רה"י תחתיו א"כ היאך יתיישב בזריקת הדף הא לא זרק הדף לתוך רה"י ואמר ר"י כגון שיש מחיצה וכו' פי' ולכך ע"י הדף נעשה תחתיו רה"י וק"ל :

דף ק ע"א בגמ' לאביי דפשיטא ליה דמחצלת מבטלת מחיצה וכו' תצריך ליתן טעם כיון דס"ל דמחצלת מבטלת מחיצה והנחת וסילוק מחיצה בהדדי קא אתו ס"ל דפטור א"כ גבי עמוקה עשרה וזרק לתוכה מחצלת נמי ליפטר דהא ממעט עומק הבור כמו נתן לתוכה חוליא וצ"ל דכשנותן המחצלת לתוכה אין דרך ליתן אותה שם לבטל עומק הבור אלא להצניע אותה בתוכה אבל כשהולקה במחצלת נתכוין למעט ולהפסיק רחבה : **בתוס'** ד"ה פירות מבטלי מחיצה וכו' א"נ דבילה דבר

חכמת שלמה

דף ק ע"א רש"י בד"ה וזרק לתוכן מחצלת משום כו'. מקום מחצלת כצ"ל והס"ד : **בד"ה** תל המתלקט כו'. וכ"ב פי' ממקום ביגיע שיפועו לעשרה משם ולמטה אם יש ד' על ד' הוי רה"י אבל מלשון הרמב"ם משמע כפשוטו שהתל גופו נעשה רה"י ול"ע : **תוס'** בד"ה והא לא נח כו' וי"ל דפריך לרבא דאמר כו'. כ"ב פי' כמו שרבא פליג אברייתא דאמר תוך ג' ד"ה חייב כך ר' יוחנן נמי פליג אהך ברייתא ולא ס"ל כברייתא אלא כסברת דרבא דבעי לעולם הנחה על גבי משהו ומאן דפריך והא לא נח הוא ר' יוחנן בעצמו או א' מבני ישיבתו וס"ל כסברת דרבא וק"ל : **בד"ה** אחזתו הכות כו' ונראה דע"ג קרקע כו'. כ"ב פי' דוקא ברות בעינן הנחה ע"ג משהו אבל בקרקע לא בעינן הנחה ואפי' בנתגלגל קרוי הנחה ודו"ק : **בא"ד** כדפי' לעיל כו'. נ"ב דף פ' ד"ה והאמר רבא כו' : **ע"ב רש"י** בד"ה כרמלית מארעא מפחינן י' של אויר כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה עושה מקום ד' כו' אלא עושה מקום כו'. כ"ב פי' מה שאמר עושה מקום ד' לאו למעוטי מחילה עשרה אלא מש"ס תפס ארבעה בדבריו שקאי על הזיז שאמר רב הונא בכל שהוא פליגי הני עליה והומרים דבעינן שיהא רחב ד' וממילא דבעי נמי מחילה עשרה ודו"ק :

דף קא ע"א רש"י בד"ה עמוקה הספינה הס"ד : **בד"ה** עשרה לתוכה דהויא רה"י הס"ד : **בד"ה** אבל לא כו' עמוקה עשרה דאי כו' להגביה את ידו כו' כצ"ל : **בד"ה** הני ביליאתא כו' לטלטל בכולה מתקיף לה הס"א : **ע"ב גמ'** דכתיב בחלל תרב דהרב הרי הוא כחלל אין אבל לענין שבת כיון דיכול להעמידה אפי' בחוט הסרבל כצ"ל והשאר נמחק : **רש"י** בד"ה הא איכא כו' ועל מה שפירשו כו' לאביי הכי מידי איריא הך דעמוד התם משום כו' כצ"ל. וכ"ב ולפי דעת רבותיו נ"ל דטרסקל גרע טפי מעמוד שאין לו מחילות ראויות כל עיקר לומר עליהן גוד אחית ומש"ה פליגי רבנן עליה דריב"י משא"כ כשיש לו מחילות ראויות וראוי לומר עליהן גוד אחית מאחר שהגדיים בוקעין בה ואין להקשות א"כ גבי מחילה תלויה אמאי התירו חכמים יותר מבחורבה הלא כשהגדיים בוקעים בה מועיל לגוד אחית ולא קשה מידי כי יש חילוק בין גוד אחית שאין כאן מחילה למחילת עשרה אלא שהיא תלוים ויש להתיר אפי' למטה ממנה שאין לה אפי' שורש אחת אלא הכל אויר ומשום תלויה היא להתיר כאלו קבע היא למטה דאז בודאי גדיים בוקעין גורעין אותה מלהיות למטה אלא במקומה עומדת. אבל גוד אחיק אינו שייך אלא להמשיך המחילה כדי לעשות למעלה רה"י ואז מועיל בקיעת גדיים שאין צריך להמשיך המחילות כדי להיות רה"י למעלה ובמקום בקיעת גדיים במקומה עומדת והוא רה"ר או כרמלית ודו"ק : **בד"ה** ואמר שמואל כו' להיות אב טומאה והספינה את הכלים שבתוכו דהרב הרי הוא כחלל והוי אבי אבות הטומאה כצ"ל וכ"ב ס"א : **בד"ה** בדבר שאינו כו' המעמידה בנין כל שהוא כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה פשיטא כו' וכשאין הפירות כצ"ל : **בד"ה** נפסקו כו' שלשה בתים ונפל כאמצעי

לבסוף אל ימים לבגיע אל החפץ והבתא בפיר קאמרי שיטלטל סקנה ארוך מרה"ר לכרמלית ואתי לאתויי שוב מכרמלית לרה"ר החפץ וקנה וק"ל: בד"ה הא תאמר כו' והא דקאמר בכל מחולה כו' ומסיפא דקתני כו' פריך לרב נחמן כו' עכ"ל. מבואר יותר ברא"ש ע"ש:

דף קב בפרש"י בד"ה כגון שנתכוון כו' דאוגדו בידו לאו משום זריקה כו' ר"ל דלא שייך אוגדו בידו לענין מלאכת שבת אלא באיסור הוצאה ולא באיסור זריקה וק"ל: **בד"ה** והא כל קתני כו' ואי שהם זורק כו' עכ"ל. ואע"ג דזה הכלל איירי במעביר דהוי בידו כמו זורק דאיירי בלכתא ומתנא דהוי בידו והוי בפיר דומה מ"מ משמע ליה כיון דזה הכלל איירי במעביר שהם דומיא דהכי איירי זורק שהם וק"ל: **תוס'** בד"ה אלא אמר רבה כו' למה הוצרך להשמיעט הסיא דחבורה כו' וכן לרבא כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דמשמע דלרב אשי לא קשה להו מידי ולמאי הא כיון דקתני בזורק ד' אמות ונזכר ולא חזר ושכח דפטור נ"ל למתני הכי גבי חבורה דמ"ל חבורה ומ"ל זורק ד' אמות ועוד כיון דאפילו בשוין קשיא להו נ"ל למתני חבורה תקשי להו בפשיטות לרבא דקאמר תרתי קתני נ"ל למתני זה הכלל דבכ"מ מוסיף זה הכלל על המילתא דקתני ברישא וכאן אדרבה כ"ש הוא כיון דזורק ונזכר פטור כ"ש במעביר דהוי בידו ויש לייסב דאי לא הוה קתני זה הכלל ה"א דחבורה איירי דוקא בלכתא ומתנא ולא הוה תנינן ברישא א"כ קלטה כו' אבל השתא דקתני זה הכלל ליכא למימר הכי כדפרכינן והא זה הכלל דקתני אזריקה כו' [א] ומה"ט נמי ל"ק להו לרב אשי דהוא לא הגיה המשנה אלא שהוא מפרשה כך כמ"ש התוס' לקמן ואי לא הוה תני חבורה הוה מפרשינן הזורק ונזכר כו' דרישא כפשטיה אע"ג דלא חזר ושכח חייב וסיפא דזה הכלל בלכתא ומתנא אבל השתא דקתני [חבורה] וזה הכלל ליכא למימר הכי כדפרכינן לקמן והא זה הכלל כו' אבל לרבא דקאמר תרתי והגיה המשנה א"כ לא נזכר כו' דהשתא זורק ונזכר כפשטיה דמשום זכירה הוא מפטר לא ה"ל למתני בתר הכי חבורה דמ"ש דליכא למימר השתא דלא הוה תנינן ברישא א"כ קלטה כו' והוה מוקמינן זה הכלל בלכתא ומתנא הא (כל) זה הכלל לאתויי אתא כל מילי משמע אפילו בלאו לכתא ומתנא וע"כ ברישא א"כ קלטה תנינן להו ודו"ק: **בד"ה** והוליכן חייב כו' ואע"ג דפיו למעלה מי' ואינה רחבה כו' ודמי לטרסקל כו' עכ"ל. קצרו בדבריהם וזה ביאורם דקשיא להו כיון דלפי האמת פיו הוא למעלה מי' ואינה רחבה ד' אמאי מסוי ליה מחשבתו למקום ד' טפי מבוכיאר ויריעה דמקרי מקום פטור ולא אמרינן ביה דמחשבתו משוי ליה מקום ותירצו דלא דמי דפיו אינו מקום קביעות כמו בוכיאר ולכך משוי ליה מחשבתו מקום ד' ובטל אגב רה"ר דאין רה"ר פחות מד' משא"כ בוכיאר אע"ג דאיכא מחשבתו לא מסוי ליה מקום ד' דאינו בטל אגב רה"ר כיון דקביעות הוא טפי וכתבו דהך דהכא דבטל אגב רה"ר הוא כמו טרסקל דאמר בפ"ק דלמטה מי' אע"ג דגבוה ג' ורחב ד' הוה דינו ככרמלית אמרינן ביה דבטל אגב רה"ר כמ"ש התוס' שם דאין כרמלית בכלים והיינו משום דבטלי אגב רה"ר ה"נ אית לן למימר הכא גבי פיו דלמעלה מי' אע"ג דדינו כמקום פטור בטל הוא אגב רה"ר וכתבו ועוד דמעביר למעלה מי' כלמטה כו' כדאמרינן בריש פירקין שכך היתה משא בני קהת משא"כ בוכיאר דלא מלינו ביה דהוי כאלו הוא רשות הרבים והו"ק:

סליק פרק הזורק

פרק הבונה

ע"ב תוס' בד"ה לול של כו' דלא חשיב להאי פתח עשוי להכנים ולהוציא עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה אבל בהנך כו' כל"ל ור"ל משום דבפרק חבית קאמר דלול של תרנגולים עביד פיתחא לעיולי אוירא ולאפוקי הבלא קאמר דשמואל לא חשיב ליה להאי פתח עשוי להכנים ולהוציא ופליג אסוגיא דהתם ובד"ה אבל בהנך כו' קשיא להו לפי הגירסא דעבדו לא הוה אצטריך למיעבד דלרב דמשוה לבתרייתא דהך בנין מכ"ש מליעתא ולשמואל דקמייתא לא חשיב בנין כ"ש מליעתא ולא הוה אצטריך פלוגתייהו אלא קמייתא משום רבותא דשמואל ובתרייתא משום רבותא דרב וקאמרי דפסיקא ליה לתלמודא שום סברא דמקמייתא ובתרייתא לא הוה ידעינן מליעתא אי לרב אי לשמואל וק"ל:

דף קג בד"ה אם לבהמה כו' דהל"ה מחייב אשיעורא זוטא כדאמר לעיל כו' עכ"ל מאי דפריך אטו כולהו לאו לייפות נינהו אין ראיה דמחייב אשיעורא זוטא דהיינו משום דמלאכת השיעורא זוטא כמי נעשה מגילה שהרי הקרקע מתייפה מאליו משא"כ אם להיסק דשיעורא הזוטא לבהמה כמלא פי גדי לא נעשה ממילא ולכך הוצרכו לראיה מדאמר לעיל וק"ל: **בד"ה** באגם שנו ומתניתין דלא שייך לאוקמא באגם כו' דאיירי באילן יבש כו' עכ"ל דהך דקתני בברייתא התולש כו' אם לאכילה כו' שייך לאוקמא באגם דאינו מייפה שם הקרקע אבל במתני' דלא קתני אלא המלקט עציו כו' אם להיסק כו' ולא קתני תולש לא שייך לאוקמא באגם דודאי שם נמי האילן מתקן כל שהוא אי לאו באילן יבש והברייתא לא שייך לאוקמא ה"נ ביבש דמ"מ בתולש הקרקע מתייפה בכך וק"ל: **בד"ה** לא צריכא כו' דהא מפיס מורסא כו' ממחט של יד ליטול בה כו' עכ"ל דמטעמא דקאמר הכא דפטור משום דקעביד בארעא דחבריה ה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופא כמ"ש התוס' לקמן ומש"ה מדמו להו הכא למפיס מורסא כו' ולמחט של יד כו' דהוו נמי מלאכה שאינה צריכה לגופה וק"ל: **ע"ב** בד"ה ה"א דאאזרך כו' דהא ת"ק פטר אפילו שתי אותיות מבס אחד כו' ר"ל אפי' שם מת כו' דהוי שם במקום אחר שם מלשון ששה וכן תת מלשון נתינה משא"כ ה"א דאינו שם גם במקום אחר ומשום ר"ש נקטיה דמחייב אפי' בכה"ג דאם לא כי תקשי ר"ש היינו רבי יהודה וק"ל:

ח"א דף קג ע"ב נאמר בכני ונסכיהם כו'. מכאן לניסוך המים כו' מפורש פ"ק דתענית:

דף קד בד"ה נרוטי קא כו' ועוד אי ר"ח בר אבא בסתומה איירי תקשה נמי כו' עכ"ל:

ר"ל דהתם לא פסיק לדעתיה מעיקרא לאפלוני בין סתומות ובין פתוחות ומקשה מהא דאין נביא רשאי לחדש כו' ומקשה ועוד לפי הסברא דבסתומות איירי הא דר"ח בר אבא מקשה כמו הא דרב חסדא אלא ע"כ בפתוחות איירי הא דר"ח בר אבא ולא תקשי הא דרב חסדא אלא הך דאין נביא רשאי לחדש כו' והשתא מסקנת סוגיא דהתם כי הכא ומה שיש לגמגם שם בדברי התוס' ע"ש בחדושי באורך ודו"ק: **ע"ב** בד"ה נתכוון לכתוב כו' מאי פריך מנתכוון לכתוב ח' כו' אפי' נתכוון כו' עכ"ל. קצת יש לגמגם בזה דאדרבה בנתכוון לכתוב ח' וכתב ב' זיינין נתקיימה מחשבתו טפי שהרי ב' זיינין הם בכלל ח' משא"כ נתכוון לכתוב ז' אחת שלא נתכוון כלל על ב' זיינין וק"ל: **באד** ואע"ג דהשתא מיהת לא' כו' דודאי איירי שהיה צריך לכתוב שתי אותיות דהל"כ לא מחייבי כלל אלא דהשתא מיהת לא' הוא דמתכוון ועלה בידו ב' וק"ל: **בד"ה** אמר רב חסדא כו' לא קאמרי כו' אבל גבי גט כו' עכ"ל ולא ניחא להו לאוקמא מתני' דהכא בס"ת דמטעמא דמשום זה אלי ואנוהו לא מסתבר שיהיה פסול מדאורייתא וא"כ לענין חיוב שבת הוי כתב [ב] מן התורה וק"ל: **באד** ומשמע ליה דמתני' דהכא איירי בכל ענין כו' דלא ניחא להו למימר דלר"ת אין חילוק בין כשמתקן ובין אינו מתקן באחרון יותר מן הראשון דהך סברא פשוטה לחלק שהרי לא הוזכר בדברי ר"ת ב"י וע"כ הוא מפליג בהכי ור"ת לא פליג עליה אלא בהך טעמא דזה אלי וגו' וק"ל:

ח"א דף קד ע"א מנצפ"ך צופים אמרום כו'. מה שיש לדקדק בזה עיין בתוס' הכא ובריש פ"ק דמגילה ובחידושי הלכות: **אלה** המצות כו'. האי קרא אלה המצות והמשפטים וגו' בסוף ספר במדבר כתיב ולפי ענינו לא אצטריך האי קרא התם אלא למעט אתא שאין לחוש רק על המצות ומשפטים שנאמרו בד' ספרי החומש וספר אלה הדברים אינו בא לחדש אלא שהוא משנה תורה ודו"ק: **מ"ם** וסמ"ך שבלוחות בנס כו'. מדכתיב משני עבריהם משמע ליה שהיה חקוק מעבר לצד זה עד עבר לצד השני וכפירש"י בחומש מב' עבריהם היו האותיות נקראות ומעשה נסים היה עכ"ל ע"ש: **מבפנים** ומבחוץ כו'. יש לדקדק בזה מאי קמ"ל דהיא היא דקאמר מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס כו' כפירש"י שהיה החקק נוקב כל הלוחות וא"כ ודאי דנקרא גם מבחוץ וי"ל משום דלא תימא דמבחוץ היה נקרא ג"כ נבוב בהר סרו אלא דמבפנים נקרא מצד ימין לצד שמאל כמו כתב העבריים ומבחוץ נקרא מצד שמאל לצד ימין בהיפוך אותיות ואשמעינן רב חסדא דאינו כן אלא דמבחוץ נמי היה נקרא מצד ימין לצד שמאל בהיפוך האותיות והיינו נבוב בובן בהר רהב סרו ורם דאיכא שום כוונה ודרש בקריאת התיבה בהיפך כדלקמן באותיות הא"ב דדרש בהיפך א"ת ב"ש כו' וכן לקמן בס"פ אנכי למפרע יהיבה כתיבה נאמנין אמריה ודו"ק: **אתו** דרדקי כו'. עיין פירש"י ויש בו כמה דחוקים ואין להאריך בהם אבל המאמר אומר דרשני ונראה כמ"ש כבר בכמה מקומות כי אותיות התורה הן הן שמותיו של הקב"ה ולכך נקראו אותיות כמ"ש מקדש ניתן בין ב' אותיות וכך היתה כתובה לפניו באש שחורה כו' ויש בהן סודות בצורת הכתיבה ובקריאה. ואמר **דאפי'** בימי יהושע כו' ע"פ מ"ש לעיל דמנצפ"ך צופים אמרום דשכחום וחזרו כו' דהיינו דשכחום אחרי מות משה בימי יהושע כדאמרי' נמי במס' תמורה דג' מאות הלכות נשתכחו בימי יהושע וא"כ הני דרדקי שמצאו לדרוש בכל הכפולים הרי בימי יהושע לא היה אפשר דאיתמר כוותייהו שהרי נשתכחו מהם הכפולים מנצפ"ך. ואמר **אלף** בינה כו' התחיל בעמוד התורה שהוא נגד כולם משום דהבינה היא מעלה עליונה שמבין דבר מתוך דבר ואין צריך לרב ללמוד קאמר אל בינתך אל תשען שאפשר שיטעה בהבנתו והיינו אלף בינה שתלמוד גם הבינה מרבך ואלף נאמר על הלומד מאמר כמ"ש ואאלפך חכמה וגו': **גמול** דלים כו'. שהוא עמוד גמ"ח לפי שגמ"ח גדולה יותר מצדקה שהוא בין לעניים ובין לעשירים כדאמרי' ס"פ לולב וערבה ואמר דמ"מ היא גדולה יותר בעניים ודלים שאינו מקוה לתשלום גמול וכמ"ש שם שהיא בין לחיים בין למתים שהוא חסד של אמת למתים וכן לעני שהוא חשוב כמת שאינו מקוה לתשלום גמול רק למצוה לשמה: **מ"ט** פשוטה כרעיה דג' כו' שכן דרכו של גמ"ח כו'. ע"פ מ"ש פ' לולב וערבה גדולה גמ"ח יותר מן הצדקה שנא' זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד דהיינו שהצדקה היא הנתינה והחסד הוא שמטריח עצמו להביאה לבית העניים כפירש"י שם וכמפורש פ"ק דע"ז וז"ש שכן דרכו של גמ"ח בעושה צדקה לרוץ אחר העניים להביא להם הצדקה לידם דהיינו ממש כרעיה דג' לגבי ד'. ואמר **מ"ט** פשוטה כרעיה דד' כו'. דלימצי נפשיה כו' היינו שלא יטריח העני את הנותן ביותר דזה הוא בכלל גמ"ח שגם העני מצווה עליה כיון שהוא בגופו: **מ"ט** מהדר אפיה דד' מג' דליתן לו בצנעא כו'. עפמ"ש פ"ק דב"ב לצדקה תציל ממות איזו היא שמצלת ממיתה משונה כו' נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה והיינו כדי שלא לכסוף מיניה. ואמר **ה"ו** זה שמו של הקב"ה הן ב' אותיות משם של ד' הרומזים על ב' המדות חסד ואמת והם ב' עמודי עולם תורה וגמ"ח. ואמר **ז"ח ט"י כ"ל**. כמ"ש ספ"ק דב"ק כל העוסק בתורה ובגמ"ח זוכה לנחלת ב' שבטים כו' כמפורש שם זוכה לכילה שהוא חן ואפריון כיוסף וזוכה לתורה כיששכר וז"ש שאם אתה עושה כן בב' עמודי עולם שהם תורה וגמ"ח שזכר **הריני** זן אותך וחן אותך כיוסף שזכה לזון ולפרנס גם אחרים ומטיב לך בשביל התורה ונותן לך נחלת התורה בירושה כמ"ש מורשה היא וקושר לך כתר לעוה"ב דהיינו כתר תורה. ואמר **מ"ם** סתומה כו'. מאמר סתום כו' ע"ש מ"ש בעשרה מאמרות נברא העולם ופריך בספ"ב דר"ה ט' הוו ומשני לה דבראשית נמי מאמר הוא והכוונה בו שמאמר הראשון לא איצטריך לזוכרו דודאי במאמר היה דהיה יש מאין כמפורש שם והיינו מאמר סתום רזא מאמר ראשון דבראשית ומאמר פתוח כל שאר ט' המאמרים. ואמר **נ"ן** כפופה כו' נאמן כפוף כו' ע"פ מ"ש פרק ראוהו ב"ד דאיכא למ"ד שופר של ר"ה בכפופין דכמה דכייף איניש מעלי טפי ופירש"י כבוש בקרקע דכתיב והיו עיני ולבי וגו' ואיכא למ"ד דכמה דפשיט איניש דעתיה מעלי טפי דכתיב נשא לבבנו אל כפים לא פליגי אלא התם דה"א בתרווייהו משא"כ הכא דאפשר בתרווייהו וכדאמרי' בפ' מצות חליצה בתפלה דעיניו למטה ולבו למעלה והיינו **נאמן** כפוף עיניו למטה **ונאמן** פשוט לבו למעלה וכן יתפרש בצדיק כפוף וצדיק פשוט ולכך פריך דהיינו הך ומשני לה הוסיף לך כפיפה על כפיפתו לענין עיניו למטה וע"ד שאמרו מאד מאד הוי שפל רוח בלשון כפול ועד"ז תסמוך לשנויי להוסיף פשיטות על פשיטתו לענין לבו למעלה: **ס"ע** סמוך עניים כו'. דהיינו שיסמוך אותם בדברים כדאמרי' פ"ק דב"ב כל הנותן פרוטה לעני מתברך בו' ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות דזה בגופו וזה בממונו: **ל"א** סימנין עשה וקנה כו'. ר"ל שלא יהיו לך הסימנין בעיקר לימודך אלא קנה אותה על ידיהם של הסימנין תבא לקנין התורה. ואמר **פה** כפופה פה פשוטה כו'. ע"פ מ"ש פרק המפלת הולד במעי אמו פיו סתום לומד תורה וצופה מסוף עולם ועד סופו כשילא לאויר עולם משכח התורה ופיו פתוח והיינו דבמעי אמו פיו סתום ואינו לומד תורה רק בעיון אבל כשילא לאויר עולם פיו פתוח ללמדה בפה ולא תתקיים בזולת פה והיינו פיו סתום שצריכה התורה לעיון וצריכה ג"כ לגרום אותה וללמדה בפה דהיינו פה פתוח. ואמר **קוף** קדוש. והיא בגימטריא מקו"ם שהוא מקומו של עולם. **וריש** רשע מפורש באותיות דרבי עקיבא. ואמר **מ"ט** מהדר אפיה דקוף כו'. לישנא מעליא הוא כפירש"י והא דלא מיהדר אפ"ה דק' מר' דבהכי הוה ניחא טפי כדי שלא להסתכל ברשע י"ל דא"כ היה עומד הק' מצד שמאל של ר' ולאו אורח ארעא וכדאמרי' דימינו פשוטה לקבל שבים. והיינו דמסיק הכא **ומ"ט** כרעיה דק' תלויה היינו לגבי ר' דאי הדר כו' וזה אינו אלא בימין וזה הכוונה במזמור אליך ה' נפשי אשא שיש בו כל הא"ב חוץ מק' וגם הר' כפולה במקום הק' כי הק' שהוא קדוש הוא מימין

קרני ראם [א] ומה"ט נמי ל"ק כו'. נ"ב תי' קשה להבין אבל מדברי רש"י נראה דהכא דבידו להחזיר ל"מ חזר ושכח וא"כ י"ל לרב אשי דתרי דיני קתני וסיפא דחבורה בלכתא ומתנא ואפי' בחזר ושכח והבן:
[ב] מן התורה. נ"ב מסוף דבריהם בכ' דבגט לא מני איירי ל"מ כדבריו ועיין:

חכמת שלמה

האמצעי כו' כצ"ל: **בד"ה** כי איתמר כו' הראשון אף במזיד כו' דאפי' היכא דע"י כו' כצ"ל:

דף קב ע"א גמ' ר"מ אומר אף אם היתה שבת והוליאו בפיו חייב כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה קלטה אחר כו' וקבל הו שקלטה כו' הד"א: **בד"ה** אתאן ללכתא כו' נושאים דרדורים של יין כו'. נ"ב פירש"י בע"ז פרק אין מעמידין לגינין קטנים והערוך פי' שהיא חבית עגולה של עץ: **בד"ה** אכילה אחת זית אחד. נ"ב לאו דוקא דהא ביוה"כ בעינן ככותבת ודו"ק: **תוס'** בד"ה ר"מ כו' אף משום שבת ויוה"כ כצ"ל והס"ד: סליק פרק הזורק

הבונה פרק שנים עשר

ע"ב גמ' משום מכה בפטיש נמחק: **שם** דימוס אבנים כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת שיש מתקיימת כיולא בו ואין מוסיף עלה כצ"ל: **בד"ה** מכבלי כו' וחסרה למלאכתן והולרכו כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה האי מאן כו' בהחזרת תריסין או כו' כצ"ל: **בד"ה** לול של תרנגולין כו' דלא חשיב להאי פתח כו'. נ"ב ואע"פ דלקמן פ' חבית אמרי' להדיא דעשוי ג"כ להכנים ולהוציא ע"ש דף קמ"ו היינו משום דהי להו הכי לא הויא פתח כלל אבל מ"מ אינו עשוי להכנים כמה כשאר פתח שיהא שם בונה עליו ודו"ק:

דף קג ע"א רש"י בד"ה הקודח כו' בבלמא לרב דאמר נקב הוי כו' כצ"ל: **בד"ה** מרדדי עסי מסכן לניפוי קרשים עושין כן מכין כו' כצ"ל: **בד"ה** ביצה קלה כגרוגרת כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' וכ"ת אלף אלף דאאזרך וכו' וכן א"כ דאאזרך כו' כצ"ל וכן ברש"י וכן בתוס'. וכ"ב פסוק הוא בישעיה סי' מ"ה אאזרך ולא ידעתני וגו': **רש"י** בד"ה מכאן כו' כלומר אלמא מ"ם דונסכיהם כו' כצ"ל:

דף קד ע"א רש"י בד"ה עלויי כו' התם וה"נ מיהוי הוה תרווייהו ולא ידעי כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** גר דק כסאי כו' דוק שמים כצ"ל: **בד"ה** אמרה גיהנם ליה שלי תן כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י בד"ה על לוחי כו' נ"ל על שני לוחי כו' בשטור על ב' כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** שקרתא אגיני"א נ"ל מינים כו': **בד"ה** קומא גומא. נ"ב פי' בלע"ז וכן בערוך: **בד"ה** במי טריא י"א: מין פרי כו'. נ"ב ובגיטין פי' מין פרי שהוא כעין עפלים: **תום'** בד"ה אמר רב חסדא כו' אבל לרב אחא בר יעקב ע"פ מתני' כו'. נ"ב פי' שיהיה הא דרב חסדא אתיא אליבא דכ"ע וק"ל:

מהר"ם

דבר מועט הוא וכו' יש לדקדק לעיל כי פריך תפשוט מדידיה וכו' וא"ר יוחנן בדבילה שמינה שנו הו"ל לשנויי שאני דבילה דדבר מועט הוא וצ"ל דעדיפא מיניה משני דחילוק זה דטעם דדבילה משום דדבר מועט היא לא ס"ל לאביי ודו"ק: סליק פרק הזורק

הבונה פרק שנים עשר

דף קב ע"ב בגמ' כידה קטנה לשפות עליה קדרה קטנה וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה המצדד את האבן וכו' עד שמתיישבת בקרקעית וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה לול של תרנגולים וכו' עד עשוי להכנים ולהוציא הוא ס"ד ומה שכתבו התוס' אח"כ אבל בהנך תרתי וכו' הוא התחלת דבור השני:

דף קג ע"א ברש"י ד"ה ושבקיה בגויה לתלות בה כצ"ל: **ד"ה** מרדדי טסי וכו' שמכין ג' על הטס וכו' כצ"ל: **ד"ה** ביצה קלה כגרוגרת מביצה וכו' כצ"ל: **ד"ה** כל השם התיבה וכו' כצ"ל: **ע"ב ברש"י** ד"ה אלא ב' אותיות וכו' כגון שש משששבצר וכו' תת מתתראו מתתנו וכו' כצ"ל: **ד"ה** וכי תימא אלף וכו' שהם שתי אותיות מתיבה גדולה וכו' כצ"ל: **ד"ה** כיון דאית וכו' בלשון לטין של מינין קלוטרום וכו' כצ"ל: **ד"ה** אחת מאחת וכו' כתב מהנה מ"ם יתירה ומאחת יתירה וכו' נ"ל שצ"ל ומהנה יתירה: **בא"ד** כתבינהו ודרוש אחת הנה וכו' אחת שהיא הנה וכו' כצ"ל והכל ד"א: **בתום'** ד"ה דגלטורי בעלמא וכו' ורבנן דפטרי במתני' וכו' ר"ל במתני' דלקמן דפליגי ר"י ורבנן בנוטריקון:

דף קד ע"א בגמ' מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש כצ"ל: **וליעול** בהך וכו' קושיא היא: אני חס עליהם מפני שבעטו בניף וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה ע"כ מדת הרשעים כן הוא נדרש אצל וכו' כצ"ל: **ע"ב בגמ'** אמר לו שוטה היה ואין מביאים ראיה מן השוטים כתב במשקים וכו' כצ"ל:

הכ' שהוא רשע לקבלו בתשובה ודוד התפלל נגד אויביו הרשעים שלא יעמוד הקב"ה לימינם וז"ש במזמור ק"ט הפקד עליו רשע ושטן יעמוד על ימינו שהשטן נ"כ הוא נקרא רשע כמ"ש גופה רשע לצדיק וכקש דוד נגד אויביו הרשעים אל תעמוד הק' שהוא הקב"ה לימינו לקבלו בתשובה אבל הפקד עליו רשע וזהו השטן שיעמוד לימינו לשטנו ונ"זה במזמור אליך ה' נפשי אשא שזכר ברי"ש אויביו שנאמר כאם אויבי כי רבו וגו' דהיינו אויביו הרשעים הקדים הרי"ש במקום הקו"ף על כוונה זו שיעמוד הרשע שהוא השטן על ימינו של רשעים אויביו. ואמר מ"ט כרעיה דקו"ף כו'. מסייע ליה לר"ל כו' בא ליטמא פותחין כו' תייתי ליה הכא לגבי הק' כו' על הכוונה זו ובפ' התכלת מייתי ליה נ"כ לענין הס' דכרעיה תלויה ושם מפורש. ואמר שי"ן שקר כו'. בעד כאן לא נמנא בא"ב אותיות שקר. וכן תי"ו אמת שבה כנלם אותיות אמת. וקאמר שקר מקרבן כו'. שקרא שכיח וכו' וכדאמרי' אמת אומר אל יברא שכולו שקר כו'. ואמר שיקרא אחדא כרעא כו'. פי' פרש"י ויותר נראה לפרש דאמת מלבן כו'. שכל אותיותיו שוין למטה ואין הא' מאריך על האחרים משא"כ שקר שהקו"ף בצורתה מאריך למטה יותר מרי"ש והשי"ן והיינו הרגל האחד שהוא כרעא דקו"ף שזכר לעיל. ואמר דקושטא קאי כו'. היינו שיש לו קיום משא"כ השקר או ע"ש שהאמת הוא א' מעמודי עולם דהיינו דקאי עולם עליה משא"כ השקר הוא מהרס עולם בקיומו בע"כ אמת הוא חותם של הקב"ה שהוזכר במעשה בראשית. ואמר א"ת ב"ש כו'. אח"ס בט"ע כו' א"ל ב"ש אלו חלופי אותיות הם בספר יצירה הם בסודות נסתרים בחילוף אותיות ואלו ינוקי הוו דרשי להו ברמיזות לשכר הצדיקים ולעונש הרשעים. וז"ש א"ת ב"ש אותי תעב כו'. כי הא' רמז על האחד אמיתי דהיינו אותי תעב ע"ש התי"ו ואמר דאעפ"כ אתאוס לו שישוב שהקב"ה מצפה ומתאוה שישוב הרשע מרשעתו ואמר ב"ש הב' כמו שהיא בנקודת חיר"ק משמעו בי רמז על הקב"ה ולא חשק נמי משמעו מן הב' שהוא מורה על השניות דהיינו שלא חשק אל א' ובחר בשני אעפ"כ שמי שהוא הוראות הפי"ן כמ"ש כי שם ה' נקרא עליך וגו' זו שי"ן של תפילין יחול עליו להיות ירחתי עליו לשוב וכמ"ש אע"פ שחטא ישראל הוא כי אפשר שישוב. ואמר ג"ר גופו טימא כו'. הג' מורה על הגומל נפשו בתאוות המותרות דהייטו שטימא את עצמו אעפ"כ ר' רחום שהוא הקב"ה מרחם עליו אם ישוב. ואמר דלתותי נעל כו'. ר"ל נאם אחר כל המעשים באני מצפה לו לתשובה דלתותי נעל שהם שערי תשובה או ע"ש דלתות בהכ"נ ובהמ"ד שנפל כמו שעשה אחז המלך: קרניו. רמז הק' שהוא קרן של אדם לעוה"ב לא אגדע בתמיה וכמ"ש וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות וגו' דהיינו לדיק יורש חלק הקן של הרשע בעוה"ב כמפורש בפ' אין דורשין ואמר ע"כ ועד ה' ו' שהם מתש אותיות שמו של הקב"ה דרשי במדות הרשעים אבל במדות לדיקים יש לדרוש כל האותיות כמשמען דהיינו א"ת ב"ש אם אתה בוש שאתה ירא אלהים כמ"ש בנדרים איזו יראה שהיא בפנים הוי אומר זה הבושה תזכה לגור בדוק היינו למעלה בעולם הנשמות כמו שאמר בושת פנים לג"ע. ואמר ה"ץ ו"ף חלילה כו'. מלינו ה' מתחלף במ' ור"ל שגם בעוה"ז תזכה שה"ו של השם יהיה לך חלילה להלילך מן האף והף' מורה בכ"מ על האף כמ"ש נגף שלף אנף כמ"ש המפרשים. ואמר ז"ע ח"ם ע"ן כו' ר"ל אם אתה זע ממנו יתברך ב"ה כמ"ש שאתה בוש הרי הקב"ה חס עליך להלילך משטן שלא תהא זע ממנו כמ"ש הבא ליטהר מסייעין אותו. ואמר י"ם כ"ל אמר שר כו'. אותיות י"ס יש לחלק ור"ל אמר שר של גיהנם ליס שהוא שמו של הקב"ה מכל תן לי דהיינו גם מרשעי ישראל. אמר הקב"ה אח"ם בט"ע ני"ף. כפרש"י שים לחוס עליהם להלילם מגיהנם על שבעתו בני"ף שהוא זנות וכמ"ש אברהם יושב על פתחו של גיהנם וכל מי שעבר עבירה בזנות נמשך ערלתו ולא מבשקר ליה. ואמר דב"ץ דכים הם כו'. אמר כן נגד כתות שיהיו לעתיד כדאמרי' פ"ק דר"ה לדיקים בינונים רשעים נגד רשעים אמר כנים הם באמונתם שלא עברו רק ע"י הילה"ר ונידונים בגיהנם ועולים. דכים הם.הם הבינונים שיזכו בדין לעתיד כדאמרי' שם ורב חסד מטה כלפי חסד ולדיקים הם כמשמעו וע"כ אמר הקב"ה הל"ק ה' במקום ח' דהיינו שיש לעולם חלק לעוה"ב כמ"ש ועמך כלם לדיקים ואין לך חלק בהם. ואמר ומר ז"ן ש"ת דהיינו שאמר הגיהנם לה"ו שהוא שמו של הקב"ה מר מלשון רבינו זכני מזרעו של שת דהיינו ז"ן ש"ת דהאי ליפנא אפכתן בגיהנם שלש הנה לא תשבענה שאול וגו' א"ל הקב"ה ב"ס ג"ן ד"ם אוליכם לגן כו' הכ' מתחלף בב' בצורתה כדאמרי' לעיל ביתין כפין כפין ביתין ואמר גן הדם ע"ש והוא גג בין ההדסים וגו' ואמר ה"ע ו"ף אמרה גיהנם כו' עיף אנכי כו' דהיינו באמר הגיהנם להקב"ה שהוא ה' עיף אנכי פרש"י הנכי עף ברעב כמ"ש בעשו כי עיף אנכי ועי"ל ע"ש עיפה נפשי להורגים. וא"ל הקב"ה ז"ץ ח"ק הללו זרעו של ילחק כו'. כמפורש לעיל בפ' רע"ק דאברהם ויעקב לא יבקשו רחמים על ישראל בדין לעתיד רק ילחק ואנו אומרים בדין ר"ה ועקידת ילחק היום לזרעו כו' וכן יהיה לעתיד. ואמר ט"ר י"ש כ"ת. ר"ל כי ע"כ ושמור לישראל י"ש עולמות אבל אני נותן לך כתות של עובדי כוכבים תחתיהן כמ"ש בחגיגה דהרשע נוטל חלק הלדיק בגיהנם כמ"ש משנה שברון יכתו ורש"י פי' בכמה דברים בסוגיא זו בענין אחר ואתה המעיין ראה אשר תבחר לך ודו"ק (תענית פ"ק ע"ש):

דף קה בד"ה והתניא פטור כו' אבל מברייתא דקתני סתמא פריך שפיר אבל קשה וכו' דפריך מיניה אמאי נקט כו' כצ"ל ול"ע כיון דהך דקתני פטור סתמא קתני אמאי לא קשיא להו מאי פריך מיניה הא ע"כ הך דקתני לכתוב אות א' ועלה בידו ב' חייב איירי בצריך לכתוב ב' אותיות ואם כן הך דקתני נמי סתמא לכתוב אות א' ועלה בידו ב' פטור תוקמא באינו צריך לכתוב ב' אותיות דפטור דהוי כמו כוון לזרוק שתים וזרק ארבע דפטור כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק: סליק פרק הבונה

ח"א דף קה ע"א כי אב המון כו'. דרשו כן מפני שנראה כי תיבת המון מיותר אשר לזה נתוספה ה"א דסגי ליה בהערה זה לכתוב אב לגוים וגו' דהיינו בתחלה אב לארם ועכשיו אב לגוים ומש"ה דרשו כן המון לנוטריקון ומדסא לדרשה אב נמי לדרשה נוטריקון וכולהו מפורשים במקרא א' אב באומות דכתיב והיית לאב וגו' ב' בהיר דכתיב ובחרת באברם וגו' המון ה' חביב ה' מתחלף בח' בלורתה כדאמרי' ה' בח' ח' בה' ועוד שהם ממולא א' ומלינו באברהם שהיה אהוב ואביב דכתיב זרע אברהם אוהבי מ' מלך דכתיב נשיא אלהים אתה וגו' ו' ותיק לשון ותיק פרש"י פ"ק דברכות אים ענין ומחבב מלות עכ"ל ומלינו באברהם שהיה עניו דכתיב ואנכי עפר וגו' ומחבב מלות דכתיב כי ידעתיו למען אשר יצוה גו' וגם מנהג ותיקון שהיו גומרין ק"ש ותפלה עם הנץ החמה מייתי ליה מאברהם שתיקן תפלת שחרית וישכם אברהם בבקר נ' נאמן דכתיב ביה ומלאתו נאמן לפניך ודו"ק: אנא נפשי כו'. דהוי סגי למכתב אני וע"כ דרשו כולה לדרשה אנא נפשי כו'. ר"ל שהקב"ה בעלמו נתנה כתובה וכדכתיב והלוחות מעשה אלהים וגו' ורבנן אמרי דבר טוסף להרחיק הגשמיות דלא כאמר כתובים באלבע אלהים אלא כדי לשבר את האוזן וז"ש אמירה נעימה כתיבה כו'. שהאמירה הנעימה היולאת מפי הגבורה נכתבה בלוחות מעלמה וכ"ה בת"י ובמדרשות ע"ש.וא"ד למפרע יהיבה כו'.להורות שהתורה נמונה כתובה ולא בע"פ דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה והוא כדי שיהיו נאמנין כי הדיבור שבע"פ יפול בו מהשינוי ענין וק"ל: יראה כאתה כו'. משום דלפי פשוטו הוא סותר מה דכתיב לעיל מיניה שהקב"ה הסכים על הליכתו שנא' קום לך אתם וגו' וע"כ דרשו יר"ע נוטריקון שעל האתון קאמר יראה כאתה נמתה גם שראתה ונטתה מפרש בקרא ותראני האתון ותט וגו' הא דמשום יראה היא אינו מפורש: כר מלא כו'. עיין פרש"י הכא ובספר ישעיה פי' כר נרחב תלשון ככר הירדן וכמו כרמל כר שהוא מלא תבואה עכ"ל וק"ל: נוטריקון נואף כו'. דהו"ל למכתב קללה נמרלה בס' אבל התי"ו מורה על הרבים לדרוש נוטריקון נואף כו' וק"ל: מה נצטדק נכונים כו'. דלפי משמעו מה נלטדק שאין לנו מקום להלטדק וזה סותר כל ענין שאח"כ ויגש יהודה וגו' שא"ל שבפלילה בא עליהם כפרש"י בחומש וע"כ דרשו שגם כאן רומז לו על כך כי תואנה הוא מבקש מהם כי נכונים כו' ואולי אלו לשונות לפמ"ש במדרשות שיוסף הזכיר להם מעשה תמר ומעשה בלהה והריגת שכם עם מעשה הגביע ועי"כ ענו ואמרו גם הם ע"ז בהרבה לשונות נכונים כו' וק"ל: סליק פרק הבונה

פרק האורג

ע"ב תוס' בד"ה הא ר' יהודה כו' ולא במת דעלמא כדקתני בברייתא דלעיל כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאוכוחי דע"כ לא איירי במת דעלמא דא"כ הוה מקלקל גמור ולכ"ע פטור מקלקל דקריעה והך דקתני ועל מתו חייב כמאן אלא דהאמת כתבו דבהדיא קתני בה יצא ידי קריעה דהיינו מת דידיה וק"ל: בא"ד ואם כן הוי מלאכה וכו' לורך מלוה כו' הייט ממ"ש כן לרבי אבהו לקמן אליבא דר"ם דיליף דאף מקלקל גמור חייב בלריך לגופא מדאילטריך למישרי מילה וא"כ ע"כ לורך מלוה לורך גופו מקרי וא"כ בהאי שטייא דלר"ם פוטר בחמתו משום דהוי מלאכה שאינה לריכה לגופה ל"ל בעל מתו דהוי מלאכה שלריכה לגופה לר"ם וא"ל נמי דלכך פטור לר"ם אף בלורך מלוה משום דהוי מקלקל גמור כמו מילה ור"ם הרי מודה בשאר מקלקלין דאינו חובל ומבעיר דאם כן לר' יהודה נמי פטור דס"ל דכל המקלקלין פטורין אלא ע"כ אית לן למימר דבמת דידיה לא הוה מקלקל גמור כיון דאיכא מלוה חשיב מתקן אע"ג דלקמן כו' התם הוה מקלקל לגמרי כו' כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק:

ח"א ע"ב מפני שלא בכה כו'. והייט במדה זו דמתים בניו כשהם כשרים בקטנותם בלא חטא שיבכה עליהם ואם בוכה כו' מוחלין לו עונותיו שלא ימותו הבנים בעון אבותם ואמר בשביל כבוד שעשה לו מיירי באדם כשר גם שאינו בעל תורה דאלו בבעל תורה יש לבכות על התורה שהיה לו והיא חסידה לדוכו במותו וק"ל: שבך אומנתו כו'. ר"ל באומנות פושה כך לסבית את האדם מעבירה קטנה לגדולה כמ"ש אקרא דמושכי העון בחבלי שוא וכעבות עגלה וגו' דמקרע בגדיו וכו' ודאי דנני עבירה היא דעובר בבל תשחית הוא והכהו רבנן נמי דקא עבדי בחמתם למרמי אימתא אאינשי ביתייהו הייט נמי בדבר דלא שייך בל תשחית דשלף מלבייתא ותבר מני תבירי ודו"ק: שימה דמעתי בנאדך וגו'. משמע ליה דלא איירי האי קרא אלא במוריד דמעות על מת דבלאו הכי אסור לאדם להלטער ולבכות דלא הותר בכיה אלא למת וענין שסופרן הקב"ה ומניחן בבית גנזיו כו' ר"ל דמחשיב ליה בכלל יראת שמים כדאמרי' דאין לו להקב"ה באולרו אלא יראת שמים וכו' וק"ל: לקוברו בחייו כו'. נראה מדה כנגד מדה דקאמר בסמוך קאי נמי אהא דכל זמן שמתעלל בהספד של חכם המת הרי הוא מחשיבו כחי והרי הוא כאלו הוא חי בקבר לפי דעתו אף הוא ראוי לכך לקוברו בחייו ומייתי ליה מקרא שנאמר ויקברו וגו' בהר אפרים מלפון להר געש כו' דמאי סימנא מלפון להר געש דתלי תניא בדלא תניא דהר אפרים מפורש בכמה מקראות ולא כן הר געש וע"כ דרשו דמלפון לאותו הר שזכר דהיינו אפרים געש ורעש עליהם להורגן כו' ודו"ק: ימים האריכו כו'. פרש"י ימיהם האריכו שבלו ימיהם בטוב דמשיב אריכות ימים כדאמרי' כו' וכי יש שנים של חיים כו' אלו שמתיו של אדם שמתהפכות כו' עכ"ל והוא דחוק דאדרבה אשנים קאמרינן התם הכי ולא אימים וע"ק כפי מה שפרש"י שם שמתהפכות השנים מרעה שבילדותו לטובה בזקנותו כו' ע"ש מה שייך הכא דהא נקלו שנותיהם ומתו מהר ולא באו אחרי מות יהושע מילדות לזקנה ואולי דהיכא לפרושי הכא בהיפך כפי אותה הסוגיא דהתם וה"ק הכא ימים האריכו דהייט שחיו הרבה שנים אלא שבאותן שנים לא היה להם טובה וכאלו הוו מתים והייט דשנים לא האריכו שלא היה להם שנות חיים להתהפך להם מרעה לטובה בסיום מי מתוך מיתה כפרש"י שם ותו לא מידי ודו"ק:

דף קו בתוס' בד"ה חוץ מחובל כו' דרבי אבהו כו' אע"פ שאינו לריך לכלבו כו' האי אינו לריך לכלבו ר"ל שאינו לריך לו עתה לאחר שחבל כגון שהוא איסור הנאה ומש"ה הוה מקלקל גמור כמ"ש התוס' לקמן מיהו איירי דבשעה שחבל היה טועה וסבר שיכול ליתן לכלבו דאל"כ לא הוה לריך לגופה ור"ם אינו מחייב מקלקל וחובל אלא בלריך לגופה כמ"ש התוס' לקמן ומהרש"ל דחק נלמו בזה לקמן ודו"ק: בא"ד אבל לר"י אפי' לריך לאפרו ולכלבו פטור דאין זה תיקון חשוב כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר לר' יוחנן דר"י לא פליג עלה דר"ם בהא דבכמה דוכתין בתלמודא אמרינן דפליגי ר"י ור"ם במקלקל בחבורה והבערה ולא מסתבר דר' יוחנן פליג אכל הנהו סוגיות שבתלמוד ול"ע: בא"ד אע"ג דכל שוחט מקלקל הוא כו' מודה ר"י דלענין שבת דחייב כו' עכ"ל דלר"ם דמקלקל גמור בחבורה חייבה התורה לענין שבת ניחא בשוחט דלענין ע"ז מקלקל גמור הוא מותר לשחוט בסכין של ע"ז שהרי לא נהנה כלום אבל לר"י דמקלקל בחבורה פטור וע"כ שוחט מתקן הוא ולכך חייב בשבת וא"כ תקשי לך בע"ז נמי יהא אסור לשחוט בסכין של ע"ז ולזה הולרכו למימר דלענין שבת חייב דהוי תיקון כיון דדרך לשחוט ואינו דומה לחובל ומבעיר דאין דרך לחבול כו' ומיהו לענין ע"ז הוי השוחט מקלקל כיון שהוא יתר על תקונו וק"ל: בד"ה בחובל כו' וא"ת ור' אבהו כו' וא"ת לריך לכלבו כו' עכ"ל הייט לר' יוחנן לשיטת התוס' ויש לדקדק דמתוך הך קושיא אמאי לא דחו בפשיטות פרש"י בלריך לכלבו דהוי מלאכה שא"ל לגופה וא"כ אמאי מחייב ר"ם דהא לא מחייב ר"ם מקלקל אלא בלריך לגופה וכן דחו התוס' פרש"י דהכא בר"פ הנחנקין ויש ליישב דהתוס' דהכא לא משמע להו לדחות פרש"י מכח זה דאיכא למימר לפרש"י בלריך לכלבו ודאי ר"י דמחייב משום דמחייב במלאכה שא"ל לגופה ור"ם פוטר בזה אלא דר"ם מחייב במקלקל גמור בהבערה כגון באסורי הנאה ומשכחת לה בלריך לגופה שהיה סבור לבשל בו קדרה וכיולא בזה בחובל א"נ מקלקל גמור בלורך מלוה שאינו מילה דמיקרי לריכה לגופה וחייב לר"ם אבל לר"י דפוטר כל המקלקלים פוטר נמי בלריכה לגופה ודו"ק: בא"ד באיסורי הנאה כו' ולבשל בו קדרה כו' עכ"ל נקטו לבשל במקום שסבור ליהנות מאפרו משום דכל הנשרפין באיסורי הנאה יכול ליהנות מאפרו אבל לבשל אסור והוה שפיר מקלקל וק"ל: בד"ה מ"ל לבשל כו' ובפ"ק דיבמות כו' דהוה ס"ד למשרי כו' עכ"ל ומיהו ילפינן נמי לר"י הבערה ללאו יצאת או לחלק מדכתיב לא תבערו דמשום דהוה ס"ד למשרי מק"ו כו' לא הוה אצטריך למכתב אלא לא תעשו מלאכה בכל כו' ועיין בתוס' פ"ק דיבמות וק"ל: **ע"ב** בד"ה ואין נותנין כו' ועוד דבסמוך כו' עכ"ל נראה מלשונם דהך אוקימתא דמפליג הא בביבר מקורה הא באינו מקורה לא קאי דלמאי דקאמר הכא בלפור דרור עסקינן כו' הך ברייתא דאין לדין מהן עופות בי"ט נמי בלפור דרור איירי ואפי' בביבר מקורה כמו בית ולכך לא הקשו הכא למאי דאוקמא הכא בלפור דרור כיון דבב' מינין אוקמא למתני' וברייתא ליכא לאקשויי אלא הקושיא שכבר הקשו בב' מינין גבי דגים וחיה דליכא מילתא דפסיקא דלזה המין מלויים יותר מזונות ממין אחר אבל הוסיפו בקושייתם ועוד דאף במין א' למאי דבעי לאוקמא כו' בביבר שאינו מקורה כו' אבל מפרש"י הכא ובריש פ' אין לדין נראה דלא מוקי בלפור דרור אלא מתני' דהכא וקאי האי תירולא דמפליג בין מקורה ובין אינו מקורה אמתני' וברייתא דמתניא גבי י"ט וע"ש בחדושנו באורך אך ק"ק דאשינויא קמא גבי חיה תקשי להו דהכתי אמזונות לא משני מידי ויש ליישב דלמאי דאוקמא כתנאי והך דאין לדין ואין נותנין מזונות כר"י אתיא איכא לפרושי דמשום איסור מוקלה נגעו בה דמלינו בכמה דוכתין דר"י מחמיר במוקלה מיהו לפי המסקנא גבי חיה הא בביבר גדול הא בביבר קטן ה"מ לאקשויי וכי בשביל שהוא ביבר קטן מלויים להן מזונות וכ"ה הקושיא בתוס' ר"פ אין לדין ודו"ק: בא"ד ולמאי דפי' הכא אתי שפיר כו' וא"כ מחוסר לידה דאורייתא כו' עכ"ל יש לדקדק לפי' בפשיטות טפי ה"ל למפרך אמזונות גופייהו ממתני' דפ"ב דכיון דרשב"ג ארישא קאי ואוסר באומר הבא מלודה כו' ליתן להם מזונות והרי אווזין ותרנגולין כו' ותנן בפ"ב נוהגין מים בפני אווזין ותרנגולין כו' ויש ליישב בדוחק כיון דטעמא דאיסור מזונות לינו אלא משום איסור לידה ניחא להו למיפרך מברייתא דאיסור לידה מכח איסור מזונות דמתני' ודו"ק: בד"ה הלכה כו' משום דהתם קתני כו' וקבעי ה"ד מחוסר כו' אבל אחיה לא קבעי כו' עכ"ל יש לדקדק לדבריהם דע"כ הא דמפרש

מהר"ם

דף קה ע"א בתוס' ד"ה והתניא וכו' אבל קשה דאי ברייתא היא הא דפריך מינה אמאי נקט נתכוון וכו' כצ"ל: סליק פרק הבונה

האורג פרק שלשה עשר

ברש"י ד"ה על האימרא וכו' ובשפה לאורך השתי כולו כו' כצ"ל: סליק פרק האורג

חכמת שלמה

דף קה ע"א גמ' הא דבעי זיוני כו'. נ"ב עיין בסמ"ג מה שפירש הא דבעי זיוני בהלכות גיטין כו' שם רב אחא בר יעקב אמר והוא קללוני כו' כצ"ל: סליק פרק הבונה

האורג פרק שלשה עשר

רש"י בד"ה ר' אליעזר אתא לפרושי שיעור כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א ר' אליעזר אתא לפלוגי אשיעור שמנו חכמים: **ע"ב** רש"י בד"ה כי כסתא כו' ומולל לפנים והתפירה מחייבת ששים כו' כצ"ל: בד"ה ששים כפול שבין אלבע לאמה כמו כו' כצ"ל: בד"ה נראה בעיני כו' כחמתו ובאבלו ועל כו' ובאבלו ועל מתו כו' כצ"ל: בד"ה והא מתו נמי קתני במתני' כצ"ל: בד"ה ופרכינן ואי חכם הוא זה שמת חייבו וכו' כצ"ל והד"א: תוס' אחר ד"ס לא לריכא כו'. נ"ב ד"ה שרגא עליהן הסר לטורגן כו' משום שלא אשכחן דכתיב ביה ויבכו אותו שלשים יום במשה ואהרן ע"ב תוס' שכ"ן:

דף קו ע"א רש"י בד"ה חוץ מחובל כו' פטור מבולם מפני כו' כצ"ל: בד"ה וברייתא כו' עליס כאור לקדרתו כו' כצ"ל: בד"ה הלד כו' בלע"ז חייב דזו היא כו' כצ"ל וסד"א: תוס' בד"ה בחובל ולריך כו' אפי' באין לריך לכלבו כו'. נ"ב גלאו דוקא אלא כלומר מקלקל גדול שאין בו תיקון כלל והשתא ס"ד אפי' באין לריך כו' אבל לפי האמת לא מחייב ר"ם אלא בלריך לכלבו אף לר' אבהו ומ"מ איירי בדלית ביה תקון כלל כגון בהוא באיסורי הנאה אלא מהמת שהוא סבר שמותר ליהנות בו כו' ולריך לו הוי לריכה לגופה ור' יוחנן פוטר בה"ג אף לר"ם דסוף סוף מקלקל גמור בלי תיקון הוא ודו"ק: **ע"ב** גמ' ולבי לג"נס ולהלר ולביברין חייב רשב"ג כצ"ל: רש"י בד"ה המחוסר כו' כדמפרש לקמן בגמ' כצ"ל:

אהס בעופות מחובר לידה שאמר הבא מלודה ואינו מחובר לידה באינו אומר הבא כו' לאו היינו ביבר מקורה וביבר אינו מקורה דקאמר לעיל מיניה הגס דא"כ בעופות נמי כבר פי' בן בנו חיה וא"כ ה"ל לאפלוגי לעיל בין אם נ"ל הבא מלודה ובין אינו אומר הבא מלודה כדמפליג לעיל בין ביבר גדול ובין ביבר קטן ועיין מ"ש בחידושנו ריש פרק אין נדין וק"ל :

דף קז בד"ה וממאי דפטור כו' דהגיא כר"ש א"ס דמיירי אפילו ודאי כו' עכ"ל והוא הדין דהגיא נמי כר"י ואפילו ודאי חביל למאי דמסיק דמשום מקלקל שרי אלא דנקטו ר"ש דקיימינן הכא אליביה לההוי דפטור ומותר במפיס מורסא ולמאי דס"ד מעיקרא היינו דלא ידע למשרי משום מקלקל לר"י אלא משום דהוי דבר שאינו מתכוין וא"כ ע"כ איירי באינו ודאי חביל דא"כ הוה פסיק רישיה וחייב חטאת לר"ש וכתבו התוס' דאפילו לפום אותה סברא דאינו ודאי חביל מייתי הכא שפיר מיניה למפיס מורסא למשרי משום לערא דגופה דמדברי ר"י נשמע לר"ש ודו"ק : סליק פרק האורג

ח"א דף קז ע"א ידאגו כו'. ר"ל ידאגו ובטו לאפוקי ברחמי טפי נגד מה"ד שבלט בהן וכה"ג אמרי' במס' מ"ק במשפחה שמת לה מת וק"ל :

פרק שמנה שרצים

תוספות בד"ה אמר שמואל כו' תימה לר"י כו' דלמא כו' עור של עגל כו' עכ"ל אע"ג דלקמן נר"י דמוקמינן הברייתא כוותיה דלית להו עור גם לענין שבת ולא הקשי מעור של עגל הרך דהיכא לפלוגי מכל מקום לשמואל קשיא להו טפי מגליה דהיכא לפלוגי ואימא דרבנן מודו לענין שבת כיון דלא מליגו דפליגי עלה דר"י וק"ל : **בד"ה** ע"כ לא פליגי וכו' ופי' בקונטרס התם כו' והיכא למימר כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא דחו פי' הקונטרס דהתם דלאו רבנן לא דרשי הכמאים כלל וטעמייהו משום גיסת' לחוד אמאי מוקי לקמן הברייתא טפי כר"י מהנהו רבנן ודו"ק : **ע"ב** גמרא הריך הכי כו' אין עור למה שמנו כו' יש לדקדק כיון דמהאי מלתא אלא נגלשן הברייתא א"כ אהיא לשון הברייתא בפשיטות לענין שבת כדמקשינן אדרבה למה שמנו כו' אין להם עור ומי הכריחו להוסיף ולהגיה עוד בברייתא לענין טומאה והאפשר שהגיה בברייתא לענין טומאה אייר כדי שלא תקשה מיניה לרב ורבא ורב אדא לגרן את רב קאתי וקרוב לזה כתב מהרש"ל וק"ל :

דף קח שם מתיב ר' זירא בכנפיו כו' ואי ס"ד כו' יש לדקדק אמאי לא קשיא להו הכי אגופה דמתני' דקתני החובל בהן חייב וליכא למימר דאגופה דמתני' לא קשיא ליה דהע"ג דחשיב עור לענין שבת הוה כבשר לענין הקרבה ומשום דרכיכין וכיולא בזה כתבו התוספות לעיל והדרב הונא פריך שפיר שהכשיר לכתוב תפילין דמה"ט דרכיכי' דמרבי ליה דהוי כבשר לענין הקרבה לא ה"ל להכשיר נמי להפילין דא"ס כן מאי פריך לרב הונא לעיל הנינא ממתניתין דהובל חייב דאימא דהגו קמ"ל אע"ג דרכיכא לא הוי כבשר לענין הפילין ועוד אדמקשה מהקרבה אהפילין דהוי חמס לו תקשי בפשיטות מטומאה דהוי כבשר וע"כ נראה דודאי לענין הקרבה והפילין ליכא לאקשויי כבשר אלא דאמתני' לא הוה קשיא ליה לר' זירא מהאי דבכנפיו הכשיר את העור דלימא דאע"ג דהוי עור לענין שבת מ"מ לענין הפשט עור בהקרבה לא הקפיד הכתוב אלא על עור שלם כמו בבהמה אבל הכא דמשני דאע"ג דאית ביה נקבים לא חשיב נקב כיון דהדין עוברת עליו א"כ לענין הקרבה נמי מקרי עור שלם והאי מרבי ליה קרא ודו"ק : **ע"ב** שם אמר רב יהודה נהגיר מדלא קתני (לאסור) [ר"י אוסר] כו' דאסוף דברי ת"ק דקאמר אבל עושה מי מלח כו' שני ליה דהל"ל ר"י אוסר אבל ר"י מתיר לא שייך למיתני דהא ת"ק נמי מתיר לגני מנא ועוד י"ל כיון דלישנא דר"י משמע הכי ומשמע הכי ע"כ כוונתו להתיר מדלא קתני בהדיא ר"י אוסר דלא ניתי למטעי למימר להתיר אבל השתא לא תקשה הא דלא קתני ר"י מתיר דלא אצטה ליה אם נטעה לאסור וכיולא בסוגיא זו איתא בפרק אלו טריפות גבי צלע והוליא ודו"ק : **בפרש"י** בד"ה הקיץ ולא הגע שוב כו' עכ"ל. דהכא גבי פי הטבעת לא משמע ליה לפרש"י הומיה דכל הני דלעיל לענין נטילת שחרית משום דעיקר הנטילה בשחריה שרוח רעה שורה על הידים וזה אינו הלוי בנהמה אלא בכל היום קאמר שאם נגע בפי הטבעת בעי נטילה ולא הנגע שוב בעין או באוזן קודם נטילה ובפי' שני כהב דלא לענין נטילה כלל קאמר אלא שלא יהא רגיל למשמש בה מפני התחתוניות וק"ל :

ח"א דף קח ע"א יושב הקב"ה. וזן מקרני ראמים כו' מפורש פ"ק דע"ז : **דקדלו** כו' עיין ברש"י ובת ס' והוא רחוק וי"ל שידע שמואל שאותו גדול הבא חש במעיו ואפשר דשמע נמי שמואל שהגדול לא אזיל לרפואתו שהיה שמואל רופא מומחה ושמואל וקרנא יתבי אגודא דנהרא כדי להקביל פני גדול וכבר הה בגם המים דלו לאקבולי אפיה א"ל לקרנא זיל חהי כו' ודקאמר שהיו המים עכירי בזה ראה שאין המים הולכין כדרכן מלמעלה למטה מארץ ישראל לבבל אלא דהוו קדלו ממטה למעלה כדי לאקבולי אפיה ולכך הוו עכירי לפי שהלכו שלא כדרכן : **מלה"ד** כו' א' הרגו מלך וא' הרגו כו'. במלתא דעלמא הוא דאוקמיה להאי בייהוכי ועיקר טעמא דע"כ תורת ה' גו' מן המותר בפיך הייט מנין המותר בפיך דבעור לא שייך המותר בפיך דאינה ראויה לאכול אלא ממין המותר בפיך קאמר ומה"ט נתורות ועקורות מותרין כמ"ש התוס' וק"ל :

דף קט תוס' בד"ה לידי אפילו פי' ויכול להיות שמהנה אותו כו' עכ"ל. דאי לאו דמהנה אותו בשום ענין לא היו אוכלין אותו כיון דמזקת אותו אלא משום דמהנה אותו בשום דבר מזה יבואו לטעות וסבורין שיש בו רפואה וק"ל : **בד"ה** הא ר"מ כו' תימה כו' לפלוגתא דלעיל כו' עכ"ל ע"כ רב נחמן בר יצחק לא קשיא ליה אלא אימור דפליגי כו' בלא ראיה לחלק בין טומאה לשבת אבל התוס' הוכיחו בהמינהם דהילך ס"ד דר"י לדמות הא פלוגתא לדלעיל דאם כן כיון דלכ"ע כל הימים חוץ מים הגדול שוים לענין טומאה וטהרה הקשי להרווייהו מימה של סדום דאינה שוה גבי שבת לבאר ימים אע"כ דלעיל איירי ברפואה וליכא

לדמות לדהכא דאיירי לענין טומאה וטהרה וק"ל : **ע"ב** גמרא רוחצין במי טבריא ובמי משרה כו' בד"א שלא נשתהא כו' נ"ל דהאי בד"א לא קאי אמי טבריא שהרי בהנך תרתי לעיל דאיירי בנשתהא ואפ"ה התיר בה מי טבריא ועי"ל דהכא איירי בים לו חטטים בראשו דנראה טפי לרפואה לככי לא שרי אפילו במי טבריא אלא בלא נשתהא ודו"ק :

ח"א דף קט ע"א בת חורין היא זו כו'. פי' בערוך יש לה כבוד ברוחות כבן חורין כבני אדם ע"ש :

דף קי תוס' בד"ה חויא דרבנן כו' אע"ג דלא הוה ליה אסותא שהרי מת כו' עכ"ל בהך גופא דהתם קשה דאגור לא עבר על דברי חכמים ולא טרקיה חויא דרבנן מה הוה מועיל לו שהרי השתא נמי מת ולא הוה ליה אסותא וע"ש בתוס' בזה וק"ל : **בד"ה** וליתא אגנא כו' ויש לומר דהתם לאו ממש שחליים כו' דאמר התם וכו' והיו קורין אותו כו' עכ"ל ר"ל דהתם בפרק שני דע"ז דאגור אין בהם משום גילוי לא איירי בשחליים ממש אלא איירי התם בהנך דאמר התם בפ"ב דע"ז שהיו קורין אותן שחליים ול"ל להאי תירולא דליכא לפרושי כמ"ש התוס' בפ"ב דע"ז שהיו קורין אותן שחליים לפי שהיו רגילין להניח בו חומץ כמו בשחליים כו' ע"ב דא"כ היה בו משום גילוי כדמסיק אבל אית בהו חלא מיגרי בהו ודו"ק : **באד"ד** וה"נ חמרא מיגרי בהו עכ"ל. ולפי האי תירולא ליכא לפרושי כפרש"י התם בפרק שני דע"ז דשחליים יין לו מים נתונים בו דביין הוי משום גילוי שהרי בחמרא מיגרי בהו וק"ל : **ע"ב** בד"ה והתניא כו' ובאשה דלא שייך סירוס אוקי כו' בעקרה וזקנה ולא מוקי בים לה כו' עכ"ל וה"ה דמדברי המקשה דפריך ולריב"ב כו' ה"מ לאוכוחי כן דכיון דלא פריך שבא מפריה ורביה משום דאיכא לסטויי בים לו בנים מאי פריך לרבי יוחנן בן ברוקא הא איפא לאוקמא נמי בים לו בנים וישב דהמקשה לקמן ודאי כיון דלית ליה לאקשויי מסירוס גבי אשה מקשה מפריה ורבי ומהדר לאוקמא אפילו באין לה בנים אבל הכא גבי זכר ניחא ליה לאקשויי מסירוס ואפי' בים לו בנים ומיהו מדברי המתרץ לקמן הוכיחו שפיר כיון דמוקי לה דדוקא בעקרה וזקנה ה"ל לאוקמא דלא איירי אלא בים לו בנים ועוד נכתוב לקמן ישוב לזה בפשיטות טפי ודו"ק : **בד"ה** ת"ל כו' דשמואל סבר כר"ש כו' דפסיק שמואל התם כר"ש דשרי להקיז ופריך עד השתא כו' עכ"ל מהא דפסיק שמואל כר"ש דשרי להקיז מוכח שפיר דס"ל כר"ש בכל התורה דדבר שאין מתכוין שרי אלא שהביאו גם ראיה ומסתמא דהגלמודא דאינו מחלק בין שבת לדעלמא מדפריך עד השתא לא כו' וכן הוא הראיה ברא"ש מסתמא דהגלמודא דפריך עד השתא כו' וק"ל :

ח"א דף קי ע"א דלמא חויא דרבנן כו'. כפירש"י דאין לו רפואה לפיכך לא נמלא לו רפואה עכ"ל וכדאמרי' פ' אין מעמידין דחויא דרבנן לית ליה אסותא :

דף קיא בד"ה בזקנה ובעקרה באשה נמי לא שייך מסרס אחר כו' עכ"ל ולעיל מיניה אהא דמשני אלא באשה לא הולרכו לפרש זה דבאשה לא שייך בה סירוס דאיכא למימר דה"ק כפירש"י אלא באשה שאינה מלווה על פריה ורביה כו' ולכך אין בה נמי איסור סירוס אבל הכא דאליבא דריב"ב קיימינן דאמר על שניהם כו' ומוקי לה בעקרה ע"כ אית לן למימר דלא שייך בה סירוס ובזה יתיישב שהתוס' לעיל הוכיחו מהמסקנא דמוקי בזקנה ועקרה ולא מוקי בים לה בנים ולא הוכיחו כן מדברי המקשה דפריך ולריב"ב כו' דאפשר דהמקשה הכי פריך לר' יוחנן ב"ב כיון דמלווה על פריה ורביה אית בה משום סירוס אבל דברי המתרץ בזקנה ועקרה ליכא לפרושי אלא דלא שייך סירוס באשה כמ"ש התוס' הכא ודו"ק : **בד"ה** לא ס"ד כו' וא"ת ונוקי הך ברייתא כו' ורבא כמ"ד לאו מלוה כו' עכ"ל דהשתא לא הוה רבא הדר אלא מחדא מילתא דהוה ס"ל מטעמא דהואיל אבל טעמא דנראה כמתקן קאי וס"ל דאסור לטבול ביוה"כ משום דטבילה בזמנה לאו מלוה ולית ליה הואיל דבשבת כו' ואין זה חזרה מתרי מילי דמהאי טעמא גופיה דהדר מטעמא דהואיל הסיר לטבול ביוה"כ וקלא קשה דלפי מאי דס"ד השתא לפי קושייהם דמשום טבילה בזמנה מלוה פריך איסור תיקון אמאי לא קשיא להו בפשיטות טפי דהימא רבא לא הדר אלא מטעמא דהואיל אבל טעמא דנראה כמתקן קאי ומאי סבירא ליה דטובלין אף ביום הכפורים משום דטבילה בזמנה מלוה וי"ל דאי משום טבילה בזמנה מלוה לא הוה ליה לחלק בין טבילת כלים לאדם לרבא אבל הך מתני' דכל חייבי טבילות כו' שפיר מלינן לאוקמא דאפילו כלים טובלין ודו"ק : **באד"ד** וליכא למימר בהועיל טבילה שיוכל להזות למהר דהא כו' עכ"ל וטובל היום אע"פ שלא יוכל להזות עד למחר משום דס"ל דטבילה בזמנה מלוה דהכי מוקמינן הך ברייתא בסוף פ"ב דיומא ע"ש : **באד"ד** דטבילה היא כתחלת הזאה כו' א"כ הגם כו' כדאמר בכפרא הקדים טבילה כו' עכ"ל כל"ל ור"ל כמ"ש מהרש"ל ע"פ דברי התוס' דפ' שני דמגילה דב' טבילות הן אחת קודם הזאה ובההיא איירי מתני' טובל בלילה ומזה ביום דהיינו ביום שטבל וא' אחר הזאה כדאמר בכפרא ובההיא איירי התם בפרק ב' דיומא כגון שהזה מלהמול ועכשיו הוא טובל בשמיני ביוה"כ אבל הרמב"ם והרע"ב בסוף מסכת כרה פי' דהדא טבילה היא אלא שאם טובל בז' כמלוהו מזה וא"כ טובל אבל כשבא להזות בשמיני בהביעי ובעשירי יכול להקדים טבילה להזאה ע"ש ודו"ק : **בד"ה** למימרא כו' וה"ק נכר ליה אפי' להעטוג משום דזמנין לרפואה כו' ור"ם דמיקל כו' עכ"ל. וה"ק דברי לבני מלכים לסוף אפילו על מכותיהן משום דאפילו על גבי מכה אין נראה דעושין אלא להעטוג ורבי שמעון סבר דכל ישראל בני מלכים הן ואין ניכר דעושין אלא להעטוג וצ"ל דאפילו ע"ג מכה לא ודאי מסי דאם כן הוי פסיק רישיה וק"ל : **בד"ה** הלי מסוכרייתא כו' ובפרק הולין כו' לא ליהדוק איניש אודרא כו' דילמא אתי לידי סחיטה כו' עכ"ל הכא בשמן איירי דאין אדם חושש לסוחטו כמו יין כמ"ש התוס' לעיל היינו דאין חוששין לסוחטו אחר מעשה זה כמו במסננין את היין בסודרין דבשעת סינון לא עביד סחיטה ואין אנו חוששין לסחוט אח"כ כיון דאין יכול לנקותו מריחו וחזותו אבל במעשה הראשון איכא משא דעביד

חכמת שלמה

דף קז ע"א רש"י בד"ה תחת כנפיו כו' שנגעל בפניו מאליו כנ"ל : סליק פרק האורג

שמנה שרצים פרק ארבעה עשר

רש"י בד"ה אלא בטמאים נתר והאנקה והכא כתיב כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' ולא מטמאין אמר רב אדא בר מתנה כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה למה שמנו כו' מבבבתא הוא אדרבה כו' כד"א : **בד"ה** אילימא דקאי כו' ונמר ממש אמר קרא שהוא מנומר בגוונים כנ"ל : **בד"ה** כטפויין שירון. נ"ב בירוג"ם בלע"ז ס"א : **תוס'** בד"ה אמר אביי כו' והימה הוא כיון כו'. נ"ב ונראה בעיני דהאי אמר ליה רבא בינויא הוא והוי כמו כא א"ל רבא כו' ודו"ק :

דף קח ע"א רש"י בד"ה בכנפיו כו' ומקפיס הס"ד : **בד"ה** והתנן כו' ועצמות הדג נמי דכלי עלם דמקבלים טומאה כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' במשנה נותן שמן לתוך המים או לתוך ה לא בההלה כו' כנ"ל. **שם** טבולי מטבילנא כו' כנ"ל : **שם** למאי נפקא מינה כי האי דרבנן הוי שקיל כו' כנ"ל ונ"ב ס"א כי הא דרבנן : **רש"י** בד"ה הקיץ ולא תגע שוב כו' נ"ב הוא פירוש הראשון טוא לו שיתקנן כדי שלא יגע שוב בעין כו' :

דף קט ע"א רש"י בד"ה יד לפה או להוטם הס"ד : **בד"ה** שריקה כו' מהביכה שרי כו' כד"א : **תוס'** בד"ה שריקה כו' שמסננין ממעי אבטיח כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' אין אוכלין אזוב יון בשבת כו' כנ"ל וכן ברש"י : **שם** מאמגוזא אליבא ריקנא כו'. נ"ב פי' אגוז והוא כמו המגוזא ופלגא המגוזא דגיטין : **רש"י** בד"ה הא דהשתי בגווייהו הס"ד :

דף קי ע"א גמ' ובליליא נוהביה לפוריה אארבע תביתא כו' : **שם** וכמונא נמתק : **שם** שיולאין מן ב' דקלי אמר רבה כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה חויא דרבנן כו' ישכנו נחש דלא הוה ליה אסותא כו' כנ"ל : **באד"ד** דלית ליה אסותא. נ"ב פי' משום חויא דרבנן וק"ל : **ע"ב** גמ' ואי לא ליכול כרתי כו' אושנן גלימא ואינני כו' גנא ביה כד איתמס וקם נפל כו' מיניה לירוקא תרין כו' כנ"ל :

דף קיא ע"א גמ' שנאמר לא האפה חמץ לא תעשה כו' כנ"ל. ונ"ב ב' פסוקים הם בויקרא כתיב לא תעשה המנך והא"כ בפרשת צו את אהרן כתיב לא תאפה חמץ חלקם ומש"ה פירש"י שפיר אפיים בכלל עשייה היתה וק"ל : **תוס'** בד"ה לא סלקא דעתך כו' דהוא עלמו כו' טובל בלילה כו'. נ"ב ריבא דמתני' אין טובלין הזוב בלילה ומזין ביום אבל הוא כו' : **באד"ד** א"כ התם איירי בטבילה כו'. נ"ב פי' ולריך ב' טבילות אחת לפני הזאה כו' ונכתב עוד כלדו פי' ויוה"כ היה בשמיני שלו והוא הזה כבר מן השביעי

מהר"ם

שמנה שרצים פרק ארבעה עשר

דף קז ע"ב בגמ' והא קתני ר' יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות ולא מטמאין א"א אמר רב אדא בר מתנה וכו' כצ"ל : **אמר** רב ששת האי מאן דתלש כשותא וכו' כצ"ל :

דף קח ע"א בגמ' ואי ס"ד עור הוא היכי מרבי ליה קרא וכו' כצ"ל : **וקא** דלו מיא לאקבולי אפיה זיל תהי אקנקניה וכו' כצ"ל : **ואינו** צריך לומר על גבי עור נבלה וטרפה וכו' כצ"ל : **אלא** מעתה על גבי עור נבלות וכו' כצ"ל : **ע"ב בגמ'** אלא אמר רבה לאסור וכן אמר ר' יוחנן וכו' כצ"ל : **ואמרו** במערבא מלחי בישרי כו' פי' בהול אלמא [השיב] תיקון הוא . כן משמע בפוסקים : **כי ה**דרבין הוה שקיל וכו' אמר ליה מהו למימשי מהני מיא וכו' כצ"ל : **וחד** אמר רוק תפל אפי' על גבי העין אסור וכו' כצ"ל :

דף קט ע"א ברש"י ד"ה לנינית וכו' תקצץ דלא תגע קודם וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה שריקא וכו' ממעי אבטיח וכו' צ"ל מעי אבטיח ופי' מעי אבטיח הזרע והרוטב שבתוכו והוא הפנימי שלו עיין בערוך ערך מעי ושרק ובפי' הרמב"ם ממס' עדיות :

דף קי ע"א בגמ' כאן דתנא מי דקרים שהם דוקרים את המרה וכו' כצ"ל : **שיוצאין** מן שני דקלי מאי מי דקלים וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה וליתי אגנא וכו' לא תיכול מהני תחלי דמעמינהו חיויא וכו' כצ"ל : **באד"ד** אבל אית בהו חלא מיגרי וכו' במס' ע"ז פירש"י החומץ מתגרה ונלהם בהכן של נחשים ואין שותין ממנו ונראה שהתוס' שבעמוד זה מפרשין פי' הגמ' שם בהיפך נ"ל ודו"ק : **ד"ה** סיסאני וכו' בשילהי במה אשה משום דשערי לא כתיב בסמ"ך ר"ל אבל סיסאני יכולין לכתוב ג"כ בשי"ן : **ע"ב בתוס'** ד"ה ת"ל וכו' מה לי בארץ מה לי בחו"ל אלא האי בארץ וכו' כצ"ל :

דף קיא ע"א בגמ' שנאמר ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כרות חייב וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה לא ס"ד וכו' עד כדאמר בסיפא הקדים טבילה וכו' צ"ל בספרי דאין שם שום סיפא ר"ל דחייב לטבול שני פעמים אחת קודם ההזאה ואחת לאחר ההזאה כדי לטהר והכא מיירי שכבר הזה בז' שחל ערב יוה"כ וביוה"כ טובל ועיין במגילה דף כ' בתוס' ותמצא הכל מבואר וכאשר

ביה סחיטה והאי דהוסבין כדאמר באודרא אפומא דשיטא דילמא אתי לידי סחיטה דהייט במעשה זה גופיה דמהדק את האודרא אפומא דשיטא כמ"ש התוס' לקמן דלא הוי פסיק רישי' בתוה"ל דמהדק אפומא דשיטא ודו"ק : ע"ב בא"ד מפי הנשים שהתיר ר"ת ליטול ידיה ולקנח ידיה בבגד כו' עכ"ל כל"ל מדבר הרא"ש בפרק קמא דיומא ומדברי המרדכי פרק יוצא קשרים וק"ל : סליק פרק שמנה שרצים

פרק ואלו קשרים

דף קיב פירש"י בד"ה טהור דהא לא מתקני ליה ואי מתקני ליה חידוש כו' עכ"ל. ר"ל דא"כ מתקני תרווייהו טהור משום דפנים חדשות באו לכאן כדלקמן נפסקה שניה ותקנה טהור וק"ל : ע"ב בד"ה אימא וכן לחלילה כו' ואליבא דרבנן כו' כיון דלמילתיה מנא הוא הא בהדיא תנן לה במתני' ומשום כו' עכ"ל. ק"ק היכן מלינו לרבנן בנפסק חיצונה דלמלתיה דהייט ברגל שעשוי לו הוא מנא לענין טומאה דהא לא, הוי מנא נמי אלא משום דאי בעי הוה מפיך ליה ונמצאת חיצונה נעשית פנימית כפרש"י גופיה לעיל ויש לייסב דה"ק לעיל דלענין טומאה ושבת לרבנן בנפסק חיצונה מנא הוא אפילו ברגל שעשוי לו כיון דאי בעי הוה מפיך ליה ונמצאת החיצונה פנימית ואם כן לא הוה איצטריך לאשמעינן הכא לרבנן וכן לחלילה כיון דבשל שמאל הוי מנא ודאי דכשירה החלילה בימין כדקתני במתניתין אבל לרבי יהודה שפיר איצטריך לאשמעינן דסד"א דאע"ג דלענין טומאה ושבת ברגל העשוי לו לא הוי מנא מטעמא דאי בעי מפיך ליה מ"מ לענין חלילה דקושטא הוא דבשל ימין חולצו הוי מנא ושל ימין מקרי קמ"ל כיון דלמלתיה לאו מנא הוא דהיינו ברגל שמאל שעשוי לו מעיקרא ברגל ימין נמי לאו מנא הוא לענין חלילה ודו"ק : תוס' בד"ה סנדל שנפסקה כו' ואגב דנקט ברישא ותקנה נקט נמי בסיפא כו' עכ"ל וכן צריך לפרש לפי' הקונטרס דנקט ברישא ותקנה משום רבותא דאפ"ה כי נפסקה שניה טהור מן המדרס הא דנקט בסיפא איננה אלא משום אגב דנקט ברישא אבל לא ניחא להו למימר בתקנה בסיפא דנקט לרבותא דאפ"ה בנפסקה טהור מן המדרס דהא לא חידוש כלל הוא כיון דבחד אוזן סגי לטמא מדרס כדקתני נפסקה א' כו' טמא מדרס משום דשניה קיימת ואפ"ה בנפסקה שניה אע"ג דתיקן הראשונה טהור מלטמא מדרס משום דפנים חדשות באו לכאן בתקון ראשונה א"כ לא איצטריך בתיקון השניה למתני דטהור כיון דלא איכפת לן בתיקון שלה ולא הוי נמי רק פנים חדשות וק"ל : בד"ה אבל טמא כו' אלא ע"כ אחר שניטלה הראשונה ונתקנה בא לו מגע כו' עכ"ל דהשתא אפילו בלא דרס הזב יתף בא לו מגע מדרס לפי שנוגע בעצמו אחר שנטמא מדרס ע"י שדרס עליו הזב ומשום הכי קשיא להו השתא דאם כן נימא דשבע לה טומאה אבל הך קושיא דהקשו לעיל דא"כ איכא פנים חדשות למגע מדרס כמו למדרס מיתרצא שפיר דודאי לעיל כיון דמגע מדרס לא בא רק מן הזב גופיה כמו המדרס שלא היה אלא בשעה שדרס עליו הזב אם כן כיון דפרחה טומאת מדרס על ידי שנפסקה השניה ואפילו נתקנה הראשונה משום דפנים חדשות באו לכאן פרח נמי בזה טומאת מגע מדרס שלא היה נמי רק בשעת שנגע בו הזב אבל לפירוש השתא דלא בא טומאת מגע מדרס ע"י הזב גופיה שדרס עליו אלא אחר שדרס הזב עליו ונעשה מדרס הזב בא לו טומאת מגע מדרס בכל שעה משום דנגע בעצמו בכל שעה הך טומאה לא פרחה בשנפסקה השניה כיון דמגע מדרס בא לו גם אחר שנפסק הראשונה שנגע בעצמו שהיה טמא מדרס אז כיון דעדיין השניה היתה אז קיימת ולא שייך בזה פנים חדשות כיון דטומאת מגע בא לו נמי אחר שנפסקה הראשונה והיא עדיין קיימת שהרי תקנה מקודם ומזה דקדקו לומר אחר שנטלה הראשונה ונתקנה כו' ר"ל דאף אחר שנתקנה הראשונה בא לו טומאת מגע מדרס דהשתא לא פרחה טומאתה בשנפסקה השניה כיון דהראשונה עדיין קיימת ולגבי מגע מדרס לא הוי פנים חדשות כיון שאחר שנתקנה הראשונה בא מגע מדרס ומהרש"ל נדחק בזה לאין צורך שכתב דמ"ש התוס' אחר שנטלה הראשונה ונתקנה לאו דוקא שבא אחר התיקון אלא אחר שניטלה כו' ומשום הכי דייקי התוס' אחר שניטלה כו' דאם לא כן לא הל"ל אחר שנתקנה כו' עכ"ל דבר תמוה הוא ואי אפשר לומר כן דאם לא בא טומאת מגע מדרס אלא אחר שנטלה קודם שנתקנה ודאי דאיכא פנים חדשות דהא אפילו בדהוו תרווייהו בשעה טומאה ונפסקו אחר כך ונתקנו שוב תרווייהו הוו פנים חדשות מכ"ש בשלא היה בשעת טומאה רק אחד ונפסק ונעשו ונתקנו תרתי דהוו פנים חדשות שהאחד הוא חדש ממש שלא היה כלל בשעת טומאה ומה שדקדק מהרש"ל דלא הל"ל אלא אחר שנתקנה הראשונה עכ"ל אין כאן מקום דקדוק דאין להם לומר נתקנה בלא ניטלה ואין להאריך עוד בזה בדחוקיו וק"ל : בא"ד ולפי' הקונט' קמא ניחא דאפי' נפסקו כו' עכ"ל וכמו שפירש מהרש"ל דאיירי שדרס עליו הזב יתף כו' דאפילו נפסקו שניהם שייך מגע וכו' עכ"ל אבל מ"ש עוד מהרש"ל בזה וה"ה שיוכל לומר שלא דרס עליו הזב יתף אלא משום שנגע בעצמו מתחלה כו' עכ"ל אין נראה דהא ודאי דמטמא בדריסת הזב טומאת מדרס מקודם דמטמא טומאת מגע מדרס ע"י טומאת עצמו וא"כ אכתי תקשי דהא שבע ליה טומאה ואין כאן טומאת מגע כלל כדמוכח מקושייתם דלעיל ודו"ק : בא"ד ולפירושו אתיא כר"מ דאמר טומאת בית הסתרים כו' עכ"ל ר"ל לפי' הקונטרס דטומאת מגע בא לו מטומאת עצמו ועיין בתוספות בפרק ב' דעירובין וק"ל : בא"ד ונראה לר"י כשתקן אוזן הראשונה באה לו כו' והסנדל בטל לאוזן דה"א להיות טומאה כו' עכ"ל ר"ל דהשתא לא בא לאוזן הטומאה מטומאת בית הסתרים דבנטילתו פרחה לו הטומאה ושוב בנגיעה ממש על ידי תיקון האוזן הראשונה לסנדל בא לו לאוזן שוב טומאת מדרס שהוא בטל לסנדל וגם מגע מדרס שהרי נוגע לסנדל שטמא כבר מדרס ושוב אחר כך הסנדל בטל לגבי אוזן שיבא לו גם כן טומאת מגע מדרס דאע"ג דלגבי הסנדל שיש לו כבר טומאת מדרס אית לן למימר דלא יחול עליו מגע מדרס דשבע ליה טומאה מ"מ כיון דאי אפשר להיות טומאה לזה בלא זה שהרי כלי אחד הוא ע"י תיקון נימא כיון דיש לאוזן מגע מדרס בטל הסנדל לגביה אית ליה נמי טומאת מגע מדרס ודו"ק : בד"ה ניפלוג כו' תקשי ליה גופה דברייתא אמאי טמא מגע כו' עכ"ל והייט לר"י דבנפסקה חיצונה לחוד ילא נפסקה הפנימית כלל בטל לה מתורת כלי אבל לרבנן אע"ג דנפסקה גם הפנימית מתחלה בנפסקו ב' אזניו מודו דבטל ליה מתורת כלי מ"מ הכא כיון דנתקנה הראשונה קודם שבא לו טומאת מגע מדרס כמ"ש התוס' לא בטל ליה מתורת כלי דלא הוי אלא כנפסק אחד מהם ובהכי יתיישב נמי הא דפריך אי הכי אדתני נפסקה כו' נפלוג וליתני בדידיה כו' אבל חיצונה כו' דליכא למימר דלהכי קתני דנפסקו שניהם לרבותא דאפילו נפסקו תרווייהו טמא מגע מדרס דהא לר"י דקיימינן אליביה הקשי כמו שהקשו התוס' אמאי טמא כיון דנפסקה החיצונה לבסוף ולרבנן נמי ליכא רבותא דכיון דנתקנה קודם שבא לו טומאת מגע מדרס ה"ל כאלו לא נפסקה כלל לגבי טומאת מגע מדרס ודו"ק :

דף קיג בד"ה כלל אמר כו' וי"ל דה"ק כל קשר כו' ואפילו עניבה ולאפוקי מדרבנן ס' עכ"ל ר"ל דכל קשר דהר"י משמע אפילו בעניבה ולאפוקי מדרבנן דנקטו קושרין כו' אבל לא בחבל דמשמע דוקא קשירה וק"ל : בפירש"י בד"ה ובלבד שלא יענבנו לחבל כו' עכ"ל ולאפוקי שלא כפרש ובלבד שלא יענבנו לפונדא ולפסקיא ועיין בתוס' בפרק קמא דפסחים וק"ל : גמרא אמר רבי אבא א"ר חייא בר אשי אמר רב מביא אדם כו' כל"ל מדברי הרא"ש ובתוס' והוא מימרא א' מסימן שבסוף פ' במה מדליקין ע"ש בחידושינו וק"ל :

ח"א דף קיג ע"א קרי למאני מכבדותיה כו'. ולקמן יליף שינוי בגדים מאהרן ומלינו ביה האי לישנא דכתיב ועשית בגדי גו' לכבוד ולתפארת : הלוכך של שבת כו'. ומסיק דהיינו פסיעה גסה ובחול נמי אסור משום סכנה ואשמעינן האי קרא דבשבת איסורא נמי איכא והא דלא דריש נמי הכא דרכיך אסורין דרכי שמים מותרין משום דאע"ג דאיסורא ליכא סכנה מיהא איכא וק"ל. (כילד מברכין ע"ש וזבחים פי"ד ע"ש) : ע"ב דבורך כו'. כאלו כתיב מדבר דבר דמ' מעשות חפציך קאי נמי אדבר דבר ועניט שהדבור במלאכת שבת כמעשה כמ"ש בבריאת שמים וארץ דכתיב (כי בו שבת) [וישבות] מכל מלאכתו אשר עשה וכתיב בדבר ה' נעשו וק"ל : באלו אוכל מבשר כו'. פירש"י אבותיו שמתו שם בגולה עכ"ל דאי משום מתי מבול לאו אבותיו הוא ומש"ה לא פריך הא אתמחוי אתמחי אלא למ"ד משום כאוכל שקלים ורמשים דמבול דכתיב ביה וימח וגו' ונראה דבא"י אין לחוש משום אבותיו שמתו בא"י כיון דמציינין קברות ומטהרין אותם אין לחוש שיאכל עפר המת דמה"ט גזרו טומאה על ארץ נכרים אגושא ואאוירא ולא גזרו על כך בא"י וק"ל : אלו בגדי שבת כו'. עיין פירש"י ועי"ל מדכתיב שמלותיך לשון רבים ולא כתיב שמלתך דרשו אלו בגדי שבת דלבשה בגדי חול וגם בגדי שבת לקחה עמה ולא הלבשתן עד אחר שירדה לגורן כדי שלא יאמרו זונה היא ובהא נעמי נמי חשה שלא תלבשה בגדים נאים של שבת עד אחר שתרד לגורן והיינו דכתיב ושמת ולא כתיב והלבשת והיינו חן לחכם בלבישה. ויחכם עוד ברחיצה וסיכה ודו"ק : דאלו עלי קא"ל שכב וגו ואמרת דבר ה' וגו' ויאמר שמואל דבר וגו' יש לעיין בזה מאי חן לחכם ויחכם עוד דמה חכמה נתן לו אם שאמר ה' א"כ מאי ויחכם עוד שהרי שמואל לא אמר כן וי"ל משום דכל ג' פעמים ראשונים דקרא אותו הקב"ה והוא לא ידע לא אמר רק הנני ולא אמר כי שומע עבדך שחשב שעלי היה קוראו וא"ל עלי שהקב"ה קורא אותו וע"כ יאמר דבר ה' כי שומע עבדך והיינו חן לחכם והוא התחכם עוד מן הספק שאמר כמ"ש לו עלי לומר כי שומע עבדך דשמא הקב"ה קוראו ולא אמר ה' דשמא אין זו שכינה ודו"ק : שהלכה ובאת כו'. במדרש עד לא אזלת אחת והוא אומר ותבוא ואח"כ ותלקט אלא שהיתה מסמנת הדרכים כו' כפירש"י בספר רות ע"ש והכא דרשו מכח הך קושיא ותבא ואח"כ ותלקט וגו' שהלכה ובאת לתלות בני אדם המהוגנים כו' ופירש"י מהוגנים שבקוצרים לילך עמהן עכ"ל ולא ניחא ליה לפרש שהלכה ובאת נתלות עם המהוגנים שילקטו עמה דמה היה לה לחוש על כך אבל על קוצרים ודאי דהיה לה לחוש ועוד שלא הוזכר בקרא שלקטו אחרים עמה אבל הקוצרים הוזכרו בקרא וק"ל : דבר חכמה כו'. נקט הכי דדינא הכי הוא אליבא דב"ה ממתני' דמס' פאה וקשה דשאר עניים ודאי נמי היו מדקדקין בכך לב"ה ב' לקט וג' אינו לקט לב"ש ג' לקט וד' אינו לקט ומאי דבר חכמה ראה בה ונראה לפרש ע"פ שמפרשים פלוגתייהו בירושלמי טעמא דב"ה ב' שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם וטעמא דב"ש ג' שנאמר לגר ליתום ולאלמנה ע"ש בפי' הר"ס והר"ש והשתא רות שהיתה גיורת ועניה ואלמנה והיתה ראויה ליטול גם שלש דאפשר דב"ה מודה בהא דיש לעזוב לה ג' וקאמר דבר חכמה היה בה שלא תהיה נחשבת לג' המדוכים האלה וע"כ לא נטלה רק שתים לקט כשאר בני אדם אליבא דב"ה וק"ל : וכי דרכו של בועז לידבק כו'. לכאורה ממלת תדבקין שאמר לה ודאי דלא משמע שדרכו לידבק עם הנשים דלא קא"ל אלא שהיא תדבק בנערותיו וי"ל דמ"מ לא הל"ל לה לישנא דדבוק דנאמר בדבוק נשים כמ"ש ודבק באשתו וגו' ותדבק נפשו בדינה וגו' אלא דהל"ל וכה תהיה עם נערותי אלא לדרשה וא"ל הכי לרמז שנאמר ורות דבקה בה אמר דשרי לאידבוקי בה ולא תאסר לבא בקהל דמואבי ולא מואבית כמפורש במס' יבמות ודו"ק : עתידה מלכות כו'. דמלת הלום הוא מיותר דלא הל"ל לה אלא גשי ואכלת מן הלחם אלא דרמז לה שמלכות בית דוד יצא ממנה דכתיב כי הביאתני עד הלום וע"ש הראוי למלכות בית דוד כתר הולמתו כדאמרי' פ' כל הצלמים ולכך הלם חסר וי"ו ע"ש הולמתו וק"ל : שהחומץ כו'. דמאי רבותיה שא"ל וטבלת פתך וגו' שזה ודאי מאכל פועלים אלא אשמעינן קרא למר שהחומץ יפה לשרב ולמר רמז לה כו'. שמעשיו קשין כחומץ ומנו מנשה דלא מלינו בכל מלכי יהודה שהרשיעו כל כך כמנשה ונתייסן כ"כ במלכותו חמשים וחמשה שנים כחומץ הזה שכל עוד שמתייישן הוא יותר קשה וק"ל : ולא בתוך כו'. עיין פירש"י ובפשיטות י"ל דמצד הקוצרים קרא דלא צריכה אלא לדרשה לדיוקי מיניה ולא בתוך הקוצרים היינו שלא יהיה מלכות בית דוד בתוך ישראל רק מלכים שיהיו להם מלוכה אחרת : ותאכל בימי דוד כו'. גם זה קרא דלא צריכה אלא דרמז לה ותאכל בימי דוד כו' כפירש"י לשון עושר הוא דוד ושלמה וחזקיהו כו' ע"ש ונראה לפום הך דרשה קמייתא דוד ושלמה וחזקיה יש לפרש כמשמעה על רות גופה ותאכל בימי דוד ותשבע בימי שלמה שהיתה חיה עדיין בימי דוד ושלמה כדאמר ר"א גופא בס"פ הספינה וישם כסא לאם המלך היא רות אמה של מלכות ותותר בימי חזקיהו שלא חיתה כ"כ וכן לדרשה בתרייתא ותאכל בעולם הזה כו' יש לפרש על רות גופה וק"ל : ותחת כבודו כו'. פירש"י ה"ג כו' ולפירושו לא פליגי ר"י ור"א אלא במשמעות דורשין ובתרתי בלשון כבודו ובלשון תחת וזהו דוחק ואינו מוכרח אלא דר"א נמי קרי למאני מכבדותיה ולא פליג בהא אר"י אלא בהא פליג דתחת משמע ליה לשון חליפין וס"ל דבגדים נשרפו והכא קאמר כבודו ממש דהיינו בגדים נשרף ותחתיו יהא אפר ושרפה כיקוד אש והשתא ניחא דג' מחלוקת בדבר לר"י נשרף הגוף ולר"א נשרפו הבגדים ולרשב"נ שריפת הנשמה ודו"ק (כילד מברכין ע"ש) :

מהר"ם

כאשר הגהתי : ע"ב ברש"י ד"ה מכלל דמסי דאי לאו דמסי למאי איצטריך ליה כצ"ל : ד"ד אע"ג דלא שכיח וכו' אלא במקומו הוא דשרי וכו' כצ"ל : סליק פרק שמונה שרצים

ואלו קשרים פרק חמשה עשר

ע"ב ברש"י ד"ה כך הוא חייב וכו' כדי לקצרן או להרחיבן כצ"ל : ד"ה מפתח וכו' כמו שיש לגלחים כעין וכו' כצ"ל :

דף קיב ע"א בגמ' ויש שמותרין לכתחלה ומאי ניהו קושרת מפתח חלוקה מפתחי חלוקה פשיטא וכו' כצ"ל : או שניטל רוב הכף שלו טמא שתי אזניו וכו' כצ"ל : והוינן בה רבה אליבא דמאן וכו' ס"א ר' יוחנן אליבא דמאן : ברש"י ד"ה חייסה וכו' שמא תצא ברוחק וכו' נ"ל שצ"ל שתוציא ברוחק וכו' : שם ד"ה מהו דתימא מבטל ליה וכו' כצ"ל : ע"ב בתוס' ד"ה סנדל וכו' דהך משנה במס' כלים פ' כ"ו ולא הספיק וכו' ורש"י בעצמו חזר בו והגיה אבל טמא במגע מדרס וכו' כצ"ל :

דף קיג ע"א בגמ' והלבי שבת קריבין ביוה"כ ולא של יוה"כ קריבין בשבת ר"ע כו' כצ"ל :
ע"ב בגמ' איתמחויי איתמחי אלא כיון וכו' כצ"ל : ההוא גברא דאכל גרגישתא וכו' שים יוצר כן פירש בערוך :

חכמת שלמה

כך מצאתי בתוס' שנ"ץ ופירשו שקרוי טבילה בזמנה דכל מה שיש לו להקדים הטבילה ולעשות מיד קרוי זמנה אבל בסוף פ"ק דמגילה הקשו התוס' א"כ לא תהיה טבילה בזמנה והיכי דוחה יו"כ וצ"ל שקבל הזאה ביו"כ מקטן או בשוגג או שעבר והזה : בא"ד דאיכא נמי טבילה לאחר הזאה כצ"ל (עיין במהרש"א) : ע"ב רש"י בד"ה אע"ג כו' אלא במקומו הוא דשכיח דסכין כו' כצ"ל : תוס' בד"ה האי מסוכרייתא כו' מיטמים במיא ואתי כו' כצ"ל . וכ"כ פי' ישרה במים : בד"ה ושלש מחלוקת כו'. וכ"כ פי' במקצת ספרים היה כתוב וג' מחלוקת בדבר ת"ק סבר אע"ג דשכיח אסור ור"ש סבר אע"ג דלא שכיח שרי ורב סבר כו' :

סליק פרק שמנה שרצים

ואלו קשרים פרק חמשה עשר

גמ' כפי רב אהדבוי אהוס דמר אחא כו' כצ"ל . וכ"כ ס"א דמן אחא ושם מקום הוא וכן מצאתי בתוס' שנ"ץ בשם ר"ת : רש"י בד"ה קטרא דקטרא בזממא כצ"ל וכן ברים דף קי"ב : בד"ה איסטרידא כו' רטעם בנקב שבראש הספינה כו' כצ"ל :

דף קיב ע"א גמ' ותניא סנדל שנפסקה שתי אזניו כו' טהור א' מאזניו כו' טמא כצ"ל : רש"י בד"ה בדרבנן כשקושרין כו' . כ"כ והסמ"ג פי' בשם ר"י בענין אחר וכן המרדכי שאדרבה הת"ח קושרין כי אין חולצין מנעליהן מרגליהן אלא בליל שבת לפי שלומדין בכל הלילות ושוכבים מעט במלבושים ומש"ה פטור אבל אסור כו' ע"ש : ע"ב גמ' נפסקה שניה ותיקנה טהור מלטמא מדרס אבל טמא מגע מדרס כל זה נמחק : רש"י בד"ה אבל טמא כו'. דעדיין כלי הוא לאשתמושי ביה תשמיש אחרינא ומאב הטומאה טהור דלא הוי מיוחד עוד למנעל והוי ראשון דחזי למלתא כו' כצ"ל וכ"ב ס"א : בד"ה תמורו דר' פנחס כו' ודר' חנינא במס' תענית הס"ד . וכ"כ לא דק כי הוא במס' שקלים בירושלמי ומעשה דתענית הוא דר' יוסי דמן יוקרת דכי הוי אגרו לה הוי משדרו אגרא אגבא ואי טפו לה כו' לא הוה אזלא ע"ש : תוס' בד"ה סנדל שנפסקה כו' והגיה אבל טמא במגע מדרס כו' כצ"ל ונמחק טמא מגע מדרס : בא"ד אפי' מגע מדרס כדקתני סיפא כו' כצ"ל . וכ"כ פי' סיפא דלעיל במס' כלים וק"ל : בד"ה אבל טמא כו' ע"כ אחר שניטלה הראשונה ונתקנה כו'. כ"ב לאו דוקא שאח"כ בא לו המגע ולא בתחלה שהרי כל עת היה נוגע בעצמו אלא ר"ל שלא נחשב מה שנגע בעצמו כי אם מה שנגע בעצמו אחר שניטלה אוזן הראשון וכיון שנתקנה ושוב ניטלה השניה לא שייך לומר פנים חדשות שהרי בא טומאת מגע מדרס כשחסרה אוזן אחת ועכשיו נמי לא נחסרה אלא אחת ומה שכתבו התוס' אחר שניטלה הראשונה ונתקנה לאו דוקא שבא אחר התיקון אלא אחר שניטלה והתיקון בעינן באמצע שלא יהיו שניהם ניטלים כאחד ומש"ה דייקי התוס' אחר שניטלה הראשונה כו' דאל"כ הוי ליה למימר אחר שנתקנה הראשונה ודו"ק : בא"ד ולפ"ה קמא ניחא כו' . כ"ב פי' לעולם איירי שדרס עליו הזב יתף וא"מ לא אמרי פנים חדשות למגע מדרס דאפי' נפסקו שניהם שייך מגע מדרס והוא הדין שיוכל לומר שלא דרס עליו הזב אלא משום שנגע בעצמו בתחלה מיד כשנעשה המדרס אליבא דרש"י ודו"ק : בא"ד בפ"ב דעירובין פי' בקונטרס. כ"ב דף כ"ד ושם מבואר : בא"ד והסנדל בטל לאוזן כו'. כ"ב פי' א"כ הוי נמי לסנדל גופא מגע מדרס ודו"ק (עיין במהרש"א) :

דף קיג ע"א רשי בד"ה וקושרו בפרה לאפה א' והשני כו' כד"א : בד"ה מקלה עליו כו' לאוחזה הס"ד : בד"ה יטיס קיפולן כו' שהדשין קפיס כו' . וכ"ב אבל בסמ"ג פי' משום שמחדשין מתמסכין ומתגלגלים מיד אם לא מקפלין ע"ש : בד"ה שמלות המלך כו' מה שיא צריכה אחר השבת כצ"ל והס"ד : ע"ב גמ' שכל מתי מבול נטללו בשם וי"א כאלו אוכל שקלים ורמשים והא ודאי אתמחויי אתמחי אלא כיון דמלקין כו' כצ"ל . וכ"ב מתי ס"א מימי עולם : רשי בד"ה כ"ב כו' פי' יאתן מדורים והאי כב"ה כו' כצ"ל :

יתחר

דף קיד תוס' בד"ה ואפי' במס' כו' ומיהו בפר"ח בקידושין אין כתוב בהן דבר אחד כו' מסכת כלה הייט דרשות הסדורות כו' עכ"ל כל"ל ור"ל בפירושו של ר"ח אין כתוב בהן מלת אחד אלא שכתוב בהן דבר בתלמודו כמו שכתוב בפירוש ר"ח בערוך בערך כל וכ"ה בריו"ף שלא כתוב בו מלת אחד דהשתא מפרש ר"י ונקט לה לפי דרכו של ר"ח בפי' מלת כלה דהיינו דרשות כו' עיין שם בערוך וברי"ן שם בשם ר"ח ובא להשוות ההיא דקידושין להך דהכא למאי דלא כתוב בהן מלת אחד דהוה משמע כמו שכתבו התוס' לגריעותא דאפילו דבר אחד הימנה ממסכת כלה אלא דכתוב בהן דבר בתלמוד דהיינו כל מסכת כלה בכל מקום שישאלו באותה מסכת דהיינו ממש כהך דהכא דבליר מהכי אין ראוי למנותו פרנס על הציבור זהו הנכון בדברי התוס' ומהרש"ל הגיה בדברי התוס' כפי' רש"י ולא ידעתי מאין לו גם פירושו בדברי התוס' אינו מבורר לנו ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ליתקע כו' ולא תקעו להודיע דחלבי שבת כו' עכ"ל לכאורה דלאו ראיה הוא דלפי מאי דמשני ואסיק הכא כהנים זריזין הן ניחא נמי התם משום דכהנים זריזין הן אלא דראייתם למאי [דלא] אסיק אדעתיה הכא למימר דכהנים זריזין הן ובעי למימר דאי רבי ישמעאל כו' ליתקע כי היכי כו' אמאי לא תקשי ליה לכ"ע בסמוך יו"ט שחל במו"ש כו' ליתקע להודיע דחלבי שבת קריבין ביו"ט אלא ע"כ דלא תקעי אלא בהכנסת תמיד ומיהו אכתי לאו ראיה גמורה היא דאימא דאמוראים דהכא לא הוו ידעי ברייתא דבסמוך דבמ"ש מבדילין ולא תוקעין ודו"ק: **בד"ה** וליתקע כי כו' אליבא דר"י ליתקע כו' שמליעין את המטות מיוה"כ לשבת כו' עכ"ל מיהו קשה דהא לא מיתרצא בשינויא דרב שישא דמליעין את המטות מיוה"כ לשבת שבות קרובה היא וכי לא ידע רב שישא מתני' דמליעין כו' ודו"ק: **בד"ה** ואמר רב יוסף כו' לעיל כי פריך ליתקע כו' לא ה"מ לשנויי הכי כו' אלא חומרא הוא כו' עכ"ל ובשנויא דרב שישא ודאי מתרצא שפיר הך דלעיל דשבות רחוקה לא התירו אלא כיון דלא קאי שינויא דרב שישא לא חש ליה לתלמודא לתרץ הכי לעיל אבל שינויא דרב יוסף כיון דקאי אי הוי מיתרצא נמי הך דלעיל ה"ל לתלמודא למימר הכא אלא אמר רב יוסף כו' וק"ל: **בד"ה** ואמאי ליתקע כו' דסרי בשחיטה לא להודיע דיו"ט קיל כו' וכן אור"י מה שהוקעין במוצאי יוה"כ כו' עכ"ל מיהו התם במוצאי יוה"כ שריין לתקוע כיון דבא להודיע שהוא לילה הוא חול ומותר לתקוע בו אבל הכא גבי שחיטה דא"כ דהוי לילה מ"מ יו"ט הוא ואסור לתקוע בו משום שבות דאין דוחין שבות להתיר וק"ל: **סליק פרק ואלו קשרים**

ח"א דף קיד ע"א מנין לשינוי בגדים כו' · לענין שינוי בגדי שבת מייתי לה דה"נ בע"ש בגדים שבישל בהן כדכתיב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו גו' אל ימזוג בהן כוס לרבו דהיינו כסא דקידושא במעלי שבתא וק"ל: **גנאי** הוא לת"ח שילא במנעלים כו' . מפורש פ' כילד מברכין: **כל** משנאי אהבו וגו'. דהך פרשתא כולה בתורה קמשתעי ומסיים כי מוצאי מצא חיים וגו' ואמר גם בזה האיש שהוא מוצאי דהיינו ת"ח אם הוא משניאי בפני הבריות ברבים כפירש"י אהבו וגו' לא ימצא חיים וק"ל: **הא** בגלימא הא בלבושא כו'. יש לכוין בזה ע"פ מ"ש פ' המוציא יין לבושא לא בושה גלימא שנעשה בו כגולם כי המדות של אדם הם בגדי אדם כמ"ש בכל עת יהיו בגדיך לבנים והמדות הבאים מצד החומר הם כגלימא שנעשה ע"י הגולם והחומר והבאים מצד הצורה הם נקראים לבוש שהחומר מקבל הצורה והיינו לא בושה על המדות הבאים מצד הצורה וז"ש תתהפך כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש דהיינו שיחזור לעתיד החומר להתלבש בצורה וע"ז אמרו בפ' חלק לדיקים יעמדו בלבושיהן כו' דקדק לומר בלבושיהן ולא אמר בבגדיהן דהיינו שיעמדו בבגדים לבנים מקבלים צורה ולא יבושו משא"כ הרשעים דיבושו לעמוד בגלימא שהוא סומק ור' ינאי לא החזיק עצמו כצדיק לעמוד בלבנים והיה מסתפק אם יתביישו חבריו ממנו שהוא יזכה להתלבש בצורה לעמוד בלבנים או שהוא יתבייש מחבריו שהם יתלבשו בצורה וק"ל: **בבגדים** בלואים כו'. וערום ממש ויחף ממש ודאי דלא הלך כן שלש שנים אלא בבגדים מטולאים כו' קאמר ומייתי ליה הכא גם שהוא בכלל משניאי ע"פ הדבור שאני וק"ל: **בבנינו** של עולם כו'. דהיינו בתורה שהיתה אומנתו של הקב"ה בבריאת עולם וע"כ הם מקפידין ביותר אפי' מצד אחד על הטומאה וק"ל: **המקפיד** על חלוקו כו'. עיין פירש"י והוא דחוק דמה ענינו לכאן ונראה לפרש דה"ק איזהו ת"ח כו' המקפיד על חלוקו דקאי שפיר אלעיל דשל בנאין מצד א' ומפרש לה ר"י דבנאין הייט ת"ח ומייתי שלה דהיינו דאר"י איזה ת"ח כו' המקפיד על חלוקו להפכו גם אם לא יראה בו רבב מצד אחד הופכו על צד השני שמא ימצא בו רבב דמצד אחד כמי חולך בבגדו של ת"ח שהן בנאין ודו"ק: **איזהו** ת"ח שבני עירו כו'. בכל הני קרא ת"ח בשם לווי דאינו ת"ח לכל דבר רק לאותו דבר דאיזה ת"ח שמחזירין כו' אף שאינו ת"ח גמור כיון שיש בו מדה זו להקפיד בעינו לעיין בבגדו אפי' מצד אחד יש להאמינו במדה זו על האבידה בטביעת עין ואיזה ת"ח הממנין כו' ר"ל על כל דבר שממנין את האדם מקרי פרנס לאותו דבר כיון ששואלין אותו דבר הלכה ר"ל בדבר הלכה של אותו דבר שמינו אותו עליה ולא בעי לידע שאר הלכות וכן איזהו ת"ח שבני עירו כו' לא איירי בה"ח גמור אלא שעוסק בחפצי שמים כגון בצרכי צבור אבל איזהו ת"ח כל ששואלין כו' הוא שהם ת"ח גמור בלא שם אחר והיינו כל ששואלין אותו הלכה בכ"מ ואמר דכ"מ למנויה פרנס על הצבור בכל מילי אי באתריה או בריש מתיבתא כדמסיק ודו"ק: **סליק פרק ואלו קשרים**

פרק כל כתבי

דף קטו פירש"י בד"ה טעונין כו' ורבותי פירשו דהאי בכל לשון דקאמר אכתובים קאי ולא אנביאים כו' עכ"ל. ק"ק לפי' זה מאי פריך לקמן מהך דהיו כתובין תרגום וכל לשון מצילין כו' אימא דאנביאים קאי דלכ"ע ניתן לכתוב ולקרות ודו"ק: **בד"ה** לא ניתנו רשב"ג פליג עלה ואמר אף כו' ובד"ה ר"ג אבי כו' ר"ג הזקן ור"ג זה שהיה בדורו של כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה לא נתנו כו' דהא שרי למימר בע"פ תרגום כדמתרגם רב יוסף עכ"ל ולפי מה שכתבו התוס' בפ' קמא דבבא קמא ז"ל כדמתרגם רב יוסף נקט רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום שיש כמה ענייני תרגום ולא כדפי' בעלמא לפי שהיה סגי נהור ודברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה ולכך היה אומר תרגום דמשום עת לעשות לה' אמר התם דשרי ואין לך עת לעשות גדול מזה עכ"ל דהשתא אין להם ראייה הכא מדמתרגם רב יוסף דשרי לומר בע"פ תרגום דאימא דהוה שרי ליה נמי תרגום משום עת לעשות לה' אלא שהתוס' דהכא ודאי ס"ל כדפירשו בעלמא לפי שהיה סגי נהור והיה אסור בכתב דאי אתה רשאי לומר בע"פ ולכך היה אומר תרגום דשרי לומר בע"פ כמו שכתבו הכא ומה שהקשו התוס' בזה שם דהא אף בדברים שבכתב הוה שרי לומר בע"פ משום עת לעשות לאו קושיא היא דבפרק הניזקין מוכח בהדיא דרב יוסף לית ליה היתרא דעת לעשות והא דנקטו התוס' הת"ם כדמתרגם רב יוסף ולא הוכיחו כן בפשיטות מתרגום של יונתן שאמרו בע"פ כפירש"י ז"ל יש לומר כדברי התוספות דפרק קמא דבבא קמא דבכל מקום נקט התלמוד נמי רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום ועי"ל משום דלפי' רבותיו של רש"י תרגום של נביאים שעשה יונתן ניתן גם ליכתב הוצרכו לראייה מרב יוסף כיון שהיה סגי נהור ע"כ דלא היה יכול לומר נמי כתובים אלא בתרגום בע"פ ודו"ק: **בד"ה** עילמית יוונית כו' אבל רבנן שרו אף בשאר ספרים כו' עכ"ל לאו היינו רבנן דפליגי התם אדרשב"ג דהנהו שרו אף בשאר ספרים אף בכל לשון אלא דהיינו רבנן דפליגי אדרבי יהודה אליביה דרשב"ג וס"ל דרשב"ג מתיר אף בשאר ספרים בלשון יוונית ע"ש וק"ל: **בד"ה** ובידו ספר כו' וכן תניא בפרק שלישי דמגילה בהלל ומגילה אפילו י' קורין וי' מתרגמין אע"פ שיונתן לא כו' כנ"ל: **ע"ב** פרש"י בד"ה שכתבו מקרא התרגום שבעזרא כתבו כו' עכ"ל מהרש"ל מחקו מפרש"י ונראה לקיים כל פירש"י הישנים משום דהך רישא תרגום שכתבו מקרא איירי בשאר הספר נכתב כהלכתו וכן הבינו התוספות שמועה זו בפרק קמא דמגילה אהא דקתני התם מקרא שכתבו תרגום כו' אינו מטמא הידים בשלמא תורה איכא יגר שהדותא וקשה אמאי מפסלה בהכי והלא אלו חסר כל אלו הנ' תיבות לא מיפסל כו' ספר שהסר יריעה אחת אין קורין משמע בחסר פסוק אחד דקורין כו' עכ"ל ע"ש וא"כ ה"נ הכא בס"ת שנכתב כולה כהלכתה רק שכתוב יגר שהדותא מקרא וכן בנביאים שכתב כולה כהלכתה רק כדנא תימרון להון שכתב מקרא ודאי דלא אצטריך למתני בהו דמצילין דהא קורין בהן אפי' בחסר מהן אלו תיבות אלא בעזרא ודניאל שכתוב בהן תרגום יותר מיריעה א' אצטריך לאשמעינן אם כתב את כל התרגום מקרא אפילו הכי מצילין אע"ג דלא היו קורין בהן בחסר כ"כ וק"ל: **תוס'** בד"ה מגילה עד כו' משום דבעי ספר וכ"ש ס"ת דנקראת כמה פעמים ספר כו' עכ"ל לכאורה קשה דבשביעית ה"ל לאקשויי אגופה דקתני הכא דמגילה בעי ספר מכ"ש ס"ת דנקראת כמה פעמים ספר ויש ליישב דזו הראייה דכ"ש ס"ת דנקראת כמה פעמים ספר אינו ראייה גמורה כ"כ וטפי נראה להם לאוכוחי מעיקרא מהא דתניא בהדיא בגמרא דידן דספר תורה פסולה על הנייר משום דבעי ספר אלא משום דלא מפורש בהדיא בגמרא דידן דפסולה נמי על הדיפתרא מהאי טעמא דבעי ספר הוצרכו למימר דהכי נמי לא הסיב לה לענין כשרות והביאו ראיה ממ"ש דפסל בהדיא בס"ת דיפתרא ועוד ראיה מדפוסל במגילה וסוטה מטעם דבעי ספר מכ"ש בס"ת כו' ודו"ק: **בד"ה** מיתיבי כו' משמע דמלשון ללקט כו' משמע הא יש בו ללקט מצילין כו' עכ"ל ק"ק דתקשי להו נמי כיון דאבעיא דלעיל נמי במפוזרות קמיירי מאי קא קשיא ליה לעיל ותבעי לך פ' ויהי בנסוע גופה הא איכא למימר דבמכונסות כגון ויהי בנסוע גופה לא קמבעיא ליה ומאי פשיט נמי לעיל מההיא דיגר שהדותא דאיירי במכונסות ועוד יש לדקדק דאמאי לא פשיט הך אבעיא דלעיל ומסייע ליה מהך ברייתא דס"ת שבלה אם יש כו' ואם לאו אין מצילין ויש ליישב בזה דלהך מלתא במפוזרות שאין בה כדי ללקט פ"ה אותיות ידע שפיר למימר דבלה שאני וק"ל:

ח"א דף קטו ע"ב סימניות מלמעלה כו' · סימניות אלו הן כמין נוני"ן הפוכין ולמ"ד שאין זה מקומה אלא כדי להפסיק בין פורענות כו' כדמסיק יש לכוין שע"כ באו אלו הסימנין בנוני"ן הפוכין כי הנו"ן מורה על פורענות כמ"ש פ"ק דברכות שע"כ לא נכתב נו"ן באשרי לפי שהיא מורה על הנפילה וע"כ הם הפוכים שיתהפך הנפילה לטובה ע"ש סומך ה' לכל הנופלים כמ"ש שם ולמ"ד ספר חשוב בפני עצמו ע"ש חצבה עמודיה שבעה באו הנוני"ן בספר זה שהוא קטן שבספרים שאין בו רק שני פסוקים לרמז שגם ספר הזה כולל נ' שערי בינה והם הפוכים שהם מההפכים מדעת בן אדם שלא יוכל לעמוד עליהם וגם משה הנזכר בשני פסוקים האלה לא זכה רק למ"ט פנים כמ"ש ותחסרהו מעט מאלהים כדאמרי' במס' נדרים וענין שרמז שנחלקה התורה לז' ספרים כמ"ש שהיא אומנתו של הקב"ה בבריאת עולם בז' ימי בראשית כמ"ש ואהיה אצלו אמון והיינו חצבה התורה עמודיה של עולם שבעה שהם שבעת ימי בראשית:

דף קטז גמרא הגליונין וספרי מינין כו' מאי לאו גליונין של ס"ת כו' והכא ליכא לאוקמי בגליון במקום הכתב שנמחק דלא מקרי התם גליון ועוד דגליונין לשון רבים לא משמע כן אלא דבין דף לדף ושל מעלה ושל מטה ושבין פרשה כו' וק"ל: **תוס'** בד"ה ספרי מינין כו' ואור"י דמיירי בנמצאו ביד מין כו' הא אמרינן פרק השולח נמצא ביד מין יגנז כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם כיון דע"כ לרבי יוסי נמצא ביד מין יגנז דקאמר התם לאו אכולה ס"ת קאמר אלא האזכרות אבל השאר שורפין א"כ ה"נ איכא למימר בהיפך דהכא איירי בכתבו ודקאמר התם כתבו ישרף הייטו השאר אבל האזכרות יגנז כדאמר רבי יוסי הכא וי"ל דהתם דינא סתמא קאמר יגנז וישרף והשתא אי בנמצא קאיירי הכא שפיר קאמר התם סתמא יגנז מדינא דאזכרות ובשאר לא קאמר מידי דאי בעי ישרוף ואי בעי נמי יגנז אבל אי מיירי הכא בכתבו לא הול"ל התם סתמא ישרף מדינא כיון דבאזכרות מדינא קאמר הכא יגנז ולא שרי לשרוף ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה וכ"ש בשטרי כו' ואפילו בחול לא ידע ר"י מי התיר כו' עכ"ל. משמע

נמוקי הגרי"ב דף קיד ע"ב תוס' ד"ה ליתקע כו' עי' מהרש"א שכתב בסוף דבריו ומיהו אכתי לאו ראיה גמורה כו' לא הוו ידעי ברייתא דבסמוך דבמ"ש מבדילין ולא תוקעין עכ"ל ונפלאתי דהא זה משנה מפורשת בסוף פ"ק דחולין ומזה מייתי הגמ' לקמן ומתני' כל האמוראים יודעים כידוע ובזה יתיישב היטב מה שהקשה המהרש"א עוד בד"ה וליתקע כי היכי דלידעו כו' דהא לא מתרצי בשינויא דר' שישא כו' ע"ש. ולפי מ"ש ניחא דהא באמת הגמ' קא סתר להא דר' שישא ממתני' דחולין כו' שהקושיא אליבא דכ"ע וממתני' דידן ליכא למיפרך רק לר' ישמעאל וכיון דתרווייהו משנות ניחא להקשויי אליבא דכ"ע. ודו"ק היטב:

חכמת שלמה

דף קיד ע"א גמ' ואמר רב חייא כו' כנ"ל: **שם** רבינא אמר רבד איתמר כנ"ל ונמחק שנאמר מרבדים רבדתי ערשי. וכ"כ אינו מן הגמ' והוא מלשון רש"י וברי"ף ובהשר"י אינו: **שם** ואמר ר' חייא כו': **רש"י** בד"ה רבד איתמר שכבת זרע וכו'. וכ"כ והרי"ף פי' בע"א ע"ש: **בא"ד** בבשמים מינים כו' כנ"ל. וכ"כ נ"ל וזנים ופסוק הוא בדברי הימים בשמים וזנים מרוקחים: **בד"ה** אלו כלים כו' אוליירין בלנים כו' מעט ובנאים כו' כנ"ל והד"א: **תוס'** בד"ה ואפי' במס' כלה כו' בפ' האיש מקדש גבי כו' ומיהו בפירש"י דקדושין אין כתיב בה דבר א' מתלמודו כנ"ל: **בא"ד** ור' יצחק מפרש דהאי מס' כלה כו'. נ"ב פי' בענין שהלשון אפי' במס' כלה משמע לגריעותא ובפרט בקדושין שהרי מסיק לשם אין אומרים כשמעון בן עזאי כו' והכא מוכרחים לפרש לשבח דאי לגריעותא וכי בעבור מס' כלה לחוד ראוי למנותו פרנס ומש"ה פי' כאן רש"י לשבח אלא שקשה לבעל התוס' סוף סוף דוחק הוא שלשון א' ישתנה בפירושו שהרי לשם אומר ממש כמו כאן ע"כ פי' שאף הכא לגנאי אלא שאין מס' כלה ברייתא לחוד אלא הדרשות הצריכין לרגל כו' ומ"מ דוחק הוא למנותו בעבור זה פרנס בכלל מאחר שאינו אלא במס' זו לבד לכך פי' שאינו ראוי למנותו לפרנס אלא באתריה כדלקמן ודו"ק:

דף קטו ע"א גמ' מותר בקניבה ירק וכן מפציעין כו' כנ"ל והשאר נמחק:

סליק פרק ואלו קשרים

כל כתבי פרק ששה עשר

גמ' שם וכן מתאבדים מאליהם כנ"ל ונמחק מרקיבין: **רש"י** בד"ה ואפ"ה כו' מיהא טעונין גניזה כנ"ל והס"ד: **בד"ה** ר"ג כו' הזקן ור"ג שהיה בדורו כו' כנ"ל: **בד"ה** גב מעלה שבהר הבית היו כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' אלא נשרפין במקומן הן ואזכרותיהן מכאן כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה ישרפו נ"ל נשרפין: **בד"ה** הא רב המנונא תנא מצילים כנ"ל: **בד"ה** תרגום שבתורה יגר שהדותא ושבנביאים כגון כו' להון שכתבו מקרא כתב עברי כו' כנ"ל והד"א: **בד"ה** עשה לה סימניות כו' מן הסמוכות לה הס"ד ואח"כ מה"ד למעלה ולמטה בתחלה ובסוף ויהי בנסוע הארון. וכ"ב בפירש"י מדוייק ראיתי כתוב כך נו"ן הפוכה] ויהי בנסוע הארון כו'] ועל זה סומכין הנקדנים לעשות ב' נוני"ן אחת קודם ויהי בנסוע ואחת אחריה אבל במדוייקים לא ראיתי וקרוב בעיני שפסולה לפי מה שפסלינן בחסר ויתיר אפי' אות א' ולכתחלה לכ"ע אסור והסימנים שנאמרו כאן ר"ל שעשה פרשה לפניה ולאחריה ואולי זה הציור של נו"ן הפוכה תלמיד אחד הגיה כ"ל:

דף קטז ע"א גמ' עמודיה שבעה אלו שבעה ספרי תורות. נ"ב ל"ל ז' ספרים של תורה: **שם** משום ההוא דגייז כו': **ת"ש** הגליונים וספרי מינים אין מצילין אותן מפני הדליקה מאי לאו גליונים דס"ת לא גליונים דספרי מינים וספרי מינים גופייהו מצילים אלא ה"ק כנ"ל: **רש"י** בד"ה שאין זה מקומה כו' אלא בדגלים שיתה ראויה ליכתב כו' כנ"ל: **בד"ה** לא מן כו' מהר סיני איירי כדכתיב לעיל מינים כו' כנ"ל: **בד"ה** ז' ספרי תורה כו' נמצא שלמעלה ספר לעצמו ושלמטה ספר לעצמו הואיל כו' כנ"ל והד"א ואח"כ בסוף הדבור נמחקו ושלמטה ספר לעצמו: **בד"ה** מקום הכתב שנמחק הס"ד ואח"כ מה"ד לא מכפיא לי כו': **תוס'** בד"ה פורענות כו' אלא נפסוק פרשה כו' כנ"ל: **בד"ה** פילוסופא כו' ורבי שמע מיהודי אחד שבא מארץ יון ואמר דבלשון יון כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' אתיתי ולא לאוספי על כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה נהיר יאורי כו' רמזה שנתנה לו כו' כנ"ל: **בד"ה** אמר ליה רבן גמליאל סי' נגתפי בשוחד וככל כדי שישמעו כמתאספים שם גנלותו ומי הוא כו' כנ"ל והס"ד: **בד"ה** פסקי סדרי בכתובים היו רגילין לקרא בבהכ"נ פרשה

מהר"ם

דף קיד ע"א בגמ' רבינא אמר רבד ולא פליגי וכו' כצ"ל: **ת"ר** עולת שבת בשבתו לימד וכו' כצ"ל: **ר"ע** אומר עולת שבת בשבתו לימד וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה ואפי' וכו' ונראה דהכא משמע דנקים וכו' כצ"ל: **ד"ה** הא בלבושא וכו' דהיא סומקי וכו' נ"ל דצ"ל דהוי סומקי: **ד"ה** חלבי שבת וכו' אין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים בלבד וכו' ר"ל דס"ל דלא דחינן שום חדש לצורך אלא הכל הולך לפי חדשי מולד הלבנה ולכך לא משכחת בין ר"ה לר"ה או עצרת לעצרת כ"א ד' ימים כי כן הוא החשבון לפי מולד הלבנה שהן שנ"ד יום כמו שפירש"י לעיל דף פ"ז אבל לרבנן דפליגי עלייהו דמעברין דדחינן חדש משום צורך ולכך לא אשכחן דמקלע יוה"כ בא' בשבת דדחינן ליה משום ירקא ומשום מתיא ועיין בסוכה דף נ"ד: **ע"ב** ברש"י ד"ה ולא מבדילין בתפלת וכו' דלא תקנו לומר הבדלה וכו' כצ"ל: **סליק פרק ואלו קשרים**

כל כתבי פרק ששה עשר

דף קטו ע"א ברש"י ד"ה רבן גמליאל אבי אביך הוא רבן גמליאל הזקן ואותו רבן גמליאל שהיה בדורו וכו' כצ"ל: **ע"ב** בגמ' אמר רב אשי כדתנא אין בין ספרים למגילה וכו' נכתב בגליון דעמוד זה על הך דאמר רב אשי כדתני וכו' וז"ל מגילה דף ח' וצ"ע כי משנה זו אינה שם בצורה זו ע"כ לשון הגליון ונ"ל שאין כאן מקום לעיון זה כי הך דהכא לאו היינו המשנה דמגילה אלא ברייתא היא כדמשמע בתוס' וצ"ל כדתניא וכו': **ברש"י** ד"ה נשרפין במקומן כצ"ל: **ד"ה** הא רב המנונא תנא וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה היו כתובים וכו' משמע דפשיטא ליה וכו' ר"ל אפי' לפי הברייתא דלקמן דאל"כ היה בעי מיניה אי קורין כמו דבעי מיניה אי מצילין דו"ק וק"ל:

דף קטז ע"א ברש"י ד"ה ז' ספרי תורה דפרשה זו ספר לעצמת נמצא של מעלה ספר לעצמו ושל מטה ספר לעצמו הואיל וזה מקומה נמצא ספר וידבר נחלק לג' ספרים כצ"ל והוא ס"ד: **ע"ב** ברש"י ד"ה פסקי סדרי בכתובים היו נוהגים לקרות בבהכ"נ פרשה של כתובים כצ"ל והוא סוף דבור:

דלמלחמות הכתובין בנע"ז קאי אבל אכתב שתחת הצורה מוכח בהדיא התם דברי מדקאמר ודיוקנא עצמה אף בחול אסור משמע שכתב שתחתיו אינו אסור אלא בשבת והשתא דלא הוי מושב לצים כ"כ כיון שאינו אלא דבר מועט משא"כ אותן מלחמות כו' דהוי הרבה ומושכין לבא לקרות בו ולבטל מדברי תורה ועוד יש לדקדק דכתב שתחת הצורה לא אסרו שם אלא משום גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות כפרש"י שם ואמאי לא נגזור כן בהגרות אף שא"ל למה שכתוב בהן כו' לפי' ר"ת לעיל ויש לחלק ודו"ק: **פרש"י** בד"ה יומא דאסתנא כו' אבל הסתנא ע"כ צפונית היא ונוחה כו' עכ"ל זו היא עיקר הראיה דהא דקאמר דצריכה שמעתא צלותא כיומא דאסתנא כו' משמע דנוחה היא וכולה צוננת כמו רוח דרומית אינה נוחה אלא צפונית דאינה חמה ולא צוננת היא ודאי נוחה ודקאמר שוב ורוח דרומית היא בלשון ארמי כו' אינה ראיה אלא דקשטא אשמעינן דזו היא שמה ועיין בתוספות פ"ג דגיטין: **גמרא** ור"י בנו של ריב"ב האי פעל כו' שלא יוציא כו' מ"מ א"ר הונא כו' ולעיל הוה ניחא ליה לר"י בנו של ריב"ב דקאמר בשלמא לר"י בנו של ר"י ב"ב דהא כו' וי"ל משום דהוה סבירא ליה דאי אפשר להוציא אמורים אלא בהפשטת עור עד החזה אבל השתא דקאמר דלית ביה טעמא אלא משום דפעל ה' למענהו הוא שפיר קשיא ליה מיניה כו' מה טעם דפעל ה' למענהו דמשום כבוד אית ביה ודו"ק:

ח"א דף קטז ע"א שסרו מאחרי ה' כו'. וכמ"ש התוס' ואיתא במדרשות ומשום דלא מצינו שנקרא הר ה' רק מקום ב"ה שנתקדש לעולם אבל מקום שנתנה בו התורה לא נקרא רק הר האלהים או הר חורב והר סיני וע"כ דרשו שנסעו מאחרי ה' כתינוק הבורח מבית הספר לבטל מד"ת כי מנסיעתם מהר סיני שהיה בית המדרש שלהם נעשו בתי כנסיות של ע"ה לילך אחרי תאות לבם דמר"ח סיון בשנה ראשונה שבאו לסיני עד כ' אייר בשנה שנייה היו בבית הספר ולא חטאו עד אחר כך שחטאו מיד במתאוננים ושלוח מרגלים וכל השאר ואמר דדרך ג' ימים במדבר כו' עד כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה שלא תתחזק להם ביטול תורה בג' ימים כמפורש בחידושינו שם וז"ש וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך ג' ימים לפי שהם סרו ממנו בד"ת דרך ג' ימים וזה פורענות ראשונה והפסיק בין פורענות זה לפורענות שנייה בפסוק ויהי בנסוע וגו' שאמר הכתוב ויהי בנסוע הארון להרחיק עצמו מהם דרך ג' ימים כדכתיב לעיל שהיה זה בעבור עונשן שהרחיקו עצמן מבית הספר ג' ימים התפלל משה ואמר קומה ה' ויפוצו אויביך שהם כנוסן של ע"ה כדאמרי' פזורן של רשעים טובה להן ולעולם וינוסו משנאיך אלו משנאי' כמ"ש כל משנאי אהבו מות והם גם הת"ח היושבים בכנוסן של ע"ה כמפורש פ' אלו עוברין ואמר ובנחה הוסיף משה להתפלל שובה ה' להתקרב עוד להשרות שוב שכינתו בינינו עכ"פ על רבבות אלפי ישראל וגו' שהם כ"ב אלף משבט לוי שלא היו בכלל מבטלי התורה ולא הרחיקו עצמן מבית הספר שהוא מחנה לויה ושם היה משה רבן וגם הלוחות והארון קרוב להם ולא היו הלוים בכלל כל חוטאי דור המדבר כמפורש במדרשות ודו"ק. **ואחר** הדלת והמזוזה וגו' סיפיה דקרא כי מאתי גלית ור"ל שהשלכתני אחר הדלת כפי' רש"י ובמקום סתר שהוא בין הדלת למזוזה שמת זכרונך כינוי הוא במקום זכרוני גם כי מאתי גלית שאתה מכיר אותי וק"ל: **בין** ישראל כו'. דהיינו שאומרים שהקב"ה החליף ישראל באומה אחרת מפני השנאה ומייתי ליה מדכתיב הלא משנאיך ולא כתיב שונאיך דהיינו משנאיך שעושין את ישראל כאלו אתה שונאן אני אשנא ובמתקוממך שהם הקמים על ה' באמונתך אתקוטט להתווכח עמהם וע"כ תכלית שנאה שנאתים ולא שנאת חנם אבל לאויבים היו לי דעתם להרגני כאויב הזה כדמסיק זימנא חדא אזיל ובעי לסכוניה ע"י הויכוח וק"ל: **דיקלא** פלגיא כו'. עיין פירש"י ויש ליישב דיקלא פלגיא ר"ל התורה אית לי באורתא שקשה לי לעבור על ד"ת ויש לה דמיון לדקל כדאמרי' במס' ב"ק מאי סגולה מ"ד ס"ת ומ"ד דקל והשיב המין נעקריה דהיינו בויכוח שלהם נעקריה לתורה שהחליף אותה בדת אחרת כדלקמן אתבטלת אורייתא דמשה ואתייהב כו' ואמר להו דוכתיה קשי לי ר"ל קשי לי לקבל שאתם אומרים שהיא בדוכתא ובמקום התורה ח"ו כי תורתנו הקדושה לא תקבל שינוי ותמורה ודו"ק:

ע"ב בעו לאחוכי ביה עיילה ליה כו' לא קאמר שנתנה לו דודאי משום דבעו לאחוכי ביה לא הוו מפסדי להו שרגא דדהבא וחמרא לובא אלא דעיילה ליה לביתו שרגא והראתה לו בסתר שזה תתן לו שחד וכן ר"ג הוה עייל ליה חמרא ועדיין לא נתן אותו אלא שהבטיח אותו על כך ולבסוף אחיכו ביה ולא נתנו לו כלום וגם אמרו לו כן בדרך חוכא וטלולא תבעו זה את זה דודאי ידעו דין תורה דבמקום ברא ברתא לא תירות וכמ"ש לו נהור נהוריך כו' דמזה ודאי הבין גם הוא דדרך חוכא וטלולא קאתו לתבוע זה את זה וק"ל:

דף קיז בפרש"י בד"ה מי דמי תיק כו' המותר לטלטלו בלא שום דליקה דספר בר כו' עכ"ל. ואפילו כתובים שאין קורין בהן בר טלטול הוא כיון ששונין ודורשין בהן וכ"כ בעל המאור ומשמע להו לפרושי דמותר לטלטל בלא שום דליקה קאמר דומיא דנעשה בסיס לדבר האסור דהיינו בלא שום דליקה וק"ל: **תוס'** בד"ה הכא נעשה כו' דא"כ היכי קאמר לא נטלטל עור כו' עכ"ל דליכא למימר דקושטא דתלמודא פריך הכי מי דמי כו' הכא נעשה בסיס לדבר האסור לר"י בנו של ריב"ב ומאי אהדרו ליה לא נטלטל עור אגב בשר דא"כ מאי משני אלא ה"ק ליה אם כו' ואע"פ שיש בתוכו מעות לא נטלטל עור אגב בשר אין שייך לר"י בנו של ריב"ב כיון דהבשר גופיה דבר אסור הוא כדפריך מעיקרא לפרש"י וק"ל: **בד"ה** מי דמי התם כו' דאין נראה לו לחלק כיון דהשתא סבור שיכול לנער כו' ה"ה דהוי להביא תיק כו' עכ"ל יש לדקדק לפ"ז כיון דהוי סבר דיכול לנער כו' ואין לחלק בין נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר מותר ובין לדבר האסור גרידא אמאי הדר ביה מנא"י דבעי למימר מעיקרא שהשיבו לו מהא דמצילין תיק הספר עם הספר ובתוכו מעות אלא שהוסיפו לו מה דמצילין תיק ובתוכו מעות מעלמא כו' הא שפיר השיבו לו כדמעיקרא מתיק הספר עם הספר ובתוכו מעות כיון דאין לחלק לפי סברתו דהשתא שיכול לנער כו' כמו שכתבו התוספות ויש ליישב דמהאי טעמא כיון שיכול לנער כו' אין [א] נראה לו לחלק בין נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר מותר ובין נעשה בסיס לדבר אסור גרידא היינו לגבי תיק ובתוכו מעות מעלמא כיון דהתיק גופיה נמי בר טלטול הוא מה שאין כן לגבי בשר דנעשה בסיס לדבר אסור והעור גופיה נמי לאו בר טלטול הוא שפיר ידע דאיכא לפלוגי בין נעשה בסיס לדבר אסור ולדבר מותר ובין לאסור גרידא ומיהו בין עור ובשר בין תיק ובתוכו מעות גרידא אין נראה לו לחלק מה"ט דהתיק גופיה בר טלטול הוא כיון דמ"מ התיק נעשה בסיס לדבר שכולו אסור וצ"ל נמי למאי דמסיק ומחלק מי דמי התם אהכי והכי נפל דליקה כו' הייט לגבי תיק ובתוכו מעות גרידא אבל לגבי עור ובשר לעיל ליכא לפלוגי בהכי כיון דהבשר מתלכלך נמי לא מצי למשדינהו לעור ולכך הוצרך לחלק לעיל לגבי עור ובשר כיון דנעשה בסיס לדבר אסור ולדבר מותר ובין נעשה בסיס לדבר אסור גרידא ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה כדאמרינן מעיקרא וכו' וליכא שהות למשדינהו וה"נ אגב לרבי גבוה דכל פעל גו' עכ"ל הא ודאי דר"י בנו של ריב"ב לא מוקי ליה כל פעל ה' גו' בכה"ג מ"מ רבנן אהדרו ליה אמאי לא מוקי ליה בהכי דלא גרע מהא דמצילין מעות אגב ספר וליכא לאקשויי הכא לגביה דהפשטה מי דמי התם אהכי והכי נפל דליקה כו' כדפריך לעיל גבי טלטול דאינו אלא משום שלא יתלכלך הבשר וליכא למסרי כיון דמצי למשדינהו דרך ביאתו אבל

הכא גבי הפשט את כולו אע"ג דמצי למשדינהו לבתר שהפשיט עד החזה ולא יפשיט עוד כיון דאיכא טעמא דרב יוסף ורבא משום שלא יסריח ושלא יהא מוטל כנבילה אין לחלק בהכי ודו"ק: **תוספות** בד"ה אדהכי כו' ואם כן כשאינו מופשט אלא עד החזה מותר לכ"ע לטלטל כו' עכ"ל וצ"ל דפסיקא ליה לתלמודא בשום מקום דכשאינו מופשט אלא עד החזה דמותר לטלטל דאל"כ אימא דבהכי פליגי דהשתא שפיר אהדרו ליה רבנן דתיק הספר עם הספר ובתוכו מעות להא דמיא דה"נ באינו מופשט אלא עד החזה לא מצי למשדינהו ולפי מה שכתבנו לעיל יש לדחות דמ"מ איכא לפלוגי בין נעשה בסיס לדבר איסור ולדבר מותר ובין נעשה בסיס לדבר איסור גרידא ודו"ק: **בד"ה** דשקיל כו' וקשה דה"ל למתני כו' בהדי הנהו שבות כו' ונראה לר"י דליכא אפי' שבות כו' עכ"ל. והוא הדין דה"מ לתרוצי נמי הכא דבפלוגתא לא קמיירי דלרבי ישמעאל לא דחי ליה וכמ"ש לקמן לגבי דחיית מלאכת הפשט וכצ"ל למאי דבעי למימר דבטלטול פליגי הא דלא חשיב ליה התם גבי דדחו שבות צ"ל דבפלוגתא לא קא מיירי דלר"י אסור לטלטל בהפשט כולו מיהו ק"ק דבאינו מופשט רק עד החזה דהרי לטלטל לכ"ע ודוחה שבות ואמאי לא חשיב ליה התם וי"ל ודו"ק: **בא"ד** דשקיל כו' ואם תאמר לפי זה ה"ל למחשב התם דחיית הפשט כו' עכ"ל היינו במלאכות הדוחות שבת דחשיב שם ולר' ישמעאל דדוחה הפשט עד החזה לא קשיא להו אמאי לא חשיב התם דהוי בכלל הקטרת אימורים וכך כתבו התוס' שם וק"ל: **בד"ה** ועוד לרבנן כו' והדמפלגי בין חצר מעורבת למבוי כו' עכ"ל ר"ל כך מהני' דהכא והאי איירי אפי' במבוי שאין בו עירוב ושיתוף שמצילין בה כתבי קודש אלא דהכי קאמר דאי הוה איירי הכא במבוי המתוקן במחילות כ"כ שאם היה בה שיתוף ניתרת לכל דבר אף לאוכלין ומשקין לא ה"ל למתני בסיפא חצר מעורבת להציל בה אוכלין ומשקים אלא דה"ל למתני בה נמי מבוי כזה אלא שהוא משותף וכן פירש"י במתניתין דמתניתין דהכא לגבי הצלת כתבי קודש איירי בחסר עירוב ושיתוף ומה שפירש"י כאן כלומר מבוי הניתר בכל הלכותיו בין בעירוב כו' עכ"ל. אין רצונו דקושטא הוא שיש בו עירוב אלא ר"ל נמי מבוי המתוקן כ"כ שאם היה בה עירוב היה ניתר לכל דבר וק"ל: **בד"ה** אלא אמר רבה כו' דאינו נ"ל סברא שיסברו כרבי יהודה לתלאין כו' לא סברי רבנן כר"א כו' ואפילו לרבי אליעזר כו' עכ"ל ויש לדקדק דלשנויא דרבה נמי אימא הכי דלאו היינו כר"י לתלאין אלא דרבנן דפליגי אדר' יהודה נמי מודו בכתבי קודש דסגי בב' מחילות וב' לחיין וי"ל מדקאמרי רבנן אין מערבין רה"ר בכך דמשמע דדין רה"ר ממש יש לתיקונו דנקט רבי יהודה בב' מחילות וב' לחיין ואי הוו מודו לר"י בכתבי קודש דמצילין לתוכה ע"כ דלאו דין רשות הרבים יש לו דלגבי רה"ר ממש ודאי דלא התירו כתבי קודש אלא דהנהו רבנן דפליגי אדרבי יהודה סברי כב"ה בכל מילי ודו"ק: **ע"ב** בד"ה הא דתניא כו' כגון שהחבית בכרמלית דחיישינן שמא יעביר כלי ארבע אמות כו' עכ"ל ולא ניחא למנקט רה"ר דנקט תלמודא וכגון שהחבית עומד שם (ברה"ר) וחיישינן שמא יעביר שם כלי ארבע אמות דאין דרך להניח חבית עומד ברה"ר כל יום השבת וק"ל:

ח"א דף קיז ע"ב הני תלתא היום כו'. דכולהו יתורא דקרא הוו דה"ל למכתב ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' לא תמצאוהו וגו' וכתב ג' פעמים היום דכולהו קאי אאכלוהו דרישא דקרא כאלו כתיב ג"פ אכלוהו היום דהיינו ג' סעודות והרמז בא במלת ג"פ יום כדלקמן דניצול מג' פורעניות דכתיב בהו יום דכל הגלה וגאולה נקראת ע"ש יום והצרה ע"ש לילה וק"ל:

דף קיח בד"ה והא דתנן כו' וא"כ תקשי נמי לרבנן וכי אזיל כו' ריקם כו' עכ"ל. יש לדקדק כיון דהמקשה לא הוה ידע הא דמשני ליה כגון דאיכא סעודה בהדיה דאמרי' ליה אכליה א"כ מאי קאמר לימא רבנן היא כו' דהא לרבנן נמי בלאו קושיא דאזיל ריקם תקשי ליה דחסר ליה סעודת ע"ש שהרי אין נותנין לו כ"א שלש סעודות דסגי לשבת וכי כולי יומא דמעלי שבתא מותבינן ליה בתענית כדפי' לעיל וי"ל דהמקשה לא נחית מעיקרא לאקשויי אלא אשבת גופיה דלרבנן ניחא דנותנים לו ג' סעודות לשבת אבל לרבי חידקא לשבת גופיה הא נמי חסר ליה סעודה אחת והשתא איכא למימר דלא הוה קשיא ליה לרבנן אלא הא דאזיל ריקם וכעין שכתבו התוס' לקמן דהוה ידע שפיר דאיכא סעודה בהדיה ואוכלה בע"ש ולא ניחא לאקשויי אלא אשבת גופיה ולרבנן ניחא דהנהו שלש סעודות שנותנין לו הן לשבת אבל לרבי חידקא בשבת גופיה לא סגי ליה בשלש סעודות שנותנין לו והמתרץ היה סבור שפשוט להמקשה שהסעודה שיוליך עמו נותנין לו באחד בשבת כו' ולכך היה סבור שהמקשה לא היה יודע שהביא סעודה עמו כמ"ש התוס' לקמן ולא נחית לאקשויי מסעודת ע"ש לרבנן אלא אשבת גופיה דלרבנן סגי ליה בג' שנותנין לו ולרבי חידקא הא חסר ליה בשבת גופיה סעודה אחת ולהכי משני ליה דאיכא סעודה בהדיה דאוכליה בשבת והמקשה מסיב לו דפשיטא ליה דאיכא סעודה אך קשה ליה כדמתרצא דאכיל נמי לר' חידקא בשבת האיכא בהדיה וכי אזיל בריקם אזיל שכמו שהביא עמו כן ישאנה עמו בלכתו ומשני דמלוינן כו' והתוס' הקשו ע"ז הפירוש דאכתי לרבי חידקא לפי המסקנא נמי חסר ליה סעודה אחת ודו"ק: **בא"ד** המתרץ היה סבור שהיה פשוט להמקשה שהסעודה שיוליך עמו נותנין לו באחד בשבת כו' עכ"ל. ק"ק דלא הוה צריכי לזה אלא דהמתרץ היה סבור שהמקשה ידע נמי דאיכא סעודה בהדיה אלא דלא ידע דלא אוכלה בשבת משום דבעי שיוליך עמו והמתרץ מסיב לו דהך דאיכא בהדיה אוכליה בשבת וק"ל דא"כ כי אזיל כו' ויש ליישב ודו"ק: **בד"ה** דמלוינן כו' וא"ת א"כ אמאי נותנין לו ב' סעודות כו' עכ"ל אבל אי לא הוה ליה סעודה ביום א' בהדיה הוה ניחא להו מיהת ביום ראשון דבעי ב' סעודות א' שיאכל ואחת יוליך עמו ובימים אחרים ה"א קושטא הוא דאין נותנין לו רק סעודה אחת ביום וסעודה אחת בלילה וק"ל: **בא"ד** וי"ל דאין מחלקין תמחוי בלילה אלא כו' עכ"ל ויש לדקדק כיון דביום א' מלוינן בהדיה ומחלקין בבקר כשהולך לדרכו אף שלא בזמן סעודה א"כ בכל יום במקום שהיה לן ה"ל ליתן לו בבקר סעודה אחת דמלוינן בהדיה כמו ביום א' והשתא אכתי תקשי דבכל מקום לא יתנו לו רק אחת ויאכל אחת והאחת יוליך עמו ויש ליישב דאין דרך לחלק תמחוי בבקר רק בזמן סעודה ולכך בכל יום היו נותנין לו ב' סעודות בזמן סעודה אלא ביום א' הוצרכו ליתן לו סעודה דמלוינן בהדיה בבקר שלא היו נותנין אותה לו בע"ש לפי שאינו הולך מיד וכמ"ש התוס' לעיל וק"ל: **ע"ב** בד"ה אילו היו כו' מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם כו' עכ"ל הקשה מהרמא"י בטור א"ח סי' קכ"ח דהא יש איסור עשה בזר הנושא כפיו כדאמרינן בפ"ב דכתובות ופירש"י שם מדכתיב כה תברכו אתם ולא זרים ולאו הבא מכלל עשה עשה ויש ליישב דמשמע ליה עלה לדוכן בעלמא שעלה ועמד במקום דוכן

נמוקי הגרי"ב

דף קיז ע"א בתוס' ד"ה אלא אמר רבה כו' דאינו נ"ל סברא כו'. ע' מהרש"א שהקשה דלרבה נמי נימא כו'. ולע"ג דהא מפורש בברייתא לעיל ו' ע"א מבואות המפולשין כו' רה"ר. ש"מ דב' מחילות הוה מדאורייתא רה"ר. וכן שם זו היא רה"י גמורה דאתא כרבנן דר"י כדמפרש התם ואמאי קרו גמורה כו' ה"ר לטלטל אבל לזרוק מודו ליה. ועי' תוס' שם ד"ה יתר על כן כו'. וכן מה שהי' המהרש"א ומדייק ליתא דאין מערבין רה"ר כו'. לפ"ז היאך יתפרש הסוגיא הנ"ל ה"מ לטלטל אבל לזרוק כו' ולע"ג כעת:

קרני ראם

[א] אין נראה כו'. נ"ב עיין תוס' קידושין דף ג פ"ב:

מהר"ם

דף קיח ע"א בגמ' אי רבנן חמשרי הויין אי ר' חידקא וכו' ר"ל עם הסעודה של מוצ"ש שכן דרך העולם לאכול סעודה אחת שחרית ואחת ערבית רק שבשבת מוסיפין אחת באמצע לת"ק ושתים לר' חידקא וק"ל:

חכמת שלמה

פ"שה בכתובים כצ"ל וסס"ד בד"ה יומא דאסתנא כו' שהיא בינונית לא חמה ולא צנה כו' כצ"ל: בד"ה בתרתי פליגי כו' לטלטול הפסח אחר כו' כצ"ל:

דף קיז ע"א רש"י בד"ה אי נימא כו' עם הספר הס"ד: בד"ה התם כו' בתוכו הס"ד: בד"ה דלמא אהכי והכי נפלה כו' כצ"ל: בד"ה יציל כו' ומשקין הס"ד: תוס' בד"ה מי דמי כו' ואבלה כיון דהשתא סבר שיכול לנער כו'. נ"ב פי' קודם שהשיב אהכי והכי נפלה דליקה ודו"ק: בד"ה דשקיל ליה בכרזי כו' הוה ליה למחשב התם דחיית הפסח כו'. נ"ב פי' אבל מלאכות ממש כגון שחיטה והקטרה וק"ל: בד"ה ועוד לרבנן נ"ל לתוכו אוכלין ומשקין והדמפלגי בין חצר כו' כצ"ל ונמחק והאי נקט חצר מעורבת: **ע"ב** גמ' הוה בצע אכוליה שירותיה כו'. נ"ב הרשב"א כתב שהיה בוצע על שתיהן עיין בר"ן: רש"י בד"ה ויגרף סמוך כו' כגומא מגרף כו' הד"א:

דף קיח ע"א רש"י בד"ה מכלל כו' ס"ל הס"ד: בד"ה אין פותחין כו' אלא הס"ד: בד"ה חבלו של כו' דוד בא בא קטיגוריא כו' כצ"ל: תוס' בד"ה במנחה מצילין כו' י"ד שחל להיות בשבת כו' כצ"ל: בא"ד חשיב כסעודה אחת כו'. נ"ב פי' לענין שיור: בד"ה והא דתנן כו' וכי אזיל ריקם כו'. נ"ב פי' אפי' את"ל דהך דמוצאי שבת לא חשיב כדשני לעיל מאי דהוה ליה למיכל באפוקי שבתא כו' מ"מ קשה וכי אזיל ריקם וק"ל: **ע"ב** גמ' אפי' עובד ע"ז כדור אנוש כו' כצ"ל: שם אמר רב פפא לדידי חסדן כו'. נ"ב נראה דאפשר מכוון על האי עובדא דב"ב דרב פפא הוה סליק לדרגא כו' דאמר ליה רב חייא בר רב מדפתי לרב פפא שמא עני בא לידך ולא פרנסתו כו' ודו"ק: שם ואמר ר' יוסי כו' כצ"ל בכל העמוד: רש"י בד"ה ממעמידי כו' הגיע עת לעמוד ולאכול כצ"ל: בד"ה לא ראו קורות כו' כשפושט חלוקו ולא היה כופלו מרוב צניעות שכשפושטו כמו שהוא דרך ראשו כו' כצ"ל: תוס' בד"ה עיון תפלה כו' ועיון תפלה ומוסר דינו לשמים על חבירו וכה דאמר כו' כצ"ל:

שהכהנים עומדים שם אבל הוא לא היה מברך עמהם וע"כ אמר דלא ידע ר"י מאי רבותיה דרבי יוסי כי מה איסור יש בזר העולה לדוכן ואינו מברך אם לא שנאמר שהיה מברך ורבותיה משום ברכה לבטלה דלא תשא זה אינו דודאי משום דלא עבר על דברי חביריו לא עבר על לאו דלא תשא והוא הדין דהוי מצי למימר דודאי דלא היה בירך משום איסור עשה דזר נושא כפיו אלא דחדא מתרתי נקט וק"ל:

ח"א **דף קיח ע"א** מחבלו של משיח כו'. חבלו של משיח הוא קודם בוא משיח כפירש"י דור שבן דוד בא וכו' וקרא דמייתי לפני בא יום וגו' הוא יום שמשיח בא וי"ל דה"ק שיהיה נצול מחבלו של משיח ויזכה ליום בואו והוא מבואר שהוא ניצול מג' ימי צרה אלו כי אחר אלו ימי צרה יבואו ימי השביתה ותנוחה לצדיקים אשר השבת תורה עליהם וע"כ המשמרו ומענגו כראוי בג' הסעודות ראוי שגם אלו ימי צרה יהיו לו ימי מנוחה ושלום ואין צרה שוב אחריה וק"ל: **נותנין לו נחלה** כו'. כתב הב"י בטור א"ח סי' רמ"ב שהוא מדה כנגד מדה שכשם שהוא מפזר מעות בלי שיעור לצורך שבת כן יתנו לו נחלה בלי שיעור כו' ע"ש ועי"ל דעונג שבת הוא נוגע לדבר רוחני לנפש יתירה לזכות בה ליום שכולו שבת דאין לה גדר במקום כך שכר עונג ההוא אין לו גדר במקום דאין לו שיעור ויהיה לפי דרשה דהכא לשון ופרצת מלשון פריצה והריסה גדר שלא יהיה לנחלתו גדר ומיצר ולא מלשון חוזק כפי' רש"י בחומש לפי פשוטו ונראה מה שנתנה ברכה זו ליעקב ולא לאברהם ויצחק לפי שבזכותם נתנה גם ארץ מיוחדת ונחלה שיש לה מיצר גם לשאר אומות דהיינו ללוט ולבני עשו כדכתיב לבני לוט נתתי את ער ירושה ולבני עשו וגו' אמנם בזכות יעקב שנשתלשלו הזכיות מאבות לבנים נתוסף להם ברכה זו ליתן להם נחלה בלי מצרים וק"ל: **ע"ב עונג** זה איני יודע כו'. ר"ל דלא מצינו שיהא מותר להתענג ליכך אחר המותרות אלא בשבת שנאמר בו וקראת לשבת עונג והוא מפורש שנותנין לו משאלות לבו מהטעם שהמפזר בסעודת שבת משום שהוא מצוה על העונג וכיון דאסור לאדם לשאול צרכיו בשבת אל ידאג על הוצאתו הגם שלא תשאל צרכיך בפה יתן לך הקב"ה משאלות לבך למלאת הוצאתך כמ"ש הכל קצובין מר"ה חוץ מהוצאות שבת ויו"ט אם מוסיף מוסיפין לו וק"ל: **כאנוש** כו'. נקט אנוש שדורו היו תחלת הקלקול לעבוד ע"ז כדכתיב ביה אז הוחל לקרא וגו'. ואמר **מחללו** אל תקרי כו' אלא מחול לו. דרשו כך דה"ל למכתב מחלליה בלשון נקבה גם שמצינו שבת לשון זכר מ"מ האי ליסנא כתיב ביה מחלליה מות יומת בלשון נקבה ועי"ל דמלת מחללו כולה יתורא הוא דלא הו"ל אלא שומר שבת ושומר ידו וגו' כמו ושמרו בני ישראל וגו' ולא כתיב ביה מחללו וק"ל: **וכתיב** בתריה ויבא עמלק כו'. ויש לדקדק בזה דהא לא סמך כלל פרשת המן לפרשת עמלק דפרשת מסה ומריבה מפסקת בין שניהם שהיא אחד מעשרה נסיונות וטפי הוה ניחא לן למימר דמשום נסיון דמסה ומריבה בא עמלק דסמיך ליה ועוד דכל זה נעשה ברפידים משא"כ מעשה שבת שנעשה כבר במדבר סין וי"ל אי משום נסיון דמריבה בא עמלק א"כ בנסיון דמרה שהתלוננו ג"כ שם על המים למה לא בא עמלק אלא ע"כ דנסיון דמי מריבה ומסה לא היה כדאי שיבא עליהם עמלק אלא דחילול שבת דפרשת מן היה מביא עליהם עמלק ונסיון דמסה ומריבה לא היה הפסק כיון דנעשה ברפידים כמו מעשה עמלק ועד"ז יתיישב שאמרו פ"ב דבכורות רפידים שרפו ידיהם מד"ת ולכך ויבא עמלק משום דכבר ע"י נסיון דמסה ומריבה מוסב שם רפידים מסה ומריבה כמפורש בקרא א"כ אח"כ דכתיב ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים לא ה"ל לקרות בשם רפידים אלא בשם מסה ומריבה שכן הוסב שמו לעיל מיניה וע"כ דרשו מיניה רפידים ע"ש שרפו ידיהם מד"ת והיינו שחללו שבת שנקולה כנגד כל התורה ואי לאו חילול שבת לא היה שולט בהם אומה ולשון ומ"ש שבת ראשונה אע"ג דכבר נצטוו במרה נקרא זה שבת ראשונה כמבואר בתוס' פ' ר"ע: **ב'** שבתות כו'. טעם שני שבתות מבואר בפ' בנות כותים גבי מ"ש שם חסידים הראשונים לא היו משמשין מטותיהם אלא בד' כו' משום חילול שבת ע"ש: **יהא** חלקי מאוכלי כו'. כל הני יהא חלקי דנקט במלתיה משום דהני מילי לא חשיבי בעיני עלמא לדקדק בהן אמר הוא שיהא חלקו עמהם וכדי לזרז בהן את הבריות אמר כן וק"ל **ה"ז** מחרף כו'. משום דהלל נתקן בימים מיוחדים על הנס לפרסם כי הקב"ה הוא בעל היכולת לשנות טבע הבריאה שסיבה בימים אלו ונמצא מי שאומרו בכל יום לא יתפרסם אומרו על הנס גם בימים הראויים לפרסם נסי הש"י וה"ז כמחרף ומגדף שאין בידו חלילה לשנות טבע הבריאה ומשני בפסוקי דזמרה כפירש"י ב' מזמורים של הלולים כו' דאינן באים לפרסם נסיו אלא שהם דברי הלול ושבח דבעי בכל יום כדאמרי' לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל וק"ל: **מצוה** להתפלל עם דמדומי כו'. שנאמר ייראוך גו' מפורש בפ' ת"ה: **ממתים** בדרך מצוה כו'. לא שייך בזה דשלוחי מצוה אינן נזוקין דהיינו ע"י עסק המצות לא היו נזוקין והכא איירי בדרך מצוה בעת שעסק במצוה ולא ע"י עסק מצוה: **וממוציאי** שבת בצפורי כו'. ר' יוסי עיקר דירתו בצפורי היה כדאמרי' פ' אד"מ אתר ר' יוסי לצפורי אלא לזרז את אחרים אמר כן שיהו מאחרים לצאת מן השבת כמ"ש לעיל וק"ל: **מיושבי** ב"ה כו'. עיין פירש"י ועי"ל דדרכן בב"ה דיש מהן היו יושבין שורות ויש מהן עומדין וע"כ אמר יהא חלקי מיושבי ב"ה שהן אין ממהרין לצאת מבהמ"ד משא"כ העומדין שקשה להן העמידה והם ממהרין לצאת וע"כ נסמך זה המאמר לדלעיל דאיירי קצת בכה"ג ודו"ק: **נטעתי** ה' ארזים כו'. לפי שחשובים היו בישראל שנסמכו כולם ע"כ כינה אותם לארזים שכן מצינו בקרא החוח וגו' שהוא שפל שלח אל הא"ז שהוא החשוב וכן בהרבה מקומות בקרא והא דפריך והאיכא ורדימס ולא קאמר שלא נסמך ולא נקרא רבי ורדימס ולא ארז מקרי ולכך לא חשיב ליה בהדייהו דהני חמשה דנסמכו מקרו ארזים די"ל דמ"מ פריך דלא הוה קאמר ה' בעילות כו' כיון שהוליד גם השטי ורדימס ומשני דאין זה שמו אלא דהיינו מנחם שנזכר כבר בשם רבי אלא דקרי ליה ורדימס כו' וק"ל: **לא** קריתי לאשתי כו'. עיין פירש"י והוא דחוק וכי היה ר"י מתפאר בכך שאף שיחת חולין שלו הן דברי חכמה ויש לפרש דקרא לאשתו ביתו ע"ש שהיא עיקר הבית וכדי שתהא זריזה בכל צורך מלאכה בבית וכדאמרי' אעשה לו עזר וכי חטין כוסס כו' וכה"ג קרא לשורו שדה שיהיו עבדיו זריזין במלאכת השדה בשיר דהיינו כדאמרי' שרוב שורים עומדין לרדיא ולא לנכסתא ודו"ק: **במילה** כו'. נקט מילה ולא ערוה ע"פ מ"ש פ' כירה דאסור להניח ידו כנגד פניו של מטה משום המילה אעפ"כ קאמר אני לא נסתכלתי בה ומשום צניעות בעלמא וקאמר דמלתא אחריתא הוה ברבי שלא הכניס ידו למטה כו' דהיינו משום הרהור עבירה ולכך נקרא קדוש דכ"מ שתמצא גדר ערוה נאמר בו קדושה: **אם** אומרים לי חבירי עלה לדוכן כו' מה שיש לדקדק בזה עיין בחידושי הלכות: **מימי** לא אמרתי דבר וחזרתי כו'. מפורש בפ' אין נערכין ע"ש: **תיתי** לי דקיימית ג' כו'. פירש"י תיתי לי ישולם שכרי עכ"ל וק"ק וכי היו מבקשים שכר על קיום המצות והרי אמרו אל תהיו כעבדים כו' נראה לפרש ע"פ מ"ש בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו והבא לטהר מסייעין אותו דהיינו דמסייעין אותו מן השמים לקיים וז"ש תיתי לי כו' דמתוך שאני מקיים ג' סעודות תיתי לי סייעתא משמיא שאזכה שאוכל לקיימן וכמ"ש עשירים במה הן זוכין שמכבדין את השבת וכן רב יהודה קאמר אחרי שאני מעיין בתפלתי תיתי לי סייעתא משמיא שאוכל לעיין בתפלתי ובכוונת הלב כדברי התוס' וכן תפרש כל הכי תיתי לי אחריני שאני בא לטהר ומהדר להחזיק בזו המצוה תיתי לי סייעתא משמיא לקיים רצוני וק"ל. (הרי"ף פי' תיתי לי אף שעברתי על רבי חדקא מ"מ ג' סעודות קיימתי וכן עיון תפלה אע"פ שאין אדם ניצול מג' דברים בכל יום לה"ר והרהור עבירה ועיון תפלה מ"מ מאחד מהן שהוא עיון תפלה נצלתי): **דלא** סגינא ד' אמות בגילוי כו'. מפורש פ"ק דקדושין ע"ש: **דקיימית** מצות תפילין כו'. עיין פירש"י דאל"כ מאי רבותיה דקיים מצות תפילין וציצית שהם מצות המפורשים בתורה וטעם שיעור ד' אמות בתפילין וציצית מטעם שלא ילך ד' אמות בגילוי ראש כמפורש שם: **צורבא** מרבנן כו'. התחיל בצורבא מרבנן ומסיים ברבנן עבידנא יו"ט לרבנן ר"ל דכי חזינא לתלמידים שהם מקרו צורבא דרבנן או שפי' חוזק מדרבנן כפי' הערוך והם ודאי יחידים דשלמו מסכת ללמוד כולה בשלימות עבידנא יומא טבא לכל רבנן כאלו חזינא דכולם למדו בשלימות עד סיומא וסמך לזו הסעודה איתא במדרש דעושין סעודה לסיומא של תורה וע"כ נקראת הסעודה זו בלשון סיום דבעי דשלים מסכתא וק"ל:

ח"א **דף קיט ע"א אבי** סדיא כו'. ר"ל שלא אחזן שינה לעיני עד שאמצא לו זכות והיינו משום דלא תשיד הת"ח בעיניו ומר בר רב אשי הוסיף לומר משום דאוהב לו כגופו פסול הוא ליה לדינא וק"ל: **נצא** לקראת שבת כו'. ואמר בואי כלה כו' מפורש פ' המניח ע"ש. **צנורא** דדשא. הוא החור ונקב שלמטה שהדלת סובב בו והוא קצת מקום מוצנע למעות להניח שם כמ"ש בפ"ב דברכות ז"ל שקליניהו מתחת צנורא דדשא וכן בפ' מציאת האשה דהוה שדי להו עניא ד' זוזי בצנורא דדשא וה"נ הכא הוה תשלים להו ר"א בצנורא דדשא ששם ימצא מעותיו מהר וק"ל: **מדליק** שרגא כו'. דהוא מרא דשמעתין בפ' ב"מ דאמר הרגיל בנר כו' דמשמע דהאיש נמי חייב בנר וכמ"ש התוס' דהוו רגילי בנר הבעל והאשה ע"ש: **יוסף** מוקיר שבי אכיל להו כו'. עיין פירש"י וי"ל אכיל להו כמשמעו שבר אכיל להו כשיעורא לכבוד שבת ויבואו אלו להשלומין כדמסיק דפרעיה שבתא וכל זה חזו כלדאי בכוכבים וק"ל: **בתליסר** עיליתא כו'. עיין פירש"י והוא דחוק שכוונו במספר י"ג בדרך גוזמא שאין זה מספר המשלים העשיריות ולא המאות כמ"ש בכ"מ ששים שהוא משלים העשיריות ונראה לכוין בזה המספר י"ג הנוגע לכל דבר שבקדושה כגון י"ג מדות של הקב"ה ומלת אח"ד שהוא גימטריא י"ג מורה עליהם שמדות הללו סובבים על אחדותו ואינן משתנים בריבוים רק לפי פעולת המקבל גם מדות התורה הקדושה הם י"ג שהתורה נדרשת בהם גם מדות האדם כשבא לכלל קדושת המצות הם י"ג שנים ולזה בקדושת השבת לעיל דובן ר' אבא לכבוד השבת במספר הזה בתליסר איסתרי מתליסר טבחי על כוונה זו וזה יוסף מוקיר שבי מסתמא נמי דהיה קונה לכבוד שבת במספר הזה י"ג ועל כן זכה למספר הזה לי"ג עיליתא דדינרי והני תליסר גמלי ספיקי כו' נקט נמי במספר הזה שהוא ודאי נוגע בדבר קדושה הנאמר באיסורי מאכלות וכן בפ' סדר תעניות דא"ל יהיבנא לך י"ג נהרי דמשכי אפרסמון דכייתא כו' דמתענגת בהו על כוונה זו בקדושת עוה"ב ודו"ק: **עשר** תעשר עשר בשביל כו'. יפורש פ"ק דתענית ע"ש: **וט"ז** שלשלאות כו'. גם במספר הזה ודאי דיש לדקדק ומאי רבותיה דט"ז שלשלאות של כסף לגבי ט"ו משאוי בני אדם שהיה של זהב ויש לכוין ע"פ מ"ש במדרשות דמלאך דמדת הדין יש לו ט"ז פנים וכנגד זה העמיד ט"ז פנים של בני אדם סביב זה השלחן בנושאם אותו וכענין מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב וגו' להצילו ממלאכי משחית כמפורש בפ' מי שאחזו ומסיים הכא **וקערות** וכוסות כו'. ועליו כל מיני מאכל כו' דע"י זה גם מלאך רע יענה אמן כדלקמן ודקדק נמי לומר ט"ז שלשלאות כו' שהיו בו לרמוז שיהיו הט"ז אפי של מלאך רע אסורים בט"ז שלשלאות כההיא דפ' מי שאחזו באשמדאי מלכא דשידא דיהבו עליה שושילתא ודו"ק: **ובשמסלקין** כו' והארץ וגו'. בפ' כילד מברכין אמרי' ר"ל רמי כתיב לה' הארץ וגו' וכתיב והארץ נתן לבני אדם ל"ק כאן קודם ברכה וכאן לאחר ברכה והשתא כשמניחין אותה אומרים לה' וגו' ניחא דהיינו קודם ברכת הנהנין ברכת הלחם כפירש"י אבל כשמסלקין אותה אומרים והארץ נתן וגו' אינו מבורר לן דמשמע לכאורה כשמסלקין את השלחן דהיינו אחר אכילה וזה אינו אלא לאחר הברכה קודם הסעודה ואכילה מיירי קרא והארץ נתן וגו' כדמוכח ההיא דברכות ויש ליישב דהיו מסלקין זה השלחן הזהב קודם הסעודה והאכילה ולא היו מניחין את השלחן הזה אלא משום כבוד שבת בכניסתו וכן היה דרכן לאכול בשלחנות קטנים לפני כ"א כמפורש בתוס' לקמן בשמעתין דבימיהן היו להן שלחנות קטנים לפני כל א' וא' ולא היו מביאין אותן לפניהם עד אחר הקידוש וק"ל: **זו** לכבוד שבת כו'. זו היא מדת ב"ש שאמרו בפ' יו"ט מצא בהמה נאה אמר זו לשבת ואפשר דמדתו מרובה שהיה קלב ואפשר היה לו לסמוך למצוא אח"כ נאה הימנה ואעפ"כ לא סמך והניח הנאה לכבוד שבת וק"ל: **תבלין** א' יש לנו ושבת כו'. שמעתי לפרש כי רמז לו תבלין ושמו שבת שיסבור הקיסר שהוא מין ירק עביד לריח ולטעם כמו ששנינו בסוף מס' עוקצין השבת משנתן טעם בקדירה וכוונת ריב"ח האמיתית על השבת גופיה ולפי הבנתו של הקיסר שהוא מין ירק דעביד לריח אמר לו הקיסר תן לי ממנו מאותו המין ירק וא"ל שאינו מועיל אלא למי ששומר שבת דהיינו כוונתו האמיתית שבשבת שמה שמועיל למי ששובת בה ודו"ק: **ולקדוש** ה' מכובד זה יוה"כ שאין כו'. עיין פירש"י ור"ל דוקראת לשבת עונג משמע בעונג אכילה ולקדוש ה' משמע דכולו לה' בלא אכילה וכה"ג אמרי' פ' אלו דברים הכל מודים בשבת דבעינן לכם דכתיב וקראת לשבת עונג ובעצרת פליגי דכתיב לה' וכתיב לכם וא"כ ע"כ ולקדוש ה' דמשמע כולו לה' לא איירי בשבת ולא מתוקמא אלא ביוה"כ שהוא נמי מקרי שבת. ואמר **כבדהו** בכסות כו'. הנהו אמוראי דהכא לא ס"ל כר"י דפ' ואלו קשרים דקרא למאני מכבדותיה ולכך לא מייתי ליה הכא אלא דע"כ כיון שאין לכבד יוה"כ באכילה ושתייה ע"כ מתוקמא מכובד בכסות נקייה וכן שמואל ורב דמפרשי בוכבדתו דכתיב גבי שבת ח"א לאחר וח"א להקדים לא ס"ל כר"י דמוקי לה לשינוי בגדים לעיל בפ' ואלו קשרים וה"נ פליגי אמוראי לעיל אר"י ונראה משינוי ליסנא דלעיל גבי שבת קאמר שלא יהא מלבושך של שבת כו' והכא גבי יוה"כ קאמר בכסות נקייה דהיינו דבר נוסף על השבת שיהא שינוי המלבוש ביוה"כ בנקיות ועי"ז סמכו ביוה"כ בבגדים לבנים נקיים וכדאיתא במדרשות דוגמת מלה"ש וק"ל: **רב** ששת בקייטא כו'. פירש"י סגי נהור כו' אין פירושו מבורר לי ובפשיטות נראה לפרש דרב ששת רצה שיקדימו התלמידים בשבת כרב דאמר להקדים ולכך הושיב אותן בשבת במקום שילטערו דהיינו בקייטא במקום החמה ובסיתוא בצל כדי שימהרו מתוך צערן לשוב לביתן לאכול סעודת שבת וק"ל: **ע"ב כאלו** נעשה שותף כו'. כי האומר ויכולו הרי הוא מעיד על מעשה בראשית והרי הוא נעשה שותף עם הקב"ה כי בלתי עדותו לא יוודע עשייתו וכמו שהעשייה לא היה רק במאמר כדמייתי עלה בדבר ה' שמים נעשו כן עדותו במאמר והו"ל כאלו נעשה שותף במאמר והוא מבואר שאמר אפי' יחיד כו' צ"ל ויכולו ר"ל אפי' יחיד שאין עדותו עדות גמור במקום אחר אעפ"כ צ"ל ויכולו להעשות שותף של הקב"ה בעדותו זאת באמירה בעלמא ודו"ק: **וסר** עונך וחטאתך וגו'. דהאומר ויכולו הרי הוא נעשה שותף במעשה בראשית כדלעיל והיינו על אותה שעה דנאמר ויכולו במעשה בראשית בהכנסת שבת ואותה שעה נתכפר גם אדם הראשון על עונו כמפורש במדרש והאי קרא בישעיה כתיב שאמר לו המלאך כן ונקטו ליה ג"כ כאן בהאי ליסנא לאמירת המלאכים: **אחד טוב** כו'. מבואר כי יש לכל מצוה שבתורה מלאכים ממונים עליה האחד מסטרא דימינא שיהיה סניגור לאדם על קיום המצוה והא' מסטרא דשמאלא שיהיה קטיגור לאדם לעובר על המצוה והן הן ב' מלה"ש שאמרו כאן שהן ממונים על מצות שבת ואמר בקיום המצוה זו דמלאך טוב אומר יה"ר כו' ומלאך רע יענה אמן בעל כרחו יותר מתקיים באומרו אמן ע"ד שאמרו הודאת בעל דין כמאה עדים דמי וכן בהיפך שמלאך טוב אומר אמן והודאתו כמאה עדים דמי וק"ל: **שאינו** צריך אלא לכזית כו'. ר"ל גם שא"צ אלא לכזית כגון שהוא שבע מסעודת מצוה שהיה לו בע"ש מ"מ משום כבוד שבת הבא יסדרו כאלו צריך לכל דבר כמו בשבת אחר וכן בסעודת לויה במ"ש שהוא שבע כבר מסעודת שבת מ"מ קאמר כה"ג משום כבוד שבת יסדרו בכל דבר וק"ל: **פת** חמה כו'. טעם הדבר דיש לכבד השבת בסעודת לויה בדבר חדש שנתחמם אחר השבת ליהנות ממנו שהיה אסור בו ביום חמין ופת חמה וקרוב לזה טעם ברכת מאורי האש במ"ש וביוה"כ על הנר שהוא דבר שנתחדש ליהנות בו עתה שהיה אסור בו ביום שבת העבר ומשום דרוב אכילות ומשקין בשבת קרים רע לחולים קאמר דהחמין בסעודת לויה במוצאי שבת הם רפואה כמו מלוגמא וק"ל: **ואתא** אריא ואכליה כו'. גם כי הוה קוסטא דהוה סגי ליה בכל מ"ש בסעודת לוית מלכא בכוליא א' אין זה כבוד סעודת הלוית מלכתא שתהיה מכוליא א' שנתותרה מסעודת שבת אבל בעי סעודה באפי נפשיה כדקאמר לעולם יסדר אדם כו' כמ"ש לעיל: **בבל** כחו כו'. ראיתי מפרש כינוי דכחו אקב"ה וכמ"ש משה יגדל נא כח ה' וגו' שהצדיקים בתפלתן מטילין כח וגבורה בפמליא של מעלה והיינו לקרוע גזר דינו כמ"ש ויאמר ה' סלחתי כדברך ומייתי לה **בפרוע** פרעות גו'. לפי זה הדרש יהיה בפרוע מלשון ביטול ופרעות מלשון פורענות כפירש"י ולדרוש דאפי' יש בו שמץ של ע"ז כו' יהיה ג"כ בפרוע מלשון ביטול ופרעות מלשון גילוי שמץ של ע"ז כפירש"י בחומש גבי כי פרעה אהרן לשמצה גו' ע"ש ועיין בסוף נזיר ובפ' אלו דברים מעלת וגודל עניית אמן ובחדושינו: **שערי** ג"ע כו'. כי הג"ע יש לו הרבה שערים מחילה לפנים ממחילה וכמ"ש כל צדיק וצדיק נכוה מחופתו של חבירו ובפ' שואל אמרו כה"ג כל צדיק וצדיק יש לו מדור לפי כבודו ואמר שזה העונה אמן בכל כחו שפותחין לו כל השערים מחדרי ג"ע. ומייתי לה **אל** תקרי שומר אמונים אלא שאומרין כו'. והא' נחה במלת שומר א"כ דמלת שומר במקומו עומד מלשון המתנה והיינו שממתין בכל סוף ברכה לדקדק איזה ברכה היא לומר אמן עליה שלא יהא אמן יתומה ואל תקרי דקאמר לאו דוקא וכן מצינו בכמה מקומות בתלמוד ודו"ק: **אל** מלך נאמן כו'. האל הנאמן קרא הוא ומפורש בפ"ק ומתרגמינן אלהא מהימנא והשתא העונה אמן מוסיף ברמז מלך שהאל נאמן הוא המלך הנאמן והיינו דבכל השנה אומרים האל הקדוש האל המשפט שהוא בעל היכולת והוא נותן כח וממשלה לכל כדאמרי' והמתנשא לכל לראש דאפי' ריש גרגותני משמיא מוקמי ליה אבל בר"ה ויוה"כ אומרים המלך הקדוש והמלך המשפט שהוא אז מלך על כל העולם לדונם ביחידי שע"כ שמע ישראל וגו' ה' אחד הוא מהמלכיות שבר"ה וז"ש אל מלך נאמן כי שם אל שנקרא הקב"ה בכל השנה ושם מלך שנקרא בר"ה ויה"כ הוא נאמן ואמיתי בו משא"כ שם אל שנאמר בע"ז לא תשתחוה לאל אחר ושם מלך שנאמר במלכי בני אדם אינו נאמן בהם רק מלה מושאלת ולא שם אמיתי בהם ודו"ק: **אין** הדליקה מצויה כו'. כבר כתבנו בריש פ"ק דב"ק דאין לך פורענות כמו האש שמכלה את הכל כמ"ש בסדום וה' המטיר על סדום אש וגו' וע"ז אמר כמעט כסדום היינו וגו' ולא כסדום ממש ע"פ מ"ש בפ"ק דקדושין דדרש מזמור לאסף באו גוים שאמר שירה על שכילה ה' חמתו על העצים ועל האבנים והותיר לנו שריד וכה"א כלה ה' חמתו ויצת אש בציון וגו' ע"ש וז"ש דמשום חלול שבת הדליקה מצויה שהיא הגדולה שבפורענות שנאמר ואם לא וגו' והצתי אש בשעריה וגו' דהיינו לא כליון גמור כמו בסדום אלא על עצים ואבנים של שעריה ואמר דא"כ מאי לא תכבה דלפי פשטיה משמע ח"ו כליון גמור ומשני בשעה שאין בני אדם כו' דהיינו שרוב שריפות באים ביום השבת שאין בני אדם כו' ויש רמז בזה בקרא שע"כ לא תבערו אש ילא לחלק מכל ל"ט מלאכות כדי שלא תבערו אש וגו' שלא תבוא עליכם פורענות של אש ודו"ק: **בשביל** שחללו בה שבת כו'. לכאורה דכל הני אמוראי דכל חד אמר לא חרבה ירושלים אלא בשביל זה כו' וכל חד נקט מלתא אחריתא דפליגי אהדדי אבל מדלא קאמר ר' אבהו אמר כו' וכן בכל איך אלא וא"ר אבהו כו' משמע דלא פליגי ונראה משום דלכל מעשה אדם גם מאורעותיו הם נמשכים ומסוגלים לפי מעשה ז' ימי בראשית כמו שהאריכו בזה חז"ל בס"פ מי שהחשיך דאיכא למ"ד מזל יומא גרים כו' ע"ש ואיכא למ"ד מזל שעה גורם דהיינו שנ"ס תנכ"ל והוא ג"כ לפי התחלת ז' ימי יצירה וע"ז אמר הכתוב ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם וגו' וכמ"ש כל זה בפ' הניזקין גבי מעשה אשה ושבעה בניה כו' ע"ש באורך והוא ענין דשמעתין דכ"א מהאמוראים אמר חורבן ופורענות של ירושלים הבאה לפי מזל היום שהיה הרע כפי החטא שהיה בה והתחיל מיום השבת כי הוא הקדוש ואמר לא חרבה ירושלים בפורענות של שריפת אש כמ"ש ויצת אש בציון אלא בשביל שחללו בה השבת שנאמר ומשבתותי העלימו וגו' הרבה עבירות תשב שם באותו ענין שנאמר

חכמת שלמה

דף קיט ע"א גמ' אמר בלו ונלא כו'. נ"ב משמע שהיה יוצא לשוק למכור ולטרוה לכבוד שבת והכי אמרי' בב"ק פוטר היה (ר' יוסי) [איסי] בע"ש בין השמשות מפני שהוא רץ ברשות מאי ברשות ברשות מצוה כי הא דר' חנינא כו' תוס': **שם** ר' ינאי לבים אתיה מעילי למכסי ואמר כו' כצ"ל: **שם** רב הונא מדליק שרגא כו'. נ"ב מצאתי בתוס' ארוכים וז"ל והיו שם הרבה נרות והיתה אשתו מדלקת אחרת עכ"ל והאי אומר דיכול להיות שהוא הדליק תחלה כדי שאשתו תהיה מדלקת נר של מצוה וק"ל: **שם** אמרתי לו אצריך שזכית וברוך המקום שזיכך לכך כצ"ל: **רש"י** בד"ה ומוסיף נורא כו' דשאגא תדהר. נ"ב כדלקמן בס' מפנין דף קכ"ט פי' כסא של עץ שבמו שאגא ובלשון המקרא תדהר וברים פ' אין מכירין מפרש מאי תדהר שאגא כו': **ע"ב** גמ' כי תועבה עבו וגו' כצ"ל ונמחק גם בוש לא יבושו: **רש"י** בד"ה במאיתי כו' בצ"ן פס"ד: **תוס'** בד"ה ומצא נר דלוק כו' וקבה לטלטלם. נ"ב פי' ויש תיקון אחר לכסות את הפת עד אחר הקידוש כו:

מהר"ם

דף קיט ע"ב בגמ' ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה מאי ולא תכבה אמר רב נחמן וכו' בצ"ל:

בבא

וסמכבה

כהני תמשו תורתי גו' אבל מתה שהזכיר זה הפורענות והשפוך חמתי בהם וגו' מוכרח דבשביל חלול שבת בא זה הפורענות כמ"ש לעיל דבשביל חילול שבת הדליקה מצויה כו' ומשנתותי העלימו דקאמר אכהגים קאי שהם מורי התורה ולפי שאיסורי שבת אין ידועין להמון עם כמ"ש הרמב"ם כגון הקשירה וטלטול והליכה ודבור שלא לצורך וראוי לת"ח שזאת הכהן להודיען לע"ה אבל הם הכהנים העלימו עיניהם של ע"ה בכל זה ועי"ז אחל בתוכם כמ"ש אות היא ביני וביניכם וגו'. ור' אבהו אמר לא חרבה ירושלים בפורענות הגלות אלא בשביל שבטלו ק"ש שחרית כו' שנאמר הוי משכימי וגו' כי כן דרך המשכרים במ"ש לכבוד סעודת נוית מלכתא שמבטלין ק"ש של ערבית ולמחר גם בשחרית עוברים זמן ק"ש ואומרים הוי כי עדיין ראשי דוי ואמר וכתיב והיה כנור ונבל וגו'. קיצר הכא התלמוד וסמך אהך דפ"ג דסוטה כל השותה בד' מיני זמר מביא ה' פורענות כו' כי התח שהיה לו לקרא ק"ש בד' ברכותיה בלילה הוא שותה יין בד' מיני זמר ונעשה שכור ומבטל ק"ש בד' ברכותיה שנאמר ואת פועל ה' וגו' ע"ש: ורב המנונא אמר לא חרבה אלא בשביל שבטלו בה תינוקות של בית רבן קראן בשם בית רבן ע"ש דעיקר לימודן בבית ולא בחוץ וכמ"ש לקמן אין עולם מתקיים אלא בהבל תינוקות של בית רבן וז"ש שפוך חמת ה' בשביל שהעולל בחוץ ולא בבית רבן ואמר וסוד בחורים שהולכים כן ביחד ברחובות כאלו יש להן סוד לדבר זה עם זה ואינן יושבין באהל בית מדרש וסיים הפורענות בזה כי איש וגם אשה ילכדו וגו' שאביהם ואמם ילכדו בעון זה שהיה להם להשגיח על בניהם שלא ילכו בחוץ ולהוליכם לבית רבן: ואמר עולא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא היה להם בושת פנים כו' שנאמר הובישו וגו' פתח בלשון נוכח הובישו וסיים בלשון נסתר לא יבושו וגו' כי הבושה היא היראה כמ"ש למען תהיה יראתו על פניכם היא הבושה ואמרו יה"ר שתהא תורת שמים עליכם כמורא ב"ו לפי שמכמה עבירות אדם מתרחק מפני שהוא לפני ב"ו וע"כ אמר הנביא אל הרואים בעון חבריהם הובישו אתם שהייתם נקל ושפל לפני חבריכם שתועבה עשו בפניכם ובוש לא יבושו מכם גם הכלם לא ידעו הקטנים בכלל הכלמה כמ"ש דמכלמו ליה ומכלם ואתם אפי' הכלמה אין בכם וע"כ יפלו בנופלים לגיהנם כמ"ש עז פנים לגיהנם כו': שהשוו בה קטן כגדול כו'. ע"פ מ"ש בסוטה מיום שגברה החנופה כו' אין אדם יכול לומר מעשי גדולים ממך שהחנופה מביא לעשות קטן כגדול וז"ש כעם לכהן לא אמר עם ככהן דהוה משמע שמניח לכהן מעלתו אלא שמחשב גם העם כמעלת כהן וכן לא אמר כהן כעם דהוה משמע שמשפיל הכהן כעם ומניח העם במעלתו אבל אמר כעם ככהן כ' הדמיון בשניהם שהוא מחשיב העם כראוי לכהן ומשפיל הכהן כראוי לעם והיינו לענין תורה ויתם עם נגד כהן וכן תפרש כעבד כאדוניו וכמלוה כלוה וגו' ואמר בפורענות בזה הבוק תבוק הארץ גו' שמביא לארץ חסרונות וריקות במורי התורה ובשאר דברים שוכר: אלא בשביל שלא כו'. שריה הם הם המוכיחים לאחרים אבל זה לזה לא הוכיחו ותייסינן לגומלין ודימה אותם לאילים שראשו של זה בלד זנבו של זה הוא משל שאין משגיח בכל מעשה חבירו מראשו ועד סוף רק על זנבו וסופו בקלא ואמר בפורענות לא מצאו מרעה דהיינו כי גם שרים הם אשלת עליהם מכת רעב: ואר"י לא חרבה ירושלים אלא שביזו בה ת"ח שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים וגו'. מלאכי אלהים משמע ליה דהיינו ת"ח דהא בנביאיו כתיב בהאי ק"א ומתעתעים בנביאיו וכדאמרי' כי מלאך ה' לצבאות הוא אם הת"ח הוא כמלאך כו' ואמר בפורענותן דאין מרפא למכתן דאמר לעיל מיניה וישלח ה' וגו' השכם ושלוח ביד מלאכיו לשוב מחטאם והם מוסיפין סרה ומלעיבים במלאכיו ובוזים אותן ע"כ אין למכתן רפואה וכמ"ש על מה תכו דהיינו שהמלאך שהוא הת"ח מוכיח אתכם על מה תכו ואתם תוסיפו סרה לבזותו ע"כ כל ראש לחלי וגו' לא זורו ולא חבשו וגו' דהיינו מכה שאין לה רפואה: ובנביאי וגו'. משום דלעיל מיניה כתיב באבותינו הצדיקים שהיו בארץ מוכיחם והקב"ה הצילם כמ"ש ויתהלכו מגוי אל גוי וגו' לא הניח אדם לעשקם וגו' וכאן כתיב בלשון צווי אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו דא"ת לפרש למשיחי ממש שהם המלכים והכהנים ולנביאי ממש דלמי לזה כן וע"כ דרשו על התינוקות של בית רבן ועל התלמידי חכמים לזה כן שלא יגעו בהן בתינוקות של בית רבן ולא ירעו להם לת"ח ומשיחי הן תשב"ר ע"ש גדולתן וחשיבותן כדאמרי' למשחה לגדולה כדמסיק שאין בהן הבל של חטא ורש"י פי' בע"א: הבל שיש בו חטא כו'. ר"ל דגם התורה שהיא רק בהבל פיו של אדם אינו דומה כו' דהבל שאינו של חטא הוא יראת ה' טהורה כמ"ש נובא אשה והא"כ לומד תורה הוא יראת ה' טהורה וק"ל: ואמר רבא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר שוטטו בחוצות ירושלים וגו' ובקשו ברחובותיה ר"ל במקום משא ומתן של הבריות אם תמצאו איש ר"ל אם תמצא את איש שאינה אותך כי מיד שמאנה חברו במשא ומתן הרי הוא מחביא עצמו כדי שלא ימצאהו הלוקח מהר וישהה ביד הלוקח החפץ כדי שירצה לתגר ואם גם תמצאהו בשוק אם יש עושה משפט מבקש לעשות משא ומתן באמונה מה כתיב הכה הכם אריה מיער זאב וגו' שהם העובדי כוכבים שמבקשין ממון ישראל - והנה רוב עונות וכמעט כולם הם בדור הזה בעו"ה. איסורי שבת מעט מזעיר שנזהרים בהם ורבים שאינן יודעין באיסורן וראוי בכל קהלה להודיע ברבים לדרוש להן ולהודיע איסורן. ובכל מ"ש רבים הם שדרך חיוב הוא להם להשתכר במ"ש ולבטל ק"ש של שחרית בזמנו. ביטול תינוקות של בית רבן הוא מצוי בכל קהלה גם הבחורים מבטלין רוב הימים בבין הזמנים והולכים ברחובות בביטולים וטיולים. בענין שהשוו קטן כגדול הוא פרוץ בדור הזה שכ"א רוצה להיות רב ואב"ד באין תורה והוא בכלל רבים חללים וגו' וכ"א רוצה להנהיג עצמו בעשירות בין בבגדים בין בבתים ובכל דבר וזה יבא לגזול חבריו. ההוכחה בעיקרי הקהלות אינה כלל שאומר כ"א על חבירו ראוי לחוש על כבודו. ביזוי ת"ח ושלא לקבל תוכחתם מצוי הוא בכל יום - משא ומתן אינו באמונה בכל מיני אונאה ורבית וגזילה עד שנעשה כהיתר למי שבא לידו ממון חבירו ואינו משלם ויש לכל ירא ה' וחרד לשום לבו לכל זאת ומי שבידו למחות ימחה ויוכיח זה את זה על כל זאת והיה ראוי להאריך בכל זה אך אמרתי לי אולי לא יהיה משגיח בדבר וכבר אחז"ל בכל כיוצא בזה מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין: כי יתפוש איש באחיו כו'. דרשוהו לענין תורה דלפי פשוטו היאך יטעו לומר על מה שאין לו שיש לו בדבר שיש מראית עין ועוד שהם אינן אומרים רק שמלה לך וחשוב אתה בעינינו והוא מוסיף לומר ובידי אין לחם ואין שמלה ולכך דרשו דלענין תורה מדבר שמלה לך דברים שבני אדם מתכסין בהם כשמלה ודברים שאין בני אדם עומדין כו' עיין פירש"י כאן אבל בספר ישעיה פירש בע"א דברים שמחוורים כשמלה כו' והמכשלה שאנו מוכשלין באיסור כו' ע"ש דהשתא ניחא שהם א"ל שמלה לך דהיינו שבא לכלל הוראה שהוא מחוור כשמלה והוא מוסיף לומר שלא יטעו בו שאפי' מקרא אינו יודע דהיינו לחם והשתא ניחא דפריך דלמא כו' ואמרי ליה אימא לן דהשמלה שבא לכלל הוראה עדיפא ה"ל למפרך דלמא שאני התם היאך יקבל עליו להורות להן כיון שאינו יודע להורות כלל אלא מהא דהוסיף לומר אין לו לחם דהיינו מקרא שאין בכלל מקרא כדי להורות קאמר דלא פסקו מהן אנשי אמנה וקאמר דלמא משום דא"ל אימא לן ודו"ק:

דף קב בפרש"י בד"ה י"ח כלים כו' ואינו פושטן לחזור וללבוש כו' עכ"ל היינו לרבי יוסי דהכי משמע בברייתא לקמן בגמ' דבהא פליג ר"י אדר"מ ודקתני הכא במתני' וחוזר ולובש ומוליא כו' לא אתיא כר"י אלא כת"ק וכ"ה ברא"ש ע"ש וק"ל: בתוס' ד"ה אידי ואידי כו' דלקפל היינו אפילו בא לקפל כו' עכ"ל ר"ל דאפילו בבא לקפל שרי באותה חלר וה"ה דהמ"ל אידי ואידי בבא להציל כו' ואפי' להציל לא שרי בחלר אחרת אלא דהדא רבותא מהדרתי נקט וק"ל: באו"ד ה"ל לאוקמי כו' בחלר אחרת וכאן בבא לקפל כו' עכ"ל ר"ל דאמאי כאידי מסיפא קמא דה"ל לאוקמא בחלר אחרת וכסיפא קמא דכאן בבא לקפל כו' ודו"ק: בפרש"י בד"ה אטעייה כו' והאי דמקפל ונותן כו' דהא מעט מעט הוא [כופל ומטלטל] בו כו' עכ"ל ל"ע מאי קא מדמי דודאי בקיפול דהכא אפי' במנה חד איכא טרחא טפי מבא להציל משא"כ התם דליכא טרחא טפי בנופל ומטפטף בחד מנה מאם הציל בפעם אחת ואדרבה טפי איכא להתיר בטיף טיף כמ"ש התוס' לעיל בשם ר"ת בנסדקה ועושה טיף טיף מותר להביא אפי' לגרף ולקלוט דאינו בהציל כ"כ כו' ע"ש והו"ק: ע"ב תוס' בד"ה פותח ונועל כו' ומתרחק הסמן כו' והוי מכבה או כו' עכ"ל לעיל במגער את הטבלא כו' שפי' ר"י דמיירי דליכא שמן בנר כו' דאם לא כן הוי פסיק רישיה וליכא מאן דשרי כדפריך לקמן בפשיטות גבי דלת כו' או ברוח שאינה מצויה מ"ט דמאן דשרי משום דהוי פסיק רישיה וליכא מאן דשרי ואם כן נ"ל הכא בנר שאחורי הדלת כו' דמתיר בברייתא דלא הוי פסיק רישיה כ"כ אלא דרב לייט עליה ומחשיב ליה כפסיק רישיה וליכא לאקשויי דאימא דה"נ דהכא איירי בלית ביה שמן בנר כדלעיל במגער את הטבלא ולית ביה פסיק רישיה ואמאי לייט רב עליה די"ל דודאי לעיל במגער את הטבלא ולית ביה נמי שמן אצטריך לאשמעינן דשרי לגערה ולא חיישינן שע"י הניעור מכבה הנר הדולק כיון שאינו מכוין לכבותה אבל הכא בנר שאחורי הדלת כו' לא שייך כלל כיבוי בנר הדולק גופיה בלא שמן אלא ביש בו שמן וע"י הנדנוד מתרחק או מתקרב השמן והוי מכבה או מבעיר וק"ק לפירוש התוספות אמאי נקט אם כבתה כבתה ולא נקיט נמי ואם הבעיר הבעיר ויש ליישב דאפשר דהנך תרתי ברייתות חדא הוא דנר שעל גבי הטבלא כו' ואידך קך דנר שאחורי הדלת כו' מתניין בהדדי ולא תני בקמייתא גבי שע"ג הטבלא בהדיא אם כבתה כבתה כדמוכח בירושלמי ובבתרייתא גבי נר שאחורי הדלת כו' תני אם כבתה כבתה אלא דתלמודא דידן מפרש לה דקאי נמי אם כבתה כבתה אקמייתא והשתא ניחא משום דלא שייך אם הבעיר הבעיר בקמייתא לא תני לה נמי בבתרייתא כיון דקך דהם כבתה אגרווייהו קאי והו"ק: באו"ד ועוד דא"כ הל"ל פותח אדם דלת כנגד הנר וכו' עכ"ל. יש לדקדק בדבריהם דע"כ לפירוש זה דמשום כיבוי הרוח הוא כפירש"י וכמו שכתב הרא"ש בשמו האי כיבוי הרוח קרוב לפסיק רישיה הוא ולכך לייט עלה רב משום דמחשיב ליה פסיק רישיה וא"כ מאי קא קשיא להו לממנקט הכא פותח אדם דלת כנגד הנר כו' דההוא רוח אי מצויה הוא לאו פסיק רישיה הוא כלל ואי ברוח שאינה מצויה ליכא מאן דשרי דהוי פסיק רישיה לכ"ע כדאמר בסמוך גבי מדורה וי"ל דודאי גבי מדורה שהוא הבערת האור אמרי' הכי אבל הכא גבי כיבוי דנר אין לחלק בין רוח דאחורי הדלת ובין רוח דפותח הדלת כנגד הנר דתרווייהו קרוב לפסיק רישיה ולא הוי ממש פסיק רישיה ולכך התירו בברייתא ורב מחשיב ליה פסיק רישיה ודו"ק: בד"ה וכי תימא כו' דנקט בברייתא כלי מתכות משום דאין חילוק כו' עכ"ל. וכה"ג נ"ל דלא תקשה אף לפי האמת דמתני' לא אסר ר"י אלא חרס חדש ובברייתא אסר אפי' ישן מדנקט כלי כפר שיחין כו' די"ל דנקט כלי כפר שיחין כו' משום דאין חילוק בהם בין חדשים לישנים וה"ה שאר כלי חרס ישן וק"ל:

דף קכא בד"ה ה"ג ר' יוסי כו' והגיה נעילה מתפלל שבע ומתודה כו' עכ"ל כצ"ל: באו"ד אפילו טמא מת וטמא שרץ שאין צריכין טבילה לתפלה כו' עכ"ל. הכי איתא בפרק מי שמתו דכל הטמאים מותרים בד"ת ותפלה חוץ מבעל קרי וצ"ל לפי דבריהם דטובלין דחייבי טבילות דרישא הייני דיכולים לטבול אבל טובל והולך דקתני בסיפא דבעל קרי הייני דחייב לטבול עד שמנחה מיהו יכול לטבול עד שלילה כשאר חייבי טבילות ודברי מהרש"ל בזה אינן מבוררין לי והו"ק: בד"ה ר' יוסי ב"י היא וא"ת וא"כ כו' מגליה לרב כו' ות"ק דהכא הוא ר' יוסי דהתם כו' עכ"ל ר"ל כיון דאיכא תרתי ר' יוסי דהיינו ר"י בן חלפתא ור"י ב"י מגליה לרב דפליגי כלל בטבילה התם אימא דלא פליגי בהנך תרתי ברייתות אלא בטבילה בזמנה וה"ק דהתם הוא ר"י בר יהודה ות"ק דהכא הוא ר"י בן חלפתא דהתם וק"ל: ע"ב בד"ה כל המזיקין כו' ומה"ט נמי פליג רב הונא כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל דמה"ט לא קשיא ליה מהך ברייתא דהכי הוא דשרי להרוג אחריני לא אמהניתין דשרי לידם אף באחריני וק"ל: בד"ה ברלין אחריו וכו' דאי ברלין אחריו אמאי כו' איכא פקוח נפש וכו' עכ"ל. וליכא למימר דרב הונא ס"ל דאפילו ברלין אחריו ליכא פקוח נפש ופליג אהריב"ל וכן כתבו לפירוש ר"י דבשאר אסור להורגן אפילו ברלין אחריו לרב יהודה וע"כ דס"ל לרב יהודה דאפילו ברלין אחרי' ליכא פקוח נפש די"ל דלא מסתבר דפליגי ריב"ל ורב הונא בהא אי הוה פקוח נפש או לא בשארי ברלין אחריו ובהכי ניחא לפירוש ר"י שהוכרחו לומר דריב"ל כר"ש דשרי שארי אפי' באין רלין אחריו ורב הונא כו' ולא ניחא להו למימר דריב"ל כר"ש ושרי שארי ברלין אחריו דהשתא אפשר סבר רב הונא כריב"ל די"ל דלא מסתבר דפליגי ר"י ור"ש בהא אי הוה פקוח נפש בשארי הרלין אחריו או לא והו"ק:

ה"א דף קכא ע"א ולא הניחן מפני כבוד השבת כו' לא אמר משום איסור שבת אפשר דהוא גם ידע דליכא איסורא כדמסיק דא"ל אל תכבה אלא משום כבוד שבת בעלמא החמיר על עצמו וכדי שלא יחשדוהו שהוא א"ל כבה וק"ל:

דף קכב בד"ה ואם בשביל כו' ואף על גב דישראל המבשל בשבת בשוגג כו' עכ"ל ולפי התירוץ שכתבו התוס' לעיל דבדבר שאינו קל לא גזרינן שיעשה ישראל בידים וא"כ נכרי שבישל בשבת נמי שרי לישראל וכ"ה במרדכי מיהו היינו בנכרי שבישל לעצמו אבל בשביל ישראל ודאי דאסור ולכך ל"ק להו אלא מישראל המבשל בשוגג דהוא מתחמא בשביל ישראל הוא ושרי וק"ל: בד"ה משקה אחריו כו' דוקא להשקות בהמתו אסור כו' אבל הוא עצמו שרי דמטפס כו' עכ"ל. אבל אין לומר דנקט בהמתו לרבותא דרישא דאפילו לבהמתו דלא שייך בה מטפס כו' שרי במילא לעצמו דהא מילתא מריסא דנכרי שהדליק הנר נמי שמעינן ליה דשרי אע"ג שהישראל לא היה יכול לעשות כן וק"ל: באו"ד מיהו לענין אותו ישראל עצמו לא מלינו כו' עכ"ל. בפי' ראשון שפי' מהרש"ל דלישראל אחר מלינו חילוק בין איתעביד איסורא דאורייתא לדרבנן כמ"ש לעיל דבא בשביל ישראל זה מחוץ לתחום מותר לישראל אחר ובאיסורא דאורייתא כי הכא אסור לכל ישראל אבל לישראל עצמו שנעשה האיסור בשבילו לא מלינו בשום מקום חילוק בין איסור דאורייתא לרבנן וכיון דבהך דפירות שילאו כו' וחזרו שלא הפסידו היתרן הראשון ומותרין לכל ישראל ה"ה הכא גבי מים כראייה ר' אליעזר ואין להקשות לפר"י שכתבו לקמן דהכא גבי מים בכרמלית דלא הוה איסורו נמי רק מדרבנן ואמר דשרי לישראל אחר ולא לאותו ישראל וגבי פירות שילאו וחזרו כו' אמרינן דמותרין לכל ישראל די"ל דר"י לא ס"ל הא דמחלק ר"ת דנקט דוקא בהמתו משום דאדם מטפס כו' אלא באדם נמי לא אמרינן דמטפס כו' ואסור ולא נקט בהמתו אלא לרבותא דרישא דלא גזרינן בה דילמא אתי לאפושי כו' והו"ק: בפרש"י בד"ה אבל מכירו אסור קס"ד דעביד נמי אדעתא דידיה עכ"ל ולכך היה המקשה רוצה לאסור במכירו אפילו בהך דר"ג דלא שייך ביה שמא ירבה בשבילו אבל למאי דמסיק נר לאחד נר למאה שרי אף במכירו אפילו אי עביד נמי אדעתיה דידיה נ"ל

מהר"ם

דף קב ע"א ברש"י ד"ה בבא להציל שהכל בסל וכו' כצ"ל: ד"ה בבא לקפל וכו' לפרוח ולאוספם ולהזור ולהוציא וכו' כצ"ל: ד"ה אטעייה וכו' והורה לו רב חסדא ואהא מתני' דאמרן וכו' כצ"ל: ד"ה והכי קאמר וכו' אלא לאו הכי קאמר הני יראי שמים וכו' לאו אדעתא דשכר פעולה נחות עושין וכו' כצ"ל:

דף קכא ע"א בתוס' ד"ה אין אומרים לו כבה אפי' באיסור וכו' ר"ל דהא כיבוי אינו אלא מדרבנן לר"ש דקי"ל כוותיה כמו שפירשו התוס' בסמוך בד"ה שמע מינה: ד"ה שמע מינה וכו' דאין ב"ד מצווין להפרישו וכו' ר"ל לכ"ע ואיך יעלה על דעת המקשה לומר שמעת מינה וכו' דמשמע שר"ל שיהיה האמת כן אלא שיקשה על ר"י דו"ק נ"ל: ע"ב בגמ' ואלו הן זגוב שבמצרים וצרעה וכו' כצ"ל: אבא בר מניומי הוה מסקי ביה דבי ריש גלותא זוזי אייתי וכו' ר"ל אייתי לאבא בר מניומי:

דף קכב ע"א בגמ' והיתה בה מרחץ מחממת בשבת וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה משקה אחריו וכו' אומר ר"ת דהתם נמי וכו' ולא דמי דהתם כו' מיהו לענין אותו ישראל עצמו וכו' ר"ל על כל פנים לאותו ישראל בעצמו שהוא בשבילו אין ראוי להתיר אע"פ שהיה יכול בעצמו לילך לשם מ"מ היה צריך להטריח ועתה הנכרי טרח בשבילו ולא מצינו חילוק בזה להתיר כן משמע באשר"י וי"ל כוונת התוס' בהיפוך ור"ל לאותו ישראל בעצמו לא מצינו חילוק בין איסור דאורייתא לדרבנן ומאחר שבפ'

חכמת שלמה

דף קב ע"א גמ' והמכשלה הזאת תחת ידך כל זה נמחק: שם ולא תלמוד וממאי דלמא כו' אמר להו גמרינא אמרו ליה כו': שם פיסקא ולהיכן מצילין כו' נ"ל קודם מ"ש הכא כו': רש"י בד"ה דאי אמר כו' תורה הס"ד: בד"ה דבא להציל שהציל בסל אי כדקתני סל מלא כו' כצ"ל: בד"ה מהפקירא כו' ליה למיתני הס"ד: בד"ה מגוד כו' מכפנים הס"ד: בד"ה וסודר כו' ראשו בפניו כו' כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה אף כלי כו' ואין מסתבר אלמא כו' הד"א: תוס' בד"ה פותח ונועל כו' בפי' כן מתנדנד הנר כו'. נ"ב פי' והנרות קבועים בגוף הדלת ולא כפירש"י עיין בהר"י:

דף קכא ע"א רש"י בד"ה בעל קרי כו' אוכל טהרות טובל כל היום כו' כצ"ל וכד"א: בד"ה כה כל המכבה אינו מפסיד כו' ונכרי מדעתיה דידיה עביד שרי כצ"ל: בד"ה טופין קערה כו' סגר ואע"פ כו' בשבת ואותיבנא כו' כצ"ל וכד"א: תוס' בד"ה ה"ג כו' לתפלה יכולין לטבול כו'. נ"ב להו דוקא וה"ה שצריכים לטבול כדי להתפלל בשכרה וככי פירושו בשלמא אי גרסינן אינו צריך אבל יכול לטבול א"כ משום תפלה נ"כ יכול לטבול וצריך לטבול לאפוקי אי גרסי' אינו יכול לטבול א"כ ה"ג גבי טמא מת ושרץ אין יכולין לטבול מאחר שאין צריכין טבילה לתפלה ודו"ק: ע"ב גמ' ואפקוה באמפס כו' כצ"ל: רש"י בד"ה א"ל רבה לתנא כו' על כן אין רוח כו' דאי לא מזיקו השתא כו' כצ"ל וכד"א: בד"ה הזק דורסו כו' דמגילא ממרח הוא כו' כצ"ל:

דף קכב ע"א תוס' בד"ה משקה אחריו כו' לכבית שבבטה לבם ואין זה דומה דדומיא דמתני' איירי האי כתרי עברי דנכרא שאין הבהמה יכולה לירד לבור והא"נ הכך בבא כו' כצ"ל:

באו"ד מיהו לענין אותו ישראל כו'. נ"ב יש לפרש לסיתר ר"ל מאמר שלאותו ישראל עצמו לא מצאנו חילוק בין איסורא דאורייתא לדרבנן ובהם שרי אף לישראל עצמו שהוציא הפירות חוץ לתחום אבל א"כ יש להם מהם לסיתר מפרשים לאיסור ובאי אמר שלמעלה דאין ראיה מהם משום דכתם איתעביד איסורא דרבנן מיהו כיון דאיתעביד איסורא דאורייתא ובאת לכסיר רק לאותו ישראל:

דמירו אסור משום דשמא ירבה בשבילו ודו"ק: תוס' בד"ה אימי והאמר כו' והכא איירי כשאין הבהמה יכולה לבא כו' עכ"ל זה התירוץ אינו אלא לפי' ר"ת דבהכי איירי הא דנכרי שליקט עשבים כו' דקאי בתרי עברי נכרא מדאסר לה בשביל ישראל אבל לפר"י ליכא לשנויי הכי דמגליה למקשה דאיירי הכי ואימא דאיירי כשהבהמה יכולה לאכול מן המחובר כהך דר"ח דמעמיד אדם כו' ולא הוי מוקצה כלל וק"ל: ע"ב בד"ה אהדריניהו כו' דמשום נר לא' נר כו' עכ"ל לעיל גבי מרחץ וגבי מסיבה ברוב ישראל ומחצה על מחצה לא הוצרכו לכך דאפשר דנר לאחד נר למאה לא שייך כלל ברוב ישראל ובמחצה על מחצה אלא הכא דע"כ מדמהדר מעיקרא שמואל אפיה היינו משום דרוב ישראל היה או מחצה על מחצה ושוב כד אייתי שטר וקרי הוה שרי היינו משום דנר לאחד נר למאה ואם כן תקשי ליה מעיקרא נמי מה"ט דנר לאחד נר למאה לא הוה ליה למהדר אפיה ואהא הרלו דמשום נר לאחד כו' אלא היכא שניכר כו' כי הכא דאייתי שטרא וקרי ביה ומינו בנכרי וישראל לחוד לא אצטריך לן סיברא חדא עיקר אדעתיה דידיה עבד כו' כפרש"י ודו"ק: סליק פרק כל כתבי

פרק כל הכלים

בפירש"י בד"ה ה"ק כו' ואע"פ לא ארבותא כו' אלא ארבותא דנתפרקו בין בחול בין בשבת כו' עכ"ל מפירושו נראה דל"ג בגמרא אע"פ שנתפרקו בחול ניטלין וכן נראה דהא לא קתני בחול במתני' וכה"ג דקדק הר"ן מפירוש רש"י דל"ג במתני' אע"פ שנתפרקו בשבת מדפירש אשבת דקתני רישא קאי כו' וק"ל: תום' בד"ה לעולם קסבר כו' ופריך והא נמי טטלין קתני כו' עכ"ל ר"ל נוטלין בוי"ו משמע סילוק מהיכר ליר אבל לשון טלטול ניטלין ביו"ד קתני ליה בכ"מ ומלת נמי לכאורה אין לו מקום כאן בלשון התוספות ויש ליישבו דר"ל דאין המפסון ממנו נוטלין קתני דשרי ולא ניטלין דהיינו טלטול דאסור דהא ודאי טלטול מכ"ש דשרי כסברת אביי למשרי טפי טלטול וכדקתני בהדיא במתני' דטלטול שרי אלא דר"ל דנוטלין קתני נמי דשרי דהיינו סילוק ומכ"ש טלטול וק"ל: בד"ה רחת כו' וא"ת והאמר רב יהודה כו' מדבעי מיניה מרב יהודה טובד עליון כו' משמע דס"ל הכי כו' עכ"ל לכאורה בפשיטות הוה ליה לאקשויי מהך דבעי להו מרב יהודה בכוכב עליון כו' והוה רפיא בידיה והכא פשיטא ליה לאסור ויש לייסב דמהך אבעיא לחוד ליכא לאקשויי דאימא דהכא דקאמר לאסור היינו הך דקאמר התם ולאו דלפעמים קאמר לאיסורא משום דהוה רפיא בידיה ומספקא ליה בכל כלי שמלאכתו לאיסור אבל מהא דמשמע דסבירא ליה הכי בכלי קיואי דפשיטא ליה להתיר קשה שפיר אהכא ודו"ק:

דף קכג בד"ה פגה כו' מיירי שהניחה על מנת ליטלה כו' עכ"ל דבהניח לכל השבת לכ"ע תקשי דהוי בסיס לדבר איסור ואפילו במגולה מקלתה ליאסר אבל אי מיירי בהניחה על מנת ליטלה ל"ק להו הכא מאי טעמא דמאן דאסר דהא כשבת דמי ואפי' טלטול גמור שרי כו' וכ"ש טלטול מן הצד כדקשיא להו לקמן גבי פוגלא די"ל דאימא דמאן דאסר הכא דהיינו ת"ק תנא הוא ופליג וס"ל דטלטול מן הצד וכ"ש טלטול גמור אסור שפיר בשבת והך דהתם כר"א בן תדאי אתיא אבל גבי פוגלא קשיא להו שפיר לרב נחמן מסתמא דמתני' דמתיר אפי' טלטול גמור בשבת ולכך הוצרכו לדחוק ולחלק אליביה דאע"ג דכשבת דמי כו' מכל מקום לא היה להניח באותו ענין כו' כמ"ש לקמן ודו"ק: בד"ה האי פוגלא כו' אי במניח מ"ט דשרי מלמטה למעלה הא אפילו ניעור לא שרי כו' עכ"ל וליכא לאקשויי לפי האמת מגליה לאוקמא האי פוגלא במניח על מנת ליטלה ותקשי ליה מדרב נחמן אדרב נחמן ומסיק דהדר ביה מההיא אימא דלא הדר ביה מהך דפוגלא וקושטא דאיירי במניח שם לכל השבת דיש לומר דבמניח לכל השבת לא הוה אצטריך ליה לרב נחמן לאשמעינן דאסור טלטול מן הצד כיון דאפילו ניעור אוסר ביה ודו"ק: בד"ה מדלעגין כו' תימה הא דתנן לקמן כל הכלים הניטלין שבריהן כו' עכ"ל ויש לדקדק אמאי לא תקשי להו מהך דתנן בסמוך גבי קנה של זיתים שאם אין בראשו קשר אינו מקבל טומאה וניטל בשבת דהכא אפילו ע"י יחוד לא הוי לטומאה מנא כיון שהוא פשוטי כלי עץ והר"ן הירך בזה וז"ל וכי אמרינן דשבת וטומאה כי הדדי ניננהו הני מילי בדבר שהוא כלי מעיקרו ונשבר כגון מחט שניטל חורה או עוקצה אבל בכלי מעיקרו שבת וטומאה לאו כי הדדי ניננהו כו' עכ"ל אבל התוס' אי הוו נמי סברי האי תירוצא [א]א"כ לכאורה ליה ליה ראייה מגלמי דאימא דהוי כלי לענין שבת משום דהוי כלי מעיקרא וי"ל כיון דלא נעשה הגלמי מעיקרא על דעת זה שיהיה כלי כמו שהוא ה"ל כמו שברי כלים ומי לאו שראוי לייחדה כך לא הוה מנא נמי לשבת וק"ל: ע"ב בד"ה איתיביה כו' לדידי מוקמינן לצורך מקומו וה"מ לשנויי כר' נחמיה כו' עכ"ל מדבריהם נראה דלמאי דמסיק נמי רבה לעיל גבי עלי טעמא משום דקפיד גבי מדוכה קאי האי תירוצא דאתיא כרבי נחמיה וכן נראה מדברי בעל המאור דליכא קפידא כ"כ במדוכה כמו בעלי לרבה וכן מוכח דקמסיק רבה דכולהו לאחר התרת כלים נשנו ומדוכה כרבי נחמיה ולא קאמר מדוכה משום דקפיד אבל רש"י פירש לעיל למאי דמסיק רבה בעלי משום דקפיד ה"נ במדוכה קשה למה לא אמר רבה לקמן מדוכה משום דקפיד מיהו משום דאין זה סוכחה אלא דאיכא למימר נמי כתירולא קמא דאתיא כר' נחמיה וכדמסיק לקמן ואין להקשות בעלי כיון דמשני ליה רבה לעיל משום דקפיד מאי פריך אביי הכא לרבה די"ל דהאי תירולא דקפיד נראה להם לאביי ורבא דחוק דליכא קפידא בעלי כמו בשיפי זורי ומזורי אבל האי תירולא גבי מדוכה כרבי נחמיה דקושטא דרבי נחמיה סבר הכי וליכא דחוקי במלתא אלא מהאי טעמא דלית הלכתא כוותיה וליכא לאקשויי נמי כיון דאביי הכא ניחא ליה לאוקמא בצורך מקומו מאי פריך ליה לרבה דאימא דרבה נמי אוקמה בהכי דאוסר נמי לצורך מקומו ולא התיר אלא לצורך גופו די"ל דאביי לעיל הוה סבר כרב יהודה דאף לצורך גופו אסור והוה משמע ליה אין מטלטלין אותן בשום ענין אבל הכא בשמעתין הדר ביה אביי לגבי רבה להתיר לצורך גופו כפרש"י וכדברי בעל המאור והוה משמע ליה שפיר אין מטלטלין בצריך למקומו ודו"ק: בד"ה ה"נ מחמה לצל והא דנקט לקלב עליו בשר כו' עכ"ל ר"ל דהיינו לצורך גופו של שמחת יו"ט דמשמע ולא שאר צרכי גופו או מקומו וה"ה דהמ"ל כן לאביי אלא דהך קושיא חזקה יותר וק"ל:

דף קכד בפרש"י בד"ה שומטה מפתח כו' ואע"פ שמלאכתו להיתר לא כו' עכ"ל קרי ליה מלאכתו להיתר שהרי עשוי לנעול בו ומיהו צריך שיהיה בו גלוסטרא להיות ראוי לדוך בו כדפרש"י לעיל דתהוי תורת כלי עליו משום דביו"ט ודאי בקעת נמי מקרי מלאכתו להיתר כדלקמן שעומד מסתמא להסקה שמותר בי"ט אבל בשבת שאינו עומד להסקה אי לאו דתורת כלי עליו הוה אסור לטלטלו וק"ל: גמ' לרבה למר אליבא דר' נחמיה הני קערות היכי מטלטלינן כו' קלת קשה דלרבא נמי תקשה ליה קודם התרת כלים הני קערות היכי כו' ויש ליישב ודו"ק: תוס' בד"ה הא ר"א כו' והא דדייק התם הא לענין מכשירין זה וזה שוין לא דייק כו' עכ"ל ודאי דאיכא לדיוקי הכי נמי אהך דפרק משילין אלא דלא נחית בפ' קמא דמגילה לדיוקי הכי אלא כדי לאוכוחי דמתני' לא אתיא כר"י אבל הך דפרק משילין דא"כ תידוק בה הכי מני אתיא כר"י דלא פליג אלא במילי דאורייתא וק"ל: ע"ב בגמרא אילימא דנסברה מעי"ט עלים בעלמא כו' לגבי הסקה בי"ט פשיטא ליה לתלמודא דהוכנו מעי"ט דהתם עלים להסקה נתנו אבל בנשברו מע"ש דבעי לאחר שבירה תורת כלי לא פסיקא ליה דהוכנו מע"ש למלאכה אחרת ובעי למימר דפליגי בהכי וק"ל:

דף קכה תוס' בד"ה מחללת כו' לרווחא דמלתא כו' כדאמר רב נחמן לעיל חרס כו' עכ"ל בנפרדה המחללת בע"ש לא הוי לריכי ראיה מרב נחמן דהא לכ"ע מסיק לעיל דלא בעי ביה מעין מלאכה ראשונה אלא משום דאיכא לאוקמא בנפרדה מחללת בשבת גופיה ולרבא דאית ליה מוקצה וכ"ש נולד ניחא דבעי ביה מעין מלאכה הראשונה כמ"ש התוס' לעיל דגבי חרס בע"ש דווקא איירי ולכך הביאו מרב נחמן דאמר הכי אליביה דשמואל דס"ל בסוף מכילתין כר"ש דלית ליה מוקצה וע"כ הך דחרס קטנה דלעיל בשבת נמי איירי דלא בעי מעין מלאכה הראשונה ואם כן הכא דאליבא דשמואל נמי קיימינן הכי נמי דבשבת איירי ע"כ דלרווחא דמילתא ובהכי ניחא שלא פירשו התוס' כן לעיל גבי חרס דאיירי בע"ש אלא לרבא אבל לשמואל ודאי דמיירי נמי בשבת ודו"ק: גמ' ורבנן סברי טמאים יהיו לכם מ"מ ורבנן כו' יותץ ההוא לאידך גיסא כו' ואי לאו יתורא דטמאים יהיו ולא הוה כתיב נמי יותץ לא הוה מטמאינן במחובר לקרקע כלל ולא היסק ראשון אפילו בתלוש אלא היסק שני בתלוש וק"ל: שם אדמפלגי בשברי תנור ליפלוגי בתנור גופה כו' יש לדקדק דאימא דלרבותא דר"מ נקט שברי תנור דהוי מנא ותנור גופה מבעיא ויש ליישב דלרבי יהודה קשיא ליה טפי דלא ניחא למיתני שברי תנור מב' לדדין דליתני אי תנור גופיה דהוי רבותא טפי ואי דליתני שאר שברי כלים דהוי נמי רבותא טפי כדפרכינן לעיל אבל לר"מ אי הוה תני תנור גופיה לא הוה קשיא לן מב' לדדין אלא חדא דליתני אפילו שברי תנור דהוה רבותא טפי ודו"ק: ע"ב בפרש"י בד"ה ל"ש דמותר לטלטל החבית והאבן עליה דקתני ואם היתה בין החביות כו' עכ"ל לכאורה פירושו קשה דמי הכריחו לפרש הך מימרא אסיפא דהך מתני' לענין טלטול החבית כיון דארישא מייתי לה הכא אניעור וכן פי' רש"י גופיה לקמן דארישא קאי וניעור בעלמא נמי אסור במניח וכ"כ התוס' לעיל בפרקין ובפ' במה טומנין [ב] ויש ליישב דלכך לא פי' הכא כך דקאי ארישא דלא ליהוי פלוגתא דרבי אמי ורבי אסי הכא פלוגתא רחוקה כ"כ בתלתא דרגי דלרבי אמי אסור במניח אפילו ניעור ולרבי אסי שרי במניח אפילו האבן גופיה לטלטל להדיא אבל אי קאי אסיפא דאיירי בטלטול החבית גופיה לא הוה פלוגתא רחוקה כ"כ אלא בתרי דרגי דלרבי אמי אסור במניח טלטול החבית גופיה ולרבי אסי שרי לטלטל אף האבן להדיא אבל בניעור האבן דלא פליגי ולכ"ע שרי ועי"ל דלכך פי' הכא לענין טלטול החבית ולא בניעור משום דומיא דמייתי עלה ואזדא לטעמייהו כו' דפליגי נמי בטלטול גופיה ולא בניעור ודו"ק: בד"ה לאו ולמדום כו' לפי

קרני ראם

[א] א"כ לכאורה כו'. נ"ב עיין לעיל דף נ"ב בתוס' ד"ה והתניא ובמהרש"א שם וצ"ע: [ב] ויש ליישב כו'. נ"ב וא"כ כיון דלר' אמי לא נעשה כלי ע"י הנחה פשיטא דאסור גם ניעור דטלטול וניעור שוין ואין הפלוגתא רק אם הוי כלי ע"י הנחה או לאו:

נמוקי הגרי"ב

דף קכד ע"א בגמ' לרבה אליבא דר"נ כו'. א"ל אביי לרבה למר עי' במהרש"א שהקשה דלרבא נמי תקשי ליה קודם התרת כלים הני קערות כו'. והנ"ל בס"ד דיש לעיין עוד דמאי הקשה הני קערות כו' דלמא באמת אליבא דר"נ לא היו מטלטלין, רק דאנן קי"ל כרבנן דמתני' וכמ"ש כל הפוסקים. והאמת בזה דבירושלמי דפירקין איתא רב יהודה אמר רב הלכה כר' נחמיה ע"ש ובפרק ב"מ דף כ"ב איתא דאמר אביי כל מילי דמר הייתו רבה עביד כרב כו'. והיינו כהומרי דרב כדלעיל מ' א' ופסחים ק"א א' וא"כ כיון דרב סבר הכי כר"נ להומרא גם רבה עביד כוותיה וזהו שהקשו לרבה אליבא דר"נ כיון דס"ל כוותיה וכן אביי הקשה משא"כ לרבא לא ק"מ מקודם התרת כלים דלמא לא היו מטלטלין. גם מדוייק ליגנא מטלטלין דקאי על העת עתה. ומסולק בזה מ"ש התוס' ישנים לעיל ל"ו על הגליון בד"ה הא ר' נחמיה במ"ש ועוד קשה כו'. וע"ש שם ולרבא מי ניחא יעו"ש ולמ"ש א"ש ודו"ק:

דף קכה ע"א עי' מ"ש מהרש"א על קושית רב אשי דלמא משום רבותא דר"מ. ולא ידעתי מה זה רבותא. כיון דתנור שלם מטלטלין ש"מ כלי הוא א"כ ממילא גם שברים מטלטלין כדין כלים דעלמא. משא"כ לר' יהודה לא הוה ידעינן. גם מ"ש שם דיש ב' לדדים רבותות דלפלגי בשברי כלים דעלמא דהוה רבותא עפי אינו מדוקדק דמאי זה רבותא והגמ' ורבא לא הקשה לעיל רק על מה שפרט תנור והו"ל למכלל ולמנקט שברי כלים בכלל וצ"ע בזה עיין היטב:

חכמת שלמה

נעשה המלאכה בשבילו משום שהיה יכול בעצמו לילך וליהנות משם חילוק זה לא מצאתו וכן משמע בהפר"י ע"ש (עיין במהרש"א): סליק פרק כל כתבי

כל הכלים פרק שבעה עשר

ע"ב גמ' ואת המזלג לתת עליו לקטן כו'. נ"ב בהלפסי גרס לתת עליו פת לקטן: שם אמר ליה רבה אלא מעתה כו' כצ"ל: רש"י בד"ה טטלין כו' בשבת מהיכר ליר שלהן כצ"ל: בד"ה לול בנין העשוי לתרנגולין הס"ד: בד"ה לצורך גופו שגופו ראוי עוד כו' כצ"ל: תום' בד"ה לעולם קסבר כו' דלא דמיא כלל למאי דאיירי בה כו' כצ"ל: בד"ה רחת ומזלג כו' מדבעו מיניה כו' כצ"ל:

דף קכג ע"א גמ' מתיב אביי לרבה כו' כצ"ל: שם איתיביה ושוין שאם קיבל עליו כו' כצ"ל והשאר נמחק: רש"י בד"ה דבר שמלאכתו לאיסור אם צריך לגופו בשבת מלאכה כו' הד"א וכצ"ל: בד"ה פגה תאנה הס"ד: תום' בד"ה בסיכי זיירי כו' מזורי דין הכיע ביה בוכנא דין בטיש ביה ולפ"ה כו' כצ"ל: ע"ב גמ' ומזרו והתירו לצורך מקומו כו' כצ"ל ונמחק דבר שמלאכתו להיתר: אם יש בו שום כו' כצ"ל: רש"י בד"ה אפיקטוזין קיא שותה משקים ומקיא כו' ולשתות היום הרבה כו' כצ"ל: בד"ה ואמאי כי יש קשר בראשו כו' כצ"ל: בד"ה ג' כלים כו' מפני שהיו עקילין בה כצ"ל והס"ד: בד"ה התירו עוד כו' והתירו לקמן מפרש מאי כולהו הנך התירו כצ"ל והס"ד: בד"ה התירו לטלטל דבר שעיקר מלאכתו בחול כו': בד"ה כל הכלים שלנו ולמה שאמרנו חוץ מן המסר הגדול דלא שרי לא לצורך גופו כו' כצ"ל: בד"ה ולא נטילתן כו' ישנה הס"ד:

דף קכד ע"א גמ' דתניא ר' יהושע אומר נגר שיש בראשו גלוסטרא טומטם כו' כצ"ל: שם אמר רבה לצורך כו' אמר ליה אביי לרבה למר כו' וכן בדלת והא בקעת ביו"ט כו' ומי לא גזרינן כו' אמאי דלמא עד כאן לא כו' כצ"ל: רש"י בד"ה ואם לאו כו' לגופה אלא למקומה אלא כו' כצ"ל: בד"ה והא בקעת כו' וכ"ש לצורך מקומה כצ"ל: בד"ה לא קשיא כו' טמון ר' יהושע כו' הד"א: ע"ב גמ' על גב אביקן מותיב כו' לטלטולינהו דהוי למיזגא כו' כצ"ל: רש"י בד"ה אפי' בכרמלית כו' דאלו' ליתבי כו' כצ"ל:

דף קכה ע"א רש"י בד"ה שאם מסיקין כו' בתוכו לאור דרך שוליו או כו' כצ"ל. ונ"ב דרך שוליו פי' דרך נקב שוליו כי אין לו שולים כך גירסא הנכונה וכן מצאתי בפי' מדויק וכן מצאתי בפי' המשניות דכלים להר"ש ור' עובדיה ע"ש: ע"ב רש"י בד"ה דהתם כו' הדקה בשולי כו' הד"א ואח"כ מה"ד לתוסיף כגון כו' והשאר נמחק. ונ"ב בלשון הזה הביאו התוס' בפ' מי שהוליאוהו (עיין במהרש"א): תום' בד"ה ואזדו לטעמייהו כו' וי"ל כו'. נ"ב ובתוס' הרוכים מצאתי ונראה לר"ת דל"ג אמר רב אסי א"ר יוחנן אלא אמר רב יוסף א"ר"א דר' יוחנן מצריך מעשה לקמן גבי עובדא דרבי ולקמן גבי כסוי כלים מצריך ר' יוחנן תורת כלי אלא רב אסי גופיה הוא דאמר כאן מהני הנחה ואזיל לטעמיה דאמר לעיל גבי חריות של דקל מהני ישיבה בעלמא ולקמן מייתי ראיה מדרב אסי לאו ושפשום אמר להו ומיקל מר' אמי ואיהו מצריך ללמדם ש"מ דה"כ מיקל פי' אמי אבל איהו גופה לא קאי אליבא דר' יוחנן דאמר רבי כשריכה למעשה ואיהו סבר דרבי לא מצריכה למעשה אלא לשפשוף וא"ת סוף סוף תמוה כשי גבי אבנים שפשוש וגבי חריות של דקל אפי' בישיבה בעלמא סגי וי"ל

מהר"ם

שבפ' מי שהוציאוהו התיר הפירות אפי' לאותו ישראל א"כ ה"ה הכא ושפיר הביא ר' אליהו ראיה משם להתיר ודו"ק וק"ל: סליק פרק כל כתבי

כל הכלים פרק שבעה עשר

ע"ב בגמ' במתני' כל הכלים וכו' אע"פ שנתפרקו שאינן דומין וכו' כצ"ל וה"ק שניטלו אין מחזירין וכו' נראה דלפי' התוס' לא גרסינן ליה אין מחזירין ודו"ק בתוס':

דף קכג ע"א בתוס' ד"ה האי פוגלא וכו' אי במניח מ"ש דשרו מלמטה למעלה וכו' ר"ל מדאמר לשימרא וכו' משמע דלר"א בן תדאי מותר וק"ל: בא"ד הא אפי' ניעור וכו' ר"ל משום בסיס: בא"ד מגביה ומטה כ"ש טלטול מן הצד וי"ל וכו' כצ"ל: ע"ב בתוס' ד"ה מקצוע וכו' עד וצלוחיות היו מטלטלין הס"ד ומה שכתבו התוס' אח"כ איתיביה אביי וכו' הוא תחלת דבור השני:

דף קכה ע"א בגמ' ואידך נמי הא כתיב טמאים יהיו לכם ההוא כדר' יהודה וכו' כצ"ל:

ע"ב במתני' ר"א אומר בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו וכו' והכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו ע"ב הוא סוף המשנה ומה שכתוב בספרים כל כיסוי כלים וכו' עד סוף המשנה הוא פ"ס: ברש"י ד"ה צאו ולמדום וכו' אפי' במעשה כל דהו טועלת וכו' כצ"ל: ד"ה שאין עושין אהל וכו' כדאמרי' בעירובין בעובדא דשמואל ופקק החלון וכו' יש מניחין ופקק וכו' הוא למעלה בגג ולא מן הצד אבל בהר"ן משמע דגרים ברש"י כמו בעמוד ופי' דפקק חלון הוי מחיצה אפי' לפירש"י ומה שמשמע בשמעתא דהוי אסור לעשות לכתחלה אפי' לרבנן היינו משעם דהוה בנין קבוע ואסור מן הצד כמו גג באהל עראי ע"ש:

ותניא

שאין הזכ"ה אפילו במעשה חשוב כו' עכ"ל ר"ל שאפילו מעשה חשוב יותר משפשוף לא מהני לאבן ליגע בהן למחר ולסדרן למחר ולכך היה מצריך לסדרן בע"ש ולא ליגע בהן ביד כלל למחר אלא ליסב עליהן ומהרש"ל הגיה בפרש"י לאין צורך וק"ל : בד"ה שאין עושין כו' ופקק החלון דמתניתין משום דבנין קבוע ומחזי ט' עכ"ל ומהרש"ל הגיה ע"פ דברי התוס' הפרק מי שהוציאוהו ע"ש אבל עיין בר"ן לקיים פרש"י דהכא בלי מחק והגה"ה וק"ל : תוס' בד"ה ואזדו כו' התם רב אסי גרסינן כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דהכא רבי אסי קאמר שהיה תלמידו של ר' יוחנן חבירו של רבי אמי אבל התם רב אסי גרסי' דפליג התם עם רב ומשמע שהיה תלמיד חבר לרב כמ"ש התוס' פרק קמא דחולין וק"ל : בד"ה הכל מודים כו' לאו משום דאי הוה אמר אין מטלטלין כו' הוה ניחא ליה אלא אז נמי היה קשה טפי עביד כו' עכ"ל ולשיטת רש"י נמי אי נמי דהוה אמר נמי אין מטלטלין כו' לא הוה ניחא דהוה קשה דהיאך היה מטלטל הגלימא ד' אמות אלא דלפירושו ודאי ניחא להו למפרך האמת דסבר זה מטלטל כו' ושפיר היה מטלטל הגלימא מה שאין כן לפירוש של התוס' דאין זה סברא פשוטה כ"כ לומר דהיכא דאין המחילה באה להתיר דשרי לעשות מחילה ודו"ק :

דף קכו בד"ה בין קשור כו' ופריך ולימא מר בין תלוי כו' והוא שקשור כר"י כו' עכ"ל ר"ל דהשתא שפירש והוא שמתוקן לאו של מעשה הוא פריך שפיר ולימא דבעי קשור אבל אי הוה פי' והוא שמתוקן בתיקון של מעשה לא הוה פריך מידי דהא דבעי בנגר קשירה היינו משום שלא עשה בו מעשה אבל הכא דעביד ביה מעשה והכינו לכך יש תורת כלי עליו ולא בעי קשירה וק"ל : בד"ה והמונח כו' ליכא איסורא אלא משום טלטול וכי ההיא דקנה כו' דמיירי משום טלטול כו' עכ"ל. וכן הארכו התוס' לקמן להוכיח מההיא דקנה כו' וממאי דפריך עליה מחריות של דקל דכולה שמעתין לרבי אבא בר כהנא ולר"י משום איסור טלטול הוא ולא משום איסור בנין ויש לדקדק דלמאי שבקו התוס' בכל זה ראייתם דלעיל שכתבו בפשיטות דטעמא דנגר הנגרר ע"כ משום טלטול דהא לא כן מאי ראיה מנגר לפקק דלא שייך ביה בנין אלא תוספת אהל ושרו רבנן בלא קשירה כדמוכח במי שהוציאוהו ונראה ליישב שבעלי התוס' לא נראה להם ראיה גמורה לומר לר' יוחנן בתוספת אהל ולא שייך בנין ולא בעי קשירה ולית להו ראיה גמורה דכולה שמעתין בטלטול איירי אלא מההיא דקנה כו' ומדפריך עלה מחריות כו' כמ"ש התוס' לקמן אלא שהוצרכו לראייתם דלעיל משום דקשיא להו מגליה דתלמודא דר' יוחנן משום איסור טלטול נגע ביה בנגר הנגרר בההיא דקנה כו' ופריך עליה מחריות כו' דאימא דר"י נמי משום איסור בנין נגע ביה כמו שמואל דסבר הכי בעירובין כמ"ש התוס' לקמן והא הירצו לעיל דמשמע ליה לתלמודא דר' ירמיה וכן ר"י דמדמה הך דפקק לנגר הנגרר ע"כ משום איסור טלטול הוא דאי משום בנין לא הוה מדמה ליה פקק לנגר הנגרר דלא שייך בפקק בנין כו' ודו"ק : בד"ה שקשור ותלוי כו' והשתא א"ש הא דתנן כו' דאי אמרת דוקא נקט כו' אם כן השתא לא הוי מונח דר"י כמונח דתנא קמא כו' עכ"ל לכאורה קשה דבנגר גופיה דקיימינן ביה ה"מ לדקדק כן דאי אמרת דוקא נקט ראשו מגיע לארץ כו' א"כ לא היה נגרר דר' יהודה כמו נגרר דת"ק דנגרר דר"י ע"כ אפי' שני הראשים מונחים בארץ אלא שקשור ולא תלוי ור"י לא אוסר אפי' במדינה אלא שאינו קשור כלל ונגרר דת"ק דשרי במקדש לא הוי אלא דוקא בקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ ויש ליישב דמנגרר לא הוי קשיא להו כ"כ דאימא דתרווייהו נגרר מקרו ות"ק לא התיר אפי' במקדש אלא ההוא דנגרר דקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ ואסרו במדינה ובא ר"י להתיר בתרווייהו באותו נגרר דאיירי ביה ת"ק דשרי אף במדינה והוסיף להתיר אף בנגרר ושני ראשין מונחים לארץ אף במדינה אבל ממונח קשיא להו שפיר דא"כ תרווייהו מונח מקרי מכל מקום דחוק דר"י לא איירי כלל בההוא מונח דאיירי ביה ת"ק דא"כ הוי קאמר המונח במקדש דההוא במדינה נמי שרי כו' ודו"ק : ע"ב גמרא וכ"ת ה"נ דאיכא תורת כלי כו' הקשה מהרש"ל ותימה גדולה לפר"י דלעיל שפירש חריות של דקל ראוין הן לישיבה כו' א"כ איך פריך הכא לרב אסי כו' הלא בע"כ לא דמו להדדי כו' עכ"ל ונ"ל דלק"מ דהא לפירוש התוס' השוו לעיל ישיבת החריות לשפשוף אבנים וכמו שבשפשוף אבנים לא בעי תורת כלי כמו בשאר כסוי כלים משום כיון דמסותת ומרובע סגי להו בשפשוף שא"ל עוד תיקון כו' כמ"ש לעיל ור"ל דדבר זה משוה אותן תורת כלי ה"נ בחריות לרב אסי כיון דראויים הם לישיבה ע"י מעשה ישיבה בע"ש הוכנו ומשוה אותן תורת כלי אבל לרשב"ג דלא בעי מעשה כלל בחריות אלא מחשבה בעלמא קשיא ליה שפיר והא בעינן תורת כלי דהיינו שום מעשה שהכינו לכך דמחשבה בעלמא ודאי אינו משוה אותן תורת כלי והדברים ברורים למבין ודו"ק: תוס' בד"ה וכ"ת ה"נ כו' פירש בקונטרס שיהא ראוי לעשות שום תשמיש אחר ואין נראה לר"ת כו' עכ"ל הרא"ם כתב ליישב פירש"י לשיטתו שפי' כולה שמעתין לענין איסור בנין כו' עכ"ל ע"ש ור"ל אבל באיסור טלטול לא בעי שיהא כלי אלא לדבר זה ומיהו אין זה מספיק דא"כ מאי מקשה מחריות דלא הוה רק איסור טלטול וק"ל : סליק פרק כל הכלים

פרק מפנין

דף קכז תוס' בד"ה דכ"ע למעוטי כו' דההיא דקתני ד' וה' קופות כו' דא"כ ה"ל למתני בעשר וט"ו כשיעור ה' קופות כו' עכ"ל. וממתניתין דקתני בה נמי אפי' ד' וה' קופות לא הויא קשיא ליה להלמודא ליתני בעשר וט"ו דלא ניחא למתני ד' וה' קופות אלא דהיינו שיעור ה' קופות ומיהו אפשר דמצי למעוטי במשא לפנות בכלים קטנים וליתא בעשר וט"ו פעמים אבל בברייתא דקתני ד' וה' קופות של כדי שמן כו' דמשמע דניחא למתני שיעור כדין גדולים כשיעור הקופות דהיינו ד' וה' ואי הוה סבר למעוטי במשא ה"ל למתני עשר וט"ו כדין קטנים כשיעור ה' קופות ודו"ק : בא"ד שחטה בשדה כו' התם שאני דאיכא טירחא יותר כו' עכ"ל ובר"פ שואל תירצו משום דמחזי כעובדא דחול ע"ש : בד"ה אע"ג דאית ליה כו' מכאן יש להוכיח כו' דאי הא נמי לפי האורחים אמאי נקט ד' וה' כו' עכ"ל דממתני' גופא ליכא לאוכוחי מידי דאימא ודאי באדם אחד הוה לפי האורחין עד ד' וה' קופה ונקט ד' וה' קופות משום דבאורחין טובא דצריכי טפי מד' וה' אין מפנין טפי מד' וה' אבל אי הוה אמרי' דבטובא נמי הוה לפי אורחין כדאמר הכא א"כ אמאי נקט כלל ד' וה' אי לאו משום דבאדם אחד נמי ד' וה' מיהו הראיה שנית שכתבו ועוד מדלא מספקא כו' משמע הא אם אמר אע"ג דמתרמי כו' ואי אמרי' ד' וה' קופות הוה לפי אורחין אכתי איכא לספוקי כו' עכ"ל אין זו הראייה מכרעת דאימא דודאי כן הוא לפום אותה סברא דבאורחין טובא נמי לא רק ד' וה' איכא למימר דבאדם א' נמי ד' וה' דאין חילוק בין מועטים למרובין אבל לפום הסברא דקיימינן דבטובא הוה לפי האורחין ה"ל אית לן למימר באדם אחד הוה לפי אורחין ויש ליישב ודו"ק : בד"ה אוכל מפירותיהן כו' שקולה מכרעת דשכר מצוה בהאי עלמא איכא עכ"ל כל"ל ור"ל דהך מתני' דקתני בהנך דאוכל מפירותיהן בעוה"ז כו' ולא במצות אחרות היינו לענין זה דבהנך אם היה שקולה מכרעת משא"כ באחריני אבל שכר מצוה ודאי דאיכא נמי בכל מצות בעוה"ז כדקתני התם כל העושה מצוה אחת מטיבין לו כו' והכי מפרש לה התם בגמרא ומהרש"ל הגיה באריכות לאין צורך גם מ"ש שאין זה תלוי בזה איני כן דשפיר תלוי זה בזה וק"ל : ע"ב בד"ה האי אידגן מדנקט אידגן משמע אפילו לא ראה כו' אכתי אפילו הקדימו בכרי נמי לא לחייב כו' עכ"ל ר"ל מדתלה הדבר באידגן לחוד משמע דאפילו לא ראה פני הבית ולא חלה עליו עדיין חובת תרומה מ"מ כיון דאידגן אם הקדים מעשר ראשון לתרומה גדולה אין הלוי פטור מתרומה גדולה והא קשיא להו מגליה הא דהא מה"ט דמוקמינן קרא לפטור בהקדימה בשבולין משום דעדיין לא חל עליו חובת תרומה איכא לאוקמי נמי האי קרא לפטור אפילו באידגן אם לא ראה פני הבית כיון דלא חל עליו נמי חובת תרומה והירצו די"ל דאי לא כתיב והרמותם כו' ר"ל דאי לא כתיב מיעוטא כלל לפטור הקדים מעשר ראשון לתרומה ודאי הה"א דבכל גוונא חייב בהקדים ואפילו בלא אידגן דמהיכא תיתי לפטור הקדים השתא דכתיב מיעוטא לא מוקמינן ליה אלא במסתבר למעט דהיינו לא אידגן משום דאז אפילו היה רואה פני הבית לא היה חל עליו חובת תרומה משא"כ באידגן דיש לחייבו בהקדים אפילו לא ראה פני הבית כיון דאילו היה רואה אז פני הבית היה חל עליו חובת תרומה וא"כ י"ל הא דנקט אידגן היינו ככל דינו שראה כו' אבל בלא ראה פני הבית קושטא הוא דאפי' באידגן יש לפטור בהקדים וק"ק להאי תירוצא דלא הוה ליה למנקט בשבלין דבהקדים נמי באידגן נמי איכא פטור בלא ראה פני הבית ויש ליישב דנקט בשבלין לרבותא דאפי' בראה פני הבית פטור בהקדים אבל התוס' בפרק בכל מערבין ובפרק קמא דביצה מוכיחין כתירוץ הראשון שכתבו התוס' הכא ע"ש :

הא דף קכז ע"א גדולה הכנסת אורחים כו' דכתיב ויאמר ה' וגו' כמ"ד במס' שבועות דהאי שם קדש ומאין ילא להם לדרוש כן מפורש באורך בפ' הפועלים ולא תקשי אההיא דאמרינן התם חזייה להקב"ה דקאי אבבא כו' והיינו דכתיב אל נא תעבור וגו' כמו שהקשו התוס' שם הכל יבואר שם ועיין ג"כ בפ' שבועות העדות בזה וע"ד זה יש לפרש מה שאמר הכתוב ויבא אהרן וגו' לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים דהיינו שבאו לאכול לחם עם חותן משה שהיה האורח לפניו וקידם קבלת השכינה כי מצות הכנסת אורחים מוקדמת מהקבלת פני השכינה ולפני בזמן כמו לפני בא יום ה' הגדול וגו' : שלא כמדת הקב"ה כו' נראה שהוא נותן טעם אל ענינו גם כי בב"ו לפי מדתו לאו אורח ארעא שיאמר הקטן אל הגדול שימתין עליו שהוא פוחת כבודו שהקטן ילך אחר עסקיו והגדול ימתין עליו עד שיחזור אליו אבל בהקב"ה לפי מדתו כי מלא כל הארץ כבודו וגם אם אין מסתלק גילוי שכינתו וממתין עד שיחזור אברהם אליו אין שם חיו פחת כבוד המקום ב"ה שע"כ נקרא מקום כי הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו וק"ל : אוכל מפירותיהן בעוה"ז כו'. עיין בתוס' ובחידושינו בהלכות : ע"ב הני בהני שייכי זו היא גירסת רש"י כמ"ש הר"ש בריש פ"ק דמס' פאה ע"ש ופירש"י הכנסת אורחים וביקור חולים היינו גמ"ח ועיון תפלה היינו בכלל גמ"ח דכתיב גומל נפשו וגו' ובפירוש הר"ש הוסיף דנפש זו תפלה דכתיב ואשפוך את נפשי לפני ה' וגו' ע"ש ול"נ לפרש דעיון תפלה בכלל הבאת שלום הוא דהתפלה מביאה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ולרבותא נקט והבאת שלום בין אדם כו' וק"ל : שמא פרקמטיא כו'. יש לדקדק אמאי לא הוה אמר ליה תן לי מזו פרקמטיא דהא אפי' קרקע רל

מוקי הגרי"ב דף קכז ע"א תוס' ד"ה דכ"ע כו' עיין מהרש"א. והנראה דקים ליה להגמ' דהברייתות גבי הדדי תניא. ולפיכך כתבו דא"כ הו"ל למתני כו' דה"ל דקמ"ל בקמייתא דאם כל כד מחזיק קופה דמותר ד' ה' ידעינן מעשר וחמש עשרה. משא"כ ממתני' ליכא לדיוקא מידי. ודו"ק היטב בזה : שם ד"ה אע"ג כו' ועוד כו'. הוכחות אלו צריכין זה לזה לכל א' מגדרי האיבעיא. עי' היטב ומיושב קושית מהרש"א והבן זה :

מהר"ם

דף קכו ע"א בגמ' ותניא איזהו נער הנגרר וכו' כצ"ל : אמר ר' יהושע בר אבא משמיה דעולא מאן תנא וכו' נ"ל הא דאמר ואמר ר' יהושע הוי כמו ועוד דאמר ר' יהושע וכו' ודו"ק נ"ל : ברש"י ד"ה נועלין וכו' דכיון דקשור בו מיוחד וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה הכל מודים וכו' כדאיתא בעירובין וכו' דפריך התם והא אמר רבה בר בר חנה וכו' דהיינו נמי תוספת אהל עראי דפליגי בה ר"א ורבנן וכו' דמהאי טעמא היה מקפיד רב וכו' ר"ל ע"י עשיית המחיצה דס"ל וכו' וא"כ לדידיה הוי מחיצה זו להתיר כן משמע באשר"י : ד"ה בין קשור בין שאינו קשור וכו' והא בפקק לא שייך בנין אלא תוספת אהל עראי ותוספת אהל עראי שרו רבנן וכו' כצ"ל : ד"ה והמונח וכו' אביסוי קרקעות שהחמירו וכו' כצ"ל : בא"ד ואסרו טלטולם במקדש בקנים ובמקלות וכו' כצ"ל : ד"ה שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ וכו' והשתא אתי שפיר הא דתנן במשנה והמונח כאן וכאן אסור היינו וכו' כצ"ל : ע"ב ברש"י ד"ה תורת כלי עליו אפי' אינו ראוי לדבר אחר על זה הוא מ"ס ולא גרסי' ליה : בתוס' ד"ה וכי תימא וכו' ועוד אי תורת כלי עליהם ממש צריכא למימר וכו' ר"ל בתמיה : בא"ד והא דאמרי' בעירובין וכו' כדמוכח בברייתא שהביא למעלה דקתני נער וכו' כצ"ל :

סליק פרק כל הכלים

מפנין פרק שמנה עשר

במתני' מפני שהוא מאכל לעניים וכו' באלפסי ובאשר"י גורס לעזים : בגמ' אמר רב חסדא ד' מת' וה' מאוצר גדול וכו' כן הוא באלפסי ובאשר"י ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה וכו' ר"ל לפנות : ברש"י ד"ה לעורבין וכו' שמגדלין עורבין לגדולה כצ"ל : ד"ה מאי אבל לא וכו' לא מצית אמרת דהא מרישא וכו' כצ"ל :

דף קכז ע"א בגמ' ת"ש דאמר רבה אמר ר' חייא וכו' ומצא שדה מלאה עומרים ועימר רבי כל השדה כולה ורב יוסף אמר ר' הושעיא פעם אחת וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה דכ"ע וכו' התם כמו שנתנו למלאות וכו' נ"ל שצ"ל כיון שנהנו למלאות וכו' : ד"ה אוכל מפירותיהן וכו' בפ"ק דקדושין מפרש וכו' והך משנה דהכא פליגא אדר' יעקב דאמר ר"י : בא"ד אם היתה שקולה מכרעת וכו' פי' מכרעת שאם היה מחצה עונות ומחצה זכיות ויש במחצה זכיות אחת מאלו מכרעת את הכף כאלו הוי רובא זכיות דא"ל שאם עשה אחת מאלו ותו לא דהא הוי רוב עונות אם לא קיים שאר מצות ע"ש גם בתוס' : ע"ב בתוס' ד"ה דאי בעי וכו' המ"ל כדלעיל כיון דחזי וכו' ר"ל כיון דחזי לעני דתנן וכו' כצ"ל :

חכמת שלמה

וי"ל דחריות יותר הן ראוין לישיבה מאבנים כי אבנים מוקצות הם לבנין ומה שאמר לקמן אמר רב אסי אמר ר"י והוא דאיכא תורת כלי כו' נ"ל דתרי אמוראי אליבא דרב אסי כי רב יוסף אמר משום רב אסי הא דהכא דלא מצריך שום מעשה גבי אבנים ואבן על פי התביות בהנחה סגי והוא אליבא דרב אסי דלעיל בפ' במה טומנין גבי חריות של דקל כו' והא דלקמן הוא רב יהודה בר שילת משמיה דרב אסי ולא ס"ל כל הא דלעיל מיהו אומר ר"י דיש לתרץ דלא תיקשי מר' יוחנן ומרב אסי כו' כמ"ש בפנים : בד"ה הכל מודים כו' דופן סוכה דפריך התם והאמר רבה כו' ורבנן איתא באהל כבעשיית דופן כו' כנ"ל :

דף קכו ע"א גמ' ומי אמר ר"י הכי והתנן כסוי הכלים כו' כנ"ל : תוס' בד"ה ר' יהודה כו' ור' יוחנן לרב יהודה כו'. נ"ב פי' עם רב יהודה : ע"ב גמ' וכ"ת ה"נ דאיכא תורת כלי עליו ומי בעי רשב"ג תורת כלי עליה כו' כנ"ל. ונ"ב ותימה גדולה לפי' ר"י דלעיל שפי' חריות של דקל ראוים הן לישיבה ומש"ה לא בעי קישור לרב אסי אף דסבר הכא דבעי תורת כלי ויש ג' חלוקים. כסוי כלי בעי תורת כלי. אבנים לישיבה בעי שפשוף. וחריות לא בעי אלא ישיבה או מחשבה כדמוכח לעיל בפ' במה טומנין א"כ איך פריך הכא לרב אסי א"ר יוחנן הלא בע"כ לא דמי להדדי לדעת רב אסי משום ר' יוחנן ונ"ל דבודאי לא דמי ומ"מ שפיר קאמר הכא וכ"ת הכא דאיכא תורת כלי דמסתמא מ"ש ר' יוחנן סתם גבי התקינו אע"פ שלא קשרו איירי כפשוטו שהתקינו במחשבה אף בלא תורת כלי דאין לומר סתמא קאמר אלא בתורת כלי והא אשכחן גבי חריות דקל דמצריך ת"ק קשירה דעדיף מתורת כלי והוא לא מצריך מידי א"כ מן הסתם ג"כ לא נאמר דאיירי לעיל גבי קנה בדאיכא תורת כלי ודו"ק : שם למדנו שפוקקין כו' א"ל אביי מאי דעתיך כו' כנ"ל : שם ל"א כי פליגי כו'. נ"ב אין לשון האחרון חולק על הראשון אלא שלשונו משונה מן הראשון. תוס' : רש"י ד"ה תורת כלי עליו אפי' אינו ראוי לדבר אחר כל זה נמחק ומתחיל הדבור סבר ליה כוותיה בחדא כו' : בד"ה מדבריהם למדנו בפ' בתרא בימי אביו של ר' צדוק ובימי אבא שאול כו' כנ"ל : תוס' בד"ה וכי תימא כו'. נ"ב בתוס' ארוכים פסק ר"ת דהלכה כר' יוחנן דהכא דמצריך תורת כלי לאותה מלאכה ולא בעי קשירה וא"כ לא מצריכים לנגר קשירה אלא תורת כלי ולעיל היה מצריך באבנים סיתות או למוד ובעי נמי קישור בחריות כדפרישית לעיל כו' עיין בגליון דלעיל בהיפוך הדף : סליק פרק כל הכלים

מפנין פרק שמנה עשר

גמ' והתורמוס. נ"ב תורמוס פירש"י בפ' אין לדין מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמעט קטנה והוא מר מאד עד שבולקין אותו ז' פעמים ונעשה מתוק כו' : שם איכא דאמרי ד' מאוצר קטן נמתק : רש"י בד"ה מפנין כו' ומה הן מפנין כו' כגון אלו תרומה כו' כנ"ל והד"א : תוס' בד"ה מפנין כו' דתניא ג' קופות של ג' סאין. נ"ב פי' גבי תורמין את הלשכה ומעיינן מינה דסתם קופה ג' סאין הן :

דף קכז ע"א גמ' דלמא אתי לאשווי גומות נמתק : שם אבל עושה בו שביל כו' כנ"ל : שם ש"מ הכל לפי האורחין נמתק : רש"י בד"ה בד' וה' כו' בפעם אחת אבל טפי כו' הד"א : בד"ה אכדים כו' דכדים ואיירי בכדים כו' כנ"ל : בד"ה דחוק לתלמידים הס"ד : תוס' בד"ה אע"ג כו' דאי הא נמי כו' כנ"ל : בד"ה דכתיב כו' שלמלאכים היה מדבר כו'. נ"ב ואל העבור דיבר עם הכתוב שבהם כמו שפירש"י בחומש : בד"ה אוכל כו' אם היתה שקולה מכרעת והך משנה דהכא פליגא אר' יעקב דס"ל בסוף פ"ק דקדושין דשכר מצוה כו' כנ"ל. וכ"ב פי' לפי שדייק שם ממשנה דקתני התם אפי' עשה מצוה אחת מטיבין לו בעוה"ז כו' והכא קא חשיב דוקא אלו דברים ומשני התם איירי שעושה מצוה אחת יתירה על העונות והך מתני' דקחשיב אלו דברים כו' היינו שאפי' היו זכיותיו ועונותיו מחצה והאחת מאלו ביניהם מכרעת ואע"פ שבלאו הכי מטה כלפי חסד היינו להיות בינוני אבל הכא הוי צדיק ומה שכתבו התוס' אח"כ והך מתני' פליגא כו' אינו תלוי כלל בהא דלעיל ובהתוס' הארוכים מצאתי בתוס' הך משנה פליגי כו' קודם מה שכתב ובפ"ק דקדושין מפרש שאם היתה שקולה ושני עניים הם ודו"ק (עיין במהרש"א) : ע"ב גמ' דלא הזינא ליה הסור כו'. הוי עני וחזי ליה כו' תרימו וגו' כנ"ל :

ליקח ועוד לפי מה שכתבו התוס' בריש פרק הפרה בשם ר"ת דבשכיר אפי' לית ליה זוזי לשוכר אמרי' ליה זיל טרח ואייתי זוזי דבעי פועל כו' ע"ש וא"כ היה לו לערות ולמכור פרקמטיא שלו במוחמצים ולתת לו שכרו בחמץ וי"ל שהיה ע"ה כדלעיל ולא היה לו קונה באותה שעה לפרקמטיא זו וכ"ל בפירות שמא אינן מעושרות ולא היה לו שהות בע"ש לעשר פירותיו והשכיר מיהר לילך לביתו בו ביום ובכל [illegible] דשמא הקדיש כל נכסיו לשמים כמו שאמר לבסוף [illegible] ודו"ק: א"ל העבודה כך כו' [illegible]

דף קכח בד"ה דג תפל כו' וי"ל דדג תפל אינו ראוי לכלבים כו' עכ"ל וי"ל דמידי דלא חזי כלל אפילו לכלבים לר"ש נמי מודה ביה דאסור לטלטלו וק"ל : באד"ה ובשר תפל מותר לטלטלו לר"י מפני שהוא מאכל לחיה עכ"ל וממעט דכל ישראל בני מלכים כו' כמ"ש התוס' לקמן ואין להקשות אמאי לא משני לעיל לרב הונא דס"ל כרבי יהודה לגמרי דאסור מוקצה אפילו לטלטל ובשר תפל מותר לרב הונא משום שהוא מאכל לחיה [illegible] ישראל בני מלכים הן כהנהו תנאי דסברי הכי לעיל [א] והכן קיי"ל דלית הלכתא כוותייהו דכ"ג שיטה ניהו כמ"ש הרי"ף והרא"ש ודע דלפי תירוץ זה של התוס' ליכא ראייה מהך ברייתא דהלכה כרב הונא דשרי לטלטל בשר תפל כמ"ש הרי"ף והרא"ש דהא לא שרי ליה אלא משום שהוא מאכל לחיה וכל ישראל בני מלכים הן ואפילו לר"י שרי מה"ט ורב הונא נמי מודה דלית הלכתא הכי אלא דשרי ליה משום דס"ל כר"ש דמתיר מוקצה כדמסיק לעיל ודו"ק: ע"ב בד"ה אין עוקרין כו' והו סיפא דמוקמת לתרנגולת דאין מדדין ברה"ר ולעיל קתני דאפי' בחצר לא כו' עכ"ל ק"ק דאימא דקושטא הוא דאפילו בחצר לא וכדקתני לעיל והכא נמי לדיוקא אתא דאין מדדין ברה"ר אבל מדדין בחצר אלא לגופה אתא דאפי' ברה"ר דוחין אותה עד שתכנס י"ל דאי משום דוחין קתני ברה"ר תקשי ליה ממתני' דקתני דוחין סתם אלא ע"כ לענין דוחין ודאי אין חילוק בין בחצר בין ברה"ר ולא קתני ברה"ר אלא משום דיוקא דאין מדדין ברה"ר ואם כן תקשי דלעיל קתני דאפי' בחצר לא וק"ל :

ח"א דף קכח ע"א בני מלכים הן כו' . בספר ישן אין כוונתם בזה אלא לפרש מה שכתוב בתורה בנים אתם לה' וגו' וכתיב יאמר להם בני אל חי וגו' לפי שישראל בני מלכים הן ולא בני עשרה שליטים אשר הם בכוכבים ולא בני שרים ומושלים כי חלק ה' עמו וגו' עכ"ל ודו"ק :

דף קכט בד"ה רבא משמיה כו' דמסתמא ביום ח' היה קודם מילה כו' דלאחר מילה כו' עכ"ל לא הוו צריכי לכל זה הכא דאיך שיהיה בין קודם מילה בין לאחר מילה הוי לאחר ז' ויש ליישב אם נימא דדין ג' וז' לענין פתיחת הקבר הוי מע"ל ואם כן ודאי אם נימא דלאחר מילה היה הרי א"כ דילדה ביום הרי הוא לאחר ז' משעת לידתה אבל אם היה קודם מילה יש לבטל דין לחלוק שילדה ביום שהיה זה קודם מילה תוך ז' ללידתה מע"ל ולא הוי רבא דהתם לטעמיה אלא כנהרדעי דפתיחת הקבר לא הוי אלא עד ג' ולכך בעי התם לומר צריכה אני תוך ז' ומהא קאמרי דמ"מ משמע דהיינו לאחר ז' דסתמא קאמר התם ואפילו בילדה בלילה דא"כ קודם מילה הוה לאחר ז' הוא ודו"ק : ע"ב בפרש"י בד"ה דקיימי מאדים כו' ושל שליטי בשבת מאדים נמצא מאדים כו' בשעה שמינית ביום והוא זוגות כו' עכ"ל. ובערוך בערך זוו פי' יום ג' יבא מאדים ב' פעמים בזווי בשעה ח' ובשעה כ"ב משום הכי הייסינן כו' וזהו פר"ח עכ"ל. ור"ל דכיון דהסכנה אינו אלא ביום מתחיל הסכנה מתחלת היום עד כ"ד שעות מתחלת יומו וכיון שיש ב' פעמים מאדים בזווי ביום ג' מתחלת היום עד כ"ד שעות דהיינו שעה ח' ושעה כ"ב מתחלת יומו בתוך כ"ד שעות סכנה היא למקיז וכן ביום ו' יש ב' פעמים בזווי מתחלת יום ו' בשעה ו' ובשעה כ' מתחלת היום בתוך כ"ד שעות והולרך לפרש כך לתרץ קושית התוספות דביום ד' לא הוי ב' פעמים בזווי מתחלת היום תוך כ"ד שעות ומיהו ביום ב' וה' נמי תמצא ב' פעמים בזווי בתוך כ"ד שעות מתחלת יומו אלא דניחא ליה בטעמא דקאמר משום בית דין של מעלה ומטה וכנ"ל לפירוש התוס' ודו"ק : סליק פרק מפנין

ח"א דף קכט ע"א ול"ש בימות החמה איתמר נמי א"ר חייא בר אבין כו' . הקיז דם ונצטנן כו' כן נראה גירסת הרי"ף והרא"ש ומיירי נמי הך דהקיז דם ונצטנן כו' דיעשו לו מדורה ואפי' בתקופת תמוז היינו אפי' בשבת דהוי כחולה שיש בו סכנה ודוחה שבת אבל א"כ קשה דהאיך בא אביי למימר והא קעבר משום בל תשחית הא אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ואפי' שבת הוא דוחה אבל בכל נוסחאות גמ' שלפנינו לא גרסי' איתמר נמי אלא גרסי' אמר רב חייא ב"א כו' הקיז דם ונצטנן כו' ומלתא באנפי נפשיה היא ולא איירי בשבת כלל אלא בחול והוי כחולה שאין בו סכנה ותו לא מידי ודו"ק : ויקח מנעלים כו' . פירש"י שאין לך בזיון מן המהלך יחף כו' עכ"ל ולפי סוגיין דשמעתין נראה דמשום צינה נגעו בה וכדאמרי' פ' יוה"כ חיה תנעול סנדל כל שלשים יום משום צינה וה"פ ימכור אדם קורות ביתו גם שהוא קשה מחמת השמש דזרחה עליו תמיד כדלקמן מ"מ ימכרם כדי לקנות לו מנעלים שלא ילך יחף דיותר קשה משום צינה ואם אין לו מה יאכל ביום הקזה הוא יותר קשה מהולך יחף וע"כ ימכור מנעליו ויספוק כו' וק"ל : נפשא חלף נפשא כו' . כמ"ש כי נפש כל בשר דמו הוא וגו' וסומקא חלף כו' דעיקר שתייתו ושכרותו ביין אדום כמ"ש חכלילי עינים מיין וגו' ואל תרא יין כי יתאדם וק"ל : ע"ב בתלתא בשבתא מ"ט לא משום דקיימא ליה מאדים בזיווי כו' . עיין בחידושי הלכות· דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוח כו' · מפורש באורך בפ' נגמר הדין גבי זובח ילרו כו' ע"ש :

סליק פרק מפנין

פרק רבי אליעזר דמילה

דף קל תוס' בד"ה ר"א אומר כו' וא"ת ויביאו התינוק כו' דהשתא ליכא איסור שבת כלל כו' עכ"ל. ר"ל מדאורייתא ליכא איסור שבת כלל כיון דחי נושא את עצמו לכ"ע באדם כדאמרינן בפרק המצניע ומיהו איסורא דרבנן ודאי דאיכא כדמוכח בפ' מפנין דאשה מדדה את בנה אפי' ברה"ר דא"כ מגבה ליה הי נושא את עצמו כפרש"י שם משמע דאינה נושאה להדיא בנה ונראה דלא נחתי הכא לאקשויי הכי ויביאו התינוק כו' מההיא דר"ל דכ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב כו' דבלאו הכי קשיא להו לקמן מיניה דר"ל אהך דר"א והניחו הדבר בקושיא אלא דמסברא נחתי הכא להקשות אמאי (לא) נקט לר"א תיקון דהבאת איזמל טפי ה"ל למינקט הבאת תינוק כו' ובהירושלמי שכתבו הכא כדי למהר המצוה לא ניחא להו לתרץ הך דר"ל לקמן דכיון דיכול לקיים שניהם משום כדי למהר המצוה לא אמרי' ליה לעבור עבירה ולא דמי להחיא דהתם באומר הבי הבן לקוץ כו' דמסיק בדליכא אחר דהתם כיון דליכא אחר ואם נמתין עד שיבא אחר העבור זמן מילה משא"כ הכא דכך יעשה המצוה בזמנה דרך חצירות וגגות כמו דרך רה"ר ואין לחוש אם יתאחר קצת ודו"ק : בד"ה שש אנכי במדרש למנצח על השמינית כתיב הנדרש כו' עכ"ל ר"ל דרשה שהביאו רש"י שהיה דוד משמח עצמו בבית המרחץ כיון שנסתכל במילה דרשינן לה במדרש מהאי קרא למנצח על השמינית מזמור שהיה משמח ואמר שירה על המילה שנתנה בשמינית והכי איתא פ' התכלת ע"ש ומהרש"ל הגיה לאין צורך וק"ל : ע"ב בפרש"י בד"ה מהו לטלטל כו' ולהוציא מן החצר להוכו פשיטא לן דאסור כו' עכ"ל. ר"ל פשיטא לן דאסור למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה

קרני ראם

[א] והכן קי"ל . נ"ב גם רב לבדיה חולק אהך דכל ישראל בני מלכים עיין לעיל דף קי"ח ע"ב וא"כ עדיין יקשה וכא רב הונא תלמיד דרב :

נמוקי הגרי"ב

דף קכט ע"א תוס' ד"ה רבא כו' דמסתמא ביום השמיני היו קודם מילה כו' עי' מהרש"א מה שפי' ואין דבריו מובנים דבין קודם המילה או אחר המילה אם היו תוך ז' מעל"ע. ועי' היטב. אבל הפי' האמת בדבריהם ז"ל. דבאו לגלות דלא נימא דשם היו ע"י נכרים וכמ"ש בסוף דבריהם וא"כ אין כאן לטעמיה לזה כתבו דהיה קודם המילה. וא"כ ליכא למימר ע"י נכרי. ל"ל דאמר נפייליה לאימיה כו' הלא בלא זה שרי שבות דאמירה לנכרי במקום מצוה. וכמ"ש בגיטין ח' ב' משום ישוב א"י כותב ומעלה כו'. וצ"ל דאיירי ע"י ישראל. ומזה הוכיחו דרבא לטעמיה כו' ובסוף דבריהם שהסכימו לרש"י ור"ח ז"ל דיש חילוק בין ישוב א"י לשארי מצות לענין שבות דאמירה לנכרי או דהיה בתוך ז' מעל"ע. וכמ"ש התוס' בפ"ק דגיטין ע"ש ולענין מעל"ע עי' רא"ש פ"ז ב"ק ולהלכה בש"ע ש"ל ובה' יו"כ דאין מונין מעל"ע שלא כדעת התוס' ודו"ק :

חכמת שלמה

דף קכח ע"א גמ' מפני שהוא מאכל כו' וכצ"ל בכל העמוד : שם דתנן בני מלכים סכין על גבי כו' מפשיטין אותו בו כו' : שם וכן באמיתא וכן בפיגם כו' . נ"ב בשביעית אמרי פיגם אין ירק הוא ואין מרכיבין אותו בקידה לבנה : שם מאי אמיתא ניניא כו' . נ"ב מפרש לקמן בפרק הולין שטוב הוא לערבו עם שחלים : שם סיאה אמר רב יהודה כו' כצ"ל . ונ"ב בערוך כתב כולן מיני אזוב הן והרמב"ם כתב בפ"ח דשביעית שהן עשבים הידועים לרופאים : שם וסתמא כר"ש ונמחק : רש"י בד"ה על מכותיהן בשבת ולא כו' כצ"ל : בד"ה שכן דרכו צ"ל דרכן : בד"ה שלא יקטום כו' שלא ימלול בידו הרבה כו' כצ"ל : בד"ה וכן באמיתא כו' אמיתא ניניא כו' הד"א : בד"ה במוקצה לאכילה כו' לאוכלה ובמוקצה לאיסור טלטול סבר לה כר"ש כצ"ל והד"א : תוס' בד"ה ונתן הכסף כו' ר' חנינא ביומא דרתח לא מצלי שנאמר בצר אל יורה כו' כצ"ל . ונ"ב ועיקר הפסוק היערוך שועך לא בצר כן פי' ר"ת פרק הדר דף ס"ה : בא"ד אחר הפה . נ"ב ויליף שם דף כ"ו מכאשר פתר לנו כן היה : בא"ד קרקע נמי ומנלן שנאמר ופדם בערכך יכול בעבדים כו' ת"ל ופדה בערכך א"כ כו' כצ"ל : ע"ב גמ' בין לא אמרה צריכה כו' כצ"ל : רש"י בד"ה מדדין כו' ומסייעו לילך ומנענע לו ברגליו כצ"ל :

דף קכט ע"א גמ' ובין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת שבעה אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה אין צריכה אני כו' כצ"ל . ונ"ב הא סתמא מחללין גירסת הרי"ף והרמב"ם : שם ולמטוי לערסא בהריה דרבא כו' . נ"ב עיין בתוס' פ' כל היד דף ט"ו בד"ה ילדה דבזיז כו' : שם בימות החמה מדאמר ר' חייא כו' : שם יומא דנפלה ביה תקופת תמוז . נ"ב ס"א טבת אי פגע בשבתא כו' כצ"ל : רש"י בד"ה פסורא כו' אמר בויי"ש . נ"ב פי' עלי ברותים : בד"ה דטחלי טחול סומקא כו' הד"א : בד"ה היכא כו' בהם נכרכת ומתגלגלת כו' כצ"ל : בד"ה שב לבני כו' מוטלין לרהבן כו' . נ"ב להו למעוטי הורכן דהא אורך ורוחב שוה דלבינה הוה ג' על ג' אלא למעוטי עובין אי נמי אגב אריח קאמר ברחבו טפח ומחצה והרכו ג' וק"ל : תוס' בד"ה רבא כו' והיינו לאחר ז' כו' . נ"ב פי' כמו נהרדעי תוך ז' : ע"ב תוס' בד"ה מאה ריש כו' דאבי בני אדם שהיה מנהג קנוב כו' כצ"ל : סליק פרק מפנין

רבי אליעזר דמילה פרק תשעה עשר

דף קל ע"א גמ' והיו מתים בזמנם כו' . נ"ב ואע"פ שאין הלכה כר"א היינו משום דרבים פליגי עליה אלו ואלו דברי אלהים חיים . תוס' : בעל כנפים מאי היא אמר אביי שלא כו' כצ"ל : תוס' בד"ה שש אנכי וגו' במזמור למנצח על השמינית כתוב כו' כצ"ל . ונ"ב פי' שם כתיב אמרות ה' אמרות טהורות וא"כ שמעינן באמרת הגל ה"א המילה א"כ שש אנכי על אמרתך קאי על המילה שהיא אמרת האל וק"ל (עיין במהרש"א) : ע"ב גמ' כשם שאין מביאין אותו דרך רה"ר כך אין מביאין כו' . נ"ב האי ברייתא אתיא ככ"ע ואף כר"ש ולדידיה איירי שלא שבתו הכלים בחצר אלא בבית ולא בא להשמיע לנו אלא שהעמידו דבריהם כמו בשל תורה וכן איתא במאירי : שם וא' אגרות כולן רשות אחת הן כו' נשתתפו בו כו'

מהר"ם

דף קכח ע"א בגמ' ורב כר' יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה במוקצה לאכילה סובר וכו' כצ"ל : בשר בין תפל ובין מליח מותר לטלטלו ת"ר מטלטלין וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה מטלטלין את העצמות וכו' כגון שלא היה עליהם בשר מאתמול ר"ל ומאתמול לכלבים קיימי : ע"ב במתני' ומסייעין אשה מדדה את בנה וכו' כצ"ל : בגמ' אמר רב יהודה אמר שמואל היה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני בין לא אמרה צריכה אני מחללין וכו' כצ"ל פי' דהיינו סתמא אבל אם אמרה אין צריכה אני בפירוש אין מחללין את השבת : ברש"י ד"ה כופין סל וכו' ור' יצחק משני לה בפ"ג וכו' כצ"ל : ד"ה מדדין עגלים אוחזן בצוארן וכו' כצ"ל :

דף קכט ע"א בגמ' בריש הדף בין לא אמרה צריכה אני אין מחללין וכו' פי' וכ"ש אם אמרה בהדיא אין צריכה אני שאין מחללין : מר זוטרא מתני הכי אמר רב יהודה אמר שמואל היה וכו' בין אמרה צריכה אני ובין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה וכו' פי' וכ"ש אם לא אמרה כלל : נסתם הקבר אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה אין צריכה אני אין מחללין וכו' כצ"ל ופי' אבל סתמא שלא אמרה אין צריכה אני מחללין ועיין בהר"ן ובאשר"י ודו"ק שכצ"ל בכל העמוד כמו שהגהתי : אמרי נהרדעי היה שלשה וכו' בין אמרה צריכה אני ובין אמרה אין צריכה אני מחללין וכו' כצ"ל ופי' וכ"ש אם [לא] אמרה כלל : שבעה אמרה צריכה אני מחללין וכו' אמרה אין צריכה אני אין מחללין וכו' כצ"ל ופי' אבל אם אמרה בהדיא אין צריכה [אין] מחללין והיינו כמו שמתני מר זוטרא : ל"ש בימות הגשמים ול"ש בימות החמה דאיתמר וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה רבא משמיה דרב יהודה וכו' דמסתמא ביום השמיני היה וכו' כוונת התוס' להוכיח שמיד אחר שבעה היה : ע"ב ברש"י ד"ה דקיימא ליה מאדים וכו' משמש בו בשעות זוגות וכו' ר"ל בשעה שמינית וששית דהיינו אנות ארבע פעמים ב' ג' פעמים ב' : סליק פרק מפנין

רבי אליעזר דמילה פרק תשעה עשר

דף קל ע"א במתני' פחמין לעשות ברזל וכו' אמר ר"ע וכו' מילה שא"א לעשותה וכו' כצ"ל וכן הגירסא ברי"ף ובהרא"ש אבל יש לדקדק דלפי זה לא בא ר"ע אלא ליתן טעם דמפני מה מכשירין אינן דוחין את השבת ומילה עצמה דוחה וקאמר דמכשירין אפשר לעשותן מע"ש ולכך אין דוחין השבת ומילה עצמה א"א לעשותה מע"ש ולכך דוחה השבת וא"כ לא שייך בזה לומר כלל אמר ר"ע דמה כללא איכא הכא ונראה דכל הדברים הצריכים קודם המילה דהיינו חתיכת הערלה כגון סכין וכיוצא נקראים מכשירי מילה וכל הדברים הצריכים לאחר חתיכת הערלה כגון פריעה מציצה איספלנית וכמון ושאר דברים המבוארים במשנה שאחר זו נקראים צרכי מילה ולזה קאמר כלל אמר ר"ע דבין מכשירי מילה ובין צרכי מילה כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת וכדתנן לקמן אם לא שחק מע"ש לועס בשיניו ואם לא טרף יין ושמן מע"ש ינתן זה בעצמו וזה בעצמו וכו' דהיינו דרך שינוי אבל אסור ללעוס ולטרוף וק"ל : בגמ' אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דקתני ובשעת הסכנה מכסהו על פי עדים בסכנה אין וכו' ונראה דדייק לה דאם איתא דה"ה דגם שלא בשעת הסכנה מכסה ע"פ עדים א"כ לא הו"ל למתני בשעת הסכנה כלל אלא הכי הל"ל אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה או מכסהו על פי עדים ואנא ידענא דבשעת הסכנה דא"א להביא מגולה מביאו מכוסה ע"פ עדים אלא ודאי להכי תני ובשעת הסכנה למידק מינה דדוקא בשעת הסכנה מביאו מכוסה ע"פ עדים אבל שלא בשעת הסכנה דוקא מביאו מגולה אבל מכוסה על פי עדים לא ודו"ק : לוי איקלע וכו' כי אתא לקמית דרבי אמר ליה אמאי לא תשמתינהו וכו' כצ"ל ולא גרסי' רבי אמי וכן הוא בחולין דף קי"ג דתנן ר' יוסי הגלילי אומר וכו' : ברש"י ד"ה ר"א אומר וכו' וקאי אמתני' דפרקין וכו' הוקשה לו לרש"י למה לא הוזכר שם מילה כלל בדברי ר"א כיון דבמילה איירי לכך כתב וקאי אמתני' דפרקין דלעיל וכו' ולכך לא הוצרך להזכיר מילה דבמילה איירי לעיל וק"ל : ד"ה נאמר לא תאכלו כל נבלה וכו' כל האסור משום נבלה נוהג בו איסור בשר בחלב פי' אפי' חיה לאפוקי ר"ע דדריש ג' פעמים כתיב גדי בתורה ואתי למעוטי גדי ולא חיה גדי ולא בהמה טמאה גדי ולא עופות : ד"ה אמר ר' ינאי וכו' אלמא לא זהירי בהו ושמעינן מינה דלא מסרו עליה אלא אלישע לבדו עכ"ל משמע מפירש"י דגמ' הביא ראיה מר' ינאי לתרי מילי חדא מדקאמר צריכין גוף נקי כאלישע וכו' ש"מ דלא הוו זהירי בהו ולהיות להם גוף נקי כ"א אלישע וגם לא מסרו עליה אלא אלישע וק"ל : בתוס' ד"ה ר"א אומר וכו' דהשתא ליכא איסור שבת כלל וכו' ע"כ צ"ל דלישנא דכלל דכתבו תוס' לאו דוקא הוא דע"כ אית ביה על כל פנים איסור דרבנן דאל"כ לא יתיישב לפי התירוץ השני שמשני ועוד יש לפרש כיון דיותר בקל יביא הכלי וכו' שרי ר"א כדי למהר המצוה כדמוכח בגמ' דאמר פעם אחת שכחו וכו' ולקמן בסמוך בדף זה ע"ב ד"ה ומי שרי כתבו התוס' בהדיא דבמקום דיכול להביאו בהיתר גמור לא שרי ר"א להביאו דרך רה"ר וק"ל : בא"ד דקטן צריך לאמו הוא וכו' פי' וא"כ לא יהיה במה שיוליך התינוק אל הסכין שהרי אח"כ יצטרך לחזור ולהביאו לאמו דרך רה"ר דהוי איסור שבת דאורייתא דבחזרה לאלתר הוי התינוק חולה והוי ככפות דלא שייך ביה חי נושא את עצמו וכיון דע"כ יצטרך לבא לידי איסור אף כשיביא התינוק אצל הסכין א"כ עדיף וקל טפי להביא הסכין אצל התינוק וק"ל : ד"ה שש אנכי במדרש למנצח על השמינית כתוב הנדרש על המילה שניתנה בשמיני וכו' לשון זה קשה ליישבו ובספר ח"ש הגיה במזמור למנצח על השמינית וכו' ופי' בו פי' רחוק כאשר יעויין משם אבל ל"נ להגיה כן במדרש למנצח על השמינית הכתוב נדרש על המילה שניתנה בשמיני וכו' וכוונת התוס' בזה להביא ראיה שהפסוק שש אנכי נאמר על המילה שהרי גם הכתוב למנצח על השמינית נדרש ג"כ על המילה ששמח בה דוד ואמר עליה מזמור והביאו עוד לראיה יותר וכן אמרי' ויעש אברהם משתה דרשו נ"כ שעשה משתה ביום המילה ועשה בה שמחה ועל זה קאמר גמ' שקבלוה בשמחה וק"ל והא דמביא גמ' פסוק דשש אנכי ולא הביאו לראיה פסוק מזמור למנצח על השמינית משום דפסוק שש אנכי נאמר בשם כנסת ישראל כולה וכן משמע מפירש"י משא"כ המזמור שלא אמרו דוד אלא על עצמו ודו"ק : ד"ה אמר ליה כנפי יונה הרי שלא מסר עצמו וכו' כוונת התוס' לומר שהגמ' מביא ראיה שגם אלישע עצמו לא מסר נפשו עליה ומה שפירשו התוס' כן ושינו מפירושו של רש"י שפי' שמביא ראיה שלא מסרו עליה אלא אלישע משום דהוה משמע דלא מקרי מסרו עצמן. אא"כ מסרו כולם וזה אינו דהא אפי' בע"ז לא מסרו כולם עליה למיתה כדאשכחן בימי נבוכדנצר שלא מסרו עצמן למיתה אלא חנניה מישאל ועזריה ומה שפירשו התוס' שלא מסר עצמו לומר תפילין הן ולא פירשו שלא מסר נפשו שנסלק מראשו עיין לעיל בתוס' פ' במה טומנין ד"ה נטלם מראשו שפי' שם דבזה לא עשה שלא כהוגן ע"ש : ע"ב בגמ' אלא ברצח ר"ש וכו' הא דאיצטריך גמ' לומר אלא ברצח ר"ש משום דהכא משמע לישנא דר' אבא דקאמר שלא

ברצון

נר"ש דאית ליה גגין וחלירות וקרפיפות ומבוי רשות אחד הן פשיטא לן דאסור בכלים ששבתו בבית אבל כלים ששבתו בחלר מותר להוליא מחלר למבוי כמ"ש רש"י לקמן ולרבנן דפליגי אסור בכל גוונא להוליא מחלר למבוי וק"ל: בד"ה מותר לטלטל כו' ולדברי חכמים גגין וחלירות רשות אחד כו' עכ"ל. מפרש"י פ' כל גגות לא שיטלטל מגג לגג אם חלוקין בעליהם משום דגגין לרבנן כבתים משוי להו ע"י חילוק של מטה כו' ומגג לחלר דרבים מטלטלין והע"ג כו' עכ"ל ע"ש. וכן מוכחא שמעתין דהתם דהכא דרבנן מחמרי טפי מר"מ דר"מ שרי דרך גגות מגג לגג ורבנן אסרי ליה משום חילוק רשויות של מטה ור"מ מחמיר טפי מגג לחלר של רבים משום דאין תשמישי שוה וק"ל: בד"ה ואייתוה מהאי ריםא שהיה התינוק בבית כו' ואיזמל בבית שברחב כו' עכ"ל לכאורה פירושו תמוה היאך הביאו האיזמל מן הבית והיאך הביאוהו לבית התינוק דאפי' ר"ש דשרי מחלר למבוי כדלקמן לרב בלא עירוב ולרבי יוחנן אף בעירוב כמ"ש התוס' היינו משום דחלר ומבוי רשות אחד כן לר"ש אבל מן הבית למבוי ודאי דאסור לכ"ע בלא שיתוף דאל"כ שיתוף ל"ל ונראה לומר ע"פ מ"ש הרי"ף סברת רבוותא דהכא דאמרי' דהעמידו דבריהם במקום כרת בהאיזמל לא אתיא כר"ש והרי"ף דחה דבריהם דלר"ש נמי העמידו דבריהם בכלים ששבתו בתוך הבית אבל הנראה ליישב דעת הרבוותא דלא העמידו דבריהם באיזמל במקום כרת אלא לרבנן דאפי' בכלים ששבתו בתוכה אותם אסור לטלטל דרך גגות וחלרות וקרפיפות ומשום הרואה דמטלטל האיזמל דרך גגות כו' ואתי נמי להתיר לדבר הרשות אבל לר"ש דשרי בכלים ששבתו בתוכו אפי' לדבר הרשות לא ניחא דהעמידו דבריהם בכלים ששבתו בבית דלית ביה כ"כ למיחש משום הרואה דמי ידע שהכלים שבתו בבית ולא אתו להתיר לדבר הרשות והשתא לא לריכין אנו לדחוקי כמ"ש התוס' לעיל לר"ש דשרי בכלים ששבתו בתוכו וכן היה אותו איזמל עכ"ל אלא מדלא פירש התלמוד כן לר"ש לעיל נראה לרבוותא דבאיזמל שרי אפילו לא שבתו בתוכו וזו היא גם דעת רש"י שלא פירש כן לעיל דבאיזמל נמי איירי ששבתו בתוכו אלא דאפילו לא שבתו בתוכו שרי באיזמל לר"ש דלא העמידו בכה"ג דבריהם במקום כרת דלאו כולי עלמא ידעי שהוא כלי ששבת בבית והשתא ניחא דלדברי הרי"ף והתוס' ל"ל נמי בהך עובדא דהכא לדחוקי דאתויי מהאי ריםא כו' שהיה התינוק במבוי גופה ברחב זה ואיזמל ברחב אחר במבוי גופה ולא היה אחד מהן בבית כלל דאל"כ אף לר"ש העמידו דבריהם במקום כרת בכלים ששבתו בבית אבל לדעת הרבוותא וזו היא שיטת רש"י נ"כ דפי' היו שניהם בבית זה ברחב מבוי זה וזה בבית ברחב מבוי אחר ולא העמידו בכה"ג דבריהם במקום כרת כיון דמותר לטלטל בכולו בכלים ששבתו בתוכו לר"ש ואפי' מתוכו לחלר דס"ל דחלר ומבוי רשות אחד הן כדלקמן ולית ביה משום הרואה דלא ידעי שהוא כלי ששבת בבית וזהו הנראה לי ליישב פרש"י מסכים לדעת הרבוותא שכ' הרי"ף ודו"ק: תוס' בד"ה ומי שרי כו' א"כ ליפנא דשכחו כו' לא הל"ל שכחו כו' כיון דשבת אפשר להביא בהיתר כו' עכ"ל ובאידך עובדא דלקמן דקאמר בה נמי שכחו ומסיק דמבוי שלא נשתתפו הוה. ואייתוה מהאי ריםא כו' דס"ל מותר לטלטל בכולו ובכלים ששבתו בתוכו הוה לפי שיטת הרי"ף והתוס' כמ"ש לעיל היינו נמי דאפ"ה לא שרי אלא לר"ש כדמסיק לקמן מי גרס לחלירות שיאסרו כו' דלר"ש קאמר הכי משום דגג וחלר ומבוי חדא רשות הוא ועוד י"ל ר' הושעיא דמסיק דלא היה מעשה כך קאמר נמי דלא היה מעשה בשכחו ודו"ק: בד"ה ניהקו חלרות כו' ומיהו חלר לא חשיב כליתא אע"פ שאסור לטלטל כו' עכ"ל אין זה מוכרח דאפשר דהוה ידעי דרב סבר כר"ש ומותר לטלטל מחלר למבוי אם לא ערבו אלא הך סברא דקאמר רב אסי מי גרס לחלירות כו' לא אסיק אדעתיה דהכי משמע מדלא מייתי רב אסי הא דרב דסבר כר"ש וק"ל:

דף קלא בד"ה לא לכל כו' דמילה דין י"א כו' דהיא עצמה דוחה שבת כו' עכ"ל והתלמודא לקמן דלא פריך הך פירכא אלא פריך מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות היינו משום דלא ליתו מינייהו עומר וב' לחם דהן עצמן נמי דוחין שבת והתוס' הכא דלא נקטי הך פירכא די"ג בריתות משום דלא לכל אמר ר"א מכשירי כו' דקאמר משמע דאמילה דקתני במתני' קאי ובא למעט ליצית ומזוזה כדמסיק דלא נילף ממילה מדאלטריך ג"ש בשתי הלחם אבל אי לאו ג"ש לב' לחם והוי נמר לה ממילה ע"כ דלא פריך פירכא די"ג בריתות והוה נמרינן נמי ליצית ומזוזה ממילה והאא קשיא להו שפיר דא"כ יליף ב' לחם ממילה מ"מ ליכא למילף ליצית ומזוזה דאין במצותן דחיית שבת ממילה דהיא גופה דוחה שבת ומיהו הך פירכא דקאמר לקמן תלמודא גבי ליצית ומזוזה הואיל ובידו להפקירן ה"מ התוס' נמי למינקט הכא דא"כ דהוה נמר ב' לחם ממילה ולא פריך י"ג בריתות מ"מ ליכא למילף ליצית ומזוזה ממילה כיון דבידו להפקירן דלכך לא מילף להו מסוכה כמ"ש התוס' לקמן ואפשר דנקטו התוס' הך פירכא דקשיא להו נמי למאי דבעי למימר למעט לולב או סוכה או מלה דהא א"כ דהוה נמר ב' הלחם ממילה מ"מ הני ליכא למילף דאין במצותן דחיית שבת כמילה דהיא עצמה דוחה שבת ודו"ק: בד"ה תאמר בשתי וכו' ילא קלירת עומר שהיא מצוה וגלי רחמנא כו' דאל"כ מ"ש דיליף טפי גבי עומר כו' עכ"ל דבריהם מגומגמים לכאורה ונראה לפרש בכוונת דבריהם משום דהך ליפנא דקאמר בחרים ובקליר השבות גו' ילא קליר עומר שהוא מצוה כו' יש לו שני משמעות לכאורה דמשמע שהוא קליר של מצוה שהבאת עומר מצוה הוא וע"כ לריך לקולרו ואם מלאו קלור אינו קולר ומשמעו נמי דהקלירה גופה מצוה היא ואפי' מלאו קלור לשם מצות עומר והאא הוכיחו התוס' דע"כ דמשמעו דהקלירה גופה מצוה היא מדנקט התם טפי עומר משתי לחם וא"כ ע"כ אית לן למימר דלא נילף ליה אלא לגבי עומר דאל"כ לא לכתוב כלל קלירה גבי עומר ואנן שמעינן ליה שפיר בין בעומר בין בשתי הלחם מהאי קרא דבחרים ובקליר תשבות גו' דמשמע ילא קליר של מצוה בין בעומר ובין בשתי הלחם דהקלירה גופה מצוה היא אע"כ מדכתיב קליר בעומר גלי לן קרא דלא נימא ילא קליר שהוא מצוה דהיינו שהקלירה גופה מצוה היא אלא בעומר ודו"ק: ע"ב בפרש"י בד"ה ונכתוב רחמנא בהדיא במלה ונגמר הנך כולהו כו' עכ"ל ר"ל דלא נכתוב כלל בעומר ושתי הלחם ובלולב ולא אילטריך לן נמי הך ג"ש דט"ו ט"ו מסוכה וסוכה גופה מלולב אלא דנכתוב בהדיא במלה וליגמרו כולהו מיניה אבל לעיל גבי סוכה לא פירש כן דנכתוב בהדיא בסוכה ולא נכתוב בכולהו משום דאין אתה מרויח כלום דמה לי לכתוב בהדיא בלולב או בסוכה ואע"ג דלא הוה אילטריך הג"ש דשבעת ימים אפשר דאלטריכא נמי למלתא אחריתא ולהכי לא פירש לעיל אלא דלא נכתוב עומר וב' הלחם אבל לולב ודאי דנכתוב מיהו לפי מה שפירש לעיל דאין הג"ש מז' ימים מופנה אלא דלולב גילוי מלתא הוא מדגלי בעומר ושתי הלחם א"כ ע"כ אי לאו דכתיבי עומר ושתי הלחם לא הוה ילפינן סוכה מלולב א"כ ע"כ דלא תקשי נמי לעיל אלא דלכתוב סוכה בהדיא וי"ל דמ"ש בסוף דבריו גמגום ר"ל דלריכין לומר דהג"ש מופנה היא וכמ"ש התוס' ואתיא נמי למלתא אחריתא כמ"ש לעיל ודו"ק: תוס' בד"ה סד"א נילף כו' וי"ל דשמא בעלמא ניתנה למדרש כו' עכ"ל אין ר"ל דהך גזירה שוה שבעת ימים דלולב וסוכה נתנה בעלמא למדרש ליגמר בג"ש מהדדי למלתא אחריתא דאם כן מאי קאמר בתר הכי ולא ידענא השתא האי שבעת ימים למאי אתיא כו' הא ע"כ פסיקא ליה לתלמודא שנתנה למדרש למלתא אחריתא אלא דר"ל דשמא בעלמא במקום אחר דכתיבי בתורה בשבעת ימים ניתנה למדרש שבשיני נאמר לידרש תיבה זו וסד"א דניתנה משיני לידרש גבי לולב וסוכה קמ"ל דלא ניתנה כלל גבי לולב וסוכה אלא במקום אחר דכתיב נמי שבעת ימים והאא קשיא להו שפיר לפי האמת האי שבעת ימים דהכא למאי אתא לרבנן ודו"ק: בד"ה שבעת ימים כו' לא הוה לריך למכתב כלל שבעת דה"מ כו' עכ"ל ורש"י דלא ניחא ליה בהכי משום דשבעת ודאי אינו מופנה דהך דרשה דפ"ק דפסחים שהביאו התוס' לעיל דאלטריך שבעת מה שביעי לחג אף ראשון כו' משמע דאתיא אפילו כר"א ודו"ק:

דף קלב בד"ה הא אהדריה כו' וקשה אמאי לא קאמר דאהדריה קרא מדכתיב כהן כו' עכ"ל ר"ל דאכתי לא אילטריך קרא למעט לילה בדלות כיון דאהדריה לכהן וק"ל: בד"ה ת"כ דר' יוחנן כו' אע"ג דר"י אית ליה הלכה כר' אלעזר אלטריך למילה גופה כו' עכ"ל כל"ל ר' אלעזר בלא יו"ד והיינו ר' אלעזר בן פדת אמורא שאמר אתיא אות אות ורב נחמן ב"י מפרש דבריו ומסיים להו דאתיא אות ברית דורות ונקטו ר' אלעזר במקום רב נחמן ב"י דנקטו כבר משום דר"א מרא דשמעתין דאמר אתיא אות הוא בכ"מ בר פלוגתא דר"י ומשמע לכאורה דבגוונא חדא איירי דכמו דאליבא דר"י ביום אתא למכשירין ומילה גופה הוי הלכה אליבא התנא דר' אלעזר ה"נ לר' אלעזר אות ברית דורות אתא למכשירין ומילה גופה הוי הלכה אליבא התנא דר"א ואם כן הוי ת"כ נמי דלא כר' אלעזר ומש"ה קאמרי דאינו כן דלא בגוונא חדא איירי דאע"ג דר' יוחנן אית ליה הלכה אליבא דר"א מ"מ

ח"א דף קל ע"א עיר א' בא"י שהיו כו' והיו מתים בזמנן כו'. והוא מדה כנגד מדה על שהיו מדקדקין לעשות כלי מילה אפי' בשבת כדי לקיים מצות מילה בזמנה גם הם מתו בזמנן ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר ילחק שיה הראשון שנימול לח' בזמנו מת בזמנו אברהם שנימול שלא בזמנו מת ה' שנים קודם זמנו כדאמרי' פ"ק דב"ב וק"ל: שש אנכי על אמרתך כו' מפרש"י ויתפרש האי קרא שש אנכי וגו' ע"פ הדרש שהביא והוא בפ' התכלת דדוד היה מלטער כשראה עלמו במרחץ ערום בלא מצוה אחרי זאת כשמלא כמילה היה שש עליה כמולא שלל רב בלי טורח מלחמה כן מלא בגופו המילה תמיד בלי טורח ומעשה כלל משא"כ התפילין והליצית ומזוזה שאין תמיד עליו בלי מעשיה וק"ל: בוכה למספחותיו על עסקי משפחותיו כו'. מפורש בפ' יוה"כ: כאלישע בעל כנפים כו'. כתבו התוס' פ' במה טומנין מדנעשה לו נס מסתמא היה זהיר בהן והיה לו גוף נקי כו' ע"ש ובהאי ליפנא דקראו אותו בעל כנפים רמזו בו שהיה גוף נקי כמלאכים שלנו שנאמר בהו ובעל כנפים יגיד דבר וק"ל: ינקרו את תורתו כו'. שהוא מקום תפילין שבראש ועל של ראש גזרו שהיא מונחת בגלוי ונאמר בה ויראו ממך וגו': מ"ש כנפי יונה כו'. ר"ל דודאי דהולרך לו למנקט במלתים שום דבר כדי להליל עלמו ושפיר קאמר כנפים אבל יונה לא הוה אלטריך ליה למנקט במלתיה אלא הוי ליה למימר סתם כנפים ויהיה במשמע נמי של שאר עופות ומשני משום דדמי כ"י ליונה כו' כנפים מגינות כו' עפרש"י אבל התוס' פ' במה טומנין פירשו בע"א ע"ש: מצות מגינות עליהם כו'. הייט כמ"ש בפ' היה נוטל דמצוה אגוני מגנא מן הלרה אבל אצולי מן החטא לא מצלי וכפי' הכ"ש בתוס' שלא עשה כהוגן שמסר עלמו לומר תפילין הן:

מהר"ם

ברצון ר"א דמשמע אלא כרצון תנא אחר ובזה יתורץ ג"כ הא דמקשין העולם על הא דפריך רב יוסף שלא ברצון ר"א אדרבה ר"א הוא דשרי וכו' ומאי פריך נימא דלא שרי ר"א אלא היכא דלא היו יכולין להביאו דרך היתר גמור והכא איירי שהיו יכולין להביא דרך חצר המעורבת בהיתר גמור אלא ודאי א"א לתרץ הכי דאל"כ תקשה לך הא דקאמר שלא ברצון ר"א וכו' אלא ברצון מי: בתוס' ד"ה שלא ברצון ר"א וכו' קשה לרשב"א הא אמרי' לקמן וכו' מקשין העולם דלמא שאני הכא דאיכא מיהור מצוה לכך שרי לעשות איסור דאורייתא כדי למהר המצוה אע"ג דאפשר לעשות שלא יהא בו אלא איסור דרבנן כמו שכתבו התוס' בריש פידקין ונראה דס"ל להרשב"א דע"כ הא דקאמר ריש לקיש כל מקום שאתה מוצא וכו' אם אתה יכול לקיים שתיהן מוטב וכו' איירי אפי' היכי דממהר המצוה כשמקיים העשה ודוחה הלאו אפ"ה הואיל ויכול לקיים את שניהם אסור לדחות הלאו דאל"כ מאי קמ"ל פשיטא כיון דיכול לקיים את שתיהם ואין נפקותא במה שדוחה הלאו מהיכי תיתי לן למימר לדחות הלאו וק"ל: ד"ה ומי שרי והתניא כו' א"נ לישנא דשכחו לא משמע כן וכו' מקשין התלמידים הא לקמן בסמוך קאמר נמי במעשה דר' יהודה הנשיא פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש ו... דמבוי שלא נשתתפו בו הוה דמותר לטלטל בכולה ואפ"ה קאמר ליפנא דשכחו אבל אין זה קושיא כלל דהרא דהא דקאמר בסמוך לישנא דשכחו היינו משום דהוה ס"ד רחכמים דדרך רה"ר הביאוהו בשבת ולכך היה קשה בעיניהם ולפי ס"ד דידהו קאמר לישנא דשכחו ועוד דמבוי שלא נשתתפו בו אינו פשוט כ"כ שמותר לטלטל בכולו כדמשמע לקמן מפרש"י דאינו מותר אלא לר"ש דס"ל דגג וחצר ומבוי רשות אחת ולכך שייך שפיר לישנא דשכחו אבל חצר המעורבת אין לך היתר גדול מזה ולכך לא שייך לומר שכחו: ד"ה ברצון ר"ש ה"ה דה"מ למימר ברצון ר"ם שהביאו דרך גגות מגג לגג וכו' וצ"ל לדברי חכמים אע"ג דס"ל דגגות וחצרות רשות אחת הן מ"מ ס"ל דאסור לטלטל מגג לגג ומחצר לחצר דאל"כ אלא דלכ"ע שרי מגג לגג א"כ מאי קאמרו התוס' דה"ה דה"מ למימר ברצון ר"מ וכו' הא תקשה לך א"כ לא שייך לישנא דשכחו כדלעיל ועיין בסתניא בפ' כל גגות:

דף קלא ע"א בגמ' לא לכל אמר ר"א מכשירי מצוה דוחין את השבת כו' יש לדקדק מהיכי תיתי הוה ליה למילף דכל מכשירי מצוה דוחין את השבת אי ממילה הא איכא למיפרך מה למילה דנכרתו עליה י"ג בריתות כדלקמן ונראה משום דהוה ס"ד לומר דהא דקאמר ר"א דמכשירי מילה דוחין את השבת לא מקרא יליף לה אלא מסברא דכשם שהמצוה עצמה דוחה את השבת כך מכשיריה דוחין את השבת ולכך הוה סלקא אדעתיה דה"ה בכל מילי ס"ל לר"א דמכשירי מצוה דוחין את השבת מסברא כמו במילה אבל מדחזינן בשתי הלחם דלא למדן ר"א אלא בג"ש א"כ ש"מ דלא מסברא ס"ל ר"א דמכשירי מצוה דוחין את השבת אלא בכל דוכתין דס"ל דמכשירין דוחין את השבת אית ליה ריבוי ולימוד מקרא ובזה שמתבטו יתורצו קושיות הרבה בסוגיא זו ודו"ק: ברש"י ד"ה שתי הלחם וכו' ולא למדן ר"א דאפייתן תדחה שבת אלא בג"ש וכו' מלשון רש"י משמע דאע"ג דילפינן שתי הלחם מעומר בג"ש לא לגמרי משוינן להו דהא לגבי עומר אפי' קצירה ומחינה ויתר הדברים דוחין את השבת ואלו גבי שתי הלחם האפייה דוקא דוחה את השבת ולא הקצירה והמחינה והיינו טעמא משום דאי מצא קצור אינו קוצר דבסמוך: בתוס' ד"ה לא לכל וכו' וה"ם לא לכל מצות הנוהגות בשבת וכו' ר"ל דלא שייך לפרש לא לכל מצות הדוחים את השבת אמר ר"א שמכשירים דוחין את השבת שהרי בציצית ומזוזה אין במצותן דחיית השבת: ד"ה תאמר בשתי הלחם וכו' א"נ י"ל דהא לא מצי למימר וכו' דברי התוס' הללו צריכין פירוש דמה דמקשה לא משני ונראה דהכי הוא פי' דברי התוס' דמדאפיק קרא האי רבויא דנילף מיניה דמכשירי עומר דוחין שבת בהאי לישנא דבחריש ובקציר תשבות דהוא לישנא דקרא דלא כתיב כי אם גבי עומר ש"מ דגלי לן קרא דלא נימא דקצירה דחיא שבת כי אם גבי עומר דוקא דכתיב ביה וקצרתם והבאתם ולא בשתי הלחם וכיון דשמעינן דקצירה דגבי שתי הלחם לא דחיא שבת ממילא ידעינן דלא הויא ביה קצירה מצוה אלא אם מצי קצור אתו קוצר דאם הויא הקצירה גבי שתי הלחם מצוה הוי נמי דחיא שבת ומדגלי לן קרא דלא דחיא ממילא ידעינן דלא הויא מצוה וק"ל: ד"ה ושוין נמחק כצ"ל תחלת הדבור מ"ם וכו': בא"ד היינו מצוה עצמה וכו' דשחום לי וכו' היינו כבוד עצמו וכו' ר"ל וא"כ אין ענין זה למכשירי מצוה אלא דהתם המצוה אינה נוהגת בשבת: ע"ב בגמ' נפקא ליה מביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וגמרי מהדדי וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה וניתי הנך עומר ושתי הלחם ולולב מינה דא"כ הו"ל לרש"י לפרש כן בהדיא כמו שפי' לקמן בסמוך גבי מצה דפריך ונכתוב רחמנא בהדיא במצה ונגמר הנך כולהו מינה ועוד הוה ליה לפרש וניתי הנך עומר ושתי הלחם ולולב מינה אלא ודאי רש"י מפרש דלא פריך נמי אלא דנכתוב ללולב וסוכה בדהשתא דאתיא סוכה בג"ש מלולב תיתי עומר ושתי הלחם סוכה מינה וא"כ יש לדקדק מאי פריך דלא נכתוב עומר ושתי הלחם הא אי לאו עומר ושתי הלחם סוכה נמי לא אתיא בג"ש מלולב כיון דאינה מופנה משני צדדים הוה פרכינן מה ללולב כו' דהשתא נמי לא אתיא אלא כיון דגלי רחמנא בעומר ושתי הלחם כדפרש"י לעיל מזה ויש לפרש דרש"י ר"ל דנכתוב רחמנא ג"ש המיפנה משני צדדים דעפיר אתיא סוכה מלולב ולא פרכינן ילא נכתוב עומר ושתי חלחם ואי תקשה לך ומאי דוחקיה לרש"י לפרש כן ולא פי' הא דפריך נמי' ולכתוב רחמנא בסוכה דר"ל דלכתוב בהד"א כמו שפי' גבי מצה בסמוך משום דלאו אורחיה דגמ' למיפרך הכי דא"כ כל מקום ומקום דמצינו ג"ש מופנה משני צדדים דאיכא למיפרך כמו לעיל גבי שתי הלחם דאתי מג"ש דעומר נפרוך נמי לא לכתוב הג"ש ונכתוב גבי שתי הלחם בהדיא וניתי עומר מיניה וכן בכל מקום דאיכא ג"ש אבל לקמן גבי מצה דמצריך ג"ש מצה מסוכה וסוכה מלולב פריך שפיר דנכתוב גבי מצה בהדיא: בתוס' ד"ה סד"א נילף שבעת ימים משבעת ימים וכו' וי"ל דשמא בעלמא ניתנה למדרש הס"ד קב"ל ילא ירגוא וכו' יוא תחלת דבור שני שלא ששני חדבורים אחרי אהדדי דבדבור דלעיל מיניה מסיים דשמא בעלמא ניתנה למדרש ובדבור שני כתב ולא ידענא וכו' ויש לפרש דר"ל דשבעת ניתנה למדרש בעלמא לג"ש אלא דתיבת ימים לא ידע למאי אתא ויש לפרש נ"כ דהא דקאמר לעיל דשמא בעלמא ניתנה למדרש אינו ר"ל דשבעת ימים דגבי לולב ניהנה למדרש לג"ש אלא ר"ל דשבעת ימים דעלמא קבלו משיני דניתנה למדרש ע"ש והיה פר"א דשבעת ימים דכתיב גבי לולב הוא ידוי אותה ג"ש וק"ל: ד"ה נפקא ליה כו' כדדרשינן בר"ה שיהא כל וכו' כצ"ל:

דף קלב ע"א בגמ' א"ר יוחנן אמר קרא ביום אפילו בשבת ופרש"י מדלא כתיב בשמיני ימול וכו' ולר"א דאפקיה למכשירי מילה עצמה הלכה היא עכ"ל מקשין העולם תא מן הסברא הוה לן לומר איפכא דקרא אתיא למילה עצמה ומכשירים אתיא מהלכה אבל ל"נ דהשתא הוא דדבר שהוא כותר מהלכה לכתה מכיני לא אשכחן ביה פלוגתא שיהיו מקצתו מודין לאיסור ומקצתן להתיר ...

חכמת שלמה

סוי ואתיוס כו' בכולו אמר לי אין אמר ליה והא זימנין כו' רסיט לך גמרך ואי"ל כו' נשתתפו בו עירובי חלירות כו' רב חנינא תוזאם לרבא מ"ש כו' כנ"ל: רש"י בד"ס קרפיפות כו' מטלטל בכולו כנ"ל. וכ"ב אין בכולן ר"ל מקרפף לקרפף בכולן וק"ל: תוס' בד"ס דר"א כו'. אמר ר' אסי מתני' אמרס כן לאתר כו' כנ"ל. וכ"ב ופשיטא דב"ס הודו לב"ס ואמר עלם ר' אסי ממתני' נמי דייקא כו':

דף קלא ע"א רש"י בד"ס מגד אחד כו' כבאת דשומר כו' לגופס ובמעין כו' כנ"ל וסד"א: ע"ב גמ' אמר מר נמחק:

דף קלב ע"א רש"י בד"ס עקיבא כו' אתס בא ללמוד בק"ו ואין דנין כו' כנ"ל וסד"א: בד"ה דורות כו' בסס"ד. נ"ב ואע"ס דכתיב נמי והקימותי את בריתי בינך וגו' לדורותם לברית עולם קאי נמי אאברכם שסיס גדול מ"מ מאחר דאשכחן לסדיא דורות בהיר גבי קטן אמרי' סאי דורות קמא נמי אקטן

לר' אליעזר לאו הלכה הוא אלא דאות ברית ודורות אתא למכשירין וביום למילה גופה והגירסא ספיר ברייתא והמגיה בדפוס חדש בלובלין דלר"י אית ליה הלכה אליבא דר"א והברייתא אתיא כרבנן דפליגי עליה דר"א דביום אתא למילה גופה גם אם מלא להגיה כך אינו נכון דאם נימא לר' יוחנן דהברייתא אתיא דוקא כרבנן א"כ אמאי הויא ת"כ דלא כרב אחא ב"י דהא לדידיה נמי איכא למימר דאתיא ברייתא כרבנן ולא כר"א ולכך לא בעי למדרש שמיני אלא שכן נראה דלרבי יוחנן אתיא סתמא דברייתא כב"ע למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לרבנן במילה גופה ולר"א במכשירין ומילה גופה הלכה וכן לרב נחמן ב"י אתיא סתמא דברייתא כב"ע ובמילה גופה איירי הברייתא ולר"א במכשירין אתיא מאות ברית דורות אבל לרב אחא ב"י לא אתיא סתמא דברייתא כב"ע דע"כ לא אתיא כר"א כדמוכח מיניה בהדיא דלא בעי למדרש שמיני והדברים ברורים למבין ודו"ק : בד"ה מה צרעת כו' ולימא ק"ו איפכא כו' ומה שבת שדוחה את המילה ומילה כו' עכ"ל בפשיטות ה"מ למיעבד ק"ו ומה שבת החמורה עבודה דוחה אותה צרעת לכ"ש דה"נ עביד לקמן ק"ו גבי מילה שהאי דוחה צרעת וי"ל דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה הא דשבת חמורה משום דיש בה עונשין כו' עד דקאמר או אינו כו' וניחא להו בהאי קל וחומר גופיה דקאמר הכא וק"ל : ע"ב בא"ד קבורת מת מצוה תוכיח דעדיפא ממילה כו' ואפ"ה לא דחיא שבת כו' עכ"ל ואין להקשות דנימא ק"ו ממת מצוה שלא תדחה מילה השבת ומה קבורת מ"מ שדוחה המילה שבת דוחה אותה אינו דין שתדחה שבת המילה די"ל דאיכא למפרך מה לקבורת מת מצוה שדוחה את העבודה תאמר בשבת שאינו דוחה העבודה ואין להקשות אק"ו דקאמר תלמודא אמאי לא תקשי להו מילה שלא בזמנה יוכיח שדוחה הצרעת ואינו דוחה השבת די"ל לפום סברא דהשתא דנימא האי ק"ו קושטא הוא דמילה שלא בזמנה נמי הוא לן למילף מהאי ק"ו דדחי שבת והני קראי דלקמן דילפינן מגייהו דמילה שלא בזמנה לא דחיא י"ט לא הוה מוקמינן להו להכי אלא לשריפת קדשים דאיכה דוחה י"ט כדאמרינן בפרק במה מדליקין אלא לבתר דמסיק הכא או אינו וליכא הכא ק"ו כלל ממעטינן מהנהו קראי נמי למילה שלא בזמנה דאינו דוחה י"ט וק"ל : בד"ה הדר אמר כו' והא דפסיט להו לרבה ולרב ספרא דצרעת דוחה עבודה מלינן למימר דמקרא נפקא להו כו' עכ"ל ויש לדקדק לרבה ולרב ספרא מאי או אינו דקאמר בברייתא קמייתא כיון דלית להו הך סברא משום דגברא לא חזי ע"כ דצרעת חמורה ואין נראה לומר דמפרשי ליה או אינו משום דרליתה או מת מצוה תוכיח כמו שהקשו התוספות לעיל דלא ה"ל לתלמודא להשמיט מלומר כן לרבה ולרב ספרא דהך יוכיח אינו כ"כ פשוטה כיון דבעי למעבד ק"ו מעיקרא וכ"ל לפום כל נוסחות ישנות שבגמרות שלפנינו דקאמר ומאי או אינו כו' דלמא שבת חמירה שכן יש בה עונשין כו' א"כ ממאי משום דחמירא לרעת כו' דר"ל ב' פירכות הוין חדא דליכא למילף מהאי ק"ו משום דצרעת חמירא בהך מילתא דדוחה עבודה דה"נ איכא בשבת חומרא שכן יש בה עונשין כו' וא"נ פירכא אחרת דליכא חומרא כלל בצרעת דדוחה עבודה דאינו אלא משום דלא חזי השתא ניחא דרבה ורב ספרא מפרשי לה או אינו דקאמר בברייתא קמייתא משום הך פירכא קמייתא דמפרש תלמודא דאיכא נמי חומרא בשבת מיהו צרעת ודאי דחמירא בהא דדוחה עבודה ובהכי יתיישב לקמן בשמעתין גבי מילה שלא בזמנה דאינו דוחה יו"ט מלבדו

מסום דאתיא בק"ו שפירש"י דהיינו מק"ו דהכא דיש מקשים בלאו קושיא שהקשו התוספות בפרק ב"מ לפירש"י דהא רבא גופיה לית ליה האי ק"ו דס"ל דצרעת לאו משום דחמירא ליה אלא משום דלא חזי יש להקשות דהיאך מפרש או אינו דקתני בברייתא קמייתא דמוכח מיניה בהדיה דלאו ק"ו הוא ולפי נוסחא הישנה דגרסינן א"כ ממאי משום דחמירא כו' ניחא שהוא מפרש או אינו דבברייתא קמייתא כפירכא קמייתא דמפרש תלמודא דאיכא נמי חומרא בשבת משום עונשין כו' מיהו צרעת ודאידחמירא בהא דדוחה עבודה והשתא הא ק"ו קאי לקמן ביו"ט דליכא התם הך פירכא דיו"ט לא חמיר שהרי אין בה עונשין ואזהרות הרבה כמו בשבת מיהו מפרש"י גבי דלמא שבת חמורה כו' נראה דל"ג אי נמי (ואי) [ואולי] [ודאי] טעות (כולי האי) נפל בפירש"י שם זהו נ"ל ברור בדברי התוס' הכא ובפרש"י בק"ו דלקמן גבי יו"ט ודו"ק : ועוד יש לדקדק בזה לרבה ולרב ספרא דצרעת חמירא ומקרא נפקא ליה דעבודה אינו דוחה צרעת אם כן תקשה בברייתא בתרייתא דעביד ק"ו דמילה דוחה צרעת ומה שבת חמורה מילה דוחה צרעת לא כ"ש נימא דעבודה תוכיח שדוחה שבת ואינה דוחה הצרעת ולרבא דקאמר לאו משום דצרעת חמירא אלא משום דלא חזי לעבודה ניחא דליכא יוכיח לגבי מילה אבל לרבה ולרב ספרא קשה דשפיר הוי מצי למימר עבודה יוכיח וי"ל דניחא ליה לסתור הק"ו שאינו ק"ו כלל ודו"ק : בד"ה האי עשה ולא כו' ות"ה והא קי"ל דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה נגמר כו' וי"ל מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג כו' עכ"ל [א] וכה"ג פריך בפ"ק דיבמות דליגמר מנזיר מצורע דעשה דוחה לא תעשה ועשה ומשני לה התם אך יש לדקדק דאין הירולם מספיק הכא דהכתי קשה לרב אשי דלקמן דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט משום דה"ל יו"ט עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה עשה ול"ת נגמר מהכא ממילה שלא בזמנה דלא הוה אלא עשה ודוחה צרעת דהוה עשה ול"ת ואחר העיון בזה בסוגיא דפ"ק דיבמות ראיתי הכא דמסיק התם דעשה דוחה ל"ת ילפינן ליה מכלאים בציצית הקשו התוספות שם ואם תאמר אדילפי מכלאים בציצית דדחי נילף משריפת קדשים דלא דחי כדדרשינן כו' עד בקר ליתן בקר שני לשריפתו ויש לומר דשאני התם דלא בטלה מצותו בכך ויכול לשורפו אחר יו"ט ומכל מקום אי לאו בקר שני לא הייתי מחלק וה"א דדחי כו' עכ"ל והשתא ניחא נמי הכא דאין ללמוד מילה שלא בזמנה שתהא דוחה יו"ט דהוה עשה ול"ת ממילה שלא בזמנה שדוחה צרעת דהוה עשה ול"ת כיון דהתם לא בטלה מצותו ויכול למולו אחר י"ט דהא אפילו ל"ת לחוד בכה"ג גלי קרא דלא דחי כגון שריפת קדשים שיכול לשורפו אחר יו"ט כמ"ש התוספות שם ועיקר קושייהם דנילף ממילה שלא בזמנה דדוחה צרעת דעשה דוחה עשה ול"ת בדבר דבטל מצותו כגון מילה בצרעת דאין זמן לרפואת הצרעת דומיא דיליף התם מכלאים בציצית דעשה דוחה ל"ת דהיינו בדבר דבטל מצוותו וזה ברור ודו"ק :

דף קלג בד"ה ואביי כו' ולאביי נמי דאמר לעיל דבינוני אתיא מבינייא מצי למימר דסבר רבי יוכנן כו' עכ"ל דלא ניחא להו למימר דאביי פליג בהא ארבא ולית ליה האי קל וחומר דרבא ובהאמר רב ספרא דאם כן הול"ל נמי דאביי כהנאי אלא דאביי נמי מצי סבר האי קל וחומר אליבא דרבי יוכנן אלא דבהא פליג ארבא דלית ליה לאוקמא לקרא בהאס אינו ענין לזמנה תנהו לשלא בזמנה אלא דשלא בזמנה אתיא מבינייא בין לר' יאשיה ובין לר'

קרני ראם [א] וכה"ג פריך. כ"ב לאו דוקא מדגלי קרא דבקר שני לשריפתו דהא לרב אשי משמע דל"ל קרא לזה רק משום דיו"ט הוי עשה ול"ת ועיין עוד בתוס' ביצה דף ח' ולעיל דף כ"ה ע"א אלא דמסברא יש לחלק בזה אף בלא הך דבקר שני בין בטל מצותו או לאו :

חכמת שלמה

אקטן דוקא קאי ודו"ק : ע"ב רש"י בד"ה אלא אמר רב אשי כו' דמיעקר לאו מקיים עשה כו' ומקיים עשה אבל כו' כצ"ל והד"א : תוס' בד"ה מה צרעת כו' וכי תימא מילה עדיפא כו'. נ"ב לדחייה בעלמא קאמרי אבל אין האמת כן אלא אומרים תוכיח אפי' מגד א' מאחר שסותר הק"ו אף שאינו דומה לדבר הלמד מק"ו וכן מוכיח בתוס' דפ' אחד דיני ממונות : בא"ד רציתה תוכיח וכן מצאתי פה בתוס' ארוכים : בא"ד אלא דניחא ליה לומר שיהא דוחה דנפקא ליה כו' כצ"ל : בא"ד בסופו ופריך ליה מיניה וביה ונוכל לומר דהאי תנא בהו אינו דקאמר כולהו פריך ואימא איפכא או מת מצוה תוכיח כו' כנ"ל : בד"ה הדר אמר כו' ומה שבת חמורה צרעת לא כל שכן והאומר ר"י דלהאי לישנא צ"ל דגרס רבה כו' כנ"ל : בד"ה האי עשה כו' מדכתיב לשמור ועי"ל תרי לעשות כתיבי בקרא זה חדא לעשה וחדא לעושה בסיב וכו' וכן פירש"י השמר לא תעשה הוא ולעשות ככל אשר יורו היינו עשה וא"ת והא דקי"ל כו' כנ"ל :

דף קלג ע"א גמ' דבר שאין מתכוין אסור כו'. נ"ב פי' מן התורה ומה שאמרי' דר' יהודה אינו אוסר דבר שאינו מתכוין אלא מדרבנן היינו באיסורי שבת משום דבעינן מלאכת מחשבת אבל בשאר איסורים אוסר דבר שאין מתכוין אף מן התורה כן פי' התוס'. להדיא בפ' כירה ע"ש : שם לא דחו שבת דליכא כרת אבל פסח כו'. נ"ב אמאי לא קאמר דקמ"ל גבי פסח אע"ג דהרכבתו והבאתו כולהו שבותים נינהו ואפ"ה אוסר וכדמוכח להדיא בסוף המוצא תפילין ע"ש : רש"י בד"ה ואביי כו' דסברא האי בכר כו' והד"א : בד"ה דאתיא בק"ו כו' שבת שנדחית כו'. נ"ב מה שמקשים העולם רבא ארבא דלעיל דס"ל צרעת קילא והא דדחי עבודה משום דלא חזי ליה כבר הקשו התוס' עליו בפרק במה מדליקין דף כ"ה : בד"ה מילה שלא בזמנה כו' : בד"ה גבי פסח כו' לעשות מע"ש כגון כו' כנ"ל : בד"ה ומוללין אלא ע"י ההבורה כנ"ל : ע"ב גמ' אלא אמרי נהרדעי כו'. נ"ב נראה בעיני לפרש דהאי אלא דאמרי נהרדעי ר"ל אלא מה שהקשו בני הישיבה מאן תנא פירש אינו חוזר לא שהקשו מאן תנא דס"ל דפי' אינו חוזר כי מן הדין אפי' פירש היה לו לחזור כדסלקא דעתין מעיקרא אלא הכי מקשה מאן תנא דס"ל פי' במקצת שסילק את ידיו שאפי' כה"ג חשיב פירש ממש ואינו חוזר רבנן דפליגי עליה דר' יוסי הוא ודו"ק היטב : רש"י בד"ה כל זמן כו'. בה ציצין בין מעכבין כו' עד שיתכסה בין שאין כו' כנ"ל והד"א : בד"ה מפשיט הפסח כו' ונתנו למי שזכה בו ואח"כ הכרעיים כו' מירק והפשיט כו' שמעינן מיניה כו' כנ"ל. וכ"ב מירק והפשיט פי' גומר ומפשיט : בא"ד וגבי עולה כו'. נ"ב פי' זהו התמיד : בא"ד ומנתח הידים תחלה כו'. נ"ב לאו דוקא שהרי כן אחר הכרעים

מהר"ם

רק רגיל להיות שנתפשם היתרו לכל אבל דבר שבא ממדרש הפסוקים אשכחן טובא דתנא זה יליף היתרו או איסורו מאיזה ריבוי דקרא ותנא אחר מפיק ליה לקרא לדרוש אחר ולכך ע"כ צ"ל דמילה עצמה שנתפשט היתרה אליבא דכ"ע אתיא מהלכה ומכשירים אתיא ממדרש קרא דביום לר"א וק"ל : ברש"י ד"ה אלא אתיא ברית ברית וכו' אלא הך דברית ברית נאמרה בסיני בשבת כתיב ברית וכו' כצ"ל : ד"ה ביום וכו' ומדלא כתיב בשמיני ימול וכו' כצ"ל : ד"ה מחוסרי כפרה וכו' שהוצרכו לקרבן זב וזבה יולדת כו' כצ"ל : בתוס' ד"ה ההיא מבן שמונת ימים נפקא וכו' וי"ל דסמיך אבן ח' ימים ודרשה פשוטה נקט ר"ל דלפי פשוטו אתי ביום ללמדנו דאין מלין אלא ביום אבל לפי האמת מביום ילפינן אפי' בשבת וביום ולא בלילה ילפינן מבן שמונת ימים אבל יש לדקדק דלמאי דילפינן ליה מבן שמונת ימים לט' ולי' ולי"א מנין שאינו נימול אלא ביום דבשלמא לפי מאי דילפינן מוביום אתי שפיר דאתי לן מהוי"ו דוביום אבל השתא דמפיק ליה מקרא דבן שמונת ימים קשה וצ"ל דלפי מאי דמפקינן ליה מבן שמונת ימים ימול ס"ל דלנימול לט' לי' ולי"א לא צריך קרא דאין נימולין אלא ביום דמהיכא תיתי לן לחלק כיון דשמעינן מקרא דמילה היא ביום ולא בלילה וק"ל : ד"ה תניא כוותיה דר' יוחנן וכו' ודלא כרב נחמן בר יצחק דאמר אתיא אות ברית דורות לא הוי דאיהו מודה דדרשינן ביום כדדרשינן בברייתא ואות ברית דורות אתיא למכשירים וכו' ואע"ג דר"י אית ליה הלכה כר"א כדפירש"י והאי ברייתא דדרשינן ביום אתי כרבנן דביום איצטריך למילה גופה וכו' כצ"ל ור"ל דלר' יוחנן אתיא הך ברייתא דוקא כרבנן דאלו לר"א אתי ביום למכשירים ומילה עצמה הוי הלכה מסיני אבל לר"נ ב"י אתיא נמי ברייתא זו אפי' כר"א דר"א נמי מצי ס"ל דמילה עצמה אתיא מביום כהך ברייתא ומכשירים אתי מג"ש מאות ברית דורות אבל לר' יוחנן לא נוכל לומר דלר"א ילפינן מילה עצמה מביום ומכשירין הוי מהלכה מסיני כמו שפירשתי לעיל בפירש"י אבל לרב נחמן בר יצחק נוכל לומר שני דרכים או שר"א יליף נמי מילה עצמה מביום ומכשירין מאות ברית דורות ואתיא הברייתא אפי' כר"א ורבנן לא גמירי ג"ש דאות ברית דורות או שר"א יליף מכשירים מביום ומילה מאות ברית דורות ואתיא ברייתא כרבנן דוקא אבל ניהא לן טפי לומר דר"א נמי יליף מילה עצמה מביום כדי לאוקמא הברייתא כב"ע אלא שיש לדקדק הא בהדיא משמע מסוגיית הגמ' דלעיל דלרב נחמן בר יצחק מילה עצמה אתי מאות ברית דורות ומכשירים מביום דהא פריך בגמ' אבל מילה גופה דברי הכל דוחה שבת מנלן ועל זה קאמר אמר עולא הלכה ור"א ורב נחמן בר יצחק אמרי אתיא מאות ברית דורות ור"י מביום וכולהו קאי אמילה גופה כי היכי דר' יוחנן קאי דוקא אמילה גופה כדלעיל וצ"ל דרב נחמן בר יצחק לא אתי לומר להחליט הענין דמילה גופה דוקא מקרא דביום אלא אתי לומר לן דאית לן עוד קרא אחרינא דהיינו אות ברית דורות וכיון דאית לן תרי קראי נוכל לומר להך ניסא או להך גיסא דנוכל לומר דאליבא דכ"ע מילה גופה ילפינן מקרא דביום ואתיא הברייתא אפי' כר"א אלא דר"א יליף מכשירים מג"ש דאות ברית דורות ורבנן לא גמירי להו ג"ש זו או נוכל לומר דמילה גופה יליף ר"א מאות ברית דורות ומכשירין מביום אלא שעדיין יש לדקדק מנלן דברייתא זו אתיא דלא כרב אחא בר יעקב דלמא אתיא נמי כרב אחא ורב אחא נמי מצי ס"ל דלכ"ע מילה גופה אתיא מקרא דביום כמו דתנינן בברייתא אלא דס"ל דר"א יליף מכשירין מקרא דשמיני אפי' בשבת ואתיא ברייתא כב"ע א"נ לר"א דמילה גופה מקרא דשמיני ומכשירים מביום וברייתא אתיא כרבנן ונראה דזה א"א לומר דא"כ קרא דשמיני לרבנן למאי אתא דליכא למימר דהוה ידע רב אחא דלרבנן אתי שמיני לאפוקי תשיעי א"כ לר"א נמי ליכא למילף מיניה כלל דלא שייך לומר דפליגי רבנן ור"א בהא אלא ודאי ע"כ צריך לומר דלרב אחא בין רבנן ובין ר"א נפקי מילה עצמה מקרא דשמיני וקרא דביום לר"א אתיא למכשירים ולרבנן אתיא לביום ולא בלילה ודו"ק : ד"ה מה צרעת שדוחה את העבודה וכו' וי"ל דה"נ המ"ל איפכא וכו' אלא דניחא ליה לומר שתהא דוחה דנפקא ליה מביום וכו' כצ"ל ר"ל דהא דרצה מתחלה לאתויי מק"ו דמילה דוחה שבת לא היה הכוונה להחליט הענין דגם הוא ידע אז דיש לדחות ולסתור הק"ו בכמה סתירות אלא משום דניחא ליה לתנא ותכלית כוונתו היה מתחלה לאסוקי דמילה דוחה שבת מקרא דביום כדמסיק לבסוף אלא שהתנא נושא ונותן בדבר באם היה איזה צד להוציא דין זה מי"ג מדות התורה באופן שלא היה התורה צריכה למיכתב קרא ועשה מתחלה ק"ו כאלו אמר וכ"ת ל"ל קרא הוצא דין מן הק"ו זה אינו דאין ללמוד דין מן הק"ו דיש לסתור הק"ו והיה יכול לסתור הק"ו מכח הנך קושיות שהקשו התוס' לעיל אלא דפריך ליה וסותר אותו מיניהוביה וק"ל : ע"ב בגמ' ומאי דצרעת חמירא וכו' שכן יש בה עונשים ואזהרות הרבה וטמאי משום דחמירא צרעת היא וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה הדר אמר וכו' ועוד למאי דקאמר השתא מנלן דצרעת דוחה את העבודה וכו' וצ"ל דרבא דלקמן וכו' וצ"ל דלפי סברת רבה ורב ספרא האי או אינו דקאמר בברייתא דלעיל לא דחי הק"ו מטעם וטמאי משום דצרעת חמירא דלמא משום גברא דלא חזי כדאמר רבא לעיל אלא דאינהו מפרשי האי או אינו דברייתא דלעיל דדחה התנא הק"ו מטעם דא"ל רציחה או קבורת מת מצוה תוכיח כמו שהקשו התוס' לעיל : בא"ד ועוד נראה לרשב"א כו' והכא ולקמן על מילתיה דרבא דחינן בע"א כו' כצ"ל : בא"ד ומהאי טעמא נמי ליכא למילף ק"ו דעבודה תדחה צרעת כו' דדלמא אין לתלות משום חומרא כו' מקשין העולם מאי תירץ בזה הא השתא בהאי דחייה דדחי השתא האי ק"ו וקאמר ממאי דשבת חמירא דלמא צרעת חמירא ס"ל השתא הא דמצורע אין עובד עבודה תלי הענין משום חומרא ולא משום גברא לא חזי וא"כ מאי פריך דלמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה דוחה את העבודה אדרבה נימא דעבודה דוחה את הצרעת מק"ו דשבת דחמירא דוחה צרעת לא כ"ש אבל לדידי נראה דאין זה קושיא כלל דהא הק"ו דקאמר השתא אינו בסגנון הק"ו דברייתא דלעיל אלא דילפינן הק"ו בקוצר ומה שבת דחמיר שיש בה כמה עונשין ואזהרות מילה דוחה אותה צרעת לא כ"ש ודחי ג"כ בקוצר ממאי דשבת חמירא דלמא צרעת חמירא מפי משבת שהרי דוחה את העבודה ועבודה דוחה שבת וא"כ נימא דאע"ג דמילה דוחה את השבת לא תדחה את הצרעת והשתא אין מקום לקושיא דלעיל דהא השתא פריך שפיר ממאי דס"ל לאורייתא דשבת חמירא דלמא התורה ס"ל צרעת חמירא והא דכתיב בתורה וישלחו מן המחנה דילפינן מיניה דצרעת דוחה הפסח היינו אפי' רוצה לקוץ בהרתו כדי לעבוד עבודה אסור משום דעבודה חמירא ומנא לך לומר דהוי מטעם דגברא לא חזי ותרצה למילף דמילה דוחה צרעת דלמא אינו אלא מטעם דצרעת חמורה ומילה אינה דוחה הצרעת אע"ג דדוחה את השבת והשתא ליכא להקשות דנימא דעבודה דוחה הצרעת וליכא פירכא דזה אינו דבשלמא בברייתא דלעיל יליף בק"ו דמילה תדחה את השבת דמה צרעת דחמיר דוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת מילה דוחה אותה כו' התם הוי שייך שפיר להקשות דמה חזית למילף מכח דין זה דעבודה נדחית מפני צרעת דמילה תדחה שבת נימא איפכא דמילה אינה דוחה שבת ונילף מינה בק"ו דעבודה דוחה את הצרעת ונימא הכי ומה שבת שדוחה את המילה ומילה דוחה את הצרעת וכו' כמבואר בתוס' דלעיל אבל הכא דלא יליף שום ק"ו מכח זה אלא דפריך אק"ו דיליף שמילה תדחה צרעת מק"ו שדוחה את השבת ממאי דשבת חמירא דלמא צרעת חמירא שדוחה את העבודה ותלי הענין בחומרא צרעת כנזכר למעלה לא שייך להקשות ולומר דאין זו פירכא משום דנילף נמי דידחה עבודה הצרעת מק"ו משבת דחמירא ועבודה דוחה אותה ק"ו שתדחה את הצרעת דאף בזה אנו נאמר ממאי דשבת חמירא דלמא צרעת חמירא שדוחה את המילה ולכך ליכא למילף שום ק"ו אלא שיש להקשות דלפי האמת דמילה דוחה את הצרעת מקרא לרב ספרא וגם קי"ל דצרעת דוחה את העבודה כיון דתלי בחומרא לרב ספרא נילף דעבודה תדחה את הצרעת מק"ו דדוחה את השבת דחמיר דהשתא לפי האמת דיליף מקרא דמילה דוחה את הצרעת לית לן שום פירכא על זה סיימו התוס' ומהאי טעמא נמי ליכא למילף וכו' ק"ו דעבודה תדחה צרעת וכו' ר"ל לפי האמת דמילה דוחה את הצרעת משום דדלמא אין לתלות משום חומרא אלא משום גברא דלא חזי כנ"ל ודו"ק : ד"ה האי עשה ולא תעשה וכו' וא"ת והא דקי"ל דאין עשה דוחה את ל"ת ועשה נגמר ממילה בצרעת הא דמקשו התוס' ממילה דדוחה צרעת ולא מקשו מהא דמילה דוחה את השבת צ"ל דס"ל דשבת לא הוי עשה ול"ת אלא הוי לאו שיש בו מיתה וכרת וכן משמע פ"ק דיבמות דף ה' דפריך התם אשכחן דאתי עשה ודחי ל"ת גרידא ל"ת שיש בו כרת היכא אשכחן וכ"ת נילף ממילה מה למילה שנכרתו עליה י"ג בריתות ע"ש אבל תימה הוא בעיני דהא אשכחן כמה מצות עשה דכתיבי גבי שבת כגון זכור ושמור וצריך לומר דלאו לענין איסור מלאכה איירי אלא לקדשו בשאר מיני קדושות :

דף קלג ע"א בגמ' לעשות אי אתה עושה וכו' בפירש"י משמע דלא גרסי' הא אלא ה"ג לעשות עושה אתה בסיב וכו' : שם לבדו כו' ולא מילה שלא בזמנה דאתי מק"ו וכו' ע"ל בפ' במה מדליקין בדף כ"ד ד"ה ולא מילה שלא בזמנה : ברש"י ד"ה ה"ג לעשות אתה בסיב שעל רגלו ובמוס שעל גבי כתפו ואינו צריך וכו' כצ"ל : ד"ה שאין ת"ל וכו' והנותר באש תשרפו אלא בשריפה קאי וכו' כצ"ל : ד"ה ומוציאין את הדם כו' אלא ע"י חבורה כצ"ל : בתוס' ד"ה ואביי אליבא דר"ש וכו' ולאביי נמי דאמר לעיל דבינוני אתי מבינייא וכו' ואע"ג דאביי אתי כר' יאשיה ולא כר' יונתן דהא לאביי יליף מילה עצמה מבשרו ולא מק"ו ובינוני אתי מבינייא מ"מ מקשה התוס' לפי סברת אביי דאית ליה דבינוני נוכל למילף מבינייא א"כ קשה לר"י דאית ליה ק"ו קרא דבשרו למאי אתי ואע"ג דלא הוי אתי מילה בעצמה אלא מק"ו ולא מקרא בהדיא ס"ל להתוס' דאפ"ה שייך למילף מן הצד דקט וגדול ותירצו מצי למימר דסבר דמלתא דאתי בק"ו טרח כתב קרא ולכך לר' יהודה הוי אתי לן שפיר אפי'

יונתן ולא הוה צריך קרא לר' יונתן במילה בזמנה כיון דאתיא בק"ו אלא דטרח וכתב ליה קרא ודו"ק : בד"ה ותנן נמי כו' מ"מ לאלומי פסקי דמילה פסיק נמי גבי פסח כו' עכ"ל והיינו אלומי פסקי דאפי' בפסח דאיכא כרת לא דחי ומכ"ש גבי מילה דליכא כרת וק"ל :

ח"א דף קלג ע"ב זה אלי ואנוהו התנאה לפניו כו'. מפורש במכילתא ר"י אומר וכי אפשר לאדם להנוהו לקונה אלא התנאה לפניו במצות כו' וכה"ג דרשו פ"ק דסוטה אחרי ה' תלכו וגו' וכי אפשר לאדם להלך אחר השכינה אלא להלוך אחר מדותיו מה הוא חנון רחום כו' דהיינו כדאמר אבא שאול הכא הוי דומה לו כו' ורש"י פי' הוי דומה לו כמו אני והוא כו' ולולי פירושו נראה דלאבא שאול נמי פי' ואנוהו התנאה לפניו במעשים וק"ל :

דף קלד ע"ב בפירש"י בד"ה אי אמרת בשלמא תנא קמא מזלפין ביום ראשון קאמר ולא איירי בהרחצה כו' אלא אי אמרת ת"ק כו' ולא פליג ר' אליעזר כו' עכ"ל לכאורה מפירושו דבלאהדי תרגימנא דסבי נמי מרחיצין דר"א מיהת הרחצה ממש הוא אבל לא יתכן לומר כן דאם כן לדידהו נמי ה"ל למתני אף מרחיצין כיון דלרבנן איתו אלא מזלפין אפילו ביום ראשון ולר"א מרחיצין ממש אף ביום ג' אלא דנראה לומר דלדידהו מרחיצין דר"א דומיא דמרחיצין דת"ק דהיינו מזלפין ואע"ג דהכתי ה"ל לר"א למימר אף ביום השלישי דרבנן לא סברי מזלפין אלא ביום ראשון וביום שלישי פליגי בזילוף מכל מקום כיון דלא מפורש בדברי תנא קמא לחלק בין יום ראשון ליום שלישי לא שייך למיתני בדברי ר"א אף ביום שלישי והכי מוכח נמי משמעתין ממה שהיה דואג רבא דאורי כשמעתיה דאם נימא דלר"א מרחיצין ממש קאמר אפילו לדידהו נמי שפיר עביד דאינהו נמי ודאי דס"ל הלכה כר"א כדלקמן דליכא מאן דפליג בהא לקמן אבל השתא דמרחיצין דר"א נמי מזלפין קאמר ניחא דהוה אורי דוקא כשמעתי' ומיהו לפ"ז ה"מ לפרושי דאורי כשמעתיה מרחיצין ממש וביום ג' כר"א אלא דניחא ליה לרש"י לפרש דאורי כשמעתיה ביום ראשון ואליבא דכ"ע ובהכי יתקיים כל פירש"י הישנים שפי' בד"ה דאי ס"ד כו' והכא אסרי רבנן בשלישי לגמרי עכ"ל דודאי כן הוא דרבנן אסרי בשלישי אפילו זילוף דבהא פליג ר"א עלייהו לפי תרגימנא דסבי דהוא נמי לא התיר אלא זילוף בשלישי ומהרש"ל מחק מלת לגמרי מפרש"י ולפי דרכינו אין צורך והדברים ברורים למבין: בד"ה וקדם רב יוסף ותניה ליה כו' ולר"א אף בג' מפני שמניעת חמין סכנה כו' עכ"ל דמיירי בשוחמו בשבת פסיקא ליה לרב יוסף מהאי טעמא דמניעת חמין סכנה היא לו אבל הרחצת כל גופו לא פסיקא ליה מה"ט כדאתקיף רב יוסף גופיה ולא שני לך בין חמין כו' מיהו לר' אלעזר ולר"י לקמן דפסקו כראב"ע פסיקא ליה נמי הרחצת כל גופו מהאי טעמא דסכנה היא לו כדקאמרינן לקמן וק"ל :

דף קלה תוספות בד"ה וכא ספק כו' דעיקר האי קרא אתא לאנדרוגינוס כו' ונולד כשהוא מהול כו' עכ"ל ולא דמי להנהו ספיקי דלעיל דערלה גמורה הן אלא דספק הוא אם חייב למולו בשבת אם לא ולא איצטריך קרא למעט ספיקא מה שאין כן הכא בהני דאיצטריך קרא למעט משום דמשונין הן ערלתן לא חשיבי ערלה ובחול נמי לא איצטריך למולן כדאמרי' ב"ה בנולד כשהוא מהול דאין צריך להטיף ממנו דם ברית וב"ש נמי דמצרכי להטיף ממנו דם ברית אינו אלא מדרבנן וכן צריך לומר באנדרוגינוס וכהאי גוונא כתבו התוספות לקמן דאנדרוגינוס ודאי הוא או זכר או נקבה ומיעטו מביאת מקדש משום דמשונה הוא ודו"ק : בד"ה מכלל דתנא קמא כו' והשתא דייק שפיר מכלל דתנא קמא סבר כו' פי' רשב"א עכ"ל לא ניחא להו כנראה מפרש"י דמכלל דת"ק סבר ד"ה מחללין כו' תנא בעלמא הוא והנא דאמרי כוותיה דמתוך הסוגיא משמע דאדרשב"א קאי כדמקשה ואדשמואל לא עבר דפסיק כרשב"א ומסיק דס"ל דודאי ערלה כבושה היא כדאמר רב יוסף ומייתי מנא אמינא לה מיהו למאי דמסיק דילמא ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה י"ל אי אדרשב"א קאי רבי אלעזר הקפר מאי אתי לאשמעינן דבחול צריך להטיף דם ברית לכ"ע הא רשב"א נמי קאמר הכי ומדברי בעל המאור למדתי דקאמר ר"א הקפר נמי לא נחלקו אדרשב"א דקאמר פליגי בגר מהול וקאמר איהו דלא נחלקו בהא אלא דלכ"ע צריך להטיף ממנו דם ברית אבל לפי זה העיקר חסר מדברי ר"א הקפר דלא הזכיר אלא דלא נחלקו בנולד מהול וטפי ה"ל להזכיר דלא נחלקו בגר מהול דבהא פליג אדרשב"א ולפירוש רש"י דלא קאי אהך ברייתא דרשב"א ניחא ודו"ק : ע"ב בפירש"י בד"ה מקנת כו' משכחת כו' והא דשני מקנת כסף נימול לאחד לר' חמא מלת"ק כו' עכ"ל ולא ניחא להו בפשיטות כמ"ש לעיל דרבותא אשמועינן דאפילו בטבלה ואח"כ ילדה משכחת לה דהא בת"ק נמי איכא קא הך רבותא לאשמועינן אפילו בלקחה מעוברת אלא שלקח זה שפחה וזה עובר וכמו שהקשו התוספות ודו"ק : תוספות בד"ה כתנאי יש כו' משום דבענין אחר אינה חשובה גיורת כו' עכ"ל דת"ק דלא תלי בטומאת לידה ה"נ לא תלינן בטבילה שתהא חשובה גיורת דהני קראי קודם מתן תורה כתיבי דלא שייך נמי טבילה שתהא גיורת אבל למאן דתלי בטבילה ולאחר מתן תורה מי יימר לן דתלי לה טפי בהך מצוה דטומאת לידה אימא דבכל המצות הדבר תלוי דלא הוי גיורת עד שתטבול וא"כ לא הליף מיניה יולא דופן ומהרש"ל פי' דבענין אחר אינה חשובה גיורת כו' ולא הוי דומיא דלכם כו' עכ"ל [א] אינו נכון דלמאי דתלי לה במצות טומאת לידה נמי לאו טעמא משום דלא הוה דומיא דלכם כדמוכח מיולא דופן ודו"ק : בד"ה כגון שלקח כו' אלא ודאי זה לקח שפחה וזה לקח עובר הוי שפיר דומיא דלכם כו' עכ"ל דאע"ג דלא קנה השפחה כיון דקנה העובר והוא בעולם במעיה הוי דומיא דלכם משא"כ בלוקח שפחה לעוברה כיון דהעובר עדיין אינו בעולם והשפחה הרי לא קנה לא הוי דומיא דלכם למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ודו"ק : בא"ד ועוד אומר ר"י משום דהנך קראי כו' כל מה שיכול לקיים לפני מתן תורה מקיים עכ"ל וכן נראה ליישב למאי דמסיק לת"ק יליד בית נימול לא' היינו כגון שלקח שפחה ע"מ שלא להטבילה דלאו דומיא דלכם הוא ודאי דבמקנת כסף נמי ה"מ למימר כה"ג בלקח שפחה מעוברת ע"מ שלא להטבילה דלאו דומיא דלכם הוא ונימול לא' אלא די"ל דגבי מקנת כסף כיון דמאי לאשכוחי בכה"ג דהוה קודם מתן תורה ניחא ליה טפי אלא ביליד בית הוא דליכא לאשכוחי אלא לאחר מתן תורה בלקחה ע"מ שלא להטבילה וק"ל : ודע שרש"י פי' בחומש על פסוק קמא שנאמר בו לח' ימים יליד בית שילדתו השפחה בבית מקנת כסף שקנאו משנולד עכ"ל והוא לכאורה אינו לפי ההלכה דמקנת כסף שבפסוק ראשון נמי ילדתו בבית אלא שלקחה מעוברת ומקנת כסף שקנאו משנולד שפי' רש"י הכא בפסוק ראשון היינו שלקח שפחה וולדה עמה דנימול לאחד האמור בפסוק שני וי"ל דלשון לידה שכפי' רש"י בחומש אינו לידה ממש רק לשון עיבור דע"כ לכך קרי ליה יליד בית בפסוק ראשון ע"ש שהעיבור היה בביתו של ישראל דהלידה במקנת כסף שבפסוק ראשון נמי בבית הוא וזה שאמר יליד בית שילדתו השפחה בבית דהיינו שנתעברה בבית של ישראל ומקנת כסף שקנאו משנולד דהיינו שקנאו משנתעברה כבר ומליצו לשון לידה בזכר ע"ש עיבור דלידה ממש אינו נופל בו גם מה שפירש"י בחומש בפסוק שני המול ימול יליד ביתך כו' ללמדך שיש יליד בית נימול לאחר ח' ימים כו' עכ"ל שינה לשון התלמוד דקאמר הכא רבא לרבות שנימול אף ליום א' כפירש"י הכא בכולה שמעתין ואולי כי טעות נפל בפירש"י בחומש שהיה כתוב בו נימול לא' בד' כדאמרי' בשמעתין וטעה הטועה דנימול לאחר ברי"ש ופי' בו דהיינו לאחר ח' ימים וכן נראה מדברי הרא"ם שלא היה כתוב בו בפירש"י אלא נימול לאחד בד' אבל דברי הרא"ם בעצמם בזה תמוהים שכתב דתרי קראי כתיבי כו' ומסתברא דיליד בית הנימול לא' הוא כשלקח שפחה מעוברת וילדה בתוך ביתו וכ"ש כשנתעברה וילדה בתוך ביתו שהוא בכלל ימול לכם כשלכם ויליד בית הנימול לח' כו' או כשלקחו שניהם שפחה אחת זה השפחה וזה העובר כו' עכ"ל שכל זה אינו ע"פ סוגיא דשמעתין דשפחה מעוברת וילדה בתוך ביתו אינו בכלל יליד בית אלא בכלל מקנת כסף הנימול לח' גם כשלקחו שנים שפחה אחת זה השפחה וזה העובר כו' אינו בכלל יליד בית הנימול לא' אלא בכלל מקנת כסף הנימול לא' ולפום חורפיה לא עיין ודו"ק :

דף קלו תוס' בד"ה מימהל היכי כו' ועוד אמרי' לקמן נפל מן הגג כו' ואי בודאי בן ח' איירי היכי תיסק אדעתיה לומר דברי הכל חי כו' עכ"ל דאע"ג דבהך דבפרק הערל קאמר דרבי סבר אפי' בודאי בן ח' דחי הוא ותלינן דבר ז' הוא ואשתהי היינו דוקא לאחר ששהה ל' יום דהא דמוקמינן התם כרשב"ג ס"ל דבעי נמי ל' יום וכן כתב שם הרא"ש בהדיא דרבי בעי נמי ל' אבל הכא בנפל מן הגג כו' ותוך ל' ליכא מאן דס"ל דחי הוא בודאי בן ח' ואביי נמי דבעי למימר כתנאי כו' ומ"ד דשחיטתו מטהרתו בודאי בן ח' סבר דחי הוא אין רצונו דחי הוא ולא הוי בכלל נפל אלא דחי הוא לכך מלתא דאינו כמחתך בבשר והוית חבורה כסברת המקשה הא לא שהה ספיקא הוא מימהל היכי מהלינן כו' דהוה ס"ל למקשה דאע"ג דנפל הוא ה"ל מחתך עושה חבורה וכן פירש"י בהדיא דאהך מלתא קאמר כתנאי אבל נפל הוה לכ"ע כיון שהוא תוך ח' ודו"ק : בא"ד והשתא נמי א"ל לדקדק מכל דבלאו הכי יש להוכיח דבשהה ולדות כו' עכ"ל ר"ל השתא דסמכינן אדשמואל בהא דפליגי רבנן עליה דרשב"ג בכולה מלתא סמכינן עליה דרשב"ג בשהה ולדות נמי איירי מדנקט הלכה כרשב"ג ולא נקט רבי וע"כ דשמואל הוה ידע דפליגי רשב"ג ורבנן בשהה ולדות ואין אנו צריכין לדקדק ממלת כל דרשב"ג בשהה ולדות נמי איירי כמ"ש התוס' לעיל אבל למאי דמבעיא ליה מעיקרא אי פליגי רבנן עליה בשהה ולדות ע"כ הא דפסיקא ליה מיהא דרשב"ג בשהה ולדות נמי איירי היינו ממלת כל כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק : בפרש"י בד"ה שפיסק כו' חיות מעט כו' נ"ב אבל שהה מת בתוך ל' הוי כאילו ארי כדמוכח לקמן עכ"ל מהרש"ל ועיין בזה בר"ן באורך בשם רבינו יונה והרז"ה : ע"ב תוס' בד"ה דתניא הזכר כו' והא אדרבה צריך מיעוט גבי ערכין למעוטי אנדרוגינוס כו' עכ"ל ר"ל מדאיצטריך מיעוט בערכין דלא הוי זכר ש"מ דלגבי מילה הוי זכר אע"ג דממעט ליה נמי בערכין מנקבה ליכא למשמע מיניה מדאיצטריך דבמילה הוה נקבה אלא דהוה נקבה מצד נקבותיו במלתא דשייך בנקבה אבל דהוי נמי זכר מצד זכרותו לגבי מילה מדאיצטריך למעטיה מזכר בערכין וק"ל : בא"ד ועוד אומר רבי כו' ולא גבי חובה הלכך לא שייך התם יושב ובטל כיון כו' עכ"ל ודאי דכן הוא כדברי מהרש"ל שהוא הירוץ

נמוקי הגרי"ב

דף קלו ע"א בתוס' ד"ה ממהל כו'. עיין מהרש"א בדבור הראשון שהביא דברי הרא"ש. ולא ידעתי למה לא הביא מדברי התוס' כאן. ונראה מדבריו להעמיס בדברי התוס' מצד הסברא ואינו מוכרח כ"כ דהתוס' דקדקו והוכיחו מדקאמר אביי נפל מן הגג כ"ע כו' ואיך שייך כ"ע הא רבנן לא סברי כן ע"ש היטב ומתורץ קושית המהרש"א עיין בזה היטב. ולהבין דברי התוס' באמת הארכתי בחי' על התוס'. שם במהרש"א בדבור השני במה שפירש בדבריהם שא"צ להוכיח מכל רק נסמוך על דברי שמואל מכח הוכחתם נימא דגם שמואל הוכיח כן דרשב"ג איירי אף בשהה ולדות ממלת כל נ"ע. והיותר נכון קשור דבריהם כן אחרי שהניחו למונח קיים דר' ורשב"ג לא פליגי אהדדי בבן ח' ודאי. וא"כ מאי מוסיף רשב"ג ארבי אי לא מיירי אף בשהה ולדות מוכח מזה דרשב"ג מיירי אף בשהה ולדות ובזה מוסיף אדרבי. ותי' זה מבואר כמו כן בתוס' יבמות דף פ' ע"ב ד"ה כיון כו'. ע"ש ועיין בחלופי הגרסאות כאן. וזה פשוט וברור ובחי' הארכתי :

קרני ראם

[א] אינו נכון כו'. נ"ב איני מבין השגתו :

מהר"ם

אפי' לר' יונתן אבל לר"ש דס"ל דדבר שאין מתכוון מותר לא צריך שום קרא לא למילה בזמנה ולא לבינוני א"כ קרא דבשרו למאי אתא לכך פריך בגמ' דוקא לר"ש : ד"ה ותנן גבי פסח כה"ג כו' מ"מ לאלומי פיסקי דמילה פסק נמי גבי פסח מקשין התלמידים א"כ ל"ל לגמ' למעבד צריכותא אי אשמעינן גבי מילה כו' דליכא כרת ואי אשמעינן גבי פסח דלא נכרתו עליה י"ג בריתות נימא דמש"ה איצטריך לפסוק הלכתא גבי פסח ומילה דתילף מינה שפסק ברור הוא ויש לתרץ דלא מצי למימר דלכך איצטריך לפסוק גבי פסח ומילה כדי לאלומי פיסקא בלא צריכותא דעביד דבשלמא השתא דקאמר אי אשמעינן מילה משום דליכא כרת וכו' לכך כשפסק ג"כ גבי פסח דא כא כרת ואפ"ה מכשירין אין דוחין השבת הוי שפיר אלומי פיסקא וכן אי אשמעינן גבי פסח לחוד ה"א משום דלא נכרתו עליה י"ג בריתות וכו' לכך כשפסק ג"כ גבי מילה הוי אלומי פיסקא אבל בלא הני סברות ליכא אלומי פיסקא ויש מקשין דלפסוק גבי פסח לחוד ואנא ידענא דהנפקא מינה הוא לענין מילה דאל"כ הוי הלכתא למשיחא וזה נ"כ אינו קושיא דאע"ג דהוה ידעינן דהנפקותא הוא לענין מילה מ"מ לא הוה ידעינן שפסק ברור הוא אבל השתא דפסק בתרווייהו גבי פסח ומילה אע"ג שיש בזה חומרא מה שאין בזה הוי שפיר אלומי פיסקא ופסק ברור וק"ל : ע"ב בגמ' ור' מקדימין לפניהם שנים ליטול שני סדרים וכו' כצ"ל : ברש"י ד"ה מפשיט הפסח עד החזה והיינו פירשה ר"ל דכיון שהגיע עד החזה נקרא פרישה : בא"ד דיכול להוציא אימוריו בלא נימין פי' שערות של צמר הנדבקים באברים וע"ל פרק כל כתבי דף קמ"ז :

דף קלד ע"א ברש"י ד"ה חספניתא וכו' ואני אומר שהוא מין שחין שקורין וכו' והוא חרס שכתוב בתורה כצ"ל : חזי לחולה שאין בו סכנה הס"ד ואח"כ מתחיל הדבור יבשלו בחייך והאי נמי חולה כצ"ל ור"ל האי נמי פי' חש במעיו חולה הוא :

דף קלה ע"א בתוס' ד"ה לא נחלקו על נולד כשהוא כו' עד ור"ח פסק איפכא וכו' דאיהו פסיק כרשב"א מדפליגי רבה ורב יוסף אליביה ועיין באלפסי ובאשר"י : ד"ה מפני הסכנה וכו' ולא חיישינן שמא תטלטל וכו' אע"פ שמלאכה שאין צ"ל חמיר וכו' נראה דשרי מידי דהוה וכו' כצ"ל : ע"ב בגמ' דאע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לח' בשלמא לר' חמא משכחת וכו' כצ"ל :

דף קלו ע"א בגמ' ועביד להו עיגלא תילתא וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה מימהיל וכו' דלקמן מוקמינן וכו' עד והשתא נמי א"צ לדקדק מכלל דבלאו וכו' ס"א מכלל דבלאו הכי וכו' כמו שתיכחתי כצ"ל : ע"ב בתוס' ד"ה ואם אשת כהן היא וכו' דתנן התם אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם וכו' והא דקתני התם אם כנסו דוקא דיעבד היינו משום חלוצת אחיו ולא משום כהונה ע"ש : ד"ה דתניא הזכר וכו' הא מזכר ונקבה לחוד לא הוה ממעט להו אלא מיתורא דואם כו' והא דאיצטריך כל זכר וכו' לרבות אנדרוגינוס כי היכי דלא נילף כו' והשתא מאי קפריך דבלא יתור כו' כצ"ל : בא"ד ועוד אומר רבי דההוא קרא וכו' כצ"ל ותירוץ הוא אקושיא דלעיל : בא"ד כיון שאינו מחייב

שום

חכמת שלמה

הכרעיים וגם אחר גמר ההפשט קורע את לבו ומוציא את דמו ואח"כ מוחך את הידים אלא שכן מתלה לחיתוך שאר אברים : בא"ד ולהוציא אימוריו בלא נימין כו'. נ"ב פי' שעכשיו לא יתלכלכו בצמר של בהמה שהרי הופשט עד החזה כדלעיל פ' כל כתבי דף קי"ז : בד"ה מהו דתימא כו' עלה דדם כו' סד"א : בד"ה קמ"ל מדקתני במתני' כו' כצ"ל : תוס' בד"ה גדול בהדיא כו' גדול שלא מל כו' כצ"ל :

דף קלד ע"א גמ' הוא ניהו דמתמיר כו' כיסתא לפלגא אמר אביי כו' : שם הנצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית נמתק : שם המתינה לו עד שנבלע בו כו' כצ"ל : רש"י בד"ה לפניה לסטריה כו' החלוק מעל המילה כו' כצ"ל והד"א : בד"ה כיסתא כו' כיס כו' מתוכו בתוך החלוק כו' כצ"ל : בד"ה וליעפפיה כו' ראש העליון החלוק כו' כצ"ל : בד"ה לכרכי הים הס"ד : בד"ה ה"ג כו' ירוק הנצתי בו הד"א : ע"ב רש"י בד"ה אי אמרת בשלמא ת"ק מזלפין ביום הראשון קאמר ולא איירי כו' כצ"ל : בד"ה אמר אביי כו' אתקפתא זו כדשני ליה כו' כצ"ל : בד"ה ערלתו כו' דבהאי קרא וביום השמיני כו' בשבת יתיב כו' כצ"ל (עיין במהרש"א) : תוס' אחר ד"ה ואין מוגעין נ"ל ד"ה הלכה כר"א בין בחמין שהוחמו בשבת כו' פי' שהוחמו ע"י נכרי מעצמו ולא שיאמר לנכרי בשבת שיחמם כדמוכח בעירובין דאמר ניפיילים לאימיה ניחום אגב אימיה ע"כ. וכ"כ וכן באשר"י אלא שכתב לאחר המילה מחמם אפי' הישראל עצמו ע"ש :

דף קלה ע"א רש"י בד"ה חיישינן הא דאר"ש בן אלעזר כו' ולענין שבת ודאי כו' כצ"ל : בד"ה ה"ג כו' דלא נחלקו בדבר זה אלא כו' כצ"ל : תוס' בד"ה מפני הסכנה כו' ולא ידע רשב"א מאי איריא כו' כצ"ל : ע"ב גמ' רבי חמא אמר טבילה ואח"כ ילדה זהו יליד בית הנימול לא' ילדה ואח"כ טבילה זהו יליד בית שנימול לאחד ות"ק כו' שלקח שפחה מעוברת כו' כצ"ל : רש"י בד"ה ה"ג כו' דרב אחאי כילד כו' שנימול לח' לקה כו' ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד כו' ילדה זה יליד בית שנימול לח' ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לא' בשלמא כו' דהא דלא גרס באלאתות כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה משום כו' שנימול לאחד כצ"ל והד"א והוא ס"ד : בד"ה מקנת כסף כו' מעוברת וילדה כו' כצ"ל : תוס' בד"ה כתנאי יש יליד בית כו' דבענין אחר אינה חשובה כו'. נ"ב פי' ולא הוי דומיא דלכם וק"ל. (עיין במהרש"א) :

דף קלו ע"א רש"י בד"ה לאכלה כו' מפרסת פרסה ואיננה מעלת גרה וגו' כו' ודאי לאכלה כו כצ"ל והד"א : בד"ה שפיסק כו' חיות מעט כו'. נ"ב אבל שהה מת בתוך ל' הוי כאילו ארי כדמוכח לקמן ודו"ק : בד"ה הוי אכלא מיניה כו' ממקום אחר ואמר ספיקא כו' כצ"ל. (עיין במהרש"א) : תוס' בד"ה מימהל היכי כו' היינו בשהה ולדות כו'. נ"ב פי' ורבנן פליגי עליה בתרתי בודאי בן ח' ובשהה רשב"ג חושבו כחי גמור ואמרי' אשתהי ורבנן חשבי ליה כמת והיכא שאינו ודאי בן ח' אלא ספק כשהה ולדות רבנן חשבי ליה כחי אפי' לא שהה ורשב"ג סבר איפכא מאחר דלא שהה לא חשבינן ליה כחי : ע"ב רש"י בד"ה הזכר כו' ואנדרוגינוס והא כו' הד"א : תוס' בד"ה דתניא הזכר כו' ועוד אומר רבינו

דהכא

אחר דבנדבה אם איתו קדוש הוי קולא וכמ"ש התוס' בהדיא פ' המפלת אבל דברי התוס' כאן מגומגמים ויש בהם עירבוב וכנ"ל תחלתו וסופו להחמיר הוא הלכך לא שייך התם יושב ובטל ועוד סבר רבי כו' ולא גבי חובה והוי קולא כיון שאינו מחוייב שום קרבן עכ"ל כנ"ל כ"ל : **בד"ה** הזכר כו' טומטום קדוש מספיקא משום דכל כמה דמלינן לאוקמא קרא למעט אנדרוגינוס ממעטים כו' וליה לן לאוקמי קרא למעוטי טומטום כו' עכ"ל ר"ל דהיכא דליכא אלא חד מיעוטא אית ליה לרב חסדא דליכא לאוקמא מסברא אלא לאנדרוגינוס דהוי בריה בפני עצמה לרב חסדא ולא למעוטי טומטום דלא הוי רק ספיקא אבל היכא דאיכא יתורא דמיעוטא ודאי דמעטינן מיניה נמי טומטום אפי' לרב חסדא דומיא דעשירי ספק ובהרת ספק וכל זה לרב חסדא דס"ל אנדרוגינוס בריה הוא אבל למ"ד אנדרוגינוס ספיקא הוא אדרבה לית לן לאוקמי כלל אפי' יתורא דקרא למעט אנדרוגינוס כדפריך התם גבי אנדרוגינוס איצטריך קרא למעוטי ספיקא וכמ"ש התוס' לעיל וק"ל : **בא"ד** וקשה לי לרב חסדא אמאי ממעט רב בנדה טומטום שראה לובן כו' עכ"ל לא ידענא מאי קושיא דרב חסדא נמי לא קאמר דמסברא אית לן לאוקמא קרא לאנדרוגינוס ולא לטומטום דהוי ספיקא אלא למ"ד דאנדרוגינוס בריה בפני עצמה הוי והשתא כיון דרב ס"ל בהדיא בפ' הערל כמ"ד דאנדרוגינוס נמי ספיקא הוי וכמ"ש התוס' לקמן א"כ ליכא שום סברא לאוקמא מיעוטא טפי באנדרוגינוס מלאוקמא בטומטום ואדרבה באנדרוגינוס איכא למיפרך איצטריך קרא כו' וכמ"ש התוס' לקמן וצ"ע : **בא"ד** מיהו הא ל"ק דה"א כשראה לובן ואודם כא' יתחייב ממ"נ כו' עכ"ל דבריהם צריכין ביאור דהא לפי מה שכתבו לעיל בהך דבכורות דפריך גבי אנדרוגינוס איצטריך קרא למעוטי ספיקא כו' דאם הוא אמת שהפסוק חושבו זכר למה ימעטנו שלא יהיה קדוש כו' א"כ תיקשי נמי הכא כיון שהאנדרוגינוס ספק למה ימעטנו כשראה לובן ואודם דאם הוא זכר יתחייב אלובן ואם הוא נקבה יתחייב אאודם אבל דבריהם מבוארים בזה בתוס' פרק המפלת וז"ל שם דהתם בבכורות פריך שפיר דממעט אנדרוגינוס מהזכר יתירא דכתיב גבי עולה ולהכי פריך איצטריך קרא למעוטי ספיקא כיון דקמי שמיא גליא אם נקבה הוא אמאי צריך למעוטי ואם הוא זכר ובא למעוטי משום דמשונה מאשר זכרים א"כ ש"מ דזכר הוא ולא ספק אבל הכא דכתיב מזכר ועד נקבה איכא למימר דממעט ליה משום דמשונה הוא והוי ספיקא משום דלא ידענא אי מזכר ממעט ליה והוי זכר או מנקבה ממעט ליה והוי נקבה כו' עכ"ל ע"ש וע"פ דברים אלו יתפרשו דבריהם דהכא שהקשו בזה תימה כיון דסבר רב אנדרוגינוס ספיקא הוא אמאי קאמר רב מזכר ועד נקבה זכר ודאי כו' ר"ל דקשיא להו אליבא דתלמודא כיון דאנדרוגינוס ספק הוא לא הל"ל למעוטו מזכר ודאי ונקבה ודאית דממעט ולא אנדרוגינוס שהוא ספק דלא איצטריך למעוטי ספיקא אלא שימעטו משום דמשונה הוא והכי הל"ל דאם הוא זכר ימעט אנדרוגינוס מזכר משום דזכר משונה הוא ואם נקבה הוא ימעט אותו מנקבה משום דנקבה משונה הוא והתוס' דהכא קצרו קצת בדבריהם בזה ומה שיש לדקדק בזה בדברי התוס' פ"ק דחגיגה ע"ש בחידושינו באורך :

דף קלז ע"ב בד"ה אבי הבן כו' והדר המברך אומר אשר קדשו במצותיו וצונו למול את הגרים ונראה כו' עכ"ל דלמול נמי להבא משמע ואפ"ה אומרה אחר שמל אלא ע"כ דאית לן למימר דלעבר נמי משמע כמ"ש התוס' לקמן וה"נ איכא למימר במילת קטן דנראה שזהו כנגד ברכת אבי הבן וק"ל : **בא"ד** ברוך כורת הברית דמשמע דכל זה הוא אחר המילה כו' עכ"ל ר"ל דומיא דכורת הברית במילת קטן דהיא לכ"ע אחר המילה ודו"ק : **בד"ה** ידיד כו' וג' האבות נזכרים חק בשארו שם הוא יצחק כו' עכ"ל בתוס' פרק כל המנחות דבריהם מבוארים יותר וז"ל אר"ת ידיד מבטן היינו אברהם שנקרא ידיד כדאמרי' הכא וקדשו הקב"ה מבטן שדורש במדרש דכתיב באברהם כי ידעתיו וכתיב בירמיה בטרם אצרך בבטן ידעתיך חוק בשארו שם זה יצחק שקראו הקב"ה יצחק עד שלא נולד וצאצאיו כו' עכ"ל ע"ש ונראה לפרש לפי דבריהם דשארו קאי על אברהם ואין שארו אלא אשתו ור"ל דבעוד שהיה יצחק בבטן אשתו של אברהם שם חק לו וק"ל : **סליק פרק רבי אליעזר דמילה**

ח"א דף קלז ע"ב אשר קדש ידיד כו' · עי' פירש"י ותוס' ועי"ל דאכלל ישראל אמר אשר קדש ידיד שקראו הכתוב ידיד כדכתיב מה לידידי בביתי וגו' כפירש"י לפי פשוטו בספר ירמיה וכתיב את ידידות נפשי וגו' ואמר בהם מבטן עש"ה העמוסים בני בטן ואמר חוק בשארו שם לא כשאר חוקים שאינן בגופו של אדם כמו התפילין והציצית אבל זה החוק הוא למעלה בגופו של אדם כההיא דפ' התכלת שכתבנו לעיל ואמר וצאצאיו של אברהם הנזכר לעיל חתם באות ברית קודש שהמילה היא אות ברית כמ"ש לאברהם והיה לאות ברית ביני וגו' והוא חותם הקודש ע"ש גדר ערוה דכ"מ שתמצא גדר ערוה נאמר בו קדושה וכמ"ש שהמילה באה למעט תאות המשגל ועל כן בשכר זאת צוה הקב"ה לאברהם להציל ידידות שארינו דהיינו גופינו משחת דהוא הגיהנם כמ"ש בפ' עושין פסין שאברהם יושב על פתחו של גיהנם ומסיק משם למי שאין בו דבר ערוה ועבירה וכל הבא על הנכרית נמשכה ערלתו ולא מבשקר ליה והיינו למען בריתו אשר שם כו' ודו"ק : **שאלמלא** דם ברית חקות שמים וארץ לא נתקיימו כו' מפורש פ"ד דנדרים ע"ש : **סליק פרק רבי אליעזר דמילה**

פרק תולין

דף קלח בתוס' בד"ה כסא גלין כו' אלא היינו מטה שפורסין כו' ואסור משום אהל כו' עכ"ל הך מטה דפ' כירה ודאי לאו משום איסור אהל קאמר אלא משום שמא יתקע כדאמר בהדיא התם אלא כסא דהכא באיסור אהל איירי ושגירת לישנא דמטה דהתם נקטו הכא מטה, במקום כסא גם משום דראייתם מפוריא דאסור ממטה למעלה וק"ל :

בד"ה בעא מיניה כו' והריב"ש פי' התם שכשהיה עוסק באימרי שאלו כו' עכ"ל פי' כשהיה עוסק באימרי רברבי והיינו אבעיא מליעתא שהשיב לו עלה דאף בחתול אין דרוסה לו וק"ק אמאי שבקי קמייתא שהיה עוסק בעופות ושאל אם יש דריסה לחתול והשיב לו דאף לחולדה יש דרוסה וק"ל : **ע"ב** בתוס' בד"ה שאין בשיפועה כו' ואין נראה לר"י כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל ול"נ לפרש שאין בשיפועה טפח תוך גובה י' כו' ר"ל שיהא למטה ב' טפחים כו' עכ"ל וא"א לומר כן דע"כ אם הוא טפח בפחות מג' סמוך לגג מתרחב בגובה י' יותר מג' טפחים דבכל ג' טפחים גובה עכ"פ מתרחב הגג טפח כשיעור שהיה מתרחב בפחות מג"ט הסמוך לגג וא"כ הני ב' לא אמרן סותרים אהדדי דהא בים בשיפועה נמי טפח למטה דהיינו שמתרחב למטה ב' טפחים בגובה י' לא הוי בפחות מג' סמוך לגג טפח ואסור ללא אמרן בתרא ולפי לא אמרן קמא מותר ודו"ק : **בגמ'** אלא לידע אם ראשונה היא אם שניה כו' ק"ק למאי דמסיק דמספקא להו בהא דתניא יכול יהו הכלים מטמאין באויר כלי חרס כו' אמאי לא קאמר כדמעיקרא דמספקא להו בטומאה וטהרה גופיה ובכלי שטף אם יטמא באויר כלי חרס משום דכמאן דמלי טומאה הוא אם לאו י"ל דודאי הך מלתא דברייתא ודאי נמי דהוו ידעי' דמדכתיב בקרא מכל האוכל אשר יאכל אוכל מטמא כו' ואין כלים מטמאין מאויר כלי חרס אלא דאין מבין היינו דלא הוו ידעי טעמא דהך מלתא דלהכי קאמר קרא דאין כלים מטמאין באויר כלי חרס משום דלא הוה כמאן דמלי טומאה ולכך הוה מספקא להו שפיר באוכל שמטמא באויר כלי חרס אם הוא ראשונה או שניה ודו"ק :

ח"א דף קלח ע"ב כשהוא אומר כו' · לכאורה קשה כיון דמקרא דכתיב בתורה ליכא למילף אלא מכח קראי דנביאי לא הוה ליה לאתויי אלא האי קרא דנביאים דמפורש ביה דאבדה חכמת וגו' דהיינו תורה וי"ל דמייתי האי קרא דתורה משום פירושא דקרא דנביאי דמאי לשון הנני יוסיף להפליא וגו' ומאי לשון הפלא ופלא כפול אבל השתא דהפלאה זו שנאמרה בתוכחה והפלא ה' וגו' היא שכחת התורה יתפרש האי קרא דנביאים שפיר דבתוכחה לא נאמרה רק חד והפלא ואפשר שיתפרש על שכחת הנסתר של התורה ובא הנביא לומר הנני יוסיף את העם להפליא על פליאה א' דכתיב בתוכחה דהיינו הנסתר אלא שיהיה הפלא ופלא שתהיה הפליאה כפולה בהם דהיינו שגם הנגלה של תורה תשתכח כדמסיק ולא ימצאו דבר ה' זו הלכה עתידה אשה כו' ופי' בה הכפול חכמת חכמיו תאבד בנגלה ובינת נבוניו תסתתר בנסתר ודו"ק : **כי** לא תשכח כו'. דוענתה השירה הזאת דכתיב בהאי קרא משמע ליה כל התורה וכן כתבו לכם את השירה הזאת וגו' מוקמינן לה בפרק כ"ג בתורה שצריך לכתוב ס"ת ומאן דפליג לעיל ואמר דהתורה תשתכח מוקי ליה האי קרא כי לא תשכח וגו' בשירה גופה וק"ל :

דף קלט בתוס' בד"ה וליתן ליה לתינוק כו' ולא דמי לכוס דיוה"כ כו' כיון שנעשה מנהג לשתות בכל שנה כו' עכ"ל וכשותא דשמעתין נמי כמו מנהג הוא לזרוע בכל שנה ושנה ועיין בר"ן וק"ל : **ע"ב** בפירש"י בד"ה מת ביו"ט ראשון כו' מת שנשתהה כגון שמת בשבת ולמחר כו' עכ"ל מפירושו נראה דרבא דוקא באשתהי איירי וקשה דא"כ מאי מייתי אהך דבני בשכר דודאי הוא דמיירי נמי דוקא באשתהי ויש ליישב דלפירושו נמי הא דקאמר רבא מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל איירי אפי' בלא אשתהי ובדמוקי לה רב אשי התם ועיין ברא"ש בזה בפ"ק דביצה ודו"ק : **תום'** בד"ה יו"ט שני כו' ושמע רבי דטעמו משום דמסיק רבינא כו' ושלא להו ר"ת בני בשכר אינן בני כו' עכ"ל ר"ל אף שלא להם מטעמא דבני בשכר אינן בני תורה כו' ואתי לזלזולי ביה כמ"ש התוס' לבסוף עיקר טעמו היה כמו ששמע רבי משום דמסיק כו' וגם יש לירא פן יצוו השרים כו' כן נראה מדברי התוס' פ"ק דביצה וק"ל : **בד"ה** תלא דבישרא כו' במוקצה לטלטל ס"ל כר"ש כו' והשתא א"ש באיסור דתלא כעין כישא דירקא כו' עכ"ל ר"ל דכמו שהירק גופיה ודאי חזי למאכל בהמה ושרי לטלטל אלא בכישא של הירק דהיינו בדבר שאוגדין בו הירק קמיירי אם הוא חזי אם לאו כו' בתלא דבישרא ודכוורא לא איירי בבשר ודגים גופיה אלא בתלא של בשר ושל דגים דהיינו דבר שתולין בו בשר ודגים וק"ל : **בפרש"י** בד"ה ונותנין בילה כו' ובמסננת של חרדל הוא דשרי משום שינוי כו' עכ"ל הקשה לי אחד מהחכמים לפר"י הלוי מאי קפריך מהך מתני' דהכא בפ' ר"א דמילה אהא דקתני התם אין מסננין החרדל במסננת שלו דאימא דהתם אסור חרדל במסננת שלו דליכא שינוי משא"כ הכא בילה במסננת של חרדל דהוי שינוי לפי' ר"י הלוי ונראה ליישב כיון דהתם ביו"ט קמיירי כפירש"י שם דביו"ט קמיירי הך דאין מסננין את החרדל במסננת שלו קפריך שפיר כיון דהכא בשבת שרי ע"י שינוי ה"ל למשרי ביו"ט בלא שינוי כלל כהך דלקמן דהני פלפלין מידק דייק חדא חדא בשבת משום שינוי וביו"ט שרי אפי' בלא שינוי כמ"ש התוס' שם ודו"ק :

ח"א דף קלט ע"א במקום א' כו' . ר"ל אפי' במקום א' מכל המקומות שזכר לא ימצאו הלכה ברורה כדמשמע קרא דגם אחר שישוטטו בכל המקומות לא ימצאו וק"ל :

לפיכך כו' פורעניות כו' · מפירש"י נראה דמלת לפיכך קאי אדלעיל אג' עבירות שזכר ולא משמע כן גם יש לדקדק במה שאמרו אלא שתלו בטחונם במי שאמר כו' הול"ל לישנא דקרא שבטחו בה' לדכתיב ועל ה' ישענו ונראה ע"פ מה שכתבנו בריש פ"ק דב"ק שפורענות אש היא הקשה שבכל פורענות שמכלה את הכל וע"ז אמר כמעט כסדום היינו וגו' ע"ש באורך ולזה אמר שכל פורעניות וכו' היינו פורעניות אש הכולל כל פורעניות שהוא מכלה הכל לא באה אלא בשביל דיינים כמו שהיה בסדום כמפורש פ' חלק והוא הטעם שהדין ישר הוא קיומו של עולם והיפך המעוות משפט הוא מהרס קיומו של עולם והיה ראוי לבא עליהם פורענות זה המכלה הכל אלא לפי שבטחו במי שאמר והיה העולם דהיינו כיון שברא באמירה יקיימו ג"כ הוא גם אם אנו מעוותים המשפט לפיכך ר"ל שתלו מיהת בטחונם בו מביא הקב"ה עליהם ג' פורעניות על ג' עבירות לא בכליון גמור כמו בסדום דהיינו ציון שדה תחרש ויהיה ראוי לזריעה וירושלים לעיים והר הבית לבמות יער שיהיה מיהת דבר הצומח ולא כליון גמור כמו בסדום שנאמר בו וה' המטיר וגו' גפרית ואש וגו' ויהפוך את הערים וגו' וצמח האדמה וק"ל : **אין** ירושלים נפדית כו' . אי בטני

חכמת שלמה

דההוא כו' כנ"ל . ונ"ב תירוץ הוא כדמוכח להדיא בפ' המפלת בתוס' : **בא"ד** הלכך לא שייך התם כו' . נ"ב פי' והוא קולא כמשמעו שאינו קדוש כלל ולא משום שהוא יושב בטל ולא צריכא להאי שינויא דתיקא דלעיל ודו"ק : **בד"ה** הזכר ולא טומטום כו' אלא טומטום ודאי צריך קרא שיש מכן זכרים כו' אנדרוגינוס דממעטי כו' וקשה לרבי אמאי כו' הא אשה לא כו' כנ"ל :

דף קלז ע"א גמ' שני ימים של ר"ה כו' . נ"ב כאחרים דלית להו דחיית אד"ו א"נ כה"ג קאמר ודו"ק : רש"י בד"ה א' למול כו' בשבת ר"א כו' הד"א ונרשם גמ' בסה"ד : **בד"ה** נולד בין השמשות נימול לט' שהרי ליום א' כו' לט' היה היום כו' כנ"ל והד"א : **סליק פרק רבי אליעזר דמילה**

תולין פרק עשרים

דף קלח ע"א תום' בד"ה כל נ"ל וכל הנהו כו' אפי' מלמטה למעלה כו' י"ל שיש להם מחיצות מ"ד כנ"ל : **בד"ה** מי סברת אדר"א קאי דר"מ כו' כנ"ל : **ע"ב גמ'** רב אמר אפי' חד נמי אסור כו' . נ"ב כן הוא באשר"י בפנים אבל בס"א גרסי' אמר רב גזירה שמא יתקע וכגי' זו משמע כפירש"י בהדיא ונכון : **שם** הא נמי מתני' היא כו' . נ"ב לאו דוקא ממתני' פריך הא עתידה תורה שתשתכח אלא קס"ד שדין פשוט הוא מן התורה כמו ששנה התנא במשנה וק"ל : **תום'** בד"ה שאין בשיפועה כו' ואין נראה לר"י כו' . נ"ב וכ"ל שאין בשיפועה טפח תוך גובה י' פי' שיהיה גובה י' ועדיין לא הוי שיפוע טפח ר"ל שיהא למטה שני טפחים אבל אחר שעברו י' טפחים גובה אפי' למטה רחב השיפוע הרבה אין בכך כלום ודו"ק . (עיין במהרש"א) :

דף קלט ע"א גמ' אהידנא לא ואידך שיכרות כו' כנ"ל : **תום'** בד"ה ולישלח להו כו' לא זכריתו ולא קי"ל כו' כנ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה ואומר כו' מיכוינא הס"ד : **בד"ה** שלא יעשה כו' כי עובדא דחול כו' כנ"ל : **בד"ה** לא ליהדק איגש ליגייתא כו' כנ"ל : **תום'** בד"ה מ"ש מאה דתניא כו' פי' וס"ל כר"י ב"י דאמר מערימין לעיל בפ' כל כתבי וכ"ה להדיא בפ' מי שהפך כנ"ל והס"ד : **בד"ה** תלא דבישרא כו' ואמרי' לעיל כו' ובלא בשר אלא כו' כנ"ל : **בא"ד** והוי מוקצה מחמת מיאוס כו' . נ"ב פי' ורב כר' יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה מחמת מיאוס וכ"ש מחמת איסור ולא אמרי' לעיל דמוקצה לטלטל

מהר"ם

שום קרבן מ"ר ר"ל והוי קולא : **ד"ה** הזכר ולא טומטום וכו' וכיון דאמרת דספיקא הוא איצטריך קרא כו' למה ימעטנו שלא יהא קדוש לעולה וכו' כצ"ל : **בא"ד** ונראה לרבי דשפיר פריך דהתם וכו' דהיכי נעביד מספיקא וכו' אסור לסמוך משום עבודה בקדשים אם לא כו' נ"ל להגית ואסור לסמוך משום עבודה בקדשים ועולת נדבה פסולה אם לא וכו' : **בא"ד** וקשה לי לרב חסדא וכו' וכ"ת משום דאיכא קרא יתירא דדריש לה לטומטום וכו' כצ"ל : **בא"ד** ואם הוא נקבה ימעט אותו מנקבה וכו' ר"ל אם התורה חושבו זכר א"כ הוא ממועט מתיבת זכר וכן אם חושבו נקבה ממעט אותו מנקבה דהא ליכא ספיקא קמי שמיא ולמה תפס רב שניהם דמשמע דממעטו מכח בריה נ"ל ודו"ק :

דף קלז ע"א בגמ' רב הונא מתני חייב דתניא אמר ר"ש וכו' כן הונה בספרים רב יהודה מתני פטור דתניא אמר ר"מ וכו' כצ"ל : **ושניהם** לא למדוה וכו' ר"א סבר כע"ז מה ע"ז אמר רחמנא וכו' כצ"ל: **לא** נחלקו ר"א ור' יהושע על מי שהיו לו וכו' על מה נחלקו על מי שהיו לו שתי וכו' כצ"ל : **ברש"י** ד"ה נולד לבין השמשות נימול לט' שהרי יום שמיני של מחר הוא נימול וכו' כצ"ל : **ע"ב בתוס'** ד"ה אבי הבן אומר וכו' ור"ת החזיר המנהג לקדמותו וכו' כשם שהכניסו לברית מכלל שכבר הכניסו וכו' ר"ל וברכה זו קאי על ברכת האב שמברך להכניסו וכו' וממילא גם ברכת האב הוא אחר המילה : **ד"ה** ידיד מבטן אומר ר"ת שהוא אברהם אבינו וכו' כתב הר"ן ומנא לן דאברהם נתקדש מן הבטן י"ל דדלמא קי"ל דילפינן בג"ש דידיעה ידיעה באברהם כתיב כי ידעתיו ולהלן הוא אומר בטרם אצרך בבטן ידעתיך עכ"ל : **סליק פרק רבי אליעזר דמילה**

תולין פרק עשרים

בתוס' ד"ה דר"א עדיפא וכו' ונראה דבדאורייתא מודה ר"א כצ"ל פי' דבמלאכה שהיא אסורה מדאורייתא מודה ר"א שאסור לעשותה במכשירי אוכל נפש האפשרים :

דף קלח ע"א בגמ' ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר"מ וחכ"א וכו' כצ"ל : **אמר** רבה כוותי דידי מסתברא וכו' כצ"ל : **וילון** מותר לנטותו וכו' לשון האשר"י דאין אהל למחיצה בלא גג אלא היכא דעשויין להיתר פלטול או להכשר סוכה : **בתוס'** ד"ה כסא טרסקל וכו' וד"ה כל הנהו דאסרינן בביצה כו' הד"א : **ע"ב בגמ'** גזירה שמא יתקע וכו' בפירש"י משמע דאמלתיה דת"ק ועוד קשה מלקמן גבי כפיפה מצרית כצ"ל פי' דלקמן משמע דאפי' טפח חשיב אהל : **בא"ד** ובשם

ל :

קאי : **ברש"י** ד"ה שמא יתקע כשמחבר לה רגל וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה שאין בשיפועה טפח וכו' ועוד קשה רבינו שמואל פירש וכו' כצ"ל :

דף קלט ע"א בתוס' ד"ה ולישלח להו וכו' ולא קי"ל כר' יאשיה וכו' כצ"ל : **ע"ב בתוס'** ד"ה יו"ט ב' יתעסקו בו ישראל וכו' ומעשה היה וכו' ולדידן אע"ג דליכא למיחש כו' פי' דליכא האידנא חברים אפ"ה יש לאסור כיון דמסיק הכי בגמ' דהאידנא דאיכא חברים וכו' אין לנו להתיר מה שכבר נאסר בגמ' גם מן הדין יש לאסור גם בזמן הזה אע"ג דליכא חברים משום דיש לירא פן יראו השרים ויצוו להתעסק במלאכתם וזה היה טעמו של ר"ת שכעס אלא שמה שמסיימו התוס' שלח להם ר"ת בני בשכר אינם בני תורה וכו' דמשמע שטעמו של ר"ת היה בשביל שבני מילואי"ן לא היו בני תורה זה סותר הדברים שכתבו למעלה ששמע ר"י שטעמו של ר"ת היה בשביל שמסיק שם והאיכא חברי כו'. דשני טעמים הם ועיין במס' ביצה דף ו' שם בתוס' ד"ה והאידנא וכו' דמתחלה שלח להו ר"ת הטעם

דבני

יהירי בטני כו' הכל מפורש פ' חלק ע"ש : א"ו הדיינין כו'. מקרא זה בנבואת בבל כתיב אלא מדכתיב לעיל מיניה ונשאת המשל הזה על מלך בבל וגו' משמע ליה דמלך בבל הוא הנמשל ממטו והמשל הוא לדיינין כמו שהדיינין הן מטה ומקל לחזניהם הרשעים הרודין בעם שלא כדין להחזיק מעשיהן כך היה מלך בבל מטה ומקל לרשעים שהן הכשדיים ושבט מושלים אלו ת"ח שבמשפחות כו' רש"י פי' שבט ג"כ מלשון מקל ויותר נראה לפרש לפי הדרש מלשון שבט ומשפחה שזה הת"ח שהוא משבטו וממשפחתו של הדיין הוא מחזיק דבריו גם אם שלא כדין היה דן וק"ל : כי כפיכם כו'. כפירש"י ע"י שוחד שלוקח בכף הוא מטה הדין ונוטל נשמתו ע"ש כי הדם הוא הנפש ועי"ל דם מלשון דמים וממון וק"ל : ולקדקד נזיר וגו'. לאו נזיר ממש קאמר דהא כתיב ויגלח ויחלף וגו' אלא נזיר יין היה ונראה טעם שפירשו מיין לפי שקלקול המכירה בא להן מתוך אכילה ושתייה כמ"ש בפירש"י פ' וישב לרעות את צאן וגו' לרעות את"ע וכתיב וישבו לאכול וישאו עיניהם וגו' וכמ"ש הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין אך קשה דודאי יוסף שהכירם שהם אחיו ניחא שהותר לו הנדר אבל הם שלא ידעו עדיין אם הוא יוסף למה הותר היום נדרם יותר מכל הימים שהיה יוסף פרוש מהם וי"ל מפני אימת המלכות התירו היום נדרם ומה"ט נמי לפי דעתם שהם שתו יינם אע"פ שלעתיד יהיה אסור מדרבנן ולפ"ז איכא למימר נמי דיוסף נזיר ממש היה אלא מפני כבוד מלכות גילח עצמו תוך ימי נזירותו וניחא השתא למאן דאמר שאף הם לא שתו יין ולמה הוא נקרא נזיר ולא אחיו לפי שהוא היה נזיר ממש משא"כ אחיו שלא היו נזירים אלא כפרושים מיין ועי"ל שהוא נקרא נזיר למעלתו אע"פ שלא היה ברשות עצמו והיה בין הנכרים אעפ"כ היה נזהר בפרישות יין וק"ל : זבה לחושן כו'. דבלבו יתורא דקרא הוא להורות שהיה שמח בכל לבו ולא שיהיה מראה עצמו לעיניו שהוא שמח ובלבו יתקנא בו והכי מפורש בש"ר ואמרו ע"ש הלב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים כו' ע"ש :

דף קמ ע"ב בד"ה אריסא פליג כו' וקא מטין לאשווי גומות שלא יפלו כו' עכ"ל וכ"כ התוס' משום דלר"ש דבר שאין מתכוין מותר אבל מלשון התלמוד דאמר ואיבום של קרקע מי איכא למ"ד דשרי הא קא מבוי גומות נראה דודאי מבוי גומות והוי פסיק רישיה דמודה ר"ש וכ"כ הר"ן ע"ש :

ח"א דף קמ ע"ב בר פי רב דלא נפישא ליה ריפתא לא ליבלעי כו'. עיין פירש"י ועוי"ל דלא נפיש ליה ריפתא לא ליבלע ברכת המוציא משום דאינו בולע ליתן פרוסות המוציא בעין יפה וכבר אמרו דבע"ה בולע משום טוב עין הוא יבורך וק"ל : ואמר רב חסדא האי מאן כו'. בכולהו אמר בר בי רב דדרך עלה טובה קאמר להו משא"כ הכא משום בל תשחית נגעו בה ואחרים נמי מגויין עליה וק"ל : ואמר רב פפא האי מאן דאפשר למשתי שיכרא כו' ולאו מלתא היא כו'. ורב פפא לטובת עצמו אמרה שהוא היה עושה שכר כדאמרי' פ' ע"פ דאמר רב פפא אי לאו דעבדי שיכרא לא איעתרו וק"ל : סליק פרק תולין

דף קמא תוס' בד"ה הני פלפלי כו' דקשה למ"ד דשרי מוריקא לו משום דאין כל הקדירות כו' אם כן יהא מותר לקולרו כו' עכ"ל בפשיטות ה"מ לאוכוחי מתבלין גופייהו דקאמר בהו טעמא דאין כל הקדירות צריכות תבלין א"כ יהא מותר לקולרו כו' אלא משום דאיכא למימר דמ"ד נמי טעמא משום דאין כל הקדירות כו' אית ליה נמי טעמא משום דמפיגין טעמן ותרתי בעי דלא ידע מאי בעי בישוליה ובדבר דמפיג טעמו אבל מהא דקאמר א"כ מוריקא על כרחך דליכא למימר הכי אלא דאיכא למימר כמ"ש התוס' דבעי נמי קלת הפגת טעם ומיהו לפ"ז משום מלח דבעי למתני שינוי לא הוה אילטריך ליה להאי טעמא דכל הקדירות צריכין מלח דאי נמי אין כל הקדירות צריכין מלח כמו תבלין ממש בעי שינוי כיון דלית ביה הפגת טעם כלל אלא דהאמת קאמר דתבלין נמי היכא דידע מאי בעי בישוליה צריך שינוי דתרתי בעי דלא ידע מאי בעי בישוליה וגם קלת הפגת טעם כמו מוריקא ודו"ק : ע"ב גמרא הב"ע ברפוי דתניא ר"י אומר אם רפוי כו' והשתא ה"מ לאוקמא הני תרתי ברייתות כרבנן והא ברפוי והא באינו רפוי וכן לרבה הוי מצי לאוקמא כר"א אלא כיון דתרווייהו סתמא קתני להו משמע בחדא גוונא איירי ודו"ק : תוס' בד"ה במגעל כו' אמאי גזרי' בפ' מצות חליצה מנעל אטו כו' עכ"ל כנ"ל : סליק פרק תולין

פרק נוטל

תוספות בד"ה תינוק כו' והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור שלא הוליא כו' עכ"ל בים ספרים מוגה א"כ שלא הוליא כו' ואין לורך דהדא הירולא הוא וה"פ דלגבי תינוק מת שא"ל לו לטייל ה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה ולגבי עצמו נמי אע"ג דלריך לו הא לא הוליא כדרך המוליאין וק"ל :

דף קמב בד"ה ונשדינהו כו' וא"ת מ"ש דלא סריך לטלטל תינוק כו' וא"ת אפילו אין הכלכלה מגולה ט' עכ"ל הני קושיות אין כאן מקומם ויש ליישב ודו"ק : בד"ה ה"נ ט' אבל אם מונחת ט' כי הכא שהפירות כו' לא אמר שביק לה לטמאה כו' עכ"ל לא הוצרכו לזה בטמאה וטהורה אלא דבפירות ואבן מיירי שהם מונחים ביחד בלא שום כלי ובזה נוחין דברי התוספות שכתב מהרש"ל דלא נקט הכא אלא בפירות ואבן אבל טמאה וטהורה אין דרך להניח יחד אלא בכלים זה בפני עצמו וזה בפני עצמו גם קלא קשה לדברי התוספות שלפנינו דאי איכא לאשכוחי נמי בטמאה וטהורה בכה"ג שהם מונחים ביחד בלא שום כלי אם כן לוקמא הך ברייתא דקתני בין שטהורה כו' ובין שטמאה למעלה כו' בכה"ג שהם מונחים בלא כלי דבהא לא אמר שביק לטמאה ושקיל לה לטהורה ויש ליישב דברייתא ודאי [א"א] כיון דקתני בה נמי עם החולין ואין דרך תרומה וחולין להניחן ביחד בלא כלים ודו"ק : בד"ה שנפלה כו' ורש"י לא פירש כן בפרק גיד הנשה כו' עכ"ל ר"ל שפירש שם דבעי ק"א של היתר וה"ם דמסקנא לא קאי התם הכי דמעיקרא ודאי בעי למימר מאה ואחד של היתר אבל במסקנא לא קאי כמ"ש התוס' שם ודברי רש"י הכא קלא מגומגמין גם בזה שפירש ומדמע עד נ"ט שכנגדו דמשמע דבק' של היתר ודאי דעולה וממ"ש בתר הכי ואם יש חולין יותר מק' כנגדו עולה משמע דבעי היתר יותר מק' ודו"ק : ע"ב בד"ה שאוכל מרובה כו' והא דמוקי לה בסיף פ"ק דביצה כגון דנפיש בטירחא כו' עכ"ל ר"ל כיון דלפי' ר"ת הא דאוכל מרובה כו' ופסולת מרובה כו' לענין ביטול קאמר ומרובה בשיעורא קאמר אם כן ע"כ הא דמוקי התם הא דפסולת מרובה על האוכל כגון דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא לא קאי על הפסולת דההוא ודאי מרובה בשיעורא הוא אלא האוכל ממנו קאמר דזוטר בשיעורא ונפיש בטירחא הוא ולא הוי הקושיא התם פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי ואפילו לטלטל כו' דהוה ליה כוליה פסולת ולא חזי כפרש"י התם דא"כ לא הוי משני מידי בהא דזוטר האוכל בשיעורא לפירוש ר"ת דמה"ט תיבטל לגבי פסולה כסברת המקשה אלא לפי' ר"ת גרסי' התם כדגרסי ספרים אחרים פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי ר"ל פשיטא דנוטל האוכל ולא הפסולת דמי איכא דשרי כיון שהוא מרובה ומשני כגון דהאוכל מרובה וזוטר בשיעורא מ"ד כיון דנפיש האוכל בטירחא מיעוטא בטירחא עדיף ונוטל הפסולת קמ"ל דנוטל האוכל וכן פי' הר"ן שם לדעת ר"ת וכבר כתבנו כל זה בחידושינו פ"ק דביצה ע"ש : בד"ה לא שנו כו' דה"א אבן ודאי שרי בשבת שנראה שפי ככסוי אבל כו' עכ"ל ולא זו אף זו קתני במתני' אבל בתרתי דרב ליכא למימר הכי דהא כיון דהשמעינן בקמייתא דאע"ג דנראה ככסוי חבית אסור במניח אין צריך לומר בתרייתא דאסור במניח וק"ל :

דף קמג בד"ה התם כיון כו' אע"ג דבשער של אפונין כו' מ"מ הכא שרי כדפי' כו' עכ"ל אע"ג דגרעינין הוי כנולד מדמו להו הכך מיעיה נמי דהוי כנולד כיון דמבעו"י עדיין אין מסריחין אלא דמהנו בהו טפי הא דדעתייהו עלייהו מבעו"י כמ"ש התוס' התם ובהכי ניחא נמי דמייתי הכא אבני מיעיה מהא דאמר דנסבר כו' דה"ל נולד כפירש"י דה"נ הכא בבני מיעיה ה"ל כנולד ואסור אי לאו דדעתו עלייהו מאתמול וניחא נמי מה שהביאו התוס' לקמן אהך דגרעינין מהך דנבילה שנתנבלה בשבת דדמי נמי לנולד כיון שמתה בשבת ולא היה דעתיה עלה מאתמול ואין מקום שם לתמיהת מהרש"ל ודו"ק : בד"ה רבה מטלטל כו' ואנוחי לקנא דמיא היכי שרי לכתחלה כו' עכ"ל ר"ל דהא לא איירי הכא בשכח דאנוחי לקנא דמיא בשבת הוי לכתחלה ולא המרו ביה לטלטל אגב באיסור מוקצה לרבה כי הכא בגרעינין דלא שרו אביי ורבא לעיל אלא בכיפין דחזי למזגא ובר יונה דחזי לאומנא וק"ל : בא"ד ואפי' לר' יהודה שרי אף לאדם חשוב כו' כנ"ל : סליק פרק נוטל

פרק חבית

ע"ב בד"ה ור' יוחנן כו' ואוכלה בשני וכן בילה כו' בבני אין כו' א"כ אמאי נקט הכא כו' כנ"ל : בד"ה הלכה כרבי יהודה כו' וי"ל דשייך טפי לגזור בבילה לפי שהיא עומדת

מהר"ם

רבני בשכר אינן בני תורת ובני מילואי"ן בני תורה ופליג שם הר"י על טעם זה משום ראשכחן דלכמה דברים אינן בני תורה וכו' ומסיק בסוף ועוד אומר ר"ת דבזמן הזה יש ג"כ יהודים שמשועבדים למלכות לעשות מלאכה ואם יראו שיעשו מלאכה למת יכופו אותם לעשות מלאכה למלכות ע"ש ועכ"פ דברי התוס' דהכא אינם מדוקדקים דהאי שמסיימי ושלח להם ר"ת אינן ענין למה שכתבו בעלת מוח וק"ל : ד"ה ציצית חשיבי וכו' שחשובים בעיניו שדעתו ליתן בטלית ציצית רביעית פר"ת כצ"ל והוא סת"ד פי' אע"ג שנעקרת ציצית אחת אעפ"כ הציצית הנשארות חשובים בעיניו מפני שדעתו ליתן ולצרף הציצית רביעית לתציצית הראשונות ולפ"ז אפי' בזמן הזה דליכא תכלת אסור להוציאה ולאפוקי מפירש"י דשרי בזמן הזה ומה שכתבו התוס' אח"כ הא לא תשיבי ובטלי הוא התחלת דבור השני : ד"ה מ"ש מהא דתניא וכו' בספרים שלנו הוגה כך מ"ש מהא דתניא וכו' וס"ל כר"י דאמר מערימים לעיל בפ' כל כתבי :

דף קמ ע"א בגמ' אביי ורבא דאמרי תרווייהו וכו' קם ר' יוחנן בשיטתיה דר' אלעזר קם ר' אלעזר וכו' כצ"ל :

דף קמא ע"א בגמ' איתמר מר בריה דרבינא אמר א' זה וא' זה אסור רב פפא אמר א' זה וכו' כצ"ל ועיין באלפסי ובאשר"י ובהר"ן : ברש"י ד"ה אודרא וכו' שסותמין בהן פי הפך שלא ישפך כצ"ל והס"ד והתחלת דבור השני הוא מכסכסו וכו' : סליק פרק תולין

נוטל פרק אחד ועשרים

דף קמב ע"א בגמ' המוציא כליו מקופלות ומונחים על כתפו וסנדליו וטבעותיו בידו וכו' בתוס' גרים ברישא בקומצו וכן הוא ברש"י בעמוד ולפי זה צריך להגיה ברש"י מדלא תנא בקומצו כדנקט רישא ודו"ק נ"ל : ע"ב בתוס' ד"ה שהאוכל מרובה וכו' והא דמוקי לה בספ"ק דביצה כגון דנפיש בטירחא וכו' זה לשון הגמ' פ"ק דביצה פסולת מרובה על האוכל מי איכא למאן דשרי ופירש"י מי איכא מאן דשרי אפי' למלטלו והא בטילי ליה טיעוטא לגבי רובא והוו כאלו כולו פסולת ומשני לא צריכא דנפיש בטירחא וכו' ופי' והת"ק בר"א בזמן שטורח האוכל מרובה וכו' אבל טורח הפסולת מרובה ר"ת וכו' וג"ל דלפי' התוס' דהכא דמפרשי דתירוצא דנפיש בטירחא קאי אאוכל לא גרסי כגי' הקונטרס אלא ה"ג פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי וכן היא הגירסא באלפסי וה"פ פשיטא דנוטל האוכל ומניח הפסולת מאחר דהפסולת מרובה ומשני לא צריכא דנפיש וכו' ר"ל האוכל והפסולת הוא מרובה בשיעורא וזוטר' בטירחא מהו דתימא נוטל הפסולת קמ"ל דמאחר דפסולת מרובה אסור ופי' זה מצאתי בהר"ן שם דבענין אחר לא יתיישב הגמ' שם לפי' התוס' דהכא דו"ק נ"ל :

דף קמג ע"א במתני' וחכמים אומרים בין כך ובין כך מקנחים בו וניטל בשבת וכו' כצ"ל : סליק פרק נוטל

חבית שנשברה פרק שנים ועשרים

ע"ב בתוס' ד"ה ור' יוחנן כו' הגן ר' יהודה אומר אם לאוכלין כו' ורמינהו ועוד א"ר יהודה מתנת אדם

חכמת שלמה

לטלטל ס"ל כר"ש אלא בנוקלה שמקלה מדעתו כגון עיסקא דהיינו לסחורה תוס' לעיל סוף פ"ק גבי כרכי דזוזי ע"ש :

דף קמ ע"א גמ' הלכה כר' יוחנן. נ"ב פי' ומה שאמרו אין הלכה כר' יוחנן ר"ל מה שאמר קודם שחזר וק"ל : שם ונותן לתוכו דבש ולא יטרוף כו'. נ"ב פי' הדבש וכן להדיא בס"י : שם אתאי אשקייה חד כסא כו' כנ"ל : שם דלמא מנכי ליה מזכותא כו'. נ"ב ותימה לי לפירש"י איך בירכה ליה שלא היה נח והנ"ל הואי מסתפינא דמיתנא ולכן אמרתי לפרש כמשמעו שיכנו לי מזכיותי מרוב עונג. שוב בדקתי בתוס' שכ"ן ומצאתי ממש כדברי : שם ופשיט לי ותפסוט ליה כו' כנ"ל ונמחק לאיסורא. וכ"כ זה אינו מגמ' אלא מפירש"י והרבה מפרשים פירשו להתירא והר"ן דייק כן מדקאמר שמא ופשט לי ותו לא כו' ע"ש : רש"י בד"ה אבל כו' שתומן ומטבל בו מאכלו כו' כנ"ל : בד"ה שאין שולין את הכרשינין כו' הקש כנ"ל : בד"ה תנן כו' שמתכין אותו כו' כנ"ל : בד"ה מוץ הוא מזקן השבולת כו' כנ"ל : ע"ב גמ' ואמר רב חסדא בר בי רב דלא נפיש ליה ריפתא לא ליכול ירקא כו' כנ"ל : שם לא ליבלע בנוטי ואמר רב חסדא כו' כנ"ל והשאר נמחק : שם ואשכחי ביה כל צרכי ואמר ר"ח כו' כנ"ל : שם לא תיכלון נהמא באפי גברייכו כו' כנ"ל : רש"י בד"ה דלית ליה כו' שמן קודם מים אחרונים כו' כנ"ל : בד"ה לא תימרון מנו מי הוא לשון זכר לא תרגילו כו' כנ"ל : בד"ה אידי ואידי כו' סבירא להו מקמי כו' לפני שור מקמי כו' הד"א :

דף קמא ע"א גמ' במתני' מתיר את כולו וכו'. וכ"ב ס"א מתיר את כליו וטומנו : שם ואב היא מאכל כו' כנ"ל : שם רב פפא אמר אחד זה כו' כנ"ל. וכ"ב עיין באשר"י והר"ן בנה יסודו על זה וע"ש : רש"י בד"ה דאית ליה ריני כו' כדמפרש ואזיל פיה יפה דלית ליה רירי פיה רע כו' קוצים וברקנים כנ"ל והד"א : בד"ה מכבש כו' בעמודים וכפי מה שהוא כו' כנ"ל : בד"ה א' זה וא' זה מותר אין דרך מתכוין בכך כו' כנ"ל : סליק פרק תולין

נוטל פרק אחד ועשרים

ע"ב רש"י בד"ה אף מעלין כו'. ובגמ' מפרש טעמא כנ"ל : בד"ה מלאכה שאינה צריכה לגופה ס"י מיבטיל ליה לגבי תינוק שמת ולא חשיב כו' כנ"ל :

דף קמב ע"א גמ' ונינקטינהו בידים כדר' אילעי כו' אע"ג דנפלו בזה אחר זה כו' כנ"ל : רש"י בד"ה כר"א כו' בעינא מתחת כו' כנ"ל : בד"ה וחכמים כו' אם מתחילה נדמע כו' כנ"ל :

תוס' בד"ה ונשדינהו לפירי כו' אלא בשים לו געגועים כו'. נ"ב פי' אפי' בלא געגועים על אביו יכא שרי רק שנ"ל שהתינוק יבכה אם ישליכו מידו וק"ל : בא"ד בטלה אגב כלכלה כו' הכוס אגב הכוס כו' כנ"ל : אחר דבור זה נ"ל ד"ה ונשדינהו לפירי ונשדייה לאבן כו' וא"ת מ"מ ניקטינהו לפירי בידים ויניח האבן בכלכלה והא אמרי' לקמן לא שנו אלא שטהורה למטה וטמאה למעלה אבל טהורה למעלה וטמאה למטה שקיל לה לטהורה ושביק לה לטמאה והיינו ע"כ בידיו דאי זריק לה בכלי א"כ גם בטמאה למעלה יכול לזורקה בכלי אלא ש"מ דשקיל לה בידיו וא"כ ה"נ ליסקלינהו לפירי בידיו וי"ל דמיירי שפי הכלכלה צר הוא ואינו יכול להכניס שם ידיו א"נ י"ל דהסיא דלקמן מיירי בתרומה שהוא בכלים קטנים בתוך הקופה שאין דרך להניח טמאה וטהורה ביחד אלא בכלים זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ולהכי מצי שקיל לטהורה שהיא למעלה בידיו אבל כלכלה דהכא אין כאן כלים ולא מצי נקיט להו בידיו שן יפלו לארץ והשתא לא צריכנא לשינויא קמא דפירות המיטנפין דהא כיון דאבן עצמה הוי דופן לכלכלה אפי' הוי שדי לפירות ולאבן והדר שקיל לפירי ושביק לאבן לא הוי ליה במאי לאנחינהו כיון שהכלכלה פתוחה שהאבן נעשה לה דופן והא דלא קאמר אלא לפי שלא הוזכר אמורא לעיל. א"נ השתא יש להעמיד נמי בפירות המטונפין דאל"כ יוכל להשליך הסל בקרקע ולהוליך בכלכלה מעט מעט כמה שתוכל להחזיק עד מקום הפסת מ"ר. (עיין במהרש"א) : ע"ב גמ' קודם מאן תנא כו'. נ"ל פיסקא : שם נמי לא ולא אמרו ככר כו' והאמר רבא לממעיה כו' כנ"ל : רש"י בד"ה בטל במאי והוי להו כבולה חולין כו' כנ"ל : בד"ה דר' יהודה כו' ליתן עיניו כו' כנ"ל : בד"ה דסתם כו' ומיהו כיבוס ממש לא כו' כנ"ל : מה"ד בורר אוכל יאוכל : בד"ה כיון דאי כו' מן התבית לא כו' הד"א : בא"ד דאי בתחלתו מגבה ליה לאבן סוף סוף מיבעי ליה כו' כנ"ל ונמחק לא מגבה ליה לתביות. וכ"כ ס"א : בא"ד בטירחא הס"ד ואח"כ מה"ד ה"ג : תוס' בד"ה שאוכל מרובה כו' ולא הפסולת כו'. נ"ב פי' היכא דפסולת מרובה על האוכל ולומר דנפיש בטירחא וזוטר בשיעור א"כ מאחר דזוטר בשיעוריה יכול ליטול גם הפסולת שהרי בטל הוא לגבי אוכל ע"ש

דף קמג ע"א רש"י בד"ה עור בית אחיזה בית אחיזה של עור כו' כנ"ל : בד"ה אין מקנחין בו שבשאותזו כו' כנ"ל : בד"ה כל צרכו מבחמם בו ואין כאן כו' כנ"ל : בד"ה גרף כו' אותן מפניו כנרף כו' כנ"ל : תוס' בד"ה שמואל מטלטל כו' אע"ג דכר"ש ס"ל כו'. נ"ב ותימה גדולה מה מתמה הא גרעינין דפרסייתא אסירי משום נולד דאי לא הוה אלא מוקצה לא הייתו אוסרים הגרעינים דהא קיי"ל כר"ש במוקצה ומזה הוכיח ר"ת דיש לחלק בין נולד למוקצה כאשר כתב הסמ"ג ונבילה אין בה אלא איסור מוקצה כדמוכח שם ואפשר דסמך על הא דלעיל פ"ק דשבת גבי שמן של בדדין כו' דשרי שמואל אפי' בנולד כמ"ש התוס' לשם אבל מ"מ תימה מהא דלעיל ה"ל למיפרך דשרי שמואל נולד וכן הקשו התוס' בפ"ק ותירצו כמו הכא דמתמיר ע"י עצמו היה ודו"ק : בד"ה רבה מטלטל להו כו' דאית ליה מוקצה כו' נ"ב פי' דהא לעיל לא לא הוי חזי לאומנא דשרי אף נר' יהודה לא הוה מנח סכין עליה וק"ל : בא"ד אפי' נר"י ואף לאדם חשוב כו' כנ"ל : סליק פרק נוטל

חבית פרק שנים ועשרים

ע"ב תוס' בד"ה וכלבד שלא יספוג כו' כדרך שעושה בחול. נ"ב וצ"ל דלפירש"י קאי דוקא אולא יעפח בשמן לתודיה : בד"ה חלב אשה כו' מן כבהמה כס"ד ואח"כ מה"ד לרצון ושלא לרצון כו'.

ואב"א

ליסחט מן התרנגולת ועוד דהדך לגומעה כו' עכ"ל כצ"ל ורבי יוחנן גופיה דרמי בריש בילה מהך דאין סוחטין אהאי דבילה בשני אין בראשון לא הייתו לפי שיטתו בשמעתין דפליגי נמי בזיתים וענבים דהנהו ודאי עומדין ליסחט כמו בילה ודו"ק: בד"ה חלב האשה כו' דומיא דכי יותן כו' אבל הכא מיירי בשעת פרישה מן האשה או מן הבהמה עכ"ל הס"ד אבל מפי' רש"י בפ' אמרו לו נראה דהכא בחלב אשה דמטמא לרצון ושלא לרצון נמי תלי בהך דרשה דומיא דכי יותן דניחא ליה כו' ע"ש ודו"ק:

דף קמד בד"ה תותים כו' מאי קשה כו' הכ"מ במסך דוקא והכא בלא מסך כו' עכ"ל יש להקשות דאימא דלשמואל פריך שפיר דלא מפליג בין מסך ובין לא מסך כמ"ש התוס' לעיל וי"ל דמה שכתבו התוס' לעיל דלשמואל איירי אפי' בלא מסך היינו דלא צריכין אנו לחלק לדשמואל לעיל בין מסך ובין לא מסך כמו לר"י ולרב וסמכו אדברי המקשה דהכא דמוכח דאיירי שמואל אפי' בלא מסך דאל"כ מאי קא מקשה הכא אבל הכא הכי קשיא להו לתוס' דקושטא הוא מגליה למקשה דאיירי שמואל אפי' בלא מסך אימא דשמואל נמי מפליג בין מסך ובין לא מסך כדמפליג ר"י ורב ולא תקשי ליה מידי ול"ע ודו"ק: **בד"ה** לא לרצון כו' וא"ת דאינו מזכיר מעיין אלא כלומר כמשקה חשיב כו' עכ"ל ולפום סברא דהשתא לא יסבור רבא כסברת המקשה דמפליג וסבר אע"ג דחלב אשה משקה הוא בפי תינוק שזהו מאכלו חשיב כאוכל אלא דסבר הכא דאין חילוק דבפי תינוק נמי משקה הוא והא קשיא להו דמדקתני לרצון מטמא נמי ה"מ לאוכוחי דמשקה הוא אבל אי מעיין ממש קאמר ניחא דמדקתני לרצון מטמא ליכא לאוכוחי דמעיין הוא אלא משקה הוא אבל מדתני שלא לרצון מטמא דהיינו דלא ניחא ליה דלא הוה משקה וע"כ דאינו מטמא אלא משום מעיין ממש אך קשה דבפשיטות ה"מ לדחויי דע"כ מעיין ממש קאמר דאל"כ מאי קא מקשה ליה מההיא דט' משקין בזב כו' דאי רבא לא קאמר דהוה מעיין ממש אלא כמשקה הוא שפיר קתני התם דלית ביה טומאה חמורה וי"ל דהכי קאמרי דהא"ל דלאו מעיין ממש קאמר אלא כמשקה מגליה למקשה להקשות מההיא דט' משקין כו' והא תירצו דשפיר פריך ליה דע"כ מעיין ממש קאמר דאי כמשקה קאמר מדקתני לרצון ה"מ למפרך כו' ודו"ק: **באה"ד** והיא דנטף חלב מדדיה ונפל לתוך התנור כאומר לא ניחא כו' כיון שהלך לאיבוד כו' עכ"ל ולא הוה תורת משקה מעולם על אך טיפה דנפל מדדיה כיון דלאיבוד הלכה והתנור טמא מטיפה המלוכלכת ע"פ הדד כמ"ש התוס' לעיל אע"ג דבנופלת לתוך התנור נמי הולכת לאיבוד מ"מ כיון דכבר משקה היה ע"פ הדד לא בטיל מינה תורת משקה בנפילתה וק"ל: **ע"ב** בד"ה חולב אדם כו' לא חזיא לשחיטה כמו דם חשיבה שהבהמה היא כפסולת כו' עכ"ל הוא מגומגם דבתחלת דבריהם נראה דתולדה דדש הוי חולב בשבת כיון דלא חזיא לשחיטה וכ"כ התוס' בפ' כלל גדול דחולב הוי משום מפרק והוי תולדה דדש אבל ממה שכתבו בסוף דבריהם וכשחולב הוי כנוטל אוכל מתוך פסולת והיינו תולדה דבורר ובמרדכי נמי לא זכר דהוי כדש אלא דנוטל אוכל כו' ע"ש וכ"ה לשון הר"ן למאן דאוסר הכא בשבת חולב לתוך הקדירה כיון דמ"מ ה"ל כבורר האוכל מתוך פסולת עכ"ל ודו"ק: **באה"ד** ומיהו סחיטת זיתים וענבים דשרי לעיל לתוך הקדירה הייט אפילו בשבת כו' עכ"ל מתני' דקתני אין סוחטין פירות להוציא מהן משקין כו' הייט נמי דוקא לתוך הקערה וכ"כ הרי"ף ואין להקשות כיון דע"כ מתני' דהכא אוקמא דוקא לתוך הקערה מאי קשיא להו מזב החולב ומטמא מת שסחט כו' דהא איכא לאוקמא נמי בחולב וסחט לתוך הקערה די"ל כיון דסתמא קתני בה לא משמע להו לאוקמא תוך הקערה מה שאין כן הכא במתניתין דקתני להוציא מהן משקין דמשמע הייט תוך הקערה וק"ל:

דף קמה בפירש"י בד"ה אלא במשקה כו' ה"מ היכא דקא שריף ליה א"נ שטר ביה ריפתא כו' עכ"ל שריף הוא לשון גמיעה ושטר הוא לשון טיבול מלשון הגמרא בפרק אלו עוברין ופרק ג' מינים גבי כותח אי דקא שריף לה משריף בטלה פי' ואי משטר קא שטר לא משכחת כו' ע"ש וק"ל: **תוס'** בד"ה כביצה מכוונת כו' שאע"פ שהאוכל טמא אינו כו' והאי טעמא לא ניחא כו' עכ"ל נראה פירוש דבריהם דמשמע להו מה שפירש"י שאף על פי שהאוכל טמא כו' היינו שכבר הוכשרו הענבים ממקום אחר והרי הוא טמא מיד שנגע הזב בו מ"מ אינו מטמא הטיפה היוצאת ממנו שאין אוכל מטמא אחרים בפחות מכביצה והא כתבו דלא ניחא האי טעמא אלא למ"ד כו' דהכי פריך תלמודא התם למאי דס"ד דאיירי בענבים שכבר הוכשרו אי אמרת בשלמא מפקד פקידי מש"ה טהורין אלא למ"ד מבלע בליעי אמאי טהורין דמיד שיוצאת הטיפה ונעשית שם משקה ונוגעת באוכל מיטמאה מן האוכל שקבל טומאה כבר בפחות מכביצה אלא צ"ל למ"ד מבלע בליעי כדמשני התם בענבים שלא הוכשרו לאימת מתכשרי לכי סחיט להו בציר להו שיעורא וכתבו מה שהקשה ר"ת לפי' רש"י דהיינו למאי דמשני נמי דאיירי בענבים שלא הוכשרו כיון שאוכל מקבל טומאה בכ"ש מכי נפיק פורתא מתכשרי ומיד מקבל טומאה כל אוכל הנשאר דמשקין מבלעי בליעי כדפירשו לעיל להרך בשם הרב פורת בפ' המלניע ע"ש אבל מהרש"ל הבין דבריהם בענין אחר ולפי דרכו הגיה ועוד הקשה ר"ת כו' ע"ש ואין צורך כי הדברים ברורים כמו שכתבנו בלי הגה"ה ודו"ק: **בד"ה** ור' יוחנן כו' ויש שמעמידין דברי רב ושמואל ביו"ט כו' עכ"ל יש לדקדק דאם נימא לחלק בין יו"ט לשבת והך דסוחט אדם אשכול כו' דוקא ביו"ט איירי א"כ מאי מקשה מדג לנירו אי שמואל קאמר לה אהך דשלקות אסר שמואל למימיהן נימא דדג לנירו לא שרי אלא ביו"ט דבהכי איירי רישא דהך מילתא דסוחט אדם כו' והכא בשלקות דאסר למימיהן בשבת דוקא איירי דומיא דאיירי ביה ר' יוחנן בהך מימרא ויש ליישב דבריהם דודאי רב ושמואל מילתייהו דסוחט אדם אשכול כו' אף לענין שבת מתאמרו אלא דר"ל אנן דקי"ל כר' יוחנן לגבי שבת דלא מפליג בין קדירה לקערה מעמידין דברי רב ושמואל אליבא דהלכתא לענין יום טוב והיינו מדדייק רב חסדא מינייהו בחולב עז לענין יום טוב ותו לא מידי ודו"ק:

ח"א דף קמה ע"ב למדבר עזה. פירש"י והיא מא"י עכ"ל ולמאי דמסיק טעמא משום דגלו מא"י נ"ב שנה נ"ל דמדבר עזה גם שהיא ג"כ מא"י לא גלו העופות ממנה שהיא מארץ פלשתים מכלל א"י וק"ל: **מפני** שהן עניים כו'. דעיקר שמחה במועד לאנשים ביין כדאמרי' פ' ע"פ ובא"י היין מצוי להם כל השנה משא"כ בבבל שהן עניים ואין היין מצוי להם וק"ל: **אמור** לחכמה אחותי וגו' אם ברור לך כו'. מפורש במס' סנהדרין (דף ז' ע"ש): **שאנן** מואב וגו'. מייתי ראיה ממואב על בבל היינו דאליבו מי שאינו גולה עומד בשמנו וטעמו כדמסיים בהאי קרא על כן עמד טעמו בו וריחו וגו' וק"ל: **בהמ"ה** גימטריא נ"ב כו'. דמלת בהמה יתורא הוא דבכלל מקנה הוא ועוד דהי"ל להקדים בהמה לעוף כמו זאת תורת הבהמה והעוף וגו' וכן רבים וע"כ דרשו דבהמה גופה ודאי בכלל מקנה הוא ועד בהמה גימטריא הוא דעד נ"ב שנין נדדו וגלו ולא יותר והא דמייתי דכולן חזרו חוץ מקוליים כו' בקרא אינו מפורש דהדגים גלו כלל ואפשר לומר דלמדו לומר כן דגלו מדלית ליה לקוליים בא"י וק"ל: **והשבתי** כל משושה כו'. לכאורה קשה דבאותה קללה בא"י הוזכר נמי חדשה ושבתה וא"כ הל"ל דבבל נמי לא היה באותה קללה של חדשה ושבתה וי"ל דכל משושה משמע דלא קאי רק אחגה דסמיך ליה דכתיב ביה שמחה בתורה ולמילי אחרנייתא קאמר והשבתי חדשה ושבתה וק"ל: **וכתיב** חדשיכם ומועדיכם וגו'. משום דכתיב במועדים אלה מועדי ה' וגו' ר"ל שגם השמחה יהיה לה' לשם שמים אבל חדשיכם ומועדיכם הם שאתם משמחים בהם שלא לש"ש והיו עלי רק לטורח לידע איזו גזירה אביא עליהם מאחר שהם מקיימים שמחת יו"ט אלא שאינו לש"ש רק להרבות ולמלאת תאותם ואמר שזו הגזירה מביא הקב"ה אין לך כל רגל ורגל כו' שאיל המלך יטלו סעודתם ומבטל מהם שמחתם שהיה להם שלא לש"ש ודו"ק: **אלו** ת"ח כו'. ר"ל אותן של יעקב הבאים לבבל הם שרשם בתורה כדאמרי' פ' המגרש לדקה עשה הקב"ה כו' ועדיין גלות יכניה קיימת שנא' החרש והמסגר בשעה שפותחין נעשו הכל כחרשין וכיון שסוגרין אינן פותחין וק"ל:

דף קמו גמרא אבל לא מפקיע כו' הא ר' נחמיה דתניא כו' ואיירי בגרוגרות המפוזרות דבדרוסות הא קתני במתני' דשרי אפילו לרבי נחמיה והא"נ דקתני הכא בברייתא נמי גרוגרות איירי במפורדות דהא קתני נמי הכא ושל תמרים דהיינו שאר פירות וק"ל: **תוס'** בד"ה שובר כו' והלא יכול לשבר ולפתוח המגדל כו' כי היכי דשרי הכא לשבר החבית כו' עכ"ל קצרו הכא וסמכו עצמם אמה שכתבו לקמן גבי מפקיע ואותך דהתם מגדל שבתלמוד הוא כלי כמו כו' והוי שרי לשבר כמו חבית כו' ודו"ק: **באה"ד** ואם באת לחלק בין נטילת עירוב לנטילת הגרוגרות כו' עכ"ל ר"ל דנטילת גרוגרות הוא צורך אכילה ממש משא"כ נטילת עירוב דלאו צורך אכילה הוא ומהרש"ל דחק בזה בסברא דחוקה ואין להאריך וק"ל: **באה"ד** דרבנן ל"פ אדרבי אליעזר דאמר לא יקטמנו כו' אלא משום דאיהו ס"ל דבקטימת קיסם חייב כו' עכ"ל דבריהם מבוארים יותר בתוספות בפרק בכל מערבין גם ברא"ש כאן עיין שם: **באה"ד** בגמרא ירושלמית כו' הדא דתימא במגדל של אבן אבל כו' עכ"ל כתב מהרש"ל דקאי אפלוגתא דר"מ ורבנן דר"מ סבר פותח כו' עכ"ל ואינו כן דבפרק בכל מערבין כתבו התוס' בהדיא דקאי אמתני' גבי עירוב נתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח ה"ז עירוב עיין שם והוצרך לאוקמא במגדל של אבן דאי במגדל של עץ לא הוה קאמר רבי אליעזר התם דאינו עירוב כיון דיכול לשבור המגדל כשובר החבית ולא מוקי לה בירושלמי שובר חבית במוסתקי וכמ"ש התוס' ודו"ק: **בד"ה** מתיר מפקיע כו' היינו דקטיר במיתנא אבל פותח של עץ כו' עכ"ל והך דלא מפקיע ואותך לא בעי לאוקמא הכא ובפרק המביא דאיירי בפותחת ממש של עץ ושל מתכת דהנך אותמות דהתם וכן אותלות דקתני הכא משמע דאיירי בגוונא חדא דהיינו בקטיר במיתנא ולא בפותחת ממש וק"ל: **ע"ב** בד"ה פרץ פנימיו כו' די"ל שלא חלקו חכמים במת ועוד כו' דבית כו' מטמא הנוגע בכתלים כו' עכ"ל אבל בחצר הקבר שהמת במערה גופה נמי אינו מונח אלא בכוכין שם מקרי שפיר מסיימי מחיצתא ולתירוצם שני נמי לכך אינו מטמא שם בנוגע בכותל המערה ודו"ק: **בד"ה** מי שנשרו כליו בדרך גרסינן לשון נפילה כו' עכ"ל ר"ל דגרסי' שנשרו הנו"ן בקמץ מלשון נפילה מעליו במים ול"ג שנשרו הנו"ן בחירק מלשון שריה וכיבוס ע"י מי גשמים וק"ל:

ח"א דף קמו ע"א בשעה שבא נחש כו' ישראל שעמדו כו'. מפורש פרק מצות חליצה: **מזלייהו** הוה כו'. כל דורות העתידים לבא הוו נמי בכלל אשר איננו פה וגו' כדאמרי' בר"פ שבועות הדיינין אלא לגבי ישראל איכא למימר אע"ג דגופן לא הוו נשמותיהן צרורות בצרור החיים הוו אבל בגרים לא שייך למימר הכי אלא דמזלן הוה וק"ל: **עד** ג' דורות כו'. מספר ישן השמיענו שאותה זוהמא שהטיל נחש בחוה היה סבה להוליד הרשעים כו' שכן בשת הוא אומר כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל וכתיב ויולד בדמותו כצלמו משא"כ בהבל וקין והוא סוד עכ"ל:

דף קמז בפירש"י בד"ה מתנאה כו' ובחול קאמר כלומר אלמא לאורחא כו' עכ"ל כצ"ל דאי בשבת איירי לא ה"ל לתלמודא למימר אלא דלהתנאות שרי כדרב שישא בריה דרב אידי אלא דהך דרב שישא מתנאה בסדינו הוה בחול קאמר ומייתי מיניה דאורחא למיזל הכי וממילא דשרי נמי בשבת וכה"ג מייתי לעיל גבי סחיטת רמונים משל בית מנשיא כו' וק"ל: **תוספות** בד"ה אף מי מערה כו' ובפרק שמונה שרצים פירשו דיעבד כו' כצ"ל: **ע"ב** בד"ה דתניא כו' גרסינן לקמן בפ' שואל תלמידו כו' עכ"ל וכל הענין בלשון יחיד שנכנס אחריו בקש כו' אמר לו ול"ג שנכנסו ובקשו ואמר להם וק"ל: **בד"ה** אין מעצבין את הקטן פי' במצהי במה אשה עכ"ל ובתוס' שלפנינו אינו שם אבל הוא בתוס' בריש פ' כל הכלים ע"ש:

סליק פרק חבית

ח"א דף קמז ע"ב חמרא דפרוגיתא כו'. מפורש קצת בקרא שנאמר השותים במזרקי יין וגו' לכן עתה יגלו וגו' דשתו אותו דרך הגלה כמפורש פ' במה אשה: **החודש** הזה לכם כו'. כאן התחיל לפי שהיא מצוה ראשונה בתורה כמ"ש ר"י לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם ואמר דאיעקר תלמודיה ואמר החרש היה לבם דהיינו הרי"ש במקום ד' והב' במקום כ' שהם קרובים להתחלף במכתב בצורתן כדאמרי' פ' הבונה וכצ"ל י' במקום ו' קרובים קצת כדאמרי' שם כו' ונפל טעות זה בפיו לפי ענינו שנעשה לבו לב אבן וחרש מלהבין אחרי אשר היה לבו כמעיין המתגבר בחבורו לחכמים: **הוי** גולה למקום כו' שחביריך יקיימוה כו'. עיין פירש"י ועיין ברע"ב פ"ה:

סליק פרק חבית

חכמת שלמה

דף קמד ע"א רש"י בד"ה ואב"א כו' דדוקא נקט סלין כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה לא לרצון כו' וא"ל הכשר משמע ליה דמה שהוא כו' כמו שאם היה מעיין וא"ל הכשר כו' אלא אמר רבא כו' כנ"ל: **באה"ד** אתי שפיר דהכא אמר לא ניחא כו'. נ"ב פי' לא ס"ל שלא לרצון הוא פי' לא ניחא ליה אלא סתמא כמו שפי' לקמן במסקנא אי הכי מאי שלא לרצון כו': **באה"ד** ותימה הוא לומר דמה שהוא חוזר כו'. נ"ב פי' אלא הכל תלוי במעגל ויוצא ומסיק ומ"מ כן הוא שתלוי ג"כ בחוזר ונבלע כו': **באה"ד** מהכא דאינו חוזר כו' כנ"ל: **ע"ב** רש"י בד"ה בסגעין סרוכ"ש בלע"ז. נ"ב פליימן בל"א ובפריסין קודוניי"ץ נ"ב קווייט"ן בל"א: **בד"ה** ובעוזרדין קורמס. נ"ב שפייארלינג בל"א: **בד"ה** ושל בית כו' אלמא איכא דסחיט כו' כנ"ל: **בד"ה** אלא מאי כו' מהשתא אפי' כו' הד"א: **בד"ה** כרב חסדא כו' כיון דאחשיב איהו כו' כנ"ל: **בד"ה** נתחלה בתחלת טעינתן של זיתים כנ"ל: **בד"ה** וא"א אוכל הוא הא אין אוכל כו' כנ"ל: **בד"ה** בטיפה כו' מלכלכת בה פי הדד כו' כנ"ל: **בד"ה** טמא מת כו' וענבים כביצה כו' הד"א:

דף קמה ע"א גמ' הא יותר מכביצה טמא כו'. נ"ב אפי' אם גרסי' הא אין בכך כלום שדרך התלמוד לדייק מאי שנא אף שתני להדיא כביצה וכן פירשו התוס' לעיל במכילתא: **רש"י** בד"ה המחליק בענבים כו' הוכשר האוכל כו'. נ"ב השתא בודאי כבר מוכשר וק"ל: **תוס'** בד"ה כביצה כו' מיבלע בליעי' וטמאין המשקין מחלייהן כיון שנגע באוכל ובאוכל איכא כביצה ומשני התם למ"ד מיבלע בליעי דאיירי מתני' בענבים שלא הוכשרו לאימת מתכשרי לכי סחיט להו בציר משיעורייה והשתא לפירש"י מה בכך מיד כשיצאה הטיפה ראשונה נטמאה הואיל והאוכל מקבל טומאה כנ"ל. (עיין במהרש"א): **באה"ד** ונהי שהקשה ר"ת כו'. נ"ב ר"ל קושיא זו ועוד מה שהקשה ר"ת לפירש"י הכל כדפירשתי לעיל כו': **בד"ה** דכ"ע משקה כו' דכ"ע אוכל הוא כו'. נ"ב אבל באלפסי משמע דגרסי' דכ"ע אוכל הוא אלא מחמת שהולך לאיבוד ולא בא ממש לאוכל אינו אוכל וכן מוכח בהאשר"י ודו"ק: **בד"ה** ור' יוחנן כו' סתמא בשלקות למימיהן. נ"ב נ"ל בכבשים ודו"ק: **ע"ב** גמ' קמטין ובעל זמורה כו'. נ"ב מצאתי בעלי זמורה ליצנים לשון זמר כך הגיה מהר"ר אברהם מסרלג: שם לפי שאינן במקומן דאמרי כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה הני מרדי כו' מן הקרקע ודרך כו' כנ"ל:

דף קמו ע"א רש"י בד"ה אבל מסודרות כו' לאתכן לא יטלטל בה התבית דמתני' ר' נחמיה כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה שובר אדם כו' של בנין עסקינן כו'. נ"ב בגמ' שלנו גרסי' של לבנים והיא היא פי' אבנים מסודרות ובנויות זו על זו בלא טיט ובלא סיד ע"ש: **באה"ד** בין נטילת העירוב כו'. נ"ב פי' נהי דמותר לשבר מ"מ כל זמן שלא שיבר אמרי' הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר שהרי הוא סתום ואינו עומד לישבר וק"ל: **באה"ד** ס"ל דבקטימת קיסם חייב חטאת כו'. נ"ב פי' ורבנן סברי דאסור מדרבנן לקוטמו לחצות בו שיניו ומש"ה להרית שרי אפי' לכתחלה אבל אי הוי ס"ל דבקטימת קיסם לחצות בו שיניו הוי חייב חטאת הוי נמי גזרי בקטימת הדס להרית כמו ר"א א"כ קשה מ"ש משובר חבית כו' ודו"ק: **באה"ד** ובגמרת ירושלמי בפ' בכל מערבין מצאתי הדא דתימא כו' כנ"ל. נ"ב קאי אפלוגתא דר"מ ורבנן שר"מ סבר פותח ונועל לכתחלה ורבנן אסרי דוקא במגדל של אבן אבל של עץ לית ביה פלוגתא ושרי לכ"ע ושמעינן מן הירושלמי דמגדל של עץ שרי כמו חבית ולא איירי במוסתקי וק"ל. (עיין במהרש"א): **ע"ב** גמ' איכא בינייהו דקטים ומנתי כו'. נ"ב עיין בטור א"ח בסוף סי' שי"ד ותמצא פירוש דקטים ומנתי: **רש"י** בד"ה זמנים נ"ל זמני: **בד"ה** בית סתום כו' אינו מפסיד דין פתחו כו' כנ"ל: **בד"ה** שמא יקטום כו' וכיון דקטמיה הוה ליה כמתקן כלי כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה פורץ פנימיו כו' גבי חצר הקבר כו'. נ"ב פי' חצר שלפני המערה:

דף קמז ע"א גמ' אבל טופל הוא כדרכו כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה הכי מאי קולט חלוק בענין אחד כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' עצרת להאי גיסא כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה שכניתא כו' שטוף בו צריך לקשר כו' הד"א: **בד"ה** כי מעבריתו מאני לבני חילא כו' כנ"ל: **בד"ה** הוי גולה כו' למה אחיים גולה כנ"ל והס"ד: **בד"ה** משום פיקא טיט של אותו נהר כו'. נ"ב וכתב הרא"ש לפירוש רש"י פוא כנ"ל: מלשון פיק ברכים: **בד"ה** כתומרי כו' כפ' תוכחה דיחזקאל שעשין לתיש בשבת כנ"ל:

מהר"ם

אדם על הכלכלה של פירות ביום טוב ראשון ואוכל בשני וכן ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני אין וכו' כצ"ל: **באה"ד** בפ' הגוזל קמא דתנן גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו וכו' כצ"ל: **ד"ה** שמושך מחן וכו' דלמא חיב דעתיה לסחוט משקה וכו' כצ"ל: **ד"ה** חלב האשה וכו' עד אבל הכא מיירי בשעת פרישה מן האשה או מן הבהמה הוא סוף דבור ומה שכתבו התוס' אח"כ לרצון ושלא לרצון וכו' הוא תחלת דבור השני:

דף קמו ע"א בתוס' ד"ה שובר אדם כו' הכא במגדל של לבנים עסקינן כו' כצ"ל: **ע"ב בגמ'** מי שנשרו כליו במים בדרך מהלך בהן וכו' כ"ה באשר"י שגורס במים בדרך וכו' ופי' נשרו לשון נפילה כדעת התוס': **בתוס'** ד"ה מי שנשרו כליו במים בדרך גרסי' וכו' כדתנן מי שנשרו כליו במים בדרך וכו' כצ"ל: **סליק פרק חבית**

שואל

פרק שואל

דף קמח בתוס' ד"ה אתקין רבא כו' לידרו באכפא אע"פ שבודאי מרבה במשאוי הוא בנושא בידים כו' עכ"ל אם נפרש דר"ל מרבה במשאוי כמפים במשאוי דבשמעתין דפ' מפנין דהיינו שהוא טשא משאוי יותר גדול בפעם א' [א] וממעט בהילוך א"כ לא הוו צריכי לטעמא דהיתרא משום עובדא דחול דבלאו הכי שרי דממעט בהילוכא עדיף אע"ג דמרבה במשאוי דהכי מסיק בר"פ מפנין וע"כ נראה לפרש מרבה במשאוי דקאמרי לאו היינו דממעטי בהילוכא אלא דאותו משאוי שנושא באגרא בקל על כתיפו אינו נוח לו לישא אותו בידים ומרבה לו במשאוי שהוא כבד לו יותר והראיה שהביאו מבהמה מסוכנת ומהמביא כדי יין דמפיש בהלוכא ושרי עיקרא לאך דדרו בריגלא לידרו באגרא דהוי נמי ממעט בהילוכא ושרי מהאי טעמא כיון שאינו נראה עובדא דחול כל כך ומיהו לא דדרו באגרא לידרו באכפא נמי הוה ראיה דאע"ג דמרבה במשאוי שרי נמי מה"ט דאינו נראה נמי עובדא דחול כ"כ ודו"ק : ע"ב בד"ה נפרוס סודרא עליה אתי לידי סחיטה מכאן מייתי ר"ת ראיה כו' עכ"ל עיקר ראייהם סמך דבהך סוגיא דברים פ' המביא כדי יין דקאמר שם לגבי כדי יין ושמן דדרו באכפא [ב] נפרוס סודרא עלייהו ולא חיים לסחיטה וכ"כ בתוס' המביא כו' גם במרדכי ישן הביא דברי ר"ת אהך דדרו באכפא דנפרוס סודר וק"ל :

דף קמט בד"ה לעולם דכתיב אכותל כו' לפירוש הקונטרס צ"ל דהשתא דמוקי לה כו' ולמ"ד שמא יקרא לית ליה דרבה כו' עכ"ל אין זה מפורש בפירש"י שלפנינו אבל הפי' זה נמצא בבעל המאור ואפשר שדקדקו כן מפירש"י שלפנינו ממה שפירש לעולם דכתב אכותל ומידלי שאינו יכול למחוק ולשמא יקרא לא חיישינן דגודא כו' עכ"ל שמשם דבריו דמשמע דלכ"ע בין לרב ביבי ובין לאביי גודא בשטרא לא מיחלף ואם כן ע"כ צ"פ אמוראי אלא במאי דקאמר דפליגי נמי תנאי דהיינו בדרבה וכצ"ל בדברי התוס' והשתא מבעי לן למימר דברבה פליגי אמוראי כי היכי דפליגי תנאי דהכא כו' דהשתא ניחא דתלו לא תניא בדתניא ודו"ק : בא"ד וברייתא קמייתא מתוקמא שפיר דכתיב מכתב אכותל ומידלי כו' עכ"ל צ"ע למאן דאית ליה דרבה ע"כ לא מתוקמא הכי אלא בדחייק מיחק דליכא למימר דרב ביבי נמי דאית ליה דרבה מוקמי לה בהכי ואתיא כרב אחא א"כ לקמן נמי לפירוש הרב פורת מי הצריכם לאוקמא לאביי דסבר גודא בשטרא מיחלף דלא מתוקמא ברייתא אלא בדחייק מיחק הא מצי נמי לאוקמא דמכתב אכותל ומידלי אלא דאתיא כרב אחא ויש ליישב בדוחק ודו"ק : בא"ד וק"ק לפי' זה דהל"ל דכ"ע לית להו דרבה ואביי ורב ביבי בגודא כו' עכ"ל כבר כתבו דכדי שלא יקשה לרבה קאמר דפליגי תנאי בדרבה אלא דר"ל דהך פלוגתא דאמוראי בגודא מיחלף (בשטרא) לפי' הרב פורת חסר מן הספר ולא ה"ל להלמודא לשתוק ולאשתמוטי מלומר דבהכי פליגי אמוראי בגודא מיחלף בשטרא ודכולי עלמא לית להו דרבה וק"ל : בד"ה בני חבורה כו' וכן משקל שמכוונים זה כנגד זה ביד ואמרינן כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל לפי' זה דדבר המותר לשאר בני אדם שאינו טבח אומן כדאמרינן התם דהיינו לשקול ביד אסור לאלו המקפידים כמו בכף מאזנים לכל אדם וכן נראה מדברי התוס' בסוף פרק א"כ ובמרדכי ישן וק"ל : בא"ד ומשום מנין כו' ובלבד שלא יזכיר לו שום מקח כו' הן לי כ' אגוזים שאתחייב לך י' אגוזים שנראה ששוה להשלים הדינר אבל כו' עכ"ל כצ"ל יש לדקדק שהזכירו כאן לפי' זה איסור שום מקח במקום איסור שום מנין דקיימינן ביה הכא ולאידך פירושא שכתבו לקמן שינו פירושם למינקט איסור מנין גופיה ויש ליישב דלפי פי' זה דכל הני איסורי דנקט היינו דבשאר בני אדם שרי אלא בבני חבורה המקפידים אסור ניחא להם ליישב מה שנתקשו התוס' בפרק איזהו נשך לפי גירסת הספרים דגרסינן בס"פ אין לדין שום מדה במלתיה דת"ק ושום מקח במלתיה דרשב"א א"כ לא מלינו איסור מנין במשנה ובברייתא וא"כ מגליה לשמואל איסור מנין דמשמע שידוע לנו כמו מדה ומשקל עכ"ל שם דלפי פי' זה ניחא דאיסור מנין בעלמא ודאי בשאר בני אדם שרי אלא דקאמר דבמקפידין יש לאסור מנין בעלמא כמו איסור מקח לשאר אדם ודומיא דהכא בכל הני איסורי דנקט במקפידין ולשאר אינשי שרי אבל לאידך פירושא שכתבו התוס' לקמן דכל הני איסורי דנקט הוי איסורא נמי לשאר אדם הוצרכו לומר כמ"ש התוס' בסוף פ' איזהו נשך דגרסינן בפ' אין לדין שום מנין במלתיה דת"ק או דרשב"א ודו"ק : ע"ב בא"ד דהא רישא באין מקפידין איירי דקתני שואל דאילו למקפידין אסרינן שאלה לפי מה שפי' כו' עכ"ל אין זה מפורש בדבריהם אבל ר"ל לפי מה שפירש דאיסור מדה ומשקל ומנין דנקט דלא הוי אלא למקפידין ולא לשאר בני אדם ע"כ אית לן לפרושי נמי משום לוין ופורעין דלא הוה איסור אלא למקפידין והיינו שאלה דשרי לשאר בני אדם אסור למקפידין משום לוין ופורעין לשאר אדם וכנוכדברי הכל אףמשום רבית דלא הוה אסור לשאר אדם וזה שדקדקו לפרש באידך פירושא דמשום לוין ופורעין גופיה קאמר ובשאר אדם נמי אסור אבל שאלה למקפידין נמי שרי ורישא דמתניתין נמי שתמא במקפידין כמ"ש לקמן להאי פירושא ודו"ק : בא"ד דכשלוין זה מזה כבר באין לידי רבית כו' וכיון שאינו מוחל הוי רבית כו' עכ"ל דלפירוש ראשון לא הוי זה רבית אלא דגזרו לאסור במקפידין כדי שלא יבא לידי רבית גמור דומיא דכל אינך איסורי דנקט אבל לפי' שני דהכא בכל הנך איסורי גופה דאיסורא נינהו ובכל אדם נמי אסור צ"ל דדומיא דהכא שזה גופיה בא לידי רבית כגון שמקפיד ואינו מוחל וכל סתם בני אדם דלאו חברים כגון שכנים נמי לא מחלי בכה"ג אבל שאר בני אדם מחלי היינו חברים אין מקפידים מסתמא ולא אשמעינן עלה טובה אלא בחברים שידוע לנו שמקפידין ודו"ק : בא"ד ומה שדברו כאן על מקפידין לא אמרינן אלא גבי חבורה שרגילים כו' עכ"ל כ"ל דברים אלו מקומן כאן והוא קושיא לפ"ז כמ"ש התוס' ס"פ איזהו נשך כיון דסתם בני אדם מקפידין אמאי נקט שמואל בני חבורה המקפידין ולא נקט מתוס ב"א דנקט בני חבורה שרגילות כו' עכ"ל ע"ש באורך וע"פ דבריהם שם הפרש דבריהם דהכא גבי חבורה אשמעינן עלה טובה שלא יפתתף עמו דמתוך שרגילין לישאל זה מזה אף בחול יבא לידי איסור משא"כ בשכנים לא שייך למימר בהו עלה טובה כיון שאין רגילין לישאל מהן מיהו לשון התוס' דהכא קצת מגומגם בההיא אבל שכנים שאינם תדירים כל כך לישאל זה מזה מותרים כו' דהא ודאי בשכנים סתם המקפידין נמי איסורא איכא לישאל מהן לפי פירוש שני וי"ל ודו"ק :

ח"א דף קמט ע"ב מאי רוח זה רוחו של נבות כו' ומאי לא וכו' מפורש פרק חלק ע"ש : שבעת קלון וגו' . דלעיל מיניה מפורש דמשתעי בההי דכתיב הוי משקה וגו' ואף שכר למען הבט אל מעוריהם וגו' כפירש"י ז"ל שם לראות את ערותם זה נ"נ הרשע שהיה משקה המלכים ומשכרם ושוכב עמם משכבי אשה עכ"ל והא קאמר כשבקש אותו רשע לעשות כן לאותו צדיק לדקיהו שבעת קלון מכבוד וגו' ובעי למימר דשתה גם אתה וגו' קאי על לדקיהו שהוא נכלל באותו קלון כיון שנעגש נ"נ על ידו . וקאמר חדא דכוליה קרא בנ"נ כתיב בפירש"י והערל והתערל וה' משמשת בתיבה בל' התפעל כמו האסף אל עמך כפירש"י שם ונראה משום דמשמע יתורא דריש מיניה לקמן ערל גימטריא ש' וקאמר ועוד דגם אם נאמר דמיירי קרא גם בלדקיהו מ"מ ע"כ לאו לענין עונש קאמר דמאי ה"ל למיעבד כו' : שנחו ממשכב זכור כו' . סיפא דהאי קרא כלם שכבו בכבוד איש בביתו דעד השתא שכבו בקלון בביתו של אותו רשע וק"ל : ושעירים ירקדו וגו' . עיין פירש"י ועי"ל דהאסור משים דשמא יזיקו השדים לעומד שם בגבולם וק"ל : רעשו כל יורדי גיהנם כו' . נראה כל זה מפורש שם בענינו כדכתיב שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך וגו' מכסאותם כל מלכי גוים כלם יענו ויאמרו גם אתה חולית כמונו וגו' דהיינו מכסאותם בגיהנם יעמדו ויענו כן לנ"נ : רדה והשכבה את וגו' . האי קרא ביחזקאל כתיב בנבואת מצרים ולא בבבל וי"ל משום דבקרא דלקמיה כתיב נהה על המון מצרים והורידוהו וגו' את יורדי בור וגו' לא ה"ל למכתב שוב על מצרים ממי נעמת רדה וגו' אלא דעל בבל כתיב האי קרא ממי נעמת וגו' דמתוך חשיבותך כסבור אתה להיות בנועם יותר ממצרים ומשאר אומות דחשיב שם שהם כולם יורדי בור אבל אתה כא' מהם וק"ל :

דף קנ בפרש"י בד"ה של מלך של עלה שאינה שלו כו' כצ"ל גם בגמ' ומלך מלשון עלה כמו לא והמלך בגבורה וק"ל : תוס' בד"ה מה לי כו' וי"ל דא"כ מאי אריא חבירו אפי' הוא כו' דשם יש בורגנין הולך כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דהך מלתא ממשנה יתירא לא הוי ליה לאשמועינן בחבירו אלא אפילו באיהו גופיה אבל למאי דמסיק דהא קמ"ל כו' אבל יאמר אדם לחבירו הנראה כו' הך מלתא ודאי לא שייכא באיהו גופיה וק"ל : בד"ה אומר אדם כו' עמי לערב י"א דדוקא כו' שהוא עושה לדעת אותה אמירה ואין נראה דהא כו' והרהור מותר וא"כ לא שנא נכרי כו' כצ"ל מלאתי מוגה וק"ל : ע"ב בד"ה אבל מחשיך כו' וא"כ מהדרינן להחשיך כו' אלמא שרי למימר חוץ לתחום אני הולך מחר כו' עכ"ל יש לדקדק לדבריהם דתקשי להו היא גופה בהתחלה דקתני שרי להחשיך לשמור מחוץ לתחום מטעמא דאם יש בורגנין הולך שם א"כ אמאי אינו מחשיך להביא פירות שאם יש מחילות מביא ואם איכא שום טעמא אחרינא בלשמור מחוץ לתחום א"כ ליכא למשמע מיניה כלל למשרי לומר חוץ לתחום אני הולך למחר ושפיר הולרך לאקשויי לשמואל ולא אמתני' [ג] ויש ליישב דודאי אמתני' אהתחלה גופה מלו להקשות כן דליכא טעמא בלשמור מחוץ לתחום אלא משום שאם יש בורגנין הולך ולא נקטו בדבריהם אלמא שרי למימר חוץ לתחום אני הולך למחר אלא משום דאהכי מקשה התלמוד אדשמואל ולולי דבריהם הייתי אומר דלק"מ דודאי אמתני' ליכא לאקשויי מידי דבמתני' לא שרו התחלה אלא דלשמור אפי' מחוץ לתחום כיון דהשמירה אפילו מחוץ לתחומו אפשר ע"י אחר דאהכי קאמר כל שאני זכאי באמירתו דהיינו שמור לי פירות שבתחומך כו' כדלקמן משא"כ הבאת פירות דאי אפשר על ידי אחר ומהאי טעמא איכא למימר דשרי לומר לחבירו חוץ לתחום אני הולך למחר כיון דאפשר ע"י אחר של אותו התחום משא"כ הבאת פירות אבל לשמואל דלא שרי ליה לומר מחוץ לתחום אני הולך למחר אלא משום שאם יש בורגנין הולך קפריך שפיר דמהאי טעמא נמי איכא למשרי להביא פירות שאם יש מחילות מביא אבל התוס' אין נראה להם לחלק בזה כנראה מדבריהם גם לקמן בד"ה לכרך פלוני כו' והו"ק : בד"ה לכרך פלוני כו' מה"ט דקאמר ועוד מדברי שמואל לקמן כו' כנ"ל :

ח"א דף קנ ע"א מדוד והבא כו' . שדרך המעות ליתן במנין אבל הם אינן מבקשין במנין שהוא טורח גדול בהרבה מעות אלא מבקשים הרבה בדרך מדה ומ"ד שאמרה אמד הבא בלא מדה היינו דכ"כ מבקשין בהרבה מעות דאפי' מדה אין להם וק"ל : וקשר תגין בראשו כו' . דתגין שהוא נחש בכלל חיה הוא שנאמר והנחש היה ערום מכל חית השדה ופירש"י תגין בראשו נחש גדול בראשו של ארי כו' ע"ש ועי"ל בראש עצמו דנעשה לו תגין כמין כתר לראשו והכוונה בו שרכב על ארי כי הוא מזלו של נ"נ כמ"ש עלה אריה מסבכו וע"כ נחרב הבית על ידו בחודש אב שמזלו אריה ותגין שעל ראשו הוא רמז על נחש הקדמוני שהוא מזלו וכחו של עשו אשר בית שני נחרב ע"י וכבר כתבנו דשני החורבנות כאחת הם תחלת החורבן ע"י נ"נ בבית ראשון וסוף החורבן ע"י זרעו של עשו בבית שני וכן נזכרו במפלתם לעתיד במזמור על נהרות בבל וגו' אשרי שיאחז ונפץ וגו' זכור ה' לבני אדום וגו' ודו"ק : ע"ב ונמלך עליה לגודרה ונזכר שהיה שבת כו' . ונמלך משמע במחשבה ואע"ג דהרהור מותר כדאמרי' לעיל גם שהיה שוגג בהרהור כדאמר ונזכר שהיה שבת היה מ"מ ממדת חסידות הוה שנמנע מלגדור ולכך נעשה לו נס כו' ודו"ק :

דף קנא בד"ה לעולם כו' וכ"ש מה שאני זכאי כו' אע"פ שאינו רשאי לילך שם כו' עכ"ל כצ"ל ולא ניחא להו כפרש"י דזכאי אני באמירתו קאי אדרב יהודה אמר שמואל דפשיטא להו לת"ק והבא שאול כיון דהך אמירה לא תנן ה"ל תלי תניא בדלא תניא כסברת המקשה ולכך פירשו הא דקאמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו כו' עיקר מלתא במחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה כו' כדקתני בסיפא דמתני' אלא דאיכא למשמע מיניה במכ"ש מה שאני זכאי לומר לעשות היום כו' כמ"ש התוס' אך קשה לדבריהם ומאי כ"ש איכא הכא דהא בלפקח על עסקי כלה כו' משום מלוה נגעו בה דשרי אפילו למיגז אסא במחובר ובאחר דומיא דכלה לא כדאמרינן לעיל ויש ליישב בדוחק דמשמע ליה כיון דבעסקי כלה שרי לומר לעשות למחר דבר איסור בשבת ורשאי להחשיך עליו כ"ש דדבר היתר בשבת כגון שמור לי פירות שבתחומך כו' דשרי ורשאי נמי להחשיך עליו אפילו במקום דלאו מלוה הוא ודו"ק :

קרני ראם [א] וממעט בהילוך כו' . נ"ב אין לדבריו ביאור דודאי הפי' כפשוטו דמרבה במשאוי ואף דמסקינן דמיעוטא בהילוכא עדיף מ"מ בשביל זה א"ל לבטל ממה שהוחזקו בחול וא"כ מ"ט לידרו באכפא ועי' בתוס' פ' מפנין שם : [ב] נפרוס סודרא כו' . ובסוגיא דמ' שרגים שראים ממסנין יין בסודרין ע"ש : [ג] ויש ליישב כו' . נ"ב ואי"י דא"כ תי' התוס' לא אתי שפיר דמ"מ קשה ההשכה אהתחלה ויש ליישב :

מהר"ם

שואל פרק שלשה ועשרים

דף קמח ע"א בתוס' ד"ה שואל אדם מחבירו וכו' מתבע ליה לדינא בתוך ל' יום אינו חייב להחזיר דודאי וכו' כצ"ל : ד"ה אתקין רבא וכו' ברוב ספרים אינו כתוב כאן ולא בפירש"י ובריש המביא כדי יין נראה שהוא מקומו וזה לשון וכו' כצ"ל : בא"ד ובענין שנושאין זה נושאין זה הלכך וכו' כצ"ל : בא"ד כמו שמשמע נמי מתוך פירושו לפי' כו' כצ"ל : ע"ב בתוס' ד"ה נפרוס וכו' מכאן מייתי ר"ת ראיה וכו' פי' דהוקשה לו ג"כ קושית הקונטרס דהא קאמר במס' ביצה נפרוס סודרא עלויה ותירץ דהתם מיירי ביין ושמן דלא שייך בהן סחיטה והכא מיירי במים ואם כן מכאן ראיה וכו' נ"ל ודו"ק :

דף קנ ע"א בתוס' ד"ה אומר אדם לחבירו וכו' שהוא לדעת אותה מלאכה וכו' ס"א שהוא רוצה לדעת וכו' :

חכמת שלמה

דף קמח ע"א גמ' אבל טוכל הוא כדרכו כו' כנ"ל : סליק פרק חבית

שואל פרק שלשה ועשרים

גמ' בשבת נמי אתי למכתב א"ל בשבת כיון דבהילני הוא דשרו ליה כו' כנ"ל ובשאר נמחק : רש"י בד"ה פלוני כו' ל' יום אתי כו' כד"א : תוס' בד"ה אתקין רבא כו' מזוית לזוית ובהביא כו' כנ"ל : ע"ב רש"י בד"ה ואתי למיקטריה כו' דאסור מדאורייתא כס"ד : בד"ה אין מספקין כף על כף משום אבל . נ"ב אבל בפ' משילין פי' מספקין כף על ירך ומטפחין יד על יד ופי' זה הביאו הסמ"ג : בד"ה ואם לאו כו' אינו משמע דאי כו' כד"א ואה"כ מס"ד מכלל דרישא אי יהיב כו' כנ"ל : בד"ה רישא כו' משמע אני ואם אמר לו הלוה אעפ"כ כנ"ל וכד"א :

דף קמט ע"א רש"י בד"ה ומידלי כו' למחוק כס"ד : בד"ה כל הני כו' נמחק עד סוף הדבור : בד"ה דחייק כו' כען במבלא כו' כד"א : בד"ה אבל לא כו' כתב שעל גבי טבלא כו' והתכם כנ"ל : בד"ה אין רואין כו' ויגלתם במספרים כנ"ל וכס"ד : בד"ה כתב שמכלך כו' וכותבין התהיב זו צורת היה פלוני כו' כנ"ל : ע"ב גמ' לא אתאב מלך ישראל ויעל כו' : שם לא טוב אין לא טוב אלא רע כו' אתה לא יגורך רע נדיק אתה ה' ולא יגור במגורך רע כנ"ל . וכ"נ נדיק אתה ה' הוא פסוק בתמניא אפין ואין שייך לכאן אלא שבגמ' מזכירו לתואר הפסע ולגאות שלשון נדיק אתה ה' מש"ה לא יגור במגורך רע וק"ל : שם אמר רבה בר רב הונא מלמד שהיה מטיל כו' למשול עליהם הוא בא כו' גם אתה חלית כמונו כו' כנ"ל : ממי נעמת . וכ"נ פסוק הוא ביחזקאל סי' ל"ב בפורענות מצרים אלא י"ל שגם על נבוכדנצר נאמרה ע"י ב"ק כמ"ש למצרים ע"י נבואה ומש"ה אמרו יצאת ב"ק ודו"ק : רש"י בד"ה משום קוביא כו' אסמכתא הוא להסמך כו' תלה עצמו אף כו' כנ"ל : בד"ה שבעת כו' אמס כדלקמן והיינו כו' כנ"ל : בד"ה חדא כו' שהיית מקלס אותן כו' כנ"ל : בד"ה גם אתה כו' וגו' חלית כמונו או אלינו כו' כנ"ל וכד"א : תוס' בד"ה בני חבורה כו' כבר לידי רבית . נ"ב פי' וה"כ אפי' בלא חברים נמי ודו"ק : בד"ה מטילין כו' לחלוק בע"כ מחמת שהושבים אותן שלחן מ"ר כנ"ל :

דף קנ ע"א גמ' פשיטא מ"ש כו' נמחק פשיטא : וללמדו אומנות דאמר קרא כו' השבונות של מלך ושל כו' לחשבון של מלך ושל כו' כנ"ל : רש"י בד"ה אין מחשיכין כו' פירות דכל דבר כנ"ל : בד"ה הא קמ"ל כו' למימרא כס"ד : בד"ה טרטראות וקרקסאות ובסילקאות מיני פלטין הם שמם כו' כנ"ל וכד"א ואה"כ מה"ד ללמדו כו' : בד"ה של מה לך נ"ל של מלך של עלה כו' ול"נ כמו מה לך מה לך ולחשבונות כו' דפריסית ושל כו' כנ"ל וכד"א : תוס' בד"ה וא"ר אלעזר כו' מה נריך לאתויי הא הוי ליה כו' כנ"ל : בא"ד אין פוסקין נדקס אפי' להביאו יתום כו' . נ"ב בספרים שלנו אינו בפ"ק ובוודאי הכוון ספרים הוה : ע"ב גמ' ונמלך עליה לגודרה כו' . נ"ב נ"ל במחשבה ואף דהרהור מותר אדם תבוא וחסיד שאני והחמיר על עצמו שלא לבוא לידי מכה אל הפועל אותה מחשבה ולא רצה ליהנות ממנה ודו"ק : שם הוא אמר המבדיל בין קדש כו' כנ"ל : שם איבעיא להו נמחק : רש"י בד"ה המבדיל בין קדש לחול כו' . נ"ב משמע בלא שם ומלכות וכן פי' עליו הר"ן שכך דעתו אלא שלא הסכים עמו כדינו ע"ש : תוס' בד"ה במהוכר כו' יבש הא קא נתרי פירי כו' כנ"ל :

דף קנא ע"א רש"י בד"ה האי כל כו' היתר דאמירה כו' כנ"ל : תוס' בד"ה לעולם אסיפא כו' ויכול לומר לחבירו כו' להחשיך עליה וכ"ש מה שאני כו' כנ"ל :

כלינא

בד"ה נכרי שהביא כו' ע"כ נראה דלא יספוד כו', כדי שיבואו הספדנים מאלו אין כו' עכ"ל דמה"ט התגלין אין מביאין לשם אדם אחר כו' לא בעי אלא כדי שיבואו ולא התמידו בכן לאסור עולמית בשו קבר שנעשה לשם אדם ישראל אחר ועיין בזה בר"ן לפי שיטת הרי"ף מעתה אהרינא דיך דבשביל ישראל לא יקבר בו עולמית איירי בהבריתא ואפשר פריך לקמן אמאי ס"ג ימתין בכדי שיעשו כו' וצ"ל לדברי התוס' דע"כ בשואל דאמר מספיקא פרי ולא בעי אפילו כדי שיבואו א"כ הא דפריך לקמן אריתא דעשו לו קבר כו' כפרש"י ה"ל ימתין בכדי שיעשו אע"פ דלא הוי רק ספיקא לא פריך לשואל אלא לרב דאמר ספיקא וק"ל: **בד"ה** אלא אם כן באו כו' הלא הביאם דרך רה"ר כו' וי"ל דהביא כו' עכ"ל מפירוש הרמב"ם בפי' המשנה נראה שהוא מפרש דברי שמואל בקושייתם דלהחמיר קאמר הישיק שמא אין להומם לט והביאם דרך רה"ר גם ברי"ף מפורש דברי שמואל להחמיר ע"ש:

ח"א דף קנא ע"ב פרש דהם פרש כפול של הפנימים מד"ה ונקראת פירש"י נגג' של כפן ולא ידענא לפ"ת מאי פרש: **בחגין** כו'. אמר בחגיסין ד"ה מחמת ליה מדמי כפול לשון פרש לדרוש על הפ כפים מד"ת ועשים כל ימיהם כמנין דהיינו תגיהם ולא הני כ': **וביון** שמת ממנה ספני מן המלות כו'. מפורש פ' ב"ב **כל** זמן באדם חי כו'. דרים ומתהם ועומהם דהל"כ במוהלכם הוא שני. ומדכתיב ושרלכם ותהכם נגלון רכים דרים אבי מרי לא נפיל דמיעוט רוב בנים: **נמשל** כבהמות נדמו, דלפי פנומו הוא כפול דהיינו נמשל והיינו נדמו ולכן דכנו נמשל תלמון מתמלה שהוא מולת נו עו"י שנדמה לה האדם כבהמה וכמנין דאומת האדם על כתיות מפוס שנמשה שבו שהוא נלם אלהים וכיון שנדמה כבהמה ולא אלהים אל לו ממנו ובני הוא כמאמר בכמה שכסוה שלמה **עשה** עד שאתה מוצא כו'. דהיינו שאתה מוצא פני ולך מלוי ולאפוקי ימות כמהיים דאין אתה מוצא פני: **ועורך** כיון כ"ל בכתב לפמות. ולאפוקי ימי הזקנה ח"ש ואף בלמה כו' והע"י פי' בפ"א והו"ק: **על** מדה כו'. כ"ל כיון דמדה ע גזרה הוא מלפניו ית' ב"ה באה הוא לא נא כו' יעקב אדם נתנים על מלמי אלא יבא הוא לידי כך ע"ד שאמר רק מלוס ישים נומי ופי"ל דודאי מדה ע במזלא שלא כדאמרי' פי' בני ומזוני לאו בזכותא תליא אלא במזלא ומיהו באפשר רחמים אפשר לבטות כמאל כתפורש כל זה בפ' מי שהחשיך וע"כ אמר יבקש אדם רחמים על מדה ע לבטלה אף לדורותיו ואם כל א' מהם יבקש רחמים בלא תבא עליו ודאי דיותר טוב שמבטלין מדה ע ולפי זה יש לפרש גלגל החוזר בעולם היינו תמיד גלגל המזלות החוזר בעולם על מדה ע וק"ל: **לא** מיכדר כו'. דגם אם אין לו מתפרנס במועט והיינו מזלא פעמו לבקש על הפתחים ה"נ דאה"ל לחזור על הפתחים מפום דיש לו פרנסים שפי' ליתן לו כדאמרי' פ"ק דב"ב דבי פתח אולמות כו' ע"ס אל יענו ועוד אמרי' דהם מחזר על הפתחים אין מזקיקין ליתן לו מפום והו"ק: **מרחמין** כו'. מיימי לה הכא לענין לדקה דכל המרחם על הבריות ליתן לדקה מרחמין כו' כדאיתא בגמ' בילה ובע"ז יש לעיין שאמר מכר יקדמוני ואשלם כו'. דלנו מאד אמר גם שהמדה היא אמר שמרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים כדקאמר על הבריות כו' וכן בקרא דמייתי ונתן לך רחמים ורחמך על הבריות והה"כ והמקר שמרחמין עליך מן השמים באלו לבקש מכר יקדמונו דהמיק קודם שאני מרחם כי דלעו מאד ואין בידי ליתן לדקה ולרחם על הבריות מקודם וק"ל: **והאור** ע ההושם כו'. כל הסוגיא מפורש בפירש"י בספר קהלת גם בתרגום קהלת בפ"א ע"ש:

דף קנב ע"ב בד"ה עד שיכלה כו' שנקרא דופק לפי שהנשמה דופקת כו' עכ"ל ר"ל כפי' שפרש"י התם דדפקא הוא הגידים שקורין פולסין שהנשמה ינעש היא דופקת ע"י נשימה וק"ל: **בא"ד** הלא מחמת המת היו מטמאין והגולל ודופק לא היו חוללין כו' עכ"ל מכוס דאפילו כי מוקמי לה בית בכן גולל שפה כדאמר התם מ"מ ע"י המת קן מטמאין שמאהילין על המת כיון שהגולל הוא טמא וכל דבר טמא אינו חוצץ בפני הטומאה מהה"כ לפר"ת דכיסוי הארון לא מיטמא כגל והפיר חוצץ בפני המת שמאהילין עליו וק"ל: **בא"ד** ובערוך פי' בע"ה בערך גלל כו' עכ"ל ובתוספות פרק קמא דכתובות כתבו שהוא כעין פרש"י ע"ש ובערוך: סליק פרק שואל

ח"א דף קנב ע"א **אלו** שינים כו'. לעיל קאמרה תכלת פיהם מדכתיב ותנו הפנים אמר הנהם היינו תכלת שינים כלא ע"י בני והכא מתוך הזקנה גופה קאמר וק"ל: **לא** בומין כו'. פירש"י שהטוחני הבינים עכ"ל ועפי נראה לפרש קוקקנן כדלקמן שבפל קול המתגה בשביל קוקקן שאינו שומן וק"ל: **דורדא** כו'. דהולד הוא דבר מאוב והיינו מתקיים כינוקתא דאלא כו' מהא"כ בגילא דמילפי שהוא קמשונים כפי' שהכון הוא יותר מתקיים או פ"ש שפער בכרא שמשמגין בינוקיהם הם לטובים ובפגוכה הם לבנים וק"ל: **ותשבח** בנגרי שנאמר כו'. לענין ימי הזקנה מייתי לה הכא וי"ל ע"פ מ"ש לעיל עד שלא יבואו ימי הרעה אלו ימי הזקנה וה"כ אמר כאן והבנא למר דהיינו חק בכבי ונסיה עובים והפה שהם ימי זקנה לא רחיט לגוף עליהם ומייתי עלה בגמ' הא דהמוהל פייל נמסך עד ת' בנין ומבאן והולך כו' אהאי קרא נמי קמיך ונשבע לחם ונסיה עובים דהיינו דמיכל מפלי עד שלא רחיט ימי הרעה דהיינו הזקנה דתהם והולך מפתי מפלי וק"ל: **מהבא** לקרתונאה כמה כו'. עיין בפרש"י ול"נ דהא לצלצל בו ולפנין מפלה והביעת קמכוין מסכה לקרתונאה כמה תביעות ומפלה יש והביא לו כי אני מבוא כתב דהיינו כמסכה לגוזית. ומוב בה לצלצל בו **ברחא** קרסא בד' שאין אתה תבוא רק כמו באינה שום רק ד' עזים והביא לו דרך קאמור דאתם ודאי יותר שום שאמר דתיה מפורש מנשר להכילה ובוה תמניה לנבי שאינו מפורש. ואמר **חוייה** דלא קייס מאמר כו'. אינו דומה בפלך ימי אלא דאפשר שהיה ביום שאמר בנפילה הסגדל כמו ביוה"כ או בע"ב. ואי"ל **קרחא** מטייבה כ"ל שיש לך לאין וטימן בקרתא והוא א' מהשומנים כדאמרי' בנכורות. והביא לו **עקירא** שגיפא שאמה מפורש הוא שוגה יותר מהשומנים שהכנו בתורה ותפוך ונבות ונפוך ונכרות אבל הקרחא אינו מוס בזקנים ואמינו בגמ' מגילה בר' יהושע ב"ק שהלכין ימים ובדבר זה עיין כן שובדא דריב"ק הכא דמשפטי בימי הזקנה והו"ק: **שאפי'** לפור כו'. כ"ל דאמרים מעמידין לבם לפורים מבורכים עליהם בעת שהינה שמגיה בו בינה ולזה הזקן אדרבה שיר על הלפור מנערתו וק"ל: **משתנות** כו'. היינו לנפשות כדאמר האדם בין טוב לרע וכדמסיק לקמן בזקני ע"ה דבזקני ת"ח מבתה נתוספת בהם כמפורש במס' קנים וק"ל: **נעשו** לו תוטים כו'. וא' מתמלף בס' בכתב כדאמרי' פ' הגוזה גם בתוטיות אמה"ש וכן לקמן התגב אלו שגבותיו כו' דהפי"ן מתמלף בתי"ם בתוטיות אמה"ש אבל בע"י פי' בספר קהלת ותתתים תלגון תבת והלגון כפל כמו נגלגלים כו' ע"ש: **זו** אמה כו'. לפי שיש ג' מעמים במלות עונה הא' כדי למלא תבוקתה כמ"ש ואל אישך תשוקתך וגו' כדי לקיים מלות פ"ו כמ"ש סמוך בשם הראב"ד ולזה כדי למלא תבוקתה נלים אמר כי הוא אמר ויהי גזרת המגין לאשה לנתאוות לה ולמלא תשוקתה וכי הוא אוה ויעמוד היינו בשוב על מלות פ"ו כדי להעמיד תולדות והו"ק: **מלא** דם כו'. כ"ל פיה של מעה כמו ומתתה פיה ואמרה וגו' וק"ל: **כולן** בשער א' כו'. עיין פירש"י ועי"ל דהכל נכנסין **בשער** א' היינו בשער ג"ע מיהו גם שם כל לדיק כו' יש לו מדור לעצמו לפי כבודו: **כי** הולך ובהמרות כו' מפמירים פניו כו' דלפי פשוטו שאדם בנפרות בשור להם כפי' שהרגום ובע"י שם לא שביקא ליה דיש מהם בשער לטוב וכ"ל למתבת שהמרות או הבהמות כדכתיב באמר הכי בימי בחורותיך וגו': **מתאבלת** כו'. ר"ל נפשו של אדם שהיא הנשמה מתאבלת עליו דהיינו על הגוף בהלך למקום עפר כמה ותולעה כי הנשמה אפשר בתוכה כדלקמן והרוח תשוב אל האלהים וגו' והמתן של לדיקים נגוזת תחת כסא כבוד אבל על הגוף בזמה ג"כ בתורה ובמלות במייו ע"י הנשמה יש לה להתאבל ומייתי ליה דהאי אבלות ז' מדכתיב ביוסף ויעש לאביו אבל שבעת ימים וגו' ודין אבלות ז' ימיםדלא יליפא בפ' ואלו מגלחין ומהאי קרא ע"ש בתום' מילולים לזה וק"ל: **שאין** לו מנחמין כו'. פירש"י אין לו אבלים כו' והלשון דחוק ועלי פירושו נראה לפרש דקאי אדלעיל שאמר שהנשמה מתאבלת על הגוף כל ז' שנא' ונפשו עליו תאבל דהשתא יש כאן אבל דהיינו הנשמה ואיכה למנחמין והיינו דאמתני ליה לרב יהודה אותו הכות והנשמה באלוס לומר הנחת את דעתי שמנחמין ודו"ק: **ע"ב עד** שיתעכל הבשר שנאמר אך וגו' ונפשו וגו'. ולעיל דיליף מהא קרא ונפשו עליו תאבל דהיינו רק ז' היינו לענין אבלות הנשמה על הגוף אבל לענין ידיעה מדמה הנפש לבשר כפירש"י כל זמן שיש לו בשר יש לו נפש כו' ע"ש וק"ל: **והרוח** תשוב אל וגו'. הרוח היא הנשמה כמ"ש ויפח

בפניו נשמת חיים וגו' וק"ל: **בקופסא** כו'. ניכא לפרושי דהגיוהם בקופסא ולא שמנו בהם כלל דא"כ למה"ם הגויות דאינו דומה דהמלכים דרך פקדון דא"כ המשמים עמו שלא כתוגן דבלאו יד בפקדון אלא דהמלכים דרך שאלה שישתמשו בהם עד זמן מה ולא קבע להם זמן בפירוש ספקה ס בהם לא ישתמשו בהם רק שיהיה נקי שלא יבואו בבדי תלוכם לידי לגלוך ובגיבולו' נשמות תלובה נתבזה קבלום ובגיוהם בקופסא והשפרים עמו נהם כל מלובהם לימים כו' דהיינו לזמן סוף הגאולה וכן הענין בנשמה שהוא כלי שלא נתנה לגוף רק דרך שאלה לזמן מה כפי הגוזה ולא נקבע לה זמן זה בפירוש: **על** גופן של לדיקים אומר יבא שלום וגו' ועל גופן של רשעים כו' אין שלום כו'. מפורש פ' הנוטא ע"ש: **והיתה** נפש אדוני לרורה וגו'. אביגיל היא אמרה כן לדוד שהיתה מבלל ז' נביאות פ"ק דמגילה ונתנבאה על עלם הנשמות שיהיה נפש דוד עם לרורה בלרור החיים דהיינו נשמות תחת כסא כבוד והיא שאמרה ג"כ לו ואת נפש אויביך וגו' והא ודאי דלאו על שאול נתנבאה כן כדמשמע ביבא דקרא ויקם אדם לרדפך וגו' דהא דהכתיב דא"ל שאול לבשול מאי אתה ובניך עמי וגו' עמי במחילתי אלא על דואג: א"כ על נבל הוא אמרה כן ויש בזה שמאמר סוד גלגול נשמות שנפש אדם שלא זכה במייו הגוף עד ב"פ בגוף אחרים אולי יזדכך הנשמה עם ובמתוכו אקרא כן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר מהא"כ נפש הלדיק נמור בחוטו נאמר כך ולא בא לגוף אחר וח"ש נפשותם של לדיקים גנוזות תחת כסא כבוד שנאמר נפש אדוני לרורה בלרור החיים נאמר עם בתולר החיים מהא"כ נפש הרשע יקלענה בכף הקלע מגוף לגוף והיינו שמאל שינתנו לכבישם אולי יזדכך ויתכבס בגוף אחר שיהא נקי וק"ל: **נמסרים** לדומה כו'. יש לדקדק בזה הא אמרי' פ"ק דר"ה בינונים ורב חסד מטה כלפי חסד וי"ל דהיינו בדין לעתיד אבל בעולם הנשמות לשיהם גנוזת תחת כסא הכבוד לא יזכו בו רק לדיקים גמורים אבל הבינונים מלוים ומוצדים ביד דומה **מלאך** הממונה עליהם ויש להם מנוחה שם עד יום הדין לעתיד וק"ל: **עתידים** לדיקים כו' א"ל ומנו מרי כו'. יש לדקדק בכל זה אמאי לא הקשה לו תמיהתו מקרא דכתיב באורייתא כי עפר אתה ואל עפר וגו' כדפריך ליה לבסוף וע"ק אמאי קאמר הכא דרב מאי לא ידענא הא היכא לאוקמא נמי בנשמה אתה קודם מתיית המתים וע"ק מאי קאמר מסיים דאית ביה משמע כו' הא ע"כ מעיקרא נמי הוה ביה משמע תדפריך ניה והא קרא כתיב וישוב העפר אל וגו' מבואר בזה ע"פ מ"ש פ' המפלת שלשה שותפין באדם מן האשה הודם ובשר מן האיש עלמות וגידין מהקב"ה נשמה ומזה נחלקו באדם ב' חלקי מדות הן לטוב הן לרע דיש טוב לשמים ולבריות ולעלמו ובהיפך לרע דהיינו הא' לשמים הן הנשמה הב' לבריות הן הלמה שהיא ב"ו הג' לעלמו מהאביו כמשמעו עלמות מאביו והנו הענים יש להם המאמרות לאמר טוב האדם דהיינו הנשמה מהקב"ה וכעלמות מאביו שהלם א' נאמר אמר מתנו עתיד לתחיות כדאיתא במדרשות ופד"ו אמנו שהלדיק נפטר ב' כתות מה"ש יולאות כו' ובנשמה שהרשע נאבד מן כו' דידוע הוא כי בכל מהגוף אדם כן לרע כן לטוב נבראו לו מלאך לפי המעשה וכמ"ש העושה מלוה אחת קונה לו פרקליט אחד וקונה מלגון קונה אתם ואכך וגו' ולזה בהלדיק נפטר והיינו אבד ויש לו המארות יולאו לו ב' כתות מה"ש מג' פעולות מלוה שהן לטוב לשמים ולבריות ולעלמו א' אומרת יבא שלום ע"ש שהיה לו שלום וטוב לבריות ואחת אומרת הולך נכחו ע"ש פעולת עלמו לטוב דהיינו נוכח עלמו ואחת אומרת ינוחו על משכבותם ע"ש הנשמה שאין לה מנוחה נפוס"ו בגוף ואמר שבנשמה שהרשע נאבד תחת שאין לו המארות לפוס"ב ג' כתות מלאכי חבלה יולאים לקראתו לפי פעולותיו אחת אומרת אין שלום וגו' שהיה רע לבריות ולא היה לו נחת ושלום עמהם ואחת אומרת למעלבה וגו' שהיה רע לעלמו ואחת אומרת לדה והשכבה וגו' ע"ש שהיה רע לשמים ושכב עם הרשעים שאין להם תקומה לעוה"ב וכענין המארות על הלדיקים נגזו בו ג"כ הכא ולפי שכבר מרי שהם דברי עתידים ללדיקים להיות עפרא דמשמע כל הגוף כלו ולא אמר בו רק אלא אגוף שהיא הנשמה. א"ל ומנו מרי דלא ידענא ליה וא"ל ר"ל והא קרא כתיב כדאמר רב מרי וישוב העפר וגו'. וא"ל **דאקרייך** קהלת לא אקרייך מתני שהוא ודאי עיקר דאיכא למ"ד קהלת אינו מטמא את הידים. וכתיב ביה **ורקב** עלמות קנאה. דכל מי שיש לו קנאה בלבו דהיינו מדת רע לעלמו: **עלמותיו** מרקיבין שהוא חלקי מאביו אבל כל שאין לו קנאה כו' והשתא וישוב העפר וגו' מיירי גם בלדיקים דהיינו העפר שהוא חלקו מאמו אבל העלמות שהוא חלקו מאביו נאמר קיים ואמר דמייתי **דאית** ביה משמע כו' דהיינו דבר טוקף שגם בשרו שהוא חלק האם לא שיה נרקב כמ"ש בפ' הפועלים גבי ראב"ש שהיה טוב גם לבריות. וא"ל **ליקום** מר כיון שבכל ג' המלקים קיימין כן. א"כ **אפילו** נביאי שהוא יותר עיקר מתפלי שאינו רק מוס"ק לא קרית: **דכתיב** כי אני כ' בפתחי את קברותיכם וגו' גם בכל ג' מלקים קיימין לגוף שהם ממנו ית' ב"ה שבידו מפתח של תחייה. ומקשה **הכתיב** כי עפר אתה ואל עפר וגו' באדם הראשון וכל גופו אף העלמות היה מן העפר וא"כ לא היה לו המארות כנוף והאגדה דפ' מ"ס מוכח דיש גם לאדם הראשון המארות דאמרינן שם בדיוקני עלמה לא הסתכל ובב' עקיביו הסתכל. וא"ל **ההיא** שעה אחת קודם תחייה כו'. והטעם בו כדי שיהיה נברא יש מאין כמו שנברא בו' דימי בראשית והו"ק: **היכי** אמקים כו'. דהא ודאי אין כח לגוזה עמיה בשמים תחת כסא הכבוד ועוד שלים מן האלבתיב ו"משמע ליה דנשמתו שהלמה מדכתי' ויאמר שמואל וגו' ואין כח לגוף בלא נשמה לדבר וק"ל:

דף קנג ע"א **מהספדו** של אדם ניכר כו'. דמתיים של אדם גם אם מספרים שבתו אפשר במתגפין לו כהסיא דאמרי' פ' א"נ מיום שגברה התנופה אין אדם יכול לומר משפי גזולים ממעשיך ועוד אפשר שמפני היראה אומרין כן לשבר בשבחו מהא"כ במותו בהספדו דאין כאן התנופה ולא יראה ממנו ואפ"ה מספרין שבחו דבריו ניכרים שהאמת כן וק"ל: **ואחים** כו'. עיין פירש"י והוא דחוק דאיירי דוקא בזקן אלא די"ל דהשתא נבי שאפשר שאין נבי אדם נכמרים עליו מפוס דקנו ליה דמוכח לכו במילי דשמיא ומיכו לאדם חביד כי ממנותו כבו כולהו כהסיא דמייתי בסמוך דא"ל אבוי לרבה כו' מאן אמים כו' וק"ל: **תשמענה** דבר מאחריך וגו'. ול"ל אחריך לאמר מספק כדלקמן כי אחריס א"כ אחריך אחר מותך כמו ואחריך לפלוני כו' ואמר לאמר זה הדרך וגו' דהיינו שמספרין עליו בשבח אלו המדות הדרך ע גמ"ח ילכו ע בקור חולים גם ע קבורה כי תימינו זה הדין וכי תשמאילו לפנים משורת הדין דכה"ג דרשינן בפ' אלו מליאות הקרא דהודעת להם את הדרך ילכו בה וגו' כמפורש שם וק"ל: **בגדיך** לבנים וגו'. פירש"י בגדיך נקיים מעונש כו' ע"ש ומלי' נגדיך בלשון רבים נראה לפרש דבגדיך לבנים כינוי למעשים טובים שהם נקראו מדות כמו מדו בד וכתיב בגדיך ומדותיך לבנים מכלי כתם ושמא דהיינו כל ימיו בתשובה אז במתבבית הנשמה ותוחותיו כהם ומ"ש דכתיב כי אלהים נשמת אדם שהיא על ראשך תמת כי הנשמה הוא בשום אל יחסר לה בתענוג דלעוה"ב. והכא מייתי מגל מתם למלך כו' **פקחין** שבהן קשטו כו'. דהיינו לפי הנשמה שתקשטו עלמן במדות ומע"ט כו' וניחא השתא דלא מייתי מאי קרא דבכל עת יהיו בגדיך לבנים וגו' במש: דלעיל מנך ב"ו שמתלק בגדי מלכות וכו' דהתם ודאי איירי בבגד מלכות שהיא הנשמה גופה שהכנס לו דרך משלה כמ"ש לעיל אבל האי קרא לא משמע ליה אלא בגדיך לבנים הם מדות ומע"ט: **יעמדו** ויראו כו'. דהיינו יראו ויבושו כמ"ש ויראו מוגעי ויבושו ועל זה קאמר אמנו על כ"ת כו' אף כן נלאין כמתמבין ואין כאן בושה כפירש"י אלא אלו ואלו כו' שנאמר הנה עבדי יאכלו וגו' הנה עבדי ישתו וגו' ומשמע ליה דבדין דלעוה"ב משמשי הני קראי דבעוה"ז בדין הכמפים כתיב לעיל תיכים ומניתי אתכם לחרב וכולכם לטבח וגו' וק"ל: **אלו** תלות כו'. ע"פ מ"ש בר"פ התכלת התכלת אינו מעכב את הלבן כו' וח"ש בכל עת גם בזמן שאין תכלת יהיו בגדיך בליליה לבנים. וכן תפרש ושמן על ראשך וגו'. אלו תפילין ע"פ מ"ש שם תפילין של יד אינה מעכבת את של ראש וח"ש ושמן שהיא תפילין של ראש כפירש"י על ראשך אל יחסר גם בשאין לך של יד וס"ס בהיפך אלא דקרא נקט והוא הביקר והו"ק: סליק פרק שואל

פרק מי שהחשיך

דף קנג ע"ב גמרא א"א דלא קאי פורתא וקמעייל מרס"ר לרה"י כו' נראה לפרש דר"ל דה"ל עקירה ברה"ר דקאי שם פורתא קודם שיבא לביתו שא"א להלך מהר שם להדיא והנחה ברה"י שמכניס ההבילה ומניחה שם ומשני דזריק לה כלאחר יד דלא הוי עקירה ברה"ר והנחה ברה"י ומיהו הנחה ודאי איכא כשעומד פורתא לפני הבית ואע"ג דהנחה בלא עקירה אסורה כדאמרי' פ"ק הכא מפוס הפסד הבילתו התירו לו ועי"ל דכשזורק לה כלאחר יד אפשר דמלי למעבד בלי שיעמוד שם פורתא מיהו לעיל גבי מחמר דמסיק כשהיה עומדת

חכמת שלמה

דף קנב ע"א גמ' בגילא דמילפי כו'. ל"ב רש"י פי' שעבים שקורין גנעפליי"ן בל"א והמתן פירש שהיא לשון דקדהינהו חילפי בפרק אלו מליאות והוא מיני קמשונים: **תוהים** הוסים ויגלן כו': **רש"י** בד"ה דוק כו' ותמלא ההכילה בפסיעותיך כו' כצ"ל: **ב"ה** מסכה לקרתינאה כו' יש מהלך עד סקרת ולהקניטו כו' כצ"ל. ול"ב נראה בעיני לפרש דמקום היה ששמו קרתה ושאל אותו כמה יש משם לשם וכדי להקניטו על סקרת שלו נתכוין דאל"כ אין זה אפי' מדרך המלילה ושחוק וכן עוילהם הוי בם מקום וק"ל ואף שרש"י לא פי' כן: **בד"ה** כל בנות כו' לי שיהם הס"ד. ול"ב פי' כדבור בעלמא וק"ל:

ע"ב גמ' א"ל היכא שכיבנא כו'. ל"ב ר"ל אי שכיבנא: **שם** אמר רב מרי כו' דלא ידענא ליה אמר ליה והא קרא כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה לטנם צ"ל לכנוס כו':

דף קנג ע"א גמ' אם כן עוה"ב הוא כו' וכן ברש"י: **שם** זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי השמאילו ר' תנינא כו' משל למלך שזימן כו' שנאמר לכן כה כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה הגניך כו' לכו בה מאחרי כו' כצ"ל ובד"ה: **בד"ה** וכל שכן כו' יום ימות ועובה כו' כצ"ל: **בד"ה** כלום יש כו' ילמדנו לכרוח ולזמן ערכי סעודות של בית המלך ויש לכו שהות כו' כצ"ל: **בד"ה** אלו תפילין שבהם שם כו'. ל"ב ע"ד שמן הטוב שמך: **תו'** בד"ה ונשמתו כו' כשהיא כו'. ל"ב לאו בכל אדם אלא בחסידי ותקיפי עלמא וסבן: סליק פרק שואל

מי שהחשיך פרק ארבעה ועשרים

גמ' במתני' מתיר החבלים כו' רבנן למיתב כיסים כו' עכ"ל: **ע"ב** גמ' שוטה וקטן והטורם את כו' כמונים ולגוזים והיא מקיפה כו' ועל ידונו סקילה מכלל כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה ולאיבא צ"ל אליבא כו':

מהר"ם

דף קנא ע"ב ברש"י ד"ה ותתכם לשון חותכם כן צריך להיות: סליק פרק שואל

מי שהחשיך פרק ארבעה ועשרים

דף קנג ע"ב ברש"י ד"ה והיא מחזקת את החרכל שנופל החרדל וכו' כן צ"ל:

ואמרי

וכבוד

שטלה הימנה ודאי דלא קשה דמ"מ הא איכא הנחה מיד כשעומדת דבחמור שרי כה"ג כיון דליכא עקירה דכל שבחבירו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחלה אך ק"ק דהך קושיא דפריך אמימרא דרב אדא הכא א"א דלא קאי פורתא וקמטייל וה"ל עקירה ברה"ר והנחה ברה"י ה"ל למפרך הכי לעיל אאוקימתא דרב אדא במתני' דהילך מניחו על החמור שהרי כי מטי לביתיה א"א דלא קאי פורתא וקמטייל כו' ויש לייסב דלעיל הוה ניחא ליה דאפשר כי מטי לביתיה נוטל הימנה וכשעקרה ליכנס לבית מניח עליה ולא הוי עקירה ברה"ר אלא הנחה בבית ובחמור כה"ג שרי לכתחלה כיון דבחבירו פטור אבל אסור ודו"ק : תוס' בד"ה דחרש אתי כו' תימה א"כ לעיל נמי אמאי קאמר שוטה וקטן לשוטה הא כו' עכ"ל ולולי דבריהם היה נראה דלק"מ דמה"ט דקאמרי' לעיל דהרש ושוטה לשוטה יהיב ליה משום דשוטה לית ביה דעת כלל וחרש אית ליה דעת קלישתא הך סברא בקטן נמי עדיפא ליה דאית ליה דעת קלישתא ועוד דאתי נמי לכלל דעת גמורה ומ"ה לשוטה יהיב ליה ולא חיישינן לאתי לאחלופי בשוטה דהנקסברות דבקטן עדיפא ודו"ק:

ח"א דף קנג ע"ב לא רצו חכמים לגלותה משום כבוד גו'. מפורש בחידושי הלכות בסוף מס' עירובין ע"ש: בו ביום מתקו כו' עי' פירש"י וקשה למה אמרו כדבהך גזירה דנותן כיסו לנכרי

טפי מבשאר י"ח דברים שגזרו שנזכרו בפ"ק גם לפי' התוס' כשגזרו י"ח דבר היתה חסירה גזירה זו של נותן כיסו כו' ומלאה הסאה כו' עכ"ל הוא דחוק דמהיכא פסיקא להו שגזירת נותן כיסו כו' היתה באחרונה ונ"ל לפרש משום דבפ"ק דחשיב שם כל י"ח גזירות נקט הגזירה על דבר האיסור ופסול דע"ז יפול שפיר לשון גזירה להחמיר לאסור ולפסול דבר המותר והטהור מן התורה חוץ מגזו הגזירה דנותן כיסו לנכרי דנקטיה בנילתייהו ההיתר כדאמרי' בהדיא פ"ק נותן כיסו לנכרי בו ביום גזרו ולפום ריהטא לא יפול בדבר המותר שום גזירה ומש"ה פליגי בה ר"א ור"י דר"א קאמר גדשו סאה דגזירת היתר נותן כיסו לנכרי היה בכלל הגזירה דאי לאו ההיתר דשרי ליתן כיסו כו' לא היה מתקיים איסורא דלא יוליכנו פחות פחות מד"א משום דאדם בהול על ממונו ומיהו הרוצה לקיים שניהם דהיינו דלא יוליכנו כו' ולא יתנהו גם לנכרי ויניחנו שם עד מ"ש תע"ב והיינו דמדמה ליה לסאה גדושה מלאה דלועין וקישואין דהניח מקום ריוח בסאה להחזיק גם החרדל אם ירצה ליתן שם כן הדבר הזה שגזרו לאסור פחות מד' אמות והניחו בו ריוח לנותן כיסו כו' מיהו אם ירצה להחזיק גם אותו ריוח גם שלא יתן כיסו לנכרי תע"ב ור"י פליג וקאמר דמחקו סאה דגזירת היתר נותן כיסו לנכרי היה בהחלט דצריך להציל כיסו וליתן לנכרי ולא יניחנו שם דשמא אח"כ יהיה לו דעת אחרת להציל כיסו ולא ימצא לו נכרי והיינו דמדמה ליה לעריבה מלאה דבש ולא הניח בו שום מקום ריוח להחזיק שום דבר אחר דאם נותן לתוכה רמונים הרי מקיאה הדבש כן הדבר הזה שאסרו פחות מד' אמות ולא הניחו שום ריוח לאסור נותן כיסו לנכרי דאם יחזיק לאסור גם בזה מקיאה ותיבטל איסורא דלא יוליכנו פחות מד"א משום דאדם בהול על ממונו ולא ימצא לו אח"כ נכרי כמ"ש לעיל והו לא מידי ודו"ק היטב :

דף קנד בד"ה בלאו נמי כו' והכ"א כל המשלם אינו לוקה כו' כנ"ל: בא"ד ועוד היה רגיל לתרץ כו' כאילו נכתב אבן גרושה והגלות וכאילו כו' בממון ולבן גרושה כו' ונכתב על מיתה וממון ביחד כו' עכ"ל דבריהם צריכים ביאור דהיה רגיל לתרץ הנך קושייתם אדהתם כמו שהקשו לעיל דכיון דלא תענה התם סתם כתיב וקאי נמי אבן גרושה וגלות וכאילו נכתב בהדיא אבן גרושה וגלות והתם ודאי לא בעי לא תענה לאזהרת זוממין לעונשו מכאשר זמם דהא ממעטינן להו התם דלא הוו הזוממין בני גרושה וחיובי גלות אלא ע"כ דאתי לא תענה למלקות אבל בממון היה אפשר לומר שבא לא תענה נאזהרת זוממין לעונשו מכאשר זמם והא קאמרי כיון דנכתב לא תענה שקר בממון ובן גרושה כו' ר"ל ביחד בחד לאו אית לן למימר דבממון דומיא דבן גרושה דלא בעי לאזהרת זוממין אלא למלקות ומשום דממון נמי לא בעי אזהרה אבל במיתה אכתי איכא למימר דלא בעי אלא לאזהרת זוממין והא קאמרי כיון דנכתב על ממון ומיתה ביחד כו' אית לן למימר נמי מיתה דומיא דממון דבהזמת מיתה נמי ניתן ללקות עליו כ"ז שלא יוכל לבא לידי מיתה דהשתא יתורצו כל הקושיות אדהתם שכתבו לעיל אבל קשה דבכל כו' דהך דהכא לא הייסב לפי תירוץ זה כן נראה בכוונת דבריהם ודו"ק: בא"ד אפילו לא התרו ביה למיתה דכל סתם הוצאת שבת איתא בקרא דויכלא כו' עכ"ל ר"ל דהוצאה נמי נפקא לן מקרא דויכלא העם מהביא וגו' כמ"ש התוס' בריש פרק קמא ובההיא קרא מלאכה כתיב וסתם מלאכה דשבת היינו מיתה כמ"ש לעיל בתוס' ספ"ק דעירובין וק"ל: ע"ב גמרא דיקא נמי דקתני דומיא דטבל מה טבל לא חזי כו' לכאורה קשה מאי קאמר דיקא נמי דהא המקשה נמי יודע דאיירי בלא חזי ומקשה לרב הונא כפירש"י דאי הוי ס"ד דאיירי בדחזי תקשי ליה מברייתא אמתני' דקתני נוטל את הכלים הניטלים בשבת כדמקשה לעיל לרב הונא למאי דס"ד דאיירי בדחזי ויש לייסב דה"ק דאיירי הכא בכולסא דליכא פסידא דומיא דטבל דיקא נמי דאית לן למימר דומיא דאל"כ תקשי לך אמתני' אלא ע"כ דאמרי דומיא קתני דטבל דלא חזי וא"כ לרב הונא נמי לא תקשי דמיירי דומיא דטבל דליכא פסידא וה"ה דה"מ לאוקמא הך ברייתא בשליפי רברבי ולא תקשי לרב הונא וכ"כ התוס' בפרק כירה ע"ש ודו"ק: שם אלא התם בגוזזא

ופרסכנא כו' ופירש"י ולא סמך הסכך עליהן כו' עכ"ל ק"ק דא"כ דומיא דהכא באינו סומך בריפא בב' בידי אדם ואחת באילן דעולין לה ביו"ט ואפשר לומר דנקט בכה"ג בריפא שתים בידי אדם ואחת באילן דמסתמא על אותה מחילה דאילן הגג סמך דקשה לסמוך הגג על ב' מחילות אבל בסיפא בחפן ד' ודאי דא"ל לסמוך הגג וק"ל :

דף קנה בפירש"י בד"ה ר"י מתיר כו' הא כ"ש דלגסה למיטרח באוכלא כו' עכ"ל כל דבריו צריכין ביאור וה"פ כיון דלרב הונא משוי אוכלא אסור ומטרח באוכלא שרי ע"כ הא דמתיר ר"י בדקה היינו משום דס"ל דלא משוי אוכל הוא דמעיקרא אוכל הוא אלא דמטרח באוכל הוא ושרי ואם כן לא הל"ל מתיר בדקה דמשמע דוקא בדקה כיון דלא קאמר אפילו בדקה וזה אינו דכ"ש דשרי בגסה דלא הוה לגבה משוי אוכל אלא מטרח באוכל אלא דהכי ה"ל למתני לפום הך סברא דר"י הוא תני להיפך דמתיר בהרובין לגסה דלגבה שרי דמעיקרא אוכל הוא לגבה אבל לגבי דקה שאינה דקות משוה אוכל הוא ואסור והא ליכא למימר דר"י מפיך מסברת ת"ק דשויא אוכל שרי ולכך מתיר בדקה מטרח באוכל אסור וגבי גסה מטרח באוכל הוא ואסור ולכך נקט דוקא מתיר בדקה דהא ת"ק בדאקושי קאמר וגבי גסה נמי שוי אוכלא כו' ואע"ג דהוה ניחא ליה מעיקרא דלר"י מעיקרא אוכל הוה ומטרח באוכל מקרי כדקאמר כ"ש לגסה דמטרח באוכל הוא אע"ג דת"ק בדאקושי איירי וכן למאי דמסיק ובעי למימר מאי דקה גסה כו' דדייקא באוכלא ודוקא גסה שרי דלגבה מטרח באוכל הוא אע"ג דת"ק בדאקושי איירי י"ל דלפום אותה הסברא ניחא דר' יהודה נמי שוי אוכל אסור ומטרח באוכל שרי אלא דבהא פליג וסבר דלאו משוי אוכל הוה דמעיקרא אוכל הוא ומטרח באוכל הוא ושרי אבל השתא דפליג ר"י את"ק בדינא וסבר בהיפך דמשוי אוכל שרי ומטרח באוכל אסור אין סברא דפליג נמי בהא וסבר דלא מקרי משוי אוכל אלא מטרח באוכל ודו"ק : בא"ד ועוד ה"ל למשרי נמי זירין להתיר ולפספס דשוי אוכלא הוא עכ"ל אבל הא לא קשיא ליה דס"ל למיסר התרת פקיעין וכיפין דלמטרח באוכל הוא לרב הונא כפרש"י לעיל ור"י אוסר מטרח באוכל למאי דקיימינן השתא די"ל דאיכא למימר השתא לרב הונא אליבא דר"י כדסבר רב יהודה אליבא דהנא קמא דהתרת פקיעין וכיפין שויא אוכל הוא כשיטת רש"י גבי התרת פקיעין כמו שכתב התוספות ולדברי התוס' ניחא טפי דהתרת פקיעין לא הוי שויא אוכל ולא מטרח באוכל וכן יש לומר בכיפין לר"י וק"ל: תוס' בד"ה רב יהודה כו' פי' בקונטרס דהיתר פקיעין הוי שויא אוכלא כו' ורב הונא כו' ואין נראה לר"ת כו' עכ"ל וכן ה"מ לדקדק לעיל שפירש"י דהיתר פקיעין לרב הונא מעיקרא אוכל הוא ושרי למטרח באוכל א"כ ע"כ לרב יהודה לאו מטרח באוכל הוא מדשרי ליה ואין סברא לאפלוגינהו בהכי כו' וק"ל :

ח"א דף קנה ע"ב יודע צדיק דין דלים כו'. לפי פשטיה איירי באדם הצדיק שיודע ליתן צדקה לעניים כדמוכח סיפא דקרא רשע לא יבין דעת ליתן לעני אבל לשון דין לא יפול בזה וע"כ דרשו צדיק הוא הקב"ה ויודע דין דלים שהם הכלבים שהדין מתוחה עליהם שמזונותיו מועטין ואינן מצויין לו בריות כמו בעופות ודגים וק"ל: למשדא כו'. היינו אפי' בכלב דלאו דידיה הוא דבהכי מיירי כפירש"י אבל בחתא לא כו' אי לאו דידיה הוא עכ"ל דבכלב דידיה לא הוה אילטריך למימר ש"מ מהכא דהא בהדיא תני לעיל דאפי' בשבת נותנין מזונות לפני כלב דמזונותיו עליך וכדאמרי' ס"פ מרובה דמגדלין כלבים בקשור בשלשלאות או סמוך לספר וק"ל :

דף קנו ע"ב בד"ה ר' יהודה כו' לעולם מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים כו' מוקצה מחמת איסור כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאקשויי כך הכא בשמעתין דמוכח דזעירי סבר הלכה כר"ש מדתרגמא בבהמת קדשים אימא דהתם ביו"ט קאי דאפי' ר"י מודה ביה דשרי משום דאינו מוקצה מחמת איסור ומוכן לאדם הוי מוכן לכלבים אלא דהכא בשבת אוסר משום דהוי מוקצה מחמת איסור כו' כמ"ש התוס' אלא דניחא להו להקשות כן אההיא דפרק מקום שנהגו דהתם מפורש טפי טעמא דר"י דאוסר משום דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים וק"ל: בד"ה תרגמא כו' היכי מוכח מהכא דס"ל כר"ש כו' ומשום כו' ומשום דמתני' נמי דיקא כו' ודחיק ר"י לתרץ כו' עכ"ל ויש לדקדק אהכי תקשי להו מאי פריך והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין מבקעין כו' אימא דסתמא אחריניתא אשכח הך בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה דאילטריך לאוקמא בקדשים מכח דיקא דהתם הא חולין שפיר דמי והיינו סתמא כר"ש וי"ל דאין זה מקרי סתמא כיון דלא תני בהדיא דבחולין ש"ד דאימא דקתני קדשים דלכ"ע הוי מוקצה אבל בחולין איכא פלוגתא דר"י אוסר ור' שמעון מתיר ודו"ק :

ח"א דף קנו ע"א אי כוליה לטיבו אי כוליה לבישו כו'. אין לפרש דחד מהני נגזר אי כוליה לטיבו אי כוליה לבישו דהא אמרי' בפ' כל היד ואילו צדיק או רשע לא קאמר דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים אלא ר"ל דנגזר לו לפי בחירתו אי כוליה לטיבו אי כוליה לבישו .

גמוקי הגרי"ב דף קנו ע"ב תוס' ד"ה תרגמא כו' ודחיק ר"י כו'. עי' במהרש"א שהקשה דמ"מ מאי פריך הגמ' לר' יוחנן מסתמא דאין מבקעין כו' הא הך סתמא כר"ש. ויש לייסב בפשיטות דהך סתמא הוא באין לדין
קודם כך דאין מבקעין דהוא בפ' המביא. וסתמא בתרא עדיף. ובהדא מס' יש סדר למשנה כמ"ש בע"ז פ"ק ומקשה הגמ' שפיר. וכמ"ש התוס' חולין דף מ"ג ע"א ד"ה והאר"י כו' מאח"כ בתרי מסכתות
ל"ש כא דאמר סתמא אחריני אשכח מהא דב"ס דהוא במס' שבת ועל ס' הגמ' נ"ע שהקדים להא דאין מבקעין להא דמתחילין כו'. ובמשנה שם הא דמתחילין קודם. ואפשר דמגרר גריר הש"ס על הא דפ"ק דביצה דף ב' ודו"ק :

מהר"ם

דף קנד ע"א בתוס' ד"ה ואמרי לה וכו' יכול להיות שהיה רב מרי קטן בימי רבא ובימי רב אשי וכו' כצ"ל : בא"ד ומשני תרי רב מרי הוו ופי' הוי שנכתב וכו' ס"א הוא שנכתב וכו' ור"ל דאינו מגוף הגמ' רק שהיה פירוש מבחוץ ונכתב בספרים בפנים : ד"ה בלאו נמי וכו' כדמפקינן בריש מס' מכות מוהרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע וכיון דכתוב דלא תענה וכו' דוהרשיעו הרשע קאי אאתו עדים אחריני והרשיעו עדים ראשונים והצדיקו הנידון ועליה כתיב והא אם בן הכות הרשע דהיינו העדים שנמצאו רשעים ע"ש : בא"ד והוצאה נמי אע"ג דנפקא מאל יצא בהדי תחומין וכו' ר"ל דשניהם למדנו מאל יצא הוצאה ותחומין ותחומין הוו במלקות לחד מ"ד :

דף קנה ע"א בגמ' אמר רב פפא הכא בכלכלה דחוקה עסקינן וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה מפספסין וכו' שכשהן דחוקין מתחממין וכו' ס"א דחוקין מסתממין וכו' :

דף קנו ע"א בגמ' אמר רב מנשיא חד קמי חד וכו' כצ"ל : אמר להו ר' חנינא פוקו אמרי ליה וכו' כצ"ל : האי מאן דבחמה יהיה גבר וכו' הא דנקט בסדר הזה משום דביום א' מתחיל חמה וחוזרת באותו יום בסדר חנכ"ל שצ"ם וק"ל : ואף רב סבר אין מזל לישראל כצ"ל : ברש"י ד"ה דאיברו ביה וכו' ועוד שיוצאין בערבוביא וכו' נ"ל דהאי ועוד צ"ל למעלה גבי דלא כתב למינהו ודו"ק וק"ל : בתוס' ד"ה מהו לפרק פי' בקונטרס לפרק מלפני בהמה זו וכו' וקשה לר"י דהיינו מתני' גבי בהמה וכו' פי' בפ' תולין דתנן נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה אחרת דף ק"מ עיין בהר"ן : ד"ה אין מזל לישראל כו' וכדאמר ביבמות פ' החולץ זכה מוסיפין וכו' ר"ל מביא ראיה שפעמים משתנה ע"י זכות : בא"ד לא זכה פותחין לו הס"ד ומה שכתבו התוס' אח"כ דאין מזל לישראל הוא ט"ס : ע"ב בגמ' אמר עולא הלכה כר' יהודה ואף רב סבר הלכה כר' יהודה וכו' כצ"ל : ברש"י ד"ה את הדלועין וכו' ומיהו סתמן לאו למאכל בהמה קיימי וכו' ועיין באשר"י : בתוס' ד"ה והא א"ר יוחנן וכו' נהי שהיתה ראויה לכלבים בלא שחיטה כדפי' לעיל וכו' כצ"ל :
הלקטי

חכמת שלמה

בד"ה וכבוד מלכים כו' להסתיר לכבוד כו'. נ"ב פי' אין להסתיר דברי תורה בעבור כבוד אדם עשיר אפי' מלך : בד"ה בו ביום כו' אם יש שם נכרי אותו יום כו' כנ"ל : בד"ה ורחמנא כו' סתם מלאכה שעשויה ע"י כו' כנ"ל : בד"ה כל שבגופו כו' ולא שריוה גבי כיס כנ"ל ואח"כ מה"ד מונחת לו על כו' :
בד"ה חדא כו' וגו' עד דעבד כו' לא קא עביד מעשה אלא כו' כנ"ל והד"א :

דף קנד ע"א רש"י בד"ה מי קתני כו' על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה הא דבר כו' ומאי ניהו דחייבים על זדונו סקילה כו' כנ"ל : בד"ה ואמרי לה כו' דאבוה דר' מרי איסור כו' במס' יבמות היא כו' בפורסי כנ"ל : תוס' בד"ה וא"ל כו' ופי' הוא שנכתב כו' כנ"ל : בד"ה בלאו נמי כו' מאל יצא בהדי תחומים דבמלקות כו'. נ"ב פי' לר' חייא דסבר בעירובין לוקין דבר תורה על תחומין מאל יצא איש וגו' אפ"ה אין לוקין על הוצאה : בא"ד דכל סתם הוצאה דשבת כו' כנ"ל : בא"ד בקרא דויכלא העם מהביא כו'. נ"ב פי' ונקראת מלאכה דכתיב ברישא דקרא איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה כדאיתא בריש הזורק : בא"ד ותירוץ ראשון כו' כנ"ל : ע"ב גמ' ומתיר החבלים כו' כנ"ל ואח"כ שם בגוזזא פרסכנא כו' כל אילו שינטל האילן כו' כנ"ל : רש"י בד"ה מאי את כו' לגדה הס"ד : בד"ה שליף כו' ומוקצה הוא ואפי' לכהנים לא חזו נמתק : בד"ה מאי לאו כו' בגד החמור הס"ד : בד"ה א"נ בלכתא כעין שעושין כו' כנ"ל. ונ"ב עיין לעיל בסוף הזורק : בא"ד כפנימי ושוב אינו יוצא כו' כנ"ל : בד"ה שתים בידי כו' אם כולן נקבעות באילן כו' כנ"ל : בד"ה אמאי עולין לה ביו"ט סרי כו' הד"א : בד"ה ה"ג כו' סוף סוף אמאי עולין לה ביו"ט אלא התם בגוזא פרסכנא דאילן גופא דופן כו' כנ"ל : בד"ה מאי לאו הא כו' כ"ע סברי אסור להשתמש באילן כנ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד אמר אביי כו' : בא"ד דס"ל לר"ש בן אלעזר לדדין כו' כנ"ל. ונ"ב כ"ל : בא"ד אלא לידי לצדדין שהגזע לצדדין והקנים הנתונים בנקבים לידי לצדדים ובצידי לצדדים פליגי. נ"ב כן הוא כס"א אבל בפנים הוא עיקר :

דף קנה ע"א גמ' בכלכלה דחוקה עסקינן כו' לא ליכא כרעיה כו' כנ"ל : שם אבל לא את הזרדין כנ"ל וכן בכל העמוד וכן ברש"י קא סבר מטרח באוכלא כו' אבל לא הזרדין לפספס אלא כו'

אמר רב יהודה תרוכין לדקה נמי שווי אוכלא כו' כנ"ל : שם דמתיר בתרוכין לדקה כו'. נ"ב פי' וסבר דתרוכין לדקה מטרח באוכלא הוא : רש"י בד"ה למטה מי כו' בר"ה אבל כו' הד"א : בד"ה האי דרגא כו' סולם שעולין בו כו' כנ"ל : בד"ה פקיעי כו' שבלים שאוגדים כו' כנ"ל : בד"ה מפספסין כו' ואינה מריחה ריחה כו' כנ"ל : בד"ה את הכפין כו' וכן זירין כנ"ל : בד"ה הן הן כו' פקיעין תרי שאינן כו' דאמים כנ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד כפין תלת קשורין ג' אגודים והס"ד : בד"ה מטרח כו' קודם תקון זה טרחינן כו' כנ"ל : בד"ה ומפספסין כו' אלא להתיר ג' אוגדיהן כו' כנ"ל : בד"ה בדקה נ"ל לדקה ונ"ל קודם ד"ה לגסה :
בד"ה אי אמרת שמע ר' יהודה כו' כנ"ל : בד"ה ר' יהודה כו' באוכלא הוא ושרי כו' לאוכלא הוא והוי ליה כו' כנ"ל : בד"ה והא מדקתני רישא בין דקה בין גסה שמע מינה כו' כנ"ל : תוס' בד"ה אמר רב פפא כו' נסמוך ארישא כו'. נ"ב פי' על הקרבן ביו"ט : בד"ה והלכתא כו' נ"ב כמו ראש : בא"ד כל דלהדי גבי כו'. נ"ב פי' ומאן דשרי בצידי צדדים שרי אף בצדדים ופסק להקל באיסורי דרבנן ודו"ק : בא"ד לא פליגי דאסור ובצידי כו' כנ"ל : בד"ה רב יהודה אמר הן הן פקיעים כו' והכי קאמר מתירין כו' אוכלא וצריך לפרש כו' כנ"ל : ע"ב גמ' דשדי ליה קמיה אלא דיות סוכך כו' כנ"ל : רש"י בד"ה אטענה כורא כו' לבד שאר מאות כנ"ל : בד"ה דספיה נ"ל דספי : בד"ה אלא יוני שובך וכו' בתמיה ואמאי כו' כנ"ל : בד"ה אין מזונותיו כו' בדברת הס"ד : בד"ה כמה תשתה במעי הכלב כו' הד"א :
בד"ה ומאכילה כו' בליעתה עכ"ל כנ"ל : בד"ה קלי קמח כו' שנתייבשה כשהיא קליות כו' כנ"ל .

דף קנו ע"א גמ' אמר רב חסדא יד על יד כו' כנ"ל. ונ"ב פי' מעט מעט אלפסי : שם דקא גביל וספי ליה לתוריה. נ"ב פי' ברייתא אבל לא ע"י המרסה וק"ל : שם ודלא לקיט בליסניה מהלקטין ליה כו' כנ"ל. ונ"ב פירוש אבל לא מספין ליה וקמ"ל דמהלקטין ליה דלא תימא מאחר שיכול לינק מאמו לא הוה מטרחינן ליה אפי' להלקיט אי נמי קמ"ל אפי' בעגל קטן שלא למד כו' כמו שפי' רש"י אפ"ה מהלקטין וזהו חידוש שלא נאמר במשנה ודו"ק : שם אמר רב יהודה מנערו לכלי כו' אמר רב מנשיא חד כו' מאי ולא הדא ביה אילימא כו' כנ"ל : שם כולו לבישו כו'. נ"ב ומ"מ יהא ראש או לכשרים או לפועלי און וק"ל : שם מאי טעם דאיברו ביה אור ותושך נמתק : שם יומות על דאתילו כו' וקדישא רבא יתקרי דבכוכב חמה יהא כו' אי גנבא אי טבחא אי מוהלא כו' מזל מחכים מזל מעשיר ואף רב סבר אין מזל כו' כנ"ל :
רש"י בד"ה ר' יוסי בר יהודה הוא דאמר עד שיגבל כו' כנ"ל והשאר נמתק : בד"ה מהו לפרק לתת כו' כנ"ל : בד"ה הדא כו' בבבת וכן תרתי כו' הד"א : בד"ה אמרי קמיה כו' קדם רבי על הנך כו' הד"א :
בד"ה דאיברו ביה עשבים כו' ליסנא אחרינא דלא כתיב כו' כנ"ל : בד"ה נהיר נ"ל ונהיר : בד"ה סגיל מרעין כלבנה זו שמתנוונה והולכת כנ"ל : בד"ה ובשבתאי כו' נ"ל דבשבתאי מזל כוכב ששמו שבתאי :
בד"ה בטלין כמו לא ישבותו הס"ד : בד"ה ודקן במצות כו' דקרי ליה מצוה לשון הגדה כנ"ל. ונ"ב כדלקמן מצוה עבדת כו' והוא צדקה : בד"ה מזל מחכים לפי המזל היא החכמה כו' כנ"ל : תוס' בד"ה מהו לפרק פי' בקונטרס לפרק מלפני בהמה כו' כנ"ל : ע"ב גמ' קם אבלע בדייה לטוניה אשכח כו' קא מכסיף כו' מטאי לגביה כו' דשקילי מיניה כו' אמר עולא הלכה כר"י ואף רב סבר כו' כנ"ל : רש"י בד"ה דקאי לדק כו' שלך הס"ד : בד"ה במערב שהוא מקום מלונן כו' כנ"ל : בד"ה במזרחו שהוא מקום הוס כנ"ל : בד"ה מרמיץ כו' פס לסל לכל כו' כנ"ל : בד"ה אנא כו' ואמיס בסל כנ"ל : אחר ד"ה כלו אי נ"ל ד"ה רבאת
מתנבא

אי"ס דאיברו ביה אור וחושך. ובמדרש ילקוט ויקרא אלהים לאור יום זה יעקב ולחושך קרא לילה זה עשו כו' ע"ש: משום דאיפליגו ביה מיא כו'. והכי אמרי' במדרש נטל הקב"ה כל מי בראשית ונתנם חלים ברקיע וחלים באוקינוס הה"ד פלג אלהים מלא מים כו' וע"ש למה אין כתיב בשני כי טוב אר"ח לפי שבו נבראת המחלוקת שנאמר ויהי מבדיל בין מים כו' ע"ש: האי מאן דבג' בשבתא כו' וגאי יהא ת"ט דאיברו ביה עשבים כו'. ע"פ מ"ש פ"ק דר"ה איזה חודש שהארץ מלאה דשאים הוי אומר זה ניסן ואותו הפרק זמן בהמה וחיה שמזדווגין כו' ע"ש: מאן דבד' בשבתא יהא גבר חכים ונהיר משום דאיתלו ביה מאורות כו'. עש"ה והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וגו' ככוכבים לעולם ועד ועיין פירש"י: משום דאיברו ביה דגים דלא כתיב ברכה רק בדגים ועופות וכדאמרי' דצריכי ברכה משום דלדין מהן והיינו שגומל חסד עמהם ניתן להם ברכה שלא יהיו חסרים ורש"י פירש בע"א וק"ל: חזרן במצות כו'. פירש"י שכן דרך ע"ש לחזר כו' עכ"ל והנראה דבכולהו קאמר טעמא לפי הבריאה דימי בראשית וה"נ הכא דמעלי שבתא יהיה אדם חוזר בז' מצות כדאמרי' פ' ארבע מיתות ויצו ה' אלהים וגו' ויצו אלו הדינין כו' ה' זו ברכת השם כו' אלהים זו ע"ז כו' האדם זו ש"ד לאמר זו ג"ע מכל עץ וגו' ולא גזל כו' ע"ש: על דאחילו כו'. ומה"ט כדי שלא יתחלל שבת היו חסידים מכוונין לשמש מטותיהן בד' כדי שלא ילדו נשותיהן בשבת כדאמרי' פ' יוצא דופן ורבא בר שילא דקאמר וקדישא רבה יתקרי אינו דומה דפליג ונראה לפרש דה"ק משום דמלינו הרבה בני אדם דנולדו בשבת ואינן מתים בשבת קאמר רבא בר שילא דלא אמרו כן דמת ג"כ בשבת אלא בצדיק דקדישא רבה יתקרי דהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום כדאמרי' פ"ק דקדושין הגם שבלידתו נתחלל שבת על ידו במותו יתקדש שבת על ידו כדאמרי' בפירקין דלעיל תינוק בן יומו חי דהיינו ביום שנולד מחללין עליו את השבת דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת וכדאמרי' פ' ב"מ שמת דוד בשבת: דבחמה כו'. נקט סדר חנכ"ל שצ"ם ולא ידענא למה דהא לפי סדר ימי השבוע אינו כן דבתחלת לילותא משמש כלנ"ש חצ"ם ובתחלת הימים משמש חל"ם כלנ"ש ולפי סדר תחלת שמושן דבתחלת ליל ד' נתלו המאורות הרי סדרן שצ"ם חנכ"ל כפירש"י בס"פ מפנין ויש ליישב דהפך סדרן חנכ"ל שצ"ם להתחיל בחמה שהיא עיקרן של המאורות ומזלות כו': דאתלו ביה נורא כו'. ע"ד שאמרו פ' עשרה יוחסין נורא בי עמרם ע"ש: משום דספרא דחמה הוא כו'. דכל הכוכבים הם כלם לבא הלבנה למשול בלילה אבל זה המזל כוכב מז' המזלות הוא ספרא דחמה למשול ביום: סביל מרעין כו'. שמצינו בלבנה שסבלה למעט את עצמה: מחשבתיה בטלין כו'. אמרו בזה זה הכוכב שבתאי הוא משמש בתחלת יום שבת לפי סדר תחלת הימים חל"ם כלנ"ש והוא ממונה על החורבן וביטול והשבתת כל דבר ולכך מלאכה אסורה בו ביום והיינו גבר דמחשבתיה בטילין וכדאמרי' באותו חסיד שחשב בשבת לגדור שדהו ובטל אותו מחשבה ולא גדרה לעולם ונעשה לו נס כו': אי מוהלא כו'. ה"נ יש לפרש דלא נגזר אלא שיהא אשיד דמא ולפי בחירתו של אדם אי אומנא שהוא רשות אי גנבא שהוא איסור ואי מוהלא שהוא מצוה: אין מזל לישראל כו'. כתבו התוס' והא כו' בני חיי ומזוני כו' אלא במזלא כו' מ"מ ע"י זכות גדול משתנה כו' עכ"ל וק"ק דא"כ לר' חנינא דאמר יש מזל לישראל אפי' ע"י זכות גדול לא משתנה וכל יעודי התורה בברכות אם תשמעו ובקללות אם לא תשמעו אין מורין כן אלא שתולה בזכות ישראל או בחובתם וי"ל דודאי יעודי התורה נאמרו על כלל ישראל וזכות הרבים ודאי דאינו תולה במזל כלל ולא פליגי הכא אלא ביחיד דלר"ח מזל מחכים מזל מעשיר לאותו יחיד ור"י אמר דאין מזל לישראל אפי' ליחיד ולהכי הקשו התוס' מההיא דבני חיי ומזוני כו' דמיירי נמי ביחיד וכן ההוא דזכה מוסיפין לו איירי ביחיד ודמייתי לר"י גוים יחתו ולא ישראל משמע ליה אפי' ישראל יחידי ובפ' הישן מוקי להאי קרא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום דהיינו ע"י זכות משתנה כמ"ש התוס' ודו"ק: ויוצא אותו החוצה וגו'. דלפי פשוטו הוציאו מאהלו לחוץ לראות הכוכבים כפירש"י בחומש קשה כיון דבמחזה ראה הכוכבים לא הוה איצטריך למיכתב שהוציא אותו חוצה להראותו הכוכבים דבמחזה באהלו נמי יכול להראותו וע"כ דרשו שהוציאו מחוץ לאיצטגנינות שלו שנסתכל שאינו ראוי להוליד בן כו' ומה שיש לדקדק בזה אההיא דפ' ד' נדרים שאמרו שם הסתכלתי במזל שלי ואין לי אלא בן אחד כו' מפורש באורך שם: ע"ב צדק במערב כו' מזלו של אברהם היה צדק כדאמרי' לעיל מאן דבצדק יהא גבר צדקן במצות וכתיב באברהם כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו' וק"ל: ממזרח צדק וגו'. לכאורה כפי פירש"י ה"ל לכתוב למזרח בצ' וצריך לומר דה"פ מי העיר ממזרח לשנות טבע הצדק שהוא מלוכן מצד מערב ולהביאו למזרח שיהיה נעשה את ממזרח וק"ל: אזיל ואתי כו'. ר"ל דאפשר דאתי ע"י זכות יהיה ניצול דהא אכתי לא ידע ביה שמואל דה"ל זכות כדקא"ל, ולבסוף ומאי עבדת והא דשמואל לא היה מותה בההוא גברא דלא ליזול שם משום דאפשר דטריק ליה חויא כיון דלא ידע מאי עביד י"ל דמ"מ ה"ל ס"ס ספק אם ישראל הוא ואת"ל ישראל הוא שמא יהיה לו זכות ואין מזל לישראל וק"ל: אלא ממיתה עצמה כו'. ובפ"ק דב"ב מוקי האי קרא וצדקה תציל ממות ממיתה משונה וי"ל דהכא הכי קאמר ולא ממיתה משונה לחוד אלא אף ממיתה גופה שהרי האי גברא נשאר חי ומציל נמי ממיתה משונה כדקאמר התם דהיינו גם מי שמת בזמנו מצילו דלא ימות בזמנו במיתה משונה ודו"ק: טריק לה חויא כו'. הרבה שלוחים למקום ונקט בהני תרי עובדי טריק לה חויא דהוא הנחש היא הביאה המיתה לעולם ע"י חטא אכילת אדם וחוה ולא ניתן כח באדם שלה להמית האדם כמ"ש ואתה תשופנו עקב ולכך זו הצדקה של אכילת חלקה דנקט בהני תרי עובדי מציל מאותה מיתה וק"ל: שקלתיה דסתגא דיהבת לי כו'. פי' חלק שלי כן פי' הערוך בערך דסתן ע"ש: כלדאי בריך גנבא הוה כו'. לפי התוס' לעיל כלדאי היינו חוזי כוכבים ומזלות ואפשר דהוו ידעי דגנבא הוה למאן דאמר דמזל שעה גורם דהוו ידעי ביה דנולד במזל לבנה כדלעיל אבל למאן דאמר דמזל יום גורם גם אם היה נולד בחד בשבא דאמרי' ביה דהוה ריש גנבא הא מסיק לעיל או כוליה לטיבו כו' וק"ל: גילוי רישא א"ל כו' בשאר אינשי נמי אמרי' פ"ק דקדושין דבעי כיסוי ראש ומשום דשכינה למעלה מראשו ומאי רבותיה דרב נחמן ב"י ואיכא למימר דאימיה דרב נחמן ב"י דקדקה לכסות ראשו טפי שיהיה לו כובד ראש ביותר משום יראה שלא יהיה גנב וניחא השתא דאמר דנפל גלימא מעל רישיה ואגן אמרי' דרבנן הוה להו פריסת סודר על רישיהון כדאמרי' פ' המוליא יין סודרא סוד ה' ליראיו פי' הערוך יראי ה' יולאין בו ובפרק ע"פ סודריה דמר כדרבנן כו' אלא דאית לן למימר דאימיה דרב נחמן ב"י הוסיפה לכסות ראשו בגלימא כדי שיהיה לו כובד ראש טפי משום הך יראה דה"ל כלדאי וק"ל: ובעי רחמי כו'. שלא ישלוט בך יצה"ר כפירש"י גם שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים מ"מ יבקש אדם רחמים על כך ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו ומן השמים מסייעין אותו: סליק פרק מי שהחשיך

דף קנז בד"ה הלקטי כו' וקושיא ראשונה מ"מ במקומה עומדת כו' עכ"ל אע"ג דהשתא איירי שהמת מוטל תחת הגיגית ולא כנגד הסדק דכיון דבאין בו פותח טפח חשיב כאהל אחד כאילו הוא סתום ואין כאן סדק כלל מה"ט נמי ברישא באין פותח טפח והמת בבית אמאי יהא טהור מה שכנגד הארובה שהרי הוא כסתום ומאהיל גם על הכלים וכן נמי בסיפא שהמת נגד הארובה אמאי יהא טהור כל מה שבבית כיון שהוא כסתום הרי הוא מאהיל גם על המת דהא ודאי לא עדיף אין בו פותח דהתם שהוא אינו אלא סדוקה באמצע מכך דהכא שהיא סדוקה מראשה לסופה וחשבינן לה כסתום ודו"ק: באד"ד תל המתלקט כו' ואותה הגיגית היתה למעלה מן התל כו' עכ"ל ר"ל שאלו ב' בתים היה להם תקרה א' ולא היה מחילה מפסקת ביניהם אלא התל הזה כפירוש הערוך ע"ש היה מפסיק ביניהם ולא היה מגיע עד התקרה וע"כ הניחו שם הגיגית על התל להשלים המחילה ביניהם עד התקרה ובטלוה שם משום דדבר הטמא אינו חוצץ וכתבו דיש לנו לומר שאותו חור היה עשוי להשמים כו' דלפירש"י ניחא שהחור לאו היינו הסדק שבגיגית למעלה אלא שהיה חור בכותל שבין ב' הבתים ובודאי היה עשוי להשתמש אבל לפר"ת דהיינו חור היינו הסדק שהיה בין ב' הבתים שהרי לא היה מחילה אחרת ביניהם ע"כ הוצרכנו לומר נמי לפר"ת דאותו הסדק וחור היה עשוי להשמים כו' ולפרש"י ניחא נמי לשון על גביו בלשון רבים דהיינו על ב' מחילות משא"כ לפר"ת הל"ל על גבה דהיינו על התל וק"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה וקשרו כו' ובמסכת אהלות שנינו דאין חילוק בארובה שבתוך הבית וטומאה מקלתה כו' ואני לא יכולתי להבין כו' עכ"ל מזה נמי נראה שר"ל שהיה מת שלם ודו"ק: בד"ה מתעסק שלא לצורך כו' עכ"ל דאין פירושו מתעסק לצורך היתר ועלה לו איסור כמו שנתכוין לחתוך תלוש וחתך את המחובר דקרי ליה מתעסק דהכא לא נתכוין כלל אלא מתעסק שלא לצורך וזה שדקדק לומר מתעסק בעלמא הנא וק"ל:

סליק פרק מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

חכמת שלמה

התנתא: בד"ה למכנתא אישפינגליי"ן בלע"ז נובקא כו' כנ"ל: בד"ה דסטנאי ז"ל רסטנאי. ונ"ב פי' חלק סעודה שלי: תום' בד"ה ר' יהודה כו' שלא היתה ראויה היה לאדם ותירץ ר"י כו' כנ"ל: באד"ד דאפי' היו מוכן לאדם לגמרי שלא היה כו'. נ"ב פי' וכגון שהיה חולה בין השמשות וק"ל: בד"ה תרגמה כו' ומודה היה ר' שמעון בבעלי חיים כו'. נ"ב פי' ומוקי מתני' דהכא במסוכנת והא הכא דוקא קדשים תניא הא דהולין שריא ומשני והשתא מתני' דהתם נמי במסוכנת איירי: בד"ה והא א"ר יוחנן כו' לכלבים בלא שחיטה כו' לטלטל נבילה בשבת כו' כנ"ל:

דף קנז ע"א גמ' אין מבקעין עצים מן הקורות ולא כו' הבוא כר' יוסי בר יהודה כנ"ל. ונ"ב פי' מסיים בה דברי ר' יוסי בר יהודה וכן פירש רש"י לעיל בסוף חבית גבי בכן תכינאי מתי לה ע"ש: שם השבלא כולם ומכברה ואמר רב מתנן אנא כו' כנ"ל: בפיסקא בפקקו את המאור כו' בין שני בתים וטומאה היתה שם נגינית כו' כנ"ל: רש"י בד"ה אין מבקעין סואר של הקורות כו'. נ"ב הקורות הסדורות על הארץ לבנין סואר שמם כדלעיל בסוף המוציא: בד"ה מדבריות שרועות באפר תמיד הס"ד: בד"ה ונשאלין להכס הס"ד: בד"ה שכן לנורך שלא יאכלו כיום כו' כנ"ל: בד"ה ומודדין את המקוה במדס שיהא שם עמוק ג' אמות כו' כנ"ל: בד"ה ואת המטלית לידע אם יש בה שלש על שלש כו' כנ"ל: בד"ה בטפית פך של חרס הס"ד והשאר נמחק עד סה"ד: בד"ה איבעיא להו כו' לצורך השבת בין שלא לצורך שבת דגבי הפרת כו' כנ"ל: בד"ה ב"ד חכם הס"ד ואח"כ מה"ד ה"ג לשון אחר איבעיא להו לצורך כו' לא פריגן בשבת כנ"ל והס"ד: בד"ה כל כיום כו' אפילו שלא לצורך שבת זו כמי שאם לא יפר עכשיו לא יפר עוד כנ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד לצורך שבת אלמא כו': בד"ה כשלא היה כו' קאמר או אפי' כולי הד"א: בד"ה הילקט כו' בין ב' בתים גיגית כו' כנ"ל והד"א: תום' בד"ה אין מפקקין כו' בבמה מדליקין נמחק וצ"ל נכירס: בד"ה לבד ממוקצה כו' בס"ק בסופו נמחק וצ"ל בפ' כירה: בד"ה והלכתא כו' הלכתא הכי דאמר בפ' נפרס כמאורסה אין הלכה כו' כנ"ל: בד"ה הלקטי קטנה כו' והמת בבית מה שבבית כנגד הארובה כו' היה מת שלם שהרי כו' ואם היה פותח טפח הבית אחר כו' כנ"ל: רש"י בד"ה הילקט קטנה כו' הגיגית כנגד הסדק ולפני מות המת פקקו כו' מוטל באהל שאין לו מקום לצאת דרך מעלה ואור שבין כו' כנ"ל וכד"א: בד"ה וקשרו מקידה כו' אהילות שנינו חילוק בארובה שבתוך הבית כו' ומקנתם בתוך הבית בין יש כו' כנ"ל

מהר"ם

דף קנז ע"א בתוס' ד"ה הלקטי כו' והמת בבית כנגד ארובה מה שבבית טהור וכו' כצ"ל:
הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

סליק פרק מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

הגהות על מסכת שבת מהגאון בעל הלבוש ז"ל

עם הגהות ותקונים מאת הגאונים בעהמ"ח ספר מפרשי הים.

דף ב ע"א משנה פשט בעה"ב. (שבת ד' א') תוס' ד"ה דר"ע (פסחים סה ב') תוס' ד"ה הוצאה:

דף ג ע"א גמ' דפטור ומותר (כתובות ז א') רש"י ד"ה פטור (זבחים לב א') תוס' ד"ה במלאכה. ע"ב ידו של אדם (שבועות ב א') תוס' ד"ה יציאות: דאי שרי ליה (עירובין כ א') תד"ה לא: תפשום דרב ביבי (ב"ק כג ב') תוס' ד"ה הפשוט:

דף ד ע"א וכי אומרין לו לאדם (חגיגה כ) צ"ל ב' בתוס' ד"ה כופין (גיטין מא ב') בתוד"ה כופין (ב"ב יג א') תוס' ד"ה כופין: פשט העני (שבת ג א') תוס' ד"ה בניהם: והא בעינן עקירה (שבת ז א') תוס' ד"ה מתוך: ר"ע סבר קלוטה (שבת צב א') תוס' ד"ה כהם:

דף ה ע"א ביתא כמאן דמליא (גיטין עט א') תוס' ד"ה כמאן (ב"ק ע ב') תוס' ד"ה כמאן: התם למעלה מי' (שבת קב א') תוס' ד"ה והוציאו: [א"ה עי' בירושלמי פ"ק הלכה א' ובפ"ק שם ד"ה תיפשר]: ונח בתוך ידו (שבת כב א') תוס' ד"ה אמר (עירובין לט א') תוס' ד"ה דרך: ה"מ היכא דאחשביה (שבת ד ב') תוס' ד"ה אלא: ע"ב שמן שצף (מנחות סג א') רש"י ד"ה נפה: אלא שמן בלבד (ב"ב יט ב') תוס' ד"ה מי: המעביר חפציו (שבת ג ב') תוס' ד"ה סיב: ונסלך עליהן (סוכה מג א') תוס' ד"ה ויעבירנו (מגילה ד ב') תוס' ד"ה ויעבירנו:

דף ו ע"א המוציא מחנות (שבת נט ב') תוס' ד"ה לו: ארבע רשויות (שבת ג ב') רש"י ד"ה נעי (עירובין סו ב') תוס' ד"ה ומאי: חריץ (שבת ח א') רש"י ד"ה מאי. סרטיא (עירובין ו א') רש"י ד"ה סרטיא: על האסקופה (עירובין לג א') רש"י ד"ה מקים: ע"ב אבות מלאכות (שבת קגד א') תוס' ד"ה בלא (סנהדרין סו א') תוס' ד"ה כמתלל: כרמלית הוא (עירובין ל ב') רש"י ד"ה אכסדרא:

דף ז ע"א ביני עמודי (עירובין ו ב') תוס' ד"ה עיר: אין כרמלית פחות מד' (שבת קא א') תוס' ד"ה שני (סוכה י א') רש"י ד"ה שלא: למעלה מי' (עירובין פט ב') תוס' ד"ה במחיצות: ע"ב זרק למעלה מי' (עירובין יא ב') תוס' ד"ה כיון: חוקקין להשלים (חולין קכו א') תוס' ד"ה אין:

דף ח ע"א משלשה ועד ט' (עירובין לג ב') רש"י ד"ה הלא: ט' ודאי מכתפין (עירובין פד ב') רש"י ד"ה בכומתא: גבוה י' ורחבה ד' (שבת קא א') רש"י ד"ה אבל: ע"ב ורבי היא (שבת לט ב') תוס' ד"ה ממעשה שם (קנה א') תוס' ד"ה למטה: תיובתא דרבא (עירובין לח א') תוס' ד"ה והאמר:

דף ט ע"א התם לא נח (עירובין לג א') תד"ה והא: בשתי קורות (שם פו א') תד"ה קורה: ע"ב משיתיר חגורו (סוכה מד א') תד"ה והא: דשרי המייני (יומא פו ב') תד"ה והאמר (חגיגה ט ב') תד"ה הוא:

דף י ע"א עומדין לבושין (ע"ז מד ב') תד"ה הנא: הזמינו לבה"כ (נדרים יב א') תוס' השייך לדף ז': ע"ב שם גופיה איקרי שלום (סוטה י א') תד"ה אלא: [א"ה עי' בשו"ת השב"ץ סי' קע"ז חלק א' ובתשובות מי' פ"ה]. שאיף ליה פשחא (זבחים יד ב') רש"י ד"ה דסייף: ושל סדום (ע"ז ט א') תד"ה ונמירי:

דף יא ע"א י"ב שנים עבדו (ברכות ז ב') תוס' ד"ה לא: לוה אדם תעניתו (שבת כד א') תד"ה תענית: ע"ב היא גופה גזירה (שם ס ב') תוס' ד"ה הוא: גזירה לגזירה (חולין קד א') תוס' ד"ה ומנא: הזב בכיסו (שבת קו א') תוס' ד"ה מה: כל אצולי טינוף (שבת סד ב') תוס' ד"ה כמוך:

דף יב ע"א אין פולין (סנהדרין פג א') תד"ה דלא: ע"ב שבנא איש ירושלים (כתובות קד ב') תד"ה שני [א"ה עי' בחידושי מהרי"ט בכתובות שם]: קריתי והטיתי (גיטין ז א') תד"ה ספא (חולין ס ב') תד"ה צדיקים: חטאת שמנה (יבמות ו ב') תד"ה או: הא ברנפטא (שבת כה ב') תד"ה מתוך:

דף יג ע"א ופליגא דר' פרת (ע"ז יז א') תד"ה ופליגא: ששנה הרבה (חגיגה ה א') תוס' ד"ה מבעט: ע"ב י"ח דבר גזרו (ע"ז לו א') תד"ה שמנה (נדה לג א') תוס' ד"ה ור"מ: ראשו ורובו במים שאובין (חולין קכג ב') תב"יד"ה בטומאה: כלים שנטמאו במשקין (שבת קמד א') תוס' ד"ה לא (חולין פו ב') תד"ה כל: [א"ת עי' בשו"ת פנים מאירות חלק א' בסיפו]:

דף יד ע"ב משקין הבאים מחמת ידים (פסחים יד א') תד"ה עם: בג' מקומות (חגיגה טו א') תד"ה יוסי: נזרו וקבלו מינייהו (גיטין לו ב') תד"ה הלא:[א"ה טוגנו לרש"י ב' ד"ה טבול אבל ע"ש שם ברש"י וצ"ל פסחים (דפי') [נדה ז]:

דף טו ע"א בג' מקומות (חגיגה ז ב') תוס' ד"ה מבילין: ארבעים שנה (סנהדרין יד ב') תד"ה מלמד: הלל ושמעון (ע"ז לג ב') תד"ה סתקן (נדה ד ב) תד"ה בשפתו: ע"ב אנגיעת גושא (גיטין ח ב') תד"ה וגזרו: אגושא לשרוף (נדרים יג ב') בר"ן ורא"ש ד"ה משום: על ו' ספיקות (נדה ד ב') תד"ה והב"א: על ספק כלים (פסחים י ב') תד"ה שאני:

דף טז ע"א ובלי נתר (ע"ז לג ב') תד"ה כלי: לטומאתן ישנה (ר"ה יט א') הד"ס יסודם: בכלי מתכות (עירובין כד א') תד"ה סנדל: כלי עץ (סוכה ה א') תוס' ד"ה מסגרת. (בבא בתרא סו א') תד"ה ושאני: פשוטיהן טהורין (עירובין לא א') תוס' ד"ה פשוטי (מנחות נו ב') תוס' ד"ה דברים: ע"ב המניח כלים (פסחים קט ב') תוס' ד"ה בים:

דף יז ע"א אקפח (חגיגה טז ב') תד"ה אראה: כל המטלטלין (עירובין לא א') רש"י ד"ה בפשוטי: אותו היום היה הלל (שבת יז ב') תד"ס ואלו: שמא יבצרנו (פסחים ג ב') תוס' ד"ה אין (יבמות טו ע"ב) תד"ה צריכה: ע"ב כיון דאפשר למיעבד (בכורות ל א') תד"ה כאחים: משנה עם השמש (שבת לז ב') תד"ה מפני:

דף יח ע"א אמר רשב"ג (ע"ז כח ב') תד"ה מאי: גמ' פותקין מים לגינה (שבת לח ב') תד"ה מעבה: רחיים של מים (מ"ק יב א') תוס' ד"ה אמר: ב"ש הוא (ע"ז כח ב') תוס' ד"ה הריסא: ע"ב דמפקר לדו (נדרים נט ב') תד"ה והא כשייך לדף מס (ב"מ ל ב') תד"ה אפקריה: [א"ה עי' בשו"ת אא"ז סגאון בעל מג"ס בבני יהושע סי' י"]: לא תמלא

אשה קרחה (שבת לג א') תד"ה אבל: ב"ש כיא(פ"ז כא פ"ג) תד"ה אריסא: קרחה הויתא (שם א) תד"ה שבת (תענית ט א') תד"ה אם: בשיל ולא בשיל (שבת לה ב') תד"ה תנור (שם מו ב') תד"ה נמה:

דף יט ע"א נותנין מוגמות (שם ג א') תוס' ד"ה בגא: [א"ה עי' בירושלמי בהלכה ח' דליתא אין נותנין ובבבלי שם מני נותנין מוגמות ולפי דברי התוס' אפשר לייסב ודו"ק ובהגורט מר מערבי כהלכתו גם ופי' נתידושי מהרי"ט שם]: אין מפליגין בספינה (עירובין מג א') תד"ה הלכה: ופוסק פנו ע"מ לשבות (מ"ק יב א') תד"ה אמר: הנך דעביד לוו בו' (שבת יח א') תד"ה וליתא: **ע"ב** הני כרכי דרווזא (שבת מה א') תד"ה הכא: רב אמר (שבת קיא א') תד"ה למימרא (יבמות יד א') תד"ה לא: **משנה** אין נותנין פת (שבת יח ב') תד"ה שהם: ולא חררה (שבת לג א') תד"ה אא"כ: שיקרמו פניה (מנחות מ ב') תוס' ד"ה ובמעיין (שם עח ב') תד"ה פורסה:ומאחזין את האור(תמיד א א')במפרש ד"ה בית:

דף כ ע"א גמ' זריזים הם (שבת יח ב') תוס' ד"ה שהם: בכל מושבותיכם (פסחים פג ב') תוס' ד"ה ולא: אבל אתה מבעיר (שבת ט א') תוס' ד"ה כנערה: **ע"ב משנה** ולא בשמן שריפה (שבת קט ב') רש"י ד"ה מפגין: **גמ'** שירי פרנדא (חולין פד ב') תוס' ד"ה בזוגיתא:

דף כא ע"א ניקום ונגזור (חולין קד א') תוס' ד"ה ומנא: כבתה (חגיגה כב א') תוס' ד"ה נגלילא (קדושין ב' ב') תוס' ד"ה קטו:

דף כב ע"א פסולה כסוכה (עירובין ג א') תד"ה סוכה (סוכה ב א') תד"ה דהורייתא: עביד כרב (עירובין נג ב') תוס' ד"ה לא: **ע"ב** ש נר מערבי (יומא לט א') רש"י ד"ה וכיס:

דף כג ע"א שאף הן היו (פסחים קח ב') רש"י ורבים ד"ה שאף: [א"ה עי' בתוס' שם ד"ה שאף וד"ה היו ובמ"א תות יאיר סי' ס' י"ה ובחיבורט סי' ע']: יפין לדיו (שבת יח א') תוס' ד"ה אגל: היכן צונו (ר"ה לג א') תוס' ד"ה דכא (כתובות ז ב') רש"י ד"ה ואסר: ומפרישין אותו פרוס (יומא נה ב') תד"ה בלוקח: ספק דדבריהם ט' (כתובות כד א') תוס' ד"ה ואביי: [א"ה עי' בשו"ת הריב"ש סי' רכ"א]: מעשרין הם (גיטין סא א) תד"ה רבא: **ע"ב** הוזהר בקידוש היום (מגילה כו ב') תוס' ד"ה הניחה:שלא יקדים (ברכות כו א') תוס' ד"ה דרבי: דרחים רבנן (מכות י א') רש"י ד"ה ורבנן: ולא בשמן שריפה (שבת כד א') תוס' ד"ה והכן:

דף כד ע"ב א"ב דרב ברונא (סנהדרין יג ב') תוס' ד"ה א"ב: **משנה** בשמן שומשמין (ב"ב סח א') רשב"ם ד"ה שמתי: שמן דגים (שבת כא א') תוס' ד"ה אלב: **גמ'** לפי שאין שורפין (פסחים מו א') תד"ה לא (חולין ל ב') רש"י ד"ה שורפין: עולת שבת בשבתו (שבת כ ב') תוס' ד"ה למעברי: הוא ולא מכשירין (ביצה ח ב')תד"ה אף:

דף כה ע"א עשה ול"ת הוא (פסחים מו ב') תוס' ד"ה כתיבה (קדושין לד א') תד"ה מעקה: כשם שמצוה (ביצה כו ב') תוס' ד"ה על: שלך תהא להסיק (סוכה לה א') תוס' ד"ה לפי: ולא בערתי ממנו (ב"ק קא א') תד"ה ולא: מה מעשר הקל (פסחים כב ב') תד"ה מנין: **ע"ב** רחיצת ידים ורגלים (מ"ק כד א') תד"ה ומואל: דומה למלאך (קדושין עב א') רש"י ד"ה דומין: משום כסות לילה (חולין קי ב') תד"ה טלית: [א"ה לפנינו פירש"י כאן מוסכם לשיטת התוס' שם וכן הוא ברש"י לק' כו ב' ד"ה לכסות וכן ברש"י זבחים יח ע"ב ד"ה פרט אמנם טונת התוס' הוא למה שפירש"י במנחות מ' ע"ב ד"ה כ"ג ובאמת דברי רש"י סותרין זה את זה וכבר עמדנו בזה בהגורנו מגן גבורים סימן י"ח עי' שם]:

דף כו ע"א בשבל שמא (יבמות פט ב') תוס' ד"ה גרב: בשתי תרומות (פסחים ט א') תד"ה כדי (מנחות סו ב') תד"ה כדי (נדה טו ב') תד"ה כדי: [א"ה עי' במשנה למלך פ"ב דתרומות הלכה י"ד בזה ודו"ק. ובס' י"א שם הלכה י"ח ועי' בריטב"א בע"ז דף טו]: בשמן פקועות ובנפט (חולין עב ב') תד"ה הנה: [א"ה לפי מ"ם התוס' שם מיושב קושית התוס' כאן ד"ה ור"ם מורי אמנם דברי התוס' שם צ"ע היאך אפשר לומר דעסקן ונפט דוקא ובלא"ה שיטו תל' בבים ועי' בהגהות מהרי"ב ובחדושינו כהלכתו]: **ע"ב** אף כל צו"מ (יומא עא ב') תוס' ד"ה והימא: שלש על שלש מנין (עירובין כט ב') תוס' ד"ה בגדי (סוכה יז ב') תד"ה הבגד (זבחים נה א') תד"ה מעיל:

דף כז ע"א ת"ל או בגד (יבמות ה א') תוס' ד"ה ולרבנן: **ע"ב** כסות טמא (סוכה יא א') תד"ה דרב: רשב"א וסימכוס (שבת טו ב') תוס' ד"ה ר"ש: אהל אהל ממשכן (סוכה יט ב') תד"ה וסיכך: [א"ה עי' בר"ן ותוי"ט שם וצ"ע]:

דף כח ע"ב שין של תפלין (מנחות מב ב') תוס' ד"ה עד: אלא לרצועות (ברכות ו א') תוס' ד"ה אלו (עירובין צ א') תוס' ד"ה קשר (מגילה ט ב') תוס' ד"ה תכמיס: [א"ה עי' במרדכי מ"ם שם בה"ק בשם רבינו אלתן לייסב שיטת רש"י ומה שהקשה המרדכי היאך מותר להתיר קשר כא שותק כ' אינו קושיא לפענ"ד דהיכא דאינו במקום אחד אין בזה משום מותק כמ"ש בשו"ת חות יאיר סי' טו לענין שם על טבעת של פרקים וכ"כ בשו"ת שאריט בנע"ב סי' א' מדעתא דנפשיה אך לא זכר קושית המרדכי ועי' בריטב"א עירובין שם]: קרן אחת (חולין נט ב') תוס' ד"ה קרש:

דף כט ע"א אין מסיקין בגרעיניהן מ"ק מ"ג:[א"ה סהומים הדברים ולא פירש ולפענ"ד כוונתו על תוס' שבת שהזכיר קודם וצ"ל מ' קמ"ג ודף מ' הוא ברש"י ע"א ד"ה כדר ושייך לע"ב כאן ולכא דסדר בי"ס ר"ע וקמ"ג כוונתו לדברי התוס' שם א' ד"ה התם ושייך כאן ע"א על הא דאין מסיקין בגרעיניהם]: ורקי באשפה (ב"ק קטו א') תד"ה הכרעה (חולין קלז א) רש"י ד"ה יכאמר [א"ה עי' שבת דף לט ב' ור"ע מכריע ותבין] **ע"ב** וכי לא מתבוין שרי (ב"ק קיג א') תד"ה ומר: **משנה** מפני תחולה שיישן (שבת ג א') תד"ה כר:

דף ל ע"א גמ' בשתים ויפשי (פסחים ט ב') רש"י ד"ה אבל (כ"ב עד א') תד"ה וספקי': [א"ה פי' ברש"י כאן ובמהרש"א ומ"ם בחבורט סי' כ"ג]: **ע"ב** כבר או תינוק (שבת לד א') תוס' ד"ה גדול (סוכה לו ב') תוס' ד"ה בשבת: ומלמלו (תגיגה יז א') תוס' ד"ה לא: [א"ה עי' במשנה למלך פ"ג

מאכל סלכה י"]: לא מתוך עצבות (ב"ב קכא א') תוס' ד"ה עם: שתלד בכל יום (ע"ז ס' א') תוס' ד"ה אין: הרה ויולדת יחדו (כ"ב סו א') רש"י ד"ה מעין: אתיי ליה צלף (ב"ב כא נ"ל כח ב') תד"ה כגון.

דף לא ע"א ע"מ שתשיבני כה"ג (יבמות כד ב') תד"ה לא: (יבמות קט ב')תד"ה רעה: קב חומטין(כילה טו ב')רש"י ד"ה ופירותיכ: **ע"ב** קורין לארח הן(נזיר ס ב')תד"ה כריני (כ"ב קסד ב') תד"ה סוגא: **ע"ב** ומ"ש פתילה (שבת לד א') תוס' ד"ה ור"ם: **משנה** בהדלקת הנר (שבת כה ב') תוס' ד"ה בדלקת: **גמ'** רביעית דם (נזיר לח א') תוס' ד"ה פל:

דף לב ע"א נפל תורא (סוכה נג א') רש"י ד"ה כא: במקום סכנה (כתובות ל א') תד"ה ככל: **ע"ב** בעון נדרים (ראש השנה) תוס' ד"ה הגא: [א"ה הסר הדף וצ"ל דף ו א']: (זבחים כט ב') תוס' ד"ה אלא: בנים מתים (כתובות לג א') תוס' ד"ה ואין: כשהם קטנים (שבת כב א') תוס' ד"ה כרת:

דף לג ע"ב אף על לה"ד (שבת לג ב') תד"ה וריי: ראש המדברים (מנחות קג ב') תוס' ד"ה מעשה: תקנו נשרים (ע"ז ב') תד"ה ברכה: אתרחיש ניסא (מעילה יז ב') רש"י ד"ה שכיא: מכשי ומצלי (שבת יא א') תד"ה כגון: האי סבא (חולין ז א') תד"ה הכמים: לבי בני (שבת קיד א') רש"י ד"ה אלו:

דף לד ע"א כאן קיצץ בן זכאי (חולין טו ב') תוס' ד"ה כגון: **משנה** אין מעשרין כו' (עירובין ל ב') תוס' ד"ה ולברים (יומא נה ב') תוס' ד"ה כלוקח (סוכה כג ב') תד"ה בזי: את הדמאי (גיטין לא א') תד"ה מתכנה (בכורות נט א') תד"ה במתכנה (חולין ז א') תד"ה דלמא: **גמ'** וקיימתיה מסברא (ע"ז יט א') תד"ה אגא: שאינו מוסיף הבל (שבת לט ב') תוס' ד"ה ממעכה: **ע"ב** ביה"ש כהרף עין (פסחים ג א') תוס' ד"ה יכנס (ב"ק ס ב') תד"ה לעולם: **משנה** תלתא ריבעי מיל (זבחים מ נ"ל ס. א') תד"ה מנין: חצי מיל (ברכות ג ב') רש"י ד"ה וכלא וד"ה ואי: [א"ה דברי רש"י שם צ"ע דלא מסקי כן ועי' בהגהות הגאון התנא אלגזי מו"ר אליכו מווילנא זצ"ל]:

דף לה ע"א מהורים (שבת כד ב')רש"י ד"ה ואינה: דאוי למערב(תמיד כו ב')במפרש ד"ה דלוי:כהנים מבלין בו (ברכות ג ב') רש"י ד"ה מעמה: **ע"ב** בשני ביה"ש(שבת לד ב')תד"ה ספק:שש תקיעות (ערכין י א')תד"ה וכפותם: להבטיל את העם(ערכין י א')תד"ה אין: [א"ה בגליון כטור וב"י שלט בא"ח סי' תק"ג כתבו דדברי התוס' אלו בדינים הדשים שכתבו שם כיון בכעלם עין מהפוסקים בש"ע א"ח סי' תק"ג שלא שמו זכר למו]: בראש נו (גיטין ס ב') תד"ה סיפורא:[א"ה עי' שו"ת מהרי"ק שרש ק"ו ובש"ת רמ"ק סי' ע"ב ובשו"ת הר"י הלוי סי' מ"ם ובשו"ת כנסת יחזקאל סי' ס']:

דף לו ע"א הצוצרתא שופרא (זבחים סח א') תוס' ד"ה כשוא. (מנחות כח א') תד"ה מלגזות: **ע"ב משנה** אף מחזירין (ביצה לב ב') תד"ה מלמעה:

דף לז ע"ב גמ' קטמה והובערה (שבת לו ב') רש"י ד"ה גזרה:

דף לח ע"א בשוגג יאכל (עירובין לב ב') תוס' ד"ה אי: שכח קדרה (שבת מ' נ"ל מ"א א') תד"ה מוליאר: קשיא דר"מ אדר"מ (שבת לו ב') תוס' ד"ה תמין: **ע"ב** הא דאמרת (שבת מח א') תוס' ד"ה דודים: שתי קדרות (נדה כו ב') תוס' ד"ה כפלוגתא: **משנה** ולא יפקיענה (מנחות נד א') תוס' ד"ה תפוח:

דף לט ע"א גמ' שמוז עפר ממקומו (פסחים מה א') תוס' ד"ה כמכבד: עפר תיחוח (ביצה טו נ"ל ח א') תוס' ד"ה בעפר: **ע"ב** והתניא חמין (עירובין טז א') תוס' ד"ה איתא. (כתובות כא נ"ל נא א') תוס' ד"ה אהן: ולא ישתמש בהן (מועד קטן יט ב') תד"ה אסר: ר"ע מכריע (שבת קמא קטו א') תד"ה הכרעה:

דף מ ע"א אבל בברייתא לא (עירובין מג א') תוס' ד"ה הלכה: מחופין בנסרים (ב"ב סו ב') תד"ה לא: את הויעה (ברכות כו ב') רש"י ד"ה לכה"מ. (שבת לט ב') תד"ה וכ"ה: **ע"ב** קיתון מים (שם מח א') תוס' ד"ה מאן: אמר רבי לבית המרחץ (יבמות ג א') תוס' ד"ה דאמר. (כתובות נו א') תד"ה אמר. (מנחות לג ב') תוס' ד"ה ר"ת. (חולין קו א') תד"ה איכא: בתלמידו של ר"מ (שבת קמו ב') תד"ה דתניא. [א"ה עי' שו"ת דבר שמואל סי' רסיב]:

דף מא ע"א כל האוחז (יומא ל א') תוס' ד"ה מטס: רחץ בחמין (גיטין כט ב') רש"י ד"ה וכי: **משנה** המיחם (שבת מח א') תד"ה מאי:

דף מב ע"א גמ' מכבין גחלים של מתכת (זבחים כב א') תד"ה אגל: סבר לה כר"ש (שבת ג א') תד"ה כלך: סבר לה כר"י (סנהדרין פה א') תוס' ד"ה מאן: פרות מר' אמות (ביצה כח ב') רש"י ד"ה מידי: **ע"ב משנה** לתוך הקערה (שבת לט א') תוס' ד"ה כל: ואין נאותין (ביצה ו ב') תוס' ד"ה בשתא:

דף מג ע"א גמ' מבל מוכן הוא (סוכה מג ב') תוס' ד"ה בני: טופין את הסל (שבת מה ב') תוס' ד"ה הכא: מינו דאתקצאי (ביצה לא ב') תוס' ד"ה ובמחת: אלא לדבר הניטל (פסחים ו א') תוס' ד"ה כופה: באבנים מקורזלות (פסחים מו ב') תד"ה מתניס: **ע"ב** כבר או תינוק (שבת לד א') תוס' ד"ה גדול: מלטול בן הצד (עירובין עו ב') תוס' ד"ה מקום:

דף מד ע"א משנה נר חדש (ביצה ג ב') תד"ה גני: **גמ'** הנר הכבה (קדושין כ ב') תוס' ד"ה קטו: קערה ועששית (שבת קכ ב') תד"ה מגער: ושל מתכת מטלטלין (שבת מו א') תוס' ד"ה דנפטה: אלא אי אתמר (יבמות קכ נ"ל קח א') תד"ה אמר: **ע"ב** בזמן שהיא נשמטת (שבת מח ב') תד"ה דגר: ואין מצלת (מנחות לא א') תוד"ה בידם:

דף מה ע"א למלטולי שרגא (שבת כא ב') תד"ה ובמעת: אלא שמן שבנר (שם מב ב') תוס' ד"ה ואין: ושווין בסוכת (סוכה ט א') תד"ה מניין: **ע"ב** בגרוגרות וצמוקין (שבת קמ א') תוס' ד"ה אין: קינה של תרנגולת (שבת נט א') תד"ה כא:

והרי כילת התנים (שם לט א') תוס' ד"ה אפילו:

דף מו ע"א דאית בית חירקי (שבת לט א') תד"ה אפילו: הלכך תוליות (ביצה כב א') תד"ה וכ"ה:דנפטא נמי שרי (מנחות מה ב') תד"ה כן: **ע"ב** ליה מוקצה (ביצה טו א') תוס' ד"ה בכור: וכי מכוון (יומא לד ב') תוס' ד"ה כ"מ: איסורא דרבנן (סנהדרין פה א') תוס' ד"ה ור"ם:

דף מז ע"א דנעשה בסים (שבת מה א') תוס' ד"ה ואין: בגדי עניים (שם קכו ב') תוס' ד"ה כיון. (עירובין כט ב') תוס' ד"ה בגדי. (זבחים נט א') תוס' ד"ה מנין: בגלילא שנו (חגיגה כה א') תוס' ד"ה בגלילא: של מרסים (שבת קב ב') תד"ה כלי: **ע"ב משנה** לא בנפת (שם לד א') רש"י ד"ה מכהכם. (שם לט ב') תד"ה ממעטם:

דף מח ע"ב גמ' בית הפך (שם עו א') תד"ה סכדו:

דף מט ע"א צריכין גוף נקי (פסחים קיב ב') תד"ה ואין. [א"ה בכ"י בא"ח סימן כ"ד לא זכר שם לדברי תוס' אלו ועי' בהכורינו שם]: כאלישע (מגילה כד ב') תד"ה סכנה: **משנה** טומנין בשלחין (שבת קטו ב') רש"י ד"ה בתרתי. (זבחים לד א') תד"ה מניין: נוטל את הכסוי (עירובין עז ב') תד"ה מקלת: **ע"ב גמ'** העלו את הקרשים (שבועות ב א') תוס' ד"ה יגיאות:

דף נ ע"ב דביתי עורבי (שבת מד א') תד"ה דכ"ם: הטומן לפת (מנחות ט א') תד"ה הסל:

דף נא ע"א משנה כסהו ונתגלה (שבת מח א') תוס' ד"ה חיתים: **גמ'** רשב"ג אומר (שם לח ב') תוס' ד"ה כיוס: בדבר שאינו ניטל (שם קכג א') תוס' ד"ה כלי: **ע"ב** הברא לובאת (בכורות ס ב') תד"ה הבמים: קדמה הבריית דלוי (ברכות מו ב') תוס' ד"ה אין:

דף נב ע"א מולאות של בית רבי (ב"מ עח ב') תד"ה במילתים: **ע"ב** ואין עולין ממומאתן (פסחים מה ב') תוס' ד"ה כופת:

דף נג ע"ב הלכה כרבי (מועד קטן י ב') תוס' ד"ה ואין:

דף נד ע"ב תריסר אלפי (ע"ז יג א') תוד"ה אין. [א"ה עי' בשו"ת הה"ז הגאון כמ"ק ז"ל סי' לג מה שנתקשה בדברי התוס' אלו דאפוטרופוס אינו רשאי לעשר לבנות כדאמר בגיטין וזבים בנ"ע ואפשר לומר לפי פירש"י שם דלבנות כטעם כדי שיעשרו שם לכשיגדלו ומשום שיסיק ע"כ שלהם כמ"ש בס"מ פי"א מנחלות א"כ זה דוקא בשאר מעברות ולא במעשר בהמה שכולו שלהם לאחר המעשר ובכה"ג שפיר רשאי לעשר וזהו שלא כתב רבים כדין רק בשאר מעברות ודו"ק]:

דף נה ע"א רישך בקרידי (עירובין כב ב') תוס' ד"ה קרקפנא: בר עוקבא אב"ד (שבת קח ב') רש"י ד"ה מר: להם מי גלוי (ב"ב ס ב') תוס' ד"ה טובה: מובח נדושת מי הוה (זבחים ס א') תד"ה ככא: **ע"ב** בלא חמא (שבת כה א') תוס' ד"ה כרת: ששהו את קיניהן (ערכין טז א') תוד"ה כא: ישכבן כתיב (סנהדרין ד א') תוס' ד"ה ורבנן: מעבירם כתיב (נדה לג א') תוס' ד"ה וכוסא: [א"ה עי' במהרש"א כאן ובשו"ת זקינו כמ"ק ז"ל סי' ל"ג ומדברי התוס' אלו קשה ראיה לפירוש של מהרש"א ודו"ק. ועי' בשו"ת שב יעקב סי' כיו ביו"ד ועי' בשו"ת רדב"ז ח"א סי' קא]:

דף נו ע"ב שביקש לבנות (קידושין מט ב') תוס' ד"ה לבנות:

דף נז ע"א משנה עד שתרפם (שבת יב נ"ל נב א') תוס' ד"ה וטובלין: ולא במוכפת (מנחות לד ב') תוס' ד"ה ולמוטפת: ולא בסבעת (עירובין סט א') תוס' ד"ה כיון: **גמ'** תני חלילתא (זבחים לד א') תד"ה מקגמים: **ע"ב** בכלא דעברי (מנחות מג ב') תוס' ד"ה תוהם:

דף נח ע"א כלי גללים (מנחות סט ב') תד"ה כלי. [א"ה עי' בשו"ת חסב"ן ח"א סימן קכ"א ובשו"ת מגלת בנימין סי' נ"ד]:

דף נט ע"א יכול כפאו כו' (ביצה כג ב') רש"י ד"ה טמאה: שמיוחד לישיבה (שבת כג ב') רש"י ד"ה סכורין: אף אומר בטמא מת (שם כד א') רש"י ד"ה טמאה: **ע"ב** כדעביד ליה ר"ע (נדרים מו ב') בתוס' השייך לדף ג א' ד"ה ורמינהו: כלילא (גיטין ז א') תוס' ד"ה עטרות: ושל אלמוג (עירובין סט א') רש"י ד"ה כמומרתא: אחר הותחמה (שבת טו ב') תוס' ד"ה ור"מ:

דף ס ע"ב איכא כנופיא (שבת כד א') תוס' ד"ה גזירה: ארבע מיבעיא (ב"ק קיח ב') תד"ה תמס. [א"ה עי' משנה למלך פ"ח מלולב הל' ז']:

דף סא ע"א אתי לאתויי ברה"ר (מנחות לו ב') תוס' ד"ה אי: דרך מלבוש (עירובין נו ב') תד"ה אגל: וקושר ומתיר (שבת מ א') תוס' ד"ה כמה:

דף סב ע"א משנה ואם יוצאת(שבת יא ב') תד"ה ואם: **גמ'** דומרתא דפילון (סוטה טו א')תד"ה כמין:רבי אליעזר פוטר(שבת ג א')תד"ה כר:

דף סג ע"א ת"ח המרגילין (ע"ז כב ב') תוס' ד"ה ריגלא:**ע"ב** ע"כ לדברי תורה (ערכין יא א') תוס' ד"ה מכמת: בירית מהורה (מועד קטן י ב') תוס' ד"ה קיטורי: בירית באחת (שם נד א') תד"ה לא (שם ס א') תד"ה תכוי: אריג (שבת כו א') תוס' ד"ה ק"ל:

דף סד ע"א הקלקלי והחבק (חולין לו ב') תד"ה הד: אף כל מווי ואריג (חולין כד ב') רש"י ד"ה ועד: **ע"ב** חוץ מכבול (עירובין כט א') תוס' ד"ה כיון. (מנחות לו ב') תוס' ד"ה אי: עד שתבא במים (שבת יג ב') תוס' ד"ה בימי. (יומא עה א') תוס' ד"ה מכאן. (חגיגה יא א') תד"ה לא. (כתובות סא א') תוס' ד"ה מתלפא. [א"ה ע"ם מה שדחו דברי רב יהודה גאון ובאמת גם הוא סובר הדרש דדוס בנדתם רק דקי"ל מידי מים כתיב בקרא וע"ז דרש קין עכ"ם לטהרות וכיון דידעינן שבילה במים לטהרות מקיו ממילא הדוס בנדתם היא עד שתבא במים ומיושב כמה קושיות עליו וגם על ר"ת דפירש דנפקא ליה ממי נדה יתחטא ולא דרש מקרא דר"ע והבורה לק"ק עלב בהרכנו בזה ברכה והכ"מ]:

דף סה ע"א שמתן בחמה (שבת קמו ב') תד"ה מי. [א"ה דברי רש"י כאן צ"ע והכ"מ]: אבל לא כנגד העם (כתובות ס א') תד"ה ממפכן: משום צורתא (עירובין לא ב') תוס' ד"ה פדאו: בקואות (יבמות פג ב') תוס' ד"ה אמר: **ע"ב** שלא

ירדו (חולין לא ב') תוס' ד"ה גזירה: **משנה** הקיטע יוצא (כריתות עח ב') רש"י ד"ה קיטע:

דף סו ע"א ר"י אוסר (יומא עח ב') תוס' ד"ה הקיטע: ואם יש לו בית קיבול (שבת גב נ"ל נא ב') תוס' ד"ה וטובלין. (שם פא א') תוס' ד"ה מפי: **גמ'** וסימנך סמך (שבת קי א') תוס' ד"ה כיסאי. (פסחים מב ב') תוס' ד"ה וסימנך: ר"ם היא (יבמות קג א') תוס' ד"ה באנפיליא: ואין מטא מורים (יומא עח ב') תוס' ד"ה הקיטע: **ע"ב משנה** ובני מלכים (שבת נח א') תוס' ד"ה מ"ם: **גמ'** לפומי ינוקא (שבת קכג א') תוס' ד"ה אסוכי:

דף סז ע"א לאישתא צמירתא (פסחים קיא א') תד"ה ופהם: אין בו משום דרכי האמורי (ב"מ כו ב') תד"ה כים: לעורב צרח (חולין סא א') תוס' ד"ה כל:

דף סח ע"א במאכל בהמה ליתא (יבמות סו ב') תד"ה כרביני:**ע"ב** פאה ליתא בתאנה (קידושין ג א') תד"ה מה. (מנחות פו א') תד"ה שלשה: לבעי ירק (מנחות עא ב') רש"י ד"ה ובתנים:

דף סט ע"א ידוע בתחומין (חגיגה יז ב') תוס' ד"ה דבתיב. [א"ה עי' בתוס' שם מ"ם ואין שכרא לומר שטעה בשיעור"י ועי' דף עג כשים וקטמי בשיעורין וצ"ע ויש להלק ואני בהם דלא שבה שיעור הדש ודו"ק]:

דף ע ע"א גמ' אמר קרא (שבת קו א') תד"ה מה: אחת כאחת (סנהדרין סב א') תוס' ד"ה מלי: אחת שהיא הנה (כריתות טו א') במפרש ד"ה בזדון: **ע"ב** אינו חייב אלא א' (כריתות ג א') במפרש ד"ה בנגת: קצר ומחן כגרוגרת (שבת סו ב') תוס' ד"ה כלל. (מנחות פ ב') תד"ה כלגו: [א"ה עי' בשו"ת הה"ז הגאון כמ"ק ז"ל סי' קס"ד]:

דף עא ע"א חצי גרוגרת (שבועות יח א') תד"ה אי: חלב ודם ונותר (שבת סט ב') תוס' ד"ה לסורין: תמרויין מחלקין (שם סח ב') תוס' ד"ה ותייב:

דף עב ע"ב דהוי אנדרטי (ע"ז מ ב') תוס' ד"ה באנדרטי:

דף עג ע"א נתכוין לזרוק שנים (שבת קד ב') תד"ה נתכוין: **משנה** אבות מלאכות (קידושין ל א') תוס' ד"ה נקראו. (זבחים קו א') תד"ה כנכו: השוחט והמפשיטו (תענית כד א') תוס' ד"ה הסולה: והסותר (שבת ל נ"ל לא ב') תד"ה והסותר: **ע"ב גמ'** על כל אחת ואחת (שם ו ב') תד"ה כא: דכניף סילקי (שבת קיד ב') תוס' ד"ה אלא: משום זורע (שבת לו ב') תוס' ד"ה לריא: אין עימור (ביצה לא א') תוס' ד"ה מן: היינו בורר (שבת מט ב') תד"ה לרבעים:דהוה במשכן (שם מט ב') תד"ה כנגד:

דף עד ע"ב דפרים סילקי (שבת קכח א') רש"י ד"ה בלא: שרי חד וקטר תר (שבת סג א') תוס' ד"ה סקוטר:

דף עה ע"א חישוב תקופות (כתובות קיא א') תוס' ד"ה בלא: בגדולי קרקע (יבמות קיד א') תוס' ד"ה דקסבר. (כתובות ס א') תד"ה מפרק: דליציל צבעיה (עירובין לו ב') תוד"ה אתי: **ע"ב** דמלח בשרא (חולין קיד א') תוס' ד"ה כ"מ: בכלל מיסך (שבת לב ב') תד"ה בכרכר: **משנה** אלא המצניע (שם עח א') תוס' ד"ה אסו: **גמ'** כיון דחלישא (נדה יז א') תוס' ד"ה שורפין:

דף עו ע"א פי פרה לגמל (שבת קג א') תוס' ד"ה אם. (פסחים סה א') תד"ה כחולב: **ע"ב** חמשת רבעים (עירובין פג ב') תוס' ד"ה שבעת: בלוסה (ב"מ קג ב') תוס' ד"ה כלמא. (ב"ב נח א') רשב"ם ד"ה לאוגר: רובע רביעית (עירובין כט ב') תוס' ד"ה ויעמוד. (פסחים קח ב') תוס' ד"ה ולת (ב"ב ט ב') תוס' ד"ה כל: שאם ימוגנו (פסחים קח ב') תוס' ד"ה כמקן. (ב"ב נו ב') תוס' ד"ה פד:

דף עז ע"א מיין השירוני (זבחים פח ב') תד"ה דלי: **ע"ב** עיזי מסגי (מנחות ג א') תוס' ד"ה דסלי: דאכל כיסי (ב"מ מד נ"ל מב ב') תד"ה וכיסי: אפתחא דרין (ב"ב סו א') תד"ה אסומא:

דף עח ע"א בגלילא שנו (שבת מו א') תוס' ד"ה בגלילא. (תו נב סה א') תוס' ד"ה בגלילא: לברקית (גיטין סט א') תוס' ד"ה לברוקתא: פי כור (שבת פ א') תוס' ד"ה תרסית: **ע"ב משנה** קלף כדי לכתוב (סוטה יז א') תוס' ד"ה איט: ופת ונפרית (נדה סב א') תוס' ד"ה כבריתא: כלכל (נדה נב ב') רש"י ד"ה בכלכל:

דף עט ע"א גמ' עור כדי כו' (פסחים סה א') תוס' ד"ה כחולב: אין אדם מורח (שבת טו ב') תוס' ד"ה כמולא: שופכין לאמי הוי (שבת עח א') תוס' ד"ה שופכין: [א"ה עי' בשו"ת זקינו כמ"ק ז"ל סי' ק"מ]: שלשה עורות הן (ב"ב פט ב') תוס' ד"ה ולא: **ע"ב** במקום שער (ב"ב יד א') תוס' ד"ה כגויל: אגויל מי כתבינן (מנחות לב א') תוס' ד"ה בין:[א"ה עיי' מ"ם בזה הרב אל כרלגוני סוכה ברה"ם פ"ק הל' תפלין ועיין בכנה"ג ביו"ד סי' רע"ג בדייק מכאן דמוזה כשר על הגויל מדלא פריך מוזוה אגויל מי כתבינן ומהקימא עליו שלא זכר שכבר קדמו הר"ן כאן ובהרמב"ם בשו"ת פאר הדור סי' מין]: האי בס"ת אתמר (שבת קטו ב') תוס' ד"ה מגילה:

דף פ ע"א זהו הנחתן (שבת ס ב') תוס' ד"ה אגוו. (שם יא א') תוס' ד"ה לא. (עירובין כ א') תוס' ד"ה לא. (יבמות לד א') תוס' ד"ה אם: דרך עליה (כתובות לא א') תוס' ד"ה ליפא. (מנחות ט נ"ל ח א') תוס' ד"ה כשנים: כרשת נימין (גיטין פו ב') תוס' ד"ה פליג: **ע"ב** שהניעו לפרקן (נדה מע א') תוס' ד"ה ואביה: שלא הביא שליש (ר"ה יב ב') תוס' ד"ה וכתנולם:

דף פא ע"ב גדול כבוד (ברכות יט ב') רש"י ד"ה כל: קובע מקום לבה"כ (סוכה לא נ"ל ט ב') תד"ה כבנת: הלכה כבתם (פסחים קא א') תוס' ד"ה והלכם. (ב"ק פ א') תוס' ד"ה כבתם:

דף פב ע"ב באבן מסמא (נדה נה א') תוד"ה אבן:

דף פג ע"ב מהיסטו של זב (נדה עא ב') תוס' ד"ה מערה: שלא מצינו לו חבר (כתובות כח א') תוס' ד"ה בלא: אתקיש למת (שבת פג ב') תד"ה ורבנן:לקולא מקשינן (שם שם) תוס' ד"ה ולמר:

דף פד ע"א שלש תיבות הן (שבת מד ב') תוס' ד"ה מוכני: מנ"ל דמהור (נדה נה א') תוס' ד"ה אבן: **ע"ב** ומה פנים קטנים (שבת פו א') תוס' ד"ה ולמר. (חגיגה כג ב') תוס' ד"ה יגא. (סוכה כ א') רש"י ד"ה פתק

דף פה ע"א תכשא בששה טפ' (קדושין י א') תוס' ד"ה קרקע. (ב"ב כו ') תוס' ד"ה נתמעט: ותנא לן טר' (פסחים לט ב') תד"ה טבוגנ:

דף פו ע"א משנה שנאמר ותבא (יומא פו א') תוס' ד"ה תניין. [א"ה עי' בירו' כלאים פ"ד ונק"ע שמפרש היטב על הפטנג כייט תטעין בהלש אליו ברמב"ם פ"ג מכניתם עשור בלי פ' ועי' בלח"מ שם. ועי' בלח"מ פ"ה מהלכ הלכה ג' ודו"ק]: **ע"ב גמ'** שש עונות שלימות (נדה לג א') תוס' ד"ה רואה: [א"ה לפי גירסת הגאונים כאן ג' עונות ועי' ברמב"ם ז"ל פ"ה מהל"ט הלכה י"א ובפירוש המשנה פ"ח דמקואות ובכ"מ שם לדידהו יקשה קושיית התוס' שם דלא משכחת זנה בג' עונות. וע"כ צריכי לפי' בפי' של התוס' שם ועי' בנעה"מ וירושלמי בה"ג ובנ"ק שם]: דדיינו במצות (ע"ז לה ב') תד"ה דהלכי:

דף פז ע"ב ריש ירחא דסיון (ב"ק פב א') תד"ה כדי. [א"ה ע' בתוס' בעל הטורים פ' עקב על פסוק והנכי עמדתי בהר ע"ש בשם הר"י בכור שור משום ד"ז ל נדק מכאן לעולם כאלו שני הימים ע"ש]:

דף פח ע"א בשני שלת (חגיגה ו א') רש"י ד"ה יבטו: הדר קבלוה (מגילה ז א') תוס' ד"ה לכלום: **ע"ב** מה פסיש זה (סוכה נב א') תוס' ד"ה הם. (סנהדרין לד א') תוס' ד"ה מה:

דף פט ע"א כלום יש עבר (ב"ק פג ב') תוס' ד"ה כדי: **ע"ב** תבלין שנים ושלש (מעילה יח א') תוס' ד"ה הנה:

דף צ ע"א עד בן מ' יום (נדה פג א') תוס' ד"ה תנה: כבריתא (ר"ה כג א') תוס' ד"ה סיתא. (ע"ז יד א') תוס' ד"ה הורניתא: תרי גוונא אהלא (שבת סט ב') תוס' ד"ה תבלין: **משנה** ר"י אומר אף המוציא (שבת נד א') תוס' ד"ה וכה: **גמ'** מציטרא (סנהדרין יד ב') תוס' ד"ה ציטרא: **ע"ב** אין אדם בורח (שבת קג א') רש"י ד"ה לביזרא: דלא ליטרו טיכל (ע"ז ל).[א"ה חסר נ"ל הא לו והוא בתוס' שם ב' ד"ה נראהו הא לה א' תוס' ד"ה לעולם ועי' במשנה למלך פ"ז ממא"ה הקשה מזה על הרמב"ם שם ועי' במ"ה פי' במ"ג ולפי דעת הב"י ביו"ד סי' קי"ו והט"ז שם ס"ק ו' דב"ש הוא איסור תורה וכן נראה בירא"ם מזה ק"נ ל"ק קושייתו ואף לדעת הרמב"ם שם ופ"ג מדעות והמ"ד סי' פ"ז דהוא מדרבנן פ"מ כיון דאיכא איסור מקרי אין מגניעין כמוהו ועי' בש"ך י"ד סי' פ"ה ס"ק ו' ודו"ק]: עד דאיכא בוית (יומא פט ב') תוס' ד"ה לומר. (שם פ ב') תוס' ד"ה וביפרו. (חולין קג ב') תוס' ד"ה הלקו: חצי ערוגת (מנחות כד א') תוס' ד"ה דמעיקרא: וצמקה (שבת פ א') תוס' ד"ה ועוד:

דף צב ע"א אחד כלי שמיה אחד (עירובין לג ב') תד"ה אוכל: **משנה** בפיו ובמרפיקו (יבמות לד א') תוס' ד"ה והוציא. [א"ה עי' בירושלמי פ"ק דשבת הלכה א']: **גמ'** למעלה מי' (שבת צט ב') תוס' ד"ה הא: ואנשי הוצל (שבת עד ב') תד"ה תכמה:

דף צג ע"א חד למעוטי (שבת ג א') תוס' ד"ה כמעוטה: זה יכול וזה אינו יכול (ב"ק ס א') תוס' ד"ה ליכה. [א"ה עי' שו"ת מנחת יעקב ס"י]: פחות מכשיעור בכלי (ביצה לט א') תד"ה ותיפוק: ור"ש פוטר (חגיגה י' ב') תוס' ד"ה מלאכה: **גמ'** הכלי צריך לו (שבת ג א') תוס' ד"ה בטונה:

דף צד ע"א שגג על האוכלין (פסחים כט א') תד"ה ר"נ: **ע"ב משנה** וכן המוקצת (כתובות ד ב') תוס' ד"ה פוקסת: משום שבות (שבת מ א') תוס' ד"ה נמה: **גמ'** מחלוקת ביד (עירובין קג ב') רש"י ד"ה פ"ג: משום טוי (מ"ק ט ב') תוס' ד"ה פוקסת:

דף צה ע"א החולב והמחבץ (שבת ט ב') תד"ה כמוליה: והרודה חלות דבש (שבת פג ב') תוס' ד"ה דמבג. (ביצה כה א') תד"ה הוליל: פ"ל כר"ש (שבת קמ ב') תוד"ה אבל: כשאינו נקוב (חולין קכח א') תוס' ד"ה אלא: חמש מדות בב"ח (ב"ב קנה א') תוס' ד"ה אמר. (זבחים לה א') תוס' ד"ה ל"ש. (מנחות סד ב') תוד"ה כאן: כמוציא זיתים (שבת נט א') הד"ה ור"י. (סוכה ו א') תד"ה כל: כמוציא רימונים (עירובין ד ב') תוס' ד"ה שיעורין:

דף צו ע"א משנה שתיק בדיוטא א' (עירובין לג א') תוס' ד"ה וכה. (ב"ב סד א') תוס' ד"ה ולאי: **ע"ב גמ'** דעבירו קיל (עירובין יז ב') תד"ה הא. (פסחים סה ב') תוס' ד"ה הוליכה. (שבועות ב א') תוס' ד"ה ילאוה: בוביאר בירועת (שבת קכ א') תד"ה והוליכו: נמרא נמיריי לה (שם ס ב') תוס' ד"ה בעלמא. [א"ה עי' שו"ת חות יאיר סי' קל"ב]: איסי בן יהודה (שבת ו ב') תד"ה כא: מקושש זה צלפחד (ב"ב קיט ב') תוס' ד"ה אפי'. [א"ח פי' במהרש"א במ"א שם ודבריו ל"ע]:

דף צז ע"א למעלה מי' (עירובין לג א') תוד"ה וכה: בתוך ג' (שבת פ א') תד"ה וכה. (שם ק א') תד"ה וכה: שני בתים (שם קא ב') תוס' ד"ה פסיקה: **ע"ב** אמרינן קלוטה (שם פ א') תוס' ד"ה וכה. (עירובין לג ב') תוס' ד"ה אלא:

דף צח ע"א תחתיתן וביניהן (עירובין ו א') תד"ה כילד. (שם לג א') תוס' ד"ה דכדר: **ע"ב** אמה של ארנים (שבת כח א') תוס' ד"ה ואין:

דף צט ע"א עגלות תחתיתן (עירובין פט ב') תוס' ד"ה כממילום: בור והחוליתה (שבת ח א') תד"ה רחבה. (סוכה ד ב') תד"ה פחות. (גיטין סו ב') תוס' ד"ה גידוד: **ע"ב** בור תשעה ועקר (שבת ח א') תוס' ד"ה רחבה:

דף ק ע"ב נתגלגל קאמרת (עירובין לח ב') תוס' ד"ה נימה: ארובנא (עירובין פט א') תוס' ד"ה כני:

דף קא ע"א ר"י בר"י אומר (שבת ד ב') תד"ה בהילך: וזורק ונח (שם לט ב') תוס' ד"ה זרק. [פ"ס א"ה למעלה מזה כתב שבת לט ואחריו שם ובשבת דף פה אין אומר ואין דברים מזה ואולי הסר כאן ונ"ל עירובין פה והוא ב' בתוס' ד"ה דאפא וכייך פה ע"ב לענין ספינות קשורות זו בזו]:

דף קב ע"א משנה תחלתן וסופן שגגה (שבועות יח ב') תד"ס אלמא: **ע"ב** הבונה כל שהוא (ביצה יא ב') תוס' ד"ה מאי: **גמ'** כיון דמשיבי (ר"ה יא א') תוס' ד"ה מבוס: שופתא בק פינא (שבת עד ב') תוס' ד"ה מניחה. (פיתנין לג ב') תוס' ד"ה ולמאי:

דף קג ע"א התולש עולשין (שבת קג ב') תוס' ד"ה נתכוון. (מ"ק יג א') תד"ה יצייכה. (כתובות לד ב') תוס' ד"ה מתקיף: אפי' תימא בשורה (כריתות כ ב') תוס' ד"ה שיעורין: בארעא דחבריה (שבת מה ב') תוס' ד"ה מיהם. (יומא לד ב') תוס' ד"ה ס"מ: **ע"ב** שלא בריוו (שבת כג א') תד"ה כל: רמז לניסוך המים (מ"ק ג ב') תוס' ד"ה ניסוך: [א"ה פי' בירו' פ"ד דשבת הלכה א' ובנ"ק שם ד"ה וניסוך וצ"ע בש"ס תענית דף ב' ע"ע דר"ש דריש טונסכים ולכן הוא מה"מ ועי' בתוס' שם ד"ה מים]:

דף קד ע"ב גמ' דלא כר"י (גיטין יט א') תוס' ד"ה דיו: אות א' בבבריא (שבת פ א') תוס' ד"ה בכפלם. (כ"ב פב ב') תד"ה בכפלם:

דף קה ע"ב אחד מן האחין (מ"ק טו ב') תוס' ד"ה מכאן:

דף קו ע"א חוץ מחובל ומבעיר (פסחים פב א') תוס' ד"ה לדברי:

דף קו ע"ב הצד פרעוש (שבת יב א') תוס' ד"ה בפא: הצד נחש (שם ג א') תוס' ד"ה כר"ש: שאצ"ל פטור (זבחים לב א') תד"ה במלאכה:

דף קח ע"א תפילין ע"ג עור (שבת עט ב') תוס' ד"ה תפילין: **ע"ב** שורה אדם קלורין (שם יח א') תד"ה ומתרפאת: יד לפה תקצץ (יומא עז ב') תוס' ד"ה מבוס. (חולין קו ב') תד"ה כהם: (נדה יג ב') תוס' ד"ה דינא. [א"ה עי' בשו"ת פרח מטה אהרן ח"א סי' ס']:

דף קט ע"א כל הסמים מבהרין (בכורות מב ב') תוס' ד"ה במה:

דף קי ע"א מי דקלים (נזיר נא ב') תד"ס דאסקיים:

דף קיא ע"א סך הוא וכו' (שבת קלד ב') תד"ה ואין: **משנה** כל ישראל בני מלכים הם (ב"מ קיד א') תד"ה מאי.[א"ה עי' בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תנ"א וסי' קי"ד ורמ"ע מפאנו סי' י"ג ודו"ק]:

דף קיב ע"א גמ' רצועה דמגדל (חגיגה כג א') תוס' ד"ה ונפסקה: **ע"ב** שנית לך כנדל (גיטין פד ב') תוס' ד"ה ר"י. (סוכה מד א') תוס' ד"ה וכה. (מנחות כג א') תוס' ד"ה כי:

דף קיג ע"א חבל דלי שנפסק (עירובין לז א') רש"י ד"ה ר"י: **משנה** קרבין ביה"כ (פסחים נח ב') תוס' ד"ה כהנו. (סנהדרין יג א') תוס' ד"ה ור"י: **ע"ב גמ'** היה מהלך בשבת (שבת קלה א') תוס' ד"ה כאי. (כתובות ו א') תד"ס כאי:

דף קיד ע"א איזהו ת"ח שממנין (גיטין ס א') רש"י ד"ה סרבים. [א"ה עי' בשו"ת מנחת יעקב סי' א' ובשו"ת חבצלת ח"א סי' ל"ג]: שקרבין ביוה"כ (יומא מו א') תד"ה אבל. (שם סג ב') תד"ה מוספין: קרבין בי"ט (שבת כד ב') תד"ה ולא. (פסחים נט ב') תד"ס ולא: **ע"ב** ליתקע כי היכא (שבת קיז ב') תד"ה אבל. [א"ה עי' בתוס' כאן ד"ה ולמאי ותבין]:

דף קטו ע"ב אין בין ספרים (מנחות לא ב') תוס' ד"ה עשאם:

דף קטז ע"א הגליונים של מעלה (מגילה לב א') תד"ה כלותה: לבי אבידן אזיל (ע"ז יז א') תוס' ד"ה כרתן: **ע"ב** סדרא דכתובין (שבת כד א') תד"ה בחלמלה. (מגילה כא א') תד"ה סקורא: מפשיטין את הפסח (פסחים סה ב') תוס' ד"ה אלו. (זבחים סה ב') תד"ה בכסת. (שם לג ב') תד"ה אלא:

דף קיז ע"א בברוא (יומא לח נ"ל לט א') תד"ה פ"מ. [א"ה עיין בתוס' כאן ד"ה דסקיל ובלמ"ס פ"א מק"ש הלכה י"ד אלא וכרם ע"ש]: **ע"ב** מערימין (שבת קלט ב') תד"ה מ"ם: במרדה (שבת יג נ"ל ג ב') תד"ה סתירו. (ר"ה כט ב') תד"ה כדיים: לבצוע (פסחים קטו א') תד"ה מה: תני תלתא היום (סוכה כז א') תוס' ד"ה במיני:

דף קיח ע"ב וראשי שוטן (חולין לט ב') תד"ה כרמי: שבת ראשונה (שבת סו ב') תד"ה כאשר: דמדומי חמה (גיטין ז א') תד"ה הכבס: תחת אבנטו (נדה יג א') תוס' ד"ה אם. [א"ה פי' בשו"ת שב יעקב סי' ד']: תיתי לי (בכורות ז נ"ל ב') תד"ה שמח. [א"ה לדברי התוס' אלו לא זכרו הרב בעל שבות יעקב ח"ה סי' קמ"ד ומהר"ח אלפנדרי בכנסותיו לספר בני חייא ועי' בתורתו מ"ג סי' ב']:

דף קיט ע"א אבי סדיא (שבועות ל א') תד"ה ומאי: אומרים לה' הארץ (ברכות לה ב') תד"ה כאן: **ע"ב** ויכלו (פסחים קו א') תד"ה וזכרו: כל עיר כו' (ב"מ פד א') תוס' ד"ה הי:

דף קכ ע"א משנה אף לשאינה (שבת סד ב') תד"ה ר' מני: **גמ'** כבא להציל דמי (שם יט ב') תד"ה ותד: אתקלי ופנדרא (שם נט ב') תוס' ד"ה מרי: **משנה** עור של גדי (שם מט א') תד"ה סומכין: **גמ'** מים מצד אחד (שם מו ב') תד"ה מפני: **ע"ב** שהיה שם כתוב (נדה סו ב') תד"ה לם: בהול על ממונו (שבת מג ב') תד"ה לימא: לחין אין הוצצין (זבחים פח ב') תוס' ד"ה דלי:

דף קכא ע"א מן המנחה ולמעלה (שבת קיח א') תד"ה לא: ע"ד אביו (שם קנג א') תד"ה פי: **ע"ב** אלא לאו ר"ש (שם קו א') תוס' ד"ה בחוכל. (פסחים פב א') תד"ה לדברי. (ב"ק לד ב') תוס' ד"ה תוכל: פמוטות של בית רבי (שבת לה א') תד"ה לפי'. (שם מד א') תוס' ד"ה לדברי:

דף קכב ע"א ע"ג מוקצה (חולין יד א') תד"ה מתכוין: **ע"ב** אדעתא דדובא (כתובות קג א') תד"ה ברכה: **משנה** נוטל אדם (שבת לו א') תוס' ד"ה כה: פתח של יד (סנהדרין פה א') תד"ה מאן: מגרל (שבת קכו א') תד"ה מתיר: **גמ'** אין בנין בכלים (ביצה י ב') תד"ה אמר: שמא יתקע (שבת מח א') תוס' ד"ה כה:

דף קכג ע"א מדלענין טומאה (שם מט ב') תד"ה לא: זמנין דמימלך (זבחים לד א') תד"ה פנים: אמורי יונקא (שבת קכט ב') רש"י ד"ה מלפסין: **ע"ב** ביומי נחמיה (ב"ק לד ב') תד"ה בימי:

דף קכד ע"א ומי גזרינן (שבת כד א') תוס' ד"ה גזירה: הא בית שמאי (שם ס' ב') תד"ה אין: **ע"ב** שלא ינטב (שבת נה נ"ל לה ב') תד"ה סתניא: אלא מחמה לצל (שם נה א') תד"ה וסליקא. (פסחים סה א') תד"ה והמכנד: דאשתיה סבניינא (שבת פג א') תד"ה דלייתר:

דף קכה ע"א פרוזמיות (שבת קכח ב') הד"ה כיון: שאין בהם ג' על ג' (ב"ב כ' א') תוס' ד"ה הוי: דהבריה בארעא (מ"ק י' א') תד"ה ר"י:

דף קכו ע"ב שפקקין ומורדין (סוכה טו ב') תד"ה פרט: **משנה** ארבע או חמש (ביצה לג ב') תד"ה כמניה: את הכבל (ביצה לו ב') תד"ה נדפיגלא: **גמ'** ר' מיבעיא (ב"מ סט ב') תוס' ד"ה כתבא. (נדה לו ב') תוס' ד"ה ארבעה:

דף קכז ע"א ר' הו' כדאמרי אינשי (שבת ס ב') תד"ה סמה. (עירובין ג ב') תוס' ד"ה פד. (כתובות ט א') תוד"ה בתים: גדולה הכנסת אורחין (ב"מ פו ב') תד"ה הוא. [א"ה לגם כוונת התוס' כאן כד"ה דכתיב דגם כך מימרא דר"א הוא ג"כ כמ"ד קודם כדמוקי לה לקך דרב בשבועות שם ובש"ת זקניו הגאון בעל ספר הפרים סי' נ"ו נדחק בזה דהרבים מפורשים בשבועות ולפי מ"ש א"ש ודו"ק]: **ע"ב** דאי בעי מפקר ליה (סוכה לה ב') תד"ה דאי:

דף קכח ע"א ר"ה תלמיד דרב הוה (שבת מח ב') תוס' ד"ה הכא. (ב"ב קנג א') תוס' ד"ה בלתו: דהוי לאומצא (פסחים עד א') תד"ה כלי. (ביצה לג א') תוס' ד"ה ובדי. (חולין יד א') תד"ה ונסבין. [א"ה פי' בתוי"ט במנחות פי"א]: רב מליח מותר (שבת קלט ב') תוס' ד"ה תלם: **ע"ב** אין מתירה בשיער (כתובות ו א') תוס' ד"ה כאי:

דף קכט ע"א שב אשרה צריכה (גיטין ח ב') תד"ה אע"ג. (ב"ק ס ב') תד"ה אומר: כל צורכי חולה (ב"ק פה א') תד"ה אומר: ואמפויה לערסא (נדה טו ב') תוס' ד"ה אפילו: **ע"ב** ארבעה מעלי שבתא (עירובין ט א') תד"ה ואין: יקיר דם בר' (כתובות ג א') תוס' ד"ה שבתי:

דף קל ע"א משנה אם לא הביאו (יבמות ו ב') תוס' ד"ה עממא: **ע"ב גמ'** דשרי אפי' בר"ה (עירובין קג ב') תד"ה מס לי: סברי שלא נשתהא (עירובין סג ב') תד"ה בכולי. [ו' א"ה סתום כגיון סלו אין לה דורש על איזה מסכת סובב הולך ולדעתו סייך על מס' מכה ושם בדף ו' הוא בתוס' ד"ה בשמוחי בגליון שם ושייך לנה דהאמרו כאן ר"א שמותי הוא וכפי שנראה בב"י בא"ח סי' ל"ח וביו"ד סי' שנ"ד לא נזכר בגליון תוס' אלו וכן כל האחרונים. ועי' בריטב"א במ"ק ד' טו שכתב דמוס דאיה דמנודה מותר בתפילין ונ"ע על בעה"ע מה יענה לקושיא זו ועיין בריב"ש סימן קע"ג ובראלכ"ח ח"ב סי' נ"ס]:

דף קלא ע"א גמ' בתים וחצרות פתוחין (עירובין יב ב') תד"ה ובתים. [א"ה עי' במהרש"א בדף מו שם ד"ה שכמנוי ועיין בשו"ת זקניו הגאון כמ"ן ז"ל סי' י"ד]: **ע"ב** האיל ובידו להפקירן (מנחות מד א') תד"ה סלים. [א"ה עי' בכס"מ שם ובתיבורים סי' י"ט]: שכן צריך גבוה (פסחים פד א') תוס' ד"ה ולא:

דף קלב ע"א ואפילו בשבת (סוכה ד נ"ל כד ב') תד"ה בכתיבה. (מ"ק ח א') תד"ה נפקא. (ע"ז סו ב') תד"ה אמר: מנא לן (פסחים כח ב') תוס' ד"ה ומה: ומה צרעת (יבמות ה א') תד"ה שכן: **ע"ב** ממאי דצרעת חמורה (שבת כד ב') תוס' ד"ה ולא. (פסחים פד א') תוס' ד"ה ולא. [א"ה עי' משנה למלך פ"י מטומאת צרעת הלכה ס']: השמר בנגע צרעת (עירובין צו א') תד"ה השמר: נגעים טהורים מא"ל (שבועות ד א') תד"ה בקוצן. [א"ה עי' משנה למלך פ"י מטומאת צרעת הל' א']:

דף קלג ע"א בפסיק רישיה (יומא לא א') תוס' ד"ה פ"מ: יכול לקיים שניהם (שבת קל ב') תוס' ד"ה אלא. (פסחים מו ב') תד"ה אמרים. [א"ה פי' בב"י סי' י"א ודבריו תמוהים מש"ס כאן. ועי' בשו"ת מ"א סי' נ"ו ובתורתו סי' פ' ס"ק ג' ברכתו דבריו באורך ע"ש]: הלכה כר"ע (יומא יג א') תוס' ד"ה הלכה. (מנחות עו א') תוס' ד"ה כלל: **ע"ב** התנאה לפניו (ב"ק ט ב') רש"י ד"ה בכידור. [א"ה עי' ברש"י סוכה ד' לא ע"ב ובתוס' שם ד"ה לולב ובמנחות דף מא פ"ב ד"ה אין דוחין מדרבנן ובש"ס ע"ח לא זכר זה]: האי אומנא דלא מייץ (כתובות ה ב') תוס' ד"ה דם:

דף קלד ע"א משום דורף (סנהדרין פו ב') תד"ה שבוול: שיבלע בו דמו (חולין ד ב') תוס' ד"ה שמא:

דף קלה ע"א מעמא דב"ש (עירובין פג ב') תד"ה אבל. (סוכה ט א') תוס' ד"ה ולם. (יבמות כח א') תוס' ד"ה ר"ה: לא נחלקו ב"ש וב"ה (סוטה לג א') תד"ה ור"י: **ע"ב גמ'** שפחה מעוברת (יבמות עד ב') תד"ה ופסחה: ונתעברה אצלו (ע"ז מב א') תד"ה לידע. (נדה מו ב') תוס' ד"ה בפסחמה: שלשים יום (יבמות קיט א') תוס' ד"ה מחוורתא. (ב"ק יא ב') תוס' ד"ה בכור. (חולין פו ב') תד"ה הגן. (בכורות כ ב') תוס' ד"ה חלב:

דף קלו ע"א או אכלו ארי (חולין יב א') תד"ה ר"מ: שכלו לו חדשיו (מ"ק כד ב') תוס' ד"ה ואין. (סוכה מד סג). [א"ה תפסנו תפס מהופש ולא מלאתו כדף מד שם יחד לתלות עליו וס"ג לא נמלא בתוס' זו ולדעתנו נ"ל נדה מד סג ומ"ד הוא בתוס' שם ב' ד"ה דקים ליה וס"ג הוא בתוס' שם א' ד"ה מפסקת ובייכים שם על פיסק ומת]: **ע"ב** המל אומר וכו' (סוכה מו א') תוס' ד"ה והעושה. [א"ה עי' בפסחים דף ז' א' תוס' ד"ה בלבער ועי' בשו"ת שערי צדק שער ס' סי' כ' מ"ש רב שר שלום גאון ז"ל בזה ובטור י"ד סי' רס"ה בכיה בשמו טעם אחר ונ"ע ועי' בתורתו מ"ג סי' א']: אקבמ"ו (שבת כס ב') תוס' ד"ה תונס: עדיפא מדר"י (פסחים סס ב') תוס' ד"ה מס:

דף קלח ע"א משום מאי מתרינן (שבת סב ב') תוס' ד"ה מבוס. (ב"ק ב א') תוס' ד"ה ור"א. [א"ה עי' בשו"ת תוס' בכללי הבבלי סי' מ"א]: ומניח המפולת (ביצה יד ב') תוס' ד"ה כבורר:

דף קלט ע"א כל המיקל בארץ (קדושין ב ב') תוס' ד"ה אתרוג: **ע"ב** אנא למינם קא מכוונא (שבת יט א') תוס' ד"ה אין. (עירובין מג א') תד"ה כלכה: **משנה** מסננין את היין (שבת קיח א') תוס' ד"ה כאי. (כתובות ו א') תד"ה כאי: **גמ'** תאי פרונקא (שבת מם א') תוספות ד"ה מ"ש. (ביצה לב א') תוס' ד"ה פלפסם:

דף קמ ע"א ולית הלכתא (כתובות לד א') תד"ה ליה: **ע"ב** לא ליכול ירקא (עירובין נה ב') תד"ה כל: **משנה** נותנין מלבני בחמם (שבת קט א') תוס' ד"ה בטו:

דף קמא ע"א גמ' לא ליהדק אינש (שם קמה א') תד"ה כבנים: אלא מבפנים (מ"ק י ב') תד"ה כבמסים: **ע"ב** מר"ש פ"ל (שבת ג א') תד"ה כלל. (זבחים לד א') תוס' ד"ה במלאכה:

דף קמב ע"א לפי השבון (בכורות כב ב') תד"ה העלם: מאה תרומה (ב"ק ק ב') תד"ה אומר: **ע"ב** את התרומה בק"א (יבמות פג א') תד"ה ר"י. (מנחות כב ב') תד"ה ור"י: נותן עיניו (גיטין לא א') תוס' ד"ה במתכבם. (זבחים פג א') תד"ה ר"י. (מנחות נב א') תוס' ד"ה במתכבם. (בכורות נב א') תוס' ד"ה במתכבם: **משנה** ומטה על צדה (שבת נה ב') תד"ה אינו: **גמ'** נעשה בסיס (שם מד א') תד"ה דב"ע. (שם קכג א') תד"ה פגם (עירובין פו ב') תד"ה מקום: לצורך מקומו (שבת קכג א') תד"ה כאי: בשכחה (שם מו א') תוס' ד"ה כדנפסא: דרבא כר"ש ס"ל (שם כט א') תד"ה אוכלין. (שם קכד ב') תוס' ד"ה ורבה:

דף קמג ע"א משנה פסת (כתובות ו א') תד"ה כאי: **גמ'** פרורין שאין בהם כזית (מנחות נח ב') תד"ה ואיכה: ודפרסיתא אסור (שבת יט ב') תד"ה ושואל: **ע"ב משנה** חבית שנשברה (שם קיז ב') תד"ה כה: אם לאוכלין (עירובין לט א') תד"ה וכן: **גמ'** שדם מבשתה (חולין לה ב') תד"ה דם. (נדה יט ב') תד"ה כתיב:

דף קמד ע"א סלי זיתים (ב"ב יט ב') תד"ה מי. (מנחות לא א') תוס' ד"ה אימא: **ע"ב** דרבא אתרא (עירובין כח א') תוס' ד"ה ובכל: ר"י הוא (שבת יז א') תד"ה גוזרני: לתוך הקדרה (שם עג ב') תד"ה מפרק. (יבמות קיד א') תד"ה וקסבר:

דף קמה ע"א לטפן מותר (שבת עג ב') תד"ה ולריך. (כתובות ו א') תד"ה כאי: **ע"ב** כשר לבכור (סנהדרין ל ב') תוס' ד"ה בעדות: **משנה** בחמין מע"ש (פסחים מ ב') תד"ה אילמא. (זבחים מ א') תד"ה עירם: **גמ'** תרנגולתא דר"א (שבת לט א') תוס' ד"ה כל:

דף קמו ע"א שבא נחש (בכורות מו א') תד"ה ולא: ראשה בסייף (שבת מח ב') תד"ה וכי: ואפילו טלית (שם מו א') תוס' ד"ה כא. (שם קכד א') רש"י ד"ה א"ל: כל פסח (שם ג א') תד"ה מסים: **ע"ב** כבוד רבותינו (ב"ב לד א') תד"ה כוס. (שבועות מו א') תד"ה כוס: **משנה** אבל לא (ע"ז יב א') תד"ה כל: **גמ'** ואפילו בחרדי (מ"ק ט ב') תד"ה ומנמן: [א"ה פי' בתוס' כתובות דף ס א' ד"ה וממעכן והבין ועי' בבה"ר שבת בתשובה סי' כ' מה שהקשה מסבת דף סד ב' ובמ"ה סי' שי"א ס"ק ו' ולפטר דבווג כיון דיכולין להמדו כדבר דיוכל לבא לידי איסור תורה שמא יכתוב דמכ"ט אסרו מקח וממכר לרש"י ביצה דף לו לכך סתמירו ושפיר אמרו כתמה]:

דף קמז ע"א דיעבד אין (חולין ג א') תוס' ד"ה כמנים. (חולין טו ב') תד"ה אלא: **ע"ב** לידי מחיטה (שבת קי א' נ"ל קיא) תד"ה כאי: דיומסאות (ע"ז מח ב') תוס' ד"ה בומסאות:

דף קמח ע"ב שיהיו שונגין (שבת נג ב') תד"ה ולף: ותעיבתו בי"ם (חגיגה ח א') תד"ה משום. (בכורות נח א') תד"ה ולי: **משנה** ומטילין הלשים (קידושין נג א') תוס' ד"ה וקאמר:

דף קמט ע"א גמ' במראה בשבת (ע"ז כט א') תד"ה כמסתכל: **ע"ב** כל שחברו נענש (ב"ב כב א') תד"ה אכה. [א"ה עי' בשו"ת צמח צדק סי' ו' ובמהר"ם לובלין סי' מ"ג מ"ד]:

דף קנ ע"א חבר נכרי (שבת קכה א') תד"ה אין. (עירובין לב א') תוס' ד"ה כלומר. (סוטה לט א') תד"ה סלוקה: **ע"ב** בתיבנא מריא (שבת לו ב') תוס' ד"ה כירה. (ב"מ קג א') תוס' ד"ה כמקבל:

דף קנא ע"א שמור לי (עירובין מג א') תוס' ד"ה הלכה: **משנה** מחשיכין (נדרים יח א') תד"ה ולים: לספור בתן (ביצה כד ב') תד"ה ולערב: **גמ'** שמא חוץ לתחום (בכורות לב א') תד"ה והיכא: אם רוב נכרי (עירובין לט ב') תד"ה אם: **ע"ב** מעשה בתלמידיו (שבת קמז ב') תד"ה דחניה:

דף קנב ע"א מתכא לקרחינא (שבת קנ א') תד"ה ור"י. (ב"ב קיג א') תוס' ד"ה ומאי: (בכורות נח א') תד"ה מון: **ע"ב** קצאת בלבו (ב"ב יז א') תד"ה שבסם: שעה א' קודם (ב"מ מה א') רשב"ם ד"ה בכני. (קינים פג) [א"ה סתום ונ"ל פ"ק ג' בסוף בכ"ם ובמפרש שם ושייך לכה דאמרו כאן ע"א פ"ה כל זמן שמזקינים]:

דף קנג ע"ב פחות פחות מד"א (עירובין לה ב') תד"ה ור"ש: כשהיא מהלכת (שבת ס ב') תוס' ד"ה אגוז. (פסחים מו ב') תוס' ד"ה מאמר, החמור (שבת נא ב') תוס' ד"ה כמס:

דף קנד ע"א דרב מרי בר רחל (ב"מ עג ב') תד"ה רב: **ע"ב** בקרנא דאומנא (שבת קכט ב') תד"ה מלם: מעונה מכל (סוכה כג ב') תוס' ד"ה שני:

דף קנה ע"ב בתיבנא מריא (שבת קנ ב') תד"ה בתיבנא. וכ"כ יט ב תד"ה בתיבנא: **משנה** לפני התוזין (שבת קמ ב') תד"ה ואין.(ביצה כג ב') תד"ה ואין: **גמ'** לפני התוזיר (שבת יט א') תד"ה מתקנין: כמה תשחת (בכורות ו ב') תד"ה ר"ג:

דף קנו ע"א ויתים המצרי (שבת קי א') תד"ה ר"י: דבי נשיא (שם כו ב') תד"ה דבי: דבי מנשיא (חולין ו א' נ"ל ד) תוס' ד"ה ממים: מאן דבצדק (נדה טו ב') תד"ה סכל: **ע"ב משנה** את הדלועין (חולין טו ב') תד"ה כגון: נבלת מע"ש (שבת מס א') תד"ה סיכה: **גמ'** הלכה כר"ש (שם קמג א') תד"ה שמולל: ואף ר"י אומר (יבמות יד א') תוס' ד"ה לא:

דף קנז ע"א ר"א ור"ה (ביצה ח ב' נ"ל כח ב') תד"ה רבינא: כל הכלים (שבת לו א') תוס' ד"ה כה. (שם קכב ב') תד"ה כל. (סנהדרין סה א') תד"ה מאן: שלא לצורך לא (עירובין ל ב') תוס' ד"ה אלא: שפקקו את המאור (שבת מד ב') תד"ה ואין. (ב"ב ב א') תוס' ד"ה סלו:

הגהות וחדושים למסכת שבת

מאת גאוני ישראל אדירי התורה מרנן ורבנן כו' ה"ה

הר"ר בצלאל רנשבורג זצ"ל

דף ב ע"ב גמ' אמר רב אשי תנא הכנסה נמי הוצאה קרי ליה. נ"ב וכן קרי להוצאה הכנסה וכמ"ש התוי"ט לקמן פי' משנה א' ד"ה חוץ:

דף יא ע"א מתני' באמת אמרו. נ"ב עי' ברא"ש פ"ו דנדה בה' מקוואות סי' א' מ"ש בזה. ועי' בכללי הגמ' להרב"י בה' הליכות עולם דף ל"ג ע"א:

דף יד ע"א תוס' ד"ה זמנין וכו' ואיך היו טועים לומר דהיא דאורייתא דא"כ הסר להו. נ"ב עי' יומא דף פ' ע"ב בתוס' ד"ה ותני פרס וכו' ע"ש דבריהם שם בהס"ד נלע"ד להגיה בדבריהם הכא דצ"ל [ועוד] דא"כ הסר להו: **ע"ב** תוס' ד"ה שמאי וכו' לא בעי לבטויי דשמאי והלל גזרי נידים הבאות מתמת ספר. נ"ב עי' מרכבת המשנה בקונטרס אחרון ענף ב' שרינג ט"ו דף י"ב ע"א ודו"ק:

דף כא ע"ב תוס' ד"ה שהיה וכו' אם כבר גזרו על הנכרים להיות כזבים וכו'. נ"ב עי' מהרש"א ז"ל אבל בהרמב"ם פ"ב מהל' משכב ומושב הלכה י' מבואר דהולה תדא גזירה הוי וא"ש לפ"ז דברי הפר"ח רמ"י הר"ע יעוש"ה ודו"ק:

דף כו ע"א גמ' ת"ר אין מדליקין בעטל שמא בחול ואצ"ל בשבת. נ"ב עי' חידושי רשב"א:

דף לא ע"א גמ' אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה. נ"ב עיין סנהדרין ז' ע"א תוס' ד"ה אלא וכו' ולפרש"י הכא בד"ה קבעת וכו' וד"ה בפו"ר וד"ה נסית וד"ה הבנת וכו' לקיים דדא ודא אתת היא. והיא היא ודו"ק:

דף לה ע"א רש"י ד"ה בשלמא וכו' אבל במוצאי שבת לא עבדינן טוהיה למימרא דבין השמשות דידיה ליליא הוא. נמחק תיבות דידיה ונ"ב דרבי יוסי כצ"ל או יש להגיה בלשון רש"י למימרא [דלאמר] בין השמשות דידיה ליליא הוא. והיא היא:

דף מב ע"ב תוס' ד"ה וכל קדירות וכו'. נראה דדוקא בתבלין פליג. נ"ב עי' ס"י במשנה:

דף נט ע"א גמ' ורבי יוחנן אמר בשעה שבורת מן הקרב מניחו ברגליו. נ"ב ואע"ג דהתם הוי אפשר תחלת טומאה ותם סייתי ראיה אסוף טומאה י"ל דדוקא בכלי שנשבר שייך לחלק בין תחלת טומאה וסוף טומאה לענין אמירת עמוד ונעשה וכו' אבל בכלי שלם לא מחלק הש"ס בהכי. ועי' רש"י בד"ה ואין אומרים וכו' ובד"ה אומר וכו' וכן כתב במג"ש על תוספות ד"ה בשעה שבורת וכו' יע"ש בסוף דבריו ודו"ק:

דף סח ע"א רש"י ד"ה אית ביה אבות וכו' אבות דשביעית זריעה וקצירה ובצירה וזמירה. נ"ב עי' מ"ק ג' ע"א. ושם דזמירה וקצירה תולדותיהן. ורש"י עצמו פי' לקמן דף ע"ג ע"ב ד"ה טלן דזומר תולדה ועיין בש"ת נובב"י אהע"ז סי' מ"א: **ע"ב** רש"י ד"ה הריני מוסיף על דבריך וכו' לדרוש ג"ם וכו' עכ"ל. ותימא דלקמן בסמוך ברש"י ד"ה מ"ט דמוכנו אבנין אב וודאי לא סמיך וכו' עכ"ל הרי דלמטה קראו רש"י בנין אב. וכאן קראו ג"ש. ועי' פ"י לייטב ל"ל תרתי דרשות למוכנו. ולא הרגיש בסתירת לשון רש"י וצ"ע קצת ובאמת לכאורה פרש"י דלקמן מוכרח מדפריך לקמן מ"ט דמוכנו ולא סגי ליה בהא דלעיל וצ"ל ע"כ כתירוץ רש"י שם דאין ללמוד מבנין אב דלא דמי דהא שוגג חילוק דמזיד. ואילו היה ג"ש מה בכך הא נתקבלה ג"ש איו רק בנין אב הוא. וא"כ מדוע קראו רש"י לעיל ג"ש וצ"ע: אלא דבוותיה מציעו בחולין כ"ג ע"א בד"ה אף כאן וכו' דהא מול טורף נפקא ליה לקמן מג"ש וכו' עכ"ל ובסוף הסוגיא שם בד"ה גמרי מליקה מליקה במה מצינו וכו' עכ"ל:

דף עג ע"ב רש"י ד"ה כותן מלאכה אחת הן וכו' אבל זומר תולדה. נ"ב עיין לעיל דף ס"ח ע"א רש"י בד"ה אית ביה אבות וכו' וצ"ע עיין שו"ת ר' בצלאל אשכנזי סי' מ"א:

דף פז ע"ב גמ' ואין בין ר"ה לר"ה אלא ארבעה ימים. נ"ב עיין מהרש"ל ומהר"ם לובלין ובספר נגה ישראל:

דף פח ע"א תוס' ד"ה פריו וכו' וריח אפך כתפוחים. נ"ב עי' בינה לעתים דרוש מ"ד בדפוס ברלין דף י"א בד"ה וכבר וכו':

דף צג ע"ב רש"י ד"ה כהן וכו' דכתיב וברת ככל אחיו וכו'. נ"ב תחלת דברי רש"י אלה לקוחין מספרי פ' שופטים וסופן בזבחים דף כ"ד ע"א:

דף ק ע"א רש"י ד"ה תל המתלקט. נ"ב עיין מהרש"ל כאן. ובעירובין דף י"ט ע"ב גבי תל המתלקט וכו' ופרש"י וריטב"א שם ועיין גם בלשון הכ"מ פ' י"ד מה"ש הלכה ע"ז:

דף קו ע"א רש"י ד"ה מדאיצטריך קרא. נ"ב לקמן בפ' רבי אליעזר דף קל"ב ע"א כצ"ל לענ"ד: **ע"ב** רש"י ד"ה והא ביבר קטן מתני' דהכא והא מתני' דבילה בביבר גדול. נ"ב והא ביבר קטן. מתני' דהכא ומתני' דבילה: והא ברייתא דבילה כצ"ל וכן הוא מוכרח בילה דף כ"ד ע"א בלשון רש"י יעו"ש:

דף קכז ע"ב רש"י ד"ה שהקדימו בשיבולין וכו' מכאן שהמקדים תרומה לביכורים לוקה. נ"ב עיין ר"ש משנה ו' פ"ג דביכורים בשם הירושלמי דלוקה בזה ומיהו ראיתי שם בירושלמי דבשם ר' יוחנן אמרו דאינו לוקה. ולפיכך פסק הרמב"ם פ"ג מהלכות תרומה דין כ"ג דאינו לוקה. ועי' שמת אליהו בתרומות שם ודו"ק. ולפמ"ש נתבאר טעמו של הרמב"ם שהכריע בין אמוראי דפליגי בזה בתמורה דף ד' ע"א כי ראה לפסוק כר' יוחנן. ואיך שיהיה פרש"י הכא צ"ע שהכריע כמ"ד לוקה וביותר תמוהין דברי הר"ש שהביא רק אותו מ"ד בירושלמי דלוקה ולא זכר דברי ר' יוחנן שם ולא זכר נמי שהוא פלוגתא בש"ס דידן דתמורה הנ"ל:

דף קלא ע"ב תוס' ד"ה סד"א וכו' וי"ל דשמא בעלמא ניתנה למדרש. נ"ב עי' מהרי"ם שי"ף:

דף קלב ע"א תוס' ד"ה תניא ותיה וכו' אע"ג דר' יוחנן אית ליה הלכה כר' אליעזר. נ"ב עיין מהר"ם שי"ף: **ע"ב** גמ' הינח נגעים טמאים נגעים טהורים מאי. נ"ב קרי ליה נגעים טהורים בלשון חכמים דלשון תורה לחוד. ולשון חכמים לחוד דבלשון תורה ליכא נגע טהור כדאיתא בנדה ד' י"ט ע"א. ועי"ל דהכא דקאי אקרא דהשמר בנגע צרעת. הא וודאי דנגע טהור נמי נגע צרעת איקרי דסוף סוף צרעת הוי אבל התם בנדה אקרא דבין נגע לנגע קאי נגע טמאה לא איקרי אלא בהק או ספחת בכולו כנלענ"ד ברור ועי' שבועות דף ד' ע"א תוס' ד"ה מראות נגעים וכו' ודו"ק:

דף קלד ע"א גמ' אמר ליה אביי לרב יוסף מהו לגבן. נ"ב עי' לעיל צ"ה ע"א בברייתא דלכ"ע אסור לגבן ביו"ט ומדרבנן מיהת. ויעו"ש בחידושי הרשב"א וצ"ע ודו"ק:

דף קלה ע"א גמ' וכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמונה. נ"ב ב"ב דף קכ"ז ע"ש ברשב"ם וצ"ע:

דף קלו ע"א רש"י ד"ה מת הולד וכו' וטלד לאחר מיתת אביו. נ"ב עיין ספר גאון ישראל ויותר נראין דברי הספר יד דוד יעו"ש: **ע"ב** תוס' ד"ה הזכר וכו' דהא עולת ראייה לא בעי סמיכה ואסור לסמוך משום עבודה בקדשים ועולת נדבה בעי. כל זה נמחק וכ"ב דהא עולת ראייה בעי סמיכה וכו' ועולת נדבה לא בעי וכו' כצ"ל. ונסתלק בזה הצ"ע של מהרש"א בחולין דף כ"ג ע"א בתוס' ד"ה איצטריך וכו' וכ"כ בשער המלך פ"ג מהל' מעה"ק הלכה י"ג והוא מוכרח דאל"כ בלא"ה אין מובן לדברי התוספות והבן ודו"ק:

דף קלח ע"א תוס' ד"ה מי סברת וכו' לא ידע רבי מאי קא משני. נ"ב לפי ני' בחילופי נירסאות כתו"י צ"ל בלשון התוס' לא ידע ר' מאיר קא משני ור"ל דהמתרץ משני דר"א לא ידע לדר' מאיר. ועי"ד זה יש לפרש נמי לעיל דף סג ע"א הא כי קאי אדר"מ דאמר חייב חטאת א"ל פטור ר"ל פטור אבל אסור הא כי קאי אדרבנן דאמרי פטור אבל אסור אמר איהו מותר לכתחלה ודו"ק:

דף קמד ע"א גמ' אמר להן מתמיר אני בחלב מבדם. נ"ב עי' נדה י"ט ע"ב תוס' ד"ה כתיב הכא וכו':

דף קמו ע"ב גמ' פסיעה. נ"ב ק"ק דלעיל ל"ט ע"א אמר עלה לימא ר' יוסי היא ולא רבנן א"כ מאי פסיעה: **רש"י** ד"ה משום ריתשא שלא יכנס בו שרץ כגון נמייה וחולדה. נ"ב עי' חולין נ"ב ע"ב בד"ה נמייה וכו' פרש"י דנמייה חיה היא:

דף קנא ע"א גמ' ושמואל אמר תייטינן שמא תוך לתומה לנו. נ"ב עי' בכורות ל"ה ע"א תוד"ה איכא דאמרי וכו' ומהרש"א בנדה דף מ"ז ע"א בד"ה והא חוששין וכו' וצ"ע ודו"ק:

דף קנד ע"ב רש"י ד"ה אמר אביי וכו' דסבירא ליה לת"ק. נמחק לת"ק וכ"ב לרשב"א כצ"ל וכ"כ מהרש"ל:

דף קנז ע"א גמ' אפי' ר"ש מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול. נ"ב ואע"ג דרבי יוסי קתני לה לעיל דף קכג ע"ב צ"ל דמסתמא לא פליג ר"ש דא"כ יהיו ג' מחלוקות ועי' סנהדרין פ"ט ע"א תוס' ד"ה מאן שמעת ליה וכו' ודו"ק: **ע"ב** גמ' ופקקו את המאור בטפית. נ"ב עיין ב"ב דף כ' ע"א תוס' ד"ה היא גופה והגאון מהרי"פ לא ציינו: בפי' המשניות להרמב"ם פ"א מ"א ד"ה ודיני אלו הרשויות כך וכו' ואם הוא שוגג אינו חייב כלום לפי שאין בכל המצות שיש לנו שיתחייב בה השוגג מלקות אלא שפחה חרופה בלבד שהוא לוקה אפילו על השגגה. נמחק מלת שהוא וכ"ב [שהיא] כצ"ל ועי' תוי"ט כריתות פ"ב משנה ד' ד"ה שעשו וכו' עד סוף הדיבור. ועי' רמב"ם פ"ה מהל' תמורה הלכה ב' דלוקה של פטורה שוגג. וצ"ל דרבינו ישנה כאן היה מפרש כהראב"ד בהשגות שם. דהא בלא"ה איכא תורה מסירותו בחיבורו. אף לענין שפחה חרופה וכמ"ש תוי"ט הנ"ל וכנלע"ד בתנבתי ודו"ק:

הר"ר שאול קאצנעלנבאגין זצ"ל

דף כב ע"א גמרא איתמר רב אמר אין מדליקין מנר לנר ושמואל אמר מדליקין רב אמר אין מתירין מבגד לבגד ושמואל אמר מתירין מבגד לבגד רב אמר אין הלכה כרבי שמעון בגרירה ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון בגרירה וכו'. וקשה מדוע לא סיימו גם כן אבל שמואל דמדליקין מנר לנר. כאינך דמתירין מבגד לבגד והלכה כר"ש בגרירה. ויש לומר דהנה אמרו שם לקמן יתיב ההוא מרבנן וכו' וקאמר טעמא דרב משום ביזוי מצוה א"ל לא תליתו ליה טעמא דרב משום דקא מכחיש מצוה. מאי בינייהו. א"ב דקמדליק משרגא לשרגא. מ"ד משום ביזוי מצוה משרגא לשרגא מדליק ומ"ד משום אכחושי מצוה משרגא לשרגא נמי אסור וכו' וע"ש היטב בגמרא לקמן דהעלו הטעם משום ביזוי מצוה וטעם משום אכחושי מצוה קאי בקושיא. והשתא א"ש דאמר שמואל מדליקין סתמא להורות דאפילו על ידי קינסא שרי לאפוקי אי הוה אמר מנר לנר הוה מספקינן בדבריו כמו אבל רב ודו"ק:

דף סג ע"א גמרא אמרו לו אם מידי עבירה יצאנו. ואי' בש"ה רבה על פסוק כפלח הרמון באותה שעה כשחזרו ממלחמת מדין התחיל משה לשבחן אפילו ריקנין שבהם רצופין מצות ומע"ט כרמון הזה. שכל מי שבא עבירה לידו וניצול הימנה ולא עשה אותה מצוה גדולה עשה. וא"ל לנמתק על הצנועין ועל המנומתין שבהם ע"כ. נמצא שיש שתי מיני זכיות. א' בבחינת לא עבר עבירה. ב' זכיות ומצות ממש. כדאיתא במדרש כ"ל. עפי"ז מיושב קושית הטורי אבן במגילה ו' למה נקרא שמה רקת שאפילו ריקנין שבה מלאים מצות כרמון. וכתב הט"א וז"ל. איני יודע מאי עדיפותא דטבריא בדבר זה מכל א"י כו' הא דרשינן בפ"ד דסנהדרין דף לו כפלח הרמון רקתך אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון כו'. גם הפ"ת הקשה בסימן הקפ"ג על הרמ"א שכתב ונוהגין לאכול רמון והאומרים יה"ר שנרבה זכיות כרמון. וז"ל הפ"ת אין להקשות מהא דאמריך בברכות כפלח הרמון רקתך אפי' ריקנין שבישראל כו' וא"כ מאי רבותיה הכא כו' ע"ש. ולפי הנ"ל לא קשה דהנהגו מתפללים שנרבה זכיות כרמון היינו זכיות ומע"ט ממש ולא בבחינת שלא נעשה עבירות שג"ז נקרא מצות כרמון כבמדרש הנ"ל. ומתורץ ג"כ קושיית הט"א הנ"ל. דעם היות שכל ישראל מלאים מצות כרמון היינו בבחינת שהם מופרשין מעבירות. אבל מעלת טבריא היה שהיו מלאים מצות ממש כרמון. כי היתה עיר מלאה חכמים וסופרים. כדאמרינן בירושלמי והובא ברא"ש פ"ב דכתובות רבי אבהו שלח טו' ע"ש:

דף עח ע"א תוספות ד"ה אסו כו' לדעת רבו. עיין בשו"ת ח"צ סימן קי"ט:

דף פו ע"ב גמרא ולקבלו תורה ביני שמשא אמר ר"י לא מרהם בסתר דברתי. עפי"ז יבואר הגמרא דפסחים ס"ח ב'. אמר רבי יוסף אי לאו ההוא יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא. וצריך לזה עוד הקדמה. שאמרו ז"ל בעירובין נ"ד א'. אמר ר"א מ"ד חרות על הלוחות אלמלא לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל. עוד אחז"ל במדרש ומובא ברש"י על פסוק ואיש לא וגו'. הראשונות ע"י שהיו בתשואות וקולות שלטה בהם עין הרע. אין לך יפה מן הצניעות. ואמרינן בשלהי ברכות רבה ורב יוסף רבה עוקר הרים ור"י סיני. וע"ש ברש"י שפירש סיני שהיה בקי בברייתות הרבה. וז"ש אמר רב יוסף אלמלא ההוא יומא. ר"ל אם התורה לא היתה נתונה ביום דוקא אלא ביני שמשא (כקושית גמרא דשבת הנ"ל) והיה בסתר. וא"כ לא היה היצה"ר שולטת בהם ולא היו שבורים. וכיון דלא נשתברו לא נשתכחה תורה מישראל. וא"כ כאו"א היה יכול להשיג מעלת הסיני שהיה לומד ואינו שוכח. וזה שאמר כמה יוסף איכא בשוקא:

דף קה ע"א תוס' ד"ה ורבנן סברי. ועיין במס' כריתות שם דקשה קושיא עצומה מדף י"ט ודף מ"ו ועיין ברמב"ם ובפירוש המשניות להרמב"ם ודו"ק:

דף קיח ע"ב ואמר ר' יוסי יהא חלקי ממי שחושדין אותו ואין בו. א"ר פפא לדידי חשדן ולא הוה בי. והנה כמה תשדוהו והיכן מרומז שחשדוהו. נראה שהוא בקדושין ע"ב א'. אמר רב פפא והאידנא איערבו ביה כותאי. ולא היא איתתא הוא דבעא מינייהו ולא יהבו ליה. ופרש"י כותים לא נתערבו בהם אבל הקול יצא ע"י שבקשה כותי אחד אשה מהם והם לא נתנו לו. וי"א רב פפא בעא מינייהו איתתא ולא יהבו ליה לכך היה מוציא עליהם שמץ פסול וקשה בעיני לומר כן עכ"ל. ועל ענין זה אפשר שאמר לדידי חשדן וכו':

דף קיט ע"א גמרא אמר רבא תיתי לי דכי אתי צורבא מרבנן לקמאי לדינא לא מזיגנא רישא כו'. ופירש"י תיתי לי ישולם שכרי. דכי אתי צורבא מרבנן שחיבת ת"ח עלי. וקשה מדוע לא ציין רש"י על כמה תיתי לי שנזכר שם מקודם ע"ש. ועוד היתך אמר ישולם שכרי. והלא אז"ל בש"ר פ' מ"ד אמר ר"פ אם עשית מצוה אל תבקש שכר כו'. ועוד מה שפירש"י שחיבת ת"ח עלי לכאורה מיותר. אך יתורץ ע"פ מה דאמר רבא בשבת כ"ג ב' דרחים רבנן הויין ליה בנין רבנן. וזהו שרמז רש"י ז"ל שחיבת ת"ח עלי. להורות כי יפה כוון לפרש ישולם שכרי בכך תיתי לי דרבא לא בזולתו. ומיושב הכל: **ע"ב** גמרא תלת שאוי שתיי. עיין בחולין קי"א א' ושם מביא הגמרא הפסוק וקראת לשבת עונג:

דף קמח ע"ב תוס' ד"ה רבה אמר. ועי' ברי"ף שגורס רבא וכן הסכים הרא"ש:

דף קנז ע"א גמ' מפירין נדרים בשבת ונשאלין כו'. ופירש"י והר"ן ונשאלין לחכם. איתא ברמב"ם פ"ו מהל' שבועות הלכה ו'. הקרובים כשרין להתיר נדרים ושבועות ומתירין בלילה ומעומד שאין ההיתר הזה דין כו'. וכתב בהג"מ וז"ל בתוספתא דנדרים איתא אין נשאלין לנדרים אלא מעומד ע"כ. ובביאור לסמ"ג ממהר"א מיזרחי שעיין כתב דלכל הני דנקט הרמב"ם ר"ל אפי' קרובים כשרים אפילו בלילה אפילו מעומד וכו' אך בהג"מ הביא תוספתא אין נשאלים לנדרים אלא מעומד וכו' ע"ש. והנה משמע מדבריהם שהתוספתא חולקת עם הגמ' שלנו (אשר ממנה הוציא הרמב"ם הדין). שלפי התוספתא הוא דוקא מעומד ואסור במיושב וכונת הרמב"ם אפי' מעומד מותר כמ"ש מהר"א מיזרחי שעיין הנ"ל. ובאמת לא כן כוונת התוספתא כפי שהבינו. כי מ"ש בתוספתא אין נשאלין אין הכוונה על הב"ד שהם המה הנשאלים, רק על השואל שהוא צריך לעמוד דוקא. וע"ז נופל ג"כ לי נשאל כמו בשבת דף הנ"ל ונשאלין לנדרים. וכן בשבועות כ"ז מי שנדר ב' נזירות כו' ואח"כ נשאל על הראשונה כו'. וכ"ה במקומות רבות דנשאלים פי' השואלים. וכן הדין הזה מבואר בירושלמי. אשר דבריו תמיד מתאחדים עם התוספתא. והובא בש"ך י"ד סי' רכ"ח ס"ק ט' אין נשאלין לנדרים אלא עטופים ויושבים והנשאל יושב. והשואל צריך להיות עומד. אלמא דה"נ לעמוד דוקא רק השואל. ואגב ביאר כוונת רש"י בשבת ד' הנ"ל. והא דקא פליג להו מהדדי משום דהפרה א"צ ב"ד ושאלה צריך ב"ד ופירש"י ב"ד תכם. דלכאורה יקשה מה שאמרו שם. או דילמא לצרך אתרוייהו קאי ושאלה לצרך לא. והלא למתר הבעל אינו יכול להפר וע"כ צ"ל משום דהתכם יפר לה. אלא דהכא אמרו בפ' כירה מ"ו ב' מי ייפר דמזדקק לה תכם אלא דסגי בשלשה הדיוטות. אבל בשאלה ע"כ פותחין בחכם ודו"ק:

הר"ר אלעזר לנדא זצ"ל

דף נא ע"ב ברש"י אדם חשוב שאני שהרואה אותו כו' ומיקל יותר. נ"ב וכן פירש"י פרק סכותב דף פ"ו אמנם במו"ק דף י"ב פירש"י אהך עובדא גופא דאדם חשוב יש לו להחמיר על עצמו משמע אפי' בלא חשש רואים:

דף נג ע"א תד"ה שמפיס כו' אבל הכא ר"י דקי"ל כוותיה לגבי דרב קאי כשמואל. נ"ב לפי דברי התוס' דוקא היכא דר"י קאי כשמואל ומשום דרב ור"י הלכה כר"י אבל היכא דכל אידך אמוראי קיימי כשמואל אפילו הכי הלכה כרב. ועיין בתוספות קידושין מט ע"ב ד"ה הלכתא ובתוספות כתובות ח ע"א ד"ה רב:

דף נו ע"א רבי דאתי מדוד מהפך ודריש בזכותיה דדוד. נ"ב ובירושלמי דכלאים פ"ט אמר רבי אי אתא רב הונא אנא מותיב ליה לעיל מינאי דאיהו מיהודה ואנא מבנימין. וצ"ל דאתי מנקיבות הבאות מבית דוד וכן הייה שם בירושלמי דאיהו מדוכריא ואנא מנוקבתא:

דף פ ע"א בגמרא כי תניא ההיא בעירניות. נ"ב לפום גמרא דילן משמע דבכפרניות בעינן דוקא כשיעור לכחול ב' עינים אבל בירושלמי דפירקין מסיק להיפך דעין אחת אפילו זונה שבזונות אינה כוחלת והא דסגי בכדי לכחול עין אחת משום שכן אשה חושבת בעין אחת וכוחלת חבירתה ולפי"ז אין חילוק ואף בכפרניות סגי בכדי לכחול עין אחת:

חדושי הלכות מהדורא בתרא למסכת שבת

מהגאון רשכבה"ג כמהור"ר שמואל אידלש זצ"ל

נוספו בו עליהם חדושי הלכות ואגדות להתנו הג"מ משה יצחק ב"ר בונם ז"ל ר"מ ואבד"ק לובלין. ועל חדושי הלכות מהר"ם יוצג ציון כזה [illegible] אולם חדושי האגדות שבספר הזה הנם כלם למהר"ם ז"ל לבדו. אף אם לא נצב עליו הציון.

הקדמת חתן המחבר זצ"ל

אמר משה בן האלוף המרומם מוהר"ר **יצחק** נקרא ר' **יצחק** ר' **בונמש** ז"ל מקראקא. אמרינן במסכת שבת ועירובין פרק עושין פסין אמר רב יהודא אמר רב בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמר בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני וכו' הקושיא מפורסמת למה המתין הב"ק עד עכשיו וכי מקודם לא היו ת"ח ולומדים תורת ה' ובפרט בימי דוד המלך ורבותיו. גם בפסוק עצמו קשה ששתי מלות אלו גם אני שהוא למותר כיון שאמר ישמח לבי ממילא נכלל גם הוא ולכן הנראה שהכוונה הוא ע"פ מה שאמרו בפרק חלק דבכל אדם מקנא חוץ מבנו ותלמידו ומביא ראיה מן הפסוקים ועוד אמרו כלום מתקנא וכו'. וא"כ יהיה פשט הכתוב כך בני אם חכם לבך היה מדרך לקנא בך אך מאחר שאתה בני אדרבה ישמח לבי ומכ"ש שאין אני מקנא בך ושמא תאמר אני איני חכם וא"כ בלאו הכי אין ראוי לי להתקנאות בך כי כלום מתקנאות אלא חכם וכו' לזה אמר גם אני אף שגם אני חכם וא"כ שפיר שייך קנאה מכל מקום ישמח לבי מאחר שאתה בני ממילא ע"ז כוונת הש"ס ג"כ בשעה שתיקן עירובין ונטילת ידים הם הוספה על תורת משה ויש לזה סברא להתקנאות בהם מ"מ יצא הב"ק אני קראתיך בני ולכן ישמח לבי על זה אף אם גם אני חכם כביכול. וביותר מדוקדק גם אני ר"ל אף אם באותו חכמה שלך גם אני בדבר חכמה זאת מ"מ ישמח לבי. ועיין במקומה בש"ס ותמצא מה שישבתי עוד על זה. והנה אנכי כמוני היום אשר מלאתי את לבי לנכנס בגדלות ובנפלאות להכנס את דברי בתוך דברי חמי רבן של בני הגולה ומה לתבן את הבר להוסיף ולחבר וכבר ידעת דברי הגאון מהר"מ פדו' ז"ל בהקדמה לספרו שהתנצל עצמו על אשר חיבר שאלות ותשובת שלו עם חיבור של הגאון אבי חמיו מהרר"י מינץ ומכ"ש אני שהכנסתי דברי בתוך חבורו. אך אקוה כי אדרבה מאחר שאני חתנו ממש נקרא כבנו וגם תלמידו בודאי ישמח לבו ובפרט שידוע לי שגם בחייו היה מתאוה על זה אך שמצידי יבצר כי עדיין לא הגעתי לעלות במעלה:

גם צריך אני להודיע שבודאי היה מהדורא בתרא של חמי הגאון ז"ל כהנה וכהנה על שיטות הש"ס אך שאחר פטירת חמי ז"ל היו כתביו כולם ביד בנו גיסי ז"ל ואחר פטירתו נשארו ביד יורשין ומידם בקשתי וכאשר נתנו לי קרוע חסר כן נתתי להדפיסם. כיוצא בזה גם חיבור שלי היה על כמה וכמה מסכתות יותר וכאשר ידוע את השעת החרם אשר היו בשנים שעברו ותמיד היותי בתוך הגולים שהוכרהו לנוד מביתם ע"כ נאבדו ונגנבו ממש זולת המעט מסכתות אלו שהדפסתי כאשר נמצאו. עוד אני מודיעך שכל האגדות אשר נזכרו בחידושים אלו הכל הוא משלי אף שלא נרשם אצלו איזה סימן כי לא מצאתי מדברי חמי ז"ל שום דבר מחידושי אגדות מלבד אלו שנדפסו כבר:

כאן נחסר בהעתק

דף ט מת"ק לאחרים יותר יש להקשות דסבר סתם דמותר ליקח מעני ומן הבעל הבית אף על פי שאין לחי אלא דת"ק איירי במקום גבוה ג' ואינו רחב ד' אם כן דילמא גם אחרים שבהכי מיהו דיש לומר דת"ק איירי במקום בתוך רשות הרבים גבוה ג' ואינו רחב ד' ולא איירי בהכשר מבוי כלל שיהיה האסקופה לפני מבוי ואף אם אמר אחרים משמע דפליגי מכל מקום דעל דברי ת"ק לא פליגי אך לאביי מקשה התוספות דילמא יש לחלק כך ודו"ק: **ע"ב** גמרא והא תפלת מנחה דלכ"ע חובה וכו' יש להקשות ומאי קושיות ואימא דה"ק כיון דתפלת ערבית רשות אפילו אם ידעינן דליכא שהות אחר כך שהתחיל לאכול סוף הלילה או בע"א ובוודאי ידעינן שיתבטל התפלה אפ"ה כיון שהיא רשות תתבטל לאפוקי למ"ד חובה אי ידעינן בוודאי דליכא שהות אחר כך ויתבטל התפלה צריך להפסיק מיד ומ"ש אם התחילו אין מפסיקים הייינו בדאיכא שהות ויש ליישב ודו"ק: בתוס' ד"ה בתספורת וכו' דאיכא למימר דקאי אאם התחילו אין מפסיקין וכו' ר"ל דרב אחא אמר דמתני' איירי סתמא בין בתחלת דין בין בגמר דין ואם כן מ"ש ואם התחילו אין מפסיקין קאי נמי בסתם בין תחלת דין בין גמר דין ועל זה הקשו מאי התחלת דין דהיינו שאמר אם התחילו בדין מאימתי נקרא תחלת דין הוא כוונת החידושי הלכות ומהר"ם בספרו לא הבין כוונת התוספות כן ודוחק ע"ש ודו"ק: ע"ש בגמרא לא מטרחינן וכו' עיין בחידושי הלכות מה שמפלפל בזה ולדידי לא קשיא דבלאו הכי אנו צריכים לומר דיותר ניחא ליה לאינש ליזך בחגורה שהרי הולכת כל היום תמיד עד עת אכילה וגם בני בבל חוגרי' בחוזק כמ"ש רש"י וא"כ אפי' היתיר עצמו ליזן מיד אחר אכילה יכול להיות שירצה לעשות עסקיו אח"כ דיצטרך לחגור שנית והיא היא הטרחא ומה שמקשו ליקום הכי ולילזו הייינו כיון שע"כ רצה לאכול מיד שהרי כבר התחיל לאכול אם כן ליזלי כך בלא חגורה כדי שלא יצטרך אחר כך להסיר החגורה לאכילה ודו"ק:

דף י ע"א גמ' וכי תעלה על דעתך שמשה יושב ודן כל היום כולו תורתו מתי נעשית אלא לומר לך כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפי' שעה אחת וכו'. ובזה יש ליישב מה שמקשים לפי גמ' זו שלא היה יושב ודן כל היום רק שעה אחת א"כ איך אמר יתרו מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב וגו' הלא לא נצבו מן בקר עד ערב ממש רק שעה אחת ולפ"ז מיושב שקושיות הגמרא היא תורתו מתי נעשית אם היה כל היום ישב במשפטים כי רק משמעות הכתוב הוא שבשביל שישב ודן עמדו מן בקר עד ערב על זה מקשי' תורתו מתי נעשית ומתרץ באמת לא היה יושב במשפט כל היום רק גם תורה למד ומה שתולה הכתוב העמידה מן בקר עד ערב בשביל שיושב במשפט לומר לך כל הדן דין אמת וכו' ממילא לפי"ז עמדו כל העם מן בקר עד ערב בשביל המשפטים ובשביל תורתו לשמוע ממנו וע"ז שפיר אמר יתרו מדוע אתה יושב לבדך וגו' לכל הפחות הקל מעליך המשפטים ממילא לא יצטרכו לעמוד עליך מן בקר עד ערב ועיין עוד פ"ק דב"ב מ"ש שם ודו"ק: **ע"ב** גמ' הכי אמר רב הנותן מתנה וכו'. נראה הא דאמר ליה מלתא לא היינו משום דהראה לרב חסדא שאינו יודע מלתא לא דאמר רב מדהכריז שיבא ויגיד לו מלתא חדתא והוא יתן לו מתנה ואילו היה יודע מלתא דרב דצריך להודיע כדי שלא יתביישו לקבל מתנה אם כן היאך היה מכריז כך אדרבה זה יזיק לו שלא יבא אף מי שיודע מלתא חדתא כדי שלא יאמרו שבא לקבל מתנה שמא יהיה מן אותן המתביישים לקבל מתנה: בתוס' ד"ה ומתרגמין אלהא מהימנא וגו' דאי לאו קראו שלום וכו'. עיין בחידושי הלכות ובמהר"ם ואינן נראים דבריהם מלשון התוספות אך הנראה דהכי קאמר מה שמתרגם דעביד ליה שלום אין הכוונה לפרש לשון הכתוב רק המתרגם נתן טעם למה קרא להקב"ה שלום ונתן טעם כיון דעבד ליה שלום לכן קרא שמו של הקב"ה שלום סתם דאלת"ה אלא שהמתרגם מפרש למה שאמר הכתוב שלום הכוונה שנקרא אותו שמו סתם כך אלא שלום פירושו דעביד ליה שלום א"כ היה לו לכתוב שלומו ואז יהיה שפיר פירושו דעביד ליה שלום אלא ודאי דנתן לו שם שלום כיון דעביד ליה ודו"ק: שם מתן שכרה לא עביד' לאגלויי וכו'. עיין בכותב מה שמביא שם ע"פ הקבלה ואפשר לפי פשוטו לפרש ע"פ מדרש רבה פרשת עקב ושמא תאמר לרעתך נתתי לך את השבת לא נתתי אלא לטובתך כיצד אתה יושב ואוכל ושותה ומהנה עצמך ואני נותן לך שכר וכו' ממילא אמר מתן שכרה של שבת לא עביד לאגלויי כי הוא דבר רחוק מן השכל להיות לו מתן שכר על מצוה זאת של שבת ולכך צריך להודיע מתנה כזו משא"כ שאר מצות שהשכל נותן להיות לו מתן שכר ודו"ק: שם א"ל רבא בר מחסיא הכי אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר לדעת וגו' ויש להקשות מאין ידע רבא שהוא מלתא חדתא שלא שמע רב חסדא דבר זה כבר והנראה ליישב ע"פ מ"ש רש"י לעיל צריך להודיע מתן פלוני אתן לך וזהו דרך כבוד דשמא יתביישו לקבלה וכו' ממילא קאי אדרב חסדא דהוי נקט תרתי מתנתא ואמר כל מאן דאתי ואמר לי שמעתא חדתא משמיה דרב יהבינא להו נהילי' א"כ מוכיח דלא ידע דברי רב דצריך מקודם להודיע דשמא הוא בוש לקבל מתנות ואז אדרבא בשביל זה שירצה ליתן מתנה למי שיגיד לו מלתא חדתא לא יבא הוא ויגיד כי הוא מאותן שאינן רוצים לקבל מתנות אלא וודאי שרב חסדא לא ידע דברי רב בזה שצריך להודיע ממילא הוה מלתא חדתא ועפ"ז אמר לו מלתא חדתא של דברי רב ודו"ק:

דף יא ע"א גמ' והתניא כשם שאין מפסיקין וכו' וליכא לתרץ דאיירי באיכא שהות דמדאמר וכו' משמע דשוב לגמרי לתפלה וגבי תפלה אפילו ליכא שהות אין מפסיקין וק"ל:

בתוס' ד"ה ולא תחת חבר וכו' לאו משום דחברי הווי פרסאי וכו'. וק"ק אימא הכי פריך המקשן מדביקה בטולך או בטולא דבר עכו"ם ולא אמר או בטולא דפרסאי אלא וודאי דסבר ארס מעלי מפרסאי וכו' ויש ליישב וק"ל: ד"ה כגון רשב"י וכו' יש ליישב למה שני הדבורים של התוספות מהופכין והיינו משום דבלא מ"ש בדיבור הקודם לא היה קשה כלום ממ"ש כי מטי זמן תפלה הוי לבים ומגלי די"ל מ"ש אין מפסיקין היינו אם ירצה לא יפסיק ואם ירצה יפסיק אבל אחר שכתבו בדיבור הקודם דרבי ירמיה אמר לרבי זירא מסיר אזנו משום דתורת אומנתו אם כן שפיר קשה ממ"ש לבים ומגלי דליכא לתרץ דאם ירצה יפסיק אם כן למה אמר רבי ירמיה לרבי זירא מסיר אזנו וק"ל: **ע"ב** גמרא והתניא לא יצא החייט וכו' ויש להקשות אם כן מאי קמיבעיא ליה כרמלית מאי כיון דידע הברייתא דגזרינן גזירה לגזירה בשלמא לעיל דאמר בלשון ספק מאי לאו ושפיר ידע שיש לתרץ גם כן כמו שמתרץ הגמרא אך כאן קשה ויש ליישב דוודאי המקשן ידע גם כן שיש לתרץ לו הא מני רבי יהודה אך היה סבר מדלא מתרץ לו התרצן על קושיות הראשונות ממתני' ות"ש מברייתא יתרץ גם כן הא מני רבי יהודא אלא וודאי יכול להיות או שלא ידע הברייתא זאת או שאין זה תירוץ נכון בעיניו לכן מקשי והתניא לא יצא וכו' ומתרץ לו התרצן שפיר יודע אני הברייתא זו ומ"מ לעיל רצה לתרץ תירוץ יותר נכון ודי"ק:

דף יב ע"ב אמר רב ענן אמר רב מניין שהקב"ה סועד את החולה וכו'. ופרש"י סועד תרגום של פוקד כלומר מבקר כמו ואת אחיך תפקוד לשלום מתרגמינן תסעד לשלום וכה"ג איתא בפ' אין בין המודר אר"ש ב"ל רמז לביקור חולים מן התורה מניין שנא' אם כמות כל אדם ימותון אלה ופקודת כל האדם וגו' מאי משמע אמר רבא אם כמות כל אדם שהן חולים ומוטלין על מטותיהן ובני אדם מבקרין אותן מה הבריות אומרי' לא ה' שלחו ליה ופרש"י לפי שהיו מלעיגים עליו עדת קרח ואומרי' שהיה משה אמר להם מדעתו בלא צווי של מקום וקשה במאי היה נראה שלא עשה מדעתו בשביל שבני אדם מבקרין אותו ועוד מאי מדה כנגד מדה זה יש שנבלעו חיים לארץ ולפי הגמרא זו מיושב כי עדת קרח אמרו שאין להם מחלוקת נגד הש"י חלילה רק עם משה ואפשר זה כוונת הפסוק כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ר"ל כל העדה כולם קדושים וחסידים ובתוכם ר"ל בתוך לב כל אחד יש ה' אין להם שום מחלוקת עם ה' רק ה' בקרבם אך עמך יש מחלוקת על שאתם מתגאים על קהל ה' מעצמכם והם קהל ה' אין בלבם אלא אחד ואתם מתנשאים עליהם על זה הם מתרעמים וחולקים אמר משה בזאת תדעון אם המחלוקת שלכם הוא רק עלינו או על ה' אם כמות וגו' ופקודת כל האדם ר"ל כמו שאמרו כאן בגמ' שהקב"ה סועד כלומר מבקר לכן אמר הכתוב ופקודת כל האדם היינו ביקור שהקב"ה יבקר אותם דהיינו אם יהיו חולים אז הקב"ה מבקר אותן ולכן אמר לשון עליהן כמ"ש בגמרא כאן מניין שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה וכו' אז תראו כי ה' לא שלחני שאני מעצמי עשיתי כל זאת מאחר שהקב"ה ילך אליכם לבקר אתכם אבל אם ירדו חיים שאולה ולא יהיו חולים כדי שלא יצטרך הקב"ה לבא אליכם אז תראו כי מחלוקת שלכם הוא עם ה' גם כן ולכן אינו רוצה לבא אליכם ודו"ק:

דף יג ע"א גמרא ה"נ מסתברא דהיכא דאיכא דעות שני' וכו' ואף על פי כן ליכא למיפשט דמותר הוא בבגדו כיון דאיכא דעות וכו' דאיכא למימר כיון שיצרו תוקפו יותר יש לאסור ודו"ק: בתוס' ד"ה ופליגא דר' פדת וכו' ודוחק הוא דהא אשת רעהו לא טימא כו'. עיין בחידושי הלכות ובמהר"ם ולא ידענא מי דחקם לזה דהתוספות שפיר מקשי' על לשון ר"י שאמר שוב אין ללמוד בהיקש מאשת איש משמע דמודה באשת איש דאסור הוא בבגדו וליכא להקשות על ר"י למה באמת לא מפרש כן דאשת רעהו לא טמא היינו תשמיש ממש מפני שהוא סבר כקושיות התוספות שהקשו לעיל ועוד כי לית ליה דאשת רעהו הוא בבגדו כו' ודו"ק: **ע"ב** בתוספות ד"ה בימי ליבונך וכו' אלא לפי שידע אליהו שכך היה המעשה וכו' אך בפני האשה עשה עצמו כלא יודע ולכן שאל מתחלה בימי נדותיך מהו אצלך וכו' וק"ל: **בא"ד** ומהכא דקאמר וכו'. עיין בחידושי הלכות ובמהר"ם אך ק"ק מנ"ל דלרש"י ור"ת מותר בימי ליבונה אפילו לאכול עמה דלמא גם רש"י ור"ת סוברים דבימי ליבונה מותר לעשות על ידי שינוי דווקא כגון בידא דשמאלא אבל לאכול ביחד מודה דאסור ויש ליישב ועוד יש לפרש דה"ק דאין להביא ראיה לרש"י דאסור בימי נדותה להושיט מידו לידה מדאסור כאן לאכול ולשתות בימי ליבונה א"כ ממילא בימי נדותה יש להרחיק יותר אפילו להושיט מידו לידה הרי לרש"י דיש חילוק בין ימי נדתה לימי ליבון ומתרצין דאיכא למימר לא הקפיד על האכילה כיון שהיה ימי ליבונה אבל אכילה מותר וא"כ בימי נדותה וודאי אסור לאכול אבל להושיט איכא למימר דשרי אפילו בימי נדותה ודו"ק: ד"ה והשותה משקין וכו' כדאמר בסמוך דהך משקין לא שכיח וכו'. עיין בחידושי הלכות ובמהר"ם ויש לפרש בקיצור דוודאי בגמרא מקשי' כיון שכבר גזרו על אוכלין לא הוי צריכים ליגזר על משקין דהא וודאי שהם לא באו בגזירתם להקל רק להחמיר ואם כן ליכא למימר אילו לא גזרו ה"א דמשקין דטמויי נמי מטמא ולכן באו לגזור להקל דפוסל ולא מטמא זה וודאי אין סברא אך הוצרך לתרץ דס"א משקין לא שכיח אבל כאן לעיל מקשין התוספות אחר שכבר גזרו על האוכל שני מאי צריכין ליחשב י"ח דבר כיון שהוא כ"ש מאוכל שני ועל זה מתרצים אלו לא חשבו ה"א דטמויי נמי מטמא ואם כן גם כאן מקשין כיון שגזרו על אוכלין מאי צריך התנא ליחשב משקין ומה היה להו לתרץ דס"א דמשקין טמויי נמי מטמא אם כן תקשי וכי באו בגזרתם להקל אלא וודאי צריכין לתרץ דס"א משקין לא שכיח א"כ גם התנא שחשיב י"ח דברים מתורץ בתירוץ אחר והוא קרוב לדברי חידושי הלכות ודו"ק:

דף יד ע"א בתוס' ד"ה תנא אף הידים וכו' להכי מייתי ברייתא וכו' מיהו קשה למה תנן כל כתבי הקודש מטמאין את הידים וכו' הלא כל הפוסל את התרומה מטמא הידים ולמה נקט כתבי

קדש

קודש בפני עצמו ויש ליישב דנקט אילו שהם מטמאים מטעם דר' טרפון וכמ"ש בחידושי הלכות בדיבור אחר כך ודו"ק: ע"ב בגמרא והאר"י אמר שמואל י"ח דבר גזרו וכו' ואין לתרץ דהכי קאמר דבידים נחלקו שמאי והלל לבד בלי סיעתם ובשאר מקומות נחלקו שמאי וסיעתו והלל וסיעתו דהכי יותר מכמה דברים אשר חולקים בית שמאי עם ב"ה וק"ל: שם ואבתי שלמה גזר כו' לאפוקי מקודם הוה סבר דשלמה גזר ולא קיבל ואתי שמאי והלל וגזרו וקיבלו מינייהו לאפוקי עכשיו שתירץ דשמאי גזר ולא קיבל אם כן תקשי והא שלמה גזר וה"ה דהמ"ל דשלמה גזר לקודש ולא קבלו ואתי שמאי וגזר לקודש וקיבלו ואתו תלמידייהו גזרו אף לתרומה וק"ל: תוספות ד"ה ואילו שמאי והלל לא נחלקו וכו' מכל מקום צריך לומר דכל מעשים היו וכו' ועיין במהר"ם וקצת משמע מדבריו שהבין שהבוצר לגת שנחלקו שמאי והלל זה היו בי"ח דבר ואינו כן דהכי אמרו לקמן דשמאי והלל גזרו ולא קיבלו ואתו תלמידייהו וגזרו וקיבלו מינייהו אך עיקר דבריו אין להם מקום בתוספות וכמ"ש בחידושי הלכות וגם לפי מה שפירש הוא כוונת דברי התוס' אינו מדוקדק מ"ש התוספות ב' מעשים היו ואיך תלה תירוצי' בזה דהא שפיר איכא למימר אף אם היה ב' מעשים מ"מ מדנקט לשון זה של והיה קשה לישראל היה גם כן עבור שהיה הלל כפוף אך בקיצור היה להם לתרץ דלאו בשביל הלל היה קשה יום זה ובעיני יש לפרש דוודאי אף אם היה הלל כפוף גבי י"ח דבר מכל מקום איכא למימר דהיה כפוף אותו היום בשביל בוצר לגת ולא בשביל שאר י"ח דברים אם כן שפיר הוה אפשר לומר דהיה הכל מעשה אחד ביום א' מכל מקום צריך דב' מעשים היו בב' דברים שהרי אמרו גבי בוצר לגת דהיה הלל כפוף וגזרו ולא קבלו ואחר כך אתו תלמידייהו וגזרו וקיבלו מינייהו ולא שייך לומר שהיה הכל ביום א' וכמ"ש בחידושי הלכות ודו"ק:

דף יז ע"ב בתוס' ד"ה אין נותנין וכו' אבל קבלנות דמחובר דהוי ברשות ישראל וכו' ר"ל כל מקום שהוא עומד הוא ברשות ישראל וידעי שהוא שלו ולא כמו שהבין בחידושי הלכות וק"ל:

דף יח ע"א גמרא והשתא דאמרת ולב"ה וכו' מצודת חיה ועוף וכו' וק"ק אם כן אימא דלא תירץ לב"ה דשביתת כלים דאורייתא רק אליבא ב"ש תירץ כן מכח קושיות זו של מצודה ויש ליישב ודו"ק: **בתוס'** ד"ה לימא מר וכו' למאן דמסיק מאן תנא וכו' רצה לומר לפי המסקנא דאמר:

כאן נחסר בהעתק

אף לעיל משום שביתת כלים אליביה דב"ש קאמר א"כ כיון שרב יוסף הוה כוונתו לעיל כב"ש א"כ מאי קאמר לרבה לימא מר וכו' הא יותר ניחא לרבה לאוקמי כב"ה ומהר"ם דחק בספרו לא הבין כן ודוחק עצמו בדבר שאינו ודו"ק: **ע"ב** גמרא א"ה מוגמר וגפרית נמי וכו' היינו לרבה פריך דסבר דברייתא כב"ה ומשום השמעת קול וק"ל: **בתוספות** ד"ה גזירה שמא יחתה כו' ויש לומר דהתם ידע שפיר וכו' ויש לדקדק אמאי לא תקשי ליה מוגמר וגפרית נמי לגזור דהרי גם שם אין דבר מפסיק ומאי קאמר אי הכי ויש ליישב וק"ל:

דף יט ע"ב בתוספות ד"ה הני כרכי וכו' משמע דלית ליה לר"מ מוקצה מחמת איסור וכו' עיין בחידושי הלכות ודבריו דחוקים והיותר נראה לומר דממתניתין אין הוכחה דאני נר שהדליקו באותו שבת דאיכא תרווייהו מחמת מיאוס ומחמת איסור וע"כ מביאו ראיה מסוחט דאינו ראוי לכוס וכו' וק"ל:

דף כ ע"ב גמרא השתא פתילה אמר עולא וכו' ולפ"ז צריך לחלק בין קנים לכולהי' דיותר הקנים נוחים לידלק מן הפתילה ודחוק ויש לפרש דאין צריך רוב של כל אחד אלא ברוב של אחד ודולקים והולכים האחרים: **שם** בגמרא איתיביה השיריים והכלך וכו' וצ"ע אמאי מקשי מברייתא ואינו מקשי ממתני' דמסכת כלאים פ"ט דתנן השיריים והכלך אין בהן משום כלאים ובפרט לפי הגהת דס"ל אין מתורץ המתני' בתירוץ זה ובדוחק יש ליישב ודו"ק: **בתוס'** ד"ה אנן שירא פרנדא וכו' דלא הוה אחר החורבן וכו' ולפ"ז ק"ק בין למקשן בין לתרצן איך תנו הברייתא דבר שלא היה בעולם בשלמא המתני' איכא לתרץ דנשנית קודם החורבן אבל על הברייתא כמדומה שאין שייך לומר כן וק"ל: **בא"ד** ור"י מפרש דקאי נמי אמסכתא וכו' ק"ק מנ"ל למקשן דלמא קאי אמסכתא לבד ובזה פליגי דרבנן מטכסא היינו כלך ולא שירא פרנדא ולאביי מטכסא היינו שירא פרנדא ולא כלך ויש ליישב ודו"ק: ד"ה ותנא דידן וכו' מפני שאין השמן יפה וכו' י"ל דברייתא השמעינן דאיכא בפתילות נ"כ פסול אם הפתילה גורם שאין השמן מושך יפה אבל במתניתין כל פסול דפתילות דקחשיב הוא מפני שהאור מסכסכת ודוק:

דף לו ע"ב בתוס' ד"ה כירה שהסיקוהו וכו' ותנן הוא הנקצר עם השבולת וכו' כתב בחידושי הלכות ומהר"ם דהתוספות כ"ל היפך מפרש"י דקש היינו איסטובלא וגבבא הוא זנבות וכו' אך קשה לפי דבריהם למיתני גבבא והלא נקראת תבן וע"כ נראה דלפי' התוספות גבבא הוא מין אחר לגמרי היינו עלים דקים כקש וק"ל: **בתוס'** ד"ה וב"ה אומרים אף מחזירים וכו' דאי לאו הכי מנ"ל דרבי אושעיא סבר מחזירין אפי' בשבת וכו' ואין להקשות מנ"ל לגמרא באמת להוכיח דרבי אושעיא סבר מחזירין אפילו בשבת דלמא הא דאסר להחזיר היינו דווקא כשהוא קר כמו בע"ש ומנ"ל לגמרא לחלק בין שבת לע"ש די"ל דהגמרא סבר דא"כ דלא אסר אלא כשהוא קר ממילא ב"ה דפליג וסבר מחזירין היינו אפי' כשהוא קר ואין זה סברא להתיר בשבת כשהוא קר ודו"ק:

דף לז ע"א גמרא א"ת בשלמא להחזיר תנן היינו דשני לן בין תוכה וכו' נראה לתרץ דוודאי המקשן מתחלה נ"כ ידע שיש לתרץ דקאי אסיפא אך היה נראה בעיניו תירוץ זה דחוק כי יותר ניחא למימר דקאי אכל המתני' וא"כ לעיל דלא ידע שום תירוץ על המתני' כאן דמוכח דלשהות תנן אז מוכרחים לתרץ דרב קאי אסיפא אבל אחר שתירץ לו דגם במתני' איכא למימר דלהחזיר תנן א"כ חזר הדבר למקומו שיותר יש סברא לומר להחזיר תנן כדי שנוכל לומר גם כן דקאי ארישא וע"כ מקשי קושייתו ומשיב לו התרצן דאין זה התירוץ דחוק מה שרב קאי אסיפא ובזה מדויק גם כן לשון מי סברת בזה נוכל לתרץ מקשן זה עם ת"ש ב' כירות וכו' אך בזה אף צריך לשמואל דנוכל לומר דרב לא ידע הברייתא דב' כירות ודו"ק: **ברש"י** לשהות וכו' הלכך עקר לא יחזיר. עי' בחידושי הלכות ובמהר"ם מ"ש לתרץ קושיות חכמת שלמה ע"ש אך זה אינו מתורץ מה צריך להוכיח דעקר לא יחזיר מכח סיפא דמתני' דב"ה הא מוכח מכח כ"ש: **ע"ב** גמרא תרווייהו תניגהו וכו' ויש לדקדק כיון דאמוראי נינהו ואליביה דרבי יוחנן וכן רבי אושעיא לעיל סבר דווקא קטמה והיינו דלא כמתני' דאין נותנין פת וכו' אם כן צריך רב ששת ורב ור' יוחנן לאשמעינן דלא כסתם מתני' ויש לתרץ דהמקשן מקשי דה"ל לפסוק הלכה כסתם מתני' דאין נותנין פת אך לפי מ"ש התוס' ופוסקי' כרב ששת משום דרבא דאמר תרווייהו תניגא סבר כוותיה ולפי מ"ש דהמקשן מקשי כך אין ראיה מזה וכמ"ש הרא"ש ויש ליישב ודו"ק: **בתוס'** ד"ה דווקא למתני' דכירה וכו'. עיין מ"ש חכמת שלמה ומהר"ם אבל אין נראה בעיני דאם כן תקשי לפסוק הלכה כסתם אך נראה לפרש כפשוטו דקמ"ל דגם המתני' סברה כמו מתני' דלעיל ולא תימא שחולקים אהדדי ורב ששת אשמעינן רק פירוש של המתני' אף שלענין אין לי תועלת בו מ"מ משמיענו ודו"ק: **ברש"י** ד"ה הא קרמו וכו' ותנור לאו גרוף וקטום וכו' לא ידענא מאי צריך רש"י לזה הלא מוכח להדיא כן מסיפא דתנו ולא חררה ע"ג גחלים וק"ל:

דף לח ע"א ברש"י ד"ה עבר ושהה במזיד וכו'. עי' מ"ש בחידושי הלכות אך לפי דבריו יש לדקדק מאי קפסיק ממה שאסר רבי יוסי חמין שנשתהו ע"ג כירה וכו' דלמא מה שאמר נשתהה היינו שוגג בפשוטו ששכח ע"כ אסר לאפוקי שוגג כי האי שסבר שמותר לבשל אימא דמותר לאכלה וצ"ל דס"ל לומר מדלא אמר גבי רבי יוסי שמגא ששכחו חמין ע"ג כירה ואמר שנשתהה במזיד לגמרי א"א לומר אך מ"ש בחידושי הלכות אלא וודאי מזיד: **בתוס'** ד"ה עבר ושהה וכו' בשל ובשוגג וכו' והיה קשה לי לפ"ז איך אמר לא לשבת[הבאה] אם בשבת זה שכחו והניחו ע"ג כירה מה הזהיר ואמר להם שלא יעשו כן בשבת הבאה גם הם יודעים שאסור לעשות כן רק ששכחו וראיתי בר"ן שהקשה זה מיהו לדברי התוספות צריך לומר שהזהיר אותה שיראו שלא ישכחו מכאן ואילך ויעשו סימן לעצמם כדי שלא ישכחו אחר כך וק"ל:

דף לט ע"א בגמ' ורבי יוסי אמר לך וכו' ולא ניחא להו לתרץ דאריסא קאי ורבי יוסי סבר כאנשי טבריא ורבנן סברי כת"ק דמשמע להו מדקאמר סתם דרבנן אסרי משמע משום אחר לא חולק על רבנן ודו"ק: **בתוס'** ד"ה מפני שמזיז וכו' וסבר רב יוסף טלטול מן הצד וכו' ולפי זה המ"ל איכא בינייהו טלטול מן הצד בדבר אחר אך למקשי מאי בינייהו בדין זה של המגנה בחול: **בא"ד** והוי תופר שהוא תולדה דתורש וכו' עיין בספריהם ולדידי יש עוד להקשות מאי קאמר

מאי [בינייהו] הלא חילוק גדול יש אם אסור משום גזירה היינו מדרבנן או אם הוא איסור מדאורייתא אלא וודאי דלאו דווקא תופר ודו"ק: ד"ה איכא בינייהו וכו' והא דמשמע בבילה דבעפר תיחוח נמי שייך גומא וכו' עיין במהר"ם מה שהניח בתימה דלמא רש"י סבר כמו שכתבו אליבא דרבה ולדידי אין כאן קשיא דמלשון הגמרא שמא יזיז וכן מלשון רש"י שכתב ואתי לאזוזי עפר הדבוק והוי תופר וכו' לא משמע דחיישינן שמא יתפור גומא דחיישינן דלמא ע"י שימון הבילה יזיז עפר הבילה עפר הדבוק והוי תופר גומא ואם כן רב יוסף דסבר דזהו נקרא תופר גומא אע"פ שאינו ניכר הגומא כי נועץ הבילה מ"מ הוי תופר גומא אם כן מאי משני בעפר תיחוח הלא אכתי נקרא גומא וזה ברור ודו"ק: ד"ה אלא למ"ד שמא יזיז לגזור וכו' עיין בח"ש ובחידושי הלכות ובמהר"ם ותמיה לי עליהם למה לא כתבו דבריהם לעיל בסמוך בדיבור מפני שמזיז בסוף הדבור קשה לרשב"א וכו' מדקאמר אלא למ"ד שמזיז וכו' משמע דלרבא ניחא עכ"ל אמאי לא הקשו שם מה צריכים התוספות להוכיח זו ואינם מוכיחים מדקאמר מאי בינייהו ואיכא בינייהו משמע דלרבא אינו סבר מפני שמזיז וגם מזה מוכח שהאמת הוא שיש למחוק מלת לגזור והתוספות מקשין בקושיא האחרים מאי מקשי אלא למ"ד שמא יזיז למה יהא אסור הלא אינו קשה כלום כי הוא סבר שמא יטמין ג"כ וכן לעיל מקשים למה ניחא לרבא הלא גם לרבא קשה כי איך שייך לומר שלא יסבור מפני שמזיז לאפוקי גבי קושיות הראשונים אלא למ"ד שמא יזיז לגזור אינו קשה כלום על המקשן אף אם יסבור שמא יטמין ג"כ מכל מקום קושיית המקשן הוא שפיר ודו"ק: ע"ב גמרא הא הוחמו מערב שבת וכו'. וק"ק הלא ע"כ צריכים לומר דמתני' לא זו אף זו קתני דאל"כ קשה לא ליתני אסורים ברחיצה דכ"ש הוא נאסורים בשתיה אלא וודאי דקתני לא זו אף זו א"כ נתרץ לעולם הוחמו מע"ש נמי אסור והא דקתני בשבת אסורים ברחיצה משום לא זו אף זו דאסורים בשתיה דהיינו דווקא כשהוחמו בשבת ויש ליישב דלא שייך לומר לא זו אף זו אלא כשטעל כל פנים גם דין ראשון צריך המתני' להשמיענו רק שהוא פשוט מכח הסיפא ועל זה מתרצים לא זו אף זו לאפוקי כשדין ראשון פשוט ממקום אחר לא שייך לתרץ כן וק"ל: בתוס' ד"ה אלא פניו וכו' מגופה דמתני' הוי מצי למידק וכו' לאפוקי לפי מה שתירץ דלהשתטף איירי אם כן רחיצה לא איירי כלל ברחיצת פניו ידיו ורגליו רק שהוא כ"ש מכח אסור בשתיה ואם כן גם רחיצה דגבי י"ט איירי להשתטף ושם מותר בשתיה וה"ה ברחיצת פניו ידיו ורגליו וכן כתוב בחידושי הלכות ודברי מהר"ם דחוקים ואינם מובנים ע"ש ודו"ק: ד"ה והא מעשה דאנשי וכו' ורב חסדא אמר אבל קרקע ד"ה מותר וכו' והיינו מדאמר דברי הכל מותר משמע שכולם סברי דין אחד ושוין בזה וא"כ כיון דרבי מאיר מתיר אפי' בשבת ה"ה שאר המ"ד ובחידושי הלכות האריך ללא צורך וק"ל:

דף ם ע"א גמרא איתיביה כל הני תיובתא כו' ואין לתרץ דלמא ה"ק כעין פניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ כל גופו וכל גופו בבת אחת אסור אבל כל גופו חוץ מאבר אחד מותר דמה שקאמר חוץ מאבר אחד נשמע דאחר כך מותר לרחוץ אותו אבר גם כן וזה אסור כי אם אבר אבר כל גופו ודו"ק: שם דלמא לא שמיע ליה וכו'. כל הספרים מוחקים מלת דלמא דאל"כ אינו מקשי כלום ואי לא שמיע ליה וודאי עבוד אבל בעיני קשיא ולמה באמת אינו מתרץ הגמרא כן ולא צריך לתרץ כתומרי דרב עביד וכו' רק יתרץ דמספקא ליה וצריך לומר דאם כן הוה ליה לרב יוסף להקשות לאביי בקיצור שמיע ליה לרבה הני תיובתא או לא ומה שכתב מהרש"ל לא שמיע ליה היינו לא סבירא ליה נראה דהיינו כיון דלא שמיע היינו בוודאי לא שמיע ואיך אפשר לרב יוסף לידע שרבה לא שמע וכי לא זזה ידו מתוך ידו של רבה אלא וודאי דהיינו לא סבירא ליה ואם כן שפיר ידע רב יוסף שלא סבירא ליה אבל מה שכתוב בחידושי הלכות שהיה קשה ליה מדקאמר איתיביה וכו'. איני מבין א"כ אלא מאי דלא סבירא למה הניח רבה עצמו בתיובתא ולמה לא תירץ דלא סבירא מאיזה טעם שעמו גם מ"ש מנ"ל לרש"י דלא שמע היינו לרבה דלמא היינו לרב יוסף אין בעיני קושיא דא"כ מאיזה סברא בא רב יוסף להקשות אם עביד וודאי דעביד כיון דלא ידע כלום מן התיובתא לאפוקי אם רבה ידע מן התיובתא אף שרבה לא ידע כלום או לא סבירא ליה מ"מ היה תמיה בעיניו אם רבה עביד כרב מאחר שהוא לא ידע שום תירוץ על התיובתא ודו"ק: בתוס' ד"ה דלמא ה"מ וכו' משום דסתם מתניתין דלא כוותיה וכו' וק"ק דהמ"ל בקיצור דלמא ה"מ היכא דליכא סתם דלא כוותיה אבל היכא דסתם מתניתין דלא כוותיה לא ויש ליישב וק"ל: ד"ה הלכה כדברי וכו' אמר ר"ע אני אכריע שמן וכו'. ולפ"ז הקשו התוספות הא ר"ע תלמיד הוא לפי הגירסא בתוספות אמר ר"ע אני אכריע אבל אין זה סברא לומר שהתוס' הבינו כי ב"ש הוא שמאי וכמ"ש בחידושי הלכות ע"ש וק"ל: בא"ד שהיה דור שלישי לב"ש וב"ה וכו' ר"ל תלמיד שלישי דהיינו ר"ע היה תלמיד של תלמידי שמאי דהיינו רבי יוסי ואח"כ רבי ישמעאל אבל מה שכתוב בחידושי הלכות דלאו היינו שמאי והלל שהיו הרבה דורות מקודם אבל בית שמאי וב"ה הם תלמידי שמאי והלל והם רבי עקיבא וחביריו היו מחולקים וכו' אינו מבין דהרי בגמרא אמרינן רבי עקיבא תלמיד הוא לגבי רבי אליעזר ורבי יהושע שהם היו תלמידי שמאי ודו"ק: ע"ב גמרא תדע דאמר רב יהודה וכו' עיין בחידושים ובעיני נראה לומר דעל רבי מאיר קשה יותר דהיה לו להורות בקיצור אל תדיח ואל תסוך והוא קאמר אין מדיחין משמע הורה לו דין הפשוט בכל מקום אלא וודאי כיון דעשה לאפרושי מאיסורא מותר לו גם זה לעשות מכ"ש כאן שאמר לו שאל יעשה ויתן בכלי ראשון ולא הורה לו דין ממקום אחר ודו"ק: שם ש"מ המבשל בחמי טבריא חייב וכו'. ויש לדקדק מנ"ל להוכיח שחייב אימא שאינו רק איסור לכתחלה ויש לפרש דהוכחתו דאם לא היה רק איסור אם כן למה דחה האיסור להרהר בדברי תורה מפני איסור זה ומאי אולמיה דהאי מהאי אלא וודאי שיש כאן חיוב ולפי מה שמתרץ דהיינו מכות מרדות היינו לאפוקי גבי איסור של הרהור אין כאן מכות מרדות וה"ה בדין של ר"מ אין מדיחין וכו' הוא ג"כ מכות מרדות ודו"ק:

דף מא ע"א ברש"י ד"ה שותין ממימיו וכו' ואף דבגבי המין ליכא מאן דפליג מפני שהוא מצטמק ורע לו כאן איירי שלא בישל כל צרכו מבעוד יום והאנטיכי אינו מבשל רק מוסיף הבל ודו"ק: בתוס' ד"ה מוליאר וכו' שמוזגין המים חמין ביין וכו'. לפי לשון התוספות משמע ששופך מן המים לתוך היין ואם כן ע"כ שופך מן הכלי שני ולעיל אמרינן דכלי אינו מבשל וצריך לומר ששופך מן האנטיכי עצמו לתוך היין ודו"ק: ע"ב בתוס' ד"ה ולא שנו וכו' ומשמע אפי' במתכוין וכו' נראה מדקאמר סתמא אבל לצרף ולא קאמר אבל אם אין בו מים דהא איכא למיטעי ואמר אפילו כוונתו לצרף אלא וודאי דבאמת סבר אפילו כוונתו לצרף וא"כ מקשי לכתחלה מי שרי ואחר שצריך התרצן להגיה יותר ניחא ליה להגיה אלא שיעור להפשיר מלהגיה לא שנו אלא אם אינו שייך רק להפשיר אבל אם שייך לצרף מותר אך ק"ק בקיצור יש לו להגיה ושמואל אומר אף לצרף אם אינו מתכוין מותר ויש ליישב ודו"ק:

דף מב ע"ב בתוספות ד"ה ואין ניאותין כו' איכא לאוקמי כר"ש וכו'. עיין בחידושי הלכות ואיני מבין דבריו וגם מתוספות דלקמן משמע דמאי אתי מתני' גם כרבי יהודה אך דקשה לתוספות דאין נראה לומר דסתם דמתני' אתי כרבי יהודה לבד ולא כר"ש דהא הלכה כר"ש ולכן כתבו דמאי אתי גם כר"ש וק"ל: בא"ד והטלטול עצמו וכו'. עיין במהר"ם ודבריו דחוקים דבגמ' אמר הלא שמן שבנר ואיך אפשר לומר דנקט משום נר עצמו אך דקשה להתוספות כאן וגם לקמן למה אמר דאין ניאותין מן השמן ולקמן אמר הלא שמן וכו' הל"ל גם נר עצמו על זה מתרצין דבנר עצמו אין שייך טעם זה ודו"ק:

דף מג ע"א גמרא איתיביה אביי וכו'. עיין בחידושי הלכות ובמהר"ם ואינו מבין אם ידע אביי לחלק בין צריך למקומו ולאוקמי מתניתין בצריך ואינו אסור א"כ מה מקשי לעיל ארבה לפרש"י דלמא רבה סבר פסיעא מותר אפילו הנלה שאינו מגויה ולית כאן איסור אין כלי ניטל אף באינו צריך למקומו או אם יש הנלה מגויה התירו אף באינו צריך אך הנראה לומר דוודאי המתני' אהדדי ליכא להקשות דאיכא לתרץ הא כר"ש והא כרבי יהודה אך ארבה ורב יוסף מקשו דמסתמא הם אומרים דבריהם אליב' דכ"ע ואף אם הם מפרשים דברי רב חסדא ורב חסדא קאי אמתני' מ"מ גם רב חסדא מסתמא פוסק הדין אליבא דכ"ע ובפרט דהלכה כר"ש ודו"ק: שם בגמרא הכי נמי בצריך למקומו וכו'. וק"ק למה נקט אבל כלי כופה עליה שלא תשבר הא אפי' ליתן תחת תרנגולת מותר דאין כאן איסור דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ואין לתרץ דבאמת זה אסור משום מבטל כלי מהיכנו דא"כ ה"ל לתוספות להוכיח מכאן דגם רב יוסף סבר דאין מבטלין כלי מהיכנו וצ"ל דהמשנה סבר דאין זה רבותא כלל וכמו שאמר ר' יצחק כשם שאין נותנין כך אין נותנין ודו"ק:

דף מ"ד ע"א בתוס' ד"ה לדברי המתיר וכו' והכי נמי אמר בפ"ק דחולין וכו'. אין נראה לפרש שהתוספות מביאין ראיה לומר שהגמרא דכאן סומך עצמו אגמרא דחולין דאין זה שם

לא נשנה ולא ברייתא אך התוס' כותבין דמדקאמר גמרא דברי הכל אסור משמע דלפי המסקנא יש שברא בעיני רבינא ורב אשי לומר דגם ר' מאיר סבר דלא בעינן תרתי והכי נמי אמרינן בחולין יהיים גם כן משום דנראה פשוט בעיני הגמרא לומר כן אליביה דר"ע גם כן ומה שכתבו מהר"ם דצריך ליישב למה לא כתבו התוספות כן לפרש"י איני מבין דלפי פרש"י רבי זירא גופיה אמר הכי אליביה דר"מ וא"כ מה צריכין להביא ראיה עליו לאפוקי כאן שהתרגן הגיה כן בדברי ר' זירא על זה צריכין לתרץ מנ"ל לתרגן להגיה כך ודו"ק · ע"ב בתוספות ד"ה יש עליה מעות וכו' דבשבת תנן פ' נוטל מנער הכר וכו' רצה לומר ואם כן משמע אפי' היו עליה בין השמשות כשמנער עכשיו מותר אח"כ כמה שכתבו התוספות לקמן בסמוך ואם כן איך קאמר אחר כך והוא שלא היו עליה בין השמשות ודברי החידושי הלכות אין נראים בזה ואין להקשות אמאי לא דחו התוספות דלא מיירי בשבת דאיך קאמר בגמרא והוא שלא היה עליו בין השמשות הא כיון דשבת ע"כ היה מונח בין השמשות גם כן דיש לפרש דה"ק והוא שלא היה עליה כל בין השמשות רק באמצע בין השמשות רוצה לטלטל ודו"ק: בא"ד והוי כנמרו בידי אדם וכו'. עיין בחידושי הלכות מה שהאריך בזה אבל לדידי לא קשיא כלום דוודאי הלא עכ"פ צריכים לומר אפי' למ"ד דסבר אין מוקצה לחצי שבת מכל מקום מודה מיגו דאתקצאי לבין השמשות כו' ואם כן גם כאן אף אם גמרו בידי אדם כזה דבדעתו ליטלו אחר כך מודה דלא אמרינן מוקצה לחצי שבת מכל מקום גבי בין השמשות סבר דאסור והא דאמרינן לעיל דנגמרו בידי אדם גם בבין השמשות מותר כבר כתבו התוספות לעיל דהיינו דווקא היכא דיכול להשתמש גם בבין השמשות כגון לקרקן או היכא שרוצה שיתבשל בלא דחוי לאפוקי נדון דידן הוי כמו אפרוחים דרצונו להניח בין השמשות וכמה שכתבו התוספות לעיל ודו"ק: ד"ה הא אין עליה מעות וכו' וקמ"ל דבאינה נשמטת וכו' דליכא למימר דקמ"ל דין זה עצמו דבאין עליה עכשיו אף על פי שהיה עליה בין השמשות מותר דזה כבר אשמעינן במתני' דפרק נוטל מנער הכר וכו' וק"ל:

דף מה ע"א בגמרא והא בעי מיניה דרב וכו' וליכא להקשות הא ע"כ גם המקשן ידע זה דיש לחלק בין שעת דחק דאל"כ איך יהיה מבין ולמה שאלו הם שרגא דחנוכה מקמי חברי ולא מבעי להו כפשוטו נר לאחר שכבה אי מותר לטלטל כרבי שמעון אי לאו אלא וודאי דזה פשיטא להו דאסור רק הם שאלו כיון שהוא שעת הדחק מקמי חברי יכול להיות שמותר דיש לומר דהמקשן סבר מדהשיב להם בסתם שפיר דמי ולא אמר כיון שהוא שעת דחק שפיר דמי משמע דגם במקום אחר סבר כר' שמעון ומתרץ לו התרצן שעת דחק שאני ומה קשיא למה השיב להם סתם ע"ז מביא דהא אמרי ליה וכו' ואם כן באמת השיב רב כיון שהוא שעת הדחק ודו"ק: שם כדאי רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק וכו'. וק"ק א"כ אמאי לא אמרי בגמרא לעיל הכי נמי מסתברא דנ"ב כר' יהודה סבירא ליה מדאמר כדאי ר"ש לסמוך בשעת הדחק משמע דשלא בשעת הדחק אין לסמוך על ר"ש ויש ליישב דיותר ניחא להו להביא ראיה בלא שום דיוק גם אין זה הוכחה גמורה דיכול לתרץ דרבי קאמר אפי' למאן דסבר כרבי יהודה מכל מקום כדאי רבי שמעון לסמוך עליו ודו"ק: שם ומה היכא דלא דחיא בידים אית ליה מוקצה וכו' ולעיל דקאמר וממאי דר"ש היא וכו' לא הוי מצי להוכיח דאי רבי יהודה ומה היכא דלא דחיא בידים ואין מוקצה מחמת מצוה אית ליה מוקצה כ"ש מסוכה דדחיא בידים ומוקצה מחמת מצוה דאיכא לתרץ דאשמעינן אליביה דרבי יהודה עד מוצאי י"ט אחרון ואם התנה הכל לפי תנאו ודו"ק: ע"ב גמרא מי אמר רבי יוחנן הכי וכו' ולעיל גבי בעיא דרים לקיש מר"י הוה ליה להגמרא ג"כ להקשות כיון דבעי לר' יוחנן אליביה דר"ש בוודאי הוה שמיע ליה מרבי יוחנן דכרבי שמעון סבירא ליה במה שכתב רש"י לעיל גבי בעיא דרבי שמעון ויש ליישב דלעיל איכא למימר דרים לקיש אליביה דנפשיה פריך דהוא סבר כרבי שמעון לאפוקי רבי יוחנן אפשר דסבר כרבי יהודה לאפוקי לעיל גבי בעיא דר"ש וודאי דאין הוא נגד אביו ואם הוא סבר כר"ש וודאי דשמעו מאביו כן ודו"ק: בתוס' ד"ה הב"ע דאית ביה אפרוח וכו' אמאי קאמר בסמוך דמודה ר"ש בבעלי חיים וכו' אבל כאן יש לפרש דמתרץ דאית ביה אפרוח מת היינו שלא היה חי מעולם רק מיד שנולד מת ואם כן לא היה ראוי מעולם לשתוק את התינוק ודו"ק: ד"ה דאית ביה בילה וכו' ואפשר למשום הכי וכו' מ"ש בחידושי הלכות דאיכא למימר דרבי יוחנן אליביה מאן דאית ליה נולד קאמר אינו נכון דא"כ קושיית הגמרא מעיקרא ליתא דיש לתרץ דרבי יוחנן אליביה מאן דאית ליה מוקצה קאמר אך צריך לומר דיש לתרץ דהאמת רבי יוחנן אית ליה נולד וכמה שכתב מהר"ם ובדברי הי"מ שכתב בחידושי הלכות משמע כן בהגהות אשר"י עיין שם ודו"ק:

דף מו ע"ב גמרא והגנועים מפשילים וכו' הוצרך לזה דלא תוכל לתרץ דשאני גבי מוכרי כסות דהכל יודעים שעושה בשביל מכירת בגדים ולא בשביל הגשמים משא"כ גבי נר דהרואה סבר שמטלטל כדי שיכבה מפני זה מביא דהגנועים מפשילים במקל וא"כ הרי יכול המוכר כסות לעשות בענין אחר ואפילו הכא מותר כיון שאינו מתכוון א"כ קשיא וק"ל · ואפשר בשביל תי' זה לא רצה אביי להקשות ממתניתין זו ומקשי מברייתא: ברש"י ד"ה ובלבד וכו' הא ר"ש היא וכו' ואין להקשות א"כ מאי צריך ר"ש לאשמעינן גבי מטה וספסל דהוא מדרבנן שמותר כשאין מתכוון הא אפי' בדאורייתא מותר דבר שאינו מתכוון דיש לומר משום דרבותא דרבי יהודה נקט וק"ל: בתוס' ד"ה והתנן רבי שמעון וכו' דאם כן דשני ליה בין נפל בו וכו' · עיין בחידושי הלכות מה שכתוב בזה ואין דבריו נראים מכמה טעמים אך נראה דוודאי קושיא הראשונה אין צריכים התוספות להוכיח עכשיו שהיא ממילא אך מקשים יותר חוזק דאפילו לסברת המקשי' דטעם דרבי שמעון הוא מחמת מוקצה אכתי לא פריך מידי כיון דידע דיש לחלק ודו"ק: בא"ד ויש לומר דחזר ביה אביי וכו' רצה לומר וכיון דסבר אביי במתני' דרב אושעיא דבנפל בעי"ט דינו כמו נפל ביום טוב ואין חילוק בין חד מי יימר לתלתא מי יימר סבר דה"ה שאין לחלק בין חד מי יימר ובין לא כלום ודו"ק: ד"ה מי יימר דנפל וכו' לכך נראה דלאו דווקא וכו' וה"ה דהוי מצי להוכיח דאי רבא קאמר דווקא בתלתא מי יימר דהיינו בנפל ביום טוב אסר רבי שמעון א"כ היכי שרי רבי יהודה הא וודאי מוקצה היא וק"ל: בא"ד וכן מוכח מאתקפתא וכו'· וליכא להקשות מנ"ל למקשן להקשות דלמא רבה דווקא בתלתא מי יימר קאמר דדוחק לומר דהמקשן סמך אגמ' דבילה דיש לומר דהמקשן הוכיח כמ"ש בסמוך או הוכחתו דווקא בתלתא מי יימר קאמר אם כן מאי צריך לומר גבי נר דליכא מי יימר כלל הא אף אם הוי חד מי יימר יכול לתרץ דשאני התם דאיכא תלתא ודו"ק: ד"ה מי יימר דמזדקק וכו' ויש לומר דבעל לא ניחא להזדקק וכו' נדרים של מצוה וכו' ואף אם באמת יכול להפר מכל מקום לא סמכה דעתה כי הוא סבר שלא ירצה להפר כיון שהיא של מצוה ובזה מתורץ נמי גבי נשאלים לנדרים כי גם שם לא סומכים דעתם כי שמא החכם יחמיר על עצמו שלא להתיר כיון שיש בו קצת מצוה לאפוקי הדיוטות אין מחמירין כל כך על עצמם ודו"ק:

דף מז ע"א בגמ' הכי נמי דאית ביה קרטין וכו' · ואין להקשות א"כ מאי קמ"ל הא מתניתין היא דיש לומר דאשמעינן דקרטין חשיבי וק"ל: בתוס' ד"ה לי התיר רבי וכו' השתא הוקצה דעתך דאסר מוקצה וכו' הוצרכו התוספות לזה לפרש דהמקשן סבר מסברא דנפשיה דאסר מוקצה היא לגמרי אפילו לרבי שמעון ושלא כדברי רש"י דפי' דהמקשן סמך עצמו אמ"ש לעיל דרבי יוחנן כר' יהודה סבירא ליה ודו"ק:

דף מח ע"א בתוספות ד"ה מ"ש ממיחם וכו' והא תניא בפ' כירה ·· עיין מה שכתב בחידושי הלכות ובמהר"ם ולדידי לא קשיא ולא כלום דוודאי בסיפא דמתני' שבזמן מים מרובים באופן שבוודאי לא יחמו רק להפשיר לכן מותר משא"כ כאן דיכול לחמם גם כן אף אם אינו נותן רק להפשיר אסור אך בסמוך שרוצים לומר הסברא בהיפך שיותר יש להתיר בשהוא קרוב לאש ממה כשהוא רחוק אם כן כל שכן יותר שיש למיגזר ג"כ אפילו כשנותן מים מרובים ועל זה מתרצים דוודאי סברא הראשונה היא אמת דיותר יש איסור כשהוא קרוב לאש ולכן בסיפא דמתניתין שא"א רק להפשיר לכן מותר וגבי מדורה איירי גם כן באופן זה שא"א לבא לידי בישול ודו"ק: ד"ה וכי מפני וכו' אך ק"ק כיון דאיירי בשל הפתק וכו' · עי' בחידושי הלכות ובמהר"ם ולדידי לא קשיא כלום דהיכי מפורש דברי אביי דאיירי בשל הפתק אלא וודאי סתם דינין דמוכין איירי בהפתק אם כן גם סתם גמרא דמתרץ דברי אביי איירי בשל הפתק וק"ל: ד"ה ה"ק אם לא טמן אין מטלטלין אמוכין קאי ולא אגיזי צמר וכו' ואין להקשות אם כן אמאי מתרץ הגמרא אקושיות נימא מסייע לה"א אגיזי לבד קאי ולא אמוכין דיו"ז מסתבר לומר דקאי אמה דסיים מיניה גם מהיכי תיתי לומר כן דלא קאי אכל הברייתא בשלמא כאן הייתי אומר כן מכח מתניתין דטומנים בגיזי צמר אך ק"ק גם בהיפך הייתי אומר כן מדלא תני במתניתין טומנין במוכין ואין מטלטלין דהוי רבותא מכל שכן בגיזי צמר ויש לומר דנקט רבותא לאשמעינן דמותר לטמון בגיזי צמר ודו"ק:

דף נא ע"א בתוספות ד"ה או טמן וכו' והכא מיירי כעין כיסוי כלי חרס וכו' · קצת משמע מדברי מהר"ם שהבין דמ"ש מגולה מקצתו היינו הכיסוי ואינו כן דמגולה מקצתו היינו פי הקדירה ולכן אף אם הוא הכיסוי כעין כלי חרס מכל מקום יכול לנדד הכיסוי וק"ל: ע"ב גמרא במתניתין תנא וכו'. עיין מה שכתבו החידושי הלכות ומהר"ם ליישב דברי הרי"ף והרא"ש ובעיני יש לפרש דבריהם דה"ק בגמרא במתניתין תנא לובדקי וגמל יוצאים באפסר ואם כן אכתי נפשוט מדאמר ארבע בהמות יוצאות וכו' לאו למעוטי גמל בחטם דליכא למימר למעוטי נאקה באפסר מדלא קחשיב לה דהא גם לובדקי יוצאת באפסר ואפילו הכי לא חשיב להו ודו"ק:

דף נב ע"א גמ' או דלמא זמנין דרכו וכו' · בחידושי הלכות מקשי מה צריך לטעם זה ת"ל דלא מינטרא בהכי ולדידי לא קשיא דוודאי כיון דכי איכא עלה מינטרא בהכי אם כן ממ"נ אי איכא עליה מינטרא ואין כאן משוי ואי ליכא עליה דנפל או אין שום משוי עליה לאפוקי נאקה באפסר דאז אף בזמן שיש עליה לא מינטרא זה נקרא משוי וק"ל: שם ברש"י ד"ה איתמר בהדיא דשמואל הוא דשרי כו'· וק"ק למה הוי זהו בהדיא דלמא מה שאמר ר' חייא בר אבין משום שמואל דשמר מותר היינו גם כן מכללא דמחליפין דאתי למעוטי גמל בחטם וכמו שמוכיח רב יוסף ויש לומר דהוכיח ממ"ש רב חייא בר אשי משום רב דאסור ש"מ דשמואל מתיר בזה דליכא למימר בהיפך דמה שאמר רב לשמר אסור הוכחתו מדשמואל מתיר במחליפין ש"מ דרב אוסר דא"כ מה הוסיף רב חייא בר אבין לומר משום שמואל דמותר הלא גם רב חייא בר אשי יודע זה ודו"ק: בא"ד והוא למחליפין כדאוקימנא כו' לפי הגירסא שלפנינו שמי הא מקמי הא כו' א"א ליישב פרש"י בזה דמאי רצה בזה כיון דהגמרא עצמה מתרץ שמי הא מה לו לתירוץ אחר ואף גם אם הגירס' כמ"ש בשאר ספרים ישנים מכל מקום כיון דהמקשן אומר ומה חזית דמסמי כו' היכן נרמזת תירוץ זה של רש"י ויש ליישב ודו"ק: בתוספות ד"ה בבאין כו' אלא בשינוי מעשה כו'. ע"כ ט"ס יש כאן בדברי מהר"ם דאדרבה בהיפך איכא למימר דמה שכתוב ואין עולין מלקבל טומאה היינו כבר נטמאו הא אין עולין מאותה טומאה לאפוקי כאן מביאין ראיה דאף אם לאו נטמאו עדיין מכל מקום כיון דליכא שינוי מעשה מקבלין טומאה עכשיו וק"ל:

דף נג ע"א גמרא אמר ליה וכי מה בין זה לאוכף כו' ובקיצור הוה ליה להקשות אברייתא דלעיל דמחלק בין מרדעת לאוכף לדברי ת"ק ומשמע מדברי רש"י שחולקים אם אוכף מחמם אם כן יכול לתרץ גם כאן ולחלק דמרדעת מחמם לכן אין כאן משום טירחא לאפוקי אוכף וכן יש להקשות בסמוך דמקשי דכ"ע מיהת מרדעת מותר מ"ש מאוכף ויש ליישב ודו"ק: שם דכ"ע מיהת מרדעת מותר מ"ש מאוכף כו' לפי מה שמתרץ רבי זירא לעיל כרביה סבירא ליה משמע דרב חולק על הברייתא א"כ יש לדקדק מאי קושיא דילמא גם שמואל סבר כרב בדין זה בפרט שתירוץ של רב פפא לא קאי אליביה דרב אם כן ע"כ צריך לומר דחולק וכמו שפרש"י בסמוך אם כן דלמא גם שמואל יש לתרץ כן ויש ליישב וק"ל: ברש"י ד"ה ה"ג א"ל מותר כו' כסבור הא דאשתוק וכו' עיין בחידושי הלכות ובעיני נראה דוחק דהא כל קושיות המקשן הוא מה בין זה לאוכף שמותר להניח על החמור וזה קאי לשני התירוצים אך יותר יש לומר דהמקשן הבין דהוא מעצמו סבר מזה מותר וא"כ הקשה מברייתא והשיב לו רבי זירא כי הוא כרביה ס"ל ולכן אישתק כי מה שמקשה עליו תקשי על רביה ואף אם אפילו כרביה ס"ל דחולק על הברייתא מכ"מ שפיר איכא למימר ג"כ דאשתק משום שסבר כרב דמתיר ולא שהוא מסברת עצמו סובר כן ודו"ק: ע"ב גמ' והא אנן תנן כו' · אי הכי מה זה חומר בבהמה כו' עיין בחידושי הלכות ובמהר"ם ולדידי נראה לתרץ הכל דכל קושית המקשן הוא הא אנן תנן גבי אדם דמותר א"כ מ"ש אדם מבהמה בשלמא על הברייתא יש לתרץ דבהדיא קאמר שזה חומר בבהמה לאפוקי אמתניתין קשיא אם איתא דסבירא ליה דהוזמר בבהמה מבאדם כזה הוה ליה למיתני גם כן ולחלוק בין בהמה לאדם כמו הברייתא דהא גם המתני' תני:

דף נה ע"א גמ' ריסיך בקרירי כו' · בתשובת מהר"ל מביא גמ' זו ומקשה לנ"ל לומר ריסך הנ"ל בקיצור ריסא דריסך בחמימי ומתרץ דעכ"פ גם שמואל לא יפה עשה מאחר שהיתה זעקת אלמנה ה"ל לשמואל להמליץ בעדה נגד מר עוקבא וביותר מוכח ממ"ש התוס' בשם הגאונים פרק זה בורר גבי עולם הפוך ראיתי שראה שמואל יושב לפני ר"י מאחר שר"י הוכיח לשמואל גבי אלמנה דכאן משמע בהדיא ששמואל לא יפה עשה כאן והיינו משום שהיה לו להמליץ בעדה ובזה מיושב מאי הקשה ר"י לשמואל וכי לא ראה את מר עוקבא יושב בכאן אלא וודאי מטעם הא' אפשר כפשוטו לשמוע ומקמה לנחם אותה ובזה נחם לה ג"כ ודו"ק: שם הא יתיב מר עוקבא כו' · נראה לפרש דוודאי גם רב יהודה ידע שאין נענש רק מי שבידו למחות אך רב יהודה היה מפרש הכתוב שעכ"פ צריך כ"א לשמוע זעקתו של העני והאלמנה כי אולי יכול ליתן לו עצה או שאר נחת רוח ולכן אמר ג"כ לא סבר מר כו' ולא אמר והכתיב אוטם אזנו אך לפי זה אמר ומתמה על שמואל שלא השגיח לשמוע אפי' לדברי' וע"ז הקשה אוטם אזנו וגו' והשיב שמואל וודאי צריך כ"א לשמוע גם דבריהם אולי יגיע תועלת להם מזה אבל כאן כיון שבעל המשפט יושב אצלנו אין אנו נענשים כל כך כיון שבידו לשפוט הדבר מיד ודו"ק: שם אם שרים חטאו זקנים מה חטאו כו'. נראה לפרש דוודאי גם פשוטו הדבר ידוע היא שהזקנים נענשים עבור שלא מיחו בע"ה ולכך נקראים כאן זקני עמו אך שמקשי אם גם שרים חטאו א"כ למה נענשים הזקנים על שלא מיחו בעם זה וודאי שהעם לא יקבלו התוכחה מהם וכיון שיש להם לתלות עצמם באילן גדול שגם השרים חוטאים כמותם ומי הענישם על הטאם ולכן אין הכח ביד הזקנים להוכיחם ומתרץ דבאמת מפני העם לבד לא היו נענשים אך הענש בא לזקנים בשביל שלא מיחו באמת גם בשרים אף אם ספק יש אם השרים יקבלו וזה שסמך לזה מ"ש ר' זירא לר' סימון לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא כו' ובזה מתורץ ג"כ מה שלא אמר בשלמא שרים חטאו אלא זקנים מה חטאו ודו"ק: שם על מצחן של צדיקים כו' על מצחן של רשעים כו' · נראה לפרש שהוצרכו לזה ע"פ מ"ש פ"ק דע"א רב אבא בר כהנא רמו כתיב חלילה וגו' להמית צדיק עם רשע והכרתי ממך צדיק ורשע ל"ק כאן בצדיק גמור כאן בצדיק שאינו גמור והכתיב וגו' התם נמי כיון שהיה כו' ה"ל כצדיק שאינו גמור אם כן הוצרך הקדוש ברוך הוא להראות מלותיו שצדיק גמור אינו נספה עם רשע ועל הרשעים תי"ו של דם כדי להורות שאילו לבד הם רשעים גמורים רק שאחרים יכול להיות נספים עמהם לאפוקי שלא תאמר שהאחרים כולם הם רשעים ובזה מדויק לשון הגמרא שהללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורי' שלפי פשוטו קשה הלא כבר אמר הקדוש ברוך הוא רשום על מצחן של צדיקים כו' ועל מצחן כו' אלא שהמדת הדין הבין שאינן צדיקים גמורים וא"כ יכול שנספים עמהם והשיב הקדוש ברוך הוא שהם צדיקים גמורים ועל ענין זה פרשתי סוף הפסוק והיה כצדיק כרשע בשני כפי"ן שאמר חלילה להמית צדיק גמור עם רשע והיה צדיק גמור כצדיק כרשע כמו שהוא כצדיק וכרשע דהיינו צדיק שאינו גמור ודו"ק: ע"ב מיתיבי אמרו מלאכי שרת לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה קנסת מיתה על אדה"ר א"ל מצוה קלה צויתיו ועבר עליה א"ל והלא משה ואהרן כו'. ויש להקשות וכי לא ידעו המלאכים מה שכתוב בתורה ביום אכלך ממנו וגו' גם מ"ש והלא משה ואהרן משמע שבאו לסתור התירוץ מצוה קלה צויתיו והוא פסוק מלא שאדם הראשון מת בשביל זה ויש ליישב על פי מה שמצינו במדרשים והובא בחז טוב פרשת בראשית שאדם הראשון מתרעם לפני הקב"ה ואומר רבש"ע אילולי שתקנת מות נגזרות לא כתבת בתורה אדם כי ימות כו' ותלית המיתה בי ממילא זהו כוונת המלאכים ששואלין מפני מה קנסת מיתה על אדה"ר ר"ל למה קנסת לתלות המיתה עבור אדה"ר הלא כבר כתבת המיתה בתורה והשיב הקב"ה בשביל שעבר עבירה קלה לכן תליתי המיתה עליו והמלאכים לא הבינו התירוץ חשבו הקב"ה השיב טעם על המיתה עצמה ולמה מת אדה"ר מפני שעבר עבירה וע"ז באו ושאלו והלא משה ואהרן כו' אלא וודאי שהמיתה מוכרחת להיות וא"כ קשה למה תלית המיתה על אדה"ר והשיב הקב"ה גם אני מודה שמקרה אחד לצדיק וגו' רק שמה שתליתי המיתה עליו הוא בשביל שעבר עבירה קלה ודו"ק: בתוספות ד"ה ארבעה כו' והא דכתיב כי אין צדיק כו'. עיין מ"ש על זה בפרשת משפטים עם גמרא דפ' חלק למדתנו רבינו כי אדם אין צדיק כו' וגם מיושב כאן מ"ש בעטיו של נחש ולא קאמר בשביל האכילה של אדם מן האילן למה תלה בעצת הנחש אך לפי זה הכי קאמר עבור שמשמע מעצה וללשון הרע של נחש שאמר שיהיה כאלהים לכן הוצרך האדם למות וכמו שאמר הפסוק ואכל וחי לעולם וגו' וכעין שפירשתי הפסוק ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך עיין בדרשת שבת תשובה ודו"ק:

דף נו ע"א גמ' כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה כו' שביקש לעשות ולא עשה כו' ואע"ג דפסוק מלא הוא תהלים נ"א בבוא אליו נתן הנביא כאשר בא אל בת שבע חנני ה' כחסדך יש ליישב דה"ק בבוא אליו נתן הנביא כאשר בא ר"ל כאילו בא ממש אל בת שבע ואמר

פני

חנני ה' כחסדך ע"ד המדרש על הפסוק לך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו זהו החסד שמשלם עונש מעשה ולא על המחשבה לזה אמר דוד הלא לא חטאתי במעשה רק מחשבה בקשתי לעשות והחסד שלך הוא שאינך מצרף רעה למעשה לכן חנני כחסדך וק"ל :

דף סז ע"ב גמ' חמרא וחיי לפום רבנן חיי וחמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון כו'. צריך ליישב הכפל ושינוי פעם הקדים חמרא ואח"כ חיי [ופעם הקדים חיי ואח"כ חמרא] גם שמסיים אח"כ ולפום תלמידיהון ויש לפרש דה"ק מתחילה הקדים חמרא ע"פ הגמ' ברים כל אסיי אנא חמר באתר דלית חמר תמן מתבעי סמנין כו' א"כ אמר חמרא יהיה לחיי ולא יצטרך סמנין לפום רבנן ואח"כ הקדים חיי לחמרא למימר מלבד החמרא יהיה חיי לרבנן וחמרא יהיה. לפום תלמידיהון ע"פ הגמ' בסנהדרין אגברא חמרא אדרדקי כי היכי דלימרי מלתא נכנס יין כו' כדי שיגידו התלמידים תורה ודו"ק:

דף סט ע"ב בתוס' ד"ה הא מני כו' וכן מוכח בשבועות כו' והיינו אם נאמר לא שמיה שגגה לאפוקי אם נאמר דגם לרבנן שגגת קרבן שמיה שגגה או שגגת שסבר שיש בה עשה לאו שמיה שגגה דאל"כ אלא דשגגת קרבן לבד הוי שגגה ג"כ תקשי למה נקט הברייתא גבי לשעבר אם אמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן דבר זה דשגגת קרבן לבד הוה שגגה היה יכול להשמיענו גם בלהבא אך לפי זה אינו מיושב לישנא אחרינא לעולם אימא לך דמוגבז היא ולא תקשי פשיטא דקמ"ל דדוקא שגגת קרבן הוי שגגה לאפוקי אם עבר שסבר שיש איסור עשה ולאפוקי מרבנן דסברי דשגגת איסור עשה הוה שגגה ויש ליישב דהמקשן סבר דמנ"ל לאביי לעשות עוד פלוגתא אחרת בין רבנן ומוגבז אי איסור עשה חשיב שגגה אי לאו כיון דלא אשכחן דפליגא בהא ומה שיש עוד לדקדק על גמ' דשבועות שהביאו התוס' כתבתי שם ע"ש ודו"ק:

דף ע ע"א גמ' מה טעמא דר' יוסי כו' נראה לפרש דאמר מ"ט דר' יוסי שאינו מביא הפסוק ככתיבתו דהוה ליה למימר ועשה מאחת מהנה פעמים שחייב כו' ולמה אינו מביא ככתוב בתורה ומתרץ משום דרבי יוסי סבר דמ"ס אתא לדרשה אחר' ולכן אינו מביא אותו ככתיבתו לדרש' זו שלפעמים שחייב אחת על כולן ובזה מתורץ נמי דהמקשן צריך להביא זה לקושייתו ולא סגי ליה במה שאמר פעמים שחייב כו' מפני שהמקשן נסמך שלא תקשי ליה הלא ע"כ הברייתא אינו כתקנה שהרי מביא הפסוק שלא נזכר בתורה מפני זה הביא דברי רבי יוסי בר' חנינא ודו"ק : בתוס' ד"ה ועל כולן כו' משום דהוי שני כתובים כו' . ק"ק דעדיין אינו מיושב קושייתם שהקשו דאיכא למ"ד דנין ויש ליישב דלעיל סמכו אשמוי דהיינו דאיכא למאן דאמר דדנין אפי' בכלל ופרט א"כ מסתבר לומר דאפי' מאן דאמר אין דנין מודה לכל הפחות גבי דבר שהיה כו' דדנין ודו"ק:

דף עא ע"ב גמ' ודלמא ספוקי מספקא ליה כו' . ק"ק א"כ מאי בעי לרב אשי כיון שבני ישיבה הניחו בספק במאי פליגי ולא היה להם הוכחה להכריע מהיכי תיתי לרב אשי להכריע י"ל דאיכא למימר לבני ישיבה היה פשוט להכריע רק לפי סברת המקשן שהיה לו ספק במאי פליגי השיבו דאיכא לאוקמי קרא לכל חד ודו"ק :

דף עב ע"א בתוס' ד"ה בעל ה' בעילות כו' והא דנקט עולא שפחה חרופה כו' וק"ק למה לא תירצו במאי דסליק מיניה דעולא בא לאשמעינן אפי' בשפחה חרופה דאין כאן אשם תלוי אפ"ה אינו מביא אלא אחת כמו שתירצו התוספות וי"ל כיון דלפי האמת הדין כך אפילו בין ביאה לביאה כמו שהביאו ראיה ניחא להו מפי ליישב בזה הרבותא משמיענו שהיא יותר קרובה בדברי עולא וק"ל : בא"ד וכן משמע בפ"ד מחוסר כפרה כו' וה"ה דהמ"ל דאל"כ מאי תיקשי רב המנונא אלא מעתה כו' אלא די"ל דמנ"ל באמת להקשות ודוחק לומר כיון לדברו ביחד רב המנונא ועולא ידע רב המנונא דעולא איירי אף בין ביאה כו' וק"ל : בד"ה מתקיף כו' כיון דלא מחלקות כו' ומה שהקשה בחידושי הלכות יש ליישב דאם [כן] הוה ליה לרב דימי למנקט אפילו למאן דאמר לא בעי ידיעה דחייב לרבי יוחנן בין ביאה לביאה והיינו במה דאיירי עולא בר פלוגתא ולמה לו למנקט למ"ד בעי ידיעה ולחלוק על עולא : ע"ב בתוס' ד"ה נתכוון להגביה כו' משמע דחייב לכ"ע כו' דליכא למימר דה"ה גבי נתכוון לחתוך (תלוש) [מחובר זה] וחתך מחובר (להל) [אחר] דסבר רבא דפטור . (חסר בהעתק) : דאפילו בזה סבר דחייב למדאמר רבא הטעם לחתיכה דאיסורא משמע דאם נתכוון לחתיכה דאיסורא מודה דחייב וק"ל :

דף עג ע"א בגמרא אלא לרבא דאמר פטור כו'.עיין מה שהקשה מהר"ם לפי הבנתו גם לעיל מאי קשה היכי משכחת לה במאי ידע דשבת הוא אימא דלמא כל הל"ט מלאכות סבר דמותרין אך מלאכות המותרות לדידן סבר הוא דאסור וא"כ בזה ידע דשבת הוא אלא וודאי דל"ל דא"כ נקרא זה שוכח עיקר שבת כיון דכל המלאכות האסורות סבר דמותר ואין נקרא זדון שבת אלא כשיודע עכ"פ מלאכה האסורה באמת וא"כ גם קושייתו אינו כלום כיון דטועה בשיעורין וכל מה שאסור סבר הוא שמותר באותו שיעור א"כ אין זדון שבת כלל וק"ל : בתוס' ד"ה אלא לאו רישא כו' דכה"ג אפילו נתכוון למחובר זה כו' ואין להקשות באמת אברייתא גופה למה לא מני דתומר שאר מלות משבת בדבר זה של מחובר זה וחתך מחובר אחר משום דברייתא רוצה להשמיענו דתומר אפילו בשוגג שלא מתכוון ודו"ק :

דף עד ע"א ברש"י ד"ה שכן עני אוכל כו' וזורה ובורר ומרקד סידורא דפת כו'.עיין מ"ש מהר"ם כאן וכן הוא משמעות לשון רש"י דאי עבוד כותש ודש חייב שתים וא"כ ק"ק ר' יוחנן מגייתא נ"ל שאם עשאן כולן בהעלם אחד כו' וודאי הא דלא חשיב שפיר יש ליישב משום דרוצה לנקוט סידורא דפת אבל לענין להשמיענו דחייב ל"ט חטאות קשה הא יש למצוא דחייב ארבעים ויש ליישב : בתוס' ד"ה מתקיף כו' . עי' מ"ש כאן בחידושי הלכות ובמהר"ם גם מה שהוסיף להקשות בחידושי הלכות והיינו לפי פירושו שמפרש כוונת התוספות בשלמא אי הוי ברייתא אחריתי לא הוה אלא חדא בבא דחייב בנפה וכברה כו' אבל לדידי יש ליישב דוודאי התוספות סוברים דגם אי הוה בבא חדא דתני חייב שתים ורוצה לאוקמי בנפה וכברה דווקא יש ג"כ להקשות מידי נפה וכברה קתני ומה שהקשו כאן דווקא לפי פירוש הקונטרס דלקמן היינו אי הוי ברייתא אחריתי כיון שאינה לפנינו אותה הברייתא היינו מתרצים דיש איזה הוכחה בברייתא הזאת דאיירי בנפה וכברה רק שמקשן כאן לא ידע דרב אשי איירי בקנון ותמחוי דווקא וא"כ גם מה שמתרץ ר"י כאן דפריך דווקא מקנון ותמחוי היינו ג"כ לפי שיטתו דלקמן דהתניא היינו ברייתא אחריתי ואין להקשות מנ"ל לתוספות להקשות על רש"י דלמא אימא דרש"י סבר סברא זו דלא שייך : (חסר בהעתק) ובזה יש לתרץ ג"כ כפשוטו דלפי פי' התוספות דפריך מקנון ותמחוי היינו דסתם לישנ' דבורי' לא משמע בקנון ותמחוי אבל נפה וכברה סבר אביי דיש במשמעות לשון של בורר ג"כ כמו שיש במשמעתו בורר ביד ולא אוכל מתוך פסולת לא משמע כלל לישנא דבורר רק פסולת מתוך האוכל ולכך מקשה אביי דווקא אוכל פסולת כו' ודו"ק : ע"ב גמ' והוא שקשרן והיינו קשר שאינו של קיימא שאינו חייב בשביל קשירה אך ראיתי בברטנורא שמפרש דחייב שתים אחת משום תפירה ואחת משום קשירה ולפ"ז אינו מדוקדק מ"ש התוס' לקמן בסמוך בד"ה שוחט משום מאי כו' וק"ל :

דף עה ע"א בתוס' ד"ה טפי ניחא ליה כו' אבל במידי דלא איכפת ליה כו' . יש ליישב מה שהקשה בחידושי הלכות דכבר כתבו התוס' לעיל דהמקשן סבר דיש תיקון כשממית אותו שלא יסרכם וע"כ אינו מתרץ כפשוטו דלא איכפת ליה שהרי יש לו תיקון בזה לכן נ"ל שיש עוד תיקון אחר כנגדו דניחא ליה דליגל נבעי וק"ל : ע"ב גמ' אילו לאפוקי כו' חסר אחת לאפוקי כו' מה שהקשה מהר"ם יש ליישב (אחד) [דאתי] לאשמעינן שיש איזה תנאים החולקים לאפוקי אם לא תני במתני' ה"א דליכא מאן דפליג אמתני' ודברי הכל היא לכן תני לאפוקי שיש מ"ד החולקים מדקתני אילו ברישא משמע שיש איזה סברות החולקים והא דתני ושייר אילו ברישא: שם תניא כל הכשר כו' וכל שאינו כשר כו'. בדיוקי' דמתני' דלא יהיו סותרין להדדי יש ליישב כפשוטו שאין דיוקים ועוד נראה ליישב דוודאי ה"א בחד מינייהו חייב חטאת רק דנקט ברישא תרווייהו לאשמעינן רבותא דרבי שמעון דפוטר אפילו בתרווייהו לאפוקי הסיפך ליכא למימר דה"א בחד מינייהו פטר והא דנקט בסיפא תרווייהו לאפוקי ר"ש בן אלעזר דחייב דהא לא נזכר רשב"א במתני' רק בברייתא ודו"ק :

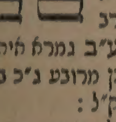
דף עו ע"א בתוס' ד"ה ואמר ר"ש כו' דהא כיון דמצטרפין כו' . עי' מה שכ' מהר"ם ולדידי נראה שנ"ל כיון דמצטרפין בלא ור"ל כאן שאין מצטרפין ביחד א"כ ע"כ ראויין לחברן ביחד וחזי לו למדרס וא"כ ע"כ כוונתו לייחד למדרס וא"כ בודאי מצטרפין לטומאת מדרס הנס דלעיל גבי עלה ותבן אין שייך כו' דכוונתו לצטרפן היינו כפשוטו שכוונתו להאכילן לבהמתו לאפוקי כאן כיון שהוא מצטרפן ביחד ע"כ כוונתו למדרס ובזה אין צריך גם למ"ש מהר"ם דהתוספות ס"ל דמתני' דהכנד היינו בייחדן דהשתא הם דברי התוספות עצמם ודו"ק:

דף פב ע"ב גמ' ור"ע סבר כנדה מה נדה מטמא באבן מסמא כו' וק"ק מנ"ל כו' דלר"ע אתי היקש' דנדה לטמא באבן מסמא והיקשא דשרץ דלא יטמאו המסמשין אימא לר"ע בהיפך היקשא דשרץ אתי דלא יטמא באבן מסמא והיקשא דנדה שיטמאו המסמשין כמו כלים המסמשין ונוגעים בנדה ולרבנן אתי היקשא דשרץ גם שלא יטמא המסמשין והיקשא דנדה למשא לבד דיותר מסתבר למעוטי אבן מסמא ממסמשין דא"כ גם התוספות אינן מקשין כלום לרבנן דהיקשא דשרץ לא אתי למסמשי מנלן שלא יטמאו כמו ע"ז עלמה מאי קושיא דילמא מכח כ"ש הוא אם אמעוט מסמא מכ"ש מסמשין שלא יטמאו ויש ליישב וק"ל :

דף פג ע"ב בתוספות ד"ה כי תיבעי לך וכו' ולעיל נמי מייתי אפלוגתא דר"ע ורבנן וכו' ואין להקשות היא נופא מנ"ל לגמרא לפרש האבעיא לענין טומאה דלמא לענין איסור מבעיא ליה וא"כ מה פריך לעיל אלא הא דבעי רב חמא וכו' תפשוט דלמא האבעיא דוקא לענין איסור אבל לענין טומאה באמת פשיטא ליה דאינו לאברים די"ל דאם כן גם האבעיא תפשוט דלענין איסור ישנה לאברים דאי תימא דאין ישנה לאברים לענין איסור אם כן מאי צריך למילף מנדה דלענין טומאה אינה לאברים הא כל שכן הוא כמ"ש התוספות אחר כך וק"ל :

דף פד ע"א בתוספות ד"ה ולחנניה טלטול וכו' תימה וכו' ועוד וכו' וק"ק מאי קושיא דלמא באמת ה"ק ולחנניה דאמר לעיל ספינות הירדן טמאה לא תימא שהטעם הוא משום דמטלטלת על ידי בני אדם אלא אפילו על ידי שוורים אפילו הכי שמה טלטול לאפוקי רבנן לא דיברו כלום מזה שיהיה טמא משום טלטול ודו"ק : ד"ה אלא אמר רב פפא וכו' אלא אדקדוק דבריו דדייקינן והא מגען טמא וכו' ויש להקשות מנ"ל לרב פפא שמה שאמר רב זביד ומגעו טמא הוא רק דיוק דלמא מגיה רב זביד כן בברייתא ומ"ש מהר"ם כאן דפשיטא הוא אינו כלום דצריך לאשמעינן לאפוקי ספינה טמא מגעו וע"כ היותר נראה דוודאי בין לרב זביד בין לרב פפא אינן מגיהין כלום בברייתא דאם כן הוה ליה למימר חסורי מחסרא אלא שמפרשים רק דברי הברייתא דכוונת הברייתא דה"ק ובזה אין מקום לדברי מהר"ם גם למ"ש בחידושי הלכות לתרץ קשיית ר"ת דהוצרך להגיה כן כדי שלא יהיה קאי אדקדוק הברייתא דהא גם רב פפא אינו מגיה כלום ואם כן אינו מפורש בברייתא כלום ואף שהתוספות כתבו בלשונם דלמה לו להגיה וכו' מכל מקום רק גם זה נקרא הגי"ה מה שמשמעינן מדיוק ודו"ק : ע"ב בתוספות ד"ה מנין לערוגה וכו'. מכלל דערוגה נמי כן היא וכו' . עיין בחידושי הלכות ובמהר"ם ולדידי יש ליישב כפשוטו דאי לאו דקים להו לרבנן וכו' ה"א דלמא הקפידה דווקא שיהיו נזרעים באלכסון של שטח על שטח רחוק יותר לכן צריך לומר דקים להו דהמשה בשיתא אפילו כנגד האמלעות ודו"ק :

דף פה ע"א בתוספות ד"ה וקים וכו' וא"ת יזרעו תשעה מינים וכו' - עיין במהר"ם ולדידי יש לומר דאכתי קשה דלמא הכי קים להו דעם מקום הזרעים צריך ששה על ששה דווקא לה' זרעונים ודו"ק : ד"ה אמר רב ערוגה וכו' הא מסיק דגזרינן וכו' והמקשן דלא אסיק אדעתיה דגזרינן וכו' יותר עדיפא לו קושיא זו דליזרע מאמצעתי וכו' וק"ל : ברש"י ד"ה והאיכא מקום קרנות וכו' ואיכך צריך להמשיכו וכו' אלא הפרש טפח כזה

והיינו שממשיך זרע אחד ומתחיל לזרוע לצפון וזרע השני כערוגה אחרת בצד שכנגדה סמוך לדרום וכן זרע אחר סמוך למזרח וזרע אחד סמוך למערב באופן שלא יהיו שוין הזרעים של שתי ערוגות זה כנגד זה שיעור טפח ודו"ק : ע"ב גמרא איתיביה רבינא לרב אשי וכו' ורואין אותה כטבלא מרובעת וכו'. וק"ק דלמא עכ"פ בעינן מרובע ג"כ בשביל הקרנות ובתוכה אכתי יש לומר שאף בעגול מותר ויש ליישב וק"ל :

דף פז ע"א בתוספות ד"ה ואתה פה וגו' וכו' שהרי לאהרן ומרים לא אמר לפרוש וכו' וק"ק לפי זה מאי צריכי לתרץ היאך היה מערער אהרן ומרים וכו' בקיצור יכולים לתרץ אם איתא דהקב"ה אמר להם לפרוש למה לא נוח לאהרן ומרים לפרוש אלא וודאי דמשה פירש מדעתו ובדרך שרוצה לילך וכו' ויש ליישב דוודאי מסברת עצמם אין שייך להקשות על הקב"ה למה נוח לזה לפרוש ולא לאחר כי בהדי כבשי רחמנא למה לך אך כתבו שהתרעומות של אהרן ומרים היה כי בוודאי משה עשה מדעתו מאחר שלא נוח לן לפרוש כמ"ש התוספות הלא גם בנו דיבר וק"ל :

דף פח ע"א גמ' דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו וכו' שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכו'. בכאן מקשים כל המפרשים וגם האלשיך ממ"כ או ראוי לקשור שלשה כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע ועוד שלישי בשביל שהקדימו נעשה לנשמע או רק כתר אחד בשביל שהקדימו והנראה ליישב ע"פ מה שכתב הרמב"ם בספר המורה וגם בספר חובת הלבבות שכן ראוי להיות סדר הלימוד במצות מתחילה ע"פ הקבלה כאשר קיבל מאבותיו וכאשר צוה לנו משה בתורה כן יקיים אותן ואח"כ יתבאר במופת מחויב ללמוד ולחקור במופת עד מקום ששכלו מגעת אולי ימצא על הכל טעמים המיישבים על הלב וסיים הרמב"ם ובלבד שלא יזיז מן הקבלה וכו' ר"ל אף ששכלו אינו מגיע למצוה טעם נכון מ"מ בשביל זה לא יעבור ח"ו רק ישמור לעשות כפי מה שבא הקבלה ובזה מיושב אגלי החילוק שבין שאלת חכם לרשע בסדר הגדה והיינו שהחכם אינו שואל טעם על המצוה למה יעשה כי הוא מקיים אותה עכ"פ כאשר בא בקבלה רק אח"כ שואל על התורה להגיד לו אולי ימצא טעמים במופת על המצוה משא"כ הרשע שואל מה העבודה שאינו רוצה לעשות המצוה מאחר שאינו יודע הטעם למה עושה אותה ואגב אפרש ג"כ ענין שאינו יודע לשאול מקשים למה משיבים לו תשובת הרשע דלמא מה שהוא שותק מפני שאינו קשה לו כלום ואפשר שמתורץ במה שאמר את פתח לו ר"י מאחר שאין ידוע מה כוונתו של האינו יודע לכן פתח לו ר"ל פתיחת והתחלת הדברים תגיד לו ולא מה שאתה מקשה שניו של הרשע ומשיים לי ולא לו אילו היה שם וכו' רק הפסוק תגיד לו ולדידי נראה שאין הפי' שאינו יודע לשאול היינו ששותק רק ה"ק שאני רואה בו שאינו יודע ומסופק אם ישאל שאלת הכם או שאלת הרשע את פתח לו ר"ל אתה התחיל להגיד לו תשובה מה שמשיבים לרשע על שאלתו ממילא ישאל שאלת החכם אח"כ ובזה מיושב נמי דקדוק קצת במ"ש ר"ג אומר כל שלא אמר ג' דברים בפסח וכו' על שום מה וכו' מצה שאנו אוכלים על שום מה וכו' שקשה אריכות הלשון דהל"ל בקיצור פסח למה אכלו אבותינו וכו' וכן מצה למה אנו אוכלים וכו' וכן מרור וכו' אלא הכוונה שאין לו לשאול על המצוה טעם למה אנו עושין כי עכ"פ מחויב לעשות המצוה אף בלא טעם ולכן אינו יכול לומר למה אוכלין רק מדייק בלשונו ואמר מצה שאנו אוכלין עכ"פ אנו אוכלין אף שלא תגיד הטעם רק רצונו לחקור אם יש טעם עליו ובזה מיושב הגמרא ג"כ ענין הקדימה נעשה לנשמע הוא כי אם לא הקדימו רק אמרו נשמע ונעשה היה הפירוש נשמע מקודם אם יהיה לנו איזה טעם נכון אז נעשה ונקיים אותו ואם לאו לא נעשה או אף כפשוטו אילו לא הקדימו היו מבינים כדרך העולם שאומרים נשמע דבריך ונקיים אותו ממילא אז לא היו ראויים רק לכתר אחד כי הכל אחד כי השמיעה בלא נעשה אינו כלום לאפוקי כשהקדימו נעשה אז א"א לפרש כפשוטו מאחר שכבר אמרו שיעשו לא צריכים לומר ונשמע וודאי ישמעו אלא וודאי שכוונתם שאמרו נעשה עכ"פ בין שיהיה לנו טעמים על הדברים בין לאו עכ"פ נעשה אותם ואח"כ נשמע ג"כ נראה לחקור ולשמוע במופת טעמים עליו ממילא נעשה ונשמע הם שני דברים כל אחד ענין בפני עצמו ולכן נטלו שני כתרים אחד נגד נעשה ואחד נגד נשמע ודו"ק : ע"ב גמ' ת"ר הנעלבין ואינן עולבין וכו'. עיין פי' הזהב מ"ש: שם ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה וכו' עד ואף מלאך המות מסר לו דבר וכו' . ידוע מה שנתקשו בו כל המפרשים כל אחד פונה לדרכו ואני אוסיף איזה דקדוקים מה שלא הזכירו הם אחד אריכות דברים שהשיב משה רבש"ע תורה שאתה נותן לו מה כתיב בה וכו' והל"ל בקיצור רבש"ע מה כתיב בתורה אנכי וגו' גם מה טעם שכל אחד נעשה [לו] אוהב ומסר לו דבר לא די שלקח מהם התורה למה יתנו לו עוד מתנות גם הלשון שאמר בשכר שקראוך אדם מה ענין לשון קריאה הל"ל בשכר שאתה אדם ורש"י מיישב ואמר בשכר שחרפוך כו' והוא דוחק וע"כ הנראה כי דברי תורה הם עניים במקומן ועשירים במקום אחר וע"פ המדרש ילקוט פ' האזינו בשעה שעלה משה למרום בקשו מלאכים להורגו א"ל בשביל שני דברים שנתנו לו מן השמים אתם רוצים להרגני הניחוהו משל לבן מלכים שמהלך בדרך עמדו עליו לסטים להרגנו א"ל בשביל חמשה סלעים שבידי אתם כו' הניחו אותו כשבא לעיר התחיל למכור אבנים טובות ומרגליות כו' כך משה כשהיה במקום סכנה אמר שני דברים ואחת היו בידו כו' כלל העולה ממדרש זה שמשה הטעה את המלאכים שלא היו יודעים מה שלקח אתו מן השמים ועדיין צריך להבין מה ענין הטעות ומה הן השני דברים ומהו האריכות הדברים בשביל שני דברים שנתנו לי מן השמים הוה ליה למימר בקיצור בשביל שני דברים שלקחתי הענין הוא כמ"ש כל המפרשים שתרעומות המלאכים לא היתה על פשוטו של תורה רק על הסודות ושמות וצירופים שבתורה והנה ידוע שהתורה נחלקת לשלשה דהיינו תורה שבכתב ותורה שבעל פה והנסתר הסודות שבתורה וזה כוונת תחילת מדרש רבה פרשת בראשית רבי הושע פתח ואהיה אצלו אמון פדגוג מכוסה מולנע רוצה אמר תורה שבכתב הוא פדגוג ומנהיג את העם להלוך בדרך ישרה ובמצות ה' תורה שבעל פה הנדרש מן התורה

שבכתב

שבכתב הוא מכוסה ר"ל ע"ד אי לא דדלאי לך חספא לא משכחת כו' רק שהיא מכוסה התורה שבכתב וכאשר לוקחים הכיסוי בקל ימצא את הדרש של תורה שבעל פה ועוד מוצנע הוא סודות וצירופי התורה שהוא עמוק וקשה למצוא כדבר שהוא מוצנע בסתר ממילא משה השיב המלאכים ואמר בשביל שני דברים שנתנו לי מן השמים רוצה לומר ע"ד הגמ' בנדרים כל ארבעים יום היה משה לומד תורה ומשכחה עד שנתן לו הקב"ה במתנה שנאמר ויתן אל משה גו' ממילא אמר משה למלאכים אף אם אני לומד תורה שבנסתר כמו המלאכים זהו בעוד שאני עמכם במרום אבל כשארד לארץ אין כח באדם החומרי לשמור התורה זאת בגוף האדם ודייק בשביל שתי תורות דהיינו שבכתב ושבעל פה אילו ניתנו לי במתנה מן השמים שלא אשכח אף אם ארד לארץ אבל תורה השלישית דהיינו הנסתר אין לי במתנה מן השמים על הארץ רק נשארת בשמים אצלכם והניחוהו וזהו ענין הגמרא הנ"ל כי משה השיב את המלאכים ואמר רבש"ע תורה שאתה נותן לי כו' לי דייקא וודאי אני לומד עוד תורה בשמים כמו אתם זהו על השמים אבל לא ניתן לי כשארד לארץ ומה שאתה נותן לי לארץ מה כתיב בה כו' ואפשר שהקב"ה רומז למשה זו התשובה ואמר החזר להם תשובה ר"ל התשובה שלך היא החזר להם שאתה מחזיר להם תורה זו ומניח אותה על השמים מיד כשראו המלאכים כך שאף אם לומד נסתר של התורה אינו נוטל עמו לארץ מיד כל אחד מסר לו דבר מצרופי שמות ונסתר של תורה כי אין להם היזק בזה שהרי יחזור ויניח אותם על השמים וז"ש בשכר שקראוך אדם הם חשבו בשביל שאתה אדם נוצר מאדמה וחומרי ע"כ אין יכולת בשבילו לסבול על הארץ בגופו אלו סודות ונפלאות לכן לקחת מתנות מן המלאכים ויש לצרף גם המדרש רבה פ' יתרו עלית למרום כו' יכול יהא חייב ליתן דמים ת"ל מתנות במתנה ניתנה לו באותה שעה בקשו המלאכים לפגוע במשה עשה בו הקב"ה קלסתר פניו דומה לאברהם א"ל הקב"ה אי אתם מתביישים ממנו לא זהו שירדתם ואכלתם בתוך ביתו כו' הרבה מפרשים נתקשו בזה המדרש וכי בשביל אכילה אחת יקח דבר שלא יערכנו זהב ומרגליות ועוד יש לי לדקדק אחר כל הדרש שדרש על הפסוק עלית למרום אמר באותה שעה בקשו כו' על מה קאי לשון באותה שעה גם לשון שירדתם אצלו ואכלתם הנ"ל בקיצור לא זהו שאכלתם אצלו ולכן הנראה שכל המדרשים הם עולין לסיגנון אחד דהיינו שאמר באותה שעה על מה דהיה שניתן לו במתנה למשה באותה שנתן לו במתנה שלא ישכח בקשו המלאכים להרגו מאח"כ אם לא היה לו במתנה לא היו מקפידים כי יחזור וישכח אותו מה עשה הקב"ה נר קלסתר פניו כאברהם ואמר אי אתם מתביישים הרי הוא החשוב וגדול יותר מכם שאתם אכלתם אצלו כשירדתם לארץ והוא ארבעים יום לא אכל ולא שתה אלא צריכים אתם לומר כשהוא בשמים אז הכל רוחניות ויש כח בגוף לסבול בלא אכילה ואתם כשאכלתם אצלו ירדתם לארץ במקום חומרי לא הייתם יכולים לסבול בלא אכילה כי טבע הארץ גורם זה א"כ אין לכם להורגו כי מה שניתן לו במתנה היינו שאר התורות אבל סודות עליונות ושמות צירופים כשירד לארץ לא יסבול כח גוף חומרי לזכור אותם ועי"ז יש לפרש הפסוקים שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי ר"ל משמח אני על סודות וסתרי תורה דהיינו אמרתך אמרות טהורות כמי שמוצא אח"כ שהיה לו שלל רב גזילה גדולה למפרע ומתחילה כשבא לידו לא ידע שהוא שלל רב ואחר כך מוצא שהיה שלל רב כמ"ש במדרש הנ"ל משל לנסים כו' וכן אמר משה שני דברים בידו והיה בידו אבנים טובות ומרגליות אמר א"כ בא לידי אותן אמרות ע"י שקר שהוכרחתי להגיד שקר בפני המלאכים והטעיתי אותם ע"כ אמר וודאי שקר שנאתי מעולם שעבר ואתעבה להבא אך ההכרח לא יגונה כי תורתך אהבתי וע"כ הייתי מוכרח להגיד שקר בפני המלאכים גם יש רמז בתוכו על אשר חדשים מקרוב באו בעו"ה הדרשנים המטעים את העולם בשקריהם הן שאומרים מדרשים שקרים והן שאומרים בו דברי שקר מה שאין המדרש והדעת סובל וכל מי היותר יוכל להגדיל השקרים הוא משובח בעיני המון וזה אומר דוד שקר שנאתי וודאי תורתך אהבתי אבל השקרים שאומרים בתורה שנאתי ומתועב כשרץ וראוי להרחיק אנשים כאילו לשמוע תורת פלסתר שלהם ודו"ק:

דף פט ע"א גמ' א"ל הקב"ה למשה הואיל ומעטתה עצמך תקרא על שמך שנא' זכרו תורת משה וגו'. יש לפרש הענין ע"פ מדרשי ילקוט פ' ויקרא מה כתיב למעלה מן הענין פ' המשכן כאשר צוה ה' את משה וגו' משל למלך שצוה את עבדיו לעשות לו פלטרין על כל דבר שהיה בונה היה כותב עליו שמו של מלך כו' אמר המלך כל הכבוד עשה לי עבדי ואני מבפנים והוא מבחוץ קראו לו שיכנוס לפנים כך משה על כל דבר שהיה בונה היה כותב עליו כאשר צוה ה' את משה אמר הקב"ה כל הכבוד הזה עשה לי משה ואני מבפנים והוא מבחוץ קראו לו שיכנוס לפנים לפיכך ויקרא אל משה כו' שהענין הוא לדעתי כי אדם אחר לא היה המלך מניח אותו לילך לפנים לחדר שהמלך שורה בו שלא יתגאה לומר שהוא שוה למלך וליקח גדולה לעצמו משא"כ לזה האיש שרואה המלך בו שמשפיל עצמו שלא ליקח שררה לעצמו כלל רק תולה כל הכבוד במלך אין חושש המלך כלום ומניחו לילך לחדרו ממש וכן משה שתלה כל הכבוד וגדולה בהש"י וכתב כאשר צוה ה' את משה לכן קראו אותו הקב"ה לחדרו וזה יכול להיות כוונת המדרש סוף פ' כי תשא כתוב לך התחילו המלאכים לומר אתה נותן רשות למשה שיכתוב מה שהוא מבקש שאמר לישראל אני הוא שנתתי לכם התורה אני שכתבתי ונתתי אמר הקב"ה ח"ו שמשה עושה הדבר הזה ואפי' עושה נאמן הוא שנאמר בכל ביתי נאמן הוא כל העולם נתקשה במדרש זה ולדידי מיושב שאמר ח"ו שמשה יעשה דבר זה לכתוב מה שהוא מבקש ואפילו עושה בענין שהוסיף יום אחד ושיבר הלוחות אין לחוש שיתפאר עצמו לתלות הגדולה לעצמו לומר אני נתתי התורה וכתבתי כי נאמן הוא שנאמר בכל ביתי נאמן הוא ר"ל בכל בנין ביתו שהוא המשכן היה נאמן וכתב כאשר צוה ה' את משה לא תלה הכבוד לעצמו רק לי להש"י דהיינו נאמן שאין מבקש של אחרים אפילו כבוד של אחרים אין לחוש שיכתוב מה שהוא מבקש כדי לומר אני הוא שנתתי התורה וזה הענין הגמרא מאחר שמעטת עצמך ואמרת מי אני שיתן לי התורה לכן אקרא התורה על שמך כי אין לי חשש אם אקרא על שמך שתתגאה ותתפאר עצמך אני הוא שכתבתי ונתתי התורה כי אני רואה מדת ענוה לך שמיעטת עצמך ממילא אין לי לחוש כלל וזה כוונת המדרש רבה פ' תצוה ואתה הקרב אליך הרע למשה א"ל הקב"ה תורה היתה שלי ונתתיה לך כו' ר"ל היה רע בעיני משה על גדולת אהרן א"ל הקב"ה תורה היתה שלי ונתתיה לך לקרות התורה על שמך כאילו היא שלך ומאיזה טעם עשיתי זאת אלא בשביל מדת ענוה שבך ואיך עכשיו מדת הגאוה אצלך וק"ל ועי' בפרק כל כתבי מ"ש שם: ע"ב גמ' לכו נא ונוכחה גו' בואו נא מבעי ליה יש לי ליישב ע"פ מדרש ילקוט פ' אחרי מות ונשא השעיר עליו את כל עונותיו נוטל הקב"ה את כל עונותיהם של ישראל ונותנן על עשו הרשע כו' באותה שעה נוטל הקב"ה את כל עונותם ונותנן על בגדיו ונעשו אדומים כו' ונעשו לבנים שנאמר לבושיה כתלג חיור וגם במדרש ילקוט תהלים על פסוק יענך ה' ביום צרה הקב"ה אומר לעכו"ם קרבו ריבכם הגישו עצמותיכם והם אומרים מי עושה קומיסטריסין של ישראל והוא אומר כביכול אני ושרי עכו"ם אומרים וכי משא פנים כו' ממילא לפי זה אמר לכו נא ונוכחה יאמר ה' ר"ל הקב"ה יאמר לישראל לכו נא אתם תלכו ואינכם צריכים להתווכח במשפט עם שרי העכו"ם רק אני אתווכח יאמר ה' אני והם נתווכח ביחד יאמר הש"י כי הוא יהיה מליץ ותהיו בפועל אם אווכח אז אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ודו"ק:

דף קד ע"א גמ' וליעול בהך מסייע ליה לר"ל דאמר ר"ל כו'. במנחות איתא גמ' זו שם אמר וליעול בהך לא מסתייע מלתא כדר"ל ופרוש' שם לא מסתייע מלתא מפני יצה"ר וצריך הקב"ה לסייעה. ולדידי נראה לפרש ע"פ הגמ' פ' ע"פ א"ר יהודה משום ר"ל מ"ד וידי אדם מתחת כנפיהן ידו כתיב זה ידו של הקב"ה שהיא פשוטה מתחת כנפי החיות כדי לקבל תשובה מפני מדה"ד ובחלק גבי מנשה כתיב ויעתר לו ויחתר לו מבעי ליה מלמד שחתר הקב"ה חתירה מתחת כסא הכבוד מפני המלאכים שקטרגו שלא לקבל תפלת מנשה כו' אם כן אמר וליעול בהך לא מסתייע מלתא מפני מדה"ד ומפני המלאכים שמעכבים שלא לכנוס התשובה וצריך הקב"ה לעשות פתח אחר שמשם מקבל התשובה ודו"ק:

דף קה ע"א גמ' כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו כו'. נראה שהוא מדה כנגד מדה שהחכם היה ראוי להיות בחיים ולא לקוברו רק שמת בעון הדור שלא יקברו אותן ולכן נקבר ואם הוא מתעצל אינו מודה ע"ז ראוי שיקבור הוא בחייו כמו החכם שנקבר בהיותו ראוי לחיים וק"ל:

שם ימים האריכו שנים לא האריכו כו' ופרש"י שכלו ימיהם בטוב כו'. בזה יש לפרש הכתוב גבי פרעה שאמר ליעקב כמה ימי שני חייך ויאמר יעקב וגו' מעט ורעים שקשה פרעה לא שאל רק על כמה חייו והוא השיב ורעים וגו' ע"ז לא שאל ולפ"ז מיושב שפרעה אמר כמה ימי שני חייך הזכיר ימים ושנים ממילא שאל על שתיהן אם מכלה ימיו בטוב ואם חי שנים הרבה והשיב יעקב על שתיהן וק"ל:

דף קיט ע"ב גמ' אמר רבא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה כו' איני והאמר רב קטינא אפילו בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה שנא' שמלה לך וגו' לא קשיא כאן בדברי תורה כאן במשא ומתן ופרש"י מתכסין בהן כשמלה כששואלין אותן טעמי תורה שלא עושין עצמן כמעלימים את דבריהם מפני שאינן יודעין להשיבו יש"ן בידך אתה בקי בהן לא היה חובש חובש לא הורגלתי להיות בבית המדרש וכן הוא במסכת חגיגה ויש להקשות מאי צריך כאן שבועה גם איך טועים בני אדם לומר ואינו יודע שהוא ידע אטו בשופטני עסיקנן והנראה לומר שוודאי יודעים ומכירין לו שהוא בקי בדברים שבני אדם אינן יודעין הוא יודע אותן מדרשות וגמרות ממילא סוברים העולם כמו כן שהוא יודע להעמיק ולצלול במים אדירים ומעלה מרגניתא ועל כן מבקשים ממנו שילמוד עמהם דקדוקים וטעמי תורה לשורש וע"כ צריך לישבע ולהגיד להם אף שאני בקי דברים נסתרים יותר מאחרים אבל ללמוד שורש ועומק פשט הדברים אין בידי כי לא הורגלתי להיות מיושבי בהמ"ד להיות בתמידות בבהמ"ד ששם לומדים מרבותיו ומחביריו ומתלמידיו ואין בית המדרש בלא חדוש ויותר נראה שהענין הוא אותן דברים שמכסין יותר כשלמה היינו מעשה מרכבה ומעשה בראשית שבני אדם צריכים לכסות ולהעלים אותן כמו שאמרו חז"ל בחגיגה הוא יודע חכמה זו וסוברים בני אדם כמו שיודע חכמה זו של קבלה כן יודע בתורה שבעל פה דברי חז"ל ופלפל בהן ועל זה צריך לישבע אף שאני יודע חכמה זו לא הורגלתי להיות בבית המדרש ששם נושאין ונותנין בהויות אביי ורבא בדברי תורה שבעל פה להקשות ולתרץ ולא בחכמה זו שצריך לכסות אותה ועכשיו מקרוב נתפשט מום זה בעו"ה בעולם מי שאינו יודע להבין ההלכה על בוריה עוסק בחכמה זאת ונוטל שם לעצמו ובני אדם מטעים אחריו לא זו אף זו שאף חכמה זו מעט מזער שיודעים להבין מעצמו אם לא שמעתיק מספרים קדמונים ואף אינו מבין אותן ומהפך דברי אלהים חיים ואומר הקדמה שוא ושקר אשר קרוב בעיני שדבר זה גורם אריכות גלות הקשה והנה משמע מדברי גמ' זו שיותר יש אמונה בדברי תורה יותר ממשא ומתן ובזה יש ליישב גמ' במסכת תמיד רבי אומר איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כו' וי"א יחזיק באמונה יתירה שנאמר עיני בנאמני ארץ ופרש"י משא ומתן באמונה וקשה למה נקרא אמונה יתירה אלא לפ"ז מיושב שיש עוד אמונה אחרת דהיינו בדברי תורה ואמונה זו של משא ומתן יתירה עליה ויש ליישב ג"כ מדרש רבה פ' פקודי כך פתח ר' תנחומא איש אמונים רב ברכות כו' איש אמונים זה משה שהוא נאמנו של הקב"ה שנאמר לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא רב ברכות מכל מה שהיה גוזר עליהם כו' ואץ להעשיר זה קרח שהיה לוי ובקש כהונה גדולה כו' ויש להקשות אין זה דבר והפוכו שגבי משה היה נאמנותו על ממון בבנין המשכן וגבי קרח רצה ליטול כבוד ומשום זה אינו נאמן וודאי לפי מ"ש בפר"ע על הגמרא הואיל ומעטת עצמך כו' פירושו של בכל ביתי נאמן הוא הוא לענין הכבוד שכתיב תמיד כאשר צוה ה' את משה ע"ש אתיא שפיר הוי דבר והפוכו מיהו ממשמעות המדרש בכאן משמע שהיה נאמן על ממון ולפי דרכי מיושב שוודאי קאי אממון מיהו הפסוק אמר לשון רבים אמונת והיינו כיון שהיה נאמן על ממון מכ"ש שהיה נאמן על כבוד כדמשמע בגמרא זו לאפוקי קרח לא היה נאמן על הכבוד מכ"ש שלא היה נאמן על ממון ממילא אץ להעשיר הוא כפשוטו על ממון והוי ממש דבר והפוכו ודו"ק

סליק מהדורא בתרא

חלופי גרסאות עפ"י נ"י במסכת שבת

דף ג ע"ב רש"י ד"ה בשוגג לא קנסו. ולאיסור נמי כו'. עבהגר"א א"ח סימן שמ"ח ס"ק ד':

דף יג ע"ב רש"י סד"ה האוכל. "בספרי". צ"ל בספרא (וכ"ה בדפו"י. והוא בתורת כהנים פ' שמיני):

דף יח ע"א בתוס' סד"ה אין. בשבת ובאלו כו'. עבהגר"א יו"ד סי' ש"מ ס"ק מ"ב: ע"ב (בסופו) רש"י סד"ה הן. "כו'". צ"ל כן (כ"ה בדפו"י ובא"ז):

דף כא ע"א גמרא תני רמי ב"ח פתילות "ושמנים". מלת ושמנים ליתא בדפו"י (ונשתרבב הגירסא שלא מסוגיא דלקמן גבי נ"ח ובתוס נדחקו המפרשים בזה):

דף כב ע"א תור"ת סוכה. פי' בתוס' יבמות א"נ כו' אפילו ביו"ט האחרון כו'. עי' בספר המלך סוף הל' סוכה מה שהקשה על הר"ן בשם הרמב"ן שתירץ ג"כ דנ"מ ליוט"א. והמעיין בחדושי הרמב"ן לקמן מ"ה א' יראה שיישב הכל על נכון:

דף כג ע"א רש"י ד"ה תגר כו' כדמפרש "טעמא משום חבה. שהרואה" כו'. כצ"ל (ובדפו"י ליתא מלות "כדמפרש טעמא". ובתנם הוסיפו בדפו"ת כי מלת פתח צ"ל פס"ד ואח"כ מסיר משום): שם ד"ה מבי רוחות צ"ל למעלה קודם ד"ה משום חבה:

דף כד ע"א תוס' ד"ה גזירה "הלא אטו שמן כצ"ל" ומלת בשבת ליתא בדפו"י:

דף כה ע"ב גמרא רבנ"י אמר א"ק תתן לו ולא להורו כו'. פי' בדו"ת להגרפ"א שהניח בתימה. ועי' ביבמות פ"ד א' ותד לדר' אבהו אמר ר"י כו' הניחא למ"ד כו'. והשתא י"ל דגם רש"י פ"ל ותמה דר"א אר"י ומנה יליף ר"י הגלילי. וילפותא מתתן לו אצטריך למ"ד למדין ומשיבין. ועי' כסי"ג בתוס' שבועות פ' ב' ד"ה רב אשי

דף לה ע"א תור"ה פרי ס'. עבהגר"א א"ח סימן רס"א וביו"ד סי' רס"ב ס"ק פ': ע"ב ד"ה ספק כו'. עבהגר"א א"ח סי' רס"א: ד"ה והתניא. תימה כו'. עבהגר"א א"ח ס"ס רס"ו וביו"ד סימן רס"ו ס"ק צ':

דף מו ע"ב גמ' מתיב רב"ח משירין נדרים בשבת לצורך השבת. כ"ה בכל הדפו"י והקושיא היא מהברייתא דלקמן קנ"ז א' אבל ממשניות דשם לק"מ לפי ההלכה דקי"ל מפרת נדרים כל היום וא"צ מפירין אפילו שלא לצורך השבת (ועי' בתוס' רע"ק על המשניות שבכית בל"ע). אלא דלפ"ז קשה לכאורה על רב"ח למה לו להקשות ממפירין דברייתא יקשה מנשאלין דמתניתין כדלקמן ואם ידע התירוץ דלקמן התם אי לא מודקק כו' גם ממפירין ל"ק. אבל הגמ"ר כאן והוכא ביותר באור בדברי רבינו הגר"א ביו"ד סי' רל"ד ס"ק כ"ה הוכיח באמת דעל מפירין לא שייך לשנויי הכי ועי"ש והשתא ניחא די"ל דגם רב"ח ידע תירוצא דלקמן ולא הוקשה לו רק ממפירין. והגירסא שלנו ע"פ הרש"ל אולי היא ע"פ הפוסקים דמביי התרוץ ב' אחר סקמת הבעל וצ"ל דהתירוץ דלקמן קאי גם אקושיא דמפירין (ולא קאמר אלא מפני שלא נזכר אמורא תחלה) וא"כ ע"כ צ"ל דרב"ח לא ידע זה והדק"ל למה לו להביא ברייתא. לזה הוצרך להביא דבמתני' היה המתני' דלקמן ואף דהקושיא קמייתא ממפירין מ"מ מביא גם הסיפא דבל"ז י"ל כנ"ל אבל מדקתני בסיפא גבי נשאלין לצורך השבת דע"כ התועלת של ההיתר יהי' לשבת ממילא משמע דגם ברישא מותר גם לצורך השבת יהי' לה תועלת. ואין סברא דיהי' חלוק הרישא מהסיפא מקמה אל קמה. ואף דגם עתה הוצרך לסיפא מ"מ כל מה שיוכל להקשות מהרישא עדיפא לי' וכמ"ש התוס' לעיל ל"ט ב' ד"ה אלא וש"נ:

דף קכב ע"א רש"י ד"ה רבי בנכסים כו'. בתוס' ד"ה ולטעמיך. ועבהגר"א א"ח ס"ס של"ח [illegible] נתחד בכוונתם:

דף קנב ע"א גמרא אפילו ר"ש מודה דתק בל הכלים כו'. בתוס' סנהדרין [illegible]

חדושי הלכות מהגאון מהר"ם שיף
על מסכת שבת

שמו נודע בשערים המצוינים בהלכה כמהור"ר מאיר שיף כהן הגדול אב"ד ור"מ דק"ק פולדא ופראג בן הגאון בנן של קדושים כמהור"ר יעקב שיף זצלה"ה עם ביאורים ותיקונים מהגאון הגדול ר' מרדכי מארדוש אב"ד דק"ק פאריצק

אמר המעתיק (הראשון) לפי איזה דפין שבא לידינו ממסכת זו נראה שהאריך הגאון המחבר ז"ל בכל שיטותיה וראוי להתאונן ולקונן על העלמן ואנו אין לנו אלא מה שעינינו רואות והנה מאותן ארבעה דפין שבידינו ששנים הראשונים מהן הם בשיטת קלוטה כמי שהונחה דמיא דף צ"ז סוף ע"א וע"ב ואחריו בשיטת קרשים ופרק ר"א דמילה אבל בשיטת קלוטה כו' אין לנו תחלתו אלא מאמצע השיטה והוא מהת"לוק שכתב הגאון ז"ל לכך לא מנעתי ידי מלהעתיקו ולהעלותם לזכרון על הספר אחרי ראותי שיש בהן תועלת גדול להמעיינים ואפשר שסופו יוכיח על תחלתו קצת ממה שחסר ממנו מכתיבת יד הגאון המחבר זצ"ל וזהו : (ע"כ דברי המעתיק הראשון)

ואנחנו לא באנו למלאות העדר הקודם. כי לזה צריך עת ופנאי לשום עיון תחת עיון בכדי לבנות ולטעת נטיעות חדשות ולהרכיב הרכבה קולטת קלוטה כמי שהונחו מדעת הגאון עצמו בקומתו ובצביונו לעשות קומה שלימה וכולי האי ואולי לא זאת היתה כוונתו ולא לבו הוליד זאת. ואנו אין אתנו שעת הכושר וזמן מוכשר לזה· כי לימודינו בזה בעת ההדפסה. והפועלים אצים למהר ולכלות מלאכתנו. גלל כן לא באנו רק לתקן מה שלפנינו במה שבגדר האפשר לפי השקפת השכל· ואנחנו בשם ה' נזכיר הוא יושיענו. ובמסלול האמת ידריכנו. ושערי כוונת הגאון יפתחו לפנינו. וזה החילונו. למה שנראה מכללות כוונתו פה להכריח שכוונת הפשטן לסתור אף מה דפשיטא ליה בנתכוין לזרוק שמונה וזרק ד' (כו') :

לפרש בענין אחר [דמוכח דכוונת הפשטן לסתור אף הפשיטות דאל"כ הו"ל לפשוט האיבעיא מאוקימתא דלפי האמת דר"י מחייב אחת ורבנן פטרי לגמרי משום דאמר עד דנפקא ליה לר"ה ולא איתעבידא מחשבתי'] והיינו ממש בעצמו כחלוקת נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמונה דמה לי נתכוין להוצאה קטנה ונעשה הוצאה ארוכה או זריקה קטנה כו' אלא צ"ל (נמחק תיבה או שתים) [דבא] לסתור אף מה דפשיטא ליה. ולזה נתכוונו התוספות באמת לפי דעתי [במ"ש בד"ה הרי כו'] דלא הו"ל לאתויי מלתא דרבינא כו' רק האמת וק"ל. וכ"ת בע"כ זה כוונת הפשטן. דמוכרח מיניה וביה [דרוצה לסתור אף הפשיטות]. דאל"כ לא לייתי דרבינא רק דרב אשי וכ"ת ולטעמיך [דבא לסתור נמי הפשיטות] נמי לא לייתי רק דרב אשי דכי היכי דנפשט האיבעיא מדרב אשי מדהוצרך לאוקמי באומר כל מקום שתרצה תנוח ה"נ נסתר הפשיטות [מדלא אוקי באומר בסוף ד' תנוח] י"ל מדרב אשי לחוד דלמא אמרה אס"ד [דשמואל אמרה אהך] דרבי דלעיל אף דבאמת נסתר מכח דרבי לא מחייב אתולדה במקום אב מ"מ לסלקא דעתין דקארי לה מאי קארי [דהא נמי קשה אי להכא קבעי לה כו'] או לפחות כדי ליטב גם אסלקא דעתן אדרבי אמרה ובדין דהא משמעון פליגי ר"י ור"ש בפרק הבונה ומפורש להדיא בגמ' דף ק"ג ע"ב (נרשם כאן על הגליון). והכא לא קאמר רק פשיטא כו' הרי כתב שם משמעון [ואף דאיכא פלוגתא בהא מ"מ הכי נמי קאמר] וכי היכי דפליגי שם פליגי נמי בהא ולכל מ"ד כדאית ליה. [ע"כ עה"ג] ורבי מאי סבר כר"ש דלא חייב אשם משמעון ולזה מוקמינן לה טפי באומר כל מקום שתרצה תנוח דע"כ צ"ל באומר [תנוח לסוף ד' בדר"י ובדרבי תנוח בר"ה] וכיון דלא נשמע היאך סבר רבי טפי נוקמי באופן אף אם סבר כר"ש [דהיינו באומר כל מקום שתרצה] לזה מייתי דרבינא דמפרש בהדיא לרבי יהודה כו' וכיון דרבי יהודה הוא ניהו המ"ד דמחייב אשם משמעון „מאי „דוחקי' „לאוקמא דוקא באומר כל מקום שתרצה תנוח אף באומר (עד דנפיק לר"ה) [לסוף ד'. כצ"ל] כו' חייב. ואפשר שלזה נתכוונו התוספות שכתבו ורבינא נמי דפריך לרב אשי אגלתא דרב"י יהוד"ה כו' דייקא ולהכי קאמר כו' דלא הו"ל לסיומי מלתא דרבינא כו'. ועוד אף אם לא הזכיר רבינא לרבי יהודה מ"מ מדרב אשי ליכא למיפשט דניחא ליה טפי לאוקמי באומר כל מקום שתרצה תנוח דלמא רבי ס"ל כר"ש אבל רבינא המקשה מנ"ל להקשות דלמא רבי ס"ל כר' יהודה [אבל אם נאמר דלא בא לסתור הפשיטות רק לפשוט האיבעיא לא הו"ל לסיומא מלתא דרבינא דזה נפשט מרב אשי גופיה] וק"ל. ז"א די"ל דלמא לעולם לא נסתור הפשיטות רק לפשוט האיבעיא ומדרב אשי לא נשמע רק מכח דיוקא משא"כ רבינא אמר בפירוש אי להכא כו' לזה הוצרכתי להכריח מכח קושיא הראשונה. קשה הא לא דמיא זה לזה כלל דיש לחלק דשם משמעון כוונתו אכתיבת הרבה אותיות וכתב מקצת מכוונתו וממלאכתו כאלו נתכוין לחרוש שדה גדולה כולה וחרש מקצת ממנה וכן נתכוין לזרוק שמונה ועשה מחשבתו זריקה קטנה היינו הך ממש (למאי דלא אסיק אדעתיה סברא הוא כמה דלא זריק ארבע לא מזדרקי כו') משא"כ אי בעי שינוח בסוף ארבע לענין זריקת ארבע אמות בר"ה אף כי אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא בתחלת ר"ה לענין הוצאה אין סברא לומר לענין מעביר ארבע אמות ברשות הרבים אף שיש להולמו וק"ל: **אלא תיקשי** בלא"ה ברש"י בד"ה והלו הכא כו'. לשונו קשה המובן א' מה שכתב דבעינן עקירה מתחלת ארבע בר"ה כו' למה לי' זה ותיפוק ליה דלא נתקיימה מחשבתו ואף אם נניח דמחייב בלי עקירה מתחלת ד' ברשות הרבים רק בזורק ארבע אמות מרשות היחיד לר"ה [מיחייב ג"כ משום מעביר] סוף סוף כאן לא היה מחשבתו לזה. הב'. מ"ש דהא נח ברשות הרבים שנצטרך לדחוק שר"ל ע"י קלוטה וזה דוחק שאין זה בנשמעות הלשון כלל וכלל. ונראה משום דרבינא מקשה למאי דס"ד כו' ולס"ד בא להכריח [דר"י מחייב שתים] דאי חדא מחייב מכלל דרבנן כו' הא אפיק כו' ואם ס"ד הלזה הפיק אדעתיה סברת קושיא של רבינא לפי מובן הפשוט דאי להכא קבעי כו' אבל הילוה לא נתקיימה מחשבתו כי נח בסוף ארבעה [ודלא כמפרש לה רש"י וכקושיתי] א"כ שפיר פטרי רבנן והלמא בהכי קמיירי ומה המכריח דאי ס"ד חדא הוא דמחייב מכלל דרבנן כו' מנ"ל הך באומר [דתנוח לסוף ד'] דלמא הך באומר [עד דנפקא לרשות הרבים. וכדמתרץ לה באמת] דהא לסברת הס"ד נמי ס"ל לרבנן קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא כמ"ש רש"י בד"ה ה"ג והאת משום העברה כו' דהיינו הס"ד ורבנן פטרי אהעברה משום דלא ס"ל קלוטה כמי שהונחה דמיא כו' אלא הכרח הס"ד היה משום דהוא ס"ל אף באומר עד דנפקא לרשות הרבים תנוח כו' מ"מ לרבנן אין שייך לפטור משום דמ"מ נתקיים מחשבתו כסברת האיבעיא נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמונה דמספקא ליה לחיוב אף דשם לא שייך קלוטה דהכל ברשות אחד [א] או [הבעיא] אזיל לרבנן כמו שנ"ל בלא"ה ע"כ אפ"ה יש לחייב ומיקרי נתקיים מחשבתו ה"כ לרבנן [דרבי יהודה] אף דקלוטה לאו כמי שהונחה דמיא מ"מ יש לחייבו דנתקיימה מחשבתו ולזה מכריח שפיר [דר"י מחייב תרתי] ולזה אתי שפיר שהוצרך להאריך בשינויא אמאי דלמא כו' ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ולא איתעביד ליה מחשבתיה דסברה הס"ד אף דקלוטה לאו כמי שהונחה דמיא מכל מקום מיקרי קיום מחשבתו. ולזה פירש ואי נהכי כו' דבעינן עקירה כו' דאלו משום דמחשבתו לא היה רק עד יציאת הפתח מכל מקום מיקרי קיום מחשבה כי היכי דהיה חייב משום הוצאה לסברת הסלקא דעתך משום דחשבינן כאלו היה דעתו אזריקת ארבע לזרוק למקום שזרק באמת ה"נ מהאי טעמא גופיה היה מיחייב משום העברת ארבע אמות אלו היה הדין שחייב משום ארבע אמות „ברשות הרבים" אם זרק מרשות היחיד לרשות הרבים. וכסברת (התוספות) [הס"ד כצ"ל] [ב] לזה פי' דמכל מקום משום זריקת ארבע אמות ברשות הרבים לא מיחייב אף אם נחשב כאלו מחשבתו הוי לזרוק לכאן ומיקרי קיום מחשבה מכל מקום לא מיחייב לה דבעינן עקירה מתחלת ארבע ברשות הרבים כו' וזה על כל פנים אי אפשר לומר דנחשב כאלו היה מחשבתו לכך ולכך אף אם מיחייב משום הוצאה וכמו שמכריחים מכל מקום משום זריקת ארבע אמות ברשות הרבים אין לחייבו ולזה מסיים שפיר ומיהו אהוצאה כו' דהא נח ברשות הרבים בלא טעמא דקלוטה כמי שהונחה דמיא רק כפשוטו ואף לרבנן דלא ס"ל קלוטה כמי שהונחה דמיא מ"מ חייב לסברת הס"ד ועיין היטב [ג] (כאן חסר דיבור שלם): **בגמ'** לעיל מר אהא כו' אן אדרבי יהודה כו'. למה לא שנאו רב יוסף אר"ע דמתניתין דמ"ש. לעיל מוקדם אשמואל גופיה דמתני ארבי לא קשיא די"ל שאין המכוון של שמואל לאשמעינן חיוב תולדה במקום אב רק שלא תימא החיוב משום מעביר [ד' אמות בר"ה. וכדאמר לקמן ריש ע"א] קמ"ל רשויות מצטרפות דלא כו' דלא הוה כ"ע [ד] דלא כמשמעות פירש"י לכאורה. אבל כאן קשה. וכ"ת דמוקי פלוגתא דר"ע למעלה מעשרה קשה א"כ מנ"ל מקורה בשלמא בל"ז אי פליגי למטה מעשרה ולרבנן קלוטה [לאו] כמי שהונחה דמיא י"ל דמשמע ליה דכ"ע סברי כרבנן מדמלגייהו בענין אחר בהיפך ממתניתין [דנקיט מרה"י לרה"י כו'] אבל אי למעלה מעשרה פליגי קשה ממה נפשך אי למטה קלוטה כמי שהונחה דמיא לכ"ע למה נפרש הך כ"ע סותר ממש בהיפך לכ"ע דלעיל ואי משום דמשמע ליה מדמלגייר כן מ"מ במתני' נימא טפי דפליגי בקלוטה כמי שהונחה דמיא וק"ל אלא בתרתי פליגי וכר"א לעיל או למטה לכ"ע קלוטה [לאו] כמי שהונחה דמיא א"כ קשה מנ"ל דוקא מקורה דלמא לרבותא דרבנן נקיט כן ובל"ז י"ל דלא ניחא לומר לרבותא כיון שי"ל דוקא נקיט גם לא נכון לעשות פלוגתא רחוקה אך עתה קשה וק"ל ועוד אי כר"א צ"ל ברייתא דר"ה עלמה להודיעך כחו כו' ולא מפרש בדוקא נקיט [ה] וק"ל. ואפשר לומר בקצרה יותר לעיל נפשט לפי האמת דבקלוטה למטה מעשרה פליגי [וא"כ קשה אמאי לא שנאו רב יוסף אר"ע דמתני' אי למטה דוקא פליגי] ועכ"פ למטה נמי וא"ל למעלה נמי פליגי [ולכך לא שייך לשנות אר"ע דמחייב שתים כיון דלמעלה מעשרה אינו חייב אלא אחת מ"מ] צ"ל להודיעך כו' וא"כ מנ"ל מקורה [דוקא דלמא לרבותא דרבנן וכמש"ל] עיין לעיל בתוס' ריש דף ה' ע"א. בל"ז י"ל דהכא איירי במתגלגל וכמ"ש התוס' לעיל דף פ' ע"א בד"ה והאמר רבא דקשה דר"י אדר"י דהכא ס"ל קלוטה כמי שהונחה דמיא ובעירובין ס"ל דצריך הנחה ע"ג משהו [ומזה הוכיח דר"י איירי במתגלגל] ע"ש ובזה חייב שתים אבל אם קלט באויר נסי דהנחה אין צריך במקום ארבע עקירה ממקום ארבע בעינן וכדלעיל כל הפלפול בפ"ק דף ד' ולזה דוקא בפלוגתא דרבי דמקורה כמליא דמי מיקרי עקירה ממקום ארבע או במתגלגל [דרבי יהודה] משא"כ בר"ע דנקיט הזורק ובר"ה שם אין ה"א לחייב שתים (ועיין לעיל בתוס' ריש פרק כלל גדול דעת ר"ע לענין תולדה במקום אב וכאן בר"ן) [דכתב להדיא דמוכח בבריתות דלא מחייב ר"ע תולדה במקום אב וממילא נסתר קושיתו] אך עתה נסתר דא"כ היאך פשיט לחיובא ולאי היינו דאמר ליה רבינא דאיירי במתגלגל אזורק דמיבעיא ליה. בל"ז פושט במכ"ש. עיין לקמי בתוס' דף ק' ע"א בד"ה אחזתו הרוח חילוק בין קלוטה למטה משלשה מן הארץ או למעלה משלשה ובהכי מתרצין דר"י אדר"י [ו] ועיין בתוס' עירובין דף צ"ח ע"ב בד"ה לימא כתנאי חילוק בין אם תחלת זריקה לפחות משלשה או תחלת זריקה למטה מעשרה והנך אח"כ לפחות משלשה :

באור

[א] **כוונתו** דכי היכי דהלכתא גמירי לה דחייב משום זורק ד' אמות ולא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא וכנח בתוך ד' אמות וליפטר ה"נ לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה בסוף ד' לענין חיוב. והיינו כצד הספק שכתבו התוס' לעיל דף ה' ע"ב בד"ה בשלמא לבן עזאי דמספקא ליה לריב"א אי אמרינן קלוטה בסוף ד' לר"ע ולזה כתב כאן או משום דהכל ברשות אחד לא אמרי' קלוטה אפילו בסוף ד' ור"י מיירי בבתי רשויות או לצד הספק דבסוף ד' אמרינן קלוטה אזיל ע"כ האיבעיא לרבנן ולזה כתב או לרבנן כו' :

[ב] **דסובר** דזה מיקרי נתקיימה מחשבתו לענין הוצאה ה"נ לענין מעביר והוי ניחא דמיחייב שתים משום הוצאה ומשום מעביר. ואף דעכ"פ אי אפשר לומר דנחשב כאלו היה מחשבתו לכך ולכך וכמ"ש הגאון בסמוך מ"מ הכא אין צריך רק לומר דנתקיימה מחשבתו בהנחתו לסוף ד' וממילא דמיחייב אהך גופא משום הוצאה ומשום מעביר. והוי ניחא לר"י. ואף דמ"מ היה קשה לרבנן אף לס"ד דר"י מחייב שתים מ"מ מ"ט דרבנן דפטרי משתים דאף אי קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא מ"מ ליחייב אהך הנחה דבסוף ד' משום מעביר ומשום הוצאה. מ"מ קושית רבינא אר"י לא הוי קשה כלל. לזה פי' כו' :

[ג] **בכאן** נראה בעליל שדברי הגאון בזה עדיין צריכין השלמה ואין זה גמר מלאכתו. והנראה דמה שנרשם מדברי המעתיק כאן חסר דיבור שלם היה שייך למה שלמעלה והוא היה הבריח התיכון המחבר דברי הגאון בכאן עם הדיבור הסמוך יחדו יהיו תמים. ולכן דבריו שבסמוך קשי הבנה הם וכמו שנכתב בסמוך. וסוף דברי הגאון בזה כאו בהפסק מאמר. דלפי דבריו תיקשי א"כ מאי פשיט מדרבינא לנתכוין לזרוק ארבע וזרק שמונה דפטור הא אדרבה בכה"ג מוכרת לס"ד דמיחייב וזה הוכחתו בעצמו דאי ס"ד הדא מ"ט דרבנן דפטרי. וקושית רבינא אינו אלא אמאי מיחייב שתים משום הוצאה ומשום מעביר דזה עכ"פ אי אפשר לומר דנחשב כאילו היה מחשבתו לכך ולכך. ואם נאמר דרצה הגאון לאסוקי למלתיה דבאמת פשיטותיה לחיובא וכמו שבא לבניינו בדיבור שבסמיך כמ"ש אך עתה נסתר דא"כ היאך פשיט לחיובא כו' והיו ג"כ קצת ניחא דבריו שבסמוך כמבואר למעיין. אבל מפירש"י ומגירסתו מבואר להדיא דאינו כן. **ומי שלבו שלם ומשנתו שלימה** וקיימא ליה שעתא. מיניה תסתיים שמעתא :

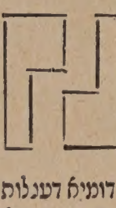
[ד] **ר"ל** דמלשון הגמ' דנקיט דלא כו'. לא ולא משמע דנתינת טעם הוא דלהכי מיחייב משום דלא אמרי' קלוטה כו' דאי הוי אמרינן קלוטה ליכא למימר דרשויות מצטרפות דהי נקלט ברה"י בתוך ד' הו"ל כנח בתוך ד' דפטור ואף דד' אמות בר"ה הלכתא גמירי לה ולא אמרי' קלוטה כמי שהונחה בתוך ד' וליפטר היינו ברשות אחד ולא ברשות אחר. וכמ"ש הגאון למעלה בדיבור הסמוך. ודלא כמו שנראה מפירש"י דתרי מילי נינהו ומ"ש ולא אמרינן כו' היינו ועוד קמל"ן דלא אמרינן כו' ומש"ה פחות מד' פטור. וכדעת הגאון בזה כן הוא נמי דעת רב האי גאון הובא בשבע שיטות לרשב"א ע"ש. ולזה קאמר שמואל מחייב היה רבי שתים והיינו משום דקלוטה כמי שהונחה דמיא וממילא דאין רשויות מצטרפות :

[ה] **מ"ש** אך עתה קשה ועוד אי כר"א כו'. ע"כ צ"ל דהיא חדא ומיתחזי כתרתי דתרווייהו צריכי לסתור למ"ש דלא ניחא לומר לרבותא. גם לא נכון לעשות פלוגתא רחוקה עלה מסיק אך עתה קשה. דהכי חזינן לר"א דמשוי פלוגתא רחוקה. לר"ע אפילו למעלה מי' חייב ולרבנן אף למטה מי' פטור וגם זה דלא ניחא לומר לרבותא נסתר מדר"א דע"כ צ"ל להודיעך ולא מפרש בדוקא. ולישנא דועוד אינו מדוקדק. אך עדיין לא נסתר בזה הך חלוקה שכתב הגאון אלא בתרתי כו' או למטה לכ"ע קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא. דבחלוקה זו לא מצינן פלוגתא רחוקה גם אין הכרח דאמרינן רבותא :

[ו] **מן מ"ש** בל"ז דהכא איירי במתגלגל כו' עד כאן ישנו כמה גמגומים. דאינו מובן כ"כ לשון בל"ז הכי קאי ולקשרו למה שלמעלה. גם מ"ש אח"כ אך עתה נסתר דא"כ היאך פשיט לחייבא דלפום ריהטא נראה דט"ס הוא וצ"ל לפטורא כנראה למעיין ולפ"ז אינו מובן מ"ש אח"כ בל"ז פושט במכ"ש היאך שוא כ"ש והיאך נסתר עתה. וכבר כתבנו למעלה בדיבור הקודם דלפי הנראה דישנו חסרון בפנים המחבר בפי
קצת

דף צז ע"ב בתוס' בד"ה לא ס"ד כו' דס"ד דרבנן נמי מחייבי אתולדה במקום אב כו'. קצת קשה א"כ התרצן אמאי כדי מהך סברא ומוקמי בהיפך מסברת הס"ד דלס"ד לר"י תולדה ולרבנן אב ודוחה בהיפך לר"י אב ולרבנן תולדה יניח סברת הס"ד דלרבנן אב הייט מיסך ממש ודוחק לומר דלס"ד צריכין מכח הכרח לדחוק בכך אבל למאי דדוחה מוקמי ברווחא. ואפשר לומר דמוסיף לא אתי שפיר לפי"ז דגם לרבנן הוא אב רק ר"י מחלק לשובע ממיסך מיבעיא ליה משא"כ לס"ד בלא"ה מוסיף לא אתי שפיר אליביה. ועוד דלפי"ז הוא פלוגתא רחוקה דלרבנן מיסך ממש ולר"י אפילו מיניה תולדה לא הוי רק אב אחרינא משא"כ לס"ד או למאי דדחי השתא קרובים בסברתן וק"ל:

דף צח ע"א גמ' מעביר ד' אמות בר"ה מקורה פטור. עיין ברש"י פרשת נשא עגלת צב אין צב אלא מחופין א"כ נקשה עגלה גופא מקורה הוי ע"ש: **גמ'** מי סברת ט' אפותייה הוו כו'. אין להקשות ממה נפשך אי קים להו לתלמודא היאך הוה פלפול זה למה להו אלא שרצו להכריח מכח הכרח א"כ דלמא אפותייה מנח להו. אפשר לומר דמשמע לתלמודא שאינן טחין להשיבן אפותייה מפני הטבעות וזהו בעלמו סברת המי סברת אפותי' כו': **בתוס'** בד"ה הניחא כו' הקשה הרב פורת כו' ששה סדרים כו'. מציירין באופן שיהיו כל הסדרים שוין שני קרשים זה על גב זה וכן י"ל בשמעתין בפותייה נקיט שלשה סדרים ויהיו ארבעה זה ע"ג זה בשוה ובחודן ארבעה ויהיה שלשה זה ע"ג זה בשוה משא"כ חמשה או מספר אחר. ואין צורך למ"ש רש"י בזה [בד"ה כמה מותיב כו' דחמשה בחמשה לא יתבי כו']. ואפשר לומר נמי משום הטבעות לא כתבו סדרים יותר: **לקושית הרב** הר"ר פורת אין לומר דהקצר בצד העב היו מניחין בסמוך לו ממש בלי ריוח בינתים וא"כ לא יהיה רק שני רווחים לכל אחד כמעט אמה. דאין זה כלום. (דמ"ה שכתב"ו) [דמאי שנא כצ"ל] העב והקצר סמוכין זה לזה משום שיכולין להשיבן יחד בדיבוק היטב ה"נ יכולין להשיב כולן יחד בלי ריוח אם ירצה בדיבוק בלי ריוח כלום בינתים דמאי שנא אע"כ שהיו מחלקין הריוח בשוה: **באו"ד** ור"י אמר דשמא מחליין ולמעלה כו'. לכאורה מיד אם אין השיפוע מתחיל מלמטה אי אפשר להשיבן באופן זה אם לא שיהיו מחותכין באופן שיזווגו יחד כזה דרך

מש. ובאופן זה אם הוא מחליין ולמעלה דוקא אי אפשר להניח. וכן אם נאמר שהאדנים היו נשארין עם הקרשים כשהיו מניחים על העגלות כי לא מליט בשולי שמעתין היאך היו מניחין האדנים ובמקרא מפורש שהיו שוכבין על הארבע העגלות הללו ואי תימא למטה מהקרשים תוך העגלה א"כ העגלה היה מקורה על ידן ולמעלה על הקרשים אין סברא גם לקושרן בחבלים בלדי העגלה ודו"ק: **באו"ד** וא"ת מנ"ל כו' נילף מן המקורה כו'. א"ל דלמא רב קאמר המעביר בר"ה שכולה מקורה פטור אבל חליו מקורה חייב דומיא דעגלות וק"ל. ועיין לקצר שוא"ת במה שקודם גם [לקצר שוא"ת] בתפיסת התחלת הדיבור הניחא כו' ולא מוקדם:

דף קטו ע"ב גמ' בעי מניה ר"ה בר חנוב כו'. בעיא דר"ה מאי למיפשט מברייתא [דבסמוך] ס"ת שבלה כו' ויש ליישב [עיין במהרש"א]: **גמ'** עשה להם הקב"ה סימניות כו'. עיין בח"ש שהגו נין הן טעות ע"ש ועיין בסו"ת רש"ל. ואפשר שכן דרך לעשותו כחלי עיגול כזה () והוא שאין זה מקומו: **ברש"י** שכתבו מקרא התרגום כו'. בח"ש מוחק ויש ליישבו [עיין במהרש"א]: **בתוס'** בד"ה היו כתובין כו' וקשה לרשב"א כו'. אין רצונו להקשות רעגענסבורג כיש מקשים [א] וק"ל: **בתוס'** בד"ה מגילה כו' וא"ת א"כ כו'. דא"ל הא קאמר תיבעי למ"ד אין מצילין כו' ואף שרים גלותא פשיטא ליה שאין קורין כאן [כן כתוב לפנינו ואפשר לומר שצ"ל בהן] ואפ"ה מסתברא ליה לומר כאן מצילין טפי מדלעיל [הואיל וכתובין בלשון הקודש] מ"מ מקשו שפיר מבכל לשון דקתני בברייתא הכא וא"ל דלמא הך ברייתא ס"ל ניתנו ליקרות ואינהו פליגי לעיל למ"ד לא ניתנו ליקרות מ"מ הקשו שפיר [דהא אין בין ספרים כו' אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגילה כו' אשורית על הספר ובדיו משמע דשארי ספרים מצילין אף שנכתבו בכל לשון ושלא בספר ודיו דודאי דלא ניתנו לקרות משום ריעותא דאינן בספר ודיו וגרועין מהך דשם ושיקרא דלעיל כיון שאינן בלשון הקודש] ודו"ק:

דף קטז גמ' כדי להפסיק בין פורעניות כו'. ובפ"ק דב"ב סדרן של נביאים ירמיה ישעיה כו' סמך פורעניות לפורעניות כו' ובסוף מועד קטן כתבו התוספות שסידרו המם עשרה נשים אחר מועד קטן להסמיך פורעניות כו'. י"ל פורעניות מענין אחד מועד קטן ויבמות איירי הכל ממיתה ירמיה וסוף מלכים חורבן זכר לדבר אין מפסיקין בקללות משא"כ פה שני מיני עניני פורעניות ודו"ק או הכא שלשה פורעניות דהוי חזקה:

דף קיח ע"א בתוס' בד"ה והא דתנן כו' ומיהו איכא למימר דבסמוך לרבנן נמי פריך אבל קשה כו' לרבי חידקא כו'. יש לראות דקארי לה מאי קארי לה בתחלה דלא אסיק אדעתא האי סעודה דאיכא בהדיך אוכליה לא היה ניחא ליה לרבנן [וכי כולי יומא דמעלי שבתא בתעניתא מותבינן ליה כו'] וצ"ל דהמקשה ידע האי סעודה דאיכא כו' וגם ידע כי מלוינן כו' רק מ"מ לרבי חדקא חסר חד סעודה כמו שהקשו התוס' באמת והמתרץ לא הבינו ואין אחריות עלינו לפרש היאך [הבין] המתרץ להמקשה למה ניחא לרבנן ובכמה דוכתי הו"מ למימר ולטעמיך אף לרבנן לא ניחא והתוס' עדיפא מקשו היאך מתורץ לפי האמת לרבי חידקא ודו"ק: **באו"ד** והמקשה משיב דפשיטא ליה כו'. יש לראות התלה מקשה אסעודת מוצאי שבת א"כ מה יאכל במוצאי שבת כמ"ש התוספות והתרצן לא הבינו וה"ל לחזור ולהקשות קושיתו הראשונה ולא וכי אזיל כו' ואם הבין [המקשה] שהשיב שסעודת מוצאי שבת יאכל מסעודה שהביא עמו הו"ל להקשות לפי סברתך וכוליה יומא דערב שבת בתעניתא מותבינן ליה ונראה לי שלזה דקדקו אך קשה ליה כיון דמתרלת דאכיל לכולהו דמשמע ליה תירוצו כל מה דאיכא בהדיה אוכליה ואל תעכבם לצורך הדרך ודוחק (עה"ג נמצא כתוב כזה ולא נרשם איה מקומו) ונראה לי ששייך לכאן. וזהו. ואפשר שהמקשן היה סבור [בדעת התרצן] שקושיתו היתה על מוצאי שבת אך לא מטעמיה משום דצריך לו סעודה בדרך דלא אסיק אדעתיה סעודה זו רק היה סבור [שהמקשה לא היה יודע שהביא סעודה עמו] כו' [ולזה השיב לו המקשה וכי אזיל בריקן אזיל ומטעם זה הקשיתי בתחלה אמוצאי שבת דאסקית אדעתאי דצריך לו סעודה לדרך]. (ע"כ עה"ג מלבד מה שהגהנו בפנים): **ולא** הבינותי למה להו לומר המתרץ לא הבין להמקשה כו' הלא אתי שפיר בפשיטות והבינו זה לזה היטיב והמקשה הקשה לרבנן אתי שפיר דאוכל שתי סעודות שנותנין לו בערב שבת אחת ביום הששי ואחת בליל שבת כבשאר ימים וביום השבת יש לו שלשה שנותנין לו לשחרית ומנחה ומוצאי שבת ולענין סעודה דמלוינן ניחא בממה נפשך אם חיוב לתת לו סעודה ללות אם כן כבר יש בידו שהביא עמו ואותה או חילופה יחזור ויקח עמו על הדרך ואם איט חיוב ואיט בידו א"כ אין חיוב לתת לו אבל אר' חידקא פריך והא בליר ליה סעודה בשבת ומשני דאית ליה סעודה בהדיה ואותה אוכל בשבת והשתא פריך שפיר דאם חיוב לתת לו סעודה ולכך פסיקא ליה דיש סעודה בידו משהמא ואותה אוכל לצורך שבת א"כ בריקן אזיל והו"ל לתת לו יותר משלש סעודות ומשני דמלוינן ליה כו' רק כיון דהמתרץ ראה בהמקשן שעיקר טעותו שסבור שסעודה שהביא עמו מעכב עמו לדרך ולא אסיק אדעתיה שנותנין לו [ביום א'] סעודה על הדרך [ולזה השיב לו דאמרינן ליה כל מה דאיכא בהדך אוכליה] הו"ל [מיד] העיקר דמלוינן ליה עוד סעודה בהדיה ומינה שסעודה שבידו אוכל בשבת והייט צריכין לומר דלא שבקי' לאסוקי כוליה מלתא ופרכינן וכי אזיל כו' ואפשר שזה דוחק בעיניהם: **יש** אומרים מה שהתוספות מפרשים שלא כפשוטו שבת שבא סמוך לשבת [דכבר לקח ב' סעודות לע"ש במקום שבא משם והג' סעודות הם בשביל שבת] משום דאין מחלקין תמחוי בלילה. ולי נראה דאה"נ התוס' מפרשים כן שבת אם בא לשבות שם בין שבא ע"ש שחרית או ערבית נותנין לו בשביל שבת ג' סעודות מלבד שתי סעודות שנותנין לו בע"ש כבשאר ימים דהא תנן אין פותחין לעני כו' ומלתא פסיקא נקיט דלעולם אין פותחין ממזון שתי סעודות ובשבת מוסיפין כו'. ומ"ש ונראה לר"י דכשבא ע"ש לעת האוכל כו' לאפוקי פירוש הראשון שכתבו [דבין הכל נותנין לו שלש סעודות]: **בתוס'** בד"ה דמלוינן סעודה בהדיה כו' ולכך נותנין לו שנים כו'. דהשתא יש לו שלש עם אותה שיש בידו כבר שליוו לו ביום א' שיאכל אחת מיד ואחת בלילה ואחת להוליך עמו ובכל יום אין נותנין לו במקום שעובר רק שתי סעודות אחת לשחרית ואחת לערבית ואחת יש בידו מיום א' דמלוינן בהדיה וביום ראשון דמצריכין ללותו משום דביום השבת אכל שם סעודה שיש בידו ממקום אחר ללות כן נ"ל לכאורה המכוון דא"ל שיתנו לו כל יום סעודה יתירה לוידה לדרך. אך לעיל בד"ה והא דתנן כתבו אע"פ שבשאר ימים נותנין לו סעודה שיוליך עמו עם האחרות כו' [דמשמע לכאורה דנותנין לו סעודה בכל יום ללותו מלבד הב' סעודות] וצ"ל שכוונתם נמי כן שבמקום שיבא לא היה לו לתתו רק סעודה אחת ויאכל סעודה שהביא עמו בשחרית וסעודה שנותנין לו בערבית. ולמחר כשילך נלוה אחת בהדיה רק נותנין לו מיד שתי סעודות יחד [כדי שישאר לו אחת שהביא בהדיה להוליכה לדרך]:

סליק פרק כל כתבי

פרק רבי אליעזר דמילה

דף קל ע"א גמ' תניא נמי הכי כו'. מיתורא דאיט מביאו מכוסה משמע ליה אפילו מכוסה על פי עדים לא [דהא גם מתני' פי' מגולה אין מכוסה לא] ורש"י שכתב טעמא דר"א דאמר מגולה אין כו' ר"ל והדיוק מכוסה לא ר"ל בלא עדים: **גמ'** ת"ש ובסכנה כו'. [אף דגם בברייתא קתני עדים ומ"מ מיבעי ליה. מ"מ פשיט ממתני' טפי מלשון מכסהו ע"פ עדים דמשמע ראובן מכסה ע"פ עדים אחרים חוץ מהמכסה משא"כ לשון שהייכ"ו מביאי"ן מכוסה סובל לפרש שהבאה היה ע"פ עדים עם המכסה. ואפשר לומר עוד מה שמביא האריכות ובסכנה כו' אף דלכאורה עלה [על לשון עדים] קאי [האיבעיא] דס"ד דהפשטן דהאיבעיא לא מסופק מעולם בלשון עדים דמשמע תרי חוץ ממנו רק דלמא נוהגין כו' במעשה שהיה כך היה וה"ה בחד להלכה ופשיט ממתני' דקתני דינא. ודוחה כו': **גמ'** שאין לו חלב אם. כבר אמרו על ויקח חמאה וחלב כו': **גמ'** שמסרו ישראל עצמן כו' כחנניה מישאל ועזריה וכמו שאמרו מה ראו חנניא מישאל ועזריה שמסרו עצמן וכו'. וכל שלא מסרו עצמן כו' [כאלישע] דרך מלפניו כו' [וכפי' תוס' בד"ה אמר ליה. ולא כטעמייהו]: **גמ'** ולא אמר ליה שאר עופות כו'. איונה נתן טעם שנמשלו ליונה בקרא. והטעם כמו שאמר במדרשים מה יונה זו פושטת צוארה לשחיטה כו'. והכנפים נתן טעם משום מגינות. ולכך א"ל דמייה לחרטום של שאר עופות. ואולי מה יונה מיוחדת בהגנה שלה מכל העופות אף ישראל מיוחדים בהגנה שלהם מכל האומות: **ברש"י** בד"ה משום חשדא וסיפא דמתניתין כו' ודאי משום חשדא כו'. דאלו (כאן חסרים איזה תיבות) [שייך בע"פ עדים ג"כ חיבוב] מצוה במה שמפרסם לעדים תיבעי ליה הכל בסברת חיבוב מצוה אי רישא דוקא מגולה [ולא מכוסה ע"פ עדים אף דאיכא נמי חיבוב מצוה] כיון דאפשר וכן נ"ל הא דלא מבעיא הכל בחשדא דס"ל לתלמודא אלו היה בעל פי עדים ג"כ קצת חיבוב מצוה פשיטא דרישא לאו דוקא מגולה וכן בחשדא כיון דבעדים ניצול מחשדא אף דבמגולה עדיפא קצת להוליא מחשדא מ"מ לולי סברת חיבוב מצוה דיש במגולה ולא בע"פ עדים פסיקא ליה דרישא לאו דוקא: **ברש"י** בד"ה נאמר לא תאכלו כו' ונאמר באותו פסוק עצמו לא תבשל כו'. לאשמעינן דגדי לאו דוקא וה"ה שאר בהמות וחיה יכול אף עוף כו': **ברש"י** בד"ה שם אנכי כו' אמירה יהודה כו'. מדלא כתיב אמרתיך ביו"ד: **בתוס'** בד"ה ר"א אומר כו' מביאו בשבת ט' ליכא איסור שבת כלל כו'. מדאורייתא דמדרבנן אסור כדמשמע סוף מפנין אשה מדדה את בנה ט' ע"ש ברש"י. וכן צ"ל לוטי"ל [דעכ"פ איכא איסורא דרבנן] דאל"כ כיון שיש להביאו בהיתר גמור משום למהר לא שרי כמ"ש התוס' בסמוך [ע"ב בד"ה ומי שרי] ועיין לעיל דף ל"ד בתוס' בד"ה אבל אדם נושא את עצמו דרשב"א ס"ל דקטן שאני ואולי לכך העמיד הרשב"א קושיתו בגמרא [ריש ע"ב] בתוס' בד"ה שלא ברצון כו' דמשום שיביאו התיטק לא קשה דקטן ככפות דמי או משום דכאן י"ל יש לומר הראשון: **אין** להקשות אמאי הקשו כאן בוא"ת בלא ר"ל ובקשה לרשב"א בסמוך ע"ב הקשו מר"ל דלא קשה מידי דכאן דלא אסקו אדעתייהו עדיין סברא למהר מצוה שייך שפיר להקשות אליבא דכ"ע בלא ר"ל מכח סברא דלמה נעשה איסור דאורייתא שלא לצורך קיום מצוה ותירצו בוטי"ל כיון דיותר כו' לזה הוצרכו לסתור סברא זו מר"ל דלקמן דף קל"ג ע"א דבאיכא אחר היה צריך לחזר עליו על מי שאיט מתטין לתקנו בקלילת הבהרת ולא אמרינן כדי למהר המצוה שרי אפילו באבי הבן עצמו: **בתוס'** בד"ה אמר ליה כנפי יונה כו'. לפירוש רש"י אתרווייהו מייתי ראיה מר' ינאי [אהך דלא מסרו עצמן ט' ועדיין הוא מרופה בידם. משא"כ לפי' תוס' מייתי אהך דלא מסרו מאלישע דאף הוא לא מסר עצמו ועדיין רפוי' מדר' ינאי] ומיאט בפירושו דאע"ג דבע"ז נמי לאו כולי עלמא מסרו עליה רק יחידי סגולה מליט כחנניה מישאל ועזריה וה"נ מליט אלישע. ולפירושם אלישע גופיה אף שלא מסר עליה אפ"ה לא היתה מרופה בידו שהרי זהיר בה טובא כמו שאמרו צריך גוף נקי כאלישע כו' אפשר דמרופה פירושו דלא זהירי בה רובא דעלמא. ועיין לעיל פרק במה טומנין דף מ"ט מ"ש התוס' שם: **ע"ב גמ'** דאמר ר"כ ט' מבוי שלא נשתתפו כו'. הא דלא אמר רב לא נשתתפו אין מטלטלין מחצר למבוי בעירבו ומטלטלין בלא עירבו דזה כבר אשמעינן בעירובין הלכה כר"ש בלא עירבו כו' והכא רבותא אשמעינן דאפילו בתוכה אין מטלטלין בעירבו: **ברש"י** בד"ה מותר מה שנמצא בתוכו או בגדיו שהוציאן ט'. ולעיל [בד"ה ששבתו] פי' ששקידש היום היו בתוכו כו' [דאלו שבתו כלים בבית כו' אלא אפי' עירבו כו'] וע"כ דנקיט [רש"י הכא] אורחא דמלתא היאך בא לחצר כיון שלא עירבו דהו"ל לפרש כן [לעיל] על ולא כלים ששבתו בתוך הבית א"כ היאך באו לחצר לרב דמפרש ר"ש דוקא כשלא עירבו וכדפריך תלמודא באמת (חסר תיבה) [ומשני] בעירובין [דף ל"ה] ע"ש ועוד דלעיל פי' דאפי' עירבו ומטלטל מבית לחצר לא יוציאו כו' ולא עדיף דרך מלבוש מעירבו ומיהו (חסר תיבה) [לעיל] איירי מחצר לחצר וכן מ"ש אא"כ דג' מחלוקות

באור

ק:ת דיבורים האלה ונעוץ סופו של זה בתחלתו של זה ושעתית כוונתו נוטה קצת דפשיט באמת למיובא היה ניחא כ"ז דקאי הבל"ז אמ"ש למעלה בלא פלפול דלעיל היה אפשר דמיירי במתגלגל אך עתה קשה היאך פשיט למיובא. כל"ז אף דבלאו הכי התוספות מוקי לה במתגלגל פוטר במכ"ש לפטורא: **ומ"ש** ועיין לקמן בתוס' ט' חילוק בין קלוטה למטה משלשה או למעלה משלשה כו' ובהכי מתרצין דר"י אדר"י טוכנו דשם כתבו דמתגלגל גרע וכחילוק שכתב הגאון בין קלוטה למטה משלשה כו' הרואה יראה דאין זה שם בתוספות וכתבו שם חילוק אחר וע"ש:

[א] **ר"ל** דרעגנסבורג היינו כשחוזר בעל האיבעיא ומקשה על הפשיטות מברייתא קשה מאי מיבעיא ליה הא ידע סברייתא ולזה לא תירצו התוס' כלום לענין הלכה א"ו דזה לא קשיא להו שכן דרך התלמוד בבמה

ט' כלים ששבתו בתוכה כו' היינו מחלר לחלר והכא איירי באותו חלר גופא רק גם בבעיא דמבוי לא הו"ל לפרש כלים ששבתו בתוכו דמשמע שקנה שביתה שם כשקידש היום [ובאמת ה"ה שבתו בבית או בחלר והוליאן דרך מלבוש] ועיין : ברש"י בד"ה ואתיוה כו' בבית כו'. יש מגיהין בחלר. ול"ע ליישב טונתו למה ליה פירושו טפי מלעיל גם בית במבוי מאי עבידתיה דבתים פתוחין לחלר ועוד בכלים ששבתו בבית לכ"ע אסור. ואמרתי דרך ישיבה דרש"י פי' לעיל באיבעי בד"ה מהו לטלטל בתוכה כו' ולהוליא מן החלר לתוכה פשיטא לן דאסור כו' ולמסקנא אף מן החלר שרי בלא עירבו וצ"ל דר"ל [במה שפי' לעיל דפשיטא לן דאסור] בעירבו [מבית לחלר] ומאי דוחקי'. והגראה דר' זירא דמיבעיא ליה מרב אסי ובסמוך קאמר בפשיטות. גם כאן מיבעיא ליה מטעם מידי דהוי אחלר שהבתים ג"כ אוסרין עליה אפ"ה שרי לטלטולי מינה ובה ה"נ לא שנא ולפי"ז מאי פשיט דדלמא איכהו כר"ש ס"ל דחלר ומבוי רשות אחת הן ואין כאן מה שיאסור אבל לרבנן אסור ולא דמיא לחלר שיש לו ד' מחילות כו'. לזה פי' שהיה כאן בית שברא"ם המבוי ט' בית שבראש כו' והיאך שהביאו מבית למבוי בזה לא קאיירי ואולי הביאו מע"ש רק מה שטלטלו בשבת במבוי גופיה מהאי רישא להאי רישא אף שהיו בתים פתוחין לתוכה דאסרי ודאי אמטו דבית ומבוי ליכא למ"ד שיהיה הד רשות וליכא למישריכהו לר"ש טפי מלרבנן ע"כ מטעמא מידי דהוי אחלר דבתים אסרי נמי אחלר ואפ"ה שרי לטלטולי בתוכה וק"ל. והיה ניחא אם אפשר לייסב הטלטול מבית למבוי [דדוחק הוא לפרש דברי רש"י דהביאו מע"ש] ודו"ק. ומ"ש מהר"ם באורך ע"פ שיטת הדעה שהביא הרי"ף ע"ש באורך. וצ"ל אף שהאיבעיא ודאי לא בעי אדבר מטה [מ"מ אי הוי אסור לטלטל בכלים ששבתו בתוך המבוי לדבר הרשות לא מהני לענין זה דבר מלוה דהעמידו דבריהם במקום מלוה דכאן לא שייך טעם מהרש"א] ע"ש : הא דאמר שכחו משום דרבנן פליגי אדר"ש. ולמ"ש לעיל [ברש"י בד"ה ואתיוה דמיירי מבית למבוי אין נחלק בזה בין רבנן לר"ש] נקיט שכחו בה"א שהיו סבורין שטלטלו דרך רה"ר וכר"א [ולמה דאמר רב אושעיא דמבוי שלא נשתתפו הוי באמת לא כך היה מעשה דלא שכחו] : ברש"י בד"ה לא עירבו כו' מותר כו' כלים ששבתו בתוכו כו'. וה"ה מחלר למבוי למאי דמסיק : בתוס' בד"ה ברלון כו' ה"ה דהומ"ל ברלון ר"מ כו'. ושכחו משום רבנן דפליגי במגג לגג. ומ"ש או דרך חלירות מחלר לחלר לפי"ז לא אתי שפיר שכחו דבמחלר לחלר לא פליגי רבנן כמ"ש רש"י פרק כל גגות דף ל"א ע"א. ויש לראות אמאי לא הקשו טפי דהול"ל ברלון רבנן והביאוהו מגגין לחלירות. ושכחו. דר"מ פליג בזה גזירה משום תל ברה"ר. ובתירולם ניחא נמי. ואפ"ל דמשמע להו דחכמים דהכא כיון שלא נזכרו שם בפלוגתא וכן כל מי שלא נזכר שם מסתמא הוא בכלל חכמים שמה וכן ר"א דהכא כיון שלא פליג שמה מסתמא הוא בכלל חכמים וא"כ אם היה המעשה כן לא הול"ל שלא ברלון ר"א הא אף ר"א כיון דלדידיה הוי היתר גמור אין להביאו דרך רה"ר [כמ"ש תוס' לעיל בדיבור הסמוך] [א] ולזה אמר כרלון ר"ש או הול"ל כרלון ר"מ כו' באופן שלא יהיה היתר גמור אליבא דר"א גופיה וכן האמת וק"ל : חילוקי בקלרה. למ"ש התוס' בד"ה לכלים כו' וכן היה אותו הזמל קשה מאי מסיק רב אסי שלא ברלון ר"א כו' וכפירש"י גלי אדעתייהו דאין מכשירי מילה דוחה שבת דלמא ס"ל כר"א דדוחה רק למאי דס"ל הלכה כר"ש ושרי לטלטל אפילו לדבר הרשות א"כ כיון שיכול להביאו דרך היתר גמור אפילו ר"א מודה [כמ"ש תוס' בד"ה ומי שרי] ואפשר ר"א גופיה ס"ל לענין רשויות כר"ש דהלכה כוותיה דמהי תיתי לא יסבור כן הא לא איירי מידי ברשויות כמו כן יכול לומר שלא כרלון ר"ע (ד"א) [ומ"ד אחר] שלא קאמר מידי ברשויות ואף באת"ל שאפשר יסבור ר"א כרבנן מ"מ למה דס"ל לאותן האנשים כר"ש לענין רשויות שפיר מלי סברי כר"א דהכא דמכשירי מילה דוחה ובמאי גלי דלא סבירי ליה כוותיה שיאמר שלא כרלון ר"א. בל"ז מנ"ל דמודה ר"א דרך היתר גמור דלמא למאי דס"ל דוחה למהר המלוה עדיף וכ"ת מכח וא"ת שבתוס' [בד"ה ומי שרי] וכ"ת [בתירוץ] אי נמי י"ל דאי נמי ליתא מהרי טעמי חדא [הא] דקאמר שכחו משום ר"א דפליג עלייהו דלדידיה למהר המלוה עדיף ואף דהלכה כרבנן [דר"א] השתא נמי הלכה כר"ש ואפ"ה קאמר שכחו משום דפליגי. וגם לרבנן גופיה עכ"פ מועיל סברת למהר המלוה להביאו מע"ש בשביל כך דהא לר"א מועיל אפילו לדחות איסור דאורייתא [ולכן לולי ששכחו היו מלריכין להביאו מע"ש לכ"ע כדי למהר] ועוד דהא עיקר המכוון להשמיענו שלא עשו כר"א וקמ"ל אף דשכחו דבמזיד שמא ר"א גופיה לא ס"ל דהא אם לא הביא קאמר [וכיון דנסתר האי נמי מוכח לכאורה מכח וא"ת דמודה ר"א דרך היתר] י"ל דוא"ת יש להרץ בענין אחר ואין מוכרח יש לומר הראשון מדנקט והביאוהו בשבת מאי קמ"ל בהבאה לא הול"ל אלא [לא] הביאוהו דרך רה"ר בשלמא היכי תימא [שבגמרא] או למסקנא קמ"ל מידי בהבאה [דשרי דרך חלירות ט' כר"ש] כלל העולה דאין מוכרח דמודה ר"א אם יכול להביאן בדרך היתר. יש רט להכריח ממתניתין דנקיט אם לא הביא ואלו שרי דרך רה"ר אפילו כשיכול להביאו דרך היתר גמור א"כ ממילא ס"ל דאף לכתחלה רשאי להביא בשבת. דזה אינו כלום דודאי בחנם אין ה"א לדחות איסור דאורייתא שלא לצורך רק למהר המלוה וכמ"ש התוס' לעיל [ריש ע"א] ושפיר נקיט אם לא הביא דלכתחלה עליו להביא מע"ש אך אם לא הביא דלמא ס"ל למהר המלוה עדיף דרך רה"ר מלסבב דרך עקלתון גגות חלירות קרפיפות וזה פשוט ולכך כתבו התוס' גופיה אי נמי דאין מוכרח י"ל הראשון. אך עתה קשה למה הדר מוכי תימא דלמא התם ברייתא ה"ק כשם כו' דר"א מתיר אפילו [דרך רה"ר] משום כדי למהר המלוה ולזה אמר לא מיבעיא דדרך רה"ר אסור [אם אפשר בדרך היתר אלא אפילו דרך גגות דהוא איסור דרבנן לא שרי משום כדי למהר באפשר בענין אחר בהיתר] אבל היכא דלאי אפשר בענין אחר לעולם לא העמידו דבריהם במקום כרת. בל"ז אי אפשר לפרש הברייתא כן דה"א גם ר"א מודה בזה כיון דאפשר דרך היתר לא שרינן משום מיהור המלוה אפילו איסור דרבנן אלא בע"כ אותה הברייתא איירי באי אפשר בענין אחר אך עתה נסתרו התירולים זה בזה [אם מודה ר"א באפשר דרך היתר קשה קושיא א' ואם פליג אף באפשר דרך היתר למה הדר מוכ"ת] הכל בל"ז ה"א קושיא א'. תירוץ א' [דר"א פליג אף בדרך היתר]. וקושיא ב'. תירוץ ב' ודקאמר כשם תליא הניא בדלא תניא הא ר"א פליג בתרווייהו. (מכאן ואילך חסרים כמעט ג' שורות הנימוקים מרוב הימים והמעיין יחזירם בפלפולו [ב]) הכל בל"ז ק' ג' תירוץ ב' דאיזמל לא שבת בתוכו וכמ"ש רש"א באורך ברש"י בסמוך וק"ל () לא אתי כרבנן וק"ל אבל זה נסתר מתוספות : בתוס' בד"ה ניתקו חלירות כו'. אע"פ שאסור לטלטל מתוכו למבוי כו'. בה"א קודם בואינו דרב לטעמיה דפסק כר"ש :

דף קלא ע"א גמ' מי גרס לחלירות כו'. לא משני בקלרה דבעירבו ניתקו חלירות ונעשו בתים ובתים אסרי וכי ליכא חלירות מאי הוי [דבית אוסר] משא"כ בלא עירבו דחלר איכא בית ליכא וחלר אינו אוסר. דמ"מ ליאסר מטעם דאין המבוי ניתר עד שיהיו בתים כו' לזה צ"ל דזה מיקרי בתים וחלירות וכפרש"י. ומה שלא אמרו בקלרה כיון דאפילו מחלר למבוי מותר כ"ש במבוי גופא ולמה לי האריכות דהוי כנשתתפו [כמו שפירש"י] נראה משום דלא תלוי זה בזה דמחלר למבוי שרי משום דהוי רשות א' לר"ש ולא הוי כמטלטל מרשות לרשות [לאסור אף בתוך ד'] והוי הכל כמבוי אחד ומ"מ בתוכה גופא אפשר אסור לטלטל [ביותר מד"א אפי'] מידי דהוי במבוי גופא לזה מסביר דהוי כאלו נשתתפו כו' : ברש"י בד"ה בתים הוא דגרמי ליה כו' ולהלטרך לשיתוף כו' כל"ל : גמ' מה לעומר שכן אם מלא קלור קולר כו'. אין להקשות מנ"ל שאר מכשירין דדחי שבת בעומר דלמא דוקא קלירה שהיא בעלמה מלוה. דמה הועלת בקלירה אם לא יטחון וירקד : בתוספות בד"ה לא לכל כו'. ותימה הוא היכי שייך למילף כו'. אין רלונם להקשות פירכא דא"כ הו"ל להקשות פירכא דקאמר תלמודא גופא אי ממילה שכן נכרתו עליה שלש עשרה בריתות ועוד דבה"א דלא פרכינן פירכא קאמרינן דה"ק לא לכל אמר רבי אליעזר כו' והאמר שלא פרכינן פירכא שגילוי מילתא בעלמא הוא או מסברא כי היכי דמילה נוהג בשבת ומכשירין דוחה ה"נ כל המלות בכלל או מכח קי"ל וכה"ג דא"כ בשתי לחם נמי לא נפרוך פירכא ונילף מעומר [וה"ה ממילה] ולמה ליה לר"א גזירה שוה אלא בע"כ פרכינן פירכא כו'. רק קושיה התוס' אף אם תמלא לומר שלא פרכינן פירכא מכל מקום היכי שייך כו' דאין לו דמיון דאין במלותן דחיית שבת וגמרא דלא פריך לקמן [דף קל"ב דקאמר וליתי הכך ולינמר מניה] קושית התוספות משום אחריכא בעומר וכה"ג שיש במלותן דחיית שבת. ולהכי נמי לא הקשו התוספות פירכא שכן בידו להפקירן דבה"א קיימינן דלא לכל כו' ולא פרכינן :

(מכאן ואילך נתאכלו שורות בתים ושלש עד סוף המאמר הלזה)

בתוס' בד"ה ושוין כו' מה לסוכה שכן אם עבר זמנה בטלה כדפריך במסקנא דשמעתין דמסתברא כו' כל"ל וק"ל. ולכאורה אין טורך לכל זה דמביניה מלינו למילף אי לאו פירכא שכן בידו להפקירן וע' בסמוך ע"ב בד"ה אי מעומר כו' [בתירוץ הר"ר פורת] ודלמא זהו הפירכא בעלמו שידע התלמוד [לענין לילית ומזוזה שכן בידו להפקירן] ואף שאין כוונת הגמרא להודיענו פירכא של ביניהו [כמ"ש הרב פורת] שאני באידך דלא איכפת לן מידי בזה [דלפי האמת בכולהו איכא ילפותא דדחי. ולא חס לעשות נריכותא מבינייהו אבל הכא דקשה אגופא דדינא אמאי אין מכשירין לילית ומזוזה דוחה הולרך למיהב טעמא דלא נילף מבינייהא] : ע"ב גמ' נפקא ליה מביום הכפורים העבירו שופר כו'. ויום הכפורים גופיה [דתקיעת שופר לוחה שבת] נלמד מהיקישא דחודש השביעי מר"ה. או כיון דדחיא יוה"כ מה לי יוה"כ בחול או בשבת וכל מלאכות האסורים בשבת אסורים ביוה"כ. ועיין ברמב"ן בחומש רק מ"מ דדחיא מכשירין יוה"כ נמי לריך לימוד. יש לכוין תקעו בחודש שופר מיתורא דבחודש [דגבי יוה"כ] מלמד שיהיו כל תקיעות כו' א"כ בכסא ליום דכתיב בחגנו הוא מכוסה למה לי דאי משום דדחי שבת ביום אפילו בשבת הא מלי לאגמורי מהדדי מיתור דבחודש [ג] לזה אמר כי חק כו' לריכותא דתלמודא אי מתקיעת שופר דיוה"כ כו' דאמר מר תקעו ב"ד שופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות כו' כמו שאמרו במ"ר [פ' כג] ילחק ילא חק דרוריא לעולם וק"ל. אי מר"ה משפט ט' שכן מכנסת זכרונות לאבינו שבשמים. מיהו תלמודא לא קאמר רק דבעלמא לא מלי למילף מינייהו [לא על מה דלא יליף ר"ה ויוה"כ חדא מאידך] : ברש"י בד"ה וניתו הנך עומר ושתי הלחם מינה. מדלא פי' בהדיא [ר"ל דלכתוב רחמנא בסוכה בהדיא] כדבסמוך א"כ [בד"ה ונכתוב רחמנא בהדיא במלה] גם לא הזכיר לולב משמע שהגזירה שוה יהיה עומד ללמוד סוכה מלולב וא"כ מאי פריך הא כיון דאינו מופנה מפני לדין ועומר ושתי הלחם לא נכתב או ליכא גילוי מילתא לחוד [דפירש"י לעיל בד"ה גמר ז' ימים כו'] ולכאורה תלמודא ידע האמת דסוף סוף יש לימוד לשופר ומילה וכה"ג וא"כ יהיו הם הגילוי מלתא ורש"י נקיט בדיבור הקודם כיון דגלי רחמנא בעומר ושתי הלחם כו' לפי שכבר פירש לימודן. ומיהו לא הו"ל לרש"י לפרש כן דעדיין במקום הזה לא ידעינן שום לימוד באחריגא ויותר [משמע ד] פריך נילף כולהו אחריגא מינה [וע"כ דהיינו שיכתוב בהדיא בסוכה] ועיין. ובפשיטות אומר [כ"ע] דבסמוך מרויחין הרבה ב' גזירה שוה מלה מסוכה וסוכה מלולב משא"כ כאן רק גזירה שוה אחד דז' מופנה מצד אחד [ד] : ואפשר לומר עוד בדרך רחוקה דלולב דדחיא שבת אינו רק ביום ראשון דיום ראשון מורה דדחי שבת וכן הוא ר"פ לולב וערבה ע"ש ואם נלמד סוכה מלולב דיו לבא מן הדין ט' וקושטא דאינו דוחה אלא יום ראשון. ולזה לא מקשה דלכתוב בהדיא בסוכה דא"כ היו דחיות כל הימים שוין דבסוכה לא כתיב ראשון רק ז' ימים וזה אין קושיא דלכתוב נמי ראשון דבלולב אילטריך ראשון משום דבמדינה יום א' ובמקדש ז' [אבל בסוכה לא שייך למיכתב ראשון] מה שאין כן במלה דפירש"י ליל ראשון חובה פריך שפיר ולכתוב בהדיא כו' : בתוס' בד"ה סד"א כו'. וי"ל דשמא כו' כן הוא מנוקד בגמרא שלי : בא"ד למידרש. הסוף דיבור. [מנוקד בגמרא שלי] : בתוס' בד"ה קמ"ל ולא ידענא כו'. ר"ל בדרבנן דקיימינן בהו דר"א אילטריך כדבסמוך ד"ה שבעת ימים : בתוס' בד"ה שבעת ימים כו' לא הוי לריך למיכתב שבעת כלל כו' דמשמע להו דלימוד דפ"ק דפסחים דלעיל [בד"ה סד"א] אתיא לרבנן וע"ש :

דף קלב ע"א גמ' ק"ו מהלכה מי אתי כו'. וכן בסמוך ברבי יוחנן פי' רש"י בד"ה ביום כו' ולר"א כו' אלא מקרא נפקא ליה כו' ע"ש [קשה הא לר"א אפשר דמכ"ש נלמד פקוח נפש בק"ו ממכשירין כיון דאתיא קרא [ביום] למכשירין ולולי הלכה מ"מ אתיא קרא למילה גופיה [ונמלא דשפיר נלמד לר"א הק"ו מקרא או ממכשירין או לולי הלכה ממילה גופיה. וא"כ מאי פריך מרשב"ע דלמא סובר כר"א. וכן קשה ארש"י לקמן] ודוחק לומר דלמכשירי פקוח נפש קאמר דהשתא אי לאו הלכה לא ידעינן מכשירי פקוח נפש דאכתי מנ"ל להקשות דלמא רשב"ע פקוח נפש ממש קאמר. ואם נאמר דאי לאו הלכה הוי מוקמינן קרא לביום ולא בלילה רק (דלית לן הלכה למילה) לבתר דאשכחן הלכה למילה גופא דדחי שבת מוקמינן ביום למכשירין ולפי"ז מקושר קלת אלא מעתה מחוסר כפרה לר"י דוקא [דלית ליה הלכה למילה. ואפ"ה דרשי' ביום אפילו בשבת לא למעט לילה. מחוסר כפורים נמי] ודו"ק : בכל פילפולא דר"ל לריך לראות קלת היאך ניחא ליה בלא"ה דהא ביום ולא בלילה נלמד בלא"ה מביום לוותו וק"ל : בתוס' בד"ה ההוא כו'. תפסו כאן דאזלא לכ"ע. דלעיל [בר"א] י"ל דהכא דוקא לר"א קאי [והך דת"כ לרבנן] : בא"ד דסמך אבן כו'. וכן שמונת ימים והוי"ו דוביום אתיא חד לבזמנו וחד לשלא בזמנו : בתוס' בד"ה הא אהדרי' קרא כו' וקשה ואמאי לא קאמר דאהדרי' קרא כו'. הלשון אינו

באור

ככמה מקומות שנואלו לדעת מה ישיבו ואם הלכה כברייתא אבל הכא מקשו דמשמע דפשיטא ליה דאין קורין וזה אין ה"א כלל שיהיה פשיטא להיפוך מברייתא שהביא הוא עלמו ועיין במהר"ם :

[א] לכאורה אינו מובן כלל דא"כ מאי הקשו השתא או דרך חלירות מחלר לחלר דאמאי הוי שלא כרלון ר"א דהא הוי דרך היתר גמור לכ"ע וליכא מאן דפליג במחלר לחלר כמ"ש רש"י פ' כל גגות. ובאמת שכבר הקשה לעיל בסמוך על קושיא דדרך חלירות דלפי"ז לא אתי שפיר שכחו והיינו לא"כ שבדיבור הקדום וה"ה דקשה לתירולא קמא דדרך היתר מודה ר"א :

[ב] מ"ש קושיא ב' תירוץ ב' כפי הנראה דכוונתו דאם נקשה קושיא ב' למה הדר מוכ"ת דלמא ברייתא באפשר בהיתר לזה קאמר די"ל תירוץ ב' נלא דהיינו דקמסיים ודקאמר כשם תליא תניא בדלא תניא. דהא ר"א פליג אתרווייהו והיאך שייך לומר כשם. אלא דעכ"ז קשה השתא נמי לאוקימתא דגמרא את״ .

הוי תלי תניא כו'. והוא ניכהו ממה דחסורי מיחסרא. ומ"ש אחר כך הכל בל"ז ק' ג' תירוץ ב' לפום ריהטא נראה דלריך לומר קושיא א' תירוץ ב' דאיזמל לא שבת בתוכו ואינו מותר אף לרבי שמעון רק לדבר מלוה וכמ"ש מהר"ם וא"כ לא קשה קושיא א' דזה לא הוי דרך היתר כיון דלדבר הרשות אסור אבל זה נסתר מתוס' דמוקי לה בכלים ששבתו בתוכו. וכבר כתבנו בהגהותינו על אשר לא באנו להשלים חסרון מגוף הפלפול :

[ג] היינו לסברת או כיון דדחיא יום הכפורים כו' שכתב לעיל בסמוך דשפיר איכא למילף ראש השנה מיום הכיפורים אף לענין דדחי מכשירי שופר שבת :

[ד] נראה דר"ל דבפשוטו בלא הך דלעיל לא קשה מי דחק לרש"י לפרש כאן בענין אחר מבסמוך משום דהכא אין מרויחין אי יכתוב בהדיא אבל למה שהקשה דאי לאו בהדיא ליכא גילוי מלתא רק דאיצ דלקמן יכתב ויהיו גילוי מלתא א"כ יפרש דפריך לכתוב בהדיא ונילף כולהו דמרויחין הרבה :

מדוקדק דמשמע אלו קאמר כן היה ניחא הא א"כ הדרא קושיות ר"ל לר"י לדוכתא וק"ל : בתוס' בד"ה תניא כוותיה דר"י כו' אע"ג דר"י אית ליה הלכה לר"א כדפי' בקונט' והך ברייתא דדרשי ביום אתיא אפי' [א] לרבנן דביום איצטריך נמילה ט' כן הוא מנהג בגמרות שלי והדברים מבוארין בפשיטות דלא כר"נ בר יצחק לא הוי דר"נ בר יצחק גופיה אפשר ס"ל לימוד דביום כו' ומ"מ לא שייך לומר תניא כוותיה דר"נ בר יצחק דהא הוא לא הזכיר לימוד דביום ואולי ס"ל הלכה אבל כר"י אתי שפיר . אבל עכ"פ הוי דלא כרב אחא בר יעקב דמברייתא שמעינן דשמיני ימול בלא ביום ליכא לימוד כלל דאדרבה דלמא מחלליה דוקא ושמיני ימול חוץ משבת ס"מ בהדיא דמשמיני ימול ליכא למילף מידי ורב אחא בר יעקב משמע ליה שמיני ימול ללימוד . ואותם שאין להם מוח בקדקדם מפקפקין דלמא למילה עצמה לא משמע ליה להברייתא ללימוד אבל למכשירין מצי לילף מיני' [ור"א בר יעקב אמכשירין קאי כמ"ש לרנב"י] והבל יהבלון . גם מפקפקין דשמעתין משמע דלימוד דרב נחמן ב"י ור"י ורב אחא בר יעקב הולך הכל על מילה גופא כו' ואין בזה ממש דכיון שיש לן ב' לימודים נוכל ללמוד א"כ כאשר נראה : בתוס' בד"ה מה צרעת כו' תימה ולימא ק"ו איפכא . א"ל דידע מקרא לצרעת דוחה עבודה כמ"ש בד"ה הדר דהא הך ברייתא סיימא או אינו כו' דלמא משום גברא דלא חזי ס"מ דלית ליה קרא כמ"ש [בדיבור הנ"ל] דלרבא אין צריך קרא : ע"ב גמ' שכן יש בה עונשין כו' . ואין להכניסו בק"ו : [ב] דפירכא הכתובה בתורה הוא . ובק"ו דברייתא הראשונה א"ל מילה שלא בזמנה יוכיח דדוחה צרעת ולא שבת דהוא גופא נלמוד בק"ו זה [שידחה שבת וכך כתוב במהרש"א בביאור יותר עיין שם] : גמ' מילה בזמנה לא צריך קרא כו' . וכמ"ש התוספות בד"ה רבא אמר בהא איתו ענין ובה"א דברייתא נקיט קרא דביום השמיני כיון דלא יליף מבשר רק עשה [דוחה] לא תעשה הו"ל לתפוס עשה דמילה שלא בזמנה המול לכם כל זכר רק בה"א מ"ש דבא להורות לנו שעשה דוחה ל"ת וכן באידך ומשום מסקנא דברייתא דיליף מבשר וק"ל : גמ' נגעים טהורים מאי איכא למימר . דמוזהר מלקוץ ואינו מחוסר טבילה כשילך הבהרת כי אינו מטמא רק אסור מלעבוד כל זמן שהוא עליו [ואפ"ה אסור לקוץ ע"כ שצרעת חמירא] : בתוס' בד"ה הדר אמר כו' ל"ל דגרסינן רבה הכא כו' . ואיהו מפ' לאו איתו דלעיל כלשון ראשון שכן יש בו עונשין כו' [לנוסחא ישנה דגרים אי נמי] או כפירכת התוס' לעיל בדבור הקודם ורבא דלעיל מפרש או איתו דהך ברייתא כלישנא אחרינא וכמ"ש התוספות בסמוך : בא"ד ועוד נראה לרשב"א כו' . אפ"ל בהסברתו דודאי מתחלה דהוה משמע להו דהא טעמא משום חומר דצרעת דוחה כו' כגון לרב ספרא דלא אמרינן כלל סברת גברא לא חזי לזה הוצרכו לומר שישנו קרא כו' אך עתה שאפשר לומר הכי והכי לזה אף שאין קרא מ"מ י"ל דצרעת דוחה עבודה והתורה לא הוצרך לכותבו משום דסמכה עלמה שאנחנו מ"מ נאמר לצרעת דוחה משום סברת גברא לא חזי אבל אפשר דהאמת של התורה דצרעת חמירא לא משום גברא לא חזי רק אף אם חזי רק לא הוצרך לקרא יתירא לכך דאנחנו נדע מכח סברא גברא לא חזי משא"כ קודם הרשב"א חשבו לרב ספרא סברת גברא לא חזי איתו סברא [לומר] או משום גברא לא חזי או משום חומר בעצמו לזה זיל להכא כו' רק בתחלה הבינו דסברא חדא מוחלטת לרבא גברא לא חזי ולרב ספרא חומרא ולזה הקשו מתחלה ועוד למה כו' אימור דעבודה דוחה לצרעת כו' דא"ת שיש כאן לימוד א"כ בהכרח מדאיצטריך לקרא נשלל סברת גברא לא חזי דהא לרבא אין צריך קרא [וקשה מברייתא דלעיל] לזה תירצו שישנו קרא וגרסי' כאן רבה ולעיל רבא אבל לרשב"א אף דל"ל עכ"פ נמי דגרסי' לעיל רבא וכאן רבה [דהא לרבא ע"כ סברת האו איתו דברייתא דלעיל היא סברא מוחלטת דהא מינה יליף בק"ו דמילה בזמנה דוחה צרעת] מ"מ י"ל דהא"י שפיר הכל לרב ספרא כו' והו"ק . עכ"פ צריך הסברת מאי זיל הכא כו' שייך כאן דמ"מ מאי פריך או איתו כו' דלמא צרעת חמירא הא ממ"נ הק"ו דמילה דוחה צרעת הוא בתוקפו דא"ת סברת גברא לא חזי ליכא כאן פירכא ואם לא תאמר הוא גופיה נמי נילף ועיין : בתוס' בד"ה האי עשה כו' . וא"ת והא קיי"ל כו' נגמר ממילה בצרעת כו' . לא הקשו מסבת דמילה דוחה אותה שהוא ל"ת ועשה ועיין בריש פרק קמא דיבמות :

דף קלג ע"א

גמ' ואביי אליבא דר"ש האי בשר כו' . ולא מקשה האי לעשות ודוחק לומר שיהורך ג"כ במתכוין לעבור . אפשר לומר כמ"ש התוס' לעיל בד"ה האי עשה לעשות היינו עשה : גמ' ואי איכא אחר . עיין בזה בטור בהלכות מילה סי' רס"ו בשם ר"א הלוי שכתב אסור למול בשבת בדאיכא אחר ע"ש ולכאורה הא כ"ז הולך בה"א אבל למסקנא דמודה ר"ש בפסיק רישה מתכוין ושאינו מתכוין שוה דו"ק היטב ועיין בת"ה באורך בזה [ג] : ברש"י בד"ה ה"ג לעשות אותה בשיב כו' בגמ' שלי מוגה ע"ש ולכאורה מוגה בטעות : ברש"י ואי איכא אחר כו' ולא ליקו אב להתם כו' . לפי"ז לא שייך [הכי] פירכות תינה גדול כו' ואי איכא אחר כו' [דלפירש"י דאין היתר באיכא אחר רק בדלא ליקו להתם להכי לא שייך להקשות לעיל בגדול ואי איכא אחר] : גמ' רבא אמר כו' דאתיא מק"ו כו' . נראה דתחלה אמר מנא ה"מ משום דס"ד די"ע אינו רק ל"ת ויבא עשה וידחה כו' משא"כ בשבת שיש בו כמה לאוין ועשה [איצטריך לעיל רבויא אפילו למילה בזמנה דדחי] אבל רבא דס"ל די"ע נמי עשה ול"ת וכמ"ש התוס' לעיל פ' במה מדליקין [דף כה ע"א בד"ה ולא מילה] וגם הוא מצריך לימוד מיוחד למילה משא"כ אינך דממילא משתמע נמי מילה מינה לזה הוצרך לומר משום דאתיא בק"ו . אך הק"ו ליכא ק"ו דרבא ס"ל משום דגברא לא חזי עיין בזה בתוס' במה מדליקין [בדיבור הנ"ל שהקשו זה] ול"ע : גמ' והו"ל י"ע עשה ול"ת . לוי"ל שכתבו התוס' בסמוך לעיל ע"ב בד"ה האי עשה נקשה דאכתי נילף מילה שלא בזמנה דדחי ל"ת ועשה די"ע ממה דדוחה מילה שלא בזמנה עשה ול"ת דצרעת ואולי יש לפרוך דלמא י"ע חמירא מטעם מה ועיין בהרז"ה ובפרק קמא דיבמות : בתוס' בד"ה ואביי אליבא דר"ש כו' ולאביי נמי כו' . משום דהלמודא לא קאמר רק הא דרבא ורב ספרא תנאי דרב ספרא ודאי תנאי אבל אביי מצי סבר ככ"ע דאף דהק"ו היה טוב מ"מ לא מוקמי אמילה שלא בזמנה רק אבזמנה דמלהא דאתיא בק"ו כו' [עיין במהרש"א] : בתוס' בד"ה ותנן נמי גבי פסח כו' מ"מ לאלומי פסקא כו' . ומכח סברא שהזכירה גמרא שיש בזה ואין בזה [דפסח בכרת] ואפ"ה פסק כן מכח זה מיקרי אלומי פסקא [דאי משום דבשני המקומות פסק כן בשביל מילה לא הוה צריכא תלמודא למימר הצריכותא] :

סליק מסכת שבת

באור

[א] אף אם נאמר דכוונתו כמ"ש מהרש"א דמאי אתיא ברייתא בין כר"א ובין כרבנן מ"מ לא יתכן כ"כ מלת אפי' ויותר נראה דמלת אפילו ע"ס הוא ומפרש כמ"ש מהרש"א : [ב] היינו לנוסחא ישנה דגרים אי נמי דלגשון ראשון שכן יש בו עונשין כו' היינו דאיכא לאיפרך ואין ללמוד לזה קאמר ואין להכניסו בק"ו כו' : [ג] שיישב דברי הטור שבלא"ה דבריו צריכין תיקון כמ"ש דהב אסור דהוי פסיק רישיה דכוונתו ל קן אבל אחר אין כוונתו לתקן דאינו מוכן כלל דפשיטא דגם אחר מכוון למצות מילה כמו הבא והאריך לפרש בס דברי הטור בע"א וממילא מיושב קושית מהר"מ שי"ף עיין שם

הגהות הגאון הגדול כו' מהור"ר שלמה איגר זצ"ל נקראות בשם גליון מהרש"א

דף ג ע"א תוספות ד"ה שניהם כו' דאין סברא. ע' לקמן נ"ג א' תוספות ד"ה חד למעוטי : **שם** גמרא וכי אומרים לו לאדם. ובת"ר כ' דבת"ע ליכא כלל מ"ע דלעולם בהם כו' וע' בס' קצות החושן סוף סימן קע"א ע' חדושי אנשי שם שבת פרק שמונה שרצים על הרי"ף בהא דמפקחין פ"ג בשבת ובבאר היטב א"ח סימן ש"ה סק"ה בשם ת' נחלת שבעה סימן פ"ג וש"ע שם סי' ש"ו ובט"ז ובמג"א שם :

דף ד ע"א גמרא ואידכר מי מחייב ושתן. עי' בס' מנחת אהרן לסנהדרין עלה ס"ג ע"א דבור המתחיל ואגב : **שם** גמרא והא בעינן עקירה והנחה. עי' לקמן סוף דף ז אמר רב חסדא נעץ קנה כו' ובהר"ן כאן ושם : **שם** גמרא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא. עי' ת' בשמים ראש בהגהת כ"ד סימן ל : **שם** תוספות ד"ה קודם שיבוא ותי' ריב"א דאם לא התירו. עי' ביו"ד סי' רל"ב סעיף ט' ועי' מהרי"ע א"ח סי' כ"א : **שם** תוס' ד"ה אבל למטה או של בעה"ב לא שייך קלוטה. עי' בא"ה א"ח סי' כ"ה ס"ק ח :

דף ה ע"א גמרא אלא אמר רבא ידו של אדם חשיבא. עי' גליון לקמן ח' א' : **שם ע"ב** גמרא א"ד בתר כלי אזלינן. ע' נזיר ס"ד ע"א ופסק שם הרמב"ם פי"ד ה"ד מאבות הטומאה שרץ בכלי והכלי צף ע"פ מים היה הטומאה מונחת וספיקה טמא ולשון הגמרא שם הפוך דאיתא שם בתר כלי אזלינן כמונח על גבי קרקע.רש"י. ומיהו הכוונה אחת :

דף ו ע"א תוספות ד"ה כרמלית אינו לא כרה"י ולא כרה"ר.ומלשון ארמלתא שאינה לא בתולה ולא אשת איש. ר"ן :

דף ז ע"ב תוספות ד"ה ואם דבעי שיהיה מחיצות אבל לענין רה"י ברשות מיוחד שאין הרבים בוקעים בו סגי. הר"ן ריש סוכה עלה רל"א ריש ע"ב :

דף ח ע"א רש"י ד"ה מכתפי פילויה בין רחב ובין קצר. דהוה כמו ידו של אדם דחשיבא כד' על ד' לעיל ה' א'. ר"ן : **שם** תוספות ד"ה שבעה ומהלה ומחיצות לא חשיבו אלא. עי' רש"י עירובין ה' א' ד"ה ומאן דאמר ד' כבר קורה :

דף ט ע"ב תוספות ד"ה בתספורת ושרי סעודה קטנה במנחה גדולה עד זמן תפלה. ר"ל זמן מנחה קטנה ועי' בב"י סימן רל"ב ד"ה ומ"ש רבינו דלרבינו תם אם ר"ל עד זמן דוקא או ה"ה סמוך למנחה קטנה :

דף י ע"א תוספות ד"ה טריחותא אבל לדידן. עי' מגא"ע :

שם ע"ב גמרא דאמר אסור לאדם שיתן שלום. בכ"מ פ"ג ה"ה מהל' ק"ש תמה למה השמיט הרמב"ם דין זה :

דף יא ע"א גמרא דאמר רב יהודה נוה אדם תעניתו . עיין לקמן כ"ד א' תד"ה תעניות : **שם ע"ב** גמרא רבא אמר היא גופא גזירה . עי' בהר"ן פ' המצניע עמ"ד בד' נ"ד ע"ב אימר דפטר ר' שמעון מחיוב חטאת :

דף יב ע"א תוספות ד"ה שמא יהרוג. את עפר הארץ והיה לכנים. אבל ילפינן מ"ש עוד שם ותהי הכנם באדם ובבהמה כל עפר הארץ דר"ל כל עפר הארץ היה כנים הרגיל באדם ובבהמה שינוי טבע העפר שרגילה להוציא שתורה הקופצת ועי' פי' אוה"ת על התורה שם :

דף יג ע"א תד"ה ופליגא כו' מנ"ל דפליגי דלמא. עי' ת' זרע אברהם יו"ד סי' ה' עלה ל"ו א' ד"ה הגס הלוס : **שם** גמרא עולא כו' הוה מנשק להו.עי' רש"י קידושין ריש ד' פ"ב ובש"ך יו"ד סימן קנ"ז סק"י ובהגהת ש"ע אה"ע סימן כא סעיף ה' :

דף יד ע"א גמרא א"ל רבא מאי נפקא מינה הא קטבלי. ע' בס' מנחת אהרן לסנהדרין עלה פ"ח ע"א :

דף טז ע"א גמרא כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאים. ע' פירוש המשניות לרמב"ם פ"ד ממקואות משנה ג' ובפ"ו ממקואות ה"ב דגם סילון של מתכות אינו פוסל את המקוה אם אינה בית קיבול לא כהטור סימן ר"א עלה קפ"ט ע"א ובב"י שם והגש"ע שם סעי' לו : **שם ע"ב** תוספות ד"ה אחד כלים כגון כלי עץ שהן יתרים. ק' הא בר"פ ט"ו דכלים וקן מתזיקין ארבעים סאה תנן ומאי מלת יתרים שכתבו הכא. תוי"ט רפ"ד דמקואות :

דף יז ע"ב גמרא אמר ר' יצחק גזרו על פיתן משום שמנן. ע' בע"ז פרק אין מעמידין ל"ז ב' תוספות ד"ה ושלקות. ובאשר"י פ"ב דביצה סימן י"א :

דף יח ע"א תוספות סה"ד אבל כו' שמא יגבל ביו"ט. או כ"ל בנתן מים בעי"ט דנתינתו זהו גבולו וכבר נתגבל מעי"ט. אשר"י במסכת ביצה שם וע' בב"י א"ח סוף סי' תק"ז ישוב לקו' תוספות : **שם** תוספות ד"ה ולימא מר. אלא סבר דטעמא דב"ש דגזרינן. פי' במג"א סימן רנ"ב ס"ק כ' : **שם ע"ב** תוספות ד"ה דמפקרא. אף על גב דאמר. ועיין תוס' ב"מ דף ל ע"ב ד"ה אפקרה :

דף כא ע"א גמרא כבתה זקוק לה. פי' ת' שבו"י ח"ג סימן ל"ט : **שם ע"ב** גמרא מאי חנוכה. עי' ת' בשי כהונה א"ח ריש קונטרס בית ועד : **שם** וכשגברה מלכות. עי' תענית י"ח ב' דתניא ניקנור כו' :

דף כב ע"א גמרא ובלבד שלא יתכוין. עיין ביצה ל"ד ב' תוספות ד"ה מלמטה : **שם ע"ב** תוספות ד"ה מאי הוה. אפילו בקינסא שרי. ול"ע דברי לידה לדרך פ' בהעלותך דף קס"א ע"ב ת' שער אפרים סימן מ' : **שם** תוס' ד"ה דאיבעיא להו ונפקא מיניה. להמרדכי והוא בהגש"ע א"ח סי' רפ"ג סוף סעיף י' (ל')[יס]כ"מ אחרת ועי' מג"א סי' תער"ה סק"ג וע' ת' בית יעקב סי' נג :

דף כג ע"א גמרא אשה ודאי מדליקה. להוציא אחרים. מג"א תער"ה. (ועיין ת' מהר"ם הלוי סימן כ"ד) ובמג"א סימן תרכ"ע ס"ק ה': **שם** רב הויא אמר מלא תסור. עיין בתוספות ר"ה לג א' ובגליון שם : **שם** מתיב רב עמרם כו' ומברכין עליו ומזמנין עליו. ע' ש"ע או"ח סי' קצו ובב"י שם בשם רשב"א ועיין תוס' ישנים כאן. ועי' בד"מ אות א' : **שם ע"ב** גמרא לפי שאין שורפין קדשים בי"ט. עיין רש"י לקמן ריש פ' מפנין ובר"ן שם :

דף כד ע"א גמרא איבעיא להו כו' או דגמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה. עיין בתוספות מגילה כ"ב ריש ע"ב וע' ערכין דף י' ריש ע"א : **שם ע"ב** תוספות ד"ה לפי שאין שורפין. והומר ריב"א כו' א"כ הבערה זו איצה לצורך. עיין בהר"ן לקמן פ' חולין ד"ה ודאמרינן יתעסקו בו עממין בגמרא דף קל"ט ע"ב :

דף כה ע"ב תוספות ד"ה תתן לו. לא לכתוב אלא תתן. נ"ע מדבריהם פסחים דף ל"ב ע"ב ד"ה ואין נתינה. ועי' מל"מ פ"ו ה"ז מהלכות מתנות עניים ד"ה טוב ראיתי וביבמות פ"ט ב' בגמרא שאני הכא דמדאורייתא כו' :

דף כו ע"א תוספות ד"ה אין מדליקין בטבל טמא. דהנאה של כילוי אסורה לזרים. עי' ת' נודע ביהודה חלק א' עלה כ"א עי"ד בהגה"ה :

דף כז ע"א תוספות ד"ה ונוצה של עזים. והשיא מקרי שער ולא נוצה. עיין חולין דף קל"ז ע"א אלא מעתה נוצה של עזים ועי' שעה"מ פ"ג מיו"ט עלה ל"ט ע"ג סוף ד"ה ודע : **שם ע"ב** רש"י ד"ה לכסות לילה. כסות המיוחד ללילות. נ"ע במנחות דף מ ע"ב פירש"י בעצמו ד"ה ה"ג ר' זירא דאכסות יום קאי שמתכסה בו בלילה. ועי' שעה"מ הל' ציצית : **שם** גמרא של פשתן מהו שיתלבנו. עיין בהר"ן פ"ק דסוכה עלה רל"ו ב' ד"ה אמר ר"י כו' :

דף כח ע"א גמרא תחש שהיה בימי משה. רש"י בפ' התומש כ' תחש מין חיה הוא וק' כא הכא לא הכריעו בו חכמים ועי' א' בית יעקב סימן מ"א שהאריך הרבה :

שם ע"ב גמרא והאמר אביי שי"ן של תפילין. עי' ת' נודע ביהודה א"ח סימן א' דף כ' ד"ה והנה ע"כ : **שם** גמרא אלא לרצועות והאמר רב יצחק. עי' בתוס' לקמן ס"ב א' ד"ה שי"ן של תפילין וע"ש בהר"ן :

דף כט ע"א גמרא אמר רב יהודה אמר רב כו' ורבי שמעון מתיר. ע' ביצה ב' א' תוספות ד"ה קא סלקא אדעתין : **שם** תוספות ד"ה אכלן. לכך חשיב להו מולד ולא מהני מה שדעתו עליהם. עי' שעה"מ פ"ג מהל' יו"ט ה"ב עלה ל"ט ד"א ע"א סוף ד"ה ועוד נ"ל : **שם ע"ב** גמרא מוכרי כסות מוכרין כדרכן. ובלבד. ע' בב"י א"ח סי' י' עלה ח ע"ד . ודמי למוכרי כסות כו' אע"פ שנהנה לא קריגן ביה לא תלבש. ה"נ (לענין ציצית) לא קרינן ביה אשר תכסה בה : **שם** תוס' ד"ה ובלבד . ובענין דלא הוי פסיק רישיה . ע' בהר"ן חולין עלה רכ"ח גבי בשר שחוטה שמן שגלאו עם בשר נבילה . ועיין בהר"ן סוף פרק שמונה שרצים ד"ה ואין אלו ראיות . ובס' מעדני יום טוב על הרא"ש מס' נדה הלכות כלאי בגדים סימן י"ח אות ט' :

דף ל ע"ב גמרא הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו . עיין בהר"ן פ' המצניע עמ"ד בדף כ"ד ע"ב האי שכבא דהוה בדרוקרא :

דף לב ע"ב גמרא תניא רבי נתן אומר בעון נדרים מתה אשתו של אדם . עיין בתוס' זבחים כט ע"ב ד"ה אלא אם כן ועיין בכ"מ ריש הל' מילה הלכה ב' :

דף לד ע"א מתני' אבל לא מעשרין את הדמאי . עיין חולין דף ז ע"א תוספות ד"ה ודלמא : **שם** תוס' ד"ה . שניהם קנו . וקשה לרשב"א דרבי יוסי לית ליה התם . עי' ת' נודע ביהודה א"ח עלה ס"ט ע"ב וע"ג :

דף לה ע"א רש"י ד"ה טהור . מלקבל טומאה וטובלין בו . מהרי"ט בתשו' (ח"ב סימן י"ז עלה ט"ז ע"א דפוס פיורדא) תמה על זה דהא בלא"ה אינו מקבל טומאה . דכלי גללים וכלי אבנים אינם מקבלים טומאה . גם לענין פיסול המקוה אף דכלי אבנים פוסלים . היינו כשתקנו בתחלה אבל אבן שתולדתו עם בית קיבול לא ע"ש :

דף לו ע"א גמרא אמר אביי אף אנו נאמר הוכלילא בי כסא . ומתני' חולין פ"ג מ"א דקתני המסס וה"כ ולפי סדרן הו"ל בה"כ והמסס . כמ"ש התוספות יו"ע שם . היינו דנשנית קודם שנשתנה . בתוס' חדשים שאלל משניות :

דף לו ע"ב תוספות ד"ה נפקא מיניה . ואין כותבין שם מדינה בגט . ע' גיטין פ"א ד"ה ושם עירו : **שם** תוס' ד"ה לא יתן . וקטנה היא מוספת סבל יותר . וע' יותר ביאור בהר"ן :

גליון מהרש"א ממסכת שבת

דף לט ע"א גמרא אמר להו הסיא תולדות אור היא. ע' חולין ח' א' תוס' ד"ה בחמי טבריא: שם תוס' ד"ה כל כו' פי' שנתבשל. ע' בגליון לקמן קמ"ה ב' ובתוס' פסחים סוף דף מ': שם בא"ד דוקא תבלין שהן. וקאוי שתוקה אין דינו כתבלין ת' ג"ו כלל ג' עלה כ"ו ד"א ע"ב :

דף מ ע"א גמרא ואי מכללא מאי דלמא ה"מ במתניתין. עיין מל"מ פ"א ה"ח מבית הבחירה :

דף מג ע"א גמרא אמר ליה טבל מוכן הוא אצל שבת. שאם עבר ותקנו. עיין תוס' ביצה דף ו"ו סוף ע"א: שם תוס' ד"ה טבל. אמאי יאכל כימא מינו דאתקלאי לבין השמשות. ע' ביצה ל"א ב' תוס' ד"ה ונפחת. ובסוכה יו"ד ב' תוספות ד"ה עד מוצאי יו"ט : שם תוס' ד"ה כופה כו' כל כנהו. ע' ע"ז מ"ב ב' תוספות ד"ה הכא :

שם ע"ב גמרא רב חנינא בר שלמיה משמיה דרב אמר. מנית עליו ככר. עיין בהר"ן פ' המצניע ובסוף פ' נוטל סימן כ"א :

דף מד ע"א גמרא ר"מ אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מנר שהדליקו בו בשבת. ע' בהר"ן פ' תבית לקמן ד"ה ואחרים אוסרין :

דף מה ע"א גמרא אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצמוקים. עי' ריש ביצה תוספות ד"ה דלמא :

דף נא ע"ב תוספות סס"ד אין כו' וכל הזהיר בו תבא ע"ב. בברד מעורב במים. אבל לרחוץ בשלג לבד שהתחילו בו התוספת אסורה נמי איכא פ' ג"ו ח"א בא"ח כלל ג' סימן י"ד עלה ס"ה ד"א ריש ע"ג :

דף נב ע"ב תוספות ד"ה היא כו' וי"ל דאין. צ"ע בתוספות סוכה י"ב ב' ד"ה מהו דתימא :

דף נו ע"א תוספות ד"ה ליקוחין. ושריא לבעל וה"ה לבועל. ע' כתובות גמרא ט' א' מעשה שהיה מ"מ לא אסרוה אונס הוה. ועי' ב"ש סימן י"א ומל"מ פ"ב מסוט' סי"ב : שם גמרא קיבל דוד לשון הרע. ע' עקידה פ' מצורע עלה ס"ו ע"ד :

דף ס ע"ב גמ' בשבת מאי טעמא דאיכא כינופיא. מא' לשוד ולכפן ישחק איוב ה' כ"ב והוא הפוך כמו מלתעות כפירים מן ומאכלות מתלעותיו : שם תוספות ד"ה השתא חמש שרינן. ע' מל"מ בשביעי לשמיני מהלכות לולב. ועיין ע"ז ריש דף מ :

דף סב ע"א תוס' ד"ה והתניא. הכא לא שייך למגזר דאפילו. עי' שעה"מ פ"ה מיו"ט ה"ד עלה מ"ו דף א' ע"א ד"ה ונלע"ד עיין שם סוף הדבור : שם תוספות ד"ה ואילופיהן. אומר ר"ת דאחיזב. עיין בהר"ן ד"ה ואיכא דיליף : שם גמרא דמתופה עור. ה"ה במתופה כד"א כמו בתפילי' דאוחזן בבגדו ונכנס. ת' שבו"י ח"ג סימן פ"ג: שם ע"ב רש"י ד"ה אנשי כו' מדברים בלשון גאוה. לא הדריכוהו בני שחץ איוב כ"ח ח מלך על כל בני שחץ שם מ"א :

דף סד ע"א תוס' ד"ה מידי כו' דמ"מ שייך. עי' מים חיים. ות' בית שלמה למהר"ש חסין עלה קנ"ט ע"א : שם ע"ב מתניתין ובפאה נכרית. נזיר כ"ח ב' א"ל אסבר בפאה נכרית וע"ש מה שנדפס בגליון ועי' ת' יעבץ סימן ט' ות' באר שבע שאחר החדושים סימן י"ח עלה ע"ב ד' א' ועי' ש"ע אה"ע סכ"א ס"ב ובב"ש סימן קט"ו ובמג"א סי' ע"ה סק"ה :

דף סה ע"א רש"י ד"ה ומפלי כו' ומפני הטיט. בהר"ן הל' נדה רל"ב ע"ב הקשה ע"ז דס"א מתגלאות הוי כלי המקבל טומאה ואין טובלין עליהן ופירוש דמשום לניעותא עביד להו למחיצות : שם ע"ב גמרא. ועביד להו מקוה ביומי ניסן. עי' גליון בכורות נ"ה ב' ו' : שם תוס' ד"ה שמא ירבו. וא"ת כו' לימא קמא קמא בטיל. פי' בב"ק ק' ב' בתוס'. ובכורות כ"ב ב' בתוס' :

דף סו ע"ב גמרא אמר רנב"י נפל פותיא בבירא. עיין מג"א סוף סימן קנ"ה ובתשובת ח"צ סימן ט"ו :

דף ע ע"א תוס' ד"ה על כולן. פירש בקונטרס משום דהוה ליה. עי' בספר מעין החכמה על מצות עלה יז ע"ב בסדר א"ב אות סמ"ך :

דף עא ע"א גמרא קצר וטחן כו' ושגגות מלאכות מהו שיצטרפו. עיין בתוס' שבועות ריש דף יח : ע"ב גמרא איתמר אכל. עי' בת' מהר"י ברב סימן נ"ב שהאריך לבאר דברי רמב"ם בזה :

דף עג ע"א גמרא ובלעו מאה"כ בשבת. עי' ספר מק"ח על הל' פסח סימן תלא ריש הל' בדיקה וביטול לו דכי' כשאסרה התורה דבר שאין בו מעשה גם מתעסק חייב. והוכחתו ממג"א סימן קל"ד סק"ה : שם ע"ב רש"י ד"ה דקניב כו' מן המחובר. עיין לקמן קי"ד ב' תוס' ד"ה אלא : שם גמרא א"ר אבא כו' וא"נ אלא לעפרה פטור. עיין רש"י ביצה ט' ב' ד"ה וממאי כו' דליכא נד איסור ובתוס' שם ח' א' ד"ה ואינו צריך ובת' צל"ח על רש"י הנ"ל :

דף עד ע"א תוספות ד"ה בורר וי"ל דהתם כו' הוה אוכל מתוך פסולת. עי' לקמן קמ"ד ב' ד"ה תולב וע"ש בר"ן : שם ע"ב בתוס' ד"ה הוי כו' שייך טחינה. עי' קי"ד ב' תוס' ד"ה אלא : שם גמרא אמר אביי האי מאן כו'. ואי חייטיה לפומיה חייב שלש עשרה חטאות. עיין תי"ט בפרקין משנה ב' :

דף עה ע"ב גמרא היינו מולח והיינו מעבד. עי' בהר"ן סוף ע"ג מ"ש או מולח כו' בו משום בישול ועי' שעה"מ "פ"ח מתמן ומלה הכ"ד עלה ס"ה ע"ג : שם גמרא. רבא אמר אין עיבוד באוכלין. עי' מנחות פ' הקומץ כ"א א' על כל קרבנך תקריב מלח. תקריב אפילו בשבת. ועי' מל"מ פי"א משבת ובשעה"מ פ"ג מיו"ט ס"ד עלה מ' ע"ב ומ"ג ועלה ס"ה ע"ג ד"ה ולדעתי :

דף עו ע"א גמרא הואיל ויכול לקרוש. ומכאן ס"ל נרא"ס דכוים איסור שנפל

לסיתר גלול דמטערים בששים זיתים הייט בששים רביעית. ותלק עליו הר"ן פ' ג"ה בסוגיא דירך שנתבשל בה ג"ה : שם רש"י ד"ה על כזית כשנימות הוי רביעית. ודווקא יין אבל בשר דתפוח כשנעשה גלול נפחת ממה שהיה. תבואת שור סי' ל"ו ס"ק מ"ב :

דף עז ע"א בתוספות ד"ה הואיל כו' אית ליה משום דרשה. ובתוספות סנהדרין שם עמדו בקושיא דא"כ גם בדם השרץ נבעי דאם יקרוש יעמוד על כעדשה. עי' ע"ז ל' ב' תוס' ד"ה ומטמאה טומאה חמורה :

דף פ ע"א תוספות ד"ה אבל פיסלא לא. עי' ת' דבר שמואל אבוהב סי' קנ"ח :

דף פה ע"א תוספות ד"ה לא תסיג. וי"ל דלא לקי אהאי לאו משום דקרא נמי. עי' במל"מ פ"ג ממלוה ולוה ה"ד. ועיין בהס"מ ריש פ' כ' מהלכות שבת. ובתוספות יומא ל"ו ב' ד"ה לאו דנכילה :

דף פו ע"ב גמרא נטל עשר עטרות. עקידה פ' בא עלה י"ג ד"א ע"א :

דף פח ע"א גמרא דיהב אוריאן תליתאי. עקידה פ' שמיני סוף עלה נ"ט : שם מלמד שהתנה הקב"ה. ע' עקידה בראשית שער ה' עלה י"ב ע"ג ד"ה אך אמנה: שם שהקדימו נעשה לנשמע. עקידה פ' יתרו עלה כ"ה ד"א ריש ע"א ופ' משפטים עלה ל"ד ע"ג : שם מלאכי חבלה ופרקום. עקידה פ' כי תשא עלה מ"ו ע"ד :

דף פט ע"א גמרא אלא באו שם. עקידה פ' כי תשא עלה מ"ה ד"א ע"א : שם ע"ב גמ' ראוי היה יעקב. עי' עקידה שער ל"א :

דף צ ע"ב רש"י ד"ה דלמא אכיל מודה הוא דלא יהבינן ליה בידים. ע' ברש"י ע"ז ט"ו ב' ד"ה ואין מוסרין להם תינוק כו' והן מוזהרין עליו :

דף צא ע"א גמרא עלי' לאכילה מהו. עי' מנחות כ"ד א' תוספות ד"ה דמעיקרא ובגליון שם : שם ע"ב גמרא שסרי איסור גניבה ואיסור שבת באין כאחד ואי ס"ד. עי' בס' קצות סימן שנ"א ס"א :

דף צב ע"א גמרא אין השכינה שורה. ובנדרים לח א' אין הקב"ה משרה שכינתו גם שם הצריך שיהא עניו ולא הזכיר בעל קומה כמו הכא : שם ע"ב בטלה דעתו. לינתי במסכת סוכה ריש דף ד :

דף צג ע"א תוספות סס"ד חד כו' אפי' בלא סנהס. ע' לעיל ג' א' תוס' ד"ה שניהם פטורין:

דף צד ע"א תוספות ד"ה אבל ושמא כו' איירי בתינוק בן יומו. עיין לקמן ריש דף ק"ל בתוס' : שם ע"ב רש"י ד"ה לאפוקי כו' מנית עליו ככר ס' במה מדליקין ל' ע"ב :

דף צו ע"ב אלא כל ד"א ברה"ר גמרא גמירי לה. עיין בהר"ן פ' כלל גדול במתני' אבות מלאכות ארבעים חסר אחת בד"ה והמוציא מרשות לרשות :

דף צט ע"ב גמרא או דלמא כיון דעשאו רש"י כמאן דמליא דמיא. עיין ע"ז סימן שמ"ה סכ"ב :

דף קב ע"א גמרא חסורי מחסרא והכי קתני הזורק ונזכר מאחר שיצתה מידו. עי' שבועות י"ח ב' תוס' ד"ה אלמא : שם גמרא הא אין דרך הוצאה בכך. עיין לעיל ס"ב א' אלא אמר רבא פעמים שאדם נותן : שם תוספות ד"ה אלא וכן לרב דקאמר תרתי עי' תוס' יו"ט :

דף קג ע"א גמרא אמאי הא אין דרך כתיבה בכך. עי' ב"י א"ח סימן ל"ב עלה י"ט ע"ג ד"ה וצריך שיכתוב בימינו : שם תוספות ד"ה לא צריכא. פירוש בערוך דבפסיק רישיה עי' אשר"י פ' כל כתבי סימן א' ובהר"ן סוף פ' י"ד ראיה לזה ממוכרי כסות כו' : שם תוספות ד"ה לא צריכא מותר לכתחלה ואפי'. ע' במעדני יו"ט על הרא"ש במס' נדה פ' האשה הל' כלאי בגדים סימן י"ד אות ט' : בא"ד ומוקי לה כר"ש דאמר דשא"מ מותר. ע' אשר"י פ' א' ברכות סימן ט' : שם גמ' בתרעא דתבריא. עיין מ"ו פ"ג דשביעית ושם מ"ד פ"ד : שם ע"ב רש"י ד"ה מכאן כו' כלומר מ"ש דונסכיהם עי' ת' שתי הלחם סימן כ"ט :

דף קד ע"ב גמרא אמרו לו שוטה היה ואין מביאין ראיה כו'. בשו"ת מעיל צדקה צידד להוכיח מזה דכתיבת קעקע לא בעי כתיבת אותיות ע"ש סי' ל"א ומסקנתו דבעי אותיות: שם גמרא כגון שנטל לגגו. וכ' רמב"ם פי"א הי"ג מהל' שבת כגון שחלק גגו של חי"ת משמע דפירושו כהאי דפרק הקומץ מנחות כט ב' דתטרי לגגי' כמו שפירש"י שם לא כפי' ר"ת שם ועי' גליון מנחות כט א' וגליון מג"א סימן ל"ו :

דף קה ע"ב רש"י ד"ה לס"ת כו' אף נשמת ישראל. עי' פ' ואלו מגלחין כ"ו א' ויו"ד סי' שמ ס"ס ל"ז דדוקא בנשרף ס"ת בזרוע ועי' ת' שבו"י ח"ב סי' פ"ד בשם רמב"ן בתורת אדם ריש הל' קריעה ב' דמשל בעלמא הוא והשיג על רש"י :

דף קו ע"א גמרא ומדאסר רחמנא השפרה גבי בת כהן ע' רש"י ביצה כ"ז ע"ב ד"ה תלה שנטמאת ובתשו' נודע ביהודה הראשונות ח"א עלה ו' ע"ב :

דף קז ע"א גמרא אם להוציא ממנה לחם פטור. ע' תוס' לעיל קג א' ד"ה בהגם ובתוס' כתובות ו' א' ד"ה האי מסוכריא : שם ע"ב גמרא והכי פרעוש דפרה ורבה. י"מ דפירושו דהוה כמו פרה ורבה כיון דמתהוה מעפר פ"ק סוגיא דלא יצא החייט במחטו : שם גמרא ה"ב מחייב כששכר כלו לו חדשיו פסקו גדוליו לתי' ב' בתוספות ע"ז ס' אין מעמידין כ"ו א' ד"ה שכר :

דף קז ע"ב רש"י ד"ה מיחייב כדאמרינן בעלמא מאוירא רבי. עיין תמורה לא א' בוולד בהמה דמאוירא קא רבי :

דף קח ע"א גמרא מנין למילה שבאותו מקום. ע' עקידה שער י"ח עלה ל"ז ד"א ע"ב :

דף קט ע"א גמרא עד שירחוץ ידיו ג' פעמים. הרמב"ם לא הביא שירחוץ ג' פעמים ובכספות תמרים יומא ע"ז ב' ד"ה מדיחה ב' דש"ל לרמב"ם ורש"י דר"נ הוא דס"ל כן ורבנן פליגי עליה ויש להן הוכחה ביומא שם כיון דאינם מפרשים משום שבתא :

דף קי ע"ב תוספות ד"ה תלמוד לומר וכן משמע בפרק כל פסולי המוקדשין. ע' בכורות כ"ד ב' ובתוספות שם ד"ה והיינו טעמא כו' ומיהו הא גופא כו' דשא"מ ביו"ט אי מותר כו' :

דף קיא ע"ב גמרא אמר שמואל הלכה כר"ש. עיין בכורות לד א' מתקיף לה רנב"י ובהר"ן בהא דלעיל ק"י :

דף קיג ע"ב גמרא שלא יהא דיבורך. עיין ת' חות יאיר עלה נ' ב' כ"ב ב' כ"ס א' :

דף קיד ע"ב תוס' ד"ה אלא כו'. עי' בפ' כלל גדול ע"ד ריש ע"ב: שם בא"ד דקות מאד. עי' בהגהות מל"מ פ"א מחו"מ סוף ה"ג :

דף קטז ע"א גמרא איבעי להו הגליונין של ס"ת. עיין חידושי רשב"א נדרים י"ד ע"ב סוף ד"ה תניא הנודר בתורה לא אמר כלום : שם גמרא דקדוש אזלא כתב עי' ערכין ו"ו א' תוס' ד"ה יגוד ויתחמם : שם רש"י ד"ה ספרי כו' להן תורה נביאים.עי' ב"י א"ח סל"ט ד"ה כתבו אפיקורוס כו' ויש ליתן טעם כו' לצורך עצמן כו' : שם בא"ד כתב אשורי. עי' מג"א סי' של"ד ס"ק י"ז : שם גמרא אזיל לבי אבידן .נקבלין מכל אומה חכמים ונושאים ונותנים בדברי חכמות ובדיני כל אומה ולשון מוסף הערוך :

דף קיז ע"ב גמרא אמר רבא מתוך שאדם בהול.עיין בהר"ן פ' מי שהחשיך ד"ה אלא כך אני אומר : שם גמרא אלא יזמין ואח"כ ילקוט ואין מערימין. עי' באשרי פרק חולין ס"ס :

דף קיח ע"ב תוספות ד"ה אלו לא ידע ר"י מה איסור יש.עיין כתובות כ"ד א' ועי' הגהת ש"ע א"ח ריש הלכות נשיאת כפים סי' קכ"ח ובמג"א שם ועי' שעה"מ פי"ט מהל' שבת ד"ה ודרך אגב ובת' גינת ורדים ח"א בא"ח כלל א' סוף סי' י"ג ובס' י"ד ריש עלה ט' ות' כ"ב ת' א"ח סימן ו"ו ות' מהרי"ט ח"א סימן קמ"ט ד"ה ומפרק ולהלן עוד :

דף קיט ע"א גמרא של שבת ריחו נודף. עקידה פרשה ויקהל סוף עלה נא :

שם ע"ב גמרא שני מלאכי השרת מלוין. עקידה פ' משפטים עלה ל"ד ד"א ע"ב :

דף קכ ע"ב תשכון מאי עבידתי' מהפקירא קזכו. ע' גליון לקמן קכ"ז ב' : שם אמר רבא חסידי אגרא דשבתא שקלי. עי' ש"ע חו"מ רסי' רס"ס ובהר"ן כאן : שם ע"ב גמרא אי דמיהדק קא הוי תגילה. עי' בס' סדר המשנה על רמב"ם פ"ו מיסודי התורה ה"ו (עלה י"ז ד"א ע"א אות ג') :

דף קכא ע"א גמרא בועל נדה וטמא מת טבילתן ביום לאפוקי ליל שלפניו אבל לאחריו שרי בלילה ב"י יו"ד סימן קפ"ג : שם גמרא שמעת מיניה קטן אוכל נבילות עיין בהר"ן ס"ק דע"ז על גמ' דף ו' מניין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר וע"ש סוף פ"ק בהר"ן מה שכתב בשם הרמב"ן : שם אמר ר"י בקטן. עי' בב"י א"ח רסי' שמ"ג : שם תוס' ד"ה אין אומרין אפילו באיסור דרבנן. עיין בהר"ן פ' חבית ד"ה ובמקום פסידא ועיין בהר"ן פ' מי שהחשיך דבור המתחיל אלא כך אני אומר : שם תוספות ד"ה ש"מ כו' לחנכו כ"ש דצריך והרמב"ם ס' דוקא אב חייב בחינוך לא בב"ד ועי' בב"י א"ח ס"ס שמ"ג ועמ"ש בגליון רש"י ריש חגיגה :

דף קכג ע"ב תוספות ד"ה איתיביה כו' וה"מ לשנויי. עיין לעיל דף מג א' ד"ה כופה ובע"ז מ"ב א' ד"ה הכא :

דף קכה ע"ב תוספות הכל מודים ושואל למה ליה למיעבד הכי האמר. עיין מג"א סימן שכ"ג ס"ק י"ד ובשעה"מ פ"ב מהל' יום טוב סוף עלה ל"א :

דף קכו ע"ב רש"י במתני' ד"ה מפנין תרומה טהורה שאם רצה כהן מרילה לפני כלבו וכן הוא ברש"י פסחים פ' אלו עוברין מ"ו סוף ע"א במתני' ועי' חדושי רשב"א כאן ובתוספות לעיל כ"ה א' ד"ה כך אתה מצווה :

דף קכז ע"א תוספות ד"ה דכתיב קשבר כמ"ד. צ"ע מה בעו התוס' להעתיק הא ור... בש"ס בלי תוספת דברים ועי' בת' שער אפרים סימן ס"ד עלה ל' ע"ד ד"ה וכזה : שם ע"ב גמרא כיון דאיבעי מפקר ליה לנכסיה מכאן דמותר להפקיר בשבת וכן מותר לזכות מן ההפקר בשבת מדמקשי' לעיל ק"כ א' תשכון מה עבידתי' מהפקרא קא זכו ת' עבה"ג ססי' כ"ד (עלה כ"א ע"ד) :

דף קכח ע"א גמרא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן שזרען עיין בר"ן פ' כל כתבי עלה מ"ט סוף ע"ב ובשעה"מ ריש הל' שביתת עשור ד"ה תקשה לי : שם ע"ב גמרא ומחללין עליה את השבת לאתויי מאי עיין בתוס' יו"ט במתני' :

דף קכט ע"א תוספות ד"ה רבא לכאורה משמע דרבא לטעמיה פי' גיטין ח' ב' תוס' ד"ה אע"ג :

דף קל ע"א מתני' אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה. פי' לח"מ פ"ז מתמידין ומוספין ה"ו : שם תוספות ד"ה רבי אליעזר וא"ת ויביאו התינוק אצל כלי עיין לעיל נ"ד א' ד"ה אבל :

דף קלא ע"ב רש"י ד"ה הואיל ובידו להפקירן ונפקי מרשותי'. עי' בס' קצות סימן רע"ג ס"ק א' : שם תוספות ד"ה איכא דאתיא במה הצד. עי' מל"מ פ"ד ממלוה ולוה ה"א ומ"ש עליו בס' שעה"מ ריש הל' שחיטה ד"ה האמנם :

דף קלב ע"א גמרא אבל מילה דחיא מ"ט ק"ו היא. עי' פ' כיצד צולין ריש דף פ"ד בתוספות : שם רש"י ד"ה עקיבא עלה כשטורה הלכה דלא ניתנה תורה שבעל פה לדרוש בי"ג מדות והיקשא דעדיף מכלהו י"ג מדות ועיין רש"י ביצה ז' ב' ד"ה שיעורו ובת' צל"ח שם : שם ע"ב גמרא תינח נגעים טמאים נגעים טהורים מאי. עי' שבועות ד' ע"א תוספות ד"ה בקוצץ בהרתו ועי' מל"מ פרק י' מטומאת צרעת ה"א: שם גמרא הכא בעידנא דמתעקר ללאו לא קא מקיים. ע' מג"א סימן תמ"ו ס"ק ב' : שם תוספות ד"ה האי עשה ואף דאמר בסוף פרק הקומץ. עי' תוס' עירובין ל"ו א' ד"ה השמר ובשעה"מ ס"ד מתפילין הי"א עלה י"א א' ע"ב :

דף קלג ע"א גמ' מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות. עי' בכורות כ"ה ע"א רש"י ד"ה גוזז ובתוס' שם ד"ה גוזז ושם ל"ד א' תוס' ד"ה אילימא : שם גמ' אמר רב עמרם האומר לקוץ בהרתו. עי' מל"מ פ"י מהלכות טומאת צרעת ה"א בדבור המתחיל ומ"ש רבינו או הקוצץ הנגע :

דף קלד ע"א גמ' א"ל אסור מ"ש מליסה. עי' בב"י א"ח סי' תק"ט עלה רל"ט ריש ע"ג :

דף קלה ע"א רש"י סס"ד כל שאין כו' נימול מיד. עי' יבמות ע"א סוף ע"א ש"מ ערלות שלא בזמנה כו' : שם גמ' אמר ר' שמעון בן אלעזר כו' שצריך להטיף ממנו דם ברית. עי' לח"מ פ"ט מהל' קרבן פסח הלכה ז' : שם ע"ב גמ' כיצד לקח שפחה מעוברת. עי' בס' קצות החשן סימן ר"ט ס"א : שם ומיום השמיני אף דלקרבן גם בידוע שכלו לו חדשיו פסול (ועי' מל"מ פ"ג מאסורי מזבח ה"ח) ועי' בכ"ק י"א ב' תוס' ד"ה בכור שנטרף ועי' ט"ז יו"ד סי' ט"ו סק"ג ותשו' חתם סופר רסי' י"ז :

דף קלו ע"א תוס' ד"ה מימהל ודאי דכלו לו חדשיו ולא"נ. עי' נקודת הכסף יו"ד סוף סימן ט"ו ובשעה"מ הלכות יו"ט עלה כ"ט א' ע"א : שם גמ' שיכי מהלינן ליה. עי' תשו' נו"ב מ"ת חיו"ד סי' ז' תמיה על ס"מ. ועי' תשו' חתם סופר לגיסי הגנ"ל סי' י"ז ד"ה והגאון ות' עבה"ג סי' נ' : שם ממ"נ אם חי. עי' ס' מתנה לוי נוה שהקשה במס' סוכה מ"ב ב : שם איתמר מת בתוך. עי' בכורות מ"ט א' תוס' ד"ה מת ביום שלשים :

דף קלז ע"א מתני' ור' יהושע פוטר. דברי התוס' יו"ט פ"א משבת מ"א ד"ה ששט הענין צ"ע : שם גמ' ומל של ערב שבת בשבת שהוא פטור. ודברי תוס' פסחים פ' אלו דברים ע"ב סוף ע"א צ"ע ועי' מל"מ פ"ב ה"ח מהל' מעילה :

דף קלח ע"א גמ' משום מאי מתרינן ביה רבה אמר. עי' בב"ק ב' א' תוס' ד"ה ולרבי אליעזר: שם תוס' דבור המתחיל מה לא תיקשי אהאי דשלהי. ועי' בהר"ן שם פ' כלל גדול דבור המתחיל ונמצא ספקן של דברים : שם ע"ב תוס' ד"ה אין דוודאי נסי דגבי. עי' בהר"ן פ"ק דסוכה ריש עלה דל"ג :

דף קלט ע"א גמרא טו"ג אתי לאחלופי. עיין בכורות דף לה ע"א : שם גמרא עובדא הוה בבי כנישתא דמעון ביו"ט הסמוך לשבת. עיין בהר"ן ביצה דף ו"ו ריש ע"א: שם ע"ב רש"י ד"ה מת ביו"ט ראשון. מת שנשתהא כגון. עי' ת"ד כאן ובהר"ן ביצה דף ו"ו :

דף קמ ע"א גמרא והא אנן תנן אין בורין. ומה דמיבעי' ליה אם כי ידע המתני'.עי' ת' דבר שמואל אבוהב סימן קט"ו ובתשו' שאחריה. וע"ש ג"כ שם דפסק הרי"ף כר' ינאי אף דמחלוקת בברייתא וסתם במתני' הלכה כסתם : שם גמרא לרכוכי קא מיכוין ושפיר דמי. משמע דבאיסור דרבנן גם בפסיק רישיה דבר שמ"א ועי' בתשו' הנ"ל סי' קי"ו :

דף קמג ע"ב רש"י במתני' ד"ה ואם למשקין. משום שמא יסחוט הוא. עי' בהר"ן סוף פ"ד דמסכתין :

דף קמה ע"ב רש"י במתני' כלומר שנתבשל. פי' לעיל לט א' בתוס' ד"ה כל שבא ועיין בפסה"מ. ועיין ת' ג"ו חלק א"ח כלל ג' סימן ב' :

דף קמט ע"א גמרא מפני שאדם עשוי. ר"ל אפס אבל איש אף בחול אסור בתוס' פ"ו כט א' ד"ה המסתפר :

דף קנא ע"א גמרא אם רוב ישראל ימתין עד כדי שיתמו. עי' תוס' עירובין ריש דף מ' מ"ש שמא לית ליה בכדי שיעשו כלל ופי' שעה"מ ה' יו"ט עלה ל"ד ריש ע"ד : שם ע"ב גמרא אין צריך לשמרו מן. עיין עקידה ריש שער פ"ו עלה ל"א ע"ג :

דף קנב ע"ב גמרא תנה לו כמו שנתנה לך. עקידה פ' תצוה עלה מ"א ע"ד : שם באריכא דר"כ נחר בהו. עי' בב"מ פ"ד ב' וכתובות ק"ג סע"א ובעקידה שער ל"ב עלה ע"א ד"א ע"א :

דף קנו ע"ב תוספות ד"ה כלדאי. ועוד קשה דבהדיא כתיב. עי' בב"י יו"ד סי' קע"ט עלה קמ"ג דף א' ע"א ד"ה כתב עוד רבינו ירוחם. מ"ש שם בשם תשו' רמב"ן :

גליון מהרש"א על הרא"ש

פ"א סי' א דמ"מ איסור דרבנן איכא. עי' פלתי סימן ס"ד סוף ס"ק ד' : שם ב"ד מצווין. אנן קי"ל אין ב"ד מצווין להפרישו ועי' בב"י א"ח ש"ס שמ"ג ד"ה והוי יודע. ואולי כוונת הרא"ש דתקשי למ"ד צריך להפרישו :

סימן יא פי' מחיצות החיצונות. משמע דוקא כשגבוה עשרה עם הקירוי עיין מג"א סי' שמ"ה ס"ק י"ג :

סימן כד הוא קודם חצות. מתני' היא בס' סדר תעניות גבי היו מתענים וירדו גשמים קודם חצות לא ישלימו תעניתם :

פ"ו סימן ד שאר תכשיטי נשים. לכאורה הוא מוכח מדברי הר"ן הלוי שהביא האשר"י לקמן סי' י' :

פ' יב סימן א שהוא נהנה כגון. דאיכא למימר אנן סהדי דקא מכוין. אשר"י לקמן פ' כל כתבי סי' ח' : שם בשלהי כל ספדיר כמתנדב. עיין לקמן פ' ח' שרצים סיס :

סליק גליון מהרש"א ממסכת שבת

הגהות וחדושי הרש״ש על מסכת שבת

מאת הרב הגאון הגדול כו׳ מהור״ר שמואל שטראשון זצ״ל מווילנא.

דף ב ע״א פשט העני כו׳ . בהרע״ב דקמ״ל מה״ב חייבין עליה וכ״ע התוי״ט ואפי׳ כו׳ ולר׳ יוסי דסוכה כו׳ דל״נ שבת לדחות אלא לדקה כו׳ . ובתור״ע הקשה עליו דהא גבי לולב ג״כ ל״נ שבת לדחות אלא בטרדא הדבר תלוי ע״ש . ולפלא שנעלם מעיניהם ז״ל התוס׳ (ביבמות לד) ד״ה טעה שהוכיחו להדיא דלא בדחי׳ תליא אלא בטרדא ע״ש . והכא דחייב נראה משום דאין זמנו בחול וכדאיתא חילוק זה ביבמות (שם) ובפסחים (עב ב) :

דף ג ע״א רש״י ד״ה פטורי דאתי . כגון עקירות כו׳ . נלע״ד דלפי מה דקיי״ל דח״ש אסור מה״ת . ואף באיסורי שבת כדפירש״י לקמן (ע״ד) ושם (ק״ב) קרי ש״ם לכה״ג ח״ש וביומא (עד) מפרש הטעם דחזי לאיצטרופי . וזה לא שייך רק בעקירות . אתי על נכון דמתניתין לא חשיב רק איסורי דאורייתא : **באד״ד** ורבותי אומרים פשיטות יד גבי שניהם כו׳ כל״ל . ותיבת לפנים מיותר : [**תוד״ה** מ״ט ידו לא נייח . ורש״י פי׳ כו׳ ואין נראה כו׳ דהא קתני כו׳ וכיון דהויא הנחה כו׳ . נ״ל דכאן שייך הת״י ולרשב״א שמחלק כו׳ והמציין לדבור הקודם על קושיית ואמאי לא פשיט כו׳ טעה והטעה להגרע״א בחדושיו ע״ש גם מה שהקשה שם על הרשב״א ממה שאמר ואינו דומה לידו כו׳ דהא ע״כ רב נמי ידע החילוק לענין הנחה ע״ש תמוה דהרי הת״י בעצמם הרגישו בזה ותירצו דרב לא היה מחלק רק לענין אם היה היד ברשות אחרת ומטעם דידו בתר גופו גרירא ורבי חידש לו דאפילו ברשות אחת וטען לו בידו פטור מטעמא דלא נייח] : **ע״ב** גמרא . משכחת לה דאי שדי ליה אתי בהו לידי חיוב חטאת מכאן נ״ל דאם העביר חפץ ב׳ אמות ברה״ר ואח״כ זרקו ב״א וגם חייב דמצטרפי ב״א דזריקה וב״א דהעברה אהדדי כמו דכאן מצטרפי הנחה דבר״ה דאתי מכח זריקה לעקירה דהושטה מרה״י . וכן מתבאר להדיא מדברי התוס׳ בעירובין (לח) סד״ה והאמר : **שם** תפשוט דר״ב כו׳ . בת״י הקשה התם ודאי אתי לידי דאורייתא . והכא אינו אלא ספק . וצ״ל ליישב דזה פשוט דספק דאורייתא חמיר מודאי דרבנן (וביותר לשיטה הסוברים דספק דאורייתא מה״ת לחומרא) וראיה מפורשת מר״ה (לד ב׳) ל״ל דאע״ג דהא ודאי והא ספק ע״ש . ולכן כמו דחזינן הכא דהעמידו דבריהם נגד ס׳ דאורייתא דחמיר מיניה ה״ה נגד ודאי דאורייתא וכר לדבר ביבמות (ז׳) מה לי תומרא זוטא מ״ל חומרא רבה : **ומה** שהקשה הגרע״א בחידושיו על הריב״א בתוס׳ לקמן (ד׳) ד״ה וכי דהכא התשש דיעשה איסור בידים . נ״ל דלק״מ דהמעשה עצמה דהיינו הזריקה מידו אינו אלא איסור שבות . ומחמת זה לא יניחו מלהעמיד דבריהם מאי אמרת דע״י זה יבא ממילא לידי איסור דאורייתא . זה דומה לאפיה דג״כ יבוא לידי איסור דאורייתא : **תוס׳** ד״ה כאן למעלה מי׳ . וא״ת לכתחלה נמי מותר כו׳ . לכאורה למטה מי׳ מ״ט אסור [ר״ל אפילו אי לא כרמלית דמיא כדאמר לקמן משתכחה קנסוהו רבנן והיינו על מה שעבר והוציא] . ע״כ משום שאם יפיל מידו תהיה מלאכה שלמה למעלה מי׳ נמי דהא״ר לקמן (סד״ת) המעביר כו׳ דרך עליו חייב . ופירש״י שהגביהו למעלה מי׳ כו׳ . ואף התוס׳ שפי׳ בע״א מ״מ בעיקר הדין ל״פ . וכמו שהביא מהמוציא כו׳ דרך סטיו חייב . ועיין לקמן ל״ט ב׳ בתו׳ ד״ה או דילמא ובמהרש״א שם ובחדושי הרשב״א כאן . וברש״י ר״ד ק״א ד״ה אבל ואע״ג דברשויות דאורייתא מר״ה לרה״י מיחייב בכה״ג כו׳ ע״ש :

דף ד ע״א [גמרא ואלא לאו דאיהדר ואידכר מי מיחייב והתנן כו׳ . קשה דהא בסוגיא שם מבואר דלא נפטר אלא כשיש בידו להחזיר כשנזכר והכא אם לא יתירוהו לרדות יהיה כאין בידו ויתחייב עי׳ תוד״ה קודם וי״ל דסוגיא דהכא אזלא לשנויא דרבא התם במסקנא או לשנויא דר״א שם דלדבריהם משמע דבכל ענין פטור אף בשאין בידו להחזיר] : **רש״י** ד״ה לכי תיכול בבדיותא כו׳ . לכאורה ה״נ דמפרש כוונת ר״נ שימדוד לו משלו (ר״ל משל רבא) והא לא שרי למישקל שכר דמה אני בחנם כו׳ (נדרים ל״ז) אבל ז״א דהא נוכל לפרש דלא א״ל אלא שיטרח בהמדידה והמלח היה של ר״נ וזה שרי כדקיי״ל כל מלאכות שעבד כו׳ תלמיד עושה כו׳ (כתובות ל״ו) וכדאשכחן בב״ק (כ׳ ב׳) לכי תשמש לי . אמנם כוונת רש״י נראה משום דל״א הש״ם דרבא עשה כן כמו דמסיים בב״ק שקל סודרי׳ כו׳ ע״כ דל״א כן אלא לבדיותא אכן פי׳ השני מפני דלא אשכחן האי לישנא רק במקום שנצרך לחלק בין השוים לכאורה : **תוס׳** ד״ה [כאן אלא להחזירה לחצר אחרת . הוא כעין שכתבתי בפסחים (סד) בד״ה רש״י כו׳ מקבל כו׳ : **ד״ה** ומ״ש דאיכא איסור חיוב חטאת דתושיט כו׳ אבל חיוב חטאת ממש לא הוה כדהביאו לעיל (ג) כסד״ה בעשותה מהירושלמי] : **ד״ה** וכי אומרים ועוי״ל דדוקא היכא דפשע כו׳ וא״ש הא דאמרינן בריש ת״נ כו׳ עמש״כ בריש חגיגה (ב׳ ב׳) בתד״ה כופין בס״ד : [**ד״ה** והא ואין מקום חשוב בפחות מד׳ . עמש״כ בפ״ד דכלאים מ״ד] : **ד״ה** אבל למעלה א״כ לימא הכי אבל למעלה מי׳ ד״ה חייב דילפינן וכו׳ . בהור״ע לקמן בפ׳ הזורק (אות קי״ח) הקשה דילמא היינו דוקא דאת״ל דילפינן זורק ממושיט א״כ מכ״ש דנילף למטה מלמעלה . אבל לפי האמת דל״י זורק ממושיט אפשר לומר דה״ה דל״י מטה מלמעלה ולענ״ד דהוכחת התוס׳ הוא דע״כ מטה כלמעלה ממש ולא דנצטרך למילף זה מזה אלא הוא מטה והוא מעלה . דא״ת דתלוקין הן רק דילפינן זמ״ז היה יכול לומר דלמעלה ד״ה חייב דילפינן כו׳ וה״ה או כ״ש מושיט למטה . אבל מ״מ זורק למטה ל״י ממושיט למטה דדומה מדומה ל״י ע״ד דלמד מלמד ל״י בקדשים : **ע״ב** רש״י ד״ה זורק ממושיט ולא היו זורקין אותן שלא יתקלקלו ובריש הזורק פי׳ שאין נזרקות מפני כובדן [ובירושלמי פרק הזורק ה״ב איתא שלא לנהוג בקדשים בזיון : **תוד״ה** ה״מ וא״ת כו׳ וי״ל כו׳ ועי״ל משום דלא הוה ידעינן טעמא מאי כדמשני הגמרא בר״ה (ריש דף יד)] :

דף ה ע״א גמרא שני כתות באדם א׳ קמ״ל כו׳ א״ד כשני ב״א דמי ופטור . ק״ל דבס״פ הבונה פלוגתא ר״ג ותכמים בכותב ב׳ אותיות א׳ שחרית ואחת בין הערבים דר״ג מחייב ואף חכמים ל״פ עליה רק מטעם דיש ידיעה לח״ש . והא ודאי שני כתות הוא . ובכריתות ספ״ג תניא דר״ג מחייב אפי׳ בב׳ שבתות ודחק לחלק בין חצי מלאכה לחצי שיעור עיין לקמן (לג) בתד״ה חד דטפי יש לפטור בב׳ אותיות מבזה עוקר וזה מניח ע״ש : **ע״ב** בעי רבא אגוז בכלי וכלי לף כו׳ כה״ג בנזיר (ס״ד) ועיין מש״כ שם אמנם לפמש״כ התוס׳ בד״ה אגוז לא שייך הכא כלל מש״כ שם . וכן הרמב״ם הכא פסק דלא הוי הנחה . והתם לענין טומאה לפה פסק דהוה כמונח : **שם** שמן שלף ע״ג יין (גי׳ הרמב״ם והה״מ ע״ג מים) [וכ״ה במ״א סי׳ שמ״ז סק״ה ולהק״נ אות ד׳ שהשיג עליו דעדיפא הל״ל אפי׳ שמן ע״ג יין אישתמיטתיה גירסת הרמב״ם והה״מ ולשון רש״י ד״ה שמן] מחלוקת כו׳ . עמש״כ בס״ד בהגהותי למ״ר (שמות פל״ו) : **תוס׳** ד״ה [בכותל אור״י דאיירי כו׳ ע״כ הא דאיתא (לקמן ז׳ ב׳) הזורק ד״א בכותל כו׳ היינו משום דהכותל ישר ורואה פני קרקע רה״ר] : **ד״ה** אגוז דקיי״ל רכוב כמהלך דמי הוא (בקדושין לג ב׳) : **באד״ד** ובריש פ״ב משמע נמי כו׳ דקאמר מניחו כו׳ לא הבנותי ראיתם דאפילו תשיב הנחה מאי הוי איהו לא העביר ד״א והבהמה לא עקרה החפץ רק גופה וכיון שהיא מהלכת לא חשיב עקירת גופה : **בסה״ד** אבל אם שפך לכלי אחר לא . והנה זה דומה ממש לבעיא דרבא הכא . ומדלא דייק הש״ם התם והא איבעיא ליה לרבא כו׳ לתרץ דכתבן פשיטא ליה ושפך מיבעיא ליה משמע קצת דבאמת הדר פשיט ליה דזה לא הוי הנחה . וא״ש פסקו של הרמב״ם בבעיא זו לקולא ולא נצטרך לדברי הה״מ דמספיקא פטר ליה אמנם כ״ז הוא לשיטת התוס׳ דהטעם דאגוז ע״ג מים לאו היינו הנחתו הוא משום דנייד וכ״מ מלשון רש״י אבל זה דחוק קצת דהרי מים בגומא מינח נייחי . [ועוד יקשה קצת להרי״ף דפסק לקמן כב״ע דמהלך כעומד דמי כפי שדייקו הרא״ש והר״ן מדבריו] . ולענ״ד ה״נ הטעם דבעינן הנחה על יסוד העפרי דוקא (שהוא גושי) ולא על יסוד המימי (שהוא ספוגי) כמו לרבנן דר״ע קלוטה ביסוד האוירי לאו כמונח דמי וכמו דמחלק אביי (לקמן ק׳) לענין ביטול מחילה בין מים לפירי ע״ש ובפרש״י : **ד״ה** ריב״נ עיין מש״כ בעירובין (ע״א ב׳) בס״ד : **ד״ה** בשלמא וכן קלוטה לר״ע כו׳ אפי׳ קלטה אחר כו׳ . ק״ל התנן בסוף הזורק קלטה אחר כו׳ פטור ולרבה ולר״ח דמיבעיא להו אם למטה מי׳ ד״ה חייב דקלוטה כמו שהונחה הא מני . וכן הא דתנן שם הזורק ד״א בכותל למעלה מי״ט כזורק באויר . דמשמע דזורק באויר פשיטא דפטור אפילו למטה מי׳ מני וזה יש לדחות אבל הראשון קשה :

דף ו ע״א ד״ה המושיט ילפינן מזורק כו׳ דרך לדי׳ הגרע״א בחדושיו הקשה דלקמן בפרק הזורק בראשו במסקנא משמע דלא הוי זורק במשכן . וכן הקשה על רש״י (לקמן ח׳) שכ׳ שהיו זורקין מתחיהן מסוגיא דשם לענד״נ דע״כ לא מליצו זריקה במשכן אלא זריקת ד״א בר״ה אבל מרה״י לרה״ר היה במשכן . וכ״נ מלשון הש״ם שם זורק ד״א בר״ה מנלן כו׳ וכ״נ שהבין המהרש״א שם בתד״ה הכנסה : [**ד״ה** ארבע ולה״נ לא תני חצר שלא ערבו ק״ל דמ״מ ה״ל למתנייה דהרי הוא חלוק מכרמלית דמותר לטלטל בכולו כלים ששבתו בתוכו כמבואר לקמן (ק״ל ב׳) ואולי משום דבזה הוא מורכב ממקום פטור או מרה״י שכבר תני להו ועמש״כ לקמן (לו) ועיין עירובין (סז ב) תוד״ה ומ״ט ובמהרש״א שם] : **ע״ב רש״י** ד״ה קי״ל גמורה שיש לה מחילות בכל לד כו׳ דאמרי׳ מד׳ לדדין כו׳ מוכח להדיא דאזיל כאן בשיטת הרמב״ם רפי״ד מה״ש ה״ד ובפי״ז ה״ט וע״ש בנו״כ דלא הוי רה״י עד דאיכא ד׳ מחיצות . וזה סותר גירסתו ופירושו בעירובין (יא ב׳ יב ב) דמוכח דבג׳ מחילות הוא רה״י :

דף ז ע״א [גמרא ל״נ אלא לקרן זוית הסמוכה לרה״ר . וה״ה דהמ״ל דאתי לאחויי מדבר בזה״ז ומבוי פתוח בלי הכשר ברוח רביעית לד׳ הרמב״ם כמש״כ לקמן (נ״ו)] : **ע״ב** גמ׳ ומגין משני לה כו׳ . עיין בגה״ש ושכח לציין לקמן (ח ב) : [**רש״י** ד״ה לבינה סתם לבינה כו׳ ואין לעביה שיעור כו׳ . ק״ל ממתניתין דעירובין (סוף דף יג) ובריאה כדי לקבל אריח ולא ביארה שיעור עביה גם דברי מהרש״א בביאור דבריו בתוד״ה וטח מגומגמין מאד ותו כיון דאינה גבוהה אלא ג׳ א״כ נחה קלא החתתוי למטה מג׳ דלכ״ע לא בעינן מקום ד׳ ול״נ דרש״י מפרש דעל גבה הוא ניגוד וקפה ור״ל דלא

וקפה אלא היתה מונחת על גבה כדרכה וזרק בפניה דהיינו מלמעלה ומה שפי׳ דסתם לבינה ארכה ורחבה ג׳ ק״ל דהא מסקינן ריש כ״ב דאיכא זוטרא] : **תוס׳** ד״ה והלכה בסה״ד דאל״ה ה״ל ליפרך בהדיא כו׳ . וכ׳ המהרש״א דמסיפא ודאי דמצי להוכיח כו׳ ול״נ דלפרש״י הא שלא הוכיח מסיפא משום דאיכא לאוקמי שחשב שיכוח דוקא בחור בכדי להכניעו (ועיין ב״מ כ״ה ב׳ במשנה בכותל חדש כו׳) דבזה לא בעינן מקום ד׳ עיין לעיל (ד׳ ב׳) בתד״ה אלא ובמאור שם : [**ע״ב** תוד״ה והלכה כו׳ או שאינה גבוהה יו״ד כל״ל] :

דף ח ע״א גמרא אמר אביי ברשות היחיד כו׳ . מפירוש רש״י נראה דלא היה לפניו הגי׳ בגמרא מן ברה״י עד אלא . וכ״מ בליון התוספות דהכא . אבל לעיל (ד׳ ע״ב) בתוספות ד״ה באילן משמע דהוה גרסי ליה והמפרשים ובעה״ג לא הרגישו בזה : **שם** היתה קופתו כו׳ פחות מכן מטלטלין ועיין פרש״י . ובהג״א וכן קופה כו׳ פחות מכאן הוה מ״פ דאין כרמלית בכלים . (וכן בחדושי הגרע״א על הר״ן רצה להעמים דעה זו בדבריו (בדף א׳ ב׳) כד״ה ומקשו ואישתמיטתיה הג״א הלזו שלא הביאה) ולע״ג דהא מוכח בגמרא לעיל ה׳ ובתוס׳ שם ד״ה כאן דהוה ר״ה ולא מ״פ [ולולי דברי התוס׳ שם היה אפשר לפרש דכיון דאינה גבוהה יו״ד לא אמרינן גוד אחית ובטלה לרה״ר הואיל שאינה מונחת על דבר רק ביד האדם שאינו חולק רשות לעצמו ועיין לקמן ס״פ הזורק בדבריהם ול״ע] וכ״כ המ״א כו׳ סי׳ שמ״ה סק״ד ומש״כ שם בשם רש״י אינו מוכרח [ואדרבה היפך מדכתב ל״ג רבנן ומק״פ הוי רשות דאורייתא וכ״מ מהמהרש״א בתוד״ה רחבה] וע״ע בדבריו סי׳ רס״ו סק״ז בד״ה ודע : **רש״י** ד״ה רחבה ו׳ . ולא היו זורקין רשויות ובת״י ול״כ דאשכחן כו׳ ארון ומזבחות . ולענ״ד לק״מ דהרי לענין זורק למעלה מי׳ ג״כ לא ילפינן מתעביר כמ״ש רש״י לקמן לב ד״ה המוציא משאוי . [ויש לחלק דלענין למעלה מי׳ להכי לא ילפינן דשאני מעביר שאדם המוחו החפץ הולך בארץ] : **ע״ב** [**רש״י** ד״ה אסקופה רה״י כגון אסקופת מבוי כו׳ . לכאורה משמע שהיא עומדת בין כותלי המבוי וא״כ הוי׳ כמו לדי ר״ה שנחלקו ר״א וחכמים ועיין לקמן תום׳ ד״ה אע״ג] : **תד״ה** א״ל וכן בגמא משמע דכל פחות מי׳ מטלטלין כו׳ . וכ״מ ג״כ מהא דלמעלה מי׳ עירובו עירוב . אך לפי דיוקם משמע ג״כ דאפי׳ משהו פחות מי״ט והם עצמם לא כתבו רק גבוה ט׳ וכ״ש פחות אבל טפי מט׳ לא . [ואולי דעתם כהרא״ש דגם בעמוד ביותר מט׳ עד י׳ הוה רה״ר ודלא כהרמב״ם וכ״כ שהבין בדבריהם הגר״א בסי׳ שמ״ה ס״ק כ״ח] : **ד״ה** ואי . כאלו תנא בברייתא כו׳ . היא משנה ערוכה לקמן (ק״ב) [ועיין מש״כ בנדרים כ״ו] : **ד״ה** לא דהוה כמגרר החפץ עד שהוציא ראשו חוץ לד׳ אמות והניחו כו׳ ועיין לקמן (לט ב) ובפירש״י ובתוס׳ ד״ה ואמאי . והנראה מדבריהם דחפץ ארוך כזה א——ב אינו חייב שיוציא קצה המסומן באות א׳ להלאה ממקום קצה ב׳ ד״א . אולם ראיתם שם ממוציא חצי קופה לר״ה (כוונתם למתניתין לא ב) צ״ע דל״ד כלל דהתם קצה הב׳ עדיין ברה״י . אבל הכא כשמפליג ראשו שבסי׳ ב׳ ד״א להלאה אז כבר כל חלק שבו נד ממקומו ד״א [אבל מלינו לענין קניית משיכה בב״ב (עה ב) דאמר שמואל דבספינה לא קנה עד שימשוך את כולה ולקמן שם (פ״ו ב) פי׳ רשב״ם דאף רב דאמר דבמשיכה כ״ש קנה הוא דווקא בספינה דיש מים תחתיה ומדכיידא פורתא כו׳ אבל ע״ג קרקע מודה דעד שימשוך את כולה ומלינו דלקנות קולא מחיובא דשבת דבשבת (ל״א) אמר ואם״ד אג״כ שתיה אגד קדים ליה איסור גגבה כו׳ ע״ש] : **ד״ה** לימא . לכ״כ כפיר״ת כו׳ שהעבירו לפניו מימין לשמאל כו׳ . כ״ה גי׳ רש״ל שמעתי מקשים מדר״ת שהביאו התוס׳ לעיל (ה׳ סע״א) דמימינו לשמאלו פטור . אבל ל״י בין ימינם לשמאלם דהכא ר״ל שלקח חפץ מהקרקע שמצד ימינו ונתנו ע״צ שמאלו . וכ״ה בתוס׳ (עירובין צ״ח) [אולם ק״ל לפיר״ת דלמאי דמשני הכא נח ומשמע במהרש״א דר״ל דהוא עומד במקום פטור א״כ מאי מקשה לקמן (לח) מהא דרבא על הא דהיה קורא על האסקופה לפי׳ התוס׳ שם ד״ה והאמר] :

דף ט ע״א רש״י ד״ה דרך עליו שהגביהו למעלה מי׳ כו׳ חייב כי הדר אנחיה . ועיין (בעירובין לג) בתד״ה והא בסופו . ול״ע מלקמן (לב) דאר״א המוציא משאוי למעלה מע״ט חייב ומשמע שם בפי׳ דאפי׳ לא הניחו דמקשה מזורק למעלה מעשרה . וכ״מ בגמ׳ (לו) דמקשה למעלה מי׳ ל״מ והאר״א כו׳ וכ״מ מתום׳ שם בסה״פ סד״ה והוציא : **ע״ב** במשנה ד״ה עד שיתפלל והא דתני הכא משום דדמי כו׳ וכ״כ הרמב״ם . ולענ״ד י״ל משום דמצוה להסתפר ולרחוץ בע״ש כמ״ש בש״ע סי׳ ר״ס : **שם** במשנה מפסיקין לק״ש ומוקי לה בגמ׳ דאתאן לד״ת . וכ׳ התוי״ט וכ״ש מכל הני דלעיל דמפסיקין לק״ש ואפי׳ כי איכא שהות וכ״כ הר״ן . וקשה דהא הך בבא מוקי לה בדבור הסמוך בדליכא שהות (בשם הר״ן) וא״כ דיו לבא מ״ה להיות כנדון ובאמת בר״ן משמע דמפסיקין לק״ש קאי אדלעיל וגורם ומפסיקין ב״ו ובפרק לולב הגזול מוכח בדבריו בביאור שכן הוא רק ואין מפסיקין לתפלה מוקי הש״ם דקאי אחברים : [**גמרא** משיערה מעפרתו ממנו . גירסת הרי״ף משיעביר : **שם** כיון דשרא ליה המייניה לא מטרחינן ליה . מה שפירש מהרש״א כאן על הא דמשיתעטפו הדייגן ע״ש קשה לפירושו הא דאתקיף ר״ש לקמן טריחותא כו׳ ועוד ליקו הכי וללי] :

דף י ע״ב [גמ׳ יהיבנא להו ניהליה כ״ה גי׳ הע״י : **רש״י** ד״ה הוה נקיטי בימי ר״ח אכתי ל״כ כר״א כו׳ . ל״י למה הוכרח לזה וביותר לפמש״כ המהרש״א דהיה בזמן רנב״י] :

דף יא ע״א גמרא [שנאמר כו׳ ולהעמיד חרבותיו . ל״ל וגומר] : **שם** הא תני ליה רישא א״ת והקשה הגרע״א ז״ל נימא דאשמעי׳ דאפי׳ לתפלת ערבית דשכיחא שכרות וזמנה כל הלילה לא חיישינן דילמא אתי למיפשע כו׳ ולי עוד קשה דילמא אשמעינן דאף דמפסיקין לק״ש משקרא חוזרין למלאכתן . ואח״כ מתפללין וכמו שבאמת הדין כן כמ״ש הר״ן וכ״פ בשו״ע אשר ע״כ הנלע״ד דקושיית הש״ם הוא מלשון מפסיקין ויהיה פי׳ והתניא רישא כו׳ כיון דכבר עסיק ותני בה ברישא לא הל״ל מפסיקין כאלו הוא ענין חדש אלא הל״ל ומפסיקין לק״ש או אבל מפסיקין וזה דלא כגי׳ הר״ן שכתב בסמוך וזה מדוייק במה שליין הש״ם ואם התחילו א״ת מפסיקין לק״ש ולא ליין הא דוא״ת לתפלה דלפירש״י הא עיקר הקושיא מזה : **רש״י** ד״ה חברים לק״ש דזמנה דאורייתא כו׳ וא״ת לתפלה והרע״ב הוסיף עליו שאין לה זמן קבוע דאורייתא משמע דאזיל כאן בשטת הרמב״ם בפ״א מהל׳ תפלה שהיא עצמה מה״ת רק שזמנה מדרבנן וע׳ ר״פ מי שמתו מה שפי׳ בשם רבותיו : **תוספות** ד״ה שמא אלא שמא ישכח את המחט כו׳ הוצרכו לזה בכדי שלא יקשה הא דלקמן י״ב תדבר״י יוצא אדם בתפילין כו׳ מ״ט כו׳ הלכך מדכר דכיר להו ומהר״ס נדחק בדבריהם : [**ד״ה** לא . כדאמר הוציא דיו כו׳ תימה דהתם ישארו מונחים על הקלף לעולם אבל הכא המשקה עצמה מהלכת ויורדת לתוך מיעיו וגרע אפילו משפך לכלי אחר שכתבו התוס׳ לעיל (ה׳ ב׳) בד״ה אגוז ע״ש] : **ע״ב גמרא** [רבא אמר היא גופה גזירה כו׳ קלא ל״ע מהמבואר בשו״ע סימן ש״ז ס״ה] : **רבא** אמר היא גופה גזירה כו׳ וכן בגא לענין מעשר כו׳ לכאורה תמוה דהא מה״ת מותר אפי׳ אכילת קבע קודם גמר מלאכה ע׳ רש״י (ברכות לא) ד״ה במוץ (ובפסחים ט) ד״ה ואב״א בסופו וא״כ אכתי הוי גזירה לגזירה דאפי׳ יוציא חוץ לגת לא יעבור רק על איסור דרבנן (ולולי פרש״י הנלענ״ד לפרש דחוץ לגת דאסור אינו משום דהוי קבע אלא כיון דמשם אין דרך להחזיר את המותר אלא לשתותו כולו הוי נגמר מלאכתו הואיל ואין דעתו לעשות בו עוד אלא לשתותו כמו שהוא והוא ע״ד שכ׳ בס״ד בפ״ג דמעשרות בסמ״א ובמ״ד) וכ״ל דעי״ קושיא זאת יתישב יפה מה שגמגם המהרש״א כאן על התוס׳ דעירובין שכ׳ דהאי וכן בגת דמוקי רבא לענין מעשר אתיא כר״מ (וכ״כ רש״י שם בסוף הסוגיא ולפלא על המהרש״א שלא הביא רק בשם התוס׳) וכ׳ הוא ז״ל דאף כתכמים מלינו לאוקמי ובלונן . ובהנ״ל שפיר דקו לאוקמה כר״מ דוקא והוא דרבא לשיטתו (בעירובין ק״א) דלר״מ ל״י אדם אפילו בכרמלית ויפתח ברה״י והברייתא שם מסייע ליה אלא דהדר בי׳ ר״מ כדאיתא התם בסוף הסוגיא ומתני׳ דוכן בגת נשנית קודם חזרה כמו מתני׳ דל״י כו׳ וישתה כו׳ כדמוכח מהא דא״ל מעשר כו׳ וכוונת רבא הכא דהאי וכן בגת לענין מעשר שנויה דתנן כו׳ וע״כ הר״מ איתא כפרש״י ותוס׳ ור״מ קודם חזרה גוזר גזירה לגזירה : **שם** מפני שמחזיר את״מ הוא תוס׳ מהגמ׳ לפרושי טעמא כ״כ הר״ש בפי׳ המשנה ויותר מבואר כן בהכ״מ פ״ו מהל׳ מעשר הי״ו וזה היה בהעלם עין מהגרי״פ בהגהותיו :

דף יב ע״א גמרא עריבה שירד הדלף כו׳ ע״ש במכשירין פ״ד מ״ה בר״ש ובא״ר גירסות אחרות נכונות בכאן : **ע״ב** [גמ׳ ושבתו בשלום . פשוט דהניקוד הוא השי״ן בחירק והב׳ בשו״א והת׳ במלאפו״ם כדרך הלווי בקל והק״נ שגה בזה : **שם** אלא מתעטף ויושב לפניו . בנדרים הגירסא ע״ג קרקע וכן ברא״ש שם] . **שם** ל״ק כו׳ כאן בשני עניים כל״ל וכה״ג בב״מ (כט ב) : [**רש״י** ד״ה בדנפטא . שהוא מסריח עי׳ לקמן (כד ב) רש״י ד״ה נפט] . **תוס׳** ד״ה שמש ור״ת כו׳ עמש״כ בס״ד בברכות לא :

דף יג ע״א אטו ז׳ פרוש לאו דברים טמאים אוכל מכאן ראיה להמ״א בסי׳ ר״פ בתירוץ ראשון דבימי טומאתו ל״ח לאכול חולין בטהרה ודלא כשל״ה שהביא בסי׳ תר״ז וכ״מ ברש״י (פסחים טו) על מתני׳ דחבית שנשברה : [**שם** ת״ש הטוף עולה כו׳ . ק״ק מדוע לא הביא מר״פ דשם כל הבשר כו׳ ואסור לעלות עם הגבינה לכ״ע וי״ל : **רש״י** ד״ה מעשרין הן ול״ג גזירה לגזירה גם דברים טמאין אינן אלא מדת פרישות וקיל טפי מאיסור דמאי אלא דר״ל דגזירת דמאי קילה בזה דרובן מעשרין כדלקמן (כג) ובדברים טמאין רובן אינן נזהרין זולת הפרושין או י״ל דהיא הנותנת דכיון דאין בד״ט חששא דאיסורא אלא מלות פרוש נלרך הרחקה טפי] : **ע״ב** רש״י ד״ה אין אנו מספיקין ל״א אין אנו מפסיקין כל״ל דל״ל ובזה לא נלטרך למתוק ל״א כאשר נדפס בגליון והוא מתהר״ס : **תוס׳**

ד״ה

ד״ה רש״י דאמר במדרש כו׳ · המליין הרמה לפ׳ משפטים ולא ידע שגם בפ׳ נח איתא ברבה : ד״ה והשותה וי״ש כהו ראשון ושני כו׳. לכאורה לדעת הרמב״ד בפ״ח מהל׳ ט״א וכפי שבאר הכל״ח בסוגיא דר״ח סגה״כ אות פ״ח דשאר משקין חוץ מז׳ שמנו חכמים מקבלין טומאה בתורת אוכל וא״כ תחלה · וכ׳ לפמש״כ הר״ש בפ״ק דטהרות מ״א ומ״ב מ״ל גם במשקין שנים וקשה מדוע ל״ק גם במשקין ראשונים ושנים . וא״ל כיון דמתורת אוכל אתינן עלייהו נכללו בגזירת אוכל ראשון ושני דא״כ לא א״ש לקמן המהו דתימא לא שכיח כו׳ ועמש״כ בטהרות שם ישוב קצת לדברי הר״ש : ד״ה והבא וא״ת כו׳ . לכאורה י״ל דכ״מ שיעשה משקין תחלה שהי׳ בדעתם לגזור :

דף יד ע״א גמ׳ א״ל רבא מאי כ״מ כו׳. ק״ל דמ״מ איכא תקלה אי טבל ולא אשכח שאובין ליתנן עליו יסבור שהוא עדיין טמא וישרפו עליו תרומה וקדשים : **רש״י** ד״ה ר׳ יהושע דמשקין אפי׳ הם שנים כו׳ ועושין מגען שני . משמע דיליף מהא דמשקה שני עושה שני . וא״כ מאי פריך תו ר״א לר״י שם ועוד שלישי שני למה הא משקה אפי׳ שלישי (דהיינו שנגעה בשני) נעשית תחלה ועושה שני ולחולין פירש דקרא׳ הוא מהא כל השני (שנגעה המשקה בו) שע״י נעשה האוכל שנגע במשקה שני : ד״ה שלישי וחיישינן כו׳ דילמא ראשון הוא. מש״כ המהרש״א דשני אין לו טומאה מדאורייתא כו׳ . תמוה דהרי כתוב הדר הוא בכלי חרס מכל האוכל כו׳ יטמא ואינו אלא שני כדלקמן (קלח ב) ובעצמו לקמן בסמוך כ׳ דקאכל ח״ט שהוא במיתה אף דלא נגע אלא באוכל ב׳ : ד״ה ופסיל . עיין מהרש״א וכבר תמהו עליו דביבמות (עג ב) מבואר דאינה אלא בעשה ועי׳ בתור״ע שהביא רש״י בבכורות (יב ב) תוס׳ ע״ז (סו ב) שכ׳ ג״כ שהיא במיתה ושכח לציין ג״כ תוס׳ (פסחים רד״י) ועמש״כ בחדושי הרמב״ם בפי״ט מהל׳ סנהדרין בס״ד אבל מ״מ פירוש רש״י צריך ישוב מדוע לא פי׳ טעם דאיסור עשה הנ״ל · וצ״ל והוכרח לפרש כן אליבא דר״א דא״ל בפ״ח דתרומות מ״ב דאם נטמאה התרומה אחר שנתנה לתוך פיו יבלע וע״ש במפרשים · איברא דאפשר לומר דכאן כיון שהיה כבר אוכלין טמאים בפיו בשעה שנתן המשקין דתרומה לפיו הוה כמו שנטמאו קודם וכעין זה הוא בגיטין (ע״ט) ל״ש אלא שקדם גט כו׳ ע״ש :

תוספות ד״ה זמנין אר״ת כו׳ . לכאורה קשה דלפ״ז אחר גזירה דהכא גזירה דפסול גויה נפלה בבירא וא״כ למאי כ״מ שנאה לנו רבי בכ״מ במשנה (עיין לקמן ע״ב בתד״ה כיון ובמהרש״א) וכה״ג פירש״ת לקמן (ט״ו ב׳) ובנזיר (כ״ד) דמתני׳ דפ״ב דאהלות נשנית קודם גזירה אחרונה דשבת וצ״ל דכ״מ באוכל כח״פ פחות פחות מכבילה בכדי אכ״פ דטעמא דהכא ליכא ולכאורה לשיטתו לא תהני ליה טבילה באכל ח״פ עד שישהה בכדי עיכול או שיפסל מאכילת כלב ולא מצינו זה בשום מקום ואדרבה נ״ל ראיה דמהני טבילה בתוך הזמן הנזכר מכריתות (יג) לא התירו לאוכל פחות מכשיעור לירד ולטבול וע״ש הטעם וע״כ היינו קודם עיכול וקודם שנפסל מא״כ דלאח״כ לא שייך טעם הגזירה (וצ״ל עוד דהיינו דוקא בתוך זמן דכדי אכ״פ וכ״מ ברמב״ם בפ״ח מהל׳ אה״ט הי״א) דהו לא מצטרף ומשמע דדוקא פחות מכשיעור אבל כשיעור תלי למיטבלי וצ״ל שלא רצו להחמיר בגזירתם כ״כ עיין (חולין ע״א) מי ל״ע דאכיל סמוך לשקיעת כו׳ :

ודע שאיתי בס׳ מי נפתוח פרפר ד׳ ב׳ שכתב דבאוכלין טמאין האסורים באכילה ל״צ פסול גויה ואישתמיטתיה משנה ערוכה פ״א דטהרות מ״ג נבלת עוף טמא כו׳ וכח״פ לפסול הגויה · וכן ש״ס ערוך בכריתות (שם) אר״ב א״ש בחלבים כו׳ שקלים ורמשים כו׳ ותוספות שם (סוף די״ב) והעיקר הנלע״ד דבנבלה וח׳ שרצים דמטמאין אדם בנגיעה ל״צ פס״ג דשם ליכא הטעם שמא ישקול משקין דתרומה כיון דבל״ז נטמא מעת נגעו בהן ונתחב לו חבירו הוא מילתא דלא שכיחא (וזה דלא כתוס׳ הנ״ל) והראיה דנקיט רמשים והם תולעים הנולדים מאשפות (תוי״ט פ״ג דמכות מ״ב) והם אינם מטמאים ודומיא דידהו הוי שקלים ג״כ אותן שאינם מטמאין : ד״ה ושקיל ואע״ג דמשקין תחלה כו׳ · לכאורה היה צריך הש״ס לומר איסור דאורייתא דאתא בזה בכדי שיהא שייך לגזור עבורו דלא ליהוי כמו גזירה לגזירה : ד״ה אף . ועוד דלא יתכן שגזרו עה״י ועדיין כו׳. עמש״כ ע״ד בחדושי למסכת ידים פ״ג מ״ב : **ע״ב גמרא** [והאמר אילפא ידים תחלת גזירתן לשריפה . דברי הת״י בכאן תמוהים באין פתרון וצ״ל דמקומן לקמן (ט״ו ריש ע״ב) דפריך ג״כ והאמר אילפא כו׳ ידים הוא כו׳ הא מידי אחריגא לא ובס״ד צ״ל דעדיפא מיניה משני : **שם** וכ״ת שמאי וסיעתו כו׳ · קשה דאם גם שמאי והלל עצמן היו בי״ח דבר א״כ מדוע לא קאמר אלא גזירת ידים הלא י״ח גזירות הוו וי״ל : **שם** אלא אתי איהו גזרו ולא קבלו מינייהו כו׳. ק״ק דכיון דרבותיהם כבר גזרו עלייהו איך נחלקו אח״כ תלמידיהן אחריהם עליהם בזה] : **רש״י** ד״ה ובא וטהר השתא מכלל כו׳ · עיין מהרש״ל ומה״ס ועי׳ (זבחים יז) תד״ה טבו״י : [**שם** ד״ה על ארץ העמים ולר״ש נמי כו׳ מטמאין הן במגע כו׳ · עמש״כ בפסחים ט׳ בדבריו בס״ד] :

דף טו ע״א גמרא הלל אומר לסמוך ושמאי כו׳. בתוס׳ דחגיגה מוכח להדיא דגירסתם היה שמאי קודם להלל וכהגי׳ שלפנינו שם במשנה והגרי״ף והגרע״א לא העירו בזה : **רש״י** ד״ה פוסלין ואפי׳ המשיך כו׳ . ל״י למה נקיט המשיך אפי׳ הטיל נמי דהמשכה קילא עיין (תמורה יב) : **ד״ה** לסמוך פלוגתא כו׳ גבי מביאין נו״כ . הלא תנאי פליגי בזה ועולא ורא״ה ס״ל דלכ״ע אין קריבין ביו״ט (ביצה יט) ואולי משום דסתמא דמתני׳ (חגיגה ז ב) דשלמים דנו״כ קריבין ביו״ט וכדעת התוס׳ שם ד״ה עולות ועמש״כ בס״ד : **תוס׳** ד״ה שמאי בירושלמי מפרש כו׳. ק״ל טובא חדא דל״ד מדת שמאי והלל דהיא מדה מדברית למדת חכמים דהיא ירושלמית. ב׳ דליפלגי בעלמא בשיעור מנחה דהיא עשירית האיפה דלשמאי והלל עשירית מלבר · ג׳ ליפלגי נמי בנסכים בשלישית ההין ורביעית ההין דליהוי מלבר · ד׳ דא״כ חלי ההין תאמר נמי שהוא מלבר ויהא הין שלם וע״כ לא פסקינן (ב״מ כד) דחומשא מלבר אלא משום דכתיב חמישיתו עליו כדאיתא שם בברייתא אליבא דר׳ יאשיה ואנכי למיעוט בקיאותי לא מצאתי זה בירושלמי והראב״ד בפירושו בריש עדיות כ׳ זה מדנפשיה : [**ע״ב תוד״ה** אתו כו׳ דאכלי זכוכית לא שורפין כדאמרינן לקמן כו׳ · לכאורה יש לדחות דהתם ר״ל דיוסי ויוסי שהם לא גזרו תחלה על כלי זכוכית רק לתלות לא גזרו על פשוטיהן כי היכי דליהוי היכרא דלא לישרף ואח״כ רבנן דפ׳ שנה אף דגזרו גם לשרוף מ״מ לא רצו להוסיף טומאה על פשוטיהן אלא כדקאי קאי : **מש״כ** הרש״א דלא שייך גבי ארץ העמים לגזור במקדש דלא שכיחא להביא גושא למקדש כו׳ · הן גם ידים לא גזרו במקדש אבל לקדש גזרו וה״כ שייך גבי גוש ארץ העמים להביאו לירושלים ושייך למגזר שיטמא לקדש ומש״כ בא״ד כיון דסתמא אמר כו׳ משמע ליה דגזור לשריפה תמוה דאדרבה דהא כלי זכוכית תינה אלא לתלות ולכן דברי מהרש״ל מוכרחין : **ד״ה** על ספק . מש״כ המהרש״א דעל ספק טומאה ברה״י לא היו שורפין תרומה וקדשים · בסוגיא דריש נדה ובתוס׳ שם מבורר דבודאי טומאה היא ושורפין עליה] :

דף טז ע״א [**גמרא** כלי עץ וכלי עור כו׳ . בתו״י והא דלא חשיב כלי חרס בהדייהו כו׳· לכאורה י״ל משום הא דקתני חור ועשה מהן כלים מקבלין טומאה כו׳ ובכ״ח לרבנן דר״מ כיון שטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה וכמו שהביאו התוס׳ בד״ה וחכמים וע״ש במהרש״א : **ת״י** ד״ה וע״כ לא אתי למעוטי אלא גבו וכו׳ · נ״ל דקאי על מש״כ התוס׳ והא דתניא בתוספתא כו׳ לא אתי למעוטי אחוריו אלא גבו וע״ז כתבו וע״כ כו׳ דהא מקבל טומאה ג״כ על ידי ידות : **ד״ה** עבדי רבנן היכרא דלא שרפי תרומה משום טומאה דרבנן כו׳ . תוס׳ לעיל ד״ה עשו וד״ה על שסה : **תוס׳** ד״ה לא . וקשה הו׳ ואין מצילין בצמיד פתיל אלמא דמיטמאין מגבן· ק״ל דהא גם בכ״ח תני שם לעיל כה״ג שולי המחלין כו׳ (שהביאו התוס׳ לעיל) ע״ש וע״כ היינו מטעם דאינן כלי ואדרבה דוק מסיפא דההיא דשולי כלי עץ כו׳ דתני שפן ועשאן כלים כו׳ ומצילין בצ״פ אבל קשה דהא כלי עץ וכלי עצם ודאי מיטמאין מגבן ואיך יצילו בצ״פ . לכן נראה דט״ס בסיפא דתוספתא וצ״ל שפן כו׳ ואין מצילין בצ״פ ומזה היא ראיית התוס׳ וחסר בדבריהם תיבת וכו׳ וראיתי להר״ש פ״י דכלים מ״ד בהעתקתו לתוספתא הזו שהשמיט לגמרי סופה הא דשפן כו׳ ומצילין בצ״פ. שוב מצאתי להרב מי נפתוח פרפר ל״ו ג׳ ד׳ שכבר העירו מחברים ע״ד תוספות הללו] : **בא״ד** דכלי נתר נ״ל בתורת כהנים דכתיב כלי חרס לרבות כלי נתר . כאן ט״ס וז״ל התו״כ על קרא דפ׳ שמיני כ״ח אין לי אלא כ״ח מנין לרבות כלי נתר ת״ל וכ״ח · והנה בכה״פ ל״כ וכ״ח ודוחק לומר שכוון על הא דכתיב בפ׳ מצורע גבי זב וכ״ח אשר יגע בו · וצ״ל דיכוון על הו׳ דוכל כ״ח ולהכי לא אמר ת״ל וכל דלא תטעה לומר דמרבוי דכל קדריש לכן השמיט כאן אותיות כל ורבוי דכל קדריש שם לקמן לרבות שברי כ״ח ועיין בהגר״א ז״ל עה״ת ותראה שגם הוא ז״ל הבין כן : [**ד״ה** ה״ג א״כ מיטמאין מאויריהן היינו דאורייתא כצ״ל : **שם** בתו״י ד״ה דעביד (בסופו) צ״ל למחוק תיבת מאחוריו : **שם** ד״ה והא דאמר והא דדריש נח״כ כו׳ ולא מאחוריו כצ״ל : **תור״ה** בטומאה וקשה לר״י כו׳ טומאה ישנה קמב״ל כו׳ אלמא כו׳ ע״ש בגמרא דקמב״ל משום חומרא דעכו״ם מי שויא רבנן בטומאה דאורייתא אבל כוונתם להא דקאמר שם חדא מגו חדא קמב״ל אבל לכאורה י״ל דה״מ שם ס״ל כתירוצא דר״א כאן] : **ע״ב רש״י** ד״ה הואיל ונראה תוכו מבחוץ דרך דופנותיו כו׳ . נראה שהיה גורס מברו כגי׳ הראב״ד בפ״א מהל׳ כלים : [**ד״ה** דרלפינהו הדיקן כו׳. כ״נ דצ״ל בדלי״ת ע״ד הכתוב ויטחן עד אשר דק] : **תוס׳** ד״ה הניחא רב״נ ס״ל הכי במשנה דכלים כו׳ כצ״ל כי כן איתא להדיא ברפ״א שם : **ד״ה** אחד שהן יתירים על מ״ם כו׳ הן מחזיקות מ״ם מכוונות ג״כ טהורים כדלקמן (לה) שוב מצאתי להתוי״ט שעמד בזה :

דף יז ע״א ד״ה ועל . שאם יש דרבן בתוכו היה מטמא כו׳. פי׳ משום יד כפירוש מהר״ס . משא״כ במלמד שבלע דרבן דטהור המלמד דכיון דנבלע הדרבן נבטל ממלאכתו לכן בטל גם שם יד מן המלמד ודברי מהר״ס בזה תמוהים והעיקר נ״ל דכוונת התוס׳ דהדרבן גופי׳ היה בקע לטמא כל מה שתחתיו אבל ק״ל ע״ד דילמא באמת קאמר ר״ט דמש״ה טמאוהו להאכר מפני שהאהיל הדרבן עליו ולא נצטרך לומר דכתפו היה ערוס ומטעם חבורין : [**בא״ד** מקום שנותנין דרבן במרדע כצ״ל וכן בסמוך דתנן המרדע כו׳] : **שם** בא״ד וכ״ת במס׳ כלים כו׳ דתנן המרדעת כו׳ · הוא בפכ״ה מ״ב · ולכאורה מאי ראיה דילמא איירי שם שהדרבן בתוכו ומטעם יד אבל ז״א דע״ש מ״ו דאם נפלו משקין טמאים על ידות הכלים מנגבן והן טהורים וע״ע שם פכ״ט מ״ז ובהרע״ב :

גמרא דאר״ג כו׳ פעמים כו׳ מהרש״ל ומהר״ס מחקו מלת דאמר אולם קשה דמקדים רבא לר״ג רג. עיין לקמן (כג ב) תד״ה גזירה : **רש״י** ד״ה הנושכות וכיון כו׳ ול״ע מפ״א דמכשירין מ״ו ועמש״כ שם : [**תו״י** ד״ה והשתא . נראה דהוא שייך על תירוצא קמא דשמא יבצרנו בקופות טמאות · וכ״נ דצ״ל כן גם לתירוצא דרבא אבל ל״ע ממ״ד פ״י דטהרות הנותן מן הסלים כו׳ דמוכח דאם בצרן מתחלה לאכילה לכ״ע לא הוכשר ופי׳ הא״ר שם לכאורה תמוה דהא הושוו אח״כ לדעת ב״ש] : **ע״ב גמ׳** א״ר אי דחסידי כו׳. קשה דא״ל דלעולם לא חסידי אלא דגזרין משום ישראל שנפלה לו תרומה מבית אבי אמו כהן דחס עליה למוכרה בזול ויזרענה ואתי לידי תקלה שיאכלנה וי״ל : **גמ׳** על פתן משום שמנן ונאי אולמיה כו׳ אלא גזרו על פתן ושמנן כו׳ והרע״ב ל״ד במש״כ על פתן משום שמ׳ כו׳ : **ת״י** בתד״ה כיון וריב״א כו׳ לא היו מפרישין כלל כו׳ קשה ממ״ב פ״א דפאה וכן לוי נאמ׳ לעולם ע״ש בפי׳ הרע״ב: **תוס׳** ד״ה הניחא מיהו קשה דלא תני רש״י הך דל״י הזב כו׳ דקתני לה במתניתין. ול״נ דדעת רש״י מדקתני כיוצא בו כו׳ משמע דדין זה אין עיקר מקומו פה אלא דתני ליה הכא משום דדמי לדיני דלעיל לכן ס״ל דודאי לא קאי ואלו כו׳ עליו וע׳ תוי״ט מ״ג שהעיר מעין זה : [**ד״ה** אין מוכרין כו׳ כדפי׳ בקונטרס . הוא לקמן (יח ב) בד״ה אלא כדי שיגיע] : **במשנה** וגרסינן פי׳ הרמב״ם כוסמת וכתב התוי״ט שהוא סובר שכוסמת אינה כוסמין שנחשבת בה׳ מינין ובירושלמי ריש חלה הביאו הר״ש שם יליף הא דה׳ דברים חייבים בחלה מקרא דושם חטה שורה כו׳ וכוסמת א׳ הכוסמין ומשמע דדרשה גמורה היא ולא אסמכתא מדפריך עלה ולמדין מן הקבלה אך מצינו במו״ק פ״ג ה״ה דקאמר שם מנין לאבל מה״ת שבעה שנא׳ ויעש לאביו אבל ז״י וז׳ ימי אבילות אינן אלא מדרבנן ואפ״ה פריך עלה ולמדין דבר קודם למ״ת : **שם** אלא כדי שיגיע למקום קרוב פרש״י כלומר וכו׳ וכן בפירוש הרמב״ם שיגיע לביתו כו׳ ואין לשון למקום קרוב סובל פירושם דהל״ל כדי שיגיע לביתו כלישנייהו וזהו לקמן (יח ב ויט) בברייתות יהיה המקום קרוב או רחוק לכן הנלע״ד דדעת תנא דמתניתין אליבייהו דלא בעינן לביתו ממש אלא כדי שיגיע לבית שבעירו היותר קרוב וכדעת ב״ה בברייתא לקמן (יח ב) לת״ק דר״ע וקרוב בעיני לומר דגם דעת ר״ע אליבא דב״ש כן בכדי שלא להפליג מחלוקתן אלא שלא חש כ״כ לפרש דברי ב״ש ומסתמא מתילא ומתניתין כוותיה ועמ״א רמ״ז : **שם** וב״ה מתירין מלשון הרמב״ם בחבורו פ״ו הי״ט וכ׳ וביותר מלשון הטוש״ע רנ״ב סס״א משמע דבעינן שיצא ממש מביתו מבעו״י אבל לשון כדי כו׳ שבדברי ר״ע בברייתא לא משמע הכי וכן לקמן (יט) נותנין מזונה לפני הנכרי בחצר (כדי לאכלן רמב״ם ושו״ע) נטלן ויצא אין נזקקין לו ול״ע : **שם** ובכולן ב״ה מתירין עם השמש ופירש״י בעוד שהחמה זורחת · לכאורה סתירה מכאן לפירש״ת לקמן (לה) בתד״ה תרי דמתחלת שקיעה בכדי הלוך ג׳ מילין ועוד 1/3 או 1/4 מיל ודאי יום הוא דא״כ אמאי מצרכי בעוד שהחמה זורחת וסייעתא להגר״א ז״ל וסיעתו בא״ח רס״א סקי״א וכן הביא גם הוא ז״ל בהמשך דבריו ראיה זו ואולי י״ל דהכוונה כאן לאינש בקיאין וכדא״ל רבא לשמעיה אתון דלא קי״ל כו׳ אדשימשא אריש דיקלי כו׳ לקמן (לה ב) :

דף יח ע״א רש״י במשנה ד״ה כלי לבן וצריך ג״י משמע דאם היה נצרך זמן יותר היה אסור אף קודם ג״י הכל לפי הזמן וכן לשון הרי״ף והרא״ש לקמן (יט) גבי איגרות דאי לא קביע ב״ד במתא אין משלחין כלל וכן לשון הרמב״ם בפ״ו ה״כ אסור לשלוח לעולם ולשון השו״ע ר״ס רמ״ז אפי׳ מיום ראשון וצ״ל דלדברי הרז״ה שהביא הר״ן גבי הא דאין מפליגין בספינה פחות מג״י כו׳ שרי כל הכי בג״י קודם השבת : **ד״ה** שטוענין א״כ קורא ע״ג זיתים עד שטוחנין כו׳· לכאורה זה דלא כסתם משנה דמנחות (פ״י) דשמן שני לא טחנו מקודם אלא כת״ק דברייתא שם ואולי דטוחנין דנקיט רש״י לאו דוקא דה״ה כתישה והעיקר נראה דע״פ ל״א תנא דמתניתין שב ור״י בברייתא שם דלא היה טוחנו אלא כותשו אלא משום מנורה דכתיב בה כתית אבל להדיוט (ואפי׳ למנחות) הכל מודים דדרך לטחוס : [**תוס׳** ד״ה ותתרפלא ומניח תחת העין בשבת . לפנינו גם הגירסא על גב] : כו׳ הן בדבור הסמוך לקמן כ׳ אלא דהש״ס כו׳ אליבא דר״י · אבל דבריהם מתפרשים יפה עפ״י דברי הרא״ש ע״ש : [**בא״ד** וי״ל דרבה סבר כו׳ ב״ש היא בלחי וקוקרי · נראה דר״ל בכל גווני אפילו בלחי וקוקרי וב״ה מתירין אף בשאר מצודות ולכן מוכח דב״ה ל״ל שביתת כלים כלל ומיושב בזה תמיהת הגרע״א בחדושיו ע״ד] : **ע״ב גמ׳** ת״ר בש״א לא ימכור אדם חמצו כו׳ קוה״פ ובה״א כ״ז כו׳ כצ״ל ותיבות דברי ב״ש צריך למחקם וכן בפסחים ליתנייהו : [**תוס׳** ד״ה גזירה שאין דבר מפסיק כו׳ . מש״כ המהרש״א דהא אכתי לא אסיק כו׳ אינו מוכרח די״ל דס״ד דמיירי בגולה בתנור מכוסה ע״ש בפירש״י] :

דף יט ע״א [**גמרא** והלא קלץ אר״ש כו׳ · עי׳ רש״א ול״נ דבלא״ה לק״מ דא״כ אפילו בלא קלץ נמי] : **ע״ב** במשנה אין צולין בשר כו׳ נ״ל דזה קאי על סוף מתניתין דלעיל ושוין כו׳ ור״ל דבזה גם ב״ה מודו מטעם שמא יחתה ובזה לא נצטרך לומר דנקיט ושוין משום ב״ש כמ״ש התוי״ט : **שם** ומאחיזין את האור. בתוי״ט כי שנים כו׳ מהבנין הכבד כו׳ והב׳ כו׳ מאחזים תמוה כי מְאַחֲזִים הוא בינוני פעול מבנין הפעיל : [**תוס׳** ד״ה שמן וכן השום והבוסר שריסקן מבעו״י כ״נ דצ״ל] :

דף כ ע״א תד״ה איבעיא והא דקאמרי רבנן כו׳ אחת מפניה כו׳ ומיהו בירושלמי משמע דלהקל בא כו׳ . ולי עוד ק״ק מדוע לא מיבעיא ליה להש״ס פירוש שיקרמו פניה שבדברי ת״ק או אחת מפניה או כל פניה ע״כ נלע״ד בדעת רש״י דר״א ודאי להקל בא דלת״ק בעינן כל פנים ואף הפנים שלמעלה דכלפי ראש התנור המתאחר להקרם מכולן ולר״א די בכדי שיקרום התחתון רק דהש״ס בעי הי תחתון קאמר ומ״מ ר״א לקולא והא דקרי רש״י חומרא אי אמרינן דר״א על פנים המדובקים קאמר לא נגד הת״ק אלא נגד צד הב׳ דהאיבעיא ואולי מש״כ הרע״ב המדובק כו׳ דהוא נאפה תחלה קודם כו׳ שכלפי אויר התנור ר״ל כלפי ראש התנור ובתור״ע הביא בשם ש״ל דהרע״ב מיירי בתנור גרוף ואינו נ״ל : [**ברש״י** ד״ה תני ר״ח (בסופו) ואני מצאתי אותה בת״כ כו׳ ותני ר״ח דקאמר היינו בת״כ לפי שהוא סידרו . עיין מש״כ ביומא (ד) ברש״י ד״ה דתני ר״ח] : **ע״ב מותיבי** השיאין והכלך כו׳ . בגה״ש הקשה מדוע לא פריך ממתניתין דכלאים פרק ט׳ מ״ב עיין (בערכין ג) תד״ה ערל שכתבו ומצי לאתויי ברייתא כו׳ אלא דר״א שגורה בפי כל יותר וה״נ י״ל דהברייתא זאת היתה שגורה יותר כאשר הובאת ג״כ במנחות וכן סמיך סתמא דגמרא עלה ביבמות (רד״ה) כמ״ש התוס׳ שם ד״ה לרבנן וכה״ג כתב הרא״ש בפרק אין מעמידין סי׳ מ״ב על הא דמייתי בבכורות מהטמאים לאסור צירן דנקט דרשה שהוזכר בגמרא דילן ע״ש (ועמש״כ פסחים ס״ח) ועוד י״ל דאי ממתניתין דכלאים הו״ל תרי גווני שיראים כדמשני בכ״ד ומהם לקמן (ל) תרי גווני אהלא מש״כ על הברייתא הזאת דבאה לאשמעינן דל״ת דווקא צו״פ חייבין בציצית וקמ״ל דשארי מינין נמי יותר ה״ל לאשמעינן מינים אחרים וזולתן כגון צמר גמלים כו׳ כדאיתא התם במנחות באידך תני דברי״י מדאשמועינן תרי גווני שיראין : **הרא״ש** מפלפל בצמר גפן אם יוצא מן העץ הוא וכן בתוס׳ לקמן (כו ב) והשו״ע סתם להכשיר ול״ע לפמש״כ סופרי הטבע דב׳ מיני צמר גפן יש . הא׳ גדל על אילן המתקיים כמה שנים כסימנא דאילנא והב׳ יש שזורעים אותו בכל שנה (ועמש״כ בפ״ז דכלאים מ״ב בס״ד) גם מש״כ דקנבוס לאו יוצא מן העץ הוא וכו׳ אלא דאיצטריך למיתני פשתן משום דאיקרי עץ כו׳ ק״ל מהא דמביא הש״ס (ברכות מג ב׳) ראיה מהא דותטמנם בפשתי העץ לסמלק ולחלפי דימא משום דגדלי בגבעולין כעין פשתן לברך עלייהו בורא עלי בשמים מ״מ הדין דל״ג יש לקיים עפ״י מש״כ התוס׳ כאן בד״ה בעמרניתא ובמ״ש הרש״ל בשם סמ״ג :

דף כא ע״א גמרא א״ר פתילות שא״ח א״מ כו׳ שהאור מסכסכת כו׳ שא״כ אחר הפתילה **רש״י** פי׳ ואתי להטות והרמב״ם בפיה״מ פי׳ דמחמת טעמים אלו אור הנר חשוך וחלוש ויניחנו ויצא ותמוה דכי מפני שהאור פה חלוש יניחנו וילך למקום חשוך לגמרי וע׳ ג״ב מה שאכתוב בסמוך בשם הש״א ועוד ה״ל לאביי להקשות כאן לרבא כדמקשה ליה לקמן (כה ב) על טעמו בדברי רי״ש ועוד הא רבנן לא חיישי שמא יניחנו ויצא אף מפני ריח רע ויותר הלל״פ כדפי׳ הת״י לקמן דמפני טעמים אלו חיישינן שמא יכבה ולא יהיה שלום בית או כפשוטו כיון דהאור חלוש אין כאן שלום בית : [**שם** פתילות ושמנים כו׳ אין מדליקין בהם במקדש . עי׳ בגה״ש ול״נ דאסיגרת ליכן הוא וגדולה מזו כתבו התוס׳ רפ״ג דמכות ועתוי״ט יבמות פ״ט מ״ג] : **רש״י** ד״ה זקוק לה דילמא פשע כו׳ הן רבים עמדו למה דייק לפרש דילמא לא ידליק בזדון ואולי דהיה ק״ל דהיאך שייך לומר שיבטלו חז״ל עתה בודאי מצות הדלקת נ״ח (דמשמע דאפילו אין לו שו״פ אחרים לא ידלק מאלו) משום חשש ספק שמא לא ידליק כשתכבה וכה״ג הקשה הש״א בתשובה ד׳ על תר״י בריש ברכות שפי׳ דלחכמים משום סייג לא יקרא א״ח כלל ע״ש ועוד קושיית התוס׳ דילמא בשבת ג״כ הטעם משום כבתה זקוק לה לכן פי׳ דילמא פשע ויבטל במזיד משא״כ עתה הוא אנוס מפני הק״ח או משום שבת אבל העיקר נראה דלשון פשע ל״ד עמש״כ בריש חגיגה (ב׳ ב׳) בתד״ה כופין ועיין ברפ״ב דביצה אהא דקאמר שם שמא יפשע פירש״י ישכח כו׳ ע״ש וכן (בפסחים סד) דילמא פשע פירוש ישכח ויבא לידי פשע : **ע״ב גמרא** וא״כ לשיעורא לכאורה קשה דלפ״ז עכ״פ מוכח דלכתחלה צריך שידליק כשיעור הזה ואם כן מדוע מתיר ר״ז לכתחלה להדליק באותן הפסולים שדרכן להכבות בתוך הזמן וי״ל הא דבעינן שיתן שמן כשיעור הזה הוא שיהא נראה כמדליק בעין יפה עמ״א תרע״ב סק״ג ואולי מפני קושיא זו פי׳ הרי״ף לשיעורא דאם דולקת אחר השיעור הזה מותר לכבותה או להשתמש לאורה :

דף כב ע״א גמ׳ סככה כהלכתה כו׳ ייגות שמנים כו׳ כצ״ל ומלת של למחוק : **שם** סלע של מע״ש כו׳ נ״ל למחוק תיבות סלע של · וכ״כ מפרש״י וכן בתוספתא ליתא · וגי׳ שלפנינו יל״ש ע״פ שכ׳ התוס׳ ר״פ הזהב וכ״ד דמשקל דינר זהב כפלים בשל כסף והסלע שהוא ד׳ דינרים

ד'פו"ש מספקי' ב' דינרי זהב ומדייק סלע כו' כנגדו דינרי זהב דהיינו שנים : רש"י [ד"ה הלכה כר"ש והאי תולדה דגורם כו'. עמש"כ ע"ד בסוכה (ל"ג ב') וכאן י"ל דכוונתו אילו הוה עבידי כדרכו כדאיתא לקמן (ע"ג ב')] : שם ד"ה אכתושי מלחלוחית שומנו כצ"ל : ע"ב תד"ה וכה. אלא נעוד שהפתילה ישנה בכ"מ דולקת היה מדליק ממנה השאר. ראיתי בס' ז"א מפרש להספרי (פ' בהעלותך פיסקא נט) שהקשה דא"כ מאי מותיב ר"ש הא אתרי' לעיל וא"כ לשיעורה ופי' הרי"ף כו' (כמו שהבאתי (פ"ל) וא"כ גבי נ"מ נמי דעיקר מצותו אינו אלא מערב עד בוקר ואח"ז אינו אלא כדי להדליק ממנו כע"ה. ול"נ דלפירוש ריב"א יהיה הקושיא ממה שמדליק אח"כ הנ"מ מהשאר וכפירושו בזבה היה מסיים :

דף כב ע"א רש"י בד"ה הרואה אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין. והר"ן מסיים ואינו עתיד להדליק. וכ"פ הטוש"ע : ע"ב גמ' משום שלום ביתו. ופירש"י שב"ב מלטערין לכאורה מאי איריא ב"ב אף הוא בעצמו נמי ילטער. ואולי יכוון רבא במלת ביתו על אשתו וכדלקמן (קיח ב) ור"ל משום דאיתא לקמן על ג"ע נשים מתות כו' וכהדלקת הנר. לכן אם לא תדליק אחיא נאנגויי עמו : שם רח"א כו' הכא ביו"ט שח"ל ע"ש עסקינן כו'. כהאי לישנא איתא ברים בילה בא"קימתא דרבה. והתם פירושו דעיקר איסורא הוא בו"ט שח"ל אחר השבת אבל באמת בכל יו"ט אסורה כדמסיק שם (וכן בח"ר לקמן (קמ"ט) הביא בשם הו"מבי' לפ"ש כה"ג הא דאמר שם הכא במרא שה של מתכת עסקינן ע"ש) ולכן יל"פ גם הכא על כוונה זו. ולעולם בכל ע"ש אסור. וכדמסיק מ"ט א"מ בש"ש לפי שא"מ בש"ש ביו"ט (כגי' מהר"ש וכ"ה לשון הרע"ב) ור"ל וגזרינן אטו יו"ט. וזה דלא כהתוס' לקמן בד"ה א"כ דר"ח [ובזה נדחו גם דבריהם לקמן כ"ד סד"ה והתנן] : רש"י ד"ה ומפני ביטול עניים. שלא היו יודעים מתי מקלה אותה כ"צ דל"ל : [שם ד"ה עמוד הענן. משלים אורו. ביפה"ת כ' שעמוד הענן אינו לאורה ועי' לעיל (כ"ב ב) תוד"ה וכי לאורה] : תוס' ד"ה דבי נשא. אתא אבוה כו'. וכ"ל לייסב אליבא דר"ח. דבאבוה דקאמר היינו אבוה דגבלא : ד"ה גזירה. והכא רבה שהרי משיב לו אביי תלמידו. וגם פליג עליה ר"ח חבירו. עמש"כ ע"ד דהכא במנחות (קו) בס"ד :

דף כד ע"א [ד"ה גזירה (בסופו) דגזרינן חלה אטו שמן כצ"ל ומלת בשבת למחוק וכן ליתא בהעתקת המהרש"א] : ד"ה איבעיא. תימה כו'. ול"נ לייסב דלעיל בריש הלכות חנוכה פליגי אמוראי אם אסורים לנ"ח הפו"ש שאסרו בשבת. וא"פ דלא קאי אש"ש דמ"ט יפסול לנ"ח (זולת לטעמא דרבה אפשר דאסור לנ"ח בליל שבת לבד וכ"מ בחדושי הרשב"א) להכי שביק ליה הש"ס לפרושי עד אחר גמר דיני נרות דחנוכה בכדי להשלים דיני נרות יחד ואח"כ חזר שוב לתשלום שאר דיני חנוכה והא דלא סמיך הש"ס לש"ש לפרושי הא דולא בתליה ושבקה לבסוף עד אחר גמר כל דיני חנוכה הוא בכדי שלא נטעה דמחלוקותם בנ"ח לא קאי על הא דתליה כו' כמו דלא קאי על ש"ש להכי אפסקינהו מהדדי והתנא דהפסיק בש"ש (אשר פסלו מטעם מיוחד בו) בין שאר הפסולים אשר טעם אחד להם. דרלה לסמוך שמנים אהדדי. ודלא תני כולה בבא דשמנים לבסוף אולי לא זו א"ז תני או דלא רלה להפסיק במחלוקת לבין המוסכמים לכ"ע : ע"ב גמ' א"ב דרב ברונא א"ר כו'. המלייני שכחו לציינו ללקמן כ"ו : רש"י ד"ה ולא עולת חול. וכ"ש קדשים פסולין כו' לכאורה לקדשים שנשחטו בי"ט ואירע בהן פסול פגול וכדומה אין כאן כש"כ :

דף כה ע"א [ד"ה אסור לאונן זר זר ב"פ כו' מפורש להדיא כהמהרש"ל ביבמות (ס"ח ב') ודלא כמהרש"א שם ועמש"כ שם] : ד"ה מחפ"ז. מיהה כו' או כהן טמא עיין יבמות ס"ד ע"א בתוס' : תוס' ד"ה כך. א"כ מדאורייתא כו'. עמש"כ ע"ד דהכא בתמורה בסופה : ד"ה כרת. [ומיתה האמורה בתורה קאמר התם דהיינו כו' כצ"ל] : באו"ד אף אשת אח דיש לה היתר כו'. כשאין לו בנים כצ"ל : ע"ב גמרא כל שיש לו בהכ"ס כו'. עיין בב"מ דף קו ע"א רש"י ד"ה סמוך לשולחנך טעם נכון לזה :

דף כו ע"א גמרא. וליתא מר מפני שהוא עף. ופי' התוס' ויבואו לכבות. והרמב"ם פי' שמא יברח וילא : רש"י ד"ה מן הפרי. לאפוקי שמן דגים כצ"ל : [תוד"ה חדא ומה הוצרך לבדות טעם מדעתו. רש"י הבליע זה לייסב בשני הפירושים : ד"ה אין בו. וי"ל דהתם איירי כשאין כו'. עיין מהר"ם ושנה במחכ"ת דודאי גם לתירוץ הא' אף בבא מבגד גדול לענין טומאה בעינן גע"ג רק לענין סוכה גזרו רבנן אף דליכא ג' הואיל שבא מבגד גדול וגם לתירוץ בתרא ע"כ ההיא דמטלניות דסוכה מיירי מבא מבגד גדול ולהכי אף באין בהם גע"ג אין מסככין רק דהכא מיירי בשלא היה בהן מעולם גע"ג והא שכתבו לקמן בפרק במה אשה דמיירי בבא מבגד גדול היינו הא דמרבינן באין גע"ג והיה בחדש כשהיה בדעתו לארוג בו יותר וכדמסיימי שם אבל הכא דמיירי כו' דמתחלה לא היה דעתו להוסיף : ע"ב גמ' תרי מיעוטי כתיבי דבגד הנאמר או הפשתים כ"כ דל"ל מפירש"י ונגיין רש"ל] :

דף כז ע"א תוס' ד"ה מנין. וא"ת ל"ג כו'. במחילה מכ"ת שנעלם מהם ירושלמי פ"ט דכלאים הביאהו שם הר"ש ברה"פ דיליף מקרא דאין נקרא למר סתם אלא של רחלים. ע"ש : ע"ב ד"ה האונין. ונראה לר"י דאונין היינו מטוה וכ"פ בערוך. ע' מש"כ בסוכה יב ב : באו"ד לפי שבלמר ניכר כו' שהשתי כו'. ע' שלהי פ"ה דכתובות ובמש"כ שם בס"ד : במשנה וכל היוצא מה"ע א"מ ט"א אלא פשתן. גם באינו יוצא מה"ע א"מ אלא אותן שהיו במשכן כדמשמע בגמ' וכתו' סד"ה וכל אלא דהתנא לא בא בכאן רק לזווג לה דכה"י מה"ע דהדלקה :

דף כח ע"א תוס' ד"ה ויפרוש. וי"ל דדייק כו' וכתיב אחר הקרשים ויפרוש כו' משמע כו' אבל הספורנו כתב דויקם משה את המשכן דכתיב בריש ענינא הכוונה על היריעות התחתונות והוקמו קודם העמדת הקרשים אז ע"י שהיה מחזיקים בם באויר (וכן פירש"י במנחות לט) ואם ע"ד גם כדבריהם ז"ל. ואנכי לא ידעתי איפה הוא בדברי חז"ל : שם בגמ' או בעור ריבה. ופירש"י דהמ"ל או עור לכאורה ממלת או הוי מלי לרבויי כדלקמן גבי שרלים. אבל עי' בתוי"ט פי"א דנגעים מ"א דאו כבר דרשינן ליה לדרשה דהתם. אך לפ"ז יקשה דהא גם או דשרלים כבר דריש ליה כמו שהביא התוי"ט בפ"ז דכלים מי"ג : ע"ב והלא הא דתני ר"י כו' למאי הלכתא. והקשה בס' ב"א אמאי לא קאמר דנ"מ לענין מגילת סוטה כו'. ולק"מ דהא כמי תיפוק ליה מלמען תהיה כו' : [שם והאמר אביי ש"ן של תפילין הל"מ. עי' גה"ש ול"נ לייסב עפ"י הא דדרשינן במנחות (לו) והיו לטוטפות בין עיניך כ"ז שבין עיניך יהיו שתים. א"כ והיו קאי אתפילין של יד ושל ראש ולכן אמרינן דאתקוש להדדי וכדדרשינן בקדושין (ה ע"א) והיתה דאיתקוש הויות להדדי אך לכאורה זה תלוי בפלוגתת ר"י ור"מ במכות (יא) אי ילפינן בהיקשא דבר שהוא הל"מ : שם וביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן. עמש"ר לעיל (כ"ג ב) וכמו כן יל"פ גם הכא] :

דף כט ע"א רש"י ד"ה פרסייתא. ואין הגרעינין ראויין לאכול כ"נ דל"ל. וב יקר פירושו ע' לקמן בס"פ נוטל דמפרש בע"א. ולפלא על הג' רי"ף ורע"א שלא ליינו לשם : תוס' ד"ה אכלן. אבל הכא הגרעינין לריכי לאוכל וחשיבי כאוכל עלמו נ"ל כוונתם משום דגרעיני תמרה לחה הויין שומרין לה ולהכי מלטרפות לטומאה כדאיתא בפ"ב דעוקלין מ"ב לפי' הרמב"ם שם : ע"ב גמרא ואריכא כו'. עתוי"ט שהקשה דאכתי ליתוק מבילה והירולו ל"נ כלל. דא"כ מדוע ל"ק הש"ס דל רבנן איצטריך קערה משום האי סברא דהפתילה מונחת בתוכה. ול"נ דסתם קערה היא של חרס. (וע' חולין קי"א ב' קערה שמלח בה בשר כו' דמוקי לה הר"פ בטור סי' ס"ט בשל חרם וקא). ואולי דוקא בנ"ת התיר ר"י אבל לא בשאר כלים כיון דמופסקת. ומ"ה שפירש שם בטונת הרמב"ם דבקערה כיון דמחוברת קרוב יותר שיהיה חייב משום מכבה. משמע דבשפופרת ודאי אין כבוי דאורייתא בזה נדחו דברי הרא"ש בפ"ב דבילה סי' יז מה שהביא מהך דשפופרת לסתור דברי התוס' דשם. [ועיין ברמב"ם בחבורו פרק ה' מהלכות שבת הלכה י"ב] : במשנה כתם עה"נ כו'. עיין תוי"ט כ' שהכ"ף נוספת כמו כלך לד"ז בלשון ברייתא ונמלא ג"כ במקרא כ' נוספת בסוף התיבה כמו ערכך בפ' בחוקותי שכ' רש"י שלי"י כפל הכפ"ין : רש"י ד"ה לעילא מרי"ל. לפניו. ולקמן בדף הסמוך ד"ה לעילא מר"ח לפניו כו'. וע' לקמן פ"ח בפירושו ד"ה לעילא מר"ח :

דף ל ע"א ד"ה פתח וד"ה כי לכלב נ"ל בד"א : ד"ה סונא. דוד שמעי. תמוה דמסדר הכתובים נראה דשמעי נהרג קודם בנין הבית וגם מהא דאמר כ"ז ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה (ברכות ח) נמי מוכח כן : ע"ב ד"ה לגף שלשה מיני פירות כו'. (בברכות לין) חשיב ד' עלין ותמרים אביונות וקפריסין ועמ"ש בבילה כה ב' בס"ד :

דף לא ע"א ד"ה נייריה. שלא היה כופר כו'. אלא שלא היה מאמין כו'. נ"ל כוונתו דכופר לא מיקרי אלא אחר החקירה בכל חלקי הסותר אבל זה לא חקר ולא נוכח אלא שלא היה מאמין כו' לכן הובטח שלאחר שיברר אליו אמיתת הדברים ישוב מאמין : ד"ה אפיך ליה כגון תשר"ק. הן לולי פירושו הכל"פ דאפיך היינו שא"ל על א' שהוא ב' וכן כולם. ואולי יש לכוון גם פירושו לזה כי כ"כ בדבור שאח"ז : גמרא. משל כו' כור חטים כו'. קב חומטין. ק"ק דקב הוא אחד מק"פ בכור ומדמה הכא היראה לחומטין ובאבות אמרי' כל שמעשיו מרובין מחכמתו כו' : ע"ב מי שאכל פוס כו'. כן איתא ג"כ בברכות (נא) והמלייניס שכחוהו : במשנה ובהדלקת הנר. בחור"ע בשם ש"ל דת"ס מדוע לא תני ובנר סתם כאינך. ולענד"נ דזה אין סברא דליהוי להו עונש מיתה בעבור שאינן נזהרות להדליק אה"נ. שהוא אינו רק מד"ס (ע' רמב"ם רפ"ה) דבשלמא נדה היא בכרת עיסה הטבולה לחלה במיתה בידי"ש אמת הוא שכל העובר עד"ח חייב מיתה בידי"ש (ועמש"כ בהרא"ש לתו"ק סי' כ' בס"ד) אבל לחשבה בהדי הני אין לנו (ע' תו"ק כד בתד"ה הא וברא"ש שם) לכן נ"ל דהכוונה בכאן על שאינן זהירות בהדה"נ מבעו"י ומחללות אה"ש באיסור סקילה. [דומיא דא"ר אתא לקמן נברייתא בענין שמכבסות ט' בשבת]. ולואת סיין לה ג"ד נא"ל כו' עם חשיכה כו' הדליקו אה"נ. ינו ספק חשיכה כו' ואין נדליקין אה"נ. דנבחק רש"י לומר דזו ואצ"ז קתני. והגהמ"ר והרע"ב פי'

דהיינו ע"י נכרי אבל למש"כ א"ש משום דכולן לא תני הכא רק אגב דאין מדליקין דנה עסיק אלא ואולי ועי' לעיל כה ב' בתד"ה הדלקת נר : [שם גמ' כיון דכתיב על פי ה' יחנו כו'. כה"ג בעי' [illegible] נה ב'] :

דף לב ע"א אבב חוטרא כו'. נ"ל דאבב הוא מלשון בבא דפי' שער או פתח (וכן כולם) והא הוא שתוש. וכ"כ מפירש"י והערוך : שם ג' בדקי מיתה נבראו באשה. על מלות או עבירות אינו נופל יפה לשון בריאה. ובתוספתא הגירי' מסורין לנשים. ור"ל דמלות תמורות כאלו שהן בדקי או דבקי מיתה אפ"ה נמסרו לנשים. והוה דומיא להא דרשב"ג דסמיך ליה וכגון : [שם תניא דברי"ם כי יפול הנופל ממנו ראוי זה כו'. ומה שהוסיפו בד"ח תלה ממנו עוד הפעם הוא שגוש] : ע"ב בשלמא למ"ד בעון מזוזה דכתיב וכתבתם כו' וכתיב בתריה למען כו'. ור"ל דמכלל הן אתה שומע לאו. עי' לקמן נג ב ברש"י ד"ה בעון בטול תורה. בס' ב"א הביא קושיא בשם ב"ה דהא אמרי' בקדושין ס"א ב' לרחב"ג דס"ל מכ"ה א"ש לאו דסד"א אם תיטיב אגרא לא תיטיב לא אגרא ולא דינא קמ"ל ר"ל להכי איצטריך תו ואם לא תיטיב כו'. וכן הרבה פסוקים כה"ג. והב"א מחלק בין איסור גרידא כי הכא לשם דאית בהו מתנה כמ"ש התוספות בס"פ שבוה"ע. וכמו דמחלק הגמרא שם לר"מ דמודה באיסור גרידא דל"ב תנאי כפול ולא מתוור דבשלמא תנאי כפול הסברא מבחוץ דלא ליבעי רק לפי דמלינו מפורש בב"ג וב"ר דבכפל אמרינן דאין לך בו אלא חדושו דהיינו בממונא אבל בנידן דידי' הסברא החילונה כ"ה ומה"ת לחלק. שוב ראיתי להר"ן שם בס"פ שבוה"ע שהקשה כה"ג על מתניתי' דשם דר"מ מחייב ביברכך וייטיב לך (ר"ל את תעיד) דס"ל דזהו אלה דמשמע דאם לא תעיד קללה מש"ס דקדושין הנ"ל ותירץ דע"כ ל"א שם בקדושין אלא לרחב"ג דאל"כ ואם לא תיטיב מיותר אבל לר"מ דל"ל מכלל כו' הא איצטרך לכופלו ובאסורא דגם ר"מ מודה דל"ב ת"כ. א"ל דמברכה משתמעי קללה אך דבריו צ"ע שכ' שם לייסב בזה שיטת רש"י ורש"י ז"ל ס"ל למסקנא שם דתיפוך ורבנן הוא דמחייבי דס"ל כרחב"ג והכא נצטרך לומר דר"מ הוא דס"ל בעון מזוזה דר"י שמעינן ליה בגיטין מו ב למאי דמשני רבא התם הב"ע דלא כפלא לתנאי דל"ב ת"כ. וכן בנדרים י"א ע"ש והא דל"ק הש"ס תסתיים משום דרבנן יליף טעמיה מקרא אחריכא. אבל עדיין קשה דמזוזה היינו מלוה ראית ביה ממונא דלר"מ בעינן ת"כ אח"ז ראיתי לשעה"מ בפ"ו מהל' אישות שעמד ע"ד הר"ן במה שעיינתי עליו ויישבו ע"ש : רש"י סד"ה ונמסרו לע"ה. וק"ל אי מדרבנן כו' לא הנ"ל תו"מ דרבנן לא הימנוהו לכאורה י"ל דתו"מ הוי נ"כ לענין טומאה וטהרה ובשעת הגתות והבדים דנאמנים (שם כד ב') במשנה. וכן ברגל הכל חברים הן וגם לענין הפרשתם הקילו בפניים ובשבת (רפ"ד דדמאי) ובמדיר (שם מ"ב) בשבת ראשונה וכן בחלתן וכו' (בפ"א מ"ג) וכן לענין שיולאין בכוית מלה בליל יו"ט א' ש"פ ובאתרוג שלהן. אך האחרון מעשרותיו אינו אלא מדרבנן : [שם ד"ה כמחארת אלא שלימין בפלימיהן כ"נ דל"ל] : תוספות ד"ה ר"י. א"כ ברייתא דלעיל כו' ה"ל למינקט נמי בעון ב"ח. אינו מובן כיון דת"ק לא איירי כלל בשבת מיתת בנים איך שייך שרבי יאמר עליו בנים מתים בעון ב"ח. רק משום דת"ק אמר בעון נדרים אשתו מתה. בא הוא לומר דבשביל זה בנים מתים ודו"ק :

דף לג ע"א [רש"י ד"ה חרב כו' בריתי יומם ולילה וכתיב והגית בו כו' כצ"ל : ע"ב גמרא על המעשר. עי' פירש"י וכ"מ להדיא לקמן. ומזה נראה סתירה למש"כ התוס' בבכורות (ל) ד"ה מעשרות ועמש"כ שם בהגהותי] : שם יוסי ששחק יגלה לצפורי. הסה"ד בסדר תנאים ואמוראים אות י' הגיה דל"ל מלפורי : שם חוו אינשי דקא כרבי וזרעי אמר מניחין כו'. אייל לשיטתיה ברפ"ט דברכות דאמר אפשר אדם חורש כו' תורה מה תהא עליה אלא כו' : רש"י ד"ה משפט רשעים כו' מה שבתות למיינוי שלהם כו'. בס"ע שלפנינו ליתא לזה. ועי' בספ"ב דעדיות בהרע"ב ותוי"ט :

דף לד ע"א ד"ה כאן קילך. שתלן כו'. ל"י מדוע לא פי' כפשוטו גם לפי גירסת הסג"א ברפ"ח דתרומות בירושלמי מוכח להדיא דאסור לזרוע תרומה תם לגי' הר"ש שם דקנסוהו בשוגג ע"כ דעביד איסורא : ד"ה עשרתם. שאף אכילת עראי ש"ם קובעת כו'. ל"י מה דחקו לזה דאפילו הוי שרי עראי לריך לשאלם משום אכילת קבע. ואין לומר משום הא דרבא ביומא עט ב' דפרי לא בעי סוכה ולשון הרא"ש בפ"ב דסוכה (סי' י"ג) דקבע דידהו כאכילת עראי. ליתא דל"א אלא לענין סוכה אבל לנתעשרות ודאי יש קבע כדמוכח בכ"ד במס' מעשרות ועוד משום פרי דנגמרו מלאכתן לריך לישאל ולזה י"ל כיון דחזקה על חבר שא"י מח"י דבר שאינו מתוקן. אם כן איכא כשנגמרו עשורי מעשר להו כדמוכח בפסחים ט'. ואולי יכוין למש"כ הר"ן בע"פ גבי שבאה קבעה נפשה דטעם איסור הפרשה בשבת בין השמשות הוא כיון דאסור לאכול אפי' ערלי חשיב כמתקן. וכ"כ הרמב"ן שם במלחמות : ד"ה משחשיכה כדתנן כו'. ע' חדושי הגרע"א ז"ל. ולכאורה מהא דתנן בסוף פרק במה טומנין לא כסהו מבעו"י ל"י משתחשך מוכח נמי כן. וכן שם ברייתא מפורשת אע"פ שאמרו א"י אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה כו' : גמרא שתש פדירות רותחות כו' פיין בילה כו. תוס' ד"ה ל"ק נסה"ד ושמחה נו' דל"מ [illegible] : שהש"ס בעירובין (ל"ח) לאוקמי דרבנן ס"ל מערבין אפילו לדבר הרשות ובפרט לפי' הרמב"ם שם דהכוונה על רבנן דמתניתין דשם. וברישא איתא בכל מערבין : [ד"ה נאכל. ל"ד כו'. לפמש"כ הרא"ש בשם ר' יונה ע"ש י"ל דזה אתי לאשמעינן דדוקא נאכל משחשיכה אבל אם נאכל בה"ש לא : ד"ה שניהם. וקשה לרשב"א כו'. מה שהקשה המהרש"א לפירש"ת דלעיל נ"ל דיל דמיירי בשחל יו"ט אחר השבת דיוכל לערב בבה"ש דע"ש לצורך יו"ט. עי' בשו"ע סי' ת"ו ס"ב] : ע"ב רש"י ד"ה רמץ אפר המעורב כו' כצ"ל : גמ' לחומר ב' ימים למאי הלכתא. לכאורה נ"מ טובא לענין שבת גופא והוא דאי לא הייתי מספקינן ביה רק אם כולו מן היום או כולו מן הלילה. אם עשה מלאכה בשני בה"ש היה חייב חטאת אפי' ב' העלמות משא"כ השתא א"ח אלא אם היה בהעלם אחד דוקא כמ"ש רש"י לק' (לה ב') וכמו שבארתי שם כוונתו בס"ד. וכן נ"מ באם עשה בבה"ש הב' בזמן מאוחר מן הראשון דהשתא א"ח חטאת דדילמא הראשון מן היום והשני מן הלילה ועוד נ"מ אם עשה מלאכות חלוקות דהשתא א"ח חטאת דדילמא תרווייהו מן היום ומן הלילה וז"ל הכא ליכא שיעורא. ולפי מה שאכתוב לקמן אף אם לא הייתי מספקינן אלא אי כולו מן היום או כולו מהלילה היה פטור לר' יהושע בפ"ד דכריתות דהרי א"י איזו אב מלאכה עשה או אפי' מלאכה אחת וכגון קלר כגרוגרת ואכלה קודם שקלר שנית בבה"ש השני. עי' לקמן פ' במימרא דרבא ואולי לישנא דברייתא מטילין אותו לחומר כו' דתקו להש"ס מלומר נ"מ הנזכרים : תוס' ד"ה ספק. [ואמר בפ' ד"מ רואה אחת מרובה כו'. היא משנה פ"א דזבים מ"ה ועמש"כ בתמורה (י"ט ב)] : באו"ד בפירש"ת וספק לקרבן שמא כו'. ובמהרש"א ובכלל זה ששניהם מן היום ומה"ל. וכ"כ התוי"ט בספ"ק דזבים. ולפלא בעיני על שני השליטים איך שגו במכ"ת בדבר פשוט. דכיון דמיירי לפירש"ת דבשני ראה בזמן מאוחר מבשל ראשון. וא"כ איך יתכן דבבה"ש הא' היה בו קלת מה"ל. והב' שהיה אחריו היה בו עדיין קלת מה"י ורש"י והרמב"ם בפי' דנקטו שמא שניהם מה"י ומה"ל. הוא דאינהו מפרשי שלא ידע באיזו שעה של ביה"ש ראה (כנ"ל כוונתם ומש"כ רש"י דשמא בה"ש ראשון כולו כו' ר"ל כל זמן הראיה דומיא למש"כ לקמיה והשניה כולה מה"ל או הראשונה כולה מה"י. אלא דשם דבר מהראיה להכי נקט ל"כ. והכא דבר מזמן הראיה נקט בל"ז. ובזה פירושם מיושב מקושיות התוס') ויתכן שהיה שתיהן בזמן אחד (וגם דברי המהרש"א בדבור הקודם מגומגמין ולא ראיתי להאריך ע"ע) ודע דלכאורה משמע מפירוש רש"י מהא דכ' וכן אם הא' מקלתה ביום כו'. והב' כולה מה"ל (ולא כ' או כולה מה"י) או הראשונה כולה מה"י כו'. (ולא כ' או כולה מה"ל) דס"ל דאם ראה ד"ת ביום א' ואח"כ ראה באותו יום בה"ש אף שודאי היתה מה"י ומה"ל כגון לר' יוסי דבה"ש כהרע"ע אינו נעשה זב גמור לקרבן דלא ג' ראיות איכא ולא ג"י איכא והא דתנן בספ"ק דזבים ראה אחת היום וא' ביה"ש כו' ודאי לקרבן כו' היינו בהפסק יום בינתיים דוקא דומיא דפירש הרשב"ם בסוגיין אבל שם איתא לפ"ש כן דא"כ היכי תני שם אם ספק שמקלת הראיה כו' ודאי לטומאה אמאי דילמא יום א' הפסיק ביניהם. וכ"ל דרש"י לאו בדוקא נקיט : גמרא אלא תלתא ריבעי מילא. ע"כ ל"ל ע"ד תפסח מרובה ל"ח. אולם לפ"ז קשה מ"ק בתר הכי אלא תרי ריבעי מילא וכ"ל משום דקאי אדברי רבה ואיהו איירי ברביעים אך לפ"ז לא א"ם מאי דדחי ליתא חלי מיל ודו"ק :

דף לה ע"א גמ' אע"פ שיש להם שולים. מלות אע"פ ט"ס כמ"ש בעירובין יד ב ע"ש : שם פנים המאדימין אהמ"ז. ק"ל אם מלות פ"מ מאדימים כולמו המה חוזר לרוח מערבי. א"כ חסר הנשוא והוא יאדימו ואם פמ"ז לבדם המה חוזר לרוח מערבי ע"ש שמשפיע לתורת פעולת האדמה א"כ מלת מאדימין שהוא הנשוא והוא תנאי והוא מהפעיל שפירושו שמאדים אחרים א"כ לריך להביט דוקא במזרח לראות אם פועל המערבי תנאו להאדימו ול"ל שמאדימין בכאן הוא פועל עומד כמו אם יאדימו כתולע [וכן בלשון משנה האוג והתותים משיאדימו וכל האדומים משיאדימו (מעשרות פ"א מ"ב)] : שם מ"ד כה"ש דר"י מישך שייך בדרי"ה קמ"ל דשלים כו'. עי' נדה נג דזה פלוגתא דתנאי : רש"י ד"ה שהן כוריים. עמש"כ בכלים פרק ט"ו בס"ד : [ד"ה פנים המאדימים אה"מ. כחלון כצ"ל בכ"מ : ד"ה טהור אלא בארה של מרים כצ"ל. וק"ל דלענין שהוא טהור מלקבל טומאה מאי איריא דלא ככלי דמי תיפוק לי דכלי אבנים אין מקבלין טומאה] : ד"ה בשלמא בסה"ד למימרא דביהש"ת דר' יוסי לילה הוא כצ"ל : ע"ב ד"ה בשני בה"ש בהעלם א'. בחדושי הגרע"א כתב דכוונתו בכדי לפוטרו מאשם תלוי ע"ש ואנכי תמה דמה יושיענו זה כיון דהטאת בעי ידיעה ודאית בתחלה כדמוכח סוגיא דש"ס לקמן ס"ד ע"א וע"ב ועי"ש עוד לעיל מזה פלוגתת ריו"ח ור"ל וא"כ מ"מ ילטרך להביא א"ת ולענ"ד כוונת רש"י דהא ע"כ מיירי שעשה מלאכה אחת בשני בה"ש דאל"כ הרי א"י מעין איזו מלאכה עשה ופטור לר' יהושע בכריתות י"ט ומיירי נמי דעשה בשניהם בזמן אחד. ע' תוס' לעיל (בריש ע"א ד"ה ספק) ומש"כ רש"י לקמן וכגון דעבדי כל בה"ש ל"ד ועמש"כ בעירובין (לה ב) (ואת"ל דדוקא קאמר י"ל דכוונתו שבבה"ש גופיה לא היתה לו ידיעה. או"ל כיון דעשה כל בה"ש לנמל שקלר א"כ ע"כ קלר

כמה גרוגרות וליחייב אכל גרוגרת חטאת א'. לכן אמר שהיה כל בה"ש בהעלם א' וא"כ אכתי איכא לספוקי דילמא מקלתו מה"י ומקלתו מה"ל (ע"ש בכריתות א"ר יוסי כו' שאני אומר מקלת עשה היום כו') וצריך ע"כ לצרופי בב' חצאי השיעורים אהדדי ר"ל דע"ש ודמו"ש. (הערה עיין כריתות ספ"ג בסוגיא דשבתות כגופין דמיין דלפירש"י שם (ועי' בחדושי שם פירוש אחר ושכן פירש הרמב"ם) מוכח לכאורה דאף בשני מיני מלאכות מצטרפי אהדדי אם עשאן בהעלם שבת אבל זה חידוש גדול ולא אישתמיט חד להשמיענו כזאת ואולי יש לחלק דוק שם בהסוגיא היטב) וקיי"ל כחכמים דס"פ הבונה דיש ידיעה לח"ש וקיי"ל לקמן (ע"א דכל היכא דחלוקין לחטאות לא מיצטרפי ובשבועות (ספ"ב) ובכריתות (פ"ד) פלוגתא אם ידיעות ספק מחלקת לחטאת ולכן כתב רש"י שיהיה בהעלם אחד · ובתוי"ט פ"ה מ"ד בכריתות עיות גם הוא כוונת רש"י בזה) ואף לפירושו בס"פ הבונה דמשתרית לבה"ע הוה כב' העלמות כ"ל דהיינו דוקא בהעלם שבת. עי' שיטתו בר"פ כ"ג (ובזה מתורץ קושיית התוספות שם עליו מהא דכתב אות א' בכיפורי כו') ע"ש ומש"כ כאן י"ל דמיירי בשגגת מלאכה או שהיה סבור שעדיין יום הוא ודו"ק וע"ש בתוי"ט : בסוה"ע ד"ה והתניא לפי שכפוף ראשו · ועמש"כ רפ"ו דשקלים בס"ד :

דף לו ע"ב תוס' ד"ה נ"מ דבבל הוה שם מדינה כו'. אינה קושיא כ"כ די"ל דגם עיר היתה שבזה כשם המדינה וכ"מ בעירובין (ר"ד ס"ג) רבינא סר סכינא בבבל ובפשטיה הוא שם עיר דומיא דכפרי ותרתא דארגיז דאיתא שם לעיל מינה והתוס' נראה דגם שם פי' דהוא שם המדינה מדכתב בד"ה ר"ת ורבינא דסר סכינא בבבל משמע שהיה רחוק הרבה מר"א · ור"ל מדלא הזכיר הש"ס רק שם המדינה אולם בגיטין סה סע"א משמע דיש עיר בשם בבל. [וכ"מ פשטיה לקרא (בדניאל ד כ"ו). אמנם כ"ל ראיה לדברי התוס' משום דבורסיף משמע (ביומא (יו"ד א') דהוא שם מדינה מדקאמר שם כלא זו פרת דבורסיף :]

פרק ג ד"ה כירה. דהנשאר בקרקע נקרא קש כדפריש כל"ל: [ד"ה וב"ה והל"ל אא"כ גרף. עי' גה"ש · ול"כ דהתוס' דייקו שפיר דהא אמימר שם דרמי דרא"ע אהדדי וכן אידך מ"ד דמשני וכלו מוכיח עליו ע"כ לא ישר בעיניהם לפרש כגון שהעמיק] :

דף לז ע"א גמרא ת"ש כירה כו' סומכין לה ואין מקיימין עליה כו' כל"ל וכ"ה בתוספתא ועי' גירסת הרי"ף והרא"ש : תוס' ד"ה לעולם · לכאורה בפשוט י"ל משום דסתם מתניתין דחררה ע"ג גחלים דלעיל ספ"ק אתיא כחנניא כדאמר לקמן תרווייהו תנינהו כו' ועי' ברא"ש : ד"ה אא"ב דבגרופה לא אשכחן שום אמורא דאסר כו' · אבל בתנאי אשכחן ר"מ אליבא דב"ה אולם דבריהם לקמן (לח) ד"ה לא קשים. דדילמא ר' יוסי ס"ל כר"מ : ע"ב גמ' היינו הך. כעת לא מצאתי כה"ג בש"ס דליפרך מאמורא אחר היינו הך ואולי דהכוונה דהל"ל וכן אדרבב"ח וכה"ג איכא טובא בש"ס : שם א"ל בסורא משהי דהא רנב"י כו' תמוה חדא דרנב"י בפומבדיתא הוה (עי' סה"ד) ועוד רב יוסף דהוא רבו דרבא יביא ראיה מרנב"י תלמידו דרבא ועיין מהרש"ל בקדושין (כ ב') לכן נראה להגיה דנ"ל ורנב"י מרי כו' ולמחוק מלת דהא וכ"מ שהיה גירסת הרא"ש וזהו מסתמא דהש"ס וכה"ג כתבתי במגילה (ז) ונדפס בשמי בקו"א להט"א :

דף לח ע"א גמ' שכח קדרה ע"ג כירה כו' מהו. ר"ל דמתחלה העמידה ע"ג כירה ע"מ ליטלה קודם שתחשך. ואח"כ שכחה· ומזיד דידיה הוא שנזכר קודם שתחשך ולא נטלה. והלכך קרי ליה שפיר דליע מעשה. דבשעה שהעמידה עשה מעשה בהיתר היתה ואח"כ שהזיד ולא נטלה עביד איסורא שלא ע"י מעשה. ובזה מיושבת תמיהת התוס' בד"ה אבל : [רש"י ד"ה קשיא דר"מ דתניא לעיל כו' כל"ל] : ע"ב [גמרא ר' חדאי דעביד לגרמיה הוא דעבד. נראה דאסגרת ליסן הוא מברכות ותענית ומו"ק דהכא לא עביד עובדא אלא מימרא בעלמא הוא דקאמר] : במשנה תנור כו' לא יתן מתוכו כו'. נ"ל הא דבכירה תני עליה ול"ת רבותא טפי דאפי' בתוכה שרי כדלעיל ל"ו א"א לשהות תנן מה לי תוכה כו' הוא משום סיפא דחזרה דהתם דוקא עליה כדלעיל (שם) ולהכי קאמר הכא בתנור לא יתן מתוכו שתידוק הא בכירה מותר אפי' בתוכה. ואי להחזיר תנן א"כ בכירה קאמר דוקא עליה · ובתנור אשמעינן דאין חילוק בין מתוכו כו' לדייק הא בכירה יש חילוק ודו"ק : במשנה הב' עד שתתגלגל. בשביל שתלה · הא דשני בלישנא. נלע"ד דברישא דאיסור דאורייתא הוא כדאמר בגמרא · לכן אסור אפילו גלגול דהוא צליה קלה אבל בסיפא דאינו אלא גזירה דרבנן כדאמר בגמרא ל"ג אלא בצליה גמורה. והאי בשביל שתלה שב נמי על הא דלא יפקיענה. ודברי ת"ק הוא לא יפקיענה כו' ולא יטמיננה כו' בשביל שתלה · אלא דר"י אפסקי' לחלוק על ריש דבריו :

דף לט ע"א רש"י ד"ה שמא יטמין ותרווייהו דרך הטמנה כו'. נ"ל פי' לפירושו דיטעה לומר דדרך הטמנה הוא שגורם ההיתר · דלא אסרה תורה אלא דרך בישול שהוא אצל או ע"ג האש. משא"כ בהפקעת סודרין אין לו במה לתלות ההיתר רק מחמת תולדת חמה אבל תולדת האש ודאי כאש דמיא ולא יטעה לתלות ההיתר מחמת תולדה. ובזה שוב לא נצטרך לדברי התוס' ולמה שנדחק המהרש"א לדבריהם : תוס' ד"ה כלי. לפי' רשב"א דמפרש דעירוי כו'. נ"ל דצ"ל רשב"ם. עי' לק' מב ב תד"ה אבל : ע"ב ד"ה ממעשה וא"ת כו' ולעד"נ דר"ל דממעשה דאנשי טבריה נשנית משנה דבמה טומנין כו' שאי"ט בדבר המוסיף הבל מבעו"י וכהאי דנדה (כה ב) מעדותו של ר"נ נשנית משנה זו ועוד בש"מ אח"ז מצאתי כן בחדושי הרשב"א : ד"ה אא"כ כדאמר כו' ניחם אגב אימיה. הגרע"א הקשה מדוע לא הביאו יותר מברייתא דבילה ממלא נחתום חבית מים אע"פ שא"ל אלא לקיתון א' (ואני קורא גם עליו מדוע לא הביא מרישא דברייתא ממלאה אשה קדרה בשר כו' דהוה ג"כ איסור מלאכה מה שאין כן מילוי דנחתום דאינו אלא טירחא אבל נראה דבכוונה דלג הא דאשה משום דהה"ת הביא בשם רשב"א דשם הטעם שיהא שמן הקדרה יותר. וכן הטור בסי' תק"ג כתב מפני שהתבשיל מיתקן יותר ע"ש. והא דנחתום נראה ג"כ דר"ל שממלא ומחמם וכן לשון הטור שם ועי' לעיל (יח ב') ל"ת אשה קדרה כו' ותניח לתוך התנור כו' לי' נחתום חבית ש"מ ויניח לתוך התנור אלמא דסתם מילוי דנחתום הוא להחם) דראיה שלהם יש לדחות דדוקא לצורך מילה התירו. ואני אוסיף עוד דהתם איירי ע"י נכרי לפירש"י ור"פ ועי' בר"ן בבילה שם על הא דממלאה אשה כו' ובגיטין ח' ב' בתד"ה אע"ג . ולעד"נ דהתם אין ראיה דהתם כיון דא"צ להמותר ליכא למיגזר שמא ירבה להחם בכלי אחר. אבל הכא דצריך להמותר אולי גזרינן דומיא דאין מזמנין את הנכרי בי"ט מטעם דשמא ירבה בשבילו בקדרה אחרת כמ"ש הפוסקים ועי' בתוס' גיטין הנ"ל. ונראה דזה ג"כ טעם האוסרין בטור שם בהא דתמלאה כו' לומר בפירוש שהיא רוצה למחר המותר (והמ"א כוון לזה במה שהראה לעיין בסי' תקי"ב) ואף הטור שחלק עליהם בתר טעמו מפני שהתוספת משבחת את התבשיל כנ"ל נכון. ובזה מתורץ מה שהקשה עוד לב"ה כיון דמתירין להחם לרחיצת פניו יו"ר אמאי אסור לרחיצת כל גופו לישרי מטעם הא דנחתום ע"ש. ועי' היטב בתוס' גיטין הנ"ל :

דף מ ע"ב גמ' רבה ור"י דאמרי תרווייהו להתירא רנב"י כו' · כה"ג לעיל (לח) : [שם אר"י א"ש אחד שמן ואחד מים יד סולדת כו'. הא דל"פ הש"ס כאן ולימא הלכה כר"י משום דחידש לנו לפרש שיעור בישול דהוא בכדי שהיד סולדת ועוי"ל דאולי לא ידע מהך ברייתא ובכה"ג דפריך כה"ג אינו אלא היכא דאמר בלשון הלכה דש"מ דשמיע ליה דפליגי בהך מלתא ובקדושין (כ"ט ב) דפריך הוא משום דמלתא דחכמים שם הוא סתם משנה בגיטין (ד' ע"ב)] : רש"י ד"ה ובקשתי. לסוף הימנו קודם הרחיצה. בר"ן הגי' אחר · ועי' לקמן (מ"א) תד"ה רחץ : ד"ה דהא מעשה דרבי אחר גזירה הוה. שגו"ז על הזיעה. צ"ע דהא בברכות (כו ב') א' רבא על מעשה דרבי דנכנס להזיע וקודם גזירה הוה ועי' במאור כאן. אבל מ"מ ק"ל מדוע לא משני בברכות דבחמי טבריא הוה כמו מעשה דכאן: תוס' ד"ה וכי. דאין אסור להרהר אלא בלה"ק מכאן ראיה להש"א בתשו' ז' במה שתמה על הרשב"א שכתב דבהרהור לא שייך לשון :

דף מא ע"א גמ' כי הא דרבא שחי כו' רבנן דבר"א כי קא נחתי כו' משמע דרבא לעולם שחי אף כי קא נחית וא"כ יקשה עליו מהא דכל המניח כו' וי"ל ששחיה לא מוכח כולי האי דעושה מחמת בושה כמו אם מניח ידיו : [רש"י ד"ה בי כירי. אבל חלליה משמע דלהכי' חללים לכל ספיתה חלל בפ"ע ומחיצה בינותם אבל להתוי"ט פ"ו דכלים מ"ג פשיטא ליה דאין מחיצה בינתיים וכ"כ דאל"כ למה ימוטט חומר מתוס הכופח ועוד לעיל (ל"ו) דתניא ב' כירות המתאימות אחת גרופה כו' הל"ל לאשמעינן זה בכירה אחת שפיתה א' גרופה כו' ונראה דט"ס ברש"י וצ"ל חללה] : ע"ב תוס' ד"ה מיחם. דהא ר"י אסר בגריפה כו' אלא ע"ג כלים משמע כו' ומוקמינן כר"י כו' אמאי לא מייתי כו'. מזה אינו קושיא כיון דאינו מפורש במתניתין שר"י אמרה אלא דמוקמינן כוותיה. אבל דבריהן תמוהין מדוע לא הביאו דשם במתניתין איתא מפורש רי"א כל הכלים אינם נגררין כו' : באו"ד בכהת"כ חוץ משבת אסור מה"ת אבל כו' · וק"ל דלפ"ז מאי פריך הגמרא בהנחנקין (פ"ד) ממתניתין דשרי' מחט ש"י ליטול בה את הקוץ אהא דרב דלא שביק ליה לבריה כו' ע"ש. ועי' לקמן (קי ב') בתד"ה ח"ל :

דף מב ע"א גמרא והא"ש ומכבין גחלת של מתכת כו' אבל לא של עץ. ואס"ד כו'. הגרע"א הקשה למש"כ הר"ן בפ' חבית דכבוי אף במקום שא"צ החמירו בה מבשאר איסור דרבנן (אפילו על ידי נכרי) אם כן מאי פריך הכא דילמא דוקא של מתכת דליה בה איסור כבוי כלל שרי משא"כ ש"ע כו' ע"ש. ולי לק"מ דעי' בר"ן כאן שכתב בשם בעה"מ דאפי' בשל מתכת איכא איסורא דאורייתא. והחילוק הוא מטי"א ע"ש. ולשיטתו ע"כ דפריך הכא מסברא כיון דלא הוה אלא מדרבנן הל"ל למשריה א"כ אף לדידן נמי מפרש כן [ועוד דע"כ צ"ל דפירכת הגמרא מסברא דהא בשל מתכת הוה שבות דשבות ובשל עץ אינו אלא שבות אחד] : תד"ה נותן הא'. דא"כ יקשה מהכא למ"ד עולה גבר ולמ"ד תתאה כו' כל"ל : ד"ה מי. קאי אסיפא וכמים סבר שפיר כו' כל"ל : רש"י במשנה ד"ה מרותחין כה"ש· עי' מ"א סי' רנ"ג סקי"ח : ע"ב תד"ה ולכל. נראה דדוקא בחבלין כו'. הן בפ"א דמעשרות מ"ו פליג אף בשמן. ושמן משמע קצת לעיל (מ ב') דקיל ביותר להתבשל : [ד"ה ואין ולא שבכר ממש קאמר

כו' וכ"כ לקמן שם. ונראה דפליגי על פירש"י לקמן (מ"ד) ד"ה מן הנר הכבה ע"ש במהרש"א וסי"ג דכבה ממש ואי דמסיים שם ואפילו בשעה שהנר דולק לא קאי אלא על השמן המטפטף ונראה דרש"י אזיל בשיטת התוס' דבילה (כ"ב) דהחיוב דמסתפק הוא מפני שמכהה אורו קצת לכן הואיל דבלא"ה עמיא ואזלא שרי] :

דף מג ע"א רש"י ד"ה אין בהן ממש. ומותר ליתן כו'. המ"א בסי' רס"ה סק"ו הגיה דצ"ל ליטלו ופי' הנ"ל : ע"ב גמרא דאיכא חמה ואיכא גשמים כל"ל. ומה שהוסיפו בד"ח ואיכא לינה שבוש וכן בבילה ליתא : שם היכא דאיכא ככר כו' כי פליגי דל"ל · בגה"ש הקשה אמאי לא תהוי המטה טפלה במקום ככר כו'. ול"כ דהא תנן את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו את המת במטה כו' ור"ש פוטר משמע אף עה"מ פוטר וג"כ מטעם שהמטה טפלה לכן לא מהני המטה לטלטלו על ידה כי היא בטלה לו : תוס' ד"ה שלא. כמש"כ בבילה (לו ב' בס"ד) : ד"ה זה. תימה לר"י דהכא לא שרי כו' כל"ל : באו"ד זוקף אה"מ ופורס כו' כל"ל :

דף מד ע"א [גמ' התם קערה דומיא דנר · ק"ל מאי אהני דזוטרא לגבי שמן הלא מתנו לא יפתר מאומה כי ידלק עד תומו. ולולי פירש"י הנל"פ דטעם דנר מותר דכיון דלמנס להדליק בנר קטן נראה דקפיד על הבערתו יותר מהצורך ויושב ומצפה אימתי תכבה נרו כדלקמן (מ"ו ב') אבל בקערה שנותן שמן הרבה בשפע אדרבה נראה דעתו שידלק זמן הרבה ואינו חפץ שיכבה מהר : רש"י ד"ה נר של מתכת. כגון של נחושת דלא בלע · וכן שנינו בפרה פי"ב מ"ה רי"א רואין אותן כאלו הן על איזוב של נחושת] : ד"ה דכ"ע. והכא חשיב כשוכח. (פי' משום דמיירי כמת בשבת כמ"ש הרא"ש) וכל דבר כו'. פי' דהא מ"ת המטה השניה הוה כמניח עליה במהגון גוה כתבי וב"ד כו' שדעתו כו' וזה דלא כהמפרשים : ע"ב רש"י סד"ה ואינה מללא· דנמדדה לא שייך בכ"ת דלא איתקש לשק כו' כ"ה בהדיא (לקמן פ"ג ב') :

דף מה ע"א גמ' א"ל ר"כ ורב אסי לרב כל"ל. וכ"ה בתוס' לקמן בעבר הב' ד"ה לאו : רש"י ד"ה עד מוצאי י"ט. דאי משום סתירת אהל כי מטא חש"מ כו' לכאורה בפשיטות הנל"פ דהקושיה הוא מהא דתלה בה אגוזים כו'. אלא משום דליכא הכרח דאתיא כר"ש (וכמו עד מוצאי י"ט האחרון דודאי לא מצי אתיא כוותיה כמ"ש התוס') רק היכא דאיכא איסור סתירת אהל ג"כ כגוונא דתני רתב"י : [ד"ה דתני ר"ח וד"ה אפילו צ"ל הד"א] :

דף מו ע"ב [תוד"ה מי (הא') ואע"ג כו' אינם נוקלין כו'. עי' לקמן קכ"ז ב' תוס' בד"ה כיון] :

דף מז ע"א [רש"י ד"ה טרסיים צורפי נחושת או גרדיים. (עי' ע"ז י"ז ב') תוד"ה רבין] : ע"ב גמ' א"ל ההוא מרבנן לרבא. ברא"ש ליתא תיבת לרבא. ובר"יף הגי' לרב חמא. [וי"ל הגירסא שלפנינו דאולי רב חמא זהו זקינו של רבא דהוא היה בנו של רב יוסף בר חמא בכ"מ (ס"ד ב) ובי ר"ח הוא כמו בית ר"ח וגם רבא בכלל] : רש"י ד"ה אין בהם ממש משכנו מותר ליטלן. עמש"כ לעיל (מ"ג) על דבריו] :

פרק ד דף מח ע"א [גמרא אבל לא פותחין וא"כ את המוכין כו' · כ"פ דסיומא ביו"ט ואצ"ל בשבת קאי נמי על הא דלא פותחין] : רש"י ד"ה נטלא יין מן הכובא. ובד"ה דקא עצר מן המים : וכ"ה בהר"ן. פתחו ביין וסיימו במים. ועי' בר"ן בס"פ שמנה שרצים. ובאמת שם נטלא מלינו גם על המים וע' ברא"ש פרק הרואה סי' כ"ג ובמוסף ערך נטל. אולם כובא הוא כלי של יין עי' ערוך ערך כב הא' ובמוסף שם : ד"ה מוכין אינן אלא לעשות מהן לבדין · ולקמן איתא דדרך ליתנן ג"כ בכרים : תוס' ד"ה מ"ש ממיחם והיינו הפסר כדמוכח כו' כל"ל : ד"ה מ"ש מפרונקא · דאמר רבא בפ' חולין כו'. לפנינו הגי' שם רב ובר"יף רבה וכצ"ל בתוס' כאן. והגרי"פ שמביא שם מהערוך דגורס רבא. שכח לציין גם לתו' שלפנינו : ע"ב גמ' אמר רבא ד"ת בשעת מלאכה כו'. לקמן (נח ב') הגי' רבה והוא מוכרח שם : רש"י [ד"ה מטמאין במגע וגעה הטומאה לשולי הכירה. ל"ד דהי"ה לדופניה וכמש"כ בדבור הסמוך] : ד"ה ואין מטמאין. נראה למחוק תיבת כלומר או לפרש החיבור ושכ"ל בטומאת האויר כלומר בטומאת הכירה שאם כו' :

דף מט ע"א במשנה בכנפי יונה. נ"ל דכנפים סתם כולל גם הנוצה הרכה (פו"ך בל"א) כדמוכח בחולין (נו ב') במשנה ובאמת היא מוספת הבל ואסור להטמין בה ולכן אמר כנפי יונה להורות דדוקא דומיא דיונה שאין לה הנוצה הרכה. וזה דלא כמשמעות הרמ"א (רנ"ז ס"ג). ועיין בטהרות פרק א' משנה ב' בתוספות י"ט מה שהביא בשם הרמב"ם והגהתו עליו ולדבריו משמע דכנפים אינן נקראים רק הנוצה הרכה ונוצה היא השערות הקנרים הירוקים (בלא"ה) וכ"מ גדולה לדעת הפוסקים כר"י בחולין שם. וא"ש טפי הא דנקיט כנפי יונה לאשמעינן דהיינו דוקא הנוצה הגדולה : ע"ב רש"י ד"ה משום דכתיב ולא יותר מן הצורך לכאורה תמוה דהכתיב והותר. ונראה שמפרש והותר. דר"ל שהיה די לעשות המלאכה וגם מה שדרך להותיר כגון יריעות היה מהצורך לעשות קצת יותר מהנצרך או כי אולי יקרה שתקרע א' או שתים ויהיה נצרך להקנס בהמותר עי' לקמן (ר"ד עה) וכדרך ההדיוט כשתופר בגד חדש משייר קצת מאותו המין כדי לעשות טלאי ממנו אם יקרע הבגד וכן ווין ויתידות וכדומה אם ישבר א' מהן יהיה ממה להחליפם וכ"מ שכוון לזה בפיה"מ :

דף נ ע"א גמרא כי אתא רבין אר"י א"ר יוסי ב"ש כו' כ"כ דצ"ל עי' בילה (ז א' וב' · ויד ב. וכו) וכ"ה ברי"ף : שם חריות כו' ונמלך עליהן ליסיבה צריך לקשר רשב"א א"צ לקשר. לכאורה ה"כ דאולי לשיטתן בסנהדרין (מח ב') גבי עבוד לשוה וכפירש"י שם דרשב"ג סבר הזמנה מילתא היא. ולת"ק לאו מילתא. ודלא כפי' התוס' שם. מיהו ע"כ לא שוו תרווייהו דיני אהדדי. דהא ר"א אמר הכא יושב כו' והתם תניא כיס כו' הניח בו תפילין יניח בו מעות וכר"א שם ומשמע דליכא מאן דפליג עלייהו : רש"י ד"ה הפתק. בין של חגבים. משום דאשכחן גם בהם לשון הפתק בע"ז (לט ב') במשנה : ע"ב גמ' [א"ר אבא אר"חב"א הכל מודים כו'. מה שהוסיפו בד"ח אמר רב וכ"ה בגי' הרי"ף שלפנינו נראה שהוא טעות כדמוכח לעיל (ל"ד) בהסי' בדגופיא כו' וכן ברא"ש ליתא] : שם מ"ם חוששין שמא תתקלקל (כל"ל וכ"ה ברי"ף) הגומא והמפרשים נראה (עתוי"ט) דהחשש הוא שמא תתקלקל הגומא ויבא לטלטל הגיזין בידו (והן מוקצות) או אפילו ע"י הקדירה שג"כ אסור (ועי' תוס' ד"ה הכל). ולעד"נ שהחשש הוא שאם תתקלקל לא יוכל להטמין ויתבטל מעונג שבת במצוה לענגו באכילת חמין כמ"ש הרמ"א סס"ו רנ"ז. וזה מדוייק בלשון הגמרא. ודע דהרמב"ם מפרש דהטעם שאסור להחזיר כשנתקלקל מפני דהוה כמו שמטמין בתחלה בשבת. כיון שנהרס המקום שהיתה טמונה. ועכשיו מתקן המקום מחדש. והשו"ע קבעו בסימן רנ"ט ס"ג בשם י"א. והגרע"א הקשה דהא קיי"ל בסי' רנ"ז ס"ד דאפי' ליטלו כולו ולתת אחר במקומו שרי. והוא דפסקינן כרשב"ג (לקמן נא) ואנכי תמה על קושייתו דע"כ לא שרינן להחליף אלא הכסוי לבד כמבואר ברמב"ם פ"ד הל"ד וכ"מ מכה"ש וכן מתבאר בדברי רש"י בפי' הברייתא דרשב"ג · אבל הדברים שטמונה הקדרה בהם ודאי דאסור להחליפם לכ"ע : [תוד"ה רש"א. עי' בהגרי"פ ולא הו"ל להביא ממרחק כי גם (לקמן פא ב) קרי לה הגמרא סתם משנה] :

דף נא ע"א במשנה ממלא אה"ק ונותן לתחת הכר כו' · לשון הרע"ב ואע"פ שהוא מלא מוכין כו'. והוא לקוח מפי' הרמב"ם ע"כ במוכין יבשים קאמרי דא"ת הבל דבחבורו פ"ד הל"ד אינו מתיר אלא בדבר שא"מ הבל וכן לשון רש"י לעיל (ל"ד) במשנה בד"ה וטומנין את"ח בקופה של מוכין ולעיל בגמרא (מח) מוכין שטמן בהן כו' ושם בברייתא טומנין כו' ובמוכין צ"ל הכל ביבשים. דבדבר המוסיף הבל אף מבעו"י אסור : שם בגמרא אר"ה אמר רב כו'. הגרי"פ הגיה רבי. וטעמו נראה מדפריך ע"ז והתניא רבי כו' ומשני הא מקמיה כו'. אמת שמצינו ר"ה א' רבי בגיטין (עד) ובכתובות (סח ב') (ומה דמשמע בסה"ד דאפשר להגיה שם רב תחת רבי תמוה דהא בגא דגיטין מדקאמר על הברייתא הא מני כו' מוכח דרבי גרסינן. וכן בכתובות מדפריך עליה ואלא כו' לרבי אידי ואידי כו'. ומה שהביא עוד מפסחים ומגילה. בספרים שלפנינו הגי' שם רב) אבל מ"מ אינו מוכרח להגיה כאן רבי. לפי מש"כ ביבמות (פ) דשפיר פריך מרבי על רב : רש"י ד"ה ואייתי לי מיא. שהחמן כו' ובחול. כ"ל דצ"ל בחול בלי ו' דמשמע דא"ל הך ב"ד במעמד א' · ומוכח מדבריו דס"ל כהיש אוסרין באו"ח סי' שכ"ה ס"ד ומטעם הב' שבמ"א שם ומדוע לא הביאו הפוסקים דעתו ז"ל :

פרק ה ע"ב גמרא דגיגרי דחמרא שערי. כעין זה לק' (קנ"ב) דוק ככבי ותשכח בניגרי : [רש"י ד"ה מחליפין מהו הס"ד] :

דף נב ע"א מיתיבי קשרה בעליה כמוסרה כשרה. הא משנה ערוכה בפרה פ"ב מ"ג ותיתה על הגאונים רי"פ ורע"א ז"ל שלא ציינוה ומעתה אין אנו צריכין לדברי התוס' דהוה מצי לשנויי הא מני חנניא דפריך מכח סתמא דמתניתין דמסתמא גם מתניתין דהכא סברא כן. ור"נ ושמואל משמע דקאי על פי' דמתניתין. ובפרט לפי מה שכתבתי בס"ד במגילה (ד' ב) דעל רב פרכינן מסתמא דמתני' א"ש טפי ע"ש : [שם בסוף העמוד והתנן טבעת כו'. מצויין בטעות וצ"ל בפי"ב] : רש"י ד"ה טמאה ואכולהו קאי תתחטאו אתם ושביכם. ע' לקמן סג ב' תד"ה ואילו שהביא ע"ז : תוס' ד"ה ותזין. עיין תוי"ט שכ' דלפי הרע"ב דהתם נפרש דאשמעי' דל"ח לשמא יתכוון להזות עה"ב. וזה דוחק דלמא יתכוון עה"ב. ול"נ דאשמעי' דל"ח שמא תפול ההזאה עה"ב ותמנע התכונה על הכלי דפסולה כדאיתא שם מ"ב : ע"ב גמ' מי לא תניא מקל של בהמה של מתכת מקבל טומאה · פי' כלים פי"א מ"ו בהר"ש ונראה שדין זה מפורש במשנה ויתכן שכוון למוזה משנה ואם שלא הביאה כלשונה דמלינו כיוצא בזה הרבה. עמש"כ בגיטין פ"ה : רש"י ד"ה כר"י ס"ל. ישוב אין נאים לאדם כו'. משמע דשינוי מעשה המוציאה מידי טומאה. לא די שיעשה מעשה המוכיח שעומד עתה להדבר האחר · אלא בעינן שבמעשה ההוא יתקלקל משום הדבר שעמד לו בתחלה. וצ"ל דזהו פלוגתת ר"ה וחכמים

בספכ"ו

בסנדלי דכלים. דלר"י סגי במעשה התוכיח. ולחכמים עד שיתקלקל משמושו הראשון. (וק"ת על פירש"י לק' בד"ה ואין עולין ובסוכה (ר"ד י"ד) שכ' עד שיתן בו איזמל והוא ליסנא דר"י בכלים שם) והא דר"י בעי לקמן מעשה לקלקל. היינו שלא יהא בהמעשה די תקון להדבר האחר. כמו החותך בעור דעדיין אינו ראוי לרצועות עד שיגמור חתוכן ויפשטם. ומכ"ש לסנדלים דמחוסרים עוד תפירה. דוק כי כזה יפול מה שנגמגמו המפרשים בזה: ד"ה הא תרגמא דוימנין דמתלך עלה ומנח לה הכי כצ"ל: ד"ה חוץ במשנה וה"ל תכשיט. לכאורה ק' הא לנוי כ"ע אסור לעיל. וכה"ג השיגוהו התוס' לעיל ד"ה או ותינוק הר"ן בין טי הרגיל לשאינו רגיל לא יועיל כאן. דודאי אינן אלא מיעוטא דמתכבנות. ויש לחלק קלת:

דף נג ע"א

ד"ה מרדעת מותר ולאו משאוי הוא. לא הבנתי חדא דבחלר מאי איסור משא איכא. שנית מ"מ אסור ליטול את האוכף ממנו ולפירוש התוס' דמשום טירחא ניחא: תוס' ד"ה אילימא בסה"ד. וי"ל כו' ה"א כו' לאשמעינן דאפי' קשורה בשבת כו'. ואין להקשות א"כ גם סיפא י"ל דאשמעינן דוקא אינה קשורה כלל. אבל קשורה אפי' בשבת שרי די"ל דודאי יותר יש לנו לומר דאילטריך לגופה מן לדיוקא: ע"ב גמ' מאי משמע דהאי שחוזות כו' לכאורה הא כבר פי' שחוזות שאוחזין כו' וי"ל דאפ"ה אכתי אינו מבורר בלשון שאוחזין אם אוחזין למעלה או למטה. וכן תפרש לק' גבי כבולות: [שם כגון שהיה תחום שלה מובלע כו'. נ"ל דר"ל חוץ לתחום שלה מובלע כו']:

דף נד ע"ב

גמ' מ"ט כדאמרן. וע' פירש"י והנה לעיל לא פורש שום טעם. ואולי רש"י ל"ג מ"ט. אמנם מהתוס' משמע דגרים ליה. ואפשר דטעמא דהכא כטעמו שתמלא הרבה בפי' אבן עזרא שיכוון לפירושו ס"ד [ועמ"ש ריש חולין]:

דף נה ע"א

[גמ' מעולם לא יצתה מדה טובה כו'. כעין זה ברכות ז' סע"א]: רש"י ד"ה מי הוה מזבח הנחושת. מזבח אבנים של ל"ב אמה. עיין מה שתמהתי עליו ברפ"ג דמדות: [שם ד"ה תותמו. ע"ש אני ראשון כו'. כוון לקרא דישעיה (מ"ח י"ב): ע"ב גמ' אר"ג עדיין צריכין אנו למודעי. מגילה (טו ב) וש"נ: שם הרתעתה. דריש הת' במקום ה' בחילוף המוליא וכה"ג בסוטה (י"ב) דריש ולוחר כאלו היה כתוב ולוהר וכן איפכא לעיל (ל"ב ב) א"ת נהלה אלא בחלה ולקמן (ס"ג) א"ת והדרך אלא וחדדך ובר"פ אין עומדין א"ת בהדרת אלא בחרדת: שם בהסימן צ"ל יאשיהו תחת יואש: תוד"ה וס"מ ואע"ג כו'. עי' תוס' ברכות לז ד"ה תיובתא ולע"ק. ועמש"כ שם]: בגה"ש. ובמדרש ויקרא ושם דרך א"ר ינאי ושם כתיב • ובס' שלנו כתיב בסי"ן. ותמיהני אדרבה משום דכתיב בסי"ן והוא רולה לדרשו בלשון שומא (כמו דסיים דשיים אורחיה עמ"כ) שהוא בשי"ן ימנית. כמ"ש התוי"ט בפי"א דתרומות מ"ט ובפי"א דכתובות מ"ה. לכן אמר ושם כתיב ר"ל בש' ונוכל לקרותו ימנית. וע' במנ"ש שם. ועוד תמיהני עליו מדוע לא הביא (לפי הבנתו) מהגמרא במו"ק (ה') אריב"ל כל השם כו' אל תקרי ושם אלא ושם כו' ר' ינאי כו':

דף נו ע"א

רש"י ד"ה שבקש קודם שקבלה גט. עמש"כ בכתובות (ט' ב') בתד"ה כל היוצא: באה"ד או שמא יהרג ואין מעיד כו' או שמא יהא שבוי כו'. ולקמן פירש שהיו מגרשים ע"ת שאם ימות כו'. והוא תמוה דתנאי זה לא מהני מידי אם אין עדים • או אם יפול שבי ביד לר • וע"כ צ"ל דלי"ד נקט אם ימות אלא אם לא יחזור בסוף המלחמה. וכ"כ התוס' בכתובות בכוונתו ומעתה ל"ק עליו ג"כ קושיית התוס' דהכא מהא דגיטין וכמו שבארו בעצמם בכתובות שם: [ד"ה בחרב בני עמון. שלא מדעתך כצ"ל]: תוס' ד"ה לקוחין אע"ג כו' דהא אנוסה היתה כו' בס' ב"א הביא קושיא בשם הפלאה. דיותר ה"ל להקשות דאפי' סוטה גמורה קדושין תופסין בה • והוא כ' ישוב דאולי לטעמייהו בס"פ החולץ (בתירוץ הב') דבבועל ל"ת בה קדושין. ולי"ד כלל דע"כ לא כתבו כן אלא לר' ישבב אי טעמא דנפשיה קאמר דלר"ע הוה ממזר אפי' מחייבי עשה. (דלבועל לא הוה אלא בעשה עי' תוס' שם (ג ב) ד"ה לפי וכ"כ המל"מ בספ"א מהל' אישות) • אבל אם אין ממזר אלא מח"ל ודאי תפסי קדושין לבועל. וכ"ש למ"ד דא"ת אלא מח"כ. ורבי דהוא מרא דשמעתא כאן שתם הלכה בס"פ החולץ דא"ת אלא מח"כ. ודעת ר' ישבב לא הביא כלל במשנתו דמשמע דלא חש לה • גם מש"כ דכ"מ דעת רש"י (דאק"ת בבועל) ממש"כ שם גבי סוטה הטעם דאף לאחר שזינתה לא פקעו קדושיה • וא"כ גבי בועל דליכא קדושין ראשונים לא"ק מחדש • ואף ע"פ שהתוס' הקשו עליו שם כבר ישבו פירושו בקדושין (ס"ח) הנה מלבד שנדחו דבריו במה שקדם • הלא ישוב התוס' פירש רש"י הוא דכיון דכ"ז שלא גרשה אין הולד ממזר אין לומר משום שגרשה יהא איסור נוסף דמה גריעותא כו' ע"ש • כן אוסיף עוד דאין סברא להחמיר בבועל יותר מבעל וכמ"ש התוס' ביבמות (ג' ב') בדבור הנ"ל: ע"ב רש"י ד"ה איטליא של יון. [לפי גהה] עיר לא נשמע בשם זה אבל מדינה יש ששמה כן: ד"ה עד י"ח כצ"ל ומלת בן ט"ס עיין רש"א בח"א:

פרק ו דף נז ע"א

גמרא אר"נ בריב"ל ארב"א כו'. נ"ל למחוק תיבות בר יצחק • כדאיתא בכ"מ בש"ס דר"נ סתם דהוא ב"ר יעקב לדעת התוס' בס"פ כל הגט• הוא דרגיל לומר בשם רב"א וכן ברא"ש ליתא: שם אר"ה כו' כ"ש אריג ל"ג וא"ד כו' הרמב"ם פסק כל"ק. ועי' בב"י ר"ס ש"ג טעמו. ול"נ עוד דסתמא דגמרא מייתא ליה לקמן (נח) וכו דוקא מתורלא הברייתא דשם: [שם מחקיף לה ר"י למעוטי מאי כו'. ק"ל דלמא משום ר"י קאמר ולומר דבזואר לא פליג דמודה דחייץ וי"ל]: רש"י ד"ה ה"נ אריג הוא. דההוא חולץ דהתם ל"ד בלישניה • כה"ג בעירובין (קג ב) עי' רש"י שם ד"ה גע"ג: [שם ד"ה תקין שאינן מוזהבות רחבות. מלת שאינן קאי גם ארחבות ור"ל דלתכשיט דרך לעשות רחבות ומוזהבות אבל הכא דאינן לתכשיט אינן לא רחבות ולא מוזהבות ומזיקות לנוארה אם תהדקם]: תוספות ד"ה לא בחוטי למר • וסברא הוא וכו' יש איסור בסחירת קליעה • וסיים הרא"ש הלכך ליכא למיגזר כו' דאשה הרולה לטבול בשבת לריכה לסתור כו' מבעוד. וצ"ל ליישב פירש"י דהחשש הוא דילמא תטמא בשבת גופא בשרץ או בנבלה וכיולא דטבילת מלוה אינה דוקא לטומאת נדה או זבה כדמוכח לקמן (קב ב') ועי' פירש"י ביומא (ח) והא דל"ק הש"ס משום חשש איסור התרה מפני דזה הוה גזירה לגזירה לחכמים דפרק המלניע: ע"ב גמרא א"ל אביי הלכה מכלל כו' • הן לפי גירסת הס"א לקמן אלא מודים איתמר א"ר יוסף כו' נראה למחוק תיבת ליה בתחלה עי' חולין (קל ב') תד"ה אמר רבא: רש"י ד"ה תומרתא לרפואות קיטוף ע"ר כו'. נראה דמפרש קטיפתא מלשון וקטפת מלילות שקוטף הע"ר. וכ"מ בערוך ערך אב: תד"ה אי כבלא בסופיה. ולק' דפרש"י כו' ק' כו'. ע' מהרש"א. ולי עוד קשה לפרש"י מאי מייתא ר' אבהו ותנ"ה מי אלימא ממתניתין דאע"ג דבריתא מפרש כבלא דעבדא מ"מ בסיפא מודה דפי' כיפה:

דף נח ע"א

גמרא ורמינהו זוג של בהמה טמאה כו' • הוא בתוספתא דכלים בב"מ פ"א ע"ש. והוא שנוי שם אחר הא דמייתא לקמן העושה זגין כו'. וקודם להא דהעושה זגין שנוי שם כל תכשיטי בהמה כו' טהורין ואין טמא אלא זוג המשמיע קול. וזה כמו דמשני הא דא"ל ענבל כו'. ולפלא שלא הביאה הש"ס לסיוע. ועי' לקמן בתד"ה אלא הב' בסופו. ועמש"כ בברכות (כ"ו) בס"ד: ע"ב הואיל שההדיוט יכול להחזירו. כה"ג איתא בכלים רפכ"ו אליבא דר' יוסי ע"ש ומש"כ בס"ד: רש"י ד"ה אלא א"ר. כדקתני בברייתא הזוג כו'. משנה ערוכה היא בפי"ב דפרה מ"ח וכמ"ש התוס' בד"ה מתיב הא' [ועמש"כ בנדרים (כ"ו)]:

דף נט ע"א

ד"ה רא"א וד"ה וא"א וד"ה אומר. משמע מדבריו דלריו"ח שלשה על שלשה שנטמאו בט"מ ונחלק נטהר דאומרים עמוד ונעשה מלאכתו ראשונה שהיה ראוי לישיבה. וק"ל מהא דתנן בפכ"ו דכלים ת"י ומייתא לה בחולין (עב ב') שלשה על שלשה שנחלק כו' אר"י כו' אא"כ נגע בו הזב וע"ש בפירש"י אלמא אע"פ שהיה בו בתחלה כשקבל טומאה מגע שלשה ואח"כ נחלק נשאר בטומאתו. ועוד אני תמה בדבריו דבס"ד ואין אומרים הביא קרא דכלי מעשה לראיה להא דאפי' אינו מיוחד למת מיטמא. ובס"ד אומר מביא ע"ז קרא דוהזה על האהל ועל כה"כ. קרא לקרא. [ועק"ל לפירושו וי"ל דזהו פלוגתא דתנאי לקמן (קכ"ד ב) במשנה לענין טלטול בשבת אי בעינן דוקא מעין מלאכתן או דסגי מעין מלאכה בעלמא וכן פליגי בזה לענין טומאה בפ"ד דכלים מ"ח לפמש"כ שם בס"ד ולפי' התוס' ניחא הכל: שם בסה"ד ולקמן דף פ"ד בד"ה טמאה טמא מת הביא עוד קרא ג']: תוס' ד"ה אלא א"ר בסה"ד. ורילב"א הביא ראיה כו' ניטלו ענבליהן טהורין. וכ"ה בתוספתא שלפנינו אשר נדפסה בסוף האלפסי ובתוספתא הנדפסה עם ז"ו הגי' טמאין. ונראה שזאת היא הגהת הגר"א ז"ל: ד"ה ולא בעיר. ואע"ג כו' והכא לא אסיר אלא בשבת. שמעתי דזהו פרכת הגמרא בכאן מאי בעיר ש"ו דהלא גם בחול אסור ומשני ירושלים דדהבא ור"ל דלורת ירושלים מותרת (ואולי משום קרא דאם אשכחך ירושלים וגו') וכדעביד ליה ר"ע כו' אלמא דשרי וש"י: ע"ב גמ' רמ"ס משאוי הוא כו'. לכאורה יפלא הלא ודאי תכשיט הוא. וצ"ל דס"ל לר"מ כיון דרבנן אסרו להתקשט בה בשבת לכתחלה כחכמים אמילא ניטל ממנה שם תכשיט ביום השבת. והוי כמשוי. ובזה אתי נמי תומר מאי דמשני אביי לקמן (קלח) מי סברת כו' אדרבנן קאי כו' ור"ל דטעמיה משום דרבנן אסרו לכתחלה. וע"ז פליג ר"א ואמר דלא אסרו כלל. ונכון בעז"ה. ועמש"כ לקמן (ס"ב) במשנה: רש"י ד"ה תרי המייני. ואי ב' תגורות שרי לכתחלה נימני התם תרי. ולע"ד אין מזה קושיא. דהתם אינו רק הערמה בכדי להצילם מהדליקה כדמוכח לק' (ס"ה ב') אבל היכא דמכוון באמת ללבישה אה"נ דשריא כמו דתנןהתם פורפת על האבן ט' ואפ"ה בהערמה ניבעיא ליה לאביי שם. ותדע דהא שארי מלבושים ודאי שרי ללבוש כמה שירצה (עי' בתוס') ואפ"ה שמה ר' יוסי אוסר אלא כדאמרן. וע"ש בר"ן:

דף ס ע"א

ד"ה רבא. ברייתא דקתני כו' מתניתין היא בפרק י"א דכלים מ"ח [ועמש"כ בנדרים כ"ו]: ד"ה נהפך סנדלו. שיש לו שתי פיות כו'. פירוש לפירושו. שהסנדל פתוח מגביו (ובזה ילפ הא דאיתא ביומא (עח) הוה כאיב לי כרעא כו' נגא דכרעא הוה איבעי לך למירמא סנדלא. היינו משום דל"ל גב דלידחק גב הרגל. וא"ל לפירש"י שם שהוא רחב) רק שיש לו ב' תרסיות תב' לדדיו באמלע דפנותיו. ובהן קבועות רלועות. וכשנועלו קושרו בהרלעות ע"ג הרגל שלא ישמט. ופעמים שנשאר קשור אף בשעה שחולצן. ומשמטהו מן הרגל ונראה בו שתי פיות א' לפני התרסיות לצד האלבעות והב' לאחורי התרסיות לצד העקב (עי' לקמן קי"ב). לכן יכולין לנעלו מב' ראשיו: ע"ב [גמ' תניא כוותיה דרב ששת כו'. ק"ל מדוע לא קאמר ג"כ כוותיה דר' אבא ב"א וריב"א לענין כלבוס ואולי ריב"א דהכא הוא הנא עי' נזיר (כט) תוד"ה ה"ג ובהגרי"פ שם ובהרי"ף ורא"ש ליתי בברייתא כלבוס כלל וכן מחקו הב"ח]: רש"י ד"ה משלחין אלמא לאו בר מגעליה כו' כצ"ל: [שם ד"ה ואפילו לרחב"ע ואפר חטאת הס"ד ומה"ד בירדן]: ד"ה לריו"ח נמי לעולם כר"נ והא דלא פי' אף כרבי נראה משום דס"ל דנשרו דינו כמו לנוי (דל"נ לו לומר דג' חלוקי דינים יש בו). ובנשרו ס"ל לרבי הכא עד שבע]: ד"ה לסורא חסר תרתי דומה אלל דומה. נראה פירושו דתיבת חסר דומה לתיבת סורא:

דף סא ע"א

גמרא [וקסבר אין הלכה כאותה משנה. עמש"כ לקמן (פ"ג ב')]: שם ולא בתפילין אר"ם כו' דלמא אתי לאתויי בר"ה. התוי"ח כתב דאף למ"ד שבת לאו ז"ת לריך להי"ט ע"ש וכ"ע בתור"ע דב"ה להדיא ברש"י סנהדרין (סח) ע"ש. ולי ל"נ כן דעת רש"י מדל"כ רק דשמא ילא בהן לר"ה משמע דהילאה גופה אסורה וזולת חששה דליפנות או דמיפסקי ובעקר כוונת רש"י עמש"כ שם בס"ד: ע"ב רש"י ד"ה [מוליה דהאי גברא. מלאכו של חולה זה כצ"ל]: ד"ה לאלוליגהו. לחלר המעורבת. עי' בגה"ש. ולענ"ד דרש"י בכאן אזיל לשיטתיה. לקמן בסוגיא (קיז) ע"ש היטב בדבריו דבפשטיה משמע דבעינן מעורב ג"כ (ודלא כהמהרש"א שם בתד"ה ועוד לרבנן שהשיא דעתו לדעת התוס') ומשמע דכן לאוקימתא דר"א שם במסקנא ג"כ במעורב וחזר בו ממה שפי' במשנה שם. רק דמ"מ ה"ל לאמר כאן מבוי המשותף ואין לו אלא לחי א' ואף לר"א ע"ש בסוגיא:

דף סב ע"א

במשנה. ולא בכובלת ולא בצלוחית של פלייטון ואם יצאה חייבת חטאת דר"מ • ק"ל דהא המה עשוין למי שריחה רע כדאמרינן בגמרא וא"כ אמאי ר"מ מחייב חטאת למה יגרעו מקמיע מומחה שפירש"י לעיל (ס א') במשנה דתכשיט הוא לחולה כאחד מתלבושיו. וזה י"ל כי נחלק בין קמיע שנושאה מי שיש לו חולי וכדומה. אבל ריח רע אינו נקרא חולי • וחילוק כזה הוא בתוספתא שהביא הרי"ף בס"פ שמנה שרלים ע"ש. אבל קשה מהא דתנן לקמן (סד ב') יוצאות כו' בפלפל ופי' בגמרא שהוא לריח הפה ואולי אין רוב נשים שיש להן ריח רע יוצאות בכובלת וכמ"ש הרע"ב בכוליאר. ולפמש"כ בס"ד לעיל (נט ב) א"ש כאן בפשיטות: גמרא. אלא א"ר יוסף קסבר כו'. עי' לעיל (נז) תד"ה אלא: [שם ר' אליעזר אומר יוצאה אשה בכובלת לכתחלה כו'. נראה דצ"ל אלעזר בל"י (וכן בכל הסוגיא) והוא בן שמוע חבירו דר"מ וביותר ללשון התוס' לעיל (ג) ד"ה בר דר"א קאמר לר"מ דר' אליעזר היה רביה דרביה אמנם לעיל (כ"ט ב') ולקמן (קל"ח) בפלוגתא דעיר של זהב ע"כ הגי' ר' אליעזר כדמוכח בעדיות פ"ב מ"ז ועמש"כ בפסחים (ד' ע"ז)]: רש"י ד"ה התם משום שיין אחת לצפון ואחת למזרח. לכאורה ה"נ להגיה למערב תחת למזרח אולם ראיתי במרדכי בהלק"ט שהעתיק לשון רש"י כגיר' שלפנינו: ד"ה מכבנתא נוסקא כו'. וקוטרת מפתחי החלוק. והא דהכא חייבת חטאת ולעיל (נט ב) לפי' הי"מ שבפירושו בד"ה מנקטי פארי א"ח דהתם בצל זהב דהוי ג"כ לתכשיט]: ע"ב רש"י ד"ה נקפים. לשון המנקף רגליו. הוא בסוטה (כב ב'):

דף סג ע"א

במשנה. בירית טהורה ויוצאין בה בשבת. הן לפי סדר המשנה בזה הפרק מ"ח מפרשת דברים שלא"ת אשה בהם לכתחלה וא"י א"ח חטאת מ"ב כיולא בזה בא"ש. מ"ג דבאשה חייבת חטאת • מ"ד כי"ב באיש. ומן מ"ה עד ס"פ דברים שיולאין בהם לכתחלה באשה ובאיש. ולכן תימה על סדרו בבא זו דבירית שיולאין בה לכתחלה. במשנה ז. הלא מקומה הנאות לה במשנה שאח"ז וי"ל: גמרא ופליגא דשמואל כו'. לכאורה הל' תמוה לומר על ברייתא דפליגא על אמורא. מהראוי הי' שיקשה מהברייתא עליו כדרך הש"ס בכ"מ ואולי דהך ברייתא לא מתניא בר"ח ור"א ולא מותבינן מינה. כדאיתא חולין (קי"א) וכה"ג כתבתי לקמן (סה) ע"ש. או משום דאיתו בדבר הלכה ועמש"כ לקמן (ע ב'): שם דליגמר איניש והדר ליסבר. כה"ג בברכות (סג ב') הם ואח"כ כתח כו': ע"ב תד"ה וכתוב • עמש"כ בס"ד בסוכה (דף ה):

דף סד ע"א

ד"ה ש"מ הקשה כו'. עיין ב"ק (כה ב') בתד"ה ש"מ שכ' ישוב לזה ועמש"כ שם בס"ד: ע"ב רש"י במשנה ד"ה בחוטי שער • שקולעת בהן שערה. והרע"ב הוסיף או אפילו קשרה אותן על פדחתה. ולכאורה מנ"ל הא' הא זה הוה קשה ע"ג הרך דגרע עי' בגמ' ר"פ ובתד"ה השתא הב' • אבל דבריו לקוחין מפירוש הרמב"ם. והוא פי' גם בר"פ שברא"שה ככלל גם מלחה: ד"ה לחלר. וככול דסיפא כו' דלכ"ע כיפה ש"ל. ע' לעיל (נז ב') תד"ה אי ובמש"כ שם:

דף סה ע"א

ד"ה פוטר בכובלת • ואוקימנא דהאי פוטר מותר לכתחלה. לכאורה יפלא מדוע אינו מביא אביי איך ברייתא דשם דתני בה להדיא דר"א מתיר לכתחלה. ואולי י"ל דההיא לא מתניא בר"ח ור"א • והך מתניא בתוספתא וע' מש"כ לעיל (סג) • אך כאן עדיין יש לדון דהא מ"מ אי לאו דההיא לא הוה ידעינן מהך דמתיר לכתחלה. אולם כה"ג מלינו לעיל (מה) ע"ש בפירש"י ד"ה אלא מן הסמוך לה: ע"ב תד"ה סהדא • וכל הנהרות יורדים ממזרח למערב. ל"י מאין להם זה. כי הנהר הגדול דאנוי' מושך מתדינת שוואבין דרך בייערן. עסטרייך. אונגערין. וואלאחאי'. ונופל מתם לים השחור והוא ממערב למזרח כמו שראיתי במפת העולם ואולי כוונתם רק על הנהרות הידועים והם הד' הנהרות הנמשכים מג"ע • עי' בדבריהם בב"ב (פד סע"א) ופרת ראיתי שמה שמושך ממערבית לפונית למזרחית דרומית ונופל לים פרסי:

דף סו ע"א

רש"י במשנה ד"ה טמא מקבל טומאת מגע ונמשך הרע"ב אחריו ותימה עליו ועל התוי"ט דשתיק ליה הלא והו דעת אביי בגמרא (והביא זה גם התוי"ט) ורבא פליג עליה ואמר אף מדרס והל' כרבא וכן פירוש הרמב"ם ופסק כן בחבורו: [ד"ה טמאין מדרס. ומדרס הזב נעשה אה"ט. כ"ה הלשון בהר"ן: ד"ה סמוכות (הב'). עושה (כצ"ל) כו' לראשי שוקיו. ומש"כ לעיל דאינו מנעל לענין עזרה אלא אם הן בראש הרגל. היינו לאפוקי סמוכות דשם שהן באורך השוק והכא דבראש השוק הן הוי מנעל ועי' יבמות (ק"ג)]: גמרא דמתני ליה רחב"א לחב"ר קמיה דרב כו'. כי הא איתא ביומא (יט ב) וע"ש ותמלא טעם מדוע מחוי ליה רב ולא א"ל בהדיא: שם והתניא הודו לו אולי צ"ל והתנן דכן איתא במתניתין דעדיות: תוס' ד"ה טמא. ואלו גבי לפת ואתרוג שחקקו קתני שא"מ טומאה כו' הוא בתוספתא דכלים ב"מ פ"ז: ד"ה כורת וי"ל דקש נמי חשיב של עץ כו' א"כ כו' ואנכי מלאתי ראיה דקש מיקרי עץ בתו"כ גבי פר כהן משיח ושרף אותו על עלים באש וז"ל שיכול כו' בעלים כשרים למערכה ת"ל עלים לרבות כל משמע עלים אפי' בקש כו'. ופירש הק"א דכולם נקראים עלים ואולי יש לדחות דמדכתיב עלים ל"ר מרבי ליה או דשתם ספרא ר"י ואיהו ס"ל עץ שאכל אדה"ר חטה היתה אך לפ"ז יקשה על הרמב"ם שפסק להא דתו"כ בפ"ז מהל' מעה"ק ה"ה אמת שמהפך שם דרשת הכתובים וע' לח"מ שם והנ"ל דלהפוסקים כר"י בר"פ כל שעה דא"ב חמן אלא שרפה והוא יליף מנותר הוא דוקא בעלים (עיין רמב"ם שם) ולפמש"כ אף לא בקש ויהיה מדוייק ליסנא דא"ל כו' לא מלא עלים לשרפו כו' שם (כז ב) ושם (יב ב) שעה א' ללקוט עלים: ע"ב [גמ' כי היכי דליליל (ברש"י הגיר' דליל) האי שיעא כו'. כאן נל"פ דהוא מלשון ללנו כעופרת: רש"י ד"ה גושפנקי. ולאו דוקא שיחין נקט. עי' ב"מ (ק"ו ב') תד"ה שיחין]: גמ' ר"פ מתני כנים תרוויהו כו'. כצ"ל בלא ו' וכ"ה ברש"י:

דף סז ע"א

רש"י ד"ה סילוי ענפים קטנים כצ"ל: ד"ה ובעה בוני ל"א בוני כו' גרסי' כו' לכאורה ה"נ להגיה בולי בלמ"ד עי' לקמן בעבר הב' בדבריו בד"ה בול או דצ"ל בוני בכ"ף כי לקמן (ק"י ב) על בוני דכמוגא פירש"י ג"כ מלא אגרוף והערוך גורס שם כוני: [ד"ה דחמימא אשתא שרא הא כצ"ל]: ד"ה דרכי האמורי ניחוש הוא כו' אסיגרא ליטן הוא ולי"ד דא"כ תיפוק ליה מלא תנחשו: [ע"ב במשנה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה עי' פירש"י. אבל בנוסחת המשנה דירושלמי ליתא ליתא אב וכן לקמן (ס"ח ריש ע"ב בגמרא ובפיסקא (ע) ליתא]:

פרק שביעי דף סז ע"ב

ד"ה חייב על כשו"ש עיין כה"ד נראה דהוה ק"ל דהא גם בשבת שהיום הוא שבת ה"ל כמו חדא שגגה שמפני שטעה בשבת הא' שהוא יום חול דרך משל דהיה סבור שהוא יום א' מזה נמשך הטעות על כל השבתות שהם יום א' לזה נתן לנו טוב טעם דא"א שלא ישמע כו'. ולכן כשחזר ושכח בשבת הב' הוה שגגה אחריתא אבל זה לא עלה ע"ד שזאת תחשב לידיעה הגורמת חילוק חטאות ובזה נחלץ מקושיות התוס' עליו רק דק"ק המהלך במדבר מא"ל מהיכן שמע ולשונו בכריתות דדמי כמו שנודע כו' והוה א"ש רק דסיים שם והוה כע"מ אחת בכמה העלמות ולדידי הל"ל בשתי שגגות: ד"ה היודע שהוא שבת ואע"פ שחזר וכפלה כו' פירש למתניתין כרבה בכריתות ספ"ג דשבתות לאו כגופיה דמיין לר"ע ולא כר"ח שם דשבתות כגופיה דמיין לכ"ע וחייב על כל א"מ של כל שבת ושבת קאמרה מתניתין והרמב"ם פסק כר"ח ועיין ברא"ש פרק הפרה סס"י ה' ואולי משום דפשטה דמתני' דייקא כרבה כדאמר שם מנא אמינא לה דתנן כו' ואלו חייב כו' של כל שבת ושבת לא תני ואביי נמי כוותיה ס"ל בזה ע"ש:

דף סח ע"א

תד"ה וגבי ועוד כלל אחר אמרו כל שאינו מאכל כו'. נראה מהמהרש"א שהוא הגיה כן וע"פ הגהתו הדפיסו כן בהתוס' והשמיטו הנוסחא הישנה הנכונה שהיא כל שהוא כמו שמבואר בכ"מ פ"ז מהל' שמיטה סוף הי"ד בשם הר"י קורקוס ובתוי"ט ע"ש: ד"ה והא תימא למה ישנה בראשון כ"ג כו'. לע"ד יל"פ דהקושיא הוא דליתני בכלל השני גדול מפני שכלול בו ב' דברים ובראשון אינו אלא דבר אחד (עי' בתוס' סדה"ק ומדוייק ליסנא דהש"ס דגבי שבת ושביעית קאמר משום דקבעי למיתני עוד כלל אחר מפני דבא לתת טעם על כלל הראשון דתני ביה גדול אבל גבי מעשר אמר דקתני כלל אחר (ול"ק מלת עוד) מפני דקאי עליו גופי' דליתני ביה גדול: ד"ה ואלו • ואינן רק ח' אילנות דחשיב בפ"ק דפאה עי' (ר"ה טו ב) תד"ה נהגו שכתבו בס"ד ושמא תגא ושייר ולשון הר"ש שם בפאה ומיהו ע"כ לא כולהו חשיב כו' וצ"ל תנא ושייר: באה"ד וכתיב כי תחבוט זיתיך כי תבלור כרמך. עי' חולין (קל א) ילפותא דחיוב פאה בהם והתוספות קלרו וסמכו על היודע: ע"ב רש"י

ד"ה

ד"ה [ליתני היודע וזדון מלאכות חייב כו' כנ"ל ומלת הרבה למחוק] : ד"ה הריני תוספ ע"ד לדרוש גו"ש מלשון הגמ' מוכח דאינו אלא ב"מ וכן הוא עצמו לקמן בד"ה מ"ט דמוגבו ק"ל בנין אב וג"ש דנקיט כאן ל"ד וכן במשנה בכילה (יב ב) מלינו לישנא דגו"ש ופירש"י ל"ד : [ד"ה מ"ט דמוגבו דהא שוגג חילוף כו' כנ"ל] :

דף סט ע"א גמרא אשר ל"ת בשגגה ואשם בש"ם החדשים סכבו ת"כת בשגגה למיותר ושגגה היא כי כן כתיב בשעיר נשיא וכ"ה בכה"מ שליין במהש"ם ובת"כ : **שם** אלא לרשב"ל כו' דידע לשבת במאי . לכאורה קשה הא איהו ס"ל כמוגבו לעיל ולדידיה שגגת קרבן גרידא הוה שגגה וא"ל דמתניתין אתיא כוותיה כהלכה ול"ל לאוקמיה כר"ע דלא כהלכתא ונראה מזה סיוע למש"כ הכ"מ בפ"ב מהל' שגגות הל"ו דלהלכה לא ס"ל לר"י ולר"ל כמוגבו או בתר דשמעו הדרי בהו : **רש"י** ד"ה סד"א נמי קאי ר"י במילתיה כו' וכ"מ לישנא דהכל מודים ולכאורה לסברת הס"ד משום דחדוש הוא ה"א דשגגת קרבן שגגה היא אף לר"ל אילטריך : **ע"ב גמרא** ואמר אביי כו' מ"ד מיתה במקום כרת כו' רבא אמר כו' . כאן החליפו שיטתם ממה דפליגי (בכתובות ל') אליבא דרנב"ה ע"ש : [**שם** מ"ס כברייתו של עולם ומ"ס כאדם הראשון . בר"ה (י' ב) דא"א בתשרי נברא העולם הכוונה על אדם הראשון כמש"כ שם בשם התוס' והר"ן אך מלינו רבות שהלשון שוה והכוונות מתחלפות] :

דף ע ע"א [**תוד"ה** אם וא"ת כו' וי"ל כו' ומות יומת דברה תורה כלשון בני אדם . לכאורה י"ל דאילטריך לדרוש דאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל מיתה כמו דדרשינן בסנהדרין (מה ב) מות יומת דרולא ומשם אין ללמוד דהוויין שני כתובים הבכ"א כדאיתא שם וע"ש בתוס' והא דקאמר אם א"ע כו' דא"כ יהיה מיותר קרא דכל העושה כו'] : ד"ה יכול ופירש בקונטרס הואיל ומגינא לא אתא אלא לחילוק כו' כנ"ל : **ע"ב גמרא** ושמואל אחת שהיא הנה כו' . למ"ל הן גם לר"ן ע"כ למ"ל מדיליף מלא תבערו א"כ ס"ל לשמואל בהא כר"נ ובדרשה דלית ס"ל כר"י ומה שחדש דרשה דמחלליה כו' דלא כחד אינו קושיא כיון דהדין דחילוק מלאכות אמת ומקובל יוכל אמורא להסמיכו על מקרא חדש אשר לא שערוהו התנאים כמו בפק"נ שדוחה אה"ש (ביומא פ"ה) ובפרי עץ הדר דהוא אתרוג (בסוכה נה) וכן בכ"מ ובזה לא נצטרך לדה"ת בכאן אך לכאורה סתירה למש"כ (מב"מ ס"א דפריך שם והא תנא כאמר נאמר קאמר ופירש"י והיכי פליג אמורא אתנא כו' ע"ש אבל יל"פ דל"פ שם רק כיון דתנא יליף מגו"ש ואין אדם דן ג"ש מאליו א"כ קבלה מרבו הל"מ א"כ ע"כ מפשטיה דקרא לא שמעינן ליה ודו"ק שם :

דף עא ע"א אבל נודע לו על קצירה של כו' . ורצה לומר גם על הטחינה שעמה וסמך על ריש דבריו וכן לא אמר כאן וחזר ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת מטעם דאמרן עי' מה שכתבתי פרק ב' דפסחים מ"ו : **שם** מב' מינין פטור צריכא למימר כו' . ק"ל (דבהוריות ג) מיבעי לן אם מצטרפי חלב ודם בהוראת ב"ד וכן בב' ידיעות אף על גב דליחיד לא מצטרפי משמע דהתם קיל יותר להצטרף ואפילו הכי מיבעיא לן שם נמי חלב הקיבה והדקין אם מצטרפין משמע דליחיד ודאי אינו מצטרף וע"ש עוד (ז ב כה"ג) וא"כ נימא דלזה תכון המשנה ר"ל לב' מיני חלב וגם לכאורה ה"נ דכיון דלמ"ל ה"ה נמי דמחלקין וא"כ אדאשמעינן בסיפא דרישא חלב ודם הל"ל רבותא טפי בחלב וחלב אבל ד"ז ל"ע דמשמע (בסנהדרין סה) דדוקא לאוין או מיתות מחלקין והא ל"ק מדוע לא אשמעינן דתמחוין מחלקין כיון דמוקי כר"י די"ל דחלב ודם אילטריך דאפי' בתמחוי אחד . [מחלקין . וזה קלת נגד התוס' ד"ה מכלל] : **רש"י** ברה"ע . ע' מהרש"א ותירוצו אינו מובן כיון דמ"מ משכחת לה גם לר"ל ל"ט חטאות א"כ מאי מקשה עליו וכי מלישנת דריו"ח שאמר בהעלם א' יקשה ליה : [ד"ה טחינה דאיכפרה בגרירה דקצירה שעמה כו' כ"כ דל"ל] : ד"ה חלב וחלב והפסיק ביניהם יותר מכדי א"פ ובדבור שאח"ז וכגון שלא שהה מתחלתו כו' . בס' ב"א ילא לחלק דאכילת איסור אין מצרף עד שלא ישהה כו' מתחלת אכילה כו' אבל לגבי אכילת מלוה מצטרף אם לא שהה בינתיים אף אם מתחלת אכילה כו' שהה יותר מכדי א"פ ובזה ישב דבורי רש"י שלא יסתרו אהדדי ע"ש אבל דבריו מופרכין מהירושלמי פ"ג דשבועות הביאוהו הרי"ף והרא"ש שלהי פסחים שבועה שלא אוכל מלה בלה"פ לוקה ואוכל מלה כו' ולדבריו אמאי לוקה משום ש"ש הא ומהני שבועתו לענין שישהה מתחלת אכילה עד סופה יותר מכא"פ ומכ"ש לשיטת הרמב"ן והר"ן הביאה המל"מ בפ"ד מהל' שבועות דתלי שיעור בשבועה היתר גמור : **ע"ב גמ'** שאכל כזית ומחלה ונודע לו על כזית כו' מפרש"י משמע דאפילו נתכפר גם כן קודם שנודע לו על הח"ז מ"מ לא מצטרף להח"ז האחר שבהעלמתו :

דף עב ע"ב ואלא דחזי אגדרטא כו' ואי דלא קבליה עליה באלוה. ר"ל דשגה בו שהיה סבר שהיא צורת ע"ז והשתחוה לה אדעתא שהיא ע"ז והיינו בלא מתכוין שלא נתכוין להשתחוות לאנדרטא לשם אלוה וקאמר דלאו כלום הוא דאדעתא דהכי שהיא אנדרטא לא קבל עליו לאלוה : **תוס'** ד"ה עד כאן דאם לא נודע לו מעולם כו' כנ"ל :

דף עג ע"א במשנה הזורע הן אף כ"ז שלא נשרש כמאן דשדי בכדא דמי . עי' (מנחות סט) מ"מ כיון דעיי' וריעתו עתה ישרש א"כ חייב כמו אופה ובשלה דחייב אע"פ שנאפה ונגלה אח"כ מאליו (וע"ש סוף ד' כ"ו וכ"ז) והנה אם לקט הזרע קודם שנשרש נראה דפטור לתפרע על מה שזרע כיון דלא נתקיימה מחשבתו וד"ז יש ללמוד מבעיא דרבב"א בריש מכילתין דאם רודהו קודם שנאפה פטור וגדולה מזו משמע בתוס' ק"ע בירושלמי דפרקין (ד' כח א דפוס דעסוי) בד"ה כל דבר דאם עקר דבר מגידולו אם שוב שתלו אח"כ פטור וזה ודאי ל"כ כלל דכיון דכבר גמר מלאכת העקירה. [וזה דומה למש"כ הרא"ש בפ"ב דבילה ססי' י"ז ע"ש] . מעא"כ הכא היכא דלא נשרש עדיין לא נעשה כלום דכמאן דשדא בכדא דמי והנה בזורע משמע דחייב אף דההשרשה לא תהיה אלא בחול עמש"כ בפ"ב דכלאים מ"ג וכן הנוטע חייב אף דזמן קליטתו נמשכת ע' בפ"ב דשביעית מ"ו ומזה כ"ל דכן האופה בשבת עם חשיכה חייב אף דאין שהות שתגמר אפייתו בעו"י : **שם** המולחו והמעבדו והממחקו כו' כנ"ל וכ"ה ברי"ף ורא"ש ולקמן (עה ב) בפיסקא בגמרא ותיבת את עורו ליתא : **שם** המכבה והמבעיר . התוי"ט כתב דלהכי איחר מבעיר למכבה משום דבמבעיר איכא למ"ד דא"ח חטאת והוא ר' יוסי דא"ל הבערה ללאו יצתה מוכח דס"ל דבכבוי גם ר"י מודה ושארי הגאון המפורסם מו"ה מנשה בן פורת מאילייא ז"ל באלפי מנשה נסתפק בזה ולכאורה מדברי התוס' בבילה ר"ד (כג) נראה דבכבוי ג"כ אינו אלא בלאו לר"י מדהוצרכו לחלק ביניהם מטעם דהבערה ישנה לפעמים לצורך או"כ כו' ע"ש וכן הבין דבריהם בס' משכיל לאיתן (בפסחים לג ב) ע"ש אבל בס"פ ספק אכל מוקמי אמי ב"א ורחב"א לת"ק דברייתא שם דאמר המחתה גחלים בשבת חייב חטאת (אחת אע"פ שהוא מכבה ומבעיר) כר"י דאמר הבערה ללאו הרי לך בהדיא דבכבוי מודה וכ"כ מר"י גופיה לעיל בפרק ב"מ דפוטר בכולן חוץ מה"פ שהוא עושה פחם משמע דמודה בה לת"ק דחייב חטאת שוב מצאתי להתוי"ט שם כדברי והביא גם כן להא דכריתות : **רש"י** ד"ה האופה חוץ מחורש דבכ"ש ואף הזורע בכ"ש (רמב"ם פ"ח הל"ב) : **בתוי"ט** ד"ה אבות וכ"ש לב"י כו' דכל תופר א"א על הקשירה כו' ע"ש בב"י דלכן לא מחייב משום דמיירי דלא עשה אלא קשר א' וא"כ אדרבה לא א"ש לישנא דארבעים כיון שזה לא נקרא קשר גם מה שתלה זה בב"י ע"ש דהוא לא חידש מידי רק הביא דברי הר"ן והסמ"ג גם סתירתו מהא דתלתא איכא סתירה דאולי דרכה היתה להעשות בב' קשרים דלצורך החוקת התפירה לא היה נצריך לקשר דע"כ לא בעינן ליה אלא בב' תפירות לבד כמ"ש הרמב"ם פ"י ה"ט : **ע"ב גמרא** מניינא ל"ל אר"י כו' . עפרש"י (ועמש"כ לקמן בר"ד הסמוך) וק"ל מנ"ל לר"י הא ויהיה מוכח דשגגת כרת שמה שגגה או דאתיא כר"ע דתחומין דאורייתא לעיל (סט) דילמא מניינא אתי לאפוקי מדר' יוסי דאמר הבערה ללאו ואיכה נקראת אב מלאכה (פסחים ה ב) ושלא תאמר דסמי מכאן המבעיר להכי תני מניינא כדאיתא כה"ג בריש כריתות ועמש"כ בריש תרומות ועוד השתא ידעינן להוליא המולח או המעבד ולעייל שירטוט אבל אי לא הוה תני מניינא מנא הוה ידעינן דנצרך לעייל אחרת במקומה וכן פן לא נחשוב זורה ובורר ומרקד לתלתא ואולי דכ"ז ידעינן ממניינא דסיפא והגמרא אמר שם לאפוקי מדר"י דמוסיף וה"ה דהמ"ל לאפוקי מדר' יוסי דמגרע או דלא נגרע אנן כדאמרן : **שם** האי מאן דקניב סילקא כו' ואחת משום זורע. ברי"ף ורא"ש הגירסא נוטע וככון : **שם** היינו זורה היינו בורר כו'. כ"מ דהויא במשכן כו' וע' בהרע"ב שהוסיף א"כ לפי כו' ותמוה לפרש טעם אחר מהש"ם ואולי א"ל ט"ס הוא ובא ליישב בזה מדוע ל"ח ג"כ השובט והמדקדק דחשבם ר"י לקמן (עה ב' וערש"י שם שיישב בטוב) והוא מחלק דשם באמצע מלאכת המסיכה והאריגה הוא שובט ומדקדק לתקן יפה המסיכה והאריגה אבל הכא הוה בזה אח"ז : **רש"י** [ד"ה שאם עשאן חייב כמה חטאות עליו . עמש"כ לקמן ע"ד] : ד"ה דקטל אספסתא יקוצרין אותה ג"פ בחדש כו' עיין (ב"ב כח ב) : ד"ה מתקן כמו מוליא אה"מ לקוברו א"ל כו' ולא למת כו' כ"ל דל"ל לתוך תחת לקוברו ע' לק' (ל"ד רע"ב) ובפירושו שם : ד"ה המנפץ פשתן בגבעולין. לשון הר"ן מגבעולין : **תוס'** ד"ה ולריך לעליס . ע' מהר"ם שדבריו תמוהים מאד ובגה"ש מקשה דמשמע מדבריהם (לדידי אינו מוכרח) דלר"ש פשיטא דניחא מהא דלקמן (קג) ע"ש ולי קשה מלקמן (קיז) כגון דלא קבעי ליה לעור ופריך והא מודה ר"ש בפ"ר ולי' אלמא דאף לר"ש כה"ג חייב :

דף עד ע"א רש"י ד"ה שכן עני ע' כה"ד ובמהר"ש שכתב דאפשר דס"ל לרש"י דאי עביד כתישה בהדי דש חייב שתים וכ"ל להדיא כוונת רש"י כאן אבל זה תמוה דהא אמרינן לעיל מניינא ל"ל אר"י כו' ופירש"י ובא להודיעך כו' חייב כמה חטאות עליו (וכ"ל שהלשון מסורס וכל"ל כמה חטאות חייב עליו ולשונו לעיל (סט) לידע כמה חטאות חייב על חילול שבת א') ועי' בסוף הסוגיא (עה ב') לאפוקי מדר"א כו' לאפוקי מדר"י ובפי' : **ע"ב** ד"ה חכמה יתירה כדכתיב וכל אשה כו' . נראה דט"ס הוא וכ"ל וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה עי' לקמן (ר"ד לט) : ד"ה קושר ע"מ להתיר דתנן כ"ק שאינו ש"ק אח"ע הוא לקמן (קיג) :

דף עה ע"א גמרא א"ר מ"ט דרבנן קסברי אין דישה אלא בג"ק . ק"ל דמ"מ ליחייב כיון דהוה במשכן בחלזון עלמו וכמו שחייב בלידתו מה"ט גופי' דמלידת תחסים אין ללמדו דהא הם נקראים ג"כ ג"ק לגבי חלזון עי' תוס' לעיל (עג ב) ד"ה מפרק וע"כ נ"ל כן לדעת רש"י והרמב"ם בפ"ח ה"ו דמפרק תולדה דדש ותולב אמרינן שחייב משום מפרק וכן תובל לדעת הרמב"ם שם ואע"ג דפסק דאין דישה אלא בגד"ק ופי' : **רש"י** ד"ה טפי ניחא ליה וכי מודה ר"ש במידי דלא איכפת ליה כו'. בחדושי הגרע"א ג"ל תמה עליו מלקמן (קג) ותימה דזהו קושיית התוס' רק שהוסיף פירש"י דשם : ד"ה שוחט בחניקה נמי סגי . נראה דאף לרי"ש בחולין יז) דבשר נחירה לא איסתרי כלל (לבד שאפשר לומר דהיינו דוקא מאהל מועד ואילך) וא"כ יאסר לחנוק משום בל תשחית (עי' ט"ז יו"ד קיז סק"ד) מ"מ כיון דללורך המשכן היה די בחניקה וא"כ לא היתה השחיטה משום משכן אלא מפני ד"א שהוא ב"ח : **תוס'** ד"ה הלד . דרכו לפרכס כו'. עי' מהרש"א שהקשה דת"ל דבנטילת נשמה דחלזון לא ניחא ליה ותמוה דהא התוס' איירי הסתא אליבא דריו"ח ולדידיה לא ס"ל הך סברא דרבא ובעיקר קושייתם דל"ל הלד . לכאורה נצרך לאשמעינן דהוה במינו ניצוד וחייב לכ"ע אף לרבנן דפטרי לק' בס"פ האורג בלד לרעין ויחושין ולהרמב"ם שהבאתי שמה פטרי אפילו במגבים וכן אפילו לר' יהושע דפוטר בפרעוש כר"פ שתוגה שרצים או דאשמעינן דסתמיה הוה ללורך משום ליבעיה וחייב אפילו לת"ק דר' יהודה וע"ד שפי' בעצמם כר"פ שמונה שרצים : **ע"ב גמרא** ארחב"א ג"ד סח לי רב אסי . הגרי"ף הגיה אסי ואינו מוכרח כי היה ג"כ רב אסי קדמון ולעיל (ס' ב') בעא מיניה ר"ה ועסה"ד : **רש"י** ד"ה ועייל שירטוט עי' כה"ד אבל הרמב"ם בפי' ונתבורו ספי"א מפרשו כשירטוט דבכל הש"ם דהיינו שמשרטט לצורך הכתיבה

דף עו ע"א במשנה ד"ה לחים דלחים לא חוו לגדי אף דהיה חזו י"ל כיון דחזו גם לאדם אין מאכילין אותם לגדי עי' לקמן (עח) וברש"י ד"ה רפואתו ל"ש ושם ע"ב בד"ה קלף במתניתין (וע"ט א) בתד"ה כדי וכן הרמב"ם בחבורו לא כתב רק מפני שהן אוכלי אדם : **ע"ב** במשנה חוץ מקליפתן וגרעיניהן . לכאורה מזה סתירה להתוספות בברכות (ל"ו רע"ב) וע' בהגר"א ז"ל או"ח סי' ר"ב ס"ק ח' :

פרק ח דף עו ע"ב רש"י במשנה ד"ה ולא נאמרו וס"ל לר"ש כו' כדאמרי' כו' דל"ל לר"ש כל שא"כ כו' ע"ש דארישא כל הכשר כו' אמרי' דלא כר"ש אבל אסיפא דכל שא"כ כו' אמרי' דלא כרשב"א ומשמע אדרבה דכר"ש אתיא וע"ש בתוס' ואפשר דהאי כדאמרינן כו' שב למעלה ור"ל דל"ל הא דאמרינן בפירקין דלעיל דמתייבא דל"ל לר"ש כל שא"כ כו' וכאן חזר בו מפי' דשם ומפרש למנגיעיה דבדברי ר"ש היינו שהלניען ממש וממילא גם סיפא דשם לא אתיא כוותיה וזה לא אילטריך הגמרא לאשמעינן דכיון דכבר אייתי דבריו דגם המלניע בעי שיעורא פשיטא דל"א סיפא ג"כ כוותיה והוסיף רק לומר דגם כרשב"א ל"א הסיפא : [**תוד"ה** אף אנ"ת . ועוד דמשום האי טעמא כו' חס ב ומחייב בפחות כו' . ק"ל דלפ"ז מאי מייתי ראיה מהא דשאר כל המשקין ברביעית דלמא שאני יין הואיל דחזי לכוס של ברכה לא בעינן ביה שיהיה רביעית אף לאחר שימוגנו דכוס של ברכה לא בעי רביעית ועי' לקמן תד"ה ועוד] :

דף עז ע"ב [**רש"י** ד"ה קמלא . ול"ג דקמלא נמלה עמש"כ בהגהותי לברכות (נד ב)] :

דף עח ע"ב במשנה קלף כדי לכתוב עליו פ"ק שבתפילין . ק"ל לדעת הי"ת שבתוס' (מנחות מב ב) ד"ה עד . דבקלף של תפילין כ"ע ל"פ דבעינן עיבוד לשמה וכ"כ המאור בפ"ק דסוכה ה"ל לתנא להתנות שהיה מעובד לשמה ועוד קשה לי לדעת הרמב"ם דבמזוזה ל"ל עיבוד לשמה מאי פריך הגמרא לקמן (עט ב) ורמינהו קלף כו' כדי לכתוב עליו מזוזה נימא התם דלא עיבדו לשמן והוה א"ש גם סיפא דברייתא דתני קלף כו' פ"ק שבתפילין דר"ל אם היה מעובד לשמה ולא לשנויי בדוחק דה"ק כו' ע"ש . [וכ"ל ליישב דרש"י פי' דאיידי דדמיו יקרים לא עבדי מיניה קשר מוכסין וכ"כ התוס' לקמן וק"ל דמ"מ כי אין בו כדי לכתוב פ"ק שבתפילין אמאי פטור הלא מעתה כיון שא"ר לתפילין ע"כ ישמש בו לד"א ולחייב בכדי קשר מוכסין וכ"ת דאכתי ראוי לדבק או לתפור אליו היכת קלף עד שישלימנו לשיעור פרשה קטנה .דהא כתב התוס' בסוטה י"ח ד"ה כתבה דלא מהני תפירה ועיין בתשובת הגרע"א סי' י"א ע"כ נלענ"ד דהטעם דא"ח בכדי קש"מ הוא מפני דע"כ מיירי דעבדו לשם תפילין וא"כ אסור לעשותו לק"מ משום הורדה מקדושה וכן הברייתא ע"כ ג"כ איירי במעובד לשם מזוזה דאל"כ לחייב בכדי קש"מ ודו"ק] : **שם** שהיא שמע ישראל. התוי"ט דקדק ל"ל לפרושי שהיא שמע דו"ל קרי כו' ותירץ דבא בזה לפרושי טעמא מדוע יתחייב בזה השיעור הלא ד' פרשיות שבתפילין מעכבין זא"ז כו' ולכאורה מה יושיענו זה אכתי אף לנאת חסר-לו עוד דיו וקולמוס וכן לרוב דברים שחשיב במתניה אין די בהם לבדם בלתי הצטרפות דברים זולתן ובר"פ פריך אביי מים בכד ומצטרפין והשיב לו רבה מידי דחשיב בעינן וה"נ הא חשיב ופי' רש"י דחזי לגרופי ביה מיא וי"ל דע"כ לא דחזי לאיצטרופי אלא אם חסר לו דבר אחר שנצרך לתכליתו אבל לא אם הוא בעצמו חסר השיעור דאל"כ כן יתחייב על כל פחות משיעור . [ומדברי התוס' לעיל (ע"ו ב') ד"ה אף אנן נמי תנינא נמי משמע כן] ול"ע ליישב ע"פ משנה (בקדושין סב ב) קדשתי את בתי הקטנה כו' כולן אסורות חוץ מן הגדולה שבגדולות דר"מ וה"כ איכא למטעי דפ"ק היינו קטנה מהגדולה ואף לאביי שם דבכת אחת כו' קטנה קטנה ממש נראה דכאן דומה לב' כתות דקדש והיה כ"י כמו כת א' ושמע והיה א"ש כמו כת הב' ומכ"ש לשטת ר"ת בסדר הנחתן בבתים דקדש והיה כ"י בלד א' ושמע והא"ש בלד הב' : **שם** כדי לסוד קטנה שבבנות. ובגמרא (פ ב) תנא כדי לסוד אלבע קטנה שבבנות ותמיהני על הרמב"ם בפי' והרב אחריו שלא בארו זה ולעיל בר"פ גבי שמן כדי לסוך אבר קטן בארו יפה וכ"ל ראיה לפירש"י שם דאבר קטן היינו אחד מפרקי אלבע קטנה ולא כפי' הרמב"ם אלבע קטנה מדהתם תני אבר קטן (עי' בפ"א דאהלות מ"ח) והכא אלבע קטנה ש"מ דחלוקין מהדדי : **שם** רי"א כדי לעשות כלכול . לקמן בפיסקא בגמ' איתא כדי לסוד כלכול וכ"ה בנזיר וכ"ה ברא"ש : [**שם** בגמ' רבנן סברי אסור לשהות שטר פרוע . מה שהקשה בגה"ש דהא חזי ליה למחוק כו' לפמש"כ לעיל בד"ה שהיא לק"מ דהכא הוא בעלמו חסר תיקון : **רש"י** ד"ה פטפוט . רגל למקום מושב הכור . וכ"ה בפי' הרמב"ם והרע"ב אבל בגמרא איתא פטפוט כירה קטנה] : **תוס'** ד"ה תחת ואע"ג כו'. לכאורה אין כאן קושיא דהא חזי לנכרי עי' לקמן (ל ב) תד"ה שמלניעין ולעיל (עז) תד"ה ועוד בסה"ד וכמו נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין אף שהוא אינו מוכס וכן רובן כיוצא בזה ועמ"ש לקמן ספ"ט :

דף עט ע"א גמ' התם בבישולה . ועפירש"י וק"ק חיפה דהיינו מליח במאי איירי אי דיבש אפילו קודם מליחה נמי (והתימה על הרמב"ם בחבורו שלא הביא זה דיבש אפילו קודם מליחה שיעורו בכדי קמיע וכן התוי"ט פי' במתני' דעור היינו דמלוח הא איכא לפרושי אפי' קודם מליחה ויבש) ואי בלא א"כ משמע דדרך למלחו בעודו לח תהדר הקושיא למקומה דה"ל לשעוריה בכדי קמיע : **תד"ה** כדי ס"ל כר' אלעזר כנ"ל בלי יו"ד וכן בסמוך לקמן : **ע"ב** ד"ה קלף כמו דוך פלן. (ברכות יח ב) וס"ד : ד"ה תפילין דדוקא על נייר מחוק פסיל ס"ת במס' סופרים כו' עיין לקמן (קטו ב) תד"ה מגילה ובמש"כ שם : **באו"ד** וא"ת נייר שאינו מחוק כו' כדפסלינן מגילה וסוטה כו' ונראה כו' דקתני במגילה וסוטה כו' כנ"ל. ועי' בתוס' שלייננתי בסמוך : ד"ה הא או אם היה פ' והא"ש בראש העמוד יכתוב כו'. לכאורה תמוה דא"כ יהיה שלא כסדרן דפסול בתו"מ ועי' בט"ז יו"ד סי' ר"ל :

דף פ ע"א גמרא [ה"ק ואם קדם והגביה כו' נעשית ראשונה כמי שקלטה או שנשרפה. פירוש דפטור מטעם דבעידנא דאפקא לבתרייתא ליתא לקמייתא דלצטרפי וכדאמר לעיל לענין חסרה ורש"י דתלי לה בהא דקלטה כלב דס"פ הזורק תמוה דהתם הוא מטעמא דלא נעשית הנחה מכחו] : **תד"ה** אם ואע"ג לר"י דלעיל (הוא ע"ח א') תנא כו' הא דלא אקשו ממתני' דר"פ המלניע כו' ולרפואה כו' חייב בכ"ש (והא ל"ל דניחא להו לאקשויי דרשב"א אדרשב"א דהא הם פי' שם דהך רשב"ג אמרה) הוא משום דא"ל כ"ש לאפוקי מגרוגרות (וכמו דאיתא שם בגמרא) ולעולם עד דאיכא שיעורא דרפואה ומהא דהקשו נ"ל ג"כ ליישב דהתם במלניע סתם (מחמת שהוא חביב עליו כדפירש"י לעיל ע"ה ב במתני') וזה דלא כדמשמע מהמל"מ בפי"ח הכ"א ע"ש) אבל הכא דפריש לרפואה עד דאיכא שיעורא דהיינו כדי לכחול עין אחת : **ע"ב** [**גמרא** שמן זית שלא הביא שליש כנ"ל וכ"ה בכה"מ שמלויין במסה"ש ונראה שנקרא מור ע"ש שהוא מר ביותר כמש"כ הרמב"ם והרע"ב בפ"ח דמנחות מ"ג] : **שם** אמר קטיל ר"ב לברתי . הגרי"פ הגיה אמרי ולכאורה אינו מובן ונראה שהיה לפניו הגי' לברתיה (וכ"ה בס"א) הולב עכ"ז אינו מוכרח להגיה לפי דרכי הלשון (ויותר מזה מלאנו במנחות (ריש קד) דאמר ר"ב על עלמו וההוא גברא וכן בד"ע) ואולי מפני דהעו"ג לא הוה ק"ל רב : [**שם** מוחתיה באגדיפי וא"ל כו'. ומלת ומית ליתא בע"י] : **במשנה** וכתונה באלפס . הרמב"ם פי' באלפס שהותם כבר וכ"פ בפ"ה דכלים מ"ב והעקר חסר מה"ם ולעד"כ דסתם אלפס הוא של ברזל כמש"כ התוי"ט שם בפי"ד מ"ד וזה ידוע דברזל מתחמם מהר יותר מחרס : **גמ'** קלקולו זהו תיקונו. כעין זה (בתענית יז ובסנהדרין כב ב) :

דף פא ע"א ת"ר חפי פותחת כו' הוא בתוספתא דכלים ב"מ פ"ג ובתוס' שעם פי' ז"ז הגי' ושגל אפי' קבען בפותחת כו' (ובתוס' הנדפסת אחר האלפסי הגירסא משובשת) ולגי' זו מוכח שלא כפי' התד"ה חפו בסופו ע"ש במהר"ם אך נראה דעפ"י הגהת הז"ו נדפסה כן וכ"כ שהיה גי' רש"י כאן : **שם** מדוכה קטנה ש"ב כו' הגרע"א בחדושיו פי' דהוה מוקצה מחמת חסרון כיס כמו קורנס של בשמים לקמן (קכג) ועל פירש"י תמה דהא כלי שמלאכתו לאיסור מותר לצורך גו"מ הנה תמיהתו כבר קדמו הר"ן ולפירושו ה"ל להר"ר מפרש"י עלמו שם ד"ה הני נמי שפי' עלי ומדוכה ע"ש אבל באמת נראה דאביי ורבא שם ע"ב (ובדף קכד א') לא ס"ל האי סברא במדוכה אביי מדמקשה לרבא מינה ורבא מדאילטריך ליה לתרולי מתמה לכל וע"ש במהרש"א בתד"ה איתיבי והא דפסקו כהי"פ שמה בקורנס ש"ב דקפיד עלוי' לריך לחלק דמדוכה שאני דאפשר להשתמש בצדה החילון לתשמישין אחרים ולא קפיד ע"ז : **שם** שקנח בו חברו. רש"י פירש דאסיד ותרסית נמי קאי לפי הגי' בברכות ובע"י כאן והמקנח בצרור כו' ודאי תשמע דלא קאי רק עליו ולפירש"י קשה מדוע תשיב להו בתלתא דע"כ הני לאו דוקא מדפריך מינייהו אמדוכה : **רש"י** ד"ה והא קיי"ל גבי גמי לעשות טלאי כנ"ל : ד"ה כזית שהגדולה פוחסת כו' והוא מלשון פחסה (בעו"ז נג) במשנה ופירש"י מיעכה ובגליון בשם מהר"ם בר"ן שלפנינו איתא פורסת : ד"ה ליסתכו דא"מ עמוד התור כו' . הוא (בברכות כה) וש"כ : **תוס'** ד"ה חפי דקתני סיפא

שיפא דהכא כו' ואותם של אלמוג ר"נ מטהר הן בתוספתא שעם ז"ן הגי' טמאה ור"נ מטהר ונראה שהוגה כן עפ"י הגר"א ז"ל : **ע"ב גמ'** אמר אביי פרפיסא הואיל ואתא לידן כו'. כה"ג אמר כמי בספ"ח דבילה . ובב"ק פ"ט . ובב"מ טו: ב' אמרה כן סתמא דגמרא (ובשבועות מח) אמר כן ר' אמי [וביבמות (כב) אמר כן ר"נ] . **תוס'** ד"ה וחכמים משום דסברי ל"נ עלים אלא להסקה כן פרש"י שם בבילה והתוס' השיגו עליו שם ופירשו טעם אחר ע"ש : **ד"ה** והאר"י ופלוגתא בפ"ב דבילה רי"א כה"כ כו' ע"ש דת"ק מתיר טפי ואוסר אף בעגלה וא"כ אין מחלוקת אלא סתמא כר"י ועי' לעיל (מא ב) בתד"ה מיחם וכן לשון התוס' (ביבמות מב ב) ל"ע :

פרק ט דף פב ע"ב ד"ה למתשמיה משמע דאי לאו כו' [הוו מטמא כע"ז בכ"ף נ"ל] . עיקר הגהתי הוא במס' ע"ז :

דף פג ע"א רש"י ד"ה הן ולא הסיטן קס"ד כו'. ולא כשאר הסיטות שבהש"ס דמשמעו שהטמא הסיט האחרים אנכי תמה דהלא מצינו הרבה שם הסיט על הטהור שהסיט אהט"מ ברפ"ה דזבים המסיט את הזב ובמ"ג שם חוץ מן המסיט דר"ל דוקא אם אדם הסיט את הנבלה דכל טומאות המסיטות טהורות כדלקמן ובסוף המשנה שם ואדם בזמן שהוא מסיט וכן עוד שם במ"ו ז' ח' ולולי פירושו הנל"פ דגם למסקנא לתירוצא דר"א פי' הסיטן היינו שהוסטו ופי' הן היינו שהסיטו וא"ש ומפ"ש תחלה הן המוקדם ואח"כ הסיטן המאוחר דלפרש"י מפרשם שלא כסדרן וגורס בברייתא הסיטן ולא הן ודו"ק : **ד"ה** מתקיף לה אי רבה כו' שהסיטום אחרים כצ"ל : **ע"ב** ד"ה טהורים דתנן כל שהזב כו'. חוץ מן הראוי למו"מ והאדם כצ"ל והוא בזבים פ"ה מ"ב : **באד** דכי כתיב משא הזב באדם כתיב. בגה"ש העלה בלע"ג פירש"י בנדה ע"ש ואנכי ל"י מהו העיון הגדול דפי' דשם הוא שיטת ר"ת בתוס' (עירובין כז) בד"ה כל שהזב ואי משום דסותר א"ע זאת תמלא בפירושו הרבה : **שם** גמרא שהרי כמה שנים נשנית משנה זו. פירש"י של מס' כלים דתני בה ספינת הירדן טמאה וכן התוס' לקמן בריש הדף כתבו בסה"ד ממתני' דכלים דתנן ספינת הירדן טמאה ואנכי בעניותי לא מצאתיה במשנה ואדרבה מצינו סתם משנה (בכלים פ"ב מ"ג) דספינה של חרס טהורה וזה דלא כחנניא וא"כ אף של ירדן טהורה וכן סתם מתניתין דילן דלאו ר"ע קאמר לכולהו מניין דהרי בפולטת ש"ז ס"ל דתליא בעונות כמבואר בברי' בגמרא ועיין לקמן (פו) בתד"ה (תני) לבד ראה זה מצאתי לפירש"י לקמן (קא ב) אתיא מתני' דאהלות אשר הובאת שם כחנניא דספינת הירדן טמאה אכן התוס' שם דחו פירושו ולפירושם אתיא ככ"ע וע' בר"ש שם לכן נ"ל דפירוש משנה זו שבכאן הכוונה על ברייתא דמצינו הרבה בש"ס שקראו משנה לברייתא לק' (קנג ב) בימי נחמיה כו' נשנית משנה זו (ובנדה כה ב) מעדותו של ר"נ נשנית משנה זו (ובב"ק לד ב) אר"י בימי רבי נשנת משנה זו וכן (בב"מ לג ב ובבכורות ל ב ובהוריות יג ב) ועוד הרבה [וכ"כ הרשב"ם בב"ב קל"ח ד"ה יורשים היכא דאמרינן משנה היינו נמי ברייתא] ובזה לא נצטרך להגהת הגרי"ף (בזבחים לו ב) ברש"י ד"ה פשיט :

דף פד ע"א גמ' ולתנייה טלטול ע"י שוורים ש"ט אין דתנן כו'. ק"ל מדוע לא הביא ממשנה דשם רפט"ו דחשיב שם ר"י דרדור עגלה בין אותן דטמאין אע"פ שמקבלין ופי' שם הרע"ב דסבר טלטול עי"ש ש"ט ואף ר"מ מודה ליה בזה כדמוכח שם במשנה : **תוס'** ד"ה ואמר מהא דקתני כמטה טמאה כו' כצ"ל : **ע"ב גמ'** מי ל"ע דיחדינהו לאשתו נדה. ל"י מאי אריא לאשתו נדה הל"ל סתמא דיחדינהו לישיבה ואז היה ראוי ליטמא מדרס ומתילא גם במת מק"ו דפכין קטנים ואיך יליל וכן לא הבינותי ס"ד התוס' במש"כ דאי ייחד טמא כו' דאע"פ שבמת א"מ טומאה כו' ומסופק ר"י בכך איך יתכן זה דכיון דיתטמא במדרס אף במת יתטמא מהק"ו הנ"ל : **רש"י** ד"ה מי ל"ע. מה שהקשה המהרש"א דאם היה טמא מדרס מה שכתבו ליטמא מן המדרס לק"מ דנ"מ לטומאת ז' והזיה : **תוד"ה** מה (בסופו) מה לשאר כלים שכן נעשין אה"ט. עי' מה שתמהתי ע"ד בפסחים [י"ז א'] :

דף פה ע"א רש"י ד"ה והאיכא מקום בסה"ד אלא הפרש טפח . עיין לקמן בעבר הב' בתד"ה והאיכא בסופו שתפסו עליו בזה : **ד"ה** במלא אבל המזרח כו' זורע מעט ויניח הפרש כו'. נ"ל דר"ל הפרש מעט אצל הקרנות וזורע כל רוח המזרחי והמערבי עד סמוך לקרן בהפרש מועט ונראה לסרס התיבות ושכצ"ל זורע ויניח הפרש מעט מכאן ומכאן ועי' מהרש"א והציור הנדפס רק גרעין אחד ברוחי מזרח ומערב הוא בשיבוש ונאות לפי' התוס' : **תוס'** ד"ה וקים אבל קשה לרשב"א כו' דהשתא יש באלכסונה ז' כצ"ל : **ע"ב גמרא** שאני התם דאיכא שראא כצ"ל וכ"ה בתוד"ה איתיביה : [**רש"י** ד"ה על פני כולה . וזרעו מאחד המינין (ר"ל משל לפון או משל דרום) או ממין חמישי כ"כ דצ"ל ואף שאין הרחקה בין זרע השורה לזרע רוחי לפון ודרום אין כאן בית מיחוש כדפירש"י במתניתין וע"כ צריך לחלק בין זה להא דאמרינן אין ראש תור בערוגה : **תוד"ה** אמר עולא . ר' שמעון אומר עד כו' ובגליון נ"ל ר' ישמעאל. אמת שכ"ה שם לפנינו וכ"מ מדפליג עליה ר"ע שם אבל מדוע לא תיקן כדבריהם לעיל ד"ה דתנן : **באד** ותלם היינו שורה כו' . ר"ל דפתח בתלם וסיים בשורה ודברי המהרש"א בזה מגומגמים] : **ד"ה** אריו"א בלבד שיהא ג"ט בין זרע קרן זה כו' ואם כן הציור שלפנינו במלוי הקרנות הוא משובש ועי' מהרש"א :

דף פו ע"א רש"י ד"ה התם דבעי מרובעת לאחשובה שדה כו' כצ"ל : **גמ'** ומאן דמוקי כתנאי רישא רבנן לכאורה לא אתיא אלא כרי"ש דאלו לר"ע לפעמים אף ביום הרביעי טמאה כגון אם שמשה בסוף יום א' קודם שקעה"ח טמאה עד סוף ליל ד' ופעמים אף בג' טהורה כגון אם שמשה בתחלת ליל א' טהורה כל היום ג' ולרבנן דהרחב"א אריו"ח לקמן ג"כ בתחלת ד' לעולם טמאה ולפעמים כל היום עד סמוך לחשיכה וי"ל דלעולם כרבנן מלי אתיא דלדידהו יום הג' פסיקא דלעולם כל היום טמא ויום הד' סופו טהור לעולם : **ע"ב גמ'** לא מראש בסתר דברתי . בהגהת הגרי"ף דמלוה ליתן טעם מדוע לא הביא מקרא מוקדם אותו שהביאו רש"י ונעלם מכ"ת מה שהביא המהרש"א בח"א מהתנחומא ואנכי אוסיף עוד ע"ד דגם סיפא דקרא מעת היותה שם אני דרשו במ"ר ובתנחומא פרשה יתרו מיום שנתנה תורה מסיני כו' : **שם** ואת"ל כיון דאכלי כו' במעי בהמה מהו נראה דר"ל כמו חתול וכדומה דאכלי ג"כ שרצים (עי' חולין טז ב) דאוקי ר"פ ברייתא דתני בה בהמה . בעופא וע"ש בפירש"י וכל שכן דחיה בכלל בהמה : **רש"י** ד"ה דא"ל פרוזדור בשר כותלי בה"ר כו' . ובחולין בר"פ בהמה המקשה פי' דפרוזדור היינו הירכיים ועי' בנדה (פ"ב מ"ה) משל כו' והפרוזדור ובגמ' שם : **ד"ה** משום חולשא דאורחא גרסינן. לכאורה הנ"ל להגיה דל"ל לא גרסינן מדכתב לק' הדברים האלה נאמרו לו למחרת ביאתם כדאמרינן כל עליותיו בהשכמה היה כו' ול"ל כ"ז דת"ל משום חולשא דאורחא ואולי י"ל שבא לתת טעם מדוע לא א"ל בערב יומא קמא אחר שנחו קלא . ועי' ח"א :

דף פז ע"א ד"ה הא אתרן וקרא דכתיב ביום השלישי כו' לימים שלמים כו' לכאורה לפ"ז גם ליום השלישי יל"פ כן וכפי שדרש משה : [**ד"ה** משכבין . כמו וילך שובב כו' . ולע"ד יל"פ מלשון כי שבבים יהיה עגל שומרון (הושע ח) ע"ש פירש"י ור"ל כאן שמשברין לבו של אדם . אח"ז ראיתי ברד"ק שם שגם הוא הבין כן] : **ע"ב גמ'** ת"ש ויסעו מאילים כו' ואותו היום שבת היה כו'. ק"ל מדוע לא פריך מזה לרה"י לעיל דאמר למסען וכ"ל לייש' דהוא סובר דלא נצטוו על השבת אלא באלוש כדאיתא במ"ר ר"פ עקב (וע' תד"ה כאשר וא"ת מנ"ל כו' דילמא כו') וא"כ כשנסעו מאלים עדיין לא הוזהרו עליו ומאי דקאמר הש"ס לעיל וקמיפליגי בשבת דמרה ל"ד רק משום שהביא מימרא דריא"ר דאמר כאשר צוך במרה: [**רש"י** ד"ה ראשון לבריאת עולם שא' בשבת היה . הוא מוכרח מדקאמר ומדריש ירחא דניסן דהאי שתא חד בשבתא. אבל ק"ל דלמא כוונת הברי' על בריאת אדה"ר שהיתה באחד בניסן (עמש"כ לעיל (סט ב) וכר"י דאמר בניסן נבראת העולם ולא על יום א' נשבוע : **תוד"ה** כאשר. וא"ת וכיון דבמרה כו' . הנה לשון קושייתם בוא"ת ולא תירצו כלום . וזה נשמט מהגרי"פ בב"מ ס"א בתוד"ה אלא לנייתו] : **באד** בסופו ועוד מקשים וכו' . המהרש"א כתב דלא מקשי רק לפי פשטות דקרא שכתב התוס' לקמן וזה דוחק ול"נ דאף לפירושם לקמן לשיטת הש"ס מ"מ כיון דקאי ביום השבת גופיה כדכתיב אכלוהו היום וכו' הל"ל ויהי ביום ההוא יצאו מה"ע ללקוט ומדכתיב ביום השבת משמע דלשבת הבאה קאמר :

דף פח ע"א רש"י ד"ה לרבנן א'ונמלא דאשתקד נע"ש. נ"ל דלפ"ז היה ניסן חסר ונמלא ריש ירחא דאייר בשבת (דזה מוכרח מהוכחת הברייתא דויסעו מאילים מהפסוקים וא"כ ע"כ אייר עברוה כדלעיל והא דלא רצה הש"ס) לומר גם עתה דגם ניסן היה מלא והיה פסח שלו בה' ולא חסרו רק ו' חדשים וכדלעיל הוא מפני דכיון דלא היה רק ה' מלאים בשנה זו ודאי דלא עשו תרי ירחי בהדדי ר"ל ניסן ואייר מלאים (ובפרט לפי המבואר (בתענית כח ב וביומא ד ב) דסיון היה גם כן מלא יהיו ג' חדשים מלאים בהדדי אמנם זה אינו מוכרח דלמ"ד בששי נתנה י"ל דעלה בו ביום להר וסיון חסר היה ושלמו המ' יום בי"ז בתמוז) וזה דלא כמהרש"ל ומהרש"א בתד"ה לרבנן והא דקאמר הש"ס לקיון ריש ירחא דאייר בחד בשבא ל"ד אלא הוא אשיגרת לישן דלעיל דקס"ד דניסן היה מלא. ובאמת הוה מצי לאוקמי הך ברייתא דלקמן כר' יוסי והרווייהו היו חסרים אלא דאם כן הנך ברייתות דלעיל דבה' בשבת היה פסח אתאן הרמייתא : **גמרא** ת"ש דתניא בס"ע כו' הא מני רבנן היא אע"ג דמאן תנא ס"ע ר' יוסי (יבמות פ"ב ב) י"ל דתני ולא סבר לה כדמשני (בנדה מ"ו ב) : **שם** דרש כו' ביום תליתאי כו' כרבנן. הגרע"א ז"ל הקשה דהא גם בקרא כתיב ויהי ביום השלישי כו' וע"כ נ"ל לרש"י כמ"ש רש"י לעיל דר"ל שלישי לימים שלמים א"כ נפרש נמי כן כוונת הדורש ולפמ"ש המהרש"א בח"א דכל הני שלשה דחשיב הוא שהא' יש לו שום מעלה והב' נוסף עוד במעלה על הא' וכן הג' על הב' ובימים היה מעלת יום א' שפירשו בו מנשותיהם אך לילו לא פירשו ויום הב' עלה יותר שהיה לילו עמו כו' . ע"ש א"כ א"ש דלר' יוסי יום א' וב' היו שוין במעלותיהן עם לילותיהן : [**ע"ב גמ'** צרור המור כו' . אע"פ שמיצר ומימר לי . נראה דמימר הוא מלשון מרירות . עמש"כ לעיל (פ' ב')] :

דף פט ע"א רש"י ד"ה קושר כתרים . ראש הז' נמתח לימין ולשמאל וכגגו מעט כ"כ דל"ל וע"ש במנחות בפירש"י ותוס' ולקמן (קה א) בפירש"י ד"ה דבעי : [**ע"ב גמ'** פתחו ואמרו כי אתה אבינו. מה שנמחק מלת כי הוא שבוש] : **רש"י** ד"ה התם. דקולמס מרוסס כו'. לכאורה צ"ל קנה מרוסס :

דף צ ע"א במשנה ד"ה פלפלת . ואינו פלפל שלנו . התוי"ט באר כוונתו מדשני תנא למקריה פלפלת בתי"ו . והנה לעיל (סד ב') תני במשנה פלפל . והגמרא מפרשו שם לריח הפה כמו הכא . א"כ נראה דחדא נינהו : **במשנה** רי"א אף המוציא תשמישי ע"ז כו'. ובתוי"ט כתב לכאורה ה"נ דת"ק טעמיה משום דהוה מלאכה שאצ"ל ור"ש היא . ולדעתי דלר"ש גם מאבני המזבח וכו' פטור וכדאמרי' לקמן (לד) פוטר היה ר"ש אף במוציא את המת לקוברו ע"ש בפירש"י : **רש"י** ד"ה ריח רע . שמעשנין כו' . לכא רה יל"פ שמוציא מפני שקשה עליו הריח וכר"י דמלאכה שאצ"ל חייב עליה : **תוס'** ד"ה תרי . ולעיל דל"ש תרי גווני חול כו' . לכאורה זה לא הוה קאי אליבא דאמת מברייתא דהוסיפו (ובזה מתורץ נמי קושייתם בנדה דאמאי ל"פ על פי' דכברייתא מהא דלעיל (עח ב') נותן שיעורא אחרינא לגפרית . משום דמזה עדיפא דל"מ לתרץ תרי גווני גפרית . וגם דלא לתרץ תרי גווני חול) ואי כוונתם על מעיקרא (קודם דהביא הש"ס הא דהוסיפו) וכן לשונם בנדה . זה ודאי אינה קושיא . דתרי גווני אינו הי' מורוות ולא משני ליה אלא מפני הדחק : **ד"ה** לא יפחות . כי היכא דתנן בפ"ב כו' כצ"ל כי היא משנה שמה : **במשנה** ריבב"א חמשה . נ"ל סמך לדבריו דבקרא דכארץ תוציא צמחה וגו' רמוז ה' זרעונים כדלעיל (פד ב) משמע דבהכי חשיבותייהו : **תוס'** ד"ה המוציא . ואפילו רב יוסף דמחייב כו' וע"ש דרבה הוא דמחייב ור"י פליג עליה : **באד** דהוי הכל כמו דבר אחד כצ"ל : **ע"ב במשנה** מת כגרוגרת . וכתב התוי"ט שהרי מותר לאכלו כשמת (כמו שהוכיחו התוס' לקמן) ול"ד במחכ"ת דאפי' היה אסור לאכלו מ"מ ראוי הוא לנכרי כמ"ש התוס' בכיולא בזה בד"ה שמלניעין ועמ"ש לעיל (עח ב') אך לפ"ז ק"ק מ"ט דת"ק דפליג על ר"י בחי טמא . הא עכ"פ חזי לנכרי קטן : **שם** לפורח כרמים. הוא מין חגב טהור כדאיתא בחולין (סה) : **תוס'** ד"ה דלא . מדכתיב וכל נפש החיה כו' אלו דגים ולכל נפש כו' כצ"ל . והתוי"ט העתיקם בהשבוש :

פרק י במשנה חזר והכניסו . בתוי"ט הביא בשם הה"מ לפ' והכניסו ר"ל והוציאו כו' ודוחק. ול"נ דברישא אמר המלניע כו' ור"ל דלקח מאולרו כ"ש והלניע לזרע כו' חייב בכ"ש . וע"ז אתי חזר והכניסו ר"ל לאולרו ואח"כ הוציאו (דהוציאו דרישא מוסב עלמו ואחר עמו כמו דקאי על וכל אדם דר"ל וכ"א שהוציאו) א"ח אלא כשיעורו . והמקשה דפריך פשיטא ר"ל כיון דחזר וזרקו לאולר הרי ביטל מחשבתו הראשונה במעשה (ולשון רש"י שם אינו מדוייק דלשיטתו הל"ל כיון דחזר ונמלך דלא לזרעו בטלי כו') וחדש לו אביי כגון כו' ומקומו ניכר כו' :

דף צא ע"א גמרא א"ד כל לענין שבת כגרוגרת בעינן . ק"ל הא שיעור גרוגרת ל"נ אלא באוכל אדם . והאי כיון דאיטמא תו אינו ראוי למאכל אדם וא"ל כיון דכ"ז דלא נח עדיין לא הוה ביה שיעור לקבלת טומאה , ולא נטמאו אלא בשעה שנח ה"ל הנחת חפץ והסרת שם אוכל מיניה בהדדי וחייב הא ליתא חדא דכה"ג מיבעיא ליה לריו"ח לקמן (לט ב') ולרבא מרא דשמעתין פשיטא ליה שם דפטור . או לכה"פ מיבעיא ליה ובאת"ל מיבעיא ליה שם ע"ש בפירש"י . שנית כיון דמ"מ קבל טומאה מדרבנן (כמ"ש התוס' בשם התו"כ) קודם שנח . א"ר לאכילה מיקרי עכ"פ : **תוס'** ד"ה אי לענין טומאה. שמעתי קושיא בשם הגמוהר"י בעל או"ת לשיטתם דפחות מכביצה א"מ טומאה מדאורייתא (ומכ"ש לשטת הרשב"א בחדושיו כאן דאף מדרבנן א"מ טומאה) מהא דזבחים רפי"ג א"ל אף טמא שאכל אהט"ה כיון דנגע בו טמאהו . הא מ"ל באוכל פחות מכביצה והיה בו כזית הנה מלבד למש"כ התוס' בחולין (ק"ח) ד"ה שפיר ע"ש לק"מ . נ"ל עוד ליישב . דהא דבעינן כביצה לטומאה הוא מקרא דכל האוכל אשר יאכל (יומא פ) ומיניה ילפינן נמי דבר הראוי לאכילה (רמב"ם פ"א דטהרות מ"ו) ובקדש גלי לן קרא דל"ב ראוי לאכילה לקב"ט מן והבשר לרבות עלים ולבונה והוא דרשה גמורה (ע' זבחים מו ב' לד א' ובתד"ה ואפילו) ותמיהני על הנ"ב חלק יו"ד סי' ד' דישב פסק הרמב"ם דהת"ק דרבנן . מהא דפסחים (לה) דקרי לה מעלה בעלמא . הלא כבר הביאו התוס' ראיה זו שם (יט) בשם רש"י ודחוה בתשובה נלחת . (ועי' מל"מ פ"ו מהל' א"מ ד"ח) א"כ ה"ה נמי דל"ב שיעור אכילה ומכ"ש למאי דמבעיא ליה לרבא בשבועות (כב) שבועה שלא אוכל עפר בכמה לגד דלחייב בכ"ש . ופירש"י דכיון דלאו בר אכילה לא שייך ביה שיעור אכילה . ובזה מתורץ ג"כ קושיית התוספות בחולין (שם) דבתרומה ת"ל שפיר באכל כזית . ועמש"כ בחדושי להרמב"ם רפ"ז מה"ת : **באד** המ"ל דנגע שרץ כו' בשאר ימות השנה כו' אי לא לא. תמוה דשרץ אפי' לא קפיד ובטיל לגבי עריבה מ"מ מיטמאה יחד עם העריבה ע"ש בסוגיא ונ"ל דתיבת שרץ ט"ס הוא ול"ל טומאה ור"ל ראשו דל"מ לעריבה : **ע"ב** בד"ה כגון בסה"ד. אבל לבית טהור לא אע"ג דחשיב ללקות עליו זר האוכלו . עי' מהרש"א שהבין דר"ל שורק פחות מכזית לפחות מכזית שבפנים . וכ"נ שהסכים עי' השעה"מ בפ"ז מהל' ברכות ה"ו והגרע"א בחדושיו . ואנכי תמה דע"כ ל"מ ליה לרבא אלא בזרק כזית דוקא דלאחר שנלטרף עם מה שבתוך הבית להתטמא יש בו חשיבות בעלמו להיות האוכלו עובר בעשה . אבל אם זרק פחות מכזית ובבית היה ג"כ תרומה בפחות מכביצה . דאף שע"י זריקתו ילטרפו ויתטמאו ויעבור האוכל כזית ממנה והמוכחת ל"מ ליה דודאי פטור כיון דבהנזרק בעלמו לית ביה חשיבות זו . ולכאורה זה תלי בפלוגתת ר"א וחכמים בר"פ האורג . אכן ברש"י כריתות (יז) ד"ה אלא באחד על האריג משמע דאף לר"א לא מחייב אלא דוקא בעל אריג שיעור הרבה כו' ע"ש. אבל לכאורה דבריו ל"ע דא"כ מאי מקשה שם (יט ב') על ר' יוסי מהא דר"א ע"ש : **במשנה** ונתנה על איסקופה החילונה כו' . התוי"ט פי' שהיא פחותה מג' דהוה ר"ה . ול"נ דגם היא כרמלית כאיסקופה דרישא דנראה שהיא כמו מדרגה לפני הפתח לעלות דרך עליה מר"ה להבית . והאיסקופה דרישא היא לפנים ממנה תחת המשקוף (עי' בפירוש הרמב"ם) גבוהה מהחילונה ודרך מדרגה להיות גבוה ג"ט כמעלות שבמקדש (מדות פ"ב) שהיה רומן חלי אמה . ולזה אמר אע"פ שרוה"פ מבחוץ ר"ל חוץ להאיסקופה דהיינו בר"ה . והא לא תיקשי דא"כ איך אמר חזקיה דמלאה חרדל חייב דאג"כ ל"ש אגד . והא אמרינן לקמן אליבא דרבא דס"ל דאגד גופו ל"ש אגד . מ"מ בלמעלה מג' פטור . י"ל דהתם טעמא משום דלא נח כפירש"י . והכא הא מונחים בקופה ודמיא לבעיא דרבא לעיל (ה ב') אגוז בכלי וכלי לף ע"ג מים . ויסבור חזקיה כלד דבתר אגוז אזלינן . ואגד גופו יסבור דשמיה אגד . ולכן פטור בפשט בעה"ב את ידו כו' . או כפי' הר"י שבתוס' שם דלמעלה מג' ידו בתר גופו גריר . גם י"ל דמיירי דהקופה מונחת בשיפוע דמתחלי לגד חוץ והוה שם בפחות מג' סמוך לארץ : **גמרא** אמר חזקיה ל"ש כו' אבל כו' אג"כ ל"ש אגד. הרע"ב תפס בפירוש מתניתין כוותיה . ולכאורה תמוה דהא קי"ל כרבא בשיטתיה דריו"ח במסקנא לקמן . וה"ל לפרושי כוותייהו . וכ"פ הרמב"ם בפי"ב ומט"ז כמו שכתב הה"מ והא ל"ל דהרע"ב מפרש דאיפוך דאמרינן לקמן קאי אמתניתא דהא כבר הכריח הר"ן בפ"ב דגיטין גבי פלוגתת ר"י ור"ל בטעם תקנת זמן בגיטין דסתם איפוך בש"ס קאי אברייתא . ואפשר ליישב דבריו ע"פ מש"כ התוס' לקמן ד"ה התם בתירוץ הא' דרבה ס"ל אגד גופו ש"א והוא כאביי . וכיון דרבה ואביי קמו בחדא שיטתא הלי' כוותייהו נגד רבא והרא"ש ברפ"ב דב"ק כ' דהלכה כרבה (אפילו לחודיה) נגד רבא . וכן ר' אבהו לעיל ה' ס"ל ג"כ דאגד יד שמיה אגד כמ"ש התוס' שם . לכן פסק ג"כ באגד כלי כאביי : **שם** ואם"ד אגד כלי ש"א קדיש כו' . נראה דלר"א בכתובות (לא) בהזורק חץ כו' דפטור שעקירה לורך הית: ולליסנא דא"א להנחה בלא עקירה לא פריך מידי ע"ש בהסוגיא : **רש"י** במשנה ד"ה מלאכתו והדר עקירה כו' . הגרי"פ הגיה עקר ת' עקירה . ואין מובן : **ד"ה** עד שיוציא . כלומר כו' בראשונה כו' . כוונתו מבוארת דאם לאחר שהניחה חזר והוציא כולה תו אינו מחייב שכבר היתה מקלתה בר"ה . וכ"כ הה"מ בפי"ב (ולמאי דפרישית דהאיסקופה היא כרמלית מילתא דפשיטא היא שהיה פטור) ומזה ה"נ לכאורה לב"ע דס"ל מהלך כעומד דמי . המוציא מרה"י לר"ה דרך הילוך פטור . דהא בשעה שנעתק מרשות לרשות היה כמונח מקלת החפץ ברה"י ומקלתו ברה"ר (וזהו דוקא כפי משמעות התוס' לעיל (ה ב') ד"ה בשלמא דמעביר ד"א בר"ה הלכתא גמ"ל ול"ג מהלכה . אבל לא לשיטתם בכתובות (לא ב') דגמרי' ממעביר דבמקום חיוב ל"א מהלך כע"ד כאשר אבאר בסמוך בס"ד) והא דתני פלוגתתן דרך סטיו הוא לרבותא דרבנן . ובזה היה א"ש כמין חומר מה שנדחקו ראשונים בהא דרבה גבי לולב וכו' שאמר גזירה שמא יעבירנו ד"א בר"ה ול"א שמא יוציאנו מרה"י לרה"ר דמשום ב"ע אילטריך . ובפרט לפי מה שהביאו הרא"ש והר"ן בדעת הרי"ף דהלי' כוותיה . דלדידיה ליכא חיוב מרה"י לרה"ר . אבל ז"א דהא בכתובות שם מוקי להאיא דהגונב כיס בשבת וברישא תני קודם שיבוא לידי איסור סקילה (ועי' ב"ק ל"ה ובתד"ה מתני' בשוגג) וכן מסיפא דהיה מגרר כו' משמע בסוגיין דמיד כשבא לרה"ר בא עליו חיוב שבת דמגרר כמונח דמי . ובשעה שנעתק מרשות לרשות ל"א דאז הוה כמונח ולפטור . אבל מ"מ טעמא בעיא מדוע ל"א כמונח דמי בשעת העתקתו מרשות לרשות ולפטר וכקושית הירושלמי לב"ע על העברת ד"א : **וראיתי** בתור"ע כאן שהבין בדברי המהרש"א שבתו' כתובות הנ"ל . דלק לא לא גמרינן ממעביר ד"א בר"ה דל"א מהלך כע"ד ע"ש . ובתחילה מכתה"ג שחילוק זה אינו לא בתוס' ולא במהרש"א . רק המהרש"א כתב דלענין חיוב תשלומין דגניבה כשאר הסברא החיצונה דמהלך כע"ד . ול"נ ממעביר . כיון דלענין שבת אין כ"מ שם . אבל מה שנוגע לענין חיוב שבת ילפינן שפיר ממעביר בין לחומרא בין לקולא (רק בהמוציא כו' דרך סטיו לא ילפינן ממעביר מפני שהוא מקום פטור) ולפ"ז מודה ב"ע בדינא דריו"ח דהמפנה כו' ונמלך כו' משום דילפינן ממעביר דלאו כע"ד מפני שהוא מקום חיוב . והא דקאמר הש"ס שם אלא הא מני ב"ע קאי נמי למאי דמוקי ע"מ להוציא . רק לדידיה לא מיירו דעמד . משום דלענין חיוב גניבה אמרינן מהלך כע"ד . ובזה נרויח ליישב דעת הרי"ף שפסק כב"ע . מקושיית הרא"ש והר"ן מהא דריו"ח דהמפנה כו' . ולדברינו אחדים המה : [**ד"ה** קס"ד בצררי . שהיו בו צרורות של כו' כ"כ דצ"ל] : **בגמ'** ד"ה דרך שוליו . לא קני בהגבהתו . נראה להגי' בהמשכתו :

דף צב ע"א [**גמ'** אר"א המוציא משאוי למעלה מי"ט חייב כו' . מכל הסוגיא משמע לכאורה דהיינו אפילו תחתיתה למעלה מי"ט אבל אם התחתית למטה מי' אף דעליוניהה למעלה מי' פשוט דחייב וא"כ אפילו בזורק נמי אמנם לעיל (ח') בסוגיא דכוורת מבואר להדיא דאינו כן : **שם** ואב"א מארון כו' וגמירי דכל טונא כו' תלתא מלעיל כו' . מזה אני תמה על לשון רש"י בפ' תרומה (כ"ה י"ב) שכתב ובזויות העליונות סמוך לכפורת היו נתונים] : **ברש"י** במשנה ושתן א' בשמאל כו' . בירושלמי שלפנינו הגי' אינה כן . וכן במ"ר שם . וגירסתו מצאתי בילקוט שם בשם הירושלמי . ומש"כ והעתקתיו

והחביתין. הוא יגד ומנחת התמיד דבקרא. דבפ' ט נקראו מנחה תמיד. ועמש"כ בס"ד במ"ר שם: **במשנה** ובמרפקו. כתב התוי"ט דאין לפרש דהיינו ע"י כלי שתולין בזרוע במרפק כו' ולפי הגירסא שלפנינו בירושלמי ובמ"ר הנ"ל דמנה"ת היתה תלויה בזרועו א"כ פשיטא דחייב: [**רש"י** ד"ה תלתא מלעיל. והוא נישא בכתף כנ"ל]: **תום'** ד"ה במרפקו. ולעיל ק"ל במתניתין דהתם מרפיקו כנ"ל: [**ע"ב גמ'** ומי אתה מודה בלאחר ידו כו' כנ"ל בבי"ח]:

דף צג ע"א תד"ה לארכן ולפ"ז אתיא כר"ש. לע"ד דבריהם תמוהים. דודאי אפי' לרבנן בעינן שיהא רובו נישא כדאיתא שם בפ"ה מ"ה מקצת טמא על המשכב כו' טהור. ומ"מ כד' טליות תחת ד' רגלי המטה הוה כאלו כ"א מרגליה נושאת את כולו הואיל דבלתה אינה יכולה לעמוד. והו ג"כ טעמם בכף מאזנים. כי זולת כ"א מהמו"מ לא נכרע הזב. או כ"כ כמו עתה: **ע"ב** במשנה. עי' תוי"ט ד"ה וכן. מ"ש ואפשר דלכלבו כו' הוי שיעורא רבה כו' תמוה דלפ"ז הדרא קושיא לדוכתא. דמ"ט מתמשי ע"ז פטור מפני שא"כ להצניעם ה"נ ליפטרו מפני שאין מצניעין כמוהו. וכן מש"כ דבפחות מכזית מה"מ אינו מצוה לקברו א"כ לא ליחייב אחצי זית מכזית דהא אין מצניעין כמוהו. ובגמרא איתא דחייב ופסקה הרמב"ם. ומש"כ ועוד דלא שכיח כו' אינו מובן:

דף צד ע"א [**גמרא** לימא מתניתין ר"נ היא כו'. קשה דלפי מאי דס"ד יקשה מתני' דס"פ דלעיל חגב חי טהור כ"ש. וי"ל דהוה מוקי לה בכפות]: **תום'** ד"ה שהחי בסה"ד דכמה דאית ביה נשמה כו' דליגליל לבעיה. הוא לעיל (עה): **ע"ב גמרא** [**א"ר** ומודה ר"ש במר לחפור בו. נ"ל דר"ל לחפור בו בור לצרכי עצמו אבל לחפור בו קבר לא ורמיה הא מדלעיל (יג) דפוטר בכים של זב]: **שם** אחת משלש רנ"א חייב כו'. פשטיה משמע דלענין חיוב מלקות משום תולש סימני טומאה ובחול פליגי. מדהקדים הש"ס תנן התם כו' וכן פירש"י חייב מלקות. אכן לענין שבת נמי פליגי ולחטאת כדמשמע בסמוך ולקמן ומודים חכמים לר"א במלקט לבנות כו'. ואולי דוקא לענין שבת פליגי דהכ"מ ברפ"י מהל' ט"ל הביא מתוספתא דפטור. ואיך הוה פליג עלה ר"כ. אמנם אנכי ל"מ זה בתוספתא שלפנינו: **במשנה** הנוטל לפרניו כו'. לכאורה מה שייטייהו דהני דיני דחיובייהו משום גוזז למיתנינהו הכא בין דיני דהוצאה וזריקה. ואולי משום דאינהו הוו נמי מלאכה שאצ"ל כמ"ש התוס' לקמן: **גמ'** אר"א מחלוקת ביד כו'. המציינים שכחו לציינו לעירובין קג ב: **תום'** ד"ה אבל בסה"ד כדאמר התולש כנף כו' הוא לעיל (עד ב'):

דף צה ע"א [**רש"י** ד"ה מפרק וא"ד תולדה דקוצר ולא היא כו'. ולע"ד ראיה דא"א לומר דתולדה דקוצר היא מהא דאר"ח לקמן (קמ"ד ב') חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ואי משום קוצר מה לי לתוך הקדרה מה לי לתה"ק והוא כעין קושיית הר"י על ר"ת שפי' משום ממחק בתום' לעיל (ע"ג ב') והש"ק בירושלמי פ"ז ה"ב הקשה על פירש"י מהא דאיתא שם דחולב חייב משום קוצר ולק"מ כיון דלפי גמרתנו ליתא כמש"כ והלא גם במגבן ובמחבץ איתא שם דחייב משום לש ובגמרתנו לא אמרינן כן ועוד דמשמע התם דחכמים פליגי גם אחולב כו' ורש"י בפסחים ל"פ כן וכ"מ מפי' כאן ועי' בהה"מ פ"ח הל"ו והש"ק לא העיר בזה ועוד נ"ל דאין ללמוד מהירושלמי דאפשר דט"ס שם כמו דאיתא שם דמכבד ומרבץ חייב משום דש והגיה הק"ע משום חורש]: **ע"ב ד"ה** ניקב דהמ"ל שש מדות בכ"ח. לע"ד ה"נ כיון דל"ת אלא שמות כלים דאף שאינם שלמים עכ"ז נקראים כלים לענין מה (עי' מהרש"א) י"ל דניקב כמוציא רמון אף דעדיין מקבל טומאה. מ"מ אינו מטעם שעוד שם כלי עליו. אלא מפני שם גיסטרא (ונפקא מינה דנטהר שוב במוציא משקה) לכן לא חשיב ליה: **רש"י** ד"ה מה לי דהא כמחובר כו' כנ"ל בכ"ף: **ד"ה** שאם ניקב כ"ח העשוי לאוכלין שיעורו כו' כנ"ל:

פרק יא דף צו ע"א עיין בהרע"ב שחשב בפי' רה"י מבואות שיש להם ג' כתלין ולחי ברוח רביעית. והוסיף התוי"ט עליו וכן קורה כו'. ותמיהני הלא הוא נאמן בית הר"ב ואיך שכח דעתו בפ"א דעירובין (מ"ב) דמבוי שיש לו שלש מחיצות וקורה אינו כרה"י (והיא שיטת הרמב"ם) רק דינו כמקום פטור. והא דלא חשיב ליה בתוך מק"פ משום דרבנן שוינהו כרה"י לענין שאין מטלטלין מתוכו לר"ה או איפכא. [וכשאין לו הכשר כלל ברוח רביעית הוא בכלל והכרמלית דחשיב שם וכן נכלל בו המדבר בזה"ז]. **ומה** שחשב הרע"ב המדברות בכלל רה"ר ובגמ' מסקינן לעיל (דף ו' ע"ב) דבזה"ז אין דינן כר"ה. נמשך בזה אחר שיטת הרמב"ם. וכבר תמה עליו הה"מ בפי"ד ה"א וע"ש בכ"מ. ומ"ש עוד ומקום שאין בו דע"ד כו' הוא מ"פ אפי' קולים כו' ל"ד בלשונו דעי' בגמ' (דף ז) דהרבותא הוא דאף בדידהו בעינן גבוה ג' ולאפוקי ממ"ד דאינהו אפילו פחות מגובה ג' הווין מ"פ: **ע"ב רש"י** ד"ה תופרי יריעות. מעשה רוקם. תמוה דמע"ר ביריעות ליכא דבתחתונות כתיב מעשה חושב ובדעזים לא כתיב מאומה ומדוע לא פי' דהיינו מה שהיו חוברות אשה אל אחותה וכדפי' בעצמו לקמן (ר"ד לט) ובחותם דהיה ע"י תפירה. או כדלעיל (עה) יריעה שנפל בה דרנא כו' ותופרין אותה: **ד"ה** והא במקום פטור דאין רחב ד'. צ"ע דהא כתיב ורחב ארבע באמה. ואי משום דאין כרמלית בכלים נמי לא הוי מ"פ אלא רה"ר כמ"ש לעיל (דף ח' בס"ד): **תום'** ד"ה וממאי עי' כה"ד. וק"ל דהא לעיל (מט ב) משמע דאי היה בחול ומשום דשלימא ליה עבידתא לא היה מוכח מזה דנקראה מלאכה ע"ש ברש"י ד"ה והאי והמלאכה:

דף צז ע"א בתוד"ה ג"ש. ולעד"נ דגמרי מסיני ג"ש במדבר במדבר. וריב"ב מוקי לה להא דפסחים (ו ב') אתיא מדבר ממדבר כו'. ועיין סוכה (יא ב') ובס' באר אברהם שם ובמש"כ שם בס"ד: **גמ'** אילימא במעביר למטה מעשרה כו'. ור"ל ופליגי במהלך כעומד דמי או לא. ובהגהת הב"ח כתוב ופליגי אי הנחת גופו כהנחת חפץ דמי. ותמוה: [**שם** (בסה"ע) א"ר חנא כו'. ובגליון צ"ל רב חסדא והוא מרש"ל. וכ"ה בתום' לעיל (ד' ב)]: **ע"ב** מחייב היה ר"י שתים כו' ואחת משום העברה. והוא משום דסבר קלוטה כמה שהונחה כדלקמן. והתום' לעיל (דף פ) ד"ה והא"ר מוקי לה במתגלגל דוקא. ובתור"ע (אות קכ"ב) הקשה דלדידיה ישאר הקושיא שבתום' לעיל (ה ב') דנימא על כל אמה כמו שהונחה ולא יתחייב אהעברה. ואי משום ההלכה. משכחת לה בזורק באויר ע"ש. ולי לק"מ דהא הש"ס קאמר בר"פ אלא כל ד"א בר"ה גמרא גמ"ל. ור"ל כל לדדי ד"א בין ע"י העברה ובין ע"י זריקה ובין ע"י גלגול. ויתיישב ג"כ בזה מה שהקשה על תוס' דעירובין: **רש"י** ד"ה ה"ג ואי משום העברה. ורבנן פטרי אהעברה משום כו'. אינו מוכרח די"ל משום דל"מ אתולדה במקום אב: [**תד"ה** למימרא. ובפלוגתא דריו"ח ור"ל כו'. כ"ה לשון הגמרא לעיל (ריש ד' ל"ד) ור"ל דלריו"ח כשנודע וחזר ונודע ולר"ל אחר כפרה נודע לו וכמו שפי' התום' שם ולמהר"ם אישתמיט הא. וממילא מיושב קושיית העולם שהביא בסמוך. גם מאי דפסיקא ליה דחכמים פטרי לגמרי אינו מוכרח וכמו למאי דס"ד מעיקרא בברייתא הסמוכה לרבנן דר"י: **באו"ד** דא"כ לא היה ר"י משמיענו שום חידוש כו'. ק"ק דילמא אשמעינן דגם לענין עקירה חשוב כמו מקום ד']:

דף צח ע"א רש"י ד"ה אר"כ באטבעי. וכל אמת הריות באמצע כו' כנ"ל: **תום'** ד"ה אטבעי. ועוד דגרסי לעיל בדראתא כנ"ל. או להגיה דגרס כו' ולפי גירסתו נמי כו': **ע"ב רש"י** ד"ה אמר שמואל ול"נ פי' דאטבי כו' אלא מושיב שתי שורות של שלש שלש זו אצל זו כ"נ דנ"ל. ויל"פ הגי' שלפנינו דר"ל שתי שורות (אחת בראש העגלה מזה והב' בראש השני) של שלש (בגובה) שנים זו א"ז (ר"ל כל שורה שנים זו א"ז ובגובה ג'): **באו"ד** שבשני סדרים הפנימיים כו' כנ"ל: **תום' ד"ה** דל. ואור"י דמכ"ע ילפינן לה שהיה ארכו כו'. ק"ל דגובה תוכיח שבכ"ע היה כחצי ארכו וחצי רחבו (עי' בב"ב פ"ו מ"ד ובהגר"א שם ד"ו) ובמשכן לא היה אלא רבעתם. ולעד"נ ליישב קושיית ר"י ע"פ הא דאיתא בעירובין (כג ב') פשטי' דקרא (דורוחב חמשים בחמשים במ"כ). אמר אביי העמד משכן על שפת חמשים כדי כו' ועשרים אמה לכל רוח ורוח וע"ש בפירש"י. וא"ת דלא הוי עובי הקרשים אלא חצי אמה לא יהיה שוין הרווח שבלדדין לרווח המערבי ונכון בעז"ה:

דף צט ע"א [**ד"ה** ל"ל. ולא כפי' הקונטרס שפירש אמה ורביע לכל צד ר"ל דא"כ לא היו מכילות ב' העגלות עם לדדיהן רק י"ב אמה וחצי ודברי המהרש"א בזה אינן מבוררין]: **ע"ב ד"ה** א"ד. וירד האבן באלכסון כו' אלא כח כחו הוא כו'. לכאורה קשה דהרי בסנהדרין (ס"ד ע"ז) איתא בהרג נפש כה"ג חייב משום דכחו הוא. ועי' ברא"ש בב"ק פ"ב (סי' ב') ובעירובין (לה) ברש"י ד"ה מחמת רעדה. אבל לק"מ דנהי דככחו דמי מ"מ הרי כחו זה ממקום פטור קאתיא: **ד"ה** וחמאי. עי' מש"כ (לעיל ח ב'): **באו"ד** דאטו אם כו' וכ"ד ארוך כל שהוא כו'. נ"ל דתיבות כ"ש נמשך למעלה ור"ל ארוך כמה שהוא:

דף ק ע"א רש"י ד"ה שלף. מש"ה נקט טבו"י משום דפוסל וא"מ כו'. הן משום זה לחוד ה"מ למינקט שני. אלא משום דקיי"ל כה"פ אה"ת מטמא מקין להיות תחלה חוץ מטבול יום. לכן אלו נקט שאר טומאה אפי' שני היה עושה את השמן תחלה והיה מטמא אה"י והיה גם הוא נעשה תחלה: **במשנה** זרק לתוך ד"א ונתגלגל חוץ לד"א פטור. מדברי התום' בד"ה והא וד"ה אתותו בסופו מוכח דטעמא דפטורא הוא משום דנח מעיקרא בתוך הד"א. אבל הרמב"ם (והרע"ב אחריו) פי' משום דלא נתכוון לזריקה דחיובא. וקשה לפי' לאביי דלעיל (עג) מא"ל. ועוד דמשמע דאיירי דומיא דסיפא בנח ע"ג משהו. ולרבא דשם מיירי הכא דנתכוון לד"א או כאומר כ"מ שתרצה תנוח: **תום'** ד"ה והא. ואנ"ל דאתוך ד"א כו'. עי' מהרש"א ונראה דאישתמיטתיה במחכ"ת דברי התום' לעיל (ה ב') ד"ה בשלמא. ובכתובות (לא ב') ד"ה מהלך ע"ש: **ד"ה** אתותו. ומיהו ק"ק דבסמוך מסקינן איפכא דמתגלגל כו'. הן כפי שפי' רש"י דמתגלגל באויר לק"מ לכאורה: **ע"ב גמ'** [דכיון דמיטנפי לא איכפת להו. לעיל (ח ב) יש גי' אחרת ע"ש]: **שם** אביי אמר אילטריך כו' אבל היכא דהוי ד"א כו' וכ"ה ברש"י ובפי' הרמב"ם. ובהרע"ב איתא ארבעה והוא טפחים וכ"כ מהתוי"ט. הוא תמוה. ומה שהקשה התוי"ט ע"ז מתריץ שיש בו דע"ד כו' לפי מה דס"ד ה"ל לאקשויי גם על שאינו רחב ד' דשם הוי מק"פ. ואנכי תמה על פי' הרמב"ם ואחריו הרע"ב שלא פי' כרב אשי בסמוך ותפסו דברי אביי: **שם** רב אשי א' כו' ה"מ היכא דהוה ד' כו'. ברש"י איתא אמות אבל מהרמב"ם בחבורו נראה דמפרש טפחים. וזהו יותר נכון דודאי בפחות מעט מד"א א"א לפסוע. גם לפי הגירסא שלפנינו אבל היכא דל"ה ארבעה בה' ע"כ הכוונה על טפחים. וכ"מ להדיא שפירש כן התוס' בעירובין (עח ב) ד"ה וכן. ועיין רש"י שם ד"ה ורחב ד':

דף קא ע"א רש"י ד"ה ואי מלינהו. עד מקום רחבן כו'. לכאורה ל"ד קאמר דל"ב אלא עד פחות מג' ממקום רחבן דה"ל עתה יש בפחות מג' ד': **ע"ב תום'** ד"ה כי. נתגלגלו נאסרו כו' והם עירבו שנים כו' כנ"ל:

דף קב ע"א רש"י ד"ה אלא. ואין ר"י יודע כו'. ולעד"נ דמשום סיפא תחלתן זדון וסופו שגגה פטורין אילטריך. דל"מ דוקא במעביר פטור. כיון דחצי מלאכה דהיינו עקיר נעשה בזדון. אבל חבורה דכולה נעשית בשגגה ה"א דמחייב ועד"ז נאמר לתירוצא בתרא דרבא:

פרק יב ע"ב ד"ה מכה בפטיש. וא"כ לר"י כו' ולא שביק תנא כו' והתוי"ט תי' דכהווה עכשו. באה המשנה לאשמעינן ויש לו ראיה כו' יותר ה"ל להביא מהא דחשיב בא"מ בפ' כ"ג האופה במקום מבשל שהי' במשכן ומפרש בגמרא שם דסדורא דפת נקיט. ופי' הר"ן משום דשכיחא. אבל כוונת התוס' הוא דלפירש"י אינו אלא תולדת מכה בפטיש שהיה במשכן ואיך שביק האב ונקיט התולדה. וכש"כ למאי דמשני בגמ' אליבא דשמואל וריו"ח אימא התספת המכה בפטיש ופירש"י דה"ק המספת שהוא חייב משום מב"פ. דמשמע ודאי שהוא האב משא"כ אופה וכן הני דהביא תוי"ט המה ג"כ אבות ממש עי' בפירוש הרמב"ם במשנה דאבות מלאכות בפרק כ"ג: **והנה** לפר"י תוסיף רשב"ג אף המכה על הסדן. ולפירש"י בפ' כ"ג צ"ל דתוסיף אף בשעת מלאכה וכ"מ בפירושו בגמ'. ודלא כגי' הרי"ף (ברשב"ג) בשעת גמר מלאכה. והר"ן בפרק כלל גדול נמשך אחר גי' הרי"ף ולכן הקשה מזה על פירש"י דשם. ולפלא איך לא הרגיש שרש"י לא גריס כן: **רש"י** ד"ה בבירתו. מקפיד כו' אם מגונה הוא כנ"ל:

דף קג ע"א במשנה ד"ה בין משם א' שתיהן אלפי"ן. וכ"כ הרע"ב אחריו. לכאורה לא ולינו למ"ד שמתחייב על ב' אותיות שאינן שם בשום מקום אף דהגמ' ר"ל דר"ש מחייב כה"ג. מ"מ מסקנא לא הוי הכי. ואולי י"ל דרש"י פי' כן אליבא דר' יוסי דחייב משום רושם. ולרושם ודאי די גם ב' אלפי"ן. והא דאריב"א אליביה מאחת שם משמעון הוא ל"ד וכמ"ש התום' לעיל (ע ב') וכפי דמוקי רב יעקב רישא כוותיה. אבל על הרע"ב שכתב אוקימתא דאביי קשה. ואפשר דדוקא היכא דנתכוון לשם גדול הוא דבעינן שהב' אותיות שכתב יהיו שם במקום אחר. אבל אם לא נתכוון מתחלה רק על כתיבת ב' אותיות חייב אף בכה"ג וכמ"ק בפירש"י בגמ'. שוב ראיתי בתור"ע שהעיר קצת מזה: **ע"ב** [**רש"י** ד"ה מאחת. דומיא דאחת דרשה דקרא כ"נ דל"ל]: **תום'** ד"ה א' א'. אלא משום ר"ש נקטי'. יותר הל"ל דמשום ר' יהודה נקטי' ועי' מהרש"א:

דף קד ע"א גמרא ומ"ט מהדר אפיה דד' מג' כו'. לכאורה י"ל הטעם ע"פ הירושלמי הביאו הר"ש בפ"א דערלה מ"ה מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאיסתכולי ביה: **שם** [וקושר לך כתר לעוה"ב. אולי דרשי קושר כתר מהב' כפי"ן ובחילוף גיכ"ק וכדדרשי לקמן כל הכפולות]: **ע"ב רש"י** במשנה ד"ה המשרט. או כסיד. צ"ל בסירא וכ"ה ברש"י שבאלפסי וכר"ן: **ד"ה** במשקין מי תותים. נראה דוחק דהא הוה בכלל מי פירות ולעדנל"פ דמשקין הם ז' משקין שמנו חכמים במס' מכשירין פ"ו מ"ד: **ד"ה** באבק דרכים. נ"ל להכריע כפי' הא'. דלפי' הב' קשה דהל"ל נחול ובאד"ר כדתנינהו בהדדי לעיל (לח ב) במשנה: **ד"ה** באבק הסופרים. נ"ל דלפירש הב' באד"ר יל"פ אבק סופרים שהסופרים מדבקים בו ניירותיהם והוא אבק הרחים עי' פסחים (סוף דף מב): **ד"ה** על שני דפי. וה"ה לכותלי הבית (ר"ל אם כותב על אחד מכותלי הבית) רחוקים (ר"ל האותיות זה מזה כו') והדר תני שני דפי פינקס (ור"ל דהן דומין לכותל אחד) וה"ה כו' והרע"ב במחכ"ת לא העתיקו כראוי: **תום'** ד"ה נתכוון. אפי' נתכוון לכתוב ז' אחד כו' כמו נתכוון לזרוק ב' כו' מ"ש מנתכוון לזרוק ב' כו'. לע"ד שנא ושנא. לפמש"כ בריש מכילתין דעקירה מרה"י הוי כמ"ש דאסור מדאורייתא. וא"כ ה"ה כתיבת אות אחד שהרי אם ישלים לו אות הב' יהיה חייב. א"כ הכא נתכוון לכתיבה דאיסורא. משא"כ לזרוק ב' כיון דינוח שמה שוב לא מיחייב אפילו אם ישלים אח"כ שהרי נח בתוך ד' ולהכי מותר לכתחלה לטלטל פחות מד"א כדלקמן ר"פ בתרא ואפילו לר"ל דח"ש מדרבנן נוכל לחלק לנידון זה ועי' לעיל (עג א') בהצריכותא:

דף קה ע"א ד"ה ורבנן. ועוד כו' כתב אות א' בציפורי כו'. עמש"כ לעיל (לה ב) בס"ד: **באו"ד** ואחת שחרית כו' נקיט לרבותא כו' והא דלא נקיט רבותא טפי דאפילו בב' שבתות מחייב ר"נ כדאיתא בספ"ג דכריתות. דהתם דוקא בשגגת שבת וז"ת ע"ש והכא אשמעינן בשגגת מלאכה:

פרק יג גמרא אמר רב מצובייתא. גי' התוי"ט היתה רב יהודה ע"ש: **ע"ב במשנה** שיעור המלבן כו'. ל"י מדוע שביק למיתני הגוזז דהוא מלאכה ראשונה שבצמר ושנוי תחלה בא"מ בפ' כ"ג והוה רבותא יותר דרחיק טפי מן טויה עי' לעיל (ע"ט) ובתד"ה אלמא. ובתוספתא רפ"ט תנא הגוזז חייב ג"כ במלא הסיט כפול ופסקה הרמב"ם בפ"ט הלכה ז': **תום'** ד"ה הא. עי' כה"ד ודעתם דצורך מצוה מיקרי צריכה לגופא. וצריך לחלק בין זה להא דאמרי' לעיל (לד) פוטר היה ר"ש אף במוציא אה"מ לקברו. והא צריך ליה לקיומי ביה מצות קבורה דהוה מה"ת עי' רמב"ם רפי"ב מהל' אבל ובל"מ. ומצות קריעה אינה אלא מדרבנן ע"ש ברפ"ח ובכ"מ:

דף קו ע"א רש"י בד"ה וברייתא ר"ש הלכך אין לך חובל ומבעיר שאין מקלקל כו'. לכאורה קשה לפ"ז מ"ק מ"ט דר"ש הא א"ל דמינייהו גופייהו יליף דנמנו באבות מלאכות ומשום דהוו במשכן ולא משכחת בהו אלא במקלקל ועי' לעיל (לו ב') בתד"ה אית דגרסי: **במשנה** ד"ה הצד שיוצא דרך חלונות. צ"ע דמוכח בגמרא דהטעם משום דמשתמיט ע"ש: **ע"ב בד"ה** השתא דאתית להכי. לאוקמינהו כו' ולעד"נ דהוכ"ת כו' הא בביבר מקורה כו' נשאר ג"כ להמסקנא. ותרווייהו דבילה בשאינו דרור וכ"מ ליסנא דהכא בצפור דרור תשמע דרק מתניתין דהכא. והשתא א"ש ליסנא דהשתא דאתית להכי בפשיטות ור"ל לחלק בביברים לענין עוף נוכל לחלק ג"כ לענין חיה: **ד"ה** הא בביבר קטן. מתניתין דהכא ודבילה. והא מתניתא דבילה בביבר גדול כנ"ל: **ד"ה** אריסא דאף בשעת הטל כו' שרי. ל"י מאין לקח לפרש דאף לכתחלה שרי הא כ"פ דשבת פטור אבל אסור. וכ"מ ממה שהשמיטו הפוסקים לד"ז דבשעת הטל פטור. משום דסברי דתגבים אין במינן ניצוד (עי' רמב"ם פי"ה הכ"ד) דלא כדעת רש"י בד"ה במינו ניצד. וא"כ אף בשעת השרב פטור והברייתא אתיא כר"מ. ואם איתא דמותר לכתחלה ה"ל לחלק. גם ק"ל מאי הוה דמתעוורות הא הצד צבי סומא חייב. וי"ל: **במשנה** ישב האחד עה"פ ולא מלאהו כו' השני חייב. לכאורה קשה לר"נ לעיל (לד ב) דאם אפיק חצי זית מכזית ומחלה חייב משום דההוא דאי שקיל מיניה תו פורתא לא יעמא ה"נ נימא דההוא הראשון (אם לא נשאר פחות רק כדי מלואו של הצבי) דאי הדר תו מיכסי קצת מן הפתח יהא ניצוד ובקל יש לחלק: **שם** אע"פ שעמד הראשון והלך לו. עתוי"ט שנתקשה דכיון שנתן השני מקום לראשון לצאת כבר דרך אותו מקום יוכל ג"כ הצבי לצאת וא"כ כשמלא השני אותו מקום ה"ל צד ולמה יהיה פטור. ועמ"א סי' שי"ו סקי"א שהשיג עליו ודעתו להתיר אף כה"ג כיון שכבר היה ניצוד ע"ש. וסברתו זרה מאד. ועי' תו"ח. ואנכי מצאתי בתוספתא ברפי"ג הצד צבי בחצר של ב' פתחים נעל הראשון אע"פ בא שני ונעל אה"פ (ר"ל הפתח הב') השני חייב והא' פטור. חזר הא' ופתח ונעל הא' חייב על צידה שניה. הרי מבואר דאף שכבר היה ניצוד מ"מ כיון שפתח הא' וכלתה שמירתו אם נעל אח"כ חייב. ועל התוי"ט אני תמה מאין פסיקא ליה שיוכל צבי לצאת דרך אותו מקום שיצא בו האדם. הלא עינינו רואות שעובי הצבי יותר מעובי אדם בינוני. ועתה י"ל כפשוטו ד"מ דחלל הפתח היה במכוון שיצא הצבי דרך בו. ובא הא' וסתם חצי חללו (ומלאהו ל"ד אלא דר"ל דמיעט להחלל עד שלא נשאר בו בכדי שיצא בו הצבי) והב' סתם חצי חללו הנשאר ולכן אף שעמד הראשון והלך לו ונשאר מקומו פתוח אין בו כדי שיצא הצבי ועד"ז דעת לנבון נקל למצוא עוד גווני אחריני וישמע חכם ויוסיף לקח: **שם** הא למ"ד לנועל כו' ונמצא צבי שמור בתוכו. ע' פירש"י והר"ן שנדחקו. ולעד"נ דתיבת שמור הוא חוזר לצבי הנזכר. ושיעורו ונמצא צבי שהוא שמור (דהיינו קשור כמש"כ הר"ן בא"נ ע"ש) בתוכו. דודאי אף שניתר אח"כ אין אומרים לזה שיפתח כמ"ש הר"ן ולענין קושית התום' מאי אולמיה כו'. נראה מפירש"י לקמן בגמרא דממעשה בנ"א מביא ראיה וכדאשכחן בכ"מ בש"ס והא מעשה בכ"י כו':

דף קז ע"א הצד נחש כו' וממאי דפטיר ומיתר דתנן כו' ועל עקרב שלא תישך. לכאורה קשה מהא דברכות (לג) מחלקינן בין נחש לעקרב (ועמש"כ לעיל קכ"א ב בס"ד) ונכון י"ל דע"כ שם דעקרב איש בית משום סכנה. דא"כ כל אימורי דאורייתא שרי ואיך יאמר על זה ריב"י אומר לו מחמאת (שם):

פרק יד במשנה והחובל בהן חייב שפירש"י. והרמב"ם מפרש דחייב משום מפרק שהיא תולדה דדש. ובאמת בקו"ב דפטור דעתו ז"ל אף שיצא הדם לחוץ כמ"ש הה"מ בפ"ח ה"ם. והקשה בתור"ע מהא דלעיל (עה) דפליגי ר"י ורבנן בפילא חלזון אי חייב משום מפרק ומפרש ר"א דפליגי באם יש דישה שלא בגד"ק הא כיון דאין לו שר לא שייך בו מפרק ע"ש. והנה בפיה"מ נזר הרמב"ם שפשט לפי שהוא מתחדש וחוזר לקדמותו ובחלזון פליגי אפי' בפצעו מת דאפי' כנה לא אמר שם אלא אפי' תימא שפצעו חי ור"י דבפצעו חי נמי מיירי ובמת לא יחזור עוד לקדמותו לכן טולכן כבל לחדש עוד פעם דס"ל לרבנן דהן דישה אלא בג"ק. ור"י באמת ס"ל דאפילו בחי דחוזר לקדמותו. מ"מ גם לא לחוץ חייב ובברייתא דחולין שהביאו פה הה"מ וכ"מ דמחייבת בשאר שקו"ר בילא הדם אתיא כר"י. ונט"כ אלא כסתם מתניתין דלא חלקה בין יצא לא יצא ונכון בס"ד: **תוספות** ד"ה הצדן. אבל בשמונה שרצים כו' שחמיהו ניצודין לצורך עורן. ובר"ן כ' מפני שכן אין דרכן להזיק וכל צידתן לצורך היא כו'. וק"ל דהא גם מהם יש שמזיקין את השדות ואת האילנות וכדתנן בפ"ק דמו"ק צדין את של בית (והם הנשמים) ואת העכברים משדה האילן ומשדה הלבן כו' ועכברין סוכן כמ הוריום (יג) ורסימי נינסו כו' לא משמ"יסו דאכלי אנ"ח קריין למבריסון כו' (תוס' בב"מ מ' בשם סירושלמי): **ע"ב גמ'** מניין לחובל שא"ח. עיין פירש"י. ותימה הכי כתוב לצון חבורה אבל חיוב שבת. ולעד"נ דלמנין חבורה שנזכרת בפ' המפנים קמב"ל ועל פלוגתת רבי (בנפיה) וכ"ע בב"ק (ס"ד פ"ד) קאי פ"ש. ומשום דאייריין בחבורה שאה"מ קבעה לם הש"ם הכא

דף קה ע"א גמרא א"ל שתואל לקרנא כו'. ז"ל תהי ליה אקנקניה. נ"ל הא דל"א ז"ל בדיק להו כליסנא דהש"ס בכ"ד הוא משום דאומנתיה דקרנא הוא דהוה תהי באתברא דחמרא בחוצות (קה) לכן א"ל הואיל דאתה בקי בתהיית היין ז"ל תהי ג"כ ביינו דהיא התורה שנמשלה ליין. ובחדושי לס' נת"ע הרחבתי קצת בזה: [שם ר' נתן אומר א"ל כו'. נראה דל"ל ר' יונתן דהוא בר פלוגתיה דר' יאשיה בכ"מ וכבר כתבתי זאת בהגהותי לב"ר פמ"ו אות ח' במ"ח]: **תוס'** ד"ה ומי הא אפילו נולה שבכנפים כו'. ל"י לאיזו כוונה הוסיפו מלת נולה. וכן רש"י ופרש מה היא נולה שלא נזכרת כאן ועמש"כ לעיל (מט): **בא"ד** וי"ל דבבהמה נמי אשכחן כו'. ק"ל דא"כ הא גם עור אשכחן דקרב בבהמה דהיינו עור הראש כדפירש רש"י שם בזבחים וי"ל: **ע"ב** רש"י במשנה ד"ה והלא. מפני שהוא כתעבד כו'. וכתב התוי"ט דהיינו אליבא דרבה בר"ה (לעיל עה ב). והתוס' כתב שם דמדרבנן אסור לכ"ע. ומש"כ וטעמא רבה איכא כו' דפח"ח וזה נעלם מהמ"א סי' שכ"א סק"ו ע"ש: **ד"ה** ואלו קודש שיתן התלח או נותן שמן כו' כל"ל:

דף קט ע"א גמרא אלא מאי אר"ה לר"א כו'. כה"ג בב"ב (לח): **שם** רוחלין במי גרר. פירש"י ואע"פ שהן מלוחים קצת אככי למיעוט בקיאותי ל"מ זה. ולעד נל"פ דאע"פ שהן אמים כדאיתא במגילה (ו) חמת זו חמי גרר. ודומיא דמי טבריא. **רש"י** ד"ה כל הימים. פד ביהא במקום אשבורן שנקווין ועומדין כ"נ דל"ל: **ע"ב** ד"ה ג' קלחים. דאגודה כתיב כו'. הן באיזוב דפרה דאיירינן ביה לא כתיבה אגודה רק גבי איזוב דפסח מצרים כתיב. אלא דילפינן לקיחה לקיחה משם. כדאיתא בתוס' סוכה (יג) ד"ה מלות: **ד"ה** וכהן ג' גבעולין. בכל קלח ג' גבעולין הנה מלבד שסותר א"ע למה שפי' בסוכה שם "גבעול לכל קלח, יותר תמוה דפי' דשם מוכרח כדהוכיחו התוס' שם בראיה נלחת. ונראה שרש"י פי' פה כן ממאי דקאמר ושומשוק הוא דמשתכח הכי. אבל לפי האמת כוונת הראיה נסמכה על סיפא דמתניתין דרי"א של שלשה שלשה וכה"ג מלינו רבות: **ד"ה** מאומצא בשר בגחלים. לקמן (קכח) פי' בשר חי. ומוכרח שם כן. וכן בש"מ. וע' בערוך ערך אמץ הב':

דף קי ע"א ד"ה ליסואר נגרי. חריץ של מים ידליג. לפ"ז לא א"ש כ"כ הא דבתריה ואי לא ליעבר נהרא ויותר נכון לפרש כאן כמו שפי' בע"פ (דף קיג) ד"ה לא תשוור ניגרא. וע"ש בפי' הרשב"ם: **ד"ה** הכי נפקי שמנוקין המעיים כו' כל"ל: [**שם** בסה"ע ד"ה לונה וד"ה אי לא ס"ל הד"א]: **ע"ב** ד"ה בונא תלא אגרוף. עמש"כ לעיל (ס"ו):

דף קיא ע"א גמרא והתניא כו' אבל מגמע ובולעי ק"ל מדוע לא משני ברייתא כרבי דאמר חומץ משיב אה"נ ביומא (ס"ד פ"א) ומתניתין כרבנן דמוכח שם דפליגי עליה ועוד ק"ל דלישני דברייתא איירי במזוג דמודו ביה רבנן כדאיתא שם וכדמוקי הרא"ש למתניתין דפ' כילד מברכין (מ' ב) ויותר קשה דהתם ביומא פסקינן דה"ה כרבי והכא מסקינן דמותר והלא מוכח דלרפואה קשתי וי"ל דכיון דמזוג שתו ליה אינשי לכן מותר לשתותו אף כשהוא חי משום דלא מינכר מילתא דיחלו יותר שהוא מזוג ושותהו כדרכו [ועי' בירושלמי דהירך כן]: **שם** וגימא תדלפני טיבול שרי לא"ט נמי שרי ומסקנא הכי הוא לכאורה האי סברא שמעינן לר' יוסי לקמן (דף קיז ב) במשנה. ורבנן פליגי עליה שם וקיי"ל כוותייהו ויש לחלק: **תד"ה** לא ס"ד וא"ת ונוקי הך ברייתא כו' כת"ד טב"מ כו'. המהרש"א הקשה אמאי לא הקשו דרבא גופי' מ"ל דטב"מ ולא הדר אלא מטעמא דהואיל ע"ש. לכאורה לפ"ז תהיה חז"ה ג"כ מטעמא דאדם נראה כמיקר. והא דנקטי לעיל חרי מילי ל"ד אלא משום דסגי בהכי. וי"ל דזה לא איקרי חורה אלא דל"נ להכא אבל מ"מ קיימא היא לענין דלעיל (ד' נג ב) ע"ש: **ע"ב** ד"ה האי מסוכרייתא וא"ת היכי שרי התם ליכנס בבגדים כו' כל"ל: **רש"י** ד"ה אע"ג ור' יהודה אוסר כו' ר"י מאן דכר שמיה לפי' ר"ת בתוס' לעיל בד"ה למימרא יש לכוונו. אבל רש"י בעצמו לא פי' כן:

פרק טו במשנה רש"י ד"ה כך כדי לקלרן כו'. ולעיל (ס"ד ע"ד) מפרש להתיר מרשת זו ולהוסיף ע"ז: **בגמרא** ד"ה וממא בסופו ופעמים שמתירה תשמע דלפעמים מניחה קשורה להזמם ומתיר ראש האחר וכ"כ להדיא לקמן בר"ד הסמוך ובאיסטרידא פי' וכשרולה להתיר מתיר הרלועה ונוטלה משמע דלעולם מתיר הרלועה מן האיסטרידא. וג"ל משום דספינה דרכה שתעמוד כשבאה לנמל איזו שבועות קשורה לכן אסור לכתחלה אבל נאקה אין דרך להעמידה קשורה אלא איזו שעות ביום לפוש ולאכול. ולכן אי לאו שאין מתירין לפעמים אותו הקשר היה מותר לכתחלה: **תוס'** ד"ה עניבה. אמאי ל"פ תדתניא כו' כל"ל והוא לקמן (קי"ג): **בא"ד** וי"ל דהתם כו' כמו שמסתפק כאן. ולפ"ז צ"ל שלגד הא' של האיבעיא קילא עוד עניבה מן קשר שיכול להתיר בא' מידיו. דעניבה שרי שם לכתחלה. והכא תני אין חייבין עליו דמשמע הא איסורא איכא כדדייק הש"ס לקמן:

דף קיב ע"א רש"י ד"ה מהו דתימא הא'. ותהוי קשר של קיימא כו' כל"ל ומה שכתב וכיון דלא ידעי כו' תמוה. דהרי מתניתין מתרת לקשור שתיהם דומיא דקושרין לפני הבהמה דרשב"י דמוקמינן לקמן בתרתי איסרי ופירש בעצמו דקושרין היום בב' לדי הפתח. וא"כ באיזה שיבטל עביד ביה ודאי איסורא. ועי' לקמן (קיג) בד"ה וקושרו בפרה: **ד"ה** שקיל גמי לח. דראוי לטלטול. ובסוף מכילתין פי' דגמי לפי שהוא ראוי למאכל בהמה לא מבטל ליה להיות קשר של קיימא ועיין מש"כ לקמן קכ"ה בס"ד: **ע"ב** גמרא וחזר וניקב כמוליא זית וסתמו כו'. לכאורה האי וסתמו שלא לצורך. ולעל גבי סנדל הרגישו רש"י והתוס' על הא דתני שם ותקנה לתגם ועמ"ש בעירובין שם: [**תוד"ה** נפליג. גופה דברייתא. הגרי"פ הגיה דמתניתין. עמ"ש בנדרים (כ"ו) בס"ד]: **ד"ה** עד. והא דתנן במסכת כלים פי"ז מ"ד כל"ל: **בא"ד** אלא מפרש מה שאמר למעלה הרימון לא גדול כו'. תמוה דמשנת הרימון לא גדול כו' היא שנויה במ"ה אחר הא דג' אחוזים. והר"ש כ' על פי' זה ולא יתכן כו' דהא קתני באידך בבא לא גדול כו'. ולעד"נ דהכא מפרש איכות גידולו ואמר שיהיה ג' אחוזים. והתם מפרש מקום גידולו (לפי שיש מקום מגדל פירות גסים ויש קטנים ויש בינונים כמו בת"ז שם רי"א הגדולה שבא"י כו' וכן במ"ח בכעדשה ובמי"ב בנגרים) ותדע דהתם קאמר ולמה הוזכרו רמוני בדאן ועוד דאורחיה דתנא כשרולה לשנות אגב גררא דברים כיולא בזה כמו דחשיב שם. חוזר לשנות את העקרי נקולר כדי לזווג אליו הנטפלים. וכמו דמשני הגמרא בנדה (מט) ע"ש. ומזה ק"ק בערכין ח' דמקשה שם הגמ' בכיולא בזה ולא משני כבנדה וכן בחולין (כ) דפריך על בני ר"ח מהא דכמלא כשר בשחיטה כו' ולא משני דל"ת לה רק כדי לזווג אליה הדומים לה ששונה אחריה אך גם בנדה שם מתרץ הגמרא עוד תירוץ אחר. וד"ת עניים במקום זה ועשירים במק"א. ועי' בסנהדרין סה א' בתד"ה ילא: **ד"ה** רבי. תמוה להרר"א כו'. ובגה"ש אגב שיטפיה הקשה ואת מדנפשיה ולא ראה בתוס'. ולעד"נ נראה לייסב ע"פ מ"ש התוס' בערכין (ג') ד"ה ערל דלהכי מביא שם הש"ס מימרא דר"א ולא מייתא ברייתא משום דר"א שגורה בפי כל יותר. וה"נ א"ל דמתניתין דסנדל היתה שגורה בפיהם כבר לענין אחר וכמו דמייתי לה לעיל. וכבר כתבתי כיולא בזה לעיל ברפ"ב ע"ש:

דף קיג ע"א גמ' אר"י א"ש הלכה כראב"י. עי' בכורות (כג ב) תד"ה משנת. וכאן לא ועיל תירוץ דשם. דהא כאן מסתבר טעמיה דדמי להנך דלעיל: **שם** והא מתחזי כרמות רותא כו'. כה"ג לקמן (קיז ב') והא מיחזי כרעבתנותא כו': **ע"ב** אר"ל למה כו' שכל מתי מבול נגערו לשם. אר"י למה כו' שכל מתי מבול כו'. נ"ל לגרוס בתרווייהו ואמר בו' שזה לראיה להא דלעיל. ובזה לא נלטרך להגהה שהוסיפו בד"ח נסמוך וי"א כאלו אוכל כו'. **שם** אמר. כיון דמילקי גזרו ביה רבנן. ק"ק לפ"ז מאי איריא בגל דוקא: **שם** א"ר אלעזר (כל"ל בלי י') דבר חכמה כו': **רש"י** ד"ה עומדות. שסכח כו' דשכחת קמה נמי הוי שכחה. הנה דלג מלקט שבדבור דלעיל לשכחה. תשמע דלא ס"ל לקט במחובר. אבל דעת הרמב"ם דיש לקט גם במחובר הבאתי דבריו בפ"ד דפאה מ"י: **ד"ה** ותחת כבודו. איידי כו'. וי"פ ג"כ משום דאייתא לעיל הא דר"י קארי למאני מכבדותי:

דף קיד ע"א ד"ה [חולץ כל שהוא חולץ כו' כ"נ דל"ל. ור"ל לאפוקי מרשב"ג דאמר עד כאיסר]: **ד"ה** מרדעת. לר' ישמעאל כו' וק"ל א"כ מאי פשיט ליה מר' יוסי דדילמא לר' יהודה אליבא דר"ש אף ממרדעת מלד אחד. וא"ל משום דלא אשכחן דפליגי במרדעת. או בכדי שלא להפליג במחלוקתם. א"כ ה"ל לפשוט ג"כ מהת"ק. ואולי להפליג במחלוקת אליבא דחד תנא שהוא רי"ש דחיקא ליה טפי: **ד"ה** חלבי שבת. כגון אברי תמיד של בה"ע. עתוי"ט ריש ברכות ד"ה הקטר חו"א: **ע"ב** ד"ה לא היו מבדילין בתפלה כו'. ובסוכה פי' על הכוס. וג"ל דכאן הולך בשיטת הסוברים בטור או"ח סי' תקנ"ט באם חל מילה בט"ב ל"י על הכוס להטעים לתינוק מטעם דאתי למסרך. ובסוכה אזיל בשיטת נכדיו רשב"ם ור"ת הביאום התוס' לקמן בפ' תולין ובעירובין (מ ב') ודלא כדעת הטור שם שכ' דלכ"ע בט"ב שחל במו"ש ל"י על הכוס. אלא דס"ל כיון דלא איקלע בכל שתא ל"ת לאסרוכי: **תוס'** ד"ה ליתקע. עי' מהרש"א שכ' ומיהו כו' לא הוו ידעי הך ברייתא כו'. נעלם מכ"ת דזוהי משנה בסוף פרק קמא דחולין: [**ד"ה** אלא (בסופו)· והכא מיירי כשעושה חתיכות גדולות וג"ל דלהכי נקט לישנא דגקינה שהונח על קלילת מחובר להורות דמיירי בחתיכות גדולות כמש"כ התוס' בחולין (טו ב) לענין לישנא דקינה. ובפע"ז דכלים דנקיט גם כן לישני דקיטוב יל"פ גם כן דלא מעכבי אלא קיטוב דקסמין גדולים]:

פ"ק טו דף קטו ע"א במשנה כל כה"ק מלילין מפני כו'. וכ' התוי"ט וטעמא דל"ש להליל מי. י אתרינא המפורש כו' בתמכ"ת ל"ד דהכא דמיירי למבוי שאינו מעורב הטעם פשוט משום שבות דלא עירבו. וגם לפי המסקנא בגמרא (קיז ב') דאתיא כר"א דבעינן בעינא ב' נמיין. מתוסר ג"כ טוד לחי הב': **רש"י** ד"ה שעונין גניזה. ומאן דאסר כו' בר מס"ת יוונית משום מעשה כו'. שביק דעת רשב"ג במשנה שם דסתיר בכה"ס יוונית ומטעם המקרא דיפת וגו' ותפס דעת ר"י שם בברייתא אליביה. משום דלישנא דואפ"פ כו' בכל לשון דמשנתנו וכ"ש לישנא דגמרא גבי פלוגתת ר"ס וכ"ת היו כתובים כו' בכל לשון משמע אף יוונית לכן השכיל להביא דעת ר"י דלדידיה אף יוונית לא התירו אלא בס"ת שמש"כ ברים דברים דכה כס"ד (ולפ"ז דבריו בגמרא בסמוך ד"ס לא נתנו שהביא דרשב"ג דמסכת מגילה הם שלא בדיוק) ובזה ינלל הרע"ב ממה שנמנס עליו בתור"ע על מש"כ ואיכא למ"ד ולא נתנו לקרות כו' הלא זהו רשב"ג דפסק כוותיה שם. דלפי האמור הוא ר"י אליביה ג"כ: **בגמ'** ד"ס אגינא נמ"ד. במסכתא מגילה אין בין כו' כל"ל: [**תוד"ה** לא. כשהן כתובין

עוד דסא שרי כו' כ"כ דל"ל]: **ע"ב** גמרא אליתא ת"ק ור' יוסי כו' כל"ל: **שם** בעא מיניה ר"ש כו' ס"ת שאין בו ללקט כו' א"ל אין מלילין. ק"ל מדוע לא הביא הש"ס לסייע ליה מברייתא דלקמן (קטז א') ס"ת שנמחק אם יש בו ללקט כו'. ועי' מהרש"א בתד"ה מיתיבי. ועמש"כ בחידושי גרכות (כו) בס"ד: **רש"י** ד"ה כומוס. קונטרסים בס"ד. ואח"כ מצ"ד היו כתובין: **ד"ה** כגון פ' ויהי בנסוע. שהוא ספר בעלמו. וכ"פ הרמב"ם בידים פ"ג מ"ס. ופסקוהו הפוסקים והיינו כרבי לקמן. ותמיהני דא"כ יהיה כ"ו ס"ק. ובכ"ד אמרינן כ"ד ספרים. מתמס תומשי תורה. חומשין. וי"ל: **תוס'** ד"ה אבל אע ג דבפ"ב דגיטין ק"ל דבר שמתקיים כו'. ק"ק מדוע לא הביאו מלעיל (קד ב') כתב בדיו בכם בסיקרא כו' חייב. כתב כו' ובכ"ד באינו מתקיים פטור ופ"ש בפי' הרמב"ם: **ד"ה** מגילה. ועוד תנן במ"ס כו' ולא ע"ג נייר מחוק. הגר"א ז"ל בהגהותיו למ"ס מחק תיבת מחוק. אבל לעיל (עט ב') בתד"ה תפילין מוכח להדיא דגרסי ליה ע"ש:

דף קטז ע"א גמ' איבעי להו הגליונין כו'. מפירש"י בסוגיא משמע דמפרש להאיבעיא לפי המסקנא כגון שהכתב של ס"ת נמחק. אם מלילין הגליונים של מעלה כו'. ובשלהי מגילה בתד"ס הלוחות מפלבי כגון דגיית להו מן הספר. והמ"א בסי' של"ד ס"ק כ"ד כ' לתרווייהו. דמש"כ או בנמחק הספר כוונתו לפירש"י. ובעמחה"ש שנה במחכ"ת שהפיא כוונתו על מקום הכתב: **ע ב** במשנה למבוי שאינו מפולש. ופי' הרמב"ם (והרע"ב אחריו) שיש לו ג' מחיצות ולחי. וקילרו במקום שה"ל להאריך דהא יקשה דהפי' אוכלין ומשקין נמי עי' לקמן (קיז) בתד"ס ועוד ובמהרש"א. וה"ל לבאר דס"ל כר"א דבעינן ב' לחיים בעלמא רק דבכה"ק בחד לחי סגי וכדמסיק בגמ':

דף קיז ע"א גמרא אר"ח ג' מחילות וב' לחיין כו' ותרווייהו אליבא דר"א. וכן לק' בשנויי דר"א ואפי' לר"א כו' וק"ל מדוע לא קאמר ולחי וקורה ואליבא דב"ש דהא גם ר"א שמותי הוא: **תוס'** ד"ה דשקיל הב'. תנא חשיכה כו'. עי' הגהת הגרי"פ וכן מדברי התוס' עלמם שחירלו דלא קאי אשבת מוכח דל"ג חשיכה. ועי' מש"כ בברכות (כד) בתד"ה והא: **ד"ה** אלא. ומשני אביי נראה להדיא דגירסתם היה במסקנא אלא אמר אביי. לא ר"א כבספרים שלפנינו וכן יותר נכון. ותימה על המפרשים והמגיהים שלא הרגישו בזה: **ע"ב** גמרא. אבל לס"ת בחד לחי סגי. נראה להגיה לכה"ק תחת לס"ת. ועי' בלשון התוס' ד"ה אלא בעבר הא' · **שם** פת הדראה. עפירש"י וכ"פ בפסחים (לו ב) וע"ש בר"ן שהקשה עליו ולגל"פ מלשון דראון (סוף ישעיה ודניאל יב) שענינו מתועב: **שם** והא מיחזי כרעבתנותא כו'. כה"ג לעיל (קיג):

דף קיח ע"א גמ' מדינה של גיהנם כו' וכתיב יום עברה היום ההוא. שם אינו מדבר מעונש של גיהנם. אבל יען אשר מלינו שם עברה על גיהנם כדכתיב תקות רשעים עברה (משלי יא) ופירש"י לגיהנם. לכן פי' יום עברה (כיום עברה דהוא יום הדין בגיהנם) היום ההוא (ר"ל דשלום פורענותם). [ובב"ב יו"ד סע"א ועמוד ב') ובע"ז (י"ח ב') מוכח דמגופיה דקרא דיום עברה משמע ליה דהוא גיהנם]: **ע"ב** אמר רב פפא לדידי תשדן ולא הוה בי עמש"כ לקמן (ק"מ ב') על איזה עובדא כיון בזה:

דף קיט ע"א יוסף מוקיר שבי הוה ההוא נכרי כו' כל"ל: **רש"י** ד"ה ומשלים להו. היה מזמן כו' על פתחו כל"ל: **ד"ה** ומוסיף גורא. דשאגא תדהר. כ"ה בר"ה (כג): **ד"ה** מכסף. להביא תמיד כו'. ומכתף ונפיק נראה דר"ל להוליא מן הבית אותן כלים ותפלים שלא היה לתפארת בית ומאי דקאמר ועייל ברישא עי' תוס' ריש פסחים ד"ה יכנס: **ד"ה** תריסר עליתיה. צ"ל תליסר. וכן הגיה הגרי"פ בברכות (כ') בתד"ה תליסר. אבל מלאנו ג"כ תריסר בכ"מ לגוזמא (לעיל נד ב') תריסר אלפי עגלי כו' וכ"ה בתוס' יומא (סו) ובע"ז (יג) ובבכורות (נג) אכן בבילה הגי' בגמרא תליסר. ובב"מ (מו) ר"פ ה"ל תריסר אלפי זוזי וש"כ בב"ב (קמט) דאיסר גיורא ה"ל תריסר אלפי כו': **ד"ה** רב ששת. במקום שיגיע שם החמה כו' כל"ל: **ע"ב** גמרא דברים שב"א מתכסין בהן כשמלה. פירש"י בזה אינו מכוון בלשון הגמ' ול"כ לפרש ע"פ הא דאיתא לקמן (קמה ב') מפני מה ת"ח שבבבל מלויינין (פי' במלבושים נאים) לפי שאינן בני תורה. הרי שע"י תורה מכבדין אותן כמו שהיו מלובשין בשמלות נאות ולכן שפיר נופל כל דברי תורה שב"א מתכסין בהן כשמלה:

דף קכ ע"א הבא ביר"ש עסקינן ול"כ ליה דליתהני מאחרים ועפרש"י וג"ל לכוון זה להא דאמרינן (בב"מ כד ב) גבי מליאה דאפילו לאחר יאוש חייב להחזיר משום לפנים משו"ה: **רש"י** ד"ה אטעייא דהא מעט מעט הוא נופל ומטפטף בו כל"ל. ועי' מהרש"א ומה שנדפס בשמו בגליון דל"ל ומטלטל שבוש: **ע"ב** ד"ה לייט על כל התורין כן ומלישנא דהש"ס בסמוך משמע דעל דתנא להך ברייתא הוא דקלייט:

דף קכא ע"א גמרא ר' יוסי כו' א"ל לטבול. הגרי"פ הגיה אינו יכול ותמוה שלא עיין בתוס' כאן ולעיל (קיא) ד"ה לא ס"ד: [**שם** שהרי שנינו כו' ועד ואל תכבה. ומאכל ואילך הוא פיסקא]: **רש"י** ד"ה טבילה בזמנה מלוה דכתיב והיה כו' (ביומא ח') פירש מקרא דוחטאו ביום השביעי ורחץ וכ"כ התוס' שם והאי קרא דלפנות ערב דרשינן ליה בספרי הביאוהו התוס' (בנזיר סו) בד"ה אלא תנאי וע"ש בד"ה במאי קמפלגי: **ע"ב** גמרא זבוב שבמלרים ולרעה שבנינוה (היא הבירה שבאשור) ובזה יתפרש יפה קרא (דישעיה ז) ישרוק ה' לזבוב אשר בקלה יאורי מלרים ולדבורה אשר בארץ אשור כי כי לרעה מין דבורה היא ועושה דבש כמוה (מכשירין פ"ו מ"ד): **שם** ועקרב שבחדייב ונחש שבא"י כו' הן לשיטת רש"י ברלין אחריו כל המזיקין (ההורגין) בחזקת סכנה ובאין רלין אחריו אף בחמשה המנויין כאן אין סכנה ולשיטת התוס' אף ברלין אחריו אין חשש סכנה רק בה' מינים הללו ולפ"ז לכאורה קשה הא דמחלק (בברכות לג) בין נחש לעקרב סתם לענין הפסקת תפלה באין רלין אחריו וברץ אפילו נחש פוסק כדהביאו התוס' בשם ירושלמי ודעת הסמ"ג הביאו המ"א סי' קד סק"ב דלא התירו להפסיק רק במקום חשש סכנה ולריך לחלק דכרוך על עקיבו שאני: **רש"י** ד"ה והלא מוכנת לכלבים ול"ל כו' יפנוהו משם וכ"פ לקמן בד"ה תיפוק ליה ולפנייה לולי ד"ק הגל"פ דהקושיא היא דמאי קמ"ל מתני' כיון דהיא עלמה ניטלת פשיטא דניטל כלי לצרכה: **ד"ה** ומאן לימא לן וכל מתניתא דלא מתניא כו' ולא מותבינן מינה הוא (בחולין קמ א):

דף קכב ע"א גמ' ת"ש עיר כו' אם רוב ישראל ימתין כו' במשנה שם מסיים מחלה למחלה ימתין כו'· ול"י מדוע לא הביא הש"ס האי סיומא כמו שהביא בסמוך בקושיא מהברייתא דנר דממנה הקושיא יותר חזקה ואולי סמך הש"ס דהמשנה ידוע לכל והוה כמו וכו':

פרק יז ע"ב רש"י ד"ה נוטלין משמע כו' מהכיר ליר שלהן כ"נ דל"ל עי' (עירובין יא ב) וכ"ה בלשון המהרש"א בתד"ה לעולם: **תוס'** ד"ה רחת ואין לומר דמשמיה דשמואל כו' כל"ל:

דף קכג ע"א רש"י ד"ה שאסור לטלטלו טרגים וטיסני כל"ל עי' מו"ק (יג ב)

דף קכד ע"א גמרא אמר רבה לצורך דבר שמלאכתו להיתר כו' שלל"ל כו'. משמע לכאורה דמפרש לצורך ובלל"ל דמתני' קאי תרווייהו על דבר שמלאכתו להיתר וא"כ שמלאכתו לאיסור לא הוזכר דינו במשנה כלל וכן לאוקימתא דרבא יקשה כזה לכן נראה דהכי מפרש למתניתין כה"כ נטלין אבל יש מהן לצורך דוקא והוא כלי שמלאכתו לאיסור ויש דאפי' שלל"ל והוא שמלאכתו להיתר ופירוש דלצורך ושלל"ל הוא לכל חד כדא"ל ויתכן עוד לומר דמשנה זו היא ביאור לדברי ר' יוסי דלעיל דאמר סתמא כה"כ ניטלין ומפרש השתא דכה"כ ניטלין שאמר יש מהן כו' כל"ל: **שם** למר אליבא דר"נ כו'. עיין מהרש"א דמקשה לרבא נמי תיקשי כו' ע"ש ותמוה דהא לרבא אין חילוק בין טורך גופו לטורך מקומו ועי' תוס' לעיל ד"ה מקלוע ואולי ע"ש בדבריו וצ"ל לרבנן נמי תיקשי: [**רש"י** ד"ה א"ל רבא כגון שזה המשמיש מיוחד לו והרע"ב מסיים כגון סכין לחתוך בו בלבד בלי ולא לגמוך כו'. וג"ד דאפילו לחתוך בו לא בכי אלא דבלים שדרכן לחתוך בו כגון אוכלין כדמוכח בעירובין (לה) וכדפי' בעלמו שם]: **ע"ב** ר' אלעזר אומר אף של תמרה כו' כל"ל בלי': **שם** אא"ח הכי איתמר אמר רב יהודה כו' כל"ל: **שם** וכנא אמר אפילו בר"ה ועפרש"י וג"ל דאזיל לשיטתיה לעיל (קיא) לאחר שהדר ביה דאמרינן כואיל מזמן לזמן וה"כ ממקום למקום אבל לפ"ז יקשה קצת מדוע לא הביא זה הש"ס שם לראיה דהדר ביה מהסיא:

דף קכה ע"א רש"י ד"ה שהוא לאידך ניסא בסיפו וכ"ה דאינו מחוסר נתילה כל"ל וכן העתיק התוי"ט שם בכלים: **שם** בסה"ע דבוית בסים לאבן בטבלתה. לכאורה זה סותר למש"כ לעיל (מט) במשנה ד"ה נוטל כיסוי ועי' (נא) תד"ה או שטמן

[**דף קכו ע"ב גמרא** נגר הנגרר נמי קתמה היא. עי' תוס' ריש בילה ד"ה גבי]:

פרק יח במשנה רש"י ד"ה ומפנין תרומה טהורה דחזי לבהמה כהן עי' ב"ת (ל) בתד"ה והדמוס שכ' דאסור משום הפסד תרומה אלא נ"ל דחזי לאדם לכוס אבל גם ז"א דתנן בפ"ח דשביעית מ"ב לאכול דבר שדרכו לאכול והביא הר"ש שם בשם הירושלמי דבא גם לאפוקי לכוס חטין חיות וסיים שם במשנה וכן בתרומה וכ"ש לכוס שעורין חיות דאסור. ע' ב"ת בשם הרי"ק בפ"י מה"ת ה"ז וגם נלא דברי התוס' דב"ת סג"ל קשה לר"ת דמוקי לה כר"י דכיון דלאדם איכה לאויס אע"ג דחזי לבהמה אסורה בטלמול לדידיה כדמוכח לקמן בס"פ נוטל גבי הא דרבא דאמר דחזי לאומלא ע"ש. ולפמש"כ בס"ד בסוף מכילתין המתניתין דמתתכין את הדלועין ע"ש כוה א"ש זה גם מש"כ עוד במאה דאפי' לבהמת כהן נ"ת בשבת דאע"ג דכמול חזיא כו' עיין בתוס' בפרק אין לדין (כז ב) מה שהקשו עליו ופי' טעם אחר וכ"פ הר"ן בכאן: **שם** ומע"ש והקדש שנפדו ובגמ' מוקי להו בלא נתן חה"ח דאינו מעכב וק"ל לר' יהושע (בהזהב כד) דמדרבנן אסור לאכול משום פשיטותא אפי' בשבת ופסק הרמב"ם כוותי' בפ"ה מהל' מע"ש הי"ב מדוע לא יאסר בטלטול כמו טבל דרבנן ומתני' א"ל דאתיא כר"א או כהכרעת רבי שם אבל על הרמב"ם דפסקה קשיא: **בגמ'** אכ"ת ד' מס' א"כ כו' כזה מפני כ"ת (ובב"ק קיח ב) וע"ש:

דף קכ

דף קכז ע"א גמ' ת"ש דתני חדא מפנין אפי' ארבע וחמש קופות של כדי כו' מ"ל בהא קמפלגי כו'. לכאורה קשה מנלן דפליגי הלא ליתא דברייתא הא' הוא תכון לגירסא דמתניתין דעלה מיבעיא א"ד למעוטי מאי מדיף ואולי דדייק הש"ס הוא ממה דשני הברייתא לישנא דמתני' מתבן ותבואה לכדים הוא לא במפינן דאף דהיין והשמן כמה ככר בכדים ויוכל להפנותן גמו שהם מתויב להכינן כד' וה' קופות בכדי למעט בהילוך ובזה לא נצטרך עוד לריש דברי התוס' ד"ה דכ"ע: **שם** ועמד רבי את כה"ב טולה לא שהניחם במקום אחד דה"ל מעמר אלא שהניח כאו"א לבדו או שלא נדלו באותה שדה דאז א"ת משום מעמר כמ"ש התוס' (ביצה ל"ד ל"א) פרש"י וכרמלית הוא ובפחות פחות מד"א ועי' בש"ע סי' שמ"ע דגב זה אסור וצ"ל דהכא שרי משום שבות דשבות במקום מצוה: **ע"ב** רש"י ד"ה כל היכא דאמרינן מעשה כו'. בגה"ן (בתמורה מו ב) מביא בשם הגר"י מקראקא בכוונת רש"י לייסב דהא קיי"ל כריב"ב דב"ק מותר בד"ת וא"כ למאי הולכך לטבול ערב שבת לתלמידיו לכן פי' דכל היכא כו' או ריב"א והוא שתם ר"י ואיהו ס"ל בברכות דב"ק טעון טבילה לד"ת ותמיהני דמה יענה בעובדא דר' יהושע בסמוך דהא קיי"ל גם דאפי' זבין עצמן מותרין בד"ת לכ"ע וכ"ש לינורא ודנכרים שאינן כזבין אלא מדבריהם: **שם** בגמ' וא"ר תנא בש"א כו'. נ"ל דבא בזה לתרץ דלא תקשי פשיטא דהא כבר אשמעינן תרומה מטעם דחזיא לכהן ודמאי נמי חזיא לעני להכי מייתא הא דר"ה לומר דאתי לאפוקי מב"ש וזה רגיל הרבה לאשמעינן דקולא מה שכבר שנה במק"א כמ"ש התוס' בריש ברכות ואגב הכא מייתא לה להא דר"ה גם בש"ד ועי' תוס' (סוכה לה ב): **תוס' ד"ה כיון** אבל התם ל"ת מחמת גריעותא. מזה נ"ל שהגירסא בר"פ במשנה מפני שהוא מאכל לעזים עקרית ולא כגי' המשנה שבירושלמי ושבמשניות לעניים ואולי יש לחלק דתורמס שאני דהוא חשוב מאד לאחר שליקה ז"פ (ביצה כה ב) וע"ש בפרש"י רק שקודם שליקה הוא מר וצ"ל לעשירים וא"כ דומה קצת לתרומה ורק איסור שליקה בשבת הוא דרביע עליה ודוחק. אך ק"ל על חילוקם מהא (דעירובין כח) מדמי הש"ס גודגדניות לחבוצי בנים להא דמערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה ע"ש וי"ל ועוד קשה מהא דאמר שם (ל ב) כמאן אזלא כו' לפי מה שהוא אדם וכמזון ב"ש לעירוב כו' סומכוס היא הא לפי חילוקם דהכא מני אתיא אפילו כרבנן וצ"ע דקשה עפי לתירוצם הא' שבתוס' שם ד"ה תרגומא ע"ש:

דף קכח ע"א גמ' דרחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו והרמב"ם והר"ב כ' דכתיב ונתן אה"ע כו' דבר הניתן מיד ליד ועתוי"ט ודרשה זו תמוה דבכ"מ מצינו בקרא נתינה בקרקע כמו לזרעך אתן את הארץ הזאת ועוד רבות ועיין (ב"מ ט ב): **שם** איזוב אברתא. עיין לעיל (קט ב) ונע"ק: **שם** והא ההוא דא"ל מאן בעי קורנית אלא כו' קורנית תני כ"כ דנ"ל: **תוס' ד"ה** דג א"ל כרש"י כו' ובשר תפל מותר כו' מפני שהוא מאכל לחיה וכן לקמן בריש ע"ב משמע דאי אית ליה חיה לכ"ע שרי וכדאמרי' לעיל אי א"ל פילין אמאי לא וקשה מלקמן (ס"ד קמג) למימרא דרבא כר"י ס"ל והא"ר לשמעיה כו' ועדי מיפיה לשונרא ולשברתם בחזי לשונרא אף לר"י שרי ועי' בר"פ כ"ש ברש"י ד"ה בהמה אי תשייר ועמש"כ לקמן (קנו ב): **ע"ב משנה** מדדין עגלין וסייחין. כתב התוי"ט דלמאי דפסק הר"ן לחלק בין גדולים לקטנים ניחא הא דל"ח שאר עופות ע"ש ותמוה דמאי ניחא הא גם לדעת הר"ן שוים בהמה ועוף דבגדולים שרי אף בר"ה ובקטנים לא א"כ יאמר הקושיא מדוע שייר שאר עופות והמחוור הוא משום דבעופות יש תרנגולת דאין מדדין להכי לא תני לכו: **רש"י** ד"ה מדדין ומנענע לו ברגליו ובד"ה אשה כתב והוא מניע ברגליו. צ"ע טעם שינוי פירושו: **ד"ה** דמקפיא ומיהו בר"ה לא כו' דשמא כרבנן כו' דבאדם מודו כו'. וק"ל מדוע לא הביא הש"ס מזה סיוע לרבא שם דאמר הכי ועמש"כ (בברכות כו) בס"ד:

דף קכט ע"א גמ' עבדי ליה תבשילא דטחלי. עפירש"י. ועי' חולין (ק"ע ב') תוד"ה נדה: **שם** רש"י ד"ה בר תלתא ערפי שמשנה אמו מתנקלש. אולי צ"ל מתנלקש:

פרק יט דף קל ע"א גמ' מאי עדים שראויין להעיד במקום אחר. נ"ל דר"ל לאפוקי אם הם קרובים זה לזה דפסולי לעדות ביחד בכל מקום. עי' ספ"ח בגיטין במשנה בליבנא דר"ט]: **שם** לוי איקלע לבי יוסף ריבנא וכ"ה (בחולין נד קטז) ובמדרש איכה בפסוק ותזנח איתא יוסף ריבא (וע"ש דהוה לייד) וסיים שם וק"ק ליה יוסי ריפא אלא דלא הוה מאכליה אלא מוחין דעוף וקרוב לומר שהוא הוא ובגמרא ע"כ וצ"ל ריבא: **שם** והביאוהו בשבת שלא בדלין ר"א כצ"ל ומה שהגיהו ביניהם בד"ת דרך גנות ודרך תליו הוא שבוש וכן ליתנייהו ברי"ף ורא"ש וכ"כ מהתוס' לקמן פ"ב ד"ה בדלין ר"ש: **ע"ב** דילמא אגב שיטפך. (פי' מרוצתך ומרדתך בגירסא) רהיט לך גמרך (פי' ברהט ממך הגמ') נ"ל הא דגמרא מר' הושעיא וגי' רש"י ופירושו דחוק: **רש"י** ד"ה קרפיפות ואם יותר ולא הוקף לדירה כו' לגבי חצר לטלטל ב' אמות בזה וכ"א בזה. לכאורה זה יש לאסור דכיון דל"ס לדירה נקרא כרמלית ואסור לטלטל מרה"י לכרמלית וכ"כ להדיא בעירובין (ל ב ולא א) ובפירושו שם והא דבעי כמי ב"ת שם (ג א) ב"א נגג וב"א בחצר מהו ופרש"י תקרה של הכסדרה יותר מב"ס היינו דוקא לרב שם דאמר דאף בגג אין מטלטלין בו אלא בד"א לרבנן כפרש"י שם וא"כ גם הוא הוי ככרמלית וכ"כ התוס' ר"ס שע"ב אבל לא הוקף לדירה אסור לטלטל ממנו לחצר שהכי כרמלית הוא ומקרפף לקרפף כו' יותר מכאן יכול לטלטל ב"א בזה וב"א בזה ותמיהני על הרב"י שם שהעתיק דברי רש"י הללו ע"ד הטור ולא הרגיש שחולקים הם ויותר אתפלא על התוי"ט פ"ט דעירובין מ"א שכתב בשם הטור כדעת רש"י שלפנינו: **ד"ה** מהו לטלטל ולהוציא מן החצר לתוכו פשיטא לן דאסור. מש"כ המהרש"א דלר"ש היינו בכלים ששבתו בתוך הבית לכאורה הם ג"כ פשיטא דאסור לטלטל אף בתוך המבוי חוץ לד"א אבל מ"מ לדעת רש"י יפה כוון שהכי כן כתב בדבור הסמוך דבחצר שלא עירבו מותר לטלטל בכולה אפילו כלים ששבתו בתוך הבית והוציאן דרך מלבוש לחצר ומה שהעלה בגה"ש בלע"ב מהא (דעירובין נא) בכותבא ובודרא י"ל דס"ל ז"ל לחלק בין אותה חצר ובין מחצר לחצר ועמש"כ שם (נא ב) בתד"ה וכלים אמנם לכאורה יש סתירה לזה מהם (נא) וכלים ששבתו בחצר מותר לטלטלן בחצר דמשמע דשבתו בבית לא אפי' באותה חצר ע"ש בפרש"י: **ד"ה** מותר לטלטל בכולה. מש"כ המהרש"א בשיוס דבריו וכ"מ מחמיר טפי מגג לחצר ש"ר משום דא"ת שוה. נ"ד דלר"מ אפי' מגג לחצר שלו אסור עי' רש"י שם (ר"ד נא) ומטעם גזירה דתל בר"ה: **תוס'** ד"ה בכלון כ"ם. או ד"ת מחצר לחצר. תמוה דזה לרבנן נמי שרי עי' (עירובין נא) רש"י ד"ה לדברי חכמים וכ"כ התוס' שם בש"ד הקודם ואדרבה הם למדו שם דלר"מ שרי מדברי חכמים ע"ש וא"ל דכוונתם דלרבנן אסור מיהא כשעירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן עיין בתוס' שם (עו ב) ד"ה ובלבד (ולר"ש שרי אליבא דשמואל וריו"ח שם) דא"כ מנ"ל דלר"מ שרי בעירבו:

דף קלא ע"א רש"י ד"ה תביאו רבויא הוא דהא כו' ותביאו יתירא הוא. הן בר"פ כל קרבנות דרים מתביאו ג' דרשות (ועי' ברמב"ם בפ"א מהל' תומ"ם ה"ב ובכ"מ) וגם לישנא דרבויא משמע דרבינן כמה דברים: **תוס'** ד"ה תאמר שהרי בעצרת יהיה כו' קטורים. ק"ק ומה בכך יקצור קודם אבל לשמה. ואולי משום דאם נילף מעומר תצטרך שתהיה בליל יום הבאתו כמוהו ומש"כ א"כ כו' עי' מהרש"א ומש"כ דהוכיחו התוס' דע"כ משמעו דהקצירה גופה מצוה כו' תלמוד ערוך הוא בהדיא (במכות ח ב) דאינו ממעט קציר העומר רק מחמת שאם מצא קצור קוצר ואלת"ה מרישא נמי ע"ש ודע דמשמעות הגמרא והתוס' והמהרש"א דאף דבשת"ה לא בעינן קצירה לשמה מ"מ אם לא קצר מקודם קצירתו דוחה שבת לר"א ודלא כמהר"ם: **ע"ב רש"י** ד"ה ונכתוב רחמנא בהדיא בתלה כו'. נראה דנדחק לפרש כן כאן ולא כדפי' לעיל דהקושיא היא רק אעומר ושת"ה משום דלא א"ש הא דדמי שכן נוהגת בנשים דהא גם הם מתירין לנשים אה"ת במדינה ובמקדש כלאנשים. אמנם משום הא לא איריא דיל"פ דהשקלים אשר מהם מביאין העומר וש"ה ל"ג בנשים (שקלים פ"א מ"ו) וגם בעבודתן כהנת אינן כשירות: **ד"ה** וגמרי מהדדי מה ת"ל בחדש השביעי יהיו כו' מוות. וכ"כ התוס' וצ"ע דהא מסקינן שם דילפינן מגז"ש [שוב מצאתי להצ"א שם בשסם שעמד בזה וע"ש]: **תוס'** ד"ה אי. א"כ מילתא דאתיא במה"ל ערת וכל"ק. ד"ז נשמע ממכן המל"מ פ"ד מהל' מלוה דה"כ מזבחים להיפך ולא זכר מדברי התוספות שלפנינו:

דף קלב ע"א גמ' מה למילה שכן נכרתו עליה יג"ב. לכאורה המ"ל שכן כרת עיין מש"כ (בפסחים נ"ב בס"ד) ואולי לה"ק כ"ע בכדי שלא נילף מינה אף פסח ועי"ש בתוס' (ס"ח ב') בד"ה ומה שחיטה: [**שם** א"ל ר' אלעזר בן עזריה עקיבא כו'. הגרי"פ העיר למחוק ב"ע. וצריך להגיה ג"כ אליעזר ביו"ד]: **שם** ה"מ מעיקרא מאי קס"ל ולבסוף מאי קס"ל ה"ק כו'. לכאורה י"ל בפשוט דמעיקרא הוה ס"ד כהא"ג ולבסוף ס"ל כדלתי ליה הש"ם וצ"ע: **רש"י** [ד"ה עקיבא. דכתיב ועל כל נפשות מת לא יבא כ"כ דנ"ל דנפש כתיב גבי נזיר ועי"ז אנו דנין]: **ד"ה** ביום ואפילו בשבת ולר"א כו' ופק"ל לא אתיא ליה מק"ו כו'. לכאורה ממכשירין דכתיבי בהדיא איכא למילף בק"ו ואי משום דאי לאו הלכה לא הוה מוקמינן ליה למכשירין לכה"פ הוה מוקמינן ליה למילה עצמה ותיתי מינה: **ד"ה** מחוכ"פ. יולדת כו'. ביולדת לא נאמר וביום: **ע"ב** גמ' מחוסר שנילה לכאורה מחוסר עוד טובא לפרים תגלחת שניה וטבילה וקרבן ודוחק לומר דקרא לא מצריך כל אלו אלא בנרפא מאליו וכדכתיב והנה נרפא כו' אבל לא בנקצצה ולא איסתמיע שום תנא לאשמעינן חדוש דין כזה ואולי תלמא פסיקתא נקט מה דנוהג אף במוסגר: **שם** נגעים טהורים מא"ל דאפי' הם פסולים לעבודה (בכורות מה ב במשנה):

דף קלג ע"א גמ' ואביי אליבא דר"ש האי בשר מא"ל כו' ועל לעשות לא פריך. ואולי דהתם נמי במתכוון לקוץ ואשמעינן דעי"י גרמא מותר עיין לעיל (לד ב) פלוגתת ר"ג ור"ש באחת מסלש וכנ"ת פ"י מהל' ע"ל ה"א ביסוב השגת הראב"ד או י"ל דמוקי ליה לעשה עיין לעיל מד"ה האי עשה ובמל"מ בס הלכה ה': **שם** ר"א אומר כו' ואין עשה דוחה ל"ת ועשה. עיין מהרש"א לעיל בתד"ה האי עשה בהקשה דנילף מדדתי לדעת דהוה ג"כ עול"ת ואף למש"כ התוס' (ביבמות ה) בד"ה שכן דס"ל ש"כ הבאים כאחד וא"ת ע"ש דבבכורות (מט) משמע דלגופייהו תלמדין אליבא דרבנן ולר"ע מספקא ליה וכה"ג כתבו התוס' (ביבמות ו) בד"ה טעמא ובד"ה שכן: **רש"י** במשנה ד"ה טרך דרך מלבוש לנעוצו כו'. ולכאורה תרתי דסתרי דאם הוא דרך מלבוש אין בו איסור כלל אפילו מדרבנן ולנעוצו כו' אי אפי' אין דרך מלבוש כמו לעיל (קכח ב) לענין שמן מביאה

בשעה) הוא איסורא דרבנן ואולי אף דרך מלבוש אסור דהוה כהעברה לעיל (סה ב) אבל מ"מ קשה דל"ל כלל לשמעת דדרך מלבוש ואולי בכדי דליהוי שבות דשבות אבל משמע דדרך כה"ג אסור וכ"ה המ"א סי' של"א סק"ח וא"כ הוה בלא"ה שבות דשבות והגרע"א הקשה דמ"ש מכמון דשרי ללעוס בשיניו דהוה עמיכה כלאח"י וה"נ הוה הולאה כלאח"י ואפילו מרה"ר לישתרי ולי שנא ושנא דהתם לצורך רפואה (וביותר תמיהני על כתה"ג דלקמן פ"ב בפיסקא דמוללין קאמר הש"ס דהוה שבנה וע"ש בתד"ה לועס) והכא לצורך מילה דמכשיריה קודם המילה אינם דוחים אפי' שבות: **ע"ב** גמ' דרשה רבא כו' מניומי אסיא כו' וכן בע"ז (כח ב) אמר רבא רפואה מעמיה (ובחלק ס"ד לע) אמר רבא כגון הכי דבי בנימין אסיא וקרוב לומר שהוא אחד ובאיזה מקום ע"ש:

דף קלד ע"א גמ' וכמון ביו"ט דחזי לקדירה יין כו' לחולה. נ"ל דמטעם דהואיל קאתי עלה עי' (פסחים מו ב) פלוגתת רבה ור"ח בזה וכן לשון הרמב"ם בפ"ב מהל' מילה הואיל וראוי לקדירה וכ"ה לשון הטוש"ע ואין סתירה ממש"כ התוס' שם בפסחים דדוקא מילה שי"ב ל"ש: **ע"ב** במשנה ומזלפין. התוי"ט כתב שהוא מלשון אחמי ע"ש ואני אומר שמקורו הוא מלשון עברי מן דֶּלֶף כי הז' והד' מתחלפין. מל"ט לל"א כמו זכר בל"ט דכר בל"א ודומיו הרבה: **רש"י** ד"ה ספק כגון כו' וספק בן ט' ובברייתא לקמן (קלה) איתא ספק בן ז' ס' ב"ת ולכאורה ה"נ דהברייתא דוקא נקטא הכ"ג דתרווייהו ספיקי מיעוטי נינהו אבל בגיור רש"י יש לן למיזל בתר רובא דרוב נשים לט' ילדן (יבמות לז) ואולי סברייתא כרבנן דרשב"ג לקמן (קלו) ורש"י מפרש אליבא דרשב"ג דפסיק לקמן כוותיה ועמ"א סי' ש"ל סקע"ו: **ד"ה** אלא אי אמרת בשני סימים. ורש"י מניין לו דלת"ק בשני מרחיצין רבא ל"ת אלא מרחיצין ביום הראשון ולישנא דאחר המילה משמע נמי בסמוך (עיין בר"ן בכוונת דברי הרמב"ם שהביא) ונ"מ לדעת הרי"ף והרמב"ם כפי שהבינם הר"ן דאפי' לראב"ע ג' דוקא ולא ב' אלא אפילו להחולקין דר"ש שני לת"ק נאמר ג"כ כ"ש שני דמזלפין אבל לרחוץ אין לנו:

דף קלה ע"א גמ' ודילמא ת"ק ד"ה א"מ קאמר א"כ לאשמעינן ת"ק טעמא דר"ש אל"ע. לכאורה יקשה מכאן על מש"כ התוס' (בעירובין כ"ד יג) דכיון דקאמר ת"ק ל"כ בדין הוא שיש לו להשיב ולומר נחלקו ולא היה דע"כ ל"א כן אלא היכא דת"ק ג"כ אמר דנחלקו בד"ז רק דבאיזה פרט בזה הענין גופיה הושוו בזה יש לו להשיב דגם באותו פרט נחלקו. אבל הכא דת"ק אמר של"ג כלל בד"ז שפיר מקשה מאי אשמעינן דר"ש חולקין בד"ז ועמש"כ בכפ"ד דמקוואות: **רש"י** ד"ה אנדרוגינוס ולקמן יה פריך כו'. כבר גלה לנו הטעם בפי' המשנה: **ע"ב** גמ' ומי שיש לו ב' ערלות כו' ת"ק מחללין כו'. עמש"כ בזה (ביבמות עב):

דף קלו ע"א גמרא ואלא הא דתניא ספק בן ז' כו'. הוא לעיל (קלה א):

פרק כ דף קלז ע"ב תד"ה דר"א וכי שרי ליה כו' אלא מדרבנן כו' כדאמרינן בכילה. לכאורה גם הכא בסמוך מסקינן דאינו אלא מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ועמש"כ לקמן בר"פ חבית וי"ל:

דף קלח ע"א ד"ה מי שמרת. מה שנדפס בגליון בד"ה נסתר מסוגיא דלעיל (קב) ותוס' (ג) ד"ה בר מהני ועמש"כ לעיל (נט ב) ויתיישב ג"כ הא (דס"ב):

דף קלט ע"א רש"י ד"ה אי בעלי יהירי. נראה דל"ל כפרסיים הללו. פי' לעיל (לד) ובפירושו שם: **ע"ב** ד"ה מת ביו"ט א'. עיין מהרש"א ולישובו קשה דלמאי מייתא הש"ס הך עובדא דמעון דמזה לא מקשה מידי אבל פשוט דהש"ס פריך דלמה לא שלח להם לך היתר בדאיסתפי וגם מדשלח להו לא ביו"ט א' ולא ביו"ט ב' ואם מת ביו"ט א' הוה שפיר איסתפי ביו"ט ב' ולישני לכה"פ ע"י עממין: **במשנה** ופותין אנומלין בשבת ריה"א כו' רנ"א כו'. לכאורה נראה דר"י ור"נ פליגי בפירוש מילתא דת"ק עיין (פסחים קטז ב) במשנה והותס בגמולה לר"א כו' רע"א כו' ברמב"ם ותוס' שם וע"ע (בעירובין כ"ד תח) בתוס' ותמיהני על לשון הרמב"ם והר"ב דנראה שמפרשים דג' מחלוקות בדבר וכ"כ מהתוס"ע: **רש"י** ד"ה פרוונקא נגד שמוטחין על גיגית כו' כצ"ל: **ד"ה** ניצוצות ותהלת שפייתן כמאן הפסולת ניכר לאו טרר הוא כן הוא לשון הר"ן וכצ"ל:

דף קמ ע"ב גמ' א"כ קטינא העומד באמצע המטה כו'. צ"י מאי שייטא דהך מימרא הכא וצ"ל להגיה א"ר חסדא א"ר קטינא כי מלאתו רבות שאומר משמו (ב"מ עט בכורות לה ערכין לב) ומייתא לה הש"ס הכא אגב אינך מאמרי דר"ח: **שם** בג"ר דלא כ"ל ריפתא לא ליגלע בילוסי. עיין (סוכה מט ב) מימרא דרבא (חתנו ותלמידו) כה"ג ורבא מרבנן דלכ"ל תמרא ליגמע גמועי וכפירש"י שם ודלא כמהרש"א שם בה"א אך קצת תימה על פירש"י שם ואינו כאוכלין שאוכלים בלא במילוי כרס: [**שם** ואמר רב חסדא אנא כו' ולא בעתירותי כו'. עי' פסחים (קיג) דאמר אי לא דלמאי שיכרא לא איעתרי ועי' מו"ק (כח)]: **שם** ולאו מילתא היא. עמ"א שפי' דר"פ לטובת עצמו אמר כן שהיה עושה שכר ואני אומר על פירושו ולאו מילתא היא דמאי יענה על ר"ח (מאי נוגע בדבר היה) דהאי ולאו מילתא היא שב ג"כ על דבריו ואולי דלזה כוון ר"פ לעיל (קיח ב') באמרו לדידי אשדן ולא הוה בי כי יש שהי' מודדין אותו כפי' מהרש"א:

דף קמא ע"א בחמור דלא דייק ואכיל כו'. גל"פ מלשון אכלה ותדקה (דניאל ז) ופירש"י מדיקה ושוחקה הדק. ולקמן (קנה) דדייקא באוכלא פרש"י כוסכת יפה ומדקת אוכלין בפיה ובמתני' פי' מעלת גרה מעלה כו' לכתשו ולטחון הדק הרי פרה דמעלת גרה טוחנת הדק. ותמוה דא"ת גרה אינו טוחנו הדק ותפרש"י א"כ כן: **במשנה** אבל לא טובין. פרש"י דהיינו לורך חול מאי פסקא הא תנן לעיל (קיג) מקפלין א"ה ופרש"י כדי למחר וללבשן בו ביום והוא מהגמרא שם ואולי פירושו הכל"פ הטעם שמא יתקע דומיא להא דתניא לעיל בר"פ כה"כ דלא של סידה כו' נוטלין אבל לא מחזירין ופי' רבא משום גזירה שמא יתקע: **גמ'** [תניא דלא כר' נתן כו'. ברש"י הגי' תניא וכן נכון]: **שם** ואמר רב יהודה מאן דסחי במיא כו' כצ"ל: **ע"ב** הכ"ע ברפוי. עי' מהרש"א שכתב אלא כו' בחדא גוונא איירי לכאורה לפי האמת לאביי ע"כ לאו בחדא גוונא דבין לרבנן ובין לר"א ברפוי שרי ובאין רפוי אסור וע"כ צ"ל דמליבנא דרי"א אם היה רפוי מותר משמע דת"ק אוסר ופליגי אליבא דר"א אם הוה מטלטל כלי ברפוי וזהו למסקנא (ולפ"ז נוכל לומר תרווייהו ברפוי והא כת"ק אליבא דר"א והא כר"י אליביה):

פרק כא דף קמב ע"א גמ' [וסנדליו ומטבעותיו בידו חייב. מש"כ מהר"ם דבתוספתא הגירסא בקומתו הוא בפרק ט' דמכילתין (ונעלמה מהגרי"פ שגיא לייגה). אבל מש"כ שכן הוא הגירסא ברש"י ליתא דמלת בקומתו שבדבריו הוא פי' למלת בידו שבגמרא]: **שם** ואמאי תהוי כלכלה בסיס לדבר האסור. הן משום קושיא זו הש"ע דמיירי בשכח כדא"כ לקמן על הא דתנן שעפ"י החבית ובמעות שעל הכר אלא משום קושיא דנסדיה לאבן (ולאוקמי בדלריך למקום הכלכלה א"א דמדקיפא לצורך גופו כו' כדלקמן) ע"כ לריך לאוקמי בדאית בה פירי וכדמסיק: **שם** ולינערינהו נעורי ארחב"א אמר רב כו' כצ"ל ועיין היטב בתוי"ט ולפי הא"כ שבסוף דבריהם יבא על נכון פי' הרמב"ם (והרע"ב אחריו) במשנה זו והתוי"ט נראה שלא ראה את התוי"ט והנה מוכח מפירושם דאף דהאבן נעשה דופן לכלכלה מ"מ עוד שם מוקצה עליו ולהכי סי' ש"ע היה פשוט דתורת כלי עליו ולכן כתב על פיה"ת להרמב"ם וא"א לומר כן וכו' ע"ש והביאו התוי"ט וכ"כ מהרמב"ם בתשובה ומוס"ע ולענין דינא נראה דל"פ דאיכא מיירי בדהדקיה עיין לעיל (קכה) וכ"כ המ"א שם סק"ג והתוי"ט מיירי בדלא הדקיה: **רש"י** ד"ה והכ"א ל"ת תרומה אלא האחד מב"א שבכאה ז. כ"כ דנ"ל אבל גם בל"ז דבריו מגומגמין בזה הדבור כמש"כ המהרש"א בתוס': **תוס'** ד"ה שנפלה דלפי שיטתו לא אתיא מסקנא הכי. נ"ל מסקנא דהתם דלפרש"י מסיק שם דבעינן ק"א של היתר מאה"כ לפי' התוס' שם בין למאי דס"ד ובין למסקנא בטלה במאה של היתר ע"ש ובמהרש"א יש ע"ש וכנ"ל דמעיקרא ודאי בעי למימר מאה של היתר אבל כו':

דף קמג ע"א ד"ה עצמות עכה"ד ולשיטתם. נראה דקליפין אינם של אגוזים כפרש"י (ורש"י לשיטתו בפי' דעצמות) דהא אין ראוין למאכל בהמה אלא קליפי שארי פירות והא דלעיל (כט) דקאמר אף בקליפי אגוזים לר"ש שרי התם מיירי ביו"ט דחזו להסקה כדאיתא שם:

פרק כב ע"ב רש"י ד"ה חלות מאחר שמרוסקין כו' ואין דרך לסחטו כו'. ולכאורה לעיל (יט) משמע דהטעם משום דאפי' סחיט להו בשבת ליכא חיוב חטאת. וראיתי בר"ן שהשמיט ב"ת אלו ואין דרך לסחטו ונראה שבכוונה השמיטם וכמש"כ: **תוספות** ד"ה ובלבד. מש"כ בזה המהרש"ל לפרש"י אינו מוכרח דלעיל בר"פ תולין דמשמע דאיסור תליה הוא משום אהל עראי ואפ"ה אמר שם הש"ס אה"נ שלא יעשה כדם"ע בחול: **ד"ה** וריו"ח. כעין שמצינו בב"ק כו'. וכן מצינו (בערכין כט) אך מש"כ אלמא אע"פ כו' לא מפיהם אנו חיים כי כן אמר הש"ס שם בפלגתו כאי הלכה כר"מ הלכה כרבנן מ"ל ה"ק למאי דאפכיתו כו' וכן מסיק הגמרא בערכין שם: **ד"ה** שמשך ועוד קשה לר"י א"כ כו' כצ"ל והכוונה על ר"י בעל התוס': **ד"ה** נראין דל"ל טעמא דפריסית או כו' כצ"ל ועי' בהגהת הב"ח:

דף קמד ע"א ד"ה מחמיר. עמש"כ בשלהי מכשירין בס"ד והעמוד על כוונתם בד"ז: **ד"ה** לא אבל לר"כ ארב"א א"ש דהיכא דאמר לכ"ל כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' וא"ר א"ע דר"א. בגרי"פ הגיה אלעזר ועי' תוס' בב"ב שהכריחו כן: **שם** רפ"א משום דהוה דבר שא"ע ממנו מקום כו' תנן כו' רבא אמר משום כו'. לכאורה ה"ל להגמרא להקדים ולומר דאף רבא ס"ל כוותיה דתנן כו' וא"כ כו' ועי' לעיל (כז ב) תד"ה ר"פ אמרה: **רש"י** ד"ה מקדש את התבואה לישנא דקרא ותבואת הכרם נקיט: **ד"ה** מעקל בה"ב לאחר כו' או לפני סחיטתו. ולעיל בסמוך בד"ה נפל לא באר במין הג' שיש בו תרי גווני:

דף קמה ע"א גמ' הא יותר מכביצה טמא. הן שם במשנה ליתא להדיא כן וכמש"כ רש"י וכתב מהרש"ל שדרך התלמוד לדייק מרישא כו' וכ"פ התוס' לעיל במכילתא אולי כוונתו למש"כ התוס' לעיל (לט ב) ד"ה אלא פניו אונס בב"ת (סב ב) ד"ה והתנן מחקו בכה"ג מלת הא: **שם** המפצע בזיתים בידים מסואבות טהור. הוא בתוספתא טהרות פ"י בקצת שינוי לשון ולכאורה לענין הכשר נ"ל ידים מסואבות ובמשנה שם פ"ט מ"ה איתא הפוצע זיתים בידים טמאות טמאן וכ"ל שיש להגיה כן בתוספתא ובגמ' כאן: **רש"י** ד"ה הוכשר האוכל ומפרש בעלמא דכ"ל הטעמים הוכשרו ועיין מהרש"ל

מהרש"א מגיה בגליון נראה שלא ראהו : **תוס'** ד"ה כבילה. דברי המהרש"א בכאן תמוהים מש"כ אלא למ"ד מיגמע בליעי תיד שילאת הטפה כו' דלמאי לריך יליאת הטפה דהלא בעודה בלועה קבלה טומאה ביחד עם האוכל וגם מש"כ תטמא הטפה ביליאתה ממה שנוגעת באוכל תמוה דהרי אז נפחת האוכל מכבילה ושוב א"א אחרים כמו למ"ד מיפקד פקיד : **ע"ב** רש"י ד"ה לעדות אשה ואפקיעו רבנן לקדושין מיניה. בנ"י רפ"י דיבמות דחה פירוש זה מהא דאמרי' שם אחיו של ראשון חולן מה"ת כו' ולדעת רש"י י"ל דע"כ לא הפקיעו אלא בזמן שלא נודע ממנו אבל כשבא לפנינו או שב' עדים מכחישין איגלאי מילתא למפרע דאין כאן עד : **ד"ה** בר תלתא טרפי בן ג' שנים. עי' לעיל (קכט) בפירושו : **ד"ה** כ"ב שנה י"ח שנה קודם גמר הבנין כו' בשנת שתים לדריוש. עמש"כ (במגילה י) והראה שדבריו כאן שלא בדיוק :

דף קמו ע"ב גמרא נפלה מחזירין אותה בשבת כו' כצ"ל : **רש"י** ד"ה בית סתום יש לו ד"א. ק"ל בב"ב חלר מתחלקת לפי פתחיה כו' • לשונו ז"ל אינו מדויק בכאן ע"ש בב"ב י"א פלוגתא ר"ה ור"ח ותבין : **בא"ד** ואם נסתם כו' אינו מפסיד דין פתחו כו' כצ"ל :

דף קמז ע"ב גמ' משום פיקא. עי' פירש"י והוא מלשון ופיק ברכים (נחום ב) :

פרק כג דף קמח ע"ב רש"י ד"ה אין מספקין וד"ה אין מטפחין. לכאורה נסתר פירושו מהא דאיתא במו"ק (כז ב) הספד על לב כו' טיפוח ביד ועיין פירושו בבילה על משנה זו :

דף קמט ע"א גמרא ועם אחר לא מ"ט כדריא"ש כו'. והרמב"ם בחבורו כ' מפני שהוא כמקח וממכר. ויש לדחוק בלשון הגמרא לכוונו לטעמו : **רש"י** ד"ה ליחוש לשמא ימחוק • דהא ר"א כו' • נ"ל דכוונתו ליישב דלא תיקשי מאי פריך ליחוש כו' דילמא ר"א ל"ל כלל גזירה בזה דבשלמא לעיל פריך שפיר למ"ד שמא כו' ניחוש שמא כו' דר"ל דכיון דאית ליה האי גזירה ליגזור נמי משום הא. אבל למאן דל"ל גזירה ליכא למיפרך דליגזור. עי' סוכה (כג) בחד"ה ולמ"ד כה"ג : **ע"ב גמ'** אבל לא על המנות של חול כו'. עפירש"י והרמב"ם מפרש של חולין :

דף קנ ע"א תוס' ד"ה מה וא"ת כו' שכור לי פועלים מחר וי"ל כו' אשכור פועלים מחר. כ"צ דל"ל בלא למדי"ן : **ע"ב** רש"י ד"ה ללף. וג' מיני מאכל כו'. וכ"כ לעיל (ל ב') ועמש"כ שם ע"ד : [**תוד"ה** אלא כדאשכחן בנדה כו' • וכן בבילה ו' ולמיגז ליה אסא] :

דף קנא ע"א תוס' ד"ה עו"ג. ואמאי קאמר נמי כו' • אבל הא לא ק"ל אמאי ל"פ דליתסרו לעולם לרב כמו בספיקא דחלילין • דזה כבר ייסב רש"י דחלילין מוכחא מילתא דלישראל הובאו. וכוונתו נראה למש"כ הר"ן בשם הרמב"ן דאין דרך נכרים בחלילין. אבל ארון וקבר לריכין לנכרים כמו לישראל (ועי' במו"ק (ח ב') דפירש"י ותוס' שדרכן היה לחפור קברות לצורך מתים שימותו) והוה דומיא דמרחץ ודלא כתור"ע שהעלה זה בל"ע לשיטת רש"י. והשתא דאתינן להכי תיבת נמי א"ש דקאי על הא דמרחץ וכ"מ מפירש"י אלא דלהתוס' דחיקא להו לפרש כן : **בא"ד** דסתם חלילין כו' אלא לשם כמה בנ"א. נ"ל דר"ל דלאחר שיספידו בהם לאותו אדם שהובאו בשבילו ראוים עוד להספיד בהם לכמה מתים ועל כוונה זו הובאו. משא"כ ארון וקבר א"ר אלא לאותו מת בלבד. וזה דלא כהתוי"ט סד"ה לא יספוד ע"ש : **ע"ב** במשנה. לא שיעלה אלא דלא יוסיף. כלשון הזה בפ"ד דשביעית מ"ו : [**גמ'** אסור לישן בבית יחידי כו'. ברי"ף וברא"ש הגירסא בלילה וכ"ה בקילור הרא"ש אבל המג"א בסי' רל"ט סק"ז העתיק כגיר' שלפנינו : **שם** תניא רשב"א אומר עשה כו' כצ"ל בלי"ו] :

דף קנב ע"א גמ' עד מ' שנין כו' מכאן ואילך מישתי מעלי. נ"ל דלפי דמן מ' שנין נעשה רך הלבב ויחת מפני כל. כדאריה"ג בספרי (שופטים) מי האיש הירא ורך הלבב בן מ' שנה. לכן מעלי ליה משתי לפכותי פחדא ולחוק לבו [אבל ק"ל ע"ד ריה"ג דספרי דהא כתיב בריש במדבר מבן כ' שנה ומעלה ואמרינן (בב"ב קכא ב) גמר ומעלה ומעלה מערכין מה להלן יתר מבן ס' כו' תוכח דעד ששים נמנו [ולדעת התוס' שם (קי"ז ב) ד"ה מכאן נמנו אפי' היתירים על ס' ע"ש] וכתיב התם כל יולא לבא ופי' הרמב"ן דהיינו לבא מלחמה. וכן (בדברים ב' יד טו) קראן הכתוב אנשי המלחמה. ואולי דר"ל לבא מלחמת ה"י דהיא מלחמת מלוה והכל יולאין לה • אולם לא מלינו באיזה מקום שיהא חלוק למעלה מ"מ לגריעותא מן למטה ממנו לענין ערכין שוה מבן כ' עד בן ס' ועי' בגמ' דערכין בס"פ השג יד. ולולי דמסתפינא הייתי אומר דט"ס בספרי וצ"ל בן ס' שנה ונתחלף להמעתיק הס' במ' סתומה לדמיון תמונתן והעתיק ארבעים איברא דזה ודאי משמע שלא הי' יולאין למלחמה הפחות מבן כ' [וכ"כ רש"י בר"פ תשא (יד) למדך כאן שאין פחות מבן כ' יולא לצבא] והיותר על ס' [אם לא נאמר כדעת התוס' הנזכר] ותימה שלא נזכר זה בש"ס ולא בהרמב"ם : **רש"י** ד"ה א"ל לדוקי ברחא כו'. שם קרח כו' כצ"ל בב' תיבות : **ע"ב גמ'** פליגי בה ר"ח כו' חד אמר כו' וח"א כו'. לכאורה ה"ל להש"ס לפשוט ולומר הסתיים דר"ח הוא דאמר עד שיתעכל הבשר מעובדא דברכות (יח א') דא"ל ר"ח דלייה כדי שלא יאמרו כו' : **רש"י** ד"ה אבא טמיא. וכ"פ רב האי כצ"ל. ועמש"כ בברכות (נט) :

פרק כד דף קנג ע"ב גמ' והלא מחמר. עי' בר"ן דלכן ל"פ משביתת בהמתו משום דהוה מתרץ לו בבהמה שאינה שלו כו'. לע"ד א"ל לזה דאפי' בשלו תקנה להפקירה וכמ"ש התוס' לעיל (יח ב') ד"ה דמפקרא (ובתוי"ט שם) והביאם שם הר"ן בעצמו : **שם** אר"א ב"א מניחו עליה כשהיא מהלכת. לכאורה לב"ע לעיל (סד"ה) ולפי ספיקו של ריב"א בתוס' שם עדיין אינו מועיל והרי"ף הביא להאי תקנתא והוא פסק כב"ע לפי הבנת הר"ן והרא"ש בדעתו ז"ל ועמש"כ לעיל (לד ב) : **שם** ועוד תנן המחלל את השבת בדבר שחייבין ע"ש חטאת חייבין ע"ז סקילה כ"כ דל"ל וכדלקמן ללישנא דרב זביד. וכהגהת הב"ח לקמן בריו"ח. ותיבות חייבין ע"ז סקילה' הן תוספת מרבא לביאור המשנה. דמעיקרא תשיב שם בין הנסקלין המחלל את השבת • והדר תני ומפרש לכל תו"ח ואמר המחלל אה"ש שאמרתי הוא דוקא בדבר כו' ור"ל דאז חייבין ע"ז סקילה והוא שהוסיף רבא (וכה"ג הבאתי בשם הר"ש לעיל (יא ב) ע"ש ומעתה לא נלטרך לומר שזהו ברייתא כאשר כתב הגרי"פ בהגהותיו : **רש"י** ד"ה חדא כדכתיב לעושה בשגגה. הן אמת דבמשנה בכריתות (ב סע"א) לענין לפטור מגדף מקרבן קאמר הכי. אבל הכא חזינן להדיא דאינו מסתפק בזה בלבד אלא קאמר הוקשה כה"ת כו'. כי לריו"ח בסנהדרין (ס"ה) כה"ג הוה מעשה אפילו לרבנן. וכמו הנהיגה בקול דחייב לדידיה. (ולקמן אריו"ח גופיה הכי). ולשונו לקמן ברה"ע דילפינן מע"ז :

דף קנד ע"א תוס' ד"ה ואמרי' בסה"ד. לאמרי לה קשיא דרב אשי כו' כצ"ל : **ע"ב** גמרא מיתיבי היתה בהמתו כו' התם בכולסא • לכאורה המ"ל בשליפי רברבי [שוב נזכרתי שכ"כ התוס' לעיל (מ"ג ב) ד"ה ככר] : **שם** והאיכא לער בע"ח. עפירש"י וזה ל"פ דיטלם בידים. משום דמוקלה חמירא כעין תורה כמ"ש המהרש"א בבילה (ג ב') בשם ת"י • אבל קשה מדוע לא התיר התכלים ויפלו אף שיבקעו משום לער בע"ח דרבנן. ואולי בשוא"ת לא התמירו משום הפסד ממון :

דף קנה ע"א במשנה מתירין פקיעי עמיר כו' פירש"י שאוגדין. וכתב התוי"ט ואגד אין בו קשר האסור כו'. נראה דאישתמיטתיה במחכ"ת גמרא ופירש"י בסוכה (לג ב) בענין אגד של לולב דבעינן דוקא קשר האסור ע"ש. ובנידן דהכא נ"ל דדרכן היה לקשור העמרין בהתבן גופיה עי' פ"ו דפאה מ"י ובפי' הרע"ב. ושנוהגין בזמנינו. (וגם בלא"ה הרי עמרים גופייהו עומדין להתירן למאכל בהמה) והרע"ב כתב בסוף מכילתין דגמי דראוי למאכל בהמה לא מבטל ליה להיות קשר ש"ק. ודמיא להא דתנן לעיל פט"ו קושרין דלי בפסקיא • ורש"י שם הוסיף עוד דמנתק כשיבש. ולדבריו הך עדיפא מהא דפסקיא. ובזה נסתר ג"כ דמיון התוי"ט שם להא דפ"ב דעירובין דהכא שאני דלא מבטל ליה : **שם** בין דקה ובין גסה. הן לר"ה בגמרא הרבותא בגסה. ולר"י הרבותא בדקה. וש"מ דבלישנא דבין בין אין קפידא בסדור הדברים וכ"מ בר"ה (ר"ד לג) אבל ברים מו"ק משמע בגמרא דאת הפשוט דרך להזכיר תחלה. ועמש"כ בברכות (כ א') : **גמ'** אר"ה כו' וה"ק מתירין פקיעי עמיר כו'. נ"ל דמפרש מתניתין ע"פ מדה י"ט מל"ב מדות דר"א בשריה"ג מדבר שנאמר מזה וה"ה לחבירו ע"ש. וה"ק מתירין פקיעי עמיר וה"ה לחבירו היינו לכיפין ומפספסין אה"כ וה"ה לחבירו היינו לעמיר [או ע"ד פירוש מ"ה דפ"ט דסנהדרין גבי כפה ע"ש בפי' הרע"ב. ודע שעפ"י המדה שהזכרתי כלל"פ קרא דר"פ תרומה שמן למאור כו' דמלת שמן מושך עלמו ואחר עמו ושב ג"כ על לשמן המשחה וכאילו כתוב שמן ובשמים ושמן המשחה] : **רש"י** בד"ה וה"ק הב' בסה"ד • אלא להתיר כו' כפקיעין כצ"ל בכ"ף : **ע"ב גמ'** ההוא טעיא דאכלה כצ"ל בה': **שם** וא"ל ריב"י היא דתניא א' כו' כצ"ל : **רש"י** במשנה הדרסיאות ע"ש מקומן ובהרע"ב דורסיאות ע"ש הורדוס (והוא מפי' הרמב"ם) ובחולין (קל"ט ב) מאן דתני הרדסיאות ע"ש הורדוס ומד"ת הדרסיאות על שם מקומן. והנך רואה שבטעות נתחלפו הגירסאות ברש"י והרע"ב. ולריך להחליפן וברש"י שאלל הרי"ף ובר"ן הגירסא על נכון :

דף קנו ע"א גמ' ונהיר. רש"י פי' זיותן אבל ממה דאמר לקמן מאן דבחמה יהי גבר זיותן מאן דבכוכב יהי גבר נהיר משמע דב' דברים הן וכפירוש הערוך : **שם** האי מאן דבכוכב נוגה כו' דאיתלי ביה נורא כצ"ל : **רש"י** ד"ה אכיל דלא דיליה. שלבנה המשגת גבול כו'. הן לפי הידוע דאין ללבנה אור עלמי רק ממה שמקבלת מהשמש יל"פ כפשוטו אכן לפי שאר כוכבי לכת ג"כ אין להם אור עלמי. לכן הולרך לפרש מה שפירש : **ד"ה** מזל מחכים. כדאמר דבחמה נהיר וחכים. לעיל איתא דבכוכב נהיר וחכים ובחמה גבר זיותן כו' : **ע"ב במשנה** מחתכין את הדלועין לפני הבהמה • עפירש"י ובתור"ע כתב דלפ"ז שייך זה בפלוגתת ר"י ור"ש דלר"י אסור כו' ע"ש. והנה מלישנא דמתניתין משמע להדיא דל"פ ר"י אלא בנבלה אבל בדלועין מודה. וטעמא נ"ל דלא מלינו בגמרא לומר לר"י מוכן לאדם לא הוי מוכן לבהמה • רק לישנא לא הוי מוכן לכלבים (פסחים כו ב' בילה ו ב') וע' ג"כ בחולין (יד) • וטעמא נראה משום דאין אדם חס עליהן עי' לעיל (קנה ב') משא"כ בשאר הבהמות. וראיה לזה תמלא לעיל (קכח) בתוד"ה דג ושם ע"ב בד"ה בשר • ולפ"ז ל"ד הרע"ב במש"כ בדר"י דכל מידי כו' לא מקלה ליה לבהמה. רק דלכאורה יש סתירה לזה קלת מלעיל (ס"ד קמב) ע"ש. אבל המעיין היטב יש לחלק ועי' מש"כ בס"פ מפנין : **תוס'** ד"ה תרגמא דקתני עליה ועל החלה כו' כצ"ל :

דף קנז ע"א במשנה ונשאלין לנדרים כו'. נראה משום דהבעל מיפר נדרי אשתו שלא מדעתה אבל החכם אינו מתיר עד שיבוא הנודר לפניו ושואל התרתו. והתוי"ט נדחק בזה. ומה שהעלה בתור"ע דברי הר"ן דנדרים בל"ע יישבתי בחדושי שם בס"ד: **שם** לידע אם יש בגיגית פ"ט ובגמ' הילקטי כו' • וע"ש פירש"י ותוס'. ופירש הרע"ב הוא כעין ומיהו יתכן לומר כו' שבתוס' וגם על פירושו יקשה מארובה כו' עיין מהרש"א. ולי ג"כ קשה מרפי"א דאהלות דאיתא שם להדיא דאף סדק כ"ש מפסיק שלא תעבור הטומאה מעבר לעבר ע"ש • ולעדנל"פ דהסדק לא היה הולך ע"פ כל אורך הגיגית. אלא באחת מקלוותיה נשאר שלם בלתי סדק. והם מדדו את קלהו השלם אם יש בו טפח שיעור אוהל • היה מביא אה"ט (עי' תוי"ט ד"ה לידע) ואם לית ביה טפח הרי הסדק מפסיק. ופי' זה מדויק בלשון המשנה דלפירושם הל"ל אם יש בסדק הגיגית פ"ט. ולשון פותח טפח מלינו על דבר שלם בכ"מ ומהם בסוכה (כב) ע"ש ברש"י ותוס'. ובאהלות פי"ב מ"ו ובפי"ד כמה פעמים : **רש"י** ד"ה משקין משום סירכא דמשכא כצ"ל : [**ע"ב** רש"י ד"ה בגמי (בסופו) דמנתק כשיבש. ברע"ב ליתא וצ"ל דחסר כאן מלת ועוד והוא טעם נוסף להיותו קשר שאינו של קיימא] :

סליק מסכת שבת בס"ד

חדושים מס' מים חיים לרבינו חזקיה די סילוא בעהמ"ס פרי חדש

דף ג ע"א כתבו תוספות ז"ל בד"ה בבא דרישא מיהו איסורא דרבנן איכא כדתניא וכו'. ועיין במסכת נדרים בפ' קונם יין דף סב ע"ב למוכח הכי : **ד"ה** עקירת גופו דהוי מאי למיבעי וכו' • אבל רש"י פירש דדוקא בעקירה אבל בהנחה פשיטא ליה דכהנחת חפץ דמי דעקירה חשיבא טפי מהנחה כדאמרינן לקמן דף ד' ע"ב גבי עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה דפריך ודילמא הנחה הוא דלא בעי אבל עקירה בעי : **בא"ד** אסרו רבנן• פירוש ובכה"ג גזרינן גל"ג כדאשכחן לקמן גבי הדלקה : **דף י"ז ע"ב במשנה** אין שורין כו' וכרשינין • כתב התוי"ט משם הרמב"ם דכרשינין הוא כרשנה בערבי ובלשון הקדש כוסמת ע"כ שנמלאת למד שכוסמת אינו כוסמין שחשבו מה' מינים וליתא דהא איתא בירושלמי ומייתי לה הרמב"ם גופיה בריש חלה דכוסמת דקרא הם כוסמין ול"ל דס"ל להרמב"ם דכרשינין וכוסמין הכל דבר אחד אלא שאינן מחוור כלל: **דף יט ע"ב במשנה** ר"א אומר. כ' התוי"ט משם הר"ן דראב"י הוא וקי"ל דמשנתו קב ונקי וזה תימה דסתם ר"א דמתניתין אינו ראב"י אלא ר"א הגדול רבו של ר"ע ולית הלכתא כוותיה משום דשמותי הוא ולא נמלאת שום גירסא דגרים הכא ראב"י ולכן נראה לי שהוא גליון שהכניסוהו בפנים בדברי הר"ן והתוי"ט לא חלי ולא מרגיש • ומה שפירש הרע"ב בדברי ר"א הוא פירש הרמב"ם אבל רש"י פירוש בהיפך ועי' בתוס' :

פ"ב דף כד ע"ב במשנה פקועות • עיין בערוך ובהר"ב בפרק בתרא דעוקלין מתני' ד' :

פ"ג דף מא ע"א במשנה או לתוך הכוס • פירש הר"ב ואע"פ שהוא בכלי שני וכו'. מדברי התוס' דף מ"ב ד"ה אבל באמבטי מוכח דס"ל דבכוס לעולם מותר :

פ"ה דף נב ע"ב במשנה מרדעת הוא של בגד והוכף הוא של עץ-רש"י פרק ב' דנדה ריש דף י"ד: **דף נג גמרא** דייקא נמי דקתני דומיא דקמיע • ק"ק אמאי לא קאמר דומיא דבהמה בסנדל שברגליה שפירש"י שלא יזיקם האבנים וי"ל משום דה"מ למדחי דאינו אלא כדי שתרוץ הבהמה אי נמי לתענוג דידה שלא תדרוך כף רגלה על הארץ אבל חלוקה דקמיע מגלה אחלוקה דסנדל ואסרסקל שאינן אלא משום לער ודו"ק :

פ"ו דף סב ע"א בד"ה והילופיםם באים כתבו התוס'. אומר ר"ת דלחיוב חטאת קאי עכ"ל. פירוש דכשאין עליו חותם וילא חייב חטאת אבל בטבעת שיש עליה חותם דהוי תכשיט דאיש אפילו לכתחלה מותר ללאת בו שאין דרכו של איש להשלופ• ולאחוויי ועיין בהר"ן ז"ל :

פ"ז דף עג ע"ב במשנה אבות מלאכות וכו' מה שהביא התוי"ט משם הב"י סי' ש"ז אני לא מלאתי להב"י שכתב כן ומה שהקשה על הב"י ומשסיא דאביי דף ע"ד וכתב דהיא סתירה למר"ן הכי איתא בירושלמי בפרקין דכל תופר חייב נמי משום קושר אבל הר"ן כתב בשם הרא"ם דקשר שאחר תופר שני בקשר אחד לכל אחד משני ראשי החוט אבל קושר דעלמא לא מיחייב אם לא בב' קשרים זה על גבי זה • גם מ"ש משם בגו בתוך לשונו ותנא דידן אגב אורחיה קמ"ל דאבות מלאכות כנגד מ' מלאכות שבתורה וכו' לי נראה לייסב עוד דכיון דבמתניתין איירי בהרישה שניה א"כ שפיר תני דאיכא מ' אבות מלאכות אלא דלא מיחייב אלא על ל"ט אי נמי עם מאי דקתני הממלחו והמעבד את עורו ומעיילינן נמי מסרטס א"כ איכא מ' מלאכות במתני' אלא דלא מיחייב אלא אל"ט ודו"ק • גם מה שנשאל ונמלאת יותר ממ' דע לך שתשובת דבר זה הביא הרדב"ז בתשובה כ"י בסי' ק"ם בשם ר"ח כי נ' במעשה בראשית לא הוו ממניינא משום בדבר ה' שמים נעשו וד' שכתוב בהן לשון עשיה וי"ד שכתוב בהם מלאכת עבודה נשארו מ' ומכללם ששת ימים תאכל מלות וגו' עד לא תעשה כל מלאכה ובפי' אמרו בירושלמי שזה בא להשלים ל"ט מלאכות ויש מי שמוליא והמלאכה היתה דים ומכניס ויבוא הביתה לעשות מלאכתו ויש להפך ולדברי הכל ל"ט הם עכ"ל וס"א פעמים נמלאו בתורה מלאכה מלאכות וכשתוליא כ"א נשארין מ' ע"ש: עוד כתב התוי"ט בחלוקת המכבה והמבעיר דמה שאיחר הסבערה לומר דאיכא מאן דס"ל שאין בה חטאת ול"נ דתנא דידן בפלוגתא לא מיירי ולמאן דס"ל דמלאכה שאינה לריכה לגופה פטור לא מיחייב המכבה אלא במכבה לעשות פחמין והיינו דקתני המכבה והמבעיר דהיינו מכבה על מנת להבעיר דבכה"ג לכ"ע מיחייב ודו"ק: **דף עו ע"א במשנה** כמלא פי פרה. ק"ק דהו"ל לאקדומי פי גמל דומיא דאיתך ולמ"ד בש"ס למוליא עלה מלא פי פרה לפרה דאע"פ כן פטור ניחא :

פ"ח דף עח ע"ב במשנה פ' קטנה שבתפילין וכו' • קשה דהוי משנה יתירה וכמו שתמה התוי"ט וכ"ל שרלה לרמוז ליה התנא תירוץ ר"י דלא מטערי' בפרשת סוטה משום דפ' תפילין שכיח טפי ומשנה יתירה אתאי לכך ודו"ק : **שם** לסוד קטנה שבבנות. עי' מה שפירש הרב ז"ל והרואה יראה שקילר וה"ל לבאר לסוד אלבע קטנה שבבנות כדאיתא בש"ס ע"ש : **דף פ ע"ב במשנה** כדי לעשות קולמוס • פי' הרב לקשרי של אלבע ותימה כיון דהוי בעיא דלא איפשיטא ה"ל קשר העליון משום דאין לחייב מספק וכ"פ הרמב"ם :

פ"ט דף צ ע"א במשנה ר' יהודה בן בתירה אומר ה' • פי' הרמב"ם אפילו לא הוליא אלא ה' בלבד והכי מוכח בפ' המוליא יין דף ע"ט ע"א וכן פי' רש"י שם יע"ש :

פ"י דף צד ע"ב במשנה וכן הכוהלת• ק"ל למה הפסיק בכוהלת בין גודלת לפוקסת כיון דתרוייהו מחד טעמא ונראה לי דנקטינהו תנא בדרך לא זו אף זו דלא מיבעיא גודלת אלא אפילו כוהלת דגריע ואפילו פוקסת דגריע טפי אפ"ה ר"א מחייב בהו כנ"ל :

פי"ב דף קב ע"ב במשנה ומלאכתו מתקיימת בשבת• התוי"ט העתיק לשון הר"ן וז"ל מעושה מלאכה קאי כל העושה בשבת והיא מתקיימת ואין זה• מחוור דהא בשבת קיימינא ואמאי אילטריך לפרושי העושה בשבת ול"נ דלא קאי אלא אסיפא דהיינו שמלאכתו מתקיימת ונגמרת בשבת שלמחר אינו עתיד לתוסיף עליה :

חכמת מנוח

מאת הגאון האי"ל הגדול ר"ש מתיבתא נר ישראל כמהור"ר מנוח המכונה הענ: יל ז"ל (בעה"ם מנוח הלבבות וכו')

[נדפס פעם אחת בפראג שנת שע"ב]

דף ב תוס' ד"ה יציאות כו'. ואה"נ כמה בהמה וכמה אשה יוצאה כו' ושוב אבות מלאכות כו'. אע"ג דכמה אשה יוצאה כו'. נ"ב הוא מענין הוצאה אינו אב מלאכה ולא תולדה אלא גזירה מדרבנן שלא תוציא אשה בקצת תכשיטין שמא תשליכם בידה ברה"ר והוא דומה להא דלא יצא החייט כו' והטעם שאינן אלא תכשיטין מדרבנן שמא יבאו לידי איסור דאורייתא ולכך נקט אותה בתנא זה אלא זה : בד"ה שתים כו'. מדקאמר בגמרא דיקא כו' אין להקשות מנא לה לגמרא לפרש הכי די"ל משום דסבר דלא היה לו לערב הוצאות כו' ולא היה לו להוש אם מאריך קצת א"נ דבגמרא אינו יכול למידק מדקתני פנים דשמא הפירוש כמו שמפרש רש"י בכאן אבל לא שבודאי יהיה הפירוש כך דאפשר נמי לפרש כמו שפי' רש"י בשבועות ור' אלהנן סבר כיון דמלינו בגמרא דאפשר לפרש כמו שפי' רש"י בכאן בודאי הפי' הוא כך ולא כמו שפי' רש"י בשבועות ואם לא היינו מוצאים בגמרא דאפשר לפרש כמו שפי' רש"י בכאן אפשר לומר דאין סברא לפרש פנים העשיר וחוץ העני דכן יכול להזדמן לפעמים שהעני עומד בפנים בביתו והעשיר הולך באקראי לפני ביתו בחוץ אבל כיון שמצינו בגמרא דיש סברא לפרש כמו שפי' רש"י בכאן פנים העשיר וחוץ העני ודאי נחזיק יותר בזה הפירוש כיון שהפי' שפי' בשבועות הוא דחוק דעירב הוצאות והכנסות יחד ולא מצינו מוכח עליו בגמרא : **ע"ב** גמ' וקא מפרש הכנסה הוצאה. נ"ב דייק מדהקדים במתני' לפרש הכנסה בתחלה באמרו פשט העני את ידו כו' ונתן כו' דהיינו הכנסה ואח"כ קאמר או שנטל מתוכה והוציא כו' דהיינו הוצאה ואם ברישא לא מיירי אלא בהוצאות היה לו להפוך הדברים ולומר בתחלה הוצאה ואח"כ הכנסה כגון פשט העני את ידו לפנים ונטל מתוך ידו של בעל הבית [והוציא] דהיינו הוצאה ואח"כ היה לו לומר או שנתן לתוכה (והכניס) עני חייב ודו"ק : תוס' בד"ה התם כו' הוא חיובי תני כו' כצ"ל: בא"ד התם כו'. וגם המקשה לא הקשה כו'. נ"ב ק' באמר לעיל ומ"ש התם כו' ותו לא כו' מדקאמר מלת ותו לא משמע דפריך דליתני התם כי הכא וי"ל דה"ק מ"ש התם דתני שתים שהן ארבע ותו לא והכא קתני יותר הוה ליה למתני ג"כ הכא ד' ותו לא אי נמי בתחלה הקשה המקשה ג"כ ליתני התם כי הכא דאין סברא דמשום דומיא לא ליתני כל שאר הדינים שצריכים אבל השתא דתירץ התם דלאו עיקר שבת הוא אבות תני כו' א"כ כיון דלא נקט כל הדינים ודאי נקט דומיא דמראות נגעים ולכך מקשה והא דומיא כו' כלומר וא"כ ודאי ד' יציאות שהם אבות וחיובי תני וא"כ מ"ש דלא נקט הכא כי התם דהכא לא נקט אלא ב' יציאות שהם חיובי ומלבד זה צריך לומר כן דאם לא כן יקשה למה לו להקשות ממתניתין דהכא ממתניתין דשבועות להודא היה יכול להקשות ממה נפשך מאי קתני אי תני חיובי ופטורי הא דומיא כו' אי תני ב' יציאות וב' הכנסות הא יציאות קתני כמו שמקשה בסמוך לכך צריך לומר דמלבד מתניתין דהכא ס"ד דמקשה דחיובי ופטורי קתני ולא נקט אלא יציאות משום דאין כאן יותר דיני' למיקט ולא תם לדומיא כיון דנקט כל הדינים או ס"ד דמקשה דד' יציאות הם אבות וחיובי והותם נקט תנא דשבועות אבל ממתניתין דהכא קשיא : ד"ה וכי תימא כו'. נ"ב לפי שיטתו דפי' לעיל במתניתין דעקירות קתני והנחות לא קתני וכן פי' בסמוך בגמרא דף ג' ע"א אבל לאפוקי לשיטת רבותיו שהביא רש"י ד"ג ע"א בד"ה פטורי דאתי כו' וכן התוס' בד"ה פטורי כו' : ד"ה מי לא כו' ותירץ ריב"א. נ"ב תימה למה לא תירץ משום דהוצאה מלאכה גרועה היא וכ"א לא נילף שהולדה מאב שלה ע"ד שפי' התוס' לעיל ע"א בד"ה פשט כו' וי"ל דהתם תירצו בשם ר"י וכאן בשם ריב"א [עבתוס' שבועות ס' ב' ד"ה מי] :

דף ג גמ' לא קתני הוא סוף פיסקא כצ"ל ואח"כ שניהם פטורים הוא פיסקא כצ"ל: שם לא א"ל כו' כצ"ל: תוס' ד"ה בבא כו' ואפי' אי מיירי בנכרי כו'. נ"ב ק' היך שייך למנקט אנכרי הא דתני העני חייב והעשיר חייב וי"ל דה"ק ובעל הבית פטור והעני פטור ומותר מחמת איסור שבת אבל מחמת איסור לפני עור אסור ונפקא מיניה בנכרי דלא שייך לפני עור הוא מותר לגמרי : בד"ה פטורי וכו'. נ"ב ועוד דלא תשיב תרתי כו'. כלומר הא דחשיב בסיפא בכל בבא תרתי לפטור דעני בלאת ודעשיר בלאת למה לא חשיב כמו דחשיב חיובי ברישא דנקט ב' דעני בפני עצמו בבבא ראשונה וב' דעשיר בבבא שניה: ד"ה שניהם פטורים כו' דאין סברא כו'. נ"ב זה דוקא לדעת התוס' אבל רש"י דסבר בסמוך דעקירות קחשיב תנא דמתניתין שהם יותר עקרים במלאכה סבר בהיפך אי נמי לענין גזרה דרבנן לא גזרו אלא משום שמא יבא לידי איסור דאורייתא יותר יש לחוש בעקירות מבהנחות אבל בדאורייתא הגמר הוא עיקר המלאכה ע"ד אין המצוה נקראת אלא ע"ש הגומרה: ד"ה עקירת כו'. נ"ב וי"ל דא"ה אסרו רבנן כלומר כיון דאסרו רבנן עקירת גופו והחייט מאי למיתי לידי איסור דרבנן לכך אסרו רבנן שלא יצא החייט כו' ואע"ג דהוא גזירה לגזירה מצינו זה הרבה דגזרו חכמים בכה"ג כשהגזרות דומים מאד ואמרו כולה חדא גזרה היא : **ע"ב** גמ' לא דכ"ע ככרמלית כו'. נ"ב בספר ח"ש הקשה תימה היך דחי כו' ונראה דיסוד קושייתו בנוי דסבר מה שפשט בתחלה תנא תדא כו' ותני אידך כו' אע"ג דעדיין ספק הלכתא כמאן מ"מ כיון דהתנא סתם מתני ולא גילה היאך הסלכה בודאי דעתו למנקט להומרא מספק וככרמלית דמיא אבל אין זה מוכרח די"ל דלכך סתם התנא הלכה כמאן משום דיש להכריע הסברא יותר כמאן דאמר דלאו ככרמלית דמיא אלא שאביי לא ידע אם הסברא מספקת ולכך פשט ליה מתנא דברייתא כיון דסתם ולא ביאר הלכה כמאן והאי דעתו להכריע כסברא הייתר טובה ולזה אפשר דבתחלה פשט דכ"ע לאו ככרמלית דמיא ואמר לא דכ"ע ככרמלית כו' איבעית אימא בתחלה פשט ככרמלית דמיא ואמרו בני המדרש על זה לעולם לא תפשוט אידי ואידי למטה מי' כו' ומ"מ דוחק הוא ונראה כמ"ש וכן משמע מתוס' בד"ה ואי בעית כו' ודו"ק : תוס' ד"ה ואיבעית אימא כו' ולעיל ה"פ מדלא מבעיין כו'. נ"ב כלומר בשלמא אי היו בני המדרש מבעיין נמי איפכא ליכא למפשט לא דאביי ולא דרב ביבי דאביי ליכא למפשט משום דאיפכא למידחי לשנוי בתרא דרב ביבי ליכא למפשט משום דאיכא לשנות איפכא אבל השתא מדלא מבעי בני המדרש נמי איפכא ש"מ שאין נראה להם סברא לומר איפכא וא"כ אין כאן אלא ב' שינויי שינויא קמא ובתרא וממ"נ א' מהם נפשט : בד"ה בשוגג לא קנסוהו כו'. נ"ב דוקא לדעת רשב"א דגרס לעולם לא תפשוט צריך לפרש למה לא פשיט מבשוגג דהכא אבל לדעת ר"י יפשוט ומה בכך כמו שתירץ לעיל ותפשוט והאי וא"ת מבעיא קמא כו' נמי לא קשה לדעת ר"י דאפשר לאוקמי מבעוד יום אלא בלדעת רשב"א קשה הא פי' רשב"א דאי מבעוד יום כו' וכזה מתורץ ג"כ מה שלא הקשו התוס' האי וא"ת מבעיא קמא כו' לעיל בגמרא מיד שאמר תפשוט דרב ביבי כו' וזה מפני שאינו קשה (שלא) [אלא] לדעת (ר"י) [רשב"א] שפי' בסמוך ולכך הניח בס' ח"ש שהכל דבור אחד ודו"ק :

דף ד תוס' ד"ה וכי כו' ואומר ריב"א דאפילו למדביק כו'. נ"ב קשיא לי מ"מ יפשוט לרב אבי ולמאי דס"ד מעיקרא דמיבעיא ליה אי התירו למדביק עצמו דהרי מסקנא מוכח כיון שנעשה האיסור על ידו אפי' באחרים התירו וכ"ש לעושה האיסור עצמו והיה יכול להקשות זה לעיל גבי בעי רב ביבי כו' וס"ד דמיבעיא ליה אי התירו למדביק עצמו אלא די"ל דלמה מי שנעשה האיסור על ידו אין מתירין לו דקנסינן ליה כמו דקנסינן לעיל מזיד יותר משוגג משום הלעיטהו לרשע וימות אבל השתא דתרלינא דמי שנעשה האיסור על ידו מתירין לו יותר קשה . ועי"ל הא דלא מקשה לעיל גבי ה"ד כו' אלא במזיד כו' דמשמע דהוה ניחא אי לאו הא דמקשה די"ל דה"ס הוה מצי להקשות הא מפשטא מהא דבבל מערבין אלא דבלא"ה מקשה שפיר ולכן לא הקשו התוס' לעיל והקשו בכאן ולא גבי רב אבי דלקמן בסמוך איידי דהוכיר בכאן הא דבבל מערבין ותירץ דהתם עדיין לא נעשה האיסור כו' ומ"מ צריך ג"כ לתירוץ הראשון התם כדי שלא יאכל כו' דלכון וכי אומרים לו לאדם חטא כו' משמע דבשום אופן אין אומרים לו לאדם חטא בתחלה ר"ל כשלא נעשה כבר האיסור על ידו והתחיל לחטוא מעצמו וזה פשיטא כשכבר התחיל בחטא אומרים לו שישוב ויתקן מה שקלקל ודו"ק : [בא"ד] ועי"ל דדוקא היכא דפשע כו' ואפי' לרב שילא דתירץ דבשוגג מבעיא ליה ניחא דבשוגג נמי קרוי פשיעה כמו שומר שפשע בשמירתו דאין פי' שאיבד במזיד וברצון אלא שלא שמר כראוי וזהו דקאמר בסמוך ודמו לאונסין ולא קאמר ודמו לשוגגין דאונס לא מקרי פשיעה ושוגג נקרא פשיעה : ד"ה קודם כו' לא מיחייב סקילה . נ"ב כלומר כשעושה במזיד ויש עדים והתראה אבל במתניתין מיירי באיסור סקילה ובשאין עדים והתראה לא בחיוב סקילה כמ"ש התוס' לעיל בד"ה והלא דאהדר כו' ומ"מ מדקורא אותו איסור סקילה ש"מ דאפשר לבא לידי חיוב סקילה כשעושה במזיד ויש עדים והתראה וע"ז מקשו בסמוך וא"ת והכי אתי כו' ודו"ק : בא"ד מעשה אכילה כו' קודם שיתחייב. נ"ב ס"א מעשה שיתחייב מלקות קודם אכילה : ד"ה אבל למעלה מי' כו' לפי שלא מצינו במשכן כו'. נ"ב אין להוכיח מזה דפטור כיון שלא מצינו במשכן די"ל משום דמופיע דלמטה מי' דמי לגמרי למעלה מי' ולפי' מיניה דוגמא מה שתרצו בסמוך בד"ה דרבי כו' : ד"ה אבל למטה מי' כו' כשהתפך כידו כו'. נ"ב לא דייק לעיל מיד שאמר הא מני ר' עקיבא דאמר קלוטה כו' די"ל דסיפא דמתניתין דפטור אתיא דלא כר' עקיבא אע"ג דרישא אוקמי' כר' עקיבא אין זה דוחק דהכי אין הלכה כר' עקיבא שהרי הוא סתם במתניתין דהכא ואח"כ מחלוקת בפ' הזורק מרס"י כו' והלכה כמחלוקת ולכך נקט סיפא אליבא דהלכתא ורישא אינטריך להורות סתם ואח"כ מחלוקת והי"ל היאך מציע שתים שהן ארבע שהשתים חלוקים מן השתים דאי לר' עקיבא כולם חייבים ואי לרבנן כולם פטורים י"ל דאין ההפרש ביניהם בחיוב ופטור אלא בשאר הפרש בעלמא כגון שבאלו צ"ל משום קלוטה ובאלו אין צריך כמו שאמר לעיל שבועות שתים שהן ארבע שאין הפרש ביניהם לענין חיוב ופטור אלא לענין שאלו כתובים בהדיא ואלו אינם כן : **ע"ב** רש"י ד"ה שדי כו' כמונח בר"ה כו' ה"א ברה"י ואותן ספרים לא גרסי לעיל בד"ה זרק מתחלת ד' לסוף ד' כו' אבל קשה דהא לקמן דף ח' ע"א גרסינן ברש"י בד"ה ונפו כו' וזרק מתחלת ד' לסוף ד' כו' : תוס' ד"ה באילן כו' מדאמר בסמוך תני טרסקל כו'. נ"ב לא מוכחי מדאמר בסמוך בתינח ברה"י מקורה כו' דאין להוכיח מהם אלא דבעינן כל דהוא ברה"י שאינו מקורה ולא סגי באויר אבל לא מוכח דבעי ד' אמות אבל בטרסקל מוכח שפיר דע"כ מיירי שיש בו ד' דאל"כ טרסקל נ"ל הא מקבלו בידו לא באויר : בא"ד אין גדיים כו'. עיין פרק הזורק דף ק"א ע"א : בא"ד נעמיד נדבילה כו'. נ"ב עיין לקמן דף ז' ע"א גבי נעינה וקופה ברש"י ד"ה ומה

דף ה גמ' כגון שקבלה בטרסקל והניח כו'. נ"ב בקבלה קאי אסיפא דרישא פשט בע"ה את ידו כו' וקבלו העני והניח מיירי ברישא דרישא פשט העני כו' והניחו העני בידי בעל הבית : רש"י ד"ה ונח על גביו כו' גוד . נ"ב פי' בערוך לשון המשכה תרגום וימשכו ונגדו כלומר משוך והוריד המתילה : תוס' ד"ה כאן למטה מי' כו' ק' לר"י כו'. נ"ב הא דלא פריך זה לעיל גבי מקמן מבים די"ל דהמקשה לא ידע דאין כרמלית בכלים אבל השתא דהתרצן לא שני ליה זה וצ"ל דפשוט הוא קשיא : ד"ה הכי מילי כו' ולימא הך כו'. נ"ב וא"ל דס"א דמיירי בדאהשבים דמלת וגם לא משמע כן דהו"ל למימר זרק חפץ להוך ידו כו' וע"ד זה כתבו לעיל דף ד' ע"ב בד"ה אלא כו' דנח משמע כו' : **ע"ב** תוס' ד"ה בשלמא וכו' אפי' משכחת הה"ג במשכן וכו'. נ"ב דלא למדנו ממשכן אלא הוצאה מרשות לרשות דומיא דקרא דויעבירו קול במחנה ואל יצא איש ממקומו דמיירי מרשות לרשות ולזה הטעם לא גמרי' לאסור לטלטל ברה"י מזוית לזוית וכן הטעם דאין אוסרים

מכרמלית או ממקום פטור לרה"י או לרה"ר משום דכרמלית או יהום פטור דומה בצד אם לרה"י ולרה"ר ולכך מצטרף לשניהם ובטל אצלם כמו שפי' רש"י לקמן דף ו' ע"א בד"ה אדם ולכך לא מיקרי מרשות לרשות :

דף ו תוס' ד"ה ארבע כו' ק' לרשב"ם ליתני כו'. נ"ב לא הקשה ליתנו חצר שלא עירבו כמו שהקשה רש"י דיש לתרץ כיון דבעירבו הוה רה"י גמור וכיון דיכול לבא לידי רה"י גמור ואפי' לא עירבו הוי רה"י קצת הוא בכלל רה"י ואפשר לומר דכך הוא דעת (רש"י) [רשב"א] ולכך מקשה מקרפף שלא הוקף לדירה דאינו יכול לבא לעולם לידי רה"י גמור ולא לידי רה"ר גמור ותירץ משום דישנו רה"י וכרמלית והוי בכלום ובזה מתורץ ג"כ הצר שלא עירבו ואין צריך לתירוץ הראשון : **ע"ב** גמ' הא קמ"ל כדרב כו' איני והתנן כו'. נ"ב י"מ שהמקשה הבין שתירץ לו הא קמ"ל דאינו חייב אלא אחת אבל אבות הוא יותר ואע"ג דהוצאה והכנסה אב התולדה כדלעיל י"ל דה"ק אם הוציא והכניס לבד ולא עשה מלאכה אחרת קודם לכן חייב חטאת מחמת הוצאה והכנסה אם עשה מלאכה אחרת קודם לכן אינו חייב חטאת אהוצאה אלא אמלאכה הראשונה לכך הוא דחייב ודוחק הוא ועוד הרי לא אמר אלא הא קמ"ל כדרב כו' ומדלא אמר אלא משמע דעדיין הוא מהזיק בהירוץ שלפניו ונסקל אצטריכא ליה וכן משמע בתוספות ונראה דהאיני והתנן כו' גם הוא מדברי הקושיא שהשיב הא קמ"ל כדרב כו' ובא לסיים למילתיה והא קמ"ל הא מהנך כו' כלומר הא קמ"ל כדרב כו' וקא קבילנא עליה היני והתנן כו' והוינן כו' ואמר ר' יוחנן כו' וע"כ צריך לתרץ אלא אימא כו' ולפי זה מתורץ נמי הא דמקשה הכי פשיטא דהא קמ"ל הא מהנך יהי ילעולם ונסקל אינטריכא ליה משום יוסי בסקילה מיירי כמ"ש התו' :

דף ז ע"ב ד"ה והקילו בה וכו' וד"ה מקולי הד"א :

דף יא גמרא ולא אשה רעה כו'. נ"ב ס"א רעת אשה : רש"י בד"ה תלמיד חכם כו' שדמעתן מצויה ועינכן מרובה הס"ד : **ע"ב** גמרא שתקק קב בבקעת. נ"ב פי' בערוך כמו קב הקיטע דלקמן פ' במה אשה במתניתן דף ס"ה : רש"י בד"ה דוגמא מעט כו' להתר כזה כו'. נ"ב ס"א לאמר כזה כו' :

דף יב רש"י ד"ה מקטע להו הורגן בשבת כצ"ל: **ע"ב** גמרא מרובין שבתו כו' כצ"ל : שם דביתהו מר כו' כצ"ל : רש"י ד"ה סועד סומך בתבות. נ"ב ס"א תבות :

דף יג ע"ב תוס' ד"ה רש"י גרס וכן ר"ת ואלו כו'. נ"ב כצ"ל נוסחא כת"ס וכס"א מצאתי רש"י גרס ואלו תנן הני דאמרן וכן ר"ת מבית :

דף יד רש"י ד"ה שתהילו כו' אין מטמאין שום כו' כצ"ל : תוס' ד"ה תנא אף כו'. כל פוסלי תרומה כצ"ל :

דף טו ע"ב גמרא על ספק בית הפרס כו'. נ"ב אפשר דלכך נקרא בית הפרס משום דחיישינן לפרוסת והתיכת עצם כשעורה בשדה שנחרש (או בשדה כוכין) כמ"ש במס' מועד קטן ד"ה ע"ש ומשם הובאל שם אף לשדה שנאבד בה קבר עם בהוא שלם : תוס' ד"ה ועל בגדי כו'. נ"ב נראה דדעת התוס' ביהו כל ו' ספיקות דרבנן דומיא דספק בית הפרס שפי' בדיבור שלפני זה ודו"ק : וספק בגדי כו' פי' דלא ידעי אי נגע או הם עם הארץ אי לאו ועל ספק שאר כלים שאינם לבוש הנמצאים בשוק ולטומאה דאורייתא לא חיישינן דלא שכיחא ואפילו עם הארץ נזהר ממנה ודו"ק :

דף טז גמרא שוה מטמאין ומיטמאין כו'. יש לייבש גירסת הספרים דלא זו אף זו קתני כמ"ש התוס' דמרובה מדת לטמא ממדת ליטמא כו' : **ע"ב** גמרא בעובי המרדע . נ"ב בפי' ר"ם בפרק כ"ס דכלים מתניתין ב' ושם תמצא מפורש ענין מרדע : רש"י ד"ה גללים שיש. נ"ב ס"א מאבן שיש :

דף יז תוס' ד"ה ועל כו' המרדע יש לו אחוריים. נ"ב הוא בפרק כ"ס דכלים : ד"ה גוזרני כו' גזירה שמא כו'. נ"ב פי' ומ"ם אם תקניטני גוזרני כו'. ה"ק אם תטעה ותדמה מסיקה לגזירה א"כ כ"ש בשאר בני אדם יטעו בזה ובפיר יש לגזור : **ע"ב** ד"ה הניחא כו' מכלל הני תרתי . נ"ב כלומר אבל הני תרתי אין הא' יוצא מחבירו משום דאע"ג דגזרו אין פולין ס"א דמותר לקרות משום דס"א דבמקום מצוה לא גזרו ואי כתב אין קורין ה"א דמותר לפלות משום דמצטער בשבת מחמת כנים :

דף יח ע"ב תוס' בד"ה בע"א והשתא כו' אלא כרבה כדפריבית כו'. נ"ב פי' בדבור שלפני זה ועוד דאמר לקמן כו' והיינו אליבא דרבה דלרב יוסף לא צריך האי טעמא: בד"ה ביורה כו' שמא יגלה כו'. נ"ב פי' כמו באונין שבתנור דחיישינן אי לאו דקשי להו זיקא ודו"ק : בד"ה האי בשרא כו' מייתי לה אמבשלין כו'. נ"ב כלומר הא דגדיא מייתי אמבשלין כו' :

דף יט ע"ב רש"י ד"ה כרכי דוזי כו' לשון זוג כו'. נ"ב פי' אפשר בחילוף ז' בג' בא"ט ב"ת ג"ז ד"ו : בד"ה ומאתיון כו' מעט מעט כו'. נ"ב ס"א נ"ל אלא פעם אחת מעט : תוס' ד"ה שמן של כו' כל זמן שלא יצא כו'. נ"ב כלומר קודם שבת :

דף כ גמרא רב אמר רוב עביו כו'. נ"ב פי' אבל בהרבה עצים יחד סגי במאחיז בכל אחד ואחד ברוב הרכו אע"פ שאין כאן לא רוב עביו ולא רוב הקיפו ודו"ק : רש"י ד"ה דגבי התנור כו' דופני התנור כו'. נ"ב פי' ומיקרי התחתון לפי שכמונח על השלחן הוי זה תחתון והתוס' לא מפרשי הכי: בד"ה תני ר' חייא כו' ואני מצאתי אותה בת"כ כו'. נ"ב כלומר מצאתי ברייתא בת"כ כרמי בר חמא ומייתי הכא ברייתא דת"כ ורמי בר חמא לא שמיע ליה האי ברייתא ולכן פי' מתניתין מדעת עצמו בבמה מדליקין ומ"מ הא דקאמר ר"י הלוי הני ר' חייא בפ' במה מדליקין קשיא דלאו בפ' במה מדליקין היא אלא בת"כ : תוס' ד"ה איבעיא להו כו' דגבי תנור כו'. נ"ב פי' וא"כ ע"כ מיירי בתנור כעין שלנו שגורפין הגחלים ומושיבין הלחם על קרקעיתו של תנור שאז הדבק בתנור הוא התחתון ממש דאל"כ למה קורא אותו תחתון וסבר דהתחתון הדבק לקרקעית של תנור אינו ממהר לקרום כמו העליון שמקבל חמימות מאויר התנור מלמעלה ומן האש שבפי התנור וזהו שכתבו ואפי' בעליון כו' ולפי זה לשון רש"י דחוק הוא דכתב הנך פנים דגבי דופני התנור כו' לכן נראה כמו שפירשתי ברש"י ודוק: בא"ד עד שקרמו פניה אחת כו'. נ"ב דייקי התוס' מל' רש"י שכתב ותומרא היא משמע דר"א מחמיר יותר מרבנן ואי רבנן מיירי כל פניה הוו רבנן מחמירים יותר וסבר רש"י מדסתמו רבנן דבריהם משמע דאפי' אחת מפניה קאמרי אבל אם ר"א קאמר היאך דגבי האור שהוא ג"כ מיקרי פנים שהרי כל הגדדים ועליונותיו מיקרו פנים וא"כ שפנים הם ה' ד' מד' רוחות ועליונותו ואף התחתוניהו מיקרי פנים והוי ו' כמו שא"ר אליעזר פנים המדובקין כו' וי"ל דדעת התוס' שאין כאן אלא ב' פנים הא' התחתונית הדבק לדופני התנור הב' מה שכנגדו והיינו עליונותו סביב משפת תחתוניתו ולמעלה ולפי זה מיירי הכל בתנורים שלהם ואין לשון רש"י דחוק וזה עיקר א"כ ע"כ הא דקאמרי רבנן פנים פי' כל פנים דאי אחת מפניה משמע אפי' היותר ממהר לקרום והוא שגבי האור וא"כ היינו ר' אליעזר ולכך מקשי התוס' ארש"י ומיהו בירושלמי כו' כלומר וא"כ ע"כ הא דאמרי רבנן פניה פי' כל פניה אף ע"פ המסקנא ול"נ דדעת רש"י ג"כ הכי ר"ל הא דאמרי רבנן פנים פי' כל פנים השנים אפי' אי ר"א דגבי הטר קאמר ור"א מיקל יותר מרבנן והא דכתב ותומרא היא כלומר ותומרא היא יותר מאלם נפרש דר"א דגבי האור קאמר ודו"ק : בא"ד דגבי האור כו'. נ"ב פי' ומיירי בתנור שלהם שהיו מדביקים הפת בגדדים והגחלים נשארים בקרקעיתו : בד"ה כדי שתאחז כו' ואין צריך שתאחז כו' ולפי זה הא דקאמר עולא לקמן צריך שידליק ברוב היוצא לא סבר ככי דא"ל משום דרוב היוצא מיקרי מיעוט דכל הפתילה דא"כ מאי מקשה לקמן השתא פתילה כו' ואפשר דעולא סבר דאין שלהבת עולה מאיליה אלא כשמדליק רוב היוצא וסבר ככרב ורב חייא דמייתי מכאן ראיה לשמואל סבר דשלהבת עולה בפחות מרוב היוצא וגם בנר שבת אין צריך רוב היוצא והא דמקשה לקמן מעולא משום דעולא ככרב והלכה ככרב באיסורי נגד שמואל ודו"ק : **ע"ב** גמ' דדייק ולא נפין . נ"ב נפיק בל"א גיהעכילט וי"א אויזגיקלאפט ולפי' זה יהיה דייק גיהעכלט ולפי' ראשון יהיה דייק הככלה שמכין על הגבעולין כדי לרככן מעט כדי שלא ישברו בשעת הנפוץ : רש"י בד"ה פסולתא כו' והוא עיטרן ס"א שקורין רוסי"ט בל' כנען : תוס' ד"ה ותנא כו' דהוסיפו הייטו טעמא כו'. נ"ב כלומר גבי האחרים תנו טעמא מפני שאין מושכין וקאמר האי תנא דהוסיפו עוד אליבן הני תרתי שג"כ טעמן הכי ופליג אתנא דמתניתין דלא נקטינהו משום דסבר דיש לאלו הפנים טעם אחר :

דף כא גמרא לא להקפות כו'. נ"ב ולפי' רש"י נ"ל הא דאמר בברייתא היו כורכין לאו כורכין ממש קאמר אלא מונח עליה ולפי שמשני צדי האגוז הפתילה יורדת ומקיף האגוז מב' צדדים נקרא כריכה א"נ כגון בתחילת האגוז מונח לרחבו על פי הנר והפתילה במונחת לארכו כורך אותה פעם אחת סביב תחילת הען של אגוז כדי שלא תזוז הפתיל מן הען להתת מן הצדדין ועי' בב"י בטור או"ח סי' רס"ד כי שם כתב בשם הרב המגיד פי' אחר לדעת רש"י : תוס' בד"ה שמתנה כו' ודוחק לומר לב ב"ד כו' כלומר מסתמא לב ב"ד מתנה עליהם אע"ג שלא פי' כיון דצריכי להם דמה נעבד כו' שהרי יכולים לעשות פתילות מדברים אחרים שאינם של הקדש וכיון דאין צריך להם כל כך ליכא למימר דמסתמא לב ב"ד מתנה עליהן אלא צריכי לפרש בפה לא בלב : **ע"ב** רש"י ד"ה מבחוץ כו' ולא כר"ה כו'. נ"ב פי' כלומר אין צריך להניח ברשות הרבים משום דנהגו דליה הרבה בני אדם והיכא פרסומי ניסא אבל כשרוצה יכול להניח ברשות הרבים וזהו שכתב לקמן דף כ"ב בד"ה מצוה להניחה בתוך הר"ה ועוד לפעמים אינו יוצא אם מניחה בחצר אם אין דרים שם אלא בני אדם מועטין וצריך להניח ברה"ר :

דף כב ע"ב רש"י בד"ה וכה סי' כו' מנרתיים דולקות מדבן כו'. נ"ב כלומר אע"פ שדולקות מכנה אותו ומדשן כו' ואינו מניח אלא את המערבי כו' וכה דאמור רבנן בינית את המערבי ולא אחד משאר נרות משום דאין מעבירין כו' ודו"ק :

דף כג רש"י בד"ה אפילו כו' הנוק מתוכו . נ"ב פי' כלומר והייטי' שמא יאמרו שאחד אינו מקיים מצות נר ויבואו גם הם להקל במצות נר ודו"ק : תוס' בד"ה כל השרפין כו' בהוא קשה כו' והא דאמרינן לעיל ס"פ דף י"ח דיו דלאו בר גיבול כל כך כמו מורסן וקמח ודו"ק : בא"ד דהיינו לתלותית כו'. נ"ב עי' בהגהת אשרי סימן ד' : **ע"ב** גמרא תנא מאיה כו' . כלומר ועברי אלאו דלא תקלל חרש : שם אמר תרי כו' . נ"ב י"ל לפי גירסת הספרים דגרסי' רגיל כאן ולמטה דכאן אמר תרי משום דראשו רגיל בב' נרות כמו שאנו נוהגים א' כנגד זכור וא' כנגד שמור וכי נבא דרב ביזבי לא רגיל אלא בחד : רש"י בד"ה מפני השבד כו' שנתגם פבר . נ"ב פי' כלומר אבל כשמגית בסוף הבדה הרי רואין שמגית אבל כשהיה מגית ברואם שדה בתחלת קציר היו העניים לוקחים הפאה ערם שגמר הקצירה ולא כשגומר יתחדו אותו הרואים שלא הניח פאה כיון שאין רואים שום ביור בשדה שבכר לקחוהו העניים :

דף כד רש"י בד"ה בהודאה בברכת וכו'. נ"ב ולא פירש זה לעיל בדברי רב הונא משום דהם יש נפרש שאומרו בלשון הודאה ולא בלשון תפלה שאין אומרים בהם בעשים וכו' ודו"ק : **ע"ב** תוס' ד"ה

כד"ס בקר שני כו' דומה יו"ט כו'. נ"ב פי' כלומר דלמא לא בקר שני של קדשים מעת שנפסלו [illegible] ביו"ט יכול לשרוף אפי' ביו"ט [illegible] : בד"ה ולא מילה כו' ודוחק כו'. נ"ב ס"א ודוחק [illegible]

דף כה תוס' בד"ה [illegible] : בא"ד [illegible]

ע"ב גמ' [illegible] : שם [illegible]

דף כו ע"ב גמ' שמטמא בנגעים. [illegible]

דף כח גמרא על המשכן כו'. [illegible]

דף ל ע"ב אין מלכות נוגעת כו'. [illegible]
בקש דוד למות בערב שבת כו' אמות נאחד בשבת אמר לו הקב"ה כבר הגיע מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה כמלא נימא ר"ל שנגזר לשלמה מלכות שלמה בלי שותפות מלך אחר מיום אחד בשבת ואילך ואם היה דוד חי ביום זה היה שותף עמו במלכות והיה בזה נוגע בממשלת שלמה : רש"י ד"ה לעילא מר' תנחום כו' עומדים ממעל כו'. נ"ב פי' כי אשר הוא סמוך וקרוב לגדול נקרא עליון ותשוב בערך השאר שאינם רשאים לקרב שם : ע"ב גמ' ולא מתוך שיחה כו'. נ"ב י"ל מענין כי שיח וכי שיג לו כלומר שאר עסקים וצרכים שאינם של מצוה : שם נפק אתוי ליה ס"א אתני ליה :

דף לא גמרא שאין להם חיות. נ"ב פי' מיילדות כמו כי חיות הנה : רש"י בד"ה אמת כו' מקל שהיא כו' ס"א שקורין אמת כו' : תוס' בד"ה שהמרו כו' במקום אחר. נ"ב הוא בפ' זה בורר דף כ"ד ע"ב :

דף לב גמרא לבית הכנסת בית עם כו'. נ"ב י"ל שהבזיון הוא לפי שמייחסין הבית לעם ולא לה'. ובזה שוללים ממנו הקדושה אבל כשאומרים בית הכנסת אינם שוללים אותו מד' שהרי לשון כניסה שייך ג"כ בשכינה שנכנסת שם היא וכל העם אע"כ שאין הוכחה בלשון בית הכנסת לדרך כבוד וקדושה מ"מ די בו כיון שאינו דרך בזיון כיון שאין קדושת בית הכנסת כל כך כמו קדושת ארון הקדש שקדושתו חמורה יותר ולכך צריך לכבדו בדבורו לומר מלת קודש ולא די לו בסתם ר"ל כשאין מזכירו בלשון בזיון לבד ולפי הקבלה אתי שפיר לבית הכנסת מורה קדושה מלשון כנסת ישראל שהיא השכינה כאלו אמר בית השכינה: רש"י בד"ה משפת ימי בראשית כו' וקנס . ס"א ומנת :

דף לד רש"י בד"ה עבד איהו כו' נס ונף כו'. נ"ב כלומר נזדעזע המת והתנועע עד שנתרפא הקרקע שעליו ובזה היה מכיר מקום הקבר וזהו אמרו כל היכא דהוי רפי כו' והכא נעשה לו כשזרע שם תורמוסין כדי שלא יטמאו התורמוסים משום לא יאונה לצדיק כל און דמה שמתן של צדיקים כו' ודו"ק :

דף לה ע"ב גמ' ת"ר שש תקיעות כו'. נ"ב כלומר בין הכל שש כי בראשונה היו תוקעין תקיעה להודא להבטיל את העם כו' בשניה תקעו תרועה להודא להבטיל עיר כו' שלישית תקעו הקיעה להודיע להדליק כו' הרי ג' תקיעות ואחר כך שוהא כדי צליית דג קטן ותוקע ג' תקיעות בפעם אחת תקיעה תרועה תקיעה הרי בין הכל שש תקיעות ומה שאמר ושוהא כדי צליית כו' אינו מדברי ר' יהודה הנשיא אלא לדברי הכל : שם מריעין מנהג כו'. נ"ב זה סיום דברי רשב"ג אלא שהפסיק בינתיים והקשה תוקעין ומריעין הוו להו כו' :

דף לו פתורה. נ"ב פי' שלחן וכן נראה בערוך. (א"א עיין פי' רש"י על התורה במדבר כ"ב פסוק ה' ד"ה פתורה) : ע"ב תוס' בד"ס לא יתן כו' דוקא בהטמנה כו'. נ"ב עיין בא"ר"י גבי ופיסוי זה אינה הטמנה כו' ובטור או"ח בבית יוסף סי' רנ"ג גבי וכל זה בענין שהיה :

דף לח ע"ב גמ' כתנור והסור כו'. נ"ב פי' כלומר הרי הוא כתנור שזכרנו בריש' דינו ש"מ דבריש' נמי קאמר דלסמוך הסור וא"כ צ"ל דעל גביו פירוש אצלו והיינו לסמוך ודו"ק : שם בשביל שתתגלגל . נ"ב פירוש בערוך צליית הביצה מעט נקרא גלגול ואפשר שהטעם שנקרא כן מפני שהבצלה מעט היא מתגלגלת יותר על מקומה כעין שעושין כשמבשלין אם נגלה מגלגלין אותה ביד על מקום אחד ואם מתגלגלת היטב יודעין שנגלה : רש"י בד"ה של נונן כו' כל השבת הס"ד . ונ"ב ס"א השנה :

דף לט תוס' בד"ה מפני כו' דאית ביה עפר. נ"ב פי' שאינו תיחוח כל כך ומניח עליה שלא כדרך הטמנה דליכא למגזר שמא יטמין ומזיז היכא דמזיזו קצת כשמניחו עליה דאינו יכול להניחו ליפול מידו דחיישי שמא יחפר כיון שאינו תיחוח לגמרי ובכה"ג איירי הא דקאמר בגמרא בשלמא למאן דאמר גזירה כו' ואין לפרש בכה"ג היכא בינייהו עפר תיחוח כלו' שאינו תיחוח לגמרי ומניחו עלי' שלא כדרך הטמנה דלרב יוסף אסור ולרבה מותר דאם כן לא הוה למימר היכא בינייהו עפר תיחות אלא היכא בינייהו שמניחו עלי' שלא כדרך הטמנה. ולר"ת גרסינן בכל מקום מפני שמזיז כו' והא דאמר כאן ושמא יזיז כו' היינו לגרסת רש"י וה"ק ובלאו הכי כו' כלומר בין לר"ת ובין לרש"י בלאו הכי כו' ולכך אין לתמוה לר"ת וכן הא דקאמר בסמוך קשה לרשב"א כו' אלא למאן דאמר שמא יזיז כו' נ"ל דבספרי רשב"א היה כתוב כגירסת רש"י אבל ר"ת גורס אלא למ"ד מפני שמזיז עפר ליגזור ומ"מ פריך רשב"א שפיר דממלת לגזור דמודה ביה ר"ת דגרסינן לה משמע דיש לגרוס כרש"י : בד"ה היכא בינייהו כו' שייכא גומא כו'. נ"ב ואין לתרץ לפי' רש"י דהכא מיירי בהוא כל כך תיחוח כשמגיה כו' כמ"ש לעיל לר"ת דא"כ לא היה לו לרש"י לכתוב ואתי לאזוזי עפר הדבוק כו' דאפי' אין כאן עפר דבוק אלא תיחוח בעומק אם אינו תיחוח לגמרי בעומק עד שכשמניח ביצה עליה כו' יש כאן איסור וכן לא הי' צריך לכתוב כלומר תיחות בעומק כו' אלא כלומר תיחוח לגמרי דליכא כו': ע"ב גמ' לא ישתטף כו'. נ"ב פירש"י בפרק חבית (דף קמ"ז ע"ב) דמשתטף היינו ששופך על גופו דלאו דרך רחיצה היא כלומר שדרך רחיצה היא להכניס גופו או אבריו בתוך המים ולרחוץ שם : תוס' בד"ה אלא א"כ כו' ונראה לר"י כו'. נ"ב י"ל דלאו דרך פסק קאמר אלא בא לתרץ שלא יקשה א"כ דדוקא כשצריך לשתיים מותר א"כ במה ירחץ ודו"ק :

דף מ תוס' ד"ה הלכה כו' דור שליפי כו'. נ"ב פי' והיינו הכרעת תלמיד ולזה קאמר בסמוך ולאו דוקא כו' דהא ר' עקיבא דור שני הוה וקאמר הלכה עליה דאינו מכריע משום דתלמיד הוה וכ"כ התוס' בהדיא ספ"ק דפסחים (דף כ"א ע"א) :

דף מא גמרא אבל נותן לתוכו מים כו'. נ"ב ומה שאמר או לתוך הכוס כו' כלומר או לתוך הכוס אפי' מים מועטים שהוא כלי שני כדלקמן דף מ"ב ע"א וכן משמע שם בתוס' בד"ה אבל ובד"ה מי סכרת כו' דמפרשי מתני' דהכא הכי :

דף מב ע"ב תוס' ד"ה אבל כו' תלמוד לומר כו'. נ"ב ס"א ת"ל אשר תבושל מ"מ אלמא כו' : בד"ה לכל קדירות כו' מעל האור. נ"ב כלומר ולכך לא פליג לעיל במיחם שפנהו וכן באמבטי דלעיל (וכ"ש) בכלי ראשון ה"ע מודי דאסור נותן לתוך חמין ועיין לעיל דף ל"ט ע"א בתוס' ד"ה כל שבא כו' :

דף מג גמ' כופין את הסל כו'. פירוש כשהסל גבוה עד שאין האפרוחים יכולין לירד ממנו ולעלות לתוכו כופין אותו קצת כדי שיהיה נמוך ויכנסו לתוכו וירדו ממנו :

דף מד תוס' בד"ה דכ"ע כו' וכל דבר כו'. נ"ב פירוש כלומר אי מוקמת ליה במת שמת בשבת פשיטא דהוי כשוכח אלא אפילו אי מוקמת ליה במת קודם שבת נמי חשיב כשוכח דהא דעתו ליטלו מפני החמה וכל דבר שדעתו כו' : בא"ד היינו רב הונא. נ"ב פירוש כל מקום שאמרו בגמרא אמרי בי רב כלומר רב הונא אמר משמיה דרב ועיין בספ"ק דסנהדרין דף י"ז ע"ב בתוס' בד"ה אלא : בתוס' ד"ה לדברי המתיר וכו' בפרק קמא דחולין כו' פי' מביא ראיה דהא דקאמר דברי הכל אסור קאי נמי אר' מאיר דלא תימא דוקא אר' יהודה ור' שמעון קאי וקאי המתניהין דלא נזכרו בה אלא ר"י ור"ש ודו"ק: ע"ב רש"י ד"ה לא יתדה כו' בשבת מותר לטלטלה אע"ג כו' כצ"ל כד"א : בד"ה מוכני שלה כו' מוכני אופן . נ"ב פי' והוא לשון מכונה וכן כי האופן הוא בסיס ומושב העגלה: בד"ה ואינה מגלת כו' אם הוא גבוה מדופני כו' כלומר שאינה עשויה בענין שהמוכני למטה מתחתית השידה בענין שהשידה כולה למעלה מן המוכני ותופף עליה כעין שנמצא בקצת תיבות שלנו אלא המוכני היא מגד השידה ואצי המוכני נוגעת בצד השידה בדופנים ויש עוד מן הדופן למעלה מהמוכני משם הכלים תלויים או בולטין : בא"ד המוכני מוקף צמיד כו'. נ"ב כלומר וע"כ צ"ל שהכלים בתוך המוכני דאם תלויים או בולטים בדופני השידה הרי הטומאה באה להם מלמעלה כיון שהם מחוץ לשידה וע"כ צ"ל שהמוכני מוקף צמיד פתיל דאם לא כן פשיטא דאינה מצלת אף אם אינה נשמטת והיא חיבור לה : תוס' ד"ה ואין מצלת כו' שהרי ס"ת כו'. נ"ב ואין לומר שהיתה דעתם להניח ס"ת בו בהיותו שם שהרי צריך להניח הס"ת בכותל שמתפללים כנגדו וכנגד אותו כותל ודאי לא היו מתפללים כיון שבתחלה היתה הפתח שם דאין עושין הפתח בבית הכנסת בכותל שמתפללים כנגדו : בא"ד כל החלון צריכין כו'. נ"ב אפשר שהטעם משום דאין דרך בנין בהם ועיקרן לאכילת אדם ובהמה :

דף מה תוס' בד"ה ואם התנה כו' בסוכה נפולה כו'. נ"ב פי' כלומר נפלה ביו"ט ורעועה מאתמול הוה :
ע"ב גמ' ולא טלטלה כו'. נ"ב פירוש אע"ג דהוה כשכח י"ל דלא הוה מצי לנערה מעל גלימיה שמא תשבר א"כ מתמיר על עצמו הוי אפילו בשבת ודו"ק : תוס' ד"ה הכא במאי כו' אלא ודאי כו'. נ"ב פירוש והא דלא נקט אפרוחים תי כבר תירצו התוס' לעיל דף מ"ג בד"ה בעודן כו' דבידו להפריחן ולכך אין הסל מוקצה :

דף מו ע"ב תוס' בד"ה והתנן כו' לחזור בו אביי כו'. נ"ב ואין לומר מ"מ הרי קודם שחזר בו ידע הכי מי יימר וא"כ למה הקשה בכאן ליתרץ לעצמו בשני מי יימר די"ל דהאי מי יימר אודיק ליה חכם לא ידע והכא דייק ממה שאוסר ר"ש אפילו נפל בו מום קבוע מעי"ט כמ"ש בדבור

שאמר זה : בד"ה הכא כו' וה"נ דהוה כו'. נ"ב כלומר לפי מאי דס"ד מעיקרא קודם שהשיב לו מתם אי נמי לא מודקה כו' וא"כ מסתמא מתניתין בכל ענין מיירי אפי' במומין מובהקין קשה דהוה מצי למימר כו' ודו"ק :

דף מז תוס' ד"ה הכא לגר כו' כדאמר בסמוך כו'. נ"ב ולא מייתי ראי' מהא דכלכלה מלאה פירות די"ל דשאני גבי כלכלה דאין האבן חשוב כל כך כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה אע"ג כו' ודו"ק : ע"ב ותוס' בד"ה כמה טומנין כו' תיתוי מעט כו'. נ"ב ובגשיל ולא בשיל דאסור אע"ג דב"ש דאין תהוי מעט מועיל לו משום דנכי דאין מועיל לו להתבשל כל צרכו מ"מ מועיל להתבשל כמאכל בן דרוסאי כיון דכבר נתבשל קצת .

דף מח תוס' בד"ה דזיתים כו' עד שיגרפו הכירה כו'. נ"ב נע"ש מיירי שהרי אין גורפין הכירה בשבת וכתוס' אזלי לטעמייהו דמ"ד אסור להחזיר אפי' בע"ש סמוך לחשכה משום שלא יוכלו להרתיחו מבעוד יום כמ"ש לעיל ריש כירה בד"ה וב"ה אומרים :

דף מט ע"ב רש"י בד"ה כולה בשע"ה כו' אומן משפחה . נ"ב ס"א מפסקא . כלומר נהיה מסופקים בטומאה אבל השתא דאשמעינן טומאה אין אנחנו מסופקים כל כך לענין שבת גבי אומן שהרי סברא יש כאן כמ"ש לעיל מסתברא של ב"ס כו' וגם אי גרסינן מפסקא י"ל כן : בד"ה משום כו' ובהנך תרי. נ"ב ס"א חד דאיכא :

דף נא גמ' מקמי שמעי' לבתר שמעיה כצ"ל : רש"י בד"ה ה"ג נוטל כו' שמגדדי הכסוי נופל כו' כצ"ל :

דף נד רש"י בד"ה לא עקוד כו' בכבלים. נ"ב ס"א נחבלים : בד"ה לענין כלאים כו' ואזיל כלאים סד"א:

דף נה גמרא דריבך בתמימי כו'. נ"ב נקט האי ליבנא משום שהוא מענין פן תגלה כלם וגו' דכתיב בקרא: תוס' בד"ה ושל הרשעים כו' אלא מסברא. נ"ב דאם לא כן מה היו יודעים ברמז התי"ו שהם צדיקים דלמא התי"ו רומז תמו"ת והם רשעים אבל השתא דברשעים התוה תי"ו של דם היו מבינים שפיר א"כ דאם לא כן היאך היו מכירין את הבינונים שאינם רשעים גמורים דאין סברא שכלו הבינונים עם הרשעים ולא נשארו עם הצדיקים אלא ע"כ הבינונים נשארים לאמצע כל המתחבר לרשע נענש כמוהו והמתחבר לצדיק או שלא התחבר לא לצדיק ולא לרשע לא נענש וזה כענין אוי לרשע אוי לשכנו טוב לצדיק טוב לשכנו והנה במצח של צדיקים רשם תי"ו של דיו ולרשעים של דם ולבינונים ולא כלום היו ניכרים שלשתן ודו"ק :

דף נו רש"י בד"ה רק כדבר כו' כתיב כך. נ"ב ס"א כתיב רק : ע"ב רש"י בד"ה נתן כו'. פשט את ידו כו' כצ"ל . ונ"ב כלומר כך ראה רב יוסף בתלמודו כהסמוך :

דף נז ע"ב גמ' אמר רב יוסף אמר ר' יודא אמר שמואל כו'. נ"ב כך הוא מוגה בת"ש אבל קשה א"כ משמע דלאו רב יוסף תירץ הכי ולעיל קאמר א"ל אביי משמע דעם רב יוסף גופיה דבר ולמה לא שני ליה איהו גופיה ויש ליישב ודו"ק :

דף נט רש"י בד"ה ר' אלעזר אומר כו' חד שלש על. נ"ב ס"א שלש אצבעות על כו' : ע"ב רש"י בד"ה מנקטא כו' לוי"ה . נ"ב עי' לקמן דף ס' ע"ב ברש"י בד"ה נעקרו :

דף ס ע"ב ברש"י בד"ה לסורא חסר כו'. נ"ב י"ל שמלת חסר דומה למלת סורא שיש בו ס' ור' ובא לומר היאך יהיה זה סימן לשנדע ונזכור דבסורא חסר מבפומבדיתא אבל בת"ש גרס ברש"י לסורא חסר תרתי דומה :

דף סח רש"י בד"ה אב מלאכה כו' סיפא הס"ד: ד"ה אלא לאו היינו כו'. נ"ב ס"א ל"כ היינו :

דף ע ע"ב תוס' בד"ה תזינן כו' דקאמר כלום כו'. נ"ב פירוש בגירסת רשב"א לא היה כתוב כלום פרים משבת כו' כמו שהוא בספרים שלנו לגרסת רש"י אלא היה כתוב לבד כלום פרים ממלאכות כו' וכן משמע נמי בתוס' לעיל בסמוך דכתבו וקאמר רבינא כלום פרים משבת כו' ודו"ק א"נ ה"ק בפרישה אין כאן שום היכר כלל בין דפרים משום שבת בין דפרים משום מלאכות ואפילו אם משום שבת קא פרים אין זה טעם לשיהיה השבת עיקר שהרי לא פרים משבת אלא משום מלאכות אלא סבירא לי דלעולם השבת עיקר כמ"ש לעיל בד"ה אמר ליה הרי כו' ולא שבת ולעולם לא מחייב אלא חדא ועל זה האחרון קשה דלמא פריך אלא לא שבת ותרוייהו תבעי לכך נראה דלא גרס רשב"א כלום פרים משבת כמ"ש ודו"ק אבל לדעת רש"י וגרסתו צריך לומר כזה האחרון ולהרשב"א נראה זה דוחק :

דף עא תוס' בד"ה כריתה כו' וטעמא כו'. נ"ב ר"י לטעמיה דסבר דזדון שבת ושגגת מלאכה אחר שגגת שבת וזדון מלאכה לא מקרי ידיעת חטא כמ"ש לעיל ריש פירקין בד"ה כלל גדול ודו"ק : בד"ה אנן אסיפא כו' אפילו מרישא כו'. נ"ב כלומר לפי מאי דס"ד מעיקרא דרישא בב' תמחוין מיירי הוי מצי לשנויי כו' דלפי מאי (דס"ד) [דמסיק] השתא אי אפשר לשנויי רישא הכי דהרי קשיא ליה בסיפא פשיטא ודו"ק'

דף עז רש"י בד"ה ב"ש כו' קלה ולי נראה כצ"ל :

דף עח רש"י בד"ה קשר כו' נראה סנסר כו'. נ"ב שם השר הממונה לגבות המכס למלך נקרא ריש נכרא :

דף פ ע"ב גמרא ואמאי קרו כו' כצ"ל :

דף פא תוס' ד"ה תפי וכו' דאתיא כר' כו'. נ"ב עי' לעיל דף נט ע"ב :

דף פד רש"י בד"ה משכבו . נ"ב פירוש מדכתיב משכבו בוי"ו הרי נזכר כאן הוא והמשכב ר"ל הזב ומשכבו כי הכנוי מורה על הזב ולכך איתקשו :

דף פה ע"ב רש"י בד"ה ועוגל בגלדו מגויר כזה
תוס' בד"ה והא איכא וכו' שאלכסון של טפח. נ"ב כלומר לא תימא כיון שטפח על טפח אלכסונו טפח וב' חומשין של טפח ה"ה נמי אלכסון של טפח על ב' טפחים הוא בכדי כפלו דהיינו ב' טפחים וב' חומשין של ב' טפחים כי באמת הוא פחות מכאן כמו שתראה בחוש בזאת הצורה שאלכסון אב שהוא אלכסון של טפח על טפח אם תכפוהו יהיה כמו אלכסון אג כלומר שהוא אלכסון של ב' טפחים על ב' טפחים ואלכסון אד שהוא אלכסון של טפח על ב' טפחים הוא פחות ממנו ודבר זה ידוע מאד בחכמת התשבורת וההנדסה וגם מבואר היאך נשער בצמצום מדת כל אלכסון שבעולם וכן תוכיח מאלכסון אב ודה שנראין לחוש שהם יותר שניהם יחד מכל אלכסון אד ודו"ק :

דף פו ע"ב גמ' רב יהודה כהשר. כצ"ל (ול"ג אמר רב):תוס' ד"ה כאשר כו' עד בקר וגו' כו'. נ"ב בת"ש גרים בקר וגו' וכתיב ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' משמע כו' ול"נ דדייק דמשמע דהא דנאמר ויהי ביום השביעי וגו' הוא השביעי שאחר אותו בקר שנזכר בקרא דויניחו אותו עד הבקר דאי אותו שבת עצמו היה לא היה צריך לחזור ולומר ויהי ביום השביעי וגו' ולפי זה נמצא שבת ראשונה היה כשנסעו מאילים ובני הי' במן כשנאמר ויניחו אותו עד הבקר ובליפי היה כשנאמר ויהי ביום השביעי וגו':

דף צג ע"ב גמ' כלפי לייא. נ"ב בערוך גרים כלפי אליה ומפרש דברים מהופכין הן כמו שהאליה היפך מן הראש כי המהלך כסדר ראשו לפנים והמהופך הולך זנבו לפנים עכ"ל : רש"י בד"ה שמאל כו' בפ"ק דחולין . נ"ב והוא ג"כ בפ"ב דזבחים דף כ"ד ע"ב :

דף צו רש"י בד"ה שכך כו' שלפניהם הס"ד : ע"ב רש"י בד"ה שתי כו' דמיין הס"ד :

דף צז תוס' בד"ה גזירה כו' ואורית שהיה כו'. נ"ב לא תירץ דגמיר מרביה בהדיא דג"ש זו אינה כלום דא"כ לא הוה ליה לומר ג"ש לא גמיר אלא גמיר דג"ש זו אינה ודו"ק :

דף צח תוס' בד"ה אטבעי כו' אלא ביתידות כו'. נ"ב יתכן דקרי להו יתידות לפי שהכל תלוי ושוכב על אלו כמו שדרך לתלות ביתד ע"ד שנאמר יתד במקום נאמן וגו' ותלו עליו כל כבוד בית אביו :

דף ק ע"ב תוס' בד"ה עושה כו' אלא עושה כו'. נ"ב עיין ברא"ש ושם מתורץ דהמים שתחת הזיז עד קרקע הים הוו נמי רשות היחיד דרואין אנו את המחיצות כו' :

דף קב רש"י בד"ה אלא אמר כו' לאתויי מעביר. נ"ב פירוש והשתא אין להקשות הא זה הכלל הדלעיל קתני דמעביר משום הוצאה הוא והוי דומיא לזריקה דבריש' דפטור דהוי נמי משום הוצאה אע"ג דאינו דומה לזריקה דהבורה דמליעתא והא דמקשה לעיל והא זה הכלל קתני היינו דוקא לפי מאי דס"ד דזריקה דהוצאה חייב וא"כ זה הכלל כו' דקתני פטור לא קאי אלא אזריקה דהבורה ואי במעביר מיירי הרי לגמרי לא דמי לזריקה דהבורה ודו"ק :

דף קג גמרא והא מדסיפא כו'. נ"ב כלומר מדקתני א"ר יוסי ולא קתנא סתמא ש"מ דדוקא הא ר' יוסי קאמר ולא מה שלפניס ומשני לכך קתני א"ר יוסי ולא קתני סתמא כדי להורות דכולה ר' יוסי היא ואין לומר דפליג אהא דלעיל מדלא קתני ר' יוסי אומר ועוד דא"כ קשיא בשלמא אימיני כו' והא דלא קתני ברישא א"ר יוסי היינו כדי לסתום להורות דהלכה כוותיה ודו"ק [אבל רש"י בחולין לא פי' כן] :

דף קיא ע"ב רש"י בד"ה זממא הנקבין לנאקה כו'. נ"ב עי' לעיל ריש פ' במה בהמה דף נא ע"ב ועי' בת"ש:

דף קיב רש"י בד"ה אימא וכו'. תלגה של שמאל כו' כצ"ל :

דף קכב ע"ב רש"י בד"ה נוטלין כו' בשבת מגיר פלגן כצ"ל . תוס' בד"ה לעולם כו' והא נוטלים כו' כצ"ל:

דף קכד ע"ב גמרא מגופה שנכתתה כו'. נ"ב ס"א מגופת חבית שנכתתה כו' :

דף קכח גמרא שכן דרכן לסוך כצ"ל והשאר (של בני מלכים) נמחק : שם מפשיטים. נ"ב ס"א אותה ממנו ומלבישים כצ"ל : ע"ב כופין את הסל כו'. נ"ב פי' כשהסל גבוה עד שאין האפרוחי' יכולין לירד ממנו ולעלות לתוכו כופין אותו קצת כדי שיהא נמוך ויכנסו לתוכו וירדו ממנו וכן פירשתי לעיל כדף מ"ג ע"א :

דף קלא ע"ב רש"י בד"ס ונמרי כו' תרועות של הדם כצ"ל :

דף קלג ע"ב גמ' פלגא דמצוה כו'. נ"ב מכאן ראיה קצת דיכולין לחלק את המילה בשבת לשני מוהלים לאחד החיתוך (ולשאר) [ולשני] הפריעה אע"ג דקי"ל כמל ולא פרע כאלו לא מל: רש"י סוף ד"ה ושנים ליטול וכו' נכנסין . נ"ב לפי שרוב עבודת בצפון הן דכתיב על ירך המזבח צפונה :

דף קלח ע"ב רש"י בד"ה בהדס כו' ואיני יודע מהו . נ"ב יראה פי' דב' אין דרכן להקפיד למותחו מכל צד כיון שיכולים שניהם לאחוז זה בצד זה וזה בצד שכנגדו אבל א' שאינו יכול למתוח מב' צדדים כאחת ע"כ יקשור בתחלה כל גבולי צד האחד וא"כ ימתח בצד השני ואז הוא נמתח ביותר ודו"ק .

דף קנו גמ' מאי טעמא דאיכרו בי' אור וחשך . נ"ב יש מותקין זה ויש ליישב דשפיר גרסינן כי היו שנבראו בו אור וחשך וכל א' היה נבדל מחברו ולא נתערבו כמ"ש ויבדל אלהים בין האור לבין החשך הנולד בו יהיה בו או כולו טוב הדומה לאור או כולו ביש הדומה לחשך ומה שרש"י פי' הטעם כמו שביום ראשון כו' גם הוא אמת שכל נולד בין טוב ובין רע יהיה ראש והוצרך רש"י לפרש זה כדי לתרץ למה דקדק רב אשי לומר מלת ריש ומלך היה לו לומר אלא טוב והוא גנבא ומ"מ הוצרך בגמ' לומר טעם משום אור וחשך כדי לתרץ מנא ליה דאי כולי לטב אי כולי לביש דלמא סוה ראש ומ"מ אפשר שיהיה ממוצע בין טוב לרע ובין רע לטוב :

מאת הגאון המובהק כו' מוהר"ר זאב וואלף בהג"מ שמואל הלוי זצ"ל מבאבקוויץ (בעהמ"ס סדר משנה על הרמב"ם)

דף יד ע"א תוס' ד"ה הנה. דמסכתא ידים וכו' מתני' דמסכתא ידים וכו'. פ"ג משנה ב' וכ' ופ"ם פ"ד משנה ו' : ע"ב גמ' דאמר רב הונא נג' מקומות. עי' בתוס' דחגיגה דף ט"ו ע"א בד"ה יוסי בן יועזר וכו' :

דף טו ע"א גמ' בר אבדימי. סנהדרין דף מ"א ע"א :

דף יז ע"א תוס' ד"ה הר"ש דהיינו תבורי אדם במת תבורי אהל במת כנ"ל. ועי' במהרש"א :

דף כו ע"א תוד"ה ולא מסיימי' תנא בהרא. עי' תוס' סנהדרין י"א ע"ב בד"ה איתא בינייהו :

דף לא ע"א גמ' ע"מ שתשימני וכו'. עי' תוס' יבמות ק"ט ע"ב ד"ה רעה אחר רעה ושם כ"ד ע"ב ד"ה לא בימי דוד :

דף לג ע"ב גמ' משבע רשעיה. פי' במס' עדיות פ"ב משנה י' :

דף מ ע"א גמ' אבל בבריתא לא אמר ליה. עיין תוס' דמנחות דף ל"א ע"ב ד"ה מי קאמר :

דף נב ע"ב גמ' בגלמי. עי' ברש"י ומכאן יצא לו להרמב"ם מה שפסק בהלכות כלים פ"ת הלכה ד' ומ"ש שם שמוציאין בה את הקוץ וכו' עי' לקמן דף קכ"ג ע"א שנא ליה רבא בריה דרבה לר"י וכו' ודלא כמרן ז"ל בכ"מ שם שלא העיר מקורו כלל והו"ק :

דף ס ע"ב גמ' לרבי חנינא בן עקיבא דאמר לא אסרו. עי' בתוס' זבחים ל"ג ע"א ד"ה מי העלית וכו' ובתוס' חגיגה כ"ג ע"א ד"ה מה תחוב וכו' והרא"ב"ד ז"ל בפירושו למס' עדיות פ"ז מ"ס פ"ב ס"ל כתוס' חגיגה ולא כתוס' דזבחים הנ"ל ודו"ק :

דף כב ע"א גמ' הא כי קאי. עי' לעיל ג' ע"א בתוספות סוף ד"ה בר ובחידושי מהרש"א שם ד"ה אמר במוהל :

דף סד ע"א גמ' אמר ר"י שכן פני. עי' בפי' הרא"ב"ד ז"ל למסכת עדיות פ"ג מ"ד מ"ש בזה :

דף סה ע"ב תוס' בד"ה שמא ויש דלא מפני ענמא. עיין בפי' הרא"ש למסכת מקואות פ"ה מ"ס מה שתירץ :

דף סו ע"א תוס' בד"ה סנדל. דהכי תניא בתוספתא. אמת שלכך היא שנויה בתוספתא דב"ב דכלים פרק ד' אבל בתוספתא דעדיות פ"ק קתני וז"ל סנדל של עץ ושל סיידין רע"ק וכו' ע"ש מבואר מהתוספתא הלז דבל סיידין היינו של עץ אבל מבואר בה ג"כ דאף בשל עץ פליגו ודו"ק :

דף ע ע"ב גמ' בהיא אתת לא משמע ליה. עי' בתשובות מוהר"י קולון ז"ל סוף שרש קס"ה שכתב כן נגד כללי פסקי ההלכות שבש"ס אבל דעת התוס' נראה דאינו כן אלא נהך מימרא דרבה לחוד דהלכ"ב יסהגו דאיכהס פה לדבריהם בזבחים דף * ריב ע"א ד"ה אחד מימר וכו' ועי' במג"א סי' רי"ח סק"ג וברש"י במנחות נ"ב ע"ג ד"ה הי מנייהו אחריתי וכו' :

דף עז ע"א תוס' ד"ה הואיל. ולהכי איכא הנא. וכן הוא במשנה רפ"ח דעדיות ועי' בפי' הרא"בד שם רפ"ח שכ' דאף לנ"ה איני טמא אלא מדרבנן ולפי דבריו אין לכן לכל דבריהם פה ודו"ק : בא"ד דכשהוהרה נכלה. עי' בתוס' חולין קי"ג ע"ב ד"ה לאו וכו' :

דף צה ע"א גמ' זילחא כמתזה. עיין לעיל דף כ"ט רים ע"ב בתוספות ד"ה גזרה עיליתא וכו' :

דף צו ע"א ותוס' ד"ה למיד. בש"י דמס' כלים. עי' בתוי"ט במס' אהלות פ"ס מ"א בד"ה נש"א הכל טמא וכו' מ"ש בשם מהר"ם ז"ל בסוף הדבור :

דף צז ע"א גמ' אמר רב חנא אמר ר"י. עי' בתוס' דלעיל ד' ע"ב ד"ה זרק ונח וכו' ושם מוכיח ג"כ להדיא שהגירסא היתה רב חסדא ולר"ת ז"ל שם גירסא אחרת פה ע"ש בתוס' :

דף צח ע"א תוס' ד"ה אטבעי. אין דרך הש"ס וכו'. עי' תוס' לקמן ק"ה ע"ב ד"ה הא ר"י וכו' ובתוס' יבמות כ"ז ע"א ד"ה שמואל שתיל וכו' ובתוס' נזיר ל"ג ע"א ד"ה אר"פ וכו' :

דף קה ע"ב תוס' ד"ה הא. משום דלא הוזכר. עי' בתוס' דיבמות כ"ד ע"א ד"ה שמואל ובתוס' נזיר ל"ג ע"א ד"ה אמר ר' פפא ולעיל בתוס' נ"ח ע"א בד"ה אטבעי היכא וכו' :

דף קיא ע"א גמ' כאן לפני פיבול וכו' עי' בס' הערוך ערך טבל ראשון לפי מה שהיכם פירוש שני בסוגיא זו יעו"ש ודבריו תמוהין ובקונטרוסי הארכתי קנת :

דף קלב ע"א גמ' עלם כשעורה. עי' בתוס' חולין קכ"ו ע"ב בד"ה עלם כשעורה :

דף קלה ע"א גמ' נתנה תורה. עיין ב"ב דף קי' ע"ב :

דף קלו ע"ב תוס' ד"ה דתניא. דהייטו תומרא שאין וכו'. עיין תמורה דף י"ח ע"ב בד"ה או חילוף : ע"ב בא"ד לא בעיא סמיכה. עולת ראיה בעיא סמיכה ועולת נשים לב"ש ואסור לסמוך משום עבודה בקדשים ואם לא יסמכו טוב וכו' כנ"ל ועיין רמב"ם בהלכות מעשה קרבנות פ"ג הלכה ה' ו' ובהלכות חגיגה פ"א הלכה ט' ודו"ק :

דף קנ ע"א תוס' ד"ה ורבי יהושע. דר"ע וכו'. עיין בתוס' ב"ב קי"ג ע"א ד"ה ומפו כה ותוס' בכורות נ"ח ע"א ד"ה חוץ מן הקדח ומה שהגהתי עליהם :

דף קנז ע"א תוס' ואמר ר' נחמן רגו וכו'. ברים ביצה הגי' א"ר נחמן אבל כן היא גירסת מהרש"א שם דף ה' ע"ב בד"ה מנקי לנ"ה וא"ל ר"י אבל בס' חכמת שלמה שם הגיה ג"כ ואמר רב נחמן ומהרי"ף והרא"ש ס"פ נוטל לקמן אין הכרח כל כך. ועי' לעיל קמ"ג ע"א נגמרא :

הגהות וחדושים מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו' ה"ה

הר"ר ברוך פרענקל תאומים זצ"ל
(בעהמ"ס ברוך טעם)

דף ד גמ' מיוב הטאת. נ"ב יעויין תוס' מנחות ד' מ"ח ע"א ד"ה חטאת בשבת : שם הא מני ר"ע. נ"ב יעוין תוס' לקמן ד' נ"ב ע"א ד"ה התם למעלה מג' ותוס' גיטין ד' ע"ט ע"א ד"ה כמאן כרכי :

דף ו ע"ב תוס' בד"ה כאן כו'. נ"ב יעוין לקמן ד' ס"ד ע"ב תוס' ד"ה ר' ענני כו' :

דף יא ע"ב תוס' ד"ה אמר אביי כו' אבל בעלמא לא גזר כו'. נ"ב יעוין תוס' חולין דף ק"ד ע"א ד"ה ומנא :

דף יב ע"ב תוס' בד"ה שאין כו' ותימה דאפילו מחשבה כו'. נ"ב יעוין א"ר א"ח סי' ק"א סק"ח שמביא הפסוק בדה"י ב' ו' :

דף יג ע"ב תוס' בד"ה בימי ליבונך כו' שהיא טהורה מדאורייתא כו'. נ"ב פירוש דברים אלו מבואר ביותר בחידושי רשב"א כאן :

דף יז תוס' ד"ה שמע כו' טמא ז' מדאורייתא. נ"ב יעוין בנזיר דף מ"ב ע"ב ד"ה בחיבורי אדם ובתוס' ב"מ דף ק"ה ע"ב ד"ה על אדם :

דף כ גמ' אבל אתה מבעיר כו'. נ"ב ויעוין תוס' לקמן ד' ע' ע"א ד"ה כבערה יומא ד' טו ע"ב תוס' ד"ה ואתת :

דף כא גמ' ותנן ניקוס כו'. נ"ב יעוין לקמן ד' כג ע"ב תוס' ד"ה גוירס : שם תוספות ד"ה שמחת כו' וכא דאמר כו'. נ"ב יעוין תוספות פסחים דף כו ע"א ד"ה מעילה : ע"ב רש"י ד"ה דמעלין בקודש כו' מקרא ילפינן לה כו'. נ"ב בברכות ד' כח איתא גמירי מעלין בקודש :

דף כב גמ' הלכה כר"ש. נ"ב יעוין ד' נ"ס ע"א

הר"ר יוסף חנינא ליפא מייזליש זצ"ל (בעהמ"ס שו"ת תפארת יוסף וכו').

דף ח ע"ב רש"י ד"ה אלא לאו. נ"ב נ"ל דהכור למטה מיו"ד היינו בהתחיתו יותר מי' ולמעלה מיו"ד היינו בהתחיתו דהוי בגובהו פחות מי':

דף כח ע"ב תוס' ד"ה תפילין. וכיון דמצריך שיהא הרצועות שחורות כמו הקציצה. נ"ב המרדכי הביא ראיה מזה שדעת ר"ת שהבתים צריכין להיות שחורים ועיין בטור הו"ח סימן ל"ב דכ' דרך מצוה הוא ואם עשאם מגנע אחר כשר אולם בירושלמי מסכת מגילה פ' הקורא משמע דבעי שחורים דקאמר ר"י ב"ב תפילין מרובעת שחורים הלמ"מ : שם רש"י ד"ה ש' של תפילין וכיון דאות השם נכתב בו מותר כפיך בעינן. נ"ב עיין בשו"ת טב"י קמא סימן א' דתמה הרי מקרא דמותר כפיך לא ידעינן דבעי דוקא עור ודלמא יעשה אותן מזהב ע"כ אשמעינן ר"י דבעי דוקא עור. ולדעתי לק"מ דא"כ הו"ל לר"י למימר סתם לא הוכשרו אלא עור בלבד וטהורה ממילא ידעינן מקרא אלא מדמדייק אלא עור בהמה טהורה ע"כ דאשמעינן דבעי מטהורה ושפיר מקשה :

דף לז ע"ב תוס' ד"ה ש"מ מ"מ מדנקט למילתא בלשון היתר כו'. נ"ב עי' קדושין דף ס"ד ע"ב שם פשיטא בוגרת מאי עבידתה וכרש"י שם דפי' אא"ב דאיכא טובא איצטריך לאשמעינן משום דיוקא דידה הא קטנות מכלל כו' הרי שהיה לזה דתנינן דבעיקרא דדינא דמשמע דבא להורות בבוגרת דאינה מקודשת ליכא שום חידוש רק לתומרא דקטנות מקודשות. אולם עיין בס' ש"ש סוף שער ב' דכתב ע"ז דודאי מגד הדוחק יכול לומר כן אבל כאן דאיכא הוכחה דמצטמק ויפה לו מותר ואז לא יצטרך לדחוק כן יותר נכון וכ' דכ"כ גם התוי"ט עי"ש ועי' לקמן דף ל"ט ע"א תוס' ד"ה כל ועיין דף ס"ח ע"ב תוס' ד"ה אבל ותוס' ד"ה כי הכיר :

דף מט תוס' ד"ה כנפים כו'. נ"ב לולי דמסתפינא הייתי אומר בכוונת התוס' נגד ר' אלישע דגם כן עשה בסיגנון זה דהלשון משמע דגזרו שלא יניח תפילין כלום גם של יד ומנין שרק של ראש נטל ולא של יד וכוה כעין יונה אף בעת שהיה יגעה פורחת באחת כ"כ עשה הוא אף בעת הסכנה רק של ראש נטל ולא של יד :

דף פב ע"ב רש"י ד"ה למשמשיה תירוצא הוא. נ"ב צ"ע מה בעי רש"י בזה ומדוע לא פי' רש"י זאת לעיל דג"כ תי' למשמשיה וכ"ל דלקמן דף פ"ג ע"ב קאמרי ג"כ ורבנן למאי הלכתא כו' ושם טליס אתקפתא הוא. ורש"י נזהר שם לפרש דהכל בכלל אתקפתא הוא. ועמוד וראה דלקמן קאמרי בלשון ורבנן וכאן ג"כ קאמרי בלשון ור"ע ע"כ ג"כ טכל למיטעי דהכל בכלל אתקפתא הוא כדלקמן ולעיל איתא בלשון ולר"ע ע"כ צ"ל רש"י לפרש דתירוצא הוא :

דף צד תוס' ד"ה בסוס. נ"ב נ"ל דנזהרו התוס' ליישב איזה קושי' דלכאורה קשה מלקמן דקאמרי והא האי פרסאי דכמאן דכפיתי דמי ונזהר רש"י שם לפרש דכל האומות קרי ליה נכרים וע"כ משום דתני סתמא משמע בכל האומות. וא"כ קשה איך מוקי הכא רק בסוס המיוחד לעופות כיון דתני סתמא. ע"כ כתבו התוס' דלאו הכוונה דמוקי רק במיוחד לעופות רק כיון דסוס המיוחד לעופות אסור ממילא לרבנן אסור בכל הסוסים וא"כ באמת מיירי בכל הסוסים :

דף קו תוס' ד"ה מדאיצטריך. נ"ב כוונת תירוץ התוספות נלענ"ד דלענין מקלקל בחבורה אם נרצה למילף ע"כ צ"ל משום דבהבערה איכא נטילת נשמה. והרי שנטילת נשמה הוא בגמר א"כ בשעת הקלקול בא התיקון דבשעת נטילת נשמה איכא תיקון מצוה. א"כ לא מוכח מזה מקלקל בחבורה דשם ליכא תיקון בשעת הקלקול. אבל לענין מקלקל בהבערה שפיר ילפינן דאם ילפינן רק מגוף הבערה ולא מנטילת נשמה הלא בזה שוב גם שם בא הקלקול קודם התיקון דבשעת הבערה לא בא הכשר המצוה עד גמר המיתה :

דף קיד ע"ב ושבות קרובה התירו כו'. נ"ב עיין בתוס' חולין דף פ"ד ע"ב ד"ה תקיעת ובתוס' ר"ה דכ"ט ע"ב ד"ה רדית הפת :

דף קלג ע"ב מתקיף ר"פ לימא לכו אנא עבדי פלגא דמצוה כו'. נ"ב והב"י דייק מרש"י ד"ה ומימא מדנקט אמאי חייב משמע דעכ"פ איסורא איכא ע"כ שהמיר שלא ימולו ב' מוהלים בשבת אלא המל יפרע ועיין בשו"ת רמ"א סימן ע"ו דדחה זה והעלה להקל ועיין יש"ש יבמות פ"ז דג"כ הסכים דהכא אף היסור ליכא. ועכ"ז העלה לאיסור מטעם אחר דמל ולא פרע הוי כאלו לא מל משא"כ כאן בלא הלקיט לא הוי כאלו לא מל ועכ"פ עשה פלגא דמצוה ועיין בשו"ת תפארת צבי דהעלה ג"כ להקל :

דף קלו ע"א גמ' אמר ראב"א מולין אותו מ"מ כו'. נ"ב בסוף הס' ישועות יעקב מבואר שם קושי' משני חכמים דברי הריטב"א פי' קושית התוס' מגילה דלמאי לא גזרינן במילה שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר כמו בשופר ולולב. ותי' דבמילה כיון דהיום הוא ודאי חיוב המילה לא היה ביד חכמים לבטלו משא"כ בשופר ולולב דלא בקיאין בקביעא דירחא. ועפ"ז הקשו דא"כ הכא דהוא ספק נפל וא"כ למעלו א"כ יגזור שמא יעבירנו עיין שם שהאריך. ולענ"ד לק"מ דלאו קושי' הגמ' היא היאך מותר למול בשבת דהרי ספק נפל הוא דהרי זה לא קשה דהרי ספק זה הוא על כל תינוק. א"כ הרי התירה התורה בפירוש למול אפי' בשבת כדדייק הגמ' לעיל מקרא"י. אלא דהקושי' הוא לרשב"ג דאליביה דלא שהה ספיקא הוי היאך התירה התורה למול אפילו בשבת לדחות שבת מספק והרי מ"מ משאר ספק והאלא מדהתירה תורה ע"כ דלא כרשב"ג רק דגם בלא שהה לא הוי ספיקא וע"ז משני הגמ' שפיר דלעולם ספיקא הוי. ועכ"ז ניחא מה דהתירה התורה דגם בספק שפיר מותר מכח מה"ג דאי מת הוא מחתך בבשר בעלמא הוא. ולאחר שניחא מה דהתירה התורה למול ממילא שוב ל"ק דהכתי ליגזור שמא יעבירנו ד"א ברה"ר דשוב ממילא ניחא פי' הריטב"א כיון דהיום הוא ודאי חיוב המילה שב"ד לא רצו חכמים לבטלו :

הר"ר יהודה בכרך זצ"ל
(בעה"מ נמוקי הרי"ב).

דף ב ע"ב תוס' סד"ה רשויות ומתרגמינן רשותי'. נ"ב לפנינו לא נמצא כן לא בתרגום אונקלוס ולא בת"י ולא בתרגום ירושלמי :

דף ג תוס' ד"ה בעשותם. פשטיה כו'. נ"ב וי"ל משום בעשותם במפיק ה"א משמע דקאי אמלאכה :

דף ה ע"ב בתו"י נראה דאם מהלך (כעומד דמי) תא"מ למתקם כמובן :

דף ו ע"ב רש"י ד"ה חייב על כל אחת וכא להודיעט כו' ואשמעינן כו'. נ"ב לכאורה דברי רש"י שפת יתר. ונראה משום דבחלוק מלאכות י"ל בשני פנים. או דסטעות יסים שלא יסיה חייב רק אם עשה כולם וכשעשה אחת פטור. או דזה לא הוה טעי כולי האי רק דס"א אף דעשה כולם בב"א אינו חייב אלא אחת. ועי' לקמן ע. בגמ' ובתוס' ד"ה יכול כו' גירסת המכילתא. והנה לפי טעות א' או י"ל דהמניגא אתא לאשמעינן שאם עשה א' חייב ג"כ אבל עכ"פ אם עשה כולם מ"מ אינו חייב אלא אחת וכן י"ל דכונת איסי ולא סתרי אהדדי דברי'. אולם במתני' לקמן פרק כלל גדול שהביא הש"ס מוכח ממניגא דסיפא ומתיבת אלו שאינו חייב אתולדה במקום אב. ובע"כ דסמנין אתי לחלק דחייב על כל אחת ואחת דאל"כ אין כ"מ בין תולדה לאב. ושפיר תקשי לאיסי דמסתמא לא יפלוג איסי על מתניתין דפ' כ"ג. ומתורץ בזה קושית התוס' ד"ה ואמר כו' ושפיר צריך להביא המתני' דפ' כ"ג. ויש לעיין בזה :

דף ז גמ' ורב אשי רהי"י קתני. נ"ב ומ"מ רב אשי סובר כתי' עולא דלא תקשי מטסרות פ"ו מ"ו האיסטוונית רה"י לשבת כו' והיא כרמלית כדאיתא הכא. ומוכרח לתרץ כדעולא רק דעל קושית הגמ' זאת תי' רב אשי דא"נ לתי' דעולא דאין הכרח להוציא פי' רש"י מפשטים. וכה"ג כתבו התוס' בב"מ י"ב ב' ד"ה במגביה כו' : ע"ב תוס' ד"ה והלכה כו' ולא פליגי אלא לשויה מקום ד' כו'. נ"ב הנה לפ"ז יש בריית' נמצאת דבעינן מקום ד' והתוס' לעיל דף ד' נסתפקו בד"ה אבל שכתבו אם ברייתא כו'. והיינו דכאן י"ל דאיט כן רק לאביי לשיטתו בעירובין הנ"ל. משא"כ בל"ז י"ל דלא בעינן ד' רק אי חוקקין לשוות רשות אחר בזה בודאי צריך ד' וכתוס' לקמן דף ח' ד"ה אמר ע"ש כונתם ג"כ רק להקשות לשיטת אביי :

דף יא תוס' ד"ה לא יעמוד כו' בהמוציא תפלין כו' וא"ת השתא נמי כו'. נ"ב כוונתם להקשות ג"כ על הא דצריך לתי' בתפלים הצריכים לו. ועל הא דמתניתין ואם הכנים ראשו ורובו כו' ובתירוצם מתורץ הכל וכ"כ תוס' להדיא בעירובין כ' א'. הנה כי כן הקדימו ג"כ הא דהמוציא תפלין : ע"ב תוס' ד"ה ואם כו'. והתם נמי כו'. נ"ב עי' לקמן ק"ב א' וע"ע תוס' לקמן נ"ב א' ד"ה המוציא כו' :

דף יג ע"ב תוס' ד"ה והבא ואת כו'. נ"ב בס' מועד דוד להגאון ר"ד אופנהיים ז"ל הקשה דהא נ"מ לענין כל הפוסל כו' מטמא משקין להיות תחלה תוך מט"י יעו"ש. ולק"מ דא"כ מאי טעילו בתקנתם דמ"מ יאמרו דלא אלו מטהרין אלא אלו כמ"ש בגמ'. ואי משום דפסול מלאכול בתרומה משום זה לא יבוי' להם היכר דבל"ז ג"כ פסולים לתרומה משום טבול יום. וזה לא יהיה להם היכר דזה מטמא משקין להיות תחלה כמ"ש דלאו כ"ע דינא גמירי ולתירוצם א"ש. ובהשיעור של הבא ראשו ורובו בכמה הוא הנה בתוי"ט סוף מס' זבין האכית דהשיעור הוא ג"כ ג' לוגין ועי' במ"ל. ובראיתי בתשניות דד"ם בהגהות שם חקר איך יצויר שיבא ראשו ורובו בג' לוגין. הלא מקום שכל גופו עולה הוא מ' סאה ולפי התשבון לכל הסתות כ"א סאה יעו"ש והנית בצ"ע. והנה מלבד כי יש לצייר בקטן בן יומו דמטמאה בזיבה. משכחת לה בגדול ג"כ. אם נפלו ג' לוגין מים שאובין בים בגדול דקוי' וקיימו דאיתא להדיא במכות דף ד' דאין טובלין בהם תיישינן לג' לוגין במקום אחד וכ"ם הרמב"ם יעו"ש. אמנם התוס' שם חולקים על גירסת רש"י ולפי דבריהם נפל הציור הזה : ד"ס

הר"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל
(בעה"ס שו"ת בנין עולם וכו').

דף י ע"ב גמ' ר"ח הוה נקיט כו' אמר כל מאן כו'. יש לדקדק בסוגיא זו. א' למה ליה למיטר כל מאן דאתי כו' יהיבנא ליה וכי בל"ז לא הוו אמרי ליה. ב' אחר דיהיב ליה אמר חביבין עלך כו' מדוע לא אמר לו זאת תיכף בעת שאמר כל מאן דאתי כו'. ג' מה זה אמר ר"ח בתרייתא עדיפא כו' הלא קמייתא הוא דינא ובתרייתא מליצה בעלמא. ונ"ל דר"ח שמע מרב דהנותן מתנה כו' צריך כו' ולכך ברצותו ליתן למאן דא"ל שמעתתא חדתא כו' הוצרך להודיע מקודם. ורבא בר מחסיא הבין כוונתו וזהו שא"ל הכי אמר רב כו' ולא א"ל זאת בתירי; חדתא ואפ"ה יהבה ליה ע"כ אמר ליה חביבין עלך שמעתתא דרב כו' כלומר אע"פ שאינו חדתא ולכך א"ל מאמר רב מילתא אלבישייהו כו' וזאת היתה חדתא אצל ר"ח ע"כ אמר בתרייתא עדיפא כו'. מ"ר :

דף טז תוס' ד"ה ה"ג רש"י כו' א"נ מטמאין מאוירהן. צ"ל מיטמאין : שם ד"ה עבדי רבנן כו' דאין מטמאין מגבן. צ"ל מיטמאין. מ"ר :

דף יח ע"ב תוס' ד"ה האי בישרא כו' איירי בצלי כו'. נ"ב עי' באשרי שמביא דברי בה"ג להיפך דבקדירה אפי' דנדיא אסור דלא קשיא ליה זיקא. ומדברי תוס' משמע דלכך מוקי בצלי דאי בקדירה שרי בה"ג כמ"ש ואי שרא בית נרמא היה כו' וצ"ע :

דף כב תוס' ד"ה אסור כו' בין השמשות של ז' כו'. נ"ב דברי התוספות כאן קצרים ומבוארים יותר בפ"ק דסוכה דף י' ע"ב ד"ה עד מוצאי יו"ט יעו"ש ודו"ק :

דף לז ע"ב גמ' לבר מתבשילא דליפתא כו' וה"מ דאית ביה בישרא כו'. לכאורה קשה מגמ' ברכות מ"ד ע"ב אתון דלא נפיש כו' א"ל בציבי משמע דלא בעינן בישרא. ועי' מש"ש בהגהות דרבא מוסיף אדאביי ותרתי בעינן ע"ש וא"ש כאן. מ"ר :

דף מו תוס' ד"ה דחוליות כו' קשה לר"י דבפ"ב דביצה תנן כו'. נ"ב עי' מג"א סי' תקי"ט סעיף ב' דביו"ט הקילו יותר ולכך אע"ג דבשבת אפילו כעין חוליות אסור מ"מ ביו"ט קיימא לן כב"ה יעו"ש :

דף נה ברש"י ד"ה מי הוה מזבח כו' של ל"ב אמה כו'. נ"ב עי' במס' זבחים פרק קדשי קדשים שם מבואר דמזבח שעשה שלמה לא היה אלא כ"ח אמה כו' ובבית שני הוסיפו ד' אמות מן הדרום כו' :

דף נז ע"ב תוס' ד"ה ואין מטמאה כו' ומה"ט נמי אין בה משום כלאים. נראה דלפ"ז יש היתר לחבר העטרות של כסף המתוחים על חוטי פשתן לטליתות של צמר כיון שאין המוטים עיקר כ"א הכסף אין בה משום כלאים :

דף עג תוס' ד"ה אלא כו' כגון שנתכוין לשרוש כו'. נ"ב ר"ל דנאמר דהברייתא לא דריש כלל קרא דאשר חטא בה פרט למתעסק וכן בשבת פטור משום דמלאכת מחשבת בעינן. ולכן תירץ דלא מצינן כו'. ולפרש כגון שהיה צריך למה שחתך דבכה"ג נקרא מלאכת מחשבת דנעשה מחשבתו רק דיפטור מקרא דאשר חטא בה דזה כתיב בכל המצות וא"כ ע"כ דריש ליה וא"כ גם לענין שחוט חוץ פטור :

דף עד ברש"י ד"ה שכן עני כו' חוזה ובודר ומרקד סידורא דפת כו'. נ"ב כוונתו לתרץ קושיית התוס' דהא כותש חזה בסממנים וע"ז תירץ דמ"מ התנא נקט סידורא דפת ובפת ליכא גבי עני כותש משא"כ בורר ומרקד ג"כ בעני איתא בפת :

דף עו גמ' ר' יוחנן אמר פטור ריש לקיש אמר כו'. נ"ב עי' במ"מ פי"ח מהל' שבת הלכה ג' שגירסת הרמב"ם הוא ר' שמעי' במקום ר"ל ילכך

הדרושים והגהות מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו' ה"ה

הר"ר ברוך פרענקל תאומים זצ"ל

וכאידנא כו'. ויעוין דף קמ"א ע"א תוספות ד"ה דלמא וכו' קי"א ע"א תוס' ד"ה למימרא ושם בעמוד ב' אמר רבא הלכה כר"ש ולא מטעמיה: **ע"ב** תוס' ד"ה נר חנוכה כו' כדמוכח לקמן. נ"ב דף כ"ג ע"א מעשבית:

דף כג גמ' ומניחה ומדליקה. נ"ב הרשב"א כתחבויו כ' דה"ג ומדליקה ומניחה: **ע"ב** תוס' ד"ה הדר כו' ועוד נראה לרשב"א כו'. נ"ב יעוין מגילה דף כ"ט ע"ב והלכתא כו':

דף כד ע"ב גמ' בשמן שרפה. נ"ב יעוין תוס' קידושין דף נ"ד ע"א ד"ה מעקה: **שם** שאין שורפין. נ"ב יעוין מנחות ד' מ"ו ע"ב ומיי' פ' י"ט מהלכות פסה"ק דין ה': **שם** רבא אמר קרא. נ"ב יעוין תוס' בילה ד' ח' ע"ב ד"ה סוף סוף: **שם** תוס' ד"ה בקר שני כו' וי"ל הא דאין שורפין כו'. נ"ב יעוין תוס' יבמות ד' ע"ב ע"ב ד"ה שלא בזמנו ובתוס' מנחות דף מ"ו ע"ב ד"ה לפי:

דף כה גמ' בתנור עשה. נ"ב יעוין תוס' קידושין דף ל"ד ע"א ד"ה מעקה: **שם** בשעת ביעורה. נ"ב יעוין תוס' ב"ק דף קא ע"א ד"ה ולא יצבעו: **שם** תוס' ד"ה ולא מילה המתחלת ד' כ"ד ע"ב וקשה לר"י דבפ"ק דבילה כו'. נ"ב יעוין מה שמתרץ ע"ז בספר יראים מצוה קי"ג: **שם** תוס' ד"ה הא בתול כו' וערלה דאסורה בהנאה כו'. נ"ב יעוין תוס' פסחים דף כ"ב ע"ב ד"ה מנין: **שם** תוספות ד"ה כך כו' אלא ה"ה שאר ביעור כו'. נ"ב יעוין תוס' מס' בילה כ"ז ע"ב ד"ה ועל התלה: **בא"ד** וכן פירש בהדיא באלו עוברין. נ"ב דף מ"ו ע"א ד"ה כיצד: **בא"ד** דמשיא לקדש. נ"ב יעוין תוס' פסחים דף פ"ב ע"ב ד"ה אבל נטמא: **בא"ד** מדאיקרי קדש. נ"ב יעוין זבחים דף ק"ד ע"א רש"י ד"ה בשר בקבורה:

דף כו תוס' ד"ה אין מדליקין כו' פירש בקונטרס כו'. נ"ב יעוין תוספות פסחים דף ט' ע"א ד"ה כדי ובדף לג ע"ב ד"ה אמר זילי' יבמות דף ס"ו ובמנחות דף ס"ו ע"ב ד"ה כדי וב... סוף תרומות:

דף ל ע"ב גמ' שהידים אילנות. נ"ב יעוין תוס' ב"ב דף כ"ה ד"ה כגון גלף:

דף לב גמ' לעולם אל יעמוד. נ"ב יעוין כתובות דף ל' תוס' ד"ה הכל בידי שמים: **ע"ב** בעון דרים. נ"ב יעוין זבחים דף כ"ט תוס' בד"ה אלא א"כ: **שם** בשהן קטנים. נ"ב יעוין לעיל דף כ"ה ע"א תוספות בד"ה כרת:

דף לד גמ' ספק חשיכה. נ"ב יעוין תוס' ר"ה ד' ט' ד"ה ור' עקיבא: **שם** מעשרין את הדמאי. נ"ב יעוין תוס' חולין ד' ז' ד"ה ודלמא וגיטין דף ל"א תוס' ד"ה במתשבה: **שם** קיימתיה מסברא. נ"ב יעוין תוס' ע"ז דף י"ט ד"ה אנא עבידתיה: **ע"ב** משתבקע החמה. נ"ב יעוין זבחים דף נ"ו תוס' בד"ה מנין לדם ובפסחים דף ב' ד"ה וקיימא לן: **שם** תלתא ריבעי. נ"ב יעוין תוס' פסחים ל"ד ד"ה ר"י:

דף לה גמ' תרי תילתי מיל. נ"ב יעוין מנחות דף כ' תוס' ד"ה ליפסל: **ע"ב** בש התקיעות. נ"ב יעוין ערכין דף י' תוס' ד"ה הפותח ותוס' ד"ה אין בין: **שם** שבש מנית. נ"ב יעיין תוס' גיטין דף ס' ד"ה שיפורי:

דף לו גמ' הגוזרות. נ"ב יעוין ע"ז דף מ"ז תוס' ד"ה קרנים זבחים דף ס"א תוס' ד"ה כשהות תי: **ע"ב** תוס' בד"ה נפקא מיניה כו' ולא שם העיר כו'. נ"ב עיין תשובת מהרי"ט חלק אה"ע סי' י"א ובש"ס כפ' חלק דף ק"ט על דברי הגמרא שם בבל וברסיף:

דף מב תוספות ד"ה נותן אדם זמין כו' דהתאה גבר כו'. נ"ב יעוין תוספות פסחים דף ל"ז ע"ב ד"ה ות"ק:

דף מג גמ' שאם עבר ותקנו. נ"ב יעוין תוספות סוכה דף כ"ג ע"ב ד"ה שני לוגין: **שם** כופין את הסל. נ"ב יעוין תוס' בילה דף ל"א ע"ב ד"ה ונכפת:

דף מו ע"ב גמ' איסורא ... נ"ב יעוין תוס' בכוריית דף כד ... ד"ה והייט ובתוס' יומא דף לד ד"ה ...:

דף נה ע"ב תוס' ד"ה אין מיתה בלא חטא. לפי שהגזרה בהם כו' ... יעוין במד"ר חוקת פ' י"ט על פסוק לא ... **ע"ב** יש מיתה. נ"ב יעוין ברכות דף מי ע"ב ... ד"ה מר זוטרא:

דף נו תוס' ד"ה לקוחין כו' דהא אנוסה כו'. נ"ב יעוין בתס' כתובות דף ט' ע"א ד"ה התם אונס ותוס' סוטה דף כו ע"ב ד"ה כשם ובתוס' יבמות דף ל"ה ע"א ד"ה אע"פ:

דף סד ע"ב תוס' ד"ה רבי ענני כו' ולא ס' ריבוא כו'. נ"ב יעוין לעיל ד' ו' ע"ב בתוס' ע"א ד"ה יתר הנמשך על ע"ב גם בדף ל"ו ע"ב רש"י בד"ה מתנה ובערובין דף נט ע"א רש"י בד"ה עיר:

דף עא ע"ב גמ' איתמר כו'. נ"ב יעוין בתוס' לקמן דף (נ"ד ע"א) [נ"ו ע"ב] תוספות בד"ה למימרא:

דף עג ע"ב גמ' מאן דקניב. נ"ב יעוין לקמן דף קיד ע"ב תוס' ד"ה אלא:

דף עה תוס' בד"ה טפי כו' דאפילו במקלקל פטור. נ"ב יעוין ב"ק דף לד ע"ב תוס' בד"ה חובל: **שם** תוס' בד"ה כי היכי נראה כלשון אהרון כו'. נ"ב יעוין תוספות כתובות דף ס ע"ב ד"ה דם:

דף עז גמ' שיש בו רביעית. נ"ב עי' תוספות ע"ז דף ל' ע"ב ד"ה ומטמא:

דף עט ע"ב תוס' בד"ה קלף כו' והגיא אידך בשלש יתפור. נ"ב ליתא כן בגמרא שלפנינו ועיין בתשובות ב"ה סי' ק"ח תשובה ש"י סי' פ' ובהגהת מרדכי בגיטין המובא בנקודות הכסף סי' ר"פ:

דף פ תוס' בד"ה בהעלם א'. נ"ב יעוין מנחות דף נ"ז ע"א תוס' בד"ה בבנים ושלשה מקומות ולקמן דף ק"ד ע"ב תוס' בד"ה התם מחוסר מעשה:

דף פא ע"ב ... בד"ה אבל לא סורק כו' שסיק רישא כו'. נ"ב יעוין תשובת (רמ"א) [הריב"ש] סי' של"ד:

הר"ר יהודה בכרך זצ"ל

דף טז רש"י ד"ה עבדי רבנן כו' דלא שרפי תרומה משום טומאה דרבנן בר משבה ספקות עכ"ל. לע"ג דהלא ידים תחלת גזירתן לשריפה כדאיתא. ולית מאן דפליג בזה וכ"פ הרמב"ם יעו"ש ודוחק לומר דידים לא מקרי טומאה. דהתשם אינו משום נגיעת במקום טמא רק התשם שמא נגע במקום הטינופת עיין ברש"י לעיל י"ד א' ד"ה עסקניות הן. דהא בכל דוכתא איתא גזרו טומאה על הידים. והיותר נראה דתסר בדברי רש"י תיבת והידים:

דף יח במשנה ושוין אלו ואלו וכו'. לכאורה יפלא דהול"ל ומודים ב"ש לב"ה כדאיתא בכל דוכתי. ועוד מה אלו ואלו דקתני תנא דמתניתין. הלא ב"ה מתיר יותר מזה. אף דאי עביד בשבת חייב חטאת וכ"ש בזה. (והא אין להקשות וכי טעמא דב"ש כו' שכן הוא בכמה מקומות עי' תוס' עירובין פ"ק ועי' הוי"ט כאן). והנראה בזה משום דבתוספתא וירושלמי איתא שב"ה השיבו לב"ש מטוענין קורת בית הבד. וב"ש השיבו לב"ה מאין צולין בשר בצל כו' דבזה אין פלוגתא כלל. וע"ז קתני תנא דמתניתין ושוין אלו ואלו ר"ל ב"ש וב"ה באלה הדינים. היינו בטוענין כו' דבזה שוה ב"ש לב"ה. ועוד אין צולין השנוי בתר הכי דבזה שוה ב"ה לב"ש. וקאי ושוין גם על אין צולין. וכתוספתא וירושלמי הנ"ל: **רש"י** ד"ה כלי לבן כו' ומתמירין ע"ע כב"ש. כוונתו מבואר בתוס' דע"ז כ"א ב' ד"ה מ"ט: **ע"ב** תוס' ד"ה גזירה כו' ובילה ופת והדרה כנ"ל. וכ"ה בחידושי הרשב"א:

דף כ גמ' אתמר נמי אמר רב כהנא כו'. עיין גירסות רש"י והרי"ף והרא"ש בהמה מחולפים. והנה לפי גירסת רש"י תמוה שאתמר נמי דלא הוה ראי' רק למתניה. והנראה לפי גירסת רש"י לא גרס לתיבות אתמר נמי. וצריך לגיות רב כהנא אמר וכ"ה ברש"י להדיא ד"ה רב כהנא אמר. ולאיפלוגי אתא:

דף כא גמ' חלב מהותך וקרבי דגים שנימותו. בטור ובש"ע נחסר גבי קרבי דגים תיבת שנימותו והידוש על האחרונים שלא הגיהו: **שם** במחת בית השואבה שאני. עי' רש"י ולולא דבריו הקדושים היה אפשר לפרש דמש"ה שאני משום דבמחת בית השואבה היה לרבויה בשמחה יתירה והיה מרבים באור מאד עד שנוררת אשה הטין כו' וא"כ בודאי היה עושין בתוך המנורה כעין מדורה ומדורה מותר לעשות אף מדברים שאין עושין פתילות כדאיתא לעיל ת"ר כל אלו כו' אבל עושין מהן מדורות כו':

דף כב ע"ב רש"י ד"ה וכה. מזרח והכי. נ"ל ולהכי: **שם** נכנס כו'. נ"ב זהו בת"כ שם ומזה מביא רש"י ראייתו:

דף כג גמ' ומנא תימרא דחייבינן לאודאה כו'. בשו"ת חכם צבי סי' נ"א הקשה מ"ש דפריך הכא טפי מכבולי תלמודא דחייבינן לאודאה. ברים ברכות גבי תורבה כו'. ועוד אמאי לא מייתי ממתני' דשקלים אין התורם נכנס כו' משום והייתם נקיים וגו' ע"ש. ולי יש עוד להקשות אמאי לא מייתי ממתני' ספ"ב דיבמות המביא גט כו' והחכם שאסר כו' ה"ז לא ישאנה ועוד דוכתי טובא. אמנם האמת בזה דזה ודאי שצריך לנקות עצמו מן החשד במקום שעושה מעשה שמחמת המעשה מביא עצמו לידי חשד כמו הנכנס לתורבה עושה דבר שמביא לידי חשדא. וזה ספיר מוכח ממתניתין דשקלים וממתני' דיבמות כו'. משא"כ היכי שאינו עושה שום דבר. רק הוא בשו"ת כמו גבי נר חנוכה שאינו עושה מעשה בקום ועשה. רק שאינו מדליק בפתח הב' מנ"ל שצריך לנקות עצמו מהחשד. וע"ז פריך הגמ' מנ"ת דחייבינן לאודאה אף בכה"ג. ולזה מביא הש"ס ספיר ראיה מפאה דגם שם הוא מפני החשד במה שאינו עושה. ומה שקוצר זה אינו נגד שכן הדרך לקצור ואינו עושה מעשה בגורם מחמת המעשה איזה חשד. וקבע לו הכתוב זמן בסוף שדהו. ש"מ דאף בכהאי גוונא חייבינן לאודאה:

דף כו גמ' אין מדליקין בטבל טמא בחול ואין צריך לומר. נ"ב נ"ע מאי וצ"ל ועיין רשב"א:

דף כז ע"ב רש"י ד"ה אבר תכשה ריבויא דקרא יתירה הוא כנ"ל:

דף כח ע"ב גמ' אומר היה ר"מ התש כו' ולא הכריעו חכמים אם מין חיה או מין בהמה. עי' ברש"י בחומש פ' תרומה שכתב תחש מין חיה והכר הכריעו בזה גדולי המפרשים. ועי' במהר"ש ברכי ח"ש מ"ש בזה. והנראה לי בס"ד במה שיש להעיר על מה דאמר ר' יהודה קרן אחת היתה לו במצחו והלא ברייתא במס' ע"ז ח' א' איתא שהקריב אדם הראשון שור שקרניו קודמים כו' משמע דשני קרנות היו לו. וביותר נפלא על רב יהודה גופיה דבחולין ס' א' אמר רב יהודה דקרניו קודמין כו'. וגם זאת למה לא כלל רב יהודה במימרא אחת ועל חד קרן. אמנם ניחא מאד כי הגמ' כאן וכן בע"ז ובחולין הקשה מקרין תרתי כו' ותי' ר"נ מקרן כתיב. והנה זה דוקא אם נימא יש אם למסורת. אבל אם יש אם למקרא היתה לו ב' קרנות. וא"כ הברייתא דע"ז קאי למאן דאית ליה יש אם למקרא. משא"כ ר' יהודה אמר למלתיה למאן דס"ל יש אם למסורת. וא"כ ניחא הכל דפלוגתא דתנאי היא בפ"ק דסנהדרין וכי"מ אם יש אם למקרא או למסורת. והנה הא דלא הכריעו חכמים דבהמה היא משום דקרש מין חיה כסוגין. וכן לא הכריעו חכמים משום קרש. ג"כ משום שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת כו'. וכ"ז הוא אם יש אם למסורת. אבל אם נימא יש אם למקרא ספיר יש להכריע דחיה היא מקרש דחי' היא כיון דלא אשכחן מין בהמה בקרן א'. והנה רש"י בפ' בא על פסוק בבית אחד יאכל פי' שם דאינו נאכל בב' חבורות וכמו שתרגם אונקלוס בחבורא חדא. והיינו כר"ש בפסחים פו ב' דדרים יש אם למקרא. וא"כ לדידיה מקרין תרתי משמע. וא"כ ספיר יש לפשוט ולהכריע דתחש מין חיה היא. וא"ש דברי רש"י מאד לשיטתו והדברים מאירים ומתוקים:

דף כט רש"י ד"ה טעמא דר"א כו' ט. נ"ל ס':

דף לה תוס' ד"ה תרי. אלא תלתא ריבעי מיל. נ"ב סי' בין לרבה בין לרב יוסף דמשקיעת החמה עד לה"כ כמה הוה לא פליגי:

הר"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל

ולכך פסק כמותו נגד ר"י שהיה רבו וצ"ע דלמה הזכירו אחר ר"י:

דף פד ע"ב תוס' ד"ה מי לא עסקינן כו' לא יציל בצמיד פתיל. נ"ב ר"ל אבל בהיסט לא שייך יחוד ולכך אע"ג דאם הסיט טמא מ"מ מציל באוהל המת כ"ז שלא הסיט:

דף צד תוס' ד"ה שהחי כו' ואומר ר"י כו'. נ"ב תירוץ זה אינו אלא לר' נתן ועי' ק"נ על הרא"ש:

דף קו תוס' ד"ה מדאיצטריך כו' יליף שפיר דאחר הבערה צ"ל דבשעת הבערה. מ"ר:

דף קכב ע"ב תוס' ד"ה רחת כו' ואין לומר דמשמע. צ"ל דמשמיה. מ"ר:

דף קכו בשורה א' בתוס' למיעבד הכי וקאמר. צ"ל הא קאמר. מ"ר:

דף קכח תוס' ד"ה דג תפל ט' בשר תפל מותר לטלטלו כו'. נ"ב צ"ל לשיטתם דמ"ש לעיל דמקשה לרב והא ס"ל כר' יהודה במוקצה משום דרב ע"ב לא ס"ל דבני ישראל מלכים הם כמ"ש בסוף פ' ח' שרצים וא"כ ע"כ לא מתיר לטלטל בשר תפל אלא משום דחזי לכלבים ולר"י דאית ליה מוקצה אסור כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק:

דף קלג בהרת דבנו הוא קא מתכוין. נ"ב צ"ע בסוגיא דפ"ק דיומא בפלוגתא דטומאה דהויה בצבור או הותרה בצבור:

דף קמ ע"ב גמ' נקים מרגניתא כו'. שמעתי לפרש דר"ח רצה להראות לבנותיו בחוש אשר תשוקת האדם הוא רק לדבר שאינו מצוי אצלו ע"כ יהיו צנועות באפי גברייהו. ולזאת לקח ר"ח מרגניתא בחדא ידיה וכורא (ר"ל דג קטן) בחדא ידיה והראה להם מתחילה ב' ידיו סתומים ואח"כ מרגניתא אחוי להו וכורא לא אחוי להו. והמה איצטערו לידע מה בידו השניה וזהו עד דמיצטערן והדר אחוי להו. וניחא נמי לשון להו. ובזה לימדם במחוג דאף דכורא דבר שאינו חשוב כלום עכ"ז כל זמן שלא הראה להם היו מצטערין ע"ז. מ"ר:

דף קנ ע"ב גמ' ת"ר מעשה כו' ונזכר ששבת הוא. נ"ב עי' בירושלמי פ' ואלו קשרים הלכה ג' דשם איתא דחשב לעשות הגדר במוצ"ש ואח"כ נמלך ולא נדרה גם במוצ"ש בשביל שחשב בו בשבת וצריך לפרש גם דברי ש"ס דילן כן וא"ש:

דף קנג ע"ב גמ' מה ע"ז דעביד מעשה בגופי'. נ"ב צ"ע בפ' הפועלים בסוגיא דחסמת בקול לר"י דס"ל דמיקרי מעשה:

הגהות על הרא"ש

פ"א סימן יא א"ד גידל כו' קרוי רהי' הלכך. נ"ב נ"ל שצ"ל א"נ. עי' תוס' ותוי"ש שבגליון:

פ"ג סימן ב בסופו. אבל מבעוד יום מחזירין. נ"ב עי' תוס' פ' במה מטמינין מ"ח ע"א סוף ד"ה דזיתים כו' שמוכח מדבריהם דאף מבעו"י דינו כמו בשבת וצ"ע: **בסי' טז** בהגה"ה ואם נתבשלה כו' ולא כרשב"ם כצ"ל והוקף בטעות: **בסי' כ** דרב סבר כר"ש במוקצה דטלטול. נ"ב עי' תוס' סוף פרק מפנין וכן כאן בד"ה הנ"מ דס"ל דבכה"ג ס"ל לרב כר"י אפי' לטלטל רק בדבר שמקצה מדעתו ס"ל כר"ש אבל לא במוקצה מחמת איסור:

פ"ו בסי' טז תיקו דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא. נ"ב צ"ע דבפ' כירה בבעיא דפינן ממיחם למיחם פסק לחומרא אף בדרבנן משום חומרא דשבת:

פי"ד סימן ט תניא כו' בעל הערוך דאמר לא אסר ר"ש פסיק רישיה כו'. נ"ב לכאורה דברים אלו הם סותרים למ"ש פ' הבונה. ונלע"ד שכוונתו במ"ש ולא שייכי כו' ר"ל שאין לפסוק כבעל הערוך בזה והוא כמש"ש דבשבת לבד מותר מטעם דהוה מלאכה שאצ"ל וזה לא שייך בשאר איסורים וע"ז מביא ראיה מקושיית המקשן שם דפריך והא מכבה וס"ד דאתיא כר"י דאוסר דבר שאצ"ל ואע"ג דלא ניחא ליה ולסברת בעל הערוך דמטעם דלא ניחא ליה מותר אפי' בפסיק רישיה דלא הוי מלאכה כלל א"כ גם לר"י היה מותר

הר"ר שמואל שמעלקא טויבש

זצ"ל אבד"ק יאסי בעהמ"ס חיי עולם על או"ח והמוקפים בחצאי מרובע הם מבנו הג"מ אורי שרגא טויבש נ"י אבד"ק יאסי.

[דף ד ע"ב גמרא התם כדבעינן למימר לקמן כדהביי. נ"ב לכאורה יש להקשות דנוקי כרבי ומשום דהדי ידו בתר גופי' וכמו דאמרי' שם בדף ג' ידו בתר גופי' גריר. אלא דיש לומר דהא דידו בתר גופי' גריר אין ענין לכאן דשם לא אמרינן כן אלא דמשום זה לא מיחשב הנחה משום דידו לא נייח דגריר בתר גופי' אבל לא אמרינן דהדי ידו בתר גופי' וכמו דאמר שם אביי: **ע"ב** פשיטא לי דידו של אדם אינה לא כרה"ר ולא כרה"י והייטו משום דלא שדינן לה בתר גופי' וכפי' רש"י שם עיי"ש. וגם דבגופו של אדם ג"כ רוחב דרוחב אין בו ד' על ד' להתשיב לידו במקום ד' ובאילן יש עכ"פ בעיקרו ד' על ד' וכמובן]:

דף יא גמרא ואמר ר"י אפילו בשבת. נ"ב עי' תענית י"א ב' ברכות ל"א ובחי' רשב"א שם וברמב"ם פ"א מהל' תענית הי"ב ולח"מ ודו"ק:

[**דף כא** בתוס' ד"ה ומותר להשתמש לאורה וא"ת מנ"ל לרבא וכו' ואינו יכול להדליק בשבת. נ"ב לכאורה יש להקשות דהאי היום ואין יכול להדליק אך למותר הוא דבלא"ה אף אם יכול להדליק נמי אסור כפירש"י ז"ל בחול אסור דבשתה זקוק לה ושמא יפשע ולא מתקן ליה. אלא דיש לתרץ דהתוס' קושטא דמלתא קאמרי ולאלומי קושיא דבשבת אין צריכין לחשש שמא יפשע דודאי א"א להדליק ועדיין צ"ע קצת: **שם** בסוגיא דבשתה זקוק לה. מפורסם בכל העולם קושי' הגאון בשו"ת שער אפרים סימן ל"ח לרב דאמר דכל הפתילות ושמנים שאמרו אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה. והלא בין השמנים הללו נכללו ג"כ שמן שריפה והאיך מדליקין נר חנוכה והלא קי"ל נ"ח צריך שיעור ושמן שריפה כיון דלשריפה עומד נימא כתותי מיכתת שיעורא עכ"ד ז"ל בקושי'. ולפלא גדולה בעיני האיך העלים עיניו הבדולחים מדברי הרמב"ם ז"ל פי"א מהל' תרומות הי"ח דמפורש להדיא דמי שאין לו חולין להדליק נ"ח מדליק שמן שריפה שלא ברשות הכהן עכ"ל הזהב והוא מדברי הירושלמי סוף תרומות. הרי מבואר להדיא מדברי רבינו ז"ל דפוסק דמותר ותידוש הוא בעיני שלא הביאו כלל. ופ"כ דכוונת הרמב"ם ז"ל ג"כ מטעם דלא אמרינן כתות מ"ש אלא באיסורי הנאה דוקא. אבל שמן שריפה אף דלשריפה עומד הואיל דבשעת ביעורו מותר ליהנות ממנו וכמבואר בש"ס שם דף כ"ה דדרשינן שלך תהי' להסקה תחת תבשילך. הלכך לא אמרינן ביה כתותי מ"ש וכמבואר בירושלמי במראה הפנים שם. אלא דלדידי יש לתרץ קושי' השע"א ז"ל ע"פ דברי הגאון רע"א ז"ל בתשובה סי' קמ"ה דהקשה בש"ס חולין דף פ"א גבי או"ב באם שחט הראשון לע"ז חייב על השני משום או"ב. והלא כיון דשחט פורתא לע"ז נעשה תקרובת ע"ז וא"כ עומד לשריפה והוי כתותי מ"ש ולא הוי שחיטה כלל. ולמה מחייב על השני משום או"ב. והגאון ז"ל לחלק יצא שם. דלא שייך דיני כתות מ"ש רק בדבר דצריך שיעור כמו בלולב או שופר וכדומה. אבל הכי גבי שחיטה דאין שיעור בשוכים ורוחבו של סימן לא שייך לומר כתותי מ"ש עכ"ד הנעימים. וכמו כן נאמר בנידון דידן אם כי שיערו חכמים בנר חנוכה שיהיה דולקת והולכת תני שעה עכ"ז אין שיעור בעביה ורחבו של הפתילה וגם אין שיעור להשמן דאם ירצה יוכל ליתן פתילה דקה ואפילו דקה מן הדקה ויצטרך רק שמן מועט. ואם יאהבו לעשות פתילה עבה יצטרך שמן יותר. וכמבואר ג"כ ברמ"א ז"ל סי' תרע"ב דהכל תלוי בעובי הפתילה. וא"כ אין שיעור כלל להשמן ורק להדלקה ולא שייך כלל לומר כתותי מ"ש כנלפענ"ד נכון בסברא והארכתי בזה בתשובה. והכ"מ להאריך: שם ידוע ג"כ קושי' הגאון המובהק ר"י מהמבורג ז"ל דהקשה מה היה הנס חנוכה משום דלא טמאו השמנים. והאיך היה יכלו לטמא השמנים והלא מבואר בפסחים דף ט"ז העיד ר"י בן יועזר על משקין בית מטבחיא דכן. א"כ לא נטמאו כלל השמנים דהוי משקה בית מטבחייא עכ"ד הנעימים בקושי'. ולפענ"ד לק"מ דהלא רב ושמואל פליגי בדברי דר"י בן יועזר איש צרידא. ולרב דס"ל דכן ממש מבואר שם ... דס"ל משקה בית מטבחיא דכן ממש והייטו דם ומיא אבל משקה בית מטבחיא והייטו שמן ויין וכפירש"י שם הדין הוא שטמא דגזרו רבנן טומאה עליו. ושמואל דס"ל משקה מדבחייא דכן הא ס"ל דכן מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש להן וכדמסקינן בש"ס שם. ועוד הא אמרינן בש"ס שם דלא אמרו דכן אלא במקומן אבל אם נטמא בתוך השמנים להון ושם נטמאו והכניסן לפנים דודאי טמא נינהו וספיר היה הנס בהפך במן שהיה מונח בהכנס בקרקע ובחותם והכיר שלא נגעו בו וכדפירש"י ותוס' שם ולק"מ]:

דף כב רש"י ד"ה מתירין. לטלית חדש. נ"ב עיין זקני הב"ח או"ח ריש סי' ט"ז דדייק מלשונו אבל לא מחדש לחדש. ונ"ל הא דמשני הש"ס מנחות מ"א דאי בלאו היינו דאין הטלית ראוי ללבישה כלל וכמ"ש רש"י שם דנתבלה דאינו ראוי לציצית דבזה כ"ע מודים משא"כ כאן דראוי ללבוש רק דרצונו לעשות המצוה יותר מן המובחר עי' תבו' ח"ל סימן מ"ה בזה רב אוסר ודו"ק: **בא"ד** ובמנחות מפרש טעמא דמאן דאוסר. נ"ב עיין מנחות מ"א ב' ברש"י ד"ה דלמא אי בלאו ועדיין צע"ק: תוס' ד"ה סוכה. אפי' נפלו ואפי' בחה"מ. נ"ב עיין מהרש"א ובשו"ת הרא"ש כלל כ"ד ובט"ז או"ח כ"א א' ובהגהות שם: תוס' ד"ה רב אמר. א"כ מזוזה שאני. נ"ב היינו לאותן שיבוא לדור שם אא"כ עיין ב"י וד"מ יו"ד סימן רנ"א משמע היכא דלא ידור בו שום אדם מותר אמנם בב"י בב"מ שם כתב בשם הריטב"א וז"ל לא יטלנה בידו סתמא קתני אפי' בצריך אותה לבית אחר אע"פ שאמרו גבי ציצית מתירין מבגד לבגד שאני הכא כיון דתיילא קדושת שכינה בבית זה אין לו לסלקו משם ע"כ לפ"ז יש לומר אף דלא ידור שום אדם גמי אסור וצ"ע ועיין בחידושי לאו"ח סימן י"ד:

דף מט תוס' ד"ה אביי אמר. כדתניא בפרק היבן דאסור ליבן בתפילין בין כו'. נ"ב הוא כשיטת הר"מ פ"ד מה"ת הט"ו. ולא כרש"י שם דהכך דתניא קאי במנח בידיה עיי"ש [ועי' ברשב"א כאן]: ד"ה שלא. או משום היסח הדעת. נ"ב עי' תוס' ישנים יומא ח' ד"ה תפלין ועי' רבינו יונה ברכות פ' מי שמתו ד"ה ולא ישתין בהם ועי' ריטב"א סוכה כ"ו ד"ה ת"ר דמבואר דבשינה ליכא היסח הדעת וכן מורה לשון הרמב"ם פ"ז מה"ת הי"א ע"ש ודו"ק: **בא"ד** אבל משום קרי כו'. נ"ב ר"ל שאין חילוק בין ראה קרי כבר בין בעת קרי עיין ריטב"א סוכה שם. ועיין ברש"י סוכה שם ע"א ד"ה ורואה קרי:

דף עט ע"ב תוס' ד"ה אידי ואידי כו'. נ"ב עי' תוס' מנחות ל"ב ד"ה אידי מ"ש לתרץ בשם הר"י דלא שייך לפסול אם שינה בקלף כיון דאף שינוי ממצותו וכתב אדוכסוסטוס כשר:

דף קלט ע"ב תוס' ד"ה ציצית. שדעתו ליתן בטלית ציצית רביעית. נ"ב ודלא כרש"י משום דתכלת תשיבי. אולם לכאורה י"ל דכוונתם דוקא בג' כשרים הא בלא"ה אינם חשובים אלו. אמנם בתשוב' הרא"ש כלל ב' מובא בב"י א"ח סימן י"ג משמע דאף באחת סגי עיי"ש. אולם מלשון הרמב"ם פי"ט מהל' שבת ה"כ שכתב ולפיכך היוצא בטלית שאינה מצויצת כהלכתה חייב משמע שאותן תוספת תשובין אך אלו ודעתו עליהם עד שישלים החסרון ויעשו ציצית עכ"ל. מבואר ייל ... כלל ציצית כשרה תשיבי התוספין בעיניו ודלא כתוס' הנ"ל ודו"ק:

הר"ר ברוך פרענקל תאומים זצ"ל

דף פד ע"ב תוס' בד"ה אלא כו' ובלאו זרעים דרבנן. נ"ב ישין בכורות דף נ"ג ברש"י ובתוס' שם ד"ה דגן ונפרש"י בקידושין דף ל"ט ד"ה וכא:

דף צא ע"ב גמ' הוה מגרר. נ"ב ישין לעיל דף ח ע"ב תוס' ד"ה לא:

דף צב תוס' ד"ה כמוציא כו' והא דתנן כו'. נ"ב ישין לקמן דף קג ע"א בסופו:

דף צד גמ' שבגג כו'. נ"ב יעיין תוס' פסחים דף כ"ט ע"א ד"ה ר' נחומיה הוא: ע"ב תוס' בד"ה אבל כו' אלא בנמר כו'. נ"ב ישין בכורות דף כה ע"א: שם כדאמר לעיל. נ"ב דף עד ע"ב:

דף צה תוס' ד"ה והרודה כו' דלית' תולין כו'. נ"ב יעוי' בתוס' ד"ה דר"א ובתוס' פסחים דף סח ע"ב ד"ה מאי רהיט: שם ומינו תימא לר"י כיון דמותר כו'. נ"ב ישין מס' ביצה ד' כב ע"א ואם בכביל שלא יתעבן הבית כו' מה לכבות את הדליקה כו' וגם במרדכי דין הבפ"א מה לכבות פירש ר' אלהגן ועוד בם דין תרפ"ד:יעו"ש וה:נגבן.נ"ב ישין לקמן דף קל"ד ע"א. ופירש לנכון. ישין בתשובת הרא"ם סי' קכ"א:

דף צו ע"ב גמ' הואיל וגופס כו'.נ"ב יעוירים מסכתין בתוס' ד"ה פסע ובתוס' עירובין דף יח ע"ב ד"ה לאו סנית; ובתוס' ריש מס' שבועות: שם ארבע אמות.נ"ב יעוין לעיל ד' כ' ע"ב תוס' ד"ה בשלמא לנ"ע:

דף צז ע"ב תוס' בד"ה לאימרא כו' ובפלוגתא דר' יוחנן כו'. נ"ב ישין לעיל דף ע' ע"ב ודף עא ע"ב תוס' בד"ה טדע:

דף קב ע"ב גמ' מהום בונה. נ"ב ישין בספר יראים עמוד זמנים דף כה ע"ב:

דף קג גמ' התולש תולבין. נ"ב ישין תוס' גיטין דף מד ע"ב ד"ה שנתקיימה:שם גהרעה דתגריס. נ"ב יעוין לעיל ד' מא ע"ב תוס' ד"ה מיהם וד' עה ע"א תוד"ה ספי: שם תוס' בד"ה לו דעביד בהרעה דתברי' כו'.נ"ב יעוין תוס' כריתות ד' כ' ע"ב ד"ה סבירא ליה:

דף קד ע"ב תוס' ד"ה אמר ר"ה. נ"ב ישין תוס' גיטין דף י"ט ע"א ד"ה דין וכירושלמי מקשה קושיית התוס' דכאן ותתרלי יעו"ש:

דף קו גמ' מדאיצטריך. נ"ב ישין לעיל דף עה ע"א תוד"ה מתעסק הוא: שם רש"י ד"ה מתני' ר"י כו' דאמר מכאן"ל. נ"ב יעוין תוס' לעיל דף נ"ד ע"א ד"ה את המת:שם רש"י ד"ה ובריית' ר"ש כו' דאמר מכאן"ל כו'. נ"ב לעיל דף לג ע"ב: שם תוס' ד"ה מה כו' דכל שאר מיתות ב"ד כו'. נ"ב יעוין תוס' סנהדרין' לה ע"א ד"ה איקרליתא וד' ע"ג ע"ב ד"ה חד:

דף קז תוס' ד"ה שמונה שרצים כו'. לשון ספי' נקוטא' כו'. נ"ב ישין תוס' כתובות ד' כ' ע"ב ד"ה דם: ע"ב גמ' שוכר בנמעיה. נ"ב יעוין בכורות ד' כ"ה ע"א תוס' ד"ה ואמר ר"ל ובמס' ע"ז דם כ"ו ע"א ד"ה סבר רב יוסף:

דף קיא תוס' בד"ה להביא כו' אלא עדיין משרים הם. נ"ב יעוין ברש"י בכורות דף לט ע"ב ד"ה כרות וברש"י קדושין דף כה ע"ב:

דף קיד גמ' ת"ר. נ"ב ישין תוס' יומא דף מו ע"א ד"ה אבל ולעיל דף כ ע"א ד"ה למיפרי ובפסחים דף נט ע"ב ד"ה ולא: שם תוס' ד"ה אלא שנה כו' אומר ר"י כו'. נ"ב ישין תוס' סנהדרין דף יג ע"א ד"ה ור' יוסי ותוס' פסחים דף נח ע"ב ד"ה כאילו:

דף קטו תוס' ד"ה לא כו'. נ"ב יעוין תוס' ברכות דף יג ע"א ד"ה בלה"ק ובתו' סוטה דף לג ע"א ד"ה כל התורה כולה:

דף קיח ע"ב תוס' ד"ה אילו כו' לא ידע ר"י. נ"ב ישין ש"ע א"ח סי' קכח ובתשובות מהרי"ט ח"א סימן קמט:

דף קכב רש"י בד"ה ואינו מעמידה כו' לגבי טלטול כו'.נ"ב יעוין תוס' דף קטו ע"ב ד"ה והא:

דף קכד גמ' הא כ"ש. נ"ב ישין לעיל דף ס ע"ב תוס' ד"ה אין בין יו"ט לשבת:

דף קכה ע"ב תוס' ד"ה הכל מודים כו' ושמואל למה ליה למיעבד כו'. נ"ב מדברי חידושי הריטב"א למסכת עירובין מבואר שהיה לפניו בגי' והיכי עביד שמואל הכי ויעו"ש:

דף קכח גמ' בבר מליח. נ"ב ישין תוס' יבמות דף מי ע"א ד"ה ר"י: שם במוקצה. נ"ב עי' לעיל דף יט ע"ב ד"ה הני כרכי דזוזי ובמס' ביצה דף לג ע"א ובמהרש"א שם ד"ה אין סומכין ובחידושי רשב"א כאן: שם תוס' ד"ה דחזי כו' מכאן ראיה כו'. נ"ב ישין פסחים דף עד ע"א ד"ה הא מולייתא ובחולין דף יד ע"א תוס' ד"ה ונסבין תבריא:

דף קלב רש"י ד"ה עקיבא כו' לידרש בי"ג מדות. נ"ב ישין מכות ד' יא ע"א פלוגתא דר"מ ור"י וברמבין על התורה בויקרא כ' ד"ה והנה ובתוס' קדושין דף יז ע"א ד"ה ונילף ובתוס' מנחות דף לב ע"ב ד"ה אלא מורידין וקשה תימא כו': ע"ב גמ' הא עשה. נ"ב יעוין תוס' זבחים דף לג ע"ב ד"ה לענין מלקות: שם נגעים טמאים. נ"ב יעוין בכורות דף מה ע"ב במשנה שם ופי' רבינו עובדיה מברטנורה: שם תוס' ד"ה מה נרעת כו' ועי"ק לימא רציתה כו'. נ"ב יעוין סנהדרין דף לה ע"א וע"ב: שם רש"י ד"ה ביטמי כו' נפקא לן כו'. נ"ב יעוי"ש בקידושין: שם ד"ה מעים טהורין כו' כגון בוסק כו'. נ"ב יעוין תוס' בשבועות דף ד ע"ב: שם אלא משום דגברא. נ"ב ישין תוס' פסחים דף פד ע"א ד"ה ואלא מילה:

דף קלג גמ' והאי איכא אתר. נ"ב יעוין לעיל ד' ק: ע"א תוס' ד"ה ל"ל ותוס' יומא דף לב ע"א:

דף קלה תוס' ד"ה ולא כו' בשמיני מספיקא כו'. נ"ב ישין תוס' מנחות דף מט ע"ב: שם תוס' בד"ה לא נהלקו כו' ונראה לרשב"א להם טעם כדבר כו'. נ"ב יעוין דברי התוס' ביבמות: ע"ב גמ' ופדויו. ישין בתוס' ב"ק דף יא ע"ב ד"ה בכור שנטרף ובמנחות דף ל"ז ע"א ד"ה שומע אני וברש"י חולין דף עב ד"ה מידי דהוי:

דף קמא ע"ב גמ' את המדומע. נ"ב ישין תוס' יבמות דף פב ד"ה ר"י לטעמיה:

דף קמב גמ' ר"ש בן אלעזר.נ"ב ישין תוס' גיטין לא ע"א ד"ה במחבבה ותוס' חולין דף ז ע"א ד"ה והלמה.

דף קמד ע"ב תוס' ד"ה חולב כו'. נ"ב יעוין תוס' יבמות דף קיד ע"א ד"ה וקסבר ולעיל דף לב ע"א ד"ה כחולב ובחדושי רשב"א בס מ"ב בשם ר"ת:

דף קמה ע"ב רש"י ד"ה לעדות אשה כו' ואפקעי' רבנן לקדושין כו'. נ"ב יעוין תשובות הרשב"א סי' אלף קס"ב ותשובת מהרי"ק סי' ל' ובאה"ז לכתובות דף ג' מ"ש שם בדברי הרא"ד:

דף קמו גמ' הא רבי נחמיה. נ"ב ישין לעיל דף לו ע"א:

דף קנו ע"ב תוס' ד"ה והא כו' ותנן כו' ודנתי לפני ר"כו'. נ"ב ישין לעיל דף קכב ע"א ברש"י ד"ה ואינו: באשר"י פרק יט סימן ה' ונראה דס"ס דגר כו'. נ"ב ישין בתשובות הרשב"א סוף סי' שכ"ט:

הר"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל

שאפילו בשאר איסורים דלא מיקרי סכנה וא"כ אף לבאי דמשני דאתיא כר"ש היינו משום אינו מתכוין ולא הוי פסיק רישיה דמופך סיפין סיפין וכמ"ש הרא"ש שם והו"ק:

פי"ח סימן ג איתמר כו' בשר תפוח. נ"ב כן הוא נירסת הרא"ש דאילו בשר תפל גם ר"י מודה משום דחזי לאומצא לאדם אבל תפוח דלא חזי רק לכלבים לר"י אסור ולר' שמעון מיתר דלא כתוס' ועי' בביאורי הגר"א סי' ש"ח סעיף ל"ב:

פכ"ד סימן א בסופו. מהא שמעינן דלית הלכתא כר' יצחק.נ"ב עי' תוס' פ' כירה: נ"ב ד"ה כבר תרתמה כו' דרב הונא ס"ל נ"כ אין כלי נים: אלא לדבר הניטל והא דמניח כרים כו' מיירי בצריך למקומם וא"כ דברי הרא"ש כאן צריך עיון:

הגהות בקיצור פסקי הרא"ש

פ"א סימן ד מים על גבי מים או אגוז בכלי כו'. נ"ב צ"ע דהגביא לא נפשטה עי' בפנים: שם או יין ע"ג מים. נ"ב נ"ל שצ"ל שמן ע"ג יין: סמי' לח נ"ב חסר כאן וצ"ל אין הולכין בע"ש יותר מג' פרסאות בין הולך לביתו בין הולך לאכסניא ואין צריך על עיירות של נכרים פחות מג' ימים קודם לשבת ואם התחילו אין מפסיקין. נכרים שצרו על עיירות של ישראל אין יוצאים עליהם בכלי זיין ואין מחללים עליהם את השבת והוא שבאו על עסקי ממון ואם באו על עסקי נפשות מחללין ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללין:

פרק יז סמי' ד ולר"י אף להיתר. צ"ל ולרי"ף אף להיתר:

פרק יט סימן ב עושין כו' ביום השלישי או ביום הרביעי. צ"ל הראשון:

סמי' ט ואם נראה ואינו נראה א"צ למולו צ"ל או צריך למולו. דהלכה כשמואל לגבי' הברייתא עי' בפנים:

פ"כ סי' יא נופלין כו' של בעלי בתים מתירים אבל לא של כובסין. צ"ל טובשין:

פכ"ג סי' ג מפים כו' על השלחן בשבת. נ"ב צ"ע בדבריו ועי' בש"ע ובפנים:

סי' ט נכרי שהביא כו' אבל סתמא שרי לאלתר ולר"י. צ"ל ולרי"ף:

דברי נחמיה

להר"ר נחמיה בירך זצ"ל מדובראוונא

(בעהמ"ח שו"ת דברי נחמיה).

דף ו ע"א רש"י ד"ה מי כו' לר"ה. צ"ל מרה"י לר"ה:

דף יב רש"י ד"ה למשמש. בשום דבר פן. צ"ל בו שום דבר פן:

דף יח גמ' שרייתן. צ"ל לשן: שם ברש"י ד"ה מאן. שרייתן. צ"ל לשן: שם ע"ב גמ' שורה י' נזירה שמא. נ"ב לקמן ל"ד ע"ב:

דף כה גמ' שורה א' יום טוב. נ"ב ר"ה ל"ב ע"ב:

דף לד ע"ב גמ' שורה ב' גזירה שמא. נ"ב לקמן ל"ט ע"א: שם שורה ג' ויפסק נזירה. נ"ב לעיל י"ח ע"א:

דף לה רש"י ד"ה בשלמא. דבין השמשות דידיה. צ"ל דר"מ או כמ"ש ברש"י שברי"ף ע"ש:

דף לט גמ' שורה י"ד גזירה שמא. נ"ב לעיל ל"ד ע"ב: שם תוס' ד"ה מפני. שמא יוזו. צ"ל מפני שמזיו:

דף מ ע"ב גמ' שורה כ"ט רב יהודה. צ"ל רבי יהודה:

דף מד תוס' ד"ה מתוך. על ממתו. לכאורה צ"ע מר"פ מי שהחשיך. וע"ש בר"ן רש"פ:

דף מז ע"ב שורה ד' לרבא.עי' דצי' ברי"ף ורא"ש: שם בת"י בר' יוסי. צ"ל ברבנן:

ד' מח ע"ב גמ' שורה כ"ג ליפמו.נ"ב לעיל מ"ז ע"ב:

דף נז ע"ב גמ' שורה כ"א משמיה דאביי. צ"ע ועי' סה"ד ח"א דף נ"ה ע"א: שם שורה ג' קודם סוף העמוד אמר אביי. צ"ע עי' סה"ד נ"ד ע"א וברי"ף ורא"ש ליכא:

דף סא ע"ב גמ' שורה י"ז בתך אותיות. צ"ל של שם. כ"ה ברי"ף ורא"ש ולקמן דף קמ"ז ע"ב:

דף סה ע"ב גמ' שורה י"ד התם הוא. נ"ב לעיל מ"ד ע"א:

דף סו ע"ב גמ' שורה פ' רבא. צ"ל רבה: שם רש"י ד"ה והוא דאי כוון. החפץ מאליו. צ"ל החפץ מכוון מאליו:

דף סח ע"ב גמ' וריש לקיש לא מי. צ"ל מי לא:

דף ע"ד רש"י ד"ה פטור אבל אסור. אבל ביד.ר"ל ע"כ כשבורר באוכל דכשבורר הפסולת עיקר בורר הוי ביד לפרש"י במתני':

שם ע"ב רש"י ד"ה חייב א'. בורר יפות עי' בס' נ"א ה"ש בס"ח סס"ג:

דף צא גמ' שורה א' קמ"ל כל. נ"ב זבחים ב' ע"ב:

דף צה רש"י ד"ה המחבק המעמר. צ"ל המעמד כ"ה בר"ן ורש"י שברי"ף פ' כלל גדול:

דף קלג גמ' י"ם עשה ול"ת. נ"ב ביצה ח' ע"ב ר"ה ל"ב ע"ב:

דף קמ ע"ב גמ' הליא דבישרא.ועי' לעיל קכ"ח ע"א:

דף קמב ע"ב גמ' הא חזי ליה. עי' לעיל דף קכ"ח ע"א:

דף קמג ע"ב גמ' מזון.עי' לעיל קי"ז ע"ב תוס' ד"ה הא:

הר"ר יהודה בכרך זצ"ל

דף לז גמ' אלא"כ לתחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה. עי' רש"י. ועי' תוס' שכתבו בשם ר"י דכתנס דתק רש"י. נפרש כן ישו"ב ולדעתי נראה דרש"י הוכרח לזה דהנה הרי"ף הוכיח דמתניתין לשהות תנן מדקאמר לקמן מהו לסמוך בה תוכה וגבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי או דלמא נ"מ וכפי פי' רבינו יונה הובא בר"ן דהיינו אי מיירי בלהחזיר איך שייך לומר לא שנא בין תוכה וגבה ולסמוך. אלא שנא ושנא דלהחזיר תוכה אסור אפילו גרופה וקטומה. ועיין רש"י לקמן ע"ב ד"ה ורב ששת כו' ואנן מסיקין כו' הרי דפסק כמ"ד להחזיר תנן. וכדי לתרץ קושית הרי"ף כו'. לכן פי' דאי להחזיר תנן ההבדל בין תוכה לעל גבה דקאמר רב קאי על להשהות אבל להחזיר אין חלוק. ושפיר קאי איבעיא דלסמוך אלהחזיר. ואין חילוק בין תוכה לעל גבה ולסמוך ושפיר קאמר ל"ש. וזה נכון וברור: ע"ב רש"י ד"ה ור"ש דיוקא דמתני' קמ"ל משום דלא מתני כו'. עי' תוס' שכתבו ואין נראה דדיוק פשוט כו'. ונראה בזה אחרי שנדייק בפרש"י ד"ה הא קדמו כו' ותנור לאו גרוף וקטום ולא"צ וכו'. ולכאורה אמאי לא דייק מדתנן בכדיא ולא תנור ע"ג גחלים. כן אמת כי כל מה שיכול לדקדק מרישא מדקדק כדאיתא לקמן ל"ט ב' בתוס' ד"ה אלא פניו כו'. והיינו משום די"ל דלכך שרי מבע"י אם קדמו פניו שיגרוף קודם השבת. ועי' בהה"מ מזה. ולכך מדייק רש"י מסתור. ואי"כ י"ל דהדיוק הא קדמו פניה שרי קאי על תורה ע"ג גחלים וכשיגרוף אח"כ. אבל על תנור לא קאי. ובשלמא אי הוה קתני בלשון היתר דקדמו פניה שרי לתת בתוך ה"תנור וע"ג גחלים הוה ניחא. מכאח"כ שכיון דקתני בלשון איסור והסיפא דקדמו פניה הוא מדיוקא י"ל דלא קאי אתנור. והא אתי רב ששת לאשמעינן:

דף מב גמ' למימרא דשמואל כר"ש ס"ל כו'. יש לדקדק אמאי לא הקשה זה בגמ' לעיל דף כ"ב ע"א שאמר שמואל הלכה כר"ש בגרירה נמצא שסובר שמואל כר"ש. ויש ליישב דהנה התוס' הקשו בד"ה אפילו כו' דמאי ס"ד דמקשה כו'. ותירצו דס"ד דמקשה דע"כ סובר שמואל דמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה דמשום הכי באינו מתכוין מותר לגמרי כו' ע"ש. והשתא א"ש דהם סוינו יכולים לומר באמת דמשאצ"ל חייב ואפ"ה באינו מתכוין שותר לכתחלה. משום דגבי גרירת כלים אף במתכוין פטור עליה מה"ת משום דהוי חורש כלאחר יד כדלקמן מ"ז ע"ב אבל כאן מקשה שפיר דהא בכאן הוי מארף מלאכה גמורה. ואמאי באינו מתכוין מותר לגמרי אי לאו דסובר שמואל דמלאכה שא"צ פטור עליה: ע"ב תוס' ד"ה לכל כו' נראה דדוקא בהבלין פליג כו'. אפשר לומר בפוליאו זה מהא דאוקי אביי לעיל מ"א כמיחם שפינהו לא יתן לתוכו מים מועטין כו' וכר' יהודה. אבל אין דאיכ כ"כ דהא לא נחית לפלוגתא ע דר"י ורבנן רק לענין דבר שאין מתכוין דהוה ס"ל לתנא דמתני' כר"י וכמ"ש התוס' סנהדרין דף ל"ג ע"א ויותר נראה שפוליאו זה מהא דחולין ק"ד ע"ב שאמר יעקב בחילופא רהבון. והא נאמר דלר"י אתר שהעבירו מעל האש אינו מבשל בכל מילי. א"כ היה מותר להעלות בשר אפילו של בהמה עם הגבינה על השלחן ולא נשמיע הנא למימר דמותר ור' יהודה הוא כדאמרינן ביבמות פרק הערל והו"ק:

דף מח ע"ב גמ' תנן שלל של כובסין וכו'. משמע מדברי התוס' ד"ה הבור דהוא בברייתא. ויש לדחות דכוונת התוס' דלמה לא הביא ממתניתין דפרה ר"ל דהוא מוקדם ממס' עוקצין. הולב בר"ם במס' פרה מבואר להדיא דהוא ברייתא ולא הביא ממתני' דלא סיים עד שיתחיל לתתירו ול"ע מדוע לא הביא ר' ירמיה ממתני' דמס' עוקצין פ"ב דסיים נ"כ עד שיתחיל להתיר הן כי שם לא נזכר בלבלת של מפתחות מה בכך. אח"ז מצאתי בפ"י שהקשה כן ונראה כוה משום דאיצטריך מתמת סוגיא דלקמן דקאמר מאן תנא כו' אריי א"ר כו'. ושם נוכך כי היכי דליסלוק המימרא יפה וכמ"ש התוס' בפסחים ק"ב ע"ב ד"ה מיתיבי יעו"ש דדרך הגמ' להקשות ממקום שיכול לתרץ היטב בפשיטות. והנה עי' תוס' ד"ה עבדו רבנן היכרא כו'. ועי' תוס' מ"ס ד"ה ועל בזאה כו' שכתבו הבור לטומאה משמע אבל לא לבזאה ובמתניתין דעוקצין לא נזכר הבור לטומאה רק הבור סתם ולכן הביא הברייתא דנזכר הבור לטומאה משום הסיה דלקמן. אמנם לפי דברי התוס' ד"ה הבור משמע דלא הי' גירסתם הבור לטומאה. ויכול להיות כי הביא באמת מתני' דמס' עוקצין וכמ"ש לעיל בכונת דבריהם אפס גם בגר"ם בהגהה הברייתא לא נזכר הבור לטומאה משמע דגם בברייתא כתוב לפניהם סתם. אח"ז עיינתי ברשב"א בחי' ומוגלא דבריו משמע שזה פ"א ג"כ ממשנה דפרה. והכניס בתוכה הברייתא עד שיתחיל להתיר ולכן גרס תנן. ומיושב הכל כי גם הברייתא שנוי' על כמתניתין דמס' פרה וכן היטב:

דף נ תוס' ד"ה והא כו'. עי' מ"ס נלידו לתגי' יא"ל כי רלה לדמות לר' אמי ישב אע"פ שלא קשר ולא תקע. עיין ברא"ש נמה שמתרץ קושית ר"י. ולפי פירושו ישב אע"פ שלא תקע היינו שלא תקע כלל דאיטו תקע לישב אף מבעוד יום מכני אף שלא ישב וכן כילא יעו"ש וכ"פ הב"י בא"ח סי' ש"ה ולא הבנתי איך יהיה בישב בלי שום מחשבה לישב הלא בשעת ישיבה מחשב לישב. וא"ה שאינו מחשב כלל מה גלוי דעת יש בזה. ועי' רש"י ד"ה ואע"פ שלא חשב עליהן לישב למחר גלי דעתיה דלישיבה קיימי פכ"ל ובלא מחשבה כלל מה גלוי דעת יש בזה. אבל לולא שאינני כדאי הייתי אומר כדעת התוס' וכדמשמע מרש"י בכ"ל דמחשבה לצורך מחר בעינן וכדמשמע מהא דאר"ח בן עקיבא לתלמידיו לאו ותשבו כדי שיחשב עליהם למחר. דבהא מילתא לא פליגי בנים המשנה כו' וכיוצא ג"כ מחשבה היה דלא סגי בלה"כ וגם בלכען טודאי היה מחשבה לצורך יחזור. ולכן שפיר הקשו התוס' דמאי איריא נגעו ותשב דלא סגיא בלא"ס בלא חשב לבד די ולא מהר רבותא קא מקשי דזה מפורש בתי' רבינו הרא"ם דנקטו תיקון ביותר טוב רק קושית ר"י למאי נקיט הרוויחו לכבן והשב בלא סגי בחשב. ופ"ז תרצו דלכבן לגאת מכש"י ונכלל דמחשבה לצורך מכשו"י לא סגי ובמעשה לצורך מכשו"י סגי. ומחשבה בעינן דוקא לצורך מחר. ולא"פ בכל זכו בנראה לי ול"ע בזה ברא"ש והס"ע:

דף נג ע"ב גמ' ולכתחלה מי גודיק וזחתיא סי'. נ"כ הא דתמוהין דרבנן ובתיקא סממנים דאורייתא כמ"ש רש"י מ"מ גבי בהמה עדי היכא למגזר בדרבנן מנדאורייתא וכמ"ש לקמן קכ"ב מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים בשבת אבל לא ע"ג מוקצה כו' ע"ש ובעירובין דף ס"ט:

דף סב גמ' ובני הפלין דמתוספת שד סי'. מ"ם הפני יהושע בברכות כ"ג ב' על הא דאמר אביי ל"ם אלא בכלי שהוא כלוין והניח שם קושיית הרשב"א בחידושיו הכא גבי קמיע משמע דאפילו בתפילין כיון שמחופין בעור הוה שרי ליכנס לבהכ"ס אי לאו משום דשי"ן של תפילין הלמ"מ. וא"כ אמאי נשיק הכא כיס מפה יעו"ש וכתב ע"ז הפ"י וגלאי"ה לא ידענא מה קשיא דהכא לענין בזיונא דבהכ"ס והאי הוה שרי אי לאו דשי"ן של תפילין הלמ"מ מכאח"כ הכא דאיירי לענין בזיונא שלא יניחם ע"ג קרקע כמו שפרש"י. א"כ שפיר מיניה למימר אף בלא שיין של תפילין לא הוה מכני המי עורן להפסיק בינם לבין הקרקע ע"ש. יפה אמר הפ"י לשיטת רש"י. אבל הרשב"א מפרש כמ"ש הרמב"ם והר"י פ"ב גאון ר"ת דקאי נמי אכנס לבהכ"ס יעו"ש. ולזה הקשה הרשב"א שפיר ועי' או"ח סי' מ"ג ובמג"א שם והו"ק:

דף סה תוס' ד"ה והא כו' תימא כו' כיון דאינו גדול. לכאורה יפלא למעיין שם דבכלל אי' יש שלשה ובכלל ב' ישנו ב' כמבואר שם אוים וא' לפי המבואר בתוספתא שם וכגירסת הר"ש. דתחילתו אוכל ואין סופו אוכל דחייב בתחילתו. ואף דזה אינו מבואר במתניתין שם. מ"מ רמז לן רבינו הקדוש באמרו כל שתחלתו אוכל וסופו אוכל. דמשמע אז חייב תחילתו וסופו. דאלא"כ לא הו"ל וסופו אוכל. וא"כ גם בכלל ב' הוה שלשה ושפיר הקשו ז"ל. אפס יש לדחות אחרי שאינו מבואר בהדיא במתניתין לזאת סיימו ול"ע כוונתם למ"ש והו"ק:

דף ע ע"ב תוס' ד"ה לא משמע ליה כו'. עיין ילקוט ירמיה פיזיתי כ' ואפת וגו'. אמרת זכור את יום השבת וגו' שמור אני שהוא רפה חוקתי והוכל אמרת מחלליה מות יומת וגו' ע"ש. בדרך קצרה. כי סמך אסיפא דכתיב לא תעשה כל מלאכה. ותיבת כל שני משמעות כהיא כי יכה כל נפש אדם פלוגתא דריב"ב ורבנן או כל או כל דבר. עי' ב"ק וסנהדרין והלכה כרבנן. וא"כ לא תעשה כל וגו' משמע כל מלאכות. ואף דכתיב מלאכה הוא כולל וכמ"ש כל כמוהו. וא"כ הוי רפה דאין חילוק מלאכות רק מזה דמחלליה מות יומת נשמע חילוק מלאכות וכשגגה. ומתורץ בזה קושיות התוס' דשמואל דלא כמאן דלא כרבי נתן ולא כר"י. וכשתא אתא כמדרש הנ"ל. ועי' בזה והבן היטב:

דף עה ע"ב רש"י ד"ה אמר ר' מנחם ברי"ה קמ"ל כו'. נ"ב וכמ"ש חולין קי"ד ב' כל האומר כו':

דף פא ע"ב תוס' ד"ה והאמר ור"י אית ליה דאפי' בתרי כו'. נ"ב עי' תוס' ב"ק נ"ד ד"ה ותנן כו':

דף פב ע"ב גמ' לא תאמר לו הכנס אל תאמר לו. יש לפרש ע"פ מ"ש בלשי הפנים סיכה ירושלים לגדר ביניהם מה נדר יש אתריה סיתר כו'. והנה בכתוב סקים ע"ז לנדה. והנה ע"ז של עובד כוכבים יש אחריה סיתר ע"י בטול. וזה דומה לנדה גם לענין אחריה סיתר. אבל שם הכתוב מיירי בע"ז של ישראל ואינה בטלה עולמית. ולזה בא הכתוב לפרש תורם כמו דוה. ובזה איטו כמו נדה רק לא תאמר לו הכנס ע"י בטול אל תאמר לו כי ע"ז של ישראל אין לו בטול:

דף צב תוס' ד"ה המוציא. כ"מ אוכלים כו'. עי' לקמן ק"ב ע"א ותוס' לעיל י"א ע"ב בד"ה ואם כו':

דף קטו ע"ב תוס' סד"ה וכ"ש. דאסור לעיין בהן דלא נרע כו'. עי' ט"ז סי' ש"ז ס"ק י"ג:

דף קיח ע"ב תוס' ד"ה אילו. לא ידע ר"י כו'. כבר הקשה הר"מ והמפרשים אהך דבריהם עד הם ב דכתובות דף כ"ד הוא איסור עשה לגר ע"ש כ"ד ב' וברש"י שם דהעשה הוא הם הכהנים ולא זרים יעו"ש ובמג"א ריש סי' קכ"ח. ובנראה כוה בפשט הבריתם דלכאורה יפלא על ר' יוסי כיון בזה איסור עשה בזר העולה לדוכן א"כ איך יעבור ר"י על איסור תורה בכדי שלא לעבור על דברי חביריו. התמהה. והנה זה יהיה באמת כוונת התוס' שבודאי הי' גלוי וידוע להם בזה איסור עשה בזה כמבואר בכ"מ ערוך. רק לפ"ז הקשי על ר' יוסי כנ"ל. והנה באיסור עשה י"ל דהעשה כפרש"י והוא אף בלא ברכה. וא"כ מקשי על ר' יוסי כנ"ל. הולם אם נאמר שהעשה הוא משום ברכה שא"ל. והעשה הוא את ה' אלהיך תירא כידוע. א"כ י"ל שפיר ברי"י עלה לדוכן בלא לעבור ע"ד חביריו אמנם לא בירך. וזהו כונת תוס' לא ידע ר"י מה איסור יש רצונם ידע בודאי שיש איסור עשה. אבל מה הוא האיסור ואיזה איסור עשה הוא דליכא למימר כפרש"י בכתובות א"כ מקשי על ר' יוסי איך עבר עד"ת לקיים דעת חביריו. וזהו קושית התוס' בכאן דוקא דכתובות י"ל כפרש"י שם. ועיי"כ הכריחו דהעשה הוא משום ברכה לבטלה כנ"ל ושפיר עלה לדוכן מבלי לעבור ע"ד חביריו ולא ברך כלל והו"ק:

דף קיט גמ' רבה בר רב הונא איקלע לרבה בר"נ קרים ליה תלת סאוי מתיי א"ל מי הוה ידעיתון דאתינא. א"ל מי עדיפת לן מינה. יש לדקדק למאי איצטריך לרבה בר ר"ה לשאול זאת. וגם תמה כיון שסבר שלכבודו עשו לא ה"ל לאכדורי ואין בזה משום גניבת דעת כדאיתא בפרק גיד הנשה ואמרתי בזה דכונת רבר"ה היה רק להקשות עליהם איך עשו כן. וזהו משום דרש"י פי' הלת סאוי מתיי הייט בשומן ישי"ב והנה קי"ל בפ"ג דפסחים וביו"ד סימן ל"ז דאין לשין פת בחלב ואין טשין סעטר בחלב ואם עשה כן הפת כולו אסור לאכול אפילו במלחה וא"כ איך עשו כן. אמנם קי"ל דלכבוד אורח הגון וכן לכבוד שבת שרי. והיינו דבר מוטעם כמין שור ישי"ב. ולהכי רבה בר רב הונא סבר שעשו כן לכבודו. ולהכי הקשה מי הוה ידעיתון כו' וא"כ הקשי מדוע עשיתם ככה. והם השיבו שעשו לכבוד שבת ישרי ושפיר עשו וכמבואר וזה נכון:

הגהות וחדושים מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו' הו"ז

הר"ר יהודה בכרך זצ"ל

דף קכא רש"י ד"ה ס"מ קטן. לר' יוחנן דאמר ביבמות לרבנ"ח. נ"ב שם איתא ר' פדת לר' יונתן בר נופנא [ועי' בטור וב"י או"ח סי' שמ"ג]:

דף קכד גמ' נגר שיש בראשו גלוסטרא כו'. הוא משנה פ"א דכלים ע"ש בפי' הרע"ב היטב שאלה טומאה בשבת והוא פלא שהוא נגד הסוגיא והכא בין לר"א וכן לרבה עיין היטב וצ"ע: רש"י ד"ה מפילין פירות כו' בהדיא תנן אבל לא בשבת כו'. אפשר לומר בכונתו והוא או שלא היה כתוב נפניו הפיוס אבל לא בשבת כאן בגמ' או שיש לשים מ"ש אבל לא בשבת לא בכתוב כן במתני' רק בגמ' מדייק לה מהא דקתני ביו"ט משמע אבל לא בשבת. לזה פירש"י בהדיא תנן אבל לא בשבת ולא צריכא והוא דמדיוקא לא משמע דבשבת לא. די"ל וגם בשבת מפילין והא דתנן ביו"ט לרבותא דאף בי"ש דוקא דרך הרובה דלא טריחא מילתא אבל דרך אינן לא וכמ"ש בבילה שם. וכיון שכן לא היה מקשה בגמ' מידי לזה כתב רש"י בהדיא תנן. וא"ש מה שסיים רש"י דלא טריחא מילתא להורות דדרך אגון לא וכונתו כנ"ל וזה קרוב לאמת בס"ד: תוס' ד"ה הא ט' ור"א ס"ל כר"י ועדיפא כו'. יש לייסב קושית התוס' דהנה הא דמוכיח שם הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין דהא"א דלא כר"י. דלמא לר"י כיון דמכשירי א"נ מותר נכלל באוכל נפש וא"ש כר"י. אבל זה ליתא. דחזינן דמכשירי או"נ חלוק מענין אם יכול לעשות מעיו"ט. מאוכל נפש עצמו. וגם חזינן דמכשירין אינו דומה לגוף המצוה. כמו מילה בשבת דוחה ומכשירי מילה אינו דוחה. וכיון דיש חלוק הוא"ל במתני' מגילה וביצה אוכל נפש ומכשירי או"נ ושפיר קאמר דאתי' דלא כר"י. משא"כ לר' אליעזר דמכשירי או"נ מותר ביו"ט אפי' דיכול לעשות מעיו"ט ומכשירי מילה ג"כ דוחה שבת כמו מצות מילה. ולדידיה אין החלוק בין גוף הדבר למכשירין. וא"כ נכלל בהו"נ גופיה והאי' מתני' שפיר כר"א הכיא דאין בין ונכון הוא בס"ד: **ע"ב** רש"י ד"ה של תמרה כו' דמודה ר"ש בפסיק רישיה כו'. לכאורה קשה הא כאן אליבא דרב קיימינן ורב הא קאמר לעיל כ"ב ע"א אין הלכה כר"ש בגרירה ודבר שאין מתכוין אסור כר' יהודה. וצ"ל כונת רש"י בזה דק"ל מאי פריך הגמ' אלא מחמה לגל בשה לימא ר"א כו' דלמא ר"א ס"ל כר"ש וכהלכתא ועי' תדושי הרשב"א שהביא כן בשם ה"ג יעו"ש [ועתוס' לעיל לה.] ולזה כתב רש"י דמודה ר"ש וא"ש קושית הגמ' ותי' כפי גירסת רש"י: שם גמ' מגופת החביות שנכתתה כו'. צ"ע מאי רבותא דמגופה מתרס קטן. ואם נאמר דתרס אתא מכח כלי משא"כ מגופה שלא היתה כלי מעולם רק מחוברת לכלי. וה"א כיון שכתבית נכתתה שוב לא הוה על המגופה שום היתר טלטול קמ"ל דמותר. ולפ"ז לא ידעתי למה השמיט בשו"ע גם הרמב"ם ז"ל לא העתיק זה ועדיין לא עיינתי בזה היטב:

דף קכה תוס' ד"ה בשברי תימה כו'. הדברים תמוהים מאד דמשמע שכם מפרשים היסק שני טמא מ"ת וא"כ לא משכחת יבן. וז"א דהיסק שני הוא אחר שנעשה היסק ראשון כהלכתו במחוברת וכמו שפירש"י ד"ה אבל נהיסק שני כו'. ובספר מג"ש עמד בזה. ועוד תימה רבתא דבהיסק ראשון נמי מקרי יבן. והדש הוא שלא הוסק כלל. וכמ"ש בפסחים כ"ו ב' תדש יותן יבן יוגן. ועוד שארי גמגומים. והנראה לי ברור דט"ס הוא בתוס' וצ"ל לפי תי' זה ניחא וט"ס תימה. וכונתם ז"ל דקאי אלמעלה במ"ש בד"ה בשוטין והא דנקט תנור יבן דשברי תנור חדש אין ראוים לכלום וכפירש"י ולזה כתבו דלפי תירוץ זה ניחא בפשיטות הא דנקט תנור יבן. כיון דלסברת רבה מדמינן שבת לטומאה דמה דלענין טומאה לאו מנא גם לענין שבת לאו מנא. וא"כ לפ"ז לא משכחת לה כלל בתנור חדש. דזה לכ"ע אין מקבל טומאה דבהיסק ראשון פליגי וכדתנן במס' כלים איזהו גמר מלאכתו והביאו רש"י ד"ה בהיסק ראשון כו' משא"כ היכא שלא הוסק כלל ולזה נקט התור יבן הייתו שהוסק עכ"פ וא"ל לפי תי' זה למ"ש למעלה דשברי תנור חדש אינו ראוי לכלום:

דף קכט ע"ב בהגהות מהרי"ב על הגליון ד"ה מכאן כו' פי' יפה בערוך כו'. נ"ב ממש פי' התוס' דהכא ד"ה מהו כו' ע"ש:

דף קל ע"ב רש"י ד"ה מותר או בגדיו שהוציאן כו'. נ"ב דדוקא מחצר לחצר אחרת אסור לטלטל כמ"ש בעירובין צ"א א' בכומתא וסודרא ע"ש. אבל באותו חצר מותר לטלטל בגדיו שהוציאן מן הבית לתוכה דרך מלבוש כו'. אבל הרשב"א בעבודת הקדש שער ג' דין ג' כתב אבל כלים ששבתו בתוך הבית ויצאו בחצר כו' אין מטלטלין אותן אלא בד' אמות כו' ע"ש. ומהא דעירובין הנ"ל משמע כפירש"י. ופ"ע תוס' עירובין צ"א ב' ד"ה וכלים כו' ע"ש:

דף קלו ע"ב תוס' ד"ה הזכר וכו'. דבר נפלא אשר המהרש"א בחולין דף כ"ב פל התוס' ד"ה אצטריך הקשה דאשתמיט להתוס' כאן דכתבו דעולת ראיה לא בעי סמיכה והינו כן כמבואר בבילה פ"ב ובחגיגה. וא"א דלפ"ז היה יכול הטומטום להביא ממ"נ אם עולת ראיה הא לא בעי סמיכה ואם נקבה והוה נדבה נ"כ לא בעי סמיכה כדין קרבן נשים וקשה יותר על התוס' שם. אבל האמת יורה דרכו דע"ם בתוס' כאן תיבת לא וכצ"ל דעולת ראיה בעי סמיכה. והסור לעבוד בקדשים הייתו אם נקבה א"כ לסמוך אם נדבה ופלא על מהר"ם לובלין שהגיה ואם עולת נדבה בעי סמיכה ולא הרגיש בזה וא"כ להגהתו והכן היטב:

דף קלז ע"ב תוס' ד"ה דרבי אליעזר. הקשו קושיא המורה במ"ש ר"א עדיפא מר"י דר"א סבר דגם מכשירין שיכול לעשות מעיו"ט מותר ביו"ט א"כ מה יעשה בדרשה לבדו ואם יש לו דרש לר"א א"כ גם לר"י נימא הכי. הנה יש לומר בזה דרך נכון דהנה למאי דקיי"ל דאמרינן מתוך שהותרה לצורך כו' וקי"ל כר' יהודה דמכשירין. א"כ לא משכחת לה שום מלאכה ביו"ט דכל המלאכות יש במכשירין. ותי' כפני יהושע בבילה י"ב דלר' יהודה חזינן דמחלק בין אפשר לעשות מעיו"ט ולא אפשר א"כ שפיטא דלא אמרינו

בן אריה

להג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף ב ע"ב רש"י ד"ה מדתנן המוציא משבות לרבות קתני מנין כו'. כוונתו פשוטה דלפני רש"י ז"ל לא היה כתוב בגמ' היכא הייב (כמו שהוא לפנינו) וכמו שמציין רש"י ז"ל. דבאמת במתני' ליתא (אלא שבגמ' שלנו וכן בשבועות ה: הוסיפו תיבת הייב להסביר הענין מפני שאינו מביא כל המשנה כצורתה) לזה הוסיף רש"י ז"ל קתני כו' להסביר. ועי"ע רש"י שבועות שם:

דף ד תוס' ד"ה והא בעינן כו' אע"ג דפשטא דקרא קאי על מקומו של אדם דהייתו ד' אמות כו'. נ"ב עי' היטב בליס פ' כ' מ"ז. ובפי' הר"מ שם. ונראה מבואר דבאמת מקומו של אדם כשיושב הוא רק ד' טפחים (לכן ראוי ליסב ואף לשכב על המחצלת כבים ד' טפחים בין קנה לקנה ע"ש) והיינו ליסב בדוחק. ובריות בעינן אמה כדאיתא סוכה ז: ח. (ע"ש היטב ומש"כ בס"ד שע"פ זה מיושב שם היטב קושית המהרש"א והפ"י שם ח. בגמרא) והא דאמרינן בעלמא ד' אמות למקומו של אדם לאו ממקומו ילפינן אלא מתחתיו כדאיתא עירובין מח. נא. והתחתיו היינו כששוכב ומודדין לארכו של אדם וכפישוט ידיו ורגליו כדאיתא שם דזה הוא ד"א אלא דבעינן ד"א על ד"א משום דבשבת בעינן מרובע ופיאות כדילפינן שם נא. אבל מקומו של אדם היינו בישיבה. הוא רק ד' טפחים כנ"ל וא"כ י"ל דדרשינן קרא כפשטי' ממקומו של אדם והא דבעינן במקום אמה על אמה היינו משום שכן הוא השיעור בריות כנ"ל בסוכה ז: וכמ"ש התוס' בכמה דוכתי:

דף ה תוד"ה כ"מ כו' ולא הסיא דלעיל. נ"ב עי' תוס' עירובין לט. סד"ה זרק:

דף ו ע"ב תוס' סד"ה הא קמ"ל כו' אומר ריב"א דאליבא דרמי בר חמא הסיא ברייתא דלא כאיסי. עי' מהר"ם ועי' תוס' סנהדרין (סו.) ד"ה המתלל ובמה שמציין שם הגאון מהרי"ב והמנא מבואר שם מ"ש מהר"ם כאן. ועי' לקמן (קנד.) שכ' שם בהגהות מהרי"ב דברייתא היא וכמ"ש התוס' כאן. ולכאורה יש לומר דמתני' דסנהדרין היא. וכדמשמע מתוס' סנהדרין שם דאיכא למידק ממתני' הכי. אלא דהגמ' משנה קא ליסנא דמתני' לבאר ולהראות הקושיא (וכן מצינו בהרבה מקומות):

דף ז גמ' אמר רבה בי רב שילא. נ"ב בריף ובראש ליתא: [תוס' סד"ה אבל כו' רתב י"ו אמה. נ"ב עי' תוס' עירובין ו: ד"ה וכי תימא]: **ע"ב** תוס' ד"ה והלכה כו' וכן משמע בירושלמי (פ' הזורק ה"ג ע"ש) דגרס התם על דעתיה דר"מ בין שיש שם ד' בין שאין שם ד' כו'. עי' במהרש"א. וע"ע ירושלמי עירובין פ' המוצא תפילין ה"ט וכמ"ש בק"ע שם בתוספותיו בד"ה למה עבד ר"מ כו' בביאור דברי התוס'. ואין דבריו מוכרחים:

דף ח תוס' ד"ה רחבה שם כו' אע"ג דרש"י פי' דגידוד י' ומחילה י' היינו כו'. כוונו למ"ש רש"י בפ"ב דגיטין (עו:) וכפי מה שהבינו התוס' שם מפירושו. אבל האמת שאין כן כוונת רש"י ז"ל וכמ"ש שם הפ"י יע"ש. וכן הוא מבואר ברש"י עירובין שם. עי' מ"ש שם בגיטין בס"ד:

דף ט רש"י ד"ה פתח פתוח כו' ולחיו לפנים מן האסקופה. וכתב המהרש"א וז"ל לפום מאי דקיימינן השתא דאית באסקופה רוחב ד' במבך עיבי הכותל בהוה ביעור מבוי אין לעוביו הומה זו שהוא רוחב ד' דין לחי ומש"ה הוצרך לפרש שיש לו לחי כו' עכ"ל ע"ש. ודבריו תמוהים דהא מסקינן (עירובין ה.) לכו"ע לאפוקי מהורת לחי עד דאיכא ארבע אמות. והכא בדאית באסקופה רוחב ד' טפחים עסקי' ולא ד' אמות. ואולי כונתו ז"ל דכיון דהשתא באסקופה ד' עסקינן א"כ יש בכלל הוה נמי אפילו ברוחב ד' אמות. ובכה"ג אין לעובי הכותל דין לחי הלכך נקט רש"י ז"ל מילתא פסיקתא שיש לו לחי ודוחק:

דף ט ע"ב רש"י ד"ה אין מפסיקין כו' ובגמרא מפרש בדאיכא שהות כו'. עי' מהרש"א. ויותר נראה דל"ל ובגמ' [סוכה] מפרש דאין דרכו של רש"י ז"ל לסתום אלא לפרש:

דף י [רש"י ד"ה ולצ"ל כו' והא דתני אין צריך לומר כו'. נ"ב עי' נדרים סז ובר"ן שם]. (ד"ה קיים כו'. וע"ע תוס' קדושין מ"א ד"ה הא"ם כו'): תוס' סד"ה התם כו' דאפילו לא שתה אלא רביעית אסור ליטא את כפיו. לכאורה צ"ע דהא גם בתפלה אמרינן (עירובין סד.) דאם שתה רביעית יין אל יתפלל לגירסת הגאונים שם. ואף לפי גירסת התוס' שם אל יורה וכמו שהוא לפנינו שם מ"מ מודו ודאי לדינא דלתפלה נמי שיעורא (דשתוי אל יתפלל ברביעית. וכ"כ לדינא הגאון החסיד ז"ל באו"ח בריש סימן צ"ט. (דאיך יהיה השיעור דשתוי דשיעור דיכול לדבר לפני המלך הוא שיעור לתפלה דאף דשתה יותר מרביעית כל שיכול לדבר לפני המלך שתוי מקרי ולא שכור. אבל למטה צריך שיעור ובלי ספק שיעורא ברביעית). ולפי מ"ש הא"ר סי' קכ"ח ס"ק ס"ז דבתפלה אם התחיל להתפלל אינו פוסק (דהא אם התפלל תפלתו תפלה) אבל בנשיאת כפים אף אם עלה ירד ע"ש. אפשר שלזה כוונו התוס'. מיהו הלשון דחוק דמ"ש אסור ליטא את כפיו משמע דבתפלה מותר לכתחלה. והבה"ג בפ' ברכות פ"ה. אחר שהביא שם הא דשתוי אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תפלה מסיים שם וז"ל אלמא היכי דאשתי ודעתיה ומנדעים עליה דכדקאים קמי מלכא יכול לאהדורי שפיר דמי לצלויי ואי לא אסור עכ"ל ולשון שפיר דמי משמע אפילו לכתחלה. ואפשר דמיירי שהשעה עוברת שאם ימתין עד שיפיג יינו יעבור זמן התפלה דבכה"ג מותר לכתחלה להתפלל דחשיב כדיעבד. ודשתוי אם התפלל תפלתו תפלה ועי' מ"א בסי' צ"ט בשם רש"ל ביש"ש. וכן מורה הלשון דאמרינן אל יתפלל ולא אמרינן אסור להתפלל. ועפ"ז עולין דברי התוס' כפשוטן, דבתפלה מותר כשהשעה עוברת וכנ"ל משא"כ בנשיאת כפים. שוב מצאתי להריטב"א ז"ל בתעניות שם שהקשה קושית התוס' דהכא והירץ וז"ל

וז"ל

הר"ר אליהו גוטמאכער מגרידץ זצ"ל

בעהמ"ס צפנת פענח

דף ב ע"א רש"י ד"ה פ"ה. נפקא לן מויש. רש"י לשיטתו עירובין י"ז פ"ב דאל יצא זורה לתחומין דאורייתא. גם להאלפסי שם והרמב"ם פרק כ"ז משבת דתחומין דרבנן סו"ס אל יוצא על י"ב מיל: תוס' ד"ה יציאות. לא יצא הכייט. לקמן י"א ע"א. אין שורין לקמן י"ז ע"ב. ואין נולין לקמן י"פ ע"ב: **בא"ד** כפ' הזורק. ע"ש בתוס' ובהגהות מהרי"ב ועי' בגיטין ס"ה צ"ב במשנה ברא"שונה שנשנה לסדר דלא כרב האי ולא כרש"י ע"ש פירש"י ונמצא הסדר בהו"מ סי' כ' סעיף ח' דלא כמשנה ועי' בשו"ע ורמ"א שם בכל אופן דשכיח יותר מכולהו ולא נמנה תחלה: תוס' ד"ה יציאות כו' ליבנא דקרא אל יצא. ועי' ביטת רש"י לעיל. אכן יש תירוץ נכון בתוס' שבועות דף ה' ע"ב ד"ה רבא: משנה כילד. עי' נזיר ב' ע"א שלא הב א הגמ' מכאן שמפרש הסיפא נרישא: **ע"ב** גמרא אמר ר' אשי. עי' תוס' שבועות ה' ע"ב ד"ה רבל דיש מותקים ר' אשי: גמ' לאלתר. עי' גירסת התוס' בשבועות ה' ע"ב ד"ה וקמפרש: תוס' ד"ה מראות. מראות שנים. עי' תוס' קידושין נ' ע"ב ד"ה קנו:

דף ג ע"א תוס' ד"ה בבא. מ"מ איסור דרבנן. עי' תוס' קדושין נ"ו ע"א ד"ה אבל דמותר לגמרי. וע"ע בתוס' ע"ז ו' ע"א ד"ה מגיין. ובב"מ ע"ס ע"ב ד"ה ערב. ובמ"א סי' שמ"ז: **ע"ב** גמ' לאו אדעתיה. עי' ירושלמי הובא בתוס' יו"ט מ"ש פ"ה מ"ב דאמר רבי שאלון לר"י והוא לא ידע לשון המשנה. ועי' העיגב ע"ז בפסחים ק"י משום דאותבין בפירקא. ובספר הנזהר מזה בתגיגה ה' ע"ב אראנו כישע אלהים. דלא כמ"ש הכמי בהלס בהקדמת דרושיו: שם בקנסו שוגג אטו מזיד. עירובין ק' ע"א:

דף ד ע"א גמ' בעי ר' ביבי. עי' מנחות מ"ה סע"א חטא בשבת בשביל שבת ולא בשביל חול: תוס' ד"ה וכי. בעשה דלעולם. פ"ע תוס' ב"ב י"ג ע"א ד"ה כופין. ובחגיגה ב' ע"ב ד"ה כופין: **בא"ד** מצוה דרבים שאני. לשון זה ליתא בגיטין אולם הוא בברכות במסקנא דף מ"ז כע"ב. עי' מ"א סי' צ' ס"ק ל' שהביא ב' תירוצי הר"ן אין לסתוס' ראי' משם: תוס' ד"ה קודם. הואיל ורבנן הוא דאסרי. עי' מ"א בסי' תמ"ו ס"ק ב' בשם הכ"מ. והיה יכול להביא ראיה לסברתו מכאן: **ע"ב** גמ' בדי נופו. עי' משנה וגמ' מכות י"ב:

דף ה ע"א גמ' כגון שקלטל ידו. עי' לקמן ל"ב ע"א התם למעלה מג' וכו': **ע"ב** רש"י ד"ה סבול יום. עי' מ"ש בגליון רש"י פסחים י"ד ע"א:

דף ו ע"א רש"י ד"ה סרטיא. מסילה. עי' ערובין י"ז ב' מ"ש בגליון רש"י ד"ה באסרטיא וב"מ ל"א ע"ה: תוס' ד"ה כרמלית בגליון ולקמן בגמ' ק"ה ע"א: גמ' אדם עומד על. לקמן ה' פ"ב:

דף ז ע"א גמ' קרפף יותר מבית סאתים עיקרו בעירובין דף כ"ג במשנה ובגמרא: גמ' בינא לא תיבוי. כאן הוא לקולא ובכתובות נ"ג לשון זה לחומרא:

דף ח ע"ב רש"י ד"ה ורבי בעירובין ל"ד ועיקרו שם ל"ג ע"א מה רבי ונאמר לדין משתמש באילן ולא לכרמלית. ועי' מ"א ס"ז דשבותין אין למדין מזה לזה. ועי' תוס' לקמן קכ"ג ע"ב ד"ה לא. ובעירובין ק"ב ד"ה והעליון:

דף ט ע"א גמ' התם לא נח. לסוגיא זו גם מרש"י לרש"ר דרך למעלה מי' חייב. וי"ל לקמן ק"א פ"א ברש"י ותוס' ד"ה רבי דר"י גם שלא נח מתיר מרש"י לכרמלית לכתחלה ולרבא אין מעלה שלא נח. והעיקר המקום דמתיר בדרבנן הוא בעירובין פ"ז ע"ב ושם בנח מיירי. ועי' הרמב"ם פט"ו משבת ה' כ': **ע"ב** תוס' סד"ה ואם. עי' תוס' ברכות כ"ח ע"ב: תוס' ד"ה למ"ד. עי' תוס' ברכות כ"ו ע"א ד"ה טעה. והתוס' יומא פ"ז ע"ב ד"ה והאמר. והגיגה ט' ע"ב ד"ה או:

דף י ע"א תוס' ד"ה טריחותא. ולא חייש לשנויי כו' עי' מכות ח' ע"א היינו דקאמר ועוד סכנה דהיכי דליתא ותו הוי השני וגם הראשון בקושיא אבל ועוד הוי ידוע שיש בקג לתרץ הראשונה ורק השני הקשה. ויש כן בהרשב"ס ב"ב קכ"ב ע"ב. ועי' במנחות בגמ' ס"י ע"א. ובשבועות כ"א ע"ב. וע"ש מ"ש לתרץ בזה בגליון: גמ' והאמר רבי יוסי. ובברכות כ"ו ע"א איתא בזה ר' יוסף ורבינו מהרי"ב מגיה בדוכתא טובא בש"ס בזה. וכתבתי בגליון ברכות דף ד' ע"ב כמה מופתים דהיינו כך והראתי למ"ש כאן. ועי' לקמן ל"ג ע"ב וכן יוסי בן יועזר בהבות פ"א מ"ד. ולקמן י"ד ע"ב וט"ו ע"א נקרא יוסף בן יועזר איש צרידה. וכן חבירו יוסי בן יוחנן שנזכר עמו. ובחגיגה פ"ב מ"ב נקרא יוסף בן יוחנן. במשנה סוטה מ"ז ע"א משמת יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן בטלו האשכולות. ובתמורה ט"ו איתא תנן התם משמת יוסף בן יועזר ויוסף בן יוחנן והרמב"ם בהקדמה לסדר זרעים מביא רק יוסף בן יועזר ולא יוסי. וקרוב שמדרך אהבה היו לפעמים מקצרים בהשם או בקריאת בבלי נקרא יוסף ובירושלמי יוסי כמו בבבלי אליעזר יש בירושלמי ליעזר. וכתבתי בזה עוד בתמורה פ"ז: **ע"ב** תוס' ד"ה יהבה. והכי מוכח. עי' תוס' יבמות ק"ס ע"א ד"ה רבא: תוס' ד"ה ושל. עי' תוס' ברכות ז' ע"ב ד"ה לא:

דף יא ע"א רש"י ד"ה חברים דזמנה דאורייתא. נראה דתיבת דזמנה ט"ס הוא. וצ"ל דהוי. וכן הוא בהרא"ש פ"ב מק"ש דדי לפסוק כמ"ד בברכות כ"א ע"א דק"ש דאורייתא אבל זמנה בפתיחה ב"ה בברכות י"א רק אקרא. ועי' מ"ש בגליון ברכות ב' ע"א ומנחות מ"ג ע"ב: גמ' כגון רשב"י. עי' תוס' מו"ק ט' ע"ב ד"ה כאן דפשיטא להו כירושלמי כאן הלכה ב' דרשב"י לא הפסיק לק"ש. ועי' נמי ברכות י"ג ע"ב דרבי הפסיק לק"ש והינו תוזר וגמרה. ועי' בב"מ פ"ב מק"ש והפשר מיירי הירושלמי נגד והכא להכי אמר זה שינון וזה שינון ובבלי מיירי משמע לבד. והולם עי' ברמב"ם פ"ב מק"ש דמצריך גם ברכת ק"ש. ועי' בתוספתא ברכות פ"ב דעת רבי לענין כותבי ספרים דאיתא בסוכה דף כ"ו: תוס' ד"ה אמר. ברים בילה. ע"ע תוס' חולין ק"ז ע"א ד"ה ומנא: תוס' ד"ה ואם. הא דאמר ר"מ. כריתות י"ג ע"ב:

דף יב ע"א תוס' ד"ה ובתוכה. בהש"ס מדקדק. עי' מ"ש בגליון ב"מ ו' ע"ב ות' ע"ב כלל בהש"ס ועי' רש"י כאן ור"ש שם במשנה זו: **ע"ב** תוס' ד"ה רבי ויי"ל דהכא במקומו תירצו בחופן אחר. ועי' מ"ש שם בגליון: תוס' ד"ה רבי. פסחים ק"ג נ"ל ק"ו ע"ב וע"ע תוס' חולין ה' פ"ב ד"ה צדיקים וב"נ:

דף יג ע"א גמ' הטהור עם הטמאה. עי' רשב"א מדלא נקיט התנא טהור עם הנדה. ואיתא כן בתוספתא כאן פ"א ועי' מ"ש הרב טעם מעצמו דלטעם התוספתא לא צריך המשנה לנקוט זב אלא סתם טמא. גם י"ל בהרמב"ם בפירושו שכתב אע"ג דשניהם טמאים מה יענו להוכחת ר"ש בן אלעזר. גם בקושיתו מדוע נקיט סתנא דמשנה זב ולא טמא עי' סיפא כאן לא יאכל הזב עם הזבה ולא נקיט טמא עם טמא דלא שייך תירוץ שלו:

דף יד ע"א רש"י ד"ה ופסיל. והתורה הזהירה. עי' מהרש"א ואולם עי' זבחים ע"ח ע"א שבלנן זה בזה ואכן פטור ורש"י חולין נ"ח ע"ב דב"ט ברוב לאו דאורייתא ופמ"ג שער התערובת סוף פ"א דרק איסור בהיתר בטל ולא היתר באיסור ובתוס' חולין כ"ח ע"ב ד"ה לפי דבין עומד נפים א"כ הוא בזה ומילתא דלא שכיחא הוא: רש"י ד"ה גזרה משום דעלולין. פסחים י"ח ע"ב בגמ': גמ' ואמרה בני עי' ברכות ד' ע"א ועליו אמר שלמה:

דף טו ע"א גמ' כהגיות בע"ז ח' ע"ב פירש"י מקום בהר הבית וחנות שמו וכן בתוס' ד"ה מלמד: **ע"ב** תוס' ד"ה ועל. מכיפט ומדרס. וש"ה משכב והטעם איתא בתוס' נדה ל"ג ע"ב ד"ה והיסוק:

דף טז ע"א גמ' רבנן סיכרא. עי' תוס' רע"ק סימן ר"י לר"ש סוף כלים מדרס טהור בזכוכית משום היכר ולמה עוד ונאמר דר"ש רק לאוקימתא דרב אשי אמר ועי' תירוץ רע"ק ואולם הר"ש מביא גירסא שכן הוא בתוספתא עצמו ולא שייך תו מסקנא אחרת אך עי' תוס' כאן ד"ה אלא דשני גזירות יש כאן ועי' בכורות ל"ת ע"א א"ה אין לו תוך נמי ומשני כיון וכו' וכאן דשני גזירות נשאר כהפירכא משום דאיכא במתכות מה שאין בחרס וכן להיפך חולין כ"ד ע"ב: **ע"ב** תוס' ד"ה הניחא. יש ספרים דאיתא בתוספתא דכלים ב"מ פ"ה ויש גרסי בתוספתא דכלים פי"א וליתא כלל פי"א אמנם יש בסוף האלפסי חולין מס' כלים בתוספתא לג' בבות ונמצא פ"א דב"מ רשב"ג אומר לא כל טומאה ונמשך לחולק על הת"ק בנסוף מס' ב"ק וע"ש הוא שם שנפסיק באמצע סענין לשתי בבות וגם במשנה מס' כלים פי"א איתא מה דמייתי הגמ' כאן ע"א דתנן כלי מתכות כו' תוך ועשה מהן כלים הזרו לטומאתן ורשב"ג פליג דלא לכל טומאה אמרו מעתה כך הוא בתוס' כאן. רשב"ג ס"ל הכי בתוספתא דכלים ב"מ פ"א וגבי כהוא דמייתי לעיל כלי מתכות ופליג את"ק ומה דאיתא לפנינו בתוס' גבי ע"ס הוא הלא וגבס: רש"י ד"ה רלפינהו. עי' מ"ש בגליון זבחים נ"ס ע"ב: גמ' ואידך מאי. קאי לעי' י"ג ע"ב מאי ניניהו:

דף יז ע"א גמ' הבוצר לגת. פירש"י ע"ז איתא לעיל ט"ו ע"א: **ע"ב** גמ' ואתי לידי תקלה. לדעת התוס' לקמן כ"ס ע"א ד"ה כך והרשב"א הוי הזריעה עצמה איסור תורה ועי' תוס' ב"ק קט"ו פ"ב ד"ה אהו: תוס' סד"ה דלמא. שנה שלימה. מזה ראיה למ"ש הש"ך ביו"ד סי' ל"ז ס"ק מ"ו:

דף יח ע"א תוס' ריש הדף במ"ק י"ב ד"ה אמר איתא כמו שכא. אבל בע"ז כ"א פ"א ד"ה ואריכא נמנא דעת כר"מ בזה: **ע"ב** תוס' ד"ה דמפקדא. וע"ע תוס' פסחים דף ד' ע"ב ד"ה מדאורייתא: תוס' ד"ה דלמא. והוי נובע. עי' מהרש"א ואולם עי' משנה לקמן מ"ב ע"א האילפס. והתוס' לקמן מ"ב ע"א ד"ה נותן. וזבחים נ"ס ע"ב ד"ה עירה. ופסחים מ' ע"א ד"ה האילפס. אך עי' בש"ע או"ח סעיף י"ח ומ"א ס"ק מ"ג:

דף יט ע"א רש"י ד"ה דואר פלטון כמו גיטין כ"ח ע"ב דואר: גמ' רשב"ג אומר. עי' הרי"ג ס"ק ח' שהטור סותר את עצמו. ואולם עי' בטור סי' רמ"ח דפסק להדיא כרשב"ג: **ע"ב** תוס' ד"ה סמן. והוי נולד גמור. עי' תוס' ביצה ב' ע"א ד"ה קא כיון דבליעי ואפילו ר"ש מודה. ומ"ע דמוקל: **בא"ד** נולד גמור ואפ"ה מתיר בתשובת פנים מאירות סי' פ' בנ"א במקום פסידא בעפיות יי"ש: רש"י ד"ה והא כר"ש. השתא כדלקמן השתא היינו האידנא דאיתא שם ועירובין ק' ע"ב אולם שם לא מיירי ממוקצה אך דייק רבינו לשון דסבירא לן משמע דבכל מקום הלכה כר"ש נגד ר"י דלא כהני דעירובין מ"ו ע"ב ובילה כ"ז ובהרבה דוכתא דאיתא דהלכה כר"י נגד ר' שמעון אבל עי' רש"י מנחות נ"ב ריש ע"א דכתב להיפך יי"ש אריכות בס' יד מלאכי סי' תקע"ז:

דף כ ע"ב בגליון התוס' ד"ה אחד. זבחים נ"ב. נ"ב. ויש להוסיף ועי' בתוס' כתובות כ' פ"ב ד"ה אחד דאיתא בשם הרי"י כלל בזה: גמ' ושירא פרנדא. עי' ר"ש והרא"ש כלאים פ"ט מ"ח:

דף כא ע"א גמ' מעשה רב. עי' הגהת הגרי"ב מה שמציין שם ב"ב קכ"ז וק"ל. ושם פליגי בהלכה נגד מעשה עוד מ"ש שם ס"ה נ"ל נדה ס"ה:

דף כב ע"א גמ' היכא ניניהו. יש גם בזה לענין ליקח דיו מהום לאות בכתיבת ספרי קדש עי' פ"ז וש"ך ביו"ד סימן רע"ד סעיף ה':

דף כה ע"א תוס' ד"ה כך הי נמי מדאורייתא. עי' מ"ש לעיל י"ז ע"ב: **ע"ב** גמ' משה מולפת. איתא בפיטני עסר שתיתאי דף י"ת פ"ב וז"ל ושמרו בני ישראל את השבת לעשות וגו' לדרתם השר

באא

הר"ר יהודה בכרך זצ"ל

אמרינן מתוך וזה נכון . והנה ר"א דשמותי הוא מתלמידי ב"ש כמ"ש בירושלמי דמקשה מב"ש עליו וא"כ לית ליה מתוך שפיר וי"ל לדידיה על לבדו דבה אתריתא ולדידיה מכשירין מותרין אפי' באפשר לשעתן מעיו"ט . משא"כ לר' יהודה דס"ל מתוך כו"ה מוכרחים הב"ש לומר דהוא דריש לבדו לחלק במכשירין בין אפשר לנא אפשר שלא תקשי כנ"ל :

דף קלח גמ' ומנפחא חביתא רמיא . נ"ב גירסת הרי"ף והרא"ש אמר רב כהנא תזינא להו לכילי דרב פפא ורב הונא בריה דר"י דמאורתא נגידן ומנפחא חביתן רפיין :

דף קלט גמ' וליתן ליה לתינוק ישראל אתי למיסרך. עי' בתשובות הגאון רע"א ז"ל סימן ט"ו אם מותר לתת לקטן סתות מבן ט' ספרים לטלטלן דרך כרמלית להביאם בבהכ"נ . כתב שם בשם הר"ב דאף הרשב"א לא התיר אלא לצורך התינוק אבל לא לצרכינו . ותמה שם על ראית הרשב"א מהא דכשותא בכרמא . דהא התם הוה לצרכינו . עי' בתשו' הרשב"א סי' נ"ב ע"ש תם אני ולא אדע לסמעיין בת' הרשב"א שם ובתי' סי' כ"ב וס' תרם דראיתו נכונה מדברי המקשה דמאי פריך ליתן לתינוק ישראל הא אסור ליתן איסור בידים לתינוק . ש"מ דבאיסור דרבנן שרי אבל מ"מ למסקנא שם אסור משום דלמא אתא למסרך . רק ראיה מזה דהיכא דלא שייך אתא למסרך כמו אם הוא לצורך הקטן מותר' לספות לקטן איסור דרבנן . והרשב"א בזה לשיטתו כאן שחולק על התוס' שאין לחלק בין קביעותא או לא . ולפ"ז גם להרשב"א בכל האי דינא בבירא . כיון דשייך אתא למסרך בכל מילי . וא"כ אין לתת לקטן להביא לבהכ"נ אף לדידן דליכא רה"ר ומשום דכיון דגם להרשב"א דמתיר באיסורא דרבנן מ"מ תברא בצידו . משום דאתא למיסרך . אמנם מאחר שראינו שהרשב"א סי' שכ"ג נדד שם שלא לסתור דעת התוס' . ומנהג ישראל תורה לחלק בין קביעותא או לא . יש לצדד גם בזה בשעת הדחק וצורך הרבה להביא ספר דרך כרמלית לדידן דלית לן רה"ר . ולסמוך על דעת הרשב"א ועל דעת התוס' ומנהג ישראל כו' . אחרי כתבי מצאתי בתי' רשב"א ר"ס מי שהחשיך שכתב מפורש . והע"ג דמשום דלא ליתי למסרך אסור בכל מידי דעביד ומתמת גדול וכדרבתינן התם כו' הרי להדיא כמ"ש למעלה . ויש לי ללמד ולהבין על תי' הגמ' אתא למסרך.כיון דאמות מצד הדין מותר דכל המיקל בארץ כו' רק משום שאינן בני תורה . וא"כ לכאורה איך שייך אתא למסרך ולעבות זאת אף כשיהי' גדול . ש"א בעת ההיא יהיו בני תורה ויש להתבונן בזה ע"ד שאמרו ביבמות אכסור דרא ולא שכיחא כ"כ ועדיין צ"ע : ע"ב וס' ד"ה מאי וס"ל וכו'.עי' רא"ש דיש ד' חלוקים בהערמות והא דרבה בר רב הונא לא דמי לזה ואתא גם לת"ק דר"י בר"י . ומ"מ צריך שפיר דלמ"ד דמתיר הערמה א"צ סוכתה אבל דעת הרמב"ם דאין לחלק [ועי' בהגר"א סימן של"ה ס"ק א'] :

דף קמח ע"ב גמ' ואי לא כיתנה ליתבע אמאי משמט כו' . עי' רשב"א שקיים ג"י בספרים ופי' דאם הוא יו"ט אם לא ניתן ליתבע א"נ לומר משמט אני כיון דלא קרינן ביה לא יגוש ע"ש וצ"ע דא"כ בכיפא דקתני איכו משמט משום דהוא אחר שביעית מש"ה א"צ משמט כמ"ש בגמ' הלא בזה שהוא יו"ט ודאי אם לא כיתנה ליתבע א"צ משמט אני אף אם הי' שביעית . וכ"מ אם היה יום א' של ר"ה שבת והיה מעובר ג"כ איכו משמט : תוס' ד"ה לא . משום אבל דא"כ כנ"ל :

דף קנה תוס' ד"ה למטה א"נ כר' כו'. עי' בס' אהע"ז ובגליון הש"ס לרע"א. ובאמת ניחא מאד ע"ם מה שכתב הרע"ב פ"ג דעירובין סוף משנה ג' הואיל ואיכא תרתי כו' אפי' לרבי דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו בכה"ג מודי דגזרו ע"ש . וה"נ דכוותיה דאיכא תרתי כרמלית ושמוש במתובר . ומזה יש סעד לדברי הרע"ב שם ומה שקשה לזה מהסוגיא דשם כבר עמדו בזה בס' אסיפת גאונים יעו"ש . ואפשר שלזה רמז מ"ם באהע"ז . ועי' מה שכתבתי בעירובין ל"ה ע"ש : רש"י ד"ה ר"י מתיר בתרובין כו'. והא ליכא למימר דר"י מיפך כו' והו"ל למתני סתמא ור"י מתיר כו' וקשה טובא דלמא ר"י ס"ל דנגסה אף דלקושי הוה מטרח באוכלא וכמו שתי' הש"ם מאי דקה גסה . ועי' מהרש"א מ"ש בזה אבל הנראה לי בפשיטות משום דלפום מאי דבעי רש"י למימר דר"י מיפך תקשה יותר על רב הונא דמנ"ל דלת"ק שווי אוכלא לא משוינן כיון דחזינן דר' יהודה דמתני' ס"ל הכי . מנ"ל לחלוק ולפרש דברי ת"ק בענין אחר . יפרש כרב יהודה . בשלמא אם לא מצינו שום תנא שיסבור כן א"ש דכן ס"ל לרב הונא מצד הסברא. וכדאמר ר"א מ"מ דר"ה אבל לפ"ז קשה וי"ל דזה הכריח לרב הונא משום דלא מסתבר לרב הונא שיפלגו תנאים בסברא מה נקרא שויי אוכלא וכו' דלרב יהודה צריך לפרש מה שנקרא לת"ק מטרח וקרא לר' יהודה שווי . וזה היה דוחק בעיניו . לזאת פי' דלת"ק גם לר"י שויה בזה . רק דפליגי בהך סברא אם למטרח עדיף או לשווי עדיף . וא"כ לפ"ז שפיר כתב רש"י דא"כ כיון דלא פליגי רק בזה הו"ל למתני סתמא ור"י מתיר כו' :

דף קנז גמ' אין לנו אלא ב"ש כר"י וב"ה כר"ש . נ"ב ומיהו דסתם בלשון ב"ש עדיף מסתמא. תוס' בכורות כ"ג ב' ד"ה ספק כו' ועי' רא"ש שם :

בסיומא למס' שבת ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת ולפי סדר המעשה לפירש"י ותוס' היה מתחלה הקשירה ואח"כ המדידה . ולמה תנן ומודדים ואח"כ וקושרין . אלא להורות כתן דגם הקשירה אין להתיר כי אם לצורך מצוה כמו מדידה כמ"ש בגמ' משא"כ פקיקה א"נ לצורך מצוה.כמ"ש התוס' שם וס"ס כל הכלים . וצ"ל דהא דמדידה פסיקי להגמ' דבעינן דוקא לצורך מצוה משום דמצינו בס' א"נ ביו"ט מלא לי כלי זה אבל לא במדה ע"ש וכן קשירה מצינו לעיל פ' ואלו קשרים דיש מהם פטור אבל אסור . לרש"י באינו עשוי להתיר ביומו . ולרב אלפס מעשה אומן ואינו של קיימא . וצ"ל לרב אלפס דהך דהכא היה קשר מעשה אומן וכמ"ש המ"א סי' ש"ז ולא היה אפשר לעשות בענין אחר . ומגמ' נשמע דמה שמותר לצורך מצוה ה"ה באינו צורך כלל רק מתעסק בעלמא כדאמר בגמ' ולענין פקיקה אסיק הגמ' לעיל סוף כל הכלים אפ"ה מעשה רב . והנה קי"ל סתמא בתרא עיקר . וסתמא דנגר הנגרר הוא בס' המוצא תפלין ועירובין אחר שבת ומה מהני מעשה רב הא סתמא בתרא עדיף . אבל ידוע כי בתרי מסכתות אין סדר למשנה . ואם היה שבת ועירובין חדא מס' היו הלכה כסתמא בתרא . וזהו הדרן עלך כו' ושליקא מס' שבת ר"ל דכאן הוא סיום מס' שבת . וא"כ אין סדר למשנה . והלכה כזה הסתם משום דמעשה רב וכנ"ל . וע"ד רמז שהתחלת הגמ' ממסכת שבת בת' והסיום בא' ע"ד תשר"ק ע"ם מ"ש הבי' באו"ח סימן רפ"ו תכנת שבת כו' ע"ד תשר"ק ע"ש הכתוב אשרק"ה לכם והקבנם כי אם שמרו ישראל ב' שבתות מיד נגאלין ולזה רמז בגמ' זה . ובכן נזכה לסיום משומרי שבת כהלכתו ונסים גאולים במהרה בימינו אמ"ן :

ברא"ש פרק ב"ב בסי' ב' אלא ד"ה מקום שנא לאוכל אוכל שם . נ"ב גירסת הרי"ף והרא"ש כגירסת הגאונים . עיין רשב"א :

הר"ר זאב בן אריה זצ"ל

וי"ל דל"ק דשכרות כ"כ שיהא אסור להתפלל לא שכיח אבל שכרות מעט לפוסלו לנ"כ שכיח שכהן מברך אפילו כששתה פחות מרביעית פסול כדלקמן עכ"ל . מבואר שדעתו שלא כדעת הבה"ג והר"ב"ם והשו"ע . אלא כיון דילפינן משירות ובשירות מוזהר עכ"ם (אע"פ שאינו חייב מיתה) בפחות מרביעית ס"נ אסור לנ"כ :

דף יא ע"ב [תוס' ד"ה ואם כו' שא דאמר ר"מ כו' . לקמן ק"ב.] :

דף יב ע"ב [תוס' ד"ה שאין כו' שבלב כל אדם יודעין. נ"ב עי' ביאור הגאון ז"ל באו"ח ססי' ק"א] : גמ' אמר רב הלכה ואין מורין כן . הרי"ף והרא"ש איתא אמר רב הונא . ובבה"ג אמר רב הונא אמר רב כו' וריב"א אמר רב כו' ע"ש ועי' תפ"ם בס"ד : בהגהות מהרי"ב נ"ל סר כו' סר ספר . נ"ב ערוך ערך סר ב' :

דף יג ע"ב רש"י ד"ה האוכל אוכל ראשון כו' דתניא בספרי . [כ"ה במשנה פרה פי"א מ"ה] ועי' פ"י :

דף טו רש"י ד"ה סוכלין . ואפילו (המסיך) . נ"ל [השליך] . וכ"ה בפי' הרע"ב ע"ש דבהמשכה אפילו לא נשלם נמי אינו פוסל . דשאיבה מותרת במשיכה וברבים כדאיתא בתמורה י"ב :

דף טז תוס' ד"ה לא כו' דתוספתא דכלים [פרק] מתט וטבעת שולי כלי עץ כו' כנ"ל . ודבריהם צע"ג דהא טעמא דתוספתא משום דהיכם כלים (ולא משום דטמאין מגבן) דהא קתני סיפא קרקסן ושיפן ועשאן כלים כו' ומצילין בצמיד פתיל . וע"כ דאיירי בכלי עץ שבאים במדה . ובכלי זכוכית איירי בשידה תיבה ומגדל שבאין במדה דשאר כלי זכוכית אע"פ שבאין במדה טמאין.וכדאיתא בתוספתא סוף כלים ע"ש . לזה העיר אותי הרב הג' מהרצב"י [זללה"ה] ברודא משלאנט : ע"ב בהגהות הגרי"ב על תוס' ד"ה דאמר [ועי' רבה כו'] . נ"ב וע"ע מגילת תענית פ"י מ"א : תוס' ד"ה אף כו' בכל מקום חייש ר"מ למיעוטא . נ"ב וס"ל דכותים גרי אמת הן כדאיתא (ב"ק ל"ח:) וע"ע תוס' נדה ל"ב ד"ה ר"מ :

דף יז תוס' ד"ה אמר כו' דהיינו חיבורי אדם במת. נקטו בדבריהם לישנא דגמרא נזיר (מ"ב.) ע"ש בתוס' לפי' ר"י ועי' בסמוך . וא"נ להג"ה שבגליון: בא"ד כדמוכח בפ' ג' מינין (דמ"ב:) ע"ש היטב בתוס' . ועי' מהרש"א בתוס' ב"מ (קה:) ד"ה על אדם שהניח דברי התוס' דהכא בנ"ע במה שכתבו דאינו טמא אפילו מדרבנן . וע"ע מל"מ פ"ה מטומאת מת ה"ב . וראיתי בת"י המועתקים בחילופי גירסאות דגמרות הישנות(וזה נשמט מדפוסים החדשים) וז"ל ואמרינן בנזיר לא אמרו טומאה בחיבורין אלא לתרומה ולקדשים אבל לנזיר ועושי פסח לא. ומוקי לה בחבורי אדם באדם . ואם נפרש דלאו דוקא תרומה אלא ה"ה חולין וטמא אפילו אדם באדם יש לפרש כגון שני סודרין מפסיקין בינו ולמרדע כו' עכ"ל . ועפ"ז נראה דיש לפרש דהתוס' דהכא מפרשין דמדרבנן דוקא לתרומה אבל לא לחולין . והיינו עדותו דיוסי בן יועזר בע"ז (ל"ז:) . ותוס' דב"מ שם ס"ל דס"ם לחולין וכמ"ש הת"י הנ"ל : ע"ב גמ' אוכלין וכלים שנטמאו במשקין כחדא חשיב להו . עי' חידושי אבן העוזר דמסיק דר' מאיר ור' יוסי אזלי לשיטתייהו בזה בפסחים בפלוגתא דטומאת משקין לטמא אחרים אי דאורייתא אי דרבנן . וע"ע ביאור הגאון החסיד ז"ל ביו"ד סי' ר"א ס"ק ע"ו : תוס' סד"ה אין נותנין כו' בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כרשב"א . עי' מהרש"א . ובק"ע סי' שאסור לישראל לשכור ביתו לנכרי אם מכניס בו ע"ז . ולא הבנתי דבריו . דהא לא הוזכר שם רשב"א רק הוא סתם משנה בפ"ק דע"ז אף במקום שאמרו להשכיר . ונראה שהוא דקאי אהא דתניא בתוספתא פ"ק דע"ז אומנין ישראל שהיו עושין אצל הנכרי כו' רשב"א אומר אם היה שכיר היום כו' . וקאי איום חגם ומפני שמחה היא לו ע"ש . וכן הוא להדיא בירושלמי פ"ק דע"ז ע"ש . ובבה"ג הלכות אבל איתא ובכלל גדול ובאבל ובלפני חגיהם הלכה כרשב"א . כוון להירושלמי הזה . ועי' ב"י ס' אלו מגלחין שהביא דברי הבה"ג והירושלמי שם אהא דתניא רשב"א אוסר באיחוי . וע"ש שם בהלפסים שלפנינו בשיס (רמב"ם) וצ"ל רשב"א :

דף יח ע"ב תוס' ד"ה אלמא מגיס בה והוי טבע. נ"ב עי' רא"ש פרק כירה סימן י"א :

דף יט ע"ב רש"י ד"ה שמן של בדדים כו' והוא ניתן לבדדים כו' . נ"ב לתקן את הבד והוי מוקצה לכך . כ"ה לשון ספר היישר לרבינו תם ע"ש . ומתורץ בזה קושית התוס' :

דף כ ע"ב תוס' ד"ה אין כו' דהא וזכוכית לבנה כו' . נ"ב ועי' ירושלמי פס"ד דסוכה ה"י וע"ש בפ"מ :

דף כא ע"ב גמ' ולא היה בו אלא . נ"ב עיין שאילתות פרשה וישלח ובש"ם שם אות ל"ח : תוס' ד"ה שהיה כו' . נ"ב עי' ביאורי הרא"ש לסמ"ג הלכות חנוכה . ובב"ח או"ח סי' תר"פ . ובנו"ב מ"ת חאו"ח סימן קל"ז :

דף כב גמ' כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין. נ"ב בשאילתות [פ' וישלח סי' כ"ו] מסיים ובעל הבית בטלית מצויירת ביניהן : שם סלע של . נ"ב הרמב"ם לא גרס לה וכמ"ש הלח"מ סוף הלכות חנוכה ע"ש . וכן נראה מפירש"י ריש עמוד ב':

הר"ר אליהו גוטמאכער מגריידץ זצ"ל

כתיב זכאה איהו מאן דמתקן לה דירה נאה.בלביה וכלים נאים באברים דליה ואשה נאה דאיהי נשמתי וכו'. ולזה נתכוין ר' אבא דבגלות לא זכינו לאלה הכוונות כמו בהיות קדושת הבית : גמ' כל שיש לו . ברכות ס' ע"א לעת מנא . וס"ה ע"א לשנים יקדים :

דף כו ע"א גמ' דר' ברונא . לעיל כ"א ע"א וכ"ד ע"ב :

דף כז ע"ב רש"י ד"ה אלא כדכתיב במדבר י"ח י"ם :

דף כח ע"א רש"י ד"ה ותוטן . בספרי כו' נמצא כל הספרי בתוס' סוכה כ"א ע"א : תוס' ד"ה ויפרוש ובמה אהלי' עי' מ"ש בגליון לקמן קל"ב ע"א : גמ' אהל אהל . פירש"י סוכה כ"א אוהלים טובא כתיב במדבר י"ט : ע"ב רש"י ד"ה ש"ין ג' קמטין . עי' תוס' ברכות ד"ו ד"ה אלו : בא"ד הכא נכתב . עי' כ"ב חיא א"ת א' :

דף ל ע"א גמ' דלתני מותר . עי' תו' ג' ע"א ד"ה בר : גמ' ור"ש היא . עי' שער המלך פ"ב משבת שהקשה הא בדרבנן לא דעי סכנה ולר"ש לשיטתו אינו אלא דרבנן ולמה אסור . ותירץ דעיקר כיבוי דאורייתא שאני . ועי' תוס' לקמן קכ"א ד"ה ש"מ : גמ' אמר שלמה . ברכות כ"ט ע"א : ע"ב גמ' ונחים באילני . כן דרכו להבעית ע"י אילן . ב"מ פ"ו במיתת רבה מו"ק כ"ח בר"ה . וגם מלאכים דרבנן בכך שמואל ב' פ' כ"ד ברא"שי הבכאים : גמ' אמר שלמה כי . עי' בקהלת רבה בקרא הזה : גמ' שאין שבינה שורה. ברכות ל"א ע"א אין עומדין להתפלל כו' : גמ' וכן לחלום טוב . ברכות י"ד ע"א אמר ר"י המשכים וכו' :

דף לא ע"א גמ' והמתין שעה אחת . עי' מ"ש בגליון יבמות קכ"א ע"ב : גמ' גיירה א"ל דעלך סני . עי' יבמות כ"ד ע"ב ד"ה לא : רש"י ד"ה היא. מגילה ו"יו ע"ב לאוקי גירסא כו'. תנא דבי ר"י מערב אדם כו' . ונדפס בגליון זה שייך לדינא מכירה . העין יעקב שמשמיט הנוגע להלכה מביא זה ובטור ובשו"ע סי' רכ"ט וגם בב"ב בדיני מכירה דף נ"ד ליתא : ע"ב תוס' ד"ה וסותר . ולהכי מחייב . יל"ע במ"ש התוס' לקמן נ"ד ע"א ד"ה ר"ם :

דף לב ע"א גמ' בתרי אומי במומר או ישראל רשע לכ"ע לא מ"א ס"ם קנ"ו : ע"ב ת"י ד"ה בעון אך טוב גם מטעם דאיתא במנחות מ"ג ע"ב כל שיש לו תפילין וכו' . ומטעם שכתב הרמב"ם פ"ו מהל' תפילין הל' י"ג : רש"י ד"ה שנאת . דבר עבירה. פסחים קי"ג ע"ב :

דף לג ע"א גמ' אלא כאלה . עי' שבועות ל"ט ע"א דרשות אחרות עוד בזה ואבות פ"ה מ"ט שם בתוס' יו"ט : רש"י ד"ה והדרכים . אדם גדול . יומא פ"ו ע"א ופי' בהר"ב באבות הנ"ל : רש"י ד"ה והא רבא . בבכורות ס"ד מ"ד : ע"ב גמ' ומגליא . עי' מ"א ססי' קנ"ו מה שלמד מכאן : גמ' עשו במערתא . משנה עובדא זו בירושלמי פ"ט דשביעית : רש"י ד"ה אריך מתקן . מבואר יותר ברש"י סוכה מ"ד ע"ב וב"ב קס"ד ע"ב : גמ' עשרין ותרבעה פירוקי . דרכה בלשון זה בב"מ פ"ד ע"א והוי ש"ש בתוס' ברכות כ' ע"א ד"ה תליסר :

דף לד ע"א גמ' יאמרו זוגות . לי"א בפסחים קי"ג ע"ב אף הזוגות : גמ' עדיין יש לזה . עי' רש"י לעיל ל"ג ע"ב ד"ה וסיפר וכמ"ק ט"ז ע"א ד"ה א"ל לאבוה . ועי' יומא ד' ע"ב עד שיאמר לו . וסנהדרין ל"ה ע"א ועל ידך נהרג ומ"ש שם בגליון : משנה עשרתם ערבתם . עי' או"ח סי' שס"ו דבעי רשות . ואולם עי' יו"ד סי' של"א סעיף ל"א דגם מהני גילוי דעת בסוף ועי' מהרש"א בח"א בגיטין על דף ז' דגם בהדליקו את הנר הוי משום דבעי רשות : גמ' וספקה דרבנן לקולא . עי' פסחים יו"ד בכאו לשאול יחד ובכ"ב ת"א יו"ד סי' ס"ה בסד"ה ובעירובין . ואמנם עי' מסקנא דגמ' בעירובין דף ע"ו ע"א וכמ"א סי' שע"ט דבתים מנכרי . ומ"ש התוס' כילם י"ד ע"א ד"ה איכא . כלל בספק דרבנן : ע"ב רש"י ד"ה ספק . חטאת עוף הבאה . כריתות כ"ב ובהרמב"ם פ"ז הל' ה' בפסולי המוקדשין . והט"ז והמ"א סימן ... דאין אומרים יהי רצון מיירי בס' חטאת בהמה . ועי' בהרמב"ם פ"ב ממחוסרי כפרה ה"י"ג מיירי בעוף דזב בעל ג' ראיות איכו מביא רק חטאת עוף . וכן כוונתו בפירושו למשנה זו סוף פ"א מזבים ועי' בהקדמת הרמב"ם לקדשים בחלק החמישי בלבד בעוף וכו' סובב רק לענין אכילה עבור המליקה :

דף לה ע"א תוס' ד"ה תרי . אם הם בינונים . ר"י לשיטתו בכלים פי"ז מ"ו ור' יוסי לשיטתו בהא דבקיאין שמעתי זאת : רש"י ד"ה בין . מביא אשם תלוי . ויכול לומר המומרא דלדברי יוסי מותר במלאכה ולר' יהודה אסור אולם מוכח דרש"י פסק להלכה כר"א וכבא בן בוטא כריתות כ"ה ונקיט להכי גם קרבן . ועי' מ"א סימן א' ס"ק י"א בשם הטור : בא"ד דבין השמשות דידיה . נראה דנ"ל השמשות דר' יוסי לילה הוא וכמ"ש רש"י כאן ריש ע"ב ורש"י דייק שם לתרץ קושי' התוס' ד"ה הקשה : ע"ב גמ' א"ר יוסי . עי' מ"ש לעיל י' ע"א :

דף לו ע"א רש"י ד"ה המסס ובתוכו קליפות . בכורות נ"ז ע"ב :

דף לז ע"ב גמ' כסא דהרסנא לקמן קי"א ע"ב פסחים קי"ב ע"א :

דף לט ע"א רש"י ד"ה שהדחתו . מדקרי ליה . עי' לקמן במקומו דמבעיא ור' יוסף פושט : תוס' ד"ה כל . ולא מיחוי . עי' מ"ש בגליון לקמן מ"ב בד"ה לכל :

דף מ ע"א גמ' דלא עביד . עי' ברכות כ"ג ע"ב אע"ג דהיובתא הלכתא כוותיה ומ"ש שם בגליון : ע"ב גמ' אין בו משום . עי' מעשרות פ"א מ"ז בשמן . ומ"ש בגליון לקמן מ"ב ע"ב בתוס' ד"ה לכל : גמ' בלשון חול . לענין קדושת השם בלשון חול . עי' בש"ך יו"ד סי' רע"ט ס"ק י"א ואולם עי' ש"ך ביו"ד סי' רל"ז ס"ק כ' ובמ"א של"ד ס"ק י"ז בשם ש"ג ויש מקום עיון בזה על האורים סי' כ"ז והנתיבות שהעתיק דבריו:

דף מא ע"א גמ' באתי אלא . ברכות ט"ז ע"א כ"ד ע"א :

דף מב ע"א תוס' ד"ה נותן . דא"כ יקשה מסכא . בפסחים ע"ו פריך הגמ' רק משני ברייתות ועי' תוס' שם ד"ה תניא אידך : ע"ב גמ' הקדרות רותחות . עי' רש"י פסחים מ' ע"ב ד"ה לכל דר"י בכ"ם מיירי : משנה שאינו מן המוכן . למה הורה זה איתא בתוס' ביצה י"ו ע"ב ד"ה השתא : תוס' ד"ה לכל . דדווקא בתבלין . עי' תוס' פסחים הנ"ל ד"ה אילפס דמדמו תבלין לשאר במה שכתבו וקשה דקתני וכן לעיל ל"ט ע"א ד"ה כל : בא"ד מודה דכלי . עיין מ"ז בפ"א דמעשרות דר' יהודה אמר כן נמי על שמן . ועי' הסוגיא לעיל מ' ע"ב :

דף מג ע"א תוס' ד"ה דאיתור . בענין אחר עי' זבחים נ"א בתוס' ד"ה ת"ש ובחולין מ"א ע"א ד"ה בישראל :

דף נא ע"ב תוס' ד"ה כמה . בהמתו . וכל חי אפילו של יש כמ"ש התוס' ב"ק נ"ה סד"ה הנהיג :

דף נג ע"ב רש"י ד"ה מזלים . עי' מ"ש בגליון ב"ק ב' ע"ב :

דף נד ע"ב רש"י ד"ה לחינגא . לשוק לימכר . מכירה עצמה אין רק גזירה כמ"ש המ"א בסי' ש"ז ס"ק י"ד משום שמא יכתב . ועי' תוס' חולין ק"ד ע"א ד"ה ומנא : גמ' אלא של שכינתו . עי' תוס' דרע"ק דהוכיח מכאן דנשים מצווין על שביתת בהמתן . אולם עי' תוס' ע"ז דף ט"ו ע"א ד"ה ובמעט והר"ן שהקשו למה שם טעמא דמחמר ולא תירצו דנשים מ"מ נכנסים . ולכן יוצאין ואין יוצאין דבין על הבהמה עצמה וממילא בליכא משא אין מחמר ובאיכא משא אם רדפה הוי מחמר ודנין כאן על יוצאין ע"י אדם עוד שם בתוס' דרע"ק סי' ע"ד בליכא שביתת בהמה איכא מחמר . עי' הר"ן שהובא במ"א רמ"ו ס"ק י"ב בתולה זה בזה ולביעת הר"ן דאית רבינו טובה אבל כישראל הרודף מ"מ חייב גם אם אין בהמה שלו : גמ' כל מי שאפשר . האלפסי מביא סוגיא זו בב"מ פ"ג בתר משנה איזו אבידה :

דף נה ע"א גליון תוס' ד"ה ואף . ע"ע תוס' ב"ב יו"ד ע"ב ד"ה עליונים ויש עוד חלוקים ובפרט לענוש במזיד באו"ח סי' ש"ת וביו"ד ס"ם של"ד : גמ' אמרה מדת הדין . יש בדין תוכחה בב"מ ל"א אפילו מאה פעמים וגם תלמיד להרב ועי' בסג"מ פ"ו מדעות אות ג' ובשל"ה תחלת הספר ובתנא דבי אליהו ח"א פ' י"א ויש בארוך טענת הקטרוג דכאן בתנחומא סוף פ' תזריע : ע"ב גמ' ויש יסורין . עי' ברכות ה' ע"א ספסם ולא מצא : גמ' סוחם . עי' לקמן ק"ם ע"א מזה :

דף נו ע"א תוס' ד"ה ליקוחין . וה"ה לבועל . בסוטה כ"ד בד"ה כהם מביאין דירושלמי אוסר לבועל באחד מזיד ואומר מותר עי' מכות ז' ע"ב ודף ט' ומ"ז יו"ד סס"ק ט' ועיין ב"ש סימן י"א ס"ק ג' ומ"ל פ"ב דסוטה ה' י"א אבן הקילור פסקי התוס' משמיט שם דברי התוס' וכאן מביאו : גמרא דברים הניכרים . עיין מ"ש בגליון מ"ק דף ט"ז ע"א :

דף סא ע"ב רש"י ד"ה מזלי' . עיין מ"ש בגליון ב"ק ע"ב :

דף סב ע"ב גמרא בנטילת ידים . עיין תוספות סוטה ד' ע"ב ד"ה נעקר ויש לעיין בחולין ק"ה ע"ב מזלזל באוכלין דלא נמנה והסבר יש חילוק בין קשיא למביאין : גמרא תלופי שופרא . סיפור הו"ד דו"ס :

דף סג ע"א גמרא אלא ותדדך . גם דרשו ברכות למ"ד ע"ב בהדרה בתרדת : ע"ב גמרא דברים שאמרו. עיין לאמו ס"כ ע"א ובגליון :

דף סד ע"ב גמרא בנדתה תהא . עיין תוספות יומא ע"ח ע"א וש"נ : גמ' אפ"ם ספקוק . עי' בהרא"ש לקמן על דף קמ"ו דרב רק אמר במראית עין על דאורייתא ובט"ז א"ח רמ"ג ס"ק ג' ומ"ש בגליון לעיל נ"ד ע"ב בטעם מכירה :

דף סה ע"א תוס' ד"ה אמר . אומר לנקר. ביצה ח' ע"ב : ע"ב תוס' ד"ה שמא . שבאיסור רבה מכשיעור. עיין פסחים כט דרב ושמואל אסרי במשהו וע"כ אין דנין כאן על דין ביטול איסור ובב"ק ק' ע"ב מממיטים באמת תירוץ זה וכתבו כמה תירוצים ועיין בתוס' ע"ז דף ע"ג סוף ד"ה כי :

דף סו ע"א אמר רב יוסף . עמ"ש בגליון לעיל יו"ד ע"א :

דף סח ע"א תוספות ד"ה ואלו . אלא נקט תאנם . עיין תוספות ברכות ל"ם ע"א סד"ה דבר :

דף סט ע"א גמרא ושגגתו שגגה . מה שקשה ע"ז מתורץ בתוספות כריתות ה' ע"א ד"ה אין : תוס' ד"ה מה . מה שלויתי . במשנה כריתות ב' ע"א למדין מן לעושה בשגגה דבעי מעשה וכן פירש רש"י לקמן קנ"ג ע"ב ד"ה הדא ועיין תוספות סנהדרין ס"ג ע"א ד"ה אתא שבשינו בזה עצמו על רש"י ועיין מ"ש בגליון לקמן קנ"ג ע"ב בזה :

דף ע ע"א במהרש"ם אלא דתניא כריתות ג . צ"ל כ' ע"ב :

דף עב ע"ב תוס' ד"ה נתכוון . פטור משואל . יותר יש להביא ברייתא כריתות כ' ע"א היה לפניו ב' נרות וכן הוא בתוס' כריתות י"ם ע"ב ד"ה לשון ובסנהדרין ס"ב ד"ה להגביה : בא"ד פטור רבא . צ"ל רבינא כדף נ"ז ע"ב מדאמר אי לכוי ואיפוך בן אח"כ שם בבדיא ולאו כייע דאמר רבינא ...

הר"ר זאב בן אריה זצ"ל

ע"ב תוד"ה ולי כו' בברייתא דמלאכת המשכן כו'. נ"כ פ' י"ד. ועי"ע ספרי פ' בהעלותך ס"פ פ"ג:

דף כג ע"ב רש"י ד"ה שמצוה כו' לידי תקלה דאכילה. נ"ב עי' רש"י לקמן כ"ה ד"ה מצוה ובתוס' שם:

דף כד תוס' סד"ה אלא כו' והדא מכלל חברתה אתמר. [עי' מגילה כט: ובתוס' שם ד"ה הדא. וברש"י כאן ד"ה המפטיר ובתוס' בסמוך] דהתוס' שם הקשו וז"ל וא"ת ומ"ד מכללא אמתי אמרה והא כיון דידעינן אידך מכ"ש הא ע"ש מה שתירצו שם. וכאן יש ליישב ע"פ מ"ש רש"י ז"ל ד"ה המפטיר דבימי פרסים גזרו גזירה שלא לעשות וכיון שנסתלקו נסתלקו ע"כ. א"כ י"ל דמאן דאמר מכללא אמרה אחר שנתבטל להפטיר בנביא במנחה דאז לא הוצרך לדרוש ולומר האידנא דיו"ט שחל להיות בשבת כו' והוצרך לומר מכללא האי דר"ח שחל להיות בשבת. וכן ע"פ מ"ש התוס' בסמוך דנביא דהכא היינו כתובים וכדאמרינן בנהרדעא פסקי סידרא בכתובים במנחה דשבתא. מבואר דבשאר מקומות אף בימיהם לא נהגו כן. (וז"ל ר"ת בספר הישר ומקימות מקומות יש בכתובים ע"ש). א"כ הוצרך למימר הא דר"ח שחל להיות בשבת מכללא בשאר מקומות. וכמו שתירצו התוס' במגילה שם: ע"ב תוס' סד"ה בקר כו' ביום אתה שורפו כו'. נ"ב ועי' בירושלמי דמשמע כן דמביא ע"ז הפסוק והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף. ע"ש בק"ע:

דף כו ע"ב גמ' טעמא דכתביה קרא הא לא כתביה קרא לא גמרינן בק"ו. ופירש"י ז"ל מסקנא דפירוקא כו'. ואני שמעתי בימי חרפי (מפי הרב הח"ר מהרי"ל ז"ל מאוולאן) דיש לפרש ע"פ מ"ש התוס' בד"ה תרי מיעוטי כתיבי כו' וא"ת אתי ליטהור מריבויא דובגד כו' וי"ל דהשתא דגלי לן קרא דשייכי טומאה כו' אבל אי לא היכתב טומאת בגדים לא הוי ילפינן מק"ו דשייך טומאה בבגד כו' עכ"ל. והיינו דקא קשיא לתלמודא וע"ז אמרי' טעמא דכתביה קרא הא לא כתב קרא לא גמרינן בק"ו. ומשום דה"א דלא שייך נגע בבגדים וכמ"ש התוס' וק"ל:

דף כח תוד"ה א"כ ט' נימא דיו כמצורע שלא יטמא אלא טומאת ערב. עי' ב"ק כה: ובתוס' אולי לשיטתייהו שם ד"ה אמר כו'. ועי' בחי' הרשב"א שם:

דף כט תוס' ד"ה בין כו'. מה שנדפס בגליון הש"ס גם בירושל' פי' כן. ליתא ע"ש בירושל':

דף ל רש"י ד"ה כ"ד רננות רנה ותפלה כו'. [עי' מ"ש ברכות כט']:

דף לא ע"ב רש"י סד"ה לעולם כו' אלא להדליק בו פתילה. נ"ב עי' ביצה ל"ב א'. ועי"ע כלים פ"ג מ"ב ולקמן מ"ד: ובתוס' שם ד"ה ומה ובד"ה לא הניח:

דף לב ע"ב רש"י ד"ה ובניו קטנים כו' במדה. [עי' סוטה ח'] דאיתא שם אמר רב יוסף אע"ג דמדה בטלה במדה לא בטיל עפרש"י שם. ונראה דזהו כוונת רש"י כאן שכתב היינו נמי במדה. ר"ל דאף שאינו מדה כנגד מדה ממש מ"מ במדה איתא:

דף לג ע"ב גמ' שמע ר' פנחס בן יאיר אתניה. נ"ב נ"ל חותניה. עי' זוהר פרשה פינחס דף רמ ע"ב. וכן הגיה בס' סדר הדורות ע"ש:

דף לד רש"י ד"ה תורמסי כו' בתוספתא דפרה. [ובספרי פ' חקת]:

דף לה ע"ב רש"י ד"ה בשני בין השמשות. עי' בהמגיה למל"מ פ"ה מהל' שבת ה"ד ועי"ע לקמן ברש"י סוף פרק הבונה (קה.) במשנה ו' וקל"ע:

דף לח ע"ב גמ' גלגל מאי כו'. עי' בר"ן: תוס' ד"ה תנור כו' ומשמע התם דבתנור איירי כו'. לפנינו שם איתא להדיא בתנורא [ועי"ש בדקדוקי סופרים]: תוס' ד"ה מפני כו' בתופר גומא וא"צ אלא לעפרה לר"ש כו'. נ"ב עיין לקמן עג: דאמרינן אפילו לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ה"מ מתקן האי מקלקל הוא. ועי' מ"א ס' שי"ד ס"ק ה' שהעיר בזה. וכתב וז"ל ואפשר דמיירי במתקן כגון בשדה כמ"ש המ"מ ספ"א עכ"ל (ועי' כ"מ שם) ור"ל דלהכי כתבו התוס' לר"ש כי היכי דלא לוקמא הכא במתקן כמו בשדה. ועי"ע לקמן קג. ובתוס' שם ולקמן מ"א: תוס' סד"ה מיחם (ודע דלפי הלשון שלפנינו ברש"י דליתא תיבת (לכסות) יש לפרש כוונתו כמ"ש התוס' וצ"ל לפי פי' הקונטרס כו'): בא"ד אדרבה הא שהם גג כו'. עי' יומא עה. עולה לגג מזונותיו עמו:

דף מ ע"ב גמ' טול בכלי שני ותן. עי' ט"ז יו"ד סימן צ"ב ס"ק למ"ד מה שהאריך בזה. ומלשון הירושלמי דאיתא שם א"ל הכא גו נטלא היא נעשה ככלי שני משמע דלא כפי' הט"ז. אלא כפשטא דגיגלא יטול מן האמבטי ואחר שיוציאה היא נעשה ככלי שני. דלפי' הט"ז שם מאי היא נעשה ככלי שני דקאמר בירושל' הא הויא כלי שני ממש וק"ל וכיוצא בזה דייקינן כתובות (ק:) נעשו ודאי טעו כו':

דף מב ע"ב תוס' ד"ה וסיינו כו' לפי' הקונטרס ספי' כו'. חולין ג. סד"ה כי פליגי:

דף מד בהגהת מהרי"ב לפמ"ש התוס' כו' גירסתם הכא רב הונא וכ"ה בתשו' הרשב"א ע"ש: שם בהגהות על תוס' ד"ה שבור [בשאילתות פ' וישלח] ובפסיקתא סי' ד' ובתנחומא ס"פ נשא: ע"ב תוס' ד"ה הא כו'. ק' לרשב"א דמאי פריך לוקמא בשבת. עי' ירושלמי דמקשי קושיא זו ועי"ש בקרבן עדה:

דף מה ע"ב בת"י עס"ג וקשה דאפשר לשבור הקליפה ויאכלנו הכלב. נ"ב ועיין לקמן קנ"ה:

דף מז תוס' ד"ה בגדי כו' דאפילו היה מוטל באשפה כו'. עי' תוספתא כלים ב"ב פ"ו. ולעולם אינה טמאה עד שילניענה לנגד כו' ע"ש הביאה הרי"ף פ' במה מדליקין ע"ש. וצ"ל דמפרשי לה בטומאת מדרס וצ"ע שם: בא"ד במס' כלים פכ"ז ועי"ש מי"א י"ב: בא"ד דבפכ"ח תנן כו'. ע"ש בפי' הרע"ב:

דף נא תוס' ד"ה כסהו כו' אבל אם גלהו בידים מבעוד יום כדי לכסותו משתחשך. עיין ב"ח סימן רנ"ז ועי' ק"ע על הרא"ש:

דף נג תוס' ד"ה אלימא כו' דדרך משכניות כן. עי' נזיר נג: פלוגתא דר' יוחנן ור"ל בזה. ועי' מ"ש בכללי הש"ס בזה:

דף נד תוס' ד"ה והתנן. דהא בשבת כו'. עיין לשון רש"י שברי"ף: ע"ב תוס' ד"ה דלא כו' ונראה דיאלי היינו נמי קופר כו' והאנקה מתרגמינן יאלי והוא שקורין הריצו"ן. (וכ"פ ג"כ רש"י ב"ב שם) ותמיה לי דאיך אפשר לפרש דהאנקה בהוא משמונה שרצים דמתרגמינן יאלי הוא קופר (או קופד) דמתני'. והא תנן פ"ח דכלאים מ"ה הקופד וחולדת הסנאים חיה. ובערוך ערך קופד מפרש כפרש"י ותוס' דהוא הריצו"ן בלע"ז. ובערך יילא מביא התרגום דהאנקה דמתרגמינן ילא. ומפרש בלע"ז סנג"י סוק"א. והרב המוסיף פי' שם בלשון יוני מין תולעים מרבים רגלים ובעלי שער עכ"ל. וזה נכון אבל התוס' כאן ורש"י ב"ב שכתבו יילא הריצו"ן וגם קופר פי' כאן הריצו"ן תמוה מאד ממתני' דכלאים כנ"ל. ואף שגם הרע"ב והרא"ש שם בפי' המשנה כתבו בלשונם שרץ שגופו כו' בלי ספק שלא בדקדוק כתבו שרץ דהא תנן דחיה הוא אלא שדומה לשרץ. (ואולי כונת התוס' שייאלי הוא שרץ דומה לקופר שקורין הריצו"ן. וכדברי הרב המוסיף ערוך הנ"ל שהוא בעל שער ואולי בערותיו. הדודים כעין שער הקופר (ולכך קורין השרץ נמי בלשון הריצו"ן) אבל קופר הוא חיה ויאלי הוא שרץ). ומצאתי להגאון החסיד ז"ל בשנות אליהו שפי' מתני' דכלאים דהסנאים דתנן שם קאי נמי אקופד וסתם קופד הוא שרץ וקופד הסנאים הוא חיה כמו בחולדה ובזה ניחא הכל:

דף נה גמ' ריבא דריסך בחמימי ופרש"י מר עוקבא שהוא ראש לי ולך כו'. ואע"ג דמר עוקבא תלמיד דשמואל הוה וכדאיתא מ"ק ט"ז: וכמ"ש הרי"ף והרא"ש פ' כל שעה (סי' כ"ה) מ"מ קרי ליה ריבא משום שהיה אב"ד והיה ראש בדבר זה. ועוד דשמואל חכם היה (כדאיתא פ' השוכר את הפועלים פ"ט) ואב"ד עדיף מחכם כדאיתא בסוף הוריות ובפ' ואלו מגלחין כב: ועי"ש דף ט"ז:

דף נו ע"ב גמ' אבוה דר' ירמיה בר אבא. עי' רש"י חולין לח. ד"ה אבוה בר אבוכרם: תוס' ד"ה מה כו' שהיו יראים לבערו לפי שעשאו משה כו'. וכ"ה באגדת בראשית פרק י"א התחילו נומר מה אתה עושה מה שהתקין משה אתה סותר כו' ע"ש. הרי דלא ביערוהו מטעם זה:

דף נז ע"ב גמ' אמר רב יהודה משמיה דאביי. נ"ב אף דאביי היה בימי רב יהודה כדאיתא פסחים ק"ד: ע"ש מ"מ קטן היה בימיו. ואולי הוא מר יהודה שהיה בימי אמוראי בתראי. וקרוב יותר דצ"ל אביי משמיה דרב יהודה ואולי אביי קדמון. עי' סדר הדורות אות א' אביי: שם משום ר"ש אמרו. נ"ב בתוספתא ובירושלמי איתא ר"ש בן אלעזר:

דף נח ע"ב תוס' ד"ה אלא כו' והר"מ הביא ראיה מחמת שמפרש כו'. (נ"ב חולין קלח.) והוא תוספתא דכלים ב"מ פ"ז ע"ש. ועי' מהרש"א ואולי לא עיין הרב שם: בשה"ד דתניא בתוספתא כו' נטלו ענבליהן טהורין. והגאון החסיד ז"ל הגיה טמאין והיא הברייתא שהביא הגמ':

דף נט ע"ב גמ' אמר רב יהודה אמר רב שמואל. נ"ב ברא"ש ליתא. וברי"ף איתא רב ששת:

דף סא ע"ב רש"י ד"ה לאוליניהו בשבת לאתר מעורבת. נ"ל שאינה מעורבת. וכ"ה ברש"י שברי"ף:

דף סב ע"ב רש"י ד"ה תעכסנה כו' והוא ארס של נחש וקרי ליה עכס כו'. [נ"ב עי' תנחומא פ' בשלח על פסוק ויסע משה] ושם איתא ואין אפעה אלא עכס אמרו עכס זה רואה צל עוף פורח באויר מיד נתחבר ועושר אברים אברים ע"כ. ולפ"ז עכס הוא שמו של המין נחש הנקרא בקרא אפעה. ואולי נקרא כן מפני גודל כעסו וכפרש"י (והוא משמות המתחלפין כמו כבש כשב שמלה שלמה) והיה נראה ש"ש לגרוס כאן בגמ' כארס בעכס. ויהיה ממש כלשון הכתוב תעכסנה. וגם יפה מדמה הכתוב מעשיהם הרעים לעכס משום שמתיזות עליהן ומכניסות בהן יצה"ר מרחוק כארס עכס המזיק מרחוק כדאיתא במדרש הנ"ל. ועי"ע מכילתא שם:

דף סד ע"ב תוס' ד"ה ובמוך כו' דכל אגודי טינוף לא חשיב כו'. [עי' הר"ן] שלשונו מדוקדק יותר בזה. ועי' לעיל (יא:):

דף סה רש"י ד"ה לא שט כו' ודלמא מבוו לה כו'. נ"ב עי' נדרים ס"ו:

דף סז גמ' חד חד נחית בלע בלע נחית. גי' הערוך חר חר. ופי' תתבלע ותרד כמו בתור. ע"ש ערך חרחר. (ויש לומר הלחש בשתי הנוסחאות): ע"ב תוס' ד"ה כלל כו' למה לן קרא. עי' שבועות כב: תוד"ה אכ"א קרא:

דף ע תוד"ה ועל כולן כו' לא אשכחן בשום מקום. עי' ירושלמי וק"ע:

דף עד ע"ב בהגהות הג' מהרי"ב על תלתא פי' בערוך כו' ולא קחשיב מה שכתב רש"י הכא בד"ה חייב משום ממחק. ועיינתי בערוך ותמיה לי שהוא חושב קילפה חייב משום דש (והוא במקום שחושב רש"י ז"ל ממחק) ואכתי תרתי הרי הוו לפי' הערוך. ולע"ג ע"ש:

דף עה ד"ה אמגושי כו' בהא דאמר ר"פ באלו מגלחין כו' ואין נראה לר"י כו'. נ"ב ע"ש דבעין יעקב שם גרסי' משמיה דרב. ול"ג פפא וכמו שמציין שם הג' מהרי"ב. וכן העתיק הערוך ערך ז"ית כשמעתא קמייתא שם משמיה דרב (וכמו שהוא ברא"ש שם) ובלי ספק כי כן היה גירסתם גם במימרות הסמוכות שם. וע"פ גירסא זו ניחא פי' הערוך דהכא דבימי רב ושמואל היה שקבלה דפרעה היה אמגושי מקרא דהנה הוא יוצא המימה. וכמו שאמרו שם משמיה דרב. ופליגי רב ושמואל דחד אמר כו'. ובהגהות הג' מהרי"ב ז"ל שם ט"ס וכמש"ש בס"ד: ע"ב רש"י בד"ה אמר ר' מנחם בר"י. הא קמ"ל מאן ת"ק רמב"י. לקמן (קנג.) בגליון:

דף עו גמרא ריש לקיש אמר חייב. עי' הגהות מהרי"ב בשם הכסף משנה ופסק הרמב"ם כר' אושעיא:

הר"ר אליהו גוטמאכער מגריידיץ זצ"ל

בא"ד דלא נעשה מחשבתו. ולמד שמואל זאת מברייתא דכריתות הנ"ל: גמרא והשתחוה לה כפי דאיתא ביבמות ו"ו ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה יכול: רש"י ד"ה דר' אמי. בפ' ד' מיתות דף ס"ג ע"א:

דף עג ע"א משנה והסותר. עיין תוספות לעיל ל"א ע"ב ד"ה וסותר כוונת המשנה הכא: ע"ב גמ' אמר רבי יוחנן. עי' ת"י לעיל ו"ו ע"ב:

דף עז ע"ב רש"י ד"ה אבר. אצבע קטנה. מבואר היטב בתוס' יו"ט עדיות פ"ד מ"ו

דף עט ע"א רש"י ד"ה רבעא לצור משקולת. עיין תוס' ב"מ נ"ג ע"ב ד"ה שיהא וב"ב פ"ט ע"ב:

דף פ ע"א גמרא היא הנותן. עיין תוס' לעיל ס' ע"ב ד"ה אגוז:

דף פא ע"א גמרא מותר להכניס. עיין רש"י ברכות י"ט ע"ב ד"ה כל:

דף פב ע"א רש"י ד"ה כותלו אף לבית ע"א במקומו פירש"י שעבד לבית עצמו ועי' כאן ע"ב ולרע"ק וכו' למשמשין ע"כ המשנה לא איירי במשמשין: ע"ב גמרא מטמאין כשרץ. במקומו פירש"י אפילו אלקו אסור ומטמא דאין בריה. עיין תוס' דרע"ק שם אות י"א מה שהגיה בנ"ע אולם ע"ש בשר"ן דבעלם לא ניכר האיסור והיתר רק מכח דעתו ועתה דלא ניחא ליה בכך דומה קצת למקדש ברצונו ואח"כ ע"י הכרת כגון כתובות ג' וגיטין ל"ג דבטלו הב"ד למפרע הקידושין ולא חשו על כל בעילות שהיו לעשותן זנות כן הכא נתבטל רצונו מאז מחמת רצונו עתה ונשאר כבתחלה לא ניכר משא"כ בתוס' המורה למ"ד דבעלם יהו נכרין: גמרא רבי עקיבא אומר כנדה שנאמר תזרם. טומאת ע"ז אינו רק דרבנן לכן יש ראיה גם מנביאים ועי' תוס' יו"ט במקומו פ"ג מ"ו ד"ה והכניו הא טומאה דרבנן וגימא יש בריה אולם כיון דלאיסור הוי דאורייתא ואין בריה הכרת לנו לטמאה גם כן משא"כ במה שהוא דרבנן לחוד ועי' בתשובת רע"ק בסתירה כזו בסימן ס"ד:

דף פד ע"א גמרא ת"ר מדרס כלי חרס טהור. עי' ר"ש סוף כלים וכל מדרס כלי חרס טמא ואין זה בתוספתא סוף כלים רק דברי עצמו וגם הר"ש עצמו סיים כל שיש לו טהרה במקוה:

דף פח ע"ב במהרש"ם אבל מאחז פני כפא. צ"ל סוכה ה:

דף פט ע"א רש"י ד"ה לעזרני לומר תגלה. עיין ברכות ז' ע"א ברכני. וב"מ קי"ד ע"א ולא והכתיב. וברכינו בחיי פ' עקב על ואכלת ובטעת: בהגהות הגרי"פ עיין תוספות ב"ק ע"ג: ד"ה כדי. צריך להוסיף ועי"ע בהרא"ש ברכות פרק ד' סימן ה' מ"ש בשם הירושלמי והוא י"א ביו"ד סימן רמ"ב סעיף ט"ו: גמרא כדאי אתה. עיין מ"ש בגליון ב"מ כ"ג ע"ב: ע"ב גמ' דלא ענשה. יש בתשובת ח"ל סימן מ"ט קושיא מפסחים ל"ג וכן מדף נ"א דממעט רק קטן מעונש ולא פחות מכ'. והמגיה א' שם עיקר וכאן רק אגדה דאין למדין. ב' פחות מי"ג לעולם לא נענש ופחות מכ' רק לפעמים. ג' פחות מכ' נענש לעוה"ב משא"כ פחות מי"ג. ד' פחות מכ' לא נענש מיד אלא אם לא חזר בתשובה נענש בסוף. ועיין במג"א סכ"ג סק"ד בזה ובנו"ב ה"ב יו"ד קס"ד:

דף צ ע"ב גמרא דרך שוליו. עיין בהרא"ש פ"א כאן סימן ט"ז כמה אופני הוצאה:

דף צב ע"א גמ' ונקיל בנסכא. עיין ב"מ ז' ע"א: גמרא הכא למטה. עיין לעיל ס' ע"א אלא אמר רבי אבהו: תוס' ד"ה הזה. בפ"ק דף ג'. עיין הגירסא שם בתוס' ד"ה מאי:

דף צד ע"א במהרש"א אבל בן בתירה ע"ז י"ד. צ"ל ט"ז: תוס' ד"ה אבל בתינוק בן יומו דייקי ועי' מ"א ב"ה ס"ק ע"א ומ"ש נמי בשם התוי"ט לקמן דף ק"ל בגליון. ואולם עי' המהלית השקל בשם הת"ש שם: תוס' ד"ה רבי שמעון שלא יסכנו. לקמן ק"ז ע"א וע"ש בתוספות סד"ה וממאי. מפיס מורסא. שם. ותופר גומא. לעיל ע"ג ע"ב. וזב בכיס. לעיל י"א ע"ב. וכהם על הנר. לעיל כ"ט ע"ב. קורע על מתו. לקמן ק"ה ע"ב. דלא בעי במר. כאן ע"ב:

דף צה ע"א גמ' והאידנא. עיין מ"ש בגליון לעיל דף י"ט ע"ב: תוס' סד"ה והרודה. דאסור מדרבנן דהוי. עיין ביצה ל"ב ע"ב וגזרו רבנן על בנין ערא"י וניחא דהתם הוא ר' אמי וסבר שבת ס"ד ע"ב דלא אמרי' מתוך כמ"ש יפה"ח א"ח ס"ה ועיין תוס' ביצה ח' ע"ב ד"ה סוף:

דף צז ע"א גמ' אמר רב הני'. עי' תוס' לעיל דף ד' ע"ב ד"ה זרק. ותמצא דמגוין בטעות וכאן נסתר ר' הגא רק אח"ז על יתיב ר' חנא צ"ל ר' חסדא ולר"ת צ"ל ר' יוסף: ע"ב רש"י ד"ה קשיא ליה לר' חסדא. רש"י גרס בהראשון ר' חנא והשני ר' חסדא כמ"ש לעיל: גמרא לא חייב רבי יהודה. והא דאיתא לעיל בדר' יוסף אבן אדר' יהודה מתניתן. עיין לעיל תוס' דף ד' ע"ב ד"ה זרק: גמ' לא קב[illegible] ליה. וידע זאת מברייתא דכריתות כ' י"י בנתכוין לכנות זה וכתב זה:

דף צח ע"א תוספות ד"ה לטעמי. אין דרך הש"ס. כ"ז הרשב"ם ב"ב מ"ד ע"ב ד"ה לא והתוס' לקמן ק"ה ע"ב ד"ה הא וביבמות כ"ז ע"א ד"ה שמואל:

דף צט ע"א תוס' ד"ה מסייע. רבות בש"ס. יבמות ג' ע"א ד"ה אבל מבואר דגם באותו משנה כן הוא ובתוס' מנחות נ"ג ע"א ד"ה שכל מביאין הרבה מקומות: ע"ב תוס' ד"ה או. דרך סטיו. כתב מהר"מ לפי' וסטיו הוי מקום פטור עיין רש"י לעיל דף ה' ע"ב ד"ה סטיו ודף ו"ו אסטוונית (דאיט): בא"ד פשיטא ליה דחייב. עיין רש"י לעיל נ"ב ע"א ד"ה המוציא ובגמרא לעיל דף ח' ע"ב לימא תהוי תיובתא:

דף ק ע"ב תוספות ד"ה עושה. המחיצות. שבכותים יו"ד: גמ' מהרש"א. עיין רשב"א בחידושים שהוכיח דדרך מקום פטור גם בדרבנן אסור ועיין תוס' לעיל ד"ה עושה דע"כ מגביה למעלה מעשרה דהא בעי מחיצה יו"ד ועי"ע תוס' את"ז ק"א ד"ה רבי: רש"י ד"ה מקום ומחיצה הלוי' ה"ס למעלה. עיין תוס' עירובין פ"ז ע"ב ד"ה בין: רש"י ד"ה מאיסי. דרך אותו מקום. עיין עירובין פ"ח ע"א שתי לשונות לענין לספוך וע"כ משכחת שעושה עוד אחד זולת זה ואולם אפשר דרך שאל אם אפשר היתר כפשוטו בלא אחר:

דף קא ע"א רש"י ד"ה אבל. מחייב בכה"ג. צ"ל אסור בכה"ג. עיין רש"י לעיל ו"ו ע"א ד"ה ובלבד: תוס' ד"ה רבי. ואפילו רבנן לא פליגי. בעירובין דף פ"ז ד"ה ולזעירי לא סברי כן להכי איתא שם רק דלא כרבי יהודה. עיין מ"ש בגליון לעיל ט' ע"א: בא"ד מוקים להו. והוא סבר כתנא דברייתא עירובין ק"א ע"ב וכקושי' התוס' עירובין הנ"ל: ע"ב רש"י ד"ה בינית. דלעיל ע"א כאן:

דף קג ע"א גמרא כרי' דבת יעקב. לקמן קמ"ט ע"ב. עיין ברכות ט"ו וש"נ:

דף קד ע"א גמרא אלה המצות עיין מ"ש בגליון קדושין ל"ז ע"א: גמרא דרדקי. פירש רש"י ע"ז לקמן קמ"ה ע"ב:

דף קה ע"א גמרא מן התורה. לעיל כ"ה ע"א יש עוד: ע"ב תוס' ד"ה כא. אמורא לעיל. כמ"ש לעיל נ"ח ע"א וש"נ:

דף קו ע"א גמרא ומדאסר רחמנא. עי' ב"ב ח"א א"ח ט"ו: בהגהות הגרי"פ אבל כפול. ועיין בהרמב"ם. הל' שבת פ"ט ה"ז ובפי' המשנה ערלה פ"ב מ"ב וע"ש בדברי הגאון מווילנא ובתוס' עירובין כ"א ד"ה אחד:

דף קז ע"א תוס' ד"ה שמונה. ועיין תוס' כתובות ה' ע"ב ד"ה דם: גמ' כל פטורי דשבת. וכן בכל איסור. עיין כ"מ בביאת מקדש פ"ג הל' י"ט: ע"ב גמרא פרעוש. ביאור ע"ז יש בתוס' לעיל י"ב ע"א ד"ה שמא:

דף קח ע"א גמרא איכליס. לקמן קל"ג ע"ב וש"נ. ע"ב גמרא קילורין מע"ש. עיין תוספות לעיל י"ח ע"א ד"ה ומתרפאות:

דף קי ע"א גמרא לאתויי טחול. ברכות מ"ד ע"ב:

דף קיא ע"א גמרא ר' אחא אריכא. לקמן קי"ג ע"א ברכות ל"ג ע"א: תוס' ד"ה לא. תיקוני מנא. עיין סדרי טהרה קל"ז אות ד' וכ"כ התוס' במס' ביצה וכו' ז"א דא"כ וכו'. ויש לעיין שהתוס' עצמן חזרו כאן מדבריהם הראשונים בשביל זה ועכ"פ למה צריך להביא מבילה:

דף קיב ע"ב גמרא ולא כתמורו. עי' תוספות לעיל י"ב ע"ב ד"ה רבי וחולין ה' ע"ב סד"ה צדיקים שלא הביאו מכאן:

דף קיג ע"א גמרא רבי אחא. לעיל קי"א ע"א וש"נ גמרא קריבין ביום. לקמן קי"ז ע"ב לענין מצילין לא פליגי:

דף קיד ע"א גמרא שמחזירין לו. עיין ב"מ כ"ד ע"א שדברו רק לא משני בדיבורא:

דף קטו ע"א תוס' ד"ה לא. הרב פורת. עיין סוטה ל"ג ע"א בתוספות ד"ה כל: גמרא שתי תשובות. כתובות פ"ז ע"ב וש"נ:

דף קטז ע"א גמרא אקפת. פירוש ע"ז יש ב"ש"י ותוס' לעיל דף י"ז: ע"ב גמרא וכפס. לקמן קנ"ו ע"א בטש ביה ב"מ קי"ב סוף ע"א עירובין כ"ד ע"א:

דף קיז ע"ב גמרא ומצילין. עיין לעיל קי"ג ע"א דפליגי:

דף קיח ע"ב תוס' ד"ה אימא. ובירושלמי משני. יבמות דף ה' ע"ב וע"ש מ"ש המפרש להשיג על תוס' דכאן: תוס' ד"ה אילו. מה שקשה מכתובות כ"ד ע"ב תירץ הרמ"א והמ"א בסימן קכ"ח סעיף א' ואולם עיין מ"ש בגליון הגמרא דשם בתוס' ד"ה חד: גמרא כבא דהרסנא. לעיל ל"ז ע"ב וש"נ: גמרא כדור אגום. עיין בראשית רבה פ' כ"ג בסוף ובהרמב"ם פ"א ה"ז מהל' ע"ז:

דף קיט ע"א גמרא גוזי כלה גוזי כלה. במהרש"א כתובות ב"ק ל"ב איתא טעם לשם כלה בזה ולמה ב' פעמים: גמרא שביתה נאה. כמ"ש בביצה ט"ז. ועיין ט"ז א"ח סים רמ"ב: ע"ב אמר ר' אבהו. עיין יומא ט' ע"ב וב"מ למ"ד ע"ב ד"ה לא: גמרא נשיה כך. עיין תוס' ב"מ פ"ד ע"א ד"ה אי:

דף קכ ע"א רש"י ד"ה דברים המסותרין. עיין רש"י גיטין מ"ג ע"א ד"ה והמכשלה ולעיל ס"ג ע"א הג' מהרי"ב: ע"ב גמרא מיא תיילה. עיין ב"ב ח"א א"ח א':

דף קכא ע"א תוס' ד"ה הכי. יכולין לטבול. עיין דעת ר"ת בטור א"ח סימן תרי"ג ממ"ש התוספות יומא ח' ע"א ד"ה דכולי ומדעתו כאן אין ראיה מזה אמנם מ"ש הטור דלאו מצוה הכונה שאין הכרת הלכך דייק הטור ולא צריך אבל מדין מותר ומסולק דברי סדרי טהרה ריש סימן קנ"ז ולבסוף מצוה ואסור להמתין: תוס' ד"ה ש"מ דבאיסורא דרבנן. עיין מ"ש בגליון לעיל למ"ד ע"א בשם השער המלך: רש"י ד"ה תלא תדא מינייהו דוקא דברי רש"י הוא בסוגיא בגמרא נדרים דף ע"ב ע"א: ע"ב גמ' אין רוח חסידים. ב"מ מ"ח ע"א אין רוח חכמים:

הגהות וחדושים מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו"ה

הר"ר זאב בן אריה זצ"ל

הושעיא שהלכה כמותו לגבי ר' יוחנן. נ"ע דהא פסק הרמב"ם בפ"ד מהל' פרה הי"ח כר"י לגבי ר' הושעיא ע"ש: תוס' ד"ה תוספתא. ולמעמד כל שעה. [עי' מעילה יח.] דשם איתא לאתויה כ"ש. ועי' בביאור התוספתא מנוסחת הגאון ז"ל:

דף עח ע"ב תוס' ד"ה וכית.וקשר מוכסין. נ"ל דיכול לכוהנו בלא אחיזה. ונראה דקשר מוכסין כותבין אותו ע"י דפוס בהותם (כנהוג היום) ולזה אין צריך בית אחיזה כידוע:

דף פ תוס' ד"ה וכא כו' ונראה לר"י דהתם איירי במתגלגל ברה"ר כו'. נ"ב [עי' ב"מ י"ב א'] דשם איתא בהדיא מתגלגל קאמרת שאני מתגלגל דכמו נח דמי. והא דאמרינן לקמן (ק:) מתגלגל קאמרת מתגלגל אין סופו לנוח. אלמא דמתגלגל גרע טפי. כבר פרש"י ז"ל שם דבר שהוא מתגלגל באויר. וזה באמת גרע טפי דהוה אויר שאין סופו לנוח. וכדאמרי' ב"מ שם. אבל מתגלגל הנוגע בקרקע עדיף טפי אפי' מאויר שסופו לנוח. ובזה מיושב מה שהקשו התוספות לקמן (ק.) ד"ה אמאי ע"ש ודו"ק: רש"י ד"ה של יין למעוטי כו'. עי' תוי"ט בזה. וע"ע ירושלמי סוכה פ"ד ה"ו דאיתא שם נקב שאינו מוציא מים מוציא יין ושאינו מוציא יין מוציא שמן ושאינו כו'. ובבלי שם ובק"ע שם: **ע"ב** תוס' ד"ה המוציא כו' אבל לספרים דגרסי כו'. נ"ב וכ"ה גירסת הרמב"ם. ומבואר מלשונו שם דהמוציא טיט סתמא בלא שיעור לעשות פי כור (סתמא דהוה טפי מפי כור של צורפי זהב) וכדתניא לעיל (עח. עט.) והמוציא שיער הוא כדי לגבל בו טיט לעשות פי כור של צורפי זהב (דזוטר) ומשום דלכור של צורפי זהב צריך לגבל בשיער בטיט. דוק שם בלשון הרמב"ם. והכ"מ לא ביאר כל הצורך:

דף פא ע"ב תוס' ד"ה והניחו. והגיה הג' מהרי"ב [ושם איתא ר' זירא] וע"ש בתוס' ד"ה אמר דחילוף גירסאות היה לפניהם שם בזה:

דף פב ע"ב תוס' ד"ה אמר כו' ונראה לר"ת כו' אע"ג דשאר קראי נדרשות לקולא כו'. ועפ"ז מיושב יפה מה שהקשו בתוס' חדשים (בע"ז) אמאי לא הביא מקרא דדברי הימים (ב' כ"ט ה') והוציאו את הנדה מן הקודש. דהוה מפורש טפי ע"ש. ומשום דהאי משמעות קרא ה"א דלקולא הוקש. לכך הוצרך להביא האי קרא דתזרם דמוכח מיניה דלחומרא מקשינן לנדה וכפי' ר"ת:

דף פג ע"ב תוס' ד"ה לאפוקי כו' ומה שמטלטלת בים לא חשיב כו'. ובירושלמי איתא מה בשק משמש בים ומשמש ביבשה ספינה משמשת בים ואינה משמשת ביבשה ע"כ. ולפ"ז משמע אף דטלטול בים חשיב טלטול מ"מ אינה דומה לשק כיון דאינה מטלטלת מלאה ביבשה. וע"ע תוס' סוכה כא: ד"ה שאין כו' שאני ספינה כו'. ואזלי לשיטתייהו דהכא. ועי' מ"ש שם בס"ד:

דף פד ע"ב תוס' ד"ה בטהורים כו' ולא דמיא לקולית נבלה. דאמר בהעור והרוטב מהוסר נקב כמחוסר מעשה דמי כו'. [נ"ב ע"ש] דשם איתא בעי רב הושעיא חישב כו' הדר פשטה מחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה דמי ע"כ וזה מבואר היפך ממ"ש התוס' ודוחק לומר דכוונתם על סברת האיבעיא דאיבעיא לי' אי מחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דמי אמאי לא פשיט ממוקף צמיד פתיל. דמלשון נמי משמע דאמר שם כן לדינא. והרמב"ם בפ"ד מהל' שאר אבות הטומאה פסק דהנוגע בה הוה ספק טמא. וכתב הכ"מ דנראה שהיה לו גירסא אחרת (ור"ל דלא נפשט האיבעיא) ובשם הר"י קורקס כתב שם הכ"מ באפשר דהרמב"ם לא סמך על אותו פשיטות. משום דבפרק טבול יום אמר מחוסר יציאה כמחוסר מעשה דמי כו' ע"ש. וזה דוחק. ויותר נראה כמ"ש הכ"מ בגירסא אחרת הי' להרמב"ם ז"ל וכנ"ל. ועפ"ז היה אפשר לומר דגם לרבותינו בעלי התוס' היה גירסא אחרת בזה (אחרי שראינו חילוף גירסאות בזה) וגרסי שם הדר פשטה מחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דמי. וזה מסכים לסוגיא דטבול יום. שוב ראיתי בספר היכר לרבינו תם ז"ל שמביא הסוגיא דהעור והרוטב כגירסא שלפנינו ומביא ראיה משם דכל דבר העומד לפתוח כפתוח דמי ומשום דדרכם לפותחם להוציא מהם כמות. והוה כמו כלי המוקף צמיד פתיל דעומד לפתוח ע"ש היטב. וזה היפך ממ"ש התוס'. וע"כ מוכרחין אנו לומר שכוונתם הוא לסברת האיבעיא וצ"ל לפ"ז

הר"ר אליהו גוטמאכער מגרידץ זצ"ל

דף קכג ע"ב גמרא בימי נחמיה בן. עיין מ"ק ג' ע"ב כך התנו ע"ש בתוס' ובמה שפירש"י ביצה ל"ז ע"א סוף ד"ה אטו ורש"י כאן ד"ה ההיתר. ועיין מ"א תש"ח ס"ק א' ובביצה דף ה' ובמ"א סימן ט' ס"ק ז' וכאן מבואר בקרא הטעם דאסר:

דף קכד ע"ב גמרא וטלטול גופים. וכן אמר רב פפא ביצה ל"ז ע"א ויש מקום עיון לפ"ז באוקימתא דרב נחמן ביצה ב' ע"ב ביו"ט דהוצאה מותר וטלטול אסור ובדף ג' לא משני הגמרא בזה כולהו כר"נ לא אמרו ע"כ לר"נ וסתם גמרא לית להו טעם דר"פ ויובן בהרמב"ם פ' כ"ד משבת הל' י"ג וי"ד ועיין מה שנלאתן שם הכ"מ ועי' מ"ש בגליון ביצה י"ב ע"א ברש"י ד"ה ליפלגו:

דף קכז ע"א גמרא אל נא תעבור. עיין תוס' ב"מ פ"ו ד"ה אזי': שם בא וראה. ברכות ס' ע"א וש"נ: **ע"ב** גמרא כיון דמריר. עיין ברכות ל"ח וביצה כ"ה ע"ב ובפירש"י שם ועיין כאן תוספות יו"ט ובמה שהראה לטבול יום:

דף קכח ע"א תוס' ד"ה אבל. יותר מבואר בתוס' ביצה ל"ו ע"א ד"ה בטיבלא: **ע"ב גמרא** לאתויי מאי. עיין תוס' יו"ט כאן ועיין מה שדחה תוס' דרע"ק אות קכ"ה אבל עי' פירכת הגמרא עירובין כ"ה ע"ב ג' פרסי על ג' פרסי כאן נאמר מדויק שמכל צד היה ג' פרסי ובי.מא ע"ה ליתא על ג' פרסי דשם לא מיירי מתחומין משא"כ בעירובין לכן הורה שבכל הילוך היה כן מבואר די"ב מיל הוי דאורייתא ומסולק בזה גמי הערת מהרי"ב שם ועיין תוס' חגיגה י"ז ע"ב ד"ה דכתיב ובסמאור ובהרא"ש שם:

דף קל ע"א תוס' ד"ה רבי. ליכא איסור שבת כלל א"כ מותר לכתחלה. עיין לעיל נ"ד ע"א דאיתא בנושא את עצמו פטור ואין בין ג' דפטור ומותר וגם התוספות לעיל ג' ע"א ד"ה בר לא הביאו מפטור דהי דמותר ועיין מתלית השקל סי' רמ"ו סס"ק י"ב שכתב כן ואי משום מצוה עיין תוספות כתובות ה' ע"ב ד"ה אם דמצוה לבד לא מסלק מה דפטור אבל אסור: **בא"ד** וי"ל דקטן. עיין תוס' יו"ט דדוקא בחולה ולא בהר"ן ועיין הוס' עצמן לעיל נ"ד ע"א ד"ה אבל ועיין מ"ש שם בגליון: **ד"ה** שם. במדרש שוחר טוב למנצח על השמינית. מה דאיתא בתוספות בשם המדרש איתא נמי בגמרא מנחות מ"ג ע"ב ומצוין נמי על מזמור י"ב מדאיתא למנצח על השמינית אשר במזמור ו"ו איתא למנצח בנגינות על השמינית ואיתא בברכיע כוזהב לומר מזמור ח' בבהכנ"ס ביום המילה אבל ברור דטעות נפל בכל הספרים במזמור ח' ליכא רמז על המילה ושמינית דשם איתא בערכין י"ג ע"ב שהורה על ימות המשיח ע"ש ובפיר דשם כתיב עתה אקום יאמר ה'. ויש בעוללות אפרים עמוד י"ט סימן הס"ט כונת מזמור ו' וגם ח' על מילה אבל במזמור ח' דחוק הרבה. ואולם יען שקיצר הגמרא והתוס' להשמיט בנגינות כיון דעיקר הוא על תיבת השמינית חשבו דקאי על מזמור ח' וגם הילקוט שהעמיד הגמרא דמנחות על ח' הלך בזה אבל אינו והמופת דבשוחר טוב שהביא התוס' הוא במזמור ח' והמזמור מיירי מרפואה בעד הילד הנימול כדאיתא סנהדרין מ"ד ע"ב להקדים תפלה לצרה וגם איתא בעוללות אפרים סי' תט"ו שכל חולה המתפלל או בתפלה עבור הנימול יכוין חנני ה' כי אומלל אני שאני נימול וגם יכוין כל אדם על צרותיו בעת בכי הנימול מיסורי המילה שקול זה עולה בלי מונע מכל קליפה שיכלל גם תפלתו על זה נאמר כי שמע ה' קול בכיי כלומר בכי הילד הנימול שמע ה' תחנתי ה' תפלתי יקח והוא עצה נפלאה ולכן יש לנהג לומר רק מזמור זה: **בא"ד** משתה גדול. עיין פסחים קי"ג ע"ב די"א שהמסרב מסעודה כזו הוא מנודה לשמים ועיין תוס' פסחים ריש קי"ד שהסעודה וגם בניבואין הוא שניצל מדינה של גיהנם וכתבו שאם אין שם בני אדם מהוגנין אין לו חיוב וכן פסק הרמ"א מגמרא סנהדרין כ"ג ע"ב ועיין בח"מ סימן ג' סעיף ד' דלענין דיינים שג"כ הוא מגמרא זו איכא איסור להצטרף באינן מהוגנין: **רש"י** ד"ה שם. אמירה יתירה. יותר מבואר ברש"י מגילה ע"ז ע"ב:

דף קלב ע"א תוס' ד"ה הזיה. ודרשה פשוטה נקיט. ע"ע תוספות חולין נ"ט ע"א ד"ה גלי וע"ז ס"ז סוף ע"א ואולם עיין תוספות לעיל כ"ח ע"א סד"ה ויפרוש דנקיט הגמרא הדרשה שאינה פשוטה וגם סמך רק על דרש אחר ע"ש בגליון:

דף קלג ע"א רש"י ד"ה ופורעין את העור. כאן הכונה פורעין כמו משלי א' כ"ח ותפרעו כל עצתי שסותרין את העור שתחת בשר הערלה ועיין מ"ש בגליון לקמן קל"ז ע"ב: **ע"ב גמרא** דאמר במוהל הלי. ב"מ פ"ו ע"א במוהל אסי' וש"נ:

דף קלה ע"א גמרא על מה נחלקו. עיין רמ"א יו"ד רס"ב א' וש"ך ס"ק א' במל בלילה ותוך שמנה אם צריך להטיף אח"כ דם ברית ולא הובא כאן גם אלו ואולם עיין שלטי גבורים כאן אות ד' דמחלק גם לענין גר אם היה בן חיוב שאני ואלו לגמרי היו בני חיוב שאני נמי מגר וגם כ"ש מודה ולכן בהטפה זו צריך נמי ברכה. עי' יו"ד רס"ג בש"ך ס"ק ד' וש"ע רס"ה ג': **ע"ב** גמרא במנת ימים. עי' משבצות יו"ד ט"ו ותשובת רע"ק סימן כ"ז דחולק ומסכים לתב"ש דלא בעי מעת לעת ויש להביא ראיה לזה ממה שלא מנה גם זה התנא בפ"ג מנכים כל הנוהג בו מעל"ע ועי' ר"ש דשייר רק אותן שמבוארין בשאר דוכתא להדיא וזה אין מבואר: גמרא אינו נפל. כלא שהה אי אסור מן התורה עי' דגול מרבבה יו"ד ט"ו ועיין רמב"ם פ"ד מהלכות אסורות ה' ד' תוך ז' אסור ואין לוקין ומל"מ בפ' ה' מאיסורי מזבחדינא' ובהרמב"ם בפ"ב מיבום במת הולד תוך שלשים ונשאת לכהן דמותרת ועיין בתב"ש סימן ט"ו ואמנם עיין בנדה כ"ד ע"ב הרי אמרו כו':

דף קלז ע"א גמרא שמל של שבת בערב שבת. עיין הרא"ש פרק זה סימן ה' דמהני מל תוך שמנה ועיין ש"ך יו"ד רס"ב שהביאו מר"ש מנחות דף ע"ב וגם הלח"מ בהל' תמידין פ"ז הל' וי"ו הביאו ואולם במנחות הוא ר"ש והוא סבר הכא ובפסחים דף ע"ב ע"ב דמל תוך ח' לא מהני מידי עיין רש"י כאן ד"ה שהוא ור"נ פליג ומיניה הוכיח הרא"ש ועי' בכ"מ פ"ב מחגגות ה' דהרמב"ם פסק כר"מ דכאן וע"ש בהלח"מ: גמרא ב' ימים של ר"ה. עי' נ"ב ה"א א"ח סימן למ"ד בשני בספק דלא כהש"ך וגם כמ"ש רס"ו ס"ק א' ואולם כיון דקבע הש"ך דבריו על ספק סמך על הרמב"ם שהתיר גם בודאי להתיר עכ"פ בספק בשאר יו"ט אבל בודאי אחר זמנו גם הש"ך לא התיר דלא כמו שהבין הנ"ב בדבריו וחולק עליו ואוסר בודאי אפילו בשאר יו"ט ומתיר בספק אפילו בר"ה בשני: רש"י ד"ה עטרה היא שפה. עיין בתב"ש בקונטרס האחרון דהמקום הגבוה למעלה מהחרין לבד נקרא עטרה ולכן יש להזכיר הרבה לגלה החרין סביב: **ע"ב** תוס' ד"ה מל. עיין תוספות יו"ט ותוס' חדשים במה שהרעישו כאן מה בייכי עור הפריעה לבשר עטרה וכי לא אפשר לחתוך כל בשר ערלה ולהשאיר העור הפריעה ואולם ב' תיבות את המילה בסיפא אין צריך והרא"ש והטור והש"ע לא העתיקו זאת אכן כאן ובמשניות וגם בירושלמי איתא ורש"י גילה הסוד ושינה ספירוש על פרע דכאן ממה שפירש לעיל קל"ג ע"ש בגליון אלא פרע גילה מן במדבר ה' י"ח ופרע ראש ולא קאי על העור הפריעה אלא על המילה דייני האבר שהנית הבשר הערלה עומד עד שמכסה ולכן הוסיף התנא את המילה דבלעדי זה היה סובב על פריעת העור כמו לעיל קל"ג. ולכן תמהו התוספות שפיר ויש לראות בדרך התוס' לציין רק תיבה אחת או שתים וכאן העתיקו לקוטי' זו כל לשון המשנה היה למען לברר מכח תיבות אלו את המילה שנשאר הערלה עצמה וכתבתי בגליון הקיצור פסקי התוס' כאן סימן תנ"ב להבין בזה מ"ש בשם התוס' בנמצא להדיא במשנה עצמה:

דף קמב ע"א גמרא בעינא מתהם. עי' מ"ש בגליון התוס' ב"ק ע"ו ע"ב ד"ה כל: **רש"י ד"ה** כרבי אליעזר. מעורבת הלכך יובן בלשון הרא"ש שסיכא בטי"ז ומ"א שכ"ג סעיף א':

דף קמג ע"א גמרא אמרו עליו על ר' זכריה. יש לעיין כאן התוספתא מצוה לבאר והפסר רמז נדרך הכמה במה שלא הסליך לגמרי כעצמות והקליפין לאיבוד והיה חס עליהם משום שלא יאמרו דאיתא בגיטין נ"ו ע"א עלה כמבואר שם:

דף קמה ע"א גמרא ור' ירמיה. עיין מ"ש בגל"ין הוס' ברכות כ"ו ע"ב ד"ה והמותן: **ע"ב** גמ' חייב חטאת. עיין תוס' פסחים מ' ע"ב ד"ה האלפס דמיירי כאן בכ"ש וכוי עירוי מכ"ש: גמרא דרדקי. לעיל קי"ד ע"א קמ"ב ע"ב פסחים ל"ה עירובין ס"ד ע"א ב"מ ס"ו וש"נ:

דף קמו ע"ב גמרא רבותינו. עיין תוספות שבועות מ"ז ע"א ד"ה סוס:

דף קמז ע"ב גמרא אימי' מגרמתא. עיין תוספות ב"מ קי"ג ע"א ד"ה והא:

דף קמח ע"ב גמרא ו"א היא. יש כאן מקום עיון בתשובת הרבב"א ח"ד סימן ש"ב:

דף קנ ע"א גמרא חבר נכרי. שייך חבר. עיין תוספות סוטה ל"ט ע"א ד"ה בלוקת:

דף קנא ע"ב רש"י ד"ה כתנים. עיין פסחים מ"ט ע"א דרכי החכמים ובחולין ל"ה ע"ב דכך רב שאכל רק מסעודת מצוה והסבר בזה עיין בתוספות פסחים ריש קי"ד: גמרא בבית יחידי. סייעו חדר. עיין מ"א רלי"ט ז':

דף קנב ע"א גמרא שיננא. בכמה מקומות הראה רבינו מהרי"ב זצוק"ל למ"ש בגליון תגיגה ט' לפרש שיננא: שם בן קרחה. עיין תוס' לעיל ק"נ ע"א וש"נ: שם הדרת פנים זקן. ב"מ פ"ד ע"א: רש"י ד"ה חזיי' דלא סיים. עיין מהרש"א במ"א שהיה תשעה בתב או יוס"כ: גמ' נעשו לו תוכים. אפשר שזה הוא תיובתא דב"ב ג' ע"ב וב"מ ע"ג ע"ב שסחד בכל שעה על קלקול: שם מלמד שכל נדיק. יש לעיין בזה ב"ב ע"ט ע"א: **ע"ב** גמ' ונשמתו. יש בזה יותר בתנחומא ריש פ' ויקרא:

דף קנג ע"א גמ' משל למלך. יותר מבואר המשל בזה בקבלת רבה מזמור ז' על הקרא הזה: **ע"ב** רש"י ד"ה חדא דכתיב לעושה בשגגה. לימוד זה הוא נמי במשנה כריתות ב' לענין דבעי מעשה ולעיל ס"ס מביא הקרא שאחר זה והנפש אשר תעשה לענין דבעי מעשה שיש בו כרת אבל כאן למה מביא רבא פסוק זה אחר תעשה ולא די בלעושה בשגגה כדפירש"י: **בא"ד** מלאכה. עי' ס"א אולב נכון אחד מלאכה והכונה כיון דלמדין מה קם דלע"ז שיהי גם הוא דוקא עושה מעשה שוב בעי גם מלאכה גמורה דוקא משום דעיקר לימוד הוא בהמתך דומיא דידיה אמרינן דון מינה ומינה וכן הוא לכ"ע כיון דליכא באתרה לומר ואוקי באתרה ככני ליומים בשבועות ל"א ע"א:

דף קנד ע"א גמרא דהוקשה. עיין פירש"י לעיל קנ"ג ע"ב ד"ה חדא שמגביה בקול ויש מקום עיון לפ"ז על רבי יוחנן הכא הלא איהו סבר סנהדרין ס"ה ריש ע"ב דגם לרבנן עקימת פיו הוי מעשה ודומה לפ"ז כמבואר שם ברש"י ובתוספות ואולם עיין מ"ש בגליון רש"י הנ"ל והדוק ברש"י בא להרץ קושיא זו ולבלול דקול לא מהני לכ"ע כאן מחמת הלימוד: גמרא לאו שניתן לאזהרת. עיין שבועות כ"א ע"א מכות ט"ז ע"א וב"מ ג' וכמה דוכתא דרבי יוחנן סבר אין לוקין בלאו שאין בו מעשה וא"כ אין לוקין ממילא כאן אולם למ"ש לפני זה הוי לרבי יוחנן עקימת פיו מעשה ובמלקות לא בעי דומי' דע"ז:

דף קנה ע"א תוספות ד"ה למטה. לא גזרו עליו בין השמשות. עיין לעיל בעיקר מקום דרכי שהוא בדף קכ"ג ע"א ובעירובין ל"ב ע"א דלרבי בגוף ההילן נמי הוי עירוב דאיתו רק שבות ולמה צריך כאן לרבי לצדדים אולם נפ"מ באילן רק. עיין עירובין ל"ד ע"ב וכ"מ בפ"ו מעירובין הל' ז' ובש"ע ת"ט סעיף ג' ובתוס' דרע"ק עירובין אות כ"ט:

דף קנו ע"א תוס' ד"ה מהו בשלבי מ"ק שם מתרלין באופן אחר: **בא"ד** זכה מוסיפין. ע"ע יבמות ק"ס ע"א דגם לסלק גזר דין יש בזכות תורה וגמ"ח: **ע"ב** גמרא ריסתגלי. עי' ברכות דף מ"ב ע"א בהגהת מהרי"ב: שם ובמוהל שרי עי' לקמן קנ"ז ע"א ר"א ורבינא והתוס' ביצה כ"ח ע"ב ד"ה רבינא: לסיום המסכתא אציג מה שלריכין לכל ענין מלאכת שבת. בתירוצים שמבוארים לפני הלכות שבת בהרמב"ם בשם מהרי"ב זצוק"ל. איתא איך אפשר לדון מיתה על חילולי שבת והרמב"ם מביא להלכה כתב וז"ל. והדבר נגד מלכים ולא אבות כי נעלם ממני לפי מה דפסק איסי בן יהודה בשבת ו' אבות מלאכות ל"ט ואינו חייב על אחת מהן אחת יש בהן שאינו חייב עלי' מיתה ולא פירש איזה היא כו' וכן ל"ו גבי מקושש וכו' ובכן לא זכיתי להבין האיך ידונו בסקילה לאהו כמחלל שבת ואמילתא דאיסי לא מלינו שום פלוגתא רק וכו' ושיים ומצוה רבה לייסב בדברי ברורין. ואיני בא לתרץ בבירור רק בדרך שאלה אולי אפשר לומר דפמ"ג כתב בסוף כללי ס"ס ג' דספק בדין יותר מהני לס"ם מספק במעשה ואם שני בספיקות שמה בדין ג"כ מהני. וא"כ אם רוב דמעשה מהני לדון דיני נפשות גם ברוצה דליתא קמן כמ"ש התוס' בסנהדרין ג' ע"ב ד"ה דיני א"כ מכ"ש דרוב בספק דין דמהני ואין להקשות. א' איך פשיטא לן הולין י"א הוצה דליתא קמן מאחרי רבים להטות דלמא ספק בדין עדיף ומנין לדין ע' תמיות וכסנה דמהני. ב' מנין לכל הביטולים כיון דאמי ספק בדין זה אין קושי' דעיקר הלימוד הוא מלשון התורה אחרי רבים להטות דאילו היה סובב רק על פסק סנהדרין היה להתורה לנקוט לשון מבירר אלא למדו חז"ל בידעו משפט לשון הקדש שהורה על כל דבר שבעולם שדומה לסנהדרין. גם בביצי במעשה. וכונת המאמר בחולין י"א הוא רוצה דליתא קמן לא קא מיבעי' לן דודאי נכלל באחרי רבים שדומי לסנהדרין. אבל מניין באין לפנינו שגם זה בכלל אחרי רבים לזה הביא הגמרא לימודים אבל ודאי לא הגיה פ' ב"ש לידע כל דיני רוב מהסוכתות של הגמרא אלא מהם מוכח דמשפט כלשון אחרי רבים כולל כל מיני רוב והיה גם קבוע בכלל אי לאו והרב שמביא הגמרא כתובות ט"ו. מעתה כיון שבכל חילול שבת יש לדון אם זה הוא הפטור מדוע לא ניזול בתר רוב שהוא מן ל"ט שחייבים וגם הוי בכביל זה שהרלת ודאי. ואין לעקש לפלפל בזה בסוגיא דיומא פ"ד דאין הולכין בפיקוח נפש בתר רוב שם עיקר דשבת הוי כחול בפיקוח נפש כמבואר בא"ח שכ"ח י"א י"ב. ואין לומר לענין מה בירר הכנא כדאיתא שבת ו' ע"ב בסוגלה ול"ו ע"ב כד' אמות שאינו כנדר הספק מה נפ"מ בסידיפה זה ודאי איט דכל מה שיש לברר בדין גמור קוב הוא ולא לבד מה יגדיל תורה ויאדיר:

הר"ר שמחה זצ"ל אבד"ק דעסויא

דף ב ע"א תוס' ד"ה יציאות וכו' ויודו של אדם. נ"ב כדאיתא דף ה' ע"א: **בא"ד** ויודו של אדם אינו לא כרה"י. נ"ב כדאיתא דף ג' ע"ב: **ד"ה** שבועות כו' כדאמר לקמן דף צ"ו. נ"ב וכן הוא בתוס' עירובין דף ל"ג ע"א ד"ה והא וכו' וכן משמע לקמן דף מ"ס ע"ב ע"ש הטעם אשר על פי זה מתורץ למה בזורק לא אמרינן כן כדאיתא דף ד' ע"א:

דף ג ע"א תוס' ד"ה בעשותה כו' וכלבר ע"י שנים. עיין עירובין דף ל"ג ע"א ברש"י ד"ה כשרבים מכתפים וכו' דס"ל דהגמרא דידן לית ליה דין זה וגם בדף ל"ד ע"א שם כתב רש"י ז"ל כן גבי נתכוין לשבות בראש המגדל: **סד"ה** איתמר כו' לא מתניא. עיין חולין דף קמ"א ע"א וע"ב: **ע"ב** תוס' ד"ה תתירו כו' תקיעת שופר אסור מדרבנן. נ"ב וכן איתא לקמן דף קי"ג ע"ב: **ד"ה** בשוגג ומיירי מבעוד יום דהשתא כו'. נ"ב ולי אכתי קשה דהר"ן כתב גבי מזיד דוקא מבעוד יום אסור לחזיר. ונ"ל דהר"ן ס"ל כר"י בתוס' ד"ה ואיבעית אימא דלא חייש להך סברא דהוי כחוכא ואיטלולא:

דף ד ע"א תוס' ד"ה ומאי שנא וכו' דמושיט. נ"ב עיין דף ג' ע"א בתוס' ד"ה בעשותה ודף ה' ע"א בתוס' ד"ה אמאי: **ד"ה** קודם כו' וכן בשבועה. נ"ב שבועות דף כ"ח ע"ב: **סד"ה** אבל למעלה כו' שנפרש בסמוך. **בד"ה** דאמרינן כו': **ע"ב** תוס' ד"ה ודילמא כו' משום דלא מחייב אתולדה. וכן איתא בכריתות דף טו ע"ב: **ד"ה** באילן כו' דרב חסדא דאמר. נ"ב דף ז ע"א וע"ב:

דף ה ע"א רש"י ד"ה לרגלי מדבר כו'. לקמן דף מט ע"ב: **תוס'** ד"ה אמאי כו' לפי הירושלמי שהביאו תוספות דף ג ע"א ד"ה בעשיתה. ולפמ"ש שם דהגמ' דידן פליג. צ"ל דס"ל להגמ' דמתני' מיירי בשני דיוטות: **בתוס'** ד"ה כאן כו' כמו שפירש"י לקמן דף ח ע"א בד"ה פחות מכאן כו': **ד"ה** כגון כו' דאגד יד שמי' אגד. עיין לקמן דף צב ע"א ובתוס' שם ד"ה התם כו':

דף ו ע"א תוס' ד"ה התם כו' דרך למעלה מיו"ד דחייב. כדאיתא דף צב ע"א ודף צז ע"א ודף מט ע"ב: **ד"ה** ארבע כו' הזורק מרה"ר כו'. כדאיתא דף שאח"ז ע"א:

דף ח ע"ב רש"י ד"ה אסקופת רה"ר. כגון אסקופת מבוי שאין עלי' כו'. ותוס' כתבו בדף שאח"ז דמיירי בעומדת חוץ לעובי הפתח:

דף ט ע"א תוס' ד"ה אע"ג כו' וחצר אינו. כדאיתא בעירובין דף יב ע"א וע"ב: **בא"ד** דהא רה"י גמורה כו' כדאיתא בעירובין שם ע"ב: **ד"ה** אמר כו' אפי' פתח פתוח תוי' כלחוץ. לענין דאסור לטלטל מבפנים לעובי הפתח. כמ"ש תוס' לעיל ד"ה אע"ג כו':

דף י ע"ב רש"י ד"ה שישבתה קרובה כו' צא וחשוב שנותיו. כדאיתא ברש"י בחומש פרשת וירא:

דף יא ע"א רש"י ד"ה החזן. חזן הכנסת המקרא. נ"ב דף יב ע"ב פירש"י בלחש מסייע אותם:

דף יב ע"א גמ' אפילו להבחין בין בגדו לבגד אשתו לאור הנר לא. כ"ה ברי"ף: רש"י ד"ה והיה על מצחו תמיד קרא יתירא כו'. ובחומש פירש"י דמתמיד יליף לה ע"ש. וכן הוא ביומא דף ז' ע"ב:

דף יג ע"א תוס' סד"ה מה כו' כגון שפתח פתוח לרה"ר. כדאיתא בקדושין דף כא ע"א: **ע"ב** תוס' ד"ה רש"י כו' ועל המדרש קשה. ולע"ד לק"מ דהיכא דסליק ענינא שאני:

דף יד ע"א תוס' סד"ה ושקיל כו' כמו שאפרש. נ"ב ע"ב ד"ה ולא במשקין הבאין מחמת ידים:

דף טו ע"א גמ' דיני קנסות קס"ד. נ"ב בע"ז דף ח ע"ב מאריך הגמ' יותר: **ע"ב** תוס' ד"ה אלא כו' על השלחן כו'. דהם כלי עץ ועוד דלא בעי סבילה לחדשים ועי' מהר"ם:

דף יז ע"ב רש"י ד"ה אינן כו' מניפץ. במסרק. כן כתב רש"י בסוכה דף יב ע"ב:

גמ'

הגהות וחדושים מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו׳ ה״ה

הר״ר זאב בן אריה זצ״ל

פ״ז דהיה דמיבעיא ליה אי עומד להפתח או לא. הפיה דמחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה דמי. כלומר שם דוקא דעומד להפתח הוציא כמות וכנ״ל. וכל דבר שעומד להפתח כפתוח דמי :

דף פז תוס׳ ד״ה היום כמחר אין זו דרשה גמורה כו׳. וע״פ מ״ש הגאון בעל הפלאה בספר המקנה בקדושין (לז:) דבבני נח (וכן בישראל קודם מ״ת) הלילה הולך אחר היום ובדכתיב יום ולילה לא ישבותו. וכשנתנה תורה לישראל נתחדשה הלכה דבישראל היום הולך אחר הלילה ובדכתיב מערב עד ערב תשבתו שבתכם. ע״ש שהאריך בזה. וע״פ דרך זה יתיישב כאן בפשיטות דודאי כוונת הקב״ה היה לומר היום ומחר היום כמחר דמה היום לילו עמו (היינו לילה שאחריו כדין קודם מ״ת) אף מחר לילו עמו אבל משה היה סובר כיון דהפרישה היה בשביל קבלת התורה. [ועוד שכבר הוזהרו על שבת במרה] א״כ ראוי להיות היום אחר הלילה כלאחר מ״ת. והקב״ה הסכים על ידו. והיינו דנתוסף על ידי זה יום א׳ וק״ל. ועפ״ז יש לתרץ בדרך נכון מה שהקשו גדולי האחרונים ז״ל הא דאמרינן בחג השבועות זמן מתן תורתנו דהא קי״ל כר׳ יוסי (דשבת שנית בעי לפרושי והיינו) דבז׳ בחודש נתנה תורה לישראל (עי׳ מ״א ריש סי׳ תצ״ד). ויותר תמוה לדידן דאנו קוראין לשבת שלפני הפסח שבת הגדול והוא ע״פ המדרש שהביאו התוס׳ לקמן ע״ב ד״ה אותו היום חמישי בשבת היה ולכו״ע נתנה התורה בשבת. א״כ אף לפי סדר הספירה שלנו היה מ״ת ביום נ״א לספירה (ועי׳ ריב״ש נ״ו) (וע״ע היטב בתק יעקב ריש הלכות פסח) והיך אנו אומרים ביום חמשים לספירה זמן מתן תורתנו. אבל לפי הקדמה הנ״ל ניחא הכל בס״ד דודאי זמן חג השבועות אינו תלוי ביום קבוע בחדש סיון כשאר ימים טובים (וכדאמרי׳ [בר״ה ו׳ ע״ב] עצרת פעמים חמשה כו׳) אלא ביום חמשים לעומר. והנה גם התורה נתנה ביום החמשים מיום מחרת צאתם ממצרים בכדי שיהיה שבעה שבועות תמימות בין יציאת מצרים למתן תורה כדאיתא הטעם בזוהר ובספרים. ובעת ההיא הכינו עצמם לקבלת התורה ובספירת שבעה נקיים דזבה. והישראל בגם כמה ידעו מהבטחת בשר הזה תעבדון וגו׳ התחילו תיכף לספור הימים ולהכין עצמם לקבלת התורה (אחר שעומת זה חייבה לנו התורה לספור ימי הספירה כמבואר בספרים) אך ההתחלה שלהם היה בבוקר ביום ו׳. כי אצלם היה עדן הלילה הולך אחר היום שלפניו. ובבוקר יום ביום ו׳ מתחיל תחלת היום למספרם. ועיקר ספירה שיהיה בתחלת היום שיהיה תמימות (וכמבואר בגמ׳ ובפוסקים לדינא לדידן). ואילו לא הוסיף משה יום אחד מדעתו והיה רק פרישה ב׳ ימים ד׳ וה׳. והיה קבלת התורה ביום ו׳ שהוא יום חמשים לספירתם מיום ו׳ עד יום ו׳. אבל כשהוסיף משה יום אחד מדעתו ומשום דהוי ס״ל דהמנין והימים נידונים שיהיה כדין אחר מ״ת שהיום הולך אחר הלילה. והקב״ה הסכים על ידו. ממילא ספירתם הראשונה שהתחילו נתבטלה שהרי לא התחילו לספור בתחלת ליל ו׳ ולא הוה תמימות (כי לא היה הלילה בגדר ההכנה כנ״ל) ועי׳ זוהר פ׳ בשלח פסוק וה׳ הולך לפניהם יומם. והיה התחלת הספירה מיום ז׳ ומשום דהלילה שלפניו היה ג״כ בכונת הספירה והכנתם לקבלת התורה. ע״כ נתנה התורה בשבת שהוא יום חמשים לספירתם האמתית. והיינו דאמרינן ביום חמשים לספירה דידן זמן מתן תורתנו ודו״ק :

דף פח תוס׳ ד״ה פריו כו׳ הקשה ר״ת שהרי אנו רואים שגדל כשאר אילנות. ובמדרש שיר השירים איתא מה התפוח נצו קודם לעליו. כלומר חניטת פירותיו. וכן הוא באמת שבזה התפוח משונה מכל האילנות שבכל אילנות יוצאין עליהן ואח״כ הנץ ובתפוח הנץ קודם. וכן הוא ג״כ כונת הגמ׳ פריו כלומר נץ הפרי. וכן הוא כונת רש״י ז״ל. והדברים כפשוטן. וראיתי בספר הישר לר״ת שהביא לשון המדרש ועכ״ז הקשה. וצ״ע דלפי לשון המדרש אין מקום לקושייתו :

דף צ במשנה זרעוני גינה פחות מכגרוגרת ריב״ב אומר חמשה. ז״ל התוי״ט פי׳ הרמב״ם ז״ל. קרוב לכגרוגרת וטעמו נראה דמדלא פי׳ השיעור ש״מ דבפחות מעט קאמר. ובר״פ המצניע כתב התוי״ט מהא דאמרינן שם (צא.) מהו דתימא כ״ש לאפוקי מכגרוגרת ולעולם עד דאיכא כזית דמשמע מהא דהיכא דקתני פחות מגרוגרת דהא כזית ליבעי ע״ש. וכ״כ בספר לחם משנה שעל המשניות כאן דהאי פחות מכגרוגרת הוא כזית. מהא דר״פ המצניע. אבל צ״ע דמי שני ליה לרבי למתני בהדיא כזית. ואע״ג דאמרינן בר״פ המצניע מהו דתימא כו׳ היינו בדרך מהו דתימא אבל לפי האמת קשה מאד לומר שרבי יסמוך על המבין שהוא עכ״פ כזית. ולולא דבריהם י״ל היה נלענ״ד לפרש דאין כאן פלוגתא והכל הוא דברי ר״י ב״ב. והכא בזרעוני גינה הנאכלין קמיירי וכפרש״י (ודלא כפי׳ הרמב״ם) ותדע דבכלאים פ״ב מ״ב וסוף מעשרות וב״ב פ׳ המוכר פירות (ובשאר דוכתי) תנן בהדיא זרעוני גינה שאינן נאכלין. ש״מ דסתם זרעוני גינה נאכלין הן. ועיין בירושלמי דאיתא התם תנים מדיות שתים ע״י שהם חביבות עשו אותם כשאר זרעוני גינה שאינם נאכלים ע״כ. וה״ק זרעוני גינה (שהם) פחות מכגרוגרת ריב״ב אומר חמשה. כלומר שאם יש בהם כגרוגרת אפי׳ בא׳ וב׳ מהם חייב דלא גרע משאר אוכלין. אבל בפחות מכגרוגרת אמר ריב״ב שהשיעור חמשה דבחמשה חשיבא הוצאה אף שאין בהם כגרוגרת. ומצינו במשנה לשון כזה (פאה פ״ב מ״ב) את המים שאינה יכולה להקצר כאחת ר׳ יהודה אומר מפסקת. ובפ״ג דדמאי תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ר״ש שזורי אומר כו׳ ישוד כיוצא בזה. ולפ״ז הלכה כריב״ב כיון דאין חולק עליו מלתא אדברי ריב״ב קאי. כ״ז היה נראה לענ״ד לולא פי׳ הרמב״ם ז״ל (וכן נראה מפרש״י לקמן ר״פ המצניע ע״ש) :

דף צב גמ׳ ואיבעית אימא ארון כו׳ תלתא מלעיל ותרי תלתי מלרע. מכאן ראיה קצת לפרש״י ז״ל בפי׳ התורה דהטבעות של הארון היה בזויות העליונות הסמוכות לכפורת (ור״ל בצלעות העליון) ודלא כהרמב״ן ז״ל שחולק על רש״י ז״ל בזה וכו׳ שבזויות התחתונות היו הטבעות והארון נשא למעלה מ״ש : ע״ב תוס׳ ד״ה אגרא ט׳ דהשתא לא ידע היה בזה שום חילוק. עי׳ כתובות עה: דומה לסוגיא זו. ופרש״י שם כמו שפי׳ התוס׳ כאן. ובתוס׳ שם נתקשו בזה ע״ש. ולדבריהם שם צריך ישוב כאן: ד״ה הא כו׳ ובכמה דוכתי לא משני. עי׳ תוס׳ ב״ק מ״ח: ד״ה אימא. וכן יש לומר כאן ומשום דאיכא פלוגתא לפי הס״ד דבסמוך (ועי׳ מ״ש בכללי הש״ס בזה) :

דף צג רש״י ד״ה יחיד כו׳ ור״ש לטעמיה דאמר בהוריות יחיד כו׳. כונתו להא דאמרינן שם (ג:) אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר׳ יהודה אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת ב״ד חייב. וסתם בר פלוגתא דר׳ יהודה הוא ר״ש. וכמ״ש רש״י (עירובין מו:) ד״ה מאן פליג דסתם בר פלוגתא דר״ש הוא ר״י. וכ״כ התוס׳ לקמן לד. ד״ה את המת. ומה שהקשו התוס׳ בד״ה ה״ג ור״ש כו׳ מהא דתנן הלך ועשה על פיהן כו׳ ר״ש פוטר. לק״מ דהתם איירי שכבר עשו רוב הצבור ע״פ ב״ד קודם שידעו שטעו וכדתנן התם בין שהביאו כפרתן כו׳ וכמו שפירש״י שם. וכדאמרינן שם בגמ׳ היכא דאמרי אמר ר״י אמר רב אומר היה ר״ש כל הוראה שיצאה ברוב צבור יחיד העושה אותה פטור. אבל יחיד שעשה בהוראת ב״ד ס״ל לר״ש דחייב וכנ״ל. וכל זה מבואר יפה בדברי הרא״ד בס״פ י״ד מהל׳ שגגות ע״ש ובכ״מ. ונראה דגם התוס׳ לא הקשו אלא אליבא דלישנא קמא דשם דאמר רב יהודה אמר רב מ״ט דר״ש הואיל וברשות ב״ד הוא עושה. דמשמע אפילו הוא יחיד שעשה נמי פטור הואיל וברשות עשה. וזה שכתבו התוס׳ ומפרש טעמא תולה בב״ד אנוס הוא ליתא כן בהדיא שם. אלא שהתוס׳ מפרשים כן הא דאמרינן שם הואיל וברשות ב״ד עושה טעמא הוא דאנוס הוא. ולגירסת רש״י איכא למימר דתלמודא הכא אזלא אליבא דלישנא בתרא. ואליבא דלישנא קמא באמת נאמר כסברת התוס׳ דאליבא דר״ש יחיד שעשה בהוראת ב״ד דפטור לא צריך קרא ותכמים דהם לאו היינו ר״ש. אבל העיקר נראה דרש״י ס״ל דאף ללישנא קמא שם נמי לר״ש דוקא בשכבר עשו רוב הצבור ע״פ ב״ד וכדמיירי מתני׳ שם. אבל יחיד שעשה ע״פ ב״ד חייב דרשות ב״ד אינו פוטר אלא כשעשו רוב הצבור ומחויבים בית דין וצבור להביא קרבן אז נפטר היחיד הואיל ועשה ברשות. אבל יחיד שעשה בהוראת ב״ד. דאין הב״ד והצבור מביאין קרבן לא נפטר היחיד אף שעשה ברשות (ולא משום טעמא דאנוס הוא). ועי׳ בחדושי הרשב״א מ״ש ליישב פרש״י. ודע דכגירסת התוס׳ כן הוא גי׳ הגאונים וכ״ה גאון וכמ״ש בתשובת הרשב״א. וגירסת הרמב״ם נראה שהוא כגי׳ רש״י. לכן מוכרח לחלק כמ״ש הרא״ד שם וכנ״ל : רש״י ד״ה ור״ש מטהר כו׳ לישנא אחרינא דבעי כו׳. הרש״ל מוחק זה. אבל הרשב״א בחי׳ הביא זה מפרש״י בפי׳ שני. הרי דגם גירסתו כן בפרש״י וע״ש: תוס׳ ד״ה הי כי כו׳ דאין זה הכלא כו׳. נ״ב עי׳ ירושל׳ פ׳ הנורג ה״ו. וע״ע בחי׳ הרשב״א ובבעל המאור : ע״ב תוס׳ ד״ה ויכול כו׳ ובעיא היא בפ׳ הוציאו לו בהמה שיש בתוך המזרק. שם איתא בהאיבעיא מין במינו חוצץ או אינו חוצץ כיון דמהלכא לא חייץ או דלמא לא שנא. ומדברי התוס׳ דהכא נראה דמפרשי דמתרי טעמא קא מיבעיא ליה אי מין במינו חוצץ או לא. והא״ל חוצץ כיון דתלתולי מהלכא אינו חוצץ אא״ד לא שנא. אבל בתוס׳ שם כתבו וז״ל וא״ת מאי קא מיבעי ליה הא אפילו בעלמא ליכא מאן דפליג דמין במינו חוצץ. וי״ל דהכא לא הוי חציצה לגמרי שהדם תלתולי מהלכא דרק הסיב ע״כ. נראה דמפרשי דהא דאמרינן כיון דמהלכא כו׳ הוא ביאור האיבעיא דמין במינו חוצץ או אינו חוצץ וכלומר דדוקא הכא קא מיבעיא לן ומשום דתלתולי כו׳ ועי׳ במהרש״א כאן :

דף צד תוד״ה בסוס כו׳ בכל הסוסים משום כו׳. עי׳ ע״ז טו. ור׳ אוסר משום ב׳ דברים כו׳: ד״ה את דמהכא קים לן. נ״ב עי׳ בשס״ג הל׳ שבת פ׳ כ״ד. דמייתי ראיה ממתני׳ דלקמן קכח. אמר ר׳ יהודה מעשה בא כו׳ ע״ש היטב: בא״ד דמסתמא ת״ק דר״ש היינו ר״י. נ״ב עי׳ רש״י עירובין מו: ד״ה ומאן פליג. ותמורה לג. רש״י ד״ה ואמר רחמנא כו׳ :

דף צה תוס׳ ד״ה שרא כו׳. א״כ בעזרה נמי לא אסור לר״א אלא משום שבות כו׳. והא דשרי׳ הכא במחוזא ולא גזרינן. משום דכולא מחוזא היתה רצופה. ולא גזרינן אטו עיר אחרת וכמ״ש התוס׳ לעיל כט: ד״ה גזירה וכ״כ מהרש״א פסחים סה. בתוס׳ שם. ודלא כמו שנדחק במהרש״א כאן : [א״א וגם לדברי הרש״א כאן קשה מ״ש בפסחים שם רב אשי אמר אפ״ת כו׳ ע״ש] : בעין משפט אות א וכתב הס״ג (בשם ריא״ז) נמחק: ע״ב תוס׳ ד״ה ורמינהו כו׳ אלא בהכשר זרעים דלא התמירו כו׳. ז״ל בעס״מ לא התמירו מדבריהם דאפוקי טומאה לא מפקינן עכ״ל (וכדאיתא ביצה ז.) :

דף צו רש״י ד״ה שכך היתה עבודת הלוים שאין אותן קרשים נזרקין מפני כובדן. ובירושלמי איתא תני בר קפרא שלא לנהוג בקרשים בזיון. (וכ״כ בחי׳ הרשב״א בשם רב האי גאון) ולכאורה יש להפליא על רש״י ז״ל שלא פי׳ כהירושלמי. וגם נ״מ לדינא דלהירושלמי אסור לזורקן משום [בזיון] קדושה. ולרש״י ז״ל אי לאו משום כובדן היה מותר. ונראה לענ״ד דטעות קלת בלשון רש״י וצ״ל מפני כבודן. ואף שלשון רש״י לעיל ד: ד״ה זורק ממושט כו׳ ולא היו זורקין אותם שלא יתקלקלו. אף לפי הנוסחא שלפנינו כובדן. אין הלשון דשם מסכים עם מה שכתב כאן (ויותר מסכים לפי הגהתי הנ״ל כבודן. ולשון שלא יתקלקלו יש לפרש שלא יתבזו. (עי׳ סוף מכות) ואף שזה קלת דחוק עדיפא לי ממה שנאמר שנעלם ת״ו מרש״י ז״ל דברי הירושלמי בזה. וע״פ דרך קלת פלפול הוה אמינא לקיים הנוסחא הישנה ולכן הוצרך רש״י לפרש דלא כבר קפרא בהירושלמי. משום דמקשינן עירובין (נח.) גבי כתבי קודש ודלמא זריק להו מזרק. אמר רב אחא בר אהבה זאת אומרת אין מזרקין כתבי קודש. ואי ליכא טעמא אחרינא הכא במתניתין דלא היו זורקין הקרשים אלא משום שלא לנהוג בזיון בקרשים. א״כ מאי הוה ס״ד דמקשה שם וגם ר״א ב״א צ״ל נמימר זאת אומרת. הא כיון

והקרשים

הר״ר שמחה זצ״ל אבר״ק דעסויא

דף יח ע״א גמרא בית שמאי הוא כו׳. נ״ב הא מני ב״ש היא ולב״ש ס״א ונ״ב וכן מוכח גירסת תוספות ד״ה והשתא : רש״י ד״ה מוגמר ונפרית כו׳ בערדסקאות. עיין ביצה דף כב ע״ב : **ע״ב** רש״י ד״ה עססיות כו׳ וצריכים בשול יותר. וכן איתא בביצה דף כה ע״ב: **בגמרא** בסוף העמוד דבי יהודה. בפסחים דף כא ריש ע״ב גרסינן בן בתירה: **תוס׳** ד״ה לא ימלא כו׳ אע״פ שיש שהות. עי׳ ברא״ש דפירש שצריך לו למוצאי שבת ללוש בו משתחשך :

דף יט ע״א תוס׳ ד״ה רבי ישמעאל כו׳ ועי״ל דיגמור בידים. עי׳ בר״ן שביאר תירוץ זה יפה : **בא״ד** ובתר הכי קאמר. כלומר ר׳ אלעזר דלא כר׳ יוסי ב״ח : **ע״ב תוס׳** ד״ה שמן כו׳. וכן מעיינות הטבעות. עי׳ דף קכא ע״ב :

דף כ ע״ב רש״י ד״ה כיתנא דדייק. עיין בסוכה דף יב ע״ב דפירש״י ולא נפיץ במסרק : **תוס׳** ד״ה אחר כו׳ על גירסת רש״י דסוכה. ול״נ דאורחא למיתני הן קודם לאו וכ״כ תוספות בכתובות דף מ סוף ע״א :

דף כא ע״ב רש״י ד״ה ואסור להשתמש לאורה שיהא ניכר כו׳. צ״ע דלקמן אמר רב יוסף משום ביזוי מצוה. ועיין במאור ובמלחמות ורשב״א ור״ן. וי״ל דרש״י יליף לה ממימרא דרבא בסמוך דשם אי אפשר לתקן לו דין בזוי מצוה דהא מניחו על שלחנו כמ״ש הר״ן ועיין ברא״ש :

דף כב ע״א רש״י ד״ה מתירין כו׳ מפרש טעמא. נ״ב צ״ע דהא שם דף מא ע״ב מביא הפלוגתא ולא הטעם. אך רש״י כתב שם ד״ה דלמא אי כו׳ טעם הגון המוכרח שם ממקומו משום בזיון הראשון : **ד״ה** הלכה כר״ש כו׳ ומשום דהלכתא. בכורות דף מט ע״ב ונדה דף כד ע״ב : **תוס׳** ד״ה סוכה כו׳ אפילו נפלו. עיין מהרש״א ולקמן מ״ה לא משמע כן אלא דאף בהוה״מ אסור בנפלו דהא יליף שם מברייתא זו דין מוקצה א״כ ע״כ משמע ליה דמיירי בנפל דאל״כ י״ל משום בזוי מצוה וא״כ מוכח דאף בהוה״מ אסור בנפל :

דף כג ע״א גמרא רב שמואל בר זוטרא מתני הכי כו׳. נ״ב באל״ף ולעיל ביו״ד: **שם** ושרף קטף. פירש״י בנדה דף ח ע״א מין אילן: **ע״ב** תוס׳ ד״ה הדר כו׳ ומה שמקדימין. כדאיתא במגילה דף כט ע״ב: **בא״ד** הקדימו בשל ר״ח כדי כו׳. על תירוץ זה קשה הא כשחל בחול נמי מקדימין ר״ח [וכן הקשה המהרי״ט בחדושיו] :

דף כד ע״ב תוס׳ ד״ה לפי כו׳. וכן שתי הלחם. פסחים דף מז ע״א : **בא״ד** דעיקרן לצורך. כדאיתא בביצה דף כא ע״א : **בא״ד** דאין עשה בשריפתה. עי׳ ברש״י ותוס׳ דף כה ע״א :

דף כו ע״א רש״י ד״ה מה תרומת כו׳ שהרי טבל כו׳. סנהדרין דף פג ע״ב : **ד״ה** חוץ מפשתן כו׳. כדלקמן דף כז ע״ב ועיין דף י״ז ע״ב ברש״י [ד״ה אונין] : **תוס׳** סד״ה רבי ישמעאל כו׳ כדאמר לעיל דף כ סוף ע״ב : **ע״ב** רש״י ד״ה רשב״א כו׳ ואיידי דנקט. ר״ל דהתם בעינן גדולו מן הארץ : **תוס׳** ד״ה תרי כו׳ כדפרישית לעיל בד״ה ואימא :

דף כז ע״א תוס׳ ד״ה נפקא ליה כו׳ כדפרי׳ לעיל. ד״ה ר׳ שמעון בן אלעזר : **ד״ה** שכן כו׳ הוי פחות מכגרים. וכן הוא ריש פרק ו׳ דמסכת נגעים ולקמן דף כח ע״א : **ע״ב גמ׳** השתי משישלה. כתב הרב ז״ל יש גורסים משישלק פי׳ במים רותחין ויש גורסים משישלה וכן גרים רש״י ז״ל : **רש״י** ד״ה כמאן כו׳ כר״מ כו׳. ולהך פירושא מודה ר״מ דאונין מטמא דהא פירש״י בדבור שלפני זה וה״ה נמי לאונין כו׳ : **תוס׳** ד״ה ר״ש כו׳ וסומכוס קאמר דדוקא כו׳. וכבר תירץ רש״י דה״ה נמי לאונין דהוא אניצי מיהו תוס׳ לטעמייהו דפי׳ בדיבור שאח״ז דאונין נמי טוי הוא : **סד״ה** ואין כו׳ וקבועין שאינן מטמאים. משום שלא היו במשכן אינם מטמאין ובהכי ניחא לי הא דתנן ריש פרק כ״ז דכלים דגם שק ועור ובגד מטמאין טומאת אהלים משום שהם היו במשכן אבל עדיין קשה הא דתנן ריש פ״ח דאהלות דגם יריעה וסקורטיא וקטבלא חוצצין ע״ש בפי׳ הרב ור״ש ורמב״ם ז״ל שכולם כתבו דכשהם נעשים כאהלים חוצצין אע״ג שמקבל טומאה. וכן מוכח בפרק ז׳ דאהלות משנה ב׳ ע״ש ובפרק ח׳ משנה ג׳ ע״ש ואפשר דלכך מסיימו תוס׳ ז״ל ורשב״א פירש בע״א ומן פי׳ הרמב״ם ז״ל שם משמע דכשהם נעשים כאהלים אינם מקבלין טומאה ולכך חוצצין ע״ש :

דף כח ע״ב רש״י ד״ה אלא הא דתני ר׳ יוסף כו׳ מאי דהוה הוה. אע״ג די״ל דנפקא לן מיניה לענין מלקות כגון הנוגע בעור זו שהיתה אהל ונכנס למקדש דאילו מדין ק״ו אין מזהירין מן הדין. י״ל דק״ו זה אינו אלא גלוי מלתא בעלמא : **רש״י** ד״ה ש״ר של תפילין כו׳ ויש רצועה. עיין לשון רש״י בברכות דף כג ע״א בד״ה שלא תצא רצועה כו׳ :

דף כט ע״א גמ׳ שחקק קב בבקעת ישראל מסיקין בה בי״ט. כ״כ רש״ל [בשם ס״א] ור״ל דבשל נכרי ליכא נולד. וכמ״ש מ״א סוף סימן תקפ״ו ס״ק כ״ה ושו״ע סימן רנ״ב סעיף ד׳ ופי׳ שב״ה סעיף ד׳. הואיל ונגמרו בידי אדם: **רש״י** ד״ה פחות מג׳ כו׳ ולא בטלי. לכ״ע אפילו זרקו באשפה מטמא : **תוס׳** ד״ה אבלן כו׳ הגרעינין צריכים. להיות שומר לאוכל כמו דתנן בערלה פרק א׳ משנה ח׳ : **גמ׳** דוד אביך אמר כו׳. נ״ב עי׳ בתנחומא פ׳ ויחי דמפרש ר׳ מאיר מקרא זה בעובדי ע״ז : **ע״ב** רש״י ד״ה לצוות צוותא. עיין בב״ק דף פ ע״ב ברש״י ד״ה בצבתא : **ד״ה** קלות ראש. ובברכות דף ל״א פירש״י שיחה לצון קלות ראש חלוף של כובד ראש :

דף לא ע״א רש״י ד״ה שדרים בין התלות כו׳ ובמקום אחר. סנהדרין דף קז ע״ב [סוטה מז] בגמרית ישנת נדרים דף ט ע״ב : **ע״ב** רש״י ד״ה וה הרכם כו׳ דהוינו

קבורה. כדאיתא במועד קטן דף ט ע״ב : **תוס׳** ד״ה וסותר כו׳ וי״ל דכולהו ממשכן כו׳. עיין ביאור תוס׳ זה דף צד ע״א בתוס׳ ד״ה ר״ש :

דף לב ע״ב גמ׳ (בסוף העמוד) כגון הני נשי. דמקרא זה בנשים מיירי מדכתיב לשון נקבה ועוד דבתר הכי כתיב האומרות לאדוניהן הביאה ונשתה : **רש״י** ד״ה כמתתרת שאין לה כו׳. ועיין מנחות דף לג ע״ב :

דף לג ע״א רש״י ד״ה וכתיב כו׳ וכיון דרעב הוי כו׳. ולפי מ״ש רש״י ז״ל בישעיה בפסוק ויגזור דהוא לשון ויגזול יש לפרש דלזה נתכוונו רז״ל כאן בגמרא : **ע״ב** ד״ה פת נוצר הכל. בעין יעקב הגירסא הקול :

דף לד ע״א רש״י ד״ה איכא דידע כו׳ ולא ניתן כו׳. כדאיתא בנזיר דף סד ע״ב ובסנהדרין דף מז ע״ב : **ד״ה** עבד איהו כו׳ וצף המת. נ״ב ולפי זה ל״ג כל היכא דהוי קשי טהריה : **ד״ה** מפרכסות כו׳ את שער. כן משמע בב״מ דף ס ע״ב : **ד״ה** משחשכה כו׳ ונמצא מבשל בשבת כו׳. עי׳ דף קמח ע״ב והא דלא פירש״י דנמצא מבעיר בשבת כתב הרא״ש בפרק כירה סימן י׳ וי״א דלשון שמא ירתיח משמע משום מבשל: **ע״ב** רש״י ד״ה מפני מה כו׳ הטמנה מבעוד יום כו׳. עי׳ מהר״ם ועי׳ דף לט ריש ע״ב בגמ׳ ותוס׳ :

דף לה ע״ב תוס׳ ד״ה והתניא כו׳ הוי מלאכתו להיתר. נ״ב עיין מהרש״א ולא ידענא מאי קשיא ליה דהא אביי משני הכי הא ר׳ נחמיה אבל הא קשיא על פירש״י דאי שופר הוי מלאכתו להיתר ומטלטלין אותו אפילו מחמה לצל או שלא יגנב וישבר א״כ מאי פריך אביי ותו הא דתניא כשם שמטלטלין את השופר כך מטלטלין את החצוצרות מני ומשני הא ר׳ שמעון דלית ליה מוקצה אי ס״ל לאביי דהך ברייתא מיירי לצורך גופו או לצורך מקומו לא פריך מידי ואי ס״ל לאביי דהך ברייתא מחמה לצל לא משני מידי הא ר׳ שמעון דהא מודה ר׳ שמעון דכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו מחמה לצל כמו שהוכיחו תוס׳ ז״ל דף לו ע״א בד״ה הא ר׳ שמעון כו׳ ונ״ל דס״ל לרש״י ז״ל דחצוצרות עדיף משאר כלי שמלאכתו לאיסור דאורייתא וחצוצרות מלאכתו לאיסור תקיעה דרבנן:

דף לו ע״א תוס׳ ד״ה למהט שנמצא כו׳ כמו ישב לו קוץ. בחולין דף מג ע״ב : **בא״ד** וחוששין לספק דרוסה. שם דף נג ע״ב : **ע״ב** רש״י ד״ה קש ונבות השבולין. נ״ב לשון ר״ש באהלות פרק י״ח משנה ב׳ קש הם ונבות השבולין ידות של תבואה וכן פירש״י לעיל דף כ ע״ב ודף לה ע״א ועי׳ מהרש״א : **תוס׳** ד״ה כירה כו׳ דקש היינו ונבות. נ״ב ועי׳ מ״ש רש״י לקמן דף קמ במשנה אין כוברין את התבן : **ד״ה** חמין כו׳ אלא כמאכל כו׳. נ״ב ולפ״ז מותר להחזיר בשבת ע״ג כירה גרופה וקטומה כשנתבשל כמאכל בן דרוסאי וב״י ורמ״א ז״ל אוסרים בסימן רנ״ג סעיף ב׳ בשם טור ורמב״ם : **בא״ד** הוי נמי בשיל כל צרכו כו׳. נ״ב ולפ״ז אי לשהות תנן סבר תנא דמתניתין אפילו בשבשיל כל צרכו נמי אסור להשהות על אינה גרופה ואפילו מצטמק ורע לו כמ״ש תוס׳ סוף הדיבור דחמין מצטמק ורע להן :

דף לז ע״א גמרא מאי הוי. נ״ב משום דאכתי איכא למימר דתני סומכין משום מקיימין : **רש״י** ד״ה נעורת כו׳. עיין דף מט ע״א ברש״י ד״ה נעורת : **תוס׳** ד״ה ת״ש כו׳ אין ללמוד מכאן לסמוך. עי׳ דף מ ע״ב : **ע״ב תוס׳** ד״ה ש״מ כו׳ ורע להם. כדאיתא דף לח ע״א : **בא״ד** כדפרי׳ לעיל דף לו ע״ב בד״ה חמין כו׳: **בא״ד** אמר. לקמן דף לח ע״א : **בא״ד** ומשני שאני הכא. נ״ב כעין זה מצינו בעירובין דף יח ע״א בתוס׳ ד״ה בור לחוד : **בא״ד** ובלשון איסור. בלא בישול כל צרכו : **סד״ה** אמר כו׳ כדפרי׳ לעיל דף לו ע״ב בד״ה חמין כו׳ ואפילו מצטמק ורע לו :

דף לח ע״א רש״י ד״ה אסור. חשתן מזיד. דהא לא פליג על ר״מ בתבשיל שלא בישל כל צרכו : **תוס׳** ד״ה בשלמא כו׳ משום דדילמא כו׳. ורש״י ז״ל פשיטא ליה דר׳ יהודה לא איירי אלא במזיד בד״ה אסור כו׳ ואולי לטעמייהו בבעיא דלקמן עבר ושהה : **ע״ב גמ׳** ומזגנו לו את הכוס כו׳. עיין דף מא ע״א בתוס׳ ד״ה מוליאר כו׳ ודף מ״ב ע״א : **שם** סופקין לו ואין ניתנין. מלת ואין צריך למחוק כן מוכח במשנה וכל הפוסקים: **רש״י** ד״ה בשביל שתתגלגל כו׳ עד שתהא מגולגלת. נ״ב מסיים רבינו עובדיה כלומר מעורבת. ועיין ברכות דף מד ע״ב בגמ׳ וברש״י :

דף לט ע״א גמרא רבה אמר גזירה כו׳. נ״ב עיין דף מז ע״ב ריש במה טומנין לשון המשנה :

דף מ ע״ב גמ׳ אלא בשביל שתפוג כו׳. עיין דף מח ע״א בתוספות ד״ה מ״ש ממיחם כו׳ :

דף מב ע״ב תוס׳ ד״ה אבל כו׳ ולר״י. נ״ב בזבחים דף צה ע״ב הגירסא בתוס׳ ולר״ת וכ״ג הרא״ש :

דף מג ע״א תוד״ה ושני כו׳ ואם נאמר דלרב יוסף. נ״ב ודלא כמ״ש תוס׳ בסוף ד״ה בעידן עליו :

דף מד ע״א תוס׳ ד״ה שבנר כו׳ דתניא. נ״ב במדרש תנחומא סוף פרשת נשא : **ע״ב** תוס׳ ד״ה יש דפרישית לעיל. נ״ב דף מג ע״א בד״ה בעידן עליו :

דף מה ע״א רש״י ד״ה מקמי חברי כו׳ בפרקין דלעיל דף כב ע״א. נ״ב ולשון הגמרא שם מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח ופירש״י בחצר או ברה״ר וכן איתא דף כ״א ע״ב מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ ופי׳ רש״י בחצר : **ד״ה** ושוין כו׳ דליכא איסור סתירה. נ״ב בחול המועד : **ד״ה** כעין כו׳ כל שבעה. נ״ב ואע״ג דנפל אפשר בחזרת : **ע״ב** רש״י ד״ה תמרבריות. הברייתות. נ״ב לשון גמ׳ הוא בחולין דף מז ע״א ופירש״י רועות באפר : **תוס׳** ד״ה הכא כו׳ אמאי קאמר. נ״ב צ״ע מאי קושית הא השתא שמת לא חזי לשתות בו יצעק ודמי לבעל חי שמת

בירש

חדושים והגהות מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו' הי"ה

הר"ר זאב בן אריה זצ"ל

דהקרשים לא היו מרקין מפני כובדן. כ"ש כתבי קודש. אלא ע"כ דהכא איכא נמי טעמא אחרינא דאיכא למימר דלא היו זורקין מפני כובדן. הלכך ליכא למשמע מהא מתניתין מידי. מיהו לפי האמת דדייקינן ממתני' דהתם זאת אומרת אין מזרקין כתבי קודש. א"כ הכא נמי במתני' דידן איכא למימר דהטעם כפשטא כדי שלא לנהוג בזיון בקרשים וכדתני בר קפרא אך כל זה אינו שוה לי והעיקר נלענ"ד להגי' כנ"ל:

דף צח תוס' ד"ה אטבעי כו' היה אחר שנתנו הקרשים כו' כנ"ל. ולשון מדרש רבה פרשת נשא אבל לקרשים היו עושים אטבעי של ברזל שבהם מחזיקים הקרשים שלא יפלו מעל העגלות וזה מבואר כפי' ר"ת והערוך:

דף צט ע"ב גמ' ק"ו לאחרים עושה מחילה כו'. כעין זה נדה לה. נה. וע"ש. ועתוס' עירובין (טז:) סד"ה והלכתא:

דף ק תוס' ד"ה אחזתו כו' כדפרישית לעיל. עי' מ"ש שם. ומשם תראה ותבין מה שדקדק רש"י ז"ל ע"ב ד"ה מתגלגל כו' באויר כו'. ויתיישב קושית התוס' דהכא:

דף קא גמרא אין מטלטלין בהן אלא בארבעה. נ"ל בארבע (בלא ה') פי' בארבע אמות:

דף קג תוס' ד"ה לא צריכא כו'. והא דקאמר לא צריכא דעביד בארעא דחבריה היינו דלא מחייב חטאת אבל איסורא איכא. הא ודאי הכא דמכוין עכ"פ לאכילה או להיסק. אף בארעא דחבריה דלא ניחא ליה ליפות הקרקע. מ"מ ודאי דאסור לכתחלה אפי' לפי' הערוך. דהא הוה קוצר תאני שיעור דאסור מדאורייתא (או מדרבנן) וכדאמרינן נמי לעיל (עד.) וכי מותר לאפות תאני שיעור. אלא דראית הערוך מכאן הוא. דכיון דדבר שאין מתכוין מותר לכתחלה. אלא דבפסיק רישי' הוה אינו מתכוין כמו מתכוין וחייב נמי. והכא דפטור בארעא דחבריה משום דלא ניחא ליה. וכל דלא ניחא ליה אפילו בפסיק רישיה הוה כמו אינו מתכוין בעלמא (עי' בערוך. ובק"נ ברא"ש) א"כ היכא דאינו מתכוין כלל למלאכה כמו בפסק התאניות נהי אפילו לכתחלה כמו כל דבר שאין מתכוין. והתוס' ס"ל דהכא אפילו אי לא הוה מכוין כלל לא לאכילה ולא להיסק היה נמי עכ"פ אסור לכתחלה דכל שהוא פסיק רישיה אינו מתכוין כמתכוין דמי אלא דאי לא ניחא ליה בהמלאכה שנעשה ע"י הפסיק רישיה הוי מלאכה שאצל"ג (וכמ"ש התוספות בדבור הסמוך) ופטור אבל אסור מיהא לכתחלה. א"כ גבי פסק התאניות אף שאינו מכוין כלל מ"מ אסור מיהא לכתחלה כמו כל מלאכה שאינה צריכה לגופה לר"ש. ולר"י דמחייב במלאכה שאינה צל"ג אפשר דחייב נמי ואלא כיון דהמשקה הולך לאיבוד איכא למימר דמקלקל הוא ואפילו לר"י פטור וכדאמרינן לעיל (עג:):

דף קה גמ' הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני. ופרש"י ז"ל זיוני התגין דבשעטנ"ז ג"ץ. וכ"ה המפרשים. והקשו מזה להרמב"ם שאינו פוסל בחסר התגין. עי' ש"ג כאן: **ע"ב** גמ' אמר רב יהודה אמר רב. ברי"ף וברא"ש פרק ואלו מגלחין איתא אמר ר' ירמיה אמר רב: שם בהספדו של חכם. ברי"ף וברא"ש שם איתא בהספדו של אדם כשר. מיהו באידך מימרא דאינו מאריך ימים העתיקו חכם כמו שהוא לפנינו. ועי' ש"ך יו"ד סי' שמ"ד סק"א שהעתיק בתרווייהו אדם כשר. ועי' בספר ת"א בשער השמחה שתמה על הש"ך בזה ולא תמה על הרי"ף והרא"ש בזה ובלי ספק כי הש"ך העתיק מהרי"ף והרא"ש:

דף קו ע"ב רש"י ד"ה הגזין מין חגב טהור. נ"ב עי' פרי חדש יו"ד סוף סי' פ"ה:

דף קט גמ' דניחהו דזעירי עבדה ליה כו'. כעין זה לקמן קמ ע"א:

דף קיא ע"ב תוס' ד"ה מודה כו' אבל הכא שהוא בגד הגיגית כו'. נ"ב וזהו דלא כפי' הערוך. ועי' בר"ן:

דף קיב ע"ב גמ' אמר רב יצחק בן יוסף כו'. מכאן מוכח שרב יצחק בן יוסף ורבי יצחק בר' יוסף תרי אמוראי נינהו. דהא רבי יצחק בר' יוסף לית ליה דר' יוחנן אמר האי כללא דהלכה כסתם משנה כדאיתא פ"ג דחולין (מג.) (וזה נשמט מכללי הש"ס). וע"ע ב"מ ס"פ אלו מציאות:

דף קיט רש"י ד"ה סייניה כובע. נ"ב עי' לקמן קל"ח. ועי' שאילתות פ' בראשית: שם סד"ה תליסר כו' דלעיל. נ"ב עי' מהרש"א ח"א. ובמט"מ סימן ת"ד:

דף קכ רש"י ד"ה אטעיה כו' דהא מעט הוא נופל ומטפטף. בגליון הוגה (נ"ל ומטלטל). וכן ראיתי מוגה בספרי מהרש"א החדשים ואולי בזה כוונו לתרץ קושית המהרש"א ע"ש. וכלומר דבכלי אחד מותר אף לקלוט או לגרף (וכדאיתא בשו"ע) דהא נמי דייקינן מדתני' ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כו' ש"מ דבכלי אחד אפילו לקלוט (כלומר שאוחז הכלי בידו) מותר. וא"כ מטלטל הוא בידו ומטריח בכל פעם שנופל בכלי. והוי כמו שמטריח כאן לאסוף ולכנוס. מיהו אין הגה"ה זו מבוררת גם בר"ן איתא ומטפטף אלא שלקושית מהרש"א יש ליישב כמ"ש אף לפי הנוסחא שלפנינו נופל ומטפטף וק"ל:

דף קכא ע"ב תוס' ד"ה כרמן כו' ועוד בניותי שהרג נחש כו'. לכאורה יש לעיין מאי קא קשיא להו. דלמא הבית המדרש בא"י היה והוה נחש שבא"י. ומיבעי ליה אי כר"ש ס"ל או כר"י דמשמע דבבית מדרשו של רבי. שהוא רבינו הקדוש היה דהוה בא"י. ואולי משום דאמרינן עלה ת"ש כו' מהו להרוג נחשים ועקרבים כו' משמע דבסתם נחשים ועקרבים איירי ואפילו הכי ס"ד דמותר ואפילו אין רצין אחריו. ודוחק:

דף קכג ע"ב בגליון הג' מהרי"ב ז"ל במשנה (שבמשניות) ליתא. ע"ש ונ"ל [שבירושלמי] דבמשניות איתא. וכ"כ בראשון לציון. ודע דכן משמע בתוספתא פ"ט (והובא בירושלמי) דאיתא שם ר' יוסי אומר אף ציפורן גדולה (אין מטלטלין) משמע מזה דמתניתין דידן לא אתיא כר' יוסי. ובזה יש לתרץ הא דעירובין דאמרינן סבר לה כר' יוסי משום דר' יוסי נמי ס"ל האי כללא דכל הכלים ניטלין חוץ כו' אלא דמוסיף ציפורן ט' וניחא ליה להגמ' שם להזכיר שם סתמא. וכר' יוסי דנימוקו עמו ועי' רש"י (פסחים כז.) סד"ה יוליך הנאה כו':

דף קכד ע"ב בגליון ערוך כו' לא יתבר [שני שברים לכסות] כ"ה לשון הערוך שם ע"ש:

דף קכו ע"ב תוס' סד"ה וכי כו' ר' יעקב בר אחא (מורה). נ"ב [מדדהו] כ"ה בירושלמי ע"ש. ובק"ע בתוספותיו בעירובין פרק המוצא תפילין ה"י ד"ה נקמז:

דף קכז ע"ב גמ' ומעשה באדם אחד כו'. נ"ב [עי' שאילתות פ' שמות סי' מ'] דשם איתא ומעשה בר' עקיבא בן יוסף שהי' מושכר אצל ר' אליעזר בן הורקנוס. וע"ש עוד כמה שנויי נוסחא. [וע"ע בתנא דבי אליהו סדר א"ז פרק ט"ז] דשם איתא כמו שהוא לפנינו כאן. ואיתא שם עוד אמרו עליו על אותו בעל הבית שאע"פ שלא קרא ולא שנה מ"מ היה אחד מאנשי מעשים טובים ע"ש. [וזה לכאורה סותר נוסחת השאילתות ואולי שזה היה קודם שלמד ר' אליעזר כדאיתא ריש פירקא דר"א וצ"ע דבאותו זמן לא היו לו עדן נכים כדאיתא שם]:

דף קכח ע"ב רש"י ד"ה אבל מסעדין אותה ביו"ט. וכ"ה לשון הר"ן מבואר מלשונם דדוקא ביו"ט מסעדין אבל לא בשבת. וכ"ה בתוספתא כיצד מסעדין ביו"ט. ואף שבגמ' ליתא ביו"ט דרך הגמ' לקצר לשון התוספתא ודלא כטור סימן של"ב ע"ש בב"י ובאחרונים. והא דאמר רשב"ג רחמין היינו על בהמה טהורה ביו"ט (שהביא המ"א) תירץ הב"ח שם דמעשה שהיה כך היה. אבל מלשון התוספתא הנ"ל ראיה לכאורה: [א"א וי"ל דנקט יו"ט לרבותא לאפוקי מרב נחמן רק הוזין כו']:

דף קל ע"ב תוס' ד"ה שלא. קשה לרשב"א כו'. ולפי מ"ש התוס' (יבמות יד.) ד"ה במקומו כו' במתכוין היו מביאין עצמם שיהו צריכין לכך משום חבוב מצוה עכ"ל הקושיא יותר חזקה דהיך היו מביאין עצמם במתכוין לכך הא כל מקום שאתה מוצא עשה כו'. ולענ"ד נראה דר"א דיליף מקרא דמכשירי מילה דוחין שבת לית ליה הא דריש לקיש דכ"מ כו'. וריש לקיש אליבא דרבנן קאמר והא בהא תליא דלר"א דיליף מקרא דמכשירין דחו שבת. ואף שהי' יכול לקיים שניהם דהיה יכול לעשות המכשירין מאתמול דכיון דמרבינן מקרא דמכשירין דוחין וקרא סתמא כתיב מרבינן אפילו אפשר. ואפילו להניח לכתחלה לעשות לשבת דהא לר' יהודה ביו"ט אי להו קרא דהוא ולא מכשירין הוי מרבינן מלכם אפילו מכשירין שאפשר לעשותן מבעו"י. ומכ"ש לר"א דאית ליה לקמן ר"פ תולין דביו"ט נמי אפילו מכשירין שאפשר מותרין. וכדאמרינן שם דר"א עדיפא מר"י (ונראה דר"א שם אזיל לשיטתו דהכא במכשירי מילה ויש ליישב בזה קצת מה שנתקשו בזה התוס' לקמן ר"פ תולין. מיהו מסוגיא דסוף עירובין (ק"ג א) גבי קוצרין נימא במקדש לא משמע כן דא"כ אמאי מקשינן אליבא דר"י אפילו לכתחלה נמי לפרש"י ע"ש היטב). וכיון דאפילו מכשירין שאפשר לעשותן מאתמול ואפילו הכי שרי רחמנא. הרי דליתא להא סברא דריש לקיש. דהא במכשירין שאפשר לעשותן מאתמול יכול לקיים את שניהם ואפילו הכי שרי קרא. (ועי' תוס' מנחות מ. ד"ה כיון). אבל לרבנן דאית להו דמכשירין לא דחו שבת. ומשום דלית להו קרא למכשירין אליבייהו אמר ר"ל האי סברא דכל מקום שאתה מוצא כו' אפי' במילה גופה. וכן הא דמקשינן לקמן (קלג.) מהא דריש לקיש. אליבא דרבנן דפליגי אר"א מקשינן. ואליבא דהלכתא מקשינן אבל אליבא דר"א לא הוי קשיא לן כלל. מיהו קשה אהא דיבמות הנ"ל הא מסקינן בעירובין (קג) בסוגיא דחותכין יבלת במקדש דמודה ר"א דכמה דאפשר לשנויי משנינן (וע"ש בתוס') וא"כ היאך הביאו עצמן במתכוין לחלל שבת במכשירין. ואולי יש לחלק דקודם שבת אין לו לחוש אם יצטרך לחלל שבת במכשירין כיון דהתורה התירה עדיפא לן לחבב המצוה. אבל בשבת גופה כל מה דאפשר לשנות בלא שיהוי מצוה משנינן ודו"ק: **רש"י** ד"ה והייתה מהאי ריסא שהי' התינוק בבית כו' ואיזמל בבית כו'. עי' מהרש"א מ"ש ליישב פרש"י ע"פ דעת רבוותא שהביא הרי"ף. אבל בירושלמי איתא בהדיא אמר ר' אבוה קיימתיה התינוק ואיזמל ששכחו במבוי ע"ש:

דף קלא ע"ב תוס' סד"ה ושוין כו' דשחוט לי בשל לי היינו כבוד עצמו כו' לבנות בית המקדש. נ"ב עי' תוס' יבמות שם סד"ה שכן הכשר מצוה: ד"ה סד"א כו' דשמא בעלמא ניתנה למדרש. לפי מה שמפרשים התוס' דהכא בדרך ג"ש קס"ד למילף. איכא למימר דס"ד למילף ימים מימים (וכ"ה בסוכה מג.) ומצינו דילפינן ימים מימים גבי נותנין לבתולה י"ב חודש (כתובות נז:) דאמרינן שם דנין ימים מימים תהיה גאולתו. ואיכא למימר דקבלת הג"ש היה התיבות ימים מימים ולא המקומות. וקס"ד דהכא היא הג"ש (ועי' מהר"ם). והא דאמרי' שם מאי ימים אילימא תרי יומא כו' אע"ג דאיכא ג"ש מ"מ הוה ילפינן מימים דכתיב גבי זבה ימים רבים בלא עת נדתה דהוה ע"כ ימים ממש דהא אין בין נדה לנדה אלא י"א יום. ואע"ג דלהכי לא צריכין ג"ש דהא סתם ימים תרי משמע. מ"מ הוה אמינא דג"ש לאחר דוכתא איתמר לכך מקמי טפי שם מפשטא משמעי אינם הכי ע"ש. מיהו העיקר נראה דהא דאמרינן הכא סד"א נילף שבעת ימים מסוכה. לאו בדרך ג"ש אלא בדרך מה מצינו. וכן בכתובות שם דאמרינן דנין ימים סתם מימים סתם נראה נמי דבדרך מה מצינו ילפינן. וכה"ג תמצא בכמה סוגיות (עי' תוס' ערכין טו. ד"ה סוו כו') [ועי' ביצה י"ב ב' במתני']:

דף קלב רש"י סד"ה עקיבא כו' דלא ניתנה תורה שבע"פ לידרש בי"ג מדות. נ"ב עי' פסחים (פא:) ובגל"ח שם (ועי' מ"ש בכללים בי"ג מדות בס"ד):

דף קלג רש"י ד"ה מילה בזמנה ליכא כרת דקטן כו'. נ"ב עי' רש"י פסחים שם:

דף קלה בגליון בהגהות הגאון מהרי"ב בגמ' נ"ל אמר רבה כו' סי' (א) נ"ל [ט]. [ונ"ב וכ"ה בבה"ג הל' מילה. וע"ע במ"ש הגאון מהרי"ב בשאילות שם] וז"ל אכן נוסחת הגאון ז"ל אמיתי מדקאמר ליה אביי דורות וכו' ולא מצינו דהוי' אביי מוכח עם רבה אסי עכ"ל: **ע"ב** גמרא אמר רבא

הר"ר שמחה זצ"ל אבד"ק דעסויא

ביו"ם דאע"ג דמעיקרא חזי לאדם לשחוט מ"מ השתא שמת אסור [עי' בשו"ת חתם סופר סימן ס"ה]: ד"ה דאית כו' משום נולד. נ"ב מהרש"א תמה ול"נ דלק"מ די"ל דכאן מיירי בעומדת לגדל ביצים. ושם מיירי בעומדת לאכילה כ"כ מהר"ם: ד"ה אין לנו כו' דר"י פסק כר"י במוקצה מחמת מיאוס וכ"ש במוקצה מחמת איסור כו'. נ"ב והא דפסיק ר"י בפ' בתרא כר"ש בנבילה דס"ל לר"י דהואיל ולא דחיה בידים קיל אפילו ממוקצה מחמת מיאוס ועיין בחולין דף יד ע"ב דסבר הגמ' שם נמי הכי:

דף מח תוס' ד"ה דזיתים כו' דאם מחזיר קודם שנתבשלו נמצא מבשל בשבת. נ"ב צ"ע א"כ אמאי לא דחו פי' רבינו שמואל בריש פירקין מהך מתניתין כסהו ונתגלה כו' ונ"ל ליישב דשם הוא הכל בדבר שאינו מוסיף הבל. אבל כאן למטה יש דבר המוסיף הבל כמ"ש ריש דבור זה:

דף נא רש"י ד"ה אבל סמן וכסה וכו' אין זה טלטול שמצדד כו'. נ"ב עיין מ"ש רש"י דף קכה ע"ב בד"ה לא שנו. גם עיין דף קכג ע"א ברש"י ותוספות שם: **תוס'** ד"ה או שממן כו' דהא תנן נוער את הכסוי כו'. נ"ב ולפי גירסא דידן נוטל את הכסוי והן נופלות משמע דהכסוי מגולה. ועיין ברשב"א ור"ן בשם הרז"ה: **ע"ב** גמ' נאקתא היורתי. נ"ב גמלא נקבה גדולה ערוך רש"ל. וכן משמע ברבת איכה פרשה א' רבתי בגוים בעובדא חד מאתינס אתא לירושלים דפתח באנקה ומסיים בגמלא ש"מ דחדא הוא מיהו אינו מוכח משם לומר דגמל זכר לא מקרא אנקה. גם דברי רש"י ז"ל לא משמע כן וגם בעיני יפלא בין זכר לנקבה לענין שמירה ופי' רש"י במגלת אסתר על אחשתרנים דשני מיני גמלים הם ולפ"ז נירא שפיר:

דף נה רש"י ד"ה מי הוי מזבח הנחשת כו' והלא שלמה גנזו. עי' זבחים נ"ט דר' יהודה פל"ג: **תוס'** ד"ה מזבח כו' מזבח הנחושת. נ"ב עיין בתנחומא סוף פרשת תרומה: שם בגמ' אמרה מדת הדין וכו'. נ"ב גם להלן בכל המאמר יש לגרוס אמר לה וכן הוא הגירסא בעין יעקב ובתנחומא פ' משפטים:

דף נו ע"א תוס' ד"ה דאמר פרש"י וכו'. נ"ב וכן הביאו תוס' ביומא דף טו בשם ר"ח:

דף נח ע"ב רש"י ד"ה נוטל ענבליהון אם ניטלו כו' עד ואם ניטל. רש"ל מוחק כ"ז ובחנם מוחק דהא כן פרש"י ריש דף נט סוף ד"ה הואיל כו' מיהו בתוס' ד"ה אלא אמר רבא משמע דהיה להם גירסא אחרת ברש"י הנ"ל:

דף נט ע"ב ברש"י ד"ה מנקטא פארי וכו'. כלבוס. ועיין דף ס' ע"ב: גמרא וסבעות (וסבעת). נ"ב בכלים פרק י"א משנה ח' ל"ג זה: **רש"י** ד"ה סנדל המסומר וכו' העץ עם עור שלמעלה כו'. נ"ב מהרש"ל מ"ז. ולעד"נ אי אפשר למוחקו דמוכח דף ס"ו ע"א דסנדל של עץ אסור ואפילו אינו מסומר: **ד"ה** שריון קסדא וכו'. נ"ב בדף סד ע"ב פירש רש"י מפני מראית עין: **תוס'** ד"ה למאי כו' מנא לי' דאסור כו'. נ"ב עי' דף צד ע"ב דתנן הפוקסת ר"א מחייב וחכמים אוסרים משום שבות ובמועד קטן דף ט ע"ב פי' רש"י פוקסת מחלקת שערה לכאן ולכאן (אמר המעתיק עי' מגיני שלמה): **ד"ה** ותיהוי כו' אלא שבירית באחת כבלים בשתים כדאמרינן לקמן. נ"ב ולענ"ד י"ל פי' רש"י דהא לא קאי מסקנת הגמרא שם הכי אלא אלו ואלו בשתים וממיבין שלשלת ביניהן ונעשו כבלים וא"כ אביי כמסקנא ס"ל:

דף ס ע"ב רש"י ד"ה אלא לחוק העקב. נ"ב שתחת הרגל: **בא"ד** עם הפנתא. נ"ב ל' הגמ' הוא בברכות דף מג ע"ב. ופי' רש"י שם שעל גבי הרגל: **ד"ה** שתים כו' עקבו. נ"ב היינו אחרי הרגל כמו לקמן דף סב ע"ב וסוכה דף נב ע"ב: **תוס'** סד"ה אין. ולא שריא שאר דברים אלא כו'. נ"ב ולא שרי אלא דבר השוה לכל נפש כדאמרי' בכתובות ולא שרי אלא דבר הצריך לאותו יום כמ"ש התוס' בביצה דף יב:

דף סא ע"ב תוס' ד"ה תלתא כו' וי"ל כו'. נ"ב ועיין בשו"ע סימן ש"א סעיף כ"ה בהג"ה: **ד"ה** תלת קמיע כו' אמחויי גברא משמע דוקא תלת גברי. נ"ב וכבר תירץ רש"י ז"ל בד"ה הא לאמחויי גברא:

דף סב רש"י ד"ה פלייטון כו'. נ"ב ברכות מ"ג ע"א:

דף סג ע"ב רש"י בסוף העמוד בד"ה ההוא במדין כתיב גבי טומאת מת כו'. נ"ב כמ"ש רש"י ז"ל בדף נ"ב סוף ע"א ד"ה טמאה. ולכך לא פי' רש"י כפי' התוס': **תוס'** ד"ה בירית כו'. דכבלים טמאים משום תכשיט. נ"ב מיהו למאי דמסיק אלו ואלו בשתים ע"כ לאו תכשיטיהם לנוי דאל"כ בירית אמאי טהורה:

דף סד ע"ב רש"י ד"ה לחצר. אכבול ואפיאה נכרית קאי. נ"ב עי' תוס' ריש פירקין דף נז ד"ה כבלא: **תוס'** ד"ה רב ענני כו' דבחצר מעורבת ליכא שום חידוש. נ"ב ועי' מ"ק דף יב ע"ב: **בא"ד** בחצר שאינה מעורבת ולא בכרמלית. נ"ב כמ"ש תוס' במכילתין דף קיז ע"א בד"ה שלש מחיצות:

דף סו גמ' מאן הודו לו ר"מ ומאן לא הודו לו כו'. נ"ב וקאי על שבת וחליצה דהא לענין טומאה תרוייהו שוין דאם אין לו בית קבול כתיתין טהור ואם יש לו טמא: **רש"י** ד"ה ורבי יוחנן בן נורי מטהר כו' דלאו עץ נינהו. נ"ב משמע מדברי רש"י ז"ל דס"ל דאף מדרס לא מטמא מהאי טעמא דלאו עץ הוי. ועיין דף פד גבי מפץ דכתבו התוס' להדיא בשם ר"ת דטמא מדרס אף מה דלא הוי עץ. אמנם רש"י ז"ל לשיטתו שם ודו"ק: **ע"ב** רש"י ד"ה קשרי פיאה. נ"ב עיין שביעית פ"ז משנה ב' ולקמן פט ע"ב:

דף עג ע"ב תוס' ד"ה מפרק כו' ונראה לר"ת כו' ואין נראה כו'. נ"ב ולענ"ד גם ר"ת חזר בו כדמוכח מדבריו דף קסד ע"ב תוס' ד"ה חולב:

דף עד ע"ב ברש"י ד"ה צדי חלזון כו' דג כו'. נ"ב מנחות מ"ד ע"א: **תוס'** ד"ה האי כו'. נ"ב עי' ברא"ש ובס' ת"ה סי' נו:

דף עה תוס' ד"ה הצד כו' שמא חלזון דרכו לפרכס. נ"ב עי' מהרש"א ולק"מ דהא לר' יוחנן קיימי' השתא דלית לי' סברא זו וכ"כ רש"ל בפי' רש"י ע"ב: **ד"ה** וליחייב כו' כדאמרי' בפסחים. נ"ב בתוס' שם פי' הא דפסחים לר' שמעון: **ד"ה** שפי כו' דבסוף פ"ק דחגיגה משמע כו'. עיין יומא לד ע"ב בתוס' שלא כתבו כן:

דף פב ע"ב תוס' ד"ה אבניו כו'. נ"ב עיין מהרש"א ולא תיקן כלום דאף דהא דע"ז אינה לאברים י"ל דמיירי שלא נשברה מאליה. מ"מ הא לא ביטלם ע"ז דאל"כ אף בהנאה שרי. ועי' בדף שאח"ז ע"ב בתוס' ד"ה כי תבעי כו'. לכן נ"ל דחד מינייהו נקטו תו' להקשות או דיש לדחוק דלא נטמא אלא בשנגע בהיותו הכל ביחד: **סד"ה** באבן כו' ואור"י דאבן מסמא נפקא לי' כו'. נ"ב ועיין זבים פ"ה משנה ב' דלא משמע הכי כדברי ר"י ז"ל:

דף פט ע"ב תוס' ד"ה תבלין אבל תימא כו'. נ"ב מהרש"א ע"ש דמסיק כמ"ש אח"ז בתוס' ד"ה אסורין בראשונה. ועיין בר"ש: **ד"ה** אסורין כו' סבר אביי דלא פליגי אלא בב' מינין אבל בב' אסורין ומין אחד לא. נ"ב יש תימה רבה דהא הכא תנן או מג' מינין. וליכא למימר דתוס' לא גרסי' כן דא"כ היכי דייק אביי בפ' בתרא דע"ז דאזלינן בתר טעמא ולא בתר שמא כמ"ש הר"ש בפ"ב דערלה משנה י' וע"ש משנה א'. וגם למה אמר חזקיה במיני מתיקה שנו וגם מה פריך הכא ודו"ק. מיהו נראה דדעת התוס' ז"ל כיון דהם מיני מתיקה כמין אחד הוא לכל דבר לדעת אביי וחזקי' או דאביי סבר דהא דקתני או משלשה מינין מיירי משם אחד וכן פי' הרמב"ם שם:

דף צ תוס' ד"ה הואיל וכו' דנותן טעם לפגם הוא. נ"ב יש לתמוה הא רבא מוקי בע"ז דף סו ע"א משנה ז' כר"ם ושם ד' סד ע"ב תניא נטל"פ אסור דברי ר"מ גם קושייתם צ"ע דכיון דאין הטעמים שוין אינם מצטרפין:

דף צב רש"י ד"ה והכא למטה מג' דליכא למפטרה ומשום הנחה כו'. נ"ב ע"ל דף פ ע"א:

דף צד תוס' ד"ה אבל. נ"ב והרשב"א ריש פ' נוטל תירץ דהא דתנן והאשה מדדה את בנה בר"ה מיירי בנוטל אחת ומניח אחת. והא דקאמר בריש נוטל דאסור לרבנן מיירי בגורר וכן פי' הר"ן שם בפ' מפנין אבל הא דכ' בתוס' דההיא דפ' נוטל איירי בתינוק ב"י וכן גרס רש"ל קשה דהתוס' כתבו דף קמ"א ע"ב ד"ה תינוק דמיירי בבר טיול ע"ש: **ע"ב** תוס' ד"ה וכי כו' כמו בבגד. נ"ב אע"ג דהתם בשק מיירי מ"מ נעשה כבגד:

דף צה תוס' סד"ה והאידנא כו' מפני כו'. נ"ב ורש"י פי' טעם אחר דף קכד ע"ב:

דף צו רש"י במשנה ד"ה זו כנגד זו בשני צידי רה"ר והן רה"י שגבוהות י' ורחבות ד'. נ"ב עי' ריש דף צ"ט בתוס' השייך לכאן ול"נ דמיירי שחלון הבית פתוח לו ולכך הוי שפיר רה"י כשהוא למעלה מעשרה כמו דאיתא בעירובין דף צח ע"ב וזה דעת רש"י ז"ל כאן וכ"כ תוס' בעירובין דף פו ע"ב ד"ה נזוזטרא:

דף קג תוס' ד"ה לא צריכא כו' ואינו נראה דהא מפיס מורסא כו'. נ"ב יש לדחות כל הני ראיות אלו דבכלל הני דמייתי תוס' עושה מעשה ממש ולא הוי בכלל דבר שאין מתכוין רק לכלל מלאכה שאצ"ל ועי' מהרש"א:

דף קה גמ' הא דבעי זיוני. עי' מהרש"ל בשם סמ"ג הל' גיטין. דפי' הא דבעי זיוני ר"ל דהסופר רצה לזיין ולכך אינן נקראים אותיות עד שזיינין עכ"ל: **רש"י** במשנה ד"ה בנפה כו' אלא משרשר כו'. נ"ב עי' לעיל בדף קג סוף ע"א ברש"י ד"ה בית: **ד"ה** תרתי בבתי גירא כו' שקורין ליצ"א. נ"ב הר"ש פ' כ"א דכלים העתיק לשון רש"י דכאן שקורין פיינ"א וכ"כ הר"ן:

דף קו רש"י סד"ה מתניתין ר' יהודה כו' סיפא רבי יהודה. נ"ב צ"ע דהא בבבא אחת כלל להו אבל לפי' ראשון וכ"כ התוס' ז"ל בסוף עמוד זה ניחא דתנא דמתניתין סבר כרבי שמעון בחדא וכר' יהודה בחדא: **תוס'** ד"ה מה לי כו' פליג ר' שמעון בהדיא כו'. נ"ב לא נתבררו לי דברי תוס' ז"ל בכאן דהא לא פליג רק דבעי ר"ש תיבה כולה אבל על אחת שהיא הנה לא פליג:

דף קז ע"ב בגמ' ד"ה אמר רב אשי מאן ת"ק רבי יהודה עכ"ל. נ"ב לפי תירוץ של רב אשי נוכל לומר דהא דתני לעיל וחכמים אומרים אין עור אלא למה שמטו חכמים מיירי נמי לענין שבת ור"י היא:

דף קח רש"י ד"ה מאונא דחצבא כו' בשפת דלי. נ"ב ובר"ן ז"ל כתב כלי וכן עיקר דהא בסוכה דף כט ע"א פי' רש"י ז"ל חצבא כד של חרס ששואבין בו מים משחיל דלי של עץ:

דף קיא ע"ב רש"י ד"ה באיסטרידא כו' כמין עקל. נ"ב היינו נצרים כדאיתא בע"ז דף עה ע"א:

דף קיב גמ' קשיא סנדל אסנדל. נ"ב עי' יומא דף ע"ח ע"א:

דף קיג גמ' ד"ה כורך עליו פונדא או פיסקיא. נ"ב בפסחים דף יא פי' תוס' ז"ל לאו דוקא כורך אלא אפי' לקשור יכול דלא מבטל לי': **רש"י** סד"ה כורך כו' פי' שול"א. נ"ב עי' רש"י פסחים שפי' פסקיא שכורכים סביבות שוקיים ולעיל דף קיא ע"ב פי' אזור רחב:

דף קטז תוס' ד"ה פורענות כו' במדרש ילמדנו. נ"ב בעין יעקב גרס במדרש ויכולו:

דף קיז תוס' ד"ה מי דמי כו' ואפ"ה אין צריך לנער. נ"ב עי' דף קמב ע"א:

דף קיח ע"ב תוס' ד"ה אימא ובירושלמי כו'. נ"ב ותמיהא לי דאיתא שם בפ"ק דיבמות דמשמע דאשה אחת היתה:

ד"ת

הגהות וחדושים מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו' ה"ה

הר"ר זאב בן אריה זצ"ל

גשלמה . נ"ב וכ"ה בבס"ג שם ובריי"ף ובבעל המאור בחי' הרשב"א ואף שבשאילתות שם ליתא וכמו שהביא רש"י ז"ל. מ"מ אין למחוק הספרים : רש"י ד"ה כתנאי הא דרב הכי . עי' היטב בבה"ג סוף הלכות מילה שהביא ב' פירושים בזה . ותבין כונת רש"י ז"ל בזה בגלותיו הקצרים ובביאורי לבה"ג הארכתי בזה בס"ד:

דף קלה רש"י ד"ה מותר לנטותו שאין כו' . נ"ב עי' רש"י עירובין ק"ג. ד"ה מותר :

ע"ב תוספות ד"ה שאין כו'. עי' בקרבן נתנאל על הרא"ש שכתב על דברי התוספות ז"ל ותימה הא מבך סוכה ז' על ז' ונראה דמוקי לה בסוכה מכוונה שבעה טפחים והותו שיפוע טפח משלים לשיעור סוכה עכ"ל . ולא זכיתי להבין דברי קדשו דהא אם היה אפילו טפח אחת בלא שיפוע המג"י שם דלכו"ע הוי אוהל כדאיתא שם מודה ר"א שאם הגביה מן הקרקע טפח כו' טפח או שהפליגם מן הכותל טפח כו'. ולענ"ד נראה כונת התוס' בדרך פשוט שבבר כתבו שני פירושים על אין בשיפוע טפח ועל פי' א' כתבו ודוחק . ועל הב' השיגו וכתבו ואין נראה לר"י כו' . וע"ז כתבו ובשם ר' שמואל פי' דנ"ג לאפי ליבנא כלל כו' ר"ל (בתיבת כלל) דאף אם הוי לנו פי' מרווח בהא דאין שיפוע טפח מכל מקום ל"ג לאפי ליבנא מסוגיא דסוכה וע"ז כתבו דאי משום הא לא הריא כלומר דאם היה לנו פי' מרווח ונכון בהא דאין בשיפוע טפח לא הוה קשיא לן מסוגיא דסוכה דיש לפרש דהתם באין שיפוע טפח . אבל באמת לפי הפי' הראשון או לפי' רש"י ליכא להרולי כן :

דף קלט ע"ב רש"י ד"ה כדי שיצולו שיהיו צלולין לזוב (הס"ד ואח"כ מה"ד) את היין . מפני כו' כצ"ל ועי' בפי' הרע"ב :

דף קם גמ' דביתהו דזעירי כו' . נ"ב כעין זה לעיל קט. : שם כי מטינן לבי רב ספרא . נ"ב ס"א חסדא וכ"ה בריי"ף וברא"ש וכ"ה בסה"מ פ' כ"ב הל' י"ז וע"ש במגדול עוז :

דף קמא תוס' ד"ה דילמא כו' כעין שמצינו בפ' בתרא דערובין דנשים המשחקות באגוזים ס'. נ"ע דמאי ראיה מהתם הא רב יהודה אמר רב אמר להא מילתא ורב באמת ס"ל כר' יהודה כדבר שאין מתכוין כדאיתא בכמה דוכתי . (כן מצאתי כתוב) [א"א עי' בריי"ף בעירובין שם שגורס בשמואל במימרא דתפוחים (וידוע דשמואל ס"ל כר"ש) · ולפי גירסא שלנו שם רב יהודה לחוד ולגירסת ר"ת בתוס' שם גם במימרא דהגוזים ר"י לחוד ולעיל כ' ב' משמע דרב יהודה ס"ל כר"ש . ואף שאינו כן לפ"ד רש"י ותוס' בילה ל"ג א' . מ"מ י"ל דהתוס' דהכא סברי כן] ;

דף קמב גמ' דאמר תרומה בעינה מתה דתנן שאה תרומה כו'. נ"ב ועי' בר"ש בתרומות שם מ"ב ומ"ש נראה שגרסתו היה כאן משנה ב' דשם :

דף קמד תוס' ד"ה פרורין כו' מותר לאכדן כו'. נ"ב עי' בסוף הקדמות הזוהר דף י"ד ע"ב [ובזוהר פ' פנחס רמ"ו] :

דף קמה תוד"ה ור' יוחנן כו' הוי מחייב ר"י חטאת כו'. נ"ב וכ"ה בירושלמי פ' כלל גדול ע"ש :

דף קמו ע"ב רש"י ד"ה שמא יקטוס העלה מן העוף וכיון דקטמי' . נ"ב כן הגיה רש"ל . והכ"י דקטמי וכ"ה ברש"י שבריי"ף ובר"ן . ועי' בא"ר סי' ש"ד ס"ק ה' :

דף קמז תוס' סד"ה מהו כו' כעין כיסא . נ"ב ובערוך גרים כיש"י בבי"ן ע"ש ע' כש וכ"ה בריי"ף :

דף קנ ע"ב גמ' ונמלך עליה לגודרה ומזכר שפבת כו'. נ"ב וע"ע פסיקתא פ' גלמי רהו עיניך [פרשה כ"ג] דף ל"ו ע"א . ובירושלמי פ' אלו קשרים : תוס' ד"ה במהוכר כו' והא דפריך בסמוכא תפילין . נ"ב ע"ש ברש"י . ועי' מ"א סימן של"ו ס"ק א' ובא"ר שם ס"ק ע"ז :

דף קנא ע"ב גמ' אסור ליסן בבית יחידי כו' . נ"ב עי' זוה"ק פ' תזריע דף מ"ט :

דף קנב רש"י ד"ה קרוביה נדמין לי כרתוקים . נ"ב ובמדרש פ' מצורע איתא פירוש אחר ע"ש :

דף קנג רש"י ד"ה לאחר מעתק היה הלא כו'. נ"ב עי' מס' שמחות פרק ג' ה"ו בנוסחת הגאון הח' ז"ל :

דף קנו רש"י ד"ה מזל שעה כו' חמה ממש והוא אחד כו'. נ"ב עי' בהקדמת תקוני זוהר דף ע"ו סע"ב :

בפסקי תוספות סימן שצד בסעודת שבת יקדים או יאחר כצ"ל : סימן תעו בכלי [של מים] להוציאן כצ"ל : סימן תקב (היה לו פנאי להפר בערב שבת לא יפיר בשבת). נ"ב זה צ"ע . ועוד דלדידן דקי"ל מפרה כל היום ולא מע"ל ליכא לאשכוחי כלל להאי דינא . דהא אפילו בתול בש"ג אינו יכול עוד להפר :

הגהות על הרא"ש

פ"ה בקרבן נתנאל ס"ק י"ד וטעות נפל בכל הספרים כו'. נ"ב עי' משנה למלך שם :

פ"ו ברא"ש פרש"י אין בו משום רפואה כו' . נ"ב ועי' רש"י חולין ס"פ בהמה המקשה :

פ"ז בק"נ סוף ס"ק ב . הוי בכלל דישה . נ"ב ועי' היטב חי' הרשב"א פ' המצניע [דף צ"ה ע"א] : שם ס"ק ד . וקשה הא לעיל כו'. נ"ב ולפי מה שמסיק הרשב"א שם דלענין זה הוי בהמה גדולי קרקע כדאמרי' לגבי מעשר שני ע"ש . לק"מ :

פ"ח שם ס"ק ג. ולכרמלית כו'. נ"ב דבריו תמוהין . דהא לענין חיוב חטאת קאי בתיקו . אבל לענין איסורא אפילו בכ"ש :

פ"ט בהג"ה ד"ה אין מוכרין חגב חי [טמא] לתינוק כצ"ל :

פ"י בק"נ בס"ק יד. נשמע לר"ש בפ"ר . נ"ב ולפמ"ש בתוס' מ"א: ד"ה מיחם כו' . וצ"ס . ד"ה המכבד כו' דאין מתכוין מותר לר"י מן התורה ע"ש אין ראיה מר"י באין מתכוין לר"ש בפסיק רישיה :

פי"א שם ס"ק ג. דאין לפרש (אותו). צ"ל [טובה] :

פי"ז שם ס"ק יא. דקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י כו' . נ"ב ועי' ירושלמי ספ"א דמעשרות . משמע לכאורה כרב נמה גאון . ועי' תוספתא שם. וע"ע ירושלמי פרק ב' דתענית הלכה י"ג ועיין עוד כתובות ס: תדא דר"מ ור"י הלכה כר"י כו' ובגיטין ע"ה: במשנה כמה היא מניקתו כו'. משמע נמי לכאורה כרב נמה גאון . וע"ע יומא ל"ו: פשיטא יחיד ורבים כו' ואע"ג דסתמא דמתני' שם כר"מ . ועי' בתורת האדם להרמב"ן בשער הסוף: שם ס"ק ע"ז דבשתי דפנות אינו קרוי [אוהל] כצ"ל :

פי"ח שם ס"ק י"ט. היה חיות כגון צביים כו'. נ"ב עי' ב"ק י"ט דצבי אין דרכו לאכול בשר . וגם בחי' הרשב"א שהביא לעיל ליתא צביים אלא כתם חי': שם ס"ק כ"א. להעלותם בידים אסור. נ"ב ובש"ג בשם ריא"ז מתיר ע"ש . ועי' א"ר :

פ"ב שם ס"ק י"ז. והיינו גלגל. דהא"כ אפי' במשמרת שרי . נ"ב כ"ז אין לו ביאור על לשון הרא"ש . ונראה דהסר כאן וקאי אמתניתין והעתיק לשון הר"ן ע"ש . ועי' בלח"מ פ"ח מהל' שבת מה שפי' בדעת הרמב"ם . ואולי לזה כוון המחבר ק"נ :

פכ"ג שם ס"ק י"ד. וז"ל הרי"ף ואני אומר כו'. נ"ב הוא בגס ברי"ף . ועי' בש"ג אות ג' :

בקיצור פסקי הרא"ש

פ"ו סימן יז (ושהוא) צ"ל [ושושם] :

פ"ח סימן ג ולאמה . נ"ב עי' ק"נ . ובפ"מ (במשבצות זהב סי' ד' ס"ק ד' כתב שצ"ל לאוזן):

פ"ב סימן יא מכבש של בעלי בתים מתירים . אבל לא כובשים ושל כו' כצ"ל : שם אלא אם היה כו' . נ"ב פסק כר"י . ועי' טור וב"י סי' ש"ג וביאור הגאון שם ס"ק ע"ז :

פכ"ב סימן ח וזפת . נ"ב וסמן עב :

בפי' המשניות להרמב"ם

פי"ב כותב ב' אותיות בין בימינו כו' ואח"כ כתב ב' אותיות . כ"כ על בני קרשים ועי' ק"נ :

הר"ר שמחה זצ"ל אבד"ק דעסויא

דף קכד ע"א רש"י ד"ה שא"נ מעורבת וכו' . נ"ב כדאיתא בדף ק"ל ע"ב : בסוף עמוד ד"ה לא קשיא כו' . נ"ב והא דאין סומכין את הקדרה בבקעת בכ"ע כיון דליכא איבוד ממון : ע"ב רש"י סד"ה אין מוציאין כו' והך דמשילין ב"ה . נ"ב לפי' רש"י ז"ל בביצה דף י"ב ניחא . אבל לפי' תוס' והרא"ש ז"ל שם בעינן גבי הוצאה צורך היום . צ"ע קצת וצריך לומר דגבי טלטול הקילו . אף משום הפסד ממון . א"נ משום הפסד ממון חשיב צורך היום כדאיתא בשו"ע סימן תקי"ח :

דף קכה ע"ב רש"י ד"ה ל"ש כו' . נ"ב עי' דף נ"א ע"א בסופו ובדף קכ"ג ע"א ברש"י ותוס' דלפ"ז ניחא דרש"י אזיל לטעמיה :

דף קכו ע"א רש"י ד"ה נועלין בו במקדש כו'. מלשון רש"י ז"ל משמע דטעמא הוי משום בנין דמדרבנן ולכך אסור במדינה לת"ק נגרר ולר' יהודה מותר : ד"ה כי האי תנא . נ"ב וס"ל לרש"י דגם בקנה שייך בנין כמ"ש רש"י ריש ע"ב בד"ה ה"ג: תוס' סד"ה הכל מודים ומהאי טעמא היה מקפיד רב כו' . נ"ב דטלטול גלימא יכול לעשות בדרך מלבוש כ"כ תוס' בסוכה דף י"ד ע"ב : סד"ה ר' יהודה כו' לרב יהודה . רש"ל פי' עם ר' יהודה ול"נ דצריך להיות ור' יהודה : ע"ב גמ' נגד הנגרר נמי סתמא הוא . נ"ב עי' דף קנ"ו סוף ע"ב בתוס' ד"ה והא : במשנה מפני שהוא מאכל לעזים . ס"א לעניים . נ"ב דגי' לעזים עיקר כדמוכח דף קכ"ז ע"ב : רש"י ד"ה מפנין תרומה טהורה כו' אע"ג דבחול הזיא כו' נ"ב עי' בביצה דף כ"ז ע"ב בתוס' ד"ה ועל החלה דלא ס"ל הכי וכ"כ תוס' בשבילתין דף פ"ד ע"ב :

דף קכ"ח רש"י ד"ה דג תפל אסור לטלטלו כו' צ"ע א"כ בבשר תפל למה שרי ונ"ל דס"ל לרש"י דבשר תפל חזי קצת לאומצא וכמו שהביא רשב"א ראי' מפ"ק דחולין דף ט"ו ע"ב גביה שוחט לחולה והמבשל לחולה דאיתא שם חזי לכוס ומותר לבריא אם באומצא והכי דייק לשון רש"י דכ' גבי דג דאינו ראוי כלום משמע אבל בשר ראוי לכלום : ע"ב במשנה מדדין עגלין וסייחין . ס"א בר"ה. נ"ב ועי' דף צ"ד ע"א בתוס' ד"ה אבל אדם דמוכח דל"ג במתניתין ברה"ר גבי עגלין וסייחין גם בהר"ן והרא"ש ל"ג בר"ה וכן מוכח ברש"י בגמ' ד"ה דמקפיא נפשה :

דף קל גמ' בסוף העמוד [דרך גנות ודרך חצרות] . נ"ב המגי' הוה לא עיין בתוס' ע"ב ד"ה ומישרי כו' [ובר"ה ברצון] :

דף קלד רש"י ד"ה אין מסננין את החרדל ביו"ט . נ"ב כדמוכח במאי דקתני ואין ממתקין אותו בגחלת דשבת פשיטא והטעם דאסור ביו"ט לפי דאפשר מאתמול . וכ"כ התוס' ריש פ' תולין דף קל"ז ע"ב : ד"ה לא מיחזי כבורר כו' . נ"ב עי' דף קל"ט ע"ב במשנה דלא פי' רש"י שם כן תם בגמ' שם ריש דף ק"מ לא משמע כן וי"ל דמתחלה יוצא החלמון ואח"כ החלבון:

דף קלו תוס' ד"ה מיהל כו' וא"ת ובשמעתין מנ"ל כו' . נ"ב וי"ל לענ"ד דדייק מהא דיליף מפדויו מבן חדש תפדה דמיירי מן סתם ולדות (וכ"ה בתוס' דיבמות) : ע"ב בתוס' ד"ה ואם כו' היכא דנכנסה שריא . נ"ב ומשמע מלשון תו"י דדוקא דעבד וא"כ דברי מהר"ם וקני מלובלין אינם מובנים לי : ד"ה דתניא כו' אלא אדרבה ילפינן מטילה לתומרא כו' . נ"ב צ"ע הא דמילה נמי פליגי חכמים על ר' יהודה ודלמא רב לא סבר כר' יהודה : ד"ה הזכר כו' דהא עולת ראי' לא בעי סמיכה . נ"ב זה תמוה דהא בהדיא תנן בביצה פ"ב דף י"ט דעולת ראיה בעי סמיכה ונראה דמ"ם יש וצ"ל דעולת נשים לא בעי סמיכה :

דף קלח תוס' ד"ה מה דרט כו' . נ"ב ול"נ דהתם מיירי בבורר ביד והכא מיירי בבורר בנפה . וכן משמע מפי' רש"י ז"ל :

דף קלט רש"י ד"ה כדרמי בר יחזקאל כרך עליה תום או משיחה . נ"ב ק"ל הא אמר אביי לעיל וכילה אפי' בעשרה בני אדם אסור ויש לישב דתום או משיחה עדיף מכיסנא דהיינו לולאות בעלמא ומותר כדאיתא בהר"ן ז"ל:

דף קמא רש"י ד"ה ושל כובסין כו' והתרה שלו דומה לסתירה . נ"ב קשה הא קי"ל אין בנין וסתירה בכלים :

דף קמב תוס' ד"ה ונשדינהו כו' והשתא לא צריכנא לשנויא קמא . נ"ב קאי אהא דמשני בבלכלה פחותה דהשתא לא צריכנא כו' . ובזה נמי ניחא הא דאמר ר' אלעאי אמר רב למלתא אסיפא ולא אמר ברישא :

דף קמג רש"י ד"ה אור פורנין כו' . נ"ב פי' בשו"ע בסי' תקס"ג לחתות בו אש בתנור :

דף קמד גמ' סלי זיתים וענבים יוכיחו . נ"ב זה מיירי שאינו בוצר לגת דאל"כ קשה מדף י"ז ע"א : רש"י ד"ה שהחולב לרפואה כו' . והמקיז דם לבהמתו לרפואה טהור . נ"ב ושיטת הרמב"ם בסוף מס' מכשירין דמקיז דם לרפואה אפי' באדם אינו מכשיר ובבהמה אפי' לשתיה אינו מכשיר ונ"ל דכן דעת תוס' בכאן: ד"ה מחמיר אני כו' אבל הר"ש ז"ל ס"ל כרש"י ז"ל ע"ש : רש"י ד"ה שלא לרצון וה"ה מצי למירמא נמי זיתים וענבים כו'. נ"ב אבל למאי דמשני דאמר לא ניחא לי לא קשה קושיא זו דכיון דגלי ארעתא עדיף מאם הכנים לאוכלין :

דף קמה ע"ב רש"י בריש העמוד וכל דמקדיש ארעתא דרבנן מקדש כו' . נ"ב עי' ביבמות דף פ"ח ע"א בגמ' ותוס' ד"ה מתוך חומר כו' . ובתו"י ז"ל שם ד"ה תצא כו' וצ"ע :

דף קמז ע"ב רש"י ד"ה כבן חכינאי מתני לה . דברי חכינאי מסיים בה ולאו סתמא היא. נ"ב וכ"כ תוס' בחולין דף ע"ז ד"ה בלשון יחיד כו' ע"ש וכ"כ רש"י ז"ל בדף קנ"ז ע"א:

דף קמט רש"י ד"ה אסיר לקרותו בשבת שמא יקרא בשטרי הדיוטות . נ"ב אע"ג דנודא בשטרא לא מחליף הכא החמירו טפי : תוס' ד"ה אלא כו' אמאי נקט מתתאי . נ"ב ולענ"ד לרבותא נקט דאפי' מתתאי נמי שרי למ"ד שמא יקרא : תוס' ד"ה לעולם כו' דהשתא לא הוי פלוגתייהו כדהוה מוקמת לה מעיקרא כו'. נ"ב פי' ולשון של הגמרא דקאמר אלא לעולם משמע דבעי לחזק מה דקאמר לעיל מעיקרא :

ע"ב תוס' ד"ה מטילין כו' דאין חולקין כו' . נ"ב ע"ש ברש"י ותוס' ז"ל דפי' דדוקא בממון אחר הוא דאין חולקין אבל מני' ובי' חולקין ע"ש והכי מסתבר דלא כפי' תוס' דהכא :

דף קנא תוס' ד"ה נכרי כו' ואמאי קאמר נמי כו' . נ"ב י"ל דקאי אמרחץ : באה"ד דסתם חלילין אין מביאין כו' . נ"ב מהרש"א פי' דלכך סני להו בכדי שיעשו ע"ש עוד ולפ"ז הטעם דלא יקבר עולמית משום גנאי : רש"י ד"ה ימתין בכדי שיעשו נהי דלא מוכחא מלתא כו' . נ"ב במהרש"א ז"ל ראיתי דפי' התוס' דקושיא זו קאי לרב דמחמיר בספק ומשמע דלפי' רש"י ז"ל ניבל לפרש דקאי נם לשמואל דמקיל לענין לעולם לא מקיל לענין בכדי שיעשו . וקשיא לי הא גבי מרחץ מקיל אפי' לענין בכדי שיעשו :

דף קנג ע"ב גמ' בסוף העמוד לא תתומין . נ"ב לא חייש לשנויי קושיא קמייתא וכן הוא בפ"ק דף י' ע"א בתוד"ה מריחותא:

דף קנד רש"י ד"ה ואמרי כו' במסכת יבמות כו'. נ"ב ובגירסא שלנו איתא שב רבא ועיין תוס' דהכא: תוס' ד"ה בלאו אבל כשאין הייבין מכאשר זמם אלא ממון לא מבעי . נ"ב דממון לא בעי אזהרה כ"ה לשון התוספות דף ע"ד ע"ב ע"ש : באה"ד וכאלו נכתב לא תענה שקר בממון כו'. נ"ב מהרש"א ולפי מה שכתבתי לפני זה א"צ לדבריו :

דף קנד ע"ב גמ' דהק בי' באילן . נ"ב ואנח בי' קנים באילן דהוי לי' צדדים כצ"ל כן הביאו תוס' לשון הגמ' בסוכה דף כ"ב סוף ע"ב וכן נראה מרש"י כאן :

דף קנה רש"י ד"ה למטה מי' טפחים כו' דה"ל כלכלה רה"י . נ"ב צ"ע דהא נחיים בוקעים תחתיו ועיין דף קא ע"א דאיכא פלוגתא בזה : ע"ב גמרא בסוף העמוד מאן יש אומרים אמר רב חסדא ר' יוסי בר' יהודה היא . נ"ב מלשון זה משמע דת"ק לא סבר כריב"י אלא כרבי וכן מוכח מסה דלמדו הרמב"ן ז"ל בספר מלחמות ה' ורשב"א ז"ל מדברי רי"ף ז"ל דפסק כריב"י דסבר כיש אומרים והקשו למה הביא ושוין הא לר' יוסי ב"י אפי' בעבה מותר ותרצו דבעי להתיר ברכה אפי' לערב טבא וכן הר"ן ז"ל פסק כן ש"מ דטולהי ס"ל דת"ק לא סבר כריב"י :

דף קנו רש"י ד"ה ר' יוסי בר' יהודה היא דאי כו'. נ"ב רש"ל מוחק עד דאמר ול"נ דאין למחקו וכן הגירסא בפירש"י בהרי"ף ז"ל : ע"ב בגמ' בסוף העמוד ואף ר' יוחנן סבר הלכה כר"ש . עיין לעיל מ"ה תוס' בד"ה אין לנו כו': תוס' ד"ה והא אפי' לר"ש אתקצאי בין השמשות קודם שבירתה דהוי מוקצה מחמת איסור סתירה ומחמת הסרון כיס כצ"ל ועי' בריש ביצה דף ב' ע"ב בתוס' ד"ה אין:

דף קנז רש"י ד"ה כל הכלים ניטלין ואפי' מלאכתן לאיסור כו' . עי' לעיל דף ל"ו ע"א בתוס' דלא כתבו כן בראיות ברורות : תוס' ד"ה לבד כו' בפ"ק בסופו . נ"ב לענ"ד בפ"ג בסופו דף מ"ה ע"ב בתוס' ד"ה אין : ד"ה הלקטי כו' וקושיא ראשונה מ"מ במקומה עומדת . עי' מהרש"א ועי' אהלות פ"ח משנה ב' : באה"ד העשוי לתשמיש שעורו בפותח טפח . נ"ב כדתנן באהלות פ' י"ג משנה ד' : ע"ב רש"י ד"ה וגינית כו' שבין שני בתים כו' . נ"ב עיין כדתנן בכלים פ' י"ז משנה י"ב ובאהלות פרק י"ג משנה א' ומשנה ג' :

הגהות על הרא"ש סימן יא הלכך ע"י מחיצות החיצונות כו' . נ"ב בתוס' ור"ן ז"ל בשבת ובסוכה לא משמע כן אלא גבי שבת לעולם לא בעינן שיהיה החקק סמוך לכותל רק גבי סכה . וכן הדעת נוטה דהא אף אם קרויו משלימו לי' לא מהני לעשות תוכו רשות היחיד אלא ע"י צרוף חקק וא"כ אפי' אין קרויה משלימו נמי החקק מצטרף :

פרק כירה סימן א הא קרמו פניה שפיר דמי להשהותה על גבי גחלים בלא גרוף ובלא קטום . נ"ב דהא גבי פת והררה קתני עם חשיכה ועוד דבתנור לא מהני גריפה וקטימה :

פרק במה אשה בסוף סימן ב שאינו הכשים. צ"ע א"כ למה שרי בחצר :

הגהות על פסקי תוספות

סימן י כהגלגל דבר מידו בכרמלית כצ"ל לענ"ד דקי"ל כרבא דל"ג גזל"ג וכו' דלא כפסק השו"ע והרמ"א סימן שנ"ב ס"א :

סימן כח ולדידן כו'. הוא ממחזור וויטרי [ועי' באור זרוע סי' קכ"ה] . ומש"כ אבנט ומכנסים היינו אבנט של מכנסים וכ"ה בתוס' :

סימן לג אסור לומר כ' (משמע כהכ"ת במג"א סי' ש"ד סק"ג ועי' ט"ז ס"ק ג) כ"ה בכ"י הכס"ג מוהר"א . והוא מתוד"ה מתרגמינן כו' :

סימן לז אין כו' כ"ל דתיבת ולתפלה מגיע ר"ת ואין לבטל תפלה ומוטב דלהפסיק בין שבות א"נ אפי' לק"ש אבל לבטל אסור אפילו תפלה אא"כ תורתו אומנתו והוא מתוס' ד"ה כגון :

סימן נג נ"ל מלהפכין (והאוכל עמה ע"ש טתן קנקן ביניהם אבל רגיל לאכול עמה בקערה א"צ היכר כו' כצ"ל) וכ"ה בכ"י ברכהג"א :

סימן עב אין משלמין כו' (הוא מתו"י דגרים וכתניה) ר"א :

סימן עה (טוענין בית כבד מבע"י והשמן הוכל בשבת) כצ"ל. ר"א :

סימן עט קדירה מייתא שא"ר ביהשמ"ש שרי כצ"ל כ"ה בכ"י סע"ג ק"ל והוא מתוס' ד"ה שמן דף י"ט :

סימן פב ולהציל תוך כלי אחד כו' כצ"ל וכ"ה בכ"י סע"ג ק"ל והוא מטורף לס' הקדוש דשרי לקפל הרבה כלים כמו להציל תוך כ"א הרבה דברי :

סימן צט פ"ז כו' (המגיה הוסיף מלות לנ"ם אבל א"ל דלנ"ה נמי כן וכ"פ בשו"ע סי' תרע"ג ס"א בהג"ה):

סימן קבג תפילין צריך להיות שחורות כו' . כצ"ל והוא ממש"כ תוד"ה תפילין כו' הרצועות יהיו שחורות כמו הקליפה עכ"ל :

סימן קפו מותר לתקוע כו' (הוא מתוס' ד"ה אין גוררין כו') :

חדושים והגהות למסכת שבת

מהרב הגאון האמתי כו' מוהר"ר משה בר אברהם זצ"ל (בעהמ"ס תפארת למשה)

דף סו ע"א נגמרא וסימנך סמך סמך וכו'. נ"ב והא דלא קאמר מ"ס מ"ס ר"מ מתיר. משום דר"מ לא קאמר בהדיא ר"מ מתיר רק יוצא. אבל ר"י קאמר ר"י אוסר לכן קאמר סמ"ך סמ"ך:

דף צו ע"ב בתוס' ד"ה הוצאה גופה היכא כתיבא וכו' לפי שמלאכה גרועה וכו'. נ"ב והא דלא פריך ממתניתין דקתני המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות מ' חסר א'. עיין כ"ז דף ע"ג ע"א די"ל לומר דה"ק המוציא מרשות לרשות מרש"י לרה"י דהך ר"ה דומיא דהמושיט. דזה לא הוי מלאכה גרועה כמו מושיט. אבל הכא דקתני הזורק מרה"ר לרה"י וא"כ הוצאה אב דידיה איירי ג"כ בכה"ג פריך שפיר היכא כתיבא דמלאכה גרועה היא ודו"ק:

דף ק ע"א בתוס' ד"ה אחותו רוח משהו כו' כדפי' לעיל כו' נ"ב ר"ל נתעכב לא בעי אלא אפילו מתגלגל קרי הנחה:

ברא"ש פ"א סימן א' ואפילו קטן אוכל נבילות וכו'. נ"ב עיין בא"ח סימן שמ"ג בב"י מזה דהכא בקטן שהגיע לחינוך איירי כמ"ש מור"ם בהג"ה בסי' שמ"ג בשם תוס' פ' כ"כ ע"ש:

שם י"ל דהכא מיירי כשהחפץ של נכרי וכו'. נ"ב וכ"כ תוס' והא דלא תני והיכא דהעני הוא ישראל אף דהכתי לא אסיק אדעתיה דלא תני אלא מידי דאתי לידי חיוב חטאת י"ל דס"ד דמתניתין אתי לאשמועינן במאי דלא תני הכיא לחייב' דלפעמים מותר לכתחילה והיינו כשהחפץ של נכרי ואשמועינן דבכה"ג מותר ולאפוקי ממ"ש הרא"ש את"כ דאפי' בשל נכרי יש לאסור דלא כמהר"ם דתי' דלא איירי אלא מאיסור שבת וכמ"ש הרא"ש את"כ דלהאי תירוצא א"נ לתירוץ דאיירי בשל נכרי כלל ואפי' בשל ישראל אתי שפיר ודו"ק:

סימן ג כ"ש החזרת ידו דאפילו שבות ליכא דהתירו קודם וכו'. נ"ב לפי פרש"י ד"ה בשוגג לא קנסו וכו' ודרב ביבי לא תפשוט כו' לאו כ"ש הוא ושאני התם דודאי יבא לידי חיוב חטאת ויותר נראה דלכך סתם הרי"ף דס"ל בין מבעו"י בין משחשיכה קנסו במזיד:

סימן ז ואי סבר דמהלך כעומד דמי וכו'. נ"ב יותר קשה לי וכי עדיף מהלך מעומד לכתף דקיי"ל דלא הוי כעומד:

סימן יא הלכך ע"י מחיצות החיצוניות שגבוהות עשרה וכו'. נ"ב וצ"ע מנ"ל די"ל דפנות מצד חוץ גבוהים עשרה דהא קירוי משלימו לעשרה אלא דבצד פנים אינו גבוה יו"ד וז"ש אבל לא ע"י הפנימית ר"ל ע"י צד הפנימי של תוך הבית ודו"ק:

סימן יז ודלת באמצע פתח פתוח כלפנים וכו'. נ"ב והא דכתב לעיל דבאסקופת בית אפי' פתח פתוח כלחוץ היינו כשאין רחבו ד' אבל ברוחב ד' אפילו בבית הוה כלפנים וק"ל:

סימן יח מיירי דוקא כשיש שהות ביום שיתפלל וכו'. נ"ב ואם התחיל בהיתר ואין שהות נ"ע אם פוסק:

שם אבל בסעודה גדולה שכיחא ושכיחא. נ"ב ולפ"ז להרי"ף אם התחיל בסעודה גדולה אפילו סמוך למנחה גדולה וסגיע זמן מנחה קטנה צריך להפסיק כמו במעריב דהא שכיח שכרות ודו"ק:

סימן לג וגם נראה דרבה לא ס"ל כבני ישיבה וכו'. נ"ב רצה בזה מוכח דרבה לא ס"ל כבני ישיבה אלא כסוגיא דתלמודא דלקמן א"כ מהך סוגיא מוכח דהלכה כרבה וכדמסיים ומהך סוגיא נמי כו' ועיין תוס' די"ח ע"ב ד"ה והשתא דאמר רבי אושעיא כו':

סימן ם בהג"ה וכ"ל דה"ה למדורה ר"ל מדורה שלא נאחז האור ברובו בגבולין אסור להתחמם כנגדה

פרק ב סימן כ"א ופקדת נוך זהו עירובי חצירות. נ"ב וצ"ע הא ערבתם דמתניתין הוא עירובי תחומין דעירובי חצירות אפילו בין השמשות שרי כדאמר בש"ס בהדיא ע"ש וי"ל וק"ל:

סימן כג לא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון וכו'. נ"ב ק"ק כיון דקי"ל כרבי יוסי לענין תרומה נימא ג"כ לענין תענית לחומרא הוי הלכה כרבי יוסי ולא הוי בין השמשות עד דשלים בין השמשות דרבי יהודה והוא צאת הכוכבים וכ"ש הרא"ש בפ"ק דתענית וכ"פ הטור וש"ע בסימן תקס"ב וע"ש בב"י בשם תוס' דדוקא בעיולא יומא שרי בה"ש לא באפוקי יומא וצ"ל דס"ל לפרש"י דהשלמת תענית הוי דרבנן ולא מחמרינן כר' יוסי רק בתרומה דאורייתא. אבל דברי הרא"ש ופסקי הרא"ש צ"ע דסתרי אהדדי:

שם מותר לעשות מלאכה במוצאי שבת. נ"ב והא דלא קאמר הלכה כר"י במ"ש וכר"י בע"ש עיין תוס' דל"ס ד"ה אלא וכו' הקשה הרב ר' פורת כו' ע"ש:

פרק ג סוף סימן א'. שפיר דמי להשהותם ע"ג גחלים וכו'. נ"ב מיהו י"ל דבגחלים קטומים או שוממות איירי ואפשר דז"ש הרי"ף וסייעתא דרבא כו':

סימן ב בעי רבי ירמיה תלאן במקל מהו וכו'. נ"ב נ"ל דמכאן יצא להרי"ף ס"פ כתרא דעירובין דין י"ז דהא דאמר רב אשי לא שמיע לי דמותר להחזיר רטיה אף בנפל ע"ג קרקע ע"כ שהרא"ש תו"ס עליו ופסק דבקרקע אסור ונפל ע"ג כלי מותר דאי איתא דס"ל לר' אשי דבקרקע אסור אף בכלי ס"ל לאסור. דהא הכא מספקא ליה ולא איפשטא אי כלי דינו כקרקע או לא ואין סברא לחלק ביניהן. והרא"ש נ"ל דמחלק ביניהן. ודו"ק:

סימן ה מדפריך מהא ברייתא דמגלגלין כו'. נ"ב ק"ק לרבנן פשיטא דגזרו אטו תולדות האור ולא גרע מהפקעת סודרין. ולר"י הא אמרינן בשלמא למ"ד שמא יטמין וכו' ליכא למיגזר וכו' וצ"ע:

סימן טז תלאו באויר תנור מהו אבישול ובלוע קפיד רחמנא או דלמא אבישול בלא בלוע ש"ש אחד וכו' כנ"ל:

סימן כד בלא נתינת מים יהא אסור. נ"ב להדליק בזכוכית רחבים שהנטיפות נופלות בתוכו:

פרק יז סוף סימן ח'. ונראה לי דלית ליה הא דר"י וכו'. נ"ב ול"נ איפכא דהכא בפקוקים בכלי וההיא דפוקקים וקושרים כו' דפקקו בטפיח שהוא כלי גמור לכך שרי בהכינו לכך במחשבה לאפוקי מאיסור בנין. משא"כ בנגר (כאן חסר בכ"י) איירי בדאיכא תורת כלי עליו כדאמר בקנה דהוי כקשור ולכך מצריך תורת כלי וה"ה לקשירה דמהני ודו"ק:

פרק יח סימן א'. היינו רישא ד' מחמם וכו'. נ"ב והרז"ה נ"ל דס"ל כיון דקי"ל הכל לפי האורחים א"כ סיפא איירי בדאיכא אורחים טובא דאפ"ה לא יגמור האוצר ודו"ק. **שם** ממתניתין וכו'. נ"ב והרז"ה ס"ל כיון דאיכא לאוקמי כשמואל דמוקי למתניתין כר"ש לא פריך ממתניתין דהכא:

פרק כב סימן י"ב ולא רבי יהודה היא דאסור בתמין וכו'. נ"ב אפילו להשתטף והכא קתני הרוחץ דמשמע דשיטוף אפילו לכתחילה שרי. וכ"ה בהדיא בש"ס:

פסקי הרא"ש פ"ג סימן י"ז. אפילו אם אינו יבש. נ"ב נ"ל דתיבת אפילו ט"ס הוא דדוקא אינו יבש אסור משום לתלוחית שמתבטל אבל יבש מותר כמו מלח ואם יש לגרום אפי' צ"ל אפילו אם אינו יבש. ר"ל אפילו אינו מליח יבש דממהר להתבשל ודו"ק:

פ"י סימן ב'. המת במטה חייב וכו'. נ"ב וצ"ע הא פסק כר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור כדלעיל פ' במה מדליקין סימן כ' ובפרק כירה סי"ד ע"ש. ודוחק לומר דהכא איירי בצריך למטה וחייב משום מטה. וכ"ל דאיירי דמוציא המת לקוברו דהוי לצורך המת ובכה"ג לא קי"ל כר"ש וחייב ודו"ק:

פי"א סימן א'. ואם היה בלדה חייב וכו'. נ"ב ר"ל שניהם בדיוטא א':

פי"ד סימן ע"ו. ואסור לשתות סם שנעקר וכו'. נ"ב ואף דפסק כר"ש בכל התורה מודה ר"ש בזה דהוי פסיק רישיה ע"ש ברא"ש:

פי"ט סימן ב'. או ביום הרביעי. נ"ב נ"ל דט"ס הוא וצ"ל או ביום ב' או ביום א' אבל בד' אסור כ"ל:

פ"כ סימן ז'. ובלבד שלא יפסיק וכו'. נ"ב דנ"ל ובלבד שיפסיק:

הגהות מהרב הגאון המובהק כו' מוהר"ר יחיאל בה"ר שלמה היילפרין זצ"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות)

דף ז ע"א אמר רבה בר שילא כי אתא כצ"ל:

דף יא ע"א רב בריה דרב אידי איקלע לבי רב אסי. נ"ב שצ"ל אסי וכ"ה בתענית בענין הכוא אסי:

דף כד ע"א רב אהדבוי א"ר מתנא. נ"ב צ"ל ברב:

דף לג ע"א א"ר חנן בר רבא. נ"ב צ"ל בר רב:

דף לד ע"א ברש"י ריב"ז היה כהן כדאמרינן במסכת פרה (ובשס"ת פ"א דטהרות). נ"ב אינו שם כי אם בספרי ר"פ חקת עי' מש"ב:

דף מט ע"א ר' יונתן בר עכנאי. נ"ב ובכ"מ עכמאי:

דף נ ע"א כי אתא רבין א"ר יעקב א"ר אסי בן שאול. נ"ב שצ"ל יוסי

דף נד ע"ב ר' שמעון נזירא וכ"ה ביבמות נ"ו ע"ב ובשקלים פ"ב ובירושלמי כאן פ"ב. אך בפ' במה מדליקין ל"ג ע"ב ר' שמעון בן נזירא:

דף נז ע"ב אלא אמר רב יהודה משמיה דאביי. נ"ב וצ"ע כי אביי בתא בת בנו של רב יהודה ואולי אביי קדמון היה: **שם** אמר אביי אמר רב. נ"ב נ"ע כי רב קדמו:

דף סה ע"א בעי מיניה רבי ירמיה מר' אבא. נ"ב ובאחרי בעא רב יהודה מר"א

דף עט ע"ב רב אחא בר חנינא. נ"ב נ"ל אחא:

דף פח ע"א א"ר אבידימי בר חמא בר חסא. נ"ב בערכין כ"ה ע"א הגי' בר דוסא:

דף צה ע"א רבא תוספאה. נ"ל רבה:

דף צז ע"א יתיב רב חנא וקא קשיא ליה. כתב רש"ל רב חסדא קא קשיא ליה וא"ל רב יוסף מר וכו' להגיה כן כי כן הוא הגי' בתוס' לעיל דף ד' ע"ב ד"ה זרק כו' אבן ר"ת גרס יתיב רב יוסף וקא קשיא ליה אמר ליה רב חסדא:

דף קיב ע"ב אר"ז אמר רבא בר זימונא. נ"ב שצ"ל ר' אבא בר זימונא:

דף קיג ע"א אמר רב חייא בר אשי אמר רב. נ"ב כ"ה הגירסא ברא"ש אבל בהלכות הגי' אמר ר' חייא בר אבא אמר רב:

דף קיח ע"ב אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה. נ"ב שצ"ל בריה דרבא ובפ' א"נ כ"ה ע"ב ג"כ בריה דרבה ול"ת:

דף קכ ע"ב אלא אמר רבה בר שילא וכ"ה בדף קנ"ו ע"א. נ"ב ובהרבה מקומות רבה בר שילא ונ"ע איזה יכשר:

דף קכו ע"א אמר רב יהודה בר שילת. נ"ב ובכל מקום בר שילא ובש"ס בע"א שילת ובע"ב שלש פעמים שילא:

דף קל ע"ב אמר ר"ל משום ר' יהודה הנשיא. נ"ב שצ"ל נשיאה:

דף קלו ע"א אקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין. נ"ב נ"ל רבה בריה דרב אידי וכ"ה באחרי ובפ"י:

דף קמז ע"א אלא יהושע בן כפוסאי. נ"ב ובבכורות נ"ע איתא קפוסאי וברוב מקומות קפוסאי:

דף קמח ע"א א"ל רבא בר רב חנא. נ"ב ובהרבה מקומות רבה:

דף קנג ע"א אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילא. נ"ב ובכ"מ שילת

הגהות הגאון הגדול נר ישראל מוהר"ר משה סופר זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת חתם סופר)

דף ב ע"א תוס' סוף הדבור לאפוקי מושיט ומעביר וכו'. היינו ע"פ מ"ש תוס' בעירובין ל"ג ע"א ד"ה והא וכו' ופליג עליהם בחי' רשב"א לקמן ל"ו ע"א ע"ש ומ"ש בשם תוס' בסוגיא דקלוטה לקמן ה' ע"א ע"ש:

דף ד ע"א סוף הדבור מקומו של אדם דהיינו ד' אמות. בעירובין מ"ח ע"א:

דף ה ע"א ד"ה כאן וכו' וי"ל כמו שפי' רש"י. עיין תוס' לקמן קנ"ס ע"א ד"ה למטה וכו' ולקמן י"א ע"ב ד"ה אלא וכו' ע"ש:

דף יב ע"א ד"ה שמא יהרוג דכתיב וקך את עפר הארץ. ממ"ש רמב"ן בחומש על פסוק אלבש אלהים וגו' מוכח בהיפך מהאי קרא ע"ש:

דף יד ע"א גמרא משום דר' פרנך. נ"ע במשנה ספט"ו דמס' כלים ובהרע"ב שם ועיין מהרי"ט ח"א סימן קל"ו דרבי פרנך אעמודים קאי ע"ש:

דף יז ע"א גמרא ואתו תלמידייהו גזור וקבלו מינייהו. ועדיין היא מחלוקת כמ"ש רע"ב רפי"ח דאהלות ד"ה ב"ש ע"ש: **ע"ב** דילמא משהי לה גביה. עיין מ"ש בגליון לקמן כ"ה ע"א:

דף כה ע"א תוס' ד"ה כך אתה קתני תרומה טמאה וכו'. הקשני ת"ח א' מלעיל י"ז ע"ב גמ' גידולי תרומה וכו' ותיפוק ליה דבעי שריפה ולא יקבר. ואמרתי הא בקדשים גופא מים שנטמאו לא בעו ביעור אבל מטהרים בהשקה כמ' כלה שהוא מטעם זריעה. וה"נ בזורע תרומה דמגדל טבל וחוזר ומפריש ממנו תרומה לא בעי מהעולם ביעור ואע"פ שאינו דומה ממש להשקה דהכא זרעו כלה מ"מ גם לביעור נותר ובשר קדשים אינו דומה שאין לו שום תקנה לכן בעי ביעור. ועיין פסחים ל"ד ע"ב פירש"י ד"ה אין זריעה להקדש ואמנם מלשון הרע"ב סוף תמורה ד"ה יטלנה וד"ה כל הנשרפים וכו' משמע דנשרפים לאו דוקא בשריפה אלא שיתמקמק הבשר ויעשה עפר או אפר ואז נעשית מצותו. ולאו דוקא שריפה והכמים גזרו שלא יקברו משום דילמא תפיר איכא קודש שנרקבו ונתמקמקו. אבל מן התורה מותר לקבור נותר וקדשים. וא"כ הקושיא הנ"ל מעיקרא ליתא. אבל לע"ג ר' יהודה דיליף ק"ו חמץ מנותר דבשריפה דוקא בפסחים כ"ז ע"ב ע"ש ועיין ספ"ט דמס' תרומה ותוי"ט משנה ט' פ"ב דעוקצין:

דף כח ע"א תוס' ד"ה אי מה וכו' וקשה לריב"א דהא דפנות. עיין לקמן קכ"ס ע"ב ד"ה הכל מודים וכו' התם לענין איסור בנין:

דף מד ע"א ד"ה מתוך וכו' משום שאין מגעער. ומ"מ הערמה בעלמא שרי אפילו בממונא משום כן תשנא כדלקמן ס"ה ע"ב ע"ש כנלע"ד. וצ"ע בר"ן ר"פ מי שהחשיך:

דף מו ע"ב ד"ה התם וכו' בג' הדיוטות. עיין בכורות ל"ו ע"א דלרבי יהודה בעינן אחד מהם חכם כרב נחמן ע"ש:

דף נג ע"ב גמרא דילמא אתי לאיתויי. אע"ג דתחומין דרבנן משחיקה דאורייתא מ"מ מתוך שאדם בהול על הגלת ממונו אפילו בדרבנן גזרי' עיין לקמן ק"כ ע"ב דטפי גזרי' בכיבוי דרבנן ממחיקת שם דאורייתא מטעם אדם בהול ומפני תנאי היא דס"ל אין אדם בהול על רפואת בהמתו דבר זה למדתי מלשון רי"ף דשמעתין וק"ל:

דף נה ע"א ד"ה אוסם אזנו וכו'. עיין תוס' ב"ב יו"ד ע"ב ד"ה עליונים וכו':

דף סג ע"ב תוס' ד"ה וכתוב עליו וכו' נראה לר"ת. בס' היכר סי' בב"א כ' בהיפוך וכמ"ש בחי' רשב"א בכאן וכ"ל דיש ראיה מסוף מס' ידים דמעלה לשון קדימה הוא ע"ש. וצ"ע שם מבואר דאין קפידא בקדימת השם לדעת הפירושים ע"ש. וי"ל עיקר קפידא שיהיה בנין השם בימין לתוס' בימין המנית ולס' היכר בימין הקורא אך לשון רש"י לא משמע כן. וא"כ צ"ע דזה דעת הצדוקים:

דף סד ע"ב גמרא כנדתה תהא וכו'. עיין תוס' פ' החולץ מ"ז ע"ב ד"ה במקום וכו':

דף סה ע"א עין משפט טוש"ע אה"ע סימן כ' סעיף ב'. וצע"ג בש דלא פריך ב"ס מידי אאבוה דהא מעשה ארץ מצרים הוא וי"ל דקטנים היו וכפירש"י ד"ה ואפילו רביתא וכו' וקטן אין ב"ד מצווי' להפרישו. ודוחק דהא עכ"פ מצווה לחנוך ולהפריש בניו. ועמג"א סימן קכ"ח סוף ס"ק ס"ב וא"ש דלא פירש"י מפני כפיר"ת. משום דקטנה אינה בושה לעמוד ערומה עיין בלבי מסכת קידושין: **ע"ב** גמרא דאי לא שריית לי' אתי לכבוי'. ואי שרית פ"י ערמה לא אתי לכבוי' מתוך שלא התרת לו אלא דרך מלבוש זכור הוא. עיין סברא זו בילה י"ח ע"א ועמ"ש על הגליון בתוס' לעיל מ"ד ע"א ד"ה מתוך וכו' ע"ש: **ע"ב** רש"י סוף הדיבור משום דאמרינן תומר בזב. בתוספתא. אבל במשנה פ"ה דמקוואות משנה ה' לא משמע כן ונדחק בזה רמב"ם בפי' המשנה וכבר עמד בזה יעב"ץ ה"א סימן פ"ה ע"ב:

דף ע ע"ב תוס' סוף הדיבור ד"ה מדע וכו' אלא בדברים הנוהגים. וכ"כ מהרי"ק סוף שרש קס"ס בכל הלכות שבש"ס:

דף עה ע"א ד"ה טפי וכו' וכי מודה ר' שמעון בפסיק רישיה. ולר' יהודה א"ש בפסיעות דס"ל מקלקל בחבורה כיון דלא ניחא ליה דלימות:

דף פא ע"ב ד"ה והאמר. ומחלוקת בברייתא. עיין היטב בירושלמי פ"ק דמגלה סוף הלכה ד':

דף צב ע"א ד"ה איסתכת וכו' איצטליב על תלת אמין. ושם נאמר שהיה פנוי בין צלוב לצלוב ע"ש. ואמנם בפסיקתא זוטרתא דמגלה כ"י ראיתי דלאחר מיתה נמתח ועומד על ד' אמות ואפשר מש"ה הניחו פנוי כדי שיהיה להם מקום למתוח בשעת מיתתם:

דף קב ע"ב ד"ה אבל. עיין תוס' ע"ז כ' ע"ב ד"ה ואי וכו' ועיין תוי"ט פ' במה מדליקין משנה ד' ד"ה לא יקוב וכו':

דף קג ע"א ד"ה לא צריכא וכגון באחד שאינו אוכבו והקוצץ. אביו וקוצץ כצ"ל: **שם** גמרא באיטר יד שנו וכו'. י"ל דכל בהרגל עצמו מקרי נמי איטר ומ"מ כיון דלא נולד כתוב בימין לא מחייב לענין שבת גם בימין וה"ה דהי ליה דאפילו בהרגל עצמו נמי לא מחייב שוב על ימינו. אבל דכ"ע מיהת הרגל עצמו נמי מקרי איטר לענין תפילין ועמ"ש בזה מרדכי בהלכות קטנות מש"ס דשמעתין ורמו עליו מג"א סימן כ"ז סק"ט:

דף קו ע"א גמרא הוץ מתוכל. עיין מג"א סימן רע"ח:

דף קכה ע"ב תוס' ד"ה הכל וכו' אלא למעלה. עיין לעיל כ"ח ע"א ד"ה אי מה:

דף קכז ע"ב גמרא ומעשה באדם א'. הוא ר"א בן הורקנס. והשכיר הוא ר"ע כשהיה עם הארץ. תשב"ץ רמ"ע מפאנו סימן ס"ג בשם שאילתות:

דף קלו ע"ב בתוס' ד"ה הזכר בא"ד דהא עולת ראייה וכו'. צ"ל נדבה של נשים ועולת נדבה נ"ל ראייה ועיין מהרש"א חולין כ"ב ע"ב:

דף קלח ע"א בגליון על תוס' ד"ה מי סברת ד"ה כ"ל פי' וכו' שלא ידע ר"א מסברת רבי. היינו ע"פ ש"ס לעיל ס"ב ע"א כי קאי אדר"מ ע"ש ולעיל ג' ע"א בתוס' סד"ה בר מהני וכו':

דף קמה ע"ב בהגהות מהרי"ב ד"ה ועיין שבות יעקב. וכ' רשב"א בשיטה מקובצת כתובות ב' ג' דאי הא שבעל וכרי לא דייקא שפיר לא אפקעינהו לקידושי' והוה ממזר דאו. ייתא:

הגהות על מסכת שבת

מאת הרב הגאון האמתי מופת הדור כמוהר"ר צבי הירש חיות זצ"ל חונה בק"ק זאלקווא •

דף ב ע"א תוספות ד"ה יציאות השבת • ור"ת מפרש דדבר ההוה רגיל הש"ס לשנות תחלה. וכן מפרש רב האי גאון גבי ד' צריכין להודות. נ"ב דברי רבינו האי מובאים בערוך ערך ארבע בסופו אכן איפכא מבואר שמה • וז"ל שאלו לפני רבינו האי הא דאמרינן ד' צריכין להודות. מ"ט לא נקטו רבנן כסידרא דקרא • והשיב הכי איח לן לפרושי • דקרא סדירין לפום דשכיח טובא. דהולכי דרכים הרבה מצויים ואחריהם חבוש בבית האסורים. ואח"כ מי שהיה חולה דמיעוטים מן החבושים ובתריהון יורדי הים דמיעוטי מכלהו. ואלו דשמעתין סדירין לפום הקרובים לסכנה יותר. יורדי הים טפי קרובים לסכנה וכו' ע"ש • הנך רואה דקראי דוקא סדירין לפום דשכיח. א"ל התנא יש לו סדר אחר ול"ע שוב ראיתי בהגהות מהר"י ברלין הנספחות (ברכות נ"ד ע"ב) על הגליון התעורר ע"ד התוס' שמה ד"ה ארבעה וע"ד התוס' כאן והניח בצ"ע. ובעיקר קו' התוס' מ"ט נקטה משנתינו איסור הוצאה ברישא. הנה לשיטת הירושלמי פ"ק דשבת סוגיא דשמונה עשר דבר ומובא ברמב"ם פי' המשנה פ"ק דשבת • לא קשה מידי דכאן בפ"ק דשבת היה לו לתנא דמתניתין סדר חדש לא לפי הנהוג יותר • ולא לפי תותר האיסור. רק כל פרק קמא דשבת נסדר לפי סדר ההלכות אשר נאמרות בעליות חזקיה בן גרון והיה שמה זקני ב"ש וב"ה והיה היושבים ביניהם בחמשים וארבעה הלכות. בשמונה עשר הסכימו ב"ש וב"ה. והמה כל דיני פטור אבל אסור במשנה ראשונה דשבת. ומניינם שמונה הם • ועוד עשרה דברים כמו לא ישב אדם לפני הספר ולא לפני הבורסקי. ולא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר כולם מי"ח דבר שהסכימו (עי' לקמן י"ב א') ובי"ח נחלקו ורבו זקני ב"ש על ב"ה ונקבע הלכה כמותם • ובשמונה עשר דבר השנויים בפ"ק דשבת. עמדו במחלוקת ע"ש ברמב"ם א"כ תנא נקט הסדר כפי שחקרו עליהם באותו מעמד בעליות חנניה בן חזקיה. והתחיל באותן ההלכות אשר הסכימו זקני ב"ש וב"ה יחד• וקמה דיני פטור אבל אסור דמשנתינו וזה אמת :

דף ג ע"א גמרא תניא רבי אומר מעם הארץ בעשותה העושה את כולה. נ"ב עי' לקמן ל"ב ע"ב ול"ג ע"א. ותראה דלא נזכר בברייתא דברי רבי כלל • רק יש שמה פלוגתא דר"י ור"ש. ועי' תוס' ד"ה אתמר דהתעוררו דברייתא זו איננה עקרית ולא אתנהו בי ר"ח ור' אושעיא ועי' ספר יד המלך ריש ה' שבת מה שהאריך ליישב הסתירות בין סוגיא דהכא לסוגיא דפ' המצניע ע"ש : **תוס'** ד"ה בא דרישא אפילו היכא דלא עבר משום לפני עור לא תתן מכשול מ"מ אסור מדרבנן דחייב להפרישו מאיסור. נ"ב עי' רא"ש כאן דמוסיף וז"ל דהרי אפילו קטן אוכל נבילות לתיאבון ב"ד מצווין להפרישו • כ"ש גדול שלא יסייע לו ע"ש• ואולם ברמב"ם ס' המצות מ"ע ר"ה מצאתי שכ' דבכלל מ"ע דהוכח תוכיח הוא שאנחנו מצווין שלא נחטא ולא נעזוב זולתינו מאומתינו שיחטא ע"ש. הרי דאיסור תורה ג"כ יש כזה. ומ"ש הרא"ש דקי"ל קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו. צ"ע דהרי אדרבה קי"ל דאין ב"ד מצווין להפרישו • עי' רמב"ם פי"ז מהל' מ"א הל"ז שוב ראיתי במרן ב"י טור או"ח סי' שמ"ג דרצה באמת להוכיח מכאן דהרא"ש סובר דב"ד מצווין להפרישו ואולי י"ל אף דבכ"מ אין ב"ד מצווין להפרישו. בכ"ז נתכנו דברי הרא"ש דכוונתו דכמו דראינו דקצת חכמים סוברים דאפילו קטן ב"ד מצווין להפרישו מכ"ש גדול דחייב במצוות דבודאי מצווין להפרישו שלא נעזוב אותו לחטוא ובפרט לסייעהו דאסור אפילו לקטן כמ"ש הרמב"ם שם דלהאכיל בידים לקטן אסור. ועי' מרן ב"י סי' שמ"ג בטא"ח :

דף ג ע"ב רש"י ד"ה בשוגג לא קנסוהו ודר' ביבי לא תפשוט מהכא וכו' והחזרת ידו איננה אפילו שבות. אבל רדיית הפת שבות וגזרה במנין ולא בטלו גזירתם משום קודם שיבא לידי חיוב חטאת. נ"ב מ"ש רש"י דשבות נגזרה במנין כוונתו על מ"ש (שבת קכ"ג ע"ב) א"ר ביימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו דכתיב בימים ההם ראיתי ביהודה דורכים ומביאים בערימות. ועי' רמב"ן ספר המצות בהשגותיו סוף שורש שני ג"כ כל השבותין נגזרו במנין בב"ד הגדול בימי נחמיה בן חכליה ע"ש וכיון דהוי שבות גמור ילדקו דברי רש"י כאן דהרי מצינו (יבמות צ' ע"ב) דערל הזאה ואזמל ושופר ונולב העמידו דבריהם במקום כרת בשב ואל תעשה וגם כאן הוא שוא"ת שלא ירדה הפת ועוד דהרי תעוכב תלרדות ע"פ חכמים ולא יבא לידי סקילה • ע' תוס' לקמן ד' א' ד"ה קודם ומפ"ז לא התירו לרדות בשבות גמור והעמידו דבריהם • משא"כ החזרת ידו איננה אפילו שבות כיון דלא נזכר שבות זה במשנה. ועוד הראיתי בספרי דעניינים כאלו אשר יצאו מפי חכמים במעמד הסנהדרין כלם ונמנו וגמרו עליהם בישיבת כולם אזי דינים הללו שחדשו חכמים בתקנות או גזירות דיניהם דין תורה והעובר עליהם עובר בלאו דלא תסור ועשה דע"פ התורה אשר יורוך כמ"ש הרמב"ם פ"א מה' ממרים. אבל אותן בגזירות וחידושי דינים אשר יצאו רק מפי חכם שגזר למקומו ולשעתו. ולא באה עליו הסכמה מוחלטת מחכמי הדור באסיפת כלם במעמד אחד • אין גזירות אלו בכלל לאו דלא תסור ועשה דע"פ התורה אשר יורוך • ר"א נאמרו רק במשפט יוצא מפי סנהדרין כלם דומיא דזקן ממרא • ונכונים לפ"ז דברי רש"י כיון דשבותי שבת נאמרו מפי ב"ד הגדול במעמד כלם דינם דין תורה ממש ולא בטלו גזירתם. משום חששא שיעבור על איסור תורה. וזה כוונה נכונה ואמתית בדברי רש"י :

דף ד ע"א תוס' ד"ה וכי אומרים התם כדי שלא יאכל ע"ה טבל על ידו • נ"ב פי' דעיקר מה שתקנו אם אומרים חטא בשביל שיזכה חבירך • אבל לס"ד דבעיית הש"ס אם התירו למדביק תלמו לא מקשה הש"ס והטעם דחטא בעצמו כדי שיזכה בעצמו לכ"ע אמרינן. ועי' מגן אברהם ה' שבת סי' ר"ו ס"ק ט' שמחלק כזה בשם הגהות הרי"ף. וא"כ בטבל נמי שיהיה עם הארץ אוכל טבל על ידי והוא הגורם בדבר. וכבר הראינו לתעלה דהחוב מוטל על כל איש ישראלי להפריש חברו מאיסור • א"כ מקרי חוטא בעצמו וזוכה בעצמו. וכמו שראינו בפקוח נפש בשבת עבור חולה • דעושים כל מלאכת איסור בשביל החולה ואין זה בכלל חטא בשביל שיזכה חבירך. כיון שעל כל איש מישראל חלה המצוה שלא לעמוד על דם רעהו. ומחויב להשתדל בהצלת חברו בכל אופן האפשר אפילו במקום עברה וזה גופה של מצוה וחוטא בעצמו וזוכה בעצמו. בשביל שהתעסק בפקוח נפש • ע' שו"ת חשב"ן ח"ג סי' ל"ז ול"ח • ובתשובת בשמים ראש סי' כ"ח ובתשובת בית יעקב סי' פ"ח :

דף ה ע"ב תוס' ד"ה אע"ג דודאי לאו כמונח דמי דהא קי"ל רכוב כמהלך דמי. נ"ב וכן הוא (קידושין ל"ג ע"א) לענין חיוב עמידה לפני רבו • וכן הוא ביו"ד סי' רמ"ב סעיף י"ז ובמג"א סי' רס"ו ס"ק ז' לענין רוכב למעלה מעשרה לדין תחומין. ועי' ס' אבן העוזר סי' רמ"ו מה שדחה דב"י המג"א• ועי' תשובות רדב"ז ח"ג סי' תק"ו ובתשובת רלב"ח סי' ק"ח לענין יושב בקרון :

דף ו ע"א תוס' ד"ה כרמלית כרמל רך ומלא. נ"ב ואולם רמב"ם בפי' למשנה ראשונה דשבת כ' כרמלית היינו כאלמלית • שאינה לא בתולה ולא נשואה • כן זה איננו לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים ע"ש : **ע"ב רש"י** ד"ה שהם זירוה מפני שלא ניתן לכתוב. ובשמועין דברי יחיד וכו' • כותבין שלא ישתכחו ומסתירין המגלות • נ"ב ע' ג"כ רש"י (ב"מ צ"ב ע"א) ד"ה מגלת סתרים כ' ג"כ כן • ועי' תשובות רבינו שרירא גאון ביוחסין כ' ג"כ דבימי התנאים היה להם איזה מגלות כתובות • רק לא ניתנו לדרוש בפומבי. מפני האיסור דדברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב. ועי' הלכות גדולות ה' הספד מובא שמה ברייתא בשם ר"י הגלילי • על קרא איה שוקל ואיה סופר אלו סופרי מדרש והלכות • שבאו ונוטלין שכרם • וריה"ג היה קודם רבי. ובכ"ז היה בזמנו כותבי הלכות ומדרש • ע"כ הכוונה כאן על אלו מגלות סתרים • שכתבו לזכרון בעלמא ולא ללמוד מהם לרבים • ועוד ראיתי כי ט"ס נפל בבה"ג שלפנינו • כי דברי ריה"ג אשר מובא שם הם לפנינו במדרש משלי פרשה ט"ז. ושמה הגירסא איה סופר איה לומדי מדרש והלכות וזה יולדק יותר ודע שבכ"מ אשר מובא בש"ס לשון מצאתי תבין שדברים אלו נמצאו במגילות הגנוזות. כמו (סנהדרין נ"ז ב') אשכח רבי יעקב כתוב באגדתי' דבי רב. בן נח נהרג בע"א ובדיין אחד ועי' (יבמות מ"ט א') מגילות יוחסין מצאתי בירושלים. ועי' ירושלמי סוף ברכות אר"ל מגילת חסידים מצאתי כתוב אם תעזבנו יום יומים אעזבך ועוד היו כותבין הלכות ואגדות בפינקסין עי' (מנח ת ע' א') מ"ש מדחני אילפא בפינקסין ועי' (חולין ס' ע"ב) ובספרי מבוא התלמוד הארכתי :

דף ט ע"ב רש"י ד"ה עד שיתפלל והא אפילו בחול אסור • ותני לי' משום דדמי להך לא יצא החייט במחטו • נ"ב כבר רמזתי למעלה דתני לי' הכא • מפני דפ"ק דשבת מסודר ע"פ ההלכות אשר גזרו זקני ב"ש וב"ה. בעליות חנניה בן חזקיה בן גרון ומגויין כסדר בפי' המשנה להרמב"ם פ"ק. וגם אלו הלכות הם מה תנן אשר הסכימו ב"ש וב"ה יחד ע"ש :

דף י ע"א תוס' ד"ה דין אמת לאמיתו לאפוקי דין מרומה • נ"ב ע' תוס' (מגילה ט"ו ע"ב) ד"ה דין אמת • ועי' טור חו"מ סי' א' במה שמפרש מאמר הגמרא דכאן• דנעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית ועי' מרן ב"י שם מה שמפ"ש דברי התוס' כאן: **ע"ב גמרא** אסור ליתן שלום בבית הכסא דכתיב ויקרא לו ה' שלום• נ"ב עי' (מכות כ"ג ב') בפירש"י ד"ה שאילת שלום דנתינת שלום מקרי עקירת דבר מן התורה. מפני דאסור להזכיר שם שמים לבטלה. ע"ש ועי' ריטב"א שם בחי' למכות : **רש"י** ד"ה ר"ח כהן הוה כדאמרינן (ברכות מ"ד א') וכו' ולא אשכחי' אלא תרתי בנתי' דר"ח. נ"ב ומבואר שם בגמרא אע"ג דאיכהו הוי כהנתא ע"ש : **תוס'** ד"ה נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים ואע"ג דבלא"ה כבר נגזר עליהם בין הבתרים • נ"ב אפשר לתרץ דלפי הכלל שכתבו לנו חז"ל מגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב (שבת ל"ב א') א"כ גם כאן נמי אמת הדבר ירידתם למצרים היתה ע"י גזירת בין הבתרים. אכן מזה שראינו שנתגלגל הדבר ע"י שהלביש את יוסף כתונת פסים יתר על שאר אחיו• ומזה היה גמר הסיבה ע"כ דהיה בזה חטא ונתגלגל החוב ע"י. ע"כ דהיה בהתנהגות יעקב בזה חטא. ונתגלגל חובה אחרת • ואם לא היה כאן עון לא היתה זה סיבה לירידה ומדוקדק מאד לשון הגמ"א ונתגלגל הדבר וז"ב :

דף יב ע"ב גמרא אמר כמה גדולים דברי חכמים שאמרו לא יקרא לאור הנר • נ"ב שמעתי בשם הגאון מהר"א ווילנא זצ"ל דכוונתו במה שאמר כמה גדולים דברי חכמים דאמרינן (סנהדרין כ"א ב) מפני מה לא נכתבו טעמי המצות. מפני דראינו בשני דברים כתבה התורה **סיבת** המצות. ונכשל בהם גדול העולם וכו' אמר שלמה אני ארבה ולא אסיר ע"ש • וע' ס' המצות להרמב"ם מל"ת שס"ה והנה במשנתינו נאמר סתם לא יקרא לאור הנר. בלי נתינת טעם וסיבה על איסור הקריאה לאור הנר • ואולם בברייתא מפורש הטעם דמפ"ז לא יקרא לאור הנר שמא יטה• ורבי ישמעאל בראותו סיבת האיסור. חישב בדעתו אני אקרא ולא אטה. ולפני גדול כמותו לא נאמר האיסור • כדרך שאמר שלמה אני ארבה ולא אסיר. ולבסוף אחר שנכשל רבי ישמעאל • אמר כמה גדולים דברי חכמים היינו דברי חז"ל במשנתינו שאמרו סתם לא יקרא לאור הנר. ולא נתנו הסיבה על האיסור. כי ע"י נתינת הטעם היה מקום לר"י לטעות. ואם לא היו שם רק סתם היה איסור מוחלט בודאי • ולא היה ר"י מקיל לעצמו לעבור על גזירת חכמים ועי' ס' בחינת הדת להחכם מ' אליהו דלמדיגא • שכ' כעין זה• וז"ל כאשר לא נעשה המעשה תפסד גם הכוונה כאשר אמרו חז"ל שקרה לשלמה ע"ה • ודומה לזה באופן מה לרבי ישמעאל בשבת ע"ש • ואם אמנם כי הפירוש נאות יאוד אכן בדברי הירושלמי פ"ק דשבת אי אפשר לפרש כן דשמה מבואר דר' ישמעאל אמר כמה גדולים דברי חכמים שאמרו לא יקרא לאור הנר שמא יטה ע"ש • ובע"כ צ"ל דלשון התלמוד בבלי מדוקדק יותר • ובירושלמי ט"ס במה שנזכר גם בדברי ר"י הסיבה שמא יטה • ואל יקשה בעיניך הא דהזכיר ר"י דברי המשנה . אע"ג שהיה קודם רבינו הקדוש מ"מ הרבה משניות היו סדורות עדיין קודם רבי ע' תשובות רבינו שרירא גאון . ובתשובות ח"ל סי' יו"ד. ובפרט משניות אלו דפ"ק דשבת היו עדיין מתלמידי ב"ש וב"ה בהלכות שנאמרו בעליות חנניה בן חזקיה בן גרון כמ"ש למעלה : **גמרא** וכתב על פינקסו לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמינה • נ"ב ע' (יומא פ' ע"א) א"ר אליעזר האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב לו השיעור ע"ש : **תוס'** ד"ה שאין מלאכי השרת מכירין • תימה דאפילו מחשבה שבלב יודעים • נ"ב התוס' לא כתבו כאן שום ראי' לדבריהם דמלאכים יודעים מחשבה שבלב כל אדם • ומנין להם זאת • שוב ראיתי בספר אליהו רבה אורח חיים סימן ק"א ס"ק ח' שהתעורר בשם הרב תוי"ט בספרו מעדני מלך • וכ' לתרץ כי היודע ברוח הקודש מכיר מה שבלבו של אדם • כמו שמצינו ברבקה ויאמר עשו בלבו. ומכל שכן המלאך שהוא גדול מרוח הקודש ע"ש • ויש להוסיף עוד מה שדרשו (מגילה ז' א') אסתר ברוה"ק נאמרה • דכ' ויאמר המן בלבו • הרי דהוכיחו מזה דע"י רוה"ק היו יודעים מחשבה שבלב. אכן הרב בעל אליהו רבה הניח בצ"ע מה דמצינו בתפלת שלמה כי אתה לבדך ידעת את לבב האדם. וכן ירמיה אמר עקוב הלב וגו' אני ה' חוקר לב והניח בצ"ע : **תוס'** ד"ה רבי נתן אומר ובבראשית רבה אמרינן ר' ירמי' שלח לר"ז וכו' הא קאמר עלה ר' אבא בר זמינא בשם ר' אלעזר ועירא אם הראשונים כמלאכים • נ"ב ע' סדר הדורות ערך ר' אבא בר זמינא שהתעורר שט"ס נפל בדברי התוס' שהעתיקו דברי המדרש שלא בדקדוק דר"א כ"ז אמר בשם אליעזר זעירא והוא ט"ס וצ"ל בשם ר' זעירי • וכן הוא במדרש חיי פ"ס ובירושלמי ריש דמאי ובירושלמי פ"ה דשקלים ה"א וכן הוא בש"ס דילן לקמן קי"ב ב' רק דשם נפל טעות דמוכח דשם נאמר א"ר זירא אמר רבא בר זמינא וצ"ל אמר רבא (היינו ר' אבא) בר זמינא א"ר זעירא דמצינו דר' אבא בר זמינא היה באמת תלמיד ר' זעירא או זירא ע"ש באריכות :

דף יג ע"א גמרא ופליגי דר' פדת דא"ר פדת לא אסרה תורה אלא קורבה של ג"ע לבד • נ"ב ע' בזה באריכות בס' המצות מצות ל"ת שנ"ג ובדברי הרמב"ן ובעל מגילת אסתר שם :

ע"ב גמרא איני והאמר ר' יצחק קשה רמה למת כמחט בבשר החי • נ"ב מכאן קשה לי קו' עצומה לשיטת הרב תוי"ט במשנה ז' פ"ב דאבות • מרבה בשר מרבה רמה. שדחה דעת הרי"ן ששון • וכ' כי למת עצמו קשה ההרגשה • ולא שקיומו בזה ההרגשה לבשר המת ועשו מה שאינו ישנו • אבל אמרו כי להמת יש צער • ומצטער הנפש בניוולו של הגוף שהיה מדור שלו הרבה זמנים. וסיים תוס' יום טוב בזה"ל ותדע לך שכן הוא דעתם • באמרם קשה רמה למת כמחט בבשר החי • ולמה לא אמרו קשה לבשר המת או יאמרו כמחט בחי • אבל דעתם שקשה לנפש המת. ולא לבשר המת וע"ש מ"ש בשם הכלבו בטעם הקבורה שקשה לנפש • שתראה שהגוף מתבזה. וכן הביא בשם תשובות הרשב"א סי' שס"ט שאין צער לבשר המת באיזמל והחנוטין יוכיחו ע"ש • וכאן שאמרו בגמרא אין בשר המת מרגיש באיזמל שוב אין מקום לקו' מהך דאר"י קשה רמה למת כמחט בבשר החי דהרי באמת גם לר"י רק הנפש מרגיש אבל בשר המת באמת איננו מרגיש באיזמל וצע"ג מאד :

דף טו ע"א גמרא הלל אומר מלא הין מים שאובים פוסלין המקוה • שחייב אדם לומר בלשון רבו • נ"ב בשם הגאון מהר"א ווילנא שמעתי לפרש דהרמב"ם בפירושו לעדיות פ"א מ"ג • כתב שקבל מרבו ורבו מרבו • כי הלל אשר למד משמעי' ואבטליון שהיו מקהל גרים • לא יכלו לבטא בטיב אות ה"א ובלשונם אמרו אל"ף תחת ה"א. והיה נשמע מלשונם אין מים שאובין פוסלין • והלל אע"פ שהיה יכול לבטא בטיב מבטא ה"א. בכ"ז אמר בלשון רבו . והנה ד"ז לא נשמע כלל דאמרו כן דהרי בלשון הלל נזכר הין מים שאובים • ואמר הגאון הנ"ל לבאר הדברים דהנה במשנתינו יוקשה מ"ט הוסיף הלל לומר מלא הין מים שאובין • והיה די לו שיאמר הין מים שאובים • אבל לשיטת הרמב"ם ניחא כי היו מן העלגים ואמרו אל"ף תחת ה"א. והיה נשמע מלשונם אין מים שאובים פוסלים והי' יכולים לטעות בדבורם • דשאובין אין פוסלים המקוה אתו להשמיענו • ובשביל זה היו מוכרחים להוסיף תיבת מלא • למען לא נוכל לטעות בהם דהם כוונתם דשאובים אין פוסלין מאי לשון מלא דאמרו • ומדהוסיפו תיבת מלא • ע"כ להשמיענו הדין דשאובים פוסלים • וזה יולדק בשמעי' ואבטליון . משא"כ הלל שהיה מובן מדבריו להפריד בין ה"א לאל"ף • ומדוע נקט גם הוא תיבת מלא הין מים שאובים. ולפי המבטא שלו היה די שיאמר הין שאובים פוסל • ותיבת מלא מיותר• וקאמרה המשנה דאמר תיבת מלא מפני שחייב אדם לומר בלשון רבו ואמת• ויש להוסיף עוד אף שמצינו הרבה פעמים בשיעורי חז"ל דנקטו לשון מלא כמו מלא תרוד רקב • הנה בדבר יבש דקי"ל דיש לו גודש וגודש תילתא . ע' (לקמן ל"ה ע"א) ומפ"ז נקטו לשון זה להורות שצריך להיות עם הגודש . משא"כ בדבר לח אמרו שם חז"ל דלית ליה גודש • וא"כ שוב ענין מלא שהזכירו בשיעור לח הוא מיותר • ונקטו כאן רק משום שלא לטעות דאין קאמרו דשאובים אין פוסלין . ועיין שו"ת חשב"ן ח"א סי' י"ט מ"ש בענין ג' לוגין בפסול מקוה לבאר דברי הלל ע"ש: **גמרא** והאיכא הבוצר לגת הא שתיק ליה הלל לשמאי. נ"ב הכונה דבודאי במשך הזמן נתינת התורה עד ימות שמאי והלל היה בלי ספק פירוד הדעות בעניני הוראה• שהובאו לפני הב"ד • ורק הכוונה דלא היה מחלוקה קיימת • ולא הניחו החכמים שיהיה נמשך המחלוקת . רק כל ספק שנולד בב"ד של משה או בב"ד של יהושע • עמדו למנין ודעת הרוב הכריעה • וכן בי"ח דבר אע"פ שנחלקו בו ביום כיון דלמחר השוו • שוב אין לחשוב זה בכלל מחלוקת קיימת בישראל • וכן לא נחשב הא דחזקיה עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו חכמים (סנהדרין י"ב ע"ב) והטעם כיון דלא הודו לו חכמים בטלה דעתו ונקבעה הלכה לדורות כהרוב דאין מעברין ניסן בניסן • וכן לא יקשה קושית התוס' (חגיגה י"ז ע"ב) דהרי ראינו דנולד מחלוקת בין שאול לדוד • אם מלוה ופרוטה דעתה על מלוה . או על פרוטה . משום דגם שם לא עמדו למנין אז • ולא נכרע המחלוקת אז • ובכל זאת לא עמדו במחלקותם זמן ארוך • ואם לא נכרע בין דוד ושאול אז • הייני מפני ששאול היה מלך ואין מעמידין מלך בסנהדרין • אבל אחר מותו נכרע הענין בלי ספק • ועי' (יומא כ"ט ע"א) תניא א"ר ישמעאל שני כהנים גדולים נשתיירו במקדש ראשון • זה אומר בידי הקפתי • וזה אומר ברגלי הקפתי • ועי' תוס' ישנים שם דהקשו באמת דלמה לא נחשב זה בין מחלוקת • שהיה בישראל בזמן קדמון • ובש"ס כאן לא מצינו רק סמיכה למחלוקת הראשון . ותירצו ושמא אם היה בא למנין אין יכולין להסכים על האמת ע"ש • וט"ס שם וצ"ל אם היה באו למנין היו יכולים להסכים על האמת . והיינו דהכרעת המרובין היתה אז מכרעת רק מפני סיבה לא עמדו למנין • כמו בי"ח דבר הללו שנחלקו היום ולמחר השוו. אבל סמיכה לא היו יכולים לעמוד במנין ועי' תשובות חות יאיר סי' קנ"ב בהשמטה ובספרי משפט ההוראה הארכתי : **רש"י** ד"ה שני גרדיים שאין לך אומנות פחותה מגרדי שאין מעמידין ממנו לא כהן ולא מלך • נ"ב ע' תשובת תשב"ץ ח"א סימן ע"ז מ"ש לבאר את זה : **תוס'** ד"ה אלא שלא דנו דיני נפשות תימה וקמת ועלית מלמד שהמקום גורם לא נאמר רק בזקן ממרא • נ"ב התוס' הניחו בצ"ע . ועי' (סנהדרין נ"ב ע"א) דיש שם למוד אחר דכ' ובאת אל הכהנים ואל השופט . בזמן שיש כהן יש שופט משמע דתליא רק בכהן ובזמן המקדש . אבל לא בקביעת מקום בלשכת הגזית . אמת דרש"י כתב שם על הך דבזמן שאין כהן אין שופט . שאין ב"ד ממיתין רק בזמן שיש בית דין בלשכת הגזית ע"ש • אולם דברי רש"י תמוהים דאין זה נשמע מקרא זה דמשמע כל שיש כהן יש שופט אף שאין ב"ד בלשכת הגזית • וד"ז למדו חז"ל (סנהדרין ח' ע"ב) מלמוד אחר • דכ' וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם• ועי' רמב"ם פי"ד מה' סנהדרין הי"א הביא ב' עניינים אלו • אחד דתליא דוקא בבית המקדש קיים • והשני דתליא בקביעת הב"ד בלשכת הגזית • ועי' באמת תוס' (סנהדרין ל"ז ע"ב) על מה דאמרו מיום שחרב בית המקדש בטלו ד' מיתות • והרי קודם לזה בטלו ד' מיתות . משום דגלתה סנהדרין מלשכת הגזית ע"ש • וכ"ז לא נלמד רק מדכתיב וקמת ועלית . וא"כ קושית התוס' עצומה דהרי לא נאמר רק בזקן ממרא . ומה מאד ישמח לבבי על המציאה אשר מצאתי בדברי הרמב"ם בשרשים שהקדים לספר המצות סוף שורש י"ד שהביא למוד חדש ע"ז ממכילתא מפורשת • מנין שאין ממיתין אלא בפני הבית • ת"ל מעם מזבחי תקחנו למות • למדת אם יש לך בית אתה ממית . אם אין לך בית אי אתה ממית . ושם נאמר ג"כ מנין שתהא סנהדרין סמוכה למזבח • שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות עכ"ל . הרי יש לנו ילפותא חדשה • דבזמן שאין סנהדרין סתוך למזבח היינו שאין יושבין בלשכת הגזית אין דנין דיני נפשות ועי' ג"כ הרמב"ן ספר המצות בהשגותיו למ"ע קנ"ג • ועיין שו"ת רלב"ח סוף קונטרס הסמיכה • ותמצא מוטעמים

מועתקים דברי הרמב"ן משונים מכפי אשר הם לפנינו. וכן תדע כי דברי המכילתא הללו אשר הביא הרמב"ם בשורש י"ד. לא נמצאו אצלנו. וכבר הוכחתי במ"א שהמכילתא בלשון רבינו היינו ספרי זוטא אשר נאבד מאתנו ואכמ"ל:

דף יז ע"א גמרא אקפח את בני שזו הלכה מקופחת. נ"ב דרכו של ר' טרפון שהיה נשבע בבניו עיין (ב"מ פ"ה ע"א) יש בן לאותו צדיק אשר היה מקפח את בניו. ועיין רש"י ועיין מדרש רבה מקץ פ"פ צ"א אם אמרו לפני ר"ט דבר שאינו נכון לפניו. אמר לא ירד בני עמכם. והתימה על רש"י בפי' למדרש שפי' ענין רחוק ודחוק ובאמת דרכו של ר"ט לישבע בחיי בניו:

דף יח ע"א גמרא ודלמא מאי עפר אפר. נ"ב משום דאשכחן (חולין פ"ח ע"ב) אפר אקרי עפר ופשיט ליה לש"ס דסה"ד עפר יקרא אפר ע"ש: רש"י ד"ה אלא כדי שיגיע הנכרי לביתו מבעוד יום דמיחלף בשלוחו. נ"ב הב"ע דקי"ל אין שליחות לנכרי. מכל מקום לחומרא קי"ל יש שליחות. ועוד בשבת שאני דיש לנו ריבוי מיוחד לאסור לנכרי שיעשה מלאכה על דעת ישראל ע' רמב"ן פרשת יתרו באריכות:

דף כ ע"א גמרא תני ר' חייא לסיוע דשמואל. נ"ב לשון זה משמע שר"ח בעצמו שמע דברי שמואל והביאו סיוע לדבריו. ובאמת מצינו לקמן מ"ה סוף ע"ב ר' שמואל אומר בשם ר' חייא. וגם זאת לא מצינו בשום מקום דשמואל למד מר' חייא. וגם יש לנו ספק אם שמואל היה פעם בא"י ואולי בילדותו עם אביו שהיה בא"י. ולמד לפני רבי. ואז היה אסייא דרבי (ב"מ פ"ה ע"ב). ורבי רצה לסמכו. אבל זולת זה לא מצינו זכרון שם שמואל בא"י כלל. ורב כשנסע לבבל מצא כבר את שמואל ראש ישיבה בנהרדעא. עיין בתשובות ר' שרירא גאון: גמ' ר' חייא אומר כדי שתשחת העץ ור"י בן בתירא אמר כדי שתאחז מב' צדדים. נ"ב ריב"ב היה בנציבין בזמן שמאי והלל. ולא ראה החורבן. ואיך יתכן דיחלוק עם ר' חייא דור רביעי אחר החורבן. והנה הרב בעל סדר הדורות הצריך להוכיח דשני רבי יהודה בן בתירא היה. ובכ"ז אפי' ריב"ב השני היה בזמן ר"ע ור' יוסי הגלילי. אבל בימי ר' חייא לא מצינו אותו ואם אמנם כי ע"י ברכתו לאביו דשמואל נולד שמואל ע' סדר הדורות שם וערך ר' אבא הכהן. אבל שנקדים ר' חייא לריב"ב הוא תמוה. והרב בעל סה"ד לא התעורר מברייתא זו. ונצריכים נדחוק דהך לימא כתנאי איתו כמו בשאר מקומות דהיו חלוקים במעמד אחד. רק כאן ר' חייא תנא לעצמו שיעור של תאחז האור. וריב"ב תנא לנפשיה שיעור אחד. אבל לא נאמרו במעמד אחד. רק ברייתות שונות הם. והגמרא בראותה כי שני ברייתות אלו חלוקות. נקטה משום זה בלשון לימא כתנאי: גמ' והאח לפניו מבוערת אמונא. נ"ב דבר זה אין לו ענין וסמיכה לסוגיא דכאן. והקרוב בעיני כי מאמר זה מקומו לקמן עלה כ"א ע"ב דמפרשן בש"ס דפתילות האידן היינו אמונא. ושם מקומו לפרש המקרא הזה והאח לפניו מבוערת דלרב היינו אמונא ולשמואל עצים שהדליקו באמונא וחנות:

דף כא ע"א גמ' פתילות ושמנים שאין מדליקין בהם בשבת אין מדליקין בהן במקדש. נ"ב קשה לי דהרי במתניתין נזכר ג"כ שמן שריפה. דהוא שמן של תרומה שנטמאת. כמו שאמרו לקמן כ"ג ע"ב והטעם משום דמצוה עליו לשורפו גזירה שמא יטה. או מפני שאין שורפין קדשים ביו"ט. וזה לא שייך במקדש דמיירי בחול. וכה"ג הקשה הב"י לקמן לענין חנוכה. ובפרט דנקט הטעם שתהא שלהבת עולה מאליה. וזה לא שייך בשמן שריפה דבזה עולה מאליה דהרי הוא שמן טוב אלא שנטמאה: גמ' פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת אין מדליקין בחנוכה. נ"ב ע' פ"י שהקשה בשמן שריפה מאי איכא למימר ונ"ל דהנה בש"ס לקמן כ"ג אמרו הטעם דאין מדליקין בשמן שריפה משום שמצוה עליו לבערו. גזירה שמא יטה. ופירש"י כיון דשמן שריפה הוא. ואם שמא יבא לאוכלה. ומש"ה יטה כדי שיתבער מהר. ולכאורה קשה א"כ איך שרי להדליק נר חנוכה בשבת. אפי' בשמן טוב. והרי קי"ל דשמן שבנר אסור בהנאה. כיון דאקצייה למצותו ע' או"ח סי' תרע"ג. וא"כ ניחוש מפני שאסור לאוכלו ויטה את הנר. כדי שיתבער מהר. וצ"ל דבכל הדלקת נר חנוכה לא גזרו. כיון דאמרי' (פסחים י' ע"ב) הוא עצמו מחזיר עליו לשורפו לא גזרינן שמא יאכל ע"ש. ה"נ לא שייך כאן שמא יטה. דכל עיקר מחזיר לקיים מצות נר חנוכה. וכיון דקי"ל דכבתה זקוק לה. וצריך שידליק כשעור ואם יתבער מהר לא ידליק כשעור. וזה דוקא בשמן סתם אבל בשמן שריפה כיון דיש עוד איסור אכילה דשמן שריפה. והוא איסור אחד. שייך שמא יטה כיון דאיכא עוד איסור בשמן שריפה. ויבא לבטל את איסור ע"י מצות הדלקת נר חנוכה. וא"כ שוב בחול אסור להדליק בשמן שריפה. מפני דמחזיר עליו לשרפו ויבא להטות ולא ידליק כשיעור. ואנן קי"ל כבתה זקוק לה. ועפ"ז מיושב קושית התוס' דלמה ליה הטעם דמותר להשתמש לאורה. דלמא אסור להשתמש לאורה ורק דס"ל כבתה זקוק לה. ושמנים אלו לא ידליקו כשעור משום דשמנים גרועים הם. אבל לפי הנ"ל ניחא דצריך נמי דמותר להשתמש לאורה. משום שמן שריפה. דהוא שמן טוב ולא יכבה מאליהם. ואם אסור להשתמש לאורה. מ"מ אסור בשמן שריפה כקושית הפ"י. אבל אי אמרינן מותר להשתמש לאורה. שוב שייך בחול ג"כ שיטה כדי שיתבער מהר. ולא ידליק כשעור וזה נכון: ומה שיש להתעורר בסוגיא זו דבאיזה אופן מיירי. אם אין לו שמן טוב על נר שבת שוב קי"ל לקמן נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום בית. ואם יש לו שמן טוב על נר ביתו. א"כ לא שייך כלל שמא יטה. כמ"ש התוס' ישנים כאן. והוא ג"כ בש"ע הל' שבת סי' רס"ד. עיין בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' ל"ע. וסי' מ' באריכות. ועיין נתיב החיים סי' רס"ד ס"א דהתעורר ג"כ בזה: ועוד יש לי להתעורר קושיא חמורה לשיטת התוס' ישנים בהך דלגזור חלב מהותך וקרבי דגים שנתן בתוכו שמן משום שלא נתן בהם שמן. ומשני הש"ס דהוי גזירה לגזירה. והקשו הכי אכתי הוי גזרה לגזרה. דמהותך אטו אינו מהותך. ואינו מהותך משום שמא יטה. ותרצו בשם ריב"ן דהא דאמר לעיל שאין נמשכין אחר הפתילה. לא משום שמא יטה. אלא משום שמא יכבה וליכא שלום בית ע"ש. ולשיטת ריב"ן איך יפרנס הא דאמרו בש"ס דמותר להדליק בהם בחול. אבל לא בשבת משום דס"ל מותר להשתמש לאורה. וחיישינן שמא יטה. והרי לא גזרינן באלו השמנים כלל שמא יטה לשיטתו ורק משום שמא יכבה וליכא שלום בית. וזה לא שייך בנר חנוכה דאינו רק למצותו וצריך עיון גדול: גמ' מדליקין בהם בחול אבל לא בשבת. נ"ב קשה לפי דמפרש שמואל לעיל דשמן קיק היינו שמן של עוף אשר קיק שמו. ובש"ס (חולין ס"ג ע"א) מחשב קיק בין עופות טמאים. ועיין ערוך ערך קיק כפי שהעיר עליו מהרי"פ שם בהגהותיו לחולין. ועיין רא"ש כאן דהביא בשם ירושלמי. תני דבי רבי ישמעאל ואת הקאת זו הקיק. א"כ איך אפשר להדליק בו בחנוכה. הרי קי"ל דלא הוכשר לכל מלאכת שמים רק דבר טהור בלבד לקמן דף כ"ח ע"ב. ואיך אפשר להכשיר שמן קיק. דהוא עוף טמא למצות נר חנוכה. וע' במג"א א"ח הל' ר"ה סימן תקפ"ו ס"ג. ובעקר הדבר ע' בתשובות נודע ביהודה מה"ת סי' ג' מאו"ח. מה שהאריך בזה דלא נאמר דין דלא הוכשרו למלאכת שמים רק דבר המותר בפיך. רק בס"ת ותפילין ורצועות. ולא בשאר כל התורה ע"ש. ויש להוסיף עוד דוקא תפילין ורצועות דמקרי תשמישי קדושה. והתקשם לתורה. אבל בשאר מצות לא נקראו רק תשמישי מצות וקילו בזה דמותר בהם אף דבר שאסור בפיך וע' (מגלה כ"ו ע"ב) תשמישי מצוה נזרקין. ועיין (מנחות מ"ג ע"ב) דרצועות מקרי תשמישי מצוה: רש"י ד"ה זקוק לה לתקנה דלמא פשע ולא מתקן לה. נ"ב עיין פ"י דכתב דרש"י בא לתרץ קושית התוס'. ועי' רמב"ן על שבת מכונה בשם אוצר נחמד. כדפס זה לא כביר בעיר פרעשבורג שכתב ג"כ כדברי הפ"י אלא שכ' דמן לשון הרי"ף לא משמע כן: **ע"ב** גמ' ורמינהו מצותה משתשקע החמה. נ"ב הנה לשון ורמינהו אינו נופל רק היכא דרמי קראי אהדדי. או משניות וברייתות אהדדי. ואף דברי אמורא היכא דסתרו דבריו במקום אחד לדבריו במקום אחר. אבל כאן אינו רק קושיא על רב מן הברייתא. ויותר לשון מיתיבי. שוב ראיתי בספר יד מלאכי סי' ר"ג שהתעורר בזה. ומביא עוד מקומות (פ"ז מ"א. זבחים ב' א'. יומא ב) דנקט הש"ס ורמינהו בקושיא על דברי אמורא וע"ש שסיים בתימה על דברי הריטב"א במי' ב"ב מ"ב א' ע"ש: גמ' מאי חנוכה ולא היה בו אלא להדליק יום אחד. ונעשה נס והדליקו שמונה ימים כו' ועשאום ימים טובים. נ"ב הקו' מפורסמת ביום הראשון לא היה בו נס. דהרי היה בו כדי להדליק וכבר ערה בזה מרן הב"י טור א"ח סי' תר"ע. וכן הט"ז והב"ח שם. ואנכי מצאתי ת"ל ענין חדש במגילת תענית פ"ט שהקשה הברייתא בעצמה קושיא זו. ת"ל אחר שמספר הנס מן הפך שהיה מונח בחותמו של כה"ג. מקשה ומה ראו לעשות חנוכה שמונה ימים והלא חנוכה שעשה משה לא עשה אלא שבעת ימים וכו' ומה ראו לעשות חנוכה זו שמונה ימים. אלא בימי מלכות יון נכנסו בית חשמונאי להיכל ובנו את המזבח ותקנו בו כלי שרת. והיו מתעסקין שמונה ימים. ומה ראו להדליק את הנרות אלא בימי מלכות יון שנכנסו בני חשמונאי להיכל שבעה שפודים בידם וכו' והך שבעה ע"ש. וצ"ל שמונה. וכן הוא בפסיקתא רבתי ריש פסקא ב'. וז"ל נכנסו להיכל מצאו שם שמונה שפודין של ברזל. וקבעו אותם והדליק בהם נרות ע"ש. אם כן ראינו ענין חדש דשמונה ימים הם בשביל שמונה שפודין שמצאו. וע' עוד בספר מור וקציעה להגאון יעב"ץ מה שהאריך ג"כ דעקר נס חנוכה הוא בשביל חנוכת הבית בבית שני שנגמר בכ"ה בכסליו. ועי' בסמ"ג מובא פ"י כאן ובשו"ת חכם צבי סי' פ"ז דהרי טומאה הותרה בצבור והיו יכולין להדליק בשמן טמא. וי"ל דס"ל דעכ"פ צריכים למיהדר על טהרה היכא דאפשר. ומה שלא חשבו הנס במה שלא טימאו גם הפך הזה. י"ל דזה אינו יוצא מגדר הטבע. דיכול להיות דע"פ מקרה לא הכירו האויבים בפך. ולא טמאוהו. כמו שלא חשבו את הנס העקרי. שנצחו החשמונאים שהיו מועטים את המרובים. ועיין רמב"ם פ"א מהל' חנוכה ה"א. דבלא"ה שלא חישב רק נס זה אבל הש"ס בכאן מסדר רק על נס היוצא מגדר הטבע אין אומרים הלל על נסים נסתרים. אשר הקב"ה עושה לנו בכל רגע והארכתי בזה בחיבורי: תוס' ד"ה שהיה מונח בחותמו. נ"ב ע' פרי חדש א"ח סי' תר"ע ושו"ת שער אפרים סי' מ"א:

דף כב ע"א רש"י ד"ה אי הדלקה עושה מצוה. מדליקין כדאשכחן במנורה נ"ב מכאן קשה לשיטת הר"ן דפי' לעיל דטעמא דמ"ד דאסור להשתמש לאורה. הוא משום דומיא דמנורה בעינן. והרי רב ס"ל אסור להשתמש לאורה. ובכ"ז ס"ל אין מדליקין מנר לנר ומדס"ל אין מדליקין מנר לנר. ע"כ דס"ל דלא בעינן דומיא דמנורה. ועוד אין אמרי' לעיל דר"י אמר מטמא דרב דס"ל דמדליקין בשמנים גרועים. בין בחול בין בשבת. משום דס"ל דכבתה אין זקוק לה. ואסור להשתמש לאורה. הרי כיון דס"ל אסור להשתמש לאורה. ע"כ דומיא דמנורה בעינן כשיטת הר"ן. ובמנורה שוב קי"ל כבתה זקוק לה כמו שהובא בתשובת הרשב"א סי' ע"ע בשם תורת כהנים וצ"ע:

דף כג ע"ב גמרא הרגיל בנר הוויין ליה בנים ת"ח. נ"ב ע' רש"י דקאי על נ"ח ונר שבת. אולם ברא"ש הגירסא הזהיר בנר חנוכה ושוב מצאתי דכן הגרסא בה"ג הל' חנוכה ע"ש:

דף כד ע"א תוס' ד"ה איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה. תימה דהך מילתא הו"ל לאסוקי לעיל גבי מילי דחנוכה. נ"ב כבר כתבתי למעלה דטעמא דשמן שריפה משום מתוך שמצוה עליו לבערו גזירה שמא יטה מיכן שייך למעלה לתת טעם מדוע אין מדליקין בשמן שריפה בחנוכה. אף בחול. והוא דחיישינן שמא יטה ולא ידליק כשיעור:

דף כה ע"ב גמרא ת"ר איזה עשיר כל שיש לו נחת רוח בעשרו דברי רבי מאיר. נ"ב כל אלו החכמים כל אחד אומר לפי דרכו והתנהגותו. ידענו דר"מ היה לבלר (עירובין י"ג ע"א ופ' גיטין ס"ז ע"א) ר"מ חכם וסופר. ובירושלמי אמרינן ר"מ הוה כתבין טב. והשתכר בכל שבוע ג' סלעין. אכיל בחד. וסלע אחד לצרך מלבושין. וסלע שלישי נתן לרבנן. ראינו דרכו דלא היה חפץ בעושר. רק נהנה ביגיעו. ומפ"ז אמר איזהו עשיר שיש לו נחת רוח בעשרו ושמח בחלקו אם רב או מעט ולא קבץ מעות על יד על יד. רק נסתפק במה שהרויח בכל שבוע. וכן ר' טרפון שהיה לו באמת כרמים ועבדים רבים. כדאמרינן במס' כלה מובא בסדר הדורות וכן אמרינן (נדרים ס"ב ע"ב) דהיה עשיר גדול אומר כל שיש לו מאה שדות ומאה כרמים. וכן ר"ע שאמר איזהו עשיר כל שיש לו אשה נאה במעשים. היינו ג"כ מפני שע"י אשתו זכה למעלות התורה. כמו דאמרינן (כתובות ס"ג ע"א) ורבי יוסי שאמר איזהו עשיר כל שיש לו בית הכסא סמוך לשלחנו. מפני דמצינו דרבי יוסי אמר יהי חלקי עם המתים בחולי מעים (שבת קי"ח ע"ב) ומפ"ז טוב ונאות לפניהם שיהיה להם בית הכסא לשלחנם וכנון וע' ג"כ מהרש"א בח"א כאן: גמרא אין מדליקין בנרי גזירה שמא יסתפק ממנו. נ"ב ולפי מה דאמרינן דכל השמנים שאסורים בשבת הה"ד חנוכה הנה גם בנרי אע"ג דבחול ליכא חשש דמסתפק ממנו. ויהיה חייב משום מכבה דבחול ליכא איסור אכן קי"ל דנר חנוכה שהוקצה למצותו אסור באכילה ואפילו בהנאה. ושייך חשש שמא יסתפק ויהנה מהאיסור. אכן על מה שאמרו לעיל דאסור להדליק בעטרן מפני שריחו רע גזירה שמא יניחנה ויצא ובחנוכה אשר היו מדליקין מבחוץ לא ידעתי מדוע יאסר להדליק בעטרן לנר חנוכה וצ"ע:

דף כח ע"ב גמרא למאי הלכתא לתפילין. נ"ב ע' מג"א סי' תקפ"ו ס"ק ג' שכתב בכל התורה כולה קי"ל דלא הוכשר למצות רק מבהמה טהורה לבד. ועיין ט"ז מהדו"ק תאו"ת סי' א' ונו"ב מה"ת מאו"ח סי' ג':

דף כט ע"ב במשנה לא יקוב אדם שפופרת של ביצה. נ"ב עיין ברטנורה שפי' היינו קליפה קשה של ביצה. וע' אליהו רבה הל' שבת סימן רס"ה ס"א דהביא בשם מהרי"ל דצ"ל ביצה בחירק היינו קנה של אגם כמו דמצינו באיוב היגאה גומא בלא בצה וע' ג"כ (סנהדרין ג' פ"ב): תוס' ד"ה ובלבד שלא יתכוין בענין דלא הוי פסיק רישיה. נ"ב אולם בר"ן (חולין פרק גיד הנשה) סוגיא דריחא מילתא שהובא ברי"ף שמה כתב דדוקא מידי דאכילה שייך פסיק רישיה. אבל במידי דהנאה לא שייך פסיק רישיה ומותר לכל שאינו מתכוין אף פסיק רישיה והביא ראיה ממוכרי כסות דמוכרין כדרכם. והדבר פשוט בעיניו כל כך עד שלא התעורר שהתוס' חולקים עליו ומפרשי הך דמוכרי כסות בענין אחר:

דף ל ע"א גמרא הא דקאמר דוד לא המתים יהללו יה וכו'. כיון שמת בטל מן התורה ומצות. נ"ב פתיחא זו מענין השאלה דמפ"ז מותר לחלל שבת בשביל החולה. כמו שאמרו חלל שבת זה כדי שישמור שבתות הרבה. ועיין בספר שיח יצחק על יומא שם מביא בשם הרב המאירי. דמפ"ז מפקחין לחיי שעה. מפני דאפשר שישוב בתשובה ברגע זה אשר חי. ועי"ז יתקן כל אשר חטא ימי חייו ע"ש. וגם כאן התחיל בשבח החיים שיכולים לעשות מצות. ועי"ז חייבים לפקח נפש מישראל אפי' במקום חלול שבת. ועי"ז תבין כוונת רש"י כאן ד"ה כי לכלב החי כלומר גדולים החיים ופקוח נפש עכ"ל וכוונתו לסמוך עניינו להשאלה שנשאל. אם מותר לחלל שבת עבור חולה: גמרא ומדת ימי מה היא גזירה היא מלפני שאין מודיעין. נ"ב ע' מדרש קהלת סוף פיסקא ברבות הטובה שמספר שמה כמו כאן אות באות. אכן במדרש רות פ"פ ב' שם נאמר ומדת ימי מה היא. א"ל שבעים שנה ע"ש. ראינו דמדת ימיו גילה לו ע"ש: רש"י ד"ה ותקן כמה תקנות כמו משה תקן שיהיו שונין בענינו של יום. נ"ב עיין במהרש"א כאן דהתעורר דהרי גזירות לא אשכחן במשה. ובאמת מצינו (יבמות ע"ט ע"א) משה גזר על הנתינים להרחיקם. ועי' ג"כ בס' פ"י ריש פ"ד דר"ה דהביא בשם הסמ"ג. דאיסור הזהב אע"ג דאינה רק משום שבות. כבר נגזרה בימי משה. וכ' הפ"י דזה בכלל מה שאמרו חז"ל משה רבינו גזר כמה גזירות והיוחסין כתב דאין כוונת הש"ס על תקנות וגזירות ממשה עצמו רק הכוונה על תורת משה. ואע"ג דהתורה הוא מפי ה'. מיחס אותה למשה. והביא מה דמצינו במדרש קהלת על קרא כי לכלב חי הוא טוב מאריה המת. אנדריאנוס שאל את ריב"ח אנא טוב ממשה וכו'. א"ל תיפח רוחיה אתה בחיים בטלה גזירתך. ומשה רבינו בשעה שגזר עלינו לא תבערו אש בכל מושבותיכם. לא מדליק יהודאי נר בשבת ע"ש. הרי דהכוונה על כל התורה ורק כיון שניתנה מפי משה מיחס אותה למשה עיין (שבת פ"ט ע"א) א"ל הקב"ה הואיל והשפלת עצמך תהי' נקראת על שמך שנא' זכרו תורת משה עבדי ע"ש: **ע"ב** גמרא לא יכול ליה דלא הוה פסיק פומי' מגירסא. נ"ב ה"פ מצינו בש"ס כן דבשעה שאדם עוסק בתורה לא יוכל לפגוע בו מקרה רע'. עיין (ב"מ פ"ז א'. מכות י' א') ועי' בתשובת מהר"מ אלשקר בהשגותיו נגד ספר האמונות שהביא מזה ראיה לשיטת הרמב"ם בס' המורה פנ"ב לשלישי. דלעולם לא אירע ענין רע לצדיקים בשעה שהיו דבוקים ומתעסקים בעבודתו יתברך: גמרא בקשו לגנוז ספר קהלת שדבריו סותרים זא"ז. נ"ב אולם במדרש ויק"ר פ' קדושים ובמדרש קהלת הגירסא שבקשו לגנזו מפני שדבריו נוטים לצד מינות. וכן הוא הגי' במורה פ' כ"ח לשני: רש"י ד"ה ולא יפה וכו' ל"א שהקדימו תשובת הכלב לתשובת האריה. נ"ב אולם במדרש רות פ"ג נאמר דהשיבו בתחלה על תשובת האריה ונדחה פי' לבותיו של רש"י ע"ש:

דף לא ע"א גמ' מפני מה ראשיהן של בבליים סגלגלות א"ל שאלה גדולה שאלת. נ"ב הכוונה שהקשה לו קושיא המפורסמת אצל חכמי הטבע. אחרי שנבראת אדם יחידי ומאיש אחד נשתלשלו כל ריבוי האנשים אשר נמצאים. ואחר שאב אחד לכל מין האנושי. מהיכן נתהוה השינוי העצומה בתמונת האנשים וכבר התעוררו חז"ל ע"ז במשנה (סנהדרין ל"ח ע"ב) ולהגיד גדולתו של הקב"ה שהקב"ה טובע כל ב"א במטבע של הקב"ה. ואין אחד דומה לחברו ושאלה זו שאל השואל ג"כ להלל כאן. ותרצה השאלה הוא מפני שאין להם חיות פקחות. ושינוי הלזו באה רק מסיבות חיצוניות. אשר הסבו דברים הללו. וכן הזכיר ג"כ חז"ל (ברכות נ"ט ע"ב) האי דכיידו עיניהם דמחוזי מפני דדיירו בבית אפל. וכל אלו השתנות נשתנו רק ע"י התנהגות ב"א במדינות הללו או ע"י שינוי אויר באקלימים משונים: גמ' דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה. נ"ב וכן בת"כ פרשת קדושים ומדרש פ' בראשית אמרו כיוצא בזה ר"ע אומר ואהבת לרעך כמוך זו כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם בהבראו כלל גדול מזה. והכונה לדעתי ואהבת לרעך כמוך לא נשמע רק שיהא אוהב אותו. רק כעצמו וגופו אבל בעצמותו יש ג"כ הבדל מה שסמוך ללבו ולראשו הוא חביב אצלו יותר מהרגלים וידים המרוחקים. ומניח לחתוך אברים אלו להציל שאר גופו. וא"כ אם מקיים ואהבת לרעך כמוך. הנה אהבתו נגד הזולת הוא כאהבתו לאברים הרחוקים מלבו. אבל מקרא זה ספר תולדות אדם בהבראו. אשר נאמר בצלם אלהים ברא את האדם. והאדם נכבד רק מצד התחלת שכלות אשר בו. ע' מורה פ"א ופ"ב לראשון. שע"ז נאמר בצלם אלהים ברא. ומצד הנפש שוב כל הנשמות נחצבו ממחצב אחד. מאוחדים. ונפש אחד להם מצד השכלה. ונפש השכליות אשר בהם. ומצד זה החובה לאדם לאהוב חברו אהבה עצמיות מפני אחדות הנפש וזה כלל גדול מואהבת לרעך כמוך: ועוד י"ל דמדוע אמר גבי השאלה מה דעלך סני לחברך לא תעביד. ולא א"ל החיוב באהבה לזולתו. והיינו מפני דמצוה זו איכה מובן כפשוטו דהרי להיפך אמרו (ב"מ ס"ב א') חייך קודמין. ומפ"ז הסבירו הלל שאין הכונה בקיום מצוה זו. רק על השלילה דמה שהיא שנואה אצלך לא תעשה לאחרים. אבל בחיוב בודאי חייך קודמין: גמ' בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה. נ"ב עי' תוס' (קידושין מ' ב') דהתעוררו דהכי שם אמרו תחלת דינו של אדם אינו רק דברי תורה. ושמעתי בשם הגאון מהר"ח מוואלזין זצ"ל. דהנה למעלה מזה דרש ריש לקיש והיה אמונת עתיך חוסן ישועות וגו' אמונה זו סדר זרעים. עתיך זו סדר מועד. וגם רבא סובר כזה שעל אלו דברים שואלים. נשאת ונתת באמונה היינו אם עסק בסדר זרעים. קבעת עתים לתורה. היינו עתיך זו סדר מועד. עסקת בפריה ורביה. היינו סדר נשים. ותבין פירש"י דכ' היינו חוסן. צפית לישועה היינו ישועות. הבנת דבר מתוך דבר. ופירש"י היינו דעת. ודבריו נסמכים ע"ד ר"ל בדרשת המקרא והיה אמונת עתיך ועל אלו הדברים שואלים וזה אמת. ודברי רש"י היינו חוסן היינו דעת מראים ע"ז הדברים ברורה: גמ' אלא מי שאכל שום וריחו נודף. נ"ב הכונה ע"פ שביאר הרב העקרים הקדמה ס עמק הסליחה למען תורא. כי הסליחה לעונות הוא קיום העולם. כי מיד שיעבור אדם עבירה קלה. ויחשוב כי אין כפרה לחטאיו. אזי יעשה כל הפשעים להכעים כמו שעשה אלישע בן אבויה. ששמע שובו בנים שובבים חוץ מאחר עד דליתהני מההוא עלמא (חגיגה ט"ו ע"א) ויעשה בזדון לבו כל הרעות האפשרות. ואולם ע"י שידע העובר כי עוד תרופה למכתו ע"י תשובה. אזי אף שעשה פעם אחת שלא כתורה. הוא נשמר מהוסיף על פשעו. וע"י שהקב"ה מוחל וסולח. עי"ז נתיירא שמו אף מן הפושעים. אשר כבר התחילו לעבוד שלא כתורה. וזה כונת הגמרא כאן במקרא אל תרשע הרבה. אף שחטא ואכל שום וריחו נודף. לא יאמר כבר אבדתי עולמי. ויחשב ש הרשות בידו לעשות מה שלבו חפץ. אחר שכבר העונש נתלה עליו. ובכל זאת לא יוסיף לחטוא עוד. כיון שאפשר למחות זדון ופשע ע"י תשובה אלא מזכרת עונות הראשונות עוד וזה נכון:

נמלם

דף לא ע"ב גמרא כיון דכתיב על פי ה' יחנו, כסותר ע"מ לבנות במקומו דמי. נ"ב הכונה בנין המקדש בירושלים אע"פ שזה מקומו העקרי אינו רק מפני שמצות ה' קבעה מקום שם. וזה המקום המיועד. וכיון דרק ע"י מצות ה' נחשב מקומו. א"כ הבדל יש בין מצות ה' שתעמוד בירושלים זמן ארוך או עולמית ובין אם עומד רק יום א' ע"פ צווי של השי"ת וכמו שנחשב שמה ע"פ ה'. כן נחשב מה שחנה האוהל יום אחד במדבר. ע"י דבורו של הי"ת מקומו העקרי:

דף לד ע"א גמרא סימן נגופיא זימרא ליפרא בחבלא דמילתא. נ"ב כבר התעורר מהרי"פ שהם סימני הלכות שאמר ר' אבא בשם ר' חייא בר אשי במסכת זו וכבר הקדימו הקדוש של"ה במאמר תורה שבע"פ אות סמ"ך. ואלו הם. גופא הך דהכא דמקשה הש"ס כאן הא גופא קשיא. אמרת שלשה דברים קודם חשיכה אין ספק חשיכה לא. זימרא הוא (שבת ע"ג ב') זומר חייב משום נוטע ובש"ס שם הגירסא א"ר אחא א"ר חייא בר אשי א"ר אמי וט"ס שם וצ"ל א"ר אבא בשם רב (ועיין הגהות מהרי"פ שם שתקן הגרסא). ליפרא הוא (שבת ק"ז א') נכנס לו ציפור תחת כנפיו יושב ומשמר עד שתחשך. בחבלא (שבת קי"ג א') א"ר אבא אר"ח ב"א אמר רב מביא אדם חבל מתוך ביתו וקושרו בפרה ובאיבוס. דמלחא (שבת קכ"ד ב') א"ר אבא אר"ח בר אשי אמר רב מכבדות של מילתא מותר לטלטלן בשבת. ואולם יש להתעורר דמצאנו עוד במקום א' קופה מוטה על צדה (שבת נ' ב') א"ר אבא אר"ח בר אשי אמר רב הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזיר והקרוב לומר לפי שסימן גופא וסימן קופה שוין במבטא נשמט סימן קופה (מסה"ד ערך ר' אבא): שם בין השמשות ספיקא הוא וספק דרבנן לקולא. נ"ב לכאורה תמוה דזה דבה"ש ספיקא ידע גם המקשן. רק דמקשה דהוי תרתי דסתרי אהדדי. אם בה"ש יום בתרא ליקנו קמא לא ליקנו וכו'. והיה לו לתרץ רק ספיקא דרבנן לקולא. ועוד קשה סוגיות הש"ס (עירובין ע"ו א') דקאמר התם ספק יממא ספק לילה לא מינכרא מלתא אבל הכא אי דלגביה דהאי בית אי לגביה בית שער. ופירש"י והוי כחוכא ואטלולי ע"ש. ולכאורה מאי הואיל והרי לגביה השואל עצמו דהוא איש א' אמר הגיה עירוב בשביל ב' אנשים אללו הוא דבר תמוה דלגביה האי חשבינן כיום. ולגביה השני חשבינן בה"ש לילה והנ"ל דהנה לקמן אמרינן בה"ש ספק מן היום ספק מן הלילה. ספק כולה מן היום ספק כולה מן הלילה. ופירש"י דשלשה ספיקות יש. היינו דלמא כולה מן היום או כולה מן הלילה. ועוד יש ספק בבה"ש דלמא חציה הראשון מן היום. וחציה השני מן הלילה. והנה ע"י ספק זה לא הוי תרתי דסתרי. דאפשר דלא' חשבינן כיום ולא' חשבינן כלילה. אחרי דבבה"ש עצמו יש ספק דשניהם יש בו יום ולילה. וזה חידש הש"ס לא כמו שסובר המקשן. דעיקר ספיקא הוא רק אם הוא יום או לילה לא כן דבה"ש ספיקא הוא דיש בו ג"כ ספק דנמצא בו שניהם יום ולילה. ובכה"ג אזלינן לקולא בספק דרבנן. ומש"ה קאמר הש"ס בעירובין דלא מינכרא מלתא ולא הוי כתרתי דסתרי אהדדי ואזלינן בדרבנן לקולא. אבל בתרתי דסתרי גמור שניכר לכל אף בדרבנן לא אזלינן לקולא ועי' בזה באריכות במשנה למלך פ"ב מהל' חמץ הי"א ובפ"י כאן: רש"י ד"ה בעירובי תחומין תיקון מעליא וכו' אבל עירובי חצרות חומרא בעלמא וספקא דבה"ש שפיר דמי. נ"ב עי' דברי הרא"ש בעירובין ס"פ הדר שהביא בשם רש"י כאן איפכא דבתחומין בה"ש שרי ובחצרות אין מערבין ספק חשיכה. ועוד גרס כאן בע"ת כאן בעירובי חצרות וכדרבה דאמר רבה א"ל לא וערוב עלינו ורבה בע"ת איירי ראינו דבה"ש מערבין. ובאמת כאן מבואר איפכא ברש"י דתחומין חמור. שוב ראיתי דכבר התעורר בזה הרב ק"נ וכו' דכונת הרא"ש אינו ע"ד רש"י כאן כי אם ע"ד רש"י כאן (גיטין ו' ע"ב) דפירש"י ערבתם עירובי חצרות דראינו דבעירובי חצרות דוקא עם חשיכה אבל ספק חשיכה לא. ועי' תוס' גיטין שם:

דף לה ע"ב גמרא כוכב אחד יום. נ"ב עיין ירושלמי ריש ברכות ותמצא מבואר ענינים אלו באריכות ולענין זה שאמרו כאן דעושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת שם בירושלמי נאמר לשון והתרו בו חייב. וע"כ דלענין חיוב מיתה או מלקות איירי. דלחטאת אין צריך בהתראה. ועי' מהרש"א פולדא דהתעורר הרי הוי התראת ספק ועיין שם:

דף לז ע"א גמרא דא"ר ספרא א"ר חייא קטמה ונתלבתה. נ"ב רב ספרא הוא מאחרוני האמוראים בזמן רבא. ואיך ראה את ר' חייא שהיה תנא קודם לו זמן הרבה וגם רב ספרא הוא בבבל ור' חייא אע"פ שהיה בבלי עיקר ישיבתו היתה בארץ ישראל. והנה חפשתי בסה"ד ומצאתי בערך ספרא התעורר מש"ס (ברכות ל"ד ע"ב) א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי ע"ש. וכ' שלא ידע על איזה ר' חייא כוונו שמה. אבל מכאן לא התעורר. ואולי כאן אמרו רב ספרא בשם ר' חייא אפשר דהיה מקובל לר"ס דבר זה. אבל לא ראהו ולא שמע מפיו. כיוצא בזה מצינו הי"פ עי' (מכות כ"ג א') רב ששת בשם ר' אלעזר בן עזריה. אע"ג דראב"ע היה תנא בזמן ר"ע. ור' ששת הוא אמורא בין חכמי הבבליים רבה ור' יוסף. וכן לקמן ע"ב רב ששת בשם ר' יוחנן. אע"ג דר"ש בבבל ור"י קדמון וגם מא"י. אבל הפי' האמתי שהיה לאחרונים בקבלה דינים אלו מתנא או אמורא קדמון: ע"ב גמרא א"ל ר"ע ממישן לרב אשי אתון דמקרביתו לרב ושמואל. נ"ב רב ושמואל היו ראשוני האמוראים ועל רב אמרו דהוה תנא ואיך אמר דמקרביתו לרב ושמואל. וא"ל ג"כ דהכונה דר' אשי מבבל ונהוג כרב ושמואל דהם בבליים. אבל הוא דמא"י הוא עושה כרבי יוחנן דהרי ר"ע זה שהיה ממישן הוה כל תורתם ע"פ הבבליים דהרי סמוכה וקרובה לבבל יותר מלארץ ישראל. ע' (קידושין ע"א ב') מישן מתה אלמא דרחוקה מא"י מאד ע"ש. ועי' סדר הדורות דהכונה כאן על רב אשי הקדמון שהיה בזמן רב ושמואל:

דף לח ע"א רש"י ד"ה המבשל בשבת משנה הוא. נ"ב משנה פ"ב דתרומות והא דקרי ליה (כתובות ל"ד א') דתניא המבשל בשבת היינו משום פלוגתא דר"מ ור"י דלא מתנוהו במשנה ע"ש בהגהות מהרי"פ: ע"ב גמרא הניחו ע"ג קרקע אסור. נ"ב ה"פ מצינו ענין זה דכל שהניחו ע"ג קרקע בטל ענין הראשון. עיין (עירובין ק"ב ע"ב) לענין מחזירין רטיה בשבת לא שנו אלא שפירש ע"ג כלי אבל פירש ע"ג קרקע אסור להחזירה וכן אמרינן בירושלמי סוכה ס"פ לולב הגזול במנהג של אנשי ירושלים נכנס לבית הכנסת לולבו בידו ליטא את כפיו נותנו לחבר. הניחו בארץ אסור לטלטל שוב את הלולב משום דבטלה לקיחה ראשונה ושוב הוי מוקצה ועי' מג"א הלכות לולב ס"ס תרנ"א:

דף מ ע"א גמרא אמר רבא האי מאן דעבר אדרבנן שרי למקריה עבריינא. נ"ב ומן טעם זה אמר רבא ג"כ (יבמות כ' ע"א) וכל שאינו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא מקרי רשע נמי לא מקרי בתמיה דהרי הוי רשע כמו שמוכיח רבא עצמו מברייתא. וכן דעתו (נדה י"ב ע"א) אמר רבא ושאינו מקיים דברי חכמים לנוע הוא דלא מקרי הא רשע לא מקרי בתמיה. הרי מקרי רשע ג"כ ע"ש. ועיין ג"כ (עירובין כ"א ע"ב) דרש רבא הזהר בדברי סופרים יותר מד"ת וכו' ע"ש. ויש להתעורר דהרמב"ם ז"ל בהלכותיו לא הביא דין זה דשרי למקרייה עבריינא. ואולי לשיטתו אזיל דס"ל בפ"א מהל' ממרים דכל העובר על דברי סופרים עובר על עשה דעל פי התורה אשר יורוך ועל לא תעשה דלא תסור. וא"כ העובר על דרבנן עבר ג"כ על של תורה ובחי' הארכתי: ע"ב גמרא טול בכלי שני ותן. נ"ב עיין טורי זהב יורה דעה סוף סי' ל"ב מה שכתוב בסוגיא דהכא עיין שם:

דף מה ע"ב רש"י ד"ה משקין דרך להשקות בהמה לפני שחיטה שתהא נוחה להפשיט. נ"ב עי' ש"ך יו"ד סימן ל"ט ס"ק שהביא פירש אחר בהך דמפני סירכי דמשכי. דאמרו שם בש"ס (ביצה מ' ע"א) והיינו דמינתקי הסרכות. ועיין רמב"ם בפי' המשנה פ"ג דתמיד מ"ד על הך דהשקו את התמיד בכוס של זהב. כ' בזה"ל והשקו את התמיד שהיו משקין את התמיד מיד קודם שחיטתו לפי שזה ממהר להפשיטו עכ"ל. ואולם בפירוש המשניות להרמב"ם סוף ביצה כ' בזה"ל ואמרו משקין להודיעך תועלת כי ההשקאה קודם שחיטה יתיר ריאתה. ואם יש שם סירכא חלושה נשמטת ונכרתת עכ"ל. הרי דדברי הרמב"ם סתרו אהדדי וצ"ע:

דף מו ע"א גמ' או דלמא הורה במנורה לאיסור. נ"ב עי' (כתובות ד' א') דמצינו הוראה לאיסור ע"ש. ועי' פחד יצחק ערך הוראה דהביא בשם הליכות עולם דסתם הוראה היינו להיתר מדפריך שם מי איכא הוראה לאיסור: ע"ב גמ' התם אי לא מזדקק ליה תלתא סגי בשלשה הדיוטות. נ"ב מכאן מוכח דשלשה הדיוטות שכיחין תדיר ואולם (קידושין ס"ב ע"ב) דגביה גר דכ' משפט וצריך שלשה אמרי' דמי יימר דמזדקק ליה תלתא ע"ש. והרי שמה לא בעינן מומחין כמ"ש התוס' שם בשם רבינו נתנאל. ועכ"ז אמרי' מי אמר דמזדקק ליה תלתא. וצ"ל דשם נהי דלא בעינן שם מומחין אבל מ"מ תלמידי חכמים בעינן. כדמשמע פשטות הגמ' (יבמות מ"ז ב') וזה לא שכיח. אבל כאן דסגי בשלשה הדיוטות פשיטא דשכיחי: תוס' ד"ה והתנן ר"ש אומר כל שאין מומו ניכר וכו' דבנפל ביו"ט איכא תלתא מי יימר. נ"ב כיוצא בזה כ' התוס' ב"מ ר"פ המפקיד לחלק בין תלתא מי יימר דמתשיב לב"ע לדבר שלא בא לעולם ובין הרחי מי יימר ע"ש:

דף מח ע"ב גמרא אמר רבא דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה. נ"ב הנה אמר סתם ד"ת ואינו מביא קרא ע"ז. אולם מצינו שהשתמשו בלשון זה וכוונתו על הלכה מסיני עי' (עירובין ד' ע"ב) דבר תורה רובו ומקפיד ופירש"י הלכה למשה מסיני:

דף נ ע"ב גמרא נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק. נ"ב עי' תשובת הריב"ש סי' תשנ"ד באריכות נדון איסור ליסרק במסרק בשבת ע"ש: רש"י בשביל קונהו לכבוד קונהו וכו'. ועוד דהרואה בריות נאות אומר ברוך שככה לו בעולמו. נ"ב כן הוא (ברכות נ"ח ע"ב) הרואה בריות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו. ולולי פירש"י כאן היה נראה לדעתי פי' אחר בדברי הש"ס רוחץ אדם פניו ורגליו בשביל קונהו. היינו כמו שדורש בר קפרא (ברכות ס"ג ע"א) בכל דרכיך דעהו זו פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוים בה. וכן הוא ברמב"ם שיכוין האדם כל עשיותיו לשם שמים. שאוכל בשביל שיהיה גופו שלם. וישן כדי שתנוח דעתו עליו. ויגוה גופו כדי שלא יחלה כדי שיעבוד את ה' תמיד ע"ש ספ"ג מהל' דעות. וכן כוונת הגמ' כאן. שאם רחץ פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו. למען ישמור עצמו מן ריבוי הזוהמא. ועי"ז ישמור גופו מחלאים ויכול להיות עובד ה' במעמד הבריאות אזי רשות ומצוה הוא לו:

דף נא ע"ב תוס' ד"ה תמרא לוכא ובירושלמי גריס מלוב מהו צריך להמתין להם ג' דורות ומייתי הדא עלם מצראי לותין ליה ליב. נ"ב בירושלמי שלפנינו ריש פירקין נאמר בזה"ל מן דין חמו פולא מצראי כדין רטוב איכון לותין ליה ליבו כדי נגיב לותין ליה פול מצראי. הדא אמרת גר מלובי צריך להמתין ג' דורות עכ"ל. וכן מובא הגי' הירושלמי בערוך ערך לבדקה וה עלם שכ' התוס' לא ידעתי להולמו ובלי ספק דט"ס נפל בדבריהם:

דף נד ע"ב גמרא סריסר אלפי עגלי הוה מעשר ר' אבא מעדריה. נ"ב פי' סדר הדורות מלך ואב"ע שהתעורר בזה על הגירסות שונות שיש בתלמודינו. בקצתם הגירסא תריסר. ובקצתם הגירסא תליסר. ועי' רש"י (שבת קי"ט ע"א) ד"ה תליסר עיליתא דדיגלא עליום מצאות דינרי יהב לגוזמא בעלמא הוא כגון תליסר גמלי ספק טליפות (חולין נ"ס ב') וכן בשבת שם ר' אבא בתליסר אסתרי מתליסר טבחי ע"ש:

דף נה ע"א גמרא מעולם לא יצאה מדה טובה וחזר בה לרעה. נ"ב כן הוא ברמב"ם פ"י מהל' יסודי התורה ה"ד כ' בזה"ל ולא מצינו שחזר בדבר טובה אלא בחורבן בית ראשון. וזה מפירש במס' שבת ועי' לחם משנה שם מה שהאריך בזה ובעל עין משפט לא ציין על דברי הרמב"ם כאן: שם מה נשתני אלו מאלו א"ל הללו צדיקים והללו רשעים גמורים א"ל היה להם למחות. נ"ב הכונה במה שאמרו הללו צדיקים גמורים דאחז"ל כיון שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע. אולם בצדיק גמור יודע להבחין. ועפ"ז פי' המפרשים הא דאמרו (תענית כ"א ב') בשיבבותא דרב לא הוה דברתא. סברו מיני' משום זכותי' דרב איתחזי בחלמא רב דנפישא זכותי' טובא הא מלתא זוטרתא. אלא משום ההוא גברא דשאיל מרא ובילא לקבורתא ע"ש. והיינו דמשום רב דהיה צדיק גמור יכל המגפה לאכול בעם ואליו רע לא יאונה. משום דבצדיק גמור כמותו מבחין בין טוב לרע. אבל היה בשכונה זו צדיק שאינו גמור. ואם יהיה נותן רשות למשחית. אזי לא היה מבחין. ומפ"ז לא היה פגע בשכונה זו. למען לא יהיה גם איש זה נלכד למדחפות. עוד אמרו חז"ל (מגילה ו' ע"ב) צדיק ממנו בולע. צדיק גמור אינו בולע. וג"כ כאן שאל הש"ס בתחלה מה נשתנו אלו מאלו דהרי כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין. ומשני הש"ס הללו צדיקים גמורים וכו' דבכה"ג מבחין שפיר. ושוב אמר אחד דהם צדיקים גמורים. היה להם למחות דלצדיק גמור אינו בולע ונכון: ע"ב רש"י ד"ה מעבירים. קשה בעיני שם זה החכם כי טעות גדול הוא שהרי בספרים מוגהים כתוב מעבירים. נ"ב הרבה פעמים מצינו שבגמרא מביאים מקרא אשר לא נמצא בשום מקום. עי' תוס' (שבת קכ"ח א'. עירובין ב' א'. מגילה ג' א'). ועי' (ברכות ס"א. עירובין י"ח ב') אלא מעתה וילך אלקנה אחר אשתו ופסוק זה לא נמצא בשום מקום. ועי' רש"י (זבחים קי"ח ב' קי"ט ב') ד"ה ולא האוגנו שילה. וכן רש"י ד"ה ויהי כנוח הארון. וכ' רש"י תפסתיו ולא מצאתיו. ועי' תשובת הרשב"א סי' פ"ח לענין גירסא מוטעת בש"ס פ"ק דסוטה. ודברי הירושלמי אשר מובאים בתוס' כאן ד"ה מעבירים הם פ"ק דסוטה. ועיין יד מלאכי סי' רפ"ג שהאריך הרבה בענין חילופי גרסאות במקרא אשר משונים במסרה מכפי אשר נמצא בש"ס שלנו:

דף נו ע"א גמ' רבי דאתא מדוד מהפך ודריש בזכותי'. נ"ב עי' ירושלמי פ"ט דכלאים ובכתובות פ' הנושא דאמר דר"ה ריש גלותא גדול מיניה דהוא מן יהודה ואנא מבנימין. ועי' כתובות ס"ב ע"ב ר' אחי משפטיה בן אביטל. ועכ"פ הוה מבית דוד אפי' אם מן הנקבות נופל שפיר דדריש ומהפך בזכותיה:

דף סא ע"א גמ' לא תימא אליבא דמ"ד שבת זמן תפילין אלא אפילו למ"ד שבת לאו זמן תפילין אינו חייב חטאת. נ"ב וקשה לשיטת רש"י (עירובין צ"ד ע"ב) ד"ה ת"ק סבר שבת זמן תפילין וכ"ש כיון דו"ת אתי איסור בל תוסיף ומשוי לי' משא. וא"כ ביצא בתפילין ולא כוון לשמרם יתחייב ג"כ חטאת דהרי לר"י נפקא איסור הנחת תפילין בשבת מקרא ושמרת מימים ולא כל ימים והשמר דשבה נמי לאו הוא. ולמה לא נאמר דאתי איסור ומשוי לי' כמשא. ואמאי פטור מחטאת דרק משום הלכה שרי וכאן לא כוון לשמרם. ועי' שאגת אריה הל' תפילין ס"ס מ"א דהתעורר בזה. והוכיח דסוגיין אתיא לר"ע. ולשיטתו דשבת לאו זמן תפילין היינו דאינו חובה להניח תפילין אבל רשאי להניח תפילין ע"ש: תוס' ד"ה דלמא והקדוש מקורביל אומר דגרסינן לי' שפיר דא"ל לחלוץ לנהכ"ס רק של ראש משום שי"ן. נ"ב היינו משום דמחופה עור. עיין לקמן ס"ב א' דמוקי הש"ס דין דקמיעין דיוצאין בהם בשבת במחופים עור. ומקשה הש"ס בתפילין ומשני משום שי"ן ועי' תוס' שם דל"ג דל"ת ויו"ד ע"ש. ועפ"ז יש לתרץ ג"כ קוש' הרב בעל בשמים ראש סי' כ"א הא דאמרי' (סנהדרין כ"א ע"ב) דמלך אסור לצאת לבהכ"ס בס"ת אשר היתה עמו משום שנאמר וקרא בו מקום הראוי לקריאה. ולמה לי קרא ת"ל דאף לגבי ציץ דאין בו רק הזכרה אחת אמרו (יומא ז' ב') בפשיטות אילימא תמיד על מצחו מי לא בעי למיזל לבהכ"ס. הרי דאסור בלי שום ראיה מקרא. וכן כאן אמרו הליכה לבהכ"ס בתפילין בלי שום ראי'. מכ"ש בס"ת שיש בהם הרבה אזכרות. אבל לפי הסוגיא ניחא דבמחופה עור קי"ל דליכא איסור. ובסנהדרין שם אמרינן דעושה המלך ס"ת כמין קמיע ותולה על צוארו. וסתם קמיע מחופה עור ובכה"ג ליכא איסור. ומש"ה צריך קרא מיוחד לאיסור הליכה לבית הכסא בספר משום דאינו ראוי לקריאה אז:

דף סג ע"א גמ' ומשחכת בגואי דלמלמאי מלכתא. נ"ב עי' מהרש"א דהתעורר דלא נודע לנו על איזה מלכה כוונו חז"ל כאן ונדחק בזה. ואולי כוונו על המלכה לזנאבי' הנזכרת בירושלמי פ"ח דתרומות בלשון זה. אמרה להון זנבי' מלכתא יליף הוא בריכון עבוד לכון ניסין ומפורסמת במתשלתה על עיר תדמור: שם א"ר כהנא הוה גמירנא לכוליה הש"ס ולא ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו. נ"ב הך דאין מקרא יוצא מידי פשוטו הוא כלל גדול בתורה דאל"כ נוכל לפרש כל מצות התורה שאין כוונתם כפשוטם. ויתבטלו כל המצות שבתורה חס וחלילה. כמו מצות מילה נפרש הכונה כמו ומלתם את ערלת לבבכם. וקשרתם לאות על ידך היינו זכירה בלבו. ועי' תשובות הרשב"א סי' תט"ו איך התריס אלו המוציאים עניני סיפורי הקורות בדברי תורה מפשטם לפרשם בדרך דרוש. דאברהם ושרה היינו חומר וצורה. ועי' רמב"ן ס' המצות שורש שני. לא אמרו אין מקרא אלא כפשוטו רק אין מקרא יוצא מידי פשוטו. משמע דהכוונה דשניהם אמת פנימי וחיצון ויסבול הכתוב שניהם רק בפ"א אמרו ע"פ הקבלה (יבמות כ"ד ב') אף ע"ג דבכל התורה אין מקרא יוצא מידי פשוטו בהך קרא דוהי' הבכור אשר תלד אמר רבא דבזה אתיא גזירה שוה ומפקא מפשטיה לגמרי ע"ש. ואולם כאן הכוונה דר' כהנא היה סבור דכלל זה לא יתכן רק בדינים והלכות. או בעקרי התורה. אבל בדברי מליצה ושיר באלו הדרוש הוא עיקר. וכמו שאמרו חז"ל ריש מדרש חזית ומדרש קהלת לא ניתנה דברי הימים אלא לדרוש. הייטו בזה הדרוש הוא עיקר. כן בכל ספרי שיר היה סובר כן. ואח"כ נודע לו דגם בדברי שירה הכונה החיצונה ופשוטה היא עיקרת. כמ"ש בזה הרמב"ם בהקדמתו לספר המורה. בבאור המקרא תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבור על אפניו ע"ש: שם אם ת"ח נוקם ונוטר כנחש חגרהו על מתנך. נ"ב עי' יומא כ"ג ריש ע"א כיוצא בזה כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר אינו ת"ח. ושמעתי לפרש ע"ד שאמרו חז"ל (תענית ח' א'. ערכין ט"ו ב') דשואלים לנחש מה הנאה יש לו בנשיכתו לאדם אחרי דעפר לחמו. וכן הת"ח צריך להתנהג במדה זו דנקימה ונטירה רק לכבוד התורה ולא לצרכו ולהנאת עצמו:

דף סד ע"ב משנה יוצאת אשה בכבול ובפיאה נכרית. נ"ב עי' באר שבע בשו"ת שבסוף הספר סי' יח מה שהאריך הרבה מאוד לדחות דעת בעל שלטי הגבורים שרצה להתיר לנשים הנשואות להתקשט בפיאה נכרית: גמ' כ"מ שאסרו משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור. נ"ב עי' באר שבע בשו"ת שלו סי' טו"ב מה שהקשה ע"ד רש"י כריתות פ' דם שחיטה. דבדליכא דחזי לא שייך מראית עין. וכן ע"ד הרב שלטי הגבורים פ"ק דע"ז דהך דאפילו בחדרי חדרים אסור לא נאמר רק בעבודת זרה לבד ע"ש באריכות כי סתר שמה כל דבריו:

דף סה ע"א רש"י ד"ה ליעביד פולסא עגול של עץ ויצור עליו. נ"ב אולם בערוך ערך פלס מפרש דהוא מטבע קטנה אשר תקוקה בה צורת פלס. וכ"ה בש"ס (ב"מ מו ע"ב) מאי אסימון פולסא. ועי' תוס' (ב"מ מ"ד ע"א) ד"ה אסימון ותוס' כאן ד"ה ליעבד לה פולסא ודברי רש"י כאן שכ' עגול של עץ סותרים לדברי רש"י ב"מ ר"פ הזהב שפי' האסימון זוזים עגולים ומוכנים לצור עליו ע"ש:

דף סו ע"ב גמ' נפל פותא בבירא. נ"ב עי' מגן אברהם סי' קנ"ה ס"ק ג':

דף סז ע"א גמ' בצלמא לטועני באבנים כי סיכי דלכתיב תילי. נ"ב עי' מורה נבוכים פל"ז לבליפי מ"ש הרמב"ם שם בפי' דסוגיא כאן ובתשובות הרשב"א סי' תי"ג ותי"ד באריכות ע"ש: ע"ב גמ' האי מאן דמכסי ברגא דמצחא וכו' עובר משום בל תשחית. נ"ב עי' רמב"ם פ"ו מהל' מלכים ס"י ובדברי מרן הכ"מ שם ובהגהות משנה למלך דכל שאר עניינים שנאמר בהם בל תשחית חוץ מן אילן מאכל אינו רק מדרבנן ע"ש ועי' לקמן ק"מ ע"ב ע"ש: רש"י ד"ה דן אינו חק כאמורי וכו'. וחייב משום קורא בשם ע"ז. נ"ב הא דלא פירש"י למעלה כן ע"ד ר"י דאומר גד אינו אלא לשון ע"ז שנא' העורכים לגד שולחן. היינו משום דשם לא נזכר לשון אלהות בתקרא. כמו בדן הנזכר במקרא בלשון אלהות חי אלהיך דן. ועי' (סנהדרין ס"ג א') כל המזכיר פתיה"ת על שלחנו כאלו עובד ע"ז. דכתיב העורכים לגד שלחן. משמע דהוי כעע"ז מבים זה. אע"ג דלא נזכר לשון אלהות. לכן דברי רש"י צ"ע קצת. דלא פי' כן על הך דלמעלה. ועי' מהרש"א בח"א כאן:

דף עד ע"א רש"י ד"ה וכי מותר לאפות פחות מכשיעור דקי"ל חצי שיעור אסור מה"ת. נ"ב עי' משנה למלך פי"ח מה' שבת ה"א ובהגהות מ"ל שם תמה ע"ד הח"צ בתשובות סי' פ"ו דכ' דבתולש שער א' במיר או מוציא פחות מכשיעור בשבת אין בו איסור תורה כלל. דטעמא דחזי לאצטרופי לחוד לא סגי. ונעלם מעיני הגאון בעל חכם צבי דברי רש"י כאן. ודברי הגהות אשרי בפ' כלל גדול ובר"פ המוציא יין. ועי' פני יהושע כאן. ועי' שו"ת חות יאיר סי' עו באמצע התשובה שכ' מ"מ לא אסרינן ללכת פחות מתחום בשבת. וכן למה שרי להוציא פחות מד' אמות הרי ח"ש אסור מה"ת. והנה רצה לחדש דבתחומין כיון דשיעור נזכר בתורה וכן טלטול ד' אמות דילפינן (עירובין מ"ח א') דכ' שבו איש תחתיו כתחתיו או אלפים אמה ממגרשי הערים או ג' פרסאות ממחנה ישראל. וכל היכא דמפורש בתורה השיעור אין כח ביד חכמים לאסור. כמו שמבואר בטורי זהב יו"ד סי' קי"ז ובטו"ז או"ח סי' תקפ"ו ע"ש. ובאמת אין דבריו ברורים דברי כאן לא נאנו מטעם גזירת חז"ל דברי צ"י ח"ש אסור מה"ת והארכתי בדבריו במ"א. ועי' שו"ת נ"ב או"ח סי' עג מה שהתעורר בסוגיין: ודע דדברי הגהות אשרי כאן בסוגיין תמוהין. דכ' לענין הוצאה בזה"ל ודוקא כגרוגרת אבל פחות אין בו חיוב אבל מ"מ אסור מה"ת כדמשמע פ' בתרא דיומא עכ"ל. והנה לשונו תמוה דכל כדמשמע פ"ב דיומא ובאמת הדבר מבואר שם בפי'. וביותר תמוהים דברי הג"א ר"פ המוציא דכ' על הך דכל השיעורין אינם רק למלקיות בזה"ל כל השיעורין לחיוב חטאת. אבל לאיסור אפי' כל שהוא כדאמרינן שבת פ' כלל גדול וכי מותר לאפות פחות מכשיעור עכ"ל. ולכאורה הרי כבר כ' כן למעלה. ומ"ש הכפיל דבריו. ועוד שמה הביא ראיה מס' בתרא דיומא ומ"ט עי' כ' ראיה אחרת. ומ"ט עזב בפעם ראשונה ראיה מש"ס מפורש לענין שבת. דג"כ אסור לאפות פחות מכשיעור וצ"ע:

דף עו ע"א גמ' ריש לקיש אמר חייב אכילה ע"י הדחק שמה אכילה. נ"ב עי' בהגהות מהרי"ב שהעתיק דברי מרן הכ"מ. הגירסא ר' הושעיא אמר חייב. דלפי גירסתנו מ"ט פסק הרמב"ם דחייב. הרי ר"י ור"ל הלכה כר' יוחנן. אבל ר' הושעיא ור' יוחנן הלכה כר' הושעיא עכ"ל הכ"מ. ועי' ס' יד מלאכי פי' פקע"ז שרמז לעיין בדברי מרן פי"ז מהל' קרבן פסח ה"ז. ובפ"א מהל' חגיגה ה"ד. ואולם שמעתי בשם הגאון החסיד מהר"א מווילנא שגיז אמתי לנגדית פסקו של הרמב"ם הא אם גרסינן בהו ר' לקיש. כמו שהוא לפנינו.

והנה בדברי ר' דימי נזכר כשוליא הבן פי פרה לגמל. ר' יוחנן אמר חייב. באורתא אמר ר' יוחנן הכי. לצפרא הדר בי'. ובש"ק בש"ס אנא כי אתא רבין אמר דפליגי בשוליא עלה פי פרה לפרה. ואיפכא אתמר ר"י א' פטור. ור"ל אמר חייב. ורק בזה פליג על ר' דימי. אבל בזה דאמר ר' דימי דר' יוחנן הדר בצפרא לא פליג רבין. ושודה לספיריי של דימי. דר' יוחנן הדר מדבריו בצפרא. וא"כ לשיטתו דר"י אמר פטור. ולצפרא הדר ואמר חייב. ומפ"ז פסק שפיר הרמב"ם דחייב. דהרי ר' יוחנן חזר א"כ מדבריו וזה אמת [ובאמת הם דברי המרכבת המשנה]:

דף עז ע"ב גמ' כל מה שברא הקב"ה לא ברא דבר אחד לבטלה. כ"כ עי' ירושלמי ברכות פ' הרואה. אניכו שאל לר' נהוראי מפני מה ברא הקב"ה שקצים ורמשים בעולמו א"ל עוד יש בהן צורך זבוב לנרעה שפשפ לנוקתא. ועי' מדרש רבה פ' אחרי ומדרש קהלת פסקא ויתרון ארץ בכל הוא. שכל הברואים אשר אתה רואה שהם יתרון בעולם כלם לצורך נבראו. ועי' רמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר המשנה מה שהאריך בכיונא בזה לפרש מאמר חז"ל אין להקב"ה בעולמו רק ד' אמות של הלכה:

דף פ ע"ב גמ' והא"ת מאי אנדיפא אפותא וכי הא דהאי בר גליל וכו' ונפיק ערעותא מיתתי' באנדיפו. ג"כ רהי' זו אינה מובן ומשיכא משמע מכאן דאנדיפי היינו אפותא. ונ"ל דידוע היה דבימי ר' יוחנן ור"ל היה נכס ספרא דאגדתא נכתבים בספר. עי' (גיטין ס' ע"א) וכך עובדא דבר גלילאי דנפיק ערעותא מיתתי' באנדיפי. נאמר בספרי דאגדתא' ויביא הש"ס בפיר ראיה דאנדיפי היינו אפותא דהרי באגדה זו כשמתו ג"כ בלשון אנדיפי על פדחת וזה אמת. וכן מצאתי ג"כ בבראשית רבה פע"ג את נאמן לבן בטהרות ר"ל אמר מנסון ביבין כמא דאת אמרת ונאור הכי ובינא דקיסרי. וכן דנאור שיני וכיכי דקיסר הוא אגלע בש"ס (חולין נ"ט ע"ב) בעובדא דריב"ח וקיסר. הרי דאגדה זו היתה מפורסמת וידוע עד שהביאו ראיה במדרש מספרי אגדה לכשתמשות הלשון:

דף פא ע"ב רש"י ד"ה בזוהם לא מעשה שבתורה דכי והתעלמת וכו' וה"נ טלטול דרבנן. כ"כ דברי רש"י תמוהים מאד דהרי בש"ס (ברכות י"ט ע"ב) מוקמינן בלאו דלא תסור ומתחלה רצה הש"ס לסבית רהי' מהך דוהתעלמת. וקאמר הש"ס שאני ממון דאתיהיב למחילה. וא"כ איך כ' רש"י דהך דדוחה ל"ת מוקמינן בזקן ואינו לפי כבודו. ועוד דרש"י מסיים וה"נ טלטול דרבנן הוא. הרי והתעלמת הוא דאורייתא. ועי' מהרש"א (מגילה ג' ע"ב) דהתעורר בזה ע"ד רש"י שכן כעין דברי רש"י כאן ועי' בהגהותי שם: תוס' ד"ה וכניתו ע"ג יהודות כאי מחייב מכות מרדות מדרבנן. כ"כ ברש"י שלפנינו אינו מבואר דחייב מכות מרדות. רק דרש"י כ' דלאו דוקא אלא אסור. אולם מהרא"ה דמביא רש"י מכך דמחייב משום נשג"ז. מוכח שפיר דלאו מכות מרדות כמו הכא. עי' רמב"ם פכ"א מהל' איסורי ביאה ה"ב. וז"ל לא אסרה רק דרך תאוה. אבל דרך זנות מכין אותו מכת מרדות מדברי סופרים ע"ש. ודע כי דברי רבינו הס' א"כ סותרים לדבריו בס' המצות ל"ת נ"ג שכתב ובשהתאמת על אדם שבעל בת אל נכר בעדים והתראה לוקה מן התורה עכ"ל וצ"ע:

דף פג ע"ב רש"י ד"ה דרבנן דכל הנהו היקשות דדברי קבלה ניינהו. כ"כ בספרי תורת נביאים הראיתי דברוב מקומות דברי קבלה כדברי תורה דמיא. והרבה עיקרי תורה נלמדים רק מדברי קבלה כמו דפרועי ראש בשמשו במקדש. וכן ערל וכן נכר מחלי עבודה. ועי' רמב"ם פ"ו מהל' ביאת מקדש ערל שעבד לוקה כזר. ולא נלמד רק מדברי קבלה מקרא דיחזקאל (סנהדרין כב:) ועי' רדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' פ"ו שהתעורר בזה. ואולם דברי רש"י כאן נכונים ע"פ דברי התוס' (סנהדרין י"ב ע"א) על הך דאמרו שם דחזקיה מלך יהודה עבר שנה מפני הטומאה. וכ' התוס' היינו טומאת ע"ז הע"ג דטומאת ע"ז אינו רק מדבריהם. וצ"ל דרק בימי חזקיה גזרו ע"ז ודברי ישעי' נמקרא דהוא כמו דוה היינו בימיו נגזר. וכן היה מקובל אצלם; **דף פו ע"א** תוס' ד"ה מנין לפולטת והע"ג דאותה שעה כו'. ג"כ כוונת התוס' דברי קי"ל (הוריות י' ע"א) דזב ומצורע לפני הדבור אין מטמאין לאחר הדבור ע"כ עד"ה ישראל קדושים ובלא"ה היו טובלים. ג"כ כוונת התוס' דהרי עדיין לא ניתנה תורה אז ונראה בזה ענין סברא ודבר שתלוי במדות ובהנהגות אדם ישר ואף אי לא ניתנה תורה התנהגו ככה: ע"ב גמ' או דלמא ישראל דדחיגי נמטת תביל טפייהו. כ"כ הע"ג דישראל קודם קבלת התורה עדיין לא היה עליהם עול מצות וספרינן ג' ימים קודם משום פולטת ש"ז. ועי"כ משום דאכלו שקצים ורמשים תבול גופייהו. וצ"ל דישראל היה עליהם מצות בני נח וגיד הנשה ומעשר וגם מצות שבת וכבוד אב ודינין במרה אפקוד עי' (סנהדרין נ"ו ע"ב. ולקמן פ"ז ע"ב) ורמב"ם פ"ט מהל' מלכים ה"א דבימי עמרם נצטוו ישראל עוד במצות יתירות: רש"י ד"ה בי שמשי ליליא שבת קרי בי שמשי בכל דוכתי. כ"כ עי' רש"י (תענית כ"ה א') דכל היכא דתני בי שמשי היינו ערב שבת וכבר רמז מהרי"ב שם על סתירת דברי רש"י שם מכאן (כתובות ק"ג א') עיי"ש ועיין רש"י (יומא ס"ג ע"ב) דמפרש ג"כ רש"י דבי שמשי היינו מבך כל ליל שבת ועי' רש"י לקמן קיג ע"ב ד"ה ומהדר ליה בקידושא דבי שמשי:

דף פז ע"א רש"י ד"ה בן נכר שומר שנתגברו מעשיו לאביו שבשמים. כ"כ כן באר התרגום שם כל ישראל דאשתמיד ועי' (רמב"ם ספר המצות ל"ת קכ"ח) דסביא דברי התרגום וכן הוא במכלתא שם: תוס' ד"ה ומה ישראל וא"ת מאי קאמר דהוסיף מדעתו דאורייתא הוא וניתן לידרש. כ"כ והע"ג דקל וחומר בכלל י"ג מדות שהתורה נדרשת בסיני ועדיין לא ניתנה התורה אז דק"ו שלנו היתה עוד ע"י אמירת השי"ת אל הגשו אל אשה. אולם האמת ק"ו הוא ענין שוכת בסיקש השכל ודרכי הגיון. וק"ו אדם דן מעצמו וא"צ שיקבל זאת מרבו. וא"כ אף טרם שנמסר בסיני היו יכולים לדרוש בק"ו ודמיא לדברי תורה דכל דבר אשר שוכת בסברא הוי דין תורה כמו דפריך הש"ס (כתובות כ"ב א') הא למה לי קרא סברא הוא. ולדידי קשה עוד לשיטת הש"ס פ"ק דביצה. דהילולי שנא' שובו לכם לאהליכם היו אסורים בתשמיש דדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. וא"כ אם בעל כעמם. א"כ איך אמרו עשה משה מדעתו. הרי טרם שנאמר שובו לכם לאהליכם היה אסור מגד מצות ה' וצע"ג: תוס' ד"ה ואתה פה עמוד עמדי דמשמע במדרש שלא ידעו זמן גדול שפירש ממנה. כ"כ דברי המדרש הללו לא נמצא לא בתנחומא שלפנינו ולא ברבה. אכן בילקוט סוף בהעלותך שוכח כל הענין בשם מדרש ילמדנו. ומכאן ראי' במדרש ילמדנו היינו תנחומא שלפני קדמונינו. היא מרובה בכמות מכפי אשר לפנינו בתנחומא:

דף פט ע"ב גמ' דל עברים דלא ענשת עלייהו. כ"כ עי' ירושלמי פ"ז דבכורים. ועי' ג"כ רש"י (תענית ה' ע"ב) ד"ה ימיו של שאול הרמתי. ועי' מדרש כ"ר ר"פ חיי שרה. ודברי הרא"מ ומהרש"א שהבינו שם. ונת' ת"ג סי' מ"ש שנסתפק בזה לומר דאינה רק דברי אגדה ואין למדין סימנה. ועי' דברי הרמב"ם פי' המשנה פ' ד' דסנהדרין ד' מיתות על המשנה שבא על הזכר אחר שהאריך מענין עריות כ' מפי השמועה למדנו שאין הקב"ה מעניש את החייב כרת רק אחר עשרים שנה. ע"ש הרי שמקשה רבינו ענין זה ליחד נאמן באורחא:

דף צ ע"א משנה אף השוליא מטמאי' ע"ז כל שהוא שנא' לא ידבק בידך מאומה. ג"כ עי' רמב"ן בהשגות לס' המצות סוף מל"ת קנ"ד ה"ש לענין מטמאי ע"ז דאינה בכלל לא ידבק ומה שפי' סוגיא דהכא: ע"ב גמ' אי מיית קטן מספד ספיד ליה. כ"כ עי' (יבמות קכ"א ע"ב) ודלמא קמנא בעלמא שכיב והם קי על במה ע"ש. הרי דדרכם של תינוקות להספיד התנבים: רש"י ד"ה אי הכי ואי משום דאין בו היסור אבר מן החי דהיינו עשון שחיטה. כ"כ דברי רש"י תמוהים דהרי לב"ד אין שחיטה לעוף מן התורה. בכל זאת מודה דאבר מן החי נוהג בו. ומ"ש מתגב דהע"פ דאינו טעון שחיטה נימא דעכ"פ נוהג בו איסור אבר מן החי. וצ"ל דהש פכ"פ נחירה בעי כמ"ש רש"י (חולין כ"ט ע"א) דאין כשר בעוף לב"ד א"ם לעוף מה"ת. רק נחירה בסימנים דכתיב ושפך. ואמרינן נחירתן זו היא שחיטתן וכל שנתקן אבר טרם שנעשה בו מעשה נחירה בסימנים. עכ"פ הוי אמ"ה. משא"כ חגבים דא"צ אפילו נחירה והרמב"ם ס"א מה' שחיטה נפקא מדכתיב אוסף התסיל. משמע באסיפה בעלמא והו"ל שום מעשה לסילוק החיות פשיטא דליכא כאן איסור אמ"ה. ועי' טו"ז יו"ד סי' י"ג ס"ק ג':

דף צא ע"א גמ' כל שהוא לאפוקי כגרוגרת ולעולם עד דאיכא כזית. כ"כ עי' מ"ש מרן הכ"מ פ"א מהל' חמץ ה"ז לענין מ"ש הרמב"ם דכל שהוא חמץ אסור מה"ת ואינו חייב כרת רק בשיעור והאוכל פחות מכזית מכין אותו מכות מרדות. וכ' מרן דעל כל שהוא אפי' מכות מרדות אינו. אבל פחות מכזית לוקה מכות מרדות עכ"פ. ובמתכ"ת נעלם ממנו סוגיא דאמרינן דגם כל שהוא משמע רק פחות מן גרוגרת. מרן לא התעורר גם לבסוף מסוגיין אף דהיה מוזר בעיניו לחלק בין כל שהוא לפחות מכשיעור. ועי' מ"ש הרב בעל תוס' יו"ט רים פ' בתרא דיומא ע"ד רש"י (יומא פ"ד ע"א) ד"ה הני שיעור כלומר מכשיעור:

דף צב ע"ב משנה באמת אמרו האשה שהוגרת בסינר בין מלפניה בין מלאחריה חייבת. כ"כ בגמרא סביאו ברייתא דכל באמת הלכה הוא. ובירושלמי אמרו כל באמת הלכה למשה מסיני. והא דבש"ס (ב"ק פ"ב ע"א) ובירושלמי פ"ד דמגילה תשנו אשה חוגרת בסינר להקנת עזרא. היינו שם מיירי מעיקר התקנה. וכאן מיירי לענין הוצאת שבת. ומפ"ז נקטה מתני' אשה החוגרת בסינר בה"א הידיעה. מפני שענין זה הוא הלכה מסיני קודם תקנת עזרא. ובאה המשנה דבאשה כזו אשר חוגרת בסינר כאן שדרכה להיות חוגר. מקרי הוצאה דרך המוציאין. ועי' רמב"ם פי"ח מהל' שבת ה' י"ג דכ' איש החוגר בסינר משום דלא מיירי כאן מהיוב על האשה החוגרת סינר כי לענין זה ייחד רבינו מדור בפ"ע במקומו שכ"ד מהל' אישות הי"ג. אכן כאן בא להשמיענו דין הוצאה בשבת. נקט הא"ש החגור בסינר. ומה מאד תמוהים לי דברי הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה דהושב כל ענינים אשר מוזכרים בש"ס הל"מ. ובתוכם גם כך דאשה חוגרת בסינר. ובאמת הך דחוגרת בסינר אינה רק תקנת עזרא והל"מ לא היתה רק לענין שבת ולכל הספות היה לו להרמב"ם לומר אשה חוגרת בסינר חייבת. אבל מדסתים אשה חוגרת בסינר. משמע דכוונתו על עיקר התקנה דחגירת סינר. וזה אינה רק תקנה ולא הל"מ וצע"ג:

דף צד ע"א גמ' והכיש תלתא פרסי. כ"כ כבר התעוררו הקדמונים דלאו דוקא עי' (מגילה י"ד ב') מלמד שהלך לאורה ג' פרסאות ועי' (ברכות ל"ד ע"ב) באכן בורק שוג שהיה בר תלתי פרסי. ועי' (כתובות ס' ע"ב. סוכה כ"ב ע"א. יומא כ' ע"ב) נזכרו ג' פרסי וכל זה לאו דוקא:

דף צז ע"א גמ' א"ל כן מאמינים ובני מאמינים ואתה אין סופך להאמין. כ"כ הע"ג דאמרינן במדרש בשלח פכ"ג א"ר אבהו אע"פ שכ' כבר שהאמינו שנא' ויאמן העם. חזרו ולא האמינו שנא' אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך. כיון שבאו על הים חזרו והאמינו. וא"כ גם הם לא האמינו והכ"ז לבסוף האמינו. אבל למשה אתה אין סופך להאמין:

דף קד ע"א רש"י ד"ה סימנים של סדר משנות כגון אלו שבש"ס. כ"כ עי' רש"י (עירובין נ"ה ע"ב) ד"ה קבע לה מסורת לסימנין בין בהיבות המקרא בין בגירסא של משנה ע"ש. וכבר כ' הרמב"ם בספר המורה פ"ג לפליאי כי כל הדרשות בדרך אל תקרי המה רק דרך מליצות השיר והמה סימנים למען יהיו הדרשות האמורות בע"פ נסמכות לכתב ויהיו נשמרים בכח הזוכר ע"ש. ומדוע פרש רש"י כאן רק סימני המשנות ולא פי' כמו בעירובין שמה דבין במקרא בין במשנה יעשה סימנים: **דף קה ע"ב** גמ' המשבר כלי וכו'. כ"כ עי' רמב"ם פ"ב מהל' דיעות ה"ג כ' וכבר אמרו חז"ל כל הכועס כאילו עובד ע"ז ע"ש ולא נמצא כן בשום מקום וכאן לא אמרו רק השובר כלי בחמתו אבל סתמא לא. ושום מחבר לא התעורר בזה ע"ד הרמב"ם:

דף קח ע"א רש"י ד"ה מאי הם יבא אליהו ויאמר היתר ואיסור אין תלוי בו דלא בשמים היא. כ"כ עי' רש"י (עירובין מ"ה ע"א) ד"ה והרי בית דינו של שאול הרמתי קיים דמיירי דאיסור והיתר לא שייך רק לב"ד ולא לאורים ותומים ע"ש וגם כאן מתאלי שברו דהשי"ג לו דאליהו יורה לנו הדין אם כותבין תפילין על עור הדג או לא. ומקשה הש"ס שפיר דאיסור והיתר שייך לב"ד. והם הכריעו הדברים ע"פ הסברא או בקבלה. אבל בא אליהו אינו שויל בזה דלא בשמים היא. ומשני הש"ס דאין הכוונה דילמד אליהו לנו דינים. רק זאת ידוע נאו"ל. אם פסק זוהמא מיני'. כותבין ואם לאו אין כותבין. והספק להם מפני דלא ידעו טבע של הדג. בכגון זה יוכל אליהו לברר טבעו. ואמנם נדע מן זה לענין דינא ג"כ והארכתי בזה:

דף קיב ע"ב גמ' א"ר זירא אמר רבא בר זימנא אם ראשונים כמלאכים. כ"כ כבר כתבתי לעיל י"ב ע"ב בתוס' ד"ה ר' נתן דע"ש נפל כאן. וז"ל אמר ר' אבא בר זמינא א"ר זירא כמו שהוא בירושלמי שקלים ה"ב. וכבר התעורר בזה בעל סדר הדורות ערך ר' אבא בר' זמינא ע"ש:

דף קיג ע"ב גמ' דבור אסור הרהור מותר. כ"כ עי' שו"ת שאגת אריה סי' ג' דהקשה לשיטת הרמב"ם דפסק דכן גבי ק"ש וכן בתפלה קי"ל דאפילו לא הוציא בשפתיו יצא. משום דהרהור כדבור דמי. ואין פסק פכ"ד מהל' שבת כסוגיא דכאן דהרהור מותר ע"ש:

דף קיד ע"א גמ' אל תקברוני לא בכלים לבנים. כ"כ עי' ירושלמי פ"ט דכלאים ג"כ לא חוורין ולא אוכמין אין קמית ביני צדיקיא לא אבעית. ואין קמית בין רשעיא לא מבעית. ומשמע דגם הוטאים מוכנים לתחיה. ואולם בש"ס דילן שמא לא אזכה ואהי' כחתן בין האבלים. הרי שאין הזדונים מיועדים לתחי'. ובעיקר בזה הוא פלוגתא בין הרמב"ם להרמב"ן: ע"ב גמ' שבתון שבות למאי הלכתא לקיצת ירק. ג"כ עי' רמב"ם פכ"א מהל' שבת ה"א נאמר בתורה תשבות אפילו מדברים שאינם מלאכה חייב לשבות מהן. ועי' רמב"ן ר"פ קדושים כ' ג"כ תשבות הוא כלל על כל השבותין. ועי' רמב"ן פ' אמור לשון ת"כ פ' אחרי פ"ז ה"ט וז"ל אין לי אלא מלאכה שחייבין על מינה כרת. מלאכה שאין חייבין על מינה כרת מנין ת"ל שבתון שבות ע"ש. ולפי' דכל השבותין אסורין מה"ת רק התורה מסרה ענין שבותין לחכמים להקל בעת הצורך. עי' ס' שמות בארץ לגר"מ בן חביב רפ"ד דר"ה. וגם כאן הוא פלוגתא דהמורא' דחד סובר דשבתון שבות קאי על עשה ועל ל"ת. ואין לשבותין עיקר מה"ת לשיטתו. והשני סובר דשבתון קאי להסור שבותין ושאר עבודות הטרחות. ולפ"ז מצאתי טעם נכון להפלוגתא אשר ראיתי ה"ט בש"ס (שבת כ"ד ע"ב. פסחים פ"ג ע"ב) לענין אין שורפין קדשים ביו"ט דוקא רב אשי סובר יו"ט עשה ולא תעשה. אבל שאר חכמים תירצו תירוצים אחרים. ולכאורה טעמא בעי הרי מפורש בתורה עשה ול"ת. אבל לפי הנ"ל דהם ס"ל דשבת שבתון קאי על שבותין. ולא אייתר על עשה. ובשבותין איכא עשה כוללת שהתורה מסרתו לחכמים. ובמלאכות גמורות ליכא רק ל"ת גרידא. דעשה דתשביתו מורה על שבותין וכו':

דף קטו ע"א רש"י ד"ה טעונין גניזה ומדומה אני בנביאים אף דאמרו יונתן לא כתבו. כ"כ ועי' הג"מ פ"א מהל' תפילין כי"ש שסביא גירסת רש"י כאן אם אמרו יונתן ואונקלס לא כתבו ע"ש. ראיתו דאף תרגום אונקלוס לא היה נכתב רק בע"פ. וכן מפורש בירושלמי מגילה פ' הקורא תמא הד ספרא שבים תרגומא מגו ספרא. א"ל אסור לך דברים שבע"פ א"א רשאי לאומרם בכתב הרי דלא ניתן ליכתב התרגום ונדקו דברי רש"י כאן והטעם דבתרגום מבוארים הרבה עיקרי תורה המקובלים מסיני כמ"ש בספרי: **ע"ב** גמ' פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניות למעלה. כ"כ עי' שו"ת רש"ל סי' ע"ג ושו"ת נודע ביהודה מהדו"ק חיו"ד סי' ע"ד מה שהאריכו בפי' דהאי סוגיא:

דף קטז ע"א גמ' עתידה פרשה זו שתעקר מכאן ותכתב במקומה. כ"כ אע"פ דאמרינן בירושלמי דחמשה חומשי תורה אין בטלות לעולם. והנה גם כאן לא יתבטלו אלא אות אחד מן התורה. רק דיהיה נשתנה הסדר לעתיד. ואולם אם דרשינן סמוכין בכל התורה כולה. א"כ אם ישתנה הסדר. יכולים להשתנות למודים חדשים. עיי' שינוי הסדר והסמיכות וצ"ע: **ע"ב** גמ' י"ד שחל בשבת מפסיקין את הפסח עד החום. כ"כ עי' שו"ת שאגת אריה הל' שבת סי' ל"ט מה שהאריך בסוגיין:

דף קיח ע"ב גמ' אפילו עובד ע"ז כאנוש מוחלין לו שנא' אשרי אנוש. כ"כ מכאן הוציא הרמב"ם ז"ל דבריו פ"א מהל' ע"ז ריש ה"א שכ' בזה"ל בימי אנוש טעו בני אדם טעות גדול וכו'. ואנוש עצמו מן הטועים הוה ע"ש. וכאן אמרינן ג"כ אפי' עובד ע"ז כאנוש: גמ' תיתי לי דלא סגינא ד' אמות בגילוי הראש. כ"כ עי' תשובות רש"ל סי' ע"ב דהלה לאוכיח מקדאמר תיתי לי משמע דאינו רק מדת חסידות. ועי' טו"ז או"ח סי' ח' מה שדחה דברי רש"ל בזה: תוס' ד"ה אילו כו' לא ידע ר"י מה איסור יש בזה העולה לדוכן. כ"כ עי' דרכי משה או"ח רסי' קכ"ח דהקשה הרי בספי' אמרינן פ"ב דכתובות דהוא איסור עשה. ועי' ע"ש הרב בעל מגן אברהם רסי' קכ"ח לתרץ דברי התוס' ועי' הפלאה פ"ב דכתובות:

דף קיט ע"א גמ' אבכה בי מרגניתא דכוני עיליתא דדינרי. כ"כ עי' שאילתות דר' אחאי גאון פ' בראשית מובא שם תוספת בזה"ל ואלא סודרא חזי ההוא נכרי לסודריה ואזל ותנק נפשי' ע"ש: **ע"ב** גמ' כל המתפלל בע"ש שני מלאכי השרת מלווין אותו. כ"כ עי' רמב"ם סוף הל' תפילין שפי' ענין המלאכים המלווין לאדם היינו המצות אשר סובבים אותו ע"ש:

דף קכד ע"א רש"י ד"ה משום לאפוקי דלא סמכינן אניסא. כ"כ כן מבואר בירושלמי פ"ק דיומא אל המשנה דמתקנין לו כהן אחר שמא יארע קרי ומקשה שם והרי מן הנסים שנעשו במקדש. שלא אירע קרי לכה"ג. ומשום אין סומכין על הנס. ועי' ירושלמי פ"ו דשקלים על של סים שתנין לחם הפנים שלא ירקיה וכו'. אר"י בן לוי אין מזכירין מעשה נסים. ועי' ג"כ (פסחים ס"ד ב') נגעלו תנן או ננעלו תנן. ועי' צל"ח שם ועי' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ל"ח וסי' ל"ו דנעלם ממנו דברי רש"י הללו:

דף קכז ע"ב גמ' ת"ר הדן חבירו לכף זכות ומעשה באחד שירד מגליל העליון. כ"כ עי' שאילתות דרב אחאי פ' שמות סי' מ' שם תמצא הגירסא מעשה בר' עקיבא בן יוסף שהיה יושב אצל ר"א בן הורקנוס. ועפ"ז יתכן הגירסא כאן בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה כי מצינו דבן הי' לו לר' אליעזר הגדול והורקנוס שמו. עי' (סנהדרין ס"ח ע"א) ובירושלמי שבת פ"ב במה מדליקין. ועי' עוד בשאילתות שם כמה שנויים מסוגיית הש"ס כאן ועי' שמה הגהות הרב בעל שאילת שלום:

דף קלג ע"א גמ' והי היכא אחר ליעבד אחר. כ"כ עי' מרן ב"י טוא"ח סי' י"א דדחה דעת רבינו ירוחם דכ' בזמנינו שאין לנו תכלת אין לבן סוטר רק של מינו. ואם אין לו מינו שוב גם בזה הותרה כלאים בציצית. ומרן דחה דבריו כיון דאפשר במינו אע"ג דאין לו זה מקרי אפשר לקיים שניהם. וכוונתו דאי אפשר לקיים שניהם מקרי דוקא היכא דמחמת איסור אי אפשר לקיים שניהם. אבל אם אינו אפשר לקיים שניהם רק מפני שאר מניעה של פרט אחד. בכה"ג לא ניתן האיסור לדחות. ועי' בשו"ת שאגת ארי' סי' ל"ג דכ' בעצמו סברא זאת. ולא התעורר דכבר הקדימו בזה מרן הבית יוסף. ואולם הגאון הנ"ל הקשה מסוגיין. דמקשה ואי היכא אחר ליעבד אחר. ומשני דליכא אחר. הרי אע"ג דאילו היה כאן אחר היה אפשר לקיים שניהם. מ"מ כיון דמקרה קרה דליכא אחר. ניתן האיסור לדחות ע"ש שהניח בצ"ע. ועי' שו"ת בית אפרים חאו"ח סי' ג' דהקשה קוש' זו על מרן הב"י בשם גדול אחד ליישב קוש' בענינים שונים ע"ש: **ע"ב** גמ' המל חוזר בין על ציצין המעכבין. כ"כ עי' שו"ת שאגת ארי' סי' נ"א מה שהאריך בענין זה:

דף קלה ע"א גמ' דורות הראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמונה. כ"כ עי' שו"ת נו"ב מהדו"ת חיו"ד ס"י בתשובותיו להגאון מהר"י ברלין. ועי' שאילתות פ' לך סי' ט'. ודע אל דכ' הרמב"ם פ"א מהל' אבל ה"א דשבעת האבילות אינו רק תקנת משה. והא דמצינו בתורה ויעש לאביו אבל שבעת ימים ניתנה תורה ונתחדשה הלכה. אע"ג דעיקר דבריו הוא מן ירושלמי פ"ק דמו"ק. אכן שם בירושלמי נאמר בלשון אין למדין דבר קודם מתן תורה. אבל הלשון ניתנה תורה ונתחדשה הלכה הוציא מכאן:

דף קלו ע"א גמ' מולין אותו ממ"נ ואם לאו מחתך בבשר הוא. כ"כ שמעתי להקשות דהרי הר"ן הקשה ע"ט מלין בשבת יתום שמא יעביר את האיזמל ד"א ברה"ר כמו בשופר ולולב דהעמידו דבריהם במקום כרת. ותי' הר"ן דוקא התם משום דלא בקיעין בקביעא דירחא. משא"כ שבת בראשית הוא ודאי. וכאן דאין מלין רק מספק שוב ניחוש שמא יעביר וכו' ובחי' האריכתי:

דף קלז ע"ב משנה מל ולא פרע כאילו לא מל. כ"כ ע' נימוקי יוסף פ"ב דהקשה בשם הרנב"ר לפי זה איך אמרי' במילה בצרעת אתי עשה ודחי ל"ת. הרי לא הוי בעידנא דמיד במתך את הערלה עבר על ל"ת דהשמר בנגע הצרעת. ומ"מ דמילה אינו מקיים רק עד אחר שפרע. ותי' דהתחלת המצוה מיקרי ג"כ מצוה והוי שפיר בעידנא. אע"ג דעדיין לא גמר. ועי' טורי אבן בחי' לר"ה חגיגה ובשו"ת נו"ב מהדו"ת חיו"ד ס"י. ודע אע"פ דעקר מצות פריעה לא נפקא לן (יבמות ע"א ע"ב) רק מקרא דשוב מול את ישראל שנית. בכ"ז כ' התוס' דנ"ל דעד יהושע היה מצות פריעה מסור בע"פ ואתא יהושע והסמכוהו אקרא דאל"כ יוקשה הרי אין נביא רשאי לחדש דבר ע"ש בתוס':

דף קמ ע"ב משנה גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי. כ"כ דברי רש"י דפי' שלא ידרסנו הרעי קשה להולמו. ובפרט כי דברי הירושלמי כאן שנאמר שם מפני מה שהפטם מותיר. הרעי אוכל אינו מובן כלל. ושמעתי ענין אמיתי בשם גדול אחד. דהנה מצינו בקרא (מלכים א' ד' פסוק כ"ג) ועשרים בקר רעי. ופירש"י מן האחו ע"ש. א"כ יש לנו שני מינים שורים. מין שמפטמין אותם בבית. ונקרא שור פטם. ומין השני אשר רועים באחו נקרא שור רעי. ואמרה המשנה דגורפין מלפני הפטם. היינו לפני השורים אשר מפטמין אותם. דלפניהם צריכין להכין הכל באבוס. ומסלקין לצדדין מפני הרעי. היינו לפני שור רעי. שגי בסילוק לצדדין. ומפרש בירושלמי הטעם דמה שהפטם מותיר. הרעי אוכל. דשור הרעי מספיק עצמו במועט לאכול המותיר מן המאכל אשר הכינו לפני הפטם וזה אמת:

דף קמב ע"א גמ' והא מתקן. כ"כ אע"ג דבטומאה דרבנן כגון וולד הטומאה מטבילין ביו"ט ולא שייך אגלו מתקן (ביצה י"ז ע"א) והך דמעלין את המדומע אינו רק מדרבנן דמה"ת אי"ל לעלות כמ"ש התוס' פ"ק (דחולין ח' ע"ב). א"כ לית כאן משום מתקן כיון דמה"ת מותר. ועי' שו"ת שאגת ארי' סי' ג"ז בסופו דהתעורר בזה והביא מכאן ראי' לסברת הרשב"א דע"כ מותר בטומאה דרבנן. היינו שראוי להשתמש בו קודם הטבילה בחולין עכ"פ. אבל היכא דאינו ראוי כלל אפי' רק איסור דרבנן לבד הוא במוגע מקרי בכ"ז מתקן ע"ש:

דף קמה ע"ב גמ' תניא ר' יהודה אומר כ"ב שנה לא עבר איש ביהודה. כ"כ ע' בירושלמי פ"ד דתענית שמה הגירסא תני ר' יוסי נ"ב שנה לא נראה עוף בא"י. ושמה נאמר וכשחזרו כלם חזרו חוץ מן הדג הנקרא שיבוטא וכאן נאמר קולייס האספנין: גמ' קמטין ובעל זמורה. כ"כ הערוך והמוסף לא עמדו על הכוונה הנכונה מה הוא בעל זמורה. אכן ידוע בספרי הרומיים שסי' דרך השופטים עת הלכו בחוצות היו נושאים לפניהם חבל זמורה (ענפי אילן) והנושא זאת מכונה בלשון רומי ליקטאר. ובלה"ק בעל זמורה:

דף קמז ע"ב גמרא ר' אלעזר בן ערך אקלע להתם. כ"כ עי' מדרש קהלת פיסקא ברכת הטובה מסופר שמה הענין בפנים אחרים:

דף קנא ע"ב גמ' וזריתי פרש על פניכם אלו שעושים כל ימיהם כחגים. כ"כ מכאן הוציא הרמב"ם דבריו פ"ה מהל' דעות ה"א שכ' בזה"ל ועליהם מפורש בקבלה וזריתי פרש על פניכם אמרו חכמים אלו ב"א שאוכלים ושותים ועושים כל ימיהם כחגים עכ"ל. ומרן הכ"מ לא התעורר שם על המקור ועתה תראה כי דברי רבינו המה ש"ס מפורש כאן: שם תניא אמר רשב"א עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך. כ"כ ע' ערוך ערך כסן שמה אמנא מועתקים דברי רשב"א באריכות יותר. וז"ל תניא רשב"א אומר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך. ואם תנית צרכי היום ותשובותיו למחר. דיו ליום שני לעמוד בצרכיו ותשובותיו. ואיך יעמוד בשל אתמול. וכשם שהרעב לערב ודומה אכילתו לערב שני. אינו יכול לאכול אפי' אכילה של עת אחד עכ"ל ולא ידעתי המקור לסוף דבריו ומאין שאב בעל הערוך:

דף קנג ע"א גמ' לא רצו חכמים לגלותה דכ' כבוד אלהים הסתר דבר. כ"כ וכן מצינו (מנחות נ"ט ע"ב) אפי' לא קרא ק"ש רק שחרית וערבית קיים ודבר זה אסור לאמרה בפני עם הארץ ע"ש. ומזה למדו דכ' כבוד אלהים הסתר דבר. ופירש"י מותר להסתיר דבר תורה לכבוד שמים. ומזה למדו ג"כ הפוסקים שהשתמשו בלשון זה. ע' רש"י (חולין נ"ב א') נאבדה הריאה הבהמה כשירה ואין מפרסמין הדבר. וע' רש"י (תענית י"ג א') דאילי תשעה באב הותר בעשיית מלאכה ואין מפרסמין הדבר ע"ש. וע' רמ"א יו"ד סי' קכ"ד סי' כ"ד ורמ"א יו"ד ה' ריבית סי' ק"ם ס' ע"ו ובט"ז ובש"ך שם:

דף קנו ע"א גמ' כתוב אפינקסי' דזעירי כתוב אפינקסי' דלוי. כ"כ כבר הראיתי דנמצא עוד (מנחות ע' ע"א) תא אלפא בפינקסי'. והיי' כעין מגילת סתרים אשר מצינו דהיו כותבין הלכות לפני עצמם ומסתירין המגילות. ע' רש"י (לעיל ו' ע"ב): **ע"ב** גמ' לא שבקתי' גלויי רישי'. כ"כ אולם (נדרים ל' ע"ב) אמריך דקטנים לשום מגלו ע"ש. וע' מגן אברהם סי' ב' ס"ק ו' ואין דהתעורר בזה ע"ש:

צבי הירש חיות חופ"ק זאלקווא

חדושים והגהות למסכת שבת

מהרב הגאון החסיד מו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעל המחבר ספר מלא הרועים

דף ב תוס' ד"ה יציאות השבת. רצים שעשאוה פטורים. לא ידעתי מה שנים שעשאוה ראי שנים עשו ביחד עקירה והנחה זה לא נשמע ממשנתינו ואי שזה עקירה וזה הנחה כבר אמרו דבעי עקירה והנחה וי"ל הא דבעינן עקירה והנחה היינו דבעיקר מלאכת הוצאה צריך עקירה והנחה והר"א דמג"א אם אחד עשה עקירה וא' הנחה הרי נגמר המלאכה ע"י שניהם לר"א שנים שעשאוה פטורים:

[illegible]

בשבת אסור אי חלב מהותך משום דילמא כסתה וא"א להדליק כך בחול ולא משום טעמא דשמא יטה וי"ל ראכתי מוכח דמותר להשתמש לאורה דאל"כ הו"ל למינקט סתם פתילות ושמנים שאין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה וממילא ידעינן דאף מהותך וע"י תערובות אסור כיון שאין מדליקין בהן בשבת: תד"ה שמחת כו' וריח אין בהם משום מעילה. נ"ב ומיהו בש"ס דילן חולק על הירושלמי דבפסחים כ"ו א' קאמר מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא ועיי"ש בתד"ה מעילה: ע"ב תד"ה מצוה כו' דאמר לקמן הצר. נ"ב עי' ברש"י שפי' שיש לבית ב' פתחים פתוחים לחצר ולק"מ: תד"ה ובשעת כו' דהיינו כו'. נ"ב עי' תוס' לקמן דף מ"ה א' שכ' בהיפך דשעת הסכנה דהכא שגזרו על מצות חנוכה ומיושב קושית התוס' דהכא:

דף כב רש"י ד"ה אכחושי דמיחזי כמאן דשקיל. נ"ב צ"ע דסמנ"פ אם נשאר שיעור הדלקה הא אפילו לכתחלה מותר לכבותו ואי לא נשאר שיעור הדלקה ע"י הכחשה מ"מ דשמואל דשרי ואפשר דס"ל לשמואל כיון דאינו מכוון לכבותה ולהכחישה אף שממילא נכחש ע"י זה לא גרע מכבתה מאליה דאינו זקוק לה ובזה י"ל דרב ושמואל לשיטתייהו דרב לשיטתי' דס"ל דאין הלכה כר"ש בדבר שאינו מתכוין ולכך אוסר כאן אף שאינו מכוין לכבותה ושמואל לשיטתי' דס"ל דשא"מ שרי ולכך שרי הכא וצ"ל דלא הוי פסיק רישי' דאפשר שלא יכחישנו או דס"ל דפסיק רישי' דלא ניחא ליה שרי כדעת הערוך שהביא התוס' לקמן ובכתובות פ"ק איברא דלפי שכתבנו צ"ל דמיירי שע"י הכחשה ישאר שיעור הדלקה וזה דוחק לומר שרב לא אסר רק בשיעור מצומצם כי האי שע"י הדלקה לא ישאר שיעור. ועוד דבסמוך קאמר מאי בינייהו הו"ל לומר א"ב היכא דישאר שיעור אף אחר הכחשה שיש שמן רב יותר משיעורו דבכה"ג ביזוי איכא הכחשה ליכא ולולא דברי רש"י הקדושים הו' נראה פי' אכחושי שבשעת מעשה שמדליק הנר זה מנר זה אזי אין הנר שמדליקין ממנו דולק יפה מחמת שזה סותמו ועומד בפניו ושמואל ס"ל כיון דאינו מכוון שרי ורב לשיטתי' דס"ל דשא"מ אסור וכנ"ל ואפשר לפרש ברש"י נ"כ כן ודו"ק: תד"ה סוכה כו' אפילו נפלו ואפילו בח"ח. נ"ב עי' רש"א ועי' טו"ז או"ח סי' כ"א ס"ק א' שלא פי' כן: בא"ד ועוד בפ' כירה משמע בהדיא כו'. נ"ב והיינו מדהוכיח דר"ש אית לי' הוקצה למצוה מתוך ושוין בסוכת החג שאסורה אלמא דר"ש אית לי' מוקצה ומאי ראי' דילמא איסורו מן התורה מקרא דחג לה' ולא משום מוקצה וי"ל דהא קאמר התם בתחלת הברייתא אין נוטלים עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ור"ש מתיר ופריך בגמ' ור"ש מתיר הא סתר אהלא ומשני בסוכה נפלת א"כ הא דתני בתר הכי ושוין בסוכת החג ע"כ בנפלה דאל"כ מאי איריא סוכת החג אפילו סוכת דעלמא נמי אסור לר"ש משום סתירת אוהל וע"כ דקס"ל דסוכת החג אף נפלה אסור וא"כ לא קשה קושיות התוס' דבנפלה באמת אינו אסור מן התורה וכמ"ש התוס' בביצה שם בשם ר"י וי"ל דלשיטת התוס' דהכא ס"ל דאפילו בנפלו אסור מדאורייתא ולא משום מוקצה:

דף כג תד"ה ש"מ כו' וא"כ מותר להדליק מנר לנר. נ"ב לפי' הב' שכ' התוס' לעיל כ"ב ד"ה מאי הוי עלה מותר להדליק אפי' קינסא אך עיקר דבריהם לאסור אף מנר לנר כיון שנהגו העולם להחמיר:

דף כד תד"ה שאלמלא כו' ותי' ר"ת דנביא דהכא. נ"ב לכאורה קשה דהו"ל לומר מי דמי התם כתובים ביו"ם ליכא כלל וי"ל כיון דעכ"פ הפטרה איכא ביו"ם: ע"ב גמ' היא ולא מכשירין. נ"ב ע' ביצה כ"ח ב' דס"ל לרבא הלכה כר"י רק דאין מורין כן. וצ"ל דהא דאמר ולא מכשירין ר"ל ולא מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ם וקצ"ר בלשונו ועי' רש"י פסחים ס"ג ב' שכ' באמת כן: רש"י ד"ה עולת חול שלא הוקטרו מבע"י. נ"ב דאם משלה בהן האור מבע"י נעשו כלחמו של מזבח עי' ספ"ק דף כ' ע"א ברש"י ובתוס' שם:

דף כה תד"ה כך כו' הא תנן בתמורה. נ"ב פי' דחשיב שם ערלה וכה"ג ותרומה טמאה בהדי הנשרפין ומאמר את שדרכו לישרף ישרף את שדרכו ליקבר יקבר כגון משקין ואי ס"ד דשרי לאתהנויי מיניה אמאי יקבר ועפי"ז יסגופיה דמשנה שם דתני מדליקין בשמן תרומה שנטמאה [ע"ש] בפי' הרמב"ם ל"ק די"ל דשמן ראוי לשריפה לכך שרי לאתהנויי מיניה אבל אם נאמר דגם יין ראוי לזלף א"כ לא משכחת משקה תרומה ראוי לקבורה דשמן חזו להדלקה ויין לזלף ועי' תוס' פסחים ר"כ ב' ד"ה ראוי לזלף: ע"ב רש"י ד"ה ואין לה פריון כו' שנפרת כגון שה תם. נ"ב ע' רש"י יבמות ע"ג ב' שפי' יש קודש שנפדה עד שלא קידש בכלי:

דף כו רש"י ד"ה מן הפרי כו' ועטרן. נ"ב קשה דהא עטרן יוצא מן העץ כמ"ש התוס' בד"ה ר' ישמעאל וכן צרי הוא מעצי הקטף וא"כ גם לר' ישמעאל אין מדליקין בהן ומה הוסיף ריב"ב: תד"ה רבי ישמעאל כו' והכא משמע כל היוצא מן העץ. נ"ב וי"ל דאין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהם חוץ וכ"ש כאן דלא תני חוץ ועי' תוס' ריש פרקין ד"ה בעטרניתא: ד"ה איכא בינייהו כו' סבר לגמרי כר' ברונא. נ"ב אך קשה דלשיטת התוס' י"ל דקרבי דגים א"ב דסומכוס קאמר כל היוצא מן הבשר א"כ קרבי דגים נ"כ בכלל ולריב"נ לא פסול אלא הנך דמתניתין וקרבי דגים לא אימני בהדייהו וי"ל דהוה דוחק לפרש כן מדאמר ריב"נ ומדליקין בשמן דגים דהיינו היוצא מעיני של דג משמע דס"ל דקרבי דגים אסור ועי' בתוס' בדבור שאח"ז ודו"ק: ע"ב בגמ' לא אתי בק"ו. נ"ב דאיכא למיפרך מה לש"ו דחזי אפי' לעשירים דחזי לאיצטרופי כמ"ש התוס' בסוף ד"ה השתא וכן לתי' הר"י בתוס' שם א"ש דש"ו לארוג אלף על אלף ודאי דחזי לעשירים ונע"ג לא חזו לעשירים ולפי' הרשב"א קשה למה הוצרך לומר אלא נע"ג בפשיטות הו"ל לומר נע"ג לא חזו לעשירים וש"ו אף לעשירים אבל לפר"י א"ש דקשה דהיכי יליף נע"ג דילמא ש"ו מיירי בלארוג אלף על אלף לו"א דנע"ג כיון דחזי לעשירים והוא נ"כ בגד אוי עדיף מש"ו אלף על אלף לכך אתא בק"ו אבל נע"ג דל"ח לעשירים לא אתיא בק"ו מש"ו די"ל דש"ו מיירי ביש בו לארוג אלף על אלף ואי תיקשי לך הא במשנה קאמר בפי"א בנגעים כמה יהא בפקיע ויטמא כדי לארוג נע"ג וא"כ גם נע"ג בגד ק"ו מש"ו נע"ג לו"א טעמא דכתבי קרא נע"ג מטמא או אמרינן דש"ו נ"כ כדי לארוג נע"ג הא לא כתבי קרא הו"א דש"ו היינו כדי לארוג הרבה וא"כ לא הוי אתי נע"ג בק"ו וז"ש הא לא כתבי' קרא לא אתי בק"ו וא"ש מה שהקשה בפ"י על אריכות הלשון דטעמא דכתבי' כו' ודו"ק: תד"ה אתי בק"ו כו' מפרש הרב פורת. נ"ב לכאורה יש להוכיח דלא כהרב פורת דקשה למה לי ש"ו לילף בק"ו מה נע"ג דל"ח לעשירים כ"ש ש"ו דחזי אף לעשירים דחזי לאיצטרופי כמ"ש התוס' לעיל אך י"ל דאי לא הוה כתוב ש"ו הוה מוקמינן והבגד לשלשה על שלשה אבל השתא דכ' ש"ו לא איצטריך לשלשה על שלשה דאתי בק"ו מש"ו אבל להרב פורת דשלשה על שלשה א"צ ריבוי כלל ק' כנ"ל למה לי ש"ו. וי"ל דאי לא כתוב הוה מוקמינן והבגד לש"ו ולא ידעינן נע"ג או די"ל דאף דנע"ג לא נפיק מש"ו משום דל"ח לעשירים ואעפ"כ גם ש"ו לא נפיק מנע"ג דחסר עדיין אריגה והרבה מלאכות:

דף כז ע"ב תד"ה ר"פ כו' שתי' תלמידו. נ"ב צ"ע דבאמת גם רנב"י תלמידו דרבא כמ"ש בספרי כנוס סופרים: תד"ה אונן כו' אלמא לא מינכר בפשתן. נ"ב ועי' תוס' סוכה די"ב ב' ד"ה באינצי שכ' לחד לישנא דהך דר"א בצמר היתה עי"ש:

דף כח רש"י ד"ה הכי נמי כו' ולענין טומאה נמי. נ"ב ר"ל אם היא אוהל על המת לא תטמא וכן הא דבעי ר"א עור בהמה טמאה ר"ל ג"כ כשהעור הוא אוהל אם הוא טמא: תד"ה ריבה כו' דהא בשמעתין ילפינן לענין טומאת אוהל. נ"ב אלמא דלא מפלגינן בין אילים שהן בהמה דקה לנסה וילפינן אף בהמה נסה ואין לומר דמתחש ילפינן נסה ולא מאילים ו"א דהא תחש לא הכריעו בה חכמים אי חיה היא או בהמה היא ועוד מנ"ל דתחש היא מין נסה:

דף לא ע"ב גמ' דאר"י משום ר"א אין לו לתקב"ה. נ"ב עי' בספרי כנוס סופרים שבארתי שזה ר"א הוא קדמון ואינו בן פרת שהי' תלמידו דר"י ואיך יאמר ר"י אגדה משמו ועוד לדעת רש"י דאמר משום לא היה בימיו ועי"ש בע' סימון ועי' בכללים שם כלל א' וכלל י"א:

דף לב גמ' ועל שקורין לב"ת בית עם. נ"ב תימה דבירמיה ל"ט פסוק ח' ואת בית העם פרש"י ביהכ"נ וכ"כ שם הרד"ק בשם מדרש רז"ל הרי דהפסוק קורא אותו בית העם ועל ארון הקודש ארנא לק"מ אף דמצינו לרז"ל שקורין אותו ג"כ ארון סתם תשעה וארון מצטרפין י"ל כמ"ש רש"י כאן שכך היו קורין למגדלות שלהם והוא לשון גנאי ואפשר דבית עם היו נוהגים אח"כ לקרוא לקבוץ עם אל בתי טרטריאות וקרקיסאות וע"כ הוא עכשיו הוא לשון ביזוי אף שבימי הנביאים לא היה לשון ביזוי: רש"י ד"ה יומא דשותא כו' הרוח דרומית. נ"ב עי' בערוך ע' אסינא שפי' דרוח מזרחית נקרא שותא והובא בתוס' גיטין דל"א ב' עי"ש ולפ"ז צ"ל דנקט לרבותא אפילו ביומא דשותא שמנשבת רוח מזרחית שהוא נוחה כשאינה לפורעניות כדאיתא בפ"ב דב"ב אעפ"כ לא נפיק ביני דיקלא וכ"ש כשנשב רוח דרומית החזקה: ע"ב גמ' א"ר כהנא ואי תימא שילא מרי. נ"ב בגיטין דנ"ח א' איתא א"ר כהנא ואי תימא שילא בר מרי מיהו לקמן דמ"ג ב' גרים ג"כ שילא מרי אך יש לי ראיה דגרסינן שילא בר מרי דהנה לקמן דס"ז ב' איתא אמר אדא מרי אר"נ בר ברוך ופירש"י אדא מרי כך שמו ור"ל לאפוקי דלא נימא דהוא אדא בר מרי ואדא מרי הוא קיצור לשון לכך פי' דכך שמו אדי מרי ומדלא פי' זה מקודם אצל שילא מרי דמוזכר ב"פ כאן ולקמן דמ"ג אלא ע"כ דכאן אין שמו שילא מרי רק שילא בר מרי כדאיתא בגיטין דנ"ח א' ושילא מרי הוא קיצור לשון:

דף לג רש"י ד"ה הדרוקן. עי' רש"י ברכות כ"ה א' ד"ה הדרוקן ומ"ש שם בגליון: ד"ה הא איהו כו' ששופך בקדירה. נ"ב וא"ל משום כשפים דרבא דנפישי זכותיה לא מזקא ליה כשפים וכדאמרינן בפ"ק דחולין ד"ח ב' שאני ר' חנינא דנפישא זכותיה ולפמ"ש בגליון פסחים דק"י ע"א דבאתרא דרבא ל"ש כשפים א"ש טפי עי"ש: ע"ב גמ' ר' פנחס בן יאיר חתניה. נ"ב ובזוהר בכמה מקומות מבואר דרבפ"י הוי חותנו דברתא דר"פ היה אשתו של רשב"י וראב"ש היה בן בתו ואולי אף בש"ס יש לגרוס חותני וכדאיתא המעשה בהקדמת הזוהר דר' רחומאי א"ל כו': רש"י ד"ה של אומה זו יונים. נ"ב נ"א רומיים:

דף לד גמ'. יאמרו זונות מפרכסות זו את זו ת"ח לא כ"ש. נ"ב עי' פסחים דקי"ג ב' ג' שונאין זא"ז כו' וי"א אף הזונות וי"א אף ת"ח שבבבל מבואר דזונות שונאין זא"ז יותר מת"ח דלי"א קמא ת"ח אין שונאין זא"ז וזונות שונאות ולי"א בתרא אף ת"ח ומודה בזונות מכ"ש דהא אף קאמר ולא מסתבר דקאמר אף אקמייתא אף דש"ס בפסחים נ"ז א' משני כעין זה מ"מ דחוק ועוד דאף לי"א בתרא דוקא ת"ח שבבבל אבל ת"ח שבא"י לא כדאיתא בסנהדרין נועם אלו ת"ח שבא"י שמנעימין זל"ז חובלים אלו ת"ח שבבבל וא"ש מ"ש זונות מפרכסות ת"ח עאכ"ו ובפרט דרשב"י הוי בא"י: מתני' ספק חשיכה ספק אין חשיכה. נ"ב יל"ד דמיותר היא דכבר אמר ספק חשיכה ונ"ל דזה קאי אמ"ש והכי קאמר ספק חשיכה בע"ש מספקינן לאסור שמא היא חשיכה ובמ"ש מספקינן לאסור שמא אינו חשיכה אך ק' דלפמ"ש המג"א בסי' ש"ב דספק ביה"ש דמ"ש חמור דמספקא לא פקעה קדושה א"כ כיון דתני ספק חשיכה אין מעשרין כל שכן ספק אינו חשיכה וי"ל דאי הוה תני ספק חשיכה לחוד הוי מפרשינן לה כמ"ש דה"ק אף דהוא ספק חשיכה דחול אעפ"כ אין מעשרין אך זה דוחק דתנא בע"ש קמיירי אך י"ל דנקט לה משום סיפא דמעשרין דמאי אף בביה"ש דמ"ש ודו"ק: גמ' סימן בגיפא זימרא. נ"ב ועי' במהרש"א וצ"ע שלא נסמן ג"כ הך דלקמן ד"נ ב' אר"א אר"ח בר אשי א"ר הכל מודים שאם נתקלקלה וו"א נכלל בסימן זה וברא"ש לא גרים שם רב: שם א"ר אבא. נ"ב בפ"י גרים רבא וכן נראה מדאמר בתר הכי ואמר רבא ואפשר דגם רבא קיצור השם של ר' אבא כמ"ש בספרי כנוס סופרים: שם כאן בעירובי תחומין. נ"ב היה אפשר לפרש דעירובי חצירות אסור אף דלא גזרו על השבות ביהש"מ מ"מ דוקא בדבר מצוה כמ"ש בסי' שמ"ב וע"ח מערבין אפילו שלא לדבר מצוה אבל עירובי תחומין אין מערבין אלא לדבר מצוה לכך מערבין ביהש"מ דל"ג על השבות ביהש"מ במקום מצוה אך לפמ"ש רש"י במשנה דהאי תנא סבור גזרו על השבות ביהש"מ א"ש ועי"ש מש"ש בהגהותי: שם וספיקא דרבנן לקולא. נ"ב אבל לאדם אחד לא מקלינן תרי קולא דסתרי אהדדי כגון בהגיה עירובו ביהש"מ יהא מותר ללכת ד' אלפים למקום עירובו ומצד אחרת של ביתו ילך נ"כ ד' אלפים שמא לא קנה עירוב והוי לא מקילינן דהא תרי קולא דסתרי אהדדי לאדם אחד ואל"כ הו"ל לרבא להשמיענו רבותא טפי בכה"ג באדם אחד ודו"ק: רש"י ד"ה ספק חשיכה כו' קסבר גזרו על השבות. נ"ב מוכח מכאן דרש"י ס"ל דלמ"ד לא גזרו אפילו שלא במקום מצוה מותר ואין כן דעת תר"מ ועי' בטור סי' שמ"ב ובב"י שם ועי' בט"ז שם ובמג"א שם ס"ק ל': ע"ב תד"ה ר' יוסי כו' אחד בין השמשות ואחד ודאי. נ"ב בתוספתא לא תני הכי רק ב' בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן א' ודאי וב' בין השמשות ודאי לטומאה וספק לקרבן. ועיקר פי' התוספתא עי' בר"ש ספ"ק דזבים:

דף לה תד"ה ספק כו' דשני ביהש"מ ודאי לטומאה וספק לקרבן מיירי נמי. נ"ב תמוה דלא נמצא בתוספתא כן רק ז"ל ב' ביה"ש ספק לטומאה ולקרבן א' ודאי. נ"ב ביהש"מ ודאי לטומאה וספק לקרבן והוא מבואר: ע"ב גמ' שניה לבטל עיר והעיות. נ"ב בתנחומא פ' מסעי איתא דראשונה להבטיל הרחוקים ממלאכה שניה להבטיל עם שבשדות הקרובים ואולי ט"ס הוא שם:

דף לו תד"ה הא ר' נחמיה כו' שאינו רגיל לחתוך. נ"ב קשה דלפי זה דס"ל דתותלות אינו רגיל לחתוך א"כ כ"ש דלא קשה לפרש"י דבעי לו' יסית תשמישו המיוחד ודוחק לומר דלרש"י במיוחד לחתיכה מותר לחתוך אף דבר שאינו רגיל לחתוך כיון דעכ"פ הוא תשמישו המיוחד דהיכן נזכר זה ברש"י ומנ"ל להקשות על רש"י אדרבה רש"י מחמיר טפי דאפילו דבר שרגיל לחתוך בו בחול אם אינו תשמיש המיוחד לכך אין לטלטלו עבורו:

דף לז ע"ב גמ'. דהא רנב"י מרי דעובדא הוי. עי' תוס' ישנים שכ' דאית ספרים דגרסי הכא ר"נ סתם ולקמן אמר רנב"י מצטמק ויפה לו אמר כו' וכן מסתבר דהא רנב"י תלמידו דרבא ורבא תלמידו דרב יוסף ואיך אהדר רב יוסף לאביי בסורין משום דהא רנב"י מארי דעובדא והלא רנב"י תלמיד תלמידו הוא אלא ע"כ צ"ל כמ"ש התוס' ישנים דהכא גרים רב נחמן סתם: שם אמר ר"נ מצטמק ויפה לו אסור. נ"ב לפמ"ש רש"י בהשלח בסוף הפרק דסתם ר"נ הוא רנב"י קשה דהא רנב"י ס"ל לעיל דמותר דשהין ליה כמא דהרסנא ואכיל ועי' בתו"י וכ"כ ברא"ש: שם וה"מ דאית בי' בישרא. נ"ב פרש"י ששומן הבשר משבר כח הלפת כדאיתא בברכות נ' דלפי זה נהפוך הוא דבלית ביה בישרא מצטמק ויפה שהעצים משברים כח הלפת כדאיתא בברכות שם דתברא ליה בתמנין אופי פרסייתא א"כ כל עוד שמבשלו ביותר הוא מצטמק ויפה לו אבל באית ביה בישרא א"צ לעצים שהעצים ישברו כח הלפת לפי שהבשר משבר כח הלפת: רש"י ד"ה מותר להשהותן כו' דבעינן שהוחמו כל צורכן. נ"ב ולאפוקי מסברת התוס' לעיל במשנה בד"ה חמין ותבשיל עי"ש בסוף הדיבור:

דף לח תד"ה בשלמא כו' שנגו היינו בבישול. נ"ב משום דלישנא דברייתא תבשיל שלא בישל כל צרכו משמע דבשיל כמב"ד וכ"כ הרשב"א בחי' וברייתא לא ס"ל כחנניא דלדידי' אפילו במזיד מותר בבשיל כמב"ד רק דעכ"פ ס"ל לברייתא להתיר בכה"ג שוגג: ע"ב תד"ה תנור כו' כדמשמע בפ"ק. נ"ב עדיפא הו"ל להביא ראית מהך דתנן אין נותנין פת לתנור אלא א"כ קרמו הא קרמו שרי אפילו בתנור שאינו גרוף וקטום כמ"ש רש"י לעיל דל"ז ב'. ועוד קשה לי דהא מהך שמעתתא גופיה יש להוכיח דאף בתנור שאינו גרוף מותר לשהות לחנניא דאיתביה אביי לר' יוסף מכופת דאמר הרי היא כתנור ואסור ובמאי אילימא על גבה כו' אלא לאו לסמוך ומאי מקשה על רב יוסף הא רב יוסף לשיטתיה דאהדר לעיל לאביי דמותר לשהות בכירה א"כ י"ל דהכי קאמר הרי הוא כתנור דאסור לשהות באינו גרוף הא בכירה שרי לרב יוסף לשהות ובפרט אם נאמר דבתנור אסור לשהות א"כ האי לא יתן דנקיט גבי תנור היינו לשהות א"כ פשיטא דמתני' משמע הכין כופח שהסיקוהו בקש ה"ז ככירה דמותר לשהות בנפח ה"ז כתנור דאסיר לשהות דהא המשנה מיירי בלשהות ומאי מקשה אביי אלא ע"כ דאף בתנור שרי לשהות וא"ל דאביי מקשה ליה דא"כ מאי מיבעיא לעיל אי לשהות תנן אי להחזיר תנן תיפוק ליה מהכא דודאי להחזיר תנן ו"א דזיל הכא קא מדחי דאי הוה רוצה לפשוט להחזיר תנן ה"א לעולם לשהות תנן והא דאמר ה"ה כתנור היא לענין לסמוך ודו"ק:

דף לט תד"ה כל כו' דעירוי הוה ככלי ראשון. נ"ב עי' תוס' פסחים ד"מ ב' דמקשה קושיא זו אף לפמ דמסקו שם דעירוי איתו ככלי ראשון רק דמבשל עכ"פ כדי קליפה וכתבנו שם בגליון כיון דעכ"פ מבשל כדי קליפה אסור בשבת: ע"ב ור"ע מכריע. נ"ב לדעת רש"י בספ"ק דפסחים בפי' אין הכרעה שלישית מכרעת ולפי פרש"י לעיל דכ"ט ב' בפי' בין מן המוכן כו' ועי"ש אין זה הכרעה ג' כיון שלא הזכירו בדבריהם כלל חילוק בין מנוד ובין אחורי דלת ועי' בתוס' בסמוך ד"ה הלכה: תד"ה בין בחמין כו' אפילו צונן ומסתמא. נ"ב ר"ל דר"מ אוסר אפילו צונן מכ"ש דאסור חמין מע"ש וא"כ חמין דר"מ היינו הוחמו מע"ש ומסתמא בהנך חמין דר"מ אוסר ג"כ ר' יהודה וק' למה להו לדיוקי מדר"מ לר' יהודה הלא מר"י גופיה מוכח מדלא מתיר אלא צונן ואם איתא דהוחמו מע"ש מותר לפלוג וליתני בדידי' בחמין גופי' בהוחמו בשבת אסור הוחמו מע"ש מותר: ד"ה ארבב"ח כו' אע"ג דר' יוחנן. נ"ב משנתינו ס"ל דאף בחמין שהוחמו מע"ש מותר כדלעיל להשתטף כל גופו עסקינן ור"ש היא: בא"ד הלכה כסתם משנה. נ"ב י"ל דרבב"ח לשיטתיה דבגיטין דפ"א ב' דרבב"ח לית ליה הך כללא אליבא דר"י דהלכה כסתם משנה ואף דבחולין [מ"ג] איתא והאמר רבב"ח אר"י הלכה כסתם משנה עי' ברש"י חולין שם דלא גרים רבב"ח רק סתם והאר"י אבל רבב"ח לית ליה הך כללא כמ"ש בספרי מלא הרועים חלק ב' ערך סתם. [ועי' ברשב"א שכתב ואע"ג דאמרינן בעלמא אמוראי נינהו כו']:

דף מ גמ' תניא כוותיה דשמואל חמין. נ"ב תימה אמאי לא אותביה לרב מהך ברייתא כדמותבינן ליה לעיל מאידך ברייתא ואפשר דהך ברייתא לא מיתניא בי ר"ח ור' אושעיא ולא מותבינן תיובתא מינה: שם דילמא לא שמיע ליה. נ"ב קשה דא"כ מאי נ"מ דרב יוסף אי עביד כרב דאף אי עביד משום דלא שמיע ליה מ"מ אנן דשמיע לן לא עבדינן כוותיה. וי"ל לא שמיע ליה כלומר לא סבירא ליה דרב תנא הוא ופליג ובפרט לפמ"ש דהך ברייתא לא מיתניא דבי ר"ח ור"א: שם אמבטיאות של כרכין. נ"ב פי' הערוך אמבטיאות פי' כריכות שעושין בבית המרחץ עבים של מי רגלים ולא ידעתי האיך יתפרש כאן עבים של מי רגלים והוא תמוה: תד"ה דילמא כו' דסתם מתני' דלא כוותיה. נ"ב קשה דהו"ל לתרוצי בפשיטות דילמא הכא אין הלכה כמכריע משום דסתם מתני' דלא כוותיה ור"י ס"ל הלכה כסתם מתני' וי"ל דרבב"ח דהכא לא ס"ל דר"י ס"ל הלכה כסתם משנה וכמ"ש בגליון תוס' א"נ ס"ל להש"ס כשהמכריע במשנה הלכה כוותיה אפילו נגד סתם משנה אבל המכריע בברייתא לא שבקינן סתם משנה [וכ"ה ברמב"ן]: ע"ב רש"י ד"ה באמבטי כו' עשויה בקרקע. נ"ב דאל"כ הוה כ"ש האמבטי גופיה: ד"ה דהא מעשה כו' ור' יהושע דאמר לעיל בימי רבי הוה. נ"ב עדיפא הו"ל לומר בר קפרא דאמר לעיל דהוא היה בדרא דרבי:

דף מא גמ' עשאוה כבולשת. נ"ב והא דלא משני נשוי הוה כדמשני בר"פ כל היד צ"ל משום דר' אבהו לא ס"ל התם הך שנוייא עי' בב"י סי' ג' שכ' לדעת הטור דר' אבהו לא ס"ל נשוי מותר ועי"ל דא"כ פשיטא דמותר ליגע אם הוא נשוי ומאי מספקא ליה לר"ז ואי דמספקא ליה אם החמיר על עצמו מ"מ מאי נ"מ בזה לדידן דדבר זה פשיטא דמדינא מותר בנשוי ואם החמיר תע"ב דבשביל זה נקרא רבינו הקדוש קדוש אלא ע"כ דידע ר"ז דר"א לא הוה נשוי דהיינו שאין אשתו עמו או שהיא נדה דבכה"ג לא מיקרי נשוי כמ"ש המג"א סי' ג' ומספקא ליה אי נגע מטעם ביעתותא שרי או לא נגע דלא סמכינן אטעם דביעתותא ובשביל זה השמיטו הפוסקים דאי בעית מותר כיון דחזינן דלר"ז מספקא ליה אזלינן לחומרא ומיושב בזה ק' הב"י בסי' ג' ודו"ק: ע"ב תד"ה מיחם כו'. ומייתי מילתא דאביי. נ"ב ועי' בתוס' ביומא שם שביארו דבריהם יותר:

דף מג תד"ה טבל כו'. אמאי יאכל נימא מגו דאתקצאי. נ"ב הנה במס' ביצה דל"א ב' במשנה בית שהיא מלא פירות ונפחת כ' שם [שיטת רש"י] דבאיסור דרבנן היכא שנסתלק המוקצה מן העולם אף דבין השמשות הוה מוקצה מותר וא"כ לא יקשה כאן וי"ל עפמ"ש במס' ביצה דכ"ו א' שם בגליון תוס' דע"כ צריכין אנו לחלק דדוקא היכא דבידו לסלק המוקצה ולעבור על איסור דרבנן משא"כ היכא דאין בידו לסלק האיסור אזי אף שנסתלק אח"כ אסור כיון דבין השמשות היה מוקצה ולא היה בידו לסלק ועפ"ז יתפרש דברי התוס' דהכא ויתיישב ג"כ מ"ש היכא דאית לי' פירי אחרינא בשוגג אמאי יאכל כו' דמה להם להזכיר כאן דאית ליה פירא אחרינא דמה ענין זה לקושייתם ולפמ"ש יובן דבאמת נחתו לחלק דהיכא דבידו לסלק האיסור לא אמרינן מגו דאיתקצאי לכך מקשה היכי דאית ליה פירא אחרינא דאז אין בידו לסלק האיסור שאם יעשר או יתרים במזיד יהיה אסורים לו בדאית ליה פירא אחרינא וא"כ אין בידו לסלקו ונימא מגו דאיתקצאי כו' ודו"ק ועיין בחבורי מלא הרועים ע' מוקצה אות ל"א: רש"י ד"ה אין בהם ממש ומותר לימלן אחר שנפלו לתוכו. נ"ב עי' בסוף הפרק שכ' רש"י דאחר שכבו מותר לימלן ולא קודם: ע"ב גמ' וכן תני שילא מרי. נ"ב עי' לעיל ל"ב ב' במ"ש שם:

דף מד תוס' בד"ה שבנר כו' ואמאי אין מועיל. נ"ב עי' בר"ן שמביא ירושלמי דבאמת מועיל תנאי:

דף מה תוס' ד"ה הכי כו' ודכרכי רוזי. נ"ב ואע"ג דהתם מוקצה מחמת מיאוס כמ"ש התוס' שם מ"מ מוקצה מחמת איסור גרע כמ"ש התוס' שם: תוס' ד"ה מקטי כו' דמנה על שולחנו והיו כו'. נ"ב עיי"ש בתוס' דגם על השולחן יקחו אותו רק שאין רגילות כ"כ לחפש בבתים וא"כ לא קשה די"ל בשיארע שיבואו לחפש בבתים מטלטל אותו לחדר מוצנע שלא יראו אותו ולעולם מיירי שהניחו על שולחנו: בא"ד שלא להדליק נ"ח. נ"ב אבל בסכנת חברים אינו מועיל מה שיניחו על השולחן דעל השולחן ג"כ יקחו אותו וכמו שמקשים התוס' שם לעיל דף כ"א ב' ועיי"ש:

דף מו גמ' ומי אמר ר' יוחנן הכי. נ"ב תימה דהעיקר הקושיא על ר' יצחק בר יוסף דאמר לעיל שר"י ס"ל כר' יהודה ור' יצחק בר יוסף לא ס"ל הך כללא דהלכה כסתם משנה וכמבואר בחולין דמ"ג אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן דר"י בר יוסף ס"ל דל"א ר"י הלכה כסתם משנה ואף דר' יוסף דייק מרבב"ח דאמר אמרו הלכה כר"ש ורבב"ח ס"ל דאמר ר"י הלכה מ"מ מרבב"ח אין ראי' כ"כ דר"י כר' יהודה ס"ל דהרי לעיל הוה ס"ד להיפך ועוד בגיטין פ"א ב' מבואר דגם רבב"ח לא ס"ל הך כללי דהלכה כסתם משנה: רש"י ד"ה שרי לטלטולה אחר שכבה כר"ש דלא מאים. נ"ב עיין רש"י ביצה דל"ג א' שכ' דרב יהודה תלמידו דרב דס"ל כרב באיסור מוקצה וצ"ע ועי' תוס' ד"ה דנפטא: תוס' ד"ה דנפטא כו' תיקשי ליה לכ"ע. נ"ב יש לחקשות אף לרבי יהודה דאוסר בנפטא מ"מ לר"ש מותר ותיקשי מ"ש מצרורות שבחצר וקשה היאך יקשה על ר"ש דהא אינו מפורש דר"ש מתיר וי"ל כרש"י דאף לר"ש אסור נפטא: ע"ב תוס' ד"ה והתנן כו' מי יימר. נ"ב לפענ"ד אפשר לומר דבאמת אין חילוק בין חד מי יימר לתלת דהא דס"ל לאביי שם דבנפל בו מום מעיו"ם מותר בדיעבד וביו"ם אסור בדיעבד היינו משום דנפל בו מום ביו"ם ביהש"מ היה מוקצה מחמת איסור דאורייתא דבכור תם מדאורייתא אסור משא"כ נפל בו מום מעיו"ם לא היה מוקצה ביה"ש כי אם מחמת איסור דרבנן ואין רואין מומין ביו"ם וכאן כבר נסתלק המוקצה לאחר שראה אותו ובכה"ג ס"ל להתוס' (אליבא דרש"י) דלא אמרינן מוקצה בדרבנן ואף שכתבתי לעיל דמ"ג א' בתוס' ד"ה טבל דהיכא דאין בידו לסלק המוקצה אזי אפילו באיסור דרבנן אמרינן מוקצה כ"ז לדידן דס"ל דאפילו בנולד מום מעיו"ם אסור דיעבד אזי מוכרח לחלק כך כמ"ש בגליון במס' ביצה דכ"ו א' אבל לאביי דס"ל שנולד מום מעיו"ם מותר לא נחית לחלק בזה דס"ל דמדרבנן ל"א מוקצה הכא דנסתלק אבל באמת אין חילוק בין חד מי יימר לתלת. ודו"ק:

דף מז גמ' א"ר ותנטם לי התיר רבי. נ"ב ע' לעיל ד' מ"ח ב' וצ"ע [עי' ברמב"ן] : **שם** קנה סיידין לא יהזור. נ"ב ני' הערוך בערך קן בשם רב שר שלום קנה ציידין שעושין ציידי עופות להוריד צופות מאילנות הגבוהים וכשנבוה שלשים אמה אוי מדבק קנה א' בחבירו : **רש"י** ד"ה הא ליכא פרי כו' ור' יוחנן שמעינן ליה. נ"ב אע"ג דאמר לי התיר רבי ורבי לית ליה מוקצה כמ"ש לעיל הורה במנורה כר"ש בגר ע' לעיל דמ"ה ב' בתוס' ד"ה לדבריו וי"ל דלא הו"ל לומר התיר רבי כיון דאיהו כר"י ס"ל ואסור אע"כ דייק מיניה דרבי דאפי' למאן דס"ל כר"י מתיר : **ע"ב** רש"י ד"ה והא קא מבטל כו' תיובתא דר' חסדא. נ"ב אליבא דר' יוסף דאי אליבא דרבה הוה מצי לשנויי ניצוצות שכיחי כדמשני לעיל: **תוס'** ד"ה רשב"נ כו' ועוד הא אין בנין וסתירה בכלים. נ"ב צ"ע דהא כבר כ' רש"י דחייב משום מכה בפטיש ועוד דאפילו לתירוצם לא מיישב הקושיא דאין בנין וסתירה בכלים וי"ל עפמ"ש באליהו רבה ס' שי"ג ס"ק כ' דתקע הוא בנין ממש וחייב משום בונה אף בכלים אבל מ"מ צ"ע מעיקרא מה קשיא להו הא י"ל משום מכה בפטיש וכ"כ בש"ע סימן שי"ג והט"ז דחייב משום מכה בפטיש והנה הרמב"ם סב"ב מה"ש דין כ"ו כ' ואין מחזירין מנורה של חוליות ואם החזיר פטור שאין בנין בכלים משמע דלא ס"ל כרש"י דחייב משום מכה בפטיש וי"ל דס"ל כשיטת הר"ן בשמעתין דמחזיר לחוד לא חייב משום מכה בפטיש אא"כ תקע ובפרק יו"ד דין י"ג כ' התוקע עץ בעץ חייב ה"ז תולדות בונה וכ' ה"ה דנפקא ליה מהך ברייתא דהכא דאמר ואם תקע חייב חטאת משמע דס"ל דהא דאמר ואם תקע חייב חטאת הוא משום בונה וקשה דהא ס"ל אין בנין וסתירה בכלים כמ"ש בפ' כ"ב ואם החזיר פטור שאין בנין בכלים וא"ל דס"ל דעץ לא חשיב כלי דבאמת ז"א דכל שאינו מחובר בקרקע לא חשיב בונה למ"ד אין בנין בכלים ועוד ק' מה כ' ה"ה דנפקא ליה מהך דהכא דאם תקע חייב חטאת דהא הכא בכלים מיירי ובכה"ג ודאי דאין בנין ודוחק לומר דהך ולא יתקע דהכא מילתא באפי נפשיה היא ר"ל ולא יתקע עץ בעץ בדבר שאינו כלי ואם תקע חייב דהו"ל בונה כיון שאינו כלי. ונ"ל דהכא מיירי שלא היה מהודק העץ בעץ וזה מעולם רק עכשיו מהדקו פעם ראשונה ובכה"ג ס"ל דיש בנין וכדעת התוס' לקמן דף ע"ד ע"ב וכ"כ ה"ה שם בפ"י דין י"ג ולכך שם בפכ"ב דמיירי בהחזרת כלים ישנים כ' ואם החזיר פטור שאין בנין וסתירה בכלים ולא כ' שם דאם תקע חייב דס"ל אף תקע פטור דאין בנין בכלים שהיה כבר ומחזירן רק הכא במהדק עץ בעץ מחדש דהו"ל בונה : **בא"ד** כשאינו רפוי. נ"ב ואתי' כהך תנא דהכא דאמר ואם תקע חייב חטאת :

דף מח גמ' א"ל השתא חזית לסוף חויית. נ"ב קשה כיון דידע רבה שיסחטנו הו"ל להזהירו מתחלה שלא יסחטנו ואפשר שהיה נכרי והא דנזהיה כדי שלא ירגילו בני בית ויעשו גם המה כן : **תוס'** ד"ה דזיתים כו' דנבי נפת איכא למיחש. נ"ב והא דאמו' לענין הטמנה דשומשמין נמי אסור לענין אסוקי הבלא כו' וקשה דא"כ לאסור שומשמין מטעם גזירה שמא יטמין בתוכם וי"ל כיון דלא מסקי הבלא לא דמי להטמנה ולא אתי למיטעי להטמין בתוכם משא"כ בזיתים דעכשיו נ"כ מסקי הבלא ואעפ"כ שרי אתי למיטעי דגם הטמנה שרי :

דף מט תוס' ד"ה ועל כו' דאדם עשוי לזרקו בין העצים. נ"ב וא"ל כמ"ש התוס' בד"ה אי חיבור הוא דכשהוזרים ועושים בו מלאכה חוזר לטומאה ישנה ז"א דבכלי עץ אינו חוזר לטומאה ישנה ועוד זורקו לבין העצים משמע דשוב אין משתמש בו כלל : **ד"ה** אביי כו' בין שינת קבע בין שינת עראי. נ"ב תימה דשינת עראי מותר כשהן בראשו ולא אסור אלא כשאוחזן בידו והכא כשהן בראשו מיירי דכשהן בידו לא אסור להפיח דהא אפילו לבה"כ נכנס והתפילין בידו ועיין בר"ן שמביא בשם הראב"ד ואף דמדינא דגמ' מותר שינת עראי מ"מ החמיר ר' ינאי ע"צ הזהירות שלא יישן בהן אפילו שינת עראי עכ"ל וי"ל דבהא פליגי אביי ורבא דאביי ס"ל דשינת עראי מותר אף עכשיו ועל שינת קבע א"צ זריזות כל כך ורבא ס"ל כהרי"ף והראב"ד דר' ינאי מצריך ע"צ הזהירות לשמור אפילו משינת עראי ולזה צריך זריזות : **ד"ה** שלא כו' משום היסח הדעת. נ"ב ע' תר"י די"ז א' שכתב דבשינה ליכא היסח הדעת דשוכח הבלי עולם : **ד"ה** לא ט' מה בגד מקבל טומאה. נ"ב ראוי לקבל טומאה כצ"ל דזה החילוק בין ר"י לר"א שם דר"י ס"ל ראוי אף שאינו מקבל טומאה ור"א ס"ל דוקא מקבל טומאה: **בא"ד** וי"ל דהתם כשיחדו. נ"ב וקשה דא"כ ליפלוג וליתני בדידי' יכול אפילו לא יחדו לישיבה ת"ל בגד ועור דעור שלא הופשט מסתמא לא יחדו לישיבה וא"כ מאי איריא לא הופשט ואפילו הפשים נמי כיון שלא יחדו לישיבה. ואפשר לומר דהתם באמת מרבה אפילו לא יחדו לישיבה כיון דבידו לייחדן לישיבה וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וחשיב בגד אבל עור שלא הופשט אינו ראוי לקבלת טומאה כמות שהוא אף שיטול להפשיטה ולייחדה לישיבה מ"מ כמות שהיא עכשיו אינו ראוי לקבלת טומאה וכשמפשיטה הרי פנים חדשות באו לכאן ועי"ל חד הואיל אמרינן תרי הואיל לא אמרינן הואיל ואי מפשיטה והואיל ואי מייחדת ועי"ל דל"א הואיל היכא דמחוסר מעשה ההפשטה אבל יחוד א"צ מעשה כ"א אמירה והזמנה. שוב עיינתי בסוגיא דהתם ומבואר כמ"ש דהתם פליגי ר"י ור' אלעזר ר' יהודה ס"ל דעור משהופשט כיון דראוי לקבל טומאה אף שעדיין מחוסר מחשבה ופרש"י שיחשוב עליו לעבדה כמות שהיא אזי הוה בכלל בגד ומעון כבוס ור"א ס"ל דוקא שכבר הוא מקבל טומאה שאינו מחוסר אפי' מחשבה ולפמ"ש לענ"ד די"ל דלא יחדה לישיבה י"ל דבהא פליגי ר"א ור' יהודה דר"י ס"ל דבעי' ראוי לקבל טומאה וזה חשיב ראוי אי ייחדה וזה ל"ח מחוסר מעשה דא"צ ליחדו במעשה רק בדיבור סגי וחשיב מחוסר מחשבה כמ"ש התוס' בפ"ק דחולין גבי קטן יש לו מחשבה דבדיבור בלא מעשה קרוי מחשבה ור"א ס"ל דלא מהני ראוי רק שכבר מקבל טומאה ואינו מחוסר אפילו מחשבה ועיין שם בתוספות שתירץ תירוץ אחר :

דף נ ע"ב ברש"י ד"ה הופא שערו בנתר וחול. נ"ב עי' לקמן פ"א ב' פרש"י הופא מחליק שערו : **ד"ה** אבל לא סורק במסרק דודאי משיר. נ"ב עי' ש"ס נזיר שם דמשמע דטעם סורק דמתכוין להשיר וכ"כ התוס' שם. וצ"ל הא דלא אסרו בל"ז משום פ"ר דס"ל פ"ר באיסור דרבנן שרי כדעת תה"ד ודלא כמג"א בסי' שי"ד סק"ה ועיי"ש במס' נזיר מ"ש שם בגליון דרש"י ס"ל דהוי הכא איסור דאורייתא : **ד"ה** סגלי עשב שקורין ויאו"ל. נ"ב עיין רש"י ברכות דמ"ג ב' ומש"ש בגליון : **ד"ה** לפצוע כו' מרירותו. נ"ב משמע דפרי של הזית מר ועיין תוס' פסחים דף ל"ו א' ד"ה מה מרור שכ' דהפרי אינו מר רק העץ :

דף נא גמ' ארתוחי קא מרתח לה. נ"ב קשה לדעת הרי"ף בפ' במה מדליקין דאסור הטמנת בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה מטעם שמא יטמין ברמץ א"כ מאי קאמר הכא ארתוחי שוב מצאתי בלח"מ פ"ר מה"ש דין ג' שהקשה זה על הר"מ ועיי"ש :

דף נב תוס' ד"ה מזון כו' אם יש באזוב לא ישנה. נ"ב עי' בתוי"ט שם כ' דהגי' הנכונת אם יש באזוב ישנה דאפילו אם יש באזוב ישנה למבול פעם שני ישנה ויטבול ועי' רש"ל דגרים לא ישנה : **ע"ב** תוס' סד"ה היא כו' לא שמיה בית קבול. נ"ב עי' תוס' סוכה די"ב ב' ד"ה מהו דתימא וברש"ש פכ"ו דכלים משנה ב' ועי' בר"מ פ"ה דסוכה דין ה' דמשמע דס"ל דבית קבול העשוי למלאות שמיה קבול ובפ"ב דכלים דין נ' על לא שמי' קבול וצ"ל דההיא דסוכה לפעמים נוטלים העץ מן חברזל ואף שהתוס' בסוכה כ' דדוחק לפרש כן לדעת הר"מ מוכרח לפרש כן ולרש"י נ"כ מוכרח לפרש כן כמ"ש התוס' שם אך לשון הר"מ בפ"ה דסוכה אעפ"י שהוא עשוי למלאות בברזל בת קבול היא ומקבל טומאה ככל קיבול משמע דס"ל דקבול העשוי למלאות שמי' קיבול דאל"כ הו"ל להלק דשאני הכא דאינו מילוי עולם וא"כ ק' דידיה אדידיה מהך דפ"ב דכלים והיה נ"ל לחלק דקודם המילוי חשיב קיבול ובהכי מיירי ההיא דסוכה ח"ש אעפ"י שהוא עשוי למלאות כיון דאכתי לא מלאוהו והתוא דכלים מיירי שכבר מלאוהו אך נ"ז אינו דא"כ בלא"ה טמא אגב הברזל וע"כ גם ההיא. דכלים מיירי שעדיין לא מלאוהו. ודע דעוד קשה לי לפי דברי התוס' דכאן דקיבול העשוי למלאות ל"ש קיבול א"כ לפי זה שפיר מצינן למימר דפלוגתא דר"א וחכמים ספ"ד מיתות בקיבול העשוי למלאות היא ול"ק קושית התוס' דסוכה שם ודו"ק וא"כ לפ"ז מאי מקשה הש"ס ודאצבע דא ודא אחת היא והתנן כו' דהא הכא לר"א קיימינן דממנו שאל התלמיד והוא השיבו ובאמת לדידיה אין חילוק דאיהו ס"ל קיבול העשוי למלאות שמי' קיבול וא"כ אף היא של אלמוג טמאה ודו"ק ועי' בספרי מ"ה ע' קיבול העשוי למלאות שהארכתי :

דף נג גמ' ולא סייחים בפרסקלין. נ"ב קשה דסייחים וזוג פקוק שיהם שוים בר"ה שאסור ובחצר מותר ליתני אידי ואידי להיתרא אם בחצר או לאיסורא בר"ה. וי"ל דזוג פקוק לאסור בר"ה לא איצטריך דמתניתין הוא ולא בזוג אעפ"י שהוא פקוק : **רש"י** ד"ה אנד כו' אתי לאתויי. נ"ב דלא חשיבי וכן קשישן הטעם דלא חשיבי ולא אתי לאתויינהו עי' רש"י לקמן דנ"ד ב' ד"ה דלא הדר חייך : **תוס'** סד"ה מהו כו' אבל בשבת אסור. נ"ב י"ל דדוקא בס"ד דאיבעיא ליה מהו ליתן המרדעת לא מצי משום מקרצוף די"ל דווקא בי"ם אבל למסקנא דמותר ליתן מרדעת משום צער כ"ש קרצוף שיש לו צער ביותר אך מלשון התוס' משמע דאף למסקנא בשבת אסור קרצוף וכ"כ בפסקי תוספות וצ"ע מי גרע ממרדעת : **ע"ב** גמ' דומיא דקמיע. נ"ב הא דלא אמר דומיא דסנדל דסמוך ליה דהוא משום צער שלא יזוקהו אבנים כפרש"י די"ל דבאמת בסנדל מצי למימר ג"כ משום תענוג רק דרש"י פי' משום צער היינו מה"ם נופא דומיא דקמיע לכך נקים קמיעא דהוא אבוהן דכולהן אך קשה דילמא היא דומיא דחסום קרוב לה דאינו משום צער רק שלא תרעה בשדות אחרים וגם בטרסקל הטעם שתולה לה טרסקל שלא תרעה בשרות אחרים דיש לה פת בסלה וגם לא תוכל להוציא ראשה ותני לא זו אף זו לא מבעי' חסום דיש לה צער אלא אפילו טרסקל דאית לה תענוג אסור :

דף נד תוס' ד"ה הוה מעשר כו' כי אם בן י"ד או בן ט"ו. נ"ב עי' בספר כריתות לר"ש מקינון ח"ד שער א' אות ט"ו דריב"ז הנהיג נשיאות אחר החורבן ביבנה מ' שנה ואח"כ מלך ר"ג וא"כ ראב"ע דהיה בן י"ח ג' שנה אחר נשיאות ר"ג נולד כ"ה שנה אחר החורבן דהרי נשיאות ר"ג התחיל מ' שנה אחר החורבן כמספר ארבעים של נשיאות ריב"ז וראיה לדברי הר"ש מקינון דנשיאות ריב"ז היה אחר חורבן דהרי לא היה כ"א אחר הריגת רשב"ג שהי' נשיא ורשב"ג ור"י בן אלישע נהרגו כ"א שנים אחר החורבן כמ"ש בפ"ק דר"י בן אלישע כ' על פנקסו לכשיבנה ביה"מ אביא חטאת שמנה אלמא דר"י הי' אחר החורבן וכן מבואר מב"ב סוף פ' ח"ה שהיה אחר החורבן יעויי"ש ואח"כ נהרג עם רשב"ג ואח"כ קיבל ריב"ז הנשיאות מ' שנה כמ"ש ועי' בר"ה דף ל"א ב' ובספרי כתבתי דתרי ר' ישמעאל בן אלישע הוה וכן הוא בתוס' יבמות דק"ד א"כ י"ל דזה ר' ישמעאל בן אלישע שהיה אחר החורבן הוא השני שהיה נכדו של הראשון : **בא"ד** אי נמי אפוטרופס הוה. נ"ב עי' בתשו' ח"צ סימן ל"נ שהקשה ע"ז קושיא עצומה עיי"ש דהא אין האפוטרופוס רשאי לעשר להניח רק להאכיל וכי היה צריך למאכל כ"כ עגלים:

דף נה ע"ב רש"י ד"ה והא כתיב כו'. קשה בעיני שם החכם הנזכר כאן. נ"ב ע' ברש"א ועיין בתשובת ח"צ סי' ל"נ בסופו שמפרש דברי רש"י עיי"ש ונעלם דברי מהר"ם שגם הוא פי' כן :

דף נו גמ' אר"נ בר יצחק אמר רבה בר אבוה. נ"ב כאן משמע דסתם ר"נ הוא ר"נ ב"י כדעת רש"י גיטין דל"א ב' דבכ"מ אמר ר"נ אמר רב"א :

דף נח תוס' ד"ה הא דעבד כו' דליכא קפידא דרבו. נ"ב עי' תוס' לעיל ד"ה אי כבלא :

דף נט תוס' ד"ה ואין כו' למילתיה דר"א ור"י. נ"ב ר"ל דרש"י פי' לענין סוף טומאה שאם נטמא ונשבר ואינה ראוי למלאכה ראשונה. ס"ל לר"י דטהור ולר"א טמא והך ברייתא דכפה סאה ותרקב לא מיירי מסוף טומאה רק מתחלת טומאה לכך פי' ריב"א דפליגי גם בתחלת טומאה אם נשבר ואינו ראוי למלאכה ראשונה ס"ל לר"י דאינו ראוי עוד לקבל טומאת תחלת טומאה ור"א ס"ל דראוי לקבל טומאה וחמי להך דתרקב וי"ל דרש"י לשיטתיה דס"ל גבי זוג אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא לכך הוצרך לפרש הך דר"י על סוף טומאה. אך קשה מאי מקשה דר"י אדר"י לוקי הך דהכא על תחלת טומאה לכך בעי מעין מלאכה ראשונה אבל על סוף טומאה ר"י לא בעי מעין מלאכה ראשונה ויש ליישב ודו"ק : **ד"ד** בשעת כו' תימה א"כ יטמא מדרס. נ"ב עיין לקמן דס"ו ע"ב תוס' ד"ה קשורי : **ע"ב** תוס' ד"ה מאן כו' דאין לחלק בין הנשים. נ"ב וראיה לזה מאשה גוברית דלקמן דס"ב א' עיי"ש ברש"י : **תוס'** ד"ה אאבנט כו' לאיתיתא דמלבושה. נ"ב כ"כ לפי שיטת ר"ת דס"ל דבאיש מותר כל התכשיטין האסורים במשנה דלא שלף ומחוי ועי' בר"ן שכ' דהכא לא משום תכשיט בעי למיסר רק משום משוי והוה אסור אף לאיש ויש להקשות א"א שכתב ר"ת דבאיש מותר כל התכשיטין השנוי במשנה מהא דס"פ כירה השירים והנזמים והטבעות הרי הן ככל הכלים הנטלים בחצר ואמר עולא מ"ט הואיל ותורת כלי עליהם תיפוק ליה הואיל וחזי לאיש וי"ל דלאיש נ"כ לא חזי משום לא ילבש גבר כמ"ש בר"ן וכן לפמ"ש הרא"ש בפרקין ס"י דאם הוא תכשים לאיש ולאשה אסור עיי"ש :

דף ס גמ' בערסה. נ"ב בערוך גרים בערשא : **תוס'** ד"ה א"ר נחמן כו' תרוויהו כר' נחמיה. נ"ב ר"ל הך דכלים מוקמי אפילו כר' נחמיה וכ"ש לרבנן דאתי שפיר טפי ולא הוצרך לומר לצדדין קתני : **ע"ב** גמ' בשלמא לרבי חנינא דאמר כר' נתן. נ"ב ונוטה דקאמר ר"ל אפי' נוטה לא שרינן טפי :

דף סב רש"י ד"ה פלייטון משחא דאפרסמא. נ"ב עי' רש"י סנהדרין דף ק"ח א' שפרש"י פלייטון אינו אפרסמון ואפשר דכוונת רש"י שם דאינו העץ של אפרסמון רק שמן שנותנין בו אפרסמון ועי' בברכות דמ"ג שיש עץ אפרסמון ושמן אפרסמון וכאן בסמוך ע"ב מבואר שפלייטון הוא שמן כמ"ש ראשית שמנים זה פלייטון : **שם** ע"ב בגמ' שאינו שלהן. נ"ב וע"ז שפיר קאמר לכן עתה יגלו כמש"ל ס"פ ב"מ דעל ג"ע גלות בא לעולם :

דף סג ע"ב גמ' בירית תחת אצעדה עומדת. נ"ב ר"ל בין בירית בין בכלים : **תוס'** ד"ה מניין כו' וי"ל דהתם מיירי. נ"ב עי' לעיל דכ"ז ע"א תוס' ד"ה תלמוד לומר :

דף סד גמ' טבעת עגיל וכומז. נ"ב עי' רש"י בחומש שפי' עגיל נזמי אוזן והוא תמוה : **ע"ב** רש"י ד"ה ולא תפקום שרק על פניה. נ"ב עי' לקמן דצ"ד ב' ברש"י ועי' בתוס' כתובות ד"ד ד"ה פוקסת : **תוס'** ד"ה ובסמוך כו' דכל אצילי טינוף. נ"ב הא דאמר אצילי טינוף לא חשיב הוא ס"ד דש"ס שם ואדרבא לס"ד דלא חשיב אינו משא ולא חשיב הוצאה רק דמסקינן שם דאצילי טינוף חשיב וכוונת התוס' למסקנא דגמ' :

דף סז גמ' ולימא חר חד. נ"ב ני' הערוך חר חר נחית בלע חר חר ופי' תתבלע ותרד כמו בחור : **רש"י** ד"ה לסימטא שחין. נ"ב עי' ע"ז דכ"ח א' שפרש"י נפח מכה קלוב בלע"ז : **ד"ה** שיש בו משום רפואה כו' ותחבושת מכה. נ"ב אבל לחש אסור וכמ"ש רש"י בסמוך דלחש אינו ניכר שהוא מרפא אסור אבל בחולין ד' ע"ז כ' דגם לחש שלוחש על המכה מותר וכל דבר שהוא לרפאות הולאת מותר ואין בו משום רפואה היינו דבר שעושין שלא על החולי כגון קבורת שליא בפרשת דרכים עיי"ש : **ע"ב** גמ' ת"ר נותנין בול של מלח. נ"ב עי' שבט מוסר פי"א שכ' שם דגם מלח פועל שיתקיים השמן וכאן משמע דדוקא טיט וחרוסת פועלין לזה ולא מלח :

דף סח רש"י ד"ה למעוטי ספיחי כו' להכי נקיט. נ"ב עי' רש"י פסחים דנ"ו ב' שכ' דסיטה וקיצה שאין ספיחים ראוין לאכילה : **ד"ה** סטים ווישר"א קוצה וורנצ"א. נ"ב עי' רש"י פסחים שם שכ' סטים קרוג קוצה ווישרא [ולקמן דפ"ט ב' כ' סטים קרוג פואה ורנצ"א] :

דף סט תוס' ד"ה אלא כו' בעינן שיהא שוגג גם בסקילה. נ"ב וי"ל מאי גם דלפום הסברא י"ל דשגגת סקילה לבדה יועיל כ"ש משגגת כרת לרבנן אליבא דר"י וי"ל דכרת עדיף דעבורה מביא קרבן דשגגת לאו שזודונה כרת היא בקרבן משא"כ סקילה שאין הקרבן תלוי בה דאפילו בהנך דליכא סקילה חייב בשגגתו קרבן היכא דזדונו כרת : **בא"ד** היה שב. נ"ב אבל בסקילה כיון שהפקיר עצמו למיתה בידי אדם והאי אפילו היה יודע שחייב גם קרבן לא הי' שב משא"כ כרת חושב דלא ימות תיכף ויחי עד ששים שנה שכן הוא שיעור כרת כמ"ש התוס' לעיל דכ"ה א' ד"ה כרת עיי"ש : **ע"ב** גמ' מתקיף לה רנב"י. נ"ב מכאן מוכח דסתם ר"נ לאו היינו רנב"י ודלא כרש"י ס"פ כל הגט ד' ל"א יע"ש וכ"כ רש"י כאן בסוף העמוד ובין ר"נ ובין רנב"י לא פליגי אלא כו' אלמא דר"נ לאו היינו רנב"י : **רש"י** ד"ה וחומש כו' דשגגת שאר עבירות. נ"ב וחייב למונבז אשגגת חומש :

דף עא ע"ב ברש"י ד"ה וחזר ונודע כו' אינהו דאמר כר"ל. נ"ב עי' תוס' לעיל ע' ב' ד"ה ונודע לו : בעין משפט אות נ' ד"ה מיימוני פ"ה. נ"ב הך דפ"ה מה' שגגות ופ"ו הלכה א' אין ענין לזה דהתם בידיעה שבין אכילה לאכילה כ"ע מודה דמחלקת רק הך דהלכה ט"ו הוא הך דהכא ועיי"ש בלח"מ שתמה שם על הרמב"ם עיי"ש :

דף עב ע"ב גמ' משא"כ בשאר מצות אע"ז. נ"ב הוה מצי לאוקמי משא"כ בשאר מצות א איסור מלאכה גופא לענין יו"ם דאין חילוק מלאכות ליו"ט כדס"ל לרבא גופיה בביצה דכ"א ב' וכ"פ הרמב"ם בפ"א מה' יו"ט ומיהו התם בביצה ט"ס הוא רבא וצ"ל רבה כמ"ש בגליון שם :

דף עג גמ' הניחא אי ס"ל כר' יוחנן. נ"ב קשה דהא רבא בפ' ההולך פסק כר' יוחנן בכל דוכתא ועי' בתוס' לעיל דף ע' ע"ב ד"ה נודע לו :

דף עה רש"י ד"ה שוחט משום מאי מחייב בחניקה נמי סגי. נ"ב מכאן ראיה דמותר לחנוק ולנחור התיישים בשביל העור ועי' בשו"ת מ"ב סימן כ"ה ובמ"ז סי' קי"ז ס"ק ד' וכ' הגאון מו"ה אפרים זלמן מרגליות מבראד ב"ת ס' בית אפרים שמצא כ' ראיה זו מדברי רש"י שבכאן בכת"י זקינו הרב מ' אליעזר מרגליות ולענ"ד נראה דאין ראיה דאף אם נאמר דאסור לנחור מ"מ אין זה מעיקר מלאכת המשכן דלענין העור סגי בנחירה והניקה רק מצד איסור בל תשחית אסור לחנוק ואם היה האיל טריפה הניכרת מחיים בודאי אין בו משום בל תשחית והיה חניקו באמת ועוד דודאי לנחור תיישים בשביל העור בודאי איכא בל תשחית דע"כ לא שרי הסמ"נ בלאוין סי' רכ"ם רק היכא דאיכא הנאה מרובה מהשחתה ופשיטא דמיעוט העור המתקלקל ע"י שחיטה אינו מרובה מדמי כל הבשר אלא ע"כ דמכוין להאכיל הבשר לנכרים וזה אסור לעשות סחורה בנבילות אבל כאן במקדש הנאת מצוה שלא יתקלקל העיר של מקדש שוה לו יותר מדמי כל הבשר ובכה"נ ודאי מותר לחנוק לכ"ע כההוא דר"ת תבר נכתא ופי' בסמ"ג שם ששכר הפלת יראתו על אנשי ביתו שוה לו יותר וגם לר"ע בפ"ק דחולין די"ז דבמדבר הותר להם בשר נחירה אינו ראיה ואף שכתב הגאון מו"ה אליעזר הנ"ל דדוקא נחירה הותר להם ולא חניקה לא נהירא דמ"ש נחירה שלהן זהו שהיפתן היינו להוציא מידי אבמ"ת וה"ה לחניקה ואף שהתוס' כ"כ לענין אין שחיטה לעוף מה"ת דמ"מ נחירה בעי בסימנים י"ל דהתם ילפינן מושפך את דמו דבשפיכה סגי וילפינן ג"כ מדכתיב חיה או עוף דשפיכת דם העוף כשפיכת דם החיה עכ"פ ע"י סימנים נהי דלא בעי שחיטה כהיה דהא כתיב ושפך מ"מ מדכתיב דמו לשון יחיד למד דשפיכת עוף כחיה בסימנים עכ"פ ועי' בר"מ משא"כ כאן דכתיב כי ירחק וזבחת משמע דעד השתא לא נצטוו על השחיטה והיה דינם כב"נ דאף בחניקה מותר :

דף עו רש"י ד"ה לחול כו' אבל כמלא פי גדי לא. נ"ב דזומר מכרונרת דהא כגרוגרת הוא כמלא פי סלה כדאמר בסמוך בשמעתין : **ע"ב** רש"י ד"ה הכתית כו' והכי אמר בהמפקיד בב"מ. נ"ב יען לקמן דקנ"ד ב' הדביש למאי חזי לכתיתא דגמלי ולרבותיו של רש"י צ"ל דהדביש דוקא הוא לכתיתא דגמלי אבל לא הדביש הוא לכתותי דאינשי וראיה לזה דבגמ' דלקמן הנ"ל הזכיר כתיתא דגמלי ובמשנה כאן לא הזכיר גמל רק כתית סתם וכן לקמן ע"ז ברא שבליל לכתית ע"כ דאין זה כתיתא דגמלי ועוד דע"כ מדשיער במשנה דבש כדי ליתן על הכתית ע"כ רפיאתו שכיחא כמו אכילתו כמו דאמרינן לקמן בגמ' דע"ח א' וא"כ מאי מקשה הדביש למאי חזי הא רפואתו שכיחא ליתן על הכתית צ"ל דליתן על הכתית הוא כפי' רבותיו של רש"י וכשהדביש שוב אינו ראוי לזה לכך מקשה למאי חזי ומשני לכתיתא דגמלי דנהי דלא חזי לכתית דאינשי אכתי חזי לכתיתא דגמלי :

דף עז ע"ב רש"י ד"ה אוממות כו' מייתינן ליה בכיצד צולין. נ"ב גם בברכות דנ"ג ב' הוא ברייתא עוממות אין מברכין עליהם : **תוס'** ד"ה דר"ש בן אלעזר כו' דהא מסיק דלרשב"א. נ"ב דמייתי ת"ש רשב"א אומר שמן :

דף עח תוס' ד"ה שופכין כו' ונראה לר"י. נ"ב עי' בתשו' ח"צ סי' ק"ח : **ע"ב** תוס' ד"ה ור"א מכשיר כו' כדוכסוסטוס. נ"ב לכתוב עליו מזוזה : **תוס'** ד"ה תפילין כו' ועוד דאפילו עצמו. נ"ב ר"ל מזוזה ותפילין :

דף פ תוס' ד"ה והאמר כו' שם נפרש בע"ת. נ"ב ועיי"ש שחזרו בהם ממ"ש כאן עיי"ש : **תוס'** ד"ה אם לרפואה כו' דלרשב"א אית ליה. נ"ב לעיל דע"ו א' : **ע"ב** גמ' אר"נ ר' ביבי דשתי שיכרא. נ"ב כדאמרינן בכתובות דף ס' ב' דשתי שיכרא הו"ל בני אוכמי עיי"ש : **רש"י** ד"ה כלכול כו' להשכיב השיער. נ"ב ע' רש"י נזיר ד"נ ובאורח מישור שם : **תוס'** ד"ה שהגיע כו' ולא הגיעו. נ"ב תוס' לא גרסי לשנים וכן בספרים ישנים לא גרסי לשנים :

דף פא רש"י ד"ה טורטיני מאזנים. נ"ב עי' ב"ב פ"ט דא"א לפרש שם טורטייני מאזנים ורשב"ם פי' שם צורף וא"א לפרש כאן צורף ובערוך פי' כפרש"י ועי' ברפ"ב דנדה הא דמטרנין ובסוטה דל"ד טורטייני ומורטני דטורטני יוע"ש ובב"ק ק"ט והטורטני לפניהם : **רש"י** ד"ה חופף מחליק שערו. נ"ב ע' לעיל ד"נ פרש"י הופף שערו בנתר וחול : **תוס'** ד"ה והאמר כו' בהא דפסיק כר"י. נ"ב וע"ש בתוס' ד"ז א' שכ' דר' יהודה א"ש כ"ל אפילו במחלוקת ואח"כ סתם אין הלכה כסתם : **בא"ד** ואמוראי נינהו. נ"ב ע' מהר"ם ודבריו תמוהים ודברי רש"א נכונים למבין :

דף פב רש"י ד"ה מתני' בין פצים לחבירו כו' שלא יתקעם. נ"ב עי' ב"ב ד"כ ב' ברש"י שפי' פי' אחר :

דף פג ע"ב רש"י ד"ה טהורים כו' ומושב האדם. נ"ב והאדם כשנושא הזב הוא טמא : **תוס'** ד"ה עבודת כו' דנשתברה טהורה. נ"ב ורבנן דילפי מנדה ע"כ בחוליות ילפי מנדה :

דף פד ע"ב גמ' מי לא עסקינן. נ"ב קשה דלפ"ז היכא יליף מהכא בפ"ק דחולין דכל הכלים מטמאין מגבן האי הוא דכי יש צמיד פתיל עליו טהור הא כל הכלים אע"ג דיש צמיד פתיל עליהן מטמאין דילמא לעולם גם שאר כלים אין מטמאין מגבן והא דנקט כלי חרס משום דאינו מטמא מדרס משא"כ בשאר כלים דמטמאין מדרס ושוב אין הוצין ובפרט לפמ"ש הר"י בתוס' ד"ה מי א"ש ודו"ק :

דף פו ע"ב תוס' סד"ה בתלתא כו' כתיבא מצות פרישה. נ"ב לכך אאמירה אחרונה שרינן פרישת דבתרה והגבלה שרינן אאמירה אמצעית :

דף צ גמ' מקק דספרי. נ"ב באור עולם הנדפס בסוף ס' ראשית הכמה מפרש מקק סופרי הוא אבן שמשימין הסופרים על כתיבתן שלא תמחק : **רש"י** ד"ה ברמצא דפרזלי פורידורא. נ"ב עי' לקמן ק"ג א' פרש"י דבזעי' ברמצא דפרזלא מסמר ארוך של ברזל : **ע"ב** גמ' א"ה טהור נמי. נ"ב עי' משנה למלך פי"ז מהמ"א דין כ"ז מה שהקשה בזה על הרשב"א דס"ל איסור דרבנן מאכילין לקטן אף בידים הא זהו איסור דרבנן הוא ומאי מקשה ותמיהא לי לפ"ד אף להרמב"ם דס"ל דאין מאכילין בידים קשה דהכא לא חשיב מאכילו בידים דהא נותן לו לשחוק ואין דעתו שיאכלנו וזהו עדיף מהך דיבמות דקי"ג ב' דבר טלייא ופלייתא דהתם מכוין שימצאנו ומוליכם ברח"ר בשביל זה ומכ"ש כאן אלא ברור דלק"ם דהכא

[illegible]

אלא ע"כ רס"ל להתוס' בפשיטות דגם בנגר לא שייך בנין משום דלא מבטל ליה: ד"ה ר"י כו' לאפוקי מאיסור בנין הוא דבעי קישור. נ"ב קשה דהו"ל להתוס' להקשות דאי ס"ד דבנגר תיה בנין א"כ מאי מתו' בנגר אפקק שאני נגר דאיכא בנין אבל פקק ליכא בנין כמ"ש התוס לעיל ...

[illegible]

דף קכז ע"ב גמ' והאר"י הלכה כסתם משנה. נ"ב עי' לעיל ול"ם ב' בתוס' ד"ה ארכב"ח ועיין בספרי מלא הרועים ח"ב ע' סתם אות י"ז:

דף קנא גמ' אר"י א"ר יצחק. נ"ב וזו תימה דהאיך אמר ואב משום הבן ובפרט לפי מ"ש הרשב"ם בב"ב קי"ד ב' דכל היכי דתנא אמר פ' אמר פ' הוה תלמיד מובהק דידיה וכי הוה האב תלמיד מובהק רבנו וצ"ל דתרי רב יהודה הוי ועי' בספרי כנס סופרים ע' רב יהודה: רש"י ד"ה יקבר בו ישראל כו' דתלינן מספיקא. נ"ב תימה דמאי ספיקא איכא דהא קתני עשו לו ארון וחפרו לו קבר לו דווקא דהויא לנכרי דאל"כ הו"ל לומר עשו ארון וחפרו קבר ורש"י פי' במשנה עשו לו ארון בשביל נכרי או למכור נראה דבא לפרש דמלת לו אין לדייק לו לצורך נכרי דבאמת לו משמע לצורך נכרי אבל אין לדייק בו לקבר בו די"ל למכור ולהרויח בו ולו היא למוכרו:

דף קנב ע"ב תוס' ד"ה עד כו' ועוד בפרק כו'. נ"ב ועי' בכתובות ד"ר ב' [ובסנהדרין מו:] מה שתי' שם על ב' קושיות אלו על הך דמרלגין ועל הך דעל פני השדה: בא"ד דופק דופקים. נ"ב פי' דופק ב' לדופקים הראשונים ולפי' הקונטרס דדופק הוא הדף שמותגין בצדו וכי דרך להניח שני קרשים מימין המת שנקרא השני דופק לדופקים והא דנקט לימין משום שמשמע דופק א' לב' דופקים ומסתמא בימין שהוא חשוב מניח לדופק הב': בא"ד כדתנן התם בנזיר ובתן מוהר. נ"ב עי' בתוס' ברכות די"ט ב' שמתרצים ע"ז ב' תירוצים:

דף קנג רש"י ד"ה הא דמספדין לי' כו' שאינו חסיד כ"כ. נ"ב דאל"ו אינו חסיד כלל אין להספידו כשם שנפרעים מן המתים כך נפרעים מן הספדנים כדאיתא בברכות דס"ב: ד"ה דווקא כיסו כו' דכיון דפרח בה. נ"ב צ"ע מציאה דלא פרח בה ואי בא להו כביסו דמי: ע"ב תוס' בד"ה דהרש. נ"ב וי"ל דשוטה שאין לו עת כלל גם בדרך כשבכל הולך אומר לכל סכל הוא ולא אתו לאחלופי אבל חרש יש לו דעת קלישתא: סד"ה בו ביום כו' דלא שייך למימר גבי מים כו'. נ"ב אין לפרש דבריהם דבנותן לתוכו מים אינה מפורת השמן ד"א דודאי מפורת שהשמן צף למעלה מכל המשקין והמים מקיאין השמן שעולין למעלה מהן וטפלין לארץ אלא כוונתו דהרי מפרש ברמונים שכ"ז שהן בתוכו הן מקיאין ובשנוטלין מתוכו שוב אין מקיאין כך ביו"ח דבר שבטלו פלטול פחות כדר"א שוב אינו מקיא אבל בשמן א"א ליטול המים שהשמן למעלה ונוטל השמן תחילה כנלע"ד כוונתו אך ז"א דגם הכא אפשר לנקוב התחתית למטה וכשיצאו המים וסתמו הנקב:

דף קנד תוס' סד"ה ואמרי כו' לאמרי לה והקשה דרב אשי. נ"ב ר"ל זה שכתוב בשמעתין ללישנא בתרא קשיא הא דרב אבשריה והוה כי' התוס' דרב אשי אכשריה: התוס' ד"ה בלאו כו' דלר"ש איכא תרי לאו. נ"ב לא תעשה ולא יוסיפו עוד כדאיתא במכות ד' ב': בא"ד לא אתי לר"י. נ"ב לר' יהודה דס"ל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו: בא"ד אפי' כשאין יכול לבוא לידי מיתה עכשיו. נ"ב ר"ל אע"ג דבלאו שניתק לאזהרת מיתה אין לוקין עליו בעלמא אפי' אינו יכול לבוא לידי מיתה אבל כאן יש ללקות: בא"ד מדכתיב לא תעשה ולא כתיב לא תעש. נ"ב דמהמור אף יש הוא ובחמורו הו"ל לכתוב לא תעש אבל ק' דאמו החמור בר מצוה ובר אזהרה הוא ודלאורייתא רחמנא לא תעשו: ע"ב גמ' קסבר צער בע"ח דרבנן. נ"ב קשה דמ"ש יתיר חבלים ויפלו שקים ואי דמצטערו וקא מ"ם משום הפסד ממון אין לו לעבור על איסור צעב"ח אף שהוא דרבנן וי"ל דאיהו לא עביד לה צער בידים ומילא יש לה צער בשב ואל תעשה אינו מחויב להפסיד ממון ולעשות מעשה להצילה מצער [ועי' ברמב"ן ובריטב"א]:

דף קנה תוס' סד"ה והלכתא כו'. נ"ב וי"ל לפי מ"ש במעו"ט פ"ק דברכות ובמהרש"א בקידושין דנ"ב א' דלא נכלל הכלל הוה אלא היכי דפליגי אליבא דנפשייהו ולא היכי דפליגי אליבא דתנאי או אפלגתא דתנאי י"ל נ"כ כאן דלא פליגי רק אליבא דתנאי דאמרי צרדין ועי' בספרי מ"ה ב' מש"ש דתוס' לא ס"ל הך סברא: ע"ב גמ' בעלי אומרי. נ"ב ועי' הפירוך משוי האמפסתא אבל וער"י העירוב משוי התבן אוכל דשום לא נרגיש הסריות שהיה בו: שם ואין נותנין מזונות לפני. נ"ב ע' לעיל די"ט א' ובתוס' שם: שם אפי' ר"י מודה. נ"ב והוה מצי לשנויי א"כ מתניתין אמאן תרמי' אלא דעדיפא משני:

הגהות וחדושים על הרא"ש

פ"א סי' א לא איירינן הכא אלא באיסורי שבת. נ"ב ובה"ג כ' התוס' בעצמם בקידושין דמ"א א' ד"ה אסור לאדם עי"ש: סי' ז אין זו הנחה כו'. נ"ב ועוד דהא ר"י ס"ל הלכה כסתם משנה ולקמן דצ"א ב' סתם מתניתין דלא כבן עזאי [עי' בעירובין צ"ח א' הרי"ף]: שם שכן דרך האמוראים כו' אע"פ כו'. נ"ב ולקמן קמ"ד ב' אר"י אמר שמואל מחלוקת שנשברו בשבת אע"ג דפסקינן כר"י אעפ"כ מפרש מילתא דר' יהודה ולקמן קכ"ט ב' אר"נ אר"א הלכה כר' יוסי אר"נ אמר רב"א מודים חכמים לר' יוסי אע"ג דאין הלכה כחכמים מפרש דבריהם: שם ותראה דהלכה כרבנן. נ"ב וכ"נ להוכיח מלקמן ד"ט ע"א אמר רבא הלכתא ב' איתות וכתבן כשהוא מהלך חייב כתיבתן התחתון הא לאו זה מהלך לאו כעומד דמי וכן יש להוכיח דר"י ס"ל מהלך לאו כעומד דמי מברכות כ"ד ב' דקאמר ר"י כמהלך בסבאות הממטנשות מניח ידו על פיו ופסיק דעומד אסור ומהלך מותר לר"י אלמא דמהלך לאו כעומד דמי: סי' יא הלכך ע"י מחיצות החיצונות. נ"ב ע' במג"א סי' שמ"ה ס"ק י"ג דמפרש דע"י מחיצות החיצונות שגבוהים עשרה עם הקירוי הוי רה"י הלכך כ' ואם אין גבוהים עשרה אף אם הקירוי אזי כלינן שהיה התקן סמוך לכותל פחות מג"ט ועי' בא"ר שם ס"ק כ"ב שפקפק בזה ודעת לפרש דברי רבינו דהשבינן המחיצה בתוך מלמטה נגד תוך התקן ודברים אין מובלים משמעות לשון רבינו שכ' דע"י מחיצות החיצונות שגבוהים עשרה משמע דמחיצות החיצונות נעשה מתכשרין ולא ע"י צירוף החקק דהחקק אינו מצטרף כיון דרחוק יותר מג"ט אלא ע"כ עיקר כפי' המג"א דס"ל כיון דהמחיצות גבוהות עשרה עם הקירוי הוי רה"י גמור אך קשה דלפי זה אף בלא חקק יהא מותר וצ"ל דבלא חקק רבנן שיוהו ככרמלית הואיל ואינו ראוי לדירה שאין בתוכו עשרה אבל מדאורייתא הוה רה"י אפי' בלא גבוה עשרה מבפנים כיון שמחיצות החיצונות הן גבוהים עשרה ואפשר לומר דבלא חקק אף מדאורייתא אינו רה"י דאף דמחיצות החיצונות גבוהים עשרה מ"מ בלא חקק אין כאן רשות כפנים ובטל שם מחיצה מיניה דאינם מחיצות כלל לשום רשות רק הוה כתל גבוה י' דעל גביהם הוה רה"י אבל בחקק בפנים כיון שיש בפנים גבוה י"ד הוי רשות ראוי לדירה אזי פועלים המחיצות לשוויא רה"י אף שרחוקים ממנו הרבה אך אינו ... כ"ז דודאי אף באינו גבוה עשרה כלל מבפנים מדאורייתא רה"י דמדאמר אין מטלטלין בו אלא בד"א ולא אמר רבותא מפני דהזורק לתוכה פטור אף שיש דהזיר, מר"ה לתוכה חייב רק לענין לטלטל עשאוהו ככרמלית כמו קרפף שלא הוקף לדירה אבל בשאין המחיצות גבוהין עשרה עם הקירוי מודינא דלאו רה"י היא כלל ולכך נקט רב גדול וקירוי משלימו לעשרה דמשום על גבה מותר לטלטל בכולו לא תצטרך להשמיענו דזה פשיטא דמי גרע מתל גבוה עשרה רק משמיענו דמשום הקירוי הוה תוכה נ"כ רה"י לענין לזרוק ולדיוקא איצטריך הרי"ף: סי' יד ולא ילפינן זרק ממושים. נ"ב נ"ל דאצ"ל לזה דאפילו לר"ע דיליף זרק ממושים ליכא לחיובי' רק דומיא דמושים שהוה כאן רה"י מקודם: סי' לב ברנ"ה ד"ה ואעפ"י שצריך כו' שאסור. נ"ב עי' של"ה שיצר האותיות את ק' דצ"ה ב' שכ' שצריך להניח ואסור והוא ענין בפ"ע ותי"ם שדבריו נכונים: סי' ל"ח ומשמי' דרשב"ם אמר כו' הנעשית מאליה בשבת. נ"ב וקודם ג"י מותר דיוכל להעשות קודם שבת כמ"ש במשנה כדי שיעשו מבע"י ושיתרו להפלגה בספינה שהוא למקום רחוק אעפ"כ דנ"י יוכל לבוא לשם ועד"א ומצור לצידון שהוא רק מהלך יום אפי' בע"ש מותר כיון שיכול להעלות מבע"י: שם ועוד כיון התחומין דרבנן לא הו"ל לב"ש למיסר. נ"ב לדעת הר"מ דתחום ג' פרסאות דאורייתא לק"מ: סי' לט צ"ל דריב"ד א"ל דמתני' לא חשיב כמחוסרין דיכה. נ"ב ולפמ"ש התוס' די"ם ד"ה ר"י א"ש בל"ז ישי"ש:

פ"ב סי' א ורב אלפס כו' והיינו כפי' רש"י. נ"ב אבל הר"ן הביא תשו' ר' אלפס דס"ל דאסור להדליק בנר של שעוה: סי' כא וא"ר יהושע כל המסרק. נ"ב בר"ן ובגמ' תני' אושעיא:

פ"ג סי' א דווקא שמצטמק ורע לו כגון ליפתא. נ"ב צ"ל ליפרא דבליפתא מבואר [בגמ' לג:] דבליה בי' סיהא בכל מקום מצטמק ויפה ובאות ביה מידא מהלך שם בין את בי' בישרא: שם ועלה מייתי ברייתא דתניא. נ"ב ר"ל הש"ם מביא ע"ז הך דתניא אבל הרי"ף אינו מביא שם דתניא: שם כדאמר רב ל"ש אלא על גבה. נ"ב ואע"ג דלמ"ד להחזיר תנן ר' הלכו קאי אלשהות באינו גרוף י"ל דלמסקנא דש"ם דאמר מי סברת כו' אוי אף למ"ד להחזיר קאי אשיפא ולשיטת התוס' דל"ז א' ד"ה אא"כ אף למ"ד דש"ם קאי אלהחזיר ע"ש: שם משום דקי"ל דברים המותרים ואחרים נהגו בהו איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם. נ"ב ע' בפסחים ר"פ מקום שנהגו דנ"א דמוקי דוקא בכותאי וכ"כ רבינו שם: סי' ד וקאמר לישתרי בסתם ולא קאמר לישתרי למסוך. נ"ב ואע"ג דבמה דאמר הש"ם ואי בתנור אפי' בקש ובגבבא נמי לא ע"כ קאי אלסמוך דעל גבה באמת אסור כדאיתא בברייתא וי"ל דהתם סתם קאמר אפי' בקש ובגבבא נמי לא משמע מדסתם אפי' לסמוך אמר אבל מדאמר סתם לישתרי משמע תוכו ולפמ"ש הב"ח בסי' רנ"ג דהא דאמר בברייתא אין נותנין על גביו היינו באינו גרוף דווקא לק"מ:

פ"ד סי' ז מתניתין מוקמינן כו' צריכין אנו לומר דמוכין השיבי מגיזי צמר. נ"ב ע' תוס' דמ"ח א' ד"ה וכי ההוכיחו תגיזי צמר השבין מכוכין מכח קושייתם דלוסיפה ממתניתין:

סי' י דודאי יטלטל הנזיין בידו לתקן מושב הקירה. נ"ב כוונתו דאפי' ר"א בן תדאי מודה כאן עי' תוס' ד"ה הכל מודים:

פ"ז סי' ד אבל מרס שאשה מעמידת בה קשורה שרי לצאת בה בשבת. נ"ב עי' בש"ע סי' ש"ג סעיף ט' שנחלקו בזה הב"ח ומ"ז והמ"א דהב"ח ס"ל דמיירי שיש לה פס בראשה והמ"ז והמ"א דהוה מלבוש הואיל ובעשרת קשוריה: סי' ח ואיתמהו אגרות הללו לכל אדם. נ"ב פי' אפי' אי לא הוי איתמהו נכרי איתמהו קמיעא כ"כ ב"י סי' ש"א וכן מוכרח לפרש למעיין:

פ"ח סי' ב הו היא תחלת ריח הפה. נ"ב בגמ' איתא הוה זוהמא:

פ"ט סי' ג ורש"י פי' כו' ואפשר כו'. נ"ב משום דהרי"ף כ' דעתיקין מכי ומרפאו ורש"י כ' דהתי' מכי ורבינו רוצה להשוות דעת רש"י לדעת הרי"ף דרש"י מודה דעתיקין מעלי רק בעתיק נופת מהלך דהדתי פי' עתיקי שלא הוה ע"ג מכה משום קוי לגו הדתי:

הגהות על קיצור פסקי הרא"ש

פ"א אות ד הוציא האגוז או המים חייב. נ"ב צ"ע דבאגוז הוה בפי' בש"ס ופסקינן דפטור וכ"פ הרמב"ם בפי"ג מה' שבת דין ד': אות י"א תוכו כרמלית. נ"ב עמ"ש בגליון בפנים דתוכו רה"י רק לענין זה נתנו לו דין כרמלית שאין מטלטלין בו רק בד"א: אות ל"ט היין היוצא מהם בשבת מותר. נ"ב ע' תוס' שבת די"ם א' ד"ה ר"י אומר ימכור:

פ"ב אות מ"ז וכברכות המזון א"צ להזכיר שבת כו'. נ"ב ברא"ש סתם דאף להזכיר שבת בתפלה ודבא משמע אף בתפלה וכן מוכח מהמעם שכ' הרא"ש יעוי"ש:

פ"ג אות ד ומותר ע"י גריפה וקטימה. נ"ב עי' בב"י סי' רנ"ג שתמה עליו ועי' בב"ח וט"ז שם מה שמיישבים דברי רבינו: אות ה בשביל שתצלה. נ"ב ע' בפנים שכ' דלרבה אפי' מבע"י אסור וגם אפילו לגלגלה על החול ואבק אסור יעוי"ש שוב מצאתי בב"ח שתמה על המטור בזה ועי' במג"א שם ס"ק י' מ"ש לייתב ועי' ברגול מרבבה ובמ"ה שם:

פ"ד אות א אבל גיבבים מותר. נ"ב הב"ח לחק מרמות דבר אחר כמבואר בפנים [סי' ה]: בא"ד ובנעורת של פשתן. נ"ב במשנה ס"ל לת"ק אפילו דקה ור"י אוסר בדקה ולא איפסקא הילכתא וי"ל סרמפלפל בש"ם ר"י אפשתן קאי אי אנעורת ש"ם דהלכה כותיה אך זה שיטת הרי"ף בפ"ק סי' ו' וכל הפוסקים נחלקו שם עליו:

פט"ז אות ד ושפר. נ"ב ר"ל סכין של סופר שמתקן קולמוס בו: אות ח קשור ותלוי. נ"ב ר"א דלא קי"ל כר"א אלא כר' יהודה דמכי בקשורה לחוד:

פי"ח אות ב אפי' גדולים הרבה. נ"ב דלא כרשב"ג: אות ה מילדין כו' והרם שותת ויורד. נ"ב בפנים לא משמע כן עיי"ש: אות ו קשרין טבור הולד בשבת. נ"ב תימה דהא ר' יוסי דנימוק עמו קאמר אף חותכין וכן פסק בגמ' הלכה כר' יוסי וכן אר"נ א"ר בא כל האומר בפ' תובחה כו' שוב מצאתי בב"י סי' ש"ל שתמה עליו בזה:

פכ"ב אות ג סוחט אדם בשבת אשכול לקדרה שיש בה אוכל ולא לתוך הקערה. כצ"ל: אות ט לבריך קשין. נ"ב וכן בי' סריא האמור בש"ס:

פכ"ג אות ג ובלבד. נ"ב ע' בב"י סי' שכ"ב: אות ט ורש"י אף סתמא. צ"ל ורי"ף:

מסכת מצפה איתן שבת

חדושים והגהות מהגאון הגדול כו' מו"ה אברהם זצ"ל (בעמ"ס משכיל לאיתן וכו') עם תוספת מרובה מכ"י על הנדפס בש"ס זיטאמיר.

דף ג ע"א גמ' בשבועות כו' נמי בשתים פטורים. ולכאורה דגבי קרבן כתיב ש"מ אין בזה לא איסור תורה בפלגא רק מדרבנן וכמ"ש רש"י בריש פ"ג (דף קנג ע"ב) וכ"מ מדברי הרמב"ם בפ"א דשבת וכן יש לגי' מכח דהוסיף בירושלמי פ"ג דהגינה בעוכדה ולתור שכין גוזרין לכולה מכח גבכת וכיון מולידן בניי ופ"ג דאין בו: איסור תורה ולי מכות פטור וקרבן בזה"ש ליכא כיון בלא כיו בוגגין רק אתסק: ע"ב גמ' ולאבעים חיכא לטולם לא קאמו בונג אמו מוד כו' פי' והמי כבריתות אמין כו' יהודה דש"ם ל"ש בגיטין (נג) דלא קאסיק בונג אמו מויד בדרבנן וה"נ יהו כו' כבגדולים דרבנן ובדקשה גרים שממכין ומפים לא קאמו כו בונג אמו מויד לר"י. אבל לר"ם קאמר בהם דקיים בדרבנן וא"כ קיים נמי בכאן בונג אמו מויד וכן כא דאמר לקמן (דף קא) גבי מתולה במכות דאמר רב נחמן בטלטול אסור ומוקי לה אמויד דוקא אבל בכתבים בשוגג מותר לטלטל כ"ש אליבא דר"י דלא קיים בונג אמו מויד בדרבנן:

ד ע"א תוס' ד"ה קודם כו' באה כי: בכתבו נגרות: קודם שיבוא לידי איסור סקילה כו'. מלה דלאו לאיסורא דמוי כ"ש משום שיש לנו ספק אם כיון כותבו כן דת"מ כיון שבוא ודאי לאיסורים לא פירי ב"ש דלא ניתנה סקילה אלא לנזמין כין שוגג למזיד וכיון שבוא יודע כו' כאיסורא ודאי אלא שאין אם יכולים לתיירו משום שיטול לובר שבקן כיס כותבו ובכת וכה"ג פירשו התוס' בפסחים (דף סב) גבי שוחט פסח על החמץ דלא כוי כ"ש כשאין החמץ לפניו משום שיש לנו ספק אם יש חמץ בביתו דסת על ודאי לאיסורא כו' אלא שיטול כו' והגם לנכתוב אלמר שוגג ביותי ולא ידעתי שהיה לי חמץ בביתי. וכה"ג כתבו בכתובות (דף לג) ובשבועות (דף לג): ו ע"א גמ' אמר כשולית ואמר כשכיים. כה"ג רפ"ג ופים כשוס': ע"ב גמ' כאן מכן שיטלטל שרין כשרגל. ולפ"ג דהאי דמוים בוכ דהכיף כוסת (דף כ) גבי לאור כלכין י"ל דה"ם אלם בנה"ז כשרגל שיהא גדולה כמו שהיו יכולים דבר ישיב גם בנה"ז דכ"ל וכה"ג איתא במגיגה (דף ו) וכרמב"ם פ"ק דהולך (סי' כ"ג) ובפי' כמשנה להרמב"ם שלפי מור והמנ"ג בה"ת כ"ש שמ"ם פ"ש כולא פי' לניקן דגמון שהיו ישראל מתרגל כיום בה"י משום שהיו אז מגמים ולא כיו רשות להלך ומריקים והבי"ג מרבר לידי בונ"ם ומיטו גולה דהדקו מהן מתום יטלטל קומר אבל בזמן כשהגה נוטה פקט פיטקן כיס רכ"ז לג"ב עמוכה כב"ל לגמ' כלכין (:) לקמן (פ: וע) פילובין (ע:): רש"י ד"ה כלא נפי מעוקמות. נקי לאר ונהג וכה"מ כקמו מכי בפירות פ"ג דהגיעה פקטס בפירות בבר לביה דהמ"ש גב"ג בלה כמרגלה על פיום פיתם וי"ל דהמ"כ פירך כביתה אבל הגא דברייתא דלא אמיה מותיה דבן פיד דמי יהודה כוה דס"ל בסנהדרין כבי וכן בברייתא כא אבי לגמוקי מהל"י גריכה מוד י"ל שתמ"ש גם' כמת שלמה דהגר כיס ול"ל כמרגלה לר' יהודה אך כא קשיא לי דפ"ש בפיתם דכשל על מלוכת מולה מתקמם כא לקמן כבוחק פילגו בפלוגא ול"כ כפ"ל דכולה כוי לו מכמר ולרידה אין מיום רמוי כלל למולה וי"ל דכיים אמכיה דלוסי וכאן אכי לא מסיק הכתכיה.[פילוש מ"ט כרגן ובלמת לקיים הלא מגוב מגלוים מות יומם ולא ילפיק ממקומם רק במיכם מיוכם וכמ"ש בנ"ג קי"ש אי ובסנהדרין פ"מ בי יודע כיס מכב רביע סי"]:

ז ע"א גמ' ורב אבי אמר אבי' שלה. פיין (דף ח ע"ב): רש"י ד"ה הגר ח' סי' כו' כה כמרגלית מלוי פיין נגרין: תוס' ד"ה אליבא כו' ולא כו' צריך לאתויי מרב גידל. וי"ל פירש"י דש"ם דמולך לאתויי מרב גידל דליכא דפליגי עליה אבל אבל הך דעולא אי"ל יוחנן דאמר דקרפף יותר מבית סאתים ולא סיים לגיות כו' רש"י מבית וכוותך מכחיל לעטו פיוג לאו דבית כיה כוממים בירושלמי פ"ק דעירובין וכן סוכבתי במי' לעירובין (דף כג) והוה דש"ג כיס דשם רש"י דאין הגרי שלא מוסבבים ולכך לפ"ד דלא כוי רה"י כלל מבית רק כרמלית גמור ואין בו מיוב מכרי פי' לקמן (דף פ) אבל דאמר וגוא כים מיוב מקלות בייכן שמוסבבים מרש"י אבל אם כיה כרמלית מבטון כגון קרפף יותר מבית סאתים דמו: אין בו מיוב מקלות וכן מגלה (דף מג) פי' גבירים דקרפף אין בו איסור כוללה דאורייתא אך מרש"י ולקמן (דף לט ע"ג) כרגה מוקף לכרמלית קבה דפכמה כתם דיומר מבית שאינו לדירה אינו שבה מוללה לגיום רש"י וכתם אמרי' יוחנן קאי ולמי אפמר לייתב כנ"ל:

ח ע"ב רש"י ד"ה לפי פי' אפי' פסק י"ד כוכו מגוב. פיין פירובין (דף פ):

יוד ע"א גמ' מכור אמי מבמים טרה גם מלוכו מקומו. פיין תוס' לקמן (דף יא):

שם כנכים לבית כמרחץ סי' מולך תפלין. מכאן קי"ל אבל וליכא נכ"ג ונרישם (דף כג) והלכתא לגו מכס ליכם לגמ"ם קנים לכנים ונוכה ל"ת בכל מקומות וכמ"ש רש"י ד"ה הערבה וכו' כל דבר שבשולחן במועט מופר כרגמ"ם כמסכת ברכות. ופי' ברייתא זמן שלמה נשקין ושנים כשבסים לכל מבואכן קשה. וכמו שפירש רש"י גבי מבוכל גולמוס כמשמע עבר על חכוי ונעשה רבים. לשיטת הגהמ"ש לשוב לג הכת דגגמו רש"י וטפה באו כן לימפל לפיל בולל לו דלא יהוגר פיכם ויום גב כוב ולי יותר ניפכו דבר עבם בב מסכת ירושלמי. רש"י ד"ה מסכר לכנור לכמוד. פיין תוס' פולין ((דף ז ע"ב):

יא ע"א גמ' ולא הבגו כ"ש פיין לקמן (דף כג): במשנה כלמפני למזו בבגבות שכעבט מהדם לשם לעיין במ"ש כרמב"ם בכל מקומות וכולי כגמ' נ"ב. וכמו בירושלמי כאן איתא אר"ש כ"ש בבגים בלמנע כל"ם ונ"ל דל"ד כל"ם וכמ"ש כרמב"ם רפ"ג דפרושים אלא כלומר דבר גדול וכמ"ש רש"י הר"ם נופיה בנ"ם (דף ס): רש"י ד"ה מיתוב הגבגה בבלמה לפי כתב. פיין פ"ז (דף כב): שם ד"ה שבלא כו' מפני שכבנבתב מקמטתו ליגם שריון בכתם פיין בכגד פי' קודכים: ע"ב רש"י ד"ה זה כו' אם יתלם פוז שלימות ויכים זג נצפר. פיין נגמה (די יג פ"ב):

יג ע"א גמ' כשוף שלה עם הנבינים כו' דגבי כ"ב. נמי פי' לקמן (די יז) כמה השיכם כלן דלג"ם השגורין כמלמש פוך כים דנותר למכול זג וחכם הלוכה דשות. וליתא דבירושלמי אמרי' אפי' זב ותב ול"ם זב והבה והלוכה כיס. ופרש"י דלקמן דלא מכם לי' כוב עם כוכה כ"ש דגבי י"ל דה"ל כגרמב"ם דגב כ"ש פהלוטה שלא נגלוך בהן כלל כ"ש וכ"ש רק גבי זב וזב נגלוך והלוכה כבי'השם בבגה טרכה וקגיא כורכה. בלאמות דר"נ פ"ג והלוליט רבה פסק"ו הלכה בקגיא מרגה ובגה מרגה: רש"י ד"ה מסביין כן ולא גגריך גולמה לגורה. ובלא דגכריס (די כ) פמא גבריא לא מכי תיל אלא פ"כ בשוק לגוליק פגלים אלמא הגישוק בגלא ילגילם דבריס שאין פסוקין. כ"ש כגולא כגר דגיל אלא פ"כ שיפוק לגר דמי סולא כגולא גזירס אבל מ"ש לגזר שלא לגלטל פרום עם זב מכום בגלא ילגילם אלא דמי גזירה לגזירה: ע"ב גמ' גגרת סוקלה: לא קרבה. פיין לגבה כגלא פי' י"ד:

טו ע"א גמ' שלשה גגר גמי לקדש. לגמורה ק' אגגי' כקם בפי' כלא לקדם מכוליין מכוק בגוליגו. וי"ל דסיינו מדלי' שבושה אגל כגבם יד"ם בפי' במוליה גם לקדש והבי מילגה בירושלמי: ע"ב תוס' ד"ה ולי' כבקושי' אגל"ג דמי כ"ם. מלה: לייתב פירש"י דלא דמי דסוגיא דמדים מגרם בו בגה דהיים באלא בגבל אגלה גרמין שכבר עבר זמן מוכל לייתב ואה"ל גמגל גקוגה באלא יתגה על זה ...

סמוך ולא נטמא כלל ונמי ספיק שמגמגמי לאהדדי מבמ"ל ספיק הכגא לא מגמגמי ואפ"ל הגלה באלא הרם כן פ"כ ג"ל ג"כ כין הספור דאי הפגא שו ניגא בפיגא לקבורי ולרמג כמה פסקים לא הבגרי ספק נבריא. ואפגר דלק בכמוט ג"כ סמוכי נגדר:

טז ע"ב רש"י ד"ה גלגים כ"ש. כה"ג פי' סופי כ"ש כ"ק גבי בלמור ינקר כגלג וכרמב"ם בפ"י דגלים כקבה על פי זג ובי' דקן גלים בל לפיתי נקר וגם רש"י ותוס' פלגין הגו מפירושם לקמן (די נח) ובמגות (די סם) וכ"ם יותא פרש"י כגרמב"ם וגם כתוס' פי' כן במנגות בם ועיין בש"י ר"ס יומא:

יח ע"א רש"י ד"ה לגבות כו' הכבות לביל תומה לגמן יפה. קשה האיך שוקך לג כנים בפ סוגא לא הדבי בגוגין בפרש"י לג ו:

יט ע"ב רש"י ד"ה הגגה כו' קבוגו קיימא בה. ל"ם במיק (דף כב פ"ג) ועיין תוס' פירובין (די כג): ד"ה בים במוקף כו' הכתוב בגום מכונא קרם כמלך שוך הכול כו'. פיין במתכ"ל במה הרש"י מותר ל"ם לגירום כפ"ג הכגום יהוה קימה וי"ל דגמן פרש"י אליבא דרי יוסי בגגבות (די פ) דלגי יוסי קיום לגמבור בו מבגה ופרש"י קימו לגם פולה לגמצור בו מבגה לג"ם ול"כ מבכי דלגי יוסי לג קימה דהר לגמת מגמרה כלו. וכם גפ"ב הגכות פרש"י אליבא דר' יוסף:

כא ע"א גמ' גבכה ופתילות שאמרו הכמים אין נכן במגמת פ"ם גכן במקדש. פיין בגליון הב"ם שיקה לגמגי קגי מגנים יהא לא כיו מגליין במקדש רק בשמן זית גלבד. ולק"ם דמלגד קמגר כיו מגליקין במה בגית במקדש [אגב"י הגג"ג הבמין הפבין אבקים ולהמבות פר גמיר פ"ם מלה הגל כמגות קדי. וכ"ש מכה ובגין שמגלי מבנגים כי ומבה הפבי שגמה גכ"ם בגלין]:

כב ע"א תוס' ד"ה סגב כו' וכ"ם פמגינין דוסה מיפכי לגם פי'. פיין יומ' כ"ג (די קפ"ו) [ד"ה פגין]:

כג ע"ב רש"י ד"ה כמוד כו' פגגים מגבה מכי. וכ"ש בגבלגה: תוס' ד"ה גבגה ירים כו' ובגים כל כבלים מסבק דלא בגריך. וי"ל הסבם בגבלי תגי בגת גוכה בגום דרבק ולא ל"ד לגבגה הגמ' ... וכב"ג כבו תוס' בעירובין (דף לד):

כד ע"ב תוס' ד"ה לפי סי' הוסכ י"ש לפי שאין יכול סי'. פיין תוס' פסחים (דף כ):

כה ע"א תוס' ד"ה ולא פילה סי' וקסבר כמה דקיבגון

נו״ש. עיין סנהדרין (סוף ד׳ לט) ופרש״י שם: שם ד״ה הא כו׳ איכא למיפרך מה למעשר כו׳. ועיין תוס׳ יבמות (ד׳ ע׳ ע״ב): שם ד״ה הך כו׳ נאלו שוכרין. (ד׳ מו) וכן פי׳ לקמן ר״פ מפנין ועיין תוס׳ ביצה (דף כו ע״ב): ע״ב גמ׳ גזירה שמא יתפסק. פי׳ וחייב. אין להקשות דהא הוי גזירה לגזירה דמתפסק הוי מקלקל די״ל דקיי״ל לרבא והיינו ס״ל דחייב כדמוכח לקמן (דף לד ע״ב) [ועמ״א סי׳ ש״ג ס״ק כ״ב ובפ״מ ס״ק ה׳]:

כו ע״ב גמ׳ שלש על שלש מניין ת״ל והבגד. אע״ג דר׳ ישמעאל לא דריש ווי כדמוכח בסוטה (דף כט) וכ״כ תוס׳ יבמות (דף כח ע״ב) ובזבחים (ריש דף פב) מ״מ וא״ו וה״א דריש כדאמר ביבמות (דף עב:) ע״ש:

כח ע״ב גמ׳ למאי הלכתא. כמש״ל דנ״מ כגון שאסר על עצמו ליהנות ממין שהיה ההם אם טהור או טמא עיין חגיגה (דף ו) ורמב״ם סוף מ״ר והוס׳ ב״ב (דף פד) ובר״ן ס״פ ק דחולין. ובהכי א״ש כי הא דקאמר בבמוך מאי הוי עלה דתחש אע״ג דמאי דהוי הוי: שם הלכה למשה מסיני. הא דלא שקי בשי״ה דלאו הל״מ אלא מסיקתא דתפלין י״ל דהא לא איצטריך רב יוסף לאשמועינן דשהם מבהכ היה בפ״ק דמגילה דס״ת כתפילין: שם דכ״ע לית להו דר״י. ק״ל הא אליבא דר״א קיימינן והיינו לא ס״ל כר״י רק כר״ג כדמסיק בעירובין (דף לג) וא״כ מאי איר״א בג׳ פ״ע מצומצמות הא אף בכלי שלם אין מסיקין לר״ג כדתני׳ לקמן (דף קכד). וי״ל דלא קאמר התם דר״א ס״ל כר״ג אי״א בשבת ולא ביו״ט וההוא תנא דאית ליה הכי אליבא דר״ג גופיה בר נש (דף לב):

ל ע״א גמ׳ דהכי בשרים זה בזה. עיין רבה נשא פ׳ י״ד ועיין תנחומא פ׳ וארא: ע״ב גמ׳ ולא יכול ליה דלא הוה פסיק פומיה מגירסא. ב״מ (דף פו) מכות (דף יוד) מ״ק (דף כח): שם פירות בכל יום. עיין תו״כ פ׳ בחקותי: שם גלוסקאות וכלי מילת …בספרי האזינו:

לא ע״ב גמ׳ מי שאכל שום וריחו נודף. ברכות (דף נא):

לב ע״א גמ׳ שכן כל ספומתין יהודין. עיין ספרי נשא: רש״י ד״ה יומא דשותא כו׳ רוח דרומית. וכן פי׳ לקמן (דף קטז ע״ב) ובעירובין (דף סה) וכ״ב ות (דף ע״ב) אבל התוס׳ בגיטין (דף לא:) פי׳ בשם הערוך דשותא הוא רוח מזרחית:

לג ע״ב גמ׳ שאוכלין בה דברים שאינם מתוקנים. לכאורה מגיה הברייתא והל״ל אלא אימא. וי״ל דאינו מגיה כלל אלא מפרש דטמאים היינו שאינן מתוקנין דהא איתא בילקוט פ׳ ראה רמז תתנ״ב ותתנ״ג דאוכל טבלים כאוכל נבילות וטריפות וא״כ שפיר קרא טמאים לשאינן מתוקנין: שם נענה ר״ש ואמר בעון בטול תורה. עיין מהרש״א ועיין תוס׳ קדושין (דף לד) ד״ה גבהא דכי הוא תייך לא קאי את״ת: שם וסיפר דבריהם ונשמעו למלכות. עיין פסחים (דף קיב): שם די לעולם אני ואתה. עיין פסחים (דף סח ע״ב): רש״י ד״ה בעון כו׳ דענה נמי מיתה כדאמר מקרא נדרש לפני פניו. עיין זבחים (דף כד ע״ב) ותוס׳ ב״מ (דף לה ע״ב) ושבועות (ריש דף י): שם ד״ה ועוסקין כו׳ ע״י נכרים כו׳. עיין ברכות (דף לה ע״ב): שם ד״ה מספט כו׳ הכי תני לה בסדר עולם. עיין פ״ב דעדיות:

לד ע״א גמ׳ יאמרו זונות מפרכסות זו את זו ת״ח לכ״ש. עיין פסחים (דף קיג ע״ב): רש״י ד״ה עבד כו׳ ובסדר זרעים ירושלמי. שביעית פ״ט: תוס׳ ד״ה לא כו׳ אסתם משנה דבכל מערבין. עיין עירובין (דף כט ע״א). [כוונתו למ״ש שם ובבבלים מי מערבין כו׳ והוסיפו ר״מ כו׳]:

לה ע״ב גמ׳ א״ר יוסי בר חנינא שמעתי כו׳. בתוספתא [פ״ד] דסוכה איתא ר׳ יוסי סתם ונראה שכן עיקר ולא קשי מברייתא זו ע״ד תוס׳ בנזיר (דף כט) שכתבו בשם ר״ת דריב״ח אמורא הוא ולא תנא. אך קשה ע״ד התוס׳ מברייתא דתענית (דף יג ע״א): תוס׳ ד״ה וכתניא כו׳ ומיהו מתוך פי׳ הקונטרס משמע דשופר הוי מלאכתו להיתר. ואני אומר דודאי מודה רש״י דשופר הוי מלאכתו לאיסור דמשום שראוי למלאכת היתר לא מקרי מלאכתו להיתר אם כבר עשה בו מלאכת איסור כדמוכח ר״פ כל הכלים כמ״ש הכ״מ רפכ״ו מהל׳ שבת והא דתביב כאן שופר מלאכתו להיתר היינו בחדש שלא תקע עדיין בו מעולם משום דמשמע ליה דברייתא נקט שופר דומיא דחצוצרות דכן ודאי אינן מטלטלין אף בחדש כיון שא״ר למלאכת היתר כלל כמ״ש התוס׳ בסוגיא לקמן (דף מד ע״ב) ד״ה לא שנית וכה״ג בשופר חדש לא מקרי מלאכתו לאיסור כמו נר חדש ומטה חדשה שיחדה למעות דאמר התם דמותר לטלטלן. וכה״ג יש לכוין פרש״י לקמן (דף קיג):

לו ע״א תוס׳ ד״ה הא ר׳ נחמיה כו׳ ומשמע לפירושו דכלי שמלאכתו לאיסור כו׳. וכן פי׳ רש״י גופיה בהדיא לקמן (דף קכד):

לז ע״ב תוס׳ ד״ה דיוקא דמתניתין כו׳ דדייק פשוט הוא. י״ל דה״א דפליגי פת דשרי מבו מצות ג׳ סעודות וכה״ג כתבו תוס׳ לקמן (סוף דף קיז) וקמ״ל דיוקא דשרי אף אי יש לו פת אחר. עוד י״ל ע״פ מ״ש הרמב״ם בפ״ג דגבי פת ל״ג שיהיה משום במפסיד וכ״מ בירושלמי:

לט ע״א תוס׳ ד״ה מפני כו׳ וקשה לריב״א כו׳. עיין לקמן (דף עג ע״ב) וצ״ל דסמכו עצמם אמ״ש בפסחים (דף מו ע״ב) ד״ה כתישה:

מא ע״א תוס׳ ד״ה רתן כו׳ רתחו פשו כו׳. עיין לקמן (דף סא): ע״ב תוס׳ ד״ה מיחם כו׳ דהא ר״י אסר בגרירה כו׳. עיין תוס׳ פסחים (דף קא) ד״ה הלכה שכתבו דגרירה גריעה מאהר דבר שאינו מתכוין דדמי לפסיק רישיה:

מב ע״א תוס׳ ד״ה אפילו כו׳ כ״ש בעלמא. עיין תוס׳ לקמן (דף קי ע״ב):

מג ע״א תוס׳ ד״ה טבל מוכן הוא כו׳ אינו מתוקן. עיין בתוס׳ לקמן (דף מו ע״ב) ד״ה התם:

מד ע״ב תוס׳ ד״ה יש כו׳ וא״ת אמאי לא מוכח מתבה דאין מוקצה לחצי שבת. עיין תוס׳ לקמן (דף עב ע״ב) וקדושין (דף סה ע״א) דאין רוצה לפשוט מדברי המורא״ים והפי׳ מרב:

מו ע״ב גמ׳ מתיב רבא מוכרי כסות כו׳. ק״ל לפרש״י ביבמות (קיט) דגבי הרחקה מאיסור יש חילוק בין איסור כרת ללאו א״כ מאי פריך הכא מכלאים דהוי לאו לשבת דאיכא למגזר אטו כבוי דנצרך גופה והוי איסור כרת. ומיהו כתבו התוס׳ לעיל (דף מא) ולקמן (דף נה) דמ״מ גבי שבת קיל דבר שא״מ משאר איסור:

מז ע״א רש״י ד״ה חייב כו׳ ולא משום בנין דאין בנין בכלים. עיין תוס׳ לקמן (דף קב:):

מט ע״א רש״י ד״ה טטל כו׳ דלא נעשית נסים לכן ש׳. עיין לקמן (דף נא): תוס׳ ד״ה כאלישע כו׳ והא דאמר במדרש. והוא בפסיקתא רבתי פ׳ כ״ב: שם ד״ה כנפים כו׳ וניטלת באחת. עיין בזו״ח פ׳ אחרי:

נג ע״א גמ׳ וזו חומר בבהמה מבאדם. איכא נמי חומר בבהמה מבאדם הא דתניא לקמן (דף נח) לא תצא בהמה בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה ואילו עבד יוצא בזוג שבכסותו כשהוא ארוג וה״ה לכל אדם כמ״ש שם התוס׳ אלא הא דקתני הכא רק חומר זה דבגדל לומר דבזה איכא חידוש טפי וכה״ג פי׳ תוס׳ בב״מ (דף נו) וזבחים (דף לד) וערכין (דף כ) ע״ש וה״נ גבי בגדל איכא רבותא דמתחילין גבי בהמה טפי וגזרי׳ בה דלמא נפל והאי לאתויי אבל גבי זוג ליכא רבותא כל כך לאשמועינן דגזרי׳ בבהמה טפי מבאדם דהכי שמעינן נמי כבר ממתני׳ דתנן בפרקין ולא יקשור גמלים זה בזה וימשוך וטעמא דמאי כמאן דאזיל לחינגא ובודאי שמטעם זה יש לאסור ג״כ בלא תצא בהמה בזוג שבכסותה אע״פ שארוג בו משא״כ באדם דלא שייך האי טעמא: תוס׳ ד״ה אלימא כו׳ ובפא״ט קתני אלו כשרות אע״ג דאיכא מינייהו דשמעינן מרישא. עיין בגליון שהניח בג״ע דבחולין (דף נד) כתבו תוס׳ דכולהו צריכי והנכון דכוונת התוס׳ כאן על מתני׳ דאלו כשרות בסוף בחולין (דף נו) דקתני התם שכתה הולדה על ראשה במקום שאינו עושה אותה טריפה וכן יצאו בני מעיה ולא נקבו כשירה והני ודאי איכא למשמע מרישא והתוס׳ בחולין קאי אמתניתין דאלו כשרות בבהמה: ע״ב גמ׳ ולא איברו מזוני. עיין תענית (דף כ): שם ולבהמה מי גזרינן כו׳. עיין בגליון הש״ס שהקשה דמאי פריך מתחומין דרבנן והא לא קשיא דהיכא למימר דהקושי׳ קאי על ר״ח בר אשי לעיל ואיהו ס״ל בירושלמי במכילתין ספ״ב ובעירובין תחומין דאורייתא אך אי קשיא הא קשיא דרביגא מבני הכי ואיהו ס״ל בעירובין (נט) תחומין דרבנן אלא י״ל לדעת הפוסקים די״ב מיל דכ״ע מה״ת [וע׳ מ״א ר״ס ת״ד ובחי׳ הרמב״ן עירובין מ״ג מבואר דאין ח״מ בין אדם לבהמה]:

נד ע״א גמ׳ ארץ תומטין סיתם לעיל (דף לא:):

נה ע״א גמ׳ רישא דריסך בהמי׳. עיין מ״ק (דף טז): שם וחזר בה לרעה חוץ מדבר זה. עיין תנחומא פ׳ תזריע שהיה לטובה: שם תי״ו תמות. עיין בס׳ ברית שלום פ׳ ויקרא: רש״י ד״ה חותמו כו׳ אני ראשון ואני אחרון. וכן הוא ברבה דברים ובה״ש [וירושלמי פ״ג דסנהדרין ע״ש]: תוס׳ ד״ה מזבת כו׳ בכלי נחושת. עיין בחידושי אגדות ועיין תוס׳ זבחים (דף ס): שם ד״ה קלף כו׳ קשה לרשב״א כו׳. עיין תנחומא פ׳ בשלח: שם ד״ה ושמואל כו׳ דלרשעים תמה ולצדיקים לא תמה. וכ״ה בתקוני זוהר כ״א: ע״ב גמ׳ ארבעה מתו בעטיו של נחש כו׳. עיין זוהר ס״פ תצא: תוס׳ ד״ה ארבעה כו׳ ברוב בני אדם קאמר. ק״ל מסנהדרין (דף מח ע״ב ודף קא) ועיין ברע״מ תצא דף רע״ו: שם ד״ה מעבירם כו׳ חולק על ספרים כו׳. ועיין במנחת שי ס״פ נשא ופ׳ בלק: בא״ד ובכל ספרים שלנו כתיב עבירים שנה. וכ״ה במ״ר נשא פ׳ י״ד וע״ש:

נו ע״א גמ׳ דאתי מדוד מהפך ודריש. עיין כתובות (דף סב ע״ב): תוס׳ ד״ה רק כו׳ הא איכא מעשה דבסתם כו׳. עיין ירושלמי פ״ב דתענית דדוד המלך ע״ה התפלל ע״ז שמכה את ישראל וענהו ה׳ ודרים כן מקרא: ע״ב גמ׳ ויעש שלמה. וכה״ג בחלק (דף קג):

נח ע״ב גמ׳ ושל דלת עסור. עיין לקמן (דף פא):

ס ע״ב גמ׳ כיתופיא דכיתבא כו׳. עיין תענית (דף יב ע״ב):

סא ע״א גמ׳ דתניא הכי יאר״י הכי. עיין קידושין (דף פא): שם כשהוא רוחץ רוחץ של ימין. עיין תוס׳ לעיל (דף נא):

סב ע״א גמ׳ נשים עם בפ״ע הן. וז״ש בראשית י״ד הנשים ואת העם: ע״ב גמ׳ מלא תפניא מיל ויכבו לי. עיין פסחים (דף קיג):

סג ע״א גמ׳ דליגמר איניש והדר ליסבר. עיין ברכות (דף סג) ובע״ז (דף יט): שם שני ת״ח המתחדדים זה״ז הקב״ה מצליחן. עיין תמורה (דף טז) ועירובין (דף נד) דאם מלמד לאחרים תלמודו מתקיים בידו כו׳: שם יכול אם הגים דעתו ת״ל כו׳. עיין עירובין (דף נד): שם עושר וכבוד ליכא אלא למיימינים כו׳. עיין רבה ח״ש פ׳ נ״ט: שם אם ע״ס הוא הסיד. עיין לעיל (דף יא) ופסחים (דף מט): רש״י ד״ה לא יהדל כו׳ ולא יהיה כנעני עוד. עיין פסחים (דף נ ע״א):

סד ע״א גמ׳ מכדי פרץ איתקש לע״ז כו׳. עיין בתוס׳ נדה (דף מג ע״ב): ע״ב תוס׳ ד״ה ר׳ ענני כו׳ דבכל סופרים הלך אחר המיקל. הוא כדעת הגהות מיימוני ריש הל׳ ממרים דהפי׳ ביחיד נגד רבים קי״ל לקולא בשל סופרים וכ״כ שם הכ״מ וכ״מ ממ״ש הכ״מ פ״ז מה׳ יו״ט הלכה ה׳ ומסולקת קושיית הפ״י:

סו ע״א תוס׳ ד״ה כורת כו׳ דקש נמי חשיב של עץ כו׳ אי נמי כו׳. הרמב״ם בהל׳ כלים כתב דשפופרת הקש מקבל טומאה ככל כלי עץ ש״מ דס״ל כתירוץ ראשון דקש חשיב של עץ ויש לה״ר מנ״ס (דף טז) דר״ע ס״ל כמ״ד עץ של אדה״ר חטה היתה עיי״ש [לפי׳ הב׳ ברש״י שם]:

סז ע״ב תוס׳ ד״ה כלל גדול כו׳ אלמא אעפ״י שנודע לו כו׳. נראה דר״א ס״ל כמ״ש תוס׳ בשבועות (ריש דף יח) בתירוץ ב׳ דתשיב ליה התם לקמן (דף עא) ידיעה כיון שנודע לו כל מה שהיה ספק באותה שעה ורש״י כאן פי׳ כתירוץ א׳ של התוס׳ גם משמע דר״ז דלקמן ס״ל דלא בעינן ידיעה בחטאת:

סט ע״א תוס׳ ד״ה מה כו׳ תדע דהא לא ילפי׳ מעכו״ם דניבעי על זדונו סקילה כו׳. עיין בת״כ ויקרא ד׳ דמרבה מקרא דכל מצות ה׳ דלא בעי׳ דוקא סקילה דומיא דע״ז ממש בשארי מילי רק לכרת ומעשה:

ע ע״א גמ׳ על חרישה וקצירה חייב שתים. ק״ל מ״ש גבי אוב וידעוני דקאמר ר״י בסנהדרין (דף סה) שא״ת עליהן אלא א׳ הואיל ונכנס בלאו א׳ נאמרו ואעפ״י שחלוקין הן במיתה ל״ש חלוקה. וכי עדיפא הא דחלוקין חריש וקציר בעשה מחלוקה דאוב וידעוני במיתה: תוס׳ ד״ה ועל כלן כו׳ אבל לגבי דבר שהיה בכלל לא אשכחן בשום מקום. ועיין תוס׳ פסחים (דף כז ע״א) ד״ה הכתוב נתקו כו׳:

עב ע״א תוס׳ ד״ה נעל כו׳ ולהתיות בעלמים. עיין בקדושין (דף נה:) תוס׳ ד״ה ודלמא:

עג ע״ב רש״י ד״ה נא״י כו׳ דהא נמי חרישה היא. קשה אמאי לא הוי זורע כדאמרינן גבי שביעית וכלאים דמתפה הוי זורע עיין מכות (דף כא) ותוס׳ פסחים (דף מז ע״ב). ואפשר דנקטוי דצריך לרפויי ארעא לכ״ע היינו רק משום חרישה אע״ג דגורם למיתה דמ״מ עושה מעשה חרישה ומודה רב יוסף דאזלי׳ בתר מעשיו:

עו ע״ב גמ׳ שכן עני אוכל פתו. עיין מ״ש תוס׳ לעיל (דף עד):

עח ע״א תוס׳ ד״ה שופכין. ונראה לר״י דטייט. עיין בה״ל סי׳ ק״ח:

פא ע״א גמ׳ בכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. קשה דברייתא דהכא אתיא כר״א בב״ב (דף סה ע״ב) ולא כרבנן וי״ל דדוקא היכא שהיה כלי וראוי לקבלת טומאה קודם שחברו לקרקע הוא דמטמאין דס״ל דאינו כקרקע לטהרו מתורת קבלת טומאה שהיה בו קודם חבור. והכא גבי תפי פותחת לא היו ראוין לקבלת טומאה כלל קודם קביעותן מש״ה לכ״ע אין קביעותן בבמחובר לקרקע משוי להו כלי לקבלת טומאה. ומיהו לעיל (דף נח) משמע דלאו משום דחבור לקרקע אינו כקרקע מטמא אלא משום דאין בחבור מעשה חשוב להוציא מידי טומאה. ולפ״ז דזהו גופיה פלוגתא דר״א ורבנן אי מחובר לקרקע חשיב מעשה להוציא מידי טומאה: ע״ב גמ׳ והאר״י הלכה כסת״מ ותנן כו׳. קשה הא לעיל (דף נד) איכא נמי סתמא אחריתא דאוסר דבר שא״מ ועדיפא ליה ההוא סתמא דהוי להומרא. וי״ל כמ״ש התוס׳ לעיל (דף מה) ולקמן (דף לה) וכן (בדף קי ע״ב) בשם בשאילתות דגבי שבת קיל דבר שא״מ משאר איסור:

פג ע״ב גמ׳ שממית עצמו עליה. עיין תיקוני זו״ח (דף קטז ע״ב) ועיין תמיד (דף לב):

פד ע״א גמ׳ והבאה במדה טהורים כו׳. עיין ברוקח סי׳ שע״ז דדוקא כלי עץ אתקש לשק אבל שאר כלים אפי׳ גדולים מקבלין טומאה: תוס׳ ד״ה הבאה כו׳ מלא וריקן. עיין תוס׳ לעיל (דף מד ע״ב): ע״ב תוס׳ ד״ה ארבע כו׳ ובפ׳ המביא. וי״ל דגרסינן ובפ׳ אותו ואת בנו. וכ״מ מדברי התוס׳ בפסחים (דף מז ע״א):

פו ע״ב גמ׳ החדש הזה לכם ראש חדשים. עיין סנהדרין (דף מג): שם זכור את יום השבת לקדשו. עיין פסחים (דף קיז ע״ב):

פז ע״א גמ׳ ג׳ דברים עשה משה. עיין מדרש רבה ס״פ בא: שם דברי ר׳ יוסי בר׳ יהודה ר׳ אומר כו׳. ובילקוט הגירסא דברי ר׳ יוסי ר׳ יהודה אומר כו׳: תוס׳ ד״ה קבע כו׳ הוא מספק למה יפרוש. י״ל מפמ״ש התוס׳ בנדה (דף ה סע״א) דבקרא דוהיו נכונים וגו׳ אין שום זמן ואל תגשו אל אשה משמע עולמית וכ״כ שם הרא״ש ולפ״ז למאי דס״ד דמשה שהזהיר להם לעולם הוי שפיר ק״ו: ע״ב רש״י ד״ה אתחומין לא אפקוד הלכך כשנסעו מרפידים נסעו בשבת. צ״ע דמ״מ היאך נסעו בשבת וסתרו אהליהם דתביב כסותר ע״מ לבנות עיין לעיל (דף לא ע״ב) ואין לומר דמאתמול סתרו דמנא ידעי בע״ש שיצטרכו לנסוע למחר:

פח ע״א גמ׳ דיהב אוריאן תליתאי. עיין תנחומא פ׳ יתרו: שם מודעא רבה לאורייתא. עיין בס׳ לוית חן: שם ופדויי ה׳ ישובון. עיין חלק (דף קט): תוס׳ ד״ה כפה כו׳ שכבר הקדימו נעשה לנשמע. עיין תנחומא פ׳ נח ופ׳ שופטים דנעשה ונשמע אמרו על תורה שבכתב וכפיית ההר היתה על תורה שבע״פ ובזה נסתלקה קושיית התוס׳ בשבועות (דף לט ע״א): ע״ב גמ׳ למיימינים בה סמא דחיי. עיין לעיל (דף סג) ותענית (דף ז): רש״י ד״ה עץ כו׳ מין בהמה כו׳. עיין ת״א:

פט ע״ב גמ׳ דל כ״ס דלילותא. עיין בס׳ זרע יצחק על אבות בטעם דקיי״ל דאין עד נעשה דיין כברהם בלילה והקב״ה הוא עד ודיין: שם פלגא עלי ופלגא עלך. עיין בס׳ ברית שלום פ׳ דברים:

צ ע״א רש״י ד״ה שלוף דוץ לא איתפרש. עיין ביו״ד סימן (ק״ע) [קל. וע״ש בהגר״א ס״ק מ׳]:

צא ע״א גמ׳ להוציא כל ביתו ס״ע דלא מחייב. עיין לקמן (דף קג):

צג ע״א תוס׳ ד״ה ה״ג כו׳ ומפרש טעמא כו׳. ועיין יבמות (דף נא ריש ע״ב):

צה ע״א גמ׳ לקלעיתא בניתא. עיין באדר״נ פ״ד: תוס׳ ד״ה והרודה כו׳ אפי׳ אפשר לעבותן מעיו״ט. עיין במ״ש תוס׳ לקמן (סוף דף קלז) ובפסחים (דף סח):

צו ע״ב גמ׳ הואיל גופא היכא כתיבה. עיין הוריות (דף ד ע״א): שם תולש הוי. וכ״ה בת״י:

קא ע״ב רש״י ד״ה משה כו׳ כמשה בדורו. ע״ד במדרש אין דור שאין בו כמשה:

קד ע״א גמ׳ שאין הגניאה רבאי לאדם. ת״כ ות״י: שם אלף בית אלף בינה. עיין בתורת חיים פ׳ חלק: תוס׳ ד״ה נכוב כו׳ תימה אמאי נקט לכו כיון דלא הוי בלוחות. עיין בגו״ת לחמי תודה שהיה דרך הכדא מרמז בזה הא דאיתא בירושלמי דשקלים שפרח הכתב מהלוחות וא״כ נכוב בהר סרו פי׳ נכוב תקיקה בלוחות כרו בהר סיני:

קה ע״א תוס׳ ד״ה רבן גמליאל כו׳ נראה דטעמו דר״ג משום כו׳. וטעמא דרבנן לא בעיו התוס׳ נראה דלא משום דלא בעו ידיעת חטאת כלל דודאי בעינן ידיעת חטאת בעלמא וכ״כ המשנה למלך בפ״ב דשגגות. אלא ס״ל דס״ה גבי ת״ש דנסי דלא הוי ידיעתו ידיעה של חיוב חטאת מ״מ הוי ידיעה משום דנודע לו כל מה שנעלם ממנו ובהכי סגי כמ״ש תוס׳ בפ״ב דשבועות (ריש דף יח):

קו ע״ב גמ׳ הלכה כרשב״ג. עיין תוס׳ ע״ז (דף לב ע״ב):

קז ע״א רש״י ד״ה והחובל בהן חייב כו׳ וה״ל חבורה שאינה חוזרת וה״ל תולדה דשוחט. ונראה ליתן טעם לזה דכל שאינה חוזרת מקרי נפש כמו שפרש״י בפג״ה (דף קג) וכ״מ בר״פ הנחנקין דמוקי נפש בבהמה למכה אביו ויליף מיניה דבעי׳ חבורה וש״מ דאקרי נפש ומש״ה דמיא לשוחט שנוטל נפש: ע״ב גמ׳ כיון שיצא בו כסלע חייב. עיין חולין (דף עה):

קח ע״א גמ׳ אמר אביי טובא קמ״ל כו׳ כדאמרי במערבא כל נקב כו׳. קשה דמשמע דאביי ס״ל נקב דבני מערבא ואילו במנחות (דף לה) בסוגיא דאביי ורב דימי כתבו התוס׳ דהלכה כר״ד דה״נ אמרינן בסטור והרוטב כל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב ע״כ. וא״כ משמע דאביי דמצריך שם בדיקה בק״ף ס״ל דאף נקב שהדיו עובר עליו הוי נקב. וי״ל דשאני נקב שהיה בנולדה מהכיא דמנחות דאיירי בנקב שנעשה בידים: תוס׳ ד״ה איזה כו׳ אלא ממין המותר. וכ״ה בירושלמי:

קט ע״ב רש״י ד״ה לקוקייני תולעים שבבני מעיים. ברכות (דף לו) ועיין בחולין (דף סו):

קי ע״ב גמ׳ דברי ר׳ חנינא. ובתורת כהנים אמור איתא בן חכינאי:

קיב ע״ב רש״י ד״ה חמורו כו׳ בהכל שוחטין. עיין מ״ש תוס׳ לעיל (דף יב):

קיג ע״א גמ׳ אמר אביי הלכה מכלל דפליגי כו׳. נראה דלשמואל קושטא דאיכא דפליג דהכי בירושלמי דייק דמודים חכמים לראב״י מכלל דהני דמודו חכמים לר״מ גבי תותמות שבכלים מותר לחתוך ולהתיר ש״מ דלא הוי קבר: שם הלכה כראב״י. עיין תוס׳ בכורות (דף מ ע״ב): ע״ב גמ׳ כשריסם בני הסרן כו׳. עיין תנחומא פ׳ נח:

קיד ע״א גמ׳ אלו ת״ח שעוסקים בבנינו של עולם. ברכות (דף סד) סוטה (דף מג): ע״ב תוס׳ ד״ה א״ר יוסף כו׳ הותרה הוא שיקטירו האימורים ולא יבוא לידי נותר. לכאורה ז״ה רק למ״ד דלינה מועלת בראש המזבח. דלמ״ד דאין לינה מועלת בר״מ א״ת להקטירם כיון דיכול להעלותם לראש מזבח ולא יבוא לידי נותר:

קטו ע״א גמ׳ אתא איגרתא ממערבא. עיין תמורה (דף יד): רש״י ד״ה אתא כו׳ כי היכא דלקבל מיניה. עיין עירובין (דף נא):

קטז ע״א גמ׳ וה״ש לבי נצרפי. עירובין (דף פ):

קיז ע״א תוס׳ ד״ה דבקל כו׳ כשיעור תשיבות שור יחד. ועיין לעיל (דף עט):

קיח ע״א גמ׳ שאין קבע לשתיה. עיין ברכות (דף מב ע״ב): ע״ב גמ׳ נותנין לו מאכלות לכו. וברבה בשלח פרשה כ״ה גוזר גזירה והקב״ה מקיימה: שם שתי שבתות כהלכתן. עיין מהרש״א פ״ד דנדה. אך בירושלמי פ״א דתענית איכא שבת אחד כתיקונה וכ״ה בתקוני זוהר כ״א (סוף דף לט): תוס׳ ד״ה אילו כו׳ מאי איסור יש בזה המולך לדוכן. והא דמצינו דכתיב כהנים בקרא דלברך בשם ה׳ י״ל דהיינו במקדש דמברך בשם:

קיט ע״א גמ׳ וכבדתו רב אמר להקדים. עיין לעיל (דף קיג) דדריש ליה לענין חלוף בגדים: ע״ב גמ׳ שבקיה ואתא אריה אכליה. עיין ביצה (דף טז): שם מאי ולא תכבה בשעה שאין ב״א מצויין לכבותה רב לשיטתו דס״ל כר״י דמשאצ״ל חייב ואיכא בכבוי איסור תורה אבל למ״ד דאינו אלא מדרבנן ליכא בכבוי דליקה איסור תורה ואין לדחק ולא תכבה להכי:

קכב ע״ב גמ׳ אמר אביי לעולם קסבר יש בנין וסתירה בכלים. ואע״ג דבעירובין (דף לה) מוכח דס״ל לאביי דאין בנין וסתירה בכלים בכה״ג שאינו עושה וסותר כל שכלי וכ״כ התוס׳ שם (דף לד) ובמכילתין לעיל (דף קב ע״ב) י״ל דהכא אליבא דהך ברייתא קאמר וליה לא ס״ל:

קכג ע״א רש״י ד״ה פגה כו׳ מוקצה הוי לטיס. עיין לקמן (דף קנ ע״ב) וביצה (דף ג):

קכד ע״ב גמ׳ לימא ר׳ אלעזר אף של תמרה. עיין תוס׳ לעיל (דף לה) ובחדושי רשב״א:

קכה ע״א תוס׳ ד״ה מחלת כו׳ אע״ג דלא בעי׳ מעין מלאכה ראשונה כו׳. כוונתם משום דאליבא דשמואל קיימינן ואיהו לית ליה מוקצה וכ״מ במהרש״א הך דברי התוס׳ דחוקים. אלא נראה דגם אליבא דשמואל צריך מעין מלאכה ראשונה לפמ״ש תוס׳ בביצה (דף ג) דאי אין עליו תורת כלי ס״ל מוקצה. וכ״ה טלד:

קכו ע״ב רש״י ד״ה מפנין תרומה כו׳ כדתניא בכל שעה. ועיין תוס׳ לעיל (דף כה) וביצה (דף ל ע״א) [ע״ש וצ״ל דף כו ע״ב]:

קכז ע״א גמ׳ ורב יוסף א״ר הושעיא כו׳. עיין לקמן (דף קמב ע״ב): שם כהשכמת בית המדרש דקתני כו׳. עיין רבה ח״ש פ׳ נח:

קכט ע״א גמ׳ רבא מהדר אחמרא בת תלתא טרפי. פרש״י בן ג׳ שנים. קשה דמשמע דס״ל כשמואל דאמר סומקא חלף סומקא והרי מוכח מדברי רבה עצמו במנחות (דף פז) דעיקר אדמומית אינו אלא בשנה ראשונה וכפרש״י שם. וי״ל דאיתא בפסחים (דף מב) דיין ישן מעלי לכולי גופא ופרש״י שם ישן של שלש שנים. וסבר רבא דאזלי׳ בתר הטעם ולא בתר מראה:

קל ע״א תוס׳ ד״ה שם כו׳ על השמינית כתיב כו׳. שם מבואר שהוא מזמור ו׳ וכמ״ש בס׳ בכ״ה פ״ד דמנחות ע״ש. וכ״ה בפרש״י במגילה (דף טז): ע״ב גמ׳ שלא ברצון ר״א אלא ברצון ר״ש. ק״ל דכאן מוכח דר״א לא ס״ל כר״ש ובעירובין (דף לה) מוכח דסבר כר״ש. וי״ל דמחלק בין עירבו בתים ללא עירבו: תוס׳ ד״ה שלא כו׳ הא אמרי׳ לקמן כו׳. עיין בחידושי הרשב״א שתירץ דס״ה דר״א שלא להתיר שבת גם הא לגבי מילה עצמה והלכך אף מכשירי׳ מילה אריכתא דמי. או י״ל דמשום כדי למהר המצוה שרי והתוס׳ גופייהו כ״כ לעיל:

קלא ע״א רש״י ד״ה ולא נמדן ר״א דאפייתם תדחה שבת כו׳. נראה דאתיא כמ״ד דהעומר מקדש וה״א לאפות מאתמול דהפסלה בלינה וא״כ הוי דומיא דעומר שא״א לקצר מע״ש וכדאיתא בספ״ו דמנחות. [דבריו צ״ע]: שם ד״ה תביאו כו׳ תביאו יתירה הוא. לאו כולא יתירה הוא דהא איצטריך לכדתניא במנחות (דף עז) וזבחים (דף נז). אלא מוא״ו יתירה דריש הכא דאי משום ההוא הכתב לתוד הו״ל תביא ומדכתיב תביאו ש״מ לכדהכא וכה״ג איתא במנחות (דף סג): ע״ב גמ׳ איצטריך קרא למישרא טלטול. יבמות (דף נג): תוס׳ ד״ה אי מעומר כו׳ א״כ מילה דאתיא כמה שכן טרה וכתב לה קרא. עיין במשנה למלך פ״ד מהל׳ מלוה שנעלמו ממש דברי תוס׳ אלו:

קלב ע״א גמ׳ תפלין דכתיב בהו אות ליצאו שבת. ק״ל הא גבי תפלין גלי קרא דאין נוהגין בשבת ויו״ט כדאי׳ במנחות. וצ״ל דפריך למ״ד דשבת ויו״ט זמן תפילין בעירובין (דף צו ע״ב) ושבת אימ דוחה אף לדידי׳ וגם היינו מניחן מדרבנן כדאמר לעיל (דף סא) ואילו גבי מילה לא גזרי רבנן. ועוד י״ל דאף לר״ע איכא למיפרך דאמאי ממעט שהוא מפני שכן עצמן אות דאדרבה ליליף גז״ש בידתו וגם ריש״ג דממעט מימים אקרא דלאו במיך כמ״ש בס״פ

[illegible]

הגהות מהרב הגאון המופלא כ' מוהר"ר ישכר בער זצ"ל בעמ"ס פתחי שערים תקרא בשם ,שער הלקטות'.

[illegible]

דף ב תוס' ד"ה שתים שהן ארבע בפנים · ובשבועות פירש"י כו' ע"ש כל הדבור · נראה דפירש"י הוא לפי הס"ד התם דהכנסות לא הוו בכלל יציאות. וקשה קושית התוס' שם דהיכי אפשר [illegible] ב"פ ב' שהן ד' בהוצאות. ותירוץ התוס' שם הוא רק לשיטת ריב"א ז"ל דהפשיטות יד הוא העיקר. לשיטתו ז"ל דעקירות הן העיקר לא אפשר. להכי פירש דבפנים היינו הכנסות דכיון דפירש בהדיא [illegible] הכ.כוה ל"ש לאקשויי והא יציאות קתני. וכ"ז לס"ד דגמ' אבל למסקנא דיציאות משמע נמי הכנסה דפירושא דבפנים הוי לבעה"ב העומד בפנים. דאי לאו הכי קשה קושית התוס' שם לפי' ריב"א דהא [illegible] מפרש הוצאה והוצאה הכנסה והכנסה. ול"ל כדי לקבל כתירוץ התוס' שם דכיון דה"מ למיתני בריבא [illegible] ובעה"ב ה"ל למיתני הכי כי היכי דליהוו רישא וסיפא בענין אחד. מאח"כ לפי הס"ד דע"כ צריך [illegible] בהייא בפנים משום הכנסות. ד"ה פשט כו' ע"ש כל הדבור. עיקרן של דברים נ"ל דהוצאה משום דמלאכה [illegible] היא לא מפני מאי דהויא במשכן אי לאו קרא דאל יצא אל יוציא. והכניסה מאי דהויא במשכן להייב [illegible] דהוו במשכן כגון מכנים וזורק ומושיט. להכי הויא הוצאה אבות דכולהו דקרא דילה גלי על כולהו [illegible] במשכן כוותה. לבר'מעביר ד"א דלא הויא במשכן רק הל"מ דמיחייב והויא תולדה דהוצאה: **ע"ב** גמ' [illegible] שבת שתים. לפי גירסתנו בגמ' שתים א"א לומר כפי' ריב"א שבתוס' אלא כפירש"י ז"ל. וקושית [illegible] נ"ל ליישב בפשיטות משום דהיכא תו תיובי אלא שאינן ע"י ב' רשויות דזורק ד"א הוא ברשות אחד [illegible] הוא בב' רשויות. להכי אמר וב' רשויות שהן ד' תיובים בחוץ: תוס' ד"ה מי לא עסקינן דקרויה [illegible] כוללה כו'. והיינו דפריך התם ודלמא קא מפיק כו' ר"ל אבל הכנסה אינה קרויה הוצאה ולא ה"מ [illegible] בקוצר. להכי לא תני לה כמו כל התולדות:

דף ג רש"י ד"ה גופו נייח דיתירא היא. משמע דס"ל דשתי הלשונות דבר אחד הן וכמ"ש [illegible] תוס' ד"ה בבא כו'. לכל התירוצים קשה לכאורה מאי פריך ממימרא דשמואל הא איכא [illegible] דשמואל לא הפיג משום דלא בכל ענין הוא פטור ומותר. וי"ל דמי שמניחין לתוך ידו הוא פטור ומותר [illegible]

דף ד גמ' נכי תיכול עלה כורא דמלחא. נ"ל דה"פ לכשתאכל כור מלח אז תרגיש היטב טעם החילוק · [illegible] לו כן לפי שרבא היה יודע שים לחלק ביניהן. ורמיה מדשאל ב"פ אלא שלא היה מרגיש [illegible] טעם החילוק ולא היה מתקבל אצלו כמאכל תפל בלי מלח: שם והא בעינן עקירה והנחה. היינו [illegible] סוף הזורק קלטה כלב פטור עיין בגמ' שם: רש"י ד"ה מחשבתו שנתכוין לפנותה. ר"ל שלא [illegible] מחשבתו: שם אבל לתגר אחרת נתקיימה. ר"ל אף שגם בתגר אחרת במה שנתכוין לזרוק ברה"ר לא [illegible] דע"כ שנתכוין לרה"ר דאל"כ לא חייב הטאת מ"מ בזה מיהא תתקיים שנתכוין לפנותה: תוס' ד"ה [illegible] דאהדר תימה כו'. ונראה לפי שיש הטאת באיסורין שאינם חמורין כשבת: ד"ה מתני' · אית ספרים [illegible] כו'. וע"כ נ"ל כן לפרש"י דכבר איפשטא לעיל נסיפוך: **ע"ב** רש"י ד"ה ודלמא הנחה מדלא קתני [illegible] ובזה מיושב קושית התוס' ד"ה זרק.: תוס' ד"ה זרק כו' וא"ת ואכתי כו' א"כ מה תירץ רב יוסף. ולשיטת [illegible] ניהא דלא מפלגינן לענין קלוטה אלא משום דדייקא מדלא קתני מחייב ב' ממילא כאן לענין מקום [illegible] ר"י הא מני רבי דזיז ואף דמוכח מרבי דזרק מרה"ר כו' דלא ס"ל ביתא כמאן דמליא דמיא לענין [illegible] אין זה ענין למקום ב' ברה"ר:

דף ו ע"ב גמ' איכי בן יהודה כו'. עי' בתוס' דרק לענין סקילה אתניא. ול"ל מדתני מנינא ש"מ [illegible] גם לענין חילוק מלאכות שאותה מלאכה אינה בכלל חילוק. והטעם משום דלא דריש [illegible] הדברים וס"ל נ"ה. ובההיא פרשתא סקילה וחילוק מלאכות כתיבי:

דף ז גמ' מתקיף לה רב ששת · אר' חנינא דהא היה קודם אביי: שם מביתעטפו הדיינים. משום [illegible]

דף לג גמ' וכתיב ויגזור על ימין ורעב גו' • עי' בתרגום ומפרשים שם דקרא בגזל איירי : **ע"ב** לכרם ביבנה • לפי שבירושלים היו יושבין כגורן קרי ליבנה כרם : **שם** ראש המדברים בכל מקום • עי' בעמד"ה היה ראש המדברים באוצא לכד שכם מקומו כדאיתא במדרש חזית ע"פ שמכוני להכי אמר בכל מקום : **שם** נכרים יוכיחו שמבטלים את ישראל. נראה דזהו הפרכא מבטלי הגמ' ולא שאלו מר"ש וכן תינוקות יוכיחו כן • ונראה דשני התם כר' גוריון ואין זה מן הברייתא ואי הוו מסקיה דעתי' למיפרך מעו"ג הוו פרכי גם לר"י ולרשב"י : **שם** ר' פנחס בן יאיר חתנו • עי' בסדר תנאים ואמוראים שצ"ל המוהא ע"פ הזוהר • וממקומו הוא מוכרע דהא אסור לרחוץ עם חמיו וע"כ דרשב"י לא פשט בגדיו וגם לשון אחריך לא שייך כ"כ :

דף לד רש"י ד"ה עשרתם ערובי תחומין ותאכלו • דהא מופקדת נוך ילפינן דמשמע תאכלו אלא משום דיוקא דעם חשיכה כו' מוקמינן לה נמי בתחומין דמשום תחומין נקט עם חשיכה :

דף לה גמ' ואילופה בהלכתי' דהכא אמר רב יוסף תרי תלתא והתם אמר תלתא וארבעה ורבה איפך : **שם** כמין כברה בים עי' במדבר רבה ובב"ר ע"פ והנה באר **שם** לר' יוסי כהנים טובלין בו פשיטא' דליכא למימר דלמפסק הלכתא אתי דהא איהו גופי' אמר לעיל שיעור בה"ש כו' : **רש"י** ד"ה וסימנך כוותא הלון כמו שפירשתי • קלא דהוק ליסנא דסימניך דהא היינו פירושא דמלתא ונראה דיהיב סימנא דלא ניטעי למימר גם בליסנא בתרא אביי חזייה כו' או להיפך רבא חזייה דקא דאוי למעבד להכי יהיב סימנא כוותא דרבא עבדא ליה דביתהו כוותא בבהכ"ס (סוף ברכות) והוא אמר פנים המאדימין דהיינו כוותא כפרש"י : **תוס'** ד"ה ואפי' כו' שיתבטל ממנו תו"כ משום כובדו כו' • צ"ע דכל הראיות שהביאו אינם ענין לנ"ד • דמשום כלי עץ שאינו מטלטל מלא וריקן אתינן עלה : **ד"ת** וירד (בגליון) וקשה כו' לא ה"ל להזכיר עליה • אפשר דיעלה ר"ל שיעלה מידי תורת טבילה ועי' רש"י ד"ה אלא בה"ש כו' מקמי דסליק כו' : **ע"ב** גמ' שליסית לחלוץ תפילין • צ"ע מ"ש שבת מחול בזה• דאי משום שבות תפילין בשבת הא אפי' בה"ש שרי לדידיה במקום מצוה והכא איכא מצוה וספק יום • והא אמרינן ספ"ג דמנחות דבה"ש עכ"פ אינו חולץ • ונראה דה"ג להלוץ עם חשיכה ותקיעה זו באה להזכרה לחלוץ בזמן חליצה לפי שאינה בזמן שביתת כל המלאכות לר' יהודה סכנה : **תוס'** ד"ה הקשה כו' דניחא ליה לאשמועינן רבותא• אבל בר' יהודה ליכא רבותא כלל דבהדיא אמר הכהים העליון כו' לילה :

דף לו **תוס'** ד"ה הא ר"ש • מדקתני סיפא מתש של יד ליטול בו את הקוץ • ומסיפא להוד המ"ל דמתמה ללא נמי שרי ונקט קוץ לאשמועינן התירא דנטילת קוץ : **בא"ד** ומביא ר"ת ראי' מפ' כל הכלים כו' • ר"ל אהא דאפי' במלאכתו לאיסור יש היתר לר"נ . **סד"ה** למהטי והא דבעי באלו טריפות ניקבו לחוץ היינו כו' • ואפשר דלא לשווים ודאי טריפה : **ע"ב** **רש"י** ד"ה ב"ש אומרים דלא צריכי לבשולי • ע' תוי' הרשב"א דדעת רש"י דאף בגרופה לא שרי אלא בנתבשלו כ"צ : **ד"ה** אבל לא תבשיל דניחא ליה בישוליה מסמע דס"ל דכל היכא דתני המין ותבשיל ר"ל מצטמק ויפה לו דזהו החילוק בין חמין לתבשיל : **תוס'** ד"ה לא יתן • נראה לר"י דאפי' גרופה כו' • ורש"י ס"ל לעיל ד' כ' להדיא דאין מוסיף הבל : **בא"ד** ועוד דתניא שרי להשהות אף כו' • לא ידענא מאי קושיא דודאי הכא לא דמי ממש להטמנה להכי פליגי ביה ומפלגינן בין חמין לתבשיל וכה"ג אלא דס"ל לרש"י מאן דאסר משום גזירת הטמנה נגעו בה • ולהכי איכא דאסר אפי' החמין דמצטמקין ורע להן ניניהו • ועיין לקמן ברש"י ד' ל"ז ד"ה היינו דשני : **תוס'** ד"ה ובית הלל • התם משום דדמי אהל טפי • בצריך לאור שתחתי' : **תוס'** ד"ה המין ואמאי ודלמא מתניתין כו' : ורש"י מפ' דמשום דהלכה כחנניה אמר דמגינן לאוקמי מתניתין כוותי' ובלא"ה צ"ל כן דהא לא נמצא מפורש במשנתינו היתר בסי' ולי"ל לאוקמי כחנניה :

דף לז גמ' ולטעמיך נוטלין ממנה דקתני כו' • מכאן ראי' דבשבי' בדיעבד בכל גוונא מותר לאחרים • דאל"ה אפשר דבעינן קטמה ובלא"ה אסור לטלטל ואף אי הוי קודם גזירה מ"מ במזיד מיהא אסור ואף אי ס"ל כר"מ • מ"מ שפיר אשמועינן דאף לר"י מותר • אלא ודאי דבשביי' ל"ש לאסור לאחרים כלל : **רש"י** ד"ה אא"כ להחזיר תנן ור' חלבו אסריותא דלשהות כו' • נראה שפי' כן כדי לדחות ראית רבינו יונה ז"ל כמ"ד לשהות תנן מסוגיא דגמ' לקמן גבי בעיא דלסמוך ע' ברא"ש • וצ"ל ראי' לפירושו מדתני לקמן וכי תנור דאסור תוכו • אלמא דכירה שרי דלא אסכהן כה"ג • דבכירה דהוי צריך למתני טפי איסורא דתוכה שתיק מיניה ותני ליה בתנור : **תוס'** ד"ה אא"כ אע"ג דתרה בתוכה היא • ונראה דרש"י ס"ל דהכרה היא ע"ג אם גלוי ולא שייך כלל הטמנה כמו גג רותח • אבל מ"מ קשה מפת ואפשר לחלק מטעם הירושלמי למ"ד לשהות תנן דפת מזקת לאוכלה חמה : **בא"ד** ובילה אמרינן לקמן דמצטמק ויפה לו כו' • עי' ירושלמי פ"ק דאמר בהדיא דבשר בצל ובילה מצטמק ורע לו בצלי (ומגמרתנו אין ראי' דבישול איירי) ולהכי שרי שם אפי' ב"ש ולפ"ז ניחא • דאי לשהות תנן סמך רב להסיא מתני' ואחנניה ושרי ברע לו וביפה לו לא אסכח בהדיא מאן דשרי • ואי להחזיר תנן אע"ג דמוכח ממתני' דידן דב"ה שרי אפי' ביפה לו לשיטת רש"י דהמין תבשיל היינו רע לו ויפה לו • צ"ל דרב סבר כב"ש • גם סמך אמתני' דבשר בצל ובילה דמשמע דוקא רע לו • וס"ל דכל שהגיע למב"ד שרי ברע לו כדאמר ר' אלעזר התם בשמו• וביפה לו אסור אפי' כ"ל כמ"ש התוס' לעיל סד"ה חמין אליבא דב"ש • ור' יוחנן סבר דכדי שילוט משמע לגמרי כ"ל ולא מפליג בין רע ליפה דהא דנקט התם ורע לו היינו משום ב"ש • וסוגיא דמייתי לעיל רב אסי א"ר"י כל שהוא כמאכל ב"ד אפשר דסברה כרב ששת דהכא דשרי לר"י כמב"ד • והראי' מפת דשרי בקרימת פנים ואפשר דרב כמי אהא סמיך • ורשב"י ס"ל דלאו ראי' מפת כדאמר התם בירושלמי שהיא מזקת לאוכ"ה חמה • לכן נזהרים מלאתות תיכף שקרמו פניה • ובירושלמי גופא אמר הכא דבילים יפה להן וע"כ כנ"ל • ועי' ברכות מ"ד ולפ"ז א"צ"ל דפליג רב יוסף לקמן אמאי דאמר איכו גופים משמים דשמואל אלא דאביי בעי מיניה אמצטמק ורע לו משום דאמר בהדיא איסורא ביפה בעי ברע מהו • ופשיט ליה להתירא ולא מצי למיפשט משמואל גופי' דאמר יפה דוקא • דאיכא למימר דברע מספקא ליה ולהכי קאמר ר"נ בהדיא יפה לו אסור ורע לו מותר א"נ אפשר דנקט יפה דאסור אפילו נתבשל כ"צ אבל כמב"ד אפשר דאפי' רע אסור להכי פשט מדרב יהודה ורנב"י • ואף דתנניה סתמא אמר כל שהוא כמב"ד מותר אפשר דלא שרו רק ברע לו והי"ק כל שהוא כמב"ד הוי כמבושל לגמרי ומלאתי קלא מדברי בס' פ"י • ולשיטת רש"י בכ"מ דר"נ סתם הוא בר יצחק ע"כ צ"ל כמ"ש : **ע"ב** גמ' אמר רב ששת חמין שלא הוחמו כו' נקט חמין לאשמועינן אגב אורחיה דבעינן שיחמו קצת מבעו"י כמב"ד : **שם** רב יהודה משתה ליה ואכיל• צ"ע דאם ידע רב יוסף בבירור דר"י ידע דהוו משהי • צ"ל למימר אכל • ואם לאו אין ראיה מאכילה • דהא איסו דאמר לקמן לא שנא להתירא ואולי דמי להא דאמר סוף פרק ב' דבילה בירושלמי שלא להתיר מלאכה כו' : **רש"י** ד"ה מותר להשהותן בכירה מאי אתא לאשמועינן • ר"ל בתבשיל בתר חמין : **בא"ד** ואפ"ה לא גזרו משום היתוי • ומ"מ לכתחלה צריך לקטימה : **בא"ד** והני חמין לאשמועינן כו' • ר"ל דהמ"ל בהדיא תבשיל שמצטמק ויפה לו • וס"ד דפליג אדר' חייא ומשני שאני הכא כו' וסבר כר"ת ופריך אי הכי מאי למימרא דהא מדר"ת שמעינן לה ואף דאפשר דלא שמע לדר"ת מ"מ מקשי כעין דמקשי אר' יוחנן היינו הך והא דלא קאמר היינו הך משום דלא אמר סומכין ומחזירין בר"ת ומשני דהוכערה עדיפא מגתלבתה : **רש"י** ד"ה ועד כאן לא שנו כו' ומ"ד לא ישהה • ר"ל ולא זמעינן היתר דהוזה בגרוף מריבא מ"מ שמעינן לה מסיפא : **ד"ה** ורב ששת כו' משום דלא מתני לה הדיא • ר"ל דלא תני אלא כשנותן מבעו"י ויש שהות כדי שיקרמו אבל כשנותן סמוך לחשכה פת שקרמו וככר פניו לא מתני בהדיא דשרי וה"א דאסור משום גזירה אטו שלא קרמו פניו והוא הדין בתבשיל כה"ג : **תוס'** ד"ה מ"מ כו' ועוי"ל שאני הכא דנקטמה כו' עי' מ"ש על דברי רש"י ליישב לפי שיטתו דחמין ותבשיל שלא נתבשלו כ"צ אסורין ואפי' בגרופה • אך מתוך דבריו ד"ה שאני הכא דקטמה כו' למדתי דס"ל דלא הוי כקטומה אלא דהויא כל תבשיל כמצטמק ורע לו • כיון דגלי דעתי' דלא ניחא ליה בצימוק לכן נראה לפרש הסוגיא לדעתי בענין דברי התוס' הללו וקאמר ש"ה דקטמה דלאו לגמרי כקטומה דהא אסר להחזיר אלא לענין שהיה פריך אי הכי כו' דהא מסכנה הוה שריכן כמו נתלבתה אפילו להחזיר : **ד"ה** דיוקא כו' ונראה לפרש דדיוקא כו' • עי' רא"ש ותבין טעם מאי מיאן רש"י ז"ל בפירושם ולכן לא הביא רש"י ז"ל לראיה דהלכה כדבריו מרבא דבתרא הוא כמו שהביאו שאר הפוסקים אלא משום דמרבא לא ראיה היא ולאייה לפירוש הרא"ש ז"ל מדאמר רבא להחזיר תנינא בה"א אף מחזירין והא מריבא מוכחא דלא יחזיר קאמר דהא לשהות פשט דלא בעי גרוף וקטום אע"כ דאיכא למימר דאף דמתני' כמ"ד לשהות בעי גריפה וקטימה : **ד"ה** מהו שהיתה גרופה ולא בשיל כ"צ כו' • דבמבושל כ"צ ורע לו לא הוי בעי כיון דאמר רב יוסף משמי' דר"י א"ש מצטמק ויפה לו אסור אלמא דברע פשיטא ליה דמותר • וע"כ דבעי ביפה לו אי הלכה כרו"ש או כר"י :

דף לח גמ' מכלל דבילים מצומקות מצטמקות ויפה להן • ר"ל מבושלות דוקא כמש"ל : **רש"י** ד"ה הא לכתחלה משנה קמייתא • ולא צריך לשנויי דהא בגרופה כו' דחמין ותבשיל דלעיל ר"ל שנתבשלו כ"צ : **ד"ה** כאן בגרופה וקטומה • הלכך אפי' לכתחלה שרי ר' יהודה • ר"ל דגם לר' יהודה צריך לומר הא לכתחלה הא דיעבד כמ"ש התוס' : **ד"ה** עבר ושהה במזיד מהו • נראה דבעיא זו היא כשלא בשלה ונצטמקה בשבת כלל ומש"ה בשוגג ודאי דלא שייך כלל למיקנסיה דהא לא יבא להעריס פן יצטמק ויאסר אלא במזיד בעי אי קנסוהו כיון דעבד איסורא • ופשט מר' יוסי דאסר ושם לא הוי אלא שהוי וע"כ דבמזיד הוי ודאי' לשבת אחרת ולפ"ז עובדא בשוגג הוי ושרי לאותה שבת בפשיטות דהא לא אתי לאיערומי פן יצטמק • ועכ"פ אין לך מצטמק ורע לו יותר מזה שיאסר לגמרי ובמזיד לא איפשטא : **תוס'** ד"ה אבל צימה כו' • ונראה משום דהוי מצי למדחי הא מני ר' יהודה דקנים שוגג אטו מזיד ס"ה דקנים לא עביד מעשה אטו עביד • ואף דבגיטין אמרינן דר"י בדרבנן לא קנים • היינו בדבר שעקרו דרבנן • ולהכי קאמר דתב"א המבשל כו' דקי"ל כר"מ ובכה"ג מותר לגמרי • אף דר"מ קנים בדרבנן היינו היכא דעביד מעשה א"נ היכא דעיקרו מדרבנן• אבל הכא צריך לאיתויי ביה דרגא מדאורייתא להכי פריך מברייתא דמייתי : **בגליון** מפרש בעגון טרף ג' פי' שמתחבי' אוקי התיפו קטנות • אבל אינו טרוף סתמיה מצטמק ורע לו • ולעי. מגוס ליפתא כוי יפה לו כל היכא דלא בעי לאורתין : **תוס'** ד"ה קשיא • דאל"ה לא הוי פריך מידי • ונראה דל"ש לחלק בין המין לתבשיל כלא בשיל כ"צ אפי' בתבשיל שרי : **ד"ה** עבר כו' בדלא בשיל כמב"ד כו' • ס"ה דאפי' לא בשיל כ"צ ליכא לאוקמי אלא דנקטו כמב"ד משום דהוי בכה"ג הבעיא אליבא דהלכתא לדעתם : **ע"ב** **רש"י** ד"ה אם בשבת אותן שבאו בשבת • דאותן שמבעו"י אין סברא כלל לאסור בדיעבד דהוי כשהה חמין שבשלו כ"צ אלא אותן שבאו בשבת או סמוך לחשיכה ונתחממו בשבת דאהני מעשיו • ומ"מ פשיט בגמ' מינה דאסור להטמין מבעו"י כיון דהסטמנה מבעו"י היתה וממילא הוחמו בשבת • וכ"כ רש"י שם : **תוס'** ד"ה אפי' ולמאי דפרישית דעיקר פלוגתיה כו' • ומלשון רב ששת דקאמר לעיל עקר לא יחזיר משמע כפרש"י :

דף לט **רש"י** ד"ה אטו תולדות האור דמאן דחזי כו' • ודאי דמול ואבק דרכים והמי טבריא ידוע לכל שהן תולדות חמה • אלא כיון דגזור לא פלוג • והוכרח לזה דל"ל דאתי למשרי בתולדות האור דא"כ בחמה נמי : **ד"ה** שמא יזיז • ואתי לאזוזי עפר כו' • אע"ג דאיסורא דרבנן הוא מ"מ גזרינן כיון דקרוב מאד שיעקור תל סדבוק ולהכי בגג דלית ביה עפר לא גזור • כן בעפר תיחות הרבה לא שייך למיגזר דאינו דרך לעקור כלל וכן בסיד רותח לא שייך כלל הך גזירה דרבנן להיות כמו במקום אי • ובהכי מיישבן כל קושיות התוס' : **תוס'** ד"ס מעשה מעה"ד • ולר"י נראה כו' וליכא למילף מינה כו' • ר"ל ואפי' אי בימא דדמי מ"מ ליכא למילף כו' • דהכא היו מערבין בשבת והוי מבשל • ולהכי משני דלא היו מערבין בשבת וליכא למיגזר : **באא"ד** והיו מתחממים המים מאליהם • לא היו מתבטלים אלא דאסור משום שהוחמו ואתני מעביו שעשה באיסור משום הטמנה וזה דאמר רב חסדא לקמן בשה"ה ספתה בדבר המוסיף ואפי' מבעו"י דמשמע דגם במפתשילה וכוהא היא דגאס"ם • וע"כ דבדבר שלא נתבשל כלל איירי (ועי' בתוס' מנחות ד' מ' ע"ב ד"ה תכלת) דומיא דמי טבריא • וא"כ אסור בשבת משום מבשל • אע"כ דבאופן שלא יתבשל אלא יחום קצת • ואפ"ה אסור • ובזה קושית התוס' לקמן ריש ע"ב : **ד"ה** כל ע"כ מדיחין אותו מכלי שני קאמר • נע"ג איך ישתום התנא רישא בכ"ר וסיפא בכ"ש ויניח מכשול לטעות באיסור תורה • ול"ד ה"א דהדחה מותר בכל גוונא שאין בה שיעור בישול דבעי שהיה אפי' בכ"ר רק גזרינן להפשיר אטו לבשל ובהדחה ל"ש כלל : **ד"ה** מפני • אדרבה הא סתם גג יש בו מעזיבה • לא ידענא מאי קושיא דהא לא שייך שמא יתפור להטמין דהא רוצה שיתחמם מכח הגג ובעומק אינו חם • מכח"כ בחול דיזיז בחול הרותח : **בא"ד** ובלא"ה איכא ביניהו סוכא • וה"ה בכ"מ כגון שמטמין בחול נגן מפני הגנבים : **ד"ת** אלא • וא"ת לרב יוסף כו' • ול"ד היה נראה דרב יוסף ס"ל דלר' יוסי לא שייך כלל למיגזר הטמנה בתו"ה אטו רמץ כיון דאף בכבול לא גזרו והא דלא פליג ר"י בפ' במה טומנין דכיון דהתיר בשבת כ"ש בע"ש • א"כ דבחמין שבכר שלטה האור בו טפי איכא למיגזר • משא"כ בתו"ת לבד דהוי כתוכה ואיטלולא להתיר בשול ולאסור הטמנה • ולפ"ז נראה דכ"ע מודו שלא היה במעשה טבריא משום בישול בתו"ת • אי משום דלא נתבשלו כלל • אי משום דמבעו"י נתנוהו אלא משום הטמנה בלבד אסור • לרבה לכ"ע ולרב יוסף לרבנן בלחוד : **ע"ב** גמ' מאי רחיצה אילימא כו' • נראה דס"ל גמ' דמדאמר אסורין ברחיצה ובזיעה ודאי דלא מתר טעמא אסור רחיצה וזיעה אלא דברחיצה איכא איסורא משום חמין שהוחמו בשבת משום גזירת רחיצה • וכ"ת דאפי' בהפשר אסור • גם אין כ"מ בין שוגג למזיד אפי' לר"מ • ועי' ברש"י ד' מ' ד"ה מחופין • ואפי' המס נכרי לצורך עצמו • וא"כ ע"כ דלאתר גזירה • ובהכי ניחא דבעי לאוקמי כב"ש אע"ג דאיכא ג"כ שרי בראוין לשתיה ואפי' לפי' תוס' מ"מ הא קא שרי כבמתנים לצורך שתיה • ובמתני' משמע דאסור בכל ענין • דאיכא למימר דב"ש איירי קודם גזירה • ואחר גזירה אסור אפי' בכה"ג • אבל לב"ה לא שייך למיגזר כיון דשרי' אף לכתחלה כמו לצורך שתיה • ולהכי לא דייק הכל מסיפא דאיכא למדחי דקודם גזירה ומ"מ אסור כל גופו • דלא התירו בכל גופו • ראוייך וכו' כמו ברגליו לב"ש • משום דמוכחא טפי מלתא • ולהכי פריך שפיר אר"מ ממעשה דאנשי טבריא ולא דחי משום דהוחמו בשבת • דמ"מ הא הזינן דגם בקרקע איכא גזירת רחיצה • וז"ש רש"י אלמא במלתייהו קיימי : **רש"י** ד"ה בכלי כו' ואתי להחם בשבת • נראה דס"ל דעיקר אסדא דגלגין היה בכה"ג ולהכי גזרו ברחיצה טפי מבתיה וזיעה משום דדרכה ע"י פירוש לגון בחמין כדאמר בגמ' לקמן : **תוס'** ד"ה אלא פניו כו' דמגופה דמתני' הוי מצי למידק • ר"ל דברחיצה דקאמר היינו אפי' ידים ורגלים כמו בריתא דאפי' ידים ורגלים אסור קי"ו מבתיה אבל למאי דמשני לא איירי אלא בשיפוף דלא שייך בידים ורגלים • ולפי מ"ש ניחא דלא הוי ידים ורגלים בכלל רחיצה אלא בכלל שתיה : **ד"ה** וב"ש • לא היו גוזרים על הזיעה כו' • משמע מלשונם דחמין גופייהו לא קשה כ"כ דאיכא למימר דבישול חמור מהבערה • אבל זיעה לא שייך למיגזר אטו חמין דהוי גזירה לגזירה • אלא שחידשו הגזירה אפי' בזיעה והכל משום הבערה דרחיצה • וא"ש מוכח מיניה דאפי' הבערה לצורך רחיצה כגון להפשיר מים אסור דאל"ה ל"ש לגזור : **בא"ד** דוקא מזיע אבל רוחץ לא • ולפרש"י שם צריך הפקיקה להתיר מימיו להשתטף : **ד"ת** והא כו מאי פריך התם בוחמו בשבת כו' • ומעשה דאנשי טבריא הוי כהוחמו בשבת מגד איסור הטמנה שנעשה בהם : **בא"ד** שבא בקרקע ד"ה מותר אפי' בהוחמו בשבת כו' • תימה דלמה יהיה קל מבתיה • ואולי ר"ל אפי' בשתיה משום דלא שכיחי חמין בקרקע ולא גזרו רבנן : **בא"ד** ובפ' ח' שרצים כו' • עי' בירושלמי דפירקין דאפי' ר"מ מודי דבתר דהתירו חמי טבריא מותר לוגן מק"ו • אלא דבגזירה ראשונה סבר דאסרי הכל • ובימי ר"מ היתה גזירת זיעה • והא דאמר לקמן דר"מ נכנס למרחץ בשבת אי בתר גזירת זיעה הוי בתמי טבריי' • ולא מקמי יחוי' להזיע • וזיעה וחמי' טבריי' לא היו מותרין בזמן אחד • וכ"כ בעל המאור גבי עובדא דרבי לקמן : **תוס'** ד"ה אמר אי לאו הכרעה הוי הלכה כסת"מ • ר"ל להכי צ"ל אע"ג דכבר אשמעינן ר' יוחנן בפ"ד דעירובין דר"מ ור"י הלכה כר"י אף בברייתא :

דף מ **רש"י** ד"ה ה"מ דאמר ר' יוחנן הלכה כדברי המכריע במשנה • נראה דעתו דודאי לא שייך לפלוגי בין משנה לברייתא כדאמרינן בפ' הקומץ רבה • אלא גבי ר"מ ור"י ס"ד לפלוגי בפ"ד דעירובין משום דאפשר דאיפכא הוא כמ"ש רש"י שם והכא לא שייך אלא דהא דכיון דהמחלוקת במשנה והמכריע אינו במשנה ה"א דאין הלכה • ואפשר שגם התוס' לזה כוונו : **גמ'** • ואל"ל חמין שהוחמו בי"ט • האי ואל"ל קאי אתרווי' דיני דאל"ר דשרי מדינא להם בי"ט הוי ק"ו דשרי מע"ש דהתם איכא למיחש דהרואה יסבור שהיום הוחמו • וכל גופו דאסור מדינא להם ביו"ט הוי ק"ו דאסור מע"ש : **ע"ב** **גמ'** ושכה לבנה קטן והינה תוששת • ר"ל דבכה"ג נמי דוקא שאין כריסו של קטן נכוית : **שם** טול בכלי שני ותן • ואין בו משום הטמנה ואפי' בכלי ראשון משמע דליכא משום הטמנה • וע"כ דבתר דשמע כדי שיתר הטמנת לוגן • ועי' בתוס' רפ"ד ד"ה דזיתים : **שם** תדע דאמר ר"י ה"ש • ונראה דקאמר תדע משום דפשוט לי' דצריך להפרישו כמ"ש הרשב"א בחי' • אלא דמתקי' דהל"ל שלא בלשון הוראה ומשני אפרושי כו' דכיון דצריך להפרישו מותר אף בלשון הוראה • ומשום דאיכא למדחי דגם טול בכלי שני ותן אינו לשון הוראה ממש ולהכי שרי מייתי מר"מ דאמר אין מדיחין כו' • וטעמא דמלתא כ"ל דכיון דצריך עכ"פ להרסר מותר לומר בכל לשון דעיקר איסורו בהרהור • וכן מוכח בזבחים ד' ק"ב במעשה דרשב"ש • ומאן דשרי הרהור סבר דבדרשב"ש לא היה אלא הרהור בלבד כדאמר בירושלמי פ"ג דברכות וממעשה דהכא דייק דשוחלין הלכות המרחץ בבהמ"ת • וגם גרים אמר ליה מהו לקנח כו' . **שם** מאי חייב כמי מכות מרדות • דכל דברי סופרים חייב מכות מרדות • והא דאמר במנחות דף מ"א בשלמא כו' • משום דהתם אמר בירושלמי דדמאי שעשאוהו כספק ה"א דפטור מספק קמ"ל דחייב • דאיכו לאיסור נתכוין כמו ב' י"ט של גליות • ועי' במיר פו"ד כ"א בתוס' ובגמ' שם : **רש"י** ד"ה כי האי תגא כו' ואומרים מזיעין אנחנו כו' • דל"ל שהיו מערבין טוכן בחמין בשבת [עי' פרש"י לעיל ד"ה בכלי] דעכ"פ היו נוהגין בזה ול"ש למקרינהו מש"ה עבריינין : **ד"ה** זהו בישולו והסר ליה • ול"ל משום הרחקה כמ"ש התוס' ד' מ"ח דהא חמי טבריא הוי ול"ג גזלג"ז : **ד"ה** דהא מעשה כו' אלמא בימי רבי כבר נגזרה • ומעשה זו בסוף ימי רבי היתה דהא רב יצחק בר אבדימי רבו של רב היה :

דף מא גמ' כי הא דרבא שתי ר' זירא זקיף • דלא ס"ל רבא לאה דאביי אלא כאביי ליסני כנדה שם ותיים דלמא נגע • ונראה דס"ל לחלק בין הרהור לניסוך כדאמרינן שם לענין ביאה : **שם** פתחו פומייכו • מכאן והילך אמר בלשון תרגום כדי שיבינו כל העם כי הוא גלך לבריאות גופם : **תוס'** ד"ה מוליאר • וא"כ דל"ש למיגזר כו' • ורש"י ס"ל דהכא הוי ממש הטמנה כמ"ש לעיל בר"פ לענין תוכה דאין גרופה ואנטיכי הוי כתנור דלא מהניא גרופה • ול"ד לכירה דמהניא • דהתם משהין עליה את הקדירה והכא בגוף הכירה • אלא דל"ד לכל הטמנות דהוא מטמין בתחלה לצורך שבת וכאן הוא נותן כדי להחם מבעו"י • וממילא נשארו שם מים • ול"ש כאן לאסור השהי' דאטו נחייב האדם לחפש בגפת ובזבל וכה"ג • ונמצא קולו חומרא דלכן אסור לשתות בכל ענין דל"ש לחלק בין שוגג למזיד כיון דסיתר גמור הוא • וכל אדם יעריס בזה לכן גזרו על השתיה : **ע"ב** רש"י ד"ה וכלא מגרף כשכלי מתכת חם כו' • ר"ל דוקא בכלי דהוי מלאכה גמורה כו' כמש"כ התוס' ביומא ובהכי ניחא דמוקי אביי מתניתין אליבא דהלכתא לדידיה : **תום'** ד"ה מידי תימה והכתיב ופנו כו' • לענ"ד נראה דדברי אביי מיוסדים על עיקר עומק הלשון • דודאי עיקר לשון ופנו נופל על הדבר שבמקום • ועל המקום נופל לשון ריקות • אלא דלפעמים מחליף וכותב ריקות בהדבר ופנוי במקום • ולא יקרה זה אלא היכא דעיקר הכוונה של עושה הפעולה אינו על הדבר שנופל אותו הלשון כגון המריק תיק החרב שעיקר כוונתו אינו להריק התיק אלא שצריך לה"כ לכן מחליף לפעמים כגון אריק חרבי וכיוצא הוא • וכן גבי פנוי הבית אם עיקר הכוונה שיהי' המקום רק כדי שלא יטמא או ליכנס בתוכו • וא"צ עתה להדבר המתפנה מחליף לפעמים • אבל בכה"ג דפנוי מים מהקומקום דסתמיה לצורך המים ובפרט בשבת שא"צ למיתם ואף שהוא נותן לתוכו מים הוי וכצ"ל לתת לתוך החמין דהא א"צ אלא למים מועטין בגוונא דריסא • להכי דייק שפיר • וכ"ז לשיטתם אבל לשיטת רש"י דאביי מוקי לדידיה אליבא דהלכתא א"צ לכ"ז • אלא דאביי פריך מידי שפנה ממנו קתני דמכרחת לאוקמי הכי • שפנה קתני ומנית לאוקמא כהלכתא : **ד"ה** מיחם • קשה דהכא משמע דצירוף כו' • עי' ברש"י שם ד"ה דאמר אביי כו' דס"ל דעיקר הקושיא משום דאביי ס"ל כר"י • ומשני בדרבנן ס"ל כר"ש • ואף דהתם ר"י אמר לה מ"מ אביי אמר קושטא דמלתא לדידן • דת"ק ל"פ עליה אלא דמגין בחמין וזמנין בכה"ג • ועיין בפי' הרמב"ם שם דמפרש למתני' כר"מ וכ"מ מלשון הברייתא שם אלא דר' אוסר במים חמין כמ"ש בירושלמי : **ד"ה** לא שנו כו' מתוך פי' הקונטרס • ולי נראה שרש"י לא נתכוין לכל הדוחק הלזה • אלא דרב מפרש לכולה מתניתין שפנה מגט • והא דכ' במסקנא לרב משמע ליה כו' • היינו משום דלס"ד דהכי"ש סבירא ליה • ע"כ הוכרח לפרש כרב אדא • ולמסקנא ע"כ משום דמשמע ליה כרב אדא :

דף מב ע"ב **תוס'** ד"ה ואם • הלשון דחוק כו' • ואפשר משום דלא הוי מיתני ליה שפיר ואין נאותין ממנו דאפי' בשבת שרי ליהנות מן המטפטף מע"ש קודם שקיבל שבת • אבל בסתמא ה"ק ואם נתנו מבעו"י מותר להשהותו בשבת ואין נאותין כו' :

דף מג **תוס'** ד"ה טבל כו' ונראה דנקט טבל כגון כו' והיינו משום שאין בידו לשכות והוי כמו בכור דאמר מי יימר כו' • הוכרח לומר שאם עבר כו' • ושרי למאן דל"ל פירי אתריני • או נדירייה אתר שיאכל אותן הפירות האחרות : **גמ'** ככר תרגמה רב הונא לשמעתיך • נראה דס"ק ככר תרגמה שלא נאמר הדין כ"א לענין מחילה אבל לא לטלטל • ובהכי א"ש דברי הרי"ף בפ' בתרא בפשיטות וכן הא דפ' בתרא דעירובין שהביאו התוס' גם התם הוי טעמא משום דהדיכרי הויין דבר שאינו ניטל :

דף מה **רש"י** ד"ה אלא מן הסמוך לה • ומקך דתני ר' חייא בר יוסף כו' • נע"ג דהא אפשר ביו"ט דוקא דאיכא תרתי • אבל סתמא מוכח שפיר דבכל החג כמו לר"י דהא בחג שוין הן • ואפי' במאי דליכא סתירה : **תוס'** ד"ה אלא שמן • תימה לר"י דהאמאי נקים שמן כו' • ונראה דבשבת שייך טפי למינקט שמן שמגר דבעית טפי ושפי דנקטי גרוגרות ולמוקין ביו"ט איירי • ועי' רש"י סוף מס' יו"ט : **ד"ה** עד • ונראה לר"י דבמה כו' • ומ"מ בתוה"מ ודאי דגם ל"ש אסור דהא קתני שוין בחג ומשמע בכל החג שוין הן • אבל יו"ט האחרון אינו בכלל סוכת החג : **רש"י** ד"ה דאית בה בילת אפרות משום קליפה • עיין מ"ש רש"י בילה ו' ע"א ד"ה לכלבים :

דף מו **רש"י** ד"ה איבעיא להו כו' • כדרך שהיה ר"ש מתיר כו' • ולא אמר כר"ש בנר איסור משום דריב"ל סבר כר"ש : **תוס'** ד"ה אין לנו מעה"ד קשה לרשב"א דמשמע כו' • לא ידענא מאי משמע דה"ק אין לי אלא בנר לסתיר משום דר"ש • אבל במנורה אסרינן : **ד"ה** דמוליות כו' • איכא לאוקמי ס"ל ברפוי • עיין חי' הרשב"א שהקשה לפ"ז מר"ג הרשב"ג • ושאר פוסקים חילקו בין יו"ט לשבת ועי' בתוס' ביצה שם : **סד"ת** הורה כו' דאין לתלות מטורם בנר • לא ידענא למה לא דסה גם

מתנית׳ צריך נמי הר״ב בגד לסתירה כשהדליק בה בתוך שבת · וקושייתם הכניס יש לתרץ בפשיטות
דכיון דקתני בתרווייהו סתירה והוכ״ה כו לא הוכפת ליה דלא נ״מ מידי כו : ע״ב תוס׳ ד״ה כתם
כו׳ לא ה״מ עבל כדפי׳ לעיל · ונראה דעבל שאני שיכול כל אדם לתקן בעצמו : ד״ה כתם כו׳ כן
איך הב״ח כו׳ · ונ״ל היה נראה דניחא מ״ל משום דהוקלם למלונו ולאיסור אבל בסיפא משמע דוקא
כגם לגמרי ולא כבוא כגם והולך דלא שייכי בגי טעמי · ובבגי מהא דכדשבי ליה דגזר ר״ש לא פריך
אי בבי ב״ש נמי · ולכ״ע כ״ע א״כ כדלקת נר ב״ש כמ״ל · ואפי׳ ר׳ יהודה מודי דבגי כדמוכח בכמה
מקומות אלא דלא מייתין לבבי אלא בבגה והולך :

דף מז תוס׳ ד״ה בגה · אילטריך למימר כו׳ · בפשיטות קמ״ל דאילטריך למימר לכסתפק מן הסמן
שבגו בשעת שסיה כבה : ד״ה בגדי כו׳ · דביחוד תלית מלתא · נ״מ דהכא במדרס בעינן
שיהי׳ מיוחד לבוא עליו וגב אתר אינו עשוי מדרס · והיך יטמא בגד כשבי כיון דלא חזי ליה ומאי
רבים למוקלס : באו״ד דבבל״ח תנן בהם בגדי עניים כו׳ · פי׳ ר״ת ור״ש והל״ב גם דלמאי דאסקו
שבם אין ענין לזה כלל נל״ד : ד״ה בגלילא · א״כ שבירה שריית מים מוכח · ורש״י ס״ל דלא בעינן
שיהיה רפואתו שבירה מבפייתו אלא מתחה גם שרפואה שבירה וכן משמע מם בגה״ם :

דף מח תוס׳ ד״ס מ״ב מבתם כו׳ · ולא לפשבור שיהי מפיק דאסור · שכל לשיפתם כהכור מקום
דליכא כבא הטמנה ולמ״ד היא ג״כ מדכבים כן כגי דילא דקופה ע״ג גפת ע״כ דטעמא
משום איסור הטמנה · ובאמת לא היה ליון גמור · והיינו דפריך ר׳ זירא ממיהם ע״ג מיהם דסבר
דבבכת אין חילוק בין דבר המעמיד כבל לדבר המוסיף · ובאי ליה דבכה״ג שאני לן : ע״ב רש״י ד״ה
בית הפך · מטלטלת בית כו׳ · פי׳ בבנ״ב פי׳ הרא״ש במשנה שם :

דף נ תוס׳ ד״ה רבינא כו׳ וקאמר רבא ל״ש כו׳ · ונראה דהוכחת רבא לזה · דלא איירי בכל כפתן
לגור ושירך רבותא דהאי׳ שמן אסור כוי משמע דבלאוין דוקא אי סמן מטלטלין · וליכא

ותנא דמתניתין דר"ש שבועות סבר דחייב על העלם מקדש ומחייב בשבועות בטוי לשעבר. להכי מוקי לה כרבנן. ואביי אפשר דסבר דר' נסיב לשבועות וידיעות אליביה דתנאי וליה לא ס"ל: באד"ה הלכך הא מני מונבז היא כו'. ולפ"ז הא דאמר איזהו כו' ר"ל דנקרבן נמי מחייב. והא"נ דמשכחת לה בלאו. ולהכי מקשי בליבנא בתרא פשיטא דהכא הויא שגגת קרבן שגגה. וצ"ל דליבנא קמא דברייתא עיקרה לאשמועינן דבעי דוקא ידיעה שבועה או אסורה. והא דנקט קרבן משום דסבר כמונבז. וה"ה בשגגת לאו לכ"ע. ועי' תוס' שבועות שם:

דף ע גמ' דכתיב כל העושה בו מלאכה יומת. נקט האי קרא ולא כל העושה ביום השבת דסמוך למחלליה משום דה"א דצריך מחלליה ללילה. עיין במכילתא פ' כי תשא: תוס' ד"ה אם. דברה תורה כלשון ב"א. ולמאן דל"ל איצטריך שאם אי אפשר לבמיתו במיתה הכתובה כו'. ולפ"ז צריך לגרוס בגמ' ואם אינו ענין כו' דכתיב כל העושה כו' מות יומת והוא בלאותה פרשה עצמה דמחלליה מות יומת ע"ש: ד"ה יכול. ולפי מה שפירשתי דמנינא לא אתא אלא כו'. ונראה דמ"מ כיון דכתיב מנינא לית לן למילף מהנה וממחלליה יותר ממנין הכתובה בתורה: ע"ב גמ' והנה שהיא אחת לא משמע ליה. נראה דה"ק לא משמע ליה ממשמעותא דקרא דפעמים שאחד על כולן כו' הלכך צריך קרא אחרינא לגוף חילוק מלאכות ואייתר הנה לפעמים כו': שם אלא אמר ר"נ בר אשי מזיד כו'. נולא פרש"י ותוס' ה"א דרב אשי סבר דאזלינן בתר ידיעה בתרייתא המביאתו לחיוב קרבן. ורבינא פריך כלום פרים משבת אלא משום מלאכות שע"כ הודיעו לו מקודם המלאכות כיון דמעתג"א נעלמו שניהם והשתא נודעו שניהם: תוס' ד"ה לא. בשמואל דלא כר"י. ולפמ"ש בגמ' י"ל דשמואל כר"י: ד"ה העלם כו'. דהכא אינו שכיח כ"כ. בחילוק הוא דחוק מאד ואין לו שורש בגמ'. ולע"ד ה"א דאיכא כמה גווני שדינן כהעלם זה וזה ויכולין להיות בכל המלאכות ומ"מ ידע לעיקר שבת כגון דסבר שמותר לחלל שבת בכל המלאכות לצורך חולה שאין בו סכנה או הפסד ממון או לפקות נפש גר שמל ולא טבל. או שאין שבת נוהג בנשים או בחו"ל. או שטעה בשיעור הב' שערות וסבר דקטן הוא. או בפלוגתא דלקמן קכ"ט וטובא כה"ג: ד"ה אמר. התם שפיר דמהדר ליה לחומרא. צ"ע היכי שייך להחמיר בספק חולין לעזרה. אלא בפשיטות כיון דכתיב בעלם טומאה ושבועה בקרא. והרי יבנו כאן מדוע יפטר משום הצטרפות העלם אחר משא"כ הכא דתרוייהו כחדא כתיב אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת אית לן למיזל לקולא בספק רבוי קרבנות. זו היא סברת רב נחמן. ורבא פריך דמ"מ איכא לספוקי בכל חד אבל ודאי אם נחייב כאן כ"ש התם ואם נפטור שם כ"ש כאן. ועי' במאור ובתוס' פ"ב דשבועות:

דף עא תוס' ד"ה אבן כו'. ולאפוקי מר' יהושע. צ"ע דר"ל הא אמר בהדיא דר"י היא. ור"ל גופיה טעמיה דאי לאפוקי מר"י טפי ה"ל לאשמועינן דלחומרא לא קי"ל כוותיה וכ"ש לקולא: ע"ב תוס' ד"ה מכלל. לא בעי למפרך מכלל דסיפא כו'. ונראה דמעיקרא לא הוי קשיא ליה אסיפא דסבר דמשום רישא איצטריך דכיון דל"ל החומר שבמין א' ממילא מזכיר הקל שבב' מינין איידי דתני ברישא להיפוך חומר שני מינין ממק"א אבל להיפוך ל"ש למימר דתנא מין א' משום שני מינין. דהא ודאי משמע מלשון הברייתא דמין א' קמ"ל ועוד דהשתא לא הוי מין א' וב' מינין דסיפא דומיא דרישא כלל. ול"ש למימר דתנא ליה משום רישא:

דף עב ע"ב גמ' הניחא לאביי דאמר חייב כו'. דבשבת פטור למאן דפטר במלאכה שאצ"ל. ולמסקנא מוקי לה לאביי גם אליבא דר' יהודה דסבר להלכה לעיל מ"א ב' כוותיה: שם אלא באומר מותר. סוגיא זו לפירוש רבותינו ז"ל קשה מאד דהיכי ס"ד לפרושי שגג בלא מתכוון האומר מותר. גם ל"ש כלל לפרושי ליבנא דגמ' אומר מותר. דר"ל דוקא גר שנתגייר וכל ששכח עיקרו של שבת כפרש"י ז"ל. וגם הא דבעיק מתני' ופריך מרבא ור"נ תמוה מאד. ותירוץ התוס' דחוק הרבה. ונ"ל לומר דקאי אמאהבה ויראה דלעיל. דהא לרבא נמי חייב כדקבליה עליה באלוה כדאמר להדיא בסנהדרין. אלא דלמ"ל לברייתא הכי דבכה"ג בשבת נמי חייב דלא מיקרי משאצ"ל. רק כשא"צ לגוף המלאכה כלל וכמו חופר גומא וא"צ אלא לעפרה. דכה"ג בע"ז בשמשתחוה לאהבת אדם או ליראתו ולא קביל באלוה פטור לרבא. אבל כשמבשל או קוצר בשבת לצורך אדם שיהא ממנו שעכ"פ צריך הוא לגוף הבישול מתה מחמת יראה ודאי חייב לכ"ע והוי ממש כע"ז. ומאי חומר בשאר מצות דקאמר. והא קאמר אלא באומר מותר ר"ל דסבר דאע"ג דקבליה באלוה שרי. והיינו שגג באינו מכוון. ר"ל דסבר דאינו מכוון כה"ג שרי ובשבת כה"ג פטור. כיון שאין השגגה מיוחדת שגגת שבת או שגגת מלאכות פרטיות והא מייתי מבעיא דרבא מר"ל דכל כה"ג העלם זה וזה מקרי כמ"ש שם. ומחייב עכ"פ חדא: תוס' ד"ה הניחא. ולהכי איצטריך בסמוך לאוקמא אליבא דאביי. לכאורה ה"מ לאוקומי עפי דאי בשבת מאהבה ומיראה פטור. א"כ למסקנא דמוקי סיפא בשאר מצות כמ"ל דשגג בלא מתכוון היינו במאהבה ומיראה ומאי מייתי רבא ראיה ואולי כיון דבע"ז פטור בכה"ג ל"ש לאוקמי ברייתא דחומר בשאר מצות בכה"ג. כיון דרישא דברייתא בע"ז איירי ל"ש למתני בסיפא חומר בשארי מצות בשבת. כיון דגם מע"ז חמירא בהא. משא"כ במתעסק דל"ש כלל בע"ז משום שהרי לבו לשמים:

דף עג תוס' ד"ה העושה. שיעור טפי מבשאר. והטעם לפי שבפחות משתים באלו אינו מתקיים כלל ולא מיחשבא מלאכה כמו פחות מכגרוגרת בהוצאה וכה"ג דחזיא לאצטרופי ואי אחשוב בפחות מחייב: רש"י ד"ה ע"מ לתפור. אבל קורע שלא ע"מ לתפור לא הוי במשכן. ומ"מ ר"י דלא אזיל בתר כוונה מחייב בחמתו וכה"ג: תוס' ד"ה וצריך. מידי דהוי אקורע ע"מ לתפור. ר"ל כמו קורע דכשאין שם תיקון אחר עלת מה שראוי לתפירה דבעינן שיהא צריך לתפור ולא מהני מאי דחזי לתפירה. אבל בחמתו ועל מתו הה"ל דחייב: ע"ב גמ' אין עימור אלא בגידולי קרקע. אפילו למאן דמחייב בדישה שלא בגידולי קרקע הכא שאני. דכיון דבפי מקום גידולו דוקא בעינן גידולו מן הקרקע כמו בסממנים: תוס' ד"ה מפרק. וכשחולב לתוך האוכל השתא נמי הוי אוכל ול"ד לדם. נראה דרש"י סבר דבבהמות חייב משום מפרק משום תולדה דמנפץ כצמר. כי היכי דמחייבינן מנפץ בצמר גפן משום דש מטעם דגידולי קרקע הוא אע"ג דהם באוכלין וזה בבגדים ה"ל בחלב להיפך. ובתלוש דדג הוא פטור לגמרי. ולפ"ד הרמב"ם ז"ל ריש הל' כה"מ לענין מור יש ליישב בענין אחר. וצ"ע בתוס' דף ע"ה סע"א:

דף עד רש"י ד"ה שכן עני. והכא אתחיל בסידורא דפת. ודאי דטעמא דחיובא ל"ש למיתלי משום סידורא דפת אלא דיהיב טעמא אמאי דנקט בגמ' פת אע"ג דעיקר טעמא משום סמנים כמ"ש התוס': תוס' ד"ה אע"ג. והא דלא חשיב שונה כו'. עי' רש"י שם ומש"ש: ד"ה שכן. וי"ל דרוב עניים אין אופין. בפשיטות המ"ל דבסמנים צריך הרקדה דוקא. אלא דמשמע להו דאי בהרקדה הוי נמי בפת מלאכה בפ"ע. אלא משום דבסמנים ליתא לא הויא מלאכה בפ"ע לא ה"ל למנקט לענין כתישה פת: באד"ה אלא שלענין חלה מצטרפין. ולהכי לא מצטרף בשבת גופי' לענין הוצאה: ד"ה היה. דאותו שאינו חפץ בו חשיב פסולת. צ"ע דא"כ בתורמסין מתוך פסולת דמחייב קשה ממ"נ אם רוצה לאכול התורמסין אמאי חייב ואם רוצה לאכול הפסולת אפי' כל מילי נמי. ומלשון הרמב"ם ז"ל מוכח דס"ל דלאביי ברייתא איירי בב' מיני אוכלין. וקמ"ל דהרי לברור מן אותו שרוצה לאכול מן אותו שרוצה להניח ובלבד לאחר. וכן ר"א ור"י מדיפתא דתני שתמא פטור וחייב א"ש לפ"ז. דר"א קמ"ל דאין בו משום חיוב פסולת מתוך אוכל. ור"י קמ"ל דיש בו משום חיוב נפה וכברה כאוכל מתוך פסולת. ולהכי א"ש מלתא דר"ד דאמר ולא ידענא כו'. דברייתא לא איירי בפסולת כלל. ונראה דהיינו דפריך אביי מידי אוכל מתוך פסולת קתני. ר"ל דלא הוזכר כלל פסולת בברייתא. ואין קושיתו מענין קושית רב המנונא כלל. להכי לא הם לה רב המנונא אע"ג דפריך אדרב יוסף. דהתם משום דקטן ותמהוי הוי מילתא חדתא. והכא הוא בדרך הברירה ע"כ או אוכל מתוך פסולת או להיפך. אלא דלאביי ס"ל דלא איירינן כלל בפסולת והשתא ניחא בתורמסין דכשרוצה לאכול הפסולת. דין בתורמסין כפסולת מתוך אוכל משום דאי לא שקלי כו': ע"ב תוס' ד"ה הביתא. וצ"ע דלא ליקשי ממנפה בכלי זכוכית. נראה דל"ד בונה שמחבר ותוקע עץ בעץ לבונה העושה אהל. דבאהל בעינן דוקא כאהל המשכן שהיה אהל המחובר לקרקע משא"כ במחבר עץ בעץ דעיקר המלאכה בעץ לא קפדינן בחבורו לקרקע:

דף עה גמ' אסור לספר הימנו. אולי ר"ל שאסור לספר דבר הלכה משמו לפי שאין זה כבוד התורה כאשר לומדיה רחוקים מחכמת חישוב תקופות אשר היא תפארתנו לעיני העמים: מגושתא. פ' בערוך ערך מגש וערך רטו שמפרש שהן מיני לחשים ופליגי בהו אי הויין כשפים או ע"ז כעין דפליגי ר' יהודה ורבנן בסוף פ"ז ועי"ש מיקריא גידופי דהא איכא מ"ד דמגדף היינו עע"ז: תוס' ד"ה הצד. וצ"ע דבירושלמי כו'. ונראה מכ"מ שהלזון חי גם בלא מים והוא עולה להרים: ד"ה מתעסק. ומתעסק דהכא היינו דבר שאינו מתכוון. עי' לעיל ע"ב ב' שכתבו דאיכא תרי גווני מתעסק. והא דתינוקת מטעם מלאכת מחשבת ליתא בחבורה. אבל מתעסק דהכא מגב אימעוט כל היכי דאינו נהנה: סד"ה טפי וא"כ נחבורה כו'. וצ"ל דלא אהני קרא דמילה לרבויי אלא כגון מילה דאי ניזיל בתר תיקון גברא הויא משאצ"ל ולא מקלקל. ואי ניזיל בתר הנעשה בדם וערלה גופא הוי מקלקל וצריך לגופו שהרי התורה חייבתו בנטילת הערלה והטפת הדם. להכי מרבינן שניהם דהי מנייהו מפקת. משאצ"ל דהיינו כמתעסק לר"ש ומקלקל. אבל תרוייהו בהדדי משאצ"ל ומקלקל כמו נטילת הקוץ שמקלקל הדם וא"צ לגוף הוצאה כלל לא אשכחן דנחייב עלה: ע"ב רש"י ד"ה משום צובע שצובע את הבשר. וסבר רב דיש צביעה באוכלין ותנא הוא ופליג אמתני' דלקמן קל"ט ב' נותנין ביצה כו' ולא קי"ל כרב: ד"ה הרי הוא הורג כו'. וזה בצרורות וזה בקמת. ואפשר לכל חד בלא הבריה לגמרי אבל הכא א"א לשובט ומדקדק בלא מיסך והורג: תוס' ד"ה חסר אתה. תימה דממגילה דריש כו'. ולפמ"ש שכרא זו במג"ש דמייתורא דמגילה שמעינן מילתא אי כר' יוחנן אי כר"ע ע"כ הוצרך למיתני תו כי היכי דניתר קמא ולא נוקי ליה לאפוקי מר' יהודה: ד"ה לאפוקי. שמגניעין אותה לשריפה וי"ל דהא לר"י גם בדם הנדה חייב שמגניעין אותו להנצל מטומאתו כדלקמן צ"ג ב':

דף עו תוס' הא דלא מעה"ד (בסופו) ושמא י"ל דהכא דנקט כו'. אבל התם עיקריה לפטורא אתי וה"ק וכ"א אין חייב אלא כשיעורו. היכא מאן דמחייב כגון עני. א"נ דשיעורו הכולל נמי שיעורן מקרי: ד"ה מפני. שמא אגב בעלה הוא ראוי. אבל אם אינן ראוין יחד אין מצטרפין אע"ג דבדוגמא שיעורן שוה כמו בגד ושור: ע"ב תוס' ד"ה אף האי טעמא דחזי לכוס של ברכה חשיב כו'. ולפ"ז צ"ל דהא דפשיטא ליה דכוס של ברכה ברביעית היינו משום דלאו אורחא למיעבד כוס של ברכה פחות מכדי שיעור שתים:

דף עז תוס' ד"ה ועוד כו'. וראוי להצניעו לכוס של ברכה. לפ"ד התוס' האלו ע"כ דרבא ל"ס כלל דליהוי חשיבות משום כוס של ברכה ולא כדבריו לעיל סוף ד' ע"ו: באד"ה ואביי לא פליג אלא בהא. לע"ד היה נראה דאביי מודי דבעי רביעית אי חי אי מזוג ומפרש לה דר"י א"ש מזיגת כוס יפה היינו שלש רביעית חי עכ"פ ובברייתא דרביעית היינו נמי לכהו"א אם שותה חי צריך רביעית חי. ואם מזוג רביעית מזוג. והכא דתנן כדי מזיגת הכוס היינו שלש רביעית. אלא דטעמא לא משום כוס הוא רק לסימנא נקט כוס: ע"ב גמ' כדי שיפה או כדי אחיזה. צ"ע למאי חזי בלא"ה והיה נראה לאמר דכדי אחיזה היינו המקום שיתר ברטי' על הצריך לעין. שאוחזין בו ואורחא דמילתא למשות גם אותו שלא יסרס בעין: תוס' ד"ה דרשב"א. תימה דאדרבה איפכא שי'. צ"ע דהיכי אפשר למימר איפכא דהא ר"ל אדרשב"א קאי ואמר סתם אבר קטן. ואי רשב"א דאמר אבר קטן לא איירי בקטן בן יומו ה"ל לר"נ לפרושי במאי דפליג עליה:

דף עח גמ' והתניא כגרוגרת. איידי ואיידי חד שיעורא הוא. ר"ל דגדולה כגרוגרת ומשקלה כסלע עי' ברמב"ם ריש הל' עירובין ותמצא דמים כגרוגרת משקלם ערך סלע א"כ ע"כ דסלע יותר מגרוגרת כערך כובד הכסף על הכסף. ופת אפשר דמשקלו כמים: שם המוציא נייר מחוק וקשר פרוע. פי' והוא מחוק: שם רבנן סברי אסור לכתוב קשר פרוע. עי' גליון הש"ס לרע"א בקשה דהא הוי למוחקו ולהכהותו לצור עפ"י גלותיו. וצ"ל כיון שנתקלקל מהיכנו עד שימחקנו לא מחייב שב"ש השתא. וכן כ"ל נומר לאביי דכיון דצריך לקיימו לא מיקרי ראוי השתא עד שיקיימנו כי אינו עומד לצור על פי גלותיו:

דף עט ע"ב מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב כו'. לפי גרסתנו במשנה דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה נ"ל דקאי אמתניתין. וה"ק דממתניתין מוכח דדוכסוסטוס שיעורו כמזוזה עצמה ובברייתא קייל ליה בהדי קלף. ומשני דברייתא ה"ק כדי לכתוב מזוזה כל חד כדינו. דוכסוסטוס מזוזה ממש וקלף מזוזה בתפלין. והרב לא מצי לאקשויי מרישא לחוד דה"א דחדא פרשה בתפלין לא חשיבא שעורא. ומקשי מרישא וסיפא בהדדי וכצ"ל ע"כ לס"ד דגמ' דברייתא בתרוייהו מזוזה ממש קאמרת. וע"כ דפרשה חדא בתפלין לא חשיבא שיעורא: רש"י ד"ה מטמאות את הידים לענין תרומה כו'. ודלא כתוס' חגיגה דף כ"ד ומשמע מלשונו דבכלל י"ח דבר הוא וכדעת הרמב"ם ז"ל: תוס' ד"ה והא כו' דהן מניח בהמפקיד כו'. אין הנדון דומה לראיה דהתם תרווייהו מתניתין נינהו. וכ"כ התוס' שם. ועוד דהתם מקשי מעיקרא גזל אפקדון ופקדון אפקדון ממתניתין. להכי הייה בה גם קושית גזל אגזל. ול"נ דברייתא לחודה ה"א דס"ק קלף ודוכסוסטוס כיחד תתיכה שמניח קלף ומניח דוכסוסטוס שיעורה כדי מזוזה כדמסקינן לקמן דכשירה אתרווייהו. ואע"ג דמצוה בדוכסוסטוס מ"מ רגילין גם אקלף מפני שמשתמרת כר"מ לקמן וסיפא ס"ק דעכ"פ בעי שיהיה בקלף כדי שמע. דאי לא"ה מאי מהני ליה שיעור דקלף אחר שנקרע הדוכסוסטוס. אבל כשיש בו שיעור שמע שיהיה ראוי אח"כ לתפלין וכותב ע"מ כן ומעלין בקודש. אבל פרשה אחת בתפלין לא חשיבא למחייב עלה. והא לא משמע ליה למימר דקלף ודוכסוסטוס פי' ביחד כו' וקלף דסיפא היינו קלף לחודיה. דה"ל לפרושי שיעור דוכסוסטוס לחודיה:

דף פ תוס' ד"ה אבל כו' דלל"ק כו'. אבל לל"ב ניחא הכא כשאינו רחב אפילו ד' טפחים. וכתנם דתק מהר"מ ז"ל: ד"ה אם. וא"נ לר"י דלעיל תנא כו'. לא אבין קושיתו דהתם כדמא דתרנגולא ברא וכרושתינא שרפואתן למכה שבאיזה מקום בעין. להכי אע"ג שדרך הכחולי שהוא לכחול כל העין בהדס. מ"מ אם הכניסו חייב בכ"ש דהא חזי. אבל כחול רפואתו הוא לגירא דילא ודומיהן שבן בכל העין. ודעת הרמב"ם כרשב"ם:

דף פא תוס' ד"ה אפי. וכן משמע בסמוך דטעמא כו'. לא לאפוקי מרש"י ז"ל כתבו כן אלא דלא נימא דבעץ איירי ומשום פשוטי כלי עץ:

דף פב גמ' ור"מ לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא מידי דחשיב ס'. דלר' יוסי קרא כפשטיה דשניהם שיעור חשיבות כיש לו בית קיבול בלתשוף מים ובאין לו ככר לתתוה: רש"י ד"ה למשמשין שאין כו'. הוכרח לזה דאי היקשא לחומרא קשה מנ"ל דהא איצטריך שלא יטמא באהל כמת אי נימא דמנדה לא ילפינן לקולא כמ"ש רבינו לקמן ד"ה אליבא. אבל לקולא מנ"ל דכל מאי דאיכא למידרש לקולא בדרבנן ולא סתר להיקשא דנדה כלל דרשינן: תוס' ד"ה אמר כו'. אי לאו דממעטינן מדאיתקש לשרץ. אלא דר"ע תחמיר טפי מרבנן דדריש לא תאמר הכנס אל תאמר. שבל החומרות שלמדנו מנדה א"א לסקל בהו כלל מילפותא אחריתא. ולרשב"ג מספקא ליה תו אי אמרינן דלר"ע לא ילפינן לקולא מנדה כלל: סד"ה באבן. והורש"י דאבן מסמא נפקא לה. ולענ"ד אין מקום לקושיתם דמעיקרא מיעט כלים הראוין למשכב ומושב דלא מיטמו כלל תחת המדוה. כי היכי דלא מיטמו תחת משכב ומושב הזב. והדר מיעט דאפילו אדם לא מיטמו תחת המדוה באבן מסמא כמו תחת משכב ומושב. אבל במשא בלא אבן מסמא מטמא האדם כמו טומאת נבילה: ד"ה ולרע"ק. הא איצטריך לאפוקי שלא יטמא באהל כמת. אבל מנ"ה לחוד ה"מ לאקושי לנבילה: ד"ה למשמשים. מנלן דמשמשין לא מיטמו במשא כמו ע"ז עצמה. וי"ל דאי לאו לחוד ה"ל לאקושי לנבילה ומ"מ לא משמע להו בכולי קרא ליתי למשמשיה. ועוד דכיון דלא ס"ל לא תאמר הכנס אל תאמר כר"ע כמש"ל. כל מאי דמצינן לאקולי מקרא דהכן מקילין: ד"ה ור' אלעזר. דהא איצטריך למעוטי מאבן מסמא. וי"ל ככ"ל דס"מ לאקושי לנבילה. וצ"ל משום דלא ה"מ למילף בתר הכי מנדה דאינה לאברים. דהוי קולא לחוד והשתא הא סבר ר"ע כרבנן אליבא דרבה דהא גופא קשיא לקשיה לנבילה ולנדה ולא לכתוב הזרם ולא תאמר כלל:

דף פג רש"י ד"ה בין אחרים שהסיטו אותו כו' בין הן שהוסטו ע"י אדם. צ"ע דמ"מ קשה השתא הסיטו הן הוסטו מיבעיא. דהא לא מצינו בכל התורה שיטמא בהיסט ולא בהוסט. ולע"ד היה נראה דרב אשי פריך מאי הן. ר"ל דהא תני נכרי ונכרית כו' ע"כ היינו מגען דהא ל"ש ומאי הן. ומשני שפיר דהן היינו הוסטו. והסיטן היינו הסיטו. ויש ליישב פרש"י דתנא הן לגלויי דהסיטן הסיטו הוא: ע"ב תוס' סד"ה ע"ז. בלא נדה פשיטא ליה דנשתברה טהורה. דכיון דנכרי בטל נכרי כה"ג מספקא לא הורה א"כ אפילו ישראל בטל ישראל ודאי דמהני לטהרה דלטומאה ליכא קרא דומם בסתר כמו לאיסורא. ולמ"ד משום היקשא דמזבח פשיטא דליכא טומאה כלל. ואפילו בתקרובת ע"ז דליכא במינה ביטול להתירה. מ"מ לאיסורא בטלה בכלים ובאוכלין מיבעיא לן בע"ז דף נ"ב: ד"ת מה תימה לר"ע כו'. ולרבנן ל"ש לאקשויי דוקא היקשא לכה דפ' עמר הדין לחודה. דודאי מממעותא דקרא לאקושי ע"ז למת ולא מת לע"ז לחוד:

דף פד רש"י ד"ה מאי אף ספינה. דל"ל דמשום דמוסיף קולא בכלי חרס. דהא קולא דספינה לאו משום כלי חרס הוא: ד"ה משכבו הוא והמשכב הוזכר כאן. לע"ד היה נראה דמקים המשכב להנוגע בו דתיבת משכבו מיותרת לגמרי דמעיקרא כתיב משכב ומושב. והכ"ל והאיש אשר יגע בהם. ונראה דלהכי לא כתיב טבילה במו"מ דכייל להו בהדי דנוגע בהם. א"כ מיתורא דהאיש קדרים דהכ"ל והנוגע בכולהו דעגינא: תוס' ד"ה ולתנייה. תימה לר"י אמאי נקט כו'. לפי גירסתנו בגמרא היה נראה דבלשון קושיא אמר רבה. דבשלמא אי הוי מוקמינן הא דספינת הירדן כרבנן ושאני בין ים לנהר ה"א דלא בעי כלל טלטול. אי"נ דטלטול מים שמיה טלטול ובהכי ניחא דאייתי בתר ר' יוחנן הא דג' תיבות. דשכרא מתני' דבעי טלטול. ומ"מ מטמא ר"י בה בית קיבול דמונים. ולהכי לא אייתי עריבה דבה פליג ר"מ כר"פ פ"ו ומתני' אתיא כר' יהודה ואיכא למימר דר' יוחנן כר"מ. להכי אייתי תיבות דבה מודי ר"מ לעיל פ' פ"ו ומשתברת נמי דספינה דמיא לתיבה: ד"ה אלא. תימה לר"ת דל"ל להגיה כו'. נראה דה"ק דה"ק לא מחלק בין כ"ח לכלי עץ [מוסיף על השנוי במשנה ריש כלים] רק במדרס. ור"י מוסיף ספינה להיק דלא מפליג בספינה ע"כ ס"ל וכולהו טהורין וה"מ למיתקס של חרס כו' כפרש"י: ד"ה מה. דלא בעינן אלא דדמי כו'. צ"ע מנלן לאקושי לקולא ולא לחומרא. וגם הא דסגי בים במינו לוהו עלה ואי משום דסתרי קראי אהדדי: ד"ה מפן. דפשוטי כלי עץ אית להו טהרה במקוה כו'. עי' בדברי הראב"ד ז"ל ריש הל' מקואות: ע"ב רש"י ד"ה ואתת בהמנע. וכ"ש כלאי זרעים דרבנן דלא מייבין ליניקה. דסבר דלכ"ע בעינן הטה ושורה במפולת יד דל"ד לכרמך. דהתם בלא גפנים לא הוי כרם ומשמע להו לרבנן דפליגי אר' יאשי' דבכרמך מכבר לא תזרע מין אחר. אבל בשדה כיון דבלא זרע הויא שדה משמע דאסרה תורה זריעת ב' מינין כאחת: תוס' ד"ה מפן. הייט משום דהוי כאילו נגע הזב בתוכו. עי' בת"י נדה ה' סע"ב. ודבריהם צ"ע דא"כ מ"ש קטנים דנקט. וי"ל דבדרי ר"ת דהכא. דהתם הכי פריך אם עשו למעל"ע דין נדה לטיפא בהי ט במטמאה אפילו במוקף צמיד פתיל דל"ש בשאר טומאת כלל. כ"ש שעשו לו דין נדה לעבות מ"מ אה"ט דיש להן חבר כטומאת מת: ד"ה מנין כו'. דערוגה ו' נפקא כו'. ולפ"ז הא דאמרי' וקים להו כו' הוי כזו ועוד:

דף פה רש"י ד"ה וקים להו לרבנן. הלכך כי רמיז לן קרא ה' זרעונין בערוגה ס'. וקרא קמ"ל שהירה דתריעה שיעור יניקה. וכן צ"ל ע"כ למאי דמוקי לה בגמ' במגלא. והתירא דד' רוחות ממילא ידענא כפרש"י במשנה: תוס' ד"ה לא כו' וא"ת א"כ כו'. נראה דמפרשי דתרי מילי ק"ש קרא. גבול רעך. ואשר גבלו ראשונים לענין כלאים. וא"ש ליסנא דגמ' דהדר ואמר גבול שגבלו ראשונים ס'. ר"ל דלא קאי ארעך. ולפירש"י צ"ל דמשום דלפשטיה דקרא הוי כך אשר גבלו כנהוג שם על תוספת הלאו דהשגת גבול בא"י מלבד לא תגזול שבכ"מ. אבל השתא הוי אשר גבלו פירושא ולא טעמא: ד"ה גבוליה. אשר לו ערוגה וגבולים. ובפשיטות ר"ל לענין לסמוך לה ערוגה אחרת. והוי ממש כדר' יהודה. וכמ"ד יש ראש תור בערוגה:

דף פו גמ' ומאן דמוקי כתנאי רישא רבנן וסיפא כראב"ע. נ"ל דהיינו רבנן דאמרי ו' עונות. וה"ק דבג' לעולם טמאה. אבל לר' ישמעאל ע"כ דל"ג ראיה אטומאה. דא"כ מגליה דלא תני בעונות דמסתבר טפי. הע"כ דמספק מחמיר. אבל לרבנן מוכרח דשם עונות מדאפרשינהו בגמרא. ואפשר דמכאן למד ר' יוחנן דרבנן סברי ו' עונות. ולטעמי' בהמפקיד גבי חבית: תוס' ד"ה תני. היינו דלא כר"ע דפליג בסמוך אראב"ע. ונראה דמשום דכרע"ק ממ"כ לא אתיא דפעמים טמאה פעמים טהורה לא קסיד רק דתהוי כתנא דסיפא: ע"ב גמ' ראויה קאמינא. דאי ניתנה ממש א"כ מגלי' לר"י דהשכים שקב"ה ע"י דלמא מבים דלא טבלו אלא ודאי שהם טבלו מקודם שחייבין היו לקיים דברי הקב"ה להיות נכונים ליום שלישי ממש: תוס' ד"ה אמר. וא"ת א"כ כו'. וצ"ל דקושית ולטבלו בינו בשבי הוא לפי מאי דא"ל ראויה קאמינא ובאמת טבלו בערב שבת. וקמקשי דה"ל לקבל תורה בלילה. הע"כ דהי' בנות פליטה בלילה:

דף פז גמ' שלשה דברים עשה משה מדעתו כו'. נ"ל דכל הג' דברים בסגנון אחד נינהו. שהקב"ה היודע עתידות ידע שלא יכלום בשלישי [הייט דאמר לעיל ראויה לינתן] ושלא דבר עם משה בעת טומאתו. ושיעשו ישראל העגל. ומ"מ עלינו לעשות במצות כפי דעתנו שאין אנחנו יודעים העתידות: ע"ב ראשון לאכילת קדשים. ר"ל קדשים קלים. דאילו קדשי קדשים אכלו כל ימי המלואים: רש"י ד"ה ראשון לעבודה. לסדר עבודת תמידין. כ"ה בנדרים נ"א פ' י"ב נשם ר' יוסי בעל הברייתא דסדר עולם. [ביבמות פ"ב] והוא כמ"ד דבשיני עולת ראיה הואי. ואפשר דלכ"ע ליק שניהם עי' יומא: ד"ה לאכילת קדשים נמחילה כו'. דלמ"ד שלמים הקריבו ב"נ הרי נאכלו קדשים ולמ"ד עולות לחוד ניחא בפשיטות:

דף פח רש"י ד"ה ביום הליהאי לפרישה. וצ"ל שלישי לאורן שלינן עמו. כמ"ש רש"י ז"ל לעיל אשלישי דקרא. דמ"מ ל"ש לאודויי עלה כיון דלא הוו צריכי אלא לשנים:

דף פט גמרא אני המזיק טובה לעצמי. ובכה"ג עבידי רבנן דמשני מילייהו במסכת: שם א"ל מ"ש לא שכיחת קמיה דר"פ. נראה דהכוא מרבנן אמר הכי לרב כהנא. מ"ע לא שכיחת קמייהו דר"פ ור"ס דקמעייני אפילו באגדתא. ואת לא קמעיינת ואמרת פירושא דלא דייקנא:

דף צ תוס' ד"ה לא כו'. לא יפחות מדינר כסף. ונר"ס משום דנחושת הוי פירא ולא סגפא כלל: במשנה ר"י בן בתירא אומר חמשה כו'. נ"ל דה"ק אם הם פחות מכגרוגרת אומר ריב"ב דשיעורו חמשה. אבל בכגרוגרת חייב בפחות מחמשה דחזו לאכילה אג לפי עלה:

דף צא גמ' בעי רבא הוציא חצי גרוגרת כו'. בהפוה ונלמק איירי דומיא דגרוגרת עצמה עיין ירושלמי פ"ב דתרומות ומייסבא תמיכת תוס' מנחות נ"ד ע"א (וכ"ה בחי' הרמב"ן): ע"ב ואי ס"ד אגד כלי שמיה אגד קדים ליה איסור גניבה כו'. לא שייך הכא לצרך הולאה היא דיכול לאחזיקו. אבל לטעמא דס"א בגלו"ב לא שייך קושית הגמ' דהא מקרים א"א. כמ"ש התוס' בכתובות. דהא אם היה אחר מוציא

קשה הראשון לא היה מתחייב למ"ד שמיה לגד. דאפילו הוא עצמו בשני כתות אמרינן לעיל א' ב' דלא מחייב. ומזה ראיה ברורה לפסק הרמב"ם פ"ג מהל' גניבה ה"ב ועי' במ"ל שם:

דף צב רש"י ד"ה וליגמר ממשה. ונילף מלויים נושאי המזבח. נ"ע דהא ודאי עדיף לאהויי מארון דודאי היה קטן מהמזבח אפילו עם הכפורת. ולו"ד ה"א דפריך אמאי דאמר ונמירי דכל טונא כו' ד"י הוי גמיר משה ומארון לא הוי צריך לה. עפרש"י בתוס' בשם ברייתא דמלאכת המשכן שהבדים היו בראשו: ע"ב גמ' לאחריו ובא לו לאחריו פטור. לע"ג דה"ה איך יתחייב בבא לפניו כיון דכוון להשכחו הטור ורבא גופיה פטר בפי' כלל גדול אפילו כוון לחתוך תלוש כו'. ואולי כיון דכוון למלאכה ע"פ דעתו ועלתה בידו מלאכה חייב ועי' לקמן ריש דף קה: תוס' ד"ה הא. ובכמה דוכתי לא משני. ואפשר נ"כ ה"ל למימר דלאחריו ובא לאחריו הוי כבא לפניו דהתם עלתה בידו שמירה מעולה והכא אי נימא דחייב מטעם אחריני הוא:

דף צג תוס' ד"ה הי ד"ין זה סברה. אבל אפשר לאמר דלהאינו יכול הוי דרך הוצאה בכך אבל לא ליכול ודבריהם נ"ע דעכ"פ היכי אפשר דלר"י יתחייב האינו יכול כיון דפטור אם היה יכול: ד"ה אמר ר"י. א"כ לענין שבת נמי נ"ל שיש בו איסור דרבנן. אבל יש לחלק בין מסייע שאינו נוגע בגוף המעשה לנושא עי' במג"א סי' קפ"ג ס"ק ו': ד"ה לאורכן טמאין. ומכן רישא ה"מ למיפרך. ונראה דהמ"ל דאיירי ברה"י והני לאורכן טמאין לגמ' ועינן דחיישינן להיפוך. אבל סיפא ע"כ ברה"ר כיון דכבר השמעינן דלאורכן טמאין פשיטא דספק רה"י טמא: ע"ב תוס' ד"ה אמר. דהאינו יכול מודו כולהו דשיעור אחד לשניהם. ר"ל כולהו אמוראי אליבא דר"י. דכיון דפטר בשניהן יכולין ע"כ דלא מחלק שיעור לזה ושיעור לזה. אבל לר"מ סבר ר"ש משמיה דרבא דאין לחלק להכי איתי מזב ולא מגני שנכנס כו':

דף צד תוס' ד"ה ר"ש כו'. קשה מסותר ע"מ לבנות כמו בתחלה כו'. ולא ניחא להו לפלוגי גם לפרש"י במקלקל דא"כ לא שייכא כלל לפלוגתא דר"י ור"ש במתקן. ומכאן לשויין פלוגתא בין ר"י ור"ש בהא: ד"ה גדול. דאפשר ע"י ככר או תינוק כו'. פי' ברוב פעמים לכך לא התירו כלל:

דף צה גמ' אמימר שרא זילחא כו'. נ"ל דכר"ש ס"ל ולא אסור אלא דלמא עביד ג דיש אבל לר"י אסור בכ"מ כנו עליתא דהיש"א לעיל פ"ב ומאי דמכיק והאידנא כו' היינו כשאינו עושה אלא מלערא דהבלא דל"ה שיהוה גומות א"כ בגרוף:

דף צו ע"ב גמ' השכחן הוצ'ה כו' סברה כו'. לענד"נ דה"ק מכדי חייבם הורה על מרכות לרשות שהיה במשכן וא"א דגריע היא הייס עיולי כיון דהוי נמי במשכן לא אמרינן דגרוע הוא ופריך מכדי כו' ר"ל תרוייהו הוי במשכן אמאי כו' ומשני כ"מ כו' ר"ל וכיון דהני תדא מחייב דמהד קרא נפקא ע"כ צריך למיקרי רק להוצאה אב כיון דלא אהני להכנסה דהואי במשכן כמו לכל המלאכות דמחייב אכל חדא ותדא והיינו הטעם דגריע כנ"ל ופריך נר"א כו' כיון דלדידי' גלי קרא דהוצאה דלהכי להכנסה מאי דהוי במשכן כמו לכל המלאכות אמאי כו' ומשני דמ"מ לא קרי אב אלא לכל המלאכות שהיו חשובין או להוצאה משום דכתיב אבל הכנסה כיון דעכ"פ נפקא מקרא דהוצאה הוי תולדה וה"ה זורק לר"י ור"א אף דהוי במשכן מ"מ כיון דגריעי צריכי לקרא דהוצאה ובהכי מיושבין כל הדקדוקים וקושיות שהקשו רבותינו בענין זה: תוס' ד"ה ומאי. ר"א נ"ג כ"ז. לו"ד היה נלענ"ד ליישב דודאי פשטיה דקרא הוי משמע דלא מיתה בידם שלא יקדישו עוד לשכן אלא שלא יעשו כלים ובגדים לנוטה יותר מהצורך כדי שלא יפסד וממילא נמנעו מהביא אחר בידעו שכבר יש כשיעור הצריך אבל כדיליף דבשבת הוא ע"כ דהזהירם אהוצאה דאשאר מלאכות כבר אסר להם כל דהוי במשכן והא דסמכי קרא לויאמרו ונו' מרבים וגו' משום ד"י לא"ס לא היה מכריז דלא ה"ד שיביאו עוד אחר שכבר יש כשיעור הצורך ואף אי נימא דהסירם אשארי מלאכות משום שבת. מ"מ ע"כ תש הוצאה נאסר דאל"ה לא מנעו מהביא דהשתא ל"ל כנ"ל כיון שע"כ שאזהרה היה משום שבת:

דף צז ע"ב גמרא עד דנפקא ליה לרה"ר הגוה ובהא קמיפלגי. עי' חי' הרשב"א ז"ל והוא דחוק מאד. ולו"ד המפרשים ז"ל ה"א דר"ל כשהונה ברגוה ברה"י והא"כ תנא לרה"ר מכח הראשון. דלמ"ד קלוטה כמו שהונחה דמיא א"כ כלה גוף מרה"י לרה"ר הויא עיקר העקירה בנאתה מרה"י לרה"ר וכה הא אתעביד' מחשבתו ולא מנהגינן אמאי דלא נחה מעיקרא כדבעי איהו. ולפ"ז נ"ל דר"י סבר בכל גוונא קלוטה כמו שהונחה והא דהיה קורא בספר כו' בסוף עירובין שאני התם דלא ניחא ליה כלל בהכניסה לאויר רה"ר: רש"י ד"ה ואתעביד ליה מחשבתו. אבל משום העברה לא מיחייב. ר"ל אפילו הוי בעי בכ"מ שתרצה: ד"ה ואי לאכא כו' לסוף ד'. נ"ל ברוב בדבור זה ושלאחריו משובשים המה בכמה חילופים. והעיקר נ"ל דאי בעי לה הא"ל הפתח נ"ש כלל לחיובי אהעברה שה"ל לה. ואי בעי לה בסוף ד' נ"ש לחיובי אהעברה דלא הוי פנה אלא הפתח כיון דלא בעי ש נוח שם כמ"ש התוס' לקמן ק"א: בא"ד דנ"קיימא מחשבתו דהא נח ברה"ר. הכל לא טתים דלעיל ד"ה ואתעביד. אבל להרשב"א בשם הרמב"ן ש. אר"כ דפטור לגמרי: תוס' ד"ה הרי. וכי הולה כו'. אבל הסתא פריך שפיר דליכא לחיוביה אקלוטה כיון שאם נחה שם הי' פטור: בא"ד דלא ס"ל לאהויי מלתא דרבינא כו'. דהא רבינא ל"א כלל דליפטר לגמרי כדבעי שתנוח בתחלת רה"ר. ובאמת למ"ד קלוטה כמו שהונחה דמי ודאי חייב בנתכוון לזרוק ד' וזרק ח' לפי פרש"י לעיל ד"ה ואתעביד':

דף צח רש"י ד"ה פחות מד' פטור דמשום הוצאה לא חייב כו'. דליכא למימר כגון דלא בעי שתנוח ברה"י דא"כ פשיטא:

דף צט תוס' ד"ה מסייע. וי"ל דדרך הנא להשמיענו בקוצר. וי"ל דמהתם לא מוכח אלא להקל באיסור כרמלית דרבנן. אבל מהכא מוכח לחייב מן התורה וכלישנא דר"י וברייתא מצטרפין סתמא דמשמע לכל דין רה"י: ע"ב גמ' והא"ל כיון דלא הוי מחילם עברם. לכאורה נראה דהכי קאמר את"ל דלא מהני לחיובא אי מהני לפטורא ואי מהניא עביס לחיובא כ"ש דמהניא ניעוטא לפטורא. אבל בתוס' לעיל דף א' משמע להיפוך: תוס' סד"ה אלא. ומשתרי שפיר בפסין. ר"ל דלא הטילו חכמים על בין הפסין יותר מחומר כרמלית להכי אין איסור לטלטל מהבור שביניהן כשהוא כרמלית. וא"כ אין ללמוד מ"ז מהם להקל בבור רה"י שבומד בכרמלית ע"י פסין ולא כאחד מיוחד מגאוני הזמן שטגג בזה:

דף קא רש"י ד"ה אבל לא מן הים להוכה דאין תשמיש מן הים כו'. הוא דחוק מאד לומר אבל לא כו' לפי שאין תשמיש כו'. וגם הסיתר של' בדבור שאח"ז בגבוה י' הוא דבר חדש מאד דהא ברה"ר כה"ג מיחייב ולמה לא גזרו בכרמלית. וגם בהוס' דחקו מאד בענין זה. ולו"ד קדשם ה"נ דת"ק אמר גבוה י' דבלא"ה אינה רה"י כלל. עי' בירושלמי דספינה לפי שהיא עולם ויורד לא חשיב מה שבתוך הים. ור"י אמר דל"מ הוכה אלא אפילו הודה חשיב רה"י גמור כעומדת ביבשה ממש ומטלטל ממנו להוכה אבל לא לים: תוס' ד"ה ר"י. והשתא והא תנאי דהכא דלא כוותיה. ואפשר דזעירי סבר כרב הונא דמארעא מבהינן ולא בעי זיז אלא להיכרא להכי שרי בכתו דהויא היכרא: ד"ה ומנא. והו"י דאי ממרכיהן ה"א כו'. ונ"ע דמ"מ דקאמרו עלה מאי קאמרי לא דהא מהני' היא. ולו"ד ה"א דהתם מנינו לאוקמי במגולה שאין בה דגים. אבל מלישנא דרב לר' טבלא מוכח דקא סקילו במיס מיבנם. ועי"כ היכי דאיכא בקיעת דגים דגל"ס אין הקולא משום מיס:

דף קב רש"י ד"ה קלטה אחר. וכגון שנעקר ממקומו וקבלה כו'. נ"ע דא"כ מאי מקשי בגמ' מזרק בפי כלב דלאמא הכא כשנעקר הכלב ממקומו. ודוחק לחלק דמיתורא דכלב בהר קלטה אחר קפריך. ולו"ד ה"א קלטה אחר במקומו אלא שלא בידו ונשמט ממקום ד': תוס' ד"ה אלא. והוא דהזורם כו'. לו"ד היה נראה דלרבא תבורה פטור בכל גווני כיון שנזכר עד שלא הגיע במלאכה. דדוחק לומר אריקה דרישא וסיפא לא זהד גוונא: בא"ד אמאי הכא הסיא דתבורה. ונראה דאיצטריך דלא נימא כרב כהנא דלעיל [וכנ"ל לרב אשי] וריבא איצטריך דלא נפרש תרתי דסיפא בתבורה דוקא והדא בלבתא ומתנא יהדא בבתר זריקה אבל השתא ע"כ זריקות הדרישא ו ניעתא שוין: ע"ב רש"י ד"ה בשבת העושה מלאכה קאי. אבל לא ביאר לנו רבינו למאי צריך להגא לגיותה בשבת. ונ"ל משום דגמר מלאכה גמור חייב אפילו נעשית עיקרה מע"ש כגון ארג אחת והשלימה לבגד כתב אחת והשלימה לספר הני הכא בשיעור קטן דבעינן כולו בשבת דאחת על האריג פטור לרבנן דקי"ל כוותיהו:

דף קג ע"ב תוס' ד"ה בגלטורי. פטרי אפי' בב' וג'. לא ידענא מנא להו. והרע"ב כתב בפירוש להיפך. וכ"נ דעת הרמב"ם: ד"ה א"א. דהא ת"ק פטר כו'. רש"י וערוך פירשו דת"ק ר"ל ר' יהודה:

דף קד גמ' נאמן כפוף נאמן פשוט. עי' בב"ר פ' א' דמשמע דקאי על הקב"ה ומשה רבינו:

דף קה גמ' הא דלא בעי זיוני. ואע"פ שכוון לתאי שיעור לא הוי מתעסק. ולו"ד לכוון לזרוק ב' לרבא דב' לא הוי לצירוף אחר שנתה: שם היכא דאמרי אנכי למפרע יהיבה כתיבה כו'. כפי מ"ש בתמורה י"ד דר"י וריב"ב פליגי אי הוי איכורא בדברים שבכ"ב בע"פ או לשיפוך. דלר"י איסורא ליכא אלא שאין מצוה להכי אין מגילין מדליקה ואסור לקרות בשבת משום שטרי הדיוטות י"ל דהנך תרי לישני נמי בהא פליגי דת"ק סבר דליכא איסורא. להכי אמר אמירה נעימה ר"ל אפילו בע"פ. כתיבה יהיבה ר"ל שמצוותה בכתיבה דוקא. ולר"ב אמר דוקא יהיבה כתיבה והוא נאמנין אמרינן הא בע"פ אסור. ועיין במהרש"א:

דף קו ע"ב משנה הא לנ"כ זה דומה לנועל את ביתו כו' וכמצא צבי שמור בתוכו. נלע"ד דר"ל דכמו דהתם פטור משום מתעסק והינו חייב לפתוח את הבית אחר שנודע לו ו' כיון בשביל צידה ומכח הראשון הוא כיון דהשתא לא עביד מידי. ה"נ הכא אעפ"י שכיון מתחלתו היה פטור משום שהוא ככר ננוד והינו חייב לעמוד אח"כ כשעמד הראשון. ופרש"י ז"ל צ"ע ועי' בר"ן:

דף קז תוס' ד"ה וממאי כו' ומשום שאנ"ל שרי כו'. נ"ע דהא אמרינן לעיל ל' א' דאסור לכבות אפילו לר"ש להוציא שאין בו סכנה ולא שרינן רק בסיוקא דרבים. וע"כ דמ"ד הכא פטור ומותר לא סבר כלישנא דרב לקמן דנוקי לה כר"ש. אלא דשרי לכ"ע מטעם שכתב רש"י כאן. והא מייתי מקון דגם שם עושה פתח אלא שאינו חושש אם יסתם מיד ולהבלה לא חשבו דספיקא הוא ולס"ד בהמתניקין שם לא חשבו אפילו כשל תורה. ולמסקנא ליכא חשש תורה ובזה יתיישב לקמן קל"ה א' עי' תוס' שם ד"ה מפני: ד"ה אמר. וכן עור של עוף מסתמא הוי כבשר שכך הוא כו'. נ"ל ראיה לזה מתוספתא דכלים דלא תני ל.ור העוף בהדי המגילין בגמיד פתיל (עי' מל"מ ריש הל' כלים) ע"כ משום דלא פסיקא ליה שאם ראוי עדיין לאכילה והוכשר אין מגילין כדתנן פ"י דכלים מ"ב: ד"ה ע"כ. ומוקמינן רבויא אהכהו ארבע. אבל ל"ש לישנא דאלא למעט מאותן דקאי עלייהו: בפ"ה"ד אבל לענין שבת מודה. סעיקר נראה דרבנן דר' יהודה סברי לדרשה דאלה הטמאים. וכיון דרבה ומיעט מרבה פלגא וממעט פלגא. ואזלו בתר גימטריא הי לרבות והי למעט אבל ר' יהודה דממעט יותר מפלגא ע"כ דאזיל בתר גימטריא דסברא ב למאה וה"ה לשבת: ע"ב גמ' והרי פרעוש. דפרה ורבה. לס"ד דגמרא דדמיון לידה להריגה ע"כ הא דנקט הכא כנה והכא פרעוש היינו משום דכנה ניעודת וכו' דא היא ורחיה מזה לפי' ר"ת לעיל י"ב א':

דף קח גמ' והא ס"ד עור הוא היכי מרבי ליה כו'. ודאי רכיך הוא והוי כבשר כמ"ש התוס' בר"פ אלא משום דבשר זכתה התורה עורות ק"ק לכהן וסרה קושית התוס'. ועל גבי עור נבילות וטריפות שלהן. ובעוף נבילה וטריפה אפשר דאסור כיון דהעור עצמו אסור: תוס' ד"ה והא. דהיה קרב שיער שבזקן כו'. אינו מובן לענ"ד דהא הרחם היה קרב עם עורו: ד"ה ר"ת. פי' תרגמה אם הוא תכם. הוצרכו לזה ולפירושם שאל"ס למאי אמר דחש במעים:

דף קיא גמ' למימרא דרב כר"ש ס"ל כו'. נ"ל דבדינא דידן לא מצינן למשרי רק בתרוייהו טעמי דבני מלכים ודשא"מ מותר. דבאמת גם בני מלכים אין סכין שמן ורד היכי דל"ש רק במכה דבהכי לא מוזכר במשנהו רק בתול ולפרש"י של תול מאי שייטים הכאן והדיוטות סכין בשמן פשוט רק בשבת שאסור לעשות שום רפואה רק סיכת שמן לרכך מותר כדלעיל נ"ג ב' חולש לשון בשמן ורד שמרפא. ובני מלכים עושין כן גם בחול שיש רפואות אחרות לפי שמרכך יותר. ושרו גם בשבת למ"ד דשא"מ מותר ושרו גם כל אדם למ"ד כל ישראל בני מלכים הם. אבל אי אסרינן דבר שאינו מתכוין אסור אפילו לבני מלכים כיון שעכ"פ מרפא והינו דרך בריאים. ולפ"ז י"ל דגם למסקנא צריך לטעמא דב"מ הם לרב דל"ש כ"כ שיסוכו הדיוטות רק בני מלכים בלא מכה. וכ"ה בירושלמי: תוס' ד"ה אלא. הכא לא שייך כו'. עי' בחידושי הרשב"א שדחק למאד בזה. ולו"ד הקדושים היה נראה דלס"ד דגמרא בזקן לא עביד כוס של עיקרין מידי דבלא"ה אינו ראוי להוליד כמו אחר הכוס וכשם אינו פועל הסרון באברי ההשמש רק חלישות כעין הזקנה. אבל סירוס ממש מסתבר דחייב זקן אף לפי הס"ד ק"ו מסרים. וכ"מ לדינא לדידן במפרכסת:

דף קיב ע"ב גמרא אם ראשונים בני מלאכים כו'. כך אם טי' והם כו' תלי בתרי לישנא דקרי עליה דלעיל מיניה: תוס' ד"ה נפלוג. דהוה בכלל קושית הש"ס כו'. תירוצם אינו מובן. ואולי אפשר לתקנו מימין לשמאל בלא קריעה וה"ש בפשיטות: ד"ה רבי. אמאי לא מייתי הסיא סייעתא כו'. נ"ל דלא דמי כלל דהתם אפילו קודם שנשברה עשויה ליפרק ואז אינו מטמא הכרעה מהוקנת אלא ג גע מדרס להכי השתא שנשברה השניה ודאי נ"ש לטמויי למעט מדרס כיון דאין לה ארוכה טמאה מדרס. אבל סנדל כולו גוף אחד ומטמאה כל רצועה בפ"ע:

דף קיג גמרא ושברה קושרו באגום ובלבד שלא יביא כו'. לא דמי למ"ש רש"י סוף דף הקודם. דהכא רגילות למישבק התבל בכל פעם במקום אחד דמה"ט שרי למיקשר מאגום לפיה ולסיפוך ולא חיישינן שמא עתה יקשור הקשר השני:

דף קיד גמ' אי בחדא מסכת באתריה. לפרש"י צריך דוקא בכל הש"ס כדר"י לעיל. אלא שדי בכ"מ בשעה שהוא עוסק בו לענין למגויי באתריה: ע"ב תוס' ד"ה לעולם למלאכה וקניבת ירק דברייתא כו'. דבריהם אינם מובנים דא"כ מ"ש קניבת ירק דנקט. ומ"ש יוה"כ בכל שבת הל"ל דאיכא עשה ועי' במאור:

דף קטו ע"ב גמ' אבל הכא דכתיבי בלשון הקודש מצילין. ר"ל משום אזכרות: שם דכיון דאיכא הזכרות כו'. כמו בלא ספר ודיו: תוס' ד"ה מגילה כו'. ונראה לר"י דדוקא לענין הגלה מיתניא כו'. אבל דוחק גדול הוא לישנא דכתבים כו' רק לענין הגלה ותקשה אמאי לא הגי בריש' שבספרים נכתבים בכל דבר ועל כל דבר כו'. והו קשיא דלא איפשיטא בעיא דריש גלותא אלא למ"ד מצילין בכל לשון אבל למ"ד אין מצילין דכוותי' קסבר ר"ה אבוה דכך פשטנא ודפסקינן כוותיה. ועוד דלא מסתבר כלל לאגוני בכל לשון משום אזכרות. לכן נ"ל דרישא דהני נכתבים בכל לשון הוא כפשטיה אבל סיפא ד-ד שתהא כו וגם כו' נ"ש לענין כתיבה וה"ק אבל מגולה לא די שאינה נכתבת בכל לשון אלא אפילו להגלה בעי אשורית דסבר כמ"ד אין מצילין כל שלא ניתנו לקרות. והדר תני דלהגלה ודמגילה בעי כמי ספר ודיו אבל לא לשאר ספרים אע"ג דודאי לא ניתנו לקרות בלא ספר ודיו מצילין משום הזכרות:

דף קטז ע"ב רש"י ד"ה לא נטלטל עור אגב בשר כו' אגב בשר יטלטלו עור המחובר בו. ור' ישמעאל אסר לטלטל עור המחובר איכא דלרבנן באפשר לספשיטו: תוס' ד"ה וכ"ש. תימה דנהגו ה ולם כו'. לענ"ד אין כאן תימה מהמנהג וקושיא מירושלמי וסתירה מדברי רש"י עצמו ז"ל. דודאי עיקר האיסור של שטרי הדיוטות דפשיטא בגמ' לאיסור מדינא אינו אלא במו"מ בלבד ומשום דידהו גזרינן בשארי אגרות. וגם בכתבי קודש לר"נ ובכלל הלשון דכש"כ בשטרי הדיוטות מיכללן אגרות באמת. אך לא משום לתא דידהו מיגזר:

דף קיז גמ' הכא נעשה בסיס לדבר האסור. אפשר דאע"ג דמותר לטלטל הבשר משום כבוד שמים. מ"מ כיון דמדינא אסור אלא שנדחה איסור מפני הכבוד מיקרי דבר האסור לענין בסיס: רש"י ד"ה כדאמרינן מעיקרא. מתיק הספר דמתני' דמצילין כו'. ר"ל היתר איסור הגלה אבל איסור טלטול ליכא בא"א לנער: תוס' ד"ה מי דמי כו' וי"ל דאין נראה לי לחלק כו'. עי' מהרש"א ונע"ג וגם עי' בספר דרוש וחידוש לרע"ק איגר שתמה מאד דמ"מ למסקנא דא"א לנער הל"ל דמשום בסיס לדבר המותר התירו. אבל באיסור לחוד לא התירו. כלל אפי' א"א לנער. ולענ"ד נ"ל דהשתא הדר ביה מסברת בסיס פסח ועורו וה"ק שדמוהו לתיק הספר מעלמא שיש בו מעות דודאי לא בכונה ישאיר בו מעות בשבת שלא יוכל לשום בו הספר. ורבנן תיק הספר אמרי אלא שבכח. ומותר אפי' אפשר לנער. ה"נ בפסח שלא נעשה כלל שהרי חשב לשוחטו בשבת. יותר אפי' אפשר לנער וע"ז פריך היא גופה מה"ל כו': ע"ב תוס' ד"ה הניל כו'. כשאפו בי"ט של פסח כו'. אבל אם אפה מעי"ט יכול לומר בחמה אני רוצה ולהכי נקטו פסח דדרך לאפות בכל יום: בא"ד אלא מתחלה יעשה הדראה כו'. לכאורה משמע בסערמה וכן כתב המג"א. אבל א"א כלל להתיר הערמה שלא לצורך הפסד כלל. ועי' בדבריהם ביום י"ז ב': ד"ה שהיה. ס"ל למשרי משום ג' סעודות. נראה דס"ד דבדרבנן ל"ש לאפלוגי בין מרדה לסכין דהכל אסור מדרבנן:

דף קיח גמ' אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה. נ"ל דר"ל ראשונה למנות הוצאה וכמ"ד אתחומין לא איפקוד במרה. וכמ"ש התוס' לעיל פ"ז ב' דהוצאה בכלל. והיא שכיחא טפי. כמ"ש התוס' ריש מכילתין. וכן ירמי' הזהיר עלי' בפירוש בפרט והבטיח על זה וישבה העיר הזאת לעולם. ויותר נראה דר"ל ראשונה שתלנו. היינו שלא היו מחללין אפילו שבת אחת ולאפוקי דלא נימא דבשמירת שבת אחת סגי כעין ב' שבתות דר"י: תוס' ד"ה אילו. לא ידע ר"י כו'. בפ"ב דכתובות איתא להדיא דאיכא עשה. ובוונתם להקשות על אותה סוגיא. דמהכא מוכח דאין איסור דתלילה לו לשמוע לדבר איסור. וז"ש לא ידע ר"י מאי איסורא דאמר התם [ובהגהת המעתיק נשמטו דברים מכאן] אם לאו משום ברכה לבטלה [ור' יוסי לא היה מברך אלא שומע מאחריהם] והתם קאמר עשה. ול"ל משום שאינו שומע ברכת כהנים שלכהנים אמרה תורה לברך ולא לישראל לשמוע בעשה:

דף קיט גמ' ר' אבהו הוה יתיב אתכתקא. משום כבוד המצוה. ורב ענן פליג עליה גדתנא דבר"י: שם רב ספרא מריך רישא כו'. ר"ל כל אחד מה שהיה חביב לו עי' היטב שו"ע שלב"ג ר"ז מלאדי בקו"א ותמצא נחת. ר"ה מדליק שרגא לפי שהיא חובה לכבוד שבת וקודם לכבוד היום. ר"ס גדיל פתילה כנ"ל. אלא דעיקר הדלקה נמסרה לנשים. ר"ח פרים סילקא שבו עיקר המצוה כדאמר רב לעיל תבשיל של תרדין. רבה ור"י מלחי ליבי. דסברי כמ"ד אפילו דבר מועט כו'. ומ"מ תבשיל בעי כדלעיל. ר"ז מלאת כנ"ל אלא דסבר שאין כבוד לת"ח לעשות מלאכה בפרהסיא כדאמר בפ"ד דקדושין כיון שנתמנה אדם פרנס כו'. ואהא פליג רנב"י ועביד בפרהסיא טובא ואמר בה טעמא: ע"ב גמ' שבקוה והתא אריה אכליה. או משום דמיעט בסעודת שבת. או משום דלא היה טעם הבשר טוב כ"כ כמו"ש. דשוב לית ביה מנתה דאינו כשלמים: שם אר"ת אל מלך נאמן. נראה דקאי על אמן שבקדושה ואמר אף כנגד יתגדל כו' אמיה רבא כו'. מלך נגד וימליך מלכותיה. נאמן נגד בחייכון כו' ר"ל נאמן נקיים לנו הבטחתו במהרה בימינו אמן: שם אלו התינוקות של בית רבן כו'. שהמשיחה היא התחלה ותינוק גדבר גדולה: רש"י ד"ה ויכלו. הקב"ה וזה שמספר כו'. שאדה"ר שר אז שיר השבת:

דף קכ גמ' בא לקפל אינו מקפל אלא מזון ג' סעודות. לפרש"י היינו אפילו כמה כלים בסל אחד. ונראה דלפי' הא דמקיל הרב"ז להוציא תכר אין פי' להציל בהותו תכר ולא יותר. דודאי איירי ככל מתנייתא דפירקין. דקתני בסיפה להיכן כו'. אלא שנושא לקבל בתוכו תכר שנפל שהם לתוך סל אחד. וכן פי' לעיל ד' י"ט ב' ע"ש. וכן אפשר לומר לפי דעת ר"ת לעיל דהכל כדי להוציא לחצר אחרת. ולר"ה אסור לקפל רק בבית. ומזה למד בעל התרומות לחלק בין מקורה לאינו מקורה: שם ולא ניחא ליה דליתהני מאחרים. דכתיב אשרי ירא ה' כו' יגיע כפיך כו': שם ומאי שנא הכא דנקט עמי אמרי כו'. לכאורה מ"ל בפשיטות דמאכלים ע"כ צריך לתת להם לעולם. דהא"ה לא חזו להו כלל. אבל מלבושים אינו נותן אלא לשעה ועי' בירושלמי. ברישא אמר שכן דרכן להזמנין אורחין והכא אמר שכן דרכן להציל כלים. אלא דקשיא ליה דכיון דשרי בכלים דרך שאלה. כ"ש דהוי לן למישרי באוכלים דרך שאלה דלא מיהדר בעינא אלא ת יפוי' אע"כ דכיון דעיקר מנוונה דידיה אסור ה"נ הכא. ומשני משום דחזי לדידיה כולי יומא למיפשט ולמילבש במקום ש כ ס להכי שרי אף אדעתא דידיה ונע"ג על הרמב"ם ז"ל שכתב דין המלבוש כדין האוכלים. ולפי מ"ש נכונה גי' הרי"ף ז"ל בריש לחבירו ובסיפא אחרים: רש"י ד"ה מפקירה כו' דהא הכ"ל לכם קאמר. דאי לא הוי בעי למימר לכם לא דמי לגוזלי של ים. דהתם משום דאגוד מכל אדם אבל הכא שכיחי מצילין. אבל הכא דבעי למימר לכם דוקא ממילא הוי הפקר. להכי מיקרי הפקירא ולא מתנה: תוס' ד"ה אידי. פי' הר"ס דלקפל כו'. ונ"ע לדבריו מאי דתנן של ועיגול והבית אסו מילי דכדי ניהו ת"ו: ע"ב גמ' עשו הוא דהס"ד הא גרמא שרי. ע"כ ס"ד דהוי פ"ר. דאי לא"ה אינו ענין כ"כ למשנתנו דמטין לכבוי. ועי"כ עיקר הסיתר משום שאינו מתק בשעתו. וסבר דשרי בכה"ג כל היכא דלתיב עשי' והיינו כס"ד דגמ' לעיל ק"ו לענין סירוס אבל למסקנא התם ע"כ דהכא לא הוי פ"ר כלל. ורבנן ור"י פליגי בהא דרבא בר רב שילא. וכלי חרס חדשים שאני דלא הגיע האור למקום שכלים בעת נתינתו. ואולי אפשר ליישב בזה השמטת הרי"ף ז"ל לרב יהודה דליס סוגיין: תוס' ד"ה מנער. ובירושלמי מוקי לה כו'. נראה דגם גמ' דילן נסיק לייט עלה רב אתרתי ברייתי. ולא דפ יג שא"כ לא הוי קיי"ל כוותיה (דקיי"ל כר' יוחנן דלא מחזיק רב להנא כמש"כ התוס' פ"ק דכתובות ע"ש) אלא דסבר דבשבוש איתני ואם כנהו כנהו. ותרווייהו לענין טלטול כפי' התוס' בדבור שאח"ז:

דף קכא במשנה ואמר מוטבני לו מהעלה. נ"ל דמספקא ליה אי הוי סכנה דא"כ הי"ל למישרי מספקא. אלא דמספקא ליה אי הוי מלאכה בכה"ג. אע"ג דבכ"מ מחייב ר"י מש"א"ל ומזה תירוץ לדעת הרמב"ם בדין זה: תוס' ד"ה ה"ג. אלמא אע"ג דת"ק סבר כו'. אבל קשה מאד ליישב ד"ריסה לשון סברייתא דתני בשאר טמאין דטובלין כל היום ובע"ק עד המנחה דוקא ולו"ד ס"א דדוקא אב הטומאה מטמאה אדם וכלים מותר לטבול. אבל בעל קרי אם ר גי לאו מצוה בזמנה או תפלה לפי ש ק: יוכל ל זכר ביוה"כ מאוכלין ומסקין: ע"ב גמ' וכי תימא דלא חזי ליה מאתמול. ר"ל והוי נולד גמור ומודי ביה ר"ש. אבל לא מסתבר ליה לאוקמי מתני' כר' יהודה. דא"כ לא הוי פריך מידי מבר יתא דנימא דאתיא כר"ש ומעתה שקטו כל קושיות הרשב"א בת דושיו בזה:

דף קכב גמ' אימא הואיל ועשאו נכר בו. נראה דה"ק דמשום שלא בפנינו נכר בו מ"ד הואיל ועשאו לא בעי אחריו. א"נ והוא העיקר. דה"ק שאם הם עושה בפנינו היה לנו למחות בו. דר"ג היה שם בספינה ובדיעבד שרי אפי' היה עושה בפנינו: רש"י ד"ה מאכיל אחרי ישראל כו' ואחריו דוקא נקט כו' אב נר הכאתו בשעתו ולא בעי אחריו הא דלא שני דהני מים משום אחריו דמשמע דמש ס היתה נקט לה: תוס' ד"ה ה"ל כאיתן כו' כמ"ש לעיל. עי' מש"ש ליישב דברי רש"י ז"ל. אך נע"ג דכיון שכבר אסר לו כפעמות בב' ידים איך שאלו בקרנות באדם לי' כו' [עי' בס' בגדי ישע על המרדכי] אבל לפי פירושם פשוט ליה כפעמות דבב' ידים שרי דהיינו משוי אדם אחד שם א מ' סאה לאפוק מדאביי לעיל נ"ה. כדר בעי מיניה בקרנות יותר ממשוי אדם א' ושרי ליה לאפוקי מרבה ור"י דלעיל: ד"ה אמר אביי. דמ.דם אביי כו'. ר"ל דב דאי לא פליג אשמ.אל דלקמן:

דף קכג ע"ב גמ' עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת ואפי' ניטלין בשתי ידים. היינו כרבה דאלתא בת תרי כו'. ורבא שרי אפי' טובא. ועי' בחי' הרשב"א כאן ובמ"ש לעיל קכ"ב: רשי ד"ה זומא לסטתן כו' זומא של קדירה. מכאן מוכח דשרי למיעבד הכי בשבת: תוס' ד"ה מקלע כו' דהא פסיעתא כו'. ומ"מ אסורין לר"נ שלא לצורך תשמישן כדאמר בהדיא אפי' מרוד אפי' טלית אפי' סכין ר' . וע"כ שאמ"כ שמחלק בין הערכים לא חילקו בכלים. ומזה יש ללמוד לדידן לענין שלא לצורך כלל:

דף קכד גמ' בכסוי פורתא לא מיטפש. עי' נחי' הרשב"א ז"ל. ויש להוכיח מכאן לדידן בכלי שמלאכתו לאיסור שאין לטלטל לצורך גופו היכא דאפשר בלא"ה: שם התם דאפשר בסערמה. ולא אמר משום לכ"ע כדלעיל קי"ז. דבעו לאוקמי מתני' דאין בין כו' כוותיה ובשבת אסור אע"ג דאיכא לכ"ע. וע"י משום דלא אפשר בסערמה: רש"י ד"ה דאפשר בסערמה כו' גבי מסיין דליכא סערמה כו'. ר"ל שהפירוש ברן כן. ועי' בדברי התוס' לעיל קי"ז ב' דאסרי בדלא אחר נקיה. והרשב"א ז"ל דפליג עלייהו בחידושיו שם מודה בשין: תוס' ד"ה כה. דמיירי במיני דבבות והינו מענין אחד. דר"ל וכל כניסר יכל הוס מלתא דאוכל נפש: ע"ב גמ' לית לי אתריגא חזי לאורחין. דס"ד דרבא משום דוקא קבעי ואמר ליה לי אתריגא והסת דעתאי להכי א"ל חזי לאורחים אי מיקלעי. ורב נרי טעי בדברי רבא וסבר דכוונתו לאורחים שבאו:

דף קכה גמ' ויקיף לה רב אבי. לכאורה תמוה מ"י ס"ד דרבא. וי"ל דרבא מוקי לה בתנור שהסיקו ונמחבר. אלא שהשברים נתלשו קודם שיתדן. וכיון דבעו יתיד הוי כהיסק ואכון דבעי מחובר דוקא ורב אבי פשיטא ליה כן סברא: תוס' ד"ה אם כו' ליכא למוויי לגלימי. דגלימא לא מקני איניש ובטלה דעתו, אבל לס"ד דשבת. ע"כ לא משום הקצאה הנא דלא חזי כלל ליטלו מאתמול: ד"ה מתלאת. ההיא לכסוי בהימנא. ושמואל שרי נולד בספ"ק: ע"ב רש"י ד"ה ל"ש דמוהר לנו טל כו' דקתני ואם היתה כו'. ר"ל להכי לא מצי לאוקמי אפי' במנית רק לא לכל הסבה:

דף קכו תוס' ד"ה ר"י כו' ע"כ נראה לר"י דבהכי פליגי ר' אגא בר כהנא כו'. תימה מגליה לש"ס לאקבויי אר"י דלמא ס"ל כשמואל דעירובין. ועוד דאי משום טלטול היכי ס"ד דגמרא לאוקמי בתורת כלי דא"כ מ"ם דת"ק. ועוד דהיכי פסיק ר"י כרשב"ג לענין טלטול כיון דלא ס"ל כוותי' רק בתורת כלי דבנא ודאי מודה ת"ק ולענ"ד דכולה סוגיא משום בנין ומד"ס דרשב"ג אמר מתוקן. ר"ל אם הוא מוכן לטלטל העפ"י שאין קשור דלא חיישינן לבנין כלל. ור"י פסק כוותי' בהא דלא חיישינן לבנין אבל בתיקון לטלטל לא סבר כוותי' אלא דבעי תורת כלי. ע"ב תוס' ד"ה וכי תימא כו' צריכא למימר דכלי ניטל לצורך גופו כו'. אבל ברא"ון לזה לבד ניחא להו דצריך לאשמועינן במחוברין דלא הוי כקרקע. אבל בתלושין ל"ט לאלק. לכן הקשו מעיקרא בפשיטות למה יש להצריך כו' דע"כ ר"י אף בתלושין אמר דאי לא"ה ל"ב למווי לאריות. ועי' נחי' הרשב"א: ד"ה ומדבריכן. ולמ"ל כמי פסק דמצוה שאני כו'. ונ"ד היה נראה דהפקיקה לא היתה מצוה כלל. אלא דכולם הטהרות מלוכלכת. אבל שמדידה מצוה היא להבדיל בין טמא לטהור. ועי' במ"ק ה' ע"ב אם המתינה תורה לדבר הרבות כו'. אלמא דהצלת טהרות מצוה מקרי:

דף קכז תוס' ד"ה דכולי עלמא. ס"ל ל יתני בי' וטי"ו כשיעור ה' קופות. דלא דמי למתניתין דייל לבישורא לחודיה אבל בקופות של כדין ל"ש לי' אחר הכי. דליכא למימר דד' וה' שלא יפתור וירבה במבוי [עי' בקיצור פסקי הרא"ש] דסיין אפי' ד' וה' לא משמע הכי: גמ' ומדקדק מפני האורחים והדר מפני ביטול בה"מ. ר"ל מדליך להם ועיין: ע"ב ונכנס ונעל דלת בפניהן כו'. ע"כ קודם י"ח דבר היה דלא אסרו יחוד בנותיהן. ומ"מ כבר נגזר על נכרים גדולים טומאה מדעבל לנימרא דידם. ועי' נתוב' דף כ"א ומש"ש:

דף קכח תוס' ד"ה אבל כו' כיון לענין טלטול בידים. והא דפריך פשיטא משום דמוכח לה מרישא דדמי דוקא: ד"ה סכינין. סתמא נעשה כו'. דל"ל דסתמא אסור דא"כ אמאי פליגינהו מקב ושלם וזוגין: ע"ב משנה וכל צרכי מילה עושין בשבת. כ"ל למאי דמסקינן לקמן קל"ג ב' דמתניתין רבנן הי' הכא לר' יוסי קאמר. דהיכי דהקיל בטבור אקיל נמי במילה. ואפי' פירש. ודייק ליתני כל צרכי מילה עושין דמשמע דכל חד לחודיה שרי לישבות. והתם תנן עושין כ"ל מילה דמשמע שעושה כל המילה כנ"ל ברור בס"ד.

דף קכט גמ' נחיה לי יום למאי הלכתא כו'. דל"ל לענין עי"י נכרים דמשמע דבל לי יום שיין בה. אבל טבילה שיכא אפי' בימי טומאה לאחמים שקודם הלידה לדברי תורה או ליטהר מטומאת מת שנוגעה כלי מתכות כיולא בה: שם נלחו ליה שרביפא. נראה שלא ישנן ולהכי פריך אביי:

דף קל גמ' כרמוים להעיד במקום אחר. נראה דאתי לאפוקי פסול וקרוב: שם שם אנכי על אמרתך. אולי הוא מלשון אימרה ע"ש העטרה שנתגלה ע"י מילה: ע"ב וכי תימא שלא כרצון. נראה דר"ל שלא משום רצון ר"א: תוס' ד"ה שלא, דדמי שבת כדדרשינן לקמן כו'. אבל לנ"ד דהתם האיסור מצד גופו ולא מגוף המצוה.

דף קלא תוס' ד"ה לא. ותימה הוא היכי שייך למילף כו'. נ"ל דסמיך אהא דלקמן דסבר ר"א בשאר מצות דדחו. ול"ש לחלק אלא משום דבידו להפקיר. וה"א דמדאמר ר"א במכשירין דדחי אע"ג דאפשר לעשותו מאתמול וה"א דלא מפליגין לדידיה בין אפשר ללא דחוי ללא אפשר כלל [שברי בתחלה היו מבילין ענין לדחות שבת] והכא מייתי ראיה דמשום יתורא דקרא דוקא דחי מכשירין לר"א בשתי הלחם. וא"כ שייך שפיר למדחי לענין ציצית ומזוזה שבידו להפקירן גם עתה: ד"ת שוין כו'. נגמור מכבוד אב ואם וכו'. לענ"ד דכבוד אב ואם לי"ש למימר כל שעתא זמנה הוא דהא לא עבר רק חדא זימנא לעשה. ואי אמר ליה נפל לי כולי יומא מ"מ בכל מעשה דעבירה אתת מקיים מצוה אחת ושייך שפיר למימר מה להנך שאין קבוע זמן. וניין בסמ"ק אה"נ דאם יוכל לעיוד בו ביום ודאי דחו לר"א דהא אפילו תיקון כלי שיר דחו לדידיה כדאמר פ' בתרא דעירובין: ע"ב גמ' סד"א נילף שבעת ימים מסוכה. דאי לא קרא ה"א דניפוק ביה אימת דבעי ביום או בלילה. קמ"ל דבעי למיפק ביום ובלילה כסוכה. ור"א ס"ל דל"ש למילף לכא דגם בסוכה לא איפלגי לילות מימים אלא שנוסבת כל היום והלילה דחזו בו ממה דהיה מלריך י"ד סעודות בסוכה:

דף קלב גמ' אמר רבא הכי הנא מעיקרא מאי ניחא ליה כו'. כלל פשט הסוגי' נראה דרבא ס"ל דיש סברא לומר דלרעת חמורה שדוחה עבודה. ואף דגברא לא חזי לעבודה לאחר. מ"מ מקרי עבודה דלאחר כמצוה שלא בזמנה. וכיון דהזינן דלרעת נדחית אפילו ממילה שלא בזמנה אלמא דשלא בזמנה נמי מצוה היא. והוי קיו שפיר לענין שבת. ולמה לן קרא דביום. ומשני דהוה אמינא דשבת חמור ושתם משום דגברא לא חזי. ובאמת ה"א דלרעת אינה דוחה כ"א מילה בזמנה. והא דכתיב גבי יו"ט לבדו למעוטי ה"א דממעט אפי' בזמנה דלא נילף יו"ט מלרעת. ולא משום דשין הן דביו"ט ליכא עונשין הרבה דיותר שייך למילף מכל עשה שאין דוחה ל"ת ועשה. אלא דה"א דקרא גלי לן דלא נימא דלרעת דוחה אפילו שלא בזמנה. ולהכו תמיהא ממילא כנ"ל. והוינא יליף מינה אפי' לשבת. ותא דברי תא הויינא מקשי כיון דכתיב ביום אפילו בשבת והדין דדוקא בזמנה א"כ שבת חמור כנ"ל. ול"ל קרא לצרעת. ומשני דאיצטריך לצרעת דנדחית מפני שלא בזמנה. אלא דא"כ תיקשי קרא דלבדו ל"ל כיון דשבת חמירה בפשיטות וגם ידענא דאינה דוחה שלא בזמנה. ממילא גם ביו"ט לא דחיא שלא בזמנה כמו כל מ"ע שאינה דוחה ל"ת ועשה. דהא ס"ל דיו"ט עשה ול"ת כמוכח בפ"ק דבילה. להכי אמר דיש סברא דלרעת חמירא ואיצטריך לקרא דלרעת לאשמועינן דדחיא ולהכי איצטריך קרא דלבדו דלא נימא דאיכי חמירא. ואה"נ דבתר דכתיב לבדו דדוקא בזמנו. הא ידעינן דשבת חמירה כנ"ל ולא איצטריך קרא דלרעת אלא אשלא בזמנה. וכדאמר רבא לקמן. ורב אבי סבר דפשיטא דשבת חמירה מטעמי' דלקמן והבריתות מפרש בע"א. ול"ל כלל קרא למעוטי מילה שלא בזמנה ביו"ט:

דף קלג גמ' נועם בבניו וגו'. דבשת זה ע"כ ניתן לדחות אחר המילה דגם בכהונה בעלמא איכא גזירת שבות דבהיקת כממנים. ומיושב תמיהת הגרעק"א במשניות שלו: תוס' ד"ה ולריכא. א"כ נפרק שתי הלחם כו'. ולנ"ד ה"א דפי' שתי הלחם ודאי צריכא דהא גם לחודא איכא מכשירין דחו. והכא לא אתי אלא לאשמועינן דלא דחו. וצריכי תרוייהו אע"ג דכבר תני התם משום הני צריכותא גופייהו ולהכי ל"א דצריך בפסח נשים דלורך גבוה הוא דהא כבר אשמועינן התם: ע"ב גמ' ר' ישמעאל בנו של ריב"ב היא: אבל נרבנן לא יסוף ודאי לא ראיה דר"י גופיה אמר לעיל משום כל פעל ה' למענהו: שם הא מני ר' יוסי היא כו'. ומרבנן להיפך ודאי לאו ראיה דהתם ודיין לא נתקיים המצוה: שם לעולם אומן וכגון דאתי בס"ם כו'. ולהכי נקט כרת דחטאת בשוגג ל"ש בכה"ג דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאפשר לגומרה למחר. אך כרת איכא דכיון דאתרו ביה ה"ל מזיד. אך לא מיתה כפרש"י ז"ל: שם קמ"ל חבורי מיחבר. ל"ע מגליה דחבורי מיחבר. ואולי כ"פ מ"ד דלא שרי למצוץ אלא הא דקיד דליכא איסור תורה. קמ"ל דאיכא סכנה ולהכי צריך למצוץ עד שילא מרחוק. ועי' ברמב"ם רפ"ב מהלכות מילה:

דף קלד גמ' א"ל אביי לרב יוסף מ"ם כמון בי"ט כו'. לכאורה אינו נוגע כלל. דאי ס"ל דדמי יו"ט לשבת ה"ל לאקשויי מטריפת יין ושמן גופא מיו"ט אשבת. ואי לא גם השתא לא מקשו מידי. ועוד הוה"ל בפשיטות מ"ב חולים דבריא מ"ב מילה דאסור. וגו"ל דברפואה איכא תרי איסורי בהכנת הסמים ושפיתי ובנתינתו על המכה. ובמילה לא גזרו רק בהכנה דאפשר מע"ש. וביו"ט ליכא גזירת איסור רפואה כלל. כמו שהוכחתי במקום אחר. דלא גזרו על שבות במקום לצער ביו"ט. ולהכי טורפין יין ושמן. אבל שחיקת כמון היכא איסור תורה אי לא משום דהוי לקדירה וטריפת יין ושמן לחולה שריא כדמוכח בברייתא. ע"כ משום דהוי כמאכל בריאים. ואין איסור כ"א בנתינתו על המכה ועל זה לא גזרו במילה. והייט דפריך כיון דהוי בכקום אחר ל"ש איסור בעשיה לגבי מילה. ומשני דבעי ליכא ובכה"ג העשים אסירה:

דף קלה ע"ב רש"י ד"ה מקנת כסף בני מילי לאחד כו' וה"ה נמי דמצי לפלוגי במקנת כסף כו'. ולדעתי י"ל דברי גמרא דסולך למצוה רבותא בכל חד. בילידי בית דמ"מ נימול לח' כגון שלא טבלה עד לאחר הלידה. והשתא ל"ש למימר דמקנת כסף קמ"ל דאעפ"י שלקחה מעוברת כל שהטבילה קודם הלידה נימול לח'. דפשיטא מ"ם מיליד בית שנימול לח'. דל"ל משום שהקנין היה קודם העיבור דהא נקנין בלא טבילה נימול לח'. ועי"כ שהטבילה גירות ע"כ צ"ל דמקנת כסף צריך משום נמול לח' כגון זה שנתה וזה עוברה. וכיון דקמ"ל בנמול לח' ע"כ צ"ל גם בנמול לא'. דלא נקטי דלעולם נמול לח' ול"ל דמוליד בית להוד כ"א דהלי בעיבור קודם הטבילה. דעכ"פ כל"ל מקנת כסף נמול לח' וליכא למטעי כלל. אע"כ דצריך יליד בית ליתורי למקנת כסף אף הטבלה כו'. דלא מיקרי לכם. אבל לת"ק אשמועינן שפיר דקנין פירות לא מהני אפי' קודם העיבור וכ"ש קודם לידה ואח"כ קמ"ל דהוי מקנת כסף דקנין גמור מהני אפי' אחר עיבור והכל מיהורא כנ"ל:

דף קלו גמ' רב אבי איקלע בי רב כהנא איתרע ביה מלתא. שינה הלשון כאן. ואולי נפל מן הגג הוי להכי לא הקשי אלא מרשב"ג: רש"י ד"ה בפיהק ומת. וגבי אדם קאי. דבבהמה לא מיקריא פיהוק. אבל ע"כ איכא כה"ג גבהמה מדאמר רשב"ג בהמה [ועי' תוס' יבמות קי"ט. ובתוס' בכורות כ"א] וכ"מ בכדיון פטר חמור שצריך ליפוק להפריש אחר לספקיא איסורא: תוס' ד"ה מיהל. וא"מ ובמשעתין מנלן דבסתם ולד ה ס"ל כרשב"ג כו'. נ"ע מאי מקשו דהא בבהמה ע"כ בסתם מיירי. דבה ליכא יצירה נ' כלל. כמ"ש בירושל' דיבמות ועכ"ר פי' כראבית ואפי' למאי דמספקא לן בפ"ג דנדה. מ"מ אפשר דאפשרותי לא שייך בבהמה ועוד דאיכו ל"א בבהמה גסה. ואי נימא דרבי לא בעי לי א"כ איכא עכ"ם מאן דפליג: ע"ב ד"ה דתניא כו' הבתא משמע כו'. לא זכיתי להבין כל דברי הדבור הזה. דהא ודאי מוכח הכא שפיר דאיכו ודאי זכר. דא"כ ס"ל לאוקמי מיעוט בטומטום אלא ודאי דבספק הוא. וצריך מיעוטא למעטו גודאי: בא"ד שפיר ממעט טומטום ואנדרוגינוס משום דילפינן מערכין. והפ"נ דשני התם סבור לחלק כו' כ"כ גבי מילה וקידוש ודאי איצטריך זכר למעט נקבה ואנד' שרשב"א נמי בזה אינם מוכנים לי כלל:

דף קלז גמ' לא עדיף יום הכרתו מיום הולדו. עי' יבמות ע"א: ע"ב א"כ נראה ואינו נראה עיין בתוספת דאית נראה עכ"ל: תוס' ד"ה אבי כו'. דמשמע מעיקרא טפי מלהבא. נ"ע דמ"מ יוכל לומר על כמו למול בעבר. ואולי צ"ל דמשמע מעיקרא ולא להבא. וכ"כ הרשב"א בחדושיו והר"ן ז"ל:

דף קמ ע"ב גמ' נקיט מרגניתא בהדא ידא. רמז לכן על הבעל שהוסק ודמהו לבת בלג יומים אשר יימצאו שם דגים ומרגליות. ודגים כן ערבין לטעם. ומרגליות נחמדים ויקרים מאן וגם ממגילה ם תן בבנ לתת כן באשה נמלאו מעלות השרנים לתוך בלבד כי יופי במראה והואר. וזה מכנה בשם דגים. ומעלת החכמה ויראת ה' מכנה בשם מרגליות. ומדרך הלניעות להסתיר גופן אפי' בפני בעליהן כפי שאפשרי כדאשכחן בכמה דוכתי. אך להמעלות תן בפתות פיהן בחכמה ותורת חסד על לשונה:

דף קמא ע"ב גמ' הולכין תינוק תי וכים תלוי כו'. ונראה דהאי כים ריקן הוא. להכי פריך דליבטל לגבי תינוק דלריך לטייל בו. ולפ"ז הוי ניחא הא דמקשי מאכן וגם מאי דפריך בהר נכי אי כי כו':

דף קמב תוס' ד"ה ונשדינהו. וא"ת אפילו אין הכלכלה מלאה פירות תיבטל כו'. עי' בתוס' רעק"א במשנה דמהמה עוכת. ואולי דבריהם ז"ל היה נ"ל לומר דתינוק תמיד משום דבכולהו כה"ג לרה"ר אינו חייב רק משום כים ל"ש ביטול:

דף קמג תוס' ד"ה מלקט. נראה דל"ג ואוכל אבל י"ג דקמ"ל דאפי' הרבה יותר ממאה כפו שרי בכה"ג שאוכל ראשון ראשון: ד"ה במסך. א"כ הך ברייתא הוי תיובתא דרב ור"י. ורש"י סבר דהכא פליגי אשמואל בפירושא דברייתא והוכרח לפ"ז לייסב קושית תוס' ד"ה תותים:

דף קמד רש"י ד"ה שלא לרצון בסתמא. וה"ה מצי למרמי נמי כו'. ונ"ד היה נ"ל דל"ש לחקות כלל מטומאה אשבת. דכיון דהורייהו למשקין גזרינן בשבת. אלא דפריך בתותים ורמונים דלאוכלין מותר. והוי סתמא כלאוכלין. כדתנינן התם דסתמא הוי כשלא לרצון: תוס' ד"ה מחמיר. דכתיב ותפתח את נאד החלב. לפירושם לא ידענא מאי דחו מפלי זיתים וענבים. דמ"מ בחלב הוי שפיר קי"ו מאשה אבהמה כיון דע"כ לאו משום דם הוא באשה:

דף קמה ע"ב גמ' מפני מה ת"ח שבבבל מצויינין לפי שאינן בני תורה. נראה דר"ל לפי שהעם אינן בני תורה ולא יכבדום אם לא יהיו מצויינין שם:

דף קמז במשנה מסתפגין באלונטית אחת פניהם ידיהם ורגליהם. נ"ד דרש"י היה נ"ל דמשום דבעי למינקט לשון לכתחלה נקט הכי דבמי מערה כל גופו אסור:

דף קמח ע"ב רש"י ד"ה הא כחול שרי ולא חיישינן לרבות ואע"ג כו'. עי' נחי' הרשב"א ולשיטת התוס' נ"ל דהשאילה ניחא ליה משום דמסתמא אין מקפידין כיון שאומר בלשון שאלה כמ"ש התוס' בב"מ ע"ש:

דף קנד תוס' ד"ה בלאו. אע"ג דטעמא דלאו שאין בו מעשה נמי לא אתי לר"י כו'. ודוחק הוא. ואולי כיון דעכ"פ אית ביה מלקות בכאשר זמם דמלקות הדר לכללא דכולהו לאוי למלקות כל שלא היה בו חיוב מיתת ב"ד כלל:

דף קנה תוס' ד"ה נמטי. א"כ כר' דאמר כו'. ונקט יתד דבלא"ה רפי' נמעלה מעברה לר' עירובו עירוב כדאמר בעירובין ד' נ"ג. אבל ביתד הדין מהילתא. גם אפשר שלא יוכל לנטותה: ד"ה אמר. כל דלהדי גבה כגבה דמי. ונראה לחלק בין גדדי אילן לבהמה. דבבהמה מסתבר טפי להסור כיון שהאיסור שמא יתחוך זמורה להניגה. ומוכיח ר"פ ממחלוקת סתוכה דלכ"ע גדדין דבהמה הסירי דודאי שום אדם לא יחלוק על כל רבותינו הזוגות הראשונים ור"א דמי דאפשר דמאן דשרי באילן שרי בבהמה: ד"ה והלכתא ותימה לר' כו'. וי"ל בפשיטות דלא קי"ל כאביי בהא דאמר דלכ"ע אסור בגדדין: ורבה דלא כמאן. אלא דפליגי בגדדין וקי"ל לאיסורא ובגדדי לגדדין כ"ע שרי:

דף קנו רש"י ד"ה מזל כוכב הוא סופר כו'. ועיקר שמו כוכב. אלא שחז"ל לא רצו להשתמש בשם זה דהוי ח"ו כממשלה לאלהות לתמה לכן כינו כוכב: ע"ב רש"י ד"ה את הדלועין התלושין ומיהו סתמן כו'. ונ"ל דמ"מ קיימי קצת גם לבהמה דאי לא"ה אסורי אף לר"ש דהוי כבשר חי. ועי' רפ"ז דנדרים ובפי' הרא"ש שם:

דף קנז ע"ב גמ' אם יש שם בגיגית פותח טפח. נראה דשם היינו מה שנשאר מן הגיגית סביב הסדק שאם כל סביבות הנקב פותח טפח מביא הטומאה ויש במקום אחד פתוח מטפח הרי הוא מפסיק ונראה דפקיקה המאור לא היתה רק בעת העברת המקידה כדי שלא יטמא הבית תחת שאלת המקידה כלוהו מקום שאין בו פותח טפח:

בראי"ש פ"א סי' ו אמר רב ספרא א"ר יוחנן כו'. אף דכבר הביא מימרא דר' אבין הביא מימרא דרב ספרא. דלא נימא דבם מעטו"י דוקא איירי דלא היתה עקירה בשבת. ועי' רש"י ד"ה היה טוען ודר' אבין סבירא משום דאביי. א"כ מדר' אבין לחוד הי"א כשלא הניח כלל. וכן בגמרא לא הקשה אלא אדר"א: ק"נ ס"ק ח והרי"ף הביא שם סוגיא כלורחה כו'. ולדעתי ראוי יותר ברורה מדהביא מימרא דרב אדא בפ' בתרא היתה תכילתו כו'. והסיף ודאי דלא כבן עזאי דעכ"פ צריך לזרוק על פתח חלונו כלאחר יד וכה"ג כ"ל לפרושי: שם ס"ק כ לפי מ"ש רבינו בעירובין סי' יו"ד שהשיום יתד כו'. לא אבין קושיתו דודאי סוגיא דגמ' הכא ורב יהודה אמר רב מחלקין בין לחייב ותזה הקורה כמ"ש רבינו בהדיא בסוף דבריו גם עיקר כונתו נעלמה ממני דודאי בקורה כשפתח נעול הינה מתרת כלל. והוי כל האסקופה כחדא דים בה ד' ואסורה מאח"כ בלא"ז דעד תודו החלון הוי במקום מוקף ג' מחיצות ואין בו ד' דהוי מקום פטור. והמותר גם הוא א"נ תיקון כיון דאין בו ד' ילא דמגינן לאוקמי כשיש בו ד'. ומ"מ מותר כשפתוח לרה"ר כמ"ש רבינו בפ"ק דעירובין ע"כ כתב רבינו דסבר רבי יהודה בין הלחיים אסור וזהו ודאי צ"ל אפי' לדעת הרא"ש בם דכשפתח נעול ודאי אסור נגד הלחי לכ"ע כשיש בו ד' דלא עדיף ממבוי גדול שאין לו שום תיקון ופשוט הוא: שם ס"ק כ"א א"כ תיקשי קושית תוס'. כבר כתבתי דלק"מ: ס"ק כ"ם. א"כ תיקשי ליה מהא דקבעי מאימת כו'. ואיכא לשנויי דשני' דגמ' דקבעי לה סברה פליגא בהא דערבית משום דכולי לילא זמנו אבל לשכבות לא חיישינן ועי' בט"ז ובלא"ה לק"מ דבדין בכל גוונא אין מפסיקין: ס"ק ל"ט ומתחנין שבעות משעה שקם ממטתו כו'. לאו מלתא היא דהא משעם רובו של יום קאסר התם. ול"ש כלל לר' רש"י בם אליבא דר' יוסי: ס"ק מו אבל לר"ת דפסק כו'. עי' בתוס' שכתבו בהדיא לאיסך: סי' לח הגהת אשר"י אע"ג דסתם תנור מכוסה עיי"ש ולפ"ז צ"ל דלא מיתת גרע מגרתא וכדעת הרז"ה ז"ל וכ"כ להדיא נס"פ: שם דלא גרע מגרתא וגריק פי' ר"ל למאן דאסר בלא גריק: סי' לו ברא"ש וי"ג דשבית כלים כהאי כו'. והיא דעת הרמב"ם הובא במלחמות: סי' לט נ"ל דר' יוסי בר חנינא היא ליה דמתניתין לא חשיב כמחוסרין דיכה כו'. נראה דדעת רבינו דפי' יגמור כפשטי' בידים אלא דכל היכא דבזיתים וענבים ליכא חיוב חטאת מותר בש"ר לכתחלה והמשקין מותרין אף מזיתים וענבים. וכל היכא דאית חיוב חטאת בזיתים וענבים אסרין אף המשקין אף בס"ד מדרבנן. ובזיתים וענבים אסור לעולם לגמור בשבת וכן מוכח בתוספתא דפרכי ביה לב"ש מקורות ועיגולים אלמא שאסור בשבת. וכן היא דעת בעל הטורים: ק"נ ס"ק פ"ד ומ"ש הרמ"א כו' אבל עלה אסור אפי' בשבת כו'. והעיקר דכוונת רמ"א לנולד גמור כס"ד דגמ' ברים בילה מקרי' דר"כ. ומ"מ נלענ"ד להקל גם בזה מדפריך בגמ' ד' מ"ה כי מהא דרב נחמן. וכן מוכח מדברי רבה בר שילא שם ג' ב':

פ"ב סימן ג והו מדמדליקין בכן בחנוכה בשבת כו'. הוא לשון הרי"ף ז"ל וא"ף דבגמ' דייק לר"ת ממול דאינו זקוק. ודאי דאיכא למדחי דל"ת שמא יכבה. אלא דבירושלמי אמר דהקשו קמי ר"ח לטעמא דשמא יכבה ולא אתי אסור בשבת בחנוכה. ולא שני משום דכבתה זקוק לה. להכי קאמר רבא קושטא דטעמא וכי היכי דלוכח מינה דמותר להשתמש לאורה דלא נימא דטעמא משום דזיקא לתקנה ולא אפשר בשבת. ועי' מ"ש על התוס': סי' ז וי"ל דמספקא ליה אי הוו תיובתא גמורה או לא. רבינו מיאן בשני הפירושים של התוס' דקא בעי אי הדלקה עושה מצוה אי הנחה עושה מצוה דלא משמע כן מלשון הפשיטות להכי פירש דמספקא ליה בלא"ה אי תיובתא גמורה אי לא. ופשיט דלא הוי תיובתא גמורה הלכך אמרינן להוכיח דפליגי באלתותי. וקינסא ודאי הסירא ומנר לנר אי הדלקה עו"מ שרי דקי"ל כשמואל ורבה. אך אב נפשוט מאהורלאי בהדלי או מברייתא דכבתה עו"מ לא ניחוש להא דשמואל ורבה. א"כ נוקמי להו בשלא נגות מצוה וכיינו דמסיק רבינו דעי"י קינסא אסור לב' הפירושים. ופי' הק"ג לא ידעתי לכולהו כלל: שם בסיפו לא ילא ידי חובתו. נ"ע דהא הוספה גופה הדלקה היא וחייב עליה בשבת:

פרק ג סימן ה ואפי' לגלגל על החול בבשיל שהגלה אסור. ס"ל לרבנן ולא הוי כמו חמה עצמה דא"כ מאי פריך דלמא רשב"ג לא סבר כר' יוסי אבל השתא ניחא דל"ל דרשב"ג סבר כר' יוסי ועדיף מיניה דא"כ לפלוג גם בסממנה בתו"ל: סי' ים מתוך פרש"י משמע דר' יהודה כן נקיט מתיר אפי' טלטול כו'. בפ' בתרא דיומא עיי"ש שכ' שאין כאן אלא טלטול איכא כי אורחיה: סימן כב בהגה"ם אבל אי לאו קיסמא כו' ואי אפשר לנער כו'. נראה דל"ל ואפשר כו' אבל דבר מוקצה דאי אפשר כו'. וכמ"ש תוס' פ"ב דבילה:

פרק ד סימן ב אבל אם החזירה לשם הטמנה לא אסרינן כו'. ר"ל שמטמינה כאשר שא"א בשבת: סימן ח' בהג"ם ד"ה לר"ת כו'. מיהו לצורך מצות בית לפתחם כו'. בגמ' משמע דלא משום מצוה אלא משום דטרידי ואין להם פנאי לקשר הויא מחשבתו כמעשה וכמידי דלאו בר מעשה: סימן ט בהג"ם סד"ה גרהיקין כו'. להכשיר צ"ל להסיר עי' בתוס' ד"ה במאי אוקימתא: סימן ח ולא משמע הכי לעיל דנמלך עליהן כו'. אבל נראה דכונת ר"י אפילו כבר בטלה מחשבתו שלא היה בדעתו עוד לצאת בהן. ול"ד לתריות דעדיין תובב ליבש עליהן: ק"נ ס"ק יג אבל באמת יורה דרכו כו'. קצת דבריו אמת. אבל עירב בהן דברים שאינן נכונים. דעיקר דעת רבינו דמדאמרינן כסו ונתגלה משמע דהא גלה בעצמו אסור והיינו כדעתו שלא לכסותו. דבדעתו לכסות עדיף ממגלה בעצמה אלא דלדעת רבינו יונה ז"ל מסתבר דלא איירי רק בעי"ש כמו לא כסהו דריבה אבל בשבת מותר בכל גוונא. אבל לדעת ר"י ע"כ דאפי' בשבת אסור באין דעתו דאי הוי שרי להחזיר אותו כיסוי ולהוסיף א"כ עלי' שרי להוסיף גם קודם שהחזיר ככסוי דהיינו חלוף כ"כ דעתי ז"ל:

פרק ה סס"י ב אין עולין ע"ג בהמה ואין עולין ע"ג אילן בי"ט. ומ"מ גזרו באילן שלא להשתמש במה שתלה עליו להשתמש משא"כ בבהמה שאין דרך לעלות עליה כדי להשתמש:

פרק ו סימן ט אלא תולין ברתוק ד' אמות כו'. ברי"ף איתא בכא ואוחז בבגדו כו' ועמ"ש בגמ' שעיקר הקושיא בזה שלריך לכסותן. וכנ"ל גם בדברי רבינו דהא משמע מדבריו לעיל גבי ולא בתפילין דאסור ליכנס אפי' בשל יד וכמו שהוכחתי שם בגמ': ק"נ ס"ק יד כמו כן מהש סנקובה כו'. דבריו תמוהין מכולו סוגי' דלעיל י"א: שם ס"ק מו ולפי' כפי' נ"ע בעשוי לתכשיט כו'. אע"ג דנשים לד"ה אסורות בזה כבר נהגו להקל כדלקמן סי' י"ד:

פרק יג ק"נ ס"ק א וע"כ נ"ל דסוגי' זו פליג על הא דרים. כדלקמן קכ"א ב' מייתינן ברייתא דהדרכה באיי מסוכן נתם יותר מעקרב ונראה דהייט דאמר רב שבא ההם נתם דורסו לפי תומו ולא מצי עקרב. דס"ל דהכרכ אפי' בכונה ולהכי הוסיף רב קטינא עקרב והכי קי"ל:

פרק יד ק"נ ס"ק יח גם במ"א בסי' ש"ך כו'. וקשה לדבריו כו' דברי המג"א נכונים מאד דקושי' דהכן לא קי"ל כשמואל אלא כהמקשן דפריך בפשיטות והא קמכנה וס"ל דהוי פ"ר. אך לכאורה טבל לומר דעיקר קושית מקשן סמיך אהא דמחייב בשוגג במשא נ"ל וסבר דס"ד דלא ניחא ליה בכיור כלל

אלי בפסורא דמבא"ל · ואנן קיי"ל דלא כשמואל משום דבאתר איסורין מבא"ל חייב מבא"כ בשבת: שם ולא שייך דברי בערוך כגזר דסתר דברי באילתות · וצ"ע דא"כ מאי מייתי לסתור מדברי עצמו כיון דלהבאלתות לאו כאי' היא:

פרק טו ק"נ ס"ק ב' וא"ש למה הביאו בכ"י · ולענ"ד דברי הב"י נכונים דר"מ לאתמורי אתי לומר שאין פטור אלא כשיכול להתיר בא' מידיו לאפוקי קשר הזק באינו של קיימא · דלקולא לא שייך דודאי קשרי הגמלין והספנין א"י להתיר בא' מידיו וכן ר"י בדי קי"ב אתי לאתמורי דאפי' יכול להתיר בא' מידיו חייב בשל קיימא · ולא קי"ל כוותי' דהא פסקינן אפילו בעניבה דהמירא מקשר שיכול להתיר בא' מידיו כדאמרינן כרי"ש:

פרק טז ק"נ ס"ק כ"ו וכ"כ מ"א סי' שנ"ד ודבריהם תמוהים · אין כאן שום תימה · דאינהו בשיטת רבינו ז"ל קיימא דכל שהנכרי עושה הכלי בעצמו שרי רק שלא יהלכו ישראל אח"כ בידים או שיטה גופו כמו נר שההנאה כמעשה וכן דעת התוס':

פרק יח ק"נ ס"ק ל"ב תמיהני למה פסקו כו' וי"ל כו' · כ"ל דאי' בהוריה דהכא לא מקילינן רק בודאי דאי לא"ה תיקשי לאביי ורב הונא ממתניתין דאהלות פ"ז מ"ד דקאמר ר' יהודה בהדיא דכ"ז שהיא מהלכת ודאי לא ילדה וחיישינן שניטלת בהגפיים ספק הוא ואנן קי"ל דכל היכא דאר"י אימתי לפרש ואפי' אי פליג מ"מ בהא כ"ע מודי דמשעה שניטלת ספק הא ודאי דשיעורא דניטלת קדים דהא אמר משעה כו' · אע"כ דמספיקא לא מחזיקינן כיולדת · ומ"מ לא קשה על מ"ד משעה שניטלת הוי ודאי והתם אמרינן דטמאה מספק ולפי גי' רבינו בר"י"ף דגרים מסילות כמטה דאתמור עפי' ואפי' לפי גירסא שלנו בר"י"ף י"ל דל"ד כאי פתיחת הקבר דהתם בעינן שירא ראש הולד עי' ברמב"ם שם . ונראה שגם דעת הרמב"ם כן אלא דפסק כר"פ משום דבתרא הוא ולהכי לא פסק כאמרי לה:

מראה כהן

חדושים והגהות מהגאון כו' מוהר"ר בצלאל הכהן זצ"ל מ"ץ דווילנא.

דף ו תוד"ה יתר על כן בתוספתא כו' אחד תלון שבין וכו' ור"ס מקורה מטלטלין תחתיכן כו' . וכ"כ כ"ה גם ברש"י עירובין נ"ה והולם עס"ה ומן תיבת אחד תלון עד תיבת וגגרים אין כאן מקומם ומיותר בד' התוס' כאן וברש"י שם דבעירובין ע"ז מייתי הך ריבא דתוספתא דאחד תלון כו' לגא דמערבין אחד דמתנייא בריבא דתוספתא שם דכולן ד' על ד' כתוך עברה ע"ש ולא שייך כלל לסיפא דגגרים כו' דמטלטלין תחתיכן וכו' וכ"כ במגתת בכורים שם דצ"ל גגרים בלא וא"ו דמילתא באנפיה נפשיה הוא ע"ש:

דף יג בתוס' ד"ה מה . פימה דיתוד וכו' . צ"ל ותימא ועי' רש"ל: **שם בגמ'** ואל אשה נדה לא יקרב מקיש אשה נדה לאשת רעהו . נ"ב וקא דלא נפקא ליה ספי בהיקשא מקראי דתורה דכתיב בפרשת עריות באחרי מות ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב וכו' וסמיך ליה ואל אשת עמיתך לא התן שכבתך וגו' אולי י"ל דמקראי דיחזקאל מסתבר טפי שם דקאי רק על קריבה בעלמא כגון הוא בבגדו והיא בבגדה מדכתיב אח"כ צדיק הוא חיו יחיה ואי כמשמעותיה למה קראו ע"י זה צדיק משום שלא בא אל אשת איש ונדה בלבד [ובאמת מהאי טעמא דריש לה בסנהדרין פ"א שלא ירד לאומנות חבירו ובלא נהנה מהצדקה ע"ש ברש"י] וע"כ דקראי דיחזקאל מיירי באזהרת בהרחקה יתירה בזה דאפילו בקריבה דהוא בבגדו והיא בבגדה היה נזהר ג"כ ומשו"ה קראו צדיק ומ"מ שמעינן מהכא מגילה דלכל אדם ג"כ אסור לעשות כן [אלא דלפ"ז צ"ל דהך היקשא לאו דוקא הוא שהרי גם בנדה צ"ל לכאורה דאיירי בהכי דאל"כ למאי קרי ליה צדיק וכמש"כ] וקצת י"ל דלכן דריש התם מואל אשה נדה וגו' שלא נהנה מקופת הצדקה מדכתיב בתריה לחמו לרעב יתן ועירום יכסה בגד ודרש בזה שלא בלבד שלא נהנה הוא מן הצדקה אלא שעוד הוא עצמו עשה מן צדקה משלו לאחרים כדכתיב בתריה לחמו לרעב יתן וגו' וא"ש. וכא דסמיך בתורה קרא דנדה לאשת איש כמש"ל נ"ל דסמיך התם אהדדי כל הנך עריות שיש איסור לפעמים וכייעו דכתיב התם כתר תשע עריות ערות אשת אחיך שיש לה איסור כשאין לאחיו בנים וערות אשה ובתה וכו' דג"כ יש לה איסור כשמתה אשתו לדעת רש"י והרמב"ן והרשב"א ז"ל דתמותו לאחר מיתת אשתו קלים איסורא וכו' עי' ביבמות נ"ד ואפי' לאו נמי ליכא רק איסורא דאגור שוכב עם חותנתו בלבד ועי' בנ"ב מהד"ת סי' קמ"ח דה"ה לבת אשתו לאחר מיתת אשתו ע"ש ובפ"ת סי' קע"ג סק"ב שכ' ג"כ כשם הגרע"א ז"ל דבת אשתו לאחר מיתת אשתו דמיא לחמותו בזה ע"ש [ולפי הנראה דלפי דעתם גם איסורא ליכא בה דרק בחמותו נאמר הארור בזה ודו"ק] וכ"ל לדרוש כן מסמוכין מדכתיב ערות אשה ובתה וגו' וכתיב בתריה שם ואשה אל אחותה לא תקח וגו' וכתיב בה בהדיא בחייה ללמוד דגם בת אשתו הוא בחייה דוקא וכמש"כ וסמיך ליה ואל אשה בנדת טומאתה וכו' דג"כ יש היתר לאיסורה כשתפסוק בטהרה ותטבול וסמיך ליה ה"א דג"כ יש לה היתר במיתה או בגט ולהכי סמכינהו להנך המש עריות אהדדי שם וכמש"כ וכא דכתיב שם אח"כ מולך וזכר ובהמה כהדדי משום דבמולך פירש בו סקילה בפ' קדושים וזכר ובהמה אתקשו להדדי שבהם ג"כ כמו מולך בסקילה וה"ה על הסמיכות שם בפ' עריות בזה וכמש"כ: עוד שם בתוס' ד"ה ופליגא יסבור ר' פדת . וכ"ב נ"ל וסבר ר' פדת:

דף כא בגמ' פתילות ושמנים וכו' אין מדליקין במקדש . וכ"ב בילקוט תהלה סי' שע"א לא גרס שמנים ע"ש ואולי נפל הטעות מהא דחנוכה לקמן וכ"ה ברמב"ם פ"ג מהל' תמידין ומוספין הלכה ע"ז:

דף כב בגמ' אבל נתשים ועקרבים יש בו . נ"ב ובזוה"ק פרשת וישב [ד' קפ"ה ע"א] א"ר יצחק התם דהאי נחשין ועקרבין הוו ביה אמאי כתיב בראובן למען הציל אותו מידם וכי לא חיים ראובן דנחשין ועקרבין נזקין ליה וכו' אלא אמר דטב ליה יתנפל לגובא דנחשין ועקרבין דאי איהו זכיא קודשא בריך הוא יעביד ליה ניסא וכו' . אבל בידא דשנאי דרעותא דלהון לקטלא ליה לא יכול איהו לאשתזיב מידייהו [לפי שהאדם הוא בעל בחירה ואין רצון ה' לבטל את בחירת האדם בכל זמן כנודע ולכן קשה לפני המקום לעשות נס ונדיק ג"כ בזה] ובגין כך אמר למען הציל אותו מידם מידם דוקא ע"ש . ובזה נסתלק קושית הרא"ם ז"ל שהובא במהרש"א בחי' אגדות בפ"ק דחגיגה שהקשה ג"כ בזה דאיך נתכוין ראובן להצילו והלא קי"ל בסוף יבמות דנפל לגוב מלא נחשים מעידין עליו כו' ע"ש ולדברי הזוה"ק הנ"ל א"ש:

דף מו ע"ב בתוס' ד"ה במה טומנין דמיירי בבל"ל ולא בבי"ל . נ"ב שלא הגיע למאכל בן דרוסאי ועי' ברא"ש ומש"כ שם בתוס' והוא מוטמן יש לתוס שמא יחתה נ"ל יש לחוש אף בהגיע למאכל בן דרוסאי שמא יחתה וכו':

דף מט ע"ב ברש"י ד"ה כנגד כו' ופרשת שבת נסמכה לפרשת מלאכת המשכן ללמוד הימנה. נ"ב וכ"ל להוסיף בזה די"ל דנפק"ל נמי מהמסורה דהו"ל כעין ג"ש דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו וכתיב בסוף פרשת פקודי בסוף מלאכת המשכן ויכל משה את המלאכה וילפינן מלאכת שבת ממלאכת המשכן בג"ש וו דויכל כו' וכמש"כ וי"ל דיליף נמי למלאכת יוה"כ בג"ש דכתיב בפ' לך ויכל לדבר אתו ויעל אלהים מעל אברהם והתם מיירי ביוה"כ כדיליף בג"ש בפרקי דר"א [פרק כ"ט] מבעצם היום הזה דכתיב גבי אברהם בעצם היום הזה דכתיב ביוה"כ וי"ש להאריך בזה ואכ"מ:

דף נט בגמ' ואמר ר"י שאם עשאן כולם בהעלם אחת וכו' . נ"ב תוספתא פ"ט ה"ג כל אבות מלאכות שבתורה עשאן כולם בהעלם אחת חייב על כא"א ע"ש וא"ש בזה דפריך בשבועות עפי מהא דר"י לרשב"ל וגם מש"כ מהרש"א ז"ל לקמן ע"א ברש"י ד"ה קצירה ע"ש:

דף עט ע"ב בגמ' הכי קתני וכו' דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה . ובי"ב מפירש"י נראה דלא גרס לה: **שם בתוס'** ד"ה קלף והומר ר"ת דתיקון שלנו הכיב כעיפון . נ"ב נ"ל דתיקון ביד שלנו וכמש"כ בגיטין י"א ד"ה דאפילו: **שם בגמ'** קלף אין דוכסוסטוס לא . נ"ב בקצת נוסחאות לא גרס לה ועי' רש"ל ובתוס' ד"ה תנן: **שם בתוס'** ד"ה וכא הוה מני למפרך . וכ"ב דצ"ל לפיל הוי מני למפרך כו' ומשמע דלעיל אמתניתין וכו' כנ"ל

דף פט במשנה תבלין כדי לתבל ביצה קלה . כ"ב מלשון הרמב"ם ז"ל פי"ח מהל' שבת הלכה ה' נראה דלא גרס קלה במתני' דבתבלין לא שייך כ"כ קלה לבשל כדלעיל פ' גבי עצים אלא דא"כ למה נקט שכא ביצה כלל דהא כל שיעור שבת בגרוגרות וכמש"כ לעיל גבי ביצים וצ"ע:

דף צו ע"ב בגמ' גמר העברה העברה מיוה"כ . וכ"ב כ"ל דהא דכתב רחמנא הך ג"ש דהעברה העברה גבי העברת שופר דיוה"כ [ובפשוטו י"ל דבא ללמוד דיש עירוב והוצאה גם ליום הכפורים כמו בשבת ובדקי"ל ביומא ס"ו בתוס' ד"ה אמר ובכריתות י"ד דמסיק דהא דרפרם בדותא היא וכמש"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' עירובין הלכה ד' ע"ש וגמר בהך ג"ש יוה"כ משבת לענין איסור הוצאה ג"כ דכתיב בהך קרא ויעבירו קול וגו' אל יעשו עוד מלאכה וכו' אבל נראה דבא ללמוד עוד דהע"ג דאתר דנפק"ל מויעבירו קול כו' לעיקר איסור הוצאה וא"כ לכאורה הו"ל למגזר עכ"פ ביוה"כ שחל בשבת שלא לתקוע בשופר משום שמא יבוא לידי הוצאת השופר בשבת וכדאמר רבה בכ"ד גזירה שמא יעבירנו וגם ביוה"כ שחל בחול לכאורה יש למגזר בהכי דהרי קי"ל דיש עירוב והוצאה ליוה"כ ג"כ וכמש"ל ואפ"ה אמר רחמנא ביוה"כ תעבירו שופר וכו' לעילם ואפי' אל בשבת והייתו עכ"ל בגליון שם [ומשמע שהיה בדעתו לסיים דמהיכן ראיה דמיירי אפי' בשבת אך דהפסיק באמצע הענין ונראה דכוונתו היה דכיון דאין ג"ש למחצה ילפינן ג"ש להיפך דמה להלן בשבת אף כאן ביוה"כ שחל בשבת ואמנם עיקר דברי מר אחי הגאון ז"ל בכאן אינו אלא עיד הרמז בלבד דהא כל עיקר אינו אלא גזירה דרבנן דשמא יעבירנו. ע"כ הג"ה מאחיו מהרש"ך נ"י]:

דף קד ע"ב בגמ' תני ר' חייא כתבו באכך . וכ"ב נ"ל באבר:

דף קלב רש"י ד"ה עלם כו' לרביעית דם שהנזיר מגלח על אהלו . כ"ב עס"ה וצ"ל על מגעו ועל משאו וכ"ה בנזיר שם ועי"ש ברש"י וצ"ע והכמ"ל בזה:

דף קלג ע"ב ברש"י ד"ה וכגון. דאמתלה ברשות לא התחיל. נ"ב דצ"ל דממחלה לא בתחיל ברשות ולא ניתנה שבת וכו':

דף קלה בגמ' יליד בית שנימול לאחד . וכ"ב במהרש"א ז"ל הביא גי' רש"י ז"ל בפי' התומס לאחר שמונה וכתב דעס"ה שהיה כתוב לאחד והעתיקו לאחר ע"ש וצ"ע שלא ראה דגם בשאלתות בפ' לך הגי' לאחר שמונה ע"ש [ואולי נפל הטעות בהיפך שהיה כתוב לא"ח והוא ר"ת לאחר ח' והעתיקו לאחד] ויש להעמיד גי' השאלתות ז"ל ורש"י כאותם הנ"ל והכמ"ל ובירושלמי כאן הגי' נימול ליומו כבשים דילן ע"ש

דף קלז במשנה מי שהיה לו שתי תינוקות . נ"ב במשנה שבירושלמי הגי' להיפך דבע"ש בשבת לכו"ע חייב ובשלאחר השבת פליגי והיינו כר"מ לקמן ובשקדם ומל של שבת בע"ש מיירי רישא כדמוק"ל בגמ' לקמן ונראה דכן היה גי' הרמב"ם ז"ל בפירושו למשנה ע"ש ותמיהני שלא הרגישו בזה מפרשי המשנה רק ברע"ב ז"ל כתב דפליגי אמוראי בגמ' משנה זו וכגי' שתפסו רבותי כך היא וכו' ע"ש והוא כדרב הונא דמתני חייב כגי' ד"ן וכמש"כ רש"י ז"ל ולא הזכיר גי' הרמב"ם ז"ל. וגם מש"כ הרמב"ם ז"ל בחיבורו בפ"ב מהגגות הי"ח דבשבת ומל שניהן פטור ובכ"מ ובלח"מ שם דחקו בזה ע"ש ולענ"ד דאתי להורות בזה דאפי' מל של שבת בשחרית ואח"כ של ע"ש פטור וכר"ז בירושלמי שם ע"ש וצ"ל דבכריתות י"ל דפריך רבא לר"כ מדתנן וכו' ומל של אחר השבת בשבת ר"י פוטר ע"ש ומדקאמר ותנן משמע דממתני' קפריך וצ"ל ג"כ דרבא היה גורס כן במשנתינו אם כגי' הירושלמי כנ"ל או כר"י דמתני פטור [עי' רש"י לקמן] ולהכי קאמר ותנן דלגירסתו ממתני' קפריך כמש"כ בעז"ה:

דף קמה בגמ' כבשים אמר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ושלקות לגופן ולמימיהן מותר ושמואל אמר זה וזה לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור . נ"ב בירושלמי פ' כלל גדול הלכה ד' גרסינן בד' רב דשלקות לגופן ולמימיהן אסור ובדשמואל זה וזה לגופן ולמימיהן אסור ע"ש וע"כ דטס"ס דלגופן ע"כ לכו"ע אפי' בכבשים שרי מברייתא דלקמן דסוחטין כבשים דע"כ לגופן מיירי כדמוק"ל לקמן וכן שלקות לא תמירי מכבשים לרב וע"כ דגי' דילן עיקר והק"ע שם לא הרגיש בגי' הירושלמי לפניו ולא הגיה בדברי הירושלמי שם כמש"כ בעז"ה . [א"ה כשכתב מר אחי ז"ל הג"ה זו עדיין לא יצא לאור הדפוס ביאור ספר משה על ירושלמי מועד וכעת ראיתי שגם הפ"מ הגיה כן בד' רב דצ"ל דשלקות בין לגופן ובין למימיהן מותר דע"כ דשלקות קילי מכבשים אכן בדברי שמואל לא הגיה כלל והדבר פשוט שגם בדברי שמואל צ"ל ע"פ בירושלמי וצ"ל כמו בש"ס דילן וכמש"כ מר אחי ז"ל. ע"כ הג"ה מאחיו מהרש"ך נ"י]: עוד שם ר' יוחנן אמר כבשים ושלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת · נ"ב בירושלמי שם גרסינן בדברי ר' יוחנן בדגים שבתטן דלגופן פטור וצ"ל אבל אסור כדמסיק התם דרב פליג על ר"י דהוא אמר אסור ומותר ור"י אמר חייב ופטור ע"ש [ומשמע שם דדגים לכבשים דמי ובש"ס דילן מוכח דדמי לשלקות מדקאמר לעיל דאי תימא דרב לא קשה להו [ועי' בתוס' ד"ה ור"י] ושם בירושלמי מוקי לה לדר"י דלגופן פטור כר"ש במלאכה שאצ"ל ומלאכה שאצ"ל פטור אבל אסור לר"ש [ובש"ק שם הקשה ע"ד התוס' לעיל ע"ג ד"ה וצריך שכתבו דע"כ לגופן היינו טעמא משום דאין דרך דישה כו' דאל"כ ניכוי כמלאכה שאצ"ל לגופיה ע"ש והקשה מגיל דר' יוחנן כר"י ס"ל והרי בירושלמי מפורש דכר"ש ס"ל ע"ש ובאמת כ"ל דעיקר דברי התוס' הוא רק לגי' דידן לגופן מותר לר"י דאפ"ת כר"ש ס"ל אכתי מלאכה שאצ"ל אסור גם לר"ש וע"כ משום דאינו דרך דישה ומה"ט שרי לכתחלה ומדר"ש כשמע לר"י רק דעיקר דברי התוס' נסתר בזה מהירושלמי הנ"ל דמפורש שם דלר' יהודה באמת גם לגופן הרי שהם מ"מ וחייב ע"ש ולכן נ"ל דהתוס' דלעיל ע"ג ס"ל כמש"כ רש"י לעיל קי"ז דר"י ע"כ כר' יהודה ס"ל במלאכה שאצ"ל וע"ש בתוס' ד"ה תוך וד"ה מ"ל וע"כ דסוגיא דילן לא ס"ל כירושלמי אלא דגם אי מלאכה שאצ"ל חייב אפ"ה לגופן מותר משום דאין דרך מלאכה בכך כמש"כ התוס' ודו"ק

חשק שלמה

מהג"מ שלמה הכהן שליט"א מ"ץ דווילנא.

דף ב במשנה פשט העני את ידו לפנים וכו' . כבר העיר הרע"ב ז"ל במה דנקט התנא בלשון עני ובעה"ב ע"ש ולענ"ד י"ל דקמ"ל מילתא אגב אורחיה דשמחל שבת בשוגג חייב חטאת קבועה ועני ובעה"ב מביאין קרבן אחד דלא תימא איידי דתני יציאות השבת בריש שבועות בהדי איך ד' ויינן קרבן עולה ויורד כמו שבועות ביטוי וידיעות הטומאה ומראות נגעים [דמטרע שנטהר מתוך החלט נמי מביא קרבן עולה ויו"ד] והוי אמינא דיציאות השבת נמי דכוותייהו קמ"ל א"נ י"ל דקמ"ל דשיעור נתינת צדקה לעני הוא כשיעור הוצאת שבת והיינו כגרוגרת וכמו דמשמע קצת בדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' מתנות עניים הל"ז שכתב שם ואסור להחזיר את העני ששאל ריקם ואפי' אתה נותן לו גרוגרות אחת וכו' ומשמע דמ"מ לא יפחות לו מגרוגרת וביתו אין כדבר מוכרח . ולפנין עיקר דברי הרע"ב דקמ"ל דהגם דהוי כמעט כדבר מצוה ועשה מצוה מ"מ חייב דהעיר בזה בתוס' הגרע"א ז"ל דמ"ש מלולב ע"ש כ"ל דלק"מ דהתם זמנו בהול וכמו דמחלק הש"ס בפסחים ע"ב וכן מבואר בהדיא ברמב"ם בפ"י מהל' תרומות הלכה י"ב ועי' עוד ברמב"ם בפ"ב מהל' שגגות הלכה ה' דפסק לבדיא כהיפך וכ"ש ועי' לה"מ שם מה שדחק לייפב ובחידושי להרמב"ם האריכתי בזה הרבה בעז"ה וה"מ: שם רב אחא בריה דרבא מתני לה בהדיא אמר רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי איסור סקילה . ל"ב ונסתפקתי בהדביק פת בפטור בהמ"ם אם התירו לו נמי לרדותה קודם שיבוא לידי איסור אשם תלוי . עוד יש להסתפק לדעת הכלבו בשם גאון שהובא בפר"ח או"ח סי' תל"ה דלאמן ידוע לא מהני ביטול היכא הדין בהדביק פת בתנור בשבת שבתוך הפסח דאם ירדה קודם שתאפה הפת, ויעבור אבל יראה מה"ת [דהא לגדידיה אינו יכול לבטל קודם שתאפה או שהיה פה כל עובד כוכבים שקיבל עליו אחריות דדעת הבא"ח בסי' ת"ו דלאותו אמן לא מהני ביטול] ואף לדעת הסוברים דהמשהה המן ע"ת לגמרו אינו עובר מ"מ עדיין יש להסתפק בשביעי של פסח שחל בשבת דהו לא מהני מה שיבער בלילה דכבר עבר הזמן] וא"כ אפשר דלא התירו לו בכה"ג דאף חה אינו אלא איסור לאו ואיסור שבת הוא סקילה מ"מ על כלאו יעבור בכל רגע ורגע משהוס והיוב סקילה אינו אלא פעם אחת ואף דהוא בשב ואל תעשה מ"מ כא החיוב סקילה ג"כ אינו עובר ע"י מעשה וכעין זה כתב הר"ן ז"ל ביומא פ"ח לענין חולה בשבת דמוטב להאכילו נבלה משום דבשחיטה יהיה עובר על כל כזית וכזית ע"ש שיעור וזה דומה ממש לנד"ד . ולכן צ"ע בזה:

דף ה בגמ' אמר רבי אבא כגון שקיבל בטרסקל והניח ע"ג טרסקל . וכ"ב נראה דהך ליסנא כגון שקיבל בטרסקל קאי על ברייתא דלתחיים דנקטו נמי בלשון קבלה עמד במקומו וקיבל אבל על מתני' דקתני ונטל מתוכה הו"ל למימר כגון שנטל מטרסקל וקי"ל: **שם בתוס'** ד"ה כאן וא"ת נמי דרש"י לא הוי וכו' וי"ל דאין כרמלית בכלים . נ"ב דברי התוס' אלו תמוהים אגלי דמה בכך דלא גזרו חכמים לדין כרמלית בכלים מ"מ ר"ה בודאי לא הוי דהא אפי' לבינה בר"ה גבוהה שלשה וזרק ונח על גבה פטור משום דלא דרסי בה רבים ובאמת ברשב"א ז"ל בחידושיו בשם הראב"ד ז"ל והר"ן הקשה נ"כ קושיא בזה דסימי מבכתת לה הוס ע"ג מקום ד' ותירץ דמיירי שרבים מכתפין עליו ע"ש ואפשר דהתוס' דלא תירצו כן י"ל דס"ל כדעת רש"י והרמב"ם ז"ל שהובא ברשב"א והר"ן שם דאם רבים מכתפין לא בעי מקום ד' או דהו דחיקא לבו להתוס' לומר דרבים מכתפין על הטרסקל אבל תי' התוס' דאין כרמלית בכלים . ודאי תמוה ומוטה רבה לייסב:

דף ח נמי איתניה רב אדא בר מתנא לרבא וכו' מאי לאו אסיפא לא אריבא . וכ"ב אין להקשות דאי אריבא פשיטא דהוי רה"י די"ל דמיירי בגומא מלאה מים וקמ"ל דמים לא מבטלי מחיצתא וכמו דאמר אביי לקמן דף ק' ובר"ש בברייתא שם והמקשן דאמר מאי לאו אסיפא הוי מפרש דמיירי בגומא בלא מים והלכך ע"כ דאסיפא נמי קאי וקי"ל: **שם ברש"י** בד"ה גבוה י' ואביי לא דק ולהוצרה לא דק . וכ"ב הדבר מתמיה דאית הוצרה נפיק מיניה דהא לכתחילה אסור לזרוק אפי' ברחבה שבה דכל עיקו לא מיירי רק מחיוב חטאת משום דלא אשכחן דסוי' וזריקין רשויות [ומה שהקשו בתוס' ישנים דהא אשכחן דהוי' מוציאין רשויות כגון הארון ומזבחות אינו מבין דמאי ראי' מהוצאה לזריקה ודילמא בהוצאה מודה אביי דחייב כאמת בכל גווני ודברי התוס' צ"ע] ולענין היוב חטאת אדרבה נפיק מיניה קולא דמחייבינן ליה חטאת במקום דאינו חייב דאבית חולין לעזרה וכמו שכתב רש"י ז"ל בעצמו בדיבור שאחר זה ודוחק גדול דנ"מ לענין אם קרע בירא על אביו בשליכתו בתוך כך דפטרינן ליה ולא מתמת דקם ליה בדרבה מיניה והוי הוצרה לתובע דמ"מ כיון דלענין חטאת נפיק מיניה קולא לא הוי ליה למימר כן והדבר צ"ע [ושוב ראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו שהעיר בזה על רש"י ז"ל וא"ל שכוונתי לדעתו וע"ש]:

דף י נמי כתיב הכא ויעמוד העם על משה וכו' . נ"ב עי' בלבוש עיר שושן בסימן ת' שכ' וחז"ל דרשו לקרא דויעמוד העם על משה וגו' דקאי אקרא דויעב משה לשפוט את העם וכ"ל דבכביל שיו משה לשפוט את

נוקר וזהו שאמר הכתוב ויעמוד השמש על מצה מן הבקר ועד הערב ע"ש בדברי רבינו סלמה ז"ל :

דף יב גמ' מ"ט כיון דאמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפילין וכו' סלקך מהכר דכיר להו .

דף יג גמ' כיוצא בו לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ וכו' .

הגהות וחדושים למסכת שבת

מאת הגאון המובהק . נודע ביהודה כו' מרנא יעקב עמדין זצ"ל בהג"מ צבי אשכנזי זצ"ל

דף ג ע"ב גמ' מנטו"י דאי שדי ליה . נ"ב סכלי . ומאן דגרס להו לא משתבש דאפירות קאי . וכ"מ ליטנא אתי נמי דבסמוך : שם דרך גבי. כצ"ל:

דף ה ע"ב גמ' והוא שעמד "לפוצי. נ"ב נגור מן ויגסם: רש"י ד"ה והוא שעומד . "דנהרא". נ"ל דנתרה :

דף ט רש"י ד"ה פתח פתוח . ולתוו לפנים כו' . נ"ב היינו ברוחב האסקופה שהיא לפנים בין בתי תושת או פצימין של מבוי מבני לדדיו וכן הן לתיין . והיינו נמי דקאמר בסמוך שהאי סתמיה נגד האסקופה כו' שהיא עומדת תוך הפתח והלתי בגדה . וקאמר הכא לפנים מן האסקופה לאפוקי לחוץ ודוק וכוה א"נ למה שנדחקו בו המפרשים :

דף י תוס' ד"ה אי . דחסידי כו' . נ"ב משמע להו דאין חסידות יותר מת"ת שהיא כנגד כל המצות . מ"מ אינו מוכרח שי"ל חסידים הם כרשב"י וחבריו דוקא דמקרו [לקמן יא.] הורתן אומנתן א"נ כר"י בן בבא ור"י בן אלעאי [כמ"ש בב"ק קג : תמורה טו:] וסתם ת"ח לא מיקרי חסיד : **ע"ב** גמ' הייט דאמר רב מילתא . נ"ב הך מילתא פירושו כלי מילת . וכן בפ' במה בהמה [נ"ד] שמשבנין אותו נשילת . ובסמוך ב"ס מילת :

דף יא גמ' אגג בקתנשי . נ"ב נ"ל היינו מגדלים העשוים לקשת שתולין בהם זוג המקשקש לגשות או להשמיע עיירות להאסף העם לעת הצורך כמו שנהוג באלה הארצות : תוס' סד"ה ולא . דחברים היו טוררים כו' . נ"ב זהו האמת ונודע שהם שנכדי האש. והמה טוררים ישנים הנמצאים באומות הפרסיים :

דף יב תוס' ד"ה אפי' . שוין . נ"ב משמע באתרת דשוין לית בה משום לי"ב גזר על אשה וגו' וכן מוכח בפ"ו דנדרים (מט:) גבי אתתא דר"י דעבדא גלימא דהוטני . מ"מ ודאי צריך שיהא היכר אחר להבחין בין זכר לנקבה כשהן ילדים לפחות עד שיצמח זקן לזכר ועד שיהיו שדים נכונו לנקבה :

דף טו ע"ב גמ' אמר ר' יוחנן אמר ר"ל . נ"ב רהה זה דבר תדש . ואף בתנאים בסמוך קצת כיוצא בה . רשב"ג דהוה נשיא קאמר משום ר"מ דהוה חכם עיין שלהי הוריות :

דף יז ע"ב תוס' ד"ה על כו' לאסור בהנאה כו' . נ"ב בטעם פשוט משום דמשכר ומרגיל לדבר עבירה וכדאי' במ"ר גבי בנות מואב בעי' בשקתא יין הכשילום לזנות עמהן וילמד ישראל לנ"פ . והו משום דמחלף ביי"נ גמור :

דף יח גמ' פותקין מים לגינה כו' . נ"ב ומשקה את הנזרע והנטוע בה ע"י הגרת המים עליהם . ומשקה מים לצמאים חייב משום חורש ומשום זורע [פ' ר"ם מ"ק] : שם ומניחין מוגמר כו' גפרית כו' . נ"ב נראה דמוגמר נמי הוי דומיא דגפרית שהוא מהרגע עדורות דלא צריכי רוב כדאיתא שלהי פרקין : תוס' ד"ה וליתא . ואי"ת כו' . נ"ב קושית התוס' כאן היא לפי מ"ש לקמן בד"ה והשתא דוק והבנה וכן הנזא מותר ברא"ש יפה ודמהרי"ט בוה אינם שוגים :

דף יט גמ' אבל לדבר מצוה "שידי" ונ"ב שופר [וכ"ה ברא"ש ובה"ג וספר התרומה ומלת ש"ד אינו לשון בריאה אלא לשון גמ'] : רש"י ד"ה מפליגין . והוא לשון . נ"ב הפלגה : **ע"ב** גמ' "רבה בר תנינא" . צ"ל "רבה [בר] בר חנה" [וכ"ה בדפוס שונציני ובריי"ף ורא"ש] :

דף כא גמ' ומדשכי.נ"ב שי"ן[שמאלית ר"ל פסקי המים שהם פלגי מים: שם כייענו . נ"ב לדברים שאמרתי : שם כנהה . נ"ב גר פעמים ל"ג ופעמים ל"ג [פתוס' קדושין נ : ד"ה קטו] :

דף כג ע"ב גמ' הוא מאהרה ומדלקה לה . נ"ב כלומר לעצמה לקיום מצוה . או נראה של שבת שגר לשון נקבה הוא לפעמים בלשון גמרא כמש"ל בנ"ת : תוס' ד"ה דבי נשא . נ"ב בסוף פרק אין נדין מוכח כפי' תוס' [ופי' ראשון של רש"י] גבי אנתתיה דר"א וכיבמות (נ"ח ב' סיו א') נהדיא דבי נשא הוא אשה :

דף כד גמ' מהו להזכיר ש"מ בנהמ"ז . נ"ב פתק בעיא ושבק דלקמן נראה דהקוני ברכות לא נאו בגלמוסן עד אחר חתימת התלמוד והכי משמע נמי בפ' אין עומדין ונדורכתי מוכח ועיין עוד שלהי פ' כיצד מברכין : שם אקלע לבי "רבה".נ"ל רבה :

דף כה תוס' ד"ה כרם . שלא ימותו בעטודתן קודם כו' . נ"ב ואתר המפים כבר שב מנגא בעודה: **ע"ב** גמ' ר"ט אומר כל כו' . נ"ב ר"ט בדידיה שאר וכן ר"ע כדאיתא : רש"י ד"ה איזהו עשיר ג"ם למסרת כו' . נ"ב נראה שר"ל עד הכי אורח ארעא שפי לא שא"כ אין לדבר סוף שלעולם אין אדם שמגי פאותו בידו והכתוב טוח אל קיגע להעשיר . ולי נראה דנפקא מינה לדינא דמשקדם את השאה פ"מ בהוא עשיר אע"ג דהתם נבהאים מקדם (מם:) לית הלא כל שבני עירו מכבדין אותו מפני עשרו . נהם פילוגא פסיקא נקם ובפלוגתא לא קמיירי והכא אגב אשה מקושטת לב"מ נסיב לה :

דף כו תוס' ד"ה שנן . דהכא משמע דפרתה כו' . נ"ב תמיהא לא מתגיבין היא רפ"ו דנעמים מקום כגרים שבע עדשום :

דף ל גמ' וידעו כל העם . נ"ב כמון כעס : שם וכל ישראל . נ"ב שרי ישראל: שם מהלך פונום שנתיד שלמה כו' . נ"ב מגיט בדוד שקריב יותר ממנו שלשת אלפים עולות כשהתנדב לבנין הבית [בסוף ד"ה א] אלא שהו היתה שהקריבה מכל ישראל . ושלמה שעלה האלף עולות בפעמו לבדו :

דף לא גמ' לאו עלי דידי קא סמכת סי'.נ"ב ומשום תשובה ש נתודה לא תסור מן הדבר וגו' ימין ושמאל : **ע"ב** תליף ואזיל ר' יעקב בר אחא . נ"ב נ"ל שרי ריב"א כוו שמוגע נמיק כינ ב' שהיה גדול ותברו של רבי :

דף לב גמ' כפי שנמסר לסרדיוט. נ"ב שר הדיוט: שם עמי הארצות תקים . נ"ב נהוגים וילדים : **ע"ב** ר"ם בר אלא ור' יוסי . נ"ב נ"ל דהייט ר"י בר תנינא [וכמסורת המאור הגירסא ור' אסי ובירושלמי כמ"ש קורא לר' אסי דמ"ם בשם ר' יוסי וכמ"ש הגר"א בא"ע סי' ה' ס"ק ג' ואפשר שגם בגמ' דילן נקרא לפעמים כן ובזה א"צ להגיה בכמה מקומות] :

דף לג גמ' והשמטת שמיטין.נ"ב ע"ד מאגן ישורשו: **ע"ב** היה שם ר"י ורא"בי. נ"ב זה המעשה היה מאוחר למעשה דבסמוך כדשוכה תניה וכיה . ולפי שבאותו מעשה הקודם כבר נגזר על ר' יוסי שיגלה לכן לא היה ר' יוסי כאן בזה המעשה אלא ר"א בנו היה ממלא מקומו : **שם** הלך יהודה כ"ג וספר דבריהם . נ"ב ראיתי בסי"ו שרי בן גרים היה מאו"א ולפי זה יתכן שנתקיים גזרה עד י' לא תבני ארמאי קמיה [סנהדרין נ"ד] : שם אמר לו בני די לעולם כו' . נ"ב כלומר דבר על לבו שלא יענש עם עוד על שאינם עוסקים בתורה (כמ"ש דהוה מתי ר"א) כי די לעולם בנו שתורתנו אומנתנו . כיא הקן על העולם כולו ואין להענים אדם מעתה : שם שמע רשב"י התניה . נ"ב בשלהי אד"ר נראה שהיה רשב"י תתנו של רפב"י וע"כ האחד ע"ס . אמנם בספר הזוהר נראית סתירה בזה . כי בכ"מ שוכח שר"א בנו דרשב"י היה חתנו רפב"י :

דף לד גמ' זוגות מערכות זו את זו . נ"ב עעי"פ (קי"ג ב') : שם יהב ביה עיניה כו' . נ"ב דכוותה עגשוהו לר"י ואפקוה מגי מדרשא [ב"ב כ"ג ב'] דקפי כי מותא וכן בפוי"ב [סנהדרין לה.] אפקו לההוא דגלי רזיא : **ע"ב** זה נכנס וזה יוצא . נ"ב הקדים נכנס ליוצא . כלומר אין לומר על היום יוצא עד שנכנס הלילה לפי שא"א לעמוד על היציאה אלא ע"י הכניסה :

דף לה גמ' (הוייס לרגלא דקא) דהוי. נ"ב תנגו לקמן דנ"ג ע"ב : רש"י ד"ה אלא בין השמשות דר' יוסי כו' והא בעי הערב שמש . נ"ב הוא מסקנא דגירסא הנ"ל . ונ"ל שהתי"ו היה גורס ג"כ אלא כה"ש דר' יהודה לרבי יוסי כו' כגירסא דידן . וק"ל : ד"ה פסיעה כו' ומעריב שמשיה "כבין השמשות דר' יוסי : מיסך" כו' . כצ"ל : סד"ה כשלמא . דודיה. נ"ב נ"ל שצ"ל דר"י ר"ל דר' יוסי : **ע"ב** גמ' אדאני . נ"ב ובלשון משנה נקרא תלמית כיס הר"ם פ"ק דכלאים מ"ה : שם מה נעשה להם לגבלאיים כו' . נ"ב גם בבבל עצמה היו נוהגין בתקיעות אלו עיין ע"ז (ע' א') . וכ"ל טעם שהיו שובתין מתוך מריעים לפי שתתנו שמא יטעו כשלא ישמעו תקיעה ראשונה ויחמשו שמים ישכרו שהיא ראשונה :

דף לו גמ' הני תלת מילי אשתנו בתייהו מבי מרג בהמ"ק תצוצרתא כו' . נ"ב נ"ל טעם נכון לדבר לפי שבמקדש היו תוקעין בשניהם יחד דכתיב בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' [ר"ה כו.] ומשחרב בהמ"ק נטלו חצוצרות בר"ה . לכן שמו זכר לדבר ע"ד אם אשכחך ירושלים ולהתפלל לבה"ת שיחזירם לנו . לפיכך קראו לשופר חצוצרות לומר זהו בחצוצרות ואין כאן חצוצרות אחרות וגם כדי שלא יטעו לתקוע גם עתה בחצוצרות . וכן מזה הטעם עצמו שינו שם החצוצרות והחליפום בשם שופר שלא לטעות בהעניות לתקוע גם בשופר על כן קראום שופר כלומר זהו שופר לזכור שאין כאן שופר אחר . וכן עד"ז החליפו שם ערבה בצפצפה שגם ערבה תלויה במקדש שכל זמן שהיה קיים היו מביאין ערבה למקדש מנגד ערבה שבלולב שנאמר ערבי נחלים [עי' בסוכה לד] וכשחרב הבית בטלה ערבה אחת . לכן היו צמה שלא יטעו לקחת גם עתה שתים משום דכתיב ערבי והשתא מדכרו להו ע"י שינוי השם דלא ליתו לממעי . ותו משום דצפצפה נזכרה לנטותו של ישראל כדאי' פל"ס [סוכה שם] לכן עתה נתה לה שם זה להזכירן גטתן שע"י חטאם הסבירו הערבה . ויבקשו רחמים על בנין המקדש . וכן הדבר מטון נצטורא כו' עמ"ש בס"ד [הכר תי' אהת נכ"י] והם דברים נכונים בס"ד :

דף לז ע"ב גמ' אמר רב אבי קאימנא קמיה דר"ה. נ"ב כמה ר"ה הוו . שמא ר"ה בריה דרב יהושע הוא :

דף לח ע"ב גמ' אלא כבי א"ר חייא.נ"ב בר אבא: שם אלא כירה כי אינה גרופה וקטומה על "גגיה". נ"ל גבה :

דף מא גמ' רתן בתמין ולא שתה מבן.נ"ב לא תמים שכנגד רתן נכס [ועי' בהוריות י"ג ב'] אלא ר"ל תמין כל שכן וכוי דייק לישניה ברש"י וק"ל אבל ל"ע היאך שתה שם ואי"ת לברך שם גבית שבעיתי שעומדין עם ערומים . דילמא לא תיובתא בהיה אלא כמאן דהנקביה אומנא [ספ"ו דברכות ועי"ש בשטת אגיטו] וכיון דלא נהגלת שהיה קעביד לא בעי נהוכי : רש"י ד"ה שנתושה . ואני אומר נתושה כו' . נ"ב ומסייע ליה לרבינו מדקאמר מתמתהה לשון תקנה . ואי הוי לשון נתושה הול"ל מתמתה . כי נתושה לשון וכר הוא בגוב המקומות נתושה קול משורש שכב :

דף מב גמ' א"ל ר"ס (לגב אבי) . נ"ב ר"ס עוגא הוו :

דף מד ע"ב רש"י סד"ה גגיה סי' בלא יפוח . נ"ב פי' הדלקה ודו"ק : ד"ה ואיגב מגגא סי' ובלים שלמים . נ"ב בזה מכוללת קושית תוס' [ופ' בפהרש"א]: תוס' ד"ה יש . כגון שגיות כו' . נ"ב כ"ל דוחק . וגם תיתוק אינו בר דעת ולא שלים סי. אבל טי"ג י"ל שליפות לתורה אלא כ"ל דשיירי שבגיתם לצורך חולה לטום לו מקום וכדומה . ה"נ נמצא מגני הלבשים . וכמאן דברו בכ"ג :

דף מה גמ' וניים שההה הבגעלת סי'. נ"ב הוך ג' ימים לשיגנה. נ"ל [ועי' פסחים נ"ב ג] :

דף מו גמ' הרס נפטרה לאסורה.נ"ב דאיכא טרחה לאסורה נמי [כתובות ו.] :

דף מו ע"ב גמ' ליפה הגן סיבתא כרייו דאמר נורס כי'. נ"ב והי"ם והא פכ"ב משמע דלא ברי פ"ק אלא בהם פבודא וכ"ם נבנג"ם בב"ע סי' שנ"ד (עמוק) סי"ס מג. דבר"י פוטר הפי' נרנן ובאני כמה דליכא פבודא . ות"ל דעג"ם מפני שפיר : [ועי' במאור זרוע הלכות ע"ש סימן ב"ת] :

דף מח ע"ב גמ' דאמר רבנן כל המחובר כו'. נ"ב פי"ב דכלים [מצוה כ'] :

דף מט תוס' ד"ה כאלישע . ומבזין המצוה ושוחקין כדמועה כו' . נ"ב נמצא שאפי' מניחין אותן כאילו לא הניתום. איברא מגרע גרעי : **סוף ע"ב** גמ' לרבא . נ"ב למילתיה דרבא :

דף נ תוס' ד"ה אלא . אין גי' זו נכונה . נ"ב כבר תקנתי שאין קושי בלשון והרבה כיוצא בו בלשון גמרא לרבא הוא כמו לדרבא: **ד"ה** נפיקוין. כיס בה שער כו' . נ"ב לפ"ז הוא לשון לעז ממש אלא שהוא הפוך : **ע"ב** רש"י סד"ה בגורדיתא דקני . מוחק . נ"ב נ"ל "ממתק" דהיינו מחליק :

דף נא ע"ב במתני' וטוכלין . נ"ב ל"א וטוכלין חסר יו"ד ויש פנים לשתי הנוסחאות :

דף נב גמ' מיתני קברה כו' . נ"ב פ"ב דפרה : **ע"ב** גמ' בין מתט למתט אמר "ליה".נ"ל לו:

דף נג גמ' אע"פ "שקטורה". נ"ל שקשור: שם בזמן "שקטורה" . נ"ל שקשור : שם קרירא ליה . כצ"ל : **ע"ב** לא ירינגה בתגר . נ"ב אפי' בתגר . ומאן דמתיר נראה פשוט דאפילו לר"ם שרי אבל לא תוך להתוס : שם כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סד"ב . נ"ב וגם גדול שנעשה שמא בשביל בנו נעשה שהיה תשוב לפני המקום : שם כמה נגוע אדם כו' . נ"ב ש"מ דנגוע מותר לקדם אשה אע"פ שלא ירהאנה : שם (ומשגו כי) דוו . נ"ב ותברו בשלהי ב"מ [לעיל לה.] הוויי דקא דאוי למערב נ"ל יעבין :

דף נד גמ' הקשורה לו "בשליתו". כצ"ל:רש"י ד"ה ויקרא להם נעברים "ושתים".נמתק מלה ושתים: **ע"ב** גמ' דלא הדר תייך . נ"ב נ"ל תייף דתכוך לשון משנה בארמי הוא לשון תוכה ועלולא: שם דעבדי "ליה" סימנא . נ"ל לה : שם דעבדי "ליה" . נ"ל להו:

דף נה גמ' ליפא דריכן בהמוני .נ"ב ולא מוכח ליה נמ"ע . משום דהוא דשמע ולא אבגה כדאמר כא יתיב מ"ע. ש"מ דלא מקבל מניה: שם מעלליהם . נ"ב מעלליכם קרי : שם ומיד והנה ששה כו' . נ"ב כן קרא קדים . אלא מיד נתקיים ע"י אותם ששה הכתוב בים למעלה מ"ם אחרין וילאו והכו בעיר . ומשום דקבעי לאסוקי פירושא דמובה שנאמת דכתיב בהך קרא ולסיועי לדתני ר"י משו"ה מייתי ליה הכא בתר דסיים לדר"י : **ע"ב** ועמרם אבי משה וישי כו' . נ"ב בעי טעמא . דהא בשלהי פע"ם משמע דאפי' מ"ם יעקב אע"ם שפי אתיות נתייבן נתגב תעא כ"ם עמרם שנשא דודתו . ובישי מגיט ג"כ במדרש הזוהר תטא [ועי' בקדושין פא:] ולכאורה הו"ל למחשב שפי ליותם מ"י [ועי' בסוכה מ"ס ב'] ונספר הזוהר בראשית (נ"ג א) קחשיב ליב"נ דלא טית אלא בעיטה של נתש וז"ע . ותו קשה קרא דכתיב כי אדם אין נדיק וגו' [ועל תירוץ התוס' העירו המפרשים] וי"ל דהייט דדייק קרא יתירא אשר יעשה טוב ל"ל . ליטא אשר לא יתטא בלבד אלא כ"ם ודאי איכא טובא נדיקי דלא תטאו אך ע"מ בטוב שעשו לא נמלטו מחטא כענין ישי שלא חטא כלום ואף בפי"ת שנתכוין לבא אל שפחתו נגל שלא חטא ובא על אשתו ועשה טוב . הרי עכ"ם מגד המחשבה יש חטא במעשה הטוב וכן הדבר בנשואין שקודם מ"ת כגון יעקב ועמרם טובים היו בודאי כי לא נוהרו עדיין רק שלא נמלטו מבחינת חטא נעתיד . או גם מגד הכוונה כענין יעקב שנתן עינו ביופי . וזהו ש"ם אשר יעשה טוב ולא יחטא בטוב שעושה: שם הרתעתה . נ"ב לשון גרהע נאחוריו והעיי"ן שורש דוגמתו הרגה בתלמוד עניינו חזרת אדם לאחוריו ונמנע מלעשות מה שחשב מבהלה מחמת יראה . והכ"א שמבית השורש בהי"ת [במלת פתן] בהיותם משולה א' :

דף נו ע"ב גמ' אילמלי לא קבל דוד לה"ר כו' . נ"ב לא"ג דתטא שלמה . היה מייסרו ומוכיחו בשבט אנשים . ולא היה קורע המלכות מיד בגיו :

דף נז ע"ב גמ' אלא א"ר יהודה.נ"ב הוא איזה אמורא אחרון [מדקאמר משמיה דאביי.ואולי הוא אביי קשישא] : תוס' ד"ה אי . לא שייכא אלא באשה . נ"ב ע"ל ד"נ ע"א [ע"ם בתוס' ד"ה נפקורן] דודאי מיגך שייך . אלא ה"ט דלא קתני ליה גבי אים . משום דאים יוצא בו גם לר"ה . משא"כ בעבד דלא יצא בו לר"ה כאשה :

דף ס גמ' בגזרה.נ"ל בעוד [וכ"ה בדפו"י]: **ע"ב** א"ל איפה . נ"ב נאורס בבני מדין בעי"ן : שם נעא בניה ר"ס מרב "אסי" . כצ"ל : שם אמר רב "אסי" ולא כו' . כצ"ל :

דף סא גמ' ירא שמים יוצא ידי שתיהן . נ"ב שתי השטשות [לבהי קאמר בנ"ג] :

דף סב ע"ב גמ' שלופי שפרא כיבא.נ"ב מפרש כי כמו קוא אותיות התוך מתחלפות . תתת שיא לך שם בגוים כיפיך : שם שנעשו פתוחן כיעור . נ"ב מייתי לה הכא בהגב לומר כדרך שנעשו שנקבות על עסקי נאוף כך הזכרים כמוהן עד"ז נעשו היינו דאמרי אבגי איטו נקרי כו' [מגילה י"ב סוטה י'] ואע"ג דודאי לא כל אבגי ירושלים כך היו אלא בהדי הוצא לקי כרבא [ב"ק צב] : רש"י ד"ה הלוך וטפוף . ובשותות היו . נ"ב נפ"ק דע"ג [י"ת א'] גבי נבתים דרהב"ת משמע קצת דבשטתיה נמי בנאי הוא לה :

דף סג גמ' אל תקרא והדרך אלא והדדך . נ"ב שתי אותיות ה"א ור"ם שמתחלפין בתי"ת ודלי"ת בדומין בצורתן [וגם ה"א ותי"ו מתמונה א']:שבלומשמאילים בה ש"כ איכא א"י ליכא . נ"ב ואי"ם הא תוינן דלאי"ה הוא. וכמה שהוא מאריכין ימים הרבה. מרבים המיישינין שהם ע"ם כגוב מדוכאין ביסורין ורובן אינן מוקינין . ובשמאילין להפך אין מרעטות לעוהם ובריאה אולם ינא יתיכם בעוב וביהם בגעימים כאמר עוה איוב ע"ז וכן שאר נביאים . וכמה מעשיות גם בתלמוד ומדרשים שמייעים להודיע ההפך . מאי אית לך למימר באי אורך ימים נמי לעולם שכולו טוב הוא [וכ"ה נביית כי לך וכווכר פי' וישב ובית ועי' בקדושין מ' ונבר"י שם ד"ה תיין ולעיל י"ג א"ב ותגיק] ורבעים בחייהם קרויים מתים : תוס' סד"ה אין . דהאי אין כין ל"ד . נ"ב בשינוי טבעו של עולם קאמר אין כין : **ע"ב** גמ' מכאן ואילך למעשים טובים . נ"ב כי לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה שתקיים מה שלמדת ועסקת בתורה שתהא לשמה : רש"י סד"ה ואילו אנעדה . "אותם וגו'" נמחק :

דף סד תוס' ד"ה מידי . ואי"ת כו' . נ"ב י"ל דהרהורי עבירה קשין מעבירה [יומא כ"ט א'] : **ע"ב** גמ' מזו עיניהם מן הערוה . נ"ב ש"מ דנכרית בכלל עריה היא וכ"ש שהיא בכלל ג"ע : **שם** עד שבא ר"ע ולמד כו' . נ"ב נ"ל שלא תלק על זקנים הראשונים ת"ו אלא זקנים ראשונים לפי דורם כן למדו ויפה הורו . שהן ידעו בבני דורם שאינם מקפידים ולא מסתכלין בהן אפי' בעת טהרתן . כענין שאמרו [ב"ב טו א'] כא"א (עתה) [הנה נא] ידעתי כו' . וכן למעלה [נ"ג ב'] בשב"כ באחד שנשא גדמת כו' . וכי הא דאמרינן בא וראה שלא כדורות הראשונים כו' ר"ם כ"מ [ברכות לה : גיטין סא.] וה"ט דמשנה אחרונה [סוף פ"ק דבכורות וש"מ] כמש"ק : רש"י ד"ה בנדתם . "להרתיקם" . כצ"ל :

דף סה גמ' לדורשני . נ"ב תרי מלין לד"ר שני כלומר לתולעת שבשנים כמו [פ"ט דפרה מ"ב] הדירה והכנה שבתבואה : תוס' ד"ה ומפני . ור"ת פי' כו' . נ"ב נייד מפירש"י משום דק"ל ההיא דתנן [מקואות פס"ו] שהמים מקדימין ורש"י מפליג בין טיט לטיט עיין ביו"ד סי' קנ"ח [וע"ם בהגר"א ס"ק ל' מ"ד] : **ע"ב** גמ' התם דרך הולכה . נ"ב וכיון דלא צריך לו משוי הוא : **שם** אבל הכא א"ד הולאה . נ"ב ואין חייבין עליה אפי' בלא הערמה : רש"י סד"ה וסבר שמא כו' משום דאמרינן תומר כו' . נ"ב עמ"ש בס"ד בשי"ע ספ"ת :

דף סו גמ' והתניא הודו לו "אמר" נ"ל ואמר [וכ"ה ברש"י] : תוס' ד"ה כוורת . דקס נמי תשיב כשל עץ כדאמר כו' . נ"ב דעדיפא איכא בפשתי העץ [לעיל כו:] : **ע"ב** רש"י ד"ה קיסורי . נמי דטהורין מטומאת כו' . נ"ב תימה דהי איתא דטמאין מדרס . טמאין נמי טמא מת כדתנן בפ"ו דנדה [מט.] ועפי"ד דכלים בס"ד [ובפשיטות י"ל שכוונת רש"י ג"כ נמי דטהורין מטמא מגע אבל אמאי טהורין מטעם מדרס ומגילא טמאין בכל הטומאות] :

דף ע גמ' יומת בממון . נ"ב דכותה וגם בעליו יומת [עי' בכתובות ל"ז ב' ונ"ע] :

דף עג גמ' אתמר נתכוין לזרוק כו'.נ"ב ב"ק דף כ"ו וע"ם בתוס' :

דף עה ע"ב גמ' המגרר.נ"ל המגרד ונ"ב לשון [איוב ב] להתגרד בו ובמשנה [ר"ם כ"ו כ'] גרדו והעמידו על גלדו :

דף עז ע"ב גמ' לאפוקי הגדרנא . נ"ב לשון סביב ודוגמתו בפסחים דע"ו [ע"א] :

דף פא רש"י ד"ה אבל לא הפאים כמו שקל כו' . נ"ב ולעיל דע"ג ע"ב שדי פיסא לדיקלא :

דף פג ע"ב תוד"ה ויטשו . קרא דמלכים זבוב בעל עקרון . נ"ב תמהני וכי כתוב שם כן . והלא שם כתוב בעל זבוב . והשתא ניחא עפי פירושא דהתוס' דודאי אי מהתם ס"ד דפירושו גדול כמו לא יטמא בעל בעמיו . מדכתיב בעל זבוב שאין בעל דבוק לזבוב וה"ל משמעות אחר אלא הואר שבעל הוא זבוב ושם אחד הוא וי"ל זבוב גדול . משא"כ באמרו זבוב בעל עקרון שיש בו ענין הדבקות ר"ל בעל נסמך לעקרון . משמעו זבוב שהוא גדול של אנשי עקרון . וכן הוא משמעות בעל ברית בעל של ברית :

דף פד ע"ב תוס' סד"ה ארבע . שודה דחייב . נ"ב מגלן . דילמא נמי ס"ל דבעינן שני מינין מיהא בעמולת יד [ומשמעות דבריהם משמע דלא בעינן] :

דף פו ע"ב גמ' ודכ"ע בשבת נתנה תורה . נ"ב לגבי מראב"ע עקב רות אחרת אתו וסובר שבע"ם נתנה . כמ"ש בפרי"א (פמ"ו) ועמ"ש בס' אם לבינה בס"ד :

דף פז ע"ב גמ' אתחומין לא אפקוד ומ"ם אתחומין נמי אפקוד . נ"ב נ"ל פירושו מ"ם אתחומין לא אפקוד כלל עד אחר סיני כשאר המצות ומ"ם אתחומין נמי אפקוד היינו באלוש . דבסדר עולם מייתי להו תרוייהו במרה נלטוו על השבת וכתר הכי קאמר באלוש נתנה להם שבת . ש"מ דהיתה להא והיתה להא והלמודא דרך קצרה נקט וה"ל במ"ם שבת דמרה היינו שבת שלפני מתן תורה שכבר נתנה בפ"ו באייר ובזה מיושב מה שנתקשה להתוס' בד"ה כאשר צוך דודאי שבת ראשונה היתה שלא שמרו תקונתן (כמ"ש בס"ד בגליון ס"ע פ"ה) ובכן אין סתירה ג"כ למ"ש תוס' סד"ה אתחומין וק"ל . אלא ודאי מפי השמן ילפינן הולאה . ול"ם אהא דבמרה נתנה שבת :

דף פח גמ' א"ל ריי הא מני רבנן.נ"ב דכוותיה בפרק יוצא דופן (מ"ו ב') [דר"י תני לה ולא סבר לה] : שם עליה דר"ה . נ"ב ערש"י . וליטנא דקרא הוא . אפי' בבי"ת ככתוב [מלכים א כב] ראיתי את ה' יושב וגו' וכל צבא השמים עומד עליו. וכן [ישעיה ו] שרפים עומדים ממעל לו . וכן במלכותא דארעא [שמואל א כב] ושאול יושב וגו' וכל עבדיו נצבים עליו: **ע"ב** תי"ר עלובין כו' . נ"ב נ"ל דקאי אדסליק מניה . ר"ל כיי העלובה המוכרת שומעת חרפתה ואינה משיבה . לסיפרא דא"ל תמלו לא מייתו והכתיב פ' נתלות כדאי' [מ"ו פ' א'] ועוד משום ערבוב שטן [עשו העגל] ובמתה ביסורין שנגזר עליה בשה"ז בגליות ודוק :

דף פט גמ' אי לאו דא"ל מי הוא ידע. נ"ב דאמרינן [פסחים קיז:] כלום יש עבד שרבו נותן לו מתנה ותוזר ונוטלה ממנו . משו"ה משמע דלא א"ל הקב"ה דהו"ל לקתה מדה"ד : תוס' סד"ה מדבר . ואיך יהבן דמדבר כו' . נ"ב גם זה כבר מיושב ממש"ל שבכל מדבר אחד כי גדול היה ותמשפע גם לנד מזרח מעבר לירדן והלאה . שבינ לים המלח קדמה :

דף צ רש"י ד"ה ריח רע . "תלגיות" . נ"ל תלמית : **ע"ב** גמ' כמלא פי תויר . נ"ב שבראוי לתבור אי ליתנו לשי"ג או לגר שנפלו לו בירושה

אז

או גנבו ישראל כתובו או ניתן לו במתנה או מצאו :

דף צז גמ' אלא מהיכא הוה מויעפילו. נ"ב ואין בו משום התורה כישתו שכבר נגמר רש"י מזה : שם אתה אין סופך להאמין. נ"ב עם שהוא לא נופל מהם מסיומו בן מאמינים הקפיד עליו על שהוציא לעז על כולם שיסכימו לד"א. ולא יתחדו כללות העם בכך מכ"ש ביחיד אין צדיק בארץ אשר לא יחטא:

דף קג ע"ב גמ' המגרר. נ"ל המגרד [וכמש"ל דע"ה]: רש"י ד"ה כיון דאיתא בגלטורי. קלוטורה. נ"ב נ"ל שהמלה מלשון לעז מגלטור. קורין לכתיבות מקולקלות :

דף קד גמ' קוף (קדוש). נ"ב גימטריא מקום והן עולה הוי"ה ברבוע : שם אם תוזר בו אני קושר לו כתר. נ"ב נ"ל שהדברים מגיעים ליר"בן דאמרינן בחלק (ק"ב א') שתפשו הקב"ה בבגדו וא"ל חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בג"ע ואז היה מתקיים בו ובניתי לך בית נאמן היינו כתר כמותי. מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא : שם לגן הדס. נ"ב נקרא כך הג"ע ע"ש הצדיקים הנותים בו שנקראים הדסים [מגילה י"ג א' סנהדרין צ"ג א'] כמ"ש והוא עומד בין ההדסים :

דף קה ע"ב גמ' שליף "מלבייתא". נ"ב מפורש לעיל [ע"א] על בקירום : רש"י ד"ה לה"ת שנשרף. דומה לו כו'. נ"ב לטעמיה אזיל בפירושו דהכיא בזרוע [במ"ק שם] ועתוס' אמ"ה ז"ל (ס"ז) :

דף קח גמרא "כדאמרי" במערבא. כצ"ל [וכ"ה בדפו"י] : שם "מתילי" ר"ז. צ"ל מתיב : שם יפה רעוה דת"ל קרנא בעיניה. נ"ב לייטיה. משום דהוה חייש במעיה וזה לערו שעכבו במאלותיו. ובלא"ה משום חולשא דאורתא נמי לאו אורחא. ואין אדם נתפס על צערו. וכדעבד נמי לשמואל בסמוך :

דף קט גמ' כל מיני כשות. נ"ב בערוך גרס קישות לפי' הוא מין זרע כשל קשואין: ע"ב (בסופו) ליתי טוכרא דתמרא. נ"ב עי' פ' בתרא דיומא [פ"ג ב']:

דף קי גמ' דכי נח נפשיה "דרב". נ"ב נ"ל דרבה צ"ל: שם מהו לשתות מ"ר בשבת. נ"ב ש"מ דכתול שרו לרפואה וכ"מ לעיל [קט:] דאר"ח לגלויא מ"ר במי' [ועי' בהגר"א יו"ד סי' פ"א ס"ק כ'] : ע"ב רש"י ד"ה לא תעשו קרי ביה לא תעשו. כצ"ל:

דף קיב ע"ב גמ' בעי "רבי" חוקים". נ"ב נ"ל שט"ס הוא ול"צ ליה ובן הוא בעירובין חוקיה גרידא :

דף קיג גמ' עניבה גופה קשירה היא. נ"ב סוכה (דל"ג ב') :

דף קיד גמ' ויתף במנעלים המטולאים. נ"ב משום דאין לך מבוקן ומתועב לפני המקום כהולך בלי מנעלים [ביבמות ס"ג ב' איתא כן בהולך בשוק ערום. ועי' לקמן קכ"ט א' וברש"י שם ד"ה ויקח מנעלים כו' וע"ע לקמן קנ"ג א' ובפסחים קי"ג ב'] :

דף קטז גמ' וספרי המינים. נ"ב נראה שר"ל אותן מינין מישראל שנתחדשו קרוב לחורבן הבית הידועים שבנו במותם על כתבי קדש ולמדו לשונם העוה שקר לספוק דה"ת : שם הני ספרי דבי אבידן. נ"ב ס"ת שכתבו להם ומספקא ליה אי הוו מינין ממש. ושמואל לא הוה מחזיק להו במינין נראה שהיו פלוסופים חוקרים בלבד : ע"ב רש"י ד"ה יומא דאסתנא. אמת שרוח דרומית נוגנת. נ"ב אפשר במקומו של רש"י ז"ל שהיה בצרפת כך הוא. אבל בארץ אשכנז שלנו רוח צפונית קרה מאד ודרומית חמה היא :

דף קיז גמרא דשקיל ליה בכרזא. נ"ב עתוס' ולכולהו פירושי אע"ג דעכ"פ איכא הכנה משבת נ"ל דהכ"ג שרי כדשרי קניבת ירק משבת [ביוה"כ] אף לתול [הרמב"ם לא פסק כן אלא דמ"מ ס"ל לר"י הכי לעיל קי"ד ב'] כיה ליו"ט ולצורך מצוה דאכילת פסח :

דף קיח ע"ב גמ' לא קריתי לאשתי אשתי כו'. נ"ב יש לו רמז מבואר בתורה כי בדברות ראשונות הקדים בית לאשה ובאחרונות הקדים האשה לומר לך שוות הן. כדאמרינן בעלמא גבי משה ואהרן שפעם מקדים זה ופעם זה ללמדך ששקולים הם. גם בשורי שדי יש שם רמז קצת שבראשונות השמיט שדהו ובאחרונות פרטו ועיין בס' אם לבינה בס"ד :

דף קיט גמ' ר"ה מדליק שרגי. נ"ב דילמא בשעה שהיה שרוי בלא אשה ושהיתה חולה ויולדת או בשבת מקרה או שהיה מדליק נרות הרבה [ועי' רש"ל] : שם בשייניה. נ"ב חברו לקמן דקל"ח ע"ב : שם שהכבל במה הן זוכין. נ"ב שאין שם מעשר בארץ ומכאן שמעשר כספים אינו מד"ת ולא חובה כלל [עי' בבילה ל"ב ב' עתירי בבל כו' ולק"מ] עמ"ש בס"ד במטה זהב דמס"ה : ע"ב אע"פ שא"צ אלא לכזית. נ"ב סתמא כמ"ד [רפ"ז דברכות. ועתוס' שם מ"ט ב'] מזמנין על כזית וה"ה למברכין. ועי' חלה לשובע מו"ק סי' ר"י [א"א מהא לחוד יש לדחות אלא הראיה נכונה ע"פ הסוגיא דברכות מ"ט ב' אלא מעתה שבתות וי"ט דלא סגי דלא אכיל כו' ועתוס' שם ודוק] :

דף קכא ע"ב גמ' ותיפוק ליה כו'. נ"ב תלמודא הוא דהסקה הכי. לא הבין ולא רחב"ר קאמרי להא : שם ונחש שנא'. נ"ב נ"ע אי לבר מירושלים. דהא תנן פ"ד דאבות לא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם. איברא למסקנא דגמרא ספ"ק דיומא נסי דקבעי לא קחשיב. ועמ"ש שם בענין אבות : שם ועמד ניותי אחד והרגו. נ"ב בשבת היה מעשה : רש"י סד"ה בנשופין. שונאו. נ"ב הוא שהם אדם כמ"ש ואיבה אשית :

דף קכד גמרא קנים טעמא מאי משום אשפוזי בהאי פורתא כו'. נ"ב ש"מ מיהא דיחוד לא מהני להו. ועמ"ש בס"ד בפרק חולין דק"מ ע"ב : שם דהפשר "לפרנסה". צ"ל בפרנסה. וכן בפעם השני : ע"ב בריתקא. צ"ל בריסתקא : שם שקל מספא כו'. נ"ב ע"ל (דקמ"א א') [ועב"י בסי' ש"ב והביאו הגר"א שם בס"ק י"א] :

דף קכז גמ' והשכמת בית המדרש. נ"ב נ"ל דמיירי במושיבי בה"מ (ע"ל דקי"ת ב') אף שהן עצמן אינן לומדים ודומיא דמגדל בניו לת"ת וק"ל : שם שובה אותם. נ"ב שתי מלות אלו תוספת באור על לשון המשנה הוא ובגליון היה כתוב והכניסוהו בפנים. ועי' בברכות (י"א ב') תוס' ד"ה שכבר נפטר בא"ר שאף בלשון ברייתא כ"ה הגרסא. וכלשון הר"י הנ"ל. ובמשנה דפאה בכ"ה כה"ג שאדם אוכל : ע"ב תן לי שכרי ואלך ואיזון. נ"ב נ"ל ואוזין בפלס אושיב : שם ועמו משוי ג' חמורים כו'. נ"ב פשוט שהביא כל המשוי דורון לשכיר ששהה לו שכרו. וש"מ כה"ג לית ביה משום אגר נטר : שם תלך תפליו ברחוק ד"א. נ"ב הניחם שם במקום נגוע : שם בשעה שנעלתי במה חשדתוני אמרנו שמא כו'. נ"ב ש"מ כה"ג לית ביה משום יחוד. וא"ל שמא היו שם עבדי דמטרוניתא והיה הקפידה שלא יביא תלמידיו משום כבוד עסק מלכות חדא דאין הלשון משמע כך ובדבר מלכות גם עבדים לא הוו רשאים לעמוד שם. ועוד מאי חשדא איכא וא"נ בפריצי לעולם איכא משום יחוד אפילו בעשרה. אלא משום דכה"ג לא גזרו :

דף קכט גמ' לשקול זוזא מכה. נ"ב נ"ל שיוצא ע"י הדחק ועמ"ש בשור שנגח (ל"ז א') : ע"ב גמ' פורסא דדמא כל תלתין יומין. נ"ב ל"ב מאיזה זמן מתחיל ומפירש"י נראה קצת דמשן עברים (לרדוף) קחשיב. וכל עברים שנה עומד הכח בערך אחד. ואין כך דעת הרופאים. אף אין טבע מקומות כלנו דומה לשל מקומותם של חכמי הגמרא. לבד שאין דמיון לטבען של בני אדם עכשיו עם הקדמונים :

דף קלא רש"י ד"ה אלא אמר ר"א טעמא. נ"ב דרב : שם דרב. צ"ל דלרב :

דף קלב גמרא (ריש ע"א) שכן אם ענר ומנה. נ"ב של מלוה :

דף קלג ע"ב גמ' אלא אמרי נהרדעי רבנן כו'. נ"ב איכא דעדיפא בנזיר (דמ"ב פ"ב) ומבואר במס' שמחות דלד"ה כהן הקובר את מתו מקבר מתים אחרים כל זמן שלא פירש [אבל בהאמת אין זה ענין לכאן וק"ל] : שם שב מינאי תרבא. נ"ב עפירש"י וק"ל דהו"ל למימר מנתא. אבל מינאי נראה שהוא לשון מינים. לכן כמדומני שר"ל שבע מיני חלב כגון של שור ושל איל ושל עז וכבש וצבי ואיל ויחמור :

דף קלה גמ' אמר ר' אסי. נ"ב ברא"ש גרס אמר רבה אמר ר' אסי והכי מוכח מדאמר ליה אביי שלא ראה את ר' אסי : תוד"ה לא נחלקו. מאי נ"מ אם לא מלו אותו ב"ד לא יהא אלא כו'. נ"ב עמ"ש בחולין :

דף קלו גמרא טורוניתא. נ"ב עתוס' שנ"ל בדלי"ת וכה"ג בהמה דוכתי :

דף קלז ע"ב גמ' והמברך כו'. נ"ב מי שמזומן לכך ע"פ הלב או הלא או ע"פ ב"ד לא כמוהל דוקא כמנהגנו. אלא אברא מוכח קצת שהיו נותנין לאחר לברך. לזכות לרבים במצות: שם טוב. נקוד מלת טוב בחירק תחת הלד"י [דלא כהש"ך ביו"ד סימן רס"ה ס"ק כ'. וכ"ה בסדורו של ר"ע גאון ובבעל העיטור הלכות מילה בשם ר"ה גאון] :

דף קלח גמ' והשלא. נ"ב ותברו בפ"ק דעירובין [יו"ד ב'] בעי"ן : ע"ב שיאלא. נ"ב חברו בכל כתבי [לעיל קי"ט א' וברש"י שם] לחד גי' גבי יוסף מוקר שבי : שם אמרו עתידה אשה שתטול כו'. נ"ב לא ידענו לאימת אי לדידן הליכה באידנא ובטלה טהרה לגמרי עד יעמוד כהן לאו"ת ואז כבר ימצא לנו מורה צדק. ונראה לפי שבימיהם עדיין היתה טהרה בא"י כדאי"ע [חגיגה כ"ה א' נדה ו' ב'] תברייא מדכן בגלילא. כ"ש בזמן התנאים אף אחר חורבן הבית שהיו מי חטאת מצוים והיו נוהגין לאכול אפילו חוליהם בטהרה. ועבידות זה כבר נתקיים בעו"ה ולא בזו בלבד :

דף קלט גמ' במקום אחד. נ"ב בשום מקום: שם שלאו לוי' כו' אדאזיל. נ"ב שלוחא : שם ר"ש אומר אין כלאים בכרם. נ"ב להאורה משמע לר"ש דין אילן יש לו א"כ חייב גם בערלה. וזה דבר תימה שהרי והאי הוא מין זרע שאין שרשיו מתקיימין בארץ וצריך לזורעו בכל שנה. ונראה דלר"ט לאו אילן הוא ולא מין פרי האדמה כיון שאין לו שורש בארץ. וכדס"ל לר"ז בפב"מ [עירובין כח:] דמאוירא קרבי ואית ליה דברכתו שהכל [ועיין בתוספתא ספ"ג דכלאים] :

דף קמ ע"ב גמ' קניא ממנה אסיר. נ"ב קאי ליה ר"ה בשטת רבה לעיל דקכ"ד א' דאפילו יחוד לא מהני לקנה ולא משוי ליה כלי [ועי' מג"א סי' ש"ת ס"ק ל"א] : שם לא תיכלון נהמא כו'. נ"ב נ"ל לחם לבדו שלא בסעודה. שהרי אוכלת עמו אפילו במהרה עיי שלים למ"ד [ספ"ה דכתובות וע"ש]: רש"י ד"ה אליפתא חדתא. ולתלותיה בגמי מכלה הבגדים. נ"ב גם מסרטן :

דף קמא גמרא בפומא דשישא. נ"ב נראה שהוא כמו אשישה גרבא דחמרא [פסחים ל"ו ב']:

דף קמב ע"ב רש"י ד"ה אבר יונה חי [כלא]. נ"ב הגהה זו איני יודע מה טיבה דהא נ"ב הוה חזי לאומנא כדלקמן וכן פירש"י לעיל [ק"מ ב'] בתליא דבישרא דבשר מלית הוא משום דחזי לאומנא.יעב"ץ [וע"ל קכ"ח א' וברשב"א שם] :

דף קמה גמ' (כלו כליותי בחקי וגו') נמחק : שם "דריסתי" זיתים. נ"ב נ"ל דריכת גרסינן וכ"נ מפרש"י : רש"י סד"ה הוי תנאי כו' שער. נ"ב דומיא דמשער קשער ליה בכותח הבבלי [פסחים מ"ד א' נזיר ל"ו ב']: ע"ב גמ' מהו רב "אמי". נ"ב י"ג אתי : שם מפני שלא גלו. נ"ב וכא דשל מדבר עזה שמנים. אע"ג דעזה ודאי א"י ומכבוש ראשון הוא כדכתיב. מ"מ מאחר שחזרה לפלשתים ולא נתישבו בה ישראל בימי בית ראשון. לא נגזר גלות על עוף ובהמה יותר מעל יושבי הארץ ההיא שלא היו בכלל גזרת אותו הגלות : שם אמר ר' יוחנן כולן חזרו חוץ כו'. נ"ב ר"י לטעמיה דאמר הכי בפ"ק דקדושין (י"ג א') שקשין לעולם מדור המבול. ואע"ג דהכא נמי לא כתיב אלא מעוף עד בהמה סמיך אקרא דכתיב גם דגי הים יאספו :

דף קמו ע"ב גמ' מרזג. נ"ב פרי מלין מר זג. מר [מלשון] כמר מדלי [ישעיה מ'] עפה. זג שם : שם סדיא. נ"ב כמו סעדיא (כעי"ן מובלעת וכמו הרבה בלשון גמרא מברא וזולת) ע"ש שנשען ונסעד עליו בערס ומשכב :

דף קמז במשנה ומכיאין אותן. צ"ל אותה : ע"ב גמ' אמר רבה היה לגם. נ"ב נזדמן לו שבוש זה לרמז על עשרת השבטים שמשכו ביין את בשרם על כן הקשיח לבם מיראת ה' ותורתו ונעשו כחרשים בשר :

דף קמח ע"ב גמ' ליתן ליה ולתבעיה אמר לא בעינא. כצ"ל :

דף קמט גמ' אין רואין במראה בשבת ר"מ מתיר. נ"ב בנקבה או בצריך לכך ובאיסורא דלא ילבש גבר ש"א לא קמיירי [ועתוס' בע"ז כ"ט א'] :

דף קנ גמ' ארי זכר. נ"ב הוא פרא והזור יותר מנקבת :

דף קנא ע"ב גמ' אלא ימי המשיח שאין בהן לא זכות. נ"ב יפה פרש"י ומוכרח כי א"א שתבטל חובת קיום התורה בכללה. עמ"ש ספ"ד דר"ה בס"ד : שם מכאן ואילך אפילו מליא "כאכסנאי". כצ"ל (וכן ברש"י) ונ"ב כמטור אורגים [שמואל ב כא] מתורגם כאכסן דגרדאי : שם לא הוה קא בכי עלה. נ"ב מכאן משמע דהא דאמרינן [מ"ק כ"ז ב'] שלשה לבכי לאו לחיובא אתמר אלא שלא להוסיף בלבד. וי"ל דר"ח זקן הוה והיה שעתא או חלום בעיניו שהיה יודע שמזקת לו הדמעה ואנוס ודאי פטור :

דף קנב גמ' א"ל ההוא גוזאה. נ"ב לשון כרות כמו [לעיל ק"נ ב' וש"מ] למיגז ליה אסא. והשרים בעליו כרותין : שם לקרתינאי. נ"ב שם מקום בהודו [ועי' רש"ל] : שם לגוזניא. נ"ב שם מקום סמוך לנהר גוזן : שם חזייה דלא הוה מסאניה. נ"ב אולי מחמת אונס שמא מכה היתה ברגלו [ועי' רש"א] : שם תלת שמעת. נ"ב נ"ל כמו תשמע : שם מהיום שלום בבית בעל. נ"ב לכן הוכרח להשאר בבית שלא יגרום מריבה ולא יוכל לפייסה : שם כי מטא להאי קרא נגיד. נ"ב משום שלום בית כדלעיל. ודביתהו תקיפא כמ"ש בפ' הבע"י [יבמות ס"ג א'] : רש"י סד"ה שלמים כו' "מוקנתי". צ"ל מוקנתי : ע"ב גמ' אין שלום אמר אלהי לרשעים. כצ"ל ונ"ב והוא בישעיה סוף סי' נ"ז ובמ"מ הפסוקים לא ציין נכונה כי הוא דבר למד מעניינו שגם הפסוק יבוא שלום הוא בפרשה הנ"ל וכל הענין מדבר מזה מש"כ בסי' מ"ח :

דף קנג גמ' בפתאום. נ"ב כך נמצא בכתוב בפתאום היה הדבר :

דף קנד ע"ב רש"י ד"ה שתים בידי אדם כו' דבהמה דוכתי תנן כו'. נ"ב ואית ליה קרא נמי ויעשו להם סוכות איש על גגו (נחמיה ח):

דף קנה רש"י ד"ה זירין דארזא כו' "שמורין". צ"ל שמורדין :

דף קנו ע"ב גמ' א"ל אבלט לשמואל האי גברא כו'. נ"ב שמא ידע אבלט מזל מולדו של האיש ההוא שהיה מכירו : שם כי קא שקלא לה הוה קא הריך כו'. נ"ב נ"ל פירושו הנחש היה מת ע"י שתקעה הסם בעינו ושנטלה התכשיט מתוך הכותל נמשך הנחש עם הסם שהיה תקוע בעינו ובא אחריה כלומר עם נטילת הסם : רש"י ד"ה מדהרכי דזוזי כו' זוזי כו'. נ"ב ובפ"ק [י"ט ב'] מפרש לשון זוג ולפי' הגאונים גרס זיווי :

דף קנז גמ' ההיא כר' יוסי. נ"ב נ"ל לגרוס כר' יוסי בבי"ת ופירושו דתני ומסיים בה ד"ר יוסי בר"י : שם חד אמר בכל השבת. נ"ב מסכת שבת [ועי' ברמב"ן ורשב"א ור"ן] :

הגהות בפסקי תוספות

סימן רסז אסורות אף כו'. נ"ב לא דייק [שבתוס' לא נ"ב אלא אליבא דר"ה ואכן לא קי"ל הכי כמ"ש ביבמות שם] :

סימן שיט הרשינים. צ"ל גרעינין :

ססי' שפא אפילו בחול. נ"ב בשעה שיכול לעסוק בתורה :

סימן תכט ע"פ מומחה. נ"ב או ע"פ עצמה.

הגהות על הרא"ש

פ"א ססי' א משום שבת. נ"ב דכותה בפג"ה (נ"ה א') חתיכות מותרות ואתמר עלה רב אמר מותרות משום נבלה. וכן בשאר דוכתי :

סימן ג בהגהה ד"ה הדביק. כגון מצורע כו'. נ"ב ל"ד מצורע. דה"ה לכל מחוסר כפורים בע"פ שדוחה עשה דהשלמה. אבל מה שהותר לו להכנס במחנה לויה בע"פ אין בזו שאומרים העשה בשביל שיזכה תברך :

פ"ז סי' ו דהטווה אמר מע"ג בהמה בשבת פטור. נ"ב ואף ע"ג דכולהו מלאכות ממשכן גמרינן. והתם טוו את העזים. מלאכת טויה בטוית פשתן נגמרה :

סימן ז בהגהה ד"ה אפילו. עניני הסוף כו'. נ"ב אבל לא מן המגוס [וכן מפורש הגמ' דאלו"ס כלפי לייא] :

ספ"ח רתן ולא סך "תחלה". נ"ב נ"ל ע"ס ול"ג בגמרא אבל ראוי להיות במקומו "בסוף" או "אח"כ" [וע"ל מ' ע"ב ברש"י ד"ה ובקשה ובדף מ"א א' בתוס' ד"ה רתן] :

פי"ד ס"ס א דהשגי. נמחק :

הגהות בפסקי הרא"ש

פי"ז סימן ד ושופר. צ"ל וסופר :

פי"ט סימן יא ולסטיף "ממנו" צ"ל מהם :

פכ"ב סימן ג אשכול "לקדירה" שיש בה אוכל ולא לתוך "הקערה" וכנכו' כצ"ל : שם סי' טז מכאן ואילך. נ"ב אסור : [שם ומי שנפרקה כו'. לפנינו הוא בפנים בסימן י"ג] :

הגהות בפי' המשניות להרמב"ם

פ"א במתני' דף כ' ד"ה קודם שאתחיל כו' המדברות והיערים. נ"ב כענין דגלי מדבר. במתני' דף ס' (בסופו) הוא בספק. נ"ב לדעתי פשוט הוא לפי שתדיר קודם. והוא גם כמו הנחה כוללת והבה הנמשך [וער"ן בסוף המתני' דרים מבילתין] : במתני' דף י"א ד"ה "חייט" כו' "ומתט" כו'. נ"ב ושניהם נגזרו מן שם חוט : במתני' דף יז ד"ה וכרשינין הכוסמת. נ"ב שבוש המעתיק והמתרגם הוא זה כי הכוסמת היא מין חטה מאכל אדם לחם גמור לכל דבר ואדם יוצא בה י"ח [בפסח] וכרשינין אינן אלא מאכל בהמה כדמוכח בדוכתי טובא במשנה וגמרא וכ"פ הר"מ בפ"ב דמעשר שני שהכרשינין אינן מאכל אדם : במתני' דף י"ט ד"ה משלשלין כו' נקראות "אותה". נמחק מלת אותה :

פ"ב (בסופו) הבינונים "בגדולה". צ"ל בגודל :

פ"ג ד"ה טומנין כו' בשר או "ירק". נ"ב נ"ע [ועי' ברמב"ם פ"ג מהל' שבת הי"ב וזוכה בש"ע סימן רנ"ד ס"ק ח' ועמ"א שם ס"ק ב'] :

פ"ו במתני' דף ס"ה ע"ב ד"ה טוטפת מדרש כו' דברים בינונים. נ"ב ר"ל אמצעים :

פכ"ב במתני' דף קמ"ו ע"ב נשרו מגזרת משרת. נ"ב משרת ענבים : במתני' דף קמ"ז ד"ה סכין כו' מגזרת משה מביתכו. נ"ב רחוק אבל הוא מגזרת ממשש ובלשון חז"ל כפלו בו המ"ם ועשוהו מרובע וענין משוש ומשמוש אחד הוא :

פכ"ד במתני' דף קנ"ה ע"ב ד"ה לעום ט שלא יאכילנה ס'. נ"ב בכת אחת :

סליק הגהות יעב"ץ על מסכת שבת

דבר אל הקורא

אברך את ה' אשר שם חלקי בין מפיצי ד"ת ברבים . ולהיות ער ועונה בתלמידים (כמדרשם ז"ל כסנהדרין פ"ב) . ועוד אודה יה על חסדו וטובו עמדי . כי לא כימים הראשונים האלה לרבנים יושבי על מדין . הרבנים בימי קדם הורמו מעם להקדיש עתותם לתורה ולתעודה וכל רעיוניהם השקיעו במעלות ים התלמוד והלכו מישור בארחות רעיוניהם באין מרדה נצב להם לשטן בדרך . ע"כ הי' לאל ידם לחדש חדושים למרבה ולבוא עד חקר תבונת חז"ל . לא כן בבני זמנינו אשר יעמיסו העם עליהם משא טרדת עניני העיר . ועוד ערב צובאים פתח אהליהם המון טרדות רבות . ומה אם עוד יש לפני הרב טרדת עניניו אשר תהלום להפלא מה שהרב הזמני יחדש איזה דבר . וכאשר אמרו המושלים בספרי הדרוש ע"פ כי לא בזה וגו' ולא הסתיר פניו ממנו ובשועו וגו' . ע"פ דמיון לאיש קטע יד (גדם) מובל שי למלך מורה שעות אשר מעשה ידי האמת הנשארה לו לפליטה . שעצם הכלי לא יתרומם במעלתו על יתר המורי שעות היוצאים מבתי האומנים . אך אם בעליו הגדם עמל הוא לפלא שאיש כזה אמן ידו לעשות כלי מפוארה . כן תפלת העני נפלא משארי התפלות אף שגם תפלתו היא מהולה במחשבות זרות . אך בהביטו על מראהו שאיש כזה המעונה ומדוכה יכול להעריך תפלה איך שהיא העולה לרצון וזהו ולא הסתיר וגו' ובשועו וגו' . כן יאמר על חדושי תורה ומכנו וגו' . כאי שערי עירי הרואים אותי כותב חדושים ומסביב אפפוני המון טרדות מעניינים שונים המה ראו כן תמהו על הדבר שאני מקשיב לרעיונים להשיבם דבר לאשורו ואני כותב על הספר בדין ח"ת ות"ל מקום יש בראש להניח בו שני עניינים ממינים שונים . וכאילו נעשה עלית קיר קטנה במוח למשכן מחשבת ד"ת אשר שם לא תבא רגל הטרדה . גם בעיני יפלא . רב הודות לאלהי מרום . ואשא כפי ואברכה את ה' אל עליון — . אולם האם אוכל להתפלל כי לא יפול איזה משגה מתחת המהרה הנהגות והחדושים בחבורי הלז יפ"ע אשר נעשה בחפזון . כי המדפיסים אצים מאד . ויש אשר בעבור שאין להביא ענין באריכות רק בתכלית הקצור אין בו די באר ותקשה כמו בברכות מ"ש שנשאלתי מחכם א' קושי' ע"ז והסרותי' בבאורי בפסחים מ"ש אותו הענין באריכות קצת יותר . ויש שנשמט איזה תיבה בעת הכתיבה בחפזי כמו בברכות ס"ג . בסופו שצ"ל שמזרע ר' חנני' וכתוב שר' חנני' כו' ונשמט תיבת מזרע . ויש שבושים שנעשים בהדפסה וע"י חסרון אות א' הענין באין תבונה . ובפסחים ג"ב נמצא מעותים מסכות שונות ובדף כ"ח נחסר ונשמט שתי שורות מהכתב ומקלקל הענין . לזאת שמתי אל לבי לעשות לוח התקון לתקן כל השבושים שבאו בהמסכתות הנדפסות . והורים המכשול מדרך הקורא (ויבוא בסוף המסכת) עוד דבר א' לי להודיע ולגלות אזן הקורא לבל יפלא בעיניו על שלא הביאו ציונים בילקוט . שרבים יתמהו ע"ז הלא ילקוט אינו מדרש מהראשונים כ"א ליקוטים ואין נכון לבנות ציון אליו . אולם באמת לא הי' מטרת כוונתי כלל להציונים . כי לא אתהדר בם להתפאר כאשר שמלאכה היא ואינה חכמה . וכל איש חכמה ידו לעשות ציונים הן להמדרשים הן לירושל' או שארי מקומות כהיום שנדפסים כלם עם מסורת להבבלי . אפס בעבור זה נתעוררתי וערבה לבי לגשת אל המלאכה בעבור השינויים הנמצאים בין הבבלי ובין יתר המקומות ומתחדש לפעמים ע"י איזה ענין . ובעבור השינויים באו גם הציונים במדרשים וספרא וספרי ומכילתא ותדא"ר ופס"ר אף בלא שינוי . כי מדי עברי על כל המקומות למצוא בהם השינויים אין זה מלאכת עבודה לציונים . ורגתי בכבין או לציוני הילקוט שבעבור תמצא שם שינוים וחלופי גירסאות בשם התנא או האמורא או בהענין (אשר עזבם הגרי"פ להביא) דרך אגב בנקל לציין גם כל המקומות אף בלי שינוי (אולי ימצא אחד בהם שינוי) אך כאשר לקחתי אזני מדברי העם מתפלאים ע"ז עזבתי מלציין בילקוט (מדף ק"ב והלאה) כ"א במקום שינוייהם — . ואחרי הודיעי את כל מגמת לבבי להערות והחדושים היוצאים מבין שינוים וחלופי גירסאות . ולהיות ער ועונה בתלמידים כנ"ל לא יתמה הקורא על השמטתי הציונים לירושלמי (מלבד אשר כבר נמצא מציוניו בזה) באשר שעצם הציונים לא באו כ"א דרך אגב . ובירושל' שאין שם דרך סלולה מהראשונים ומשתנה הענין לפעמים ע"י שינוי לישנא בת ע"ה דרך כלל הגרסא אחרת כאשר ראיתי להגר"א שציין בפירושו פ"ה לפסחים שאין לישא בת ע"ה והגר"א והמ"מ הגיהו בירושלמי שאמור פתח על ע"ה ואין זה הענין . ע"כ גם במקום שאין שינוי בהשקף ראשון יש להעמיק העיון כן אין זה העיר ולא המקום ולא דבר קל הוא לומר ע"ז דרך אגב . לזאת לא אביא ירושלמי בלתי אם לרגלי איזה חידוש בהשינויים שבין הבבלי לירושלמי . ותפלתי לאל חי שיצליני משגיאה ויתן חלקי בתורתו . ויזכני להוציא לאור חבורי זה בשלמות ויתר חבורי הגדולים ועצומים . על הירושלמי . ועל הרי"ף עם שאר חבורי האצורים ועצורים באוצרותי . ולחסדו הגדול אשברה :

המחבר

מסכת יפה עינים שבת

פ"א דף ב ע"א יציאות השבת · עתו"י ד"ה מ"כ מ"ש בשם סירושל' כאן ונרים שבועות . ובתוס' שבועות ה'. ד"ה שתים כתבו פי' אחר בירושל' ושני הפירושים אינם עולים לפי גירס' הירושל' ריש שבועות אם לא לשבש הגירסא דשם . ובחבורי פנ"א להירושל' כתבתי בס"ד פי' אחר באופן שתתיישב גם הגיר' שבשבועות היטב עפמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה אין פולין כו' שחשבון הת"י דבר מתחיל מיציאת השבת . ושמנה פטורים אבל אסורים הם נשנים לשמנה גזירות והאבעיא הוא שם בירושל' אם נחשב גם הפטורים שנגד החיובים אף דהו"ל פטור ומותר מ"מ משום לפני עור איכא וכנגדן לא נחשב פשיטות יד דעני ודבעה"ב בפ"ע . או דלפני עור לא הוי בכלל הגזירות ונחשב פשיטות יד דעני ודבעה"ב כ"א בפ"ע . ועפ"ז ישבתי שם סלשון בירושל' בס"ד . ומפני האריכות לא העתקתיו יע"ש : **העני חייב ובעה"ב פטור** . סירושל' מוקי לה כשידו רחוקה מכותל ד' טפחים ופניו הפוכין לפלטין (הגרל"ב) ועי' בגליון שם דמפרש דר"ש כרשנה דמוקי בפניו הפוכין לרה"ר א"נ לאוקמי בשידו רחוקה ד"ט כדמוקי לה ר' זעירא . ובפנ"א הוכחתי דר"ש כרשנה מוסיף הוא דס"ל דתרווייהו בעינן דלא ליהוי העני נחשב כמחילה והוי בינו לכותל כרמלית כדמוכח מהירושל' דס"ל ב' מחיצות סגי לכרמלית [ועי' ז'. בפי' קרן זוית דלהי"מ שם בית הבולע לרה"ר מ"י ל"ה רק ב' מחיצות ומהרמב"ם פי"ד מה"ש ה"ד מוכח דמפרש קרן זוית בג' מחיצות] ודלא ליהוי ידו ככרמלית בפניו לכותל ובארתי שם דבשביל איידך בבא הבעה"ב חייב נצרך לאוקמי הכי דכיון שלוקח הבעה"ב מכרמלית או נותן לכרמלית אין לחייבו . אבל ברישא דסריני חייב י"ל דמיירי שהולך מסם תיכף לרה"ר דבטל הכרמלית ודלא כבן עזאי דפוטר במוליא מרה"י לרה"ר דרך כרמלית או יתכן דרוצה לאוקמי מתני' גם ככ"ע עש"ב : **ע"ב מראות נגעים** שנים . ת"כ נגעים פרשה ב' (הגרל"ב) : **תרתי סרי הויין** . לפי' הק"ע ופ"מ בירושל' מקשה גם התם כן ומתרץ כמו הכא ועפנ"א מש"ש ועמ"ש לק' ג' . ד"ה בתוס' : **ברש"י ד"ה שכן ארבע** . בסרת עזה . נגעים פ"א (הגרל"ב) ת"כ פ' נגעים פרשה ב' : **א"ל רב מתנא לאביי** . ל"ע הא רב מתנא תלמיד דרב הוה כדמוכח בכמה דוכתי ונראה דגרסי' א"ל רב אדא בר מתנא (הגרל"ב) :

דף ג ע"א ומפים מורסא . ירושל' ברכות פ"ב ה"ו ובשבת פי"א ה"ב ע"ש ר' יוחנן ושם לא חשיב לידת נבי . ועפנ"א שם בשבת דהוכחת סירושל' דפטור ומותר הוא מזה דבעדיות [פ"ב מ"ה] תנן שלשה דברים אמרו לפני ר' ישמעאל ולא אמר בהם לא איסור ולא היתר משמע דאת"כ דמסיק לסקל היינו להתיר לכתחלה ובזה ישבתי שם הגירסא דאיתא שם ועל לפסין ערוניות כו' שמותקו שם סק"ע ולפמ"ש הוא שייך לאותו ענין דמתני' דעדיות שם נשנה ג"כ ועל לפסין ערוניות שהן טהורות במנין השלשה דברים . וזהו דמדחה הירושל' דלא הוה מצי למימר ברישא לא חיוב ולא פטור בשביל הא' לפסין שבין השלשה דברים שהוא לענין טומאה וטהרה . והי' צריך להאריך ולומר לא חיוב ולא פטור ולא טומאה וטהרה . אבל לשון איסור והיתר כולל גם דיני טומאה שאסור להשתמש בהכלי או מותר משום שהוא טהור ע"ש : **בעשותה העושה** . ת"כ ויקרא דבורא דחטאת פ"ט ילקוט ויקרא תס"ט : **אר"ח בר גמדא** . פסחים ס"ד . ע"ג : חולין ל: (הגרל"ב) : **בתוס' ד"ה פטורי** . מירושל' פ"א ה"א ועפנ"א שם דבענ"ד נראה לפרש ע"פ מש"ש דסירושל' לא מני רק פטורי אבל אסורי ולא היתרי וכמשמעות דברי הרמב"ם בפי' המשנה מתני' אין פולין . וא"כ כדמקשה סירושל' ליתני שנים עשר פי' דליתני גם הד' פטורי של זה שכנגדו חייב . שכנגדו עשה מלאכה שלמה וזה פטור . ועי"ז משני לא אתינן מיתני כו' בתמיה . וכי לא אתי למיתני כ"א פטור שנגד החיוב פי' מה שעושה זה את כולה שהוא חייב . בזה השני הוא פטור ומותר כדמסיק שם ע"ש : **הטעינו חבירו** . כ"ה גם בירושל' בעית רב מרבי ושם איתא במהדורה תנינא א"ל חייב ועפנ"א דמוכח שם כפי' התוס' דהחילוק הוא בין הוא וידו ברשות אחד או ידו ברשות אחרת ע"ש : **ע"ב היתה ידו** מלאה פירות . בירושל' איתא כה"ג בהוציא מבעו"י וגם בזה פליגי שם אבל לא מטעמי דהכא כ"א משום דאיכא מ"ד דאין להשתמש גם באויר עשרה והו"ל כאילו נח דאין להחזיר דס"ל להירושל' בערובין פ"י ה"ג בקורא בספר ונתגלגל כו' משהגיע לי' אסור להחזיר הוא אפי' בלא נח דלא כהבבלי שם דמוקי לה התם בנח . ע"כ להירושל' לת"ק שם אסור להשתמש באויר עשרה ור' יהודה [ולגיר' סירו' שם הוא ר"מ] ס"ל דמותר להשתמש באויר עשרה ותלוי ענין דהכא בפלוגתא דהתם אבל להבבלי דאוקי התם בנח ובלא נח ליכא למ"ד דאסור ע"כ הוצרך לסברות וטעמים אחרים בהאי דינא דהכא : **ומדלא קא מבעיא הכי תפשוט** . לפמ"ש בירושל' המימרא מבעו"י ולאיסור ואית דאמר מותר יש ליישב קצת קושית המפרשים איך נפשוט הלא אפשר משום דמספקא לי' לא משני הכי ונדחקו לתרץ דס"ק דא"כ הו"ל ולאבע"א גם בכה"ג ולפי הנ"ל יתכן דהבבלי ידע דאיכא מימרא מפורשת מבעו"י לאיסור רק משום דאין סברא לומר לפ"ז דאידך דשרי מיירי משחשיכה דאמאי יתירו לו ע"כ מוכרח לשבש המימרא ולסגי' משחשיכה תחת מבעו"י ואי נימא דאיכא סברא להתיר משחשיכה כדי שלא יבא לידי חיוב לא הי' לו הכרח לשבש המימרא וע"כ תפשוט כו' ולפ"ז יהי' מוכרח כפי' התוס' דאוקימתי' דכאן בשוגג כו' מיירי מבעו"י ודו"ק : **בקנסו שוגג אטו מזיד** . ערובין ס"ח : ק. גיטין נג : (הגרל"ב) . ושם פלוגת' דר"מ ור' יהודה דר"מ קניס גם בשוגג ולר"י לא קנסו ומחלק שם בין דאורייי' לדרבנן דבדאורייי' הוי איפכא דלר"מ לא קנסו ולר"י קנסו ועי' מה"פ בפאה פ"ה ה"א ד"ה גדיש ובתרומות פ"ב ה"ג ד"ה בשוגג דהירושל' אינו מחלק בין דאורייי' לדרבנן . ועפנ"א שכתבתי ולפ"ז קשי' הא דמבעי' להו בירושל' בפאה פ"ד ה"ב ובפ"ה שם אי קנסו והתם מבואר דקאי לר"מ ור"מ הלא אית לי' קנסו בתרומות שם ובערלה פ"ג ה"ו שבת רפ"ג ולהמה"פ דאין חילוק כנ"ל מאי מבעי' להו . ויתכן דהאבעי' הוא אם גם בממון קניס ר"מ שוגג . והכא בדין הוציא ידו לא הוזכר בירושל' מענין קנס כלל כ"א מדינא וכנ"ל :

דף ד ע"א קלוטה כמו שהונחה . עמ"ש לק' נח . ד"ה ודלא אמרי' : **תוס' ד"ה ואלא דמהדר** תימה . וי"ל במזיד ודאי עביד איסורא ואי איכא עדים והתראה נסקל אבל בשוגג ליכא איסור חטאת כלל אי אהדר (הגרל"ב) : **ע"ב דבעי רבה** . בירושל' פ' הזורק פליגי בזה אמוראי דשמואל ס"ל דבלמטה מי' פליגי ור"א ס"ל דבלמעלה מי' פליגי ועי' ק"ע שם וברשב"א :

דף ה ע"א לא מחייב ר' . עתוס' כאן ד"ה לא ובש"ק ר"פ הזורק ובגיטין פ"ח הי"ג ומ"ש בגליון שם : **ר' יוסי בר"י** . בירושל' אמר ר' מנא כן וכן בשם תני ר' הושעי' על מנורה כה"ג . וכ' הק"ע דלא שמיע להו הברייתא דחכמים פוטרין ובאמת אין זה ראי' די"ל דס"ל להירושל' לפסוק כר"י כר"י ומלינו כיולא בזה . עוי"ל עפמ"ש רש"י לק' קא. דבעמוד עב אף שאין למטה ד' כיון דהשיפוע אינה בכדי שהגדיים בוקעים בו מודו חכמים דהו"ל רה"י ויתכן דגם הכא מיירי בירושל' כה"ג . **(תוס' ד"ה כאן · דאין כרמלית בכלים)** עי' נב ארי' להרי"ף שכתבתי ישוב לד' הרא"ד דס"ל יש כרמלית בכלים דלא תקשה לדידי' קושית התוס' ועי' רשב"א : **אכפל תנא** . כתובות ס"ב . זבחים ע"ו . (הגרל"ב) : **בעי ר' יוחנן** . בירושל' משמע שהוכפלה האבעי' כאן ועוד בפסקא דשניהם פטורים ועפנ"א דבראשונה מיירי כפי' ר"ת בתוס' דלא תפסה לעזור מהלכה דאם נדון כשנים הוי גד החיוב . ובשני' מיירי שעכבה מללכת עוד דאם נדון כשנים הוי גד הפטור ושייך לפסקא דשניהם פטורים . עוד כתבתי שם אופן אחר לחלק ביניהם ע"ש : **תוס' ד"ה כשני** שנותן מימינו לשמאלו . עפ"ק בירושל' ד"ה אלו שהקשה על דברי התוס' אלו מהירושל' דר' שמואל ור' יודן ס"ל שם דחייב מימינו לשמאלו וגם ר' שמי לא קאמר שם דפטור רק דקמבעי לי' ועי' גליון מש"ש וכרפאו לקושית הש"ק הנ"ל ע"פ ד' הר"ת דלקמן ונגלה סתירה מדברי הר"ת שבשם לדברי הר"ת לק' ח': ד"ה לימא ע"פ הגהת הרב"ל שם דמימינו לשמאלו חייב וכן לדברי הר"ת בתוס' ערובין צ"ח . ד"ה והאמר דכ' שם דחייב . ועפנ"א ביישוב הסתירה דשם איירי שנשלמו הארבע אמות ע"י זריקה ולא נשאר בידו השמאלי רק שזרקה לצד שמאלו והלכה הלאה דקמ"ל דל"ס הנחה נגד גופו והכא מיירי שנשאר החפץ בידו והלך עם החפץ ב' אמות וב' אמות השנים כהושטה מידו הימנית להשמאלית ואינו ענין להתם . וקושית הש"ק מתורצת שם בפנ"א באופן אחר : **ע"ב הא לא נח** . עמש"ל ג': ד"ה הטה ידו : **א"ר יוחנן המעביר** . בירושל' מספקא לי' בזה בדעת ר' יוחנן איך ס"ל וקאמר אי ס"ל דאינו חייב א"כ הוא דלא כר' יוסי [דמוכיח בירושל' שם דר' יוסי ס"ל כבן עזאי] דמהלך כעומד דכיון דנחשב כעומד הו"ל כעוקר ממקום עמידתו נסוף והו"ל עקירה חדשה : **המוציא מחנות לפלטיא** . בירושל' מייתי להאי פלוגתא דבן עזאי וחכמים ע"ש ר"ש אמר רב דאמר לה וס"ל דהכל מודים בזורק שהוא חייב ול"פ כ"א במוליא ורב יהודה אמר רב ס"ל דפליגי בזורק אבל במוליא לכ"ע פטור : **תוס' ד"ה בשלמא ובירושל'** . לפנינו בירושל' ליתא להאי תירוצא מסכתא לה בקופן :

דף ו ע"א צדי רה"ר . כתובות פ"ו . (הגרל"ב) : **א"ר יוחנן** . עמש"ל ה: ד"ה המוליא : **ארבע רשויות לשבת** . בירושל' פתח בארבע ולא חשיב רק שלש דלא חשיב מקום פטור וכ' הש"ך דמבואות שאינן מפולשין הוא הרביעי . והקשה מזה על רש"י שכ' דבמבואות שאינן מפולשין אין לחשוב [עי' רש"י] ולסברתו גם בבבלי מקום פטור לא נחשב רק אותם שיש בהם עכ"פ איסור לכתחלה משא"כ מקום פטור דגם לכתחלה מותר . ובפנ"א ישבתי דעת רש"י דהירושל' ס"ל דאין מטלטלין מכרמלית לכרמלית כדאיתא בירושל' פ' הזורק ה"ס ע"כ ים והסטוונא ג"כ נחשבים לשנים כמ"ש התוס' פ' כדר ס"ז: ד"ה ומ"ט שדייקו דמטלטלין מכרמלית לכרמלית מדחשבה הברייתא ים ובקעה והסטוונית לאחת וכ"כ המרדכי כאן . א"כ סירושל' דס"ל בהדיא אין מטלטלין מזו לזו שפיר יש לחשבם בשנים והיכא די' לאיסור . ולפ"ז גם בירושל' אין נחשב מבואות שאינן מפולשין וכמ"ש רש"י ושר תלונת הש"ך מעל רש"י . אך תימה על התוס' ומרדכי הנ"ל שתקו מלהזכיר דעת הירוש' דאין מטלטלין מכרמלית לכרמלית ואף שהוכיחו מהבבלי כאן דמטלטלין עכ"פ הו"ל להזכיר שהירושל' חולק וביותר תמוה דעיקר הראי' שהוכיחו מהא דסלע שבים שבפ' הזורק דהו"ל מכרמלית לכרמלית ע"ז גופה מקשה הירושל' שם וכי מטלטלין מכרמלית לכרמלית ומשני כיון שהים מקיפה מכל לד הו"ל כרמלית א' ול"ע : **אדם עומד** . עש"ק ד"ה ומבואות לענין מה דהכא קרי לאסקופה מקום פטור ובירושל' חשיב לה בין כרמלית : **ואם היתה אסקופה** . בירושל' אין זה מלשון אחרים ולא מהברייתא כ"א ר' יוסי האמורא מפרש להברייתא דחשיב לה לכרמלית דמיירי באין גבוה י' דאילו גבוה י' ה"ז רשות לעצמה ועמ"ש לק' ט' : **ע"ב איזוהי רה"ר** . בירושל' חשיב ג"כ מדבר בין רה"ר : **מבינא ל"ל** . בירושל' אין מדייק כן כי אין דרך הירושל' לדייק בכה"ג כמ"ש בכללי התלמוד ירושל' בעז"ה : **הבקעה בימות החמה** . בירושל' איתא בימות הגשמים רה"ר לכאן ולכאן והוא ט"ס וצ"ל רש"י לכאן ולכאן וכ"כ הק"ע והפ"מ כ' דהירושל' ס"ל דגירס' המתני' היא רה"ר לכאן ולכאן וז"א אלא כהק"ע דכן מוכח בירושל' גופי' ב"ב פ"ט ה"ו דבימות הגשמים הו"ל רש"י לטומאה וכ"ש לשבת :

דף ז ע"א קרפף יותר . עירובין ס"ז ועי' ירושל' עירובין פ"ב ה"ה (הגרל"ב) ושם ע"ש ר' אבהו ומטעם הואיל ורלוי להתיר ע"י שיירה : **בין העמודים נדון ככרמלית** . בירושל' ע"ש ר' זעירא בשם רב יהודה ר"ז בשם ר' חיננא ושם איתא סמטיות שבין העמודים ולפי' המפרשים דהיינו מלשון סימטא ע"כ פליג הבבלי עם הירושל' דבבבלי איתא דרב יהודה קאמר אבל בין העמודין לא ואינן נדונין ככרמלית ובירושל' איתא דרב יהודה ס"ל כן העמודים נדונין ככרמלית . ובענ"ד נ' דסמטיות היינו אצטבא וכ' לגרוס סטווית שבל' סירושל' סטוויות הם אצטבאות והיינו כך דאיתא בבבלי ר"ז בשם רב יהודה אצטבא שלפני העמודים ואין חילוק בין לפני ובין בין העמודים . ומ"ש בבבלי לרב יהודה אבל בין העמודים לא היינו בלא אצטבא . ועפ"ז הושוו התלמודים . וא"ש בזה מ"ש הרמב"ם אצטבא שבין העמודים נדון ככרמלית ותמה הש"ק הא דין זה אינו בגמ' . ולהנ"ל מהירושל' מקורו ותפס הרבות' וכ"ש לפני העמודים ועפ"ז יש ליישב ג"כ תמיהת הרשב"א והמ"מ על הרמב"ם דפסק כרב יהודה נגד ר' יוחנן ועש"ק מ"ש בזה ודבריו דחוקים . וכ' דל"ק מטעם כיתא תמישתאי' שייך על אצטבא דוקא . אבל לנ"ב מטעם דרסי איט כ"א בלא אצטבא ואתי סירושל' כל"ב . ולזאת כמו דבירושל' לא גילה ר' יוחנן דעתו לומר בהפך נגד דעת רב יהודה כן י"ל לנ"ב דכיון דרב יהודה לא קאמר בין העמודים לא כ"א בלא אצטבא . גם ר' יוחנן דקאמר בין העמודים ככרמלית היינו באצטבא . רק לל"ק ע"כ פליגי ומ"ש בגמ' אחר דברי ר' יוחנן מ"ט אע"ג דדרסי כו' הם דברי הגמ' לל"ק ול"ק ס"ל לרב יהודה בבין העמודים אפי' באצטבא שבין העמודים הוי רה"ר וכ"ש בלא אצטבא וע"כ פליג אר' יוחנן ס"כ לר' יוחנן לא מחלקינן וגם בלא אצטבא ס"ל דהוי כרמלית . אבל לנ"ב דמחלקינן לרב יהודה מחלקינן גם דר' יוחנן דלא יפלגו ופסק הרמב"ם כל"ב כדרכו תמיד גם משום דסירו' מסייע לי' וא"ש : **אבל היזמי והיגי** . בירו' ע"ש רבנן דקסרין ומוקי לה בירו' כשאינן גבוהים ג' ועל אצטבא איתא שם בגבוהים שלשה והרשב"א מגי' באין גבוהים ג' ועפנ"א מ"ש בישוב גיר' סירושל' : **ע"ב הזורק ד"א בכותל** . ע' שו"א להגר"א בכלאים פ"ו ומ"ש לק' ק.: **חורי רה"ר** . עמ"ש לק' ק. : **הזורק ד"א** . ירו' כלאים פ"ו ה"ד (הגרל"ב) וצ"ל ה"ב . ומוקי לה התם ג"כ ר' יוחנן בדבלה שמנה וכ"ס בפ' הזורק : **באנו למחלוקת ר"מ ורבנן** . ע' פנ"א בעירובין א' פ"י ה"ו דסירו' ס"ל דלא בעינן ד' על ד' בשביל מקום חשוב לענין הנחה רק ר"מ ס"ל חוקקין והו"ל כגומא מלמעלה ולא מלטרף מה שלמעלה . וא"כ למטה מי' הו"ל כרמלית ופטור לר"מ . ולרבנן נחשב מ"מ רש"י משום דהכותל הלא יש בו גבוה י' . בבבלי מוכח דלר"מ בלמטה מי' חייב . ולרבנן פטור באין בהחור ד' דל"א הנחה ול"א חוקקין . ובירו' שם ה"ט מבעי' לי' אליבא דר"מ אי כגמום או כנקוב וממש"ל ק' . בבאור דברי התוס' דהכא :

דף ח ע"א תשעה ודאי מכתפין . עי' רש"י בין רחב בין קצר וכ"פ הרמב"ם דלא בעי רוחב ד' אבל הרא"ד חולק וס"ל דצריך רוחב ד' . (הגרל"ב) : **ע"ב האי אסקופה מאי** . כה"ג מקשה בירו' ומוקי לה באינה רחבה ד' ולא גבוה עשרה ולפי מאי דחשיב לה בירו' אסקופה לכרמלית יש להגי' ברחבה ד' ולא גבוה עשרה וע' גליון פי"א ה"ב שלדבריו יש להעמיד הגיר' גם הכא : **ובלבד שלא יחליפו** . ע' תוס' עירובין פ"ט : וברא"ש פ' כל גגות הי' ב' שמביאים בשם הירו' בזיזין וכתלים אפי' גבוהין י' ורחבים ארבעה הוי מקום פטור והוא בשבת פ"ז ה"ב ופ"י ה"ד . אך הק"ע והפ"מ שם הגיהו ואינן רחבים ארבעה ועפנ"א :

דף ט ע"א חציו מקורה . ע' רשב"א שהקשה על רש"י בד"ה הכא שכ' דבפתח פתוח אין מותר בתגיו מקורה כ"א משפת הקורה ולפנים מהירו' דאיתא שם דכולה כלפנים ע"ש ועי' גליון שכ' דרש"י והרשב"א מחולקים הם בפי' בירו' דרש"י ס"ל דמ"ש שם נתן אומר כו' פתוח חציו כלפנים וחציו כלחוץ הוא מפרש ולא פליג והרשב"א ס"ל דפליג . ובענ"ד אמרתי להביא סעד לפירש"י דהנה בפרק כל הכלים קכ"ד . איתא דר' ינאי מוקי לפלוגתא דר"ט ור' יהושע שם בגלוסטרא . בחצר שלא ערבה ומפרש דפליגי בפלוגתא דהנ"ל זה תוך הפתח כלפנים או כלחוץ דר"ט ס"ל כלחוץ ומטלטל מנא דחצר בחצר ור' יהושע סבר כלפנים והירו' שם דחי לדר' ינאי משום דבשלא ערבה איך מטלטלת בחצר וע"כ הוא משום דלא מלינו פלוגתא בזה וקשה הלא אחרים ס"ל בזמן שהפתח נעול כלחוץ וצ"ל דחייסי' שמא סי' הפתח פתוח בהש"מ דהו"ל כמאני דבית ואי נימא דר' נתן פליג י"ל דמיירי בתגיו מקורה והגיו אינה מקורה ור' יהושע ס"ל כאחרים דפתח פתוח כולה כלפנים ע"כ הו"ל מאני דבית ור"ט ס"ל כר' נתן דאפי' פתוח חגיו שאינו מקורה כלחוץ והו"ל לעולם מאני דחצר וע"כ לומר דר"כ לא פליג אלא מפרש וכיון דלא מלינו פלוגתא בזה לא ס"ל לחדש פלוגתא בזה . והבבלי אף דמפרש דפליגי ר' יהושע ור"ט בזה אין לומר דהוא משום דס"ל דר' נתן פליג עם אחרים דזה לא ניחא לי' לרש"י לומר דיפלגו בזה . רק דהבבלי לא הכפת לי' לחדש פלוגתא אף דלא מלינו כיולא בזה . ועפנ"א באורך לסייע גם דעת הרשב"א ולבאר במה פליג ועוד בענין קושית הרשב"א אמאי לא מוקי הגמ' בבין הלחיים . ועי' בעה"מ ומלחמות : **ה"ז רשות לעצמה** . הק"ע פי' גם בירו' כן דאין לטלטל מרה"י לתוכה . ובענ"ד רק הכא דהוי לשון הברייתא דייקינן הכי ולא בירו' דהוא דברי אמורא דרך קושי' וכן פי' הפ"מ דספי' בפ"ע הוא דחייב המוליא ממנה לרה"ר : **ע"ב מפסיקין לק"ש** . עפנ"א ברכות פ"א ה"ב דסירו' אינו מפרש דאתיין לד"ת כ"א קאי על כל הני דחשיב לעיל דלק"ש מפסיקין והך כפל הלשון ואין מפסיקין לתפלה ולא נחית הירו' לדייק כדרכי שלא לעשות קושיות מכה"ג : **אסור לטעום** . הכא משמע דגם טעימה אסור ומל' הירו' ברכות ארוסטון משמע סעודה סמוך למנחה גדולה . בירו' תני ר"ת סמוך לחשכה וסיינו דמפרש סמוך למנחה קטנה ומוקי ג"כ למתני' כר' יהודה דאמר עד פלג המנחה ע"כ חיישי' יותר שמא יעבור הזמן ועש"א סי' י"ח : **התחלת מרחץ** . בירו' איכא מ"ד משיתיר הגורו ואיכא מ"ד משיתיר מנעלו (הגרל"ב) : **רב אמר משיעול ידיו** . הך דר' חנינא דאיתא הכא משיתיר חגורו ליתא בירו' כ"א גבי התחלת מרחץ אמר ר' זריקן בשם ר' חנינא משיתיר חגורו והך דרב משישול ידיו איתא התם ע"ש ר' בא בשם רבי :

דף י ע"א קא מסרהב ר' ירמי' . ילקוט משלי תתקס"ח : **מסיר אזנו** . ע' דב"ר פ"י : **עד מתי יושבים בדין** . ילקוט קהלת תתקפ"ם : **מרחץ שאמרו** . בירו' ברכות שאינה מרחצת כגון שמרחצת בימות החמה ואינה מרחצת בימות הגשמים : **ה"ה למרחץ** , בנדרים ז . מבעי' לרבינא בסדינ

אף למרחץ ועי' תוס' שם (הגרל"ב) : ע"ב גמ' אסור לאדם שיתן שלום . ד"א פ"י ויק"ר פ"ט . (הגרל"ב) ע"ש
ר' פנחס בר' יודן ילק' שופטים ס"ג : משום שנאמר . ע' ספרי נשא פ' מ"ב : אמר רב הנותן מתנה . ילקוט
פשה ב"ן : לעולם אל ישנה . ב"ר פפ"ד (הגרל"ב) ע"ש ר"ל בשם ראב"ע ילקוט וישב קמ"א ובאסתר : אמר רב
לעולם יחזור . ילקוט ויקרא פ"ד :

דף יא ע"א גמ' כ"ו דכתיב . בב"ר פמ"ב ובס"ע פ"א ובילקוט לך ע"ב פליגי רשב"ג ור' יוסי דרשב"ג ס"ל דפי'
ושלש עשרה שנה היינו שנה אחת הי"ג לעבודתם ור' יוסי ס"ל י"ג שנה לבד הי"ב כמ"ש כאן
וכ"ה במד' לק"ט פ' לך וע"ע בב"ר פמ"ט דאיתא שם ע"ש ר' ירמי' בן אלעזר דשלותה הי' כ"ב שנה ומהם
חמשה ועשרים שנה שהרעים הקב"ה עליהם הרים והביא זועות עליהם . א"כ משמע דלכ"ע רק כ"ו שנה היו
שלויב רק דס"ל דמניעת השלוה היה ע"י רעש וזועות ולא מחמת שעבדו או מרדו . וע' תנחומא ויקרא ילקוט
איוב תתק"ד : אמר רבא בר כו' כל עיר . ילקוט עזרא אלף ס"ט : ואמר רבא כו' יפה תענית ב"ר פ"ד
(הגרל"ב) וצ"ל פמ"ד ושם איתא רבא בר מחסי' ורב חמא כו' . תנחומא בראשית סי' ב' : אמר רב חסדא וכו
ביום . בתנחומא שם אמר רב יוסף וכו ביום ור"א אמר אפי' בשבת ובב"ר שם אמר רב יוסף וכו ביום אפי'
בשבת : לוה אדם תעניתו . ירושל' נדרים פ"ח ה"א (הגרל"ב) ושם איתא ע"ש רב ונכון לפ"ז גי' הרי"ף א"ר
יהודה אמר רב וכצ"ל ובירו' שם מדייק מזה דרב ס"ל מתענין לשעות ועש"ק שם ובפנ"א : א"ר יוחנן לא שנו .
בירוש' ברכות וכאן קאמר ר' יוחנן דרשב"י וחבריו גם מק"ש פטורים ולפ"ז מתני' ע"כ לאו בד"ת קאי כ"א
אהני מלאכות דחשיב במתני' כמש"ל במתני' : באמת אמרו . ענין באמת אמרו כלאים פ"ב נזיר כ"ד. לקמן נ"ב .
קדושין מ"ת: ב"ק נ"ע: ב"מ פ' [נ"ל ס.] ב"ב כ: תרומות פ"ב ביצה י"ב (הגרל"ב) וצ"ל ביצה י"ז. ועוד יומא
י"א. מ"ק כ': כתובות ד': ועי' ירושלמי ה"ג ועוד בכמה דוכתי דא"ר אלעזר כ"מ באמת הלכה למ"מ וכ"ה
בכלאים שהזכיר הגרל"ב שם . ובבבלי לק' נ"ב. ב"מ ס. איתא ע"ש תנא כל באמת הלכה היא וליתא תיבות
למשה מסיני ועי' רש"י ב"מ שם וברע"ב ור"ש תרומות שם בענין שהזכיר הירושלמי למשה מסיני במידי דרבנן :
ע"ב גמ' מפני שהוא מחזיר . ע' הגרי"ב שכ' דליתא במשנה ע"ש . אולם באמת הלא איתא במשנה שלפניו ועלה
קאי גם הך דינא דחד טעמא להו וכדמפרש בירושל' פ"ד דמעשרות ה"ג וכן מוזכר סברא זו במשנה פ"ג ה"ב
במעשרות ובפ"א ס"ד [רק שנתחלפו שמות האמוראים דבפ"א ע"ש ר' יונה בשם ר"ז בשם ר' אלעזר ובפ"ד ע"ש
ר' יוסי בשם כו'] ועוד בכמה דוכתי : דתניא לא יצא . בירושל' מקשה מהא דר"מ ואם יצאה במחט הנקובה
חייבת חטאת ומשני דכך שואה היא בנשים ובתוס' כאן מקשים ומתרצים כנ"ל ותימה שלא הזכירו את הירושל' :
אומן דרך אומנתו . עש"ק רפ"י :

דף יב ע"א גמ' תנא דבי ר' ישמעאל. ילקוט ואתחנן תתמ"ד ובירו' פ"ו ה"ב איתא יוצאין בתפלין ע"ש עם חשכה ואין
יוצאין בסנדל המסומר ע"ש עם חשכה . מאי שנא זה דרכו לחלוץ וזה אין דרכו לחלוץ . ולמדנו מהירושל'
שנ"ל ליישב מה דקשה הא לרבא הפי' שמא ישכח היינו שישכח שהוא שבת כמ"ש התוס' י"א. ד"ה שמא וא"כ מה
מועיל מה שממשמש בהם ולא ישכח בתפלין דכיון שישכח שהוא שבת לא יחלוץ אותם ולהירושל' הנ"ל א"ש
דעיקר הטעם שדרכו לחלוץ משום שהוא לילה רק דחיישי' שמא ישכח מלחלוץ מחמת לילה בהסיחו דעתו ויצא
מלבו מה שהוא לבוש בתפלין ע"כ אמר שדרכו למשמש ויחלצם משום לילה אף שישכח שהוא שבת ועב"י סוסי'
רכ"ב ובט"ז ומ"א שם שהקשו לדידן דקי"ל כרבא למה לן לטעמא משום שאינו שוכחן ועי' הגר"א שכ' דעם
חשכה גם לרבא גזרו ול"א דלא גזרי' גזג"ז כ"א בסמוך לחשכה . וק"ל א"כ כדפריך לרבא לעיל י"א: מהא
דתניא לא יצא כו' עם חשכה לי"ל לתרוצי הא מני ר"י היא הו"ל לומר עם חשכה שאני . וצ"ל דגרים הגר"א שם
סמוך לחשכה אף שאין מבואר זאת בהגהותיו להש"ס . ולפי הירושל' הנ"ל י"ל דבגד שאני כיון שלבוש בו כל
ימות השבוע ואין דרכו להסירו הו"ל בודאי שישכח ואין זה בכלל גזג"ז ורק במחט או קיסם באזן הנגר וכיוצא
שאין זה לבושו רק לפרקים כשצריך להראות אומנתו הו"ל בכלל גזרה שמא כו' ולזאת בסנדל המסומר אף דהוי
דרבנן והירושל' ס"ל כרבא כמ"ש הפ"מ וכן מוכח עוד בערובין פ"י ה"ו דמוקי וכן בגת לענין מעשר כרבא
ומכ"ז אין יוצאין בסנדל הנ"ל משום שלבושו ומנעלו הוא ואין דרכו לחלוץ וגם בתפלין לולא הי' דרכו לחלוץ
משום לילה לבושו הוא דדרכן הי' לילך כל היום בהם . א"כ הי' אסור ע"כ צריך לטעם שאינו שוכחן מלחלצם
משום לילה וא"ש : המפלה את כליו . בירושל' הפלוגתא מהופכת דת"ק סבר ובלבד שלא ימלול ואבא שאול ס"ל
ובלבד שלא יהרוג : רבה מקטע . בירושל' שמואל מקטע : רבא שדי להו . שם ר' יוסי בר' בון יהיב לי' גו
גליותא : ע"ב דאמר רב ענן אמר רב . ברי"ף דאמר אביי (הגרל"ב) ילקוט תהלים תשמא ע"ש אמר רב
חסדא אמר רב : ששכינה למעלה מראשותיו . עי' שאלתות אחרי (הגרל"ב) : חד הוא דלא לקרי . בירושלמי
אמר שמואל ל"ש אלא א' כו' ולפי' הק"ע בירושל' שפי' מאי דאמר ר"א שם אפי' כמה היינו אפי' כמה ב"א
פליג אשמואל ומאי דקאמר שם ע"ד דר"א אפי' גבוה כו' הוא דמדמה כשם שעשו לא פלוג בכמה ב"א ה"נ
לענין גבוה והוא דלא כהבבלי . אבל לפי' הפ"מ דר"א דאמר אפי' כמה אפי' גבוה כמה דרק לענין גבהות
עשו ל"פ ולא לענין ב' ב"א הוא כהבבלי : כמה גדולים . חגיגה כ' (הגרל"ב) : בודק כוסות . בירושל'
משמע דליכא פלוגתא דאיתא תני ר' חייא מסתכל הוא בכוסות וקערות . רק פליגי התם בטעמא דהתירא אם
משום שהוא לשעה או משום נקיות וסכנה ונ"מ לקנב תיזרין ע"ש ומובא במ"א סי' ער"ה סק"ו ומ"מ מעובדא
משמעי' דר' ירמיה דאיתא שם מוכח דאיכא פלוגתא בזה דאמר כרבי' ס"ל : הלכה ואין מורין כן . ערובין
ו': ביצה כ"ח: ב"ק ל': מנחות ל"ו: (הגרל"ב) : שבקי' כרבי' . לקמן נ"ג. פסחים ק"ו. (הגרל"ב) : תוס' ד"ה
ר' נתן . ובב"ר . ועי' ירו' דמאי פ"א ה"ג (הגרל"ב) ועמ"ש לק' קי"ב :

דף יג ע"א גמ' רשב"ג אומר . לפמ"ש בירושל' בדברי רשב"ג ראשי פסוקין ומפרש ג"כ למתני' כן לא קשי'
כלל . ומ"מ מקשה שם מאי כדון ופי' הפ"מ דהקושי' הוא דמשמע לי' אפי' שלא בפני רבן .
ובפנ"א בארתי כס"ד דס"ל לירושל' דהחזן אסור לו אפי' ראשי פרשיות רק להביט לפעמים מי שאינו יודע
בע"פ וע"ז מקשה אמאי התירו להתינוקות יותר מלאחר ב"א ומשני אילן בעי דיטפי בולינא פי' שהם תפלים
ברבוי שיפטרו מלימוד ולא יתקנו הנר בהטי' כ"א יאמרו שקשה להם לקרות בחשך ופי' הפ"מ דחוק גם חסרו
תיבות בירושל' לפירושו : תניא רשב"א אומר . בירושל' איתא גבי זב פרוש עם זב ע"ה פלוגתא דב"ש וב"ה
דב"ה מתירין . והנר מערבי ליין ע"ז ל"ע . היינו מה דהכא לא נזכר הפלוגתא : איבעי' להו נדה . עי'
תנחומא מצורע ילקוט שם תקס"ז : העוף עולה . ירושל' תרומות פ"א ה"ה (הגרל"ב) : אל ההרים לא אכל .
ילקוט אחרי תקל"ב : אפי' שוה קורבה . בת"כ אחרי פי"ג דרים לא תקרב דאפי' קריבה אסור ועי' שוח"ט סי' ב' :
ע"ב מפני מה מת : עתוס' חגיגה ה. (הגרל"ב) ד"ה מבעת . ברוך המקום שהרגו . כתובות ק"ה (הגרל"ב) :
תוס' ד"ה רש"י גרים . במדרש פ' משפטים פ"ל ב"ר פי"ב ופ"ל שמ"ר פ"א תנחומא שמות סי' ב' משפטים סי'
ב' ילקוט בראשית פסוק ואלה תולדות . ר"פ שמות ר"פ משפטים : אין שוטה נפגע . ירושל' תענית פ"ג ה"א
(הגרל"ב) : כמחש בבשר מתי . תנחומא ויקרא (הגרל"ב) : אלו פוסלין את התרומה . עי' פ"מ שכ' דהירושל'
חשיב טב"י ג"כ ומיירי בטב"י דרבנן וכ"כ הק"ע לשתם ירושל' ולרבנן דקסרין כי דלא חשבי טב"י ועפנ"א
מ"ש בזה : תוס' ד"ה והבא . שהוא טב"י . והרמב"ם רפ"ט מהל' אה"ט פסק אפי' טהור הבא ראשו ורובו
במים שאובין טמא ועי' מל"מ . (הגרל"ב) : והטבול יום . עמש"ל ד"ה אלו לענין אי נחשבם במנין להירושל'
ועי' מלכבת המשנה בקו' ח"י דבר ובפנ"א בירושל' וביפ"ע פסחים נט. ד"ה שטובל :

דף יד ע"א גמ' ר' אליעזר אומר . ירושל' חגיגה פ"ב ה"ב (הגרל"ב) צ"ל פ"ג ה"ב : הא שכיחא . יומא כ"ו
(הגרל"ב) : שהידים עסקניות הן . טהרות פ"ז סוכה כו: נדה נח. (הגרל"ב) : ע"ב טב"י דאורייי.
עמש"ל י"ג : במשקים הבאים מחמת שרץ . ילקוט שמיני תקמ"א : יוסי בן יועזר . ירושל' פסחים פ"א ה"ו
(הגרל"ב) ושם וכן כאן ה"ד כתובות פ"ח הי"א איתא בברייתא כ"א מלתא דאמוראי וגם לא א' אמר כל המאמר
אלא ר' זעירא בר אבינא בשם ר' ירמיה אמר יוסי בן יועזר כו' ר' יונה אמר ר' יהודה בן טבאי ר' יוסי
אמר יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח גזרו טומאה על כלי מתכות . ותיקון כתובה לא הוזכר שם כ"א בכתובות
שם בין הג' דברים שתיקן שמעון בן שטח . וממה דלא נחשב בהג' דברים כלי מתכות רק כתובה ושיהו
התינוקות הולכים לבית הספר . וטומאת כלי זכוכית . נראה דמשום דליכא הירו' ר' יהודה ב"ט עם שמעון
בן שטח ע"כ לא חשב תיקון כתובה שלזה לא הי' ר' יהודה ב"ט שותף וכה"ג דברים שתקן שמעון בן שטח
לא חשב תקנת טומאה בכלי מתכות שלא הי' שמעון בן שטח לבדו בזה אבל הבבלי דלא ס"ל זה השותפות חשב
ג"כ כתובה . ותקון תינוקות לבית הספר ס"ל לבבלי ב"ב כא. שהי' יהושע בן גמלא המתקן וכלי זכוכית הי'
מיוסי בן יועזר . גם בירושל' שם מקשה ע"ז ועמ"ש לק' בזה : שמעון בן שטח . בירושל' ר' יהודה בן טבאי
ושמעון בן שטח ומתרץ גם הקושיא באופן אחר (הגרל"ב) משמע מדבריו דמפרש דבירושל' ג"כ מקשה מידים
ומשני עלה שכחו וחזרו ויסדו . ובענ"ד לא נהירא פי' זה דאיך שייך לומר משמאי והלל עד תלמידיו הלכה
שיתה בידן ושכחוה דזה אין שייך כ"א בהתמשכות הזמן ורבוי הדורות אבל לא בדורם או בדור שאחריהם .
והמעיין יראה שעיקר מטרת הקושיא בירושל' הוא מארץ העמים ורק דרך אגב להשלים שמימרא הובא הך
דידים ולא קשה לי' כלל מידים משום די"ל שמאי וסיעתו הלל וסיעתו ומה דמקשה הגמ' ע"ז דבי"ח נחלקו
והלל ושמאי לא נחלקו כ"א בג' דברים מלבד די"ל דהירושל' לא ס"ל זאת . לפי שיטת הירושל' דבי"ח שגזרו
לא נחלקו וי"ח שנחלקו הם י"ח אחריני וג"פ י"ח איכא שרבו ושנחלקו ושגזרו בדעה א' וא"כ ידים הו"ל
משגזרו או רבו . ומהס' מוכח דלא זאת היא דרך הקושיא מירושל' כ"א מארץ העמים הוי הקושי' ועמ"ש לק' טו:
ידים תחלת גזרתן לשריפה . במעי"י הכרית מירושל' פסחים פ"א ה"ו מדאמר שם דכלי זכוכית דינן כשרפס
קודש לאושא ש"מ דלא ס"ל כן דאילפא דרק ידים הוי תחלת גזרתן לשרפה עש"ב . ובענ"ד שגה בחשבון הדורות .
דחשב דר"ח סגן הכהנים הי' קודם רבנן דפ' שנה . ובאמת ר"ח מאוחר להם ולא הו"ל גם להירושל' תחלת
גזרתן לשרפה דיוסי בן יועזר כו' קדמי לרבנן דפ' שנה וגזרו לתלות . ורבנן דפ' שנה לשרוף . ועוד דלהירושל'
גם שמעון בן שטח גזר על כלי זכוכית טומאה כמבואר בכתובות פ"ח הי"א ע"ש והוא בודאי קדם הרבה לר"ח
סגן הכהנים ולא הי' תחלת גזרתן לשרפה ושפיר מודה הירושל' לדאילפא דרק ידים תחלת גזרתן לשרפה :

דף טו ע"א גמ' בו ביום נחלקו . עי' מרכבה"מ בקו' ח"י דבר שכ' להרמב"ם בפי' המשנה דגם הבבלי סובר
דהי' ג"פ ח"י . בה"י נחלקו היינו שנשארו במחלוקתם ומתחיל מבש"א אין שורין . עד סוף
הפרק והו"ל י"ח כמו שמנאם הרמב"ם וי"ח שהושוו היינו מר"פ יציאות השבת עד אחר אין פולין ואין קורין
ושגזרו היינו נמנו ורבו . ובירושל' קרי שגזרו להך שהושוו . ושמואל לא חשיב רק שני פעמים ח"י דבר שגזרו
ושנחלקו ומקשה הגמ' והתניא הושוו דאיכא עוד ח"י דבר שהושוו ומשני בו ביום נחלקו וגם גזרו ולמחר הושוו פי' דלמחר
גזרו עוד ח"י דבר שהושוו ומשום שלא הי' בו ביום ע"כ לא חשיב להו שמואל ולא כפרש"י שהושוו על מה שנחלקו ולפ"ז
מ"ש הגמ' לעיל וכ"ת שמאי וסיעתו כו' ושמאי והלל לא נחלקו כ"א בג' מקומות . אין לפרש כפרש"י ותוס'
מה שנחלקו באותו יום כיון דנחלקו קאי על הא דלקמן אין שורין ואין שייך לה"י שגזרו . אלא צריך לפרש
כיון דאמר שמואל בי"ח גזרו ובי"ח נחלקו משמע דאותן תנאים שגזרו נחלקו ושמאי והלל לא נחלקו כ"א בג'
א"כ ע"כ לא היו שמאי והלל במעמד אותן שגזרו וא"צ לדוחק שנדחקו התוס' ד"ה ואלו . והירושל' ע"כ לא ס"ל
זאת לקושי' . לזאת ל"ק לי' מידים כמש"ל י"ד: ועמ"ש לק' ט"ז: הלל אומר מלא הין . שוח"ט סי' י"ז:
דאמר רב כהנא כשחלה . פסחים קי"ת: (הגרל"ב) : שלא דנו דיני נפשות . בירושל' פ"א דסנהדרין ה"א
איתא בימי שמעון בן שטח בטלו דיני ממונות ונראה דט"ס הוא מ"ש שמעון בן שטח וצ"ל רשב"י וכמ"ש כן
בפ"ז ה"ב שם . דהלא שמעון בן שטח הי' קודם לחורבן הבית קרוב לב' מאות שנה ואיך נאמר דבטלו דיני ממונות
קודם שבטלו דיני נפשות כמ' שנה קודם החורבן וצ"ל רשב"י דהוא הי' אחר החורבן . והאי דיני ממונות
נראה פירושו דיני קנסות דבעינן מומחין וסמוכין וזה אפשר דקאמר הכא דיני קנסות ס"ד משום דידוע להם
דלא בטלו עד אחר החורבן : ע"ב על ו' ספקות . ירושל' פסחים פ"א ה"ו (הגרל"ב) ועי' פ"מ נזיר פ"ז ד"ה
ר' ירמיה בעי : אלא אתו איגהו . בירושל' מתרץ להקושי' מארץ העמים הלכה היתה בידן ושכחוה וחזרו
ויסדוה ועפנ"א שכתבתי טעם דלא משני שם כמו הכא דהירושל' ס"ל דגם ב"ש וב"ה גזרו על ארץ העמים
וחשיב לה בין הי"ח דבר ואיכא ד' פעמים שגזרו ע"ז . יוסי בן יועזר . וב"ש וב"ה . ורבנן דפ' שנה .
ובאושא . א"כ מייתר לי' חד זימנא עכ"פ . אבל הבבלי לא ס"ל דב"ש וב"ה גזרו על ארץ העמים וליכא
רק ג' פעמים י"ל בתחלה אגושא ואח"כ אאוירא לתלות ואח"כ לשרוף משא"כ לשיטת הירושל' מוכרח לתרץ כנ"ל :

דף טז ע"א גמ' עבדי בהו רבנן היכרא . לקמן מ"ח: בכורות לא. מה. נדה לד. (הגרל"ב) : תוס' ד"ה לא
לטמאו נפקא לן בת"כ . שמיני פ"ז ה"א : תוס' ד"ה ה"ג רש"י דתניי' בת"כ . שם ה"ו
בתוס' שם . הטעם בת"כ . שמיני פרשה ח' פ"ז (הגרל"ב) : ע"ב גמ' תיקן כתובה . עמש"ל י"ד : על כלי
מתכות . עמש"ל י"ד : משום גדר מי חטאת . תרומות פ"א ה"א (הגרל"ב) צ"ל ה"ה : ברש"י ד"ה גדר .
כמלאו . עי' ר"ש תרומות פ"א מ"ד : ארנב"י אף בנות כותים . בעס"מ לא גרס לי' ומדברי הרמב"ם
בפי' המשנה אין הכרע דהא חשב המניח כלים תחת הצנור כר"מ וצ"ע (הגרל"ב) ועי' ש"ק ה"ד ד"ה שמנה
עשר שתמה ג"כ על הרמב"ם שבפי' המשנה הלך בשיטת ר"מ ובחבורו פ"ד מהל' מקואות פסק כר' יוסי
ונפלאתי על זה דלפמ"ש בכ"מ שם פסק גם בחבורו כר"מ ולמש"ש בנו של הרמב"ם גם ר' יוסי מודה במניח
תחת הצנור דרבו ב"ש ופוסלים המים . ולא אמר ר' יוסי עדיין היא מחלוקת רק אמאי דקאמר ר"מ
ומודים ב"ש ע"ז קאמר דפליגי עדן ב"ש וב"ה וב"ש מטמאים רק שנדחק לפ"ז בפי' הגמ' ולר' יוסי כו'
נצרו להו . והרשב"א כ' בשם הגאונים דלא גרסי לא להקושי' ולא להתירוץ וכן בעה"מ ל"ג לי' כלל
וא"כ אתי פסק הרמב"ם ופירושו במשנה כר' יוסי . ובפנ"א האלכתי בבאור הרמב"ם בפי' המשנה
בחשבון הח"י דבר :

דף יז ע"א גמ' אקפח . ספרי בהעלותך ע"ה : בעצו תרב . עי' תוס' גיטין ל"ו: ד"ה אא"כ שמביאים
ירו' הכא שהיו תלמידי ב"ש הורגים בתלמידי ב"ה : ע"ב גדולי תרומה תרומה . ב"מ נ.
שביעית פ"ו ה"ג בכורים פ"ב ה"ב (הגרל"ב) ובירו' כאן חשיב לה ר' יוסי בר' בון בי"ח דבר ושם היא
עודפת על המספר ועפ"מ שם ובפנ"א מה שמגרעין תתתי' אליבי' ע"ש : מי שהחשיך . בירושל' לרבנן
דקסרין נחשב בין ח"י דבר שרבו : פתן וממנן . עי' ש"ק ה"ד ד"ה שמנה עשר שתמה על הרמב"ם בפי'
המשנה דחשיב פתן וממנן כו' כ"א לעצמה ובגמ' חשיב להו לדבר א' ע"ש . ובאמת בגמ' אין מפורש
שנחשבים לא' רק רש"י כ' כן והוא לשיטתו דפי' אין פולין ואין קורין הם בחשבון ח"י שהושוו שנמנים
מראש הפרק ואין לחשבם כאן בח"י שרבו ע"כ מונה פתן כו' לארבע למלאות השנים הנ"ל ועוד שליש'
בנות כותים שחשב רש"י והרמב"ם לא חשבו ועפנ"א טעם בזה ומיושב דעת הרמב"ם ובפנ"א האלכתי :

דף יח גמ' פותקין מים לגינה . בירו' משמע דב"ש היא דקאמר התם דב"ה דרשי ששת ימים גו' וביום
השביעי היינו דמותר להתחיל מלאכה בע"ש שתמשך גם ביום השביעי וב"ש דרשי להאי קרא כהדא
דתני פותקין כו' . ועכ"ז י"ל דגם ב"ה היא וכמ"ש הרשב"א ודלא כהפ"מ שהכרית דדוקא ב"ש היא ועפנ"א :
משום שביתת כלים . בירו' ר' יוסי [היינו רב יוסף] אמר לר' חגיי דאמר משום השמעת קול דהיינו כר'
יהודה כהם כרבנן דאמרי לא יקוב אדם שפופרת של ביצה כמה דאיגון אמרין תמן משום שלא הותחל בכל
טפה כן איגון אמרין לא הותחל בכל חטה . ופי' דלר' יהודה נחשב ההתחלה מבעו"י ומותר ע"כ צריך
להשמעת קול אבל לרבנן א"צ לטעם השמעת קול . ויש לדקדק לרבנן כיון דלא נחשב אחר ההתחלה והו"ל
בכל פעם כמלאכה חדשה לא נחשוב ג"כ המעשה כאלו עשה האדם בשבת בעבור שהתחיל בה כיון דלא אזלי'
בתר ההתחלה . אף למ"ש פה דרב יוסף ס"ל משום שביתת כלים י"ל גם שם משום שביתת כלים . ועוד שפה
אחר קאמר התם ר' יוסי בר' בון דחייש' שמא ישכח ויתקן את הית"ד לתקן הרחיים : ע"ב לא תמלא אשה
תרומות פ"ב ה"ד (הגרל"ב) צ"ל ה"ג . ושם פליגי אמוראי ר' אחא אומר במזיד כר"מ ר' יוסי אמר בשוגג
וכר' יהודה וכ"ה כאן פ"ג ה"א ואין מובן במה פליגי ועפ"מ ופי' דחוק . ובפנ"א כתבתי דהאי ר"מ ור'
יהודה לאו אפלוגתא דמבשל בשבת קאי אלא אהאי פלוגתא דלק' לח. דפליגי ר"מ ור' יהודה בשכח וס"ל דר'
יהודה דפליג על ר"מ ס"ל דגם בשוגג אסור במצטמק ויפה לו או שלא בשל כ"צ ע"כ אין מחלק בין שוגג
למזיד כן ס"ל לסירו' ופליגי ר' אחא ור' יוסי אם גם בשוגג בעינן בכדי שיעשו למ"ש דר' אחא ס"ל דרק
במזיד קאי ואתי' גם כר"מ אבל בשוגג כר' יהודה ל"מ לאוקמי משום דאיתא הכא בכדי שיעשו ובשוגג ל"ב
בכדי שיעשו ור' יוסי ס"ל בשוגג כר' יהודה ג"כ בעינן בכדי שיעשו . אבל גבי פלוגת' דמבשל בשבת דר"מ
ור' יהודה ל"ב בכדי שיעשו למאן דמתיר במז"ש וכמ"ש הרשב"א דרק בשהה בעינן בכדי שיעשו ולא במבשל
דל"ת שמא יבשל בשבת אחר וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מה"ש . וע"ש בפנ"א באורך : אין צולין בשר . בירו' מוכח
דל"ב שיהיה נצלה כל צרכו מבעו"י אלא כמאכל בן דרוסאי :

דף יט גמ' אין משלחין אגרת . בירו' לא בע"ש ולא בה' בשבת ב"ש אוסרין אפי' ברביעי וב"ה מתירין .
משמע דלא פליגי רק ברביעי אבל בחמישי . וע"ש לכ"ע אסור וזה דלא כהבבלי . אך לפי'
התו' עירובין מג. גבי אין מפליגין בספינה דאית' בירו' בה"ג ופי' וב"ה מתירין היינו אפי' בע"ש ה"ג
י"ל הכא דב"ה פליגי גם את"ק ומתירין אפי' בע"ש : אין מפליגין בספינה . במד"ר פט"ז תנחומא שלח סי'
א' ובירו' ב"ש אוסרין אפי' ברביעי וב"ה מתירין ולהתוס' עירובין מ"ג. ד"ה הלכה קאי גם את"ק ומתירין
אפי' בע"ש . והרא"ש פי' דאב"ש קאי ומתירין ברביעי בשבת אבל לא בחמישי ובע"ש וכ"כ בשם רשב"ם
ולהתוס' שם הך ברייתא שבפה ב"ש היא . ובמדרש הנ"ל שם אין מפליגין ג' ימים והיינו אפי' ברביעי
וכב"ש . וע' ספרי שופטים ר"ג דמייתם הא דאין מפליגין כו' לשמאי . ומשם אין להכריח דב"ש היא ולא ב"ה
די"ל דשמאי הוא בעל המאמר אבל גם ב"ה מודו דהלא שמאי והלל לא נחלקו כ"א בג' מקומות : ומצור
לצידון . בירו' ליתא האי אפי' בע"ש . והנה להתוס' עירובין מג. ד"ה הלכה שכ' דלב"ה מותר אפי' בע"ש
האי מצור לצידון ע"כ לב"ש קאי . ולהרא"ש מצי שפיר קאי אב"ה . ועי' ירו' פסחים פ"ד ה"א ר' ספר לה
כר' יהודה דאמר אסור לפרש בים הגדול ושם בני מיגן ע"פ משמעות הבבלי שם הוא מצור לצידון . ולהתוס'
דגם לב"ש מותר מצור לצידון א"כ ר' יהודה הוא דלא כתרווייהו והוא דעה אחריתא . אך ע"פ הירושלמי
מיושב דהתם לא גרסי' אפי' בע"ש מותר כ"א סתם מצור לצידון מותר וי"ל דלא קאי כ"א ארביעי דב"ש
או דחמישי גם לת"ק ולא על ע"ש . ובפסחים ר' יהודה בע"ש קאי וא"ש . ובבמד"ר פט"ז תנחומא שלח סי'
א' איתא אפי' בע"ש מותר ועי' פנ"א מ"ש עוד בזה : אין צריך . ספרי שופטים ר"ג ובירו' מחלק בין מלחמת
הרשות ובין מלחמת מצוה ובספרי ליתא : אפי' בשבת . ב"ר פמ"ז ע"ש תני חזקי' ילקוט פ' שופטים תתקכ"ג
ספרי שופטים ד"ר במד"ר פי"ד מייתי ראי' ג"כ מיריחו דלזאת החרים יהושע את יריחו בעבור שהי' בשבת
ולא רצה שיהנו ממעשה שבת והק"ע והפ"מ בירו' כאן נדחקו בשכנת הראי' מיריחו ובמדרש מבואר וכן הוא
במ"ק פ"ב ה"ד וע' תנחומא נשא סי' כ"ח מסעי ס': וצבועים אפי' בע"ש . בירו' משמע דאינה מהברייתא
רק דמדייק הא לבועים לא ובתוספתא' איתא ומסיים שם ג"כ ולפי דרכינו למדנו . ונראה לסגי' שם ככאן
ובתוספתא . ולבועים אפי' בע"ש ולפי דרכנו כו' : ומ"ש קורת בית הבד . בירו' נותן טעם משום שכבר
הותחל כל טפה וטפה להעקר ממקומה : השום והבוסר . לפי' הכ' בק"ע פי"ד סי' ו' ה"ב שייכא הך פלוגת'
להאי פלוגתא בתרומו' פ"ח ה"ב מעשרות פ"ג ה"א וה"ד ר"א ור"י בהתחיל לאכול בגינה ונכנס לבית אם
נתחייב בתרומ"ע שר"א אומר כיון שהתחיל בהיתר יגמור : ע"ב שמן של בדדין . לפי' התוס' הוא ג"כ
פלוגת' בירו' מהו ליגע במושך ר' יוחנן אמר אסור ר' יוסי בר' חנינא אמר מותר . וקשה לפ"ז הא ריב"ח
פסק הכא כר' ישמעאל ולפי' התוס' לעיל ע"א ד"ה ר' ישמעאל . דלרי"ש יגמור ויאכל א"כ פשיטא דמותר
ליגע . וע"כ לומר דהפלוגתא הוי אליבא דר"ע דאמר לא יגמור ויאכל וגם ריב"ח קאי התם לדעת ר"ע אף
דפסק כר' ישמעאל דא"כ אין שייך להגיגו לחולק על ר' יוחנן דקאי לדעת ר"ע : כרכי דזוזי . עמ"ש לק'
מו. בתוס' ד"ה : אין צולין . ירו' מע"ש פ"ג ה"ב (הגרל"ב) : כדי שיקרמו . ע' ת"כ צו פי"א : ומאחיזין
את האור . בירו' פ"ב קאמר טעמא משום דכ' לא תעשה מלאכה והכא מלאכה נעשית מאלי' אבל לענין
שרפת קדשים אפי' מתחיל מבעו"י ג"כ אסור ועמ"ש לק' כ"ג: ד"ה רב חסדא :

דף כ ע"א גמ' בכל מושבותיכם . מכילתא ויקהל פ"א : שתהא שלהבת עולה . ת"כ אמור פרש' י"ג : ואע"פ
שאין ראי' . לקמן פ"ב וש"נ : נתנן בתותלות . בירו' נתנן בתותלות כל שכן ועי' גי' הרי"ף מוכח
כרא"ש דגרים גם בדברי ר"ה איפכא גרעינין צריכין רוב נתנן בתותלות א"צ רוב ור"א לא פריך כ"א אקנים
וכרב כהנא גרים גם בקנים אגדן א"צ רוב : ע"ב ארבע מדורות . בירו' חשיב אחריני נפת [שהם פסולת
זיתים] וזבל וחלב וגלעינים : ברוב היוצא . בירו' ברוב הדולק :

פ"ב א"ר יוסף נעורת . ילקוט ישעי' רנ"א ובירו' כדמסיק אביי הכא : היינו כלך דתנן . ר' דדעת
המקשה הוא דשיראים היינו מטכסא כמבואר בירו' כלאים פ"ט ה"א דשיראים הם מטכסא ע"כ
מכריח דאינו כלך ולפ"ז הוי הקושיא על רבין וא"צ למחוק תיובתא דרבין מן הספרים גם לר"ח דלאביי
דס"ל כלך היינו שירא פרנדא ל"ק כלל מתני' השיראים היינו מטכסא וכלך הוא שירא פרנדא רק לרבין קשי'
ומשני לא דשיראין דמתני' היינו שירא פרנדא וכלך היינו מטכסא וכמו דמפרשינן לפרש"י . ולפי' הרש"ל
והרשב"א צ"ל חילוק בין פיר"ח לפירש"י דלהר"י הוי התיובתא לרבין ולר"ח הוי התיובתא לאביי ולמחוק
הגירסא וזה אין במשמעות דברי התוס' שיהי' חילוק ביניהם בגירסא או בפי' התיובתא ולמ"ש בענ"ד שוים
הם בזה דהוי תיובתא דרבין :

דף כא ע"א גמ' עוף א' . בירו' תני ר' ישמעאל ואת הקאת זה הקיק : רב ברונא . בירו' ליתא נותן לתוכו שמן
ומבואר שם דמדליק בעיני' ואמרתי בזה לבאורה עפמ"ש בתוי"ט כאן דלזאת ל"ה גזלג"ז לקרן בשם
ריב"ן דטעם שאינו נמשך אחר הפתילה לאו מטעם שמא יטה אלא שמא יכבה וליכא שלום בית . וא"כ הירו'
דקאמר בהדיא בריש ה"א לר' אבהו בשם ר' יוחנן משום שהאור נמשך לאחוריו והוא שוכח ומניח את
הפתילה והוא כענין גזרה שמא יטה והו"ל גזלג"ז ולזאת לטעם זה גם בעיני' מותר גם לטעם השני דמסיק
בירו' משום שצריך להדליק ברוב הדולק אמרתי דאדרבה לטעם זה י"ל יותר דהו"ל גזלג"ז עפמ"ש בלב
ארי' להרי"ף פ"ק דשבת בענין מה דלפעמים אמרו חדא גזרה היא ועתו' חולין ק"ד. שכ' דאין לדמות
גזרות חכמים להדדי ואמרתי בענ"ד דעכ"ז לגד דהכ"ג לא גזרו בשום דוכתא .
דהנה שני מיני גזרות יש . א' דלמא אתי לאחלופי . ב' שמא ישכח . ובכ"מ שאמרו חדא גזרה היא בהקבץ
א' ממין זה וא' ממין זה . ויתכן לפרש חדא גזרה היא היינו שכל א' כמינו א' הוא ובכה"ג גזרו . ומ"ש
התוס' דאין לדמות . הוא לגד השני דיש מקומות דגם בכל א' ממין א' לבד ג"כ אמרו דלא גזרי' כגון
בחולין גבי עוף עולה עם הגבינה דהו"ל ממינים נפרדים עוף מיתלף בבשר בהמה . והעלאה אטו אכילה שמא
ישכח ויאכל ועכ"ז לא גזרו . אבל לגד זה לא מצינו בגזרות שניהם ממין א' שיאמרו בזה חדא גזרה היא .
וא"כ א"ש קו' התו' כאן הא הוי גזלג"ז . דשמא יטה הוא מטעם שכחה ומהותך אטו אינו מהותך הוא משום
אחלופי ואיכא למימר חדא גזרה היא שכ"א ממין בפ"ע . וא"כ לטעם הירו' השני דהוא דצריך להדליק ברוב
שיוצא דלא משיב שכחה הו"ל פ"תי דרבנן ולא גזרו : תוס' ד"ה בשמנים . ומיהו בירו' סוכה פ"ב ה"ג :

ושמנים

השמנים. ר' דלא גרסי' לי' דהא נפיק שמן זית זך כדאית' פי' כל קרבנות הציבור (הגרל"ב): ואנן ניקום ונטור. ילקוט תהלים שע"ת: הוא תני לה. לקמן ר' ערובין י' יומא כ"ט קדושין י"ט זבחים קי"ט מנחות ק' חולין י"ב כ"ב לא תמורה כ"ט (הגרל"ב): כדי שתהא שלהבת · ת"כ אמור פרשה י"ג: ע"ב מצותה משתשקע · פסק"ר פ"ב: שמעלין בקדש · עמ"ש ברכות ק"ח: וכשנגברה מלכות. פב"ר פל"ט:

דף כב ע"א גמ' ואמר ר"כ כו' משמי' דרב תנחום · ילקוט וישב קמ"ב ושם איתא משמי' דרבא: מים אין בו · עב"ר פ"ד תנחומא וישב: מדליקין · וכ"ה בפס"ר פ"ח: ר"ש אומר גורר · ירו' כלאים פ"א ה"ט (הגרל"ב): סלע של מע"ש · ע' מה"פ מע"ש פ"א ד"ה ולא שוקלין: ע"ב אין שוקלין כנגדו. תוספת' מע"ש פ"א (הגרל"ב): גזרה שמא לא יכוין · לשון הרמב"ם פ"ג ממע"ש ה"ט שמא לא יהי' מכוין ממנו המשקל ונמצאו הפירות חסרין כו' נמצא מוציא מעשר לחולין בפחות מדמיו ע"ש והיינו דמפרש דמפיק להו לחולין הכוונה על יתרון שווים הפירות יותר מהדינר והוא באופן אחר מפירש"י ועפ"מ במע"ש: לא הלכו אלא לאורו · ת"כ אמור פי"ג וע' תוס' בשם ברייתא דמלאכת המשכן · והוא בפי"ד שם וכ"ה בילקוט סוף פקודי: מחוץ לפרוכת · ת"כ אמור פי"ג: זו נר מערבי · ע' ספרי בהעלותך נ"ט: חזינא. כתובות פ' · (הגרל"ב):

דף כג ע"א גמ' מברך אקב"ו. ילקוט פ' שופטים תתקי"א ובירו' סוכה פ"ג איכא פלוגת' בנוסח הברכה ולריב"ל מברך על חנוכה על מצות זקנים וכמו בלולב לדעתו ולר' יוחנן מברך על מצות הדלקת נר חנוכה ועמ"ש לק' בסמוך: הדמאי מערבין בו · ילקוט תלא תתקל"ד ובירו' סוכה שם מדמה רב הונא גם לולב מיו"ט שני והלאה לדמאי · ותמה שם הפ"ק ע"ז דא"כ גם על נר חנוכה אין מברכין והלא רב אמר על נ"ח מברכין ור"ה תלמידי' דרב איך פליג עלי' ע"ש · ובענ"ד יתכן לומר דס"ל לר"ה כהא תני תנא בסוכה פ"ג ה"א וכר"ה פ"ד ה"ג דושמחתם כו' שבעת ימים היינו שמחת שלמים אבל לולב גם במקדש אינו כ"א דרבנן כל שבעה וזכר למקדש דעבדינן הו"ל כעין תקנה לתקנה כבירו' שם ע"כ קיל מחנוכה והו"ל כספק דבריהם ודמי לדמאי משא"כ חנוכה ומיושב קושית הפ"ק: רבא אמר רוב ע"ה · עי' רשב"א שכ' דלרב האי גאון והרי"ף דפסקו בנולד מהול או מילה מספק דא"צ לברך צ"ל דרבא לא פליג על אביי בסברא זו דכל דבריהם שמחמת ספק אפי' ספק תורה ל"צ ברכה וזהו שיטת הרמב"ם ע"ש ובמה"פ דמאי פ"א ה"ד ד"ה שאינו ויתכן שזה נוגע לפלוגתת הרמב"ם והרשב"א אי ספק מה"ת לקולא או לחומרא מה"ת והרמב"ם לשיטתו דס"ל ס' מה"ת לקולא ובמק"א הארכתי: אר"ש בשביל · ירושל' פאה פ"ד ה"ג ותשיב שם תמהה דברים (הגרל"ב) והחמישי הוא מפני הרמאין והכא כל תכלה הוא מפני הרמאין כדמפרש בגמ' לק' ע"ב ובירו' דמפרש מפני הרמאין כהאי דא' שבתוספתא פ"א דפאה שלא יבהור היפה ויתן הרע · ובל תכלה הוא שלא יתן כלום והיכא תמהה: מפני החשד. עמ"ש ברכות ג': ע"ב מפני הרמאין. נדרים מ"ד ע"ז ס"א ב"ב פ"ט ירו' פסחים פ"ה ה"ס (הגרל"ב): דתדיר. מכאן מוכח דהא דאמרי' תדיר קדם ל"ד בזמן אלא גם לדוות את שאינו תדיר ודלאי' למ"ש הרמ"א בתשו' סי' ל"ת אות ב' וכן מוכח בירו' תענית ונזיר ועמ"ש ברכות נ"א: בענין זה: דביתהו דרב יוסף. ילקוט בשלח ר"ל: תניא לא ימיש. מכילת' בשלח פ"א: ובלבד שלא יקדים. ברכות ח': (הגרל"ב): רב חסדא אמר. בירו' איתא לרב חסדא תרי לישני. א' דס"ל דאסור מע"ש ומעיו"ט משום שרפת קדשים בשבת ויו"ט אף שמתחיל מבעו"י וא"כ חד טעמא לשבת ויו"ט. ב' ר' אחא בשם ר"ח דמותר מבעו"י משום שרפת קדשים ורק משום דמיירי ביו"ט שחל להיות בע"ש כר"ח דהכא מהתם איתא בלשון מפני יו"ט שחל להיות בע"ש. והק"ע והפ"מ פי' גם בירו' כמו בבבלי דרק ביו"ט שחל בע"ש אבל לשון מפני ל"נ הכי ובפנ"א כתבתי דהבבלי לשיטתו בזה דאיהו ס"ל דשרפת תרומה הוא גזרה אטו קדשים כמ"ש בתוס' ק"ד: ד"ה לפי בשם ר"י · וא"כ הו לא גזרינן גזלג"ז. דס"ל להבבלי איסור שרפת קדשים ביו"ט הוא משום מלאכת הבערה שלא לצורך וא"כ בתרומה שמותר ליהנות בשעת בעורה הי' מותר משום מלאכה לולא משום גזרה אבל הירו' ס"ל דשרפת קדשים ביו"ט לאו משום מלאכה הוא האיסור אלא דגזה"כ הוא שאין שורפין קדשים ביו"ט וה"ה לתרומה א"כ הוי מה"ת אסור ביו"ט ע"כ גזרי' שאר שבת ויו"ש אטו יו"ט שחל בע"ש [ומטעם זה אסור לל"ק דר"ח שם להדליק קדשים בע"ש דאלו מטעם מלאכה הי' מותר דאזלי' בתר ההתחלה שהי' מבעו"י ועמ"י פ"ב בב"ק בסוגי' דאשו משום חציו דלא נאסר להדליק מבעו"י דאזלי' בתר ההתחלה שאז הוא ירית כחן וכיון שהי' מבעו"י מותר מחמת מלאכה אבל משום שרפת קדשים אסור לל"ק דר"ח אף בהתחיל מבעו"י] אולם להבבלי א"א לומר כן ועי' רשב"א: אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט. תנחומא בהעלותך סי' ה': לפי שאין שורפין קדשים. הק"ע ופ"מ פי' בפסחים פ"ג ה"ג דמה שמניחה על אחר יו"ט להשרף הו"ל כשורף קדשים ביו"ט וזה דחוק ועי' טע"י שפי' דמה שמניחה בתנור להשרף זהו שרפת קדשים ביו"ט ועמ"ש פסחים מ"ח:

דף כד ע"א גמ' שאין שורפין קדשים. עמש"ל כ"ג: ערבית שחרית ומנחה. ע' רש"י מ"ש בשם ברייתא וכן מבואר בירו' ברכות ותענית בלילי שבת ויומו. וע' פי' במפרשים שכ' דדרכן הי' לומר ענינו גם במוצאי תע"ל ועפנ"א ברכות פ"ד ה"א דע"ש הוא מ"ש בירו' ובמוצאי וצ"ל ותענית צבור ונמשך הטעות ממ"ש במוצאי שבת ובמוצאי יוה"כ [שאי' לומר ענין י"ת משום הבדלה] ותיכף לזה כתוב ותע"צ משום ענינו ותשבו דבמוצאי קאי גם אתע"צ ע"כ הדפיסו ובמוצאי תע"צ והוא טעות: ר' נחמן כו' מזכיר. ירו' ברכות פ"ד ה"א (הגרל"ב) ושם ע"ש ר' סימון בשם ריב"ל ובפס"ר פ"ד ע"ש ר' סימון בשם ר' יהושע וצ"ל ר' יהושע בן לוי וכמ"ש בירו' שם: ע"ב שליח צבור היורד. בפסחים ק"ו: בתוס' ד"ה מקדש מביא בשם הירו' ברכות פ"ח דבמקום שאין יין ש"צ יורד ואומר ברכה א' מעין ז' לצאת במקום קידוש. וכתבתי ביפ"ע ובפנ"א דנראה דגם הירו' מודה דבכל שבת אומרים ברכה מעין ז' משום סכנה והתם במקום שאין יין אומרים גם ביו"ט במקום הקידוש לזה שמסיים שם בנוסח הברכה בחתימתה מקדש ישראל דהיינו ביו"ט ומ"ש ואת השבת יש לתקן ואת החג או דהפי' הוא ואת השבת או את השבת בשבת: דרב כרונא. עמש"ל כ"א: אין מדליקין בשמן שרפה. תנחומא בהעלותך סי' ה': מנה"מ. ילקוט בא קנ"ט וע' מכילת' בא פ"ו. וע' גליון ברכות פ"ק דכ' דחזקי' לשיטתו ס"ל בזבחים כ"ו: דהאוכל שלמים לאור שלישי אינו חייב משום דס"ל דרשה דעד בקר שני וע"כ גם במגרים לא היו שורפין עד בקר שני. והא דכ' לא תותירו כו' ע"כ להתחייב קאמר משום נותר ומוכח דגם למ"ד הפסח עד חצות מה"ת מ"מ אינו חייב כרת אף דלא ניתן לאכלה כ"ז דלא אתק לשריפה וה"ה בלאור שלישי. משה"כ לאינך אמוראי דס"ל מדרשי אחריני אפשר דבמגרים שרפו ביו"ט ולא הוזהרו נאמר לשרפה ואין ראי' מהתם דליכא חיוב כרת מחצות ע"כ ר' יוחנן דחייב כרת באוכל שלמים לאור שלישי ע"כ לא ס"ל דרשה דחזקי' מבקר שני ע"ש. אולם ממאי דבירו' ה"ב פסחים פ"ז ה"י איתא דרשה דעד בקר שני ע"ש סתמא דירוש'. דסתמא הוא ר' יוחנן וגם לא הוזכר בירו' דרשה אחרינא א"כ ע"כ לומר דגם לר' יוחנן בחצות אינו חייב כרת. וצ"ל דלא דמי לאור שלישי דהתם הו"ל, בכלל נותר אבל זמן חצות אין בו לאו כ"א בא מכלל עשה ל"ה בכלל נותר. וכן מצאתי בט"א מגילה בחבר שהם שחילק כן והוא דלא כהגלי"ת ועוד יש להוכיח מגמ' תמורה ד': דהלא ר' יוחנן ס"ל לאו שא"ב מעשה אין לוקין עליו כר' יעקב שם א"כ כמו דר' יעקב ס"ל ליתן בקר שני כו' כן צ"ל לר' יוחנן ומוכרח דמחצות א"ת כרת כנ"ל להגלי"ת אליבא דחזקי'. ועמ"ש בפנ"א סוף פסחים בזה לבאר דברי הירו' שם עפ"ז והאמ"ל: עולת שבת. ספרי פנחס קמ"ד ועמ"ש פסחים נ"ט:

דף כה ע"א גמ' והו"ל יו"ט עשה ול"ת. עתוס' כאן ד"ה ולא קושית הר"י מבילה ח': דמשמע דרבא ג"כ ס"ל יו"ט עשה ול"ת והכא משמע דל"ל לרבא יו"ט עשה ול"ת. ואמרתי בענ"ד לתרץ קושיתו עפמ"ש בענ"ד בפסחים ה': בכונת הריב"א בתוס' שם דלמ"ד הבערה ללאו יצתה כשם דבשבת בא למעוטי מכרת ה"נ ביו"ם הוא בא למעט מעשה ע"כ דאי עשה דתשביתו ל"ת דיו"ט. דלפי"ז י"ל הכא דקאי בהבערה ולמ"ד ללאו יצתה ליכא כאן עשה ביו"ט ע"כ קאמר מקרא ובבילה דקאי גבי כיסוי דאין שייך זאת בשיר אמר בי' רבא יו"ט עשה ול"ת: דאמר ר' אבהו. ע' יבמות ע"ד. דהך דרשה אינו כ"א למ"ד מופנה מגד א' למדין ואין משיבין אבל למ"ד משיבין אצטריך ממנו לאפנויי לג"ש מפסח דערל אסור במעשר ונפקא לי' מדר"כ אמר רבה בר אבהו משמרת תרומתי לזאת קאמר הכא ואכע"א כו' היינו למ"ד משיבין הוא מדר"ג · אך למ"ד יש אם למסורת הלא כתב תרומתי חסר ואינו ל' רבים ולר"א דס"ל בבכורות ל"ד: יש אם למסורת וס"ל ג"כ דמופנה מצ"א למדין ומשיבין [בפ' ר"א דמילה וביבמות ע"ד: קדושין ס"ו וכן מוכח ביבמות ק"ד. אך התם כתוב ר' אלעזר וע' מלא הרועים שכ' דט"ס הוא וצ"ל ר' אליעזר וע"ש שם בת"ש פ' ג"ש]. וא"כ ליכא למימר מתרומתי ולא מקרא ממנו ולזאת בא רבנ"י לומר מלו ולא להורו בשביל ר"א. והירו' בפ"ב דבכורים ה"א לא הזכיר רק דרשה דממנו ודרשה דשתי תרומות מדרים שם לתרומה ובכורים. ולפי' הש"י וגי' הרש"ם שם קאי על תרומה טמאה. ועמ"ש פסחים ל"ב ד"ה דברי הכל ול"ג י"ה אבל: ע"ב הנך נפישן. שבועות ל"ד יבמות ע' חולין קל"ז זבחים מ"ה ל"ב מנחות כ"ו נ"ט ע"ד נדה ... (הגרל"ב): תתו לו ולא להורו. ע' חולין קל"ו. דהתם דריש תתן לו ולא לשקו והוא קרא דהכא ומפרש רנב"י דקאי ארישא דקרא ראשית דגנך והתם מפרש דקאי אסיפא דקרא גז צאנך. אך למסקנא דהתם י"ל דאזור ט מדרש זה ע"ש ובחבורי סדרת קדש: ומתעטף ויושב. עב"ר פי"א: זו רחיצה. איכ"ר פ"ג ע"ש רשב"ג תדא"ז פט"ז ילקוט איכה: אין מדליקין בגרי. עמ"ש לק' כ"ו ע"א:

דף כו ע"א גמ' ומדלת הארץ. ילקוט מ"ב רנ"א: אין מדליקין בטבל טמא. ילקוט קרח תשנה: אין מדליקין בנפט לבן. בירו' מ"ד מדליקין בנפט אוכמא כו': ושתי תרומות. עמש"ל כ"ה: ר"ט אומר אין מדליקין. תנחומא בהעלותך סי' ה': דרב כרונא. עמש"ל כ"א: רשב"א אומר כל היוצא. בירו' עשו אותה כעבים וכרכים דבכלים פכ"ח מ"ת ומוכח שם דשלשה על שלשה טפחים יש בו משום טומאה כמו בעבים וברכים שבמשנה שם וע' רע"ב שם והוא כרבא לק' ע"ב: ע"ב דתני דבי ר"ש. ילקוט שמיני תקל"ת תזריע תקנ"ב כל הענין: בגד אין לי. ת"כ תזריע פרק י"ג וע' ק"א שם ובהתוה"מ להגרל"מ. ולפי המבואר שם דשמנה פעמים והבגד מיותרים שם בפ' נגעי בגדים והחמישי לשלש על שלש ואיכא עוד דרשי לכל א' נמבואר שם הי' נ"ל לפרש הכא דהקושי' ואימא לרבות שלשה בשאר בגדים לא קאי על דרש הזה דמייתי לי' מקודם לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים דבעבור זה נדחק התו"י המצויין בתוס' ד"ה ואימא לרבות. ולפי הת"כ יתכן דהקושי' קאי על והבגד אחרינא השמי או השביעי דדריש לי' התם לשתגמר מלאכתו ובפחות משלש על שלש לא יטמא אימא דאתא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים. ולולא דמסתפינא הייתי מגי' דצ"ל כאן מסקנת הברייתא שבת"כ אחר מ"ש לא גמרי' מק"ו וכן צ"ל יכול יהיו מטמאין בכ"ש ת"ל בגד ואימא לרבות לשלש על שלש בצו"פ קס על מעמדו וא"ש דהוצרך למעט שאר בגדים משלש על שלש וכדמשני תרי מיעוטי כתיבי:

דף כז ע"א גמ' דרבא רמי. ילקוט שלח תשו: וראיתם אותו. במד"ר פי"ז ילקוט שלח שם ופי' בפרח"ש בפ"ק ובמה"פ ברכות פ"ג ד"ה שהרי: הרי כסות סומא אמור. בספרי שלח קט"ו מרבה מוהי' לכם לציצית אפי' כסות סומא: השתי משיבלה. ת"כ תזריע פי"ג:

דף כח ע"א גמ' משכן קרוי משכן. ילקוט תרומה שע"א: עור בהמה טמאה. בירו' פליגי ר' יהודה ור' נחמי' עם רבנן דר' יהודה ור' נחמי' ס"ל דתחש מין טמא הי' ורבנן ס"ל דטהור הי' ע' פ"מ והכא פלוגתא דר' יהודה ור' נחמי' בענין אחר. והכא ממסקנא משמע דלא נפשטה ובירו' פ"ז אמר שמואל בשם ר' אבהו דטי אבל: תחש שהי' בימי משה. ילקוט תרומה שס"ד: ריבה שור בהמה טמאה. ס"כ

הזרים סי"ד בהמה גסה ואינו נאכל עד שאני מרבה עור שרלים ת"ל בשר בשר ריבה: ע"ב מן המותר בפיך. בירו' מגילה מקשה שם מנבלות ומשני מינה דהיתרא הוא ולק' ק"ת. מתרץ סתמ' שם כעין זה בשיטי קנת: שי"ן של תפלין. ע' רש"י ובירו' מגילה קשרי תפלין הלמ"מ: ארשב"ל. במד"ר פ"ו ושם ליתא א"ר אלעאי. ובירו' כאן ארשב"ל אומר הי' ר"מ כמין חיה טהורה והכא ובמדרש שם קאמר דלא הכריעו בה אם בהמה אם חיה: קרן אחת. שם ילקוט תהלים תת"ב: מקרן כתיב. בירו' משמע דלא קאי אשור פר כ"א אתחש קאי שהוא מין חיה טהורה להירו' ובר"ה פ"ג מוכח דאשור פר קאי וכבבלי: אבל תמרי ירו' בילה פ"ד ה"ג (הגרל"ב) ושם איתא לבי תפי כגי' הספרים שהביא רש"י: דגאיל ותזו אגב אמייהו. כאן פירש"י שאין האוכל נפרש מהגרעין ותזי לאדם ולק' קמ"ג. פרש"י בארמייתא' שהם רעים וגם האוכל הוי מאכל בהמה ע"כ כולהו הוי עלייהו שם אוכל בהמה ועמ"ש בפנ"א בילה שם: פחות מגע"ג שהתקינו ע' בהרי"ף דמפרש פחות מג' טפחים דאלו פחות מג' אצבעות לא מסתברא לי' פיועיל מה שהתקינו. ולפמ"ש הפ"מ בירו' יתכן דמיירי בג' אצבעות ומיירי באופן דקפלו וע"י הקפול נעשה פחות מגע"ג וס"ל דאין הקפול מועיל לבטל מתורת כלי וזאת גופה קמ"ל דאין קפול מועיל וא"ש דשייך הענין להדלקה ג"כ דטעמא דקפול מועיל הוא ג"כ להיתר הדלקה דלא הו"ל כלי ולר"א דאין קפול מועיל אסור הדלקה משום יו"ט שחל להיות בע"ש וא"צ לדחוק כמ"ש רש"י דלהדלקה הוא טעם אחר דבפי פתילה מתורכה ועי' פנ"א בירושלמי שם:

דף כט ע"ב גמ' והדר בי' ר"ע לגבי ר"י. פסחים ל"ו (הגרל"ב): אתו לאסתפוקי. בירו' מסתפק אי טעמי' הוא משום שמא יכבה ויסתפק או משום שלא הותחל מבעו"י בכל טפה והו"ל כנותן שמן בכבה להנר ועמש"ל ית. ומשמע דתפס הירו' טעמא דשלא הותחל: אבל בגדולים. לפמ"ש בפנ"א פ"ג היינו הא דקאמר ר' יוסי בשם ר' אילא ומודים חכמים בכבשה שרגליו מסוקעות בטיט דמותר דהיינו משום שהוא גדול ולא אפשר. והא דמקשה ע"ז ממתני' דכל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת היינו דמשמע דוקא משום שכובשת אבל לא מפני שהיא גדולה. ובספ"ב דביצה מוקי לה בעגלה של קטן:

דף ל ע"א גמ' שאול שאילה. ילקוט קהלת תתק"ע: כיון שמת אדם. ירו' כלאים פ"ט ה"ג כתובות פי"ב ה"ג. (הגרל"ב) ע"ש סתמא דירו' ילקוט תהלים תתל"ע ותתע"ג: דא"ר יהודה אמר רב. ילקוט תהלים תרל"ח: כשבנה שלמה את בהמ"ק. שוח"ט סי' כ"ד במד"ר פי"ד ילקוט מ"א קנ"ג. ובשמ"ר פ"ח תנחומא ואלה במד"ר פט"ו איתא דמשום דפשתה הי' י' והארון י' לא נכנס רק בדרך נס שהוגבה הפתח. ובשמ"ר פ' מ"ד וקה"ר פ"ד ופסי"ר פ"ב בשביל ירידת האש מן השמים הוצרך לומר זכרה לחסדי: כ"ד רננות. ערש"י רנה תפלה תחנה כתובים בתפלת שלמה עד כ"ד. תימה דבדה"ב ליכא כ"ד ובמ"א דאיכא כ"ד ליכא קרא זכרה כו'. אבל בבמד"ר פי"ד מפורש דהכ"ד רננות היינו כ"ד פסוקים שבדה"ב בתפלת שלמה מפסוק כי האמנם עד פסוק זכרה שהוא הכ"ס. וצ"ע על רש"י ובירו' ברכות פ"ד ה"ג תענית פ"ב ה"ב איתא באמת כ"ד פעמים רנה תפלה תחנה כפרש"י כאן אבל שם א"צ לפסוק זכרה שהוא לענין כ"ד ברכות דתענית וקאי על התפלה שבמ"א ועפנ"א בירו' שם: שמחים שנסנו. בב"ר פל"ה שמתים שמצאו נשותיהן בטהרה וטובי לב שנתעברו זכרים ובילקוט יהושע ל"ח ומ"א קנ"ג כבגמ': דאחיל להו עון דיוה"כ. פ' ב"ר פל"ה במד"ר פי"ז ילקוט מ"א קנ"ג: אמר דוד לפני הקב"ה. ע' רות רבה פ"ג (הגרל"ב) קה"ר פ"ה ילקוט תהלים תשל"ה: ואין מלכות · שהש"ר פ"ג: אמר לו כי טוב. בירו' הוא מפסוק עשה משפט וצדקה נבחר לה' מזבח: ע"ב מותר מיבעי לי'. ה"נ מקשה בירו' ולחד תי' משני דרבנן דקסרין מתני מותר ועוד תי' דס"ל לחלק בין לסטים שאינו נוגע לענין הנר והשמן. דהו"ל א"צ לגופה ואפי' בלא סכנה פטור. וכין כהס על הנר דמציל מגופה של האור הו"ל צריכה לגופה וע"ש בפנ"א: א"ר יהודה ברי' דרב שמואל. ילקוט קהלת תתקפ"ו: שקול זה כנגד כל העולם. ירו' ברכות פ"ב ה"ח (הגרל"ב) בהספדו דאבוה דשמואל על ר' לוי בר סיסי ובקה"ר ע"פ סוף דבר: שאין השכינה שורה. שוח"ט סי' כ"ד: רבן גמליאל וקא דריש. בילקוט ירמי' סי"ד תהלים תת"ו איתא רשב"ג. פירות בכל יום; פ' ת"כ בחקתי פ"א: עתידה א"י שתוציא. פ' ב"ר פט"ו שוח"ט סי' ק"ד ילקוט תהלים תתכ"ט: לעולם יהא אדם. ילקוט תצוה שע"ט:

דף לא ע"א גמ' ת"ר מעשה בנכרי א'. ילקוט תצוה שע"ט: דעלך סני לחברך לא תעביד. פ' ב"ר פכ"ד ת"כ קדושים פ"ד ילקוט קדושים תרי"ג: אר"ל מאי דכתיב. ילקוט ישעי' ש"ב עקב תתנ"ה: אמונת זה סדר זרעים. שמ"ר פ"ל ילקוט שם. ובמד"ר פי"ג דריש לי' מעדות ס' ואמונה זה סדר זרעים וכן בשוח"ט סי' י"ט ובילקוט תהלים תרע"ד: אי ירואת ה'. ע' שמ"ר פ"ל (הגרל"ב): מערב אדם. תוספתא ב"מ פ"ג (הגרל"ב): ע"ב אמר רב יהודה לא ברא. ילקוט קהלת אלף ס"ס: ר' סימון ור' אלעזר. בילקוט שם ר' שמעון ור' אלעזר בר' סימון הוו כו' ואזיל ר' יעקב בר' תמה. ובילקוט עקב כמוכא בהגרי"ב: דא"ר יותנן משום ר' אלעזר. ילקוט עקב תתנ"ה וע' הגרי"ב: שכן בלשון יוני. ב"ר פל"ט שמ"ר פי"ב (הגרל"ב) ויק"ר פכ"ז תנחומא אמור אגד"ב פט"ו ילקוט איוב פסוק הן אל ישגיב: הרבה הוא דלא ירשע. קה"ר פ"ז ע"ש ר' ברכי': דרש רבא בר עולא כו' כי אין חרצובות. בילקוט תהלים תת"ת איתא רבה בר עולא: על שלש עבירות. ב"ר פי"ז קה"ר פ"ג תנחומא ריש נח וריש ויגש ילקוט בראשית ל"א: אמר הקב"ה. בב"ר פי"ז ותנחומא נח ומגורע הטעם בענין אחר ע"ש דשם הטעם על שנמסרו מצות אלו לאשה וכ"ה בירו'. והכא על עיקר המצות למה הם תמורות ליענש כ"כ עליהן:

דף לב ע"א גמ' נפל תורא. בב"ר פצ"א שהשטן מקטרג בשעת הסכנה וכ"ה בירו': לעולם אל יעמוד אדם. תנחומא וישלח סי' ח' ע"ש ובריש ויגש: א"ר ינאי ברי' דרב יהודה. ילקוט תצא תתק"ל: ראוי זה. ספרי תצא (הגרל"ב): שמגלגלין זכות. הכא לא מוכח מהא דמעקה כ"א חובה ע"י חייב ובסנהדרין ח'. ב"ב קי"ט יש הוכחה ג"כ לזכות ע"י זכאי וכן בבמד"ר פי"ג: ואפי' השע אמות. ירו' קדושין פ"א ה"ט (הגרל"ב) פס"ר פ"י: ר' אלעזר אומר כו' ילדות. מהירו' מוכח דפי' ילדות ילדים קטנים ובעבור חטא אביהן דאיתא התם אית תני תנא ילדות מאן דמר ילדות תני בשם ר' יהודה בעון נדרים בנים מתים והכא פי' ילדות בלי מלוי בנים כפרש"י ומתות בעבור חטא עצמן: דבקי' מיתה. הק"ע כ' פי' דברי הירו' שם דהוא כמ"ד ילדות. ואין זה לשיטת הירו' דמפרש מתות בעבור חטא אביהן או אמן ודבקי מיתה היינו להן בעבור עצמן ורק בבבלי שייך זאת דמפרש ילדות היינו שלא זמנין ובחטא עצמן: הלכות הקדש. בירו' הלכות הקדש והחטאות והכשרות (הגרל"ב) שחטאות היינו פרה אדומה דנאמנין לחטאת והכשרות היינו שלא הוכשרו עיין לטומאה דבזה נאמנין ע"ש וערש"י מ"ש בשם רבותיו וברמב"ן מפרש כן וכמ"ש בירו' ותרומות ומעשרות ליתא בירו': ע"ב בעון נדרים מתה אשתו. ויק"ר פל"ז קה"ר פ"ה ע"ש ר' שמואל תנחומא וישלח ח' ילקוט משלי תתק"ס ע"ש ר' שמואל בר נחמן: ר' אומר בעון נדרים. ויק"ר פט"ז ע"ש ר' מני שוח"ט סי' נ"ב ובירו' ע"ש ר' יודן וצ"ל דהיינו ר' יהודה הנשיא דהוא רבי: ת"ר בעון נדרים כו' דברי ר"א בר"ש. כלה פ"א (הגרל"ב) ושם איתא ר' אליעזר סתם והגר"א מגי' שם כבגמ'. ובילקוט ירמי' רס"ו איתא תחת ראב"ש ר' נתן. והכא ס"ל לר' יתן לעיל אשה של אדם מתה בעון נדרים. א"כ לא יתכן למגרס יונתן. אך למאי דגרים במדרש ויק"ר הך דאשה של אדם מתה ע"ש רבנן או ר' שמואל בר נחמן כבתנחומא או ר' שמואל כבקה"ר הי' אפשר לגרוס הכא ר' נתן כגי' הילקוט ובכלה פ"א איתא בעון מזוזה ע"ש ר' נתן והכא הוא ע"ש ר"מ או ר' יהודה לקמן: בעון נדרים נמי מהכא לגוה. בירו' איתא טעם לגוה כו' בהברייתא: פליגי בה ר"מ. ילקוט עקב תתקע"א ירמי' רס"ז: שני אלפים ות' מאות. פסי"ר פל"ו ע"ש: ר"א בר' יהודה אומר בעון חלה. פ' אדר"נ פל"ו (הגרל"ב) ילקוט בחקתי תרע"ג: בעון ביטול תרומות. ילקוט איוב תתק"י: בשביל דברים שאותי. ירו' ר"ה פ"א ה"ג ספרי עקב (הגרל"ב): מאי עד בלי די. ירו' ברכות פ"ט ה"ז (הגרל"ב) ע"ש ר' ברכי' ור' חלבו ור' אבא בר' עלאי בשם רב וכ"ה בויק"ר פ' ל"ה וע' במד"ר פי"ב ובסוף אסתר: בעון גזל. ילקוט עמוס תקמ"א: בעון עינוי הדין. אבות פ"ה אדר"נ פל"ח (הגרל"ב): בעון שבועת שוא. ילקוט בחקתי תרע"ד: בעון שפ"ד. ספרי מסעי (הגרל"ב): בעון גילוי עריות. ילקוט אחרי ת"ר: בעון נבלות פה. ילקוט ישעי' רפ"ד: אמר רבה בר שילא אמר רב. ילקוט משלי תתק"ס: סימן לגסות הרוח עניות. קדושין מ"ט: (הגרל"ב): ע"ב דא"ר גוריון. ילקוט שה"ש וע' ספרי ברכה של"מ: תינוקות. ע' תנחומא ויגש סי' ב' מדרש עשרת הדברות שוח"ט סי' ח': טשו במערת'. ב"ר פע"ט אסתר פ"ג פסוק גם ושתי המלכה קה"ר פסוק חופר גומץ שוח"ט סי' י"ז ילקוט וישלח: איזל ואתקן. ירו' שביעית פ"ט ה"א (הגרל"ב) ועמ"ש לקמן שלם בגופו. בב"ר פע"ט שלם בגופו ובבניו ובממונו ור' יוחנן אמר שלם בתורתו ילקוט וישלח כבגמ': שווקים תיקן להם. בב"ר שם הוא. ע"ש ר"א ולפי' ה"א דריש ויחן לשון חנינה ומתנת חנם שנתן להם:

דף לד ע"א גמ' כל היכי דהוה קשי. לפרש"י דפי' ע"פ הפסיקתא פכ"ב וירו' שביעית פ"ט דפ"ד גם פי' המת במקום שהי' שם נף ועולה וכ"ה בקה"ר פ"י דהוה טייף וסליק לי' פי' נף ועולה למעלה. לפ"ז יש לפרש מ"ש כאן דהוה רפי הייטו במקום שהמת הי' עולה נעשה הפתא העפר תחות שהתחיל להתחופף וציין שם מקום הטומאה ומקום שנשאר בקביותו טהרי' וכן נריך לפרש בב"ר פע"ט דהוו מפקין ונפקין. דהמתים היו יוצאים ועולים וטוב לגרוס דהוו מפקין ונפקין פי' שצפים למעלה ולא כפי' המת"כ שהוציאום מחוץ לעיר דהלא מוכח הכא שציינו מקום המת להשאר בטומאה. ובאמת אין מבינין מקום המת דקנה מקומו אלא הפי' כמש"ל ומ"ש הכא דהוה רפי פי' שנעשה עתה רפוי. אולם לתוס' הפי' דהוה רפי שהי' הקרקע רפה מקודם שנבלעו המים בקרקע: נתן עיניו בו. עמ"ש ברכות נ"ח.: ג' דברים צריך. ילקוט איוב תתנ"ט פס"ר פכ"ה: מנה"מ. ילקוט איוב שם: הי' בגופא. ע' רש"א וע' סה"ד אות א' שהגי' שצ"ל בקופה והוא מה שנזכר הא אמורא בדף נ': גבי קופה. ועמ"ש לק' ק"ז.: כאן בערובי תחומין. ע' רש"י ותוס' ובירו' מוכח כפירש"י: גזרה שמא ירתיח. גי' הרי"ף והגאונים מפ"מ אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל אפי' מבעו"י גזרה שמא ירתיח והתוס' א"ה בהש"מ נמי אפי' שא"מ הבל וע' ר"ן ורמב"ן והרשב"א ועמש"ל מ"ט: ע"ב שפני מזרח מאדימין. ירו' ברכות פ"א ה"א (הגרל"ב) ושם בירו' לא נזכר ר' יהודה שם לחולק כ"א פלוגת' דר' נחמי' ור' יוסי. ור' נחמיה מפרש שיעורא דר' יהודה כמה הוי הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון דהיינו חצי מיל. ואפשר דגם הכא רק רבה ורב יוסף בסוגיין מפרשים דר' יהודה ור' נחמיה פליגי ולא כן לשאר אמוראי ובזה מיושב פרש"י ברכות ב': דתפס שיעורא דר' נחמי' לדר' יהודה דהוא משום דאתו כשיטת הירו' וס"ל דגם שאר אמוראי זולת רבה ורב יוסף ס"ל כהירוש' ולפ"ז א"צ להגי' שם כמ"ש בשם הגר"א: ר' יוסי אומר. בירו' שם מספקא לי' אי ר' יוסי רק כהש"מ א' הוי לדידי' בהש"מ ותו לא או דבכל הרף עין וה"ע בשעורא דר' נחמי' מספקא לי' בהש"מ. ומסקנת הפשיטות אזוז בשינוי הפירושים שם ועפנ"א ומהגמ' לק' לה. מוכח דשיעורא דר' יוסי הוא סוף שיעורא דר' יהודה או דר"נ וכן בברכות ב': מוכח כן וע' נדה נ"ג. פליגי תרי תנאי בזה אי מיסך שייך דר' יוסי בבהש"מ דר' יהודה או בתר דשלים בהש"מ דר' יהודה מתחיל דר' יוסי. אבל האי ספיקא שבירו' ליתא בבבלי וכן מוכח מההים' סוד"ס ספק לטומאה ולקרבן מצי לה דכר' יוסי א"ש דלא הו"ל ראי' מרובה והירו' קשי' לי' שם דהאי נימא דר' יוסי מספקא לי' בכל שעורא דר"נ לא א"ש גם גבי' יוסי פ' מהרא"פ ופ"מ ומ"ש בפנ"א שם: ברוך ותני. ברכ"ו נ"ט פסחים ע"ס ר"ה י"ד נ"ק נ"ז

ד"ה פ"ס מנחות ס"ז (הגרל"ב) : משתשקע החמה . בפי' משתשקע נחלקו רז"ל אי הוי מהתחלת שקיעה
עד סוף שקיעה וע' מרדכי ס"פ ובלב ארי' פ"ק דברכות האריכתי בזה וע' תוספ"א הנדפס :
דף לה תוס' ד"ה ואפי'. ולית הלכתא . וכן מוכח בירו' פי"ז וע' גליון שם ה"א ובמה"פ ד"ה אמר ר'
זעירא : גמ' מ' סאה בלת . ספרי נשא מ"ב (הגרל"ב) ת"כ שמיני פ"ז במד"ר פי"א ילקוט
פי"א קס"ה : תוס' ד"ה יירד ובירושלמי משמע . ברכות פ"א ה"א (הגרל"ב) ועפנ"א מ"ש ביישוב בירושלמי
לדעת רש"י : גמ' א"ר חייא כרוכה . ירו' כלאים פ"ט ה"ד כתובות פי"ב ה"ג (הגרל"ב) ויק"ר פכ"ב במד"ר
פי"ט ועל סר היסימון קה"ר פ"ה פדר"א פמ"ט תנחומא חקת ילקוט חקת תשס"ד : כמין כברה בים . וזה"ל
בג"ר פ"ע : ע"ב כוכב א' יום . ירו' ברכות פ"א ה"א (הגרל"ב) : העושה מלאכה בשני בהש"מ . בירו'
שם לענין מזיד וחיוב סקילה והתרו בו והרש"ס והרא"ש כ' שם דאתיי' כר' יוחנן דס"ל התראת ספק שמה
התראה ובחדושי הקשתי לפמ"ש בתשו' מקום שמואל סי' ס"ז דר' יהודה ור' יוחנן דס"ל שמה התראה אין
זה כ"א בלאו הניתק לעשה דומי' דנותר דהספק נגמר מהעשה שכתוב בתורה שלא יקיים העשה אבל בשאר
ספק מודה ר' יוחנן וכן ר' יהודה דל"ש התראה . דלפי"ז לא יתכן תי' זה דהכא הו"ל שאר ספק . אך
חילוק של המקום שמואל קשה מהא דאמרי' בחולין פ"ב. דמשני אהא דאכל כזית גה"נ מזה ומזה דהו"ל
התר"ס הא מני ר' יהודה דס"ל בנותר כו' ולד' המקש' ל"ד כלל בנותר וגם לר' יוחנן מוכח דאין חילוק
מהא דבירו' יבמות פי"א ה"ז ובפסחים פ"ה ה"ד דאתפלגון ר' יוחנן ור"ל בשני י"ט של גליות דר'
יוחנן אמר חייב כו' אלמא דגם בשאר ספק אית לי' שמה התראה . ועו"ק מבבלי מכות ט"ז. דר' יוחנן
ס"ל שמה התראה מהא דר' יהודה גבי נותר בא הכתוב ליתן עשה כו' טעמא כו' הא אי לא בא הכתוב
היו לוקין ואף דהוי התר"ס ולהמקש' הא אי לא בא הכתוב לא הי' ניתר ולא היו לוקין על הספק ומה
שהוכרח המקש' לחילוק זה מחמת ל' הרמב"ם בפ"ב מהל' שבועות ה"א שכ' דאין התר"ס התראה
אלא בלאו שבו מפורש בתורה והסב המקשה לכונה הנ"ל . בענ"ד יתפרשו דבריו באופן אחר עפמ"ש בירו'
יבמות פי"א ה"ז דמקשה דר' יהודה אדר' יהודה דבהכה את זה כו' ס"ל דפטור ובאכל כזית מזה כו'
ס"ל דעכ"פ חייב מ' ומשני תמן עיקר הלאו בספק הוא ברם הכא ודאי הי' ונסתפק . ונראה דעת הרמב"ם
ג"כ לכונה הנ"ל דאין לוקין על התר"ס כ"א במתחלה נאמרה על הספק ואם לא היו לוקין לא היו לוקין
לעולם . אבל בשבועות דמיירי בי' הרמב"ם אפשר דהלאו נאמרה באופן הודאי ולא על הספק ומשום דבבבלי
קאמר תרי תנאי אליבא דר"י דהוא דוחק בתר הרמב"ם בתי' הירו' והכ"מ כ' דלא מצאו מקור לדין
הרמב"ם ובענ"ד מהירו' הנ"ל מקורו אבל לר' יוחנן אין הכרח לחלק כלל וא"ש הירו' דברכות דקאי לר'
יוחנן דסתם ירושלמי הוא ר' יוחנן : שש תקיעות . תנחומא מטות סי' ב' ע"ש : מנהג אבותיהן . עירובין
כ"ד תענית כ"ה (הגרל"ב) : ואין מקרובין . תוספת' סוכה פ"ד (הגרל"ב) : מקום לנוע יש . קשה לי בירו'
פי"ז דאיתא שם בתנורה ומוקי לה שנשנה קודם התרת כלים . ממ"ש בירו' פ"ו ה"א בשופר מטלטל
להשקות התינוק וקאמר התם דוקא שיש תורת כלי וכ"א בביצה פ"א ה"ב והכא בתנורה שאין עלי' תורת
כלי אמאי הוצרך לומר קודם התרת כלים נשנית ונראה להגי' שם שופר במקום תנורה . ומצאתי סעד
דבתוספתא סוכה פ"ד שמשם לוקחה הברייתא מגיה הגר"א ז"ל שם שופר במקום תנורה . וע"כ
להגיה גם בירושלמי :
דף לו ע"א בתוס' ד"ה הא ר' נחמי'. ונראה לר"ת. ע' גליון ירו' פ"ז ה"ב דמוכח מהירו' כפי' ר"ת דלר' נחמי'
ל"ב החמים המיוחד לו : ע"ב תוס' ד"ה נפ"מ . ולא אשכחן שום דוכתא עיר ששמה בבל . בפ' נח
על כן קרא שמה בבל ובדניאל ד' הלא דא היא בבל רבתא די אנא בניתה . וע' שו"ת מהרי"ט חאה"ע
סי' י"א (הגרל"ב) : אבעי' להו . בירו' מפרש למתני' לשהות תנן ומ"מ איתא שם הא דר' חלבו כו' אמר
רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור ולקמן ל"ז. מקשה א"א לשהות תנן מה לי תוכה מה לי על
גבה והשם בירו' ניחא לי' בזה ועפנ"א מש"ש ויישבתי ג"כ קושית הש"ק שם והכמ"ל :
דף לז ע"א מתני' מני ר' יהודה . לשיטת הירו' דמוקי מתני' בלשהות ע"כ מתני' ר' יהודה היא כמ"ש הכא
לסברא דלשהות : ופליג עלי' בתרא . לק' קכ"ו סוכה ל"ג כ"ד יבמות קי"ג כתובות ל"ו גיטין
פ"ז פ"ו נדרים ע"ו נזיר ח' ב"מ ל"א ע"ז כ"ב ס"ח סנהדרין קי"ח הוריות ט' י"ב זבחים ע"ו ל"ט ע"ד
מנחות ע"ב ס"ו ק"ב כריתות ע"ז ע"א נדה ע' (הגרל"ב) : קטמה ונתלבתה . בירו' איתא ר' חייא
רובא הורי מותר ועפנ"א דלפירושי שם מבעי' לי' התם אם גם לכתחלה מותר או רק בדיעבד הורה להתיר ע"ש :
שנתן עלי' נעורת של פשתן . בירו' מדייק מזה דלא בעינן גריפה כל צרכו או קטימה כל צרכו : ע"ב ש"מ
מצטמק ויפה לו . בלב ארי' להרי"ף כתבתי דלסברא דגם לשהות בעינן גרופה וקטומה הא דגבי אין נותנין
כו' דספ"ק דל"ב רק כדי שיטלו מבעו"י והה"נ מותר לשהות צ"ל דהתם מטעם שהות על האש א"צ תחוי
ע"כ ל"ח לתחוי וכ"מ במפרשים אך לפי הירו' פ"א ה"י גבי אין נותנין כו' הו"ל מצטמק ורע לו וא"ש
בפשיטות מש"כ סתם תבשיל הו"ל מצטמק ויפה לו ע"ש ול"ע מבילה דחשיב במתני' דאין נותנין ואבילה
אמרו בפ"ג ה"א דהוי מצטמק ויפה לו וכמ"ש ג"כ בבבלי : אין נותנין את הפת . בירו' שם מחלק בין פת
ובין תבשיל דתבשיל דרכו לאכול חמין ע"כ גזרי' שמא יחתה משא"כ בפת וא"כ אין ראי' מפת לתבשיל .
וע' גליון שם : מצטמק ויפה לו מותר . תרומות פ"ב ה"א (הגרל"ב) :
דף לח ע"א גמ' המבשל כו' בשוגג. יאכל. תרומות פ"ב ה"א עירובין פ"ד ה"א (הגרל"ב) : עבר ושהה . גי'
הרי"ף עבר ושכח וכן מפרש ר"י בתוס' בשוגג ובמצטמק ויפה לו וחזר מזה מחמת הלשון עבר
ושהה אבל הרי"ף גורס ושכח : ע"ב דא"ר אושעי' . בירו' מסיק ר' ירמי' בר"ש אפי' מכירה שהבלה
מועט לכירה שהבלה מרובה : כופח . ע' ת"כ ויקרא דבורא דנדבה פרש' י' : ר' יוסי מתיר . ער"ן כאן
ובסוף ע"ז דהירו' ס"ל דכל שאין האור מהלך תחתיו לא הו"ל בשול ברור ולא הוי בשול מה"ת ור' יוסי
פליג גם על המיחם ואפשר לפי"ז דסודרין ג"כ הייט שהוחמו באור ופליגי בתולדות האור והוא דלא כהבבלי
דמוקי פלוגתייהו בתולדות חמה . וכדאיתא בירו' כאן תמן אמרין חמה מותרת תולדת חמה אסורה רבנן
דהכא אמרין בין חמה בין תולדות חמה מותרת והיינו לרבנן דר' יוסי דאלו לר' יוסי גם רבנן דתמן
דהיינו הבבלי ס"ל דמותר בין חמה בין תולדות חמה וע"כ לרבנן קאי וזהו דלא כהפ"מ שכ' דגם הירו'
לר' יוסי קאמר וקשה דא"כ במאי פליגי רבנן [דהיינו אמוראי] דהכא ודתמן . וע"כ לרבנן דר' יוסי קאמר .
וא"כ הא לא יטמיננה בחול הוא משום תריף וגומא כדקאמר בירו' ולאו משום תולדות חמה וסודרין ע"כ
שהוחם באור ור' יוסי גם בתולדות אור פליג וס"ל כיון דאינו תבשיל ברור מותר . ועפנ"א :
דף לט ע"א גמ' כל שבא בחמין . שבא בחמין . ע' רש"י וב"י סי' שי"ח ובד"מ וע"ז ובלב ארי' להרי"ף : בחמה
כ"ע . עמש"ל ל"ה: שם : מגלגלין ביצה . בירו' לרבנן דתמן חלוקין עליו חבריו ולהירו' כ"ע
מודי בה : ואין מגלגלין . בירו' טעמא משום תריף דהיינו גומא : הא מעשה דאנשי טבריא . בירו' מקשה
לרבנן דמערבא דס"ל תולדות חמה לכ"ע מותר מ"ט דמעשה דטבריא ומשני סלקת מתני' כמעשה שעשו
כו' וע' נוע"י שפי' דסלקת השנין ולאו שייך לתולדות חמה והוא ענין אחר וכדאמר ר"ת הכא ממעשה
שעשו אנשי טבריא ואסרו להן רבנן בטלה הטמנה ועפנ"א : ע"ב בטלה הטמנה . עב"י סי' שכ"ו :
לא יחם אדם . עמ"ש לק' ד"ה בתוס' : לא ישתטף . בירו' איתא א"ר יהודה בן פזי דא מתניתא קודם
שהותר חמי טבריא' וע' בבלי תבית קמ"ז: דמשמע שם דלהשתטף קיל מרחיצה דקאמר הרוחץ דיעבד אבל
להשתטף כל גופו אפי' לכתחלה ומיושב בזה קושית ה"ר יהונתן שהשיג על הרי"ף שהביא הא דלא
ישתטף . מאחר דפסק כשמואל דאסור רחיצה ולהנ"ל מיושב דקמ"ל דאפי' להשתטף דקיל אסור וכדמוכח
בירו' דהאי לא ישתטף כו' קאי לאופן דאסור רחיצה וכ"מ בטור סי' שכ"ו דלהשתטף קיל : בתוס' ד"ה
וב"ה מתירין . וכ"מ בירו' בפרקין ה"ג ביצה פ"ב ה"ה (הגרל"ב) :
דף מ ע"א גמ' חמין שהוחמו מע"ש. פ"ג ה"ה בירו' ביצה פ"ב ה"ב (הגרל"ב) וצ"ל ה"ה ושם איתא רב
ושמואל חד אמר כו' ומוכח את"כ דשמואל ס"ל פניו ידיו ורגליו . וגם איתא שם בפלוגתא גם
חמין שהוחמו ביו"ט . והכא קאמר בברייתא דתני' כוותי' דשמואל וא"צ"ל חמין שהוחמו ביו"ט א"כ אפשר
דבחמין שהוחמו ביו"ט לא פליג רב ומודה דאסור . ובהרי"ף איתא וא"צ"ל חמין שהוחמו בשבת : בתחלה היו
רוחצין . בירו' איתא התחילו להיות ממלאין אותו עצים מע"ש ודולקת והולכת כל השבת וכן פי' הר"ן דלא
נחשדו על השבת באיסור תורה ואסרו לעשות כן שמא יחתה ועפ"ק ובגליון שם . (ומשרבו עו"ע) שביעית
פ"ד (הגרל"ב) : ע"ב מיחם אדם אלונטית. בב"ר פ"ס וירו' פ"ט ה"ג איתא ע"ג מכתו ובפי"ש ה"ג
איתא ע"ג מעיו ומסיים שם לא יטול אדם עריבה של חמין ויתננה ע"ג מעיו בשבת אריב"ל לית כאן אלא
מותר . ומשמע דלא משום חשש לסכנה שמא ישפכו המים ויכוה אלא שמא יסחי' רחיצה בשבת כמ"ש רש"י
בתחלה וריב"ל מתיר והכא אסר אפי' בחול משום סכנה גם משמע שם דלצורך רפואה קאמר וזהו טעם
האוסר ועפנ"א : מביא אדם קיתון מים . בירו' ע"ש ר' יוחנן בן נורי ואיתא שם יורד אדם וטובל במים
ועולה ומתחמם כנגד המדורה דברי ר"מ וחכמים אוסרין כו' מ"ט דרבנן כיי דמר ר' זעירא בשם רב
יהודה מותר להפשיר במקום שהיד סולטת ואין מותר להפשיר במקום שאין היד סולטת וכ"ה בה"א וא"כ
פליגי חכמים גם על ר' יוחנן בן נורי והכא לא מייתי להני חכמים ולפמ"ש התוס' מ"ת. ד"ה מ"ש ממיחם
דבמקום שיוכל להתחמם דהיינו שתהי' היס"ב אסור להניח שם אף בכדי רגע אלא יניחנו ברחוק מקום כ"כ
שאפי' יהי' שם כה"י לא יתחמם בכדי שהיס"ב . וזהו בכדי שלא יחמו וכ"כ הר"ן וכ"כ הב"י סי' שי"ח
בשם כ"פ וא"כ היינו כדעת חכמים שבירו' אבל לרש"י שפי' שלא ישהנו שם הוא דלא כחכמים שבירו' .
אך י"ל דהבבלי מחלק בין מים שפ"ג אדם דאסור מטעם גזרת מרחץ וכמ"ש כאן בתוס' ד"ה מפני אבל
להעמיד מים כנגד המדורה מותר אפי' במקום שהיס"ב רק שלא ישהה וכ"כ הרמב"ן ולפי"ז לא קאי וחכמים
אוסרין רק אר"מ ולא אר"י בן נורי דמיירי בהעמדת מים וע' פנ"א ומש"ל מ"ב : כלי שני אינו מבשל .
עתוס' ד"ה וש"מ שכ' לחלק בין כ"ר לכ"ש מטעם שהדפנות מקררות בכ"ש ועש"ק ה"ד שהקשה על התוס'
מהירו' שם דאיתא דבין כ"ר ובין כ"ש אין היד סולטת כאן עשו הרחק כו' א"כ הוי טעמא משום הרחק .
ולפמ"ש הר"ן לקמן [גבי פלוגתא דר"י ורבנן מ"ב: בגמ'] בדעת הירו' דס"ל דכל שאין האור מהלך תחתיו
ל"ה בישול מה"ת וכ"כ הפר"ח יו"ד סי' ס"ח ועמש"ל ל"ח: י"ל דמשום זה הוצרך הירו' לומר מטעם הרחק
משא"כ לש"ס דילן דס"ל דהוי בישול מה"ת אף שאין האור מהלך תחתיו וע' חולין ק"ד: א"ל לטעם הרחק
וע' ת' בית יעקב סי' כ' שפי' אין היד סולדת וא"ש שהוצרך לטעם הרחק וע' גליון
שהגיה ע"פ דברי בית יעקב את המ"א סי' שי"ח ס"ק כ"ה שכ' בשם הירו' דכ"ר אף שאין היס"ב אסור
מקושית הש"ק עליו . ובענ"ד ק"ל הא בירו' שם ולעיל ה"א מותר להפשיר במקום שהיד סולטת כו' א"א
לפרש דהיינו סולדת . אך צדק המ"א יצא כנוגה ע"פ גי' היפ"מ דגרים כאן וכאן שהיד סולטת ולדקי דברי
המ"א . וגם כתו' א"ש דהם קאי בשהיס"ב ובאין היס"ב להבבלי ל"ה בישול אף בכ"ר . ומדין המ"א א"צ
לחפש ממרחק דהלא בתוס' כאן מבואר כדברי המ"א גם לש"ס דילן : א"ר יוחנן בכ"מ . ילקוט תצא תתקל"ד
ועמ"ש ברכות כ"ד : ובהכ"ס . בירו' איכא מאן דשרי (הגרל"ב) וכונתו למ"ש ברכות פ"ג ה"ד חזקי' אמר
מותר . וכאן לפי' הפ"מ איכא תנאי אי שואלין בהלכות המרחץ במרחץ ודבהכ"ס בבהכ"ס א"כ אפשר דגם
חזקי' דאמר מותר היינו בהלכות בהכ"ס ור' יסא דפליג ס"ל דגם זה אסור אך הגר"א בא"ח סי' פ"ה מגי'
באתר' שואלין . וליכא תנאי . וכ"כ לפנינו בפי"ז פ"ג ה"ד שואלין . וא"כ אין לעשות שם פלוגתא בזה .
אלא דס"ל לחזקי' דהרהור מותר : בתלמידו של ר"מ . ע"ז פ"ג ה"ד (הגרל"ב) ומבואר שם דתלמידו היה
רשב"א : המבשל בחמי טברי' . בירו' פ"ז פלוגתא בזה חזקי' אמר אסור ר' יוחנן אמר מותר ועפנ"א פ"ג
בזה לשיטת הירו' דס"ל תולדות חמה מותר לכ"ע אמאי אסור בחמ"ט :
דף מא ע"א גמ' מוליאר הגרוף. ע' רמב"ן שהביא בשם הירו' דמקשה הא אם אינו גרוף לא [הי' הא חמין הו"ל
מצטמק ורע לו . ועוד אמאי ל"מ בי' קטום] א"ר תמא ברי' דר' הלל מפני שהרוח נכנסה לתוכה
והגחלים נועדות א"ר יוסי בר' בון מפני שהוא עשוי פסקין פסקין והוא ירא שלא יתאכל דבקו והוא מוסיף מים .
בירו' לפנינו הג' איתא מתלה על קושי' אמר ר' שיין מפני שהגחלים נוגעות בגופו . ומתוס' משמע
שנזכר יין בירו' שמתבשל ע"י המזיגה מהחמין והי' להם גירסא אחרת ובמקום ר' שיין הי' כתוב שהיין מתבשל :
מפני שנחושתה מחממתה . בירו' ר' חנני' ר' יוסי ר' אחא אבא בשם ר' יוחנן מפני שהיא מתחממת מכתלי'
רבנן דקסרין בשם ר"ה אמר אם היתה גרופה ופתוחה מותר דכיון שהיא פתוחה אין נחושתה מועיל לחממה :
ע"ב והלא מצרף . פי' יומא ל"ד: וברש"י שם ולקמן מ"ו: ביצה כ"ו: ובתוס' שם ובכורות ל"ד ובמל"מ
פ"א מה"ש : דבר שאין מתכוין מותר . יומא ל"ד סוכה ל"ג בכורות כ"ה ל"ד יבמות נ"ב (הגרל"ב) :
בתוס' ד"ה מיחם. דבפ' ספק אכל. ע' פנ"א שבת פ"ב ה"ב :
דף מב ע"א גמ' אפי' של עץ נמי . לפמ"ש בירו' יומא פ"ג ה"ה לר' יוסי ור' יהודה דס"ל תולדות אור לא
כאור ולזאת ל"ח בעששיות של ברזל למקוה משום מכבה . א"כ יש לחלק בין גחלת של עץ דהו"ל
אש ממש אבל של מתכת הו"ל תולדות אש והבבלי לא ס"ל לחלק בזה וע' פסחים ע"ה . ועי"ן בשם בה"ג
דהחילוק בין מתכת לשל עץ דבמתכות אין ניכר שהוא שורף ולא יוכלו בא' להזהר והוי חשש נזק רבים משא"כ
של עץ ניכר והא דפריך לשמואל ליסרי גחלת של עץ הוא משום דמסתבר ליה וכיון שהוא דרבנן לשמואל
אפי' שהוא ניכר יש להתיר משום חשש נזק רבים עכת"ד ועפי"ז תמי' על הריב"ש מובא במ"א סי' ש"ח סקל"ט
שכ' על הבה"ג דס"ל גם בטלטול דרבנן לא שרינן רק באינו ניכר דא"כ למה הוצרך הגמ' לתרץ דשמואל
ס"ל מלאכה שאצ"ל חייב כר"י הו"ל לומר דאף דפטור מ"מ מדרבנן הלא אסור ע"כ אין היתר בניכר ול"פ
ובלא"ה השיגו המ"א ממקום אחר : ת"ר נותן . בירו' איתא ר"ש בן מנסי' מתיר ואיתא דרב דמתיר גבי
מיחם להפשיר הוא כרשב"מ דמתיר . מזה מוכח דהירו' אינו מחלק בין רחיצה לשתי' והר"ן מחלק בין מיחם
דמותר להפשיר ובאמבטי אסור משום דברחיצה יש להחמיר יותר וכ"מ מהתוס' ד"ה אבל . דבאמבטי אף
שהוא כלי שני חמיר מכוס משום דאמבטי הוא לרחיצה וא"כ אתי רב כב"ע ולא הי' צריך הירו' לומר דהוא
כרשב"מ ומוכח דפליגי הבבלי עם הירו' וכ"מ ממש"ל מ' : ד"ה מביא . ובפנ"א כתבתי להשוות התלמודים
דהלא הכא בבבלי איתא ור"ש בן מנסיא אוסר והוא חילוף מהיתר לאיסור וזהו שינוי גדול יותר מהראשון .
אבל יתכן דאמבטי הו"ל כ"ר כמ"ש הר"ן ויש בו תרתי לריעותא נגד כוס . א' מה שהוא כ"ר וכוס הוא
כלי שני . ב' מה שהוא לרחיצה וכוס הוא לשתי' ורשב"מ דאוסר הכא בבבלי היינו לרחיצה דאסור אפי'
בכ"ש ובירו' דמתיר היינו בכ"ר לשתי' וא"ש מה דקאמר בירו' רב כרשב"מ דמתיר משום דההיתר קאי
אשתי' ובכ"ר כנ"ל : ע"ב תוס' ד"ה אבל נותן . אשר תבושל בו כו' . וכ"ה בת"כ פ' צו פ"ז וע' בפי'
הר"ש משאנ"ץ שם : שם בתוס' . ובירו' פ' כירה ה"ה ועפר"ח יו"ד סי' ס"ח סקי"ח דפי' דדיחוי ר' יוסי
הוא תמן כ"ח בולע אבל אין ראי' דמבשל ולענין שבת דבעי בישול לאסור אין ראי' די"ם משום בישול
וע"ז הקשה ר"י בר' נתן והתני' כו' פי' דבבלי נחשב שקשה לבלוע ע"כ ליכא אם ליכא בישול ע"ש :
אבל כופה עלי' כלי . ביצה פ"ה ה"א (הגרל"ב) ושם וכאן פ"ד ועוד כמה דוכתי פלוגתא בזה דר"ש בר'
ינאי אמר דאחותו אמרה לו בשם אביו דאין כופין עלי' כלי ושמואל אמר כופין : תוס' ד"ה הללו דלא
וגרסי' כו' טבל . ע' ירו' ביצה פ"ה ה"א דאיתא שם לבדיא טבל וקאמר עלה ר' זעירא ז"א שעושין תקנה
להאיל מוקצה שלא כדרכו ועש"ק שם :
דף מג ע"א גמ' טבל מוכן . ע' ירו' עירובין פ"ג ה"ב (הגרל"ב) ולא מצאתי שם דמיון כ"א כמ"ש דראוי הי'
לעבור על השבות ולאכול והוא בה"ג שם והתם לאו לענין טבל קאי ולא לעבור בשבת כ"א בבהש"מ .
והש"כ שם הוא טבל היש עליו תנאי שאני עתיד להפרים ואם זה הוא נמצא ג"כ בפי"א דשבת ה"א אבל
אינו ענין לזה כלל . ואולי הי' לו פי' אחר שם : כופין את הסל . ע' נוע"י כאן ובפנ"א פי"ח ה"ב :
מיגו דאתקצאי . סוכה מ"ו (הגרל"ב) : כך אין כופין . עמש"ל מ"ב : מחצלת ע"ג לבנים . בירו' פ"ג
ובשאר דוכתי משמע דהרבותא הוא אפי' ע"ג מוקצה דלא מוקי לה דאתיור מבניינא . דהיינו בי"ל כופין
כמ"ש בפנ"א : למזגא עלייהו . לק' מ"ם ביצה י"א (הגרל"ב) :
דף מד ע"א גמ' ר"ש אומר . בירו' איתא הלשון כדברי ר"ת חוץ מן הנר הדולק בשבת ושם כלשון דתני ר"ש
והפ"מ מגי' שם דצ"ל שהדליקו בשבת כבתוספתא ולפי' בק"ע זהו מקור בפלוגתא דאמוראי אליבא
דר"ש שם אי כלי המיוחד לאיסור או כל שיחדו לאיסור דמ"ד שיחדו לאיסור מפרש הדולק בשבת שהדליקו
בו באותו שבת ומשום אתקצאי לבהש"מ כו' ומ"ד כל המיוחד מפרש הדולק שמיוחד להדליק אף שלא הדליקו
באותו שבת ע"ש : אבל כוס וקערה . בירו' מפרש לה כר"ש וכמר זוטרא לקמן והתם הוא ע"ש ר' שני בשם
ר' תנחום : לדברי המתיר אסור . עירובין מ'. חולין ע"ה (הגרל"ב) : פמוט שהדליקו בו . בירו' איתא פמוט
מתחת הנר ועש"ק שם שכ' דלהתוס' דלדברי המתיר היינו ר"ש ועלה מסיק דלד"ה אסור אפי' לר"ש משום
דבסיס גדול מודה ר"ש פליג הבבלי עם הירו' דהתם איתא דלר"ש שרי גם בפמוט ועפנ"א שכתבתי לחלק
דהכא הדליקו בפמוט עצמו ודינו ככוס ועששית אבל התם פמוט שתחת הנר כיון שהנר אינו מוקצה לר"ש גם
הפמוט אינו מוקצה ושרי תרוייהו לר"ש ובירו' שם מבואר עפמ"ש בפנ"א דגם היכי דהנר אסור לר"ש כגון
בכוס גדול מ"מ הטבלא אינה מוקצה דלא ס"ל איסור בסיס ע"ש : ע"ב מובני שלה . בירו' מוקי לה ג"כ
כר"ש ומקשה שם אמאי לא מוקי לה בסוכת ומתרץ לה דא"כ באינה נשמטת אמאי גוררין אותה אף שיש
עלי' מעות דלזה לא מהני סוכת וע"כ ר"ש היא ומ"מ בנשמטת מודה דאין גוררין אותה בעוד המעות עלי' .
ועתוס' שהקשו קושיא זו ומתרצים תי' אחר ותמה ע"ז הש"ק שם שלא הזכירו את הירו' גם מה שתירצו בדרך
אחר וכ' די"ל דהרשב"א לא ניחא לי' בתי' הירושלמי דס"ל דבאינה נשמטת מותר בסוכה אף בעודן עליו
משום דהו"ל בסיס לדבר האסור והמותר . וע' רמב"ן שכ' ג"כ כהתו' ולא הביא את הירו' . ותי' הש"ק קשה עדיין
מאין להרשב"א והרמב"ן לחלוק על הירושלמי ונראה בענ"ד דלהבבלי א"א לומר כבירושלמי דהא לקמן מ"ו.
מוקמינן בשלא היו עליו כל בהש"מ ותקשה סיפא אמאי גוררן בעודן עליו לסברת הירושלמי דהאף בסוכה דלא
אתקצי לבהש"מ דהוי כשלא היו עליו מ"מ אסור בעודן עליו הי"נ. בלא היו עליו כל בהש"מ וע"כ דלא ס"ל
להבבלי בזה כהירו' וע"כ להרן כמ"ש התוס' :
דף מה ע"א גמ' חיטים שזרען בקרקע . בירושלמי פשיטא לי' דחיטים שזרען וביצים לאפרוחים משום דהתקן
אדעתא שיכלו הו"ל מוקצה והו"ל כמו שמן שבנר שנותנין אדעתא שיכלה . ויתכן דקאי
לר' יהודה אך מסק"ע משמע דגם לר"ש דינא הכי דהו"ל כגרוגרות וצמוקים ע"ש : ושוין בסוכת החג . ע'
תוס' לעיל כ"ב. ד"ה סוכה וביצה ל: ד"ה אבל דדבריהם סתרי אהדדי דלעיל כ' דמהני תנאי ביותר מכדי
הכשר סוכה וביצה כ' דל"מ תנאי ומהרש"ל ביש"ש ביצה כתב דהתוס' בשבת לא תמו לדקדוק בתו' ביצה לשון
אתקצאי ע"ש וקשה דהלא חד מ"ד הוא בשניהם בשם ר"ת גם על חילוק מהרש"א שבין תנאי שאם יפלו
לתנאי דאיני בודל כו' כבר תמה הפעה"מ דא"כ מאי מקשה הגמ' בביצה מהפרים ז' אתרוגים הא התם הו"ל
כתנאי שאם יפלו . ובענ"ד נראה דהכא בשבת קאי לר"ש דל"ל מוקצה כ"א היכי דאסח דעתא פ"כ מהני
תנאי ביותר מכדי הכשר סוכה דכיון דהתנה תו לא אסח דעתי' אבל בכדי הכשר סוכה ל"מ תנאי משום
דהוי איסור תורה ולא משום מוקצה אבל בביצה שם קאי לר' יהודה דקי"ל ביו"ט כר' יהודה שפיר כתב דל"מ
תנאי . וכן מבואר בירושלמי פ"ג ה"ז דל"מ תנאי . ועפי"ז א"ש מה דקשה לכאורה הראי' הכא דר"ש הי"א
מעצי סוכה לנוי סוכה הא י"ל דרק בעצי סוכה מודה ר"ש משום דרשה מקרא מה"ת אבל פי' סוכה דמטעם
מוקצה לא ס"ל לר"ש . אבל להנ"ל עיקר הראי' ממאי דמועיל תנאי דלא מצינו דיועיל תנאי כ"א לר"ש
וכאן לא אסיק אדעתא דמיירי מתנאי דאינו בודל כו' כדמוקי בביצה שם וע"כ ר"ש היא . ולא תקשה לך
ע"ז דהלא אמר ושוין נקט ואם התנה ואיך נימא דרק ר"ש היא דהכה"ג מצינו בקדושין יח: גבי ושוין שמוכרם
דכ' הפ"י והמקנה דף כ' דאינו כ"א לאותו תנא שהרבות' אליבי' ע"ש ובלב ארי' להרי"ף האריכתי . ועי'
תנחומא נשא כ"ט פס"ר פ"ג לענין נ"ת : תוס' ד"ה אלא . בירושלמי . מעשרות פ"א ה"ה ביצה פ"ד ה"א
(הגרל"ב) והנה שם איתא הלשון אין לך מוקצה אלא תאנים וענבים ופי' המפרשים דהיינו לר"ש . ובענ"ד
לאו לר"ש קאי כתם דהתם קאי אגרוגרת דא"ל ר' לר"ש ברי' [לאו הייט סתם ר"ש דהוא רשב"י] עלה
הבא לי גרוגרות מן העליה [ובמעשרות שם מן התבית] ומשמע שכבר יבשו וצריך להבין מאי הי' מסופק
ר"ש ברי' דר' להתוס משום מוקצה ונראה דמיירי שלא היו הבעלים מכירים בו מע"ש שיבש וזהו כענין
האבעיא בירושלמי שבת פ"ג ה"ז גבי נר שכבה מבעו"י ולא היו הבעלים מכירים כו' ע"ש ובבבלי ביצה
כ"ו: אמר רב כהנא מוקצה שיבש ולא היו הבעלים מכירין בו עד שחשכה מותר . וכנראה בירושלמי ביצה שם
דאמר מתחלה מוקצה שיבש אסור ליגע בו ג"כ מיירי בכה"ג ועי"ז מייתי לה דר' א"ל לר"ש ברי' דהחשש
בעבור חסרון הידיעה וא"ל אין לך מוקצה אלא תאנים וענבים שדעתו ליבשן לגרוגרות אבל לא שיבשו כבר
אף שלא היו ידועים וזה הענין שייך ג"כ לר' יהודה ומ"ש במעשרות מן התבית אפשר שלא ידעו ר' ור"ש
שהורדו מהעלי' לתבית עד שחשכה וגי' דביצה מן העלי' יותר נכונה : בעא מני ר"ש פלמילי . בירושלמי
שם ר' זעירא בעא קומי ר' יסא לא מסתברא באינן פילוני' הוה עובדא א"ל אוף אנא סבר כן . משמע
לפמש"ל דאיהו פליג וס"ל דלא במוקצה שיבש הוה עובדא אלא בפלעילי תמרה : ע"ב אין מסיקין . ביצה
פ"ה ה"א (הגרל"ב) : אלו הן מדבריות . בירושלמי סוף ביצה הברייתא בשינוי שם איתא ואלו הן בייתות
הלנות בעיר ר' אומר אלו ואלו יכנסו לתחום משתחשכה מותרין כו' ומדייק מזה שם א"ר זעירא הדא
אמרה כלי שנכנס מתוך לתחום משתחשכה מותר . והכא מ"ש ובאות ולנות בתוך התחום פי' שבאות קודם
חשכה . ועי' רמב"ן בערובין מ"א: דכ' דבזה חלוק הירושלמי עם הבבלי . דלהבבלי נכנס מתוך לתחום בשבת
הן ביו"ט אסור לטלטלו : מנורה הניטלת בידו אחת . בירושלמי רשב"ל מן המתירים מנורה קטנה דפס,
כר"ש ור' יוחנן הוא מן האוסרים וראי' לפי' התוס' מו. דמאי דקאמר ר' יוחנן אין לנו בנר אלא כר"ש
לאו דפסק כר"ש אלא דאין כאן מתיר אלא ר"ש :
דף מו ע"א גמ' חוליות בין גדולה . עי' דב"ר רפ"ג דבעי לה ופשיט מהמרכיב קני מנורה בשבת חייב .
ומבואר ע"פ דברי התוס' כאן ד"ה דתוליות : מובני שלה . עמש"ל מ"ד : שם"ב . בה"ג
סי' א' אית ליה גירסא אחרת (הגרל"ב) : בתוס' ד"ה אין לנו . בתוס' ישנים . ורב סבר איסורא .
דרשב"א פ' מפנין ראיתי שכ' שם עמש"ש במוקצה לאכילה כו' ולטלטל ס"ל כר"ש . ויש מקשים והא אמרי'
בשלהי פ"ק . דכרכי דזוזי דרב אסר וי"ל דדבר שעומד לאכילה הוא דשרי לטלטולי משום דדי לו דאוסרת'
באכילה אבל במה שאינו עומד לאכילה ס"ל כר' יהודה כו' וכל זה לפי גירסתו של רש"י ז"ל קכ"ח . בשר
תפל דאף הוא עומד לאכילה אבל לגי' הס' והרי"ף בשר תפוח א"א לומר כן אלא והוא דכרכי דזוזי מוקצה
מחמת מאוס הוא . וכדמפרש ר"ת ז"ל ע"ש . ועי' רמב"ן במלחמות ריש ביצה שהקשה משמואל דכרכי דזוזי
אהא דאמר שמואל ביצה כח: שפוד כו' אסור לטלטלו . ורצה לסייע מזה להרי"ף דיו"ט שאני ודחה דר"ל
דמודה שמואל במוקצה מחמת מיאוס דאסור . ונכרת מזה דלא ס"ל כהתוס' דכרכי דזוזי הוי מחמת מיאוס

דאי״כ היה סברת לשמואל דגם במחמת מיאוס מתיר והתוס׳ בבילה ק״ח דהקשו ג״כ משמואל דכרבי אמוראי דספוד לא תירצו כהרמב״ן כ״א תי׳ אחר מסום דלשיטתם א״א לומר כמ״ש הרמב״ן ולהרמב״ן נ״ל דס״ל לרב כהילוק כהרשב״א דלא תקשה דרב אדרב. ולפ״ז הא דאמרי׳ לקמן ואף רב ס״ל כר׳ יהודה מדכרכי דזוזי אנ״ל כמ״ש התוס׳ בפ״ק וכתו״י כאן דהוא מדין כ״ש מחמת איסור ממחמת מיאוס דקיל והא דבפ״ק דחולין מחמת מיאוס תמיר לא קם במסקנא. ולהכי״ל א״ש בפשיטות דראיתו הוא מדכלהו מידי דאכילה ס״ל דאסור בטלטול כ״ג בכל מידי דאיסורא כיון שאין האיסור מחמת מוקצה אסור בטלטול דרק בדבר שאסרו הא״ג משום מוקצה לא התמיר רב גם בטלטול ולפ״ז לא פליגי רב ור׳ יוחנן בשב.ות הפוכות כמ״ש התוס׳ פ״ה דשבת ותו״י כאן: **ע״ב ר״ש** אומר כל שאין מומו · בירושלמי ה״ד מקשה דר׳ יהודה אדר׳ יהודה ור״ש אדר״ש לא קשיא ליה והפשר דס״ל לסירושלמי דטעם ר״ש אינו משום מוקצה כ״א משום דאין רואין מומין ביו״ט וכמ״ש הרמב״ם בפי׳ המשנה בבילה ועי׳ מס״פ: **מפירין** נדרים · הכא משמע דקאי ג״כ אמפירין והוא ע״פ הבבלי לק׳ קנ״ז. ובירושלמי נדרים פ״י ה״ח מפ״מ דהאי לצורך השבת קאי אנשאלין לחוד. מוכרי כסות · כלאים פ״ט ה״ט (הגרל״ב) נ״ל ה״ג:

דף מו ע״א נוטל אדם את בנו · עמש״ל קמ״ב: **המחזיר** קני מנורה · דב״ק פ״ג (הגר״ב): **ע״ב ניצוצות** אין בהם ממש · בירושלמי קאמר אין לו צורך בניצוצות ופי׳ הק״ע וא״כ יכול לנערם ול״נ מבטל כלי מהיכנו וער״ן פי׳ מי שהחתיך שכי מדהולרך הגמ׳ לתרץ אין בהם ממש ולא קאמר משום דהא״ יכול לנערם ולא הוה בסים לדבר האסור לאלי שבת וכדקאמר התם הגמ׳ בשליפי זוטרי ש״מ דרק משום הפסד אבל בלא זה אפי׳ לשעה אסור לבטל כלי מהיכנו ע״ש. ולפ״ז הירושלמי פליג ע״ז וס״ל דמטעם שיכול לנערם אפילו בלא הפסד מותר. ועמ״א סי׳ רס״ה סק״ב ובהגהות רעק״א ולהמ״א י״ל דהפי׳ הוא שיכול לנערם היכף ולא הוי בטול כלי אף לשעה ואילו היה בהם ממש לא היה יכול לנערם היכף וצריך לשני הטעמים גם יחד. והפ״מ הסב כוונת הירושלמי כמו בבבלי: **לימא** תנן סתמא כר׳ יוסי · בירושלמי כאן ובפט״ז מוקים בתמא כר׳ יוסי ומוכיח מזה דלרבנן אפי׳ מהיצות של מים מותר דהכא הו״ל מה״ מים · ו״״״ מפני שכתב דאיכא למימר דפליג הגמודא דידן אירושלמי ועי׳ רמב״ן פי׳ כ״ב דק״כ שכתב דת״כ הודה אמר רב דאמר שם טלית שאחז בו האור מנ״א מותר לתת כו׳ ס״ל כאוקימתא הירושלמי דמתני׳ אתי כר׳ יוסי ודלא כרב אבי ולרב אבי אסור לתת מים על הטלית מגד השני וזה הטעם נתן להרי״ף שהשמיט הך דרב יהודה אמר רב ועמ״ש בלב אבי׳ להרי״ף בס״ד: **חד** דבי ר׳ ינאי · בירושלמי ברת׳ דר׳ ינאי הות מבמשה קומוי אבוה והות מעלה קומוי תבשילין רותחין אמר לה היך אתעבידא א״ל כמרא וגופתא [ופי׳ הק״ע בטמנה בגפת] אמר לה לא תהא עבדה כן אלא כמרה גו קופתא על גיפתא. ובארתי בפנ״א דהיינו דבומנין והה״כ דאיתא שם דר׳ ינאי מודה דאסור הוא בגפת זיתים ואין שם סתירה. והפ״מ הסב הך דר׳ ינאי לענין אחר ופי׳ דחוק ולמש״ש היינו הך דבבלי ולהש״ק דרך אחר ודבריו ל״ת ועי׳ פנ״א: **תוס׳ ד״ה** במה טומנין · בבשיל ולא בשיל · עש״ק פ״ד ה״א ד״ה לפי דמהירושלמי משמע דמיירי אפי׳ בבשיל:

דף מח ע״א חזי למזגא עלייהו · לעיל מ״ג. לקמן קכ״ד בילה ל״ו (הגרל״ב): **הא** בעתיקי · לקמן ע״ו קנ״ד מ״ק ד׳ ב״מ ס׳ (הגרל״ב): **ע״ב שלל** של צובעין · בנא האמצעית לא תנינן התם בעוקלין אבל בפי״ב דפרה תנינן לכולהו ותנינן חבור לטומאה ואינה חבור להזאה (הגרל״ב): **עבדו** ביה רבנן היכרא · לעיל ע״ו בכורות ל״ה נדה ל״ד (הגרל״ב): **ואינו** חבור להזאה · בירושלמי פי׳ אלו עוברין פ״ב השיב עוד כמה דברים שהם חבור לטומאה ואינן חבור להזאה אבל שאותם הם דבר תורה שמביא מקראות ע״ש (הגרל״ב) ועי׳ גליון שם שמהפך שם הגירסא חבור להזאה ואינו חבור לטומאה ע״ש וכש״ק שם ד״ה מה בין טומאה ובפנ״א:

דף מט ע״א לחין מחמה עלמן · בירושלמי הוא בפשיטות דאפי׳ יבשים ונתלחלחו ועש״ק שם שזהו טעם הרמב״ם רפ״ד מסבת שתפס לחומרא בדרבנן האבעיא דלא אפשטא הכא. משום פשיטות הירושלמי כדרכו כן תמיד לתפוס פשיטות הירושלמי במקום דאבעי׳ בבבלי. אך במ״ש הרמב״ם לבון אפי׳ לחים מחמת עלמן מהירושלמי מוכח דמחמת עלמן יש בו לחמם יותר וכמ״ש רש״י ועי׳ לח״מ שם: **לא** בתבן · בירושלמי תבן הוא בעל פקדון כמה דאת יהיב ליה הוא יהיב לך. וע״כ לומר דמיירי ביבש ע״כ אינו מוסיף הבל וקאי תנאי בזמן שהם לחים גם אתבן וכפי׳ הרמב״ם במשנה והרע״ב ותמהני על הפ״מ דהכריח מהירושלמי בנ״ל דהאי להין לא קאי אתבן דאדרבה נספוך הוא דא״כ גם יבש אסור ומה שהכריח מהרמב״ם שלא הזכיר תבן בין הני דאית בהו תנאי בלחין. הלא גם בין הני דלית בהו התנאי לא הזכיר תבן וא״כ תבן מותר אפי׳ לחים וצריך למחקו מהמתני׳. ובאמת נראה מה שלא הזכיר הרמב״ם תבן הוא משום שכללו בעשבים בזמן שהם לחים דמ״ש תבן מעשב ומתני׳ חשבם לשנים והוא כללם כא׳: **טומנין** בכסות יבשים · עי׳ תוס׳ ד״ה אבל שכי׳ דנראה דר׳ אושעי׳ פליג אמתני׳ וכן מוכח מהירושלמי דמתני׳ בלחין מיירי דאיתא שם ב׳ פעמים ר׳ יוסי בן פזי בשם ריב״ל הדא דתימר בבלא רכה רקבוביתן וזה קאי על מתני׳ אלמא דמיירי בלחין רק שלא רכה הרקבובית שבא מלאות: **א״ר** ינאי תפילין · ירושלמי ברכות פ״ב ה״ב וברי״ף הל׳ תפילין (הגרל״ב) ילקוט תהלים תשנ״ה פס״ר פכ״ב שוח״ט ק״ג: **תוס׳ ד״ה** כאלישע. והא דאמר במדרש · שוח״ט שם פס״ר שם ועי׳ הגרי״ב מה שציין מהירושלמי וע״ס מ״ש ה״ד ונ״ל ה״ב: **ראב״ע** אומר · לפמ״ש בפנ״א מייתי ליה הירושלמי לקושי׳ על הטעם דקאמר דאסרו הטמנה משום שמא ישלהבנו ירתיח שמרתחת ויגלנה ויכסנה ויהי׳ מטמין בשבת בדבר המוסיף הבל [וכ״כ הרמב״ם כ״ד מה״ש טעם זה וכגי׳ הרי״ף לעיל ל״ד] ועי״ז מקשה א״כ לראב״ע דאסור לגלותה א״כ אין כאן חשש זה והק״ע ופ״מ פי׳ באופן אחר: **אמר** רבי ישמעאל ברבי יוסי · בירושלמי מוכח כפר״ח דבשבת היה ולא כפרש״י בחול ועש״ק שם: **ע״ב תוס׳** ד״ה לא אמרו. וא״ת הא אמר · עי׳ תורת כהנים פרשה צו פ״ו וכפי׳ הר״ש משאנץ דמביא גירס׳ יכול שאני מרבה אף עור משהופשט כו׳ אלא דבעי עבודים. ולפ״ז לא קשה קושית התוס׳ ומביא מ.ק׳ קט״ז. נטלטל עור כו׳ וביצה פ״ק עור לפני הדורסן כו׳ להוכיח דאסור בטלטול וכ״ש דאינו מטמא ובפס ר״ה ככן פי׳ דמ״ש ל״א עבודין כו׳ אבל לענין שבת מטלטלין הוא ביבשים דחזי למזגא עלייהו פס״ב ועמל״מ פ״ב דכלים ה״א: **לפלוג** וליתני · לעיל מ״ג עירובין ל׳ פסחים ל״ו יבמות י״ט פ״א ק״ד קי״ב גיטין י״א כתובות ל״א מ״א ל״ג קדושין מ״ז ב״ק ט״ו ל״א ס״א ע״ז כ״ד ב״מ כ״א שבועות מ״ב מנחות ע״ט ק״א בכורות ט״ז ערכין ז׳ (הגרל״ב): **בנגד** מלאכה מלאכתו · ילקוט ויקהל קמ״ו ויקהל ת״ת עי׳ תוי״ט שהקשה לו אי האיכא בתורה טפי והשיב דאזהרות וגווים לא נחשב. ותמיהני ע״ז מהירושלמי פ״ז ה״ב דאיתי׳ שם דמאי דכתיב גבי עצרת לא תעשה מלאכה הוא ובא להשלים מנין הל״ט. א״כ הא גם אזהרה במספר ורמיתי כרמב״ן בשם הר״ח השבון דאיכא ס״א. ויש לנכות מזה ג׳ שבפ׳ ויכלו ג׳ יעשה תעשה. לרגל המלאכה שאין לחשבו. הרי ז׳. י״ד פעמים מלאכת עבודה הרי כ״א ונשארו ארבעים. ודבריו דורשים באור. מ״ש שיש ס״א באמת כמנא ס״ה כמו שתראה מספרם בקונט׳ שמובא בתוי״ט. גם מ״ש ג״פ יעשה תעשה דהיינו יעשה פעם א׳ וב״פ תעשה. באמת יש ששה היינו ד״פ יעשה וב״פ תעשה. גם מ״ש י״ד פעמים מלאכת עבודה שאין להשבם. גבי יו״ט ליכא כ״א י״ב ואי נימא דחשיב ג״כ למלאכת עבודת הקדש שיש ב׳ פעמים בשמות ל״ו הקשה דאיכא עוד שלישי לכל מלאכת העבודה ולכל הקושיות הנ״ל יש למצוא ע״י עמל וטורח ישוב דחוק. אך נפלאת בעיני מ״ש הר״ח דג׳ ש ויכלו אין לחשוב והא דאיתא בירושלמי פ״ז ה״ב ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו מנהון. ולולא דמסתפינא הייתי מגיה בגמ׳ תחת תיבת מלאכה המלאכה. וכל הפסוקים שכתוב מלאכה סתם אין לחשבם והם במספר עשרים ועוד לנכות המשה ב׳ פעמים מלאכתך וב״פ במלאכתו ופסוק במלאכתו ובנכיון כ״ה נמלא הארבעים מכוון. ובנכיון ויבא הביתה או והמלאכה היתה דים הוי ל״ט. והגרל״ב כ׳ דזכור ושמור בדבור א׳ ע״כ לא נחשב דברות השניות בפ״ע. והירושלמי אין בו מועיל כ״א לשני פעמים מלאכתך ומלאכה והלא יש כ״ה יתרים: **במאן** דאמר לעשות צרכיו. ב״ר פפ״ג תנחומא וישב סי׳ ט׳ ילקוט וישב קמ״ו ויקהל ת״ת. ובמדב״ר פ״א ופס״ר פ״ו כמ״ד מלאכתו ממש:

דף נ ע״א בשל הפתק שנו. בירושלמי סלקון שנתנן באפותיקי. ועפ״מ שם שכ׳ דר׳ יוחנן דמוקי לסיפא בשל הפתק מוקי גם רישא טומנין בשלחין בשל הפתק ופליג אר׳ יוחנן דמוקי לרישא בשל בעה״ב וקשה דהו״ל למפלג אאותו בנא דק׳ ר׳ יוחנן ויותר נראה מ״ש הק״ע דמ״ש סיפא כשנתן באפותיקי קאי אסיפא דסיפא כיצד הוא עושה ולדבריו גם לר׳ יוחנן ומשום דכיצד הוא עושה אי לא מיירי בשל הפתק שגי בטמן בהם וכדרבינא הכא: **חריות** של דקל. בירוש׳ ע״ש רב ורבה בב״ח ס״ל דאף שגדען לשכיבה לריכות קישור יפ׳ונתא דה״ק ורשב״ג ליתא כהם גם ליכא למ״ד שם דגגדען לעלים דא״ל לקשר. ורב אסי אמר שהוא תלמיד רב ולקמן קכ״ה הוא רב אסי תלמיד ר׳ יוחנן ותשוב בזה ק שית התוס׳ שם ועי׳ תוס׳ לעיל מה: ד״ה לא ו (הגרל״ב): **בבל** חפין. עי׳ ירוש׳ ביצה פ״ד ה״ג (הגרל״ב) ושם איתא אית תני שפין את הכסף בגרתקון ואית תניי תני אין שפין מ״ד שפין בשנתנו מציו״ט כו׳ ופי׳ הפ״מ שנתנו על הכלי כסף מציו״ט ונתרכך ואינו ממחק: ומ״ש ל״ב מעשה. לק׳ קכ״ה (הגרל״ב): **ע״ב** משום הפסד אוכלין. עמ״ש ברכות נ: ונב: רוחץ ידם פניו. ילקוט משלי תתקנ״ג: **איגו** חושש ירוש׳ מעשרות פ״ה ה״א (הגרל״ב) ועי׳ תוס׳ כ״ן ד״ה הטומן שכ׳ דבלא השרישו מיירי והא דקאמר משום מעשר הוא משום דד״כן להתוסף מחמת לחות ועל אותו התוספת קאמר דאינו חושש. ומובן הדוחק. ובפנ״ה בארתי דהירושלמי במעשרות מוקי לה בהשרישו רק שאיני רוצה בהשרשתן לא כהתיב במעשרות וכן פי׳ הפ״מ וש״מ רק שפירשו דגם בשבת ס״ל הירושלמי דמשום שאינו רוצה בהשרשתן לא נתחייב ומותר להלבן וכו׳ ע״ז הפ״מ דלא קי״ל הכי. ובאמת אין זה סברת כלל דהירושלמי יסבור כן וכ״ל דזה עלמו קושית הירוש׳ היך מלי לאוקמי בהשרישו דהתינח גבי מעשר אבל גבי שבת ליכא לאוקמי בהשרישו ומשני ע״ז דלזאת אמר ונטלין בשבת ולא כללן יחד לומר אינו חושש כו׳ ולא משום שבת והוציאו מן הכלל להגיגו בלשון אחר משום דלאו בחדא גוונא מיירי וגם לזאת פירש ונטלין בשבת ולא ונהלשין. דבשבת קאי באופן דלא השרישו. ואת״כ מס״ק דגם לענין מעשר מיירי בלא השרישו וע״פ התוספתא דמייתי שם דבנטע פרי המעושר נתחדש היוצו ע״י מה שנעשה מחובר ומחויב לעשרו שנית אף שלא נתוסף ועי״ז קמ״ל דבלא השרישו ה״ס בתוקתן למעשר דאין דינם כמחובר וא״ל לעשר מחדש שנית ובאופן זה יש לפרש גם בבבלי. ואנ״ל דקאי על התוספת כמ״ש התוס׳. ובפנ״א שם הארכתי:

דף נא ע״א ונוטלין בשבת. בירושלמי איתא אר״י בר׳ בון דר״ש היא דס״ל דבר שאין מתכוין מותר ובכלאים פ״א ה״ט שבת פ״ג ה״ג מקשה ע״ז הא תנינן שביעית ור״ש מתיר בספיחי שביעית ומשני דעכ״פ מודה דיש בהן קדושת שביעית ומזה תמה הש״ק שבת פ״ג ה״ג על רש״י ותוס׳ שכתבו דמקנת עלין מגולין משום שבת נקט לה דהא בירושלמי מוכח דהכולהו קאי ומשום דלא מתוקמא בשביעית כר״ש לא אתי׳ כוותיה ע״ש ואין מובן השגתו דהא בירושלמי לא קאמר רק מעיקר דין שביעית לא שייך לר״ש דשרי ספיחי שביעית ואין שייך מ״ש ואינו חושש לא משום שביעית אבל התנאי מקנת עלין ל״ב שיהיה גם בשביעית וי״ל דגם לירושלמי דלא נקט מקנת עלין כ״א בשביל א׳ מהם. ועפנ״א שם דמוכח מהירושלמי כגי׳ רש״י מקנת עלין מגולין ולא כגי׳ הע״ך מובא בתוס׳ מקנת אמהות מדמוקי לה בהגודה וכן מוכיח הרמב״ן והרשב״א ועמ״ש לקמן קכ״ג: **מותר** להטמין את הצונן. בירושלמי הלי דין זה בתרי טעמי דהטמנה דלטעם מפני ההבל הו שמא ירתיח ליכא בצונן ולטעם מפני בטול בהמ״ד איכא גם בצונן ע״ש. וזה אין שייך כ״א בבהמ״מ שסיבא דרבן לגמוד בע״ש אתר מעריב והכא מיירי בכל השבת דאין שייך טעם זה וכן מבואר בירוש׳ סוף כ״ג דשב גבי ר׳ בתיר להטמין את הצונן · בל מבוא נאה · יבושלמי פ״א ה״א נדרים פ״ו ה״א

(הגרל״ב): **אע״פ שאמרו** · עי׳ תי׳ הרמב״ן: **כיצד הוא עושה**. עי׳ תוס׳ דלא גרסי לזה והגר״א יוחס בהרא״ש מקיים גי׳ הספרים ע״ש: **ע״ב אבל** לא קדרה. גי׳ הרי״ף וקדרה ע״ג כו׳ וכ״ה ברמב״ן בשם גי׳ הגאונים: **ובשם** שאין טומנין. עמ״ש לעיל עמוד א׳: **ברש״י** ד״ה חמרא לוכא. הכשים והלבים · וכן בדניאל י״א מ״ג ולבים וכושים במצעדיו ומוכח בירושלמי: **תוס׳ ד״ה** תמרה בירושלמי. דפרקין (הגרל״ב): **שם** בתוס׳ עלם מגרתא · שם איתא פול המצרי כד הוא רטיב צווחין לי׳ לוב וכד הוא יבש צווחין ליה פול המצרי: **אמר** שמואל הלכה כחנניה · לפי׳ הק״ע בירושלמי על מאי דאמר התם א״ר שמואל בשם ר״ז כמה דתימר לענין איסור וכן שאר כל הבהמות לענין היתר · דהיינו כל נטירותא יתירת׳ לאו משוי הוא. הוא כמ״ש הכא דפסק כחנני׳ וכן פי׳ בגליון שם אבל ממש״ש בס״ד ובבילה פ״ב ה״ח ר׳ בא ור׳ שמואל תריהון אמרין אפי׳ להמשך בהן אסור והוא כמ״ש כאן לקמן בין לנוי בין לשמר אסור דנטירותא יתירתא משוי הוא והוא כמ״ש אביי לקמן נ״ב. אליבא דשמואל וקשי׳ סתירת מימרות דשמואל בירושלמי גופה אהדדי. ועי׳ פנ״א מ״ש בזה. והוא דלא קאי ההיתר כ״א על כגון לודקים בפרומביא דאף דסגי להו באפסר משום דלורתייהו בהכי שרי כמ״ש התוס׳ ד״ה או דלמא ויש ראיה מהירושלמי לדברי התוס׳ והפ״מ פי׳ שם באופן אחר ע״ש:

דף נב ע״א חמור שעסקיו רעים · בירושלמי ע״ש ר׳ זעירא בשם שמואל וגם מזה מוכח כמש״ל דס״ל לסירושלמי אליבא דשמואל דנטירות׳ יתירת׳ אסור דרק בשור שעסקיו רעים ולא סגי ליה בלא יש התיר פרומביא: **עז** שחקק · ירושלמי ביצה פ״ב ה״ח (הגרל״ב) **פ״ש** ר׳ בא בשם שמואל: **חד** אמר בין לנוי · בירושלמי שם איתא ר׳ בא רב ור׳ שמואל תרויהון אמרין אפי׳ להמשיך בה אסור · א״כ ל״פ רב ושמואל בזה והוא דלא כהבבלי. אך בירושלמי כאן ס״ד איתא ר׳ בא ור׳ שמואל תריהון כו׳ וליתא תיבת רב והוא כהבבלי וכאביי. אולם קשה לומר דר׳ בא יהיה שותף עם שמואל להאמר עליהם תריהון ועוד יוקדם ר׳ בא לשמואל: **קשרה** בעלים · פרה פ״ב (הגרל״ב): **פרת** דדמי׳ · שבועו׳ י״א (הגרל״ב): **ע״ב** הואיל ואדם מוסך · בירושלמי תפתר בעשויין להנותן ולפי׳ הק״ע הראשון היינו שינויא דר׳ יצחק הכא להנותן והתנאות בהן כ״א ולפי׳ השני בק״ע היינו שינוי׳ דרב יוסף הואיל ואדם מוסך כו׳ ועפ״מ ודבריו הם דברי התוס׳: **והאיכא** תנילם · בירושלמי מוקי לה ברפויין דאל״כ תקשה ממתני׳ רפ״ו ולא תטבול כו׳: **אלא** לענין שבת · בירושלמי פ״ו ה״ג מדמה שבת לטומאה כמו לקמן נ״ט: ונראה דאנ״ל דהסוגי׳ דהכא כרשב״י לקמן ס׳: דמחלק בין שבת לטומאה אלא דאף דלענין תכשיט מדמינן לה לטומאה היינו למיזל בתר התחימה אבל מ״מ לדינא לא דמי דבשהטבעת ג״כ של מתכת אין נ״מ לענין טומאה בין יש עלי׳ חותם או לא ולענין שבת יש חילוק: **מחט** שהעלה חלודה · גיטין פ״ג ה״ח (הגרל״ב): **תוס׳ ד״ה** סיח · עי׳ הגרי״ב וכן הקשה הפ״ק פ״ז ה״ג ד״ה טבעת ע״ש. ובפנ״א כתבתי די״ל עפמ״ש התוס׳ לעיל י״ז. ד״ה ועל שאר אדם דהיכא דא״א לכוניא המלוי בלתי אם ישבר הכלי לכ״ע ל״ש קבול ובזה אפשר דמיירי ג״כ הכא:

דף נג ע״א אמר שמואל והוא שקשורה · עי׳ בהא״ש דלפי פירושו בירושלמי טעם שמואל משום דאסור לקשור בשבת והש״ק הקשה עליו איזה קושיות ובפנ״א ישבתי בס״ד קושיותיו והאמ״ל: **ובלבד** שלא יקשור לו מסריכן. בירושלמי יש שינוי בשתים. א׳ מ״ש הכא בזמן שקשורים לו מע״ש ומסריכן אסור אפי׳ דע״ש והתם משמע דמיירי בשבת לזאת בבבלי ע״כ לוגו הטעם משום דמהו׳ כהוכחה לטעינת משא ובירושלמי דמיירי בשבת י״ל משום דמשתמש בגדי הבהמה או משום קשירה כמ״ש הרא״ש הבאתיו לעיל וכן פי׳ הפ״מ. ב׳ דבבבלי אר״פ אבל אוכף לא משום דאין בו כדי לחממה ועט״ז סי׳ ש״ה סק״ו ובש״ק פ״ה ה״ד ד״ה תני יונה. ובירושלמי איתא באוכף דמותר כדי לחממה. ובמה״פ כתב דהירושלמי תפס כרשב״ג ועי׳ פנ״א מ״ש בזה: **א״ר** חייא בר אשי אמר רב · בירושלמי מגופייתא אמר ר׳ חייא בר אשי לא נהיג כן [פי׳ דלא נהיג איסור כ״א היתר] א״ל נהיג בקלסטירין. פי׳ הרא״ש דרק בטרסקל נהיג היתר משום שאין בו קשירה כ״כ מבא״כ מרדעת והבבלי לא חש לקשירה כ״א מהמת משא או כמוכן למשא ע״כ דן ק״ו מטרסקל למרדע. והק״ע פי׳ גם התם דק״ו קאמר ומשבש הגירסי׳ שצ״ל אנא נהיג כו׳ ואפי׳ טרסקל קאמר וכ״ש מרדעת דמותר ועי׳ פנ״א: **חמרא** אפי׳ בתקופת · עב״ר פי״ט דשם איתא דאין מזיק לה הצינה ועי׳ מ״ק י״בי דשם משמע דממהרת להטנן מתאוש: **יוצא** הוא בתגד · בירושלמי איכא למ״ד דאינו יוצא לא בתגד ולא בקטיסין (הגרל״ב): **ע״ב ר׳** יהודה אומר עזים · עי׳ רא״ש סי׳ ה׳ מ״ש בשם הר״ר יונה מהירושלמי דר׳ יהודה הוא מפרש לדברי רבנן ועי׳ תפארת שמואל ובק״נ והוא דלא כפי׳ הק״ע והפ״מ ועפנ״א: **כמה** גרוע · עתו״י ובב״ר הוא כפי׳ ל׳ ובילקוט אסתר הוא על פסוק ויסי אמן: **מאי** משמע דהאי שהוזות · עי׳ ירושלמי (הגרל״ב) דאית׳ שם אית תניי תני שחוזות ואית דתני שהוזות מ״ד שזוזות מעתדין [מוכנות לשעלוש עליהן זכרים] כמה דתימר שית זונה מ״ד שחוזות כמה דתימר אין מפחזין את הסכין:

דף נד ע״א מאי כבוגות · ילקוט מ״ב קלה: **משום** ר״י בן בתירה · עי׳ רא״ש בשם הר״ר יונה מהירושלמי: **כי** אתא רבין א״ר יוחנן · בירושלמי ר׳ יוחנן מטי בה בשם רב הלכה כדברי האומר בין ליבש בין לחלב אסור משום מי מפים וזהו דלא כגמ׳ דילן בין לר׳ יוחנן בין לרב ע״פ גי׳ התוס׳ דרב אמר הלכה כת״ק: **עקוד** עקידת יד ורגל · בירושלמי עקוד ידו אחת רגול שתי רגליו ופי׳ הק״ע ידו אחת עם רגלו והוא כבכאן אך רגול ע״כ אין ספי׳ ככאן והפ״מ פי׳ עקוד **ידו** ע״ג זרועו והוא כמו רגול שבבבלי: **מתחת** ידו טפח · בירושלמי ר״ס ורב יהודה תריהון אמרין משמי׳ דשמואל ה״א מידו אסור מגופר בהמה מותר ואחרא מהליף ע״ש: **בחבלא** דביני וביני · בירושלמי טפח מידו לנותר בהמה אסור וכפי׳ הפ״מ כפי׳ הרא״ש דהיינו שלא יהיה טפח סמוך לקרקע: **שלא** ברלון חכמים · בירושלמי מקשה מזה אמ״ד דראב״ע הורה הלכה כן ולא עשה מעשה כן דא״כ אין שייך ע״ז שלא ברלון חכמים: **ותגון** שמו · בירושלמי משמע דהוי ענין סגולה דמדמי לי׳ התם לקמיע מומחה ולהבבלי הוא ע״פ טבע שהתעטש ויפלו כו׳: **של** שכנתו היתה · בירושלמי ר׳ אידי דהוטרין אמרו היתה ופי׳ הק״ע דהפרה היתה של אשתו וסיפ״מ והפ״מ פי׳ דאשתו הלכה ברלועה על ראשה שלא ברלון חכמים וכנו אותה לעגלה על שם לגאת תרשתם בעגלתי כדמכיים שם בירושלמי ואה״כ אית׳ תמן אמרין של שכנתו היתה: **כל** מי שאפשר למחות · ע״ז י״ח. ירושלמי כתובו׳ פי״ג ב״א תנחומא משפטים (הגרל״ב) סי׳ ז׳ ויק״ר פכ״ה שוח״ט סי׳ י״ב ילקוט ישעי׳ רס״ד: **אר״פ** והני דבי ר״ג · בילקוט ישעי׳ רס״ד הגיר׳ אמר רב אחא:

דף נה ע״א רב יהודה הוה יתיב · ילקוט משלי תתקנ״ט: **א״ל** ר״ז לר׳ סימון · ילקוט יחזקאל ש״ק: **מעולם** לא ינתה · איכ״ר פ״ב ע״ש ר׳ תנחומא ור׳ אבא בשם אבא. תנחומ׳ משפטים סי׳ ז׳ ועי׳ מכלת׳ בא פ״א דמשמע שם שלא חזר מהטובה וכן בתנחומ׳ תזריע ט׳ משמע שנגלו הלדיקים · ועי׳ תנחומא משפי ז׳ ובוח״ט סי׳ י״ג: **דכתיב** ויאמר · תנחומ׳ משפטים וגרס ר״י אמר רב (הגרל״ב) ועי׳ תנחומא תזריע: **הנאנחים** והנאנקים · עי׳ שוח״ט סי׳ י״ב: **אלו** בני · איכ״ר פ״ב ע״ש ר״נ ילקוט יחזקאל שמ״ט ולקמן הוא ע״ש ר״ש בר נחמני: **תמה** זכות אבות · איכ״ר פ״ב ע״ש ר׳ חנינא בר יצחק: **דאר״ח** חותמו · ב״ר פפ״א דב״ר פ״א שהש״ר פי״ד (הגרל״ב) ונ״ל פ״א ושם ע״ש ר׳ ביבי בשם ר׳ ראובן כבירושל׳ סנהדרין פ״א ובב״ר ודב״ר הוא ע״ש ר׳ בר׳ ראובן וקרוב שנ״ל ר׳ ביבי כבמקומות הנ״ל ילקוט הושע תקי״ז: **מאימתי** תמה זכות אבות · בויק״ר פל״ו איתא שם הא דרב ע״ש שמואל ודברי שמואל שבכאן הם ע״ש ר׳ תנחומא בשם ר׳ חייא בר מנחמא ואמרי לה ר׳ ברכי׳ בר׳ חלבו בשם רבא בר זבדי אגד״ב פ״י. ובירושל׳ סנהדרין פ״י אמר ר׳ אחא לעולם קיימת זכות אבות: **אמר** ר׳ אמי אין מיתה · ויקרא רבה פל״ז קה״ר פ״ה ילקוט ש״ב קנ״א תהלים תת״מ: **ע״ב אמרו** מה״ש · ספרי האזינו (סי׳ שלט) ונשנית שם בלשון אחר (הגרל״ב) ילקוט ש״ב קנ״א קהלת תתקפ״ט: **רשב״א** אומר אף משה · ספרי פינחס קל״ז ילקוט חקת תשס״ג: **ארשב״י** א״ר כל האומר ראובן · ילקוט ויצא קל״ז: **רשב״א** אומר מגלל · ב״ר פנ״ז ע״ש ר׳ אבהו ואמרי לה ר׳ יעקב בשם ר״א רבה וריב״ל בשם רשב״י ובספרי ברכה שמו ע״ש רשב״ג: **ר״א** אומר פוזה · ב״ר פנ״ח (בשינוי) תנחומא ויחי (הגרל״ב) ב״ר פנ״ט ושם מהופך ממש בפנ״ח מדר״א לדר׳ יהושע לר״א ומ״ש כאן בשם ר״א המודעי בפנ״ט שם הוא ע״ש ר׳ לוי ועוד שינויים ע״ש: **ארשב״נ** א״ר יוחנן כל האומר בני עלי · ילקוט שמואל ע״ו: **מתוך** ששהו את קינן · ב״ר פפ״ה ירושל׳ סוטה פ״א ה״ד כתובות פי״ג ה״א (הגרל״ב) אגדת שמואל פ״ז: **אם** ישראל הוא · ת״כ אחרי פי״ג ד״א פ״א (הגרל״ב) ילקוט אחרי: **בני** בליעל · באגדת שמואל פ״ז מפרש שפרקו עול ע״י החטאת שלקחו בשר קדשים ולא רלו לזרוק הדם ולהקטיר החלב ועת״כ לו פרק ט״ז ובקרבן אהרן שם מקעין החטא דרק קודם הקטרה דתשבו כמו דאם נאכדו האמורין דמותר הבשר ה״נ בהיותם קיימים דמותר הבשר: **ארשב״נ** א״ר כל האומר בני שמואל · ילקוט שמואל ק״ח. ועי׳ מדרש שמואל פ״ז:

דף נו ע״א קופה יתירה · ירושלמי סוטה פ״א ה״ד (הגרל״ב) ושם איתא שהיו נוטלין מעשר ודנין ופי׳ הק״ע והפ״מ שנראה כשוחד אף שבהונת לויה ניתן להם וכעובדא דבבלי סוף כתובות פסילנא לך לדינא ושם הוא ע״ש ר׳ חייא: **ארשב״נ** א״ר כל האומר דוד · ילקוט שמואל קמ״ח: **דארשב״נ** א״ר כל היולא · בילקוט שמואל קכ״ו ליתא א״ר יונתן: **רב** אמר קבל דוד לה״ר · ילקוט ש״ב קנ״א כס״ע: **ע״ב א״ר** מני על עסקי נהל · עי׳ קה״ר פ״ז פד״א פע״ד ילקוט ש״ב קנ״א: **ארשב״נ** א״ר כל האומר שלמה. ילקוט מ״ב קנ״ו כס״ע: **דר׳** נתן רמי כתיב · בילקוט שם איתא דר׳ יונתן רמי: **בשעה** שנשא כו׳ הכניסה לו · עי׳ ויקרא פי״ב במד״ר פ״י מדרש משלי ל״א תנחומא שמות: **בשעה** שנשא כו׳ ירד גבריאל. שהש״ר פ״ב [נ״ל פ״א ושם ע״ש ר׳ לוי. וירד מיכאל] ספרי עקב (פיס׳ נ״ב) ירושלמי ע״ז פ״א ה״ב (הגרל״ב) ילקוט מ״ב קנ״ו: **ארשב״נ** א״ר כל האומר יאשיהו · ילקוט מ״ב רמ״ז:

דף נז ע״א עד שתרפס · עמש״ל כ״ב: ד״ה והאיכא: **אר״ב** בר ילחק · בירושלמי א״ר בר יעקב: **א״ל** א״ינ · לפי׳ הק״ע הסני בירושלמי והפ״מ גם שם פשוט להיתר: **ע״ב רב** יהודה מסמיה דאביי · נ״ל אביי משמי׳ דרב יהודה דאפי׳ אביי קשיא נראה שהוא קטן מרב **יהודה** (הגרל״ב): **טוטפת** כטוטפת · בירושלמי משום שהוא במקום תפלין כאיש קרי לה טוטפת: **כל** שהוא למטה מן השבכה · בירושלמי ר׳ אחא בשם כהנא אתי׳ דרשב״א כר׳ כמה דר׳ אמר דבר שהוא טמון מותר [דהיינו בשן תותבת לקמן] כן רשב״א כו׳ והכא מפורש בברייתא גופה טעמיה משום שהוא למטה מן השבכה והוא טמון: **משום** ר״ם אמרו · בירושלמי רשב״א וכ״ה בתוספתא אבל ברי״ף ר׳ אלעזר בר״ש (הגרל״ב):

דף נח ע״א זה וזה מקבלין · בירושלמי אית תניי תני זה וזה אין מקבלין טומאה ואית תניי כו׳ ומפרש דבענבל מקבלין טומאה ובלא ענבל אין מקבלין: **ה״מ** בתינוק · בירושלמי משמע דאין חילוק בין תינוק לגדול: **כל** שהוא אריג. בירושלמי א״ר אילא כל המחובר לכסות ה״ה ככסות: **זוג** של בהמה · תוספתא כלים ב״מ פ״א (הגרל״ב): **ע״ב הא** דלית ליה ענבל · עי׳ לעיל נ״ת · ד״ה זה: **דארשב״נ** א״ר יונתן מנין. לקמן ס״ג: א״ר יוחנן (הגרל״ב) ובילקוט מטות תשפ״ו אר״נ א״ר יונתן: **מספורת** · תוספת׳ כלים ב״מ פ״ג ושם איתא והיזמל של ריקני (הגרל״ב): **חבור** לטומאה · עי׳ לעיל מ״ח:

דף נט ע״א יכול כפה שלה · ת״כ פרש׳ זבים פרק ב׳ ועי׳ פ״ו ופ״ז שם ילקוט מלורע תקס״ז: **סנדל** של בהמה · תוספת׳ כלים ב״ב פ״ב (הגרל״ב): **אמר** רבב״ח א״ר · בירושל׳ ע״ש רב יהודה: **ע״ב לא** תלא אשה · תנחומא ויגלח סי׳ ה׳: **ר״א** אומר יולאה · ירושל׳ ר״ה פ״א ה״ז (הגרל״ב) והק״ע בירושל׳ כאן שגה בפירושו שפי׳ למש״כ תמן תנינן שנים ר״א יולאה · כו׳ · תמן תנינן שנים שתי בריתות א׳ ··· ב ר״א כו׳ וה״נ תני ר״מ מחייב כו׳ · ולא זכר שלשון המשנה היא בעדיות פ״ב מ״ז שלשה דברים

אמרו

[illegible]

קמרא שרי · מהתוס' ד"ה אלבוש משמע דמפרים אלאהא דס"ל דגאים לא גזרו ועיר"ן שכתב דקאי על אים ועי' הה"מ פ"ט משבת ה"ב ובמה"מ ביהוש' ה"א ד"ה תכשיטין וברמב"ן וברשב"א דמוכיחים ממ"ש בירושלמי שהנשים שתגניות הן דרך בהאשה גזרו ולא באים וע"ע בירושל' סוף ה"א שם הדא אמרה אי האים ולא האשה ועי' פנ"מ ובלב ארי' להרי"ף מש"ש : תכשיטי · במס' כלים תשיב אף עיר של זהב . (הגרל"ב) : היא של מתכת · עמש"ל נ"ב : ד"ה טבעת : בתוס' ד"ה ר"נ · וכ"ה בתוספתא' · וכן מוכח להדיא בירושלמי ה"ג ר' נחמיה מתליף :

דף ס ע"א בשלם אתר שליכותיו · עש"ק בירושל' ובגליון שם : לצדדין קתני · ענין לצדדין עירובין מ"א פסחים נ"ח ב"ק ו' ק"ו ב"מ ע"ו קי"א ב"ב י"ד ס"ו שבועות כ"ה יבמות כ' מנחות כ"ו חולין ע"ז מעילה ט' ירושל' פאה פ"ד ה"ו עירובין פ"ו ה"ג (הגרל"ב) ועוד יש לצדדין בירושל' תרומות פ"ו ה"ב מע"ש פ"ד ה"א בכורים פ"ג ה"א גיטין פ"ו ה"ב נדרים פ"א ה"א קדושין פ"ב ה"א הוריות פ"ג ה"ב ועוד לצדדין שלא במתני' א' רפ"ו דתרומות רפ"ג דכתובות : לא יצא האיש בסנדל המסומר · במד"ר פי"ב פי"ד : סנדל המסומר מ"ט · בירושל' (הגרל"ב) יש טעמים אחרים יש אומרים שהיו רואין את דאתו [של הסנדל] ומפילות וי"א ע"י שהיו שומעות את קולו ומפילות וי"א ע"י שהיו נדחקין כו' מה נפיק מן ביניהון הדיסטא . פי' שאין בראשו מסמרים למ"ד שהיו רואות כו' מותר ולמ"ד שהיו שומעות או שהיו נדחקין אסור ועי' ק"ע ופ"מ שם : א"ה אפילו בחול נמי · בירושל' מתני לאו אורחיה דב"נ למיהוי ליה תרין סנדלין חד לחולא וחד לשובתא ולפי' הק"ע כיון דאסרת ליה בשבת ממילא לא ילך בו גם בחול · א"כ הוא דלא כהבבלי בזה · ולהפ"מ דפי' בדרך בתמי' וכיון דתרי סנדלי הוו אין לאסור דחול משום שבת · הוא כהבבלי : ע"ב חמש בזה · ירושל' סנהדרין פ"י ה"א וע"ש (הגרל"ב) קה"ר פי"ב ושם ר"י אמר חמשה כחמשה חומשי תורה ר"ת אמר שבעה וכימיך דבאך : עד שלש עשרה · בירושל' ר' סי' נותן שלשה עשר בזה כמנין משמרות וכמסמרות נטועים כו' משמרות כ"ד כו' וכ"ה בקה"ר שם ואפשר דגם מ"ש לקמן בפומבדית' אמרין כ"ד הוא בעבור סמך דרש זה אך לק' משמע דבכל א' כ"ד ועי' פס"ר פ"ג: מסתברא טעמי' דר"א בר"ש יבמות ס"ו (הגרל"ב):

דף סא ע"א רב אמר · בירושל' אמר שמואל הכי : עשית של שמאל מכה · בירושל' בכן עובדא שמעון בר בא הוה משמש קומי ר' יוחנן כו' איתא מפורש דא"ל ר' יוחנן נועל של שמאל תחלה שלא תהא נראית של ימין פגומה [כאילו יש שם מכה] הדא אמרה כאותו שיש בו מכה ושם ליכא לתרוצי כמ"ש הכא : כשהוא נועל נועל של ימין · בירושל' שמעון בר בא יהיב לר' יוחנן של ימין כהדא דתני לדרך הארץ כשהוא נועל כו' ופי' כדתני' במס' ד"א פ"י : ע"ב משום מראית העין · שביעית פ"ג (הגרל"ב) ועוד בכמה דוכתי בירושל' בבלי לקמן ס"ד: קל"ז קמ"ו: ב"מ ל' בכורות מ"ג: מ"ד' ועמ"ש לק' ס"ד: ד"ה אמר רב : הברכות כו' אע"פ · מס' סופרים פט"ו ה"ד :

דף סב ע"א תוס' ד"ה שין · ול"ג כו' · וכ"נ ברי"ף בפרקין וגם' תפילין (הגרל"ב) ובירושלמי מגילה פ"א מוכח כד' רש"י דאיתא שם ה"ע קשרי תפלין הלמ"מ : לא תצא אשה במחט · בירושל' מוקי לה אליבא דרבנן באשה גודלת (הגרל"ב) ועש"ק פ"א ה"ג שהקשה הא לעיל בזה אמר דדרך הוצאה היא בנשים ולמה הוצרך לתי' זה ועמ"ש עוד רש"י מחמת זה חדוש דין ובפנ"א כתבתי דרק לר"מ מוכרח לתרץ דרך הוצאה היא בנשים דהוא אינו מחלק בין אומן לשאינו אומן משא"כ לר' יהודה דס"ל אומן חייב א"נ לתרץ כן רק יש לאוקמי בגודלת דהויא אומן ועמש"ל י"א : ע"ב קנישקנין · בלשון המדרש ויק"ר פ"ה כוסות שהיה לכן זרבוביות ועי' רא"ש הל' מקוואות סי' ל' : דרש רבא בר' דרב עילאי . בילקוט ישעיה רכ"ד דרש ר' שילא בר' דרב עולא : ומשקרות עינים · איכ"ר פ"ד ויקרא רבה פט"ז ילקוט איכה : הלוך וטפוף · שם ומסיים שם ואם היו ב' קצרות היתה אחת מהן נותנת קורדיקון (וב"איכה שם קרקוסין) עבים כדי שתראה ארוכה · ובירושל' מפרש לה כן על וברגליהם תעכסנה ע"ש : מור ואפרסמון · בויק"ר פט"ז ואיכ"ר פ"ד ורבנן אמרי היתה מביאה שפופרת של בילה והיתה ממלאה אפרסמון ונותנת אותה תחת עקבה במנעלה וכשהיתה רואה כת של בחורים כו' : מלמד שפרחה בהן צרעת · באיכ"ר שם ע"ש ר' אלעזר וריב"ח אמר כתם שתעלה על ראשיהן משפחות משפחות של כנים · ודרים ובפת מל' משפחה : שנשפכו כקיתון · באיכ"ר שם ע"ש ר' ברכי' וחלפי בר זביד משמי' דר' אימי :

דף סג ע"א לא יצא האיש לא בסייף . שו"ע סי' ש' : דאמר שמואל אין בין עוה"ז · ילקוט ראה תתנ"ח : דלגמור איגש והדר לסבור · ע"ז י"ט (הגרל"ב) : א"ר ירמיה א"ר א' ב' ת"ח · ילקוט תהלים תש"ן : למיימינים בה · ילקוט משלי תתקל"ד : א"ר אבא אמר רשב"ל · ילקוט שה"ש : א"ר כהנא אמר רשב"ל · ילקוט איוב תת"ק : כל המגדל כלב רע · ירושל' ב"ק פ"ז ה"ז (הגרל"ב) : ע"ב אר"ה מאי דכתיב שמח · ילקוט קהלת : בירית זו אצעדה · עש"ק בירושל' זה בירית שפי' תחת אצעדה היינו למטה מהאצעדה שלא תפול האצעדה ע"כ לאו כלי היא וטהורה גם יוצאין בה דל"ת דלמא שלפה שלא תפול האצעדה ע"ש . ובירושל' מוכח דבירית היינו אצעדה ופי' תחת אצעדה במקום אצעדה והיא ג"כ נחשבת לאצעדה דמייתי ראיה דמר רב יהודה אצעדה כו' : א"ל ר"ש · בירושל' ד"ה חייא בשם ר' יוחנן : דארשב"נ · עי' הגרי"בי ובילקוט מטות תשפ"ו א"ר"כ א"ר יונתן : כי אתא רב דימי א"ר"י מנין · ילקוט תצוה שפ"ב שמיני תקל"ט כה"ע : וכתוב עליו ב' שיטין · ירושל' יומא פ"ד ה"א מגילה פ"א ה"ט (הגרל"ב) : ומנין לאריג כ"ש · ת"כ תזריע פי"ד ע"ש פי' הגרי"ד שם בשם הזית רענן · ילקוט שמיני תקל"ט : אריג ותכשיט כ"ש · ילקוט שם : מוסף שק על הבגד · כלים פכ"ז (הגרל"ב) :

דף סד ע"א ת"ר שק אין לי · ספרי מטות קנ"ז ת"כ שמיני פ"ח מצורע פ' זבים פ"ז ילקוט שמיני תקל"ט כה"ע והפ' מטות תשפ"ה : נאמר בגד ועור בשרץ · ספרי מטות פ' ס' (הגרל"ב) נ"ל פ' קנ"ז ת"כ שמיני פ"ח מצורע שם. ילקוט שם : מופנה מגד א'. בירושל' פ' ד' מיתות ה"ו קאמר דלר"ע למדין אע"פ שאינו מופנה (הגרל"ב) : תוס' ד"ה שאינו מופנה לאפנויי · הקשה הר"א ממיץ · עי' רמב"ן ורשב"א שתירצו דמלתא דאתי' בהיקש טרח וכתב לה קרא בכה"ג ועי' קרבן אהרן בת"כ מצורע פ' זבים פ"ו : מת אתקיש לש"ז · עי' ת"כ מצורע שם וכק"א : כומז זה דפוס · בירושל' יש אומרים טפוס בית הרחם וי"א טפוס של דדין : אמר להן משה לישראל · שהש"ר פ"ד ע"ש מס' כלה פ"א : מפ"מ הוצרכו ישראל · ספרי פינחס קל"ט : ע"ב אידי דתנא זקינה · גי' הרי"ף כדי נסבה (הגרל"ב) והפוסקים כ' דכ"ה ג"כ גי' הרמב"ם ומפרש כדי נסבה ובאמת אין הדין כן ע"כ פסק דמותר ילדה בשל זקנה והקושי' דהגמ' הי' אמאי אסור כיון דגנאי הוא לה לא שלפא ומחויא עי' הה"מ פי"ט משבת ה"ט והלח"מ הקשה שם מגן תותבת דאף דמגניא ביה אמרי' לחכמים דאסור דאדרבה משום דמגני' ביה שלפא ואתיא לאתויי ד"א ברה"ר ובענ"ד כ' לחלק דבשן תותבת פעמים מתגלה בדברה משא"כ שערות זקנה שלוקחת רק למלאות נפות השער ונזהרת לכסותן בשערותי' ולא מחכו עלה ומשום אתויי ליכא למיחש דגנאי הוא לה רק דדוחק הוא בגמ' לפרש כדי נסבה שאומר שקר היפוך ובכ"מ הפי' שאין בו רבותי' ומשנה שא"צ היא · וכן הקשה הב"י סי' ש"ג · ובירושל' ס"א מבואר דשניהם לאיסור : ר' ענני בר ששון · בירושל' ר' אינני בר סיסיי משמיה דר' אליעזר ובר פלוגתי' ר' לייא בשם ר"ש בר חייא : והדוה בנדתה · ספרא מצורע [בסופו] ירושל' גיטין פ"ט ה"א (הגרל"ב) ועי' מגי' במל"מ ספ"ו מגרושין שכ' דר"ע לטעמי' דס"ל סוף גיטין אפי' מצא אחרת נאה ע"כ חשש לנמצא בעלה מגרשה · ילקוט מצורע תקס"ט : אר"י אמר רב כ"מ שאסרו · ירושל' כלאים פ"ט ה"א ערובין פ"ח ה"ט (הגרל"ב) וע"ש שמביא בירושל' כמה מתניתא דפליגי על רב ומסיק ולית ליה קיום ופי' המפרשי' דליכא להתוי' ואיפכא הא דרב ועכ"ז פסקו הרי"ף והרמב"ם כרב ועי' ברא"ש פ' חבית סי' ט' דגרים בירושל' ולית להון קיום ופי' הק"נ דלא קי"ל כהברייתות · ובענ"ד נ' דקאי על הפרכות דלית להון קיום . דמאי דאיתא שם מתניתא פליגא אדרב נפלו מעות מכיסו לא יטות כו' מפני שנראה כמשתחוה ואם אינו נראה מותר מקשה זאת בבבלי ע"ז י"ב · ומתרץ דה"ק אם אינו נראה כמשתחוה · ומה דמקשה שם מהא דתו יך מ"א · אין שוטחין להוך גומא כו' ובחצר מותר מקשים הכא בתוס' ד"ה אמר רב (סה.) ומתרצי משום דהרואה אומר לנקר תצרו כו' וצ"ע שלא הביאו בשם הירושל' דמקשה כן · גם מה שהקשה בירושל' שם מהוטה שנבגו חרת לא יקבענו בחימרה מפני מ"ע אלא יתפרנו בכרים ובכסתות י"ל עפמ"ש התוס' לעיל ס"ב · דהפי' למ"ד גם בח"ח אסור מ"מ בכה"ג שאוחז בקומצו שאינו נראה לשום אדם מותר ע"ש · א"כ גם במ"ע דכלאים כשנתפר במקום שאינו נראה לשום אדם מותר וא"ש עוי"ל עפמ"ש הר"ן ביצה ספ"ק ע"ש גם הקושי' בירושל' מביצ שהוא קמור שבפ' כיצד משתתפין יבבתי בלב ארי' להרי"ף ביצה ע"כ שפיר פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כרב דקושית הירושל' ולית להון קיום היינו הקושיות שעל רב ואכמ"ל · ועש"נ פ' חבית שהקשה על הרי"ף והרמב"ם דפסקו כרב והיך פסקו פוקק בו זוג כו' דהוא דלא כרב והנית בצ"ע ובעז"ה בערובין דף"ה נדבר מזה : מפני מראית העין · עמש"ל ס"א :

דף סה ע"א תוס' ד"ה אמר רב · עמש"ל ס"ד: דבירושל' כלאים פ"ט מקשה קושית התוס' מהולין לרב ולא מתרץ לה : בשל כסף ד"ה מותר · בירושל' מוכח דגם בשל עץ אסור · ור"ן שכתב דהירושל' לא אסר רק של עץ דאינו דומה לשאר שינים אבל דכסף דדומה לשינים ואינו ניכר לא שיילי בשי מינה ולא שלפא ומחוי' ע"ש · אבל בירושל' איתא הטעם דלמא נפיל ואתי לאתויי · וסבור מתחלה לומר דלא חייש' על של עץ וכשיפול תלוה לאומן נגר לעשות שן אחר והדר מזה משום דבושה לילך לאומן לעשות שן אחר ויש חשש דלמא אתי לאתויי א"כ כ"ש בשל כסף דודאי חייש' עלי' ודאי איכא חשש זה : ורשב"א · עמש"ל נ"ז: ד"ה כל שהוא : הבנות קטנות · בירושל' ה"ה מקשה מזה על שער דאמרינן דלא תצא בשל זקנה הא גם חוטין אינם דומים למראה שערה ומשני דהתם אינה יכולה להביא חוטים דומה לשערה (וע"ש תפ"מ חוטמה לשערה) והיינו דידוע שאינם משערה ולא מחכו עלה אבל שערות דרך להביא שערות הדומים לשערותי' כפי שנותי' ומחכו עלה · ומזה מוכח דהירושל' תופס כפי' לשון השני שברש"י דהיינו חוטין שבראשיהם ולא שבאזניהם ומה שהקשה רש"י הא גם בנות קטנות צריכות טבילה תי' הרמב"ן משום דלא שכיחא ל"ג רבנן · ועכ"ז בבבלי מוכח דלא כלישני · מדמקשה אבתי' דשמואל ממתני' הבנות יוצאות ובנתי' דשמואל גדולות היו ואי מתני' דוקא בקטנות מיירי א"כ ל"ק כלל ועי' רמב"ן : ואפי' בקסמין · בירושל' גרס אבל לא בקסמין : מאי ליגית · בירושל' פדגורא (הגרל"ב) והיינו שם הולי : נשים המסוללות · ירושל' גיטין פ"ח ה"ח (הגרל"ב) ובתוספת' סוטה פ"ה בבלי סנהדרין ס"ט: המסוללת בבנה קטן והערה בה ושם פלוגת' דב"ש וב"ה ובזה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין ותימה דר"ה תפס כב"ש ואף דביבמות ע"ו' באמת אמרי' דאין הלכה כר"ה מ"מ תימה על ר"ה וכי לא ידע הברייתא ולכאורה יש לחלק ולומר דהתם בבנה קטן קיל אבל זו בזו ס"ל לר"ה דגם ב"ה מודי אך בירושל' שם איתא גם בנשים המסוללות זו בזו פלוגת' דב"ש וב"ה ומשמע דברייתא היא · ואולי דברי הירושל' כה דכמו דפליגי במסוללת בבנה קטן ה"נ פליגי בנשים המסוללות ור"ה ס"ל דבנשים המסוללות לכ"ע פסולות דחמיר ממסוללת בבנה קטן ועפנ"א שם : סיפא אתאן למטבע · בירושל' איתא הכי לסדי' בברייתא תני רשב"ג ל"ש אלא למטבע ואבן אבל בתגוז מותר מפני שהוא מטלטל : דברי ר' מאיר · בירושל' איתא איפכא דברי ר' יוסי ר"מ אוסר (הגרל"ב) : ע"ב ברש"י ד"ה ושבור · ושניהו בת"כ · שמיני פרש' ט' :

דף סו ע"א גמ' מאן תנא אמר שמואל · בירושל' איתא דשמואל ס"ל יוצאין בו משום סנדל ונכנסין בו לעזרה · ומקשה ע"ז אי שמי' סנדל למה נכנסין בו לעזרה ומשני שם ע"ש · והנה ר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי ולמה פסק דמותר · אך הירושלמי גרס דרבי יוסי מתהלב והא"ס ל' להתיר והתם טרח ישדר בי' שמואל והכא ביבלי לגבר ד"ה דר כ"ס : כנדל של סיידין · תוספת' עדיות פ"א (הגרל"ב) ועי' רש"י דפי' דהיינו דקא וכן מוכח בירושל' יבמות פי"ב ה"ב אגדל של קש שתאה מדרס והאשה תולאת בו דברי ר"ע ולא רבוי' לו למדרס · ולפי' הירושל' יש לפרש דמאי דקתני בר"ן הדו לו היינו לתלייה ולא שוה לו הייט לחדרס ועי' רמב"ן סוף פרקין : ע"ב חמרא דאגפא · עי' ש"מ בירושל' : אלא שדברו חכמים בהוה · לעיל ס"ה נדרים נ"ה (הגרל"ב) : יוצאין בזבן התקומה · בתוספ' שפ"ס ואם נפלה תחזיר (הגרל"ב) :

דף סו ע"א תוס' ד"ה בני מלכים · בירושל' ה"ט · אך לא קיימי התוס' לדברי ר' אילא דמוקי שם בזוגין שבכסותי' ומהו וכל אדם בין גדולים בין קטנים . ועי' רמב"ן ריש פרקין : מתני' יוצאין בביצת החרגול . ילקוט אחרי תקפ"ו : דברי ר"מ · בירושל' גרסי' דברי ר' יוסי ר"מ אוסר אף בחול (הגרל"ב) ובגמ' ירושל' שם ליתא הני ומגליף : גמ' יוצאין בביצת . ילקוט אחרי שם כה"ע : דעבדי לשיתלא · הרי"ף פי' גיסון זירד ובינגרוך פי' ברש"י (הגרל"ב) ובירוש' דטב לאודנא והוא כפירש"י : אביי ורבא · בירושל' ר' שמואל ר' אבהו בשם ר"י : אלן שמשיר פירותיו · תוספת' שביעית פ"א ירושל' שביעית פ"ד ה"ו [צ"ל ה"ד] מע"ש פ"ב ה"א (הגרל"ב) ילקוט תזריע תקנ"ב : בפרק אמוראי · פ"ו ופ"ז (צ"ל פ"ז ופ"ח) בתוספתא מונה שם עוד דברים רבים שלא הביא התלמוד (הגרל"ב) : מי שיש לו עצם בגרונו · בירושלמי איתא הסגולה בלא הלחש : ע"ב אשתה ואותיר · בתוספת' פ"ח שתו והותירו אין בו משום דרכי האמורי (הגרל"ב) : מעשה בר"ע · ירושל' ברכות פ"ו ה"ח (הגרל"ב) ושם בשינוי ועמ"ש בפנ"א שם בדבר השינוי דהתם האי חמרא טבא הוא לענין הטוב והמטיב שמברכין על שינוי יין שאף שגם אם אינו יודע אם הוא טוב צריך לברך הטוה"מ מ"מ כשהראשון טעם הלא יכול להודיע ולזאת הודיע שחמרא טבא הוא וגם הם יברכו הטוה"מ · ע"כ איתא שם על כל חבית והל' חמרא טבא · והכא על כל כוס וכוס ושם חמרא ועי' תנחומ' פקודי מעגין לחיים שאומרים : כל השוכח עיקר שבת . ת"כ ויקרא דבורא דחובה פ"א (הגרל"ב) ילקוט תשא ש"ן : ברש"י ד"ה אינו חייב · בגמ' יליף. בגמ' לקמן ס"ט ב' קאי הני ילפותא אודע עיקר שבת ויודע שהוא שבת (הגרל"ב) :

דף סח ע"א אמר ר' יוסי בר אבין · בירושל' מתרץ ר"י בר' בון גדול דשבת משביעית והאי תירוצא משום שיש כלל אחר למטה הימנו · הוא אית דבעי מימר כך : דאילו מעשר. בירושל' דאילו מעשר אלא בין אדבר שמכניסו לקיום כו' ע"ש ולקיטתו כא' לא אמר התם ותמה הש"ק ע"ז למה שבקה ועמ"ש לק' בזה : כל שהוא אוכל ונשמר · ספרא קדושים פ"א (הגרל"ב) : תוס' ד"ה ולבר קפרא · נ' לרשב"א. עש"ק ד"ה שהוא שכ' דלד' הרמב"ם דפירות האילן מה"ת חייבים במעשר י"ל דזהו ג"כ דעת בר קפרא דתני כלל גדול במעשר שיש להם יתרון על פאה דפאה מאילן אינו מה"ת ומאן דלא תני כלל גדול במעשר ס"ל גם במעשר פירות אילן מדרבנן ע"ש ובענ"ד אינו נכון דהרמב"ם גם בפאה ס"ל דהוי באילן מה"ת כדמוכח מדבריו בריש הל' מת"ע · דגם בפאה איכא קראי בירושל' פאה פ"א ה"ד וכשם דלא ס"ל במעשר דקראי הוי אסמכתא ה"נ בפאה · ואדרבה איפכא כ' הר"ש פ"ק דפאה מ"ד בשם י"מ דבפאה הו"ל מה"ת באילן ולא במעשר אולם לא ידענא למה שביק ירק דעסיק בי' בירושל' התם דלא נזכר רק מכניסו לקיום כמש"ל משום דהוא ממעט ירק כדאיתא בת"כ קדושים פ"א יצאו ירקות אע"פ שלקיטתן כא' אין מכניסן לקיום וירק לכ"ע פטור גם מדרבנן מפאה וי"ל כלל גדול במעשר בשביל ירק · ובזה מיושב מה דשביק הירושל' לקיטתו כא' דתמה הש"ק ע"ז כמש"ל ולהנ"ל א"ש דמשום דלקיטתו כא' אינו ממעט כ"א אילן ובדין אילן שניהם שוה או דתרוייהו מדרבנן או מדאורייתא והא דפטור בתאנה מפאה הוא משום דאין שייך כלל פאה : כיון שאין לקיטתו כא' והוי ג"כ הפסד עניים וכיון דעיקר עדיפות למעשר על פאה הוא בירק · שפיר י"ג סברת הרשב"א גם להרמב"ם דבר קפרא ס"ל כיון דבפאה פטרו לירק גם מדרבנן ובמעשר לא פטרו שייך לומר כלל גדול במעשר ואיך כיון דגם במעשר אינו כ"א מדרבנן ע"כ ל"ת לי' עדיפות בזה ותנא לא משום קולא הוא כ"א שאין שייך בו החיוב ועפנ"א : תוס' ד"ה ואלו · ואור"ת דמדאורייי' כו' · בירושל' פאה פ"א ה"ד משמע פאה דאילן דאורייתא (הגרל"ב) ועמש"ל ד"ה תוס' ד"ה ולבר קפרא : שם בת"כ · קדושים פ"א : שם דהתם נמי · בת"כ בחקתי פי"ב (הגרל"ב) וכ"ה בירושל' מעשרות פ"א : בתינוק שנשבה · בירושל' רב תני מתני' איזהו כו' שנשבה והתם איכא תרי נוסחאי במתני' · אנן תנינן כל השוכח עיקר שבת דבי ר' תנא אינו יודע עיקר שבת ומוכיח שם דהיא הדא היא הדא וכו' ומסיק הכא דתינוק שנשבה כהכיר ולבסוף שכח דמי ועמש"ל ע"ב : ע"ב תוס' ד"ה ליתני · ולרשב"א נראה כו' · ועפ"ז נראה לבאר דברי הירושל' דאיתא שם ה"א א"ר יוחנן שאינו יודע עיקר שבת הא יודע ושכח חייב מן מה דמר ר' שמואל ר' אבהו בשם ריב"ל כל הדא הלכתא כר' אליעזר ברם כרבנן א"ת אלא א' הדא אמרה היא הדא היא הדא ופי' הק"ע ופ"מ דפשיט דהכיר ולבסוף שכח ג"כ אינו אלא א' משא דר' שמואל דקאי על מתני' דכריתות וקאמר דנ"ח ה"א אבל רבנן ס"ל דא"ת אלא א' דל"פ שבתות כגופין דמיין וגם ל"א דימים שבינתים הויין ידיעה לחלק א"כ גם בהכיר ולבסוף שכח א"ת אלא א' וק"ל א"כ גם בהיודע עיקר שבת לא להוי אלא א' ואמאי מחייב במתני' דאתי' כרבנן על כל שבת ושבת אולם לפי דברי התוס' הנ"ל באתי בענ"ד באופן אחר · והוא דר' שמואל דאמר רבנן פליגי הייטו בה מלתא דס"ל לר"א שבתות כגופין דמיין ומחייב בזדון שבת ושגגת מלאכות על כל מלאכה של כל שבת ושבת בזה פליגי רבנן וס"ל דא"ת כ"א על כל מלאכה ולא על כל שבת דשבתות לאו כגופין דמיין ומדייק לה כמו דמדייק רבה בכריתות ט"ז: מדלא תני במתני' ביודע שהוא שבת דחייב על כל שבת ושבת אבל ימים שבינתים גם לרבנן הוי ידיעה לחלק ע"כ ביודע עיקר שבת ולא שהוא שבת חייב על כל שבת ושבת · והיינו שמואל או רבה אינו כ"א בשנפרש היודע עיקר שבת היינו בעתה יודע עיקר שבת · אבל אם נפרש שהי' יודע עיקר שבת ושכח עתה גם עיקר שבת א"כ אין דיוק שמואל דיוק כמ"ש התוס' דכיון דגם בשוכח עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת כ"ש ביודע שהוא שבת ושגגת מלאכות וא"נ לפרש בהדיא כשיטה על כל שבת ושבת וזה שמוכיח הירושל' מדברי ר' שמואל דבשוכח עיקר שבת דינו כאינו יודע מתחלה עיקר שבת וא"ת אלא א' והיודע עיקר שבת פי' שיודע גם עתה דאל"כ אפשר דס"ל לרבנן כר"א וכנ"ל · וזהו דקאמר הדא אמרה היא הדא היא הדא דשוכח דינו כאינו יודע מתחלה [ומה דפשיט לר' יוחנן משמואל יבוא"ר לקמן] ועיין הכ"מ שכ' התוס' הסכרתי בפנ"א ויבא ג"כ מזה בישוב כריתות שם : ור' יוחנן ור"ל · בירושל' אמרי' לר' יוחנן דמתני' כדבית ר' שאינו יודע עיקר שבת דהיינו שלא ידע מתחלה ומסיק דס"ה בשוכח כדמסיק הכא לרב ושמואל וא"כ פליגי התלמודים אליבא דר' יוחנן ועי' ש"ק ויפ"ה שכ' דמזה הוציא הרמב"ם לפסוק כרב ושמואל נגד ר' יוחנן משום דחזינן בירושל' דס"ל לר"י כרב ושמואל וע"כ הא דקאמר ר"י בבבלי הא רק למונבז ולא ס"ל כותי' . ובזה נראה דא"ש מה דפשיט בירושל' משמואל לר' יוחנן משום דידע דקיימי רב ושמואל בשיטת ר' יוחנן דמתני' שאינו יודע כו' ור' יוחנן ס"ל כשמואל · אך קשה כמ"ש הש"ק ומה"פ דמהירושל' מוכח דפסק ר' יוחנן דלא כמונבז · ובכמה דוכתי שיובא לקמן ס"ט · ס"ל לר' יוחנן שגגת קרבן שמה שגגה ועמ"ש לקמן ס"ט · בשינוי הגירסאות שם : כיצד תינוק שנשבה · ילקוט שלח תתמ"ט :

דף סט ע"א הוקשו כלם לע"ג · ספרא ויקרא דבורא דחובה פ"א (הגרל"ב) ספרי שלח קי"ב : ש"ג בקרבן · בזה יש בירושל' עצמו שינוי ממקום למקום דבפ' ו' דתרומות ה"א איתא שגג בחלב והזיד בקרבן א"ר אבהו א"ר יוחנן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן וכ"ה בספי"א דשבת ומגי' הפ"מ בז"ל הזיד בחלב ושגג בקרבן וכמ"ש בפ"ז דתרומות ה"א ובכתובות רפ"ג ובב"ק פ"ז ב' פעמים · אך לפ"ז י"ל דפסק ר' יוחנן כמונבז דשגגת קרבן הוי שגגה והוא דלא כמ"ש הכ"מ לדעת הרמב"ם דר' יוחנן לא פסק כמונבז והק"ע ספ"א דשבת כ' דגרסי' שגג בחלב והזיד בלאו לר' יוחנן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן ופי' שגג בחלב היינו בכרת והוא כפלוגת' דהכא ר"י ור"ל לרבנן ומיושב בזה תמיהת המה"פ פ"ז דתרומות ה"א על הר"ש · ותימה על הק"ע שבכתובות פי' לפי הגי' הזיד בחלב ושגג בקרבן והרא"ש בפ"ו דתרומות הגי' שג"ל ר"ל במקום ר' יוחנן ובפ"ז דתרומות ובזה ג"כ יתיישב קושית המה"פ על הר"ש והכ"מ די"ל דרק ר"ל ס"ל כמונבז ור"י לא ס"ל כותי' רק הכא בגמ' אליבא דמונבז קאמר אבל בכל המקומות בירושל' הוא ע"ש ר' יוחנן ואין לשבש כולם בשביל מקום א' · וכאשר הגי' הפ"מ בפ"ז דתרומות להסך ר' יוחנן במקום ר"ל שלא יהיה מקום זה משונה מיתר המקומות : מעם הארץ · ת"כ ויקרא דבורא דחובה פ"ס (הגרל"ב) : השב מידיעתו · ת"כ שם : לא שב מידיעתו · והרמב"ם בפ"ג מהל' מעה"ק פסק כת"ק וכאוקימתא דרבא במס' הוריות כפי' הכ"מ שם ולפי מה שפסק בהל' שגגות כר"י הו"ל למפסק ע"פ סוגיין כר"ש וצ"ע ותירוצו של הלח"מ שם דחוק מאד (הגרל"ב) · ובענ"ד לא אדע מה הרעש שהרעישו בזה המפרשים · הא בגמרא הוריות אין מבואר דת"ק ס"ל דהוי מומר אלא אמר התם מר סבר כו' ופי' המפרש שם דהיינו דת"ק סבר כו' אבל הרמב"ם י"ל דמפרש איפכא וכ"ה הסברא באמת דלא מקרי שב מידיעתו כיון שאינו מקפיד בתיאבון מלאכול איסור והוי מומר אף שהוא לתיאבון ולת"ק דבעינן שם מומר הפסד דלא מקרי מומר · ומה שהקדים מ"ס הוי מומר לא משום דקאי לת"ק כ"א משום דנד הלאו דרכו לאתרו מ"ס האי ומ"ס לא הוי ולא לומר בהפך מ"ס לא הוי מומר כו' ולא בשביל סדר התנאים אומר כך וא"כ א"ש דפסק הרמב"ם כר"ש ואין כאן התחלת קושי' כלל ובחדושי הארכתי עוד באופנים שונים אבל הנכון כנ"ל : דידע לה אתחומין אליבא דר"ע · עי' ב"ב תניא ת' הס"ע סי' ב' מ"ש בזה ליישב לשיטת הרי"ף והרמב"ם דס"ל תחומין י"ב מיל מה"ת לכ"ע גם להבבלי למה הוצרך לומר כאן ואליבא דר"ע · ותירוצו שם אינו עולה כ"א לקמן פ"ג . דקאי שם אליבא דרבא והעלה הכ"ב דלרבא ליכא למימר כך · אבל הכא לא הוזכר רבא כלל וכן קשה בסנהדרין ס"ז. ובחבורי הדרת קדש הארכתי בזה בישוב הקושי' וקצת מזה יבא בעז"ה בסנהדרין שם : ע"ב היה מהלך · בירושל' פ"ז ה"א פלוגת' דרב ושמואל (הגרל"ב) ושם ר' יצחק בר אלעזר בשם רב נחמן בר יעקב מונה ששה ועושה שבת חמשה ועושה שבת כו' · וכוונתו בכדי שיצא עכ"פ לשבות ביום השבת פ"א במחזור שביב · ועי' ק"ע ופ"מ ואין החשבון מכוון לפירושם כמו שהקשה הש"ק שם כמ"ש ר' מנא אין התהא נתלת' בשבתא הוא עבד בשיבתא [פי' שאם יהיה שבוי בג' בשבת לא יצא יום השבת לגמרי בכל המחזור שם : ועושה שבת חמשה ועו"ש כו'] ומשני לתרין מחזורין הוא עבד שובתא פי' לשני מחזורים יצא יום השבת האמת לגמרי בו פ"א · וכת' הש"ק הא כשנשבה יום ו' גם לשני מחזורים לא יצא בשבת האמת פ"א ותירץ דלא דק · ומוכן שזה דבר רחוק · ועוד קשה בהו"א דר' מנא דלאחד מחזור יפול פ"א בשבת הא כשנשבה יום ה' ג"כ לא יצא בשבת והיה לו להקשות עוד מיום ה' ומיום ו' · ולכאורה רציתי לומר ע"ז דתלתא בשבתא הייט תלתא יומי בשבתא והוא ג"כ דוחק · ובארתי בפנ"א בס"ד דמחזור פי' שאחר שמגיע לא' ועושה שבת חוזר למפרע ב' ועושה שבת ג' ועו"ש כו' וכשמגיע לששה ועו"ש כולם מחזור א' · ובזה האופן יהיה שבת גם כשנשבה ביום ה' או ביום ו' רק ביום ג' בשבת כשנשבה לא יצא שבת בכל הסקף דוק והשכח וכדמשני לתרין מחזורין א"ש בכל הימים :

דף ע ע"א אמר רב ספרא · בירושל' ר' יוסה : חילוק מלאכות מנלן · ילקוט תשא שצ"א כה"ע : אמר קרא מחללי' · במכילת' יתרו פ' בחדש פ"ז דרים מחללי' לרבות הלילה וכן במכילתי' תשא פ"א ור"י בן בתירה ס"ל דאתי לשאם חללו מקצת שבת ע"י אונס שלא הותר כל השבת וכ"ה במדרש לקח טוב פ' תשא ובחבורי הדר"ק הארכתי בזה : דברים הדברים · במדרש פ' י"ח מכילת' ויקהל פ"א ע"ש ר' ובלקמן צ"ז: ובירושל' ע"ש ר' חנינא דצפורי בשם ר' אבהו ורבנן דקסרין אמרי דמלום למוד שמונים דכ"ט הלכה

ואלה נתנה כניסתו' במו"ב ע"ש : על תרומה ועל קלורה · פה פלוין הגר"ב כאן לנמצלותה גופה . דהמצילות פ"ל נתריב וקלור קלוי על ערב שביעית שמוסיפין הבר"ס ס' . וז"ל לנמ' כגיון על פ"ס הכפרה בכלל כר' יוד אותה הם פ"ס ר' נתן : תוס' ד"ה ועל טולן · עמ"ק פ"ו כ"ג ד"ה ושני דברים ומ"ש בפלה גזה נתריכות ליתנו דבני סתוס' מקומות הב"ק ותוס' פ"ק ג. ד"ה אין דנין ומב"ש בפ"ד : הבעיה בכלל סוטה · ירוש' נזיר פ"ו ה"ו (הגר"א) וז"ל כ"ה תבילות וקבל פ"ה ותמ"ק פ"ב דהבה ד"ה רי"ה וה"ס וקפי' וה"ס פה כישל . שכולה נתקשה מסיבת סגילה שתבא ור' יהודה אומר מפום מכפיל ור' יוסי אומר מפום מבטל הם מגלי פ"ב הוקשה לו מלי מקשה סירוש' על ר' יוסי הא שכמה תלמוד הו' הא לר' יוסי אמרי' דס"ל גלוי יתנה וכן מה דמקשה פ' ר' יהודה מביעת ר' יהודה כדבר שאין מתכוין ומלאכה שא"צ ובאר קושיתו כגל הוא מעתה שהבא דר' יהודה ור' יוסי הם מגלי . ובאמת מוכח שם לכאורה דר' יהודה סייעו רב יהודה ור' יוסי סייעו רב יוסף שבוכר הן בירוש' בכמה דוכתי ועי' פנ"מ : ר' יוסי אומר ומשה · פ"כ דהוא דתעלה פ"ה ועי' כריתות : ריב"ח נפי ד' פיוסת ר' יוחנן (הגר"א) : ע"ב העלם זה וזה בידו · בירוש' פ"ר כמנות א"ה אלא א' . ומקשה פ"ו ר"ה ואלו כ"ש הוא הוא מויר בשבת ובגג במלאכות א"ה על כתו"ס מפני שהוסף לו שגגת שבת אומר שגגת מלאכות · ומ"ם אין נראי' דקס קושיה ר"ה מפום דבירוש' פליגו כמה קושיות בלא פרוקי מפום דלא הם לתרוצי : דידע לה בכתוספי' ממב"ל ס"פי :

דף עא ע"א אבל בני זוגים בכהלם א' · פי' רש"י נפמוד ב' ד"ה והוא ויודע סב' דתבעיי וכבא ס"ל כר"ל דאין ידיעות מחלקות ולפמ"ש בירוש' הוריות פ"ג כ"ב איזה לומר כן דהכם אותה כן דרבא סבא פ"ס ר' יוחנן . ועי"כ לומר כקיי' הבתי על רש"י דספרשות מחלקות לר' יוחנן ושמ"ם לקמן כוה : קצר ופתן אני גרוגרות בגגגת שבת · בירוש' לא נסכבי' סלכסי' : חלוקין לחטאות · בירוש' סיכי דהלוקין לחטאות לא מלפרשי ועי' פנ"מ : ע"ב אבל שני זיתי הלב · בירוש' איתא אופכא לר' יוחנן אכל בשני זיתי הלב בהעלם א' וקבטור שניהם אבל וסקריב קרבן ונודע לו אח"כ על השלישי פטור על השלישי ג"כ ור"ל קאמר הכם דלא נתכפר כולו וכתב הפ"מ בכשוט' פ"ג כ"ב פ"ה הוריות פ"ג כ"ב שהלישה שכך מבבלי לירוש' . ויותר קשה דהכם אמר כפרה קלוי ובבבלי אותא דהוא לכ"ע אין נפטר · ובב"ס פ"ו מכל' שגגות סי"ס הכ' דבבלא טודע עד אמר שבלת הקרבן על השני עדיף ואין סדיעה מחלק ובא דאיתא בגמ' דלאמר כפרה מודה ר"ל סייעו דוקא לר"ל אבל לר' יוחנן איפכא הוא דלאחר כפרה אין סדיעה מחלק וכוה פ"ם דלא יפלגו בתלמודים וגם ה"ס דלא קשה מירוש' גופיה דאיפא שם דהבעיה איזו מתכפר לר' יוחנן וגבי דין זה אינ' דגם השלישי מתכפר . ולהכ"ם הב"ל י"ל דהכא לאחר כפרה עדיף לר' יוחנן . ועוד י"ל דפמ"ס הל"ם בגם הירושלמי הם בגוף הרמב"ם להלק בין אכל שני זיתים בב"א ולא דיודע לו על האי קודם כיון דאכל גב"א אין סדיעה מחלקת . והכ"א מפרש פלוגתא דהכי ורבא לעיל משום פי' דלא יפלגו אר' יוחנן דאמר ידיעות מחלקות פ"ס וה"ב י"ל בירוש' ומדוקדק הם סיכה דקאמר שאכל שלשה זיתים אח"כ נודע לו על כל השלישה רק דמשה ותבא שא"כ כ"ח בי זיתים · וידיעה כאחרונה לא נתכפר לו ידיעת אכילה תדבה כ"א השיעור . וזה אמבר ג"כ בכונת הירוש' שמ"ס לא אליר יוחנן אלא בידיעה האחרונה שמ"ב חוב קרבן דהיינו כדי לחייב קרבן בפ"ס כיון שכבר נודע לו מקודם גוף מעין האכילה וי"ל כ"ל דמ"ס הו"ל ידיעה תדבה אחר הכפרה לחייב קרבן אחר ומפל"ה בהוספות שם הוריות שם :

דף עב ע"א למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה מחלוקת · פי' לה"ם פיו מגלי' שגגות כ"ש מ"ם לייתב לרמב"ם דפסק כר' יוחנן דידיעות מחלקות ופסק דאשם ודאי בעי ידיעה בתחלה ומ"ם פסק כפ"ם מגלי' שגגות בכמה תרופה דה"ם אלא א' . ומייתב ע"פ הגמ' דכריתות פ' . והתום' כתבו ד"ה בעל מוקי לגמ' דכריתות כמ"ד ל"ב ידיעה בתחלה . אבל הרמב"ם ס"ל והסתמא אתאמר גם למ"ד דבעי ידיעה ופסק כסוגי' דכריתות ובמקים דברתי כוה ולכמ"ל : ע"ב זיבת וקיטר וניסך · עי' פנ"מ בירוש' הם דבתרתי גם הא דאותה שם פני ר' וכלי קמי' דר' יוחנן זבח וקיטר ונסך חייב על כל אחת ואחת סב"ס הלוקה נסבין והתכבדת עד דלא יתעבידינה בידי' יש כאן אחת אין כאן הנה מן דיתעבידינה בידי' יש כאן הנה אין כאן אחת . ופי' שמפרשים דפוק מלר . וביותר מ"ם הק"ע דסלי עד דלא יתעבידינה הוא מדברי הגמ' ירוש' לפרן דא"ה אומר בפ"ב אחת וכוה . ופי' עד דלא יתעבידינה עד שלא הכיר ר"ל לתרום דברי ר' זכאי . וקאי הירוש' להכיר עד המקשה שם מקודם וגימר בפ"ב כן . וה"ל בירוש' פ"ב דליפי' שם סקובי' וכן כנזיר רפ"ו דהמתלת הפנין הוא הני ר' זכאי כו' מה שייך זלא שם . ובאמת שגם הק"ס שבת פ"ז כ"ב וכפי' דהוא מיותר . ובפל"ד הוא מדברי ר' יוחנן . דהנה קשה דבבלי סנהדרין ס"ב איתא איפכא הני ר' זכאי קמי' דר' יוחנן זיבח כו' א"ה אלא א' א"ל פוק תני לברא כשמעתא לאלך יתנה וכוה בכהן מפ"ם בירוש' וסתירה ותמרתי דבני כדיניס אמת עפמ"ם כתוס' סנהדרין ס"א . דהא דר' אמי זיבח וקיטר וניסך א"ה אלא א' ל"ג בי' בהמעתא . ובדר' זכאי גרסי' בהמעתא . דבהמעתא ילתה להלק על פלמה ולא על הכלל . וכ"כ מדברי הירוש' סנהדרין פ"ז ס"ט וכ"י . אפ"ג דהבבל"ס אומר זיבח כו' א"ה אלא א' עודה הוא בעבודת כגבוה ועבודה בהמעתא דחייב על כל חדא . וכא דתני ר' זכאי ר' דתני עובדת כולי מתחלה אמר בכבית דבבלי עם בהמעתא דא"ה אלא א' וא"ל פוק תני לברא בהמעתא לפלוק יתנה ותבא ר' זכאי דנתלק על כל הכלל יתנה ע"ב הכר תני קמי' זבח וקיטר ונסך חייב על כל א"ה גם כלא בהמעתא ולמר לו כוה דא"ה אלא א' . וכדי שלא יפלג כשיטי ר' וכלי שגלוים דבני ר' יוחנן כסוגיים ואפ"ו ע"כ שכיטו עד דלא יתעבידינה בידי' כמו לי' הברא בבבלי שכבוס וכבבר דהוי אי מהמתאמר לו מהכגלא . וא"ם עד שלא הכהרים ונדעת עיבת והבמתוה מתכטון שפטוהו' יש כאן אחת [דהיינו חייב על כ"א כמו שפירש הירוש' לעיל שם] מן דתבריי' בידי' שהכיר עיבת והבמתוה לא יש כאן כגם לחייב על כולן א' ולית כאן אחת לחייב על כ"א . וגם כאן לית' והבמתוה דעל הבמתוה חייבין עלי' בפ"ע . (ודבר זה אמרתי זה כבר לפני הגאון הג"ג בעל עטרי' והוטב מאד בעיניו) :

דף עג ע"א אבות מלאכות · שקלים פ"ב ה"ה (הגר"א) : דידע לה בהמוסין · פמב"ל ס"ס : ע"ב זומר חייב משום נוטע · בירוש' פ' ד' מיתות ה"ס ס"ל לר' ועירא זומר ונוטע א"ה אלא אחת (הגר"א) ולא לבין כגסה ואת דבלא מסקנת הירוש' שם דגם לר' ועירא חייב שתים . וכמו שפי' בפ"ם שם וכן פי' הק"ע בשבת פ"ז ה"ב . ואין קפה שבמ"ל בירוש' ועוד מה זה היתה ובינוי נגד הבבלי דגם הכא זומר ונוטע א"ה אלא א' כדאיתא לעיל והמחדש הוא ממ"ש לרב כהנא דחייב שתים גם ננוא"ה ולגר"ז נ"ל לפי המסקנא דזהו בינוי גדול ותהום . ועי' ק"ס בשבת שם שהקשה דהירוש' קאי לר' יהודה דחייב אף בלא"ל לגופה · וחייב משום קוצר אף בזה"ל לפנים והבבלי ס"ל כוותיה . והנה דלא הסתום' ד"ס וניחין שמתנו דהפיטו לר' יהודה בעיקר לריך לפלים . ונירסי' מהרש"פ בכלאים פ"ק ה"ה ב' עיקר שנ"ל אמת היתה בשבת בביעיות . והפה שהני משום דהתם הקרה לא מפורש לאומר בפ"ע ולנורע בפ"ע זומר ונפשו דשוי נורע חייב שתים (ולפ"ו ה"ל לתני' משום קוצר אחת מכ"ס משום זורע כמו נ"ל לפי' הק"ס) וה"ס דאין כאן פלוגתא בין התלמודים : והנוטע והמבריך · בירוש' תניב שם עוד והמקרסם והמזרד טי' כל שהוא להבחיל את הפרי חייב משום זורע : החורש והמקשר · ירוש' כלאים פ"ח ה"א (הגר"א) והגיה שם עוד והמטען והמהייל כו' :

דף עד ע"א מתורתא כדתניי . ובתוס' ליה בתוב וו"ש (הגר"א) : שפיר אמר גמגמי · מבילה ב' (הגר"א) : היו לפניו שני מיני אוכלין · בירוש' מתורתא מוק' ור"י (הגר"א) דמוקי' אמר חייב ור' יוחנן אמר פטור ומוכר כתוס' ד"ה סיו : הבורר תורמסין · בירוש' ר' אימי כו"ל אורתון אזיק קומיטון חורמסין ופסילין אמר לון סבון דמפיכון דאתון מיכל קיטי' כמופה כו' ע"ש : ע"ב התולש את הכסף · בי. ובלי מקשה מהר"ל אהר"ל דגבי קדשים אמר תולש לאו היינו גוזז והכא אמר תולש משום גוזז ושבני כ"י ב' כון דסוף דאין דרכו בגיזה תליבתו הייינו גזיזתו : קוסם חייב משום מתקן · בירוש' קוסס משום מכה בפטיש ועמ"ק הם דפי' דהיינו בשוב קנה לקולמוס לכתוב : שבן קוטרין ביהודה תלוים · בירוש' מקשה ולא לשמה היתה א"כ יוסה מכיון שהיו הומין פ"ס כהבור כמו שהיו קוטפין נטולם ור' פינחס משני שכן קופרי ירושות כו' והוא כלחיי הכה : בתוס' ד"ה הביחא מחייב משום בונה · ול"ם בירוש' מאן דעבד קופין (קופות וסלים) כד לפר (פי' הק"ע בתחלה לעשות גדיל כגון סקופה בגולי' ולי נראה דגרסי' כד נפר בתחבר קנה להברו ואורגם) משום מסיך כד מחייים משום טופר . כף משום בונה ע"ש :

דף עה ע"א ומותח חוט של תפירה · ירוש' כלאים פ"ט ה"ג (הגר"א) : לא סלמד · ספרי טופטים (הגר"א) : אר"ש בן פזי כו' כל היודע · ילקוט ישעי' קס"ס : אר"ש בר נחמני כו' מנין שמצוה · ילקוט ולהמהן מסכ"ד : תוס' ד"ה כלל בירוש' מבמע · בס"ב איפא אית תני חייב שתים ואית תני הייב א' אלא א' ומפרש דהלהם היינו משום נטילת נשמה אבל משום לידה לא מחייב . ומתכון מבונה לסק"ע ירוש' פ"ח ה"ג דפי' מ"ס ולא מהלון שממעו דהוי קושי' אמאן דמחייב בהורג כמה מ"ם מהלהון דמוסר להורגו ומשמי והלזון יש לו גידים ועצמות בגפים ולזאת פוסר ואיכא בי' משום נטילה בכמה מבה"ל כנה יש בו עלם וסייעו משום דמנגיה נחשה לגבש שנה מקרב והאי' כגר טופו ע"ש · דהלא הכא מבואר בירוש' דחייב בהלזון משום נטילת נשמה וגם כבבלי לא פטר כ"א משום מפסק אבל בהורגו בכונה חייב . ובירוש' דפ"ה הב"ל מבואר אמלי כס"ד כפ"ה בלוכן אמר דהמאת לא ילופון המכנה ישים כשבה מק"ב גם מוכר שבלת זו בשיטי לדוגם ליה בה עלם בבגיל כופו . והכ"ס לבבוים כמהמבר עם נלורי שם אך בקושי' מהלה מהלזון הוא למאן דפוטר בכנה ובכור דמסעם משום שאין בה עלם כלא גם בהלזון אין בו עלם ומ"ם חייב ובתירי' הוא דמעם פטור בכנה הוא משום דאינו כ"א מתלמולי ויסה · ע"ב אין בהלזורי מיומב על כלזון ועל כדעת בעו"ס : ע"ב ועייל סרמום · בירוש' מוכח דמעבוו הייטו מגרעם דקאמר מה עבוד היה נמסכן שהיו מכרעפין בהורות : תוס' ד"ה הכף · ול"ם בירוש' פ"ב ופירש בר הונא שהיו מפין את השור ע"ב בעמודים ומכיך דהף חייב משום מוחק : הצר צורה בכלי · בירוש' כגודל כלי גורי ופי' הפ"מ שאר צורה בכלי והק"ע פי' כלי צורי מסיב דקל (מכה בפטיש) בירוש' משום בונה (הגר"א) : ר' יהודה מוסיף · בירוש' פ"ה סוף ה"א קאמר דלר' יהודה כו"ל ארבעים משום דמבריך אורך ד"ה בריס"ר לגבי מלאכה בפ"ע והחייב שתים בוורק מכפ"י והלכה ד"ה בריס"ר וא"כ מוכח דהא דמחייב ר' יהודה בבונה אין זה משום אב כ"ה משום תולדה ע"כ אין נתוסף כמנין בכלל זה כ"ה בכלל וורק ד"ה בריס"ר כל"ל עוד משום סירוש' מהבבלי דהכא גם רבנן מודו לר' יהודה דחייב בבונה ומדקדק רק דלא תבני במנין המלאכות ור' יהודה תביב לה ובירוש' פריב כ"ה וכ"ג פסחים פ"ו מוכח דרק ר' יהודה מחייב בבונה ומקשה על הגר"א ורבנן פטור וגם משום תולדה לית בהו ע"ש : לאפוקי האי · פי' ירוש' (הגר"א) דהם איתא רב הונא בשם ר"ה לפ"ו אתמרת ר' יוחנן אמר לאסורי כלום אהגרים רב הונא אמר לפטורין אתאמרת א"ס שני חייב חטאת . ולית תניי תני חייב חטאת בכ"ש מ"ד חייב חטאת מ"ד בכ"ס מפיס כ"ה ולר' יוחנן · ובפ"ה כתבתי לפני' כנ"ל איפכא מ"ד חייב חטאת בכ"ס סייעו כרב הונא דאמר לפטורין אתמר והכבר לכלניס חייב אפי' בכ"ס ואתיו כמר לכלנית גזי פטורה רק שמלניסו חייב בכ"ס והא כרי יוסי כ"ס סכה ותפרש ג"כ לפטורין והבה כ"ס קתני פ"ל דאמר סלי דלא כר"ס [ופי' ירוש' פ"ה סוף כ"ה דלר' מנה שם גם ר"ס לא קאמר רק לאסורין אבל מג"ענין חייב בכ"ס] ומ"ד חייב חטאת הוא כר"ס ור' יוחנן דממעט אסורי כגלה דבהו פטור לגמרי ובזה דהכבר לכלניס חייב חטאת . ולהגירס' שבירוש' ל"ל דבהלכות חייב אפי' בכ"ס וכפי' הגופי' וא"כ פליגי בהלמודים :

דה עו ע"א גמ' נתחייב זה במהמבה של זה · בירוש' פ' שוס פלוגה' דר"ס בו אלעזר ורבנן בכמה

אבל במהרש שהוליא על דעת שלמו לר"ש לא נתחייב זה במתכבתו של זה . ולפ"ז איכא לאוקמי שמעי' במהרש ומפי' גם לר"ש בן אלעזר : ע"ב הא כמתיקי · נטל מ"ה . לק' ק"ד (הגר"א) מ"ק ד. ב"מ ס' : מפני שגלוים כוטונים . בירוש' אבל שתורות לא פורטות כן : המוציא יין . שקלים פ"ג ה"ב (הגר"א) ועוד בכמה דוכתי ובכולהו מפרש שם שיעור סטום : רובע רביעית . בירוש' שם ד' טוסות שאמרו נריך שיהא בהן כדי רביעית יין שהמליקו ולכ"ח הוי רובע רביעית :

דף עו ע"א גמ' יבש כגרוגרות · בירוש' רבנן דקסרין ר' יוסי בר' בון בשם ר' יוחנן אמרי' דר' נתן כר"ס כמה דר"ס אומר גרוגרות לכשיערם יממשו על כוית : דתניא ר"ש · תוספת' עדיות פ"ב (הגר"א) : תבאיל ויכול לקרות . בקי"ם פ"ג ה"ב (הגר"א) ע"ב בחלב של בהמה כדי גמיעה בירוש' נתוב בכמה שיעור כדי לגמול פין אחת (הגר"א) ומוכח בכתב"ם פ"ח הל"ב והכ"ס לא הרלה מקורו ועמ"ק : דבש כדי ליתן · פי' ירוש' (הגר"א) כ"ה וכם איתא הרא דאת אמר נתן עליו כ"ס בתן דידן כדי לגבל גולה קלה ועי' ק"ע ופ"מ ופירוהם דוק וכבלי' ר' דכ"ל לגבם גולה קלה : כל מה שצרה הקב"ה · ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב בלוים בטויים פ"ט (הגר"א) כ"ל פי' ויקרא פכ"ב קה"ר פ"ט רבנן לאמרי שמה"ל פי' ע"ס ר' אחא בר' הנינא במה"ל פ"ט כבם תנחומ' ר"ס הקת בוה"ס סי' י"ם מדר"ה פמ"ס ילקוט בראשית ר"ס וריש חקת : חמשה אומרות כן · ילקוט משום מקמ"ד : אבר קטן של קטן · בירוש' בלי פלוגתא :

דף עח ע"א מים כדי לשוף · ופי' ירוש' (הגר"א) כ"ה ואיתא הם אמר ר' אלעזר כהה דאת אמר בתוך מלא הגלה כוס באלון זיון כדי לסוכו פני מדוכה · וכ"ס הרמב"ם פ"ח פסי"ם ופי' מרס"ס ד"ה בכה מבהג בס דגם רבה בבבלי דאמר מיה הכו היינו פי כפל שאין דרך לשמוש ולא שמוה שמיתו ע"ס : דם כדי לכחול . בירוש' דם עמלף (הגר"א) : בר"א בתולית · בירוש' מבמע דלא פליגי ר"ס ורבנן דבהלעת חייב בכ"ס ולתולית נאמרו השעורים ועמב"ס שם : חבל כדי . בירוש' מחלק בין רך לקשה (הגר"א) ובקשה כדי לגבל גולה קלה : גמי כדי · בירוש' מחלק בין פוסי לפוטן (הגר"א) הבתוכן כדי לעשות שני בתים לנפה ולכברה : בר"י לימול . בירוש' ולגבר פטור יודע לגשול (הגר"א) : ע"ב הרצין כדי לעשות · בירוש' מחלק בין רך לקשה (הגר"א) דהקשה כדי לגבל גולה קלה כדלעיל פ"ח גבי קלע : חד בשורה הוא · לעיל פ"ו פסחים ל"ג ק"ה כוסס ד' פסחים י' הגיגה י"ב כתובה כ' ב"ב ק' בהם ייך (הגר"א) : המוציא קנה מוכסין · בירוש' גדברי ר' יהודה גופה מגוחר מפום דמי להוליא לגוטר אתר : המוציא שמ"ה · בירוש' כדבי ר' יהודה עלמו שלריך לכתוב לכט"ס אתר וכהוקימתי דרב אבי סכה :

דף עם ע"א המוציא עור בהמה · בירוש' מחלק בין רך לקשה (הגר"א) דהקשה שעורו על סקתים . מצה ומופה · פמ"ב שמיני פ"ו ותגיגה פ"ג : אמר אביי רבנות דרנעא · ב"מ ק"ס (הגר"א) : ע"ב הלכה למשה מסיני · לעיל כ"ה לקמן ק"ס סוכה ה' ל"ד עירובין ל"ו פסחים קי"א הגיגה ג' מ"ק ד' מגילה י"ט כ"ד יומא פ' נדרים ל"ז נזיר כ"ו קדושין ל"ח מכות י"ח ובחים קי"ג מנחות ס"ט פ"ט נדה מ"ה ע"ב סופרים פ"א ה"ב מגה פ"ה פ"ח פ"ג יחיס פ"ד (הגר"א) : דוכסוסטוס במקום שער · ירוש' מגילה פ"א ה"ט סופרים פ"ה ה"ה (הגר"א) : תפילין שבגו · סופרים הל' י"ד (הגר"א) ז"ל פ"ד ה"ך : תוס' ד"ה תפלין בתם' סופרים · פ"א ה"ט (הגר"א) : שם בירוש' פ"ק דמגילה · ה"ט שם אמר הגלה"ם סיכו טוסכין בסגרות (הגר"א) : תוס' ד"ה כלו . למגלה נגליון פ' שמע . פי' יקדים לכתוב שמע (הגר"א) :

דף פ ע"א געשה כמי שקלמה · בירוש' פ"ה ה"א מסמע דוקא בגרפה מתה פטור ומשמע נמי הם דהוקא כמיה הני גרוגרות שני' כתוך ד' אמות לגרותנה פ"ש (הגר"א) ועפמ"ה שם שכתבתי לפרש מב"ה בכיוס זה שמאמר בגין מדפייה' לגלגין והוא עביד כן . שפי' שמפרשים דפוק . ול' הוא דקאי' ליה לפה נקט דיוה באלון שנגרפה ולא נקט שמגבי' כה"ם גרגרון קודם שנים כמני' ועל"ו קאמר בגין מדפייה' לגלגין שמבוהר שם והבבלי ס"ס ג"ל אבל תלי זית וגלגו והקיפו והור וגלגו דחייב דהכא' בסמך כמגי' גרגרון אינו כלל נגולם והלה זו שאוכל שמה ונתבא לבגי' ומ"ם חייב דל"ג שיעור גרגרון קיים הי"ל ל"ג שיעור פוסה עלן מ"ס גרגרון והוא חייב בגבגים וגם בגגרפה הוה חייב רק משום דהקיל לסירוש' דפליג בזיעה עוך דיא לגרותנה לגלגרף וכיון שנגרף אינו יכול לגלגרף מבמ"ל הגבי' הוא עפיל מלגרף כיון דהוי תוך ד"א לא בגגבס: הכנסה מגרותנה · ומ"ם והוא עביד כן הוא משום דמתנתי' קאמר פטמים בתמפסק כגרוגרת בלם והוא פטור סין עביהא כגון שלא הספיק כו' עד שנגרפה גרותנה · ובנותה פי' יטייל הדבר פ"ל והוא עביד כן פ"ל הוא פליר כן שנגרפה ולא בהגבי' והבבלי ל"ב תוך ד' אמות והא דפטור הוא משום דס"ל דבפיק שלא שמבטל שבות גרותנה עד שינים ג"כ בשמי' ול"ד לגלגים דפ"ס נכנס גרוגו בבויע ועל שלא גרוגו לא מחייבים אותו מבה"ל כגולה בשין שיהיה שפור גוגלם כלמס כפת א' : אם סמבירו דרך עליו · תוס' ד"ה המבירו וגפי סירוש' פ"ה הוא משום דנעיק דהבני' פסים תוך ד"א לגרותנה פ"ל קאמר דרך עליו סייעו בלותו דרך קרוב לגרותנה בתוך ד"א וכיון דמבלך במגים תוכה לי' כגמה במקום בסמוך לגרותנה אף שבוליכה אה"ל למקום רחוק כבר נתחייב בגמה שהעביר בתוך לגם ובפמ"ה : בהולם א' ברבוע א' · תוס' ד"ה גרים מרבוע א' ובפמ"ה בגרתי בפ"ד דגי' סר"ס נכונה יותר ע"פ סירוש' : שבן לנשים · בירוש' פ"ס ר' מנא משום לבבתני בה' מפוין ורבנן דקסרין בשם ר' בון בר חייא שבן אשה מוהא בה' מפוט' כו' : ע"ב אר"י בגאון דבי ר"י · בירוש' איתא איפכא כגאון דבי ר"י בגילה הסיד ודבי ר"י במגים : ובת גרגה · טופים פי' קליו : שנעשת סיו נבון · ספרי פנחס (הגר"א) :

דף פא ע"א גמ' וגובית כדי לגרור · בירוש' פ"ו מקשה עוה על שמעי' דהכה ועל וגובית כדי לכתות בהן פי הכף וכר' יהודה לעוק לגודה שמן ומבני הכם לעלעלו וכבה לגוגלה : שבל המוגבר לקרקע . כ"ב פ"ו שבועות פ"ב (הגר"א) : ברשי' ד"ה ועל גל . ערוך גלו · פ"ו כ"ה (הגר"א) : והא שמגגבת · בירוש' בסוף לפ"ק בגבשה לגרור : זונין על · בירוש' ביהם בן זומן : ר"ש בר' יוסי · פי' הגר"א בשם התוספתא' ר' ישמעאל בר' יוסי . וכ"ס בירוש' : כתברע מדוכה · בירוש' ר' אילא בשם ר' ינאי שהו כמלא רגל מדוכה קטנה של טוכס · פ"ר יוסה לא שנו אלא של טוכס אבל של בשמים לא . ופי' טוסי' שכוונו את הירוש' ופי' גם כאן הכרע מלבון כרשי . ורגל מדוכה , אך לפ"ז יסים פלוגתא בין התלמודים דבירוש' של טוכס ולא של בשמים דשבם של בשמים גדולה יותר . ע"כ לי דגם בבבלי סלי על בשמים נפחת לטוכס וכ"ך כהכרע מדוכה קטנה [דהיינו של טוכס] של בשמים [דלא] קטנה כיון] ע"ו אמר רב שמת אם יש עליו עד שהור וגלגו עד אהור . ומיושב מלבון יותר גם למתן כהלום עם הירוש' הכון לפרש כן : בשא מגיס רבה בר רב הונא מ"ם · ילקוט פ' שופטים סמקר"ה : ע"ב גדול כנוד הבריות · פמ"ס ברכות י"ט : היה הונה ע"ג קרקע · בירוש' פ"ו ל"ד בר' בון בשם הבבלי הכיא אלין מקור ע"ג אלין כקוב כויב משום קולר ומשום זורע ע"ש :

דף פב ע"א ברבר מהלר גוללת בו · בירוש' איתא ולא בכל דבר שבנים לגמר ויותא · פ"כ אורכה דבר שאין כחלר שולם בו טוי גרישותא : אע"פ שאין ראוי' לדבר . בבלי ברכו' כ"ה שבת ק"י פ"ו קל"ב פסחים ק"ה . יומא פ"ה: מ"ק ק"ו נדרים פ"ט. סוטה ו'. יבמות ס"ד . כ"ב פי' . סנהדרין ס"ל ערכין י"ט: תמורה כ"ט: תוספתא כפ"ה וברכות שביעית פ"ג חולין פ"ג מסי' סופרים פ"ב כ"ד מכלתי' בא פ"א ופ"ב ופ"ו ופ"ה ב' פעמים וסי"ד ופ"ח · ובירוש' ריש מגילה נסמן עוד : אמר ר"פ · ילקוט ישעיה שב : פי' עוקד כיפו · ילקוט עקב תקן : ע"ב ואמר רבה במסתא . ילקוט עקב תמן הני' רבה : מה מה מקמלה נהבין מכמא · פמ"ל מטורע פ' ובים פ"ג ומובא נגעים : אף ע"ז לא מטמאה נהבין מכמא · ירוש' פ"ג פ"ג ה"ו (הגר"א) : ולריש למאי הלכתי' אמרה לגרין למבבבין · בירוש' אית תניי תני ע"ג כנדה ואית תניי תני ע"ג כנדה ומבבבי' כבר"ן ומקשה עם שמבבי' הלגמיו ובגיו הוו מבבבין ומ"ם קאמר כלה ל"ב כנדה ומבבי דמייר' וכבסתוה לתהגכים ואמ"ל בגוה ונאמר משום פ"ג ע"ש : מה נדה אוסר לאברים · לפי מלי דמבבין בירוש' לקושיתו עם אמא' מקשין לגולה · דהלא דפימא בבטוה אבל בגלמה אפי' כ"ס הו"ל כלי עמורה בכוים דילפי' ממת הוא כמ"ש בטורה אה"ל טומא דיתנה לאברים לרבן ומ"יתגו ילפי' פומלה וטמורה ומ"ם לק' נסמן : דבעי רב המא פ"ג יתנה לאברים · פמב"ל וכפמ"ה כתבתי להמסקנא דירוש' דאמר כגם . לא תאמר לו מיבן שאין אומרין לגדם לא עד שיכנם ראשו ורובו כו' שכונה הוא דאמי לומר דאינה לאברים עד שיכנס בגלמות ראשו ורובו וכיון דאינה לאברים אין לחלק בין שלמה לגבורה כדמחלק שם לעיל כיון דהבורה אינה מטמאה כלל ופ"ל לומר דטומאה ע"ג מדרבנן הוא ע"ל מקשין לגולה דהכירון דאיתה לעיל דמייר' בבבורה הכי לה ופי"ל הוי מסקנת סירוש' דאינה לאברים וכוה ימבני פ"ס הרמב"ם פ"ו מב' אה"ס פ"ג וה"ד דאינה לאברים וכתב הכ"ם דהוא אבבי' דהמב"ם דלא אפבנוה [ומה שמל"ם גיטוב זה דלכהורים שאנמים אינה לא"ס והליכה דרבה וע"ל טומה הכ"ם לטומה דאמרי פ"ג · דהא בפי' הוא נהגיות יכול נעמורה דלפ"ז גם לרבנן הוי טלמפי'] וקשה על הרמב"ם דפסק דאין בגביעות ולא מבמה שפק ובוים בקומי' ולבג"ל י"ל דטעם דמסקנת סירוש' הוא דלכ"ם אינה לאברים בגם מביעות של בירוש' כרכש כן המיד נכ"ד :

דף פג ע"א ע"ג כנדה ותפסיה כשרץ · ירוש' פ"ג פ"ג ה"ו (הגר"א) : בני ישראל מטמאין בזיבה · פ"כ מלורע פ' זבים פ"ה : ע"ב אף היא לאברים · כמו המקשה בירוש' למ"ד פ"ג מבמתנתה שלוי' מוכר מסא דהמק הכנוו ועליו מממתין כו' אם מ"ל כמבמתה שלוי' . ומבמי דהכתבות מתחלה לכל אבן ואבן . ומבם נגנה כנים ועוד מבמי הכו"ל כשמיר לכמורה כיון דהוגרים במקומם פ"ס . פ"ג יש לטקבות ולאברן למ"ד אינה לאברים : ע"ג פמוכה מבוים · בירוש' קאמר דבבלמה אפי' כ"ס (הגר"א) ולפמ"ש בכל"ה כהלמיו לעיל פ"ב ד"ה דבעי רבה מוכה סירוש' במקומו פ"ש : זבוב בבל מקרון · ילקוט טופטיםפ"ד וברוש' בפל גרים שסיה רמב פגוי' ומאבן פיו ושפ"ס גורם ובהמון סיו · בגרבין על אפוצין וטוי בפיר ראוי' שטים קטן : מנין לספינה · ילקוט מבלי פתקס"ג : גלמרה מטן · בירוש' שבמה מוכ קושי' אין לומר שבגלה מיס הם מטן נלמדים וממוי בספינה על הים : ר' חנינא בן עקביא · בירוש' פי' במה מומנין גרם ר"ה בן אגטיגנוס (הגר"א) : לעולם אל ימנע · ירוש' שבת פ"ד ה"ב (הגר"א) ובם פ"ס ר' יעקב בר אדי אר' יונתן : א"ר יונתן לעולם · ילקוט חקת תתמ"ב : אר"ל אין ר"ס · תנחומא פ' נח (הגר"א) :

דף פד ע"א תיבה שפתחה מלדה · פי' פ"כ מלורע פ' זבים פ"ג : סקיש תחתנו לו · ילקוט מלורע תקס"ה : תוס' ד"ה מפן · בפ"ד אמרתי ליישב דברי רש"י ומ"ס דל"ל ספינה במקום שיש נכורה דלא ידעי' לגבות מפן בשום מקום דליכא למילף מגז דנהמא גם בגב אינו עשוי מקום דל"ל ספינה במקום דלא שלים קומלה בסמוך כוי מן אינו בכלל ספינה אבל כדמפבן מקום שיש בשיט ספינה כ"ל יש קומלה בגג והכוי' ג"ל בק"ן למבן במת וכיון דידעי' כי' קומלה : שפיר יש לו ג"כ ספינה במקום ומשמורי בהליך הפלינתי בוה : ע"ב יש במינו · פי' טוגי דשרוין קלה ובמשמרי סרק פ"ס בוה מפן לשונה . ילקוט ישעיה שכ"ו : מאי מבמע · ילקוט שם : תוס' ד"ה מפן . כהלמהי · ספרא מגורע פרשה ג' (הגר"א) ·

דף פה ע"א וקים נהו לרבנן · ילקוט ויצאת קל"ח : **ערוגת** הוכה ששה · ילקוט עקב תתג"ת : **ע"ב ערוגה** בין הערוגות · בפנ"א כנאים האלכתי בזה ולר המקום פה להכיל :

דף פו ע"א מנין לפולטת · ילקוט יתרו רע"ט ועי' מלורע תקס"ח : **מנין** לסיכה · ילקוט תהלים תתכ"ח ועמ"ש יומא ע"ו : **אע"פ** שאין ראיה · עמש"ל לעיל פ"ב : **ת"ר** פולטת · וג"כ מלורע פ' זבים פ"ו מכילתא יתרו פ' בחדש פ"ג (הגרל"ב) : **ראב"ע** כרבנן . בירושלמי משמע דנאמר להם מלות הגבלה ופרישה ביחד אך מש"ס בג' עביד פרישה ל' דהיינו בג' נאמר דהוא יום ד' בשבת (מ"ד בששי נתנה תורה · והופן הפלוגתא כחשבון העונות יבואר בס"ד לקמן ע"ב איך הוא להירושלמי : **ע"ב נתנה** תורה לשבוע"י · לפי' הפ"מ בירושלמי ר' יוחנן דאמר סתם מדברי כולם נתנה תורה לשבוע"י פליג אמש"ס מקודם דשיטת הירושלמי גם דכ"ע בד' עביד פרישה וא"כ לראב"ע ור' ישמעאל דלכ' עונות שלמות ס' היו טהורות ביום ו' ויכלו לטבול בו' ואפשר דס"ל לא נתנה תורה לשבוע"י · ור' יוחנן פליג ע"ז וס"ל דלכ"ע נתנה כו' ולראב"ע ור' ישמעאל ס"ל בה' עביד פרישה וכאוקימתא שבבבלי . דפליגי בפלוגתא דרבנן ור' יוסי . ובפנ"א באתי דלא פליג ר' יוחנן וכונת ר' יוחנן הוא מן הדין בלא תוספת משה יום א' ועי' הקדמת ב"ש בראב"ע ועי' פדר"א פמ"א ובחבורי ק"א האלכתי : **בששי** בחדש נתנה תורה · ילקוט יתרו רע"ח : **בר"ח** אתו למדבר סיני · מכלת' פ' יתרו (הגרל"ב) : **תוס'** ד"ה וכתיב התם · עי' צל"ח מה שהקשה ע"ז ועמ"ש בשבתים ו' :

דף פז ע"א שלשה דברים עשה משה · שמ"ר פי"ט ופמ"ו ילקוט יתרו רכ"ח אדר"נ פ"ב ושם היתה ארבעה דברים והרביעי הוא פירש מאהל מועד היינו מקדשי קדשים ע"ש : **ופירש** מן האשה · משמע דקודם מתן תורה פירש דאילו אחר מ"ת הי' צוה לו לפרוש וכ"ה בסוף דברי התוס' ד"ה ואתה ולכאורה יתכן כפי המדרש דב"ר שפי"א דמזמן שליוה לו ה' בסנה פירש . אך קשה דהא הק"ו דמייתי הוא מאל הגשו אל אשה שנאמר בעת מ"ת . ודוחק"ל דידע מקודם מה שיהיה נאמר להם . וקודם מ"ת הלא היה בכלל מלות פרישה שלכל העם ועי' פדר"א פמ"ו דהם משמע דמזמן מ"ת פירש וקשה כנ"ל . ואפשר משום דיתכן דשובו לכם לאהליכם אתא למלות עונה ולפ"ז הא' ואתה פה אינו כ"א לפטור את משה ממלוה זו כעת אבל אין ראי' לאסור עליו אבל הי אמרי' דאתא לכ"ד שבמנין לריך מנין אחר להתירו . וא"כ לא התיר רק להעם ומשה נשאר באיסורו ועי' בילה ה': סנהדרין נ"ט: ומשום דאפשר לומר כך או כך ע"כ נקרא מדעתו אף שיש לו קרא מסייע וכמ"ש התוס' לעיל משום דלאו דרשה מעליא . כוי נקרא מדעתו · ה"נ י"ל כאן משום דאפשר למדרש למלות עונה רק משום ק"ו דדרים הוכיח לו דהכונה הוא דבא לאסור עליו ולא לפטרו ובחבורי ק"א האלכתי : **ומה** ישראל שלא קבע · שוח"ט סימן קמ"ו : **לאהליכם** ואין אהלו אלא אשתו · עי' ת"כ מלורע ספ"א : **ואית** דאמרי פה אל פה · באדר"נ פ"ב איתא דר"י בן בתירה פליג ואמר פה אל פה שבפירוש נוייתיו . ע"ז לך אמור כו' ואתה פה כו' ולא מדעתו . וכ"ה בספרי בהעלותך ק"ג וכן יתכן בכונת האית דאמרי דפ.יג ע"ז וס"ל דזה לא נקרא הסכם להוד כ"א לווי מפורש וכ"ה בתנחומ' פ' נו סי' י"ג : **ומה** פסח · תנחומא תשא ל' : **ששי** בשבת בחדש · מכילת' בשלח פ' ויסע פ"א ושם מבואר דר"ח סיון בא' בשבת היה והוא כמ"ד בו' נתנה תורה ובמכילת' יתרו פ' בחדש פ"ג איתא בו' נתנה תורה ועמ"ש בזה בהקדמה למס' ברכות ושם מבואר ג"כ דברי ר"י בר"י דלעיל ע"ש : **ע"ב כאשר** לוך במרה · עי' תוס' ד"ה כאשר · וע"פ הירושלמי בילה פ"ב ה"א דאיתא שם פלוגת' ה"א במרה וה"א באלוש אפקוד יש ליישב קושי' התוס' דבכ"ע הוא למ"ד באלוש והיה רק שבת ראשונה דאלוש הוא המקום שנסעו ממנו לרפידים וכפי' בשלח כלול במדבר סין גם דפקה ואלוש בשמנין המסעות · ואף דבפ' כל כתבי הוא אותו שאמוראו רב יהודה אמר רב . עכ"ז כיון דתנאי פליגי בזה כדמוכח במכלתא בשלח פ' ויסע פ"א ר' יהושע ס"ל שם שם לו חק ומשפט הוק זה השבת כו' וג"א המודעי ס"ל הוק אלו עריות ולדידיה ע"כ באלוש אפקוד אשבת גבי מן את אשר תאפו כמ"ש בירושלמי שם דלפ"ז הו"ל שבת ראשונה וי"ל דשם מדבר אליבא דר"א המודעי · ולפמ"ש בלקח טוב בשלח ובס"ע פ"ה ע"ש ר' יהודה התנא כאשר לוך במרה י"ל דכל"ל גם הכא ר' יהודה וכפי' כל כתבי הוא רב יהודה ואי"ש בפשיטות : **במרה** · ירושלמי בילה פ"ב ה"א (הגרל"ב) ועמש"ל : **השלים** ניסן · מכילתא ויסע פ"א (הגרל"ב) : **ואותו** היום שבת היה · עי' מכילתא שם ילקוט בשלח רכ"ח מסעי תשפ"ז : **אותו** היום נטל עשר עטרות · ב"ר פ"ג ספרא שמיני (הגרל"ב) ובב"ר שם במקום לחדשים כתוב למלכים [וה"ק רש"י במדרש הא מנין למלכים הוא דרבנן וכ' דיתכן ע"פ שיטת הירושלמי ריש ר"ה דיליף למלכים מקרא דהחדש בזה ע"ש] ובמקום לאכילת קדשים כתוב שם לשחיטת לפון ובתוס' ד"ה ראשון כ' כן בשם הת"כ וליתא דבת"כ הוא ככגמ' כ"א בב"ר הוא כנ"ל וכ"ה בפס"ר פ"ז ולקמן ידובר מזה · ועי' במד"ר פי"ג ושם עוד נפעם הב' לא תשיב כ"א ו' דברים ותשיב שכינה ומחילת שכינה לבתים ועי' מ"כ שם ותמוה במ"ש בטעם דל"א כהונה ועבודה משום דאינם במקדש · דהא ודאי שייך למקדם כהן בעבודתו ובענ"ד נ"ל דס"ל כמ"ד מסה כהן היה עי' זבחים ק"א: וא"כ היה כהונה ועבודה מקודם ולא היה יום השמיני ראשון · והא דלא נקט אכילת קדשים כ' דמחילת שכינה היינו אכילת קדשים בשמינים [ועי' רש"י] וא"ש : **בתוס'** ד"ה ראשון · עמש"ל דמ"ש בשם הת"כ אינו שם כ"א בב"ר פ"ג ובפס"ר פ"ז . והקשה רש"י בב"ר אמאי דקאמר לשחיטת לפון הלא גם מתחלה קרבו עולות דבעי לפון . ויש להבין הא קודם שהוקם המשכן היה דין במת יחיד ול"ב לפון כמ"ש זבחים קיב: קיט: וצ"ל כונתו על זמן ח' ימי המלואים דהיה דינו כבמת צבור עכ"פ דבעי לפון . וקשה לפ"ז מאי מקשה על הגי' לשחיטת לפון הא אותה הקושי' תקשה ג"כ על הגי' אכילת קדשים שהיה גם בח' המלואים והיה גם במחילה כמ"ש בשלו כו' ושם תאכלו ובפרט לפי המבואר בת"כ ס"פ מלואים דקך בשעת עבודה נאסר להם לגאת אבל טעם ושם תאכלו אתו הוא משום איסור אכילת קדשים בגבולים . ונראה עפמ"ש במד"ר פי"ב ובתנחומא פקודי סימן י"א ומובא בתוס' ד"ה עשר [ובשעות נרשם שם ל' ויקרא פ' שמיני דליתא שם וצ"ל במד"ר פ' י"ב] דמש"ר סיה בכ"י מפרק המשכן ומעמידו ולחד מ"ד ב' פעמים בעת הקרבת תמידין ולחד מ"ד ג' פעמים דהיינו עוד פ"א למלואים ועי' ירושלמי גמרא פ"א ה"א דמשמע דכל היום היה מפורק והכהנים היו רשאים לגאת רק לערב היו באים להשלים היום והלילה והוא כהתוס' יומא ו · ועש"ק שם ומשמע דבשעת אכילה היה מפורק המשכן וכ"ה ברא"ש א"כ א"ש דלא היו מחוייבות בעת האכילה ושפיר הוי ראשון לאכילת קדשים ביום השמ' למלואים · ועפ"ז יש למצוא טעם המדרש דס"ל כר"י ברי"י בת"כ ס"פ דמלואים ובירושלמי יומא פ"א ה"א דגם בשמיני העמידו ופרקו א"כ לא היה גם בח' הי"ת קדשים במחילה ע"כ לא אמר המדרש לאכילת קדשים דהיינו במחילה רק לענין שחיטת לפון וס"ל דל"ב בכל ז' ימי המלואים דין במת צבור ול"ב לפון עד יום הח' . עוד י"ל עפמ"ש התוס' זבחים ק"א. דלמ"ד מפני אנינות נשרפה לא אכלו ביום שום קדשים ע"כ לא היה ביום הח' שום אכילת קדשים עי"כ לא נקט בב"ר אכילת קדשים . וא"ש :

דף פח ע"א בחמישי בנה מזבח · עי' שוח"ט סי' א' ועי' מכילת' יתרו פ' בחדש פ"ג ומ"ש בהקדמה לברכות : **מלמד** שכפה עליהם · שהש"ר פ"א ילקוט יתרו רפ"ג תנחומ' נ"ח סימן ג' ע"ש רב דימי בר חמא ועי' תנחומ' שופטים ט' שוח"ט סי' א' : **מאי** דכתיב משמים · תנחומא שמיני ו' ילקוט בראשית י"ז תהלים תתי"א : **ה"א** יתירה ל"ל · עי' תנחומא בראשית דה"א רומז על חמשה ספרי תורה : **שהתנה** הקב"ה · תנחומא בראשית (הגרל"ב) סי' א' ב"ר פס"ו בשהש"ר פ"א פ' לכוסתי ופ"ז פסוק שובי רות רבה פ"א פס"ר פכ"א ילקוט תהלים תתי"ז ועי' שוח"ט סי' כ' : **בשעה** שהקדימו · תנחומא תגוה (הגרל"ב) סי' י"ב שלח סי' י"ג איכ"ר פ"ב ע"ש ר"י ושם נכל א' עטרה א' ור' אבא ב"כ בשם ר"י קי"ב רבוא ס' רבוא לעטרה וס' רבוא לכלי זין ובשהש"ר פ"א ע"ש רשב"י זיגאות וכ"ה בשמ"ר פמ"ה דעת רשב"י ובבמד"ר פט"ז איתא גם ר' סימאי שבפה ועי' שוח"ט ק"ג פדר"א פמ"ז פס"ר פ"י פכ"א פל"ג ילקוט יתרו רע"ז ישעי' ש"ה תהלים תתנ"ח משלי תתקל"ה : **ופרקום** · שמ"ר פמ"ה ופ"נ"א שהש"ר פ"א פסוק משכני ובפ"ח שם בפ"י ברכה שנ"ו שוח"ט סי' ק"ו : **א"ר אלעזר** בשעה · בילקוט תהלים תתס"ה ע"ש ר' ישמעאל תנחומא שלח י"ג שוח"ט סי' ק"ג וק"ד : **א"ר** חמא בר חנינא מאי דכתיב · בילקוט שה"ש א"ר יוסי א"ר חנינא . שהש"ר פ"ב ע"ש ר' אחא בר זעירא ושם פ"ח פסוק תחת התפוח : **ההוא** לדוקי · ילקוט משלי תתקמ"ז : **ע"ב אר"ש** בר נחמני · ילקוט שה"ש : **אמר** עולא עלובה כלה · ילקוט שם : **הנעלבים** · דרך ארץ פ"ב (הגרל"ב) : **א"ר** יוחנן מאי דכתיב · עי' במ"ר כפנ"א שוח"ט סי' נ"ב ילקוט תהלים תשנ"ם : **א"ר** חננאל בר פפא · בילקוט משלי תתקמ"ג ר' חנינא בר פפא : **שמיצר** ומימר לי דודי · שהש"ר פ"א (הגרל"ב) : **אריב"ל** כל דבור כו' ילתה · שמ"ר פכ"ט ע"ש ילקוט תהלים תשנ"ם : **חזרו** ישראל לאחוריהן · בספרי האזינו מכילת' יתרו פ"ב : **ואריב"ל** בשעה שעלה · ילקוט קרח תשנ"ב תהלים תתנ"ח :

דף פט ע"א יצה"ר יש ביניכם · עכ"ר פמ"ח דר' אחא יליף לה מקרא וסעדו לבבכם לבבכם אין כי כאן אלא לבבם מכאן שאין יצה"ר במלאכים : **ואריב"ל** בשעה שירד · ילקוט מלאכי תקל"ד : א"ל אין כי שנא' תהוס · עי' תנחומא שמות כ"ס : **ואריב"ל** בשעה שעלה · ילקוט שלח תשי"מ : **יש** עבד שנותן לרבו · שמ"ר פ' מ"א (הגרל"ב) : **באו** שם · ירושלמי תענית פ"ד ה"ה (הגרל"ב) ילקוט תשא שנ"א : **מאי** הר סיני · שמ"ר **פ"ב** (הגרל"ב) ילקוט יתרו רפ"ד : **ה'** שמות יש לו · שמ"ר פ"ב ה' שמות ובבמד"ר פ"א ו' שמות ותשיב הסר חמד [ומש"ש בזה ספרים הר המוריה ע"ש דליתא בפסוק כ"א ארץ המוריה] ובשמ"ר פ' נ"א ג' שמות לתר ובתנחומא במדבר סי' ז' ששה שמות . ילקוט במדבר . תהלים תשנ"ז : **ע"ב דרש** רבא מאי דכתיב · ילקוט ישעי' רנ"ו : **אר"ש** בר נחמני א"ר יונתן · בילקוט ישעי' שם ליתא א"ר יונתן : **מאי** דכתיב כי אתה · עכ"ר פס"ז דלזאת לא נמנה ילחק בין האבות משום שנתן גת בברכתו לעשו ע"ש : **עשרין** דלא ענשת · ירושלמי בכורים פ"ב ה"א סנהדרין פ' י"א ה"ה (הגרל"ב) ועכ"ר פנ"ח כבת כ' להטא אלמא דעד כ' אין נחשב הטא . ועי' ילקוט תהלים תשי"ל דגירסתו שם כ' לנוי כבת ז' להטא : **עליידו**. הרמב"ם בפי' המשנה פ' ד' מיתות קאמר דעל כרת אינו נענש קודם כ' (הגרל"ב) : א"ר יוחנן רואי · ב"ר פפ"ו ע"ש ר' ברכיה בשם ר' יהודה בר' סימון :

דף צ ע"א ואמר הזקיה במיני · בירושלמי ר' אילא בשם ר' אלעזר : **ההלעיטין** · שביעית ספ"ז ה"ה (הגרל"ב) : **תוס'** ד"ה לא יפחות . הרי עלי זהב · שקלים פ"ו (הגרל"ב) : **ע"ב זרע** קשואין שנים · בירושלמי פ"ט ה"ז מוכח דטעמי' הוא משום שאינם נאכלין ע"כ אין שעורן כגרוגרת כ"א לפי דרך שמוליאין לזריעה דקאמר התם היטים המדיות עשאום כזרעוני גינה שאין נאכלים וכן בפ"ז ובפי"ב : **חגב** חי טהור · בירושלמי בעמת כמלא פי כלב (הגרל"ב) והוא בפ"ט : **במה** מלא פי חזיר א' · גי' הרמב"ם בפי"ח המש (הגרל"ב) והוא עפמ"ש הכ"מ בפי"ם מדפסק גרעינין לאכילה המש ובענ"ד כ' דלאו משום דגירסתו בשינוי אלא דמפרש מ"ש בירושלמי פ"ח ה"ב וכמה מלא פי חזיר א' אחרים אומרים חשבון חמש פי' דאחרים פליגי וס"ל דמלא פי חזיר היינו חמש . ולא כפי' הק"ע ופ"מ דמפרשי דהוא ענין אחר דאם הוליא לחשבון ה' : **מקשה** של חזיר א' · בירושלמי רך שתים (הגרל"ב) והוא בפ"ח ה"ב : **תוס'** ד"ה דלא ימכרו · דהגב טהור אין טעון שחיטה · וכן יש לסוכות מירושלמי סוף פרקין ע"ש : **שם** בתוס' מדכתיב תגביה אחר דגים · הרמב"ם בהל' שחיטה יליף לה מדכתיב ישעיה ל"ג אוסף החסיל (הגרל"ב) :

דף צא ע"א נתחייב זה במחשבתו של זה · עמש"ל ע"ו : **תוס'** ד"ה א"ה מת"כ · שמיני פרק ס' : שם . מרבינן בת"כ · בחוקתי פי"ב (הגרל"ב) : **ע"ב המוציא** אוכלין ונתנן · בירושלמי פ"ח ה"ה מדייק ר' יוחנן מזה דמסמונא מרה"י לרה"ר דרך כרמלית חייב דהא הכא דוקא בנח על האסקופה פטור וכמ"ש לקמן מתני' דלא ככ"ע : **המוצא** מהנות · בירושלמי פ"א מייתי ברייתא דמסיים לבריא על דיו דאסקופה וכן עזאי פוטר : **הגונב** כיס בשבת · ירושלמי קדושין פ"א ה"ה ב"ק פ"ג ה"ד (הגרל"ב) :

דף צב ע"א התם למעלה מג' · עי' תוס' בירושלמי פ"א דהירושלמי אינו מחלק בין למעלה או למטה מג' דהא בערובין פ"ו ה"ב גבי הקורא בספר ברה"ר הגג ונתגלגל מידו משהגיע למטה מי' הופכו על הכתב מוקי לה כנ"ד אסור נשהמשהמש בהויר עשרה ול"ב נח · ובבבלי מוקי לה בנח ע"ג כותל מבופע משום דהוי למעלה מג' · גם גבי העבירו דרך עליה דלעיל פ' · מוקי לה בבבלי למטה מג' ובירושלמי לא מוקי לה הכי כמש"ל פ' · ע"ש גם מוכח לעיל פ"ח ה"ה דאינו מחלק בין ביד בין בכלי ולא ס"ל שמי' אגד ע"ש : **אמר** ר"א המוגא משאוי · ילקוט תרומה שע"ב במדבר תרל"ד : **משה** רבינו פרשו · אדר"נ פרק ט' (הגרל"ב) : **ארון** תשעה וכפורת טפח · בירושלמי פ"א מקשה אילו מגדל גבוה י' בתוך הבית שמא אינו מותר נשתמש מתוכו לבית פי' ואיך נקרא הארון רשות אחר כיון שעומד בתוך האה"מ ומשני בשעה שהיה מרבע לכן הרואות שאז היה עומד כתוך והוא כפי' הק"ע ולא כהפ"מ ועפנ"א : **ע"ב המתכוין** להוליא לפניו · דרך הירושלמי מבונה ממ"ש פ"ה ועי' פנ"א פ"א : **תנא** כל באמת הלכה · עמש"ל י"א : **המוציא** ככר לרה"ר · ילקוט ויקרא תס"ה : **בעשותה** העושה את כולה · ת"כ ויקרא דבורא דהובה פרק ט' ילקוט ויקרא תס"ט :

דף צג ע"א יחיד שעשה חייב · יבמות נ"ב (הגרל"ב) : **ר"ש** סבר תלתא · ילקוט ויקרא תס"ה ותס"ט : **ע"ב רא"א** רגלו אחת · ילקוט פ' שופטים תתקי"ז : **שנים** שהוליאו קנה של גרדי · בירושלמי ה"ה איתא ר' פוטר ור"א בר"ש מחייב א"ל ר' כך שמעתי מאביך א"ל שמעתי את אבא בעמידות מה שלא שמעת בישיבות א"כ פליגי אליבא דר"ש ודעת ת"ק הוא כדעת ר"א בר"ש דמחייב אליבא דר"ש ולקמן כלפי לייא :

דף צד ע"א ובפלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל · עמש"ל דף ע"א : **רמות** רוחא · לקמן ק' · (הגרל"ב) : **ע"ב במוציא** את המת לקברו · עמ"ש לקמן חלי זית : **גדול** כבוד הבריות · עמ"ש ברכות י"ט: והכא ג"כ מוכח דרק בדרבנן אמרי' כדקאמר אטו לרה"ר קאמינא ודלא כמשמעות הירושלמי : **חצי** זית חייב · כ' דגם בירושלמי ה"ה דמייתי תני חצי זית מן המת חלי זית מן הנבלה ופחות מכעדשה מן השרץ חייב ור"ש פוטר מיירי בכה"ג שהיה זית שלם ופחת מן השעור בזה שלקה חלי זית והוליאו וזה דלא כפי' הק"ע ופ"מ שם ולבאר הדבר אעתיק הירושלמי לפניו ולאחריו . דקאמר שם דהא דתני את המת במטה חייב דברי הכל ואף ר"ש מודה לא כן תני אף כית רע כ"ש וא"ר אילא אף ר"ש מודה בה ומודה ר"ש באסורי הנאי' [פי' דקאי בסברא דזה לא מלאכה שאצ"ל משום דצריך למלאכת ההולאה להוליא מהבית שלא יסנו ריח רע ולפ"ז במוליא מת לקוברו ג"כ מודה ר"ש ודלא כמ"ש בבבלי לעיל וה"נ מודה ר"ש באסורי הנאי' כי דנ"ל באסורי טומאה דהיינו מה שהמת מטמא באהל ונלרך לו ההולאה] א"ר יודן תפתר במת עו"ג ואין בו ריח רע והוליאו לכלבו [פי' דר' יודן פליג דס"ל דלא מקרי לריכה לגופה כ"א בלריך להתפץ ואין להוקמי כר"ש כ"א במת עו"ג כו' . והוא משום דהירושלמי ס"ל דר"ש לא פליג כ"א אסיפא ע"כ טרח מתחלה לחלק משום דבריפא מוליא כל המת ויש תועלת לטהר את הבית לבלי בו מאה"כ בסיפא כזית מן המת כו' דאין תועלת בההולאה ע"כ פוטר ר"ש דהו"ל מלאכה שאצ"ל . ור' יודן קאמר חילוק אחר דבריפא מיירי במת עו"ג דהו"ל לריכה לגופה] וע"ז מייתי תני חלי זית כו' ור"ש פוטר ומיירי בחלי זית מכזית ואי נימא דבריח רע וטומאה מודה ר"ש אמאי פוטר ר"ש הא בכה"ג שעושה פעולה שלא תטמא המותר הו"ל לחייב . ומשני ליה דטעמא דר"ש כבר נתמעטה הטומאה היינו שבעת שחילק החלי זית מהכזית נתמעטה בזה הטומאה ותו לא נדרש ההולאה להלנת מטומאה ומקשה א"כ מ"ט דרבנן דמחייבי כההיא דר' יודן . וע"כ צ"ל כר' יודן דהו"ל מלאכה שאצ"ל אף שיש לו תועלת בההולאה וכדס"ל להבבלי . וע"פ פי' זה א"ש ג"כ קושית הפ"ק על בה"ז ע"ש ותכמ"ל : **אבל** בכלי חייב · בירושלמי ר' נחום בשם רב לעולם אינו חייב עד שיטלנו בקרטל [הוא מין מספרים] וקאי על דברי חכמים שהזכיר מקודם : **וא"ר** אלעזר · בירושלמי ר' אבהו בשם ר' יוסי בר' חנינא : **הנוטל** מלא פי הזוג בשבת · ילקוט תלא תתקצ"ל :

דף צה ע"א גודלת ופוקסת משום בונה · בירושלמי איתא רק בגודלת משום בונה ובפוקסת משום לובעת וכוחלת משום כותבת והוא כגי' הערוך שהביא הגרי"ב : **מלמד** שקלעה · ב"ר פי"ח אדר"נ פ"ד (הגרל"ב) ובב"ר הוא ע"ש רב חסדא קה"ר ופ"ז ע"ש ר' ברכי' תנחומא וירא סימן א' שוח"ט כ"ם ילקוט בראשית כ"ג : **שכן** בכרכי הים · שם בכ"מ הרבומים למעלה ירושלמי ע"ש ר' יוחנן בשם ר' בני' ובתנחומא וירא לבלה בונה : **חייב** משום מפרק · בירושלמי פ"ז ה"ב משום קולר ועש"ק שם דמקשה מזה על רש"י שכתב ואית דאמרי משום קולר ולא קיא . מהירושלמי הנ"ל דמבואר כהאית דאמרי . ועי' גליון שם ובפנ"א : **מחבץ** חייב משום בורר · בירושלמי שם משום לש וכן על מגבן : **המכבד** והמרבץ · ילקוט שמואל קי"ז : **מ"ט** דר' אליעזר · בירושלמי שביעית פ"י אמר מתחלה מפסוק ויבא אל היער והנה הלך דבש ומקשה ליה מה את ש"מ דלמא כדר' מנא הורסא דמפיק דבש ומסיק מקרא זה ביערת הדבש : **תנא** אשה חכמה מרבלת · בירושלמי פט"ו ה"ג ר' ירמיה ר' זעירא בשם ר' חייא בר אבי אשה פקחת מדיחה כוס כאן קערה כאן תמחוי כאן ונמלאת מרבלת ביתה בשבת והוא כפרש"י כאן : **התולש** מעלין נקוב · ירושלמי כלאים פ"ז ה"ו (הגרל"ב) ילקוט שמיני תקמ"ג : **אין** בין נקוב לשאינו נקוב · תוספתא כלאים פ"ד (הגרל"ב) : **ע"ב התורה** רבתה טהרה · ירושלמי כלאים פ"ז ה"ו מעשרות פ"ה ה"א (הגרל"ב) ובמעשרות שם הוא לענין קולא אחרת בטומאה : **ולא** א"ל ולא · מידי לעיל נ"ה לקמן ק"ל בכורות כ"ז ערובין ל"ז מ"ק י"ג יבמות נ"ז כתובות ס"ט סנהדרין מ"א תמורה ל"ד נדה ל"ט : **שורש** כנגד נקב · בירושלמי קאמר ר' ילחק בר אוריון בפשיטות מה פליגין כשלא תלש נגד הנקב אבל אם תלש מכנגד הנקב אף ר"ש מודה ר' ירמי' בעי היה כולו בארץ ונקב הוץ לארץ אשכחת אמר מה דצריכא לר' ירמיה פשיטא ליצחק בר אוריאן היינו דאזלי' בתר שנקב לר"ש : **פטור** מלהכשיר בו זרעים · עוקלין פ"ב (הגרל"ב) : **רב** אסי · בתרא הוא ולא תלמיד דרב ועי' סוכה ה' ערובין נ"ט: ס"ד: זבחים ס' (הגרל"ב) :

דף צו ע"א בבלי גללים · לעיל נ"ח מנחות ס"ט (הגרל"ב) : **כיצד** · בירושלמי אית תנא כיצד ואית לא תני כיצד ועתוס' ורשב"א : **ע"ב א"ר יוחנן** הא"ק וינו · שבועות פ"א ה"א (הגרל"ב) ושם ע"ש ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן והתם לא מסיק דבשבת וקאי רק שמוכית דאקרי מלאכה ועתוס' ד"ה וממאי : **הכנסה** מנלן · בירושלמי פ"א ושם ר' חזקי' בשם ר' אילא אפי' הכנסה את ש"מ כשם שנמנעו שעם כו' כך נמנעו הגזברים מלהכנים מרה"ר ללשכה ועי' רשב"א ריש שבת דכתב דר"פ דאמר האי תנא הכנסה הולאה קרי לה ס"ל דהכנסה ג"כ הוי אב כבירושלמי ורבא דאמר רשויות קתני ס"ל כסוגי' דר"פ הזורק דהכנסה תולדה ובחדושי כתבתי דהירושלמי לשיטתו דס"ל תחומין י"ב מיל מה"ת א"כ קרא דאל יצא לתחומין אתי ואין כאן קרא מיותר להוכית מזה דהולאה מלאכה גרוע היא ע"כ שמעינן מקרא דהולאה גם הכנסה מה"כ להבבלי . **ויתכן** עוד דזה תלוי באופן הלימוד דלהירושלמי דהוא מדאקרי מלאכה ומשמעות הכתוב דקאי גם אהכנסה כמ"ש ויכלא העם מהביא דהכנסה ג"כ משמע אבל להגיר' שבבבלי משום דבשבת ונמנעו מלהביא משום איסור שבת ג"כ · אין סוכתה כ"א להולאה שכיון שלא יכלו להוליא אין ראי' לאיסור הכנסה · כי לא היה מה להכנים כשנמנעו מלהוליא ועפנ"א : **הזורק** ד' אמות בכותל · עי' שנו"א כלאים פ"ו מ"ב מ"ש כפי' הירושלמי שם ועי' פנ"א ה"ג שישבתי לשון הירושלמי שם אף שהוא משונה ממ"ש בכלאים דיתפרש ג"כ ע"ד באור הגר"א הנ"ל ועמ"ש לקמן ק' : **שכן** תופרי יריעות · ירושלמי ה"א ר' זעירא ר' יאשיה בשם ר' יוחנן מתופרי יריעות למד ר' יהודה שתים דס"ל להירושלמי כהו"א דגמ' לקמן ע"ז : **דמתייב** ר' יהודה שתים וס"ל דלא משום דמחייב אתולדה במקום אב כ"א דס"ל דמעביר הו"ל אב בפ"ע ולרבנן הוי תולדה ועמש"ל דף ע"ב: ועי' רשב"א : **אמר** רב יהודה אמר שמואל · ילקוט שלח תשמ"ט : **תולש** הוה · ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"א (הגרל"ב) נ"ל פ"ה ה"א ושם ר"ח בר גמדא בעי לה תולש הוה או קוצר ופשיט דתולש הוה . **מקושש** זה ללפחד · ספרי שלח קי"ב פנחס קל"ג : **אתה** עתיד ליתן את הדין · כפרי בהעלותך ק"ה (הגרל"ב) :

דף צז ע"א אמר לו ר' יהודה בן בתירה · ספרי בהעלותך ק"ה פדר"א פמ"ה ע"ש : **תנא** שפנה מלרעתו · ספרי שם : **החושד** בכשרים · שמ"ר פ"ג (הגרל"ב) ע"ש ר' יהושע דסכני בשם ר' לוי : **מדה** טובה ממהרת · שמ"ר פ"ג : **א"ר** אלעזר גם · שמ"ר פ"ט (הגרל"ב) ילקוט וארא קפ"ב : **לא** אמרי' קלוטה · עמש"ל נ"ח: ד"ה ודלא : **המשלשל** דפנות · בירושלמי סוכה פ"א ה"א ורש"י איתא א"ר יוחנן לר"ר יוסי [דמהני מחילות תלויות למעלה גבוהי' מהארץ ג"] אלא לענין סוכה אבל לענין שבת לא : **בית'** כמאן דמלי' דמי · בירושלמי פ"א הלבון עבד אויר מחילת כממשה ועתוס' גיטין ע"ב וב"ק ע': במש"ם דאפשר לאוקמי הך דגיטין במקורה ע"כ מלי לאוקמי כר' ובירושלמי כאן ה"א גיטין פ"ח ה"ג מבואר דא"א לאוקמי הך דגיטין במקורה משום דזרק שם מלמעלה בתוך המחילות ועי' פנ"א : **ע"ב דברים** הדברים · במד"ר פי"ח מכלתא ויקהל פ"א ע"ש ר' כהנא ועמש"ל ע' : **ר'** יהודה מחייב · בירושלמי מסיק כדשמואל הכא לחייב שתים וס"ל דר' יהודה ס"ל דמעביר הו"ל אב בפ"ע ועמש"ל עה : **ד"ה** רש"י ולעיל נ"ו ד"ה שכן : **לא** קלוטה · עמ"ש לקמן צ"ח : **ר'** יהודה מוסיף עמש"ל ע"ה : **הזורק** מרה"ר לרה"ר · בירושלמי ע"ש תני שמואל ומקשה מזה על רש"י דאמר הזורק ונלכה למעלה מעשרה רואין אם נפלה תוך ד' אמות פטור ואם לאחר ד' אמות חייב · וכונת הקושי' הוא דהכא ברש"י באמצע אין נחשב מדת הרה"י בחשבון רק שני הגדדים מרה"ר מלטרפות והכא בעינת ההפך למעלה מעשרה והלכה למטה ב' אמות בלמעלה מעשרה עכ"ז נחשב הב' אמות ג"כ בחשבון וכל הד' אמות נכנסים במנין ומ"ש מהכא דאין הרה"י מלטרף והתם המקום פטור מלטרף · ומשני תמן אם תפול קרקע שתחתי' רה"י · ברם הכא אם תפול קרקע שתחתי' רה"ר · ומזה סתירה לדעת הרלב"ג פ' יתרו שכתב דגם ברה"י מלטרף והשיג על הרמב"ם פי"ג מה"ש ובירושלמי הנ"ל מוכח כדברי הרמב"ם שם ע"ש :

דף צח ע"א ודלא אמרי' קלוטה · עי' רש"י שפי' דההוכחה היא מהסיפא פחות מארבע אמות פטור שיהיה חייב משום דהוי כמונת ברה"י והרשב"א הקשה ע"ז דלמא משום דמיירי דלא אמר כל מקום שתרלה תנוח ופי' בשם ר"ה גאון דההוכחה הוא מהרישא מדמחייב בארבע אמות ואי נימא דקלוטה כמו שהונחה דמיא הוי הפסק ולא היה מלטרף ע"ש · ועי' בתוי"ט לעיל ד': שכתב דלי"א קלוטה להקל כ"א להחמיר וזה אפשר לחברת רש"י דלא פי' אריפא ועי"כ אסיפא קאי · ועי' זבחים ל"ג מענין קלוטה לענין טומאה ועי"ע בב"מ י"ב: קי"ב: זבחים כ"ס: והרשב"א מחלק בין סופו לנוח או אין סופו לנוח לענין שבת וכן ברמב"ן מחלק בזה ובמק"א יבואר ואכמ"ל : **ברש"י** ד"ה מלטרפין · הרמב"ם פסק בפ' י"ת מה"ם כר' יוסי · ועכ"מ בפי"ג סי"ז פסק דרשויות מלטרפים ול"ל דמפרש כהרשב"א דגם ר' יוסי מודה בזה דלא קאמר רק במוליא חלי זית וחזר והוליא חלי זית משא"כ במוליא כזית בב"א בשני רשויות דבכה"ג מלטרפין ועי' מרכהמ"ש : **באטבעי** · עי' במד"ר פ"ו ושם משמע כפי' התוס' רק דהתוס' כ' דהוי של עץ ובמדרש שם איתא דהוי של ברזל להחזיק הקרשים שלא יפלו מעל העגלות נתון על הקרשים מלמעלה : **ע"ב ביתדות** · עי' פי' התוס' לעיל עמוד א' . וע"פ פירושם דהקושי' עגלה מקורה היא ע"ש הקרשים בשורה שתחתונים ול"צ גוסה בי' לפרש ביתדות דהיינו דמשכן דמ"ש שתחתיהן רש"ר קאי על כשגלום במיזחדום

שמיוחדות לנוכל' יחדות המשכן כמ"ש כנגד ד פ"ו שלפיתדות והאדנים והקלעים פ"ו עגלות מיוחדות וכהם לא היה ·קירוי בדרך תתלה שהיו הגלים רבים ביניהם . כן יתכן בעה"ד :

דף צט ע"א ונראים קרסים בלולאות · ירושלמי מגילה פ"א הי"ב (הגרל"ב) במ"ר פנ"ט : **בור וחוליתה** מצטרפין לעשרה . בירושלמי ה"ב אמר ר' יוחנן בור וחוליתה מצטרפין לתרבעה והוא שיהא עומד רבה על הגג ע"ש והכא לענין גובה מיירי : **ע"ב כותל** ברה"ר גבוה י' ואינו רחב ד' · בירושלמי ר' בא רב יהודה בשם שמואל פשוטא לי' דחייב ועי' מש"ב עירובין פ"ו ה"ב ד"ה תמן : **הזורק ד'** אמות בכותל · עמש"ל ל"ו: ולקמן ק'. ד"ה וכא : **הוינן** בה והא לא נח יעיין לקמן ק' :

דף ק ע"א והא לא נח · בירושלמי ה"ג משמע התם דל"ב לאוקמי בחור דה"ל פלוגתא דר"מ ורבנן היא ולעיל בבבלי ו': איתא כעין זה ועמש"ש ועי' תוס' שם דכתבו בשם הירושלמי דמודה ר"מ בחור כ"ט דאין חוקקים ובירושלמי אין מובן שום משמעות לזה וכן בכלאים פ"ו ה"ב דאיתא שם כך ירושלמי ואזה ליכא הוכחה לזה · ועי' רש"א שם ודבריו דחוקים מאד · ונ' דהתוס' מפרשים לבירושלמי דמ"ש מתני' דלית ביה חור היינו חור עפה ליכא דהכ"ג בהית ביה חור עפה הוי בכלל פלוגתא דר"מ ורבנן · אבל חור כ"ט איכא דלא תוקמא' בדבלה שמנה הוא בירושלמי את"ל ומתתלה לא ידע מאוקימתא זו וע"כ דמוקי בחור כ"ט · ופי' דהגרי רה"ר ברה"ר דמי . ובירושלמי ל"ב הגהה על דע"ד · והא דחוקקין שבירושלמי פי' כמ"ש הטו"א בכלאים פ"ו מ"ב דהיינו מה שלמעלה הוי כמו שנתתק וכל"ב בק"ע עירובין פ"י ה"ט וגעשה למעלה מי' רה"י ולמטה מי' כרמלית ונוגע לענין זה אבל לא לענין הגהה ע"כ שני בחור כ"ט והדברים ארוכים ויבואר בפנ"א בעז"ה : **חוקקין** להשלים · עמש"ל ולשון הירושלמי שם ובעירובין פ"י ה"ו ר"מ ס"ל רואין את הכותל כגמום ושם ה"ט מבעי' ליה אי כנקוב אי כגמום ועי' ק"ע שם ב' פירושים : **מבוי** שצדו לתוכו · בבבלי עירובין פ"א ה"א ד"ה מ"ד ובמש"ש שם טרחו בבאור מש"ש בתל המתלקט עשרה מ"א מתוך ארבע וה"א מתוך שלש מ"ד מתוך ארבע ר"מ מ"ד מתוך שלש רבנן וסק"ע הגי' שם במקום ר"מ רהב"ג כדאיתא הכא · אבל לא רבנן דפליגי עליה ויסברו מתוך שלש · והפ"מ תני ליה כדין חוקקין להשלים ולא קרב זה לזה כלל ובפנ"א לעירובין כתבתי בעז"ד דהכונה הוא לפלוגתת דר"מ ור"י בעירובין פ"ד ה"א בירושלמי ובבבלי דמ"ה שם מנין לד' אמות שנאמר שבו איש תחתיו כו' דברי ר"מ ר' יהודה אומר ג' אמות · ויתכן דקים לנו דמתלקט מתוך ביעור מקום מהני ולר"מ הו"ל ד' אמות ולר"י ג' אמות : **ע"ב הזורק** בים · בירושלמי לא סוף דבר ארבע אמות אלא אפי' כל שהוא : **עושה** מקום ארבע · עי' רשב"א בשם ר"ה גאון דהיינו כגון תיבה פרוצה או סל פרוצה ומסייע לזה מהירושלמי בפרקין ה"ה ע"ש והוא כתני' בן עקביא בעירובין דפ"ז: ואף דהתם פליגי עליה רבנן ומתני' דלא כותיה הכא בספינה מודו רבנן דהקלו בה משום דלא אפשר · ולר"מ במינן דף ד' אמות ותוקף בה דף ט' ע"ש ברשב"א. ועיין מה"פ בירושלמי ד"ה ועד ומהתוס' משמע דעת ר"ת דבעינן מחיצה י' לחלל ד' :

דף קא ע"א מתובה לים נמי · בירושלמי מפני הסכנה ועי' פ"ק שם (הגרל"ב) והוא בה"ס : **תוס' ד"ה** ר' יהודה · עפ"ק ה"ס ד"ה מפני שתי' קושית התוס' דהכא מפני הסכנה הקילו בה יותר : **נעץ** קנה ברה"ר · בק"ע פ"א ה"א כתב דהירושלמי לא ידע הברייתא דחכמים פליגי על ר"י בר"י מדסתם ולא הביא מחלוקת ועמש"ל כ': **ע"ב ספינות** קשורות · בירושלמי יש מחלוקת אי צריך להיות רוחב ד' בין כל א' וא' אי לא וגם בגובהן איכא פלוגתא (הגרל"ב) ושם מאן דבעי גובה י' אמות הוא אפי' רחב ד' ומאן דל"ב גובה י' ל"ב רוחב ד' · ונ' הגרל"ב אינו מדוקדק במ"ש אי צריך להיות רוחב ד' דהא בירושלמי אפילו רחב ד' קאמר : **בחוט** השרבל · בירושלמי אבא בר רב הונא אמר בקשורות בגמי ופי' הק"ע אפי' בגמי :

דף קב ע"א מאחר שילתה מידו · במשנה שבירושלמי איתא עד שלא תצא מידו והגיהו המפרשים כנ"ל כמו הכא : **יש** אוכל אכילה אחת · ירושלמי ב"ק פ"ג ה"ד (הגרל"ב) ועפנ"א שם : **ר"מ** אומר׳ לפי' הק"ע ופ"מ בירושלמי פ"א ה"א מתחנה פי' אינו מן השם ממ"ש רש"י שאינו מענין הכילה ובירושלמי שם שום מהלך וזה מניח ע"ש ובפנ"א כתבתי בס"ד לבאר באופן שיהיה מוסכם לפרש"י . ובמ"ש רש"י ומשום יוה"כ לא מתחייב עי' רשב"א ובירושלמי ב"ק הנ"ל ומש"ש בפנ"א באורך : **ע"ב אחד** נותן את האבן · בירושלמי כאן ובפ"ז ה"ב איתא פלוגתא דר' יוסי ורבנן ובדברי ר' יוסי איתא שניהם חייבים . ומוכרע דלא כהתוס' ד"ה ולטעמיך דמתקו תיבת ר' יוסי גם דלא כקצת מפרשים שכתב דר' יוסי הוא מפרש ולא תנא דפליג · והגר"א מחק מהגמ' ולטעמיך איכא סיפא וכל הברייתא נאמרה ביחד ובדברי ר' יוסי גרס שניהם חייבים ולפ"ז הוי הקושי' אמאי כמאן אתי דבעי גדודי דהא ת"ק בעי טינא ור' יוסי ל"ב אפילו אגדודי · אך קשה לפ"ז למה הוצרך לומר תלתא אבני הוו הו"מ למימר הרי הוו תתאי ועלאי · תתאי בעי טינא ועלאי שני באגדודי ורבנן ור' יוסי פליגי בתתאי ושמואל קאי בעלאי ופסק כרבנן בשלמא לגי' דידן דר' יוסי ות"ק לא פליגי וה"ק קאי באמצעי ור' יוסי קאי בעלאי הוצרך לומר דשמואל קאי בתתאי אבל לגי' הגר"א קשה . ולכאורה אמרתי בזה ישוב להקושי' . אבל אח"כ ראיתי בתוספתא שבת פי"ב דמסיק בדברי ר' יוסי הטיח ע"ג דימוס חייב א' נותן את האבן וא' נותן את הדימוס הנותן את הטיט חייב וגרים שם הגר"א בהגהותיו שניהם חייבים וה"ב נכון גם כאן לגרוס בדברי ר' יוסי שניהם פטורים והניח ע"ג דימוס וא' טחן כו' שניהם חייבים וא"ש דהוצרך לומר תלתא · ויתכן דכ"ה ג"כ כונת הגר"א בגירסתו בגמ' ועי' פ"ק פ"ז ה"ב ד"ה ר"י אמר עם שהקשה על המבין ועי' פנ"א :

דף קג ע"א גמ' והמורד. עפ"ק פ"ז ה"ב ד"ה המורד שהקשה סתירה דברי רש"י מהכא למ"ש במ"ק ג'. המורד כיון קוצץ ענפים יבשים : **אם** ליפות את הקרקע. בירושלמי פ"ז בילם פ"א בעי התם אי חייב נ"כ משום קוצר הם קוצר ליפות את הקרקע : **בשולט** בשתי ידיו . מנחות דל"ז (הגרל"ב) : **יכול** עד שיכתוב . ת"כ דבורא דחובה פ"א (הגרל"ב) ילקוט ויקרא תס"ד ובירושלמי פי"ב ה"ג איתא זאת ע"ש ר' יהודה והכא שוכח דלאו ר' יהודה היא דהלא ר' יהודה פליג את"כ ואין לומר משום דסתם ספרא ר' יהודה ע"כ מייתי לי' הירושלמי ע"ש ר' יהודה דהא בת"כ גופה איתא הסיפא ע"ש ר' יהודה ובתורת פלוגתא. ונראה דהסר בירושלמי הסיום מהברייתא ונ"ל הסיפא ע"ש ר' יהודה אומר . ומינה מקשה מהא דבעי עכ"פ שתי אותיות והתם סגי בשוכח ומדקדק על הכריג : **ע"ב ר' יוסי** אומר . ת"כ דבורא דחובה פ"א ומסיים שם הא כיצד מי שאינו יודע עיקר שבת כו' ע"ש ובירושלמי פ"ז ה"א מיר פ"ו שוכח דדריש אחת לחייב על כל א' וא' . הנה לחייב על כלבון א' והוא הפך מן משמעות הבבלי : **הקודח** כ"ש. ירושלמי פסחים פ"ו ס"א (הגרל"ב) : **ובתבתם** שתהא כתיבה תמה . ספרי ואתחנן ובריש כל' ס"ת (הגרל"ב) ילקוט ואתחנן תתמ"ד : **נאמר** בשני ונסכיהם . ירושלמי שבועות פ"א ה"ה ר"ה פ"א ה"ג סוכה פ"ד ה"א ספרי פנחס (הגרל"ב) :

דף קד ע"א גמרא מ"ם וסמ"ך שבלוחות . פי' ירושלמי מגילה פרק א' ה"ט (הגרל"ב) ושם אמר ר' לוי מ"ד לרוען [היינו כתב עברי עי"ן בגם ומ"ד אשורי נתגה סמ"ך בנס כי' עומד והיתה שם דמ"ם לא כי' כתוב אז ע"ש : **דאמר** ר' ירמיה כו' מנצפ"ך צופים אמרו. בראשית רבה פ"א ע"ש ר' סימון בשם ריב"ל במד"ר פי"א שהם ירושלמי שם בשם ר' מתי' בן חרש תנחומא סוף קרח ילקוט לך ס"ד : **שאין** הנביא רשאי לחדש . ת"כ בחקתי פי"ג ירושלמי מגילה פ"א ה"ט (הגרל"ב). **בתוס'** ד"ה גרועי. דמנצפ"ך משמע מן הצופים . כ"ה ג"כ בב"ר ע"ש ר' ירמי' בשם ר"ח בר אבא ובירושלמי שם ע"ש ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק : **ע"ב הכותב** שתי אותיות . תנחומא תצא. (הגרל"ב) סי' ל"ג : **וכתב** ע"ג כתב . בירושלמי כאן ובגיטין פ"ב איתא ר"י ור"ל דאמרי תריהון ל"ש אלא דיו ע"ג דיו וסקרא ע"ג סקרא אבל דיו ע"ג סקרא וסקרא ע"ג דיו חייב ובזה אלוק הבבלי מהירושלמי דבבבלי גיטין י"ט. איתא בסקרא ע"ג דיו אמרי לה חייב ואמרי לה פטור ובירושלמי איתא בלא פלוגתא דחייב . גם בדיו ע"ג סקרא איתא בבבלי שם חייב שתים לר"י ור"ל ובירושלמי ליתא בדברי ר"י ור"ל חייב שתים . רק חייב . ור' יונתן ברי' דרב מברשי' בשם רבנן דתמן קאמר התם דחייב שתים א' משום מוחק וא' משום כותב : **הרי** שצריך לכתוב . בירושלמי איתא מחלפה שיטתי' דר' יהודה והגי' הק"ע דנ"ל שם מחלפה שיטתייהו דרבנן דר' יהודה והיינו דהקושי' היא ממאי דקאמרי רבנן אינו מן המובחר דמשמע הא כתב הוי שתי בשיטתו כשיטתו עוד משני שם דכתב ע"ג כתב היינו חד לעיל מן חד ועפ"ק שם : **כתב** אות א' בטבריא . עיין מה שכתב פ"ק בפרקין ה"ד בשם רב האי [דטבריא ולפורי היו סמוכות זו לזו ובעבר א' ביניהם עיין שם וצריך עיון מירושלמי תענית פ"ד ה"ה ואיכ"ר פ"ב דאיתא שם י"ח מיל על י"ח מיל כמן טבריא לצפורי וכן משמע בירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ב האי מכונה כו' דהיינו שכונה וכפר שבין טבריא לצפורי ותמנה לטבריא ט' מילין ולצפורי ט' מילין . ויש לומר בדוחק לרב האי דמ"ש בירושלמי תענית ובאיכ"ר י"ח מילין הוא מהתחלת טבריא ע"ש לצפורי שהיו עירות גדולות וסמוכות זו לזו וא"ש הלבון י"ח מיל על י"ח מיל . ובסנהדרין השכונה שוכנת כנגד בין טבריא לצפורי ולכ"א רחוק בעור ט' מילין . ובמדתוק לפרש כן יוסר קושיית הגליון מעל הר"י מיג"ש בתשו' שכ' ג"כ דהתוס' א' טי'] :

דף קה ע"א גמ' מנין ללשון נוטריקון . ב"ר פמ"ו ע"ש ר' אבא ור' ברכי' ור' שמואל בר אמי ילקוט לך פ"א : אב נתתיך . לאומות מטעם זה אמרו בירושלמי בכורים פ"א גר מביא וקורא ועי' תל"מ בכורים פ"ד ה"ג מ"ש המגי' בשם מהר"מ בן חביב : **אנא** נפשי . פס"ר פכ"א : **כי** ירם. ת"כ ויקרא דבורא דנדבה פי"ד : **ברמל** . ת"כ שם : **רב** אחא בר יעקב אמר והוא . שוח"ט סי' ג' ילקוט מ"א ק"ע : ר' אליעזר אומר האורג שלשה . ירושלמי כלאים פ"ט ה"ו (הגרל"ב) ושם שואל אם הוא כר' יהודה בכלאים דאמר עד שיארג ודחי לה ע"ש ובפרקין : **האורג** ב' חוטין על הגס . בירושלמי איתא אפי' כ"ש ומחקו הק"ע ונראה דיתכן דהיינו דלא בעי מלא רוחב הסיט ועי' רש"י כאן ד"ה למה זה . והפ"מ כ' כ"ש ממש ואינו נראה : **ע"ב** וכל המקלקלין פטורין . כ"ה ג"כ במשנה שבירושלמי אך בכ"מ שהובאה במקומות אחרים בירושלמי איתא בתני קמי' דר' יוחנן לק' קו. כגון בירושלמי ב"ק פ"ג ה"ו וכיוצא בכ"ד ועמ"ש לק' קו בשלהו איתא חוץ מן המבעיר והעושה חבורה ושם פלוגתא דבר קפרא ור' יוחנן [ובשבת פ"ב ה"ה נשמטו דברי ר' יוחנן והוא ע"ש ועי' גליון] דב"ק ס"ל אע"פ שא"צ לאפר או לדם ר' יוחנן אמר והוא שצריך כו' ע"ש : **חכם** שמת. שמחות פ"ט (הגרל"ב) : **תוס'** ד"ה שא ר' יהודה . פי' פ"ק בירושלמי כאן שהקשה על התוס' שכ' דאף דר"ש היא מ"מ במתו חייב משום דהו"ל צריכה לגופה מהירושלמי דמוכח שם דלר"ש פטור במתו דהו"ל מלאכה שא"צ לגופה ומוכח כסברת רש"י ע"ש ועפ"מ ובפנ"א כתבתי ליישב להתוס' דברי הירושלמי ע"פ סברת השעה"מ בהל' לולב ובפ"א ר"ה גבי התוקע בשופר של עולים דאמרי' דלא יצא כדי שלא ימעול כן ס"ל להירושלמי לומר בזה למ"ד מלאכה שא"צ פטור דלא יצא כדי שלא יחלל שבת . ובבבלי לא נחית הכא לסברא זו משום דס"ל דל"ד לענין מעילה דהכא חשיבה הקריעה יותר לטעמא אין לבטלה ולומר לא יצא כדי שיפטור ושם האריכתי ועי' רשב"א שהקשה לפרש"י מגד הסברא : **תוס'** ד"ה לא צריכא . דאי בהמתו פשיטא דפטור . ולא כן דעת הרמב"ם פ"א מהל' שבת ה"ח עמ"מ שם (הגרל"ב) : **דשב"א** אומר משום חולפה. אדר"נ פ"ג (הגרל"ב) ילקוט תהלים תתל"ה : **איזהו** אל זר שיש בגופו . ירושלמי נדרים פ"ט ה"א (הגרל"ב) ע"ש ר' ינאי זר שבקרבך אל תמליכהו עליך : **א"ר** יהודה ע"ל כל המתעצל . ילקוט יהושע ל"ס : **מלמד** שרגש עליהן ההר . עי' רות רבה פ"א קה"ר פ"ז ומדרש שמואל פרק כ"ג :

דף קו ע"א גמ' ידאגו כל האחין . רות רבה פ"ב (הגרל"ב) פסוק וימת אלימלך . ב"ר פ' ק' וש"נ : **כל** המקלקלין פטורין . ירושלמי ערובין פ"י ה"ב פסחים פ"ו ה"א (הגרל"ב) ועמש"ל קה: ד"ה וכל : **ר' יהודה** אומר הצד . עמ"ש לק' עמוד ב' ד"ה אבל : **ע"ב אבל** לדין חיה ועוף . בירושלמי ה"ה וביצה פ"ג מקשה הא מגינה ותנר אין לדין והא הכא לגינה ותנר מקרי צידה וחייב א"כ מהתם הו ליה צידה והכא לא דייק כן הא מגינה ותנר לא וס"ל דה"ה מגינה ותנר רק ר"מי מברייתא ותני' שם כאן בתנר מקורה כו' והא גינה א"א במקורה אלא כאן בתנר גדולה כו' ועי' פ"ק דפי' דקאי הקושיא על עופות והגי' שם בירושלמי לפי פירושו . וקשה א"כ מאי משני בתחלה כאן במקורה הא בעוף ל"מ מקורה דצפור למגדל תנן ולא לבית כדמקשה בגמ' הכא וגם התי' השני כאן בתנר גדול כו' כיון דדחי הא גינה א"א במקורה . אי נימא דבעוף קאי שאפשר לה לפרוח למעלה מה לפני' תנר גדול או קטן הלא גם בתנר קטן יש לפני' מקום גרתב באויר הרבה לעוף למעלה ולדלג שור ובכה"ג שאינו מקורה אין נ"מ בעוף בין תנר גדול לקטן . וע"כ דלא קאי הירושלמי לענין עופות דצפור דרור שאני כמ"ש בבבלי כאן וקושית הירושלמי אתי' קאי ומשום דבעי הירושלמי לאוקמי גם כר' יהודה דהכא האי מתני' דביצה ע"כ מקשה ומתרץ כנ"ל וכן הכא בבבלי בכדי שלא נצטרך לומר הא ר' יהודה הא רבנן ומתני' דביצה לא אתי' כר' יהודה : **הצד** צבי סומא . בירושלמי פי"ד ה"א מונה סומא בכדי פטורי הצד צבי תגר סומא חולה וקטן פטור יבן חייב דו קמיץ תדא ופתית תדא : **הצד** חגבים גזין . עפ"ק בירושלמי שם ד"ה ור"י פוטר דגזין מין טמא הוא ותמה על רש"י שכ' מין טהור הוא ושכן גם בבכורות פ"ק מוכח דגזין מין טמא הוא ע"ש ועפר"ת יו"ד סי' פ"א : **במינו** ניצוד . פרש"י חגבים והגזין ועפ"ק פי"ד ה"א ד"ה הצד חגבים : **ברש"י** ד"ה והא. מתני' בבילה בביבר גדול . נ"ל מתניתא דבילה : **אע"פ** שעמד הראשון . עי' תוי"ט שפי' שהלך לפנים שבין כך לא יעשה פטוי המקום שיכול לצאת ממנו והראשון הרחיב משבו בין כך . אבל כשיצא לצד חוץ דבין כך נפתח הפתח חייב זה שמילא הצלה וסתם הפתח . ועמ"א סי' שט"ז ס"ק י"א שחלק על התוי"ט . וקשה מהתוספתא פי"ג ה"ג דאיתא שם תנר שיש לה שני פתחים כו' ובא השני ונעל את הפתח השני חייב תור הראשון ופתח ונעל הראשון חייב על צידה שניה . א"כ מבואר שם להדיא כהתוי"ט . וראיתי בהגהת הגר"א שהגי' במקום (צידה) שני' (צידה) השני . ונראה בעניד דנתקה ע"י ע"ס הגהת הגר"א ממקומה ונ"ל ליוגה על תיבת הראשון חייב שנ"ל השני חייב על צידה שני' כלומר דהשני הוא בחיובו גם על צידה השני' והוא כהמ"א :

דף קז ע"א גמ' אמר ר' אבא א"ר חייא בר אבי . גי' הרי"ף א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן . וצ"ע לעיל ד' ל"ד ואפשר דגרס גומא במקום צפרא (הגרל"ב) והוא לפירושו בהסי' שנמסר שם כ"מ שנמצא שם באמוראי ר' אבא אמר ר"ח בר אבי בהמסכת ונמנה שם צפרא היינו הך דהכא צפור . ופי' מש"ש בגופי' היינו בגופן של שמות האמוראים ע"כ הסר מקום א' דין קופה שבדף כ: שג"כ נזכר שם שם אותו האמורא וכי' דלהרי"ף יש לגרוס בגומא תחת צפרא אבל למ"ש בס"ד שהבאתי שם שמגי' בקופה תחת בגופי' וכבר נמנה הך דדף כ' א"כ מוכרח הגיר' כאן כבגמ' : **המפים** מורסא . עמש"ל ג' : **מחט** של יד . ירושלמי ע"ז פ"ב ה"ג (הגרל"ב) : **כופין** קערה על הנר . עמש"ל מ"ב : **שמנה** שרצים . במ"ר פי"ט (הגרל"ב) קה"ר פ"ז : **ר' יוחנן** בן נורי אומר ספרא שמיני פרק ז' (הגרל"ב) : **ע"ב נצרר** הדם אע"פ שלא יצא . עפ"ק בירושלמי פ"ז ה"ב דמכרית מפש כפרש"י דחייב משום צובע ובילא דם חייב משום נטילת נשמה ועפנ"א : **ר' יהודה** אומר הלטאה . ספרא שמיני פ"ז (הגרל"ב) : **בעי** מני' לוי מר' . ילקוט ירמי' רנ"ב : **ר"א** אומר ההורג כנה . בירושלמי פ"א ה"ג ע"ש חזקיה ועמש"ל ע"ה . ד"ה הצד חלזון :

דף קח ע"א גמ' התולש מעציץ נקוב . ירושלמי כלאים פ"ז ה"ה (הגרל"ב) ונ"ל ה"ו . ילקוט שמיני תקמ"ג : **אר"ה** כותבין . ילקוט ויקרא תמ"ז ובירושלמי ע"ש רבנן דקסרין בשם רב אבדן : **בבגפי'** להכשיר . ת"כ ויקרא דבורא דנדבה : **מנין** שאין כותבין תפלין . ירושלמי מגילה פ"א ה"ט (הגרל"ב) : **נאמר** כאן ערלתו . ב"ר פמ"ז (הגרל"ב) נ"ל פמ"ו ויק"ר פכ"ה ע"ש ר"ה בר קפרא תנחומא לך סי' י"ח פדר"א פ' כ"ט ילקוט לך פ"א : **כי** היכי דלשתלשל . עי' ויק"ר פכ"א שם איתא על שעורים שהן מריצין לבני מעיים ועי' הגרד"ל שם : **שהתפלין** נכרכות בשערן . מס' סופרים פ"א ה"א (הגרל"ב) : **אלא** מעתה ע"ג עור נבלות . בירושלמי מגילה מקשה ג"כ הכי ומשני מינה דאת טתן נפיק : **ע"ב גמ'** כל שהבילה לפה . בירושלמי ע"ש ר' אבהו : **זו** לא שמעתי . מגילה כ"ב פסחים ל"ד ב"ק ק"ז בכורות ל"ז (הגרל"ב) : **חד** אמר יין . הכא מספק ובירושלמי ה"ד ע"ז פ"ב ה"ב רב אמר המרא לבר מן עינא שרי לגו עינא ושמואל אמר רוק תפל ע"ג עין אסור . אך בתנחומא נח סי' ה' איתא ע"ש ר' לוי רוק תפל . ויש לפשוט משם דר' לוי הוא בעל המאמר ושמואל קאמר תרוייהו והא דיין הוא מאכוה ודרוק הוא מלוי :

דף קט ע"א גמ' רוחצין במי טברי' . בירושלמי פ"ג מסיים אע"פ שמתכוין לרפואה ולא במי משרה ובמי סדום אימתי בזמן שמתכוין לרפואה אבל להעלות מטומאה לטהרה מותר : **ע"ב גמ'** מצות אזוב שלשה קלחים . בירושלמי רפ"ו דברכות מדמי התם לענין זימון ע"ש :

דף קי ע"א גמ' ופרץ גדר . עמ"ש בירושלמי ברכות פ"א : **תנא** חוץ ממי דקרים . וכן גרס בירושלמי במתני' (הגרל"ב) : **מאן** דתנא מי דקרים . ירושלמי ברכות פ"ו ה"א (הגרל"ב) : **ע"ב מניין** לסירוס באדם . ספרא אמור פרק ז' (הגרל"ב) ילקוט אמור תרמב : **תוס'** ד"ה והתניא . למ"ד ביבמות היו לו בנים ומתו קיים מצות פ"ו לק"מ והפי' למ"ד לא קיים ודחי רק מד"ס הוא שמא ימותו (הגרל"ב) : **תוס'** ד"ה ת"ל . בשאילתות דרב אחאי . פ' אמור סי' ק"ה (הגרל"ב) : **שם** דפסיק כישי' הוא . ופרין דמחלק בין שבת לשאר איסורים לענין פ"ר דלא ניחא לי' דבשבת מותר ובכל התורה אסור (הגרל"ב) :

דף קיא ע"א גמ' רמי לי' רב אחא אריכא . ילקוט משלי תתקמ"ז : **למימרא** דתומך מעלי . ה"ג מקשה בירושלמי ומשני ר"ש בר בא כתומכן של פירות היא מתני' וא"כ יש לפרש גם הכא דהא בקיוהא דפרי קאי על מתני' ומעלי לשנים ורש"י פי' דהכא מיירי בקיוהא דפרי והוא דלא כהירושלמי : **ואבע"א** . בירושלמי ע"ש ר' אלעזר בר' יוסה אפי' תימר כמתני' טב לגיסתא וביש לטבתא : **לא יגמע** ופולט . כה"ג בתוספתא פ"ו דשביעית פ"ט דתרומות ומובא בירושלמי שביעית פ"א מע"ש פ"ב והתם טעמא משום דשביעית ומעשרות לא ניתנו כ"א לאכילה ושתיה ולא לרפואה : **כל** חייבי טבילות . עי' פס"ר פמ"ח : **הלכה** כר"ש . בירושלמי ע"ש ר' בא בר זבדא בשם רב : **רב** שימי בר חייא . בבכורות כ"ה גרסי' ר"ח בר אבי (הגרל"ב) : **ע"ב גמ'** ראב"י אומר קושרין . ערובין פ"ג ה"ג בירושלמי (הגרל"ב) :

דף קיב ע"א גמ' גמי לא דחזי למאכל בהמה . בויק"ר פט"ו איכ"ר פ"ד פסוק רות אפנו ובירושלמי פט"ז ה"א בין הג' דברים שלמדנו מעובדא דר' גמי מוכן הוא ושם גמי מהבית מוכן הוא והכא משמע דמרטוב לקח ויתכן דהאי מהבית אינו ממעט הרטוב כ"א האפשה או דהכא לא שאני : **סנדל** שנפסקו שתי אזניו . ירושלמי יבמות פי"ב ה"ב (הגרל"ב) ועמש"ל נב: ד"ה טבעת לענין דמוי שבת לטומאה : **ע"ב גמ'** אמר רב יצחק בן יוסף . ל"ע חולין מ"ג (הגרל"ב) וכונתו מה ששם הנזכר בשם ר' יצחק בר' יוסף : **א"ר** זירא אמר רבה בר זימונא אם הראשונים . דמאי פ"א ה"ג ב"ר פ"ס (הגרל"ב) ובירושלמי דמאי הוא ר' אבא בר זמינא בשם ר' זעירא וכ"ה בשקלים פ"ה ה"א. ובב"ר אמר ר' אבא בר זמינא לר' זעירא ועתוס' לעיל י"ב: ד"ה ר' נתן . ר' אבא בר זמינא בשם ר' אליעזר זעירא . ועי' סה"ד ערך ר' אבא בר זמינא שמוחק מהתוס' תיבת אליעזר וגם פה בגמ' מגי' שצ"ל ר' זירא לנכוף רבא בר זימונא א"ר זירא וכמו בירושלמי הנ"ל :

דף קיג ע"א גמ' תוס' ד"ה כלל . עפ"ק ה"ב ד"ה כיני : **קשיא** דר' יהודה אדר' יהודה . פסחים י"א כתובות כ"ה גיטין מ"ו סוטה מ' סנהדרין מ"ה מנחות ס"ת (הגרל"ב) : **כובד** העליון . בירושלמי פי"ז קאמר ר' בא בשם רב בשביעות דמותר : **אינו** תושה מעברות פ"ה ה"א (הגרל"ב) ועמש"ל ל': בזה : **וגשלין** בשבת . עמש"ל כ"א.: **אמרי** דבי ר' ינאי . עי' ירושלמי ובפ"ז ה"ב הדין גנער [פי' הק"ע לנער הבגד ולקפלה] בתר שרי בתלת אסור בתרתי צריכה פי' בשני ב"א מבעי' ליה והכא קאמר בשביעות דאסור אך לפי' הפ"מ אינו ענין להכא דפי' שם שלשה פעמים אסור לנער הבגד ובשני פעמים מבעי' לי' ולא מיירי בב' ב"א גם לא מיירי בקפול : **אם** יש לו להחליף . עב"ר פי"א ג"כ ע"ש ר"ה וכן בתנחומא בראשית סי' ב' : **וכבדתו** מעשות דרכיך . ילקוט ישעי' שנט: **מעשות** דרכיך . תנחומא בראשית סי' ב': **ע"ב גמ'** שלא יהא דבורך . עי' תוס' כדאמר בויק"ר וכ"ה בתנחומא בראשית סי' ב' ובירושלמי : **שם** בתוס' רשב"י . בר"ה ר' ישמעאל (הגרל"ב) : **למה** נקרא שמה שנער . ירושלמי ברכות פ"ד ה"א (הגרל"ב) ב"ר פל"ז קה"ר פי"ב פתיח' דאיכ"ר פתיח' כ"ב ילקוט נח ישעי' שכג ובכולהו ע"ש ר"ל כהכא ולא כגזבתים קיג שבשם הוא ע"ש ר' יוחנן ונתהפך שם מכאן מדר"ל לר"י ומדר' יוחנן לר"ל : **אלו** בגדים של שבת . רות רבה פ"ה ילקוט שם תד"ר : **רות** דאלו נעמי . רות שם תנחומא בהר ילקוט שמואל לא: **ובי** דרכו של טעוז . רות רבה פ"ד ולא תכים לה אלא כו' ילקוט רות תד"ר בה"ע: **רמז** רמז לה . רות רבה פ"ה : **דכתיב** בי' כלוס . עי' שוח"ט סי' א' וק"ח : **מכאן** שההוגן יפה . רות שם :

דף קיד ע"א גמ' מנין לשינוי בגדים . בשהש"ר פ"ו ואת שבתותי קדשו כו' קדשהו במאכל ובמשתה ובכסות נקי' וכ"ה בתנחומא בראשית . ועי' ילקוט נז תפד : **רבד** אתמר . בילקוט משלי תתקמג איתא שנאמר מרבדים רבדתי ערשי ומרש"י מוכח דל"ג לה בגמ' : **וארחב"א** אר"י מאי דכתיב . ילקוט ישעי' רפח : **זה** שמואלין אותו . ירושלמי מ"ק פ"ג ה"ז (הגרל"ב) ושם פליגי אמוראי איזהו ת"ח לענין קריעה ועי' ספ"ב דב"מ בירושלמי ובבבלי לענין אבדת רבו קודמת : **והאמר** להו ר' ינאי . ב"ר פנ"ו ופ' ק' תנחומא ויחי ע"ש ר' יוחנן וכן בירושלמי כלאים פ"ט כתובות פי"ב ע"ש ר' יוחנן ור' יאשי' נוס לקברו בכלים לבנים שסי' בטוח שיזכה ע"ש : **עולת** שבת . ילקוט פנחס תשפב : **ע"ב גמ'** יוה"כ שחל להיות ערב שבת . בירושלמי ר' זירא בשם רב חסדא קאמר התם דר"ע היא דאילו לר' ישמעאל מבדילין בשבת יוה"כ במוצאי שבת . ובתוס' כ' הכא דאין לתקוע ממבדילין משום דאין זה פרסום וכ"כ הרשב"א ועפ"ק בירושלמי שם שהקשה על התוס' והרשב"א מהירושלמי ונראה דכמו דמשני בירושלמי ר' עזרא קומוי ר' מנא אפי' כר' ישמעאל לא יבדיל כלום הוא מבדיל אלא להתיר דבר האסור לו אילו הקטיר חלבי שבת בשבת שמא אינו מותר לו . כן שפיר ידעו התוס' והרשב"א מזה רק דקשיא להם לפי הסברא דבבלי . דאמרי' לתקוע . אף דאין נ"מ עתה בזה דלענין מה דאין חלבי יוה"כ קרבין בשבת א"צ לתקוע דא"כ גם לר"ע תקשה לתקוע ורק לר' ישמעאל קשי' לי' דלגדידיה דחלבי שבת קרבין ביוה"כ . הא דאין קרבין דיוה"כ בשבת הוא משום תוספת דשבת קשי' לתקוע כי היכי דלידעי דחלבי שבת קרבין ביוה"כ . א"כ בשביל הנ"מ לשנים הבאות קשה לי' לתקוע א"כ ה"נ ויותר תקשה לי' יבדילו במוצ"ש בשביל להודיע הדין לשעתו דחלבי שבת קרבין ביוה"כ ואף שאין זה להתיר דבר האסור לו מ"מ משום פרסום הדבר שעי"ז ידעו שיוה"כ קיל משבת ולא יבאו לאסור הקטרת אמורי שבת ביוה"כ . וע"ז מתרצים דאין בהבדלה פרסום ולא יכריזו ממנו דין . ע"כ אינו צריך כ"א בדבר שהוא נוהג עתה וגם ניכר הבדלו שזה הדבר כי' בשבת אסור ועתה מותר וא"ש קושית הפ"ק בשביעות : **שלש** להבטיל . ירושלמי פסחים פ"א ה"ה (הגרל"ב) : **יו"ט** שחל להיות . תוספתא סוכה פ"ד (הגרל"ב) : **דשרי** בקניבת ירק . ירושלמי פסחים פ"ד ה"ד (הגרל"ב) ושם בלשון כדתת כבשים ושלקות ובירושלמי כאן ה"ג מקשה ויבדיל שכן הוא מתיר לבדית כבשים ושלקות אמר ר' יוסי כלום הוא

שוכר

אותר ס' אלא מן המנחה ולמעלה. וזה שייך לענין הבדלה שצריך שיהי' ההבדל ניכר לשעתו כנ"ל אבל בתקיעה ס"ל השתא דלא אכשת לן מה שאינו ניכר בקרוב: יוה"כ שחל להיות בשבת. בירושל' שם פליגי בה רב אמר אסור ור' אלעזר אמר מותר והכא מסיק ת"כ דר"י דמותר ונראה דהמקשן שהקשה ולתקע כי היכי דלידע דשרי בקניבת ירק ס"ל ע"כ דאסור בשחל בשבת דאל"כ אין שייך תקיעה מחמת תומר שבת בזה כיון דגם בשבת כה"ג הי' מותר ופשוט: מנין ליוה"כ. שם בירושל' הברייתא קצת בנוסח אחר ומקשה מינה לר"א דאמר מותר: א"ר יוחנן יוה"כ. ילקוט אמור תרמז:

דף קטו ע"א גמ' כל כתבי. מכילתא יתרו פט"ז מס' סופרים פט"ו ה"ב תנחומא יתרו: אימא סיפא טעונין גניזה השתא כו'. בירושל' לג"א בק"ע שם מדייק איפכא השתא גניזה טעון כ"ש דמצילין: ומקק שלהן. מ"ס פ"ה הי"ד (הגרל"ב): ע"ג מעלה. מ"ס פט"ו ה"ב (הגרל"ב): ברש"י ד"ה לא נתנו. ר"ג פליג. הגרי"ב הגי' שצ"ל רשב"ג ובדב"ר רים פ"א איתא ר"ג: **ע"ב** גמ' הברכות והקמיעין. בירושל' פ"א כל הברייתא עד מן הראשון רק דשם לא הוזכר שיש בהן אותיות של שם ולא מ"ש כאן בן ואזכרותיהן: אין בין ספרים למגילה. בירושל' מגילה פ"ב ליתא על הספר ובדיו שזה עיקר הכותבה פה: ס"ת שבלה. עי' ידים פ"ג מ"ס ספרי בהעלותך פ"ד: פרשה זו עשה לה. ספרי בהעלותך פ' פ"ד אדר"נ ל"ד (הגרל"ב) ילקוט בהעלותך תשכ"ט:

דף קטז ע"א גמ' א"ר יוחנן הלכה. בילקוט בהעלותך תשכט ליתא א"ר יוחנן ובב"ר פס"ד ובויק"ר פי"א ע"ש בר קפרא: רשבג"א עתידה. עי' ספרי בהעלותך פ"ד: שסרו מאחרי ה'. ירושל' תענית פ"ד ה"ה (הגרל"ב): תוס' ד"ה פורענות כתינוק היונא. וכ"ה בירושל' שם ר' זכרי' מתני' דר' לוי לאילן טלי' דמתפני מן ספרא כו': ס"ת בנמחק. ידים פ"ג מ"ה ספרי בהעלותך פ"ד: הגליונים וספרי המינים. ילקוט ישעי' שמע: קודר את האזכרות. בירושל' אית תנא תני קודר אזכרותיהן ואית תנא תני שורפין כן ואזכרותיהן: אקפת. ספרי בהעלותך ע"ה: ק"ו ומה לעשות. ספרי נשא (הגרל"ב) ובירושל' סוטה פ"א דן ר"מ ק"ו זה על עצמו שלא לחוש על כבודו למען השלום: **ע"ב** גמ' בן ובת שוים. בירושל' ב"ב איתא דחכמי הגוים דורשים כך מקרא והגמ' מביא תשובה וגדם ועי' מה"פ שם: אתא חמרא ובטש. כה"ג בויק"ר פכ"א כפה שיה את המנורה: אמר רב לא שנו. בירושל' איתא שם דרך קושי' אלא מעתה במקום שהמ"ד אל יקראו במקום שאין בהמ"ד יקראו לית לך אלא כהדא דתני ר' נחמי' כו' כדמייתי הכא לק' בהברייתא: אע"פ שאמרו. ויק"ר פט"ו (הגרל"ב): מצילין תיק הספר. ירושל' חגיגה פ"ב ה"א (הגרל"ב) תנחומא וירא סי' ט': ארבעה עשר שחל. בירושל' פסחים פ"ו ה"א (הגרל"ב) ומפרש שם טעמא דר' ישמעאל בנו של ריב"ב דמובחר אית לי' מובחר מן המובחר לית ליה ואח"כ קאמר טעמא דאית לי' דכל שלא גמר את המלאכה אינו חייב וטוב שלא יעבור על איסור ומיוב מלאכה ע"י הגמר שהוא עיקר החיוב שלא לצורך כ"כ:

דף קיז ע"א גמ' אליבא דר' יהודה. בירושלמי מוקי לבן בתירה כר' יהודה גבי גשרים המפולשין ע"ש: **ע"ב** גמ' ר' יוסי אומר לעולם. בירושל' אמתני' דמצילין של מלא ככרות מייתי לה לאוקמי' כר' יוסי ודתי לה דבסל א' דסוי גוף א' כסעודה א' דמי. ובפנ"א בארתי דעת הסו"א דהא גם לר' יוסי צריך לחלק בזה דהתם אפי' מאה סעודות וכ"מ לק' בבבלי ק"כ. ע"ש: ואין מערימין בכך. בירושל' אית תני תנא מציל ואח"כ מזמין כו' מ"ד מציל כו' כמ"ד מערימין ומ"ד מזמין ואח"כ מציל כמ"ד אין מערימין. ועמ"ש לק' בסמוך: אותו ואת בנו. ירושל' פסחים פ"ג ה"ג (הגרל"ב) ושם מקשה דר"א אדר"א דגבי כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט ס"ל דאופה בהערמה ומשני התם בבל יראה הכא מאי אית לך. ואדרומי' דר' יהושע משני התם משום שבות והכא איסור מעשה. ולפ"ז גם בתבית הנ"ל דאינו כ"א משום שבות לר' יהושע מערימין ולר"א אין מערימין כיון דליכא תמש איסור אם לא יערים כמו התם בבל יראה. ולזה הפלוגתא רמז בירו' באמרו למ"ד מערימין מציל ואח"כ מזמן. דר' יוסי בר' יהודה לא הוזכר שם: א"ר חסדא לעולם ישכים. ילקוט בשלח רנה: כי מקלע לטו רפתא דערובה. בירושל' עירובין פ"ו ר' יוסי בר' בון מברך עלוי בליל' שובתא לומר שנעשה בו מצוה ומובא בפוסקים והרמ"א בא"ח סי' שנ"ד כתב מנד המנהג לאכלו בסעודת שחרית של שבת: כמה סעודות. מכילת' בשלח פ' ויסע פ"ה (הגרל"ב):

דף קיח ע"א גמ' אבל כוסות. עש"ק פט"ו ד"ה וככוסות: אר"ש בן פזי כו' כל המקיים. ילקוט בשלח רנה יחזקאל שטו מלאכי תקלה: א"ר יוחנן כו' כל המענג. ילקוט ישעי' שנו: **ע"ב** גמ' אר"ח בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר. בילקוט ישעי' שמו ליתא ארחב"א: מחול לו. שוה"ט סי' ל"ב: שמרו ישראל שבת ראשונה. עמש"ל פז: ד"ה כאשר: אר"י משום רשב"י אלמלי. שמ"ר פכ"ה ושם אמר אפי' שבת א' וכן בירושל' פ"א דתענית (הגרל"ב) ושם הוא ע"ש ר' לוי ובשהש"ר פ"ה ע"ש ר' לוי כשישראל עושין תשובה יום א' ובירושל' תענית שם המאמר מתשובה יום א' הוא ע"ש ר' אחא בשם ר' תנחום בר' חייא ובויק"ר פ"ג שאין נגאלין אלא בזכות שבת: רובן של צדיקים. פב"ר פס"ב ילקוט תיי: א"ר יוסי ה' בעילות. ב"ר פפ"ה ועי' בתוס' מ"ש בשם הירושל'. ולפנינו ביבמות פ"א ה"א ליתא כמ"ש התוס' דתמש יבמות היו ואין מבואר שם רק דיבמה אחת היתה ואשה אחת היתה: שפניו דומין לורד. בב"ר שם והוו עינוהי זמורן ודמיין לאמי'. והוא נוטריקון מהשם ורדימוס: לאשתי ביתי. רות רבה פ"ב (סגרל"ב) ועי' ויק"ר פ"ס תוספתא סוטה פ"ז: מ"ט קרו לך רבינו הקדוש. ירושל' מגילה פ"א הי"א פ"ג ה"ב ע"ז פ"ג ה"א סנהדרין פ"י ה"ה (הגרל"ב):

דף קיט ע"א גמ' מיעטף וקאי אפני'. עב"ר רפי"א: יוסף מוקיר שבי. ילקוט בראשית יז: קרעי' אשכח בי' מרגניתא. בב"ר פי"א כה"ג בעובדא דחייט בעיוה"כ ועי' פס"ר פכ"ג: בעא מני' ר' מר' ישמעאל בר' יוסי. בב"ר פי"א איתא איפכא ר' ישמעאל בר' יוסי שאל מר' דאמר ר"ח בר אבא. ב"ר שם פסיקתא פכ"ג ילקוט בראשית עז וישעי' שנו: אמר לו תבלין. בב"ר פי"א כה"ג באנטונינוס זר' ושם נתן לו מתבשיל שבת וערב לו ע"ש ועי' פס"ר פכ"ג: זה יוה"כ שאין בו. ויק"ר פל"ד ילקוט ישעי' שנו: **ע"ב** גמ' אר"ח אמר מר עוקבא כל המתפלל. בילקוט ישעי' עדר ליתא אר"ח: אריב"ל כל העונה. ילקוט שופטים מו: אר"ל כל העונה אמן. עי' שוה"ט סוסי' ל"א ע"פ אמונים נצר ה': א"ר יהודה בריי' דרב שמואל משמי' דרב אין הדלקה. בילקוט ירמי' רל"ט איתא בריי' דרב שמואל בר שילת. וכ"נ שצ"ל כאן: א"ר המנונא לא חרבה. בילקוט ירמי' רעו אמר עולא:

דף קכ ע"א גמ' ואם היו פקחין. בירושל' מפרש אם היו פקחים לעכב תחת ידם מה שילנו ועש"ק: והא תנא לי' ריסא ג' סעודות. עמש"ל קי"ז: ואלו הם שמנה עשר כלים. בירושלמי שינוים בלשון: ר' יוסי אוסר בכ"ח. עמש"ל ס"פ כירה: טלית שאחז בה האור. עמש"ל מ"ז: בשם הרמב"ן: **ע"ב** גמ' נר שע"ג טבלא. עתוס' ד"ה מנער מ"ש בשם הירושל' דמוקי לה בכבה ושם אין כתוב בברייתא ואם כבתה כבתה כו' אי נמי אפי' לר"ש כו' ע"ש ועש"ק פ"ג ה"ז ד"ה אלא שהקשה על דברי התוס' במ"ש בשם הירושלמי דמוקי לה כר"ש ובנר גדול דליתא כן בירושלמי. ועפנ"א שכתבתי לבאר דמסקנת הירושל' שם לאוקמי כר"ש משום דלר' יהודה ל"מ תנאי ושם בברייתא איתא ואם התנה כו'. וגם מקודם כדמוקי לה במוקצה מחמת מיאוס אין שייך תנאי במוקצה מ"מ. ע"כ מוקי לה כר"ש דלדידי' אינו משום דמקצה מדעתי' ומאחר שהתנה לא אקצי מדעתי' [ועמש"ל מה. ד"ה ושוין] וכן יתכן לדרך הפ"מ רק דבפנ"א מבואר שם הענין באופן אחר שמתישב על לשון הירושל' ומסיר כמה קושיות ודוחקים ע"ש: נר שאחורי הדלת. עתוס' ד"ה פותח שכ' דמשום טלטול אין לאסור דבטל אגב בית ובש"ק פ"ג ה"ז ד"ה פתרין כתב שם מהירושל' דלא בטל אגב בית ויש בו משום טלטול מדמוקי לה בסוכה ובפנ"א שם בארתי דהאי רב ושמואל פתרין לה בסוכה לאו אאחורי הדלת קאי כ"א אנר ע"ג טבלא והדר בי' הירושל' מאוקימת' דמוקי לה כר' יהודה מחמת דקשי' לי' אי ר' יהודה תקשה סיפא דהברייתא נר שאחורי הדלת דמיירי בנר דולק כדמסיים ובלבד שלא יתכוין ולר' יהודה שלא דבר שאין מתכוין אסור ע"כ מוקי לה כר"מ והא דמסלק את הטבלא ומגערה הוא משום דמיירי בסוכה ולא הוה בסיס לדבר האסור:

דף קכא ע"א גמ' טבילה בזמנה מצוה. ערש"י דכתיב כו'. ביומא דף ח' מייתי מקרא אחרינא: שבילתן ביום. בירושלמי פ"ב פליגי אמוראי בנדה שעברה זמנה דת"א דטובלת בין ביום בין בלילה תמן אמרין משום חמותה מסום כלתה ע"ש: א"ר אמי בדליקה התירו. ירושל' נדרים פ"ד ה"ט (הגרל"ב) והתם לאו מימרא דר' אמי אלא עובדא דר' אמי. ביומוי דר' אמי נפיק דליקה בכפר אפיק ר' אמי כרוז בשוקא דארמאי מאן דעבד לא מפסיד וקאמר התם א"ר אלעזר בר' יוסי קמי ר' יוסי סכנה היתה כלומר ואין ראי' מזה להתיר לומר כל המכבה אינו מפסיד ודתי אם היתה סכנה אפי' ר' אמי יעפי בעצמו יכבה וכ"ה בירושל' כאן: **ע"ב** גמ' והלא היא עצמה מוכנת לכלבים. הרשב"א כתב בשם הגאונים כתבו דלא גרסי הכי אלא פריך הכא והא הו"ל גרף של רעי ומשני ועל נותא של תרנגולים מפני הקטן. והכונה דצואת תרנגולין דרכן להיות במקום המיוחד להם והו"ל חצר אחרת והמקשה לא הבין ע"כ מקשה והכתי תיפוק לי' דהו"ל גרף של רעי עד שבאר דמיירי בחצר אחרת. וכ"כ מדברי הר"ן וכתב הרשב"א שבירושל' מצא כדברי רש"י דמקשה ולאו מאכל תרנגולין הוא [אלמא דלא דיינינן בה משום נולד כקושיתם על גירס' רש"י] ומשני באילן רברבי' שלא יבאו לידי מרות ע"ש. ובירושל' לפנינו באילן רכיכה ועי' ק"ע ופ"מ ומ"ש בפנ"א באורו: בהרות. תוספתא ב"ק פ"ו (הגרל"ב): ברצו אחריו. וכן מוקי בירושל' פי"ד ס"א הפתר בשאין להזיק. ומוכח דקאי אתמהס דג"כ בעינן רצו אחריו וכפי' התוס' והראב"ד ובעס"מ דלא כרש"י דבהתמהס ל"ב רצו אחריו והאי ברצו אחריו אריב"ל קאי: פעם אחת נפל. בירושל' מוכח דהפי' הוא כיוצא בו דלאו שפיר עבד משום דלא רצן הנחש אחריו: נפק מלת' מבינייהו. מ"ק כ' ב"ק י"ט חולין מ"ה (הגרל"ב): רוק דורסו לפי תומו. בירושל' פ"ז ה"ב אתפלגון ר"ת רובא ה"א רוקק ושף וה"א אינו רוקק ושף מה פליגין בשאין שם מסיפס [היינו רצפת אבנים] אבל. יש שם מסיפס רוקק ושף:

דף קכב ע"א גמ' כאותן של בית אביך. מירושל' מוכח כפי' התוס' ואפי' בגדולים שניטל בב' ב"א מותר דאיתא בפי"ז ה"א כל שניטל בשניס מטלטלין אותן בשלשה בארבעה בחמשה אסור א"ר זעירא מכיון דאת אמר בשנים מותר אפי' בארבעה והמשה מותר ומובא ברשב"א לסייע פירושו דלא כרש"י: התיר להם ר' חנינא לבית ר'. עי' רשב"א בת"ס בית ה' שער ד' דפי' הא דאיתא הכא בחותם א' כר"א הייט מפתח וחותם שהי' סגור בתיבה בקרון דהו"ל לר"א כב' חותמות ומביא מהירושל' ע"ז פ"ה ה"ה דשם איתא עובדא כה"ג דהכא אך לפנינו מבואר שם בירושל' העובדא שהפליגה הקרון עצמה יותר מארבעת מילין. והסיתר הי' משום דכולה ישראלים דרים שם ועי' מה"פ שם: **ע"ב** גמ' שמואל אקלע. עובדא זו גם בירושל' ואיתא שם הדא אמרה לצורכו ולצורך ישראל אסור. והרשב"א מגי' שצ"ל מותר ועש"ק שם: מחט של יד. עי' לעיל ק"ז: אע"פ שנתפרקו בחול. בירושל' דלתות הבית דרובה [פי' לרבותא] ודלתות הכלים דרובה. דלתות הבית דרובה אע"פ שנתפרקו מע"ש אסור לטלטלן ודלתות הכלים דרובה אע"פ שנתפרקו בשבת דמותר לטלטלן. ותפסו שם הסברא איפכא דנתפרקו בשבת הוי רבותא. ועי' לק' קכ"ד: דר"י אמר שמואל תפס מתחלה הסברא דכנשבר בשבת קיל משום שהוכן אגב אמו ואח"כ מסיק גדידי' דאדרבה בנשבר מע"ש קיל וכסברת הירושלמי:

דף קכג ע"א גמ' מדוכה אם יש בה שום. בירושל' מסיק עלה דקודם התרת כלים נשנית [וכמ"ש ר' אלעזר לק' עמוד ב'] וה"נ מצי לשנויי דאיירי לצורך מקומו מחמה לצל ועי' תוס' לק' ע"ב ד"ה איתיבי': הכל מודים בסיכי. ירושל' כאן וביצה פ"א ה"ו (הגרל"ב) ומפרש שם זיירא די עלר בי' כו' ומובא בתוס' ד"ה בסיכי: פגה שטמנה בתבן. ירושל' כלאים פ"א ה"ט פסחים פ"ב ה"ד ושם גרס בטבל תחת בתבן (הגרל"ב) ועש"ק שבת פ"ג ה"ג ד"ה פגה שתמה על המ"א סי' שי"א ס"ק כ"א שכ' בדעת הירושל' דמותר לתחוב בעפר דהלא בירושל' מוקי לר"א בן תדאי כר"ש ומוקי למתני' דכלאים נ"כ כר"ש ומ"מ קיימא לן דאסור במתני' במכוסין משום גומא ע"ש. ובענ"ד שפתי המ"א ברור מללו מדמוקי לר"א בן תדאי כר' הדרבה מוכח מזה דר"א בן תדאי אף דתבן או טבל קאמר מ"מ גם בעפר מתיר דאל"כ אינו ענין כלל לדר"ש דגורר דהוא מענין חריץ וגומא ובתבן או טבל אין שייך גומא. והא דבעי במתני' דכלאים מקצת עלים מגולים נראה דלהירושל' לאו משום שבת נקטי' אלא משום כלאים ואיך נקטי' משום דהירושל' מוקי להך מתני' דהטומן באגודה של לפתות דלאו דרך זריעה היא. משא"כ בטמון כולה לא ידיע ונראה כנזרע. ורש"י דקאמר משום שבת נקטי' הוא לשיטת הבבלי דלא מצינו אוקימתא זאת ורק משום לא הטריחו מותר אין כ"מ בהמקצת עלים מגולים לענין כלאים וע"כ משום שבת נקטי' ומשום טלטול ולא משום גומא ומוכרח כן דאל"כ תקשה קושי' התוס' ל': שהקשו על הפרוך גם אהרש"י נימא מתני' ר"א בן תדאי היא מהא דבעי מקצת עלין מגולין היא משום גומא ור"א בן תדאי דמיירי בתבן דאין שייך גומא ע"כ ל"ב מקצת עלין מגולין. וע"כ דאין כאן משום גומא וגם מתני' לאו משום גומא רק משום טלטול ודלא כר"א בן תדאי וז"ש המ"א לחד גי' בתוס' [והיינו גי' רש"י ע"פ קושית התוס'] ושכן משמע בירושל' ועמ"ש לעיל כ"ח: טומאה אשכת קרמית. עמש"ל כ"ב: **ע"ב** גמ' דבר שמלאכתו להיתר. בירושל' המיוחד לאיסור מותר לצורך. ולהיתר בין לצורך בין שלא לצורך ובה"ד פליגין ר' יוחנן ורבנן דתמן ת"ח לצורך לצורך גופו כו' יתרגא אמר לצורך גופו ומקומו והוא כפלוגתא אביי ורבא הכא: קנים ומקלות. ירושל' פסחים פ"ה ה"ט (הגרל"ב):

דף קכד ע"א גמ' דאמר ר' ינאי. בירושל' ה"א דתי אם בשלא ערבה איך תני הרי היא ככל הכלים ומטלטלת בחצר ועמש"ל ט': ר' נחמיה אומר. בירושל' ה"ב וה"ד משמע דקאי ר"נ אמלאכתו לאיסור ועתוס' לעיל לו' ד"ה הא ר"נ וברשב"א כאן: מדוכה אם יש בה שום. עי' לעיל קכ"ג: אותו ואת בנו. ירושל' פסחים פ"ו ה"ג (הגרל"ב) ל"ל פ"ג ה"ג ועי' לעיל קי"ז: **ע"ב** גמ' ושל זכוכית כדי לגוק. בירושל' מקשה מהא דתני בפ"ת ושל זכוכית כדי לגרור בה ראש הכרכר ומשני ר' אחא ר' מישא ר' כהן בשם רבנן דקסרין כאן בעבה כאן בחדה [שראוי לגרור בה] אית דבעי מימר כאן במטלטל כאן במוציא פי' דלא שרי שיעורי דטלטול להוצאה: מסיקין בכלים. בירושלמי ע"ש דב ומסיק עלה בביצה פ"ד הדא דאת אמר בנשברו ביו"ט אבל בנשברו מעיו"ט מותר הדא דאת אמר בשאין עליהן תואר כלי כו': חזי למזגא עלייהו. עי' לעיל מת. מש"ש: היא ושברי' מותר לטלטלה. ויק"ר פס"ו (הגרל"ב):

דף קכה ע"א גמ' מחוסר נתיצה טמא. ספרא שמיני פרק י' (הגרל"ב): **ע"ב** גמ' כיון דהדקס שוי' דופן. ה"נ אמר בירושל' כיון שהיא אפילה לה כגופה היא ועמ"ש לק' בענין זה קמ"ב: א"ר חנינא פ"א. בירושל' פ"ד מונה לר' יוחנן בין הני דבעו מעשה והכא פליגי אמוראי אליבי' ועמש"ל קמ"ב: חוריות של דקל. עמש"ל כ':

דף קכו ע"א גמ' מאן תנא נגר. בירושל' א"ר יוחנן אתי' יחידאה דהכא כסתם דתמן ויחידאה דתמן כסתמא דהכא ומפיק התם דגם ר' יהודה שם מצריך קשור רק דל"ב תלוי: קנה שהתקינו. בירושל' מבואר דשאני הך דקנה מתוך שהוא נתון בידו הו"ל כמפתח ע"כ ל"ב קשור לרשב"ג. והבבלי לא ס"ל זה הסברא דא"כ לא הי' מדמה זאת למתני' גבי פקק החלון שאינו נתון בידו ע"כ חושב הבבלי את רשב"ג לתנא שלישי דל"ב גם קשירה: **ע"ב** חריות של דקל. עמש"ל כ': ר' יוחנן ס"ל כותי' בחדא. בירושל' פ"ד מוכיח דר' יוחנן ס"ל דבעי מעשה מדבעי תורת כלי והא דרשב"ג דא"צ לקשר ליתא התם בירושל': בתוס' ד"ה וכ"ת ובירושל' גרסי'. סי"ז: משנין. התוס' הביאו בשם הירושל וציין הגרי"ב לשקלים ונמצא נ"כ בשבת על משנה זו והאי שלש קופות הוא לענין תורמין את הלשכה בשקלים:

דף קכז ע"א גמ' כלפי לייא. לעיל נ"ג פסחים ה' כתובות ע"ו סוטה מ"ד ב"מ נ"ח וק"ג ב"ב ק"ג וקע"ה ע"ז ע"ה שבועות כ' זבחים פ"ב וק"ב נדה ע"ו וס"ה (הגרל"ב): דאמר רבה א"ר חייא. עי' רש"י חולין קי"ג: ומוכח מכאן שהלך רבה לא"י ועתוס' ערובין כ"ב: ד"ה קרקפתא דלאין לומר דשמעה רבה לההיא שמעתא קודם שעלה ר"ח לארץ דהא לא הי' רבה עדן כשלם הו עכ"פ לא נתגדל ועי' פסחים ד'. ויומא פ"ו: ולעיל כ"ט: ודו"ק (הגרל"ב): אלו דברים שאדם. ובב"ר פ"א אדר"נ פ"מ תנחומא הנא י"ד: **ע"ב** גמ' ומעשה באדם א'. בשאילתות פ' שמות גיר' מעשה בר"ע בן יוסף שהי' נשכר אצל ר"א בן הורקנוס יע"ש (הגרל"ב) ובילקוט קדושים חריא כבגמ'. ואת האכסני'. עמ"ש פסחים נ"ס: דא"ר אבהו. אלה פ"א ה"ג בכורים פ"ב ה"ג (הגרל"ב) ועמ"ש ברכות מ"ז:

דף קכח ע"א גמ' כגון שפדאו ע"ג אסימון. עמ"ש פסחים לה: דבר שיש בו גורם. ספרי ראה (הגרל"ב): מטלטלין את התבן. בירושל' לא נזכר ויכללו דברי רשב"ג כדברי ת"ק: והוא דאית לי' נעמיות. הכא דתי לה ובירושל' קם במסקנא כך ועי' גליון שם: סיאה נתרי. ירושל' שביעית פ"ז ה"א (הגרל"ב) ויש שם קצת שינויים בלשון ועל קורניתא מפרש אמהו ע"ש: בשר תפל. גירסת הרי"ף בשר תפות ועמ"ש לק' ע"ב ד"ה בשר: והא ר"ס תלמיד דרב הוה. לפי' התוס' לק' בע"ב ד"ה בשר דגם לר' יהודה ס"ל מוקצה מ"מ היכא דחזי לחיי שרי ר' יהודה דכל ישראל ב"מ הם נ"ל דהא דמקשה הכא דרב כר' יהודה ס"ל היינו משום דלרב שמענו לעיל קי"ח. דלא כל ישראל ב"מ הם: תוס' ד"ה ונתן. מיהו בת"כ. בחקתי פי"א (הגרל"ב): **ע"ב** גמ' בשר תפות. עי' רש"י ותוס'. והר"ן פי' כפרש"י תפות שנסרחת והרי"ף גרס גם לעיל בפלוגתא דר"ה ור"ת בעמו' א' בשר תפות וכ"מ לדינא דהנה להרי"ף צריך לחלק בין תפות לדג תפל דאסור כמבואר בברייתא ומוקי לה הרי"ף כר"ש משום דדג תפל אף דחזי לכלבים מ"מ כיון דחזי לאדם למחר לא מקצי לי' לכלבים או לחי' ולהתוס' דפי' בשר תפות היינו תפל ומוקי הברייתא כר' יהודה. לר"ש שרי אף דלמחר חזי לאדם מ"מ שרי לר"ש ולא כסברת הרי"ף לר"ש. והתוס' לשיטתם ע"פ גירסתם לעיל בפלוגתא דר"ה ור"ת בשר תפל ור"ה שרי משום דס"ל כר"ש אף דחזי למחר לאדם והרי"ף מוכח לשיטתו לגרוס בשר תפות. עוד נ"מ בין הגירסות דלהגירסא בשר תפל נ"ל ע"כ דרק בבר אווזא אמרי' דחזי לאומצא ולא בשאר בשר דאל"כ תקשה אמאי אסר ר"ה בבשר תפל משום דס"ל כר' יהודה ולגי' הרי"ף בשר תפות י"ל דגם בכל בשר חזי לאומצא ובלב ארי' להרי"ף הארכתי בזה לדינא לשו"ע וכדברי המ"א סי' ש"ת:

דף קכט ע"א גמ' עושין מדורה לחי'. בירושל' מבואר בדברי שמואל עצמו אפי' בתקופת תמוז וכר"ת בר אבון לקמן: **ע"ב** גמ' דדשו בי' רבים. יבמות דע"ב (הגרל"ב): שומר פתאים ה'. שם דמ"ב ודף ק' כתובות ל"ט ע"ז ל' נדה ל"א מ"ה (הגרל"ב) ובירושל' תרומות פ"ח מייתי להאי קרא דר' ינאי אמר להו על עצמו בעת שגזול מנחם קטן: בנות מלכים טומנין. בירושל' השלי' הזאת בשבת טומנין אותן בשמן כו' ומשמע שם דלאו משום רפואה רק בשבת דא"א לקוברו ע"כ טומנין אותו בין כך בשמן. ואולי שניהם נכונים כי כ"ז שאינם מקברים את השלי' אם לא יהי' נטמן מזיק להולד וגורם לו להצטנן ע"כ טומנין אותו בין כך בשמן או במוכין או בס"ד ע"כ דוקא בשבת: ואר"ב אמר רבה בר אבוה א"ר מודים. בילקוט יחזקאל שנג ליתא שם אמר רב:

דף קל ע"א גמ' ועוד אר"א כורתים עצים. ירושל' ר"ה פ"ב סוף ה"ג (הגרל"ב): כלל אר"ע. ירושל' מגילה פ"ב ה"ז (הגרל"ב) ושם מדייק מזה דקצירת העומר דוקא בלילה דאי נקצר ביום כשר אמאי דו"ש הא אפשר לעשותה מע"ש וכדמדייק הגמ' בבלי מנחות ע"ב: רשבג"א כל מצוה. ספרי ראה (הגרל"ב): על עסקי משפחתו. בירושל' תענית על רשב"י שבכו על שם עריות שאסר לכן משה ובספרי בהעלותך צ' ע"ש ר' נהוראי וכ"ה בילקוט בהעלותך תשלה ומדרש לקח טוב ע"ש ר' יהודה ובמד"ר פט"ו דדרים לי' בשר היינו שאר בשר ע"ש: דא"ר ינאי תפלין צריכין. ירושל' ברכות פ"ב ה"ג (הגרל"ב) ב' פעמים. פס"ר פכ"ב ועי' פנ"א ברכות שם: **ע"ב** גמ' בעא מיני' ר"ז מר' אסי. בירושל' קומוי ר' יוסה: שתיק ולא א"ל ולא מידי. בירושל' קאמר טעם דלא השיב דלא הוה אמר ר' יוסה אלא כל מלה באתרה כד ההון לערובין כו'. היינו שאלוהו בעת שלא הי' עוסק במסכת עירובין: והביאוהו בשבת. בירושל' מעשה והורה ר' כדברי ר"א א"ר יוחנן תמורה היתה מקשה מה ראה ר' להנית כו': דר"א שמותי. עי' רש"י בשם הירושל' מתלמידי שמאי וזהו ל' שמותי וציין הגרל"ב סוף פ"ט דשמעתין וליתא שם וצ"ל סוף פ"ט דשביעית והתוס' הביאו הירושל' דתרומות והוא בפ"ה ה"ב ועוד בכמה דוכתי: מבוי שלא נשתתפו בו. בירושל' כאן ובערובין פ"ו ה"ח איתא דר' יוחנן ס"ל דמותר ורב לטעמי' ור' יוחנן לטעמי' רב לטעמי' דאמר אין קורה מתיר בלא שיתוף ור' יוחנן לטעמי' דאמר קורה מתיר בלא שיתוף. ויש לפרשה בתרי אנפי או דס"ל להירושל' כסברת הגמ' תהלה כאן דרב לטעמי' כו' עד שיהו בתים וחצרות כו' ור' יוחנן ס"ל בירושל' ערובין פ"א ה"א אפי' בית א' וחנות א' ובבלי ערובין ע"א אפי' הורבה. ע"כ שרי לר' יוחנן אפי' ערבו חצרות עם בתים או יתכן דהיינו כמסקנא דהכא ע"פ פרש"י לרב אבי משום דס"ל לרב הלכה כר"ש בלא ערבו ור' יוחנן ס"ל דגם בערבו הלכה כר"ש כמ"ש בערובין נ"א ומובא בתוס' כאן ע"כ שרי גם בערבו הכא וכן פי' הפ"מ. והנה לפי' הב' יש לפסוק כר' יוחנן כמ"ש התוס' משום דקי"ל הלכה כר"ש גם בערבו. ולפי' הראשון יש לפסוק כרב משום דקי"ל בזה כרב דבעינן בתים וחצרות פתוחין לתוכו. וא"כ הרמב"ם בפ"ה מערובין דפסק כרב ע"כ לומר דתפס כפי' הראשון וכס"ד דהגמ' כאן משום דהירושל' מסייע לי' או דמפרש דרב אבי אינו סותר טעם הראשון ואינו מפרש כפרש"י. ופנ"א שבת ועירובין שם הארכתי:

דף קלא ע"א גמ' בתים וחצרות. עמש"ל ק"ל: אמר ר' יוחנן לא נכל. בירושל' אחר דברי ר' יוחנן איתא אמר רב שמואל בר יצחק ולמה צריך ר"א לדרוש בכורים אלא משום דעיקר דחייתן שבת ומכשיריהן מלאכה. ופי' הפ"מ בזה דחוק מאד דמפרש דהוא דחוי לראית ר' יוחנן משום דיש בעיקר דחייתן ובמכשיריהן מלאכה דאורייתא. ואינו מובן דאיך הוי סברא דר"י בדרבנן קאי גם פי' הק"ע שם ל"כ לי' שהוא משבש ומכניס זאת בדברי ר"י ובענ"ד נראה דס"ק ר"ש בר יצחק דשאני בכורים דבעיקר מצותן ליכא מלאכה [ובמקום שבת צ"ל שבות] דכל מצות בכורים דהיינו שתי הלחם הוא מצות תנופה עם הכבשים ואין בזה כ"א שבות ובמכשיריהן יש מלאכה ע"כ צריכא קרא דל"א ר"א מכשירי מילה דוחין שבת כ"א משום דמילה עצמה יש בה מלאכה ודו"ש משא"כ בשתי הלחם דליכא בעיקר מצותן מלאכה דאוריי' כ"א שבות. והארכתי בפנ"א עפ"ז שם בבאור הסוגיא בירושלמי שם: **ע"ב** גמ' ביום ולא בלילה. מ"ק ח. (הגרל"ב): למצה שטובגת בנשים כשאשים. ירושל' ברכות פ"ג ה"ג (הגרל"ב): תוס' ד"ה אי מעומר. מלתא דאתי' במה מצד ערת כו'. ולע"פ פ' השוחט והמעלה ק"ז ע"ב (הגרל"ב):

דף קלב ע"א גמ' וביום השמיני ימול אפי' בשבת. ירושל' נדרים פ"ג ה"ט (הגרל"ב): רש"י סד"ה עקיבא עצם. לידרש בי"ג מדות. וכן דברי בעל ספרי בריאות. והרמב"ן בשרש השני לשרשי המצות

פרס

[illegible]
קושית המקשה ויקון בכהנו ויעבוד לא שייכה לפ"ז משום שאינה כתובה בגדה. אולם לפי' התוס' קדושין ל"ו: דהיינו משום דמלה הוי לפני הדבור וזאת קרי לי' בירושל' אינו כתוב בגדו א"כ נרצע ועבודה הוו שניהם לאחר הדבור וקשי' שפיר. ועי' ש"א סי' ל"ו שהקשה על פי' התוס' מהא דירושל' בילה גבי כיסוי עפ"ב יבמש"ש דמילה כיון שנשנה אחר הדבור שפיר דמי' ל"ת ק"ל מהירושל' נדרים הנ"ל דמקשה ממילה כנ"ל ואולי מפרש כך כונת הת' בירושל' ודברי הר"ש רפ"ב דחלה תמוהים שנסתר בקושיא ממילה דהוי לפני הדבור. ולא זכר מהירושל' נדרים הנ"ל דמקשה ממילה ומתרץ כנ"ל. ובמק"א דברתי בארוכה ואכמ"ל:

דף קלג ע"א גמ' אמר חזקי' וכן תנא דב"ח. מכילתא בא פ"ו ועמש"ל כ"ד: ד"ה מנה"מ: אמר קרא עלת שבת. ספרי פנחס קמ"ד: ונותנין עלי' הספלנית. עי' התוספתא בשלת כ"ד:
ע"ב גמ' פירש על ציצין המעכבים. בירושל' א"ר יוחנן דר' יוסי ס"ל דחוזר אפי' על ציצין שאינם מעכבים וכמסקנא הכא אלא אמרי נסרדעא. אך לא מהאי ר' יוסי דהכא כ"א מר' יוסי דאיתא בסוכה ג"א: ר' יוסי אומר יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת שכח והוציא את הלולב לרה"ר פטור מפני שהוציאו ברשות. ואף דהכר נפיק בהגבהה מ"מ מקרי עוסק במצוה ובבבלי סוכה מ"ב מוקי התם לר' יוסי בדלא נפיק בי' עדן וא"כ אין מהם ראי' והירושלמי לא ס"ל כן ועי' גליון פ"ט ה"ד: ארבעה עשר שחל. ירושל' פסחים פ"ו ה"א (הגרל"ב) ועמש"ל קיו: התנאה לפניו. מכילתא בשלח פ"ג ע"ש ר' ישמעאל וכן במס' סופרים פ"ג וירושל' פאה פ"א ע"ש ר' ישמעאל: אלו מוחכין ואלו מניחין. ירושלמי יומא פ"א ה"א (הגרל"ב) ושם גי' הק"ע המוה דגרים שם א"ר יוחנן מודה ר' יוסי שאם סילק את הישנה שחרית והניח את החדשה בין הערבים שאין זה תמיד וקשה הא בברייתא מובא במנחות צ"ט: מבואר דלר' יוסי הוי גם זה המיד וגי' הפ"מ עיקר דצ"ל מודה ר"מ שבכה"ג ג"כ נקרא תמיד בדיעבד ולא פליג רק אלכתחלה וא"ש ג"כ הכא הראי' דמייתי לענין לכתחלה: אבא עבדי פלגא דמצוה. עפ"א סי' כ"ט דפי' דאף דאסור לאחר לגמור משום דהו"ל מוסיף לחלל מחדש. מ"מ אין לחייב כרת את הראשון בשביל זה ובענ"ד נראה מהירושל' ראיה דאין איסור לאחר לגמור דאיתא שם ה"ו על מל ולא פרע תני ענוש כרת אמר רב אבי ל"ש אלא שא"ב כדי למרק אבל אם יש בו כדי למרק ממרק ואינו חושש ולפי' דקאי על הראשון קשה פשיטא שהראשון יכול לגמור והכי הו"ל נומר אם יש בו כדי למרק אע"פ שאינו ממרק א"ש. ונראה דהפי' הוא על האחר שיכול למרק וא"ב מפני חלול שבת וא"ש גם הכא כפי פשוטו דאחר יכול לגמור:

דף קלד ע"א גמ' דברים שאין עושים למילה. תוספתא בילה פ"ב (הגרל"ב): ארשב"א משום ר"מ. ירושל' ברכות פ"א ה"א (הגרל"ב): ואין ממתקין אותו בגחלת. רי"ף פ"ב דבילה ובירושל' פ"ד דבילה יש מחלוקת (הגרל"ב). אותו מחלוקת הוא גם בכאן כדמסיק והתניא ממתקין רק דהכא משני ל"ק כאן בגחלת של מתכות כו' ובירושל' פ"ד דבילה ה"ג מ"ד ממתקין בשמנו ע"ג גחלת ומ"ד אין ממתקין כשנתן גחלת עליו ועי' גליון יומא פ"ג ה"ה ושם שכ' דהירושל' ס"ל דגם בשל מתכות איכא כבוי ועמש"ל מ"ג. ומ"ש לק' בסמוך: מ"ש מבשרא אגומרי. גי' הרי"ף התם ליכא כבוי הכא איכא כבוי. ובעה"מ השיג שם דהלא ביו"ט מותר כבוי לצורך אוכ"נ וגרס כגי' רש"י התם לא אפשר כו' והמלחמות עמד לימין צדק הרי"ף וכתב דבשרא אגומרי אינו נותן ע"ג גחלים ממש כ"א אצל הגחלים אבל כבוי לא הותר ביו"ט. ולפי הירושל' הנ"ל משמע דס"ל לחלק בין בשרא אגומרי ובין חרדל דבשרא אגומרי הוא ע"ג גחלים וכה"ג גם בחרדל מותר שאין נראה כמכבה כ"א בנותן גחלים עליו. ועש"ק בילה שם: מהו לגבן. מהטעם שאוסר בירושל' בילה פ"א להעמיד ביו"ט חלב שמא יעמיד מיו"ט לחול יש לאסור גם במגבן; א"ר נתן פ"א. שהש"ר פ"ז: **ע"ב** גמ' מרחיצין את הקטן. בירושל' דבי רב תני מרחיצין את המילה ובב"ר פ"פ דבי ר"מ תני ומסיק שם דע"כ מרחיצין את הקטן דאל"כ מ"ש מאחר מכה וכדאיתא בגמרא כאן לקמן ועי' פדר"א פכ"ט: ספק ואנדרוגינוס. בירושלמי מקשה מראי' דפטר בי' ר' יהודה אנדרוגינוס דלאו זכר הוא ולענין מילה מסיב לי' זכר ומשני לה מדרשה דקראי ועש"ק ביבמות פ"ח ה"א ומובא הירושל' בתוס' חגיגה ד'. ד"ה זכורך: ואע"פ שאין ראי' לדבר. עמש"ל פ"ב: הוו בה במערבא. עב"ר פ"פ ומש"ל ד"ה מרחיצין: דאמר רב אין מונעין חמין. בירושלמי ובב"ר שם הוא ע"ש ר' יונתן: וספוג יבש. עי' ויק"ר פט"ו בעובדא דר' אליע"ר פ"ד פסוק רוח אפו ועמש"ל קי"ב:

דף קלה ע"א גמ' ולא ספק דוחה את השבת. בירושלמי מייתי דר' יהודה אחר דברי רשב"א: ארשב"א. ב"ר פמ"ו ועי' דב"ר רפ"ו ושם בב"ר איתא אחר דברי רשב"א בנו של רבי יוסי הגלילי אומר לא נחלקו על זה ועל זה שצריך להטיף ממנו ד"ב ע"מ נחלקו בנולד כשהוא מהול ותל יוסי הא' בשבת שבש"א צריך כו' ובה"א אינו צריך וע"ז אמר ר' יצחק בר נחמני בשם ר' הושעי' הלכה כאותו תלמיד וכ"נ לגרוס בירושלמי פי"ט ה"ב וביבמות פ"ח ה"א דהסיום א"ר יצחק ב"נ כו' הלכה כאותו תלמיד איתא התם. וע"כ על ר"א בנו של ריה"ג קאי דהוא תלמיד נגד רשב"א. וצריך לגרוס כבמדרש וכן משמע מדברי הגר"א יו"ד סי' רס"ג סק"ו דמייתי מירושלמי והב"ר כחד סגנון הנ"ל. ועפ"ז יש ליישב שיטת הבה"ג דמקשו עליו התוס' ד"ה לא נחלקו דהנה ראיתי בס' בה"ג דמש"ש בקטן שנולד כשהוא מהול דא"צ להטיף ממנו ד"ב התם בדיני שבת קאי והפי' דבשחל יום הא' בשבת א"צ. ובגר דכתב דצריך הוא משום דגר לא משכחת לה בשבת דאין מילתו דוחה שבת ע"כ כתב דצריך להטיף ד"ב וכן בקטן בימי החול והוא כפסק הלכה דאפסק מר' יצחק בר נחמני בירושלמי ובמדרש הנ"ל וא"ש: בן ז' מחללין עליו את השבת. במד"ר פ"ד ועי' ב"ר פי"ד ופ' כ' תנחומא במדבר סי' י"ח ועי' ירושלמי יבמות פ"ד ה"ב ושם הגירסא ת' הותטין ט' הופטא ובמדרש הוא בנוסח אחר ע"ש: בן שמנה ה"ה כאבן. עי' תוספתא שבת פט"ו: א"ר אסי כל שאמו טמאה. בילקוט תוריע תקמז אמר רבא א"ר אסי: **ע"ב** גמ' ר"ש בן יוחי אומר כל ששהה. תנחומא נח (הגרל"ב) במד"ר פ"ד ילקוט קרח תשנה ע"ש רשב"ג וכ"ה בירושלמי יבמות:

דף קלו ע"א גמ' ספק בן ז'. תנחומא במדבר סי' י"ח: במהלי' ממ"כ. ירושל' יבמות פ"א ה"ו (הגרל"ב) ונ"ל פי"א ה"ז: ובי ימות מן הבהמה. ת"כ שמיני פי' יו"ד (הגרל"ב): עגל שנולד ביו"ט. ירושל' בילה פ"א ה"א (הגרל"ב) וע"ש שבטעם הדבר משונה ממ"ש בבבלי ובבילה יבואר בעז"ה: הלכה כרשב"ג. ירושל' יבמות תמן אמרי בשם שמואל הלכה כרשב"ג אמר ר' בא מה פליגין בשלא גולד לדשיו כו': לא אכלינן מני'. עתוס' נדה מ"ד: ד"ה דקים (הגרל"ב): בעית למיכל. מ"ק כ"ז (הגרל"ב): **ע"ב** אר"ח לא נכל. עי' ילקוט בחקתי תרעו בשינוי לשון ועי' ש"ק ומה"פ ביבמות פ"ח ה"א: דתניא הזכר. ת"כ בחקתי פ"ג (הגרל"ב):

דף קלז ע"א גמ' חוץ מחש"ו. בירושל' תרומות ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אומר בינן ובין אחרים קדושיהן קדושין: דכתיב המול לכם כל זכר. בירושל' דפקין [פ"ב] ופ"ק דחגיגה [ה"א] נפקא לי' מדרשה אחריתא: (הגרל"ב) ועמש"ל קל"ד. ד"ה ספק: מי שהיו לו ב' תינוקות. תנחומא וירא (הגרל"ב): ושכח ומל את שלאחר השבת. במשנה שבירושל' גרסינן ושכח ומל את של ערב שבת בשבת חייב והוא כדתני ר' חייא בשם ר"מ לקמן בגמ' וכן בירושל' פסחים פ"ו ה"ה הביא הפלוגתא דר"א ור' יהושע במל של אחר השבת בשבת ובשכח ומל את של ע"ש בשבת לכ"ע חייב ועמ"ש לקמן בזה: אמרי דבי ר' ינאי. בירושל' שם לפי' הק"ע והפ"מ הוא משובש ובפנ"א העמדתי הגי' הכתובה והוא דפליגי ר' אבא ור' זעירא אליבא דר' ינאי אי דוקא שמל של שבת בע"ש או אפי' מל של שבת בשחרית ונשאר של ע"ש אח"כ ומלו ג"כ בשבת אי נימא דגם בכה"ג חייב. ותלוי הדבר אם נדון תינוקות ליש להן קצבה או אין להם קצבה והוא דלמ"ד פי' אין לו קצבה בפסחים הוא שאין ידוע לו כמה פסחים יש עוד לשחוט א"כ בתינוקות הוי יש לו קצבה אבל להמ"ד דמפרש משום דבכולל אין קצבה לפסח שתדחה שבת דלא בכל שנה הוי ע"פ בשבת גם תינוקות הוי אין לו קצבה דלא כל מילה הוא בשבת ואין לחייב כ"א במל של שבת בע"ש שלא נתנה שבת כלל לדחות אצלו אבל כשהיה לו בשבת תינוק א' למולו בשבת. הוא פטור אף על מילת התינוק שמע"ש אף שמלו אח"כ. ובפסחים ע"א: יבואר עוד ובפנ"א הוא בארוכות ביתוב דברי הירושל' ככתבם בלי הגה"ה ואכמ"ל: קטן נימול לשמנה. תנחומא ריש תזוע: אמר שמואל תלנתו חמה. ירושל' יבמות פ"ח ה"א (הגרל"ב): מפני מראית עין. עמש"ל ס"ה: **ע"ב** מל ולא פרע. ב"ר פמ"ו דב"ר רפ"ו: המל אומר. ירושל' ברכות פ"ט ה"ג (הגרל"ב): שאלמלא דם ברית עי' תנחומא ס"פ לך: ואמר רבב"ח א"ר הכל מודים. בירושל' הוא ע"ש תני ובאמת ברייתא היא בתוספתא: אין בין יו"ט לשבת. דב"ר פ"ד:

דף קלח ע"א גמ' לא תצא אשה בעיר של זהב. תנחומא ויצא סי' ב': ר"א אומר יוצאה. עמש"ל כ"ט: משום מאי מתרינן. ירושל' בילה פ"א ה"י (הגרל"ב) ושם ר"ז ר' חייא בר אשי בשם שמואל משום בורר ור"ז בעצמו ס"ל משום מרקד: כותי' דידי מסתברא. בירושל' שם ר' יונה ור' יוסי אמרי שבחא זו לסייע לר' זירא ואח"כ דחו זאת משום דמרקד לא הותר ביו"ט ואלו היה בו משום מרקד לא היה מותר ביו"ט. ובפנ"א כתבתי דהירושל' לשיטתו אבל הבבלי ס"ל דגם טחינה והרקדה הותרו לצורך אוכ"נ ביו"ט ורק משום גזרה אסרו מדרבנן כמ"ש בהרמב"ם פ"א מהל' יו"ט א"כ י"ל שפיר משום מרקד: **ע"ב** שפופי אהלים כאהלים. אהלות פ"ז וער"ש שם מיהו פי' הרמב"ם שם נראה יותר מרווח וקושית התוס' מתיישב בפירושו (הגרל"ב): עתידה תורה שתשתכח. עי' מכילתא בא פי"ב ובלקח טוב בא ע"פ והיה כי יאמרו: רשב"י אומר ח"ו. ספרי עקב מ"ח (הגרל"ב) ועי' גי' הגר"א שם:

דף קלט ע"א גמ' לפיכך הביא הקב"ה. תוספת' דמאי פ"ה ירושל' דמאי פ"ו ה"א (הגרל"ב) ונ"ל ה"ב במד"ר פ"ז: וא"ר מלאי משום ר' יצחק מגדלאה מיום שפירש. בב"ר פל"ח ר' יצחק מגדלאה פי' נזיר אחיו מלבון נזר ועטרה ור' לוי פי' כזיר מיין ואף הוא אמר דגם הם לא טעמו טעם יין והכא נתחלק המאמר לשני מ"ד כיב"ה אמר אף הן כו': בשכר ורואך. שמ"ר פ"ג ע"ש ר' שמואל בר' יוסי שהש"ר פ"א וכן בתנחומא שמות כ"ד שמיני ג' ע"ש רשב"י והוא ר"ת ר' שמואל ברבי יוסי והקורא טועה לקרות ר"ש בן יוחאי ובילקוט תלוס שפ"א ע"ש ר' שמלאי וכ' דט"ס הוא ונ"ל ר' מלאי כהכא: כל המקיל בארץ. ירושל' כלאים פ"ד ה"ו פ"ו ה"א (הגרל"ב) ע"ש ריב"ל וגם ר' יעקב בר אחא אמר ותני תמן כל המקיל כו': **ע"ב** התם לא מוכחא מלתא. ערובין ל"ט בכורות ל"א (הגרל"ב): תוס' ד"ה מ"ש. וי"ל דהתם ודאי מוכחא מלתא ויתישב בזה מה שלא הביא הא דר"י בר' יהודה דמיירי בשבת (הגרל"ב): ובלבד שלא יעשה גומא. בירושל' ר' בא בשם רב יהודה בשם רב ובלבד שלא יעשה אותה כמין היק:

דף קמ ע"א ר"א אומר א' זה ואי' זה אסור. בירושל' ר' יוסי בשם ר"א ביד מותר בכלי אסור ונ"ה כמ"ש בבבלי כא לקמן קס ר"א בשטתי' דשמואל אך מה דאיתא שם ר' יוחנן בשם ר' ינאי ממעך בין ביד בין בכלי ואמר לו ר' יוחנן והלא לכלבים אין עושין ר' חזקי' ר' אבהו א"ר יוחנן ממעך בין ביד בין בכלי ע"ש קשה לפי' המפרשים דקושי' והלא כו' היינו שאין דרך למעך ביד ע"ב רק ביד מותר אבל בכלי אסור. מלבד דאין קושי' מהודרת דמקשה אכלי ומתמה אמיעוך ביד. הוא דלא כ"א ממה שסובר כאן ר' יוחנן דמתחלה ס"ל בין זה וזה מותר ואח"כ קם בשטתי' דר"א דשניהם אסור. ועי' פנ"א שהגהתי בענ"ד בירושל' דצ"ל מתחלה בשם ר' ינאי ממעכו בכלי ולא ביד כדאיתא הכא בשם רב ומקשה ע"ז ר' יוחנן אמאי אסור ביד דאטו כל יומא ממחו לי' ביד שלא גם לכלבים אין עושין כן והוי שינוי גדול וכדמקשה הכא שמואל ומסיק ר' יוחנן אלא בין ביד בין בכלי מותר והוא כר' יוחנן הכא מתחלה: ברש"י ד"ה ולא שפין. משום בורר. בירושל' מפרש משום דש ועש"ק שהכריע מתמת זה כפי' הרמב"ם במשנה דשף הכרשינין בכדי שתוסר קליפתן והוי תולדה דדש: **ע"ב** ומסלקין לצדדין מפני הרעי. בירושל' נותן טעם מפני מה שהפטם מותיר אוכל הרעי. והכונה הוא שהירושל' מפרש רעי היינו שור שא'; מפטמין אותו בבית רק שהוא רועה בשדה ומפרש למתני' שהוא ענין א' דגורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין בכדי שיבוא השור רעי לאכול וזהו מפני הרעי ובבבלי א"א לפרש כן כדמוכח בגמ' דשני דברים הם: נוטלין מלפני בהמה שפיה רעה. בירושל' מפורש נוטלין מלפני חמור ונותנין לפני פרה:

דף קמא ע"א אין מגרדין לא מנעל חדש. בירושל' פ"ו ה"ב איתא שם אין מגרדין מנעלים וסנדלים אבל סכין. וספ"מ במס"פ הבריח דמיירי בישנים מדקאמר אבל סכין ולקמן שם איתא אין סכין ולא קאמר אית תנא תני כו' משמע דל"ש פלוגתא אלא שם מיירי בחדשים דלענין סיכה המירי הדשים אבל בישנים סכין ובזה מיירי הכא ע"כ אמר אין מגרדין ובחדשים פליגי התם. ויישב בזה דברי הרמב"ם פכ"ב מה"ש שכ' דסכין בישנים ושר בזה תלונת הראב"ד ומיושב תמיהת המ"מ שם. ודברים נכונים הם אפס כי לא הוצרך להתעמל בקושיות והוכחות הנ"ל. דבסנהדרין פ"י קרוב לסוף ה"א איתא מפורש אין מגרדין כו' ישנים כו' אבל סכין כו' ולקמן גבי אין סכין מבואר שם אין סכין סנדלין ומנעלין חדשים. והימה על הפ"מ שלא זכר מזה והרמב"ם יש לו מקור נאמן מהירושל' דסנהדרין וכ"נ לגרוס בפ"ו דשבת בירושל' ועפנ"א: ל"ש אלא שלא יצתה. בירושל' פ"ו ה"ב אין לובשין כו' חדשים פי' הק"ע דהאשה קאי. אבל מה יאמר בסנהדרין פ"י דשם איתא לא ילבש אדם גם במס' שבת ממ"ש אח"כ לבש והולך בהן מוכח דכולה בל' זכר נאמרה: מנעל בש"ג אימום. תוספת' עדיות פ"ב (הגרל"ב): נוטל אדם את בנו. במד"ר פט"ז ובירושל' דבי ר' תני והאוכלין והאבן בתוכה ועמש"ל קמ"ב: ומטלטלין תרומה. ירושל' דמאי פ"ז ה"ב פסחים פ"ג ה"ג (הגרל"ב) ושם מבואר דוקא טומאה לצורך טהורה או לצורך חולין אבל חולין לצורך טמאה לא: ר' יהודה אומר. ירושל' ערלה פ"ב ה"א (הגרל"ב) ושם א"ר יונה ר' יהודה עבד לה כסוף הפרשה ורשב"א עבד לה כתחלת הפרשה אמר ר' יוסי אף רשב"א עבד לה כסוף הפרשה כו' ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שעושה בחול:

דף קמב ע"א בכלכלה מלאה פירות. בירושל' פ"ג ה"ז פי"ז ה"ו מוקי ר' יוחנן כי האי דתני דבי ר' והאוכלין והאבן בתוכה ושם לא קשי' ליה ולבדינהו דאפשר דידע התירוץ בפירות המטנפים אך לקושי' ולנעריגהו דהתי' הוא בכלכלה פחותה א"א לומר דסתמא הוא כן והו"ל לבאר. וכי' דא"ש דהכא מסיק לקמן דמוקי ר"א למתני' בלצורך גופו ע"כ קשי' שפיר ולנעריגהו אבל הירושל' אפשר דמוקי לה בלצורך מקומו לזאת ל"ק ליה ולנעריגהו דבלצורך מקומו מותר לטלטל בעוד האבן בתוכה כדמוכח הכא ע"א וב'. וגם לבדינהו ל"ק דלצורך מקומו מותר כיון דל"ה בסיס לדבר האסור ועמש"ל בסמוך: ולנעורינהו נעורי. עי' הה"מ פכ"ה מה"ש שכתב דהרמב"ם לא גרס ולנעריגהו נעורי רק רב חייא בר אשי אמר והוא אוקימתא אחריתא. ובענ"ד היה אפשר לומר דגי' הרמב"ם לא היתה מגונה מאחר לפנינו דיתכן דמיירי הרמב"ם באופן שא"א לנער ובארתי בטעם הגמ' דלא משני הכי. אך מזה יהיה הכרח לשנות הגי' להרמב"ם משום דכתב דכל כלכלה פחותה מותר לטלטלה עם האבן אף בלא פירות וזה ל"מ מהגמ' לפי מ"ש לפנינו. אם לא דגורס אלא. או כמ"ש הס"מ. ובפנ"א כתבתי דיתכן דהרמב"ם לשיטתו דפסק כרשב"ג לעיל בי' קכ"ה: קכ"ו ובירושל' פ"ד ה"ב פי"ז ה"ג דשגי במחשבה בלא מעשה ע"כ הו"ל האבן דופן בלא הדקה ומותר בטלטול בלא פרי. והגמ' משום דקאי לר' יוחנן ולחד מ"ד ס"ל לר"י דבעי מעשה ע"כ לא מצי לאוקמי בלא פירות דהאבן יהיה נעשה כלי בלא פירות וא"ש פסק הרמב"ם מקושית הראב"ד: רשב"א אומר. ירושל' ערלה פ"ב ה"א (הגרל"ב): **ע"ב** ר' יהודה אומר. עמש"ל קמ"א: מאן תנא דכל היכי. בפ"ק פי"ז ה"ו סד"ה כיון הביא הגמ' זאת בנוסח אחר אר"ה א"ר ל"ש כו' נעשה בסיס לדבר האסור ורבב"ח א"ר רשב"ג היא היינו דר' יוחנן פליג ומוקי לה אפי' במניח ורק משום ברירה ומייתי כן בשם הרשב"א. וראיתי ברשב"א ולא מצאתי רמז סיוע לפירושו. ותמוה פי' זה דהלא לעיל קכ"ה: פליגי ר' אמי ור' אסי בדעת ר' יוחנן בפי' האי מתני' ותרווייהו מוקי לה בשוכח רק במניח פליגי אם יצא להקל או להחמיר ואם היה דעת רבב"ח בדעת ר' יוחנן דעה שלישית דפליג עלייהו ומוקי למתני' אפי' במניח הו"ל לאתויי. אבל באמת לא היה לפניו הש"ק הגליון בגמ' שהוגה אח"כ היתה בין ע"כ סבור דר' יוחנן קאי להלוק על רב ולפי הנוסח' שלפנינו רב קאי אריפא ור"י אסיפא רב קאי על היתר ניעור ור"י קאי על איסור טלטול האבן בעצמו. גם מה שמיישב דברי הרמב"ם בזה לא הועיל מאומה כמ"ש בפנ"א ודבריו קשי הבנה. ועמש"ל ע"א ביתוב דברי הרמב"ם:

דף קמג ע"א מסיקין בכלים. עמש"ל קכ"ד: **ע"ב** ור' אליעזר מתיר. עי' רש"י לעיל י"ט (הגרל"ב): היינו דשם מבואר דגרסי' ר' אלעזר:

דף קמד ע"א תוס' ד"ה לא נרצון. התירו לו למגע טמא מת. תוספת' מקואות פ"א (הגרל"ב): שם והתנן האשה שנטף חלב. כלים פ"ח (הגרל"ב): **ע"ב** המקיים קוצים בכרם. ירושלמי כלאים פ"א ה"א ספרי תצא. (הגרל"ב): נפל לתוכו יין. עי' ת"כ שמיני פרשה ט':

דף קמה ע"א המפצע בזיתים. תוספת' טהרות פ"י ובירושל' מעשרות פ"א מובאה בהסך המפצע זיתים בידים טמאות לא הוכשר לטופתן במלת הוכשר ובר"ש טהרות פ"ט מ"ה הביא התוספתא כנוסח הבבלי פה: כבשים ששחטן. בירושל' פ' כלל גדול ה"ב גרס למהלקותן בלי אחר (הגרל"ב) והוא דשם איתא כדברי רב שלקות בין לגופן בין למימיהן אסור. והכא איתא מותר ובדברי שמואל אי' התם א' כבשים וא' שלקות בין לגופן בין למימיהן אסור. והכא אמר לגופן מותר: ר' יוחנן אמר בירושל' שם בדברי ר' יוחנן דגים ששחטן לגופן פטור. והכא אמר מותר: **ע"ב** מדיחין אותו בחמין. בתוס' זבחים צ"ה: ד"ה עירה מוקי לה בכלי שני וכן בתוס' פ' כל שעה מ': ע"ש (הגרל"ב): ר' יהודה אומר כ"ב שנה. בפתיחת' דאיכ"ר ל"ד וכן בפס"ר פ"א ע"ש ר' יוסי בן חלפתא סע"ר פכ"ז ובירושל' תענית פ"ד ע"ש ר' יוסי סתם ובילקוט ירמיה רפ"א ע"ש רבי: לפי שאין בני תורה. לעיל קל"ט ערובין מ' יבמות מ"ו ע"ז כ"ט (הגרל"ב):

דף קמו ע"א שובר אדם את החבית. ירושל' ברכות פ"ב ה"ה (הגרל"ב) וצ"ל ה"ו וש"כ: חותלות של גרוגרות. בירושל' פ"ו תני ר' הושעי' חותל של תמרים קולט ומתיר ובלבד שלא יקשור. וצ"ל קורע ומתיר וכ"ה בפ"ז ה"ב ובפט"ו: ר' נחמיה אומר. עמש"ל קכ"ד: **ע"ב** כל מקום שאסרו חכמים ערובין פ"ח ה"ט (הגרל"ב) ועמש"ל ס"א: ד"ה משום מ"ע וס"ד: ד"ה אר"י אמר רב:

דף קמז ע"א הרוחץ במי מערה. בירושל' פ"ג ה"ג שם אמר שמואל ע"ז דמשנה זו כשנית קודם שהתירו הבלאת לונטית דר' התיר אח"כ הבלאת לונטית ולקמן בגמ' מוקי ר' יוחנן מתני' ביחידאה בזה דקאמר לא יביאם בידו: **ע"ב** ובלבד שלא יעשה כדרך. בירושל' פי"ד ה"ג קאמר הכי על נתינת השמן בין ביד בין בכלי דפליגי בזה אמוראי ומוכח שם דטעם האוסר הוא מטעם דעביד כעובדין דחול ובבבלי סנהדרין ק"א. משמע דהאיסור הוא משום כשפים כפרש"י ולכאורה יש לכוין שם ג"כ דמיירי בשבת כבירושל' אך יש שם עוד שינוי דבירושל' האוסר ס"ל דבין ביד בין בכלי אסור והמתיר ס"ל בין ביד בין בכלי מותר ובבבלי סנהדרין שם מחלק בין מיד למכלי כמ"ש סכין משמן שביד ולא משמן שבכלי והכא בבבלי אין מחלק. מזה מוכח דהכא דלענין שבת קאי אין לחלק והתם לענין כשפים קאי. ומוכרח כפרש"י: חמרא דפרוגייתא כו' קפחו. עב"ר פל"ג:

דף קמח ע"א שואל אדם מחבירו. ירושל' שביעית פ"ה ה"ד מע"ש פ"ג ה"א. (הגרל"ב) ותסיב ליה התם בין הלכות של עמעום. דמה בין הלוני ובין השאילני: **ע"ב** השוחט את הבהמה. ירושל' מכות פ"א ה"ב (הגרל"ב): אם היה האדם מעובר. נדרים פ"ו ה"ח סנהדרין פ"א ה"ב (הגרל"ב): המחזיר חוב בשביעית. ספרי ראה (הגרל"ב): בממנה אחרים עמו. עת"כ לו פרשה ט' פסוק כל טהור יאכל בשר יכול לא יאכלנו אלא בעליו ק"ו לפסח ובאר הר"ש מאחר דהואיל דאין יכול למנות עמו אחרים על פסחו משהקדישו אך הגרל"מ גריס שם ק"ו מפסח והוא נכון ועי' מכילתא בא פ"ג: אצל רועה. ירושלמי פסחים פ"ה אית תני תני הולך אצל מוכרי טלאים אית תני תני מוכרי פסחים מאן דתני אצל מוכרי טלאים כמ"ד מקדישין [בשבת ויו"ט] מאן דתני אצל מוכרי פסחים כמ"ד אין מקדישין:

דף קמט ע"א אפילו גבוה שתי קומות. עמש"ל י"ב: אין רואין במראה. ירושל' פ"ו ה"א (הגרל"ב) ושם איתא רבי מתיר וכמ"ש בהרי"ף ובעה"מ והביאו הגרי"ב: מפני שאדם עשוי להשיר בה. בירושל' פ"ו פעמים שהיא רואה נימא לבנה אחת ותולשתה משמע דאפי' בשאר מראה שאינה של מתכת גזרי' ועי' ש"ק בד"ה פעמים שכתב דפליגי התלמודים ובפנ"א כתבתי. דהנה הק"ע כ' שם ותולשתה היא ביד והקשה הגליון הא ביד א"א כ"א בכלי. ובאמת לשון הירושל' ותולשתה משמע ביד וקושי' הגליון ל"ק כלל דאימא בעינן כלי בשתי שערות שתם אבל במלקט לבנות מתוך שחורות הלא אמרי' בגמ' נ"ד: דמודים חכמים לר"א דחייב ור"א הלא אפי' ביד מחייב. ועפ"ז נוכל לומר דל"פ התלמודים דחשש זה בליקוט לבנה אין שייך בלתי באיש העומד באמצע ימיו ומתחילים שערותיו להלבין אבל ברך השנים או בזקן אין שייך חשש זה ע"כ לזה שעומד באמצע ימי שנותיו גם בכל מראה אסור והבבלי מיירי מאחר אנשים שאין בהם חשש זה רק פן יסיר נימין המדולדלין ובעינן בתים ובכלי ע"כ אין אסור כ"א במראה של מתכות גם יש לחלק בין איש לאשה דבאיש דגם בחול אסור ללקט לבנות מתוך שחורות ל"א לזה בשבת והירושל' מיירי באשה. ומ"ש הק"ע דהירושל' ס"ל לא פלוג בכל גזרת חז"ל הוא לשיטתו פ"א ס"ג גבי אין קורין אבל ליתא הכי לפמ"ש בפנ"א שם ואכמ"ל: כתב המהלך תחת הצורה. ירושל' ע"ג פ"ג ה"א (הגרל"ב): **ע"ב** מותר להלוות בנין. עי' מה"פ ב"מ פ"ה ה"ה שנדחק ביתוב הסתירה מהתם דאיתא לוה אדם מב"ב בכבית אלא שמהנכן הרבית דמשמע שיש איסור משום שמהנכן ובענ"ד נ' פשוט דהכא להלוות וידעו עפ"ז לענין נתינת הרבית ע"כ ידעו להזהר אח"כ מענין רבית ובירושל' אמר לוה אדם מב"ב ויקהו רבית א"כ לא ידעו הלעז רק אדרבה יטעמו טעם היות מרבית ע"כ אסור. ואפשר להטעים כונה זו בדברי הט"ז א"ח סי' שכ"ב סק"ד ביתוב ד' הרמב"ם ע"ש: תוס' ד"ה מטילין תימה כו' דאין חולקין. עי' ת"כ צו פ"י וכפי' הר"ש מאהן שם שכתב רבינו יצחק בן שאול דבמנחה אחת חולקין ובהכי מיירי הך דמטילין חלשים והמקדש בחלקו ע"ש כאורך: אומה זו שאומרת. ויקרא רבה פ' ט"ו (הגרל"ב):

דף קנ ע"א גמ' אמר רב יהודה א"ר ירמיה בר אבא. מלמד בילקוט דניאל אלף פ"ג ליתא א"ר יהודה א"ר ירמיה כ"א: לא יאמר אדם לחברו כמתכ. בשאלתות פ' בהעלות פסק כה"ק וה"ג (כגרל"ב): ומבהב"ם. פמה"ל מ': אמר רב יהודה ש"ג ערום. עמ"ש ברכות כ"ה: פוסקין נפש. תנחומא ברא"ת (כגרל"ב): ע"ב גמ' מפני כהסיד א'. ויק"ר פל"ד ושם מבואר דגם בחול [illegible] ... בירושלמי [illegible] ... ירושלמי ברכות פ"ה ס"ב (כגרל"ב): מחשיבין על כתמים. ירושלמי ברכות פ"ג ס"א (כגרל"ב):

דף קנא ע"א גמ' סכין ומדיחין ובלבד. רות רבה פ"ג: ומטילין אותו על החול. בירושלמי פ"ד [illegible] ... ע"ב גמ' מעשה בתלמידו של ר"מ. ירושלמי פ"ג מבואר שם דה"ם בן אלעזר הוא תלמידו [illegible] ... לאחר ג' ימים. ירושלמי [illegible] ... משל למר שכנס. [illegible] ... תניא רשב"א אומר. [illegible] ... דא"ר יוחנן כמתים חפשי. ירושלמי [illegible] ... רשב"א אומר תינוק. קה"ר פ"ב: אמור ליבן בנית יתידי. [illegible] ... עד אשר לא יבאו. קה"ר פי"ב [illegible] ... תניא ר"א הקפר אומר לעולם. [illegible] ... גלגל הוא החוזר בעולם. [illegible] ... עד אשר לא תחשך. [illegible] ... רבן גמליאל כו'. ספרי ראה [illegible] (כגרל"ב): שש דמעות הן. איכ"ר פ"ב פסוק כלו בדמעות עיני:

דף קנב ע"א גמ' קרובים נעשו רחוקים. [illegible]

[illegible]

דף קנג ע"א [illegible]

דף קנד ע"א [illegible]

דף קנה ע"א [illegible]

דף קנו ע"א [illegible]

דף קנז ע"א [illegible]

סליק פרק מי שהחשיך פכ"ד דשבת וסליקא בעזרה מסכת שבת.

באור לפירוש ר"ח לעיל דף פ"ג ע"א.

[illegible]

ע"כ הגה"ה מהצעיר מפרחי כהונה שלמה הכהן מ"ץ דפה ק"ק ווילנא.

נסחאות שונות בפסקי תוספות מכ"י ישן שנמצא בעקד הספרים באיטליא. והן מוקפות בחצאי רבוע.

סימן כח [illegible] : **לה** [illegible] : **לט** [illegible] : **מ** [illegible] : **נ** [illegible] : **ע** [illegible] : **עז** [illegible] : **עט** [illegible] : **פא** לקל [לקבל] :

מפתחות להמפרשים והגהות שנלוו לסוף המסכת

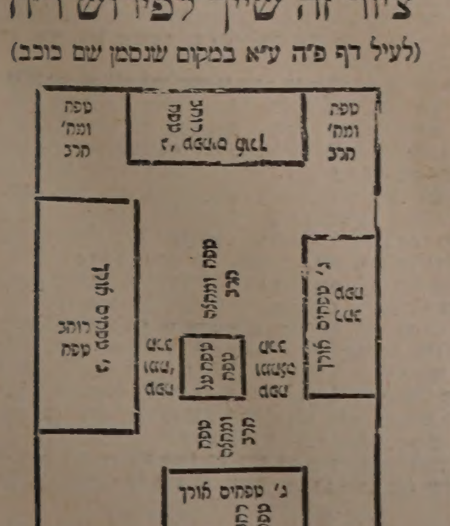
אחר הרא"ש

אחר מהרש"א

[illegible]

ציור זה שייך לפירוש ר"ח

(לעיל דף פ"ה ע"א במקום שנסמן שם כוכב)

יציאות השבת-יציאות שמרשות לרשות האמורות בשבת ובגמרא מפרש דהכנסות נמי קרי יציאות הואיל ומוציא מרשות לרשות: שתים שהן ארבע בפנים-לתוך העומדים בפנים. שתים מן התורה הוצאה והכנסה דבעל הבית ובפ' הזורק (דף צו:) נפקא לן שויצא משה ויעבירו קול וגו' לא הפיקו מרשות היחיד להביא נדבה למחנה לויה [א] ויום שבת היה כדיליף התם ואמרינן התם הפסוק הוצאה הכנסה מנא לן סברא היא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי עיולי ומה לי אפוקי ...

רש"י

יציאות השבת-יציאות שמרשות לרשות ...

יציאות

*השבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ. כיצד. העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעה"ב או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור. פשט בעה"ב את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכנים בעל הבית חייב והעני פטור. פשט העני את ידו לפנים ונטל בעה"ב מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהן פטורין. פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכניס שניהם פטורין: **גמ'** *בעא מיניה רב מרבי המעינו יין חבירו אוכלין ומשקין והוציאן לחוץ מהו עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי או לא אמר ליה חייב ואינו דומה לידו מאי טעמא ידו לא נח גופו נח: פשט העני את ידו וכו': *והא א בעינן עקירה והנחה (א) על גבי מקום ארבעה וליכא *אמר רבא ידו של אדם חשובה

הגהות הב"ח

הגהות מאלפס ישן

המאור הקטן

ומקשן ...

והא ...

תימה הכי הא דאמר רבא זרק בפי הכלב או בפי הכבשן [ג] וכו' תירץ רבינו תם ז"ל דכי אמרינן מחשבתו משויא ליה מקום הייטו היכא דלא ניחא ליה בענין אחר אלא בענין זה כמו השתין ורק שאינו יכול להשתין ולרוק בענין אחר וכן זרק בפי הכלב או בפי הכבשן שרוצה שיאכלנו הכלב או שישרף העץ בכבשן אבל הכא דאינו חושש אם יקבלנו בידו או בכנף בגדו ליכא למימר מחשבתו משויא ליה מקום: **ומקשו** הכא (ג) דבעינן ברשות הרבים הנחה על מקום ארבעה היכי דמי אי למטה מג' לא צריך דכל פחות משלשה כקרקע דמי וכדאמרינן בגמרא [דף ה.] בשלשל ידו למטה מג' וקבלה ואי

נר מצוה | תורה אור

הרי"ף

חשובה לו כארבעה על ארבעה. וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן ידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה: *תניא היתה ידו מלאה פירות א והוציאה לחוץ [א] אסור להחזירה ותניא אידך מותר להחזירה הא והא בשוגג ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת וכדבעי *מיניה רבא מרב נחמן היתה ב ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ מהו שיחזירנה לאותה חצר אמר ליה מותר להצר אחרת מאי א"ל אסור ומאי שנא א"ל לכי תיכול עלה כורא דמילחא התם לא אתעבידא מחשבתו הכא אתעבידא מחשבתו: אמר רב ביבי בר אביי *הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה הא מילתא מקשו בה רבנן מכדי רדיית הפת חכמה היא ואינה מלאכה כדגרסי' בפרק כל כתבי הקדש* תנא דבי *שמואל °כל מלאכת עבודה לא תעשו יצאו רדיית הפת ותקיעת שופר שהן חכמה ואינם מלאכה ואלא מאי טעמא [לא] שריוה הכא אלא משום שלא יבא לידי איסור סקילה הא לאו הכי אסירא ואמאי והא לאו מלאכה קא עביד ופריקו בה כמה פירוקי דלא דייקי גבן ומשום הכי לא כתבינן להו אבל אנן הכי מסתברא לן בפירוקא דהאי קושיא אע"ג דרדיית פת בתנור חכמה היא ואינה מלאכה לא שרו לה רבנן אלא היכא דשכח פת בתנור וקדש עליו היום דמציל ממנה מזון שלש סעודות לשבת משום כבוד השבת ואפילו הכי בעי לשנויי כדקתני לקמן* ולא ירדה במרדה אלא בסכין אבל רדייה שלא לסעודת שבת לא שריוה ליה רבנן [ג] אפי' ע"י שינוי ורדייה דהכא לאו לסעודת שבת היא דהא לא חזיא לאכילה ומשו"ה לא שרו ליה רבנן אלא משום שלא יבא לידי איסור

דף ג: | דף ד. | רעה | ד' קיז: | נ"ל ר' ישמעאל | ויקרא כג | דף קיז

רש"י

מתניתין נתן לתוך ידו או שנטל מתוכה חייב: לאותה חצר. שעמד בתוכה מותר להחזירה אבל בחצר אחרת הסמוכה לה אסור לזורקה: לכי תיכול עלה כורא דמילחא. בבדיותא אהדר ליה כלומר כשתמדוד לי כור של מלח אומר לך טעם הדבר. נ"א תאכל עליו כור של מלח קודם שתאמר הטעם: מחשבתו. שנתכוין לפנותו מחצר זה לא נתקיימה מחשבתו הילכך לא גזר אבל חצר אחרת נתקיימה מחשבתו וגזרו דילמא זימנין אחריתי שדי ליה לרשות הרבים: הדביק פת בתנור. בשבת בשוגג ונזכר שהוא שבת קודם שתאפה וקיי"ל דרדיית הפת שבות (א) היא חכמה ואינה מלאכה: התירו לו. איסור מדבריהם וירדנה קודם שתאפה ויתחייב משום אופה שהוא אב מלאכה: ולא ירדנה במרדה. שהוא דרך חול מרדה כלי שרודין בו את הפת ומפרישין אותו מכותלי התנור שנדבק בהן

רבינו נסים

למעלה מג' ולמטה מעשרה כרמלית הוי ופטור ואי למעלה מעשרה רשות היחיד הוא ותירץ הראב"ד ז"ל משכחת לה בבעלי חיים גבוהים מג' שעומדים ברה"ר שאין חולקין רשות לעצמן אי נמי בעמוד תשעה ורבים מכתפין עליו דהוי כרה"ר כדאמר לקמן [דף ח.] ואי דאית [ד]ליה ארבעה מיהא מיחייב ואי לא פטור וזה שלא כדעת רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל שכתבו דעמוד תשעה ורבים מכתפים עליו אפילו בשאינו רחב ד' מיירי כדבעינן למכתב קמן בס"ד: **תניא** היתה ידו מלאה פירות וכו' אסור להחזירה לחצר אחרת. כדמשני ואזיל אפי' אותה חצר אחרת היא שלו אי נמי של אדם אחר ועירבו: התם לא אתעבידא מחשבתו. שנתכוין לפנותם מחצרו ולא נתקיימה הילכך לא גזור אבל חצר אחרת נתקיימה מחשבתו וגזרינן דילמא מפיק לה זימנא אחריתי ושדי להו להנך פירי ברה"ר [ה] ובגמ' מוכח דדוקא בשוגג הוא דשרי לאותה חצר אבל במזיד אפי' לאותה חצר אסור ולפי שיטת רש"י ז"ל בגמרא בין שהוציא ידו מבעוד יום בין שהוציאה משחשכה כל שהוציאה במזיד אפי' לאותה חצר אסור להחזירה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ג מהלכות שבת דאף על גב דאמרינן בסמוך דהדביק פת בתנור במזיד התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה והכא נמי הוה לן למשרי להחזירה לאותה חצר אפי' הוציאה במזיד כדי שלא יפלו הפירות מידו ויבא לידי איסור סקילה ליתא דלא דמי דאילו בההיא דהדביק פת בתנור אי לא שרינן ליה לרדותה על כרחין אתי לידי חיוב סקילה שעל כרחו תגמר אפיית הפת אבל הכא אי בעי נקיט להו לפירי בידיה ולא רמי להו לרה"ר הילכך לא דמיין אבל בתוספות סוברין דמזיד דהכא כמזיד דהתם דה"נ מילתא דלא שכיחא היא דכולי יומא ליקוט פירות בידיה הילכך במזיד דהכא ודהתם כל שלא נתקיימה מחשבתו דהיינו אותה חצר דהכא ורדייה דהתם שהוא מוציא הפת מן התנור קודם שתאפה ולא נתקיימה מחשבתו שרי ומאי דמשמע הכא דבמזיד אפילו לאותה חצר אסור כגון שהוציא ידו מבעוד יום שאי אפשר לו לבא לידי חיוב סקילה: **אמר** רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור וכו' התירו לו לרדותה. אע"ג דרדיית הפת אסורה היא מדבריהם התירו לו שירדנה קודם שתאפה כדי שלא יתחייב סקילה משום אופה שהוא אב מלאכה וכתב הגאון ז"ל הא מילתא מקשו בה רבנן וכו' כדכתיב בהלכות וכתב עליו הרז"ה ז"ל אין לקושיא זאת לא טעם ולא ריח שאילו היתה מלאכה היאך הייטו דוחים מלאכה מפני מלאכה אלא ודאי מפני שאינה מלאכה אלא חכמה הוצרכו להתירה ולא היה דבר זה כדאי (ג) לכתבו אלו דבריו ז"ל והרמב"ן ז"ל למד עליו זכות בספר מלחמותיו ולפי שאיני מסכים בכל מה שכתב הוא ז"ל איני כותב דבריו שלא להאריך ואכתוב דעתי שהוא מקלתו כדבריו הנך רבנן הכי פרכי ודאי רדיית הפת ותקיעת שופר לאו שבות נינהו ותנא דבי *(שמואל) דאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו יצאתה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה לאו לאפוקינהו ממלאכה דאורייתא קאמר דהא לא אצטריכא ליה דכולהו מלאכות ממשכן ילפינן להו ורדיית הפת לא הוית במשכן וכדאמרינן בפרק כלל גדול (דף עד:) שבק תנא דידן בשול סמנים דהואי במשכן ונקיט אופה בתמיה אלמא דאפיית הפת לא הוית במשכן ותקיעת שופר נמי לא אשכחן לה במשכן ולמפטר מאי דלא הוי במשכן לא צריך מיעוטא אדרבה לחיובי צריכין דתיהוי במשכן אלא ודאי תנא דבי *(שמואל) הכי קאמר כיון שהכתוב אמר כל מלאכת עבודה דמשמע מלאכה גמורה אף חכמים בשבותין שלהם לא אסרו מה שהוא חכמה ואינה מלאכה דאי לא תימא הכי מאי קא מקשינן לקמן בפרק כל כתבי [דף קיז:] אברייתא דקתני דשכח פת בתנור מציל מזון שלש סעודות וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין דפרכינן עלה מדתני דבי *(שמואל) נימא כהי דאיסורא דאורייתא ליכא שבות דרבנן מיהא איכא והתם נמי לא משנינן הכי אלא דאמרינן כל מה דאפשר לשנויי משנינן ובודאי שזה הלשון מוכיח מתוכו דרדיית הפת לאו שבות גמור הוא ועוד דמשמע מיניה נמי דאם אפשר לשנויי בסכין משנינן ואי לא עבדינן במרדה דכי האי לישנא גופיה אמרינן בפ' מפנין (דף קכח:) רב אשי אמר אפי' תימא יש סחיטה בשער מבילה לה בכלי דרך שערה כמה דאפשר לשנויי משנינן התם ודאי אי לא אפשר בשערה מבילה בידה וה"נ דכוותה וכיון שכן מאי קאמרינן הכא קודם שיבא לידי איסור סקילה דהא רדייה לאו שבות היא אלא עובדין דחול היא ה"א לשנויי משנינן ואי לא אפשר עביד ליה כדבעי' זו היא קושי' הראשונים ז"ל ופריק לה הרי"ף ז"ל דנהי דודאי הכי הוא דרדיי' הפת ותקיעת שופר לאו שבות נינהו מיהו לעובדין דחול (לא) דמו ולא שריין אלא

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אבל מה שכתב הרב אלפסי ז"ל כו' ולא היה דבר זה כדאי לו לכתבו:
אמר הכותב יש בה טעם כעיקר וכך הוקשה להם לראשונים למה אמרו כדי שלא יבא לידי איסור סקילה דאלמא אי לאו הכי לעולם אסירא מדרבנן ואע"פ כן לא התירו לרדותה אלא לו בלבד אבל אחרים אסורין לפי שאין אומרים לו לאדם עמוד וחטוא בשביל שיזכה חבירך והלא התירוה פרק כל כתבי הקדש בין לו בין לאחרים ובלבד בסכין והקשו בה מדתנא דבי שמואל ופריקו כמה דאפשר לשנויי משנינן הא משמע שאפילו איסור שבות לא גזרו אלא שהצריכוהו לשנות וכאן יתירו מיהא בשינוי ועוד שהיה נראה שאין השינוי הוה אלא מפני שממעטין הגלה כדרכה כמה דאפשר וכן נמי משמע שאפילו יותר ממזון ג' סעודות מותר לרדות ואפילו אוכל שרדייתו שלא לצורך ולא אמרו שלש סעודות אלא בבא להציל שאין מצילין מן הדליקה אלא מזון שלש סעודות והכל מפני שאדם בהול על ממונו ואי שרית ליה אתי לכבויי כדאיתא התם והריני מוסיף להם היזוק בקושיא זו ותמהני ואם יתרץ אותה בעל המאור ז"ל בדבריו שהרי שנינו אין נותנין פת לתוך התנור אלא כדי שיקרמו פניה הא קרמו פניה נותנין והייטו ודאי לצורך השבת אלמא מותר לרדותה לכתחלה בשבת ועוד שנו בתקיעות דשופה פדי לגלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ושוכת שמע מינה דבשבת מותר לרדותה שהיא חכמה ואפילו איסור שבות אין בה ופריק לה רבינו הגדול ז"ל דלעולם משום שבות יש בו ולא התירו בין בבא להציל בין בעלמא אלא בשנוי ולכבוד השבת שלא גזרו בשבות כלאחר יד לצורך השבת וכאן התירו אפילו הדביק בשבת שאינו ראוי לאכילה אפילו במרדה כדרכו שלא יבא מתוך אחר סכין ונמצא מתחייב בין כך ובין כך והדברים הללו ניתנו ליכתב:

המאור הקטן

[דף ג ע"ב] **אמר** אביי ידו של אדם אינה לא כרה"י ולא כרה"ר פי' ידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת אינה כאותה רשות שהיא פשוטה לתוכה לגמרי כרה"י לא הויא מידו דעני הפשוטה לפנים שאילו היתה כרה"י גמורה כיון שהכניסה לפנים היה מתחייב לאלתר אע"פ שבעה"ב נטל מתוכה כשם שאילו הכניס כל גופו הוא מתחייב והא נגעי בבעיא דבעא מיניה רב מרבי ובטעמיה דקא פשיט ליה ידו בתר גופו גרירא ולא הויא גמורה כרשות שהכניסה לתוכה ועוד אילו היתה ידו של עני הפשוטה לפנים כרה"י גמורה היה בעה"ב פטור ומותר כשנותן לתוכה וכשנוטל מתוכה ואנן מנינן במתני' פטורי דקא עביד מעשה תמניא פטורי דכלהון פטור אבל אסור והני בכללן וכן אתה מפרש כר"ה לא דמיא מידו של בעל הבית הפשוטה לחוץ וה"ר שלמה החליף שטה זו בפירושו ונראה שהוא גורס בחלוף והגי' שכתבנו היא הנכונה וכן נמצא' בספרי הגאונים ז"ל. והפי' שפירשנו הוא הנכון: מדלא משנינן הכי תפשוט ה' עי' רב ביבי בר אביי וכו' ואיכא דקשיא ליה ומאי אהני לן אי הוה משנינן הכי דהכין נמי הוה יכול לאקשויי ליה תפשוט דרב ביבי להיתרא וי"ל דהכי קאמר ליה אמאי לא משנינן בתרין לישני דתפשוט מחד לישנא לאיסורא ומחד לישנא להיתרא ונימא הכי אי בעית אימא מבעו"י דאי שדי ליה לא אתי לידי חיוב חטאת ליקנסיה ומשחשכה לא ליקנסיה ואי מתנינן לה בתרי לישני לא יכלת למפשט לא איסורא ולא היתרא דמאי חזית דאזלת בתר האי לישנא זיל בתר האי לישנא אבל השתא דמתני לישנא דאיסורא ולא מתני לישנא דהיתרא תפשוט בעיא דרב ביבי לאיסורא ודחינן לה הא ל"ק ותפשוט אי בעית אימא לעולם לא תפשוט לאיסורא (ד) ואיכא שנויא אחרינא להיתרא דאמרי' לא קשיא כאן בשוגג כאן במזיד ואי אמרת תפשוט להיתירא דבשוגג לא קנסינן זיל בתר שנויא קמא דפשיטנא מינה לאיסורא וכיון דאיכא למימר הכי וא"ל הכי לא פשטינן מינה ולא מיניה ועדיף למימר ליה כי הדין שנויא מההיא שנויא כדאי' ליה בדרך קושיא למימר בי' אדרבה משום דההיא שנויא מסתר הוא דסתר לשנויא קמא לגמרי שתי סברות הן כל אחת ואחת בחלוף חברתה אבל הדין שנויא דלהתירא אורחא אחרינא הוא כמראה פנים להתיר בדרך אחרת וכל זה להגדיל תורה ולהאדיר ומשנויי נפישי דמשנינן עלה לא מפשים בעיא דרב ביבי דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי ובפירושי רבינו שלמה ז"ל יש דרך אחרת בדברים הללו ובגמרא במסקנא סלקא דרב ביבי כפשוטה להיתרא:
אבל מה שכתב הרי"ף דמקשו רבנן בהא מילתא מכדי רדיית הפת חכמה היא ואינה מלאכה מאי טעמא לא שריוה רבנן והא לאו מלאכה היא כו' אין לקושיא הזאת לא טעם ולא ריח שאילו היתה מלאכה היאך היו דוחים מלאכה מפני מלאכה אלא ודאי מפני שאינה מלאכה אלא חכמה הוצרכו להתירה ולא היה דבר זה כדאי לו לכתבו: [דף ד ע"א] **למימרא** דפשיטא ליה (ה) לרבה דבקלוטה כמי שהונחה פליגי והא מיבעיא בעי ליה רבה וכו' הא לא קשיא לבתר דאיבעיא ליה איפשיטא ליה ובדין הוא דאי נמי איבעיא ליה לרבה מצי לאוקמא למתני' כר"ע דכר מפקת קלוטה כמי שהונחה מסתברא דדברי הכל לא נפקא מדרבי עקיבא אלא הא עדיפא ליה למימר לבתר דאיבעיא ליה איפשיטא ליה משום דבדוכתיה בפ' הזורק איפשיטא לן מברייתא ואסקינן שמעתא אליבא דהלכתא עדיף דומיא דההיא דאמרינן בעלמא ודוקא נקב בו בצד אות פלוני אבל בנקב בעלמא לא מספקא ליה דסימנין דרבנן הכי נמי הוה דינא אלא משום דבדוכתא אסקינא בבעיא ולא אפשיטא משום הכי לא כי היכי דסלקא ברוכתא ואיכא דקשיא ליה דרבה ורב יוסף דמהדרי לאוקמי למתני' באוקימתא דחיקתא אמאי לא מוקמי לה כטעמייהו כההיא דגרסינן בפרק המוצא תפילין אמר רב יוסף השתין ורק

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ורבינו סתם דבריו ולא פי' הא דאסור במזיד אי מיירי מבעו"י או משחשכה ונראה שסמך על זה שכתב אמר רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותו קודם שיבא לידי איסור סקילה וכיון דהתירו רדיית הפת שהיא שבות וגזרה במנין קודם שיבא לידי איסור סקילה כל שכן החזרת ידו דאפי' שבות ליכא דהתירו קודם שיבא לידי איסור סקילה וממילא שמעינן דדוקא מבעוד יום קנסינן ליה על שלא החזירם קודם שחשכה:
ב לפי דעת רב"י ומיי' כל שהוציאה במזיד בין שהוציא ידו מבעוד יום בין שהוציאה משחשכה אסור להחזירה אפילו לאותה חצר אלא קנסוהו שתהא תלויה שם עד שתחשך ולפי' התוס' והרא"ש והטור ושאר פוסקי' אם הוציאה מבעוד יום והניחה שם עד הלילה אסו' (להוציאה)[להחזירה] אפי' לאותה חצר כיון שאינו יכול לבא לידי חיוב חטאת אף אם ישליכם מידו אבל אם הוציאה משחשכה מותר להחזירה שמא ישליכם מידו ויבא לידי חיוב חטאת:
לשון ריא"ז
היתה ידו מליאה פירות והוציאה חוץ לחצרו בשבת למעלה מג' טפחים והחזירה לאותה חצר שהוא עומד בה פטור ואפילו אם הוציאה במזיד כמבואר בקונטרס הראיות אבל לחצר אחרת שבצדו אסור להחזירה שנראה שעושה חפציו בשבת שהוא מטלטל מחצר לחצר דרך רה"ר:

הגהות הב"ח
(א) נ"ל שהיא: (ב) נ"ב הא: (ג) כדאי לו כנ"ל: (ד) דאיכא כנ"ל: (ה) כתלמס של הבית אי לרבה וכן להלן. וכן הוא בקצת ד"י:

עין משפט
א מיי' פי"ג ופרק ט' ופסק כב מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע סי' רנד:

הגהות מאי"י
[א] נ"ב למטה מי"שהוא באויר רה"ר: [ב] הנך ג' מלות אפי' ע"י שבי ליתא בא"י: [ג] נ"ב חייב: [ד] נ"ל ביה: [ה] כדי לפנותם מחצירו:

אלא לכבוד שבת כי התם א"כ כדי שלא יבא לידי איסור סקילה כי הכא [א](והתם) א"א לשנויי משנינן ואי לא אפשר רודה במרדה וכי אמרי' נמי דכי אפשר לשנויי משנינן ה"מ היכא שנאפה הפת באיסור דהתם בשבת הפת בתנור עסקינן שהשהו שם באיסור מפני שלא עמד שם כ"כ מבעוד יום שיקרמו פניה הא אילו עמד שם כל כך [נראה] דשרי כדתנן לקמן בפירקין [דף יט:] אין נותנין את הפת לתנור עם חשיכה וכו' אלא כדי שיקרמו פניה דמשמע הא כדי שיקרמו פניה נותנין בכי האי גוונא כיון דלא עבד איסורא וצורך שבת הוא רודה כדרכו דלא אשכחן דבעי שנוי אלא נר מצוה בשבת פת בתנור דעבד איסורא וכן נראה לי מדברי הר"ס במז"ל בפ"ג מהלכות שבת וטעמא דמילתא משום דרדיית הפת ותקיעת שופר לאו שבות ניהו אלא עובדין דחול בעלמא וכל היכא דלא עבד איסורא ואיכא צורך היום שרו כי אורחייהו והיינו כמי דאמרינן בפרק בתרא דראש השנה [דף לב:] גבי תקיעת שופר דמתעסקין עם התינוקות כדי שילמדו ואפילו בשבת ואי הוו שבות גמור לא שרינן ליה במקום מצוה דבשופר גופיה אמרינן. [שם] אין חותכין אותו לא בדבר שהוא משום שבות [ב] ולא בדבר שהוא משום לא תעשה [ג] אלא ודאי מפני שאינו שבות גמור כל שהוא צורך היום מותר כדרכו וכל שאין בו צורך היום אסור אפילו בשינוי וכל שיש בו צורך היום ונעשה באיסור כי ההיא דשבת פת בתנור דבפרק כל כתבי וכן כמי ליכא צורך היום אלא דאיכא למיחש שלא יבא לידי איסור סקילה אם אפשר לשנויי משנינן ואי לא אפשר עביד כי אורחיה זהו הדרך הנכון בעיני בדברים הללו ואין זה דרך הרמב"ן ז"ל שהוא אוסר לרדות במרדה אפי' הדביק פת בתנור מבעוד יום בהיתר שיש שהות ביום כדי שיקרמו פניה: **תנן** רבנן המוציא מחנות וכו'. חנות רשות היחיד: פלטיא. רחבה והיא רה"ר: דרך סטיו. מקום אצטבאות שיושבין שם סוחרים ותורת כרמלית עליו דלאו להלוכא היא כרה"ר: חייב. הואיל ולא עמד בסטיו לפוש [ד]אין כאן הנחה אלא בפלטיא: ובן עזאי פוטר. כדמפרש דקסבר בן עזאי מהלך כעומד דמי ונמצא נעקר מרשות היחיד ומונח בכרמלית ונעקר מכרמלית ומונח ברה"ר ואם תאמר וכיון דס"ל הכי מעביר ד' אמות ברה"ר לבן עזאי היכי משכחת לה דחייב לימא כל היכא דאזיל כעומד דמי והרי הוא כמי שהונחה על כל אמה ואמה בירושלמי [דפרקין הל"א] מקשו לה הכי ומשני דמשכחת לה בקופץ כדאמרינן בגמ' דילן א"ר יוחנן מודה בן עזאי בזורק כלומר דמודה בזורק מחנות לפלטיא דרך סטיו דחייב דהא לא נח בכרמלית מידי. ונראה מדברי רב אלפסי ז"ל שהביאה להא דרבי יוחנן דסבירא ליה (ה) דהלכתא כבן עזאי [כיון דרבי יוחנן מפרש מאי דמודה ביה בן עזאי] וליתא דרבי יוחנן פרושי (ו) הוא דמפרש ליה אבל לדידיה כרבנן סבירא ליה ותדע לך דהא ר' יוחנן גופיה הוא דאמר [דף ה:] המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהן להוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך ואילו לבן עזאי כי האי גונא חיובי מיחייב דכיון דסבירא ליה מהלך כעומד דמי כשנמלך עליהן להוציאן מיחייב כאילו עמד והכי אמרינן בהדיא בפרק אלו נערות (דף לא.) דאמרינן התם הכא במאי עסקינן כגון שנטלו על מנת להניחו ונמלך עליו להוציאו ומקשינן וכי האי גוונא מי מחייב והא אמר רב ספרא אמר רבי יוחנן המפנה חפצים וכו' ומסקינן אלא הא מני בן עזאי היא אלמא רבי יוחנן לא סבירא ליה כבן עזאי והכא פרושי בעלמא הוא דמפרש הילכך כרבנן קיימא לן דהמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב וכן פסק הר"ס במז"ל בפ' ארבעה עשר מהלכות שבת: **תנן** רבנן ארבע רשויות לשבת. כולהו מפרש להו: גדר. כותל שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה הוי ראשו רשות היחיד: סרטיא. מסילה שהולכין בה מעיר לעיר: פלטיא. רחבה של עיר שמתקבצין בה לסחורה: ומבואות המפולשין. מבואות של עיר שהן רחבים שש עשרה אמה שהן מפולשין משני ראשיהן לפלטיא: ענוש כרת. בלא התראה: ונסקל. בהתראה: בקעה. שדות הרבה: אצטוונית. שלפני החנויות שיושבין שם סוחרים: והכרמלית. לקמיה פריך אטו כל הני ים ובקעה לאו הייתו כרמלית דקאמר תנא לעיל ולשון כרמלית מלשון ארמלתא שאינה לא בתולה ולא אשת איש אף כאן אינה לגמרי כרה"י ולא כרה"ר איתו לא כרשות היחיד משום דדמיין לרה"ר שאין להם מחיצות ולא כרה"ר שאין דומין לדגלי מדבר דלאו להלוכא דרבים עבידי: ואין נושאין ונותנין לתוכן כלומר אין מטלטלין בהן אלא בד' אמות משום דדמיין לרה"ר וגזור רבנן בה אטו רה"ר וזהו כרמלית האמורה למעלה: חצרות של רבים. שפתוחין לחצר בתים הרבה וחצר פתוחה לרה"ר ובני בתים יוצאין דרך החצר לרה"ר: ומבואות שאינן מפולשין. שראשו אחד סתום וחצרות הרבה פתוחות לו ובני החצרות יוצאין דרך המבוי לרה"ר: עירבו מותרין. עירבו כל הבתים בפת וכן לענין מבוי אם עירבו החצרות הפתוחות לו ביחד מותר להכניס ולהוציא מן הבתים לחצר וכן מן החצרות למבוי: לא עירבו אסורין. להוציא מן הבתים לחצר וכן מן החצרות למבוי (לא עירבו אסורין) מפני שהבית מיוחדת לבעליה והחצר רשות כולם ונמצא מוציא מרשותו לרשות חבירו וגזרו רבנן מרשות לרשות אע"פ ששתיהן רה"י דעשו סייג לתורה להרחיק האדם מן העבירה שלא יוציא מרה"י לרה"ר והא מילתא לאו מחלוקת ארבע רשויות היא דבין עירבו בו בין לא עירבו בו רשות היחיד הוא והמוציא מתוכו לרה"ר חייב: אדם עומד על האסקופה נוטל מן העני העומד בחוץ ונותן לו וכו'. וזה מקום פטור המוזכר למעלה שאינו חשוב רשות לעצמו לפי שאינו רחבה ד' כדמפרש לקמן ובטל אגל רשות הרבים ואגל רשות היחיד: ובלבד שלא יטול וכו'. דמזלזל באיסורי שבת לכתחלה לגרום הוצאה מרה"י לרשות הרבים וגזרה זו דלמא אתי לאקולי ולאפוקי להביא מרה"ר לרה"י: **אבל** ים ובקעה וכו'. כענין אמר מר הוא: אטו כולהו. הנך ים ובקעה ואצטווני' לא זו היא כרמלית הנזכרת במנין ארבע רשויות והא קתני אינן לא כרה"י ולא כרה"ר ואין מוציאין וכו' ש"מ זהו רשות שלישית:

לא

רש"י

בהן: חנות. רשות היחיד: פלטיא. רשות הרבים: סטיו. אילטבאות שיושבין שם סוחרים ותורת כרמלית עליהן: מהלך כעומד דמי. ונמצא כעוקר (ג) מרה"ר ומניח בכרמלית ועוקר מכרמלית ומניח ברה"ר: בזורק. מחנות לפלטיא דרך סטיו דחייב דהא לא נח בכרמלית: גדר. כותל שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה הרי ראשו רה"י: סרטיא (ב). מסילה שמהלכין בה מעיר לעיר: פלטיא. רחבה שמהלכין בה ומתקבצין בה לסחורה: ומבואות של עיר. רחבים ט"ז אמה ומפולשין משני ראשיהם (ד): ענוש כרת. בלא התראה: ונסקל. בהתראה: בקעה. שדות הרבה: איסטונית. שלפני החנויות שיושבין שם סוחרים: והכרמלית. לקמן מפרש: אינן לא כרה"ר. לפי שאין דומין לדגלי מדבר ולא כרה"י לפי שאין לו מחיצות: ואין נושאין ונותנין בתוכן. כלומר אין מטלטלין בהן אלא בד' אמות משום דדמיין לרה"ר וגזרו בהן רבנן אטו רשות הרבים: ואם הוציא והכניס פטור וזו היא כרמלית האמורה למעלה: חצרות. של רבים שפתוחים לחצר בתים הרבה והחצר פתוח לרה"ר ובני הבתים יוצאים דרך החצר לרשות הרבים: מבואות שאינן מפולשין. שראשו אחד סתום וחצירות הרבה פתוחין לו ובני החצירות יוצאין דרך המבוי לרה"ר: עירבו. כל הבתים יחד בחצר או לענין מבוי אם עירבו החצרות הפתוחין לו יחד: מותרין. להכניס ולהוציא מן הבתים לחצר וכן מן החצירות למבוי: לא עירבו. אסורין להוציא מן הבתים לפי שבית כל אחד מיוחדת לבעליה והחצר רשות כולן ונמצא מוציא מרשותו לרשות חבירו וגזרו ביה רבנן אע"פ ששניהם רשות היחיד גזירה שלא יבא להוציא מרה"י לרה"ר: אדם עומד על האסקופה נוטל כו'. וזהו מקום פטור הנזכר למעלה שאינו חשוב רשות לעצמו לפי שאינו רחב ארבעה כדמפרש לקמן ובטל אגל רה"י ורה"ר (כמו כן): ובלבד שלא יטול כו'. דמזלזל באיסורי שבת לכתחלה לגרום הוצאה מרה"י לרה"ר וגזירה דילמא אתי לאפוקי מרה"י לרה"ר: אטו כולהו. הנך ים ובקעה ואסטונית לאו

הרי"ף

איסור סקילה: *ת"ר אהמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר דקסבר מהלך כעומד דמי *אמר רבי יוחנן מודה בן עזאי בזורק תניא נמי הכי (א) אחד המוציא ואחד המכנים ואחד המושיט ואחד הזורק חייב א ובן עזאי אומר המכנים והמוציא פטור ב והזורק והמושיט חייב תנו רבנן ארבע רשויות לשבת רשות היחיד ורשות הרבים כרמלית ומקום פטור איזהו רשות היחיד חריץ שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה זו היא רשות היחיד גמורה ואיזו היא רה"ר ג סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין (ג) היא רשות הרבים גמורה ואין מוציאין מרשות היחיד זו לרשות הרבים זו ואין מכניסין מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו ואם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת בעדים והתראה נסקל אבל ים ובקעה ואצטונית וכרמלית אינן לא כרשות הרבים ולא כרשות היחיד ואין נושאין ונותנין בתוכן ואם נשא ונתן פטור ואין מוציאין מתוכן לרשות הרבים ולא מרשות הרבים לתוכן ואין מכניסין מתוכן לרשות היחיד ולא מרשות היחיד לתוכן ואם הוציא והכניס פטור חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורין אדם עומד על האסקופה נוטל מבעל הבית ונותן לו ומן העני ונותן לו ובלבד שלא יטול מבעל הבית ויתן לעני ומעני ויתן לבעל הבית ואם נטל ונתן שלשתן ד פטורין (א): °אבל ים ובקעה ואצטונית וכרמלית אינן לא כרשות היחיד ולא כרה"ר *אטו הני כולהו לאו כרמלית נינהו כי אתא

רב

שלטי הגבורים

א כ' הרא"ש משמע שר"ב אלפס פוסק כבן עזאי ותימה לי אמאי פוסק כיחידאה ואי משום דרבי יוחנן קאמר ומודה בן עזאי בזורק אין זו הוכחה שכן דרך אמוראים לפרש דברי התנאים אף על פי שאין הלכה כמותן ונראה דהלכה כרבנן וכן כתב מיימון ורבינו יונה ז"ל: ב כך כתבו המפרשים וסברו שדעת רבינו [illegible]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב כו' אחד המושיט כו' בן עזאי וכו' המושיט והזורק כצ"ל: (ב) נ"ב זו היא אין מוציאין כצ"ל: (ג) מרה"י כצ"ל: (ד) נ"ב לסרטיא: (ה) נ"ב וכן הבין הרא"ש שדעת רב אלפס לפסוק כבן עזאי ותימה דא"כ סתרי דברי הרי"ף אהדדי דהא בפ' המצניע תנן המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת ומוקי לה בגמ' באסקופת כרמלית וטעמא דנח בכרמלית הא לא נח בכרמלית מיחייב מתניתין דלא כבן עזאי דתניא המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר ורב אלפס הביא שם המשנה כצורתה דאלמא דהלכה כרבנן ולא כבן עזאי אלא ודאי דגם הרי"ף ז"ל פוסק כרבנן ומה שהביא כאן דברי ר' יוחנן אינו אלא לאורויי לן דפלוגתא דרבנן ובן עזאי היא במהלך שלא נאמר דלא פליגי אלא בזורק אבל במהלך אפילו רבנן מודו לבן עזאי דפטור משום דמהלך כעומד דמי דהא בברייתא סתמא קתני חייב ופטור ואיכא למימר דלא פליגי אלא בזורק ולכן פי' רב אלפס דברי בן עזאי דפוטר משום דקסבר מהלך כעומד דמי דפלוגתייהו במהלך הוא דאילו בזורק אף בן עזאי מודה דחייב כדקאמר ר' יוחנן וכדתני' כותיה ותלמודא נמי דקאמר דפליגי במהלך לא קאמר' הכי אלא מדחזינן דר' יוחנן קאמר דמודה בן עזאי בזורק דאלמא דלא פליגי אלא במהלך ואף במהלך ס"ל לרבנן דחייב זו היא דעת הרי"ף לאורויי לן דרבנן פליגי אף במהלך והלכתא כוותייהו נ"ל ודו"ק שוב מצאתי שמהרש"ל קארו ז"ל כתב כך בא"ה בסי' שמ"ו וע"ש: (ו) נ"ב בעלמא הוא דמפרש כצ"ל: (ז) הוא עיקר הגזירה כצ"ל:

א מיי' פי"ד מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שמה:

המאור הקטן

חטאת הא בעי' עקירה מעל גבי מקום ד' וליכא מחשבתו משויא ליה מקום דאי לא תימא הכי הא דאמר רבה זרק ונחה בפי הכלב או בפי הכבשן חייב הא בעינן הנחה על גבי מקום ד' וליכא אלא מחשבתו משויא ליה מקום ה"נ מחשבתו משויא ליה מקום ויש לנו לומר שזה הטעם היה מספיק למשנתנו בנותן בתוך ידו של חבירו והיה אפשר לומר במתכוין לתת לתוכה אבל בנוטל מתוך ידו של חבירו אין הטעם הזה מספיק שאין הנוטל מחשב מאיזה מקום הוא נוטל לה שאינו מקפיד בכך ואין מחשבתו בעקירתו משנה עושה אותה מקום ואין זה דומה להשתין ורק שהוא מחשב על עצמו וצריך לאותו מקום: [דף ה' ע"א] והא דאמרינן בגמ' והא אמרה ר"י חדא זימנא מהו דתימא ה"מ היכא דאחשבא ה"ק מהו דתימא כי אמרה רבי יוחנן בעלמא אמרה ולאו אמתני' אמרה אלא היכא דאחשבה להנהתו משויא לי' הנחתי מקום קמ"ל אידך דר' יוחנן אפילו בלא מחשבה בזורק ואומר כל מקום שתרצה תנוח ומתילא מיתרצה מתניתין בין בעקירה בין בהנחת דידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה ואינה צריכה מחשבה:

*והכרמלית אטו כולהו לאו כרמלית נינהו כי אתא רב דימי אמר לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים כלומר זו היא עיקר כרמלית שגזרו עליה חכמים משום דזימנין דדחקי רבים ועיילי להתם ומתהוא כרשות הרבים ושויה כרמלית משום דלא ניהא תשמישתא וכולהו הנך אחריניתא משום ליתא דהך גזרו רבנן בהו וזו היא (ג) העיקר הגזירה וכה"ג אמרינן בפירקין דלקמן אטו כולהו לאו משום בל תכלו נינהו אמר רבא מפני הרמאין כלומר שזו היא עיקר התקנה שאמרה תורה הנח פאה בתוך שדה וזה הטעם כעיקר לכל הטעמים כולן. ירושלמי כרמלית תאני ר' חייא כרמל רך ומלא אינו לא לח ולא יבש אלא בינוני אף הכא אינה לא רשות הרבים ולא רשות היחיד אלא כרמלית. ונמרא דילן אמר רב ששת ותופסת עד עשרה מאי ותופסת עד עשרה אילימא דאי איכא עשרה הויא כרמלית וא"ת הא רשות היחיד היא כל שגבוהה עשרה ורחבה ארבעה איכא למימר דבא במאי עסקינן דלית ליה אלא חדא מחיצה או שתי מחיצות גבוהות עשרה ובהאי גונא הויא כרמלית למאי דקא סלקא דעתך:

לא נצרכה והכרמלית: דקתני אלא לאוסופי כרמלית אחריתי כגון קרן זוית שכנס בית שלו בתוך שלו והניח מקרקעו [סמוך] לרה"ר ולא ניחא תשמישתה. שאין יכולין ליכנס לה דרך הלוכן: גרסי' בגמ' [ד' ז.] כי אתא רב דימי א"ר יוחנן בין העמודים נדון ככרמלית מ"ט כיון דלא מסתגיא להו בהדיא ככרמלית דמיא אמר ר' זירא אמר רב יהודה אילטבא שלפני העמודים נדון ככרמלית מאן דאמר בין העמודים כ"ש אילטבא מ"ד אילטבא אבל בין העמודים [א] זמנין דדרסי ליה רבים ופסק הרמב"ם ז"ל כרב יהודה דבין העמודים כרה"ר דמיא בפ' ארבעה עשר מהלכו' שבת וכתבו בתוספות שאע"פ שאין בין עמוד לעמוד שם עשרה אמה דינו כרה"ר כיון דבני רה"ר בוקעין שם ותוך לבין העמודים רחב ששה עשר אמה ואחרים פוסקים כרבי יוחנן: כי אתא רב דימי אמר אין כרמלית פחותה מארבעה. כלומר רחב ארבעה ואי לא מקום פטור הוא ומותר להוציא ממנו לרה"י ולרה"ר: אמר רב ששת ותופסת עד עשרה. בגובה כדמפרש ואזיל דעד עשרה הוי כרמלית אויר של בקעה או של ים תופס את שמו עד עשרה אבל למעלה מעשרה אין שם כרמלית על אוירו בדבר שאינו מסוים כגון שזרק דבילה שמינה ונחה בפני הכותל של כרמלית למעלה מעשרה א"נ קולט מהאויר של כרמלית למעלה מעשרה מותר להוציא לכתחלה משם לרה"י ולרה"ר דאין שם כרמלית עליו דכי היכי דאויר למעלה מעשרה ברה"ר לאו רה"ר הוא כדתנן [לקמן דף ק.] למעלה מי' כזורק באויר גבי כרמלית נמי לאו כרמלית הוא ובדבר המסוים כגון ראש עמוד וגב לבינה ליכא לאוקומא דאי אית בה ארבעה היכי אמרי' למעלה מעשרה לא הוי כרמלית אלא מקום פטור והא אפי' עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ד' רה"י הוא ואי דלית בה ד' למטה מי' מי הוי כרמלית הא אין כרמלית פחותה מארבעה ואי בדקאי בכרמלית וכיון דלית ביה ד' הוי שם אויר הכרמלית עליו א"כ מצינו חומר בכרמלית מרה"ר דאילו ברה"ר כי האי גוונא מקום פטור (כ) ומותר לרה"י ולרה"ר והכן אמרינן במתניתין דהאי תופסת עד י' מקולי רה"ר הוא שילכך לא מתוקמא אלא באוירא אלו דברי רש"י ז"ל ואחרים כתבו דאפילו בדבר המסוים איכא לאוקמא וכגון שאינו רחב ד' וקאי בכרמלית דהוי כרמלית דהכי דאי קאי כי האי גוונא ברשות הרבי' מקום פטור הוא בכרמלית מנא מין את מינו וניעור כדאמרינן בפרקא קמא דעירובין (דף ט.): אמר ר' גידל וכו'. בית שאין בו עשרה הלל וקירויו משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכולו. דהוה ליה רשות היחיד: בתוכו אין מטלטלין בו. אלא בארבע אמות דכיון דלא חזי לדירה הוה ליה כרמלית: ואם חקק בו ד' על ד'. שחקק באמצעית קרקע הבית ד' באורך וברוחב' והשלימו במקום חקק לחלל עשרה עד הקירוי: מותר לטלטל בכולו. בכל הבית אפילו שלא במקום חקק: מאי טעמא הוי חורי רשות היחיד. כל הבית שלא במקום חקק הוי חורי רה"י כמו כותלי רשות היחיד ובהם חורים כלפי רשות היחיד שהן כרה"י והני נמי כיון דכנגד החקק רשות היחיד גמור איכך הוו פתוח של תשמישי רשות היחיד: והקשה ריב"א ז"ל אמאי לא בעיא מחילות תוך שפת החקק בפחות משלשה כדאמר בפרק קמא דסוכה (דף ד.) לענין סוכה שאינה גבוהה והקק בה כדי להשלים שאם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים פסולה ותירץ דהאי סוכה דבעינן שיהו מחיצות [שלימות] כמוכות לסכך דדפנות ילפינן התם [דף ו:] מבסכת בסכות הלכך בעינן פחות משלשה כדי שיהו סמוכות לסכך שכנגד החקק אבל לענין שבת לא בעינן מחיצות אלא כדי שלא יהו רבים בוקעים שם וכיון שחקק זה מחילות עשרה מקיפות אותה מבחוץ לא חיישינן אם הם כמוכות לחקק או מרוחקות ממנו וקי"ל הכי אע"ג דהך מחילה עשרה היא [ב] בין חקק ומחילה קי"ל דמצטרפין דרב חסדא דאמר בריש פ' המביא תניין (דף טו') גדוד חמשה ומחילה חמשה אין מצטרפין אידחיא ליה התם ואפסיק התם הלכתא בהדיא דמצטרפין והיינו נמי דאמר ר' יוחנן בפרק הזורק (דף לט.) בור וחולייתה מצטרפין לעשרה ותניא כוותיה: חורי רשות הרבים. חורים שבכתלים כלפי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמו אלא רשות הן לעצמן וכשהן למעלה משלשה מיירי והלכתא כרבא וכיון דלאו כרשות הרבים דמו וכו' כדכתיב בהלכות: אמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י וכו' אפי' גבוה מאה אמה חייב. מהא שמעינן דברה"י לא בעינן [ג] מקום ד' וכן כתב רבינו הגדול ז"ל והם תאמר והא בסוגיין דלעיל [דף ד.] פרכינן והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' ומוכחא ההיא סוגיא דאפי' ברשות היחיד בעינן הכי מדאמרינן [דף ה.] (ג) מינח ברה"י מקורה וכו' י"ל דכי אמרינן הכא דלא בעינן הנחה על גבי מקום ד' דוקא כגון דנעץ קנה שהוא רשות היחיד באינו רשות היחיד עצמה אבל באדם שהוא ברשות היחיד עצמה בעינן הנחה על גבי מקום ד' וכמו שכתבתי למעלה: אמר אביי זרק כוורת וכו'. כוורת עגולה היא. ופירש הרב אלפסי ז"ל דרחבה ו' עם הדפנות

רש"י

לאו כרמלית נינהו: לא נצרכה. והכרמלית דקתני אלא לאוסופי כרמלית אחריתי כגון קרן זוית שכנוס בו בית לתוכו והניח מקרקעו סמוך לרה"ר: דלא ניחא תשמישתיה. שאין יכולין ליכנס לשדיא דרך הילוכן: לבינה. שהם לבינה ארכה ורחבה שלשה: (ד) ונח בפניה חייב. כגון דבילה שמינה או טיט אם זרק ארבע אמות דהוי כמונח ברה"ר דכל למטה מי' רשות הרבים הוא ובלבד שינוח. או למטה משלשה דהוי כקרקע או באויר כי האי דנדבק בכותל למטה מעשרה דהוי כזורק בארץ וחייב וכי אמרינן למטה מעשרה ברחב ארבע כרמלית וכשאין רחב ד' מקום פטור הייט בתשמיש המסוים כגון על גבי לבינה ועל גבי כותל או עמוד אבל אויר כגון פני כותל בדבר הנדבק בו לא הויא רשותא לנפשיה אלא (ה) למטה מעשרה דהוי רשות הרבים ולמעלה מעשרה דהוי אויר בעלמא מקום פטור כדתנן למעלה מעשרה כזורק באויר: והוא שגבוה ג'. דהוי מקום לעצמו: אע"ג דלא גבוה שלשה. דלא דרסי בה רבים שלא יזוקו: אפילו היזמי והיגי. דדרסי עלה בסנדלים: אין כרמלית פחותה. מרחב ארבע ואי לא מקום פטור הוא ומותר לכתחלה להשתמש (ו) מרה"י לרה"ר: ואקילו ביה. בכרמלית הואיל והוא דרבנן מקולי רשות היחיד ומקולי רה"ר: ואי לא לא הוי כרמלית. אלא מקום פטור ומותר לכתחלה לטלטל (ז) עליו מרה"י לרה"ר: על גגו. דגבוה עשרה הוי רה"י ומותר לטלטל בכולו: אלא בארבעה. דכיון דלא גבוה עשרה כרמלית הוא: ואם חקק בה. בקרקע הבית באמצע באורך ד' ורוחב ד': והשלימו. במקום חקק לחלל עשרה גבוה עד הקירוי נעשה כל הבית רה"י: חורי רשות היחיד. [כל הבית שלא במקום החקק הוי] (ח) חורי כמו כותלי רה"י ובהן חורין כלפי רה"י שהן כרה"י ה"נ כנגד החקק הוי רה"י גמור ואיך הוי פיאות תשמיש רשות היחיד: חורי רשות הרבים. חורין שבכתלים כלפי רה"ר: לאו כרה"ר דמו. אלא הוי רשות לעצמו ואם רחבים ארבעה הוי כרמלית ואי לא הוי מקום פטור: נעץ קנה. שתחיה אינו רוחב ארבע וקאמר דאם זרק מרה"ר ונח על גביו חייב דכיון דמינח ע"ג קרקע לא בעי הנחה על גבי מקום ד': ברה"י. דרה"י עולה עד לרקיע (ט) כל אויר שכנגד רה"י בין אויר חצר בין אויר עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ארבעה עד לרקיע שם רה"י עליו: כוורת עגולה (י). אם אינה רחבה ו' באמצע חייב דהכן בעלמא הוא ואינו רשות לעצמה דלא הוי רשות [היחיד] דאורייתא אלא גבוה עשרה ורחב ארבעה ומשום דעגולה היא צריכה שתהא רחבה ששה כדמפרש בעמוד: רחבה ו' פטור. דהוי רשות ואנן ממשכן גמרינן שהיו זורקים מחפים זה לזה ולא היו זורקים רשויות ודוקא גבוה י' אבל אי לא הוות גבוה י' אע"ג דכרמלית הוי הכא לא הוי רשות אלא

גמרא

רב דימי א"ר יוחנן לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר (א) אע"ג דזימנין דדחקי בה רבים ועיילי להתם כיון דלא ניחא תשמישתיה ככרמלית דמיא: (ב) כי אתא רב דימי א"ר יוחנן בין א העמודים נידון ככרמלית. אמר *רב יהודה אמר רבי' זירא איצטבא שלפני העמודים נידון ככרמלית מ"ד בין העמודים כ"ש איצטבא ומ"ד איצטבא אבל בין העמודים לא דזימנין דדרסי ביה רבים והלכה כר' יוחנן: אמר רבא בר שילא אמר רב חסדא לבינה ב זקופה ברה"ר (ג) וזרק ונח בפניה חייב על גבה פטור אביי ורבא דאמרי תרוייהו והוא שגבוה ג' ולא דרסי ביה רבים אבל היזמי והיגי אע"ג דלא גבוה ג' רב חייא בר אשי אמר אפי' היזמי והיגי אבל צואה לא רב אשי אמר אפי' צואה: כי אתא רב דימי אמר אין כרמלית פחותה מארבעה על ארבעה אמר רב ששת ותופסת עד עשרה דעד עשרה הויא כרמלית למעלה מעשרה הויא מקום פטור *ואקילו בה רבנן מקולי רה"י ומקולי רה"ר מקולי רה"י דאי איכא מקום ד' על ד' הוא דהויא כרמלית ואי לא לא הויא כרמלית ומקולי רה"ר דעד עשרה הוא דהויא כרמלית למעלה מעשרה לא הויא כרמלית אלא מקום פטור. אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב בית שאין בו עשרה טפחים וקרויו משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכולו בתוכו אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות אמר אביי ואם חקק בה ארבעה על ארבעה והשלימו לעשרה מותר לטלטל בכולו מ"ט הוי חורי רשות היחיד וחורי רשות היחיד כרה"י דמו דאיתמר חורי רה"י ברשות היחיד דמו חורי רה"ר אביי אמר ברשות הרבים דמו ורבא אמר לא כרשות הרבים דמו והלכא כרבא וכיון דלאו כרשות הרבים דמו אי אית בהו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים וגביהי עשרה הוו להו כרשות היחיד ואי אית בהו ד' טפחים על ד' טפחים ולא גביהי עשרה הוו להו כרמלית ואי לית בהו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים ואף על גב דגביהי עשרה מקום פטור הן °אמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י וזרק ונח על גביו אפי' גבוה מאה אמה חייב שרשות היחיד עולה עד לרקיע ודוקא ברשות היחיד אבל ברה"ר מקום פטור הוא *אמר אביי זרק כוורת לרשות הרבים גבוהה י' ורחבה ששה על ששה פטור אינה רחבה ששה על ששה חייב

מלחמת ה'

ועוד הא דאמר אביי זרק כוורת לרשות הרבים כו' עד ונפירוש רש"י ז"ל מבוארת כולה יפה: אמר הכותב ולמה סונה עלינו את דברי רבינו הגדול ז"ל והשמועה צריכה לפנים משום דהכי בחמשה טפחים ושלש תומכין ואותן שני טפחים נתנו רבינו ז"ל למחילה שנמלא עובי הדופן הגבע הסמוכה לגודל שהוא תומכו של טפח דודאי מחילות דכוורת ממעטות כן בה כדאמרינן במסכת עירובין בפ"ק גבי עמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה ונעץ בו יתד ממעטו ומחילה דכוורת לא מנח מידי עלייהו ולא משתמש ליה משום דמיקלקלי אלא הוכה בלבד מיתחייב. וכנה אין לרבינו שלמה בזה פירוש מספיק באמר דלא

המאור הקטן

*הא דאמר אביי זרק כוורת לרשות הרבים וכו' פי' הרי"ף בהלכות ולא כל הצורך שלא פירש בכפאה על פיה כלום ובפי' רש"י ז"ל היא מבוארת כולה יפה והא דכפאה על פיה בשאינה רחבה ששה עסקינן שאילו היתה רחבה ו' אף בז' ומשהו היה פטור מפני שהיא חולקת רשות לעצמה וכל שהגיע לפחות מג' כמי שהונחה דמיא משום דאמרינן גוד אחית מחיצתא וכמאן דמטו לארעא דמיא והני מילי בכפאה על פיה שחודן של מחיצות פונה למטה אבל כשזרקה פיה למעלה כיון שהשולים פונים למטה ואין חודן של מחיצות פונה כלפי הקרקע אלא כלפי מעלה לא אמרינן גוד אחית ולא הוי כמונחין עד דמטיא לארעא: אחרים

שלטי הגבורים

א מיי' פי"ד מהלי' שבת כתב דבין העמודים הרי הן כרה"ר והרא"ש והטור או"ח סי' שמ"ה פסקו דבין העמודים נידון ככרמלית:
ב רבינו שם כ' דלמעלה מג' צריך שיהא בפניה ארבעה על ארבעה וכן דעת ר"י וריב"א פי' דאף למעלה מג' לא בעי הויה בפני הלבינה ד' על ד' דכיון שרואה את הקרקע חשוב כמונח על גבי קרקע:

הגהות הב"ח

(א) דאע"ג כצ"ל: (ב) כי אתא וכו' עד אפילו צואה. נ"ב כל זה נכנס ואין זה בהלפס ישן וכן נראה מדברי הר"ן שכל זה אינו מדברי הרי"ף: (ג) וזרק ונח כצ"ל: (ד) צ"ל ונח: (ה) נ"ב או וכו' הוי רשות וכו' הוי אויר וכו' כזורק באויר ופטור כצ"ל: (ו) נ"ב משם לרה"י ולרה"ר כצ"ל: (ז) נ"ב לטלטל משם לרה"י ולרה"ר כצ"ל: (ח) הוי כמו ותיבת חורי נמחק כצ"ל: (ט) בכל אויר כצ"ל: (י) נ"ב היא: (כ) נ"ב פטור הוא: (ל) תיבת בהרסקל ברה"י כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לא זמנין דדרסי בי' כו': [ב] נ"ב נ"א עם: [ג] נ"ב הנחה על:

גי' ד"ס
בגמ' איתא רבי זירא אמר רב יהודה
גי' מהר"ש
גי' ד"ס

א מיי' פי"ג מהל' שבת סמג לאוין סה:

קאמר ור"ל חומש לדופן זה וחומש לדופן זה פש ליה חמשה טפחים וג' חומשים בחללה כדי לרבע בו ד' על ד' ואע"ג דגבוה י' דקאמרינן בהדי שוליה הוא התם היינו טעמא משום דגדוד ה' ומחילה ה' מצטרפים אבל עובי הדפנות אינו מצטרף לרוחב : אי אפשר לקרומיות של קנה . קרומיות הסתי הגבוהין מחבריהם של ערב ועולין למעלה מי' שהוא אויר מקום פטור וכיון דלא נייחא כולה ברה"ר לא הויא הנחה לאחוביה : **כפאה** על פיה וזרקה. פירש"י ז"ל דאשאינה רחבה ו' קאי: ז' ומשהו חייב. אם גבוהה ז' ומשהו עדיין הוא חייב וכ"ש פחותה מכאן אלא אפי' גבוה ז' ומשהו דאיכא למימר בה לבוד הואיל

נר מצוה

ומחיצותיה למטה אפ"ה חייב דכי מטיא לפחות מג' סמוך לקרקע ואמרינן לבוד אכתי כולה באויר רה"ר הוא וחייב ודוקא כשאינה רחבה ו' דאילו רחבה ששה כי מטיא פחות מגלשה סמוך לקרקע שהיא כמונחת הויא לה רשות היחיד ופטור: ז' ומחצה פטור. והוא הדין לשני משהויין דפטור דכי מטיא לפחות מגלשה סמוך לקרקע אמרינן לבוד במחיצותיה והרי היא כמונחת וכמלאו שוליה למעלה מעשרה ואינה נוחה כולה ברשות הרבים ובשלא כפאה ליכא למימר דפטור דלא אמרינן לבוד אלא במחיצות והא מילתא בין לאביי בין לרבא דאביי נמי מודה דבעינן הנחה כולה ברשות הרבים אלא דאביי לא חשיב קרומיות אבל בהא מודה דבלאו קרומיות ישנה למעלה מעשרה: לתוכן עשויות . להניח בהם דבש ולא לכופן כלפי מטה הילכך אין כאן תורת לבוד כך פירש רש"י ז"ל. אבל בתוספות אמרו דכיון דלא אמרינן לבוד אלא בכפאה על פיה לפי שאין אומרים לבוד אלא במחיצות ודאי לא מקריין מחיצות אלא כשהן מחיצות [למקום] חשוב דהייט ד' על ד' אבל כשאין ברוחב ד' על ד' אין שם מחיצות עליהן דכימא בהו לבוד הילכך מדפטרינן בז' ומחצה מדין לבוד על כרחך ארחבה ששה קיימינן וכי תימא אם כן ז' ומשהו נמי ליפטר שע"י לבוד נעשית רשות לאו קושיא היא שכיון שאין לבוד אלא במחיצות בעינן שיהא בהן עם הלבוד עשרה [מלבד השולים] וזו שאינה גבוהה אלא שבעה ומשהו עם השולים אפילו כי אמרת בה לבוד אין במחיצות עשרה הלכך לא אמרי' בה לבוד אבל שבעה ומחצה פטור שהרי כי אמרי' בה לבוד [ג] יש במחיצות עם הלבוד י' מלבד השולים הלכך אמרי' בה לבוד ונעשית רשות היחיד ולפי פירוש זה מחצה דוקא מפני השולים ולא סגי לן בשני משהויין : **אמר** עולא עמוד תשעה ברה"ר. דוקא נקט תשעה דחזי לכתופי ואינו לא גבוה ולא נמוך כדמפרש ואזיל ופירש"י ז"ל אף בשאינו רחב ארבעה וכן דעת הר"ס במז"ל והיינו טעמא דלא בעינן בכי הא ארבעה על ארבעה דדרך בני אדם לכתף בו אף בשאינו רחב כל כך והרי הוא כידו של אדם דאמרינן לעיל [דף ה.] שהיא חשובה כד' על ד' אבל הרא"ב"ד ז"ל

רש"י

אלא מדרבנן : א"א הואיל וגבוה עשרה . שלא יהו קרומיות של שתי הגבוהים מחבריהם של ערב (ה) שהוא מקום פטור וכיון דלא נח כולה ברה"ר לא הוי הנחה לחייב : כפאה על פיה . וזרקה ואשאין רחבה ו' קאי : שבעה ומשהו חייב . דכי מטיין פחות משלשה סמוך לקרקע ואמרי' בהם לבוד הואיל ומחיצותיה למטה והרי היא כמונחת אכתי כולה באויר רה"ר וחייב וכ"ש אם פחות מכאן אבל גבוה ז' ומחצה וה"ה ז' וב' משהויין פטור דכי מטיא בפחות משלשה סמוך לקרקע ואמרי' בהו לבוד והרי היא כמונחת נמצא שוליה למעלה מעשרה ואינה נחה כולה ברה"ר ובשלא כפאה ליכא למימר לבוד דלא אמרי' לבוד אלא במחיצות ואפילו אביי מודה [בהאי] דבעינן הנחה כולה ברה"ר אלא דאביי לא מחשב קרומיות : לתוכן עשויות . להניח בהן דבש ולא לכופן כלפי מטה הילכך אין כאן תורת לבוד : תשעה . דוקא נקט דחזי לכתופי שאינו לא גבוה ולא נמוך : וזרק . מתחלת ד' לסוף ד' : מכתפי עילויה. (ו)דכיון דצריך לרבים הוא רה"ר הוא: גומא. עמוקה ט' מאי. עמוקה י' הוי רה"י כדאמרינן לעיל גבי חריץ הכא מאי מי מניחים בה רבים חפציהם : הילוך ע"י הדחק . כגון רקק מים שברה"ר : זירזא . חבילא של קנים ארוכים : רמא וזקפה . והוליכו אמות הרבה ברה"ר בענין זה שלא נטלה כולה מן הקרקע אלא זקפו והשליכו וחזר וזקפו והשליכו אין זו עקירה וכן פי' בעמוד : מקום [פטור] שאין בו ד' על ד' . מקום מסוים שיש לו ראש רחב קצת והוא גבוה ג' ועומד סמוך לרה"י ולרה"ר : ובלבד שלא יחליפו . וה"נ קתני לעיל ובלבד שלא יטול מן העני ויתן לבעל

וגר"ס

חייב פי' כל מקום שגבוה י' ורחב (א) ארבע על ארבע חולק רשות לעצמו ורה"י הוא : ולפיכך הזורק כוורת לרה"ר פטור שכיון שגבוהה י' טפחים ורחבה ארבע על ארבע חולקת רשות לעצמה והוה ליה כזורק מרשות היחיד לרשות היחיד שהוא פטור ולא אמרו שהיא צריכה רוחב ששה אלא מפני שהיא עגולה שאי אפשר שיהא חללה ארבע על ארבע אלא בשיש בה ברוחב ששה על ששה כדאמרי' כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא והדבר ידוע שרוחב העיגול הוא אלכסונו של מרובע החקוק בתוכו וזהו צורתו* כדי שיתברר במראית העין ולפיכך הוצרכנו להוסיף ברוחב העיגול שהוא אלכסונו של מרובע ב' חומשין של ד' טפחים שהן ח' חומשין לכל טפח וטפח ב' חומשין כדי שיהא אורך הצלע של מרובע החקוק בתוכו ארבעה טפחים ועוד הוספנו שני חומשין לעובי ב' המחיצות של כוורת חומש מכאן וחומש מכאן הרי עשרה חומשין שהן שני טפחים נמצא (ב) [א] (חללה) ששה טפחים לא פחות ולא יותר רבא אמר אפילו אינה רחבה ששה על ששה פטור מ"ט אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה שהוא מקום פטור . כפאה על פיה גבוהה שבעה ומשהו חייב שבעה ומחצה פטור רב אשי אמר

אפילו גבוהה שבעה ומחצה נמי חייב מ"ט מחיצות לתוכן עשויות (ג) ואין ממנה למעלה מעשרה כלום ולפיכך חייב . אמר עולא א עמוד גבוה תשעה ברה"ר ורבים מכתפים עליו וזרק ונח על גביו חייב מ"ט כל פחות משלשה מדרס דרסי ליה רבים משלשה ועד תשעה לא מדרס דרסי ליה רבים ולא כתופי קא מכתפי עילויה תשעה ודאי קא מכתפי עילויה א"ל אביי לרב יוסף גומא מאי אמר ליה וכן בגומא רבא אמר גומא לא מ"ט קסבר הילוך ע"י

[דף ג ע"ב] הדחק שמיה הילוך תשמיש על ידי הדחק לא שמיה תשמיש °*אמר רב יהודה דף ח: האי זירזא דקני רמא וזקפה רמא וזקפה לא מחייב ב עד דעקר להו פי' זירזא רעז דקני חבילה של קנים (ד) (בגון) שהיתה מוטלת על הארץ והגביה הקצה האחד והקצה האחר מונח על הארץ והעמידה והשליכה לפניו וחזר והגביה הקצה האחר שהיה מונח על הארץ והעמידה והשליכה לפניו וחזר והגביה אפי' כל היום כולו לא מיחייב שהרי לא עקר אותה מעל הארץ : אדם עומד על האסקופה נוטל מבעל הבית ונותן לו מן העני ונותן לו : האי אסקופה מאי היא ואסיקנא אסקופה מקום פטור כגון דלית ביה ארבעה על ארבעה וכי הא דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני רשות הרבים ולבני רשות היחיד לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו *אחרים דף ט. אומרים אסקופה משמשת לשתי רשויות בזמן שהפתח פתוח כלפנים

פתח

פי' דוקא ברוחב ד' ודוקא כשמכתפין עליו אבל אין מכתפין עליו לא אע"פ שראוי לכתף עליו כדמוכח בעירובין (דף לג.) גבי אילן העומד חוץ לד' אמות ונתכוין לשבות בעיקרו דמייתי עלה הא דעולא : גומא מאי . גומא עמוקה תשעה מי אמרינן מנחי בה בני רה"ר חפצים שבידם עד דהדרי ואתו דרך שם ושקלי להו וכיון שעשויה לתשמישן של רבים מי הויא כרה"ר או לא : רבא אמר גומא לא מ"ט תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש . הילכך לאו צורך רבים הוא: **א"ר** יהודה האי זירזא דקני וכו'. וכמו שפי' הרב אלפסי ז"ל בהלכות וכתבו בתוס' דדוקא רמא וזקפה דכשהניח ראש הא' חוץ לארבע אמות עדיין ראש השני תוך ארבע אמות ואע"פ שחזר ומשליך ראש השני חוץ לד' אמות מ"מ לא עשה מלאכתו בבת אחת אבל אי מיגרר זירזא דקני בבת אחת עד חוץ לד' אמות או מרה"י לרה"ר חייב כדאמרינן בפרק אלו נערות (דף לא:) גבי היה גונב כים בשבת שאם היה מגרר ויוצא איסור שבת וגנבה באין כאחד וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ' י"ג מהלכות שבת ואומר ריב"א ז"ל שאם מגלגל חבית ד' אמות ברה"ר או מרה"י לרה"ר חייב דהוי כמו מגרר דאינו נח כלל אבל המגלגל תיבה שהיא מרובעת פטור שאי אפשר שלא תהא נחה קצת בנתים: **אדם** עומד על האסקופה וכו' מקום שאין בו ארבע על ארבע.(ז) מקום [פטור]מסויים שיש לו רוחב קצת וגבוה הוא ג' ועומד סמוך לרה"ר וסמוך לרה"י והכי מוקים לה בעירובין בגבוה ג' : ובלבד שלא יחליפו . והכי נמי קתני לעיל [דף ו.] ובלבד שלא יטול מן העני ויתן לבעל הבית: **אחרים** אומרים אסקופה משמשת שתי רשויות וכו' אמר רב יהודה אמר רב הכא באסקופת מבוי עסקי' חציו מקורה . כלומר לאו במבוי

המאור הקטן

אחרים אמרים אסקופה משמשת שתי רשויות וכו' פי' יש סוגיין בהא שמעתא כמאן דאמר מותר להשתמש תחת הקורה ובין לחיין אסור והכי סלקא בה סוגיא וכדכתבינן התם והיינו דמתמיהים עלה הכא לפרושי במאי עסקינן אי אסקופת מבוי שהכשירו בלחי היא ודרך אסקופה להיות מקצתה יוצאה מבחוץ למבוי היאך תהא מותרת האסקופה בלא לחי שהלחיים בראש המבוי הן ואסור להשתמש ביניהם משום דהוו (לחי) [להו] בתוך הפתח ותוך הפתח צריך לחי אחר להתירו כל שכן מה שיוצא מן האסקופה חוץ למבוי שהוא אסור ואין פתח פתוח מועיל לזה כלום וכי תימא באסקופה דלית בה ארבעה

מלחמת ה' שהכשירו

דק אביי ולהומרא לא דק שבכל מקום שהוא צריך לפירוש זה מקשה ומתרץ לה בגמרא בהדיא ועוד שהרי אפילו ברחבה ו' פטור אבל אסור הוא וכי אינה רחבה ששה חייב חטאת וענוש כרת ונסקל קאמר ואין זה אלא קולא וקצר רבינו ז"ל בפי' כפאה על פיה כמנהגו אבל כתב (ח) דרב אשי פי' אין ממנה למעלה מעשרה כלום ולפיכך הוא חייב וזה מוכח טעמו של אביי מה: והוי יודע שאין צורך להעמידה דוקא בשאינה רחבה ששה כמו שהעמידה בעל המאור ז"ל ולא בשרחבה ששה דוקא כמו שהעמידוה מקצת רבני צרפת ז"ל אלא בין בשרחבה ששה בין שאינה רחבה מתוקמא דהכא לא אמרי' לבוד לשווייה רשות דבר שהוא כלי (ט) ולא מצינו בתלמוד לבוד וגוד אחית מחיצתא וגוד אסיק בכלים אלא עיקר הפטור שמשעה שירדה לתוך שלשה נעשית כמונחת ואפילו למאן דאמר תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו התם בזורק כלומר זורק ממקום למקום שאין סופו לנוח כאן אבל כאן הכא כמעביר דמי שהרי סופה לנוח כאן ומשעה שהגיעה לפחות מג' התחילה הנחתה ונפטר עליה דרואין כאילו דפנות מונחות בקרקע לא שתעשה רשות אלא כלי הוא והגנו למעלה מעשרה ואע"פ שירדה אח"כ לתוך עשרה וקיימא לן הרי עקירה באיסור והרי הנחה באיסור ולא אמרינן ממקום פטור אתיא שאני תוך שלשה שהגתה במקום פטור הוא וכשאין לה שבעה ומחצה חייב לפי שאינה נעשית רשות מפני לבוד כדפריבנא ורב אשי אמר מחיצות לתוכן עשויות ואין משלשין להם דפנות אלא רואים הנחתה בתוך שלשה כאילו רשות הרבים עולה והוא הטעם לזורק כדרכה ועיקרן של דברים כפשוטן ופירושן כמשמען שסתם נאמרו ולא פירשו בסיפא דמימרא רחבה כמה ולזה כיון רבינו יצחק ז"ל :

ועוד אחרים אומרים אסקופה משמשת שתי רשויות וכו' עד והכי סלקא בדוכתה : **אמר הכותב** ולעצמו הוא דורש ואין שומעין לו אלא הלכתא כרבא וכדפסק רבינו הגדול ז"ל והלא היינו טעמא דלא מתרץ לה גמרא אליבא דרבא בדפתוח לרשות הרבים דאי הכי אפי' פתח נעול כלפנים דבין הלחיים לעולם מותר ולא משכח ביה רבא איסור לעולם אלא בדפתוח לכרמלית וכפשטא דשמעתא דבפרק קמא דעירובין ולפום הכי אפשיט

לב

א רש"י ומיי' פרק י"ד מהל' שבת כתבו דאין צריך שיהיה רחב ארבעה וכן נראה דעת רוב הפוסקים והרא"ב"ד כתב שצריך שיהיה רחב ארבעה וכן כתוב בג"רס' הגמרא שלנו כהרא"ב"ד ועוד כ' הרא"ב"ד דבעינן שרבים מכתפים עליו להדיא ולא סגי במה שיהיה ראוי לכתף ומדברי שאר הפוסקים לא משמע כן . ועוד כתב מיי' פי"ד מהלכות שבת דזה העמוד לשתיבו רה"ר צריך שיהיה תשעה טפחים מצומצמות לא פחות ולא יותר ואם הוא יותר מט' טפחים עד עשרה טפחים חשיב ליה ככרמלית דסברת הוא לומר כן דהא למעלה מעשרה לכ"ע ליכא רה"ר כמו שכתב שם מיי' עצמו והרא"ש והטור סי' שמ"ה כתבו כי מתשעה טפחים עד עשרה טפחים חשוב רה"ר אם רבים מכתפים עליו :

ב ומז"ה מפרש טעם הפטור לפי שלדה האחד אינו מטלטלה מתחלת ד' לסוף ד' ואם עשה כן מרה"ר לרה"י חייב ורוב המפרשים אומרים טעם הפטור לפי שלדה האחד מונח ע"ג קרקע לעולם ואין כאן עקירה שלימה ואפילו מרה"י לרה"ר פטור וכן נראה בעיני עיקר כמבואר בקונטרס הראיות :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל ארבעה על ארבעה וכן בסמוך : (ב) נ"ל כלגון : (ג) נ"ב פי' : (ד) תז"נ:(ה) נ"ב ועולין למעלה [מי']שהוא אויר: (ו) וכיון כצ"ל: (ז) נ"ב והוא : (ח) בדרב אשי פירוש ואין ממנה כצ"ל : (ט) ולא מצינו כצ"ל :

הגהות מא"י

[א] נ"ל רחבה : (ב) נ"ל כשיש :

שהכשירו בלחי שהלחי אינו מתיר אלא מחודו הפנימי ולפנים הלכך אפילו פתח פתוח הוי כלחוץ אלא במבוי שהכשירו בקורה עסקינן וקורת המבוי שיעור רחבה טפח כדאיתא בפרק קמא דעירובין [דף יג:] והאסקופה ועובי הפתח רחבים הם יותר מטפח נמצא חציו של עובי הפתח מקורה וחציו שאינו מקורה וכגון שהניח הקורה כלפי פנים נגד המבוי הלכך פתח פתוח כלפנים מחודה החיצון של קורה ולפנים וסבר לה כמ"ד מותר להשתמש תחת הקורה אי משום דהיכרא מלבר כדמפרש בעירובין אי משום דקורה משום מחיצה ואמרינן חודה החיצון יורד וסותם: פתח נעול. והדלת שוקף בפני האסקופה הפנימית וכל האסקופה חוץ לדלת כלחוץ ואפי' תחת הקורה דכיון דנסתם המבוי בטלה לה קורה וליכא למימר יורד וסותם דכל מחיצה שאין בחללה ארבע (ז) אינה מחיצה ולא שייכא בה תורת גוד אחית ולהכי לא אוקמה באסקופת בית דסתם בית פתח שלו יש לו משקוף מלמעלה ונמצא עובי הפתח כולו מקורה ואפי' פתח נעול אמרינן בה יורד וסותם שהרי יש בחלל עוביו ארבע דסתם עובי החומה אין פחות מד' כך פרש"י ז"ל ואם תאמר ולרבא דאמר בפ"ק דעירובין [דף ט.] דכי אמרי' דלחי אינו מתי' אלא מחודו הפנימי ולפנים הייטו דוקא בדפתוח לכרמלית משום דמגלא מין את מינו וגעור אבל פתוח לרה"ר בין הלחיים מותר לוקמא להא דהכא כרבא בפתוח לרה"ר ובמבוי שהכשירו בלחי ובגמ' מוכח דלא הוה מצי לאוקמא אלא במבוי שהכשירו בקורה י"ל דלא הוי מצי לשנויי הכי דאי פתוח לרה"ר, ואליבא דרבא אפי' פתח נעול כלפנים דרבא סתמא קאמר: ומכל מקום נמצינו למדין דכל שיש בתקרת האסקופה ד' אפי' פתח נעול מותר להשתמש באסקופה דאמרינן פי תקרה יורד וסותם אבל כשאין קורה שעליה רחבה ד' וכשהפתח פתוח מותר להשתמש בחודה החיצון של קורה ולפנים אבל מה שנשאר מן האסקופה מגולה אסור להשתמש ובזמן שהפתח נעול אסור להשתמש אפי' תחת הקורה זה הוא דעת רש"י ז"ל אבל הר"ז הלוי ז"ל כתב דכיון שהקורה היא על מקצת האסקופה היא מושכת מה שבחוץ לפנים כל זמן שהפתח פתוח והיינו דאמרי' חציו מקורה וחציו אינו מקורה וקירויו כלפי פנים ולאו דוקא חציו אלא שאין הקורה מגעת לשפת החיצונה של האסקופה ואעפ"כ כיון שהכשר המבוי בקורה ומקצת האסקופה תחת הקורה יש כח בקורה המתרת למשוך אף מה שבחוץ לפנים כל זמן שהפתח פתוח אבל בזמן שהפתח נעול נחלקה האסקופה ונעשה מה שבפנים כלפנים ומה שבחוץ כלחוץ ואין הטעם הזה עולה באסקופת הבית לפי שהבית המחיצות הן שמתירין אותו ולא הקירוי לפיכך אין כח בקירוי הבית למשוך מה שבחוצה לו להיות כלפנים ממנו שאין הקירוי בבית מועיל כלום להתיר ובירושלמי* גרסינן מה אתון קיימין אי במקורה אפילו נעול כולה כלפנים אלא הכא אנן קיימינן בחציה מקורה וחציה אינו מקורה עכ"ל הר"ז הלוי ז"ל ואיכא אוקימתא אחריתי בגמ' דמוקמי לה באסקופת בית: גרסי' בגמ' [דף ו.] ואם היתה אסקופת (מבוי) [בית] גבוהה י' ורחב ד' הרי זו רשות לעצמה. וסיפא דמילתא דברייתא דאחרים היא: הרי זו רשות לעצמה. ואין מטלטלין בה אפילו מן הבית ואע"ג דשניהם רשות היחיד ואמרי' עלה בגמ' מסייע ליה לרב יצחק בר אבדימי דאמר ר"י בר אבדימי אומר היה ר"מ כלומר דהוא אחרים כדאמרי' בהוריות (דף יג:) כ"מ שאתה מוצא שתי רשויות והן רשות אחת כגון עמוד ברשות היחיד גבוה י' ורחב ארבעה אסור לכתף עליו גזירה משום תל ברה"ר והכי פירושו כל מקום שאתה מוצא שתי רשויות והן רשות אחת דשניהן רה"י אלא שזה גבוה וזה נמוך כגון עמוד ברה"י וכו' אסור לכתף עליו מן החצרות גזרה משום תל ברה"ר גבוה י' ורחב ד' דהוי רה"י ואיכא חיובא דאורייתא לכתף מרה"ר עליו ולא נחלקו על זו בגמרא כלל ואומר ר"י ז"ל דאפ"ה לא נקטינן כותיה דהא ע"ג דקי"ל כרבי מאיר בגזרותיו אפילו לגבי רבים כדמוכח בר"ש אע"פ [דף נז.] גבי הא דאמר ר' מאיר אסור לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה הכא אין הלכה כר' מאיר דבפרק כל גגות [דף צא.] מסקינן בהדיא הלכה כר"ש דאמר אחד גגות וא' חצרות רשות אחת הן אלמא שרי לטלטל מגג לחצר אע"פ שהגג גבוה י' מן החצר ועמוד נמי לא שנא וזהו טעמו של הרב אלפסי ז"ל שהשמיטה מן ההלכות: **מתני'** לא ישב אדם לפני הספר. להסתפר: סמוך למנחה. (ח) קודם שיתפלל. שמא ישכח ולא יתפלל ובגמ' מפרש הא' סמוך למנחה או מנחה גדולה או מנחה קטנה והא בכולהו יומי אסור והא דתניא הכא משום דדמיא להא דתנא גבה [דף יא.] לא יצא החייט במחטו ערב שבת סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא משתחשך: ולא יכנס אדם סמוך למנחה לא למרחץ וכו'. טעמא דכולהו שמא ימשך עד שיעבור זמן תפלה: ואם התחילו. א' מכל אלו אין מפסיקין אלא יגמרו ויתפללו ומיהו דוקא בדאיכא שהות ביום להתפלל לאחר מכאן וראיה לדבר מדאמרי' בגמ' [דף י.] במנחה לא שכיח שכרות אלמא דאי שכיח מפסיקין ובפרק לולב הגזול (דף לח.) נמי מוקמינן הא דתנן הכא אין מפסיקין בדאיכא שהות ביום: ומפסיקין לק"ש. דאיתא מדאורייתא: ואין מפסיקין לתפלה. ובגמרא פריך הא תנא ליה רישא ואוקמא דאתאן לדברי תורה שאם היו עוסקין בתורה אין מפסיקין לתפלה בהנהו גווני דנפרש בגמ' בס"ד: **והא** דתנן הכא ואם התחילו אין מפסיקין אפילו התחילו משהגיע זמן המנחה קאמר דאין מפסיקין דאי דוקא התחילו קודם שהגיע זמן קאמר כי פרכינן בפ' לולב הגזול (דף לח.) גבי הא דתנן התם מי שבא בדרך ולא היה לולב בידו לכשיכנס לביתו נוטלו על שולחנו ואמרינן עלה למימרא דמפסיקין ורמינהו אם התחילו אין מפסיקין ואם איתא דכי תנן הכא אין מפסיקין דוקא בשהתחילו קודם שהגיע זמן המנחה לישני ליה התם היינו טעמא דמפסיקין לפי שהתחילו לאכול משהגיע זמן נטילת לולב דמלפרא זמניה הוא אלא ודאי כי תנן הכא אם התחילו אין מפסיקין אפילו התחילו

[דשמעתין]

נר מצוה

פתח נעול כלחוץ אמר רב יהודה הכא באסקופת מבוי עסקינן וחציו מקורה וחציו אינו מקורה וקירויו כלפי פנים פתח פתוח כלפנים פתח נעול א כלחוץ: דף ט: *מתני' ב לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנס לא למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדון °ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה:

גמ'

רש"י

לנעל הבית: באסקופת מבוי עסקינן. ובמבוי שהכשירו בקורה [וקורת] מבוי הכשירו בעובי טפח ועובי הפתח והאסקופה רחבים הם נמצא מקצתו של עובי הפתח מקורה וחציה אינה מקורה וכגון שהניח הקורה כלפי הפנים לגד המבוי לכך פתח פתוח כלפנים מחודה חיצונה של הקורה ולפנים (א) ורב סבר מותר להשתמש תחת הקורה אי משום טעמא דהיכרא מלבר אי משום קורה משום מחיצה דאמרינן חודה החיצון יורד וסותם: פתח נעול. והדלת שוקף בפני האסקופה הפנימית וכל האסקופה חוץ לדלת כלחוץ ואפילו תחת הקורה דכיון דנסתם המבוי בטילה הקורה וליכא למימר יורד וסותם דכל מחיצה דלית בה חלל המחזיק ד' אינה מחיצה ולא שייך ביה תורת גוד אחית בזה ולכך לא אוקמה באסקופת בית דסתם בית (ב) יש לו משקוף למעלה ונמצא עובי הפתח מקורה כולו ואפי' פתח נעול אמרינן יורד וסותם שהרי יש בחלל עוביו ארבע(ג) בין הדלת לסתימת פי תקרה וה"ה דהוה מצי לאוקמה בכולה מקורה אלא שאין ברוחב עובי ארבעה אלא משום דסתם עובי חומה איכא פתות מארבע: מתני' לא ישב אדם לפני הספר. להסתפר: סמוך למנחה (ד) עד שיתפלל. שמא ישכח ולא יתפלל והא אפי' בחול נמי ותניא גבי שבת משום (ה) סיפא דבעי למיתני לא יצא החייט במחטו ערב שבת סמוך לחשיכה (ו): ולא יכנס. סמוך למנחה למרחץ כו' טעמא דכולהו שמא ימשוך עד שיעבור זמן תפלה: ואם התחילו. אחת מכל אלה אין מפסיקין אלא יגמרו ויתפללו לאחר כן ובגמ' מוקי לה בדאיכא שהות לגמור קודם שיעבור זמן תפלה: מפסיקין לק"ש. דאיתא מדאורייתא ואין מפסיקין לתפלה ובגמ' פריך והא תנא

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ורב אלפס לא הביא הא דאמר רבי יצחק בר אבדימי אומר היה ר"מ כל מקום שאתה מוצא ב' רשויות וכו' משום דאין הלכה כאחרים אע"ג דקי"ל דהלכה כר"מ בגזרותיו אפי' היכא דרבים פליגי עליה כההיא דכתובות בפ' אע"פ דקאמר אסור לאדם שישהא עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה אע"ג דרבנן פליגי עליה ואמרו משהא אדם את אשתו אפי' ב' וג' שנים בלא כתובה מ"מ בהא לית הלכתא כוותיה דבפ' כל גגות פסק הלכתא כר"ש דפליג עליה דקאמר אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיפות רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה:

הגהות הב"ח

(א) וסבר לה כמ"ד כצ"ל ותי' ורב נמחק: (ב) כ"ב פתח שלו: (ג) ארבעה וכן בסמוך כצ"ל: (ד) כ"ב קודם למנחה: (ה) כ"ב דדמי לסיפא: (ו) כ"ב שמא ישכח ויצא משתחשך: (ז) ארבעה וכן בסמוך כצ"ל: (ח) קודם למנחה והס"ד ואח"כ מה"ד עד שיתפלל. שמא: (ט) בבית כצ"ל:

עין משפט

א מיי' פ"ה ופ"ו מהל' תפלה סמג עשין יט טוש"ע סי' רלב:

מלחמת ה'

לא הכא התם דאי לרבא בדפתוח לכרמלית היא ואי לאביי אפילו לרשות הרבים וקשיא להו מדע מדלא מוקמי לה לאביי בגבוה שלשה ואין בה ארבעה דמודה אביי בהא דבין הלחיים מותר כדאיתא בדוכתא אלא דהתם אפילו פתח נעול כלפנים כדפרישית ומוקמי לה במקורה ותחת הקורה מותר להשתמש לעולם דלא פליג רבא אלא בין הלחיים אבל תחת הקורה אביי ורבא שוים ולא מיפלגי בה בין כרמלית לרשות הרבים:

ועוד מתני' לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה וכו' עד ולפי מה שכתבנו בזה אין מה שכתב הרי"ף ז"ל במקום הזה נכון:

אמר הכותב לא כי אלא כיון דלא אוקמוה בגמרא אוקימתא אחריתי על כרחין עליה סמכינן ולא פלגינן אנן אוקימתא דגמרא לאוקמי אוקימתא חדתי מנפשין ורב אחא בר יעקב דבתרא הוה נמי הכי אוקמא ואיהו לית לן למימר דסבר לה כר' יהושע בן לוי ולאפוקי מהלכתא אלא סברא דנפשיה קאמר דמסתברא ליה דגזרינן ואפילו במנחה גדולה ומתני' כפשטה במנחה גדולה קס"ד לאוקמא אלא דהוה קשיא ליה הא איכא שהות טובא והשתא איפריק ואיתוקם דאפילו סמוך למנחה גדולה לסעודה אסור משום גזירה וכדרב אחא ומיהו אם התחילו אין מפסיקין ואפילו סמוך למנחה קטנה דלא קי"ל כר' יהושע בן לוי ומתניתין הכי קתני לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה גדולה ולא לאכול ולא לדון ואם התחילו אין מפסיקין לעולם ואפילו הגיע זמן מנחה קטנה אלא גומר ומתפלל ופשטה נמי הכי הוא ופירוקא דרב אחא בר יעקב לגולי עלמא איתמר וקי"ל כותיה דלא אשכחן מאן דפליג אעיקר פירוקא לומר דסמוך למנחה גדולה שרי ואע"פ שיכולין היו לפרוק פירוק אחר אליבא דמאן דלא סבר לה כרבי יהושע בן לוי כיון דהאי פירוקא אתי אליבא דכ"ע וגמרא לא קם אמסקנא פירוקא אחרינא עליה סמכינן וכוותיה עבדינן דבכל דוכתא סמכי אסוגיא דגמרא וכ"ש הכא דאתמר גבי הלכתא פסיקתא דהאי דינא ולמה תמה כאן בעל המאור כ"כ והוא כתב במסכת פסחים גבי מולייתא דאתמר נימא מסייע ליה הלב קורעו לא קרעו קורעו לאחר בשולו דקס"ד בגלי קאמר ומשום דכבולעו כך פולטו ואסיקנא שאני לב דשיע וכי בעל החיבור הזה ז"ל שם דאע"ג דהאי שנויא למדחא לארבא ומסקנא כרבא סמכינן אשנויין ואפי' לקדירה שרינן ליה דכיון דשיע לא בלע כלל ואמר טעמא דהא לא אייתי רבא סיעתא מיניה לשמעתיה אלא אנן הוא דקס"ד לסיועיה ולדחוקי הילכך אשנויין סמכינן וק"ו לזו מעתה ואע"פ שאין אנו מסכימין עם לפירושו מפני שהלב חלול ופתוח להכנים ולהוציא דם מכמה מקומות וכדאתמר בגמ' בכריתות בדם דאתי ליה מעלמא ואם תאמר דשיע נמי מבחוץ ולא בלע א"כ תתיר לב הנתבשל עם הגבילה דבר שאי אפשר לו להשמע אלא בגלי הוא דשיע ולא פליט אלא דרך סמפונות שבו מכל מקום אף אנו נאמר כאן בשמועה זו דסמכינן אשנוייא דגמרא דליכא לדחויי כולה סוגיין וכן נהגו הגאונים בכל מקום וכן פסק כאן ר"ח ז"ל:

המאור הקטן

ארבעה וכיון דלא הוי מקום חשוב לא צריכה לחי להתירה והא אמר רב נחמן בר רבא אמר רב וכו' ואוקמה רב הונא באסקופת מבוי שאין הכשרו בלחי אלא בקורה והקורה מותר להשתמש תחתיה וכיון שהקורה היא על מקצת האסקופה היא מושכת מה שבחוץ לפנים כל זמן שהפתח פתוח והיינו דאמרינן חציו מקורה וחציו אינו מקורה וקירויו כלפי פנים ולאו דוקא חציו אלא לומר שאין הקורה מגעת לשפת החיצונה של האסקופה ואעפ"כ כיון שהכשיר המבוי בקורה ומקצת האסקופה תחת הקורה יש כח בקורה המתרת למשוך אף מה שבחוץ לפנים כל זמן שהפתח פתוח אבל בזמן שהפתח נעול נחלקה האסקופה ונעשה מה שבפנים כלפנים ומה שבחוץ כלחוץ. ואין הטעם הזה עולה באסקופת (ט) בית לפי שהבית המחיצות הן שמתירות אותו ולא הקירוי לפיכך אין כח בקירוי הבית למשוך מה שבחוצה לו להיות כלפנים ממנו שאין הקירוי בבית מועיל כלום להתיר ובירושלמי גרסי' מה אנן קיימים אם במקורה אפי' נעול כולה כלפנים אלא הכא אנן קיימים כשחציה מקורה וחציה אינה מקורה ורב אשי אוקמא בגמרא דילן באסקופת בית ולא בקורה רחבה טפח כמבוי ולא במקורה חציה שאין הקירוי מתיר בבית לפיכך אין כח בו להתיר בקורה רחבה טפח ולא לעשות מה שאינו מקורה כמקורה. ולפום הכין אוקמא כגון שקרוה בשתי קורות כדי שיהא בין שתי הקירויות ארבעה טפחים וכה"ג חשיב אפי' באסקופת בית ואף על פי שאין בכל אחת ואחת ארבעה כיון שאין בין זו לזו ג' כלבוד דמי ונמצא הכל כמקורה והוא הדין כשקרה את כולן כ"ז שהפתח פתוח דין האסקופה כדין הבית וכל זמן שהפתח נעול נמצאו שתי הקירויות חלוקות זו מזו ולא נשאר מן הקירוי ולחוץ מקום חשוב והרי מה שיש מן האסקופה חוץ לפתח הבית דינו כלחוץ כלומר כרה"ר ורבותא קמ"ל כשקרה בשתי קירויות שאע"פ שהדלת באמצע אמרינן לבוד כל זמן שהפתח פתוח וממה שכ' הרי"ף ז"ל נראה שהלכה כאחרים מדפרשי אמוראי טעמא ולא אשכחן בהדי' דפליגי עליה רבנן אלא אנו תמהים מה ראה הרב ז"ל לכתוב טעמו של רב יהודה והניח טעמו של רב אשי דהוא בתרא ולדידן עבדי' כמר וכמר באסקופת מבוי כר"י ובאסקופת בית כר"א דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי:

מתני' לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה וכו' כיון דכולהו טעמי דמפרשינן לה למתני' בהו בגמ' לאוקמה לדריב"ל נינהו ולא קיימא לן כוותיה דבמסכת ברכות בדוכתא ארחיא ליה ובפירוש אמרינן לית הלכתא בהא כריב"ל הילכך לא חיישינן למאי דאמרינן עלה הכא בגמרא לאוקמי טעמא דריב"ל ומתניתין כפשוטה שמעינן לה דסמוך למנחה גדולה אידי ואידי שרי דהא איכא שהות טובא וסמוך למנחה קטנה לא יתחילו לא בתספורת גדולה ולא בקטנה ולא בסעודה גדולה ולא בקטנה אע"פ שמותר לו לטעום משהו לכתחלה אבל לסעודה לא יכנס ואם התחילו אין מפסיקין דלא קי"ל כריב"ל דאמר כיון שהגיע תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום כלום עד שיתפלל ולפי מה שכתבנו בזה אין מה שכתב הרי"ף במקום הזה נכון והוי יודע כי שני מיני הפסקות שנוים במשנתנו זה מה ששנינו אין מפסיקין מאכילה לתפלה לא שיעקור אותה לגמרי אלא כגון שיש שהות ביום להתפלל לאחר אכילה והכין אוקימנא במסכת סוכה בשיש שהות ביום ובסיפא דאתאן לדברי תורה שהחברים העוסקים בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה זו היא שאין מפסיקין כלל ועוקרין את התפלה לגמרי כשם שהיו עושין בעבור שנה שהיו עוקרין את הכל מפני חשוב העבור ודוקא בחברים כגון ר' שמעון בן יוחאי: ירושלמי ר' יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחאי כגון אנו שאנו עוסקין בתלמוד תורה אפילו לק"ש אין אנו מפסיקין ולא מודה רבי שמעון בן יוחאי שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב ולית ליה לרבי שמעון בן יוחאי הלמד לעשות ולא הלמד שלא לעשות שהלמד שלא לעשות נוח לו כאילו לא נברא אמר רבי יוחנן הלמד שלא לעשות נוח לו כאילו נהפכה שליתו על פניו ולא יצא לעולם טעמיה דרבי שמעון בן יוחאי זה שנון וזה שנון אין מבטלין שנון מפני שנון והא תנינן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה הא בעונתה חביבה היא יותר מן התורה אמר רבי יודן רבי שמעון בן יוחאי ע"י שהיה מחודד בדברי תורה לפיכך אינה חביבה עליו יותר מד"ת א"ר אבא מרלא תנינן אלא כאדם שקורא בתורה הא בעונתה כמשנה היה רבי שמעון בן יוחאי כדעתיה דר' שמעון בן יוחאי אמר העוסק במקרא מדה ואינה מדה ורבנן אמרי מקרא כמשנה:

התחילו משהגיע זמן, קאמר ומשום הכי פריך שפיר ולקמן נמי בגמרא מוכח הכי עלה דהא דאמרי' למ"ד תפלת ערבית רשות וכמו שנכתוב עליה בס"ד : **הלכך** נקטינן דבמידי דלא מיחייב ביה אלא מדרבנן כתפלה אפילו התחיל לבתר דמטא זמן חיובא כיון דאיכא שהות בתר הכי אינו מפסיק ובמידי דמיחייב ביה מדאורייתא כק"ש כל שהתחיל לאכול בתר דמטא זמן חיובא מפסיק אע"ג דאיכא שהות בתר הכי והיינו דתנן ומפסיקין לק"ש וסוגיין נמי בפ' לולב הגזול [דף לח.] מוכחא דכל בדאורייתא אע"ג דאיכא שהות מפסיק : **ומיהו** ה"מ בדאתחיל בתר דמטא זמן חיובא או סמוך לה אבל אתחיל מקמי הכי אפי' בדאורייתא כיון דאיכא שהות לא מפסיק דהא קדוש היום דאורייתא הוא ואפילו הכי תנן בפ' ערבי פסחים (דף ק.) במי שהתחיל לאכול מבעוד יום מפסיקין לשבתות דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אין מפסיקין. כלומר אלא גומר סעודתו ואח"כ מקדש והא ר"י לא פליג אמתני' דמפסיקין לק"ש ולא אמתני' דתנן בפ' לולב הגזול (שם) יטול על שולחנו והתם אמר דאין מפסיקין משום דאתחיל מקמי דמטיא זמן חיובא ואע"ג דאסיקנא התם אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה לא כר' יהודה ולא כר' יוסי אלא פורס מפה ומקדש התם היינו טעמא משום דקדוש במקום סעודה ומקמי סעודה אתקין (א) אבל בשאר מילי דאורייתא כי אתחיל מקמי זמן חיובא טובא אין מפסיקין :

גמ' האי סמוך למנחה אסיקנא דסמוך למנחה גדולה הוא. משש שעות ומחצה ולמעלה שהוא התחלת זמן תמיד של בין הערבים משום דהלי שש וחצי שבע אינה ניכרת נטייתה של חמה ומחצי שבע ולמטה נוטה ברקיע למערב וסמוך לה חצי שעה דהיינו מתחלת שבע : ואפילו בתספורת דידן. שאין שוהין בו כל כך וכ"ש בתספורת בן אלעשה שהיה מספר בענין שהיה ראשו של שער זה בצד עיקרו של זה והיה צריך שהות גדול: שמא ישבר הזוג. של מספרים ויהא צריך לחזר אחר זוג אחר : שמא יתעלפה. שכן חלושי הלב מתעלפין במרחץ : דילמא חזי פסידא בזביניה. שמא נתקלקלו העורות : ומטריד. ויהא טרוד בצערו ולא יתפלל: דילמא אתי לאמשוכי. ימשך אחר סעודתו וישתכר ויעבור זמן תפלה : וסתר דינא. שיסתרו מה שפסקו ויחזרו בהן אחור וחוזר להיות תחלת דין : **והוי** יודע שזה הלשון שכתב הרב אלפסי ז"ל היינו לישנא בתרא בגמ' וא"ל רב אחא בר יעקב ומוקמי הכי איכא לישנא אחריני' דאתמר סתמא בגמ' דאמרי' דהאי תספורת דמתני' דוקא בתספורת בן אלעשה ומרחץ לכולה מילתא דמרחץ ובורסקי לבורסקי גדולה ולאכול סעודה גדולה ולדון בתחלת דין אבל תספורת דידן ומרחץ להזיע בעלמא ובורסקי לעיוני בעלמא ולאכול סעודה קטנה ולדון בגמר דין כל הני דוקא סמוך למנחה קטנה הוא דאסור(ט)אבל (לאכול סעודה) סמוך למנחה גדולה שריין והרב אלפסי ז"ל פוסק לחומרא כלישנא בתרא הילכך אפי' סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה אסירא : **אבל** בתוס' מקילין בדבר ואומרים דכיון דלישנא קמא לישנא דגמ' ולישנא בתרא לישנא דרב אחא בר יעקב כלישנא דגמרא קי"ל הילכך סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה אסירא ואם התחילו אין מפסיקין (י) סעודה קטנה עד סמוך למנחה קטנה שריא מכאן ואילך אסירא וכל שהתחילו לאחר מכאן כיון שהתחילו באיסור מפסיקין דבגמ' מתמהינא אי סמוך למנחה קטנה קאמר היכי תני ואם התחילו אין מפסיקין לימא תיהוי תיובתיה דריב"ל דאמר ר' יהושע בן לוי כיון שהגיע זמן המנחה אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה אלמא ס"ל דכיון שהתחילו לאחר מנחה קטנה מפסיקין ואע"ג דלא מתמה תלמודא בהכי אלא מדריב"ל והא דריב"ל אדחיא ליה בדוכתיה בפרק תפלת השחר [דף כח:] אפילו הכי כיון דמסיק סתמא דתלמודא הכי משמע דדוקא באיסור טעימה הוא דלא קי"ל כותיה אבל קבע סעודה אסור ואפסוקי נמי מפסיקין זהו דעתם בתוס': והר"ז הלוי ז"ל מיקל יותר ואומר דכיון דהאי לאו מדריב"ל הוא מוקמינן מתני' בסמוך למנחה קטנה ודריב"ל אידחיא ליה בדוכתה ·נקטינן מתני' כפשטה סמוך למנחה קטנה דאין מתחילין אפילו סעודה קטנה ואם התחילו אין מפסיקין הא במנחה גדולה אפילו סעודה גדולה שריא : **וסעודה** גדולה וקטנה דקאמרינן יש מי שפירש דבשל כל אדם שמין בין סעודה גדולה דידיה וקטנה דידיה אבל בתוס' פירשו דסעודה גדולה היינו סעודת אירוסין ונשואין וסעודה קטנה סעודת כל אדם וכן נראה עיקר : **מאימתי** התחלת תספורת. דנימא שוב אין מפסיקין כדתנן אם התחילו וכו': מעפורת. סודר ונותנו על ברכיו שלא יפול השער על בגדיו : משיעביר מעפרתו ממנו. והוא ראשון להפשטת בגדים : משיקשור בין כתפיו. את בתי זרועותיו : הא לן והא להו. בני בבל היו חוגרים עצמן בחוזק וכשאוכלין צריכין להתירה ובני ארץ ישראל לא היו נוהגין כן והתרת חגורה קודם נטילת ידים : **למאן** דאמר תפלת ערבית רשות. בפרק תפלת השחר (דף כו:) מפני שהוא כנגד הקטרת חלבים ואיברים שאין מעכבין כפרה ומיהו אף על גב דרשות היא בכדי לא מבטלין לה דמצוה מיהא איכא דומיא דהקטרת חלבים ואיברים דנהי דלא מעכבא מיהו מצוה איכא ומשום הכי אמר דכיון דלאו חובה הוא היכא דשרא המייניה לא מטרחינן ליה להפסיק אלא יגמור ואח"כ יתפלל : ולמאן דאמר חובה מטרחינן ליה. בתמיה והא תפלת המנחה חובה היא ותנן אם התחילו אין מפסיקין : **מהא** נמי משמע דכי תנן אין מפסיקין אפילו התחיל משהגיע זמן תפלה קאמר דאי לא מאי פריך : לא שכיחא שכרות. אין דרך להשתכר מבעוד יום לפיכך יגמור ויתפלל אבל בלילה עשויין להשתכר בסעודתן וכתב הרב אלפסי ז"ל והאידנא נהוג כולי עלמא מנהג חובה ואע"ג דשרא המייניה מטרחי' ליה וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא שרא המייניה אבל התחילו לאכול ממש אינו מפסיק אע"ג דשויוה חובה מיהו לק"ש שהיא מדאורייתא מפסיקין כדכתבי' במתני' וכתב הוא ז"ל בשם רבנו הר"ר יונה ז"ל דעביד הכי קורא אותה בלא ברכותיה ואחר כך גומר סעודתו וקורא אותה בברכותיה ומתפלל : **בגמ'** [דף י.] פרכינן טריחותא למיסר המייניה (ולנויי) ועוד ליקום הכי ולילי ומשנינן משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל כלומר התנאה לפניו : **ומהא** שמעינן דאפילו מי שלובש מכנסים שאין לבו רואה את הערוה אסור להתפלל בלא חגורה משום הכון מיהו דוקא לענין תפלה דהיינו שמנה עשרה אבל שאר ברכות שריין בלא חגורה דהא חברין בבלאי הוו שרו המייניהו ומברכין המוציא וברכת המזון : **רבה** בר רב הונא רמי פוזמקי ומצלי. נותן אנפלאות חשובין ברגליו: שדי גלימיה. משליך אדרתו מעליו שלא יראה כחשוב : ופכר ידיה. חובק ידיו באצבעותיו כאדם המצטער מאימת רבו : חיי עולם.

תורה

ד"ת מ"ז

נר מצוה — תורה אור

גמ' האי סמוך למנחה א אסיקנא דסמוך למנחה גדולה הוא ואפילו בתספורת דידן ולכתחלה אמאי לא גזירה שמא ישבר הזוג ולא למרחץ אפילו להזיע בעלמא ולכתחילה אמאי לא גזירה שמא יתעלפה ולא לבורסקי אפילו לעיוני בעלמא ולכתחלה אמאי לא גזירה שמא יראה הפסד בזביניה ויטרד ולא לאכול אפילו בסעודה קטנה ולכתחלה אמאי לא דלמא ממשכא ליה סעודתא ולא לדין אפילו בגמר דין ולכתחלה אמאי לא דלמא חזי טענתא וסתר דינא מאימתי התחלת תספורת אמר רבי אבין משיניח מעפורת של ספרין על ברכיו ומאימתי התחלת מרחץ אמר ר' אבין משיעביר מעפרתו ממנו ומאימתי התחלת בורסקי אמר רבי אבין משיקשור בין כתיפיו ומאימתי התחלת אכילה רב אמר משיטול ידיו ורבי (א) יוחנן אמר משיתיר חגורו ולא פליגי הא לן והא להו אמר *זעירי הני חברין בבלאי למאן דאמר תפלת ערבית רשות כיון דשרא (ב) ליה המייניה לא מטרחינן ליה ולמאן דאמר חובה מטרחינן ליה והא תפלת המנחה דלכ"ע חובה היא ותנן אם התחילו אין מפסיקין ואמר רבי יוחנן משיתיר חגורו *התם לא שכיח דף י. שכרות הכא שכיח שכרות אי נמי מנחה כיון דקביע לה זימנא מירתת ולא אתי למיפשע ערבית כיון דכולי ליליא זמן תפלה היא לא אתי למירתת ואתי למיפשע °והאידנא נהוג עלמא בתפלת ערבית מנהג חובה ואע"ג דשרא המייניה מטרחינן ליה ב רבה בר רב הונא רמי פוזמקי ומצלי אמר °הכון לקראת עמוס ד אלהיך ישראל רבא (ג) כי איכא ריתחא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה (ד) כי ליכא ריתחא מציין נפשיה אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא כי איכא ריתחא בעלמא (ה) לביש ומכסי פכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה כי ליכא ריתחא מציין נפשיה ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל : רבא אשכחיה לרב המנונא דקא מאריך בצלותא אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה והוא סבר זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד : רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא וקא גריס מטא זמן תפלה וקא

רש"י

תנא ליה רישא: גמ' מנחה גדולה. היא שתחלת הזמן של תמיד של בין הערבים דהיינו מחצי שבע ומעלה מנחה קטנה היינו מט' שעות ומחצה ומעלה שהיו רגילין שלא לאחר התמיד יותר : ואפילו בתספורת דידן. זהו קל ולא כתספורת בן אלעשה חתנו של רבי היה ופיזר מעותיו ללמוד תספורת של כ"ג ומספר כל ראשו ולא לגמרי (ו)מניח כל השערות ארוכין במקלא כדי שיהיה ראשו של זה בצד עיקרו של זה והיינו כסוס יכסמו את ראשיהם : שמא ישבר הזוג. של המספרים ויצטרך לחזור אחר זוג אחר : לעיוני בעלמא. שאין זו תחלת עשייתה ואפילו הכי לא יכנס לה לכתחלה סמוך למנחה גדולה : דלמא חזי פסידא בזביניה. שמא נתקלקלו העורות: ומיטריד. מצטער ויהא טרוד בצער ולא יתפלל : וסתר דינא. יסתור מה שפסק ויחזור לתחלת הדין: מאימתי התחלת תספורת. דנימא אם התחילו אין מפסיקין (ז) במתני': מעפורת. סודר ונותנה על ברכיו שלא יפול השער על בגדיו : משיעביר מעפרתו ממנו. הוא סודר הראשון להפשטת בגדיו : משיקשור בין כתיפיו. את בתי זרועותיו : הא לן והא להו. בני בבל היו חוגרין עצמן בחוזק וכשהיו אוכלים היו צריכין להתירם ובני א"י לא היו נוהגים כן והתרת חגורה היא קודם נטילת ידים : תפלת ערבית רשות. לפי שהיא כנגד הקטר חלבים ואימורים שאינו לכפרה: לא מטרחינן ליה. להפסיק אלא יגמור ואח"כ יתפלל : ולמאן דאמר חובה כו'. בתמיה : לא שכיח שכרות כו'. דאין דרך להשתכר מבעוד יום ולכך יגמור ויתפלל אבל בלילה עשויין להשתכר בסעודתן : רמי פוזמקי. נותן אנפלאות חשובין ברגליו : לקראת אלהיך. התנאה לפניו : שדי גלימא. משליך אדרתו מעליו שלא יראה כחשוב : ופכר ידיה. חובק ידיו באצבעותיו כאדם המצטער מאימת רבו : חיי עולם. תורה : (ח) חיי שעה היא

[בגמ' סגי' אביי]

שלטי הגבורים

א מיי' פליג וכ' דדוקא סמוך למנחה קטנה אסור לאכול סעודה קטנה אבל לא סמוך למנחה גדולה ור"ת אוסר סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה ודוקא כשקובע עצמו לסעודה אבל אם אוכל כבילה כדרך שאדם אוכל מעט בלא קבע מותר כמו אכילת פירות ומתיר סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה דדוקא סעודה גדולה אסרו סמוך למנחה גדולה ואפילו סעודה גדולה קאמר ר"ת שאם התחיל סמוך למנחה גדולה אין מפסיקין אפילו כשהגיע מנחה קטנה ובלבד שיהיה לו שהות להתפלל אחר שיגמור סעודתו ואם התחיל לאכול סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה יפסיק אפי' יש לו שהות להתפלל אחר שיגמור סעודתו והר"ר יהודה בשם ר"י היה מתיר סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה ורבי' יונה כתב כרבינו :

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שלא אמרו בכל אלה ואם התחילו אין מפסיקין אלא כשיש שהות ביום אבל אם שעת תפלה עוברת ואין שהות ביום מפסיקין כל עסקיהם ומתפללים כמבואר בקונטרס הראיות אבל בק"ש שהיא תורה נראה בעיני שהוא מפסיק סעודתו וכן מפסיק (סעודתו) בכל אלה בין בק"ש של ערבית בין בק"ש של שחרית כמבואר בקונטרס הראיות :

ב התוספות פליגי על פי' תפלת ערבית רשות וסברי דרשות ר"ל מצוה דמצוה על כל אדם להתפלל תפלת ערבית וכן נראה דעת רבינו יונה והמרדכי וצ"ע באשר"י כי בפרק תפלת השחר בראשונה נראה דסבירא ליה כתוספות ואחר כך באותו הפרק עצמו וכן פ"ק דשבת נראה דמסכים לדברי רבינו וכן צ"ע בסמ"ג דבתחלה פוסק כתוספות ואחר כך פסק כדברי רבינו ה"ג ומיי' פסקו כרבינו :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל חנינא וכן בסמוך וכ"ה בגמ' : (ב) דשרא המייניה ותיבת ליה נמחק כנ"ל : (ג) תי' כי איכא ריתחא נמחק: (ד) כי וכו' נפשיה כ"ז נמחק: (ה)שדי גלימא ופכר כנ"ל: (ו) נ"ב אלא : (ז) נ"ב כדתנן : (ח) נ"ב תפלה צורך חיי שעה היא לרפואה וכנ"ל: (ט) בא"י תיבת לאכול סעודה מוקפות והב"ה הגיה אבל לאכול סעודה קטנה כו' שריא: (י) נ"ב אבל :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) הילכך צריך היכר ותיקון מפה כדי שתבא סעודה בכבוד שבת ובפרק לולב הגזול כפל כל זה וכתב ומקמי סעודה אתחיל והיינו הך דפי' הקידוש הוא וצריך להיות התחלת הסעודה ומתקן אותה ·

תורה: חיי שעה. תפלה צורך מזונותיו ורפואה ושלום: מסרהב. ממהר לעמוד: משנתעטפו הדיינין. דיינים מתעטפין בטליתן כשפותחין בדין מאימת שכינה ושלא יפנו ראשן לכאן ולכאן ותהא דעתן מיושבת עליהם: הא דעסיקי ואתו בדינא. בדין אחר שכבר הם מעוטפים וכשנגמר אותו הדין בא לפניהם דין אחר סמוך למנחה הוי התחלתן משיפתחו בעלי הדין בטענותיהן דהכא ליכא למימר משנתעטפו: ביני עמודי. שעליית בית המדרש בנויה עליהם: חליש לבייהו. מצטערים שלא עסקו אותו היום בתורה: תנא להו חייא בר רב. שאין צריכין לישב ולדון כל היום אלא מקצת היום

תורה אור | נר מצוה

וקא מסרהב קרי עליה רבי זירא °מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה ודוקא מי שתורתו אומנותו כדבעינן למימר קמן: מאימתי התחלת הדין ר' יונה ור' ירמיה חד אמר משיתעטפו הדיינין וחד אמר משיתחילו בעלי דינין ולא פליגי הא דעסיקי ואתו בדינא והא דלא עסיקי ואתו בדינא: ר' אמי ורבי אסי הוו יתבי וגרסי ביני [א]עמודי וכל שעתא ושעתא טפחו אעיבורא דדשא ואמרי מאן דאית ליה דינא ניעול וניתי: רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו יתבי כולי יומא בדינא והוה קא חליש לבייהו תני להו חייא בר רב מדפתי °ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב וכי תעלה על דעתך שמשה יושב ודן כל היום כולו ותורה אימת היתה נעשית אלא לומר לך כל דיין ודיין שדן דין אמת לאמתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית כתיב הכא מן הבקר עד הערב וכתיב התם במעשה בראשית °ויהי ערב ויהי בקר: עד מתי יושבין בדין אמר רב ששת עד זמן סעודה והיא שעה ששית שהוא זמן מאכל ת"ח: א"ר אדא בר אהבה [ב]מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ ודוקא במרחץ חדש שעדיין לא רחצו בו בני אדם אבל במרחץ ישן שרחצו בו בני אדם אסור להתפלל בו דתניא הנכנס למרחץ מקום שבני אדם עומדין לבושין יש שם ק"ש ותפלה ואין צריך לומר שאלת שלום ומניח תפילין ואין צריך לומר שאינו חולץ נכנס למקום שבני אדם מקצתן עומדין ערומים ומקצתן עומדין לבושים יש שם שאלת שלום ואין שם ק"ש ותפלה ואינו חולץ תפליו ואינו מניח לכתחלה מקום שבני אדם עומדין ערומים אין שם שאלת שלום ואין צ"ל ק"ש ותפלה וחולץ תפליו וא"צ לומר שאינו מניח *מסייע ליה לרב המנונא דאמר רב המנונא משמיה דעולא אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ שנאמר °ויקרא לו ה' שלום: אמר (א)רבה בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב שרי ליה לאינש למימר א הימנותא[א] בבית הכסא ואע"ג דכתיב °האל הנאמן ההוא נאמן כמה דאת אמר אלהא מהימנא אבל שם גופיה לא איקרי נאמן: [ד]והנותן מתנה לחבירו אין צריך להודיעו והני מילי במתנה דעבידא לאיגלויי דכתיב °ומשה לא ידע כי קרן עור פניו אבל במתנה דלא עבידא לאיגלויי צריך לאודועיה דכתיב °לדעת כי אני ה' מקדשכם אמר ליה הקב"ה למשה משה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני רוצה ליתנה לישראל לך והודיעם מכאן א"ר שמעון בן גמליאל כל הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו במאי מודיע לה אמר רב פפא דשייף ליה מההוא מינא ואף על גב דשבת מילתא דעבידא לאיגלויי היא מתן שכרה לא עבידא לאיגלויי (ב) וה"מ מתנה לעשיר אבל מתנה לעני °מתן בסתר יכפה אף ואמר רבה בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [ה]לעולם אל ישנה אדם את בנו בין הבנים שבשביל °משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב לבנו יוסף משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים *ואמר רבה בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב כל עיר ב שגגותיה [ו]גבוהין מבית הכנסת לסוף חריבה שנאמר °לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו פירוש כשם שהמרומם בית אלהינו מעמיד את חרבותיו כך מי שאינו מרומם בית אלהינו מחריב את העומד ולא אמרן אלא בבתי אבל בקושקשי ואברורי לית לן בה ואמר רבה בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה [ז]תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף ואפי' בשבת רב אושעיא בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי עבדו ליה עיגלא תליתאה אמרו ליה נטעום מר מידי אמר להו בתעניתא יתיבנא אמרו ליה ג לוזפיה מר וליפרעיה מי לא סבר לה מר להא דאמר רב יהודה אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע אמר להו אנא בתענית חלום יתיבנא דאמר רבה בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף אפילו בשבת ודוקא תענית חלום הוא דשרי בשבתא אבל תעניתא אחרינא לא וכי הא דגרסינן בפ' אין עומדין להתפלל* א"ר אלעזר משום ר' יוסי בן זמרא כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה אמר רב נחמן והורין ונפרעין ממנו

משלי כח | שמות יח | בראשית א | שופטים ו | דברים ז | שמות לד | שם לא | משלי כא | [דף ה ע"א] | בראשית לז | עזרא ט | רעט | רפ | רפא | רפב | רפג | רפד | דף י: | דף יא. | דף לא:

ומה שנאמר במשה מן הבקר עד הערב מדרש הוא שחשוב הדבר כמעשה בראשית שנאמר בו ערב ובקר:

מקום שבני אדם עומדין לבושי'. מרחצאות שלהם שלשה חדרים היו לו פנימי להזיע ולהשתטף אמצעי שיוצא לתוכו מן המרחץ ולובש חלוקו ויוצא לחיצון וגומר לבישתו וגח שם שעה אחת מיגיעת המרחץ: שאלת שלום. מפרש לקמן משום דקודשא בריך הוא איקרי שלום: מקום שעומדין ערומין אין כאן שאלת שלום וכו'. ואפי' הרהור אסור בו אבל בבית האמצעי הרהור מותר וכנאם נשאל על דבר הלכה אומר אסור או מותר (א) אבל אסור לומר עיקר הטעם והכי מוכח בפרק כל הצלמים [דף מד:] בעובדא דמרחץ של אפרודיטי וכתבתי שם בס"ד: ויקרא לו ה' שלום. ויקרא לו גדעון להקב"ה ה' שלום: הימנותא. להזכיר אמונה בבית הכסא: אבל במתנה דלא עבידא לאגלויי צריך להודיעו. מתנה פלונית אתן לך מיהו ה"מ מתנה לעשיר אבל לעני אדרבה מתן בסתר יכפה אף: משקל שני סלעים מילת. הייתו כתונת הפסים וב' סלעים לאו דוקא ל"א כתונת הפסים סביב פס ידו נתן מילת ולא כל הכתונת: קושקשי ואברורי. בירניות ומגדלים שעושין לחוזק: עיגלא תליתאה. שלישי לבטן: **לוזיף** מר וליפרע מי לא סבר לה וכו'. יש שלמדו מכאן שאפי' קבל עליו תענית ואמר יום זה לווה ופורע דאי לא תימא הכי היכי א"ל בהדיא לוזיף ומנא ליה דלא אמר יום זה והכי נמי משמע מדאמרינן בפ"ק דערכין (דף ו.) דאפי' באומר סלע זו לצדקה כל שלא באתה ליד גבאי לווה ופורע וכן דעת הראב"ד ז"ל והרשב"א ז"ל אבל יש מי שאומר דביום זה אינו לווה וכי אמרינן לווה אדם תעניתו ופורע דוקא כשקבל עליו סכום תעניות ולא פי' ימים ידועים ואחר כך פי' להתענות יום ידוע בעד אחד מאותן הימים דכיון שאותו יום אינו מעיקר הנדר וכשהוא לווהו עדיין נשאר עיקר נדרו קיים בכה"ג לווה ופורע אבל אמר בתחלת נדרו יום זה אינו לווה והכא דרך מוסר היה מחזר שיאכל אצלו ואמר לו שמא לא יום זה אמרת ותלוה ותפרע והכי מוכח בירוש' בפ'קונס[הל"א] דדוקא ביום סתם הוא דלווה אבל ביום זה לא דגרסי' התם נדר להתענות ושכח ואכל איבד תעניתו רב אמר בשם רבנן והוא דאמר יום סתם אבל אמר יום זה מתענה ומשלים ע"כ והביאו הרב [אלפסי] ז"ל בהלכותיו בפ"ק דתעניות ומשמע דהייטו טעמא דביום סתם איבד תעניתו מפני שיוכל להתענות יום אחר תחתיו דלווה ופורע אבל ביום זה דלא שייך למימר לווה ופורע משלים והתם נמי מייתי לעיל מינה הסיא דלווה אדם תעניתו ופורע:

קודם

רש"י

מסלי היא לשלום ולמזונות: מסרהב. ממהר לעמוד: (ג) הדיינים. מתעטפים בטליתם כשפותחין בדין מאימת שכינה ושלא יפנו ראשם לכאן ולכאן ותהא דעתם מיושבת עליהם: דעסיקי ואתו. בדין אחר וכבר הן מעוטפים וכשנגמרו אותו דין בא לפניהם דין אחר סמוך למנחה הויא התחלתו משיפתחו בעלי הדין בטענותיהן דהא ליכא למימר משיתעטפו: ביני עמודי. שעליית בית המדרש נבנה עליהן: חליש ליבייהו. מצטערים היו שלא עסקו אותו היום בתורה: תנא להו חייא בר רב. שגדול שכר הדיינים ולא יצטערו ול"נ שאין זה לשון חליש ליבייהו דהוה ליה למימר לשון חליש דעתייהו וחליש ליבייהו לשון תענית הוא שלא סעדו כל היום(ד)הנא להו חייא בר רב שאין צריכים לישב ולדון כל היום אלא מקצת היום ומה(ה) שאמר במשה מן הבקר עד הערב מדרש הוא להשיב כמעשה בראשית שנאמר בקר וערב: מרחצאות שלהם ג' חדרים היו לו פנימי להזיע ולהשתטף. אמצעי שיוצא לתוכו מן המרחץ ולובש חלוקו ויוצא לחיצון וגומר לבישתו וגח שם שעה מיגיעת שמרחץ: מקום שבני אדם עומדים ערומים. דהייתו מרחץ פנימי ערומים ולבושים אמצעי שיושב בו ערום וממהר לכסות עצמו ויוצא לחיצון: וחולץ תפילין. מראשו וכ"ש אם אוחזן בידו בתוך תיק שלהם שאינו מניחן והא דתניא לה משום כיפא (ו) אמצעי שאין כמרחץ גמור ומקצת תורת מרחץ עליו הילכך היו בראשו אין צריך לחלוץ היה אוחזן בידו אסור להניחן שם בראשו אלא יוצא לחיצון ומניחן שם בראשו: הימנותא. להזכיר אמונה בבית הכסא: צריך להודיעו. מתנה פלונית אני אתן לך וזהו דרך כבוד שמא יתבייש מלקבלה אבל כשמרצהו בדברים אינו בוש בדבר וכן אם נתנה בביתו בלא ידיעתו צריך להודיעו שמידו באה לו שמתוך כך יהיה אוהבו: לדעת כי אני ה'. להודיעם אני בא שאני רוצה לקדשם: דשייף ליה. משפשף אותו בין עיניו: לאיגלויי. מי נתנה: מתן שכרה כו'. והוא הודיעו על פה מה שכרה: משקל שני סלעים מילת. (מעיל) לאו דוקא נקט בתלמידי ר' ינחק הלוי מצאתי כתונת פסים סביבות פס ידו נתן מילת ולא כל הכתונת: קושקשי ואברורי. בירניות ומגדלים: עיגלא תליתאה. שליש לבטן שהוא משובח שהבהמה בקטנותה אינה בריאה עדיין והולד ראשון (ז) אינו מכח בריאה:

שמא

שלטי הגבורים

א ורחוס וכל הכיטיין כ' מיי' דברי לאומרם בבית הכסא. והראב"ד כתב דאין לומר רחום: לשון ריא"ז

ב וי"מ שלא נאסרו אלא גגין השוין שמשתמשים בהם ואין דרך כבוד לבית הכנסת אבל גגים המשופעים כעין שלנו מותרים:

ג ר"ת כתב דאינו יכול ללוותו אא"כ יש שם אונס גדול והרשב"א כתב דיכול ללוותו אפי' בלא אונס כלל ואם יכול ללוות התענית כשאמר יום זה איכא פלוגתא ר"י פסק דאפי' אמר יום זה מותר ללוות התענית ולפרוע ואין צריך לומר ביום סתם ויש אומרים דאם קבע יום לתעניתו כגון שאמר ביום פלוני אתענה דהוי יום זה דאינו יכול ללוותו אלא צריך להתענות באותו יום ובשלא קבע זמן יכול ללוותו ואפשר דכולהו מודו דהיכא שנדר להתענות יום זה או שקבל עליו יום ידוע להתענות כגון יום שמת בו אביו ורבו דאינו יכול ללוותו שהיום גורם ומסופקני אם אירע שיצטרך לאכול בתענית שהוא יום זה דהיינו שהיום גורם אם צריך התרה וכן בתעניות שהוקבעו לנו ומסופקני אי צריכי התרה כשיצטרך לו לאכול בהם אבל נדר להתענות יום אחד וקבלו במנחה פשוט לי שמותר ללוותו ולפרוע למחר בלי התרה כיון דמצי להשלימו ליום אחר אבל אותם שאינו יכול ללוותו מסופקני אי בעו התרה או לאו:

הגהות הב"ח

(א) אמר רבא וכן בסמוך כצ"ל: (ב) וה"מ וכו' יכפה אף כ"ב כ"ז הגה וכ"ב בס"א א"ז ונראה דהוגה בספרים מתוך דברי התוס' והרא"ש: (ג) כ"ב משיתעטפו: (ד) ותנא להו כצ"ל: (ה) צ"ל שאמור: (ו) באמצעי שאינו כמרחץ כצ"ל:(ז) כ"ב ושני אינו בריא כצ"ל:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן כתב הר"ן עוד בפ' כל הצלמים ומיהו בתוס' שם משמע דוקא שיש בדבר מפני דרכי שלום וז"ל וכשיוצא מבית הפנימי לאמצעי השיבו אומשיבין במרחץ ומשום דרכי שלום השיבו כך מפני איבת אותו הגמון דהוי כמו שאלת שלום ע"כ:

עין משפט

א עיין פ' קמא דסנהדרין ושם נסמן:
ב ע'פ'מי שמתו ושם נסמן:
ג מיי' פ"ו מה' נחלה סמג עשין לו טוח"מ סי' רפו:
ד מיי' פרק יא מה' תפלה טור א"ח סי' קנ:
ה מיי'פ"ק מה' תענית סמג עשין ג טור א"ח סי' רפח:

[א] בבית המרחץ:

רבינו נסים

קודם חצות לא ישלימו. מתני' היא בפ' סדר תעניות [דף יט.] גבי היו מתענים וירדו גשמים קודם חצות לא ישלימו תעניתם: ואין מפסיקין לתפלה. אוקימנא בד"ת שאם היו עוסקין בתורה אין מפסיקין לתפלה כתוב בספר המאור דאף על גב דאין מפסיקין דרישא בדאיכא שהות הוא כדכתבי' לעיל האי אין מפסיקין דאתאן לד"ת אפילו בדליכא שהות קאמר דלד"ת אין מפסיקין כלל ועוקרין את התפלה לגמרי כשם שהיו עוקרין בעיבור השנה שהיו עוקרין בה את הכל מפני חשוב העיבור ודוקא בחברים כגון ר"ש בן יוחאי והיינו דקאמר ר' יוחנן לא שנו אלא כגון רבי שמעון בן יוחאי וחביריו שתורתם אומנותם אבל כגון אנו מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה ואי בדאיכא שהות כגון אנו למה מפסיקין וכי אסור לעסוק בתורה קודם שיתפלל אלא ודאי כדכתיבנא: מתני' לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא. משתחשך: ולא יפלה את כליו. מבער כנים מבגדיו כדמתרגמי' בערתי פליתי: ולא יקרא לאור הנר. בספר ולאור הנר דקתני אתרוייהו קאי אלא יפלה ואלא יקרא דתרוייהו לאור הנר אסור שמא יטה הנר להביא השמן אל הפתילה שידלוק יפה ונמצא מבעיר בשבת: החזן רואה. מלמד תינוקות דתינוקות מותרין לקרות לאור הנר דאימת רבן עליהם ולא אתו לאטויי: (ב) וכיוצא בו. לעשות הרחקה לעבירה אמרו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה מתוך שמתיחדים בא לבעול זבה שהיא בכרת: גרסי' בגמרא בפ' בתרא דעירובין (דף לט. ובמכילתין יא.) [ג] לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר ברה"ר וישתה ברה"י אא"כ הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה כלומר דלא יעמוד אדם ברה"ר ויושיט פיו וראשו לרה"י לאחוז כלי לשתות גזירה שמא יוציא הכלי אליו ונמצא מתחייב חטאת: וגרסינן נמי בגמרא [דף יא: ובעירובין שם] אבעיא להו כרמלית מאי אמר אביי היא היא רבא אמר היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור [ד] גזירה לגזירה והכי פירושא בכרמלית כגון בקעה דמדרבנן הוא (ג) אסור להכניס ולהוציא לה מהו לעמוד ברה"ר או ברה"י ויושיט ראשו לכרמלית וישתה ואמר אביי היא היא כלומר כשם שאסרנו זו במשנתנו כך זו אסור' ורבא אמר היא גופה גזירה כלומר אפי' יוציא את הכלי מתוכה לרה"י או מתוכה לרה"ר גזרה דרבנן בעלמא היא ואנן ניקום ונגזור הושטת ראשו אטו הושטת כלי: ולענין הלכה קי"ל כרבא הלכך עומד אדם בכרמלית ומטלטל ברשות היחיד או ברשות הרבים וכן נמי עומד ברשות היחיד או ברה"ר ומטלטל בכרמלית וכן נמי הא דתנן לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים ברה"ר וישתה ברה"י אמרינן עלה בפרק בתרא דעירובין (שם) אמר רב יוסף בחפצים הצריכין לו ודברי הכל כלומר דאפילו רבנן דפליגי עליה דר"מ התם ואמרי עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברה"ר ברה"ר ומטלטל ברה"י בחפצים הצריכין לו מודו לאסור שמתוך שהן צריכין לו יבא למשכן אצלו וקיימא לן כרבנן מדאמרינן התם אמר ליה שבקת רבנן ועבדת כר' מאיר: ונמצא פסקן של דברים. עומד אדם ברשות היחיד ושותה ברה"ר אי נמי איפכא כל ששותה בחפצים שאינן צריכין לו אבל שותה בחפצים שהן צריכין לו אסור אלא אם כן הכניס ראשו ורובו וה"מ מרה"ר לרה"י או איפכא אבל מאחד מן הרשויות לכרמלית א"נ מכרמלית לאחד מהם שותה אע"פ שלא הכניס ראשו ורובו וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ו מהלכות שבת: אבל בתוספות מפרשים דכי אמרינן התם בחפצים הצריכין לו ודברי הכל טעמא קא יהיב דחפצים הצריכין כולי עלמא מודו דלא יעמוד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים אי נמי איפכא והכא [המשקים] חפצים הצריכין לו נינהו כיון שהוא צריך לשתות ולפי זה לא יעמוד אדם בר"ה וישתה ברה"י אי נמי איפכא אפילו שותה בכלים שאין צריכין לו:

תני דבי שמואל יוצא אדם בתפליו ערב שבת עם חשיכה. ולא חיישינן דילמא נפיק בהו משתחשך: והיה על מצחו תמיד. קרא יתירא הוא [ה] לכך דרשינן דהא כבר נקבע לו מקום דכתיב והיה על מצח אהרן: למשמש בבגדו. שלא יהא כרוך בו שום דבר פן יוציאנו: הלכתא רבתי. דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת: תנו רבנן אין פולין ברה"ר וכו'. אפיקטויזין קיא ויש אומרים ג' מלות הן אפיק טפי זון (איוב כא) שורו עבר ולא יגעיל מתרגמינן *יפק טפי זון: ברה"ר בחול. מפני הכבוד של עוברים שלא ימאסו: מולל וזורק. בשבת מולל להתיש כחן שלא יחזרו אליו: ובלבד שלא ימלול. דסבירא ליה כר' אליעזר דאמר הורג כנה כהורג גמל וחייב חטאת הילכך גזרינן מלילה כדי שלא יהרוג: אמר רב הונא הלכה מולל וזורק וזהו כבודו אפי' בחול. פי' לאו למימרא דרב הונא סבר דאסור להרוג המאכולת בשבת אלא ה"ק אמר רב הונא בהני תרי תנאי דפליגי קיימא לן כמאן דמיקל וטפי נמי הוה יכלינן למשרי דהיינו הריגה אלא דזהו כבודו אפילו בחול הילכך אע"ג דהריגה שריא משום כבודו אית ליה לאימנועי והני תרי תנאי דת"ק מולל וזורק וה"ה נוטל וזורק כר"ה ס"ל אלא דמר גזר מלילה אטו הריגה ומר לא גזר ור' אליעזר כב"ש סבירא ליה דאמרי אין הורגין דרבי אליעזר שמותי הוא ופירושו מתלמידי ב"ש כדמוכח בהדי' בירושלמי בפ"ק דבילה [ה"ד] דאף על גב דרבי אליעזר תלמידו של רבי יוחנן בן זכאי היה ורבן יוחנן תלמידו של הלל וכדאיתא בפרק יש נוחלין [דף קלד.] שמא חזר ושמש את שמאי או אחד מתלמידיו או שחזר ונמנה עמהן הלכך לא קיימא לן לא כרבי אליעזר ולא כהני תרי תנאי אלא כב"ה דשרו וכדאיתא בסמוך והיינו דרבה ורב ששת מקטעי להו ורב נחמן נמי מפקיד ליה לבנתיה דליקטלינהו כדאיתא בגמרא וכל הני עובדי בשבת הוו והכי מוכח בירושלמי והך מאכולת דשרינן כנה היא דבכנה פליגי בה רבנן עליה דר' אליעזר משום דילפינן מאילים [דף קז:] מה אילים דפרים ורבים אף כל דפרה ורבה וכנה אינה פרה ורבה אבל פרעוש אפי' רבנן מודו דאסור להרוג משום דפרו ורבו וכדאיתא בפרק שמונה שרצים [שם] ומהו פרעוש ומהו כנה יש מי שאומר דכנה הייט שחורה הקופצת כדכתיב והך את העפר והיה לכנים ודרך שחורה הקופלת לצאת מן העפר והך היא דשריא ליהרג אבל פרעוש הייט כנה הרוחשת אסורה ליהרג אפילו לרבנן ואינו נראה לר"ת ז"ל מדאמרינן במדרש* אף כי אנוש רמה אלו כנים שברלאש ובפ' שני דנדה (דף כ:) נמי אמרינן שלחה ליה מסרוקיתא מקטלא כלמי וכלמי תרגום של כנים אלמא כנים לאו הייט שחורה הקופלת דההיא אין דרכה להיות ברלאש אלא ודאי כנה דשרי הייט הרוחשת ופרעוש דאסירא הייט הקופלת וכ"ת אותה הקופלת למה היא אסורה והרי מן העפר היא נעשית ואינה פרה ורבה יש לומר דכי בעינן פרה ורבה ה"מ למעוטי רמשים שהוייתן מן העפושים כגנה וכיולא בה אבל כל

רש"י

מתני' שמא ישכח ויצא. משתחשך: ולא יפלה את כליו. מבער כנים מבגדיו דתרגום של בערתי הוא פליתי ובגמרא מפרש טעמא: ולא יקרא. בספר לאור הנר שמא יטה את הנר כדי להביא שמן לפי הפתילה כדי שידליק יפה ונמצא מבעיר בשבת: החזן. חזן הכנסת המקרא את שבעה הקורין בתורה ופעמים שאין יודע היכן צריכין לקרות למחר ורואה היכן קורין תינוקות של בית רבן בשבת זו והתינוקות קורין לאור הנר נ"א חזן מלמד תינוקות ורואה היכן יתחילו והיכן יסיימו למחר את פרשיותיהן: כיוצא בזה. כדי לעשות הרחקה לעבירה אמרו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה שמתוך שמתיחדים יבא(זב) לבעול זבה שהיא בכרת: גמ' עם חשיכה. ולא חיישינן דלמא יצא בהן משתחשך: ק"ו מציץ. ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה והיה על מצחו תמיד קרא יתירא הוא לדרשה דהא כבר קבע ליה מקום והיה על מצח אהרן: למשמש. שלא יהיה כרוך בו שום דבר פן יוציאנו: הלכתא רבתי. דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת: שמא יטה. השמן לפתילה כדפי' לעיל: בני מחוזא. מפנקי ולא עבדי מלאכה ובגדיהם רחבים כבגדי נשים: הקלייתא. כפרים: מידע ידעי. שבגדי האנשים קצרים הם שעוסקים בשדה במלאכתן ושל נשים רחבין בתי יד שלהן: דזקנות. קצרים ושל אנשים מעונגים רחבים במקצת ודומים זה לזה גזרה שמא יטה אבל בילדות רחבים הרבה ואין של אנשים דומה להם: מפני הכבוד. של עוברים שלא ימאסו: מולל וזורק. בשבת מולל להתיש כחן שלא יחזרו: ובלבד שלא ימלול. בדוחק ויהרוג דסבירא ליה הריגת

תורה אור / נר מצוה

ממנו דין עונג שבת מאי תקנתיה ליתיב תעניתא על תעניתא ומפרשי לה רבנן בתענית חלום א בלבד אבל תענית אחר אסור להתענות בשבת: בתעניות ירושלמי ר' אחא ור' אבהו משום ר' יוסי בר חנינא אמרי אסור אלהתענות עד ו' שעות בשבת א"ר יוסי בר אבין מתני' היא קודם חצות לא ישלימו לאחר חצות ישלימו קודם חצות לא ישלימו עד כדון צפרא הוא לאחר חצות ישלימו כבר עבר רובו של יום בקדושה: [א] ואם התחילו אין מפסיקין וכו': והתני ליה רישא אין מפסיקין סיפא באתאן לד"ת דתניא חבירים שהיו עוסקים ב בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה א"ר יוחנן לא שנו אלא כגון רשב"י וחביריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין בין לתפלה בין לק"ש: מתני' גלא יצא החייט ג במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא ולא הלבלר בקולמוסו ולא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר באמת אמרו החזן רואה מהיכן התינוקות קורין אבל הוא לא יקרא כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה: גמ' *תנא דבי שמואל יוצא אדם בתפליו ע"ש עם חשיכה מ"ט כיון דאמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפליו כל שעה ושעה ק"ו מציץ ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה °והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהם כמה אזכרות על אחת כמה וכמה הלכך מדכר (א) דכירי להו תניא חנניא אומר חייב אדם למשמש בבגדו ע"ש עם חשיכה. אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבת: ולא דיפלה את כליו פירוש לא יפלה אדם את כליו לאור הנר שמא יטה: אמר רב יהודה אמר שמואל אפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו לאור הנר לא. אמר רבא לא אמרן אלא לבני מחוזא [ב] (דלבישי לבנים) אבל דבני חקלייתא מידע ידיעי ודבני מחוזא נמי לא אמרן אלא בזקנות אבל בילדות לא: ת"ר אין פולין ברה"ר מפני הכבוד כיוצא בו א"ר יהודה ואמרי לה א"ר נחמיה אין עושין אפיקטוזין ברשות הרבים מפני הכבוד: תנו רבנן המפלה את כליו מולל ד וזורק ובלבד שלא יהרוג. אבא שאול אומר נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול: אמר רב הונא הלכתא מולל וזורק וזהו כבודו ואפילו בחול

תניא

שלטי הגבורים

א רוב ספוסקים שוי שמתענים ת"ח בשבת. והאבי"ה כתב בשם רבי' קלונימוס דהאידנא אין להתענות כלל בשבת תענית חלום ובשם רב האי כתב בג' חלומות דוקא יש לו להתענות בשבת הרואה ס"ת שנשרף או קורות ביתו נופלות או יום הכפורים בשעת נעילה ובדין ענינו איכא פלוגתא כשמתענה בשבת באיזו ברכה יאמר אותה י"א דבברכת עבודה יאמר אותה ובה"ג כתבו דיאמר אותה בברכת אלהי נצור אבל לא יחתום בה:

לשון ריא"ז

ב בד"א בדורות הראשוני' שתורתן אומנותן אבל אנו מפסיקין תורתנו בין לק"ש בין לתפלה ונראה בעיני כשאין שהות ביום אבל אם יש שהות ביום אין מפסיקין מדברי תורה שהרי אפי' סעודתן אין מפסיקין:

ג מדהביא רבינו משנה כצורתה משמע דס"ל כאביי דעבדינן גזירה לגזירה וצ"ע דבפ' בתרא דעירובין הביא רבינו משנה לא יעמוד ברה"י וישתה ברה"ר דהתם הכרת לפסוק כרבא דאין לגזור גזירה לגזירה וי"ל דהכא בפרקין מיירי שמחטו בידו ולא בבגדו כדמוכח בגמרא והשתא ליכא אלא חדא גזירה שמא ישכח ויצא בו דכי יצא בו והוא בידו חייב חטאת וכן תמצא להדיא בדברי מיי' והאשר"י והטור נמי צריך לתרץ הכי. ומיהו צריך לומר דמיירי היכא שיצא בו מע"ש לרה"ר דאם אינו יוצא אלא לכרמלית לא גזרינן עליה אפילו הוא בידו כיון דאיסור כרמלית אינו אלא גזירה לא נגזור לאסור קודם חשכה אטו שלא יצא בו משתחשכה:

ד כתב הרא"ש ז"ל דהני תנאי לא פליגי אב"ה דאי הוו פליגי לא היה רב אלפס מביא דבריהם אלא מודו דמותר להרוג כינה בשבת אבל פרעוש אסור דאמרינן לקמן פ' שמונה שרצים אהא דאמר ההורג כינה בשבת כאילו הורג גמל דרבנן לא פליגי עליה דר"א אלא בכינה דאינה פרה ורבה אבל פרעוש דפרה ורבה מודו רבנן דחייב:

הגהות הב"ח

(א) דכיר להו כצ"ל:
(ב) כיוצא בו כצ"ל:
(ג) דאסור כצ"ל:

הגהות מאי"י

[א] ואין מפסיקין וכו' והתני ליה רישא ואם התחילו כו' כצ"ל: [ב] תא"ג
[ג] נ"ב תנן התם:
[ד] נ"ב הושטת ראשו:
[ה] נ"ל לדרשה ותיבות לכך דרשינן נמחק

[ובן האדר"נ פ"ט]

עין משפט

א מיי' פ"א מהל' שבת עשין סי' רפח:
ב מיי' פ"ו מה' תפלה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' פט:
ג מיי' פ"ה מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רעה:
ד מיי' פ"ה ופ"א מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' ערב וסימן שטז:

[תני דבי ר' ישמעאל כ"ה בגמ']

נ"א: נמצא בתרגום איתא יפק טפי זון ולא יפלט

המתהווה מן העפר חיות יש בו כאילו פרה ורבה מזכר ונקבה וההורגו חייב וכן כתב הר"ם במז"ל בפרק י"א מהלכות שבת ולפי זה הא דאמרי' בפרק שמונה שרצים (דף קז:) והרי פרעוש דפרה ורבה הכי קאמר שדינו כפרה ורבה אבל הרמב"ן ז"ל כתב דפרעוש שאסור בגמרא מין אחר הוא והוא פרה ורבה אבל שחורה זו הקופצת הנקראת בערבי אלברגו"ת כיון שאינה פרה ורבה לכתחלה מותר בין לצוד בין להרוג דבכלל מאכולת הוא ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ולפי דעתי שזו קולא יתירה: **תניא** ר"ש בן אלעזר אומר אין הורגין את המאכולת בשבת. כינה: וב"ה מתירין.כדמפר' טעמא בשמונה שרצים

נר מצוה — תורה אור

תניא ר"ש בן אלעזר אומר אין הורגין את א המאכולת בשבת דברי ב"ש וב"ה מתירין וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר משום רשב"ג רפט אין *פוסקין צדקה על הצבור אפילו ליתום ויתומה ואין משדכין על התינוקת ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות ואין מנחמים אבלים ואין מבקרים חולים בשבת דברי בית שמאי וב"ה מתירין: ת"ר הנכנס לבקר את החולה בשבת אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ר"מ אומר יכולה היא שבת שבזכותה תרחם *ר' יהודה דף יב: אומר המקום ירחם עליך ועל כל חולי ישראל ר' יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי עמו ישראל. שבנא איש ירושלים אומר (א) בכניסתו שלום וביציאתו אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובים ושבתו לשלום: כמאן אזלא הא דתניא מי שיש לו חולה בתוך ביתו צריך שיערבנו בתוך חולי ישראל כמאן כרבי יוסי:א"ר יוחנן בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת פירוש שמא יבא לזעוק בשבת אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן (ב) בתר רבי אלעזר לשיולי בתפיחה זימנין הוה א"ל המקום יפקדך לשלום וזמנין הוה א"ל רחמנא ידכרינך לשלמא ר"ג ואף על גב ב דאמר רב יהודה אמר רב לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית (ג) דאמר רבי יוחנן השואל צרכיו בלשון ארמית אין מלאכי השרת נזקקין לו לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמית שאני חולה דשכינה ב עמו דאמר אביי מנין שהקב"ה °סועד את החולה שנאמר °ה' יסעדנו על ערש דוי: ת"ר הנכנס לבקר את החולה לא ישב ע"ג מטה ולא ע"ג ספסל ולא ע"ג כסא ולא ע"ג שרפרף ולא על גבי מקום גבוה ולא למעלה מראשותיו של חולה אלא מתעטף ויושב לפניו מפני שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה שנאמר °וישתחו ישראל על ראש המטה וכתיב ה' יסעדנו על ערש דוי: ולא יקרא לאור ג הנר: אמר רבה אפי' גבוה שני קומות ואפי' גבוה ב' מרדעות ואפי' עשרה בתים זו על גב זו.חד הוא דלא ליקרי אבל שנים קורין ג וה"מ בענין אחד [א] אבל בשני ענינים אפילו שנים אין קורין: אמר רב הונא ובמדורה אפילו עשרה בני אדם כאחד אסור לקרות אמר רבא ואדם חשוב שאין דרכו להטות את הנר מותר תני חדא שמש בודק קערות וכוסות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק לא קשיא כאן בשמש קבוע כאן בשמש שאינו קבוע [ב] ואב"א הא והא בשמש שאינו קבוע ולא קשיא כאן בדמשחא כאן ד בדנפטא: איבעיא להו שמש קבוע בדמשחא מאי אמר רב הונא [ג] הלכה ואין מורין כן ורב ירמיה בר אבא אמר הלכה ומורין כן [ג]. שמעינן השתא דבין שמש קבוע ובין שמש שאינו קבוע בודק קערות וכוסות לאור הנר ודוקא בדנפטא דמאיס ונפיש נהוריה ולא בעי לאצלויי אבל בדמשחא שמש שאינו קבוע ודאי אסיר ליה שמש קבוע פליגי והלכה בודק ואין מורין כן: באמת אמרו החזן רואה וכו': אמר רבה בר שמואל אבל מסדר הוא ראשי פרשיות אבל פרשה כולה לא *ותינוקות של דף יג. בית רבן אפילו פרשה כולה קורין ומסדרין מפני שאימת רבן עליהן ה ולא אתו לאצלויי שלא ברשות רבן: ר"ג ה כיוצא בו לא יאכל ו הזב עם הזבה וכו': איבעיא להו מהו שתישן נדה אצל בעלה הוא בבגדו והיא בבגדה ת"ש °ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא קרב מקיש אשתו נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה

רש"י

הריגת כינה בשבת שבות. והא שאול סבר הריגת כינה איסור דאורייתא ולכך גוזר מלילה אטו הריגה: ואין משדכין בשבת. משום ממצוא חפצך: וב"ה מתירין. דקסברי חפצך אסורין וחפצי שמים מותרים: אין מנחמין. שמצטער עם המצטערים: שבת היא. מנחמם שלא יצטערו: בזכותה. שתרחם אם תכבדוה: ושבתו. נוחו בשבתכם בשלום: בקושי התירו. מפני שמצטער בשבת: אלא מתעטף. מאימת שכינה כאדם היושב באימה ואינו פונה לצדדין: ואפי' גבוה. דליכא למיחש להטייה דכיון דגזור רבנן לא פלוג (ה): אבל שנים קורין. שאם יבא להטות יזכירנו חבירו: בב' ענינים. שתי פרשיות הואיל וכל אחד מעיין בעצמו אינו מכיר בחבירו: במדורה. במדורת אש גדולה אסור הואיל ויושבין רחוק זה מזה וגם זנבות האודים סמוכין להם ואין אחד מכיר בחבירו כשחותה ומבעיר: מותר לקרות לאור הנר. שאינו רגיל להטות נר בחול מפני חשיבותו: שמש קבוע. לא יבדוק לפי שאימת רבו עליו אם ימצא בהם דבר מגונה ובודקו יפה וחיישינן לשמא יטה ושאינו קבוע לא רמיא כולי האי עליה: הא והא בשמש קבוע. גרס: בדנפטא. שמסריח מותר לבדוק לאורו דלא אתי להטות: ה"ג שמש שאינו קבוע בדמשחא מאי. כיון דאינו קבוע אינו מטה ואפילו בחול ולכך בשבת מותר או דילמא בדמשחא הואיל ולא מאיס דרכו להטות בחול הוא: הלכה ואין מורין כן. שלא יזלזלו ודעת העמוד הוא בע"א: ראשי פרשיות. מרינן בפיו שמתוך שראש הפרשה שגורה בפיו נזכר בכולה למחר ומסייע את הקוראים בנקודות ובטעמים בלחש: דאימת רבן עליהן. ואין פושטין יד לשום דבר ואף בחול אלא על פי רבן: מה אשת רעהו כו'. דאסור לן יחוד מן התורה כדנפקא לן מאחיך

[א]מאילים מאדמים דמשכן מה אילים פרים ורבים אף כל שפרה ורבה וכנה אינה פרה ורבה אלא מבשר אדם היא שורצת וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר דבהכי מילי (ו) פליגי ב"ש וב"ה: אין משדכין. מלשון שקט ומנוחה שהאשה מוצאת בבית בעלה כדכתיב (רות א) ומצאן מנוחה אשה בית אישה ומתרגמינן (שופטים ה) ותשקוט הארץ ושדוכת ארעא ואסור משום ממצוא חפצך:וב"ה מתירין.דקסברי חפצך ולא חפצי שמים: ואין מנחמין. משום דמצטער עם המצטערים: אומר שבת היא מלזעוק. פירוש אינו יכול לבקש רחמים עכשיו שעל ידי כן יעורר בכי ויצטער אלא אומר להם דברי תנחומין שלא יצטערו: יכולה היא שתרחם. אם תכבדנה מלהצטער בה: בתוך חולי ישראל.שמתוך שכוללו עם הרבים תפלתו נשמעת בזכותן של רבים: שבנא איש ירושלים. אדם גדול היה בירושלים ושמו שבנא: ורחמיו. של הקב"ה: ושבתו בשלום. נוחו בשבתכם בשלום: בקושי התירו. מפני שמצטער: בתפיחה. חולה: זמנין א"ל בלשון הקדש וזמנין א"ל בלשון ארמי. והא לאו לענין שבת נקטה: דשכינה עמו. ואין המתפלל צריך שיזדקקו לו מלאכי השרת להכניס תפלתו לפנים מן הפרגוד: סועד. סומך בתשות כחו: אלא מתעטף. מאימת שכינה כאדם היושב [ג] ואין פונה לצדדין:
וכתבו בתוספות דכי אמרינן לא ישב על גבי מטה דוקא כשהחולה יושב נמוך וכדי שלא ישב גבוה מראשותיו של חולה:
ואמר רבה ואפילו גבוה וכו'. דליכא למיחש להטייה דכיון דגזור רבנן לא פלוג במלתייהו: הא ב' קורין. שאם יבא להטות יזכירנו חבירו: בשני ענינים. בשתי פרשיות הואיל וכל אחד מעיין לעצמו אין מכיר במעשה חבירו: במדורה. מדורת אש גדולה אסור דהואיל ויושבין רחוק זה מזה ועוד שזנבות האודים סמוכין להם אין זה מכיר בבוא חבירו להבעיר ולהטות: אדם חשוב הוא. שאינו רגיל להטות נר בחול מפני חשיבותו: כאן בשמש קבוע. שרי מפני שאינו צריך עיון הרבה ואע"פ שאפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו שאינו צריך גם בם עיון מרובה אסרו מפני הנקיות הקלו כאן: כאן בשמש שאינו קבוע. אסור מפני שצריך עיון מרובה: הא בדנפטא. שהוא מסריח מותר לבדוק לאורו דלא אתי לאטויי ורש"י ז"ל גורס גירסא אחרת אבל (ז) גירסא זו הסכים הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות שבת אלא שאסר לשמש שאינו קבוע אפי' בשל נפט ולא נתבררו לי דבריו: מסדר הוא ראשי פרשיות. מרינן בפיו שמתוך שראש הפרשה שגורה בפיו הוא נזכר בכולה: דאימת רבן עליהן. ואין פושטין יד לשום דבר אפי' בחול אלא על פי רבן.
איבעיא להו נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו. מי חיישינן להרגל עבירה או דלמא כיון דאיכא היכרא מדכר דכירי: מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור. לגבי אשת רעהו ודאי ליכא לספוקי דאסור.אף אשתו נדה וכי תימא כיון דמקשינן אשתו נדה לאשת רעהו נימא דכי היכי דאשת רעהו מיתסר ביחוד אף אשתו נדה נמי.איכא למימר דמדרשא דסוגה בשושנים נפקא לן דיחוד שרי כדאיתא בסנהדרין (דף לז.) ועוד דכל זמן שלא בעל דילרו תקפו דומיא דאשת רעהו אפילו באשתו נדה אסור כדאיתא בפ"ק דכתובות (דף ד.):
וכתב בספר בעלי הנפש אמרו רבוותא נדה כל ימי טומאתה אסור' למיכל על פתורא דגברא דתנן לא יאכל הזב עם הזבה ואע"פ שאין הטעם מפורש בכאן לאסור אותה מן השולחן כי יש לומר עם הזבה דקאמר בקערה אחת אבל על שולחן אחד מותרת. יש לסמוך דבריהם ממה שאמרו בברייתא בגמרא כיוצא בו לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ שמא יאכילנו דברים טמאים בימי טהרתו והתם ודאי על שולחן אחד נמי אסור דומיא דעוף וגבינה דאיכא למיגזר ביה עלייה אטו אכילה וקאמר כיוצא בו אלמא אכילת זב וזבה נמי אסור על שולחן אחד בי קן.מיהא אתחזי לן שאם הפרים מפה אהרת לעצמו אף על פי שהיא אוכלת על השולחן מותר דהא איכא היכרא להרחקה והכי נהוג עלמא נמי בבשר

שלטי הגבורים

א הר"ר יוסף פי' דשחורה היא הכינה ולכן הוא הפרעוש ור"ת פי' איפכא והרשב"א והרמב"ן כתבו דפרעוש הוא מין שפרה ורבה אבל שחורה זו הקופצת הנקרא אלברוג כיון שאינה פרה ורבה מותר בין לצוד בין להרוג דבכלל מאכולת הוא וכן כתב הרשב"א ונהגו העולם כר"ת אמנם הנשים שהורגות אותם סומכות על דברי הרמב"ן והרשב"א והנח להם מכיון שיש להם על מה שיסמכו:
ב טור וכשמבקש עליו רחמים בפניו יכול לבקש בכל לשון ושלא בפניו לא יבקש אלא בלה"ק כשאר תפלות יחיד ויכלול אותו עם חולי ישראל שיאמר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל:
ג אם אותו שעמו אינו יודע לקרות סמ"ג לאוין ס"ה ומרדכי שם ובשם ספר התרומה כתבו שאינו מועיל ויש מי שמתירין לקרות כל עוד שיש אחר או אשתו עמו בין יודע לקרות אותו האחר בין אינו יודע ופי' עא"ת סימן ער"ה דהכי מסתברא להיתרא ובדין אדם חשוב אם יוכל לקרות לבדו מסופקני אי פליגי ביה או לאו כי רבינו והרא"ש והטור כתבו להיתרא ומיי' וסמ"ג לא הביאו זה בפסקיהם:
לשון ריא"ז
היו קורין לאור המדורה אפי' היו י' קורין בענין אחד אסורין שכל אחד קרוב ליגע בעץ הסמוך לו ואין חבירו מרגיש בו ואדם חשוב שאין דרכו להטות אפי' בחול ושמשיו עושין לו חפציו הרי זה מותר לקרות בשבת לאור הנר ואע"פ שקורא הוא לבדו:
ד לפי גירסת רש"י בשל נפט הכל מותר כדאמרן ובשל שמן שמש קבוע אסור שאינו קבוע מותר אם עשה מעצמו ואין מורים לו כן ולגר' מיי' פ"ה מהלכות שבת שמש שאינו קבוע אסור בכל ענין ל"ש הנר של שמן או של נפט ואם הוא קבוע בנפט שרי ומורין כן בדמשחא שרי ואין מורין כן אלא אם הוא עושה מעצמו מניחין אותו:
לשון ריא"ז
אבל המורה ומז"ה מספכים לאסור בשמש קבוע ולהתיר בשמש שאינו קבוע ודברי רבינו יצחק עיקר כמבואר בקונטרס הראיות:
ה וי"א כי התינוקות יכולים לקרות לאור הנר אפי' אין שם רבן מפני שאימת רבן עליהם אפילו אינגו שם וזהו דעת הרשב"א אבל שאר הפוסקים לא כתבו כן אלא אוסרים אא"כ רבן עמהם ואם יש לומר הפיוטים והמעריבים בלילי יו"ט שחל להיות בשבת לאור הנר אפילו בצבור איכא פלוגתא ספר התרומה וסמ"ג אוסרין וי"ש מתירין:
לשון ריא"ז
התינוקות קורין לאור הנר בפני רבן לפי שאימת רבן עליהן ולא יבאו להטות אבל רבן לא יקרא לעצמו:
לשון ריא"ז
ו וכן לא יאכל אדם עם אשתו נדה מפני הרגל עבירה והמורה אוסר לאכול עמה בקערה אחת ומז"ה אוסר אפי' בשולחן אחד וכבר ביארתי טעמו בקונטרס הראיות ונראה בעיני שכן ראוי לומר כמי שחשוד על האסורים שאסור לאכול עמו אפילו דברים של היתר שמא יהא רגיל אצלו ויאכילנו דברים האסורים כמבואר בקונטרס הראיות:

עין משפט

א מיי' פכ"ד מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רפו:
ב מיי' פי"ד מהלכות אבל סמג עשין דרבנן ב טור י"ד סי' שלה:
ג מיי' פ"ה מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' ערה:
ד מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה סמג לאוין קיא טור י"ד סי' קצה:

הגהות הב"ח
(א) נ"ל בכניסתו אומר:
(ב) נ"ב בתריה דר' אלעזר:
(ג) נ"ל ואמר:
(ד) נ"ב למלתייהו:
(ה) נמי פליגי כצ"ל:
(ו) לגירסא:

הגהות מא"י
[א] נ"ב דילפינן:
[ב] נ"ב בלימה:
(ג) אביי אמר הלכה ומורין כן:

תהלים מא
בראשית מז

הגהות חו"י
[א] ותוספ' בס"ת כ"מ דף כ"ט ובר"ף שם: [ב] דהוא מרקע עפי ובדיק יפה פן יעבירהו: [ג] עי' בר"ף ביצה סי' אין לדין:

דף יג.
יחזקאל יח

א מיי' פ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רנג:

בבשר וגבינה ע"כ: **תנא** דבי אליהו וכו'. ושמש ת"ח. להסבירו סתומות המשניות וטעמיהן והוא הנקרא תלמוד: בימי ליבונך. כשסופרת שבעה נקיים: מטה אחת הואי. רחבה דליכא קירוב בשר: סינר. שהיא חוגרת בו ומגיע ממתניים ולמטה וא"ת האי תלמיד ששמש תלמידי חכמים הרבה היאך היה מיקל יותר בימי ליבון מבימי נדות והא אמרינן [לקמן דף סד:] בנדותה תהא עד שתבא במים יש לומר בימי ליבון דאמרינן הכא היינו משכלו שבעת ימים מתחלת ראיית נדתה דמדאורייתא טובלת מיד וטהורה דלנדה לא בעינן נקיים ובנות ישראל הוא שהחמירו על עצמן לישב על כל ראיה שבעת ימים נקיים והאי תלמיד היה מטביל אשתו לסוף ימי נדות של תורה ולאחר טבילה זו היא מותרת לגמרי מן התורה ומדרבנן הוא דאסורה עד שנשלמו לה שבעה ימים נקיים וגדרן של חכמים בלבד הוא שפרץ בהן לקירוב בשר ולפיכך נשכו נחש: **מתני'** ואלו מן ההלכות שאמרו וכו'. מפרש בגמרא דאאין פולין ואין קורין לאור הנר קאי שמתחלה היו חולקין בדבר ב"ש וב"ה והוו שרו ב"ה ואח"כ כשהיו בעליית חנניה נמנו ורבו כלומר שבאו למנין ונמנו של ב"ש מרובין: שמונה עשר דבר גזרו בו ביום. כולהו מפרש להו בגמר': ב"ש אומרים אין שורין דיו סמנין וכרשינין. סמנין לצבע כרשינין למאכל בהמה: וב"ה מתירין. משנתן את המים מבעוד יום: אונין. אגודות של פשתן ונותנין אותן בקדרה ומתלבנין: שיהבילו. שיתחממו: העין. הצבע שיקלוט אותו מבעוד יום: וב"ה מתירין. לתתה מבעוד יום ויהא קולטת הצבע כל הלילה ומפרש בגמרא [דף יח.] דטעמא דב"ש דאסירי משום דס"ל דאדם מצווה על שביתת כליו שלא יעשו מלאכה בשבת וב"ה לית להו שביתת כלים אלא שביתת בהמה בלבד. והך פלוגתא בתרייתא לב"ש לא איצטריכא דמקמייתא שמעינן לה אלא משום ב"ה נקטה דס"ד אמינא נהי דלית להו שביתת כלים בהא מודו שנא יתתה בגחלים קמ"ל דלא משום דכיון דאונין של פשתן קשה להו זיקא לא מגלי להו כדאמר בגמרא [דף יח.] ובכל הנך בבי דאיפליגו בית שמאי ובית הלל

רש"י

מאחיך בן אמך: ושמש ת"ח. להסבירו סתומות המשניות וטעמיהם (א) הוא הנקרא תלמוד: בימי נידותיך. כל שבעה של ראיה ראשונה: ליבוניך. כגון זבה שסופרת שבעה נקיים וצריכה להיות לובשת לבנים לבדוק שמא תראה ותסתור ספירתה: בנדת טומאתה. עד שתבא במים לטבילה: מטה אחת הואי. ורחבה ולאו קירוב בשר הואי, וסבר דשרי בהכי: מתני' סמנין. לצבוע: כרשינין. למאכל בהמה: וב"ה מתירין. כשנתן המים מבעוד יום: אונין. אגודות של פשתן [מנופץ] ונותנין אותן בקדירות לתנור ומתלבנין: שיהבילו. שיתחממו: (ב) העין. הצבע: שיקלוט. העין מבעוד יום: מתירין. לתת מבע"י והיא קולטת כל הלילה כולה: גמ' פותקין. פותחין עושים נגר קטן משפת מעין לגינה: מוגמר. לבונה ומיני בשמים ונותנים על האש ומעשנין הבגדים שיהא ריחן נודף: גפרית. תחת כלי כסף שמלבינים פרחים או נורות בחרט (ג) מעשנן בגפרית והם משחירות וניכרות: קילור. תחבושת: איספלנית. רטיה: ברחיים של מים. וכ"ש של יד או של חמור דאדם הוא מצווה על שביתת בהמתו: אלא כדי שיטחנו מבע"י: מפני שמשמעת קול. ואוושא מילתא

תורה אור — נר מצוה

בבגדה אסור: תנא דבי אליהו מעשה בתלמיד אחד שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפליו ומחזרתן בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואומרת להן כתוב בתורה °כי הוא חייך ואורך ימיך בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה *ושמש ת"ח הרבה מפני מה מת בחצי ימיו ולא היה אדם משיבה דבר פעם אחת נתארחתי אצלה אמרתי לה בתי בימי נדותיך מהו אצליך אמרה לי חס ושלום אפי' באצבע קטנה לא נגע בי בימי לבוניך מהו אצליך אמרה לי אכל עמי ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר אבל חס ושלום לא עלה על דעתו לדבר אחר אמרתי לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה °ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב כי אתא רב דימי אמר מטה חדא הואי במערבא אמרי א"ר יצחק בר יוסף סינר מפסיק בינו לבינה: °**מתני'** ואלו מן ההלכות *שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון כשעלו לבקרו נמנו ורבו ב"ש על בית

דברים ל — דף יג: — ויקרא יח — [ב] רגג

דף יז: הלל וי"ח דבר גזרו בו ביום *ב"ש אומרים אין שורין דיו סממנין וכרשינין אלא כדי שישורו מבעו"י ובית הלל מתירין ב"ש אומרים אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור אלא כדי שיהבילו מבעוד יום ולא את הצמר ליורה אלא כדי

דף יח. שיקלוט את העין וב"ה מתירין: **גמ'** *תנו רבנן פותקין מים לגנה ערב שבת עם חשיכה והיא הולכת ומתמלאה כל היום כולו ומניחין מוגמר תחת הכלים והם הולכין ומתגמרין כל היום כולו ומניחין גפרית תחת הכלים והם הולכין ומתגפרין כל השבת כולה ומניחין קילור על גב העין ואספלנית על גבי מכה והם הולכין ומתרפאין כל השבת כולה ואין נ[ותנין] חטין לתוך הריחים של מים אלא

היכא צריכותא כמו שאפרש בכל אחד ואחד בס"ד ובגמרא מקשינן אם כן לבית שמאי נר שדולק בשבת וקדרה שהתבשל מתבשל בה ליתסר ופריק דמפקר להו אפקורי ואז אינו מצווה על שביתתן ואף על גב דקיימא לן דבעי הפקר בפני שלשה כדאיתא בנדרים בסוף פרק אין בין המודר (דף מה.) הכא לא בעינן דכיון דלאפרושי מאיסורא הוא מסתמא מפקיר להו בגמר דעתו וכתבו בתוספות [כאן דף יח:] שאין לסמוך על זה להשאיל לנכרי בהמתו ולהפקירה דהכא שאני מפני שאי אפשר בענין אחר [א] והרשב"א ז"ל כתב דהא דהכא משום הפקר ב"ד נגעו בה דלב ב"ד מתנה עליהם להפקיר הטעם מאיסורא ובנר וקדירה [ב] התנו מפני צורך שבת אבל בבהמה לדידן לא שייך האי טעמא: **ואמרי'** תו בגמרא [דף יח.] מאן תנא נתינת מים לדיו זו היא שרייתו ואמר רב יוסף ר' היא דתניא אחד נותן את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי רבי ר' יוסי בר' יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל א"ל אביי דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' יוסי בר' יהודה התם אלא קמח דבר גבול הוא אבל דיו דלאו בר גבול הוא מנתינת מים הוא דליחייב לא ס"ד דתניא אחד נותן את האפר ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב ד"ר ר' יוסי בר' יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל ומהך סוגיא שמעינן בהדיא דטפי איכא לחיובי בנתינת מים במידי דלאו בר גבול הוא מהיכא דהוי בר גבול דבמאי דלאו בר גבול [ג] הוא בעינן למימר דבנתינת מים ליחייב: **ומכאן** תשובה על מה שפרש"י ז"ל ביו"ט בפרק המביא (דף לג:) בהא דאמרינן וקטמא שרי דשרי לתת לתוכה מים ולשרוק בה פי התנור משום דלאו בר גבול הוא וליתא דסוגיין מוכחא דאדרבה כל שכן דמיחייב לפיכך פי' ר"ת ז"ל דהכי קאמר וקטמא בלא מים לשרוק פי התנור שרי וקמ"ל דלא גזרי' דילמא אתי לגבל: **גמ'** ת"ר פותקין מים לגנה. פותקין פותחין עושין נגר קטן משפת המעין לגנה: מוגמר. לבונה ומיני בשמים נותנין על האש ומעשנין את הבגדים שיהא ריחן נודף: גפרית. תחת כלי כסף שמלבינים בהם פרחים ונורות בחרט ומעשנם בגפרית והן משחירות וניכרות ובלע"ז ניאל"ו: קילור. תחבושת לעין ואספלנית רטיה לשאר הגוף ואוקימנא לב"ש דאית להו שביתת כלים אפי' בכלי דלא עביד מעשה כיורה דמתני' וכ"ש בריחים דקא עבדי מעשה אבל ב"ה לית להו שביתת כלים אפי' היכא דעבדי מעשה הילכך לב"ה אפי' ליתן חטים לתוך הריחים מבעוד יום והם טוחנין והולכין בשבת שרי ובגמרא פרכינן אם כן דהא מתני' ב"ש קתני לה מ"ט שרי במוגמר וגפרית והא לב"ש אית להו שביתת כלים אע"ג דלא קא עביד מעשה ומפרקינן כגון דמנחי אארעא שאינן מונחין הגחלים בכלים אלא על גבי קרקע: **הלכך** לפי שטה זו מותר לתת את החטים לתוך הריחים מע"ש והן טוחנין והולכין כל השבת כולה ולא חיישינן אע"פ שמשמעת את הקול והך היא אוקימתיה דרב יוסף בגמרא וזו היא דעת ר"ת ז"ל אבל במקצת נוסחי ההלכות כתוב וי"א מפני שמשמעת את הקול והך היא אוקימתיה דרבה בגמרא דאמר דמאי דקתני [ואין] נותנין חטים לתוך הריחים אפי' ב"ה מודו בה לפי שמשמעת את הקול ואוושא מילתא ורבינו חננאל ז"ל פוסק כן כרבה: **והאי** קילור דאמרי' הכא דמניחין אותו על גבי

הגהות הב"ח
(א) והוא הנקרא כצ"ל: (ב) כאן צ"ל ד"ה שיקלוט העין מבעוד יום ואח"כ ד"ה העין הצבע: (ג) ומעשנן בגפרית כצ"ל: (ד) והאוכל אוכל כו' כצ"ל

הגהות מא"י
[א] נ"ב ועוד שאין בדבר מפורסם: [ב] נ"ב לב"ד:[ג] הוא בעי כצ"לוזה הוא נקוט:

המאור הקטן

י"ח דברים גזרו בו ביום מצאתי פירוש מניינם בדברי הגאונים ז"ל כך א' שפוסלין את התרומה כר מסלקת טביל יום ממנינא וחשבת האוכל אוכל ראשון (ד) ואוכל שני בתרתי ואוכלין וכלים בחדא. ט' המניח כלים תחת הצינור. י' גזרו בהיקפו של מרדע משום עוביו. י"א הבוצר לגת גזור שמאי והלל ולא קבילו מינייהו ואתו תלמידייהו וגזרו וקבילו מינייהו. י"ב גידולי תרומה תרומה. י"ג מי שהחשיך לו בדרך גזרו עליו שיהא נותן כיסו לנכרי שמתוך שאדם בהול על ממונו אי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברשות הרבים זו היא גזירת היתר הבא מכלל איסור. י"ד פתן. ט"ו יינן. ט"ז שמנן. י"ז יחוד דבנותיהן. י"ח תינוק נכרי מטמא בזיבה ולר' יוסי דאמר עדיין היא מחלוקת דל המניח כלים ממניינא וחשוב אוכלים וכלים בתרתי. והספרים שכתוב בהם ואידך בנות כותים נדות מעריסתן טעות היא ולא נמצא כן בספרי הגאונים. וטומאת כלי זכוכית גזר יוסף בן יועזר ויוסי בן יוחנן ולא קבילו מינייהו וגזור בשמונים שנה עד שלא חרב הבית וקבילו מינייהו ואי אתה יכול לומר גזור מעיקרא לתלות ובתר הכי גזור לשרוף דהא אסיקנא עבדי להו רבנן היכרא כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים ויש ספרים שאין כתוב בהם ב"א דבשמונים שנה על כלי זכוכית. והא דאמר הא ניחא למ"ד לא לכל הטומאות אמרו אלא לטומאת מת בלבד מחלוקת רבי שמעון בן גמליאל וחכמים היא במשנתנו במסכת כלים בתחלת פרק י"א והא דאמרינן הא ניחא למ"ד כלי טמא חושב משקין וכו' מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי בברייתא ותוספתא דמכשירין עריבה שירד דלף לתוכה המים הניתזין והצפין בכי יותן נפלה לשפכה ב"ש אומרים בכי יותן וב"ה אומרים אינן בכי יותן בד"א בטהורה אבל בטמאה הכל מודים שהם בכי יותן דברי ר"מ ורבי יוסי אומר אחת טמאה ואחת טהורה ב"ש אומר בכי יותן וב"ה אומר אינן בכי יותן: [דף יח ע"א] מאן תנא נתינת מים ידיו זו היא שרייתו פי' ומתחייב עליה בשבת אפילו בלא גיבול שאילו לא כן לא היו אוסרין אותה ב"ש מבעו"י שאין ב"ש אוסרין מבעוד יום אלא דבר שאם היה עושהו בשבת היה חייב חטאת ואוקמא רב יוסף כרבי ודלא כרבי יוסי ברבי יהודה:

והא דת"ר פותקין מים לגנה אסיקנא בגמ' והשתא דאמר רב אושעיא מאן תנא שביתת כלים ב"ש היא מדאמרינן השתא דאמר רב אושעיא אלמא הכין הוא ומסקנא דגמרא והכי הלכתא הילכך לא חיישינן בריחים של מים לא לדרבה ולא לדרב יוסף ומה שהוסיף הרי"ף בהלכותיו בריחים של מים ויש אומרים אסור מפני שמשמעת את הקול אנן לא חיישינן לה ולא מידי.[דף יח ע"ב] והא דאמרי' האי קדרה דחייא אי בשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור מצאתי פירושה בדברי רבינו האי גאון ז"ל כי בשיל ולא בשיל הוא שמבושל במעט ולא הגיע בישולו למאכל בן דרוסאי שכל שהגיע למאכל ב"ד כבשיל לגמרי חשבינן ליה ומותר לשהותו בין בתנור בין בקדרה ואני כסבור הייתי דבשיל ולא בשיל היינו כמאכל ב"ד ודכ"ע בתנור אסור שמצינו בו שהוא חמור מן הכירה כמו שמפורש בפרק כירה הילכך אסור להשהות קדרה בתנור אא"כ בשלה כל צרכה אבל צלי מותר כדתנן אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבע"י ופרישנא בגמ' כדי שיצולו כמאכל ב"ד ואע"פ שכך נראין הדברים לדעתנו אנו מבטלים דעתנו בזה מפני דעת הגאון כמו שאנו עתידין לפרש במקומו

מלחמת ה'

ועוד זאת דתנו רבנן פותקין מים וכו' עד לא חיישינן ולא מידי: **אמר** הכותב אין הכרעתו מכרעת משום דהא דרב הושעיא ורב אסי לא קאי אדרבה דלינהו הכי קאמר מאן תנא הא דתניא ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לרבות שביתת כלים ב"ש היא דאית להו שביתת כלים במתני' ורבה הכי נמי קאמר דבית הלל לית להו שביתת כלים וכי אקשוהו בגמרא והבתא דאמרינן אמר רב אסי וכו' לאו לרב הושעיא קאמרה דהא מתוקמא ליה ברייתא כרבה אלא לרב יוסף קאמרינן ליה וכולה שמעתא אטעמא דרב יוסף גרירה וה"ק והשתא דאמר רב הושעיא דשביתת כלים לב"ש הוא דאית להו ובית הלל לית להו כלל לדידך דאמרת טעמא משום שביתת כלים אי הכי מוגמר וגפרית מאי טעמא שרי בית שמאי אבל רבה סבר לה כרב הושעיא ואפילו הכי מוקי לה כב"ה ואסור מפני שמשמיע את הקול ואנן קי"ל דכל רבה ורב יוסף הלכתא כרבה והא נמי פלוגתא דתרוייהו היא הלכך כרבה קי"ל ופ"ש דמוקי ברייתא כהלכה ורב יוסף מפיק לה מהלכה וזהו טעמו של רב חננאל ז"ל שפסק כרבה וכן כתב אע"ג דקי"ל לן כב"ה וב"ה לית להו שביתת כלים נתינת חטים לריחים של מים בערב שבת להטחן בשבת אסור דלא אמרינן משום שביתת כלים אלא רב יוסף ורבה אמר מפני שמשמעת את הקול וכוותיה מסתברא עד כאן ולדברי רבינו חננאל הללו הכם רבינו הגדול ז"ל וכתב הדבר בלשון יש אומרים וקרוב הוא הדבר להכריע כדבריהם וכן פסק רב שמעון בעל הלכות ז"ל זו מלכך תשובת הראב"ד ז"ל:

גבי העין מע"ש מכלל דבשבת אסור היינו דוקא בקילור שהוא עב דומיא דאספלנית הלכך להניחו בשבת איכא למיחש שמא ימרח אי נמי משום שחיקת סממנין אבל קילור רך וצלול אפילו בשבת מותר להניחו על גבי העין כדאמרינן לקמן פרק שמנה שרצים [דף קח:] שורין קילורין מערב שבת ומניחין על גבי העין בשבת דכיון שהוא צלול אינו אלא כרוחץ עיניו במים וליכא למגזר משום שחיקת סממנים: ת"ר לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין מיני קטניות הן וצריכין בישול יותר: בכדי שיעשו·כדי שלא יהנה ממלאכת שבת [ג]: יחתה בגחלים·למהר בישולם: סליק בהו קוטרא. של עצים (א) ומחממין את הבגדים שעשן העצים קשה להם: לא מגלי להו. משטח פי התנור: בורה עקורה וטוחה. מכוסה בכיסוי שלה וטוח' בטיט סביב דכולי האי מדכר ולא אתי למיגס בה דבגמ' פרכינן הכי ודילמא מגיס ופרש"י ז"ל וחייב משום מבשל וה"נ אמרינן בפ' המביא (ד' לד.) אחד טוחן את האור וא' טוחן את העצים ואחד טוחן את הקדרה וא' מגיס כולן חייבים כלומר דמגיס חייב משום מבשל. ומשכינן בורה עקורה וטוחה:

ומדאמר בורה עקורה וטוחה ש"מ דאפי' בעקורה איכא משום מגיס (ב) ואיכא משום מבשל אבל כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי תו ליכא למיחש להכי ומיהו ה"מ בקדרה אבל בלמר ליורה לעולם אסור להגיס בו שאע"פ שקלטו הטין דרך הצבעים להגים בהם תמיד כדי שלא יתרכו והכי מוכח בירושלמי:

והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה בגחלים האי קדרה חייתא שפיר דמי להשהות בתנור לכתחלה מבעוד יום דכיון דחייתא לאו אדעתא למיכלה בא ורתא אנחה התם ומשום למחר לא אתי לחתויי שהרי יש לו שהות גדול ולא דמי לעססיות ותורמוסין שאין כל הלילה וכל היום די להם: ובשיל שפיר דמי. מבושל כל צרכה שפיר דמי להניחה דלא בעי חתויי: שדא ביה גרמא חייא. דלאו אדעתיה למיכלה לאורתא:

והאי בשיל ולא בשיל דאמרינן הכא דאסור פירשו בתוספות דהיינו שהתחיל להתבשל ולא הגיע עדיין למאכל בן דרוסאי אבל כל שהגיע למאכל בן דרוסאי בשיל מקרי ותו לא חיישינן ביה שמא יחתה בגחלים וכדאמרינן לקמן [דף לו:] תניא חנניה אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה ואינה קטומה וכך פירש רב האי גאון ז"ל בפרק כירה אבל לפי דעת הרב אלפס ז"ל בשיל ולא בשיל היינו משהתחיל להתבשל ועד שנתבשל כל צרכו ואפילו שנתבשל כל צרכו נמי כל שמצטמק ויפה לו אסור דהא דאמרינן לקמן גבי אין צולין בשר בצל וביצה [דף כ.] וכו' וכמה אמר ר' אלעזר אמר רב כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי התם בשהן עצמן מונחין על האש דכיון שהגיע למאכל בן דרוסאי אם יחתה בגחלים יחרוך אותן וזהו שכתב הרב אלפסי ז"ל להדיא דרב אף על פי שפסק בפרק כירה שאסור לשהות ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה כל שמצטמק ויפה לו ודלא כחנניא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ג' מהלכות שבת וכן דעת הרמב"ן ז"ל ויש לר"ז הלוי ז"ל בדברים הללו דעת שלישי. ויתבאר הכל בפרק כירה בס"ד: **והשתא** דאמר מר כל מידי דקשי ליה זיקא לא מגלי ליה דמשום הכי לא גזרינן לעיל באונין של פשתן האי בשרא דגדיא דקשי ליה זיקא [ג] וכו' ולא אתי לגלויי פי התנור ליטול לכיסויו ולחתות: דגדיא [ולא] שריק דברחא ושריק בתרוייהו איכא חדא לאיסורא וחדא להיתרא. וכתב הרי"ף ז"ל דרבוותא ז"ל פסקו כי האי לישנא בתרא דרב אשי כלומר דאפילו בברחא ולא שריק שרי ולא גזרינן ביה שמא יחתה בגחלים ומקשינן בגמרא ולרב אשי דשרי והא תנן [דף יט:] אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ומפרקינן בבשרא אגומרי. כלומר [שאינו] בתנור דאפילו כסוי ליכא ומוכן להפוך בו ולחתות וא"ת ולרב אשי דלא אסר אלא בבשרא אגומרי גי' ר"ש תקשי ליה מתני' דאין טותנין את הפת לתנור וכו' ותו דתנן [שם] משלשלין את הפסח וכו' ואמרינן טעמא בגמרא משום דבני חבורה זריזין הם משמע הא לאו הכי אסור י"ל דמיירי כגון שהתנור פתוח דהוי כבשרא אגומרי: **נמצא** לפי דעת זה דכל שהוא בתנור והתנור מכוסה אף על גב דלא שריק אפילו בבשרא דברחא דלא קשי ליה זיקא שרי אבל הרי"ף ז"ל הכריע כדברי מי שפסק כרב ירמיה מדפתי הילכך כל מידי דקשי ליה זיקא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי לא קשי ליה זיקא שריק שרי לא שריק אסור והכי מוכח סוגיין בגמ' דאמר גבי הא דתנן משלשלין את הפסח וכו' [דף כ.] מ"ט משום דבני חבורה זריזין הן אלמא טעמא דבני חבורה זריזין הן הא לאו הכי לא והא אמר מר גדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי ומפרקינן התם מנתח הכא לא מנתח כלומר וכיון דלא מנתח לא קשי ליה זיקא ומשום הכי דוקא משום דבני חבורה זריזין הן ולרב אשי כי לא מנתח מאי הוי אע"ג דלא קשי ליה זיקא שרי אלא ודאי סוגיין כרב ירמיה מדפתי וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק ג' מהלכות שבת ולפי שטה זו ברחא ולא שריק אפילו הי אסור ולא דמי לקדרה חייתא דאמרינן לעיל דשריא משום דבגלי עסקינן וכיון שהוא מתבשל מהרה אפילו הי לא מסח דעתיה מיניה ואתי לחתויי והיינו דמייתי עלה ההיא דאין צולין בשר בצל וביצה דמיירי בגלי וכ"כ ה"ר בעל הלכות ז"ל אבל הרז"ה ז"ל פוסק כרב אשי משום דבתרא הוא מיהו ס"ל ז"ל דבמידי דלא קשי ליה זיקא כלל כגון עוף או גדי שלם מודה רב אשי דאסור מסוגיא דלקמן דאמרינן התם לא מנתח: **מתני'** ב"ש אומרים אין פורשין מצודות חיה ועופות אלא כדי שיצודו מבעוד יום. הך פלוגתא נמי לב"ה איצטריך דסד"א כי לית להו לב"ה שביתת כלים ה"מ היכא דלא עביד מעשה כי האי דלעיל אבל היכא דקא עביד מעשה כגון אוזלי ואוהרי שהפח נקשר ואוחז העוף סד"א דבהא"ג מודו בה קמ"ל דלא שאני להו לבית הלל בין היכא דקא עביד מעשה להיכא דלא עביד מעשה: **בית** שמאי אומרים אין מוכרין לנכרי ולא טוענין עמו [ואין מגביהין עליו משוי על כתיפו. דנראה *(כהולך) בשבת אלא כדי שיגיע למקום קרוב כלומר שיהא המקום

נר מצוה

אלא כדי שיטהנו מבעוד יום ואוקימנא אליבא דב"ש דאית להו שביתת כלים אבל לב"ה לית להו שביתת כלים א ושרי ואיכא מ"ד אסור ואפי' לב"ה מפני שמשמעת את הקול דף יח. *ת"ר לא *תמלא אשה קדרה רנד עססיות ותורמוסין ותניח לתוך התנור ע"ש עם חשיכה ואם עשתה כן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו כיוצא בו לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ערב שבת עם חשיכה ואם עשה כן למוצאי שבת אסורים בכדי שיעשו מאי טעמא גזירה שמא יחתה בגחלים ואי אמרת מוגמר וגפרית מ"ט לא גזרינן שמא יחתה בגחלים התם לא מחתה להו דאי מחתה להו פסדי דקא סליק בהו קוטרא ואונין של פשתן נמי לא גזרינן דכיון דקשי להו זיקא לא מגלי להו צמר ליורה נמי לא גזרינן ביורה עקורה וטוחה דליכא למיחש לא לאחתויי ולא למיגס ב בה °והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה בגחלים האי קדרה חייתא [א] [ובשיל] שפיר דמי ג בשיל ולא בשיל אסיר ואי שדא ביה גרמא חייא שפיר דמי מאי טעמא דאסח לדעתיה מינה דאמר השתא ודאי לא בשיל ולא אתי לאחתויי: והשתא דאמר מר כל מידי דקשי ליה זיקא לא מגלי ליה האי בישרא דגדיא ושריק שפיר דמי דברחא ולא שריק אסיר דגדיא ולא שריק דברחא ושריק רב אשי שרי ורב ירמיה מדפתי אסר: איכא דאמרי דגדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי דברחא ושריק נמי שפיר דמי כי פליגי דברחא ולא שריק רב אשי שרי ורב ירמיה מדפתי אסר. וקא פסקי רבוותא כי האי לישנא בתרא וכרב אשי ואיכא מאן דפסק כרב ירמיה מדפתי דאסר ואנן נמי כרב ירמיה מדפתי ס"ל דהזינן סוגיא דשמעתא כוותיה דאמרינן אמר רבינא האי קרא חייא כיון דקשי ליה זיקא כבשרא דגדיא דמי ושרי מכלל דאי כברחא אסיר ושמע מינה דברחא אסיר: דף יז: **מתני'** *ב"ש אומרים אין פורשין מצודות חיה ועוף ודגים אלא כדי שיצודו רנה מבעוד יום וב"ה מתירין בש"א אין ד מוכרין לנכרי ואין טוענין עמו ולא מגביהין עליו

רש"י

מילתא ואיכא זילותא דשבתא: עססיות ותורמוסין· מיני קטניות [א] וצריכין בישול יותר: בכדי שיעשו· כדי שלא יהנה ממלאכת שבת: יחתה. בגחלים למהר בישולן: סליק בהו קוטרא. של עצים ומשחיר את הבגדים ועשן העצים קשה להם וכן בגפרית: לא מגלה להו. משטח פי התנור: לא גזרינן· שמא יחתה בגחלים: עקורה· מעל האור וגם לא חיישינן דלמא מגיס ומהפך בה והוי מבשל דמיירי נמי בטוח שהכיסוי שלו טוח בטיט דכולי האי מידכר: והשתא דאמר מר· הנחת קדירה לא אסרו אלא משום חתייה האי קדרה חייתא שפיר דמי להשהותה מבעוד יום לכתחלה והיא מתבשלת כל הלילה· ודאי חייתא לאו אדעתא למיכל לאורתא אנח' התם ומשום למחר לא אתי לחתויי שהרי יש לה שהות גדול ולא דמי לעססיות ותורמוסין שאין כל היום וכל הלילה די להם: ובשיל שפיר דמי· להניח דלא בעי חיתוי: ואי שדא ביה גרמא חייא· לאו אדעתא למיכליה לאורתא אנחה: גדיא. קשה ליה זיקא: שריק· פי התנור בטיט סביב אינו מוכן לחתות: ברחא· איל גדול לא קשה ליה זיקא ואתי לחתויי: דגדיא ולא שריק· דאיכא חדא לריעותא וחדא לטיבותא: מתני' ולא טוענין עמו· לא יסייע

שלטי הגבורים

א לפי דברי ר"ת מותר לתת הטיס בתוך הריחים ומעצמן יטחנו כל היום כולו ודוקא ריחים של מים דאין כאן אלא משום שביתת כלים ואין אנו מוזהרים על שביתתן ולדברי ר"ת אסור להניח בריחים חטים כדי שיטחנו בשבת דאע"פ שאין אנו מוזהרים על שביתת כלים איכא משום השמעת קול ואוושא מילתא ולזה הסכימו רוב הפוסקים הרא"ש והטור וסמ"ג ורבינו הביא שתי סדעות ולא הכריע מיהו נראה לי דלכ"ע אם הריחים הם של חמור וכיוצא בזה באסור להניח הטחינה בהם בשבת אם החמור של ישראל וכן מותר לתת הטיס לטוחן נכרי בע"ש אע"פ שיטחנם בשבת בריחים שלו:

לשון ריא"ז

אבל אין נותנים חטים לתוך ריחי' של מים מבע"י כדי שיטחנו בשבת לפי שהם משמיעים קול ונראה כאלו טוחנין בשבת כמו שביאר מז"ה ול"נ שאף בזו התירו לתת שם החטים מבעוד יום והם נטחנים והולכים כל השבת כמבואר בקונ' הראיות:

ב לפי דברי הרשב"א והרמב"ן כשהתבשיל שבתוכה לא נתבשל כדינו ובא זה והגיס בה אם אותה ההגסה שהגיס בה היא ההגסה הראשונה שעדיין לא הגיס בתוך אותו התבשיל אלא עתה חייב לפי שאין התבשיל מתבשל יפה עד שיגיסו בו פעם אחת אבל אם זאת ההגסה אינו ההגסה ראשונה כי כבר קודם השבת הגיס בה פעם אחת אינו אסור להגים עוד בה. ולדברי שאר המפרשים אין חילוק בין היא ההגסה ראשונה או שניה בכל ענין שמגים בה קודם שמתבשל אפילו אינו על האש אסור:

ג התוס' כתבו כל שנתבשל התבשיל כמאכל בן דרוסאי מקרי בשול בין בגלי בין לקדרה ולדברי רבינו בתבשיל לקדרה עד שנתבשל יפה לא מקרי בישול ואפי' דבר שנתבשל שפיר ועדיין מצטמק ויפה לו עדיין מקרי שלא נתבשל יפה ולפי דברי רבי' לא ידעתי איך נהגו נשי דידן שבשבת עושין תבשילין שהצימוק יפה להן ומניחין אותן אצל האש ומגיסין בהן כמה פעמים עדיין הן אצל האש והצמוק יפה להן:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל ומשחיר: (ב) נ"ב דהגסה בכלי ראשון כבשול ומכאן לאלפס וקדירה שהעבירן מרותחין מעל גבי האור שכל שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי אין מוציאין מהם בכף דנמצא מגים ט':

עין משפט

א מיי' פ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רנג: ב מיי' פ"ו מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' רמו:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ז"ל האי קדירה חייתא שפיר דמי (לי' גמרא) ובשיל נמי שפיר דמי: [ב] נ"ב בנעשים באיסור: [ג] נ"ב ושריק פי התנור בטיט סביב כיסויו שאינו מוכן לחתות:

הגהות חו"י

[א] כבלבוי פ"ק דביצה תני התם לעשות מכן עששיות:

[צ"ל דהיה כמסייעו לטולך בשבת]

מלחמת ה'

ועוד ומאי דמייתי הרב אלפס ז"ל והלכתא כרב ירמיה מדפתי כו' עד ולית בהו פלוגתא: אמר הכותב ואפילו כדבריו שכיון שלא אמר סתם כיון דקשי ליה זיקא שרי ואמר כבשרא דגדיא דמי וחשש לדברי רב ירמיה מדפתי ש"מ דסוגיין כוותיה והדבר נהוג בפסקי הגאונים ז"ל גם זו מתשובת הרב ז"ל:

המאור הקטן

במקומו וסוגיין בגמרא בבשרא בגדיא וברחא בין שריק בין לא שריק כולהו בשפוד של צלי התלוי בתנור עסקינן שאין דרך לחתות את הגחלים שבתנור בעוד שהצלי בתוכו שלא יקמט את הצלי לפי שהיו תנוריהם קטנים וגם אין דרך זה להוציא לחוץ ולהחזירו משום דקשי ליה זיקא וזהו טעמו של רב אשי שמתיר אפילו בברחא ולא שריק ורב ירמיה מדפתי סבר ברחא ולא שריק לא קשי ליה זיקא ומפיק ליה ומהדר ליה ואתי לחתויי וה"ר שלמה ז"ל פירשה ע"ד אחרת ובבשרא אגומרי דכ"ע גזרינן דלמא אתי לאחתויי עד שיגיע למאכל בן דרוסאי בין בתנור בין בכירה וה"ה לקדרה על גבי כירה לפי מה שנראה לנו בדעתנו: ומאי דמייתי הרי"ף ראיה דהלכתא כרב ירמיה מדפתי מדאמר רבינא האי קרא חייא כיון דקשי ליה זיקא כבשרא דגדיא דמי בעיני אין זו ראיה דהא קמשמע לן רבינא דאפילו רב ירמיה דפליג בברחא ולא שריק בקרא חייא מודה משום דכבשרא דגדיא דמי ולית בה פלוגתא ואדרבה דרב אשי דהוא בתרא עדיפא ואם צלי של גדי שלם או של עוף שלם הוא ולא מנתח דכ"ע לא קשי ליה זיקא וגזרינן ביה דלמא אתי לחתויי עד שיגיע למאכל בן דרוסאי כדמפרש בגמרא לקמן טעמא דבני חבורה זריזין נינהו. ירושלמי בית שמאי אמרו להם לבית הלל דבר אחד ולא יכלו להשיבן ובית הלל אמרו להם לבית שמאי דבר אחד ולא יכלו להשיבן אמרו להם בית הלל לב"ש אי אתם מודים לנו שטוענין בקורת בית הבד ובעגולי הגת עם חשיכה ולא יכלו להשיבן אמר רבי זעירא אלולי דלא מעיילנא רישי ביני אריותא הוינא אמר טעמא תמן כבר נעקרה כל ספה ממקומה הכא מאי אית לך למימר. בית שמאי אמרו להם לבית הלל אי אתם מודים לנו שאין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ולא יכלו להשיבן אמר רב זעירא אלולי דלא מעיילנא רישא ביני אריותא הוינא אמר טעמא תמן בשר בצל וביצה דרכן להתהפך הכא מאי אית לך למימר:

המקום קרוב שיוליכנו שם מבעוד יום] על החמור והך פלוגתא לא שייכא בהגי דלעיל דליכא הכא משום שביתת כלים ובין לב"ש ובין לבית הילל איצטריך דב"ש אסרי משום דמאן דחזי סבר דשלוחו הוא ושליחותיה קא עביד וב"ה לא חיישי להכי ושרו : **בית** שמאי אומרים אין נותנין עורות לעבדן וכו'. הך פלוגתא בין לב"ש ובין לב"ה איצטריך לב"ש לומר דבכדי שיעשו מבעוד יום מיהא שרי בין קצץ בין לא קצץ שאע"פ שלא נעשו מבעוד יום כיון דאיכא שהות איגו נראה כשלוחו וקמ"ל נמי דכי אית להו לב"ש שביתת כלים ה"מ שלא יעשה הכלי מלאכה אבל בכלים המקבלים נר מצוה מלאכה כגון עורות הנעבדין וכלים המתכבסים לית להו שביתת כלים ולב"ה נמי איצטריך דאע"ג דבכלים של ישראל קא טרח נכרי בשבת שרי : **ובבולן** ב"ה מתירין עם השמש. פי' בתוס' ודוקא בשקצץ וכדאמרינן בגמרא [דף יט.] גבי אגרות וב"ש אסרי אע"פ שקצץ וכי פרכי' בגמרא והלא קצץ לב"ה פרכינן וכמו שפרש"י ז"ל והא דשרי קבלנות בשקצץ דוקא קבלנות דכלים שהנכרי עושה מלאכתן בביתו ולא מינכר שהם של ישראל אבל קבלנות דבנין שהמלאכה נעשית בקרקע של ישראל שהוא תוך התחום אסור וכדאמרינן בפרק מי שהפך [דף יב.] מקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות שבת וכתבתי בפ"ק דע"ז בס"ד ולא כדברי ר"ת ז"ל שהיה סובר להתיר אפילו קבלנות של בנין ממתני' דהכא דאילו (חוץ) [תוך] לתחום והיה אומר דההיא דפרק מי שהפך באבל דוקא היא ואין הדברים מכוונים ואף הוא ז"ל *סמך עליהן ומסתברא לי דכל שקצץ אף ע"פ שעושה הנכרי מלאכה בשבת מותר לישראל ללבוש הכלים בשבת עצמה ולא דמי לההיא דאמרינן בפרק כל כתבי [דף קכב.] נכרי שהדליק את הנר שאם בשביל ישראל אסור להשתמש לאורו דהתם משום דנכרי אדעתא דישראל קא עביד אבל כל שקצץ אדעתא דנפשיה קא עביד ושרי ישראל להשתמש אפילו בשבת : **גמ'** תנו רבנן בית שמאי אומרים לא ימכור אדם חפצו לנכרי כו'. שאלה שייך

רש"י

יסייע לו לטעון אלא בכדי שיגיע למקום קרוב מבעוד יום : גמ' לא ישאילנו. שאלה שייך בדבר החוזר בעין הלואה בדבר הניתן להוצאה : לבית הסמוך לחומה. של עיר אחרת שהנכרי דר בה שהרי יכול להניח שם: מפתח ביתו. של הישראל : הן הן דברי ר' עקיבא. לא בא ר"ע לחלוק על ב"ה אלא על תנא ששנה כן מחלוקתן שאמר אליבא דב"ה לבית הסמוך לחומה ובא ר"ע לומר לא כן אמרו ב"ה כו' : לא ישכיר אדם כליו. לעשות בהן מלאכה : בע"ש. דנראה כמשכירם לצורך שבת : אא"כ קצץ דמים. בשכרו דכיון דקוצץ דמים בדידיה קטרח. וב"ש לא מודו בקצץ דהא לא עדיף ממוכר ומשאיל או נותן במתנה אלא מילתא דב"ה אשמועינן דבלא קצץ לא פליגי דאסור : לביתו. של מי שנשתלחו לו : לבית הסמוך לחומה. לעיר שנשתלחו : והלא קצץ. ואמאי אסרי ב"ה הא [איכהו] שרי דאמרי אין משלחין אלא א"כ קצץ : דואר. שלטון העיר לשלוח אגרת : שכיח במתא משלחין בלא קצץ. בכדי שיגיע השליח למר לבית דואר ולמר לבית הסמוך לעיר ורישא דאין משלחין כלל בלא קצץ דלא קביע במתא ואם לא ימצא אותו ילך אחריו בשבת : מפליגין. מפרישין מן היבשה לים : ופוסק

עליו אלא כדי שיגיע (א) *למקום קרוב וב"ה מתירין ב"ש אומרים אין נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום ובכולן ב"ה א מתירין עם השמש : **גמ'** *ת"ר ב"ש אומרים לא ימכור אדם חפצו לנכרי ולא ב ילונו ולא ישאילנו ולא ימשכננו ולא יתננו לו במתנה אלא כדי שיגיע *למקום קרוב וב"ה אומרים עד שיגיע לבית הסמוך לחומה ר"ע אומר כדי שיצא מפתח ביתו ר' יוסי בר' חנינא אומר הן הן דברי ר"ע הן הן דברי ב"ה ולא בא רבי עקיבא אלא לפרש דברי ב"ה: תניא ב"ש אומרים לא ימכור אדם חמצו לנכרי אלא א"כ יודע שיכלה קודם הפסח וב"ה אומרים כל שעה שמותר לאכול מותר למכור *ת"ר נותנין מזונות לכלב בחצר אם נטלן ויצא אין נזקקין לו כיוצא בו נותנין מזונות לפני העובד כוכבים בחצר ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו : (ג) ג (ת"ר לא ישכיר אדם כליו לנכרי ע"ש [א] (עם חשיכה) וברביעי ובחמישי מותר) : ת"ר אין משלחין אגרות ביד נכרי ע"ש עם חשיכה אא"כ קצץ לו דמים ב"ש אומרים כדי שיגיע לביתו וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה והלא קצץ אמר רב אשי ה"ק אם לא קצץ בש"א כדי שיגיע לביתו ובה"א כדי שיגיע לבית ד הסמוך לחומה והא אמרת רישא אין משלחין כלל לא קשיא הא דקביע דואר במתא הא דלא קביע דואר במתא שמעינן השתא היכא ה דקצץ לו דמים משלחין אותן בין מגיע בין לא מגיע והיכא דלא קצץ לו דמים אי קביע דואר (ג) במתא אין משלחין אלא עד שיגיע לבית הסמוך לחומה ואי לא קביע דואר במתא אין משלחין כלל אא"כ קצץ. פי' דואר איש ידוע שבל כתב אליו יובל והוא משכיר ומשלח כל אגרת למי שנשתלחה אליו: ת"ר ו אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת בד"א

בדבר החוזר בעין הלואה בדבר הניתן להוצאה : אלא כדי שיגיע הנכרי לביתו מבעוד יום. ואף על גב דבדידיה קא טרח מחמירין בית שמאי משום דמיחלף בשלוחו ומיירי בכלים דלאו בני מלאכה ניכהו כגון חלוק אבל במידי דבר מלאכה הוא לבית שמאי אסור משום שביתת כלים : לבית הסמוך לחומה. של עיר האחרת שהנכרי דר בה שהרי יכול להניחה שם : מפתח ביתו. של ישראל : הן הן דברי כו'. לא בא רבי עקיבא לחלוק על דברי בית הלל אלא לחלוק על תנא ששנה כן מחלוקתן שאמר אליבא דבית הלל לבית הסמוך לחומה ובא ר"ע לומר לא אמרו ב"ה אלא כן : תניא בש"א לא ימכור אדם חמצו לנכרי וכו'. אע"ג דלא שייכא בהילי דשבתא משום גררא דהנך נקטה: **תנו** רבנן נותנין מזונות לפני הכלב בחצר וכו'. כיוצא בו נותנין מזונות לפני העובד כוכבים בחצר פירש אפילו לב"ש אבל שאר חפצים אסירי אפילו לב"ה דלא שרו ב"ה במתני' דלעיל אלא בע"ש אבל בשבת לא ופרכינן בגמ' [עובד כוכבים] הא תו למה לי הייט הך מהו דתימא האי רמי עליה והאי לא רמי עליה קמ"ל כלומר דקמ"ל דאע"ג דעובד כוכבים לא רמי עליה שרי וא"ת וכיון דעובד כוכבים אין מזונותיו עליך כדאמר הכא ובפ' י"ט שחל (דף כא:) כמי דאמר התם מוליא אני את העובד כוכבים שאין מזונותיו עליך אפי' לתת לו מזונות ליתסר כדאמר בפ' בתרא [דף קנה:] דאין נותנין מזונות לפני חזיר משום דאין מזונותיו עליך אלמא אין טורחין אלא לדבר שמזונותיו עליך תירצו בתוס' דכיון [גיטין סא.] דמפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום חשיב קצת מזונותיו עליך לענין איסור טורח שבות דרבנן אבל לענין עשיית מלאכה ביו"ט דהוי איסורא [דאורייתא] לא חשיב מזונותיו עליך והיינו ההיא דפ' י"ט שחל והרא"ב"ד ז"ל מחמיר בדבר לאסור כל היכא דמצי לאשתמוטי משום דלא טרחינן אלא לדברים שמזונותיו עליך והא דקי"ל [ביצה כא:] מזמנין את הנכרי בשבת להו דספינן ליה אנן אלא דמחוינן ליה ושקיל איהו לנפשיה אי נמי דספינן לדידן ואכיל איהו בהדן: **גרסינן** בגמ' [דף יט.] ת"ר לא ישכיר אדם כליו לנכרי בע"ש וברביעי ובחמישי מותר כיוצא בו אין משלחין אגרת ביד נכרי מע"ש וברביעי ובחמישי מותר אמרו עליו על ר' יוסי הכהן ואמרי לה יוסף החסיד שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם והשמיטה הרב אלפס ז"ל נראה שהוא סובר דכב"ש דאית להו שביתת כלים אתיא ולא קי"ל כוותייהו ולא מחוור דא"כ אפילו בד' ובה' ליתסר וכבר השיגו הר"ז הלוי ז"ל אלא ודאי ככ"ע אתי ובכלים שאין עושין בהן מלאכה כגון מטה וחלוק וטעמא דמילתא משום דנראה כעומד ונוטל שכר שבת אבל בד' ובה' מותר ודוקא בהבלעה כגון שמשכיר לו לשנה או לחדש הא שכירות יום אסור וכדתניא בפרק הזהב (דף נח.) השוכר את הפועל לשמור את הפרה לשמור את הזרעים אינו נוטל שכר שבת היה שכיר חדש שכיר שנה נוטל ממנו שכר שבת ואפי' הכא בע"ש אסור דכיון שלמחר הוא מסכים בו למלאכתו ובאין ממנו לבית החשבון מיתחזי כשכר שבת וכיוצא בו דקתני מיירי בשלא קצץ וכגון ששכרו לימים דבר קצוב בכל יום ויום בהליכתו ובחזרתו אלא שאינו מקפיד עמו מתי ילך ובכה"ג בע"ש אסור דכיון שהוא שוכרו לימים והוא שוכרו בע"ש כשיוצא בשבת נראה כאילו התנה עמו כך אבל בד' ובה' מותר הואיל ואינו מקפיד עמו מתי ילך : **ת"ר** אין משלחין אגרת ביד נכרי בע"ש אא"כ קצץ לו דמים. דכיון דקצץ לו דמים בשכרו בדידיה קא טרח וב"ש לא מודו בקצץ דהא לא עדיף ממוכר ומשאיל ונותן מתנה אלא אשמועינן מילתא דבית הלל דבלא קצץ לא פליגי דאסור : כדי שיגיע לביתו. של מי שנשתלחו לו : לבית הסמוך לחומה. לחומת העיר שנשתלח שם: והלא קצץ. ואמאי אסרי ב"ה הא אמרינן לעיל דשרי : והא אמרת רישא אין משלחין. אלא אם כן קצץ : **ת"ר** אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת. האריך בה הרב אלפסי ז"ל בהלכות ובתוספות פירשוה לפי שאסור לנבור

...ש דמתוך שהוא כל כך סמוך לשבת נראה כשוכרו לשבת עצמו ורבינו יונה כתב דהא דאסור להשכיר בשני אפילו בשכירת חדש היינו דוקא בכלים שעושין בהן מלאכה כגון מחרישה וכיוצא בה מפני שכשעושה בו הנכרי ...בת נראה כאילו הוא שלוחו של ישראל ומכל מקום בד' וה' מותר בהבלעה כיון שהוא רחוק מן השבת אבל כלים שאין עושין בו מלאכה כגון טלית וכיוצא בו אפילו בע"ש מותר בהבלעה : ד מיי' פ"ו מהל' שבת פי' כדי ...ת הסמוך לחומה שר"ל בכדי שיגיע לבי דואר שביתו סמוך לחומה וטוא"ח סי' רמ"ז פירש שר"ל בכדי שיגיע לבית הסמוך לחומה בעיר שהוא שולח שם : ה רבינו ומיי' פסקו דהיכא שלא קצץ אינו יכול לשלוח אגרת ... שאר הפוסקים לא משמע כן אלא אפילו לא קצץ בד' וה' מותר : לעולם אפי' בד' וה' אם הנכרי מוליכה בשבת ומדברי

המאור הקטן

והא דתנו רבנן לא ישכיר אדם כליו לנכרי בערב שבת לא כתבה הרי"ף ז"ל ונראה מדבריו שהוא סובר דבית שמאי היא דאית להו שביתת כלים ולדידן אפילו ב"ה מודו בה משום שנראה כמתנה לעשות מלאכה בשבת שכן דרך השוכרים כלי אומנית להשכים בהן לאומנותן. ובד' ובה' מותר ואע"ג ...ן לענין נשין ארבעה וחמשה ומעלי שבתא קמי שבתא כאן לא עשו דין ד' וה' כדין ערב שבת ...ב יוסף דמוקמי לה לברייתא דשביתת כלים כבית הלל ובד' ובה' הכל מודים שהוא מותר ...דין מכאן להקל אפילו בשביתת בהמה כמו שכתבנו במסכת ע"ז אע"פ שמצינו שהחמירו ...ם הרבה והדעת מכרעת להחמיר : והא דתנו רבנן אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים ...בת פירש הרי"ף ז"ל בהלכות בספינה נוששת ואח"כ חזר בו בתשובה ופירש טעמא משום בטול ... ולי נראה טעם אחר בין בזו בין במה שאמרו אין צרין על עיירות של נכרים דכולהו מקום ... וכל שלשה ימים קודם לשבת קמי שבתא מקרי ונראה כמתנה לדחות את השבת מפני שאין ...מד בפני פקוח נפש והוא הדין להפריש במדברות וכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת

מלחמת ה'

ועוד והא דתנו רבנן לא ישכיר אדם כליו כו' עד שביתת כלים :
אמר הכותב חס ושלום דהאי משום שביתת כלים אפילו בראשון ושני נמי אסיר שכן ברשות ישראל אסור לעולם וכן לשמור בהמה ועבדים אסור לעולם אלא שביתת כלים ביד נכרי לא גמירי דמלאכת נכרי הוא דקא עביד לה תדע מדלא קתני שלא ישאיל ולא ישכיר כדקתני לעיל כולהו גווני מכירה ושאלה משכון הלואה ומתנה והסיא נמי כל חפץ שרי בכדי שיעשה לב"ה ואפילו עושין בו מלאכה ומה שפירש בעל המאור ז"ל דאפילו ב"ה מודו מפני שנראה כמתנה לעשות מלאכה בשבת שכן דרך השוכרין כלי אומנות להשכים בהן למלאכתן אינו כלום דהא איכהו שרו ליתן חטים לתוך ריחים של מים עם השמש אע"פ שהוא מתנה עם כליו לעשות מלאכה בשבת וכן במשלח אגרות וקצץ התירו ואע"פ שהוא כמתנה לעשות מלאכה בשבת וברייתא קתני כיוצא בו תדע מדלא קתני שלא כדאמרן אלא הכא במשכיר כלים על ת"ש שבת ושבוע וברביעי וחמישי מותר דהבלעה היא ושרי אבל בע"ש למחר הוא מסכים בו למלאכתו וכיון דמתחיל מיניה ובאין לבית החשבון ממנו אסור וכן באגרות בשלא קצץ בערב שבת אסור ובחמישי מותר דשכירות דנכרי הוא ולא מטי מלאכה ליד ישראל וכדברי ב"ש לעולם אסור
וכו

שלטי הגבורים

א איכא פלוגתא אי שרי ליהנות באותה שבת עצמה מאותה מלאכה אחרי שקצץ עם הנכרי או לאו סמ"ג ומרדכי והגהות אשר"י הסכימו דכל דבר שגוף ישראל נהנה ממנו אסור ליהנות במלאכה שעשה הנכרי בשבת ואפי' קצץ שלכך כלים שהבית התייע לישראל בשבת שגמרן באותו יום אסור לישראל ללובשן משום דקא מתהני גופו ממלאכת שבת ונראה דדוקא היכא שמסר לו הכלי ערב שבת עם חשכה דודאי עשה הנכרי בשבת או שיודע בודאי שהנכרי עשאו בשבת אבל בסתם שמסרו לו והנכרי היה יכול לעשותו קודם השבת ונעלם ממנו אם עשאו בשבת אם לאו נראה לי דליכא לאסור הנאתו ולדברי הר"ן מותר ודין קבולת (תלוש) [מחובר] יתבאר במקומו בע"ס : לשון ריא"ז
וכן כל מלאכה שהוא נותן לנכרי כגון עורות לעבדן או כלים לכובס אם לא קצץ לו שכר צריך שיהא שהות ביום כדי לגמור כל המלאכה ואם קצץ לו שכר אע"פ שאין שהות ביום אלא כדי שיצא מפתח ביתו הרי זה מותר כד"א כשנותן לו מלאכתו בקבלנות לעשותה הנכרי בשירצה אבל אם נתנה לו בשכר ידוע בכל יום הרי זה אסור לעשותה בשבת שהרי הוא כאילו אומר לנכרי לעשות מלאכתו בשבת כמו שביאר מז"ם ואף קבלנות לא התירו אלא בביתו של נכרי אבל

הגהות הב"ח

הגהות מא"י

לעבור במים במעבורת אפילו בתוך התחום משום דהוה ליה כשט ואסור לשוט גזירה שמא יעשה חבית של שייטין והיינו דגרסינן בפרק חולין [דף קלט:] חזי מר האי צורבא מרבנן דאזיל ונאים במעברא ועבר לקך גיסא ואמר למינס קא מכוונא ואזיל וסייר פירי אמר ליה הערמה מדרבנן היא וצורבא מרבנן לא אתי למעבד לכתחלה אלמא דלכתחלה שלא בהערמה אסור ובהערמה נמי דוקא לצורבא מרבנן הא לכולי עלמא אסור. לפי פירוש זה ולפי דברי הרב אלפסי ז"ל ג"כ יש לתמוה על מה נהגו העם עכשיו להפליג בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת אבל הר"ז הלוי ז"ל כתב טעם אחר בין בזו בין במה שאמרו אין צרין על עיירות של נכרים דכולהו מקום סכנה הוא וכל שלשה ימים קודם השבת קמי שבתא מיקרי ונראה כמתנה לדחות את השבת (א) מפני שאין דבר שעומד בפני פקוח נפש וה"ה להפריש במדברות ולכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת ועל דרך זה התיר הרמב"ן ז"ל מפרשי ימים שיכנסו בים בשבת ולפרוש מן הגמל ואין חוששין משום דכשאסרו להפליג בספינה תוך שלשה ימים לא אמרו אלא בישראל שוכר כל הספינה שכל המלאכה הנעשית בה איכ' נעשית אלא בשבילו אבל בספינה שרובה נכרים וישראלים מועטים נכנסים בה כיון דרובה נכרים על שם הנכרי נעשית וכדאמרינן בפ' כל כתבי (ד' קכב.) במסבה שרובה נכרים והדליק נכרי את הנר שמותר לישראלים שבה להשתמש לאורה: **ולפיכך** נוהגין עכשיו שמתכנסין לתוך הספינה מע"ש ומסדרים שם שולחן ומדליקין את הנרות לקנות שם שביתה ואחר כך חוזרין ונכנסין לה בשבת ועושין כך מפני שהספינה עתידה לצאת בשבת חוץ לתחום ויהא אסור לזוז בתוכה מד' אמות שלו לפי שלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום ואע"ג דקי"ל הלכה כר"ג [דמהלך את כולה] אפי' בדיר וסהר אע"ג דלא שבת באויר מחיצות ה"מ בנתנוהו נכרים בדיר וסהר דאנים הא לדעת לא עשאום כארבע אמות אבל כיון שנכנס לה מע"ש נעשה כמערב ברגליו ואומר כאן תהיה שביתתי וכיון דקונה שם שביתה שובת באויר מחיצות מבעו"י הוא ומהלך את כולה דכד' אמות היא אצלו: **גרסינן** בפרק לולב וערבה (דף מד:) וכו' לא אמרן אלא לביתיה. דכיון שאינו בבית מכינין מעט לצורך השבת ולא הוה ליה מידי למיכל בשבת: אבל לאושפיז' אמאי דנקיט סמיך. כלומר אמאי דנקט אושפיזיה כלומר דכיון דבעל הבית שם שאין דרך ליכנס לאושפיזא אם אין שם בעל הבית הילכך מכינין הרבה: לא נצרכה אלא אפילו לביתו. כלומר לא מבעיא לגבי אושפיזא שלא היו מצפין שיבא שיכינו בשבילו אלא אפי' לביתיה דאיכא למימר הכינו בשבילו שמא יבא אפ"ה לא דזמנין לא חיישי כולי האי וכעובדא דרב כהנא: **גרס'** בעירובין (ד' מה.)

אמר רב יהודה אמר רב וכו' לספר-מקום המבדיל בין גבול ישראל לגבול ארץ העמים: יוצאין עליהן שמא ילכדוה ומשם תהא נוחה ליכבש לפניהם: **מתני'** אמר רשב"ג וכו'. כלי לבן שהם קשין ליכבס וצריך שלשה ימים ומחמירין היו על עצמן כב"ש. והאי דלא קתני הא מילתא גבי שלשה דברים שהיה רשב"ג מחמיר כדברי ב"ש בפרק ב' דיום טוב (דף כא:) משום דהתם לא איירי אלא במילי דיו"ט אבל במילי דחול לא איירי: **ושוין** אלו ואלו שטוענין קורות בית הבד וכו'. אפילו ב"ש דאית להו [דף יז: במשנה] שביתת כלים מודים שטוענין את הזיתים בקורות בית הבד ואת העגבים בעגולי הגת מבעוד יום והמשקה זב והולך מאיליו כל השבת ומשום הכי מודו ב"ש בהא מילתא משום דאי נמי עביד לה בשבת ליכא חיוב חטאת דכי אמרינן (לקמן דף קמה.) דסחיטת זיתים וענבים אב מלאכה היא ה"מ בזיתים וענבים שלא ריסקן מבעוד יום דהוה ליה מפרק היין מקליפתו שהוא תולדה דדש אבל הכי מכיון שנתן קורה על גבי זיתים ועל גבי ענבים מבעוד יום הרי הן מרוסקין ומכאן ואילך בלא קורה נמי משקה נפיק ממילא אלא דלא נפיק שפיר כי השתא ומשום הכי שרו ב"ש דהא ליכא בה מלאכה גמורה דתיתסר משום שביתת כלים: **גמ'** מאן תנא דכל מידי דאתו ממילא שפיר דמי. כלומר מאן תנא דכיון שריסקן ליכא תו חיוב חטאת אפילו אי סחיט

תורה אור נר מצוה

בד"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מפליגין ופוסק עמו ע"מ א לשבות ואינו שובת דברי רבי רשב"ג אומר אינו צריך ומצור לצידן אפילו בערב שבת מפליגין יש מי שאומר הא דתניא אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת בזמן שהספינה גוששת ואין במים עשרה טפחים ומשום גזירת תחומין גזרו בה אבל למעלה מי' טפחים לא גזרו ומשום הכי נהגו העם להפליג בים ב הגדול והאי טעמא פריכא הוא דאי מהאי טעמא הוא דאין מפליגין הוה ליה למיתנא אין מפליגין בספינה קטנה אמאי תני ספינה סתם דמשמע בין קטנה בין גדולה ועוד מאי איריא ג' ימים אפי' טפי נמי ועוד לדבר מצוה אמאי שרי והא העמידו דבריהם במקום עשה כדתנן* אונן טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים ואמרי' עלה* גבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת גבי קדשים העמידו דבריהם במקום עשה אלא היינו טעמא דאין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת משום בטול מצות עונג שבת דכל ג' ימים הויא להו שינוי וסת משום נענוע הספינה כדכתיב בהו °יחוגו וינועו כשכור וגו' °ולא יכלי למעבד עונג שבת ולאחר שלשת ימים הויא להו נייחא ובעי מיכלא ומקיימי מצות עונג שבת והיינו טעמא דלדבר מצוה שרי משום דפטירי ממצות עונג דאמר מר* העוסק במצוה פטור מן המצוה ותנן נמי* שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה ולהכי נמי אמרינן* אסור להלך בערבי שבתות יתר על שלש פרסאות דאינון שנים עשר מיל משום דמבטיל ליה למצות עונג שבת כדמפרשא בהדיא והוא הדין שאין צרין על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת משום דלא מיתהני להו מיכלא ומשתיא תוך ג' ימים משום טרדא ופחדא דליבא ולבתר תלתא יומי פרח פחדייהו ומקיימי ליה לעונג שבת: גרסינן בפרק לולב וערבה* אמר איבו משום ר' אלעזר בר' צדוק אל יהלך אדם בערב שבת יותר משלש פרסאות אמר רב כהנא לא אמרן אלא לביתיה אבל לאושפיזיא אמאי דנקיט סמיך איכא דאמרי אמר רב כהנא לא נצרכה אלא אפילו לביתיה ואמר רב כהנא בדידי הוה עובדא ואפילו כסא דהרסנא לא אשכחי: ת"ר אין צרין על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם השבת ואם התחילו אין מפסיקין אפילו בשבת וכן היה שמאי דורש °עד רדתה ואפילו בשבת: גרסינן בעירובין*(א) אמר רב יהודה אמר רב נכרים שצרו על עיירות של ישראל אין יוצאין עליהן בכלי זיין ואין מחללין עליהן את השבת: תניא נמי הכי עיירות של ישראל שצרו עליהן נכרים אין יוצאין עליהן בכלי זיין ואין מחללין עליהן את השבת בד"א כשבאו על עסקי ממון אבל באו על עסקי נפשות יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהם בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת: *מתני' אמר רבן שמעון בן גמליאל נוהגין היו של בית אבא שהיו נותנין כלי לבן שלהן לכובס נכרי שלשה ימים קודם השבת ושוין אלו ואלו שטוענין בקורות בית הבד ובעיגולי הגת: גמ' *(מאי שנא כולהו דפליגי (א) ומאי שנא הנך דלא פליגי ב"ש כולהו אי עביד בשבת חייב חטאת גזרו בהו רבנן ע"ש עם חשיכה הנך דאי עביד להו בשבת לא מחייב חטאת לא גזרו בהו רבנן) מאן תנא דכל מילי דאתא ממילא שפיר דמי (ג) ר' יוסי ב"ר חנינא

רש"י

ופוסק. עם הנכרי ע"מ לשבות וא"צ לשבות: ומצור לצידן. אינו אלא מהלך יום א' ובע"ש היה יום הפוק: גוששת. שמהלכת בסמוך לקרקע ואין במים י' טפחים עומק: גזירת תחומין. שמהלכין חוץ לתחום: אבל. אם הספינה הולכת למעלה מעשרה טפחים שהמים עמוקים לא גזר שאין תחומין למעלה מי': אלא לביתיה. שמקפיד וכועס על בני ביתו אם לא יכינו כל הצורך: לאושפיזיה. לבית אכסנאי (ב): אמאי דנקים. מה שנותנין מתרצה בו: אלא [אפילו] לביתיה. שמכינין עליו אולי יבא: מתני' ושוין אלו ואלו. בגמרא מפרש טעמא: גמ' דאתי ממילא. כגון משקין הללו שנסחטין מאיליהן

המאור הקטן

השבת: ירושלמי בית שמאי אומרים אפילו ברביעי וב"ה מהירין: מאן תנא. דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי א"ר יוסי ב"ר חנינא ר' ישמעאל היא דתנן השום והבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום ר' ישמעאל אומר יגמור משתחשך נראה לי דאליבא דרבי ישמעאל מותר לגמור אפילו כסחיטתו בידים שאי נאסר לו לעשות בידים לא היו ב"ש מודים במשנתני למעון מבע"י במידי דאתי ממילא... דסוף סוף הא קא מתעבדא מלאכה בשבת והיו חולקים בה כשם שהיו חולקים במצודות חיה ודגים אלא ודאי תנא דמתני' כר' ישמעאל סבירא ליה דאמר יגמור משתחשך אפילו בסחיטתו בידים כי אתי ממילא שפיר דמי ולא פליגי עלה בית שמאי וכן שום ובוסר אע"פ שלא היה הוא...

מלחמת ה'

וכן מפורש בירושלמי אבל השמטתו של רבינו ז"ל לא נתבררה אלא במקום הזה וס"ר אכרכס בר' דוד ז"ל מלמד עליו זכות ומעמיד כל ברייתא זו ככ"ש ושאלה ומשכון מותרין שלא הוזהרו על שביתת כלים אלא במלאכת ישראל דומיא דעבד ואמה התושבים שעושין מלאכה לעצמן כישראל בחול ושכירת מלאכתו של ישראל הוא לפיכך בערב שבת אסור אפילו בשכירות יום אחד שלא יכנס שבת בעודו במלאכה ובחמישי מותר בשכירות יום א' הא לב"ה לעולם מותר ואפילו שלא בהבלעה ואין הדברים נכונים לי לדחות סתם הברייתא ועוד קשה בחמישי מותר פשיטא ועוד כיונא בו דאגרת מאן היא:

היו זבים מאליהן בריסוקן לפיכך אין סחיטתן חשובה לו לכלום ורש"י ז"ל פי' יגמור דקא אמר רבי ישמעאל שצוברן מאחר שריסקן ומניחן בכלים ויוצאים מעצמם ומותרין לא ידעתי מי דחקו לזה הפי'...
דאמרינן עלה מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי אנן הא פרישנא לה לא קשיא ולא מידי ואסיקנא בגמרא לאו מי איתמר עלה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן במחוסרין דיכה...

נר מצוה

חנינא אמר ר' ישמעאל היא (א) דתנן השום
א והבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום רבי ישמעאל אומר יגמור משתחשך ר"ע אומר *לא (דף יט:) יגמור ואיתמר עלה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בצריך דיכה כולי עלמא לא פליגי דאסיר כי פליגי במחוסרין שחיקה [וה"נ כמחוסרין* [א] דיכה דמו] הורה רבי יוסי ב"ר חנינא כרבי ישמעאל: שמן של בדדין ומחצלות של בדדין רב אסר ושמואל שרי פי' שמן של בדדין שמן היוצא ב תחת הקורה של בית הבד בשבת ומחצלות של בדדין הן המחצלאות המוקצות בבתי הבד: הני כרכי דזוגי (ב) רב אסר ושמואל שרי. פירוש מחצלות כרוכות ומונחות לסחורה ונקשרות שתים שתים ונקראות זוגי והלכתא כשמואל דשרי דקאי כר' שמעון דלית ליה מוקצה: אמר רב נחמן °עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותמרי דעסקא ותורא דרדיא פלוגתא דר' שמעון ור' יהודה דרבי יהודה אית ליה מוקצה ורבי שמעון לית ליה מוקצה וקי"ל כר' שמעון לענין שבת דהא איפסיקא הלכתא כוותיה בהדיא בסוף פרק מי שהחשיך וה"נ אמרינן ההוא תלמידא דאורי בחרתא דארגיז כרבי שמעון ושמתיה רב (א) הונא והא כר' שמעון סבירא (ב) ליה באתריה דרב הוה ובאתריה דרב לא הוה ליה למעבד הכי ושמעינן מינה דהלכתא כרבי שמעון: **מתני'** אין ב צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ואין נותנין ב פת לתנור עם חשיכה ולא חררה ע"ג גחלים אלא כדי שיקרמו פניה ר' אליעזר אומר כדי שיקרום התחתון שלה: **גמ'** *וכמה (דף כ.) כדי שיצולו אמר ר' זריקא אמר רבי אלעאי אמר רב כמאכל בן ג דרוסאי איתמר נמי א"ר אסי א"ר יוחנן כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי נכרים: **מתני'** משלשלין את הפסח לתנור ערב שבת עם חשיכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולים כדי שתאחז האור ברובן רבי יהודה אומר ד בפחמין כל שהוא: **גמ'** משלשלין מאי טעמא דבני חבורה זריזין הן ולא אתי לאחתויי בגחלים: ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד: מאי טעמא דכהנים זריזין הם: ובגבולין כדי שתאחז האור

רש"י

מאיליהן ובלבד (ג) מבעוד יום: בוסר. ענבים בתחילתן כשהן דקין מוציאין מהן משקים לטבל בהן בשר לפי שהוא חזק וקרוב לחומץ: מלילות. שיבולים שלא בישלו כל צרכן מרסקן וטוחנן באבנים ומשקה זב מהן ומטבל בו: יגמור. מאחר שריסקן וצברן בכובד ויצא מעצמו מותר לכתחילה: לא יגמור. אסור להניח מבעו"י תחת כובדן כדי לגמור משתחשך: בצריך דיכה כ"ע לא פליגי לאסיר. שטעינתן היא גורמת את הכל ונמצא דהכל עשוי בשבת: שחיקה. יותר מדיכה וכבר נידוך במדוכה ורבותי' גורסין במחוסרין סחיטה פליגי פירוש שנידוכין יפה ואין טעינתן גורמת אלא סחיטה ולמאן דגרים שחיקה טעינתן שוחקתן והני דמתניתין מחוסרים דיכה טעינתן היא [דיכתן] והא רבי ישמעאל מודה לאסור: שמן של בדדין. שמן המשתמר בזוית בית הבד תחת הטעינה והוא ניתן לבדדין: וכן מחצלות. בדדין שמכסין בהן הזיתים רב אסר לטלטולינהו משום מוקצה דרב סבר הלכה כר' יהודה במוקצה ושמואל סבר כרבי שמעון דלית ליה מוקצה: כרכי דזוגי. זוג של מחצלות שמחפין בה פרקמטיא של ספינה: עז העומדת לחלבה. וכן רחל העומדת לגדל גיזין: ותורא דרדייא. שור העומד לחרוש: ותמרי דעיסקא. העומדות להוליכם למקום אחר בסחורה: חרתא. שם מקום: דארגיז. אדם אחד היה אמגושי שבנה אותו עיר ורב המנונא היה דר שם: והא כר"ש ס"ל. ואמאי שמתי': מתני' חררה. עוגה: שיקרום. שיהי' לו קרום שקורין קרוסט"ה: התחתון שלה. אותו צד הנדבק בדופני התנור כי היו מדביקין הככרות בדופני התנור סביב: גמ' דרוסאי. ליסטים היה ומבשל בישולו שלים: איתמר נמי. דמאכל בן דרוסאי חשיב בישול: כל שהוא. מבושל ביד ישראל כמאכל בן דרוסאי חשוב כנגמרו ביד ישראל ואין בו משום בישולי נכרים אם נכרי גמר בישולו: מתני' משלשלין הפסח. והוא צלה והולך משתחשך ואע"ג דבעלמא אין צולין כדאמרי' הכא שרו רבנן דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי ולא אתי לאחתויי בגחלים: ומאחיזין את האור מע"ש. בעצים של מדורת בית המוקד כדמפרש בגמרא: בית המוקד. לשכה גדולה היה שהכהנים מתחממים שם במדורת אש הניסקת בה תמיד מפני שמהלכים יחפים על רצפת השיש שבעזרה: ובגבולין. צריך אדם להבעיר מדורתו מבעו"י כדי שתאחוז האור ברובו: רבי יהודה אומר. אם היתה מדורת פחמין א"צ להאחיז את האור אלא בכל שהוא וכן דולקות והולכות ואין דרכו להיות כבה וא"צ לאחות בה: גמ' דכהנים זריזין הן. שכולן היו בני תורה וחרדים וזכרים ולא מחתי

רבינו נסים

סחיט בידים ומש"ה אפילו לבית שמאי שפיר דמי לטעון מבעוד יום ויהא המשקה זב והולך כל השבת: בוסר. ענבים בתחלתן כשהן דקים מוציאין מהם משקה לטבל בו בשר לפי שהוא חזק וקרוב לחומץ: מלילות. שבלים שלא בשלו מרסקן וטוענן באבנים ומשקה זב מהן וטובל בו: שריסקן. האי שריסקן כולל רסוק ודיכה דשלש מלאכות יש בדברים הנידוכין להוציא מהן משקה רסוק ודיכה ושחיקה ובמתניתין איירי בשלא עשה בהן מבעוד יום אלא ריסוק שהקורה והעגולין מבעוד יום אינן אלא מרסקות אבל הכא מיירי שריסקן בידים שפיר עד שהן מרוסקין ונידוכין ואין מחוסרין אלא שחיקה וקתני ר' ישמעאל אומר יגמור משתחשך כלומר יגמור אפי' בידים ומינה ילפינן דלר' ישמעאל במחוסרין דיכה נמי אי סחיט להו לא מחייב בהו חטאת דאם איתא דמחייב בהו חטאת לא הוה לר' ישמעאל למשרי בשאין מחוסרין אלא שחיקה והוה ליה למגזר אטו מחוסרין דיכה ומדלא גזר ש"מ דס"ל דמחוסרין דיכה נמי דומיא דמתני' אי סחיט להו בידים ליכא חיוב חטאת ומש"ה קתני מתני' דאפילו לב"ש טוענין בקורות בית הבד ובעגולי הגת דליכא משום שביתת כלים דהא אפי' עביד בידים לא מיחייב חטאת: ר' עקיבא אומר לא יגמור. דס"ל דבמחוסרין דיכה מיחייב חטאת ודלא כמתני' ומש"ה אפילו בשאין מחוסרין אלא שחיקה גזר אטו מחוסרין דיכה: במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי. דלא יגמור בידים: והני נמי כמחוסרין דיכה דמו. הני דמתני' שאין הקורה עושה בהן מבעוד יום אלא רסוק: הורה ר' יוסי ב"ר חנינא כר' ישמעאל. דבשאין מחוסרין דיכה יגמור בידים והר"ז הלוי ז"ל הקשה על הרב אלפס ז"ל שהביא להא דרבה בר בר חנה א"ר יוחנן דבגמרא משמע דפליגא אדרבי יוסי בר' חנינא ובמה שפירשנו נתקיימו דברי הרב אלפסי ז"ל יותר מבמה שנכתב בזה בספר המלחמות: **שמן** של בדדין וכו': רב אסר. דאית ליה מוקצה וכר' יהודה ושמואל שרי דלית ליה מוקצה וכר"ש: עז לחלבה. עז העומדת לחלבה וכן רחל העומדת לגדל גיזים ותורי דרדייא העומדים לחרישה: ותמרי דעסקא. העומדים להוליכם לסחורה במקום אחר: **מתני'** אין צולין בשר בצל וביצה וכו': חררה. עוגת רצפים (מ"א יט): כדי שיקרמו פניה. לאו פנים המדובקין בתנור אלא העליונים שהם נמהרים לקרום מפני האור העומד כנגדו *)ור' אליעזר בן יעקב פליג עליה דבעינן שיקרמו אף פניה התחתונים כך פרש"י ז"ל דר' אליעזר לחומרא קאמר ובירושלמי [מכילתין סוף הל"י] משמע דלקולא קאמר דגרסינן התם מודה ר' אליעזר בלחם הפנים שאינו קרוי לחם עד שיקרמו פניה בתנור משמע דהכא סגי בקרימה כל דהו אבל בלחם הפנים בעיא קרימה מעליא וקי"ל כר' אליעזר בן יעקב כדאמרינן [גיטין דף סז: יבמות מט: וכ"מ] משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי:

גמ' כמאכל בן דרוסאי. לסטים היה ומבשל בשולו שלים: איתמר נמי. דמאכל בן דרוסאי חשוב בשול: כל שהוא מבושל ביד ישראל כמאכל בן דרוסאי שוב אין בגמרו משום בשולי נכרים אפילו נטלו הנכרי מעל האור ואחר כך החזיר אותו שרי:

ובבר כתבתי למעלה [בדף ו' ד"ה והאי] שלדברי הרב אלפסי ז"ל לא שרינן לשהות כשנתבשל כמאכל בן דרוסאי אלא בכלי שהוא מונח על האש אבל בקדרה לא: **מתני'** משלשלין את הפסח וכו'. והוא צלה והולך משתחשך ואף על גב דבעלמא אין צולין כדאמרן הכא שרי משום דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי ולא אתי לאחתויי בגחלים: ומאחיזין את האור. מעט בעצים: של מדורת בית המוקד. שהיתה בעזרה והיא מתבערת והולכת משתחשך ולא חיישינן שמא יהיו הכהנים צריכים להבעירה משתחשך כדמפרש בגמרא: בית המוקד. לשכה היה שהכהנים מתחממין שם במדורת אש הנסקת בה תמיד מפני שמהלכים יחפין על גבי רצפת שיש בעזרה וכדתניא בזבחים [דף כד:] הואיל ורצפה מקודשת דכתיב קדש המלך את תוך החצר וכלי שרת מקודשין מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה: בגבולין. צריך אדם לבער מדורתו מבעוד יום כדי שתאחוז האור ברובו: ר' יהודה אומר כו'. אם היתה מדורת פחמים אינו צריך לאחוז בהן את האור אלא כל שהוא והיא דולקת והולכת דאין דרכה להיות כבה ואין צריך

*) ובגמ' ובכל הפוסקים שהביא לשון משנה זו איתא ר' אליעזר סתם ורק הר"ן גריס ר"א בן יעקב:

עין משפט

א מיי' פ' כ"ו מהל' שבת: ב מיי' פ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רנד רנה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל המנונא: (ב) לן כצ"ל: (ג) שיתחיל מבעו"י כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) ואפילו מהוסר דיכה לא ס"ל איסור דאורייתא רק רבנן אסרוהו ולכך ס"ל דמהוסר שחיק' גם מדרבנן מותר: הר"י: (ב) עי' לקמן בפ' מי שהחשיך:

הגהות מא"י

[א] וה"נ כמהוסרין דמי ותיבת דיכה ליתי' שם:

שלטי הגבורים

א רבינו ומיי' פ"ג מהל' שבת נראה דסבירא להו דזיתים וענבי' שרסקן מערב שבת אפי' מחוסרין דיכה שאינן נדוכין אלא מרוסקין מותר להטעין עליהם קורה ועגול מע"ש סמוך לחשיכה והמשקה הזב מהם מותר אפילו לאותה שבת ודוקא להוציא מהם על ידי קורה ועגול שרי מאחר שהם מרוסקים אפי' אינן נדוכין אבל לסחוט בידים בשבת אסור מיהו אם ריסקן מערב שבת וגם הדיכן שאינן מחוסרין אלא שחיקה בידים מותר לסחוט אותם בידי' בשבת עצמו והמשקה הזב מהם מותר כן נ"ל דעת רבינו ומיי' לפי מה שיש לדקדק מתירוץ התו' שם וכפי מה שפי' המגיד משנה פ"ג מהלכות שבת והוא הנכון לפי דעתי ואולם שאר הפוסקים כגון רש"י והר"ן והרא"ש והטור סבירא להו דבין טעינת הקורה או העגול או שום דבר אחר שגורם ליציאת המשקה לא שרי אלא היכא שהזיתים והענבים או שאר הפירות היו מרוסקין ונדוכין כבר מע"ש שאינן מחוסרין אלא שחיקה ואז מותר להטעין עלייהו קורה ועגול מערב שבת והמשקה הזב מהן מותר ומדבריהם משמע דליכא שום היתר להוציא המשקה בידים מן הפרי בשבת אפי' כשהוא מרוסק ונדוך מע"ש:

לשון ריא"ז

מותר לטעון בקורות בית הבד הזיתים הטחונים וכן הענבים הדרוכות שאפילו לגמור סחיטתן בידים לאחר חשיכה מותר שכל עיקר סחיטתן אינה אסור' אלא מדברי סופרי' גזרה משום סחיטת זיתים וענבים ומרוסקין לא גזרו על סחיטתן שאף הזיתים והענבים המרוסקין אין בסחיטתן איסור תורה אלא מדברי סופרים ובאלו לא גזרו על המרוסקין כל עיקר כמבואר בקונטרס הראיות בד"א כשנדוכו כל צרכן ואינן צריכין אלא סחיטה אבל אם לא נדוכו כל צרכן אסור לגמור סחיטתן אחר חשיכה שהן דומים כאלו היו מרוסקין:

ב לפי מה שהסכימו רוב הפוסקים אי קרמו פני הפת הדבוקים לתנור מבעו"י מותר להניחו אחר כך בתנור כרבי אליעזר: לרש"י הוי חומרא דלדידי' פני' שכלפי האור ממהרים לקרום מפנים שכלפי התנור ולתוספות ומיימון וסמ"ג והר"ן הוי קולא ולסמ"ג צריך שיקרמו פנים התחתון והעליון ודלא כר' אליעזר והשתא לסמ"ג אין מניחין עוגה על גבי מקום חם כדי שתאפה אלא אם כן קרמו פניה התחתונים והעליוני' ולשאר הפוסקים די במה שיקרמו פנים התחתונים והזרות שיש בדברי מיימון כתבתי בהלכות פסוקים:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא באופה פת מועטת לצורך השבת אבל באופה פת מרובה לצורך חול אסור להניחו בתנור אחר חשיכה ואם שכחו בתנור מציל ממנו מזון שלש סעודות בלבד:

ג פירש"י כמאכל בן דרוסאי מקרי כשהגיע לשליש בשול ולפי דברי מיי' פ"ג מהלכות שבת נראה דעד שיגיע לחצי בישול לא מקרי כמאכל בן דרוסאי: ד לפי דברי מיי' ופירושו בפירוש המשניות אפי' אם המדורה של פחמין צריך שתאחז האור ברובה מבעו"י והטור א"ח סימן רנ"ה פסק דאפי' לא אחז בהן אלא האור כל שהוא שרי מפני שהן דולקין והולכין הפחמין והתימה עליו למה פסק כרבי יהודה דיחידאה הוא ולית הלכתא כוותיה ועוד דהא רב יוסף תני מה הן הדברי' כדי שיאחז בה האור כל שהוא ולא קא חשיב פחמין משמע דלית הלכתא כר' יהודה וסמ"ג לאוין ס"ה כתב כדברי הטור:

המאור הקטן

יאנו תמהין בהרי"ף ז"ל שפסק כר' יוסי בר חנינא וכרבי יוחנן ולדידן מיפלג פליגי אהדדי ויש ספרים שכתוב בהם הורה רבי חנינא כר' ישמעאל אבל ברוב ספרים ובהלכות הרב ז"ל כתוב הורה ר' יוסי בר חנינא:

סליק פירקא

מלחמת ה'

ועוד והנו תמהים מן הרב אלפסי ז"ל שפסק כרבי יוסי בר חנינא וכרבי יוחנן ולדידן מפלג פליגי אהדדי:

אמר הכותב אין דברי רבינו ז"ל מחוסרין לא דיכה ולא שחיקה ולא תבלין אלא שאין פה להכול אבל תהלה יש לי להשיב דמה שפי' בעל המאור ז"ל דר' אלעזר שרי בחלות דבש בריסוק בלבד שאין עושין בהן לא דיכה ולא שחיקה ומינה גמר ר' אלעזר בן פדת (דהס) [דה"ה] ה"נ שרי בענבים כדקתני בברייתא דדומיא דמתני' קתני לה זה אינו נכון דאדרבה בחלות דבש שרי משום דלא מיתסרי דיכה ושחיקה (והס) [וה"ה] ה"נ שרי בזיתים וענבים בשאין מתוסרין דיכה אלא ממילא אתי וק"ל דאע"ג דמעיקרא אוכלא והשתא משקה הכי נמי אמרינן בהדיא בפרק חבית דמהך מתניתא לא שמעינן מידי אלא הא דאע"ג דמעיקרא אוכלא והשתא משקה שרי תדע דהא בדרבי ישמעאל גופה שריסקן קתני ולא משמע שדיכן ואפ"ה מדסבר רבי יוחנן דבמחוסרין דיכה ודאי אסור וליכא מאן דפליג מוקים לה במחוסרין שחיקה (וכיון שכן) [וכ"ש] לר' אליעזר ורבי שמעון אית לן למימר הכי אלא בוכנא דשמעתא דליכא דיכה ושחיקה אלא בשום ובוסר ומלילות שאין בהם כונס משקה אלא לחלוחית שבגופן וכשתמצא לומר שלש מלאכות בשום ובוסר ומלילות ריסוק דיכה ושחיקה ושתים בזיתים וענבים ריסוק וסחיטה והכל מודים שלא התיר רבי ישמעאל בשום ובוסר ומלילות אלא במחוסרין שחיקה ולפום הכי קאמר רבי אלעזר בן פדת אע"פ שהתיר רבי ישמעאל בשחיקה דבתר ריסוק ודיכה שמא לא יתיר בסחיטה דבתר ריסוק שזו מלאכה שלישית וזו מלאכה שניה וסחיטה במקום דיכה עומדת הלכך מדברי רבי אלעזר נלמד בפירוש שהתיר בחלות דבש ובזיתים וענבים שרסקן והן מחוסרין סחיטה וזו דומה ממש למשנתנו ורבי יוסי ברבי חנינא סבר מחוסרין שחיקה בשום ומלילות ומחוסרין סחיטה בזיתים וענבים שוים הם שהרי אינן מחוסרין אלא מלאכה אחת אבל במחוסר שתים דיכה ושחיקה מודה רבי יוסי בר' חנינא שהוא אסור כר' יוחנן ובזה קיימנא דברי רבינו הגדול ודברי בעל הלכות ראשונות ועלתה השמועה כהוגן.

לריך לאחות בה: **גמ'** מאי רובו אמר רב רוב כל אחד ואחד. רוב כל עץ ועץ ולא תימא כיון שאחז ברוב העצים מותר: ושמואל אמר כדי שלא יהא נ"ל הבא עצים דקים ונניח תחתיהן. להעביר את אלו: עץ יחידי. שהוא עבה: רוב עוביו. שיכנס האור ברוב עביו מתוכו: רוב היקפו. מבחוץ: קנים צריכין רוב. מדורה של קנים צריכה רוב משום דמיבדרן: אין צריכין רוב. דכיון דנילת האור במקלתן הולך ואוחז בכולן וכן גרעינין: חותלות. כלים שעושין מלולבי תמרים: אדרבה איפכא מיסתברא. דבלא אגדן אין צריכין רוב לפי שאין כבין אלא דולקים והולכין אבל אגדן צריכין רוב לפי שיש לחוש שמא יכבו לפי

נר מצוה · תורה אור

האור ברובן. מאי ברובן אמר רב ברוב כל אחד ואחד ושמואל אמר כדי שלא יאמרו הבא עצים ונניח תחתיהם: תני רבי חייא לסיועי לשמואל °להעלות נר תמיד כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא עולה ע"י דבר אחר: עץ יהודי רב אמר ברוב עביו ושמואל אמר ברוב היקפו אמר רב פפא הילכך בעינן רוב עביו ורוב הקיפו: אמר רב יהודה קנים א (א) צריכין רוב אגדן אין צריכין רוב גרעינים צריכין רוב נתנן בחותלות אין צריכין רוב מתקיף לה רב חסדא אדרבה איפכא מסתברא איתמר נמי *אמר רב כהנא אמר רב קנים שאגדן צריכין רוב תני רב יוסף ד' מדורות אין צריכין רוב של (א) זפת ושל גפרית ושל רבב ושל קירה במתניתא תנא אף של גבבא ושל קש:

שמות כז · דף כ:

סליקו להו יציאות השבת

°**במה** מדליקין ובמה אין ^אמדליקין אין מדליקין לא בלכש ולא בחוסן ולא בכלך ולא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים לא בזפת ולא בשעוה ולא בשמן קיק ולא בשמן שריפה ולא באליה ולא בחלב נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל וחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו: גמ' לכש שוכא דארזא שוכא דארזא עץ בעלמא הוא בעמרניתא דאית ביה: ולא בחוסן אמר אביי כיתנא דדייק ולא נפיץ: ולא בכלך אמר שמואל שאלתינהו לכל נחותי ימא ואמרי כולבא שמיה יצחק בר זעירי אמר גושקרא שמיה: ולא בפתילת האידן [א] אחואנא בעמרניתא דביני ביני: ולא בפתילת המדבר שברא: ולא בירוקה שעל פני המים מאי היא אמר רב פפא אוכמתא דארבי תנא הוסיפו עליהן של צמר ושל שער זפת זיפתא שעוה קירותא: תנא עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים פשיטא שעוה ב אצטריכא ליה מהו דתימא נגזור

ד' כא. פסול פתילות אטו פסול שמנים קמ"ל דלא *ת"ר כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת אבל עושין בהם מדורה בשבת בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין על גבי קרקע בין על גבי מנורה ולא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר בלבד: ולא בשמן קיק מאי שמן קיק אמר שמואל עוף אחד יש בכרכי הים וקיק שמו רב אחא בריה דרב יצחק בריה דרב יהודה אמר משחא דקוא ור"ש ב"ל אומר ג קיקיון דיונה: אמר רבה פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מה טעם מפני שהאור מסכסך בהן שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מה טעם מפני שאין נמשכין אחר הפתילה: בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מהו ליתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק מי גזרינן דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו או לא א"ל אין מדליקין א"ל מה טעם אמר ליה לפי שאין מדליקין בהם והכורך ד דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין

שאין השלהבת יכולה ליכנס בהן וכן נמי גרעינין שנתנן בחותלות לפי שלבורים יחד ובגמרא נמי אמרינן דהמדליק את הפתילה נמי לריך שידליק ברוב היולא: ארבע מדורות אין לריכין רוב. דמיד שהתחילו לידלק נדלקין כולן והולכין: גפת. פסולת של זיתים ושל שומשמין: רבב. שומן: קירה. שעוה: גבבא. מה שמגבבין מן השדה:

סליקו להו יציאות השבת

במה מדליקין ובמה אין מדליקין. לעשות פתילה כל הני דמתני' מפרש בגמרא: לא בזפת ולא בשעוה. לאו לענין פתילה קאמר אלא לתתן במקום שמן וכל הני דמזפת ואילך פסול שמנים הם: וחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל. בגמרא פריך היינו ת"ק ומשני איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב דשרי בגמרא חלב מהותך ע"י תערובת שמן כל שהוא ולא מסיימי כלומר שאינו ניכר מי האוסר ומי המתיר: **גמ'** עץ בעלמא הוא. ופשיטא דלא חזי לפתילה אלא למדורה: עמרניתא. כמין למר יש בין קליפתו לעץ: כיתנא דדייק ולא נפיץ. דכיון דלא נפיץ אין השמן נמשך אחריו: נפיץ. באותן מסרקאות של ברזל: גושקרא. על שם שהוא פסולת של משי העשוי כגוטעים והוא בית התולעת דפסולת מקרי גושקרא וגם פת סובין נקראת כן במסכת גיטין [דף נו.]: אחוונא. ערבה ויש כמין למר בין קליפה לעץ: שברא. מין עשב ארוך: אוכמתא דארבי. ספינה המתעכבת במקום א' במים גדל ירקרוקות סביב שוליה מבחוץ: **תנא** עד כאן פסול פתילות. עד בירוקה שעל פני המים פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים שלא יתן חתיכות זפת או שעוה בנר במקום שמן: שעוה אילטריך ליה. לפי שרגילין לעשותה כמין פתילה ארוכה והפתילה בתוכה כמו שאנו עושין מהו דתימא בפתילה נמי [קא סבר] דאפילו כעין נרות שעוה שלנו יהא אסור להדליקן: קמ"ל. מכאן ואילך פסול שמנים שאינו אסור אלא בשנתן השעוה והזפת בנר כמין שמן אבל בשחברן יחד ועשה מהן פתילה מותר דנמשך הוא יפה אחר הנר ומכאן יש להתיר נרות שעוה בשבת וכן התירו בתוספות וכן דעת ה"ר יונה ז"ל אבל חכמי נרבונה היו אוסרין והיו מפרשים כן מ"ד דתימא לפתילה נמי לא שאפילו שם נר שעוה בנר של שמן יהא אסור קמ"ל מכאן ואילך פסול שמנים דכיון שיש בו שמן מותר אבל נר של שעוה בלא שמן אסור להדליק ולא מיחוור שהם אסור להדליק בלא שמן אפילו הניחו בשמן נמי אסור כדאמרי' לקמן [דף כא. ע"ש] דעירב דבר שמדליקין בו עם דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין אלא ודאי כי לא הניחו בשמן נמי שרי כך העלו התוספות אבל נמלא בתשובות רבינו שרירא גאון ורב אלפסי ז"ל דנר של שעוה אסור להדליק בו וכן דעת הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות: **כל** אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת אבל עושין מהן מדורה. היסק גדול שהאחד מבעיר את חבירו: לא אסרו אלא לעשותה פתילה לנר בלבד. כדמפרש טעמא בסמוך: עוף אחד יש. ומחלבו עותנין בנר ודולק: משחא דקוא. שמן העשוי מגרעיני למר גפן שקורין קוטון: לפי שהאור מסכסך בהן. אינה נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ כמו סכסכה אבניו [ב"ק ד"ו.]: אין נמשכין. ואתי להטות: שמן כל שהוא. הניתן בתוכו ממשיכו אחר הפתילה: לפי שאין

רש"י

מתני: כל אחד ואחד. כל עץ ועץ ולא תימא כיון דאחזה ברוב מנין העצים סגי: שלא יהיו נ"ל הבא עצים דקים ונניח תחתיהם. להבעיר את אלו: תני רבי חייא. גבי מנורה להעלות נר תמיד שתהא שלהבת עולה מאליה אלמא דכה"ג הויא הדלקה: עץ יחידי. כעין לוק"ש שלנו: רוב עוביו. שיכנס האור ברוב עוביו עד רובו: [רוב היקפו] סגי לדדי היקפו: א"ל רוב. להצית אור ברובן ע"ס אלא מאחיזין בו את האור מבעו"י לפי שאין כבין והולכים אלא דולקין והולכין: אגדן. צריכין רוב לפי שאין שלהבת יכולה ליכנס בהן: גרעינים. של תמרים שיבשו ועשה מהן מדורה: בחותלות. כלים עשויין מלולבין (ב) וטעמא כדפי': איפכא מסתברא. כדפרישית: רבב. שעוה: גבבא. שטופל"א שגובבין מן השדה: קש. זנבות שבולין שמר"א:

סליקו להו יציאות השבת

במה מדליקין. לעשות פתילה כל הני דמתני' מפרש בגמ': ולא בזפת. לא לענין פתילה אלא לתתו במקום שמן וכל הני דמזפת ואילך פסולי שמנים הם: גמ' עץ בעלמא הוא. ופשיטא דלא חזי לפתילה אלא למדורה: עמרניתא. כמין למר יש בין העץ לקליפה: ולא נפיץ. דכיון דלא נפיץ אין השמן נמשך אחריו: גושקרא. פסולת של משי: אחוונא. ערבה: בעמרניתא. כדפי' לעיל: שברא. מין עשב ארוך: אוכמתא דארבי. ספינה המתעכבת במקום אחד במים גדלים ירקרוקות סביב שוליה מבחוץ: עד כאן. עד (ג) ירוקה שעל פני המים פסול פתילות: מכאן ואילך פסול שמנים. שלא יתן חתיכות זפת או שעוה בנר במקו' שמן: שעוה אילטריכא ליה. לפי שרגילים לעשותה כמין פתילה ארוכה והפתילה בתוכה כמו שאנו עושין: מהו דתימא. פתילה נמי קאסר לה: מדורה. היסק גדול שהאחד מבעיר את חבירו: קיקיון. כעין אותו של יונה: מסכסכת. כמו סכין פגומה כלומר שאין אורו זקוף ונח במקום אחד אלא כדעך וקופץ לכאן ולכאן ליסנא אחרינא אין נכנסת תוך הפתילה אלא מסכסכת סביב מבחוץ כמו סכסכה אבניו ואין נמשכין ואתי *לאתות: שמן כל שהוא · הניתן בתוכו נמשכו אחר הפתילה: לפי שאין מדליקין. בעינייהו גזרינן הא אטו הא: והכורך דבר. לעשות

ב"ק לאטות

שלטי הגבורים

א יש פוסקים דכאגד הקנים או שם הגרעינים בחותלות שלריך שיאחז האור ברובן מבעו"י וכ"כ מיימון וי"א להיפך דכי לא אגדן לריכין רוב וכי אגדן די שיאחז בהן האור בכל שהוא וכ"כ הטור וזה תלוי בחלוק גרסאות:

לשון ריא"ז

מדורה של קנים אין לריך להסיק ברובה לפי שמאליהן הן דולקין והולכין ואם אגדן לריך להסיק ברובן לפי שאין השלהבת נכנסת ביניהן גרעיני תמרה לריך להסיק ברובן לפי שהן מתפזרות והולכות ואם נתנן בחותלות שדרכן לכונסן שם אין לריך להסיק ברובן כך היא שיטת המורה ומז"ה:

ב לפי דברי רש"י והתוס' והסמ"ג והרא"ש והטור מותר להדליק בשבת באותן נרות של שעוה וחלב וזפת שקורין קנדילי"ש דהיינו שכורכין השעוה על הפתילה וא"ל שמותר לתת אותן קנדילי"ש בתוך נר של שמן דכשר להדליק וחכמי נרבונא והגאונים אוסרים באותן קנדילי"ש להדליק בהן ממש אבל מתירין לתת אותם בתוך נר ולתת שמן עליהם ולהדליק ולפי הנראה לי מדברי רבינו ותשובתו ושאר הגאונים שהולכין לשטתו נראה דלדידהו אסור להדליק בשעוה או חלב וזפת באיזה ענין שיהיה בין לתת חתיכת שעוה בנר במקום שמן בין לכרוך השעוה בפתילה כעין קנדילי"ש ואפי' לתת הקנדילי"ש בנר ולתת שמן עליהם נמי אסור דהוה ליה כורך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו והא דקאמר תלמודא שעוה אילטריכא ליה דמשמע דאיכא היתר בנר שעוה הכי פריש לה שעוה אילטריכא ליה ר"ל שמותר לעשות מהשעוה עצמה פתילה להניחה בנר של שמן כשר ולהדליק בה כי השעוה עצמה אע"פ שהיא אסורה להדליק בה אין אסורה אלא כשהיא עומדת במקום שמן כגון שכורכין אותה ע"ג פתילת פשתן וכיולא בה אבל כשאינה עומדת במקום שמן אלא במקום פתילה והיכי דמי כגון שמן השעוה עצמה מטוין ממנו פתילה (מטוה) כחוט אז מותר להדליק בה מאחר שהיא עומדת במקום פתילה לא במקום שמן ובזה הפירוש תלוי החלוק שיש בין הרא"ש והטור ובין שאר הפוסקים בדברי רבינו כי הרא"ש והטור סברי שדעת רבינו להתיר קנדילי"ש של שעוה ידברי רש"י ולפי שלא ראו תשובת רבינו פירשו שעוה אילטריכא ליה וכו' כפי' רש"י אבל לפי מה שהש"ר רבינו בהדיא בתשובה א"ה לפרש כך אלא ה"ק מהו דתימא נגזור כשעשה מן השעוה פתילה כעין חוט והדליק בה להוי אסור אע"פ שאינו אלא במקום פתילה אטו כשעומד השעוה במקום שמן קמ"ל נא גזרינן ושרי ולפירוש זה יתיישב הכל שפיר ודעת מיי' הוא כדברי רבינו:

לשון ריא"ז

ואלו שמנים שאין מדליקין בהם אין מדליקין לא בזפת ולא בשעוה שהתיכו אותה ונתנו אותה בנר כעין שמן אבל אם עשו ממנה פתילה והיא דולקת מאליה כעין שעושין פתילות של שעוה מותר להדליקה: ג קיקיון ננא' ביונה שעושין מן הגרעינין שלו שמן והוא עב ואינו נמשך אחר הפתילה וכן אין מדליקין משמן הנעשה מגרעיני למר גפן

בעיני שאף שמרי שמן זית הואיל והן עבין ואינן נמשכים אחר הפתילה אין מדליקין בהן בשבת שלא התירו חכמים אלא שמן ולא שמרים שהרי אין הנר דולקת יפה בהן ויבא להטות: לשון ריא"ז ד לפרש"י כל דבר שמדליקין

כרכו על גבי דבר שאין מדליקין בו אין לעשות ממנו פתילה דהכל מקרי להדליק אפילו אין כוונתו לכך ולדברי רבינו והרא"ש הכל תלוי בכוונה שאם לא נתכוין לעשות מאותו דבר שאין מדליקין בו פתילה ולא נתנו

כדי לעבות הפתילה ולהוסיף אורה שרי דהשתא ליכא למיגזר דלא ידליק בעיניה ולדברי מיי' וסמ"ג אע"ג דבתר כוונה אזלינן כה"ג נמי אסור כי מאחר שנתכוין לעבות ראש הפתילה היינו ממש כאילו נתכוין להדליק בה

בדבר אלא היכא שנתכוין להעמיד הפתילה למעלה שלא תשלשל למטה: לשון ריא"ז כרך דבר הכשר לעשות ממנו פתילה ע"ג דבר שאינו כשר כגון שכרך למר גפן ע"ג עץ אם הוא מתכוין לעבות הפתילה כדי שיהא

הרי זה אסור כמבואר בקונטרס הראיות ואם הוא מתכוין להקפות הפתילה שתעמוד זקופה ולא תפול כמו שעושין בפתילות של עששיות הרי זה מותר:

עין משפט

אמיי' פ"ה מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע סי' רסד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ג"ב גירסת ז"ל בגמ': (ב) ג"ב עד בירוקה כצ"ל:

הגהות חרי"ז

(א) גמ' גרס איפכא קנים א"צ רוב אגדן צריכין רוב גרעינין א"צ רוב נתנן בחותלות צריכין רוב מתקיף וכו' קנים מבדרן אגדן לא מבדרן גרעינין מבדרן נתנן בחותלות לא מבדרן ע"ש: (ב) שתי תיבות וטעמא כדפי' נמחק:

הגהות הב"ח

[א] תאמר רבי' ע"ל:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור שעוה אילטריכא ליה וכו' עד ופסולה היא לשמן:

אמר הכותב ומי שמע כזאת וכי מותר להדליק בפתילה בלא שמן ואלא השעוה פסולה היא לשמן והדבר נראה לעין שהן לריכות להסיה ולמתסן יותר מכל הנרות שבעולם והוזקקתי להשיב על זה מפני שראיתי לרבינו הגדול ז"ל שכתב בתשובת שאלה שהוא אסור ואין ·בדבר ספק:

המאור הקטן

שעוה איצטריכא ליה מהו דתימא לפתילה נמי לא חזיא קא משמע לן כלומר שאינה פסולה אלא לשמן אבל לפתילה כשרה ומכאן סמכו להדליק בשבת בנרות שעושים בשעוה כעין פתילה בהן כפתילה היא ואין אסורה אלא כשמונח ע"ג הפתילה בתוך נר של חרס או של מתכת דהויא לה שעוה כעין שמן ופסולה היא לשמן:

שאין מדליקין . בעיניה גזרו הא אטו הא ל"א שאין דולקין יפה : אבל להקפות מותר . פירש הרב אלפסי ז"ל להעבות ראש הפתילה כדי להרבות אורה ורש"י ז"ל פי' להקפות שאינו מדליק הפתילה פסולה אלא סומך עליה הפתילה כשרה להליפה שלא תטבע בשמן וילף הברזל[מ"ב ו]מתרגמינן וקפא פרזלא וכתב הרשב"א ז"ל שתימה הוא על מה סמכו בדורות הללו לכרוך נמר גפן על גבי גמי ולהדליק בעששיות של זכוכית אלא שאפשר לומר שלא אסרו אלא אותן שראוין להדליק בפני עצמן ולפיכך גזרו על ידי תערובות אטו בעיניהו אבל דבר שאין ראוי להדליק בו בפני נר מצוה עצמו כורכין עליו דבר שמדליקין בו דליכא למיגזר אטו בעיניה [ג] דלא חזו לאדלוקי : **אמר** רב ברונא אמר רב חלב מהותך . פרש"י ז"ל דהיינו חלב מבושל ולא מסתברא דבמתניתין אסרו חלב מבושל דומיא דשארא כלומר אפילו על ידי תערובת ועוד נימא חלב מבושל כלישנא דמתני' אלא חלב מהותך היינו מחוי שלא נקרש עדיין ומשום הכי שרי בתערובות של שמן כל שהוא טפי משאר שמנים שאסרו חכמים משום דחלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו אפילו בעינייהו כמי ממשכי אלא דרבנן גזרו בהו אטו חלב שאינו מהותך ואטו קרבי דגים שלא נימוחו ואי אסרי להו נמי אפילו על ידי תערובת הויא לה גזירה לגזירה :

הלכות חנוכה שמע מינה אסור להשתמש לאורה. פירוש כל תשמישין ואפילו תשמיש מצוה דכיון שעל ידי נס שנעשה במנורה תקנוה עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל (ג) ואם איתא דשרי לאישתמושי תשמיש מצוה בנר חנוכה היאך מדליקין

רש"י

לעשות פתילה על גבי דבר שאין מדליקין כגון פסול פתילות דמתניתין : להקפות . לסמוך עליה את ראש הפתילה להליפה שלא תטבע בשמן . וילף תרגומו וקפא ובעמוד פירש בע"א : כבתה . נר הנוכה : אין זקוק לה . לתקנה : לשיעורא. שיהא בו שמן כזה השיעור ובעמוד פי' בע"א : רגלא דתרמודאי . שם אומה מלקטין עצים ומתעכבין בשוק עד שהולכין בני השוק לבתיהם משחשיכה ומבעירין אור בבתיהם וכשצריכין עצים יוצאים וקונין מהם :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ס"א אי נמי שאם היתה וכו' : (ב) צ"ל דאם : (ג) צ"ל להרשב"א :

הגהות מא"י

[א] אמר רב הונא : [ב] צ"ל דהא לא חזי :

שאין מדליקין בו אין מדליקין בו במה דברים אמורים להדליק אבל להקפות מותר פירוש להקפות להעבות ראש הפתילה להרבות אורה : [א] אמר רב ברונא אמר רב חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק :

הלכות חנוכה

ד' כא: **א"ר** זירא (אמר רב מתנה) אמר רב פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת מדקאמר מדליקין בהם בחנוכה (א) בשבת ש"מ אסור ב להשתמש לאורה דכיון דאסור להשתמש לאורה לא אתי לאטויי ותו מדמדליקין בהן בחנוכה (א) בשבת מכלל דאי כביא לא מזדקיק לה ש"מ כבתה אין זקוק לה והא דתניא מצותה ג משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק לאו דאי כביא הדר מדליק לה אלא דאי לא ד אדליק מדליק א"נ לשיעורא (כלומר שצריך ליתן ה שמן לתוכו כדי שתהא דולק והולך עד השיעור הזה) (א) היתה דולקת והולכת עד השיעור הזה ו ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו : עד שתכלה רגל מן השוק עד כמה א"ר יוחנן עד דכליא רגלא דתרמודאי פי' עצים ידועים אצלם ונקראים תרמודא ובני אדם המביאין אותם נקראין תרמודאי ומתעכבין עד אחר שקיעת החמה כמו

נר חנוכה בשבת בכל השמנים והרי כשמשתמש בה בסעודת שבת אתי לאטויי אלא ודאי כדאמרן והא דאמר רב לקמן [דף כב.] אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה לאו למימרא דדוקא תשמיש דרשות אסור אבל תשמיש דמצוה שרי אלא לומר דאפילו רצוי מעות שהוא תשמיש קל אסור והכי מוכח בירושלמי וכן נראה דברי הרמב"ם ז"ל בפ' ד' מהלכות מגלה וחנוכה וזה שלא כדברי הר"ז הלוי ז"ל וא"ת והא אמרי' [ג] [דף כב.] דאבוהון דכולהו דם כלומר דמדכתיב ושפך וכסה ודרשינן במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל כדי שלא יהו מצות בזויות עליו ילפינן שאסור להסתפק מנויי סוכה ושאסור להשתמש כנגד נר חנוכה משום בזוי מצוה ואי אפילו תשמישי מצוה קאמרינן מאי בזויי מצוה איכא דהא אמרינן בגמ' (שם) דלרב דאמר אין מדליקין מנר לנר אי טעמיה משום בזויי מצוה כל היכא דקאמר מדליק משרגא לשרגא ממש שלא ע"י קנסא שרי דכיון דמצוה ממצוה קא מדליק ליכא משום בזויי מצוה וה"נ מאי שנא י"ל דעד כאן לא שרינן אלא להדליק מנר לנר משום דתרוייהו חדא מצוה [ד] כלומר מצות נר חנוכה ומין במינו אינו בטל אבל שאר מצות נראה כמבטלות זו את זו : **שמע** מינה כבתה אין זקוק לה. לחזור להדליק ונשאל (ג) הרשב"א ז"ל אם לאחר שהדליק בה לתקנה וכבה אותה בשוגג אם חייב לחזור ולהדליק ואם מברך פעם שנית והשיב ז"ל מסתברא שאינו חייב להדליקה דהוה ליה ככבתה שאין זקוק לה דהדלקה עושה מצוה וכבר הדליקה ואם בא להדליקה אינו מברך עליה דמצות הדלקה כבר עברה : **מצותה** משתשקע החמה. לאו למימרא שלא יהא רשאי להדליק קודם זמן זה דבשבת יוכיח שצריך להדליק קודם שקיעת החמה לרבה דאמר בשלהי פרקין (דף לד:) דמשתשקע החמה הוי בין השמשות אלא עיקר מצותה קאמר ואם רצה להקדים מקדים אבל מדברי בעל הלכות ז"ל נראה דדוקא נקט משתשקע החמה ובערב שבת נמי מדליק אחר שקיעה וכרב יוסף דאמר דמשתשקע החמה [ה] עד שהכסיף העליון והשוה לתחתון יום : **דאי** לא אדליק מדליק. כלומר אבל לאחר שיעור זה אינו מדליק וכתבו בתוס' דדוקא בדורות שלהן שהיו מדליקין מבחוץ אבל עכשיו שמדליקין בבית מבפנים בכל שעתא ושעתא זמניה הוא דהא איכא פרסומי ניסא לאותן העומדים בבית ומיהו לכתחלה מצוה להדליק משתשקע החמה משום דזריזין מקדימין למצות : **אי** נמי לשיעורא. פירש הרב אלפסי ז"ל שאם היתה דולקת והולכת עד כשיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו ונראה מדבריו שאם כבתה שמותר להסתפק מן השמן וכל שכן הוא וטעמא דמילתא לפי שלא הקצה אותה אלא למצותה דהיינו כל זמן שדולקת והולכת בתוך זמן מצותה הא כבתה מותר דומיא דעצי סוכה ונוייה שמותרין לאחר החג אבל מקצת מן הגאונים ז"ל אמרו דאם כבתה ונשאר שמן בנר ביום ראשון מוסיף עליו ומדליק ביום שני וכן בשאר הימים ואם נשאר בה ביום אחרון עושה לו מדורה ושורפו במקומו שהרי הוקצה למצותו ולפי דבריהם יש לחלק בין זה לעצי סוכה ונוייה דהתם לא מקצה להו אלא לימי החג לפי שעשויין להשאר אחר החג ולא מקצה להו למצותן לגמרי אבל שמן ופתילה שעשויים להתבער לגמרי כי יהיב להו בנר לגמרי מקצה אותן למצותן דאין אדם מצפה אימתי תכבה נרו ואם נשתיירו הרי הן אסורין שהרי הקצה אותן לגמרי למצותן ודומה לעצי סוכה ונוייה שנפלו בחג שאסורין כדמוכח במסכת ביצה פרק המביא (דף ל:) ולא דמי לנר של שבת שעשוי להיות כולה למצותה ואפילו הכי נהגין אחר השבת מן השמן ומן הפתילה משום דהתם אף בעודו דולק למצותו

[illegible] מדליקין בפני' אין צריך לדקדק לתת שמן בנר כדי שיעור כדי שידלוק שיעור כדי שתכלה רגלי תרמודאי מן השוק ורבינו ומיי' כתבו [illegible] צריך לתת בנר הנוכה שמן כשיעור שתהא דולקת עד כדי מצותה ונראה בעיני שאם הדליקה בפני הרוח וכבתה צריך עוד לחזור ולהדליקה במקום שאין הרוח שהרי הוא פושע ואינה יכולה לעמוד בפני הרוח הרי הוא כמי שלא נתן בה [illegible] לפי דברי הגאוני' מותר השמן והפתילות של נר הנוכה אסורים ליהנות מהן וצריך להדליקן במקומן ולזה הסכימו האחרונים סמ"ג וטור ומרדכי ולפי דברי רבינו ומיי' מותר השמן והפתילות מותרין ליהנות מהן והאריך הר"ן [illegible] וזר הוא בעיני שהטוא"ה סי' תרע"ז יחלוק עם אביו ולא יזכיר דברי אביו כלל שהרי הרא"ש בפ"ב דשבת הבי' דברי רבינו לפסק הלכה שמותרין והטור פסק להדיא שאסורין והפליג להאריך באיסורים ולהחמיר ויותר [illegible] פליג דידי' אדידיה דהילו בסי' תרע"ב מתיר להשתמש במותר השמן ובסי' תרע"ז אוסר וכן הרא"ש הוה פליג דידי' אדידיה ולפיכך נ"ל דאין כאן מחלוקת כלל בין הרא"ש ובנו ולא בין הגאונים ורבינו כי מה שאסרו הגאונים [illegible] השמן והפתילות היינו דוקא היכא שכבו קודם זמנן דאז אסורין כיון שהוקצו למצותן ואפילו לדברי סמ"ג שפסק דלדידן אין קפידא לתת שמן בנר חנוכה כשיעור מכל מקום מודה הוא דמצוה מן המובחר לתת שמן בנר [illegible] שיעור ובכהאי גוונא שהוא כשיעור אסור ליהנות ממנו אבל אם נתן הרבה שמן בנר והדליק הנר עד כשיעור ואה"כ כבה אז מותר ליהנות מאותו המותר דלא הוקצה למצוה אלא מה שצריך למצוה ולא יותר והילכך מותר השמן [illegible] לאחר שהדליק הנר כשיעור מותר ליהנו' ממנו והיינו שכתבו רבינו ומיי' והרא"ש שאם היתה דולקת והולכת עד השיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו דהא מה שהוקצה הוא השמן למצוה לא הוקצה אלא למה [illegible] והשתא אתי שפיר דלא פליגי דמאן דאסר מיירי בשכבה בתוך זמן מצותו ומאן דשרי מיירי בשכבה לאחר זמן מצותו וסיעור השמן לאחי שעה היא שמינית הבילה לפי חשבון ושיעור שמן שמנורה ונ"ע היכא שנתן שמן [illegible] מצוה ואירע שהדליק הנר עד לאחר הני שעה אם מותר להסתפק ממנו או לאו והארכתי בחידושי בס"ד ונ"ע בדברי הרמב"ן שהביא מגיד משנה פ"ד מהלכות חנוכה שכתב בשם רבינו שאפי' כבה הנר תוך זמנו שמותר

המאור הקטן

למ"ד אסור להשתמש לאורה של נר חנוכה כל תשמיש במשמע אפי' תשמיש דמצוה ותשמיש קדושה משום דקסבר כיון שהם זכר לנרות ולשמן של היכל אסורות הן בהנאה כל עיקר אפילו לקרוא בספר ואפי' לסעודת שבת ולסעודת מצוה ולמ"ד אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה דוקא הרצאת מעות וכיוצא בה שהיא תשמיש רשות ושל חול וכדקא פירש טעמיה משום בזויי מצוה אבל תשמיש מצוה ותשמיש קדושה מותר להשתמש לאורה ושמואל דמתמה עלה וכי נר קדושה יש בו לא ס"ל דאית ביה קדושה ולא משום איסור הנאה במשתמש לאורה ולא הוה כה"ג בזויי מצוה לרעתיה ולא מדמי ליה לכסוי הדם ברגל כדמדמי ליה רב יוסף עד דמשתמש בגופו של נר כמו שמכסה דם ברגל ותנא לן דאית ליה לשמואל הכי מדאיפליגו רב ושמואל במדליקין מנר לנר דאלמא לא שרי שמואל אלא מנר לנר ומדמותיב ליה ממעשר שני שמעת מיניה דלא שרי שמואל להשתמש בגוף הנר כדבר הרשות ומסקנא דשמעתא דהיישינן בנ"ח לבזויי מצוה אפילו להשתמש לאורה לדבר הרשות כגון הרצאת מעות אבל קדושה אין בה ומותר להשתמש לאורה תשמיש של מצוה ולעולם צריך שתהא נר אחרת עמו בבית קבוע לכל תשמישיו דאמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה ואפי' מאן דאמר מותר להשתמש לאורה כל תשמיש לעולם בהא דרבא מודה שצריך נר אחרת שלא יהא הרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה :

מלחמת ה'

ועוד למאן דאמר אסור להשתמש לאור של נר חנוכה כל תשמיש במשמע אפילו תשמיש דמצוה וכו' ולמאן דאמר אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה דוקא הרצאת מעות וכיוצא בה שהיא תשמיש רשות וכו' עד ומסקנא דשמעתא דחיישינן בנר חנוכה לבזויי מצוה אפילו להשתמש לאורה לדבר הרשות כגון הרצאת מעות אבל קדושה אין בה ומותר להשתמש לאורה תשמיש של מצוה :

אמר הכותב זה הפי' בא במהתלת על דברי רבינו הגדול ז"ל ולפיכך ניתן לנו שהוא פסק כדברי שניהם ואמת הדבר שעיקר פירוש השמועה פשוט הוא דכי אמר רב אסי אסור להרצות מעות רבותא קמ"ל דאפילו הרצאת מעות שאינו אלא עיון הקל אסור כל שכן תשמיש אחר בין של מצוה בין של קדושה ואפילו שמואל נמי בשאר תשמישין מודה דאסור משום דהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה ואע"פ שיש לו נר אחר פעמים אדם מדליק כמה נרות בביתו ולא חלק אלא על הרצאת המעות מפני שאינו תשמיש אלא הנאה בעלמא ומשום הכי אמר וכי נר קדושה יש בו וכי מצות דבר שבקדושה הם כגון תפילין וספר תורה ותשמישיהן שהן אסורין בהנאת תשמישין דחול ולפום הכי אמר ליה רב יוסף וכי דם קדושה יש בו שלא ינהוג בו כמו שירצה והלא תשמישי מצוה נזרקין הן אלא אע"פ שנזרקין לאחר מצותן בשעת מצותן נוהגין בהן קדושה שלא יהו מצות בזויות עליו הכא נמי נוהגין בהם כדברים שבקדושה ואסורים בתשמישי חול בשעת מצותן ולאו משום דדמי בזיון לבזיון אתי לה רב יוסף וזה פירוש הסוגיא באמת וברור וכן לא דמדמי רבי יהושע בן לוי נויי סוכה לנר חנוכה ס"ל קאמר דקסבר דמשום

למצותו נהנין ממנו מה שאין כן בנר חנוכה ורש"י ז"ל פירש לשיעורא שצריך שיתן בה שמן כשיעור הזה: **תנו** רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו. נר אחד בכל לילה [לאיש ובני ביתו [ב] והמהדרין את המצוה עושין נר אחד בכל לילה] לכל אחד מבני הבית: כנגד ימים הנכנסין. העתידין לבוא: כנגד פרי החג. דקרבנות בפרשת פנחס שבכל יום היו מתמעטין והולכין שביום ראשון היו מקריבין י"ג פרים ובשני י"ב וכן בכל יום ויום היה ממעט אחד: ימים היוצאין · שיצאו כבר וזה שעומד בו נמנה עם היוצאין: מעלין בקדש ולא מורידין. מקראי ילפינן במנחות פרק שתי הלחם (דף צט.) וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ד' נר מצוה

כמו חצי שעה עד שמגיעין לבתיהם: ת"ר מצות נר חנוכה נר איש וביתו א והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך. טעמייהו דב"ש כנגד פרי החג אי נמי כנגד ימים הנכנסין, וטעמייהו דב"ה כנגד ימים היוצאין אי נמי משום מעלין בקדש ולא מורידין: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כדברי ב"ש ואחד עשה כב"ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו משום מעלין בקדש ולא מורידין: [א](חנוני שהניח נר חנוכה מבחוץ והוזק בה אחר פטור מלשלם מפני שהוא נר של מצוה והאי דקא מניחה מבחוץ הואיל ומצוה לפרסם את הנס): ת"ר נר חנוכה מצוה ב להניחה על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעליה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו אמר [א"י ד'] רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה ואי איכא מדורה לא בעי ואי אדם חשוב הוא אע"ג דאיכא מדורה צריך: מאי חנוכה דת"ר בכ"ה בכסליו יומי חנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענאה בהון שכשנכנסו יונים להיכל (א) וטמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה חתום ומונח בחותמו של כה"ג ולא היה (ב) בה להדליק אלא יום אחד ונעשה בה נס והדליקו בה ח' ימים לשנה אחרת קבעום ח' ימים טובים בהלל ובהודאה והלכך מברכינן אניסא כל יומא ויומא מתמניא יומי דחנוכה הואיל ובכל יום ויום היה הנס מתחדש באותו פך של שמן: אמר רב כהנא דרש רבי נתן בר מניומי משמיה דרב נחמן *נר חנוכה שהניחה ג למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי: אמר רבא נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח היכא מנח לה רב אחא בריה דרבא אמר מימין ורב ירמיה מדפתי אמר משמאל והלכתא משמאל כדי שיהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל (והיכא ד' דקא בעי לאדלוקי נר חנוכה ונר שבת ברישא מדליק דחנוכה והדר דשבתא דאי מדליק דשבתא ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקביל ד שבתא עליה): אמר רב יהודה אמר רב אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה אמר אביי (א) כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת דעביד כשמואל מדליקין ה מנר לנר ומתירין מבגד לבגד והלכתא כרבי שמעון בגרירה דתניא ר"ש אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ *אמר רבא היה תופס נר ו חנוכה ועומד לא עשה ולא כלום מ"ט מאן דחזי אמר לעסקיה הוא דנקיט לה ואמר רבא הדליקה מבפנים והוציאה לחוץ לא עשה ולא כלום מ"ט

מהלכות מגלה וחנוכה דמהדרין מן המהדרין עבדי נמי הדור הראשון דהיינו נר לכל אחד ואחד אם היו אנשי הבית עשרה בליל ראשון מדליק עשרה נרות ובליל שני עשרים ובליל שלישי שלשים ובתוס' אמרו דלא משמע הכי דאם כן ליכא היכרא לימים היוצאין שהרואה יחשוב שכמנין זה יש בני אדם בבית: **תנו** רבנן נר חנוכה מצוה להניחה וכו'. מבחוץ משום פרסומי ניסא ולא ברה"ר אלא בחצירו שבתיהם היו פתוחים לחצר: ואם היה דר בעליה. שאין לו מקום בחצר להניחה שם מניחה מבפנים כנגד חלון הסמוכה לרה"ר ובשעת הסכנה שגזרו על המצות מניחה על שולחנו [ואף על פי] דמאן דחזי סבר האי נר לאו דמצוה הוא אלא נרו הוא: אמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה. נראה לי דנהי דרבא מודה דאסור להשתמש לאורה וכיון שכן פשיטא דצריך נר אחרת [ג] הכא ה"ק דאף על גב דבשעת הסכנה כיון (שכן) דמניחו על שולחנו על כרחו משתמש לאורה אפילו הכי צריך נר אחרת לעשות היכרא בדבר: ואי איכא. מדורה אם לא צריך נר אחרת לפי שמשתמש באור המדורה ויש היכר שהנר של מצוה היא: אם אדם חשוב הוא. שאינו רגיל באור המדורה: צריך נר אחרת להשתמש. דאי לא ליכא היכרא: מאי חנוכה. כלומר על איזה דבר קבעוה: ולא מצאו אלא פך אחד וכו'. ונטמא כל שמן שבמקדש חוץ מזה שלא נטמא שהרי חתום היה וכלי חרס אינו מטמא מגבו ולהיסט לא חיישינן אע"ג דנכרים מטמאים בהיסט כזב לפי שאם הסיטוהו היו שוברים אותו לראות אם יש בו זהב או מרגליות כיון שראוהו חתום בחותם של כהן גדול אלא ודאי לא מצאוהו כלל ולא ראוהו: עשאום ימים טובים בהלל ובהודאה. ולא שאסורים במלאכה שלא נקבעו אלא לקריאת הלל ולומר על הנסים בהודאה ויש מי שכתב שלפיכך קראום חנוכה כלומר חנו בכ"ה ומש"ה היו שמנה ימים מפני שהיה להם שמן טהור רחוק ד' ימים והוצרכו שמנה ימים בין הליכה וחזרה: **גרסי'** בגמרא [דף כא:] תנן התם גץ היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב. גמל טעון פשתן ועובר ברה"ר ונכנס פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני והדליק את הבירה בעל הגמל חייב. הניח חנוני את נרו מבחוץ חנוני חייב. רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור אמר רבינא משמיה דרבא זאת אומרת נר חנוכה מצוה להניחה למטה מעשרה דאי ס"ד למעלה מעשרה נימא ליה היה לך להניחה למעלה מגמל ורוכבו דלמא אי מטרחינן ליה טובא אתי לאימנועי ממצוה. וכתב ר"ח ז"ל דקיי"ל כרבינא דלא שבקינן מאי דאפשיטא להו לרבא ורבינא ונקטינן מאי דאדחי בגמ' בדרך דלמא בעלמא וכן פסק הר"ר יונה ז"ל ולזה הסכים הרשב"א ז"ל אבל הר"ם במז"ל לא כתבה: **אמר** רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי [תנחום] נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה דלא שלטא ביה עינא למעלה מכ' אמה וליכא פרסומי ניסא: כסוכה וכמבוי דתנן בהו בהדיא בעירובין ובמס' סוכה דפסילי: בטפח הסמוך לפתח. שאם ירחיקנו להלן מן הפתח אינו ניכר שבעל הבית הניחו שם: מימין. בכניסתו לביתו מימינו: מזוזה קיימא לן [מנחות דף לד.] בימין דכתיב ביתך דרך ביאתך וכי עקר איניש כרעיה (כרעא) דימינא עקר ברישא ויש מי שכתב דאי ליכא מזוזה מניח נר חנוכה בימין כדרך כל מצות: אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה.. למצות וכבר כתבתי למעלה דרבותא אשמעינן דאפילו רצוי מעות שהוא תשמיש קל אסור אבל ה"ה דאפילו תשמיש דמצוה נמי אסור: **כל** מילי דמר. רבה בר נחמני שהיה רבו: מדליקין מנר לנר. מנר חנוכה לנר חנוכה ואפילו על ידי קינסא שרי דהא אסיקנא בגמרא דטעמיה דרב דאמר אין מדליקין משום ביזוי מצוה ודוקא על ידי קינסא הוא דאסר דאילו מנר חנוכה לנר חנוכה בלא קינסא ליכא ביזוי מצוה ומינה דשמואל אפילו על ידי קינסא שרי וזו היא השטה המחוורת בגמרא ולא כן דעת הרמב"ן ז"ל שכתב דלמסקנא ע"י קינסא אסור והרמב"ם ז"ל כתב בפרק ד' מהלכות מגלה וחנוכה ומדליקין מנר חנוכה לנר חנוכה וכתב עליו הראב"ד ז"ל ועל ידי קינסא ומחלוקתם תלויה בדקדוקי סוגיות הגמרא וכמו שכתבתי בחידושי ואין כאן מקום להאריך: ומתירין מבגד לבגד. מתירין ציצית מטלית ישן לטלית חדש ובמנחות [דף מא:] מפרש טעמא דמאן דאסר: והלכה כר' שמעון בגרירה. דאמר דבר שאין מתכוין מותר: ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. והוי תולדה דחורש או דבונה: **אמר** רבא היה תפוס נר חנוכה ועומד. משהדליקה עד שכבתה ועומד לאו דוקא אלא כן לשון התלמוד: לצרכו. להשתמש

רש"י

נר איש וביתו · נר אחד בכל לילה לאיש ובני ביתו סגי להו: והמהדרין · את המצוה עושין נר אחד בכל לילה לכל אחד ואחד מבני הבית: הנכנסים · העתידים לבא: היוצאים. כלומר שיצאו כבר: מבחוץ. משום פרסומי ניסא ולא ברה"ר אלא בחצרו שבתיהן היו פתוחין לחצר: ואם היה דר בעליה · שאין לו מקום בחצר להניח שם: מניחה · בפנים כנגד חלון הסמוכה לרה"ר: ובשעת הסכנ' · שהיה להם חק לפרסיים ביום אידם שלא היו מדליקין אלא בבית ע"ז שלהם: נר אחרת · לעשות היכר לדבר: ואי איכא מדורת · אם לא צריך לנר אחרת לפי שמשתמש לאור המדורה ויש היכר שהנר נר מצוה הוא: ואי אדם חשוב הוא · שאינו רגיל להשתמש לאור המדורה צריך נר אחרת להשתמש דאי לא לא הוי היכר הנס: מאי חנוכה. על איזה נס קבעוה: בחותמו · שחתמו בטבעתו והכירו שלא נגעו בו: ועשאום יו"ט · להלל ולהודאה ולא אסרום במלאכה: פסולה. דלא שלטה בה עינא למעלה מכ' אמה וליכא פרסומי ניסא: מצוה להניחה. בחצר או ברה"ר בטפח הסמוך לפתח שאם ירחיקנו להלן מן הפתח אינו ניכר שבעל הבית הניחו שם: מימין · לכניסה: מזוזה בימין · דכתיב ביתך דרך ביאתך וכי עקר איניש כרעא דימיני' עקר ברישא': להרצות · למנות: כל מילי דמר · רבה: מדליקין · מנר חנוכה לנר [חנוכה]: מתירין ציצית · מטלית

שלטי הגבורים

להשתמש ממנו ומדברי רבינו לא משמע כן:

לשון ריא"ז

נר חנוכה שכבה אסור להדליקו לעשות בו חפציו שכבר הקצהו למצותו כל ח' ימי חנוכה וכן השמן הנשאר בנר אסור להשתמש ממנו כדין אתרוג שהקצהו למצותו כל ימי החג אבל אחר שעברו כל ח' לילות שכבר עבר זמן מצותו לגמרי מותר ליהנות בין בנר בין בשמן הנשאר כמו שביאר מז"ס:

א דברי התוס' בפי' מהדרין הוא כמו שאנחנו נוהגין היום ולדברי מיי' הוא מדליקין נר אחד לכל אחד ואחד מבני הבית ובכל לילה כל אחד מוסיף אחד כגון שהיו אנשי הבית עשרה לילה ראשון מדליק עשרה ובליל שני עשרים וכן כולם:

לשון ריא"ז

מצות נר חנוכה איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים אבל על הקטנים שאינם מחוייבים נראה בעיני שאינו מדליק כמבואר בקונטרס הראיות:

ב לפי מ"ש סמ"ג בשם ר"י משמע דלעולם אין מניחין נר חנוכה אלא על פתח הבית ולא בפתח החצר וכן הוא דעת רש"י גבי חצר שיש לו שני פתחים ומדברי התוס' נראה דהא דמניח הנר על פתח ביתו דוקא כשהוא פתוח וסמוך לרה"ר אבל אם יש שם חצר מניחו על פתח החצר ודברי הטור צ"ע והארכתי בביאורים בחידושי בס"ד:

ג מדברי רבינו ומיי' משמע דכל שהניחה למטה מעשרים אמה הוי מצוה מן המובחר ואין צריך לדקדק להניחה למעלה מג' טפחים ולמטה מי' טפחים ור"ת וסמ"ג

עין משפט

א מיי' פ"ד מה' חנוכה סמג עשין ה טור א"ח סי' תרעא תרעה:

ב מיי' פ"ד מה' חנוכה סמג לאוין סה טוא"ח סימן תרעד תרעט:

ג מיי' שם סמג עשין ה טור א"ח סי' תרעה:

הגהות הב"ח

(א) טמאו כל כצ"ל: (ב) בו וכו' ונעשה בו וכו' והדליקו בו:

הגהות מא"י

[א] כל זה מוקף: [ב] נ"ב סגי: [ג] נ"ב אלא:

הגהות הו"י

[א] עי' בר"ף הל' ציצית:

ד לדברי ה"ג קבלת שבת תלוי בהדלקת הנר וכיון שהדליק הנר אף האחרים שלא הדליקו אסורים בעשיית מלאכה ולזה הסכים הר"ן והאריך בזה והתוספות והרא"ש והרמב"ן והרשב"א הסכימו דקבלת שבת אין תלוי בהדלקת הנר ואפי' אותו שהדליק יכול לעשות מלאכה אחר שהדליק הנר כל עוד שלא התפלל דקבלת שבת תלויה בתפלת מעריב ועניית ברכו כי אז קבלוה לשבת עליו...

ה לדברי מיי' פ"ד מהלכות חנוכה והרא"ש והטור א"ח סי' תרע"ד ס"פ מדליקין מנר של מצוה לנר של מצוה...

להשתמש וליכא היכר מצוה וניסא: בפנים. בבית והוציאה לחוץ כדאמרי' לעיל דצריך להניחה על פתח ביתו מבחוץ: האי נר חנוכה דאדלקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום מ"ט דהדלקה עושה מצוה. והיינו דמברכין להדליק בלבד (א) הלכך הדליקה חרש שוטה וקטן אף על פי שהניחה גדול לא עשה ולא כלום מיהו כתב בעל העיטור ז"ל דאם הגיע לחינוך מותר והכל תלוי במנהג כדאמר בירושלמי דמגלה מכאן ואילך התקינו שיהו קטנים קורין לרבים: שאף הן היו באותו הנס. שגזרו יונים על כל הבתולות הנישאות שיבעלו להגמון תחילה וע"י אשה נר מצוה נעשה נס דאמרינן במדרש דבתו של יוחנן האכילה לראש האויבים גבינה לשכרותו והתכה את ראשו וברחו כולם ועל זה נהגו לאכול גבינה בחנוכה:

מ"ט ה"נ (א) הרואה אומר לצרכו הוא [א] דנקיט לה: האי נר חנוכה *דאדלקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום מ"ט הדלקה עושה מצוה ולא הנחה עושה מצוה (ב) והני לאו בני מיעבד מצוה נינהו אבל אשה ודאי מדלקה דא"ר יהושע ב"ל נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס: א"ר יהושע ב"ל עששית שהיתה דולקת כל השבת כולה למוצאי שבת מכבה ומדליקה אמר רב ששת אאכסנאי חייב בנר חנוכה: א"ר זירא מריש כי הוינא בי רב הוה משתתפינא בפריטי בהדי אושפיזאי לבתר דנסיבנא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדליקי עלאי בגו ביתאי: וה"מ דאשתתופי בפריטי היכא דלא פתח בבא לנפשיה א אבל אי פתח בבא לנפשיה מיחייב לאדלוקי משום חשדא: אמר רב חייא בר אשי אמר רב המדליק נר חנוכה צריך לברך ור' ירמיה בר אבא אמר הרואה נר חנוכה חייב לברך מאי מברך אמר רב יהודה יום ראשון המדליק מברך שלש והרואה מברך שנים מכאן ואילך מדליק מברך שנים והרואה מברך אחד מאי מברך אקב"ו להדליק נר של חנוכה ושעשה נסים ב ושהחיינו אמר רב הונא חצר שיש לה שני פתחים צריכה שני נרות אמר רבה לא אמרן אלא משתי רוחות אבל מרוח ג אחת לא צריך: *א"ר יצחק אמר רב הונא נר שיש לה שתי פיות עולה לשני בני אדם אמר רבא מילא קערה שמן ד והקיפה פתילות אם כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם לא כפה עליה כלי נעשית כמדורה ואפילו לאחד אינו עולה: אמר רבא פשיטא לי נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו נר ביתו וקדוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו בעי רבא נר חנוכה וקדוש היום איזה מהם עדיף קדוש היום עדיף משום דתדיר או דלמא נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא בתר דבעיא הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא

אמר

רש"י

ישנה לטלית חדשה: לצרכו. להשתמש וליכא היכר נס: בפנים. בביתו. והוציאו לחוץ כדאמרינן דצריך להניחו על פתח ביתו מבחוץ: הדלקה עושה מצוה. עיקר מצוה תלויה בהדלקה: עששית. כלי גדול של זכוכית שקורין לנפ"א: שהיתה דולקת. שהדליקה למצות חנוכה מע"ש [חוזר] ומדליקה למצות הלילה: היו באותו הנס. שגזרו יונים על כל הבתולות הנישאות שיבעלו להגמון תחילה ועל ידי אשה נעשה הנס: אכסנאי. אורח: בתר דנסיבי. דפעמים הייתי אורח ללמוד תורה: עלי. בשבילי: בגו ביתאי. בביתי: משתי רוחות. אחת בצפון ואחת במזרח שלא יחשדוהו העוברים בצד האחר שלא הדליק נר חנוכה: שתי פיות. שהנרות שלהן של חרס הן ומכוסין ועושין נקב בצידי הכיסוי כדי להכניס בו הפתילה ולמעלה בכיסוי יש נקב קטן וגם חלל שממלאין אותו שמן והוא נכנס דרך הנקב מעט מעט ואם יש בו ב' נקבים ומב' צידיו עולים לשני בני אדם למהדרין העושין נר לכל אחד ואחד: עשאה כמדורה. שהאש מתחברת באמצע ולא דמי לנר: נר חנוכה ונר ביתו. בשבת והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות: שלום ביתו. נר של שבת שבני ביתו מצטערים

ג

רבינו נסים

נר מצוה נעשה נס דאמרינן במדרש דבתו של יוחנן האכילה לראש האויבים גבינה לשכרותו והתכה את ראשו וברחו כולם ועל זה נהגו לאכול גבינה בחנוכה: **אמר** יוחנן א"ר יהושע ב"ל עששית שהיתה דולקת כל היום כולו למוצאי שבת מכבה ומדליקה. אלמא הדלקה עושה מצוה ופרש"י ז"ל אע"פ שהדליקה למצות חנוכה בע"ש למוצאי שבת צריך לכבותה ולהדליקה למצות הלילה וכן מצינו בנר מערבי [לעיל דף כב:] אע"פ שהיתה דולקת מכבה ומטיבה ומדליקה בתחילה: **אמר** רב ששת אכסניא. אורח אע"פ שאין לו בית דלא תימא דין נר חנוכה כדין מזוזה דכל מי שאין לו בית פטור מן המזוזה: כי הואי בי רב. שהייתי אכסנאי ללמוד תורה: בתר דאנסיבנא. ופעמים שהייתי אכסנאי: עלי. בשבילי: גו ביתאי. בביתי: **אמר** רב חייא בר אשי וכו'. הרואה נר חנוכה צריך לברך העובר בשוק ורואה באחת החצרות נר דולק. ומסתברא דלא הוזקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק ולא הדליקו עליו בתוך ביתו ואינו עתיד להדליק הלילה הא לאו הכי לא שלא מצינו יוצא במצוה שיתחייב לחזור ולברך על הראיה: מכאן ואילך המדליק מברך שתים ורואה מברך אחת. לפי שאין לברך זמן אלא ביום ראשון דמשהגיענו לתחלת הזמן הגיענו: ובגמרא אמרי' היכן צונו רב אויא אמר מלא תסור רב נחמן אמר שאל אביך ויגדך ומקשינן מתיב רב עמרם הדמאי מערבין בו ומשתתפים בו ומברכין עליו ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום ובין השמשות'. כלומר שאין צריך לברך על הפרשתו ולפיכך יכול להפריש אותו אע"פ שהוא ערום ואי אמרת כל בדרבנן בעי ברכה כי קאי ערום היכי מברך והא בעינן והיה מחנך קדוש וליכא ומתרצים אמר אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה כלומר דאפילו מעשר ודאי ברכתו אינו אלא מדבריהם הלכך בדמאי הוה ליה ספק דדבריהם ורבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן ומשמע לכאורה דרבא ה"ק היינו טעמא דלא מברכין בהפרשת דמאי משום דדמאי אפילו ספק נמי לא הוי אלא חומרא בעלמא דרוב עמי הארץ מעשרין הן ומדפריק רבא הכי משמע דסבירא ליה דספק דדבריהם בעי ברוכי: **ומכאן** למדו קצת מן המפרשים ז"ל דנהי דבהדיא אמרינן בפרק מי שמתו [דף כא.] דספק של דבריהם לא בעי מהדר וברוכי ה"מ היכא שהברכה עצמה היא המצוה כספק קרא ק"ש וספק אמר אמת ויציב דשקלי' וטרי' בהו התם אבל בברכת המצות שעיקר המצוה דאורייתא כגון הפרשת מעשרות כיון שהמצוה דאורייתא והוא צריך לחזור ולעשות המצוה מספק אף הברכה אע"פ שהיא של דבריהם צריך לעשותה עמה ולפי זה ספק נטל לולב ספק לא נטל ביום ראשון שהוא מהתורה כיון שהוא צריך לחזור וליטול צריך גם כן לברך אבל הרב אלפסי ז"ל כתב בפרק רבי אליעזר דמילה גבי נולד כשהוא מהול דאיכא ספק ערלה כבושה וצריך להטיף ממנו דם ברית שאינו מברך עליו וכן כתב משמיה דרבינו האי גאון ז"ל אף על פי שעיקר מילה דאורייתא אלמא ס"ל ז"ל דכל ספק של דבריהם אפילו במצוה דאורייתא אינו מברך ולפי זה ספק נטל לולב אפילו ביום ראשון חוזר ונוטל ואינו מברך ולפי דבריהם תירץ הרמב"ן ז"ל דהאי דאיצטריך ליה לרבא למימר רוב עמי הארץ מעשרין הן היינו משום דאי לאו מהאי טעמא כיון דרבנן תקון דמאי הוה ליה ודאי דדבריהם ולא ספק: ומאי דמברכין בנר חנוכה להדליק בלמ"ד ולא על הדלקת הנר כדעבדינן בנטילת לולב אפרש במסכת פסחים [בפ"ק סי' ת"ש ע"ש בר"ן] בס"ד: **אמר** רב הונא חצר שיש לה שני פתחים. שיש לבית שני פתחים פתוחים לחצר צריכה שתי נרות נר לכל פתח משתי רוחות ומפרשינן בגמרא דהיינו טעמא משום חשדא דבני מתא דזמנין דחלפי בהא ולא חלפי בהא ואמרי כי היכי דבהא לא אדליק באידך נמי לא אדליק ומסתברא דכיון שאינו מדליק אלא משום חשדא לא מברך אלא אחד פתחא: **נר** שיש לה שתי פיות עולה לשני בני אדם. שאם היו שני בני אדם דרים בחצר אחת ומדליקין בחצר מבחוץ עולה לשניהם אי נמי למהדרין שעושין נר לכל אחד ואחד: עשאה כמדורה. שהאש מתחברת באמצעיתה ואינו דומה לנר וכתב הרב בעל העיטור ז"ל מסתברא דהני מילי בשלא הרחיקם זה מזה כאצבע אבל הרחיקם זה מזה כאצבע אינו נעשה כמדורה ויצא: **אמר** רבא פשיטא לי נר חנוכה ונר ביתו. נר ביתו בשבת והוא עני שאין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות שלום ביתו עדיף דהכי אמרינן לקמן [ד' כה:] ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת שבני ביתו מצטערין לישב בחשך: בתר דבעיא הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא (א) וא"ת והיכי דחינן קדוש היום דאורייתא משום נר ביתו ונר חנוכה יש לומר דלא דחי' ליה דהא אפשר לקדושי אריפתא [פסחים דף קו:] אלא דאי (ב) לא משום שלום ביתו ופרסומי ניסא מצוה מן המובחר [עדיף] טפי בחמרא כדאמרינן [שם.] זכרהו על היין בכניסתו: **ומדאמרי'** דנר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. כתב הרמב"ן ז"ל משמע לי דאף להקדים מקדימין נר ביתו לשל חנוכה שכל התדיר והמשובח מחבירו קודם לחבירו [זבחים דף פט.] אבל ראיתי לבעל הלכות ז"ל שאומר והיכא דקא בעי אדלוקי נר חנוכה ונר שבת בריש מדליק דחנוכה והדר מדליק של שבת דאי אדליק דשבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקבלה לשבת עליה וכמה הוא דחוק זה הטעם אם אמרו ביום הכפורים כן [בעירובין דף מ:] כשאמר זמן (ג) משום דמוסיפין מחול על הקדש ואוכלין ופוסקין מבעוד יום ויכול הוא להפסיק ולקבל עליו שלא יאכל מבעוד יום וכיון שאמר זמן הרי קבלו מעתה אבל הדלקת נר בשבת אם הדליקו מה קיבול שבת יש בכך הרי כדי שלא יהא טרוד בערב הוא עושה אם כן הדליק נר זה [בערב] שבת לא ידליק נר אחרת והדרבה לא מפני שהוא שבת מדליק אלא מפני שעדיין אינה שבת [ג] וכי גמר הדלקה קונה שביתה ועוד הרי אמרו בשלהי פרקין [דף לה:] שלישית להדליק את הנרות הדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור אלמא בתר הדלקת הנר מותר לצלות דגים ולהדביק פת בתנור דכולהו ודאי מדליקין וזמן דכולהו אינשי היא להדלקה ובתר הכי מאן דאדליק גופיה מדביק פת בתנור וצולה דג קטן מדלא הויא תקיעה בתרייתא דהדלקה וש"מ דכל כי האי גוונא לאו קבלה היא ושרי אלו דבריו ז"ל ואינן נראין לי דמאי דקאמר דביום הכפורים היינו משום דמוסיפין מחול על הקדש ויכול הוא להפסיק ולקבל עליו שלא יאכל מבעוד יום הא ודאי כשם שרשאי לעשות כן ביוה"כ כך הוא רשאי להפסיק ולקבל עליו בערב שבת שלא יעשה מלאכה מבעוד יום דכשם שיש תוספת ליוה"כ כך יש תוספת לשבת כדאמרי' בפרק בתרא דיומא (דף פא:) כל מקום שנאמר שבות מוסיפין מחול על הקדש ומאי דקאמר שלא מפני שבת הוא מדליק אלא מפני שעדיין אינה שבת הוא מדליק אין ודאי הכי הוא אלא אלא מיהו הזינא בכולהו תנאין שמנהג חכמים

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א ונראה בעיני שאם היה עומד בין הנכרים אע"פ שאין לו בית לעצמו ולא פתח לעצמו חייב להדליק נר לעצמו אע"פ שאשתו מדלקת בביתו שהרי אין הנס מפורסם אצלו ואינו רואה נר חנוכה לברך עליו בין הנכרים אם לא ידליק הוא לעצמו כמבואר בקונטרס הראיות:

לשון ריא"ז

ב ומי שלא בירך ביום ראשון מברך שהיינו ביום ב' או בשאר הימים כל שעה שהוא מדליק התחלה או שהוא רואה תחלה שכל מצוה שבאה עליו משנה לשנה צריך לברך עליה שהיינו בתחלת עשייתה כמו שביאר מז"ה בפסקיו:

לשון ריא"ז

ג ואם היו הפתחים אחד במזרח ואחד בדרום והעוברים בדרום רואים את הנר שבמזרח נראה בעיני שדיו בנר אחד כמבואר בקונט' הראיות:

ד הטוא"ה סימן תרע"ח בשם העיטור כתב שאם הקיף קערה פתילות והרחיקן זה מזה כאצבע שאפילו בלא כפיית כלי שפיר דמי ועולה לכמה פתילות והטור כתב דלא מסתבר האי טעמא ונ"ל דשפיר הוי גבול אצבע שאומר בעל העיטור גבול משום דאיהו איירי לפי הגבול מהשמן שצריך ליתן בנר חנוכה דהיינו שמינית בילה כמו שזכרנו ולפי שיעור זה צריך שיהיו לעולם הפתילות שוות כשיעור זה כדי שלא תמהר הפתילה שיעור הדלקת השמן שזכרנו ועל דרך זה יהיה גבול אצבע שזכר בעל העיטור עולה יפה דאיהו לא איירי במי שנותן שמן כרצונו בלי שיעור בנר חנוכה אלא דבריו הם בנותן בנר חנוכה שמן כפי השיעור בצמצום דאז צריך לעולם שיהיו הפתילות עבויות כשיעור שוה שאם יהיו גסות הרבה יכלה השמינית בילה קודם שיעורו ועוד יש ליישב דברי בעל העיטור באופן אחר וכתבתיו בחדושי בס"ד:

חדושי אנשי שם

ד"ת (א) וא"ת מאי קושיא אפילו תימא דקדוש על הכוס דאורייתא' יש כח לחכמים לעקור ד"ת בשב ואל תעשה וי"ל דלא אמרי' לעקור בשב ואל תעשה רק היכא שאם לא נעקור דבר תורה בקום ועשה יעקר דברי חכמים בקום ועשה ומוטב לעקור דברי תורה בשו"ת מלעקור דברי חכמים בקום ועשה אבל הכא עד שנעקור דבר תורה בשב ואל תעשה נעקור דבר דדבריהם בשב ואל תעשה ומאי דמשני דאפש' לקדושי אריפתא לאו למימרא דאיהו (נמי) דאוריי' דאיהו נמי דרבנן הוא אלא קושטא דמילתא קאמר ולרבותא קאמר דאפילו קידושא דרבנן לא מפסיד עי' בר"ן בפ"ק דכתובות על ברייתא דהרי שהיה טבחו טבוח ויינו מזוג ומת אביו של חתן וכו' שאומר שם דטעמא דנדחה אבילות יום אחד שהוא דאורייתא היינו משום שב ואל תעשה הוא ואינו כן דגם התם אם ינהג אבילות בז' ימי המשתה הרי דוחה ימי החתונה שהם כרגל גביה לפי שאסור להתאבל בהם כמו ברגל אלא בע"כ שם איך דחוי האבלות מקרי שב ואל תעשה והרי האבל אסור בכמה דברי' שנוהג בהם היתר בשבעת ימי המשתה ממ"ר א"ב ד"ל ז"ל:

עין משפט

אב מיי' פ"ד מהל' חנוכה סמג עשין ה טור א"ח סי' תרעו תרעז:
ג מיי' שם סמג שם טור א"ח סי' תרעא:
ד מיי' שם טור א"ח סי' רסג תרעח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ואין מברכין להדליק ולהניח או להניח בלבד וכו': (ב) נ"ל לאו וכו' ניסא ונ"ב קדוש היום עדיף טפי משום דמצוה מן המובחר בחמרא: (ג) נ"ב היינו:

הגהות חו"י

(א) נ"ע בגמ' סוף ד' כ"ב
(ב) צריך עיון:

דף כג:

הגהות מא"י

[א] נ"ב דמדליק
[ב] נ"ב מדליק:

חכמים היה שמלאכה האחרונה שהיו עושין בע"ש היתה הדלקת הנר שאפילו תפילין שהנחתן מצוה היו חולצין קודם שידליקו את הנר וכדתניא בברייתא בסוף פרקין [דף לה:] ו' תקיעות תוקעין ערב שבת וכו' שלישית להדלקת הנר דברי רבי נתן רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין ופרש"י ז"ל ורביעית להדליק את הנר וכן משמע דלא פליג אתרתי קמייתא דהתם ועוד מדאמרינן התם בסמוך שניה להדליק את הנר כמאן דלא כר' נתן ודלא כר' יהודה הנשיא אלמא בתחלה היו חולצין תפיליהן ואחר כך מדליקין את הנר וכבר הקשו בתוספות מדאמרינן בסוף פרק ארבע מיתות (דף סח.) דרבי אליעזר חלה ונכנס הורקנוס בנו אחריו לחלוץ תפיליו גער בו אביו ויצא בנזיפה ואמר לו היאך מניחין איסור סקילה כלומר הדלקת הנר ועוסקין באיסור שבות אלמא הדלקת הנר קודם לחליצת תפילין ותירצו דשאני התם דמשום חליו אחרו מלהדליק את הנר לפי שהיו טרודין בו עד סמוך לחשיכה ולכך היה לו לעסוק באיסור סקילה קודם ואדרבה משם יש ראיה דחליצת תפילין קודמת מדרצה הורקנוס לחלוץ תפיליו קודם הדלקה אלמא יודע היה שכך היו רגילין. וברייתא נמי בסוף פרקין מוכחא שהמלאכה האחרונה שהיו עושים בערב שבת היתה הדלקת הנר דקתני התחיל לתקוע תקיעה שלישית סלק המסלק וטמן המטמין והדליק המדליק ודאי שאדם יכול להטמין יותר סמוך לשבת מלהדליק את הנרות דהא תנן בפרקין [דף לד.] ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מדליקין את הנרות אבל מערבין וטומנין את החמין וכיון שכן איפכא הוה ליה למתני הדליק המדליק וסילק המסלק והטמין המטמין אלא ודאי הייתו טעמא משום דרבנן הכי תקון שתהא הדלקה מלאכה אחרונה ושלא יעשה אחריה מלאכה כלל והיינו טעמא לפי שהדלקה מלאכת מצוה היא לצורך שבת וכדאמרינן לקמן [דף כה:] הדלקת נר בשבת חובה ונמצא שהיא כתחלת שביתה וקבלתה והא נמי מתרצא הא דאמרינן בסמוך [דף כג:] דביתהו

נר מצוה

א מיי' פ"ג מה' ברכות סמג עשין כז טור א"ח סי' תרפב:

תורה אור

אמר רב הונא הרגיל בנר חנוכה [ושבת] הויין לו בנים תלמידי חכמים (הרגיל בנר של שבת בניו תלמידי חכמים) הרגיל במזוזה זוכה לדירה נאה הרגיל בציצית זוכה לטלית נאה הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין רב הונא הוה רגיל דהוה חליף (א) אפיתחא דבי אבין נגרא חזא דהוו רגילי בשרגי [א] אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא נפקי מיניה רב חייא בר אבין ורב אידי בר אבין: רב חסדא הוה רגיל דחליף (ב) אפיתחא דבי נשא דרב שזבי חזא (ג) דהוו רגילי בשרגא אמר גברא רבה נפיק מהכא נפיק מינייהו רב שזבי דביתהו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקה אמר לה רב יוסף תנינא (שמות יג) לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן סברה לאקדומי אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר אמר רבא דרחים רבנן הויין ליה בנין רבנן דמוקיר רבנן הויין ליה חתני רבנן דדחיל מרבנן איהו גופיה הוי צורבא מרבנן ואי לאו בר הכי הוא הויין מליה משתמעין כצורבא מרבנן: ולא בשמן שריפה: מאי שמן שריפה שמן של תרומה שנטמאה ואמאי קרו ליה שמן שריפה הואיל ולשריפה עומד וביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן לפי שאין שורפים קדשים ביו"ט ותניא נמי הכי (דף כה.) *כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביו"ט חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט א איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בבהמ"ז כיון דמדרבנן הוא לא מדכרינן או דלמא משום פרסומי ניסא מדכרינן: אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא אינו מזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא סבר לאדכורי בבנין ירושלים א"ל רבא כתפלה מה תפלה בהודאה אף בהמ"ז בהודאה: איבעיא להו מהו להזכיר של ר"ח בבהמ"ז ואם תמצא

רש"י

ג"י מלמעריס בחסך: בנים תלמידי חכמים · מסכ' סופרים דכתיב כי נר מצוה ותורה אור ע"י נר מצוה דשבת וחנוכה: אבין נגרא · חרש עצים: בשרגא · דשבת: חליף ותני · עובר תמיד: דבי נשא · אביו וי"מ חמיו: (ד) נפקא מינייהו · דחתנו כבנו: מאחרה ומדלקה · של שבת סמוך לחשיכה: עמוד ענן · של יום משלים אורו לעמוד האש. שעמוד האש היה בא קודם שישקע עמוד הענן אלמא אורחא הכי: סברה לאקדומי · בעוד היום גדול: תנינא · אני שונה: שלא יקדים · דלא מינכרא שהוא לכבוד שבת: דרחים · אוהב: ואי לאו בר הכי הוא · שאינו רגיל לעסוק בתורה: ולשריפה עומד · שאסור באכילה: בברכת המזון · בתפלה פשיטא לן שסדרי להלל ולהודאה ניתקן כדאמרינן לעיל: מזכיר בהודאה · בברכת הארץ: מה תפלה בהודאה · דהא עיקר מילתא דחנוכה להודאה ניתקנה:

מהר"ס מ"ז גס' כס"י ליתא

לשון ריא"ז

א וכן אין מדליקין בו בשבת גזרה משום יו"ט שחל להיות בע"ש ובשעה שמדליק מבעוד יום לצורך השבת כשורף קדשים ביו"ע כמו שביאר מו"ה בפסקיו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ותני: (ב) נ"ב ותני וכו' כצ"ל: (ג) דהות רגילא: (ד) צ"ל נפיק: (ה) ובהדלקה אין בה משום כו': (ו) ואין בהדלקת שמן שריפה כו' כטעמא דר"ח א"נ אליבא דרבה נמי אלא דהוה ס"ל כו': (ז) צ"ל דאלמא דליכא:

הגהות מא"י

[א] בד"ק היה הגירסא ובקידוש היום ונמחק:

דרב יוסף הוה מאחרה ומדלקה אמר לה רב יוסף תנינא וכו' וקשה לי דודאי דביתהו דרב יוסף לא הוה מדלקה בין השמשות דהא תנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מדליקין ובודאי מוסיפה היתה מחול על הקדש שהרי בשבתות וימים טובים מחוייבים הם בכך וכיון שכן מאי קאמר לה רב יוסף תנינא לא ימיש הרי כבר היתה מוסיפה מחול על הקדש אבל נ"ל דודאי קודם לבין השמשות היתה מדלקת שלא היתה מכנסת עצמה לספק איסור סקילה אלא מיהו הוה סבירא לה שאין צריך להדלקת הנר תוספת לפי שלא נתנה תורה תוספת אלא למלאכות של חול אבל הדלקת הנר מלאכה של קדש היא לצורך שבת ותחלת שביתה היא שלפיכך תקנו חכמים שתהא מלאכה אחרונה הלכך הוה סבירא לה דלא יצטרך בה תוספת דאדרבה כמה דמאחר ליה טפי עדיף ואמר לה רב יוסף דאפילו הכי צריכה היא תוספת והיא סברה לאקדומי כלומר לעשות לה תוספת גדול כשאר המלאכות כולן אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים: וכיון דכל הני שמעתתא מוכחי שחכמים תקנו שתהא הדלקת הנר מלאכה אחרונה מי שמדליק את הנר כבר הוא גומר בדעתו שלאחר מלאכה זו לא יעשה שום מלאכה אחרת ואין לך קבול שבת גדול מזה ומאי דקא מייתי ראיה מדתניא בשלהי פרקין [דף לה:] שלישית הדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן וכו' לאו ראיה היא כלל דהאי ושוהה לאו אמדליק קאי אלא אתוקע קאי דהכי קתני התחיל לתקוע תקיעה שלישית סלק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן כלומר כמה יהא תוקע זה שוהה בין תקיעה שלישית לתקיעה אחרונה שאי אפשר לומר שלא ישהה אלא כדי סילוק והטמנה והדלקה שאין הכל מטמינים ומדליקין כאחד ועוד שיש מי שאינו מטמין אלא קדירה אחת ויש שמטמין הרבה וכן בהדלקה ומש"ה קאמר שהתוקע שוהה בין תקיעה שלישית לרביעית כשיעור שיהא נצלה ביניהן דג קטן או להדביק פת בתנור ויקרמו פניה ונתנו שיעור בין תקיעה שלישית לד' אף על פי שלא נתנו שיעור בין ראשונה לשניה ובין שניה לשלישית לפי שבתקיעות ראשונות עוד היום גדול ואין קפידא בשיעוריהן אבל תקיעה שלישית צריכה שתהא סמוך לחשכה מפני הדלקת הנר שאסור להקדימו ואדרבה היא מוכחא דלבתר הדלקה לא עביד מלאכה כלל מדקתני הדלקה בתר הטמנה וכמו שכתבתי למעלה וכיון דרבנן תקון שתהא הדלקה מלאכה אחרונה ודאי מי שמדליק בע"ש כבר הוא גומר בדעתו שלא יעשה מלאכה לאחר מכאן ונמצא מקבל שבת לאחר הדלקתו כדברי בעל הלכות ז"ל: **אמר** רבא הרגיל בנר חנוכה הויין לו בנים תלמידי חכמים. דכתיב [משלי ו] כי נר מצוה ותורה אור על ידי נר מצוה בא אור תורה: אבין נגרא. חרש עצים: חזא דהוו רגילי בשרגי. שרגא דשבת ושרגא דחנוכה ומשום הכי אמר דתרי גברי רברבי נפקי מהתם ולקמן גרסינן דהוו רגילי בשרגא כלומר דשבת בלחוד ומשום הכי אמר גברא רבה נפיק מהכא ובתוס' כתבו דהכא גרסינן דהוו רגילי בשרגא פירוש הבעל והאשה לכך אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא ולקמן חזא דהות רגילא בשרגא פי' האשה לבדה משום הכי קאמר דחד גברא רבה נפיק מהכא: **דביתהו** דרב יוסף מאחרה ומדלקה. נר של שבת סמוך לחשיכה: לא ימיש. קרא יתירא ולהכי דרשא אתיא דהא כתיב וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן: משלים לעמוד האש. שהיה עמוד האש בא קודם שפקע עמוד הענן: לאקדומי. בעוד היום גדול: תנינא. אני שונה שלא יקדים דלא מינכרא שהוא לשבת: דרחים. אוהב: הויין ליה בנין רבנן. והכתוב עליהן כאב על הבן: ואי לאו בר הכי הוא. שאינו רגיל לעסוק בתורה: **לפי** שאין שורפין קדשים ביום טוב. משום שאסור ליהנות מהן והויא לה הבערה שלא לצורך כלל ושמן של תרומה נמי אע"ג דבשעת הדלקתו מותר ליהנות ממנו כדאיתא בגמרא אפ"ה גזרינן תרומה אטו קדשים כך פי' רבינו יצחק ז"ל ועיקר: הלכך ביום טוב שחל להיות בערב שבת אין מדליקין בשמן שריפה (ביום טוב) לפי שהוא צריך להדליק בערב שבת שהוא ביום טוב ואי שרית ליה אתי למשרף קדשים ביום טוב: **מהו** להזכיר של חנוכה בברכת המזון. בתפלה פשיטא ליה דמזכיר דכיון דבצבור היא איכא פרסומי ניסא אבל ברכת המזון שהוא ביחיד מיבעיא ליה: אינו מזכיר. כלומר לא חייבוהו חכמים להזכיר: **איבעיא** להו מהו להזכיר של ראש חדש בברכת המזון וכו'. או דלמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה לא מדכרינן וא"ת והא אמרינן בפרק ג' דמגלה (דף כב:) כל

ד"ס מ"ז

המאור הקטן

מתני' ולא בשמן שריפה אפליגו בטעמא דמתני' רבה ורב חסדא רבה סבר אין בהדלקת שמן שריפה ביו"ט משום שריפת קדשים שלא נאמר השר פת קדשים ביו"ט אלא מפני שאין בה צורך יו"ט (ס) אבל הדלקה שיש בה צורך יום טוב אין בה משום שריפת קדשים ביו"ט והא דתנן מעשה ושאלו את ר"מ עליה ועל החלה שנטמאת ובא ושאל בבה"מ ואמרו לא יזוזו ממקומם דשמעית מינה דאיכא בשריפת חלה משום שריפת קדשים ביו"ט לא קשיא דהתם כיון דבצק הוא ואין דרך להסיק בו מוכחא מילתא ואית בה משום שריפת קדשים ביו"ט משא"כ בהדלקת שמן דכאורחיה קא מדליק לא מוכחא מילתא דלמצות שריפה קא מדליק אלא לצורך יו"ט הילכך אין בה משום שריפת קדשים ביו"ט אלא עיקר איסוריה של הדלקת שמן של שריפה בשבת היא שנאסרה מתוך שהוא מצווה לבערו גזרה שמא יטה ואיסורו ביו"ט אינה אלא גזירת יו"ט אטו שבת ואף על גב דבכל פסול שמנים לא גזרינן הכי שאני התם שעיקר גזרתם ידוע הוא שאין [illegible]

נפשה וקא דחי איסור מלאכה דיו"ט ומתניתין ביו"ט שחל להיות בערב שבת עסקינן וכל סוגיא דשמעתין דמתאמרא בגמרא על מתניתין דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט כר"ח הוא ודלא כרבה וכל הנהו טעמי דתנא דבי חזקיה ודאביי ודרבא ודרב אשי לא שייכי לפרושי טעמא דמתניתין כל עיקר אליבא דרבה דהוא רבה בר נחמני אלא לענין שריפת קדשים ביו"ט בלבד היא דשייכי (ו) [וא"נ יש לפרש דרבה נמי ס"ל] בהדלקת שמן שריפה ביום טוב משום שריפת קדשים ביו"ט כטעמיה דרב חסדא אלא דהוה ס"ל לרבה דהא דתנן אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט הדלקה מבעו"י כעין שבת היא ולהכי איצטריך לפרושי טעמא גזירה יום טוב אטו שבת דכיון שנאסרה הדלקתה בעיקר יו"ט משום שריפת קדשים ביו"ט משא"כ בשאר פסול שמנים אי שרית לה מבעו"י מעיו"ט [לא] אתי למשריה נמי מע"ש ורב חסדא לא משמע ליה מתני' הדלקת יום טוב כעין שבת ולעולם הדלקת יו"ט בעיקר יו"ט בלבד הוא ולא מערב יו"ט ואין בה אלא [illegible]

כל שאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ר"ח ומועד קורין ארבעה אלמא אין עושין מלאכה בר"ח יש לומר דלאו משום איסורא קאמר אלא משום מנהגא בעלמא שלא נהגו לעשות בו מלאכה: **ערבית** שחרית ומנחה וכו'. ואומר מעין המאורע בעבודה דהיינו יעלה ויבא: ואם לא אמר מחזירין אותו. וכי אמרינן דמחזירין אותו בר"ח הני מילי שחרית ומוסף ומנחה אבל ערבית אין מחזירין אותו דהכי אמרינן במסכת ברכות (דף ל:) אמר רב ענן אמר רב טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו שאין מקדשין החדש אלא ביום: שני וחמישי מאי נר מצוה עבידתייהו. הוה משמע ליה של כל שבתות השנה ומאי עבידתייהו להזכירם ולחלקם משאר ימות השנה: של תעניות. שהיו גוזרין על הגשמים שני וחמישי (ג) כדאיתא במסכת תעניות (דף י.): ושל מעמדות. כלומר בימים של מעמדות שהיו מתענין ארבע תעניות בשבת שני ושלישי ורביעי וחמישי: ואומר מעין המאורע. בשומע תפלה דהיינו עננו: ערבית. ליל כניסתו אע"פ שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית מאחר שנכנס היום וה"נ אמר רב הונא במס' תעניות [דף יא:] יחיד שקבל עליו תעני' אע"פ שאוכל (ד) כל הלילה למחר מתפלל תפלת תענית וכתב רש"י ז"ל דאנו אין רגילין להתפלל תפלת תענית אפילו בשחרית שמא יארע לו אונס או חולי או בולמוס ויטעום כלום ונמצא שקרן בתפלתו אבל בתוספות אמרו דליכא למיחש להכי דאפילו יארע לו כן אינו שקרן כיון שבשעה שהתפלל בתענית היה וראיה לדבר מדקיימא לן [תענית דף יב:] לווה אדם תעניתו ופורע ולעיל בפ"ק [דף יא.] נמי אמרינן לוזיף מר וליפרע אף על פי שכבר התפלל תפלת תענית אלמא כל כי האי גוונא לאו שקר מיקרי: ואם לא אמר אין מחזירין אותו. דלאו דאורייתא נינהו: ואין בהם הזכרה בברכת המזון. של ערבית כניסתו וכל שכן יציאתו שכבר עבר היום: **איבעיא** להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין. בתפלת המוספין דשבת וראש חדש שבתוך ימי חנוכה מהו להזכיר על הנסי' בהודאה: בד' תפלות. ערבית ושחרית ומוסף ומנחה וכיון שתפלת מוסף חובת היום היא אינה פחותה משאר תפלות היום: **והא** דאמר רב גידל אמר רב ר"ח שחל להיות בשבת וכו' לית הלכתא כוותיה מדר' יהושע בן לוי. זה הוא דעת הרב אלפסי ז"ל והוא סובר כן מדאמרינן בגמרא [דף כד:] ולית הלכתא ככל הני שמעתתא וסובר הרב ז"ל דהאי דרב גידל נמי בכלל קאי וכן דעת רש"י ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכות תפלה אבל רבינו יצחק ז"ל כתב דהא דרב גידל לא מידחיא דאפילו ר"י בן לוי מודה בה דאינו צריך להזכיר של ר"ח בנביא כיון דנביא בר"ח ליכא כלל משא"כ בהריב"ל [דתפלה כל יומי איתא] דמתוך שמזכיר שבת בד' תפלות צריך להזכיר גם כן בנעילה ובכי האי גוונא נמי דחינא לה בגמרא [דף כד.] וכן דעת הרב בעל המאור ז"ל וכן נהגו וכתב הרב רבינו יונה ז"ל לדברי הרב אלפסי ז"ל דנהי דאדחיא דרב גידל ומזכיר אפילו הכי אינו חותם בראש חדש כלל אלא אומר בה מעין המאורע וחותם בשל שבת דלא יפה כח [א] ראש חדש דליתא אלא בשביל שבת יותר משלש תפלות הקבועות בראש חדש אבל המפטיר בנביא במנחה ביום הכפורים שחל

תמצא לומר חנוכה דרבנן לא צריך ראש הודש דאורייתא צריך או דלמא כיון דלא אסיר בעשיית מלאכה לא מדכרינן רב אמר מזכיר ור' חנינא אמר אינו מזכיר א"ר זירא נקוט הא דרב בידך דתני ר' אושעיא כותיה דתני ר' אושעיא יד ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח וחולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ואין בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון וימים שאין בהן קרבן מוסף כגון (א) חנוכה ופורים (א) תעניות ומעמדות ושני וחמישי. שני וחמישי מאי עבידתייהו אלא אימא שני וחמישי של תעניות ושל מעמדות ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בשומע תפלה ואם לא אמר אין מחזירין אותו ואין בהן קדושה על הכוס ואין בהן הזכרה בברכת המזון: מהא שמעינן דמי שטעה א ולא אמר עננו בתפלת תענית שאין מחזירין אותו ותו שמעינן דמי שטעה ולא הזכיר על הנסים בתפלה בחנוכה ובפורים שאין מחזירין אותו לפי ב שאין מחזירין אותו אלא בימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח וחש"מ אבל יום שאין בו קרבן מוסף כגון תעניות ומעמדות וחנוכה ופורים אין מחזירין אותו ותניא [נמי] בתוספתא בהדיא כל יום שאין בו קרבן מוסף כגון תעניות ומעמדות חנוכה ופורים ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע ואם לא אמר אין מחזירין אותו וכל יום שיש בו קרבן מוסף כגון ר"ח וחולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר קדושת היום בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו: איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין כיון דלית בה מוסף לא מדכרינן או דילמא טו יום הוא שנתחייב בארבע תפלות רב הונא ורב יהודה אמרי אינו מזכיר רב נחמן ורבי יוחנן אמרי מזכיר והלכתא כותיידו *דא"ר יהושע בן לוי יוה"כ שחל להיות בשבת המתפלל תפלת נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בה' תפלות הכא נמי יום הוא שנתחייב בד' תפלות ולפיכך הוא מזכיר והא דאמר רב גידל אמר רב ר"ח שחל להיות בשבת ג המפטיר בנביא אינו צריך טז להזכיר של ר"ח שאלמלא שבת אין נביא בר"ח לית הלכתא כותיה מהא דריב"ל:

[דף כד:]

אמר

רש"י

ואומרין מעין המאורע בעבודה. לבקש רחמים על ישראל ועל ירושלים להשיב העבודה למקומה לעשות קרבנות היום: שני וחמישי מאי עבידתייהו. להלקם משאר ימים: של תעניות. שהיו גוזרים על הגשמים שני וחמישי: ושל מעמדות. כלומר וימים של מעמדות שהיו מתענין ארבע תעניות בשבת שני שלישי ורביעי וחמישי: מעין המאורע. בתשובת הגאונים כתבו וז"ל שנו רבותינו פעמים שאדם שרוי בתענית ואינו מתפלל עננו ופעמים שאינו שרוי בתעני' ומתפלל עננו כיצד כאן בכניסתו כאן ביציאתו כלומר ערבית דתענית אף על פי שעתיד לאכול אחר תפלה מתפלל ערבית עננו וליל מהרתו אף על פי שעודנו בתעניתו כשמתפלל ערבית אינו מתפלל עננו מ"מ אנו אין אנו רגילין לומר ערבית ואפילו שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו: אין מחזירין אותו. דלאו דאורייתא נינהו: בברכת המזון. של ערב כניסתו וכל שכן של יציאתו שכבר עבר היום: של חנוכה במוספין. בתפלת המוספין דשבת וראש חודש שבימי חנוכה מהו להזכיר על הנסים בהודאה: בארבע תפלות. ערבית שחרית מוסף ומנחה וכיון שחובת תפלה זו היום לא תהא פחותה משאר תפלות של היום: צריך להזכיר של שבת. לומר ותתן לנו את יום השבת הזה ואת יום הכפורים הזה וחותם מקדש השבת (ב) וישראל והזמנים ואע"פ שאין נעילה לשבת: יום הוא שנתחייב בד' תפלות. לאו תפלת הלילה בכלל אלא דיום שחרית מוסף מנחה נעילה: אין נביא בר"ח. והכי נמי אם אין ר"ח אין מוסף בחנוכה

מוסף כגון תעניות ומעמדות חנוכה ופורים ערבית שחרית ומנחה מתפלל

המאור הקטן

כתב הרי"ף ז"ל הא דאמר רב גידל אמר רב ר"ח שחל להיות בשבת המפטיר בנביא אין צריך להזכיר של ר"ח שאלמלא שבת אין נביא בר"ח לית הלכתא כוותיה מדרבי יהושע ב"ל ואין דברי הרב ז"ל נראין בזה דהא מפרש טעמיה דריב"ל יום הוא שנתחייב בד' תפלות כלומר מתוך שנתחייב בשלש תפלות נתחייב אף ברביעית ואילו נביא בר"ח ליכא כלל הילכך לא מדחיא דרב גידל מדריב"ל דהא טעמיה לחוד והא טעמיה לחוד וכדרב גידל נקטינן כמנהגא דילן: ונשאלה שאלה מלפני רבינו האי ז"ל על הא דאמר רב מתנא יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה אין צריך להזכיר של יו"ט דשמעת מינה דאיכא נביא בשבת במנחה ובמסכת מגילה תנן בשבת במנחה קורין שלשה ואין מפטירין בנביא קשיא אהדדי והשיב כי מקומות יש ומנהגות חלוקות הן ועדיין יש בפרס ומדי ובשאר מקומות הפטרות ידועות בשבת במנחה לכל השנה כולה אלו דברי הגאון ז"ל ואתה למד מהם שזה שהגיהו חכמי הארץ הזאת במקצת הספרים יום הכפורים שחל להיות בשבת טעות הוא ומשום דקשיא להו יו"ט שבשו הספרים והגיהו יום הכפורים וה' הטוב יכפר בעדם: והא דתניא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר שמעתי פירושה ביחיד שאירע לו נס עסקינן שכשתקנו נביאים להם לישראל לומר את ההלל על כל צרה שלא תבא על הצבור על גאולתם כשנגאלין ממנה לא תקנו אותו אלא לצבור אבל יחיד שנגאל מן הצרה ומודה על הנס לא יתחיל לומר את ההלל ואם התחיל גומר ויחיד קרי הלילא בר"ח ומברך עליה כעין צבור שלא כדברי הרי"ף ז"ל [דכתב יחיד אי בעי למקרי קרי ליה בלא ברכה] וכן דעתי:

על הנסים בהודאה ומיהו ע"כ איתיה דהא מסיים בה ואין בהן הזכרה בברכת המזון וע"כ לענין חנוכה ופורים מיתני דאילו תעניות ומעמדות מה ברכת המזון שייך כאן:

מלחמה ה'

ועוד כתב הרי"ף ז"ל הא דא"ר גידל א"ר ר"ח שחל להיות בשבת המפטיר בנביא א"צ להזכיר של ר"ח וכו': **אמר הכותב** בגזירת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא וכך מורים הראשונים כדברי רבינו ז"ל והדבר מוכרת ואין הפי' הזה בס' המאור אלא פתוי דברים שאין הלשון הזה יום הוא שנתחייב בחמש תפלות אלא לומר שבכל התפלות שביום חובה ליום זה הן באות ובכולן צריך הזכרתו של יום שהוא שבת ויום הכפורים תדע דהא מעיקרא גבי חנוכה בעיא לה שכי בסדיא הוא דלמא יום הוא שנתחייב בחמש תפלות ומהאי טעמא בלחוד אמרי רב נחמן ורבי יוחנן מזכיר ואפילו הכי אתא אביי למפשטא מדרב גידל וכי סדר דחיון לה בגמרא נמי לא מדכרינן כך ליתנא דנימא הכא יום הוא שנתחייב בד' תפלות ומי שירצה לסמוך על מה שדחו בגמרא מי דמי התם נביא בר"ח ליכא כלל ולפי' יהא סבור דלא מדחיא דרב גידל מדרבי יהושע בן לוי גם זה טעות גדולה שלא אמרו כן בגמרא אלא מקמי דתיקום לן דהא דרב הונא ורב יהודה דרב היא דאתינן למדחיא בדרך דחויא בעלמא אבל כיון דפשטינן השתא הא דרב יהודה ורב הונא ודאי דרב היא טעמיה דרב כדרב גידל לאו משום דנביא בר"ח ליכא כלל דהא אפילו ביום טוב שחל להיות בשבת אמר כן ותרוייהו בהדא מהתא מתתינהו דאי לא תימא הכי קשיא דרב אדרב הכא אמר דוקא משום דנביא בראש חודש ליכא כלל והכא אמר אפילו בדאיכא והוה לן למימר בגמרא למורחי נינהו והליכא דרב דכל היכא דצריך לנאי פירוקא מקשו ומפרקו לה בגמרא בסדיא אלא ש"מ תרוייהו בני חד ביקתא נינהו ולית הלכתא כחד מינייהו ומאן דליכא למסמך עליה בהא אמרינהו לתרוייהו וכיוצא בזה בתלמוד דהיית הרבה דקאמרינן בכמה דוכתי הא מני רבי מאיר הא רבי יהודה ורבי שמעון היא דאית ליה הכי והכי והוו יומר דלעיל התם טעמא אחרינא הוא עד שהוריו ודנין אותו ממקום אחר שהוא מפורש ולמד סתום מן המפורש וכן סוגיא שלמדנו בסוף פרק ראשון ר"ה דברייתא בא ומלמד על ר"א דמתניתין דאפילו בזיתים ובענבים דמעיקרא אוכלא והשתא משקה מרי ולא אמרי' תנאי נינהו והליכא דר' אלעזר ורבינו הגדול ז"ל כתב אחת מן הסתומות בפרק הבוכר את הסתומות דאמרי' בגמרא הא מני ר"מ היא דאמר כל המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גזלן ובר"ד מעיקרא למימר רבי מאיר דמגבת פורים ודחינן לה והדרינן למימר אלא הא ר' מאיר וכו' וכתב עלה רבינו ז"ל דליתה לדרבי מאיר דמגבת פורים דתרוייהו כחד טעמא שייכן וכאן נמי בא זה ולמד על זה [illegible]

שלטי הגבורים

א לדברי ה"ג יאמר עננו כאלהי נצור ויחתום בה בא"י העונה בעת צרה ומושיע וכן כ' הר"ר פרץ מצרפת בשם רבינו יחיאל ולהרא"ש לא יחתום בה כלל וכן דעת רבינו ומיי' פ"י מהלכות תפלה. וש"צ שטעה ולא הזכיר עננו בין גואל לרופא אית מרבוותא דאמרי שאומרו במקום שנזכר בברכות אמצעיות דאין להם סדר וי"א שימתין לאומרו עד שומע תפלה ויחתום רא"י שעונה בעת צרה ושומע תפלה ונראה דה"ה אם לא היה בבית הכנסת עשרה שהתענו כשהיה עומד בין גואל לרופא ואח"כ באו לבית הכנסת אותם שהתענו עד שהם עשרה שהתענו אותו היום לכם ת"ל שאז יש לומר ענם או במקו' שנזכר או בשומע תפלה ואם לא נזכר ש"צ עד שסיים תפלתו יש לאומרו מיד קודם הקדיש או התחנונים בחתימתה כדברי ה"ג אבל אם נזכר קודם סיום התפלה אי נזכר בעבודה לדברי הירושלמי נראה דיש לאומרו בעבוד' דלא גרע מיחיד מיהו מעבודה ואילך לא יאמר עד סיום תפלתו ואם נזכר קודם עבודה פליגי לרש"י אומרה במקום שנזכר ויש אומרים דאומר בשומע תפלה וי"א דאין אומר עוד בש"צ עננו שאם היה אומר היה צריך לחזור לבין גואל לרופא מיהו נראה דגם לפי' זה יוכל לכלול אותה בשומע תפלה ולדברי ראבי"ה מכיון דשויה עליה חובה צריך לחזור:

לשון ריא"ז

ואינו מזכיר ענין התענית בברכת המזון כל עיקר:

ב כתב סמ"ג בשם ר"י ור"ת שהיו מהמירין לחזור לאחר עבודה אף בדברים שאחז"ל שאין מחזירין:

ג סתום' חולקין על זה וכתבו דאין להזכיר ר"ח בשבת בהפטרה וכ"כ הטור ור"י כתב כדברי רבינו וכן כתב מיימון כרבינו:

לשון ריא"ז

המפטיר בנביא בשבת צריך להזכיר של ר"ח בברכה אחרונה אע"פ שאין מפטירים אלא בשביל השבת וכן בשחיה דרכם להפטיר בנביא במנחה בשבת אם חל יו"ט בשבת צריך להזכיר של יו"ט:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בגמ' ובאשר"י לא כתוב כאן בברייתא מלות חנוכה ופורים תדע דלא הזכיר מעין מאורע שלהם דהוי

עין משפט

א מיי' פ"י מה' תפלה סמג עשין יט טור א"ח סי' תרפב ותרצג:

ב מיי' שם פי"ב טור א"ח סי' תרפג תרנו:

ג מיי' פט"ו שם הל"ח שם:

הגהות הב"ח

(א) תו' חנוכה ופורים נמחק וכן כל"י [עיין]: (ב) נ"ל ויוה"כ ותי' ישראל והזמנים נמחק: (ג) נ"ב ואי: (ד) נ"ב ושותה:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ספע"ם:

שחל בשבת אומר אף בשל שבת כדרך שאומר בהפטרת שחרית: שליח צבור היורד לפני התיבה ערבית. המתפלל ברכה אחת מעין שבע קונה שמים וארץ מגן אבות בדברו: משום סכנה. סכנת מזיקין שלא היו בתי כנסיות שלהם ביישוב וכל שאר לילי החול היו עוסקין איש איש במלאכתו וכשגמר מלאכתו מתפלל תפלת ערבית בביתו ולא היו באין לבית הכנסת אבל בלילי שבת היו באין לבית הכנסת וחשו שיש שאין ממהר לבוא ושוהה עד אחר תפלה לכך האריכו תפלת הצבור: והני תמניא יומי דחנוכה וכו' וא"ר ש' בן יהוצדק וכו' ואלו הן שמונת ימי החג ושמונת ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח ושל עצרת אמרינן בערכין (דף י.) מאי שנא בחג דאמרי' כל יומא ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל יומא ומהדרינן חג חלוק בקרבנות פסח אינו חלוק בקרבנות שבת דחלוק בקרבנות לימא לא אקרי מועד ר"ח דאיקרי מועד [א] לימא לא אקדיש בעשיית מלאכה וכתיב (ישעיה ל) השיר יהיה לכם כליל התקדש חג לילה המקודש לחג טעון שירה לילה שאין מקודש לחג אין טעון שירה ור"ה ויוה"כ לימרו משום דר' אבהו דא"ר אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה וכו': ובשאר יומי בר מהני דהיינו ששה של פסח בגולה ור"ח חדש אין היחיד גומר בהן את ההלל ועלייהו אמרינן בפ' היה קורא (דף יד.) ימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל אפילו באמצע הפרק פוסק וכתב הרב בעל הלכות ז"ל דכי אמרינן ימים שאין היחיד גומר היחיד דקאמר לאו דוקא דאפי' רבים נמי לא גמרי ליה אלא כל שאין ישראל מקובצים יחד קרי יחיד ומש"ה קרי להו יחיד דכי מכנפי כולהו ישראל בעינן למימר הלילא על כל צרה וצרה שנגאלין ממנה וראיה לדבר דהא רב [תענית דף כח:] כי אקלע לבבל וחזא דהוו קרו הלילא כדאמרי' לקמן [ב] סבר לאפסוקינהו ואע"ג דבצבור הוה ותו שמעינן מינה דלאו דוקא אינו גומר ולומר דבדלוג מיהא קורא דהא רב סבר לאפסוקינהו ואם איתא דבדלוג חייבין לקרות אמאי בעי לאפסוקינהו [ג] עד דישמע אי מדלגי ביה או לא אלא ודאי כי אמרי' ימים שאין היחיד גומר היינו משום דבבבל ממנהגא קורין אותו בדלוג. אבל אין הכי נמי דמדינא אינו חייב לומר אותו כלל אבל הרמב"ן ז"ל כ' בספר הלקוטות דששה ימים של פסח ור"ח לאו חד דינא אית להו משום דששה ימים של פסח כיון דאיקרו מועד מחייבין למקרי הלילא בדלוג ועלייהו אמרינן בפ' היה קורא [דף יד.] ימים שאין היחיד גומר את ההלל [ד] (בין פרק לפרק) פוסק כלומר כקריאת שמע [ה] ודוקא מפני הכבוד הא לאו הכי לא וכדאמרינן התם ברב בר שבא דאזיל לקמיה דרבינא בימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל ולא פסיק ליה לשאל בשלומיה ואמרינן משום דלא חשיב עליה דרבינא כלומר דלא חשיב מפני הכבוד דלאו רביה ולא גדול בחכמה הוא אבל הלל דר"ח חדש אינו בכלל זה אלא בין צבור בין יחיד אין גומרין ולא קורין מתקנת חכמים משום דלא אקדיש בעשיית מלאכה וכתיב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג לילה המקודש לחג טעון שירה שאין מקודש לחג אין טעון שירה כדאיתא בערכין (דף י:) הילכך בששה ימים של פסח קורין בדלוג ומברכין והיינו דרב בר שבא לא פסק ליה רבינא ואם איתא דלא מברכין אמאי לא פסק ליה אבל בר"ח חדש קורין ממנהגא ואין מברכין שאין מברכין על המנהג וכן כתבו בשם רש"י ז"ל דכיון דבמנהגא בלחוד תליא מילתא אין מברכין עליו כדאמרינן [סוכה דף מד:] בערבה [ו] חביט ולא בריך אלמא קסבר מנהג נביאים הוא אבל אחרים אומרים דדוקא על חביטת ערבה דאינה אלא חבטה בעלמא הוא שאין מברכין אבל בהלל דר"ח חדש מברכין וכיוצא בזה כלל גדול אמרו בירושלמי אם הלכה רופפת בידך ראה היאך צבור נוהגין ונהוג כן ומנהג הוא שמברכין על ההלל: **תנא** יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר כלומר (ב) ה"מ [דתני במנהגא] בצבור אבל כל יחיד ויחיד לא ומ"ה אמר [יחיד] דאפילו בבבל לא יתחיל כלל ואם התחיל גומר אבל צבור אפילו לכתחלה מתחילין ואחרים אומרים אפילו לבני א"י קאמרינן דכיון שלא נהגו לא יתחיל בין רבים בין יחיד וכדפרישנא לעיל ומיהו אם התחיל גומר: ומדברי הרב אלפסי ז"ל נראה דלבני בבל קאמרינן וכללא דכל ה"מ דאזלינן בהו בתר מנהגא: **מתני'** אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב. היינו שמן של תרומה שנטמאת ופרכינן בגמרא הא תנא ליה רישא אין מדליקין בשמן שריפה ואוקמינן ביום טוב שחל להיות ערב שבת ומשני מה טעם קאמר מפני מה אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט: בעיטרן. פסולתא דזיפתא שבתחלה זב הזפת עב ואחר כך זב הצלול ונקרא עיטרן וכיון שהוא צלול נמשך אחר הפתילה אלא שמפני כבוד השבת הוא שאין מדליקין בו דמתוך שריחו רע שמא יניחנו ויצא: פקועות. דלעת מדברית: נפט. שמן שריחו רע וכדאמרינן בסוף פרק אמר להם הממונה (דף לט.) בא למדוד נפט אומרים לו מדוד לעצמך שאין אדם רוצה לסייעו: **גמ'** שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה. שאין סעודה חשובה אלא במקום אור. ואיכא מאן דדייק מדקרי ליה חובה שמע מינה אינה טעונה ברכה כדאמרינן התם [חולין דף קה.] מים ראשונים מצוה אחרונים חובה ואין טעונין ברכה והכא נמי דכוותיה וכתב רבינו תם ז"ל דשבוש הוא דלא דמי למים אחרונים דלא הוו אלא להצלה בעלמא אבל הדלקת נר חובה של מצות עונג שבת היא הילכך טעון ברכה ומה שאמרו עוד טעם אחר שאין צריך לברך לפי שאם היתה מודלקת ועומדת אין צריך להדליק לא מחוור דהא כסוי הדם נמי [שם ד; פז.] אם כסהו הרוח פטור מלכסות ואפ"ה מברך. וכן נולד כשהוא מהול איכא מאן דאמר [שבת קלה:] דאין צריך להטיף ממנו דם ברית ואפי' הכי אמרינן בשלהי פרק ר"א דמילה (דף קלז:) דהמל מברך וכן כתב רב עמרם ז"ל בסדורו ועוד אומר רבינו תם ז"ל שאפילו היה הנר מודלק ועומד צריך לכבות ולחזור ולהדליק כדאמר לה הוא שבא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר: **רחיצת** ידים ורגלים ערבית. בערב שבת: בסדינין המצויינין. סדינין של פשתן ובהן ציצית של תכלת והן של כלאים אלא שמותר מן התורה דדרשינן סמוכין [יבמות דף ד.] לא תלבש שעטנז גדילים

נר מצוה

ס"ז אמר רבא יום טוב שחל להיות בשבת שליח צבור היורד לפני התיבה ערבית א"צ להזכיר של יו"ט שאלמלא שבת אין ש"צ יורד ערבית ביו"ט וכן הלכתא. ואי קשיא לך הא דאמר ריב"ל יום הוא שנתחייב בחמש תפלות. הכא בע"ש דין הוא דלא צריך ש"צ ערבית לירד לפני התיבה ורבנן הוא דתקון משום סכנה אבל התם ביום הכפורים יום הוא שנתחייב בחמש תפלות: ס"ח והני תמני ב יומי דחנוכה מיחייבינן בהו למיגמר הלילא בכל יומא ויומא *דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק י"ח יום בשנה יחיד גומר בהן את ההלל ואלו הן ח' ימי חנוכה ויו"ט הראשון של פסח ויום טוב של עצרת ושמונת ימי החג ובגולה כ"א יום ט' ימי החג וח' ימי חנוכה וב' י"ט של פסח וב' י"ט של עצרת אבל הלל דר"ח לאו דאורייתא אלא מנהגא הוא ומשום הכי לא גמרינן ביה הלילא אלא מדלגי דלוגי דאמרינן* רב איקלע לבבל חזא דקא קרו הלל בר"ח סבר לאפסוקינהו כיון דשמעינהו דמדלגי ואזלי אמר ש"מ מנהג אבותיהם א בידיהם °תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר הילכך אי בעי יחיד למיקרי הלל בראש חדש קרי ליה בלא ברכה ס"ט ומדלג דלוגי: **מתני'** אין מדליקין ג בשמן שריפה ביום טוב ר' ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט ר' טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד: **גמ'** אין מדליקין בעטרן *מ"ט אמר רבא מפני שריחו רע גזירה שמא יניחנו ויצא א"ל אביי ויצא (א) שאני אומר הדלקת נר ב בשבת חובה דאמר רב חסדא ואמרי לה אמר רבא בר רב חנין אמר רב הדלקת נר בשבת חובה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר מצוה מאי מצוה דאמר רב יהודה כך היה מנהגו של רבי יהודה בר' אלעאי ערב שבת מביאין לו עריבה מליאה מים חמין ורוחץ בה פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה' צבאות

ערכין דף י: · תענית כח: · דף יב ע"א · ג דף כה:

רש"י

בחנוכה: ש"צ היורד לפני התיבה ערבית · המתפלל ברכה אחת מעין שבע מגן אבות בדברו: משום סכנה · סכנת מזיקים שהיו בתי כנסיותיהן בשדות וכל לילי חול היו עסוקין איש איש במלאכתו ונגמרן מלאכתן היו מתפללים בבתיהן ערבית ולא היו באים לבית הכנסת ובלילי שבת היו באים לבית הכנסת ויש שאין ממהרים לבא ושוהין אחר תפלה לכך האריכו תפלת צבור: מדלגין. לא לנו ואהבתי: מתני' עטרן · פסולת של זפת: מפני כבוד השבת · שריחו רע: שמן דגים · מקרבי דגים שנימוחו: שמן פקועות · דלעת מדברית: נפט · מין שמן שריחו רע: גמ' ויצא · דמאי איכפת לן: חובה · כבוד שבת היא שאין סעודה חשובה בלא נר: רחיצת ידים ורגלים ערבית · לילי שבת: בסדינין המצוייצין · סדינין של פשתן ובהן ציצית של תכלת והוא כלאים אלא שהתורה התירתו דדרשינן סמוכין

שלטי הגבורים

א דין קריאת ההלל וברכתו כתבנו בפ"ב דברכות דלרבינו ומיי' בין יחיד בין צבור אומר אותו בלא ברכה ולר"ת והרא"ש והטור יחיד. וצבור אומרים אותו ומברכין עליו וה"ג וסייעתו סברי דיחיד אינו אומר הלל לעולם וצבור אומרים ומברכין לפניו ולאחריו גם יש דעות אחרות ע"ש ומהר"ם לא היה מברך לעולם לגמור כי אם לקרות ור"אבי"ה והרא"ש והטור כתבו דשפיר דמי לברך לגמור והאידנא נהגו לברך לגמור כשגומרים אותו ולקרות כשקורין בדלוג והוא סימן ביד הקהל לדעת אימתי גומרין ואימתי דולגין: ב י"א דאין מברכין על הדלקת נר של שבת לפי שהיא חובה דומיא דמים אחרונים שאין מברכין עליהם לפי שהן חובה א"נ משום דאם היתה דלוקה ועומדת אין צריך לכבותה ולחזור להדליקה אי נמי לפי שאין הדלקתה גמר עשייתה דגמר עשייתה לא הוה אלא בשעת אכילה והתוס' דחו כל אלו הראיות ואמרו דלא הוי דומיא דמים אחרונים דהכא מצוה הוא דאיכא בהדלקתה ועוד דאם היתה דלוקה ועומדת זקוק לכבותה כדי להדליקה ואפי' לא יהא זקוק לכבותה חייב הוא לברך עליה כשמדליקה דומיא דכסוי הדם דאם כסהו הרוח פטור לכסות ואפ"ה כי מכסה צריך לברך והוי נמי גמר עשייתה בשעת הדלקתה שרואה לשמש בבית. וליכא הכלים על השולחן וכן כתבו והסכימו מיי' וסמ"ג והרא"ש ומרדכי והטור וכל הפוסקים שצריך לברך על הדלקתה וכשאין נשים בבית מצוה על כל אחד מהאנשים להדליקה ולברך וכשיש נשים מתלקות המצוה ביניהן ומברכות ואם עומדות כולן זו אצל זו אפשר שיוצאות בברכה שמברכת אחת מהן די' שעושים מצוה אחת אחד מברך לכולן ואם יש להדליק הנר בבית ולאכול בחצר שלא במקום נר היכא שעדיין מאיר היום קצת מהפוסקים כתבו שצריך לאכול דוקא במקום נר ומדברי רש"י והתוס' ומהר"ם יש להוכיח דאם יש לו תענוג יותר לאכול בחצר כיון שהיום מאיר בטוב ואין שם השמש מכשול יאכל ועוד דש"ד לאכול בחצר כיון שעיקר הנר לא הוי אלא בשביל תענוג מיהו יש להוכיח מכמה מקומות בתלמוד דלעולם עיקר הסעודה היא במקום הנר עצמו כדאיתא פרק כל כתבי ופ' ערבי פסחים ונראה שאין לשנות המנהג:

עין משפט

א מיי' פי"ז מה' תפלה סמג עשין יט :
ב מיי' פ"ג מה' חנוכה סמג עשין יח טוש"ע סי' תרפג :
ג מיי' פ"ה מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע סי' רס רסג רסד רסה :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אמר ליה :
(ב) נ"ב אפי' לבני בכל שנהגו לאמרו ה"מ כו' :

הגהות מא"י

[א] נ"ב דכתיב קרא עלי מועד :
[ב] נ"ב בגמ':
[ג] נ"ב יתחיל:
[ד] תא"מ ונ"ב אפי' באמצע הפרק :
[ה] נ"ב ואליבי' דר"י דהלכתא כוותי' כדאיתא התם:
[ו] חביט חביט ולא כו' :

גי' מהר"ם · גי' מהר"ם

המאור הקטן · תעסה

אמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של ר"י בר אילעאי ע"ש מביאין לו עריבה מלאה חמין כו'. הוי יודע כי כל הגאונים ז"ל שהיו מן העולם כולם אסרו להטיל ציצית של פשתן בטלית ולא היה אדם שחלק בדבר עד שבא הרי"ף ז"ל והתירו לעצמו והורה לאחרים לעשות כן ודבריו וראיותיו מפורשים בהלכות ציצית*) וכבר השיב עליו הרב הנשיא ר' יצחק בר ר' ברוך ז"ל ושבר כל דבריו הכתובים בהלכות ציצית והדעת מכרעת כדברי הנשיא ורוב תשובותיו על הרי"ף נכונות וברורות ואע"ג דתניא סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כב"ה אין למדין הלכה מפי משנה ובריייתא ובמסכת מנחות אידחיא לה ומפורש בגמרא דהתם שדייה ר' זירא לסדיניה ואמת הדבר כי עיקר האיסור משום חוטי התכלת הוא

מלחמת ה'

לית הלכתא ככל הני שמעתתא כולהי מידהיאן ואע"ג דאמרינן בה אלא כי הא לאו למימרא דדוקא הני דפליגן עלה בהדיא אלא כל הני שמעתתא ניהו וכולהו ליתנהו ואשכחן בעלמא אפילו בדלא נגעו כלל דמידחיאן בכה"ג כאותה שאמרו במס' ברכות בפרק כילד דאתמר גמר אסור לאכול ומר אמר סלק אתמר ומר אמר מיסתא נמי מעכב לן ואמרינן לית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רבי חייא תכף לנטילת ידים ברכה והא דרבי חייא לא מתפרש בה דסלק וגמר מותר לאכול ואפ"ה אמרינן בה כי הא ליתנא וכן הא דאיתמר התם בפ' שלשה [שאכלו] ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו והא לא פליגא אשמעתתא דלעיל דתשעה ונראין בעשרה ותשעה וארון ונשים ושבת ושני תלמידי חכמים המהדדין ולא אפילו אקטן פורה לא פליגא בהדיא כ"ש לדעת כל הגאונים שדחו בה שמעתתא דקטן ועבד עושין אותן סניפין לעשרה ונהגו לא סייכן בדרב נחמן כלל ובמסכת כתובות אמר רב יהודה אמר שמואל תבעוה ליכנס ונתפייסה אין לה מזונות ורב חסדא אמר זינתה ורב יוסף אמר כחלה ופרכסה ואתמר עלה ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בבית דין אין לה מזונות ודרב יהודה ודאי לא פליגי אהנך אלא אפשר דאיתנהו לכולהו דבין כפיוס נשואין בין בזנות בין בכחול בין בתביעת כתובה הפסידה מזונותיה ואפילו הכי דחו להו בגמ' בכה"ג דלאו משום הכיא מימרא בלחוד דחו להו דהא לא אמרינן ולית הלכתא ככל הני שמעתתא מדרב נחמן דאמר רב נחמן וכו' א"כ מדרב יהודה אלא רבנן דגמרא הוא דידעי דלית הלכתא ככל הני שמעתתא והלכתא כי הא ופסקו להו אהדדי דהכי אורחא דגמרא בכל דוכתא ואין צ"ל בזו שבשמועתנו דודאי דרב אחדבוי ודרב גידל תרתי שמעתתא דרב ליתנהו דפליגי ודאי אדרבי יהושע בן לוי והרב הנשיא אלברגלוני כתב ואמר מר רב האי המפטיר בראש חדש שחל להיות בשבת צריך להזכיר של ראש חדש וכן עמא דבר ע"כ. וכך הסכימו כל הגאונים: וכן כתבו רב חננאל ורבינו שלמה זכר כולם לחיי עולם והגהת הרב ז"ל בלשונו אמר הכרהם מי יחוש להפוכות ובפי' אמרינן לית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא ומן המנהגים שנהגו בשבוש אין למדין:

ועוד אמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אלעאי ע"ש מביאין לו עריבה מליאה חמין וכו': **אמר הכותב** אלו היו דברי הגאונים הראשונים כן וקבלה היא קבלנו אבל אם מאחר שאין טעמן של הגאונים אלא ממה שאמרו סד"א כדרבא והדבר ידוע שאינו כמו שעלה על דעתם אלא כדברי רבינו הגדול ז"ל ראוי לנו לסמוך עליו יותר מדברי אלו בעלי אפשרות האחרונים ובאמת שדברי רבינו ז"ל הם נכונים

*) ולמען יהיו דבריו ערוכים ומובנים נגד עיני הקורא לכן הדפסנו בגליון הדף שאחר זה כל דברי הרי"ף אף כי בכל הדפוסים שלפנינו השמיטוהו .

תעשה לך : מחבין כנפי כסותן. לפי שלא היה תכלת בסדינין שלהם : בית שמאי פוטרין. מן התכלת דלא דרשי סמוכין ובדין הוא דליתני אוסרין אלא האי דקתני פוטרין משום דסבירא להו דכלי קופסא חייבין בציצית והכא פטירי ולא שייך למיתני בהו אוסרין : ובית הלל מחייבין. דדרשינן סמוכין : ואינהו סבור תלמידיו שהיו אוסרין סבור נהי דהלכה כבית הלל דחייבין מדאורייתא מיהו מדרבנן גזור בהו משום כסות לילה שמא יש לו כסות המיוחד ללילות ויטיל בו ציצית ונמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה דכסות לילה לא מיחייב בציצית דכתיב וראיתם אותו וביבמות (דף פט:)
נר מצוה פרכינן וכי בית דין מתנין לעקור דבר מן התורה לפטור את החייב ומשנינן שב ואל תעשה שאני זו היא שטת רש"י ז"ל :
ונמצא פסקן של דברים לפי שטה זו שטלית של פשתן אין מטילין בו תכלת משום גזרה אבל במינו דהיינו לבן חייב ולפי זה הא דאמרינן [דף מא.] בפרק התכלת דאמר ליה מלאכא לרב קטינא סדינא בקיטא סרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה לאו למימר דבסדינא לא היה מטיל לבן אלא הכי קאמר ציצית מן המובחר דהיינו בתכלת מה תהא עליה והכי תלמידי נמי לבן היה בכנפי כסותן אלא שמפני שהיו גוזרים על התכלת משום כסות לילה היו מחבין אותן מרבן שהיה מטיל בהן אף תכלת ולא היה חושש לגזירה זו וכן דעת הרב אלפסי ז"ל בהלכות ציצית והרמב"ם ז"ל בפרק שלישי מהלכות ציצית שהסדין חייב

רש"י

סמוכין לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך : מחבין כנפי כסותיהם. שהיה להם סדינין שאינם מצוייצין : ב"ש פוטרין. אף ע"ג דציצית חובת טלית ואפילו מונח בקופסא הני דפשתן פטירי דלא דרשי סמוכים וכלאים אסירי : ואינהו סבור. תלמידיו שהיו אוסרים נהי דהלכה כב"ה וחייב מדאורייתא מיהו רבנן גזור משום כסות לילה שמא יהא לו כסות שמיוחד ללילה ויטיל בו ציצית ונמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה דלילה לאו זמן ציצית : שהוא עף. ונדבק בכותלי הבית ושורפו : טהורה. שהיא עומדת לאכילה : אין לך בה. היתר אכילה אלא משעת הרמה ואילך ומקמי הכי אסור דטבל במיתה: אף טמאה. שעומד' להסקה אסור להסיקה בטיבלה ואס

צבאות והיו תלמידיו [א] מחבין ממנו כנפי כסותן אמר להם בני לא כך שניתי לכם סדין בציצית ב"ש פוטרין ובית הלל מחייבין והלכה כב"ה ואינהו סבור גזירה משום כסות לילה °תניא ר"ש בן אלעזר אומר אין מדליקין בצרי מאי טעמא אמר [ב] רבה מתוך שריחו נודף גזירה שמא יסתפק ממנו א"ל אביי *ולימא מר מפני שהוא עף א"ל חדא ועוד קאמינא חדא מפני שהוא עף ועוד גזירה שמא יסתפק ממנו ת"ר אין מדליקין בטבל טמא בחול וא"צ לומר בשבת כיוצא בו אין מדליקין בנפט לבן בחול ואין צ"ל בשבת בשלמא נפט לבן מפני שהוא עף אלא טבל טמא מ"ט אמר קרא °ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך :

*מתני' כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכל היוצא מן העץ אינו

בלבן אבל בתוספות אמרו דודאי בית שמאי אף מן הלבן היו פוטרין אותו וטעמייהו דגזרינן משום כסות לילה וכיון שהיה נפטר בכך מן התכלת אף מן הלבן היו פוטרין אותו שאם הייתי מחייבו בלבן יבא להטיל בו תכלת והיינו דקתני לישנא דפוטרין משום לבן דליכא למימר דנקט פוטרין משום כלי קופסא וכדפירש רבינו שלמה ז"ל דהא קי"ל [מנחות דף מא.] דטלית חובת גברא הוא וכלי קופסא פטורין מן הציצית ובית שמאי משום גזרה הוא דפטרי ולאו משום דלא דרשינן סמוכין דהא אמרינן בפרק קמא דיבמות (דף ד.) דאפילו מאן דלא דריש סמוכין בכל התורה כולה במשנה תורה דריש אלא ודאי טעמייהו דב"ש משום גזרה היא ואינהו סבור בהא כבית שמאי דמסתברא להו טעמייהו משום כסות לילה ונמצא לפי שיטה זו שאין מטילין בסדין ציצית כלל וכן דעת רבינו תם ז"ל והר"ז הלוי ז"ל : **ומדנקט** תלמודא הכא האי טעמא. דהיינו משום כסות לילה ולא נקט טעמא אחרינא דשמא יקרע סדינו וכו' וכדאתמר התם בפרק התכלת [דף מ:] משמע דקי"ל כר' שמעון דפוטר כסות לילה מן הציצית והכי נמי משמע בפרק היה קורא (דף יד:) דאמרינן התם דבמערבא לא היו אומרין פרשת ציצית בלילה אלא מתחילין דבר אל בני ישראל ואמר אביי התם דכיון דאינהו הוו מתחילין אנן נמי מתחילינן וכיון דמתחילינן מסיימינן אלמא כולהו מודו דאין מצות ציצית בלילה הילכך הויא לה מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות והיינו דאמרינן בפרק קמא דקידושין (דף לג:) מצות עשה שהזמן גרמא שופר ולולב וסוכה וציצית והא דאמרינן בפרק קמא דסוכה (דף יא.) דרב יהודה ורב עמרם הוי רמי תכלתא אפרזומא דאינשי ביתייהו היינו טעמייהו משום דסבירא להו דלילה זמן ציצית והוי לה מצות עשה שלא הזמן גרמא ולא קיימא לן כוותייהו : **תניא** רבי שמעון בן אלעזר אומר וכו' שמא יסתפק ממנו. ויקח ממנו לסוך בו ידיו וחייב משום מכבה : שהוא עף. ונדבק בכותל הבית ומדליק הבית : **אין** מדליקין בטבל טמא. וכ"ש בטהור: מה תרומה טהורה. שהיא לאכילה: אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך. ומקמי הכי אסור שהרי טבל במיתה לאוכל: אף תרומה טמאה. אע"פ שאין אתה אוכלה אלא מסיקה אסור להסיקו בטבלו : **מתני'** כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן. פרש"י ז"ל כגון קנבוס וגמר גפן אבל ר"ת ז"ל הקשה עליו דקנבוס וגמר גפן לא יוצאין מן העץ הן אלא מיני זרעים הם כדאמרינן במנחות בפרק הקומץ זוטא (דף טו:) לא אסרה תורה אלא קנבוס ולוף אבל שאר זרעים מדרבנן הוא דאסירי וה"נ מוכח בפרק כיצד מברכין (דף מ.) דאמרינן כל היכא דלאי שקלת ליה לפירא הדר אילנא ומפיק גוזא בורא פרי העץ ואין גמר קנבוס וגמר גפן עושין כן ועוד שהדבר ידוע שאין שום פתילה מוסכת בשמנים כגמר גפן אלא ודאי אין קנבוס וגמר גפן בכלל כל היוצא מן העץ : **וכל** היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלין. שאם עשה מהן אהל והמת תחתיו

וז"ל הרי"ף בה' ציצית והאידנא דלית לן תכלת רמינן ליה לסדין ציצית ממיני' וש"ד א' משום דהלכה כב"ה ותו דאמרי' במנחות דף מ"ג איבעי'להו של פשתן מהו שיפטור של צמר וכו' ת"ש דאמר רחבה וכו' הא למ"ת שחוטי פשתן פוטרין בשל פשתן וכו' כדרשב"ל דאמר כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וכו' וכיון דאיכא פשתן דמקיים עשה בגווי' לא דחינן לל"ת וחזינן למקצת רבוואתא דאסרי למירמי חוטי פשתן בפשתן ואית להו בהא דרבא מדקאמר סד"א כדרבא דאמר צמר ופשתן פוטרין בין במינן וכו' מכלל דלית הלכתא כותי' דפטר בפשתן אלא צמר בלחוד הוא דפטרי וקא אסרי למירמי ציצית דכיתנא בסדינא והני רבוואתא לא דייקי שפיר דכי אמרי' סד"א כדרבא לאו אצמר ופשתן במינן פוטרין קיימינן אלא אפוטרין שלא במינן קיימינן ש"מ קסבר רבא בשאר מינין חייבין בציצית מדאורייתא כי דיוקא דרבא דאמר הכנף מין כנף ולית הלכתא כוותיה אלא כתנא דבי ר"י דאמר הואיל ונאמרה בתורה בגדי' סתם ופרט לך בא'מהן צמר ופשתים וכו' וחזינן נמי דס"ל דחוטי פשתן בטלית של פשתן לא פטרי ואייתו ליה ראיה מהא דאמרינן מלאכ' אשכח לרב קטינא וכו' ואם איתא דחוטי פשתן פוטר בסדין אמאי לא רמי ליה ר"ק לסדיניה דאמר ל"ה מלאכא ציצית מה תהא עליה אלא ש"מ דחוטי פשתן לא פטרי בסדין והאי לאו סברא מעליא דהאי ציצית דקאמר ליה מה תהא עליה לאו אלבן קא' דאפשר למיעבדי מפשתן אלא אתכלת קאי דלא אפשר למיעבדי' מפשתן דתכלת נמי איקרי ציצית כמו שפרש"י בתשובה ותי' מביאו בד"ה סדין בציצית בגמ' :

המאור הקטן

הציצית בסדין אי משום קלא אילן אי משום שמא יקרע סדינו בתוך ג' ויתפרנו אי משום גזירת כסות לילה וכדמפרש התם וכיון שמצות התכלת ולבן תלוי זו בזו אפילו למ"ד אין מעכבות זו את זו הואיל ונאסרה התכלת בסדין נאסרה לבן עמה משום דתרוייהו ציצית נינהו ואין לך להפריש ביניהם שתהא מתרת את הסדין בלבן ואיסרו בתכלת נמצא זה מצוה וזה אסור דבר זה רחוק מאד ואין הדעת סובלתו ומעשה דרב קטינא דאשכחיה מלאכא וא"ל קטינא קטינא סדינא בקייטא וסרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה ואסיקנא בגמרא דהכי קאמר ליה מצדקי למפטר נפשך מציצית אתה למד שלא היה רב קטינא מטיל בסדינו לא תכלת ולא לבן : ומ"ש הרי"ף ז"ל כי על התכלת הם דברים אמורים לא מצינו תכלת לבדה שנקראת ציצית בשום מקום לא במקרא ולא במשנה ולא בתלמוד וכתב מר רב עמרם ז"ל בסדורו בכולה לא מתוקמא הלכתא כב"ש אלא בשית בלחוד בפרק אלו דברים חדא בש"א מכבדים את הבית וכו' כמו שמפורש בגמרא אידך בההיא פירקא מי שאכל ושכח ולא בירך אידך שאינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו ותרת'ן בפ' התכלת כמה הוט'ן הוא נותן וכו' כמה תהא משולשלת וכו' אידך סדין בציצית וכו' והוי יודע שדעתנו נוטה שהתכלת מעכבת את הלבן והלבן את התכלת ואע"ג דתניא וחכמים אומרים אין מעכבין הא פרישנא בגמרא דמאן חכמים יחידאה הוא כדאמרינן בגמרא מאן תנא דפליג עליה דרבי ר' יצחק הוא דאמר אין לו תכלת מטיל לו לבן הילכך הדרינן לכללא דנקטינן הלכה כרבי מחבירו ואע"ג דברייתא קתני לה לדר' יצחק בלשון חכמים לסתמא דברייתא לא חיישינן ודר' עדיפא משום דגרסינן התם א"ל לוי לשמואל אריוך לא תיתיב אכרעך עד דמפרשת לה להא מילתא התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת מאי היא וכו' מדקא מהדרינן לפרושה למתניתין לאפוקה ממשמעה מפשטה ולאוקמא אליבא דר' (דלא) בהלכתא וכן נראה מדברי ר"ש קיראה בעל הלכות ראשונות שלא כתב משנה זו והתכלת אינה מעכבת את הלבן בהלכות ציצית שלו ומנהג קדמונינו הבאים אחרי הרי"ף לסמוך עליו כאשר ישאל איש בדבר האלהים וממנו פשט המנהג בינינו כמו שהוא נהוג היום ונחנו מה לחלוק ולשנות ועל כן אנחנו יוצאים בעקבי הראשונים :

מלחמת ה'

נכונים וברורים לענין הפסק גם לענין פי' השמועה אבל מפני שערערו עליו במה שאמר שפי' ציצית הוא תכלת אמתק דבריו ואפרש דברים כולם כמשמען בע"ה. תניא סדין בציצית בית שמאי פוטרין פי' פוטרין אפי' מלבן ואין צ"ל שאפילו איסור יש בו משום תכלת וטעמייהו דב"ש דלית להו סמוכין למשרא כלאים בציצית וכיון דתכלת ליכא לבן נמי ליכא ואפילו למאן דאמר אין מעכבין זה את זה מ"מ טלית שאסור בתכלת לא חייבתו תורה בלבן וכי כתיב ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם בבגד הראוי לתכלת קאמר כדכתיב ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת הרי שבגדים שנאמרו כאן סתם אינן אלא צמר ולא פשתים. ואם תשאל והלא לכ"ע במשנה תורה דרשי' סמוכים כדאמרי בפ"ק דיבמות תשובתך קסברי בית שמאי אדרבה לא בא הכתוב אלא להזהיר על הכלאים בציצית שלא תאמר יבא עשה וידחה לא תעשה ויש שמוציאין אותה מדתניא בספרי כסותך פרט לסדין והיא לדעתם כדברי בית שמאי ומכאן פטרוהו אף מלבן ולפיכך תנא פוטרין ולא קתני אוסרין שאפילו ממצות לבן פוטרין אותו בית שמאי אע"פ שאין בו איסור וב"ה מחייבין פי' בציצית רצו לומר בין בתכלת בין בלבן דדרשינן סמוכין ולא דרשינן כסותך פרט לסדין והלכה כדברי ב"ה אמר ר"א ברבי צדוק והלא כל המטיל תכלת לסדינו בירושלם אינו אלא מן המתמיהין פי' תכלת ממש ואין בכללו לבן ופי' הענין שרבי אלעזר ברבי צדוק אמר לו לתנא קמא ששנה דברי ב"ה ופסק כדבריהם אם כן דכלאים בציצית מותרין מן התורה למה מתמיהין בירושלם על מי שמטיל תכלת לסדינו אלא נראה שהלכה כב"ש או שלא נחלקו ב"ה בדבר זה ולפיכך מי שמטיל בו תכלת עובר על איסור כלאים והרי הוא מן המתמיהין אבל לבן היו מטילין בו שהוא חייב מדבריהם והמטיל בו אינו מן המתמיהין ולא משאינן בקיאין אע"פ שהוא פטור מן התורה לפיכך לא היו תמהין אלא על התכלת אמר רבי יוסי א"כ למה אסרוה לפי שאינן בקיאין הוא נמי על דברי ת"ק הוא חוזר ואומר א"כ שהלכה כדברי ב"ה למה אסרוה בירושלם בתכלת לפי שאין העם בקיאין לדרוש סמוכין ויבאו לומר שכלאים מותרין כשרואין אותו בתכלת בסדין לפיכך אסרוה לתכלת ולא היו מטילין בה אלא לבן ואין הלכה כדברי בית שמאי אלא כדברי ב"ה ואעפ"כ גזרו על התכלת בירושלים לפי שאינן בקיאין ולא רצו לדרוש להן כל הענין משום כסות לילה כדאסיקנא בגמרא ואילו טעמא דב"ש לאו משום גזירה אלא מדין תורה וכן פי' רש"י ז"ל ועוד ראיה גמורה מלשון הגמ' דאמרינן בשמעתין ואינהו סבור משום כסות לילה משמע ודאי דת"ק אע"פ ששנה להם הלכה כדברי ב"ה בשל תורה הם היו סבורים לגזור מדברי סופרים משום כסות לילה שאילו היה טעמן של ב"ש כן מה תשובה יש להם כנגד רבנן שאמר להם הלכה כדברי ב"ה ולא גזרינן ועוד למה לן למימר הכי וכי טעמייהו דב"ש אתינן לפרושי הכא אלא ש"מ כדפרישית עכשיו פירשנו ולא שבינו לכוון השמועה בפירושה אלא ציצית ממש שהוא לבן ותכלת תכלת ממש ולא כדברי החולקים שאומרים שבכללו לבן ונמצינו למדים שלא גזרו על הלבן ואף אנשי ירושלים היו מטילין בו לבן והיו תמהים ... והתלמידיו של רבי יהודה ברבי אלעאי נמי לבן היו מטילין לסדיניהם אלא שהיו מחבאין כנפיהן כדי שלא יתחוד אותם מפני שהתכלת דמיו יקרים אין מטילין אותו והוא אמר להם אם אתם חוששין לדברי ... שמאי ולפיכך אין אתם מניחין תכלת שלא יהא איסור שלא במקום מצוה ובמאי הבב שלא היה להם אפילו לבן ומ"מ אמר להם למה אין אתם נוהגים כדברי ב"ה והלא כך שניתי לכם שהלכה כדברי ב"ה והם ... בו נמי תכלת מצוה היא ולא עבירה ואינהו סבור משום כסות לילה וגזרו על התכלת ולא מפני שחשו לדברי ב"ש כלל ומה שאמר אין למדין הלכה מפי משנה שבוש הוא שאין דברי רבי יהודה לתלמידיו שפסק ... ב"ה מפי משנה אלא הראשונים שנו משנה והוא פסק בה הלכה והרי היא כשאר פסקי הלכות שבכל התלמוד וגדולה להם דמעשה רב ורב יהודה ורב אמוראי מיירי בה ומדמי ליה מינה למלאך ה' צבאות ואע"פ שגזרו ... לבתר הכין לפי שאין בקיאין וחששו לטעות דכסות לילה והראיה שאמרו ממה שאמר לו מלאכא לרב קטינא ציצית מה תהא עליה אינה ראיה בעל התכלת בלבד תפסו אבל לבן היה בסדינו אבל מפני שאמר לו סדינא בקיטא וסרבלא ... אמר לו ציצית מה תהא עליה ולא אמר לו תכלת ובא הלבון כולל ביטול התכלת והלבן בסרבלא וביטול התכלת בסדינא ולא היה אפשר לו לומר תכלת מה תהא עליה שהרי אף מצות לבן בטלה בסרבל והוא אמר לו טלדקי בעית למפטר ... ממצות ציצית ואתה לובש סרבלא בסתוא כשם שאתה לובש סדינא בקיטא ציצית מה תהא עליה הרי את מבטלה לגמרי בין בתכלת בין בלבן פעמים בטלת שתיהם פעמים אחת מהן ורבינו שלמה ז"ל כתב בתשובתו ... דקפיד אדרב קטינא דמכסי סדינא לפי הדעת הוטי לבן היו בו וה"ק טלדקי למפטר נפשיה מציצית כלומר מפני שהתכלת דמיה יקרים אתה מבקש תחבולות להפטר ממנה והאי דקאמר ליה מציצית משום דעיקר תכלת והמקיים לבן בלא תכלת אין כאן מצוה שלימה אלא אחת מן השנים ובנינו אבל רבי יוחנן בן החורונית שהיה יושב בסוכה וכו' אמרו לו א"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך לפי שלדברי ב"ש לא היה מקיים ... כילה ע"כ. וגם זה יספיק אבל מעולם לא גזרו על הלבן שאילו היו גוזרין עליו כדי שלא יבא להטיל בו אף תכלת היתה גזרה לגזרה. ועוד שהיה להם לפרש כן בגמרא ולומר התינח תכלת לבן מאי איכא ... גזרה משום תכלת ובפי' אמרו שהיו מתמיהין בירושלים על התכלת ועל זה נאמרו כל הטעמים בגמרא למה לא התירוה בפניהם אבל על הלבן לא היו תמהין ולא נגזרה עליו גזרה בגמרא ואם גזרת אנו המפרשים ... אין הנזכור עומדין בה והלכה רווחת בכל הלכה רופפת לא וראה היאך הנזכור נוהגין ולא שהלכה זו רופפת בינינו אבל כמדומה לנו שפירושינו יכריח כל מודה על האמת להודות בו ואין אחריות עקשים עלינו. ... אמר בעל המאור ז"ל שדעתו נוטה שהתכלת מעכבת את הלבן מדמהדרינן לפרושה למתני' אליבא דרבי אינה ראיה של כלום דמשום דרבי סתמינהו למתני' מהדרי לאוקומא כוותיה דאמרינן במס' גיטין מהדרי אדרבי משום דסתם מתני' רבי מאיר ואע"ג דלית הלכתא כותיה כדמפורש בגמרא ויש כיוצא בהן בתלמוד הרבה אבל כיון דאמרינן בגמרא ורבנן ותניא בברייתא וחכמים משמע דרבי יחידאה הוא ועוד דכיון דרבי נתן ורבי יוסי הגלילי ורבי יוחנן בן נורי כולהו ס"ל אין מעכבין הלכה כותייהו דאין דבריו של א' במקום שנים וקי"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מחבריו ואינהו רבים ואיהו יחיד לגביהו ועוד דסוגיין כותייהו דאקשינן ... משום קלא אילן ולא יהא אלא לבן בעלמא ומפרקי' ה"מ דליכא שיניה וכו' ולא אמרינן דלבן לחודיה לא פטר ואיכא איסורא שלא במקום מצוה והנה הוא פוטר כל העולם כלו מן הדין שאם כדבריו אנו שאין לנו ... אין אנו צריכין להטיל לבן ואם יאמר שהוא חייב מדברי סופרים יראנו היכן תקנו חכמים זו התקנה ואע"פ שאמרו בגמרא אליבא דרב נחמן אימא או צמר או פשתים לא אמרו אלא בטלית של דבריהם שאינו אלא אחד ... אבל בטלית שחייב מן התורה צריך תכלת ולבן ובלאו הכי לא מפטר והנה לבעל המאור עכשיו במקומות הללו אין אדם צריך להטיל לבן לבדו וכ"ש שאסור בשבת ולא עוד אלא שחייב חטאת דהוה ליה כד' ציציות ... ות זו את זו ובוש ליה טלית שאינה מצויצת כהלכתה וכל היוצא בה חייב חטאת אע"פ שבטלית של דבריהם יוצאים כיון דהיא מצויצת כתיובה בטליה לגבה אבל בטלית דאורייתא מקצת ציצית הן ולא חשיבי ולא ... כבר קבלנו עדותו שכל ימיו פטר עצמו מן הציצית כדבריו הללו והרי אבות קדמונים מימות הגאונים נהגו לצאת בטלית שיש בה לבן בלא תכלת ומימרא דרב נחמן גופה דאמר או צמר או פשתים הויא תיובתיה שאילו ... תכלת והלבן מעכבין זה את זה לא היו חכמים מצריכין להטיל אחת מהן שאי אפשר להטיל בה שניהם שהרי אין באחד מהם זכר לקיום מצות ציצית וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואפילו היה חייב מן התורה ... אחד היה להם להוסרו שלא להטילו כדי שלא יטילו בו אף המין האחר כמו שגזר בעל המאור וחביריו שלא להטיל לבן בסדין כדי שלא יטילו בו אף תכלת אלא ודאי כדברי רבינו יצחק ור' שלמה ז"ל עיקר וכל הפורש ... פורש מן החיים ואף דעת רבי' הגאון ז"ל נראה שהוא כן שכתב כאן בפירושיו בלשון הזה וסדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין והלכתא כב"ה והשמועות עצמן אומרות לך דרוש כן כמו שפי' והדברים מודיעים שכולם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת ואשרי המדבר לאוזן השומעת :

א מיי' פ"ה מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רסד סעיף א :

[דף יב ע"ב]

במדבר יח

דף כו:

הגהות מא"י
[א] מחבין כ"ה גם בר"ן: [ב] רבא

הוי כשאר בית ואינו צריך להטביל האהל עצמו דאין מקבל טומאה אלא כלים שתחתיו : אלא פשתן . שהאהל עצמו טמא כדכתיב והזה על האהל ובגמרא יליף דבפשתן קא משתעי קרא ומיהו כי קאמרינן דבשאר דברים אין האהל עצמו טמא דוקא כשהוא מחובר לקרקע דהוה ליה כבית הא במטלטל כלי' המטלטלין שמאהילין טמאין והכי מוכח בכמה דוכתי : **פתילת** הבגד שקפלה . כדרך שגודלין פתילות : (פ) הבהבה על השלהבת . כדי שתהא מוחרכת ותדליק יפה : ר' אליעזר אומר טמאה היא . שאם יש בה שלש על שלש מקבלת טומאה דקפולה אין מבטלה מתורת בגד:ואין מדליקין בה.כדמפרש

טעמא בגמרא דקסבר ר"א שאינו' מדליקין לא בפתילה שאינה מוחרכת ולא בסמרטוטין שאינם מוחרכין לפי שאין דולקין יפה ואתי לאטויי : ר"ע אומר טהורה היא.דס"ל לר"ע דקפולה מבטלה מתורת בגד : ומדליקין בה . אע"פ שאינה מוחרכת ולא חיישינן דלמא אתי לאטויי : **גמ'** בשלמא לענין טומאה בהא פליגי וכו' האריך בה הרב אלפסי ז"ל הרבה בהלכותיו ולפי

כה: אינו מטמא טומאת אהלין אלא פשתן *פתילת הבגד שקפלה ולא א הבהבה ר"א אומר טמאה היא ואין מדליקין בה ר"ע אומר טהורה היא ומדליקין בה : **גמ'** פתילת הבגד פלוגתא דר"א ור"ע בגמרא כך היא בשלמא לענין טומאה בהא פליגי (א) דסבר רבי אליעזר קיפול אינו מועיל ור"ע סבר קיפול מועיל [א] אלא לענין הדלקה במאי פליגי אמר ר"א א"ר אושעיא וכן אמר רב אדא בר אהבה הכא בשלש על שלש מצומצמות עסקינן וביו"ט שחל להיות בע"ש [ב] הוא ודכ"ע אית להו להא דר"י [ג] אמר רב דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים (ב) ודכ"ע אית להו [ד] להא דאמר עולא המדליק צריך להדליק ברוב היוצא רבי אליעזר סבר קיפול אינו מועיל ובמילתא קמייתא קיימא וכיון דאדליק ביה פורתא הויא ליה שבר כלי וכי קא מדליק בשבר כלי קא מדליק ור"ע סבר קיפול מועיל [ה] וכי קא מדליק [ו] בהיתרא קא מדליק א"ר [ז] יוסף היינו דתנינא שלש על שלש מצומצמות ולא ידענא למאי הלכתא:ומדקא מתרץ רב אדא בר אהבה אליבא דר' יהודה ש"מ כר' יהודה ס"ל ומי אמר רב אדא בר אהבה הכי והאמר רב אדא בר אהבה נכרי שחקק (א) קב בבקעת ישראל מסיקה ביום טוב ואינו חושש ואי ס"ד דכרבי יהודה ס"ל נולד הוא ואסור ומתרץ בגמרא לדבריהם דר"א ור"ע קאמר ליה וליה לא ס"ל כר' יהודה (ג) (ואמאי [ח] כיון דאדליק ביה פורתא שבר כלי קא עבדיה וכי קא מהפך בשבר כלי קא מהפך [ט] א"ל טעמא דמתני' קא מפרש וליה לא ס"ל כרבי יהודה) *רבא אמר היינו טעמא דר"א (ד) שאין מדליקין בפתילה שאינה מחורכת ולא בסמרטוטין שאינן מחורכין אלא הא דתני רב יוסף (ה) שלשה שאמרו מצומצמות למאי הלכתא לענין טומאה וכדתנן (ו) שלשה (ז) על שלשה שאמרו חוץ מן המלל דר"ש וחכ"א שלשה [י] (על שלשה) מכוונות:רב המנונא אמר הכא בפחות משלשה על שלשה עסקינן (ג) (ח) ואזדא ר"א לטעמיה ור"ע לטעמיה דתנן (ט) פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפקק בו את המרחץ או לקנח את הריחים או לנער בו את הקדרה בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן [טמא (ג) דר"א רי"א בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן] טהור ר' עקיבא אומר מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן [כ] זרקו לאשפה דברי הכל טהור *הניחו בקופסא דברי הכל טמא לא נחלקו אלא שתלאו במגוד או שהניחו אחורי הדלת דר"א סבר בין [ל] במגוד בין שהניחו אחורי הדלת מוכן הוא וטמא הוא ור' יהושע סבר בין שתלאו במגוד בין שהניחו אחורי הדלת לאו מוכן הוא וטהור הוא (י) [מ]ור"א דקאמר [לאו] מוכן הוא (י) (וטמא הוא).דלגבי קופסא [לאו] מוכן הוא.וטמא הוא דקסבר ר"א כיון שלא זרקו לאשפה בין [נ] שהניחו במגוד בין שהניחו אחורי הדלת אחשובי אחשביה וכמי שהניחו בקופסא דמי וטמא הוא [ס] ורבי יהושע דאמר מוכן הוא (ה) וטהור הוא לא קאמר מוכן לגבי קופסא (ו) [ע] דאמרי' לעיל הניחו בקופסא דברי הכל טמא אם כן היכי קאמר ר' יהושע מוכן הוא וטהור הוא אלא האי מוכן דא"ר יהושע לאו אקופסא קאי אלא לאשפה קאי (ז) (והכי קאמר בין שתלאו במגוד (ח) בין שהניחו אחורי הדלת כיון שלא הניחו בקופסא מוכן הוא לאשפה וטהור הוא דלאו דעתיה עילויה ואינו חשוב לגביה כלום (כ) והכנה דאשפה לאו שמה הכנה לגבי טומאה) [פ] ור"ע בתלאו במגוד °סבר כר' אליעזר והוי מוכן לגבי טומאה ובהניחו אחורי הדלת סבר ליה כר' יהושע דאמר טהור והוי כמו שזרקה לאשפה והוי טהור דאמרינן דהכנה דאשפה לא הויא הכנה דטומאה. והא דאמר רב המנונא הכא בפחות משלשה על שלשה עסקינן וכו' אשכחנא ביה למקצת רבואתא פירושא דלאו דסמכא והלא כהלכתא ולהכי איצטריכנא למכתביה ולברורי פירכי' ולפרושי שמעתתא פירושא מעליא אליבא דהלכתא והכי (ל) אשכחיה ליה דקא מוקים להא דרב המנונא בפחות מג' [אצבעות] על ג' וקאמר בתר הכי [צ] ומאן דחזא הרב המנונא דאייתי ראיה[ק]מג' (מ) על ג' ומוקים לה לפתילה דקתני במתני' בפתילה שיש בה פחות משלשה (מ)[טפחים]והא דהויה היא דהיכי קתני ר' עקיבא אומר טהורה והלא משנה שלימה שנינו (נ) מפני שאמרו שלש על שלש [ר] שנתמעטה טהורה אבל שלשה על שלשה שנתמעטה אף על פי שטהור מן המדרס טמא בכל הטומאות אלא פחות משלש על שלש הוא וכיון דאוקמה רב אדא בשלש על שלש אוקמה רב המנונא בפחות מג' והא דקאמר שלשה דהכנת מטליות בהדיא בפחות משלשה קתני לה (ס) והוא הדין לפחות משלש : הדין הוא פירושא דאשכחן ואנן מקשינן עליה כי קושיא דיליה מאי אמרת [ש] פחות משלש הוא ולהכי קתני רבי עקיבא טהורה ואימא לאידך גיסא היכי קתני (י)ר' אליעזר אומר טמאה בפחות משלש על שלש והלא משנה שלימה שנינו מפני שאמרו שלש על שלש שנתמעטה טהורה ועוד היכי אמרת בפחות משלשה על שלשה קתני לה והוא הדין לפחות משלש על שלש וכי באיזה דין שוה פחות משלשה על שלשה *) (טפחים)והלא פחות משלשה על שלשה טמאה בכל הטומאות חוץ מטומאת מדרס ופחות משלש על שלש טהורה מכולם ואי אפשר לדון טהור מטמא הרי נתברר לך דהני מילי לית בהו מששא ולאו דסמכא נינהו ולהכי חזינן לפרושי האי שמעתא פירושא מעליא ופירושא דסמכא אליבא דהלכתא עיקר (ע) האי שמעתא דפחות משלשה על שלשה עד שלש על שלש לא מטמא אלא אי אצנעיה ואי לא אצנעיה לא מטמא דתניא בתוספתא בענין שלש על שלש לעולם אינה טמאה עד שיצניענה לבגד ר"ש אומר לדבר שמקבל טומאה טמאה לדבר שאין מקבל טומאה טהורה וידוע שפחות משלשה על שלשה ושלש על שלש דינן שוה ובהאי הצנעה קא מיפלגי ר"א ור' יהושע ור' עקיבא דתנן פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפקק בו את המרחץ ולנער בו את הקדרה ולקנח בו את הריחיים ר' אליעזר אומר בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן טמא רבי יהושע אומר בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן טהור רבי עקיבא אומר מן המוכן טמא שאינו מן המוכן טהור ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן זרקו לאשפה דברי הכל טהור הניחו בקופסא דברי הכל טמא לא נחלקו אלא שתלאו במגוד או שהניחו אחורי הדלת פי' שאם הניחו בקופסא הרי הכינו והצניעו ואף על פי שחזר והתקינו לפקק [בו] את המרחץ ולנער בו את הקדרה שהן מעשה מוך בעלמא ודבר שאינו מקבל טומאה הוא לא בטיל ליה מתורת בגד ולא מפקא ליה ההיא תקנה מתורת בגד וטמא הוא לדברי הכל ואם זרקו לאשפה דברי הכל טהור דהא בטליה ובין התקינו לנער בו את הקדירה ובין לא התקינו טהור דהא כבר בטליה מעיקרא ולא בעי התקנה לאלין מילי כי פליגי בשתלאו במגוד או שהניחו אחורי הדלת ר' אליעזר סבר מוכן הוא וטמא הוא דכמי שהניחו בקופסא דמי ואף על פי שחזר והתקינו לנער בו את הקדירה וכיוצא בה לא נפק ליה מתורת בגד בההיא התקנה ורבי יהושע סבר כיון שלא הניחו בקופסא לאו מוכן הוא הילכך טהור הוא ואע"פ שלא התקינו לנער בו את הקדרה שהרי ביטלו מעיקרא והאי דקרי ליה מוכן דלגבי אשפה מוכן קרי ליה ור"ע בתלאו

*) בס"י ליתא

אחורי הדלת או תלאו במגוד והזדא ר"א לטעמי' ור' עקיבא לטעמיה דלכאורה קשה היכי קתני ר"א אומר טמאה בפחות משלש על שלש והלא משנה שלמה שנינו מפני שאמרו שלש על שלש שנתמעטה טהורה לגמרי וי"ל דאין כ"ע ... וכתב משנה זו דלא כר"א אלא כר"ע דהלכה כמותו אבל אם היינו מפרשים דמתניתין בפתילה שיש בה פחות משלשה על שלשה מתוקמא ודאי קשיא דהיכי קתני ר"ע אומר טהור דא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דהא קיי"ל כלגב ... כר"ע מהכיר וקיי"ל כשתם משנה שלמה ששנינו מפני שאמרו כו' ואת הוא כוונת רבותא בפירושם זה ונתיישב קצת מה שהקשה עליהם הרי"ף ז"ל אלא שמ"מ דברי הרי"ף בפירושו הוא העיקר:(ע)ג"ל דהכא:(פ)ולא שנבנה כנ"ל:

שלטי הגבורים

א רוב הפוסקים הסכימו דפתילות של נר שבת אינן צריכות הבהוב והירוך וכתבו הפוסקים דאע"פ שהנשים נוהגות להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהא מוחרכת לא משום

הגהות הב"ח

(א) נ"ב דר' אליעזר סבר קיפול אינו מועיל ובמילתיה קמייתא קיימא וכו'[וכ"ה בא"י]:(ב) נ"ב דברי רבי יהודה: (ג) נ"ב מן תי' ואמאי עד כר' יהודה כל זה הגה הוא ופירוש ונ"ב בספרים אחרים אין זה ונראה דתלמיד הגיה כך לפרש הקושיא דה"פ ואמאי קאמר נכרי שחקק קב בבקעת ישראל מסיקה ביו"ט והא כיון דאדליק בקב פורתא שבר כלי קא עבדיה כו' וליתא להך פירושא דא"כ מאי קא קשיא ליה ודלמא אימא לך דמסיקה ביו"ט ולא קא מהפיך בה קאמר אלא ה"פ כיון דביו"ט חקק הנכרי הקב הוה ליה נולד הכלי עצמו ואסור לטלטלו להסיקו ביו"ט וכן פרש"י : (ד) נ"ל לפי שאין : (ה) נ"ל שלש על שלש : (ו) נ"ב פכ"ח דמסכת כלים מ"ז : (ז) נ"ל שלש על שלש שאמרו וכו' וחכ"א שלש על שלש: (ח) נ"ב ומקולי מטלניות שנו כאן : (ט) נ"ב שם בפ' כ"ח : (י) נ"ב ונראה בעיני דהאלפס נ"ל כא לבאר דמוכן דר"א אין פירושו שוה למוכן דר"י ודר"ע דלר"א ה"פ בין שהניחו במגוד דמוכן הוא לקופסא בין שהניחו אחורי הדלת שאינו מן המוכן לקופסא כמו מגוד דלגבי מגוד קרי ליה שאינו מן המוכן אפי' הכי אמרי' בשניהם דאחשובי אחשבי וכמו שהניחו בקופסא דמי . ולר"י ה"פ בין באחורי הדלת דמוכן הוא לאשפה בין שהניחו במגוד שאינו מן המוכן לאשפה כמו בהניחו אחורי הדלת אפי' הכי אמרי' בשניהם דאינו חשוב לגביה כלום וכמו שזרקו לאשפה דמי וטהור. ולר"ע במגוד קרי ליה מן המוכן לגבי טומאה ובאחורי הדלת קרי ליה שאינו מן המוכן לטומאה וטהור ובס"א הגיהו בזה הלשון ור"א דקאמר לאו מוכן הוא וטמ' הוא דלגבי קופסא לאו מוכן הוא כו' והכי משמע בגמ' והמעיין בלשון הרי"ף מתחלה עד סוף יראה דטעות הוא הג"ה זו אלא כדפרי' הוא העיקר ודו"ק:(כ) נ"ב נראה דר"ל דלגבי טומאה לאו הכנה הוא אבל הכנה דאשפה הכנה הוא לגבי שבת דאם תלאו במגוד או הניחו אחורי הדלת הוה הכנה לגבי אשפה לקנח בהן שמותר לו לכסות בו את הצואה ושרי לטלטולי ואע"פ בזרקו לאשפה מכמו"י אסור לטלטולי וכמ"ש הה"מ בפכ"ו בשם הרמב"ן נ"מ בתלאו במגוד' כנ"ל הכנה הוה לגבי מילי דאשפה לגבי שבת אלא דלגבי טומאה לאו שמיה הכנה וטהור הוא ועי' לקמן בפ' כל הכלים (ל) נ"ל אשכחינן: (מ) נ"ב על שלשה : (נ) נ"ב פ' כ"ז דמס' כלים משנה ח : (ס) נ"ב נ"ל דכונתו לומר דרב המנונא מביא ראיה מן המשנה דכי היכי דפליגי ר"א עם ר"ע (פה נחתך הגליון וחסר וחבל על דאבדין) דאילו לכל שאר הטומאות פשיטא דטמא הוא לדברי הכל הכ"ד נמי דפליגי ר"א ור"ע בפחות משלש על שלש אם טמא הוא לכל שאר טומאות בהניחו

הגהות חו"י

(א) נ"ע:(ב) ולא תני כלל בקיפול רש"י : (ג) פי' מדרס: (ד) פי' דקרי לי' שלא מן המוכן : (ה) פי' דקרי ליה מוכן : (ו) פי' שישים מוכן לתשמיש כמו שהניח בקופסא : (ז) מוה"ק עד ור"ע תא"מ ונ"ב נ"ל תלמיד טועה כתבו : (ח) נ"ב דמגוד קרי ליה מוכן לגבי אחורי הדלת כ"ס רש"י רק שלרש"י פי' מוכן לתשמיש משא"כ להרי"ף שלר"ע כמה דפי' מוכן ר"ל לאשפה ולקמן מסיק כפרש"י:(ט)פי' טפחים : (י) בין במשנה דהכא בין דהכנת מטלניות :

מהר"ם מ"ז

דף כס.

גי' מהר"ם

דף כט:

בס"י ליתא

[דף יג ע"א]

גי' מהר"ם

הגהות מא"י

[א] נ"ב ובטולי בטלי : [ב] נ"ב עסקינן ותי' הוא נמחק: [ג] תי' אמר רב נמחק: [ד] נ"ב דעולא ותי' להא נמחק: [ה] נ"ב ואין תורת כלי עליו: [ו] נ"ב בגן בשלמא ותי' בהיתרא נמחק: [ז] נ"ל יוסף : [ח] נ"ל דכיון: [ט] נ"ל אלא : [י] תא"מ : [כ] נ"ב הכל מודים: [ל] נ"ב שתלאו: [מ] מן ור"א עד וטמא הוא כ"ז מוקף: [נ] נ"ל שתלאו: [ס] נ"ב ואמאי קרי ליה שלא מן המוכן דלגבי קופסא לאו מוכן הוא : [ע] נ"ל דקא אמרינן: [פ] מן ור"ע וכו' עד הכנה דטומאה כ"ז מוקף : [צ] נ"ל דמאן : [ק] נ"ב מפחות: [ר] נ"ל שנתמעט טהור: [ש] נ"ב אי פחות וכו' הרי קתני כנ"ל :

ולפי שאין בדבריו ענין למעשה כלל לא ראיתי להאריך: מתני' לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וכו' בשביל שתהא מנטפת. ויתקיים הנר שהשמן מטפטף כל שעה לאור הנר וטעמא משום גזרה שמא יסתפק ממנה וכיון שהקלהו לנר חייב משום מכבה: ואפילו אותה שפופרת. היא של חרס דמאיסא ליה גזרינן: ואם חברה היוצר מתחלה מותר. דתו ליכא למיחש דמשום איסורא דשבת בדיל מיניה אבל כי לא חברה ואינו כלי אחד לא מתחזי ליה דאיכא משום מכבה: ויתן ראש הפתילה. השני שהוא יוצא דרך הנקב שבנר לשאוב השמן וגמשך דרך הפתילה לראש

תורה אור

בתלאו במגוד סבר לה כרבי אליעזר דאמר מוכן הוא וטמא הוא ובהניחו אחורי הדלת סבר לה כרבי יהושע דאמר [א] (לאו) מוכן הוא וטהור הוא ולפום הכין אוקמא רב המנונא לפלוגתא דרבי אליעזר ור"ע בפתילת הבגד לענין טומאה בפחות משלשה על שלשה ובין שתלאו במגוד ובין הניחו אחורי הדלת לר"א מוכן הוא וטמא הוא ור"ע הדר ביה לגבי דר' יהושע ובין תלאו במגוד ובין הניחו אחורי הדלת לאו מוכן הוא ולפיכך אמר טהורה היא מדקרי לה פתילת הבגד (א) דעדיין בגד הוא וקאמר טהורה בהא פליגי לענין טומאה אבל לענין הדלקה היינו טעמא דרבי אליעזר לפי שאין מדליקין בפתילה שאינה מחורכת ולא בסמרטוטין שאינן מחורכין כדרבא ור"ע סבר מדליקין והלכתא כותיה הדין הוא פירושא דהאי שמעתתא בבירור בלא קושיא ובלא ספק: מתני' לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת ואפילו היא של חרס ורבי יהודה מתיר ואם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהוא כלי אחד לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת ורבי יהודה מתיר: גמ' ורבי יהודה מתיר ולית הלכתא כרבי יהודה דלמא אתי לאיסתפוקי מיניה: ואם חברה היוצר וכו': תנא ואם חברה בסיד ובחרסית מותר והא אנן יוצר תנן אלא אימא כעין יוצר: מתני' המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני נכרים מפני לסטים מפני רוח רעה ואם בשביל החולה שיישן פטור: גמ' סוגיא דשמעתא* אם חולה שיש בו סכנה הוא מותר לכבות לכתחלה ואפילו לרבי יהודה ואם חולה שאין בו סכנה הוא לר' שמעון לא יכבה ואם כבה פטור (ב) אבל אסור ולרבי יהודה א חייב חטאת: מתני' כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חייב רבי יוסי פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם: גמ' אסקה *רבי יוחנן דרבי יוסי לעולם כרבי שמעון סבירא ליה והכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן דבהא אפילו רבי שמעון מודה דקא מתקן מנא: מתני' על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר: גמ' [ב] בשעת לידתן מאי טעמא א"ר יצחק היא קלקלה בחדרי בטנה לפיכך תלקה בחדרי בטנה תינח נדה חלה והדלקת הנר מאי איכא למימר כדדרש ההוא גלילאה קמיה דרב חסדא אמר הקדוש ברוך הוא רביעית דם נתתי בכם על עסקי דם הזהרתי אתכם *ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי אתכם נשמה נתתי בכם שקרויה נר על עסקי נר הזהרתי אתכם אם אתם משמרים אותם מוטב ואם לאו אני נוטל נשמתכם מכם ומאי שנא בשעת לידתן [ג] אמר רבא נפל תורא חד חד סכינא [וגברי היכי מבדקי אמר רבא בשעה שעוברין על הגשר ותו לא אימא כעין גשר] אמר רבי יוחנן לעולם אל ילך אדם במקום סכנה ויאמר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו וא"ר יוחנן מאי קראה °קטנתי מכל החסדים: אמר ר' יצחק בריה דרב יהושע לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר ת"ר מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן דרך כל המומתין מתודין אדם יוצא לשוק דומה למי שנמסר לסרדיוט חש בראשו

רש"י

מתני' ואם חברה היוצר מתחלה מותר. דליכא למיחש דילמא אתי לאסתפוקי מיניה דמשום איסור שבת בדיל מיניה: ויתן ראש הפתילה. השני שהוא יוצא דרך נקב (א) האחת לשאוב השמן שבנר והשמן נמשך דרך הפתילה אל הראש הדולק: ורבי יהודה מת"ר דלא גזר: גמ' אם חברה בעל הבית עצמו מבעוד יום בסיד ובחרסית מותר: כעין יוצר. דחיברה שפיר: מתני' מפני נכרים. כגון פרסיים שהיה להם יום איד שאין מניחין נר אלא בבית ע"ז שלהם: ומפני לסטים. שלא יראו (שום) [שים שם] אדם ויבאו עליו: ומפני רוח רעה. הבא עליו וכשאינו רואה אז נוח לו ובגמרא מפרש לה: גמ' אי בחולה שיש בו סכנה. ומשום פיקוח נפש שרי לכתחלה: לר"ש. דקסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומתניתין כר"ש אתיא ובחולה שאין בו סכנה: מתני' כחס על הנר. שראהו מתקלקל וחס עליו וכיבה הפתילה: נר. היינו הכלי שנותנין בו השמן והפתילה: חייב. דקסבר ת"ק כרבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה: רבי יוסי פוטר. מפרש בגמרא: שהוא עושה פחם. בכיבוי זה והוי מלאכה הצריכה לגופה כדמפרש בגמרא: גמ' כר"ש. דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור והכא דמחייב כחס על הפתילה כגון שצריך להבהבה שלא הובהבה מבעוד יום וכיבוי זה צריך לגופו שיהא הלהב נוח לאחוז בשיבא להדליקה והוי צריכה לגופה: מתני' בשעת לידתן. מפרש בגמ' טעמא: *) גמ' בחדרי בטנה. מקור הדם: רביעית דם. חיי אדם תלויין בו: ראשית קראתי אתכם. ראשית תבואתי: עסקי ראשית. ראשית עריסותיכם: נוטל אני נשמתכם (ב) רביעית דמכם ויכבה נרכם ויבטל שם ראשיתכם ונשים נלטוו על כך כדאמרינן בבראשית רבה היא אבדה חלתו של עולם שעל ידה נטרד אדם הראשון שנתרם כחלה וכבתה נרו של עולם ושפכה דמו ועוד שצרכי הבית תלויין בה: נפל תורא. לארץ שעומד לשחיטה הכל אומרים חד חד סכינא עד שלא יקום ויהי טורח להשליכו שנית כך הואיל ואשה זו איתרע מזלה בלידתה מזומן פורענותה לבא: קטונתי. כלומר הוקטנו ונתמעטו זכיותי בשביל החסדים אשר עשית וגו': אומרים לו. העומדים שם: יוצא לשוק. שפגעים מצויין שם ריבין ובעלי דינין נכרים וישראלים: דומה כמי שנמסר לסרדיוט. להוליכו לפני השופט

נר מצוה

הדולק: ור' יהודה מתיר. דלא גזר ולא קיימא לן כר' יהודה: גמ' תנא אם חברה. בעל הבית בסיד או בחרסית מותר: כעין יוצר. שחברה שפיר: מתני' המכבה את הנר וכו'. מפני נכרים פירוש מפני פרסיים שהיה להם יום איד שאין מניחין להדליק נר אלא בבית ע"ז: ומפני לסטים. שלא יראו שיש שם שום אדם ויבואו עליו: מפני רוח רעה. הבאה לפניו וכשאינו רואה נוח לו: פטור. כדמפרש בגמ': גמ' סוגיא דשמעתא וכו'. ואם חולה שאין בו סכנה הוא לר' שמעון. דסבירא ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור דהאי כבוי נמי אינו צריך לגופו: ולר' יהודה דס"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב. חייב עליה חטאת: מתני' כחס על הנר וכו'. כשהוא חס על הנר [ד] ומשום הכי כבה אותו. אי נמי כשהוא חס על השמן או על הפתילה חייב. דסבירא ליה לת"ק דאע"ג דהאי כבוי אינו צריך לגופו חייב עליו וכר' יהודה: ור' יוסי פוטר בכולן. דקסבר ר' יוסי מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה: חוץ מן הפתילה. ומוקי לה בגמרא (דף לא:) בפתילה שצריך להבהבה שלא הבהבה מבעוד יום דכבוי זה צריך לגופו שיהא הלהב נוח לאחוז בו כשיבא להדליקה והיינו דקתני מפני שהוא עושה פחם שהוא מתכוין ממש לעשותה עכשיו פחם אלמא בכבוי הצריך לגופו מיירי: מתני' על שלש עבירות וכו' בשעת לידתן. בגמ' מפרש טעמא מאי שנא בשעת לידתן: גמ' בחדרי בטנה. מקום הדם: רביעית דם. חיי אדם תלוי' בו: ראשית קראתי אתכם. כדכתיב ראשית תבואתה [ירמיה ב]: על עסקי ראשית. הזהרתי אתכם חלה כדכתיב ראשית עריסותיכם [במדבר טו]: הריני נוטל נשמתכם. ואאבד רביעית דמכם ויכבה נרכם ויבטל שם ראשיתכם ונשים נלטוו על כך כדאמרינן בב"ר* היא אבדה חלתו של אדם שעל ידה נטרד אדם הראשון שנתרם כחלה וכבתה נרו של עולם ושפכה דמו ועוד שצרכי הבית תלויין בה: נפל תורא לארץ. העומד לשחיטה הכל אומרים חדדו הסכין עד שלא יקום ויהא טורח להשליכו כך זו הואיל ואיתרע מזלה מזומן פורענותה: מנכין. פוחתין: קטונתי מכל החסדים. הוקטנו ונתמעטו זכיותי בשביל החסדים אשר עשית עמדי: אדם יוצא לשוק. ספגנין מצויין שם ומריבות: דומה כמי שנמסר לסרדיוט

שלטי הגבורים

הלכה נהגו כן וה"ג משמע שאין מדליקין בפתילה שאינה מהורכת וכן יש בפירוש ר"ת וי"א דהירוך הוקא צריך כגון לפשפשה כאור דרך העברה אבל הכהוב גמור להדליק ולכבות אין עושין ולפי' ה"ג צריך עיון האך מדליקין נר של שבת היכא שהל ע"ש להיות ביו"ט הא ביו"ט אי אפשר להבהב הפתילה ונ"ל דמערב יו"ט מתקן הוא הנר כמו שצריך להיות:

לשון ריא"ז

פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה מדליקין בה שמותר להדליק בפתילה שאינה מהורכת:

א דבר זה תלוי במחלוקת הגדולה שבין הפוסקים אם הלכה כר' יהודה דאמר מלאכ' שאינה צריכה לגופה חייב עליה או כרבי שמעון דאמר פטור לדברי מיי' פ"ק דהלכות שבת והולכין לשיטתו חייב חטאת דאיהו פסק כרבי יהודה ולדברי הראב"ד והטור וההולכין לשיטתם פטור אבל אסור שהן פוסקים כר' שמעון ודברי רבינו לא נתבררו להיכן נוטים וכן המכבה את הנר מפני שהוא חס על השמן או על הפתילה או על הנר שלא יתקלקלו שהיא מלאכ' שאינה צריכה לגופה תלוי בזה המחלוקת ונ"ע על הטור שהרי בח"מ סי' תכד פסק דחובל בחבירו בשבת פטור אע"ג דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ובחדושי בב"ק הארכתי בס"ד:

לשון ריא"ז

המכבה את הנר מפני שהוא מתיירא מפני נכרים מפני לסטים מפני רוח רעה או בשביל החולה שיישן פטור אע"פ שאין בו משום סכנת נפשות הרי זה פטור וכן אם הוא מתכוין לחוס על הנר שלא ישרף או לחוס על השמן או לחוס על הפתילה הרי זה פטור לפי שאינו צריך למקום הכיבוי עצמו אלא לצורך דבר אחר הוא עושה וכל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה כמבואר בקונטרס הראיות בפרק כל כתבי ואם כבה אותו מפני שהוא צריך להבהב הפתילה כדי שתהא נוחה לידלק הרי זה חייב לפי שהוא צריך לכבוי עצמו והרי היא מלאכה הצריכה לגופה וכן המכבה את העצים כדי לעשות בהם פחמים הואיל וצריך למקום כבויין כדי שיהיו נוחים לידלק הרי זו מלאכה הצריכה לגופה וחייב עליה:

עין משפט

א מיי' פ"ה מהל' שבת טוש"ע א"ח סי' רסה:
ב מיי' פי"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רעח רפג:
ג מיי' פי"ב מה' רוצח טוש"ע ח"מ סי' רסג:
ד מיי' פ"ק מה' תשובה סמג עשין טז טוי"ד סי' שלח שלט:
ה מיי' פי"ג מה' נדרים טור י"ד סי' רג:

הגהות הר"י

(א) פי' אפי' תלאה במגוד ולא הניחה עדיין אחורי הדלת:
(ב) מכוך קו על אבל אסור:

*) [נדפסים שונים נדפסו פה דברי רש"י השייכים למשנה שלפנה דברים אשר בדף י"ד ואנחנו השמטנוהו מכאן והגהנו אותם על הגליון במקומם]

הגהות הב"ח

(א) האחר כצ"ל: (ב) כ"ב ותאבד:

הגהות מא"י

[א] תז"מ: [ב] ה"ג בנדה מ"ט בשעת לידתן: [ג] אמר רב נפל תורא חדדו סכינא: (ד) נ"ב שראהו שהוא מתקלקל וחס עליו ומש"ה מכבה:

המאור הקטן

מתני' חוץ מן הפתילה מפני שעושה פחם כתב עלה הרי"ף אסקה רבי יוחנן דרבי יוסי כרבי שמעון סבירא ליה וכו' כדכתיב בהלכות ונראה מכאן שהלכה כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה דמוקימנא לרישא כרבי יהודה וקיימא לן רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי וכל שכן דקאי ר"ש בשיטתיה והוו להו יחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דגרסינן בפרק נוטל אדם את בנו אמר רבא הוציא תינוק חי וכו' ואסיקנא רבא כר"ש סבירא ליה ומדאשכחן לרבא דהוא בתרא דס"ל כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה משמע דהכי הלכתא הילכך קשיא הא דפסק הרי"ף בפ' כירה כשמואל דאמר מכבין גחלת של מתכת ברה"ר אבל לא של עץ דסבר לה במלאכה שאינה צריכה לגופה כרבי יהודה ואיכא דמכרע כרבא רבינא דבתרא הוא ולדידן מכרעת דשמואל משום דקם ליה רבינא דהוא סוף הוראה כשיטתיה דאמר הילכך האי קוץ ברה"ר מוליכו לפחות פחות מד"א ואע"ג דהא מילתא אפילו ר"ש מודה בה דכיון ד"א בפחות פחות מד' אמות לא שרינן לכתחלה להוליכו ד' אמות כיון דאשכחן ליה לרבינא דגמר מינה דשמואל בהא מילתא ולא פליג עליה בגחלת של עץ ש"מ דכשמואל ס"ל הילכך במלאכה שאינה צריכה לגופה קי"ל כר' יהודה ובדבר שאין מתכוין קי"ל כר"ש ועוד יש לנו תוספת ביאור בזה בפ' כל כתבי הקדש ואיכא למימר דהאי דכתב הרי"ף דרבי יוסי כר' שמעון ס"ל לפרושי למתני' הוא דאתא ולא למפסק הלכתא ולא קשיא דידיה אדידיה ועיקר דברי רבי יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה בפרק כל כתבי הקדש אמר רבי יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחטאת ובפרק אמר ר"ע דתנן רבי יהודה אומר אף המוציא משמשי ע"ז כל שהן ועיקר דברי ר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה בפרק המצניע דתנן וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב ור"ש פוטר ועיקר דברי רבי יהודה דאמר בדבר שאין מתכוין בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו דם דברי רבי יהודה ופ' יום טוב שחל להיות אחר השבת ומקרדין את הבהמה ביו"ט ר' יהודה אומר אין מקרדין ועוד תנן התם נמי רבי יהודה אומר כל הכלים אין נגררין בשבת חוץ מן העגלה מפני שכובשת ועיקר דברי ר"ש דאמר בדבר שאין מתכוין התם בבכורות דפליג עליה דרבי יהודה במתני' דתנן ר"ש בן יוחאי אומר יקיז דם אע"פ שעושה בו מום ובפרק כירה תניא רש"א גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ:

לסרדיוט (ז) וגריע מעולה לגרדום לידון להוליכו לפני שופט: חם בראשו. חששא בעלמא מיחוש קל: ונתנוהו לקולר. הוי טפי מנמסר לסרדיוט וגריע מעולה לגרדום לידון שאין דנין שם אלא להריגה על סרחון חמור וצריך פרקליטין גדולים: עלה למטה. שחלה הרבה עד שצריך לעלות אליפול למשכב: ואלו הן פרקליטין [ג]של העולה למטה בבית דין של מעלה תשובה ומעשים טובים: אם אין לך לשלם. עולות והקדשות שתדור: משכבך. אשתך: אל תתן את פיך. בנדר: לחטיא את בשרך. לחייב את בניך: לפני המלאך. גזבר של הקדש: כי שגגה היא. בשוגג קבלתי לנדור ולא אשלם: על קולך. בשביל נר מצוה קול נדריך: בעון ביטול תורה. ויש אומרים בעון ביטול מזוזה וי"א בעון ביטול ציצית לכולהו יהיב טעמא בגמ': בכנף איש יהודי. בשכר הכנף יחזיקו י' אנשים מכל לשון הרי שבע מאות לשבעים לשון וארבע כנפות יש לו הרי אלפים ושמנה מאות: שנאת חנם. שלא ראה בו דבר ערוה שיהא מותר לשונאו והוא שונאו: מריבה רבה. מדה כנגד מדה: ובניו ובנותיו מתים כשהן קטנים. שהבתים ניטלת ממנו והיינו נמי מדה כנגד מדה: במכונס. באוצרות יין ושמן ומתוך כך (ח) מארה בשערים שמוכרין ביוקר: בחלה. בעון חלה: והפקדתי. כמו לא נפקד ממנו איש כלומר אמעט את (ט) שעריכם שכנסתם כבר: השמים נעצרים. ומתוך שאין גשמים יורדין היוקר הווה: והשכר אבד (י): עינוי הדין. שמאחרים הדיינין מלדונו ולא לפסק שמים אלא (כ) מאחר שהוברר להם משהין אותו: עוות הדין. שמעוותים אותו (ל) מדינו: קלקול הדין. שלא היו מתונים בדין לעיין כל צרכו ונתקלקל מאליו: חרב וביזה רבה וכו'. דכתיב נקם ברית ואין ברית אלא תורה כדכתי' אם לא בריתי יומם ולילה וכתיב והגית בו יומם ולילה וכתיב חרב דע"י חרב דהיינו משלחת גירוי המלחמה הביזה באה וכתיב ושלחתי דבר הרי דבר וכתיב בשברי לכם מטה לחם משען לחם הרי הבצורת וכתיב בסוף הקללות יען וביען במשפטי מאסו הרי ענוי ועוות וקלקול בכלל: שבועת שוא. ל' הבל המשנה את הידוע כגון על האיש שהוא אשה (מ): והדרכים משתוממים. מאין עובר: אלא באלה. ויש במשמע בין שוא בין שקר וכתיב בשבועת שקר וחללת ובשבת ובחלול השם נמי כתיב בהו חלול וגמרינן משבועה: חלול השם. אדם גדול שבני אדם לומדין ממנו ואינו נזהר במעשיו ונמצאו הקטנים מחללין את התורה על ידו ואומרין זה מבין שאין ממש במצות ונמצא השם מתחלל (נ): אין אני שוכן. חורבן הבית במשמע שאין משכני בתוכם: כי את כל התועבות וגו'. בפרשת עריות כתיב: ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם. דהיינו ע"ז וכתיב בתריה ואתכם אזרה בגוים וכתיב ושממו עליה אויביכם היושבים בה הרי שהן גולין ואויביהם יושבין במקומם: בשבתותיה. שמיטין ויובלות ואתם בארץ אויביכם ולעיל מיניה כתיב ושממו עליה אויביכם היושבים בה: לא ישמח. הרי צרות וגזרות ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם הרי צועקים ולא נענין: (ס) בעון נבלות הפה. כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה ועוד לשון ועד כל שנותיו של אדם (ע) ע' שנה יד הדין נטויה עליו לבטל זכיותיו בעון זה: הכל יודעין כו'. ולא הוצרך אדם לפרש למה נכנסה כלה לחופה והמנבל את פיו בכך אפי' וכו': שוחה עמוקה. מוכנת לפי זרות: זעום ה' יפול שם. בזעמו של הקב"ה הוא שוכן שם אצל פי זרות היושב אצלו ושומעו קרוי זעומו של הקב"ה: הממרק עצמו. מפנה לבו לכך ממרק עצמו מאחר עסקיו להתעסק בעבירה: סימן לעבירה הדרוקן. בשרו מתקשה ועב ונפח: משך ידו. הקב"ה מהיות את לוצצים: לא יגורך רע. לא יגור עמך רע וגבי מספר לשה"ר כתיב דכתיב בההיא פרשתא כי אין בפיהו נכונה וגו': וגרסינן במס' ערכין וכו'.

תורה אור

בראשו דומה למי שנתנוהו לקולר עלה למטה
ונפל למשכב דומה למי שהעלוהו לגרדום
לידון שכל מי שעלה לגרדום לידון אם יש לו
פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול
ואלו הם פרקליטין גדולים תשובה ומעשים
(דף לב:) טובים: *תניא ר' נתן אומר בעון ביטול נדרים
(משלי כב) מתה אשתו של אדם שנאמר °אם אין לך
לשלם למה יקח משכבך מתחתיך ר' אומר
בעון נדרים בניו ובנותיו של אדם מתים
(קהלת ה) כשהם קטנים שנא' °אל תתן את פיך לחטיא
את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה
[דף יד ע"א] הוא למה יקצוף האלהים °על קולך וחבל את מעשה ידיך ואיזה הן מעשה ידיו
של אדם אלו בניו ובנותיו תנו רבנן בעון נדרים בנים מתים דברי ר"א בנו
של ר' שמעון בן יוחאי רבי יהודה הנשיא אומר בעון ביטול תורה ויש אומרים
בעון ביטול מזוזה ויש אומרים בעון ביטול ציצית: אמר רבי שמעון
(שכד) בן לקיש הוו זהירין במצות ציצית שכל הזוכה ומקיים מצות ציצית זוכה
(זכריה ח) ומשמשין אותו שני אלפים ושמונה מאות עבדים. שנאמר °כי כה אמר ה'
צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו
בכנף איש יהודי: תניא ר' נחמיה אומר בעון שנאת חנם מריבה רבה בתוך
ביתו של אדם ואשתו מפלת נפלים ובניו ובנותיו מתים כשהן קטנים רבי
אלעזר ברבי יהודה אומר בעון חלה אין ברכה במכונס ומארה בשערים
(ויקרא כו) משתלחת וזורעים זרעים ואחרים אוכלין אותם שנא' °אף אני אעשה זאת לכם
(יחזקאל מד) (א) וגו' אל תיקרי בהלה אלא בחלה ואם נותנין מתברכין שנאמר °וראשית
עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך: בעון ביטול תרומות ומעשרות
שמים נעצרים מלהוריד טל ומטר והיוקר הווה והשכר אבד ובני אדם רצים
(איוב כד) אחר הפרנסה ואין מגיעין שנאמר °ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו
תאנא דבי ר' ישמעאל בשביל דברים שצויתי אותם בימות החמה ולא עשאום
(מלאכי ג) יגזלו מימי שלג ואם נותנין מתברכין שנא' °הביאו את כל המעשר אל בית
האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם
את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די מאי עד בלי די עד שיבלו
שפתותיכם מלומר די: בעון גזל הגובאי עולה והרעב הווה ובני אדם אוכלין
(עמוס ד) בשר בניהם ובנותיהם שנאמר °שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר
(דף לג.) שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים וגו' *בעון עינוי הדין ועוות הדין
וקלקול הדין ועון ביטול תורה חרב וביזה (ב) ודבר בא לעולם ובצורת באה
(ויקרא כו) ובני אדם אוכלין ואינן שבעים ואוכלין לחמם במשקל שנא' °והבאתי עליכם
חרב וגו' בעון שבועת שוא ושבועת שקר וחלול השם וחלול שבת חיה רעה
(שם) באה לעולם ובהמה כלה ובני אדם מתמעטים והדרכים משתוממים שנא' °ואם
(שם) באלה לא תוסרו לי אל תקרי באלה אלא באלה וכתיב °והשלחתי בכם את
חית השדה ושכלה אתכם והכריתה את בהמתכם והמעיטה אתכם ונשמו
(שם יט) דרכיכם וכתי' בשבועת שקר °ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך
(שם כב) אני ה' ובחילול השם כתיב °ולא תחללו את שם קדשי ובחילול שבת °מחלליה
(שמות לא) מות יומת וילפינן חלול חלול משבועת שקר בעון שפיכות דמים בית המקדש
(במדבר לה) חרב ושכינה מסתלקת מישראל שנאמר °ולא תחניפו את הארץ וגו' הא אם
אתם מטמאין אותה אין אני שוכן בתוכה בעון גלוי עריות וע"ז והשמטת
שמיטין ויובלות גלות בא לעולם ומגלים אותן ממקומן ובאין אחרים ויושבין
(ויקרא יח) תחתיהן שנאמר (ג) °ולא תקיא הארץ אתכם כאשר קאה וגו' (ד) בעון נבלות
הפה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתים ויתומים
(ישעיה ט) ואלמנות צועקין ואינן נענין שנאמר °על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת
יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת
לא שב אפו ועוד ידו נטויה מאי ועוד ידו נטויה אמר רב נחמן בר אבא אמר
רב הכל יודעין למה כלה נכנסה לחופה אלא כל המנבל את פיו ומוציא דבר
נבלה מפיו אפילו חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה הופכין אותו
לרעה ואמר רבה בר רב שילא [א] כל המנבל את פיו מעמיקין לו גיהנם שנא'
(משלי כב) °שוחה עמוקה פי זרות רב נחמן בר יצחק אמר אף השומע ושותק שנא' °זעום
(שם) ה' יפול שם אמר רב אושעיא כל הממרק עצמו לדבר עבירה חבורות ופצעים
(שם כ) יוצאות בו שנאמר °חבורות פצע תמרוק ברע: ת"ר ארבעה סימנין הן סימן
לעבירה הדרוקן סימן לשנאת חנם ירקון סימן לגסות הרוח עניות וסימן ללשון
(דף מב.) הרע אסכרה גרסינן במס' סוטה* (א) אמר רב חסדא אמר רב ירמיה [ב] ארבע
כתות אינן מקבלות פני שכינה כת לצים כת חנפים כת מספרי לשון הרע
(תהלים קא) כת שקרים כת שקרים דכתי' °דובר שקרים לא יכון לנגד עיני כת לצים דכתיב
(הושע ז) °משך ידו את לוצצים כת חנפים דכתיב °כי לא לפניו חנף יבא כת מספרי
(איוב יג) (תהלים ה) לה"ר דכתיב °כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע לא יגור במגורך רע
(שכה דף טו.) [דף יד ע"ב] °וגרסינן *בערכין* תניא א"ר אליעזר בן פרטא בא וראה כמה גדול כח של
לשון

רש"י

השופט: חם בראשו - חששא בעלמא: כאילו נתנוהו בקולר - דהוי טפי מנמסר לסרדיוט וגרוע (ה) מעלה לגרדום ששם דנין להריגה: עלה למטה שחלה הרבה עד שנפל למשכב: משכבך - אשתך: אל תתן את פיך - בנדר לחטיא את בשרך לחייב בניך: לפני המלאך. גזבר הממונה על ההקדש: שגגה - בשוגג נדרתי: על קולך - בשביל קול נדריך: עשרה אנשים בכנף איש יהודי. בשכר הכנף יחזיקו עשרה אנשים מכל לשון הרי ז' מאות לע' לשונות וד' כנפות יש לו הרי ב' אלפים ות' מאות: במכונס - באוצרות: ציה גם חום - ציה לשון צווי (ו):

ברמן

א מיי' פ"ג מה' ציצית סמג עשין כו טוש"ע סי' כד:
ב מיי' פ"ז מה' דעות סמג לאוין ט:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב והפקדתי: (ב) נ"ב רבה: (ג) נ"ב כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וגו' וכתיב ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה וגו' וכתיב כו': (ד) ובע"ז כתיב ונתתי את פגריכם וגו' וכתיב והשימותי את מקדשיכם וגו' ואתכם אזרה בגוים בשמיטין ויובלות כתיב אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם וגו' וכתיב כל ימי השמה תשבות כו': (ה) נ"ל מעולה: (ו) נ"ב דברים שצויתי אתכם בשעת החום היינו תרומו' ומעשרות: (ז) לסרדיוט להוליכו כצ"ל והשאר נמחק [וכן בא"י תיבות אלו מוקפות]: (ח) נ"ב באה: (ט) נ"ב מה שעליכם ט' כצ"ל: (י) נ"ב שכר ריוח: (כ) לאחר כצ"ל: (ל) נ"ל בדין ותיבת מדינו נמחק: (מ) נ"ב ושבועת שקר שאין בדאותו ניכר ומאמין שקר לבריות: (נ) נ"ב נעשה דבריו חולין: (ס) נ"ב בעון מה: (ע) שהן ע' כצ"ל:

הגהות מאי"י

[א] אמר רב חסדא: [ב] בר אבא: [ג] תיבות של העולה למטה מוקפות הנה:

הגהות חוי"י

(א) עי' רי"ף סוף סנהדרין:

נורא בבי פלניא. דמשמע עשיר הוא וכל שעה אור מצויה בביתו לבשל תבשילין : דמתאמרא קמי מרה. שהמרגל אומרה בפני האומר : חזרתי לאחורי. לראות מי עומד אחרי שאף בפני הבעלים אני אומרה אלמא לאו לישנא בישא חשיב : ל"א שאם באו בעלים ואמרו לי למה אמרת כן לא חזרתי בי לומר לא אמרתי אלא בפניהם הודיתי : דמתאמרא באפי תלתא. שהבעלים אמרוה באפי תלתא : לית בה משום לישנא בישא. המגלה אותה אינה לשון הרע שגלה דעתו זה תחלה שאם תגלה אינו חושש דמידע ידע דסופה ליגלות : דחברך חברא אית ליה. וזה מגלה להבירו וזה לחבירו עד שיודע : קללה תחשב לו. אותה ברכה קללה היא לחבירו :

תורה אור

לשון הרע מנין ממרגלים ומה מרגלים שהוציאו דבה על העצים ועל האבנים כך המוציא דבה על חבירו על אחת כמה וכמה *אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא מאי דכתיב °מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה אמר לו הקב"ה ללשון לשון מה אעשה לך כל איבריו של אדם זקופין ואתה מוטה כל איבריו של אדם מבחוץ ואתה מבפנים ולא עוד אלא שהקפתי לך ב' חומות אחת של עצם ואחת של בשר מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה : *וא"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא כל המספר לשון הרע כאילו כופר בהקב"ה שנאמר °אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו וא"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא כל המספר לשון הרע נגעים באין עליו שנא' °מלשני בסתר רעהו אותו אצמית וכתיב התם °לצמיתות ומתרגמינן לחלוטין ותנן אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה והיינו דאמר ר"ש בן לקיש מאי דכתיב °זאת תהיה תורת המצורע זו היא תורתו של מוציא שם רע ה"ד לישנא בישא כגון דאמר איכא נורא בבי פלניא והוא דקא מפיק ליה בלישנא בישא דקאמר הכי היכא משתכחא נורא אלא בביתא דפלניא דנפישי טואי *אמר רבא כל מילתא דמתאמרא באנפי מארה לית בה משום לישנא בישא אמר ליה אביי כ"ש חוצפא ולישנא בישא א"ל אנא כי הא דר' יוסי סבירא לי דאמר ר' יוסי מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי אמר רבה בר רב הונא כל מילתא דמתאמרא באנפי תלתא לית בה (א) לישנא בישא מ"ט חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה : כי אתא רב דימי אמר מאי דכתיב °מברך רעהו בקול גדול בבקר השכים קללה תחשב לו משום דמברך רעהו בקול גדול קללה תחשב לו אין כגון דאיקלע לאושפיזיה וטרחו קמיה שפיר למחר נפיק ויתיב בשוקא ואמר רחמנא ליברכיה לפלניא דהכי טרח קמאי ושמעי אינשי ואכסני ליה : תני רב דימי קמיה דרב ספרא לעולם אל יספר אדם בשבחו של חבירו יותר מדאי שמתוך טובתו בא לידי גנותו : אמר ר' שמואל בר נחמני על שבעה גופי עבירות נגעים באין על לשון הרע ועל שפיכות דמים ועל שבועת שוא ועל גילוי עריות ועל גסות הרוח ועל הגזל ועל צרות העין על לה"ר דכתיב °מלשני בסתר רעהו אותו אצמית על שפיכות דמים דכתיב °ואל יכרת מבית יואב זב ומצורע ועל שבועת שוא דכתיב °ויאמר נעמן הואל קח ככרים וכתיב °וצרעת נעמן תדבק בך על גילוי עריות דכתיב °וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים על גסות הרוח דכתי' °ובחזקתו גבה לבו עד להשחית וכתיב °והצרעת זרחה במצחו על הגזל דכתיב °וצוה הכהן ופנו את הבית תנא הוא הכנים ממון שאינו שלו יבא כהן ויפזר את ממונו ועל צרות העין דכתיב °ובא אשר לו הבית תאנא דבי ר' ישמעאל מי שמייחד ביתו לו כלומר שאינו מכנים אורחין בתוך ביתו ואינו מהנה לבני אדם מנכסיו איני והאמר רב ענני בר ששון למה נסמכה פרשת בגדי כהונה לפרשת קרבנות ללמדך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין כתונת מכפרת על שפיכות דמים דכתיב °ויטבלו את הכתנת בדם ומכנסים מכפרין על גילוי עריות דכתיב °ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה מצנפת מכפרת על גסות הרוח כדרבי חנינא דאמר רבי חנינא יבא דבר שבגובה ויכפר על מעשה גובה אבנט מכפר על הרהור הלב אהיכא דאיתיה דכתיב °והיה על לב אהרן חשן מכפר על הדינין דכתיב °ועשית חשן משפט אפוד מכפר על עבודה זרה דכתיב °ואין אפוד ותרפים מעיל מכפר על לשון הרע אמר הקב"ה יבא דבר שבקול ויכפר על מעשה קול ציץ מכפר על עזות פנים דכתיב °והיה על מצח אהרן וכתוב אחד אומר °ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם לא קשיא הא דאהנו מעשיו הא דלא אהנו מעשיו אי דאהנו מעשיו נגעים באין עליו ואי לא אהנו מעשיו מעיל מכפר איני והאמר רבי סימון אמר רבי יהושע בן לוי שני דברים לא מצינו להם כפרה בקרבנות ומצינו להם כפרה בדבר אחר ואלו הן שפיכות דמים ולשון הרע שפיכות דמים בעגלה ערופה ולשון הרע בקטורת דתני רבי חייא למדנו בקטורת שהיא מכפרת שנאמר °ויתן את הקטורת ויכפר על העם ותנא דבי ר' ישמעאל על מה הקטורת מכפרת על מעשה לשון הרע אמר הקב"ה יבא מעשה חשאי ויכפר על מעשה חשאי קשיא שפיכות דמים אשפיכות דמים קשיא לשון הרע אלשון הרע שפיכות דמים אשפיכות דמים לא קשיא הא דידיע מאן קטליה והא דלא ידיע מאן קטליה אי דידיע מאן קטליה °בר קטלא הוא במזיד ולא אתרו ביה לשון הרע אלשון הרע נמי לא קשיא הא בצנעא הא בפרהסיא : אמר רבי יהושע בן לוי מה נשתנה מצורע שאמרה תורה עליו °בדד ישב אמר הקב"ה הוא הבדיל בין איש לאשתו ובין איש לרעהו לפיכך בדד ישב וא"ר יהושע בן לוי מה נשתנה מצורע שאמרה תורה יביא °שתי צפרים לטהרתו אמר הקב"ה הוא עושה מעשה פטיט לפיכך יביא קרבן פטיט : **מתני'** *שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר : **גמ'** מנא הני מילי אמר רבי יהושע בן לוי אמר קרא °וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא אמר רבה בר רב הונא אף על גב דאמור רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו מיבעי ליה למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלן מיניה אמר רב אשי אנא לא שמיע לי הא דרבה בר רב הונא וקיימתיה מסברא גרסינן בגיטין בפרק ראשון* לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו שהרי פילגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה והפילה כמה רבבות מישראל

*)(בדפוסים שונים נלו דברי רש"י לעיל שלא במקומם)

ושמעי אינשי ואכסני ליה. שמתאכסנים אורחים אצלו עד שמכלין את ממונו : שמתוך טובתו בא לידי רעתו. שהאחרים שומעין שזה משבחו ואומר הלא מדת כך וכך יש בו : צרות עין. שצרה עינו באחרים ואינו מהנה שכניו מכליו כלל אף על ידי שאלה : אותו אצמית. ואוקימנא לעיל דהיינו נגעים : אל יכרת מבית יואב. מפני שהרג את אבנר : הואל. השבע שהלך אלישע וקח ככרים: *ובחזקתו. בעוזיה משתעי: מי שייחד ביתו לו כלומר אינו מכנים לביתו וכו' : למה נסמכה וכו'. בפרשת ואתה תצוה נסמכה פרשת המלואים לבגדי כהונה : ואין אפוד ותרפים. בזמן שאין אפוד הוי עון ותרפים : דבר שבקול. פעמוני המעיל הם נשמעין:על מעשה קול.לשון הרע: אהנו מעשיו. שנתקוטטו על ידו ואי קשיא אמאי לא מותיב לה משפיכות דמים (ב) וגלוי עריות דקאמר לעיל נגעים באים עליהם והכא תני דבגדי כהונה מכפרים יש לומר הא דתני בגדי כהונה מכפרים לאו עליה דידיה אלא על אחרים דעל ידי שפיכות דמים נענשין העולם דכתיב כי הדם הוא יחניף ובגלוי עריות כתיב ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה אבל לשון הרע לא אשכחן דמיענשי ביה אחריני : שבחשאי. קטורת נעשית בהיכל בחשאי כדתניא במסכת יומא (דף מד.) היו פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה : ויכפר על מעשה חשאי. לשון הרע בחשאי הוא : קשיא שפיכות דמים כו'. דקאמר לעיל בגדי כהונה מכפרים על אחרים וקא חזינא דעגלה ערופה מכפרת על האחרים דעל ההורג אינה מכפרת דקי"ל בסוטה (דף מז:) שאם נתערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג מנין שהוא נהרג ת"ל ולארץ לא יכופר וגו' : קשיא לשון הרע. דלעיל קתני דבגדי כהונה מכפרין : דלא ידיע מאן קטליה. (ג) מכפרת : בר קטלא הוא. כל כמה דלא מיקטיל לא מכפרי אחריני דכתיב ולארץ לא יכופר וגו' : הא בצנעא. דמעשה חשאי הוא דקטרת מכפרת : בפרהסיא. דמעשה קול הוא מעיל מכפר : הוא הבדיל. שעל לשון הרע באו עליו נגעים : פטיט. לשון קול (ד) יולא בחשאי יבא קרבן פטיט שהצפרים צועקים כל שעה : **מתני'** שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה. שאם ימהר להזכיר יפשעו ויאמרו עדיין יש שהות : עשרתם. פירות האילן לסעודת שבת שאף אכילת עראי של שבת קובעת למעשר : ערבתם. עירובי תחומים וחצירות והני תרי שייכי למימרינהו בלשון שאלה דשמא כבר עשו אבל בנר לא שייך למימר הדלקתם דדבר הנראה לעין הוא והא קא חזי אי אדליק אי לא אדליק : **גמ'** וידעת כי שלום אהלך. זו נר של שבת כדאמרינן לעיל [דף כה:] ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר דשבת : ופקדת נוך. זה עירוב שהוא דבר הצריך לנוה לטלטל מבית לבית : ולא תחטא. זה מעשר כלומר שלא לאכול דבר שאינו מעושר כדכתיב

א מיי' פ"ה מה' שבת סמג עשין ל טוש"ע ס' רס :

ב מיי' פט"ו מהל' אישות .

ערכין טו ע"ב

תהלים קכ

שם

שם יב

קהלת ה

ויקרא יג

שם יד

ב"מ.

משלי כז

תהלים קא

ש"ב ג

מ"ב ה

שם

בראשית יב

דה"ב כו

ויקרא יד

שם

בראשית לז

שמות כח

שם

הושע ג

שמות כח

ירמיה ג

במדבר יז

[דף טו ע"א]

ויקרא יג

שם יד

דף לד. ב"ב

איוב ה

דף ו:

שם

גם בגמ' עירובין מונח ובחזקתו בבית ולפנינו בקרא וכחזקתו

הגהות הב"ח

(א) ג"ב משום : (ב) נ"ב ומגסות הרוח נמי איכא לשנויי הא דאהני מעשיו כעובדא דעוזיהו הא דלא אהני מעשיו:(ג) נ"ב עגלה ערופה : (ד) נ"ל כיונא :

רש"י

*) עם חשיכה. שאם ימהר להזכיר יפשעו ויאמרו עדיין יש שהות די : עשרתם. פירות האילן לסעוד' שאף אכילת עראי של שבת קובעת למעשר : ערבתם. עירובי חצירות ותחומין והני תרי שייך לומר אותן בלשון שאלה דשמא כבר עשו אבל בנר לא שייך לומר הדלקתם דדבר הנראה לעינים הוא וקא חזי אי אדליק ליה אי לא :

כדכתיב ולא תשאו עליו חטא : סוף בא לידי שלש עבירות גלוי עריות. כשהגיע זמן טבילה [בעת] נדה היא יראה לומר לא טבלתי ומשמשתו נדה : שפיכות דמים. כפילגש בגבעה או פעמים שבורחת מפניו ונופלת [ב] ומתה : וחלול שבת. פעמים שמדלקת נר בשבת ומבשלת משחשיכה מפני אימתו והוא אינו יודע : **מתני'** ספק חשיכה. כגון בין השמשות : אין מעשרין את הודאי. דתיקון מעליא הוא ואף על גב דתקון שבות בעלמא הוא קסבר גזרו על השבות אף בין השמשות : ואין מטבילין את הכלים. דהוי נמי שבות כדאמרינן במסכת ביצה [דף יח.] שנראה כמתקן כלי : ואין מדליקין את הנרות. (ה) כל נר מצוה

מישראל : אמר רב יהודה אמר שמואל כל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו סוף בא לידי שלש עבירות גילוי עריות ושפיכות דמים
סכ וחלול שבת : **מתני'** ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות אבל מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין : **גמ'** אוקימנא מערבין א עירובי
סכא חצרות אבל לא עירובי תחומין : אמר רבא אמרו לו ב שנים צא וערב עלינו אחד עירב עליו מבעוד יום ואחד עירב עליו בין השמשות זה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחשיכה שניהם קנו עירוב ממה נפשך אי בין השמשות יממא הוא בתרא ליקני קמא לא ליקני ואי בין השמשות לילה הוא בתרא לא ליקני קמא ליקני בין השמשות ספיקא [א] ב דרבנן הוא וספיקא דרבנן
סכב לקולא:* אמר רבא מפני מה ג אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל (א) (ואפילו) מבעוד יום גזירה שמא ירתיח. פי' הא דתנן במה טומנין ובמה אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול והני כולהו דבר המוסיף הבל נינהו ואין טומנין בהן (ב) (אפילו) מבעו"י (א) גזירה שמא ירתיח א"ל אביי אי הכי בין השמשות נמי ניגזור א"ל סתם קדרות בין השמשות רותחות הן : אמר רבה מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאין מוסיף הבל משחשכה פירוש כגון פירות וכסות וכנפי יונה ולא התירו לכסות בהן אלא מבעוד יום אי נמי ספק חשיכה ספק אינה חשיכה כדתנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה ג אין מעשרין וכו' אבל טומנין מכלל דאם חשכה ודאי אין טומנין את החמין °גזירה שמא יטמין ברמץ ואתי לאחתויי בגחלים *ת"ר בין
סכג השמשות (ג) מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה מטילין אותו לחומרא לשני ימים ואיזהו בין השמשות ד משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימים הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות הכסיף

רש"י

ברמץ. אפר מעורב בגחלים (ב) ויטמין ויחתה בגחלים : מן היום ומן הלילה . כלומר ספק יש בו משניהם : ומטילין אותו לחומר' לשני ימים . מפרש בתלמוד בגמרא דנ"מ לענין זב : מאדימים . שנראית אדמומית חמה בעבים : הכסיף . השחיר : התחתון . תחתית של (ז) כיסוי הקרקע הרקיע הסמוכה לארץ : עליון . גובהה של כיפה אינה משחרת

שכן דספיקא דאורייתא היא וזו ואין צריך לומר זו קתני : אבל מעשרין את הדמאי. דלא דמי למתקן דרוב עמי הארץ מעשרים הן : ומערבין. עירובי חצירות : וטומנין החמין. נותנין בקופה של מוכין להיות חומן משתמר בתוכן אבל משחשיכה ודאי אין טומנין כדמפרש בגמרא: **גמ'** אוקימנא. דמערבין עירובי חצירות משום דחומרא בעלמא הוא: אבל לא עירובי תחומין. דהוי תקון מעליא דאסמכוה רבנן אקראי ואפילו למאן דאמר תחומין דרבנן כדאמרינן בעירובין (ו) מקום ממקום ומקום מניסה [ג] וכו' והייתו דתנן לעיל דצריך לומר ערב שבת עם חשיכה ערבתם דמשמע עם חשיכה אין בין השמשות לא ומשום עירובי תחומין תנא הכי : **אמר** רבא אמרו לו שנים צא וערב עלינו וכו' מה נפשך אי בין השמשות יממא הוא בתרא ליקני. שהרי קנה לו עירוב כשקדש היום קמא לא ליקני שהרי נאכל עירובו קודם שקדש היום : ואי בין השמשות לילה הוא קמא ליקני. שהרי בשעה שנאכל כבר קדש היום: בתרא לא ליקני. זה שהונח עליו בהש"מ: בהש"מ ספיקא דרבנן הוא וספיקא דרבנן לקולא. ולגבי קמא אמרי' דבין השמשות ליליא הוא ולגבי בתרא אמרינן דיממא הוא: **והאי** לא ועירב עלינו פרש"י ז"ל עירובי תחומין ולא מיחוור דהא (ז) תנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה (ח) אין מערבין וכי תימא ה"מ לכתחלה אבל דיעבד עירובו עירוב ליתא דהא תנן בפ' בכל מערבין [דף לה.] נתגלגל חוץ לתחום ונפל עליו גל או נשרף תרומה ונטמאת מבע"י אינו עירוב משחשכה ה"ז עירוב (ט) מספק ר' יהודה ור"מ אומרים הרי זה חמר גמל ר' יוסי ור' שמעון אומרים ספק עירוב כשר ועד כאן לא מכשרי ר' יוסי ור"ש אלא כגון תרומה ונטמאת דאמרי' העמד תרומה בחזקתה והשתא הוא דנטמאת וכדאי' בגמ' התם (ד' לו.)(י) ספק בתרומה טהורה עירב ספק בתרומה טמאה עירב אין זה ספק עירוב כשר אלמא כל היכא דליכא חזקה לא מכשרינן ספק עירוב ובין השמשות ספיקא הוא וליכא חזקה ולפיכך עיקרן של דברים כדברי ר"ח ז"ל שפי' הא דאמרינן הכא שניהם קנו עירוב בעירובי חצירות קיימי' אבל בעירובי תחומין לא: **אמר** רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא ירתיח . כלומר אם נתיר לטמון בדבר המוסיף הבל מבעוד יום שמא תרתיח הקדירה בשבת ויצטרך לגלותה עד שתנוח הרתיחה ויחזור ויכסה בשבת ונמצא טומן בדבר המוסיף [ד] בשבת שהוא אסור ואקשינן אי הכי בין השמשות ליגזור שלא יטמין בדבר המוסיף לצורך מחר ופרקינן סתם קדרות בין השמשות רותחות הן כלומר כבר רתחו ונחו מבעבוען וכיון שנחו שוב אינן רותחין כך כתב הרמב"ם ז"ל בפרק רביעי מהלכות שבת . ואם תאמר ואפילו יבא לידי כך שיגלה ויחזור ויטמין בשבת מה בכך דהא משמע לקמן דהיכא שטמן מערב שבת מגלה ונוטל וחוזר ומטמין בשבת לאו קושיא היא דהתם בדבר שאינו מוסיף וכיון שאינו מתחדש חום בשבת אינו כתחלת הטמנה אבל בדבר המוסיף שכל שעה ושעה מתחדש חומו והולך כתחלת הטמנה היא וכן מוכיח בירושלמי . אבל הראב"ד ז"ל השיג עליו ואמר היאך אפשר שבדבר המוסיף יהא אסור מבעוד יום ובין השמשות יהא מותר לפיכך יהא אפשר לפרש לפי גירסא זו דכי פרכינן אי הכי בין השמשות נמי ליגזור לא קאי אדבר המוסיף אלא אמאי דתנן במתניתין דבין השמשות דהיינו בדבר שאינו מוסיף והכי פרכינן בין השמשות בדבר שאינו מוסיף נמי ליחוש שמא ירתיח שמתוך שהוא מסלק קדרה מעל גבי כירה עם חשיכה והיא רותחת ומטמין [ה] שמא תרתיח ויצטרך לגלותה וחוזר ומטמין בשבת לכתחלה דהא לא הות טמונה בשבת כלל ופריק התם קדירות בין השמשות כבר הן מרותחות ויגלה זוהמתן מבעוד יום ואין חוששין שמא בזמן מועט ירתיח ויצטרך ליטלן שהרי דבר שאינו מוסיף אינו מרתיח (כ) : **אמר** רבה מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף משחשיכה גזירה שמא יטמין ברמץ. פירוש דרמץ דבר שאינו מוסיף [ו] הוא וזהו שקשה בגירסא זו דודאי רמץ דבר המוסיף הוא לפיכך נראית יותר גירסת רש"י ז"ל שהוא גורס מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף [ז] משחשיכה גזירה שמא ירתיח כלומר שמא ימצא קדרתו שנצטננה כשירצה להטמינה וירתיחנה באור ואמר רבה מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ דרמץ דבר המוסיף הוא:
ת"ר בין השמשות מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה מטילין אותו לחומרא לשני ימים. כלומר שלש ספקות יש בו דשמא יש בו משניהם ומפרש בגמרא דנפקא מינה לענין טומאת זב דקיימא לן בעל ראיה אחת טמא טומאת ערב בעל שתי ראיות טמא טומאת שבעה ופטור מן הקרבן בעל שלש ראיות טמא טומאת שבעה וחייב קרבן ותניא בתוספתא [ספ"ק דזבין] שאם ראה אחת בין השמשות עולה לשתי ראיות לפי שהוא כשני ימים והייתו דאמרינן הכא מטילין אותו לחומרא בשני ימים דאמרינן שמא מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה ועולה לו לשתי ראיות. ספק כולו מן היום נפקא מינה למ"ש. ספק כולו מן הלילה נפקא מינה לערב שבת : וכל זמן שפני מזרח מאדימין. מפרשינן בגמרא פנים המאדימין את המזרח דהיינו מערב וסימניך כותא כלומר כחלון זה שחמה נכנסת בו ומאדמת הכותל שהיא כנגדה: הכסיף. השחיר: התחתון התחתון

מלחמת ה'

ועוד ה"ג אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל משתשכה גזירה שמא ירתיח וכו' ופירושה ברור בפירושי רבינו שלמה ז"ל וסרב אלפסי ז"ל החליף שטה זו בהלכותיו :
אמר הכותב דבר זה נשאל לרבינו הגדול ז"ל עליו והשיב לשואל זה שתמצא בשאר ספרים אין טומנין בדבר שאינו מוסיף משתשכה גזרה שמא ירתיח אל תסמוך עליו שהוא שבוש גדול לפי שדבר שאינו מוסיף אינו מרתיח וא"כ איך נגזור עליו אלו דבריו ובודאי קשה הוא לחוש שאם ימצא אדם קדרה מוטנת ידליק את האור לכתחלה וירתיחנה כמו שמפרשים שלא נחשדו ישראל על כך על השבתות ואין כאן סרך כדי שיטעו בדבר והגירסא של רבינו ז"ל נמי ראיתי שפירשוה בפנים הרבה ומה שדעתי נוטה לו הוא שפי' שמגינו לו ידים מוכיחות בירושלמי וכך ראיתי שם בפ' במה טומנין כלשון הזה לפי שהדברים הללו רותחין ומרותחין והוא נוטלן והם תחין לתוך ידו והוא מחזירן והם מוסיפין רתיחות לפיכך אסור לטמון בהם ע"כ וזהו נמי שמא ירתיח דבגמ' דילן והוא מל' חבית מרותחת דע"ז [ס:] ובמסורה [שלא] (שמא) ירתיח דב"מ [סה:] ופירושו שמא יצטרך לגלות קדרתו ולהרתיחה ולכשתנוח הוא חוזר וטומן בהם בשבת והקשי' א"ה בין השמשות דמתני' נמי נגזר מתוך שהוא מסלק קדרתו מעל גבי כירה עם חשכה כשהיא רותחת ומטמין שמא יצטרך לגלותה וחוזר ומטמין בשבת ופריק סתם קדרות בין השמשות רותחות הן ואין אדם מטמינן אא"כ הוא מקדים בהם לסלקם עם השמש ולשעה קלה הן ניטותות וכשהוא מטמינן אינו מוסיף ושוב אינן מרתיחות וקרוב לזה מצינו לתלמידי רבינו ז"ל בחבוריהם :

המאור הקטן

ה"ג אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזרה שמא ירתית א"ל אביי א"ה בין השמשות נמי וכו' ואמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף מבע"י גזירה שמא יטמין ברמץ אמר ליה אביי ויטמין וכו' ופירושה ברור בפירוש רש"י והרי"ף החליף שטה זו בהלכותיו : וחלתה בת תרי כורי אסור לטלטלה לא הזכירה הרי"ף ז"ל : ל"ק הא ר"י הא ר"ש הא ר' נחמיה ומאי שופר חצוצרות פי' הא דתניא שופר מיטלטל חצוצרות אינן מיטלטלות ר"י היא ואע"ג דר"י ור"ש שוין בטלטול דבר שמלאכתו להיתר או לאיסור ולא אשכחן דפליגי בהו בהדיא כיון דאשכחן ליה לרבי יהודה דמחמיר בהכנת כלים ומצריך בשברי כלים שיהיו עושין מעין מלאכתן הם ה"נ פליגי בהכנת כלים שלמים אף על גב דקא שרי ר"י דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו ה"מ בדברים שמשתמשים בו לפרקים בדבר המותר בשבת כגון קורנס של נפחים לפצוע בו את האגוזים וכגון שופר שפעמים שמגמיעין בו מים לתינוק אבל דבר המיוחד לאיסור ולא לדבר אחר כגון מטה שיחדה למעות והניח עליה מעות וכגון קינה של תרנגולין שאינו עשוי אלא לתרנגולין כמו שמפורש בפ' כירה דהוא פלוגתא דר"י ור"ש ולמאי דקס"ד דרבי יוחנן כר"י ס"ל אסורה לטלטל ואע"ג דלית בה אפרוח מת ולא ביצת אפרוח והם ה"נ פליגי בחצוצרות שאינה עשויה לעולם אלא לתקוע בה ולא להשתמש בה שום תשמיש אחר הילכך לרבי יהודה דאית ליה מוקצה אסור לטלטלה בשבת בין לצורך גופה בין לצורך מקומה ולר' נחמיה דאמר אפילו טלית כו' אין ניטלין אלא לצורך תשמישן כלומר לצורך תשמיש שהוא צריך להשתמש בהן בין שמיוחדין לאותו תשמיש בין שאינם מיוחדין לאותו תשמיש אבל לצורך תשמיש שאינו רגיל בהן אין ניטלין הילכך אפילו שופר אין מיטלטל לא לצורך גופו ולא לצורך מקומו שאין גמיעת מים תשמיש הרגיל בו ובדין הוא דאיבעיא ליה למתנא לא את חצוצרות אלא מאי חצוצרות שופר כדרב חסדא דאמר רב חסרא הני תלת מילי אשתנו שמייהו וכו' והחיא דאמרינן בפ' דלקמן דאמר ליה רבא לרב אויא מאי טעמייהו דרבה ורב יוסף בשרגא דנפטא דאמרי שרי לטלטלה יש לפרש משום דקס"ד דלא חזיא לצורך גופה כלל ומידי דלא חזי לצורך גופו כלל אף לצורך מקומו אינו מותר לטלטל ואפילו לר"ש ויש לפרש בענין אחר דלטעמיה דרבא הא קשיא דאמרי' בפ' כל הכלים בדבר שמלאכתו לאיסור אסור לטלטל אפילו לצורך מקומו א"ה מ"ט דרב' בשרגא דנפטא הא לא חזיא לצורך גופו כלל :

שלטי הגבורים

א לפרש"י ומיי' פ"ו מהל' עירובין אע"פ שספק חשיכה ספק אינו חשיכה אין מערבין ערובי תחומין לכתחלה מיהו אם עירב כדיעבד הוי עירובו עירוב ולדברי התוס' והרא"ש בין לכתחלה בין בדיעבד לא הוי עירובו עירוב וטעמייהו מבוארים שם בארוך ואפי' קבל עליו תוספת שבת כתב הר"ר שמרי' שיכולין לערב ויש אוסרין אם קבל עליו תוספת שבת :
לשון ריא"ז
וכן מערבין בין השמשות עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין :
ב וכתב מיי' ואם עירב בה"ש הוי עירוב :
ג לפי ג' רבינו ומיי' מותר להטמין בה"ש אפי' בדבר המוסיף הבל ולפי ג' רש"י והרא"ש והראב"ד אינו מותר להטמין בין השמשות אלא בדבר שאינו מוסיף הבל וראיותיהם הם בארוך בהר"ן :
לשון ריא"ז
וכן טומנין בחמין אף על פי שאסור להטמין אחר חשיכה אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל :
ד ר"ת מפרש דבה"ש הוי קודם שיתחיל החמה לשקוע דהיינו בשעה שמכירים העולם שרוצה ליכנס בעובי הרקיע שהוא מעט קודם שקיעת החמה לרבה ג' רבעי מיל ולרב יוסף ב' שלישי מיל אבל שקיעת החמה עצמה עד זמן יציאת שלשה כוכבים שהוא מהלך ה' מילין הוי לילה גמור מדאורייתא ולפירוש ר"ת והרמב"ן משעה שמתחלת החמה לשקוע עד כדי מהלך ג' מילין ורביע מיל הוי יום וזהו תוספת שבת ויה"כ בתחלתו ומזה הזמן עד צאת הכוכבים שהוא סוף השקיעה הוי בין השמשות כי הם מפרשין משתשקע שר"ל לאחר שקיעת החמה וכן פי'

הגהות מא"י

[א] נ"ב ועירוב דרבנן : [ב] נ"ב מהגשר או מא' הפתחים : [ג] נ"ב וניסה מגבול וגבול מגבול וגבול מתוך ותוך מתוך דכתיב ומדותם מתוך לעיר אלף אמה. בפ' מי שהוציאוהו : [ד] נ"ב הבל : [ה] נ"ב וליחוש : [ו] נ"ב הבל : [ז] נ"ל הבל :

תחתון של כפת הרקיע הסמוך לארץ: עליון. גובה של כפה אינו ממהר להכסיף: חצי מיל. זהו שיעור אורך בין השמשות: כהרף עין. כשיעור קריצת עין ברפיון ולא בחזקה: זה נכנס. הלילה נכנס והיום יוצא יציאת זה עם כניסת זה וכשהן מתפרשין קרי בין השמשות וכל דמקמי הכי יום מעליא הוא: הא גופא קשיא. פני מזרח מאדימין עדיין לא הכסיף אפילו תחתון: כרוך ותני. שני דברים בכרך אחד: ומפרשינן בגמרא דלרבה הוי שיעור בין השמשות תלתא רבעי מילא: ורב יוסף אמר משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימין יום. ומפרשינן בגמרא דלרב יוסף שיעור

רש"י

ממהרת להכסיף: חצי מיל. זהו שיעור אורך בין השמשות ולאחר חצי מיל הוי לילה: כהרף עין. כשיעור קריצת עין ברפיון ולא בחזקה: זה נכנס. לילה נכנסת והיום יוצא [יציאת] זה עם כניסת זה וכשמתפרשים קרוי בין השמשות וכל דמקמי הכי הוי יום מעליא: שפני מזרח מאדימים. עדיין לא הכסיף אפילו תחתון: כרוך ותני. שני דברים בכרך אחד ובתורה אחת: הלכה כרבי יהודה לענין שבת לחומרא (ד) ובערב שבת לומר שאם עשה בו מלאכה מביא אשם תלוי אבל במוצ"ש לא עבדינן כוותיה לומר דכי שלים בין השמשות דידיה לילה הוא (ה): אתלו. הדליקו הנר מבעוד יום: חזו תרנגולין. שיושבין על הקורות בעוד יום וכן העורבים בשדה. אדכ"י. מלוות"ש בלע"ז ועלין שלו נוטים לצד החמה שחרית נוטים למזרח ובחצי היום זקופין ולערב נוטים למערב כפופים מאד: שש תקיעות. תוקעים אף התרועות בכלל דסדר שלהן תקיעה תרועה תקיעה: להבטיל העם ממלאכה שבשדות. ויהיה להם שהות ליכנס לעיר: להבטיל העיר וחנויותיה. ממקח וממכר: לחלוץ תפילין. (ו) או כדי להדביק פת בתנור ועדיין יש שהות כדי שיקרמו פניה שהיו ממהרים התקיעות כדי להוסיף מחול על הקדש: תוקע ומריע ותוקע. הרי שש: ושובת. חל שם שבת עליו: (ז) *מלעדור. מלחפור: ויכנסו כולם כאחד. שלא יחשדו את הנכנסים באחרונה שעסקו במלאכתן אחר ששמעו התקיעה שאין הכל מכירים מי הרחוקים ומי הקרובים: תריסים. הן דלתות שחנויות ומסלקין אותן ומניחין אותן על גבי יתידות ומוכרין עליהן תבלין ושאר עניים ולערב מחזירין אותן לפתחים: חמין. מים חמין למזוג בהן היין לשתות: סילק המסלק. קדירות העשויות להסתלק למאכל הלילה: והטמין המטמין. את הראוי למחרת:

סליקו להו במה מדליקין

הכסיף העליון והשוה [א] לתחתון לילה דברי ר' יהודה ר' נחמיה אומר כדי שילך אדם משתשקע החמה חצי מיל ור' יוסי אומר בין השמשות כהרף עין ואי אפשר לעמוד עליו זה נכנס וזה יוצא: הא גופא קשיא אמרת איזהו בין השמשות משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימים הא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון לילה (א) והדר תני הכסיף (א) התחתון (והשוה העליון לילה הא הכסיף התחתון ולא השוה העליון) בין השמשות אמר רבה כרוך ותני איזהו בין השמשות משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימים הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קתני משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימים יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה *אמר רבה בר בר חנה [דף לה.] אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה לענין שבת והלכה כרבי יוסי לענין תרומה *דלא אכלי [דף לה:] כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דר' יוסי: הא דפסק ר' יוחנן הלכה כר' יהודה לענין שבת לא ידעינן אליבא דמאן פסק אי אליבא דרבה ואי אליבא דרב יוסף וכיון דלא איבריר לן כמאן מינייהו פסק עבדינן לחומרא דאיסורא הוא וספק איסורא לחומרא ועוד דסוגיא בכוליה תלמודא כל היכא דאיפליגו רבה ורב יוסף הלכה כרבה *בר משדה קנין [ב"ב קיד:] ומחצה הלכך משתשקע החמה איתקדיש ליה יומא ואסור בעשיית מלאכה: אמר רב יהודה אמר שמואל כוכב אחד א יום שנים בין השמשות שלשה לילה: אמר רבי (ב) אסי בר אבין משנראו שלשה כוכבים ולא כוכבים גדולים שנראין ביום ולא כוכבים קטנים שנראין בלילה אלא בינוניים °אמר ליה רבא לשמעיה אתון דלא ידעיתו שיעורא דרבנן אדאיכא שמשא בריש דיקלי אדליקו שרגא ביום המעונן במתא חזו תרנגולי בדברא חזו עורבי אי נמי אדאני: ת"ר שש תקיעות (א) תוקעין ע"ש תקיעה ראשונה לבטל העם ממלאכה שבשדות שניה לבטל עיר וחנויותיה שלישית להדליק את הנר (ג) ותוקע ומריע ותוקע ושובת דברי רבי נתן רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ב ושובת:

סליקו להו במה מדליקין

בין השמשות תרי תלתא מילא ונמצא ששיעורו של רבה גדול משל רב יוסף חלק אחד משנים עשר: **אמר** רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה לענין שבת. כלומר לענין ערב שבת עבדינן כר' יהודה דמקדי' ליה לבין השמשות דיליה מקמי ר' יוסי: והלכה כרבי יוסי לענין תרומה דלא אכלי כהנים וכו'. וה"ה דקיי"ל כוותיה לענין מוצאי שבת דהא מדחיישינן לר' יוסי לענין תרומה כל שכן לענין מוצאי שבת והאי דנקט תרומה לרבותא נקטה דאפילו לענין תרומה דליכא איסור סקילה חיישינן לדר' יוסי וכל שכן לענין מוצאי שבת: בר משדה קנין ומחצה. נחלקו בהן רבה ורב יוסף שדה בפרק השותפין [ב"ב דף יב:] גבי חדא אהאי נגרא וחדא אהאי נגרא וכו' קנין בפ' יש נוחלין דאמרינן התם [שם דף קיד.] קנין מאימתי הוא חוזר רב יוסף אמר כל זמן שעוסקין באותו ענין מחלה בפרק מי שמת [שם דף קמג.] ההוא דאמר ליה לדביתהו נכסאי ליך ולבניך אמר רב יוסף קני פלגא דתניא והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו הלכך משתשקע החמה איקדיש יומא ואסור בעשיית מלאכה כרבה דהיינו תלתא רבעי מילא ואם תאמר דהכא משמע דמשתשקע החמה ועד צאת הכוכבים ליכא אלא תלתא רבעי מילא והא בפסח שני [דף צד.] תניא משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ארבעת מילין ותניא נמי התם ר' יהודה אומר עביו של רקיע אחד מעשרה ביום תדע כמה מהלך אדם [בינוני] ביום עשרה פרסאות מעלות השחר עד הנץ החמה ארבעת מילין משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין אלמא לרבי יהודה משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים שהוא לילה ד' מילין תירץ ר"ת דשתי שקיעות הן דמשתשקע החמה דמתניתין היינו מסוף שקיעת החמה כלומר משעה שנשקעה ברקיע והיא עדיין כנגד חלונה ולפי שלא עברה חלונה ועדיין אינה מהלכת אחורי כיפה פני רקיע מאדימין כנגד מקומה ומשקיעת החמה דתניא בפסחים היינו מתחלת שקיע' החמה שהתחילה ליכנס ברקיע נמצא שמתחלת שקיעה עד זמן בין השמשות שהוא סוף השקיעה שלשת מילין ורביע והכי מוכח בירושלמי שאין בין השמשות מתחיל עד סוף השקיעה דגרסינן התם [ברים פ"ק דברכות] רבי אומר הלבנה בתקופתה התחיל גלגל חמה לשקוע ותחלת גלגל הלבנה לעלות זהו בין השמשות אמר רבי חנינא סוף גלגל חמה לשקוע ותחלת גלגל הלבנה לעלות פי' רבי חנינא מפרש לה לברייתא דקתני רבי אומר סוף גלגל חמה ומכאן למדנו שאין בין השמשות מתחיל עד שעה שסוף גלגל חמה שוקע ונמצא מתחלת השקיעה עד זמן בין השמשות שלשת מילין ורביע וכתב הרמב"ן ז"ל שזה הזמן הנזכר בכל התלמוד לתוספת שמוסיפין מחול על הקדש שאי אפשר לומר שיהא בעוד שהשמש זורחת על הארץ דהא תנן וכולן בית הלל מתירין עם השמש ואי אפשר גם כן שיהא בזמן בין השמשות שהרי תוספת אינו אלא עשה ובין השמשות ספק כרת הוא וחייב אשם תלוי ובשני בהם"מ חטאת (שמגה) [ממ"נ] אלא ודאי זמנו של תוספת היינו מתחלת השקיעה שאין השמש נראה על הארץ עד זמן בין השמשות והזמן הזה שהוא שלשת מילין ורביע רצה לעשותו כולו תוספת עושה רצה לעשות מקצת ממנו בלבד עושה ובלבד שיוסיף איזה זמן שיהיה ודאי יום מחול על הקדש ואם תאמר תינח תוספת בתחלתו אבל תוספת ביציאתו היכי משכחת לה שזמן בין השמשות אינו ראוי לתוספת שמן הספק הוא נאסר ומבין השמשות ולהלן לילה גמור הוא ועד איזו שעה יהא מוסיף והולך י"ל כענין שאמרו בירושלמי דברכות [שם] דגרסינן התם ובלבד דיתחמן תלתא כוכבים דדמיין כחדא כוכבתא כלומר רצופין במקום אחד הוו מפוזרין אסור בעשיית מלאכה משום תוספת: **אמר** ליה רבא לשמעיה אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן וכו'. כבר פירשתי למעלה שאף לאחר שנסתלק השמש מעל הארץ הוא יום גמור כשיעור שלשה מילין ורביע ואותו זמן הוא ראוי לתוספת ואם רצה מוסיף כולו מחול על הקדש ואם לא רצה להוסיף ממנו אלא מקצתו רשאי הלכך מאן דקים ליה שיעורא דרבנן אפילו לאחר שנסתלק השמש מעל הארץ אם רצה להדליק מדליק ומשום הכי אמר ליה רבא לשמעיה דלדידהו דלא קים להו בשיעורא דרבנן מצוה עליהם להדליק את הנר אדאיכא שמשא אריש דקלי: במתא חזו תרנגולים. שיושבין על הקורות סמוך לחשכה: ובדברא חזו עורבי. כלומר שיסתכלו בעורבים אימתי יכנסו לקניהם: אי נמי אדאני. עשב הוא שבבקר היא סתומה ומזריחת השמש ואילך נפתחת מעט מעט ובחצי היום היא פתוחה לגמרי ומכאן ואילך היא סותמת מעט מעט וכל זמן שהיא פתוחה אפילו מעט יום הוא: **תנן** רבנן שש תקיעות. אף התרועות במנין שסדר שלהם תקיעה ותרועה ותקיעה: לבטל את העם ממלאכה שבשדות. מלעדור ומלחרוש ותוקעין אותה מבעוד יום כדי שיהא שהות ביום ליכנס לעיר ולקנות צרכי סעודה ולהכינם: כדי לבטל עיר ממלאכה. ממקח וממכר: שלישית לחלוץ תפילין. והדלקת הנר ברביעית: כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור. ועדיין יש שהות כדי שיקרמו פניה שהיו ממהרים התקיעות כדי להוסיף מחול על הקדש: ותוקע ומריע ותוקע. והרי שש: ושובת. חל עליו שם שבת:

סליקו להו במה מדליקין

הגהות הב"ח

(א) נ"ל שעליון והשוה לתחתון לילה שא הכסיף התחתון ולא שכסיף העליון בהש"מ: (ב) נ"ל יוסי בר אבין לא כוכבים גדולים וכו' והשאר נמחק: (ג) את הנר דברי ר' נתן כצ"ל והשאר נמחק: (ד) נ"ל ובערב שבת אמרינן שאם ותי' לומר נמחק: (ה) לילה הוא סה"ד ואח"כ מה"ד אתון אתם: (ו) והדלקת הנר ברביעית סה"ד: (ז) נ"ב בגמ' תנא דבי ר' ישמעאל שש תקיעות תוקעין ע"ש התחיל לתקוע תקיעה ראשונה נמנעו העומדי' בשדה מלעדור ומלחרוש ומלעשות כל מלאכ' שבשדות ואין הקרובים רשאים לכנוס עד שיבואו הרחוקי' ויכנסו כולם כאחת ועדיין החנויות פתוחות ותריסין מונחים התחיל לתקוע תקיעה שניה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות ועדיין החמין מונחין ע"ג כירה וקדירות מונחות ע"ג כירה התחיל לתקוע תקיעה שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת:

חדושי אנשי שם

ד"ת (א) נ"ע באיזו שעה היו מתחילין אלו התקיעות דהא בפ' ע"פ אמרי' [illegible]

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א ונראה בעיני שאין לסמוך על זה להדליק את הנר בע"ש בשעה שיראה כוכב אחד שפעמים שאין הזמן צלול כל כך יפה ואין אדם רואה כוכב עד הלילה ולא נאמר שיעור כוכבים אלא להחמיר: וכתב ה"ר יונה ז"ל דזו אינה ראיה דהא דקיי"ל הלכה כרבה היינו היכא דפליגי בסברו' דנפשייהו משום דאמרינן בהוריות דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים אבל הכא מפי השמועה הם חולקים ותרוייהו אמרו מפי רב יהודה אלא עבדינן לחומרא לענין שבת עבדינן כרבה דמשתשקע החמה לא מדליקין שרגא ולענין יחיד שקבל עליו תענית דבה"ש שלו מותר לא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון כרב יוסף:

ב לפי דברי ריב"ם אם הקהל אמרו בע"ש ברכו וקבלו שבת אף היחיד שלא היה בבהכ"נ נגרר אחריהם ואסור לעשות מלאכה אף על פי שאינו רוצה לקבל עדיין שבת מיהו הראיה שהביא ריב"ם מן החזן שלא התירו אלא לו לבדו להוליך שופרו לביתו אינו ראיה דהא אידחי לה בתלמודא ויותר היה נראה ראיה לומר מדקאמר תלמודא שבתקיע' ראשונה לא יכנסו הקרובים לעיר עד שיבאו הרחוקים מפני החשד א"כ משמע דעל כרחך הרחוקים צריכים לקבל עליהם השבת בשעה שמקבלים עליהם הקרובים דאל"כ מאי חשד איכא הכא אפילו אמת שעשו מלאכה אחר התקיעה שמא לא קבלו עליהם שבת בשעה שקבלו עליהם הקרובים ולדברי סמ"ג עשין ל' ודברי מהר"ם דסבירא להו דקבלת שבת תלויה בהדלקת הנר (אף) אותם שלא הדליקו אין נגררים אחר אותם שהדליקו כי אותם שלא הדליקו יכולין לעשות מלאכה א"כ אפי' שרוב הצבור קבלו עליהם השבת אין היחיד שאינו רוצה לקבל עדיין נגרר אחריהם עד שיעשה מעשה מורה שיהא נמשך אחר הרוב ומדברי המרדכי שם ומדברי סמ"ג עשין למ"ד שהביאו דברי התוספות שאמרו שלאחר תקיעה אחרונה אפי' מיהם שבידו אינו מטמינו אלא מניחו לארץ משמע דלאחר הדלקת הנר למ"ד הדלקה הוי קבלת שבת אינו יכול להניע הנר שהדליק בו [illegible]

הגהות חו"י

(א) כ"ג בגמ' והדר תני הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות והשאר מוקפות:

הגהות מא"י

[א] בא"י סג"י בכל הדף והשוה לתחתון:

כירה שהסיקוה. כירה [א] יש בה מקום שפיתת שתי קדרות כדאמרינן בגמרא ונותנין עליה קדירה : בקש. זנבות השבלים הנשארין בשדה לאחר קצירה והכי מוכח לקמן בפרק שואל (דף קנ:) : גבבא. שגובבין מן השדה : נותנין עליה תבשיל . ולא חיישינן שמא יחתה בגחלים משום דקש וגבבא אין להם גחלת : גפת . פסולת שומשמין שהוציאו שמנן : עד שיגרוף. הגחלים משום דמוסיף הבל וטעמא פרישית בפרקין דלעיל [דף לד:] שמא יחתה בגחלים: או עד שיתן את האפר . על גבי גחלים לכסותו: ולגנון כך פירש רש"י ז"ל לפי שהוא מפרש זה הפרק (אף) בהטמנה (א) דכל שגרוף וקטום ס"ל נר מצוה שאינו מוסיף הבל וכן כתב בהרבה מקומות בהלכה וכתב הר"ז הלוי ז"ל שהביאו לרש"י ז"ל לפרש כן מפני שראה פרק כירה בין שתי הטמנות סוף במה מדליקין ותחלת במה טומנין ולא נהירא דהיאך אפשר שכירה קטומה אינה מוספת הבל והרי הוא עצמו ז"ל פירש לעיל בסוף פרק במה מדליקין [דף לד:] מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ ורמץ [ג](היינו) אפר המעורב בגחלים אלמא אע"פ שנתן האפר מוסיף הבל הוא וכן הוא ודאי שהרמץ מחמם את הגונן וכל שמחמם את הגונן מוסיף הבל הוא וכיון שכן היאך אפשר דכי נתן את האפר דהוית נתינה כל דהו כמו שנפרש בסמוך בסייעתא דשמיא לא יהא מוסיף הבל ותו דאמרינן בגמרא [דף לז.] דגחלים עוממות הרי הן ככירה קטומה ובודאי דגחלים עוממות מוסיפין הבל טפי מרמץ אלא ודאי עיקרן של דברים כדברי רבינו האי גאון ורבינו אפרים גאון ז"ל שפי' דהכא לא איירי בהטמנה כלל אלא כגון שהקדרה יושבת על כסא של ברזל וכיוצא בו או שהיא תלויה באבנים שאין שולי הקדרה נוגעין בגחלים ומשום הכי כל שגרוף וקטום דאיכא היכרא שמסלק דעתו מלחתות בגחלים שרי : **עד** שיגרוף או עד שיתן את האפר מפורש בירושלמי [ר"פ זה] הגורף צריך שיגרוף כל צרכו כלומר שלא ישארו שם גחלים כלל ובקוטם אמרו מן מה דתני מלבה עליה נעורת של פשתן הדא אמרה אפילו לא קטם כל צרכו כלומר שאינו צריך לקטום עד שלא ניכר שם אש כלל והכי נמי משמע לענין קטימה בגמרא דילן מדאמרינן לקמן [דף לז.] דגחלים שעממו או שנתן עליה נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה ומתני' נמי דייקא דקתני שיתן את האפר ומדלא קתני שיטמין באפר משמע דבקטימה בכל שהוא סגי והיינו טעמא דבקטימה סגי לן בכל דהו ובגריפה בעי גריפה גמורה משום דבגריפה אי גרף מקצת גחלים והניח מקצתן אין בנשארות היכר כלל אבל מכיון שנתן אפר על גבי כל הגחלים הא עבד ליה היכרא בכולהו וכי תימא א"כ דבגרוף בעינן שיגרוף כל צרכו שלא ישארו גחלים כלל היכי אמרינן לקמן [בגמרא] [דף לח:] דתנור אפי' גרוף אסור וכיון שלא נשארה שם גחלת כלל למאי ניחוש לה תירצו דהיינו טעמא משום דכיון דתנור הבליה אפילו גרוף מיחזי כמו שיש שם גחלים לוחשות ואתו לשהויי בכירה ולחתויי ונכנסו בכל זה הדוחק מפני שראו בירושלמי [ר"פ זה] מן מה דתני הגורף צריך לטאטא בידו הדא אמרה הגורף צריך שיגרוף כל צרכו ואין תירוצם מחוור אצלי משום דכיון דלא מיתסר אלא מגזירה דרבנן בלחוד אינו דין לגזור כל גזירות הללו תנור אטו כירה וכירה משום חיתוי לפיכך נ"ל כדברי הרב רבינו זרחיה הלוי ז"ל שכתב דגורף היינו שיגרוף כל הגחלים לצד אחד אבל אם גרף את הכל והוציא להון אפי' בתנור שרי דליכא למיחש למידי ומאי דאמרינן בירושלמי צריך לטאטא בידו לא קשיא לי מידי משום דאפשר דבמקום הנחת הקדרה בלבד הוא שאמרו כן ובהכי אתי ליה שפיר טפי מאי דאמרינן דבקטימה סגי בכל דהו ובגריפה צריך לטאטא בידו לפי שכיון שהגחלים נשארים לצד אחד מהכירה בדין הוא שיהא צריך להיות מושב הקדרה פנוי מגחלים לגמרי ולא תקשי לך נמי אם איתא דבסלוק גחלים לצד אחד סגי היכי איבעיא לן בגמרא [דף לז.] מהו לסמוך דפשיטא דשרי וכ"ש הוא שהרי מפסיק דופן הכירה לאו קושיא היא דהתם לא עביד מעשה להיכרא והכא עבד מעשה : בית שמאי אומרים חמין . נותנין עליה לאחר גריפה וקטימה דלא צריכי לבשולי וליכא למיגזר שמא יחתה : אבל לא תבשיל . דכיון דתבשיל צריך בשול וחתוי גזרו ב"ש גרוף אטו אינו גרוף :

בית שמאי אומרים נוטלין ולא מחזירין. דמיחזי כמבשל בשבת: וב"ה אומרים אף מחזירין. הואיל וגרוף וקטום: ואמרי' בגמ' [ד' לח:] לדברי האומר מחזירין מחזירין ואפי' בשבת ומדאמרינן אפי' בשבת מכלל דעיקר פלוגתייהו בחול היא וכי תימא א"כ לב"ש למה לא מחזירין פי' בתוס' דכל שהוא סמוך לחשיכה כל כך שכשהתבשיל נוגן אינו יכול להתחמם מבעוד יום לב"ש אסור וכל כי האי גוונא מיקרי חזרה וכי יהיב לה על גבי כירה מקמי הכי מקרי שהייה ואפשר נ"כ שאפי' היה התבשיל חם כל שאילו היה נוגן לא היה שהות ביום כדי להתחמם אסור לב"ש משום גזירת הרואין וב"ה שרו והיינו דאמרינן בגמרא דאע"ג דעיקר פלוגתייהו בחול לדברי האומר מחזירין מחזירין ואפי' בשבת וכתבו בתוס' דמדב"ש אסרי כי האי גונא אפי' בגרופה נשמע לב"ה בשאינה גרופה כל שהוא סמוך לחשיכה כל כך אסור ולא נראה לי כן משום דב"ש לטעמייהו אזלי דבעו בכולהו מלאכות שאדם מתחיל מבעוד יום [ג] (ג)(הוא) אם יעשה מקצת מעשה שלהם קודם לחשיכה אבל לב"ה דמתירין בכולן עם השמש כדאיתא בפרקא קמא אפי' אין שהות ביום כדי להתחמם שרי . ומשום הכי אמרינן בגמרא לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת משום דלהחזיר סמוך לחשכה לא איצטריך להו לבית הלל דהא בכל מלאכות כולן הן מתירין עם השמש אלא משום דחזרה דשבת גופיה הוא דאצטריכו לאפלוגי אבל אין הכי נמי דאפילו בשאינה גרופה מבעו"י שרי : **והקשו** בתוס' היכי שרית להחזיר קדירה על גבי כירה בשבת דהא אמרי' ביום טוב בפרק המביא (דף לג.) דביעתא קדרא חביתא ופוריא מלמטה למעלה אסור משום אהל תירץ ר"י ז"ל דכי אסרו חכמים בכי האי גונא באהל עראי הני מילי בעשה הדפנות תחלה ואח"כ הכיסוי אבל הכא שדופני הכירה כבר עשויות מאליהן לא אחמור רבנן לאסור ליתן קדרה על גבה ואע"ג דאמרינן בפרק המוצא תפילין (דף קב.) גבי בריה דרב הונא דא"ל כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר מוסיף על אהל עראי הוי ושרי דמשמע טעמא דשייר הא לא שייר אסור אע"ג דהתם נמי הדפנות כבר הן עשויות אומר ר"י ז"ל דהתם דמחזי אהל טפי אפילו בלא עשיית דפנות אסור אבל קדרה דלא דמי לאהל כולי האי לא אסרו חכמים בלא עשיית דפנות : **גמ'** איבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר הוא משום [ד] שמחזיר בשבת נראה כמבשל אם אינה קטומה וכי קתני מתני' בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין וכו' הכי קאמר דבר זה מחלוקת ב"ש וב"ה

כירה

*שהסיקוה א בקש או בגבבא נותנין עליה תבשיל בגפת או בעצים לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר ב"ש אומרים חמין אבל לא תבשיל וב"ה אומרים חמין ותבשיל °ב"ש אומרים נוטלין אבל לא מחזירין וב"ה אומרים אף מחזירין: גמ' איבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר הוא אבל לשהות

רש"י

כירה. עשויה כעין קדירה ונותנין קדירה לתוכה: קש. זנבות שיבולין: גבבא. נגבב מן השדה שקורין שטופלין: גפת. פסולת שומשמין אחר שהוציאו שמנן: עד שיגרוף. הגחלים דמוסיף הבל וטעמא פירש' בפירקין לעיל שמא יחתה בגחלים: או עד שיתן אפר. על הגחלים כדי לכבותם ולכנסם: בש"א חמין. נותנין עליה לאחר שגרפה דלא צריכי לבשולי וליכא למיחש שמא יחתה: אבל לא תבשיל. דניחא ליה בבשוליה ואתי לחתויי אי נמי נתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל: ולא מחזירין. בשבת דמיחזי כמבשל: אף מחזירין. כיון שגרוף:

תנא

שלטי הגבורים

א לפי דברי רבינו כירה שהוא מקום שפיתת שתי קדרי' שהוסקה בגפת ועצים אם לא נה גרופה וקטומה אסו' לשהות עליה מבעו"י לצורך הלילה חמין שלא הוחמו כל צרכם ותבשיל שלא נתבשל כל צרכו ואם נתבשל כל צרכו והחמין שהוחמו כל צרכן משהין עליה אע"פ שאינה גרופה וקטומה והוא שיהיה התבשיל מצטמק ורע לו אבל אם התבשיל אי כולו שלא נתבשל כלל שרי לשהות עליו אי נמי היה התבשיל מבושל אבל נתן בה חתיכה חיה שרי להשהות עליו כדלעיל אבל אם נתבשל קצת אפי' הגיע הבישול כמאב"ד אלא שלא נתבשל עד גמר בישול או אפי' נתבשל גמר בישול אלא שמצטמק ויפה לו אסור להשהותו לכתחלה ע"ג כירה אא"כ גירף או קיטם הכירה ולקמן יתבאר פי' גירופא קיטום בכ"ד והטמין ע"ג גחלים אסור בכל ענין אפי' מבעו"י כיון שהוא דבר המוסיף הבל ע"כ שטת רבינו ומיי' פ"ג מהל' שבת הסכים לדברי רבינו ורש"י גם פסק דכל דבר שנתבשל כמאב"ד אפילו לא נגמר בשולו מותר להשהותו ע"ג כירה שהוסקה בגפת ועצים ואפי' אינה גרופה וקטומה ונראה דמיירי בנצטמק ורע לו דאו שרי אפי' לא נתבשל גמר בשולו ואם נתבשל כל צרכו אפילו מצטמק ויפה לו מותר להשהותו ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה ולדברי רש"י אין להשהות אין להטמין לצורך מחר ש"ד בכה"ג ולקמן יתבאר אמאי דפליגי עליה אבל אם לא הגיע הבישול למאכל בן דרוסאי נראה דאסור להשהות גם לדידיה ע"כ שיטת רש"י ולזה הסכים ר"י והתוס' ור"ת וסמ"ג לאוין ס"ה והרא"ש והטור א"ח סי' רנ"ג ודברי הר"ז הלוי הם לפנינו והמרדכי כתב בשם א"ז ובשם ר"ת דמותר להשהות הקדרה ע"ג גחלים ממש כמו שאנו עושין בע"ש שאנו משהין קדרה ע"ג גחלים עד שבאים מבהכ"נ ומותר לומר לנכרי להסירה כיון דהיהו עצמו שרי להסירה ומסכים לדעת ר"ה ורש"י לפי מה שכתב שם המרדכי דמיירי בתבשיל שלא נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו ולפי זה יחלקו הטור והאור זרוע בפירוש דברי רש"י כי לפי מה שכתב הטור א"ח סי' רנ"ג נראה דרש"י לא התיר להשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה אלא תבשיל שלא נתבשל כל צרכו אבל הנמוק רע לו דאם הנמוק יפה לו אינו מתיר אא"כ נתבשל כל צרכו ומדברי א"ז נראה דאפי' לא נגמר בשולו ואפי' הנמוק יפה לו דש"ד להניחו ע"ג כירה שאינה וקטומה לרש"י : עוד בשמועה זו איכא פלוגתא לפי' רש"י כל היתר שמצינו בלשהות ע"ג כירה ב"ה נמי להטמנה ומותר להטמין ע"ג גחלים וכירה שאינה גרופה וקטומה תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי [illegible] איסורי הטמנות לצורך שבת למחר לא הוי אלא במידי דלא הגיע בשולו למאכל ב"ד אבל במידי דהגיע בשולו למאכל ב"ד שרי להטמין כמו שמותר להשהות וכן כת' הר"ר יוסף וכן נראה מדברי א"ז. מיהו מדברי [illegible] והר"ן הלוי והרא"ש והטור א"ח סי' רנ"ג וסמ"ג לאוין ס"ה פשוט דלהטמין אסור ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה דכל דבר המוסיף הבל אסור להטמין בו אע"ג נתבשל כמאכל ב"ד לא שנא לא נתבשל. ואביו רבינו יואל ורשב"ם הסכימו לפרש"י והגהות מיי' פ"ג מהלכות שבת האריכו בזה וכן התוס' ריש פ' במה טומנין . עוד פליגי בהאי שמועה בדין היכא דשכח קדרה ע"ג כירה או [illegible] הותה ע"ג כירה בקדרה שאסורה להשהותה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדלעיל רבינו ומיי' פ"ג מהל' שבת הושוו לדעת זה דכל תבשיל שאסור להשהותו אם עבר ושהה אסור לאוכלו עד מ"ש וימתין בכדי [illegible] תבשיל שבישל כל צרכו הוא ומצטמק ויפה לו מותר לאוכלו מיד בשבת והם הולכין לשיטתם דגרסי בגמרא דף ל"ח איבעיא להו עבר ושכח מאי ובספרים שלנו כתוב עבר ושהה מאי ומפני זה כתב הטור א"ח סי' רנ"ג [illegible] דבר שאסור להשהותו אם עבר ושהה אותו או ששכח ושהה אותו במקום שלא היה לו להשהותו דאסור לכל אפי' למי שלא שהה אותו דס"ל דאין חלוק בין עבר ושהה לשכח ושהה דבכל ענין אסור וס"ל נמי דאיפשיטא [illegible] דעבר ושהה מאי לאיסורא ומש"ה תמה הטור על מיי' למה חילק בין עבר ושהה לשכח ושהה וכבר נתברר לעיל גירסת מיי' ומן התימה על הטור שתמה על מיי' ולא תמה על הרי"ף אחרי כי שניהם לדעת א' נתכוונו [illegible] נמי עבר ושהה מאי אבל ס"ל דפירוש הבעיא היא כך עבר ושהה בשוגג מאי ואיפשיטא ליה להיתרא דעבר ושהה בשוגג דומיא דהמבשל בשוגג דשרי אבל אי עבר ושכח ס"ל להרא"ד דאסור דעפי איכא למיגזר בשכח [illegible] יערימו בכל שבת להשהות ע"ג כירה מידי דהכיר להשהותו ע"ג כירה ולומר שכחתי ממה דאיכא למיגזר גבי שוגג דאם שהה בשוגג ליכא למיגזר שמא יערים ויאמר שוגג הייתי כמו שלא גזרו על [illegible] ודעת זה הוא גם כתוס' לר"י וכן הוא דעת סמ"ג לאוין ס"ה . עוד פליגי בהאי שמועה דלדברי רבי' ומיי' קידרא חייתא דסיינו שיש בה בשר חי מותר להשהותה ע"ג כירה כיון שלא נתבשל כלל וכ"כ סמ"ג לאוין ס"ה [illegible]

מדברי

עין משפט

א מיי' פ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע סי' רנג :

הגהות הב"ח

(א) וכל שגרוף כצ"ל: (ב) אם הוא ישבה כצ"ל: (ג) ועל גבה כצ"ל: (ד) נ"ב לחזרה ותי' לסמיכה נמחק:

הגהות מא"י

[א] נ"ב של חרס: [ב] תוי"ט וכ"ב פירוש: [ג] שתא נעשת כצ"ל: [ד] נ"ב דס"ל:

גי' ר"ש

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור וכל הראיות שמביא הרב אלפסי ז"ל לדבריו למדחיא לחנניא ולאוקמה למתני' בלשהות כו': **אמר הכותב** תהלה יש לי לומר שרבינו בראיותיו מראה פנים לדבריו דומה למה שאמרו מסכת זוטרי שקיל מסכת רברבי שקיל והא דמייתי ראיה מבעיין דלסמוך היינו מדקאמר תוכה וגבה הוא דאסור ואי להחזיר מה ענין תוכה וגבה לכאן ולא תוכה אסור אפילו בגרופה וקטומה ולסמוך (ג) גבה מותרין ולמה הזכירו כאן תוכה וכן הביאו עליה ראיה ממשכה ומה שאמר בעל המאור דמדרבי יהודה בלשהות נשמע לתנא דמתני' בחזרה וזה הוא מתרץ לעצמו כל הסוגיא וזה אינו נכון שהרי אפילו לדברי האוסר יש חלוק בין שהייה (ד) לסמיכה כדאמרי' לעיל בלהחזיר לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור ולשהות בין תוכה בין על גבה שרי כדאמרינן מי סברת אריפא קאי אסיפא קאי וכו' אבל שיש לו לבעל המאור בזו לומר דמדסיפא דמילתא ראיה דקתני אף מחזירין וכן הביא רבינו ראיה מדפשטוה מברייתא דקתני סומכין לה ולא דחינן מאי סומכין בשהייה דלכאורה נמי הכי משמע אע"פ שאין ראיה גמורה שיש לומר סומכין לה בחזרה והנה טענותיו של בעל המאור ז"ל אינן דוחות כלום אבל מ"מ הראשונים יכולין לדחות עוד ראיות הללו לומר דהנך מילי כולהו בין לשהות בין להחזיר דלא מעלי בגמרא כשבייהו בפלוגתא דלישני ונקטי לישנא דתרוייהו ומייתי לתרוייהו כדמסכת בהו אבל הרא"ה הנכונה והתימה הגדול שיש לי בדברי כל חולק בזה דהא אסיקנא בתר כל שקלא וטריא מצטמק ויפה לו אב"י יהיינו במבושל כל צרכו והאריכו בעלי הגמרא לפרש המצטמקים ויפה להם וכיון שכן היאך יעלה על לב תאב לומר דכמאכל בן דרוסאי שרי והא אי אפשר למאכל בן דרוסאי שלא יהא בשהייתו מצטמק ויפה לו ואם נאסר המצטמק לא כ"ש שנאסר המתבשל ומצטמק ויפה לו וצריך לומר ואפילו לבן דרוסאי עצמו שהרי אין בישולו אלא שליש בישול וזה צריך לחתות בגחלים עד כדי שיתבשל ויצטמק והנה בעל המאור ז"ל הוסיף לנו תימה בדבריו שהוא הורה דכל כמאכל בן דרוסאי אין משהין בכירה שאינה גרופה וקטומה במצטמק ויפה לו לדברי הכל והכלל לדעת הזה כל מצטמק ויפה לו אסור בבשל כל צרכו וכל מצטמק ורע מותר מבתחבשל לבן דריסאי ואלה דברי תוהו שכל מאכל בן דרוסאי מתבשל ומצטמק ויפה לו הוא עד שיתבשל כל צרכו כמאכל שאר בני אדם והוא צריך חיתוי הגחלים עד שיתבשלו ויסתלק מהם יותר ויותר מן המבושל

כל

המאור הקטן

שהסיקוה בקש ובגבבא וכו' . תחלת כל דבר אתה צריך לדעת שכל המשניות השנויות בענין הזה וכל השמועות האמורות עליהם בגמרא אין בהם שום הטמנה כלל ואין טעם מה שאנו אוסרים בענין הזה משום דקא מוסיף הבלא כמו שפי' רש"י ז"ל שאין הטעם הזה אמור אלא בדברים שאין טומנין בהם וכאן אין זה הטמנה וכל שאנו מחמירין ואוסרים בו בין בכירה בין בתנור בענין הזה איננו אלא משום גזירה שמא יחתה בגחלים וכ"כ רבינו חננאל ז"ל בפירושיו ושהייה זו שאנו משהין את הקדרה אינה הטמנה אלא כגון כסא של ברזל והקדרה יושבת עליו והיא תלויה או באבנים או כיוצא בהן אבל להטמינם ע"ג גחלים דברי הכל אסור דקי"ל הטמנה בדבר המוסיף הבל אסור ואפילו מבע"י אלו דברי רבינו חננאל ובודאי דברים ברורים ונכונים ואין לזוז מהן :

ולענין פירושה דמתני' ופסק הלכה הוי יודע כי כל הגאונים שהיו מן העולם כלם הסכימו דמתני' להחזיר תנן אבל להשהות משהין ומנו חנניה היא דקאמר רב ששת א"ר יוחנן בהדיא להחזיר תנן ואף רבא נמי דהוא בתרא סייעיה ואמר תרוייהו תנינהו ואסיקנא רב ששת דיוקא דמתני' קמ"ל דאלמא הא מילתא פשיטתה היא ולא חרית בה רב ששת ולא מידי ולא אשמעינן בהא אלא דיוקא דמתני' בלחוד ומי הוא זה ואי זה הוא חכם או רב או גאון שיכול לדחות ראיה ברורה כזו וכל שהביא הרי"ף ז"ל לדבריו למדחיה לדחנניה ולאוקמה למתני' בלשהות אין בהם אפילו ראיה אחת שיש לה ידים ורגלים דהא דמייתי ראיה מדאבעיא להו מהו לסמוך לה תוכה וגבה הוא דאסור אבל שפיר דמי מה ראיה יש בזה והלא יש סמיכה בחזרה כמו שיש סמיכה בשהייה והכי קאמר מהו הקדרה בחזרתה לכירה שאינה גרופה וקטומה תוכה וגבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי להחזיר ודקא מייתינן עלה מברייתא דשתי כירות המתאימות משהין ע"ג גרופה וקטומה ודחינן לה דלמא שאני התם דכיון דמדליא שלים בה אוירא וכן הא דתניא כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין מקיימין עליה אא"כ גרופה וקטומה סתמא כרבי יהודה ומדרבי יהודה בלשהות נשמע לתנא דמתני' לסמוך בלהחזיר ודרבי חייא ודרבי אושעיא תנאי נינהו ואי נמי סבירא להו כרבי יהודה

סתמא

וב"ה דב"ש אומרים וכו' והכי איתא בגמרא: אבל לשהות. שהניח הקדרה מבעוד יום מותר להשהותה לכשתחשך על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה ומני חנניה היא דאמר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה: [ג] **ומנא** לן דהכי הוא מסקנא דהא בתר דשקלינן וטרינן איבעיא לן מהו לסמוך וכו' הרב אלפסי ז"ל מביא ראיות הללו לסיועי למילתיה דקי"ל לשהות תנן ואפילו בשהייה בעינן גרוף וקטום והחולקים עליו דחו כל ראיותיו ואני אכתוב על כל אחת ואחת טעמו של הרב אלפסי ז"ל וטעם החולקים עליו ראיה קמייתא היא (ג) מאי דאיבעיא לן בגמ' מהו לסמוך לה כלומר לסמוך קדרה אצל דופן הכירה שאינה גרופה שהכירה מיטלטלת היא ומושיבין אותה ע"ג קרקע וסבר הרב ז"ל דאע"ג דאיכא לפרושי לבעיין למאן דאמר להשהות תנן מהו להשהות בסמיכה ולמאן דאמר להחזיר תנן מהו להחזיר בסמיכה אפ"ה כיון דאמר תוכה וגבה הוא דאסיר [ד] (משום דאינה קטומה) דמשמע משום דאינה קטומה הוא דאסור תוכה וגבה משמע דכמ"ד להשהות תנן נקיט לה לבעיין דאילו לענין חזרה מיירי מאי איריא אינה קטומה אפי' בקטומה תוכה אסור דהכי אמר ר' חלבו אמר רב בגמ' [דף לז.] לא שנו אלא על גבה אבל בתוכה אסור והחולקין עליו אומרים דלא מכרעת משום דתלמודא נקיט לה לבעיא בכולהו וקושטא דמילתא הוא דכולהו תוכה וגבה אסור באינה קטומה נקט הכי אע"ג דלענין חזרה אפי' בקטומה תוכה אסור: **וסייעיה** למילתיה נמי מדאמרינן מאי הוי עלה תא שמע דתניא כירה שהסיקוה וכו' דודאי הך ברייתא מוכחא בהדיא דאפילו לשהות

רש"י

גמ' קטום. היינו שנותן אפר על גבי גחלים: (רבי) חנניא (ב). דתניא (ר') חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו ע"ג כירה אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום: לסמוך. קדירה אצל דופני הכירה: על גביו. על שפתיו: לסמוך. אצל דופנו: כיפה. לקמן מפרש שעשוי ככירה אלא שכיפה מקום שפיתת קדירה אחת וכירה מקום שפיתת

משהין אע"ג שאינו גרוף ואינו קטום ומתני' חנניא היא [א] או דלמא האי לא יתן לא ישהה הוא ואפילו לשהות אי גרוף וקטום אין ואי לא לא ופליגא דחנניא ושקלינן וטרינן ומסקנא דלא יתן לא ישהה הוא ואפילו לשהות אי גרוף וקטום אין ואי לא לא וכ"ש להחזירה (א) ומסתברא לן דהכי הוא מסקנא דהא בתר דשקלינן וטרינן *איבעיא להו מהו לסמוך לה [דף לז.] תוכה וגבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי או דלמא לא שנא ומדאמרינן תוכה וגבה הוא דאסיר שמעינן דאסור לשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה. ועוד דהא עסקינן לבעיין מאי הוי עלה ת"ש כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין משהין על גבה אלא א"כ גרופה וקטומה וגחלים שעממו או שנתנו עליהן נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה אלמא דהכין היא הלכתא ור' אושעיא נמי הכי סבירא ליה *ורבה בר בר חנה א"ר [דף לז:] יוחנן נמי הכי סבירא ליה ועוד הא אמרינן לקמן לענין תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא *סבר רב יוסף למימר תוכו תוכו ממש על גביו על גביו ממש אבל [דף לח.] לסמוך שפיר דמי ואותביה אביי כיפה שהסיקוה בקש ובגבבא הרי היא ככירים בגפת ובעצים הרי היא כתנור [ג] הרי היא כתנור דאסור הא ככירה שרי במאי עסקינן אילימא על גבה ובמאי אילימא בשאינה גרופה ואינה קטומה אלא כירה שאינה גרופה וקטומה על גבה מי שרי אלמא דהכין הלכתא דכירה כי אינה גרופה ואינה קטומה על גבה אסור (א) *והא דאמר רב ששת

אי גרוף וקטום אין אי לא לא כדקתני בהדיא ואין משהין עליה אא"כ גרופה וקטומה. והחולקים עליו אומרים אין ברייתא הכי תניא וכר' יהודה אתיא דלאמר הכי בברייתא בגמ' דאפי' לשהות בעינן גרופה וקטומה מיהו אע"ג דתלמודא פשיט בעיין מהך ברייתא לא מוכחא דכרבי יהודה ס"ל דאיכא למימר דהכי פשיט דמדר' יהודה נשמע לחנניא דכי היכי דלר' יהודה דאסר לשהות שרי לסמוך בשהיה ה"נ למ"ד להחזיר תנן שרי לסמוך בחזרה דאע"ג דחמיר איסורא להחזיר טפי מאיסורא דלשהות לענין תוכה מהא דרבי חלבו שכתבתי לעיל בסמוך אפשר דסבירא ליה לתלמודא דלענין סמיכה כי הדדי נינהו וליכא לאיפלוגי בינייהו ומכל מקום בעיין אפשיטא דלסמוך בשאינה גרופה שרי וכתבו בתוספות דאפילו הכי אין ללמוד מכאן שיהא מותר לסמוך אלא האם דשאני הכא שדפנות הכירה מפסיקין: **וסייעיה** למילתיה נמי מדרבי אושעיא ורבה בר בר חנה נמי הכי סבירא להו כדאיתא בגמ'. והחולקין עליו אומרים אינהו דאמרו כרבי יהודה ואנן כחנניא סבירא לן: **וסייעיה** למילתיה נמי מדאמרינן לקמן בענין תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא וכו' דההוא שקלא וטריא כפשטה בשהייה היא והחולקים אומרים דהא ודאי לא מכרעא כלל דגמרא

הגהות הב"ח

(א) ומנא לן צ"ל ותי' ומסתבר' נמחק: (ב) נ"ב היא: (ג) נ"ל ממאי: (ד) נ"ל בלשהות:

הגהות מאי"

[א] נ"ב דתניא (שבת דף כ') חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו ע"ג כירה אע"פ שאינה גרופה ואינה קטומה: [ב] ואסור: [ג] נ"ל ומסתברא: [ד] תא"מ:

הגהות הרי

(א) פי' אפילו לשהות דאי הוה שרי לשהות לא הוי קא מתמה אלא כירה שאינה גרופה מי שרי כיון דמצינו ברייתא בשום צד דהיינו לשהות:

שלטי הגבורים

מדברי הטור סימן רנ"ג ואמנם רא"ן פי' דהיקא בתנור הוא דמותר להשהות קידרה חייתא וכן יש פי' בתוס' דף ל"ח אבל ע"ג כירה אסור בכל ענין ובפירוש הטמנה לפי דברי הרא"ש שם נראה דהטמנה מקרי כשהקדרה על גבי גחלים עצמן ואע"פ שצריך לו הקדרה לאותה הלילה וכן כתב בשם רבינו תננאל והטור א"ח סי' רנ"ג הכי נראה דקים להו ובדבריהם עצמן משמע לפעמים דפירוש הטמנה מקרי כשהוא טומנן עד למחר יהיה באיזה ענין שיהיר ולפי דעתי כי האמת בעצמו כך הוא דלא קרינן הטמנה אלא כשמשהה הדבר הטוא עד למחר דהא מיי' נמי אינו מתיר הטמנה ע"ג כירה ושרי להשהות ע"ג גחלים כמו שפירש שם בפירוש המשניות ושהייה מקרי כשישהו לצורך לילה ודברי הרא"ש בשם ר"ח ה"נ מיפרשי ור"ל דכל מה שהתירה המשנה לא הוי אלא להשהות ונפקותא בזה כתבתי בחדושי בס"ד:

לשון ריא"ז

כירה שהסיקוה בגפת ובעצים אע"פ שהומה גדול משהין עליה חמין שלא הוחמו כל צורכן ותבשיל שלא בישל כל צורכו והוא שנתבשל כבר מבעו"י כמאכל ב"ד שהוא שליש בשולו ויש שאוכלין אותה בכך וכ"ש אם בישל כל צרכו שהוא מותר להשהותו אע"פ שהוא מצטמק ויפה לו כמבואר בקונטרס הראיות וכך היא שטת המורה ומז"ה אבל אם לא הגיע למאכל ב"ד אסור להשהותו שם שמא יחתה בגחלים אחר חסיכה כדי למהר בשולו:

המאור הקטן

סתמא דמתני' עדיף מכל הני ובהדיא חזינן בגמרא דלא אתא רבי אושעיא אלא לשרויי מצטמק ולית לן ראיה מינה דפליג על תנא דמתני' וכן כל מאי דאמרי' לקמן בענין תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא סבר רב יוסף למימר תוכו תוכו ממש וכו' כל ההיא סוגיא לענין חזרת קדרה נאמרה שהיא מוחזרת בשבת בבין השמשות אבל לשהות דברי הכל מותר ל"ש כירה ול"ש תנור ל"ש תוכו ול"ש על גביו וא"צ לומר לסמוך דקי"ל כחנניא: והתימה הגדול שבדברי הרי"ף ז"ל שכתב בפ' ראשון וכמה כדי שיצולו א"ר זירא א"ר אלעאי אמר רב כמאכל בן דרוסאי וההיא כחנניא אזלא ועלה מייתינן לה לברייתא כחנניא ובפרק זה דחה דברי חנניא ולא זכר לאותה משנה ולא למה שכתב עליה ואם היה לו טעם בזה היה לו לכתוב לנו כלל הדברים הלכה כחנניא ומתני' להחזיר תנן אבל לשהות משהין אפילו תבשיל שלא בישל כל צרכו והוא שהגיע כמאכל בן דרוסאי אפילו בכירה שאינה גרופה וקטומה וה"ה בתנור ל"ש תוכו ול"ש על גביו וזאת הסברא לרבינו האי כפי מה שפירשנו בפ' ראשון בענין האי קדרה חייתא אבל לדבריו שפירש שם שיש הפרש בין שהיית כירה לשהיית תנור אסור לשהות בתנור תבשיל שלא בישל כל צרכו ולא אמרינן לא יתן דתנור דומיא דלא יתן דכירה דלא יתן דתנור בין בשהיי' בין בחזרה ולא יתן דכירה דוקא בחזרה ולדברי רבינו האי דעתנו נוטה דלא מפלגינן בשהיות בין כירה לתנור אלא כולהו שריאן בכל שהוא כמאכל בן דרוסאי והני מילי במצטמק ורע לו אבל מצטמק ויפה לו לבני מדינחא דמקרבי לרב ושמואל אין משהין ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה אע"פ שבישל כל צרכו ולבני מערבאי דמקרבי לרבי יוחנן מותר לשהות ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה והוא שבישל כל צרכו אבל כמאכל בן דרוסאי אין משהין בכירה שאינה גרופה וקטומה במצטמק ויפה לו ל"ש למדינחאי ל"ש למערבאי ואנן דלית לן מנהגא בהכי נקטינן לקולא כבני מערבאי והרוצה להחמיר על עצמו כבני מדינחאי רשאי: ודבעו מיניה מרבי חייא בר אבא שכח קדרה ע"ג כירה ובשלה בשבת מהו בשלא הגיע למאכל בן דרוסאי ושכחה ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה ואסיקנא לאיסורא כר"נ בר יצחק ודאיבעיא להו עבר ושהה מאי בתבשיל שבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו בדוכתא דנהיגי ביה איסורא אי נמי בתבשיל שלא בישל כל צרכו אלא שהגיע למאכל בן דרוסאי ומצטמק ויפה לו שהוא אסור לדברי הכל בין למדינחאי בין למערבאי אסור לשהוייה לכתחלה: **וכיון** דלא אפשיטא בגמ' נקטי' לקולא ולא אסרי' לי' להאי בישולא בדיעבד כדברי הרי"ף ז"ל: **ואם** תשאל אמאי לא פשטה מברייתא דקתני ר' יהודה אומר חמין שהוחמו כל צרכן מותרין מפני שמצטמק ורע להם ותבשיל שבישל כל צרכו אסור מפני שמצטמק ויפה לו היא גופא איבעיא

מלחמת ה' נקיט

כל צרכו שאפי' בגחלים עוממות יצטמק מעצמו וחנניה כלל גדול קתני כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו בין להתבשל בין להצטמק בין רע בין יפה והרי משנתנו שנינו לדברי האומר להחזיר תנן דקתני אבל לשהות משהין אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום ומה הן משהין חמין ותבשיל לדברי ב"ה והיינו משנתבשל כמאכל ב"ד ולמעלה דתבשיל דקתני מתניתין מצטמק ויפה לו הוא דסתם תבשיל בכל המשמע הכי הוא ועוד מדמקשי' עלה מברייתא אי ר' יהודה קשיא גרופה וקטומה ולא מפרקינן מתני' במצטמק ורע לו וברייתא במצטמק ויפה לו להכי לא תני ר' יהודה מילתיה דאין משהין על שאינה גרופה ואתיא שפיר דכולה הכי קתני בש"א המין אבל לא תבשיל וב"ה אומרים חמין ותבשיל בגרופה וקטומה הא בשאינה גרופה וקטומה אלו ואלו מודים לדברי ר' יהודה דחמין אבל לא תבשיל שמצטמק ויפה לו ולא עוד אלא דבריי' על כרחין במצטמק ויפה לו מדמקשינן לקמן דר' יהודה אדרבי יהודה ואידך דר' יהודה מפורשת במצטמק ויפה לו ומתני' ע"כ לדבריך במצטמק ורע לו מדשריא לשהות כמאכל בן דרוסאי וא"כ היכי אקשו ממתניתין אברייתא ואמרינן נמי בהדיא דתנא דמתניתין פליג אברייתא בחדא (ד) לשהות אלא ש"מ דלמאן דמתני ליתנא דלהחזיר לשהות מותר אפי' מצטמק ויפה לו וזו ראיה גמורה ונלמוד ממנה דכל שאינו אלא כמאכל בן דרוסאי עד שיהא מבושל כל צרכו מצטמק ויפה לו מקרי וק"ו הדברים שאפי' ר"מ דאית ליה מצטמק ויפה לו מותר אית ליה כמאכל בן דרוסאי אסור וכן בדין שהוא מתבשל ויפה לו ואיני סבור שיאמר אחד מן הגאונים ז"ל אלא כן ומקצתם שאמרו להחזיר תנן רוצים לומר דמצטמק ויפה לו מותר כרבי יוחנן וכן פסקה רב חננאל ז"ל בפירושיו וכבר ראינו דברי הגאון רב שרירא שהוא סבר שאין מחלוקת בזה והוא מתיר כל מאכל בן דרוסאי וכן בתשובת גאונים אחרים אין להם זכר למצטמק ויפה או רע לו אלא כל מאכל בן דרוסאי התירו והרי מחלוקתו של בעל המאור עם כל הגאונים שהוא מזכיר שהיו מן העולם גדולה ממחלוקתו של רבינו ז"ל שהם מתירין כל כמאכל בן דרוסאי ואפי' במקומה בבבל והוא אוסר בכל התבשילין מאכל בן דרוסאי שהן כולן מצטמקין ויפה להם חוץ מן המועטין שהוזכרו בגמ' ועוד הוא מנהיג מנהגות אפי' במבושל כל צרכו ובזה נסתייעו דברי רבינו הגדול ז"ל שאפי' רב שמואל בר אבא משמיה דר' יוחנן שהוצרך לומר מצטמק ויפה לו מותר סבירא ליה דלשהות תנן שאילו היה מותר לשהות כמאכל בן דרוסאי שהוא מצטמק ומתבשל ויפה לו אין צריך לומר נתבשל כל צרכו ועוד דקאמר נמי חמין שהוחמו כל צרכן אלמא לא הוחמו כל צרכן אסור אע"פ שמצטמק ורע להם והא דר' יוחנן דסמכא היא דהא חזינן ליה לרב עוקבא דסמיך עלה כ"ש שכבר נפסק בגמרא לאסור כל מצטמק ויפה לו ואתיא כמ"ד לשהות תנן וכ' כתב רבינו הגדול ז"ל לקמן וכירה שהיא גרופה וקטומה משהין עליה כל דבר בין שבשל כל צרכו בין שלא בשל כל צרכו וכ"ש מצטמק ויפה לו עכשיו נתברר מה שכתב רבינו ז"ל ור' הושעיא הכין ס"ל ורבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכין סבירא ליה למאי דקא ס"ד מעיקרא כל

צרכן בעו בין בתבשיל בין בחמין הא כמאכל בן דרוסאי אסור וכל שכן למסקנא שהרי אסרו מצטמק ויפה לו ולא התירו נתבשל כל צרכו אלא משום דקטמה ולכן כתב ר"ש דאמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן וכיון שכן אין דבריו של רב ששת משמיה דרבי יוחנן שלא שמע לפניו מעולם במקום שנים מתלמידיו רבה בר בר חנה ורב שמואל בר יהודה וכ"ש דאיכא רב הושעיא ורב ספרא נמי הכי אמרי בהדיא דלשהות תנן וכשאנו מהפכין אחר הסוגיא עצמה אנו רואין דמתניתין כפשטה אתיא בלשהות ולאי להחזיר תסורי מחסרא ועוד דאתיא כולה כר' יהודה דהוא מאריה דהא מילתא ותניא פלוגתא דב"ש וב"ה ולאי להחזיר סבר לה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא והא שנויא היא וליכא למסמך עלה ואף רב חננאל עצמו ז"ל כתב שיש מי שאומרים דכיון דלא אפשיטא בהדיא אבעוי' לא סמכינן ... ומוקמינן למתניתין בלשהות הרי שהכל מודים בסוגיא שמועתנו שהיא בלשהות כדברי רבינו הגדול ז"ל ועוד שהומרא מכרעת דכל כה"ג להומרא נקטינן ולא שרינן למעבד הכי ומה שהביא ראיה מדהכן ולא הררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה וכן מה שאמרו בבשר בגל וביצה כדי שיצלו כמאכל בן דרוסאי ועוד דאי הכי קשיא לרבה בר בר חנה א"ר יוחנן ולרב שמואל בר אבא א"ר יוחנן דהא קי"ל הלכה כסתם משנה וא"ת סתמא אחרינא אשכח דהיינו מתני' דכירה הא כיון דלא מפסטא בהדיא אי לשהות אי להחזיר ליכא למסמך עליה ולמידחי מיניה סתמא דפרקין קמא דמתני בהדיא ומאי אולמא דהא מהסיא אדרבה אלימא היא דמפרשא בהדיא אלא שמע מינה דסתם טעמא אחרינא הוא שהכל מודים בבשר וגלי וכל דבר שעל הגחלים כמאכל בן דרוסאי מותר לא נתלקו אלא בקדירה והא פליגי רבנן סברי לה דמי תבשיל לגלי וגזרינן וחנניא סבר לא גזרינן וטעמא מאי משום דכל גלי שהוא כמאכל בן דרוסאי אי מתחי ליה מתרך ופת נמי מיתרכא ובירושלמי מפורש מה בין פת ובין תבשיל תבשיל דרכו להאכל רותחת פת אין דרכו להאכל רותחת תמן אמרינן פת תמה תמתה בלדה פי' חולי קדחת ומש"ה לא אתי לחתויי ומיהו קודם שהגיע למאכל בן דרוסאי או קודם שיקרמו פניה לפי שעדיין לא בלטה בהם האור אתי לחתויי ולא מיתרך וזה דבר ידוע והנה בעל המאור ז"ל שתמה כאן על זה התימה הגדול לא נזכר שהבילה מצטמק ויפה לו הוא כדאמרינן לקמן בבילים מגומגמות בעוזרדין וכן הבשל וכיוצא הותרו לו כמאכל בן דרוסאי והלא הוא אוסר מאכל בן דרוסאי במצטמק ויפה לו לדברי הכל ואת ז"ל הודה בפ' ראשון במקצת טעמיו שכתבנו ואמר שאין דרך לחתו' הגחלים בעוד שהגלי בתוכו שלא יקטום את הגלי ובזה די לנו שאם יאמר הוציאו אותו לחוץ אין אנו חוששין לחששא זו שרי לי שהגיע למאכל בן דרוסאי זיקא קשיא ליה אבל לשהות ע"ג כירה א"ל לסלק אלא לחתות ועודה עליה לפיכך אין זו דומה לזו בדינא ובטעמא ומה שאמר רבא תרוייהו תננהו לדבריו דרב ששת קאמר לומר דמתני' ... דלהחזיר תנן כהנא ה' דאמר א' פת וא' תבשיל מותרין ודלא כר' יהודה דאמר פת אבל לא תבשיל ומיהו רב ששת מסכרא דנפשיה קאמר דהכי דוקיא דמתני' ולא מכיון דאשכחן טובא מרבנן סמכי דלא דיקא להו הכי ומסקנא דשמעתא וסוגיא דיליה מסייעא להו לא סמכינן ארב ששת ולאו אדיוקא דידיה ואשכחן בעלמא בכה"ג אף אנן נמי תנינן במקלת ואינה ראיה אלא לפי דעת האומרה בז' המסכת בתחלת פ' המוציא אף אנן נמי תנינן דכוס של ברכה רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית דתנן המוציא יין כדי מזיגת הכוס וכו' והא ליתא ראיה אלא לשיעורה דרביעית וכה מסכרא דנפשיה קאמר דמזיגה על חד תלתא מיא הוא ופליג עלה אביי עוד כיוצא בזו בסרבה מקומות דמדתיה דיוקא דתניא במסקנא וליתא אלא לדבריו דמאן דאמרה במסכת עירובין פרק חלון זאת אומרת חלוקין עליו חביריו על ר' יהודה דתנן רבי יהודה אומר בד"א בעירובי תחומין אבל בעירובי חצירות מערבין בין לדעת בין שלא לדעת ואקשי' פשיטא מהו דתימא ה"מ בחצר של שני מבואות אבל בחצר של מבוי א' לא קמ"ל ובסוף הפרק העמידוה בכך דברי רבי יהודה לפרש דברי חכמים אתא ומתני' בחצר של שני מבואות ובפ' בחמה המקשה א"ר יוחנן הכל מודים מיתה עושה ניפול ואין שחיטה עושה ניפול ואקשי' עלה אי מיתה תנינא אי שחיטה תנינא ובהדיא פליג עלה ריש לקיש ואמר כמחלוקת בעוברין כך מחלוקת באיברין וליתנא אחרינא אתמר התם לר' יוחנן דברי הכל שחיטה עושה ניפול וכמס' מגילה בפ' ראשון מגינו שאמר רב יוסף דמקרא מגילה בשבת לא קרינן מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה ואמרי' עלה תנ"ה הואיל ואמרו שכפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום ומחלקין בו ביום מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה ואין שנו בברייתא דמשום הכי דאתיא קריאתה בשבת ומשמע נמי דטעמא דלהכי עיקר דהיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה ושם בפ' הקורא גרסי' אינהו דאמרי כרבן שב"ג וכו' ואנן קיימא לן כרשב"ג ולא קיי"ל כרב ושמואל וכן פסקו שם רבינו חננאל ורבינו יצחק ז"ל וכזה נפטר רבינו ז"ל מן הטענה שטען עליו בעל המאור ז"ל שכ' בפ' ראשון וכמה כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי משום דהתם ליכא למיחש משום חיתוי בגחלים והא דמייתי עלה לדחנניה התם ואמרינן תניא חנניא אומר לחנניא אפי' תבשיל נמי כגלי דמי ליה כדמייתי עלה אתמר נמי א"ר יוחנן כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בשולי עו"ג והא לא סיעתא לענין חתוי אלא לומר שכל כמאכל בן דרוסאי מבושל מיקרי אבל דחנניא מפני שאינה דומה למתני' ולאוקמתין לגמרי לא אמרו בגמרא ומני חנניה היא וכשהביאו דבריו לא אמרו תניא נמי הכי אלא תניא כלחוד לסמכו ענין לו וכדפריכית ומה שאמר להכביע את האזן ולהפחיד את השומע כי כל הגאונים שהיו מן העולם הסכימו דמתני' להחזיר תנן גם אנו ראינו מקצת דבריהם ולא מצינו אותם נסכמים לדעת אחת בכך ולא רובם אבל מחלוקות גדולות נחלקים בדברים ובעל הלכות ראשונות ובעל הלכות גדולות אסרו לשהות והוא כתב ובתמורה שפיר דמי טעמא מאי אסור בכירה דלמא אתי לחתויי בגחלים בתנור לא אתי לחתויי כלומר בגלי והוא הטעם שאמרנו: עוד בתשובת הגאונים ולענין מצטמק ויפה לו שאלתם אם יש לו שיעור כל דבר שאדם שמח כשהוא יבש ומצטמק אסור לשהותו והרי הוא כתבשיל שלא בישל כל צרכו אבל דבר שאדם עצב בהצטמקו משהין אותו אם בישל כל צרכו וזו התשובה כתב הרב אלברצלוני ורב אחא משבחא דרב מובהק הוא אבל הגאונים והוא כתב שהם בשיל ולא בשיל אסור דהכיא דברי רבי יהודה דאמר במבושל כל צרכו מצטמק ויפה לו אסור מצטמק ורע לו מותר ולא הביא ולא הזכיר בחבורו דברי הגניס כלל וזה הסכמה לדברי רבינו ז"ל והאמת יורה דרכו:

ועוד כתב וז"ל ואם תשאל אמאי לא פשטה מברייתא וכו' היא גופה קא מיבעיא האי מותרין ואסורין לכתחלה הוא וכו' אבל דיעבד אידי ואידי שרי: **אמר** הכותב אל יסמוך על רבינו הגדול בזה אם ובלום שיעלה על דעתו לומר דמצטמק

נקיט לה נמר כדאית ליה ולמר כדאית ליה למ"ד לשהות תנן לשהות ולמאן דאמר להחזיר להחזיר: **ה"ך** כתב הרב ז"ל דלא תקשי להאי פיסקא מאי דאמר רב ששת אמר ר' יוחנן (א) ומתני' להחזיר תנן אבל לשהות משהין אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום דלית הלכתא כוותיה ואף על גב דסייעיה רבא ואמר תרוייהו תנינהו ההוא סיועא לאו דוקא הוא וכו'. ועל ראיה זו שדוחה הרב אלפסי ז"ל סמך רבינו האי גאון ז"ל ופסק הלכה כמאן דאמר להחזיר תנן אבל לשהות [משהין] אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום כתנאה דהא רבי יוחנן סבירא ליה הכי ורבא נמי דהוא בתרא הכי סבירא ליה ועוד דמסייע ליה בגמ' ממתני' דתנן בפ"ק (דף יח.) ולא חררה על גבי גחלים' אלא כדי שיקרמו פניה ולא אידחיא לה האי סייעתא בגמרא כלל והרב אלפסי ז"ל נראה שלא סמך על (דחיה)[ראיה] זו דאפשר למדחיה משום דהתם כיון דלא מפסיק מידי בין פת לגחלים אי מהתה סליק בהו קוטלא ומשום האי טעמא נמי תנן לעיל בפ"ק (שם) אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ואמר רב עלה וכמה כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי אף על גב דאיהו גופיה אמר הכא בגמרא [דף לז:] מצטמק ויפה לו אסור וביצה מצטמקת ויפה לה היא כדאמרינן לקמן בגמרא [דף לח.] אלא היינו טעמא משום דהתם לא מפסיק ולא מידי בינן ובין האש וכל שנצולו כמאכל בן דרוסאי מיחרכי ומפסדי ומשום הכי שרי אבל מקמי הכי שעדיין הן חיין לא מיפסדי בחתוי גחלים ומשום הכי אסירי אבל הכא דמפסקא קדרה כי מחתה נהור שהגיע למאכל בן דרוסאי לא קשי ליה אדרבה ממהר בשולו וזהו טעמו

רש"י

ספיחת שתי קדירות: מצטמק. מתמעט לשון שדים צומקים כמו שאתה אומר בלשון ליווי' נצמוה ובלשון לדק נצטדק: ליפתא - מאכל שעושים מתאנים: ותמרי - מאכל שעושין

ששת א"ר יוחנן דמתניתין להחזיר תנן אבל לשהות משהין ואע"ג שאינו גרוף וקטום לית הלכתא כוותיה ואע"ג דסייעיה רבא ואמר תרוייהו תננהו ההוא סיועא לאו דוקא הוא ולא גמרינן מיניה דעל מסקנא דגמרא סמכינן ומהדרינן למסקנא דגמרא וסוגיא דשמעתא דאסור לשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה ממילא שמעינן דמימרא דרב ששת וסייעתא דרבא וכל מאן דדמיא להו דחויות אינון הלכך כירה שאינה גרופה ואינה קטומה אסור לשהות עליה חמין שלא הוחמו כל צרכן ותבשיל שלא בישל כל צרכו אבל תבשיל שבישל כל צרכו וחמין שהוחמו כל צרכן אע"פ שאינה גרופה ואינה קטומה משהין. ודוקא דבר שהוא מצטמק ורע לו כגון ליפתא ודייסא °ותמרי וכיוצא בהן אבל דבר שהוא מצטמק ויפה לו כגון כרוב ופולין ובשר טרוף אסור וכירה שהיא גרופה וקטומה משהין עליה כל מילי בין בישל כל צרכו בין לא בישל כל צרכו וכ"ש מצטמק [א] [ויפה] לו דעיקרא דגזירה דלמא אתי לאחתויי בגחלים הוא וכיון שהיא גרופה וקטומה לא אתי לאחתויי בגחלים וכן הלכתא. ואי אינשי על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה מידי דלא בשיל כל צרכיה אסור וכל שכן אם עבר ושהה במזיד *דאמר רב שמואל בר יהודה אמר רב יהודה בתחלה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל והוא הדין לשוכח משרבו משהין במזיד ואומרים שוגגין אנו חזרו וגזרו אף על השוכח והיכא דשכח מידי דבשיל כל צרכיה ומצטמק ויפה לו הא מילתא איבעיא לן בגמ' ולא

[דף יז ע"ב]

דף לח

לסמן

של הרב אלפסי ז"ל שכתב בפרק קמא עלה דהיא וכמה כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי דאלמא בהכי שרי אפילו בלא גרופה וקטומה והכא אמרינן דאי גרוף וקטום אין אי לא לא והאמר רבא בגמרא עלה דהא דרב ששת תרוייהו תנינהו לאו סיועי מסייע ליה אלא סברא דרב ששת הוא דקא מפרש דלדידיה הנהו משום דמדמי תבשיל שבקדרה לפת דכי היכי דהתם שרי בקרימת פנים בתבשיל נמי שרי בשהגיע למאכל בן דרוסאי ומיהו אפשר לאיפלוגי בינייהו כדכתבינן: **ותנן** איכא דאיה בגמרא לסיועי לרב אלפסי ז"ל דמסקינן בסוף שמעתי' [דף לז:] דמצטמק ויפה לו אסור מצטמק ורע לו מותר והיא על כרחין בשהיה דליכא למימר דלא נחתין בפלוגתא דלשהות ולהחזיר כלל אלא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה למ"ד לשהות תנן פסקינן הכי בלשהות ולמ"ד להחזיר פסקינן הכי בלהחזיר דליתא דליכא למימר דלהחזיר כשאינה גרופה יהא מותר אפי' מצטמק ורע לו וראיה לדבר מדמייתי סייעתא לרב ששת בסמוך דאמר לדברי האומר אף מחזירין מחזירין אפילו בשבת [דף לח:] מהאיא דרבי חייא רבה ששפעו לו קומקום של חמין ולא איתא דמצטמק ורע לו שרי להחזיר אפילו באינה גרופה היכי מייתי סייעתא מיניה דלמא התם הוא בחמין שהוחמו כל צרכן דחמין כי האי גוונא מצטמק ורע להן ושרי להחזיר אפילו באינה גרופה אבל מתני' דמיירי בדבר הצריך בשול או נמוק לעולם אימא לך דאפי' בגרופה לא שרי אלא ודאי כדאמרן דלהחזיר אפילו במצטמק ורע לו אסור הלכך על כרחין מסקנא דמתניתין אתיא כמאן דאמר לשהות תנן [ג] (דאי) אפי' נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו אסור כל שכן בשלא נתבשל אלא כמאכל בן דרוסאי אבל רבינו האי גאון ז"ל סובר דלמסקנא מצטמק ויפה לו שרי מדאמרינן בגמ' [דף לז:] דאמר ליה רב עוקבא ממישן לרב אשי אתון דמקרביתו לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל כלומר דסבירא להו דמצטמק ויפה לו אסור אנן נעביד כרבי יוחנן דסבירא ליה מצטמק ויפה לו מותר ואי לאו דסבירא ליה דהכי הלכתא לא הוה עביד כרבי יוחנן והא דקאמר ליה אתון עבידו כרב ושמואל היינו משום דכיון דסמיכי לרב ושמואל הוה ליה כדברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור והר"ז הלוי ז"ל תפס לו דרך אחרת ופסק כמאן דאמר להחזיר תנן אבל להשהות [משהין] אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום [ג] מיהו ה"מ בתבשילין (ב) שאין נמוקן יפה להן אבל בתבשילין שנמוקן יפה להן הכי דינייהו דכל שלא נתבשלו אלא כמאכל ב"ד לכ"ע אסור לשהותן ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה וכשנתבשלו כל צרכן אלא שנמוקן יפה להן איכא מ"ד מותר ואיכא מ"ד אסור וכל כה"ג במנהגא תליא לבני מדינתא דמקרבי לרב ושמואל אסור לבני מערבא דמקרבי לרבי יוחנן שרי ואנן דלית לן מנהגא בהכי נקטינן לקולא כבני מערבא והרוצה להחמיר כבני מדינתא שרי: **ונמצא** כאן שלשה דעות לרבינו האי גאון ז"ל כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו ע"ג כירה שאינה גרופה אפילו מצטמק ויפה לו. ולדברי הרב אלפסי ז"ל אסור לשהותו אלא אם כן מצטמק ורע לו. ולדברי הר"ז הלוי ז"ל תבשיל שהגיע למאכל בן דרוסאי ואין נמוקו יפה לו מותר [לשהותו] אבל נמוקו יפה לו כל שלא נתבשל כל צרכו אסור נתבשל כל צרכו ונמוקו יפה לו הכל כמנהג המדינה: **ואי** שכח ושהה ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה מידי דלא בשיל כל צרכיה אסיר. כלומר שלא נגמר בשולו לרוב בני אדם: **והיכא** דעבר (ושכח) ושהה מידי דבשיל כל צרכיה ומצטמק ויפה לו וכו'. בגמרא איבעיא לן כי האי גוונא דגרסינן התם [דף לח.] איבעיא להו

מלחמת ה'

דמצטמק ויפה לו לא יהא אסור אפילו דיעבד דהא ברייתא קתני חמין מותרין ולא קתני מותר אלמא דיעבד קאמר ועוד דא"כ מאי בינייהו ועוד דאמרי' לעיל ושפי' ליה כשא דהרכנה ואכל ולא ידענא אי משום דקסבר מצטמק ויפה לו מותר אלמא מאן דאמר אסור לא היה אוכל אלא ודאי במזיד אסור וכי איבעיא לן בשוגג איבעיא לן אם עבר ושהה אותו בשוגג מאי מי אמרי' כי פליג רבי יהודה המזיד דר' מאיר וכי אמרן קנסו שוגג כשאינו מבושל כל צרכו או דלמא אפילו אשוגג דמצטמק ויפה לו קנסו במבושל אי נמי בשוכח והיינו דגריס רבינו הגדול ז"ל עבר ושכח דשוכח ושוגג במעשה דבר אחד הוא וכבר ראיתי להרב רבינו אברהם ז"ל שהאריך בענין הזה להשיב על המתירין שהיית מאכל בן דרוסאי בלא גרוף וקטום והוא נתקע בפירוש בעיא זו יותר מכל שהוא ז"ל השיב כיון שהבעיא בנתבשל כל צרכו והולך לשאול אם יחמיר בו ר' יהודה לקנוס שוגג אטו מזיד ש"מ דהלכה כמותו וכן ממעשה דרבי דאסר בילים נצומקות לשבת אחרת הלכה הוא שהרי הביאו ראיה בגמרא ומעשה רב ומה שאמרו שלא היתה הבעיא אלא לדעת חנניה וכמאכל בן דרוסאי במצטמק ויפה לו דע"כ לא שרי חנניה מאכל בן דרוסאי אלא במצטמק ורע לו אבל במצטמק ויפה לו אוסר וקא מבעי ליה דיעבד מהו זה תימה הוא ומהיכן פשט דמודה חנניה בזה לאסור לכתחלה שהאל עליו בדיעבד וסיה ו להקור בתחלה מה לי אמר חנניה בזה שהרי כתם אמר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהות ולא הפליג בו כלל כמו שהפליג בו ר' יהודה ועוד שהוא בא לפשוט מן המעשה של ר' יוסי שלא היה ברור אם להותם שבת אם לשבת אחרת היה לו לפשוט מדרבי מאיר ומדרבי יהודה דתרוייהו סבירא להו במזיד ניחא דאסור אפילו בדיעבד ומדרבי מאיר ור' יהודה נשמע לחנניא ומה שאמרו שהיתה בעיא בנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו בבבל שנוהגים בו איסור ולא מעשה דצפורי דר' חנינא ור' יוסי בבני ארץ ישראל הוא והילך אסרוה ועוד דאין כמנהגא דבבלאי נקטין ועוד דלא תליא במנהגא אלא במסקנא דשמעתא ובפיסקא דהלכתא וכבר פסקה רב נחמן דכל מצטמק ויפה לו אסור לשהות וכיון דבעין אליבא דידיה ש"מ הכי הלכתא אלו דברי הרב ז"ל ועוד מוסיף וכיפל בה דברים לאסור מצטמק ויפה לו להלכה ומ"מ נעל המאור מתהפך בזה מגד לגד ואינו רוצה להודות שיסי' מאכל בן דרוסאי במצטמק ורע לו אסור אפילו לדברי האוסר מצטמק ויפה לו במבושל כל צרכו או לדברי הנוהג בו איסור ובזה סדותק כמעט מכל דברי הרב רבינו אברהם ז"ל וכבר הפשטנו למעלה אף בזו והארכנו בדברים כדי צורך:

המאור הקטן

להו האי מיתרין ואסורין לכתחלה הוא דשרי לשהינהו במצטמק ורע לו ואסור לשהינהו במצטמק ויפה לו אבל דיעבד אידי ואידי שרי או דילמא דיעבד נמי אסיר כל שמצטמק ויפה לו ולא איפשיטא וההיא ברייתא דשתי כירות המתאימות דאסר רבי יהודה לשהות בשאינה גרופה וקטומה ההוא בתבשיל שלא בישל כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי ולא קי"ל כוותיה וההיא דתניא לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין ותתן לתוך התנור ע"ש עם השכה וכן נחתום לא ימלא הבית של יין ויניח לתוך התנור ההוא כיון דלמוצאי שבת קא בעי להו והם דברים קשים שסובלין בישול כל הלילה וכל היום יש בהן משום גזירה דלמא אתי לחתויי בגחלים אבל בקדרה חייתא שהיא של בשר והוא מתבשל מאליו בתנור עד סעודת היום של שבת והוא מסיח דעתו ממנה לסעודת הלילה לא אתי להתויי בה בגהלים ולפום הכי שריא ולא דמי לנתינת פת בתנור ולא למשלשלין את הפסח בתוך התנור דאי לאו משום דבני חבורה זריזין הם אסור ולא לצמר ליורה דאי לאו דקשה ליה זיקא אסור רהתם נוחים להתבשל ולא מסח דעתיה מינייהו ואתי לחתויי בגחלים ואע"פ שראינו לרבינו האי דמוקי לה להיא דקדירה חייתא בכירה גרופה וקטומה לא נראו לנו דבריו בזה ואף רבינו האי גאון לא אמר אלא בקדרה חייתא בלבד אבל בשיל בשאינה גרופה וקטומה מותר לשהות עליה כל דבר אפילו תבשיל שלא הגיע למאכל בן דרוסאי ואפילו מצטמק ויפה לו וכן מותר להחזיר לה דכיון דהוה סבירא לן לאוקמא למתני' בלשהות וכ"ש להחזיר לא מפלגינן בין תבשיל לתבשיל ואע"ג דסתם תבשיל לא הוה פחות ממאכל בן דרוסאי אפ"ה כיון דכירה גרופה וקטומה לית בה משום גזירה דלמא אתי לחתויי לית לן ראיה למיסר לשהויי עלה כל מידי דהא ליכא למיחש בה כלל וכן אם גרף כל הגחלים והוציאם לחוץ ל"ש כירה ול"ש תנור מותר לשהות ולהחזיר שם כל דבר דהא ליכא למיחש להתויי בגחלים והא דתנן במתני' עד שיגרוף בגורף הגחלים לצד אחד הוא דקלישת לה גזירה דלמא אתי לחתויי דהא גלי אדעתיה דלא קבעי להו וכן הסק בקש ובגבבא יש מהן גחלים קטנים עוממות ואית בהו חששא בתנור אבל אם גרף את התנור הכל והוציא לחוץ ולא נשאר כלום מה נשאר לנו לחוש מאחר שאין טעם משנתנו משום תוספת הבלא כמו שפי' רש"י ז"ל אלא דלמא אתי לאחתויי וכמו שפירשנו ודיני חזרת התבשיל מפורש בגמרא שמותר בעודו בידו ואם הניחם ע"ג קרקע אסור משום דנראה כמבשל לכתחלה בשבת ואם תלאן במקל או הניחם ע"ג מטה או שפינן ממיחם למיחם בעיא ולא איפשיטא ולא שרינן לעבד הכי לכתחלה ואע"ג דתניא בברייתא דסוף פרק במה טומנין פינן ממיחם למיחם מותר ההיא בהטמנה היא שמטמין מבעוד יום וכיון שפינה ממיחם למיחם נצטנן או גלה בדעתו שהוא רוצה לצננם וה"ל כמטמין את הצונן שהוא מותר וסמיכת קדירה בהחזרת תבשיל לכירה שאינה גרופה וקטומה מותרת כדקא פשטינא בגמרא דתניא כירה שהסיקוה בגפת ובעצים וכו' דכוותה גבי תנור אסור אפי' בגרוף וקטום כדתנן תנור שהסיקוהו בקש או בגבבא וכו' והא דאמרינן לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת פירש ה"ר שלמה אפי' בשבת ביום המחרת דלא תימא פלוגתייהו משחשכה התם הוא דשרי דמוכרא מילתא דאדעתא לאהדורי לצורך מחר שקיל לה אבל ביום לא מוכחא מילתא דשקיל לה אדעתא לאהדורי ובטלה הטמנה והוה ליה כמטמין לכתחלה וזהו פירוש רש"י דהוא אזיל לטעמיה דמפרש לה לכולה מתני' בהטמנה והשיאו לרב ז"ל בפי' הזה מפני שראה פ' כירה בין שתי הטמנות סוף במה מדליקין ותחלת במה טומנין וכך היינו מפרשי' בילדותנו מחזירין אפילו בשבת כדברי ה"ר שלמה ז"ל והיינו מביאין טעם לדבר מדתנן ואוכלת עמו לילי שבת ושבת אלמא יום שבת מיקרי שבת סתמא כפירוש רש"י ואחר שראיתי פירוש רבינו חננאל ויתגלה לנו טעם משנתנו שלא הוזכרה כאן הטמנה כל עיקר ונתבררו לנו הדברים ההם נראה לנו לפרש בענין אחר לדברי האומר מחזירין ואפילו בשבת שלא תאמר בבין השמשות הוא דמחזירין כדתנן לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר מדלא קתני לא יתן אלא בגרופה וקטומה וקתני עד שיגרוף או עד שיתן את האפר אלמא בשעה שמותר לגרוף וליתן את האפר קאמר קא משמע לן והוא הדין דאפי' בשבת משחשכה מחזירין בגרופה וקטומה הרי פירשנו כל דיני השהיות והחזרות במנינן כפי מה שהוזכרו במשנה ובגמ' ולענין המטמנה יש מי שאומר אסור להטמין על גבי גחלים כלל דאפי' קטומות לא גרע מגפת של זיתים דמזטור להניח עליה קופה שטמן בו כמו שמפורש בפרק במה טומנין משום דמסקי הבלא הכא נמי לא שנא דכל שכן הוא ויש מי שאומר לא כי גפת של זיתים אוספי מוספי הבלא כל שעתא ושעתא ואסור להטמין בדבר המוסיף מה שאין כן בגחלים קטומות שעוממות והולכות ולא די שאין מוסיפין אלא שהן פוחתות וע"פ סברא זו נהגו לאכול את החמין הטמונין במקומותינו כמנהג הטמנתם ודברי רבינו חננאל נוטים לדברי האוסר ויש אומרים כי תקנת רבותינו היא לענג את השבת בחמין וכל מי שאינו אוכל חמין צריך בדיקה אחריו אם הוא מין ואם מת יתעסקו בו עממין ולהזמין לבשל להטמין ולענג את השבת ולהשמין הוא המאמין ווירא לקץ הימין ויש מן החכמים אומרים על השמאל שהוא ימין אנו קורין עליהם מי יתן החדש תחרישון ותהי לכם לחכמה:

הגהות הב"ח

(א) דמתני' כצ"ל: (ב) נ"ב שהגיעו למאכל בן דרוסאי ואין נמוקן כצ"ל:

הגהות מאי"י

[א] נ"ב ורע יתי' ויפה מוקפת: [ב] הז"מ: [ג] יפה:

להו עבר ושהה מאי [א] . ונראה שהרב אלפסי ז"ל גורס עבר ושכח מאי וסבירא ליה ז"ל דנהי דאמרינן לעיל בסמוך חזרו וקנסו אף השוכח ה"מ בשלא נתבשל כל צרכו אבל בנתבשל כל צרכו כיון דלא איפשיטא נקטינן לקולא וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק שלישי מהלכות שבת והראב"ד ז"ל השיגו דסבירא ליה דליכא לאוקמי לבעיין בשוכח מדאמרי' בגמ' [ד' נח.] תא שמע דאמר ר' שמואל בר' נתן אמר ר' חנינא כשהלך רבי יוסי לצפורי מצא ביצים מצומקות על גבי כירה ואסר להם מאי לאו לצומתה שבת לא לשבת [ב] הבאה ואי בשוכח מאי איכא בין שבת זו לשבת הבאה והרי אף בשבת זו לא אמרו מותר אלא ששכחו וכשם ששכחו בשבת זו כך השכחה מצויה לשבת אחרת לפיכך הוא ז"ל עבר ושהה בשוגג דאומר [ג] מותר וקיל טפי משוכח דפשע דבשוכח אפילו בנתבשל כל צרכו אסור :

רש"י

שעושין מתמרים : המבשל בשבת בשוגג יאכל . ואפי' הוא ואפי' בו ביום : במזיד לא יאכל . בו ביום לא הוא ולא אחרים אבל למוצאי שבת מותר בין לו בין לאחרים : רבי יהודה אומר בשוגג יאכל במוצאי שבת . בין הוא בין אחרים : במזיד לא יאכל עולמית . הוא אבל אחרים אוכלים דאיהו דעביד איסורא קנסינן ליה אבל אחריני דלא עבדי איסורא מותרים במוצאי שבת : באומנא .

תורה אור | נר מצוה

ולא איפשיטא ולקולא עבדינן ולא אסרינן לההוא תבשיל דספיקא דרבנן הוא ולקולא :

גרסינן בפ' מרובה* המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דברי ר"מ רבי יהודה אומר בשוגג (א) יאכל למוצאי שבת במזיד לא יאכל עולמית ר' יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים מאי טעמא דר' יוחנן הסנדלר כדדרש ר' חייא אפיתחא דבי נשיאה ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם מה קדש אסור באכילה אף מעשה שבת אסור באכילה אי מה קדש אסור בהנאה אף מעשה שבת אסור בהנאה תלמוד לומר לכם שלכם תהא יכול אפילו בשוגג תלמוד לומר מחלליה מות יומת במזיד אמרתי לך ולא בשוגג פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר מעשה שבת דרבנן מאן דאמר מעשה שבת דאורייתא כדאמרן ומאן דאמר דרבנן דאמר קרא כי קדש היא לכם היא קדש ואין מעשיה קדש וקי"ל דבכל התורה כולה רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וש"מ דליתא לדר' יוחנן הסנדלר הלכך הלכה א כרבי יהודה דאמר המבשל בשבת בשוגג (ג) יאכל למוצאי שבת בין לו בין לאחרים במזיד יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו גרסינן בחולין בפ"ק* השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא מ"ט כיון דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה כי קא שחיט אדעתא דחולה קא שחיט המבשל לחולה בשבת אסור לבריא .

גרסינן בפרק מרובה [דף עא.] תניא המבשל בשבת בשוגג יאכל. אפילו הוא עצמו ואפי' בו ביום במזיד לא יאכל כלומ' בו ביום לא יאכל לא הוא ולא אחרי' אבל במוצאי שבת בין הוא בין אחרים אוכלין והדין הוא דליתני לא יאכל לא לו ולא לאחרי' אלא איידי דתנא רישא בדידיה תנא סיפא נמי בדידיה רבי יהודה אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת בין לו בין לאחרים אבל לא בשבת בין לו בין לאחרים כמזיד דר' מאיר במזיד לא יאכל עולמית כלומר לא יאכל הוא עולמית אבל אחרים אוכלין למוצאי שבת כשוגג דרבי יוחנן הסנדלר ונקוט האי כללא בידך מזיד דרבי מאיר כשוגג דרבי יהודה מזיד דרבי יהודה כשוגג דרבי יוחנן הסנדלר והכי הוא פירוש דהך ברייתא בראיות ברורות כתבתים במסכת חולין : וכתב הרי"ף ז"ל דמדקיימא לן דרב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל שמע מינה דליתא לדרבי יוחנן הסנדלר והקשה עליו הר"ז הלוי ז"ל מאי קא מוכח מהכא דמשמע ממילתיה דמאן דמיקל בהו דלא כרבי יוחנן הסנדלר [ד] (וקא) מוכח בהדיא בפרק מרובה ובפרק אלו נערות דאליבא דרבי יוחנן הסנדלר הוא דפליגי ויש מי שתירץ שהרב אלפסי ז"ל לא לכך נתכוין אלא לומר דכיון דקיימא לן דרב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל אלמא ר' יוחנן הסנדלר לאו דוקא מדאורייתא קאמר אלא מדרבנן בעלמא וכיון דהאי איסורא לא הוי אלא מדרבנן לית לן לאחמורי כוותיה ומיהו מסתברא [דעיקר] לענין פסקא דהא מילתא איתיה בפ"ק דחולין (דף טו.) דאמרינן התם דרב כי מורי להו לתלמידיו מורי להו כרבי מאיר וכי דריש בפירקא דריש כרבי יהודה משום עמי הארץ ואיכא מאן דאמר לפום האי מימרא דאנן נמי כר' מאיר מורינן הילכך מבשל בשבת בשוגג אפילו הוא עצמו יאכל בו ביום במזיד לא יאכל בו ביום לא הוא ולא אחרים אבל במוצאי שבת בין הוא בין אחרים אוכלין. ואחרים אומרים דעד כאן לא מורי להו רב לתלמידיו כר' מאיר אלא משום דסביר' ליה דלא איתמר בדר' מאיר ור' יהודה הלכה כר"י אלא מטין איתמר כדאיתא בעירובין [דף מז:*] אבל אנן דקיימא לן דהלכה איתמר נקטינן כר' יהודה ועוד דרב גופיה כי דריש בפירקא דריש כר' יהודה משום עמי הארץ ואנן הא שכיחי עמי הארץ גבן וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות שבת :

הלכך נקטינן דהמבשל בשבת במזיד במוצ"ש יאכל לאחרים אבל הוא לא יאכל לעולם ואם בשל בשוגג מותר במוצאי שבת בין לו בין לאחרים כר' יהודה מיהו כתב רש"י ז"ל דדוקא בכדי שיעשו וכן דעת בה"ג ז"ל וטעמא דמילתא דכיון דאסרי להו ביומא כדי שלא יהנה ממעשיו הרעים אם אתה מתירה לערב מיד הרי הועילו לו מעשיו הרעים ואיכא מ"ד דלמו"ש מותר מיד שלא אמרו בכדי שיעשו אלא בדבר שנעשה ביד נכרי כגון [ביצה דף כד:] שהביא דורון לישראל ויש מאותו המין במחובר לקרקע משום דאי שרינן ליה לערב מיד אתי [ה] למימריה בשבת הבא לפי שאמירה לנכרי בשבת קלה היא בעיניו וכן נמי התמירו בדבר הנעשה מאליו ע"י ישראל כדתניא בפ"ק דמכילתין [דף יח:] לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין ע"ש עם חשיכה ואם עשתה כן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו לפי שכיון שהדבר נעשה מאליו קל הוא בעיניו ויבא לעשות כן לכתחלה אבל במבשל ליכא למיגזר דבשול דבר חמור הוא ואפילו שרית ליה למוצאי שבת מיד [ו] לא אתי למיעבד לכתחלה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות שבת למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אחרים מיד וכ"ש שהדבר ברור במבשל לחולה או שקנן לו דלעת שמותר לבריא למוצאי שבת מיד דלא בעי' בכדי שיעשו אלא כשנתחלל שבת או בשוגג או במזיד אבל מבשל ברשות שאינו אסור לבריא אלא משום מוקצה או גזירה שמא ירבה בשבילו לא בעינן בכדי שיעשו : גרסי' בשחיטת חולין בפ"ק (דף טו:) אמר רב דימי מנהרדעא הלכתא השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא. יש שלמדו מכאן דאומצא בלא מליחה שריא דאי במליחה הא אי אפשר למלוח בשבת דמעבד הוא כדאיתא לקמן בפרק כלל גדול (דף עג.*) ובגלי נמי הוא הדין והוא הטעם דשרי ואחרים חולקין בזה ויתבאר במסכת חולין בס"ד : מאי טעמא. כיון דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה כי קא שחיט אדעתא דחולה קא שחיט מיהו דוקא בחולה שחלה מבעוד יום אבל חלה בשבת אסור לבריא משום דההוא מידי דשחיט בשבת הוה ליה מוקצה מע"ש והכי מוכח בהאי שמעתא בפ"ק דחולין (דף טו.) והרב אלפסי ז"ל סתם הדברים ולא פירש כל צרכו :

פיסקא

[...ל בפ' שמונה שרצים (דף קח:) אין מולחין לנון . פי' מדרבנן אסור . ועי' דף עה: תוס' ד"ה אין עיבוד כו'] :

...הנן ואתי כחנניא דאי לשהות תנן אע"ג דסתמא דפרקין קמא כחנניא סתמא דהאי פירקא בתרא עדיף וגם דהאי סתמא כרבים ואם כן טובא קמ"ל ואין לומר דהכי פריך דכיון דתנא סתמא דמתניתין ... לית לן לפרושי מתני' דהכא כחנניא כי היכי דלא תקשי סתמא אסתמא דא"כ אמאי לא מייתי ממתני' דפ"ק למפשט בעיין דודאי להחזיר תנן (ז) דתוקי' מתני' כחנניא אלא ודאי אית לן טפי לאוקמא מתניתין ... תנן משמע תחילת נתינה וגם לא נצטרך לומר דרישא וסיפא איירי בחזרה ולא ניחוש אי פליג האי סתמא לסתמא דלעיל דמעיקרא נראה לרבינו לסתום כחנניה ושוב חזר בו וסי... אי הכי פריך רבא פרווייהו תננהו ואם נראה לר' יוחנן לסתום כסתם מתני' דלעיל ולפרש דמתני' להחזיר תנן יפסוק דהלכה כאותה משנה דלעיל דאין דרך אמורא לומר כאילו אומר מפי עצמו מה שהוא שנוי בהד... דיוקא דמתני' קמ"ל לפי שאין שנוי במשנה הא קרמו פניה שפיר דמי הילכך לא הוה שמעינן דמותר לשהות על (ח) שאין גרופה וקטומה אי לאו דפרשינן בהדיא מעתה אפשר דסבר רבא דמתני' לשהות תנן וכיו... דרבא סבר כר"י יש לנו לדחות מימרא דרב ששת שאמר משום ר' יוחנן מן קדם שתי מימרות שאמר רבה בר בר חנה ורב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן ולא התירו לשהות התבשיל אלא תבשיל שבישל... שיל שלא בישל כל צרכו לא וכל הנך אמוראי דאיירי בשמעתין דמצטמק ויפה לו כולהו לית להו כחנניא ולא שרי אלא שבישל כל צרכו עכ"ל ועוד כתב רבינו יונה ז"ל ומה שתמה בעל המאור ז"ל על רבינו שכתב... כמה כדי שיצולו א"ר כמאכל ב"ד וכו' כתב רבינו יונה ז"ל שאין בזה תימה דאיצטריך ההוא פירוש אפי' לרבנן ואפי' לרב דאסר מצטמק ויפה לו דאשמעינן כיון שנצולו מבע"י כמאכל בן דרוסאי משהינן אותו ע"... אבל ודאי אין צולין אותו אלא כדי שיצולו מבע"י ואפי' לדעת שיגרוף ויקטום הגחלים עם חשכה והא דקאמר רבא תרווייהו תנינהו (ט) תררה ע"ג גחלים ופשיטא ליה לרבא דמתני' כחנניא סיפא ודאי אתיא כ... ולא תררס נ . גחלים אלא כדי שיקרמו פניה מבעו"י משמע הא קרמו פניה שפיר דמי לשהותה ע"ג גחלים בלא גירוף ובלא קיטום אבל האי דקתני רישא אין צולין בשר ובצל וביצה אלא כדי שיצולו מבע"י ... לחנניא בין לרבנן לחנניא אע"פ שלא יגרוף ולא יקטום ולרבנן והוא שיגרוף ויקטום עם חשיכה עכ"ל :

המאור הקטן

הא דקא פשיט הרי"ף מפלוגתא דרב אחא ורבינא בהמבשל בשבת ליתא דלא איפליגו בה רבינא ורב אחא אלא אליבא דרבי יוחנן הסנדלר וכן מפורש בפ' מרובה ובפ' אלו נערות (וליתא לדרבי יוחנן הסנדלר) והדבר שראוי לסמוך עליו בזה ההיא דגרסינן במסכת חולין בפרק א' רב כי מורה להו לתלמידים מורה להו כרבי מאיר וכי דריש בפירקא דריש כרבי יהודה משום עמי הארץ וזהו יסוד ההלכה לסמוך עליו ...ת על פיו ובמקומו במסכת חולין יש לנו תוספת ביאור בזה ושם מפורשים דיני השוחט והמבשל בשבת בראוי לכום ובשאינו ראוי לכום בשוחט ומבשל לחולה או לבריא ולחולה בשבת ולחולה מבעוד יום ואע"ג דקיי"ל במוקצה בשבת כר' שמעון במוקצה מחמת איסור לית הלכתא כותיה ובענין הכנה כבר הביא הרי"ף ז"ל מקצת מאותן דברים במקום הזה ולא כתב מהן כל הצורך :

מלחמת ה'

ועוד הא דקא פשיט הרב אלפסי ז"ל פלוגתא דרב אחא ורבינא בהמבשל בשבת ליתא דלא איפליגו ... ורבינא אלא אליבא דר' יוחנן הסנדלר וכן מפורש בפ' מרובה ובפ' אלו נערות :

אמר הכותב שמעתי שדעת רבינו הגדול ז"ל לומר דכיון דקי"ל הלכה כדברי המיקל ואמרת דמעשה ד... שמעינן מינה דליתא לדר' יוחנן הסנדלר דקי"ל הלכה כדברי המיקל וכיון דליתא לדר' יוחנן ה... כרחין הלכה כר' יהודה דר"מ ור' יהודה הלכה כדברי ר' יהודה ולא כדברי בעל המאור ז"ל ש... בפירקא כר' יהודה ואורי לתלמידים כרבי מאיר משום דרב אמרה להסיא ורב לטעמיה דאמר מטין ... אנן מכיון דקי"ל הלכה אתמר כר' יהודה דרשי' וכר' יהודה מורינן ועוד דהאידנא דנפישי עמי הארץ ... תלמידי דגניעי הלכך איכא למיחש טובא למילתא וכרבי יהודה מורינן וכך מנהגו של רבינו הגדול ז"ל ... משום עמי הארץ וכן פסקו בעל הלכות ורב אחא משבחא כר' יהודה במבשל ואיכא טעמא נמי משום ...

...לסתם מתני' דבפרק קמא דחולין כר' יהודה וקיי"ל הלכה כסתם משנה ומסתברא לן דסוגיין בעלמא כר' יהודה דגרסינן בפ' ח' שרצים אמר רב חסדא שירקא טויא שרי פעפועי ביעי אסור דביתהו דזעירי עבד... לא אכל אמרה ליה לרבך עבדי ליה ואכל ואת לא אכלת וכיוצא בה בפרק חולין אימיה דאביי עבדא ליה ולא אכל והני ודאי שוגגין נינהו כסבור מותר והוה ליה כמעשר בשבת בשוגג או כמבשל ולר' מאיר... איסר מכאן ולהבא לשבת אחרת ולהתיר מה שנעשה כבר בדיעבד אלא כרבי יהודה וכן בפ' ביצה שנולדה רב פפי אקלע לבי רבה בר שמואל אייתו להו דייסא ולא אכל כולן כר' יהודה עושין ושם בפ' שני מליגו... ר"ג היו שוחקין פלפלין כרחים שלהם אר"א בר' צדוק פעם א' אכל אבא אצל ר"ג והביא לפניו אניגרון ובתוכו פלפלין שחוקין כיון שטעמן משך ידיו מהן אמרו לו אל תחוש להם מעיו"ט הם שחוקים ואפלו... אכל ר"ג בשוגג ויאכל אלא שלא להתיר מלאכה ע"י ר"ג כלומר מנהג חסידות נהג בר"ג שלא תעשה איסורא על ידו או שלא יאמרו שהוא הסכים עמו ויתירו ואלו שבגמרא דילן אין בהם טעם זה ולא רצו לאכול... כרבי יהודה ואפשר בזה שאמר רבינו ז"ל דליתא לדרבי יוחנן הסנדלר מדרב אחא ורבינא דעתו לפרש לדר' יוחנן הסנדלר ודאי מעשה שבת דאורייתא נינהו מדקא מחמיר בהו כולי האי ורב אחא ורבינא... דאורייתא והלכתא כר' יוחנן הסנדלר ומ"ש דרבנן וליתא לדרבי יוחנן הסנדלר והא דאקשינן התם ולמאן דאמר דרבנן מאי טעמייהו דרבנן דפטרי ה"ק כיון דאמרת דליתא לדר' יוחנן הסנדלר ודאי ליכא לאוקמא... לה כלשון חכמים כותיה וכיון שכן מאי טעמייהו דרבנן דפטרי ויש כיוצא בזה בתלמוד שלא רצו להעמיד משנתם כמאן דאפסיקא הלכתא דלא כוותיה ואחת מהן בפרק המוכר פירות אלמא אמר רבה אין הלכה כ... דמתני' וכא לא מתני' הוא שפירושו למ"ד אין הלכה מתני' טעמא מאי דכיון דאין הלכה כמותו לא מוקמי מתני' בהכי :

שלטי הגבורים

א תוס' פליגי ע"ז וכתבו דבשוגג מותר אפי' לדידיה בו ביום ובמזיד אסור בו ביום אף לאחרים ולערב מותר גם לו ומיימון כתב כרבינו במבשל בשבת בשוגג מותר אפילו לו דמעיקרא חזי לכוס אבל בשוחט או שאר מלאכות דמעיקרא לא חזי לו אסור לו באותו שבת וכתב מיימון ושאר ישראל מותר ליהנות בה למוצאי שבת מיד וסמ"ג כתב שצריך להמתין בכדי שיעשו :

לשון ריא"ז

בישל תבשיל בשבת ... אם בישל בשוגג מותר לאוכלו בשבת עצמו שלא גזרו בו כמו שגזרו על המשהה תבשילו שלא נחשדו ישראל לחלל שבתות במזיד ואם בישל במזיד הרי זה אסור לאוכלו בין הוא בין אחרים עד מו"ש בכדי שיעשו וכך היא שטת התלמוד כאן וככר ביארנו בקונט' הראיות .

(ג) מה שדחה בעל המאור ז"ל דבריו של רבינו וראיותיו דבעיא מהו לסמוך בסמיכה בחזרה מיירי השיב עליו הר"ר יונה ז"ל דאי אפשר לומר כן דמדנקט תלמודא תוכה וגבה הוא דאסור וכו' ואי בחזרה איירי לא הוה ליה למימר תוכה אלא הול"ל ע"ג הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי או דלמא לא שנא ואין חילוק...

פיסקא וב"ה אומרים אף מחזירין אמר רב ששת לדברי האומר אף מחזירין מחזירין אפילו בשבת. כבר פי' במשנתנו דעיקר פלוגתייהו דב"ש וב"ה בסמוך לחשיכה ומשום הכי איצטריך רב ששת למימר דלב"ה דאמרי מחזירין לאו בסמוך לחשיכה בלבד אלא אפי' בשבת אבל רש"י ז"ל פי' דאפילו בשבת ביום המחרת דלא תימא פלוגתייהו משתחשכה והתם הוא דשרי משום דמוכחא מילתא דהדעתא לאהדורי לצורך מחר שקיל לה אבל ביום לא מוכחא מילתא דשקיל לה אדעתא לאהדורי ובטלה לה להטמנה והוה ליה כמטמין לכתחלה וזה על דרך פירושו ז"ל שהוא מפרש כולה פרקין בהטמנה מיהו לדידן כמו דמפרשינן ליה בלא הטמנה איכא לפרושי להא על פי דרכו ז"ל: קומקום. יורה קטנה: דיוטא. עליה: למקומו. לכירה:

ומיהא שמעינן דלהחזיר אפילו מצטמק ורע לו אי גרוף וקטום אין ואי לא לא דאי לא מאי קא מוכח מקומקום של חמין וכדכתיבנא לעיל: **לא** שנו אלא שעודן בידו אבל הניחם על גבי קרקע אסור. להחזירן דמחזי כמבשל לכתחלה (ד) איכא לישנא אחרינא בגמרא דשרי הניחן על גבי קרקע בשדעתו להחזיר ועודן בידו אפילו אין דעתו להחזיר והאי לישנא בגמרא בתרא הוא ואפילו הכי פסקי רבוותא כלישנא קמא לחומרא דאע"ג דכל ה"מ מדרבנן בעלמא נינהו דכיון שנתבשל כמאכל בן דרוסאי לית ביה משום מבשל דאורייתא החמירו ז"ל בדברים הללו מפני שהן קרובין לבא לידי איסור תורה:

בעי רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו מי מחזי כמבשל לכתחלה או שרו במיחם שני כמיחם ראשון ולא איפשיטא וא"ת אדרבה מיחם שני קיל טפי דהא אמרינן לקמן בפרק במה טומנין [דף נא.] לגבי מטמין בדבר שאינו מוסיף (ה) דלא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינן ממיחם למיחם מותר לאו קושיא היא דהתם היינו טעמא דמטמין בדבר שאינו מוסיף (ו) אבל הכא דאסור משום דמחזי כמבשל טפי מחזי כמבשל במיחם שני מבמיחם ראשון א"נ הכא [ב] פירושא דקא מיבעיא לן פינן ממיחם למיחם מהו להחזיר למיחם ראשון ולהחזירה על גבי כירה מי הוי כהניחו על גבי קרקע או לא:

ומיהו בירושלמי משמע דכל הני פלוגתא ליתנהו אלא בשסלקן מע"ג כירה מערב שבת ולא החזירן עד שחשכה דגרסי' התם [בפרקין סה"א] נטלו מבעוד יום מחזירו מבעוד יום נטלו משחשכה מחזירו משחשכה נטלו מבע"י וקדש עליו היום ר' סימון בר תדאי בשם רב הושעיא אם הניחו אסור לטלטלו אמר ר' אלעזר בשם ר' הושעיא מעשה הייתי את ר' חייא הגדול והעלה לו חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה וכו' ועלה איבעיא להו התם תלאו ביתד מהו הניחו על גבי ספסל מהו ולפי זה דוקא בנטלו מבעוד יום הוא דמחמירי' אבל נטלו משחשיכה אפי' הניחו על גבי קרקע מותר להחזירו ועל דרך זה גם כן אפשר לפרש מאי דאמרינן לעיל לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת לומר שאף על פי שהחזרה היא בלבד שנעשית בשבת שרי ובכה"ג הוא דמפלגינן בין עודן בידו להניחו על גבי קרקע אבל כשסלק בשבת בכולהו גווני שרי: **מתני'** תנור שהסיקוהו וכו'. תנור משום שצר למעלה ורחב למטה נקלט חומו בתוכו טפי מכירה ומשום הכי אפילו בקש וגבבא חיישינן שמא יחתה וכתב ר"ח ז"ל וקיימא לן מתני' בתנור של נחתומין ותנור של נחתומין מפורש בפרק לא יחפור (דף כ:) אבל תנור דידן ככירה של נחתומין הוא: כיפה שהסיקוה וכו'. כיפה מפרשינן (בגמרא) לקמן שאינו אלא מקום שפיתת קדרה אחת ומשום הכי נפיש הבלה מכירה ואסורה כשהסיקוה בגפת ועצים אפילו גרופה וקטומה וכן נמי אסור לסמוך לה כתנור דאסיר כדאמרינן בסמוך ואילו בכירה שרי כדאמרינן לעיל [דף לז.] אבל הסיקוה בקש וגבבא כיון דלא נפיש הבלה כתנור הרי היא ככירים: **ושמעינן** מינה דכל מידי דאסור לשהוי על גבי כירה וכו' זה לפי שטתו של הרב אלפסי ז"ל וכבר כתבתי למעלה דברי החולקין: **ונמצאו** כללי השמועה בשהוי קדירה על גבי כירה שאינה גרופה ואינה קטומה כל היכא שהיא חי לגמרי מותר לדברי הכל כדאי' בפ"ק [דף יח:] נתבשל קצת ועדיין לא הגיע כמאכל בן דרוסאי לכ"ע אסור דאפילו חנניא מודה בכי האי גוונא נתבשל כמאכל בן דרוסאי ולא נתבשל כל צרכו האי מילתא תליא באשלי רברבי וכדכתיבנא לעיל שלדברי רבינו האי גאון ז"ל שפוסק כחנניא כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אפילו הוא מן התבשילין המצטמקים ויפה להן שרי ולדברי הרב אלפסי ז"ל כל שמצטמק ויפה לו אסור ואין צ"ל כשלא נתבשל אלא כמאכל בן דרוסאי (ז) (שהוא עדיף מנתבשל ויפה לו) ולדברי הר"ז הלוי ז"ל נתבשל כמאכל בן דרוסאי בתבשיל שאין למוקו יפה לו שרי בתבשיל שצימוקו יפה לו אסור מיהו ה"מ בלא נתבשל כל צרכו אבל נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו הא מילתא תליא במנהגא וכדכתיבנא וכל ה"מ [בלשהות] על גבי כירה אבל לסמוך לה תבשיל מבעוד יום בכולהו גווני שרי לדברי הכל דהכי אפשיטא בעיין דמהו לסמוך לעיל [דף לז.] וכן נמי כל היכא דהויא כירה גרופה וקטומה משהין עליה כל תבשיל שבעולם [דכיון] דליכא למיחש לחתויי אע"פ שמתבשל מאליו בשבת שרי כדתנן בפ"ק [דף יז:] וכולן ב"ה מתירין עם השמש ובכולהו גווני דאמרן דשרו לשהות על גבי כירה שאינה גרופה ואינה קטומה אפי' בתנור וכיפה נמי שרי וליכא פלוגתא בהכי בינייהו כלל אלא במאי דבעינן בכירה גרופה וקטומה איכא (ח) פלוגתייהו בין כירה ותנור וכיפה דבכירה כל שהסיקוה בקש ובגבבא א"נ בגפת ועצים וגרף וקטם שפיר דמי והיכא דלא גרף וקטם לסמוך שפיר דמי ובתנור בין שהסיקוהו בקש וגבבא בין שהסיקוהו בגפת ועצים וגרף וקטם וכן נמי כיפה שהסיקוה בגפת ועצים אע"פ שהיא גרופה וקטומה אין סומכין לכן ואין צריך [לומר] על גביהם אבל כיפה שהסיקוה בקש וגבבא הרי היא ככירים (ומהגיא ליה גריפה וקטימה) אלו הן דיני שהיות תבשיל בכירה וכיפה ותנור: **ולענין** חזרה כל שאינו גרוף וקטום אפילו מצטמק ורע לו אסור כדכתיבנא לעיל אבל בגרוף וקטום כל שהגיע למאכל בן דרוסאי על גבה מותר בתוכה אסור וה"מ בכירה אבל בתנור וכיפה בכל ענין אסור להחזיר דהא בכל להחזיר בעי גרופה וקטומה ובתנור וכיפה גריפה וקטימה לא מהניא מידי: **ואנן** עכשיו מניחין את החמין על גבי כירה ואין הקדרה נוגעת על הגחלים וכל כה"ג שיהוי מיקרי ולא הטמנה כמ"ש למעלה ואע"פ שמכסין אותה בבגדים מלמעלה ההיא הטמנה בדבר שאינו מוסיף היא שמותרת מבע"י אבל באש שתחתיה כיון שאינה נוגעת אינה מטמנת ולפיכך לדברי מי שפוסק דלהחזיר תנן שרי [לשהות] אפי' בשאינה גרופה ולדברי מי שפוסק כמ"ד לשהות תנן צריך שיתן את האפר וכ"ל דמנהגנו עכשיו כמ"ד להחזיר תנן דאי כמ"ד לשהות תנן אפילו בגרופה לא סגי לן דהא תנורי חמין שלנו ככיפה דמי שאין בהן אלא שפיתת קדרה אחת ובכיפה לא מהניא גריפה וקטימה וכדכתיבנא לעיל אלא ודאי כדאמרן מיהו בעינן שלא תהא הקדרה נוגעת בגחלים דאי לא הוה ליה מטמין בדבר המוסיף הבל ואסור ולדברי רש"י ז"ל שהוא סובר דכירה קטומה אינה מוספת הבל אי תנור שלנו ככירה דמי אע"פ שנוגעת בגחלים שרי דכבירא ליה ז"ל דגבי דגפת של זיתים והדומין לו אסור להטמין בהן הייט משום

נר מצוה

לבריא גזירה שמא ירבה בשבילו: וב"ה אומרים אף מחזירין: אמר רב ששת לדברי האומר* מחזירין [א] (כמה פעמים) (א) בשבת ואף רבי אושעיא סבר מחזירין ואפילו בשבת דאמר ר' אושעיא פעם אחת היינו עומדין לעילא מרבי חייא רבה והעלינו לו קומקום של חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו ולא אמר לנו דבר אמר רבי זריקא א"ר אמי אמר רבי תדאי לא שנו אלא שעודן בידו אבל הניחן על גבי קרקע אסור א"ר חזקיה משמיה דאביי הא דאמרן עודן א בידו מותר לא אמרן אלא שדעתו להחזיר אבל אין דעתו להחזיר אסור מכלל דאם הניחן על גבי קרקע אע"פ שדעתו להחזיר אסור: בעי ר' ירמיה תלאן במקל מהו הניחן על גבי מטה מהו תיקו בעי רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו תיקו: **מתני'** תנור שהסיקוהו בקש או בגבבא לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו כיפה שהסיקוה בקש ובגבבא הרי היא ככירים בגפת או בעצים הרי היא כתנור: **גמ'** ת"ר תנור (א) שהסיקוהו בקש או בגבבא אין סומכין לו (ב) ואין צריך לומר בתוכו ואין צריך לומר על גביו ואין צריך לומר שהסיקוהו בגפת או בעצים: °כיפה שהסיקוה: (ג) אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי האי כיפה היכי דמי אי ככירה דמי אפילו בגפת ובעצים נמי לישתרי ואי כתנור דמי אפילו בקש ובגבבא נמי לא לישתרי אמר ליה נפיש הבליה מדכירה וזוטר מתנור: ושמעינן מינה דכל מידי דאסור לאשהויי על גבי כירה אלא אם כן גרופה וקטומה אסור לאשהויי ע"ג כיפה אפי' גרופה וקטומה אבל חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכיה שרי לאשהויי ע"ג כיפה מידי דהוה אכירה דאע"ג דאסיר לאשהויי עלה כי לא גרופה וקטומה מידי דלא בשיל כל צרכיה אבל מידי דבשיל כל צרכיה שרי הכא נמי לא שנא ודוקא מצטמק ורע לו דומיא דכירה אבל מצטמק ויפה לו א אסיר והיכי דמי כירה והיכי דמי כיפה אמר ר' יוסי בר' חנינא כירה מקום שפיתת ב' קדירות כיפה

רש"י

חי כי אסור לגבלו: מחזירין אפי' בשבת. כלומר אף על גב דסיתרא לחזרה דמתני' לא מיירי אלא בע"ש ה"ה דמחזירין אפי' בשבת דמתני' הכי מיפרש' לרב ששת דאמ' להחזיר תנן כיר' שהסיקוה בקש ובגבבא מחזירין עליה תבשיל בע"ש בגפת ובעצים לא יחזיר בערב שבת עד שיגרוף או עד שיתן את האפר דאמירה חזרה מהשתא דכיון שמחזירה א"כ נוגנת היתה קוד' חזרה וכשמחזירה עכשיו איכא למיחש שמא יסתפק משתחשך ושמא אין יכולה להתחמם מהרה ואתי לחתויי (ב) וקאמר דמחזירין אפי' בשבת כלומר ביום המחרת ולא תימא פלוגתייהו משתחשך והתם הוא דשרו משום דמוכחא מילתא דאדעתא דאהדורי לצורך מחר שקיל ליה אבל ביום לא מוכחא מילתא דשקיל ליה אדעתא להדורי ובטלה לי' הטמנה והוי כמטמין לכתחלה ואפ"ה שרי: קומקום. יורה קטנה: דיוטא. עליה: למקומה. לכירה: אבל הניחה על גבי קרקע אסור להחזיר. דבטלה לה הטמנה דאתמול והוי כמטמין לכתחל' לכך אסור: תלאו במקל. בעודו בידו כידו דמיא או כהניחו על גבי קרקע דמי: פינן ממיחם למיחם מהו. מי הוי כמטמין לכתחלה ואסור להחזירה לכירה או לא: מיחם. קומקום שמחממין בו חמים: מתני' תנור. מתוך שקצר למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה: כיפה. עשויה ככירה אבל רוחבו כאורכו ואין בו שיעור כ"א מקום שפיתת קדרה אחת אבל כירה יש בה מקום שפיתת ב' קדירות: מתני'

[דף יח ע"ב]

שלטי הגבורים

א וכשנטל הקדרה מע"ג כירה דשרינן להחזירה בשבת בעודה בידו איכא פלוגתא לדברי מיי' פ"ג מהל' שבת נ"ש אם דעתו להחזיר או הניחה ע"ג מטה או שפנה ממיחם למיחם ש"ד להחזירה דנראה מדבריו דאיהו פשיט כל הנהו בעיות לקולא ומדברי רבינו והרא"ש והטור משמע דיש חלוק בין היכא שדעתו להחזירה ובין היכא שאין דעתו להחזירה דכי אין דעתו להחזירה אסור אפי' היא בידו וכן אם תלאה במקל או הניחה ע"ג מטה או שפנה ממיחם למיחם לדידהו אסור ומספקי' בדברי הרי"ף אם דעתו לפשוט הנהו בעיו' לחומרא או לקולא אע"פ שמדברי הרא"ש והר"ן נראה דדעתו לפשוט אותם לחומרא לא בריר לן דהא הני דברים ספק דרבנן נינהו ולעיל מיניה כתב רבינו בענין מצטמק ויפה לו דמשום דלא איפשיטא אזלינן לקולא מכיון שהוא ספיקא דרבנן עוד פסק הרמב"ם דכל שאסרו להחזיר עליו אסרו נמי לסמוך עליו ויש חולקים עליו כאשר כתב המ"מ:

לשון ריא"ז

ומותר להחזיר התבשיל על גבה כד"א ע"ג אבל בתוכה לא יחזיר אע"פ שהיא גרופה וקטומה ונראה בעיני שלא אסרו להחזיר בתוכה אלא בכירה שיש לה תוך וחלל כעין תנור אבל הכירות שלנו שהן פשוטות ואין להן תוך וחלל הרי תוכה ועל גבה אחד ומותר להחזיר בה [ועל גבה] ולא התירו להחזי' בשבת אלא כשעקר הקדרה מע"ג הכיר' ועודה בידו ולא הניחה ע"ג הקרקע או שהניחה על גבי הקרקע ודעתו להחזיר' אבל אם הניחה על גבי הקרקע ואין דעתו להחזירה הרי זה אסור להחזירה על גבי הכירה ואע"פ שהיא גרופה וקטומה:

ב השיב הרא"ש ז"ל על דברי רבינו ז"ל דהלכה מצטמק ויפה לו מותר כר' יוחנן אע"ג דרב ושמואל פליגי עליה הא קיי"ל כר' יוחנן לגבי דרב ושמואל ומה שאמר רב עוקבא ממישן לרב אשי אתון דמקרביתו לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל לא משום דהלכתא הכי דאדרבה מדקאמר אנן ניעבד כרבי יוחנן משמע דהכי הלכתא והא דקאמר להני דמקרבי לרב ושמואל דליעבדו כרב ושמואל משום דקיי"ל דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם וגם רב אשי דהוי בתרא קבל דברי רב עוקבא ורב יוסף גופיה דאמר משמיה דרב ושמואל מצטמק ויפה לו אסור אהדר ליה לאביי דבעא מיניה מהו לשהות וא"ל הא ר' יהודה משהו ליה ואכיל ובסורא משהו ורב נחמן בר יצחק מרי דעובדא הוו משהו ליה ואכיל וכל שהיות הללו מצטמק ויפה לו דעלה קיימי והדבר למד מענינו ורב נחמן דאמר כללא דמילתא כל דאית ביה קמחא מצטמק ורע לו לאו אליבא דהלכתא קאמר אלא להני דמקרבי לרב ושמואל להורות להם מהו מצטמק ויפה לו ומהו מצטמק ורע לו:

עין משפט

א מיי' פ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רנג:

הגהות הב"ח [חו"י]

(א) נ"ב אפי' גרוף וקטום:
(ב) נ"ב בפי' זה מורכבין שני פירושים[ובס"ד א"א"נ קאמר]:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אפי':
(ב) ואנ"ל על גביו ואנ"ל בתוכו כצ"ל:
(ג) נ"ב וכו':
(ד) ואיכא כצ"ל
(ה) נ"ב הכל:
(ו) נ"ב הכל:
(ז) תא"מ ונ"ב ס"א שהוא עדיין מתבשל ויפה לו:
(ח) נ"ל פלוגתא:

הגהות מא"י

[א] תא"מ:
[ב] נ"ב הכי:

א מיי' פ"ט מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שיח: ב מיי' פ"ד מהל' שבת סמג שם טוא"ח סי' רנז שיח:

משום דהנהו כל שעתא ושעתא מוספי הבלא מה שאין כן בגחלים קטומות שעוממות והולכות ולא די שאינן מוסיפות אלא שפוחתות וכתב הר"ז הלוי ז"ל שעל פי סברא זו נהגו לאכול החמין הטמונין במקומותינו כמנהג הטמנתם: **מתני'** אין נותנין ביצה בצד המיחם. קומקום של נחשת: בשביל שתתגלגל. שתצלה קצת עד שתהא מגולגלת: ולא יפקיענה (א) בסודרין. לא ישברנה על גבי סודר שהוחם בחמה כדי שתצלה בחומו של סודר: בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מכח החמה ובגמ' פריך אמאי לא פליג ר' יוסי בהא: **איבעיא** להו גלגל מאי. בתולדת האור במיחם מיבעיא לן אי איכא חיוב חטאת או לא ומסקינן דגלגל חייב חטאת: חוץ מן המליח הישן וקולים האספנין. מתני' היא לקמן בפ' חבית [דף קמה:] והכי קתני כל שלא בא בחמין בע"ש כלומר שלא נתבשל מדיחין אותו בחמין בשבת שאין זה גמר מלאכתו אבל לא שורין חוץ מדג מליח ישן או קולים האספנין דג שקורין טונינא: שהדחתן זו היא גמר מלאכתן. מדקרי ליה גמר מלאכתו ש"מ זהו בישולו וחייב: **והא** דתנן [נותנין] את הצונן בחמה בשביל שיחמו לימא ר' יוסי היא. דקס"ד דרבנן דאסרי תולדות חמה כ"ש חמה עצמה: בחמה כ"ע לא פליגי דשרי. דאין דרך בשול בכך וחמה באור לא מיחלפא דליגזור הא אטו הא: בתולדות האור. כגון אם הוחם הסודר הזה באור כ"ע לא פליגי דאסור: כי פליגי בתולדות חמה. שהוחם הסודר בחמה: אטו תולדות האור. דמאן דחזי סבר תולדות האור נינהו: **אמר** רבה (א"ר) גזירה שמא יטמין ברמץ דהטמנת חול ברמץ מיחלפא ומש"ה מודה ר' יוסי: שמא יזיז עפר ממקומו. שמא לא יהיה שם חול עקור ככל הצורך ואתי לאזוזי עפר הדבוק והוי חופר והוא תולדה דחורש ואמרינן בגמרא מאי בינייהו [א] עפר תחוח ופרש"י ז"ל דמאן דאמר שמא יטמין ברמץ איכא ולמ"ד שמא יזיז עפר ממקומו ליכא והקשו בתוספות דהא בפ"ק דיו"ט [דף ח.] משמע דאפילו בעפר תיחוח איכא משום גומא דעלה דמתני' דתנן התם ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה אמרינן בגמרא והוא שיש לו דקר נעוץ מבעוד יום ואקשינן והא קא עביד כתישה ומבני בעפר תיחוח ומקשינן תו והא קא עביד גומא אלמא אפילו בעפר תיחוח איכא משום גומא וי"ל דהאי עפר תיחוח [ב] הוא תיחוח כל כך שכשהוא נותן הבילה על אותו עפר נכנסה מאיליה בתוכו ואיהו לא עביד מידי הילכך ליכא משום גומא מה שאין כן בההיא דכיסוי דליכא לתרוצה הכי. אבל רבינו האי גאון ז"ל פי' בהפך דלמאן דאמר גזירה שמא יטמין ברמץ ליכא דעפר תיחוח ברמץ לא מיחלף אבל למ"ד שמא יזיז עפר ממקומו איכא והשתא אתיא ההיא דיו"ט שפיר אלא דהאי פירושא לא מיחוורא בגמרא: **מיהו** לכ"ע אפילו תמצא לומר דבעפר תיחוח איכא משום גומא בפירות ובקמח וכיוצא בו ליכא משום גומא שאל"כ יהא אסור ליטול קמח ביו"ט ללוש אלא ודאי קמח וכיוצא בו אין בו משום גומא והכי אי' בירושלמי דפירקין דגרסי' התם תמן אמרי' חמה מותרת תולדות חמה אסורה ורבנן דהכא אמרין בין חמה בין תולדות חמה מותרת (ד)אמרי' מתני' פליגא על רבנן דהכא לא יטמיננה בחול ובאבק דרכים ופרקינן שניא הוא שהוא עושה חריץ [אלו אמר] בקמח יאות אלמא בקמח אין בו משום חריץ ולא משום גומא: **ומדאמר** רבה גזירה שמא יטמין ברמץ שמעי' דאסור להטמין קיתון של צונן באמבטי של חמי טבריא מערב שבת אבל להניח על גביו בלא הטמנה מע"ש מותר ובשבת אסור דקיימא לן כרבנן דגזרי תולדות חמה אטו תולדות האור וכן כתב ה"ר יונה ז"ל: **מתני'** והביאו סילון של צונן. מבעוד יום והמים נמשכין ובאין כל השבת לתוך האמה של חמי טבריא: בשבת. אותן שבאו בשבת: **גמ'** אמר עולא הלכה כאנשי טבריא. דסבירא ליה לעולא דאף על גב דקי"ל כרבנן דתולדות חמה אסירי וחמי טבריא לא גרעי מתולדות חמה אפילו הכי הני מילי במחמם לכתחלה בשבת אבל בגורם מערב שבת שיבואו המים בשבת שרי ולית ליה שיהא אסור מטעם הטמנה: וא"ל רב נחמן כבר תברינהו אנשי טבריא לסילונייהו. כלומר ששמעו לדברי חכמים שאסרו להם ומדאמר ליה רב נחמן הכי ולא אהדר ליה מידי משמע דהכי הלכתא ולפיכך כתב הריא"ף ז"ל דהלכתא כרב נחמן וכן דעת הגאונים ז"ל: **גרסי'** בגמרא [דף לט:] ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרי להו רבנן בטלה הטמנה בדבר המוסיף [הבל] אפילו מבעוד יום. ומהא שמעינן דמטמין בדבר המוסיף [הבל] התבשיל אסור אפילו בדיעבד וכתב הרמב"ן ז"ל דדוקא בצונן שנתחמם או שנצטמק ויפה לו אבל בעומד בחמימתו כשעה ראשונה אין לנו ומדברי רש"י ז"ל נראה שסילון זה של צונן היה נשפך כל השבת כולה לתוך האמה של חמין ואם איתא דהכי הוא מה שאנו נוהגין ליתן בשבת מים מבושלים לתוך החמין נראה לי דאסור דכה"ג הטמנה קרינן ליה בשמעתין. אבל בתוספות אמרו [ג] דבר המעורב לא שייכא הטמנה אלא סילון זה היה עובר בתוך האמה ופיו יוצא לחוץ

רש"י

מתני' אין נותנין ביצה. בשבת: בצד המיחם. מיחם קומקום של נחשת: בשביל שתתגלגל. שתצלה קצת (א) שתהא מגולגלת: ולא יפקיענה בסודרים. לא ישברנה על גבי סודר שהוחם בחמה כדי שתצלה מחום הסודר: בחול ובאבק. שהוחם בחמה: גמ' כל שבא בחמין. בערב שבת חוזרים ושורין אותו בחמין בשבת ואין בו משום תיקון שכבר נתקן קצת: (ב) ומדיחין אותו. שאין זה גמר מלאכתו אבל לא שורין: חוץ מדג. מליח ישן: קוליים האספנין. דג שקורין טונינא: (ג) שהדחתו היא גמר מלאכתו. מדקרי ליה גמר מלאכתו ש"מ זהו בישולו וחייב: נותנין. המים צונן: בחמה. בשמש: דשרי. דאין דרך בישול בכך וחמה באור לא מיחלפא דליגזור הא אטו הא: בתולדות האור. כגון אם הוחם הסודר הזה באור מתחלה: לאסור. דהוי בישול: בתולדות חמה. שהוחם הסודר בחמה: אטו תולדות האור. דמאן דחזי סבר תולדות האור נינהו: שמא יטמין ברמץ. דמכדי האי לבשולי והאי לבשולי ותרוייהו דרך הטמנה מ"ל רמץ מ"ל חול ולכך אסר ר' יוסי: שמא יזיז עפר. שמא לא יהא שם חול עקור ככל הצורך ואתי לאזוזי עפר הדבוק והוה חופר דהוא תולדה דחורש: מתני' והביאו סילון. מבעוד יום והמים נמשכין ובאין כל השבת לתוך (יורה) [אמה] של חמי טבריא: בשבת. אותם שבאים בשבת: גמ' לסילונייהו. לסילון שלהם שחזרו בהם:
לא

נר מצוה

כיפה מקום שפיתת קדרה אחת: **מתני'** אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בסודרין ורבי יוסי מתיר ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה: **גמ'** איבעיא להו גלגל מאי אמר רב אסי גלגל חייב חטאת אמר מר זוטרא אף אנן נמי תנינא *כל הבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן וקוליים האספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן: ולא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר: והא דתנן נותנין את הצונן בחמה בשביל שיחמו לימא ר' יוסי היא ולא רבנן אמר רב נחמן בר יצחק בחמה כ"ע לא פליגי דשרי בתולדות האור כולי עלמא לא פליגי דאסיר כי פליגי בתולדות חמה רבנן סברי גזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור ור' יוסי סבר לא גזרינן והלכתא כת"ק: ולא יטמיננה בחול: ובהא אפילו רבי יוסי מודה מאי טעמא רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ ורב יוסף אמר גזירה שמא יזיז עפר ממקומו מאי בינייהו איכא בינייהו עפר תיחוח: **מתני'** *מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צונן בתוך אמה של חמין אמרו להם חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתיה ואם ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה: **גמ'** *אמר עולא הלכה כאנשי טבריא אמר ליה רב נחמן כבר תברינהו אנשי טבריא לסילונייהו והלכה כרב נחמן:
תניא

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) פי' הערוך בערך בקע מביאין סודר או מטלית ומניחין אותן בשמש עד שמתחממות יפה וכורכין הבילה בהן ושוהה ומשלש עד שתתגלגל:

הגהות הב"ח

(א) כ"ב עד: (ב) נ"ל מדיחין: (ג) שהדחתן הוא כצ"ל: (ד) ואמרי' כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] כ"ב איכא בינייהו: [ב] תיבת הוא נמחק וכ"ב היינו שאוה: [ג] דבדבר כצ"ל:

המאור הקטן

מעשה שעשו אנשי טבריא וכו' אוקמה רב איקא בר חיננא להשתטף בהם כל גופו פי' שטיפה לאחר שנתחמם אדם כנגד המדורה והוא שוטף זיעתו וזוהמתו בחמין או בצונן זו נקראת שטיפה שעשויה להעביר הזוהמא כדכתיב וישטף הרכב בברכת שומרון וכדתניא מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא ומשתטף בצונן והך רחיצה דתנן במתני' במעשה דאנשי טבריא שטיפה היא ודקתני בחמין שהוחמו בשבת שאסורין בשטיפה דאלמא אם הוחמו מערב שבת מותרין בשטיפה ר"ש הוא דקא שרי שטיפה בחמין ולא גזר בה משום גזרת מרחץ כדתניא לא ישתטף אדם גופו בין בחמין בין בצונן ד"ר מאיר פי' בחמין משום גזרת מרחץ ובצונן מפני שמפשיר מים שעליו שנתחמם כנגד המדורה והוי כמבשל ור' שמעון מתיר בין בחמין בין בצונן בחמין משום דלית ליה גזירת מרחץ בשטיפה בעלמא דרחיצת עראי היא ובצונן משום להפשיר מים כה"ג לא חיישינן מפני שקדם חמימו לשטיפתו וכדמפרש בההיא דתניא מתחמם כנגד המדורה וכו' רבי יהודה אומר בחמין אסור כר"מ וטעמו בצונן מותר כר"ש: **אמר** ר"ח מחלוקת בכלי פי' רב חסדא לאו אשטיפת חמין קאי אלא אצונן מחלוקת בכלי שמתוך שהמים מועטין נראה כמפשיר מים שעליו אבל בקרקע שהמים צוננים מרובין אינו כמפשיר מים אלא כמיקר גופו ומותר ואקשינן עלה והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה שהביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין והדבר ידוע שלא עשו להחם את הצונן אלא לצנן את החמין ועל מה אסרו להם חכמים שעשאום כחמין שהוחמו בשבת דאלמא כה"ג בשבת אסור והלא ידוע שלא עשו אלא להקר ולצנן והיה בקרקע ואסרו להם חכמים אלא אי איתמר הכי איתמר אמר ר"ח מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור ומתני' דקתני דאסרו להם חכמים לאנשי טבריא כר"מ דאסר אפילו בצונן ואפילו בקרקע אבל בשטיפת חמין סבר לה כר"ש דשרי ולא גזר בה משום גזירת מרחץ והיינו דקתני כחמין שהוחמו בשבת אסורין ברחיצה דהיינו שטיפה הא חמין שהוחמו מע"ש שרו כר"ש והאי תנא סבר לה כר"ש בחמין וכר"מ בצונן ונמצאו ד' מחלוקת בדבר ומדקי"ל כר' יהודה דאמר בחמין אסור בצונן מותר אסתייעא לן כעולא דאמר הלכה כאנשי טבריא ולא סמכינן על ר"נ דאמר כבר תברינהו אנשי טבריא לסלונייהו ולא מדמי לה להטמנה בדבר המוסיף כדמדמה לה ר"ח אליבא דרבנן שהרי לא עשו להחם את הצונן אלא לצנן את החמין אע"פ שהטמנה בדבר המוסיף אסורה מבעוד יום התם הוא דכל בישול וכו' הטמנה אסור משחשכה אבל הכא דכה"ג שרי ואפילו בשבת לא אסרינן בהבאת סילון של צונן לתוך של חמין אפילו מבעוד יום ומה שאסרו להם חכמים דלא כהלכה לא בהבאת צונן לתוך החמין שיהיו אסורין כחמין שהוחמו בשבת משום דקיי"ל כר' יהודה דקא שרי שטיפה בצונן בקרקע וכמו שביארנו טעם הדברים למעלה דהא בהא תליא וגם במה שיצא מדקדוק דבריהם שאמרו כחמין שהוחמו בשבת הא חמין שהוחמו מע"ש מותרין בשטיפה גם בזו אין הלכה כחכמים מאחר שעמדה ההלכה כר' יהודה דאסר שטיפה בשבת כחמין שהוחמו מע"ש
ומה

מלחמת ה'

ועוד מעשה שעשו אנשי טבריא וכו' עד מה שכתב הרב אלפסי ז"ל והלכתא כרב נחמן ליתא:
אמר הכותב ולא דיו לבעל המאור שהוא מעתיק זה הפי' המשובש ומגער בו את השומעים אלא שהוא דוחה ממנו דברי הראשונים שילך אפשר שיעלה על דעת שום חכם בעולם לאסור שטיפת הצונן משום הפשרת מים שעליו דהוי כבישול שהרי אפי' כנגד האור מותר להפשיר כדתניא לקמן בלא פלוגתא מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא כדי שתפוג צינתן דהיינו הפשר כדמוכח שמעתא וכדמסקינן בהדיא במים ושמן כל זמן שאין היד סולדת בהם מותר ועוד מגלה תברא דמתני' גופא קתני סיפא גבי מיחם אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשירן וק"ו לגופו של אדם זה מעטה אלא ודאי אין בשטיפת צונן על מי שנתחמם שום הפשר ואין הפשר מים אסור מהמת עצמו לדברי הכל כדמוכחי' והא דתניא מפני שמפשיר מים שעליו היא הטעתו לבעל המאור ז"ל לומר שהפשר אסור ואינו כן שלא אמרו אלא מפני שהוא רוחץ בהן ונמצא כרוחץ במים פושרין שאסור מפני גזרת מרחץ ואתה למד מכאן שאין בשטיפת מים על מי שנתחמם כנגד המדורה שום הפשר שאין אדם עשוי לגלות עצמו באור עד שיפשיר המים שיבאו עליו שאילו היו בו משום הפשר היה אסור מפני שרוחץ במים פושרין ולא היה ר' יהודה מתיר כמו שאינו מתיר במי שנשתטף ואח"כ נתחמם וכדפרישית ושנו בתוספתא סך אדם עצמו שמן ומתחמם כנגד המדורה ועוד שאילו היה כן לא היה ר' יהודה נקרא מכריע אלא דעת שלישית היא שהרי אין איסור צונן וחמין מטעם א' ואפשר שיהא אסור בצונן משום הפשר ולא נגזור בחמין ואין זו הכרעה ועוד כמה הוא רחוק שיאסרו חמי טבריא משום הטמנה לדעת רב חסדא לא נאסרה אלא משום שמא ירתיח ויתנה בגחלים והם לא נתכוונו אלא לצנן אלא ודאי להחם הצונן נתכוונו שלא היו רצוים להם צוננים לגמרי עד שיחמו קצת ועוד נראה מדבריהם שטעו במעשה דאנשי טבריא כסבורין לומר שערבו מים במים מי סילון של צונן לתוך מי האמה של חמין לצנן וכי חמי טבריא ראויין לשתיה הם והלא מרים הם והרי הם לגוף כחרבות ואין שותין אותם אלא בעלי הפאלג והנכפין לא שמענו במערב מים במים ענין הטמנה אלא סלון של מתכת נתנו בתוך אמת החמין ועובר הסלון מתחת האמה לסופה ויוצא ממנה ומקלח הסלון לחוץ מים מתוקין ואין מי האמה מצטננין בכך אלא מים שבתוך הסלון מתחממין מחמי טבריא כעין פך של שמן באמבטי לקמן והיינו הטמנה ממש ועולא לא מדמי לה להטמנה בתוך המים ועוד דממילא אתי ונפקי אי נמי כרב יוסף סבירא ליה דלית ליה הטמנה בתולדות חמה אפי' בשבת ומעשה דאנשי טבריא רבנן הוא דקאמרי ליה לרבי יוסי ורבי יוסי לא השיבן פתח גיהנם כלל אלא סבר הלכה כמותם ועולא כרבי יוסי סבירא ליה וכאנשי טבריא וכ"ש כר' יוסי פסיק ואפשר דסבר עולא דאפי' רבנן לא גזור בתולדות חמה אלא בשבת אבל בע"ש לא דהוו להו גזירות טובא וכן עיקר שוב מצאתי לרב רבי אברהם בן דוד ז"ל שהשיב כמה הן דברים רחוקין מן השכל שנחוש לזה ההפשר והבריותא לא חששה כי אם שלא ישתטף בצונן ואח"כ יתחמם מפני שמפשיר מים שעליו אבל הפשר כזה לא שמענו ואפשר שיקח ממנו הטעור שיאחזנו הקור ומה שפירשו אבל בקרקע דברי הכל מותר מפני שהמים צונן מרובין אינו כמפשיר מים אלא כמיקר גופו הטה כבר
כוונתו

לחוץ והיו מימיו נשפכין לשוקה שבקרקע שלא היו רוחצין בחמי טבריא עצמן מפני שריחן רע וכי האי גוונא הוא דדמי להטמנה: תניא לא ישתטף אדם כל גופו בין בחמין · אע"פ שהוחמו מערב שבת גזירה אטו הוחמו בשבת: בין בצונן. דמיתחזי כאילו רחץ כבר בחמין שכן דרך הרוחצין להשתטף אחר כך בצונן כדאמרינן בפרקין בגמרא [דף מא.] רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו ליצון: ור' שמעון מתיר. דלא גזר בשטיפת חמין שהוחמו מערב שבת אטו חמין שהוחמו בשבת ובצונן נמי לא גזר: ר' יהודה אומר בחמין אסור. גזירה אטו הוחמו בשב': בצונן מותר. דגזירה דצונן נר מצוה לית ליה: **אמר** רב חסדא מחלוקת בקרקע. כגון אמבטאות של מרחצאות בההיא הוא דשרי ר' שמעון לפי שדרך הוא שמשתמר החום בתוכן יום אחד: אבל בכלי. שנטל מן המים בכלי ושופך על גביו דברי הכל אסור שכן דרך הרוחצין לאחר שהזיעו שופכין עליהם מים חמין ואתי למיחשדי' שהוחמו היום (א) דאמרינן אם איתא דהוחם מערב שבת אין דרך הכלי שישתמר בו כל כך: וכתב ה"ר יהונתן ז"ל דלא איצטריך ליה לרב אלפסי ז"ל לאתויי האי ברייתא דהא פסקינן בסמוך כשמואל דלא שרי כל גופו בחמין שהוחמו מע"ש אלא פניו ידיו ורגליו אבל אפשר שבא להשמיענו דהלכה כר' יהודה דבצונן שרי להשתטף כל גופו ולי נראה שלכך הביאה ללמד שאף בקרקע אסור: **איתמר** חמין שהוחמו מערב שבת וכו'. מים חמין: תניא כוותיה דשמואל וכו' ואין צריך לומר חמין שהוחמו ביום טוב. מדלא איירי בחמין שהוחמו מערב יו"ט ש"מ דהוחמו מערב יום טוב רוחץ בהן כל גופו אבר אבר והרב אלפסי ז"ל התיר בשם גאון אפילו לרחוץ בהן כל גופו בבת אחת וכמו שכתב במס' יום טוב עלה דמתניתין דתנן בפרק יו"ט (דף כא:) לא יחם אדם חמין לרגליו וכן דעת הרמב"ם ז"ל ומיהו דוקא חוץ

א ולדברי רבינו וסה"ת וסמ"ג ואסור נמי להזיע בחמי טבריא ל"מ בכלי ל"מ בקרקע והסמ"ג ס"ל ל"ב דלאוין מחלק בין כלי לקרקע ולא שרי אלא כשהן בקרקע עוד נראה מדבריהם אלו דכל גופו אסור לרחוץ בחמי האור שהוחמו בע"ש ל"ש אבר אבר ל"ש בפנים אחר ע"ג קרקע ובמרדכי [שם] יש דהא דשרי לרחוץ בשבת כל גופו בצונן לאו דוקא לרחוץ אלא להשתטף הוא דשרי אבל לרחוץ אסור ולרחוץ בנהר מותר ומה"ר סמ"ג מהל' שבת לא הזכיר שום חילוק בין בכלי בין ע"ג קרקע נראה דבכל ענין מיירי. ובדין רחיצה במים שהוחמו מעיו"ט איכא פלוגתא רבוי' ומיי' כתבו דמותר לרחוץ בהן כל גופו בבת אחת ותוספות והרא"ש והטור נטו לאיסור וכן כתב הר"ן לפנינו:

לשון ריא"ז

נראה בעיני שאם הוחמו מערב יו"ט שמותר לרחוץ בהן כל גופו ביו"ט חוץ למרחץ אבל לא בתוך המרחץ שאסור ליכנס במרחץ ביו"ט אפילו להזיע ואע"פ שנתחממו מערב יו"ט כמבואר בקונטרס הראיות:

תניא לא ישתטף אדם כל גופו בין בחמין בין בצונן דברי רבי מאיר ור"ש מתיר ר' יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר: אמר רב חסדא מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כרבי יהודה והלכתא בחמין אסור בין בכלי בין ע"ג קרקע ודוקא חמי האור אבל חמי טבריא שרו כדבעי' למימר קמן: *איתמר חמין שהוחמו מערב שבת רב אמר למחר רוחץ בהן כל גופו אבר אבר ושמואל אמר לא התירו לרחוץ אלא פניו ידיו ורגליו תניא כותיה דשמואל חמין שהוחמו מערב שבת למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אבר אבר ואין צריך לומר חמין שהוחמו *בשבת מרחץ שפקקו נקביו מערב שבת למוצאי שבת רוחץ בו מיד אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת התחילו הבלנין להחם חמין בשבת ואומרים מערב שבת הוחמו אסרו להם את החמין והתירו את הזיעה ועדיין היו רוחצין בחמין ואומרים מזיעין אנחנו אסרו להם את הזיעה והתירו א להם חמי טבריא ועדיין היו רוחצין בחמי האור ואומרים בחמי טבריא רחצנו אסרו להם נמי חמי טבריא והתירו להם את הצונן ראו שאין הדבר עומד התירו להם חמי טבריא ועדיין זיעה במקומה עומדת: אמר רבא האי מאן דעבר אדרבנן (א) °שרי למקרייה עבריינא *ת"ר לא ישוט אדם בבריכה מלאה מים ואפילו עומדת בחצר ואי אית ביה גדודי שרי (ג) מ"ט דא"נ עקר למיא הא איכא

רש"י

לא ישתטף · שנותן חמין על גופו ומשתטף: שפקקו נקביו · שלא יצא חמימותו: רוחץ בו מיד · ואין צריך להמתין בכדי שיעשו · נ"א שפקקו נקביו אותם נקבים שהמרחץ מתחמם בהם והאור ניסק מבחוץ מתחתיו נוי"ה ועיקר: רוחץ בו מיד· כי לא נתחמם בשבת: אסרו להם את החמין · לגמרי: ועדיין היו רוחצים בחמין · שהוחמו מע"ש ועוברים על דברי חכמים והיינו עוברי עבירה: בחמי האור · בחמין שהוחמו מבעוד יום: שאין הדבר עומד · שלא היו הצבור יכולין לקבל מתוך שאסרו להם הכל: במקומה עומדת · לאיסור: ואפי' עומדת בחצר · דליכא למיגזר שמא יתיז המים ברגליו חוץ לארבע אמות: גידודי · שפה גבוהה שהמים עמוקים אצל שפתו כמו באמצע דכשאין עמוקים אז כדמפי סמוך לשפה (ג) נועץ רגליו בארץ וחופר וממחה העפר לתוך המים ודמי למגבל ולי נראה דכי אית ליה גידודי שרי דלא דמי לנהר אלא לכלי וכי לית ליה גידודי אסור דדמי לנהר:

מפסיר

הגהות הב"ח (א) דאמרי' כצ"ל: (ב) וכיון כצ"ל

הגהות חרי (א) כ"ש על דברי קבלה כגון סוכה קריאי דבשמאי והאיס מפים דכ"מ ע"ש כריך (ב) אינו בגמ' אלא דברי רבינו הוא: (ג) א"כ מה אירא ישנו

הגהות מאיי [א] נ"ל אתי: [ב] נ"ב פני ·

למרחץ אבל במרחץ אסור דהא תניא בברייתא בגמרא בסמוך [דף מ.] פקקו נקביו מערב יו"ט למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון והא מדקתני פקקו נקביו בחמין שהוחמו מערב יו"ט מיירי ואפ"ה משתטף אין רוחץ לא ומשתטף נמי בבית החיצון אין בבית הפנימי לא אלמא בתוך המרחץ אפילו בחמין שהוחמו בערב יו"ט אסור חוץ למרחץ שרי: ונראה לי דסבירא להו דלהחם חמין ביו"ט לרחיצת כל הגוף מדאורייי' שרי דלאו מדאורייתא אסיר כי היכא דגזרינן ע"ש אטו שבת לגזור נמי ערב יום טוב אטו יו"ט אלא ודאי כדאמרן ומשום הכי מסתברא לי שנדברי רבותינו בעלי התוספות שאומרים דלהחם חמין ביו"ט לרחיצת כל הגוף מדאורייתא אסור בחמין שהוחמו מערב יו"ט נמי אסור לרחוץ בהן כל גופו גזירה ערב יום טוב אטו יו"ט: **מרחץ** שפקקו נקביו מערב שבת. שבת:ו אותן נקבין שהמרחץ מתחמם על ידיהם שהאור נסקת מבחוץ מתחתיו: למוצאי שבת רוחץ בו מיד. ואינו צריך להמתין בכדי שיעשו שהרי לא נתחמם בשבת ונראה לי דהא קמ"ל סד"א הרואה [סבור] שהוחם בשבת [א] ואתי למשרי כהאי גוונא למוצאי שבת לאלתר קמ"ל דכיון דלאיסורא דכדי שיעשו מדרבנן בלחוד הוא לא גזרינן משום לאו דידיה ואגב אורחיה [ב] קמ"ל דהיכא שלא פקקו נקביו אף על פי שמאליו הוחם בשבת צריך להמתין למוצאי שבת בכדי שיעשו לפי שאסור לעשות כן גזירה שמא יחתה בגחלים: **אמר** ר' שמעון בן פזי וכו' התחילו הבלנין להחם חמין בשבת. לאו דוקא בשבת דהא תנן [גיטין דף נד.] נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבתות אלא שהיו טומנין שם עצים מבערב סמוך לחשיכה והם מתבערים והולכים כל השבת ואיכא למיחש שמא יחתה בגחלים והכי איתא בירושלמי בהדיא: והתירו להם את הזיעה. היינו שהוא עומד או יושב במרחץ ואינו נותן מים על גביו והוא מתחמם ומזיע: שרי למקרי' עבריינא. מפקי' לה בגמ' מדתניא בברייתא מסרבו עוברי עבירה גבי גזירה דרבנן בעלמא: **גרסי'** בגמ' [דף מ:] אמבטיאות של כרכים מטייל בהן ואינו חושש כלומר מהלך לתוכו לפי דרכו ולא להזיע ואינו חושש שמא יאמרו מזיע הוא ואף על פי שאסרו את הזיעה ואמרי' עלה דוקא של כרכים דרויחן אבל דכפרים לא דכיון דזוטרי נפיש הבלייהו. כלומ' והרי הוא כיושב ומתכוין להזיע וכ"ל שהרב אלפסי ז"ל השמיטה לפי שאין השיעור שבין כרכים לכפרים ברור: **הלכך** נקטינן משמעתין דחמין שהוחמו בשבת אסורין בהנאה ליומן אפילו לשתיה כדתנן במתני' לעיל [דף לח:] אסורין ברחיצה ובשתיה. אבל הוחמו מע"ש ברחיצה ולהשתטף בהן כל גופו אסורין ואבר אבר נמי אסור אבל פניו ידיו ורגליו מותר כשמואל דתניא כוותיה [דף מ.]: **ולענין** יו"ט מותר להחם חמין ביום טוב לצורך פניו ידיו ורגליו כב"ה דסרו הכי בפרק יום טוב שחל [דף כא:] אבל לרחוץ בהן כל גופו אסור ואם הוחמו מערב יו"ט כל גופו אבר אבר מותר כדדייקינן מברייתא דלעיל והרב אלפסי ז"ל בשם גאון ז"ל התיר עוד אפילו לרחוץ בהן כל גופו בבת אחת וכבר כתבתי מה שנ"ל שלדברי התוספות שכתבו דלהחם חמין לרחוץ בהן כל גופו ביו"ט מדאורייתא אסור אפילו בהוחמו מערב יום טוב נמי אית לן למיסר גזירה אטו יו"ט (ג) דכיון דלא גמרינן בהא מילתא קולא לית לן לאקולי בה: **לרחוץ** בחמי טבריא מותר בין בשבת בין ביום טוב ולהזיע בחמי האור אסור בשניהם: **תנן** רבנן לא ישוט אדם כו' גדודי. פירש שם כעין כותלים סביב לה: שרי דאי נמי עקר להו למיא הא איכא גדודי דמהדרי להו. זה לשון הגאון ז"ל לפי שהוא מפרש מאי דאמרינן בגמ' [דף מ:] עלה דהא אנא חזיתיה לרבי אבהו דשט באמבטי ולא ידענא אי עקר אי לא עקר ומסקינן עלה [דף מא.] הא דאית ליה גדודי הא דלית ליה גדודי דעקר הוא למיא קאמר כשהן יוצאין חוץ לבריכה ונמשכין בחצר אסור דדמי לנהר והוי בכלל גזירה שאין שטין על פני המים וכי לא עקר להו למיא הוה ליה ככלי ולפיכך כתב ז"ל דאית ליה גדודי שרי דא"נ עקר להו למיא הא איכא גדודי דמהדרי להו אבל רש"י ז"ל פירש מאי דאמרינן בגמרא אי עקר אי לא עקר אי עקר רגליו מן הארץ לשוט קאמרינן וכל היכא דאיכא גדודי הוה ליה ככלי ובכלי

מלחמת ה'

אליבא הדבר משמעו שאין לשון שטיפה כי אם שהלכת מים עליו להדיח הזיעה מגופו עוד השיב הרב ז"ל קושיא ממעשה טבריא שפירשו אותה מדמיון ולא משטיפה עצמה אין הדעת מקבלת והיה לו לומר והא מעשה דאנשי טבריא וכשטיפה בקרקע דמיא וסוף דבר אין השמועה עולה כפירושם שהרי משנתנו לפירושם מחמיר בצונן ומיקל בחמין זה ספק גדול והוא ורבו מבחוץ כל אלו דברי הרב ז"ל ובודאי שפי' השמועה עמוס קצת בדברי המפרשים גם בדברי ה"ר אברהם ז"ל והריני מחוור מחלוקת ר"מ וחכמים בזורק עליו מים שכל גופו משתטף בהם ור"מ אסר בחמין אף בצונן מפני שנראה שרחץ כבר בחמין והוא משתטף עכשיו בצונן ממה שאמרו רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל וכו' ומשום הרחקת מרחצאות טעו ואע"פ שהרחיצה עצמה מותרת בצונן אסרו שטיפה משום מראית העין ורבי יהודה התיר בצונן ואסר בחמין והטעם ברור ובא רב חסדא והפליג בשטיפת החמין שלא שנו אלא במשתטף כל גופו בתוך כלי שזה קרוב לרוחץ אבל ברוחץ עליו מים ביד כשהוא עומד ויושב בקרקע דברי הכל אין בו משום גזירת מרחצאות וכשטיפת מקצת גופו דמי ומותר בין לר' יהודה בין לר' שמעון מיהו ר"מ ודאי אינו מודה שהרי אסר אפי' שטיפת צונן אע"פ שהרחיצה מותרת בו דומה זה למה שאמרו הכל מודים מאן רבי יוחנן וכן יש אחרים בתלמוד כזה ואפשר לפרש שאפי' ר"מ מודה שלא אסרו שטיפה אלא משום שטיפת החמין מפני שהכל ממנהג המרחצאות הוא ובקרקע שהחמין מותרין אף בצונן לא גזרו ואקשי' והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרו להו רבנן שטיפתן משום גזירת מרחצאות שהרי אסרו ביו"ט בשטיפת כל הגוף אלמא זו היא שטיפה שיש בה משום גזירת מרחצאות ואע"פ שהיקל ר"ש בחמין שהוחמו בע"ש מ"מ בהוחמו בו ביומן אסרו משום מרחצאות ומינה לדברי שהוסר בחמין שהוחמו מע"ש גם זו אסורה ומהדרינן אי איתמר הכי איתמר מחלוקת בקרקע שזו היא שטיפה אבל בכלי דברי הכל שזו רחיצה הוא ויש עליו בכאן לשאול כיון דמתניתין ר"ש היכי א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה והא מערה ונמי טבריא מתפג ואפילו בעשר אלונטיות קתני מי מערה דומיא דמי טבריא מה מי טבריא בחמין אף מי מערה בחמין הרוחץ דיעבד אין לכתחילה לא מכלל דלהשתטף אפילו לכתחילה ומני רבי שמעון היא והכיא רבי יוחנן בן תכינאי מתני לה כדאיתא בפרק חבית ולאו דוקא משום סיפא דלא יביאם בידו אלא כולה יחידאה היא והלכה כרבי יהודה דאסור להשתטף בחמין כך נראה לי ודאמר עולא הלכה כאנשי טבריא ודאי ליתא דרב נחמן דהתם וא"ל תבריננהו לכלוכייהו וכיון דלא אהדר ליה משמע נמי דקבלה מיניה וכל כה"ג כתיובתא ואתקפתא היא הילכך הלכתא כרב נחמן וכן פסק רבינו הגדול ז"ל:

ועוד ת"ר כו' כתב הרי"ף ואי אית ליה גדודי שרי דאי נמי עקר להו למיא הא איכא גדודי דמהדרי להו: אמר הכותב בטעם משום דכי עקר להו למיא ויוצאין חוץ לבריכה הם נמשכין בחצר ודמי לנהר וכבר גזרו שאין שטין על פני המים וכי לא עקר להו למיא הוה ליה ככלי והוא עיקר הפי' וכן נמצא בחבור רבני ספרד מתלמידיו של רבינו ז"ל ואין שייטא בלא עקירת רגלים:

המאור הקטן

ומה שכתב הרי"ף והלכתא כר"נ ליתא ויש ספרים שכתוב בהן אמר ר"ח מחלוקת בכלי אבל בקרקע דברי הכל אסור והא מעשה דאנשי טבריה בקרקע הוה וטעמא דבשבת הא מע"ש שרי אלא אמר ר"ח מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל מותר ואלה הספרים חדשים מקרוב באו הגהותיהם ואין הגירסא כך בכל הספרים ובספרי הגאונים היתה גירסת הספרים הללו נכונה יותר. היה לנו קשה בדברי הרי"ף שהוא כתב כך בהלכות אמר ר"ח מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור והא דאמר רבינא שמע מינה המבשל בשבת בחמי טבריא חייב חטאת דהא מעשה דרבי לאחר גזירה הוה איכא דקשיא ליה ההיא דגרסי' בפרק תפלת השחר פעם אחת התפלל רבי של שבת בע"ש וכו' ואוקימנא להזיע וקודם גזירה ה"נ ממאי דבחמי טבריא ולאחר גזירה היא [דילמא] כי התם וי"ל אילו לא נכנס אלא להזיע לא היו נותנין לו פך שמן לסוך אלא ודאי לרחיצה ממש נכנס כי ההיא דתניא רחץ ולא סך מעיקרא דומה לנותן מים ע"ג חבית הלכך על כרחך בחמי טבריא עבדי ולאחר גזירה הוה מעשה:

תנו רבנן לא ישוט אדם בבריכה מלאה מים ואפילו עומדת בחצר כתב הרי"ף ואי אית ליה גדודי שרי דא"נ עקר להו למי' הא איכא גדודי דמהדרי להו וקשיא לן עלה וכי עקר להו למיא וכי לית בה גדודי נמי אמאי אסירי והלא הבריכה עומדת בחצר אלא האי פירושא ליתא אלא פירוש עקר הוא עקירת הרגלים מן הקרקע דכי האי גונא הוי שייטא גמורה ואית בה משום גזירת אין שטין וכי אית ליה גדודי שריא ולא גזרינן בה וכן פירש ה"ר שלמה ז"ל:

איכא גדודי דמהדרי להו: *ת"ר מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא ומשתטף בצונן ובלבד שלא ישתטף בצונן ויבא ויתחמם כנגד המדורה בשבת מפני שמפשיר מים שעליו: תנו רבנן מיחם אדם אלונטית ומניחה ע"ג מעים בשבת ובלבד שלא יביא קומקום של חמין ויניח ע"ג מעים בשבת ודבר זה אפילו בחול אסור מפני הסכנה: ת"ר [א]מביא אדם קיתון [א] של מים ויניחנו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא כדי שתפוג צנתן ר' יהודה אומר מביאה אשה פך של שמן ומניחתו כנגד המדורה לא בשביל שיתבשל אלא בשביל שיתפשר רבן שמעון ב"ג אומר סכה אשה ידה (א) בשמן ומחממת כנגד המדורה וסכה לבנה קטן ואינה חוששת: אמר רב יהודה אמר שמואל אחד מים ואחד שמן יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר. היכי דמי יד סולדת בו אמר רחבה כל שכריסו של תינוק נכוית ממנו א"ר יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח (א) פך של שמן באמבטי ואמר לי טול בכלי שני ותן ש"מ תלת ש"מ שמן יש בו משום בישול וש"מ כלי שני אינו מבשל וש"מ הפשירו לא זהו בישולו: [ב]אמר ר' אבא אמר ר' יוחנן (ב) בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית הכסא ובית המרחץ אמר אביי דברים של קדש אסור לאמרן בלשון חול ודברים של חול מותר לאמרן בלשון קדש. ולענין אפרושי מאיסורא אפילו בלשון קדש שרי דהא רבי אמר ליה לרב יצחק בר אבדימי טול בכלי שני ותן ואמרינן נמי אמר רב יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידו של ר' מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ובקש להדיח לו קרקע ואמר לו אין מדיחין לסוך לו [א] (שמן) ואמר לו אין סכין: **מתני'** *[ג]מולייר הגרוף שותין ממנו בשבת אנטיכי אע"פ שהיא גרופה (ג) וקטומה אין שותין הימנה בשבת:

גמ'

רש"י

מפשיר. מחמם לשון מים פושרין: מיחם אדם כו'. כמו מחמם: אלונטית. פלנ"א ולי נראה בגד שמסתפגין בו דבכל דוכתין קרי ליה אלונטית: ע"ג בני מעיים. כשהם במיעיו מחממים לו כלי או בגד ומניחו שם ומועיל: ובלבד שלא יביא קומקום כו'. דשמא ישתפכו מים עליו ונמלא רוחץ בחמין בשבת: מפני הסכנה. פעמים שהן רותחין: לא בשביל שיחמו. כלומר לא יניחם שם עד שיחומו: אלא כדי שתפוג. שתתחלף כמו וריחו לא נמר מתרגמ' וריחו לא פג: לא בשביל שיתבשל. שלא תניחנו שם כדי(ב) בישול שתהא היד סולדת בו נמשכת לאחוריה מדאגה שלא תכוה וזה ל' ואסלדה בחילה ואדאג ברעדה ואמשוך מתלונתי מדאגת יום הדין אם הייתי יודע שמיתתי היתה קרובה ולא יחמול:(ג)שמן יש בו משום בישול. ולכך לא (ד) אמר בשביל שיבשל אלא כדי שיפשר וש"מ דהפשירו לא זהו בשולו: להרהר. בדברי תורה: דברים של קודש. דברי תורה אסור לאמרם במקום הטינופת ואפילו בל' חול: אין מדיחין. גזרה דלמא אתי לאשווי גומות: **מתני'** מולייר הגרוף. מן הגחלים מבעוד יום: שותין. ממימיו בשבת אע"פ שהוחמו קצת מחמת הכלי לפי שאינו מוסיף הבל אלא משמר ומקיים חומו שלא יצטנן ובגמרא מפרש מולייר. מים מבפנים וגחלים מבחוץ בכלי קטן המחובר לו ומותן שם גחלים והמים בקיבולו הגדול ורבותינו מפרשים מולייר שני שולים ואנטיכי בי דודי מחילה בינתיים ולי נראה להיפך דא"כ ה"ל למתני מים מלמעלה וגחלים מלמטה ועוד דנחושתה דתני באנטיכי לשון שוליים וגם אומרים לשון נחושת ושאני נחושת מחרש: אנטיכי.

רבינו נסים

ובכלי לא אסרו לשוט דליכא למגזר שמא יעשה חבית של שייטין: **תנו** רבנן מתחמם אדם וכו'. מפני שמפשיר מים שעליו ונראה כרוחץ בחמין שהוחמו בשבת: אלונטית. בגד שמסתפגין בו על גבי מעיו כשהוא חש במעיו מחמין לו כלי או בגד ומניחו שם ומועיל: ובלבד שלא יביא קומקום וכו'. שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בחמין בשבת: מפני הסכנה. פעמים שהם רותחים: **תנו** רבנן מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו וכו'. פרש"י ז"ל לא שיניחם שם עד שיחמו אלא כדי שתפוג צינתן במקצת. נראה מדבריו שאפילו קרוב למדורה

נר מצוה ממש במקום הראוי לבשל מותר כדי [דף מ:] להפשיר דהייט כל שלא שהה אותם כ"כ כדי שיתבשלו ולדבריו הא דאמר רב יהודה אמר שמואל בסמוך אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר לא במקום שיד סולדת ומקום שאין יד סולדת קאמר אלא כל שהניחן עד שתהא יד סולדת קאמר ומכל מקום אפילו לדבריו על גבי האש ממש אסור מפני שנראה כמבשל דהא אפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו אף על פי שמצטמק ורע לו אסרו להחזיר בכירה שאינה גרופה וקטומה כדאמרינן לעיל וכל שכן לתת לכתחלה ואפילו להפשיר אלא ודאי לא התירו כאן אלא כנגד המדורה בלבד אלא שהרמב"ן ז"ל כתב דלהפשיר לא שנא כנגד המדורה ול"ש על גבה והקשו על דברי רש"י ז"ל מדאמרי' בסמוך גבי עובדא דרבי ש"מ תלת וכו' ש"מ הפשירו לא זהו בשולו ואפילו הכי אסור עליו מלהניחו באמבטי ואע"פ שרש"י ז"ל אינו גורס כך זו היא הגירסא הנכונה והיא גירסתן של גאונים ז"ל אלא ודאי משמע שלא התירו להפשיר אלא במקום שאינו ראוי לבשל והיינו נמי כך דיד סולדת בו דאמרינן בסמוך לומר דכל שהוא קרוב מן המדורה כ"כ בכדי שתהא יד סולדת שם מחמת חום האש אסור והכי אמרינן בירושלמי בפרקין [הלכה ד] אמר רב זעירא בשם רבי יהודה מותר להפשיר במקום שהיד שולטת ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת ואפי' במקום שהיד שולטת עד היכן ר' יהודה בן פזי ר' סימון בשם ר' יוסי ב"ח עד כדי שהוא נותן יד לתוכו ונכוית וכן דעת ר"י דבכל מקום הראוי לבשל אפילו להפשיר אסור ודייק לה מההוא עובדא [דף מח.] דרבה ורבי זירא דאקלעו לבי ריש גלותא וחזו להההוא גברא דאנח כוזא דמיא אפומא דקומקמא כדאיתא בריש במה טומנין [ב] מיהו הני מילי בדבר שלא נתבשל אבל צונן שנתבשל מותר להניחו אפילו בכלי ראשון או כנגד המדורה ואפילו במקום שהיד סולדת בו (א) שאין דרך בשול בכך ורואה לדבר מדתקן [דף קמה:] כל שבא בחמין לפני השבת שורין אותו בחמין בשבת כלומר אפילו בכלי ראשון אע"פ שתולדות האור כאור והמבשל בה חייב חטאת כמבשל על גבי האש ממש ומיהו דוקא בכלי ראשון או כנגד המדורה אבל על גבי האש ממש אסור אלא אם כן גרוף או קטום דהא אסיקנא לעיל דאפילו תבשיל המצטמק ורע לו אסור להחזירו על גבי כירה שאינה גרופה ואינה קטומה הלכך דוקא כנגד המדורה הוא דשרי א"נ בכלי ראשון וכן נמי מותר לתת על פי קדירת חמין בשבת תבשיל שנתבשל מערב שבת כל צרכו כגון פאנאדי"ש בלע"ז וכיוצא בהן לחממן ואף על פי שהיד סולדת בו לפי שאין דרך בשול בכך ואע"פ שהקדרה נתונה על האש אבל להטמין תחת הבגדים הנתונים על גבי מיחם ודאי אסור שהרי אסור להטמין משחשכה אפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל דהא בפרקין דבמה טומנין לא מפלגינן בין תבשיל לתבשיל כלל ומכל מקום לשום כלי על התבשיל כדי לשמרו מן העכברים או כדי שלא יתטנף בעפרורית שרי שאין זה כמטמין להחם אלא כשומר וכותן כסוי על גבי קדרה וכ"ש אם [ג] הכלי שהוא מניח עליו רחב שלא יגיע בו שאין זו הטמנה כך כתב הרשב"א ז"ל והפשר גם כן דמה שאין דרכו לאפות על גבי כירה כגון פאנאדי"ש וכיוצא בה שמותר לחממן בשבת על גבי כירה או על גבי כיסוי של ברזל כל שהוא מצטמק ורע לו שהדבר מוכיח שאינו נעשה אלא בשביל שיתחמם: **רבי** יהודה אומר מביאה אשה פך של שמן וכו'. קמ"ל דשמן נמי בשביל שיתפשר שרי דהפשרו לא זהו בשולו. רבן שמעון בן גמליאל אומר סכה אשה ידה בשמן וכו'. דסבירא ליה דבפך אסור משום דשמן הפשרו זהו בשולו מיהו כלאחר יד כגון שסכה ידה בשמן ומחממתה כנגד המדורה שרי: אמר רב יהודה אמר שמואל אחד מים ואחד שמן יד סולדת בו אסור. כלומר בין שמן בין מים הפשרן לא זהו בשולן: סולדת. נמשכה לאחריה מדאגה שלא תכוה מלשון [איוב ו] ואסלדה בחילה: היכי דמי יד סולדת בו. שיש שסולד מרתיחה מועטת ויש שאינו סולד וכבר כתבתי למעלה שלדברי רש"י ז"ל לא במקום שיד סולדת ומקום שאין יד סולדת קאמר אלא כל שהניחן עד שתהא יד סולדת קאמר ולדברי החולקים עליו מקום שהיד סולדת קאמר דכל שהוא קרוב מהמדורה כ"כ בכדי שתהא היד סולדת שם מחמת חום האש אפילו להפשיר אסור: **אמר** רב יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ. בשבת ובחמי טבריא הוה שלא נאסרו כדאמרינן לעיל [דף מ.] התירו להם חמי טבריא ובקשתי להניח לו פך של שמן לסוך ממנו אחר רחילה: באמבטי. כגון בריכה העשויה בקרקע שהמים נאספים שם: טול בכלי שני ותן בו. טול מן המים בכלי ב' כדי שילטננו מעט דכלי שני אינו מבשל ואח"כ תן הפך לתוך אותו כלי שני: וש"מ הפשרו לא זהו בשולו. דאי זהו בשולו אפילו בכלי שני ליתסר: **בכל** מקום מותר להרהר. בדברי תורה: דברים של קדש. דברי תורה אסור לאמרן במקום הטנופת אפי' בלשון חול: ולענין אפרושי מאיסורא שרי. משמע בגמרא דדייקינן הכי מדלא הניחו שיניחנו באמבטי דומיא דהך עובדא דתלמידו של ר' מאיר דאמר לו ר' מאיר לאפרושי מאיסורא דאין מדיחין ואין סכין וטעמא דלמא אתי לאשווי גומות: **ואשמעי'** נו מינה דאפי' בלא אפרושי מאיסורא שרי למימר בבית המרחץ ובית הכסא עביד לי הכי והכי אף על גב דממילא הויא הוראה דהא אמר ליה טול בכלי שני ותן וגמרינן מיניה דהפשרו לא זהו בשולו ובירושלמי [פרק זה הל"ג] התירו אפילו לשאול הלכות בית הכסא בבית הכסא והלכות בית המרחץ בבית המרחץ דגרסינן התם שואלין הלכות המרחץ בבית המרחץ והלכות בית הכסא בבית הכסא כהדא ר' שמעון בן אלעזר עאל [ד] עם ר' מאיר אמר ליה מהו שנדיח אמר ליה אסור מהו שנקנה א"ל אסור ולא כן שאל שמואל לרב מהו לענות אמן במקום המטונף ואמר ליה אסור ואסור דאמרינן לך אסור כלומר דהאי אסור דאמרי' לך אילו שאלתני על כך במקום המטונף היה אסור לי לאמרו אשכח תני שואלין הלכות בית המרחץ בבית המרחץ והלכות בית הכסא בבית הכסא וכתב הרמב"ן ז"ל דמסתברא דגמרא דילן לא שרי אלא לאפרושי מאיסורא ומעשה דר' מאיר נמי לאו הכי הוא כדמייתי' ליה בירושלמי אלא כדאמרינן הכא בקש להדיח לו קרקע וכו': **מתני'** מולייאר הגרוף וכו'. מולייאר הוא כלי שיש לו בית קבול קטן אצל דפנו מבחוץ ומחובר לו ונותנין שם גחלים ובבית קבולו הגדול נותנין מים להחם (ה) והכי מפרשי' בגמרא מים מבפנים וגחלים מבחוץ וקתני דמולייאר שגרף שותין ממנו בשבת הייטו [ה] כמו שותין על ידו לומר שמותר לתת מים בתוכו בשבת ולשתות שדרכן היה למזוג בפושרין ומשום הכי שרי לפי שאין חומו גדול כ"כ ואינו אלא מפשיר. אבל אנטיכי והוא כלי כעין יורה שעושין לה ב' שולים וטתנין גחלים בין שניהם ומים למעלה אף על פי שגרף אין שותין ממנו בשבת שיש בחומו כדי לבשל

עין משפט

א מיי' פכ"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שיח: ב מיי' פ"ג מהל' ק"ש: ג מיי' פ"כ וכ"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שיח:

הגהות הר"י

(א) אף על גב דבסמוך אוסר להשתתף בצונן ולהתחמם כנגד המדורה יש לחלק ועי' בתו' ד"ה מפני שמפשיר: (ב) עי' ברי"ף ברכות פ"ג: (ג) תיבת וקטומה נמחקת וכן בגמ':

שלטי הגבורים

א לפירש"י מותר להניחם כנגד המדורה וקרוב לה כל כך שאם יניח שם הרבה יתבשל לגמרי מיהו יזהר שלא יונח שם אלא שיעור הפגת הצנה בלבד ויזהר שלא יוחמו אלא כל כך שלא יהא כריסו של תנוק נכוית בהם ולפי' זה הסכים מיי' פרק כ"ב מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה והתוס' והרא"ש והטור פירשו שלא התירו [הפגת] הצנה אלא יתנם במקום כל כך רחוק מן האש שלא יוכלו לבא לעולם לידי יד סולדת בהם אבל אסור לקרבן אצל האש למקום שיוכל להתחמם בכדי שתהא היד סולדת בהם ואפילו לשעה קלה שאינו מניחן שם אלא כדי שתפוג צנתן אסור מיהו על גבי מדורה ודאי אסור אליבא דכ"ע והלכך צריך ליזהר כשמשימים יורה ותוכה מים תלויה בשלשלת שע"ג המדורה שתהיה שם באופן שיקרא כנגד המדורה ולא ע"ג המדורה וגם יזהר מלהניחה שם אלא כדי הפגת הצנה ולא כדי שיתפשרו וגם שיהיה רחוק מן האש בכדי שלא תהא היד סולדת בהן לצאת ידי כל הפרושים וכ"ל דתבשיל שנתבשל כל צרכו מע"ש ונצטנן ככר אם יש בה מרק תלוי בפלוגתא דהרשב"א שהביא דבריו מגיד משנה והרא"ש אם מותר לשום אותו להתחמם כנגד המדורה במקום שהיד סולדת בה ובחדושי שהארכתי בס"ד:

לשון ריא"ז

מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה בשבת לא בשביל שיחמו אלא כדי שתפוג צנתן ונראה בעיני שאסור להקריבו אצל המדורה אפילו להפיג צנתו שמא יניחו עד שיתחמם כמבואר בקונטרס הראיות:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והאשר"י פוסק כרש"י ואומר שיש בישול אחר בישול ותבשיל שנצטנן כל שיש בו מרק שייך ביה בישול ואסור להרתיחו בכלי ראשון יע"ש ובטור א"ח סי' שיח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לו: (ב) בישול שתהא היד סולדת בו הס"ד ואח"כ מה"ד סולדת נמשכת וכו' וזהו ל' וכו' כצ"ל: (ג) נ"ב זהו פירוש למ"ש בגמ' ואתא ר' יהודה למימר שמן יש בו משום בשול והפשירו לא זהו בשולו ע"ש בדף מ' ע"ב: (ד) לא בשביל כו' ותי' אמר נמחק אלא כדי שיפשר שרי דהפשירו כו' כצ"ל: (ה) נ"ל והייט דמפרשינן:

הגהות מא"י

[א] תו"מ וכ"ב קרקע: [ב] נ"ל ומיהו ה"מ וכו' שנתבשל כל צרכו: [ג] נ"ב אין: [ד] נ"ב מסתי: [ה] הייטו שפיתין כלומר כו' כצ"ל

לבשל ונראה לי דהיינו טעמא דשריותא דמוליאר ואיסור דאנטיכי משום דקי"ל [דף מג.] דכלי ראשון מבשל וכלי ראשון היינו שעומד על גבי האור שהוא מבשל אפילו לאחר שהעבירוהו משם ואשמועינן תנא דמוליאר אף על פי שהגחלים סמוכין לקיבולו הגדול אפילו הכי לא מיקרי כלי ראשון כיון שאין אותו קבול גדול עומד על הגחלים אבל אנטיכי כיון שהקבול העליון עומד על הגחלים שעומדין בקבול התחתון הוה ליה כלי ראשון ועדיף נמי מיניה לפי שמקום המים ומקום הגחלים כלי אחד הוא ועיקר רבותא דהך מתני' למוליאר איצטריך דלא דייניק ליה ככלי ראשון וכדי שלא תאמר דלא מיקרי כלי ראשון אלא באנטיכי שמקום המים והגחלים הכל כלי אחד [ג] סמכה לה ענין אידך מתני' שהמיחם שפינהו כלומר שפינהו מעל גבי האור ויש בו מים חמין דקתני שלא יתן לתוכו צונן כדי שיחמו דאע"פ שלא היו הגחלים במיחם זה לעולם אפ"ה כלי ראשון מיקרי: **גמ'** מאי אנטיכי אמר רב נחמן בי דודי. כמו שפרשתי במשנתנו: מפני שנחושתה מחממתה. נחושתה לשון שולים כדכתיב [יחזקאל יו] יען השפך נחשתך ובל' משנה נחשתו של תנור במס' כלים [פ"ה מ"ג]: **מתני'** המיחם שפינהו. כולה מתני' מפרש בגמ': **גמ'** מאי קאמר. מיבעיא לן המיחם שפינהו דקתני במתני' אי פינהו מעל האור קאמר או פינה [ג] מים קאמר: לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחמו. דכלי ראשון מבשל: מפני שהוא מצרף. מחזיק הנחושת כדרך שהנפחים עושין שמניחין ברזל ונחשת חמין לתוך המים בשביל שיתחזקו וזו היא גמר מלאכת הצורפין שרתיחת האור מפעפע המתכת וקרוב להשבר והמים מחזיקים פעפועו ור' יהודה היא דאילו ר' שמעון שרי כיון שאינו מתכוין לצירוף ואף על גב דמודה ר' שמעון [דף עה.] בפסיק רישיה ולא ימות הכא לאו פסיק רישיה הוא לפי שכשמצרפין הכלי מחמין אותו תחלה ביותר והכא אפשר שלא יגיע לצירוף מפני שהמים שבתוכו מונעין אותו מלהתחמם כל כך ואע"ג דלא קיימא לן [דף כב.] כרבי יהודה בדבר שאין מתכוין מסיק אביי למילתיה הכי ואמר דמיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר משום דמתני' קשיתי' דמדקתני המיחם שפינהו ולא קתני המיחם שפינה ממנו מים וכדדייקין בגמרא אלמא כשפינה ממנו מים לעולם אסור דמתני' ר' יהודה היא אע"ג דלא קי"ל כוותיה: **אמר** רב [ד] יהודה לא שנו אלא שיעור להפשיר. שאינו נותן שם מים מרובים כל כך שיצטננו לגמרי: אבל שיעור לצרף. שנותן שם מים מרובים כל כך שהם נוגנין בתוך הכלי אסור משום צירוף: כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר. הא כתיבנא לעיל דלא הוי פסיק רישיה: מכבין גחלת של מתכת. שמשליכין הנפחים לחוץ פסולת של ברזל מכבין דלא שייך כיבוי בהכי מדאורייתא ומדרבנן הוא דאסור והיכא דאיכא נזקא דרבים לא גזרו על השבות: אבל לא גחלת של עץ. דאיסור דאורייתא הוא וחייב סקילה: ואי כר"ש ס"ל אפילו של עץ נמי. דהא לר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה [פטור עליה והא מלאכה שאינה צריכה לגופה] היא דכל כבוי אינו צריך לגופו חוץ מעושי פחמים או מהבהבי פתילה: **אמר** רבינא הלכך. כיון דאמרינן דלא גזרו שבות דכבוי מתכות במקום נזקא דרבים: קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מד' אמות. עד שיסלקנו לצדדין של רה"ר דאיסור דרבנן בעלמא הוא: ובכרמלית. דטלטול דידיה דרבנן: אפילו טובא. יוליכנו בעקירה אחת: **ומהא** שמעינן דשרינן שבות דרבנן במקום שהיזק הרבים מצוי והרב בעל הלכות ז"ל התיר עוד אפילו איסורא דאורייתא שהוא ז"ל כתב דהא דמפלגינן בין גחלת של עץ לשל מתכת משום דבשל עץ כמה דלא כביא אית ביה סומקא וחזו לה ולא אתו לאתזוקי בה אבל של מתכת אע"ג דאזיל סומקא לא כביא ואתו לאתזוקי בה משמע דס"ל ז"ל דבתרוייהו איכא איסורא דאורייתא ועל כרחין בשל מתכת היינו משום צירוף דאילו משום כבוי דאורייתא ודאי לית בה ומשמע דמוקי לה (הר"י) [הרב] ז"ל אפי' בשהגיע לצרוף ודהוי פסיק רישיה ומקשי הכי ואי כר' שמעון ס"ל כיון דלדידיה כבוי גחלת של עץ מדרבנן בעלמא הוא אף על פי שאין היזקה מצוי אית לן למשרי ודברי תימה הם שהיאך יתיר שמואל מלאכה דאורייתא שלא במקום סכנת נפשות אלא שנראה שהרב ז"ל סובר דנזקא דרבים כסכנת נפשות חשיב לן ולדבריו הא דמסקי' הלכך קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מארבע אמות ולא שרינן ארבע אמות כאחת משום דכמה דאפשר לשנויי משנינן: **תנן** רבנן נותן אדם חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין דברי ב"ש. פרש"י ז"ל משום דתתאה גבר ולא נהירא דאם כן תקשי למ"ד התם בפרק כילד צולין [דף עו.] דעלאה גבר דעד כאן לא פליגי ב"ה אלא בכוס דהוי כלי שני כדאמרי' בסמוך ועוד

גמ'

גמ' היכי דמי מולייר הגרוף תאנא מים מבפנים וגחלים מבחוץ: מאי אנטיכי אמר רב נחמן בי דודי: תניא כותיה דרב נחמן אנטיכי אע"פ שהיא גרופה וקטומה אין שותין הימנה בשבת מפני שנחושתה מחממתה: **מתני'** [א] המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן:

גמ' מאי קאמר *אמר אביי הכי קאמר המיחם (א) שפינה ממנו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין כדי שיחמו אבל נותן הוא לתוכו מים רבים כדי שיפשירו ומיחם שפינה מים ממנו לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שהוא מצרף ור' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור. אמר רב לא שנו אלא שיעור (ב) לצרף אבל שיעור להפשיר מותר ושמואל אמר אפילו שיעור לצרף נמי מותר *כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ואי קשיא לך הא דאמר שמואל מכבין א גחלת של מתכת ברשות הרבים בשביל שלא יוזקו בה רבים אבל גחלת של עץ לא °דאי כר' שמעון סבירא ליה אפילו של עץ נמי מותר בדבר שאין מתכוין סבר לה כר' שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כרבי יהודה דאמר חייבין עליה: אמר רבינא הלכך קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מארבע אמות ובכרמלית אפילו טובא וכן הלכתא: אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן: ת"ר נותן אדם חמין לתוך צונן אבל לא צונן לתוך ב חמין דברי בית שמאי ובית

רש"י

בגמ' מפרש: גמ' נחושתו. לי שוליים דכתיב יען השפך נחשתך ושאני אנטיכי מן מולייר דמתוך ששולייס מכוסים חומם מתגמר ואף על פי שנגרפו גחלים: מתני' המיחם. קומקומי' של חמין: שפינהו. כולה מתני' מפרש בגמרא: גמ' מאי קאמר. מהו פינהו ומאי לא יתן והדר קאמר אבל נותן: שהוא מצרף. כשכלי מתכת חם אם נותנין בתוכו צונן מחזק את הכלי וזהו גמר מלאכתן של צורפין שרתיחת האור מפעפע וקרוב לישבר והמים מצרפין פיעפועו: שפינהו. מעל האור עם מימיו (ג) שעירה ממנו הרותחין שם: ל"ש. דפינהו שרי לתת לתוכו צונן אלא שיעור להפשיר ולא לצרף כגון שלא מילאהו: שיעור לצרף. שמילאהו: גחלת של מתכת. שמשליכין לחוץ פסולת של ברזל: מכבים. דלא שייך בה כבוי מדאורייתא ומדרבנן הוא דאסור והיכא דאיכא היזקא דרבים לא גזרו על השבות: אבל לא של עץ. דאיסור דאורייתא הוא וחייב עליה: אפילו של עץ נמי. דהא לר' שמעון מלאכה שא"צ לגופה פטור וכל כיבוי אין צריך לגופו חוץ מעושי פחמין או מהבהבי פתילה הלכך כיון דאמר לא גזרו שבות במקום נזק דרבים ה"נ למישרי: קוץ ברה"ר מוליכו פחות מד' אמות. עד שיסלקנו לצידי רה"ר דאיסור דרבנן בעלמא הוא: וכרמלית. דטלטול דידיה דרבנן אפילו טובא יעקרנו בעקירה אחת: חמין לתוך צונן. (ד) כי קסבר תתאה גבר ואין החמין מרתיחין הצונן אלא מפשירין: ולא צונן לתוך חמין. שהתחתונים מרתיחין את העליונים דתתאה גבר בכוס

שלטי הגבורים

א לדברי מיי' פ' י"ב מהל' שבת לא הותר לו לכבות גחלת של עץ בשביל נזק דרבים ול"ר כי זאת היה סברתו שלא הותר בשביל נזק רבים אלא דבר שעיקר איסורו לא הוי מדאורייתא כגון כבוי גחלת של מתכת שעיקר איסורו אינו מדאורייתא דפטור הוא על כבויו ומשום דפטור הוא על כבויו שרי נמי לכבותה לכתחלה בשביל נזק דרבים פי' אע"פ דקים ליה למימר כר' יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה היינו דוקא במלאכה שעושה לגופה חייב עליה אבל כי האי דכבוי גחלת של מתכת דאפי' כשמכבה כדי לכבות אינו חייב עליה דלא שייך כבוי בה"ג כל שכן כשאינו מכוין אלא כדי שלא יוזקו ביה רבים דפטור ומותר אבל גחלת של עץ דהמכבה אותו חייב חטאת לא הותר לו לכבותו בשביל נזק דרבי' כי אע"פ שאינו צריך לגופו הוא מ"מ ס"ל למימר דהלכה כר' יהודה דמלאכה שאינה צ"ל חייב עליה חטאת וא"כ אם היה מכבה היה עושה איסור דאורייתא שחייב עליו חטאת ובשביל נזק דרבים לא התירו לו לעשות איסור דאורייתא ולכבות גחלת של עץ מיהו אותם הפוסקים כר"ש דמלאכה שאינה צ"ל פטור עליה א"כ לדידהו המכבה גחלת של עץ בשביל שלא יוזקו בה רבים הוי מלאכה שאינה צ"ל וכיון דפטור עליה כשעושה אותה נמצא שבעשייתה אינו עושה אלא איסור דרבנן ובשביל היזק דרבים שרי לעשות איסור דרבנן א"כ לדידהו מותר לכבות אפי' גחלת של עץ ברה"ר כדי שלא יוזקו בה רבים ובמחלוקת זה פליגי נמי בכבוי גחלת של עץ אי חייב או לאו דלמיי' בעלמא כבוי גחלת של עץ אסור וחייב חטאת כי אע"פ דלא הוי כבוי שצריך לגופו חוץ ממעשה פחמים או מהבהב פתילה אפ"ה חייב לדידי' דס"ל דכל מלאכה שאינה צ"ל חייב עליה ולדברי אחר הפוסקים שפסקו דמלאכה שאינה צ"ל פטור עליה ה"נ בכבוי גחלת של עץ פטור עליה ויש בהיתר איסור דשבת בשביל נזק דרבים דעת אחרת בזה והביאו הר"ן והוא כי בשביל היזק דרבים מותר אפי' לעשות איסור דאורייתא ואפי' להעביר הקוץ ברה"ר כמה אמות בבת אחת שרי היכא דלא אפשר בע"א דדמי נזק דרבים לסכנת נפשות והטור א"ח סי' של"ד מתיר לכבות גחלת של עץ ושל מתכת בשביל נזק רבים ול"ד כי הוא הולך לשיטתו, דס"ל הלכה כר"ש דמלאכה שאינה צ"ל פטור עליה והלכך מתיר הכא לכבות גחלת של עץ אבל אין נ"ל לומר שיהיה דעתו כמ"ד דאפילו איסור דאורייתא הותר בשביל נזק דרבים ב ובדין נתינת חמין לתוך צונן או איפכא במים שרוצה לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו הר"ן מפרש דברי רבינו כדלקמן והטור א"ח סי' ש"ח נראה דס"ל דאפי'

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"כ מהל' שבת ופי"ד טוש"ע או"ח [illegible] ב מיי' [illegible] מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע [illegible]

הגהות הב"ח

(א) שפינהו ויש בו [illegible] ממנו נמחק: (ב) להפשיר [illegible] שיעור לצרף אסור [illegible] (ג) מימיו [illegible] הס"ד ואח"כ מה"ד שפינה ממנו שעירה ממנו הרותחין שם [illegible] (ד) [illegible] כי נמחק:

הגהות מהר"ב

[א] מיחם [illegible] [ב] [illegible] [ג] [illegible] ממנו [ד] [illegible]

מלחמת ה'

ועוד שמיחם שפינהו וכו' עד אע"ג דקשיא מתה:

אמר הכותב עד שקר הוא זה שהביא שבכ"מ שאמרו בגמ' מחקיף לה ולא איפריקא ולא איסתייע דהוית הוא עד שנראה לבעלי הגמ' מפורש שיתרצו האתקפתא או שיאמרו שאין לחוש עליה אפי' נאמר שפלוגתת רב ושמואל כפי' דרב אדא שייכא כבר דהאה אביי ואתקיף עלה ולא תירצו בגמרא אתקפתיה והרי מצינו במיעוט מקומות תיובתא והלכתא הנאמר כן בכל תיובתא שתם שהוזכר בתלמוד ומנהג הגמרא בזה ידוע הוא אבל באמת דפלוגתא דרב ושמואל כדאביי שייכי דאילו במיחם שפינה ממנו מים שיעור להפשיר זהו שיעור לצרף ולא דהינן בשלא הגיע לצירוף אלא כדאביי איירי דלרב הכי קתני המיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטים כדי שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובין שיעור כדי להפשירן אבל לא יתן לתוכו מים מרובין כ"כ עד שיצטננו החמין לגמרי ויצרף ור' יהודה היא שלא תאמר כל שהוא מרובין יותר מותר ומתני' דהפשירן איצטריכא ליה אלא מרובין להפשיר מרובין לצנן אסור מפני שמצרף ולשמואל אפי' מים מרובין כדי שיצטננו ויצרף נמי שרי והא דקתני כדי להפשירן קמ"ל שמותר להפשיר ומי שאין עיניו טרוטות יראה בגמרא שזה שאמר אביי ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן מים כל עיקר מפני שהוא מצרף ור' יהודה היא הכל תוספת ואינו בכל לשון משנתנו אלא קסבר אביי מדקתני במיחם שפינהו הא מיחם שפינה ממנו מים אפי' כדי להפשיר אסור כר' יהודה ורב נמי כאביי מוקי לה דהא סבר ליה כר' יהודה ומש"ה פירש דלהפשירן דוקא קתני מיהו שמואל אע"ג דמוקי לה במיחם שפינהו כאביי לא דייקין מיניה הא פינה ממנו מים אסור אלא מתני' כולה רישא וסיפא בנותן לתוך המין מיירי ולא נחית תנא הכא לפלוגתא דצירוף כנ"ל והוא הנכון בשמועה וכן כתב רבינו הנגאל והוקמה שמואל כרבי שמעון ורב אדא בר מתנה כר' שמעון ודאביי נמי בהא דרישא קאי כשמואל זהו לשון פירושו של רבינו הנגאל ז"ל והוא כמו שפירשתי דשמואל אית ליה דאביי באוקמתא דמתני' ולית ליה כוותיה בדיוקא דדייק מינה הא פינה ממנו מים אסור ואפשר לומר דאביי נמי לאו בדוקא אמרה דמתני' ודאי שיטה נקט כדפרישית אלא כלפי שאמר רב אדא ר' שמעון היא אמר איהו ר' יהודה היא כלומר אפי' כר' יהודה נמי מצינן לאוקומה ומוסיף בה דברים כדי שיהא כל הדין מפורש במשנתינו וכיוצא בה בפרק כלל גדול דתניא בורר ואוכל ובורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת וזה שהוסיף בה קטן ותמהוי תוספת בעלמא הוא שלא היה צריך לכך מלשון הברייתא דהא לא קתני אלא תרתי בבי אבל כדי שיתפרש כל הדין בברייתא הוסיף בה ואביי נמי נהג כן וכא להעמידה אפי' כר"י ועוד אחרת ברים פרק מפנין אבל אתחולי מתחיל ומני ר"ש היא ולא היה צריך לכך אלא יכול לומר דבהתחלת אוצר תחלה אי כר"ש ולאו דוקא ואין צורך לזה שהטעם שכתבנו נכון וברור ועלה כשוגג אבל דברי רבינו ז"ל מטין לטעם אחר לומר דכ"ע מתני' ר"י היא כדאביי באוקמתי' ודיוקיה ושמואל אפי' לצרף מותר קאמר כר"ש ולא פליג אלא אמטיה דרב וכזה כזו במסכתא בפרק כל כתבי הקדש וכן בתלמוד לבים גם זה נכון ועיקר זה שמחלוקת בעל המאור על רבינו הגדול ז"ל מחלוקת של הנם ואין סופה לקיים הלכה ולדחות ומה איכפת לו אם סמך על דברי אחד מבעלי הגמ' אבל לעיין בכאן מדברי הרב רבי אברהם שהוא סובר דמיחם שפינה ממנו מים ונתן לתוכו נוגן פסיק רישיה ולא ימות הוא דודאי מצרף והוא ז"ל דוחק לומר דהא מילתא דאביי אתמר מקמי דלשמעיה מיניה דרבא דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות וכו' ובכלא כדאי' בפ' ר"א דמילה וכן דרב אדא בר מתנה נמי הא לבתר דקבלה פינה ממנו מים לעולם אסור והנה זה שלא כדעת ראשונים והוא דוחק שאלמלא כן לא היו בגמ' שותקים מזה אלא צירוף מיהא לאו פסיק רישיה הוא שמא לא הגיע לצירוף אע"פ שנתחמם הרבה שהמים שהיו בו מונעין אותו ו שמא כבר נצרף קודם שנעשה כלי ועכשיו אין צירוף זה מיקון לו:

המאור הקטן

המיחם שפינהו וכו' שבקיה לפי' דרב אדא בר מתנה למתני' ונקט ליה פירושא דאביי ואע"ג דאזיל אביי לטעמיה דר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ולא קי"ל כותיה ואדרבה פירושא דרב אדא הוה ליה למינקט אליבא דהלכתא כר"ש ופלוגתייהו דרב ושמואל בלהפשיר ולצרף בפירוש דרב אדא שייכא ולא בפירושיה דאביי וכמו שמפורש בפירושי ה"ר שלמה הלכך כרב אדא נקטינן אף על גב דקשיא עליה שפינהו כי ההיא דאמר הרי"ף בפרק החולץ דיקא מתני' כותיה דאביי דאע"ג דקשיא מתה: כתב הרי"ף בפרק מי שהחשיך מדאמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה שמע מינה דליתא לדרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ואיכא קושיא על הרי"ף מדאמר רב ששת פוקו אמרו לר' יצחק כבר תרגמה רב הונא לשמעתיך בבבל דא"ר הונא עושין מחיצה וכו' ואם כן קשיא דרב הונא אדרב הונא ויש לנו לומר דלעולם רב הונא כרבי יצחק סבירא ליה וההיא דהיתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח עליה תקנתא היא דתקון רבנן ושרו ליה רבנן הכי והוא בכלל י"ח דבר שגזרו בו ביום אחד מהן מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי והא דמיא להא מפני שהיתה בהמתו טעונה מבעו"י ובא מן הדרך משחשכה ועב"ז לא התירו לבטל כלי מהיכנו אבל התירו לטלטל כלי לדבר שאינו ניטל בשבת ואע"ג דסבר לה רב הונא לכדרבי יצחק דמכדי רבי יצחק כמאן אמרה לשמעתיה כר' יהודה דאית ליה מוקצה ולפי' אמרה והחמיר כל החומר הזה שלא להיות כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת דכמוקצה היא לדבר שאינו ניטל וכ"כ ה"ר שלמה דר' יצחק בשיטת רבי יהודה דאית ליה מוקצה אמרה תדע דשייך טעמא דרבי יהודה איסור מוקצה בטעמיה דר' יצחק מדאותבינן עלה מברייתא דתניא פורשין מחצלת על גבי דבורים בשבת ושקלינן וטרינן ודחקינן נפשין לאוקמי למתניתין כרבי יהודה דאית ליה מוקצה בטעמא דר' יצחק ולא אוקימנא כר' שמעון ובאותן שתי חלות ולא קשיא ברייתא ולא מידי אלא דלא אזל לטעמיה דר' יצחק דאית ליה מוקצה הילכך כיון דקיי"ל במוקצה כר"ש ממילא אידחיא ליה דר' יצחק ועוד הא רבה ורב יוסף דקיימי בשיטתיה דרב חסדא ומפרשים טעמיה אלמא כוותיה סבירא להו ועולא נמי במסכת י"ט פליג עליה דרבי יצחק בהדיא הילכך הוו להו רב הונא ורבי יצחק כיחיד במקום רבים ומכל הני טעמי אידחיא לה דר' יצחק ולית דחש לה ועוד יש לה תוספת ביאור בהא דרב הונא בפרק מי שהחשיך:

ועוד דאפילו לת"ד תתאה גבר הא מודה דכדי קליפה מיהא אסור דאדמקרר לה תתאה לעילאה מבלע בלע וא"כ ה"נ נימא [א] דמבשל ליה עליון לתחתון בכדי קליפה ותיאסר אלא ה"פ נותן אדם חמין לתוך הצונן לפי שהן מתקררים בעירויין ומתערבים ממש בתוך הצונן ואין כח בהן לבשל אפילו בבאין מכלי ראשון דאפילו תמצא לומר דעירוי כלי ראשון ככלי ראשון ה"מ במערה ע"ג תבלין וכיוצא בהן שאין החמין מתערבין בתוכן אלא מכין עליהם בקלוחן ומבשלין אבל מים במים שהן מתערבין ממש אין כח לקלוח לבשל המים התחתונים: אבל לא צונן לתוך חמין. אפילו בכוס שהוא כלי שני משום דגזרו ב"ש כלי שני אטו כלי ראשון: וב"ה מתירין. דלא גזרי בכלי שני כלל: אבל באמבטי. שהוא כלי ראשון [ב]: חמין לתוך צונן(ד). כלומר שמותר לערות מאמבטי חמין שבו לתוך המים צוננין שבכלי אחר דעירוי דכלי ראשון לא חשיב לן ככלי ראשון כל שהוא נשפך לתוך הצונן: ולא צונן לתוך חמין. כלומר אפי' ליתן לתוכו מים צוננין הרבה שאינו אלא להפשירו דאע"ג דבמיחם תנן במתני' [דף מא.] שנותן לתוכו כדי להפשירן ה"מ מיחם שאינו חם ביותר אבל באמבטי מתוך שמקפידין הרבה על חומו אסרו בו אפי' הפשר כנ"ל ומקצתו מחידושי הרשב"א ז"ל ולא כדבריו:

ומסקנא דשמעתא דהלכת' כב"ה וכו' וכמ"ש בהלכות: לתוך ספל של מים. שהוא כלי שני ומינו למדין לפי פסק הרב אלפסי ז"ל דבאמבטי צונן לתוך חמין אסור ואפילו להפשיר דמדלא מפלגינן באמבטי כלל כדמפלגינן במיחם לעיל בכל ענין אסור וכדכתיבנא דדוקא בכלי ראשון אחר הוא דאיכא לאפלוגי דבכדי שיחמו אסור ובכדי להפשירן שרי אבל באמבטי בכל ענין אסור ומיהו לערות מהמין שבאמבטי לתוך צונן שרי כדכתיבנא לעיל: **ובכלי** שני בכולהו גווני שרי ואפי' טפי מהפשר דכיון דכלי שני אינו מבשל למאי ניחוש ליה דאע"ג דתנן אבל נותן לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן לא תידוק מינה דטפי מהפשר אפילו בכלי שני אסור דליתא אלא משום דכלי שני אינו מבשל חמין שלו הפשר קרי ליה א"נ משום מיחם נקט הכי אבל בכלי שני בכל ענין שרי: **והוי** יודע שזה שפסק הרי"ף ז"ל כב"ה דבאמבטי חמין לתוך צונן שרי נחלקו עליו מן הפוסקים שהם אומרים דבאמבטי אפי' חמין לתוך צונן אסור ומחלוקתם תלויה [ג] בסוגיין דאמרי' בגמרא מי סברת ר"ש בן מנסיא אסיפא קאי ואין לי להאריך: **ומדאמרי'** מערה אדם קיתון של מים וכו' שמעינן דבכלי שני אפילו מערה דלא מפסיק כלי מותר ובאמבטי אפי' היכא דמפסיק כלי אסור דהא אמרינן לעיל [סוף סי' שנו] שבקש להניח לו פך של שמן באמבטי ואסר עליו ואמר לו טול בכלי שני ותן והפשר דלענין זה כל כלי ראשון דינו כאמבטי דאפילו היכא דמפסיק כלי אסור: **מתני'** האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין. מן האור בין השמשות: לא יתן לתוכן. משתחשך תבלין דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל: אבל נותן הוא לתוך הקערה. דכלי שני אינו מבשל: תמחוי. כמין קערה גדולה שמערה כל האלפס לתוכה ומשם מערה לקערות: ר' יהודה אומר לכל הוא נותן. מפרשינן בגמרא דר' יהודה ארישא פליג ולקולא דלכל אלפסין רותחין הוא נותן: חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר. שהן מבשלין את התבלין כשהן רותחין: ציר הנוטף מן הדגים. כשכובשין אותן במכבש: **ודאמרי'** אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי פי' ר"ת ז"ל דוקא כשנותן התבלין לתוך הקערה או לתוך התמחוי אחר שעירה שם התבשיל אבל ליתן התבלין תחלה ולערות עליהן מכלי ראשון אסור דערוי דכלי ראשון ככלי ראשון והביא ראיה מדאמר בירושלמי בפרקין [הלכה ה] מהו ליתן תבלין מלמטן ולערות עליהן רותח מלמעלן ר' יונה אומר אסור וערוי ככלי ראשון הוא חיליה דר' יונה מן הדא [ד] (אחד שבשל בו ואחד שעירה לתוכו רותח) *(ובההוא אומר הכין) אמר ר' יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינן מתבשלין התיב ר' יוסי בר בון והא תני אף בכלי נחשת כן אית לך מימר כלי נחשת בולע פי' דמשמע ליה לר' יוסי בר בון דנהי דאיכא לאפלוגי בין בליעה לבשול ה"מ בכלי חרס שבליעתו קלה אבל בכלי נחשת שקשה לבלוע אין מבליע בו אלא חום שהוא ראוי לבשל ומדפסק ליה ר' יוסי אלמא קבלה מיניה: ואין זו ראיה דאפשר דר' יוסי לא חש לה להאי פירכא דר' יוסי בר בון משום דקסבר דאף בכלי נחשת איכא לאפלוגי בין בליעה לבשול ואדרבה התם משמע דמסקנא דירושלמי הכי הוא שאין עירוי דכלי ראשון מבשל דאמרינן התם מהו לערות (על) [מן] הקלוח א"ר זעירא בריה דר' הלל מחלוקת ר' יונה ור' יוסה ר' יצחק בר' גופתא בעי קמי ר' מונא עשה כן בשבת חייב משום מבשל עשה כן בבשר בחלב חייב משום מבשל אמר ליה לא דאמר ר' זעירא איזהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו [ה] עד כאן אלמא לא סבירא להו לבני מערבא דעירוי דכלי ראשון מבשל אדרבה מקילי טפי מגמרא דילן דלדידהו לית להו בישול אלא כשהאור מהלך תחתיו ותו סייעיה למילתא ר"ת ז"ל דעירוי דכלי ראשון ככלי ראשון מדאמרינן בהשוכר בע"ז [דף עד:] כנוה ארתחי וכנוה הייננו גת וע"כ היינו עירוי דכלי ראשון דגת אי אפשר להגעיל בכלי אחר והא נמי לאו ראיה היא דאיכא לאוקמה בגת של אבן וכגון שהסיקו האור תחתיה ואפילו אם תמצא לומר דמיירי בשל עץ ובעירוי דכלי ראשון התם הוא ביין דנוקן הוא אבל בעלמא לא: ועוד הביא ראיה מדתניא בזבחים בפרק דם חטאת (דף צה:) וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא שבשל בו עירה לתוכו רותח מנין ת"ל ישבר אלמא עירוי דכלי ראשון מבשל הוא ולאו ראיה היא דאיכא למדחייה כדדחי לה בירושלמי דמהתם לא משמע אלא שעירוי כלי ראשון מבליע אבל לא שמבשל ואדרבה מהתם משמע איפכא דקרי ליה לעירוי דכלי ראשון בלוע בלא בשול דבעי' התם תלאו באויר תנור מהו ת"ש א' שבשל בו וא' שעירה בו רותח וכו' ומשני בלוע בלא בשול לא קא מבעיא לי כי קא מבעיא לי בשול בלא בלוע אלמא עירוי כלי ראשון לא מיקרי בשול ורבינו שמואל אחיו ז"ל גם כן חולק עליו שכתב דעירוי כלי ראשון לאו ככלי ראשון הוא לענין בשול מדקיימא לן בפסחים [דף עו.] תתאה גבר אלא דאיכא למדחי דהתם מיירי כגון שנטף מרוטבו על החרס שקלוחו נפסק אבל הכא שאין קלוחו נפסק איפשר דמבשל הוא ולדברי רבינו תם שאומר דעירוי דכלי ראשון ככלי ראשון אסור לערות מים מכלי ראשון על התרנגולת כדי למולגה מפני שהוא מבשל הדם בתוכה: **ומיהו** לענין הגעלה לא נפקא לן מהאי פלוגתא מידי דאפילו תאמר דעירוי דכלי ראשון ככלי ראשון אין מגעילים בעירוי דברים שנשתמשו בו בתוך כלי ראשון דכלל גדול אמרו [ע"ז עו:] כבולעו כך פולטו וכן נמי אם נשתמשו בכלי ע"ג האור כגון יורות וקומקמים אין מגעילין אותן בכלי ראשון שהעבירו מעל גבי האור: **גמ'** מלח איננו כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשיל. וכלי ראשון היינו לאחר שהעבירוה מעל גבי האור דאי ע"ג האור אפילו בשרא דתורא בשלה ביה ופסק הרי"ף ז"ל כלישנא בתרא משום דקם ליה רב נחמן כוותיה הלכך מותר לתת מלח בקדרה לאחר שהעבירה מעל גבי האור: **ומהא** שמעינן שאע"פ שכלי ראשון מבשל דוקא דברים הקלים להתבשל כמים ושמן ותבלין וכיוצא בהן אבל דברים הקשים להתבשל אין מתבשלין בו דהא במלח אסיקנא לקולא אלא לפי שאין אנו בקיאים בטבעי הדברים אנו אוסרין לתת כל דבר בשבת בתוך כלי ראשון בר [ו] ממאי דאפסיקא בגמרא להיתרא: **מתני'** אין נותנין כלי תחת הנר לקבל את השמן. המטפטף בשבת משום דאסור לבטל כלי מהיכנו כלומר להושיב כלי במקום שלא יוכל עוד ליטלו משום דהוי כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודמי למלאכה וכלי זה מסיפול בו שמן הוי מוקצה ויהא אסור לטלטלו לפי שהשמן שבנר מוקצה מחמת איסור שהרי המסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה כדאי' בפ"ב דיו"ט [דף כב.] כן פי' כאן רש"י ז"ל טעמא דמבטל כלי מהיכנו(ה) ובפ"ב פי' דאסור משום דמיחזיא כסותר: ואם נתנו מבע"י מותר. לו להניחו שם: ואין נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן שהרי הוקצה לאיסורו: **גמ'** אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה. כדי שלא תפול במקום מדרון ותשבר וממתניתין שמעינן לה דדמי לנותן כלי

נר מצוה

א מיי' פכ"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסח רעט סי':

ובית הלל אומרים בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך חמין מותר במה דברים אמורים בכוס אבל באמבטי חמין לתוך צונן אין ולא צונן לתוך חמין ורבי שמעון בן מנסיא אוסר ומסקנא דשמעתא דהלכתא כב"ה דקאמרינן אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא ליה (א) לאבא דלא קפיד אמנא מדתני רבי חייא (א) מערב אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך חמין:

מתני'(ב) האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין *אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי רבי יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר: דף מב:

גמ' והלכתא כת"ק סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשיל ובכלי שני לא בשיל א"ל אביי תניר' חייא °מלח אינו כתבלין דבכלי שני נמי בשיל ופליגא דרב נחמן דאמר רב נחמן צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא: ואיכא דאמרי סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשיל ובכלי שני לא בשיל א אמר ליה אביי תני רבי חייא מלח אינו כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשיל והיינו דאמר רב נחמן צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא והלכתא כלישנא בתרא:

[הג' הא פ"ח]

מתני' *אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ואם נתנו מבע"י מות' ואין נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן: דף מב

גמ' אמר רבא אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה לפי

רש"י

בכוס. דלפתיי' בעיא ליה ולא ניחא ליה שיוחמו הרבה ועוד דכלי שני הוא: אוסר. אפילו חמין לתוך צונן: אמנא. כלי שני. ספל. כלי שני: מתני' שהעבירן. מן האור מרותחות בין השמשות: לא יתן לתוכן תבלין. משתחשך דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל: אבל נותן הוא לתוך הקערה. דכלי שני אינו מבשל: תמחוי. כמין קערה גדולה שמערה כל האלפס לתוכה ומשם מערה לקערות: ר' יהודה אמר לכל הוא נותן. ואפי' לכלי ראשון: חוץ מדבר שיש בו חומץ או ציר. הנוטף ממליחת דגים שהם מבשלים התבלין כשהם רותחים: (ג) דכלי ראשון נמי לא בשלה ומותר ליתנו ואפי' בכלי ראשון משהעבירה מן האור: מתני' אין נותנין. בשבת כלי תחת הנר לקבל בו את השמן המטפטף משום דשמן מוקצה הוא וקסבר אין כלי ניטל בשבת אלא לצורך דבר הניטל אי נמי קסבר אסור לבטל כלי מהיכנו כלומר להושיב כלי במקום שלא יוכל עוד ליטלו משם דהוי כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודמי למלאכה וכלי זה משיפול בו השמן מוקצה הוא ואסור לטלטלו: מותר. להניחו: נאותין. נהנין: *(מטלטלין נר הדש. שאינו מאוס וחזי לאשתמושי בו שלא דלק בו הנר מעולם: אבל לא ישן. דמוקצה מחמת מיאוס הוא: חוץ מן הנר הדולק בשבת. בעוד שהוא דולק אסור שמא יכבה: נצוצות. שלהבת הנוטפות מן הנר כדי שלא ידלק מה שתחתיו אין בהן ממש ומשכבו מותר לטלטל')* גמ' לקבל ביצתה. כשמטילתה במקום מדרון שלא תתגלגל ותשבר ומדוקיא דמתני' שמעי' לה דדמי לנותן כלי תחת הנר לקבל בו את השמן: אבל

בייך לקמן במשנה באח"ז

ע"כ

דאפי' הכלי שני שיש בו מים לרחיצה אסור ליתן בו צוננים ולערות מהן לתוך צונן שרי וה"ה לכל הכלים כל עוד שהמים חמין שבתוכו הם לרחיצה ומחלוקתם תלוי אם ספל הוא אמבטי או לאו ואי אמבטי כמו שאר האמבטי שבתלמוד או לאו ומיי' פכ"ב מהל' שבת נראה מהכים לפי' הר"ן ומ"מ ולדברי הטור צריך אחד ליזהר כשאדם בא לרחוץ רגליו בשבת במים חמין בתוך הספל שלא יתן המים צוננים לתוך הספל שהמים חמין בתוכו:

א לפי' ר"ת אסור לתת התבלין לתוך הקערה ולערות עליהן רותחין מכלי ראשון ולרשב"ם שרי דעירוי ככלי שני:

לשון ריא"ז

ואם נתן התבלין בקערה ואח"כ עירה עליהם מן האלפס הרי זה אסור שהעירוי שמערה עליהן מכלי ראשון הרי הוא כאילו נותן בכלי ראשון עצמו כמבואר בקונטרס הראיות:

הגהות חו"י

(א) (כאלפס שלו) לרבא:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל מערה: (ב) האילפס כצ"ל: (ג) כאן נ"ל הגיון גמ': (ד) נ"ב אין: (ה) ובפ' בתרא [ד' קכד:] כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] אדמבשל כצ"ל: [ב] נ"ב גזרו: [ג] כדקדוקי סוגיית הגמ' כצ"ל ותי' בסוגי' דאמרי' נמחק: [ד] תא"מ וכ"ב וכל כלי חרס אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא שבשל בו עירה בו רותח מנין ת"ל ישבר מ"מ: [ה] נ"ב איזהו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו: [ו] נ"ל ממלח:

[ג' תיבות אלו ליתא בירושלמי שלנו]

כלי תחת הנר לקבל בו שמן שאסור לבטל כלי מהיכנו דבילה שנולדה בשבת מוקצית היא: אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר. ובגמרא פליג עלה ר' יצחק ואסר משום דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל והרי"ף ז"ל דחאה מהלכה כמו שכתבה בהלכותיו בפ' מי שהחשיך ואחרים פוסקים כר' יצחק ואכתוב הדבר שם אם גומר השם עלי: איתמר מת המוטל בחמה. ומתירא שמא יסריח רב יהודה אמר הופכו ממטה למטה שאוחז במטה ומנער המת מעליה למטה [אחרת] עד שמגיע לנל: מר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול. טלטול מן הצד מיקרי כה"ג דאמר' שע"י דבר הניטל מטלטל דבר שאינו ניטל

נר מצוה

ומדברי [רש"י] ז"ל נראה שאפילו הופך המת ממש כיון שהוא מטלטלו כלאחר יד טלטול מן הצד מיקרי:

לימא כתנאי וכו'. ואי דליכא. והאי מצילין דקאמר ר' יהודה בן לקיש דמטלטל ליה להדיא מאי טעמיה דר' יהודה בן לקיש: אי לא שרית ליה טלטול דרבנן אתי לידי כבוי דאורייתא לאו דוקא דאורייתא דהא קי"ל כר"ש דאמר [דף לג:] מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה והכא איני צריך לכבוי אלא בשביל המת אלא דמ"מ עיקר כבוי דאורייתא כגון מכבה עצים לעשות פחמי' שהוא כבוי הצריך לגופו: אמר רב יהודה בר שילא א"ר יוחנן הלכה כר"י בן לקיש במת שמעינן מינה דטלטול מן הצד שמיה טלטול ולא שרי ליה רבנן אלא לגבי מת וכו'. מלשון הרב אלפסי ז"ל נראה דלא שרי ר' יהודה בן לקיש במת אלא טלטול מן הצד וכן כתב ה"ר יונה ז"ל ואמר דהכי מוכח מדאמרינן הלכה כר' יהודה בן לקיש במת דמשמע דאצטריך למעוטי דבעלמא לא ואי אמרת בשלמא דבטלטול מן הצד עסקינן שפיר אלא אי אמרת דאפילו טלטול גמור שרי לא הוה צריך למימר אלא הלכה כר' יהודה בן לקיש ותו לא ואי מהא לא איריא דלעולם בטלטול גמור ואפי' הכי איצטריך למעוטי הצלת ממון שאין מתירין בשבילה טלטול בדבר שאינו ראוי כלל דלא תימא כי היכי דאמרינן גבי מת דאי לא שרית ליה אתי לכבויי ה"נ נימא גבי הצלת

לפי שאסור לבטל כלי מהיכנו אבל כופה עליה כלי שלא תשבר: *איתמר מת °המוטל בחמה אמר רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה ורב חיננא בר שלמיא משמיה דרב אמר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו היכא דאיכא ככר או תינוק כולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי היכא ב דליכא מר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול ומר סבר לא שמיה טלטול: לימא כתנאי אין מצילין את המת מפני הדליקה אמר רבי יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה היכי דמי אי דאיכא ככר או תינוק מ"ט דת"ק דאסר אי דליכא ככר או תינוק מ"ט דרבי יהודה בן לקיש דשרי אלא לאו בטלטול מן הצד פליגי דמר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול ומר סבר לא שמיה טלטול לא דכולי עלמא טלטול מן הצד שמיה טלטול והיינו טעמא דרבי יהודה בן לקיש מתוך שאדם בהול על מתו *אי לא שרית ליה טלטול דרבנן (א) אתי לידי כבוי דאורייתא: אמר רב יהודה בר שילא א"ר יוחנן הלכה כרבי יהודה בן לקיש במת: שמעינן מינה דטלטול מן הצד שמיה טלטול [א] (והיינו טעמא דרבי יהודה) דלא שרו ליה רבנן אלא גבי מת דלא אתי לידי איסורא דאורייתא אבל בעלמא אסור וקשיא לן הא דגרסינן (ב) בפ' כל הכלים* לענין פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים אם מגולה מקצתה מותר לטלטל אלעזר בן תדאי אומר תוחבין לה בכוש או בכרכר והיא נגערת מאיליה א"ר נחמן הלכה כאלעזר בן תדאי דסבר טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ופרקינן כי אמרינן טלטול מן הצד שמיה טלטול הני מילי כגון אבנים וכיוצא בהו דאינן לצורך שבת דאסור לטלטל ממקום למקום דומיא דמת כדאמרינן התם בן שמנה חי הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו דכמת דמי אבל פגה שטמנה (ג) בתבן ופוגלה וחררה שטמנה ברמץ וכיוצא בהן דאוכלין הן וצריך לאוכלן בשבת טלטול מן הצד בכל כי האי מילתא לא שמיה טלטול: ואין נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן: °תנו רבנן מותר השמן שבנר ושבקערה אסור להסתפק ממנו ורבי שמעון מתיר: מתני' מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר כל הנרות מטלטלין

חוץ

רש"י

אבל כופה עליה כלי. ולא תימא אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל: מת המוטל בחמה. ויש לחוש שמא ימהר להסריח: הופכו ממטה למטה. עד שמגיע לנל: מן הצד. כלאחר יד: בכוש. זו"ל: מתני'

ממון דליתא אבל לעולם להציל את המת מפני הדליקה אפילו טלטול גמור שרינן ביה וכן נראה מדברי רש"י ז"ל וכן הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות שבת: וקשיא לן ההיא דגרסינן בפרק כל הכלים וכו' כדכתיב בהלכות. תירוצו של הרב אלפסי ז"ל לא נתברר כל הצורך בהלכות וכך הוא עיקר' של דברים דתרי גווני טלטול מן הצד נינהו דכל שעיקר טלטולו משום דבר המותר ודבר המותר הוא שמטלטל אלא שאי אפשר לו לטלטל אותו דבר המותר אלא אם כן יטלטל עמו דבר האסור בטלטול מן הצד בכי האי גוונא שרי והיינו ההיא דפגה שטמנה בתבן שהביא הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו והיינו נמי דתנן בפרק במה טומנין [דף מט.] בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד הוא עושה נוטל את הכסוי והם נופלות מאליהן ותנן נמי בפרק נוטל [דף קמב:] האבן שעל פי חבית מטה על צדה והיא נופלת מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות אבל כשעיקר טלטולו בשביל דבר האסור אע"פ שמטלטל אותו מן הצד כי הכא שהוא צריך לטלטל המת מחמת עצמו שלא יסריח בחמה ושלא ישרף בדליקה אסור וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ה מהלכות שבת וההיא נמי דתנן בפ' [תולין] [דף קמא.] הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו היינו טעמא נמי לפי שאינו מטלטל את הקש מפני שצריך לו אלא מפני שהוא צריך למטה ואי אפשר לו בלא טלטול הקש ומשום הכי כיון דלא מטלטל ליה בהדיא אלא כלאחר יד שרי: תנו רבנן מותר השמן שבנר ושבקערה אסור להסתפק ממנו. משום דכיון דאיתקצאי לבין השמשות מחמת איסור שהרי המסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה כדאיתא בפרק ב' דיו"ט (דף כב:) אתקצאי נמי לכולי יומא אפי' לאחר שכבה וכך בקערה שמדליק בה קאמר דומיא דנר: ור' שמעון מתיר. דלית ליה אפילו מוקצה מחמת איסור [דלימא ביה] מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא ולא קיימא לן כר' שמעון במוקצה מחמת איסור כמו שכתב הרב אלפסי ז"ל בסמוך: מתני' מטלטלין נר חדש. לפי שאינו מאוס וחזי לאשתמושי ביה שלא הדליק בו נר מעולם: אבל לא ישן. דמוקצה מחמת מיאוס הוא דבנר של חרס עסקינן דמאוס:

כל

שלטי הגבורים

א מיי' סמג והרא"ש הסכימו לדברי רבינו ויש דעות פליגי על זה ואומרים דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל והארכתי בהדוסי: ב מיי' סמג והרא"ש וטור התירו אפילו טלטול גמור כשאין שם ככר ותינוק להניח עליו והתירו זה מפני שמא יבא לכבות מפני שבהול על מתו ואם אין שם חשש דליקה אלא שהוא בזיון למת כגון שמסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזין ממנו ואין שם מקום אחר להניח לפי דברי מיי' פכ"ו מהל' שבת מותר להוציאו לכרמלית כיון שהגיע כבר לידי כן שמסריח וכ"כ סמג לאוין ס"ה וכ"נ מדברי הטור א"ח בסי' שי"א מיהו נראה לי דלדידהו אם לא הגיע לכלל סרחון שאינו מותר והם הכונאה מפני החשש שמא יסריח דהא אפילו לאחר שהסריח כל מאי דאפשר לעשות כדי שלא יבא לידי הוצאה עושים כ"ש דלדידהו ודאי אם לא הסריח אלא שחוששים בלבד דאין להוציאו לכרמלית בשביל החשש ומדברי רש"י פ' המצניע וכן מדברי הא"ש שהביא המרדכי שם נראה דאפי' לא הגיע לסרחון כל עוד שנקרא מוטל בבזיון אע"פ שאינו אלא בחמה מותר להוציאו לכרמלית וכן עשה הא"ש מעשה ע"י נכרי בזה ור' ברוך כתב דדוקא מפני הדליקה התירו להוציאו לכרמלית מיהו בין למר ובין למר היכא שמותר להוציאו לכרמלית איכא פלוגתא אי דוקא ע"י ככר ותינוק או אפי' בלא ככר ותינוק מיי' לא בירר דעתו בזה וסמג כ' להדיא דצריך ככר ותינוק וכ"כ הטור א"ח סי' שי"א וכן דעת הרשב"א והרמב"ן כתב כשהתירו להוציאו לכרמלית א"צ ככר ותינוק דא"כ אתה מרבה בהוצאה וטוב להוציאו לבדו בלא ככר דדוקא מחמה לצל ברה"י הוא דצריך ככר ותינוק וכו' דאפי' ברה"ר מותר להוציאו ע"י תינוק ולא ע"י ככר ור"ת אסר להוציאו לרה"ר בשום ענין לפי שהוא אסור מן התורה ורש"י ס"ל נמי דצריך ככר ותינוק להוציאו לכרמלית ומשמע מדבריו הכי בפ' המצניע ונראה דה"ד לזלף הומץ על גבי בגדים שעל המת בשבת בשביל שלא יסריח למ"ש ויוכלו להתעסק בטהרתו דהא אין מטלטלין אותו אלא שנוגעים בו ואין איסור בנגיעת המוקצה אלא בטלטולו (הוא שהוא מן הצד) וגם בבגדים שעליו ליכא משום ליבון דהא אין במשקין משום ליבון כל עוד שאינו מים וליכא למיחש נמי לסחיטה בכהאי גוונא ונראה דלו הפוסקים כר"ש דמלאכה שאינה צ"ל פטור אם כן משום כבוד הבריות מותר להוציאו לרה"ר כיון דאין כאן איסור אלא מדרבנן וכתב הר"ן פרק המצניע דליתא דין זה אלא לעולם אסור אפי' לר"ש להוציאו לרה"ר גם לדברי ה... לא שרי הטלטול מן הצד אלא כשהוא צריך לדבר המותר והטור א"ח סימן שי"א מתירו אפי' לצורך דבר האסור: לשון ריא"ז ואם אין לו ככר או תינוק הופכו ממטה למטה עד שמגיעו למקום שצריך להניח שם לפי שלא אס... רק טלטול גמור אבל טלטול מן הצד כזה מותר מצילין את המת מפני הדליקה ואפי' לטלטלו טלטול גמור כמ"ש מז"ה וכן אם היו צריכין להוציאו בכרמלית שאסור מדברי סופרים התירו לו כדי להצילו מן הדליקה משום כבו... הבריות ונראה בעיני שגם מת המוטל בחמה אם היה מתבזה והולך דצריך להוציאו בכרמלית מותר כמבואר בקונטרס הראיות:

עין משפט

א מיי' פ"י וסכ"ה וסכ"ו מהל' שבת סמ"ג לאוין סה טוש"ע סי' רעט סי' שיא:

הגהות מא"י

[א] פא"מ:

הגהות תו"י

(א) בכה"ג ריש פ' מי שהחשיך והסיפך גבי דליקה כבגמ' פרק כל כתבי קיז ע"ב ועי' כאן בתוס' (ב) עי' לקמן בר"ף שם: (ג) כ"ב למ' דאסברא ל' רבינו כשל' קשה קצת שע' המטה ולה' ע"פ התבית בר"ף סוף פ' תולין ולפי דברי התוספת אח' סכל שפיר ועי'

ני' ד"ה

מלחמת ה'

ועוד לימא כתנאי אין מצילין את המת מפני הדליקה אר"י בן לקיש וכו' ויש לנו תוספת ביאור בפרק כל הכלים: אמר הכותב לא ביאר ולא יבאר ולא יתבאר לעולם אלא כדברי רבינו הגדול ז"ל אבל הפי' שאמר דר' יהודה בן לקיש אפי' בטלטול גמור שרי לדברי ר"ש יפה אמר וכל זה אינו פוגם עלינו בדברי רבינו אלפסי ז"ל כלום דמסקנא כרב היא דאמר טלטול מן הצד שמיה טלטול דהא מ"מ מימר קאמרינן דכולי עלמא טלטול מן הצד שמיה טלטול אלמא כרב ס"ל ומוקמינן לה כדברי הכל ומהדרינן לדחויי לשמואל מכולהו תנאי ועוד שהיו יכולין לומר דכ"ע טלטול מן הצד לא שמיה טלטול והכא בהא קמיפלגי דר"י בן לקיש סבר מצילין להדיא דמתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה אתי לכבויי ורבנן סברי לא חיישינן אי נמי דאדרבה אי שרית ליה אתי לכבויי כדאמרינן לקמן לענין ממון הילכך אין מצילין להדיא אבל אם אפשר להציל מן הצד אין כאן לא איסור ולא היתר וא"ת מדקתני אין מצילין משמע כלל כלל לא ואפי' מן הצד אין זה כלום שהרי ע"כ היכא דאיכא ככר או תינוק מותר אבל אין מצילין בלא דבר אחר קאמר הכי נמי אין מצילין בטלטול גמור קאמר להוציא מדברי ר"י בן לקיש הא בדאפשר מן הצד דאפילו בשאר דברים מותר אין צריך לומר בהצלה דמת וכשם שאמר ר' יהודה בן לקיש בטלטול גמור שאילו היתר טלטול מן הצד שרי בש"ד ולא ראוי לשנותו כאן וכיון דמהדרינן בגמרא בה דכולי עלמא אית להו דרב ש"מ הילכתא כוותיה וכיוצא בזו לקמן בפרק המוציא דכ"ע מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו ולא אמרו כן אלא משום דסבירא ליה הכי והלכתא הכי וזהו שקול הדעת שאמרו במסכת סנהדרין דסוגין כחד מינייהו וכן מנהג הגאונים ז"ל וגדולה מזו אמרו בההיא דאמר שמואל האי מאן דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה ואנח ליה קתא דמגלא עלייהו אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי ור"נ אמר אפי' תרתי קתאתא ודחאוה לדינא מסוגיא דאיתמר עלה לא דכ"ע לית להו דשמואל כדאיתא בנזיקין בשבועות הדיינים ובהשוכר את האומנין ותמה על עצמך שהרי בגמרא לא מצאו לכן תנאין לרב ושמואל אלא לריב"ל ות"ק שלו ורב דאמר כת"ק וריב"ל למסקנא דגמרא ורב אסי משמיה דרבי יוחנן מוקמי' לה במילי אוחרי מעתה דברי שמואל אין להם על מה שיסמוכו ונראין הן בפי' בגמרא ואם כדברי רבינו ז"ל שהם מטים שלא התיר רבי יהודה בן לקיש אלא מן הצד דאפילו בדליקה שנויי מסכינן ביה כל שכן שהדבר מפורש דטלטול מן הצד הוי טלטול ואין צריך לראיה דקי"ל כל רב ושמואל הלכה כרב באיסורי וקושיא שהקשה וההפרש שהפריש רבינו הגדול ז"ל נאה הוא דורש ונאה הוא מקיים שעל כרחינו רב לא חלק על כמה סתמות השנויות על ענין זה דתנן בפרק במה טומנין גבי גיזי צמר כיצד הוא עושה נוטל את הכיסוין נופלות הבית מטה על צדה והיא נופלת היתה על הכר נוטל את הכר והן נופלות ואמרינן נמי בפרק כל כתבי נר בע"ג הטבלא מנער את הטבלא והיא נופלת ורב דאמר כת"ק דרבי יהודה בן לקיש לא מוכחא מילתא כדפרים וא"ת סבר לה כת"ק דר' אלעזר בן תדאי לא תטעי בהא דאע"ג דאמרי' בריש פרק כל הכלים עליה דרב נחמן דאמר הלכה כרבי אלעזר בן תדאי למימרא דסבר רב נחמן טלטול מן הצד לא שמיה טלטול לאו למימרא דבר תנא קמא דידיה שמיה טלטול שאם כן לא היה מתיר בזמן שמקצתם מגולה דהא איכא נמי טלטול מן הצד כעין מימריה דרב נחמן אלא תרווייהו לא שמיה טלטול סבירא להו ולפום הכי איתותב מינה רב נחמן והדר ביה ואתי תקפי רב דאמר כמאן ועוד דאמאי לא אקשו עליה מכל הני מתני' וליפרוק אמר לך רב אנא דאמרי כר' פלוני ועוד דאי הכי קשיא דרב אדרב דגרסינן בפרק תולין אמרי בי רב תנינא הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענע בידו ש"מ טלטול מן הצד לא שמיה טלטול שמע מינה וכי רב תלמידי דרב הוו וכרב סבירא להו וכי ההיא דאמרי' לקמן לאו משום דרב אסי תלמידיה דרב הוה ורב כרבי יהודה סבירא ליה ודכוותה נמי בפרק הגוזל והא רב הונא תלמידיה דרב הוה ואמר ליה להסוא גברא זיל שרי עכוביך וכל שכן אמרי בי רב וקשיא דרב אדרב אלא ש"מ דהאי טלטול לתשמיש הצריך בש... הקב וכיוצא בו כדברי רבינו הגדול ז"ל מאי טעמא האי בהיתרא טרח והאי בהיתרא טרח ומה שאמר בעל המאור ז"ל שהכל נקרא טלטול מן הצד מי איתו ידע כן אלא גם כל המוקצה נקרא מוקצה ויש מוקצה מחמת מיאוס ויש מוקצה מחמת איסור ויש מוקצה מחמת חסרון כיס ויש מוקצה מחמת שהוא מקצהו מדעתו ויש שאין דעתו עליו כלל כגון גרוגרות וצמוקים ויש שאינו מוקצה כל כך ויש מוקצה מחמת מצוה ומהן יש מותר ויש אסור אף זה לא מתמה בזה שאע"פ שהכל נקרא טלטול מן הצד יש אסור ויש מותר ודבר זה לא ניתן ליכתב והכמי הגרסאות גם כן שילשו כדברי רבינו ז"ל ומעתה אין צריך לפנים:

המאור הקטן

לימא כתנאי אין מצילין את המת מפני הדליקה א"ר יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה וכו' אלא לאו בטלטול מן הצד קא מיפלגי לא דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול דאי לא שמיה טלטול לא היה תנא קמא אוסר להציל את המת מפני הדליקה לטלטלו מן הצד וכיון דע"כ ס"ל לת"ק טלטול מן הצד שמיה טלטול אימא לך דלא פליג ר"י בן לקיש בהא אלא בהא פליגי דר"י בן לקיש סבר מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה לטלטולי אתי לכבויי ות"ק סבר לא גזרינן וכיון דקי"ל כר"י בן לקיש אפי' בטלטול גמור מותר להציל את המת מפני הדליקה דת"ק אסר אפילו בטלטול מן הצד ור"י שרי אפי' בטלטול גמור ובמת המוטל בחמה דליכא גזירה דלמא אתי לכבויי טלטול גמור אסור אבל טלטול מן הצד כגון ממטה למטה שרי דהא קי"ל טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ומה שכתב הרי"ף ז"ל שמעינן מינה דטלטול מן הצד שמיה טלטול ליתא דר' יהודה בן לקיש לא איירי בטלטול מן הצד כלל אלא בטלטול גמור ומה שהוקשה מההיא דגרסי' בפרק כל הכלים לא קשיא ולא מידי והפי' וההפרש שהפריש ביניהם אינו כלום שכל איסור והיתר שמטלטל האיסור מצד ההיתר נקרא טלטול מן הצד ויש לנו תוספת ביאור בפרק כל הכלים: אמר רב יוסף אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה מדאמר הלכה כר' יהודה ולא אמר הלכה כר' מאיר ש"מ דר' יוחנן בין במוקצה מחמת מיאוס בין במוקצה מחמת איסור סבר לה כר' יהודה ובשאר מוקצה סבר לה כר"ש כדמסקינן בסוף מסכת שבת והא דאמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא בנר כר"ש לאו דסבירא ליה כוותיה בנר אלא כלומר אפי' ר"ש דשרי בנר לא הוה שרי במנורה של חוליות ואע"פ שלא גזרו בה ביו"ט דקי"ל זוקפין את המנורה בי"ט כיון שצורך יו"ט הוא לא גזרו בה אבל בשבת גזרו בה ואנן השתא קי"ל כר"ש אפי' במוקצה מחמת מיאוס אבל במוקצה מחמת איסור קי"ל כרבי יהודה: סליק פרק כירה

א מיי' פכ"ה מהל' שבת טור א"ח סי' רעט סי': ב מיי' פ"כ וכ"ה מהל' שבת ופ"ד מהל' יו"ט סמג לאוין סה טוא"ח סי' רעז סי':

ורן מן הנר שהדליקו בו באותה שבת רבי שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת *נותנין כלי תחת הנר לקבל בו ניצוצות אבל לא יתן לתוכו מים מפני [א] (שהן מכבין): גמ' *[תנו רבנן] מטלטלין וכו' חוץ מן א הנר הדולק בשבת כבה מותר לטלטלו. ואף על גב דקיימא לן הלכתא כרבי שמעון לענין מוקצה בהא (א) לית הלכתא כוותיה דגרסינן בפרק מי שהחשיך* פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכל השבת כולה הלכה כרבי שמעון לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכתא כוותיה לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותה שבת אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אף רבן שמעון מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. וקי"ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל הלכך נר שהדליקו בה באותה שבת אף על פי שכבה אסור לטלטלו דמוקצה מחמת איסור הוא וכן מותר שמן שבנר ושבקערה שהדליקו בהן באותה שבת אסור לטלטלו ולהסתפק ממנו באותה שבת: אמר ר' זירא פמוט שהדליקו עליה באותה שבת דברי הכל אסור לטלטלה בשבת לא ב הדליקו עליה באותה שבת דברי הכל מותר לטלטלה בשבת וכן הלכתא *ומטה שיש עליה מעות אסור לטלטלה אין עליה מעות מותר לטלטלה בין יחדה בין לא יחדה והוא שלא היו ג עליה בין השמשות אבל אם היו עליה בין השמשות מגו דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולי יומא והוה ליה מוקצה מחמת איסור הילכך אסור לטלטלה (א) (מיתיבי (ג) מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אין חיבור לה ואין נמדדת עמה ואין מצלת עמה באהל המת ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות הא אין עליה מעות שריא אע"ג דהוה עליה בין השמשות ההיא ר' שמעון היא) והלכתא סב*מניחין נר על גבי דקל בשבת ואין מניחין נר על גבי דקל ביום טוב מאי טעמא כיון דבשבת בדיל מיניה לא אתי לאשתמושי במחובר וביום טוב דלא בדיל מיניה אתי לאשתמושי במחובר הילכך בשבת שרי וביום טוב אסור: אמר רב יהודה אמר שמואל אין מוקצה לרבי שמעון אלא גרוגרות וצמוקין בלבד. ירושלמי מאי שנא הני הואיל ומסריחות בינתים אמר

רש"י

מתני' חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת זה. ואפי' שכבה דאית לי' לר"מ מוקצה מחמת איסור ולא מחמת מיאוס: גמ' פמוט. מנורה של מתכת שאינה מאוסה: (ג) הניח עלי' מעות. ואפי' בחול הוי מוקצה לאיסור ואסור לטלטלה אפילו נסתלקו המעות מבעוד יום ולא דמי לנר של מתכת דשרי ר' יהודה (ד) התם בדלא יחדו: לא יחדו למעות ואין עליה מעות בשבת מותר לטלטלה. ואע"ג דהניח עליה מעות בחול והוא שנסתלקו מבעוד יום שלא היו עליה כל בין השמשות (ה): איתקצאי. לכולי יומא: מוכני שלה. אופן של עגלה: בזמן שהיא נשמטת. כעין אופני עגלות שלנו שאדם יכול לסלקו מן העגלה: רבי שמעון היא. ומיהו מעות לא חזו מידי ומודה רבי שמעון בעודן עליו דאסור: מניחין נר. מבעוד יום על גבי דקל וידלק בשבת דליכא למיחש דלמא לכשיכבה אתי למשקל מיניה ונמצא משתמש במחובר דכיון דהוקצה לדבר האסו' בין השמשו' איתקצאי לכולי יומא כדמסיק: אלא גרוגרות וצמוקים. תאנים שמעלן לגג לייבשן ומשכשתהו שם מעט אין ראויות לאכילה עד שיתייבשו וכן (ו) צמוקים וענבים: כנוגא

כל הנרות מטלטלין. דלית ליה לר' שמעון מוקצה מחמת מיאוס ולא מוקצה מחמת איסור: חוץ מן הנר. הדולק בשבת בעוד שהוא דולק דאסור משום דנעשה בסיס לדבר האסור דהיינו שלהבת שבו: נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות. וליכא למיחש למבטל כלי מהיכנו דניצוצות אין בהם ממש משכבו ומותר ליטלן בשבת כדאמרינן לקמן: ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה. ואי שרית ליה מערב שבת אתי למיעבד הכי בשבת והא דלא גזרינן הכי במגו' חיה ועוף [דף יז:] וגולה אינך דבפרק קמא הנהו מזהר זהירי בהו אבל נתינת מים דממילא נר מצוה הוי לא חשיבא להו מלאכה: גמ' תנו רבנן מטלטלין נר חדש שלא הדליקו בו מטולם: אבל לא ישן. של חרס דמאיס: ר' מאיר אומר כל הנרות מטלטלין. דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס: חוץ מן הנר. שהדליקו בו באותה שבת שאע"פ שכבה הנר אסור דאית ליה לר"מ מוקצה מחמת איסור דאמרינן ביה מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא: כבה מותר לטלטלו. דלית ליה לר' שמעון אפילו במוקצה מחמת איסור דלימא ביה מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא: ואע"ג דקי"ל כר"ש וכו'. כדכתיב בהלכות. הלכך מוקצה מחמת מיאוס שרי אבל מוקצה מחמת איסור אסור דאמרי' ביה מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא: חוץ מן המסר הגדול. מגרה גדולה העשויה לקצן בה קורות: ויתד של מחרישה. הוא כלי העשוי כסכין שבו עושה חריץ של תלם המענה דהנך קפיד עלייהו ומייחד להו מקום: אמר ר' זירא פמוט. מנורה גדולה של מתכת: שהדליקו עליו באותה שבת דברי הכל אסור לטלטלה. אפי' לר' שמעון דעד כאן לא פליג ר"ש אלא בנר דזוטרא דדעתיה עילויה ויושב ומצפה מתי יכבה אבל בפמוט גדול שאין עשוי לכבות כל השבת כולה אפי ר' שמעון מודה דאסיר דהוה ליה ככוס וקערה ועששית שכבו דאפילו לר' שמעון לא יזיזום ממקומם כדאיתא בגמרא [דף מד.] וכי שרי לעיל ר"ש מותר השמן שבקערה אוקימנא לה בגמרא בקערה זוטרתי דומיא דנר: לא הדליקו עלי' באותו שבת דברי הכל מותר לטלטל. ואפילו לר' יהודה משום דכיון דשל מתכת היא לא מאיסה ולא ידעתי למה הוצרך הרב אלפסי ז"ל להביא' דהא במוקצה מחמת איסור לא קיימא לן כרבי שמעון ואפילו נר קטן שהדליקו עליו באותה שבת אסור ולא קיימא לן נמי כר' יהודה במוקצה מחמת מיאוס ואפילו נר של חרס שלא הדליקו עליו באותה שבת שרי ונראה לי שכתבה ללמד דלא תימא פמוט קפיד אינש עליה ומייחד ליה להדלקה בלחוד והוה ליה כמסר הגדול וכיתד של מחרישה וסלקא דעתך אמינא דאפילו לא הדליק עליו באותה שבת ליתסר קמ"ל והא דמסקינן דנר שהדליקו עליו באותה שבת אסור דוקא בשלא התנה עליו אבל התנה עליו שיטלטלו לאחר שכבה שרי לטלטלה משכבה ואפילו (א) נר גדול וכן כתב הרמב"ן ז"ל והביא ראיה מדגרסי' בירושלמי אם התנה עליו מותר מה אנו קיימי' אי כר' מאיר אפי' התנה אסור דקסברי התם דלדידיה כל המיוחד לאיסור אסור אי כר' יהודה נר מאוס הוא ואין אדם יכול להתנות על דבר מאוס שלא יהא מוקצה ואי כר' שמעון אפי' לא התנה יהא מותר ופרקי' כר"ש היא ומיירי בכוס וקערה ועששית דאסירי לר"ש אפילו לאחר שכבו ואם התנה עליהן מותר הלכך לדידן דקי"ל דמוקצה מחמת מיאוס שרי בין בנר של חרס בין בנר של מתכת מהני תנאה: ומטה שיש עליה מעות וכו'. בגמרא הכי איתא אמר רב יהודה מטה שיחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה וטעמיה משום דסבירא ליה כר' יהודה דאית ליה מוקצה ומשום הכי לדידן דקי"ל כר"ש בר ממוקצה מחמת איסור כתב הרב אלפסי ז"ל דאע"פ שיחדה למעות והניח עליה מעות בחול שריא והוא שלא היו עליה כל בין השמשות אבל היו עליה כל בין השמשות אסור מיהו דוקא שהניחם שם לדעת דאי שלא לדעת אפילו היו עליה מעות בין השמשות שרי לטלטלה שהרי לא הוקצה בין השמשות דהא אמרי' בפ' נוטל [דף קמב:] דמעות ששכחן על גבי הכר ולאבן ע"פ החבית דכל שצריך לכר ולחבית מנערן וכל שצריך למקומן מטלטלן ועודן עליו אלא ודאי בשמניח לדעת עסקינן: מניחין נר ע"ג דקל (ז) בשבת. מבעוד יום וידלוק שם בשבת דליכא למיחש דלאחר (ח) שכבתה שקיל ליה ומניח ליה ומשתמש במחובר דהא אסור לטלטלה אבל ביו"ט דשרי לטלטלה איכא למיחש להכי ואסור: אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצמוקין בלבד. גרוגרות תאנים שמעלה לגג לייבשן ומשכשתאו שם מעט אינן ראויות לאכילה עד שיתייבשו כל צרכן וכן צמוקי הענבים: הואיל ומסריחות בינתים. בעוד שאינן יבשות ונמצא שבשבת היו מוקצות לגמרי הלכך אע"פ שנתייבשו בחצי היום אסורות: גרסי' בגמרא [דף מז.] א"ר יוחנן אמר ר' (י) ינאי לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה. כלומר אע"פ שאין האפר ראוי שהוסק בשבת ופרכינן עלה ומי א"ר יוחנן הכי והתנן נוטל אדם את בנו והאבן בידו כלכלה והאבן בתוכה ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכלכלה מליאה פירות עסקינן טעמא דאית בה פירי. פירוש משום דהויא לה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר הא לית בה פירי לא והכא היכי שרינן לטלטל מחתה שאין בה אלא דבר האסור בלבד דהיינו אפרה ומפרקינן הכא נמי דאית ביה קורטין כלומר קורטי לבונה שהן ראויין להריח. ופרכינן אמר אביי קורטין בי ר' מי חשיבי. כלומר דכיון דנשיא ועשיר הוא לא חשיבי ליה וכי תימא חזו לעניים והתנן בגדי עניים לעניים וכו': ומהא שמעינן דמוקצה לעשירים מוקצה ואפי' עניים אין מטלטלין אותו שכבר הוקצה מדעתו של בעה"ב העשיר ולא בעינא שיהא מוקצה לכל והכי נמי משמע טעמא בגמרא [דף מו:] דאמרינן [נמי] גבי מפירים ונשאלין נדרים לצורך השבת ואמאי מי יימר דמזדקק לה בעל וחכם [אלמא] מפני שאסרה הככר על עצמה נעשה מוקצה: ומסקי' למעתא הכי אלא אמר רבה

חדושי אנשי שם

ד"ת (א) כתב הרב ריא"ז בהך פירקא ובשילטי מסכתין בנר שהדליקו עליו באותה שבת מותר לטלטלה וכו' ע"ש ואין נראה כן דברי כל הפוסקים גם יש לדון בדבריו שהרי כלים שמלאכתן לאיסור ולא סוקלו בין השמשות לגמרי שהרי גם בין השמשות יכול להשתמש בהם לצורך מש"כ במוקצה מחמת איסור כגון נר דבין השמשות אתקצאי לגמרי שהיה דולק ואינו יכול לטלטלו אפילו לצורך ומגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכוליה יומא ממר א"ב ד"ל ז"ל:

הגהות הגר"י

(א) משום דהיא בידים:

הגהות מא"י

[א] מפני שהוא מכבה כצ"ל:

שלטי הגבורים

א התוס' כתבו דאין תנאי מועיל להתיר טלטול נר שהדליקו בו באותה שבת והרמב"ן והרשב"א כתבו דתנאי מועיל ויש לך לומר דגם מחלוקת זה שייך בכלי שנותנין תחת הנר לקבל השמן הנוטף ממנו וצ"ע ובחדושי הארכתי ואם לא התנה עליו לטלטלו לאחר שכבה כתב המרדכי בשם ראבי"ה כתב דלצורך גופו או לצורך מקומו מותר לטלטלו אע"פ שהוא מוקצה מחמת איסור ומדברי מיי' פרק כ"ה מהל' שבת וכן מדברי שאר הפוסקים מוכח דאין תקנה לטלטל כלי שמוקצה מחמת איסור אפי' לצורך גופו ומקומו וכן נראה מדברי התוס' לקמן ובטעם ראבי"ה צ"ע ובחדושי הארכתי בס"ד ותימה על רש"י ומיי' בפי' המשניות שם שכתבו דטעם ר"ש שאוסר טלטול נר הדולק בשבת הוא משום שמא יכבה שהרי בגמ' שם דוחה להאי סברא ומוקי ליה מלתיה דר"ש בטעמי אחריני וצ"ע:
ב לפי דברי רבינו כל מנורה בין של חוליות בין של פרקים שהן כעין חוליות ולא חוליות ממש אם לא הדליקו בה באותה שבת מותר לטלטלה ומיי' פרק כ"ו מהל' שבת כתב דמנורה גדולה או קטנה כיון שהיא של חוליות אסור לטלטלה שמא יחזירנה בשבת ושל חדקי' אם גדולה הניטלת בשתי ידים אסור לטלטלה שהיא קטנה מותר לטלטלה והטור א"ח סי' רע"ט אוסר גם בשים בה חדקים בין גדולה בין קטנה וזאת דעת התוס' אע"פ שדעת הרא"ש אינו נראה כך ותמה אני על המיי' שנתן טעם לאיסור מנורה גדולה מפני כובדה כאילו סובר דכובד שכלי מבטל שם כי מעליו והרי אינו גופיה כתב ריש פ' כ"ה מהל' שבת דאפי' שכלי כבד מאד לא נתבטל בשבילו שם כלי מעליו וצ"ע ובחדושי הארכתי בס"ד:
ג ור"ת אוסר אילה שיחדה והניחן עליה מבעו"י אע"פ שסלקן ולזה ספכים הרא"ש והטור ומיי' כתב כרבינו מיהו נראה דבין למר ובין למר דיחוד בעלמא לא עביד להוות איסור טלטול עד שיעשה מעשה להניח עליה מעות ובמחשבה לאו כלום וקשה מחריות של דקל שיחדן ליסיקה שכתבו רבינו ומיי' דמחשבה בלבד מועלת כאן להתירן ויש לומר דלעיולי איסורא המחשבה מועלת ואפילו בלא שום מעשה הלכך אפשר דהמייחד אבן לפצוע בה אגוזים או לטלטלה בשבת שפיר דמי במחשבה בעלמא וכן כל כיוצא בזה אבל לעיולי איסורא צריך מעשה והלכך אם לא נתן המעות ע"ג המטה לפחות מבעו"י לא אסרה בטלטול במחשבה בעלמא וה"ה נותן כלי תחת הנר לקבל השמן הנוטף דאם לא נטף בו שמן מבעו"י לא אסרו במחשבה בעלמא ועיין לקמן בדין החריות:

הגהות הב"ח

(א) מן מיתיבי מוכני וכו' עד והלכתא כל זה מוקף וכ"ב הגה היא זו דבספרי רי"ף הישנים לא כתיב כל זה וכן מוכח מפי' הר"ן שלא פירש בזה כלום:

(ג) נ"ב לשון רש"י מוכני שלה. גבי שידה תנן במס' כלים והיא עגלה של עץ מוקפת מחיצות למרכב אנשים ונשים. מוכני. אופן: בזמן שהיא נשמטת כעין אופני עגלה שלנו שאדם יכול לסלקו מן העגלה: אינו חיבור לה... (ד) דהתם בדלא יחדו ... (ה) נ"ב אבל היו עליה ... וכו' וכד"א: (ו) נ"ל לימוקי דענבים: (ז) פי' בשבת נמחק: (ח) שתכבה שקיל ליה ומנח ליה כצ"ל: (י) רזמאם כצ"ל:

רבא כי הוינן בי רב נחמן הוו מטלטלין כנונא אגב קיטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים. ופירשו בה דהכי קאמר לאו באפר שאינו ראוי עסקינן כדקא ס"ד מעיקרא אלא באפר ראוי שהוסק מע"ש דאפר כירה מוכן הוא כדאיתא בפ"ק דיו"ט [דף ח.] והא קמ"ל דאע"ג דאיכא עלה שברי עצים שאינן ראוין שרי לטלטלה משום דה"ל בסיס לדבר האסור דהיינו שברי עצים ולדבר המותר דהיינו קיטמא ושרי דומיא דנוטל אדם [דף קמב.] כלכלה מליאה פירות והאבן בתוכה אבל הרמב"ן ז"ל פירש דאפי' באפר שאינו ראוי שרי והכי קאמר מטלטלין כנונא אגב קיטמא כלומר אע"פ שהאפר אינו ראוי ואיכא נמי נר מצוה בתוך הכנונא דבר אחר שאינו ראוי לטלטל דהיינו שברי עצים אפ"ה כיון שהמחתה מותרת לטלטלה מפני שהיא ראויה לתשמיש אין אוסרין אותה מפני אפר ושברי עצים שבה משום דהנהו מילי טפלים הם לכלי ובטלים אגבה ולא הויא מחתה לדידהו בסיס לדבר האסור ולא דמי לאבן שבכלכלה דאבן מתוך שאינו עשוי לעמוד בכלכלה לא בטל אגבה מה שאין כן באפר ושברי עצים לגבי כנונא והביא ראיה מדאמרי' בפ"ב דיו"ט (דף כא:) גבי מזמנין את הנכרי בשבת רב אחא בר יעקב אמר בשבת נמי לא גזירה משום שיורי כוסות כלומר שאינן ראויות ואקשינן ולטלטלינהו אגב כסא מי לא אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא והא התם דליכא בכוס דבר המותר כלל אלא שיורי כוסות דאסירי ואפ"ה מדמינן לה להא דהכא ושמע מינה כדאמרן ולא נראה לי שיהיה דעת הרי"ף ז"ל כך דלדידן דלא קי"ל כר"ש במוקצה מחמת איסור לא משכחת לה שיהיה האפר דבר שאינו ניטל ותהא הכנונא מותרת לטלטל דאי הוסק מערב שבת אף האפר ראוי ואי הוסק בשבת מסתמא מבערב הדליקוהו והויא ליה כנונא מוקצה מחמת איסור אלא אם כן תאמר דבשהסיקו נכרי בשבת עסקינן דלא אתקצאי בין השמשות א"נ באפר שהוסק מע"ש אלא שאינו ראוי לטלטל מפני שנפלו עליו מים וכיוצא בו וכל כיוצא בזה היה לו לרב אלפסי ז"ל לפרש:

רש"י

כנונא. כלי נחושת הוא שמניחין בו אור לפני שרים להתחמם: אגב קיטמיה. שהיינו צריכין לאפרה לכסות רוק או צואה ואם תאמר מאי נד איסור יש בו היינו רבותא דלע"ג דאיכא עליה שברי עצים: מלבנות המטה. כעין רגלים קטנים ויש להן בית קיבול ומכנים לתוכו ראשי כרעי המטה שלא ירקבו בארץ: ולווחים של סקיבום. עץ קטן כעין דף שתוקעים בקשת שעליו הוא מושיב החץ: יתקע. בחוזק על ידי יתידות שקורין קיל"א: מטה גללניתא. שקורין שרינ"א והוא כעין של פרסיי' באשכנז גניסל"ש: מן הצד. שאינו תקוע (ג) ומחוזק בחוזק מן הצד על ידי שנוי: והא קמבטל כלי מהיכנו. דלא יוכלו ליטלו משם כל היום דעושה בסיס לניצוצות: אין בהן ממש. משככו ומותר ליטלן: מפני שמקרב את כיבויו. מזמן כבויו להדיא והוי מכבה ממש אי יהיב ליה בשבת:

סליקו להו כירה

במה טומנין. הבא לסלק קדרה מעל גבי כירה ולטומנו בדבר אחר ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר המעמיד הבל (חם) ודבר המוסיף הבל אסור: גפת. פסולת של בית הבד שהוא כנוס יחד וחם מאד: לחים. יש בהן הבל הרבה יותר מיבשין: זגין. פסולת יקב: מוכין. כל דבר רך קרוי מוכין כגון צמר גפן ותלישת צמר רך של בהמה וגרירות בגדים בלויים:

גמ'

מז.*אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן הוינן מטלטלינן כנונא ^א^אגב קיטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים: תניא מלבנות המטה וכרעי המטה ולווחים של סקיבוס לא יחזיר ואם החזיר פטור *אבל אסור לא יתקע ואם תקע חייב חטאת רשב"ג אומר אם היה רפוי מותר בי רב חמא הוה ליה מטה גללניתא דהוו מהדרי ליה ביומא טבא א"ל ההוא מרבנן לרב חמא מאי דעתיך בנין מן הצד הוא נהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא דרבנן מיהא איכא אמר ליה אנא כרשב"ג סבירא לי דאמר אם היה רפוי ^ב^ מותר וכן הלכתא: ^ב^נותנין כלי תחת הנר לקבל בו ניצוצות: והא קא מבטל כלי מהיכנו אמר רב הונא בריה דרב יהושע ניצוצות אין בהן ממש ושרי לטלטולי ולא קא מבטל כלי מהיכנו: ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה: תניא נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת ואין צריך לומר בערב שבת °ולא יתן לתוכו מים (א) מפני שהוא מכבה מע"ש ואין צריך לומר בשבת מפני שהוא מקרב כיבוי:

סליקו להו כירה

במה ^ג^טומנין ובמה אין ^ג^ טומנין אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחרסית ולא בחול בין לחין בין יבשים לא בתבן לא בזגין ולא במוכין ולא בעשבין בזמן שהן לחין אבל טומנין בהן כשהן יבשין וטומנין בכסות וכנפי יונה ובפירות ובנסורת של חרשים ובנעורת של פשתן (ג)

ר'

אלפסי ז"ל לפרש: **תניא** מלבנות המטה. כעין רגלים קטנים ויש להם בית קבול ומכנים לתוכן כרעי המטה שלא ירקבו בארץ: לווחין של סקיבוס. עץ קטן שתוקעין בקשת שעליו מושיב החץ: לא יחזיר. אם נטלו ממקומו גזירה שמא יתקע במסמרים ויתדות: ואם תקע חייב חטאת. משום מכה בפטיש: אם היה רפוי מותר. דכיון דרפוי ליכא למיחש שמא יתקע: מטה גללניתא. מטה של פרקים שזוקפין אותה בלילה ופורקין אותה בבקר: בנין מן הצד הוא מפני שאינו תוקעה ומהדקה בחוזק קרי ליה מן הצד כלומר ע"י שנוי. ומסקינן דאם היה רפוי מותר:

ואיבא מאן דאמר דכיון דמסקינן הכי ש"מ דאין בנין בכלים דאם איתא דיש בנין אפילו לא תקע כל היכא דמיהדק חייב חטאת ואפילו ברפוי איכא למיגזר אטו שאינו רפוי אבל כיון דאין בנין בכלים אפי' היכא דמיהדק לא אסור אלא מדרבנן גזירה שמא יתקע וחייב משום מכה בפטיש ומשום הכי אם היה רפוי מותר: **ולפיכך** השמיט הרב אלפסי ז"ל מן ההלכות הא דאמרינן בגמרא [דף מו.] גבי טלטול מנורה של מתכת הילכך דחוליות בין גדולה בין קטנה אסורה כלומר דאסור לטלטלה שמא תפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי. גדולה נמי ואית בה חידקי כלומר חתוכין סביב לה ודומה לשל פרקים אסורה אטו גדולה דחוליות משום דכיון דגדולה דרכה לעשותה של חוליות כי אית בה חידקי מאן דחזי סבר דחוליות ניכהו כי פליגי בקטנה ואית בה חידקי ר' יוחנן סבר גזרינן וריש לקיש סבר לא גזרינן והשמיט כל זה הרב אלפסי ז"ל משום דס"ל דאתי אליבא דמאן דאמר יש בנין בכלים אבל לדידן דקי"ל דאין בנין בכלים אפי' דחוליות נמי שריא והכי נמי משמע בפ' שני דיו"ט (דף כב:) דתנן התם ג' דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי ב"ש אבל ב"ה שרו וחדא מינייהו אין זוקפין את המנורה ביום טוב ואוקמינן התם בשל חוליות ובית הלל שרו משום דקא סברי דאין בנין וסתירה בכלים וכי תימא אם כן ר' יוחנן ור"ל דסבירא להו דבשל חוליות אסירי דאמרי כב"ש איכא למימר דאינהו לא מוקמי פלוגתייהו דב"ש ובית הלל ביש בנין ואין בנין בכלים דלדידהו לכולי עלמא יש בנין אלא התם בדאית בה חידקי פליגי דב"ש סברי אפי' ביום טוב גזרינן חידקי אטו חוליות ובית הלל סברי משום שמחת יו"ט לא גזרינן והכן כיון דבגמרין התם אוקמו פלוגתייהו דבית שמאי וב"ה ביש בנין ואין בנין לא קי"ל כר' יוחנן ור"ל אלא נקטינן דאין בנין בכלים ואפילו דחוליות בשבת שרי לטלטולה וזהו טעמו של הרב אלפסי ז"ל שהשמיט מאי דאמרינן בגמרא בטלטול מנורה אבל בתוספות אמרו דקי"ל כר' יוחנן דשל חוליות ודאית בה חידקי נמי בין גדולה בין קטנה אסירא ולא תקשי לך מההיא דפ' יו"ט שחל דהתם בשל חוליות מחוברין ואינן מפורקין ולפעמים מטין אותן ולפעמים זוקפים וכיון דאינן מפורקין לגמרי ליכא משום בנין והכא בשהן מפורקין לגמרי ואסור ומיהו אפילו מפורקין לגמרי כל שהוא רפוי מותר ואפילו להחזיר כרשב"ג: **ניצוצות** אין בהן ממש. משככו ומותר ליטלן: ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה. מערב שבת אסור מפני שמקרב כיבוי הניצוצות הנופלות שם בשבת ולא דמי לטלית שאחז בה האור דשרי' בפרק כל כתבי (דף קכ.) ליתן עליה מים מצד אחד ואם כבתה כבתה דהתם היינו טעמא לפי שאין המים מכבין את הדליקה אלא מונעין שלא יתפשט האור אבל הכא טפי מגורם הוי. ויש לתמוה במה שנהגו עכשיו לתת מים לתוך העששיות ואמאי הא מקרב כיבוי הניצוצות הניתזין ולא עוד אלא אפילו בלא נתינת מים נמי ליתסר שהרי כשהניצוצות נופלין על השמן כבין הן. ואיכא למימר דלא אסרו אלא בנותן על מנת לכבות דאי שרית ליה אתי לכבויי בידים אבל נותן שמן בעששית [בערב שבת] על דעת הדלקה הוא ולא על דעת כיבוי ואף המים שנותנין לתוכו נמי על דעת כן הוא כדי שיתקרב השמן לראש הפתילה ומשום הכי שרי:

סליקו להו כירה

במה טומנין. הבא לסלק קדרה מע"ג כירה ולטומנה בדבר אחר ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר המעמיד הבל שבה מי הוא הדבר המוסיף ואסור: בגפת. פסולת ובגמרא בעי' אי דזיתים אי דשומשמין: ולא בחול. אמרינן בפרק לא יחפור (דף יט.) דחמימי תמים וקרירי קריר והכי נמי איתא בירושלמי [כאן הל"א] תמן תנינן ומטילין (ד) אותו על החול כדי שימתין ההין הלא מרתח רותחא ומלגן צינא ההין תבן בעל פקדון כל מה דלא יהיב ליה הוא יהיב לך: לחין. יש בהן הבל יותר מן היבשין: זגין. פסולת של יקב יין: מוכין. כל דבר רך קרוי מוכין כגון צמר גפן ותלישת צמר רך מבהמה וגרירת בגדים בלואים: **וכתבו** בשם רבינו שמואל ז"ל דכיון דאיסורא דהטמנה ואיסורא דשהייה תרוייהו משום גזירה שמא יחתה בגחלים ניכהו כי היכי דאיסורא דשהייה דוקא בבשיל ולא בשיל אבל בקדרה חייתא או [בשיל] בשנתבשל כל צרכו שרי כדאמרינן בפירקא קמא קדרה חייתא או בשיל שפיר דמי הכי נמי בהטמנה אבל רבינו תם ז"ל ור"י הזקן ז"ל לא הודו לו דאם איתא א"א דלא לישתמיט חד מדאמוראי לפרושי האי דינא בפרקין כשם שפירשו אותו בפרק כירה וחלקו בין מצטמק ויפה לו למצטמק ורע לו אלא ודאי הטמנה בכולהו גווני אסירא וטעמא דמילתא משום דבשהייה כיון דלא מטמין לה מסתמא לאורתא קא בעי לה וחומה משתמר עד שעת אכילה ועוד שכיון שהוא מניחה מגולה ושליט בה אוירא אין-חתוייה מועיל לה כל כך ומשום הכי לא גזרינן שמא יחתה אלא בבשיל ולא בשיל בלחוד אבל בהטמנה דלמחר

א הר"ן שלפנינו מביא דעת הרמב"ן וחולק עליו וכ"נ בעיני שדעת כל הפוסקים הוא דלא כדברי הרמב"ן דודאי לא שרי אלא היכא שיש עליו היתר ואיסור ולא עוד אלא שרבינו ישעיה כתב שאם היה המוקצה חשוב אצלו והמוכן אינו חשוב אצלו הרי המוקצה עיקר ואסור לטלטל הכלי הנעשה בסיס לו ולפי דברי הר"ן שלפנינו גבי מוקצה לעשירים הוי מוקצה לעניים מוכח דדבר שהוא מוקצה לאיש אחד מוקצה לכל העולם דאין שהקצה האיש ההוא מדעתו נאסר לכל העולם בשביל מוקצה. והתוס' כתבו שם דף מ"ו דאע"פ שהאשה אסרה לעצמה דבר אחד דוקא (ה) עליה אסורות אבל לאחרי' מותר דהגם שהיא הקצה דעתה מכולא נעשו אותן הפירות מוקצים על כל העולם. וכ"נ לי דבכמה מקומות אשכחן מוקצה לאיש אחד ואינו מוקצה על הכל אותו הדבר. מיהו בגרוגרות וצמוקים וכיוצא בהן שהן מאיש אחד ואסח דעתיה ממנו אסורים לכל והיינו טעם דאינו צריך להסיח דעתו מהן דאפילו בסת' נאסרו עליו דדיינינן הכי דעת כל אדם בסתם וה"ה לכל כיוצא בזה אבל דבר שאינו מוקצה כלל אלא שזה האיש עושהו מוקצה עליו אינו נראה לו שיהיה בשביל זה מוקצה לכל העולם וראיה מהא דתנן פרק כלל גדול דף ע"ה כל הכשר להצניע דמשמע שם להדיא דהמצניע דבר שלגבי שאר בני אדם אינו דרך להצניעו לא מתחייב על הוצאתו אלא אותו האיש שהצניע אותו אבל לא איש אחר שלא הצניעו ובתוס' פ' מפנין דף קכ"ז כתבו דהיכא שהדבר ראוי לכו"ע אלא דאיסורא הוא דרביע עלי' כגון תרומה טהורה ביד ישראל אינו נקרא מוקצה ומותר לכל לטלטלו ודבר שהוא מוקצה מחמת גריעותא כגון מטלניות שיש בהן ג' על ג' דמוקצים הן לעשירים אפי' הכי שרי לעניים לטלטלן ואפילו לעשירים בבית העניים שרי לטלטלן ומכאן נמי (ו) קושיא להר"ן שמביא ראיה לאסור מדבר שהוא מותר אלא דאיסורא רביע עליה דהיינו אשה שנדרה לאכול וכאן משמע לספק:

ב וכוס של פרקים למהר"ם אסור להחזירו אא"כ יהיה רפוי ובטור א"ח סי' ש"ג מתיר:

ג לפי' רשב"ם והסולכין בשיטתו איסור הטמנה לא הוי אלא בדבר שלא נתבשל כמאכל ב"ד אבל הגיע למאכל ב"ד מטמינין אפי' בדבר המוסיף הבל ור"ת והסולכין בשיטתו אוסרים ההטמנה בדבר המוסיף הבל בכל ענין ועי' לעיל גם מחלוקת יש בין הפוסקים אי ההטמנה בדבר המוסיף הבל אסור בה"ש או לאו ועי' לעיל ואם טומנין ע"ג גחלים או לאו איכא פלוגתא היכא דמפסיק אוירא בין הכלי להגחלים הרמב"ן והר"ן התירו להטמין ע"ג כירה קטומה ולכסות אותה בבגדים ובדברים שאינם מוסיפין הבל והרשב"א ורבינו יונה אוסרים בכהאי גוונא אלא לדידהו מניחה ע"ג כירה קטומה אבל אינו נותן שום דבר עליה לכסותה אלא שמניחה עם כסויה כמו שמנית בחול ולדברי הרא"ש והתוס' וסמג לאוין ס"ה וטור א"ח סי' רכ"ז אין נכון לעשות בשום אחד מאלו האופנים אלא להניחה ע"ג מקום תם גרוף ואז שרי לכסות עליה בגדים ודברים שאינם מוסיפין הבל וכתב רבינו יונה דאסור להטמין קומקום של חמין ליתן בתוך הקדרה כשהתבשיל מצטמק דבכי האי גוונא שייך בישול ותמה על דבריו הר"ן וכו' דלא ידע מנין לו דבר זה ונראה לי דטעם רבינו יונה כטעם הרא"ש ורש"י שכתבתי למעלה דסבירא ליה דיש בישול אחר בישול בכל דבר לח שיש בו מרק ומחלקין בין תבשיל יבש לתבשיל שיש בו מרק כאשר כתבתי למעלה דעתי ועוד אדבר בזה לקמן בס"ד ומעתה אין כאן תמיה כי ראיות הרבה יש להם כמו שכתב הרא"ש פרק כירה:

עין משפט

א מיי' פכ"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שי"ג: ב מיי' פ"ה מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' רסה: ג מיי' שם פ"ד סמג שם טוא"ח סי' רנז רנח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מע"ש מפני שהוא מכבה ואין צריך וכו' כצ"ל: (ב) נ"ב דקה: (ג) נ"ל ומיהדק בחוזק כס"ד ואח"כ מה"ד מן הצד כלו' כו' כצ"ל: (ד) נ"ב מבנה בפ' שואל ופרש"י שימתין שלא יסריח: (ה) נ"ב ול"נ מדברי התוס' דאף לדידה אין איסור בטלטול הואיל וחזי לאחריני מידי דהוה אתרומה טהורה ביד ישראל ע"ש וגם מה שכת' דבכמ' מקומות אשכחן מוקצ' וכו' נראה שגם הר"ן מודה בזה ודבר פשוט הוא ומ"ש הר"ן ואפי' עניים אין מטלטלין כו' היינו ר"ל עניים בבית עשירים וכן משמע הלשו' דקאמר שכבר הוקצה מדעתו של בעל הבית משמע שר"ל שהכל נמשך אחר [illegible]

רבי יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה:
גמ' איבעיא להו גפת של זיתים תנן אבל של שומשמין שפיר דמי או דלמא דשומשמין תנן וכל שכן דזיתים דלא: תא שמע דאמר רבי זירא משום חד דבי רבי ינאי קופה שטמן בה אסור להניחה על גבי גפת של זיתים שמע מינה גפת של זיתים תנן לא לעולם אימא לך לענין הטמנה אפילו דשומשמין אסור אבל לענין *אסוקי הבלא [דף מח.] דזיתים מסקי הבלא דשומשמין לא מסקי הבלא: [א]רבה ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא [סמ"ח] חזיוהו להההוא עבדא דאתנח א כוזא דמיא אפומא דקומקומא נזהיה רבה אמר ליה רבי זירא מאי שנא ממיחם על גבי מיחם אמר ליה התם אוקומי קא מוקים הכא אולודי קא מוליד הדר חזייה דקא פריס סודרא אפומא דכובא ואנח נטלא עילויה נזהיה רבה אמר ליה רבי זירא אמאי אמר ליה השתא קא חזית לסוף חזייה דקא עצר ליה אמר ליה °ומאי שנא מפרונקא אמר ליה התם לא קפיד עליה הכא קפיד עליה: לא בתבן לא בזגין לא במוכין: בעא מיניה רב אדא בר אהבה מאביי ב מוכין שטמן בהן מהו לטלטלן בשבת אמר ליה וכי מפני שאין לו לזה קופה של תבן עומד *ומטלטל קופה של מוכין רב חסדא שרא לאהדורי אודרא לבי סדיא בשבת' איתיביה רב חנין ברברבא לרב חסדא מתירין בית הצואר בשבת אבל לא פותחין ואין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב וכל שכן בשבת לא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי: תניא נמי הכי אין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב ואין צריך לומר בשבת נשרו מחזירין אותן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב: [סמ"ג] אמר רב [ג]יהודה אמר רב הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת מתקיף ליה רב כהנא וכי *מה בין זה למגופת חבית אמר ליה זה חיבור וזה אינו חיבור: בזמן שהן

רש"י

גמ' לענין הטמנה · לטומנו בתוכו: אסוקי הבלא · כגון זה שטמן בדבר אחר והניח קופה על הגפת דליכא אלא שהגפת מעלה הבל למעלה ומרתיח הקדרה שבקופה: אפומא דקומקומא · מיחם של חמין והכוזא מלא צונן: נזהיה רבה · גער בו. מ"ש ממיחם ע"ג מיחם · בסוף פירקין דשרי. התם אוקומי קא מוקים · שהמיחם העליון גם הוא יש בו מים חמין והתחתון אינו אלא מעמיד חומו שלא יפיג: סודרא · סודר של ראש: דכובא · קנקן: נטלא · כלי ששואבין בו היין מן הכובא: דקא עצר · שהיה סוחטו מן המים שנבלע בו: מאי שנא מפרונקא · בגד העשוי לפרוס על הגיגית שפורשים אם בשבת: לא קפיד עליה · אם שרוי במים שהרי לכך עשוי ולא אתי לידי סחיטה: מוכין · אינו אלא לעשות מהם לבדים ומוקצים הן למלאכה ואסור לטלטלן ואלו שטמן בהם מי אמרי' יחדן להטמנה ואיכא תורת כלי עליהן ומותר לטלטלן בשבת זו או לא: עומד ומפקיר לכך קופה של מוכין · שדמיה יקרים: לאהדורי אודרא לבי סדיא · להחזיר מוכין שנפלו מן הכר לתוכן: מתירים בית הצואר · שדרך הכובסין לקושרן: אבל לא פותחים · לכתחלה דהא עביד ליה מנא: בחדתי · שלא היו בתוכו מעולם אסור דהשתא קעביד מנא: בעתיקי · להחזירם לכר זה שנשרו ממנו: הפותח בית הצואר · של חלוק לכתחילה חייב חטאת דהשתא קמשוי ליה מנא: מה בין זה למגופת חבית · דתניא פרק חבית מביא אדם חבית של יין ומתיז את ראשה בסייף ומניחה לפני האורחין: מגופה · אינה מן החבית עצמה ואע"פ שדבוקה בו לא חשיב חיבור שהרי ניטל עומד אבל הבגד כשנתארג

רבינו נסים

דלמחר קא בעי לה אין חומה משתמר ואתי לאחתויי ועוד שכיון שהיא טמונה החיתוי מועיל בה הרבה ומשום הכי בהטמנה בכולהו גווני אסור:

גמ' גפת של זיתים תנן. שהוא חם ביותר: קופה. שטמן בה שנותן בה מוכין וטומן בה קדרה: לענין הטמנה. לטמנו בתוכן: אסוקי הבלא. כגון זה שטמן בדבר אחר והניח הקופה על הגפת דליכא הבלא [א] אלא שהגפת מעלה הבל למעלה ומרתיח קדרה שבקופה. וסלקא שמעתין הכי דגפת דמתני' אפילו דשומשמין: ויש כאן מחלוקת שיש מי שאומר דכי אמרינן דאסור להניחה על גבי גפת של זיתים דוקא היכא דלא מפסיק נר מצוה אוירא בין קדרה לגפת שאע"פ ששולי הקופה מפסיקין אכתי הטמנה מיקריא דהוה ליה כאילו הטמין בדבר שאינו מוסיף ואח"כ נתן על הכל דבר המוסיף דאסור והכי נמי שולי הקדרה מוטמנין הן בכי האי גוונא והויא לה הטמנה בדבר המוסיף אבל היכא דמפסיקא אוירא שהוי מקרי ולא הטמנה כמו שפירשנו בפרק כירה ואע"פ שהקדרה למעלה טמונה בקופה שרי דמה שבקופה דבר שאינו מוסיף הוא ונמלא שהשהה אותה על גבי דבר המוסיף דהיינו גפת וטמנה למעלה בדבר שאינו מוסיף דשרי מבעוד יום ונמלא השהוי שלמטה ענין לעצמו והטמנה של מעלה ענין לעצמו וכל חד מינייהו שרי:

ומנהגנו עכשיו הוא על פי סברא זו שטומנין את החמין בבגדים ובדברים שאינן מוסיפין הבל וקדרת חמין עומדת ע"ג כירה קטומה שהיא מוספת הבל ושרינן הכי משום דסבירא לן דשהוי ענין לעצמו והטמנה ענין לעצמה וכי אסרינן הכא דוקא בדלא מפסיק אוירא בין גפת לקדרה ונמצאת כולה מוטמנת וכדכתיבנא וזו היא שיטת הרמב"ן ז"ל.

אבל הרב רבינו יונה ז"ל כתב דאפילו מפסיק אוירא בין קדרה לגפת אסור דכי שרי שהוי על גבי כירה קטומה אע"פ שהיא מוספת הבל דוקא כשאינה מוטמנת מלמעלה ומשום הנהו טעמי דכתיבנא במתני' אבל כל שהיא מוטמנת גלי דעתיה שהוא מקפיד בחמומה ולצורך מחר הוא דקא בעי לה ומשום הכי אסור להשהותה ע"ג כירה קטומה וע"ג דבר המוסיף גזירה שמא יחתה ולא התירו להשהותה אלא כשמניחה מגולה וכסויה עליה כמנהגנו בחול וכן דעת הרשב"א ז"ל: ולפי דעת זה אסור להשהות את החמין על גבי כירה קטומה שהיא מוספת הבל ולהטמין את הקדרה למעלה בבגדים אלא מניח כדרכה בחול או שמשים עליה אותו כלי רחב שאנו נוהגין לשום על גבי הקדרה דכל כי האי גוונא לא הוי הטמנה: והרב ר' יונה ז"ל כתב בלשון הזה ומכסה גדולה תחת יד קצת העם שטומנין קומקום של מים חמין ליתן לתוך הקדרה בשבת כשהתבשיל מצטמק ופעמים שהאחד אין יד סולדת בו והאחר יד סולדת בו ומתבשל זה בזה ונמצאו מבשלין בשבת ואפילו אם שניהם יד סולדת בהם איכא מאן דאמר בירושלמי עירוי אינה ככלי ראשון וכשמערין המים לאחר שיצאו מן הכלי אף על פי שהן רותחין פסק כח רתיחתן מלבשל כדין כלי שני שאינו מבשל ומתבשלין בתוך כלי ראשון ומים מבושלין אם פסקה רתיחתן יש בהן משום בישול אלו דבריו ז"ל ולא ידעתי מנין לו שהרי כל שבת בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת אע"פ שהוא צונן גמור ולא ידעתי הפרש בין מים מבושלין למבושל אחר וצריך עיון ובדיקה: רבה ורבי זירא אקלעו לבי ריש גלותא וכו' אפומא דקומקומא. מיחם של חמין והכוזא מלאה צונן: נזהיה. גער בו: מאי שנא ממיחם ע"ג מיחם. דתניא בברייתא בסוף פרקין לקמן [דף נא:] דשרי לשון אחר ממעטים בכל יום פריך דאי הויא ברייתא דלקמן שמיע ליה מאי פריך מינה והא עלה דההיא קתני לא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהיו משומרים: התם אוקומי קא מוקים. שהמיחם העליון גם הוא מים חמין והתחתון אינו עושה כלום אלא מעמיד חומו שלא יפיג: סודרא. סודר של ראש: דכובא. קנקן: נטלא. כלי ששואבין בו יין מן הכובא: דקא עצר. שהיה סוחטו מן המים שנבלעו בו: ומאי שנא מפרונקא. בגד העשוי לפרוס על הגיגית שפורסין אותו בשבת כדאמרי' בפרק ר"א דתולין (דף קלט:) אמר רב האי פרונקא אפלגא דכובא שרי: לא קפיד עליה. אם שרוי במים שהרי עשוי לכך ולא אתי לידי סחיטה: ומקשו הכא האי עובדא דהאי עובדא דהנה כוזא דמיא אפומיה דקומקומא היכי הוה אי להפשיר בלחוד מאי טעמא דרבה דנזף ביה והא תנן בפרק כירה [דף מא.] אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן ותניא נמי התם [דף מ:] מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפוג צינתן ואי להחם מאי טעמיה דרבי זירא דהא קתני התם דאסור תירץ ר"י ז"ל דהכא כשהניחו כדי להפשיר אלא שהיה הקומקום חם כל כך שאילו היה מניחו שם הרבה היה בא לידי חמום ומשום הכי נזף ביה רבה ש"מ שלא התירו כנגד המדורה אלא במקום שאינו יכול לבוא לידי בשול אבל במקום שיכול לבוא לידי בשול אפילו שיעור הפשר בלבד אסור וכמו שכתבתי למעלה בפ' כירה ור' זירא הוה ס"ל דכל שאינו מניחו אלא כדי להפשיר בלבד בכולהו דוכתי ש"רי והר' יונה ז"ל הקשה דאי הכי אמאי שנייה הכא דהא בכולי' פרקין בהטמנה איירינן ולא בהנחה לפיכך פי' ז"ל דהנחת כוזא אפומא דקומקומא כדי להטמין שניהם בדבר שאינו מוסיף הוה וכגון שכסה הקומקום מבעוד יום ומותר לגלותו ולכסותו בשבת כדאית' לקמן והיה רוצה להטמין הכוזא בשבת אפומא דקומקומא דקי"ל מותר להטמין את הצונן והוה ס"ד דר' זירא דאפילו על גבי מיחם שרי ורבה אסר דלא התירו אלא במטמין בדבר שאינו מוסיף אבל על גבי מיחם אסור מפני שתוספת חום המיחם ניכר בכסוי ואף על פי שהוא מצד עצמו אינו מוסיף הוה ליה כמטמין בדבר המוסיף ולא התירו [ב] אלא במיחם ע"ג מיחם דוקא שאין חום התחתון ניכר בעליון שאינו אלא משמר חומו: בעא מיניה רב אדא בר מתנא מאביי מוכין שטמן בהן. מוכין אינן אלא לעשות מהן לבדין שקורין פילטרים ומוקצין הן למלאכה ואסור לטלטלן ואלו שטמן בהן מי אמרינן יחדן להטמנה ואיכא תורת כלי עליהן ומותר לטלטלן או לא: עומד ומפקיר לכך קופה של מוכין. שדמיה יקרים אין דרך בכך ואין עומדין להטמנה: רב חסדא שרא לאהדורי אודרא לבי סדיא. להחזיר מוכין שנפלו מן הכר לתוכו: מתירין בית הצואר בשבת. שדרך הוא לקשרו: אבל לא פותחין. לכתחלה דהשתא עביד ליה מנא: בחדתי. שלא היו בו מעולם דהשתא עביד להו מנא: בעתיקי. להחזירן לכר זה שנשרו ממנו שרי: אמר רב יהודה אמר רב הפותח בית הצואר. של חלוק לכתחלה חייב חטאת דהשתא קא משוי ליה מנא: מה בין זה למגופת חבית. פירש ר"ת דתנן בפרק חבית [דף קמו.] אין נוקבין מגופה של חבית דברי ר' יהודה וחכמים מתירין ואע"ג דהתם שאני דאינו עשוי להכניס ולהוציא אפ"ה אם איתא דהכא חייב חטאת לא הוי שרו רבנן התם לכתחלה דהא דמו אהדדי. ופרקינן זה חבור דהכל כלי אחד הוא מה שאין כן במגופה שאינו חבור שאינו מן החבית הלכך אפי' היה עשוי להכניס ולהוציא לא היה חייב חטאת ומשום הכי כיון שאינו עשוי להכניס ולהוציא שרי לכתחלה:

היבעיא

שלטי הגבורים

א ואם מותר לתת קיתון של מים ע"פ קומקום שראוי לבשל שם אע"פ שאינו נותנו שם אלא כדי לפשר דאיתא התם דף מ"ח תלוי בפלוגתא דרש"י ומיי' וטור שכתבתי לעיל בדין נתינת מים כנגד המדורה מיהו אם הניחו שם מבעו"י מותר שאין זה טומן במוסיף הבל כן כ' הטור א"ח סי' רנ"ח ודע כי למיי' צריך לפרש הא דאסר פ"ד מהל' שבת לשום צונן ע"ג דבר הם דמיירי כשמניחו שם שיעור כדי שיתחמם דבלאו הכי שרי לדידיה כדלעיל ולדברי הטור אפי' לא הניחו שם אלא שיעור לפשר אסור:

ב לדברי רבינו ומיימוני וסמג אין חלוק בין גיזי צמר למוכין של צמר דבתרווייהו אם טמן בהם בהם דרך מקרה שלא יחדן לכך אסור לטלטלם בשבת ואם יחדן לכך מותר לטלטלן לי"ם בגיזי צמר מן האוצר או שאר גיזי צמר ולדברי התוס' והרא"ש והטור לא דמו גיזי צמר למוכין אלא דין גיזי צמר כך הוא שאם טמן בגיזי צמר שאינן עומדין לסחורה אפי' לא יחדן להטמנה מותר לטלטלן בלא יחוד והמוכין חשובין יותר מגיזי צמר ולעולם טלטול אסור בהן עד שייחדן וכן שעלה הר"ן אלא דפליגי הר"ן והטור א"ח סי' רנ"ט בזה דלדברי הר"ן בין מוכין שלא יחדן ובין גיזי צמר שאינן עומדים לסחורה אם טמן בהם אע"פ שהטלטול אסור בהם היינו דוקא לשבתות הבאים אבל לאותו שבת שטמן בהם הטלטול מותר בהם ולדברי הטור הטלטול אסור במוכין אף לאותה שבת שהרי כ' שאם טמן בהן שמנער הכסוי והן נופלות אלמא דאפילו באותה שבת הטלטול אסור בהם אם לא בטלטול מן הצד ועוד כתב הר"ן דאפשר הוא דבין מוכין ובין גיזי צמר כשהן עומדין לסחורה אין מועיל להן מה שהטמין בהן בלא יחוד להתיר בהן טלטול אלא הרוייהו צריכין יחוד וכשאינן עומדין לסחורה אף מוכין כשטמן בהן פעם אחת התירן לכל השבתות לטלטלן בלא יחוד כלל ומדברי הטור והרא"ש לא משמע כן אלא לעולם המוכין חשיבי מגיזי צמר דאפי' אין עומדין לסחורה צריכין יחוד להתיר טלטולן

הגהות מא"י

[א] תי' אלא נמחק:
[ב] התירו במיחם על גבי מיחם אלא דוקא כנ"ל:

עין משפט

א מיי' פכ"ב מהל' שבת טוש"ע א"ח סי' שב שם:
ב מיי' פ"ד ופכ"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שיז:

ג"א ומפקיר

דף מח.

איבעיא להו לחין מחמת עצמן תנן. דמחממו טפי מלחין מחמת מסקין שנפלו עליהן משיבשו: מרטא דביני אטמי. למר הנמרט מבין ירכותיה של בהמה שהוא מלא זיעה ולא מעצמו ולהכי קרי ליה מרטא דלאו בר גיזה הוא: **גרסי'** בגמ' [דף מט.] א"ר ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים למאי הלכתא אמר אביי שלא יפיח בהן רבא אמר שלא יישן בהן. פירוש למאי הלכתא בעי כאלישע וכי מי שאינו צדיק כמותו לא יניח תפילין. ואמר אביי לאו לענין (א) (חסידותו אלא לענין) זריזותו וזהירותו דאיהו אדם גדול וזריז בהם היה שהרי אירע לו בהן נס גדול כדמפרש בגמ' אלא לומר שצריך שיהא יכול להעמיד עצמו בשעת הרוח. ורבא אמר שלא יישן בהן (ב) מדאמרינן בפרק הישן (דף מ.) גבי הא דאמר ר' יוסי ילדים לעולם חולין מפני שרגילין בטומאה לימא קסבר ר' יוסי בעל קרי אסור להניח תפילין ומשני הכא בילדים בעלי נשים ובנותיהן עמהן עסקינן שמא יבואו לידי הרגל דבר אלמא משום קרי לא חסרינן אלא משום הפחה קאמר:

ומדאמר רבא כתמה שלא יישן בהן משמע דכל זמן שהתפילין בראשו אסור לישן ואפי' שינת עראי [ובפ' הישן (שם) איתא תני חדא ישן בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע ותניא אידך בין קבע ובין עראי ותניא אידך לא קבע ולא עראי] לא קשיא הא דנקיט להו בידייהו הא דנקיט להו ברישיה הא דפריס סודרא עלייהו וכמה שינת עראי תני רמי בר יחזקאל כדי הלוך מאה אמה: והכי פירושה דכי מנחן ברישיה ישן בהן שינת עראי אבל לא שינת קבע והיכא דנקיט להו בידיה לא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינה עראי והיכא דפריס סודרא עלייהו ומניח בלדו ישן בין שינת עראי בין שינת קבע וכתב הר"ז הלוי ז"ל דהכי קיימא לן אע"פ שהרב אלפס ז"ל לא כתבן לברייתות הללו בהלכות [תפילין] והראב"ד ז"ל לימד עליו זכות וכתב שהלכך השמיטן משום דהדר' ינאי סמכינן דאמר צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים וכדפירשו בה אביי ורבא שלא יפיח בהן ושלא יישן בהן וכו' שינה במשמע בין עראי בין קבע

רש"י

כשנתארג כולו חיבור: לחין מחמת עצמם. מחממין טפי מלחין מחמת משקים שנפלו עליהם משנתייבשו: ומוכין לחין. כלומר היכן אני מוצא מוכין לחין מחמת עצמן: ממרטא דביני אטמי. מלמר הנמרט מבין ירכותיה של בהמה שהוא מלא זיעה ולא מעצמו ולהכי קרי לה מרטא דלאו בר גיזה הוא: מתני' בלחין. עורות תרגום של והפשיט ושלח: ומטלטלין אותן בין טמן בהן בין לא טמן בהן דחזו למיזגא עלייהו ואין מטלטלין אותן. כי הם מוקצות לטווה ולארוג: כיצד הוא עושה. זה שטמן בהן כיצד יטול את קדירתו הואיל ואסור לטלטל והרי היא טמונה כולה בהן: נוטל כיסוי של קדירה שיש תורת כלי עליה [ואע"פ שאין עליה] ולא איכפת לן דלא נעשית בסיס להם שאין נעשה אלא לכסות קדירה: ר"א בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל. כשבא ליטלה מטה את הקופה על צדה: שמא יטול. הקדירה ויפלו הגיזין שמכאן ומכאן לתוך גומא שיש בה ואם יצטרך להזור ולהטמין לא יוכל לטלטל גיזין לכאן ולכאן ולעשות גומא ולהחזירה לתוכו: נוטל ומחזיר. מפרש בגמ': גמ' שלחין של בעה"ב תנן. דמותר לטלטלן דאין עומדין לימכר ולא קפיד עלייהו אם מיטנפו וחזי למיזגא עלייהו: אבל של אומן. שמעבדן ומוכרן קפיד עלייהו הילכך לאו למיזגא קיימי ואין מטלטלין אותן: שלחא הוה. אומן לעבד עורות: הריות. ענפים קשים כעין משהוקשו שדראות של לולבים ונפלו עלין שלהם קרי להן הריות: שגדרן. כל קניגת תמרים

אישהן לחין: *איבעיא להו לחין מחמת עצמן תנן או דלמא לחין מחמת דבר אחר וסליקא דמוחמת עצמן תנן ומוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה כגון מרטא דביני אטמי וכסות לחה דעבידא ממרטא דביני אטמי והוא הצמר שבין ירכותיה של בהמה שיש בו לחלוחית קבועה שאינה עוברת:

מתני' טומנין בשלחין ומטלטלין אותם בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן. כיצד הוא עושה נוטל את הכסוי והן נופלים מאליהן ר' אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול ואינו יכול להחזיר וחכמים אומרים נוטל ומחזיר. אם לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך. כסהו ונתגלה מותר לכסותו. ממלא אדם את הקיתון מים ונותן תחת הכר או תחת הכסת: **גמ'** יתיב ר' יוחנן בר ערמאי ור' יוחנן בר אלעזר ויתיב ר' חנינא בר אבא קמייהו ויתבי וקא מיבעיא להו א שלחין של בעל הבית תנן אבל של אומן כיון דקפיד עלייהו אין מטלטלין או דלמא של אומן תנן וכל שכן של בעל הבית וסליקא כתנאי. ומסתברא דהלכה כר' יוסי דאמר אחד זה ואחד זה מטלטלין אותן דרבי יוסי *שלחא הוה אביו ונתברר לו שאין האומנין מקפידין עליהן וכן פסק רב שרירא גאון משום הראשונים שהלכה כר' יוסי: בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן: *אמר רבא לא שנו אלא שלא ייחדן להטמנה אבל אם ייחדן להטמנה מטלטלין אותן: איתמר נמי הכי כי אתא רבין א"ר יצחק אמר ר' יוסי בן שאול אמר רב לא שנו אלא שלא ייחדן להטמנה אבל ייחדן להטמנה מטלטלין אותן: תני רבה בר בר חנה קמיה דר' יוחנן ב הריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה

דאף על גב דמידנא שינת עראי שריא כדמוכח התם כיון שאין אנו יודעין לשער בשינה כדי הלוך מאה אמה אין ישנין בהן כלל כשהן בראשו וכ"ש כשהן בידו אבל היכא דפריס סודרא עלייהו ומניחן בלדו מותר לישן כל שינה כדאיתא בברכות (דף כד.) מניחן בין כר לכסת שלא כנגד ראשו ולא אמרינן שמא מתוך שינתו יניח ראשו עליהם: **וגרסי'** תו בגמרא ואמאי קרו ליה אלישע בעל כנפים שפעם אחת גזרו על ישראל שכל המניח תפלין ינקרו את מוחו והיה אלישע מניח תפלין ויוצא לשוק ראהו קסדור, אחד רץ מפניו ורץ אחריו כיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו אמר לו מה זה בידך אמר לו כנפי יונה ופשט ידו ונמצא בידו כנפי יונה לפיכך היו קורין אותו אלישע בעל כנפים ומ"ש כנפי יונה דאמר ליה דאמתילא כנסת ישראל כיונה שנאמר כנפי יונה נחפה בכסף וגו' מה יונה זו כנפיה מגינין עליה וכו' ואומר הר"י ז"ל דמשום הכי אמרינן כנפיה מגינות עליה דאמרי' במדרש* כל העופות כשהם יגעים נחים על גבי הסלע והיונה בשעה שהיא יגעה פורחת באחת ונחה באחת: **ומקשו** הכא אלישע שהיה לו גוף נקי היאך נטלן מראשו והא קי"ל בפ' (נגמר הדין) [בן סורר עד:] דבשעת הגזרה אפי' אערקתא דמסאנא יהרג ואל יעבור וי"ל דה"מ לעבור על מצות לא תעשה אבל [א] (ג) (לא) גזרו לבטל מצות עשה כיון שאינו עובר בידים [מותר] ועוד שהן יכולין לבטלה ממנו על כרחו שיניהו בבית האסורין ותיבטל מאליה הילכך תיבטל ואל יהרג ואם תאמר אם כן היכי מסר נפשיה וגונה (ד) כיון שאינו מחויב בדבר נמצא מתחייב בנפשו יש לומר שאע"פ שאינו מחויב ליהרג על קיומה אפ"ה רשאי למסור נפשו עליה ומקבל שכר שכל מצוה שמסרו ישראל נפשם עליה בשעת הגזרה מוחזקת בידם ומקבלין עליה שכר הרבה ואמרו בבראשית רבה מה לך יוצא ליסקל על שמלתי את בני מה לך יוצא ליצלב על שנטלתי את הלולב וכן מגיע בדניאל שמסר עצמו על התפלה שהיא דרבנן: **מתני'** טומנין בשלחין וכו'. שלחין עורות כמו והפשיט תרגום ושלח: ומטלטלין אותן. בין שטמן בהן בין שלא טמן בהן דחזי למיזגא עלייהו: ואין מטלטלין אותן. דמוקצות הן לטוות ולארוג: כיצד הוא עושה. זה שטמן בהן כיצד יטול קדרתו הואיל ואסור לטלטלן והרי היא טמונה בהן: נוטל הכסוי. של קדרה שיש תורת כלי עליה ואע"פ שהן עליה לא אכפת לן דלא נעשה בסיס להן שאין הקדרה וכסויה בסיס להטמנה ולכסוי ותשמיש להם ואדרבה הם תשמישין לקדרה וכדמפרש לקמן בס"ב ות"ק לא איירי אחר שנטל הכסוי מה יעשה אם יקח התבשיל משם או יסלק הקדרה מן הקופה ומשום הכי פליג ר"א ב"ע ורבנן (ה) דר' אלעזר סבר מטה הקדרה [ונוטל] התבשיל מה שצריך לו ומניחנה לערב שאם יטלנה משם לא יוכל להחזירה דשמא המוכין שמכאן ומכאן יפלו ואתי לטלטליהו הילכך תקון ליה רבנן להטות קופה על לדה ורבנן בתרא לא חיישי להכי: לא יכסנו משתחשך. דאין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף [הבל] משתחשכה כדאמרינן בפ' במה מדליקין [דף לד:]: ממלא את הקיתון של צונן ונותן לתוך הכר. שלא יחמו בחום הקיץ והחמה כגון כר וכסת של נבדין שאינו מחמם כך פרש"י ז"ל מכלל דסבירא ליה דאילו עביד הכי כדי שתפוג צנתו אסור והגאונים ז"ל סוברין דאפילו כדי שתפוג צנתה שרי ויתבאר בגמרא בס"ד: **גמ'** שלחין של בעל הבית תנן. דמותר לטלטלן שאין עומדין לימכר ולא קפיד עלייהו אי מטנפו וחזי למיזגא עלייהו: אבל של אומן. שמעבדן ומוכרן קפיד עלייהו הילכך לאו למיזגא קיימי ואין מטלטלין אותן: דשלחא הוה. אומן לעבד עורות היה: וכן פסק רב שרירא וכו'. [ב] משמע נמי להך פסקא מאי דאמרינן בגמרא א"ר ישמעאל ברבי יוסי אבא שלחא הוה ואמר הביאו שלחין ונשב עליהן כלומר בשבת היו עושין כן שהיה מעשה [ג] נעשה כדבריו ואי לא דקים ליה לא הוה עביד: **ומאי** דמסקינן דשלחין דהיינו עורות מותר לטלטלן דוקא ביבשין דחזו למיזגא עלייהו אבל בלחין לא ורא"ה לדבר מדאמרינן בפ"ק דיו"ט [דף יא.] דטעמא דטתנין עור לפני הדורסן משום שהתירו סופן משום תחלתן דאי לא שרית ליה לא שחיט ודוקא כשנשחט ביו"ט אבל מערב יו"ט אסור וכפ' כל כתבי [דף קטז:] נמי אמרינן אם נטלטל התיק עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר אלמא [עור] בלא בשר אסור והיינו טעמא משום דהנהו עורות לחין הן ולא חזי למיזגא עלייהו אבל הכא ביבשין עסקינן: **אמר** רבא לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה (ו) מטלטלין. ובגמרא מוכח דמאי דבעינן יחדן להטמנה דוקא בשל הפתק דהיינו אוצר אבל כשאינן של הפתק בטמן בהן בלחוד סגי ומיהו דוקא לאותה שבת אבל לשבת אחרת לא והיינו דאמרינן לעיל [דף מח.] וכי מפני שאין לו לזה קופה של תבן עומד ומפקיר קופה של מוכין דאלמא אף על פי שאינן של הפתק טמן בהן אין מטלטלין אותן והיינו לשבת אחרת או אפשר שהמוכין הן מוקצים יותר מגיזי צמר ומשום הכי כי דבגיזין שאינן של הפתק טמן בהן מטלטלין אותן לעולם במוכין אין מטלטלין אותן א"כ הייתה נמי בשל הפתק היא אבל כל שאינן של הפתק בין מוכין בין גיזין כל שטמן בהן פעם אחת מטלטלין אותן לעולם: **תני** רבה בר בר חנה קמיה דרב הריות של דקל וכו'. הריות ענפים קשים כעין משהוקשו שדראות של לולבין ונפלו עלין שלהן קרי להו הריות:

צריך

צריך לקשרן. יחד מבעוד יום להוכיח שלישיבה הן עומדין ואפילו קשרן אסור לטלטלן למחר דלא הוי ייחוד במחשבה בלא מעשה: רב אסי אמר יושב. עליהן מבעוד יום ואע"פ שלא חשב לישב עליהן למחר גלי אדעתיה דלישיבה קיימי: פוקרין. פשתן סרוק שנותנין על המכה: ובליפה. למר מנופץ שנותנין על המכה: בזמן שצבען בשמן. דגלי דעתיה דלמכה קיימי ומניחין עליה בשבת דלאו לרפואה נינהו אלא שלא ישרטו המלבושין את מכתו והוי האי כמלבוש למכה: אבל לא צבען בשמן. לאו מלבוש נינהו: והוי משוי. ואם יצא בהן וכו'. היינו כרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר

רש"י

נר מצוה

לישיבה צריך לקשרן רשב"ג אומר א"צ לקשרן הוא תני לה והוא אמר לה הלכה כר"ש בן גמליאל: איתמר רב אמר קושר ושמואל אמר חושב ורב אסי אמר יושב אע"פ שלא קשר ושלא חישב והלכתא כרב אסי (א) דאמר כי האי תנא דתניא יוצאין בפוקרין א ובציפה אימתי בזמן שצבען בשמן וכרכן במשיחה אבל לא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה אין יוצאין בהן ואם יצא בהן שעה אחת מבעוד יום אע"פ שלא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה מותר לצאת בהן: רב אשי אמר הא נמי סייעתא (ב) ממתני' דתנן הקש שעל המטה לא ינענעו בידו אבל ינענעו בגופו אם היה מאכל בהמה °או שהיה עליו כר או סדין ינענענו בידו: אמר רב יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכו דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה והוא שיחד לו קרן ב זוית: תניא בכל *חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתקון הא נתר וחול מותר *אמר רב יהודה ג עפר לבינתא שרי. פי' למימשא ביה ידיה אמר רב יוסף כוספא דיסמין שרי ג אמר רבא עפר פלפלין שרי אמר רב ששת ברדא שרי מאי ברדא אמר רב יוסף תילתא אוהלא ותילתא אסא ותילתא סיגלי רב נחמיה בריה דרב יוסף אמר כל היכא דליכא רובא אוהלא שפיר דמי בעו מיניה מרב ששת מהו לפצוע זיתים בשבת פי' למימשא (ג) ביה ידיה אמר וכי בחול מי התירו קסבר משום הפסד אוכלין: רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל: א"ר אבא א"ר חייא [א] אמר רב הכל מודים שאם ג נתקלקלה הגומא שאסור להחזיר ובחוששין שמא תתקלקל הגומא קא מיפלגי ר' אלעזר סבר חוששין ורבנן סברא אין חוששין והלכה כרבנן: אמר רב הונא האי סליקוסתא דדצה ושלפא והדר דצה שרי ואי לא אסיר: פירוש סליקוסתא אגודה של בשמים כגון חבצלת השרון וכיוצא בהן שנועצים אותה בטיט או בארץ לחה כדי שלא תתיבש וקסבר רב הונא ואמר שאם נעצה בערב שבת ושלפה וחזר ונעצה כדי שיהא מקומה מרווח וכשיטלנה בשבת לא תתקלקל גומתה מותר לטלטלה בשבת ואם לאו אסור ולית הלכתא כוותיה וכן הא דאמר (רב) שמואל האי סכינא דביני אורבי דצה ושלפה והדר דצה שרי ואי לא אסיר ואמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי בגזרתא דקני שפיר דמי (ד) ולית הלכתא כוותייהו דהא אותבינן עלייהו מההיא דתנן

הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו ג מקצת העלין מגולין אינו חושש *לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשר

ונוטלין

רש"י

תמרים קרי גדירה: צריך לקושרה. יחד מבעוד יום להוכיח שלישיבה עומדים ואם לא קישר אסור לטלטלן דלא הוי יחוד במחשבה בלא מעשה: ישב עליהם מבעוד יום ואע"פ שלא היה לישב עליהם למחר גלי אדעתיה דלישיבה קיימי: פוקרין. פשתן סרוק שנותנין על המכה: בציפה. למר מנופץ הניתן על המכה: בזמן שצבען בשמן. דגלי דעתיה דלמכה קיימי להניחו עליה בשבת דלאו לרפואה נינהו אלא שלא ישרטו מלבושיו מכתו והוה ליה האי כמלבוש בעלמא. אבל לא צבען בשמן. לאו מלבוש נינהו וה"ל משאוי שאין יוצאין בהן בשבת לרשות הרבים ואם יצא בהן כו' היינו כרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא חישב ולא קישר: קש. סתמיה קאי לטינא ללבנים או להסקה ומוקצה הוא: ואם היה נתון על גבי המטה ובא לשכב עליה בשבת והוצרך לנענעו ולבוטחו לשכיבה שלא יהא צבור וקשה: לא ינענעו בידו. שאסור לטלטלו אלא מנענעו בגופו כלאחר יד: או שהיה עליו כר או סדין. (א) ששכב עליה מבעוד יום ואע"פ שלא יחדו לכך ולא חישב עליו והיינו כרב אסי: מכניס מלא קופתו עפר. לכסות בו רוק וצואה ומערה העפר בביתו לארץ ונוטלו תמיד לכל צורכו: והוא שייחד לו קרן זוית. דהוי כמוכן ועומד לכך אבל נותנו באמצע ביתו למדרס רגלים הרי הוא בטיל לגבי קרקעות הבית ומוקצה הוא ואסור: חפין. משפשפין את הכלים בשבת לנאותן: חוץ מכלי כסף בגרתקון. כמין עפר שגדל בחבית של יין וקורין לו אלום והוא עיקר תיקון כלי כסף וגורד אותו כי הכסף רך וזהו ממחק שהוא אב מלאכה אבל נתר וחול מותר דלא גריד ליה לכסף: עפר לבינתא. כתישת לבינה שרי לחוף פניו ואפי' מי שיש לו זקן ובעמוד פי' בענין אחר: כוספא דיסמין. פסולת סומסמין: עפר. פילפלין*: ברדא שרי. לרחוץ פניו: אהלא. בורית עשב שקורין אהל: אסא. הדס: סיגלי. וויאולא: כל היכא דליכא רובא אוהלא שפיר דמי. ואפי' הוי טפי מתלתא אוהלא ודלא כרב אסי דבעי תילתא אוהלא שאהל עשוי ללבן ולנאות כבורית ומשיר השער: לפצוע זיתים. על הסלע למתק מרירתו ובעמוד פי' בע"א: שאם נתקלקלה הגומא. שנפלו הגיזין למקום מושב הקדירה שאסור להחזיר לפי שמזיז הגיזין לכאן ולכאן: חוששין. אי שרית ליה ליטול לכתחילה בקופה זקופה פעמים שנתקלקלה ואתי נמי להחזירה לכך תקון רבנן להטות קופה על צידה: סליקוסתא. מפרש בעמוד: סכינא דביני אורבי. שנועצים סכין בין שורות הלבנים שבבנין להשתמר: בגדוריתא דקני. קני הדקלים שיוצאין הרבה בגזע ותכופין זה בזה: שפיר דמי. לנעוץ בתוכן סכין לשומרו: הטומן לפת. להשתמר בקרקע שכן דרכו הא דנקט מקצת עליו מגולין משום ניטלין בשבת נקט לה דאי אין מקצתם מגולין אין לו במה לאוחזו אא"כ מזיז העפר בידים: לא משום כלאים. דאין זו שתילה: ולא משום מעשר. דנימא בטלה לה

אגב

רבינו נסים (המשך)

ולא חשב: הקש שבלמטה. קש סתמיה לטינא קאי ללבנים או להסקה ומוקצה הוא ואם היה נתון על המטה ולא לשכב עליו ובא בשבת לשכב עליו והוצרך לנענעו ולבוטחו לשכיבה שלא יהא צבור וקשה: לא ינענעו בידו. שאסור לטלטלו אבל מנענעו בגופו כלאחר יד: או שהיה עליו כר או סדין. ששכב עליו מבעוד יום ואע"פ שלא יחדו לכך ולא חשב עליו דהיינו כרב אסי ומדאמר ר' אסי אע"פ שלא חשב משמע דמוסיף הוא על דברי שמואל דטפי עדיף חשב מישב ולא חשב הלכך קיי"ל דבין חשב בין ישב מותר וכן פסק רבינו האי גאון ז"ל וכן דעת הרב רבינו יונה ז"ל וכי תימא והא תניא יוצאין בפיקורין ובליפה בזמן שצבען בשמן וכרכן במשיחה: ואילו מחשבה לא מהניא תירץ הר"ר יונה ז"ל דהתם משום דלא מוכחא מילתא דמיחדי למכתו ומחזי כמוליא בשבת א"נ יוצא בהן מבעוד יום מוכחא מילתא אבל הרמב"ן ז"ל כתב דל"ג אסי דו קא ישב מהני אבל חשב לא מהני ולא נראו לי דבריו: אמר רב יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר. לכסות בו צואה ורוק ומערה העפר בביתו ונוטלו [בשבת] תמיד לכל צרכיו: והוא שיחד לו קרן זוית. דהוי כמוכן ועומד לכך אבל נתנו באמצע ביתו למדרס רגלים הרי הוא בטל לגבי קרקע הבית ומוקצה הוא ואסור: ונשאל הרשב"א ז"ל המיחד אבן לפצוע בה אגוזים אם מותר לטלטלה בשבת והשיב דהרי כמכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכיו והפשר דבעינן שיתשמש בה פעם אחת מבעוד יום (ה) כפיקורין וליפה אלא [מיהו] בודאי בעינן ביחדוה לכך לגמרי אבל יחוד שבת (ו) אינו יחוד כגיזי צמר דבעינן יחדן להטמנה וכאבן (ו) שעל פי החבית דאמרי' בפר' כל הכלים (דף קכה:) לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לחבית ולא קי"ל הכי אלמא אע"פ שהניחה לכסות החבית (ח) שמא אסור עד שייחדנה לכך לעולם אלו דבריו ז"ל. ולי נראה דאפי' יחוד שבת אחת נמי מהני (ט) וגיזי צמר דבעינן יחדם להטמנה היינו בכל הפתק והאבן שעל פי החבית דאסרי במניח היינו טעמא לפי שאין דרכה של אבן ליחד אותה לכסוי הבית וכמו שאני עתיד לכתוב במקומה בס"ד בפרק נוטל אבל בכל מידי דאורחיה בהכי ייחוד דחד יומא מהני וכן פירש רש"י ז"ל אע"פ שלא חשב לישב עליהן למחר אלמא אילו חשב לישב עליהן למחר אע"פ שלא יחדן לעולם מהני ובמעתין נמי מוכחא הכי דפלוגתייהו

דתנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל בחריות של דקל בנמלך עליהן לישיבה לצורך מחר בלבד היא דאילו יחדן לגמרי לא אמר תנא קמא דצריך לקשר [ועוד] דרבא דהאמר אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן לא מוקמינן לה בפלוגתא' דתנא קמא ור"ש בן גמליאל כלל משום דעד כאן לא פליג תנא קמא אלא בשלא יחדן אלא בנמלך לישב עליהן למחר ועובדא דר' חנינא בן עקביא דאתמר בגמ' [דף נ.] נמי הכי מוכח דאמר להו לתלמידיו לאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר ואפי' בכי האי גוונא קיי"ל כשמואל דחשב מהני (ליה ליומיה) כדאמרי' לעיל אלמא יחוד דשבת אחת נמי מהני ליומיה: תניא בכל חפין את הכלים. משפשפין את הכלים בשבת לנאותן: חוץ מכלי כסף בגרתקון. כמין עפר שגדל בחביות של יין והוא עיקור תיקון כלי כסף וגורד אותו שהכסף רך וזהו ממחק שהוא אב מלאכה: אבל נתר וחול מותר. דלא גריד להו: עפר לבינתא שרי. כתישת לבינה ורב האי גאון ז"ל מפרש עפר לבונה הנקרא בלשון ערבי כנדר: פי' לממשא ביה ידיה. ולא חיישינן שמא משיר שער: כוספא דיסמין שרי. יש מפרשים פסולת שומשמין ויש שפירשו שהוא כמו עשב נקרא בערבי יסמון: אהלא. אהל: אסא. הדס: סיגלי. וייאולי"ש בלע"ז ובערבי בנפס: כל היכא דליכא רובא אהלא שפיר דמי. אבל היכא רובא אסור שעשוי הוא ללבן ולנאות כבורית ומשיר את השער:

אמר רב הונא האי סליקוסתא וכו' סכינא דביני אורבי. שנותנין סכין בין שתי שורות הלבנים שבבנין להשתמר: בגזרתא דקני. קנים הדוקרנים שיוצאין בגזע אחת הרבה ותכופין זה בזה: שפיר דמי. לנעוץ בתוכן סכין לשמרה דהתם ליכא למיחש שמא יזיז עפר ממקומו. לית הלכתא הכין. דאם לא דצה ושלפה יהא אסור: הטומן לפת. להשתמר בקרקע שכן דרכו: אם היו מקצת העלין מגולין. הא דנקט מקצת עליו מגולין משום ניטלין בשבת קאמר להו ולאו משום מידי אחרינא נקט לה דאי אין מקצת עליו מגולין אין לו במה לאוחזו אא"כ מזיז עפר בידים: לא משום כלאים. דאין זו שתילה: ולא משום מעשר. דנימא בטלה לה אגב קרקע והרי הוא כלוקטו מתחלה ויהא צריך לעשר על הנוסף שמא

נתוספה

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהלכות שבת טור א"ח סימן שכג:
ב מיי' שם טוא"ח סימן שכו:
ג מיי' פכ"ה מהל' שבת טוא"ח סי' שלו:

הגהות חו"י

(א) נ"ע דשום פוסק לא זכר זה עיי' סים סי' ח':

הגהות הב"ח

(א) נ"ב דהוא: (ב) נ"ב לרב אסי: (ג) נ"ב פי' ליטול ידיו במים שיוצאים מהזיתים שמחזיקים בהם ומעבירים את הזוהמא כדתני בתוספתא או מולגן במי זיתים ומייתי לה בפרק בהרא דע"ז דף ע"ה ע"א וכך כתב האשר"י ס"פ שלשה שאכלו סי' לג: (ד) לית הלכתא כנ"ל: (ה) כפיקורין וליפה אבל בודאי כנ"ל ותיבת אלא נמחק: (ו) נ"ב אינו יחוד: (ז) נ"ב כלומר שהרי האבן שעל פי החבית קי"ל כרב הונא דאמ' לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והתם במניח לכסות החבית לשעתא איירי מדאפליג עליה רב יוסף בפרק כל הכלים וקאמר לקולא לא שנו דצריך לנטות את החבית ולא ניתן לטלטל האבן לצדיה אלא בשוכח אבל במניח נעשה כיסוי לחבית ומגלה אותה כדרכה ולא קי"ל הכי לקולא אלא כרב הונא לחומר' דבמניח נעשה בסיס לדבר האסור אלמא דאע"פ שהניחה לכסות החבית לשעתה [illegible] עד שייחדנה לכך לעולם ודו"ק: (ח) [illegible]

הגהות מא"י

[א] נ"ב גר' אסי: דף נא.

שלטי הגבורים

א לפי ר"ח ומיי' פוקרין וליפה הן כעין כסוי ראש שעושין לבעלי חטטין ולבעלי קרחה לכסות בהן ראשן אם יצא בהן שעה אחת מבעו"י מותר לטלטלן ולצאת בהן בשבת אבל אם לא עשה בהן מעשה ולא יצא בהן קודם השבת אסור לצאת בהן וה"ה לטלטלן דמוקצה הן לפי רש"י והרא"ש והטור א"ח סי' ש"ח פי' פוקרין הוא פשתן סרוק שנותנין ע"ג המכה וליפה הוא צמר מנופץ ושניהן מותרין ליתנם ע"ג המכה בשבת שאין בהן מוקצה אם צבען בשמן דגלי דעתיה דלמכה קיימי או שכרכן במשיחה ומשום רפואה נמי ליכא שאינו אלא כמו מלבוש שלא ישרטו בגדיו המכה והלכך אם חשב עליהן לצאת בהן או שיצא בהן בחול מותר נמי לצאת בהן בשבת וכבר פירשתי לעיל במחשבה למר ובמעשה למר ור"י שלא חשיב ליה כמשוי אפי' לא צבען בשמן ואפי' בשבת עצמו שלא יצא בו מע"ש כ"ל דמתיר ר"י וכן אפסק' פסקה דעת מ"י ורבינו חננאל דלא חשבי מה שנותן מטלית ע"ג המכה אע"פ שלא יצא בהן מע"ש:

ב ודברים שצריכין יחוד להתיר טלטולן כגון אבנים וכיוצא בהן כמ"ש הטור א"ח סימן רנ"ט נראה דפליגי אם היחוד צריך שתהיה לכל השבתות או די שיחוד לשבת אחת מדברי הרשב"א בתשו' הנז"ל משמע כי מי שייחד אבן לפצוע בה אגוזים בשבת אם לא יחדם לכך לעולם דאינו יכול לטלטלה אפי' לאותו שבת והמרדכי בפ' כל הכלים כ' בשם רבינו ברוך דכל שמשתמש באבן או בקבעה דשבת לסגור בהן הדלת או לכסות בהן סברת לי' קי' שיעשה שום מעשה של תיקון מבעו' ומדברי הטור א"ח סי' רנ"ט דאוסר טלטול מוכין כמו טלטול האבנים משמע דאם ייחד המוכין לכסוי אפי' לא היה היחוד אלא לאותו שבת שמותר לטלטלן לאותו שבת שהרי כי מוכין בטמן בהן דרך מקרה אסור לטלטלן משמע דדוקא אסור לטלטלן מפני שהטמנה היתה בהן דרך מקרה ולא יחדן להטמנה כלל אפילו לאותה שבת משמע הא יחדן לשום הטמנה דמותר לטלטלן וכ"כ מדברי הר"ן שלפנינו ומדברי רש"י פ' כל הכלים ד' קכ"ה גבי נדבך של אבנים משמע דאין הזמנה אפי' במעשה חשוב מועלת לאבן' עצמה כלי לטלטל כגון אם לוקח האבן ומזמנו בו לטלטלו דהשתא הוי הזמנה במעשה ולא במחשבה אפ"ה א"נ מועיל להתיר הטלטול באבן ומשאי טעמא אם הניח אבן על פי החבית דהוי הזמנה במעשה ולא במחשבה אפי' הכי אסור לטלטלו מיהו נראה דדוקא טלטול בכלי שמלאכתו לאיסור הוא דאסור בו בהזמנה אבל טלטול לאותו דבר שהזמינו נראה דשרי ועיי' פי' במה אשה בדין פורפת אבן על האבן אבל לא על המטבע דרוב הפוסקים כתבו דאין יחוד מועיל למטבע וכ"כ הטור א"ח סי' ש"ג וצ"ע למה לא מהני יחוד למטבע כמו לאבן ומדברי סמ"ג ומרדכי נראה דגם למטבע מהני יחוד דקא יהבי טעם לאסור פרוף על המטבע משום שנראה כמעריס לסוחאו אבל אי לאו האי טעמא נראה דשפיר מהני למטבע יחוד. לשון ריא"ז

ג ולי נראה אע"פ שאינו מגולה מקצתו אוחזין בכוש או בכרכר ומגביהן כמבואר בקונטרס הראיה:

שלטי הגבורים

א נראין שהטמנת צונן לרש"י הוי מותר להטמין הצונן מפני החמה שלא יחמו ישנה ענינו הכל להטמין באופן כדי לחממו אסור אפי' שטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל ומיי' פ"ד מה' שבת מתיר להטמינו כדי שלא יצטנן ביותר או כדי שתפיג צנתו והוא שיטמין בדבר שאינו מוסיף הבל וכן כ' הטור א"ח סי' רנ"ז:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאם היה בבשיל שנצטנן לגמרי מותר להטמינו אחר השיכה אפי' בדבר המוסיף כגון אם היה רוצה להטמינה במים חמין כדי לחממן שלא אסרו להטמין אחר חשיכה משום שמא ירתיח אלא בדבר שהוא חם אבל בדבר שהוא צונן מותר שהרי אפי' בדבר שהוא חם אם היה בכלי שני מותר ואם היה הדבר צריך בישול אפילו מבעו"י אסור להטמינו (אפילו בדבר שאינו מוסיף)[בדבר המוסף] כין אם הי' חם בין אם היה צונן כמבואר בק"ס:

ב לפי גי' התוס' וסמג לא שרי אלא להוסיף ולא להחליף ומיי' פ"ד מה' שבת שרי להוסיף אבל לא ע"י חילוף כגון שיגביה מכסוי שחומו מעט לכסוי שחומו הרבה ויש מתירין החילוף והכיסוי בכל ענין רק שלא יהיה דבר המוסיף הבל והטור א"ח סי' רנ"ז מסכים לפי' מיי' והוא שנתבשל התבשיל כל צרכו דאל"כ היה אסור להוסיף עליו כסוי או חום אפי' דבר שאינו מוסיף הבל:

ג ולפי' רש"י נמי הא דאמרי' פינה ממיחם למיחם דמותר להטמין אפי' בשבת נ"ל לפי פי' דמיירי כגון שפיק כדי לקררן ולפי' מיי' וטור אין אנחנו צריכים לזה כל שהיה התבשיל מקדרה שנתבשל בה לקדרה אחרת מותר להטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל אפי' משתחשך:

ד בטעם הדבר איכא פלוגתא דרש"י ור"ת ורי"ו והר"ז שהביא הר"ן וקשה לי על דברי הר"ן מאבן שבלעת ואיתא פ' כל הכלים דף קכ"ס מאבן שעל פי החבית שהאבנים הם בסיסים לכלי היתר ולא ההיתר בסים להם ואפ"ה קרי להו נעשו בסים לדבר האסור וכשאין הקדירה מגולה כלל רוב הפוסקים הסכימו שאינו יכול לטלטלה שהרי אין לו במה לאחוז הקדרה ולפי דברי התוס' שם משמע דאפי' היא מכוסה לגמרי יכול ליטול בידים מעליה דבר שאינו ניטל:

לשון ריא"ז

טמן וכסה בדבר שאינו ניטל בשבת או שטמן בדבר הניטל וכסה בדבר שאינו ניטל אם הכסוי מגולה מקצתו אוחזו במקום המגולה ומגביהו ונוטל ומחזיר ואם אינו מגולה מקצתו אינו נוטל כדברי מנ"ה ול"נ שאע"פ שאינו מגולה מקצתו תוחב בפי הקדרה כוש או כרכר ומגביה הקדרה ונגערות הגיזין מעליו או מטה הכלי שטמן בו על צדו וכן מופלות ונוטל הקדירות לפי שטלטול מן הצד הוא ואינו טלטול כמבואר בקונטרס הראיות:

לשון ריא"ז

ה מניחין מיחם ע"ג מיחם וקדרה ע"ג קדרה או מיחם ע"ג קדרה וקדרה ע"ג מיחם ותיחת ידיה כנגד כלם ורחיצת ידים בברד ובשלג

נתוספה: וניטלין בשבת. שאוחז במקצת עלין המגולין ולא חיישינן אם העפר ניזוז מאליו והוא הדין לשליקותא והיינו טעמא דלא הוי זריעה משום דבטומן אגודה עסקינן והכי פירשו לה בירושלמי [כלאים פ"א ה"ט] באגודה שאין זו זריעה ודוקא טומן שאינו רוצה בהשרשתן אבל במתכוין לזריעה לא והכי איתא התם בירושלמי אבל יש מי שגורס אם היה מקצתה מגולה ולפי גרסא זו אין אנו צריכין להעמיד באגודה שאפילו אינו אלא לטון או לפת יחידי כיון שמקצת (עליו) מגולה אין דרך זריעה בכך: **והוי** יודע דלכלאים ולמעשר ושביעית אע"ג דאשרוש אינו חושש לכן כיון שטמנן שלא כדרך זריעה אבל לענין נר מצוה ניטלין בשבת על כרחך בשלא השרישו עסקינן דאי השרישו הרי עוקר דבר מגדולו: **אמר** רב יהודה אמר שמואל מותר להטמין את הצונן. פי' רש"י ז"ל מפני החמה שלא יחמו ולא גזרינן אטו הטמנה דכדי שיחמו ונראה מדבריו ז"ל להטמין את הצונן כדי לחממו אע"פ שהוא מטמין בדבר שאינו מוסיף הבל אסור אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ד' מהלכות שבת מותר להטמין דבר הצונן בשבת בדבר שאינו מוסיף כדי שלא יצטנן ביותר או כדי שתפיג צנתו וכן נראה מדברי הגאונים ז"ל והכי פשט' דמילתא דכולי פרקין בהטמנה דלחמם עסקינן ולא בהטמנה דשלא יתחמם והיינו נמי דתני' בברייתא דבסמוך לא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינן ממיחם למיחם מותר וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר דהיינו טעמא משום שלא אסרו להטמין בשבת אלא דבר חם שהוא בכלי ראשון שנתבשל בו אבל אם פינהו מותר כמו שהתירו להטמין את הצונן אבל רש"י ז"ל שהוא סובר דלהטמין את הצונן כדי שתפוג את צינתו אסור הוצרך לפרש דמאי דשרינן פינן ממיחם למיחם היינו כגון שפינן כדי לקררן ובכי האי גוונא דוקא הוא דשרינן משום דליכא למיגזר בה דהשתא אוקורי קא מוקר לה במתכון אחומי קא מיחם לה ודברי הגאונים ז"ל עיקר:

הלכך קטינן דמותר להטמין את הצונן בדבר שאינו מוסיף כדי שתפוג צינתו וכן מותר להטמין את החמין כל שעירן מכלי ראשון ונתנן בכלי שני מיהו דוקא בדבר שאינו מוסיף הוא דשרי אבל [בדבר] המוסיף [הבל] אפי' להטמין צונן גמור ואפילו מבעוד יום נמי אסור וראיה לדבר ממעשה שעשו אנשי טבריה ואסרו להן חכמים והתם צונן ומבעוד יום הוה: **אטמין** לי צונן בשבת: ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה. שהחמם נחתום נכרי ובחול אלא לאשמעינן דאין בהן משום בשולי נכרים: כרבוותא. כרבותיו: אדם חשוב שאני. שהרואה אותו שהוא מיקל עומד ומיקל יותר:

ונוטלין בשבת וסלקא לה בתיובתא אלמא לא בעי למידץ ולמישלף אלא לגלויי מקצתן בלבד (א) וכן הלכתא: ממלא אדם את הקיתון: °אמר רב יהודה אמר שמואל מותר א להטמין ״את הצונן: א"ל רב נחמן לדרו עבדיה אטמין לי את הצונן ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה שמע ר' אמי ואיקפד אמר רב יוסף מ"ט איקפד תרוייהו כרבוואתא עביד חדא כרב וחדא כשמואל כשמואל דאמר שמואל מותר להטמין את הצונן כרב דאמר רב שמואל בר צדוק אמר רב כל שנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים והוא סבר אדם חשוב שאני: ת"ר אף על פי שאמרו אין טומנין את החמין משחשכה אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל אבל אם בא להוסיף ב מוסיף כיצד הוא עושה אמר רבן שמעון ב"ג נוטל (אדם) את הסדינים ומניח את הגלופקרין או נוטל את הגלופקרין ומניח את הסדינין וכן היה רשב"ג אומר לא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינן ממיחם למיחם ג מותר: טמן וכסה בדבר הניטל בשבת או שטמן בדבר שאין ניטל בשבת וכסה בדבר הניטל בשבת ה"ז נוטל ומחזיר טמן וכסה בדבר שאין ניטל בשבת או שטמן בדבר שניטל וכסה בדבר שאינו ניטל אם מגולה ד מקצתו נוטל ומחזיר ואם לאו* אינו נוטל ומחזיר ר' יהודה אומר נעורת של פשתן דקה הרי היא כזבל מניחין מיחם על גבי מיחם וקדרה ע"ג קדרה ומיחם ע"ג קדרה וקדרה ע"ג ה מיחם וטח את פיהם בבצק ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהו משומרין וכשם שאין טומנין את החמין כך אין טומנין את הצונן רבי התיר להטמין את הצונן ואין ₁מרסקין את ו הברד ואת השלג בשבת כדי שיזובו מימיו אבל נותן הוא בתוך הכוס או בתוך הקערה ואינו חושש:

סליקו להו במה טומנין

רש"י

אגב קרקע והוי כלוקטו מתחלה ויבא צריך לעשר על הנוסף שמא ניתוסף: וניטלין בשבת. ואוחזה במקצת עלים המגולין ולא חייש אם נזוז העפר מאליו: מותר להטמין את הצונן. מפני החמה שלא יחמו ולא גזרינן אטו הטמנה דכדי שיחמו: אטמין לי צונן. מפני החמה בשבת: קפילא ארמאה. אחימם נחתום נכרי ובחול ואשמועינן דאין בהן משום בישולי נכרים: כרבוותא. כרבותיו: אדם חשוב שאני. שהרואה אותו שהוא מיקל עומד ומיקל יותר: אין טומנין את החמין משחשיכה. ואפי' בדבר שאין מוסיף הבל: גזירה. שמא ימלא קדירתו צוננת כשבא להטמינה וירתיחנה בשבת: אבל אם בא להוסיף. עוד כיסוי על כיסוי: גלופקרין. קוטא ויש בהן הבל יותר מן הסדינים: נוטל הגלופקרין בימות החמה. אם ירא שמא יקדיח תבשילו מרוב הכסוי: וכן היה רשב"ג. מיקל קולא אחרת בהטמנה: לא אסרו. להטמין משחשכה אלא במיחם שהוחמו בו דהתם איכא למיגזר שמא ירתיח: אבל פינה ממיחם למיחם מותר. דהתם ליכא למיחש שמא ירתיח אוקורי קמיקר ליה ארתוחי ארתח ליה בתמיה: טמן הקדירה בדבר הניטל. מה שנותן סביבותיה הוי דבר המוכן וכסה על פיה נמי בדבר הניטל כגון כלי או שטמן בדבר שאינו ניטל וכסה בדבר הניטל נוטל ומחזיר הואיל דהכסוי הוי דבר הניטל נוטל ומגלה הקדירה ואוכלה אבל טמן וכסה בדבר (א) שאינו ניטל או אפילו בדבר הניטל וכסה בדבר שאינו ניטל אם אין מקצת פיה מגולה לא יטול דאין לו במה יאחזנו ואם תאמר יפנה סביבותיה הואיל ודבר הניטל הוא ויאחזנה בדופניה ויטנה על צדה ויפול הכסוי כדתנן לקמן האבן שעל פי החבית מטה על צדה ונופלת היתה בין החביות מגביה ומטה על צדה ונופלת הא אוקמינן התם בשכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והיכא דמגולה מקצתה אין זה טלטול שמגדדו ונופל מאליו: הרי הוא כזבל. דמוסיף הבל ואין טומנין בו ואפילו מבעוד יום: מיחם של נחשת. קדרה של חרס: וטח את פיהם בשבת בבצק הבלוש בע"ש: לא שיחומו מחומו של התחתון: אלא שיהו משומרים. שכניהם חמין ונותן זה על גב זה כדי שישתמר חומו בהן: ואין מרסקין. משברין לחתיכות דקות: ברד. גליל"א: כדי שיזובו מימיו. משום דקא מוליד בשבת ודומה למלאכה שבורא המים הללו: אבל נותן לתוך הכוס של יין. בימות החמה כדי לצנן ואע"פ שנמוח מאליו ואינו תו"ב:

סליקו להו במה טומנין

אותו שהוא מיקל עומד ומיקל יותר: **תנו** רבנן אע"פ שאין טומנין את החמין משחשיכה ואפי' בדבר שאינו מוסיף. כדאמרינן טעמא בס"פ במה מדליקין [דף לד.]: אבל אם בא להוסיף. עוד כיסוי עליו משחשיכה מוסיף: נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין. גלופקרין מלבוש עב ויש בהן הבל יותר מן הסדינין ואשמעינן תרתי חדא דלא מבעי' דאם בא להוסיף מוסיף אלא אפילו נטל מה שהניח מבעוד יום דדמי כמטמין לכתחילה [שרי] ועוד שאע"פ שלא היה טמון מתחלה אלא בסדין בלבד(ג)[דלא תימא]לאו מידי הוא וכמגולה דמי אלא אפי' בכה"ג שרי והכי איתא בירושלמי [סוף פרק זה] דגרסינן התם תני אין טומנין חמין משחשכה אבל מוסיפין עליהן כסות וכלים כמה יהא עליו ויהא מותר לכסותו ר' זריקא בשם ר' חנינא אפי' מפה א"ר זעירא ובלבד דבר שהוא מועיל א"ר חנינא כל הדברים מועילין א"ר מתיא ויאות אלו מאן דנסיב סמרטוט ויהיב על רישיה בשעת צינתא דלמא לא כבים צינתא: **וכן** היה רשב"ג. מיקל קולא אחריתי בהטמנה: לא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינן ממיחם למיחם מותר. שלא אסרו להטמין בדבר שאינו מוסיף בשבת אלא בכלי ראשון אבל בכלי שני שרי כשם שהתירו להטמין את הצונן וכמו שכתבתי למעלה: טמן וכסה בדבר הניטל בשבת וכו'. מנהגן היה שהיו מכסין תחלה ואח"כ מטמינין מה שלמטה הוא נקרא כסוי ומה שלמעלה מקרי הטמנה והטמנה לעולם לא היתה מגעת עד הארץ אבל הכסוי פעמים שהיה מגיע עד לקרקע ופעמים שלא היה [מגיע] ומשום הכי קתני דכל שכסה בדבר הניטל אע"פ שטמן בדבר שאינו ניטל הרי זה נוטל ומחזיר שיכול לאחוז בשולי הקדרה(ג)שהטמנה אינה מגעת עד הקרקע ומנער את הקדרה ואותו דבר שאינו ניטל טפל מאליו ולא אמרינן נעשה בסיס לדבר האסור לפי שאין הקדרה נעשה בסיס להטמנה ולכסוי ואינה תשמיש להם אלא אדרבה הם תשמישין לקדרה והוה ליה כפגה[דף קכב:] שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים דאמרי' דתוחב בהן כוש או כרכר ומטלטלן לפי שהתבן והגחלים תשמיש לפגה וחררה[ואין הפגה והחררה] תשמיש להן אבל בזמן שכסה בדבר שאינו ניטל אם לא היתה הקדרה מגולה כל עיקר כגון שהכיסוי שלה מקיף אותה מכל דפנותיה ומגיע עד לקרקע אינו נוטל ומחזיר כך פירש הרז"ה ז"ל ועיקר: נעורת של פשתן דקה הרי היא כזבל. שמוספת הבל ואין טומנין בה אפי' מבעוד יום: ומניחין מיחם ע"ג מיחם וכו'. זו היא גירסת הגאונים ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ד מהל' שבת וטעמא דמלתא שלא אסרו אלא להטמין בשבת אבל להניח כלי חם על גבי כלי חם כדי שיעמוד המימותן מותר: **ואין** מרסקין וכו'. משברין לחתיכות קטנות: את הברד גל"ן בלע"ז ופירש רש"י ז"ל דהיינו טעמא משום דדמי למלאכה שבורא המים הללו: אבל נותן הוא לתוך הכוס. של יין בימות החמה כדי לצנן ואע"פ שנמוח מאליו ובתוס' משמע דאפילו לרסק בידים לתוך הכוס שרי דקתני אבל [מרסק] הוא לתוך הקערה ומשמע דמשום

ה קדרה או מיחם ע"ג קדרה וקדרה ע"ג מיחם ואפי' בשבת כמו שביאר המורה: ו וטעם איסור ריסוק הברד איכא פלוגתא בין מיי' וסמג והרמב"ן והרשב"א ובין רש"י ורבי' ברוך והרא"ש והטור ויש נפקותא לענין נתינת השלג ורחיצת ידים בברד ובשלג בשבת כמעורר עמהם מים אחרים ובשפשוף ידים בגולת ורחיצת ידים בבורית ולהשתין ע"ג שלג וקצתם הוזכרו בדברי הטור סי' ש"ח וש"כ ובדברי ת"מ פ' כ"א מה' שבת ומרדכי יעוין שם:

המאור הקטן

[דף מט ע"ב] **הא** דתניא הם העלו הקרשים מן הקרקע לעגלה אתם אל תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד אסמכתא בעלמא היא דהא קי"ל הכנסה וזריקה והושטה כולהו תולדות דהוצאה נינהו והוצאה גופה לא מתחוורא במלאכות למילפה ממשכן דלא עביד ולא מידי ומשום הכי דייקא עלה בפ' הזורק הוצאה גופה היכא כתיבה דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה ומשאי דבשבת הוה קאי וכו' אלמא אי לאו דבשבת הוה קאי לא ברירא מילתא למגמר להוצאה ממשכן משום דלא מתחוורא מלאכה דירה כשאר אבות מלאכות:

[דף נא ע"א] **והא** דתניא טמן וכיסה בדבר הניטל וכו' פי' הכיסוי היא תחת ההטמנה והוא כיסוי לקדרה או לתבשיל בלא קדרה ואם היתה מגולה מקצתה אע"פ שכסה בדבר שאינו ניטל נוטל ומחזיר שמנער הקדרה והכסוי נופל ואין אומרים זה נעשה בסיס לדבר האסור לפי שאינו אלא לצורך שעה ודעתו היה מאתמול ליטול ממנה בשבת ואם לא היתה הקדרה מגולה כל עיקר כגון שהכסוי ע"פ בקיף אותה מכל דפנותיה ומגיע עד (לרקיע) [לקרקע] אינו נוטל ומחזיר ועוד יש לנו תוספת ביאור בפרק כל הכלים והפי' שפי' ה"ר שלמה בענין הזה לא נראה בעינינו כן: סליק פרק במה טומנין

א מיי' פ"ד מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רנז רנח רנט:
ב מיי' פכ"א מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכ:

חדושי אנשי שם

[illegible]

הגהות הב"ח

(א) [illegible] (ב) [illegible] (ג) [illegible]

א מיי' פ"כ מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה:

דמשום סרך מלאכה נגעו בה אי נמי גזירה שמא יסחוט פירות העומדין למשקין לפי שהברד והשלג למימיהון הן עומדין וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מהל' שבת. ודוקא היכא דעביד בידים הא אילו הניחן בחמה ונפשרו ואפי' כנגד המדורה מותרין הן דלאו נולד הוא ולא דמי למשקין שזבו משום דהני בעודן קרושין נמי תורת משקין עליהן לכל דבר אבל בספר התרומה כתוב דאסורין משום נולד [ומוקצה] ואסור ליתן קדרה שקרש שמנונית כנגד המדורה משום דמעיקרא עב וקפוי ועכשיו נמחה ונעשה צלול ולפי טעמו אף בחמה נר מצוה אסור השומן דנולד הוא והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דשומן כיון דלעולם אוכל הוא אפילו לרסק ולסחוט מותר דהא בפירות דלאו בני סחיטה נינהו [דף קמד:] סוחטין אותן לכתחלה ואפילו בתותים ורמונים [דף קמג:] היוצאין מעצמן כל שהיו עומדין לאוכלין מותר לפיכך כתב דכל היכא דאתי ממילא בין בחמה בין כנגד המדורה שרי ואין זו קושיא אלא דשומן זה כיון דכל זמן שלא קרש זב וצלול הוא ודרכו בכך אף כשקרש כפירות העומדין למשקין דמו:

סליקו להו במה טומנין

במה [א] בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה יוצא הגמל באפסר והנאקה בחטם והלובדקים בפרומביא והסוס בשיר וכל בעלי השיר יוצאים בשיר ונמשכין בשיר ומזין עליהן וטובלין במקומן: **גמ'** מאי נאקה בחטם אמר רבה בר בר חנה (א) נאקתא חיורתא בזממא דפרזלא: והלובדקים בפרומביא אמר רבה בר בר חנה חמרא לובא בפגי דפרזלא: אמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו ושל זו בזו מהו נאקה באפסר לא תיבעי לך דכיון דלא מנטרא ביה משוי הוא לה כי תיבעי לך גמל בחטם מאי כיון דסגי ליה באפסר משוי הוא ליה או דלמא כל א נטירותא יתירתא לא אמרינן משוי הוא ליה אמר לפניו ר' ישמעאל בר' יוסי כך אמר אבא ארבע בהמות יוצאות באפסר בשבת הסוס והפרד הגמל והחמור [א] מאי לאו למעוטי גמל בחטם לא למעוטי נאקה באפסר (ב) ובמתניתא תאנא הלובדקים והגמל יוצאין באפסר אין בחטם לא אלמא כל נטירותא יתירתא משוי הוא ליה ואסיר וכן הלכתא. ואע"ג דאמר שמואל דהלכה כחנניא דאמר נטירותא יתירתא לא אמרינן משוי הוא ליה לית הלכתא כותיה דהא רב פליג עליה ואמר נטירותא יתירתא משוי הוא ליה ואותביה עליה דרב ולא קמה תיובתא אלא פריקו לה תלתא אמוראי בתראי ומדאיכפלו הני תלתא אמוראי בתראי דאינון אביי ורבא ורבינא ופריקו כולהו אליבא דרב שמע מינה דהלכתא כותיה ועוד הא קיי"ל דרב ושמואל הלכתא כרב באיסורי: *הסוס בשיר וכל בעלי השיר יוצאין בשיר כו': מאי יוצאין ומאי נמשכין רב [ב] הונא אמר או יוצאין כרוכין או יוצאין נמשכין ושמואל אמר

רש"י

במה בהמה יוצאה. לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת ומידי דמינטרא ביה הבהמה הוי תכשיט ואורחיה ולא משוי ומידי דלא מינטרא ביה הוי משוי: אפסר. בורסמא: נאקה. דומייל: בחטם. מפרש בגמ': לובדקים בפרומביא. מפרש בגמ': בשיר. כמין אצעדה סביב צוארו וטבעת קבועה בו ומכניסין בו רצועה או חבל ומושכין הבהמה: וכל בעלי השיר. כגון כלבים של ניידין וחיות קטנות שנותנים שיר בצוארן לנוי: יוצאין ונמשכים. מפרש בגמ': ומזין עליהם במקומן. כמו שהוא בצואר הבהמה אם נטמאו: וטובלין במקומן. מכניסין הבהמה למים להטביל השיר: גמ' חיורתא. שקשה להשתמר מפני שבורחת: בזממא דפרזלא. נוקב חוטמו ומכניסו בתוכו והוי כמין טבעת: חמרא לובי. חמור הבא ממדינת לוב: בפגי דפרזלא. פגי כמו קנה חמור ובית פניה: מחליפין. שאילתן נאקה באפסר וגמל בחטם מהו: משוי הוא. ואסור: יוצאין כרוכין. סביב צוארו ואע"פ שאינו אוחז בה לאו משוי הוא דלנוי כמי אורחיה הוא: או יוצאים נמשכין. דנטירותא אורחיה

רבינו נסים

במה בהמה יוצאה וכו'. לפי שאדם מלווה על שביתת בהמתו ומידי דמינטרא ביה הוי תכשיט ושרי ומידי דלא מינטרא ביה הוי משוי ואסור: אפסר. קביסטר"א בלע"ז: בחוטם. זמם של ברזל ונוקבים חוטמו ומכניסים אותו בתוכו: ולובדקים בפרומביא. מפרש בגמ' חמרא לובא בפגי דפרזלא: בשיר. כמין אצעדה סביב צוארו וטבעת קבועה בו ומכניסים בה רצועה או חבל ומושכין את הבהמה: וכל [בעלי] השיר. כגון כלבים של [ניידים] וחיות קטנות: יוצאין ונמשכין. בגמ' מפרש: ומזין עליהן במקומן. כמות שהן בצואר הבהמה אם נטמאו: וטובלין במקומן. מכניסין את הבהמה במים להטביל את השיר ומוקמינן לה בגמרא [דף נב:] שעומדים בריוח וליכא חציצה ואף על גב דטבעת בהמה וכלים לא מקבלין טומאה הא פירשו בגמרא [שם] מפני שאדם מושך בהן כלומר שדרך בני אדם לשום ידיהם בין טבעת הבהמה וצוארה כדי למשכה במקום שירצה הלכך הוה ליה כטבעת אדם: **גמ'** נאקה חורתא בזממא דפרזלא. שהיא קשה להשתמר מפני שבורחת ולפיכך נוקב את חוטמה ומכניס הזמם לתוכו והוא כמין טבעת: חמרא לובא. חמור הבא ממדינת לוב: בפגי דפרזלא. פרין כעין שלנו: פגי. כמו קנה חמור ובית פניה קפסג"א בלע"ז: של זו בזו מהו. מה שמותר לבהמה זו מהו שיהיה מותר לבהמה אחרת: לא למעוטי נאקה באפסר מפני שאינה משתמרת בו כלל והוי משוי שאם היתה שמורה אע"פ שדרכו בשמירה מעולה יותר מותר דהא לובדקים דהיינו חמרא לובא דרכו בפרומביא כדתנן במתניתין ואפילו הכי קתני במתני' בסמוך דלובדקים יוצא באפסר: אלמא כל נטירותא יתירתא משוי הוא ואסור וכן הלכתא וכו'. כמו שכתב בהלכות. אבל הרז"ה הלוי ז"ל כתב תרי גווני איכא מנטירותא יתירתא כל נטירותא שאין דרך בני אדם בכך בחול כלל הוי משוי בשבת ואסור והיינו גמל בחטם ובהא אפילו שמואל מודה כדאסהיד הוא משמיה דר' יוסי ונטירותא דמקצת בני אדם רגילין בהו לא הוי משוי והיינו חתול בסוגר [דף נג:] דשרי כחנניא ולובדקים בפרומביא לדברי הכל וכיון שכן אין לדחות מאי דפסק שמואל כחנניא מקמי דרב דמאי דאסר רב בגמרא דהיינו פרה במוסרה לדידיה כגמל בחטם דמי ליה הילכך תרוייהו איתנהו והקשו עליו ז"ל הרבה ואני כבר תירצתי הכל בחדושי אבל בכאן אין מקום להאריך: **מאי** יוצאין ומאי נמשכין אמר רב הונא או יוצאין כרוכין. פרש"י ז"ל שהרצועה הקבועה בטבעת השיר כרוכה סביב צוארה לנוי בלבד: או יוצאין נמשכין. שמושכן ברצועה הקבועה בטבעת השיר: ושמואל אמר יוצאין נמשכין. דנטירותא אורחא הוא אבל אין יוצאין כרוכין (ג): דיוצאין [כרוכים ויוצאים] גי' מהרש"א

שלטי הגבורים

א מיי' וסמג מסכימין לדברי רבינו בנטירותא יתירתא והר"ז חולק ע"ז כמ"ש הר"ן ומגיד משנה פכ"א מה' שבת כתב שיש חולקין בסדיא על רבינו ופוסקין כשמואל ובסמג כ' דלדברי הכל תרי נטירות' אסירי כגון הסוס בפרומביא ואפסר אסור ורא"בי"ה כתב דהכל כפי הענין דאפי' סוס אם עסקיו רעים שרי לצאת בשניהם יחד ונראה דהכי מוכח נמי בגמ' גבי חמור שעסקיו רעים וגבי פרה אדומה ומשני רכינא במורדת דמשמע דמורדת לא מקרי משוי מה שקושר בה לשומרה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב גמל נקבה: (ב) במתניתא כצ"ל: (ג) נ"ב דלנוי לאו אורחיה הוא וכתב הרי"ף ומסקנא דשמעתא דיוצאין כרוכין כו':

הגהות מא"י

[א] מאי לאו וכו' עד נאקה באפסר כ"ז מוקף: [ב] תי' הונא נמחק וכן בר"ן:

המאור הקטן

איכא מאן דקשיא ליה דשמואל אדשמואל משום דאמר שמואל הלכה כחנניא ואמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו ואע"ג דדחיא לה בגמרא למעוטי נאקה באפסר ולא למעוטי גמל בחטם ההיא דחיה בעלמא הוא דדחי לה בגמרא דלא למיפשט מינה למעוטי מאי דס"ד דשמואל למפשט מיניה אבל מ"מ אסהדותי' דשמואל למפשט מיניה למעוטי גמל בחטם הוא דאתא תדע דקאמרינן בגמרא אמר ליה אביי אדרבה תסתיים דשמואל דאמר בין לנוי בין לשמר אסור דאמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו וכו' תסתיים וא"כ קשי' דשמואל אדשמואל ואיכא מ"ד אמוראי נינהו ואליבא דשמואל ולי נראה תרי גווני הוו נטירותא יתירתא שאין בני אדם עושין כן בחול כלל כשבת הוי משוי וזהו גמל בחטם ובהא אפילו שמואל מודה כאסהדותיה דקא מסהיד משמיה דר' ישמעאל בר' יוסי וכל נטירותא יתירתא שמקצת בני אדם עושין כן בחול בשבת לא הוי משוי וזהו חתול בסוגר כחנניא מידי דהוה אלובדקים באפסר ויוצא אף בפרומביא ולא אמרי' משוי הוא לדברי הכל ובפרה ברצועה שבין קרניה לשמור איפליגו בה רב ושמואל רב מדמי לה לגמל בחטם ושמואל מדמי לה לחתול בסוגר להנניא ולובדקים בפרומביא לדברי הכל והלכתא בהא כרב דאסר ואע"פ שדחה הרי"ף הא דשמואל דאמר הלכה כחנניא לדידן לא מדחיא וכדפרישנא: **והא** דתנן ומזין עליהן וטובלין במקומן איכא מאן דקשיא ליה אמאי לא אקשי' עלה טבילה מאן דכר שמה כדאקשי' בפירקין דלקמן אהא דתנן ולא תטבול בהם עד שתרפם והא לא קשיא דבין בהא פירקין ובין בפירקין דלקמן תורת כלים אתא לאשמועינן שיוצאים בהם בשבת וזמנין דנקים להו אגב גררא הלכות טומאה וטהרה כדתנן בירית טהורה בכלים טמאים ואם יש בו בית קבול כתיתין טמא כדתנן כסא וסמוכות שלו טמאין ואגב גררא נמי נקיט טבילת כלים והזאתן כדתנן ומזין עליהן וטובלין במקומן וקמ"ל דבני קיבול טומאה נינהו ולא נזרי' בהו משום חציצה אלא הא דתנן ולא תטבול בהן עד שתרפם ההיא לאו בטבילת כלים היא אלא בטבילת אשה ובטבילת אשה פשיטא דאית בה חציצה ואמטו להכי שיילינן עלה טבילת אשה מאן דכר שמה:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור ואע"ג שדחה הרי"ף ז"ל הא דאמר שמואל הלכה כחנניא לדידן נ"ה נדחית וכדפ' ישנני **אמר** הכותב זהו הפי' היה טוב אילו לא חלק על הגמרא שאמר בפי' כהנאי אם יוצא גמל בחטם דתניא א' ר' יוצאה בסוגר וכו' מר דהוא ת"ק סבר כיון דסגי ליה במיתנא משוי הוא ומר דהוא חנניא סבר כל נטירותא יתירתא לא אמרי' משוי הוא אלמא לחנניא גמל יוצא בחטם שאם היה חלוק בין גמל בחטם לשל חנניא מאי תי' היא לכ"ע אין גמל יוצא בחטם וכדשמואל דמחליפין לפני ר' אלא ודאי לדעת חנניא גמל יוצא בחטם ולא אמרי' בסוס נטירותא יתירתא משוי הוא הילכך ליתא וכן משמען של דברים דכיון דאסכחן ליה לשמואל דאמר בפרה שיוצאה ברצועה אין לסמוך עליו במה שאמר הלכה כחנניה ואין לדחות ולהפריש ביניהם ויותר נכון להשוותם ולומר דאזיל לטעמיה תדע דהא קאמרינן אליבא דרב במוליכה מעיר לעיר וכדמיה יקרין ובמורדת אלמא רצועה לפרה אורחא ולא אורחא היא וכן פרתו של ר' אלעזר בן עזריה שהיתה יוצאה בו ברגילות תדיר מפני שמקצתם דרכן יציאתן בכך הורגלו בה ולא דמיא לגמל בחטם אלא דכל נטירותא יתירתא הוי משוי אבל מאן חנניא חן בעיניו לפסוק הלכה כמותו בכל מקום והקושיא שהקשה דשמואל אדשמואל והפירוש שנתקע בה ראשו כוותי' דשמואל למעוטי גמל בחטם אתא אינן דברים נכונים ורצונו לומר דבגמל בחטם היתה שאלה לפני רבי ובו הסיכן ר' ישמעאל בר' יוסי דאילו נאקה באפסר פשיטא לן בגמרא דמשוי הוא ואינו כן שהרי ר' קבל דבריו של ר' ישמעאל בר' יוסי ונפשטה לו מעדותו שאלתן שנתחליפין והוא עצמו יודע היה דברי אביו שקבלם מפיו והיאך ידחו בגמרא להתיר מה שהתנאים שונין ופוסקין לאיסור ועוד לדבריו כי דאינן בגמרא מיהת דר' יוסי למעוטי נאקה באפסר כלומר דגמל באפסר דקאמר רבי יוסי למעוטי נאקה באפסר נקיט ליה לר"י גופיה ל"ל למעוטי אלא בגמרא הכי קא דחי' דשאלה דמחליפין ופשטה דרבי ישמעאל בנאקה באפסר היתה ואע"ג דאמרינן מעיקרא דלדידן השתא לא מספקא לן אלא בגמל בחטם ומ"מ אנו עוד צריכין לפרש וכן הדברים מוכיחין כודאי דמחליפין לפני רבי בכל השנויין במשנתינו שאלו כלפי ששנינו גמל בשמירה פחותה דאפסר ושנינו ג' אחרים בשמירה מעולה של ברזל לפיכך נסתפק לפני רבי אם החליף ונתן על הגמל שמירה מעולה כגון חטם וה"ה לפרומבי' ושיר מהו ואם החליף ונתן בג' האחרים שמירה פחותה דגמל מהו כך היתה שאלתו בכולן ובגמ' הוא שאמרו דנאקה באפסר אין צריכה שאלה דודאי אסור שאינה נשמרת באפסר אפי' לפי שעה לפי שעסקיה רעים ואינה בת תרבות ופשט ר' ישמעאל בר"י מדברי אביו באותן שנשמרו בשמירה מעולה ששמרו במעולה מספקא לן בגמרא מיניה אי למעוטי נמי דאיפכא קאמר ר' יוסי לומר אין לך היתר בחליפין אלא של שמירה מעולה בפחותה כגון סוס אבל גמל בשל סוס יוצא ולא בחליפין דשמירה יתירתא או למעוטי דכוותיה בלחוד ולא איירי בנשמרים בפחותה שעשה להם שמירה יתירתא דפשיטא ליה דמותר ולובדקים פשטו במתניתא להיתר ואפשר דהיינו המור דר"י דאפי' המרא לובא קאמר וכך שנויה בתוספתא ר' ישמעאל בר' יוסי אומר הסוס והפרדה והלובדקים והגמל נמשכין באפסר זו היא דרך סוגיא בחמור ומ"מ לא דחו בגמרא מעולם מה שהעלו רבי ור' ישמעאל בר"י כדברי ר"י והקושיא שמקשים דשמואל אדשמואל מעתה שאלתם של נערים אבל היודע דרך שיטת התלמוד לא יקשה בעיניו דמעיקרא קס"ד דאביי ודשמואל למעוטי גמל בחטם נמי אתי ואמר תסתיים ולא הוה מסיק אדעתיה למימר דלמא למעוטי נאקה באפסר בלחוד אתא ולדידיה ודאי דרב הונא בר חייא ליתא דאיהו לדחויי קא אתו וסמוך אדרב יהודה טפי משום דהוה שכיח קמיה ודייק שמעתא מפומיה כבולי תנויין ולהכי בתר הכי בעינן בגמ' מאי הוי עלה משום דלא סמכינן אתסתיים דאביי ואיגלי לן דשמואל הוא דשרי הלכך אזל ליה תסתיים דאביי ולהכי אמרי' בריש שמעתין דשמואל לאו למעוטי גמל בחטם אלא נאקה באפסר ואמסקנא דשמעתא דכתר אביי איתמר ההוא טעמא ואע"ג דאמרי' תסתיים לא סמכי רבנן דגמרא עליה דהא בתר הכי בעי מאי הוי עלה ויש הרבה בתלמוד כיוצא בזו והאת מהן בפרק המניח את הכד תסתיים דר' אלעזר הוא דאמר חייב ואמרינן תסתיים והדר בשלהי שמעתתא אסקי' דר' אלעזר הוא דאמר פטור ועוד אחר בפ' יש נוחלין תסתיים דר' יוחנן אמר תלמיד תסתיים והדר מסקנא דר"י אמר כן ועוד מלינו כב כלותו פ' מסקנא בתר מסקנא דאמרי' ש"מ אפי' בבריא אמר ומסקינן ש"מ והדר אמרי' א"ל רב פפא לאביי משום דקא מפיק ליה בלשון ירתון והסכימו רבינו האי גאון ורבינו יצחק אלפסי עמודי התורה אבי העולם נכון עליהם שמע מינה כמסקנא קמא ובעיון לא איפשיטא ויש לי פירוש נכון לדבריהם עוד מלינו בפ' לולב וערבה דאמרי' בריש שמעתא איהו דידעי בקביעא דירחא לידחו ומהדרינן אין הכי נמי דתני הדא וכו' אלא לאו שמע מינה כאן בזמן שאין בהמ"ק קיים ש"מ ובשלהי שמעתא הדרינן מסקינן מסתבר' סברה ואמרי' כיון דהכא לא דחו איכו נמי לא דחו ועוד במס' חולין פ"ד תיובתא דרב אדא תיובתא מאי הוי עלה כדאמרן ודלמא שאני התם אף אני אביא תסתיים זה שמועתנו בהוא מסקנא בתרא דשמעתא:

ויוצאים] נמשכין. ואם תאמר היכי שרי הכא כרוכין לנוי והאנתניא לקמן [דף נג.] דלא יצא הסוס בזהורית שבין עיניו כלומר שתולין בו לנוי אלמא לנוי בבהמה אסור ובגמרא נמי אמרינן דבין לרב בין לשמואל פרה ברצועה שבין קרניה לנוי אסור יש לומר דלנוי הרגיל בחול אפילו בשבת שרי אבל רצועה בקרני פרה וזהורית שבין עיני הסוס אינו רגיל [א] בכל אלא מקצת אנשים עושין כן לפעמים ומשום הכי אסור דהוה ליה כמשוי והכי נמי מוכח לקמן [דף נד:] דלנוי הרגיל בחול שרי דיהבינן טעמא למאי דתנן אין חמור יוצא בזוג אע"פ שהוא פקוק משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא הא לאו הכי שרי אע"ג דלא מינטר ביה וליכא אלא נוי בעלמא אבל אחרים פי' דהאי כרוכין דשרי הכא דוקא רפויין שאדם יכול להכניס ידו בין הכריכה לצואר למשוך: מתני' חמור יוצא במרדעת [בזמן] שהיא קשורה לו. מפרש' בגמרא דוקא בשקשורה לו מערב שבת דגלי אדעתיה מעיקרא שהוא צריך לכך כדי לחממו דאמרי אינשי חמרא אפילו בתקופת תמוז קרירא ליה: הזכרים. אילים: לבובין שחוזות כבולות וכבונות מפרש בגמ': והעזים יוצאות צרורות. קושרין מטלית תחת דדיהן ולפעמים קושרין אותו בחזקה כדי ליבש החלב מפני שהחלב מכחישה ופעמים שקושרין אותו ברווח כדי לסמוך הדדין שלא יכבידו עליה כשיתמלאו חלב והיינו לחלב דאסר ר' יהודה משום דכיון דלא מיהדק לאו מלבוש הוא אלא משוי ועוד דאיכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאיתויי: גמ' חמור יוצא במרדעת. ברדא בלעז: אוכף. בס"ט בלעז ועליו רוכבין או מוליכין משוי: מהו ליתן מרדעת על גבי חמור בשבת. בחצר מיירי דאי ברשות הרבים פשיטא דאסור דהא בעי' שיהא קשור מערב שבת: קרסטל. הוא של שתולין בצואר הבהמה ומשימין שם אוכל כדי שלא תצטרך לפשוט צוארה ואינו אלא להענוג בעלמא מיהו בעגלים או כבשים קטנים דארכובותיהן גבוהים וצוארן קטן ויש להם צער לשוח ולאכול על גבי קרקע שרי בחצר דומיא דמרדעת: סכין. שמן למכה: ומפרכסין. [דף נג:] גלדי המכה בידים: כרשינין הרבה. וע"י כך יזיק לה אם לא ירוצוה בחצר לחממה: תניא לא יצא הסוס בזנב שועל. שתולין לו בין עיניו כדי שלא תשלוט בו עין: ולא בזהורית שבין עיניו. שתולין בו מקצת אנשים לנוי: בכיס שלו. שתולין לו באמתו לקבל זיבה ולבדוק מנין ראיותיו: בכיס שבדדיהן. כדפרשינן במתני': בחוסם שבפיה. שחוסמין אותה שלא תרעה בשדות אחרים וכשמגיעין למקום מרעיתה נוטלין אותה הימנה: בסנדל שברגלה. שעושין לה סנדל של מתכת שלא יזיקוה האבנים וטעמא דסנדל משום דלמא משתליף ואתי לאיתויי: אע"פ שהוא מומחה לאדם. כיון שאינו מומחה לבהמה דאדם דאית ליה מזלא מסייע ליה מזליה בהמה דלית לה מזלא לא אבל בקמיע מומחה לבהמה יוצאת: ובכתיתין שעל גבי השבר. בהמה שנשבר לה עצם עושין לה דפין מכאן ומכאן וקושרין אותן שם והן מעמידים את העצם שלא ינוד הנה והנה עד שמתחבר: ופוקק לה זוג. אבל כשאינו פקוק אפילו בחצר אסור מפני העינבל שבתוכה שמקשקש ומוליד קול: פוקק. בצמר: זוג. אשקילא: ומטיילת בחצר. אבל ברה"ר לא תצא כדפרישית לקמן דמחזי כמאן דאזיל לחינגא:

מאי לבובין וכו' לבבתני. קרבתני אליך מחמת מעשיך הטובים: עור שקושרין להן תחת זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות. ולבובין לר"נ בר יצחק [נמי] לישנא דקרובי הוא ומיהו הכא משמע לשון ריחוק שמצינו תיבה משמשת דבר וחילופה כמו [איוב לא] ובכל תבואתי תשרש והדשן את המזבח: ממאי מדקתני סיפא והרחלים יוצאות שחוזות. וכי היכי דבסיפא מיירי בענין עליית (כ) נקבות על הזכרים רישא

נר מצוה

תורה אור

אמר יוצאין נמשכין ואין יוצאין כרוכין ומסקנא דשמעתא דיוצאין כרוכין ויוצאין נמשכין: **מתני'** [נב:] *חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה לו והזכרים יוצאין לבובין והרחלות שחוזות כבולות א וכבונות והעזים יוצאות צרורות ר' יוסי אוסר בכולן חוץ מן הרחלות הכבונות ור' יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב: **גמ'** חמור יוצא במרדעת וכו' *[דף נג.] אמר שמואל והוא שקשורה לו מע"ש: תניא נמי הכי חמור יוצא במרדעת בזמן שקשורה לו מע"ש ולא באוכף שעליה אע"פ שהוא קשור לה מערב שבת: בעא מיניה רב אסי בר נתן מרבי חייא בר אשי ב מהו ליתן מרדעת ע"ג חמור בשבת (ולא לצאת בו לרה"ר) א"ל מותר ג כן הלכתא אבל קרסטל רב שרי ושמואל אסר והלכתא כשמואל דאמרי' אזל ר' חייא בר יוסף אמרה לשמעתא דרב קמיה דשמואל א"ל אי הכי אמר אבא לא הוה ידע במילי דשבתא כלום (א) כי סליק ר' זירא אשכחיה לר' בנימין בר יפת דיתיב וקאמר משמיה דר' יוחנן נותנין מרדעת ע"ג חמור בשבת א"ל יישר וכן תרגמה אריוך בבבל ומנו שמואל הא רב נמי אמרה אלא שמעיה דקא מסיים בה אין תולין קרסטל לבהמה בשבת א"ל יישר כבר תרגמה אריוך בבבל דאי רב בקרסטל שרי ועוד הא אותיבנא תרתי תיובתא לרב ושמואל ואיפריקו אליבא דשמואל ולא איפריקו אליבא דרב: *[דף נג:] סכין ג ומפרכסין לאדם ואין סכין ומפרכסין לבהמה ודוקא בגמר מכה ומשום תענוג אבל בתחלת מכה ומשום צער מפרכסין נמי לבהמה: תניא בהמה שאכלה כרשינין הרבה לא יריצנה בחצר בשביל שתתרפה ור' יאשיה מיקל: דרש רבא הלכה כר' יאשיה והשתא דדרש רבא הלכה כר' יאשיה ומיקל משום צערא דבהמה ולא קא גזר משום שחיקת סממנין ש"מ לית הלכתא כי הא *דתנן בהמה ד שאחזה דם אין מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן אבל אדם שאחזו דם מעמידין (א) אותו במים בשביל שיצטנן אלא אפילו בהמה נמי מעמידין אותה במים דהאי תנא דאסר משום שחיקת סממנין הוא דאסר ובהא איפסיקא הלכתא כר' יאשיה דלא גזר משום שחיקת סממנין דאין אדם בהול כל כך על רפואת בהמתו דליתי (ג) סממנין: תניא לא ה יצא הסוס בזנב שועל ולא בזהורית שבין עיניו ולא יצא הזוב בכיס שלו ולא העזים בכיסין שבדדיהן ולא פרה בחוסם שבפיה ולא סייחין בקרסטלים שבפיהם ולא בהמה בסנדל שברגלה ולא בקמיע שאינו מומחה לבהמה אע"פ שהוא מומחה לאדם אבל יוצאת היא באגד שעל גבי המכה ובכתיתין שעל גבי השבר ובשליא המדולדלת בה ופוקק לה זוג בצוארה ומטיילת בחצר: הזכרים יוצאין לבובים מאי לבובים אמר רב תותרי פי' תותרי מטלניות מרוקמים שמייפין ומקשטין בה את הבהמה מאי משמע דהאי ליבוב לישנא דקרובי הוא דכתיב °לבבתני אחותי כלה עולא אמר עור שמקשרין להן כנגד לביהן שלא יפלו עליהם זאבים רב נחמן בר יצחק אמר עור שמקשרין להן תחת זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות ממאי מדקתני סיפא והרחלים יוצאות שחוזות מאי שחוזות שאוחזות אליה שלהן למעלה כדי שיעלו עליהן הזכרים מאי משמע דהאי

רש"י

אורחיה הוא: ואין יוצאין כרוכין. דלאו אורחיה הוא: מתני' חמור יוצא במרדעת. בשט"ל ומניחין אותו על החמור כל היום לחממו דאמרי אינשי חמרא אפי' בתקופת תמוז קרירא ליה: זכרים. אילים: לבובין שחוזות כבונות וכבולות. מפרש בגמ': צרורות. דדיהן צרורות פעמים ליבש שמהדקין כדי שלא יחליבו עוד ויתעברו א"נ עד שיהא שמינות לאכול ופעמים לחלב ולשמור את החלב שלא ישפטף לארץ וקושרי' לכן כיס בדדיהן: ר' יוסי אוסר בכולן. (ג) משוי הוא חוץ מן הרחלות הכבונות שהוא שמירת צמרן שלא יטנף וה"ל תכשיט: יוצאות צרורות ליבש. ר' יהודה סבירא ליה כת"ק דלאו משוי הוא מיהו ליבש דמיהדק שפיר ליכא למיחש דלמא נפיל ואתי לאיתויי אבל לחלב דלא מיהדק שפיר חיישינן: גמ' (ד) מהו ליתן מרדעת. ולא לצאת לרה"ר אלא בחצר מפני הצינה אמר ליה מותר (ה): קרסטל. של מלא שעורין תולין לה בצוארה ופיה נתון בתוכה ואוכלת (ו) לתענוג שלא תצטרך לשוח צוארה לארץ: שמעתתא דרב. דשרי בקרסטל: אבא. חברי כמו אברך אב למלכא: אריוך. שמואל קרי אריוך על שם שהיה בקי בדינים ושופט כמלך השופט את העם לשון ארמי ריכא מלך: והא רב נמי אמרה. דכיון דשרי בקרסטל כ"ש מרדעת: סכין. שמן: מפרכסין. בגלדי מכה: בגמר מכה. שכבר נתרפא' המכה וסיכה ופירכוס משום תענוג: שאכלה כרשינים הרבה. ועל ידי אכילה מרובה אוחזה חולי הנקרא בלע"ז פרינקיי"ש וצריכה לשלשל ולהוציא רעי ומריצה כדי שתתרפה שיהיו בני מעיה רפויין בשלשול ותוציא רעי: לא ירוצנה. גזירה בכל רפואה אטו שחיקת סמנים: שאחזה דם. אנפונד"א בלע"ז: אין מעמידין כו'. גזירה משום שחיקת סממנין דאי שרית שום דבר רפואה אתי למישרי שחיקת סממנין דהוי טוחן ואיכא מלאכה דאורייתא: בזנב שועל. שתולין לו בין עיניו בשביל עין הרע: בכיס שלו. תולה לו באמתו לקבל זיבה ולבדוק מנין ראיותיו שאינו תכשיט לו: בכיס שבדדיהן. לקבל חלב הנוטף או שלא ישרטו דדיהן על הקוצים (ז) שהיו דדיהם נקים: בחוסם שבפיה. שחוסמין אותה שלא תרעה בשדות אחרים וכשמגיעין למקום מרעיתם נוטלין אותה הימנה: בסנדל שברגליה. שעושין לה סנדל של מתכת שלא יזיקו לה האבנים: קמיע. לרפואת חולי: מומחה. שריפא כבר שלשה פעמים (ח): אגד שעל המכה. ליכא למימר דלמא אתי לאיתויי: קשישין שעל השבר. בהמה שנשבר בה עצם עושין לה דפין מכאן ומכאן וקושרין אותן שם והם מעמידין העצם שלא ינוד אנה ואנה עד שיתחבר: ובשליא המדולדלת בה. שיצאה מקצתה: ופוקק לה זוג. אבל כשאינו פקוק אפי' בחצר לא תצא מפני שהעינבל שבתוכה מקשקש ומוליד קול (ט): ופוקק. בצמר ובמוכין שלא יקשקש העינבל שבתוכה: ומטיילת. באותו זוג בחצר אבל לא תצא בו לרה"ר כדמפרש דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא (י): תותרי. קופל"א בלע"ז שמחבר אותם בקשר שנים שנים שלא יברחו ובעמוד פי' בענין אחר ודומה כי פסוק לבבתני אינו מיושב לפירושו: אליה. זנב שלהן קושרים כלפי גופן שלא יכסה

א מיי' פכ"א מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף ב: ב מיי' שם פ"כ סמג שם טור א"ח סי' שה:

הגהות הר"י

(א) מפני שירא כמיקר:

הגהות הב"ח

(א) דשבתא כלום ועוד כי סליק כצ"ל והד"א: (ב) דליתי לשחיקת סממנין כצ"ל: (ג) דמשוי כצ"ל: (ד) כאן נ"ל דיבור יוצא שקשורה לו מע"ש דלא לא מחזי כמשוי סס"ד ואח"כ מס"ד מהו ליתן: (ה) נ"ב דהוא משום צער דצינה: (ו) נ"ב והוא: (ז) כשהיו דדיהן כצ"ל: (ח) נ"ב ס"א וכל שכן לא תצא משום דהוי משוי ואינו לשמור גופה וסנדל משום דלמא מישתליף ואתי לאיתויי כו': (ט) נ"ב לכך פוקק בצמר כצ"ל והד"א: (י) נ"ב לשוק למוכרה: (כ) הזכרים על נקבות כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] הו"ג וכו' בחול כצ"ל:

נ"ל דהגיה

א נ"ל ראיה מהאי דרחלים יוצאות כבולות שמותר לתת טבעת לבהמה כדי שלא יעלה עליה זכר דומיא דהאי שקושרים מידי באותו מקום לנקבות כדי שלא יעלה עליהם זכר ואין זה סירוס כלל וגם לא משום צער ב"ח ולא משום בל תשחית כאשר כתבתי בחדושי והודה לי מורי הר"י שיחיה ועוד ראיה מהאי דפ' שמונה שרצים שמתירין להסיר כרבלתו דתרנגול אע"פ שבשביל כך ימנע מלעלות על הנקבות כיון שאינו עושה מעשה באיברי הזרע:

ב סמג אוסר לתת אוכף על הסוס אפי' בחצר בלא קשירה והטור א"ח סי' ש"ה הסכים עליו וכו' דאם אינו קושרו שמותר לתת אוכף על הסוס והביא ראיה על זה מן הירושלמי ע"ש כי לפי טעמו כך שוה הסוס כמו החמור וצ"ע בדבריו כי אם כוונתו לומר טעם האיסור במרדעת שהחמור הוא משום שאם יקשור בשבת הוי מתחמם בב"ח הלכך כל שהוא קשור עליו מבעו"י ש"ד א"כ לפי טעמו גם סוס דינו כך וקשיא דידיה אדידיה דהא איהו אמר שם דדוקא חמור יוצא במרדעת שקשורה לו מבעו"י ולא שאר בהמות אע"פ שקשורה עליהן מבעו"י ועוד יש קושיות אחרות על דבריו בזה כמ"ש בחידושי דנראה דפליג עם תלמוד ערוך מלבד דפליג דידיה אדידיה וצ"ע להולמן ומילתא דפשיטא ליה לסמג נסתפק בו המרדכי דכתב על הסוס לא ידענא אם מותר לתת האוכף עליו כדי לחממו בביתו ובחצרו דשמא בחמור בחצרו דוקא שרי דאית ליה צערא בצנה טפי משום עכ"ל ופסק ליה סמג לאיסורא כדלעיל:

לשון ריא"ז

אבל אין מניחין האוכף ע"ג חמור ואפי' בבית ואם היה מונח עליו מבעו"י לא יטלנו בידו שאין החמור מצטער בכך הם לא יטלנו אבל מוליכו ומביאו בחצר והוא נופל מאליו ונראה בעיני שדבר זה הוא ספק אבל הסוס שאסור להניח עליו המרדעת בשבת לפי שאינו צריך לחממו כמו החמור ומותר ליטול ממנו האוכף שצריך לקררו שהחמור מצטער על הקרירות והסוס על החמימות כמבואר בקונטרס הראיות:

ג נ"ל דתלוי בפלוגתא דהמיי' וההולכין לשיטתו והרא"ש וההולכין לשיטתו שכתבתי לעיל גבי ריסוק בשלג ובברד והוא כי אם האי שמן שסכין בו הוא קרוש או שהוא שומן והלב קרוש אליבא דמאן דשרי להניח הפסטיד"א אצל האש אע"פ שהשומן קרוש עליה ונימוח לפי דס"ל דאיסור ריסוק השלג והברד הוי משום גזירת פירות העומדים למשקין ובמן ושומן והלב כיון דלעולם אוכל הוא ש"ד אפי' נימוח דמטעם נולד אין לאוסרו ולפי האוסר מיתוי שומן שעל הפסטיד"א בשבת משום דהוי נולד הכא נמי אם היה השמן קרוש או היה שומן או חלב יהיה אסור לסוך בו לפי שהוא נימוח והוי נולד וכ"כ המרדכי להדיא כאן דדוקא שמן שרי אבל שומן וחלב שקרושים אסור והוא הולך לשיטתו שאסר לעיל גבי פסטיד"א

רישא נמי בכי האי גוונא מיירי אלא דרישא כדי שלא יעלו וסיפא כדי שיעלו: שית זונה. טוטריקון שחוזות: שית. בית הבשת: שמכבנין. קושרין בגד סביביו ביום שנולד שאמרו נקי ומשמר אמרו שלא יטנף: למילת. לעשות מאמרו כלי מילת: באנפי נפשה. ולא אפלוגתא דמתני': אבל מי מפים. מי מטיל גורל ומבחין אי זו ליבש ואי זו לחלוב והרואה אותן צרורות ליבש אומר לחלוב הוא ואתי למשרי תרוייהו: **מתני'** לא יצא הגמל במטולטלת. מטולטלת כמין כר מלא מוכין שנותנין לו תחת זנבו ואית דמפרשי מטולטלת לגמל כמרדעת לחמור: (ט) ולא עקוד ולא רגול. מפרש בגמרא שעוקדים ידיהם עם רגליהן בחבלין שלא יברחו: ולא יקשרו גמלים זה בזה וימשוך. האחד כדפרים בגמ': אבל מכנים חבלים לתוך ידו. אם רוצה להוליכן לנהר להשקותן מכנים חבל כל אחד ואחד בידו ומוליכן: ובלבד שלא יכרוך. החבל על ידו ובגמ' מפרש טעמא: **גמ'** בזנבו ובחטוטרתו. דכיון דקשור בשניהם לא נפיל: חטוטרתו. חרובא שיש לכל הגמלים בגביהם: בשליתה. דכיון דכתיב לא מנתקא ליה: עקידת יד ורגל. אחד מן הרגלים ואחד מן הידים מחבר ומאסר ביחד: כיצחק בן אברהם. כדכתיב [בראשית כב] ויעקוד את יצחק בנו כפף ידיו ורגליו לאחוריו וקשר יד עם רגל ונפשט נוארו לאחוריו: ידו על גבי זרועו. אחת מידיו כופף כלפי מעלה וקושר כדי שלא יהיו לו אלא שלשה רגלים לברוח: לחינגא. לשוק למוכרו חינגא על שם שסובבין את השוק במחולות: עד כאן לא שנו אלא לענין כלאים. האי לא יכרוך דמתני' לא שייך ביה איסור שבת אלא משום כלאים אסר ליה כדמפרש ואזיל: אלימא כלאים דאדם. (י) כריך להו סביבות ידיו ורגליו נמצא קשור עם הגמלים ופעמים שהם מושכים שום דבר ונמצא אדם וגמל מנהיגין יחד: והתנן אדם מותר. עם כל הבהמות לחרוש ולמשוך שלא אסרה תורה אלא לשני [מיני] בהמות יחד כגון שור וחמור ומשנה זו במסכת כלאים: כלאים דחבלים. שיש בהן חבלי צמר וחבלי פשתן וכי כריך להו הוי כלאים וידיו מתחממות באחיזתן וקסבר תנא דמתני' דבר שאין מתכוין אסור: התוכף. בגדי צמר ופשת': תכיפה אחת. כגון ע"י מחט פעם אחת או שקשר קשר א': אינו חיבור. דכתיב [דברים כב] צמר ופשתים יחדו לא אסרה תורה אלא יחדיו דהיינו חבור המתקיים יפה: שלא יכרוך ויקשר. כריכה וקשירה בשתי תכיפות ומה שהביא הרב אלפסי ז"ל הך סוגיא לא הביאה אלא לפרוש' למתניתין דהא קי"ל דבר שאין מתכוין מותר ואפילו לענין כלאים [כלאים פ"ט מ"ה] דמוכרי כסות וכלים מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים: **אמר** שמואל ובלבד שלא יוציא. ראש החבל מתחת ידו למטה טפח דדמי כמי שנושאה ולא מתחזיא שהיא מאפסר הגמל: הלכה למעשה אתא לאשמועינן. דהבא נימלך אמרינן ליה טפח שלא להקל באיסורין ומיהו עד טפחיים ליכא איסור: והתניא ובלבד שיגביה אפסר מן הקרקע טפח. אבל כל כמה דבעי נפיק מתותי ידיה: בחבלא דביני ביני. שבין ידיו לגמל ובההיא קאמר דכמה דבעי להוי ובלבד שיגביהנו מן הקרקע טפח כדי שתראה הבהמה נמשכת דאי לא לא מתחזי נטירותא דבהמה אלא למשוי בעלמא שאין נראה שאוחז ראשה בידו: **מתני'** אין חמור יוצא במרדעת וכו' בזוג. אשקיל"א: סולם ורצועה. וכל הנך דמתני' מפרש בגמרא: קופר. שרץ הוא ונימיו חדין כמחט וקורין לו אריסון וקושרין עורו בדדי הפרה שלא יינקוה שרצים: ולא ברצועה שבין קרניה. דמשוי הוא: **גמ'** שאינה קשורה לו מערב שבת. דלא גלי אדעתיה

תורה אור | נר מצוה

דהאי שחוזות לישנא דגלויי הוא דכתיב שית זונה: *כבולות מאי כבולות שמכבלין אליהן שלהן למטה שלא יעלו עליהן הזכרים: כבונות מאי כבונות שמכבנין אותה למילת כדתנן* שאת כצמר לבן מאי כצמר לבן אמר רב ביבי אמר רב אשי כצמר נקי רך בן יומו שמכבנין אותו למילת: והעזים יוצאות צרורות וכו': אתמר רב אמר הלכה כרבי יהודה ושמואל אמר הלכה כרבי יוסי ואיכא דמתני להא שמעתא באנפי נפשה רב אמר ליבש מותר לחלב אסור ושמואל אמר אחד זה ואחד זה אסור. ואיכא דמתני לה אהא עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב משום רבי יהודה בן בתירה אמרו כך הלכה (א)*אלא מי מפים איזו ליבש ואיזו לחלב ומתוך שאין מכירין אחד זה ואחד זה אסור אמר שמואל ואיתימא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה בן בתירה ורב אמר הלכה כתנא קמא והלכתא כרב דאמר הלכה כרבי יהודה דמתניתין דאמר עזים יוצאות א צרורות ליבש אבל לא לחלב דקיימא לן רב ושמואל הלכה כרב באיסורי: **מתני'** ובמה אינה יוצאה לא יצא גמל [א] במטולטלת לא עקוד ולא רגול. וכן שאר כל בהמה. לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך אבל מכנים (א) חבלים לתוך ידו ובלבד שלא יכרוך: **גמ'** תאנא לא יצא גמל במטולטלת ב הקשורה לו בזנבו אבל יוצא במטולטלת הקשורה לו בזנבו ובחטוטרתו אמר רבה בר רב הונא יוצא גמל במטולטלת הקשורה לו בשלייתה: לא עקוד ולא רגול: אמר רב יהודה עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו ע"ג זרועו ויקשור: ולא יקשור גמלים זה בזה: מ"ט אמר רב ששת משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא: אבל מכנים הוא חבלים לתוך ידו [ב]: אמר רב אשי עד כאן לא שנו אלא לענין כלאים דמאן אלימא כלאים דאדם והתנן* אדם מותר עם כולן למשוך ולחרוש ולהנהיג אלא כלאים דחבלים והתנן* התוכף תכיפה אחת אינה חיבור (אלא) לעולם ג כלאים דחבלים והכי קאמר ובלבד שלא יכרוך ויקשור אמר שמואל ובלבד שלא יוציא חבל מתחת ידו טפח והא תאנא דבי שמואל טפחיים אמר אביי (ג) השתא דאמר שמואל טפח ותאנא דבי שמואל טפחיים שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן טפח והתניא *ובלבד שיגביה אפסר מן הקרקע טפח כי תניא ההיא בחבלא דביני ביני: **מתני'** אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו ולא ברצועות שברגליו ואין התרנגולין יוצאין בחוטין ולא ברצועות שברגליהן ואין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן ואין הרחלים יוצאות חנונות ואין העגל יוצא בגימון ולא פרה בעור הקופר ולא ברצועה שבין קרניה פרתו של ראב"ע היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים: **גמ'** אין חמור יוצא במרדעת מ"ט כדאמרן. פי' כדאמרן לעיל מאי אינה קשורה לו אילימא אינה קשורה לו כלל פשיטא ליהוש דילמא נפלה ואתי לאיתויי אלא לאו שאינה קשורה לו מע"ש: ולא בזוג

רש"י

יכסה ערותן: שית זונה · טוטריקון של (משלי) שחוזות · שית בית הבושת: שמכבנין · לשון בכבלי ברזל: שמכבנין · קושרין בגד סביביו ביום שנולד שאמרו נקי ומשמר אמרו שלא יטנף: למילת · לעשות מאמרו כלי מילת: מכבנין · על שם שעושין כמין קרסי מתכת לחבר הבגד כמו תנתן כבינתי לבתי: באפי נפשה · דלא אפלוגתא דמתניתין: ואיכא דמתני לה · דשמואל אהא: כך הלכה · (ג) דליבש אסור ולחלב מותר: מי מפים · מי מטיל גורל ומבחין איזהו ליבש או לחלב הוא ואתי למישרי תרוייהו (ד) כת"ק דמתניתין דשרי תרוייהו: מתני' מטולטלת · י"מ בשטל"א שתחת זנבו וי"מ מרדעת ואחרון עיקר דאי ארצועה שתחת הזנב הלא היא קשורה ומחוברת בסרגול ואיך תפול וטעמא דמתני' משום שמא תפול ומייתי (ג) הוא: עקוד ורגול · שעוקדין ידיהם ורגליהם בכבלים שלא יברחו: ולא יקשור גמלים זה בזה וימשוך · האחד מפרש בגמ': ובלבד שלא יכרוך · החבלים בכרך אחד בגמרא מפרש טעמא: גמ' ובחטוטרתו · (ג) וכיון דקשורה בשניהם לא נפלה · חוטרתו וולדוד"א שיש לכל גמלים על גביהן: בשלייתה · דכיון דכתיב לה לא מנתקא ליה ולי נראה מטולטלת כר קטן מלא מוכין נותנין לו תחת זנבו כדי שלא תשחית הרצועה שתחת זנבו (ד): קשרו יד ורגל · א' מן הידים וא' מן הרגלים כובל יחד: על גבי זרועו · אחד מידיו כופף כלפי מעלה וקושר כדי שלא יהיו לו אלא ג' רגלים שילך בהן: לחינגא · לשוק למוכרם חינגא (ה) על שם שסובבים בשוק במחולות עגולות של בני אדם: אלא לענין כלאים · האי לא לכרוך דתנן במתני' לא שייך ביה איסור שבת אלא משום כלאים אסר ליה כדמפרש ואזיל: כלאים דאדם · דניכרך ליה סביב ידיו ונמצא קשור עם הגמלים ופעמים שמושכים שום דבר ונמצא אדם וגמל מנהיגים יחד וגזירה שבת אטו חול שדרכו למשוך משוי: והתנן אדם מותר. עם כל הבהמות לחרוש ולמשוך שלא אסרה תורה אלא שני מיני בהמה יחד כגון שור וחמור וזו המשנה היא במסכת כלאים: (ו) וחבלים · שיש בהן חבלי צמר וחבלי פשתן וכי כריך להו הוי כלאים וידיו מתחממות באחיזתן וקסבר דבר שאין מתכוין אסור: התוכף · בגד צמר ופשתים בתכיפה אחת כגון ע"י מחט פעם אחד או קשרו קשר אחד: אינו חיבור. דכתיב צמר ופשתים יחדו לא אסרה תורה אלא יחדיו חיבור יפה שהוא מתקיים: שלא יכרוך · (ה)ויקשור בשתי תכיפות: שלא יוציא חבל · ראש החבל לא יצא מתחת ידו למטה טפח דדמי כמי שנושאה בידו ולא מתחזיא שהיא מאפסר: הלכה למעשה אתא לאשמועי' · דהבא נימלך בפנינו אמרי' ליה טפח שלא להקל באיסורין ומיהו עד טפחיים ליכא איסור: והתניא ובלבד (ז) שלא יגביה מן הקרקע טפח · אבל כל מה דבעי ניפוק מתותי ידיה: בחבלא דביני וביני · שבין ידו לגמל בההוא קאמר כמה דבעי ניהוי ובלבד שיגביהנה מן הקרקע טפח כדי שתראה הבהמה נמשכת בו דאי לא [לא] מתחזי נטירותא דבהמה אלא כמשוי בעלמא שאין נראה שאוחז ראשה בידו: מתני' בזוג · שע"לא; אע"פ · שהלנו פקוק במוכין שאין העינבל שלו מקשקש ומשמיע קול: סולם ורצועה. כולהו מפרש בגמרא וכולהו משום דחיים עלייהו ואי נפלי אתי לאיתויי: עגלה · כמין קרון קטן עושין לו תחת זנבו שראש זנב אותם אילים רחבין כמין כר קטן ואין בו עצם אלא שומן ועב וכבד וכשנגרר לארץ נשרט ונשחת ועושין לה עגלה מתגלגלת אחריו כשהולך והזנב קשור עליה: חנונות (ח)בגימון. מפ' בגמ': קופר. שרץ הוא שנימיו חדין כמחט שקורין הריצ"ן בלשון צרפתי. איגיל באשכנז ובגמ' מפרש למה קושרין: ולא ברצועה שבין קרניה · דמשוי הוא: גמ' מערב שבת. דלא גלי מאתמול דצריכה לכך

הגהות הוי"

(א) נ"ע דבכמה דוכתי אר"ו"ל בכה"ג וס"פ כירה אם היה רפוי מות/ולקמן ד"ס ע"ב: (ב) כה"ג לבסוף פ' אין צריכין"ש בתו': (ג) דלייבש מותר ולחלוב אסור: (ד)פרש"י זה הוא על מ"ש בגמרא כי אתא רבין א"ר יוחנן הלכה כת"ק אבל הרי"ף דגורס אמר רב הלכה כת"ק נרא' דר"ל כת"ק דר"י בן בתירא דמתיר לייבש כדאמר רב לעיל וע"ש בתוס' ובאשר"י: (ה) נ"ל"ע דא"כ שנו נ"ב לענין שבת דהא תנן במשנה דהתוכף וכו' ג"כ השומטה בשבת וס"ה התוכפ' וז"ק:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הוא: (ב) נ"ב לה: (ג) דכיון כצ"ל: (ד) נ"ב את בשרו והס"ד ואח"כ מה"ד יד ורגל ותי' קשרו נמחק: (ה) נ"ב במחול: (ו) נ"ב כלאים דחבלים כצ"ל: (ז) ובלבד שיגביה ותי' שלא נמחק: (ח) וגימון כצ"ל: (ט) נ"ל לא עקוד: (י) נ"ב דכי כריך:

הגהות מא"י

א] כצ"ל הגי' מטולטלת: [ב] נ"ב ובלבד שלא יכרוך:

שלטי הגבורים

א לפי גי' רש"י בין שצררן ליבש החלב בין שצררן כדי שלא יצא החלב עד שיחלוב לערב מותרין לצאת ולפי גי' רבינו ומיי' והרא"ש אם צררן כדי שיבש מהן החלב ש"ד לצאת בהן לפי שהקשר אמיץ ולא נפיל אבל אם קשרן כדי שלא יצא החלב עד שיחלוב אותו לערב הרי אלו לא יצאו ומן התימה על מיי' שפסק בפי' המשניות שלו דהלכה כר' יוסי דאין העזים יוצאות צרורות ובחבורו פכ"א מה' שבת פסק כר' יהודה וצ"ע:

לשון ריא"ז

ואם קשרו אותן שלא יזובו אלבן אסורין לצאת כך בשבת שאינו צורך גופה אלא לצורך החלב והרי הוא כדרך משאוי ואע"פ שמהודק ביותר אסור כמבואר בקונטרס הראיות ואם קשרו אותו ליבש החלב הרי הוא צורך גופה ואין דרכן להתירו כלל ומותרין לצאת בהן בשבת:

ב מיי' פ"כ מהל' שבת פסק דאינו יוצא כך כשהיא קשורה בשלייתה והטור א"ח סי' ש"ה פסק דכשהיא קשורה בשלייתה יוצאה בה וכן נראין דברי רבינו והרא"ש ולפי זה נמצינו למדין דפליג נמי בפז שתחב אפסר בזקנה שהביא התלמוד דף נ"ב דהא חד טעמא אית להו כי טעם המתיר לצאת במטולטלת בשלייתה הוא דמשום דכתיב לה לא מנתקא וליכא למיחש דאתי לאתויינהו וכן הוא טעם אפסר התחוב בזקן העז דלא מספקא לו לשואל אלא בכה"ג כדאי' התם וסליק בתיקו וכיון דחד טעמא להן ותזינן הכא גבי מטולטלת שמותר לצאת בה ה"ה נמי גבי אפסר התחוב בזקן העז שיהיה מותר לצאת בו אליבא דרבינו והרא"ש והטור אמנם למיי' אסור בין גבי מטולטלת בין גבי אפסר והכי פסק להדיא פ"ק וב' מה' שבת:

ג רש"י פי' דטעם האסור הוא מפני שמתחמם בכלאים וס"ל להוא תנא דבר שאין מתכוין אסור וא"כ לדידן דקיי"ל בכל התורה כולה דבר שאינו מתכוין/מותר הכא שרי דהא לאו פסיק רישיה הוא דאי פ"ר הוא לא הוה נ"ל דאתי' כמ"ד דבר שאין מתכוין אסור. והנה רבינו ומיי' פ"ו מה' כלאים וסמג לאוין רפ"ב והרא"ש והטו' יו"ד סי' ש' הביאו דבר זה לפסק הלכה ופסקו דכי כרכן וקשרן שאסור לאת החבלים בידו וקשה דהא דבר שאינו מתכוין הוא והרי ואין לומר דס"ל דגבי כלאים דבר שאין מתכוין אסור דהא גבי מוכרי כסות כולהו פסקו דאם אינו מתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים שרי כר"ש ולתרץ קושיא זו נ"ל דלדידהו הוי האי מילתא פסיק רישיה כי אע"פ שאין מתכוין לחימום ע"כ מתהני והוי פסיק רישיה אי נמי מיירי דמתכוין לחימום הלכך אסור אבל קשה למה לא הזכירו דבר זה שום אחד מהם כלל ועיקר כי באמת הקושיא עצומה והר"ן ס"ל דדעת רבינו הוא דהרי לפי שהוא דבר שאינו מתכוין ואם כך הוא דעת הרא"ש לומר דהוי דבר שאין מתכוין מה אמר תקב' על הטור יו"ד שפסק כאן להדיא לאיסור ובדבר שאין מתכוין לענין כלאים פסק להיתרא וצ"ע ולדברי השאלתות דס"ל גבי סירוס דדבר אין מתכוין בכל התורה אסור חוץ מלגבי שבת כאן נמי אסור אסי' הוא דבר שאין מתכוין והוא הדין דשאלתות יחלוק עם כל הפוסקים בדין מוכרי כסות: לשון ריא"ו וכורכן לתוך ידו וקושרם ואינו חושש משום כלאים שאינו מתכוין להחם ידו בהם ודבר שאינו מתכוין מותר כמבואר בקונטרס הראיות:

בזוג אע"פ שהוא א פקוק משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא: ולא בסולם שבצוארו אמר רב הונא בי לועא למאי עבדי לה להיכא דאית לה מכה דלא הדר חייך לה: ולא ברצועה (א) דעבדי ליה *גיזרא: גיזרא חזינא ביה תרי פירושי איכא מ"ד שפסיעותיהן דחוקות וקצרות ונוגעות עקביהן ורגליהן זו בזו והן נזוקין ועושין להן מטלית או רצועות וקושרים על עקביהן כדי שלא יזוקו ויש מפרשים כשנבקעה פרסה של רגל הבהמה קושרין אותה ברצועה כדי שתחלים ותחזור לכמות שהיתה: ואין התרנגולין יוצאין בחוטין. דעבדי להו סימנין כי היכי דלא ליחלפן: ולא ברצועות שברגליהן דעבדי להו כי היכי דלא ליתברו מאני: ואין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהם כי היכי דלא ליחמטן אליותיהן: ואין הרחלים יוצאות חנונות מאי חנונות אמר רב הונא עץ אחד יש בכרכי הים ויחנון שמו ומביאים קיסם ממנו ומניחים לה בחוטמה והיא מתעטשת ונופלין הדרנין שבראשה א"ה זכרים נמי (ב) כיון דמנגחי אהדדי ממילא נפלי שמעון נזירא אמר קיסמא דריתמא: ואין העגל יוצא בגימון מאי גימון אמר רב הונא [בר] נירא אמר ר"א מאי משמע דהאי גימון לישנא דמיכף הוא דכתיב °הלכוף כאגמון ראשו: ולא פרה בעור הקופר דעבדי לה דלא לימציוה יאלי: ולא ברצועה שבין קרניה. איתמר רב חייא בר אשי אמר רב בין לנוי בין לשמור אסור ורב חייא בר אבין אמר לנוי אסור לשמור מותר והלכתא כרב בדכתבינן לעיל דכל נטירותא יתירתא משאוי הוא: פרתו של ר"א בן עזריה: תאנא לא שלו היתה אלא של שכינתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו איתמר רב ורבי חנינא ורב חביבא ור' יוחנן מתנו בכולי סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ועייל ר' יונתן *כל שאפשר למחות באנשי ביתו ואינו מוחה הוא נתפש על אנשי ביתו באנשי עירו ואינו מוחה הוא נתפש על אנשי עירו על כל העולם כולו ואינו מוחה הוא נתפש על כל העולם כולו אמר רב פפא הילכך הני דבי ריש גלותא מיתפשי אכולי עלמא:

סליקו להו במה בהמה

*במה אשה ג יוצאה ובמה אינה יוצאה לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה ולא תטבול בהן עד שתרפם (וכיון דבחול לא תטבול בהן עד שתרפם בשבת לא תצא בהן דלמא מיתרמיא לה טבילה דמצוה ושרייא להו ואתיא לאיתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים): °ולא בטוטפת ולא בסרביטין בזמן שאינן תפורים ולא בכבול ב לרה"ר ולא בעיר של זהב ולא בקטלא ולא בנזמים ולא בטבעת שאין עליה חותם ולא במחט שאינה נקובה ואם יצאה אינה חייבת חטאת:

גמ'

רבינו נסים

אדעתיה מעיקרא שהיא צריכה לכך שיהא לה למלבוש: פקוק. סתום: לחינגא. לשוק לימכר: בי לועא. שקושרין לה כנגד הלחי: דלא הדר חייך לה. שלא תוכל להחזיר צוארה לצד המכה לחככה בשיניה לכך תולים בצוארה דפין וחשובים הן מכתיתין שעל גבי השבר ואי נפלי חיים עלייהו ומייתי להו בשגגה: דלא ניחלפן. בתרנגולי חבריהם: דלא ליתברו מאני. שקושרין שתי רגליהם יחד ברצועה קצרה שלא תוכל להרים רגליה ולהתיז: דלא ליחמטן אליותיהן. שלא תלקה אליה שלהן בסלעים: דרנין. תולעין: קיסמא דריתמא. קיסם של רותם שמניחין בחוטמה ולהכי קרי להו חנונות דעבדין להו מילתא דמרחמין עלייהו: בר נירא. עול קטן שנותנים לעגל בצוארו כדי שיהא רגיל לכוף ראשו כשיגדל: דלא לימצויה יאלי. שלא ייכקוה העלוקות שבמים שעור זה כמחטין ואין העלוקות קרבות לכן: מתנו בכולי סדר מועד כל כי האי זוגא. ארבעתם ביחד: חלופי רבי יוחנן ומעייל ר' יהונתן. יש שמחליפין ר' יוחנן ומכניסין ר' יהונתן: בכל העולם כולו. בכל ישראל כגון מלך או נשיא שאפשר לו למחות שיראים מפניו ומקבלים את דבריו:

סליקו להו במה בהמה

במה אשה יוצאה. דהוי תכשיט ולא שייך ביה למיגזר דלמא אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר ובמה אינה יוצאה במידי דהוי משוי אי נמי דהוי תכשיט אלא דשייך למגזר ביה דלמא אתי לאתויי ד' אמות: לא בחוטי צמר ופשתן ורצועה שבראשה. שקולעת בהן שערה. שבראשה אכולהו קאי: ולא תטבול בהן. משום חציצה: עד שתרפם. שתתירם קצת שיהיו רפויין ויכנסו המים ביניהן ולשער ובגמ' בעי טבילה מאן דכר שמה ומשני מה טעם קאמר מה טעם לא תצא האשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן מפני שאמרו חכמים בחול לא תטבול בהם עד שתרפם וכיון דבחול לא תטבול בהם עד שתרפם בשבת לא תצא בהן דלמא מתרמיא לה טבילה של מצוה ושריא להו ואתיא לאתוייכהו ד' אמות ברשות הרבים: טוטפת וסרביטין. מפרש בגמרא וחשובין הן וחיישינן דלמא שלפא ומחוייא לחברתה: בזמן שאינן תפורין. עם השבכה שקורין קופיא אבל תפורין ליכא למיחש לאחויי שאינה נוטלת השבכה מראשה ברה"ר שתתגלה כל שערה: כבול. מפרש בגמרא: לרה"ר. אבל לחצר שרי וכל הנזכרין למעלה אסורין אף בחצר שמא תצא בהן לרה"ר וחדא גזירה הוא דגזור בהו שלא תתקשט בהן בשבת כלל ובכבול התירו כדמפרש לקמן בפרקין [דף סד:] שלא לאסור את כל תכשיטיה ותתגנה על בעלה: עיר של זהב. תכשיט שמציירין בו כמין עיר: קטלא. מפרש בגמ': חותם. לחתום בה אגרות או כל דבר סגור: ואם יצאת אינה חייבת חטאת. דכולהו לאו משוי נינהו אלא דרבנן הוא דגזרו בהו דלמא אתיא לאיתויינהו:

וכתבו בתוספות דכי אסרינן חוטי צמר וחוטי פשתן ורצועה שבראשה משום לתא דטבילה היינו דוקא שלא קלעה בהן שערה אלא שקשרה אותן בהן אבל בשקלעה ליכא למיחש להכי דהא אמרינן לקמן בסוף פרק המצניע [דף צד:] דגודלת חייבת חטאת משום בונה וכיון שכן סותרת קליעתה חייבת נמי משום סותר הילכך כי מתרמיא לה טבילה של מצוה ליכא למיחש דעבדא הכי וכתבו עוד דמאי דאסרינן בכל הני דמתניתין דלמא מתיא להו ארבע אמות ברשות הרבים דוקא בתכשיטין קטנים שאין אדם מרגיש בהן דהאי לא תימא הכי אם כן לא תצא אשה בסרבל ולא בחגורה שבמתניה שמא תשכח ותעבירם אלא ודאי דוקא בתכשיטין קטנ"ט הוא שחששו אבל לא בתכשיטין גדולים ולפיכך מותרת אשה חגורתה ברשות הרבים וחוגרת כדאמרינן לקמן [דף סא.] גבי קמיע מומחה דקושר ומתיר אפילו ברה"ר: עוד כתבו בשם ר"ת ז"ל דהנך תכשיטין דאסירי משום דלמא שלפא ומחוייא דוקא בנשים הוא דחיישינן להכי לפי שדעתן קלה עליהן להתפאר בתכשיטיהן אבל באנשים דלא עבדו הכי שרי ויש ראיה לדבריו בירושלמי בפרקין [הלכה א] דאמרינן התם תכשיטין למה הן אסורין אמר רבי אבא ע"י שהנשים שחצניות הן היא מתירתן ומראתן לחברתה והיא שכחה ומהלכת בהן ד' אמות והרי זה מפורש כדברי ר"ת ז"ל ולע"פ שאמרו שם במקום אחר רבי חייא בשם ר"ש ברבי חייא ואפילו במקום שאמרו לא תצא ואם יצאתה אינה חייבת חטאת אסורין לצאת בה בחצר ושיילי' עליה והאיש ע"י שאינו שוחץ מותר ומהדרין נשמעינן מן הדא מעשה בר"ג ברבי שירד לטייל בתוך חצרו ומפתח של זהב בידו וגערו בו חביריו משום תכשיט הדא אמרה אחד האיש ואחד האשה ומשמע לכאורה מיהא דתכשיטין אסורין אף לאיש ושלא כדברי (רש"י ז"ל ו)ר"ת ז"ל ולפי זה תהא סוגיא זו חלוקה על אותה מימרא של רבי אבא שהזכרנו אלא שבא הרמב"ן ז"ל ולימד דאיכא למימר דלא פליגן משום דהכא הכי קאמרינן מי אמרינן דהך חומרא יתירתא דעבדינן לומר שאפילו דברים שלא נאסרו ברה"ר אלא

משום

רש"י

לכך שיהא (ג) למלבוש: פקוק. סתום: לחינגא. לשוק לימכר ותולין לה זוג לנאותה: בי לועא. שקושרין אצל הלחיים: דלא הדר חייך לה. שלא יוכל להחזיר צוארו לצד המכה לחככה בשיניה וקושרים דפין בצוארו וחשובין יותר מקשישין שעל השבר ואי נפיל אתי לאיתויי: גיזרא. בהמה שפסיעותיה קצרים ומכה רגליה זה בזה עושין טבעת של עקלים או רצועות עבות וקושרין אותה למעלה מפרסות הרגל מקום שמנקשים זה בזה ובעמוד פי' בע"א: דלא ניחלפו. בתרנגולין של חבריהם: דלא ליתברו מאני. קושרין שני רגליהן יחד ברצועה קצרה שלא תוכל להדס לאחוריה ולהתיז: דלא ליחמטן. שלא ילקו בסלעים וטרשים: דרנים. תולעים: קיסמא דריתמא. קיסם של רותם הוא שמניחין בחוטמה: בר נירא. עול קטן שמנתיחין לעגל בצוארו שיהא למוד לכוף ראשו לכשיגדל: דלא למציוה יאלי. שלא ינקוה *עלקו"ס שקורין שינשויי"ש בלשון צרפת: בין לנוי בין לשמור אסור. דכל נטירותא יתירתא משוי הוא: מתנו. כל סדר מועד כל כי האי זוגא יחד חלופי ר' יוחנן ומעיילי ר' יונתן: נתפס. נענש על עבירות חבירו: על כל העולם. על כל ישראל:

סליקו להו במה בהמה

במה אשה יוצאה. דהוי תכשיט ולא משוי ואיכא דהוי תכשיט וגזרו רבנן דלמא שלפא ומחוייא לחברתה משום חשיבותא ודלמא אתי לאיתויי ארבע אמות: ולא בחוטי צמר ופשתן ורצועות שבראשה. שקולעת בהן שערה: שבראשה אכולהו קאי ובגמרא מפרש טעמא: ולא תטבול בהן. משום חציצה עד שתתירם קצת שיהיו רפוים ויכנסו המים ביניהם לשער: טוטפת וסרביטין. מפרש בגמ' וחשובין הן וחיישינן דלמא שלפא ומחויא: בזמן שאין תפורין. עם השבכה שקורין היבול"י בלשכנז אבל תפורין ליכא למיחש לאחוויי שאינה נוטלת השבכה מראשה ברה"ר שתגלה כל שערה: כבול. מפרש בגמרא: לרה"ר. אבל לחצר שרי וכל הני דלעיל אסורין אף לחצר שמא תרגילם לרשות הרבים וחדא גזירה היא שגזרו שלא תתקשט כלל בהן בשבת ובכבול התירו שלא לאסור כל תכשיטיה ותתגנה על בעלה: עיר של זהב. כמין טסקא ומציירין בה כמין עיר: קטלא. מפרש בגמ': חותם. צורה לחתום בה איגרת או כל דבר סגור: שאינה מנוקבת. כגון שפינג"ל: ואם יצאה אינה חייבת חטאת. דכולהו תכשיטין נינהו ורבנן

שלטי הגבורים

א התוספות כך כתבו דליכא איסור אלא משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא אבל משום משוי ליכא דבטל הוא גבי האפסר ולפי זה נראה דבתרנגולים וכלבים וחתולים ועופות דליכא טעמא דמיחזי דאזיל לחינגא דאין דרכן בכך וגם ליכא משום משוי דהא בטילי גבי הרצועה שבצואריהן וגם ליכא משום דלמא נפיל ואתי לאתויי דמיירי דאריגי ביה א"כ כי פקקן מערב שבת מותרין לצאת בהן וסמג כתב דטעם איסור יציאת בהמה בזוג פקוק הוא משום משוי ולדידיה בכל ענין גם כלבים וחתולים ועופות אסורין לצאת בהן ויש צד לומר דכל אחד יודה לחבירו בדינו ובחדושי הארכתי בס"ד:

ב לפרש"י דוקא כבול ופאה נכרית אסור לצאת בהן לרה"ר אבל לחצר שרי וכל הדברים האחרים חוץ מאלו שאסורין לצאת בהן בשבת אסור נמי לצאת בהן אף לחצר וכן הוא דעת רבינו כדלקמן וכן דעת מיי' ופי' להדיא דוקא בחצר שאינה מעורבת אבל בחצר מעורבת ש"ד ולדידיה בבית שרי ללבוש כל דבר ולא גזרינן שמא יצא בו ובדין דברים שאסרו לצאת בהם לרה"ר אם מותר לצאת בהם לחצר כלל או לאו איכא פלוגתא רש"י פי' במשנה גבי כבול וגבי פאה נכרית דדוקא אלו אסורין לצאת בהן לרה"ר אבל לחצר שרי וכל הדברים האחרים חוץ מאלו האסורין לצאת בהן בשבת אסור נמי לצאת בהן אפילו לחצר אמת כי לא פי' אי בחצר מעורבת מיירי או בחצר שאינה מעורבת וכ"כ רבינו גבי כבול ופאה נכרית ולא פי' אי האי חצר ר"ל חצר מעורבת או אינה מעורבת ומיי' פי"ט מה' שבת כך פסק ופי' להדיא בחצר שאינה מעורבת קאמר אבל בחצר מעורבת משמע דש"ד וא"כ בבית שרי ללבוש כל דבר ולא גזרינן שמא יצא בו והרמב"ן והרשב"א הסכימו לאסור בבית אפי' דרך מלבוש שמא ישכח ויצא ופירשו דהאי דאמר כל שאסרו לצאת בו לרה"ר אפילו לחצר אסור לצאת דמיירי בחצר מעורבת מיהו דרך טלטול כיד מותר דבשביל טלטול אין לחוש שמא ישכח ויצא בהן והתוס' פסקו דכל הדברים שאסרו לצאת בהן לא אסרו אלא בר"ה אבל בחצר אע"פ שאינה מעורבת ש"ד ואין צ"ל בחצר המעורבת והלכך לדידן דאין לנו ר"ה אלא כרמלית חשיב כרמלית שלנו כחצר שאינה מעורבת ומותר לצאת בכל דבר שאסרו חכמים לצאת לרה"ר והרא"ש כתב כי אע"פ שמותר לצאת בהן לחצר שאינה מעורבת אליבא דר"ת והתוספות אין מותר משום הכי לצאת בהן לכרמלית והאריך בראיות וסוף דבריו כי מה שהתירו לנשים לצאת בהן לכרמלית הוא משום דאם היו מותים בידיהם לא היו שומעות לנו ומוטב שיהיו שוגגות ולא יהיו מזידות ובעל התרומה חילק בענין אחר והוא שכל דבר שאסרו דלמא שלפא ומחוייא ואסרו בחצר אטו רה"ר לדידן דלית לן רה"ר שרי אבל דבר שהוא משוי וברה"ר אסור מן התורה ולא משום גזירה לדידן נמי אסור בכ"מ והר"ן כ' בשם ר"ת דכל הנך תכשיטין דאסירי משום דלמא שלפא ומחוייא היינו דוקא בנשים הוא דחיישינן להכי לפי שדעתן קלה עליהן להתפאר בתכשיטיהן אבל באנשים דלא עבדו הכי שרי והאריך בראיות ויש מתירין כל התכשיטין בין לאיש ובין לאשה והוא שרגילין ללובשן נמי בחול כי מה שאסרו בטבעת שאין עליה חותם לאיש ויש עליה חותם לאשה היינו משום שלא היו רגילין ללובשן בחול אלא בשבת והלכך איכא למיחש דלמא משלפא והוי משוי ואסור לצאת בהן אבל לדידן דבין בחול בין בשבת רגילים ללובשן וגם בחול הוא להם תכשיט ומי שיד לצאת בהן גם בשבת וליכא למיחש למידי ויש תימה על מיי' בפירוש המשניות למה שכתב בחבורו בפי"ט מה' שבת והארכתי בזה בחדושי בס"ד:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ו מה' דעות סמג עשין יא:

ב מיי' פי"ד מה' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב שברגליו:
(ב) נ"ב זכרים:
(ג) נ"ב לה:

עלוקה

ישעיה נח

[דף כז ע"ב]

משום שבות שיהו אסורין בחצר דעימא דוקא באשה שהיא שוחלת אבל באיש שאינו שוחץ [אמרינן] דברים שהן אסורין לו משום שבות ברשות הרבים שיהו מותרין לו בחצר או דלמא לא שנא ועלה אמרינן כשמעינן מן הדא דר"ג ידד לטייל בחצרו ומפתח של זהב בידו כלומר שהיה נושא אותו באצבעו לתכשיט כטבעת וגערו בו חביריו משום תכשיט כלומר שאילו לא היה תכשיט היה מותר לטייל בו בחצר דליכא למיחש שמא יצא בו אבל לפי שהיה תכשיט גערו בו לפי שהדבר קרוב שיצא בו לרה"ר ואילו יצא בו היה איסור בדבר אפילו תמצא לומר שלא נאסר תכשיט לאיש וטעמא דמילתא משום דהכא כיון שיש שם מפתח שהוא צריך לו איכא למיחש שמא יצטרך לו ויוציאנו מאצבעו ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים אבל לעולם תכשיטין מותרין לאיש: **ועל** פי סברא זו יש מי שאומר שעכשיו יצא האיש אפילו בטבעת שאין עליה חותם דאע"ג דאמרינן בגמרא [דף סב.] אמר עולא וחלופיהן באיש כלומר דמאי דמשמע ממתני' דטבעת שאין עליה חותם תכשיט לאשה מדקתני עלה ואם יצאת אינה חייבת חטאת וטבעת שיש עליה חותם משוי הוא לה כדקתני ואם יצאת חייבת חטאת הני מילי הוי חלופיהן באיש כלומר דטבעת שיש עליה חותם תכשיט הוא לו ושאין עליה חותם משוי. ה"מ לפי דורם שלא היו האנשים רגילין בטבעת שאין עליה חותם וכיון שלא היו רגילין אפילו בחול היו עוברין משום לא ילבש גבר שמלת אשה אבל עכשיו שנהגו בו הרי הוא להם תכשיט ובין בחול בין בשבת שרי כשתמצא לומר שלא נאסרו תכשיטין לאיש כדברי רבינו תם ז"ל אלא שיש חולקין עליו וכמו שיתבאר בגמ' בס"ד: **אבל** קשה הדבר על מה סמכו בדורות הללו שהנשים יוצאות לרשות הרבים בטבעת שאין עליה חותם והרב בעל התרומה ז"ל מלמד עליהן זכות לפי שעכשיו אין לנו רשות הרבים גמורה משום דבעינן שיהו המבואות מפולשין ורחבים שש עשרה אמה ושיהו ששים רבוא עוברים שם בכל יום ולפיכך כיון שאי אפשר לבא לידי איסור של תורה לא גזרינן דלמא שלפה [ד] ואתיא לאיתויי והך סברא לא מחוורא שלא מצינו שהזכירו חכמים ברשות הרבים דבעינן שיהו עוברים שם ששים רבוא בכל יום ואע"פ שרש"י ז"ל מפרש כן בהרבה מקומות אם איתא אי אפשר דלא משתמיט תלמודא לאדכורי הכי בחד דוכתא ועוד שחכמים כתם אסרו ולא נתנו דבריהם לשיעורין לחלק בין כפרים לעיירות גדולות אלא שעכשיו שנהגו בכך לא ישמעו למי שימחה בידן בכיוצא בזה הנח להן מוטב שיהו שוגגות ואל יהו מזידות: **גמ'** בעי מיניה רב כהנא מרב תיכי חלילתא מאי. שרשרות של חוטים חלולות ועגולות מהו לקלוע בהן שערה ולצאת בהן בשבת דאינה יכולה למתחן

גמ' בעי רב כהנא מרב הני תיכי חלילתא מאי א"ל אריג קאמרת כל שהוא אריג לא גזרו (א) ואיכא דאמרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא (ב) לאחוותאי דלא קפדן עלייהו מאי איכא בין האי לישנא להאי לישנא איכא בינייהו דטניפן להך לישנא דאמרת כל שהוא אריג לא גזרו הנך נמי אריג נינהו להך לישנא דאמרת חזינא להו לאחוותאי דלא קפדי עלייהו (ג) כיון דטניפן מקפד קפדי עלייהו תנן התם [א] ואלו חוצצים באדם חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות ר' יהודה אומר של צמר ושל שער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן: אמר רב הונא כולן בראשי הבנות שנינו אבל חוטין שבצואריהן אינן חוצצין °לפי שאין האשה חונקת את עצמה והני מילי בחוטין אבל בחבקין שבצואריהן כגון *קטלא וביוצא בהן חוצצין דאשה חונקת את עצמה כדי שתראה בעלת בשר: ר' יהודה אומר של צמר ושל א שער וכו': אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מודים חכמים לרבי יהודה בחוטי שער שאין חוצצין הלכך יוצאה בהם בשבת (ד) ולא אתיא לאתויינהו ד' אמות בר"ה: ולא בטוטפת: מאי טוטפת אמר רב יוסף חומרתא דקטיפתא. פירוש חומרתא דקטיפתא חלי ידועה שתולין אותה בצואר מפני עין הרע א"ל אביי ותהוי כקמיע מומחה ותשתרי אלא אמר רב יהודה משמיה דאביי אפזייני. פי' אפזייני ציץ: תנ"ה יוצאת אשה בסבכה המוזהבת ובטוטפת וסרביטין הקבועין בה ואיזו היא טוטפת ואיזו היא סרביטין א"ר אבהו טוטפת המוקפת לה בראשה מאזן לאזן סרביטין המגיעין לה עד לחיים אמר רב הונא (ה) תאנא עניות עושין אותן ממיני צבעונין עשירות עושין אותן של כסף וזהב: ולא בכבול לרה"ר: א"ר ינאי כבול זה איני יודע מהו אי כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי או דלמא כיפה של צמר תנן (ו) וכ"ש כבלא דעבדא [ב] רב אמר כיפה של צמר (ז) ושמואל אמר כבלא דעבדא (ח) א"ר אבהו מסתברא כמאן דאמר כיפה של צמר (ט): תנ"ה יוצאת אשה בכבול ובאצטמא לחצר ר"ש אומר אפילו בכבול לרה"ר כלל אמר רבי שמעון כל שהוא למטה מן השבכה יוצאין בו וכל שהוא למעלה מן השבכה אין יוצאין בו [ג] (י) (א) (לחצר אין לרה"ר לא) ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי והלכתא כרבי

רש"י

ורבנן גזרו דלמא שלפא ומחויין: גמ' תיכי חלילתא. שרשרות (כ) חוטין חלולות ועגולות: מהו. לקלוע בהן שערה בשבת דאינה יכולה למותחן ולדוחקן על השער בחוזק והמים נכנסים בהן. ומיבעי ליה מי חייצי בטבילה ולא תצא בהן בשבת דדלמא מתרמי לה טבילת מצוה ומסירתן או לא חייצי: כל שהוא אריג לא גזרו. לצאת בו בשבת דלא חייץ דלא מיהדק שפיר: דלא קפדי עלייהו. ליטלן מראשן כשרוחצות בחמין אלמא עיילו בהו מיא (ל) בהנאת רחיצה *וכ"ש לענין טבילה לא צריכה להתירו ומותר לצאת בהן בשבת: דטניפן. שנטנפו הנך תיכי בטיט דטניפן קפיד עלייהו שלא להיות בראשה בשעת טבילה מפני שהמים ממחין הטיט ומלכלך בשרן בעלייתן מן הטבילה ואע"ג דלא הוי חציצה מ"מ כיון דקפיד להו משום טינוף אתי לאתויינהו ואסור לצאת בהן וללישנא קמא לא גזרו אלא למידי דחייץ בטבילה: לפי שאין האשה חונקת עצמה. להדק חוטין בצוארה וקושרתן בריוח שיהיו רפין: חבקין. לשון קילקלי וחבק שהוא ניגלא לאסור בו סוס: בקטלא. בגד חשוב לתלות בצוארה כנגד לבה שלא יפול המאכל שהיא אוכלת על בגדיה ויש לו מקום שנים כעין שעושין למכנסים ותוחבת בו רצועה ושוללתו ומוללתו ביב הרצועה שכנגד רחב הרבה וקושרת הרצועה סביב צוארה וחונקת את עצמה בחוזק שתהא בשרה בולט ותראה כבעלת בשר ומתוך שהרצועה רחבה וחלקה אינה מזיקתה: חומרתא דקטיפתא. קשר שעושין לרפואה. קיסוף עין הרע שלא תשלוט: ותהוי כקמיע מומחה. דשרי מתני' דתנן ולא בקמיע שאינו מומחה הא מומחה שרי: סבכה. שקופיי"א דאי שלפא מגלה ראשה: המקפת. את הפדחת מאזן לאזן: המגיעים עד הלחיים. מכאן ומכאן: אי כבלא דעבדא תנן. חותם שעושין לעבדים בכסותן לסימן הוכחה שהוא עבד ובההוא קתני מתניתין דשפחה לא תצא בו: אבל כיפה של צמר. כמין כובע שתחת הסבכה מיקרי נמי כבול ומתקשטת: שפיר דמי. דכיון דמיגליא שערה לא שלפא ומחוייא: או דלמא כיפה של צמר תנן. דלמא שלפא שמוטמת מן התחת הסבכה ואינה מגלה שערה וכ"ש כבלא דעבדא: ואיצטמא. לקמן מפרש מאי איצטמא:

כליא

ולדחקן על השער בחוזק והמים נכנסין (מ) ומבעיא ליה מי הוי חציצה ולא תצא בהן בשבת משום גזירת מצות טבילה או לא הויא חציצה: כל שהוא ארוג לא גזרו. לצאת בשבת דלענין חציצה לא חייץ דלא מצי להדוקי שפיר ואיכא מאן דאמר דוקא ארוג כי האי שהוא חלול ואי אפשר שלא יכנסו שם המים אבל ארוג שאינו חלול חייץ: חזינא לאחתאי דלא קפדן עלייהו. ליטלן מראשן כשהן רוחצות בחמין אלמא עיילי בהו מיא שפיר אפי' להנאת רחיצה וכל שכן לענין טבילה נמי לא צריכה להתירן ומותר לצאת בהן בשבת דאי מתרמיא לה טבילה לא שריא להו לא משום חציצה ולא משום קפידא: דמיטנפי. הנך תיכי בטיט: הא נמי ארוג הוא. והא קאמר דלא גזרו כלל לצאת ולהאי לישנא דלא קפדן משמע דאי קפדן ליטלן מראשן כשהן רוחצות אסור לצאת בהן בשבת ואע"ג דלענין הדוקי לא חייצי ומותרות לטבול בהן הלכך הני כיון דמטנפי מקפיד קפידן (נ) להיות בראשן בשעת טבילתן מפני שהמים ממחין את הטיט ומלכלך בשרן בעלייתן מן הטבילה ואע"ג דחציצה לא הוי דהא עייל בהו מיא אפי' הכי כיון דשריא להו משום טינוף אתיא לאיתויינהו ואסור לצאת בהן וללישנא קמא לא גזרו אלא במידי דחייץ לטבילה והני כיון דחלילתא נינהו לא חייצי: **תנן** התם אלו חוצצין באדם. משום דתני התם ואלו חוצצין בכלים תנא לגבי טבילת אדם ואלו חוצצין באדם: של צמר ושל שער אין חוצצין. משום דלא מיהדקי על גבי שער: וכולן בראשי הבנות שנינו. לא תימא שבראשי הבנות ארצועות לחודייהו קאי אלא אחוטים נמי קאי למעוטי חוטים שבצואר שאין חוצצין: לפי שאין אשה חונקת את עצמה. להדק חוטין שבצוארה וקושרת בריוח שיהו רפין: חבקין. (ס) ענפי רצועות (ע) מוזהבות והן רחבות: כגון קטלא. בגד שתולה בצוארה כנגד לבה שלא יפול מאכל שהיא אוכלת על בגדיה ויש לו מקום שנים כעין מכנסים ותוחב בו רצועה רחבה וקושרת הרצועה סביב צוארה וחונקת בו את עצמה בחוזק כדי שיהא בשרה בולט ותראה כבעלת בשר ומתוך שהרצועה רחבה וחלקה אינה מזקת: **מודים** חכמים לר' יהודה בחוטי שער שאין חוצצין. פירוש דוקא בראשי הבנות הוא שאין שער חוצץ לפי שאי אפשר להדקו יפה אבל לקשור נימא אחת בעצמה או נימא בחברתה מתהדקות הן בענין שאין המים נכנסין שם דהא אמרינן בפרק בתרא דנדה (דף סז.) נימא אחת קשורה חוצצת שלש אין חוצצות שתים איני יודע ואפי' לכרוך חוטין (פ) אלו בשערותיה נמי שרי לפי שא"א לחוטי שער הללו שלא יהו יותר מנימא אחת ואמרי' בהדיא בירושלמי שאם קשר שתי נימין בשלש דינייהו כשלש ולא חייצי: **מאי** טוטפת וכו'. ותהוי כקמיע מומחה דקתני מתניתין ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה הא מומחה שפיר דמי: סבכה. קופיא דאי שלפה לה מגלה ראשה: **אי** כבלא דעבדא תנן. חותם שעושין לעבד בכסותו לסימן שהוא עבד ובההוא קתני מתני' השפחה לא תצא בה: אבל כיפה של צמר. כמין כובע שתחת השבכה דמיקרי נמי כבול ומתקשטת בו שפיר דמי דכיון דאי שלפה ליה מגלה שערה לא שלפה ומחויא: או דילמא כיפה של צמר תנן. דחיישינן דלמא שלפה ושומטת [אותה] מתחת השבכה ואינה מגלה את שערה: וכ"ש כבלא דעבדא. דלא תצא דאיכא למיחש דלמא שלפה ליה ומייתא ליה בידיה כדי שלא תראה שפחה: **תניא** נמי הכי יוצאה אשה בכבול ובאצטמא לחצר. לקמן מפרש מאי אצטמא וסייעתא היא

הגהות מא"ר
[א] נ"ב מקולות פ"ט: [ב] מן פי' רב עד פי' אבהו מוקף: [ג] לחצר: [ד] נ"ב ומחויא

צ"ל וכיון שכן

הגהות חו"י
(א) אית"ק קאי:
ד"ת מ"ז

שלטי הגבורים
א פירש"י אפילו אם הם קלועות לה בשערה אסור לצאת בהן ור"ת פי' דאם הם קלועות בשערה מותר דלא חיישינן דלמא אתי לאתויינהו שאסור לסתור קליעת שערה אלא מיירי באותן שהן על ראשה וכ"כ מיי' וסמג וכא"ש:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב אתמר נמי אמר ר"ה בריה דרב יהושע כל שהוא אריג לא גזרו. (ב) נ"ב להו: (ג) נ"ב הני: (ד) נ"ב דלא צריכה למישלפינהי בשעת טבילה כו': (ה) תי' תאנא נמחק: (ו) מן תי' וכ"ש כו' עד תי' ופירוש כיפה כו' מוקף וכ"ב ס"א וכן באשר"י ובא"י וכ"ש כבלא דעבדא אמר ר' אבהו מסתברא כמ"ד כיפה של צמר תנן תנ"ה יוצאה אשה בכבול ובאצטמא לחצר לחצר אין לרה"ר לא ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי והלכתא כר' אבהו וכו': (ז) נ"ב תנן: (ח) נ"ב תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי: (ט) נ"ב תנן: (י) אין יוצאין בו והלכתא כר' אבהו כצ"ל והשאר נמחק: (כ) נ"ב של: (ל) נ"ב אפילו להנאת וכו' טבילה דלא כצ"ל: (מ) נ"ב בהן: (נ) נ"ב עלייהו שלא להיות כו': (ס) צ"ל ענקי: (ע) נ"ב אע"פ שרש"י פירש חבקין ענקי רצועות שאינן מוזהבות רחבות דלאו לתכשיט עבידן הייט דוקא למאי דקס"ד דאביי מעיקרא דבחבקין נמי אין אשה חונקת את עצמה וקא מותיב חבקין שבצואריהם אמאי אינן יוצאות בהם הא ליכא חציצה ולהכי צריך לפרש דהוה ס"ל דלאו לתכשיט עבידן דומיא דחוטין שבאזניהם דמיתניא בהדיא דאם מוזהבות הן ולתכשיט עבידן תיפוק לי' דאסירן משום דלמא שלפה ומחוויא דהא תכשיט הן אבל למאי דמסיק רבינא הכא בקטלא עסקינן דאשה חונקת את עצמה כדי שתראה בעלת בשר מפרשינן לה כפשוטו דמוזהבות הן ולתכשיט עבידן ואפ"ה אינן אסורין משום דלמא שלפה ומחווי' דודאי לא משלפא ליה לפי שלא תראה בעלת בשר ולפיכך אין לאוסרו אלא משום חציצה ומתני' דאוסר קטלא משום דהוא תכשיט ומשלפא ומחויא איירי ברפוי דליכא חציצה ואית ביה משום משלפא ומחויא וכן כתבו התוס' ע"ש: (פ) נ"ב פי' של שער

היא מסיפא דברייתא דמסיים ואזיל כל שהוא למטה מן השבכה יוצאין בו ש"מ כיפה של צמר תנן דכבול [ג] ליתיה תחת השבכה וא"ת למ"ד כבלא דעבדא תנן למה התירו בחלר בשלמא למ"ד כיפה של צמר התירו לה בחלר כדי שלא תתגנה על בעלה כדאמרינן [ג] אבל כבלא דעבדא אנואי יש לומר דדוקא בתכשיטין גזרו בחלר לפי שקשה עליה להניחן אבל בכבלא דעבדא דגנאי הוא לו כל שאתה מגריכו להניחו הנה הוא זריז בדבר וזכור ליטלו [ד] בהלגע: **תנו** רבנן ג' דברים נאמרו באלצטמא אין בה משום כלאים. פרש"י ז"ל שעשוין כמין לבד שקורין פילטר"א ואינה טוייה וא"ת ומה בכך והא תנן [כלאים פ"ט מ"ט] הלבדין אסורין מפני שהן שועין וליכא למימר דה"מ מדרבנן אבל הכא מדאורייתא קאמר שאין אסור משום כלאים אלא שוע טווי ונוז כדאמרינן במסכת נדה [דף סא:] מדאפקינהו רחמנא בחד לישנא ליתא דא"כ לא הוה ליה למיתני סתמא אין בה משום כלאים תיקן ר"י בר אשר ז"ל דהאלצטמא דבר קשה הוא וכל שאינו כלאים דאורייתא בקשין שרי לגמרי דלא גזרו בהו רבנן וכדאמרינן פרק קמא דיו"ט (דף טו.) אמר רב הונא בריה דרב המנונא האי נמטא גמדא דנרש שריא כלומר דאע"ג דשאר לבדים אסורין מדרבנן האי שרי לפי שהוא קשה: **מיהו** [ה] כי אמרינן דכל שהוא קשה שרי דוקא במידי דלא מיתסר אלא מדרבנן אבל במידי דמיתסר משום כלאים דאורייתא אפי' קשה נמי אסור וראיה לדבר מדאמרינן בפרק קמא דערכין (דף ג.) הכל חייבין בציצית כהנים לויים וישראלים ופרכינן פשיטא ומשני כהנים אצטריך ליה סד"א הואיל וכתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך מאן דלא אשתרי כלאים גביה בלבישה מחייב במצות ציצית והני כהנים הואיל ואשתרי כלאים לגבייהו לא ליחייבו קא משמע לן ואם איתא דבקשים אפילו כלאים דאורייתא שרו היכי אשתרי כלאים לגבי כהנים דהא אמרינן ביומא בפרק בא לו (דף סט.) רב אשי אמר בגדי כהונה קשין הן ולהכי שרי התם להציען תחתיו אלא ודאי כי מקילין בקשין דוקא במידי דלא מיתסר משום כלאים אלא מדרבנן כגון הלבדין שאינם שוע טווי ונוז ומשום הכי שרי אפילו בהעלאה אבל כל שהוא שוע טווי ונוז דמתסר מדאורייתא אפילו בקשין העלאה אסורה והיינו דאשתרי כלאים לגבי כהנים אף על גב דבגדי כהונה קשין הם ומהאי טעמא נמי קשין דאורייתא נהי דבהעלאה אסירי משום דכל בדאורייתא לא מפלגינן בין רך לקשה בהצעה מיהא שרו משום דהצעה ליתא אלא מדרבנן וכדאמרינן בסוף פרק קמא דיום טוב (דף יד:) לא יעלה עליך אבל אתה מציעו תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תכרך נימא על בשרו הילכך כיון דהצעה לא אסורה אלא מדרבנן בקשין אפי' הן שוע טווי ונוז אף על גב דמיתסרי בהעלאה מדאורייתא בהצעה שרי ומשום הכי מסקינן בפרק בא לו (דף סט.) דמשום דבגדי כהונה קשין הן מותר להציען תחתיו אף על פי שבגדי כהונה כלאים דאורייתא הן: **נמצא** פסקן של דברים דקשין דאורייתא בהעלאה אסירי מדאורייתא ובהצעה שרו אפי' מדרבנן וקשין דרבנן בין בהצעה בין בהעלאה שרו אפילו מדרבנן ומשום האי טעמא דכתיבנא דהצעה ליתא אלא מדרבנן מציעו קלא דברים שלמ"פ שהן רכין התירו בהן הצעה כדאמרינן [נדה סא:] בגד שנאבד בו כלאים אין עושין אותו מרדעת לחמור גזרה שמא יתפרנו על בגדו ומשמע דוקא בגד שנאבד בו כלאים אבל בגד הידוע שהוא של כלאים דליכא למיחש להכי עושין אותו מרדעת לחמור והכי נמי תנן במסכת כלאים [פ"ט מ"ד] בגד שיש בו כלאים עושין אותו מרדעת לחמור ותכריכין למת וכן כרים וכסתות ומילי אחריני נמי חשיב התם במסכת כלאים שמותר להציען תחתיו משום דהצעה ליתא אלא מדרבנן ובהנהו דהתם לא שכיח בהו כריכה: **ואין** מטמאין בנגעים. פירוש משום דבגד כתיב בהו ולא מיקרי בגד אלא טווי ואריג והאי דנקט נגעים ה"ה דאין מטמא בשרצים וטמא מת דבהנהו נמי בגד כתיב בהו אלא לרבותא נקטינהו דלא מבעיא בהנך דאין שתי וערב טמא בהן אלמא לא מטמאה משום דלא טווי הוא ויש מפרשים דבנגעים דוקא קאמר לפי שהוא ממיני צבעונים ואין בגד מטמא בנגעים אלא לבן כדאיתא בתורת כהנים: **אין** יוצאין בה לרה"ר שאינה תכשיט. וכמשו קן: אף אין בה משום עטרות כלות. שאסרו אותן מחורבן הבית ואילך משום צער: **אמר** שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו. בשל טיט כדמפרש ואזיל דא"כ מפסיק לא אתי לאתויי שאין שבריו לרבו שאין שבריו חשובים שיקפיד רבו עליהן: אבל לא בחותם שבכסותו. דחיישינן דלמא מפסיק ומירתת מרבו שמא יאמר שהוא נטלו להראות בשוק שהוא בן חורין ומקפל טליתו על כתפו כדי שלא יראה כסותו בלא חותם [דף קמז.] ואמר רב יצחק בר יוסף היוצא בטלית מקופלת ומונחת לו על כתפו בשבת חייב חטאת דאינה תכשיט אלא בזמן שלובשה דרך מלבוש: לא קשיא הא דתניא לא תצא בשל מתכת. דחיישינן שמא ישבר ויביא שבריו לרבו: והא דתניא יוצא בשל טיט. שאין רבו מקפיד על שבריו ובגמ' מוכח דאפי' בשל טיט נמי כל היכא שעשאו העבד לעצמו ולא עשאו רבו לו לא יצא דחיישינן שמא יתבייש במקום מכיריו ויטלנו כדי שלא יראה שהוא עבד דכיון שהוא עשאו לעצמו ולא עשאו רבו לו לא מימנע מלעבד הכי משום אימתא דרביה והתימה מן הרב אלפסי ז"ל שלא הזכיר זה בהל': **תניא** לא תצא בהמה וכו' ולא בחותם שבכסותה. כסות שעושין לסוסים *מנעלים שלא יטנפו. ולא בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה דמיתחזי כמאן דאזיל לחינגא: כדעבד ליה ר"ע לדביתהו. במסכת נדרים (דף נ.): **כלילא**. על פדחתה היא קושרת מאזן לאזן: דאניסכא. שכולו עש של זהב אניסכא דבר שנתך דהיינו זהב או כסף: כ"ע לא פליגי דאסור. דכיון דחשוב גזרינן דלמא שלפא ומחויא והרב

תורה אור

כרבי אבהו דתניא כוותיה. ופירוש כיפה של צמר הוטי דעמרא דגדילין ועבידן כי (א) הוצא ורחב שתי אצבעות שיעור ציץ כדאמרינן* כיפה של צמר היה מונח בראש כהן גדול ועליו ציץ נתון שנאמר °ושמת אותו על פתיל תכלת: מאי אצטמא אמר רבי אבהו בי זייני מאי בי זייני כליא פרוחי. פירוש מטלית שתולין בה מיני צבעונין כגון גלופקרא שתולין אותה לכלה לכלות ממנה זבוב שאם יעמוד זבוב על פניה מתביישת לטרדו ומצטערת בו כגון זה (ב) שתולין לבהמה ולפיכך אין בה משום כלאים דלאו אריג היא ואינה מטמאה בנגעים דלאו שתי וערב היא ואין יוצאין בה לרה"ר שאינה תכשיט: תנו רבנן שלשה דברים נאמרו באצטמא אין בה אמשום כלאים °ואין במטמאין [א] (בה) בנגעים שאין בה שתי וערב ואין יוצאין בה לרשות הרבים [שאינה] תכשיט משום רבי אליעזר בר ר"ש אמרו אף *אין בה משום געטרות כלות: אמר שמואל יוצא דהעבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו תנ"ה יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו ורמינהי לא יצא העבד לא בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו לא קשיא הא דתניא לא יצא בשל מתכת והא דתניא יצא בשל טיט וכדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה דבר המקפיד רבו עליו אין יוצאין בו דבר שאין מקפיד רבו עליו יוצאין בו: תאנא לא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה: ולא הבעיר של זהב: *מאי עיר של א זהב אמר רבה בר בר חנה ירושלים דדהבא כדעבד לה רבי עקיבא לדביתהו: כלילא ב *רב אסר ושמואל שרי דאניסבא כולי עלמא לא פליגי דאסיר כי פליגי דארוקתא (ג) מר סבר ניסכא עיקר ומר סבר רוקתא עיקר רב אשי מתני לקולא דארוקתא כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דאניסבא *מאן דאסר דלמא משלפא ומחויא ואתיא לאיתויי ומר סבר מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא:

א"ל

רש"י

כליא פרוחי. מגלפת קטנה (ד) ולאחר קישורין שקלעה שערה וכסתה יש שערות קטנות היוצאות חוץ לקישוריה ונקרין פרוחים על שם שפורחים ויוצאין לחוץ ואוגדתו לתחת קשוריה ע"י מגלפת קטנה. כליא מונעת אותן שערות היוצאות ובתמוד פירש בע"א: דלאו ארוג (ה). שעשויה כמין לבד ומהאי טעמא נמי אין מטמאה בנגעים דגבי נגעים כתיב בגד ויליף מכלאים דבעינן שוע טוי ונוז: אין (ו) בהן משום עטרות כלות. שגזרו עליהן שלא תלא מן החורבן ואילך משום צער: יוצא העבד בחותם שבצוארו. בשל טיט כדמסיק דלא קפיד עליה לאיתויי אם יפול וישבר ואי משום דמירתת מרבו לא חיישינן דלמא מייתי ליה בידיה משום אימתא דרביה (ז) הא לאו הוכחה לעבדות הוא (א) אלא כשהוא בצוארו או בכסותו: לא בחותם שבכסותו. דדלמא מיפסק החותם ונשבר ומירתת מרבו שלא יאמר שהוא נטלו להראות שהוא בן חורין ומקפל טליתו על כתיפו כדי שלא יראו מקום החותם ולא יבינו שנפל ודמי הטלית על כתיפו כמשוי: דבר המקפיד עליו רבו. אם יאבד לא יצא דאי (ח) מפסיד מייתי השברים כגון של מתכת אבל של טיט ליכא פסידא ולא מרתת ולא אתי לאתויי אי מפסיק: לא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה. פירוש משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא: ולא בחותם שבכסותה. פי' כסות עושים לסוסים (ט) שלא יטנפו: כדעבד לה רבי עקיבא לדביתהו. לאמתו במסכת נדרים: כלילא. היא קושרתו על פדחתה מאזן לאזן יש מהן שכולו עש שקורין נמ"א של זהב ויש שעשוי משי מווי עם הזהב: דאניסכא. עם העשוי כולו מניסכא דהיינו זהב או כסף דבר הניתך דאסור דמגו דחשיב חיישינן דלמא שלפא ומחויא: דארוקתא. רצועה מצויירת בזהב ובאבנים טובות: ארוקתא דאית ביה עיקר. ולא חיישינן דלמא שלפא ומחויא דלא חשיב: ומר סבר אניסכא דאית ביה עיקר. וחיישינן דלמא שלפא ומחויא:

בפירוש

א אבל פלוגתא נרפ"י פיר של זהב הייש מש"ק ור"ת פי' שהוא כענין עטרה נראה שמותרין בתול לכל אדם חוץ מחתנים וכלות: ר מיי' פ"ט מהל' שבת פסק כרבי' וכן נראה דעת סמג לאוין סה והרא"ש והטור א"ח סי' ש"ג כתירו דארוקתא ואסרו דאניסכא וכתבו המפרשים כי אפי' למאן דשרי כלילא בכל ענין מטעם שאין יוצאה בו אלא אשה חשובה שאין דרכה להראות אין לפורות מכאן דכל הכשיט שרי לאשה חשובה לצאת בו אלא הכא גבי כלילא היינו טעמא לפי שאין שאר נשים רגילות בהן אלא נשים חשובות הלכך שרי לדידהו אבל שאר תכשיטי נשים דכל הנשים רגילי בהו אפי' לאשה חשובה אסירי דלא פלוג רבנן:

הגהות הב"ח

(א) סימנא כנ"ל: (ב) תולין לבהמה כנ"ל: (ג) נ"ב צריך לפרש לדעת האלפסי דה"ק מר סבר ניסכא עיקר כלומר דוקא בדאניסכא הוי עיקר תכשיט ושייך ביה דלמא שלפי' ואסור אבל בארוקתא לא חיישינן ושרי ומר סבר דארוקתא נמי הוי עיקר תכשיט כמו בדאניסכא וחיישינן ביה נמי דלמא שלפא ואסור וזה הוא ממש איפכא מפי' רש"י דלמ"ס ניסכא עיקר אסור ולמ"ס רוקתא עיקר שרי ואפרש"י יש לתמוה דהילך יעלה על הדעת דארוקתא שהיא כרצועה דאית ביה היא העיקר ולא הכסף והזהב ואבנים טובות שעל הרצועה ודו"ק: (ד) לאחר קישוריה וכו' ונקראין פרוחים וכו' ואוגדתן כנ"ל: (ה) נ"ב היא: (ו) נ"ב אין בה כו' שלא תלא בהן מן כו': (ז) נ"ל דהא: (ח) דאי מפסיק מייתי כנ"ל: (ט) נ"ב מעילים:

הגהות מא"י

[א] תו"כ: [ב] נ"ב דעבדא: [ג] נ"ב לקמן: [ד] תי' בהלגע ליתא אך נ"ב ממנו: [ד] מיהו הא דאמרי' כנ"ל ופי' כי נמתק:

הגהות הגר"א

(א) וא"כ לא יצא מידי כעס רבו:

עין משפט

א מיי' פ"י מה' כלאים סמג לאוין רפג טוש"ע יו"ד סי' ש: ב מיי' פ"ג מה' טומאת מת: ג מיי' פ"ה מה' תענית: ד מיי' פי"ט מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שד: ה מיי' פ"כ מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה:

ג"י ר"ם מבר

ג"י ר"ם מעילים

המאור הקטן

יוצא עבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו. ודוקא בחותם שבצוארו ודעבד ליה רביה ושל טיט אבל עבד ליה איהו לנפשיה לא יצא והרי"ף לא פירשה כל הצורך: מותיב רבא הזוג והענבל חבור פירוש כלומר הרי הם שניהם ככלי אחד מחובר בין לטומאה בין להזאה וכל זמן שמחוברים מקבלות טומאה ואם ניטל א' מהם העיקר טמא והטפל טהור כדין ידות הכלים והסכינים שמקבלין טומאה ומטהרה על גב אביהן ואם ניטל זה מזה הכלי טמא והיד טהור אף הענבל כיד הוא לזוג ומקבל עמו טומאה ומטהרה כל זמן שהוא מחובר לו אם ניטל הענבל טהור והזוג טמא אע"פ שאבד הענבל לא חיישינן להזרתו כשעמיה דאביי וקשיא לאביי וכי תימא וכי קאמר אע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי משום דהדיוט יכול להחזירו והוא שלא אבד ושניהם חיבור לטומאה א"כ הרי אף הענבל עיקר לכלי כמו הזוג להו שני כלים המשמשין מלאכה אחת כמספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני דהא כה"ג חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה והכא קתני חיבור סתמא דא"מא חיבורין בין לטומאה בין להזאה אלא הואיל והדיוט יכול להקיש הזוג ע"ג כלי חרס והזוג הוא העיקר והענבל טפלה לו אע"פ הענבל טמא הזוג כדין כל הכלים שניטלו ידותיהן והיינו דקתני בברייתא הזוג והענבל שלמה פירשת בענין אחר:

א מיי' פי"ט מהל' שבת טוש"ע סי' ש:

והרב אלפסי ז"ל פי' ניסכא חוט וכמו שכתב בהלכותיו: בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי. אלמא בדאניסכא פליגי אבל בדארוקתא אפי' רב מודה דשרי: קמרא שרי. ואסיקנא אפילו דאניסכא מידי דהוה אאבנט של מלכים: איכא מאן דמוכח מהכא שאפי' האיש אסור לצאת בתכשיטין דחיישינן ליה נמי דלמא שליף ואתי לאתויי שלא כדברי רבינו תם ז"ל שכתבנו במשנתנו דהא לא שרינן קמרא הכא אלא מידי דהוה אאבנט של מלכים [או טלית מוזהבת] כלומר אין אדם עשוי להתיר אבנטו ברה"ר משמע הא לאו הכי אסור. ולאו ראיה הוא דאפשר דהכא נר מצוה משום משוי (כ) [ב] ולא [משוי] שקלא וטריא דדלמא למי שלא הורגל לצאת בו משוי הוא לפי שאינו עשוי אלא למי שמשמש מלכים שמזרז עצמו לעבודתן ומנהג משמשי מלכי פרס לחגרו וכך הוזכר בס'(התרומה)[הערוך]בשמו של רבינו שרירא גאון ז"ל וזהו שאמ' הכתוב (איוב יב)מוסר מלכים פתח ויאסור אזור במתניהם כלומר שהשם יתעלה מפתח מוסר המלכים ומסיר עולם שהיה להם על אחרים ואוזר להם אזור במתניהם שיהיו הם משמשי מלכים הקמים תחתיו ומסקינן בגמרא דאפילו הכי לאו משוי הוא מידי דהוה אאבנט של מלכים אבל לעולם לא חיישינן באיש במה שתכשיט לו משום דלמא שליף ואתי לאתויי שאין דרכו בכך:

מנקטא פארי. בגד שיש בו שנצים כעין מכנסים ומכנסת בו רצועה רחבה וקושרת סביב צוארה והבגד תלוי על לבה והוא חשוב ומצוייר בזהב: ומאי נזמים נזמי האף. אבל נזמי אזן מותר לכתחלה דטריחא לה מילתא למשלף ואחויי מפני שאזניה מכוסות בקישוריה: ולא בטבעת שאין עליה חותם. ואם יצתה פטורה דתכשיט הוא לה ומשום דשלפא ומחויא הוא דמיתסר הא יש עליה חותם חייבת חטאת דלאו תכשיט הוא והוי משוי ולא הולאה כלאחר יד היא כדמפרשינן לקמן: למאי חזיא. דודאי תכשיט הוא מדקתני אינה חייבת חטאת: הואיל ואשה חולקת בה שערה. לכאן ולכאן באמצע ראשה: ופריך הא תינח בחול בשבת למאי חזיא ופרש"י ז"ל [ג] בשבת אינה חולקת שערה ואיכא למידק ומאי טעמא לא הא קי"ל[דף כ:] נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק וה"ה בשבת דשרי לר"ש שאין זה פסיק רישיה ולא ימות ועוד דמשמע מדברי רש"י ז"ל שאילו היתה חולקת שערה בשבת לא היה בה משום משוי ואמאי הרי אין זה תכשיט אלא כלי אלא הכי קאמר בשבת למאי חזיא שתהא קרויה תכשיט דאפי' חולקת בה שערה לאו תכשיט הוא ומפרקי' תנא כמין טס של זהב יש לה על ראשה בחול אי נקט בה שערה בשבת מניחתה כנגד פדחתה: מתני' לא יצא האיש בסנדל המסומר. של עץ הוא והוחבים מסמרות לחזק התחתון עם העליון ובגמרא מפרש מ"ט גזרו ביה רבנן: ולא ביחיד. ולא בסנדל יחיד: בזמן שאין ברגלו מכה. דלמא מחייכי עליה ושליף ליה ומייתי ליה בידיה בשכחת שבת ובירושלמי [פרק זה הל"ג] מפרש דלא ליחשדו (דלא) דטעין ליה לחבריה תותי כנפיה ומיהו בזמן שיש שם ברגלו מכ' שרי דליכא למיחש להכי ובגמרא בעי בהי מינייהו יהיב ליה: ולא בתפלין אמרינן בגמרא דלא מבעיא אליבא דמ"ד שבת לאו זמן תפלין הוא דאסור אלא אפילו למ"ד שבת זמן תפלין הוא אסור דלמא אתי לאיתויינהו ארבע אמות ברה"ר כלומר אם בא ליפנות: ולא בקמיע שכותבין לרפואה: שאין מן המומחה. אבל קמיע מומחה שרי דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו: שריון וקסדא ומגפיים מפרש בגמרא: אינו חייב חטאת דלא משוי נינהו אלא כמלבושיו נינהו בחול למלחמה ומיהו לכתחלה לא יצא דנראה כיוצא למלחמה: גמ' שלופי השמד

רש"י

בפירוש אמרת לן. קודם הולייך ששכחת תלמודך: משמיה דרב כלילא שרי. א"כ מאי דאסר רב היינו באניסכא אבל לא בארוקתא דארוקתא לכ"ע שרי: גברא רבה אריכא. לוי אריכא: קמרא. אבנט חשוב ויש שעושים אותו טס של זהב ויש שעושים אותו רצועה ומשבצות זהב ואבנים טובות קבועות בו: מידי דהוה אטלית מוזהבת. דהוה תכשיט ושרינן ולמשלף ולאחויי נמי לא חיישינן שאין דרך להתיר אזורו בשוק ויפלו בגדיו: מידי דהוה אאבנט של מלכים. שעשוי כולו דאניסכא וכל ישראל בני מלכים וראויים לו: תרי המייני קאמרת. הא ודאי משוי הוא ואסור וכן עיקר. ריסוקא. חתיכות מעיל רחבה ריסוקא גרוש"ט בלע"ז: מפרחייתא. רצועות תלויות בו לקושרה ולהדקה סביב: שרי. דמיהדק (ט) וליכא למיחש דלמא משתרי קיטרי ונפול ואתי לאתויי: מינקטא פארי. בגד שיש לו שנצים כעין מכנסים ומכנסת בו רצועה וקושרת סביב צוארה והבגד תלוי על לבה והוא חשוב ומצוייר בזהב וי"מ כמו הני עגול וקושרת ואוחזת בו מפתחי חלוקה שהפגם בולע את צוארה והוא של זהב (י): נזמי האף. אבל נזמי האזן מותרין לכתחילה דטריחא לה מילתא למישלף ואחויי שאזניה מכוסות בקישוריה: ולא בטבעת שאין עליה חותם. אבל יש עליה חותם חייבת חטאת דלא הוי תכשיט: למאי חזיא. דקתני אינה חייבת חטאת אלמא תורת כלי עליה במקלת דאי אין תורת כלי עליה כלל אמאי אינה חייבת חטאת: חולקת. לכאן ולכאן שקורין בגרייו"א בלע"ז. ובשבת למאי חזיא. הרי בשבת אינה חולקת שערה: טס של זהב יש לה. על ראשה האחד והשני עוקץ הוי בחול חולקת שערה בעוקץ ובשבת תוחבת העוקץ בשבכה והטס שבראשו השני מונח על פדחתה: מתני' סנדל המסומר. של עץ הוא ותוקבין בו מסמרים לחזק התחתון עם העליון ובגמרא מפרש טעמא: ולא ביחיד. ולא בסנדל יחיד בזמן שאין ברגלו מכה ובירושלמי מפרש דלא ליחשדו דטעין לחבריה תותי כנפיה ורבותי' מפרשים דלמא מחייכו ושקיל ושליף וממטי ליה בידיה בשכחת שבת מיהו בים מכה ברגלו שרי כדמפרש בגמרא. לא בתפילין. מפרש בגמרא: ולא בקמיע שטוענים לרפואה: שאינו מן המומחה. אבל קמיע מומחה שרי דתכשיט הוי להולה כאחד ממלבושיו: שריון קסדא מגפים. מפרש בגמרא: אינו חייב חטאת. דכולהו מלבוש נינהו במלחמה מיהו לכתחלה לא יצא דנראה כיוצא למלחמה: גמ' שלופי השמד. בני אדם הנשמטים מן השמד היו הנכנס

א"ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי: אמרו ליה לרב גברא רבה אריכא ומטלע (א) ומנו לוי הוה כדאמרינן לוי אחוי קידה ואטלע אתא לנהרדעא ודרש כלילא שרי וכן הלכתא: פירוש (ב) ניסכא חוט (ג)[של כסף או של זהב] כלומר שהן חתיכות [א] החתיכות נקובות על המטלית ומכניסין לתוכן חוט להעמידן. פירוש רוקתא כגון מטלית שאותן חתיכות קבועות על המטלית: אמר רב יהודה אמר רב ששת קמרא שרי והוא חגור שבמתנים ויש בו חתיכות קבועות כגון כלילא איכא דאמרי דארוקתא (ד) דאמר רב ספרא מידי דהוה אטלית מוזהבת ואיכא דאמרי דאניסכא (ה) דאמר רב ספרא °מידי דהוה אאבנט של מלכים (ו)(א)וכל ישראל בני מלכים הם וכיון דאניסכא שרי ללישנא בתרא כ"ש דארוקתא והלכתא כלישנא בתרא (ז): אמר רב אשי האי ריסוקא אי אית ליה מפרחייתא שרי ואי לא אסיר: ופירוש ריסוקא (ח) חגורה של עור ונקראת בלשון ישמעאל מגנוקא אי איו ליה מפרחייתא שהן כגון שרביטין (א) הרי הוא תכשיט ומותר לצאת בו ואי לא נעשה כמשוי ואסור: ולא בקטלא ולא בנזמים: מאי קטלא מנקטא פארי ושמה בלשון ערב מכנקא. ומאי נזמים נזמי האף: ולא בטבעת שאין עליה חותם הא יש עליה חותם חייבת חטאת וכן הלכה: *ולא במחט שאינה נקובה: למאי חזיא תרגמא רב אחא נרשאה קמיה דרב יוסף הואיל ואשה חולקת בה שערה ובשבת למאי חזיא תניא כמין טס של זהב יש לה בראשה א בחול חולקת בה שערה ובשבת מנחת על פדחתה: מתני' לא יצא האיש בסנדל מסומר ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה ולא בתפלין ולא בקמיע בזמן שאינו *מומחה ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים ואם יצא אינו חייב חטאת: גמ' סנדל מסומר מ"ט לא א"ר אבא אמר שמואל שלופי השמד היו והיו נחבאין

שלטי הגבורים

א לרש"י משמע דאסור לאשה לחלוק שערה בשבת עם המחט ושאר ספוסקים כולם השיגו עליו והתירו וטעמם מבוארים בארוך:

הגהות הרי"

(א) אין זה לשון ש"ס רק רש"י פי' כן ול"ע דהא לא קי"ל הכי דשיטה נינהו כפי' מפנין ואפשר דסתום' בש"ס הרגישו בזה יעו"ש:

הגהות הב"ח

(א) מן תי' ומנו עד תי' אתא כ"ז מוקף ונ"ב סגה היא: (ב) נ"ב לשון הערוך ניסכא חוט מלשון מסכת: (ג) נ"ב חוט כלומר שהן חתיכות חתיכות של כסף או של זהב נקובות ומכניסין כצ"ל והשאר נמחק: (ד) צ"ל דאמר: (ה) צ"ל ואמר: (ו) מן תי' וכל עד תי' וכיון מוקף ונ"ב בא"י אין זה גם באשר"י אינו: (ז) נ"ב ס"ה וכן בא"י א"ל רבינא לרב אשי קמרא עלויי המיינא מאי א"ל תרי המיינא קאמרת: (ח) נ"ב וכן פירש הערוך' עוד מפרחייתא' חתיכות שהן כורת זרת יוצאות ממנו לפאהו ולימינו ולאחריו תכשיט הוא ושרי ואי לא אינו מלאכת תכשיט ואסור לצאת בו בשבת כי אינו כלי עכ"ל וצ"ל שחגור זה אינו חגור לאדם שאם כן כלי הוא אלא חגור של עור הוא ואין בני אדם חוגרים אותו אלא היכא דאית ביה מפרחייתא' ולפיכך כי לית ביה מפרחייתא'ילאו כלי הוא: (ט) נ"ב ספיר: (י) נ"ב (לוי"ה): (כ) נ"ב הוא שקלא כצ"ל והשאר נמחק

הדרושי אנשי שם

מהר"ם (א) ולפי' האלפ' ריסוקא הוא שקורין לענגטו"ר בלשונו ומפרחייתא הם הוטי שפתות שקורין טולדין עשוין לנוי:

הגהות מא"י

[א]תז"כ ותיבו' על המטלית ליתא: [ב]תז"כ וכ"ב ולהכי שקלי כו': [ג] כ"ב שרי:

המאור הקטן

אמר ליה רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי. פי' ולא קשיא דרב אדרב דנקטינן כרב אשי דמתני לקולא ודארוקתא שרי ודניסכא אסור וכן הלכתא והרי"ף דברים הללו ולא פירשם נקטינן מהא שמעתא שתכשיטי הזהב או הכסף שהם תקועים ומחוברין בזהב או בבגד ומפוזרין לכאן ולכאן אשה יוצאה בהן כדין כלילא דארוקתא ותכשיטין שהם כולן של כסף אסורין באשה כדין כלילא דאניסכא וכעיר של זהב ובאיש בין כך ובין כך מותר מידי דהוה דאניסכא ואבנט של מלכים ולא חיישינן באיש דלמא שליף ומחוי אלא מיום דלמא נפיל אבל לא חיישינן לעולם דלמא שליף ומחוי מפני שהוא בן דעת אבל לנשים וקטנים שדעתן קלה חיישינן ומש"ה לא שרו בני מלכים לצאת בזגין אלא בארוג בכסותו ומפורש טעם אה בתלמוד ירושלמי תכשיטין למה הן אסורין ע"י שהנשים שחצניות הן מתירתן להראותן לחברתה והיא שכוחה בהן והאיש ע"י שאינו שוחק מותר נשמעינן מן הדא מעשה בר"ג ב"ר שירד לטייל בתוך חצירו בשבת ומפתח של זהב בידו וגערו בו חביריו משום תכשיט הדא אמרה העשוי לתכשיט אסור העשוי לכך מותר הדא אמרה א' האיש וא' האשה הדא אמרה אפילו במקום שאמרו לא תצא ואם יצאת אינה חייבת חטאת אסורה לצאת בו לחצר ואע"פ שנראה מן הירושלמי הזה שהוא אוסר אפילו באיש יש בתוך שהוא עשוי לכך ולכך בין לאיש בין לאשה אסור לצאת בו בדרך קשוטו א' האיש ואחד האשה אפי' לחצר וכל שכן לרשות הרבים אבל דבר שהוא מיוחד לתכשיט של איש מותר לצאת בו אפי' לרה"ר חיישי' דלמא שליף ומחוי וכן בטבעת שיש עליה חותם וכן פסק הרב ר' שמואל הלוי הנגיד בטבעת שיש עליה חותם שמותר האיש לצאת בה אפילו לרה"ר בשבת ונראין דבריו ועוד אוסיף ביאור בזה וההוא עובדא דרבי יהודה נשיאה דנפק בחומרתא דמדושא במסכת מועד קטן בפ' מי שהפך את זיתיו טבעת שאין עליה חותם היתה ולחצר יצא בה כדתניא השירים והנזמים והטבעות הרי הן ככל כלים הניטלין בחצר והא ברייתא מייתי התם על ההוא עובדא וההוא דנפק בחומרתא דמדושא בפ' הדר עם הנכרי לרה"ר הוה וטבעת שאין עליה חותם לאיש אסור לצאת בה לרה"ר ואם יצא חייב חטאת ופירש רש"י מפרש לה לההיא בטבעת שיש עליה חותם ואם כן לא הוציאה האיש באצבעו דרך קישוטא אלא בתוך ידו ואין לשון דנפק מוכיח כן ומההוא עובדא דפרק מי שהפך את זיתיו נראה לנו אלא בחומרתא דמדושא שהיא טבעת שאין עליה חותם שאילו היתה טבעת שיש עליה חותם אפי' לרה"ר היה מותר לצאת בה כדאמרי' לא חיישי' באיש דלמא שליף ומחוי ומרמייתינן על ההיא עובדא בברייתא דהשירים והנזמים ופו' אלמא לרה"ר אסור ויש שפוסקין להיתר לצאת לחצר בכל הכלים אחד האיש ואחד האשה מההוא עובדא דרבי יהודה נשיאה דנפק בחומרתא דמדושא לחצר לכך נראה להם משום כר' ענני בר ששון משמיה דרבי ישמעאל בר' יוסי דאמר הכל ככבול ולא כן פסק רבינו ז"ל ואנו נוטין לדבריו וההוא עובדא דר' יהודה נשיאה ל"ק ולא מידי שיש לנו להעמיד דברי רבינו ולומר אמר רב כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לצאת בו לחצר אלא בדברים כעין כבול ופאה שאם יצא בהן לרשות הרבים אין חייבין עליהם חטאת והם הם שאסרו חכמים אף ע"פ שאין סברא זו בתלמוד ירושלמי שכתבנו אין נראה מתלמודנו לאסור אלא בדברים שאם יצאה אינה חייבת חטאת ובהנהו איכא למיגזר בהו דלמא נפיק בהו לרה"ר אבל דברים שהייבין עליהם דבאת ביציאתן לרה"ר התורה אוסרתן ולא גזרי' בהו דלמא נפיק בהו לרה"ר ומותר לצאת בהן לחצר:

מתני' ולא בטבעת שאין עליה חותם דייקינן עלה בגמרא הא יש עליה חותם חייבת ואע"ג דמתני' בהדיא היא איצטריך להאי דיוקא דאי ממתניתין הוה אמינא ה"מ היא של מתכת וחותמה של אלמוג הוא דהוי משאוי אבל חותמה של מתכת הוי תכשיט קמ"ל דאפי' חותמה של מתכת חייבת חטאת דלאו תכשיט אא"כ אין עליה חותם כלל והיינו דדייקינן לה מרישא דמתניתין ואותבי' עלה מההיא דתכשיטי נשים טמאים ואוקמה רבי זירא למתניתין דקתני הא יש עליה חותם חייבת חטאת כר' נחמיה דאמר עיקר טבעת חותם ואין דרך הנשים לחתום והיינו דתניא ר' נחמיה מטמא כלומר בחותמה של מתכת והיא של אלמוג דבכלו מתכות דטיא ולא הויא כפשוטי כלי עץ לפי שהחותם הוא העיקר ובירושלמי תנא ר' נחמיה מחליף:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אמר ליה רב שמואל בר בר חנה כו' והרי"ף ז"ל סתם דברים הללו ולא פירשן: אמר הכותב איני נשכם לפי' הזה דרב שמואל משמיה דרב יוסף לבטל מחלוקת רב ושמואל מכאן בא והרי תברתיה בפ' הבית אמרת לן משמיה דרב משחא שרי אבל ר"ת חשם משום דרב אשי משני לפלוגתא דרב ושמואל והוא בתרא ודלוי ומחוזא ונהרדעא דלמא דארוקתא היו ג"כ ראיתי שם בפ' הבית שלא סמך הרב ז"ל על רב שמואל בר בר חנה אלא על סתם הגמ' שמונין רב אסר ושמואל שרי וכאן נמי אחר מסקנא דשמעתא האריך לפרש מהו נסכא ומהו רוקתא לקיים דברי רב אשי שהספרים בידיהם:

השמד היו . בני אדם המשמטים עצמן מן השמד היו : הנכנס יכנס . שהנכנס יראה תחלה שאין אדם רואהו:והיוצא אל יצא.שמא יראו אויבים מבחוץ והוא לא ידע ויראוהו ויכירו שאתו כאן : נהפך סנדלו . שיש לו שתי פיות ויכול להנעילו משני צדדין אבל ניכר מהו לפנים ומהו לאחור וכשנעלו זה הפוך נראה הנכנס כאילו יוצא וניכר מקומו בקרקע : והרגו זה את זה. בדחיקתן והיו סנדליהן מסומרין : דאיכא כנופיא דאיסורא . שאין עושין בו מלאכה ונקבצים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כי ההוא מעשה דהואי בכנופיא דאיסורא בעשיית מלאכה : **והיינו** דתנן ביו"ט אין משלחין סנדל מסומר ולא מנעל שאינו תפור . ואם תאמר והא קתני סיפא דהיא זה הכלל כל דבר שנאותים בו משלחין אותו ביו"ט וסנדל המסומר הרי נאותים בו בחול וכיון שכן אמאי אין משלחין אותו ביום טוב ויש לומר דבסנדל המסומר החמירו הואיל ובאתה תקלה על ידו וזה הכלל דקתני התם אמנעל שאינו תפור קאי שאין נאותין בו בחול כיון שהוא בלי תפירה :

לא שנו אלא לחזק . שמסמרותיהן נעשו לחזק העקב שקורין סול"א עם הפנתא שקורין אנפיליית : אבל לנוי מותר.דלא גזרו אלא מעין המאורע והנהו לחזק הוו: שתים מכאן. לצד חיצון אחת בראשו לצד אגבעו ואחת לצד עקבו : ושתים מכאן. לצד פנימי [ב] : תרסיותיו. רצועותיו : תפרו מבפנים. שנתן מנעל של עור מבפנים מן הסנדל ותפרו : מותר . שמעתי מר' יוחנן וטעמא לא ידענא : עשאו. למסמר : כמין קלבוס . שני ראשיו חדין וכפוף ונשתנה משאר מסמרות ונועץ שני ראשין בעץ כדאמרינן במסכת סוטה (דף יט:) קלבוס של ברזל היו מטילין לתוך פיה: חיפהו כולו במסמרים וכו'. מותר הואיל ונשתנה מכמות שהיה דכעין המאורע בלבד גזרו : אבל מטלטלין אותו לכסות בו את הכלי. דתורת כלי עליו : אוסר. דלמא אתי לנועלו:חיפהו בעו' מלמטה וקבע בו וכו' מותר.הואיל ונשתנה מכמות שהי' למעין המאורע גזרו : עשאו. לראש המסמר כמין טס או שעשאו חד כמין יתד :

נקטינן משמעתין דלא אסרו סנדל המסומר אלא כעין מעשה שהיה ומשמע דאותו סנדל שאסרו אנפליא שלו של עור ושוליו של עץ והיו לו תרסיות והיה אפשר להפכו כדאמרינן ונהפכה סנדלו של אחד מהן הלכך כל שאינו [ג] יוצא בזה אין זה כסנדל המסומר שאסרו חכמים ולפ"ז סנדל המסומר שלנו שיוצאין בו בימות הגשמים אינו בכלל גזירה זו ואע"פ כן נהגו איסור בדבר לפי שדרכו לצאת מן הרגל ואיכא למיחש דלמא אתי לאיתויי כך ראיתי בשם הרשב"א ז"ל :

ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה . הא יש ברגלו מכה נפיק באותה שאין בה מכה והכי היא מסקנא דגמרא: **אמר** רב פפא לא תימא עד דאתמחי גברא ואתמחי קמיע . פי' אתמחי גברא היינו שכתב שלשה קמיעות של ג' מיני חלאים לג' אנשים דאתמחי לכל קמיעות שיעשה לעולם ואפילו לכל [ד] מיני חלאים מידי דהוה אנגח [ב"ק דף לז.] שור וחמור וגמל דנעשה מועד לכל: ואתמחי קמיע . הוא שנתרפאו בקמיע זה שלשה אנשים מחולי אחד או נמי שנתרפא בו אדם אחד שלש פעמים דנעשה קמיע זה מומחה לכל אדם שיש לו אותו חולי : ולא תימא דלא שרינן לצאת אלא היכא דאיכא תרתי דאתמחי גברא ואתמחי קמיע אלא כיון דמומחה גברא אע"ג דלא מומחה קמיעא סגי וכ"ש התמחי קמיע ולא אתמחי גברא אלא מאי דהוי רבותא טפי נקט : ולא קתני בזמן שאינו מומחה.דאלו היה תנא הכי הוה משמע דבעינן דמומחה קמיע ומשמע נמי דבעינן דמומחה גברא דהא קתני בסמוך איזהו קמיע מומחה ואוקימנא לה לאמחויי גברא: **תנו** רבנן איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושלש . משמע

נר מצוה

נחבאין במערה ואמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יצא נהפך סנדלו של אחד מהן כסבורין הם אחד מהן יצא והכירו בהם אויבים ועכשיו באין עליהם דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר ממה שהיו הורגים בהם האויבים אמר רבי אלעזר בן אלישע במערה היו יושבין ושמעו קול מעל גבי המערה דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר ממה שהיו הורגים בהם האויבים : רמי בר יחזקאל אמר בבהכ"נ היו יושבין ושמעו קול מאחורי בהכ"נ כסבורין הם [א] אחד מהן יצא והכירו בהם אויבים וכו' באותה שעה אמרו לא יצא איש בסנדל המסומר ל"ש בשבת ול"ש ביו"ט *בשבת דף ס: מ"ט לא דאיכא כנופיא דאיסור מ"ט בעי"ט נמי איכא כנופיא דאיסור מלאכה והיינו דף יד: דתנן ביו"ט* אין משלחין סנדל מסומר ולא מנעל שאינו תפור : אמר רב יהודה אמר שמואל °לא שנו אלא לחזק אבל לנוי מותר וכמה לנוי ר' יוחנן אמר חמש בזה וחמש בזה ור' חנינא אמר שבע בזה ושבע בזה א"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא אסברא [לך] לדידי שתים מכאן ושתים מכאן ואחת בתרסיותיו לר' חנינא שלש מכאן ושלש מכאן ואחת בתרסיותיו: א"ל (א) אילפא לרבה בר בר חנה אתון דתלמידי דר' יוחנן אתון עבידו כר' יוחנן אנן נעביד כר' חנינא בעא מיניה ההוא רצענא מר' אמי תפרו מבפנים מהו א"ל מותר ולא ידענא מ"ט אמר רב אסי ולא ידע מר מ"ט כיון דתפרו מבפנים הוה ליה מנעל ובסנדל גזרו ביה רבנן במנעל לא גזרו ביה רבנן: בעא מיניה ר' אבא בר זבדא מר' אבא בר אבינא עשאו כמין קלבוס מהו א"ל מותר איתמר נמי א"ר יוסי בר' חנינא עשאו כמין קלבוס מותר : אמר רב ששת חיפהו כולו במסמרים כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר תניא כותיה דרב ששת לא יצא אדם בסנדל המסומר ולא יטייל בו מבית לבית ואפילו ממטה למטה אבל מטלטלים אותו לכסות בו את הכלי ולסמוך בו כרעי המטה ור' אלעזר בר"ש אוסר נשרו רוב מסמרותיו ונשתיירו בו ארבעה או חמשה מותר ור' יהודה מתיר עד שבעה חיפהו בעור מלמטה וקבע בו מסמרים מלמעלה מותר עשאו כמין טס או כמין יתד או חיפהו כולו במסמרים כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר: ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה: טעמא דאין ברגלו מכה *הא יש ברגלו דף סא. מכה נפיק באותה שאין בה מכה כחייא בר רב וכר' יוחנן דאמר (ג) עשית של שמאל מכה : ולא בתפלין ולא בקמיע : אמר רב פפא לא תימא עד דאיתמחי גברא ואיתמחי א קמיע אלא כיון דאיתמחי גברא אע"ג דלא אתמחי קמיעא דיקא נמי דקתני ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה ולא קתני בזמן שאינו מומחה שמע מינה ת"ר איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושילש

רש"י

הנכנס · מי שרוצה ליכנס יכנס שהנכנס יראה תחלה שאין אדם רואהו : אל יצא · כי שמא יש אויבים בחוץ ויבינו שאנו כאן : נהפך סנדלו · שיש לו שתי פיות ויוכל לנועלו מב' צדדין אבל ניכר מהו לפנים ומהו לאחור וכשנועלו זה הפוך נראה זה הנכנס כאילו יוצא ומקומו ניכר בקרקע : והרגו זה את זה בדחיקתן והיו סנדליהם מסומרים כאותן שעושין לרגלי סוסים ראשיהם עבים: דאיכא כנופיא · וכעין המאורע כנופיא דאיסורא שאסור בעשיית מלאכה ונאספים בו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות כי הא מעשה דהוה בכנופיא דאיסור עשיית מלאכ' והמעשה אירע בשבת: אין משלחין·דלאו בר נעילה ביו"ט הוא ותנן כל שאין נאותין ממנו אין משלחין אותו ביו"ט: לחזק·שהמסמרים שבו עשויין לחזק העקב שקורין סול"ה: אבל לנוי מותר· דלא אסרו אלא כעין המאורע והסוא לחזק היה : שתים מכאן · לצד החיצון אחד בראשו לצד האצבעות וא' לצד עקביו: ושתים מכאן·לצד פנימי(לחבר)[לעבר]בין הרגלים: תרסיותיו· רצועותיו : עיפה· שם חכם ובנו של רחבה מפומבדיתא : תפרו מבפנים . שנתן מנעל של עור בפנים מן הסנדל ותפרו:מותר · לקבוע במסמרים מבחוץ : (ג) שמעתי מר' יוחנן· וטעמא לא ידענא : עשאו למסמר כמין קלבוס שני ראשין חדין (ד) וכפוף ונועץ שני ראשיו בעץ כדאמרי' בסוטה קלבוס של ברזל מטילין לה בתוך פיה קלבוס תפיליו"ן בלעז: מותר. הואיל ונשתנה משאר מסמרים דלא גזרו אלא מעין המאורע: חיפהו . מלמטה : אבל מטלטלין אותו · דתורת כלי עליו: אוסר. דלמא אתי לנועלו: נשרו רוב מסמרותיו ונשתיירו כו' · מותר הואיל ונשתנה מכמות שהיה מעין המאורע לא גזרו : עשאו · לראש המסמר רחב כמין טס או שעשאו חד כמין יתד : באותה שאין בה מכה · ואז מכתו מוכחת עליו מה שלא נעל ברגלו ולא אתכו עליה וגם ליכא חשדא : דאיתמחי גברא ואיתמחי קמיע · כגון שעשה אדם קמיע זה לשלשה בני אדם דנעשה אדם זה מומחה שריפא שלשה בני אדם והקמיע מומחה שריפא כתב זה שלשה בני אדם אי נמי שכתב אדם זה ג' קמיעין של שלשה מיני חלאים לשלשה אנשים היינו איתמחי גברא בכל קמיעין שיעשה לעולם ואיתמחי קמיע שנעשה קמיע זה לשלשה אנשים לחולי זה בין שכתבו רופא זה בין שכתבו אחר נעשה הקמיע מומחה : אלא כיון דאיתמחי גברא · לשלשה מיני קמיעין לשלשה בני אדם· אע"ג שלא איתמחי קמיע שלא ריפא קמיע זה אדם מעולם: דיקא נמי דקתני מן המומחה· משמע מאדם מומחה : ולא קתני בזמן שאינו מומחה · דליהוי משמע דקפיד אמומחיות דקמיע עצמו : קמיע · (ה) קשר של עיקרין שרשי סמנין : ולא

הגהות מאי"י

[א] מן פי' אחד עד פי' באות'מוקף וכ"ב שבאו עליהם האויבים דחקו זה את זה והרגו זה את זה

[ב] נ"ב לחבר: בין הרגלים :

[ג] כיוצא כנ"ל:

[ד] נ"ב שאר :

שלטי הגבורים

א רש"י פי' שאם ריפא ג' (מיני) חולים בג' מיני חולאים דאיתמחי גברא לכל הקמיעות גם לחלאים אחרים וכ"כ סמג לאוין ס"ה וכן נראה דעת מיי' פ' י"ט מהל' שבת וכ"כ המרדכי והרא"ש והטור או"ח סי' ש"א כתבו דלא אתמחי גברא בכל הקמיעות דלעולם לא איתמחי גברא אלא לאותו קמיע שהומחה בו וכהס"ג שאם כ' להם א' בשלשה אגרות ורפאו שלשתן איתמחי גברא לאותו קמיע שריפא (בו) ג' בני אדם בג' אגרות אגרת לכל א' וא' ואם ריפא באגרת א' ג"פ אז נקרא הקמיע מומחה ואפי' כתבו לו אדם אחר שאינו מומחה אותו הקמיע נקרא מומחה ולדברי התוספות לעולם אינו נקרא קמיע מומחה לענין שאם יכתבנו לו אדם אחר שאינו מומחה אינו נקרא קמיע מומחה אע"פ שאותו הלחש איתמחי לג' אנשים מיהו בזה הענין הוי הקמיע מומחה כשמקבלו מיד איש שאינו מומחה אבל כתבו האיש המומחה כגון שכ' לחש א' באגרת אחת וריפא בו ג"פ הוי אותה האגרת מומחה לכל אדם דכיון שאותה האגרת שכתבה מתחלה האיש המומחה היא עצמה ריפאה ג' בני אדם אז ודאי הומחית אם תגיע אותה האגרת ליד איש שאינו מומחה ויתננו היא עצמה ליד איש אחר אז היא נקראת קמיע מומחה ואם כתב לחש א' בג' אגרות וכל א' הועילה לג' אנשים או כל אחת הועילה לאדם אחד שלש פעמים אז איתמחי גברא ללחש זה בכל אגרת שיכתבנו ואיתמחי נמי קמיע שכל אחת ואחת מהג' אגרות שכתב נקראות מומחות ביד כל אדם וסמג ומיי' פליגי בקמיע מומחה לסמג קמיע שריפא בו ג' פעמים אדם א' מחולי א' נקרא קמיע מומחה ואיתמחי קמיע ולדברי מיי' לא איתמחי קמיע עד שירפא בו ג' בני אדם :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל טיפה: (ב) נ"ב פי' דבגמ' אמרי' דא"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא הב לי מסנאי יהיב ליה דימין א"ל עביתו מכה כלומר דר"י אזיל לטעמיה דנועל של שמאל תחלה כתפילין ולפיכך א"ל ר"י לרב שמן א"כ שאנעול של ימין שנתת לי לנעול טוב לא אנעול של שמאל אחריו והכי יוצא ביחיד ועבית את רגלו של שמאל כאלו היתה בה מכה דהא ביחיד באותו שאין בה מכה : (ג) נ"ב מותר : (ד) נ"ל וכפופים : (ה) נ"ב אינו אלא לשון קשר ודעקרין של שורשי סמנין נמי קרוין קמיע :

מלחמת ה'

ועוד כ' הרי"ף ז"ל כו' ולי נראה כרב הונא דהסיא דחייא בעלמא הוא :

אמר הכותב מלא בעל המאור ז"ל מקום לחלוק ולפי דעתי שקולים הם ומי שיש לו קבלה הוא הנאמן והרי רבינו ורבינו הגאון סומכין על חייא בר רב ומפני שהולך אחר המוכית אבל ראיתי מפרשים דבאותה שאין בה מכה דכ"ע לא פליגי דנפיק משום תענוג שהרי הוא נועל בפתיהן בשעה שאין לו מכה וזו מכתה מוכית עליו לדברי הכל וכי פליגי בדרב הונא פליגי דחייא בר רב סבר משום תענוג עביד וזה שאינו נועל באותה שאין בה מכה לא היה לו לנעול באותה שיש בה מכה וכך פי' רבי' הר"מ בר' יוסף ז"ל ואם הגאונים קבלו זה הפי' כדין לפסוק עליהם כחייא בר רב דרב הונא מודה ליה ולא כרב הונא דפליג עליה דחייא בר רב ולאומרא :

המאור הקטן

כתב הרי"ף יש ברגלו מכה נפיק באותה שאין בה מכה כחייא בר רב וכרבי יוחנן דאמר עשית של שמאל מכה ולי נראה כרב הונא דההיא דחייא בעלמא היא דאמרינן דלמא ר' יוחנן [illegible] רב ס"ל ופשטיה דרבי יוחנן כרב הונא ומכרעת : אמר רב פפא לא תימא עד דמימחי [illegible] קמיע כלומר דלא מהני היכא דמימחי גברא עד דמימחי קמיע אלא כיון דמימחי גברא אע"ג [illegible] קמיע וכ"ש היכא דמימחי קמיע ולא אימחי גברא לפי שהעיקר הרפואה תלויה בקמיע [illegible] איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושילש ואוקימנא דאימחי קמיעא ואפי' באדם אחד אלמא [illegible] בו והא דתניא כל שריפא ג' בני אדם כאחד פי' כאחד שלא גרע ולא הוסיף ולא שינה בקמיע [illegible] לאמחויי גברא שהמהאתו יותר חמורה מהמחאת הקמיע ובעינן בה שלשה בני אדם והא דא[illegible] חד קמיע לתלתא גברי קמיע איתמחי גברא לא איתמחי רבותא קמ"ל דאפילו בתלתא גברי לא איתמחי גברא בחד קמיע אבל לאמחויי קמיע אפי' לחד גברא תלתא זימני כי ההיא דתניא כל שריפא ו[illegible] ואוקימנא לאמחויי גברא (לפי שיותר חמור מקמיע) ואי אמרת תיפשוט מינה דלא אמרי' מוליה דהאי גברא הוא דמקבל כתבא יש להשיב לענין אמחויי קמיע הכי נמי דפשיטא לן כברייי' ולא[illegible] אלא לענין אמחויי גברא לפי שיותר חמורה המחאתו מהמחאת הקמיע וכדברי ר"י משום הכי איבעיא ליה לרב פפא מי מדמינן בהא מילתא אמחויי גברא לאמחויי קמיע דלא נימא מוליה דההוא גברא [illegible] כתבא או דלמא כל לאמחויי גברא טפי מחמרי ואמרינן מוליה דההוא גברא הוא דמקבל כתבא תיקו :

משמע אפי' אדם אחד: אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עקרין. קמיע לשון קשר ודעקרין של שלשה מיני שרשי סמנין נמי קרי קמיע: ולא שנכפה. כלומר לא תימא דלא יצא אלא מי שבא עליו החולי כבר פעם אחת: נכפה. היינו חולי דאדם נופל מחמתו לארץ ומכהו במוחו ומפילו: אלא שלא יכפה. שבא ממשפחת נכפין ודואג שלא יכפה יוצא בו: בשיר. אצעדה: מפני מראית העין. דלא מיחזי כמאן דבעי ליה לרפואה אלא לתכשיט ולא תכשיט הוא אלא מחמת דאגת החולי: והתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושילש ג' בני אדם כאחד. ולעיל תני כל שריפא ושנה ושילש דמשמע אפי' אדם אחד: הא לאתמחויי גברא. שיהא מומחה בכל קמיעות שיעשה לעולם בעינן שריפא ג' בני אדם והא דקתני כל שריפא ושנה ושילש דמשמע אפילו אדם אחד מיירי לאתמחויי קמיעא שיהא קמיע זה מומחה לכל אדם לאותו חולי: אמר רב פפא פשיטא לי תלתא קמיעי לתלתא גברי [א] אתמחי גברא ואתמחי קמיעא. פי' אפילו לא ריפא כל קמיעא אלא אדם אחד אתמחי גברא לכל קמיעותיו כיון שריפא ג' בני אדם בג' קמיעות חלוקין אבל עכשיו שכל קמיע ריפא ג' פעמים נעשו שלשה קמיעין אלו מומחין ע"י כל אדם וה"ה דהוה מצי למימר אתמחי גברא ואתמחי קמיע כגון שריפא אדם זה ג' אנשים בשלשה קמיעות חלוקין ובקמיע הא' ריפא בו אדם אחד ג' פעמים: תלתא קמיעי לתלתא גברי חד זמנא. גברא אתמחי לכל קמיעין שיעשה: קמיעא לא אתמחי. מיד רופא אחר לפי שהמחאתו של רופא תלויה במזלו: חד קמיעא לג' גברי קמיע אתמחי. שיתרפא בו כל אדם מחולי זה: גברא לא אתמחי. לקמיע אחר: בעי רב פפא [כו'] קמיעא ודאי לא אתמחי. שהרי כל א' לא ריפא אלא פעם אחת: או דלמא מזליה דהאי גברא: מזלו של חולה זה הוא. דמקבל קמיעא. כלומ' שכל קמיעא מועיל לו אבל לעיל בריפא ושנה ושילש לא חיישינן להכי לפי שהמחאתו של קמיע תלויה בעשייתו ובתקונו ולפיכך יותר יש לתלות ענין הרפואה בתקון הקמיע מבמזליה דהאי גברא אבל הכא דבהמחאת גברא עסקינן וכבר פירשתי דהמחאת גברא תלויה במזלו של רופא בהא הוא דאיכא לספוקי שמא מזל הרופא גרם או מזל החולה פירשתי שמועה זו לפי שטתו של רש"י ז"ל ולא כדבריו ממש אבל מ"מ הוא סובר דכל היכא דאתמחי גברא יוצאין לרה"ר בכל קמיעא שיעשה: אבל בתוס' אין סוברין כן שהם אומרים דלעולם לא אמרינן אתמחי גברא לכל קמיע שיעשה אלא אתמחי גברא היינו שעשה ג' קמיעין מענין אחד דאתמחי לכל קמיעין שיכתוב מאותו הלחש לאותו החולי ואתמחי קמיעא היינו שאותו כתב ממש ריפא ג' אנשים ירושלמי [פרק זה הל"ב] נאמן אדם לומר בקמיעא זו רפאתי בו ג' פעמים: איבעיא להו קמיעין יש בהם משום קדושה וכו' לאצולינהו מפני הדליקה בשבת. כשאר כתבי הקדש: הברכות. שתקנו חכמים כגון תקע של ר"ה שיש בהן מלכיות זכרונות ושופרות: מעניינות. מפרשיות הרבה שכותבין בהם מקראות של רפואות: יגוד ויגנוז. יקוץ מקום השם ויגנוז: ותפלין היינו טעמא דאינו נכנס בהן לבית הכסא אלא חולצן ברחוק ד' אמות ונכנס משום ש"ן שלהם. הכתובה בעור עצמו מבחוץ: ומשמע הא לאו הכי כיון שהן מחופין שרי והיינו דמסקינן התם בפרק מי שמתו [דף כג.] דמי שרוצה ליכנס בבית הכסא חולץ תפליו ברחוק ארבע אמות ואוחזן בידו [ב] בבגדו כנגד לבו ונכנס ומיהו דוקא ביום שרי למעבד הכי לפי שהוא צריך לחזור ללובשן אבל בלילה אמרינן התם דעושה להן כיס טפח ומניחן [ג] ובכלי שאינו כליין אפילו פחות מטפח מותר אבל קמיע אפילו תמצא לומר דיש בו משום קדושה במחופה עור כגי אפילו בלילה דכיון דלעולם צריך לו הרי קמיע אף בלילה כתפלין ביום: ואיכא מאן דגרים בגמרא ואמר אביי דלי"ת של תפלין ויו"ד של תפלין הלכה למשה מסיני כלומר שעושין דלי"ת ויו"ד בקשרי הרצועות להשלים שדי וכתבו בתוס' דלא גרסי' ליה דדלי"ת ויו"ד לאו הלכה נינהו דהא אמרינן לעיל בפ' במה מדליקין (דף כח:) לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד למאי הלכתא לתפלין ואקשינן תפלין בהדיא כתיב בהו למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך ופרקינן לעורן ואקשינן והא אמר אביי ש"ן של תפלין הלכה למשה מסיני ופרקינן לרצועותיהן ואם איתא לפרוך נמי רצועות הא אמר אביי דלי"ת ויו"ד של תפלין הלכה למשה מסיני כדאקשינן גבי לעורן מש"ן. ואין צריך למחוק הנוסחאות דדלי"ת ויו"ד כיון שאינן בכתיבה ממש אלא בקשר לאו תורת ה' מיקרי: שריון קסדא ומגפיים. מיני כלי זיין: מתני' לא תצא אשה וכו' כולייאר וכובלת. מפרש בגמרא: פלייטון. שמן אפרסמון: חייבת חטאת. דלאו תכשיט נינהו: גמ' אמר עולא וחלופיהן באיש. פרש"י ז"ל דאטבעת קאי דטבעת שיש עליה חותם דבאשה הוי משוי לפי שאין דרכה בכך ואם יצאה חייבת חטאת באיש אם יצא

גמרא

תורה אור | נר מצוה

ושילש אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה ולא שנכפה אלא שלא יכפה ויקשור ויתיר אפילו ברה"ר ובלבד שלא יקשרנו *בשיר ובטבעת ויצא בו לרשות הרבים משום מראית העין והתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא שלשה בני אדם כאחד לא קשיא הא לאתמחויי גברא והא לאתמחויי קמיעא: אמר רב פפא פשיטא לי °תלתא קמיעי לתלתא גברי תלתא זמני אתמחי גברא ואתמחי קמיעא תלתא קמיעי לתלתא גברי חד חד זימנא גברי אתמחי קמיעא לא אתמחי חד קמיעא לתלתא גברי קמיעא אתמחי גברא לא אתמחי בעי רב פפא תלתא קמיעי לחד גברא מאי קמיעא ודאי לא אתמחי גברא אתמחי או לא אתמחי מי אמרינן האי כיון דאיתסי תלתא זימני ודאי מומחה הוא או דלמא מזליה דההוא גברא דמקבל קמיעא מאי תיקו *איבעיא להו קמיעין יש בהן משום קדושה או דילמא אין בהן משום קדושה למאי הלכתא (א) לאצולינהו מן הדליקה ת"ש הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה של תורה אין מצילין אותן מפני הדליקה ונשרפין במקומן ואלא לענין גניזה מאי ת"ש היה שם כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה הרי זה יגוד ויגנוז אלא להכנס בהן לבית הכסא מאי יש בהן משום קדושה ואסור או (ב) דילמא אין בהן משום קדושה ושרי ופשטינן *אם היו מחופין א עור שרי למיעל בהו לבית הכסא ואי לא אסיר ותפילין היינו טעמא דאין נכנס בהן לבית הכסא אלא חולצן ברחוק ד' אמות ואוחזן בבגדו ובידו ונכנס משום ש"ן שלהן דאמר אביי ש"ן של תפלין הלכה למשה מסיני: ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפים: שריון זרדא קסדא אמר רב סנורתא ונקראת בלשון ישמעאל ביצה והוא כובע שבמקרא דכתיב °וכובע נחשת על ראשו מגפים אמר רבה בר רב הונא פזמקי פירוש מוקי דעבדי להו מברזלא או מנחשא ולית להו גיותא דכרעא: מתני' לא תצא אשה ב במחט נקובה ולא בטבעת שיש עליה חותם ולא (ג) בכולייר ולא בכובלת ולא בצלוחית של פלייטון ואם יצאתה חייבת חטאת דברי ר' מאיר וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון: °גמ' אמר עולא וחילופיהן ג באיש כלומר אם יצא האיש

רש"י

ולא שנכפה. לא תימא שלא יצא בו אלא מי שכבר בא עליו החולי פעם אחת: נכפה. חולי שאדם נופל מחמתו לארץ ומכהו בראשו ובמוחו ומפילו: אלא שלא יכפה. שבא ממשפחת נכפים ודואג שמא יכפה: מפני מראית העין. דלא מיחזי כמאן דבעי ליה לרפואה אלא כתכשיט ולא תכשיט הוא אלא מדאגת חולי: והתניא כל שריפא שלשה בני אדם. ולעיל קתני כל שריפא ושנה ושילש ואפי' לאדם אחד: הא לאיתמחי גברא. האי דקתני שלשה בני אדם היינו משום דסתמא שלשה מיני חלאים יש להן ואיירי בג' מיני קמיעין ולאתמחויי גברא שנעשה אדם זה מומחה בכל קמיעין שיעשה לעולם כדאמר בב"ק נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל אבל הקמיע אינו מומחה אם יכתבנו רופא אחר (ד) מהם: והא דקתני כל שריפא ושנה ושילש מיירי בחולי אחד או לאדם אחד או לשלשה בני אדם ולאתמחויי קמיע מיירי דנעשה הקמיע לבדו מומחה על ידי אדם זה (ה) אם כתבוהו ג' רופאים נעשה קמיע של לחש זה מומחה מיד כל אדם: תלתא קמיעין. ג' מיני לחש: ג' זמנין. כל לחש ריפא שלש פעמים ואפילו אדם אחד: איתמחי גברא. בכל קמיעות לעולם שהרי הומחה בשלשה מיני קמיעין: ואיתמחי קמיע. ג' קמיעות הללו נעשים מומחים מיד כל אדם שהרי ריפא כל קמיע שלש פעמים ואין לומר מזל הרופא הוא דאין הדבר תלוי במזל הרופא אלא בחכמתו ואין לומר נמי מזל החולה גרם שמתרפא ע"י קמיעות שהרי בשלשה בני אדם הוחזק: קמיעא לא איתמחי. לבא מיד רופא אחר: חד קמיע לשלשה גברי. לחולי א': קמיעא איתמחי. מיד כל אדם: גברא לא אתמחי. לקמיע אחר שאין (ו) מלחש זו ושל חולי זה: שלשה קמיעות. של ג' מיני חולאים: קמיע ודאי לא איתמחי. מיד אדם אחר שהרי לא ריפא כי אם פעם אחת: מזליה דהאי גברא. מזליה של חולה זה דמקבל קמיעים וא"ת ממתניתין דלעיל שמעינן (ז) כל שריפא ושנה ושילש דמשמע לאדם אחד ואוקימנא דאיתמחי קמיע ולא אמרינן מזליה הוא (ח) דלא דמי התם הד קמיע הוא וליכא למיתלי (ט) למזליה דגברא אלא רק בקמיע הכי ודאי בגברא תלוי או ברופא או במתרפא לכך איבעי' לן פמאן ניתלה: לאצולינהו בשבת. לחצר שאין מעורבת כשאר כתבי הקדש: הברכות. שתקנו חכמים כגון תשע של ראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות: ומעניינות. מפרשיות הרבה שכותבין מקראות לרפואה: יגוד. יקוץ מקום השם ויגנוז (י): לבית הכסא. סתם בית הכסא שלהם בשדות: שיש בו סכנה. אי שקיל ליה מיניה ושרי למיעל בהו לב"ה משום פיקוח נפש: אע"ג דנקט ליה בידיה. (כ) תכשיט הוא הלכך אע"ג מייתי ליה ד' אמות בידיה לא מיחייב: מחופין עור. דליכא גנותא מעייל לבהכ"ס ולא בעי לאסוקי להו. ותפילין אע"ג דהן מחופין עור: משום שי"ן. בעשוי מעור החיצון עצמו שלשה קמטין כעין שי"ן מש"די והד' והיו"ד בקשר שקושר הרצועה אחת לצפון ואחת למזרח כמין דלי"ת (ל) ורצועה קטנה מאד תלויה (מ) בהן ואין בה אלא כדי כפיפות כמין יו"ד וכופלה בתוך העור לא והיא עומדת לעולם: זרדא. ברוניא: סנורתא. כובע עור תחת כובע של מתכת: מוקי. אנפליאות של ברזל במלחמה: מתני' בכולייאר. מפרש בגמ' וכן כובלת: פלייטון. בלסמ"א משחא דאפרסמון: חייבת חטאת קסבר לאו תכשיטין נינהו: גמ' וחילופיהן באיש. אטבעת קאי דטבעת שיש עליה חותם אם יצא פטור ושאין עליה חותם אם יצא חייב חטאת ובאשה יש עליה חותם

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ט מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא:
ב מיי' פ"ו מהל' יסודי התורה סמג לאוין ג:
ג מיי' פ"י מהל' תפילין סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' מג:
ד מיי' פי"ט מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא:
ה מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סי' שג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלימא [illegible] (ב) [illegible] (ג) [illegible] בכולייר: (ד) [illegible] אחד מהם [illegible] (ה) [illegible] (ו) [illegible] (ז) [illegible] (ח) [illegible] (ט) [illegible] במזליה [illegible] (י) [illegible] (כ) [illegible] (ל) [illegible] (מ) [illegible]

הגהות מא"י

[א] כ"ב תלתא תלתא זמני: [ב] כימינו ותי' כנגדו ליתא: [ג] כ"ב פי' בתוך הכלי ועניינן:

שלטי הגבורים

א וכ"ע אם מותר ליכנס בבית הכסא באותם קמיעין שעושין לתינוקות מחופין כסף וחקוק עליהן מבחוץ אותיות של שם: ב הרא"ש כתב שם פ' במה אשה דאשה יוצאת במחט שמעמדת בה קישוריה לכתחלה וכן במחט שאוגרת בה שערה וכן כל כיוצא בזה והכי כתב הטור א"ח סי' ש"א ולא מחלק בין פסיה שמחט נקובה או לאו וסמ"ג אוסר לצאת במחט שקושרין בו סביב צוארה בחלוקה או צעיפה דהיינו העמדת קשוריה וכן כתב המרדכי: ג הקשו שמפרשים על דברי רבינו דהיאך יתחייב חטאת לאיש כשיוצ' במחט שאינו נקובה והלא לעולם הוי לדידיה כצואה כלאחר יד ועוד היאך יהיה מחט נקובה תכשיט לאיש דאמר שאם יצא בו פטור אבל אסור והלא. בין מחט נקובה ובין שאינה נקובה הוי תמיד משוי לאיש ורש"י פי' דה"ק וחלופיהן באיש לא קאי אמחט כלל אלא אטבעת דאשה אם יצאה בטבעת שיש עליה חותם חייבת ואם אין עליה חותם פטורה אבל אסורה והאיש בהפך בטבעת שיש עליה חותם פטור ואין עליה חותם חייב חטאת ולא הוי הוצאה כלאחר יד כדלעיל וא"כ תכשיטין דאיש אסור לצאת בהם מדרבנן ור"ת פירש דחלופיהן באיש ר"ל דהאיש חייבת חטאת כשיש עליה חותם והאיש בהפך דהוא חייב חטאת כשאין עליו חותם אבל באיש כשיש עליה חותם מותר לצאת בו לכתחלה דלא גזרו רבנן באיש דלמא שלפי ומחוי ואם כן לדידיה כל תכשיטין דאיש מותר לצאת בהן לכתחלה וי"א דדבר שהוא תכשיט לאיש ולא הוי תכשיט לאשה דמותר לצאת בו לכתחלה מיהו בדברים שהם תכשיטין לאשה כמו לאיש אסור לאיש לצאת בהן לכתחלה אם בכלל התכשיטין קטני' שגזרו בהן חכמים לצאת בהן ומיי' פי"ט מהלכות שבת הסכים לפי' רבינו והגאונים הסכימו לפי' רש"י. והרא"ש וסמ"ג הסכימו לפי' ר"ת וכן כתב המרדכי בשמו ומפתח של ברזל העשוי לתכשיט בלבד ולא לתכשיט כלל אליבא דכ"ע אסור לצאת בו ומהר"ם אסר' אפי' עשאן לנוי ואפי' קבען בחוזק ברצועה אסור לצאת בהן ואם המפתחות של כסף כתוב בשם מהר"ם שמותר לצאת בהם ולפי הירושלמי שהביא הרא"ש אפי' הן של כסף אסור לצאת בהן שכיון שעשויות הן לתכשיט ולהשתמש בהן אסור שהרואה אומר לצורך תשמיש הוא מוציאו ולא לתכשיט והטור א"ח סי' ש"א כתב בשם ספר המצות הגם כי שם בשם ס"ה ליכא שאי פסקא וז"ל הטור בשם ס"ה מפתח אסור אם אינו עשוי ברצועה מובלעת בתוך יד של מפתח אבל בשלשלת שיש בה קרס והקרס אחוז במפתח יש אוסרין ויש מתירין ודעת א"א ז"ל להתיר ע"כ דברי הטור והבאתי דבריו ז"ע ואת"ל דדברי ס"ה שהביא הטור מיירי ג"כ במפתח של ברזל א"כ יצאת הוראה בהרבה מקומות שמבליעין ותוחבין באותה רצועה בתוך יד של מפתח ברזל ונותנין ב' מטבעות כסף מזה ומזה ותוחבין באותה רצועה ויוצאין בהן ואני ראיתי לגדולי אשכנזים שעושין כדברי הרא"ש לסכנים המפתח בשלשלת כסף אפילו הוא של ברזל ותולין אותו בצואריהן ויוצאין בהן:

המאור הקטן

הא דאמר עולא וחילופיהן באיש פירשוה רבינו שרירא ורבינו האי גאונים ז"ל דלא אמחט קאי כמו שפי' הרי"ף בהל' אלא אטבעת בלחוד קאי זו ששנינו טבעת שאין עליה חותם תכשיט דאשה לא תצא דלמא שלפא ומחויא ואם יצאה פטורה לפי שהיא תכשיטיה וטבעת שיש עליה חותם הויא לה משאוי ואם יצאה חייבת חטאת וחילופיהן באיש שטבעת שיש עליה חותם היא לו תכשיט וטבעת שאין

שלטי הגבורים

א לפירוש הרא"ש והטור א"ח סי' ש"ג אסורה ילדה לצאת בחוטי שער של זקנה ומיי' פי"ט מהל' שבת מתיר לילדה לצאת בחוטי שער של זקנה וטעמייהו מבואר כי תלוי פלוגתייהו לפרש כדי נשנה דקאמר תלמודא והר"ן מסכים לפי' מיי' ודוקא בגרסתם היו גורסין כדי נשנה אבל בגי' הספרים שלנו אין כתוב כדי נשנה ומדגרים רב אלפס בגרסתו כדי נשנה א"כ משמע דכדברי מיימוני ס"ל :

רבינו נסים

יצא פטור וטבעת שאין עליה חותם דבאשה הוי תכשיט באיש הוי משוי ואם יצא חייב חטאת וכן פי' רבינו שרירא ור"ח וה"ר אברגלוני ז"ל ורבינו אלפסי ז"ל שפירשה בין בטבעת בין במחט לא נראו דבריו: **ואיכא** דיליף מהכא דתכשיט באיש אסור לצאת בו לרה"ר דמדאמרי' וחלופיקן באיש אלמא טבעת שיש עליה חותם לאיש כטבעת שאין עליה חותם לאשה מה התם פטור אבל אסור לאיש נמי טבעת שיש עליה חותם שהוא תכשיט שלו פטור אבל אסור ולא כדברי ר"ת ז"ל. ויש לדחות דהאי וחלופיקן לאו לענין חיובא ופטורא קאמרינן אלא שאותה הטבעת שהוא תכשיט באשה דהיינו שאין עליה חותם הוי משוי באיש וטבעת שיש עליה חותם שהוא משוי באשה הוי תכשיט באיש ולעולם מאי דהוי תכשיט באיש אפילו לכתחלה שרי ולא מיהוור מדאמרינן בגמרא לפרוקי פרכין דפרכינן והא הוצאה כלאחר יד היא ומפרקינן הכא באשה גזברית עסקינן. כלומר דכיון דבהול דרכה לצאת באצבעה טבעת שיש עליה חותם לאו הוצאה כלאחר יד הוא ואפי' הכי כיון שרוב הנשים אין דרכן בכך משוי הוא לה וחייבת חטאת ופרכינן עלה תרצת אשה איש מאי איכא למימר כלומר אכתי איש אמאי חייב חטאת בטבעת שאין עליה חותם דהא לדידיה הוצאה כלאחר יד היא ואם איתא דחלופיהם לא קאי אדינייהו אלא לענין תכשיט ומשוי מאי קושיא כי היכי דאמרינן דטבעת שהוא תכשיט באשה פטור אבל אסור וטבעת שהוא תכשיט לאיש מותר לכתחלה הכי נמי נימא דטבעת שהוא משוי לאשה חייבת עליה חטאת וטבעת שהוא משוי לאיש פטור אבל אסור לפי שאין דרך הוצאה שלו בכך אלא משמע דסברא דתלמודא הוא דהאי וחלופיקן לענין חיוב ופטור כמי קאמרינן ושמעינן מינה דבתכשיט דאיש נמי איכא איסורא דרבנן ושלא כדברי ר"ת ז"ל אלא שיש מי שאומר דדוקא בתכשיטין השוין לאיש ולאשה הוא דאמרינן הכי דהואיל ואסרום לאשה לא ראו להתיר באיש אבל בתכשיטין דאיש שאינן ראויים לאשה מותר האיש להוציאם ולפי זה צריך שנאמר דטבעות תכשיטין השוין לשניהם מיקרי אע"פ שמה שהוא תכשיט לאשה אינו תכשיט לאיש :

אמר רבי אמי ואמרי לה במתניתא תנא שלשה דברים מביאין את האדם לידי עניות. כדאמרינן (בכל הבשר) (ד' קה:) [ע"פ קיא] שרא דעניותא נבול שמיה ונביל קרי ליה והוזכב מקום מיאוס ומשתין מים לפני מטתו הייט מיאוס: ערום. אורחא דמילתא נקט מתוך שהוא ערום אינו יוצא לחוץ להשתין דטורח הוא לו ללבוש ולצאת: אבל לבראי לית לן בה. שהקילוח ארוך וניתז למרחוק: משא ולא משא. שאינו רוחץ ומשפשף יפה אלא מעט מים כגון רביעית מצומצם: על עסקי תכשיטים. שאינו רוצה לקנות לה: **מתני'** ולא באלה. מקל של מתכת וראשו עבה שקורין מצל"א: תכשיטין הן לו. כדכתיב [תהלים מה] חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך: אינן לו אלא גנאי שנא' וכתתו חרבותם לאתים. כלומר שיהו בטלין לימות המשיח ואי תכשיטין נינהו למה הן בטלין להוי נמי בעלמא: **בירית**. מפרש בגמרא: טהורה. אינה מקבלת טומאה: ויוצאין בה. דלא שלפה ומחויא שלא יראה שוקה: כבלים טמאים. מפרש בגמרא: **גמ'** בירית באחת. משוקיה: כבלים בשתים. בשתי שוקיה ובתבו בתוס' דלפי זה אין הכבלים עשוים כמו הבירית דאי שוין נינהו אלא שזו באחת וזו בשתים מ"ט בירית טהורה וכבלים טמאים בשלמא לענין שבת איכא למימר דכל דהוי תרי איכא למיחש דלמא שלפא ומחויא אבל כל דלית לה אלא חד גנאי הוא לה וליכא למיחש להכי אבל לענין טומאה מאי איכא למימר וכי תימא כל דלא הוי אלא חד הוי כחלי כלי א"כ מי שאין לו אלא סנדל אחד ה"נ דלא מקבל טומאה אלא ולאי כדאמרן: **אמר** ליה אלו ואלו בשתים (ה) מטילין שלשלת ביניהן. והא שלשלת תשמיש אדם הוא דאמרי' בגמ' [דף סג:] משפחה אחת היתה בירושלים והיו פסיעותיה גסות והיו בתוליהן נושרין ועשו להן שלשלת כדי שלא יהו פסיעותיהן גסות הלכך תשמיש אדם הוא ומקבל טומאה מה שאין כן בבירית דכיון שאין מסימין אותן אלא כדי שלא יפלו בתי שוקיה הויא לה כטבעת שהתקינה לקשור בה מתניו ולחגור בהן כתפיו דאמר בפרק במה בהמה [דף נב:] דטהורה והייט טעמא נמי דכבלים שאין יוצאין בהן דלמא שלפה לשלשלת שהיא של זהב ומחויא דכי שקלא לה לא יפלו בתי שוקיה מה שאין כן בבירית: **מתני'** מה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים. תכשיטין שבחוץ הייט טבעת: תכשיטין שבפנים. הייט כומז דאמרינן זה דפוס של בית הרחם ומאי כומז כאן מקום זמה: לומר לך כל המסתכל. במקום טבעת כאילו מסתכל במקום כומז שהרי כפרה זו על מה שנסתכלה היא באה כדאמרי' בגמ' תנא דבי ר' ישמעאל מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה מפני שזנו עיניהם מן הערוה: **מתני'** יוצאה אשה בחוטי שער. שקולעת בהן שערה: בין משלה. תלושין: ובין משל בהמה. כגון של סוס דהכא ליכא למיחש דלמא מתרמיא לה טבילה של מצוה ושרי להו ואתיא לאיתויינהו דהא קיי"ל דחוטי שער אין חוצצין: בזמן שהן תפורין עם השבכה דהו לא שלפה כדי שלא

נר מצוה / תורה אור

האיש במחט שאינה נקובה ובטבעת שאין עליה חותם חייב חטאת ואם יצא בטבעת שיש עליה חותם ובמחט נקובה פטור אבל אסור והכין הוא מסקנא דשמעתא ולאו הוצאה כלאחר יד הוא דכיון שפעמים שאדם נותן לאשתו בחול טבעת שיש עליה חותם להוליכה לקופסא ומניחתה בידה (א) עד שמגעת לקופסא נמצאת דרך הוצאתה בכך ואינה כלאחר יד ופעמים נמי שהאשה נותנת לבעלה בחול טבעת שאין עליה חותם להוליכה אצל האומן ומניחה באצבעו עד שמוליכה לאומן ונמצא דרך הוצאתו בכך בחול וכיון שדרך הוצאתו בחול (ב) באצבעו בכך אם יצא בה בשבת חייב חטאת: ולא בכוליאר: מאי כוליאר אמר רב (ג) מכבנתא יש שפירשו אותה טליסאן ויש שפירשו אותה מידי דמקיף לרישיה כדאמרינן ביומא* כהנים מוקפין ועומדין כמין כוליאר: כובלת אמר רב יוסף חמרתא דפליון פירוש חוליא של בושם שמתקשטת בו להעביר ריח רע ממנה ועיקר לשון פליון מלשון °בלולה בשמן דמתרגמינן דפילא במשח: *אמר רבי *אמי ואמרי לה במתניתא תנא ג' דברים מביאין את האדם לידי עניות ואלו הן המשתין מים בפני מטתו ערום ומי שאשתו מקללתו בפניו והמזלזל בנטילת ידים המשתין מים בפני מטתו ערום לא אמרן אלא דמהדר אפיה לפוריא אבל לבראי לית לן בה וכי מהדר אפיה לפוריא נמי לא אמרן אלא אארעא אבל במנא לית לן בה והמזלזל בנטילת ידים כדרבי זריקא דאמר רבי זריקא אמר ר' אלעזר כל המזלזל בנטילת ידים נעקר מן העולם אמר רבא לא אמרן אלא דלא משא כלל אבל משא ולא משא לית לן בה ולאו מילתא היא מדרב חסדא דאמר רב חסדא אנא משאי מלי חפנאי מיא ויהבו לי מלי חפנאי טיבותא. ומי שאשתו מקללתו בפניו אמר רב על עסקי תכשיטיה והוא דאית ליה ולא עבד לה: **מתני'** *לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתריס ולא באלה ולא ברומח ואם יצא חייב חטאת ר' אליעזר אומר תכשיטין הן לו וחכמים אומרים אינן לו אלא גנאי שנאמר °וכתתו חרבותם לאתים וגו' והלכה כרבנן בירית טהורה ויוצאין בה בשבת כבלים טמאים ואין יוצאין בהן: **גמ'** *יתיב רבי אבין ורב הונא קמיה דרבי ירמיה ויתיב רבי ירמיה וקא מנמנם ויתיב רבי אבין וקאמר בירית באחת כבלים בשתים אמר לו רב הונא אלו ואלו בשתים ומטילין שלשלת ביניהם ונעשו כבלים אתער בהו רבי ירמיה ואמר ישר וכן אמר רבי יוחנן *אמר רב ששת °למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטים שבפנים טבעת וכומז לומר לך כל המסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף: **מתני'** יוצאת אשה בחוטי א שער בין משלה בין משל חברתה בין משל בהמה בטוטפת ובשרביטין בזמן שהן תפורין בכבול ובפאה

רש"י

חייבת אין עליה חותם שהרי יש עליה חותם תכשיט לאיש אין עליה וחותם תכשיט לאשה: הוצאה כלאחר יד. שאין דרכו להוציא כך דרך מלבוש: לקופסא. תיבה שריי"ה בלשון אשכנז אשקרין בלע"ז וי"מ שהקופסא מהודה בו וכשפותחתו חוזרת וחותמת בו ולא נ"ל דא"כ מנחתה באצבעה עד שתחזירנה לבעלה מבעיא ליה: אצל אומן לתקנו ומניחה באצבעו. אלמא דרך הוצאה היא: מכבנתא. נוסקא ל' כבינתי נבתי (ד): דפליון. שם שריחו ערב בלשון משנה בלע"ז ואשה שריחה רע מוענתו עליה: לידי עניות. דאמרינן (בכל הבשר) [בע"פ] דשרא דעניותא נביל שמיה ונביל קרי ליה ואוהב מקום מיאוס ומשתין לפני מטתו היינו מיאוס: ערום. אורחא דמילתא נקט שמתוך שהוא ערום אינו יוצא לחוץ להשתין דטורח הוא ללבוש ולצאת: אבל לבראי לית לן בה. שהקילוח ארוך וניתז למרחוק: משא ולא משא. שאין רוחץ ומשפשף יפה אלא מעט מים כגון רביעית מצומצם: על עסקי תכשיטיה. שאינו רוצה לקנות לה: מתני' לא באלה. מפרש בגמרא קולפה מאשוא"ה בלע"ז: אין לו אלא גנאי. דכתיב וכתתו חרבותם לאתים וגו' ואי תכשיט נינהו לא הוו בטלים לעתיד לבא: גמ' בירית באחת. משוקיה כמין אצעדה: כבלים בשתים. בשתי שוקיה: תכשיטין שבחוץ. טבעת: שבפנים. כומז: כל המסתכל באצבע. דהיינו טבעת: במקום התורף. כומז: מתני' בחוטי שער. שקולעת בהן שערה: בין משלה. תלושין: בין משל בהמה. כגון של סוס: בזמן שהן תפורין. אל השבכה דתו לא שלפא ומחויא: בכבול.

המאור הקטן

שאין עליה חותם היא לו משאוי כיון דלא חיישינן באיש דלמא שליף ומחוי מידי דהוה אקמרא ואאבנט של מלכים וכמו שביארנו ובטבעת שאין עליה חותם לא יצא ואם יצא חייב חטאת והוצאה לכך בין לאיש בין לאשה לכל אחד ואחד במה שמחויב בו כדרבא דאמר רבא פעמים שאדם נותן לאשתו ומניחתה בידה כלומר באצבעה וכן פעמים שהאשה נותנת לבעלה ומניחה בידו כלומר באצבעו אלמא דרך הוצאה היא באצבע וכנגדה בשבת יש חיוב חטאת לאיש במה שאינו ראוי לו ולאשה במה שאינו ראוי להויש בפי' הלכה זו דעות רבות לגאונים ולנגיד ורובן יש בהן שבוש והמתוקן והמחוור שבהם לקטתי מכללם והמבין יוסיף לקח וזה הירושלמי שכתבנו למעלה הדא אמרה העשוי לכך ולכך יש מפרשים אותו כמו שפירשנו שהוא עשוי בין לאיש בין לאשה ולפיכך גזרנו עליו אפי' באיש גזירה משום אשה ויש מפרשים אותו שהוא עשוי לתכשיט ולתשמיש כמו מפתח של זהב של ר"ג שהיה עשוי לתכשיט ולפתוח בו תיבתו וזה הפי' יותר מחוור אלא אין לנו בכל זה לאסור לצאת לאיש בטבעת שיש עליה חותם בשבת משום דלא דמי למפתח שהמפתח כיון שהוא עשוי לפתוח בו את הבית או את התיבה הרואה אומר לצורך תשמישו הוציאה משא"כ בטבעת שיש עליה חותם שאין מותר לחתום בשבת וקישוטה היא עיקר תשמישה ואם יש מי שחולק בדבר זה ורוצה לרמות זו לזו אין אנו חוששין לפי שעל התלמוד שלנו אנו סומכין וכבר ברדנו מקמרא ואבנט של מלכים דלא חיישינן באיש דלמא שליף ומחוי ה"ה לטבעת שיש עליה חותם :

הא דאמר רב יהודה אמר רב כל שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור כתבה הרי"ף בפ' חבית שנשברה וקבע הלכתא כוותיה ויש להקשות מדבריו על דבריו שהוא כתב בפ' במה בהמה הא דתניא פוקק לה זוג בצוארה ומטיילת בחצר ונראה מדבריו שם שהיא הלכה והיא פליגא עליה דרב כדאוקימנא בפירקין דהכא כתנאי ולדידן סתם מתני' עדיף דתנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ואע"ג דבמס' ע"ז מקשינן וכו' כדמקשינן ומפרקינן בגמ' בפ' יציאות השבת אליבא דריב"ל דאמר כיון שהגיע תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום כלום עד שיתפלל וקיימא לן דלית הלכתא כוותיה וכדנור שעלו בה עשבים אמרינן משמעו בתלוי בצנעא כשבו' והרבה כיוצא בה דמראין הדברים דליתא לדרב : סליק במה אשה

דיומא דקאמר התם שהכהנים היו עומדין מוקפין כמין כוליאר וגם הנוסקא היא עגולה עכ"ל וכו' דהנוסקא היא עשויה כמו חלי עגול עשוי כמו קלכום ואוחזת בו מפתחי חלוק והפגום בולט לוארם כאן מכבנתא נוסקא ע"ש שמכבנת וקושרת מפתחי החלוק ולפיכך כתב הרא"ש שהיא עגולה לפי שהוא עגול ולפי זה צריך לפרש הא דקאמר לעיל מאי קטלא מנקטא פארי כפי' האחון של רש"י דהיינו סנכים וכו' אבל לדעת ס"מ לשם שהוא כמו חלי עגול כו' כמו שכתב רש"י בשם לוי"ם דכוליאר הוא דבר אחר או כפי' ר"ת או כפי' הערוך וק"ל ועיין בתוס' פ' מי שמת ד' קנו ד"ה כו' שהאריכו על זה : (ד) נ"ב על שם שמכבנת וקושרת מפתחי החלוק: (ה) ומטילין כנ"ל:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ט מהל' שבת טוש"ע א"ח סי' ש"ג סעיף כ

הגהות הב"ח

(א) גמ' באצבעו: (ב) באצבעו בכך כנ"ל ותיבת בכך נמחק: (ג) רב כו' דפליון דלא

דף סב: · דף סג. · דף סג: · דף סד: · [דף לא ע"א]

שלא תתגנה שערה: לחצר. אכבול ופאה נכרית קאי דאסי' לעיל למיפק לרשות הרבים והשתא אשמעינן דלחצר מותר שהתירו לה חכמים שני תכשיטין הללו בחצר כדי שלא תתגנה על בעלה: פאה נכרית. קליעת שער התלושה ועוברתה על שערה עם קליעתה כדי שתראה בעלת שער: במוך שבאזנה. שנותנת לבלוע ליחה של צואת האוזן: שבסנדלה. לתענוג: ובמוך שהתקינה לנדתה. פרש"י ז"ל שיבלע הדם ולא יטנפו בגדיה והקשה ר"י ז"ל דהא אסקי' לעיל בפ"ק [דף יא:] דכל לאגולי טינוף חשיבא הוצאה ולא מקרי משום הכי דרך מלבוש לפיכך פי' שמגין על הדם שלא יפול על בשרה [ויתייבש] וילער אותה ומשום הכי חשיב דרך מלבוש: בפלפל. פלפל ארוך נותנת בפיה אשה שריחה רע: גלגל מלח. כמו גרגיר מלח לרפואת חולי השינים:

שן תותבת ושן של זהב. פרש"י ז"ל נותנת בלחיים ממקום אחר והיא של זהב: ורבי מתיר. לצאת בה: וחכמים אוסרין. דכיון דמשונה משאר השינים דלמא מחייכי עלה ושקלה לה מהתם ומטלטלה לה בידה. ל"א שן תותבת של אדם אחר היתה ואהיתנא דלעיל קאי ולא אפלוגתא דר' ורבנן והכי קאמר בפלפל וגלגל מלח ושן תותבת. שן של זהב ר' מתיר וכו'. שתי לשונות הללו כתב רש"י ז"ל ולא נהירא דאי חדא קתני שן שן למה לי ואי תרתי קתני ובשן תותבת אפי' רבנן שרו הוה ליה למתני כדקתני הנך כולהו אלא ודאי תרתי קתני ובתרוייהו פליגי ר' ורבנן ובירושלמי משמע דשן תותבת היא של עץ ורבנן אסרי בתרוייהו דמתוך שהיא נכרת בין שאר השינים שיילי מינה חברותיה לאחויי להו ומחויא אבל של כסף לא מנכרא ולא שיילי מינה ומש"ה שריא אפילו לרבנן כדאיתא בגמרא ולרבי בכולהו אע"ג דשיילי מינה כיון דמגניא בהו לא מחויא כדאיתא בגמ' זה נראה לי: גמ' דבת מינה היא. ולא מינכר ולא מחייכי עלה: ובלבד שלא תצא זקנה. בחוטי שער של ילדה וילדה בשל זקנה דשחורות על לבנות או לבנות על שחורות נראין הן ואתי לאשלף: בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה. וכיון דדרכה בכך איצטריך לאשמועינן דאסור משום דזמנין דמחייכי עלה: אבל ילדה בשל זקנה גנאי הוא לה. וכיון דלאו אורח ארעא לא אצטריך לתנא לאשמועינן דאי עבדא נמי הכי פשיטא דאיכא למיחש דלמא מחייכי עלה: ומשני כדי נסבה. בחנם ואגב גררא נקטיה: אמר רב כל שאסרו חכמים לצאת בו ברה"ר אסור לצאת בו לחצר אפילו מה שאין ביציאתו לרה"ר חיוב חטאת (ו) דלאו גזירה לגזירה היא משום דאי שרית ליה בחצר אתו שהדי דנפיק בהו נמי לרה"ר שאין דרך לפשוט תכשיטין בחצר. וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דבחצר שאמרו לאו דוקא דה"ה בבית דכל שהוא דרך מלבוש או דרך תכשיט אסור לפי שאין דרך לפשוט תכשיטין כשילא לחוץ ובבית נמי איכא למיחש להכי אבל מדברי הרמב"ם ז"ל נראה שלא אסרו אלא

דאסרינן לעיל ברה"ר בחצר שרי: פיאה נכרית. קליעת שער תלושה ומותנת על שערה עם קליעתה שתראה בעלת שער: לחצר. אכבול ופיאה קאי: במוך שבאזנה. שנותנת בו לבלוע צואת האוזן והליחה: שבסנדלה. להתענג: לנידתה. באותו מקום שיבלע בו דם ולא תטנף בגדיה: בפלפל. פלפל ארוך שנותנת בפיה אשה שריחה רע: גרגר מלח. שנותנת בפיה לרפואה: שתתן לתוך פיה. מבעוד יום: שן תותבת. נותנת בלחייה ממקום אחר והוא של זהב: רבי מתיר. לצאת בה בשבת: וחכמים אוסרים. דכיון דהוא משונה משאר השינים דלמא מחייכי עלה ושקלה מהתם וממטי' לה בידיה ובגמרא אמרינן דשל זהב דוקא נקט: גמ' דידה. חופי שער שלה (ד) ולא מאיס וליכא למימר דלמא מחייכי עלה וממטי ליה בידיה: דבת מינה. דלא מינכר ולא מחייכו עלה: זקנה. לבנות: כל שאסרו חכמים. לעיל במתני' אסור לצאת בהן לחצר אע"ג דשרי לטלטולינהו דתורת כלי עליהן מ"מ דרך מלבוש אסור דדלמא מרגלא בהו ונפקא לרה"ר: חוץ מכבול. לקמן מפרש טעמא: הכל ככבול. כל הנאסרים לא נאסרו אלא ברשו' הרבים אבל מותרי' בחצר לצאת בהן: כדי שלא תתגנה. התירו לה מקצת קישוטים הנאים: כדתניא. דחשו רבנן להכי: זקנים הראשונים. דרשו כפשטים: בנידתה. כדבר המנודה ומרוחקת מבעלה: עד שתבא במים. לטבול אע"פ שעברה שבעה שלה ופסק מעיינה: עשתה למוך בית יד. מי אמרי' לה דלמא (ה) שלפא ומחויא ומייתי לה הואיל ואית לה בית יד דלא מאים: מותר. דאפילו בית יד מאים: לדורשני. לחולי השינים: זנגביל. אגנג': דארצני. קמון: פוטר בכובלת. ואוקימנא דפטור ומותר וטעמא כדאמר לעיל מאן דרכה למיפק בכובלת אשה שריחה רע ואשה שריחה רע לא שלפא ומחויא משום גנותה: כל שהוא למטה מן הסבכה יוצאת בו. דלא חיישינן דלמא שלפא ומחויא דמגלה שערה: מתני' סלע. מטבע: הבנות קטנות. שמנקבין אזניהם ואין עושין להם נזמים עד שיגדלו ונותנין חוטים או קסמין באזניהם שלא יסתמו נקבי אזניהם: ואפילו בקסמין. ואע"ג דלאו תכשיט הוא אורחייהו בהכי ולא משוי הוא: ערביות. ישראליות שבערביא דרך ערביות לעטוף ראשיהן ופניהם חוץ מעיניהם: מדיות. ישראליות שבמדי: פרופות. שמתעטפות בטלית ותולה רצועה בשפתה האחת כנגד צוארה ובשפתה השני כורכת אבן

ובפאה נכרית בחצר במוך שבאזנה ובמוך שבסנדלה ובמוך שהתקינה לנדתה בפלפל ובגרגר מלח ובכל דבר שתתן לתוך פיה ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר שן תותבת ושן של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרים: גמ' יצריכא דאי אשמעינן דידה משום דלא מאיס לה אבל דחברתה א דמאיס לה אימא לא צריכא ואי אשמעינן דחברתה משום דבת מינה היא אבל דבהמה דמינכר אימא לא צריכא: תאנא ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה וזקנה בשל ילדה בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה אבל ילדה בשל זקנה גנאי הוא לה כדי נסבה: ובכבול ובפאה נכרית בחצר: אמר רב כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לצאת בו לחצר [א] חוץ מכבול ופאה נכרית ור' ענני בר ששון משמיה דר"י סבר הכל ככבול והלכתא כרב ב דסתם לן תנא כותיה. ולרב מאי שנא הני אמר עולא גזירה שמא יתתגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה כדתניא °והדוה בנדתה זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ושלא תפרכס ותתקשט בבגדי צבעונים עד שבא רבי עקיבא ולימד א"כ נמצאת מגונה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה אלא מה תלמוד לומר והדוה בנדתה יתהא בנידותה עד שתבא במים: *בובמוך שבאזנה: תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה באזנה: ובמוך שבסנדלה תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה בעקיבה (א) קשר מהודק. ובמוך שהתקינה לנדתה סבר רבי אמי בר אחא למימר והוא שקשור לה בין ירכותיה אמר ליה רבא אע"פ שאינו קשור לה דכיון דמאיס לה לא אתי לאתויי: בעא מיניה ר' ירמיה בר אבא עשתה לו בית יד מהו א"ל (ג) אע"פ שעשתה לו בית יד מותר איתמר נמי אמר רב נתן בר אושעיא א"ר יוחנן עשתה לו בית יד מותר: בפלפל ובגרגיר מלח. פלפל ג לריח הפה גרגיר מלח דעביד (ג) °לדורשני ובכל דבר שתתן לתוך פיה זנגביל אי נמי דארציני: שן ד תותבת ושן של זהב ר' מתיר וחכמים אוסרין אמר אביי רבי ור' אלעזר ור"ש בן אלעזר כולהו סבירא להו דכל מידי דמיגניא בה לא אתי לאחויי רבי הא דאמרן ר"א דתניא (א) ר"א פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון רשב"א דתניא ר"ש בן אלעזר אומר כל שהוא למטה מן הסבכה יוצאה בה למעלה מן הסבכה אין יוצאה בה והללו כולן שטה אחת הן ואין הלכה כאחד מהן: מתני' יוצאין בסלע שעל הצינית הבנות קטנות יוצאות בחוטין ואפילו בקסמים שבאזניהם ערביות יוצאות רעולות ומדיות פרופות וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה:

מאי

בחצר שאינה מעורבת משום דדמיא לרה"ר אבל בחצר המעורבת שרי וכ"ש בבית וא"ת אי הכי הא דאמרי' בסוף פרק כירה (דף מו:) השירים והנזמים והטבעות הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר ויהבינן טעמא (משום) דהואיל ואיכא תורת כלי עליהן אמאי איצטריכין להאי טעמא תיפוק לי' שהן ראוין להכניסן בבית ולנושאן דרך תכשיט י"ל דהתיא בחצר שאינה מעורבת עסקי' והנהו תכשיטין שבתו בתוכו ואסור להכניסן לבית ומשום (ז) הכי איצטריך לטעמא דהואיל ואיכא תורת כלי עליהן אבל לטולם בבית ואפילו בחצר המעורבת נמי שרי וכן דעת הרמב"ם ז"ל:

אמר עולא כדי שלא תתגנה על בעלה לפיכך התירו לה מקצת תכשיטיה: כדתניא. דחשו רבנן להכי: בנדתה. היו דורשין זקנים הראשונים כמשמעו [ג] בדבר המרחיקה מבעלה: שלא תכחול. עיניה ולא תפרכס סרק על פניה והוא אדום: תהא בנדתה. בטומאתה: עד שתבא במים. לטבול ואף על פי שעברו שבעת ימים ומעיינה פסק: עשתה לו בית יד. למוך שבאותו מקום מהו למישריה דניחוש דלמא שקלה וממטיא לה בידיה דלא מאים עלה למשקלה בבית יד שלה: עשתה לו בית יד מותר. דלא אמרינן לא מאים אלא אפילו בבית יד מאים: לדורשיני. לחולי השינים: דארציני. קמון: רבי אליעזר פוטר בכובלת. ואמרי' בגמ' דהאי פוטר מותר לכתחלה הוא ואמרינן טעמא דמאן דרכה למיפק בכובלת אשה שריחה רע ולא שלפה ומחויא גנותה: למטה מן הסבכה. כגון אצטמא וכיפה של נמר: יוצאה בו. דלא חיישינן דלמא שלפה ומחויא דמיגליא שערה ומגניא ביה: מתני' יוצאין בסלע שעל הצינית. סלע מטבע: צינית. מפרש בגמרא: הבנות קטנות. שמנקבות את אזניהם ואין עושין להם נזמים עד שיגדלו ונותנין חוטין או קסמין באזניהם שלא יסתמו נקבי אזניהם: ואפילו. רבותא קאמר דאע"ג דלאו תכשיט טי הוא אורחא בהכי ולאו משוי הוא: ערביות. נשים ישראליות שבערביא: יוצאות רעולות. דרך ערביות להיות מעוטפות בראשן ופניהם חוץ מן העינים וקרי להו בלשון ערבי רעולות והיינו הרעלות דכתיב גבי תכשיטי נשים בספר ישעיה: מדיות. נשים ישראליות שבמדי: פרופות. שמתעטפות בטליתן ותולה רצועה בשפתה האחת כנגד צוארה ובשפתה השנית כורכת אבן או אגוז וקושרת הרצועה בכרך ואין הטלית נופל מעליה:

גמ'

א יראה מזה להביא ראיה וסמך לנשים היוצאות בכסוי בערות שלהן כשהן נשואות אבל במקום קליעת שערן נושאות שערות הברזהיכן שקורין קרינאל"ו בלע"ז מהסיא דשנינו פרק במה אשה יוצאה דף סד שהאשה יוצאה בפאה נכרית בשבת ופירשו המפרשי' כי פאה נכרית היא מגבעת ידבקו בו שער

...

ב ור"ח פסק כר' ...

א מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה סמג לאוין קיא טור יו"ד סי' קצה
ב מיי' פי"ט מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג:

הגהות הגר"א
(א) בגמרא דף סג. ר"א מתיר:

הגהות הב"ח

הגהות מא"י

גמ' מאי ציינית בת ארעא. מכה שתחת פרסות הרגל וקושר בה סלע לרפואה דמידי דקשי ואית בה (ג) שוכתא רוביי"ל בלע"ז ואית בה נורתא מעלי לה וכל הני איתנהו בסלע: דנפקו בחוטי. בחוטין שבאזניהן: ועביד להו מקוות ביומי ניסן. לטבול בהן: ומפני ביומי תשרי. מפני טיט הנהרות שלא יתון: דלבעונין הוו. ואיכא למיחש בהו דלמא שלפה ואתיא לאחויי: דלא לילפן גופא נוכראה. ויתאוו לשכב עם איש: **ודאמרי'** ועביד להו מפני ביומי תשרי. פרש"י ז"ל מפני טיט הנהרות שלא יתון ולפי זה יצטרך לומר שהוא עבה ביותר דהא תנן בפרק תשיעי דמקואות דאין

טיט חוצץ אלא טיט היון דהיינו טיט הבורות וטיט היוצרין ואם תאמר וכי הוי עבה מאי הוי והתנן (שם פ"ז) הטביל את המטה אף על פי שרגליה משוקעות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדימין איכא למימר דהני מילי במטה דליכא סדקין אבל באדם חוצץ לפי שהטיט נכנס לו בין האצבעות ונדבק שם ואחרים פירשו דלצניעותא בעלמא היה עושה אותן שהוא חושש שמא מתוך שתתפחד שלא יראוה בני אדם תהא רדופה לטבול מהר ולא תטבול יפה ומהאי טעמא נמי אמרי' בפרק תינוקת (דף סז.) אשה לא תטבול בנמל לפי שהוא במקום רואים ואיכא למיחש

תורה אור | נר מצוה

גמ' מאי צינית בת ארעא פי' בלשון ישמעאל פצה אל"א ר"ן: הבנות יוצאות בחוטים. אבוה דשמואל לא שביק להו לבנתיה דליהון נפקן בחוטי ולא שביק להו למיגנא בהדי הדדי ועביד להו מקוה ביומי א ניסן ומפצי ביומי תשרי ב (א) ולא שביק להו למיפק בחוטי והתנן הבנות יוצאות בחוטין דאבוה דשמואל צבועין הוו: ולא שביק להו למיגנא בהדי הדדי *דלא לילפן להו גופא נוכראה: ערביות רעולות ומדיות ג פרופות וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה. פירוש ערביות רעולות נשים ערביות יוצאות רעולות כדכתיב הנטיפות השרות והרעלות ושמן בלשון ערבי גרץ ונשים מדיות יוצאות פרופות

רש"י

אבן או אגוז וקושרת הרגועה בכרך: גמ' בת ארעא. מכה שתחת פרסת הרגל וקושרת בו סלע לרפואה: לא שביק. מפרש בגמרא: למיגנא. לישן זו אצל זו בעודן בתולות: מקואות של מים. מכונסים או סמוך לנהר וממשיך הנהר בתוכה וטובלות בו וטעמא מפורש במס' נדה: ומפצי ביומי תשרי. שטובלות (א) בנהר ומפני הטיט שלא יחוץ נותנת המפץ תחת רגליה: דלבעונין. וחיים למישלף ומחויא: דלא לילפן גופא נוכראה. ויתאוו לשכב עם איש:

פורפת

לכדכתיבנא אלא שאף שם פרש"י ז"ל מפני הטיט שהוא חוצץ ולא מחוור שאין בנמל טיט יותר משאר נהרות: **ודאמרי'** עביד להו מקואות ביומי ניסן אמרינן עלה בגמרא [דף סה:] מסייע ליה לרב דאמר רב יהודה אמר רב מטרא במערבא סהדא רבה פרת סבר שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין ופליגא דשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מבריך ופליגא דידיה אדידיה דאמר שמואל אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד. והכי פירושא דעביד להו מקואות ביומי ניסן משום חששא דשמא ירבו הנוטפין על הזוחלין וכמלא שאין מטהרין אלא באשבורן וכדתניא (בספרא) [בספרי] אי מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך מעין מעין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן כלומר שאין מי גשמים מטהרין אלא דוקא דקוו וקיימי הלכך כל היכא דאיכא למיחש שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין אסור ומשום הכי עביד להו מקואות ביומי ניסן דס"ל כרב דאמר מטרא במערבא סהדא רבה פרת כלומר שרבוי פרת מעיד בבבל שירדו גשמים בארץ ישראל אלמא ס"ל שהנהר ממי גשמים הוא גדל ולא מכיפיה: **ודאמרי'** ביומי ניסן איכא מאן דאמר דלאו דוקא ביומי ניסן אלא (י) ה"ה לכל השנה חוץ מיומי תשרי וכדאמר בתר הכי דאתיא כשמואל דאמר אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד ולא נקט יומי ניסן אלא לאפוקי יומי תשרי ואין הלשון טח לי דהוה ליה למימר עביד להו מקואות לבנתיה כולא שתא ומפני ביומי תשרי ולפיכך נראה דבנתיה דאבוה דשמואל בסיתוא לא הוו טובלות בנהר משום צנה אלא במקואות שבבתיהן וביומי ניסן דרווח עלמא היו מתחילות לטבול בנהרות והיה מתקן להן אביהם [שם בתחלת ניסן מקואות שהיו טובלות בהן עד תשרי וביומי תשרי לא היו צריכין למקואות משום דליכא למיחש לנוטפים ולפיכך היה מתקן להן] [א] מפצי וכשעוברין יומי תשרי כבר היו חוזרות לטבול בבתיהן משום צנה: **והוי** יודע שזו שאמרו המעין מטהר בזוחלין והמקוה באשבורן היינו לומר שהמקוה אינו מטהר אלא באשבורן אבל המעין מטהר [ב] בין בזוחלין בין באשבורן דאי אמרת דאין מעין מטהר אלא בזוחלין היכי עביד להו אבוה דשמואל לבנתיה מקואות ביומי ניסן והיה ממשיך לתוכן מי פרת וכמו שפירשו כל המפרשים ז"ל הוה ליה למיחש שמא ירבו זוחלין על הנוטפין ואין מטהרין באשבורן אלא ודאי כדאמרן ועוד ראיה מדתנן בפרק ראשון דמקואות למעלה מהן מעין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא למעלה מהם מי (מעין) מוכים כלומר מלוחין ופושרין שהן מטהרין בזוחלין ובודאי היינו שהן מטהרין אפילו בזוחלין דאי לא מאי למעלה מהן הכא בחד גונא מטהרי והכא בחד גונא מטהרי ועוד דתנן כל הימים מטהרים כמקוה וכו' ר' יוסי אומר כל הימים [מטהרין] בזוחלין ובודאי ר' יוסי אף בזוחלין אמר דאי לא הוה ליה למימר אין מטהרין אלא בזוחלין אלא ודאי משום דס"ל דימים דינייהו כמעין אמר דמטהרין בכל ענין ועוד דתנן במסכת פרה בפ' ששי המפנה מעין לתוך הגת פסולין לזבין ולמצורעים ולמי חטאת אלמא לשאר כל אדם כשר אע"פ שהוא אשבורן: **ופליגא** דשמואל דאמר שמואל נהר מכיפיה מבריך. כלומר שאע"פ שאנו רואין כשהגשמים יורדין נהרות מתברכין עיקר רבויין ממקורן הוא כדאמרי' בפ' סדר תעניות (דף כה:) אין לך כל טפה וטפה יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים ונמצא שלעולם זוחלין רבין על הנוטפין דהא לטפה של גשמים איכא טפחיים דמעין הלכך לשמואל מותר לטבול בנהרות לעולם ואפי' כשנראה לעין שנתרבו הרבה מחמת המטר: **ופליגא** דידיה אדידיה דאמר שמואל אין המים מטהרין בזוחלין דאיכא למיחש לרבוי נוטפין אלא פרת ביומי תשרי בלבד לפי שאינו עת גשמים ולא זמן הפשרת שלגים ולאו למימר כל נהרות אתא ולאו למימר נמי פרת בכל השנה אלא ביומי תשרי אתא דכיון דכולה חששא משום שמא ירבו נוטפין על הזוחלין הוא כל שאנו בקיאין בפרת ביומי תשרי כמה עלייתו וכן בשאר נהרות ויודעין אנו בהם שלעולם אינו מתמעט משיעור כך ואפילו בעת יובש גדול כל שאין אנו רואין בו כי אם אותו שיעור למה ניחוש הא ליכא למיחש לשמא ירבו נוטפין על הזוחלין אלא שמואל תרתי קמ"ל חדא דנהרות שהן מכזבין מימיהן אין טובלין בהן לעולם דכיון שפעמים מכזבין לעולם חוששין בהן לגשמים או להפשרת שלגים וכדתנן במסכת פרה פ"ח המים המכזבין פסולין אלו הן המים המכזבין אחת בשבוע והמכזבים בפלמסיות ובשני בצורת כשרין והכי פירושא דכל שמכזבין בלא טענה אע"פ שאין מכזבין אלא לעתים רחוקות פעם אחת בשבוע פסולין דחיישינן שמא מי גשמים הן ואין מטהרין בזוחלין אלא באשבורן אבל מכזבין מחמת טענה כמו בפלמסיות ובשני בצורת כשרין ומשום הכי קאמר שמואל שאין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת וכיוצא בו שאינו מכזב לעולם ולמעוטי מים המכזבים הוא דקאמר פרת דולה לומר פרת וכיוצא בו קאמר. וקאמר נמי דפרת וכיוצא בו שאינו מכזב אינו מותר לטבול בו מן הסתם בכל השנה כולה מי שאינו בקי בו אלא ביומי תשרי בלבד לפי שביומי תשרי אינו עת גשמים ולא הפשרת שלגים ולפיכך אפי' מי שאינו בקי בו אין לו לחוש שמא רבו עליו נוטפין אבל אין הכי נמי דמי שבקי בפרת וכיוצא בו כל שהוא רואה שלא נתרבה על מה שהוא זוחל בתשרי בכדי שיהא ראוי לחוש לרבוי נוטפין טובל בו בכל השנה וכן נמי אם רואה בתשרי שנתרבה כ"כ עד שאפשר לו לחוש שמא רבו בו נוטפים אפי' בתשרי אינו טובל בו אלא שמואל סתמא קאמר דמי שאינו. מכיר אפילו בנהרות שאין מכזבים יש לו לחוש כל השנה ברבייתן וביומי תשרי אין לו לחוש כנ"ל ויש מי שכתב בהפך ולא נראו לי דבריו: **ולענין** פסק הלכה פסק ר"ת ז"ל כשמואל דאמר נהרא מכיפיה מבריך דאע"ג דרב פליג עליה ורב ושמואל הלכה כרב באיסורי ועוד דאבוה דשמואל סבירא ליה כרב ואידך דשמואל נמי פליגא אדידיה אפ"ה קי"ל כשמואל דתניא בבכורות בפרק מעשר בהמה (דף נה:) [ר"מ אומר] יובל שמו ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין [ג] מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מבריך כלומר דנהי דשמואל אמר הכי בכל הנהרות דמכיפייהו מברכי והתם לא אמרינן הכי אלא בפרת אפי' הכי מסייע ליה משום דכיון דפרת מבריך מכיפיה כולהו נהרות [נמי מכיפיה דפרת הם מתברכין שהרי כל הנהרות] מפרת הם נמשכין כדאמרינן התם בבכורות [דף נה.] הנודר ממי פרת אסור מכל מימות שבעולם דאפילו עיגתא דמדליין סולמי דפרת ניניהו הילכך האי מתני' [ד] מסייע ליה לשמואל בין מדר' מאיר בין מדרבנן [דרבנן] אמרי נמי פרת שמו שמימיו פרין ורבין וכיון דר' מאיר ורבנן מסייעי ליה כוותיה נקטינן ונמצא לפי דעת זה שלעולם טובלין בנהרות אפי' כשמתברכין הרבה מחמת גשמים לפי שאין טפה יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים וזהו דעת ר"ת ז"ל ומ"מ נ"ל שאף הוא ז"ל לא אמרה אלא בנהרות שאין מכזבין אבל במכזבין ליכא למימר בהו דמברכין מכיפייהו: **אבל** ר"ח והרב אלפסי ז"ל פסקו כרב ולאבוה דשמואל דאין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד וקא יהיב הרמב"ן ז"ל טעם למילתייהו דאע"ג דאמר שמואל נהרא מכיפיה מבריך לא דחינן מימרא דאיסורא דהוו נהיגין הלכה למעשה כאבוה דשמואל דעביד לבנתיה מקואות משום מימרא דאגדתא ושמואל נמי לאו לענין מעשה אמרה דכיון דאיהו נמי אמר אין המים מטהרין בזוחלין משמע דהכי קאמר דנהי דמדינא שרי הלכה למעשה איכא למיחש וכדאמרי' [נדה כה.] השתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי [שמואל] מותר שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן ואע"ג דאמרינן ופליגא דשמואל אדשמואל היינו לומר דתרוייהו מימרי דשמואל לאו קושטא איטון אלא חדא מינייהו דאילו איתא לחדא ליתא לאידך אבל איהו לא פליג [דידיה] אדידיה אלא מיחש הוא דחייש הלכה למעשה וה"נ משמע בפ' תינוקת (דף סז.) דמייתי מילתא דאבוה דשמואל ולא מסיימין עליה פלוגתא דבריה אלמא שמואל נמי למעשה חייש וכ"ת מאי חיים כיון דר"מ ורבנן אמרי בברייתא דבכורות [דף נה:] דפרת מימיו פרין ורבין ורב ואבוה דשמואל נמי אמאי סברי דלאו מכיפיה מבריך איכא למימר דאינהו ידעי דאיכא תנאי בעלמא דלא סבירא להו הכי ועוד דאיכא נוסחי דלא גרסינן במילתא דרבנן שמימיו פרין ורבין אלא וחכמים אומרים פרת שמו ותו לא ולפי זה סייעתא דמייתינן התם לשמואל מדר"מ היא ולא מדרבנן ואפי' הכי בפיר דייק מדר"מ כיון דרבנן לא פליגי עליה בהדיא לומר שאינו פרה ורבה ורב ואבוה דשמואל סברי דפליגי רבנן עליה ושמואל נמי מיחש הוא דחייש: **נמצא** עכשיו לפי דרך זה שהנהרות המכזבין אין טובלין בהן כלל שלעולם חוששין להם למי גשמים והפשרת שלגים והנהרות גדולים שאין מכזבין כל שהוא בקי בהן ויודע עיקר המשכתן ביומי תשרי טובל בהן כל השנה כל שהוא רואה שאין לחוש שנתרבו

נוספים

שלטי הגבורים

ומ"י פרק י"ט מהלכות שבת ותנן כי אין תוכבת והוא מין שנותנת בפיה במקום שן שנפל אסורה לצאת בו ושן של זהב שמנחת על שן שחור או הדום שיש בשיניה אסורה לצאת בו ואם הוא של כסף מותר א"כ לדידיה המורה לצאת באותן בשינים תוספתא אפי' הן של אדם או של כסף:

לשון ריא"ז

א ונראה בעיני שלא הזכירו פרת אלא לפי שהיה נהר ידוע אצלם וגם הוא נהר גדול שימצאו בו מים אפילו בימי תשרי וכן ראוי לומר בכל הנהרות שיש בהן מים בימי תשרי שאין ראוי לטבול בהן אלא ביומי תשרי אבל בשאר ימות השנה צריך להמשיך מים מן הנהר הסמוך לשפתו ולעשותו כדרך מקוה לטבול בו וכ"ש נהרות הקטנים שעיקרן ממי גשמים הן ובימי תשרי אין בהם מים כל עיקר כמבואר בקונט' הראיות:

ב הנשים הטובלות בנהר בימי תשרי ראוי לכן להניח מחצלת וכיוצא בהם תחת רגליהן שלא יהו רגליהן שקועות בטיט לפי שבימי תשרי יש טיט מרובה בנהר ורגלי האשה שוקעת בו ושטיט נדבק ברגליה עד שלא תכניס האשה במים ושרי היא חציצה כמו שביאר מז"ה:

הגהות חו"י

(א) שחדלו הגשמים ורבו הזוחלין עליהן ויש תורת מעין על הנהרות. רש"י:

הגהות הב"ח

(א) לא כצ"ל: (ב) א"ב לשון רש"י להלוהית היוצא מן הכסף ובלע"ז רוי"ל ויפה למכה: (ג) נ"ב עי' בר"ן בפרק אין בין המודר בדף מ':

הגהות מא"י

[א] נ"ב אביהן: [ב] נ"ב ביה: [ג] נ"ב והכ"א פרת שמו שמימיו פרין ורבין: [ד] נ"ב קא:

עין משפט

א מיי' פי"א מה' איסורי ביאה סמג לאוין קכו טור א"הע סי' כ:

ב מיי' פ"ו מה' מקוואות סמג עשין מו טור י"ד סי' רא:

ג מיי' פי"ט מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שג:

א מיי' פי"ט מהל' שבת סמ"ג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא:

רבינו נסים

טטפים על עיקר המשכתן אבל כל שהוא רואה מתוך רבייתן שיש לחוש לכך אפי' ביומי תשרי אין טובל בהן ומי שאינו בקי בהן בכל השנה כולה צריך לחוש להן חוץ מימי תשרי בלבד שבתשרי מן הסתם אין נוטפין רבין עליו: **מיהו** איכא מאן דאמר דכי חיישינן לרבוי טטפין על הזוחלין דוקא לטבול בהן במקום שלא היתה שם זחילתו של נהר קודם לכן אבל במקום שהיתה זחילתו מתחלה אע"פ שעכשיו רבו נוטפין על הזוחלין מותר לטבול בו ומוכח לה מדתנן בפ"ק דמקוואות מעין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל (ד) בכל שהוא ומדקתני שוה למקוה לטהר באשבורן *אלמא דין מקוה יש בו שאינו מטהר בזוחלין שאין עליו דין מעין אלא הרי הוא כמקוה שצריך אשבורן והדר קתני ולמעין להטביל (ה) בכל שהוא ובודאי מדקתני דשוה למעין להטביל (ו) בכל שהוא הוא הדין דמטהר בזוחלין כיון דתורת מעין עליו וקשיא רישא אסיפא אלא ודאי הכי קתני מעין זה שרבו עליו המים שאובים מקומות יש בו שתורת מקוה עליהם וצריך אשבורן והיינו אותם מקומות שהוא זוחל בהן עכשיו מחמת רבוי הנוטפין ולא היה זוחל בו מתחלה ומקומות יש בו שלא נשתנה דינו מכמות שהיה אלא הרי הוא כמעין להטביל בו בכל שהוא והיינו אותו מקום שאפי' מתחלה היה זוחל בו והאי דלא קתני ולמעין להטביל בו בזוחלין אי כמי דליתני ברישא שוה למקוה שצריך שיעור כ"ל דתני הכי לאשמועינן תרי דיני דמקוה ודמעין ובכל חד מכלל חבריה משמע דמדקתני רישא שוה למקוה לטהר באשבורן מכלל דאותו מקום ששוה בו למעין דקתני סיפא אין צריך אשבורן ומדקתני סיפא ולמעין להטביל בו בכל שהוא מכלל דאותו מקום ששוה למקוה דקתני רישא צריך שיעור ומ"מ למדנו מזו שיש מקום במעין שאפילו נתרבה מחמת נוטפין תורת מעין עליו והיינו מקום שהיה מהלך בו מתחלתו והכי איתא בתוס' דקתני התם מעין שמימיו מועטין וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואין מטהר בזוחלין אלא עד המקום שהיה יכול להלך מתחלתו והיינו כמי דתנן (ז) בפ"ק דמקוואות מעין שהיה מושך כנדל וריבה עליו מים והמשיכו *[הרי הוא כמו שהיה היה עומד וריבה עליו והמשיכו שוה] למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא והכי פירושא מעין שהוא מושך מעט מעט כנדל זה שהוא שרץ קטן מרובה הרגלים ועכשיו המשיכו בשטף אבל אינו נמשך אלא באותו מקום שהיה מהלך בו מתחלתו הרי הוא כמות שהיה וסיפא קתני דאם היה עומד כלומר שלא היה נמשך כלל וריבה עליו והמשיכו ב' דינים יש בו דבמקום שלא היה מהלך מתחלתו שוה למקוה שצריך אשבורן [א]וה"ה שאין מטבילין בו בכל שהוא ובמקום שהיה עומד מתחלה שוה למעין להטביל בו בכל שהוא ומינה שהוא מטהר בזוחלין: **נמצא** לפי דעת זה שאפי' בזמן גשמים שהנהרות רבין אדם טובל בנהרות שאין מכזבין באותן מקומות שהן נמשכין והולכין אפי' ביומי תשרי אבל באותן מקומות שנמשכין ומתרחבין יותר מחמת הגשמים כל היכא דאיכא למיחש שרבו נוטפין על הזוחלין אין טובלין בהן אבל היכא שרבו זוחלין על הנוטפין אפילו באותן מקומות שלא היה הולך שם מתחלתו טובלין והיינו ההיא דר' אלעזר בר' צדוק (ח) שהעיד על הזוחלין שרבו על הנוטפין שכשרין ומטהרין בזוחלין ובודאי אפילו במקום שנתרבה קאמר דאי באותו מקום בלבד שהוא מהלך מתחלתו מאי אסהדתיה פשיטא דהיכי תיסק אדעתין שפגים או ג' טיפי מטר יפסלו פרת מלטבול אלא ודאי כדאמרן וזהו דעת הראב"ד ז"ל: **אבל** דעת [הרמב"ם] ז"ל דכי קתני בכל הני דאע"פ שרבו עליו נוטפין דינו כמעין דוקא בשריבה המים בגומת המעין עצמו ששם הוא חשיבות מימיו ומבטלין כל המים הבאין עליהן אבל ריבה במקום משך הנהר למטה כל שרבו נוטפין על הזוחלין נפסל כולו ולפי זה אתיא מימרא דשמואל כפשטה דאין המים מטהרין בזוחלין אפילו באמצע הנהר במקום שהיה מהלך בו בתחלה אלא פרת ביומי תשרי בלבד וכפי מה שפירשנו למעלה ולפי זה הא דמפליג בתוס' בין נתרחב ללא נתרחב נראה לי [הא] דאמר ריבה עליו והרחיבו בגומת המעין קאי דאפ"ה כל שרבו נוטפין אינו מטהר אלא במקום שהיה מהלך מתחלתו אבל מקום שנתרחב אינו מטהר אלא באשבורן ואע"ג דאיכא למימר איפכא דאריבה בהמשך הנהר קאי אבל ריבה בגומת המעין אפי' נתרחב כשר מנקט לחומרא עדיף ועוד דמשמע דתוס' אגופא דמתני' קיימא מיהו סהדותיה דר' אלעזר בר' צדוק אפי' לפי שטה זו ודאי משמע דאפי' אמקום שנתרחב הנהר קאי דכל שרבו זוחלין כשר דליכא למימר דאריבה במקום *גומת המעין קאי ואשמועינן רבותא שאע"פ שלא ריבה במקום גומת המעין אלא במה שנמשך ממנו כשר דאכתי פשיטא וכי ג' טיפי [מטר] יפסלו פרת זה נראה לי: **מתני'** פורפת על האבן וכו'. כל המחבר בגד לחבירו קרי פריפה וכמו שפירשתי במדיות פרופות: ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת. בגמ' פריך והא אמרת רישא פורפת: **גמ'** והא אמרת רישא פורפת והוא ודאי לכתחלה קאמר בשבת דאי מבעוד יום לא צריך לאשמועינן דיוצאה בשבת דהא תנן לעיל ומדיות פרופות: סיפא. דקתני (ט) [לא] תפרוף אתאן למטבע דלאו בר טלטול אבל אבן שהוקצת לכך ראויה לטלטל: (י) להוציאה לבנה קטן. לכתחלה: **מתני'** הקיטע יוצא בקב שלו. הקיטע שנקטעה רגלו: יוצא בקב שלו. שעושים לו כמין רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקו בתוכו ויוצא בו דקסבר רבי מאיר דמנעל דידיה הוי ולא חיישינן דילמא משתליף ואתי לאיתויי: ור' יוסי אוסר. דנהי דרבי יוסי נמי מודה דמנעל הוא אפילו הכי גזרו דלמא משתליף ואתי לאיתויי ארבע אמות ברשות הרבים הכי אסיק רבא פלוגתא דרבי מאיר ורבי יוסי בפרק [בתרא] דיומא (דף עח:) ולא כן פרש"י ז"ל בכאן והקשו בתוס' והיכי גזרינן דלמא אתי לאיתויי והלא אין לו אלא רגל אחד ואי נפל לא יזוז ממקומו תירץ ר"י ז"ל דמיירי שנושא בידו מקלו ועיקר הליכתו בסמיכות המקל הילכך איכא למגזר ומכאן התירו בתוס' לקיטע לצאת במקלות שלו לרה"ר וכתבו בשם ר"י ז"ל שראה לר"ת ז"ל שהתיר כן הלכה למעשה: **ואם** יש לו בית קבול כתיתין. שחקקו בו כדי בית קבול כתיתין של בגדים רכין ומוכן להניח ראש שוקו עליהן: טמא. מקבל טומאת מגע אבל אם אין לו אלא בית קבול ראש שוקו ואינו מניח שם כתיתין לאו בית קבול הוא לטומאה והוה ליה כפשוטי כלי עץ דדומיא דשק בעינן שקבול שלו עשוי לטלטל ע"י מה שנותנין בו אבל שוקו אינו (כ)מטלטל על גב הכלי: סמוכות שלו. יש קיטע בשתי רגליו דהולך על שוקיו ועל ארכובותיו ועושה סמוכות של עור בשוקיו: טמאין מדרס. אם זב הוא דהא לסמיכת גופו עבידי ומדרס הזב נעשה אב הטומאה: ויוצאים בהן בשבת. דתכשיט דידיה הוא: ונכנסין בהן לעזרה אע"ג דתנן [ברכות דף נד.] לא יכנס אדם להר הבית במנעלו הני לאו מנעל נינהו דלאו בראש רגליו הן: כסא. יש קיטע שנכוונו גידי שוקיו ואף על ארכובותיו אינו יכול להלך ועושה כמין כסא נמוך ויושב עליו וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדחק לפניו וחוזר ונח על אחוריו והכסא קשור לאחוריו: סמוכות. של אותו קיטע עושה לו סמוכות של עור או של עץ לראשי שוקיו או לרגליו התלוין וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת: ואין יוצאין בהן בשבת. דאיידי דתלו וגא מנחו ארעא זמנין דמשתלפי: ואין נכנסין בהן לעזרה. דמנעל נינהו: לוקטמין. לנתיק עושין אותן להבעית התינוקות: טהורים. מלקבל טומאה דאינן כלי תשמיש ולאו תכשיט נינהו: **ויש** מחלוקת בין הראשונים לפום מאי דאתמר בגמרא עלה דהא מתני' ולפום מאי דאיתמר בפרק בתרא דיומא (דף עח:) ובפרק מצות חליצה (דף קג:) דאיכא מאן דאמר דסנדל של עץ מנעל מקרי הילכך חולצין בו ואין יוצאין בו ביום הכפורים דאסור בנעילת הסנדל והאי כמי מנעל מקרי אבל בסנדל של שעם ושל גמי אין חולצין ויוצאין בהן דלאו מנעל נינהו ואין כן דעת הרב אלפסי ז"ל שהוא סובר דכל מנעל דלא הוי מעור לאו מנעל הוא הילכך חלצה בסנדל של עץ חליצתה פסולה את"כ מחופה עור כדאבוה דשמואל דאמר הכי בפרק מצות חליצה (שם) ויוצאין בכל מנעל שאינו של עור ביום הכפורים בין בשל שעם בין בשל עץ ולפי שאין זה מקומן של דינין הללו איני מאריך בהם ואכתבם במסכת יומא ובמסכת יבמות אם גומר השם עלי: **גמ'** חמרא דאכפא. חמור הנישא בכתפים והליצנים עושין אותו: קשרי. מביאין כלי

ר"ח | נר מצוה

*מתני' פורפת אשה על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת: **גמ'** *והא אמרת רישא פורפת אמר אביי סיפא אתאן למטבע כלומר א על המטבע בלבד הוא דלא תפרוף לכתחלה בשבת אבל על האבן ועל האגוז פורפת לכתחלה: בעי אביי אשה מהו שתערים ותפרוף על האגוז ותוציא לבנה קטן בשבת ועלתה בתיקו וקיימא לן דכל תיקו דאורייתא לחומרא ודרבנן (א) לקולא:

מתני' *הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר *ור' יוסי אוסר (א) אם יש לו בית קבול כתיתין טמא סמוכות שלו טמאין מדרס ויוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן בעזרה כסא וסמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן בעזרה לוקטמין טהורים ואין יוצאין בהן בשבת: **גמ'** הקיטע יוצא בקב שלו והלכה כר' יוסי *מאי לוקטמין א"ר אבהו חמרא דאוכפא רפרם בר פפא אמר קישרי רבה בר רב הונא משמיה דעולא אמר

רש"י

מתני' פורפת. כל דבר המחבר בגד לחבירו קרי פריפה: ובלבד שלא תפרוף כו'. מפרש בגמ': גמ' על המטבע. לא תפרוף דלאו בר טלטול הוא: אבל. אבן שהוקצה לכך ראוי לטלטל: מתני' הקיטע. מי שנקטע רגלו: יוצא בקב שלו. עושין לו כמין דפוס רגל וחוקק בו מעט לתת ראש שוקו לתוכו ואינו נסמך עליו ולכך יצא בקב שלו דמנעל דידיה הוא: ורבי יוסי אוסר. דלאו תכשיט הוא: ואם יש לו בית קבול כתיתין. שנחקק (ב) לו כדי קיבול כתיתין של בגדים רכין ומוכין להניח ראש שוקו עליהם: טמא. מקבל טומאת מגע אבל אם אין לו בית קבול כתיתין אע"פ שמכנים בו ראש שוקו ה"ל כפשוטי כלי עץ דדומיא דשק בעינן שקיבול שלו עשוי לטלטל בו מה שנותנין לתוכו אבל שוקו אינו (ג) מטלטל אגב הכלי: סמוכות. יש קיטע בשתי רגליו מהלך על שוקיו וארכובותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו: טמאים מדרס. אם זב הוא דלסמיכת גופו עבידי: ויוצאים בהן בשבת. דתכשיט דידיה הוא: ונכנסין בהן בעזרה. ואע"ג דתנן לא יכנס אדם בהר הבית במנעלו הני לאו מנעל נינהו דלאו בראש רגליו הן: כסא וסמוכות שלו. יש קיטע שייבשו ונכווצו גידי שוקיו ואפי' על ארכובותיו אינו יכול לילך ועושין לו כמין כסא נמוך ויושב עליו וכשמהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדחף לפניו וחוזר ונח על אחוריו והכסא קשור לאחוריו: סמוכות. של אותו קיטע שעושה לו סמוכות של עץ או של עור לראשי שוקיו או לרגליו התלויין וכשנשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת: ואין יוצאין בהן בשבת. דאיידי דתלו ולא מנחי ארעא זימנין דמשתלפי ואתי לאיתויי: ואין נכנסין בהן בעזרה. דמנעל ניכהו: לוקטמין. מפרש בגמ': גמ' חמרא דאכפא. חמור שנושאין אותו בכתפיים והליצנים עושין אותו ונראה כמו רוכב עליו הרפיכ"א בלע"ז: קישרי. פטעלי"ס

שלטי הגבורים

א רוב המפרשים כתבו הטעם דאסור לפרוף על המטבע בשבת דלאו בר טלטול הוא כלל ולא מהכיא ביה יחוד וסמ"ג יהיב טעם לאסורא מפני שנראה כמערים להוציאו ולהוליכו במקום אחר ולא לצורך מלבוש וקשה לי על דבריו דאי משום האי טעמא ליתסר נמי לפרוף ע"ג אגוז דנראה כמערים להוציאו למקום אחר ולא לצורך מלבוש ודוחק לומר דאגוז ואבן דרכן לפרוף עליהם הלכך לא אמרי' נראה כמערים אבל מטבע אין דרכו לפרוף עליו והלכך נראה כמערים דמאן לימא לן דזה הוי דרכו וזה לא הוי דרכו ועוד היאך יהיב סמ"ג טעם לאסור פירוף ע"ג מטבע משום שנראה כמערים דהא מספקא ליה לתלמוד אפי' כי מערים לכתחלה אי שרי או לא וסלקא בתיקו ואי טעם איסור פירוף ע"ג מטבע הוי משום דמיחזי כמערים תפשוט מהכא דכי מערים להדיא גבי אגוז ודאי אסור וצ"ע על טעמו זה והמרדכי כתב לשון סמ"ג וכתבו המפרשים שאם פירף על המטבע מערב שבת מותר לצאת בו ובמיי' כתב סתם ואם פירפה יוצאה בו דמשמע דאפי' פירפה בשבת מותר לצאת בו אבן הטור א"ח סי' ש"ג והגהות מיימוני פירשו דמערב שבת קאמר שאם פירפו מע"ש מותר לצאת בו אבל אם פירפו על המטבע בשבת משמע דאסור לצאת בו ולא ראיתי דבר מכריע לפרש מיי' כך וצ"ע:

לשון ריא"ז

ובלבד שלא תפרוף עליהם בתחלה בשבת שאסור לטלטלן בשבת הואיל ולא הזמינן מבעו"י:

הגהות חו"י

(א) הוא הדין בפלוגתא דאמוראי ולא איפסק הלכה עי' פסחים בר"פ סי' תכל"ט וצ"ע ר"ש פ' מפנין סי' תע"ס דאיסור מפנין הוי רק מדרבנן:

הגהות הב"ח

(א) ואם יש כצ"ל: (ב) בו כדי כצ"ל: (ג) מיטלטל כצ"ל: (ד) נ"ב בו: (ה) נ"ב בו: (ו) נ"ב בו: (ז) נ"ב נפ"ח מעין שהיה מושך כצ"ל: (ח) בפ"ה: (ט) שלא כצ"ל: (י) להוציאה לבנה קטן לאוכלו כצ"ל ותי' לכתחלה נמחק: (כ) מיטלטל כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ימינה שאין ותי' ה"ה נמחק:

ני"ש ומסר"ס

ד"ת מבן שנהר

כלי עץ ארוכים ועומד עליהם למעלה [א] ומרקד בהן: פירמי. כלי בחוק לסבעית הבנים הקטנים: הרועים יוצאין בשקים. מלבוש שק שמתכסין בהן בימות הגשמים: אלא כל אדם. דאע"ג דלא רגיל ביה: אספלנית. מטלית של בגד שמושחין אותו במשיחה ומשימין אותו על גבי המכה: **מתני'** בקשרים. מפרש בגמ': ובזוגין. אשקלמ"א של זהב לנוי: **גמ'** קשרי פאה. שקושרין ממנה קשרים ותולין בצואר לרפואה: מאי איריא בנים. אם איתא דרפואת חולים נינהו אפי' בנות נמי: געגועין. מגעגע עליו ואין יכול ליפרד מעליו ורפואה זו לא שייכא בנקבות שאין האב מחבבן מתחלתן כל כך שיהו מגעגעות עליו: סחופי כסא. כום שיש לו הבל כגון בעירה ממנו חמין וכופהו על הטבור מפני שחש במעיו ואוחז הכוס את הבשר ומושך את המעיים ומיישבן: לסוך שמן. בכפות ידיו ורגליו: דרב הונא מבי רב. כשהוא בא מביתו של רב שהוא רבו וקרב מבי ר' חייא: מבסמי. שכירין ואלו מפני שהשובין הן היו עושין דבר להפיג יינן: לגויא דא דידייהו. תוך ידיו דהיינו כף: כי היכי דלייל. שהולך ונעשה נגול כל שעה ושעה: מותר ליחנק. מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו שנפלה בגרונו תולין אותו בראשו עד שיהא צוארו נפשט ודמי לחניקה: לפופי ינוקא. לכרכו בבגדים וקושרין אותו ברצועה רחבה ומתיישבין פרקי אבריו שהן רכין ונשמטין בחבלי הלידה: אבן תקומה. אבן ידועה שהיא תלויה על אשה הרה שאינה מפלת וגם המשקל כנגד אותה אבן תקומה מועיל ומותר לצאת בו בשבת: ולא שהפילה. ולא תאמר שלא התירו לצאת בה אלא לאשה שהיא עלולה להפיל עוברה שהפילה כבר עובר: ולא שעיברה. שידוע לה שהיא מעוברת: והוא דאיכוין ותקיל. שנמצא מכוון שהפך מאליו למשקל האבן: משקל דמשקל מאי. ועלתה בתיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא. אוקמא רבא באריג בכסותו. אבל כל היכא דלא ארוג אסור ואפשר דטעמא משום דאפי' באיש חיישינן דמשלף ולאחווי ודלא כדברי ר"ת ז"ל אי נמי משום דא כא למיחש דלמא מחייכי ביה ואתי למישלף:

מתני' יוצאין בביצת החרגול ובשן של שועל. בגמרא מפרש לאי עבדי להו: משום דרכי האמורי. וכתיב ובחוקותיהם לא תלכו: **גמ'** לשינתא. יש שנושאו כדי שיישן ויש שנושאו שלא יישן: דחייא. של שועל חי: זירפא. נפח מכה: **כל** דבר שיש בו משום רפואה. בין לאדם בין לכל דבר כיון שאנו יודעין שהוא מרפא והכי מוכח בתוס' ואפשר דאף לאסון שאין אנו יודעין אם יש בהן משום רפואה מותרים מספק ולא אסרו אלא אותם שבדקו ואין מועילין וכתב הרשב"א ז"ל שכן כ"אה שפירשו בתוס' אלא שראיתי לה"ר יונה ז"ל שחשש בכל קמיע שאינו מן המומחה משום דרכי האמורי: דליכחוש חיליה. ע"י שהוא שמן וכחו רב פירותיו טברין: דליחזוה אינשי. ולסימנא עבדי ליה לאודועי שמשיר פירותיו: טמא טמא. הוא עצמו אומר טמא שירחקו מעליו: כובסא. אשכול תמרים וסימן הוא שמשיר פירותיו:

תורה אור | נר מצוה

אמר פראמי. פירוש פראמי דבר שנותנין על הפה שלא ינתז ממנו הרוק: גרסינן בפרק הנודר מן הירק *תניא יוצאים בשק [א] עבה (א) ובסגום עבה ובירעה ובחמילה מפני הגשמים הרועים יוצאין בשקים ולא הרועים בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדברו חכמים בהווה. ותניא בתוספתא אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחצלת מפני הגשמים. ועוד הניא בתוספתא יוצאין במוך ובספוג שעל גבי המכה ובלבד שלא יכרוך עליהן חוט או משיחה. יוצאין בקליפת השום ובקליפת הבצל שעל גבי המכה ואם נפל לא יחזיר ואין צריך לומר שלא יתן לכתחלה בשבת. יוצאין באגד שע"ג המכה וקושרו ומתירו בשבת אספלנית שפירשה מן האגד מחזירה עם האגד. יוצאין באספלנית ובמלוגמא וברטיה שעל גבי המכה ואם נפל לא יחזור וא"צ לומר שלא יתן לכתחלה בשבת והאי דקתני אם נפל לא יחזיר הוינן בה בגמרא דעירובין* הלכה מחזירין רטיה בשבת במקדש ותמן ברירנא לה: **מתני'** הבנים יוצאין בקשרים [ב] ובני מלכים בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה: **גמ'** מאי קשרים אמר אבא מרי אמר רב נחמיה בר ברוך אמר רב אידי בר אבין אמר רב יהודה (ג) קשרי פאה מאי איריא בנים אפי' בנות נמי מאי איריא קטנים אפילו גדולים נמי אלא מאי קשרים כי הא דא"ר אבין בר חיננא אמר רב חמא בר גוריא בן שיש לו געגועין על אביו נוטל רצועה ממנעל של ימין (ג) ונותן וקושר לו בשמאלו: אמר ר' אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא סחופי כסא אטיבורא בשבת שפיר דמי. ואמר ר' אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא °מותר לסוך שמן ומלח בשבת כי הא דרב הונא כי הוה אתי מבי רב ורב מבי רבי חייא ור' חייא מבי רבי כי הוו מיבסמי הוו מייתו מילחא ומישחא ושייפא להו לגויתא דידייהו (ד) ולכרעייהו ואמרי כי היכי דצייל האי מישחא נצייל חמריה דפלניא בר פלניתא: ואמר רבי אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא מותר ליחנק בשבת ואמר רבי אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי: תנו רבנן יוצאין באבן תקומה בשבת משום ר' מאיר אמרו אף במשקל אבן תקומה ולא שהפילה אלא שמא תפיל ולא שעיברה אלא שמא תתעברה ותפיל אמר רב יימר בר שלמיה משמיה דרב והוא דאיכוין ותקיל *לרפואה: (ה) (ואמר שמואל שמעתי שמציל) אבן מכוונת לא שפחתה ולא הותירה ממשקל אבן תקומה בשנ"קלה נגדה: והלכה כר' מאיר מדקא מתרצינן אליביה והוא דאיכוין ותקיל לרפואה ועוד דאמרינן (ו) אמר רב אשי משקל דמשקל מאי מדקא מבעיא ליה משקל דמשקל מכלל דכר' מאיר סבירה ליה: *ובני מלכים בזוגין אוקמה *רבה באריג שבכסותו לדברי הכל: **מתני'** יוצאין (ז) בביצת החרגול ושן של שועל ומסמר הצלוב משום רפואה דברי ר"מ וחכמים אומרים אף בחול אסור משום דרכי האמורי: **גמ'** יוצאין בביצת החרגול דעבדי לשיחלא. פי' רפיון הירך כדתנן* השחול והכסול אי זהו שחול כל שנשמטה ירכו: ובשן של שועל דעבדי לי לשינתא דחייא למאן דנאים דמיתא למאן דלא נאים: ובמסמר הצלוב דעבדי לזירפא. פי' זירפא כמו (ח) שריפא וקורין בלשון ערבי אחתרקן ומסמר הצלוב מעמידה כדי שלא תוסיף: אביי ורבא דאמרי תרויהו כל *דבר [ג] *שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי הא אין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי והתניא (א) אילן שמשיר פירותיו סוקרו בסקרא וטוענו באבנים גדולות בש'למא טוענו באבנים גדולות כי היכי דליכחוש חיליה אלא סוקרו בסקרא מאי רפואה קא עביד כי היכי דליחזוה אינשי וליבעו עליה רחמי כדתניא °וטמא טמא יקרא מכאן שצריך להודיע [צערו] לרבים ורבים יבקשו עליו רחמים אמר רבינא כמאן תלינן האידנא כובסא בדיקלא כמאן כי האי תנא. מאי כובסא כמו נצר כדכתיב °ונצר משרשיו יפרה: **סליקו להו במה אשה**

רש"י

שמעלג"ס בלשונו שמהלכין בהן בטיט: פורמי. הנקשר על הפרצוף לסבעית התינוקות: מתני' הבנים (ט) קטנים. מפרש בגמ': בזוגין. של זהב לנוי שקורין אשקלמ"א בלשונו: גמ' קשרי פיאה. נראה שקושרים בקשרים ותולין בצואר לרפואה ולא ידעתי לאיזה חולי: געגועין. מגעגע עליו ואינו יכול ליפרד ממנו ורפואה זו לא שייכא בנקבות שאין האב מחבבן מתחלתן כ"כ עד שיהיו מגעגעות עליו: סחופי כסא. כוס שיש בו הבל חם שעירה ממנו חמין וכופהו על טיבורו למי שחש במעיו ואוחז הכוס את הבשר ומושך אליו המעיים ומושיבן במקומן: (ושפי להו. מישחא): מבסמי. שיכורין שהיו משקין תלמידיהן. ואלו מפני שחשובין היו עושין להם דבר להפיג יינם: לגויתא דידייהו. תוכי ידיהם דהיינו הכף: דלייל שנעשה נגול כל שעה מחום הבשר: (ב) ליחנק. מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו ונופל בגרונו תולין אותו בראשו שיהא צוארו נפשט ודומה לחניקה: לפופי לכורכו בבגדים וקושרן בחגורה רחבה ומתיישבין פרקי איבריו שהן רכים ונשמטים שקורין ווישקל"א בלשונו: אבן תקומה. נשים מעוברות נושאות אותה שלא יפילו קונטנסאי"א: במשקל. שום דבר ששקלו כנגדה: ולא שהפילה לא תאמר שלא התירו לצאת בה אלא לאשה שעלולה להפיל עוברה כגון שהפילה כבר עובר אחר: ולא שעיברה. שידוע לה שהיא מעוברת: והוא דאיכוין ושקל. שנמצא החפץ מכוון מאליו למשקל האבן ולא שחסרו או הוסיפו עליו לכוונו: משקל דמשקל. דשקל דבר אחר נגד משקל של אבן תקומה: באריג בכסותו. דלא שלף ומחוי: מתני' דרכי האמורי. ניחוש וכתיב ובחוקותיהם לא תלכו: גמ' לשיחלא. כאב האוזן ותולים באזנו ובעמוד פירש בע"א: לשינתא. יש שנותנין כדי שיישן ויש כדי שלא יישן: דחייא של שועל חי: למאן דנאים. שישן יותר מדאי: לזירפא. נפח מכה דכל פרזלא זריף וזה מסי לזירפא ובעמוד פירש בע"א: מעמידה. מעמיד החולי שנפח שלא תוסיף לנפוח: משום רפואה. שנראית רפואה כגון שתיית סם ותחבושת מכה ופרכינן הא לאסון שאין ניכר שהוא מרפא יש בו משום דרכי האמורי בתמיה: דליכחוש חיליה. שעל ידי שהוא שמן וכחו רב פירותיו נושרין: דליחזיוה אינשי. ולסימנא עבדי ליה לאודועי שמשיר פירותיו: טמא טמא. הוא עצמו אומר טמא רחקו מעלי: כובסא. אשכול של תמרים וסימן הוא שמשיר פירותיו:

סליקא להו במה אשה

שלטי הגבורים

א כתב מיי' דה"ה לגר וכסת שאם הן דקין ורכים כמו הבגדים כמותר לצאת בהן מניחן על ראשו דרך מלבוש אבל אם הם קשים הוי כמשוי ואסור ומכאן שמותר לצאת בשבת באותן הבגדים שנקראין קפילי אע"פ שמניחו על הכובע שבני שיש לו כי הכא שמותר לצאת בשני כלים מפני הגשמים דעל שמלבשת נושאין אותן וכן כתבו במפרשים שמותרת הנשים לתת שק על ראשיהן מפני הגשמים כשהולכין מבית לבהכ"נ ודמי לבי מלבושי שמותר ללובשן זה על זה מפני הלכה מיהו אם לא היה מתכוין בלבישה הקאפילי אלא לאצולי מטינוף בעלמא נראה דודאי אסור דכל אצולי מטינוף אסור אבל אם מכוין לגשמים או לצנה אע"פ שעושי כך נצול גם מטינוף אין בכך כלום ובתדושי הארכתי בזה ודע שצריך שיהיה שקאפילי באופן שלא יפול ממנו הכלובשיהיה מחובק בשפיר:
לשון ריא"ז

א מיי' פ"ו מהל' שבת ופ"ג ופ"ז מה' שגגות:
ב מיי' פ"ב מהל' שבת טור א"ח סי' שדמ.

כלל גדול. בגמרא [דף סח.] מפרש דמשום הכי קרי ליה כלל גדול משום דגדול עונשה של שבת משל שביעית: השוכח עיקר שבת. דסבור אין שבת מן התורה: אינו חייב אלא חטאת אחת. בגמרא [דף סט:] יליף שמירה אחת לשבתות הרבה משמירה לכל שבת ושבת ומסתברא דכי כתיבא שמירה אחת לשבתות הרבה כי האי גונא כתיבא דכולה שגגה אחת היא וקרבן (אחד) אשוגג קאתי: היודע עיקר שבת. שיש שבת בתורה ונאסרו בו מלאכות: ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה. ע"י שגגת שבת ששכח ששבת היום מדקתני סיפא היודע שהוא שבת מכלל דרישא בשאין יודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בענין זה ולא נודע לו בנתיים שחטא: חייב על כל שבת ושבת. חטאת אחת לכל שבת ושבת ואע"פ שלא נודע לו בנתיים והעלם אחת היא אמרינן ימים שבנתיים הויין ידיעה שאי אפשר שלא שמע בנתיים שאותו היום שבת היה ואע"פ שלא נודע לו בנתיים שחטא שלא נזכר במלאכות שעשה בו כיון דשגגה קמייתא משום שבת הוא דהויא והא איתידע ליה ביני וביני כל שבת חדא שגגה היא ומיהו על הרבה מלאכות שבכל שבת לא מחייב אלא חדא דכולה שבת חדא שגגה היא דהא לא שגג אמלאכות דיודע הוא שהמלאכות אסורות אלא אשבת הוא דשגג: והיודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה. שלא ידע שהמלאכות הללו אסורות ועשאן כמה פעמים בכמה שבתות: חייב על כל אב מלאכה. חטאת אחת ואע"פ שחזר וכפלו בכמה שבתות כולהו חדא שגגה היא דהא לא נודע לו בנתיים ולענין שגגת שבת הוא דאיכא למימר ימים שבנתיים הויין ידיעה לחלק אבל לענין שגגת מלאכות לא אמרי' הכי דמשום הפסק ימים אין לו לדעת אלא אם כן עסק וישב לפני חכמים ולמדוהו הלכות שבת ומיהו בחטאת אחת לא נפטר אכל שבת דשגגה לאו בשבת היא אלא במלאכות ושגגות טובא הוי לשבת אחת ובגמרא (דף ע.) יליף פעמים שהוא חייב על כל אחת ואחת ופעמים שאינו חייב אלא אחת על כל שבת ושבת ומסתברא דחיובא בזדון שבת ושגגת מלאכות דאיכא שגגות טובא ופטורא בשגגת שבת וזדון מלאכות דחדא שגגה היא ואב מלאכה דנקט לאו למעוטי תולדות דה"ה לתולדות ובלבד שיהו התולדות דשני אבות אלא למעוטי היכא דעביד שתי תולדות של אב אחד אי נמי אב ותולדה דידיה דאינו חייב אלא אחת כדקתני סיפא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת כלומר שתי תולדות של אב א' אינו חייב אלא [חטאת] אחת דהרי הוא כעושה וחוזר ועושה בהעלם א': **גמ'** מונה ששה. מיום שישים אל לבו שכחתו: ומשמר השביעי: וכל יום ויום עושה כדי פרנסתו. כלומר ולא יותר דדלמא שבת הוא. ולאו פרנסה מרווחת אלא מצומצמת כדי שיוכל לחיות בה אותו יום בלמצום שלא הותר לו אלא מפני פקוח נפש בלבד. ומשום הכי פרכי' וההוא יומא לימות בתמיה דכיון דאתמול לא עבד אלא כדי פרנסה מצומצמת אי לא עביד מידי בההוא יומא לימות: ודלמא אתמול שבת הוה. ונמצא מחלל שבת שלא לפקוח נפש: בקדושא ואבדלתא. ולזכרון בעלמא שיהא לו יום חלוק משאר הימים ולא ישתכח שבת ממנו וא"ת ולימא דמיכר ליה בתחומין שאינו מהלך באותו יום חוץ לתחום וכי תימא אפילו בשאר ימים כמי אינו יוצא חוץ לתחום דלאו פקוח נפש הוא ומשום הכי לא שני ליה הכי (וכי) [דאם כן] יעמוד לעולם במדבר ויחלל שבת וימות בארץ גזירה אלא יש לומר דמשום הכי לא שני ליה הכי משום דאפי' בההוא יומא נמי מותר לצאת חוץ לתחום הואיל ותחומין דרבנן: **אמר** רבא אם היה מכיר סכום יום שיצא בו. שהיה יודע היום יום ג' ליציאתו או ד' ליציאתו ומתוך כך יודע איזו יום שמיני ליציאתו: עושה מלאכה. בכל יום שמיני וכן לעולם דודאי יום שיצא בו קים ליה דבשבת לא יצא שהרי בישוב לא שכח את השבת: במעלי שבתא לא נפיק. דאין לצאת מפני כבוד השבת ועל כרחך כל יום שמיני ותשיעי ליציאתו לישתרי דליכא לספוקינהו בשבת:

נר מצוה

מתני'

כלל גדול אמרו בשבת כל [א]השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת. והיודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת. והיודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה והעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת: **גמ'** *אמר רב הונא [ב]היה מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ומשמר יום אחד אמר *רבא ובכל יומא ויומא עביד כדי פרנסתו בר מההוא יומא והההוא יומא לימות (א) ליעביד מאתמול שתי פרנסות ודלמא אתמול שבת הוה אלא כל יום ויום עושה כדי פרנסתו ואפילו ההוא יומא והההוא יומא במאי מינכר ליה בקידוש והבדלה: אמר רבא ואם היה מכיר סכום יום שיצא בו עושה מלאכה כל אותו היום פשיטא מהו דתימא כיון דבשבת לא נפיק בערב שבת נמי לא נפיק והאי חמשא בשבתא נפיק ותרי יומי לישתרו ליה למיעבד קמ"ל דלא זימנין דמשכח שיירתא ומיקרי

רש"י

כלל גדול השוכח עיקר שבת. כסבור אין שבת בתורה: אינו חייב אלא אחת. אין כאן אלא שגגה אחת וקרבן אשוגג קאתי ובגמ' בתלמודא יליף לה מקראי: (ב) היודע עיקר שבת. שיודע שיש שבת בתורה ונאסרו כל המלאכות ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה על ידי שגגת שבת ששכח שהיום שבת נמצא כל חד שבת שגגה חדא היא לכך חייב על כל שבת מיהו על הרבה מלאכות שבכל שבת לא מיחייב אלא חדא דכל שבת חדא שגגה היא דלא שגג על המלאכות דיודע הוא שהמלאכות אסורות אלא אשבת הוא דשגג: (ג) היודע שהוא שבת. היום ועשה מלאכות הרבה שלא ידע שהמלאכות אסורות: חייב על כל אב מלאכה. חטאת אחת ואע"פ שחזר וכפלה בכמה שבתות כולהו חד שגגה הוא דהא לא נודע לו בינתיים שהמלאכות אסורות: (ד) העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת. שתי תולדות של אב אחד אינו חייב אלא חטאת אחת דהוי כעושה וחוזר ועושה בהעלם אחד ואין חילוק חטאות להעלם אלא בגופי עבירה שאינן דומין (לענין) או בחילוק שבת לענין שגגת שבת: גמ' מונה ו'. מיום ששם אל לבו שכחתו ומשמר השביעי כלמפרש לקמן במה משמרו: לימות. בתמיה: ודלמא אתמול שבת הוא. ונמצא מחלל שבת שלא לפיקוח נפש: בקדושא ואבדלתא. לזכרון בעלמא שיהא לו יום ניכר משאר ימים ולא ישתכח שבת ממנו: אם היה מכיר סכום יום שיצא בו. לא שזכור (ה) בו איזה יום היה בשבת אלא זכור הוא שהיום יום ג' או ד' ליציאתו ומתוך כך יודע איזה יום שמיני ליציאתו עושה מלאכה בכל יום שמיני וכן לעולם דודאי לא יצא בשבת כי בישוב לא שכח שבת: במעלי שבתא נמי לא נפיק. לכבוד שבת ובכל יום שמיני ותשיעי ליציאתו ליסתרי דליכא לספוקינהו

גי' מהר"ם

להגן מן העניות או להגן עליו מן החולי שכל אלה דרכי רפואה הן וכל אלה שאסרו חכמי' משום דרכי האמורי אין בהם משום רפוא' אלא נחשים וקסמים הם שרגילים בהן הנכרים לעשות בהם סימן טוב או שלא לעשות סימן רע כמבואר בקונט' הראיות: שליית בהמה המפלת אין קוברין אותה בפרשת דרכים ולא תולין אותה באילן משום דרכי האמורי ואע"פ שלרפואת הבהמה עושין כן לא התירו דבר שהוא משום רפואה אלא ברפואת גופו של אדם ולא ברפואת ממון וזה מבואר בפ' בהמה המקשה וכן ביאר מז"ה:

הגהות הב"ח

(א) דעביד מאתמול כו' כצ"ל: (ב) והיודע כצ"ל: (ג) והיודע כצ"ל: (ד) והעושה כצ"ל: (ה) שזכור איזה כו' כצ"ל ותי' בו נמחק:

המאור הקטן

[דף סט ע"ב] **מיתיבי** איזו היא שגגת שבועת ביטוי לשעבר אמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו פי' מדלא קאמר יודע אני שאכלתי ושלא אכלתי אבל איני יודע אם שבועה זו אסורה אם לאו אלמא לית ליה להאי תנא מאי דקאמר אביי נמי דאמר עד שישגוג בלאו שבה ואית ליה דרשה דהאדם בשבועה וקמ"ד דמוקים לה בשגגת ביטוי לשעבר באומר יודע אני שאכלתי או שלא אכלתי אבל איני יודע אם שבועה זו אסורה אם לאו דכה"ג האדם בשבועה היא לדעתיה דאביי וכ"ת האי תנא נמי אית ליה הכי והא קמ"ל דשגגת קרבן נמי שגגה ומוגבז היא ולא רבנן אי מוגבז פשיטא השתא בכל התורה כולה הויא שגגה הכא לא כל שכן אלא לאו דוקא קאמר דכה"ג הואי האדם בשבועה באומר יודע אני ששבועה זו אסורה ואם לא לא הואי האדם בשבועה אע"פ שאומר יודע אני שאכלתי ושלא אכלתי וליכא בהאי מילתא פלוגתא בין מונבז לרבנן דבמדרש האדם בשבועה הכל שוים וכן שוים הם בזו דשגגת קרבן שמה שגגה משום דחדוש הוא שלא נשאר לנו שגגה בשבועת בטוי אלא זו תיובתא וה"ר שלמה החליף הגירסא והפי' ולא נתברר לי טעמו שאמר הא מני מונבז הוא דאמר בעלמא נמי שגגת קרבן שמה שגגה אבל רבנן דאיפלגו עליה לית להו קרבן בשבועת בטוי לשעבר דסברי כרבי ישמעאל דאמר אינו חייב אלא על העתיד לבא והא ר"ע הוא דפליג עליה דמונבז והא דפליג עליה דרבי ישמעאל הא קשיא ולית נגר ובר נגר דיפרקינה:

[דף ע ע"א] **ועדיין** אני אומר על חרישה וקצירה חייב שתים ועל כולן אינו חייב אלא אחת ת"ל לא תבערו וכו' ואי אמרת מאי אולמ' דהבערה מחרישה וקצירה וי"ל חרישה וקצירה שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין. על הכלל כולו השתא דנפקא לן מהבערה מוקים ליה להוא קרא לחריש ולקציר של שביעית וה"ר שלמה פי' להכי לא נפקא ליה מבחריש ובקציר דה"ל כלל בלא תעשה ופרט בעשה ואין דנין אותו בכלל ופרט: [שם ע"ב] **בעא** מיניה רבא מר"נ העלם זה וזה בידו מהו פי' שאינו יודע שהוא שבת ועשה מקצת מלאכות וגם אינו יודע שהן מלאכות האסורות בשבת מהו א"ל הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת פי' לפי שאנו רואין במשנתנו שכל שידיעתו מתמעטת חיובו מתמעט ואף זה שהעלם זה וזה בידו דין הוא שלא יתחייב יותר מן היודע עיקר שבת שהרי נתמעטה ידיעתו פחות מעט ואין להוסיף חיובו יותר ממנו וכי קתני היודע עיקר שבת שהוא חייב על כל שבת רבותא קמ"ל דאפילו האי דאית ליה ידיעת כל המלאכות אינו חייב אלא אחת על כל שבת ושבת וכ"ש כשהעלם זה וזה בידו א"ל אדרבה הרי העלם מלאכות בידו פי' דקרבן דחייב רחמנא אמאי אשגגות כ"ש האי דנפישי שגגות שבת ושגגות מלאכות וכי קתני במתני' היודע שהוא שבת חייב על כל אב מלאכה ומלאכה רבותא קמ"ל דאפילו האי דלא שגג בשבת נפישי חיוביה וכ"ש זה ששגג בזה ובזה ואתי' למפשטיה מדתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי וכו' אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת שפיר משכחת לה דכה"ג לא הוי שוכח עיקר שבת אלא דידע לה לשבת בצפרא במקצת המלאכות ועשה את השאר כסבור שהן מותרות בשבת ואפניא דשבת ידע לה בשבת לאותו השאר שעשה בצפרא ועשה מקצת המלאכות שהיה יודע שחרית שהן אסורות ועכשיו הוא סבור שהן מותרות ובין כך אינו זכור שהוא שבת כל אותו היום נמצא זה שלא שכח עיקר שבת ונתחייב על כל המלאכות בהעלם זה וזה בידו והיינו דאיצטריך ליה לתנא דמתניתין לאשמועינן לבתר דתנא ליה היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה דאפילו האי נמי דהעלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת ולהכי תנא אבות מלאכות מ' חסר אחת וכדפריש לה רבי יוחנן אלא אי אמרת העלם זה וזה בידו הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות וכיון דשגג בו בכל המלאכות במאי ידע לה לשבת הלא שכח עיקר שבת וכי תימא דלמא כדאמרי' מעיקרא דעבר מקצת מלאכות בצפרא ומקצת מלאכות בפניא ולא נזכר ערבית במה שעשה שחרית אלא שכח מה שעשה ולא נזכר בינתים שום ידיעה שהוא חטא הא פשיטא היא כיון דאין לו ידיעה בינתים העלם אחת הוא וחייב על כל אחת ואחת דהא תנא ליה רישא היודע שהוא שבת ומאי אתא תו לאשמועינן ואוקימנא דידע לה בתחומין ואליבא דר"ע וקמ"ל דכה"ג ידיעת שבת הוא ולא הוי כשוכח עיקר שבת אע"פ ששכח איסור כל המלאכות כולן:

[דף עא ע"א] **כתב** ה"ר שלמה והא דאביי ורבא דאיפלגו בגרירה לגרירה דאלמא ידיעה דלאחר מעשה אינה מחלקת לחטאות ס"ל פלוגתייהו דר' יוחנן ור"ל בלאחר הפרשה ואינהו דאמור קודם הפרשה:

[שם ע"ב] **אמר** עולא אפילו למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה פי' ר"ע ור"ם ס"ל ועיקרה בכריתות בפרק דם שחיטה דתנן ר"ע מחייב על ספק מעילות אשם תלוי וכו' אמר רבי טרפון מה לזה שמביא שתי אשמות וכו' ואמר רבא מדברי שניהם נלמוד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחיל' ומ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה הוא ר' יוסי דסבר לה הכי ועיקרא נמי התם במתני' דכריתות חתיכה של חולין וחתיכה של קדש אכל אחד מהן וכו' עד רבי יוסי אומר שניהם מביאין אשם אחד וטעמ' דמילתא משום דבעי ר' יוסי ידיעה בתחלה אפי' באשם כי היכי דבעי בחטאת וקאמר עולא למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה בעל חמש בעילות בשפחה חרופה אפי' בשוגג ואפי' נודע לו בין כל בעילה ובעילה אין הידיעה חשובה לחלק לאשמות זו ששנינו אלו שמביאין קרבן אחד על עבירות הרבה וחד מנייהו הבא על השפחה דוקא בבא עליה במזיד לפי שגם היא מן המביאין על המזיד אבל אם בא עליה בשוגג ונודע לו בין כל בעילה ובעילה סד"א תהא ידיעה זו מחלקת לאשמות כשם שהידיעה כיוצא בזו מחלקת לחטאות קמ"ל דאפילו רבי יוחנן דאמר ידיעה דלאחר מעשה מחלקת לחטאות באשמות אינה מחלקת אפילו ידיעה שבינתיים וכ"ש ידיעה דלאחר מעשה וכ"ת למה משום דאשם לא בעי ידיעה בתחלה ועוד שהרי הוא מן המביאין על המזיד כשוגג הילכך לא חשיבה ידיעה דידיה אפילו בינתיים לחלק א"ל רב המנונא אלא מעתה כשם שאין ידיעה מחלקת כך תאמר בהפרשה שאינה מחלקת לאשמות ואם בעל וחזר ובעל והפריש קרבן ואמר המתינו לי עד שאבעול ה"נ דאינו חייב אלא אחת א"ל מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא דלדברי הכל מחויב הוא וחייב עליו בפני עצמו מפני שחלקתו ההפרשה:

[דף עב ע"א] **כי** אתא רב דימי אמר למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה בעל חמש בעילות בשפחה חרופה בשוגג ונודע לו בין כל אחד ואחד חייב על כל אחת ואחת שהידיעה מחלקתן לפי שהיא חשובה כיון דאשם ודאי בעי ידיעה בתחלה א"ל אביי והרי חטאת דבעיא ידיעה בתחלה ופליגי רבי יוחנן ור"ל בידיעה דלאחר מעשה באוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני דפטר בה ר"ל וידיעה שבנתים דאשם שפחה חרופה אפי' למאן דבעי ידיעה בתחלה אע"ג דחשיבה לא חשיבה אלא כידיעה שלאחר מעשה ואינה מחלקת לר"ל כך באשם שפחה חרופה דין הוא שלא תחלק אפי' ידיעה שבנתיים: [שם] **דילמא** במעשה דלאחר הפרשה קאמרת שמחלקת כדרב המנונא ואפילו לר"ל ואפי' למ"ד לא בעי ידיעה בתחלה ותרתי קמ"ל ודקאמרת חדא למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה בעל חמש בעילות בשפחה חרופה בשוגג ונודע לו בין כל אחת ואחת חייב על כל אחת ואחת לר' יוחנן דאמר ידיעה דלאחר מעשה מחלקת לחטאת דין הוא שתחלק בנתיים בשפחה חרופה אע"פ שהוא מביא על המזיד כשוגג ובהא פליג ר"ל דלר"ל אינה מחלקת ואידך מעשה דלאחר הפרשה כגון שבעל וחזר ובעל והפריש קרבן וחזר ובעל חייב שתים אפי' לר"ל ואפי' למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה כטעמייהו דעולא ורב דימי לא פליגי ולא מידי א"ל אין:

[שם] **כי** אתא רבין אמר הכל מודים והכל מודים וכו' כבר נכלל פי' מימרא דרבין בכלל מה שפירשנו בפירוש מימרא דעולא ומימרא דרב דימי:

מתני' אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. במקצת נוסחי ההלכות כתובה משנה זו פסקי פסקי ואני מפרש כולה בבת אחת כסדר השנויה במשנתנו: אבות מלאכות. אותן מלאכות שהיו במשכן קרויות אבות וכולהו מלאכות אחרנייתא מהנך נפקו והוו תולדות: הזורע והחורש. בגמ' פרכינן [דף עג:] מכדי מכרב כרבי ברישא והדר זרעי ליתני החורש והזורע ומפרקינן תנא בא"י קאי דזרעי ברישא והדר כרבי: והמעמר. מאסף את העמרים: הזורה. ברחת לרוח: הבורר. פסולת בידיו: המרקד. בנפה. ובגמרא [שם] פרכינן היינו זורה היינו בורר היינו מרקד דכולהו להפריש פסולת מתוך נר מצוה האוכל ניהו אמאי פלגינהו תנא לתלת ומשנינן דכל מילתא דהוי במשכן אע"ג דאיכא אחריתי דדמיא לה חשיב לתרוייהו באבות כיון שאין מעשיהן שוין ואינן בזמן אחד אלא זה אחר זה: זורה. בתבן: בורר. בצרורות: מרקד. בסובין: האופה. לא הואי במשכן דלא שייך אלא בפת ופת לא שייכא במלאכת המשכן אבל כולהו קמאי הוי לסמנין של צבע תכלת וארגמן ותולעת שני אלא דנקט אופה בפת דשכיח כנגד בשול סמנין שהיה במשכן והכי מפרשינן בגמרא [דף עד:]: הגוזז את הצמר. גוזז ושאר מלאכות של צמר השנויות במשנתנו כולן היו בצמר תכלת של מלאכת המשכן: המלבנו. מכבסו *בנהר: מנפצו. אשקרפי"ר בלע"ז: המיסך. אורדי"ר בלע"ז: בתי נירין. ליצי"ש בלע"ז שנתן שני חוטין בתוך הבית ניר. וגוזז ומלבן וכולהו [איכא] מפרש שיעורייהו לקמן בפרק האורג [דף קה ע"א וע"ב]: והפוצע שני חוטין. פי' הרא"ה ז"ל דפוצע הוא שכשחוט אחד ניתק פוצע ראשיהן ושוזרן ביד עד שיהא נארג וקאמר דכשעשה כן בשני חוטין חייב. והנך כולהו ממיסך ואילך עד קושר ומתיר [שייכי ביריעות] ומפרש בגמרא [דף עד:] דהואי בציידי חלזון. ותופר וקורע נמי ביריעות הוה: ע"מ לתפור. פעמים שניקבה היריעה ואינו יכול לתופרה יפה אא"כ קורעה והכי איתא בגמרא אבל קורע שלא לתפור לא היה במשכן: הצד את הצבי. וכל מלאכת עור נוהגת בתחשין ובעורותיהן: המולחו. לעור: הממחקו. מגרר שערו: מחתכו. מקצעו ומחתכו לרצועות וסנדלים: וכותב ומוחק. מפרש בגמרא [דף קג:] שהיו רושמין בקרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וכותב אות בזה ואות בזה ומוחק פעמים שטועה: מכבה ומבעיר. באש שתחת הדוד של סמנין: **הבונה** והסותר. במשכן ובאהלים

ומיקרי ונפיק: **מתני'** *אבות מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקוצר והמעמר הדש והזורה והבורר והטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר והמלבנו והמנפצו והצובע והטווה והמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין והקושר והמתיר והתופר שתי תפירות והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות הצד צבי השוחטו והמפשיטו והמולחו והמעבדו והממחקו והמחתכו והכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר °והמכה בפטיש והמוציא מרשות לרשות הרי אלו ארבעים מלאכות חסר אחת: **גמ'** *תאנא הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן אמר רב יוסף האי מאן דקטל [ב]אספסתא בשבתא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע: אמר אביי מאן דקניב סילקא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע. תאנא החורש והחופר והחורץ כולן מלאכה אחת הן: אמר רב ששת היתה לו גבשושית ונטלה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש גומא וטממה בעפר בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש: א"ר אבא החופר [ג]גומא בשבת ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה ואפילו לר' יהודה דאמר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הני מילי מתקן אבל האי מקלקל הוא: תאנא הקוצר [ד]והבוצר והגודר והמוסק והאורה כולן מלאכה אחת הן: אמר רב פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי חייב שתים אחת משום תולש ואחת משום מפרק (א) אמר רב אסי אין דרך תלישה בכך ואין דרך פריקה בכך: גרסינן בפרק המצניע* תנו רבנן [ה]החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת חייב חטאת ואמרינן חולב משום מאי מיחייב משום מפרק מחבץ חייב משום

רש"י

לספוקינהו בשבת: מתני' הזורה. ברחת לרוח: הבורר. פסולת בידיו: המרקד. בנפה: הגוזז. (ב) צמר: המלבנו. מכבסו בנהר: המנפצו. קרפי"ר בלע"ז: המיסך. אורדי"ר בלע"ז: בתי נירין. ליצי"ש שנתן שני חוטין בתוך הבית ניר: הפוצע. מנתק לצורך: והקורע ע"מ לתפור. פעמים שהנקב עגול ואין יכול לתופרו יפה אא"כ קורעו אבל קורע שלא לתפור לא היה במשכן: גמ' כולן מלאכה אחת הן. דכולהו לצמוחי עבדי להו וכ"מ דאי עביד כולהו (ג) בהדי הדדי וזרע לא מחייב אלא חדא. זורע אב מלאכה ונוטע נמי אב מלאכה דהיינו זורע אלא שזה בזרעים וזה באילנות וכן מבריך ומרכיב אבל זומר חייב משום תולדת נוטע ולצמוחי עביד ונוטע גופיה וכן מבריך ומרכיב חייב משום זורע (ד) ואינהו נמי לצמוחי אילנא: דקטל אספסתא. שחת וקוצרין אותו שלשה פעמים וחוזר וצומח: דקניב סילקא. שחותך תרדין מן המחובר וחוזרין ונדלין: החורץ. עושין חריצים בקרקע: כולן מלאכה אחת הן. ואינו חייב אלא אחת דכולהו לרפויי ארעא עבידי: גבשושית. תל קטן: בבית. שייך בנין שמתכוין להשוות קרקעיתו: משום חורש. דמרפי ארעא: גומא וטממה בעפר. היינו חורש שהעפר שמילא בו (ה) רפוי וטוב לזריעה והשוה הקרקע להיות נזרע עם השדה: אלא לעפרה. לכסות בה צואה: פטור עליה. ואין כאן משום בניין דקלקו. הוא (ו) לזריעה נמי לא חזיא אבל אם היה צריך להו היה חייב משום חורש: לרבי יהודה. בפ' המצניע גבי מוציא מת במטה: מתקן. כגון מוציא מת לקוברו ואינו צרי לגופה דהוצאה ולא למת אלא לפנות את ביתו והוצאה הצריכה לגופה כגון שצרין לחפץ זה במקום אחר: מקלקל הוא. אר ביתו: גודר בתמרים מוסק בזיתים אורר בתאנים: דשדא פיסא לדיקלא. זורק פיסת רגבים בדקל: ואתר תמרי. השיר תמרים: תולש. תולדה דקוצר: מפרק. תולדה דדש שמפרק תבואה משיבוליה אף זה מפרק התמרים מן המכבדות: אין דרך תלישה ופריקה בכך. ע"י זריקה אלא ביד או בכלי ותולש כלאחר יד הוא ופטור: מחבץ. שמעמיד החלב בקיבה: מגבן. מתקן גבינה: משום מפרק. שמפרק החלב מן הדדין:
משום

והקשו בתוספות כי היכי דקתני קורע על מנת לתפור ומוחק על מנת לכתוב אמאי לא תני סותר ע"מ לבנות ותירצו דבהנהו נמי לא הוה צריך למתני על מנת לאשמועינן דבלאו הכי פטור דהא ודאי פשיטא דמקלקל לא מחייב אלא כי עביד על מנת לתקן אלא דתנא הכי לאשמועינן דתופר וקורע על מנת לתפור וכן נמי כותב ומוחק על מנת לכתוב חד שיעורא אית להו דהיינו שתי תפירות ושתי אותיות אבל בבונה דליכא שיעורא כלל כדתנן לקמן [דף קב:] הבונה כל שהוא לשיעורא לא איצטריך [למתני דלית ליה שיעורא ולאשמועינן נמי דסותר על מנת שלא לבנות לא מיחייב לא איצטריך] דפשיטא דהאי מקלקל הוא: **והמכה** בפטיש. פרש"י ז"ל משום גמר מלאכה שכן האומן מכה על הסדן בשעת גמר מלאכה ולא מיחוור דהא בפרק הבונה (דף קב:) תנן המסתת והמכה בפטיש ועלה קתני סיפא ר"ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת גמר מלאכה אלמא דלאו היינו מכה בפטיש אלא עיקרן של דברים כפר"ח ז"ל שפי' שהאומן מכה בפטיש על הכלי נשות עקמימותו וכן על האבן שבבנין להשותה לחברותיה וכי האי גוונא אע"ג דלא הויא מלאכה מצד עצמה מיחייב בה משום גמר מלאכה: **והמוציא** מרשות לרשות. וא"ת ואמאי לא חשיב נמי מעביר ארבע אמות ברה"ר י"ל משום דמעביר תולדה דמוציא הוא לפי שד' אמות של אדם רשותו הן ומי שמוציא חוץ לד' אמות הוה ליה מוציא מרשות לרשות וכי אמרינן לקמן בפרק הזורק (דף צו:) דמעביר ד' אמות ברה"ר הלכתא גמירי לה היינו לחייב בה מדין מוציא ומש"ה עונשין עליה ואע"ג וכסמכה לתורה שבכתב הא לאו הכי לא מחייב עליה שאין עונשין מהלכה למשה מסיני וא"ת עוד למה לא שנו מושיט מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע דמיחייב כדאיתא לקמן בפרק הזורק [דף צו:] כבר הקשו זה בירושלמי [פרק זה סוף הלכה ב'] דגרסינן התם למה לא תנינן הושטה עמהון רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי ר' יודא בשם ר' יתר עליה הושטה ולמה לא תנינן הושטה עמהון שכל המלאכות באחת וזו בשנים שכל המלאכות יש להן תולדות וזו אין לה תולדה ומדלא חשו לאקשויי הכי בגמרא דילן מסתברא דסבירא להו שאף הושטה בכלל המוציא מרשות לרשות היא כיון שאינו מתחייב עליה אלא מפני שרה"ר בינתיים: **גמ'** תנא הזורע והזומר וכו'. כולן מלאכה אחת הן דזומר נמי לצמוחי אילנא הוא ונפקא מינה דאי עביד כולהו בהדי זורע לא מחייב אלא חדא דהעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת. זורע אב מלאכה ונוטע נמי אב מלאכה דהיינו זורע אלא שזה באילנות וזה בזרעים מבריך ומרכיב כמו כן אבל זומר תולדה היא: האי מאן דקטל אספסתא. שחת וקוצרין אותו ג' פעמים בחדש וחוזר וצומח: אחת משום קוצר. לפי שצריך הוא למה שקוצר: ואחת [משום] נוטע. לפי שע"י קצירתן צומח יותר: דקניב סילקא. שחותך תרדין מן המחובר וחוזרין וגדלין: והחורץ. עושה חריצים בקרקע: מלאכה אחת הן. ואינו חייב אלא אחת דכולהו לרפויי ארעא עבידי: גבשושית. תל קטן: בבית. שייך בנין שמתכוין להשוות קרקעיתה: בשדה חייב. משום חורש דמרפי ארעא: גומא וטממה בעפר. בשדה חייב משום חורש שהעפר שמילאה בו הוי רפוי וטוב לזרוע והשוה הקרקע להיות נזרע עם השדה: אלא לעפרה. לכסות צואה: פטור עליה. דאין כאן משום בנין בבית דקלקולא היא ולזריעה נמי לא חזיא אבל אם היה צריך לה בבית חייב משום בונה (ז): לרבי יהודה. בפ' המצניע (דף צג:) גבי המוציא המת במטה: מתקן. כמו המוציא את המת לקברו שאינו צריך לגופה של הוצאה ולא למת אלא לפנות את ביתו והוצאה הצריכה לגופה היינו שהוא צריך לחפץ זה במקום אחר: מקלקל הוא. את ביתו: גודר. בתמרים: מוסק. בזיתים: אורה. בתאנים: **אמר** רב פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא. זרק פסת רגבים בדקל: ואתר תמרים. השיר תמרים: תולש. תולדה דקוצר: מפרק. תולדה דדש שמפרק תבואה משבוליה לשון פורק מן החמור ופרש"י ז"ל שאף זה מפרק תמרים מן הדקל ולא נהירא דאי הכי מאי איריא תמרים בוצר וגודר ומוסק ואורה נמי ליחייב תרתי אלא דווקא בתמרים הוא דמיחייב תרתי לפי שהם באילן כעין אשכול (ח) וכשהאשכול נתלש מן האילן חייב משום תולש וכשנחבט בקרקע ונפרקין התמרים מן האשכול חייב משום מפרק: (ט) ורב אסי אמר דאין דרך תלישה ופריקה בכך.ע"י זריקה אלא או ביד או בכלי ותולש כלאחר יד הוא ופטור:

כמחבץ

א רוב הפוסקים פסקו דהוי חיוב חטאת וכ"כ המגיד משנה בשם ר"ת פ"ח מהל' שבת ויש פוסקי' דליכא אלא איסור בעלמא ונולי דמספקינא הייתי אומר כי מה שכתבו התוס' גבי משנת הנוטל לפרכיו דאיתא התם שר"ת פסק כרבי אליעזר דלא קאי אמתני' אלא אברייתא דהכא וצ"ע ודע כי אע"פ שכתב המגיד משנה דמיי' ס"ל דרבנן מודים לר' אליעזר בחולב ומחבץ ומגבן דחייב חטאת בשבת מיהו לענין יו"ט ודאי ס"ל למיי' דפליגי רבנן עליה דאילו חולב מחבץ ומגבן בי"ט אינו לוקה לפי ומדאורייי' כל צורך אוכל נפש מותר לעשותו ביו"ט אם לא שמה שחולב ומחבן ומגבן הוא בענין שאינו צורך אוכל נפש דודאי נכה"ג גם רבנן שוים לו דלוקה:

גי' ד"ה בנהר

הגהות הב"ח

(א) רב אשי אמר כצ"ל: (ב) את הצמר כצ"ל וכ"ב וכל שאר מלאכותיה שייכי בצמר תכלת של מלאכת המשכן: (ג) בהדי זורע לא מחייב כצ"ל: (ד) דאינהו כצ"ל: (ה) נ"ב הוי: (ו) ולזריעה נמי וכו' צריך לה היה חייב בשדה משום חורש בבית משום בונה כצ"ל: (ז) בשדה משום חורש כצ"ל: (ח) נ"ב ועדיין יש לדקדק דמאי איריא תמרי באשכול של ענבים נמי ליחייב תרתי. ואולי דעתו כמ"ש התוס' וז"ל בשם רבינו שמואל שיש על התמרי קליפה העליונה וכשהוא מכה בתמרים מפרק את הקליפה מן התמרים והוי כמו דש שמפרק את התבואה מן השבולים ע"ש: (ט) רב אשי אמר אין כו' כצ"ל.

א מיי' פ"ז מהל' שבת סמג לאוין סה:
ב מיי' פ"ח מהל' שבת סמג לאוין סה:
ג מיי' פ"ח מהל' שבת סמג לאוין סה:
ד מיי' פ"ח מהל' שבת סמג לאוין סה:
ה מיי' פ"ח מהל' שבת סמג לאוין סה:

המחבץ. שמעמיד החלב בקיבה: דכניף מילחא ממלחתא. שצובר מלח ממשרפות המים (יהושע יא) דמתרגמינן חריצי ימא שממשיך לתוכן (כ) מן המים והחמה שורפתן והן נעשות מלח ולאותן חריצין קרי מלחתא: משום מעמר. שאף הוא מאסף השבלים: המנפץ. פשתן מגבעוליו: המנפט. למר גפן בקשת כדרך האומנים למר גפן גדולי קרקע הוא להכי קרי ניפוט דידיה תולדה דדש שמפרק גרעינין ממנו ולא קרי ליה תולדה דמנפץ למר: **תנן** רבנן היו לפניו מיני אוכלין וכו' בורר ואוכל לאלתר. ודוקא ביד כמו שנפרש בסמוך בס"ד: היו לפניו מיני אוכלין וכו'. והתניא נר מצוה חייב פרש"י ז"ל דמברייתא דלעיל פרכינן ולא מחוור דאם איתא כיון דמוקמינן לה בנפה וכברה ברייתא דקא שריא לאלתר נמי [בנפה וכברה] היא דהא אביי לא מפליג בין רישא וסיפא אלא בין לאלתר ובו ביום וליתא דלא מבעיא בנפה וכברה אלא אפילו בקנון ותמחוי לאלתר נמי אסירי וראיה לדבר מדתני בפרקא קמא דיו"ט (דף יב:) המולל מלילות מערב שבת למחר מנפח על יד על יד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתמחוי והיא ודאי לאלתר היא דאי לבו ביום הא אמרינן התם לענין מעשר המולל מלילות של חטים מנפח על יד על יד ואוכל ואם נפח ונתן לתוך חיקו חייב אר"א וכן לשבת אלא ודאי הא דאמרי' והא תניא חייב היינו ברייתא אחריתי דמתניא הכי היו לפניו מיני אוכלין ובירר ואכל ובירר והניח חייב ומדקאמר בירר ואכל משמע דאפילו לאלתר ומשנינן דההיא בנפה וכברה וכי קאמר רב אשי פטור אבל אסור היינו בקנון ותמחוי ולאלתר וברייתא דקתני לעיל מותר מיירי ביד: **ונמצא** פסקן של דברים דכל לבו ביום אפילו ביד חייב חטאת לאלתר ביד מותר והיינו ברייתא דלעיל בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור והיינו דרב אשי בנפה ובכברה חייב חטאת והיינו הך ברייתא בתרייתא דקתני חייב ושיעורא דלאלתר כתבו בשם רבינו חננאל ז"ל דהיינו שיעור מה שמיסב על השולחן באותה סעודה בלבד ועוד כתבו בשמו ז"ל דכי שרינן לאלתר היינו דוקא בבורר אוכל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל אפי' לאלתר חייב חטאת ויליף לה מדחזקיה דאמרינן לקמן בסמוך הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב ומדקאמר סתמא משמע אפי' לאלתר וטעמא משום דעיקר בורר היינו פסולת מתוך אוכל ולא תיקשי לך הא דאמרינן לקמן בפ' תולין [דף קלח.] משמר משום מאי מתרינן ביה ואמרינן משום בורר (נ) ומה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח פסולת אף כאן נוטל אוכל ומניח פסולת דהתם הכי קאמרינן דכיון דאף בורר אוכל מתוך פסולת משכחת ביה חיובא דהיינו בנפה וכברה משום הכי קאמרינן שאף אם התרו בו משום בורר התראתו התראה דאיכא בורר דמיחייב דדמי ליה אבל בתוספות תירצו דכשהאוכל מרובה על הפסולת בכי האי גוונא דרכו של בורר לברור (מ) האוכל ולהניח הפסולת אבל כשהפסולת מרובה דרכו לברור הפסולת ולהניח האוכל ולא מחוור:

אמר חזקיה הבורר תורמוסין וכו' ואי לא שקלי ליה מסריח. כלומר דמתוך שהוא שלוק הרבה אם אין מסלקין אותו מיד מתוך פסולת שלו לאלתר הוא מסריח והפסולת איננו מסריח הילכך כפסולת מתוך אוכל דמי:

אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא פריס גרסינן כלומר שמחתכו הדק וכדפרשינן קיפה בפרק העור והרוטב (דף קכ.) פירמא דהיינו אותו דק דק של בשר שיורד לשולי הקדירה וכתב הרשב"א ז"ל בתשובה דדוקא במחתכן כדי לאכלן למחר או לבו ביום לאחר שעה הא לאו הכי שרי כדשרי אביי לברור ולאכול לאלתר ולפיכך התיר לפרר פתיתי לחם לתרנגולים לתת לפניהם לאלתר וכדקיימא לן בשלהי מכלתין [דף קנה.] דשויי אוכלא משוין ובספר המאות התירו לפי שאין טחינה אחר טחינה: **אמר** רב מנשיא האי מאן דסלית סילתי. פרש"י ז"ל שמבקע עצים גדולים ועושה מהן עצים דקים והרב אלפסי ז"ל פי' כמו שכתוב בהלכות: ואי קפיד אמשחתא. לחתכו במדה: חייב משום מחתך. דעור שהוא אב מלאכה והיינו שהוא קוצצו במדה: האי מאן דשדא סיכתא לאתונא. פרש"י ז"ל שהשליך יתד לח לתנור חם ליבשו שיתקשה והרב אלפסי ז"ל פי' כמו שכתוב בהלכות: האי מאן דארתח כופרא. שהתיך זפת: חייב משום מבשל. אמרינן בגמרא דקמ"ל שאע"פ שחוזר ומתקשה ואין הבישול ניכר בו אפ"ה חייב משום מבשל: **תנן** רבנן התולש את הכנף. נוצה גדולה מכנף העוף: והקוטמו. לאחר שתלשו חתך ראשה שהוא דק וראוי להניחו בכר וכסת: והמורטו. לצד זנבו שהוא קשה מורט השער מכאן ומכאן ומשליך הקנה ונותן השער בכר וכסת ומפרש' בגמרא דתולש חייב משום גוזז וקוטם חייב משום מחתך דקפיד לחתוך עד מקום שהוא ראוי וממרט חייב משום ממחק:

ומדאמרינן דתולש חייב משום גוזז ש"מ דאפי' לאחר מיתה מיחייב דבגוזז ל"ש מחיים ול"ש לאחר מיתה והכי איתא בתוספתא [מכילתין ר"פ ט] הגוזז מן הבהמה מן החיה מן העופות אפילו מן השלח מלא הסיט כפול חייב והכי נמי איתא בירושלמי בפרקין דגרסי' התם

משום בורר מגבן חייב משום בונה ומפרק א תולדה דדש הוא: והמעמר *אמר רבא האי מאן ב דכניף מילחא ממלחתא מיחייב משום מעמר (א) אמר אביי אין דרך עימור בכך אלא בגידולי קרקע: והדש תאנא *הדש והמנפץ והמנפט כולן מלאכה אחת הן: והזורה והבורר והטוחן: *תנו רבנן ג היו לפניו (שני) מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת °מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת אמרוה קמיה דרבא ואמר להו שפיר קאמר נחמני היו לפניו (ב) שני מיני אוכלין ובירר ואכל ובירר והניח רב אשי מתני פטור ור' ירמיה מדפתי מתני חייב רב אשי מתני פטור והא תניא חייב לא קשיא הא בקנון ותמחוי הא בנפה וכברה: אמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב חטאת לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור לא שאני תורמוסין *דשלקי ליה שבע זמנין בקדירה בקליפתא ואי לא שקלי (א) ליה מן הפסולת מסרח הילכך אי לא שקלי (ב) ליה מן הפסולת כפסולת מתוך אוכל דמי וחייב: והטוחן אמר רב פפא האי מאן דפרים ג סילקא בשבת' חייב משום טוחן ואמר רב מנשיא האי מאן דסלית ד סילתי חייב משום טוחן אמר רב אשי ואי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך. פי' דסלית סילתי אלו עצי דקלים שעומדין שיבי שיבי פירוש נימין נימין וכשמפרק אותן הנימין יוצא מביניהן כמין קמח דק ומתוך כך נחשב כטוחן: והלש והאופה אמר *רב אחא בר אשי בר עוירא האי ה מאן דשדא ה סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא [א] לשרורי (ג) מנא קא מכוין קא משמע לן דמירפא רפי והדר קמיט פירוש סיכתא גללי בהמה רקיקין אמר רבא האי מאן דארתח כופרא חייב משום מבשל: הגוזז את הצמר המנפצו והמלבנו והצובע והטווה: תנו רבנן התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות: הקושר והמתיר והתופר

רש"י

משום בורר. שהבורר בורר האוכל מן הפסולת כך בורר החלב מן הנסיובי שקורין מולק"ן בלשכנז: דכניף מילחא ממלחתא. שצובר מלח ממשרפות המים דמתרגמי' חריצי דמיא שממשיך לתוכן מים מן הים והחמה שורפתן ונעשין מלח ולאותו חריץ קרוי מלחתא: משום מעמר. שאף (ג) הוא מעמר מאסף השבולים: המנפץ. פשתן מן הגבעולים: והמנפט. למר גפן בקשת כדרך האומנין ולמר גפן גידולי קרקע הוא (ד) וקרי ניפוץ דידיה תולדה דדש שמפרקין ממנו גרעינין: היו לפניו מיני אוכלין. גרסינן ולא גרסינן שני: מאי קאמר. ברישא תני בורר והדר תנא לא יברור: בורר ומניח לאלתר. כדי לאכול לאלתר שאין זה דרך הבוררים: ולבו ביום. לאכול לאחר שעה אפילו לבו ביום: לאוצר. להצניע: נחמני. אביי: בקנון. כלי שעשוי כעין צנור רחב מלאחריו וקצר מלפניו ובעלי מטבע עושין כן: והבורר קטנית. נותן הקטנית במקום הרחב ומנענע והקטנית נופל מתוך שעגול הוא ומתגלגל ויוצא דרך פיו הקצר והפסולת נשאר בכלי כזה (ה) פטור אבל אסור ומותר לכתחלה לא הוי דדמי לברירה חייב חטאת לא הוי דכלאחר יד הוא דעיקר ברירה בנפה ובכברה אבל ביד לא דמי כלל לבורר ושרי לאכול לאלתר: הבורר תורמוסין. לאחר שבשלן (ו) הוי בורר אוכל מתוך הקליפה: דשלקי ליה ז' זימנין. (ז) ואי לא שקלי ליה לאוכל מתוך הפסולת שהוא רך ונימוח ע"י שנשלק הרבה מסרח הלכך אוכל נמי כל זמן שמעורב הוי פסולת ומיהו אוכל הוא ומחמרינן עליה למהוי כהוא דשקיל פסולת מתוך אוכל ורבינו הלוי גרים ואי שקיל ליה הוה מסרח כשנוטלו נימוח בין אצבעותיו ונמאס לכך הוא דשקיל הוי כפסולת והנשאר הוי אוכל עד שחוזר ונוטלו: דפריס סילקא. במ"ס גרס ולא בסמ"ך כדאיתא בהעור והרוטב (ח) ומחתכו הדק: דסלית סילתא. עצים דקים להבעיר האור ורב אלפסי פירש מה שפירש: ואי קפיד אמשחתא. להתכו במדה: מחתך העור. שהוא מקצעו במדה: דשדא סיכתא לאתונא. שהשליך יתד לח לתנור חם לייבשו: דמירפא רפי. ע"י חום האור והמים (ט) שבתוכו המין ולאחר שיצאו מימיו קמיט וכי רפי ברישא הוי מבשל ובעמוד פירש בע"א: דארתח כופרא. שהתיך זפת: התולש את הכנף. נוצה גדולה מעוף חי: והקוטמו. לאחר שתלשו חתך ראשו שהוא דק וראוי להניחו בכר וכסת ולצד זנבו שהוא קשה מורט שערו מכאן ומכאן ומשליך הקנה ונותן השער בכר וכסת: חייב (י) שלש חטאות. מקטם משום מחתך דקפיד לחתכו עד מקום שראוי וגם מן הקנה עושין כובעין וממרט חייב משום ממחק דתנן גבי עור והתולש חייב

שלטי הגבורים

א לרש"י חייב במפרק משום דש וכן דעת ר"י וכן כתב מיי' פכ"א מהל' שבת ור"ת כתב דמפרק חייב משום ממחק ונפקא מינה טובא כדמשמע שם בתוספות:

ב המרדכי והגהות מיי' כתבו בשם דיזהר אדם שלא לאסוף פירות ולקבצם יחד דהוי כמעמר וכן נראה דעת מיי' דאפי' המאסף שלא במקום גדולם דאסור שכ' גבי מלח פכ"א מהל' שבת וכן אין מקבצין את המלח וכיוצא בו מפני שנראה כמעמר ומדקאמר איסורא באסיפת המלח ולא קאמר כשמאספה ממלחתא דהיינו במקום גדולם כדקאמרי שאר המפרשי' וכן התלמוד אם כן ס"ל דאפי' אספם שלא במקום גדולם דאסור וה"ה לכל מילי וסמ"ג לאוין ס"ה כתב דליכא איסור באסיפתם אלא במקום גדולן דוקא והביא ראיות על זה וכ"כ הטור א"ח סי' ש"מ וכן נראה דעת רש"י והתוספות:

ג רש"י פירש דפריס סלקא ר"ל שמחתך ירקות דק דק וכתב עליו הרא"ש שהוא פי' תמוה לומר דדבר שהוא אוכל ומחתך אותו דק דק שיהא שייך בו משום טוחן ופי' הוא דפריס סלקא הם עצי דקל שיש בה נימין נימין וכשמפרק הנימין הללו יוצא מהן כמין קמח דק דק א"כ לדידיה כל מידי שהוא אוכל מותר לחתכו דק דק ופי' רבינו ומיי' פכ"א מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה מסכימין לפי' רש"י וכן התו' וגם הטור א"ח סי' שכ"א כתב כרש"י בסתם ואינו מביא שום דעת חולק ולכולהו אסור לחתוך ירק דק דק בשבת וכתב הר"ן בשם הרשב"א דדוקא במחתכו כדי לאוכלו למחר או לבו ביום לאחר שעה הא לאו הכי שרי אי בעי לאוכלן לאלתר ומתוך כך סתיר לפרר להם דק דק לתרנגולין אם עומד עליהן שיאכלו אותו לאלתר ותמיהני עליו דכיון דהאיסור הוא משום טוחן מה לי טוחנו לבו ביום או לאלתר או למחר וכי כל המלאכות כולן שרי לעשותן בדליך לאותה מלאכה לאלתר ואל תשיבני מבוררים שהתירו לברור כשרוצה לאכול לאלתר דהתם טעמא דבכה"ג שהתירו לא הוי ברירה ועוד שחכמי' עצמם פירשו דין הבורר (ג) בה אבל הכא שהם פי' דחתיכ' ירק דק הוי טוחן ולא חלקו מנין לנו לחלק מסברא ולדמות מה שלא דמו הם ולדברי הרשב"א אם אין תרנגולי' אוכלים אותם הפירורים לאלתר אסור לפרר להם מיהו התוס' כתבו דוקא בחתיכת ירק שייך טחינה אבל לא בחתיכת שאר אוכלין וכ"כ סמ"ג שמותר לפרר הלחם דלא שייך טחינה בתר טחינה ורא"ם אוסר לפרר פירורי לחם בשבת ויש אוסרין לפרר ולחתוך דק דק שום פרי דבכל הפירות שייך טחינה ובמקצת נוסחאות מיימוני כתוב כן ולפי אלו המחלוקות יהיה תלוי בהם גם כן דין פרירת הבשר דק דק למי שאינו יכול ללעוס בשיניו דלמאן דשרי פרירת שאר אוכלין או כל דבר שהוא אוכל שרי נמי לפרר הבשר דק דק ולמאן דאסר אסור נמי הכא ולדברי הרשב"א בכל ענין שרי רק שיאכלנו לאלתר ואם היקש הרשב"א טוב וראוי לסמוך עליו אליבא דכ"ע יהיה מותר פרירת בשר דק דק לאלתר ובספר תרומת הדשן מתיר נמי מטעם דבשר לא שייך במינו טחינה דלא הוי בשר גדולי קרקע כמו שאר התבואות דטוחנים אותן מ"ז אין כל כך ראיה דבשר ודאי חשיב גדולי קרקע כדמוכח ריש כלל מערבין וכ"כ התוס' פ' כלל גדול גבי מפרק תולדה דדש ותלוי גם במחלוקת זה מה שנהגו לכתות המלה בפסח או לגרור בגבינה הלחם בשאר יו"ט דהרי טחינה אסור ביו"ט אם לא נאמר דלגבי יו"ט אקלו בכה"ג שאינו ממש טחינה:

ד רש"י פי' דמחתך עצים דקים להבעיר האש וסמ"ג פי' שמנסר עצים ליהנות מנסורת שלהם ורבינו פירשו שיש עצים שיש בהן כעין נימין וכשמפרים אותם הנימין יוצא מביניהם כמין קמח דק דק והוי כטוחן:

ה רש"י פי' שמשליך יתד לח לתנור חם ליבשו חייב משום מבשל ואע"פ שאין הבישול ניכר בו שחוזר ומתקשה ורבינו פירש דסיכתא הוא גללי בהמה רקיקין שעושין ככבשן לגרפן:

עין משפט

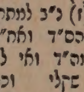
א מיי' פ"ח מהל' שבת סמג לאוין סה:
ב מיי' פ"ח מהל' שבת סמג לאוין ס"ה טוש"ע א"ח סי' שיט:
ג מיי' פ"ט מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' [illegible]:

הגהות חו"י

(א) נ"ב מיניה דפסולת: (ב) בס"י הגי' כאן ולעיל שקלי מיניה פסולת וכ"כ פי' אפי' לא שקיל ממנו הפסולת אלא האוכל אפ"ה כפסולת מתוך אוכל דמי. ובאחרי' ל"ג לה כלל: (ג) עי' בריי"ף ע"ז פ"ב סי' אלף רמד:

הגהות הב"ח

(א) צ"ל אביי אמר: (ב) תי' שני נמחק: (ג) שאף מעמר הוא כצ"ל: (ד) ולהכי קרי ניפוט וכו' גרעינים ולא קרי ליה תולדה דמנפץ למר: (ה) נ"ב

(ו) צ"ל הוא: (ז) נ"ב למתקן והס"ד ואח"כ מה"ד ואי לא שקלי וכו' מסרח והלכך אוכל כו' שמעורב בו פי' כפסולת כו' כצ"ל: (ח) נ"ב קיפה פורמא: (ט) והמים המין שבתוכו כו' קמיט מתקשה כצ"ל: (י) שלש חטאות תולש חייב משום גוזז מקטם וכו' מן הקנה אורג כובעין ועושין כובעין מכנפי עוף שלא שער וממרט וכו' גבי עור והממחקו כצ"ל והשאר נמחק: (כ) נ"ב מים מן הים והחמה כו' כצ"ל: (ל) צ"ל דמה: (מ) לברור הפסולת ולהניח האוכל אבל וכו' לברור האוכל ולהניח הפסולת כצ"ל: (נ) נכה"ג כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לשון ערוך לחוק:

המאור הקטן

[דף עד ע"ב] **דעביד** חביתא חייב שבע חטאות משום חורש כשחופר הגומא בשדה בצריך לגומא ולעפר ודברי הכל ומשום בורר כשבורר מתוכו הצרורות ומשום מרקד כשמרקדו בנפה ומשום לש כשמגבל ומשום ממחק כשעושה הכלי ומחליקו ומשום מבעיר כשמבעיר האש בכבשן ומשום מבשל כשמבשל החבית מוסיף עליה תנור שלאחר בישולו טח כמים על גביו לחזק חימומו והוי גמר מלאכה ומחייב משום מכה בפטיש:

[שם] **ודעבד** חלתא והיא כוורת הקנים חייב י"א חטאות שתים בקציצת הקנים בזומר וצריך לעצים ומשום מעמר כשאספן ומשום בורר כשבוררן ומשום ממחק כשמחליקן ומשום טוחן כשמבקען ומשום מחתך כשמשוה מדתן ומשום מסך ומשום עושה שני בתי נירין ומשום אורג כשמחברן זו לזו וכשנוטל ממנו הקרומיות של קנים לאחר אריגתם חייב משום מכה בפטיש שהוא גמר מלאכתה ואם תפר את פיה חייב עוד שתי חטאות משום תופר ומשום קושר:

התם התולש מן המתה חייב תלישה זו היא גזיזתה וכיון דבגוזז לא שנא מחיים ולא שנא לאחר מיתה [א]כתב הרמב"ן ז"ל שמותר לתלוש נוצה מעוף ביו"ט כדי לשחוט דכיון דלא שני לן באיסורי תלישה בין מחיים בין לאחר מיתה וניתנה יו"ט לדחות אצל מלאכה זו שהרי עתידה הנוצה ליתלש משום אוכל נפש אף מחיים מותר ואי קשיא לך דהא תנן בבכורות בפרק הלוקח בהמה (דף כה:) רבי יוסי בן משולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השער ואבעיא לן עלה בגמרא כנגדו ביו"ט מהו ואסיקנא דכנגדו ביו"ט מותר [שם וכ"ה.] דתולש לאו היינו גוזז ופרכינן נר מצוה עלה והא תניא התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות ואמר ריש לקיש תולש חייב משום גוזז ומפרקי' שאני כנף דהיינו אורחיה ומשמע לכאורה דכיון דהיינו אורחיה בכנף ביום טוב אסור יש לומר דהכי אמרינן היכי אמרת דתולש למר מן הבהמה לאו היינו גוזז מאי שנא מתולש את הכנף דחייב משום גוזז ומפרקי' דלא דמי כנף לצמר דלמר לאו היינו אורחיה בתלישה אלא בגזיזה וכנף היינו אורחיה וכיון דהיינו אורחיה אם לא היה סופו של יו"ט לדחות אצל מלאכה זו כשם שאין סופו לדחות אצל למר הבהמה אין ה"נ דהוא אסור אבל כיון שסופו לדחות כדכתיבנא אע"ג דהיינו אורחיה מה לי מחיים מה לי לאחר מיתה זהו דעת הרמב"ן ז"ל וכן נהגו והרמב"ם ז"ל אוסר: **התופר** שתי תפירות והא לא קיימי. וכיון דלא קיימי לאו מלאכה היא: שקשרן. שקשר שני ראשי החוט ומכאן למד הרב ר"א ממיץ ז"ל דקושר קשר אחד לא מחייב שאינו מתקיים דאי מחייב כיון דתופר שתי תפירות לא משכחת לה בלא קשר [תיפוק לי משום קשר] אלא ודאי כדאמרן והכא בשלא קשר אלא קשר אחד עסקינן: **שכן** יריעה שנפלה בה דרנא. כלומר תולעת שמנקבת בה נקב קטן ועגול וצריך לקרוע למעלה ולמטה את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטין: המותח חוט של תפירה. *(כנגד התפירה כנגד התפור) ועומד והניח החוט ארוך ונתפרדו שתי חתיכות הבגד זו מזו במקצת וחוטי התפירות נמשכין ומתח את ראשי החוטין להדק ולחבר החתיכות זהו תפירתו וחייב: הלמד דבר אחד מן המגוש. מין שממשיכו לע"ז ואפי' דברי תורה אסור ללמוד ממנו: והיודע לחשב בתקופות ומזלות ואינו מחשב אסור לספר הימנו. דכתיב כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים איזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים זו חשוב תקופות ומזלות [שמראה להם סימן לדבריו בהלוך החמה והמזלות] שמעידין כדבריו שאומר שנה זו גשומה והיא גשומה שנה זו שחונה והיא שחונה שהכל לפי השעה המתחלת בכניסת השמש למזל הילכך כשאינו מחשב אסור לספר הימנו: **היינו** מולח היינו מעבד. אינו מליחה לאו צורך עבוד הוא: ועייל שרטוט. כשהוא בא לכתוב משרטט תחלה כפי מה שהוא רוצה להאריך ולהרחיב ולקצר החתוך ואח"כ מעביר הסכין דרך השרטוט שכך עשו בעורות המשכן כשחתכום: **השף** בין העמודים. פרש"י ז"ל כגון עמודי אכסדראות העשויות חלונות חלונו' והשף בקרקעית הבנין שביניהן כדי שיהא חלק חייב משום ממחק ולא נהירא דכל כי האי גונא בבית חייב משום בונה ובשדה חייב משום חורש וכדאמרינן לעיל [דף עג:] גבי גבשושית וגומא אלא הכי פירושא השף את הטור בין העמודים כדי להחליקו חייב משום ממחק שכן דרך הרצענין להחליקו ולרככו בכך והכי איתא בירושלמי דפרקין [סוף הל' ב'] מה מחיקה היתה במשכן שהיו שפין את הטור על גבי העמוד ועדיין אין נוח לי דא"כ היכי שייך למימר חייב משום ממחק היינו ממחק גופיה: **המגרר** ראשי כלונסאות. שיהיו ראשיהן שוין זה כזה: והממרח רטיה. מחליק התבוששת על המכה: מסתת את האבן. לאחר שנעקרה מן ההר ונחצבה מחליקה: משום מכה בפטיש. שהוא גמר מלאכה: הצר בכלי צורה. בכלי שעומד לכך לנאותו: מנפח בכלי זכוכית. כשאותך נעשה ע"י נפוח: דשקיל אקופי. קסמים דקים שנאחזו בה בלא מתכוין ונוטלין אותן ממנה לאחר אריגה גמר מלאכה הוא וחייב משום מכה בפטיש: כתב אות אחת גדולה וכו' פטור. שבקרשי המשכן שתים היו כותבין אות אחת בזו ואות אחת בזו כדי לזווגן כשסותרים אותו: מחק אות אחת וכו' חייב. שאין מלאכת מחיקה (כ) אלא ע"מ לכתוב והרי יש מקום לשתי אותיות: אמר רבי מנחם ברבי יוסי וכו'. הא קמ"ל מאן תנא קמא ר' מנחם בר' יוסי: **מתני'** ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע. שהוא העשוי להיות צורך האדם: ומצניעין כמוהו. כמות זה כלומר שיש בו שיעור הראוי להצניע: אינו חייב אלא המצניעו. אם נעשה חביב לאדם אחד והצניעו חייב על הוצאתו אם חזר והוציאו אבל אדם אחר אינו חייב עליו דלגביה לאו מלאכה היא: **גמ'** מאן דאמר דם נדה. אינו כשר להצניע כל שכן עצי אשרה דאיסורי הנאה נינהו וצריך לאבדן: כיון דחלשא. המאכיל דם האדם לחתול נעשה חלש אותו אדם: **מתני'** המוציא תבן וכו' עצה. מפרש בגמרא דהיינו תבן של מיני קטנית: כמלא פי גמל. דנפיש אבל כמלא פי פרה (ג) לא חזי שאין אוכלין אותו אלא גמלים: עמיר. קשין של שבלים: פי טלה. נפיש מפי גדי הילכך עמיר דלא חזי [לגדי] לא מחייב כמלא פי גדי עד דאיכא כמלא

והתופר שתי תפירות והא לא קיימא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן והוא שקשרן: והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות רבה ור' זירא דאמרי תרוייהו °שכן יריעה שנפלה בה דרנא קורעין אותה ותופרין אותה *אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב המותח א חוט של תפירה בשבת חייב חטאת והלמד דבר אחד מן המגוש חייב מיתה והיודע לחשב בתקופות ב ומזלות ואינו מחשב אסור לספר הימנו: הצד אצבי השוחטו והמפשיטו והמולחו והמעבדו *היינו מולח היינו מעבד רבי יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו אפיק חדא מינייהו ועייל שרטוט: (א) והמוחקו א"ר אחא בר חנינא השף בין ג העמודים בשבת חייב משום ממחק א"ר חייא בר אבא ג' דברים שח לי ר' אסי משום ריב"ל המגרר ראשי כלונסות (ג) חייב משום מחתך והממרח רטיה בשבת חייב משום [ממחק] והמסתת (א)את האבן בשבת חייב משום מכה בפטיש אר"ש בר ביסנא אר"ש בן לקיש הצר בכלי צורה והמנפח בכלי זכוכית חייב משום מכה בפטיש אמר רב יהודה האי מאן דשקל ד אקופי מגלימא חייב משום מכה בפטיש והני מילי דקפיד עלייהו: והכותב שתי אותיות וכו': ת"ר כתב אות אחת גדולה ויש במקומה כדי לכתוב שתים פטור ה מחק אות אחת גדולה ויש במקומה כדי לכתוב שתים חייב א"ר מנחם בר' יוסי זה חומר במוחק מבכותב: הבונה והסותר (ג) המכבה והמבעיר והמכה בפטיש: רבה ור' זירא דאמרי תרוייהו כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש: **מתני'** ועוד כלל ואחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו והוציאו בשבת חייב עליו וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו (ג) והוציאו בשבת אינו חייב אלא המצניעו: **גמ'** כל הכשר להצניע לאפוקי מאי רב מתנה אמר לאפוקי דם נדה מר עוקבא אמר לאפוקי עצי אשרה מאן דאמר דם נדה כל שכן עצי אשרה ומ"ד עצי אשרה אבל דם נדה לא דמצנע ליה לשונרא ואידך כיון דחלישא לא מצנע ליה: **מתני'** *המוציא תבן כמלא פי פרה עצה כמלא פי גמל עמיר כמלא פי טלה(ג) עלי שום ועלי

רש"י

חייב משום גוזז: והא לא קיימא. הכי וכיון דלא קיימא לאו מלאכה היא: שקשרן. שני ראשי החוט: דרנא. תולעת ומנקבת בה נקב קטן ועגול וצריך לקרוע למטה ולמעלה (ד) את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטין קמטין: המותח חוט של תפירה. כגון התפור ועומד והניח החוט ארוך ונתפרדו שני חתיכות הבגד זו מזו במקצת וחוטי התפירה נפשטין ונמשכין ומשך ראש החוט להדק ולחבר החתיכות זו היא תפירתו וחייב חטאת: מן המגוש. מין שממשיכו לע"ז ואפילו דברי תורה אסור ללמוד ממנו: והיודע כו'. הני תלת שמעתתא שמעינהו מר זוטרא מרב וגרסן בהדי הדדי: מתני' *הצד את הצבי. וכל מלאכת עורות נוהגת בתחשין ועורותיהם: המולחו. לעור: ממחקו. מגרר שערו: מחתכו.(ה)מקצע וחותכו לרצועות וסנדלים: כותב ומוחק. שהיו רושמין על קרשי המשכן לידע איזו בן זוגו והיו כותבין אות בזו ואות בזו ומוחק לפעמים כשטועה: מכבה ומבעיר. באש שתחת דוד הסממנים: מכה בפטיש. הוא גמר מלאכה שהיה אומן מכה בקורנס על הסדן בגמר מלאכה ומתניתין נמי לא מחייב ליה אלא בגמר מלאכה: גמ' היינו מולח היינו מעבד. דמליחה היא צורך עיבוד: ועייל שרטוט. כשבא לחתכו משרטטו תחלה לפי מה שרוצה להאריך ולהרחיב ולקצר החיתוך ואח"כ מעביר סכין דרך השרטוט וכן בעורות המשכן כשחתכן: השף בין העמודים. כגון עמודי אכסדראות העשוי' חלונות חלונות ונסמכין בחלונות בין עמוד לעמוד השף שם בקרקעית הבנין שנשענין עליו כדי שיהא חלק: המגרר ראשי כלונסות. שיהו הראשין שוין וחדין: והממרח רטיה. (ו) תחבושת על המכה: המסתת האבן. לאחר שנעקרה מן ההר ונחצבה מחליקה: משום מכה בפטיש. גמר מלאכה: הצר צורה. בכלי העומד לכך (ז) לנאותה: מנפח בכלי זכוכית. כשהותך נעשה ע"י ניפוח: דשקל אקופי. ראשי חוטין התלוין ביריעה במקום קשרים כשניתק בה חוט וקשרוהו וכן קשין וקסמין דקין שנאחזו בה בלא מתכוין ונוטלין אותן ממנה לאחר אריגה גמר מלאכה הוא וחייב משום מכה בפטיש: כתב אות אחת גדולה כו' פטור. שבקרשי המשכן שתים היו כותבין אחת בזו ואחת בזו כדי לזווגן כשסותרין אותו: מחק אות אחת (ח)חייב. שאין מלאכת מחיקה חשובה אלא על מנת לכתוב והרי יש מקום לשתי אותיות: אמר רבי מנחם ברבי יוסי כו'. הא קמ"ל מאן ת"ק רבי מנחם ברבי יוסי היא: מתני' כל הכשר להצניע. (ד) שהוא מין העשוי להיות צורך אדם: ומצניעין כמוהו. כמות זה כלומר שיש בו שיעור הראוי להצניע: אין חייב אלא המצניע. אם חביב לאדם אחד והצניעו חייב על הוצאתו אם חזר והוציאו אבל אדם אחר אינו חייב עליו דלגביה לאו מלאכה הוא: גמ' מ"ד דם נדה אינו כשר להצניע כ"ש (ט) אשירה. דאיסורי הנאה היא (ה) ומאים וצריך לאבדן: כיון דחלשא. המאכיל דם אדם לחתול נעשה האדם חלוש: מתני' עצה. מפרש בגמ': כמלא פי גמל. נפיש שיעוריה (י) מפי פרה אבל לא מחייב כמלא פי פרה דהא לא חזי לפרה: עמיר. קשין של שיבולין פי טלה נפיש מפי גדי

לשון ריא"ז
א המותח חוט של תפירה בשבת כדי שתהיה התפירה מהודקת חייב חטאת שהרי הוא כתופר ומז"ה ביאר בפסקיו שהפתיל העשוי להדק בו בתי ידים וכן הפתיל העשוי להדק בו אדם המנעלים ברגליו אם יש בהם נקבים שעשויין לכך להכניס ולהוציא בהן ולהדקו יפה בשבת שאינו אלא כעין מעשה לולאות וקרסים ואע"פ שנתן בו מתח ותופר ע"י מתח שאין זו דרך תפירה ואינו אלא כאדם המהדק בגדיו ע"י לולאות וקרסים והמתח עצמו הרי הוא כאחד מהם שהוא מחובר שם:
לשון ריא"ז
ב ואיזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות שיודע עת התקופות ועת המזל ויודע לומר שנה זו גשומה היא שחונה היא כמו שביאר המור"ם:
ג רש"י פי' שסף בקרקע הבנין באכסדראות שנשענות עליו כדי שיהיה חלק והתוספות פי' שסף בידו על העור המתוח בין העמודים להחליקו ולזה הסכימו כל הפוסקים:
ד נ"ע בנוטל שלל שעושין התייטים שקורין אינגסטי"ר שגם הוא הוי גמר מלאכה אי חייב משום מכה בפטיש ולבי חוכך להחמיר ומיהו לעולם לא מחייב עד שיהיה בענין דקפיד עלייהו:
ה כתב הרא"ש ז"ל והיינו טעמא כי פעמים כתב במשכן טעות על קרש אחד ומוחק כדי לכתוב

[illegible]

הגהות מהרש"א
[א] נ"ב אף בתולש כן:

מתני' המוציא תבן וכו' עצה. מפרש בגמרא דהיינו תבן של מיני קטנית: כמלא פי גמל. דנפיש אבל כמלא פי פרה (ג) לא חזי שאין אוכלין אותו אלא גמלים: עמיר. קשין של שבלים: פי טלה. נפיש מפי גדי הילכך עמיר דלא חזי [לגדי] לא מחייב כמלא פי גדי עד דאיכא כמלא

המאור הקטן

[דף ע"ג ע"ב] אלו לאפוקי מדר"א דמחייב אתולדה במקום אב ואף ע"ג דהא תני ליה רישא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת איצטריך תו למיתנא אלו לאפוקי מדר"א דמחייב בכולהו ואע"ג דבמסכת כריתות מייתי לה לרישא דמתני' לאפוקי מדר"א אסקנא תרתי קא משמע לן מיעוטא אחרינא דאפילו אב ותולדה דידיה לא מיחייב אלא חדא ולאפוקי [illegible]

כמלא פי טלה אבל עשבים הואיל וחזו בין לטלה בין לגדי מיחייב כמלא פי גדי : לחין . הראוים לאדם : כגרוגרת . דזהו שיעור לכל מאכל אדם בשבת אבל כמלא פי גדי לא דלחים לא חזו לגדי : ואין מצטרפין זה עם זה . אם הוציא חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה אין מצטרפין ומפרש בגמ' דלא אמרינן הכי אלא לענין שאינו מצטרף הקל עם החמור אבל החמור עם הקל מצטרף וחמור היינו אותו ששיעורו מועט וקל אותו ששיעורו מרובה : המוציא אוכלין . אוכלי אדם : ומצטרפין . כל אוכלי אדם זה עם זה : חוץ מקליפיהן . שאינן אוכלין ואין משלימין השיעור : ועוקציהן .

רש"י

גדי הלכך עמיר דלא חזי לגדי לא מיחייב כמלא פי גדי עד דאיכא כמלא פי טלה אבל עשבים חזו אף לגדי: לחין. הראוין לאדם : כגרוגרת . דהוי שיעור לכל מאכל אדם בשבת ולא כמלא פי גדי דלא חזו לחין לגדי: אוכלין. כל מאכל אדם : ומצטרפים . כל מאכלי אדם זה עם זה: חוץ מקליפיהן . (ג) שאינן אוכל ואין משלימים השיעור : ועוקציהם. זנב הפרי דהוא עץ בעלמא: וסובן. קליפת חיטין הנוסרת (ג) מחמת כתישה : ומורסנן. הנשאר בנפה: רבי יהודה אומר . כל הקליפין אין מצטרפין כדקאמרת : חוץ מקליפי עדשים . שמצטרפין אותן המתבשלות (ד) לאפוקי קליפה החיצונה שהן גדילות בתוכו הנוסרות בגורן . גמ' הא בחדתי . פולין חדתי קליפתן היא מצטרפת: כזבובין. שחורות הן :

סליקו להו כלל גדול

המוציא יין (ה) כדי מזיגת הכוס. כשיעור שנותנין יין חי לכוס להוסיף עליו מים כהלכתו ולמזוג אותו בהן ובגמ' מפרש באיזה כוס שיערו: כתית. מכה שבגבי הסוסים

ועלי בצלים לחים כגרוגרת °יבשים כמלא פי גדי עשבים כמלא פי הגדי ואין מצטרפין זה עם זה מפני שאינן שוין בשיעוריהן המוציא אוכלים כגרוגרת [חייב] ומצטרפין זה עם זה מפני ששוין בשיעוריהן חוץ מקליפיהן וגרעיניהן ועוקציהן וסובן ומורסנן רבי יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים המתבשלות עמהן : גמ' מאי עצה אמר ר' יהודה תבן של מיני קטנית : *ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים וכו' : עדשים אין פולין לא והתניא ר' יהודה אומר חוץ מקליפי פולין ועדשים לא קשיא הא בחדתי והא בעתיקי עתיקי מאי טעמא לא מצטרפי א"ר אבהו מפני שנראים כזבובים בקערה :

סליקו להו כלל גדול

המוציא איין כדי מזיגת הכוס חלב כדי גמיעה דבש כדי ליתן על הכתית שמן כדי לסוך אבר קטן מים א כדי לשוף את הקילור (א) ושאר כל המשקין ברביעי' וכל השופכין ברביעית רבי שמעון אומר כולן ברביעית ולא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן: גמ' תנא כדי מזיגת כוס יפה מאי כוס יפה כוס של ברכה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית : חלב כדי ב גמיעה : *ת"ר המוציא חלב של בהמה כדי גמיעה וחלב של אשה ולובן של ביצה כדי ליתן (ב) במשיפת [של קילור] קילור כדי לשוף במים : דבש כדי ליתן על הכתית תנא כדי ליתן על פי כתית שמן כדי לסוך אבר קטן תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו : **מתני'** *המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה גמי כדי לעשות תלאי לנפה ולכברה ר' יהודה אומר כדי ליקח ממנו מדת מנעל לקטן ונייר כדי לכתוב עליו ג קשר של מוכסין והמוציא קשר מוכסין (א) חייב *נייר מחוק כדי לכרוך על פי צלוחית של פליטון: גמ' תנו רבנן הוצין כדי לעשות אוזן לכפיפה מצרית. סיב אחרים אומרים כדי ליתן על פי משפך קטן של יין (ג) °רבב כדי לשוף תחת אספוגית קטנה וכמה שיעורה כסלע פירוש אספוגית רקיק כדכתיב °ורקיקי מצות ומתרגמינן אספוגין פטירין : מוכין כדי לעשות כדור קטנה וכמה שיעורה עד כאגוז : נייר כדי לכתוב עליו קשר של מוכסין תנא וכמה קשר של מוכסין שתי אותיות : **מתני'** עור כדי לעשות קמיע קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפלין שהיא שמע ישראל דיו כדי לכתוב בו שתי ד אותיות כחול כדי לכחול

...

מחוק.שוב אין ראוי לכתוב בו לפיכך צריך שיעור גדול לכרוך ע"פ צלוחית : גמ' הוצין.של לולבי דקל : כפיפה מצרית.של העשוי מצורי דקל: סיב. גדל סביב הדקל כעין מלבוש וכרוך סביבותיו ועולה ומסננין בו את היין שמעכב את הקמח ואת הפסולת מליכנס לפי הכלי : רבב. שומן או שמן : אספוגית.רקיק שנותנין בתנור וטחין תחתיו אליה : מתני' עור כדי לעשות קמיע. היינו דמליח ולא קמיח ולא עפיץ דבכי האי גוונא שיעורו כדי לעשות קמיע : קלף.היינו דמליח וקמיח ועפיץ : כדי לכתוב עליו פרשה קטנה . דאיידי דדמיו יקרים לא עביד מיניה קשר מוכסין אלא תפילין ומזוזות ולא מיחייב בשיעורא זוטא : דיו כדי לכתוב בו שתי אותיות. לרשום על שתי חוליות [א] או על שני קרסים לזווגן : כדי לכחול עין אחת.

תלמידו וראיתי להרב רבינו שלמה ז"ל בזה

מפרש בגמרא דלגומות מכסות כל פניהם חוץ מעין אחת ואותו עין שנשאר מגולה כוחלין אותו : זפת וגפרית כדי לעשות בו נקב. כלי שטתנין בו כסף חי סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק [א] להוציא בו : גרסי' בגמרא [דף עט.] אמר רב חייא בר אמי משמיה דעולא שלש עורות הן מלה וחיפה ודיפתרא מלה כמשמעו כלומר שאין בו שום תיקון דלא מליח ולא קמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו תני רב שמואל בר יהודה כדי לצור משקולת קטנה וכמה אמר אביי ריבעא דריבעא דפומבדיתא : חיפה דמליח ולא קמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדתנן עור כדי לעשות קמיע . דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט וכל הני מיקרו עורות כיון דלא עפילי דאי עפיץ קלף הוי והא יהבינן ליה שיעור במתניתין כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין: **ומשמע** מיהא דכל שאינו עפיץ עור מיקרי ולא קלף הילכך אינו כשר לספר תורה ולתפלין ומזוזות דבכל חד מהני בעינן גויל או קלף או דוכסוסטוס האי כדיניה והאי כדיניה וכמו שכתוב בסמוך בס"ד וכל שאינו עפיץ לאו חד מהני הוא אלא עור מיקרי אבל בתוספות אמרו שיש עבודין אחרים מכשירין כעפצים והביאו ראיה מדאמרי' בפ' הקומץ רבה [דף לא:] קרע הבא בתוך שתים יתפור בתוך שלש לא יתפור והתניא בתוך ג' יתפור ל"ק הא דעפיצן הא דלא עפיצן. כלומר דבדלא עפיצן קרע הבא בתוך שלש לא יתפור הא מ"מ משמע דאע"ג דלא עפיצן כשר דאי לא מאי לא יתפור אלא ודאי יש עבוד אחר שנעשה בלא עפצין שהוא מכשיר כאילו הוא עפיץ.

לכחול (א) עין אחת זפת וגפרית כדי לעשות בו נקב קטן שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן : **גמ'** *אמר רב קלף *הרי הוא כדוכסוסטוס מה דוכסוסטוס כותבין עליו מזוזה אף קלף כותבין עליו מזוזה וכן הלכתא ותפילין אין נכתבים על א הדוכסוסטוס אלא על הקלף בלבד : °**מתני'** *דבק כדי ליתן בראש השבשבת חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב ר' יהודה אומר כדי לעשות פטפוט סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב סיד כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות רבי יהודה אומר כדי לעשות כלכול רבי נחמיה אומר כדי לעשות אנטיפי *אדמה כחותם המרצופין דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים כחותם האגרות זבל וחול דק כדי לזבל קלח של כרוב דברי

רש"י

של כלי או על ש:י קרסים לזוונס : כדי לעשות נקב קטן · כלי שנותנין בו כסף חי וסותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב קטן להוציא בו : גמ' דוכסוסטוס. רגילין היו לחתוך העור לשנים ומה שכנגד (ב) השער קרוי דוכסוסטוס ומה שכנגד הבשר קרוי קלף : מתני' דבק · לימא : כדי ליתן בראש השבשבת · בראש קנה של ציידים מושיבין נסר קטן ונותנין עליו דבק והעוף יושב עליו ונדבק בו וצריך לתת שם כל כך שהעוף יהא נדבק בו : חרסית . לבינה כתושה : לעשות פי כור . שהמפוח נכנס בו : פיטפוט . רגל למקום מושב הכור שהיו מושיבין אותו על כן העשוי לכך: כדי ליתן על פי כור . במקום שאין פחמין צורפין זהב בא"ש של סובין : קטנה שבבנות . טופלות סיד להסיר את השער : כלכול . לידעא טיגפל באשכנז וסדין אותו להסיר השער : אנטיפי . בת לידעא והוא למטה הימנו : אדמה. ארזילן : מרצופין . שקין העשוין מקליפת עץ גדול שנושאין בהם פרקמטיא לספינה וחותמים אותם: כחותם האגרות · שחותמין אותן שלא יקרא אדם בהם :

ולאו ראיה היא דהתם משמע דמאי דקאמר עפיצן ולא עפיצן לאו דלא עפיצן כלל קאמר אלא שאין עפיצן ניכר מפני יושנן דאמרי' התם ה"מ בעתיקתא אבל בחדתא יתפור. ולאו עתיקתא עתיקתא ממש ולאו חדתא חדתא ממש אלא הא דעפיצן הא דלא עפיצן וכן כתב הרמב"ם ז"ל ומיהו אפשר שהדין דין אמת דאע"ג דמשמעתין משמע דכל שאינו עפיץ עור מיקרי ה"מ לדידהו שכל שאר עבודין שלהם היו יכולין להזדייף והכי משמע בגיטין (דף יט:) דאמרינן התם והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף ומשני בדעפיצן אלמא שכל שאר עיבודין שלהן היו יכולין להזדייף ואפשר שמפני כך פסולים לס"ת דבעינן כתיבה תמה וליכא אי נמי דלאו ס"ת מיקרי אבל אנו שיש לנו עיבודין אחרים שאין יכולין להזדייף וכותבין בהן גטין ושטרות אף הן כשרין לס"ת ולתפילין ולמזוזה: **גמ'** אמר רב קלף הרי הוא כדוכסוסטוס. ג' מינין הן שכותבין בהן ס"ת תפילין ומזוזות האי כדיניה והאי כדיניה כמו שנפרש בסמוך בס"ד האחד נקרא גויל ונקרא כן על שהעור כולו שלם ואינו נחלק לשנים כמו הקלף והדוכסוסטוס שכן לשון גויל דבר שלם שלא ניטל ממנו כלום כדאמרי' בריש בבא בתרא [דף ג.] גויל אבני דלא מישפין ואינו נקרא גויל על שם העיבוד שהוא מעפצין הנקראין גל"ש כמו שעלה על דעת רבים שהרי אף קלף ודוכסוסטוס עפיצן היו שהרי לא היה להם שום עיבוד כשר אלא בעפצים וכמו שכתבתי למעלה אלא ודאי כדאמרן והשנים האחרים הם קלף ודוכסוסטוס: **ומהו** קלף ומהו דוכסוסטוס בהא מילתא איפליגו רבוותא ז"ל שהרב בעל הערוך כתב בשמם בערך דוכסוסטוס שהעור בשעת עבודו חולקין אותו לשנים והחלק החיצון שהוא לצד השער הוא הנקרא קלף והפנימי הדבוק לבשר נקרא דוכסוסטוס ואומרים דדוך בלשון יון מקום וסוסטוס בשר ולפי זה כי אמרי' דכותבין על הקלף במקום בשר היינו [ג] המקום היותר קרוב לבשר ודוכסוסטוס במקום שער הייגו במקום היותר קרוב לשער נמצא שכותבין בשניהם במקום חבורן ששם דבוקין זה בזה : **הלכך** כיון דאסיקנא שאין כותבין תפילין אלא על הקלף צריכין כותבי תפילין לגרד הקלף יפה לצד הלבן שהוא הדבוק לבשר שאם לא יגרדו אותו כלל כיון שעכשיו אין חולקין אותו לשנים אין זה קלף אלא *גויל שהוא פסול לתפילין אבל כשגורדין אותו מצד הלבן שבו הרי הוא כאילו מסירין ממנו החלק הנקרא דוכסוסטוס ונשאר החלק הנקרא קלף וכותבין בו במקום דבוקו לדוכסוסטוס אבל הרמב"ם ז"ל כתב בהפך בפרק א' מהלכות תפלין ומזוזה וס"ת שהחלק הדבוק לבשר הוא הנקרא קלף וכותבין בו במקום בשר [שהוא לבן כבשר] ממש והחלק של צד השער הוא הנקרא דוכסוסטוס וכותבין בו במקום שער ממש וכן דעת הרמב"ן ז"ל והביא ראיה מן הירושלמי דגרסי' בפרקין [הל' ג'] קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפלין שהיא שמע ישראל הדא דאת אמר בקולף פני העור סו' דוכסוסטוס כדי לכתוב בו ב' פרשיות שבמזוזה משמע ליה דהאי פני העור דקאמר היינו צד הדבוק לבשר ולאו ראיה היא דהכי נמי איכא למימר דפני העור מיקרי צד השער : **ומבל** מקום לפי סברא זו צריכים כותבי תפילין לגרוד הקלפים יפה לצד השער כדי שמה שישאר יהא תורת קלף עליו . ועל פי סברא זו נהגו לכתוב ס"ת על הקלפים שלנו שאינן חלוקין וכותבין בו במקום בשר מתורת קלף ואין גורדין צד הלבן שבו דלא מגיא אמרת דמתורת גויל כותבין בו שהרי אין כותבין על הגויל אלא במקום שער דגרסינן בירושלמי בפ"ק (דבבא בתרא) [דמגילה הל' ט'] בקלפים לא נתנו חכמים שיעור וצריך לכתוב על הגויל במקום שער ועל הקלף במקום בשר נכתבו ואם שינה פסול אלמא אין כותבין על הגויל אלא במקום שער הלכך קלפים שלנו שכותבין עליהם במקום בשר לא מתורת גויל עושין כן אלא מתורת קלף לפי שגורדין אותו במקום השער ומה שנשאר כלפי הבשר הייגו קלף וכותבין במקום בשר ואילו לפי' בעל הערוך ז"ל כל כיוצא בזה פסול שלדבריו אין כותבין על הקלף ועל הדוכסוסטוס אלא במקום שהן מחוברין זה לזה :

ואוקימנא בגמרא הא דרב כר"מ דתניא ר"מ היה כותבה על הקלף מפני שמשתמרת ומהא משמע דלכתחלה כותבין מזוזה על הקלף דהא דאמרינן רבי מאיר היה כותבה לכתחלה משמע ומדאמרינן נמי טעמא דמפני שמשתמרת הכי משמע ולפי זה הא דתניא ומייתי לה בפרקין בגמרא הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומזוזה על הדוכסוסטוס ה"ק ומזוזה אף על הדוכסוסטוס וכ"כ ר"ח ז"ל דכותבין מזוזה לכתחלה על הקלף אבל הרב אלפסי ז"ל כתב בהלכות מזוזה תניא הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומזוזה על הדוכסוסטוס וכו' והא דאמרי' מזוזה על הדוכסוסטוס למצוה אבל אם כתבה על הקלף כשרה ולא מתור מליבנא דהיה כותבה ואפשר דאע"ג דקתני היה כותבה היינו לפעמים כשלא היה מזדמן לו דוכסוסטוס היה כותבה על הקלף דהא תניא נמי בפ' הקומץ [סוף דף לא:] גבי מזוזה ר"מ היה כותבה על הדוכסוסטוס כמין דף ועושה לה ריוח מלמטה וריוח מלמעלה ועושה פרשיותיה פתוחות ואסיקנא התם דמלוה למעבדינהו סתומות ואי עבדינהו פתוחות שפיר דמי ואי נמי ה"ק דהיכא דבעיא שימור כגון דעומדת במקום התורפה או במזוזה של רבים שאינה נבדקת אלא פעמים ביובל היה כותבה על הקלף מפני שמשתמרת יפה מן הדוכסוסטוס: **ולענין** מזוזה בגויל לא אתפרש במשנתין . אלא מיהו כיון דלית [ג] בהו בשום דוכתא בהדיא דמזוזה אגויל לא כתבינן ובגמ' מעיקרא כי הוה סברי דמזוזה אקלף לא כתבינן מתמהינן כי בעי' לאוקימנא לברייתא דקתני כתבה על הקלף ועל הגויל ועל הדוכסוסטוס כשרה במזוזה ופרכי' מזוזה אקלף מי כתבינן ולא פרכי' מזוזה אגויל מי כתבינן כדפרכי' כי בעי' לאוקמא בתפילין אגויל דאמרינן תפילין אגויל מי כתבי' ש"מ דלכ"ע כתבינן מזוזה אגויל: **ולענין** ס"ת כיון דאוקי' בגמרא ברייתא דקתני על הקלף ועל הגויל ועל הדוכסוסטוס כשרה בס"ת שמעינן מיניה דס"ת נכתב על הגויל ועל הקלף ועל הדוכסוסטוס ומיהו מלוה מן המובחר בגויל שכך היה דרכן כדאמרינן בגיטין [דף נד:] גוילין שבו לא עבדתים לשמן והיינו נמי דאמרינן בפ"ק דבבא בתרא (דף יד:) גבי ס"ת שעשה משה דמקשי' בתרי פושכי היכי הוה יתיב משום דמשמע לן דשל גויל היה דאי של קלף מאי קשיא ליה הרי יכול לגרדן ולהעמידן על גלדן אלא ודאי מלוה מן המובחר בגויל ומשום הכי קתני כשרה דמשמע דיעבד משום קלף ודוכסוסטוס ואע"ג דאמרינן בפ"ק דבבא בתרא [דף יד.] שאלו את רבי כ"ת בכמה אמר להם בגויל ו' טפחים בקלף איני יודע לאו למימרא שיהא רשאי לעשותו בקלף לכתחלה אלא בשעת הדחק קאמר וכ"כ שם ר"ח ז"ל דכיון דלא אשכחן מי שעשה כך אין מתירין לכתחלה לעשות בקלף ומלוה מן המובחר איכא אלא בגויל ע"כ ומ"מ בדיעבד כשר אף על הקלף ועל הדוכסוסטוס אלא שהרמב"ם ז"ל כתב דעל הדוכסוסטוס פסול ולא נהירא ובחידושי הארכתי: **ונמצא** פסקן של דברים דספר תורה ומזוזה נכתבים על הגויל או על הקלף או על הדוכסוסטוס ומיהו ספר תורה מלותו מן המובחר בגויל ומזוזה מלותה מן המובחר בדוכסוסטוס לדעת הרב אלפסי ז"ל אבל תפילין אינן נכתבין אלא על הקלף: **מתני'** דבק. גלו"ט בלע"ז: כדי שיתן בראש השבשבת. מושיבים נסר קטן בראש קנה א' ומהגים עליו את הדבק והעוף יושב עליו ונדבק בו : חרסית. לבינה כתושה: לעשות פי כור . שהמפוח נכנס בו : פטפוט . רגל למקום מושב הכור שהיו מושיבין אותו על כן הראוי לכך: סובין . כדי ליתן על פי הכור של צורפי זהב במקום שאין פחמין צורפין הזהב באש סובין : לסוד אצבע קטנה שבבנות. טופלות בסיד להסיר את השער : כלכול . מפרש בגמרא לידעא: אנדיפי . מפרש בגמ' אפות' פדחת [ד] : אדמה. ארגול"א : מרצופין . שקים גדולים העשוין מקליפת עץ ונושאין בהן פרקמטיא בספינה וחותמין אותן: כחותם האגרות. שחותמין אותם שלא יקרא אדם אחר בהן אלא מי שנשתלחו לו

א מיי' פ"ק וס"ב מהל' תפילין ופי"ח מהל' שבת סמג עשין כב כה טור או"ח סי' לב רעא :
ב מיי' פי"ח מהל' שבת :

א כהלכות קטנות זכרנו המחלוקות השייכים בדוכסוסטוס ובקלף וגויל איזה דבר נכתבים ס"ת תפילין ומזוזה עש"ב וכאן יש תימה על הר"ן שכתב דכפי' קלף ודוכסוסטוס אי' מסכים לדעת הרמב"ן ז"ל והנה מיי' פ"ק מהל' תפלין אומר בהפך :

הגהות חו"י
(א) נ"ע אם היינו קילור דלעיל ובמיי' מייתי תרוייהו : (ב) הבשר קרוי דוכסוסטוס ומה שכנגד השער קרוי קלף :

הגהות מא"י
[א] נ"ב כדי : [ב] נ"ב כאן : [ג] תו"מ וכ"ב לו: [ד] נ"ב שלא במקום שיער ולהאדים :

נ"י מפר"ש דוכסוסטוס

ושיעורא דרבנן זוטא מדרבי עקיבא: לזבל כרישא. ושיעורה זוטא משל כרוב: מלא כף סיד. בגמרא מפרש כף של סיידין: מרוסס. ריסוקים הרבה כמו [עמוס ו] והכה (את) הבית הגדול רסיסים: ביצה קלה. מפרש בגמ' כדי לבשל כגרוגרת מביצה קלה דהיינו ביצת תרנגולת שהיא קלה לבשל מכל ביצים שבעולם: טריפה. בשמן ונתונה באלפס: תרווד. כף: חף. מפרשינן בגמ' דהיינו שינים הקבועים בפותחת ולא היא עצמה: כדי לזרוק בבהמה. דלא טרח איניש למשקל צרור משום עוף להבריחו דבקלא בעלמא סגי: גמ' אמר עולא חפי פותחת. כמו נר מצוה שפירשתי במשנתינו: אבנים של בית הכסא שיעורן בכמה. להתחייב עליהן אם הוציאן א"נ לטלטלן [בתוך ד' אמות או] בחצר ולהכניסן לבית הכסא דאידי ואידי חד שיעורא הוא דבמידי דחזי הוא מתחייב על הוצאתו: כזית כאגוז כביצה. ג' אבנים מכניסין לבית הכסא לקינוח ומקנח זו אחר זו אחת כזית ואחת כאגוז ואחת כביצה בתחלה מקנח פי הנקב בקטנה להסיר הריעי שנדבק שם שהגדולה פורסתו ומלכלך סביבותיו: טורטני יכנים. בתמיה במאזנים יכנס שם לשקול: מלא היד. בין שלשתן או אפי' הן ארבע או חמש ובין כולן מלא היד:

תנו רבנן ג' אבנים מקורזלות. ראויות לקינוח: מותר להכניס בתוך (פ) ארבעה [ג]. או בחצר דלא מיתסר לטלטולינהו: כאגוז. כל אחת ואחת: אבל לא את הפיים. כמו [סנהדרין דף סד.] שקל פיסא רגב דהוציל ומפרכא לא חזי לקנוח ואסורה לטלטל: כרשיני בבליתא. הכי מיקרו משום דבבל ארץ לחה היא והמחריש מעלה רגבים: אמר רבי ינאי אם יש מקום קבוע. לבית הכסא שאם ישתייר ערבית יקנח בהן שחרית מכניס שם מלא היד: ואם לאו כהכרע. פרש"י ז"ל כשיעור הבינוני שהוא המכריע דהיינו כאגוז ודקאמר בתר הכי מדוכה קטנה של בשמים מילתא אחריתא היא וקאי אדלקמיה: דאמר רב ששת אם יש עליה עד מותר. ופי' דמדוכה קטנה שמלאכתה לאיסור ואסור לטלטלה אם יש עליה עד קנוח המעיד שעשויה לכך מותר לטלטלה לקנח ולא מחוור דאגוז אע"פ שהוא בין כזית לכביצה כיון שלא נאמר בדרך הכרעה לא מיקרי מכריע ועוד דמדוכה קטנה של בשמים אין דרך לקנח בה ואפילו יש בה עד עד שקר הוא זה ועוד דבלאו עד נמי מ"ט לא שריא דהא כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו אלא ודאי כולא חדא מילתא היא וה"ק ואם לאו כלומר שאין לו מקום קבוע לבה"כ לא התירו לו מלא היד אלא אבן א' כהכרע מדוכה קטנה של בשמים כלומר כמשקלה והכי מוכח האי פירושא בירושלמי: ורב ששת אמר. בתר הכי דאפילו אבן גדולה כל שיש (נ) עד מותר לטלטלה שמוכנת היא לכך: בעא מיניה רבה בר שילא מרב חסדא מהו להעלותם אחריו. (ק) מי חיישינן לטירחא יתירא או לא מי אמרי' כי שרו רבנן לטלטל אבנים ה"מ כשאין לו מקום [קבוע] ליפנות שאי אפשר לו להכנים מבעוד יום אבל כשנפנה לגג בתוך ביתו כיון שיש לו מקום קבוע

רש"י

כרשין. קפלוס והוא זוכר מכרוב: מלא כף סיד. של סיידין: מרוסס. שחוק סדקים הרבה: ביצה קלה. ביצת תרנגולת שהיא קלה לבשל יותר משאר ביצים: טרופה. בשמן שממהר לבשל: תרווד. כף: גמ' חפי פותחת. שינים הקבועים בפותחת ולא היא עצמה ועושין אותו מעלם: כרכר. רוי"ל: כדי לזרוק בבהמה. דלא טרח איניש למשקל צרור להבריח העוף דבקול בעלמא דרמי ליה בורח: והוא שמרגשת. הבהמה בצרור בהכאתו: אבנים של בית הכסא שיעורם בכמה להתחייב עליהן אם הוציאן מי נטלטלן בחצר ולהכניסן לבית הכסא: כזית כאגוז כביצה. שלש אבנים מכניסין לקינוח ומקנח זו אחר זו בתחלה מקנח בקטנה להסיר הריעי הנדבק שם שהגדולה מלכלך את סביביו: טורטני. מאזנים יכנים לשקול: כמלא היד. בין שלשתן או אפילו הן ד' וה' ובין כולן מלא יד: מקורזלות (נ)*ביקור' שיהיו ראויות לקינוח: מותר. להכנים בתוך ד' אמות או בחצר דלא איתסרו לטלטולינהו: כאגוז. כל אחת: פיים. לשון פיסת רגבים דהואיל ומיכרכא לא חזיא לקינוח: כרשיני בבלייתא. הכי מיקרי לפי שבבל ארץ נליחה היא והמחרישה מעלת רגבים: אם יש מקום קבוע לבית הכסא. (מ) ואם ישתייר לו ערבית יקנח בהן שחרית: מכניס שם. מלא היד: כהכרע. כשיעור המכריע כאגוז שהוא יתר על כזית ובציר מכביצה (ב): מדוכה קטנה. מלאכתה לאיסור ואסור לטלטל: יש עליה עד. קינוח המעיד (ג) שעשויין לכך מותר לטלטלה לקנוח: (ס) גרים רש"י ירדו עליה גשמים על אותו עד ונטשטש מהו מי בטל יחוד דידיה או לא: רשומו ניכר מותר דכיון דמאיס לא חזי לבשמים ולא מבטל ליה (ע) לבית הכסא ובעמוד נראה דגרים בענין אחר דלגירסת העמוד פי' אם היה רישומו ניכר בקרקע שאין מתכוונות בו מותר: להעלותן אחריו לגג. אם עולה שם ליפנות מי חיישי' לטירחא יתירה או לא: לא תעשה. דכתיב והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו וה"ה טלטול דרבנן דהוי לאו דלא תסור וכו' ובמקום כבוד הבריות נדחה: בשדה ניר. בחרישה ראשונה ועומדת לזריעה: היתה לו גומא כו'. ה"ג דלמא שקיל פיסת רגבים לקנח בו וזורקה לגומא ומשוה אותה. מטרוניתא. נכרית היתה: אמרה מילתא. בכשפים ואסרתה לארבא ולא זזתה ממקומה: אמרי אינהו מילתא. על ידי שם טהרה: דלא מקנח לכו בחספא. שאוכל לעשות לכם כשפים: ולא קטיל לכו כינה אמנייכו. אינכם הורגים כינה על בגדיכם: ולא אכיל לכו ירקא מכישא דאסר גינאה. אין אתם [...] יאין שום וכרישין ובצל

דברי רבי עקיבא וחכ"א כדי לזבל כרישא חול הגס כדי ליתן על מלא כף סיד קנה כדי לעשות קולמוס אם היה עבה או מרוסס כדי לבשל ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באלפס *עצם כדי לעשות תרווד רבי יהודה אומר כדי לעשות חף [א]: גמ' אמר עולא (א) חף פותחת: (ב) זכוכית כדי לגרר (ג) בה ראש הכרכר: (ד) תאנא כדי לפצע בה שני נימין כאחד (ה) צרור אבן כדי לזרוק בעוף ר' אליעזר בן יעקב אומר כדי לזרוק בבהמה (ו) א"ר יעקב כדי שתהא הבהמה מרגשת בה וכמה שיעורה תניא רבי אליעזר (ז) אומר משקל עשרה זוז: זונין עייל לבי מדרשא אמר להן (ח) *אבנים של בית הכסא שיעורן בכמה אמרו לו כזית כאגוז כביצה אמר להן וכי טורטני יכנים נמנו וגמרו כמלא היד: תנו רבנן שלשה אבנים מקורזלות מותר להכניס לבה"כ וכמה שיעורן ר' מאיר אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה והלכתא נמנו וגמרו כמלא היד: אמר רב יהודה אבל לא את הפיים מאי פיים א"ר זירא כרשיני בבלייתא פירוש אדמה שהיא קרובה להתפרר: אמר ר' ינאי אם יש מקום א קבוע לבית הכסא מלא היד ואם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים פי' ראש של בוכנא שדוכין בו את הבושם ופירשוהו בתלמוד ירושלמי מלא רגל מדוכה קטנה של בושם אמר רב ששת ב אם יש עליה עד מותר פירשוהו רבנן עד כגון סמרטוטין כדתנן התם* משמשת בעדים הן הן תיקוניה הן הן עיוותיה א"ל אביי לרב יוסף ירדו עליהן גשמים ונטשטשו מהו כלומר אם ירדו גשמים על האבנים המקורזלות האלו ונטבעו בקרקע מהו מי חיישינן (ט) שמא יהא כסותר או כטוחן או לא אמר ליה אם היה רשומו ניכר מותר *בעא מיניה רבה בר רב שילא מרב חסדא להעלותן לגג אחריו מהו אמר ליה גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה: אמר רב הונא אסור לפנות בשדה ניר בשבת משום דרבה דאמר רבה היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה חייב (א) משום חורש: אמר ר' שמעון בן לקיש צרור שעלו ג בו עשבים מותר לקנח בו בשבת והתולש ממנו בשבת (י) חייב חטאת: אמר ר' יוחנן אסור לקנח בחרס משום סכנה ואיתמא משום כשפים מאי כשפים כי הא דרב חסדא ורבה בר רב הונא הוו קא אזלי בארבא אמרה להו ההיא מטרוניתא אותבון בהדייכו ולא אותבוה אמרה (כ) (להו) מילתא וקא אסרה לה לספינה אמרו אינהו מילתא ושריוה אמרה להו מאי איעבד לכו *דלא מקנחיתו לכו בחספא ולא קטליתו לכו בינה אמנייכו ולא אכליתו ירקא מכישא דאסר גינאה: היו לפניו צרור

אסור שיהיה לו להכניס מאתמול ופשטי' דאפ"ה משום כבוד הבריות שרי: משום דרבה. דלמא שקיל מעילאי ממקום גבשושית ושדי למקום גומא ומשוי הקרקע והוי תולדה דחורש: בבית חייב. משום בונה שדרך הוא להשוות גומות (ר) בבנין הרצפה: בשדה חייב משום חורש. שמתקן החרישה: אמר ר"ל צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו. ולא אמרינן צרור זה עשבים שעליו מלחלחות הקרקע הם יונקים וכשמגביהן הרי הוא כעוקרן מגדולן ולא חיישינן נמי לשמא יתלוש העשבים מן הצרור דס"ל כר"ש [דף מו:] דאמר דבר שאין מתכוין מותר: והתולש ממנו. במתכוין חייב דמקום גדולו הוא: א"ר יוחנן אסור לקנח בחרס משום סכנה. שלא ינתק שיני הכרכשתא שהיא תלויה בהן: משום כשפים. כדמפרש ואזיל: מטרוניתא. נכרית היתה: אמרה מילתא. דכשפים: ואסרתה לארבא. ולא זזה ממקומה: אמרו איכהו מילתא. על ידי (ש) שם טהרה: דלא מקנח לכו בחספא. שאוכל לעשות לכם כשפים: ולא קטיל לכו כינה אמנייכו. אין אתם הורגים כנה על בגדיכם: ולא אכיל לכו ירקא מכישא דאסר גינאה. אין

הכרכר צרור או אבן כדי לזרוק בעוף ראב"י אומר כדי לזרוק בבהמה [כך איתא במשנה. ונראה שחסר כאן והרא"ש הביאו]: [ג] נ"ב ד' אמות:

המאור הקטן

[דף פא ע"א] אמר רב ששת אם יש עליה עד מותרת.כתב עלה הרי"ף ז"ל פירשו רבנן עד כמו סמרטוט וכייצא בו כדתנן משמשת בעדים ואין אנו רגילין לפרש כן אלא אם יש עליה עד סימן קינוח שכבר נתקנח בה מותרת כל שהוא בין גדולה בין קטנה לפי שכבר היא מוכנת לה והא דבעא מיניה אביי מרב יוסף ירדו עליה גשמים ונטשטשו מהו שנטשטשה עדותן ואין סימן הקינוח ניכר בהן יפה ופשט ליה אם רשומן ניכר מותר וזה הפירוש יותר מחוור:

אין אתם שוליים שום בגל ובריתא מתגודה שאוגדין הגגין ואוכלין אלא מתירין אתם האגודה תחלה שמע מינה דכל הני קשו לכשפים: מקנה בחרס ואין מקנה בצרור. דחרס אית ליה תורת כלי. וצרור לית ליה תורת כלי ודוקא באוגני כלים דלית בהו משום סכנה אבל בשברים מקנה בצרור ואינו מקנה בחרס: רוח רעה. ריח ספה שהוכל נרקב במעיו ויוצא הריח דרך פיו: רוח זוהמא. כל גופו מסריח בזיעה מסרחת שהריח נבלע בבשרו: אכל ולא הלך ד' אמות. קודם שיישן: מתרקבת. אינה מתעכלת לעשות זבל: ולא הכניסוהו למים. שאם מתוקן לא הברזל: על גבי הבית. על שולחן ועל נר מצוה

תורה אור

צרור וחרס מקנח בחרס ואינו מקנח בצרור ודוקא בחרס דאגני כלים: הוו לפניו א צרור ועלין רב חסדא ורב המנונא חד אמר מקנח בצרור ואינו מקנח בעלין וחד אמר מקנח בעלין ואינו מקנח בצרור מותיבי המקנח בדבר שהאור שולט בו שיניו נושרין לא קשיא הא בלחין הא ביבשין: איתמר הצריך ילהפנות (ה) ואכל רב חסדא ורבינא חד אמר רוח רע שולט עליו וחד אמר רוח זוהמא שורה עליו איתמר הצריך ליפנות ואוכל דומה לתנור שהוסק על אפרו וזו היא התחלת ריח הפה (א) (אכל ולא שתה אכילתו דם וזו היא התחלת חולי מעים אכל ולא הלך ארבע אמות אכילתו מתרקבת וזו היא תחלת רוח רעה רחץ ולא סך תחלה דומה לזולף מים על גבי חבית רחץ בחמין ולא שתה ממנו דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים: רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאש ולא הכניסוהו במים): הנצרך ליפנות ואינו יכול ליפנות רב חסדא אמר יעמוד וישב יעמוד וישב: אמר ליה רבי זירא לרב חסדא תא ניתני ותא ניעסוק בהוי דברייתא הנצרך ליפנות ואינו נפנה רב חסדא אמר ילך וישב ויעמוד [ה] וילך ארבע אמות רב המנונא אמר ישתמש* בצרורות באותו מקום רב חנין מנהרדעא אמר [ג] יהפך לצדדין ורבנן אמרי יסיח דעתו לדבר אחר אמר ליה רב אחא בריה דרבה לרב אשי וכל שכן שלא יפנה אמר ליה יסיח דעתו מדברים אחרים: אמר רבי ירמיה מדפתי אנא חזיתיה להוא טייעא דקם ויתיב דקם ויתיב עד דשפיך כקדרה: תנו רבנן הנכנס לסעודת קבע צריך שיבדוק את עצמו כיצד מהלך ארבע פעמים של עשר [ג] פסיעות או עשר פעמים של ארבע [ד] פסיעות ונפנה ואחר כך יכנס: **מתני׳** חרס כדי ליתן בין פצים (ג) לחבירו דברי רבי יהודה ר׳ מאיר אומר כדי לחתות בו את האור רבי יוסי אומר כדי לקבל בו רביעית אמר ר״מ אע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר ולא ימצא במכתתו חרס לחתות אש מיקוד א״ל רבי יוסי משם ראיה ולחשוף מים מגבא:

לרדיו ואין נכנסין לשם: ואינו יכול ליפנות. שאין הנקב נפתח: יהפך לצדדין. כשבודק עצמו בזוית זו יהפך לזוית אחרת ויבדוק: טייעא. ישמעאל: הנכנס לסעודת קבע. וצריך לו אם ילטרך בתוך הסעודה ליפנות: עשר פעמים. ימתין בין פעם לפעם ויבדוק עצמו: ואמרי לה ארבע פעמים של עשר עשר. דהכי עדיף שפי שהלוך מרובה מוריד הזבל לנקב ואחר כך יכנס וישב:

סליקו להו המוציא

אמר רבי עקיבא מניין לע״ז שמטמאה במשא. משום דבעי למתני בהדייהו מנין שמרחיקין את המילה כליל ליה נקט בהדה דדמיין לה: במשא. אדם הנושאה: פורס. כמו דוה [ס] במ״ז מקתני: מנין לספינה שהיא טהורה. שאינה מקבלת שום טומאה שנאמר דרך אניה בלב ים ולא אתי קרא אלא לאשמועינן דמה ים טהור אף ספינה טהורה דאי לא פשיטא דאניה בלב ים היא וכבר מפרש בגמרא: שזורעים בתוכה. ה׳ מינים של זרעונים ואפ״ה אין יונקין זה מזה. זורעין ד׳ על ד׳ רוחות הערוגה כנגד על כל רוח ורוח. ואחת באמצע כנגד

רש״י

וכגל מן אגודה שאוגדים הגגים ואוכלין אלא מתירין אותה האגודה תחלה [illegible] ... מוריד הזבל לנקב:

סליקו להו המוציא

א״ר עקיבא מנין לע״ז. משום דבעי למתני נמי מנין שמרחיקין את המילה [illegible]

[illegible]

סליקו להו המוציא

*אמר רבי עקיבא מנין לע״ז שהיא מטמאה במשא כנדה שנאמר תזרם כמו דוה צא תאמר לו מה נדה מטמאה במשא אף ע״ז מטמאה במשא *מנין לספינה שהיא טהורה שנאמר דרך אניה בלב ים *מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעין בתוכה חמשה זרעונין ארבעה בארבע רוחות הערוגה ואחד באמצע

המאור הקטן

[דף פב ע״ב] **אמר** רבה ב״ח כ״ע לא פליגי דמטמא פי׳ המשא בלשון תורה הוא ההיסט בלשון משנה ופעמים שקורין לו בלשון חכמים משא ופעמים שקורין לו היסט ושני מיני משא הם [illegible]

[illegible]

כלומר באמצע הערוגה ובגמ' מפרש היכי משמע ו' טפחים וה' זרעונים מדכתיב תוציא דהיינו חד למחה חד זרועיה תרי תצמיח חד ושתה טפחים דליכא למילף מקרא קים להו לרבנן דחמשה זרעונים בששה טפחים לא ינקי אמלעי ושברוחות מהדדי דשיעור יניקת כל זרע טפח ומחצה: מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה. דיום השלישי אכתי לא מסרחא שכבת זרע וראוי לקלוט ולהיות ולד נוצר ממנו וקרינא ביה שכבת זרע הראוי להזריע: לשלשת ימים. דהקפיד הכתוב על טמאי קרי במתן תורה וקס"ד דבר' בשבת פירשו מנשותיהן וקבלו תורה בשבת שהוא רביעי לאותן ששמשו מטותיהם לפני הפרשה וטבלו ליל שבת ולא חש אם יפלטו היום אבל אם פלטו ערב שבת בשלישי טמאות לכך הפרישן ג' ימים: מנין שמרחיצין ביום ג'. דאף ביום ג' מסוכן הוא: גמ' אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת. שמא יאמרו דבר חדוש שלא שמע מעולם: מקק דספרים וכו'. כל אלו מיני תולעים הם ושמן חלוק זה מזה: כולהו סכנתא. אם אכלם: קוצים בתאנה. התולע היה יושב ונוקב בגרונו והיה סבור שהוא קוץ ורבא הכיר שהוא פה של תאנה דהיינו תולעת והכהס עיניו בראשו:

רש"י | תורה אור | נר מצוה

באמצע שנא' °כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח זרעה לא נאמר אלא זרועיה תצמיח *מנין [א]לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה שנאמר °היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה [ב]מנין שמרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר °ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים מנין [ג]שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנאמר °אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו מנין לסיכה שהיא כשתיה ביום הכיפורים אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר °ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו: *המוציא עצים כדי לבשל א ביצה קלה תבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפין ב זה עם זה קליפי אגוזים וקליפי רמונים אסטים ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן בסבכה. מי רגלים נתר ובורית קימוניא ואשלג כדי לכבס בהן בגד קטן בסבכה רבי יהודה אומר כדי להעביר על הכתם *פלפלת כל שהוא ועטרן כל שהוא מיני בשמים ומיני מתכות כל שהן מעפר המזבח ומאבני המזבח ממקק ספרים וממקק מטפחותיהן כל שהן שמצניעין אותן לגנזן רבי יהודה אומר אף המוציא ממשמשי ע"א כל שהן שנאמר °ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: המוציא קופת הרוכלין אף על פי שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת זרעוני גנה פחות מכגרוגרת ר' יהודה (א) אומר חמשה* זרע קשואין שנים זרע דלועין שנים זרע פול המצרי שנים חגב חי (ב) כל שהוא מת כגרוגרת צפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהיא שמצניעין אותה לרפואה ר' יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא שמצניעין אותו לקטן לשחק בו: גמ' *אמר רב יהודה אמר רב [ז]לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפי' שעה אחת ואמר רב יהודה אמר רב לעולם אל ימנע אדם מדברי תורה ואפילו בשעת מיתה שנא' °זאת התורה אדם כי ימות באהל אפילו בשעת מיתה תורה אמר ר"ש בן לקיש אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן שנא' זאת התורה אדם כי ימות באהל: *אמר רב יהודה אמר רב לעולם [א]ניזדהר איניש ממקק דספרי תכך דשיראי ואילא דעינבי ופה דתאיני והה דרמוני כולהו סכנתא: ההוא תלמידא דהוה יתיב קמיה דרבא הוה קא אכיל תאיני אמר ליה רבי קוצים יש בתאיני אמר קטלי' פה לדין:

סליקו להו אמר רבי עקיבא

[דף לח ע"ב] *המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו °חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו: המוציא

רש"י

הקרנות הזרעים סמוכין זה לזה ואין ביניהם הרחקה ג' טפחים ויונקים זה מזה אין כאן בית מיחוש דגבי כלאים היכרא בעינן דלא ניהוי עירבוב דאכלאים קפיד קרא ולא אניקה דאפי' בכלאי הכרם דאורייתא אפ"ה אמרינן זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ואע"ג דינקי מתתאי וכ"ש כלאי זרעים דרבנן והרי יש כאן היכר גדול שרוח זו זרועה מזרח ומערב וזו צפון ודרום אבל בין זרע האמצעי לזרעוני הרוחות צריך הרחקה כדי יניקה דאין שם היכר ואי הוי מקרבי הוה (ג) עירבוב: תוציא חד · ויליף ליה מקרא כי כארץ תוציא למחה תוציא חד למחה חד זרועיה תרי תצמיח חד וששה טפחי' דלא מצי יליף מקרא קים להו לרבנן דסתם ערוגה הנזרעת בה' זרעונים כך מדתה דלא ינקי מהדדי: שהיא טמאה · דיום שלישי אכתי לא מסרחא (ד) וקרינן ביה שכבת זרע הראוי להזריע: לשלשת ימים . דהקפיד הכתוב על טמאי קרי במתן תורה: מנין שמרחיצין · דאף ביום ג' מסוכן הוא (ה): גמ' נזהר איניש . יזהר: ממקק דספרי · תולע האוכל ספרים נקרא מקק: תכך דשיראי . כל אלה תולעים הם שבכל מין ומין והלוקים בשמותיהם: תכך איילא פה הם כולהו סכנתא לאוכלן: קוצים יש בתאינה · התולע יושב ונוקב בגרונו ודומה לו כקוץ: קטליה פה לדין · הרגו פה לזה:

סליקו להו אמר רבי עקיבא

המצניע לזרע ולדוגמא · (א) מי שיש לו למכור נוכר מכולם ונותן לפני הלונו להראות שיש לו למכור מכולם וניחא ליה שיהא יהב לאיידי לזוטר כל חד וחד הרוח מפוזרתו: חייב עליו בכל שהוא · דהא אחשביה: אלא כשיעורו . כל אחד ואחד כשיעור המפורש לו במתני': חזר והכניסו · זה שהצניע פחות מכשיעור והוציא אם חזר ונמלך שלא לזורעו והכניסו אינו חייב בהכנסה זו אא"כ יש שם שיעור שלם שכיון שנמלך עליו

רוכלין מוכרי בשמים לקישוטי נשים ויש להם קופות קטנות לצרורות בשמים: אינו חייב אלא חטאת אחת דכולה חד הוצאה היא: פחות מגרוגרות דאע"ג דכל האוכלין שיעורן כגרוגרות הני כיון דלזריעה קיימי בפחות מגרוגרות נמי מיחייב: זרע קישואין חשוב הוא וחייב בשניים גרגרים: המוציא חגב חי טהור כ"ש שמצניעין אותו לקטן לשחק בו כדמפרש ר"י בסיפא דמתני': מת הרי הוא כשאר אוכלין וחייב בכגרוגרת: צפורת כרמים מפרש בגמ' פיילי ביירי בשמים ועבדי ליה לפתח הלב: שמצניעים אותו לקטן ות"ק נמי מס"ע מחייב ליה בחגב טהור ומיהו אטמא פליג דלא מצנעי ליה לשחק דילמא אכיל ליה: (ו) ולדוגמא כצ"ל:

נר מצוה

רביעי לאותן ששמשו מטותיהם לפני הפרשה וטבלו ליל שבת ולא חש אם יפלטו היום אבל אם פלטו ערב שבת בשלישי טמאות לכך הפרישן ג' ימים: מנין שמרחילין ביום ג'. דאף ביום ג' מסוכן הוא: גמ' אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת. שמא יאמרו דבר חדוש שלא שמע מעולם: מקק דספרים וכו'. כל אלו מיני תולעים הם ושמן חלוק זה מזה: כולהו סכנתא. אם אכלם: קוצים בתאנה. התולע היה יושב ונוקב בגרונו והיה סבור שהוא קוץ ורבא הכיר שהוא פה של תאנה דהייטו תולעת והכהס עיניו בראשו:

סליקו להו אמר רבי עקיבא

המצניע לזרע. שהצניע חטים ושעורין וכיוצא בהן לזרוע: (ו) לדוגמא. להראות לבני האדם הרוצים לקנות ממנו שיש לו מאותן מינין: בכל שהוא. דהא אחשביה: אלא כשיעורו. כל אחד ואחד כשיעורו המפורש: חזר והכניסו. זה המצניע פחות מכשיעור אם חזר ונמלך שלא לזרען והכניסן אינו חייב בהכנסה זו אלא א"כ יש בו שיעור שלם דכיון דנמלך שלא לזרען בטלה מחשבתו והרי הוא

שלטי הגבורים

א ופסוק הוא פרק ר"ש דף פ"ט ודף נ' דשיעור הוצאת עצים הוא כדי לבשל כגרוגרת מביצת התרנגולת טרופה בשמן ונתונה באילפס ומן התימה על רבינו והרא"ש שכתבו סתם כדי לבשל ביצה קלה ולא פירשו: ב ותבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפין זע"ז אם הם כולם למתק הקדרה ומן התימה על מיי' פי"ח מהלכות שבת שלא הזכיר דבר ממיתוק הקדרה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בן בתירא: (ב) נ"ב טהור: (ג) עירבוב ויליף לה כצ"ל וד"א והשאר נמחק: (ד) שכבת זרע וראויה לקלוט ולהיות ולד נוצר סימנה וקרינן וכו': (ה) כאן נ"ל הדיבור כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו. מקים סיכה לשתייה: ביצה קלה כבר מפורש שזו היא ביצה תרנגולת שהיא קלה לבשל ולא בשיעור כל ביצה שיער אלא כגרוגרת מביצה קלה. מצטרפין. כל מיני תבלינין זה עם זה: קליפי אגוזים הגדלים ע"ג הקליפה בעודן לחין: סטים קרו"ג. פואה וורנ"ה ובערוך פי' שהוא זרעונים: בסבכה. ברא"ש הסבכה שעשאה בקליעה נותן מעט בגד: נתר מין אדמה שקורין ניטרא"ה: בורית מפרש בגמרא מין אהל: קמוניא מפרש בערוך שהוא עשב שמיבשין אותו וטוחנין אותו ורותחין בו את ידיהן והוא מוציא הזוהמא: אשלג מפרש בגמ' שלגא שמיה ומשכח בנוקבא דמרגניתא ומפקי ליה ברמצא דפרזלי: את הכתם של דם נדה שאלו הסמנין מעבירין על הכתם של דם נדה בבגד לטהרו: פלפלת כל שהו ואינו פלפל שלנו ובגמ' מפרש דכ"ש חזי לריח הפה: ועטרן כ"ש חזי לכתב תני הרא"ש: ומיני בשמים כ"ש לריח טוב ומיני מתכת כ"ש חזי לדרבן קטן: מקק ספרים אכילת תולעת האוכלת ספרים ומרקבן ושמו מקק: שמצניעין אותן לגונזן שכל דבר קודש טעון גניזה: מאומה אלמא אחשביה קרא לאיסורא והא דתנן כל שאינו כשר להצניע וכו' ואוקימנא למעוטי עצי אשירה דלא כר' יהודה:

עין משפט

א מיי' פ"ט מה' שאר אבות הטומאה סמג עשין רל: ב מיי' פ"ב מה' שבת סמג עשין כה טור א"ח סי' של"א: ג מיי' פ"ג מה' עבודת יוה"כ: ד מיי' פ"ג מה' ת"ת טור יו"ד סי' רמו:

הגהות הר"י

(א) גימגום גדול הוא זה וליתא בפי' רש"י בש"ס:

הגהות מא"י

[א] יזדהר כו' ופה דתאיני ו.זא דרמוני כו' קטלי' פה לדין:

המאור הקטן

דחמשה בשיתא לא ינקי עליהו סמכינן דהכי קים להו ולא אזלינן בתר סברא דידן לפי שיש לומר שאם היה זורע ג' זרעים בכל רוח מתוך שהם סמוכין לגבולין הגבול מערבבן ע"י שהוא מושך העפר תדיר לגבולין ונוטל מכאן ונותן לכאן וקא ינקי זרעים מהדדי כשמזיז העפר מן הזרעים דגבולין לפי שלחלוחית הזרעים מעורבת עם העפר ובתלמוד הירושלמי גרסי' ניתני תשעה א"ר תנחום בוצריא וכן היא אלא בערוגה שבערוגות היא מתניתא ונ"ל פי' דבר זה כי מתוך שהיא ערוגה בין ערוגות והוא חופר תדיר מכאן ומכאן הגבולין מתמוטטין והוא צריך למשוך להם עפר תדיר ומזיז עפר מן הזרעים שעל הגבול ומתקן את הגבול ולפיכך החמירו בה שלא לזרוע בכל רוח אלא זרע א' מפני שהוא צריך לגבול כדי שלא יבא למשוך העפר הזורע לזרע ולא יינק זה מזה: ובגמ' דילן א"ר ערוגה בחורבה שנינו כלומר שלא התירו לסמוך לה מבחוץ שום ירק ושום זרע ואקשינן עלה והא איכא מקום קרנות שהוא חרב בערוגה כמו שציירנוהו ולשם יכול הוא לסמוך שיעשה ערוגה סמוכה לערוגה כנגד הקרן אמרי בי רב משמיה דרב בממלא את הקרנות כגון זה*) שכיון שמשך הזרע מב' רוחות הערוגה נתמלאו כל הקרנות ואקשינן תו וליזרע מאבראי ולא לימלי כלומר מאי דוחקיה דרב לאוקמיה למתני' בערוגה שבחורבה וממלא את הקרנות נוקמה בערוגה שבין הערוגות ובמחריב את הקרנות כעין הצורה הראשונה ומהדרי' גזרה שמא ימלא את הקרנות ויסמוך לה ערוגות אחרות לפיכך גזרו אף בשלא ממלא שלא יסמוך גזירה שאינו ממלא אטו ממלא ובממלא עושה שני גבוליה של ערוגה משתי הרוחות שהזרע משוך בהן שלא יינק זרע מזרע כמו שאמרנו: תו אקשינן עליה ולא יהא אלא ראש תור ירק אפי' אם ימלא את הקרנות ויסמוך לה ערוגה אחרת סמוכה לקרן מה בכך והלא הגבולין שבקרנות מפרישין ביניהם ונראה שהוא כסוף שדה שמפריש ביניהם מי לא תנן אם היה ראש תור נכנס לתוך ירק אחר מותר מפני שהוא כסוף שדה וזו צורת ראש תור ירק הנכנס לה שרובו נכנס ומיעוטו יוצא וחלופו הוא ראש תור ירק היוצא ממנה שרובו יוצא ומיעוטו נכנס וזו צורת הנכנס לה מ"מ אתה למד מכאן שכל שתי קרנות הסמוכות זו לזו הוא נראה כסוף שדה וכל שנראה כסוף שדה מותר כי אין איסורי כלאים תלויים ביניקה בלבד כי יש הרבה מהן שתלוים במראית העין שכיון שהם מופרשים במראית העין אין חוששין ליניקתן זו מזו וזו הערוגה ידוע הוא שיש לה גבולין כדרב אסי דאמר ערוגה ששה חוץ מגבוליה וא"כ למה לא יהו הגבולים שבקרנות מפרישין בסוף שדה שהוא בקרן בצורת ראש תור ולמה אסור לסמוך לה ערוגות אחרות אפילו בממלא את הקרנות והשבנו אין ראש תור בחורבה ואית דגרסי אין ראש תור בערוגה והכל עולה לטעם אחד כי ראש תור ירק הנכנס לירק אחר מתוך שזה זרוע כולו וזה זרוע כולו הגבול מפריש ביניהם מפני שנראה כסוף שדה לפי שהגבול הרב ביניהן ואינו זרוע אבל בערוגה שאין בה אלא ה' זרעונים מפני שרובה הוא חרב אין הגבול שלה נראה כסוף שדה אלא כתלם לפיכך אסור לסמוך לה שום ערוגה ושמואל אמר ערוגה בין הערוגות שנינו כלומר מותר לסמוך לה בין בממלא את הקרנות בין בשאינו ממלא בין בשיסמוך לקרן בין שיסמוך לזרע שבאמצע כל רוח ורוח ואע"פ שאינו סוף שדה ואקשינן עלה והא קא מיערבן זרעים בהדי הדדי כי הגבול שבאמצע הערוגה לדברי הכל אינו מפריש כסוף שדה מפני שאין לו קרן ואוקימנא בנוטע שורה לכאן ושורה לכאן כלומר שהופך השער של ערוגה מזרחית למזרח ושל ערוגה מערבית למערב וזהו הפרש ביניהן למראית העין:

[שם] אמר עולא בעו במערבא הפקיע תלם א' מן הערוגה על פני כולה חוץ מן הגבול מהו לסמוך לה בלא הפיכת שער אמר רב ששת בא ערבוב השער ובטל את שורות התלם כי כיון שלא הפך את השער זה לצד זה וזה לצד זה יש בזה ערבוב ואסור ורב אשי אמר אין ערבוב השער מבטל את שורות התלם ומותר לסמוך לה איתיביה רבינא לרב אשי הנוטע שתי שורות של קישואין וכו' מותר פי' מפני שהופך שער של שורה זו לשורה זו של אותו המין וכן עושה לכל מין ומין ונמצאו מופרשין למראית העין שורה אחת של קישואין ושורה אחת מכל מין ומין אסור שהשער מערבב אותו אלמא ערבוב מבטל את השורה שאין שורה שאין לה תלם מכאן ותלם מכאן לפי שכל שורה היא בין שני תלמים ופרקינן שאני התם דאיכא שראכא כלומר לא אמרו זה אלא במיני הירק שיש להם עלים רחבים וארוכים ונקשרים זה בזה וכן כל לשון שידוכין ל' קשירה במסכת עירובין כיוצא בזה הא דאיכא שראבי הא דליכא שראבי ודוקא בקישואין ודלועין ופול המצרי שהם משונים משאר המיני' בשרביהו ומש"ה אמרי' בהו ערבוב מבטל את השורה אבל בשאר מינין שאין להם ענפים גדולים כל כך לעולם אין עירבוב מבטל את השורה: [שם] אמר רב כהנא א"ר יוחנן הרוצה למלאית כל גנתו ירק כו' ואקשינן והא איכא רווחא דביני ביני שאין העגולין מדובקין זה עם זה לפי שאין לך עגול שהוא יכול להדבק כולו עם עגול אחר סמוך לו שלא יהא ביניהם הפרש ועדיין לא נתמלאת כל גנתו אמרי דבי רבי ינאי במחריב את בינהבינים שלא בא ר' יוחנן אלא להתיר ערוגה בין הערוגות אבל בין הבינים שבין כל עגול ועגול אסור הוא למלאותו: [שם] רב אשי אמר אף בין הבינים מותר למלאות ואם היו העגולים זרועות שתי זורע בין הבינים ערב או בחלוף איתיביה רבינא לרב אשי מדתנן עבודת ירק בירק אחר מותר ורואין אותה כטבלא מרובעת כטבלא מרובעת הוא דשרי אבל בעגול אסור ופריק התם לאקולי בה קולא אחרינא להתיר ראש תור ירק הנכנס לה והיוצא ממנה דבטבלא מרובעת שרי ואי לא אסיר אבל חמשה זרעוני ערוגה הותר לזרוע בהן כל הערוגה כולה בחמשה עגולין כר"י וכן כל הגנה כולה לפי שמותר לסמוך ערוגה לערוגה: [דף פו ע"א] ה"ג א"ל רב פפא לרבא בשלמא ר' אלעזר בן עזריה כרבנן דאמרי בחמשה עביד פרישה ור' ישמעאל כר' יוסי דאמר בארבעה עביד פרישה אלא ר"ע דאמר כמאן לעולם כר' יוסי וכו' ויש בענין הזה חילוף בכמה נוסחאות ובתלמוד ירושלמי א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל אבל חכמים אומרים שלש עונות שלימות בעינן פי' מאן חכמים ר"א בן עזריה דס"ל כרבנן דאמרי בחמשה עביד פרישה וסברי לה כרב אדא בר אהבה דאמר משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד נמצאו ג' עונות אחת ביום חמישי ושתים ביום ששי שהן עונת היום ועונת הלילה ואית להו נמי דר' יצחק דאמר לא מראש בסתר דברתי: [שם] ויאמרו הללו הולכין לקבל תורה והללו הולכין לטבילה ובפי' רש"י ז"ל אבל חכמים אומרים שש עונות שלימות בעינן ולא כן נמצא בספרים המדוקדקים הבאים מספרד אלא ג' עונות שלימות בעינן:

[דף פט ע"ב] ורמינהו תבלין שנים ושלשה שמות ממין א' פי' כגון תרומה וערלה וכלאי הכרם ממין פלפלין או כיוצא בו או משלשה מינין פלפלין של ערלה וכמון של תרומה ושום של כלאי הכרם אסור ומצטרפין זה עם זה וה"ר שלמה לא פירש כן ושמא הזקיקו לפרש שלשה שמות מיני תבלין מההיא דגרסינן במסכת ע"ז בפ' השוכר גבי פלוגתא דאביי ורבא בחלא דחמרא וחלא דשכרא ולדידן לא קשיא לן ההיא ולא מידי והמשכיל יבין:

[דף צא ע"א] הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה וחזרה ותפחה מהו יש דיחוי אצל שבת או אין דיחוי אבל בהוציא כגרוגרות לאכילה וצמקה ונמלך עליה לזריעה בההיא ליכא דיחוי דבהדי דצמקה נמלך עליה ולא שצמקה וחזר ונמלך עליה אלא הכל בבת אחת אי נמי י"ל אפי' צמקה וחזר ונמלך עליה לאו דיחוי הוא שהרי לא חסרה משיעור שמתחייב עליו בשעת הנחתו וההנחה היא ס"פ המלאכה שמחייבתו חטאת ובתר השתא אזלינן.והא דבעא מיניה רבא מר"נ זרק כזית תרומה לבית טמא מהו דוקא כזית תרומה

*) בציורים הנוגעים לזה נמצאים בגמ' ע"ש.

ככל אדם: **גמ'** ואם תאמר אנשי הוצל עושין כן. שהיו טוענין כדי מים ויין על ראשיהן ואין אוחזין אותם בידם: בטלה דעתן אצל כל אדם. דאין דרך הוצאה בכך: **מתני'** המתכוין להוציא לפניו. כגון שצרר מעות בסדינו כדי שיהו תלויין לפניו: ובא לו לאחוריו פטור. דנתכוין לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה: לאחוריו ובא [ג] לפניו חייב. שהרי עלתה בידו שמירה מעולה ביותר: סינר. כגון מכנסים קטנים וחוגרות אותן לצניעות ואם תלתה בו שום דבר להוציא ובא לו לצד אחר חייבת: שכן ראוי להיות חוזר.דרכו להיות חוזר סביבותיה ומתחלה ידעה שסופו להתהפך: אף מקבלי פתקין. נר מצוה

רבי המלך שדרכן לעשות קופסא קטנה שנושאים בהגורתן ולפעמים נושאין שם הכתבים ואותה קופסא דרכה להיות חוזרת פעמים לפניהם ופעמים לאחריהם(ח) כך הוא עיקר הפירוש (ט) ואע"פ שלא פרש"י ז"ל כן: הוציאוהו שנים פטורין. כדילפינן (י) בעשותה בעשותה יחיד ולא שנים: חייבין. דכיון שאין כל אחד יכול בפני עצמו דרך הוצאה בשנים: ורבי שמעון פוטר. בגמרא מפיק לה מקרא: את החי במטה. וחי לא מחייב בהוצאתו לפי שהחי נושא את עצמו: וכן כזית מן המת. חייב אם הוציא דהואיל ומטמא הוצאה חשובה היא להציל עצמו מן הטומאה: ר"ש פוטר. אפי' במת שלם דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה שאינה אלא מניעת היזק דהיינו הטומאה הלכך לאו מלאכת מחשבת היא לר' שמעון: **גמ'** לאפוקי לכרמלית.שהיה מוטל בבזיון או בחמה: לא תעשה. לאו דלא תסור [ברכות ד' יט:] כי הכא:

ודאמרינן שרא להו רב נחמן בר יצחק לאפוקי לכרמלית כתבו הראשונים ורש"י ז"ל דדוקא על ידי ככר או תינוק שאע"פ שאיסור הוצאה הותר מפני כבוד הבריות איסור טלטול לא הותר כדאמרינן בפרק במה מדליקין [דף ל:] אביך הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו והיינו טעמא משום דהוצאה כיון דלא אפשר בלאו הכי משום כבוד הבריות שרי אבל טלטול כיון דאפשר לתקוני מתקנינן ולא שרינן אלא ע"י ככר או תינוק אבל הרמב"ן ז"ל כתב דכי בעינן ככר או תינוק ה"מ במטלטלו ברשות היחיד עצמה מחמה לצל משום דאיכא תקנתא בטלטול ולא מוסיפין איסורא במידי אבל כי מפקינן ליה לכרמלית ודאי בלא ככר ובלא תינוק מפקינן ליה דכל מה שאתה מסביב בתיקון הטלטול אתה פוגם בהוצאת הככר שלא לצורך והוצאת המת בלחוד היא שמותרת

*המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור שלא עשה מלאכתו בבת אחת קופה שהיא מליאה פירות ונתנה על האסקופה החיצונה אף על פי שרוב הפירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה *המוציא בין בימינו בין בשמאלו בין בתוך חיקו בין על כתפו חייב שכן משא בני קהת לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו באזנו ובשערו ובאפונדתו ופיה למטה בין אפונדתו להלוקו ובחפת חלוקו במנעלו ובסנדלו פטור שלא הוציא כדרך המוציאים : **גמ'** אמר ר' אלעזר המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב (א) שכן משא בני קהת: אמר רב משום ר' חייא המוציא משוי על ראשו פטור *ואם תאמר אנשי הוצל עושים כן בטלה דעתן אצל כל אדם : **מתני'** *המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור לאחריו ובא לו לפניו חייב באמת אמרו האשה החוגרת בסינר בין מלפניה בין מלאחריה חייבת שכן ראוי להיות חוזר רבי יהודה אומר אף במקבלי פתקין : המוציא ככר לרשות הרבים חייב הוציאוהו שנים פטורים אם לא יכול אחד להוציא והוציאוהו שנים חייבים ור' שמעון פוטר *המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי מפני שהכלי טפל לו את החי במטה פטור אף על המטה מפני שהמטה טפלה לו את המת במטה חייב (א) אף על המטה וכן כזית א מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב ור' שמעון פוטר : **גמ'** *ההוא שיכבא דהוה בדרוקרת שרא להו ר"נ בר יצחק לאפוקי לכרמלית א"ל רב אחא בריה דרבא לר"נ כמאן כר"ש אימר דפטר ר"ש מחיוב חטאת איסורא(ג) דרבנן מיהא איכא א"ל האלהים [א] עיילת ביה את ואפילו לר' יהודה מי קאמינא לרשות הרבים לכרמלית קאמינא (ג) דגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה : הנוטל

רש"י

עליו שלא לצורעו בטלה מחשבתו והרי הוא ככל אדם : האסקופה. הוא כרמלית כעין זה מוקי לה בגמרא בתלמוד : שלא עשה מלאכתו (ג) במקום אחת. עקירה עשה במקום חיוב והנחה במקום פטור (ג) והדר עקירה במקום פטור והנחה במקום חיוב : עד שיוציא. כלומר אא"כ הוציא גראשונה כל הקופה : שכן משא בני. קהת. בכתף ישאו (ד) וימין ושמאל הוא אורח ארעא בשם ר' יצחק בר רב יהודה שאמר משום רב הא שמפורש בירושלמי ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה אחד בימין ואחד בשמאל וקטורת בחיקו והחביתין על כתיפיו : מרפקו. אצילא : פונדתו. אזור חלול : ופיה למטה. אין דרך הוצאה בכך אבל פיה למעלה דרך הוצאה היא : חפת חלוקו. שפה התחתונה : גמ' אנשי הוצל היו נושאין כדי שמן ויין על ראשיהן ולא היו אוחזין אותן בידיהם:מתני' המתכוין להוציא לפניו. כגון שצרר מעות בסדינו שיהו תלוים לפניו ובא לו לאחריו פטור דלא נתקיימה מחשבתו והוה כמו מתעסק ולא כמתכוין : לאחריו ובא לפניו חייב. בגמ' מפרש טעמא משום דנתכוין לשמירה פחותה לאחריו ועלתה בידו שמירה מעולה שבא לפניו: סינר.כעין אזור חלול ועשוי כמכנסים קטנים וחוגרות אותו לצניעות ואם תלתה בו שום דבר להוציא ובא לו לצד אחר חייבת : שכן ראוי להיות חוזר. דרכה להיות חוזר סביבותיה ומתחילה ידעה שסופו להתהפך : אף מקבלי פתקין. של מלך למוסרם לרצין (ה) להוליכן אף הן חייבין בהוצאתן ואפי' לא נתקיימה מחשבתם כגון הוציאו ע"מ לתתו לרץ זה ונתנו לזה כך פירשו רבותי כולם ולבי מגמגם(ד). הוציאוהו שנים פטורין.כדילפינן מבעשותה יחיד ולא שנים : פטור אף על הכלי. שהכלי בטל לגבי האוכל כי הוא טפל לו: (ואם היה צריך לכלי. לשום תשמיש)(ו):את החי במטה.וחי לא(ז)מחייבי על הוצאתו דהוא מיקל ונושא עצמו : וכן כזית מן המת חייב. (ה) אם הוציא דהואיל ומטמא הוצאה חשובה היא להציל עצמו מן הטומאה : ורבי שמעון פוטר. אפילו במת שלם דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דברצון לא באה לו (י)ולא היה צריך לה הילכך לאו מלאכת מחשבת היא : גמ' בדרוקרת. מקום: לאפוקי לכרמלית. שהיה מוטל בבזיון בדליקה או בחמה ואי משום טלטול מניח עליו ככר או תינוק:(ח)דלא תעשה.לאו דלא תסור: וכן

מפני כבוד הבריות אבל הוצאת ככר לא ולי נראה כדברי הראשונים ז"ל לפי שאפילו לדברי הרמב"ן ז"ל איסורים הללו שוין הם שכשם שהטלטול מדבריהם כך הוצאה לכרמלית אינה אלא מדבריהם ועדיף טפי לאפוקי בככר מלאפוקי בלא ככר דאי מפקין ליה בלא ככר אנו מתירין ב' איסורים הוצאה וטלטול וכשאנו מוציאין אותו בככר אין בהן [ג] אלא איסור הוצאה בלבד ולא עוד אלא בהוצאת הככר אין בו שום הוצאה שכיון שהתחלנו לטלטל המת ברשות היחיד על ידי ככר נעשה ככר טפל למת לפי שהוא צריך לטלטלו ואף ברשות הרבים טפל לו מפני שהוא מתיר טלטולו הלכך אין בו משום הוצאה דה"ל כמוציא את החי במטה דפטור [ד] על המטה אלמא כל הנטפל לדבר לאו הוצאה מיקריא הילכך איכא תיקונא בטלטול וליכא אפושי איסורא בהוצאה : **ודאמרינן** אימר דפטר ר' שמעון מחיוב חטאת איסורא דרבנן מיהא איכא קשיא ואמאי וכיון דברשות הרבים לר"ש לא מתסר אלא מדרבנן בכרמלית אית לן למשרי לגמרי דהכי אמר רבא בפרק קמא [דף יא:] גבי לא יעמוד אדם ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד דבכרמלית שרי דכיון דברשות הרבים לא מתסר אלא משום גזרה בכרמלית לא גזרינן גזרה לגזרה יש לומר דכי אמרינן הכי ה"מ בדבר שאין בו סרך מלאכה כי ההיא דלא ישתה דלא מתסר אלא משום חששא דשמא ימשוך הכלי אליו אבל מידי דדמי למלאכה דאורייתא אלא שפטור עליה מפני שאינה צריכה לגופה בכיוצא בזה כרמלית ור"ה שוין הן: **ודאמרינן** גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה איכא למידק כיון שכן לדידן דקיי"ל כרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה' אף המוציא לרשות הרבים ליסתרי ליתא שלא התירו מפני כבוד הבריות אלא בדבר שעיקרו מדברי סופרים כגון כרמלית אבל ברשות הרבים לא משום דמי מפים במלאכה זו אם הוא צריך לגופה אם לאו שאפילו במת אמרי' בירושלמי דמסכתת (כ) בזה מלאכה הצריכה לגופה כגון בכותי שהוציאו לכלבו הנכך ברה"ר אסור דכל היכא דאיכא דררא דאיסורא דאורייתא לא שרו רבנן כגון לגבי מת: **ולענין** פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון קיימא לן כר' שמעון דאמר

המאור הקטן

קא מיבעיא ליה משום דחשיבא טומאתה שיש חיוב באכילתה אבל פחות מכזית תרומה או כזית חולין כיון שאין חיוב באכילתה פשיטא ליה דלא מצטרף לענין שבת ומהכא שמעינן דבפחות מכביצה אוכלין לא מקבלי טומאה והתניא דתניא בסיפרא מכל האוכל מלמד שהוא מטמא בכל שהוא י"מ אותה בצירוף כלי כגון התניא דתניא המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתן פסל את כולן וי"א שהיא טומאה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא אבל לטמא בפחות מכביצה אינה לא מד"ת ולא מד"ס :

[דף צג ע"א] המוציא פירות לרה"ר אביי אמר ביד חייב פירוש וכראסיקנא בפחות מג' דכל פחות מג' במעביר לא בעינן הנחה ע"ג משהו ואגד גופו לא שמיה אגד בכלי פטור אפי' תניחו ע"ג קרקע מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ משום דאגד כלי שמיה אגד רבא אמר ביד פטור בכלי חייב ומפליגינן דאביי לרבא ודרבא לאביי בהא ואזיל רבא לטעמיה דאמר בפ' המוציא יין תוך שלשה לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו כוורק אבל לא במעביר דכמאן דמנחא דמיא משו"ת ביד חייב ואע"ג רבתר [illegible] דכל פחות משלשה בקרקע כמונחת דמיא ולא גרירא בתר גופו אבל למעלה משלשה [illegible] אדם חשובה לו כר' על ד' גרירא בתר גופו ולא מחייב כדתנן ונטל מתוכה או שנתן לתוכה שניהם פטורין :

מתני' המוציא בין בימינו וכו' ירושלמי כתיב ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור בימינו קטורת הסמים בשמאלו מנחת התמיד של יום תלויה בזרוע שמן המשחה היכן היה נתון רבי אבין בשם רבי אלעזר כמין צלוחית קטנה היה תולה באפונדתו או תאמר שהיה קטן א"ר יהושע בן לוי כתיב ונשיא נשיאי הלוי דיך דופנים היה ר' יהודה ברבי אמר מרכל היה תנא ר' חייא למה נקרא שמו מרכל שהיה שר על הכל אלא שאין גדולה בפלטין של מלך :

[שם] יש ספרים משבשים שכתוב בהן ור"ש למעמית דאמר יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ושבוש הוא דבעי' שמעינן ליה בחילוף במסכת הוריות והגירסא הנכונה כך היא ור"ש יחיד שעשה בהוראת ב"ד לא צריך קרא :

[דף צג ע"א] אמר מר זה יכול וזה אינו יכול דברי הכל חייב הי מינייהו מחייב פי' דהא לא קתני חייבין אלא חייב אמר רב חסדא זה שיכול וכו' א"ל רב המנונא משום דקא מסייע בהדיה י"מ כלומר ולעולם אימא לך דלר"מ דמחייב בזה יכול וזה יכול ה"נ חייב אף אותו שאינו יכול והוצרכו לפרש כך משום דקשיא להו היכי סליק ארעתא דרב המנונא לחייב המסייע יותר מן העושה עיקר המלאכה ולדידן הא לא קשיא דאי אמרינן דמסייע יש בו ממש אכתי איכא לחייב מפני שאינו יכול מן היכול מפני שזה נותן כל כחו כמלאכה וזה אינו נותן אלא מקצת כחו תדע דהא ר' יהודה פוטר בזה יכול וזה יכול ומחייב בזה אינו יכול וזה אינו יכול לפיכך הוצרך לומר מסייע אין בו ממש והיוצא הוא שחייב מפני שהוא עושה את הכל :

[דף צה ע"א] ורמינהו ר"ש אומר אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא הכשר זרעים בלבד ואי לאו מתני' דהכא הוה אמינא לא קשיא מ"ש הכשר זרעים משאר כל מילי דאיכא למימר הא דקתני אין בין נקוב לשאינו נקוב להומרא דמעשר קאמר דתרווייהו מחייבי במעשר מדרבנן ולא מפרשינן לא מהאי ולא מהאי על שאר תבואה היוצאת מן הקרקע אלא מינית וביה הוא דמפרשינן וכל הני מילי חומרי נינהו אבל להכשר זרעים ולטומאתן לא החמירו מדבריהם משום דאפושי טומאה לא מפשינן שהנקוב כמחובר הוא מדברי תורה אבל השתא דתנן במתני' ר"ש פוטר בזה ובזה דאלמא אפי' לענין שבת אזיל לקולא ר"ש ומשוי ליה לנקוב כשאינו נקוב ושניהם הם בתלושין כ"ש שהיה לו להחמיר בהכשר זרעים ובטומאתן שיהא אפי' הנקוב מקבל הכשר טומאה כשאינו נקוב ושנינן כדשנינן :

שלטי הגבורים

א לדעת מיי' דס"ל מלאכה שאינה צ"ל חייב עליה המוציא כזית ממת ונבלה או כעדשה מן השרץ חייב ואם היו שם כזית מצומצם ונא"ח ממנו כחצי זית חייב שהרי הועיל במעשיו שנתמעט השיעור מלטמא אבל אם הוציא כחצי זית מכזית ומחצה פטור ולדברי שאר הפוסקים דפסקו כר"ש דמלאכה שאינה צ"ל פטור עליה פטור בכל אלו שזכרנו ומן התימה על רבינו כיון דס"ל כר"ש במלאכה שאינה צ"ל למה הביא המשנה כצורתה דמשמע מינה דהלכה כסתם משנה :

הגהות חו"י

(א) עי' בגמ' : (ב) עי' לעיל ברי"ף סי' שכ : (ג) פי' פטור מחיוב חטאת:(ד) והרמב"ם פי' הרצים עושין פתקיהם בקנים חלולים ותולין בצואריהם ודרך אותן קנים להיות חוזר וסובב מלפניו ולאחריו: (ה) נ"ע מסוף פ' כלל גדול מדם נדה ועי' אחרה ועי' בתוי"ט: (ו) עי' בתוס' דף צד ד"ה ר"ש פוטר :

הגהות הב"ח

(א) תיבות אף על המטה מוקפות וכ"ב בכל הספרים אין וכן באלפס ישן וכן באשר"י וכן מוכח בברייתא בגמ' ת"ר המוציא אוכלים כשיעור אם בכלי חייב על האוכלים ופטור על הכלי ואם היה כלי צריך לשום תשמיש חייב אף על הכלי דאלמא בלא צריך לו פטור על הכלי : (ב) גדול כצ"ל: (ג) נ"ב בבת אחת במקום וכו' ממקום חיוב וכו' ממקום פטור וכו' כצ"ל: (ד) וימין וכו' והיק הוא [illegible] יהודה שאמר כצ"ל: (ה) ולהוליכן כצ"ל : (ו) וכ"ב חייב אף על הכלי : (ז) מחייב כצ"ל : (ח) שדוחה לא תעשה כו' כצ"ל: (ט) [illegible] כך פירשו רבותי [illegible] : (י) נ"ל מבעשותה : (כ) כיה כצ"ל

עין משפט

א מיי' פי"ח מהל' שבת : ב מיי' פי"ח מהל' שבת : ג מיי' פי"ט מהל' שבת וסמ"ג לאוין סה :

הגהות בא"ח

[א] דעיילת כצ"ל: [ב] נ"ב לו : [ג] נ"ב טלטול:[ד] נ"ב לף :

תורה אור

מתני' הנוטל א צפרניו זו בזו או בשיניו וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו וכן ב הגודלת וכן ג הפוקסת וכן ד הכוחלת ר' אליעזר מחייב חטאת וחכמים אוסרין משום שבות התולש מעציץ נקוב חייב (א) ושאינו נקוב פטור ור' שמעון פוטר בזה ובזה : גמ' אמר רבי אלעזר מחלוקת ביד אבל בכלי דברי הכל חייב ואמר רבי אלעזר מחלוקת לעצמו אבל לחבירו דברי הכל פטור : וכן שערו וכן שפמו : תאנא הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה הוא מלא פי הזוג אמר רב יהודה שתים : תניא נמי הכי הנוטל מלא פי הזוג חייב וכמה מלא פי הזוג שתים ר' אליעזר אומר אחת ומודים חכמים לרבי אליעזר במלקט לבנות מתוך שחורות ואפילו אחת חייב ודבר זה אפי' בחול אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה : תניא ר"ש בן אלעזר אומר צפורן ה שפירש רובה וציצין שפירשו רובן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור לא פירש רובן ביד פטור אבל אסור (ר' שמעון בן אלעזר אומר) בכלי חייב חטאת אמר רב יהודה הלכה כר' שמעון בן אלעזר אמר רבה אמר ר' יוחנן והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו *אמימר ישרא זילחא במחוזא פירוש התיר ו רבוץ הבית במחוזא שהיו הקרקעות שלהן (ג) בשיש טעמא מאי אמור רבנן דלמא אתי לאשוויי גומות הכא ליכא גומות רבא תוספאה אשכחיה לרבינא דקא מצטער מהבלא ואמרי לה מר קשישא בריה דרבא אשכחיה לרב אשי דקא מצטער מהבלא אמר ליה לא סבר לה מר להא דתניא הרוצה לרבץ את ביתו בשבת מביא עריבה מליאה מים ורוחץ פניו בזוית זו ורגליו בזוית זו וידיו בזוית זו ונמצא הבית מתרבץ מאליו אמר ליה לאו אדעתאי תנא אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת והאידנא דסבירא לן כר"ש אפי' לכתחלה שרי :

סליקו להו המצניע

*הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד חייב מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרין כיצד שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים המושיט והזורק מזו לזו פטור היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים שתי עגלות זו אחר זו ברשות

רש"י

מתני' וכן שערו : תולש שער ראשו בידיו : וכן הגודלת . שערה : וכן הכוחלת . עיניה : פוקסת . י"מ מתקנת שערה במסרק ובידיה וי"מ טחה כמין בצק על פניה וכשנוטלתו מאדים הבשר : גמ' מחלוקת ביד . שנוטלו ביד ולא בכלי התם פטרי רבנן דאין דרך גזיזה בכך בחול : מחלוקת לעצמו . בההוא מחייב רבי אליעזר שיוכל לאמן ידו לעצמו לתקנו בלא כלי : אבל לחבירו . אין יכול לאמן ידו וליטלו יפה בלא כלי : מלא פי הזוג . מלא ראש המספרים : חייב . בשבת לרבנן בכלי ולר"א אף ביד זה שעורו : שמלת אשה . דרך נשים להקפיד על כך שלא יראו זקנות ולהתנאות : ציצין . כמין רצועות דקות הפורשות מעור האצבע שבצד הציפורן : שפירשו רובן . וקרובין לינתק : כלפי מעלה . לצד (א) הציפורן שהתחיל לפרוש ומצערי ליה טפי : עשוין בשיש . רצוף אבני שיש : מאי טעמא . אמור רבנן דאסור לרבץ : מהבלא . שהיה האבק עולה ומרבה הבל : לאו אדעתאי . לא הייתי זכור ורבותינו פירשו לא ס"ל : אשה חכמה . אשת ת"ח שלמדה ממנו : מרבצת ביתה . רוחצת כוסות בזוית זו וקיתוניות בזוית זו : כר' שמעון . דבר שאין מתכוין מותר והמרבץ אינו מתכוין להדביק עפר בגומא ולהשוות הבית אלא שלא יעלה האבק :

סליקו להו המצניע

הזורק . זריקה היא תולדה דהוצאה : ר' עקיבא מחייב . דקסבר קלוטה כמי שהונחה דמיא וכשנקלט באויר רה"ר הוי כאילו נח בתוכו : כיצד . רבנן קאמרי ליה : גזוזטראות . זיזין היוצאין מן הכתלים ומניחים עליהם נסרים להלך : זו כנגד זו . שני צדדין רה"ר והן רשות היחיד שגבוהים עשרה ורחבים ארבעה : פטור . שלא מצינו זריקה והושטה במלאכת המשכן מרה"י לרה"י ורוחב רה"ר מפסיק ביניהם שלא היתה עבודת הלוים כך להושיט קרשים מעגלה לעגלה שכנגדה אלא (ג) בעגלה שלפני' ולאחריה כדמפרש שד' עגלות היו שהיו נושאין קרשי המשכן והיו הולכות שתים זו בצד זו וכשהיו פורקין את המשכן לטעון על העגלות היו מעמידין העגלות כדרך הליכתן שתים זו אצל זו סמוך למשכן ושתים זו אצל זו לפניהם ופורקי המשכן מושיטין הקרשים לאותן שעל שתי העגלות הסמוכות להם והם מושיטין לאותן שלפניהם אבל לאותן שאצלן לא היו צריכין להושיט כי שתיהן היו סמוכות לפורקי המשכן : בדיוטא . עלייה הבנויה באורך רשות הרבים על פני הבית ויש הפסק רה"ר ביניהם : הזורק פטור . הואיל והוא למעלה מעשרה דלא מצינו זריקה מרשות היחיד לרה"י דרך רשות הרבים במשכן שהקרשים היו מושיטין ולא זורקין שהיו כבדים :

מושיטין

רבינו נסים

דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומה שהביא רב אלפסי ז"ל ההיא דאמר שמואל בפ' כירה [דף מב.] מכבין גחלת של מתכת אבל לא של עץ ואוקימנא כר' יהודה לא לפסוק הלכה כר' יהודה נתכוין שהרי הביא מתני' דפרק במה מדליקין דתנן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם ואוקימנא לה [דף לא:] כרבי שמעון וכן הביא לקמן בפרק האורג דלידת נחש ומפיס מורסא וגבי ואתיא כולהו כרבי שמעון כדאיתא בפ' שמונה שרצים [דף קז:] אלא לכך הביא ההיא דשמואל בפ' כירה לאשמועינן דלמאי דסבירא לן כרבי שמעון אף של עץ מותר וכן דעת הרמב"ן ז"ל

נר מצוה

אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפרק ראשון מהלכות שבת כר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה :

מתני' הנוטל צפרניו וכו' וכן שערו. שתולש שער ראשו בידו : וכן הגודלת . שערה : וכן הכוחלת . עיניה : וכן הפוקסת . מתקנת שערה במסרק : ר' אליעזר מחייב חטאת וחכמים אוסרין משום שבות . וטעמא דר' אליעזר מפרש בגמ' כולהו משום מאי מיחייב : התולש מעציץ נקוב חייב . דהוי כמחובר שיונק מן הקרקע על ידי הנקב [ואפילו הנקב בדפנו] שמריח לחלוחית הקרקע ע"י הנקב : ושאינו נקוב פטור . שאינו יונק מן הקרקע : ר' שמעון פוטר בזה ובזה . דנקוב לרבי שמעון כשאינו נקוב משוי ליה : גמ' מחלוקת ביד וכו' ואמר ר"א מחלוקת לעצמו . דיכול לאמן ידו לעצמו ולתקנו בלא כלי : אבל לחבירו . אינו יכול לאמן ידיו ליטלן יפה בלא כלי והיינו דקתני צפרניו דלעצמו דוקא הוא דמחייב ר' אליעזר אבל לא לחבירו וכתב ר"ח ז"ל דמדמפרשי רבנן טעמא דר"א ש"מ הלכתא כותיה ויש מי שחולק ואמר הלכתא כחכמים דאמרי משום שבות ומאן דאמר כרבי אליעזר טפי עדיף דאיסורא דאורייתא הוא ולחומרא עבדינן עכ"ל ז"ל : תנא הנוטל מלא פי הזוג . מלא ראש זוג של מספרים : חייב בשבת . לרבנן בכלי ולרבי אליעזר אף ביד זהו שעורן : שתים . שתי שערות : תניא נמי הכי . כרב יהודה דאמר ב' : ר' אליעזר אומר אחת . באחת הוא חייב : במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב . שבאחת הוא מקפיד שלא יהא נראה כזקן : שמלת אשה . ודרך הנשים להקפיד על כך : ציצין . רצועות דקות הפורשות מעור האצבע סביב הצפרנים : שפרשו . קרובים לינתק : ביד פטור אבל אסור . גזרה אטו כלי : כלפי מעלה . לצד הצפורן התחילו לפרוש דקא מצערן ליה טפי : אמימר שרי זילחא במחוזא : דקא מצטער מהבלא . שהיה האבק עולה ומרבה הבל : אשה חכמה . אשת תלמיד חכם או בת תלמיד חכם ששמעה מאביה : מרבצת ביתה . רוחצת קיתוניות בזוית זו וכוסות בזוית זו וקערות בזוית זו : והאידנא דסבירא לן כר' שמעון אפילו לכתחלה שרי . פירוש בין לרבץ בין לכבד וכיבוד הבית אפי' במכבדות של תמרה שרי וכן כתב הרי"ף ז"ל בפ' כל הכלים [סי' תמז] והא דאמרינן בפ' שני דיו"ט (דף כב:) שלשה דברים ר"ג מיקל וכו' ומכבדין בין המטות ולא הודו לו חכמים כתב הרב אלפסי ז"ל בתשובה מאן חכמים ר' יהודה היא ולא קי"ל כותיה אבל בתוספות אסרו והביאו ראיה מדאמרי' לקמן בפרק מפנין [דף קכז.] לא יגמור את האוצר ומפרשינן טעמא דלמא אתו לאשוויי גומות אבל אתחולי מתחילין כר"ש הוא דלית ליה מוקצה אלמא אפי' לר"ש כיבוד הבית אסור משום אשוויי גומות דפסיק רישיה ולא ימות הוי ולאו ראיה היא דהתם לאו משום איסור הכיבוד הוא דאסרי אלא דלמא משוי גומות כבוכה שדרך גומרי האוצר בכך מפני שנעשה כולו גומות גומות ומפני שהאורחין נכנסין שם הוא משוה אותן והראב"ד ז"ל כתב שמה שהתיר הרב אלפסי ז"ל לכבד הבית בשבת כר"ש לא כל הטעמים שוים ואינו מותר אלא בבית שנתכבד מע"ש ולא נפל בו בשבת לא קליפי אגוזים וקליפי רמונים ולא כל דבר שאסור לטלטלו אלא שהוא רוצה לכבדו משום פירורין או משום שער של פולין ושל עדשים או של עצמות שהם ראוין למאכל בהמה אבל אם לא נתכבד מערב שבת אפילו אין שם לא קליפי אגוזים ולא קליפי רמונים ולא אפילו צרור כיון דלא אפשר לבית בלא גומות לא סגיא דלא משוי גומות ומודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות וכשנתכבד מערב שבת אפשר דלא משוי גומות או מפני שאין שם עפר כדי להשוותה או מפני שלא יגיע [א] מעט עפר שבו לגומא עכ"ל ז"ל וראיתי בשם הרשב"א ז"ל דאפילו היכא שיש בו דברים האסורין בטלטול שרי לכבד מידי דהוה אגרף של רעי :

סליקו להו המצניע

הזורק מרה"י וכו' רבי עקיבא מחייב. דסבירא ליה לרבי עקיבא דקלוטה כמו שהונחה הלכך הויא ליה כאילו הונחה ברה"ר ומיהו לא מחייב רבי עקיבא אלא אחת דהיינו משום הוצאה אבל משום הכנסה לא דהכנסה תולדה היא ושמעינן ליה לר"ע במסכת כריתות (דף טז.) דלא

שלטי הגבורים

א הר"ן הביא דעת ר"ח שפוסק דכולהו חייב חטאת כרבי אליעזר וכל הפוסקים שלפניו פסקו כחכמים דאין חייב אבל פטור ואסור הוא :

לשון ריא"ז

ב הגודלת שמקלעת שערותיה לעצמה פטורה לחברתה חייבת משום בונה ונראה בעיני שהסותרת הקליעה חייבת משום סותר כמבואר בקונטרס הראיות :

ג פוקסת י"מ שמתקנת שערה בידיה וי"מ שטחה כמין בצק על פניה וכשנוטלתו מאדים הבשר ומיי' פי' בפירוש המשניות פי' אחר ע"ש :

לשון ריא"ז

וכן הפוקסת שער הראש שחולקת השער לכאן ולכאן ושביל באמצע הראש לעצמה פטורה לפי שהוא דרך שנוי אבל לחברתה חייבת וכן הכוחלת עיניה בכוחלת לעצמה פטורה לחברתה חייבת :

ד לפי דברי א"ח סי' ש"ג משמע דהאיסור הוי משום צובע וכן איתא בגמרא להדיא ומיי' פרק כ"ב מהל' שבת כתב דהאיסור הוי משום כותבת וכ"כ סמ"ג לאוין ס"ה ומן התימה עליהם שהרי התלמוד דחה ההוא דעת להדיא דלא תאמר התם וכי דרך כתיבה בכך ומשני דכוחלת משום צובעת ואין לומר דאינהו ס"ל כשנויא קמא דהתם בתלמוד שהרי מיי' פרק כ"ב מהלכות שבת כתב דאיסור גודלת ופוקסת הוי משום בונה והאי טעמא הוא טעם שנויא בתרא דאילו לשנויא קמא איסור גודלת הוי משום אורגת ואיסור פוקסת הוי משום טווה ועוד תרגה הסכסוך על דברי מיי' שבפירוש המשניות שלו כתב אליבא דחכמים דקי"ל כוותיהו כי ענין גודלת ופוקסת אינו ענין בנין וענין כוחלת אינו ענין הכתיבה ובפסקיו פסק להפך בפרק כ"ב ובפ' כ"ג מהל' שבת וא"ת דבפי' המשניות הכוונה לומר דאינו חייב חטאת משום בנין ומשום כתיבה לפי שאין כאן בנין וכתיבה אבל מ"מ איסורא דרבנן מיהא איכא האף גם זאת אכתי תקשי דהא להדיא ליתא דס"ל דגודלת ופוקסת הוי משום בנין ס"ל דכוחלת הוי משום צביעה ולא משום כתיבה ולא ידעתי לו ישוב אם לא שנאמר שבגי' מיי' היה כתוב גם בלישנא בתרא דכוחלת הוי משום כותבת:

ה רש"י פי' דציצין הן כמין רצועות דקות הפורשות מעור האצבע סביב הצפורן ומדברי מיי' בפירוש המשניות נראה דציצין הם שיער הראש שנפסק או נתלש רובו וצ"ע כי בחיבורו פרק ט' מהל' שבת כתב להדיא כפרש"י ז"ל ציצין של עור שפירשו רובן ובאמת כי קשה הוא פירושו במשניות כי מה שייך בתלישת השיער לומר פירש למעלה או למטה כי איך יתלש קצתו וישאר מחובר קצתו ולפירוש רש"י אם פירשו כלפי מעלה ומצערות אותו דקאמר רבי יוחנן שמותר או להסירן בידו ר"ל שפירשו כנגד ראשי אצבעותיו שאז מצערין אותו טפי ור"ת פי' בהפך שכלפי הגוף קרוין כלפי מעלה ולפי' מיי' פ"ט מהלכות שבת משמע שאין מותר להסירן אא"כ הן כלפי מעלה וגם מצערים אותו אבל אם אינן מצערות לדידיה אסור אפי' פירשו כלפי מעלה וכתבו המרדכי והטור א"ח סי' שכ"ח שיש לחוש לכל הפירושין : ו רבינו וסמ"ג הסכימו שמותר לכבד הבית בשבת בכל מקום וכתב בס"ג דאפי' אינה של תמרה אלא (ד) דהולין מותר לכבד הבית אפי' אינו ... והראב"ד כתב דדוקא מותר בבית שנתכבד מע"ש ולא נפל בו בשבת לא קליפי אגוזים וקליפי רמונים ולא כל דבר שאסור לטלטלו אלא שהוא רוצה לכבדו מפני הפירורין או משום שרביעי פולין ועדשים ועצמות שראויין למאכל אבל אם לא נתכבד מע"ש אפי' אין שם לא קליפי אגוזים ורמונים ולא אפילו צרור כיון דא"א לבית בלא גומות אסור והרשב"א כתב דאפי' יש בו דברים האסורין בטלטול שרי לכבד מידי דהוה אגרף של רעי ומיי' ספכ"ה מהל' ... המרוצף ואסר במקום שאינו מרוצף והתוס' וסמ"ג לאוין ס"ה אסרו בכל ענין והרא"ש והטור כתבו כיון שנהגו ע"פ רבים לכבד ולא ישמעו להתיר הנח להם ויש אוסרין לכבד מטעם שסובר את קסמי המכבדת בפסיק ... מטעם זה יהי' מותר לכבד במכבדות של תמרה שנכפפין ואינן נשברים כל עוד דלא ניחוש לאשוויי גומות וגם מטעם זה יש ליזהר לכבד הבגדים באותן מכבדות של קסמים שנשברים הקסמים בפסיק רישיה ובפרק כל הכלים פירש רבינו מכבדות של מלת דהיינו מכבדות של בגדים שהן נעשים מצמר שועל וכיוצא בהן נראה מדבריו דאזיל בשיטה זו לאסור הכיבוד במכבדות שיש לחוש בהן בשבירת הקסמים בפסיק רישיה :

עין משפט

א מיי' פ"ט מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכב דין תולש :
ב מיי' פ כב מהל' שבת א"ח סי' שלו:
ג מיי' פ"ט וכ"ב מה' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שמ:
ד מיי' פי"ב מה' ע"ז טור יו"ד סי' קפב:
ה מיי' פ"ט מה' שבת סמג לאוין סה :
ו מיי' שם פכ"א סמג שם טוא"ח סי' שלו :
ז מיי' פי"ט מהל' שבת טוא"ח סי' שמה סמג שם :

הגהות חוי"ר

(א) ור"ת פי' לצד הגוף :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב עי' במ"ש בפרק המוציא סימן שלח : (ב) נ"ב עשוין בשיש אמר טעמא כצ"ל : (ג) נ"ב אלא לעגלה כצ"ל שד' עגלות היו לבני מררי שהיו וכו' שתים כאחד זו וכו' לפניהם דרך הליכתן לאורך רה"ר שהיו רוצים להלך אחר עמוד הענן ההולך לפניהם ופורקי כו' אבל לאותן שאצלן לא כו': (ד) דהוצי' כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] כי אם מעט ט' :

דלא מחייב אתולדה במקום אב: הזורק מן הים ליבשה. דהוי מכרמלית לרשות הרבים: מן הים לספינה. דהוי מכרמלית לרה"י: ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו. כלומר ע"י עירוב כדאיתא בגמרא וקמ"ל דלא תימא דלא תקנו עירוב אלא בדבר הקבוע תדיר כגון בתים וחצרות אבל ספינות לא קמ"ל דאפילו בספינות: אע"פ שמוקפות. סמוכות זו לזו כמו אין מקיפין חבות [ביצה דף לב:]: אין מטלטלין מזו לזו. דמפסיק כרמלית כדמפרשי' מהדדי ובטל העירוב: גמ' איתמר ספינה. המפרש מספינה לים: מוציא זיז כל שהוא. מדופן הספינה על המים להיכרא בעלמא ומפרשינן טעמא בגמרא משום דס"ל דכרמלית מקרקע הים משחינן הלכך המים שהוא דולה ממקום פטור הוא דולה אותן דודאי בכל מקום שהספינה מהלכת יש בו עומק י' ומקום פטור הוא שאין כרמלית עולה למעלה מי' הלכך מדינא בלא זיז נמי שרי אלא תקנתא דרבנן הוא משום היכרא: ורב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ד' וממלא. מפרשינן בגמ' דסבירא להו דכרמלית משפת מיא משחינן ואם ימלא מן הים לספינה הוה ליה מכרמלית לרה"י וקי"ל כותייהו (דכרמלית) דמקום ד' בעינן וא"ת האי מקום ד' או כרה"י דמי או ככרמלית דמי ובין כך ובין כך מה הועילו בתקנתן דמ"מ כשמטלטל מן הים לספינה דרך עליו הא קא מטלטל מכרמלית לרה"י תירץ רבינו האי גאון ז"ל בשם מר יהודאי גאון ז"ל ששמע מן הזקנים דהאי מקום ארבעה הייתו *) שחוקקים אותו סביב החקק כעין מחיצה כמין סל שנפחתו שוליו או תיבה פתוחה וממלאין מן הים לספינה דרך אותו נקב דאמרינן גוד אחית בהני מחיצות אע"ג דלא הויא י' וא"ת בין לרב הונא בין לרב חסדא [ב]בין לרבה בר רב הונא תקשי להו הא דתנן בכיצד משתתפין [דף פז:] גזוזטרא שהיא למעלה מן הים אין ממלאין הימנה בשבת אלא אם כן עשו לה מחיצה י' טפחים איכא למימר דשאני גזוזטרא שהוא בנין קבוע ויכול אדם לתקן בה כרצונו מה שאין כן בספינה ולפיכך הקלו בה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: **והלכתא** כחו בכרמלית לא גזרו. פי' שאם רצה לשפוך מים שנשתמש בהן שופכן במקום מדרון של ספינה והן נופלים לים דאף על גב דמכחו הן נשפכין בים שהוא כרמלית כחו בכרמלית לא גזרו ואע"ג דבפרק כיצד משתתפין [דף פז:] אמרינן גבי גזוזטרא שהיא למעלה מן הים לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור התם היינו טעמא משום דמיחלף אטו כחו ברה"ר מה שאין כן גבי ספינה דלא אתי (ב) לחלופי שאין מכל צדדים אלא כרמלית והיא עומדת בים לעולם: **וכן** מחצלאות הפרוסות. ועשו מחיצות הרבה ושבתו בהן זה בזו וזה בזו: לא שנו. דשמה מחיצה אלא לזרוק אבל לטלטל לתוכה אסור מדרבנן: לזרוק. לחייב את הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו: אבל לטלטל. להיות מותר לטלטל בתוכה אסור מדבריהם: אמזיד איתמר. ומשום קנסא ודקתני מתני' חזרו להיתרן הראשון אשוגגין ואנוסין ומוטעין קאי וכי קתני מזידין אשמה מחיצה קאי ולזרוק כרב נחמן כך פרש"י ז"ל ולא נהירא דאי הכי לא הוה ליה למתני מזידין בהדי אינך ולמכלל בכולהו חזרו להיתרן הראשון אלא עיקר של דברים כדברי ר"ת ז"ל שפי' דהא דאמרינן כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר לאו אמזיד דברייתא קאמרינן אלא אמזיד דעלמא

*) עי' בב"י סי' שנה.

נר מצוה

ברשות הרבים מושיטין את הקרשים מזו ד' צט. לזו [א] ברשות הרבים אבל לא זורקין *חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבין ארבעה הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות דף ק. מכאן פטור *הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ והזורק בארץ ד' אמות חייב זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור חוץ לארבע אמות ונתגלגל תוך ד' אמות דף ק: חייב *והזורק בים ארבע אמות פטור אם היה רקק מים שרשות הרבים מהלכת בו הזורק לתוכו ארבע אמות חייב וכמה הוא רקק מים פחות מעשרה טפחים רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק בתוכו ארבע אמות חייב הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים ומן הים לספינה ומן הספינה לים ומן הספינה לחברתה פטור ספינות קשורות זו לזו מטלטלין מזו לזו אם אינן קשורות אף על פי שהן מוקפות אין מטלטלין מזו לזו: תיח גמ' איתמר אספינה רב הונא אמר מוציא ממנה זיז כל א שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ארבעה וממלא והלכתא כותייהו דהוה ליה רב הונא חד לגבי תרי ואין דבריו של אחד במקום שנים אבל שופכין דידיה שופך להו אדופני ב ספינה ואף על גב דנחתי מכחו לים גי' ד"ת [והלכתא] כחו בכרמלית לא גזרו רבנן: דף קא: *ספינות ג בקשורות זו לזו מטלטלין מזו לזו תיט הני מילי על ידי עירוב וכדרב ספרא (א) דתניא ספינות קשורות זו לזו מערבין ומטלטלין מזו לזו נפסקו נאסרו חזרו ונקשרו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתרן הראשון וכן מחצלאות הפרוסות לרה"ר מערבין ומטלטלין מזו לזו נגללו נאסרו חזרו ונפרשו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתרן הראשון שמחיצה הנעשית בשבת בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין בטעות שמה מחיצה איני והא אמר רב נחמן לא שנו אלא לזרוק °אבל לטלטל אסור כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר: [דף ס ע"א]

הזורק

רש"י

מושיטין הקרשים. כדפירשתי: חולית הבור. קרקע הפ'רת הבור נותנים סביביו להיקף כמין חומה: הנוטל מהם. מרה"ר: הזורק ד' אמות ברשות הרבים ונח בכותל. בדבילה שמינה וכה"ג דבר הנדבק בכותל: כזורק באויר. דהוי מקום פטור כיון דלא נח על גבי מקום ארבע: כזורק בארץ. ואיירי בזורק מתחילת ד' לסוף ד' ברה"ר וכל למטה מעשרה ברשות הרבים כיון שאינו מקום ד' לחשוב רשות בפני עצמו והזורק ברשות הרבים ארבע אמות חייב שכן אורגי יריעות זורקין כליהם זה לזה במשכן שהיו יושבים רחוקים זה מזה חוץ לד' אמות: ונתגלגל כו'. ובגמרא מוקי לה כגון דנח כל שהוא: בים. דהוי כרמלית: רקק המים. פחות מי' טפחים אבל יתר לא דרסי ביה רבים ובתלמוד מפרש אמאי נקט רקק תרי זימני: מן הים ליבשה. מכרמלית לרשות הרבים: מן הים לספינה. מכרמלית לרשות היחיד: אע"פ שמוקפות. שסמוכות זו לזו וכגון שהספינות של שני בני אדם ועירבו יחד הילכך כי מיפרשן מהדדי מפסיקן כרמלית ובטל העירוב: גמ' ספינה. המפרש בספינה במים: מוציא זיז כל שהוא. מדופני הספינה על המים להיכר בעלמא וממלא מן הים לספינה: מקום ארבע. חלל ארבע מוקף מחיצות קטנות ומחיצות תלויות מתירות במים: שופכין דידיה. מים רעים כגון (שיורי) רחיצות קערות וכוסות: כחו. דלא זריק להו להדיא לים אלא מכחו קאזלי: מחצלאות. ועשו מחיצות הרבה: לא שנו. דשמה מחיצה: אלא לזרוק. לחייב את הזורק מרשות הרבים לתוכו או מתוכו לרה"ר: אבל לטלטל. להיות מותר לטלטל (א) בתוכו אסור מדבריהם: אמזיד איתמר. משום קנסא והא דקתני חזרו להיתרן הראשון אשוגגין ואנוסין ומוטעין קאי וכי קתני מזידין אשמה מחיצה קאי ולזרוק כר"נ:

א מיי' פט"ו מהל' שבת כתב להדיא שאם היו דופנות הספינה למעלה מי' מן הים שמוציא זיז כל שהוא וממלא שהרי דרך מקום פטור הוא ממלא ומן הדין היה מותר למלאות אפי' בלא זיז דהמוציא מרשויות דרבנן כגון מרה"י לכרמלית או מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור שרי לכתחילה והכי נמי הכא דדופנות הספינה שהן למעלה מן המים עשרה הן מקום פטור דכל למעלה מי' בכרמלית הוי מקום פטור ומיהו הכא צריך לזיז משום היכרא שלא יטעה בין הכא ובין כרמלית גמורה וכן דעת הטור או"ח סי' שנ"ה מיהו הרשב"א וסייעתו ס"ל שאפי' ברשויות של דבריה' אסור להחליף דרך מקום פטור ולפיכך אפי' הזיז למעלה מי' או דופני הספינה צריך שיהיה בו ד' על ד' ולא סגי בזיז כל שהוא וכשאין גבוהים דופנות הספינה עשרה מיי' וסמ"ג וטור ורבינו כתבו דצריך להוציא דף ד' על ד' כאשר כתבתי בחדו' והגהות המרדכי כתב בשם רשב"ם וריב"א דסגי בזיז כל שהוא דמקרקע המים משחינן להו לעשרה דכרמלית וא"א שלא תהיה לעולם יותר מעשרה מקרקעות המים לדופני הספינה:

ב בתוספות כתבו דדוקא במידי שאין דרכו להיות אלא רה"ר הוא דאין שייך לגזור כחו בכרמלית כגון בספינה שדרכה להיות תדיר בכרמלית שרי לזרוק על דופני ספינה אע"פ שהולך לים דהוי כחו בכרמלית ואפי' לדידן דלית לן רה"ר גמורה לא התירו כחו בכרמלי' ומפני זה אסרו לשפוך מים על פי הביב והן הולכין לכרמלית אם אין מכוסה ד' אמות בכרמלית וכ"כ מהר"ם והביא דבריו המרדכי וכן הוא דעת סמ"ג לאוין ס"ה ומיי' פט"ו מהל' שבת כתב דמותר לשפוך מים על פי הביב והמים יוצאים לכרמלית דאפילו במקום שדרך להיות אלא רשות הרבים לא גזרו כחו בכרמלית:

ג מיי' פ"ג מהל' עירובין וכפי' המשניות פי' מוקפות מוקפות ממש מחיצות וכי חזרו ונקשרו בשבת דאמרי' שחזרו להיתרן הראשון דוקא בשוגג אבל חזרו ונקשרו במזיד לא הוי מחיצה מועלת לטלטל אלא לזרוק וכן פי' מיי' פ"ג מהל' עירובין והתוס' והרא"ש

א מיי' פט"ו מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שנה: ב מיי' פ"ג מה' עירובין סמג עשין סי' א: ג מיי' פכ"ג מה' שבת:

הגהות חו"י

(א) נ"ע דה"ל לפרש לטלטל מזו לזו אסור וד"ק:

הגהות הב"ח

(א) וכדתניא כצ"ל: (ב) לאחלופי כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] פי' ברה"ה מוקפות: [ב] נ"ל ולרבה ותי' בין נמחק:

המאור הקטן

[דף צ"ו ע"ב] **אלא** כל ד' אמות בר"ה גמרא גמירי לה וכולהו תולדות דרה"י לר"ה נינהו לפי שד' אמות של אדם בכל מקום קונות לו וכרשותו דמיין וכשמוציא חוצה להן בזורק או במעביר כמוציא מרה"י לר"ה דמי:

[דף צח ע"א] **והא** עגלות כמקורות הוו ואמר רב משום רבי חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצדיהן רה"ר פי' לפי שאין נקרא תחת אלא מקום שיש על גביו שום דבר ולפום הכי קס"ד דמקורות הוו בקרשי המשכן המוטלות על גבן ומרוב הקרשים היתה כל העגלה מקורה ולא נשאר תחתיה אויר ומהדרינן כי אמר רבא בדרא תתא והיא השורה הראשונה שהיו נותנין ע"ג העגלה ולא היו בה אלא שלשה קרשים ומתוך כך נשאר בין קרש לקרש אויר ועל אותו אויר אמר רב תחתיהן רה"ר ופרכינן על הדא אוקימתא משום דכלבוד דמי ובעי לאוקמא דאחודן מנח להו ואף עלה פרכינן כמה מותיב ד' משום דחמשה בחמשה לא מעיילי סוף סוף כי שדי ליה מר לההיא אמתא יתירתא ביני ביני כלבוד דמי הא ניחא למ"ד וכו' ואדחי ליה אף הדא אוקמתא ולעולם אפותייהו מנח להו ואוקמה רב כהנא באטבי פי' אטבא כמו מכבש כדאמרי' במס' מנחות כמלא אטבא דספרי והוא שקורין מורדידור בלע"ז וזה פי' דברי רב כהנא כלומר כשאמר רב תחתיהן של עגלות רה"ר לא בזמן שהיו הקרשים נתונים עליהם אלא בעוד שאין שם אפי' קרש אחד אלא האטבי בלבד והם היו כגון עמודים הנתונים ע"ג העגלה לכבוש ולדבק הקרשים זו עם זו שלא יתנדנדו ופרכינן עלה אטבי היכא מנח להו על גב העגלה כי דרך האטבי שיהו נעוצים מלמטה בנסרים שהעגלה מחופה בהן וזקופין כלפי מעלה לכבוש הקרשים שבתוכן אשתכח דאכתי עגלה מקורה היא ופירשה שמואל ביתדות כלומר לא היתה העגלה מחופה בנסרים אלא ארכה היתה ביתדות כעין העגלות העשויות לטלטל בהן אבנים וריוח גדול היה בין יתד ליתד ועלה אמר רב תחתיהן רה"ר ובאותן היתדות היו נקבים שבהן האטבי נעוצין וכל זה לא היה קירוי לעגלה ולא היה מבטל אויר שלה ומפורש הוא בכתוב כי ד' עגלות היו לבני מררי שהיו נושאין קרשי המשכן והיו מהלכות ברה"ר שתים כנגד שתים וקרשי המשכן היו מ"ח נמצאו ח' שורות זו ע"ג זו בכל זוג של העגלות כי רחב ג' קרשים היה נותן באורך העגלות בההיא אוקמתא דאוקימנא בגמ' אפותייהו מנח להו והא דמקשינן בגמ' ל"ל ה' אמות בארבע ופלגא סגיא פירושה בארבע ופלגא מרווחת כי רחב ג' קרשים ארבע ופלגא וארבע ופלגא בארבע ופלגא לא עיילי אא"כ מרווחת כמעט ושנינן עלה כי היכי דלא לידחקו קרשים היה נותן להם עוד חצי אמה ולפיכך היה אורך כל העגלה חמש אמות והקרשים היו נתונין לארכן מעגלה לעגלה שבצדה כגון צורה זו *) צדי העגלה הם האופנים וחשוקיהם וחשוריהם היה בכל צד וצד רחב שתי אמות ומחצה לפיכך היה בין עגלה לעגלה חמש אמות וזה הוא כמלא אורך עגלה כשתחשב רוחב הצדדין והעגלות ואמתא יתירתא דהוי קאי בה בן לוי תמצא רחב ט"ז אמה רה"ר והא דמקשינן בגמרא ל"ל באמתא ופלגא סגיא על רחב הצדדין או על רחב העגלות על אחד מהן אנו שואלין בגמ' למה היה ב' אמות ומחצה הלא די היה לו באמה וחצי שאם אתה נותן לכל צד וצד אמה וחצי נמצאו הקרשים שוכבין על שתי העגלות באורך ח' אמות של הקרש ואמה מן הקרש יוצאה בזיז מכאן ואמה אחרת יוצאה בזיז מכאן ובכל זה אין הקרש יוצא חוץ לאופני העגלה לפי שהעגלות ואופניהם יהיו לפי חשבון זה י"א אמות ואין אורך הקרש כי אם י' אמות ובדין הוא שאפי' בפחות מאמה וחצי היה די כדי שיהיו בין האופנים והעגלות י' אמות כאורך הקרש אלא לא דק פורתא וחשבון קצוב תפש לו כלומר הלא די היה לצדי העגלות או לרוחב העגלות באמה וחצי בפחות מכאן משהו ולמה הוצרכו להיות כל צד וצד בשתי אמות ומחצה והשיבו כי היכי דלא לידדו קרשים שלא יצאו חוץ לעגלות כלום כי שמא ע"י אותן קרשים שני זיזין של אמה אמה שיצא מן הקרשים חוץ מרוחב העגלות אמה לכאן ואמה לכאן יבאו הקרשים לידי נדנוד וכשאתה נותן לכל אחד שתי אמות ומחצה נמצאו הקרשים שוכבים על העגלות מכוונים אלו על אלו לא מוסיפין ולא גורעין זהו פי' עגלות על הדרך שדרכו בה איתני עולם כגון רבינו שרירא ורבינו האי ז"ל שפירשוה בדרך ארוכה כמו שכתובה בספרי תשובותיהם ושאר חכמי קדמונינו ז"ל כך פירשוה אלא שנמצא בפרש"י ז"ל דרך אחרת והיא רחוקה ויש עליה קושיות גדולות וחזקות והפי' שכתבנו ברור ומבואר עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע:

[דף צט ע"ב] **והא** דבעא מיניה רב מרדכי מרבה עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ארבעה וזרק ונח על גביו מהו איכא למפשטה מההיא דתניא מחנות לפלטיא דרך סטיו וכו' וא"ר יוחנן עלה מודה בן עזאי בזורק ואיכא למפשטא מהא דתניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר נעץ קנה ברה"ר והניח בראשו טרסקל וזרק ונח על גביו חייב דאוקימנא למעלה מעשרה ואיכא למפשטא נמי מהא דתניא עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' ואין בעיקרו ד' ויש בקצר שלו שלשה וזרק ונח על גביו חייב בכל הני אע"ג דבמקום פטור קא אתיא חייב אלא י"ל ברייתא לרב מרדכי לא שמיעא ליה ומימרא דרבא לא שמיעא ליה ורבה ורב יוסף ואביי דפשטוה ניהליה ממתני' דתנן הנוטל מהן והנותן על גבן חייב מתני' אלימא להו למפשט מיניה דלא מכפל תנא לאשמועי' מחם דעיילא במורשא (ברה"י) [כדדחי] רב מרדכי:

[שם] **והא** דרב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו עושה מקום ד' וממלא פירושה כעין ההוא דגרסינן בפ' כיצד משתתפין רבי חנניה בר עקביא אומר גזוזטרא שהיא ד' אמות על ד' אמות חוקק בה ד' על ד' וממלא וטעמא דר' חנניה מפרש התם משום דאמרי' כוף וגוד ומרה"י לרה"י קא ממלא לפי שרואין את המחיצות כאלו מגיעות ויורדות עד המים ואע"ג דלא קיי"ל כרבי חנניה בן עקביא הני מילי בגזוזטרא דקביעא ויכול לעשות לה מחיצות אבל ספינה דלא קביעא קל הוא שהקלו חכמים בה למלא בה דרך חקק שחוקק בה ד' אבל בזיז כרב הונא כולי האי לא שרינן:

[שם] **הא** דתניא קשרה בדבר המעמידה מביא לה טומאה שמעתי פירושה בשם ר' שמואל מרומרוג ז"ל דלא גרסינן לענין טומאה הוא דכתיב בחלל חרב הרי הוא כחלל אלא ה"ג לענין טומאה הוא דכתיב כל הבא אל האהל כלומר דאהל קבע בעיא וכל זמן שהספינה אינה קשורה בשלשלת של ברזל אינה נחשבת כאהל קבוע לפי שהיא נתקת והולכת ממקום למקום ומשנה שלימה היא בסדר טהרות דאהל קבוע בעי' לפיכך צריכה שתהא קשורה ותקועה בקרקע בשלשלת של ברזל שלא יהיו המים עוקרין את הספינה ומוליכין אותה ממקום למקום והא דתנן האיכר עובר ומרדע על כתפו כו' שאני התם כיון דבידו להעמידו הוה ליה אהל קבוע אבל ספינה שאין בידו להעמידה אינה נחשבת אהל קבוע אא"כ קשרה בשלשלת של ברזל ולכך מביא לה את הטומאה לעשות אהל קבוע ואית דגרסי מביאה את הטומאה פי' שהספינה היא המביאה את הטומאה כדין כל אהל קבוע אבל לענין שבת לא בעיא קביעות מקום אלא שיהו שתי הספינות מחוברות יחד וקשורות זו בזו הלכך אפי' כחוט הסרבל הוי חבור וקשירה כ"ז שיכול להעמידן בו שאינן נתקות זו מזו אע"פ ששתיהן נתקות ממקום זה והולכות למקום אחר שאינן קשורות ותקועות בקרקע בשלשלת של ברזל ולא בשום דבר וכך היא המשנה במסכת אהלות אלו לא מביאין ולא חוצצים הזרעים והעוף הפורח וטלית המנפנפת וספינה שהיא שטה על פני המים קשר את הספינה בדבר המעמידה מביאה את הטומאה זה הפי' קבלתי מפי השמועה והפי' שכתב בו רש"י ז"ל ידוע ע"ד הנוסחא הכתובה בכל הספרים שכתוב בהן לענין טומאה הוא דכתיב בחלל חרב: **סליק פירקא**

דעלמא דהיינו אמחילה הנעשית בשבת לכתחלה ומעיקרא קס"ד דליכא לאיפלוגי בין שנעשית בתחלה בשבת או שהיתה שם מתחלה ואח"כ חזרה לענינה הראשון ומשנין דאמזיד דעלמא איתמר ולאו כי הדדי נינהו: **מתני'** הזורק ונזכר. הזורק בשוגג ונזכר שהוא שבת לאחר שיצאה האבן מידו וקודם שתנוח: קלטה אחר. דהוה ליה שנים שעשאוה וכגון שנעקר ממקומו וקבל: או שקלטה כלב בפיו. דלא הויא הנחה דבעינן מקום ארבע ופרכינן בגמרא הא נחה לבסוף ארבע חייב ואע"ג דנזכר בין עקירה והנחה והתנן כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שיהו תחלתן וסופן שוגגין ומתרץ רב נר מצוה אבי חסורי מחסרא וה"ק הא נחה חייב בד"א שחזר ושכח קודם שתנוח דהוה ליה תחלתו וסופו שגגה ותנא נזכר לרבותא דאע"ג דהוה ליה ידיעה בנתיים חייב דאין ידיעה לחצי שיעור:

רש"י

מתני' הזורק. בשוגג: ונזכר. שהוא שבת לאחר שיצתה אבן מידו וקודם שתנוח: קלטה אחר. דהוי שנים שעשאוה כגון שנעקר ממקומו וקבל: או שקלטה כלב. בפיו דלא הוי הנחה דבעינן מקום ארבע:

סליקו להו הזורק

הבונה והמסתת. מרבע את האבן ומתקן הכל לפי המקום יש מקומות שרגילין להחליקה ויש מקומות שרגילין לחרוץ בה חריצין: המכה בפטיש. (א) הוא פי"ק שמפוצץ בו את הסלע לאחר שחצב בו את האבן סביב ומבדילה קצת מן ההר הוא מכה בפטיש מכה גדולה והיא מתפרקת ונופלת והוא גמר מלאכה של חוצבי אבן וכל גמר מלאכה בשבת היא תולדה דמכה בפטיש: מעצד. כמין קורנס גדול של ברזל לבנין ברזל: והקודח. נוקב עץ או אבן בכותל: כל שהוא. אכולהו קאי: ומלאכתו מתקיימת. שיש שמקיימין כיוצא בזו ואין מוסיפין עליה: חייב. אם עשאה בשבת: על הסדן. אונקלומ': קורנס. מירטיל: מפני שהוא כמתקן מלאכה. ואף על פי שאינו מכה על הפעולה כי אם על הסדן ורגילין לעשות כן להחליק הקורנס: גמ' לול של תרנגולים. של עץ הוא וסתום ומנקבו שילא הריח של הנואה ולא יזיק להם: משום מכה בפטיש. דהוי גמר מלאכה וכל גמר מלאכה אסור משום מכה בפטיש: שופתא. יתד קטן שתוחבים בבית יד של מרא בהיותו בנקב של ברזל להדקו שלא יצא שקורין קיל"א קינ"י בלע"ז: קופינא. הוא חור שבתוך המרא מרא פסויי"ר בלע"ז ובעמוד פי' בע"א: מתני' (א) משני סמניות. אחת בדיו ואחת בסקרא: בכל לשון. (ב) כל כתב וגופן של כל אומה ואומה: משם אחד. שני אלפי"ן: שני שמות. אל"ף בי"ת: משום רושם. סימן שהיו עושין בקרשי המשכן מפני שמפרקין אותם וכשיקימום לא יחליפו סדר הקרשים ואתא רבי יוסי למימר דאפילו לא כתב אלא רשם שתי רשימות לסימן בעלמא חייב: מצינו שם קטן כו'. אם נתכוין לכתוב שם גדול שמעון וכתב

מתני' *[א]הזורק ונזכר לאחר שיצאה מידו קלטה אחר או קלטה כלב או שנשרפה פטור הזורק לעשות חבורה בין באדם בין בבהמה ונזכר עד שלא נעשה חבורה פטור זה הכלל כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שיהא תחלתן וסופן שגגה תחלתן שגגה וסופן זדון או תחלתן זדון וסופן שגגה פטורין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה:

סליקו להו הזורק

*הבונה [ב]כמה יבנה ויהיה חייב הבונה כל שהוא והמסתת והמכה בפטיש ובמעצד והקודח כל שהוא חייב זה הכלל כל העושה מלאכה [א] ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב רבן שמעון ב"ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת גמר מלאכה חייב מפני שהוא כמתקן מלאכה: **גמ'** העושה א נקב בלול של תרנגולין רב אמר חייב משום בונה ושמואל אמר חייב משום מכה בפטיש: עייל שופתא ב בקופינא דמרא. פירוש הכניס הקרדום בתוך העץ שלו רב אמר חייב משום בונה ושמואל אמר חייב משום מכה בפטיש: **מתני'** *[ג]החורש כל שהוא המנכש והמקרסם והמזרד כל שהוא חייב המלקט עצים אם לתקן כל שהן ואם להסיק כדי לבשל ביצה קלה והמלקט עשבים אם לתקן כל שהן ואם לבהמה כמלא פי הגדי [ד]הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין משם אחד בין משני שמות בין משני ג סמניות בכל לשון חייב א"ר יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם שכן כותבין על קרשי המשכן לידע איזהו בן זוגו א"ר יהודה °מצינו שם קטן משם גדול כגון שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל וגד

חייב בד"א שחזר ושכח קודם שתנוח דהוה ליה תחלתו וסופו שגגה ותנא נזכר לרבותא דאע"ג דהוה ליה ידיעה בנתיים חייב דאין ידיעה לחצי שיעור:

סליקו להו הזורק

הבונה. שאמרו באבות מלאכות כמה יבנה וכו': מסתת. מרבע את האבן ומתקנה הכל לפי המקום יש מקומות שרגילין להחליקה ויש מקומות שרגילים לחרוץ בה חריצין: המכה בפטיש. גם הוא באבות מלאכות והוא נקרא פי"ק בלע"ז שמנפץ בו את הסלע לאחר שחצב את האבן סביב ומבדילה מן ההר קצת הוא מכה בפטיש מכה גדולה והיא מתפרקת ונופלת והויא גמר מלאכתו של אבן וכל גמר מלאכה תולדה דמכה בפטיש היא: מעצד. כגון קורנס גדול של ברזל [ג]: והקודח. נוקב ונועץ בכותל: כל שהוא. אכולה קאי אמכה בפטיש ואמסתת ואקודח: כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת. שיש מקיימין כיוצא בו ואין מוסיפין עליו: בשבת. אהעושה מלאכה קאי כל העושה מלאכה בשבת והיא מתקיימת: על הסדן. אנקלומ"א: קורנס. מרטיל"ו: מפני שהוא כמתקן מלאכה. ואע"פ שאינה מכה על הפעולה אלא על הסדן ובגמ' מפרש [דף קג.] שכן מרדדי טסי המשכן עושין כן שמכה שלש על הטס ואחת על הסדן להחליק הקורנס שלא יבקע את הטס שהוא דק: **גמ'** העושה נקב בלול של תרגולין. לול של תרגולין של עץ הוא וסתום ומנקבו שילא הריח של נואה ולא יזיק להם: משום מכה בפטיש. שהוא גמר מלאכת הלול וכל מידי דהוי גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש כדאמרינן בכלל גדול [דף עה:]: עייל שופתא בקופינא דמרא. שופתא יתד קטן שתוחבין בבית יד של מרא בהיותו בנקב הברזל להדקו: קופינא. הוא חור שבתוך המרא: **ומקשן** הכא היכא אמר רב משום בונה והא קיי"ל בפ"ב דיום טוב (דף כב.) שאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים יש לומר דכי אמרינן הכי ה"מ בכלי שנתפרק כגון מנורה של חוליות אבל עושה כלי מתחלתו לא מיקרי בנין בכלים אלא עושה כלי מיקרי ומיחייב משום בונה ולא עוד אלא אפי' כלי שנתפרק וצריך אומן בחזרתו כל שהחזירו חייב עליו משום בונה שמשעה שנתפרק ואין הדיוט יכול להחזירה בטל מתורת כלי ונמצא כשמחזירו עושה כלי בתחלה ומשום האי טעמא אסרינן בפ"ק כירה (דף מו.) לטלטל מנורה של חוליות שמא תפול ותתפרק לגמרי ויחזירנה ונמצא עושה כלי בשבת ואחרים אומרים דרב דאמר הכא משום בונה ס"ל דיש בנין בכלים וכבר הארכתי בדברים הללו בסוף פרק כירה בס"ד: **מתני'** הכותב שתי אותיות וכו' בין משם אחד. שתיהן אלפי"ן: משני שמות. אל"ף בי"ת: משתי סמניות. אחד בדיו ואחד בסקרא: בכל לשון. כל כתב של שבעים לשון: משום רושם. סימן שהיו עושין בקרשי המשכן מפני שמפרקין אותן ולכשיקימוהו לא יחליפו סדר הקרשים ואתא רבי יוסי למימר דאפילו לא כתב אלא רשם שתי רשימות בעלמא לסימן חייב: מצינו שם קטן. והא אתא לאשמועינן רבי יהודה דאע"פ שלא גמר מחשבתו שנתכוין לכתוב תיבה גדולה וכתב מקצתה והותו מקצת הויא תיבה ומתקיימת במקום אחר חייב: **ירושלמי** [הלכה ג] אמר רבי אמי והקמות את המשכן כמשפטו וכי יש משפט לעצים אלא קרש שזכה ליתן בצפון ינתן בצפון לעולם וכן בדרום ינתן בדרום לפיכך רושמין עליהן שלא יחליפו דבי רבי הושעיא ודבי רב פזי הוי אזלי ושאלי בשלמא דנשיאה כל יומא והוו אלין דבי רבי הושעיא עלין קדמאי ונפקין קדמאי אזלין אלין דרבי פזי ואתחתנון בנשיאות' אתון בעיין מיעל קדמאי אשתאיל' לר' אמי א"ל ר' אמי כתיב והקמות את המשכן כמשפטו וכי משפט יש לעצים וכו' תרתין זרעיה הוויין בצפורי בולטייא וסגנייא והוו בולטייא אזלין ושאלין בשלמא דנשיאה בכל יומא ועיילין קדמאי והוי סגנייא עיילין ונפקי בתריהון אזלין סגנייא וזכין באורייתא ואתו למיעל קדמוי. דבולטיי' אשתאול [ג] לרבנן על רבי יוחנן ודרש בבי מדרשא אפילו ממזר ת"ח וכהן ע"ה ממזר ת"ח קודם לכהן ע"ה סברין מימר לפדות ולהחיות ולכסות הא לישיבה לא אמר רבי אבין אף לישיבה מאי טעמא יקרה היא מפנינים מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים: הוקמא

המאור הקטן

עייל שופתא בקופינא דמרא רב אמר משום בונה וסוגיין בכולי תלמודא אין בנין בכלים ואנן כך קבלנו כי אמרי' אין בנין בכלים ה"מ בשני כלים זה על גבי זה כגון שידה תיבה ומגדל שהוזכרו בענין הזה בפרק כל הכלים שדרך בני אדם לעשותם תחתיים שניים ושלישים וכן וזקיפת המנורה ביו"ט דאוקימנא במס' יו"ט בפ' יו"ט במנורה של חוליות שפעמים שמחברין ב' קטנות ועושין מהן אחת גדולה אבל בכלי אחד ד"ה יש בנין כרב דאמר חייב משום בונה וע"כ לא פליג עליה שמואל ואמר שאין דרך בנין בכך אלא בשופתא דקופינא שהוא דבר מועט אבל בעשיית כולו או רובו דרך בנין שישים נסר ע"ג נסר או כיוצא בזה ד"ה יש בה משום בנין ושבע חטאות דחביתא וי"א [...]לתא דמנינן להו למאן דאית ליה הדין סברא מפיק חדא מינייהו ומעיילי תותיה משום בונה ואית דבעו [...]מימר פלוגתא אינון וההיא דאמרינן במס' יו"ט אזלא כמ"ד אין בנין בכלים אבל למ"ד יש בנין בכלים [...]קים לה לההיא במנורה דאית בה חדקי כגון חוליות דב"ש סברי גזרינן משום מנורה של חוליות וב"ה [...]כרי לא גזרינן ביו"ט כיון דמנורה צורך יו"ט הוא ור' יוחנן דאסר במנורה דאית בה חדקי כעין חוליות [...]לטלה בשבת כדאי' בפ' כירה סבר לה כמ"ד יש בנין בכלים לפיכך החמיר בה אפי' בקטנה דאית בה [...]י ובפ' כל הכלים היא פלוגתא דאביי ורבא וכיון דקי"ל כרבא דהוא בתרא ור' יוסי (הגלילי) [גלילאה] [...]לע לאתריה דר' יוסי בר' חנינא וטלטל מנרתא לפיכך לא חש לה הרי"ף לכתוב פלוגתא דר' יוחנן וריש [...] במנורה בפ' כירה ואין טעם זה מספיק כל הצורך לתקן דברי הרי"ף ז"ל כיון דחוליות בין גדולה בין קטנה אסור לטלטלה בשבת וכן גדולה דאית ביה חדקי היה לו לכתוב ולפרש דבר זה:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור עייל שופתא בקופינא דמרא רב אמר משום בונה כו' עד ואין טעם זה מספיק כל הצורך לתקן דברי הרב אלפסי ז"ל כו':

אמר הכותב אע"פ שהדברים הללו אינן מתחוורין מן הגמרא ויש בהם מקום למחלוקת [...] הנגלה הרבה חייבין אנו לברר בהן כוונת רבינו ז"ל והנכון בזה דרב ושמואל תרוויי[הו] [...] ולא נחלקו בשופתא דקופינא אלא ביש בנין בכך כמו שנחלקו במסתת את האבן עצמה [...] המחזיר מטה של טרסיים בשבת חייב חטאת בין בשלא תקע בין בתוקע והיינו משום בנין בכל[ים] [...] רבי ירמיה בשם רב המרכיב מטה של גולה חייב משום בונה פי' מטה של גולה מטה ג[...] טרסיים עוד אמרו שם רב המנונא הורי לריש גלותא להתיר שלחן של פרקים בשבת אמרין [...] שמע ר"י ואמר מאן דהורי ליה לא יליף ולא שמש אמר רבי שמאי מאן דהורי ליה כרשב"ג הורי דתניא לוחין שבספינה ושבעריסי נקליטי המטה ורגל השולחן ויד הסכין שפירשו ה"ז לא יחזיר ואם החזיר [...] ה"ז חייב רשב"ג אומר אם היו רפויין נוטל ומחזיר ואם פירשו תקוען זה הוא גמר מלאכה [...] המחייב קנה ומנורה למה הוא חייב ר' אבוה בשם ר' יוחנן ורב הונא תרווייהו אמרו משום [...] הסוגיא שבגמרא שלנו דלרב ושמואל דמחייבי במחזיר מטה של טרסיים יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים הלכך אפי' ברפוי אסור כי הסיא דאמרי' התם מי איכא מידי דבכלים חייב חטאת וביד מותר לכתחלה ולתנא דמלבנות המטה דאמר פטור אבל אסור אין בנין בכלים ואם תקע חייב חטאת משום דתוקען הוא גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש וכן לרשב"ג וקיי"ל כותיה מעתה אין הלכה כר' יוחנן במנורה של חוליה דהא אפי' להחזיר ברפוי מותר אלא הלכה כב"ה דאמרי ביו"ט זוקפין את המנורה וכר' ילחק בר ביסנא דאוקמא במנורה של חוליות ואפ"ה

[...] דאין בנין בכלים וה"ה לשבת ורבא נמי הכי אסיק בפרק כל הכלים דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואלמלא שכתב רבינו ז"ל אותה ברייתא דלת של שידה ושל מגדל נוטלין ולא מחזירין הייתי אומר אתיא כת"ק דמלבנות [...]ה אבל לרשב"ג אם היו רפוי מותר עכשיו שכתבה הוא למדנו שגזרו בדלתות משום שדרכו ליתקע וכן אמרו בתריסי חנויות שיש להם ציר מן הצד אסור וזו שאמרו שם ביו"ט מהו דתימא טעמייהו דב"ה משום דאין בנין בכלים ואין [...]ה בכלים ואפי' דבתים נמי קמ"ל הותרו סופן משום תחלתן דחנויות אין דבתים לא משום גזירה אטו מן הצד שיא והיא גופא גזרה משום שמא יתקע גם זו הסברא נרמזת שם בהלכות אבל מה שכתב פלוגתא דרב ושמואל לא פסק בה [...]ה כרב באיסורי ולא הכריע בה כשמואל דאין בנין בכלים משום דשמואל גופיה לאו מה"ט נסיב לה אלא ללמד על תיובו כתבה סתם ובמסקנת השמועה שכבר כתבו פ' כלל גדול משמיה דר' יהושע בן לוי משום מכה בפטיש:

גמ' אוקמה אביי וכו'. להך מתני' דאמר בין בימינו בין בשמאלו חייב בשולט בשתי ידיו שדרכו לכתוב בשתיהן [א] אבל אינש אחרינא אינו חייב אלא באותה שדרכו לכתוב בה : **וגרסינן** בגמ' [דף קג:] שלא יכתוב אלפין עיינין. כלומר שלא יכתוב האל"ף בענין שיראה ממנו צורת עי"ן הפוכה שאם ירחיקו הרגל השמאלי מן הקו האמצעי וכ"ש אם יעשה הירך האמצעי מעט עקום יראה כאילו היה עי"ן הפוכה כזה. ומכאן יש ללמוד שצריך לזקוף ראש הקו האמצעי בכתיבת האל"ף מעט שאלמלא כן אפילו כשירחיק ממנה הרגל שלה אינה כצורת עי"ן :

ואמרי' נמי שלא יכתוב טית"ין פיפי"ן כלומר שלא ירחיק הקו האחרון מן הטי"ת כגון זה ומכאן דקדק רבינו תם ז"ל שצריך לכוף הקו האמצעי של טי"ת לתוכו כזה שאם לא יכוף אותו אפי' כשירחיק הקו האחרון לא ידמה לפ"א שהרי קו האמצעי של פ"א כפוף לתוך האות : **ואמרי'** נמי שלא יכתוב חית"ין היהי"ן פי' שלא ירחיק הקו האחרון מגג האות כעין ה"א וצריך גם כן לעשות שני ראשין לגג החי"ת כגון זו ולא סגי בראש אחד בלבד כגון זו ורא"יה לדבר מדתנן בפרקין נתכוין לכתוב חי"ת וכתב שני זיינין ואמרי' נמי בגמ' כגון שנטלו לגג של חי"ת ועשאו שני זיינין דאלמא שני ראשין יש לו לגגו של חי"ת : **ואמרי'** נמי זיינין נונין נונין זיינין פי' נו"ן פשוטה ומכאן שצריך להיות הקו הארוך של נו"ן פשוטה באמצע ראשה הגס כצורת זי"ן כזה ן ואל יסמוך הקו הארוך בקצה ראשו כעין וא"ו כזה ן שאם כן היה לו לומר ווין נונין נונין ווין :

ואמרי' נמי [דף קד.] מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין ומכאן שצריך לחבר ראש הקו האחרון עם הגג כגון זה ם שאילו היה מרחיקו מן הגג כזה ב לא היתה עומדת בנס : **ואמרי'** נמי אמאי כרעיה דקו"ף תליא ומכאן שצריך להרחיק הרגל מן הגג כזה ק ולא שידבקו כזה ק : **ואמרי'** נמי מ"ט שי"ן אחדא כרעא כלומר שכל אות ואות שבהן עומדת על רגל אחת ומכאן שצריך לעשות השי"ן חד כגון זה ש ולא לעשותה רחב כגון זה ש :

מתני' הכותב שתי אותיות וכו' על שני כותלי [ב] הבית. אחת במזרח ואחת בצפון סמוכות זו לזו במקצוע : על שני לוחי פנקס . של חנוני כעין של גלחין שיש לוחין הרבה דבוקין וטוחין בשעוה : על שני לוחי פנקס רבותא אשמעינן דאף על גב דלאו על לוח אחד אם נהגין ונקראין זה עם זה כגון שכותבין על שני שפתי לוחין קרוב זה לזה חייב : הכותב על בשרו. בדיו · המשרט. במכתב או בסירא: במשקין. כגון תותים שמשחירין : באבק דרכים. בטיט באלבעו : באבק סופרים. עפרורית של קסת הסופר : לאחר ידו. בגב ידיו שאחז הקולמוס באצבעותיו והפך את ידו וכתב : מרפקו. אצילי ידיו : כתב אות אחת סמוך לכתב. אצל אות כתובה זיוג [ג] אחת והשלימה לשתים : כתב על גבי כתב. העביר קולמוס על אותיות כתובות [ד] וחדשם : נתכוין לכתוב חי"ת. ודלג הקולמוס ולא נראה הגג של חי"ת אלא שני הרגלים ונראין כאלו שני זיינין : על שני כותלי הבית. שאינן במקצוע : על שני דפי פנקס. שעושין עמודין עמודין כמגלה וכתב אות אחת בעמוד זה ואות בזה ואינו יכול לקרבן אא"כ יחתוך ההפסק שביניהן וה"ה לכותלי הבית הרחוקין זה מזה והגיא בריטא שני כותלי הבית דסתמן אין נהגין זה עם זה והדר תני שני דפי פנקס וה"ה לכותלי הבית ולא זו אף זו קתני : כתב אות אחת נוטריקון. שעשה נקודה עליה לסימן שהיא [ה] אות אחת : **גרסי'** בגמ' (דף קד:) תניא הגיה אות אחת חייב השתא כתב אות אחת פטור הגיה אות אחת חייב אמר רב ששת הכא במאי עסקינן כגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו שני זיינין רבא אמר כגון שנטלו לגגו של דל"ת ועשהו רי"ש. וכתוב בחדושי הרשב"א דמהא שמעי' דבכה"ג לא מיקרי חק תוכות שאינו אלא כמפריד בין שני אותיות דבוקות וכן כשנטלו לגגו של דל"ת ועשאו רי"ש אינו אלא כדיו שנפל ע"ג האות ול"כ דאין מכאן ראיה דלגבי שבת ליכא קפידא בין חק תוכות לחק ירוכות דכל היכא דהוי מלאכת מחשבת מיחייב שהרי אפי' מוחק על מנת לכתוב חייב אבל במידי דבעינן כתיבה [דלחזי כתיבה] כי האי גוונא אין לנו : **מתני'** הכותב (ו) שתי אותיות בשתי העלמות אחת שחרית ואחת בין הערבים. דכיון דהוה שהות בינתיים כדי לידע הוה ליה כשתי העלמות : ר"ג מחייב. דאין ידיעה לחצי שיעור : וחכמים פוטרין דיש ידיעה לחצי שיעור לחלק שלא יצטרף עמו חציו האחר :

סליקו להו הבונה

רבי אליעזר אומר האורג. ר"א אתא לפרושי שיעור אורג שמנו חכמים באבות מלאכות : בתחלה. אם זה תחלתו של בגד: ואחד על האריג. אם מוסיף הוא על האריג שעורו בא' דמצטרף עם השאר : בתי נירין. שעושה שני חוטין של שתי בנירה שקורין לי"ס: בנירין. מפ' בגמרא תרתי בבת נירא וחדא בנירא שני פעמים מרכיב כל חוט בבת נירא פיגלא וחדא אנירא ופעם שלישית מרכיבו על חוט הניר שקורין לי"ס המורכב על הקנה : קירוס. מפ' בגמרא מכוביתא בירועות גרדיים האורגים ברגל הוא מקום הקנה העולה ויורד בירועות : הקורע בחמתו על מתו פטור. משום דמקלקל: והמקלקל על מנת לתקן. כגון קורע ע"מ לתפור: **ובגמ'** [דף קה:] מוכח דעל חכם הכל חייבין לקרוע וכן נמי מאן

לכתוב אותיות אחרות והתחיל לכתוב ת' ועלו בידו שני זיינין שהיה צריך לכן אם עלו בידו הזיינין מזויינין בזיונין שלהן כהלכתן ה"ז חייב שהרי כתב שתי האותיות הצריכות לו כמבואר בקונטרס הר ואם לא היו הזיינין מזוינים בזיונין שלהם פטור שהרי הוא צריך לזיינן ואלו דומין לחי"ת ולא חייבו ברושם ב' אותיות אלא כשהוא צריך להם כמבואר בקונטרס הראיות : ב קרע על מנת שלא לתפור ויש לו צורך באותה ק כגון שהוא קורע על מת שהוא חייב לקרוע עליו או צריך לתקן לכל אדם בגד הראוי לו הרי זה חייב על קריעתו וכמבואר בקונטרס הראיות :

גמ' אוקמה אביי

וגד מגדיאל : **גמ'** אוקמה אביי בשולט בשתי ידיו : **מתני'** *הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב כתב בדיו בסם ובסקרא בקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא רושם על שני כותלי (א) הבית על שני לוחי פנקס והן נהגין זה עם זה חייב . הכותב על בשרו חייב המשרט על בשרו ר' אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר . כתב במשקין במי פירות באבק דרכים באבק סופרים ובכל דבר שאינו מתקיים פטור. לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו כתב אות אחת סמוך לכתב וכתב ע"ג כתב נתכוין לכתוב א חי"ת וכתב שני זיינין אחת בארץ ואחת בקורה כתב על שני כותלי הבית על שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור כתב אות אחת נוטריקון רבי יהודה בן בתירא מחייב וחכמים פוטרין : **גמ'** תנא כתב אות אחת והשלימה לספר ארג חוט אחד והשלימה לבגד חייב : **מתני'** *הכותב שתי אותיות בשתי העלמות אחת בשחרית ואחת בין הערבים רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרין : **גמ'** במאי קא מיפלגי רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור ורבנן סברי יש ידיעה לחצי שיעור :

סליקו להו הבונה

רבי *אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה ואחד על האריג חייב וחכמים אומרים בין בתחלה בין בסוף שיעורו שני חוטין העושה שני בתי נירין בנירין בקירוס בנפה ובכברה ובסל חייב התופר שתי תפירות והקורע על מנת לתפור ב' תפירות הקורע ב בחמתו והקורע על מתו וכל המקלקלין פטורין והמקלקל על מנת לתקן שיעורו

רש"י

וכתב רק שם משמעון כיון שהוא שם במקום אחר אתא לאשמועינן רבי יהודה דאע"ג שלא גמר מלאכתו שנתכוין לכתוב תיבה גדולה וכתב מקצתה ואותו מקצת הוי תיבה המתקיימת במקום אחר חייב : גמ' בשולט בשתי ידיו . וכהאי גוונא חייב בין בימין בין בשמאל : מתני' בסם . אורפימנ"ט : בסיקרא . צבע אדום שצובעים בו תריסין : קומוס . גומא שרף אילן : קנקנתוס . ארמנ"ט : (א) על שתי כותלי זוית . אחת במזרח ואחת בצפון סמוכות זו לזו במקצוע : על שני לוחי פינקס . של חנוני כעין של גלחין שיש להן הרבה לווחין חקוקין וטוחין בשעוה ואשמועינן דאפילו על שני לוחין : (ב) והן נהגין . שנקראים זה עם זה כגון שכותבין על שני שפתי הלוחין הסמוכות זה לזה חייב : הכותב על בשרו . בדיו : המשרט . במכתב או בסירא: במשקין. כגון מי תותים שמשחירין או יין אדום : במי פירות · כל פירות : באבק דרכים . בטיט לא שכתב באצבעו באבק ושרט בו אותיות : באבק סופרים . עפרורית של קסת הסופר : לאחר ידו · בגב ידו שאוחז הקולמוס באצבעותיו והפך ידו וכתב : מרפקו . אצילי ידיו : כתב אות אחת סמוך לכתב . אצל אות כתובה כבר זיוג אות והשלימה לשתים : כתב על גבי כתב . העביר קולמוס על אותיות כתובות כבר וחידשן : וכתב שני זיינין . שדילג קצת מגג החי"ת ונראה כשני זיינין : ואין נהגין זה עם זה . כגון שרחוקים זה מזה : כתב אות אחת . על שם נוטריקון שעשה סימן נקודה עליה לומר להבין בה תיבה שלימה :

סליקו להו הבונה

רבי אליעזר אומר . רבי אליעזר אתא לפרושי שיעור אורג שמנו באבות מלאכות (ג): בתחלה. אם זו תחלתו של בגד : ואחד על האריג . אם מוסיף הוא על האריג שעורו באחד דמצטרף עם השאר : בתי נירין . שנתן שני חוטין של שתי בנירין שקורין לייצ"ה : בנירין בקירוס . מפרש בגמ' : בנפה (ד) . הכך לאו נירין ממש אלא משרשר ומרכיב חוט אחד של ערב בשתי מלמטה וא' מלמעלה ומעלה בהם השתי כתקונו אחד למעלה וא' למטה: הקורע (ה) בחמתו ועל מתו פטור. ואע"פ שחילל

המאור הקטן

[דף קו ע"א] **והא** אנן תנן כל המקלקלין פטורין מתני' ר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור ברייתא ר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ופלוגתייהו דר"י ור"ש לא אשכחן לה עיקר ברור בכולי תלמודא אלא שאנו תולין מחלוקתם זו בזו כמחלוקתם במלאכה שאינה צריכה לגופה שהוברורה בכמה מקומות במס' שבת דר' יהודה מחייב ור"ש פוטר והקשר שקושר בין שתי המחלוקות הללו הוא מדאיצטריך קרא למישרא מילה בח' בשבת ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן וזהו ביאור הדבר כל שלשים ותשע מלאכות שהיו כנגדן במשכן כולן היה בהם צורך לגופן הוץ מן הזורה והבורר שהוא זורה המוץ מן הגורן ובורר הצרורות מן הכרי וזה הוא עיקר מלאכתן לדחות המוץ והצרורות וכן חייב עליהן ועל כל תולדה שלהן אבל שאר המלאכות עיקר הוא לצורך גופן וס"ל לר' יהודה כל המלאכות כולן כשם שחייב עליהן שלא לצורך גופן כך חייב עליהן שלא לצורך גופן כ"ז שהוא מתקן ולא מקלקל האי דאיצטריך רחמנא למישרא מילה אע"פ שהיא יוחה הערלה מן הבשר והיא מלאכה שאינה צריכה לגופה כמוציא את המת לקברו ומוציא כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ ומשמשי ע"ז כל שהן כוונתו אלא לדחותן מעליו כיון שיש תיקון האיש בכך דמה לי תיקון גברא מה לי תיקון כלי מתקן ומלאכה שאינה צריכה לגופה כה"ג בשבת חייב עליה ומש"ה איצטריך רחמנא למישרא מילה בשבת וה"נ גבי הבערה דבת כהן אע"פ שאין כוונתו בהבערה אלא לדחותה ולבער אותה מן הכלל כדכתיב ובערת הרע מקרבך והויא לה מלאכה שאינה צריכה לגופה כיון שיש לנו תיקון בדבר הרי הוא כמוציא נבלה וכעדשה מן השרץ וכה"ג בשבת חייב ומש"ה אסר רחמנא הבערה גבי בת כהן נקים האי כללא כל

מאן דקאי בשעת יציאת נשמה של כל אדם מישראל חייב לקרוע ובאדם כשר שמת אפילו מי שאינו עומד עליו בשעת יציאת נשמה איכא למימר דחייב לקרוע ואיכא למימר דלא מחייב אלא לבכות ולהתאבל ובחדושי ההלכות: גמ' לא יהיה בך אל זר.(ט) וכך משמעו שאם יהיה בך תשתחוה לאל נכר לבסוף: שליף. שפת הבגד מן הבגד בחמתו להראות שהוא כועס ויגורו ממנו: מוניקא. ציר של דגים קטנים: מתני' שיעור המלבן מלא רחב הסיט כפול. הסיט הוא הפסק שבין אמה לאצבע כמה שיוכל להרחיבו ואם טוה או לבן או כפן וצבע שהן כולן באבות מלאכות חוט ארוך כשיעור זה חייב: האורג שני חוטין שיעורו. ברוחב הבגד: כמלא הסיט. שאע"פ שלא ארגן על פני רחב כל הבגד חייב: הצד צפור למגדל. עד שהכניסו למגדל: חייב. דזהו צידתו אבל אם הכניסו לבית אינו נצוד בכך ואוקימנא בגמרא בצפור דרור שדרכו לדור בבתים ואינו ניצוד לפי שנשמט מזווית לזווית אבל בעוף אחר כיון שהכניסו לבית ונעל בפניו חייב דניצוד הוא: וצבי לבית. כמי הוי ניצוד אבל (י) הכניס לגנה או לחצר אין זו צידה: ביברין. קרפיפות מוקפין ואוקמוה בגמ' בביבר קטן: צבי שנכנס. מאליו: ונעל א' בפניו. זהו צידתו: נעלו שנים פטורין. דהוו להו שנים שעשאוה: לא יכול אחד לנעול. אורחיה הוא לנעלו בשנים והרי לכל אחד מהם מלאכה דבלאו הכי לא מתעבדא: רבי שמעון פוטר. דדריש קרא יתירא למפטר זה אינו יכול וזה אינו יכול בפ' המצניע: גמ' חגזין. מין חגב *שמאיס הם ונאכלין: במינו ניצוד. כגון חגבים וחגזין: שאין במינו ניצוד. צרעין ויתושין שאינן לצורך: מתני' השני חייב. שהוא צדו: הא למה (כ) זה דומה. מאחר שניצוד ע"י ראשון לנועל ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו. פירוש כגון שיש צבי בתוך הבית והדלת מגופה והוא שמור בכך ובא זה ונעל עוד במנעול אע"פ שמוסיף לו שמירה על שמירתו מותר ולא אמרינן הרי זה כאילו צד אותו מפני שאלמלא נעל הוא שמא היו הדלתות נפתחות והצבי נמלט כך שני זה מותר לו לישב בצד הראשון כיון שהראשון מלא את הפתח אף על פי שלאחר שנסתלק הראשון נשאר הצבי ניצוד מחמת השני א"נ כגון שהיה צבי קשור בבית זה ונעל שאע"פ

רש"י

שהילל את הסבת (ב) ע"י קריעה (א): גמ' בך אל זר. בך משמע בקרבך שאם יהיה בך תשתחוה לאל נכר (ג): שלף מלובייתא. אמרי הלוקו בחמתו להראות שהוא כועס ויגורו מפניו: מוניקא. ציר של דגים קטנים: מתני' שיעור המלבן וכו'. בפ' כלל גדול: רוחב כמלא הסיט כפול. ארג (ד) כשיעור הזה חייב. הסיט הוא הפסק בין אצבע לאמה מה שאדם יכול להרחיבו: והאורג שני חוטין שיעורו. ברוחב הבגד כמלא הסיט אע"פ שלא ארגן על פני כל רוחב הבגד חייב: הצד צפור. עד שהכניסו למגדל חייב דזה הוא צידתו אבל אם הכניסו לבית אינו ניצוד בכך שיוצא דרך חלונות וצבי ניצוד משהכניסו לבית: לביברין. קרפיפות מוקפין: מחוסר צידה. שקשה לתופשו שם: (ה) ננעל אחד בפניו: זהו צידתו: נעלו שנים פטורין. דהוו להו שנים שעשאוה: לא יכול אחד לנעול. אורחיה (ו) לנעול בשנים והרי לכל אחד מלאכה (ז): גמ' שאין במינו ניצוד. צרעין שאינו לצורך: (ב) (ח) הגבים. בשעת הטל עיניהם מתעוורות והרי הן ניצודין ועומדין: מתני' השני חייב. שהוא צדו: הא למה. שני זה דומה מאחר שניצוד על ידי ראשון לנועל את ביתו לשמרו ולא לצוד: ונמצא צבי שהוא ניצוד כבר שמור בתוכו כך אף על פי שעמד הראשון אין זה אלא כשומרו לצבי

תורה אור — נר מצוה

שיעורו כמתקן: גמ' תניא ר"ש אומר משום רבי חלפתא בן אגרא משום ר' יוחנן (א) המשבר כליו בחמתו והמקרע כליו והמפזר מעותיו בחמתו יהי בעיניך כעובד ע"ז שכן דרכו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו לך ועבוד ע"ז והולך ועובד א"ר יוחנן מאי קרא °לא יהיה בך אל זר איזה אל זר שהוא בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע *ואי עביד למירמא אימתא לאנשי ביתיה שפיר דמי כי הא דרב יהודה שליף מצובייתא רב אחא בר יעקב תבר מאני תבירי רב ששת רמי לאמתיה מונינא ארישא: וכל המקלקלין פטורין *ואפי' א חובל ומבעיר לר' יהודה אבל לר"ש כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר כדתני רבי אבהו קמיה דר' יוחנן וטעמיה דר' שמעון דמדאצטריך קרא למישרי מילה מכלל דחובל בעלמא חייב ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן (א) הא מבעיר בעלמא חייב ורבי יהודה התם מתקן הוא כדאמר רב אשי מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סממנין:

מתני' *המלבן ב והמנפץ והצובע והטווה שיעורו כמלא רחב ב הסיט כפול והאורג שני חוטין שיעורו כמלא הסיט *ר' יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב וחכמים אומרים צפור למגדל *וצבי לבית לגנה ולחצר ולביברין רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין אלא זה הכלל מחוסר צידה פטור ושאינה מחוסר צידה חייב: צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין ור"ש פוטר: גמ' ת"ר הצד חגבים חגזין צרעין ויתושין בשבת חייב דברי ר"מ וחכ"א כל שבמינו ניצוד חייב שאין במינו ניצוד פטור: מתני' ישב האחד על הפתח ולא מלאהו וישב השני ומלאהו השני חייב ישב הראשון על הפתח ומלאהו ובא השני וישב בצדו אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור הא למהזה דומה ג לנועל ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו: גמ' *א"ר חייא בר

שניתר הצבי אין אומרים לזה שיפתח את ביתו כדי שיצא הצבי כיון שבשעה שנעל בהיתר נעל אף זה השני כיון שבשעה שישב בהיתר ישב אין מחייבין אותו להסתלק משם לאחר שנסתלק הראשון והרשב"א ז"ל כתב בלשון הזה ובירושלמי נראה שהתירו לנעול בתחלה ביתו ולשמור ביתו וצבי שבתוכו וכיון שהוא צריך לשמור ביתו אע"פ שע"י כך ניצוד הצבי ממילא מותר ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי בלבד דהכי גרסינן בירושלמי [הלכה ו] רבי יוסי בר בון בשם ר' חנינא היה צבי רץ כדרכו ונתכוין לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי מותר היה תינוק מטבע בנהר ונתכוין להעלותו ולהעלות נחילה של דגים עמו מותר רבי יוסי ברבי בון בשם רבי הונא היה מפקח בגל ונתכוין להעלותו ולהעלות צרור של זהובים עמו מותר ולפי זה הא דאמר נתכוין לנעול בעדו לא בעדו בלבד דוקא קאמר אלא אם נתכוין לנעול אף בעדו קאמר ואומר שאילו צריך לנעול בעדו מותר אע"פ שמתכוין שיהא הצבי נצוד בתוכו עכ"ל ז"ל ודבריו תמוהים בעיני הרבה היאך אפשר שאפילו במתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי יהא מותר וכי מפני שהוא צריך לנעול ביתו נתיר לו לעשות מלאכה בשבת ולא עוד אלא שאני אומר שאפי' שאינו מתכוין לנעול בעד הצבי כל שהוא ידוע שהצבי בתוכו ושאי אפשר לו שלא יהא הצבי ניצוד בתוכו אסור והיינו דאמרינן בכולה מכלתין [דף עה. וכ"מ] מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות וזו שאמרו בירושלמי ענין אחר הוא לומר שאם נתכוין לנעול את ביתו ולא נתכוין לצבי כלל אע"פ שאין הצבי שמור בתוכו מותר כלומר שאינו מחויב שיפתח את ביתו וסמכו לזו תינוק מטבע בנהר ומפקח בגל ולא שיהו דומות ממש [...] לפי שבענין פקוח נפש אפילו מתכוין למלאכת הרשות עם אותה מלאכה של פקוח נפש מותר וכיוצא בזה אמרו בגמרא דילן במס' יומא (דף פד:) והטעם מפני שהוא מלאכת מצוה וחובה היא עליו לפיכך אע"פ שהוא מתכוין עם אותה מלאכה למלאכה אחרת שהיא אסורה בשבת התירו חכמים כדי שלא ימנע בשום ענין מפקוח נפש המוטלת חובה עליו אבל במלאכת הרשות חס ושלום וזהו ששינו את הלשון בירושלמי דגבי צבי אמרו

[...] מותר לסגור ביתו ולשמור ביתו והצבי שבתוכו שאע"פ שע"י הנעילה נצוד הצבי ממילא ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי לבדו אלא שמתכוין נמי לשמור הבית והר"ן והרמב"ן פליגי [...] אף ע"פ שמתכוין לשמירת הבית ואפילו לא יתכוין כלל לצידת הצבי שאסור לו לנעול הבית דהוי פסיק רישיה והשתא לדברי הרשב"א נמצינו למדין דאע"ג דקי"ל דפסיק רישיה אס [...] אינו מתכוין ואינו עושה דבר היתר עמו אבל אם באותו הפסיק רישיה שעושה עושה ג"כ דבר היתר עמו ויתכוין גם לדבר היתר אז אפי' עביד פסיק רישיה ומכוין גם לו שרי [...] שאפשר לעשות זולת הפסיק רישיה אז אפי' עביד אותו מעשה אפי' בפסיק רישיה שרי כי לא מתכוין לעשות בפסיק רישיה והארכתי שם ומדברי הרשב"א סיוע גדול לדברי כי ק [...]

המאור הקטן

כל מלאכה שהיא צריכה לדחות נזק מן העושה אותה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וכן החופר גומא בשדה ואינו צריך אלא לעפרה אין החרישה אלא הגומא בלבד והעפר כדבר אחר חוץ מן החרישה והויא לה מלאכה שאינה צריכה לגופה שנחלקו בה רבי יהודה ור"ש ולא היה ר' יהודה צריך לטעם שאמרו בגמ' מה לי בישול פתילה מה לי בישול סמנין כי די לנו בתיקון שלנו כביעור עושה הרע מישראל כמוציא המת לקברו אלא כמוסיף טעם הוא ואיידי דאמר מה לי תיקון גברא מה לי תיקון כלי נקיט נמי מה לי בישול פתילה מה לי בישול סמנין הלכך למעמיה דר' יהודה חובל בבהמה חשיבא בצריך הדם לכלבו ומבעיר את הגדיש בצריך לאפרו שקלקולו בבהמה שהחבורה בה וקלקולו בגדיש הדלוק מקלקל בחבורה ובהדלקה הוא ופטור אע"פ שיש לו תיקון בדם ובאפר אין החבלה בדם אלא בבשר ואין הדליקה באפר אלא בגדיש ואין זה דומה לשוחט את הבהמה ומבעיר את העצים לבשל את הקדרה שזה הוא דרך הנאתן ובכולהו אבות מלאכות מודה ר' יהודה ולא פליג אלא שמוסיף אף השובט והמדקדק וכן מודה ר' יהודה בחובל בשרצים ושקצים ורמשים דלאכילת כלבים קיימי וזה הוא דרך הנאתן ואע"פ שנצרר הדם ולא יצא מתוך שהכלבים להוטים אחר הדם יש בזה תקן וכן מודה ר' יהודה אם היה שום תיקון בגוף הבהמה החבולה או בגוף הגדיש הדלוק אפי' בתיקון משהו היה חייב דאמרי' בפסחים בפ' אלו דברים לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור שחטו שלא לאוכליו חייב מה תקן תקן אם עלו לא ירדו כל זה שאמרנו לבאר טעמו של רבי יהודה אבל ר"ש ס"ל כולהו מלאכות ממשכן גמרינן להו מה התם כולהו מלאכות הוו לצורך גופן אף כאן כל לצורך גופן הלכך לא איצטריך רחמנא למישרא מילה שהיא לדחות הערלה ולא למיסר הבערה גבי בת כהן שהיא לבער אותה מישראל שעיקר ההבערה שהיא בבת כהן אין בה לעצמה אלא קלקול ובישול פתילה לא כלום חשוב וכן עיקר החבלה היא בערלה ואין בה שום תיקון אלא קלקול והתיקון שהוא באיש לא חשיב לר"ש דה"ל כמלאכה שאינה צריכה לגופה ולמדנו מזה מקלקל בחבורה ובהבערה שהוא חייב ובהא פליגי ר' אבהו ור' יוחנן אליבא דר"ש דר' אבהו ס"ל מקלקל גמור חייב בחובל ומבעיר אליבא דר"ש כמו שאתה אומר בעלמא חדוש הוא שחדשה תורה בקנס אע"ג דמקפיל משלם ור' יוחנן סבר אף לדברי ר"ש בעינן שום תיקון וכיון שיש שום תיקון אע"ג שאינו בגוף הבהמה החבולה אלא בדם ולא בגוף הגדיש הדלוק אלא באפר כה"ג תיקון הוי גבי חובל ומבעיר לפי שהדם בא מכח חבלת הבהמה וכגופה הוא חשיב וכן האפר הוא הגדיש הדלוק משא"כ בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה שאין החרישה אלא הגומא ולעולם תיקון כל דהו בעי' אפי' גבי חובל ומבעיר דהא גבי מילה והבערה דבת כהן אע"פ שאין שם תיקון מעשה מצוה הוא תיקון כל דהו הוי הלכך אין לך בו אלא חדושו בלבד דלא בעי תיקון [...] הגוף הראשונה אבל תיקון כל דהו בעי' משא"כ בשאר מקלקלין שכולן פטורין [...] הדבר והיינו דאמר ליה ר' יוחנן לר' אבהו פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה [...] בלא שום תיקון אם תמצא לומר משנה חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו [...] משא"כ בשאר המקלקלין כולן ומתני' דקתני כל המקלקלין פטורין קא פסק ותני [...] הן כשאר המקלקלין כולן רבי יהודה היא ואע"ג דרישא דמתני' אוקימנא כר"ש [...] פטור בעל כרחך רישא ר"ש וסיפא רבי יהודה ותברא מי ששנה זו לא שנה זו [...] צריך לגופן אלא לדחות נזק מעליו פלוגתא דר' יהודה ור"ש היא דהיינו מלאכה [...] וזו היא שנחלקו בה בהריגת המזיקין בשבת בפ' כל כתבי הקדש וכן הקורע ב[...] אאינשי ביתיה הרי הוא כחופר גומא בשדה ואינו צריך אלא לעפרה שאין [...] ופלוגתא דר' יהודה ור"ש היא. והא דת"ר המוציא ריח רע כל שהוא יש לפרשה [...] בריח רע והרבה עושין כן ובירושלמי נמצאו דברים שלא על דרך התלמוד שלנו [...] שלנו שפירשנו והכן גרסינן התם את המת במטה חייב דברי הכל לא כן תאני [...] ואמר רבי אילא אף ר"ש מודה באיסורי הנאה רבי יודן אמר תפתר במת נכרי [...] לכלבו וגם לרבינו האי ולרבינו נסים ז"ל מצאנו בדברים הללו בחילוף דברינו ואין [...] נוטה לו לפי תלמודנו וכפי שכתבנו ובמדרש הגדה מצאתי טעם לדברי ר' יהודה [...] במילה כבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם מה תאנה זו אין בה פסול [...] האבות לא היה בהן פסול אלא הערלה בלבד: סליק פירקא

עין משפט

א מיי' פ"ח מהל' שבת ופ"ג מהל' דעות סמג לאוין סה:
ב מיי' פ"ט מה' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שיז:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) יצא ידי קריעה וברייתא במת שחייב לקרוע עליו ולאו מקלקל הוא אלא מתקן ומתני' בשאר מתים שאינו חייב לקרוע דמקלקל הוא:

הגהות חו"י

(א) נ"מ מבעיר: (ב) צ"ל לגמ':

הגהות הב"ח

שלטי הגבורים

א מיי' פ"ח ופ"י וי"ב מה' שבת פסק דהקורע בחמתו או שקורע על מתו חייב אע"פ שהוא מקלקל כי בקלקולו הוא מתקן שעושה נחת רוח ליצרו וכן החובל בחבירו כדי להזיקו מחמת כעס חייב דה"ל מתקן לגבי יצרו ואף ע"פ שמסוגיית ההלכה לא משמע כך הנה הצריך המגיד משנה פ"ח מהל' שבת לבאר פי' דברי מיי' ולפירש"י לא מחייב קורע בחמתו אלא היכא שמכוין בקריעתו זאת להטיל אימה על בני ביתו דהשתא הוא ליה מתקן לגבי ההוא מילתא וכל זה אליבא דר' יהודה ומדברי התוספות נראה דאפי' למאן דפסק הלכה כר"ש דמלאכ' שאינ' צ"ל פטור עליה קים ליה דקורע על מתו חייב דהוי מלאכה הצריכה לגופה כיון שיש בה צורך מצוה והתיקון בה בשעת קריעה וסמ"ג לאוין ס"ה כתב דבין קורע על מתו בין קורע בחמתו פטור אליבא דר' שמעון משום דהוי מלאכה שאצ"ל וצ"ע על סמ"ג דהא בעשין סי' ע' פסק דהחובל בחברו בשבת חייב וזה דלא כר"ש ובמקלקלין שהוא צריך לאותו קלקול והוא תיקון לגבי דבר אחר אבל אינו לצורך אותו הקלקול חוץ מקלקול מבעיר וחובל לצורך מסופקני אליבא דר' שמעון אם חייב אם לאו ומדברי רש"י דף ק"ו נראה להדי' דלר"ש כל המקלקלין אפי' מבעיר אם לצורך קדרתו או כיוצא בזה הוא [...]

אמרו ונתכוין לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי וגבי תינוק אמר ונתכוין להעלותו ולהעלות וכו' אלא שסמכום ענין לומר שבשתיהן נעשית מלאכה אסורה עם מלאכה מותרת והוא מותר אבל לא שיהו עניניהם דומין זה לזה כנ"ל : **גמ'** תחת כנפיו. תחת כנפי כסותו ואין יכול לצאת שנעל בפניו מאליו : יושב ומשמר כו'. ואין צריך לפתוח לו חלון דאינו אלא שומר : אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור. מפורש בפ"ק [דף ג.] אע"ג דעביד בה מעשה ואיכא אחריני טובא דפטור ומותר דלית בהו מעשה : המפיס. המבקע : אם לעשות לה פה . בתוספתא תני הכי

נר מצוה

בר אבא א"ר יוחנן נכנסה לו צפור תחת °כנפיו תכז יושב ומשמרה עד שתחשך: אאמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר חדא הא וממאי דפטור ומותר דתני סיפא הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו ואידך המפיס א מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה ליחה פטור וממאי דפטור ומותר דתנן מחט של יד (מותר) ליטול בה את הקוץ ואידך הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור ואם לרפואה חייב וממאי דפטור ומותר דתנן כופין קערה על גבי הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא תשוך(א):

סליקו להו האורג

תכח **שמונה** שרצים גהאמורין בתורה הצדן והחובל בהן חייב ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור הצדן ב לצורך חייב שלא לצורך פטור חיה ועוף ג שברשותו דף קז: הצדן פטור ד והחובל בהן חייב : **גמ'** *הצד פרעוש ה בשבת פטור וההורגו חייב לדברי הכל : אמר אביי האי מאן דתליש פיטורי מאודנא דהצבא מיחייב משום עוקר דבר מגידולו : תכט **מתני'** ואין עושין הילמי בשבת *אבל עושין מי מלח וטובל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל א"ר יוסי והלא הוא הילמי בין מרובה בין מועט אלא אלו הן מי מלח המותרין נותן שמן בתחלה לתוך המים או לתוך המלח : °**גמ'** מאי קאמר אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קאמר אין עושין מי מלח מרובין אבל עושין מי מלח מועטין אמר ר' יוסי והלא הוא הילמי בין מרובין בין מועטין : איבעיא להו רבי יוסי לאיסור או להיתר וסליקא לאיסור : תניא נמי הכי אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשין שבתוך הגסטרא אבל עושין מי ו מלח מועטין ואוכל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל אמר רבי יוסי וכי מפני שהללו מרובין והללו מועטין הללו אסורין והללו מותרין יאמרו מלאכה מרובה אסורה מלאכה מועטת מותרת אלא אלו ואלו אסורין ואלו הן מי מלח

אם לקלפה ולעשות לה פה כדרך שהרופאים עושין דמתקן לה פתחא חייב משום בונה פתח או מתקן כלי דמה לי לתקן מכה מה לי לתקן כלי : ואם להוציא ליחה. של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד מותר דאין כאן תיקון ורבנן נמי לא גזרו בו משום צער : מחט של יד. ניטלת בשבת ליטול בה את הקוץ דהיינו דומיא דליחה דמצער ליה ואינו חושש אם יסתם מיד : מחט של יד היא שתופרין בה בגדים ומשום דקתני בהדה ושל סקאין לפתוח בה את הדלת קרי ליה להאי מחט של יד : קערה. של חרס : כופין. לכתחלה ולא שיכבה את הנר ואשמועינן דמותר לטלטל כלי אפילו לצורך דבר שאינו ניטל בשבת: ועל עקרב שלא תשוך . אע"ג דממילא מיתלד והכי תלתא אמרינן בריש שמונה שרצים [דף קז:] דאתאן כר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה מדלאייתינהו הרב אלפסי ז"ל משמע דס"ל דקי"ל כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה דפטור עליה וכמו שכתבתי בפ' המצניע בס"ד :

סליקו להו האורג

שמונה שרצים האמורין בתורה . החולד והעכבר וגו' [ויקרא יא]: הלכך חייב. שבמינן ניצוד: והחובל בהן דף קח: חייב. פי' החובל בהן עד שנצרר הדם חייב דכיון שיש להן עור העור מעכב את הדם מלצאת ואלמלא העור מעכבו היה יוצא ולפיכך חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום כי הדם הוא הנפש אבל שאר שקצים ורמשים כיון שאין להם עור שיעכב את הדם אילו היה נעקר ממקומו היה יוצא לחוץ ומש"ה כל שלא יצא לחוץ פטור ובכה"ג הוא הא דתנן ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור אבל כשיצא לחוץ אף בשאר שקצים ורמשים חייב משום נטילת נשמה והכי איתא בהדיא בפ' אלו טרפות (דף מו:) : **הצדן** לצורך חייב שלא לצורך פטור . מפרש"י ז"ל דשלא לצורך פטור לפי שאין במינן ניצוד ולא נהירא דאי הכי אפי' לצורך נמי ליפטר [א] [ועוד דא"כ אמאי אוקימנא בגמ' מתניתין כר' שמעון דפטר במלאכה שאינה צריכה לגופה אפילו לר' יהודה נמי ליפטר אלא ודאי הנכון דפטר משום דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה כדאי' בגמ' [ד' קז:] וא"ת אי מהאי טעמא אפי' בח' שרצים הוה ליה למתני שלא לצורך פטור תירץ ר"י] דשמונה שרצים האמורים בתורה אין דרכן להזיק וכל צידתן לצורך הוא אבל שאר שקצים ורמשים שדרכן להזיק פעמים אדם צדן שלא לצורך והיינו כדי שלא יזיקו ומש"ה תני פלוגתא בסיפא וה"ה ברישא ומתניתין מני ר"ש היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה והכי אוקים בגמרא : חיה ועוף שברשותו הצדן פטור. שהם ניצודים ועומדים : והחובל בהן חייב . שיש להם עור : **גמ'** הצד פרעוש בשבת. במקום שאינו ניצוד ועומד כגון מעל גבי קרקע או מבגדיו מבחוץ: פטור. מחטאת שאין במינו ניצוד אבל אסור מדרבנן וכתבו בתוספות שאם מתירא שמא ישכנו וכ"ש אם נושכו שיכול להסירו דאינו אלא כמתעסק מידי דהוה אקוץ ברה"ר : וההורגו חייב לדברי הכל. דהא פרה ורבה הוא : פיטורי. פטריות : מאודנא דהצבא. פעמים שהוא גדל בשפת הכלי : חייב משום עוקר דבר מגדולו. דאע"ג דהתולש מעציץ שאינו נקוב פטור התם היינו טעמא משום דלאו היינו רביתיה אבל הכא היינו רביתיה והכי איתא בגמרא [דף קח.] : **מתני'** אין עושין הילמי. מפרש בגמרא מי מלח מרובין : אבל עושין את מי מלח. מפרש בגמרא מי מלח מועטין : והלא הילמי בין מרובין בין מועטין. וכשם שהמרובין אסורין אף המועטין אסורין מפני שהוא כמעבד ומתקן את האוכל הניתן לתוכו כדי שיתקיים : אלו הן מותרין. נותן שמן לתוך המים בתחלה קודם שיתן את המלח או נותן שמן לתוך המלח קודם שיתן המים דהשמן מעכבו שאין המלח מתערב יפה עם המים ומתיש כחו מלהיות מי מלח עזין אבל לא יתן מלח תחלה ואפי' נותן שמן לבסוף דמשעה שנותן מים ומלח יחד נראה כמעבד : **גמ'** מאי קאמר. מאי הילמי ומאי מי מלח : כבשין. ירק שכובש להתקיים : גיסטרא . כלי חרס שבור שאינו ראוי לכל תשמיש כשלם ומקצין אותו לכך :

ולא

רש"י

לגבי שהיה לו מאתמול : (א) תחת כנפיו . כנפי כסותו ואין יכול לצאת : המפיס . מבקע : מורסא . קווייטרה בלע"ז : אם לעשות לה פה . בתוספתא תני אם לקולפה ולעשות לה פה כדרך שהרופאים עושין דמתקן לה פתחא חייב משום בונה פתח או מתקן כלי דמה לי לתקן מכה מה לי לתקן כלי : אם להוציא ליחה . של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתם מיד מותר דאין כאן תיקון ורבנן נמי לא גזרו ביה משום צערא : מחט של יד . הוא מחט שתופרין בה בגדים ומשום דקתני בהדה ושל סקאין לפתוח בה את הדלת קרי ליה להא מחט של יד : כופין קערה . של חרס לכתחילה ולא שיכבה הנר ואשמועינן דכלי ניטל לצלת דבר שאינו ניטל בשבת : ועל עקרב שלא תשוך . ואע"ג דממילא איתליד :

סליקו להו האורג

שמונה שרצים . החולד והעכבר וגו' : הצדן חייב. דבמינו ניצוד: והחובל בהן חייב. דיש להן עור כדמפרש בגמ' והוי ליה חבורה שאינה חוזרת והויא (ב) תולדה דשוחט : ושאר שקצים ורמשים . כגון תולעים (ג) ועקרבים החובל בהן פטור דאין להן עור : ושלא לצורך פטור . דאין במינו ניצוד והויא ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה ור' שמעון היא כדמוקי בגמ': חיה ועוף שברשותו הצדן פטור . שהרי ניצודים ועומדים והחובל בהן חייב (ד) : גמ' הצד פרעוש . ממקום שאינו ניצוד ועומד כגון מעל גבי קרקע או בבגדיו מבחוץ : דתליש פיטורי . כמו כמהין ופטריות : מאודנא דהצבא . כלומר כמו בעציץ(ה) שאינו נקוב בכד חייב משום עוקר דבר וכו' : מתני' הילמי . שלמוייר"א : אבל עושין. מפ' בגמ' : גמ' לתוך הכבשין. ירק שכובש להתקיים : גיסטרא . כלי חרס שבור שאינו ראוי לכל תשמיש כשלם ומקצין אותו לכך : וכי מפני וכו' . אם המרובין אסורין אף המועטין אסורין : יאמרו מלאכה מרובה וכו' . אלא אלו ואלו בין מרובין בין מועטין אסורים : ואלו הן מי מלח המותרים . נותן שמן לתוך המים בתחילה קודם שיתן המלח או נותן שמן

א מיי' פ"י מהל' שבת כתב שחייב משום מכה בפטיש וכן כ' סמ"ג לאוין ס"ס :

ב מיי' פי"ב מהל' שבת פסק דחייב אפי' צד אותן שלא לצורך כיון שנתכוין לצוד חייב שהוא הולך לשיטתו דפסק כר' יהודה במלאכה שאצ"ל דחייב עליה וסמ"ג לאוין ס"ס והטור א"ח סי' שי"ו פסקו דפטור עליה וכן נראה דעת רבינו מדמייתי המשנה כצורתה דפטר הצד שלא לצורך ובפרק ח' שרצים איכא ראיות טובא לומר דרבינו ס"ל דמלאכה שאצ"ל פטור כר"ש :

לשון ריא"ז

הצד לצורך חייב שלא לצורך פטור שכל מלאכה שאצ"ל פטור עליה ומז"ה אומר שלא נאמר כן אלא בשאר שקצים ורמשים אבל בח' שרצים אפילו שלא לצורך חייב וכבר ביארתי בקונ' הראיות שאף בח' שרצים אינו חייב עליהן אלא אם צריך לצידתן שכל מלאכה שאצ"ל פטור עליה וכן שיטת רבי' האי גאון ז"ל :

ג העוף שברשותו הם כגון אווזים ותרנגולים ובגי' מיי' פ"י מהל' שבת כתוב ביוני עליית משמע דיוני עליה הן ברשות האדם ואינו כן כאשר כתב שם מגיד משנה ומתוך קושיא זו כתב מגיד משנה שהוא טעות בגירסאות מיי' והגיה במקום יוני עליה יוני הרדסאות אבל עוד קשה שהרי הסמ"ג לאוין ס"ס כתב גם הוא יוני עליה כמו שכתוב בגי' מיי' ודוחק לומר דנפל טעות זה גם בספרי סמ"ג וצ"ע :

ד מיי' פ"ח מהל' שבת כ' דהחובל חייב משום מפרק ולכך נתן שיעור לדם שנצרר או שיוצא כגרוגרת ורש"י פירש שהחיוב הוא משום נביעת העור וקשה לי לפירושו תינח החובל בשקצים שיש להן עור אבל החובל בשרצים שאין להן עור ויצא מהם דם מאי משום נביעת עור איכא התם ואין לומר דס"ל לרש"י דשאר שרצים שאין להן עור פטור אפי' הוציא מהן דם שהרי בפ' אלו טריפות גבי ריאה שהאדימה דאמרי' התם ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהן דם פרש"י דחייב על חבלתן בשבת משיצא מהן דם אף ע"פ שאין להם עור והתו' כתבו דפי' ראשון שהביא רש"י שחייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום דעביד בה התבורה הוא עיקר וכ"כ סמ"ג דחייב משום נטילת נשמה וכן לפרש"י ולתוספות (איתא) [אין] השיעור כגרוגרת :

ה מיי' פי"א מהל' שבת כ' דכל שהוא פרה ורבה מזכר ונקבה או שנתהוה מן העפר ההורגו חייב וכל שהווייתו מן הגללים ומן הפירות שהבאישו וכיוצא בהן כגון תולעין של בשר ושבתוך הקטניות ההורגן פטור ולדידיה ליכא מידי שיהיה מותר לכתחלה להורגם אלא המאכולת וכ"כ הרמב"ן והביא דבריו המגיד משנה והרשב"א ס"ל דכל מידי שבמינו יש פרה ורבה מזכר ונקבה אע"פ שיש מהן הוה מן העפר כגון עכבר שפורץ הוא מן העפר כיון דבמינו יש פרה ורבה מן הזכר ההורגו חייב דדמי לבריסין שיש במיני הבהמות והחיות והפרדות דההורגן חייב אבל מינים שאין בהם מפריה ורביה כלל כולם בכלל מאכולת ומות- לצוד אותן ולהורגן לכתחילה וכן דעת המגיד משנה שם וכן נראה דעת סמ"ג לאוין ס"ס שהרי לא הזכיר לחיוב מינים הנתהוים מן העפר ולא כתב אלא המינים שפרים מזכר ונקבה לחיובא והמאכולת להיתרא א"כ לדידיה ליכא אסורה אלא במין שפרה ורבה מזכר ונקבה ולעיל כתבתי מהו נקרא מאכולת : לשון ריא"ז הצד פרעוש ממקום שאינו ניצוד ועומד כגון מע"ג קרקע או מבגדיו מבחוץ פטור אבל מעל בשרו מותר לכתחילה כמו שביאר מז"ה : ו מי מלח מועטים הם מים ומלח ושמן מעורבין יחד וטובל בהן פתו או נותנן לתוך התבשיל וע"ג נתתי העוף לצוי והדגים ואנ"ל שאם נתן המלח ואח"כ המים או השמן מותר והלכך בערב פסח שחל להיות בשבת

המאור הקטן

מתני' הצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור מאן תנא אמר רב יהודה אמר שמואל ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה פי' והוא הדין להצד שמונה שרצים שאין הפרש בין הצדן להצד שאר שקצים ורמשים אלא בחובל יש הפרש ביניהם יג' משניות שהוזכרו כאן בגמרא שהעמידם כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה לא הזכירם הרי"ף ז"ל ואע"פ שאין אנו מדקדקין עליו בכל הלכות שבת במה שכתב מה שאינו צריך ובמה שהניח מן הצריך הוזקקנו לדקדק עליו בזו כי יש להקשות מדבריו על דבריו כי נראה במה שכתב בפרק כירה הא דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת ברה"ר אבל לא של עץ דהלכה כר' יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה וכ"נ ממה שהשמים מלכתוב כאן שלש שמועות דאמר רב יהודה אמר רב מאן תנא ר' שמעון היא דלית הלכתא כר"ש וא"כ היאך כ' בסוף הפרק של מעלה הא דאמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת ונראה מדבריו שהלכה כר"ש במפיס מורסא וצידת נחש קשין אהדדי וקשיא נמי דשמואל אדשמואל ולפי מה שכתבנו בפרק במה מדליקין י"ל שאין הלכה כר"ש במפיס מורסא וצידת נחש ואע"ג דסתם מתני' כוותיה דתנן ועל עקרב שלא תשוך הרבה סתמות יש לנו במס' שבת מהן כר"י ומהן כר"ש וקיי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"י כל היכא דלא אפסיקא לן הלכתא בהדיא וכל שכן דאשכחן ליה לדשמואל דס"ל כר' יהודה בגחלת של עץ שאסור לכבותה ברה"ר ודשמואל אדשמואל ל"ק אע"ג דאמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת לא משום דס"ל הכין במפיס מורסא ובצידת נחש אלא אליבא דמאן דתני להו קא חשיב להו ור' חננאל ז"ל פסק כר"ש אפילו במלאכה שאינה צריכה לגופה מדאשכחן ליה לרבא בתרא דהוא דס"ל כוותיה בפרק נוטל אדם את בנו ושירקא סיא ופעפועי ביעי אסור וכן הלכתא ונותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת כיון דמשתחין הן הכי ואע"ג דקיי"ל הלכתא כר"ש דלאו כטעמיה דרב דס"ל כר"י ולא ס"ל כר"ש בכל השבת אפ"ה גבי שמן וורד נקיטין כרב דלא שריא אלא באתרא דשכיח מישחא ולא אמרי' כל ישראל בני שרים הם דלאו מילי דתליין הא בהא נינהו ואע"ג דבגמרא שקלינן וטרינן למירמי הא אהא משום דהכי קים להו דבכל השבת כולה לא סבר לה רב כר"ש אבל אנן קיי"ל כר"ש במוקצה ובדבר שאין מתכוין ולא קיי"ל כוותיה בהא דשמן וורד ולא אמרי' כל ישראל בני שרים הם ורבינו חננאל פסק כר"ש אפילו בהא :

עין משפט

א מיי' פ"ק ופ"י מה' שבת סמג לאוין סה: ב מיי' פ"ס וסי' מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע סי' שיו : ג מיי' פכ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע סי' שכח :

הגהות הו"י

(א) קשה לי דלמא עקרב חמור כדקיי"ל בריש ברכות סימן קבע גבי הפסקה :

הגהות הב"ח

(א) כאן צ"ל סליון גמ'. וכו' תחת כנפי כסותו כצ"ל : (ב) ליה תולדה דשוחט כצ"ל : (ג) ונחשים : (ד) כ"ב דיש להן עור הס"ד (ה) נ"ב בגמ' אי' להדיא דבעציץ שאינו נקוב פטור דלאו היינו רביתיה דאין דדרו[?]יעה שם וכ"כ הר"ן ונ"ל דלדוגמא בעלמא נקט עציץ ואינו חייב משום עוקר דבר מגדולו אלא בכד וכיוצא בו דהיינו רביתיה ועי' במ"ש בפ' המוציא סי' שלח:

הגהות מא"י

[א] אלא משמע דשמונה שרצים כו' והמוקפים פה ליתא שם :

גי' ד"ח

ולא בלחיים. דאמרי' בפ"ק דעירובין לחי רחבו שלשה ולא קיי"ל הכי אלא כת"ק דאמר כל שהוא : **הלכך** נקטינן דמי מלח מרובים אסורין אבל מי מלח מועטין לצורך טבול אותה סעודה שרי ומיהו אפילו מועטין כל היכא דאיכא [תרי] תלתי מלחא אסור וכדאמר אביי בסמוך :

אין עושין מי מלח כזין.דהיינו כל שהבילה לפה בהן שכח המלח מעכבה מלשקוע : אין מולחין צנון וביצה . ג' וד' אתיכות יחד שהמלח הוא מעבדן ונעשו קשין והוי תקון : פוגלא . צנון : פשרי פשרי . תלי תלים גבוהים עגול על עגול : מימלח לא מלחנא . שתים יחד : טבולי .

תורה אור

מלח המותרין נותן שמן ומלח או שמן ומים ובלבד שלא יתן מים ומלח לכתחלה ולית הלכתא כר' יוסי אלא כתנא קמא דאמרינן בעירובין בפירקא קמא* אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי ולא בלחיים : *תני רב יהודה בר חביבא אין עושין מי מלח עזין מאי מי מלח עזין רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כל שהביצה צפה בהן וכמה אמר אביי תרי תילתי מלחא וחדא מיא למאי עבדי לה אמר רבי אבהו למורייסא ותני רב יהודה בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבת רב חזקיה משמיה דאביי אמר צנון אסור וביצה מותרת וכן הלכה : אמר רב נחמן מריש הוה מלחנא פוגלא בשבתא אמינא אפסודי קא מפסידנא ליה דאמר שמואל פוגלא חורפיה מעלי ליה כיון דשמעיתה להא דאמרי' כי אתא עולא אמר במערבא מלחי פישרי פישרי מימלה לא מלחנא טבולי מטבילנא :

יין [א]לתוך העין אסור ע"ג העין מותר ורוק תפל אפי' ע"ג העין אסור וכן הלכה אמר מר עוקבא אמר שמואל שורה אדם קילורין מערב שבת ונותן ע"ג עיניו בשבת ואינו חושש בר ליואי הוה קאי קמיה דמר עוקבא חזייה דהוה עמיץ ופתח אמר ליה כולי האי לא שרו רבנן ולא שרא מר שמואל תניא (א) חנניה אומר משום רבי יהודה טובה טיפת צונן שחרית ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית מכל קילורין שבעולם הוא היה אומר [ב]יד לעין תקצץ יד לחוטם תקצץ יד לפה תקצץ* יד לחיסודה תקצץ יד לאמה תקצץ יד לפי טבעת תקצץ יד *לגיגית תקצץ יד מחרשת יד מסמאת יד מעלה פוליפוס תנן התם בנדה* כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת באנשים תקצץ מאי שנא נשים ומאי שנא אנשים נשים דלאו בנות הרגשה נינהו משובחת אנשים דבני הרגשה נינהו תקצץ אי הכא מאי אריא מרבה אפילו לא מרבה נמי כי קתני מרבה אנשים: תנא בד"א לענין שכבת זרע אבל לענין זוב אף באנשים היא משובחת ואפילו לענין שכבת זרע נמי אם בא לבדוק בחרס או בצרור בודק ומטלית עבה הרי היא כחרס : תניא רבי אליעזר אומר כל האוחז באמה ומשתין °כאילו מביא מבול לעולם אמרו לו לר' אליעזר והלא ניצוצות מתיזין לו על רגליו ונראה ככרות שפכה ומוציא לעז על בניו שהם ממזרים אמר להם מוטב שיוציא לעז על בניו ואל יעשה עצמו כרשע לפני המקום אפילו שעה אחת תניא אידך אמר להם רבי אליעזר לחכמים אפשר שיעמוד על מקום גבוה ומשתין או ישתין בעפר תיחוח ולא יעשה עצמו שעה אחת רשע לפני המקום הי מינייהו אמר להם ר' אליעזר ברישא אילימא קמייתא בתר דאמר להו איסורא הדר אמר להו תקנתא אלא הא אמר להו ברישא ואמרו ליה לא מצא מקום גבוה או עפר תיחוח מאי אמר להם מוטב שיוציא לעז על בניו ואל יעשה עצמו כרשע לפני המקום אפילו שעה אחת וכל כך למה מפני שלא יוציא שכבת זרע לבטלה דאמר ר' יוהנן כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה שנאמר °וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו דבי ר' אמי אמרי כאילו שופך דמים שנאמר °הנחמים באלים תחת כל עץ רענן שוחטי הילדים אל תקרי שוחטי אלא סוחטי רב אשי אמר כאילו עובד ע"ז כתיב הכא תחת כל עץ רענן וכתיב התם °על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן : שמואל ורב יהודה הוו קיימי אאיגרא דבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא בליליא א"ל רב יהודה צריכני להשתין מים א"ל שיננא אחוז באמה והשתין מים לחוץ והיכי עביד הכי והתניא ר' אליעזר אומר כל האוחז

בראשית לח | ישעיה נז | דברים יב

רש"י

שמן תחלה לתוך המלח קודם שיתן המים דשמן מעכבו שאין המלח מתערב יפה עם המים ומתים את כחו מהיות מי מלח עזין אבל אין נותן מים ומלח תחלה ואפי' נותן שמן לבסוף דמשהם שנותן מים ומלח יחד הוא נראה כמעבד : לא בהילמי . הא דהכא : ולא בלחיים . דאמר בפרק קמא דעירובין דעובי לחי צריך שלשה טפחים : שהבילה לפה . כח המלח מעכב מלשקוע : למורייסא . של דגים : אין מולחין צנון ובילה . שלש וארבע יחד שהמלח הוא מעבדן ונעשים קשים והוי תיקון : מריש הוה מלחנא פוגלא . צנון : פישרי . תילים גבוהים עיגול על עיגול: מימלח לא מלחנא. ב' ביחד : טבולי . בשעת אכילה מטבלינא במלח ואכילנא : בתוך העין . דעמיץ ופתח אסור דמוכחא מילתא דלרפואה קא עביד וגזירה משום שחיקת סמנים : ע"ג העין מותר. דאמרינן לרחיצה בעלמא קא עביד . רוק תפל . שלא טעם כלום משניעור משנתו ואפילו על העין אסור דמוכחא מילתא (ב) דלרפואה דאילו לרחיצה מאים להכי נקט רוק תפל לפי שהוא הזק ומרפא : ונותן על גבי עיניו . דכיון דאורכוה לשרותה מע"ש איכא היכרא וליכא למגזר ומאן דחזי [סבר] נמי דרחיצה בעלמא הוא דכסבור שהוא יין: כולי האי ודאי לא שרא. דמוכחא מילתא : מר עוקבא היה שכיח גבי מר שמואל ואב ב"ד היה בימיו כדאמר במועד קטן : טיפת צונן . לתת בעיניו : רחיצת ידים ורגלים בחמין . מאירה את העינים : יד לעין . שחרית קודם שיטול ידיו : תקצץ . נוח לו שתקצץ שרוח רעה שורה על הידים ומסמאתו וכן כולם: לחסודא . ריבדא דכוסילתא פלמ"א בלעז : לפי טבעת . נקב הרעי שעגול כטבעת : תקצץ . ולא תגע בה עד שיטול שחרית : יד מסמאת . יד לעין קודם נטילה יד לאוזן מחרשת : יד לפה או לחוטם מעלה פוליפוס . ריח החוטם והפה ול"נ דיד לאמה לאו לענין נטילת שחרית נקט לה אלא משום שמביאתו לידי קרי וכן יד לפי טבעת מביאתו לידי תחתוניות : כאילו מביא מבול . שכן היה דרכן שנאמר כי השחית כל בשר ואמר מר ברותחין קלקלו וברותחין נדונו : ניצוצות כתזין לו . (ג) שאינו אוחז באמה ואינו מטיל למרחוק: כרות שפכה . שנכרת הגיד ואינו מקלח ושותת מי רגליו ואינו יורה כחץ : שהן ממזרין . שזינתה אשתו לפי שאין יכול להוליד : שעה אחת רשע . לאחוז באמה להתחמם : וישתין . במקום נמוך : עפר תיחוח . שבולעת את המים ואינן ניתזין וי"מ שעה אחת רשע להוציא לעז על בניו : קמייתא. הך דאיתמר ברישא : בתר דאמר (ד) להן איסור . דמשמע אפילו א"א לו בענין אחר ישמור שלא יאחוז בה כדקתני מוטב כו' : חזר ואמר להן תקנה . ישתין בעפר תיחוח ואי ליכא עפר תיחוח יאחז באמה : וירע בעיני ה' . שהיה דש מבפנים וזורה מבחוץ שנאמר ושחת ארצה וגו' : הנחמים באלים . כמו אלה ואלון מתחממין במדורות גדולות להנאתן ומוציאין ש"ז לבטלה : סוחטי הילדים . מסחיטין זרע הראוי לעשות ילדים : אאיגרא דבי כניסתא. על גג בית הכנסת: דשף ויתיב בנהרדעא.כשגלו החרש והמסגר שביאו עמהן מעפר ירושלים ומאבניה והלכו לבבל ובנו בהכ"נ בנהרדעא כמו דשף מלוכתיה בפי' רב שרירא אמר (ה) ר"ח ותמיד היתה שכינה שורה שם : אמר ליה שיננא אחוז באמה . שלא תתיז מים על הגג

נר מצוה

בשעת אכילה מטבילנא במלח ואכילנא: יין בתוך העין . דעמיץ ופתח אסור דמוכחא מילתא דלרפואה קא עביד : על גבי העין מותר. דאמרינן דלרחילה בעלמא עביד : רוק תפל . שלא טעם כלום משניעור משנתו אפילו על גב העין אסור דמוכחא מילתא דלרפואה היא ולא לרחילה להכי נקט רוק תפל לפי שהוא חזק ומרפא : שורה אדם קילורין מע"ש ונותן על גבי עיניו . ללדידיה כיון דאגרכוה לשרותה מערב שבת איכא היכרא וליכא למגזר ומאן דחזי נמי סבר דלרחילה בעלמא היא דסבור שהוא יין : כולי האי . ודאי לא שרא דמוכחא מילתא : טיפת צונן . לתת בעיניו : ורחילת ידים ורגלים בחמין ערבית.נמי מאירה את העינים: הוא היה אומר . רבי מונא : יד לעין . קודם שנטל ידיו : תיקצץ . נוח לו שתיקצץ שרות רעה שורה על הידים ומסמאתו וכן כולם: לחיסודא . ריבדא דכוסילתא : לפי טבעת . נקב הרעי שעגול כטבעת : תקצץ . ולא תגע שוב בעין או באוזן קודם נטילה : לגיגית . שמטילין בה שכר : תקצץ . ולא תגע בה קודם נטילה : יד לעין.קודם נטילה מסמאת את העין יד לאוזן מחרשת : יד לפה או לחוטם מעלה פוליפוס.ריח החוטם וריח הפה יד לאמה דנקט לאו לענין נטילת שחרית נקט לה אלא מפני שמביאתו לידי קרי ובמסכת נדה [דף יג.] נמי אמרינן בה תיקצץ משום האי טעמא ומשום דתני בה נמי לטותא דתקצץ תני גבי הנך : **תנן** התם בנדה.פ' כל היד(דף יג.):המרבה לבדוק בנשים . שבודקת תמיד שמא ראתה דם : משובחת.דליכא למיחש להרהור דנשים לאו בנות הרגשה נינהו כדמפרש ואזיל: ובאנשים.שבודק תמיד באמתו שמא יצא קרי ממנו : תקצץ . שמתחמם ומרגיש כשממשמש באמה ומוציא שכבת זרע לבטלה : אנשים דבני הרגשה נינהו . שמזדעזעין איבריו כשמתחמם ורואה קרי : כי קתני מרבה אנשים . משום נשים נקט מרבה דאשה המרבה לבדוק עצמה משובחת אבל תקנן דאנשים בחדא זימנא נמי: לענין זוב.שיולא ממנו ורוצה לבדוק כדי למנות ראיותיו שתים לטומאה וג' לקרבן.זוב דומה למי בצק של שעורים ובא מבשר המת ושכבת זרע בא מבשר החי וקשורה כלובן בילה שאינה מוזרת : בצרור . דבר קשה שאינו מחמם : במטלית עבה.קשה היא ואינה מחממתו : כאילו מביא מבול לעולם. שעבירה זו היתה בידם דכתיב כי השחית כל בשר וגו' ואמר מר ברותחין קלקלו ברותחין נדונו : ניצוצות ניתזין.כשאינו אוחז באמה אינו מטיל למרחוק כסרים שאין מימי רגליו עושין כיפה : איסורא . אסור לאחוז אפילו מוציא לעז כדקתני מוטב שיוציא לעז : תקנתא.ישתין על העפר תיחוח דמשמע דאי ליכא הכי יאחז באמה : הנחמים באלים . שמתחממים בעצי אילנות במדורות גדולות כלומר בעצי הגאות: באלים. כמו תחת האלה [בראשית לה]:דשף ויתיב.שנעשה מעפר ארץ ישראל : במלכות נהרדעא.משום שנא'[תהלים קב]כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו:אחוז באמה.כדי שלא יפלו

שלטי הגבורים

מותר לערב מלח והומן כדי לעשו' בו טיבול רהשון וכן מותר לעשות המלות מירקות בשבת שנותנין המלח על הירקות ואח"כ השמן ואח"כ החומץ וכן כל כיוצא בזה אבל אסור לעשות מי מלח מרובין בגרלה כמו שעשה מלאכה ממלאכת הבישול כך פסק מיי' פכ"ב מהלכות שבת ושאר מפרשי' כתבו שטעם משום שדמי לעיבוד דכיון שעשוי להתקיים ימים רבים דמי לעיבוד שהמלח מקיימו ומכאן ראיה דהא דאמרי' אין עיבוד באוכלין היינו דוקא להתחייב עליו אבל איסורא דרבנן מיהא איכא דהא עיבוד דהכא עיבוד דאוכלין הוא :

הגהות הב"ח

(א) רבי מונא אומר משום כו' כצ"ל : (ב) דלרפואה עביד כצ"ל : (ג) כשאינו אוחז באמה הינו כצ"ל : (ד) להו איסורא כצ"ל : (ה) כ"ג מר ר"ח:

עין משפט

א מיי' פרק כא מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכח :
ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה ופ"ו מה' ברכות ופ"ס מה' ע"ז סמג לאוין קכו טור א"ח סי' ד וטור א"ה סי' כג :

א מיי' פ"כ מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכח :

יפלו מים על הגג : עשאוה . [לאו] דרב יהודה : כבולשת . חיל שמחפשים ובוזזים כדמתרגמינן ויחפש ובלש : דליליא . ומתירא שמא יפול : דרביה . שמואל : דשכינה . שסורה בבהכ"נ : אימתא דמריה.קודשא בריך הוא ואפי' במקום אחר שרי נמי לדידיה : עטרה . היא שפה גדולה וגבוהה המקפת את [ראש] הגיד : **אמר** רב המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי . פי' רת"ס ז"ל דלאו למימרא שיהא בנדוי מאליו אלא ראוי לנדותו קאמר דכי האי לישנא אמרינן בפ"ק דקידושין (דף כח.) הקורא לחברו עבד יהא בנדוי ואמרינן עלה ההוא שמותי משמתינן ליה אלמא האי לישנא הכי משמע דמשמתינן ליה ולא שיהא בנדוי מאליו וכי האי לישנא כמי אמרינן בפ"ק דנדרים (דף ז:) השומע הזכרת השם מפי חבירו חייב לנדותו ואם לא נדהו הוא עצמו יהא בנדוי ובודאי דלא הוה בנדוי ממילא שאי אפשר שיהא יותר חמור השומע ושותק מהמזכיר עצמו שאינו בנדוי מאליו עד שינדוהו אלא ודאי לישנא דיהא בנדוי היינו לומר שראוי לנדותו והיינו דפרכינן הכא ולימא אסור כלומר ובהכי משמע שראוי לנדותו שכך הוא המדה בכל האיסורים שהעובר עליהן ראוי לנדותו ופרקינן דנקט כי האי לישנא לאשמועינן שאיסורו יותר מפני שמגרה יצה"ר בעצמו : וירע . אלמא מיקרי רע וכתיב לא יגורך רע לא יגור עמך רע : ביד . מוציא שכבת זרע לבטלה:כספחת.דכתיב בגרים[ישעי' יד] ונספחו על בית יעקב לשון ספחת שקשין לישראל כספחת לפי שאינן בקיאין במצות ומביאין פורענות ועוד שלומדין ישראל ממעשיהן : בני סקילה נינהו.והיכי אמרת מעכבין את המשיח והו לא והלא בסקילה הן נידונין כדאיתא בסנהדרין (דף נג.) : דרך איברים . היינו שכבת זרע לבטלה : דנסבי קטנות.והוא ראוי להוליד וכמלא מבטל פריה ורביה כל ימי קטנותה : נשמות שבגוף . פרש"י ז"ל אוצר יש למעלה וגוף שמו ושם כל הנפשות שעתידין להולד עד שיבוא המשיח: כי רוח. (ו) שרוחות שלפני שנגזרתי להיות נולדים קודם לפני יעטוףמעכב הגאולה דקרא בגאולה משתעי[ישעיה נז] כי לא לעולם אריב וגו' ונשמות אני עשיתי יעטוף ומסיפיה לרישיה מדרים יעטוף כמו [בראשית ל] העטופים ללבן : **עין** שמרדה . שרוצה לצאת כאדם שמורד ויוצא:אבל משחק ואיתויי דרך רה"ר לא . דקס"ד דלאו סכנת נפשו'הוא אלא סכנת עורון:אפי'משחק ואיתויי וכו'. מפרש טעמא בגמ' משום דשורייני דעינא בליבא תלו ואיתא סכנת נפש: **ומהא** שמעינן דמשום סכנת אבר אחד אין מחללין את השבת אלא אם כן יש בדבר סכנת מיתה דטעמא דשורייני דעינא בליבא תלו הא לאו הכי [משום סכנת עוקן] לא (ז) ומשום סכנת עורון בלחוד אין מחללין את השבת ושמעינן נמי מהא דכל היכא דאיכא סכנת אבר אע"פ שאין מתירין בו מלאכות של תורה מלאכות של דברי סופרים מתירין בו אפילו ע"י ישראל שהרי אפילו היכא דשחיק סממנין מאתמול שבות של דבריהם יש בו גזירה משום שחיקת סממנין ואפ"ה שרי ליה ע"י ישראל והיינו נמי דאמרינן לקמן בסוף

מצוה תורה אור

האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם אמר אביי עשאוה כבולשת דתנן* בולשת שנכנסה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת מלחמה כולן מותרות מפני שאין להם פנאי לנסך אלמא כיון דבעיתי לא אתי לנסוכי הכא נמי כיון דבעית לא אתי להרהורי והכא מאי בעתותא איכא איבעית אימא בעתותא דליליא ודאיגרא ואיבעית אימא בעתותא דרביה ואיבעית אימא בעתותא דשכינה ואיבעית אימא שאני רב יהודה דאיכא אימתא דמריה עליה דקרי שמואל עליה דרב יהודה אין זה ילוד אשה ואיבעית אימא נשוי הוה דאמר רב נחמן אם היה נשוי מותר ואיבעית אימא כי הא אורי ליה דתני אבא בריה דרב בנימין בר חייא אבל מסייע בביצים מלמטה ואבע"א כי הא אורי ליה דא"ר אבהו א"ר יוחנן גבול יש לה מעטרה ולמעלה אסור מעטרה ולמטה מותר *אמר רב כל המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי ולימא אסור משום דקא מגרי יצר הרע אנפשיה רבי אמי אמר נקרא כופר שכן אומנותו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו לך ועבוד ע"ז והולך ועובד איכא דאמרי א"ר אמי כל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו למחיצתו של הקב"ה שנא' °וירע בעיני ה' אשר עשה וכתיב °כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע א"ר אלעזר מאי לא יגורך רע לא יגור במגורך רע ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב °ידיכם דמים מלאו אלו המנאפים ביד כדתנא דבי רבי ישמעאל °לא תנאף לא תהא נואף בין ביד בין ברגל וקרי ביה לא תנאיף ת"ר הגרים והמשחקים בתינוקות מעכבין את המשיח בשלמא גרים משום דר' חלבו דאמר רבי חלבו קשים גרים לישראל °כספחת בבשר החי אלא משחקין בתינוקות מאי היא אילימא משכב זכור בני סקילה נינהו ואלא דרך אברים בני מבול נינהו אלא דנסבי קטנות דלאו בנות אולודי נינהו דא"ר יוסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר °כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי : גרסינן בפרק אין מעמידין בהמה* אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב (א) עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת סבור מינה הני מילי דשחיקי סמנין מאתמול אבל מישחק ואיתויי לא אמר להו ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה לדידי מיפרשא לי מיניה דמר יהודה דאפילו מישחק ואיתויי מרה"ר נמי : ההיא אמתא דהות בי מר שמואל דמרדה לה עינא בשבתא וצווחה וליכא דמשגח בה פקע עינא ומתה נפק מר שמואל ודרש עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת כגון מאי אמר רב יהודה כגון רירא דיצא דמא ודמעתא וקדחא ותחלת אוכלא לאפוקי סוף אוכלא ופצוחי עינא דלא אמר רבי אבא

רש"י

הגג : עשאוה . לאו דרב יהודה כבולשת חיל הבא על העיר ובוזזין העיר : בשעת שלום . שאינן באים להשחית את העיר : פתוחות אסורות . שפנאי להן : בשעת מלחמה . טרודין הן : אבע"א בעתותא דליליא. מתיירא שמא יפול: דרביה. שמואל היה עומד אצלו על הגג : דשכינה . השורה שם : אין זה ילוד אשה . דלא הוה מהרהר: נשוי מותר . דאינו מהרהר דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו : בביצים מלמטה . לפי שאין מתחמם : עטרה . היא שפה גבוהה המקפת את הגיד והולכת ומשפעת לכאן ולכאן ושפוע (ב) על גד קרקע [קרוי למעלה] וי"מ למטה ועל גד הגוף קרוי למעלה : המקשה באיברו וממשמשו תדיר לדעת ממש בידים שלא לצורך תשמיש יהא בנדוי : לא יגורך רע . לא יכנים במחיצתו אותו הנקרא רע וירע בעיני ה' : המנאפין ביד . שממשמשין באמתם ומוציאים שכבת זרע לבטלה והיינו ידיכם דמים מלאו שסוהטין הילדים הראוין לצאת מאותו זרע : לא תנאף . אשה לא כתיב כאן אלא לא תנאף סתם : כספחת . דכתיב ונספחו על בית יעקב לפי שאין בקיאין במצות (ג) מביאין פורענות ועוד שישראל לומדים ממעשיהן ועוד שמחייבי' ישראל למקום שמקיימין מצות והקב"ה כועס על ישראל ועוד שכל ישראל ערבים זה בזה ולא נהירא דלא נערבו בשביל נכרים דהכתיב בסוטה נמצא לכל אחד מישראל שש מאות אלף ושלשת אלפים וכו' שערבו זה את זה ואם הערב רב עמהן בברית א"כ פשו להו : בני סקילה נינהו . דהבא על הזכור בסקילה ואת אמרת מעכבין משיח ותו לא : דרך איברים . מחדדין בבשרן ומוציאין שכבת זרע : בני מבול נינהו. כדאיתא ברותחין קלקלו וכו': דנסבי קטנות . שאינן ראוין להוליד : (ד) שבגוף . חדר הוא ושמו גוף למיוחד לנשמות העתידים להבראות וזה אחד מהדברים שהראה שר הפנים לרבי ישמעאל בן אלישע : כי רוח . משיח מלפני יעטוף יתעכב כמו העטופים ללבן עד ונשמות אני עשיתי : אבל מישחק ואתויי . דרך רה"ר לא דלאו סכנת נפש אלא סכנת עורון : אפילו מישחק ואתויי כו' . (ה) וסכנת נפשות נמי איכא כדאמרינן במס' ע"ז דשוריינא דעינא בלבא תלו : רירא . עוקץ מתוכו כקוץ כמו דוץ עול תחוב : דמא . שנקטרו"א : ודמעתא . שמדמעת : קדחא . אסקלפיר ל' כקדוח אש המסים חמימות : תחלת אוכלא . היינו קדחת בתחילת החולי : לאפוקי סוף אוכלא . שכבר נרפא ועדיין קודחת מעט : ופצוחי עינא . שבא לכוחלה כדי להאיר העינים :

מעלין

חבית [דף קמח.]הלכה מחזירין את השבר בשבת וכיון שאנו מתירין שבות ע"י ישראל כ"ש אמירה לנכרי במלאכה גמורה שיותר הוא חמור שבות ע"י ישראל ממלאכה גמורה ע"י נכרי וכמו שיתבאר בס"ד ומיהו כי שרינן אפי' שבות ע"י ישראל ה"מ היכאדאיכא סכנת אבר אבל חולה שאין בו סכנת נפש ולא סכנת אבר נהי דשרי ביה מלאכה גמורה ע"י נכרי. וכדאמרינן בפ' מפנין (דף קכט.)לרכי חולה נעשית ע"י נכרי בשבת אין מתירין לו ע"י ישראל אפילו שבות של דבריהם ורא"ה לדבר מדאמרינן בפ' יו"ט שחל (דף כב.)אמימר שרא למיכחל עינא מנכרי בשבת א"ל רב אשי מאי דעתיך דאמר רב עולא בריה דרב עילאי כל לרכי חולה עושין ע"י נכרי בשבת ה"מ היכא דלא קא מסייע בהדיה ומר הא קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח ומשני מסייע אין בו ממש והרי איסורו של כוחל אינו אלא מדרבנן כדאיתא בפרק המצניע (דף צד:) ואפילו הכי לא שריא אלא ע"י [נכרי] היכא דליכא אפילו סכנת אבר אלמא דחולה שאין בו סכנת אבר אין לרכיו נעשין אלא ע"י נכרי אבל לא ע"י ישראל כלל ומסתברא דכי שרינן להו לומר על ידי נכרי ה"מ בחולה שהוא נופל מחמת חליו למשכב אבל במיחוש שאדם מתחזק בו והולך כבריא לא ולא עוד אלא אפילו דברים שהם מותרין לבריאים אסורין לו כל היכא שמעשיו מוכיחין שלרפואה הוא מתכוין וזו היא ששנינו [דף קיא.] החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ ואמרינן כמי בפרק אין מעמידין [דף כח.] דאפילו היכא דכייבי ליה טובא חושש קא קרי ליה לפי שדבר זה אינו חולי אלא מיחוש בעלמא :

ונמצאת למד דחולה שיש בו סכנה כל לרכיו נעשין ע"י גדולי ישראל אין בו סכנת נפש אלא סכנת אבר לרכיו במלאכות דאורייתא נעשין על ידי נכרי ובשל דבריהם אפי' ע"י ישראל אין בו אפי' סכנת אבר אלא חולי בעלמא לרכיו נעשין על ידי נכרי ואפי' במלאכות של תורה אבל לא ע"י ישראל אפילו בשל דבריהם.מיחוש בעלמא כגון חושש בשיניו וכיוצא בו אין מתירין לו כלום ולא עוד אלא אפילו דברים המותרין לבריא אסורין לו כל שמעשיו מוכיחין שהוא מתכוין לרפואה זהו דעת הרמב"ן ז"ל בדברים הללו בספר תורת האדם : **ההיא** אמתא וכו' כגון מאי. על איזה חולי של עין מחללין : רירא . זולג ריר תמיד : דילא . שנוקב בו הצער כמו מחט מלבון [חולין דף נג:] דן ביה : דמא . שיש דם בעין : דמעתא . מדמעת תמיד : קדחה . לשון שריפה כדכתיב [דברים לב] כי אש קדחה באפי : ותחלת אוכלא . תחלת החולי : סוף אוכלא ופצוחי עינא . שקרוב להתרפאות הוא ואינו כוחל אלא להאיר מאור עיניו :

מעלין

הגהות הב"ח
(א) כ"ב יהודה:(ב)של גד קרקע וכו' ושל גד הגוף כצ"ל : (ג) ומביאין כצ"ל: (ד) כ"ב ז"ל תוס' אלפסי גוף הוא חדר ובו כל הנשמות העתידות לעמוד עד ביאת הגואל שנאמר כי רוח וגו' רצון שלפני יעכב את המשיח עד שיכלו הנשמות אשר עשיתי רוח הוא רצון כמו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו . ר' אסי אתי לאפוקי ממ"ד כלו הקצין כלו וממ"ד זכו אתישנה אלא יפיח לקץ ולא יכזב וכל אשר נגזר עלינו ימי הגלות יולד עד שלא יבא המשיח.נראה לי. תוספות ישנים:(ה) דסכנת כצ"ל : (ו) הרוחות שלפני כו' נולדים קודם יעטוף כו' ותי' לפני נמחק ונשמות שאני עשיתי כו' כצ"ל : (ז) דמשום כצ"ל :

א מיי' פכ"א מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכח :

מעלין אזנים בשבת. פרש"י ז"ל גידי האזן שפעמים שיורדין למטה ומתפרקין הלחיים וצריך להעלותן ויש סכנה בדבר : אבל לא בסם. הואיל ואפשר ביד : מזרף זריף. עושה חבורה ויש חלול שבת יותר אבל קשירת סם אין שם חלול דאורייתא אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מהלכות שבת נראה שהוא חולי שאין בו סכנה ואין עושין לו אלא דברים שאין בהם מלאכה ונראה שהוא פוסק כלישנא קמא דאמר ביד אבל לא בסם : האי פדעתא. מכת חרב : האי עינבתא. שאין הבא בפי הטבעת : סימטא. פלורונק"א בלע"ז : **מכה** של חלל אינה צריכה אומד. פי' הרמב"ן ז"ל בספר תורת האדם דהיינו לומר שאע"פ שאין שם בקיאים וחולה אינו אומר כלום עושין לו כל שרגילין לעשות לו בחול ממאכלים ורפואות היפין לחולה אבל כשיודעין ורגילין בהוא חולי שהוא ממתין ואין צריך לו חלול שבת שהוא אסור וכ"ש בחולה ורופא אומר אינו צריך וכתב הרשב"א ז"ל בשם ה"ר יונה ז"ל דהא דאמרינן דמכה של חלל מחללין את השבת דוקא בשנתקלקל אחד מן האיברים הפנימיים מחמת מכה או בועא וכיוצא בזה אבל מיחושין אין נקראין מכה ואין מחללין עליהם את השבת : אישתא צמירתא. אש של קדחת והרי היא כמכה של חלל : מן השפה ולפנים. בגמרא אבעיא לן ככי ושיני מאי ולא אפשיטא : נימא של מים. עלוקה : אדהכי והכי. בעוד שמחממין : ליגמע חלא. שאם לא כן ימות בינתים : **תנן** התם [דף פג.] ועוד אמר ר' מתיא בן חרש וכו' דאמדוה לתמניא יומי. שצריך לרפואה זו ח' ימים ויום האומדנא שאומדין אותו הרופאים הוא שבת: מהו דתימא ניעכביה עד לאורתא. שהרי לא ימות היום אע"פ שלא נחלל עליו את השבת ונמתין עד הערב כי היכי דלא ניחול עליו תרי שבי מספק : קא משמע לן. דכיון דספיקא הוא לא נמתין דספק נפשות להקל : בין להשקותו. שהוא דבר מועט : בין להברותו. להרחיצו כל גופו : ואין אומרים נמתין לו. שלא ניחם לו חמין בשבת עד שיאמרו הרופאים בודאי שאם ניחם לו חמין יתרפא אבל אם היה ספק להם אם יתרפא אם לאו שלא נחלל עליו את השבת קא משמע לן דלא אמרינן הכי והיינו נמי דקתני וספקו דוחה את השבת אי נמי הכי קאמר שאם אמדוהו הרופאים שצריך חמין להשקותו ולהברותו דהיינו רחיצת גופו אין אומרים ניחם לו חמין להשקותו בלבד דשמא יבריא בזה ולא יהא צריך חמין להברותו אלא עושין בשבת אחת כל מה שאמדוהו בו הרופאים : **ואין** עושין דברים הללו ע"י נכרים ולא על ידי קטנים. כלומר הדברים הצריכין לחולה שיש בו סכנה בשבת אין עושין אותן כלל ע"י נכרים וקטנים ואפי' באקראי בעלמא שמא יאמרו הרואים בקושי התירו פקוח נפש ואין מתירין אותו לכתחלה ע"י המחויבין במצות ושמא יבוא הדבר שלא ימצאו נכרים וקטנים ולא ירצו לחלל את השבת ע"י ישראל [גדול] ולפיכך אף על פי דחולה שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה כאן אין עושין על ידו מפני הסכנה אלא עושין אותו ע"י גדולי ישראל כדי שידעו הכל שפקוח נפש דוחה את השבת והדר קתני ואין אומרים לעשות דברים הללו לא ע"י נשים ולא ע"י כותים כלומר דנהי שאין עושין דברים הללו כלל ע"י קטנים ונכרים מיהו ע"י נשים וע"י כותים עושין אם נזדמן הדבר שהרי מחויבים הם בשבת והוחזקו בה ואפ"ה אין אנו מיחדין להן מלאכה זו לומר התעסק פלונית או פלוני כותי בפקוח זה שמא יבואו להרהר ולומר הם אינם רוצים לחלל את השבת ומכשילים אותנו משום דכותאי לית להו משום לפני עור לא תתן מכשול כדמוכח בריש חולין (דף ג.) וכן הנשים מתוך שדעתן קלה עליהן טועות בכך והיינו דקאמר מפני שמצטרפין לדעת אחרת ואיכא נסחא דכתיב בה אבל מצטרפין לדעת אחרת והכי פירושה אין מוסרין להם לנשים ולכותים [לבדם] העסק והפקוח הזה שיעשה על ידם שמא (כ) על ידם יתעצלו או יפשעו בו אבל מצטרפין עם ישראל ומוסרין הדבר לישראל והאשה והכותי מתעסקין על ידי ישראל דכיון דישראל עוסק בו אף הן מזדרזים על ידו : **ת"ר** מפקחין פקוח נפש בשבת. בכל דבר שצריך לנפש להעביר סכנת מות : כיצד ראה תינוק. משום הכי נקט הני משום דבכולהו לא צריך אומדנא דכל אדם בקי ויודע שיש בהן סכנה : ואע"ג דקא צייד כוורי. כל הני אע"ג (ל) דקאמרי הכא לישנא יתירא קא דקא דייק דקתני דאינו צריך ליטול רשות מב"ד ולמה לי דתני הכי הא תני ליה והזריז הרי זה משובח אלא הא אתא לאשמועינן דאע"ג דקא עביד מלאכה אחריתי והוא צריך אליה שרי : עוקר חוליא. להשפיל שפת הבור כדי שיהא נוח ליכנס : מתבר שיפי. קסמין להדליק : אע"ג דקא ממכיך מכוכי. שמכסה הגחלים בעפר והן נעשין פחם ובירושלמי תני הזריז הרי זה משובח והנשאל מגונה והשואל הרי זה שופך דמים : מי שנגפה ידו צומתה

אבא בר זוטרא אמר רבי חנינא מעלין אזנים בשבת תני רב שמואל בר יהודה ביד אבל לא בסם איכא דאמרי בסם אבל לא ביר מאי טעמא דיד מיזרף זריף *אמר רבי יהושע בן לוי מעלין אונקלי בשבת מאי אונקלי אמר רבי אבא אצטומכא דליבא פירוש אלמע"דה *אמר שמואל האי פידעתא סכנתא היא ומחללין עליה את השבת אמר רב ספרא האי עינבתא פרונקא דמלאך המות היא אמר רבא האי סימטא פרונקא דאשתא הוא *אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן מכה של חלל אינה צריכה אומד והאי אישתא צמירתא נמי כמכה של חלל דמיא מהיכן היא מכה של חלל פירש רבי אמי מן השפה ולפנים (א) ומי שאחזו דם מקיזין לו דם בשבת מפני הסכנה וכל מכה של חלל מחללין עליה את השבת :

גרסינן בפ"ק דע"ז* א"ר חנינא הבולע נימא של מים בשבת מותר להחם לו חמין בשבת ומעשה באחד שבלע נימא של מים והתיר לו רבי נחמיה להחם (ב) לו חמין בשבת אמר רב הונא בריה דרב יהושע אדהכי והכי ניגמע חלא (ג) ואפשר דפקיד אביתיה תנן התם ביומא* ועוד אמר רבי מתיא בן חרש החושש בפיו מותר להטיל לו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות וכל ספק נפשות דוחה את השבת לאתויי מאי *לאתויי ספק שבת אחרת היכי דמי כגון דאמדוה לתמניא יומי ויומא קמא שבת מהו דתימא ניעכביה עד לאורתא כי היכי דלא ניחול עליה תרי שבי קמ"ל דלא תניא נמי הכי מחממין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו ואין אומרים נמתין לו עד שיבריא אלא מחממין לו מיד וספיקו דוחה את השבת ולא ספק שבת זו אלא אפילו ספק שבת אחרת ואין עושין דברים הללו לא ע"י א נכרים ולא ע"י קטנים אלא ע"י גדולי ישראל ב ואין אומרים לעשות דברים הללו לא ע"י נשים ולא ע"י כותים מפני שמצטרפין לדעת אחרת (ד) ומנא לן דספק נפשות להקל *דאמר רב יהודה אמר שמואל דאמר קרא °אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. וחי בהם ולא שימות בהם ואי חיישינן לספיקא זימנין דלא מקיים וחי בהם הלכך נציל מספיקא כי היכי דניקיים וחי בהם ולא שימות בהם וכן הלכה. *תנו רבנן מפקחין פקוח נפש בשבת והזריז הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מב"ד כיצד ראה תינוק שנפל לים פורש מצודה ומעלהו והזריז הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא צייד כוורי בהדיה ראה תינוק שנפל לבור עוקר חוליא ומעלהו והזריז הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא מתקן דרגא לחול נגעלה דלת בפני תינוק הרי זה שובר את הדלת ומוציאו והזריז הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מבית דין ואע"ג דמתבר ליה ציבי : (ה) מי שנפל עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק מת ספק ישראל ספק כותי מפקחין עליו: *מאי קאמר הכי קאמר לא מיבעיא ספק הוא שם ספק אינו שם דאי איתיה ישראל הוא דמפקחין ולא מיבעיא ספק חי ספק מת דאי איתיה ישראל הוא דמפקחין אלא אפי' ספק כותי ספק ישראל מפקחין מצאוהו חי מתעסקין בו פשיטא לא צריכא דאפילו לחיי שעה מפקחין (א) : מכבין ומפסיקין בפני הדליקה והזריז הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא ממכיך מכוכי וצריכא (ו) כדכתבנוה ביומא : *אמר מר עוקבא מי שנגפה ידו או רגלו צומתו ביין ואינו חושש איבעיא להו חלא מאי א"ל ר' הלל

רש"י

מעלין אזנים. גידי האזן פעמים שיורדין למטה ומתפרקין (ז) וצריך להעלותן ויש סכנה בדבר : אבל לא בסם. שכן נוהגין להעלותם הואיל ואפשר ביד : מיזרף זריף. עושה חבורה : (ב) עינבתא. אבעבועות (ח) שקורין בונמלא"ש בלע"ז : פרונקא. שלוחו של מלאך המות הוא כלומר מסוכן להמית : סימטא. קלוג בלע"ז נפח העומד באדם : נימא. היא עלוקה שנשוא"ה בלע"ז : לחום. להחם לו חמין בשבת דסכנת נפשות היא : אדהכי והכי. בתוך זמן שמחממין לו מים ישקוהו חומץ כדי שלא ימהר למות : (ט) שבת אחרת. לא ספק שבת זו בלבד שיהא ספק נפשות לשבת זו אלא אפילו אין ספק לשבת זו דפשיטא לן דהיום לא ימות אלא ספק שאם לא יעשו לו היום שמא ימות לשבת הבאה והיכי דמי כגון דאמדוהו רופאים לעשות לו הרפואה ח' ימים: להברותו. רחיצה : שיבריא. שמא יבריא מאליו : על פי נשים. אם נשים או כותים אומרים צריך אין מחללין על פיהם : אבל מצטרפין לדעת אחרת. כגון שנים אומרים צריך ושלשה אומרים אינו צריך ואשה או כותי אומרים צריך מצטרפין למיהוי פלגא ופלגא וספק נפשות להקל : פקוח. דיסקונברמונ"ש בלעז בכל דבר שצריך לנפש להעביר סכנת מות : ואף על גב דצייד כוורי. עמו ואתא לאשמועי' שאפילו הוא צריך לדבר : עוקר חוליא. כדי להשפיל שפת הבור ויהא נוח ליכנס : נגעלה דלת. והתינוק נבעת : (י) למיתבר בשיפי. נסרים שצריך לו לא בשיבי קסמים להדלקה : ומפסיקין בפני הדליקה. בכלי מתכת או של חרס מלאים מים ובדליקה שיש סכנת נפשות קאמר : דקא ממכיך מכוכי. משפיל ומציע הגחלים לצלות עליהם לערב : מי שנגפה ידו. שנכשלה ולקתה לשון פן תגוף ודם מנפתו : צומתו. ביין לשכך

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א ואם היו נמצאים שם נכרים או קטנים עושין על ידם ואין מחללין על ידי גדולי ישראל הואיל ואפשר לעשות בהיתר אין לנו לעשות באיסור כמו שביאר מז"ה ונראה בעיני שאם היו צריכין לשחוט תרנגולת לחולה בשבת והיו נכרים נמצאים שם מוטב לנבלה ע"י נכרי ויאכל החולה נבלה ואל ישחוט ישראל שיש בו איסור סקילה שיש לנו לילך אחר האיסור הקל ועוד מוטב יעבור החולה על עצמו ואל יעבור אחר בשבילו :

לשון ריא"ז

ב ואם אין שם הכם יחלל כל מי שימצא שם כמו שביאר מז"ה :

חדושי אנשי שם

ד"ה (א) הרשב"א כשאל אם מותר לחלל שבת כדי להציל איש אחד שלא ימיר והשיב דאסור ואפילו איסורא זוטא לא שרינן ליה כדי שיציל את חבירו מאיסורא רבה והאריך בזה ואני נשאלתי אם ינהוג זה הדין לגבי צבור ויהא נמנע היחיד מלעבור על איסור אפילו כדי להציל את הצבור מאיסור אם לא.ונסתפקתי בזה משום דבפ"ג שאכלו איתא דר"א שחרר עבדו ואע"ג דאיכא עשה דלעולם בהם תעבודו משום מצוה דרבים ואולי נחלק דשאני התם שגם הוא זוכה במצוה ההיא של רבים אבל שיעבור היחיד כדי לזכות את הרבים והוא לא יזכה עמהם לא וצ"ע : מהר"ם (ב) אונקלי איסטומכא דליבא דופני בשר שתחת הלב והיא טרפשא לי"א תנוך שכנגד הלב שקורין ניבלא ולפעמים שנכפף לצד פנים ומעכב את הנשימה וזהו עיקר. לשון רש"י בפ' אין מעמידין :

הגהות הב"ח

(א) ומי שאחזו כו' עד את השבת. נ"ב כ"ז הג"ה היא ובאלפסי ישן אין זה ומהר"י קארו הביאו בא"ח סי' שכ"ח ע"ש אורחות חיים ובכן פסק ה"ר שם טוב ואולי שס"ל דהלכה כר' מתיא בן חרש פ' יוה"כ (דף פד) דתניא בברייתא מקיזין דם לסרונכי בשבת וחכמים דפליגי וקאמרי באלו אין בהם משום רפואה לא פליגי אהא וכדקאמר ה"נ מסתברא ואע"ג דקא דחי להא ואינו נשאר במסקנא אפ"ה אדיחויא לא סמכינן אלא אבני ישיבה קא סמכינן דקאמרי ה"נ מסתברא וע"ש : (ב) תז"נ : (ג) ונ"ב תיבות ואפשר דפקיד אביתיה באלפס ישן אין זה : (ד) ומנא לן וכו' עד וכן הלכה כ"ז מוקף ונ"ב באלפס ישן אין זה : (ה) מי שנפל כו' עד לחיי שעה מפקחין כ"ז מוקף ונ"ב באלפס ישן אין זה והג"ה היא : ספק כותי מפקחין עליו מצאוהו חי מפקחין עליו מאי קאמר כו' אינו שם דאי איתיה חי הוא דמפקחין כו' מצאוהו חי מפקחין עליו פשיטא כו' כצ"ל : (ו) נ"ב כולהו : (ז) ומתפרקין הלחיים וצריך כצ"ל : (ח) נ"ב הדומה לענבה : (ט) נ"ב ספק : (י) דמיתברא ליה בשיפי כצ"ל : (כ) שמא יתעצלו כצ"ל ותי' על ידם נמחק : (ל) דקאמרי' הכא לישנא יתירא קא דייקי כו' מב"ד ולמה לי' דתני כצ"ל :

א מיי' פ"ו מה' איסורי ביאה ופרק י"ב מה' מעשה קרבנות סמג לאוין קכ טוא"ה סי' ה :
ב מיי' פכ"א מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שכח:

הלל לרב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמרי חלא לא אמר (א) רב כהנא הני בני מחוזא כיון דמפנקי אפי' חמרא מסי להו ואסיר רבינא איקלע לבי רב אשי חזייה דדרכ' ליה חמרא אגבא דכרעיה וצמית ליה בחלא א"ל לא סבר לה מר להא דאמר רב הלל חלא לא איכא דאמרי דקא צמית ליה בחמרא א"ל ולא סבר לה מר להא דאמר רבא הני בני מחוזא כיון דמפנקי אפילו חמרא מסי להו ואסיר ומר נמי קא מפנק א"ל גב היד וגב הרגל שאני דאמר רב אדא בר מתנה אמר רב גב היד וגב הרגל הרי היא כמכה של חלל ומחללין עליה את השבת : ת"ר רוחצים במי (ב) גדר במי חמתן במי עסיא במי טבריא אבל לא בים הגדול ולא במי המשרה ולא בימה של סדום בים הגדול אוקימנא* במים א הרעים שבו אבל במים היפין שבו רוחצין ולא במי המשרה אוקימנא בדאשתהי (ג) אבל לא אשתהי רוחצין : מתני' אין אוכלין איזובין בשבת מפני שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר ושותה אבוברואה כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה חוץ ממי דקלים וכוס של עיקרין מפני שהן לירוקין אבל שותה הוא ממי דקלים [לצמאו] וסך שמן של עיקרין שלא לרפואה : גמ' *כל האוכלין לאתויי מאי לאתויי טחול לשינים וכרשינין לבני מעים כל המשקין לאיתויי מאי לאיתויי מי צלפין בחומץ : אמר ליה רבינא לרב אשי מהו לשתות מי רגלים בשבת אמר ליה תנינא כל המשקין שותה ומי רגלים לא שתו אינשי : *תניא מנין ב לסירוס באדם שהוא אסור תלמוד לומר ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו ואפילו מסרס אחר מסרס חייב (ד) אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הכל מודים *במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר לא תאפה חמץ לא תעשה חמץ במסרם אחר מסרס מנין שהוא חייב שנאמר ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כורת חייב על נותק לא כל שכן אלא להביא נותק אחר [א] כורת שהוא חייב : מתני' החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא החושש במתניו לא יסוך (ה) יין וחומץ אבל סך הוא את השמן ולא שמן וורד ובני מלכים סכין על גבי מכותיהן שמן וורד שכן דרכן לסוך בחול רבי שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם : גמ' החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ והתניא לא יגמע ופולט אבל מגמע הוא ובולע כי תנן נמי מתניתין מגמע ופולט תנן : תוספתא* אין לועסים (ו) מוסטכי בשבת

ויקרא ו
שם ב
שם כב
[דף כד ע"ב]

רש"י

לשכך הדם : דמפנקי . מעונגין הם וכל דבר שהוא חזק קלת קשה לבשרו ונומתה : דדרכה ליה חמרא. החמור דרך על רגליו: במי גדר . ואף על פי שהן מלוחין קלת דרך לרחוץ בהן בחול ולא מוכחא מילתא דלרפואה הוא : אבל לא במי משרה . שמשרין בו פשתן ואין דרך רחילה בהן אלא לרפואה דמסו : ולא בימה של סדום . דמליחי טובא ואין רוחלין בה אלא לרפואה ומוכחא מילתא : במים היפים . שיש מקומות בים שיש מים יפים : דאשתהי בגווייהו . אסור דמוכחא מילתא דלרפואה קא מכוין : הא דלא אשתהי . אלא רחץ וילא מותר : מתני' איזובין . עשב מר שאינו מאכל בריאים ומוכחא מילתא דלרפואה קא אכיל ליה : אבל אוכל את יועזר . הוא פולי"או ל דאכלי ליה לתולעים שבכבד שהרבה אוכלין כשהן בריאים : מי דקלים . מפרש בגמרא למה עושין אותו : וכוס עיקרין . משקה שכותשין לתוכו עיקרי ירקות ובשמים : לירקון . לחולי של ירקון ואינו מאכל בריאים : לצמאו . אם הוא אינו חולה:גמ' לאתויי מאי. הא דקתני כל האוכלין אוכל אדם לרפואה לאיתויי מאי : טחול לשיניים . אע"פ שקשה לבני מעיים:וכרשינין לבני מעיים.אף על פי שקשה לשינים כד"א. דכיון שקשים לאדם לאו אורחיה למיכלינהו אלא לרפואה ומוכחא מילתא וליתסר קמ"ל : צלפין . פרי של צלף : הכל מודים . ואפילו למ"ד בבכור דפטור מטיל מום בבעל מום ושרי להקיז דם לבכור בעל מום : במחמץ אחר מחמץ . במנחה שכל עשיותיה של מנחה נאסרה בחימוץ : דכתיב לא תעשה חמץ . ולמה יצאת אפיה דכתיב לא תאפה והלא בכלל היתה להקיש אליה ולומר לך מה אפיה מיוחדת שהיא מעשה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל כו' והכל מודים שאם לשה הראשון בחימוץ והב' ערכה בחימוץ והג' אפאה כולן חייבין: כורת. שלא ניתק לגמרי אלא חתכן ותלויין בכיס : מתני' מטבל כדרכו . מאכלו ופתו בחומץ : לא יסוך בהן יין וחומץ . דאין אדם סך אותן אלא לרפואה : ולא שמן ורד . לפי שדמיו יקרים ואינו מצוי ומוכח מילתא דלרפואה עביד : שכן דרכו לסוך בחול . בלא מכה :

רבינו נסים

לומתה ביין.לשכך הדם : חלא לא דמסי לגמרי . ואיכא למיגזר משום שחיקת סמנין : דמפנקי . מעונגין הן ועורן רך וכל דבר שהוא חזק קלת מרפא אותם : דרכה ליה חמרא. חמור דרך על רגליו : ת"ר רוחצין במי גדר וכו' . שאע"פ שהן מלוחין קלת דרך בני אדם לרחוץ בהן בחול ובשהוא רוחץ בשבת לא מוכחא מילתא דלרפואה קא עביד וליכא למיגזר משום שחיקת סמנין:ולא במי משרה.שמשרין את הפשתן ואין דרך רחילה בהן אלא לרפואה דמסו : וכן בימה של סדום . דמליחי טובא ואין רוחצין בהן אלא לרפואה ומוכחא מילתא : בים הגדול . אוקימנא במים הרעים שבו דבהנהו אין רוחצין דכיון דבחול

נר מצוה — תורה אור

אין רוחצין בהם מוכחא [ב] דלרפואה קא מכוין : אבל במים היפין שבו רוחצין.שכן דרכן לרחוץ בהן בחול שלא לרפואה ור"ח ז"ל פירש דמים הרעים מסו אבל יפים לא מסו : משרה אוקימנא בדאשתהי. דמוכחא מילתא דלרפואה קא מיכוין אבל לא אשתהי אלא רחץ ויצא מותר דנראה כמיקר . ומדאוקימנא מי משרה בדאשתהי משמע דאיסורא דים הגדול דהיינו ברעים שבו דוקא(ז)בדאשתהי אבל לא אשתהי לא דהא קתני איסורא דים הגדול דומיא דאיסורא דמי משרה וכי היכי דבמי משרה דוקא אשתהי אבל לא אשתהי שפיר דמי ה"נ בים הגדול וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מהלכות שבת [וכן דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א שחולק בזה לא נראו לי דבריו] : מתני' אין אוכלין איזובין בשבת . מפרשינן בגמרא [דף קט:] דאיזובין אברתא ברהנג והוא מין אזוב ידוע להם : לפי שאינו מאכל בריאין . ומוכחא מילתא דלרפואה קא אכיל ליה ועושין אותו להוציא תולעים שיש לאדם במעים וגזרינן משום שחיקת סממנין שניכר לכל שלצורך רפואה אוכל אותו : אבל אוכל הוא את יועזר . שהרבה אוכלין אותו כשהן בריאין ומפרשינן בגמ' דמאי יועזר פותנק ונראה שהוא העשב הידוע ברפואה הנקרא בלשון ערבי פורנגת: אבוברואה . מפרשינן בגמרא חוטרא דרעיא הוא העשב הידוע ברפואה שנקרא בלשון ערבי עלא אלרעאי : מי דקלים . בגמרא מפרשינן תרתיה דיקלי איכא במערבא ונפקא עינא דמיא מבינייהו כסא קמא מרפא תרתי משלשל ואידך כי היכי דעיילי הכי נפקי: וכוס של עיקרים . משקה שכותשים בתוכו עיקרי עשבים ובשמים : מפני שהן לירוקה . לחולי של ירקון ואינו מאכל בריאים : גמ' לאתויי טחול לשינים . שקשה לבני מעים וכרישין לבני מעים ואע"פ שקשין לשינים כדאמרינן בברכות (דף מד:) וסלקא דעתך אמינא כיון שקשה לאדם לאו אורחייהו למיכלינהו אלא לרפואה שיש להם ומוכח מילתא וניתסר קמ"ל : צלפין . פרי של צלף קפרי בלע"ז :
תניא מנין לסירוס אדם שהוא אסור ת"ל ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו.דקרי ביה לא תיעשו דסירוס באדם אסור ובגמ'[דף קי:]אמרי' לירקונא תרי בסיכרא(ח) מעקר כלומר שהיו שותין לירקון שתי כוסות מאותה רפואה האמורה שם(ט)על ידיה היה נעשה עקר ופרכינן עליה היכי שרי למעבד הכי דהא סירוס באדם אסור וכדמוכחא הך ברייתא ומפרקינן דכי אמרינן דשרי ה"מ באשה דלא מפקדא אפריה ורביה אבל באיש אסור וכתב רב אחא משבחא גאון ז"ל בשאילתות שלו אסור למשתי סמא דעקרתא אפילו מעלי לגופא דכתיב ובארצכם לא תעשו אע"ג דלא קא מיכוין וקי"ל כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ה"מ לענין שבת אבל במילי דעלמא כרבי יהודה קי"ל והקשו עליו בתוס' דמשמע ודאי דליכא פלוגתא בין שבת לשאר איסורי מדאמרינן בפרק המוציא (דף פא:) ומי א"ר יוחנן אסור לקנח בחרס בשבת אלמא דבר שאין מתכוין אסור והא אמר רבי יוחנן גופיה הלכה כסתם משנה ותנן נזיר חופף ומפספס אלמא רבי יוחנן בשאר איסורי נמי כר"ש ס"ל ואע"ג דרב [דף כב.] ס"ל כרבי יהודה בין בשבת בין בשאר איסורין הא קי"ל דרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן ותו קשיא מדגרסינן בפרק [כל פסולי המוקדשין] (דף לד.) גבי מנין לבכור שאחזו דם שמותר להקיז אותו וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון ופרכינן עליה הי ר"ש אלימא רבי שמעון דמתניתין אטו עד השתא לא אשמעינן שמואל דדבר שאין מתכוין מותר אלמא הלכה כר' שמעון בכולהו איסורי : אלא ודאי בכל איסורי שבתורה נקטינן כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין מותר כל היכא דלא הוי פסיק רישיה וכי מקשינן בגמ' ומי שרינן היינו משום דפסיק רישיה הוא דודאי מיעקר ואפילו לדברי ר' נתן בעל הערוך ז"ל שהוא אומר דבפסיק רישיה דלא ניחא ליה *מודה ר"ש וכמו שנכתוב לפנינו בס"ד איכא למימר דה"מ לענין שבת משום דכתיב ביה מלאכת מחשבת אבל באיסורי דעלמא כל היכא דהוי פסיק רישיה אע"ג דלא ניחא ליה מודה ביה ר' שמעון וראיה לדבר מדפרכינן בזבחים בפרק כל התדיר (דף צא:) גבי מתנדב [יין מביא] ומזלף על גבי האישים ופרכינן והא מכבה ואע"ג דהתם לא מכוין לכבוי ולא ניחא ליה אלמא בשאר איסורי כל היכא דהוי פסיק רישיה אע"ג דלא ניחא ליה אסור ומש"ה מקשינן בגמ' הכא להדיא ומי שריא דהא"ג אפילו לרבי שמעון אסור כיון דהוה פסיק רישיה : הכל מודים במחמץ אחר מחמץ וכו' שאע"פ שנחלקו [בכורות דף לג:] בבכור [בעל מום] שאחזו דם אם מקיזין לו דם או אין מקיזין[ג] דהוי מטיל מום בבעל מום ואיכא מאן דשרי אפ"ה כולהו מודו במחמץ מנחה אחר מחמץ שהוא חייב שכל עשיותיה של מנחה נאסרו בחימוץ דכתיב לא תאפה חמץ לא תעשה חמץ אפיה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה אפיה מיוחדת שהיא מעשה וחייבין עליה בפני עצמה וכו' והכל מודים שאם לשה הראשון בחמוץ ובא השני וערכה בחמוץ והשלישי אפאה כולן חייבין : כורת . שאינו נותק הביצים לגמרי אלא חותכן ותלויין בכיס : מתני' החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ.דחומץ מעליא לשינים היכא דאיכא מכה דלמיתי וקרא[משלי י] דכחומץ לשינים כן העצל לשולחיו דמשמע דקשי להו [גמ' דף קיא.] מיירי דליכא מכה דמרפא לה: אבל מטבל כדרכו. מאכלו ופתו בחומץ : לא יסוך (י) יין וחומץ . דאין אדם עושה אותן אלא לרפואה : אבל לא שמן ורד . שדמיו יקרים ואינו מצוי ומוכחא מילתא דלרפואה עביד : שכן דרכן לסוך בחול . בלא מכה : גמ' ותניא לא יגמע ופולט . דמוכחא מילתא דלרפואה קא עביד : מלטכי . מי שרף וכך שמו בלשון ערבי : אלגינרון

[נ"ל לא מודה]

שלטי הגבורים

א רוב המפרשים כתבו דהטעם הוא משום איסור רפואה ומיהו כתבו שאם לא נשתהה בהם דשרי לרחוץ בים דנראה כמיקר בעלמא ומיי' פרק כ"א מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו טעם האיסור משום שכל אלו המימות נער הן והכתוב אומר וקראת לשבת עונג ומיהו אם לא נשתהה בהם שרי אע"פ שיש לו הטעין ברא שו והרשב"א כתב דבמים הרעי' שבים הגדול אפילו לא נשתהה אסור לרחוץ ודחו הפוסקים דבריו :
ב מסיק בשאלתות מהו לסרוסי כלבא וכל דבר טמא מי אמרינן בבהמה טהורה דוקא איירי קרא דחזי לקרבן או דלמא מענין עשית סירוס ולא שנא ת"ש שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להו כתיב ובארצכם לא תעשו מכדי חובת הגוף [הוא] מה לי בארץ מה לי בח"ל אלא האי בארץ לכל אשר בארץ :

הגהות הב"ח

(א) רבא וכן כצ"ל ותי' בסגא נמחק : (ב) במי גרר כצ"ל : (ג) נ"ב ביה אבל לא אישתהי ביה רוחצין: (ד) דאמר כצ"ל : (ה) נ"ב בהן : (ו) מלטכי בשבת ותי' מוסכי נמחק כצ"ל: (ז)וכן פרש"י בגמ' דף קט רע"ב: (ח) ומעקר כצ"ל:(ט) ועל ידיה כצ"ל: (י) נ"ב בהן :

הגהות מא"י

[א] אחר נותק : [ב] נ"ב מילתא: [ג] נ"ב משום:

אניגרון. מיא דכולהו סליקי: **אמר** רב הלכה כר"ש. מסקינן דהלכה כר"ש ולא מטעמי' אלא דרב שרי משום דבלא"ה דרב שכיח משחא וזהו דעת הרב אלפסי ז"ל אבל בעל הלכות גדולות ור"ח ז"ל פסקו כרבי שמעון דאמר כל ישראל בני מלכים הן משום דבגמרא מדמינן האי למאי דאמר איהו נמי דבר שאין מתכוין מותר וכיון דבדבר שאינו מתכוין נקטינן כוותיה בהא נמי נקטינן כוותיה: **גרסי'** בגמרא האי מסוכרייא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא ואמרינן התם דאפילו רבי שמעון מודה משום דהוי פסיק רישיה ולא ימות נר מצוה ופרש"י ז"ל דהיינו בגד שכורכין בברזא של חבית דאסיר להדוקה בנקב משום סחיטה וכדאמרינן בפרק תולין (דף קמא.) לא ליהדוק איניש אודרא אפומא דשישא דלמא אתי לידי סחיטה: **אבל** רב נתן בעל הערוך ז"ל כתב שאי אפשר שתהא הך מסוכרייא בדפנה של חבית דאי הכי אע"ג דהוה פסיק רישיה כיון שאינו נהנה ביין הנסחט ממנה בכי האי גוונא לא מודה רבי שמעון אלא דוקא היכא דהוי פסיק רישיה וניחא ליה והביא ראיה מדאמרינן לעיל בפרק במה מדליקין [דף כט:] מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים אלמא אע"פ שהוא לובש כלאים בודאי כיון שאינו מתכוין ולא ניחא ליה שרי ועוד הביא ראיה מדאמרינן בפרק הבונה (דף קג.) התולש עולשין מתוך שדהו אם ליפות את הקרקע בכל שהוא ופרכינן אטו כולהו לאו ליפות הקרקע נינהו ומפרקינן לא צריכא דקא עביד בארעא דלאו דיליה אלמא כל היכא דלא מתכוין ולא ניחא ליה אף על פי שהקרקע מתיפה בודאי מותר ועוד הביא ראיה מדאמרינן בפ' אמר להם הממונה (דף לד:) רבי יהודה אומר עששיות של ברזל היו מחממין לו לכהן גדול מערב יום הכפורי' בשביל שתפוג צנתן ולא קשין והא מצרף ופריק אביי אפילו תימא שהגיעו לצירוף דבר שאין מתכוין מותר והא התם ודאי מצרף ואפ"ה כיון שאינו מתכוין לצירוף ואינו נהנה בצירופו שרי ועוד הביא ראיה מדאמרינן בפרק לולב הגזול (דף לג:) גבי הדס שהיו ענביו מרובין מעליו דאסור למעטן ביום טוב ואי אית ליה הושענא אחריתי שרי אלמא אע"פ שהמלאכה נעשית בודאי כיון שאינו נהנה באותה מלאכה שרי ולפיכך פי' הוא ז"ל דהאי מסוכרייא דנזייתא היינו סתימת הנקב שלמעלה דומיא דההיא דאמרינן בפרק תולין [דף קמא.] לא להדוק איניש אודרא אפומא דשישא ומפני שהמשקה נסחט לתוך הכלי אסור שהוא נהנה בסחיטתו אבל ברזי הדפנות שאינו נהנה בסחיטתן שרי להדוקינהו: **ואין** אלו ראיות דלעולם כל היכא דהוי פסיק רישיה אע"ג דלא ניחא ליה אסור והאי דמוכרי כסות היינו טעמא לפי שלא אסרה תורה אלא מלבוש שדרכו להנאה אבל כל שאין לו הנאה ממנו אינו מלבוש אלא משוי בעלמא ומשום האי טעמא כמו דאמרינן [ביצה טו.] דכלאים גמלא דגרם שריא וכן זו שאמרו בפרק הבונה לא צריכא דקא עביד בארעא דחבריה איכא ראיה דהיינו טעמא דפטור מפני שהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה שהרי זה שתולש עולשין אין צריך ליפות הקרקע ומש"ה כל היכא דליכא שיעורא פטור עליה אבל לענין היתר אין לנו וכן זו שאמר אביי בפרק אמר להם הממונה אפילו תימא שהגיע לצירוף דבר שאין מתכוין מותר איכא ראיה דההיא אביי אמרה קמיה דאגמרי' רבא דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ומש"ה אקשי' עליה התם מההיא דמילה בצרעת דאיתמר מקמי הכי כדאי' בפרק רבי אליעזר דמילה [דף קלג.] ובתר הכי מסקנא התם דהואיל וצירוף מדרבנן שרי וכדאיתא התם וכן זו שאמרו בפרק לולב הגזול דהיכא דאית ליה הושענא אחריתי שרי למעט ענבי הדס התם היינו טעמא לפי שאין מיעוט ענביו תיקון אלא למי שרוצה לצאת בו אבל מאן דאית ליה הושענא אחריתי אין זה תיקון אצלו כלל אלא הרי הוא כממעט ענבי ההדס בפסח שהדבר נראה פשוט שהוא מותר: **ולפיכך** כיון שדחינו ראיות הללו אפשר לפרש הך מסוכרייא דנזייתא שהיא ברזא שבדופן החבית אלא שעדיין קשה לפי שסחיטה זו איננה אב מלאכה אלא תולדה היא כעין מפרק שהוא תולדה דדש ובודאי לא דמי לדש אלא היכא שהוא צריך למשקה שהוא נסחט ממנה דהיכא שאינו צריך לו לא דמי לדש כלל ואמאי מיחייב הוה ליה כסוחט כבשין דאמרינן לקמן בפרק חבית (דף קמה.) דלגופו מותר וכי תימא הרי מצינו איסור סחיטה אע"פ שאינו צריך למשקין הנסחטין דאמרינן לקמן בפרק אלו קשרים [דף קיג:] לעבר זמנין דמתווסין מאני' במיא ואתי לידי סחיטה ובפרק חבית נמי תנן גבי אלונטית [דף קמז:] ולא [יביאנו] בידו ומפרש בגמרא משום סחיטה וכן בפרק יום טוב שחל [דף יח.] גבי טבילת כלים מכל הני לא אריא שכבר פירש רבינו תם ז"ל דתרי גווני סחיטה נינהו חד תולדה דמלבן וחד תולדה דדש והאי דהוה תולדה דמלבן היינו דוקא בבגד שמתלבן ובמשקים המלבנין ואפשר שאף היין מלבן כדאמרינן התם [סוכה מ.] לאכילה ולא למשרה לאכילה ולא לכובסה והשתא דהוי תולדה דדש איתנהו בכולהו משקין ובלבד שיהא צריך למשקין הנסחטין דומיא דדש והך מסוכרייא משום סחיטה דמלבן אין בה שאפילו תמצא לומר שהיין מלבן וכדכתיבנא מכל מקום אין המסוכרייתא מתלבנת שאין דרך ליבון בכך ומשום סחיטה שהיא תולדה דדש נמי ליכא שהרי אינו צריך למשקין הנסחטין ממנה וכיון שכן אמאי אסור להדוקה וי"ל דאין הכא נמי דמדאורייתא לא מיתסר אלא מיהו כיון דקא סחיט במשקין שדרך סחיטה בהן מיתסר מדרבנן:

בשבת אימתי בזמן שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה מותר ולא ישוף אדם סם בשיניו בשבת בזמן שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה מותר והחושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ ויהא פולט אבל מגמע הוא ובולע ומטבל כדרכו ואינו חושש החושש בגרונו לא יערענו בשמן א אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע: החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ וכו': אמר רב הלכה ב כר' שמעון *ולא מטעמיה [ד' קיא:] דאילו רבי שמעון סבר אע"ג דלא שכיח שרי ורב סבר אי שכיח אין ואי לא לא. וכן הלכתא:

סליקו להו שמונה שרצים

[א"ע קיא.] **ואלו** א קשרים שחייבין עליהם קשר הגמלין וקשר הספנין. כשם שהוא חייב על קשורן כך הוא חייב על התירן ר"מ אומר כל קשר שהוא יכול להתירו בידו אחת אין חייבין עליו: יש לך קשרים שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין. קושרת אשה מפתחי חלוקה וחוטי סבכה ושל פסיקיא ורצועות מנעל וסנדל ונודות שמן ויין וקדרה של בשר ר"א בן יעקב אומר קושרין לפני בהמה בשביל שלא תצא *וקושרין דלי בפסיקיא [דף קיג.] אבל לא בחבל ורבי יהודה מתיר כלל א"ר יהודה כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו: **גמ'** יש לך ג קשרים שאין חייבין עליהן חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא ומאי ניהו *קיטרא דקטרי בזממא וקטרא [דף קיב.] דקטרי

רש"י

גמ' אע"ג דלא שכיח. שמן ורד במקומו של הסך ממנו ודמיו יקרין והכל יודעין שאין סכין אלא לרפואה שרי דכל ישראל בני שרים הם: אי שכיח. שמן ורד במקומו של זה הסך:

סליקו להו שמונה שרצים

ואלו קשרים. המנויין באבות מלאכות הקושר והמתיר קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם דומיא דקשרי חוטי יריעות הנפסקים: קשר גמלין. שנוקבין לגמל בחוטמו ונותנין בה טבעת של רצועה וקושרין אותה ועומדת שם לעולם וכשרוצה לקשור הבהמה קושר רצועה ארוכה באותה טבעת וקושרין בה וכן בראש הספינה נוקבין נקב ועושין בו כמין טבעת שעושין מעקל או מרצועה וקושרין אותו ואותו קשר מתקיים לעולם וכשרוצים להעמידה קושר חבל ארוך באותה טבעת ומעמידה: כך חייב על התירן. כדילפינן פ' כלל גדול מציידי חלזון שצריכין לפעמים להתיר קשרי רשתות הקיימות לקצרן או להרחיבן: שיכול להתירו. דלא מיהדק: אין חייבין עליו. אפילו עשאו לקיימא: יש לך קשרים שאין חייבין עליהן. כמו שחייבין על קשר גמלים אלא פטור אבל אסור ובגמ' מפרש הי נינהו: מפתחי חלוקה. כמו שיש לכומרים כעין לשונות לכאן ולכאן וקושרין של ימין בכתף שמאל ושל שמאל בכתף ימין (א) כיון דכל יומא מתירו לא דמי כלל לקשר של קיימא ושרי לכתחלה: סבכה. הוב"א באשכנז: פסיקיא. אזור רחב וחוטין תלויין בראשו לקשרו בהן: ונודות יין. של עור שכופפין פיהן וקושרין אותם: וקדרה של בשר. פעמים שקושר בגד לפיה: קושרין (ב) בפני בהמה. חבל ברוחב הפתח: גמ' קיטרא דקטרי בזממא. רצועה ארוכה שקושרין בטבעת שבחוטם הגמל כדפירש' לעיל

סליקו להו שמונה שרצים

ואלו קשרים שחייבין עליהן. המנויין באבות מלאכות דקתני הקושר והמתיר ובעינן קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם דומיא דקושרי חוטי של יריעות הנפסקין: קשר גמלין. מפרש בגמרא [דף קיא:] דהיינו קיטרא דזממא שנוקבין לנאקה בחוטמה ונותנין בו טבעת מרצועה וקושרין אותה ועומדת שם לעולם: וקשר הספנין. מפרש בגמרא קטרא דאיסתרידא גם היא כמין טבעת מן עקל או מן רצועה בנקב שבראש הספינה ואותו קשר מתקיים: כך הוא חייב על התירן. כדילפינן בפרק כלל גדול (דף עד:) שכן צדי חלזון צריכים לפרקים להתיר קשרי רשתות הקיימים כדי לקצרן או להרחיבן: שיכול להתירו. דלא הדקיה: אין חייבין עליו. ואפילו עשאו לקיימא: יש לך קשרים שאין חייבין עליהם. חטאת כמו שחייבין על קשר הגמלין אלא פטור אבל אסור ובגמרא מפרש הי נינהו וחסורי מיחסרא והכי קתני ואלו הן המותרין לכתחלה מפתחי חלוק כמו שיש לכומרים כעין לשונות לכאן [ולכאן] וקושרין של ימין בכתף של שמאל ושל שמאל בכתף של ימין דכיון דכל יומא שרי להו לא דמי מידי לקשר של קיימא ומותר לכתחלה: סבכה. קופיא: של פסיקיא. אזור רחב וחוטין תלוין בראשו לקשרו בהן: ונודות יין ושמן. של עור שכופפין פיהם וקושרין: וקדרה של בשר. פעמים שקושרין בגד סביב לפיה: קושרין לפני בהמה. חבל ברוחב הפתח: **קושרין** דלי בפסיקיא. דפסיקיא לא מבטל ליה התם: אבל לא בחבל. דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא שהדלי קשור ותלוי שם תמיד ומוקמי' לה בגמ' בחבל דגרדי דרבנן גזרו חבל דגרדי אטו חבל דעלמא וחבל דעלמא אסור דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא ורבי יהודה מתיר דלא גזר חבל דגרדי אטו חבל דעלמא: **וכתבו** בתוספות דכי אסרי רבנן היינו דוקא בדליים הקבועים בבור אבל (ג) חבל דעלמא [כגון הדליים שלנו] שרי דכיון שאינו עשוי לעמוד שם זמן מרובה לא הוי קשר של קיימא: **גמ'** קיטרא דקטרי בזממא. רצועה ארוכה שמכניסין בטבעת כשרוצין לקשור הבהמה אסור לקשרה לכתחלה

עין משפט

א מיי' פ"י מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שיז:

הגהות הב"ח

(א) דליק כצ"ל: (ב) לפני כצ"ל: (ג) דלי דעלמא כצ"ל:

שלטי הגבורים

א י"א דאם שתה השמן ע"י אניגרון אז מותר לו להזירו לחוץ דהיינו סערעור ודקאמר התם וכן אם בולעו אפי' אינו שותהו עם אניגרון שהוא מיא דכולהו סלקי שרי דדי בהא או בהא וי"א דלעולם אסור עד שיבלענו וצריך נמי שישתנו ע"י אניגרון דפי' ערעור ר"ל שתיה שלא כדרכה:

ב רבי' ומיי' וסמ"ג וטור הסכימו דאין סכין בשמן ורד אלא במקום שהבריאים סכין אותו ושכיחא שם לסוך ממנו בלא רפואה ובע"א אסור לסוך ממנו ומכאן משמע הא דאמרי' במשנה אבל סך הוא את השמן דמיירי לדידהו שהיו נוהגין בסיכת שמן תמיד והלכך חילקו בין שמן סתם לשמן ורד דבשמן סתם דרכן לסוך תמיד ואינו ניכר משום רפואה אבל בשמן ורד דאין דרך לסוך ממנו בכל מקום אלא משום רפואה אין להתיר סיכתו בשבת לרפואה אלא במקום דמצוי שם הסיכה ממנו לבריאים ולאו דוקא שמן ורד דה"ה לשאר השמנים שאין דרך לסוך מהם לבריאים שאסור לסוך מהן לחולה בשבת משום רפואה בחולי שאין שם אלא מיחוש וצער וא"כ לדידן דלא נהגינן כלל בשום סיכת שמן דכל השמנים לדידן ה"י בכלל שמן ורד במקום דלא שכיח נראה לי דאסור לסוך בשום שמן משום מיחוש דודאי ניכר הוא דלרפואה קעביד ומכאן אזהרה למי שיש להן חטטין בראשן שסכין אותם בשבת דאסור ואפי' לר"ח וה"ג שמביא הר"ן דבריהם שמתירין לכל אדם בכל מקום לסוך בשמן ורד ופליגי אכל הפוסקים דלעיל דדוקא שמן ערב וטוב דומיא דשמן ורד הוא דמתירין לסוך אפי' אינו מצוי בינינו לסוך כלל משום דכל ישראל בני מלכים וראוי להם לסוך ממנו ולא מתחזי דעביד משום רפואה ה"ה לדידן אבל שמנים שריחן רע ומאיסי דלא חזו לסיכת בריאים כלל נ"ל דאליבא דכ"ע אסור לסוך מהם וה"ה למי שיש בו נפח באיזה מקום שיהיה אסור לתת עליו שמן שאין דרך הבריאים והמלכים לסוך ממנו כנ"ל:

ג לדברי רבינו ומיי' פ"י מהל' שבת כל קשר של קיימא והוא מעשה אומן הקושרו בשבת חייב והקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן אלא מעשה הדיוט וכל אדם קושרין כך לקיימא פטור אבל אסור והקושר קשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לקושרו לכתחל' ולדבריהם כל קשר שהוא כמעשה אומן אע"פ שאינו קשר של קיימא אסור לקושרו בשבת וכן להתירו והכי כתב מיי' פ"י מהל' שבת וקשר אומן לא נתברר לי היטב היאך הוא מיהו נראה מלשון האלפסי הוא קשר שקושרין אותו הדק היטב ומכאן נ"ל שיזהר שלא יקשרו ב' קשרים זה על זה שאין מתירין אותו בשבת ואף ע"פ שההוא קשר עשוי לקשור ולהתיר בו ביום ואינו קשר של קיימא אעפ"כ נזהרים בקשירתו ובהתרתו משום דהוי קשר אומן ורש"י וסמ"ג לאוין ס"ה והטור א"ח סי' ש"י כתבו דאין חילוק בין יהיה הקשר של אומן או של הדיוט אלא החילוק הוא היכא שעומד להתקיים לעולם חייב חטאת עליו בין אם הוא קשר אומן או הדיוט והיכא שעומד להתקיים שבעה ימים או יותר

לכתחלה מפני שפעמים שמניחה שם שבוע או שבועיים : וקיטרא דקטרי באסתרידא. שכשרוצה להעמיד הספינה קושר רצועה בלוחה טבעת ומעמידה בה שבוע או שבועיים והוי כעין קשר של קיימא : **איתמר** התיר רצועות מנעל וסנדל וכו׳ בדאושכפי. בקשר [שהאושכף] עושה כשתוחב הרצועה במנעל וקושר קשר בתוכה שלא תוכל לצאת והוא קיים לעולם ומעשה אומן הוא: בדרבנן. שכשקושרין אותו סביב לרגליהם אין קושרין אותו בדוחק שפעמים שחולצו כשהוא קשור וטעלו כשהוא קשור ומיהו קשר של קיימא לא הוי שבשעת הטיט מתירין אותו וקושר אותו בדוחק שלא ידבק בטיט וישמט מרגלו כך פרש״י ז״ל אבל הרב אלפסי ז״ל כתב דמעשה הדיוט הוא אלא שהוא קשר של קיימא ולפיכך פטור אבל אסור : בדבני מחוזא. שהן רחבי לב ומקפידין על לבושיהן ועל נעליהן להיותן מכוונין וקושרין אותן בדוחק וצריך להתירן ערבית : אסתוירא דכרעיה. באשורו אחזה רגלי [איוב כג] מתרגמינן באסתוירה אחדת רגלי [והוא העקב שולייתו של רגל] : דנפקו ביה בתרי וכו׳. דכה״ג ודאי לא קטרי ביה קשר של קיימא ולא קשר אומן כדי שיהא נוח להתירו : **רבי** ירמיה הוה קא אזל בתריה דרבי אבהו בכרמלית איפסיק ליה רצועה דסנדליה. ונפל מרגלו הסנדל שעל ידי הרצועה הוא עומד כי הסנדל פתוח מעל גביו וצדדיו של עץ או של עור שלוק וקשה והרצועות נקשרות על גבי הרגל ומעמידות אותו: שקול גמי לא דחזי למאכל בהמה. וראוי לטלטל וכרוך עליה במקום רצועה וטעלו עד שתכנס : אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף בחצר : שבקיה. במקום שנפל מרגליך ולא תטלטלו בידך להכניסו : ומאי שנא מר׳ ירמיה. דשרי ר׳ אבהו לנעלו על ידי גמי : התם בכרמלית כגון בקעה ולא הוה מינטר וכתב הראב״ד ז״ל דהייט טעמא דשרי משום דכרמלית דלא מינטר לא מקני ליה איניש אלא דעתיה עלויה לטלטוליה על ידי גמי לא אבל בחצר דמינטר מקני ליה איניש מדעתי׳ עד דמתקן ליה ולא משום הפסד ממון נגעו בה : תרי איסורי. שני חבלים קושר ברחב הפתח זה למעלה מזה : חד מינייהו בטוליה בטליה וכשיוצאה הבהמה לא יתיר אלא התחתון ויוציאנה בדוחק: **מביא** אדם חבל של גרדי מתוך ביתו וקושרו בפרה. ראשו האחד וראשו השני באבוס ולא חיישינן שכשיתיר לא יתיר אלא קשר שבראש הפרה ויבטל הקשר שבאבוס שיהא מוכן לכך או יתיר שבאבוס ויבטל אותו שבפרה ונמצא הא׳ של קיימא אבל בחבל דעלמא שהוא מוכן לכך אמרינן בגמרא שאם היה קשור בפרה קושרו באבוס ואם היה קשור באבוס קושרו בפרה אבל לא יביא חבל מתוך ביתו ויקשרנו בפרה ובאבוס: אם כלי קיואי הוא מותר לטלטלו בשבת. דחזי לתשמיש אחר ולא חשיב ככלי שמלאכתו לאיסור שאין הגרדי מקפיד בכך : **מתני׳** מקפלין את הכלים. בגדים כשפושטן מקפלן מפני שמתרככין ומתקמטים כשאינן מקופלים : אפילו ארבעה וחמשה פעמים. כדי לחזור וללבשן

נר מצוה

תורה אור

דקטרי באצטרידא : (א) מפתחי חלוקה וכו׳: מותרין לכתחלה : ורצועות מנעל וכו׳ : איתמר התיר רצועות מנעל וסנדל תני חדא חייב חטאת ותני חדא פטור אבל אסור ותניא אידך מותר לכתחלה קשיא מנעל אמנעל קשיא סנדל אסנדל מנעל אמנעל לא קשיא הא דתני חייב במנעל דאושכפי דמעשה אומן הוא וקשר של קיימא הוא והא דתני פטור אבל אסור בדרבנן דמעשה הדיוט הוא אלא שהוא קשר של קיימא ולפיכך פטור אבל אסור והא דתני מותר לכתחלה בדבני מחוזא כגון רצועות שיוצאות מגופו של מנעל וקושרין אותו על הרגל ועל השוק אחר שנועלין את המנעל דלאו מעשה אומן ולא קשר של קיימא הוא וסנדל אסנדל לא קשיא הא דתני חייב חטאת בדטייעי דקטרי אושכפי דהוא נמי קשר של קיימא (ג) כגון האי נמי דקרו ליה השתא תאסמה דעביד ליה לפי מדת איסתויר׳ (א) דכרעיה וקטר ליה קיטרא מעלייתא ואם התירן בשבת חייב חטאת והאי דקתני פטור אבל אסור בדהומרתא דקטרי אינהו והיכי דמי דהומרתא (ג) מיכנפא כולהו רצועות ומעיילן בהומרתא (ד) דכי בעי מעיק הדר קטיר מאבראי דהומרתא וכי בעי מרווח והאי דקתני מותר לכתחלה בסנדל דנפקי ביה (ה) בתרי דזמנין דנפיק ביה האי ומרווח ליה וזמנין דנפיק ביה האי ומעיק ליה והאי לאו קשר של קיימא הוא ולפיכך מותר לכתחלה (ב) (ו) *אמר רב אמי בר אבא אמר רב אשי אסור להלוך על גבי עשבים בשבת שנאמר °ואץ ברגלים חוטא תני חדא אסור להלוך על גבי עשבים בשבת °ותניא אידך מותר לא קשיא (ז) כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים איבעית אימא הא והא בימות הגשמים ולא קשיא הא דאיכא שראכי והא דליכא שראכי ואיבעית אימא הא והא דאיכא שראכי ולא קשיא הא דסאים מסאני והא דלא סאים מסאני ואיבעית אימא הא והא דסאים מסאני ולא קשיא הא דאית ליה עקוסא והא דלית ליה עקוסא והשתא (ח) כולהו שריאן *ר׳ ירמיה הוה קא אזיל בתריה דרבי אבהו בכרמלית איפסיקא ליה רצועה דסנדליה א״ל שקול גמי [לח] דחזי למיכלא דבהמה וכרוך עילויה אביי הוה קאים קמיה דרב יוסף בחצר איפסקא ליה רצועה דסנדליה א״ל מה איעבד ליה א״ל שבקיה ומאי שנא מדרבי ירמיה התם לא מינטר הכא מינטר : ר׳ אליעזר בן יעקב אומר קושרין לפני בהמה בשביל שלא תצא ואע״ג דאית ליה תרי איסורי מהו דתימא *חד מינייהו בטולי בטליה קמשמע לן אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר״א בן יעקב : קושרין דלי וכו׳: א״ר אבא א״ר חייא בר אבא אמר רב מביא אדם א חבל של גרדי מתוך ביתו וקושרו בפרה ובאבוס (ג) (ט) ואמר רב נחמן אמר שמואל (י) אם כלי ב קיואי הוא מותר לטלטלו בשבת ואוקימנא בחבל של גרדי דהיינו כלי קיואי : **מתני׳** ג מקפלין את הכלים אפילו ארבעה וחמשה פעמים ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת אבל לא משבת למוצאי שבת רבי ישמעאל אומר מקפלין

ערובין ק: משלי יט [לקמן קיג:]

רש״י

לעיל: אסור. לכתחלה להתיר לפי שפעמים שמניח שם שבוע או שבועיים, קושר ומתיר ראש האחד שנותן ביתד או בעמוד שקושר בו הגמלים : באסתרידא. בשעת שבספינה כדפירש׳ : באושכפי. בקשר שהרצען עושה כשתוחב הרצועה במנעל וקושר קשר בתוכה שלא תוכל לצאת והוא קיים לעולם : בדרבנן. דכשקושרין סביב רגליהם אין קושרין אותו בדוחק לפי שפעמים חולצו ונועלו כשהוא קשור ומיהו קשר קיימא לא הוי שבשעת הטיט מתירו וקושרו בדוחק שלא ידבק בטיט וישמט מרגליו : בדבני מחוזא. שהן רחבי לב ומקפידין על לבושיהן להיות מכוונים וקושרין אותן שחרית וצריך להתירן ערבית : בדטייעי. סוחרי ישמעאלים : דקטרי אושכפי. שהאושכפין קושרין בהן הרצועות קשר קיימא : בהומרתא. סנדל של שאר אנשים שאין רצועותיהם קבועין בהן ע״י אומן אלא הן עצמן קושרין בהן בהומרתא בעלמא וקושרין ומתירין ופעמים שמתקיים כך שבת או חדש ובעמוד פי׳ בע״א : מעיק. מהדק בדוחק : דנפקי ביה בתרי. שנים וכל אחד צריך לקושרו לפי רגלו הילכך כל יום קושרו ומתירו : איפסיק רצועה דסנדליה. ונפל סנדלו מרגלו שע״י הרצועות הוא עומד כי הסנדל פתוח מעל גביו וצדדיו של עץ או של עור שלוק וקשה והרצועות נקשרו על גב הרגל ומעמידו : דחזי למיכלא דבהמה. וראוי לטלטול : וכריך עלויה. במקום רצועה ונועלו עד שתכנס : שבקיה. במקום שנפל מרגליך ולא תטלטלו דאין תורת כלי עליו דלא חזי למידי : ומ״ש מדר׳ ירמיה. דשרי ליה רבי אבהו לנועלו ע״י גמי : התם בכרמלית. כגון בקעה לא הוה מינטר: תרי איסורי. שני חבלים קושר ברוחב הפתח זה למעלה מזה : חד מנייהו מבטל ליה. ולא יתיר אלא התחתון ויוציאנה בדוחק : מתני׳ קושרין דלי. על פי הבור : בפסיקיא. דפסיקיא ודאי לא מבטל ליה התם : אבל לא בחבל. דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא : גמ׳ וקושרו בפרה. ראש האחד וראש השני באבוס ולא חיישינן שמא כשיתיר הפרה לא יתיר אלא הקשר שבראש הפרה ויבטל החבל שבאבוס שיהא מוכן לכך או יתיר שבאבוס ויבטל שבפרה ונמצא האחד של קיימא : כלי קיואי. כלי האורגים ואיידי דאיירי בחבל אורגים נקט לה הכא : מותר לטלטלו. דחזו הקנים לתשמיש ואשמועינן דאין גרדי מקפיד עליהן ולא הוי כלי שמלאכתו לאיסור ולא כפירוש העמוד : מתני׳ מקפלין את הכלים. (כ) כשפושטן מקפלן לפי שמתרככין (מקישקושן) [מכיווצן] ומתקמטין כשאינן מקופלין : אפילו ד׳ וה׳ פעמים. כדי לחזור וללובשן בו ביום :

מיום

יוסף אבל אינו עומד להתקיים לעולם פטור אבל אסור והיכא שעומד לקשור ולהתיר בו ביום מותר לכתחלה ל״ש אם הוא של אומן או של הדיוט ואם כן לדידהו שקושר ב׳ קשרים זה על זה במקום שעשוי להתירו בו ביום אף ע״פ דבכה״ג הוי קשר אומן מותר להתירו בשבת וכן לקושרו וכ״ש שמותר לעשות קשר עם עניבה עליו במקום שעשוי להתיר שקשר בו ביום וכ״ל דאף ע״פ שקשר קשר ועניבה עליו לא מקרי בהכי מעשה אומן ואפי׳ למיי׳ ורבינו שיה מותר לקושרו לכתחלה בשבת אם הוא עשוי להתיר בו ביום דבכה״ג לא הוי מעשה אומן ולא קשר של קיימא וכן נ״ל לדעת שניהם אם עושה קשר תחת העניבה במקום שעושין כך להתקיים שבוע או יותר כדרך שנוהגין עתה בזמנינו שנותנין רצועות ביופיט״ו ובמכנסים וקושרין יחד בקשר ובעניבה עליהם ועומדין כך כמה ימי׳ עד שמחליפין אותם המכנסים או ביופיט״ו דבכה״ג אסור לקשור ולהתיר כך בשבת שהרי עומד להתקיים ולכ״ע כל שעומד להתקיי׳ ימים מה אסור לקשור אפי׳ אינו מעשה אומן ואפי׳ לדעת מיי׳ ורבינו וכ״כ ר״י ובעל התרומות לאסור רצועות שאין להם נוקי״ל שקושרין האבנט ואין מתירין אותם אלא מע״ש לע״ש כשמחליפין המכנסים וכן אסר מהר״ם להתיר בשבת קשרים שקושרים הכובסים מיהו בעניבה לבד שאין קשר כלל תחת העניבה ודאי שרי לעטב בשבת ואפילו ירצה שיעמוד כך ימים רבים כי העניבה אינה בכלל קשר כלל וכן כתבו פוסקים דעניבה שאין תחתיה קשר כלל מותר לעשותה ולהתירה בשבת לכתחל׳ ואע״פ שמתקיימת כך ימים רבים שאין העניבה בכלל קשר כלל ורא״ם לפי מה שהביא דבריו המרדכי שם פליג פ״ז וס״ל דקשר שעושין נראשי האבנט שעומד כך שבוע או שבועים מותר להתירו ולקושרו לכתחלה בשבת ולא אסרו אלא קשר שהוא ודאי של קיימא דבההוא חייבין עליו חטאת ועוד אסור מדרבנן קשר שאינו ודאי שלא יהיה לקיימא דאיכא לספוקי ביה דלמא יניח שקשר הוא לעולם כי כן דרך שקושרין קשר באותו מקו׳ עשוי להתיר מ״מ מניחין אותו ג״כ לעולם והוא הוא דאיכא איסור אבל בקשר שודאי אינם מניחין אותו כך לעולם אלא שמתירין אותו בסוף שבוע או שבועים שהוא ודאי שרי עוד קאמר רא״ם שאינו נקרא קשר של קיימא להתחייב עליו אא״כ עשה קשר ע״ג קשר והלכך קשר שעושין בראש התפירה אינו חייב עליה אע״פ שעשוי להתקיים כיון דאינו קשר ע״ג קשר ומסופק אני אם דעת רבי׳ ומיי׳ לחייב בקשר א׳ וקצת נראה דודאי מחייבין אפי׳ בקשר א׳ העשוי לקיים כל עוד שהוא מעשה אומן

וקשר הוא התפירה לא ידענא אי מקרי מעשה אומן או לאו כיון דאפי׳ שאר אדם שאינם אומנין ומייסין כך עושין כראשי החוט של תפירה קשר א׳ וסה״ר פורת כתב דקשר שבתוך החוט כשרוצה לתפור חייב עליו וכן קשר של גרדים שקושרין קשר א׳ כשנפסק החוט ומתקיי׳ חייב עליו אפי׳ אינו אלא קשר א׳ וככל הולך אחר הקיום כי יש קשר מתקיים בקשר א׳ ויש קשר מתקיים בב׳ קשרים וכתב סמ״ג לאוין ס״ה דיש קשרים שמתקיימין בקשר א׳ כגון שקושר חבל בראשו ואינו קושר ב׳ ראשים ביחד וכן נ״ל דה״ה לקושר הרצועה שנפסקה באמצעיתה כדי לעשותה שלימה שאע״פ שאינו עושה קשר ע״ג קשר שחייב כיון דעביד להתקיים כך לעולם ואם עושה ב׳ קשרים זה על זה ברצועה שנפסקה כדי לעשותה שלימה חייב לד״ה דהוי מעשה אומן וגם עביד להתקיים כך לעולם ולעטב הרצועה בעניבה כדי לעשותה שלימה פשיטא דשרי אע״פ שמתקיים כך לעולם והוא שלא יהיה קשר תחת העניבה ונ״ל דאף לדברי רא״ם דקאמר דעד שיעשה ב׳ קשרים זה על זה לא מיחייב אפילו בקשר של קיימא מ״מ איסורא דרבנן מיהא איכא בכל ענין דעביד להתקיים הקשר: בדין איסור קשירת הדלי בחבל כתב הרא״ש והטור א״ח סי׳ ש״ז כתבו דדוקא בחבל דעלמא אסור לקושרו אבל בחבל דגרדי שרי ומיי׳ פ״י מהל׳ שבת כתב סתם לאיסור בכל חבל ומרדכי מסיק כדברי הטור: לשון ריא״ז ונראה בעיני שהאבנט שנותנין במכנסים ודרכו להתירן ולקושרן מערב לערב או לב׳ שבתות אסור אלא לקשור בעניבה שיכול להתירו בידו אחת כמבואר בקונט׳ הראיות ואין חילוק בקשרים הללו בין אם היו מעשה הדיוט בין אם עשוין להתירן בין אם אינן עשוין להתירן כענין שביארנו וכמבואר בקונט׳ הראיות: א לדברי רש״י דסבירא ליה דחיישי׳ שמא יתיר ראש האחד ויניח הב׳ קיים ל״ש אם החבל של גרדי או חבל דעלמא אסור להביאו ולקושרו בראש הפרה והאבוס וכן הוא דעת המרדכי לדברי מיי׳ דיהיב טעם לאסור משום טלטול החבל ולא חייש שמא יתיר ראש האחד ויניח ראש השני דבכה״ג לאו מעשה אומן הוא א״כ חבל של גרדי שמותר לטלטל מותר נמי להביאו ולקושרו בראש הפרה והאבוס אבל חבל דעלמא אסור שטלטול אסור בהן וכן נראה דעת הטור א״ח סי׳ ש״ז ויש שטה אחרת להראב״ד בזה: ב לפי דברי רש״י כלי האורגים כיון דסתמייהו חזו לתשמיש ואין הגרדי מקפיד עליהן מותר לטלטלן ולא הוו מלאכתן לאיסור ומשמע מדבריו דשרו לטלטלן אפי׳ לצורך גופן וכובד העליון והתחתון משום דסתמייהו לא חזו לתשמיש אחר ה״ל דבר שמלאכתו לאיסור ומשמע דשרי לטלטל לצורך גופן ומקומן ומיי׳ פכ״ו מהל׳ שבת כתב דכל כלי האורגין אין מטלטלין אותם אלא ככלים שמלאכתן לאיסור וכובד העליון והתחתון אין מטלטלין אותם כלל דס״ל דכלי המיוחד לאיסור אע״פ שאין מקפידין עליו אם מתשמש בו תשמיש מ״מ הוי כלי שמלאכתו לאיסור ורבינו והרא״ש כתבו דכלי קיואי שהתיר התלמוד לטלטל הייט בחבל של גרדי דמשמע דוקא חבל כלי אורגים הוא דשרי לטלטל אבל לא שאר הכלים מיהו אפשר דגם שאר הכלים של אורגים שרי לטלטל והוקימנא דקאמרי הייט ראיה להתיר חבל הגרדי דקאמרי לעיל מיניה :

המאור הקטן

כתב הרי״ף ז״ל ואוקימנא בחבל דגרדי דהוא כלי קיואי דאמר רב נחמן אמר שמואל אם כלי קיואי הוא מותר לטלטלו בשבת ואנן לא גרסינן הכי ושמעתא באפי נפשה גרסינן לה א״ר נחמן אמר שמואל כלי קיואי מותר לטלטלו בשבת וכובד העליון וכובד התחתון אין ניטלין דמשום כובדם מקפיד עליהן ייחד מקום וכתשמישי קרקע הם חשובים :

עין משפט

א מיי׳ פכ״ג מהל׳ שבת .

ב מיי׳ פכ״ב מהל׳ שבת וסכ״ג סמג לאוין ס״ס טוש״ע א״ח סי׳ ש״כ :

הגהות הב״ח

(א) ומפתחי כצ״ל: (ב) כגון האי דקרו ליה כצ״ל ותי׳ נמי נמחק וכ״כ עי׳ בפ״ה דאלפסי בפ׳ מצות חליצה בדף תל״ח ע״א ובערוך ערך המר בשם ר״ח: (ג) נ״ב לשון הערוך ע׳ חמר פי׳ מכנפא כולהו ומעיילן בהומרתא כעין טבעת כגון לולאות דכד בעי וכו׳: (ד) דכד בעי מעיק והדר וכו׳ דהומרתא וכו׳ בעי מרווח כצ״ל : (ה) תרי כצ״ל : (ו) מן וי׳ אמר רב אמי עד כולהו שריין כ״ז הג״ה היא ונ״ב דאינו והג״ה היא ועיקר מקומה באלפסי היא בס״פ המוצא תפילין כי שם מקומה בתלמוד גם באלפסי שכיח בפרק המוצא תפילין סוגיא זו קאי בע״א ועי״ש בסי׳ תרס : (ז) נ״ב לשון רש״י בפרק המוצא תפילין בימות החמה זרעים נבשלין ומצויין: שרכא פתילה ארוכה שהעשבים ארוך אסור: שייס מסאני שרי לא שייס מסאני אסור שהעשבים נדבקים בקשרי אצבעותיו ונתלשין: עקוסי עוקצי אספינ״א בלע״ז כפול מתחתיו והעשבים נדבקים שם והולשן עכ״ל : (ח) והשתא דקיי״ל כר״ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר כולהו שריין כצ״ל : (ט) דאמר כצ״ל: (י) א״ב פ׳ יקמן בפ׳ חולין סי׳ פסקיא: (כ) נ״ב נגדים :

הגהות הרי״ו (א) עי׳ בריי״ף יבמות ר״פ מצות חליצה : (ב) מוקף מכאן עד ר׳ ירמיה וכ״כ גמ׳ פ׳ המוצא תפילין וע״ש בר״י״ף : (ג) רי״ב ז״ל דאמר ר״נ אמר שמואל כלי קיואי מותר כו׳ וכד ג׳ בר״י״ף :

ולנבשן בו ביום: מיום הכפורים לשבת. כגון אם חל יום הכפורים להיות בערב שבת: קריבין ביום הכפורים. שחל להיות במוצאי שבת: **גמ'** בשני בני אדם. (י) שמקפלין אותם מישבין את קמטיהם ונראין כמתקנין אותן: ישנים. קפולם מתקן יותר מן החדשים שהחדשים קשין מאיליהן ואין ממהרים לקמוט: לבועים. קפולם מתקן יותר מלבנים: יש לו להחליף. בגדים אחרים היום אינו מקפל: יש לו להחליף. מי שיש לו בגדים לבד מאותן שלובש בחול יחליפם בשבת: ישלשל בגדיו. כלפי מטה שירא(ו) ארוכים והוא מדת עשירים שיושבין בביתם ואינן צריכים לסלק בגדיהן מן הארץ בשביל מלאכה וכבוד שבת הוא: מכבדותי. שמכבדין בעליהן: **מנין** לשנוי בגדים מן התורה. שהוא דרך כבוד לפני המקום: דכתיב ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן. הזקיקו הכתוב ללבוש בגדים אחרים פחותים בשעת הוצאת הדשן שאינה עבודה חשובה כדי שלא ימאסו הבגדים החשובין שיעבוד בהן עבודת אכילה ושתיה כגון קטור ונסוך: ותנא דבי רבי ישמעאל. בדרשא דהאי קרא: בגדים שבשל בהם קדרה לרבו. דומיא דהוצאת הדשן: אל ימזוג בהן כוס לרבו. לפיכך הוצרך ללבוש בגדים פחותים: רבב. שומן וחלב: חייב מיתה. שצריך להיות הגון וחשוב לכבוד תורתו: למשניאי. המשניאים אותי לפני הבריות והבריות אומרות אוי להן ללומדי תורה שהן מאוסין ומגונין נמצא זה משניא התורה: רבד איתמר. רבד דם יבש כדאמרינן [דף קכט.] רידבא דכוסילתא: הא בגלימא. שהוא מלבוש עליון צריך להזהר אפילו מדם יבש שמא יראה ככתם נדה ויבא לידי חשד. אבל במלבושו שהוא מלבוש תחתון לא דאמרי' אפשר דלא הוה ליה טלית אחרת וגרידה ודם מאכולת הוא: ואפילו במסכת כלה. דלא רגילי בה אינשי וזה נתן לבו וגרסה. מסכת כלה ברייתא היא כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה: שבני עירו מצוין לעשות מלאכתו. בסמוך מוכחי לה: למטרח ליה בריפתיה. דבר שאין יכול הוא לטרוח בו וחייו תלויין בו: שאין תוכו כברו. שאין כונתו טובה כדבריו: חבל על דלית ליה ביתא. אוי למי שאין לו בית ועושה פתח שיגע לריק ודומה לו מי שאין בידו יראת שמים שהיא כבית ועושה השער שהוא החכמה: תרתי גיהנם. הטורח והעונש אם לא היו נוהגין כשורה: אי במסכתא באתריה. אם יודע להשיב במסכתא שהוא עוסק בה ממנין אותו פרנס באתריה: ואי בכולי תלמודא. דקאי בהאי מסכתא ומהדר במסכתא אחריתי: דלא ליפסע פסיעה גסה. יותר מאמה פסיעה בינונית אמה: בקידושא דבי שמשי. כששותה יין של קדוש היום בלילי שבתות: מהו לאכול אדמה. ארזילה מי גזרינן משום שחיקת רפואה או לא: שהיא מלקה. מביאה לידי חולי: אמר

מיום הכפורים לשבת. כגון אם חל יוה"כ להיות בערב שבת: קריבין ביום הכפורים שחל להיות במוצאי שבת: גמ' בב' בני אדם. כשמקפלין אותן אז מיישבין את קמטיהן ונראין כמתקנין: ישנים. קיפולן מתקנן יותר מן החדשים שהחדשים קשין מאיליהן (ז) דאין ממהרין לקמוט: צבועין. קיפולן מתקנן: יש לו. אחרים להחליף היום לא: יש לו להחליף יחליף. מי שיש לו בגדים לבד מאותן שלובש בחול יחליפם בשבת לכבוד שבת: ישלשל בגדיו. כלפי מטה שיראו ארוכים והוא מידת עשירים שיושבין בביתם ואין צריכין לסלק בגדיהן מן הארץ בשביל מלאכה: מכבדותי. שמכבדין את בעליהן: מנין לשינוי בגדים. שהוא דרך כבוד (ח) למקום: ולבש בגדים אחרים. והוציא את הדשן שאינה עבודה חשובה כדי שלא ימאסו בגדיו החשובים שיעבוד בהם עבודה הבובה [של] אכילה כגון קיטור וניסוך: שבישל בהן קדירה לרבו. דומיא דהוצאת הדשן: אל ימזוג בהן כוס לרבו. ולכך הוזקק ללבוש בגדים פחותים: רבב. שומן וחלב: חייב מיתה. שצריך להיות הגון וחשוב: רבד. לשון מרבדים רבדתי ערשי פירוש שכבת זרע ובעמוד פי' בע"א: בגלימא. שהוא העליון (ט) ואפי' רבב: בלבושא. שהוא התחתון רבד אין רבב לא: בכל מקום. בתלמוד: ואפילו במסכת כלה. ברייתא היא כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה דלא רגילי אינשי למיגרסה וזה נתן לבו לגרסה: שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו. כדאמר בסמוך ובפ"ק דיומא ויליף מועשית לך ארון עץ: למיטרח בריפתא. דבר שאינו יכול לטרוח בו והייו תלויין בו: דלית ליה ביתא. שאין בו מעשים טובים: תרתי גיהנם. שלומדין תורה להתייגע ומאבדין את העולם הזה והעולם הבא: אי במסכתא. שיודע להשיב במסכתא שהוא עוסק בה ממנין אותו פרנס באתריה: ואי בכולי תלמודא. שיודע להשיב בכל התלמוד: מהו לפסוע פסיעה גסה. מי עברי משום מעשות דרכיך (ד): פסיעה גסה. יותר מאמה פסיעה בינונית אמה: בקידושא דבי שמשי. השותה מיין קדוש היום בלילי שבתות: מהו לאכול אדמה. לייט"א בלשון אשכנז מי גזור בה רבנן משום שחיקת סממנין כשאר רפואות או לא: מלקה. מביאה לידי

מקפלין את הכלים ומציעין את המטות א מיום הכפורים לשבת והלבי שבת קריבין ביום הכפורים ולא של יום הכפורים בשבת ר"ע אומר לא של שבת קריבין ביום הכפורים ולא של יום הכפורים קריבין בשבת: **גמ'** מקפלים את הכלים וכו' דבי רבי ינאי אמרו (א) ל"ש אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא בחדשים אבל בישנים לא ובחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים אבל בצבועין לא ולא אמרן אלא שאין לו להחליף אבל יש לו להחליף לא: תאנא של בית רבן גמליאל לא היו מקפלין כלי לבן שלהם מפני שהיה להם להחליף: אמר רב הונא יש לו להחליף יחליף אין לו ילהחליף ישלשל בגדיו משום שנא' °וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך וכבדתו שלא תהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול כי הא דרבי [יוחנן] קרי למאניה מכבדותי: *א"ר יוחנן מנין לשינוי בגדים מן התורה שנאמר °ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים ותאנא דבי ר' ישמעאל בגדים שבישל בהם קדרה לרבו °אל ימזוג בהן כוס לרבו אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן בגנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים והא רבי חייא נפיק אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן בטלאי על גבי טלאי והני מילי בעילאי (ב) אבל בגילדאי לית לן בה [א] ובעילאי נמי לא אמרן אלא בימות החמה אבל בימות הגשמים לא ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כל ת"ח שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה שנא' °כל משנאי אהבו מות אל תיקרי משנאי אלא משניאי רבינא אמר רבד איתמר ולא פליגי הא בלבושא הא בגלימא. פירוש רבב כגון קירא וזיפתא וכיוצא בו ופירוש רבד דם יבש וטעמו של דבר כדי שלא יראה כדם נדה ויבא לידי חשד: א"ר יוחנן איזהו ת"ח (ג) שממנין אותו פרנס על הצבור כל ששואלין ממנו דבר הלכה בכל מקום ואומרה ואפילו במס' כלה א"ר יוחנן איזהו ת"ח שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו זה שמניח חפציו ועוסק בחפצי שמים למאי נפקא מיניה למיטרח ליה בריפתא וגרסינן ביומא* ר"י רמי כתיב °ועשית לך ארון עץ וכתיב °ועשו ארון עצי שטים מכאן לתלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו °מבית ומחוץ תצפנו אמר רבה כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו ת"ח אביי ואיתימא ר' אבא אמר נקרא תועבה שנאמר °אף כי נתעב ונאלח (א) אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב °למה זה מחיר ביד כסיל (ב) וגו' אוי לת"ח שעוסק בתורה ואין בו יראת שמים א"ר ינאי חבל על דלית ליה ביתא ותרעא לביתא עביד אמר להו רבא לרבנן במטותא מינייכו לא תירתון תרתי גיהנם א"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב °וזאת התורה אשר שם משה זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות *וא"ר יוחנן איזהו ת"ח כל ששואלין אותו בדבר הלכה בכל מקום ואומרה ואמרינן למאי הלכתא למנוייה פרנס אי במסכתא באתריה ואי בכולי תלמודא [ג] בריש מתיבתא *גמעשות דרכיך שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול מאי היא דלא ליפסע פסיעה גסה *כדבעיא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת אמר ליה וכי בחול מי התירו שאני אומר בחול נמי אסור דאמר מר פסיעה גסה נוטלת אחת מחמש מאות ממאור עיניו של אדם במאי מהדר לה בקדושא דבי שמשי בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי מהו לאכול אדמה בשבת אמר לו אף בחול אסור מפני שהוא מלקה (ג) אמר רבי אמי כל האוכל מעפרה של בבל כאילו אוכל (ד) מבשר אבותיו ויש אומרים כאילו אוכל שקצים ורמשים דכתיב °וימח את כל היקום וגו' אמר רבי שמעון בן לקיש למה נקרא שמה שנער שכל מתי מבול נגערו לשם א"ר יוחנן למה נקרא שמה מצולה שכל מתי מבול נצללו לשם (ה) ובודאי שקצים ורמשים דאמרי אתמחויי אתמחו (ו)[ואסרי] כיון דמילקא גזרו בה רבנן כי הא דההוא גברא דאכל גרגשתא ואכיל תחלי וקדחה ליה תחלי לליביה

ישעיה נח | ויקרא ו | [דף קיד.] | תלם | הלנט | משלי ח | [דף קיד ע"א] | יומא עב: | שמות כה | שם | דברים י | איוב טו | משלי יז | דברים ד | במכילתין קיד. | דף קיג. | תמ | קיג: | בראשית ז

שלטי הגבורים

א רש"י ומיי' פ"ק מהל' שביתת עשור והטור א"ח סי' תרי"א פירשו דקניבת ירק דאסור הוא להסיר העלים שמעופשין מן הירק ויקנן השאר ויתקן אותו לאכילה וטעם איסורו כתבו דהוי משום שבות דוקא ופרש"י דהשבות הוא דקא טרח (כ) לאכול אותו הירק בשבת עצמו מיהו נ"ע היאך מקרי שבות מה שמכין בידים משבת לחול ולפי דעת הפוסקים הללו נמצינו למדין ראיה למה שנוהגין עתה ברוב הארצות לקנוב הירק בשבת עצמו לעשות עבול בהומץ הנקראת אינגאלט"ה ואוכלין אותן הירקות בימות הקיץ בסעודת המנחה בשבת דכיון דאין איסור קניבת ירק אלא משום שמכין ועורח משבת לחול הכא שמכין לשבת עצמו שרי והרמב"ן והרשב"א פירשו דקניבת ירק דלית בה אלא משום שבות היינו הדחת ירק והביאו ראיה לזה מן הירושלמי אבל להסיר העלין שמעופשין מן הירק כתבו דהוא אסור משום בורר וא"כ לדידהו אין תקנה לקנוב הירק בשבת כי באותו תיקון מסירות הנפשים כל הענין המעופשין וקורין אותו להדיא ברירה שאומרים בררנו הירק לטבול ואין תקנה לזה אלא כדרך שאמרו בשאר הברירות לברור ביד ואוכל מתוך פסולת לאלתר כאשר ביארנו לעיל בדין הברירה וקושי יכול לעשות ברירה כזאת בברירת הירק כאשר כתבתי בהדו' ומגיד משנה שם מתרץ דברי מיי' ואפי' לדבריו אי הפסולת שיש באותם הירקות הוא פסולת גמור או שבורר מין אוכל ממין אוכל אחר אסור משום בורר ואי אפשר ליזהר מזה והתוס' נראה מסכימין לפרש"י ורבינו לא הזכיר מזה כלל וכתב הר"ן שדעת רבינו לאסור כל קניבה ואני נהגתי לברור הירקות שעושין ממנו הטיבול שקורין אינגאלט"ה מע"ש כדי לצאת ידי ספיקא:

הגהות הב"ח

(א) וגו' וכ"ב לי' רש"י בפ' בא לו אף כי נתעב ונאלח איש שותה תורה כמים ויש בו עולה: ותרעא לביתא עביד. שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים: (ב) כ"ב לקנות חכמה ולב אין: (ג) מן א"ר אמי כו' עד ומיהו למירהט כו' נ"ב כ"ז הג"ה היא ובהלפס ישן אינו: (ד) נ"ב לשון רש"י מבשר אבותיו. שמתו שם בגולה: שקצים ורמשים הא ודאי איתמחו. ולא נעשו עפר: אלא כיון דמלקי גזור בה. משום אוכל שקצי' ורמשים: קדחו ליה תחלי. נקלטו השחלים באדמה וגדלו במעיו ונגעו בלבו ומת עכ"ל: (ה) והא ודאי שקצים ורמשים אתמחויי אתמחו ותי' דאמרי נמחק: (ו) אלא כיון וכו' וקדחה ליה תחלי ללביה ומית ומיהו כו' כצ"ל: (ז) ואין כצ"ל: (ח) לפני המקום כצ"ל: (ט) אפי' רבב כצ"ל: (י) כשמקפלן אותן מישבין כצ"ל: (כ) נ"ב בשבת לאכול אותו הירק בחול וכצ"ל והי' בשבת עצמו נמחק:

עין משפט

א מיי' פכ"ד מה' דעות סמג לאוין סה טור א"ח סי' שא:
ב מיי' פ"ה מה' דעות:
ג מיי' פכ"ד מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שא:

הגהות חו"י

(א) עי' ברי"ף ר"פ חולין סי' קק"י גבי גוד בכיסנא הסיפק: (ב) עי' ברי"ף ברכות פ' כ"מ סי' ק"ס: (ג) ל"ע מרי"ף תענית רפ"א: (ד) ורי"ף לא ס"ל דרב מעשות חפצך אי נמי ס"ל דמ"מ לא ירוץ כמו בחול:

הגהות מא"י

[א] בא"י הגי' ובגילדאי נמי לא אמרן אלא בימות הגשמים אבל בימות החמה לא [ובעל הו"י הגיה כאשר הוא לפנינו]: [ב] נ"ב בכל מקום:

המאור הקטן

[דף קיד ע"ב] **וביום** הכפורים מותר בקניבת ירק התלוש מן הקרקע מן המנחה ולמעלה מפני עגמת נפש שלא יהא טורח במוצאי היום בקניבה ותהא נפשו עגומה עליו וכן מפצעין באגוזים ומפררין ברמונים ודוקא מן המנחה ולמעלה שמאחר שהוא קרוב לעת האוכל דומה למי שיש לו פת בסלו ולא אתי למיכל מינייהו אבל קודם המנחה אסור גזרינן דלמא אתי למיכל מינייהו והר"ר שלמה פירש בזה שאמרו משום עגמת נפש ענין אחר ולא ישר בעיני: ויוה"כ שחל להיות בשבת איכא דתני איסור בקניבת ירק ואיכא דתני מותר ומדאשכחן ליה לר' יוחנן דלא חש לה להחיא דתנא איסור ולא חשש אלא לפרש המקראות שכתוב שבתון שבות וכתיב כל מלאכה לא תעשו לומר לעבור בעשה ולא תעשה ולתרץ הברייתא לא חש אלמא ליתא ולא סמכינן עלה והרי"ף ז"ל לא כתב שלא רצה לפרסם היתר בדבר זה משום עמי הארץ והרבה יש כיוצא בזה מן הדברים שהשמים מלכתוב:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור והרב אלפסי ז"ל לא כתב מכל זה כלום כו': **אמר** הכותב אומר אני שבגמ' נמי נאסר ממעשה דרב' דאמר אתא אגרתא ממערבא משמיה דר' יוחנן דאסור וכ"ש בדורות האחרונים דאיכא למיגזר משום דלמא מתרפי:

אמר רב הונא היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח רגלו ראשונה . שעקר מגד זה להניח בגד זה קודם שתעקר רגלו שניה שאין רחבה יותר מכדי פסיעה ורגלו א׳ נגד זה ושניה נגד אחר . (ג) מותר אבל לדלג ולעקור את זה קודם הנחת ראשונה אסור לקפוץ: ליקוף . למקום שהאמה כלה שם : ליעביר . שישים רגלו במים : זמנין דמתווסן מאניה . ישרו במים ואתי לידי סחיטה : שפיר דמי . לדלג : **ומדאמרי׳** ואתי לידי סחיטה ולא אמרינן דשרייתה גופה אסירא משום דשרייתו במים זהו כבוסו וכדאמרינן בפרק דם חטאת (דף נה:) ש״מ דלא אמרינן נר מצוה

הכי אלא בבגד המטונף אבל בשאינו מטונף לא ועוד אכתוב בזה בפ׳ נוטל בס״ד : **ממצוא** חפצך חפציך אסורין . כי ההיא דאמרינן בעירובין [דף לח:] שלא יטייל אדם בשדהו לידע מה היא צריכה : חפצי שמים מותרין . כגון פוסקין צדקה לעניים ומשדכין על התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר :

ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול . פירש״י ז״ל כגון מקח וממכר וחשבונות והקשו עליו דבכי האי גוונא היינו ממצוא חפצך אלא עיקר הפירוש מפורש בירושלמי לומר שאפילו דבור בעלמא אסור להרבות בו כדרך שהוא מרבה בחול דגרסינן התם [בסוף פרקין] א״ר חנינא בדוחק התירו שאילת שלום בשבת אמר ר״ש בר אבא ר״ש בן יוחאי כד הוה חמי לאימיה משתעיא סגין אמר לה אימא שבתא הוא תני אסור לשאול צרכיו בשבת רבי זעירא שאל את רבי חייא בר אבא מהו למימר רועינו פרנסנו א״ל טופס ברכה כך הוא : הרהור מותר . להרהר בלבו כך וכך הוצאה אני צריך להוציא על שדה זו :

גרסי׳ בגמרא [דף קיד:] א״ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן יום הכפורים שחל להיות בשבת מותר בקניבת ירק מן המנחה ולמעלה ומפרשינן התם דמפני עגמת נפש הוא דשרי כלומר שהתירו ביוה״כ בקניבת ירק כדי שלא יצטרך לתקן הכל בערב ותהא נפשו עגומה עליו ורב הונא פליג עליה ואמר דדוקא ביוה״כ שחל להיות [בחול הוא דשרי אבל ביוה״כ שחל להיות] בשבת לא . ופרש״י ז״ל קניבת ירק היינו להסיר העלין הרעים ולא נהירא דבכה״ג בורר הוא ולא שרינן משום עגמת נפש אלא קניבת ירק היינו הדחת ירק והכי איתא בירושלמי [בסוף פרקין] והיינו טעמא דדוקא מן המנחה ולמעלה שרי משום דקודם לכך נראה כמתקן לצורך היום אבל מן המנחה ולמעלה דרכן של בני אדם לתקן מאכלם לצורך הערב ואיכא מאן דאמר דהיינו טעמא משום דקודם המנחה נפשו מתאוה לאכול וחוששין דלמא אתי למיכל אבל מן המנחה ולמעלה כיון שהוא קרוב לעת האוכל דומה כמי שיש פת בסלו ולא חיישינן דלמא אתי למיכל והרב אלפסי ז״ל לא הזכיר מזה כלום משום דבגמ׳ אמרינן דרב יהודה כיון דחזא אינשי ביתיה דהוו מחרפי כלומר שהיו מקדימין קודם המנחה אמר להו אתא איגרתא ממערבא משמיה דרבי יוחנן דאסור כלומר כי היכי דלישמטו מיניה ואפשר דמהכא משמע דקניבת ירק בטולי בטלה ולפיכך לא הביאה הרב אלפסי ז״ל אבל הרמב״ם ז״ל פסק להתיר ביום הכפורים שחל להיות בחול אבל כשחל להיות בשבת הוא אוסר ודלא כרבי יוחנן ואף הוא ז״ל כתב בפרק ראשון מהלכות שביתת עשור שכבר אסרו בשנער ומערב שלא לקנב את הירק וכיוצא בו ביום הכפורים אלא נוהגין בו כשבת לכל דבר :

לליביה : ומיהו למירהט לבי כנשתא בשבתא שפיר דמי דגרסי׳ בפרק מאימתי* א״ר [דף ו:] זירא מריש כי הוה חזינא רבנן דהוו רהטי בשבתא לפירקא אמינא קא מחללי רבנן שבתא כיון דשמעיתא להא דאמר רבי תנחום אמר ר׳ יהושע בן לוי לעולם ירוץ אדם לדבר מצוה ואפילו בשבת שנאמר °אחרי ה׳ ילכו [הושע יא] כאריה ישאג אנא נמי הוה רהיטנא *אמר רב [מכילתין קיג:] הונא היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם היה יכול להניח רגלו ראשונה קודם שיעקור רגלו שניה מותר ואם לאו אסור מתקיף לה רבא היכי ליעביד ליקיף קא מפיש בהילוכא ליעביר זימנין דמיתווסן מאניה במיא ואתי לידי סחיטה אלא בהא כיון דלא אפשר פסע ליה פסיעה גסה וקופץ לאמת המים ושפיר דמי וכן הלכתא °*ממצוא [ד׳ קיג. ישעיה נח] חפצך חפציך אסורין חפצי שמים מותרין ודבר דבר שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול דבר דיבור אסור הרהור מותר :

סליקו להו ואלו קשרים

כל *[תמה] א׳כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן בין שאין קורין [ד׳ קטו.] בהם ואע״פ שכתובין בכל לשון טעונין גניזה ומפני מה אין קורין בהן מפני ביטול בית המדרש מצילין תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילין אע״פ שיש בתוכו מעות להיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש בן בתירה אומר אף למפולש : **גמ׳** כל כתבי הקדש וכו׳ : איתמר היו א כתובין תרגום ובכל לשון רב הונא אמר אין

סליקו להו ואלו קשרים

כל כתבי הקדש . כגון ספר תורה נביאים וכתובים ולא תימא תורה לחודיה יהא רשאי למטרח ולאצולה ולא שאר ספרים : מצילין אותן . כדקתני לקמן למבוי שאינו מפולש וטרחא בעלמא הוא דשרו רבנן ותסרון עירוב כדמפורש בגמרא : בין שקורין בהן . כגון נביאים שמפטירין בהן בשבת בבית הכנסת בין שאין קורין בהן כגון כתובים ורבינו הלוי אמר אפילו יחידים אין קורין בהם כדקתני טעמא מפני בטול המדרש דמשכי לבא ובשבת היו דורשין דרשה לבעלי בתים שעוסקין במלאכה כל ימי החול ובתוך הדרשה היו דורשין להם איסור והיתר וטוב להן לשמוע מלקרות בכתובים : ואע״פ שכתובים בכל לשון . מפרשינן בגמרא דלרב הונא דס״ל דהיו כתובין בכל לשון דאין מצילין אותן מפני הדליקה ונקטינן כותיה חסורי מיחסרא מתניתין והכי קתני בד״א שכתובין בלשון הקדש אבל בכל לשון אין מצילין כיון דלא ניתנו לקרות בהן כרשב״ג דאמר בפ״ק דמגילה (דף ט:) אף ספרים לא הותרו שיכתבו אלא בלשון יונית בלבד וקי״ל כותיה ואפ״ה גניזה בעו שאסור להניחן במקום הפקר וכתב רש״י ז״ל רבותי פירשו דהאי בכל לשון דאמרינן דאסור לקרות בהן אכתובים קאי ולא אנביאים [א] וכן נ״ל מפני שראינו ביהונתן בן עוזיאל שאמרו תרגום הן מפרשים כך ואני אומר אף בנביאים אם אמר ויונתן לא כתבו ולא ניתנו ליכתב והכי מוכח במס׳ מגילה [שם.] דמאן דאוסר בכולהו אסר בר מספר תורה יונית משום מעשה דתלמי המלך ולא מפליג התם בין נביאים לכתובים : מפני בטול בית המדרש . שהיה קבוע בשבת כדפרישית לעיל : **והא** דאמרינן דכתבי הקדש מצילין אי נמי אוכלין ומשקין לצורך השבת כדתנן לקמן [דף קיז:] אבל מידי אחריני לא מפרשינן בגמרא טעמא משום דאי שרית ליה אתי לכבויי וכתבו בתוספות בשם ר״ת ז״ל דדוקא כשהדליקה באותו חצר הוא דאיכא למגזר דלמא אתי לכבויי אבל כשהדליקה בחצר אחרת כל כמה דבעי מציל דהואיל ואין הדליקה שם ליכא למיחש לכבויי (א) והרב בעל התרומה הוסיף ואמר דדוקא לחצר ומבוי שאינן מקורין וסמוכין לרה״ר הוא שאין מצילין אלא מה שמנו חכמים משום דאתי לאיחלופי ברה״ר אבל אם היה בית חבירו סמוך לביתו וערבו כל מה דבעי מציל והרמב״ן ז״ל הקשה עליו דהא מה שאמרו חכמים שאין מצילין כל דבר מפני הדליקה משום חשש כבוי נגעו בה כדאיתא בגמרא וכיון שכן לא שנא מציל לחצר ולמבוי ולא שנא מציל לבית חבירו ועוד דהא אפילו לשמא יוציא לרשות הרבים איכא למגזר כמי בבית חבירו דהא נשברה לו חבית בראש גגו אמרינן [בדף קיז:] ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט ואפילו מן הבית ומן הגג עצמו אסור משום גזרה שמא יביא כלי דרך רשות הרבים אלמא דגג ובית נמי מיחלפי ברשות הרבים : **ומדתנן** מצילין מפני הדליקה משמע דדוקא להציל מפניה אבל לכבות את הדליקה אסור אבל בירושלמי [בפרקין הל״ג] אמרו שאם אינו יכול להציל אלא בכבוי מציל כרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ואע״ג דמכל מקום איסורא דרבנן מיהא איכא אין לך דבר של שבות עומד לפני כתבי הקדש : **גמ׳** היו כתובין תרגום ובכל לשון . אכל כתבי הקדש קאי : רב הונא אמר אין מצילין . כיון דלא ניתנו לקרות בהן והכי מפורש בגמרא דרב הונא אליבא דמאן דאית ליה הכי קאמר וקיימא לן

רש״י

לידי חולי : דהוו רהטי . שהיו רצין : לפירקא . לדרשה : אם יכול להניח רגלו ראשונה שעקר מנגד זה להניח קודם שתעקר שניה שאין רחבה יותר מכדי פסיעה שרגלו אחת מנגד זה ושניה מנגד זה: מותר . אף לדלג ולעקר את זו קודם הנחת ראשונה: אסור . לקפוץ : ליקף . במקום שאמת המים כלים שם : ליעבר . שישים רגלו במים : שפיר דמי . ומותר לו לדלג : ממצוא חפצך . כההיא דאמרינן בעירובין לא יטייל אדם בסוף שדהו לידע מה היא צריכה : חפצי שמים מותרים כגון פוסקי צדקה ומשדכין על התינוקות ליארס (א) : שלא יהא דבורך של שבת . כגון מקח וממכר : מותר . להרהר בלבו כל כך וכך הוצאה אני צריך להוציא על שדה זו :

סליקו להו ואלו קשרים

כל כתבי הקודש . כגון תורה נביאים וכתובים ולא תימא תורה לחודה הוא דשרי למיטרח לאצולה ולא שאר ספרים : מצילין אותן . כדקתני בגמרא בברייתא : להיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש . אף על פי שלא נשתתפו בו או לחצר שאינה מעורבת דטירחא בעלמא הוא דשרי בה : בין שקורין בהן . כגון תורה או נביאים שמפטירין בו בבית הכנסת : בין שאין קורין בהן . כגון כתובים (ב) ורבינו הלוי פי׳ אפי׳ יחידים אין קורין בהן כדקתני טעמא מפני ביטול בית המדרש דמשכי ליבא ובשבת היו דורשין דרשה לבעלי בתים שעוסקים במלאכה כל ימות החול ובתוך הדרשה היו מורין להם הלכות איסור והיתר וטוב להם לבא ולשמוע מלקרות בכתובים : ואע״פ שכתובין בכל לשון . ואיכא למ״ד לא נתנו לקרות בהן מצילין (א) אותן שטעונין גניזה ואסור להניח במקום הפקר : בכל לשון . אנביאים וכתובים קאי דאמרי׳ במגילה מאן דאסר בכולהו אסר בר מס״ת יונית משום מעשה דתלמי המלך: גמ׳ היו כתובין תרגום וכל לשון . אכל כתבי הקודש קאי : רב הונא אמר אין

שלטי הגבורים

א מכמע מן התלמוד שם דכתבי הקדש הכתובים תרגום ובכל לשון אין מצילין אותן מפני הדליקה חוץ מכתב אשורי או יוני ובלשון הקדש וכ״כ רבינו ומיי׳ פ׳ כ״ג מהל׳ שבת והרא״ש כ׳ דלע״ז יוני שרי לכל וכן לשון גפטית לגפטיים ולשון עלמית לעלמיים ול׳ מדי למדיים וכן כל לשונות לאותה אומה שרי להציל מפני הדליקה ודוקא שבמקום אותו הלשון אין בקיאין בלה״ק אבל אם בקיאין בלה״ק אין מצילין אפילו באותו לשון והרמב״ן כ׳ דתרגום אונקלוס ויונתן מותר להציל מפני הדליקה אבל לשון תרגום דעלמא אין מצילין כי לא התירו לכתוב אפילו משום עת לעשות לה׳ אלא בלה״ק אבל לא בלעגי שפה עוד כתב הרמב״ן דכתיבת קמיעין או פסוקי דרחמי ליכא משום עת לעשות לה׳ ואסור לעולם להציל מפני הדליקה והר״ן פליג עליו וכתב דמותר לכתוב כתבי הקדש אפי׳ בלשון לע״ז וכן קמיעין ופסוקי דרחמי משום עת לעשות לה׳ ומצילין נמי אותם מפני

חדושי אנשי שם

(א) ש״י מקשה ומתרץ וסותר כמה תירוצים מ״מ בעבור שקשה לי עוד קושיא אחרת ומכח אותו קושיא אצטריך לחילוק אחר

מלחמת ה׳

כתוב בספר המאור ועוד נראה לי שכיון שהתירו בדורות האחרונים לכתוב תרגום והלכות כו׳ : **אמר** הכותב הספרים לדעת הגאונים שכך כתב ר״ש בעל הלכות הגאונות ז״ל ואם רבינו הגדול סובר כן וזה שכתב בתרגום שאין מצילין אותו לא בתרגום דידן דהוא תרגום דאונקלוס ויונתן אלא לשון תרגום דעלמא

המאור הקטן

[דף קטו ע״א] **איתמר** היו כתובין תרגום (ג) בכל לשון וכו׳ כתב הרי״ף ז״ל הלכה כרב הונא ואנן השתא כיון דקיי״ל כרשב״ג דאמר אף ספרים לא הותרו שיכתבו אלא יונית וכרב ושמואל דאמרי לעז יוני לכל כשר כמו שבירדנו במס׳ מגילה אין בדבר זה ספק שאם היו כתובים בלשון יוני מצילין אותן :

ועוד נ״ל כיון שהתירו בדורות האחרונים לכתוב תרגום והלכות אידי דבציר ליבא ושכיח שר השכחה וסמכו על הא דר׳ יוחנן וריש לקיש דמעייני בספרא דאגדתא בשבתא משום דכתיב עת לעשות

עין משפט

הגהות חו״י

הגהות הב״ח

הגהות מא״י

לן כוותיה ולפיכך כתב הראב"ד ז"ל דכיון דרב הונא משום דלא ניתנו לקרות בהן קאמר דאין מצילין על כרחין לעז יוני איתו בכלל זה דהא קיימא לן [מגילה דף יח.] לעז יוני לכל כשר הילכך היו כתובין בלעז יוני מצילין אותן וכן נמי כיון דקי"ל [שם.] שהתירו במגילה גפטית לגפטיים עלמיית לעלמיים מדיית למדיים וכן כל לשון ולשון לאותן הרגילים בהן וכיון דבמגילה התירו שכתוב בה ככתבם וכלשונם כל שכן בשאר ספרים הלכך כי האי גוונא כתבי הקדש נמי שניתנו לקרות בהן מצילין אותן במקומם מפני הדליקה ומיהו כי שרינן גפטית לגפטיים ואיך מסתברא דדוקא לשאינן בקיאין בלשון הקדש אבל לבקיאין לא הראב"ד ז"ל. וכתב עוד הרז"ה ז"ל דהאידנא דבטיל ליבא תרגום והלכות ניתנו לקרות בהן וראיה לדבר מדאמרי' בפרק הניזקין (דף ס.) דר' יוחנן הוה מעיין בספרא דאגדת' בשבתא ומסקינן התם דשרי משום עת לעשות לה' הפרו תורתך ומן הטעם הזה גם כן נהגו לכתוב ברכות הלכך מצילין אותן מפני הדליקה ואף הרמב"ן ז"ל הודה לו ומביא ראיה מדתניא בפרק ט"ז במס' סופרים דברי חכמים כדרבונות כולם נתנו מרועה אחד ורועה אחד אמרן וכולן מצילין אותן מפני הדליקה וספרי דאגדתא אף ע"פ שלא ניתנו ליכתב מצילין (ה) מה טעם עת לעשות לה' הפרו תורתך ע"כ וזה שכתב הרב אלפסי ז"ל דתרגום אין מצילין אותו לא תרגום דילן כההוא תרגום דאונקלוס ויונתן נתכוין אלא לשון תרגום בעלמא שאע"פ שהפרו תורות לכתוב הכל לא התירו לכתוב ספרי הקדש אלא בלשון הקדש אבל לא בלעגי שפה ובלשון אחרת דהפרו תורתך איכא עת לעשות ליכא והברייתא שהביא מכותבי ברכות ללמד על כותבי קמיען (ו) או על כותבי ברכות שלא לצורך כמו שכותבין פסוקי דרחמי ואין ספק שהוא אסור והן כשורפי תורה אלו דבריו ז"ל בספר המלחמות ותמהני עליהן דכיון דמשום עת לעשות לה' הותר לכתוב תרגומו של יונתן בן עוזיאל למה לא יהא מותר ג"כ תרגום של לשון אחר שכתבו אחד מן החכמים דהא אידי ואידי מדינא לא ניתן ליכתב ואי משום עת לעשות לה' שרינן בכולהו נמי איכא למשרי והרב רבינו סעדיה גאון ז"ל כתב ספר שלו בלשון ערבי ולפיכך איני רואה מקום לאסור אלא לכתבן בלשון שאין אותו העם בקיאים דבכהאי גוונא ודאי ליכא משום עת לעשות לה' [ועוד] תמהני למה אסר הרב ז"ל לכתוב פסוקי דרחמי

תירה אור

אין מצילין אותן מפני הדליקה ורב חסדא אמר מצילין אותן מפני הדליקה והלכתא כרב הונא דרב חסדא (א) תלמיד הוה בפני רב הונא ואין הלכה כתלמיד בפני הרב (אבל) היו כתובים בסם בסקרא בקומוס ובקנקנתום (א) [א] אין מצילין אותם מפני הדליקה: *°ת"ר הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומענינות הרבה של תורה אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי (א) ס"ת ומעשה בא' שהיה כותב ברכות בצידן ובאו והודיעו את רבי ישמעאל והלך ר' ישמעאל (בצידן) (ב) לבקרו וכשהיה עולה בסילם הרגיש בו נטל טומוס של ברכות ושקעו בספל של מים ובלשון הזה אמר לו גדול עונש האחרון יותר מן הראשון: [ב] ספר תורה שיש בו ללקט שמנים וחמש אותיות מתוך תיבות שלימות ואפילו בכללן °יגר שהדותא א"נ פרשה שאין בה שמנים וחמש אותיות אלא שיש בה אזכרות כגון °ויהי בנסוע הארון מצילין אותן מפני הדליקה א *הגליונים וספרי מינין אין מצילין אותן מפני הדליקה ר' יוסי אומר אף בחול קודר האזכרות שבהן וגונזן והשאר שורפן אמר רבי טרפון אקפח את בני שאם יבואו לידי שאני שורפן ואת האזכרות שבהן שאפי' רדף אחריו רודף להרגו ונחש (ג) אחריו להכישו נכנס לבית ע"ז ואין נכנס לבתיהן של אלו שאלו מכירין וכופרין והללו אין מכירין ועליהם הכתוב אומר °ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך א"ר ישמעאל קל וחומר ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים הללו שמטילין איבה ותחרות בין ישראל לאביהם שבשמים על אחת כמה וכמה ועליהם אמר דוד °הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט וכשם שאין מצילין אותן מפני הדליקה כך אין מצילין אותן לא מפני המפולת ולא מן המים ולא מן כל דבר המאבדן: *ומפני מה אין קורין בהן מפני ביטול בית המדרש: אמר רב לא שנו אלא בזמן בית המדרש אבל בזמן שאין בית המדרש קורין ושמואל אמר אפילו

רש"י

אין מצילין. והא דקתני מתניתין אע"פ שכתובין בכל לשון רב הונא מפרש לה הכי ואע"פ שכתובין בכל לשון דאין מצילין אפ"ה טעונין גניזה: רב חסדא אמר מצילין. והא דקתני מתני' טעונין גניזה אמקק שלהן קאי אם נעשו רקבובית דאינהו גופייהו פשיטא כיון דמצילין כ"ש דטעונין גניזה: הברכות. מטבע שטבעו חכמים כגון שמנה עשרה ושאר ברכות: ומעינות הרבה. מפרשיות שהיו כותבים בקמיעין פסוקים ללחש כגון כל המחלה ולא תירא מפחד לילה: נשרפין במקומן. אם נפלה דליקה בשבת: כשורפי תורה. שאם נפלה דליקה לא יצילם בשבת: טומוס. קבולת קונטריסין: ללקט. שנשארה כאן תיבה וכאן תיבה: שמונים וחמש. זהו שיעור לספר תורה שנמחקה או בלה להיות עומדת בקדושתה: כגון ויהי בנסוע הארון. שהוא ספר לעצמו: הגליונים. גליון של ספרים שאין דבר כתוב בהן: קודר. חותך חתיכת קלף מקום השם: שאפילו אם אדם רודף להורגו. על עצמו קאמר: שהללו. העובדין ע"ז אין מכירין שהרי בכך גדלו וכן למדום אבותם: ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך. זכרון הוא בידך ואינה שכחה לך אלא שהשלכת אותי אחר הדלת: כך אין מצילין אותן מפני המפולת. אפילו בחול: בזמן בית המדרש. קודם אכילה היו דורשים: שלא בזמן בית המדרש. לאחר אכילה ושתיה לא דרשי משום שכרות (ד) אבל בזמן בה"מ אין קורין בהם מפני ביטול בית המדרש:

ומפקי

וכיולא בהן מה בין פסוקי דרחמי לספר אפטרתא דשרינן בפרק הניזקין [דף ס.] משום עת לעשות לה' ועוד דהא אסיקנא התם שאין כותבים מגילה לתינוק להתלמד בה ואפ"ה כ' הרב אלפסי ז"ל שם בהלכותיו דקי"ל כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ומשמע דטעמיה משום עת לעשות לה' הפרו תורתך דדבר הלמד מענינו הוא וכדאיתא התם ולמה נאסור יותר לכתוב פסוקין דרחמי מלכתוב מגילה לתינוק להתלמד בה ואיני רואה בה מקום לחלק: ת"ר הברכות. כגון שמונה עשרה ושאר ברכות: ומעניות הרבה. מפרשיות שהיו כתובין בקמיעין פסוקי לחש כגון כל המחלה וכגון לא תירא מפחד לילה: נשרפין במקומן. אם נפלה דליקה בשבת: כשורפי תורה. שהרי לא יצילם בשבת: לבדקו. אם אמת הדבר: טומוס. קבולת קונטריסין: גדול העונש האחרון. שאבדן בידים: ספר תורה שיש בו ללקט שמונים וחמש אותיות. שכך הוא השיעור [לס"ת] שנמחק או בלה להיות עומד בקדושתו והיינו טעמא משום דבפרשת ויהי בנסוע שהוא ספר בפני עצמו כדאמרינן בגמרא [דף קטז.] איכא שמונים וחמש אותיות: מתוך תיבות שלימות. מוכח בגמרא שאילו לא היו התיבות שלימות אלא כגון ברא מבראשית ויק מויקרא לא מצטרפים אבל כל שהתיבות שלימות אע"פ שהן מפוזרות מצטרפין והיינו דקאמר שיש בו ללקט: כגון ויהי בנסוע הארון. דאית בה תרתי שמונים וחמש אותיות ואזכרות ונקט הרב אלפסי ז"ל כגון לומר דבכל חדא מהני סגי והכי איתא בגמ' בהדיא: הגליונין. קלפים [חלקים] קטנים שבתחלת הספר ושבסוף הספר ושבין פרשה לפרשה ושבין דף לדף ובגמ' איבעיא לן גליונין של ספר תורה אי מצילין אותן מפני הדליקה או אין מצילין ואתינן למיפשטה מהך ברייתא דהגליונים וספרי המינין כו' ודחינן דה"ק וספרי מינין הרי הן כגליונין ואין מצילין הלכך בעיין דגליונין דספר תורה לא איפשיטא בגמרא והרב אלפסי ז"ל הביא בפשיטות דגליונין אין מצילין וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ג מהלכות שבת ותמהני למה ואפשר שהם סוברין דמאי דדחי' ספרי מינין הרי הן כגליונים דחיא בעלמא היא הלכך נקיטינן ברייתא כפשטה אי נמי דכיון דלא איפשיטא אין מצילין דשב ואל תעשה עדיף: וספרי מינין. מומרים לע"ז שכתבו להם תורה נביאים וכתובים כתב אשורי בלשון הקדש: אף בחול קודר. חותך חתיכות הקלף מקום השם: שאפילו אדם רודף אחריו להורגו. על עצמו קאמר: שהללו. העובדים ע"ז אין מכירין שבכך גדלו וכן למדום אבותם: ואחרי הדלת והמזוזה שמת זכרונך. זכרון הוא בידך ואין שכחה לך אלא שהשלכת אותי אחר הדלת והמזוזה: כך אין מצילין אותן. אפילו בחול: בזמן בית המדרש. קודם אכילה היו דורשין: שלא בזמן בית המדרש. לאחר אכילה לא היו דורשין משום שכרות: ושמואל אמר וכו'. דסבירא ליה לשמואל כרבי נחמיה דאמר מפני

שלטי הגבורים

הדליקה וכן נראה מד' הרמב"ם וסמ"ג לאוין ס"ה ומרדכי והתוס' שם והטור א"ח סי' של"ד דמצילין הקמיעין מפני הדליקה האידנא משום עת לעשות לה' שכתבו דהאידנא דרכתה השכחה וניתנו כל הספרי' והאגרות והברכו' והתפילות והקמיעין לכתוב שמצילין את כולן מפני הדליקה כל עוד שהן כתבי הקדש בין תרגום שכתבו מקרא בין מקרא שכתבו תרגום ונ"ל היכא שיש בהם אותיות השם דהיינו האזכרות דודאי ס"ד להצילן בכל ענין ואע"ג דמדינא דגמ' איכא כמה כתבי הקדש שאין מצילין אותם האידנא מצילין הכל ולפי דינא דגמ' משמע מדברי התוס' והמרדכי דכל הספרים אפי' כתובי' בסם ובסיקרא מצילין אותן מן הדליקה כי א"א להם בלא אזכרה בתוכם אבל מגילה דאין בה אזכרה כלל אין מצילין אא"כ כתובה על הספר ובדיו ובמיי' פכ"ג מה' שבת ליכא חילוק בין מגילה לשאר ספרים דבכולהו מצילין אותן מפני הדליק' וכן הוא דעת רבינו ואע"פ שבאלפסי בדפו' הא' כתוב דהכתובים בסם ובסיקרא אין מצילין מפני הדליקה נ"ל דטעות סופר הוא ונ"ל מצילין והלשון מוכיח כך שמתחילה כ' דהכתובים תרגום ובכל לשון אין מצילין והדר כתב אבל הכתובים בסם ובסיקרא מצילין ואי אמרת אין מצילין מאי אבל הא עד השתא נמי אין מצילין קאמר וכן נראה מדברי המרדכי שתופס דבריו שם להתיר:

לשון ריא"ז

ואם היו כתובים תרגום או בשאר לשונות אין מצילין אותם אבל טעונין גניזה בחול שלא יתבזו כדברי ר"י ומז"ה אומר שאם היו כתובים בשאר לשונות מצילין אותם בשבת ודברי רבי יצחק ז"ל [עיק'] כמבואר בקונט' הראיות: כל כתבי הקדש ראוין ליכתב בשאר מיני צבעים המתקיימין כגון סם וסיקרא וכיוצ' בהן ומצילין אותן מפני הדליקה ואע"פ שכתובים בסם ובסיקרא חוץ מס"ת ומגלת אסתר שאינן נכתבין אלא בדיו כמבואר בקונ' הראיות:

לשון ריא"ז

א ויש לשאול על ספרים שכותבים היום בלשונם והם כתבי הקדש שלנו אם טעונין גניזה בחול ואם יש לחוש על אזכרותיהן שלא ליטבע בהן לבקר ושלא למחוק אותם שהמוחק את השם עובר [בלאו] ונראה בעיני שטוב להחמיר בדבר כמבואר בקונטרס הראיות:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ל דקאי אלעיל מיניה היו כתובים תרגום ובכל לשון דהשתא תרתי לגריעותא חדא שאין לשון הקדש ואידך שאין כתובים בשאר המתקיים אבל היכא דכתובים לה"ק ושלא בדיו איבעיא היא אי מצילין אי לא ומביה רב

הגהות הר"י

(א) עי' רי"ף ברכות פ"ג סי' פ:

הגהות הב"ח

(א) תורה כצ"ל: (ב) לבדקו כצ"ל: (ג) כך אחריו כצ"ל: (ד) הי' אבל נמחק: (ה) נ"ב אותן: (ו) נ"ב כתבה: (ז) נ"ב הוה: (ח) מלקרות כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] בא"י סגי' מג לין: [ב] ס"ת שבלה אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פ' ויהי בנסוע הארון מג לין ואם לאו אין מצילין ופ' ויהי בנסוע הארון אע"פ שחסר ממנה אות אחת כיון שיש בה אזכרות מצילין אותן מפני הדליקה כצ"ל:

תני מצילין ולפי לשון הבעיא כי נמי פשיט מצילין דוקא דכתיבי בלה"ק אבל כי כתיבי בשאר לשון ושלא בדיו דאיכא תרתי לא עלה על דעת הבעיין ופשיטא ליה דאין מצילין זה הוא הדך הרי"ף לפי הגי' שכתובה לפנינו
לשון הברייתא שפושט לו ממנה משמע בהדיא דבשאר ספרים שאין מגילה שם נכתבים בכל לשון גם א"נ ספר ודיו ומצילים אותם וכ"מ גאשרי"י ושס"ת שלא תלקו וכתבו שתם אחר שכתבו פיסקא דהיו כתובים תרגום וכל לשון
דהאידנא מצילין כתבו עלה וכן אם היו כתובים בסם ובסיקרא ובקומוס ובקנקנתום מצילין אותם מפני הדליקה ולא חלקו כלל.

מלחמת ה'

שאע"פ שהפרו תורות לכתוב הכל לא התירו לכתוב ספרי הקודש אלא בלשון הקודש אבל לא בלעגי שפה ובלשון אחרת והפרו תורתך איכא עת לעשות ליכא והברייתא שהביא מכותבי ברכות ללמד על כותבי קמיעין כתבה או על כותבי ברכות שלא לצורך כמו שכותבין פסוקי דרחמי ואין ספק שהוא אסור והם כשורפי תורה ואחרי כתבי זה מצאתי גמס' סופרים פט' י"ז דברי חכמים כדרבונות כולן נתנו מרועה אחד ורועה אחד אמרן וכולן מצילין אותן מפני הדליקה וספרי אגדתא אע"פ שלא נתנו ליכתב מצילין אותן מפני הדליקה מה טעם עת לעשות לה' הפרו:

המאור הקטן

...פרו תורתך אמרו מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ולא תשתכח תורה מישראל כדאי' במס'
...בפ' יש בקרבנות היחיד וכן נהגו לכתוב ברכות הרי נתנו כולם לקרות בהן ומצילין את כולן:
...קטז ע"ב] והא דאמר שמואל בין בזמן בית המדרש בין שלא בזמן בית המדרש אין קורין אוקימנא
כר' נחמיה ובנהרדעא פסקי סדרי בכתובים במנחתא דשבתא אע"ג דאתרא דשמואל
...סברי כוותיה בהא אלא כרבנן דפליגי עליה דר' נחמיה ס"ל מיהו בשטרי הדיוטות אסור לקרות בשבת
...הכל וליכא מאן דפליג עליה ומאחר שפשט מנהג הראשונים שהיו נותנין לדרוש בכל שבת ושבת
...ן סעודה אין לנו אנו היום למנוע עצמנו (ח) לקרוא בכל כתבי הקדש ובכל ספר שיש בו סרך קדושה כל היום כולו והטעם שלא היו ברורות הראשונים קורים בספר כתובים בשבת עד אחר סעודת השבת
מפני שלא היה מתקנת עזרא אלא לקרות בתורת ולתרגם בנביא ולא התירו לקרוא בספר אחר כדי שיהו הכל משכימים לשמוע התרשה שהיו דורשין עד זמן סעודה:
...אשי בתרתי פליגי פליגי בטלטול ופליגי במלאכה פירוש פליגי במלאכה כדמפרש בברייתא ועל ההיא פלוגתא לא אהדרי ליה ולא מידי ופליגי נמי בטלטול עור אגב בשר לאחר הקטרת אימורין שהיה
...ר' ישמעאל איסר והכמים מתירין ועליה אהדרו ליה חבריא והכי קא אמרי ליה אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר בלא אימורין שהרי אף הבשר עצמו קודש הוא כמו הספר שהוא
...ופרכינן עלה מי דמי התם נעשה בסים לדבר המותר שאפי' כתבי הקדש שאין קורין בהם הרי אמרו שונין בהם ודורשין בהן ואם נצרך לפסוק מביא ורואה בו הכא נעשר בסים לדבר האסור שאין הבשר מותר באכילה
...רב ומנין להו שיהא טלטולו מותר וכ"ש העור שעמו ומסקנא איקמא מר בר רב אשי לעולם כדאמרי' מעיקרא דכהפשטת פסח אהדרי ליה לומר שמותר להפשיט את כולו קודם שיוציא את האמורין שמתוך שהאמורין
להקטרה בו ביום הרי הם דבר מותר ונעשה שאר הבשר יד להן והעור בסים לדבר המותר בלבד והרי הוא כתיק הספר עם הספר בלא מעות שאין שם אלא דבר המותר בלבד אף זה מכיון שהבשר
...רין מחוברין ונעשה הבשר יד לאמורין אין שם אלא דבר המותר בלבד וכשלטולו כולי עלמא לא פליגי שיהא מותר לטלטל הכל ביחד דבסים לדבר המותר הוא כי פליגי בהפשטו וכגון דלא בעי ליה
...ושקיל ליה בברוי רבנן סברי מפשיט את כולו מתוך שהותרה הפשטה עד החזה לצורך האמורין מפשיט את השאר בברזי דהא לאו מלאכה היא ולא מיתחל שבתא בהכי אע"ג דדמיא להפשטה הועילו
...ין לבשר להתיר לו כך כשם שהועיל הספר לתיק הספר להצילו מן הדליקה ור' ישמעאל סבר כיון דאיתעביד ליה צורך גבוה לא שרינן ולא מידי גזרה דלמא אתי למעבד הפשטה כי אורחה אף בכל הבשר:

יעיש נז

תהלים קלט

דף קטז:

מפני מה אין קורין בהן כדי שיאמרו בכתבי הקדש אין קורין כ"ש בשטרי הדיוטות והאי טעמא שייכא בין בזמן בית המדרש בין שלא בזמן בית המדרש וקי"ל כרב וכתב הרז"ה ז"ל מאחר שפשט מנהג הראשונים שהיו נוהגין לדרוש בכל שבת ושבת עד זמן סעודה אין לנו היום למנוע עצמנו מלקרות בכל כתבי הקדש ובכל ספר שיש בו סרך קדושה כל היום כולו: **גרסינן** בפרק השולח גט לאשתו (דף לח:) אמר רבה וכו' דמפקי עבדייהו לחירות ועוברים בעשה שנא' לעולם בהם תעבודו: ודסיירי נכסייהו בשבתא: מסתכלין בשדותיהן בשבת לידע מה הן צריכין: בעידן בי מדרשא. כשהחכם דורש ברבים בשבת יושבין בסעודה ואין כאן כבוד שבת והיה להם להקדים או לאחר: בערב שבת. בלילי שבת ואין כאן כבוד שבת דקי"ל כבוד יום קודם לכבוד לילה והם היו מתכוונים משום ביטול בית המדרש: **והלכתא** אסור לקרות בשטרי הדיוטות בשבת. כגון של חשבונות או אגרות השלוחות למלוא חפץ דאיכא למיחש שמא ימחוק: **שלש** מחיצות ולחי א' זהו מבוי שאינו מפולש. דלא מקילינן מידי אלא שאע"פ שלא נשתתפו בו מצילין לתוכו: ולית הלכתא כבן בתירא לא במבוי. דאמר דאף למבוי המפולש מצילין: ולא בחצר. דאמר לקמן [דף קכ.] גבי הצלת אוכלים שאף לחצר שאינה מעורבת מצילין: **מתני'** מצילין מזון שלש סעודות. לפי שחייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת: נפלה דליקה בלילי שבת. קודם אכילה: שחרית. קודם סעודה: לעולם הוא מציל. הואיל [א]ובר הכי הוא ובהיתרא טרח דהא בני טלטול נינהו ולחצר המעורבת הוא מציל כדאמרינן לקמן ומדינא אפילו טובא שרי אי לאו משום גזירה דאי (לא) שרית ליה אתי לכבויי כדאיתא בגמרא: **גמ'** חבית נשברה לו וכו' ויקלוט. קלוט הנופל מן האויר: ויצרף. סמוך לגג כעין שאיבה אלא שאינו ראוי לשאוב שהגג חלק הוא והיין אינו בגומא ומצרף כלי לגג שיזוב מן הגג לכלי והוא אוחז הכלי בידו דאי שרית ליה לחזר אחר כלים הרבה ישכח ויביא דרך רה"ר: ולא יקלוט ואחר כך יזמין. אורחים אלא בעינן שיהיו בביתו בשעת קליטה: ואין מערימין בכך. לזמן אורחים שאין צריכין לאכול כדי שיותירו מן היין: **תנו** רבנן הציל פת נקיה. לשלש סעודות: לא יציל פת הדראה. פת קיבר שניטל הדרה לפי שאין זו ערמה כשירה לומר פת הדראה ניחא לי: אבל לא משבת ליום הכפורים. כגון אם חל יו"כ באחד בשבת דהא לא אכיל עד אורתא ולאורתא ליטרח וליתי: ואין צריך לומר משבת ליו"ט. דיכול להכין בו ביום ומדאמרינן הציל פת נקיה אין מציל פת הדראה כתבו בתוספות דמהא שמעינן דביו"ט מי שיש לו פת נקיה אסור לאפות פת הדראה. והרשב"א ז"ל חולק בדבר דלא דמי דהכא גבי הצלה אסרו אפילו דברים המותרין משום דאי שרית ליה אתי לכבויי אבל ביו"ט אם הטיבתו פת הדראה אופה ואינו נמנע: **ומדאמרינן** אבל לא משבת ליום הכפורים משמע דמיום הכפורים למוצאי יום הכפורים מציל דאם איתא דאפילו ביוה"כ אינו מציל צריכא למימר דמשבת ליוה"כ אינו מציל והיינו טעמא דשרי מפני עגמת נפש מידי דהוה אקניבת ירק דשרי [שבת קיד:] מן המנחה ולמעלה והכי איתא בירושלמי בהדיא דגרסינן התם ביום הכפורים מה אית לך על דעתיך דרבנן לא יציל כלום כ"ע מודו שמצילין מזון סעודה אחת מפני הסכנה: **תנן** רבנן שכח פת בתנור וכו': מרדה. כלי שרודין בו את הפת ומפריסין אותו מכותלי התנור שנדבק בהם: לא ירדה במרדה: שהוא דרך חול וכי אמרינן דמצילין מזון שלש סעודות דוקא בשאין לו מה יאכל וכן נמי הא דאמרינן ואומר לאחרים בואו והצילו לכם בשאין להם מה יאכלו הא לאו הכי לא שרי: ישכים אדם. בע"ש לטרוח ולזמן הוצאות שבת: והכינו את אשר יביאו לאלתר. בשעת שבאה הכנה והבאה בהשכמה דכתיב [שמות טז] וילקטו אותו בבקר: **אמר** רבא חייב אדם לבצוע. ברכת המוציא: נקיט תרתי. (ד)אוחז בידו: לקטו כתיב. דמשמע אחיזה אבל בבציעה לא כתיב משנה: בצע אכוליה שירותיה. פרוסה גדולה שדי לו בה לאותה סעודה ולכבוד שבת היה עושה דנראה כמחבב סעודת שבת (ה) ולהתחזק ולאכול הרבה כך פרש"י ז"ל והקשה הרשב"א ז"ל דאי הכי היכי אמרינן דמיתחזי כרעבתנותא אדרבה כי האי גוונא עין יפה מיקרי וכדאמרינן התם [ברכות דף מו.] בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה ועוד שאין זה מענין שמועתנו לפיכך פי' דבצע על כל הככרות קאמר ומשום דקאמרינן דנקיט תרתי ובצע חדא קאמר דר' זירא בצע אכולהו ככרות דמנחי קמיה ומש"ה קאמר דמחזי כרעבתנותא: כי מקלע להו. פעמים שהעירוב בבית זה ופעמים שהעירוב בבית זה מבתי בני החצר: שרו ביה. היינו ברכת המוציא שהוא התחלת אכילה: שרו. מתחילין וכן נוהג בכל ערבי שבתות ומשום חביבות מצוה וערוב לכל השנה אינו עושה שמא יתעפש ולאו אדעתיה: **ת"ר** כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת וכו'. תלתא היום [ב]לזמן סעודה באו וכתב הרב בעל הלכות ז"ל שאין חיוב סעודות הללו להיותן כדרכן בשחרית ובמנחה אלא אפילו מפסיק באמצע סעודה בברכת המזון ואע"ג דלא מסלק התכא אלא פורס מפה ומברך והדר שרי המוציא ואוכל כבילה ומברך שפיר דמי ולפי זה הא דאמרינן בסמוך קערות שאכל בהן שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים בצהרים מדיחן לאכול בהן במנחה לאו דוקא א

אורחא

נר מצוה

תורה אור

אפילו שלא בזמן בית המדרש אין קורין והלכתא כרב: גרסינן בפרק השולח גט לאשתו* אמר *רבא בהני תלת מילי (א) נחתי בעלי בתים מנכסיהון דמפקי עבדיהון לחירות וסיירי נכסיהון בשבתא וקבעי סעודתיהו בשבתא °בעידן בי מדרשא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתה בשבת ואחת קבעה סעודתה בערב שבת ושניהם נעקרו: והלכתא אסור לקרות א *בספרי הדיוטות בשבת: להיכן מצילין אותן וכו': *היכי דמי מפולש והיכי דמי שאינו מפולש אמר רב אשי שלש מחיצות ולחי אחד זה מבוי שאינו מפולש שלש מחיצות בלא לחי זהו מפולש. ולית הלכתא ב כבן בתירא לא במבוי ולא בחצר: **מתני'** *מצילין מזון שלש סעודות הראוי לאדם לאדם והראוי לבהמה לבהמה כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות בשחרית מצילין מזון שתי סעודות במנחה מצילין מזון סעודה אחת ר' יוסי אומר לעולם מצילין מזון שלש סעודות: **גמ'** יתניא נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף נזדמנו לו אורחים מביא כלי אחר (א) ויקלוט כלי אחר ויצרף ולא יקלוט ואח"כ יזמין אלא יזמין ואח"כ יקלוט ואין ג מערימין בכך משום ר' יוסי ברבי יהודה אמרו מערימין: תנו רבנן ד הציל פת נקיה אין מצילין פת הדראה הציל פת הדראה מציל פת נקיה מצילין מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום ה הכפורים ואין צריך לומר משבת ליום טוב ולא משבת זו לשבת הבאה ת"ר ז שכח פת בתנור וקדש עליו היום מצילין מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין ו ואע"ג דרדיית הפת חכמה היא ואינה מלאכה אפילו הכי כמה דאפשר לשנויי משנינן: אמר רב חסדא ח לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר °והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתר: א"ר אבא חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת שנאמר °לקטו לחם משנה אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקיט תרתי ובצע חדא אמר לקטו לחם משנה כתיב ר' זירא בצע ליה אכוליה שירותיה אמר ליה רבינא לרב אשי והא מיחזי כרעבתנותא כיון דכל יומא לא עביד והשתא הוא דעביד לא מיחזי כרעבתנותא: רבי אמי ורבי אסי כד הוה מיקלע להו רפתא דעירובא שרו עליה המוציא אמרי כיון דאיתעבידא ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריתי: כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות: ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש רבי חידקא אומר ארבע א"ר יוחנן ושניהם

מקרא

רש"י

(ב) ומפקי עבדייהו לחירות. ועוברים בעשה דכתיב לעולם בהם תעבודו: ודסיירי נכסיהון. שרואין שדותיהן ועיינו בהן בשבת לידע מה הן צריכין ואסור משום ממצוא חפצך: אחת קבעה סעודתה בע"ש. וסעודת שבת נאכלת: ואחת קבעה סעודתה בשבת. בשעת המדרש ושניהם נהרגו: שטרי הדיוטות. כגון של חשבונות או אגרות שלוחות לממצא חפץ: מתני' נפלה דליקה (ג) ע"ש. קודם אכילה: שחרית. קודם סעודה: לעולם הוא מציל. הואיל ויומא בר הכי הוא ובהיתרא קא טרח דהא בני טלטול נינהו ולח"ר המעורבת. ואפי' טובא הוי שרי אי לאו משום גזירה כדאמר בגמרא מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה לאיתחולי בהצלה טובי האי מתוך שהוא בהול מינשי ליה לשבת ואתי לכבויי:

חבלו

מלחמת ה'

ועוד להיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש. כתב עלה הרב אלפסי ז"ל ולית הלכתא כבן בתירא לא במבוי ולא בחצר:

אמר הכותב אבל לא הסכים בעל המאור ז"ל לשמועה שהקולא שהקלו חכמים בכתבי הקודש הוא שמצילין אותן אפי' למבוי שאינו משותף וכ"כ רבינו הגאון ז"ל ולענין הסוגיא שפי' המורגל בה מדברי המפרשים דמתחלה הוקשה להם בגמ' א"כ לרבנן נציל לתוכו אוכלין ומשקין במשותף ואדרבה סיפא בחצר ליתני בדידה להיכן מצילין למבוי המשותף עד שבא רב אשי ואוקמה בחד לחי ואליבא דר"א ומשום דהאי מבוי לאו בר שיתוף הוא רהי"ט סיפא לחצר וקל שהקלו חכמים בכתבי הקודש להציל למבוי שאינו מפולש אע"פ שהוא חסר שיתוף לב"ה ולחי לר"א הא בלא לחי דהיינו מפולש לדברי כולם אסור שהוא קרוב להוצאת רה"ר ומשנתנו לר"א בשנית וכדברי ב"ה נמי אתיא ול"כ שכך פירושה של שמועה מעיקרא כלפי שאמר רב חסדא שלש מחיצות ושני לחיים זהו מבוי ש[illegible] מפולש ותרווייהו אליבא דר"א ידעי בגמ' דאיהו לא שרי לאפוקי ספר תורה אלא למבוי המותר שהוא לדעת ר"א בשני לחיים ומשותף וכן לרבה לדברי ר"י משום הכי אקשינן לרבנן נציל לתוכו ממש אוכלין ומשקין וכא רב [illegible] ותירץ והעמיד משנתינו כדברי הכל ואמר דג' מחיצות ולחי אחד זהו מבוי שאינו מפולש ולא מיבעיא לב"ה שמותר להציל לתוכו ס"ת אע"פ שאינו משותף אלא אפי' לר"א שהוא חסר לחי אחד ובשתוף נמי מותר וכן בתירא מ[illegible] ואי בלא לחי כלל נמצא הפרש שבין אוכלין ומשקין לס"ת לדברי ב"ה שזה מצילין למבוי שאינו משותף וזה אין מצילין אפי' לחצר אא"כ מעורבת והיינו דקתני רישא מבוי וסיפא חצר וזה פי' נכון אבל לענין שאמרו דט' [illegible] סוא שלא התיר במפולש אלא בן בתירא הא רבנן בין לב"ה ובין לר"א לשאינו מפולש דוקא והלכה כדברי הכמים כדברי רבינו הגאון ורבינו ז"ל וא"ל לפנים:

המאור הקטן

[דף קיז ע"א] **להיכן** מצילין אותן למבוי שאינו מפולש כתב עליה הרי"ף ז"ל ולית הלכתא כבן בתירא לא במבוי ולא בחצר ול"נ כיון דכולי עלמא בין לרבנן בין לבן בתירא קל [illegible] שהקלו חכמים בכתבי הקדש יותר מהצלת אוכלין ומשקין שכל המחיצות הצריכות להצלת אוכלין ומש[קין] אינן צריכות להצלת כתבי הקדש ורבנן דבעו הכא שלש מחיצות ולחי אחד ס"ל כר"א דאמר בעי[נן] [illegible] בעינן לחיים ואנן לא קיי"ל כר"א אלא בעלמא בלחי אחד סגי לן הילכך ממילא קיי"ל כבן בתירא דא[מר] הכא לא בעי לחי כלל הלכך הלכה כבן בתירא במבוי והלכה כדברי חכמים בחצר:

שלטי הגבורים

א התוס' כתבו דכתבים ואגרו' השלוחין ממקו' למקום מותר לקרות בהן ואפי' הוא יודע שאין בהן פיקוח נפש וכתב ר"ת והביא דבריו הטור א"ח סי' ש"ז דאפי' בא מחוץ לתחום מותר לטלטלו ולקרות בו כיון דהטלטול מצד עצמו מותר בו שראוי הוא לצור על פי הצלוחית גם אין לאוסרו משום שבא חוץ לתחום שהרי השולח שלחו בשביל עצמו ולא בשביל אותו השלוח אליו ונמצא שאותו שלוח אליו האגרת הוי כאילו הוא אחר והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ומהר"ם התיר לקרות בכל האגרו' הבאים בשב' ובלבד שלא יגע בהן מי שהובאו בשבילו והטור א"ח סי' ש"ז תמה על דבריהם וכתב כי גם שנוהגין עתה לקרותם וסומכין לומר שמא יש בהן איזה פקות נפש שנראה לו שאין הטעם מספיק וכתוב בהגהות מיי' פרק כ"ג מה' שבת בשם א"ז דאפי' כתב שבא לו מע"ש ואפי' כתוב בו מדברים המותרים בשבת כגון תינוקת לארס ותינוק ללמדו ספר אסור לקרותו בשבת ורבינו ברוך אוסר קריאת כל הכתבי' שכתוב בהן מדברי רשות אע"פ שהן ביד הנכרי המביאן מיהו מתיר לעיין בהן כהרהור בעלמא והן ביד הנכרי ולדידיה יהיה מותר גם כן להסתכל בכתב המהלך תחת הצורה ולהרהר בו ובלבד שלא יקרא בפה וזה תימה ועוד נדבר לקמן בזה בע"ה והאבי"ה מתיר לקרותן בכל ענין ומיי' פרק שואל בפירוש המשניות אוסר לקרות אגרת שאלת שלום וכן נהגו העולם:

ב רבינו ומיי' פכ"ג מה' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה וטוא"ח סי' של"ד כתבו שמותר להציל לחצר אחר שבני ותו מבוי אע"פ שלא עירבו ובלבד שיהיה למבוי ג' מחיצות ולחי אחד והמרדכי כתב דמצילין אף למבוי המפולש שזהו מבוי שיש לו ג' מחיצות אבל אין לו לחי:

ג הטור א"ח סי' שכ"ט כ' דאין מערימין לזמן אורחי' שאין צריכין לאכול ומיי' פכ"ב מה' שבת כ' שמערימין בכך:

לשון ריא"ז

ד בעפ"ב שבא להציל מזון ג' סעודות רשאי להציל מכל מין ומין שהם [illegible]

[illegible]

לשון ריא"ז

ה [illegible]

ו ואומר לאחרים בואו והצילו [illegible] כדרך שאמרו באוכלין כמבואר בקונ' שלאות:

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שז [illegible]:
ב מיי' [illegible] טוש"ע או"ח סי' שלד:
ג מיי' פכ"ב [illegible] מהל' שבת [illegible]:
ד מיי' שם טוש"ע או"ח סי' שלד:
[illegible]

הגהות הב"ח

(א) [illegible] ויקלוט כלי אחר ויצרף [illegible] כצ"ל: (ב) [illegible] כצ"ל: (ג) [illegible]: (ד) אוחז בידו [illegible]: (ה) [illegible] כצ"ל:

הגהות חוו"י

(א) [illegible]

הגהות מא"י

[א] [illegible] כצ"ל: [ב] לזמן סעודה באו כצ"ל:

אורחא דמילתא נקט : **ואיבא** נמי מאן דאמר דמשלים להו בפירי ובמיני תרגימא כדאמרינן בפרק הישן (דף כז.) לדברי ר"א דאמר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה במאי משלים להו ומהדרינן במיני תרגימא ומיני תרגימא היינו פירות ואע"ג דרבא פליג עליה בפרק בתרא דיומא (דף עט:) ואמר דפירי לא בעי סוכה מסקנא דהסיא שמעתא לאו כרבא אתיא : **וכתב** ר"ת ז"ל דנשים חייבות בג' סעודות וכן נמי לבצוע על שתי ככרות שאף הן היו בנס המן ואין צורך שבכל מעשה שבת איש ואשה שוין כדילפינן [ברכות דף כ:] מזכור ושמור את שישנו בשמירה ישנו בזכירה ובכלל זה הוי כל חיובי שבת :

ת"ר קערות שאכל בהן ערבית מדיחן וכו' מן המנחה ולמעלה שוב אין מדיחן. דאין הדחתן אלא לחול: חבלו של משיח. כדאמרינן בכתובות (דף קיב:) דור שבן דוד בא קטיגוריא בא"ה לתלמידי חכמים שנאמר ועוד בה עשיריה וגו' וחבלו לשון [הושע יג] חבלי יולדה: בלא מצרים. כלומר אין לה קץ : אז תתענג . בתר וקראת לשבת עונג כתיב : נחלת יעקב אביך. ולא נחלת אברהם ויצחק : לארכה ולרחבה . ארץ זו ולא יותר : הארצות האל . ותו לא : בתבשיל של תרדין . חשוב הוא : ראשי שומין . חשובין היו להם : כסא דהרסנא. דגים קטנים מטוגנין בשומן קרביהן ובקמח : דור אנוש . התחילו לעבוד ע"ז דכתיב [בראשית ד] אז הוחל לקרוא בשם ה' : וכתיב בתריה. בתר ההיא פרשה: הרי זה מחרף ומגדף.שהנביאים הראשונים תקנוה לאמרה בפרקי' לשיר ולהודאה כדאמרינן בע"פ (דף קיז.) וזה הקורא תמיד בלא עתה אינו אלא כמזמר בשיר ומתלוצץ: פסוקי דזמרה. שני מזמורים של הלולים הללו את ה' מן השמים הללו אל בקדשו : (כ)ומתעטף. בבגדים נאים : בואי כלה . הכי קרי לשבית שבת מתוך חביבות : טחיי . רקיקין טוחין פניהן בשומן אליה או בשמן : מי עדיפת לן מינה. כלומר מי אתה חשוב לנו יותר משבת לכבוד שבת עשינו ולא היינו יודעין שתבא : מתליסר טבחי . לטעום מן המובחר : אסתירי . סלעים : אסתירי פשיטי . סלע מדינה והם א' משמונה מסלע צורי והיינו חצי דינר : ומשלים להו אצנורא דדשא . כמה שהיה מביא ראשונה היה נותנה לשמשים המכינין סעודתו על פתח ביתו ולא היה נכנס אלא ממהר הוא לחזור ולהביא אחרת : ואומר להם . לשמשים המכינים סעודתו: אסור הייא. תתאסרו מהר להכין את ע בעוד שאלך להביא אחרת : אתכתבא דשיגא. ככא של שן שחשוב ועביר היה : ומוסיף נורא . נופח ומנית את האור לכבוד שבת : לביש גונדא. כלי שחור להודיע שהיום אינו כדאי להתנהג בחשיבות ולהתעסק בצרכי שבת ולא יטנף בגדיו מבישולי קדרות : דתנא דבי רבי ישמעאל. דבישול קדרה מטנף בגדים: מחריך רישא. אם היה ראש של בהמה לחרכו מחרכו הוא בעצמו : פרים סילקא.לשון [ויקרא יג] פרומים מחתך : מצלחי ציבי . מבקעין עצים לבשל : מצתת צתותי . מצית את האור בעצים דקים וכל הני רבנן עבידי צורכי שבת בנפשייהו משום דאמרינן בריש פרק האיש מקדש [דף מא.] דקיום מצוה באדם עצמו טפי עדיף מבשלוחו : מכתף ועייל מכתף ונפיק. [ה]לערב בא ונכנס להביא תמיד מסואות כלי תשמיש ובגדי חופש כאדם שבא לקבל רבו לביתו ומראה לכל שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו:

שמות טז מקרא אחד דרשו ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ר' חידקא סבר הני תלתא היום דכתיבי לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא והלכתא כרבנן : תנו רבנן קערות שאכלו בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים בצהרים מדיחן לאכול בהם במנחה מן המנחה ולמעלה שוב אינו מדיח אבל כוסות וקיתוניות וצלוחיות מדיחם והולך כל היום כולו לפי שאין קבע לשתיה: אמר רבי שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג מחבלו של משיח כתיב הבא יום וכתיב התם יום הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' מדינה של גיהנם כתיב הכא יום וכתיב התם יום עברה היום ההוא וממלחמת גוג ומגוג כתיב הכא יום וכתיב התם [א] ביום בא גוג א"ר יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא כל מי שמענג עצמו בשבת נותנין לו נחלה בלא מצרים שנאמר אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך *נחלת יעקב אביך לא כאברהם דכתיב ביה קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה ולא כיצחק דכתיב ביה כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא כיעקב דכתיב ביה ופרצת ימה וקדמה וגו' ר"נ בר יצחק אמר ניצול משעבוד מלכיות כתיב הכא [ב]והאכלתיך נחלת יעקב אביך והרכבתיך על במתי ארץ וכתיב התם ואתה על במותימו תדרוך אמר רב יהודה א"ר כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר [ג] אז תתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך עונג זה איני יודע מהו כשהוא אומר וקראת לשבת עונג הוי אומר זה תענוג שבת : במה מענגה אמר רבה בריה דרב יהודה בר שילת משמיה דרב (א) בדגים קטנים וראשי שומים ותבשיל של תרדים · *רב אשי אמר אפילו דבר מועט ועשאו לכבוד שבת הרי זה עונג מאי היא אמר רב פפא כסא דהרסנא : א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר את השבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כאנוש מוחלין לו שנאמר אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו אל תיקרי מחללו אלא מחול לו : אמר רב יהודה אמר רב אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו וכתיב בתריה ויבא עמלק: [ד] א"ר שמעון בן יוחאי אלמלי (ג) שמרוי שראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין שנאמר כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה והביאותים אל הר קדשי : א"ר יוסי יהא חלקי עם אוכלי שלש סעודות בשבת : א"ר יוסי יהא חלקי עם גומרי הלל בכל יום איני והאמר מר כל הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף כי קאמרינן בפסוקי דזמרה ומאי ניהו מתהלה לדוד עד כל הנשמה תהלל יה : *ר' חנינא מיעטף וקאי בפניא א דמעלי שבתא אמר בואו ונצא לקראת מלכא רבי ינאי לבש מאניה ומכסי אמר בואי כלה בואי כלה רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן קריבו ליה תליסר סאוי טחיי אמר להו מי הויתון ידעין דאתינא לגבייכו דטרחיתון כולי האי אמרו ליה מי עדיפת לן מינה ר' אבא הוה זבין בתליסר איסתרי פשיטי בשרא מתליסר טבחי ומשלים להו אצינורא דדשא ואמר להו אשור הייא אשור הייא ר' אבהו הוה יתיב אתכתבא דשאגא ושייף נורא רב ענן לביש גונדא דתנא *דבי רבי ישמעאל בגדים שבישל בהם קדרה לרבו אל ימזוג בהם כוס לרבו רב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא רב הונא מדליק שרגא רב פפא גדיל פתילתא רב חסדא פרים סילקא רבה ורב יוסף מצלחי ציבי רבי זירא מצתת צתותי רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק אמר אילו מקלעי לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתיפנא ועיילנא קמייהו ר' אמי ור' אסי הוו מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי אמרי אילו מיקלע גבן ר' יוחנן מי לא מכתיפנא קמיה : בעא מיניה רבי מר' ישמעאל ברבי יוסי עשירים שבא"י במה הם זוכין א"ל בשביל שמעשרין דכתי' עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר עשירים שבבבל במה הן זוכין בשביל שמכבדין

את

רש"י

חבלו של משיח · כדאמרינן בכתובות דור שבן דוד בא (ג) קטיגוריא באה בת"ח שנאמר ועוד בה עשיריה וגו' חבלו לשון חבלי יולדה : בלא מצרים · כלומר אין לו קץ : אז תתענג · בתר וקראת לשבת עונג (ד): נחלת יעקב · ולא נחלת אברהם ויצחק : לארכה ולרחבה · ארץ זו ולא יותר : הארצות האל . ותו לא : תבשיל של תרדין . חשוב הוא : ראשי שומין · חשובים היו להם : כסא דהרסנא . דגים קטנים מטוגנים בשומן קרביהן ובקמח: דור אנוש· התחילו לעבוד ע"ז דכתיב אז הוחל לקרוא וגו' : בתריה · בתר ההיא פרשתא : הרי זה מחרף ומגדף · שנביאים הראשונים תקנוהו לאומרו בפרקים לשבח והודיה כדאמר בע"פ וזה (ה) הקוראו תמיד בלא עתו אינו אלא כמזמר לשיר ומתלוצץ: פסוקי דזמרה.שני מזמורי' של הלולים הללו את ה' מן השמים הללו אל בקדשו: (ו)ומתעטף · בבגדים נאים : בואי כלה · הכי קרו לשבית שבת מתוך חביבות: טחיי· רקיקין טוחין פניהם בשמן: מי עדיפת לן מינה · כלום את זה חשוב לנו מן השבת לכבוד שבת הכננוס דלא היינו יודעים שתבא : מתליסר טבחי· לטעום בשבת מן המובחר:איסתרי סלעים סלעי מדינה והוא אחד מח' בסלע צורי והיינו חצי דינר : משלים להו אצינורא דדשא · לפני בואם להביא לו הבשר היה מזמן להם מעות שלהם על פתחו : ואמר להם אשור · התחזקו והתאשרו מהר באומנותיכם למהר ולחזור ולמכור ולהתעסק בצרכי (ז) הבית ולי נראה ומשלים להו אצינורא דדשא כשהיה מביא ראשון ראשון היה נותנה לשמשין המכינים סעודתו על פתח ביתו ולא היה נכנס אלא ממהר לחזור ולהביא אחרים ואמר לשמשים אשור הייא התאשרו מהר להכין את זו בעוד שאלך להביא אחרת : אתכתכא דשינא · פלדשטו"ל של שן שחשוב היה ועשיר: ושייף נורא. נופח ומצית את האור לכבוד שבת ורבינו הלוי גרים אתכתכא דשאגא תדהר : גונדא · כלי שחור להודיע שהיום אינו כדאי להתנהג בהם בות (ח)ולהתעסק בתבשילי שבת ולא יטנף בגדיו בבישול קדירה : דתנא דבי רבי ישמעאל כו' · דבישול קדירות מטנף בגדים : מחריך רישא · אם היה שם ראש בהמה לחרוך מחרכו הוא בעצמו : פרים · לשון (ט) פרומים מחתך : מצלחי ציבי· מבקעים עצים : מצתת צתותי · מצית את האור בעצים דקים : מכתף ועייל מכתף ונפיק · לערב יוצא ונכנס (י) תמיד כנושא משאות ומביא כלי תשמיש ובגדי חופש ובגדים כאדם שבא לקבל את רבו בביתו ומראה לכל שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו : במה הן זוכין · לעושר גדול

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סימן שכג :

ב מיי' שם פ"ל סמג עשין ל טוא"ח סי' רעב רנא :

ג מיי' פ"ז מהל' תפלה טוא"ח סימן נא :

ד מיי' פ"ל מהל' שבת סמג עשין ל טוא"ח סי' רג ורסב :

בגמ' וברא"ש איתא רב חייא בר אשי

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א ובתלמוד ארץ ישראל נמצא בפ"ח של תענית שאסור לארוס אשה בע"ש וכן לדברי תורה ונראה הדבר שממעטין בדברי תורה כדי שיעסוק בצרכי שבת :

הגהות הב"ח

(א) תיבות בדגים קטנים מוקפין וכ"ב בגמרא ובאשר"י גרסינן ודגים גדולים : (ב) משמרים כצ"ל : (ג) נ"ב בו : (ד)נ"ב כתיב: (ה)הקוראה תמיד בלי עתה כצ"ל : (ו) מתעטף כצ"ל : (ז) שבת ולי נראה וכו' ולהביא אחרת כצ"ל : (ח) מלהתעסק כצ"ל : (ט) נ"ב בגדיו יהיו פרומים : (י) נ"ב להביא תמיד משואות כצ"ל ותיבת כנושא נמחק:(כ) מתעטף כצ"ל :

הגהות מא"י

[א] הנה יום בא לה' : [ב] תיבות והאכלתיך נחלת יעקב אביך מוקפין: [ג] והתענג על וגו' והוא בתהלים ל"ז : [ד] בא"י הגי' א"ר משום רשב"י : [ה] בע"ש יוצא ונכנס :

[דף קיח ע"ב]

במה הם זוכים. לעושר גדול כזה: לה' הארץ ומלואה. דאין אנו רשאין ליהנות עד שנברך שמו בברכת הנהנין: והארץ נתן לבני אדם. על ידי מתנתו והניחו בטובה: וכבדתו. אשבת קא מהדר דאי ביוה"כ הא כתיב ביה מכובד: להקדים. זמן סעודת שבת מזמן סעודת חול וזהו כבודו: לאחר. וזהו כבודו שיהא תאב לאכילה: במאי נשנייה. במאי נשנהו משאר ימים: אי רגילתו לאקדומי. סעודתכם בחול אחרו: רב ששת. סגי נהור הוה ואינו רואה עת האכילה וכשהיה דורש בשבת מושיב התלמידים במקום שמגיע חמה לעת האוכל כדי שילטערו וימהרו לקום: דמטי טולא. כדי שילטנו: רבי זירא.

נר מצוה

תורה אור

את התורה ושבשאר ארצות במה הם זוכין בשביל שמכבדין את השבת א"ר חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית אחד בלודקיא והביאו לפניו שולחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם וששה עשר שלשלאות של כסף קבועות בו וקערות וקיתוניות וכוסות וצלוחיות קבועות בו ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים כשהן מניחין אותה אומרים °לה' הארץ ומלואה וכשהן מסלקים אותה אומרים °השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם אמרתי לו בני במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי וכל בהמה נאה שמצאתי אמרתי זו לכבוד שבת אמרתי לו בני אשריך וברוך המקום שזיכך לכך: גרסינן בפרק יום טוב שחל להיות [א] ערב שבת* תאני רב תחליפא אבוה דרבנאי חוזאה ואמרי לה אחוה דרבנאי חוזאה כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה ועד ר"ה חוץ מהוצאות שבתות וי"ט והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם מוסיף מוסיפין לו ואם פיחת פוחתין לו: תניא אמרו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אמר זו לשבת למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו היו לשם שמים ואומר °ברוך ה' יום יום תנ"ה שמאי אומר מחד בשביך לשבתיך הלל אומר ברוך ה' יום יום: *אמר ליה ריש גלותא לרב המנונא מאי דכתיב °לקדוש ה' מכובד א"ל זה יום הכפורים שאין בו לא אכילה ולא שתיה אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה וכבדתו רב אמר להקדים ושמואל אמר לאחר אמרו ליה דבי ר' ינאי לרב פפא כגון אנן דשכיח לן בכל יומא ויומא בשרא וחמרא במאי נייקריניה אמר להו נישנייה אי רגיליתו לאקדומי אחריתו ואי רגיליתו לאחורי אקדימו רב ששת בקייטא מותיב להו לרבנן היכא דמטי שמשא בסיתוא מותיב להו היכא דמטי טולא כי היכי דלוקמן הייא ר' זירא הוה* מהדר אזוגי (א) דרבנן ואמר להו במטותא מינייכו דלא תחלוניה: אמר רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי אפילו יחיד המתפלל בערב שבת צריך לומר ויכולו דאמר רב המנונא כל האומר ויכולו כשהוא מתפלל מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר (ב) ויכולו אל תיקרי ויכולו אלא ויכלו: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין את ידיהם על ראשו ואומרים לו °וסר עונך א וחטאתך תכופר: תניא ר' יוסי בר יהודה אומר שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שיהיה לשבת אחרת כך ומלאך רע עונה בעל כרחו אמן ואם לאו מלאך רע אומר יהי רצון שיהיה לשבת אחרת כך ומלאך טוב עונה בעל כרחו אמן א"ר אלעזר לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית: אמר רבי חנינא לעולם יסדר אדם שולחנו למוצאי שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית: °חמין במ"ש מלוגמא פת חמה במ"ש מלוגמא ר' אבהו הוו עבדין ליה עיגלא תילתא באפוקי שבתא הוה אכיל מיניה כולייתא כי גדל אבימי בריה א"ל לאבוה למה לך לאפסודי כולי האי (ג) נשבוק עד מעלי שבתא שבקיה ואתא אריא ואכליה: אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא בבית שיש בה חלול שבת שנאמר °ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת ולבלתי שאת משא [וגו'] והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה מאי ולא תכבה אמר רב נחמן בשעה שאין בני אדם מצויין לכבותה: **מתני'** *מצילין ב סל מלא ככרות בשבת ואע"פ שיש בו מאה סעודות ועיגול של דבילה והבית של יין ואומר לחבריו בואו ג והצילו לכם ואם היו פקחין עושין עמו חשבון אחר השבת להיכן מצילין אותו ד לחצר המעורבת בן בתירא אומר אף לשאינה מעורבת: **גמ'** מצילין סל מלא ככרות והא תנא רישא ג' סעודות ותו לא אמר רב הונא לא קשיא כאן בבא להציל כאן בבא לקפל פירוש ה להציל בכלי אחד לקפל בב' ובג' כלים ר' אבא בר' זבדא אמר רב אידי ואידי בבא לקפל ול"ק כאן לאותה חצר

רש"י

גדול: לה' הארץ. דאין אנו רשאים ליהנות עד שנברך שמו בברכת הנהנין: והארץ נתן לבני אדם. ע"י מתנתו והניחו בטובה זאת: ברוך ה' יום יום. והיה מכין כל יום רק לאותו יום והיה בוטח בה' לזמן לו לעת הצורך צרכו: לקדוש ה' מכובד. מדכתיב וקראת לשבת עונג מכלל דלקדוש ה' לאו שבת קאמר: וכבדתו. אשבת מהדר דאי ביום הכפורים הא כתיב מכובד: להקדים. זמן סעודת שבת לזמן סעודת חול וזה כבודו: לאחר. וזה כבודו שיתאוה יותר לאכול: במאי נשנייה. במאי נשנהו משאר ימים: אי רגיליתו לאקדומי. זמן סעודה שלכם בבקר: רב ששת. סגי נהור היה ואינו רואה עת האכילה וכשהיה דורש בשבת מושיב התלמידים במקום שתגיע חמה לשם לעת האוכל כדי שילטערו וימהרו לקום: דמטי טולא. כדי שילטנו: הייא. מסר: אזוגי זוגי. כשהיה רואה אותם זוגות זוגות מדברים בדברי תורה היה מחזר אחריהם ואמר להם במטותא מינייכו והתעסקו בעונג שבת ולא תחללוהו לבטל תענוגיו: ויכלו. הקב"ה וזה (א) המספר בשבח המקום ובשבח של שבת: יסדר אדם שלחנו בע"ש. בליל שבת ובמוצאי שבת נמי כבוד שבת הוא ללוותו ביציאתו דרך כבוד כבני אדם המלווין את המלך ביציאתו מן העיר: חמין. לרחוץ ולשתות: מלוגמא. רפואה: עיגלא תילתא. שליש לבטן וי"מ שגדל שליש: מתני' ועיגול של דבילה. שהוא גדול ויש בו לסעודות הרבה: ואם היו פקחין. לשאול שכרם כפועלים: גמ' בבא להציל. שהכל בסל אחד כדקתני סל מלא ככרות ואינו טורח אלא להצילו מתוך הדליקה בבת אחת מציל כל מה שבסל דהא חדא זימנא הוא מה לי פורתא מה לי טובא: בבא לקפל. כלים הרבה זה על זה לטרוח ולאוספם ולחזור ולהוציאן מזון שלש סעודות הוא דיכול להציל בכלים הרבה ותו לא שכל אחד ואחד טורח בעצמו

רבינו נסים

כשהיה רואה ב' ת"ח מזדווגין ומדברים בתורה מחזר אחריהם ואומר להם במטותא מינייכו לכו והתעסקו בכבוד שבת ולא תחלוניה לבטל תענוגיו: ויכלו. הקב"ה וזה שמספר בשבחו של מקום: **נר** דלוק ושולחן ערוך. כתב הרב בעל התוס' ז"ל דאף על גב דאמרינן בפ' ע"פ (דף ק:) דשוין שאין מביאין את השולחן אא"כ קידש התם איירי להביאו אצל המטות שמסובין שם אבל צריך הוא להיות ערוך במקומו רחוק ממקום הקידוש ואחר כך מביאו ומיהו דוקא שלהם שהיו קטנים ונוחים לטלטלן אבל שלנו דגדולים הם ויש [ב] שהיה טורח מרובה בהבאתו טוב לנו להביאם מקמי קדושא כדי שלא יהיה הפסק בין קדוש לסעודה דקי"ל אין קדוש אלא במקום סעודה עד כאן: **יסדר** אדם שולחנו בע"ש. ליל שבת ולמוצאי שבת נמי כבוד שבת ללוותו ביציאתו דרך כבוד כדרך בני אדם המלווין את המלך ביציאתו מן העיר: חמין במוצאי שבת. לרחוץ ולשתות: מלוגמא. רפואה: אכליה אריא. לעגל הראוי לשחוט לפי שגרמה כחסרון אמנה: בשעה שאין בני אדם מצוין לכבותה. בשבת: **מתני'** מצילין סל מלא ככרות. ועגול דבילה שהוא גדול ויש בו סעודות הרבה: ואם היו פקחין. לשאול שכרם מטורחם כפועלים וכתב הרב ר' ישעיה מטראני ז"ל דהנך אחרים רשאין להציל אפילו כמה ואפי' בכלים הרבה דדוקא לבעל הבית הוא דחיישינן דלמא אתי לכבויי אבל באחרים ליכא למיחש שהרי הדליקה גורמת להם שיכולין לזכות מן ההפקר דאילו כבתה הוה הכל לבעל הבית וכן כמי [דף קיז:] נשברה לו חבית בראש גגו שיכול לומר לאחרים בואו והצילו לכם מצילין הם אפילו בכלים הרבה וכי תימא תינח בדליקה דלא אתי לכבויי מטעמא דכתיבנא אבל נשברה לו חבית בראש גגו ניחוש דאי שרינן ליה אתי לאיתויי כלים דרך רה"ר י"ל דכי חיישינן להכי היינו מתוך שאדם בהול על ממונו אבל במי שזוכה מן ההפקר שאינו ממונו ליכא למיחש להכי ומיהו בההיא [שם] דשכח פת בתנור דאמרינן בה כמי דאומר לאחרים באו והצילו לכם מזון שלש סעודות דוקא הוא דשרינן להו ובשאין להם מה יאכלו בלבד הא לאו הכי לא [דהא] רדיית הפת שבות הוא ומפני כבוד שבת התירו בלבד: **גמ'** בבא להציל. שהכל בסל א' כדתנן סל מלא ככרות ואינו טורח אלא להציל מתוך הדליקה בבת אחת ומש"ה מציל כל מה שבסל וכיון דבחדא מציל מה לי פורתא מה לי טובא: בבא לקפל. כלים הרבה שכל אחד טורח בפני עצמו:

פירש

פירש טליתו וקפל והניח. שהביא אוכלין והניח וחזר והביא והניח מאי: כבא להציל דמי. הואיל שבפעם אחת הוציא הכל: או כבא לקפל דמי. הואיל וטורח לאסוף ולכנוס: אטעייה רב שיזבי לרב חסדא. עד שדרש לפניו והודה רב חסדא בהא מתני' דאמרן לעיל [דף קיז:] נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ודרש רב שיזבי לרב חסדא. ובלבד שלא יביא כלי שמחזיק יותר ממזון שלש סעודות והודה לו רב חסדא ומדאמר רבא אטעייה ש"מ טעות הוא דאפילו מחזיק סעודות הרבה מותר כיון דחד מנא הוא והאי כמקפל ונותן בכלי אחד דמי דהא מעט מעט הוא שמטפטף בו ש"מ בחד מנא כבא להציל דמי: מאי טעותא. מנא לך דטעותא הוא בידיה: מדקתני בה בברייתא ובלבד שלא יביא כלי אחר. ש"מ כלים טובא הוא דקא אסר אבל בחד שפיר דמי: **הלכך** נקטינן דפירש טליתו וקפל והניח כבא להציל דמי [וס"ד] ונראה מדברי רבותינו בעלי התוס' ז"ל שאפילו קפל והניח כלים הרבה תוך כלי אחד כבא להציל דמי ושרי אבל מדברי רש"י ז"ל נראה דדוקא כששופך מה שבאותן הכלים לתוך כלי אחד הוא דשרי אבל במוציא כלים הרבה אע"פ שהן מקופלין בתוך כלי אחד כבא [לקפל] דמי ואסור: **חשבון** מאי עבידתיה מהפקרא קא זכו. פרש"י ז"ל דהכי הוה ליה למתני דאם היו פקחין יעכבו הכל לעצמן דהא אמר להן בואו והצילו לכם כלומר לעצמכם ואין צריך לכך דאפי' לא אמר להו הכי כיון שהוא אינו רשאי להציל הרי הוא מופקר לכל מידי דהוה אמציל מזוטו של ים ומשלוליתו של נהר [ב"מ דף כא:] והא דנקט ואומר לאחרים רבותא נקט שאע"פ שאומר להם כן על דעת שיצילו [לו] ולא יעכבו לעצמן שרי: **הכא** בירא שמים עסקינן דלא ניחא לי' דליתהני מאחריני. בזכייה דהפקרא דידע דשלא ברצונו הפקירו: ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח. דלאו חסיד הוא למחול על שלו והכי קאמר וכו' כלומר והאי הם היו פקחין דמתניתין לאו פקחין בדין קאמר ליטול את הראוי להם דאם כן יעכבו את הכל הוה ליה למתני אלא הכי קאמר הני יראי שמים אי פקחין הן בהלכות שבת דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא דמעיקרא לאו אדעתא דאגר פועלים נחתי עושין עמו חשבון ובגמ' מוכח דחסידים אפילו האי אגרא לא שקלי דלאע"ג דלאו שכר שבת גמור הוא שהרי לא התנה עמו ומהפקרא קא זכו אפ"ה חסידים יש להם לוותר משלהם בכל נדנוד עבירה: **מתני'** ולשם הוא מוציא. לחצר המעורבת דתנן לעיל: כל כלי תשמישו. שצריכין לו באותו היום: שמונה עשר כלים. בגמ' מפרש

נר מצוה

הצר כאן לחצר אחרת והלכתא כרב הונא: בעי רב הונא בריה דרב יהושע פירש טליתו וקיפל והניח וקיפל והניח מאי כבא להציל דמי או כבא לקפל דמי מדאמר רבא אטעייה [א] רב שזבי לרב חסדא ודרש ובלבד שלא יביא כלי מחזיק יותר מג' סעודות ש"מ כבא להציל דמי ושפיר דמי: א"ל ר"נ בר יצחק לרבא מאי טעותא א"ל דתנן ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף כלי אחר הוא דלא אבל בההוא מנא כמה דבעי מציל: ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכו': חשבון מאי עבידתיה נימרו ליה מהפקירא קא זכינא אמר רבא הכא בירא שמים עסקינן דלא ניחא ליה דליתהני מאחרים ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח וה"ק אם היו פקחים דידעי דכי האי גונא לאו שכר שבת הוא עושין עמו חשבון לאחר השבת: **מתני'** ולשם הוא מוציא כל כלי תשמישו ולובש כל מה שהוא יכול ללבוש ועוטף כל מה שהוא יכול לעטוף ר' יוסי אומר י"ח כלים וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו עמי: והלכתא כת"ק: (מתני') ר"ש בן ננס אומר פורסין עור של גדי ע"ג שידה תיבה ומגדל שאחז בהן האור מפני שהוא מחרך ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה ר' יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שהן מתבקעין ומכבין את הדליקה מפני שאינן יכולין לקבל האור: **גמ'** ולית הלכתא כר' יוסי דקסבר גרם כיבוי אסור: (א) אמר רב יהודה א טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואם ב כבתה כבתה וכן ס"ת שאחז בו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה: *ת"ר נר שע"ג טבלא מנער את הטבלא והיא נופלת מאליה ואם כבתה כבתה אמרי דבי ר' ינאי לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור ונר ג שאחורי הדלת (ב) אסור לפתוח ולנעול כדרכה דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ואסור לפתוח הדלת כנגד המדורה בשבת ואפילו ברוח מצויה: **מתני'** *נכרי שבא לכבות אין ד אומרים לו כבה ואל תכבה מפני שאין

רש"י

בעצמו הוא: פירש (ג) טליתו וקיפל. והניח אוכלין וחזר והביא מהו: כבא להציל דמי. הואיל ואין כאן אלא כלי אחד ובפעם אחת הוא מוציאו: או כבא לקפל דמי. הואיל וטרח לאסוף ולכנוס: אטעייה רב שיזבי לרב חסדא. עד שדרש לפניו והודה לו רב חסדא בהא מתני' דאמר לעיל נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ודרש רב שיזבי לרב חסדא ובלבד שלא יביא כלי המחזיק יותר מג' סעודות. ומדאמר רבא אטעייה ש"מ טעותא היא דאפילו מחזיק סעודות הרבה מותר כיון דחד מנא הוא: מאי טעותא. מנא לך דטעותא הוא בידיה: א"ל מדקתני ובלבד שלא יביא כלי אחר. ש"מ כלים טובא הוא דאסור אבל בחד שפיר דמי: מהפקירא זכו. דהא הצילו לכם לרצונכם קאמר ואם היו פקחין מעכבין הכל הוה ליה למיתני: הכא בירא שמים עסקינן. המציל הוא ירא שמים (ולא חסיד לוותר משלו): דלא ניחא ליה למיתהני מאחריני. בזכיה דהפקירא דידע דשלא מרצונו הפקירו: ובחנם נמי לא ניחא ליה למטרח. דלאו חסיד הוא למחול על שלו: וה"ק. כלומר ואם היו פקחים לאו פקחים בדין קאמר ליטול את הראוי להם דא"כ יעכבו את הכל ה"ל למיתני אלא לאו ה"ק הני יראי שמים אם פקחים הם בהלכות שבת דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא דמעיקרא לאו אדעתיה דאגרא דפועלים נחתי עושים עמו חשבון: מתני' כלי תשמישו. שצריכין לו לאותו יום כגון כוסות וקיתוניות: י"ח כלים. בגמרא מפרש להו מאי ניניהו שכן דרך ללובשן יחד בחול אבל טפי מהכי לא ואין פושטן לחזור וללבוש ולהציל אחרים: מתני' עור של גדי. לח: מפני שהוא מחרך. מן האור ואינו נשרף ומתוך כך מגין על התיבה: בין מלאים. מים: שאין יכולים לקבל (א) האור. מפני שחדשים הם: גמ' גרם כיבוי. כה"ג דכשמגיע למים הוא כבה מאליו: נר. ניכ"ש שרב"ן באשכנז: אלא בשוכח. ששכחו מבעוד יום על הטבלא שלא מדעתו: אבל מניח. נעשה הטבלא בסיס לדבר אסור ואסור לטלטלה כדי לנערה: בפסיק רישיה ולא ימות. והכא נמי ודאי הרוח מכבהו: כנגד המדורה. שהרוח מנשבת ומבערת האור ואפילו אם אין מנשבת אלא רוח מצויה: מתני' אין אומרים לו כבה. דאמירה לנכרי שבו' וגזור רבנן עליה: ואל תכבה. אין צריך למחות בידו אלא יניחנו מכבה: מפני שאין שביתתו עליהן. דישראל אין מוזהרים על

להו: וחוזר ולובש ומוציא. הא דלא שרינן הכי באוכלין ומשקין משום דהתם כיון דבידו הוא מוציא מתוך שאדם בהול על ממונו אי (לא) שרינן ליה אתי לכבויי אבל הכא כיון שאין אתה מתירו אלא דרך לבישה רמי אנפשיה ומדכר: **ומעמיה** דרבי יוסי דאמר דדוקא שמונה עשר כלים אבל טפי לא לפי שאין דרך בני אדם ללבוש יותר מאלו ואי לביש טפי ונפיק בהו לרה"ר הוי משוי ומשום הכי אפילו לחצר המעורבת אסור משום דכיון דמטריד חיישינן דלמא נפיק בהו לרה"ר ואפשר דעד כאן לא פליגי רבנן עליה אלא משום דכיון דאינו מציל אלא ברה"י לא חיישינן להכי אבל היכא דנפיק בהו לרשות הרבים מודו דאסור משום משוי ולפי זה אסור לצאת ברה"ר במלבושין [הרבה] שאין דרך ליצא אותן כאחד: **רבי** שמעון בן ננס אומר פורסין עור של גדי. לח: מפני שהוא מחרך. כווץ ואינו נשרף ומתוך כך הוא מגין על התיבה: בין מלאין. מים: שאין יכולים לקבל כח חום האור מפני שחדשות הם וקי"ל כר' שמעון בן ננס דס"ל דגרם כיבוי שרי ודלא כר' יוסי: **גמ'** טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה. יש לתמוה על הרב אלפסי ז"ל דבגמרא הכי גרסינן [דף קכ.] אמר רב יהודה טלית שאחז בה האור נותן עליה מים מצד אחר ואם כבתה כבתה ומקשינן עלה מדתניא טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה כלומר דמשמע דדוקא כה"ג הוא דשרי אבל נותן עליה מים לא ומפרקינן דהוא דאמר כבן ננס דס"ל דגרם כיבוי שרי וכיון דקי"ל כרבי שמעון בן ננס משמע דנקטינן טעמא נמי כרב יהודה והיה לו לרב אלפסי ז"ל להביאה בהלכותיו. ואפשר שהרב אלפסי ז"ל מדמה (ג) [א] להההיא דתניא בפ' כירה (דף מז:) גבי נותנים כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה דסברינן התם מעיקרא דדוקא כרבי יוסי אתי אבל לרבנן שרי כי היכי דשרו בגרם כיבוי ורב אשי דחי לה התם ואמר (רבא) דבההיא אפילו רבנן מודו מפני שהוא מקרב כיבוי כלומר והוי טפי מגורם כיבוי ולפי דעת הרב אלפסי ז"ל (ג) דרב יהודה ס"ל אליבא דרבי שמעון בן ננס דכי היכי דשרי בגורם כיבוי שרי נמי במקרב כיבוי כדהוה סלקא דעתא מעיקרא בסוף פ' כירה ומשו"ה שרי ליתן מים מצד (ד) אחד אע"פ שהוא מקרב את כבויו אבל לדידן דסבירא לן כרב אשי דאע"ג דגורם שרי מקרב אסור לא קיימא לן כרב יהודה דבכה"ג [ג] דגורם נמי מקרב כיבוי מקרי כך תירץ הרא"ב"ד והרמב"ן ז"ל להעמיד דברי הרב אלפסי ז"ל ויש לזה הוכחה מן הירושלמי ואעפ"כ כיון דלא אשכחן בגמרא דילן מאן דפליג עליה דרב יהודה בהדיא מנקט כותיה טפי עדיף ולומר שאף כיוצא בזה אינו אלא גורם ולא מקרב (ה) וכן הסכמת הרמב"ן ז"ל וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות שבת: **תנו** רבנן נר שעל גבי הטבלא מנער הטבלא והיא נופלת. פירוש דוקא בנר של חלב או של שעוה דאילו בנר של שמן כיון שאי אפשר שלא יספך מן השמן וקיימא לן [ביצה דף כב.] דהמסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה פסיק רישיה הוא ואסור דהא אי אפשר בלא כיבוי: **לא** שנו אלא בשוכח. ששכחו מבעוד יום על הטבלא שלא מדעת אבל במניח נעשה טבלא בסיס לדבר האסור ואסור לטלטלה כדי לנערה: **מתני'** נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה. משום דרבנן גזור על האמירה לנכרי משום שבות: ואל תכבה. אין צריך למחות בידו

שלטי הגבורים

א והרמב"ן והרשב"א כתבו דדעת רבי' לאסור מדאשמטי' להסוא דר"י בשביל כך דס"ל בכה"ג הוי קרובי כבוי וקרובי כבוי אסור ולפי זה ל"ש נותן עליו מים או שאר משקין אסור והתוס' והטור א"ח סי' של"ד והגהות מיי' פי"ב מהל' שבת כתבו דכל משקין זולת מים מות' לתת עליו והטעם באסור נתינת המים הוא מפני שהוא מלבן וסמ"ג לאוין ס"ה הביא מימרא דרב יהודה כצורתה ולא חילק כלל בין מים לשאר משקין ואפשר דלדידיה ס"ל דבכה"ג הוי דרך לכלוך ולא דרך ליבון והרא"ש הביא דברי רבינו כצורתם ולא הזכיר כלל מימרא דרב יהודה ואעפ"כ הטור א"ח סי' של"ד פסק כרב יהודה לתת עליו שאר משקין וקשה הוא שיהיה הטור הולך עם אביו ולא יביא דבריו כלל הלכך נבי אומר לי דבין רבינו ובין הרא"ש ס"ל כר"י דבכה"ג הוי גרם כבוי ושרי ולא השמיטו דברי רב יהודה אלא משום דרב יהודה קאמר שנותן עליו מים מצד אחר שנראה מדבריו דמותר לתת עליו מים וליכא משום ליבון ובזה לא סלקי דבריו להלכה כי נתינת מים אסו' משו' ליבון והילכך השמיטו רבי' והרא"ש מימרא דרב יהודה אבל לעולם אם נותן עליו שאר משקים דליכא למיחש משום ליבון שרי דבכה"ג נמי גרם כבוי הוא והיינו דכתב הטור שמותר לתת עליו כל משקין חוץ מהמים ואע"פ שאביו לא הזכיר מזה כלום כך דעתי נוטה ודברי מיי' פי"ב מהל' שבת מסופקים הם יש לומר שכתב דין נתינת המים גבי ס"ת משום דליכא שם חשש ליבון דבעור ליכא משום ליבון אבל גבי טלית לא כתב היתר נתינת מים עליו ומהאי טעמא דשייך בו ליבון או אפילו קאי נמי אטלית ולקמן יתבאר ומ"מ שרי לתת עליו שאר משקין דכל כה"ג דליכא חשש ליבון גרם כיבוי הוא ושרי:

ב ומה שכ' הטוא"ח סי' של"ד טלית שאחז בה האור שרי לפושטו אע"פ שהוא נכבה כיון שאינו מכוין בפשיטותו זאת לכבות דמשמע שאם מכוין לכך שאסור לפושטו ואין שום אחד מהפוסקים שיזכיר דבר זה כי מדברי כולם מוכח דגרם כיבוי שרי אפי' מכוין לכך מ"מ נראה דודאי כל גרם כיבוי דשרינן הוא בענין שאינו מכוין לכבות אלא הוא עושה שום דבר לאגון בפני הדליקה וע"י כך בא הכיבוי כההיא דפריס' עור או מחיצת כלים מלאים מים או נתינת כלי ריקן תחת הנר וכיוצא באלו שאינו מכוין לכבות אלא להגין והלכך אי בהאי מעשה שעושה בא ממילא הכבוי שפיר דמי דלא הוי אלא גרם כיבוי בלא מתכוין דאי מכוין לכך אפי' ע"י גרם אסור כמ"ש הטור ומיהו כשאינו מכוין לכך אע"פ דהוי פסיק רישיה שרי ע"י גרם שהרי התירו לאגוד בכלי' מלאי' מים אע"פ שבודאי יתבקעו ויכבו והוי פסיק רישיה מ"מ שרי כיון שאינו אלא גרם ואינו מכוין לכך ועי' בתוס' פ' בתרא דיומא. ומסופקני בכל מלאכת שבת שנעשית בלא מתכוין ע"י גרם בפסיק רישיה כי האי דגרם כיבוי אי שריא או דלמא גבי דליקה שקילו:

ג איכא פלוגתא בנתינת טעם לאיסור זה בין רש"י ומהר"ם וסמ"ג ומיי'

עין משפט

א מיי' פי"ב מס' שבת טוא"ח סי' שכד:
ב מיי' פי"ב מס' שבת סמג לאוין סס טור א"ח סי' רעז:
ג מיי' שם פ"ס טוא"ח שם:
ד מיי' שם פי"ב סמג שם טוא"ח סי' שלד סמג:

הגהות הרי"

(א) אמר רב יהודה נמחק ז"ל תניא כו': (ב) עי' בתשו' ג' פרושים בזה: (ג) נ"ע דהוה מלי למיבעיא בשל בכה"ג:

הגהות הב"ח

(א) כח האור נ"ל: (ב) לא נסיא נ"ל: (ג) רב יהודה נ"ל: (ד) נ"ב אחר: (ה) נ"ב וכך היא:

הגהות מא"י

[א] בא"י הגי' רב הבדא לרב שזבי: [ב] כהסיא דתנן כצ"ל: [ג] דגורם נמי נמחק:

דף קכא.

דף קכ.

ד"ה מ"ז

תוס' וכל הטעמי' הזכירם הטוא"ח לאיסור בסי' רפ"ז ולי"ע בדברי הטור ובסי' תר"ם בהלי' חנוכה ויש נפקותא בפי' אלו לגבי פסיק רישיה בדבר שהוא פסיק רישיה לגבי רוב בני אדם ולגבי בקיאין אינו פס"ר בה"ג פסיק רישיה או לאו ובחדושי הארכתי בס"ד: ד כתב בה"ג והביא דבריו הרא"ש והטוא"ח סי' של"ד דבכל איסורי שבת בהיזק שבא פתאום כגון בידקא דמיא דאתיא בקרקע שלו או אם נתרועעה חבית של יין או ביתו או שום היזק ביוצא בזה יכול לומר בפני הנכרי כל המציל לא יפסיד ואם אין הנכרי מזומן כאן יכול לקרותו שיבא ואע"פ שבודאי יכבה ויתקן ויציל כשיבא ומדברי מיי' פי"א מהל' שבת אינו נראה כן וכ"כ סמ"ג לאוין ס"ה והגהות מיי' בשם ס' התרומה דדוקא

בידו אלא יניחנו ויכבה מפני שאין שביתת נכרי עליהן דישראל אין מוזהרין על שביתת הנכרי שאינו עבדו: אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליהם. ומתמהינן עלה בגמרא שמעת מינה קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין עליו להפרישו כלומר ותקשי לרבי יוחנן דאמר בפ' חרש (דף קיד.) דאין ב"ד מצווין עליו להפרישו וקיימא לן כוותיה ומפרקינן בקטן העושה על דעת אביו ומקשינן אי הכי נכרי נמי ומפרקינן נכרי אדעתא דנפשיה קא עביד כלומר שכל שהוא בן דעת אפילו כשהוא מכוין להנאתו של ישראל אדעתא דנפשיה מיקרי לפי שהוא שוקל בעצמו שראוי לו לעשות כך מפני שישתכר בו נר מצוה עכשיו או לאחר זמן אבל קטן שאין לו שקול הדעת ואינו עושה אלא מפני שמכיר דאבוה ניחא ליה בהכי אדעתא דאבוה מיקרי הלכך אסור ואפילו לדברי הרשב"א ז"ל שכתב בפ' חרש ביבמות [דף קיד.] דלדידן דקיימא לן דאפילו בדאורייתא אין בית דין מצווין להפרישו באיסורין דרבנן ספינן להו בידים וכיבוי דליקה מדרבנן בעלמא הוא לדידן דקיימא לן כר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה הכא שאני דהכי ספינן ליה בידים לצרכו אבל לצרכו אדרבה מחינן בידיה כדמוכח מתניתין: גמ' [בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד. דאע"ג דמגלי אדעתיה דניחא ליה: גיסטרא. שלטון: אפוטרופוס. ממונה על ממונו]: מתני' כופין קערה. של חרס: על גבי הנר. ובלבד שלא יכבה ואע"פ שכלי להציל קורה שאינה ניטלת בשבת הא אותיבנא מינה בפרק כירה (דף מג.) לר' יצחק דאמר אין [כלי] ניטל אלא לדבר הניטל ושניא בצריך למקומו: מעשה בא. כפיית כלי על עקרב: בא למקום: חושש אני לו מחטאת. דהוי עקרב זה כך אחריו איני יודע אם חייב חטאת משום צידה אם לאו ומספקי לומר חייב חטאת: גמ' אוקימנא בצואה של תרנגולין. כלומר דכיון שדרכה להיות בחצר אחרת שאדם מקצה להם מקום לא שרי לטלטלה משום גרף של רעי אלא מיהו בשביל שלא יתלכלך בה הקטן שהולך שם לפעמים כופה עליה את הכלים אבל צואה של בני אדם שדרכה להיות בחצר (א) שדרין בה כגון צואה של קטנים א"צ לכפות עליה את הכלי אלא מותר לכבדה ולהוציאה לבית הכסא: **חמשה** נהרגין בשבת. ואפילו אין רצים אחריו דמסתמא מזיקין הם ושאר כל המזיקים אם רצים מותר להרגם כלומר אפילו לרבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה מותר להרגן משום פקוח נפש: בידוע שנזדמנו לו להרגן. לכך באו לידו שזמנן לו המקום לאבדן לפי שהיו עתידות להזיק וגלגלו זכות על ידי זכאי: לא הרגן בידוע שנזדמנו לו להרוג אותו. אלא שנעשה לו נס: בנשופין בו. בכה"ג נזדמנו לו להרוג אותו: נשופין. כך דרך הנחש נושף כעין שריקה כשרואה שונאו וכועס: רוק דורסו לפי תומו. שאין מתכוין למרח ולאשויי גומות ואע"ג דממילא ממרח הוא כי לא מיכוין שרי במקום מאיסותא:

נחש דורסו לפי תומו. פרש"י ז"ל לא שיעמוד עליו ויהרגנו להדיא אלא שאם היה הולך נחש או עקרב לפניו אינו צריך ליסמט ממנו אלא דורסו והולך ואי מאית שפיר דמי כיון שלא לכך נתכוין משום דדבר שאין מתכוין אפי' לר' יהודה מדרבנן הוא והיכא דשכיח היזקא לא גזור. ולא דייק דלישנא דדורסו לא משמע הכי ועוד מדאמרינן בגמרא אמר להו לרעה אני הורג משמע אפילו בכוונה ועוד דברוק ונחש בתרווייהו אמרינן דורסו לפי תומו ואם איתא דדורסו בלא מתכוין משמע וכדברי רש"י ז"ל היכי אמר להו אבא בר מרתא לדבי ריש גלותא דבעו למסחף מנא ארוקא לא צריכיתו הכי אמר רב יהודה וכדאיתא בסמוך דאכתי צריכי למסחף עליה מנא עד שיזדמן מי שידרסנו לפי תומו אלא הכי פירושה דורסו ואפילו במתכוין אלא שהוא עושה לפי תומו שמראה עצמו כאילו אינו מכוין ובהכי שרי וכרבי שמעון דאמר [בדף מג:] מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומיהו להורגן להדיא אסור דכיון שאין היזקן מצויה כחמשה השנויין בברייתא כל כמה דאפשר לשנויי בהריגתן משנינן: **ונמצא** פסקן של דברים דכל המזיקין ברצין אחריו נהרגין בשבת להדיא וכל השנויין בברייתא מתוך שהיזקן מצוי אע"פ שאינן רצין אחריו נהרגין ג"כ אבל שאר המזיקין שאינן רצין אין נהרגין להדיא אלא דורסן לפי תומו ומהא משמע דקי"ל כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה דהאי הוא טעמא דהני אמוראי דשרו בנחש ועקרב לדרוס לפי תומו וכן פסק ר"ח ז"ל כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה וכבר כתבתי למעלה בפרק המצניע [סי' תיא ד"ה ולענין] ואכתוב עוד בפרק מי שהחשיך בס"ד:

פמוטות

שאין שביתתו עליהם: א קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליהם: **גמ'** א"ר אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד ת"ר מעשה שנפלה דליקה בחצרו של יוסף בן סימאי ובאו אנשי גיסטרא של צפורי לכבותה מפני שאפוטרופוס של מלך היה ולא הניחן מפני כבוד השבת ונעשה לו נס וירדו גשמים וכיבוה ולערב שיגר לכל אחד ואחד מהן שתי סלעים ולאפרכוס שבהם חמשים דינרין וכששמעו חכמים בדבר אמרו לא היה צריך לכך שהרי שנינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה: **מתני'** כופין קערה ע"ג הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא תשוך א"ר יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חושש אני לו מחטאת: **גמ'** ועל צואה של קטן אוקימנא *בצואה של תרנגולין בשביל הקטן שלא יוזק בהן ובחצר אחרת אבל צואה של תרנגולין ושל בני (א) אדם ובאותה חצר מותר לכבדה ולהוציאה לבית הכסא דגרף של רעי מטלטלינן ליה ומפקינן ליה: ב חמשה נהרגין בשבת ואלו הן זבוב שבמצרים וצרעה שבנינוה ועקרב [א] שבהדייב ונחש שבא"י וכלב שוטה בכל מקום ושאר כל המזיקין אם היו רצין אחריו מותר להרגן לדברי הכל: ת"ר נזדמנו לו נחשים ועקרבים בשבת והרגן בידוע שנזדמנו לו להרגן לא הרגן בידוע שנזדמנו לו להרגו ונעשה לו נס מן השמים אמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה בנישופין בו אמר רב יהודה רוק דורסו לפי תומו אמר רב ששת נחש דורסו לפי תומו אמר רב קטינא עקרב דורסו לפי תומו

רש"י

על שבות נכרי שאינו עבד שלהם: גמ' כל המכבה אינו מפסיד ונכרי אדעתיה דנפשיה עביד: מתני' כופין קערה. של חרס על גבי נר ואע"פ שהכלי ניטל להצלת קורה שאינה ניטלת בשבת הא אותבינן מינה לרבי יצחק ושני ליה בצריך למקומו: מעשה בא. כפיית כלי על עקרב: (ג) חוששני לו מחטאת. דכיון דלא היה עקרב זה רץ אחריו איני יודע אם חייב חטאת משום צד אם לאו והוספני לומר חייב חטאת (ג): גמ' שלא יוזק בהן. אם יאכלנו הקטן: דגרף של רעי מותר. להוציא לאשפה משום דמאיס כדאמרינן במסכת ביצה: חמשה נהרגין בשבת. ואפילו לא רצו אחריו דמסתמא הורגים הן והוי פיקוח נפש: שנזדמנו לו להורגן. לכך באו לידו שזימן לו המקום לאבדן לפי שהיו עתידים להזיק ומגלגלין זכות ע"י זכאי: לא הרגן. בידוע שנזדמנו לו להרוג אותו אלא שנעשה לו נס: בנישופין בו. כה"ג קתני בידוע שנזדמנו להורגו: נישופין. דרך הנחש שנושף כעין שריקה כשרואה את שונאו וכועס: רוק דורסו לפי תומו. שאין מכוין למרח ולאשויי גומות ואע"ג דממילא ממרח הוא כי לא מיכוין שרי במקום מאיסותא: נחש. כשהולך לתומו ונחש או *עקרב לפניו אין צריך ליסמט ממנו אלא דורסו והולך ואם מת בדריסתו ימות הואיל ולא נתכוין לכך דדבר שאין מתכוין אפילו לרבי יהודה מדרבנן היא ולענין מזיקין

שלטי הגבורים

בדליקה התירו אבל לא בשאר אסורי שבת ומהרי"ח אסכי' לדברי הרא"ש וכת' דאפשר שחלוק הדליקה משאר אסורי שבת דבדליק' מותר לומר ליחיד אם תכבה לא תפסיד ובשאר אסורים יאמר בסתם:

לשון ריא"ז

התירו בדליקה לומר כל המכבה אינו מפסיד אבל בשאר מלאכות אסור לומר בפני הנכרי כל העושה מלאכה זו אינו מפסיד לא התירו דבר זה אלא בדליקה:

א הא' קטן כתבו התוס' דמיירי בקטן שלא הגיע לחינוך אבל קטן שהגיע לחינוך כיון דאביו מצווה כ"ש שצריך להפרישו מעבירה ועוד נראה דל"ל דהא כיבוי דקטן מיירי דהוי איסורא דאורייתא וכן נראה מדברי מיי' פכ"ד מהל' שבת שפסק דב"ד מצווין להפרישו משום דחשיב לי' איסור דאורי' לפי סברתו שפוסק דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה כר' יהודה דאי הוה ס"ל דהוי איסור דרבנן לא היה פוסק שב"ד מצווין להפרישו שהרי כת' פכ"ד מהל' שבת דבמלאכה דרבנן אין ב"ד מצווין להפרישו ולא אביו וכן כ' התוס' דמיירי במלאכה דאורייתא אי לר' יהודה כדאמרן אי לר' שמעון וכגון שצריך לפחמים ומגיד משנה פכ"ד מהל' שבת תמה על דברי מיי' שכתב שם דבאיסורא דרבנן אין ב"ד מצווין להפרישו הא באיסורא דאוריי' מצווין להפרישו יכלא מיי' עצמו כ' פי"ב מה' שבת ובפי"ז מהל' איסורי מאכלות דאפילו באיסור דאורייתא אין ב"ד מצווין להפרישו ולי נראה דאין כאן קושיא דהכא פ' כ"ד מהל' שבת שכתב דבאיסור דרבנן אין ב"ד מצווין להפרישו מיירי בכל ענין ואפי' שעושה לדעת אביו שמכתין דניחא ליה לאביו בהסית תלישה ובהסות הוצאה ועלטול ואפי' הכי כיון דליכא אלא איסורא דרבנן אין ב"ד מצווין להפרישו אבל דכוותה גבי איסור דאוריי' שעושה לדעת אביו ב"ד מצווין להפרישו וזה שכ' בפי"ב מהל' שבת דקטן המכבה לדעת אביו ב"ד מצווין להפרישו ופי' לכם דאם אינו עושה לדעת אביו שרי אע"פ שהוא איסור דאוריי' שהרי אותו הכיבוי הוי איסור דאוריי' בכל ענין לדידיה דפסק כר' יהודה במלאכה שאינ' צריכה לגופה דחייב עליה ובכל דוכתא דאמר דבאיסור דאוריי' אין ב"ד מצווין להפרישו מיירי שאינו עושה לדעת אביו ובזה יתיישבו דברי מיי' שפיר ובזה נמי מתרצת קושית הטוא"ח סי' שמ"ג שהקשה גם הוא על דברי מיי' כדלעיל דבפכ"ד מהל' שבת מיירי אע"פ שעושה האיסור דרבנן על דעת אביו דאין ב"ד מצווין להפרישו ודכוותה גבי איסור דאוריי' אם עושהו לדעת אביו ב"ד מצווין להפרישו אבל אם אינו עושה לדעת אביו בכל ענין אפי' בהיסור דאוריי' גם למיי' אין ב"ד מצווין להפרישו: ב רבי' ומיי' פ"א מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה והרא"ש והמרדכי והר"ן והטוא"ח סי' שט"ז שוין דחמשה מזיקין מותר להורגן בכל ענין אפילו אין רצין אחריו ושאר מזיקין אם רצין אחריו מותר להורגן ואם לאו אסור ומתוך כך התיר ר"ת להרוג פרעוש שעוקץ הבשר בשבת דס"ל דשאר המזיקין שמותר להורגן אם רצין אחריו מיירי אפי' דליכא בהו סכנה ופרעוש נמי הוי בכללן ומיהו מיי' לא ס"ל כוותיה בהא דהוי תימא דלמיי' אפי' ליכא סכנה שרי להורגן כשרצין אחריו הא לדידיה מלאכה שאצ"ל חייב עליה והיאך יתיר איסור דאורייתא במקום צער אלא ודאי הכרח לומר דלדידיה כל המזיקין שהותר הריגתן מיירי שיש בהן סכנה והלכך לדידי' בכל ענין יהי' אסור להרוג פרעוש כיון דלית ביה סכנה והמרדכי כתב בשם גאון דלא חזינן לרבנן קשישי שיהרגו אותן ואפי' לגוד אותן מיהו הגידה תומרא בעלמא הוא כדלעיל והתוס' כ' בשם ר"י ור"ת דאפילו החמשה מזיקין אין הורגין אותם אא"כ רצין אחריו ושאר כל המזיקין אין הורגין אותם אפי' רצין אחריו אלא דורסן לפי תומן וכודאי נמי אסור להרוג פרעוש בשבת אפי' עוקצו:

וס"ק ועל צואה של קטן מפני קטן וי"ל דא"כ למה ליה למתני צואה של קטן ליתני סתמא ועל צואה דבין צואה לצואה דבין בשל תרנגולים בין בשל בני אדם גדול וקטן בחצר אחרת אסור לכבדה ובאותה אלא ודאי של קטן דתנן במתניתין בשביל קטן קאמר. אבל לפי גירסא שלנו בגמ' צואה של קטן בחצר אחרת מותר לכבדה מפני שראוייה להאכילה לכלבים וכן מצאתי הגירסא באלפסי ישן בצואה של תרנגולים בשביל הקטן שלא יוזק בה ובחצר אחרת אבל צואה של בני אדם ושל תרנגו' חצר מותר לכבדה כו' דלפי נוסחא זו משמע דבאותה חצר אבל תרנגולים דסמיך ליה קאי אבל בה' מותר אף בחצר אחרת ומשום שראוייה לכלבים וכן כתב הר' רבינו ירוחם בסי"ג וכתב דה"ה וכ"כ בסימני אשר"י וז"ל אבל צואה של תרנגולים שבאותה חצר ושל תנוק אף בחצר אחרת מותר בפסקי הרא"ש שבידינו בדפוס כתוב כלשון הרי"ף שלפנינו וכפי' הר"ן והיא דעת הרמב"ן וכ"כ דברי הרמב"ם וז"ל מבואר בפ' כל כתבי וכפי גירסת ההלכות שם ועיקר עכ"ל והכי נקטינן לתומרא:

מקום: (ג) נ"ב הוא:

מלחמת ה'

ועוד אמר ריב"ל כל המזיקין נהרגין בשבת פי' ריב"ל סבר לה כר"ש וכו' עד והרי"ף ז"ל כתב בהלכות כו':

אמר הכותב אולי גמרא אחרת נזדמנה לו לפי שעה ונגנזה שאין הדבר ברור ומבואר בגמרתנו כן אבל נראה יותר שעל דברי ריב"ל הדברים אמורים וכן פירשו רבינו שלמה ורבינו הגאון ג"כ כתב רב נתן בעל הערוך ז"ל ובכולן יש בהן סכנת נפשות ברצין אחריו שאין שיעור להזיקן ושמא מכין במקום שאין צריך אומד כגון מכה של חלל ואין כאן בית מיחוש שאילו היו הדברים אמורים על הברייתא היה לו לומר לעולם הלכה כר"י וברצין אחריו ומה עסק כאן לדברי הכל ושמא הוקשה לו לבעל המאור ז"ל מ"ש במקצת הנוסחאות ואגב מתרצינא לה ואין זה קושיא דממילא מתרצא וכ"ש שכבר בדקנו בנוסחאות ומצאנו כעיקרן ואגב אותיבתיה ואגב מתריצנא ליה כלומר לריב"ל:

ומ"ש ומדלא מתהדרא לן בעלמא הלכה כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה לא סמכינן על דריב"ל כו' ולא שרי למקטלינהו בהדיא כר' יהושע בן לוי כו':

אמר הכותב ע"כ שתקתי מכל זה הענין לפי שמזו השמועה נתברר לן שהלכה כדברי ר"ש אף במלאכה שאינה צריכה לגופה שאין ספק שמה שהתירו לדרוס נחש ועקרב לפי תומו ואפי' לרעה כר"ש אתיא דאילו לר"י ודאי אסור אפי' לתומו וחייבין עליו מיתה במזיד ובשוגג חייב חטאת ולא הותרה אב מלאכה לפי תומו וברצין אחריו משום פקוח נפש מותר והזריז הרי זה משובח והאל ישיאך לבך לומר דורסו לפי תומו הוא כשאינו מתכוין להריגה וכר"ש וזהו טעות גדולה הדא דדורסו קאמר ובמתכוין לכתחלה הוא וא"ת דורסו כדרכו ואם נהרג נהרג קאמר אכתי קשיא דקאמר רבי ינאי לרעה אני הורג נחשים ועקרבים לא כל שכן דמשמע במתכוין היה הורגן ולקולא פשט להו ואינהו היתרא לר"ש בשו מיניה ועוד דא"כ מאי גבורתא דאבא בר מרתא דאמר ליה לריש גלותא רוקא דורסו לפי תומו ומאי תקנתיה דאמר להו לא צריכיתו הוו לסחופי עליה מנא עד פידרס פגלין בלא מתכוין ועוד למה סייע צריכין לדברי רב קטינא ורב ששת בכך אטו עד השתא לא שמעינן דבדבר שאינו מתכוין הלכה כר' שמעון ועוד אינהו מאי טעמא אמרוה במזיקין הא ודאי כר"ש קיי"ל מתכ

המאור הקטן

[דף קכא ע"א] **אמר** רבי יהושע בן לוי כל המזיקין נהרגין בשבת פי' ריב"ל סבר לה כ
מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומשום חשש נזק התירוה חכמ
רב יוסף מדתניא חמשה נהרגין בשבת הני אין אחריני לא ובעינן למימר דלמא משבשתא
דלא אתנייה ביה ר' חייא ור' הושעיא תרצה רב יוסף ואוקמא ברייתא ברצין אחריו ודברי
בהא אפי' ר' יהודה מודה משום פקוח נפש וכ"ש ר"ש אבל בשאר מזיקין שאין בהריגתן ה
לפי שאין בהם סכנה פלוגתא דר' יהודה ור"ש ר' יהודה אוסר אפי' ברצין אחריו ור"ש שרי
רצין אחריו אע"ג דאוקימנא לברייתא כדברי הכל דיוקא דברייתא כר' יהודה אזלא ודלא כר
דאי ר"ש מאי איריא הני חמשה אפי' כל המזיקין כולן ומדלא אתחוורא לן בעלמא הלכה כר
שאינה צריכה לגופה לא סמכינן על הא דריב"ל ועוד דמסקנא דשמעתא בהכי סלקא דהא רב
ליה להוא גברא דקטל זיבורתא בשבתא אשלמתינהו לכולהו ואמר רב ששת נחש דורסו לפי
רב קטינא עקרב דורסו לפי תומו אלמא הני בלחוד הוא דשרי ולא שרי למיקטלינהו להדיא
בן לוי והרי"ף ז"ל כתב בהלכות ושאר המזיקים אם היו רצין אחריו מותר להרגן לדבר
בדעתו כי דברי רב יוסף שאמר ברצין אחריו על דברי ריב"ל הם ואינם אלא לתרץ הברייתא
ומבואר בגמ' ואין כדאי לטעות בזה והוי יודע כי כל חובל וכל הורג תולדות דשוחט הם
לכולן משום נטילת נשמה כי הדם הוא הנפש ואין הפרש בין כשיצא בין כשנצרר ולא

עין משפט

א מיי' פ"ב מה' שבת סמג לאוין סה טור או"ח סי' רעו סע' ב: ב מיי' פי"א מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' י:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ל דנקט [illegible]

הגהות מא"י

[א] שבחדייב:

הגהות הב"ח

[illegible]

עין משפט

א מיי' פ"א פכ"ה פכ"ו מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שיו : ב מיי' פ"ו מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכה :

הגהות הב"ח

(א) דבי ריש גלותא כצ"ל : (ב) קמייהו כצ"ל :

דף קכב.

[דף נ ע"ב]

הגהות מא"י

[א] נ"ב מלאכה: [ב] נ"ב מעורן: [ג] נ"ל בתוספתא :

פמוטות של בית רבי. מנורות ולא של חוליות היו : כאותן של בית אביך. פרש"י ז"ל שהיו קטנות אבל גדולות אסירי דאדם קובע להם מקום. ולפי זה הא דמסקינן בפ' כל הכלים דכל הכלים ניטלין בשבת ופי' דניטלין בשתי ידים ואפילו בשני בני אדם דוקא בשאר כלים דלא קפדי עלייהו אבל פמוטות כיון דקפדי עלייהו ומייחדי להו מקום לא והקשה הרמב"ן ז"ל דבפרק כירה שרי מנורה הניטלת אפי' בשתי ידים דלא אסרי [דף מו.] אלא בשל חוליות א"כ דאית בה חידקי ומשום דגזרינן אטו של חוליות וכיון דמנורה שרי פמוט כמי משמע דשרי שאין בין פמוט למנורה אלא שהמנורה יש בה קנים אילך ואילך ופמוט אין בו דאמרי' בפ' הקומץ רבה (דף כח.) אינה באה זהב אינה באה ככר הסוא פמוט מקרי. לפיכך פי' דכאותן של בית אביך הייטו שהיו גדולות שאביו של ר' זירא גבאי של מלך היה כדאיתא (בבכורות) [סנהדרין דף כה:]. ועשיר היה והיו יודעים שפמוטות שלו גדולים היו ואותן של בית רבי אע"פ שעשיר גדול היה לא היו בקיאין בפמוטות אם היו קטנים או גדולים שאפשר שקטנים היו ולא היה משתמש בהן אלא לתשמישו בלבד :

רש"י

מזיקין לא גזור : הוה שדי רוקא · רוק היה מוטל לפניהם ובשבת היה : פמוטות · מנורות ולא של חוליות היו דלאי של חוליות בין גדולות בין קטנות אסירי כדאמרינן פ' כירה : כאותן של בית אביך · דקטנות היו אבל גדולות אדם קובע לו מקום : קרונות · עגלות לבני אדם : מתני' אם בשביל ישראל אסור · מדרבנן : מילא מים· מבור בר"ה

נר מצוה

תומו אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוו מסקי ליה זוזי (א) בי ריש גלותא אתו קא מצערו ליה הוה שדי רוקא (ב) קמיה אמר להו ריש גלותא אייתו מאנא סחיפו עלייהו אמר להו לא צריכיתו הכי אמר רב יהודה רוק דורסו לפי תומו אמר להו צורבא מרבנן הוא שבקוהו : א"ר אבא בר כהנא א"ר יוחנן

א אפמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל ר' זירא בניטלין ביד אחת או בשתי ידיו *א"ל כאותן של בית אביך וא"ר אבא בר כהנא א"ר יוחנן קרונות של בית רבי מותר לטלטל בשבת א"ל ר' זירא בניטלין באדם אחד או בב' בני אדם א"ל כאותן של בית אביך: **מתני'** נכרי שהדליק את ב הנר במשתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור : °מילא ג מים להשקות לבהמתו

משקה

הלכך אפילו ניטלין בשתי ידים כמי שרי לטלטולינהו ובשתי ידים לאו דוקא אלא ה"ה בשני בני אדם והכי אמרינן בגמרא גבי קרונות ושני בני אדם כמי לאו דוקא וה"ה ד' וה' אע"ג דאיפליגו בה בירושלמי ורא"ה לדבר מדסרינן בפרק המולא תפילין (דף קב.) אסיתא ושריתא דדרו להו בי עשרה משום דתורת כלי עליהן: **מתני'** נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל. פי' ואע"ג (דאמרינן) דאיכא רוב ישראל בההוא דוכתא דאע"ג דאמרינן בנר הדולק במסבה ובמרחץ המרחלת בשבת דאם רוב ישראל אסור כדאיתא בגמרא [דף קכב.] ה"מ היכא שלא עשה אותה [א] הנכרי בשביל עצמו אלא בשביל העומדים שם ומשום הכי אם רוב ישראל אסור דאדעתא דרובא קא עביד אבל כל שהדבר מוכיח שהנכרי עושה אותה בשביל עצמו כי האי עובדא דשמואל [שם ע"ב] דהזה דאייתי שרגא וקא קרי בכי האי גונא אפילו יש בה רוב ישראל מותר: **ואם** בשביל ישראל אסור. פי' אע"ג דס"ל לרבי מאיר דמבשל בשבת בשוגג יאכל ואפילו בו ביום ואמרינן דרב מורה לתלמידיו כר"מ כדאיתא בפרק קמא דחולין (דף טו.) אפ"ה מחמרי טפי במלאכת נכרי ממלאכת ישראל דבמלאכת ישראל בשוגג ליכא למיגזר אטו מזיד שלא [גיטין דף נד.] נחשדו ישראל על השבתות אבל במלאכת נכרי איכא למיגזר שמא ירגילנו בכך לשבת אחרת והכי איתא בתוספתא [פרק יד אות יא] והיינו טעמא נמי דבמלאכת נכרי הנעשית בשביל ישראל אפי' לערב אסור בכדי שיעשו ואלו במבשל בשבת בשוגג לרבי יהודה דגזר שוגג אטו מזיד א"כ במזיד לר"מ למאן דשרי להו ההוא תבשיל במוצאי שבת שרי לאלתר ואין צריך להמתין בכדי שיעשו : **ומיהו** איכא למידק כי היכי דאסרינן [ביצה דף כד: ודף ג.] משקין שזבו ופירות הנושרין שמא יסחוט או שמא יעלה ויתלוש נגזור נמי [בנכרי] העושה לצורך עצמו שמא יעשה [ישראל] בידים תירץ הרמב"ן ז"ל דהייט טעמא משום שאין הישראל מצוי אצל הנכרי בשבת שיבא להשתמש ממה שהנכרי עושה לצורך עצמו וכיון דמילתא דלא שכיחא הוא לא גזרינן בה ועוד דישראל מנכרי לא גזור במלאכת דשבת אבל בפירות הנושרין דהויא מילתא דאתיא ממילא בכי האי גונא גזרינן וכי תימא א"כ פירות שתלשן נכרי לצורך עצמו בשבת יהו מותרין לישראל יש לומר דכיון דפירות האילן עבידי דנתרי ולא מינכר בהו אי נתלשו ממילא או תלשן [נכרי] לא פלוג בהו רבנן וכי תימא תינח בפירות האילן אבל עשבים שאין דרכן ליתלש מאי טעמא לא שרי' לישראל ואילו בגמרא אמרי' דקאי לה באפה ואזלא איהי ואכלה אבל להעמידה עליהן אסור שמא יטלטל אותן יש לומר דבעשבים ויבולא בהן שאין דרכן ליתלש [ב] אסורין משום מוקצה דהוו להו כבעלי חיים שמתו [לעיל דף מה:] דמודה בהו רבי שמעון ואפילו למאן דאמר [שם] חלוק היה ר' שמעון בבעלי חיים שמתו בהא מודה שאין אדם יושב ומצפה להם כלל והוו להו כבוס וקערה ועששית דאפי' לרבי שמעון לא יזוזו ממקומם כדאיתא בפרק כירה [דף מד.] : **ואיכא** מאן דאמר דכי תנן ואם בשביל ישראל אסור דוקא לאותו ישראל שנעשו בשבילו אבל לישראל אחר שרי וכדאמרינן בפרק אין נדין [דף כה] דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ואחרים חולקים ואומרים דלא מקילי' בהכי אלא באיסורין דרבנן אבל באיסורין דאורייתא לא דהא בפרק אין נדין לא אמרינן בגמרא מותר לישראל אחר אלא בבא מחוץ לתחום אבל ביש במינו במחובר דאמרי' התם[דף כה:]דלערב נמי אסורין בכדי שיעשו לא מפלגינן כלל בין אותו ישראל לישראל אחר אלמא כל שנעשית מלאכת איסור דאורייתא בשביל ישראל ליכא פלוגתא בין אותו ישראל לישראל אחר ודאמרינן בתוספתא בפרק י"ח דשבת חפר קבר לא יקבור בו אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר דמשמע דאפילו במלאכה דאורייתא איכא פלוגתא בין אותו ישראל שנעשו בשבילו לישראל אחר לא קשיא מידי משום דכי שריא התם לישראל אחר לאו בשבת קאמר שהרי א"א לקבור בשבת ולא בכדי שיעשו נמי קאמר דכל בכדי שיעשו באיסור דאורייתא לא מפלגינן בין אותו ישראל לישראל אחר אלא משום דתנן לקמן בפ' שואל [דף קנא.] דאם הפרו הקבר בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית קתני התם בתוספתא דדוקא אותו ישראל הוא דלא יקבר בו עולמית אבל ישראל אחר מותר בכדי שיעשו אבל לעולם בכל שנעשה בו איסור תורה ליכא פלוגתא בין ישראל זה לישראל אחר לא לשבת עצמו ולא לכדי שיעשו ולא עוד אלא אפי' באיסורי דרבנן נמי איכא למימר דכי מקילין בהכי ה"מ באיסור תחומים שאינו שוה לכל דמה שהוא חוץ לתחום לזה הוא תוך תחומו של זה אבל בשאר איסורי דרבנן לא: **מילא** מים. לבהמתו מבור בר"ה"ר : ואם בשביל ישראל אסור. מדרבנן שמא יאמר לו מלא וכתבו בתוס' בשם ר"ת ז"ל דמדקנט (ליה) לבהמתו ולא נקט מלא מים לעצמו שותה אחריו ישראל משמע דבכה"ג אפילו בשביל ישראל שותה ואינו נמנע דהא לא אהני ליה מעשיו שהרי הוא עצמו יכול לירד לבור ולשתות כדאמרינן בפ' עושין פסין [דף כא:] אבל אדם מטפס ועולה מטפס ויורד ולבהמתו בלבד הוא שאסרו דאהנו לה מעשיו שא"א לה לירד לבור ולפיכך התיר ר"ת ז"ל לישראל לאכול מפת שהכניס נכרי בשבילו בשבת מרה"ר לרה"י דהא לא אהנו ליה מעשיו שהרי היה יכול הישראל לילך במקום שהפת שם ולאכול ממנו וכ"כ הרז"ה ז"ל בשם חכמי נרבונה ז"ל אבל רבינו יצחק ז"ל הקשה על ר"ת ז"ל ממתניתין דהכא דקתני נכרי שלקט עשבים לבהמתו מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור והתם מאי אהני ליה והא אמרינן מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים וכדתניא [ג] במכילתין למען ינוח שורך וחמורך הנח לה והיא תולשת וזו היא נייחא שלה ודחק עצמו ר"ת ז"ל ותירץ כגון דקאי בתרי עברי נהרא דלא מציא למיזל התם וכן הר"ן ז"ל דחק והעמידה בעשבים [מפוזרים] לכאן ולכאן דבכה"ג אהני ליה

דרך הס"ר אסורין מיהו איכא דכל אלו דלדידן דלית לן רה"ר רק כרמלית וליכא רק איסור דרבנן שאם הנכרי הביא מים בשביל ישראל דרך כרמלית שהישראל לא אמר לו כלום דשרי לישראל אחר דומיא דפירות שבאו חוץ לתחום בשביל ישראל זה שמותר לישראל אחר וי"א דאפי' שביאן דרך רה"ר שרו לישראל אחר וכן בהדלקת הנר אע"פ שהן איסורין דאוריי' דבכל האיסורין אמרי' דדבר הנעשה בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכר"ן דהם כל אלו הסברות עיין בפנים:

שלטי הגבורים

א דין פמוטות כתבנו לעיל סוף כירה ויש קושיא בדברי מיי' וגם בדברי הטוא"ח סי' רע"ט ובחדושי הארכתי לייעב בס"ד

ב ואם אמירה לנכרי שבות גם באיסורי דרבנן אמירה לנכרי שבות לפי' התוס' ומדברי מיי' פ"ו מהל' שבת משמע דבכ"מ שיש קצת חולי או צורך מותר לומר לנכרי לעשות דבר שאין איסורו אלא משום שבות ומדברי ר"ת משמע דבאיסו' דרבנן ליכא איסור באמיר' לנכרי ומדברי הטור נראה דס"ל כתוס' ומדברי מגיד משנה פכ"ד מהל' שבת משמע דלא הותרה אמירה לנכרי אפי' במקום מצוה אלא במקום דליכא אלא איסור דרבנן עי' בטוא"ח סי' תקפ"ו :

ג ר"ת כתב דמותר לישראל ליהנות ולשתות מהן כיון דאי בעי הוה מצי לטפס ולירד (ולעלות) בבור לשתות שם נמצא דלא אהנו לו מעשה דנכרי וכ"ש אם שביאן הנכרי מנהר שיותר בקל היה יכול הישראל לילך לנהר ולשתות ומתוך כך התיר נמי פת שהכניס הנכרי בשבת מרה"ר לרה"י בשביל ישראל כיון שהישראל הוה מצי לילך במקום שפת להוכלו והוא שלא אמר לו הישראל להביא וכ"כ הר"ז הלוי ורבי' אליה מפרי"ש וה"ה לכל כיוצא בזה שהישראל עצמו יכול ללכת שם ליהנות מאותו דבר המותר לישראל ליהנות בו אם הביאו לו הנכרי מעצמו בשביל ישראל דרך רה"ר וי"א דדוקא שתיה הוא דאסיר' אבל יכול להשתמש באותן מים תשמישין אחרים כגון לרחוץ בהן ידיו ורגליו וכיוצא בזה ור"י אוסר בין שתיה בין שאר תשמיש בין לאותו ישראל שהביאן הנכרי עצמו בין לכל כל עוד שהביאן דרך רה"ר דעביד בהו איסורא דאוריי' וכ"כ הרא"ש והטור א"ח סי' שכ"ה ולדברי ר"ת הא דאסרינן להאכיל לבהמתו עשבים שלקט הנכרי לצורך הישראל היינו דוקא שהוא בענין שלא היה יכול הישראל להעמיד בהמתו ע"ג אותן העשבים כגון שהבהמה מעבר הנהר מזה והעשבים שהביא הנכרי מעבר הנהר מזה דאין הישראל יכול להעמיד בהמתו ע"ג אותן העשבי' אבל אם היו העשבים בענין שהישראל היה יכול להעמיד בהמתו ע"ג אותן העשבים אז אפי' לקטן הנכרי לצורך הישראל שרי והביריו חולקין עליו ולדידן שהבורות שלנו בעומק וא"א לטפס ולירד בשום ענין נראה דאפילו לר"ת והביריו אם מילא הנכרי מים לצורך הישראל מבור ברה"ר והביאן לרה"י

המאור הקטן

דהא דאמר ר' אבא בר כהנא א"ר חנינא פמוטות של בית רבי מותר לטלטל נרות של נחושת שעושין בספרד ואין באלו חשש משום חדקי ואינם עשוים לעולם משל חוליות ופשוטה דאפי' ניטלין בשתי ידיו מותרין לטלטל מדאמר ליה ר' אבא לר' זירא כאותן של בית אביך וה"ר שלמה ז"ל פירשה במנורות קטנות א"כ שאמר ליה ר' אבא לר' זירא כאותן של בית אביך חרפה וגדוף היה ומדמייתי' לה על פסקא דמתני' דהנכרי כופין קערה ע"ג הנר בשביל שלא תאחוז בקורה נראה שנרות גדולות היו שבהן הוא מצוי שנאחזת הקורה באורן ועוד בהדיא אמרי' לקמן כל הכלים ניטלין בשבת אפי' בשתי ידים לאביי ולרבא אפי' בשני בני אדם ובסוף מס' עירובין גרסינן ההיא שריתא דהוה בי ר' פדת דהוו שקלי לה בי עשרה ושדו לה אדשא ולא ידעתי מי דחקו לרבינו שלמה לפרש הפי' הזה והא דאמרי' בעירובין בפ' חלון כי סולם הצורי כובדו קובעו אין ראיה ממנו לשאר כלים כי מפני שהוא מוטה על הכותל לעלות בו לגג או לעלייה החמירו בו לפי שכל תשמישי כלים במחובר לקרקע הם המורים בכל מקום כגון חותמות שבקרקע וכגון זמורה מחוברת באביה הקשורה בטפיה וכגון כסוי הקרקעות בפירקין דלקמן וה"ר שלמה כתב במס' עירובין אע"פ שאמרו כובדו קובעו ה"מ למעם הכותל אבל לא נאסר הסולם לטלטל :

דתניא מילא מים להשקות לבהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור יש מרבותינו חכמי צרפת ומחכמי נרבונא כמו כן שאמרו דוקא להשקות לבהמתו שאלמלא מלוי הנכרי לא היה ישראל יכול להשקותן לבהמתו אבל לשתות אחריו מותר שהרי אדם מטפס ויורד לבור מטפס ועולה ואפי' בלא מלוי הנכרי היה יכול לשתות ואשתכח דלא אהנו מעשיו דנכרי ואף על פי שעשה הנכרי מדעת עצמו בשביל ישראל אין חוששין לכך וכן ליקט עשבים כיון דאוקימנא דקאי לה באפה ואזלה ואכלה לא היה ישראל יכול לעשות זה במחובר בעשבים שהיו מפוזרין לכאן ולכאן שאין דרך להאכיל .כן לבהמה כדקאי לה באפה ואזלה אבל אם היה מקום מרעה שיש שם הרבה עשבים והיה ישראל יכול להאכילן לבהמתו במחובר אפי' במעמידה על גביהן אע"פ שלקטן נכרי בשביל ישראל מותר כל כמה דלא אהנו מעשיו ולא עביד אלא מדעתא דנפשיה ומאכיל לבהמתו במחובר אין שם חשש איסור ומפורש הוא במכילתא למען ינוח שורך וחמורך הנח לה והיא תולשת וזו היא ניחא שלה: סליק פרקא

מלחמת ה'

מתכוין אלא ש"מ אפי' במתכוין נמצאת שמועתנו כר"ש ומעתה למדנו בהלכות שמזיקין שלשה דינין מוחלקין שתמשה הנזכרין בברייתא נהרגין כדרכן ושאר כל המזיקין דורסן לפי תומו ונעודין בכפיית קערה עליהם דלא מינכרא מילתא כהריגה ודומיא כלפי תומו הוא וכולן נהרגין כדרכן ברצין אחריו ודברי הכל וכל השמועה מתוקנת בכך ולמדנו שהלכה כר"ש וכן דעת רבינו הגדול ז"ל שסמך עליה ולפיכך כתב לנסיא דאמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת ואתיא כר"ש וכ"כ משנת ת' שרלים שהיא סתמא בלא מחלוקת כר"ש וגם יורה על זה מה שאמר בפ' במה מדליקין אסקא ר' יוחנן דר' יוסי כר' שמעון ורישא אוקמא כר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ומה שכתב בפרק כירה גבי הא דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת אבל של עץ לא דבמלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה לא בא לפסוק הלכה כמותו אלא ללמדך שלדברי ר"ש אפי' של עץ נמי כמ"ש ואי כר"ש ס"ל אפי' של עץ נמי והאמת הדבר שהוא בורח מלפסוק הלכה כמותו בפירוש ולא ידענו למה אבל לא ראינו אותו נמנע מלכתוב כל ההלכות האמורות בגמ' לדברי ר"ש כגון אלו שהזכרנו וכן ההוא דאמר רבא התופר גומא בשבת ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה לר"י דאמר חייב וכו' אלמא ר"י יהידאה הוא ולא סבירא לן כוותיה וכן לפי דעתי זו שאמרו טלית שאחז בו את האור וס"ת שאחז בו את האור פוטטן לר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא דהא במתכוין לכבות הוא פוטטו ולר"י חייב והרי כתבו רבינו ז"ל ופסקו בהלכות ותנות [נפש]ר"ת ז"ל שקלר לנו את הדרך הזו ופסק הלכה כר"ש בפירוש וראייתו נכונה מדרבה בריש פ' נוטל ואומר אני שהראיה מהסגמ' שאין להרהר אחריה מה שאמרו רב אחא ורבינא בכל השבת כולה הל' כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור א"נ מוקצה מחמת מאוס וזה הכלל גדול אמרו בשבת לכל הלכותיו בין מלאכה שאינה צריכה לגופה בין בדבר שאינו מתכוין בין בדין מוקצה ומזה הכלל יצא להם בגמ' לומר האידנא דקיי"ל כר"ש שרי אפי' לכתחלה שאין לך מקום אחר ראוי לסמוך עליו שפסקו שם בהדיא כר"ש ועליו סמך רבינו הגדול ז"ל שלא פרסם במקום אחר שהלכה כמותו אלא ברמז לחכמים וידעתי שכל המפקפקים אומרים שאין כלל זה אלא לדין מוקצה והינן מניחין מקום ללשון בזה דומה למה שפוסקין בגמ' הלכה כר"ש בעירובין והלכה כדברי המיקל בעכל ולדבריהם מהו הכלל הגדול הזה שכללו וסרי לדברי המחמיר אין הלכה אלא במוקצה סתם לא במוקצה מחמת איסור ולא במוקצה מחמת מיאוס ואדרבה יותר היה להם לפסוק כרבי יהודה ולומר שהלכה כמותו במוקצה מחמת מיאוס ובמוקצה מחמת איסור חוץ ממוקצה סתם ואפי' לדברי המיקל אין הלכה אלא במוקצה סתם ובמוקצה מחמת מיאוס ולא היה להם לכלול כל זה הכלל ועוד היה להם לפסוק במוקצה כר"ת דאית ליה מוקצה מחמת איסור ולית ליה מוקצה מחמת מיאוס וכ"ש מוקצה אחר אלא ש"מ לפסוק הלכה כמותו בכל דיני שבת נתכוין ואף רבינו הגדול ז"ל כתב שם וקיי"ל כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל והסיקנא בה הלכה למעשה שהלכה כר' שמעון בהלכות שבת כולן : עוד כתב בהלכות מיתס שפיגהו דמרב אחא ורבינא שמעינן מינייהו דהלכתא כר' שמעון וזה טעה למה שכתבו דבכל הלכות שבת ר"ש בדבר שאינו מתכוין ובמלאכה שאינה צריכה לגופה ואין הכלל לדין מוקצה בלבד אלא אף לשאר הלכות שבת כולן והסוגיא שבסוף פ' שמונה שרצים בשמן וכד בפירכא דרב אחדב סיוע גדול גם וכפי ספי' שכתבו בעל המאור

ליה מעשיו וכל זה אינו מחוור כלל: **הלכך** משמע דמתניתין דנקט בהמתו אורחא דמילתא נקט לפי שבמקום השקאת הבהמות מצויים שם ישראלים ונכרים אבל אה"נ דאפילו מילא מים לעצמו אסור לישראל לשתות מהן דהא מ"מ אהנו ליה מעשיו שע"י מלאכתו של נכרי הוא יכול לשתות מהם במקום זה: **עשה** כבש לירד בו ירד ישראל אחריו. כבש עושין בספינה גדולה לירד מן הספינה ליבשה וכתב הרמב"ן ז"ל דדוקא ירד אחריו שאינו מטלטלו אלא שיורד בו ואינו אלא כיושב על האבן אבל לטלטלו אסור אע"כ היו העצים תלושין מע"ש דבכה"ג ליכא משום מוקצה לפי שאין הנכרי מקצה כלום ודעתו על הכל כמו שאמרו בירושלמי [בפ"ק דמכילתין הל"ז ופ"ג דביצה הל"ב] דאין הכן לנכרי אבל בתלש עלים מן המחובר בשבת אסור לטלטלו ומכאן אתה דן לדברים התלושין שאפאן או צלאן או בשלן הנכרי לצרכו בדברים שאין בהם משום בשולי נכרים שמותרין לישראל ואין בהם משום מוקצה והוא שראוין מאתמול לכוס הא אם אינן ראוין מוקצין הן ואסורין לפי שיש בו איסור מוקצה בשבת משום דלא חזי והיינו דאמרינן בפ"ק דחולין [דף טו:] השוחט לחולה בשבת אסור לבריא המבשל לחולה בשבת מותר לבריא מ"ט האי ראוי לכוס והאי אינו ראוי לכוס: **גמ'** אבל מכירו אסור גזירה שמא ירבה בשבילו. מיהו בגמ' מוכח דשלא בפניו שרי הלכך נקטינן דבשאינו מכירו אפילו בפניו אפי' במידי דאיכא לאפושי בשביל ישראל שרי והיינו ברייתא דנכרי שליקט עשבים לבהמתו ומכירו ושלא בפניו נמי שרי ואי מידי דליכא לאפושי ביה בשביל ישראל הוא כנר וכבש אפילו מכירו ואפי' בפניו שרי: **אבל** אוקומי עלייהו אסור דהו"ל כמוקצה. פי' ואמרי' בגמ' מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים מחוברין בשבת כדי שתרעה דליכא למיגזר שמא יתלוש בידו ויאכילנה אבל אינו מעמידה על גבי מוקצה שמא יטול בידו ויאכיל והני נמי מוקצין הן גבי טלטול דאתמול מחוברין הוי ואיכא למיגזר שמא יטול בידו ויאכיל הלכך דוקא למיקם באפה שלא תפנה למקום אחר והוא אינו עומד סמוך לעשבים הוא דשרי אבל להעמידה ממש על גבי עשבים אסור שמא יטול ויאכיל: **ואם** רוב ישראל ימתין בכדי שיחמו חמין. כדי שלא יהנה במה שהקדימו להחם בשבת וכן כל מעשה שבת נתנו חכמים שיעור להמתין לערב בכדי שיעשו וכן מחצה על מחצה כרוב משום דליכא למיקם עלה דמילתא דאיכא למימר דעתיה דמדליק אדעתא דישראל ואיכא למימר דעיקר דעתיה דמדליק בשביל נכרים: **גרסי'** בע"ז וכו' דאמרי אריסא הוא ואריסותי' קא עביד כלומר אינו טורח אלא בשביל עצמו: אריסותא למרחץ לא עבדי אינשי. לפי

נר מצוה / תורה אור

משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור עשה כבש לירד בו ירד אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה ועשה נכרי כבש [א] לירד בו וירדו אחריו ר"ג וזקנים: **גמ'** תנו רבנן נכרי שליקט א עשבים בשבת מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל בד"א בשאין מכירו אבל במכירו אסור גזירה שמא ירבה בשבילו ודוקא מים ועשבים דחיישינן להכי אבל הדלקת הנר וכבש דליכא למיגזר שמא ירבה בשבילו כדאמרינן נר לאחד נר למאה אע"פ שהוא מכירו אם עשה בשבילו מותר (א"ר חנינא מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים אע"פ שהם מחוברים ואינו עובר משום °למען ינוח שורך וחמורך כדאיתא במכילתא יכול לא יניחנה לעקור ת"ל למען ינוח ואין זה נייח שפעמים שבהמה רעבה אם אתה אוסר לה. ואין מעמידין ע"ג מוקצה) והאי דקתני נכרי שליקט עשבים בשבת מאכיל אחריו ישראל אוקימנא בדקאי לה באפה ואזלא היא ואכלה אבל אוקומה עלייהו אסיר דהוי ליה (א)מוקצה ואמר רב הונא ימעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים בשבת אבל לא ע"ג מוקצה ואי קאים לה באפה ואזלא היא ואכלה מן המוקצה שפיר דמי ת"ר עיר ב שדרין בה ישראל ונכרים והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ במ"ש מיד ואם רוב ישראל ימתין בכדי שיחמו חמין וכן מחצה על מחצה כרוב ואדעתא דרובא קא מחממי ונר הדלוק במסיבה אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורה ואם רוב ישראל אסור מחצה על מחצה אסור מאי טעמא דאדעתא דרובא קא מדלקי: *שמואל איקלע לבי אבי תורן אתא ההוא נכרי וקא מדליק שרגא אהדרינהו שמואל לאפיה כיון דחזא דאייתי שטרא וקרי בהו אמר אדעתא דנפשיה קא מדליק הדר אהדרינהו לאפיה (ג) בי שרגא: °גרסינן בע"ז* תניא רבן שמעון בן גמליאל גאומר לא ישכיר אדם ב מרחצאו לנכרי מפני שהיא נקראת על שמו ונכרי זה עושה בו מלאכה בשבתות וי"ט אבל שדהו לנכרי שרי דאמרי אריסותיה הוא דקא עביד מרחץ נמי אריסותיה קא עביד אריסותא למרחץ לא עבדי אינשי: הנהו מוריקי דנכרי נקיט בשבתא וישראל נקיט בחד בשבתא אתו לקמיה דרבא שרא להו רבא איתיביה רבינא לרבא ישראל ונכרי ג שקבלו שדה

רש"י

ברה"ר: כבש. עושין בספינה גדולה לירד בו מן הספינה ליבשה: גמ' שליקט עשבים. לבהמתו: מאכיל אחריו ישראל. לבהמתו: מילא מים. מצור ברה"ר ואחריו. דוקא נקט בכולהו דמוכח דנכרי לצורך עצמו עשה: אבל מכירו. הנכרי: נר לא' נר למאה. וכיון דנכרי לצורכו הדליקה ליכא למימר דבשביל ישראל אפיש: מעמיד אדם את בהמתו על גבי עשבים. מחוברים לרעות בשבת דליכא למיגזר לשמא יתלוש בידו ויאכיל: אבל לא יעמידנה על גבי מוקצה. שמא יטול בידו ויאכיל: ואי קאים לה באפה. שלא תפנה למקום אחר והולה ואכלה והוא אינו עומד על העשבים קרוב לה דניחוש שמא יטול ויאכיל דהוה להו כמוקצין דהא אתמול מחוברין הוו: מותר לרחוץ בה מיד. במוצאי שבת: בכדי שיחמו. שלא יהנה במה שהקדימו להחם בשבת וכן בכל מעשה שבת נתנו חכמים שיעור להמתין לערב בכדי שיעשו: ואדעתא דרובא קמחממי. ועיקר (ג)מחשבת תלויה בשבילם: נר הדולק במסיבה. של בני אדם: אם רוב ישראל אסור. כדמסיק דאדעתא דרובא ישראל קמדלקי הלכך ישראל עיקר: ומחצה על מחצה. נמי ליכא למיקם עלה דמילתא ואיכא למימר דלמא אדעתא דישראל או דנכרי אדליק אבל נכרי וישראל והמדליק עצמו משתמש לאורו ודאי עיקר דעתיה אדעת עצמו אדליק כדי להשתמש לאורה וכיון דנר לאחד נר למאה שרי: אבי תורן. מקום: דאייתי ספרא. ההוא דאדלקה: לא ישכיר וכו'. אבל שדהו שרי להשכיר היכא דליכא למיחש לחניית קרקע כגון בחו"ל ואע"פ שהיא נקראת על שמו לא חשדינן ליה דליהוי האי שלוחו אלא אמרינן אריסותיה הוא דקבל עליה למחצה לשליש ולרביע ועליו מוטל לעשות: מוריקא. זורעי גינות כרכום: נקיט בשבתא. לחרוש לזרוע ולקצור: שקבלו שדה באריסות. מבעה"ב ומיום שקבלוה מוטל על

שבולאותיו מרובות ושכרו מועט ויודעים הכל שבשביל ישראל הוא עושה אבל בשדה אמרינן אריסותיה קעביד ופי' רש"י ז"ל דאמרינן שקבלה למחצה לשליש ולרביע ועליו מוטלת עבודת ישראל לעשות: **ומהא** שמעינן דכיון שיש לנכרי חלק בפירות השדה אע"פ שישראל נהנה במלאכת שבת מותר דנכרי אדעתא דנפשיה קא עביד והנאת ישראל ממילא אתיא הלכך שרי ולא דמי לישראל ונכרי שקבלו שדה בשותפות כדלקמן דהתם עבודת השדה אישראל נמי רמיא אבל הכא כולה אנכרי רמיא ולא אישראל כלל וכ"ש שמותר להשכיר שדהו לנכרי כגון שהנכרי שוכרו בסך ידוע דכה"ג נכרי כי קא עביד בדנפשיה קא עביד וישראל לא מתהני כלל ותלמודא דנקט טעמא דאריסותיה קעביד לרבותא נקיט דאפילו בכה"ג שרי ועוד שאילו היה האריסות אסור אף השכירות היה אסור דארעא לאריסי קיימא ובאריסות תלו ולא בשכירות אבל השתא דאריסות שרי כ"ש דשכירות כי האי גונא שרי: **ולענין** קבלנות כגון שקבל עליו הנכרי לעשות כל מלאכת שדהו של ישראל בדבר ידוע אם מותר לישראל שיניחנו לעשות מלאכה בשבת וימים טובים איכא מאן דשרי דכיון דאמרינן באריסות דשרי משום דנכרי אדעתיה דנפשיה קעביד כ"ש בקבלנות דלא מתהני ישראל במלאכת שבת כלל ודמיא הא מילתא להא דאמרינן בפ' מי שהפך (דף יא.) האריסין והחכירין והקבלנין הרי אלו יעשו כלומר דאע"ג דאבל אסור בעשיית מלאכה קבלנין שלו עושין דמלאכה דידהו חשיבה אבל יש מי שאומר דקבולת כי האי גונא אסור דלא דמי לאריס דכיון דאריס חולק בפירות לא אמרי אינשי דשכיר יום הוא אבל כה"ג שהבעלים נוטלין כל הפירות מחזי להו לאינשי כשכיר יום והיינו דאמרי' התם בפ' מי שהפך [ד' יב.] מקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר ואע"פ שיש מי שפירש בשבת קאי אלמא קבלנות אסור בשבת וכן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ו מהלכות שבת לפיכך הפוסק עם הנכרי לבנות לו חצרו או כותלו או לקצור את שדהו וכו' אם היתה המלאכה במדינה או בתוך התחום אסור להניחם לעשות בשבת והשיא דהאריסין והחכירין והקבלנין לא קשיא דהתם כיון שהקבלנין לא היה להם לחוש שיארע לו אבל משום פסידא דידהו שרו רבנן מה שאין כן בשבת אבל יש מי שדחה ואמר דכי אמרינן מקבלי קבולת בתוך התחום אסור התם בקבולת בנין לפי שדרכן של בני אדם לעשות בשכירות יום אבל בשדה דרכן של בני אדם לעשותו בקבלנות ועוד שהרואין יתלו באריסות ודברי הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל נראין לי עיקר ומיהו קבולת כלים שהיא נעשית בצנעא בתוך הבית שרי דליכא משום מראית העין והיינו דתנן לעיל בפרק קמא גבי עורות לעבדן וכלים לכובס [דף יז:] וכולן ב"ה מתירין עם השמש וכתבתיה שם בס"ד: **ולענין** פורני ורחיים אי הוו כשדה ושרו או כמרחץ ואסירי הרב בעל המתיבות ז"ל כתב דכשדה נינהו וגם רבינו האי גאון ז"ל כתבו מכיון שהשכירם שנים הרבה ונתפרסם מותר וכן נהגו היתר בבבל ונראה שבכיוצא בזה הכל כמנהג המדינה: **וישראל** ונכרי שלקחו מרחץ בשותפות ונכרי מחממו בשבת בשביל חלקו ונותן מחליה מה שמשתכר בו לישראל ובימי החול שניהם מחממין אותו נראה לי דשרי לישראל ליקח מה שנשתכר המרחץ בשבת בהבלעת שאר הימים והארכתי בדבר זה וביארתי אותו בפרק קמא דע"ז בס"ד: **הנהו** מוריקי. זרעי גנות ופרדסים: נקיט בשבתא. לחרוש ולזרוע ולקצור: שקבלו שדה. באריסות

שלטי הגבורים

א איכא פלוגתא כי לפי חילוק בעושין קצת מפרשי' בין הדלקת הנר ובין פירו' שנוטרים כאשר כתבתי בהדושי דמשום דהדלקת הנר ועשיית הכבש ומליאת המים אינן קל ס לעשותם משום הכי שרו ליהנות מאותה מלאכה אי עביד לה הנכרי מעצמו כ"ג אם בישל הנכרי בשר לעצמו או דגים או בילים או אפה לחם לעצמו מותר לישראל לאכול מהם שגם אלו אינן קלים לעשותן ואין לאסור בלהם משום מוקצה דהא קי"ל כר"ש מיהו נ"ל דנ"ל שכל אלו האפיות והבשולין הם בענין דליכא שם משום בישולי נכרים דאי איכא משום בישולי נכרים אפילו בלא איסור שבת אסור לאוכלן והיכי דמי כגון שאפה הנכרי ובישל ע"ג אור שעשה הישראל מבעו"י וה"ג נ"ל שכל אלו הדברים שיו תלושין מבעו"י וראוין בענין דלית שם איסור מוקצה דאי איכא איסור מוקצה פשיטא דאסור לאוכלן אפי' לטלטלן והכי כתב המגיד משנה פ"ו מהל' שבת בשם הרשב"א והוסיף לאסור הטלד [illegible]

ב כתב הרמב"ן תנור יש מסתפקים בו אם דינו להשכירו כמו שדה ושרי או אם הוא דומה למרחץ ואסור והוא הכריע לאיסור דדוקא שדה אמרי' ארעא לאריסותא קיימא אבל התנור אינו עומד לאריסות

ודינו כמרחץ אפי' השכירו לשנה וביתיים ומהג"מ חבוב. שעומדים לאריסות ורבינו האי כתב אם השכירו שנים הרבה ונתפרסם שדבר מותר וכן נהגו היתר בבבל והרא"ש כתב ולפי זה נתפרסם ונתברר הדבר שכל גמלוסי בכל מי שיש לו מרחץ או תנור אינו שוכר פוע ב לעשות לו מלאכה בהם ולוקח שריות של הרחלה והאפיה אלא משכירו לאחר לשנה או לחדשים בדבר ידוע וביטול השוכר כל הריות שיבא ממנו הלכך מותר בקבלנות שאין מלאכת הנכרי נקראת על שם ישראל אבל אם היה משכירו לימים אסור ליקח שכר שבת ויו"ט: ג ור"י היה מתיר בתנור שיקבלנו בשותפות אפי' לא התנו דדוקא בשדה אסור לפי שחלה ישראל מתעלה ומתריה בהוסם מלאכה

הגהות הב"ח
(א) גמ' דהוי ליה מוקצה. (ג) רש"י ועיקר חשבון תלוי בשבילם:

הגהות מא"י
[א] נ"ב אחד.

עין משפט

א מיי' פ' כ"ב מה' שבת
ב ל"ת סי' שט:

בהריסות מבטל הבית משקבלוה הוטלה על שניהם לעסוק בה ביחד : לא יאמר ישראל לנכרי טול אתה חלקך בשבת. לפי שנעשה שלוחו על עבודת חלי היום המוטלת עליו : ואם התנו מתחלה. קודם שהוטלה עליו: מותר. דהא לא קביל עליה ישראל עבודה בשבת ואין הנכרי שלוחו : ואם באו לחשבון . פרש"י ז"ל דלאו אהתנו מתחלה קאי אלא מילתא באפי נפשיה היא כלומר אם קבלוה [סתם] ועשו סתם שנטל נכרי בשבת וישראל בחול ולא ליוהו ישראל ובאו לחשבון אחר זמן שאמר לו ישראל לנכרי כמה ימי שבת נטלת ואטול אני כנגדן ימות החול אסור דשכר שבת הוא נוטל דגלי נר מצוה אדעתיה דנכרי שלוחו הוה כך פרש"י ז"ל. אבל הראב"ד ז"ל פירש דאהתנו מעיקרא קאי כלומר אע"פ שהתנו אם אמרו אחר [כך] שיבואו לחשבון והא חלוקתן שוה [אסור] דכיון דבאו לחשבון אשתכח דתנאי דמעיקרא הערמה בעלמא הוא :

שדה בשותפות לא יאמר ישראל לנכרי טול אתה חלקך בשבת ואני חלקי בחול ואם התנו מעיקרא מותר ואם באו להשבון אסור אכסיף רבא לסוף איגלאי מילתא דהתנו מעיקרא הוה :

סליקו להו כל כתבי

דף קכב: כל הכלים אניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן אף על פי שנתפרקו בשבת ואינן דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן : גמ' אע"פ שנתפרקו בשבת ולא מיבעיא נתפרקו בחול °אדרבה נתפרקו בשבת מוכנין אגב אביהן נתפרקו בחול אין מוכנין על גב אביהן אלא אמר אביי הכי קאמר כל הכלים [א] (א) הניטלין בשבת ודלתותיהן ניטלים עמהן ואף על פי (ב) שנתפרקו בחול ניטלין בשבת ואינן דומין לדלתות הבית לפי (ג) שאינו מן המוכן שדלתות הבית קבועין בו ולא הוכנו לטלטל : תנו רבנן דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל ניטלין ולא מחזירין של לול של תרנגולין לא ניטלין ולא א מחזירין גזירה שמא יתקע : מתני' נוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים קרדום לחתוך בו את הדבילה מגירה לגרר בה את הגבינה מגריפה (ד) לגרף בה את הגרוגרו' את הרחת ואת המזלג לתת

רש"י

על שניהם לעשות ביחד : לא יאמר ישראל לנכרי טול אתה חלקך בשבת . לפי שנעשה שלוחו על חלי המוטל עליו : ואם התנו מתחילה . קודם שהוטלה עליו מותר דלא קביל ישראל עבודה דשבת ואין הנכרי שלוחו : ואם באו לחשבון . לאו אהתנו קאי אלא מילתא באפי נפשיה כלומר אם קבלוה סתם ועשה סתם שנטל הנכרי בשבת וישראל בחול ולא ליוהו ישראל ובאו לחשבון אחר זמן לומר כמה ימי שבת נטלת ואטול כנגדם ימי החול אסור דשכר שבת הוא נוטל דגלי דעתיה דנכרי שלוחו הוה :

סליקו להו כל כתבי

כל הכלים ניטלין . כלומר כל הכלים שיש להן דלתות כגון שידה תיבה ומגדל ניטלין בשבת : ודלתותיהן . שיש להן דלת בצידן ניטלין עמהם : ואפילו נתפרקו . הדלתות מן הכלי ניטלין : ואינו דומה לדלתות הבית . לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל שאינן כלים אבל אלו הוו כלים אגב אביהן : גמ' אדרבה . מאי אע"פ שייך למתני הא ודאי נתפרקו בשבת איכא למישרי משום דכי קדים יומא היו מוכנים על גבי אביהן : ה"ק . אפילו שנתפרקו בחול: ניטלין ולא מחזירים. ניטלין לפי שאין בנין וסתירה בכלים ולא מחזירין כדמסיק טעמא שמא יתקע : לול . בנין שעשוי לתרנגולין: לא ניטלין ולא מחזירין . דחזרתו בנין ממש הוא וכן סילוקו סתירה גמורה היא : גזירה שמא יתקע . בחוזק בסיכין ויתדות והוי גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש : מתני' קורנס . המ"ר בל' אשכנז : דבילה . מאחר שעשה עיגול היא עבה מאד וקשה כגבינה וצריך קורדום לחתכה : מגירה . כעין סכין ויש בה הרבה פגימות : לגרר בה את הגבינה . ולחתכה לשנים לפי שממהרת לחתוך דבר עב : מגריפה . ווידל לגרוף בה הגרוגרות מן החבית : רחת . פלא : מזלג . כעין עתר [סקורין] פורקא

סליקו להו כל כתבי

כל הכלים ניטלין בשבת . כתבו בתוספות דלא גרסינן כל הכלים ניטלין דאי הכי משמע שאין שום כלי אסור בטלטול וליתא דהא איכא מסר גדול ויתד של מחרישה דלכ"ע אסירי בטלטול כדאיתא לקמן [דף קכג.] אלא הכי גרסינן כל הכלים הניטלין בשבת והכי פירושו כל הכלים שהן ניטלין בשבת אף דלתותיהם של אותם שיש להם דלתות ניטלין עמהן ולפי זה הן צריכין ג"כ לומר דלא גרסינן ודלתותיהן בוא"ו דלא שייכא בהך גירסא וא"ו כלל . ואין צריך לכך דשפיר גרסינן כל הכלים ניטלין בשבת דכיון דקתני ודלתותיהן עמהן שפיר משמע דלא מיירי אלא בכלים העשוים להגניע בהן שמלאכתן להיתר ועיקר חדושיה דתנא משום שריותא דדלתות הוא וכך מטין דברי רש"י ז"ל שכתב בלשון זה כל הכלים שיש להם דלתות כגון שידה תיבה ומגדל ניטלין בשבת ואינן דומין לדלתות הבית לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל שאינן כלי אבל אלו הוו כלי [ב] על גבי אביהם : גמ' ואע"פ שנתפרקו בשבת ולא מיבעיא בחול כתב רש"י דקס"ד דאע"פ שנתפרקו אשבת דתנן ברישא קאי ומשמע אע"פ שנתפרקו היום מותרין ולא מיבעיא שנתפרקו מאמש ומש"ה אקשי' אדרבה מאי אע"פ שייך למיתני הכא הא ודאי נתפרקו בשבת איכא למימר (ה) משום דכי קדים יומא היו מוכנין לטלטל אגב אביהן ולפי זה נראה דלא גריס רש"י ז"ל ואע"פ שנתפרקו בשבת אלא [אע"פ שנתפרקו] : הכי קאמר וכו' ואע"פ לאו ארבותא דנתפרקו בשבת קאי אלא ארבותא דנתפרקו או בחול או בשבת ולא מבעיא כשלא נתפרקו : ומקשן הכא דמהא משמע דטפי איכא למישרי בשברי כלים שנשברו בשבת משנשברו מערב שבת ואילו לקמן בפרקין [דף קכד:] מסקינן דשברי כלים שנשברו מערב שבת שרו טפי משנשברו בשבת דאילו נשברו מע"ש לכ"ע סגי להו במעין מלאכה ואילו נשברו בשבת פלוגתא דרבי יהודה ורבנן לאו קושיא היא דהתם כיון שאינן ראוין למלאכתן הראשונה דין הוא שכשנשברו בשבת יהו אסורין מדין נולד אבל דלתות הכלים שראויות להחזירן במקומן ולשמש מלאכתן הראשונה טפי חזי כי נתפרקו בשבת שהן מוכנין אגב אביהן מכשנתפרקו מערב שבת דהתם איכא למימר דכיון שלא החזירום מבעוד יום בטלי מתורת כלי : ת"ר דלת של שידה תיבה ומגדל ניטלין . ומסלקין אותן בשבת מגיר שלהן דאין סתירה בכלים : ולא מחזירין . לאו משום דיש בנין בכלים אלא משום גזירה שמא יתקע וכדמפרש ואזיל כלומר שמא יתקע מסמר או יתד בחוזקה ומחייב משום מכה בפטיש א"נ משום בונה דכי אמרינן [ביצה דף כב.] אין בנין בכלים ה"מ בכלי שנתפרק ואין צריך אומן בחזרתו אבל עושה כלי מתחלתו א"נ כלי שנתפרק וצריך אומן בחזרתו לא מיקרי בנין בכלים אלא עושה כלי מיקרי ומחייב משום בונה ומש"ה חיישינן לשמא יתקע דכל כה"ג מלאכת אומן הוא וכבר כתבתי זה למעלה בפ' הבונה בס"ד : ושל לול של תרנגולים לא ניטלין ולא מחזירין . דכיון דמחובר בארעא דיש בנין בקרקע ויש סתירה בקרקע וחזרתו בנין ממש הוא וסלוקו סתירה גמורה היא : גזירה שמא יתקע . קא יהיב טעמא אמאי דאמרינן דדלת של שידה תיבה ומגדל לא מחזירין וכדפרישית : מתני' נוטל אדם קורנס . מרטל : דבילה . מאחר שעשאה עגול היא עבה מאד וקשה כגבינה וצריך קרדום לחתכה : מגירה . כעין סכין ויש בו פגימות : לגרוף בה . מן הכבות: רחת . פאל"א בלע"ז: מזלג.

כמין

שלטי הגבורים

שעושה הנכרי אבל בתנור שאין חלק ישראל מתעלה בכך מותר לחלוק ולומר יהא שלי בחול ושלך בשבת ור"ת אוסר וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב המשתתף עם הנכרי במלאכה או בסחורה אם התנו וכו' מלאכה דומה לתנור שאין חלק ישראל מתעלה במה שהנכרי עושה ואסר בלא התנו וכתב הרא"ש ז"ל תנור שנקחו הישראל במשכון נראה שאין צריך הישראל להתנות כלום כיון שהוא ברשות הנכרי ושכר התנור הוא רק לישראל כרבית שלו ואין לישראל חלק בגוף התנור ואם לא התנו תחלה וגם לא באו לומר שיקח הישראל יום אחד כנגד שבת אלא חלקו שתם מבעיא ולא איפסיקא וכו' הרא"ש כיון דספיקא דרבנן הוא אזלינן לקולא וא"צ להניח לנכרי ליטול כל השבתות לבדו אבל מדברי הרמב"ם נראה לחומרא שכתב ואם לא התנו ושכר שבת אינו ידוע נראה לי שהנכרי יטול שביעית השכר והשאר חולקים בשוה וכתב עוד הנותן מעות לנכרי להתעסק בהן אע"פ שהנכרי נושא ונותן בהן בשבת חולק עמו כל השכר בשוה וכן הורו כל הגאונים: א מיי' פכ"ג מה' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו דהתוקע חייב משום בונה והרמב"ם כ' דחייב משום מכה בפטיש .

לשון ריא"ז

אבל אין מחזירין אותה למקומה גזרה שמא יתקע ותקיעה היא דרך אומנות ויש בנין וסתירה בכלים בדבר שצריך בו מעשה אומן כמו שביאר מז"ה וכמבואר בקונ' הראיות .

הגהות הב"ח

(א) הניטלין בשבת ודלתותיהן וכו' כצ"ל : (ב) נ"ב לפי זה הוא כמו הסורי מחסרא דהא דתנן ואע"פ שנתפרקו בשבת ה"ק ואע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת : (ג) שאינן מן כו' קבועין הן ולא כצ"ל : (ד) לגרוף כצ"ל : (ה) נ"ב דשרי טפי : (ו) לנו כצ"ל : (ז) תי' והכא הכי נמחק וצ"ל והוא הדין : (ח) תי' אפילו נמחק : (ט) מיטלטלת כצ"ל : (י) צ"ל רבה : (כ) תי' לשום נמחק וצ"ל כדי : (ל) לברייתא כצ"ל : (מ) דלרבא כצ"ל :

הגהות מא"י

[א] ניטלין בשבת ודלתותיהן כצ"ל : [ב] כלי אגב אביהם כצ"ל :

המאור הקטן

מתני' נוטל אדם קורנס לפצוע בו את האגוזים וכו' א"ר יהודה קורנס של נפחים שנינו נמצאו ג' מחלוקות בפי' משנתינו רב יהודה ורבה דהוא רבה בר נחמני דהוא בר פלוגתיה דרב יהודה בפי' דמתניתין דנוטל אדם קורנס לפצוע בו את האגוזים ואף אביי נמי קאי בשיטתיה דרבה משום דרבית הוא ואע"ג דאותביה אביי לרבה מדוכה לבתר דשמעה מיניה סברה והיינו דמפרש לה אביי לברייתא דהתירו וחזרו והתירו ורבא דהוא רבא בריה דרב יוסף בר חמא פליג עלייהו דרב יהודה ורבה וכרבא קיי"ל דהוא בתרא וזהו סדר ג' מחלוקות הללו בפירוש המשנה רב יהודה דאמר קורנס של אגוזים שנינו סבירא ליה דבר שמלאכתו להיתר מותר לצורך גופו ולצורך מקומו אבל לא מחמה לצל ודבר שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו כל עיקר אפי' לצורך גופו ואין צריך לומר לצורך מקומו ואין צריך לומר מחמה לצל יהא דתנן כל הכלים הניטלין לצורך וכו' הכי מפרש לה רב יהודה לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו שלא לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו אבל דבר שמלאכתו לאיסור כלל כלל לא ואתא ר' נחמיה למימר דבר שמלאכתו להיתר עצמו אינו ניטל אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו לא והיינו דתניא ר' נחמיה אומר אפי' טלית ואפי' תרווד אינן ניטלין אלא לצורך תשמישן כלומר אבל לצורך מקומן לא והא דתנן ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה וכן הא דתניא התירו וחזרו והתירו דאזלא אליבא דר' יוסי דאלמא אפי' כלים שמלאכתן לאיסור מותרים לטלטל חוץ מאלו שהן מוקצה מחמת חסרון כיס משום דמיפגמי ומקלקלן לדעתיה דרב יהודה פליגי רבנן עליה דר' יוסי בשאר כלים ולדעתיה דרבא ורבה לא פליגי רבנן עליה והא דתניא התירו והזרו והתירו הכי מפרש לה רב יהודה כדמפרש לה אביי משום דסתמא כר' יוסי כדקא תני סיפא עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה דאלמא שאר כלים שמלאכתן לאיסור מותרין לטלטל לצורך גופן ופירושו דרבה ורבא למתני' דתני כל הכלים הניטלים לצורך מפורש בגמ' למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לרבה שני ליה בין צורך גופו לצורך מקומו ובשני צריכים חלוקים זה מזה היה עושה אותן ולרבא לא שני ליה בין צורך גופו לצורך מקומו ובצורך אחד היה עושה את שניהם ובין לרבה ובין לרבא אית (ו) ליה היתר בדבר שמלאכתו לאיסור למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה משום דסבירא להו מתני' כולה ר' יוסי היא ולא פליגי עליה אלא ר' נחמיה אבל רבנן מודו ליה לר"י ובין לרבה ובין לרבא אליבא דר' נחמיה אין בין דבר שמלאכתו להיתר לדבר שמלאכתו לאיסור כלום לפיכך אליבא דר' נחמיה שניהם מותרין לצורך גופן ואסורין לצורך מקומן וכ"ש מחמה לצל ולרבא אליבא דר' נחמיה שניהם מותרין בין לצורך גופן בין לצורך מקומן ואסורין מחמה לצל והא דתניא ר' נחמיה אומר אפי' טלית אפי' תרווד אין ניטלין אלא לצורך תשמישן לרבה למעוטי לצורך מקומן ולרבא למעוטי מחמה לצל וה"ה בכל תשמיש שאין אדם מצוי לעשותו אלא לפרקים רחוקים כגון סכינא למפסק בה מיתנא בפרק בכל מערבין וכגון שופר לגמע בו מים לתינוק וכגון הסקת כלים כולהו כמחמה לצל דמו ואסירי ואפי' לרבא אליבא דרבי נחמיה ופירושא דרבה ורבא בברייתא דקתני התירו וחזרו והתירו מפרש בגמרא בפלוגתא דאביי ורבא וכבר פרישנא דאביי כרבה דהוא רביה ס"ל ולבתר דשמעה מיניה לפלוגתיה דפליג בהדי רב יהודה בפירושה דמתני' סברה וכדאותביה אביי לרבה דהוא רביה ממדוכה צוקמה כר' נחמיה וכדאותביה לרבא דהוא חבריה אוקמא במחמה לצל ולרבה לא מתוקמא במחמה לצל דא"כ מאי איריא מדוכה שמלאכתו לאיסור אפילו דבר שמלאכתו להיתר היה אסור לטלטל מחמה לצל אליבא דרבה ואדרבה הא הוה עדיפא ליה לתנא לאשמועינן אליבא דרבה ואליבא דאביי דקאי בשיטתיה כהנהו בי סדיאתא דקיימאן בשימשא בי רב מרי בר רחל ולפום הכי איצטריך רבה לאוקמה להא מדוכה כרבי נחמיה כי תשמיש הגוף במדוכה בדבר המותר בשבת לעשותו דבר רחוק הוא כמו שופר לגמע בו מים לתינוק ואעפ"כ בעוד שהשום בה מטלטלין אותה מידי דהוה אקדרה של בשר מעל גבי כירה שנוטלין ומחזירין בשבת ואפילו ר' נחמיה מודה בה כדתנינן לה בפ' כירה ולא פליג עליה ר' נחמיה ולרבא לא מתוקמא ההיא דמדוכה כרבי נחמיה דאי רבי נחמיה הא קא שרי לצורך מקומו ואפי' בדבר שמלאכתו לאיסור וכדפי' רבא אליבא דר' נחמיה שאין בין דבר שמלאכתו להיתר לדבר שמלאכתו לאיסור כלום ששניהם מותרין בין לצורך גופן בין לצורך מקומן ואסורין מחמה לצל וא"כ היכי קתני ואם לאו אין מטלטלין אותה ורבה ורבא פליגי במדוכה אליבא דר' נחמיה כי היכי דפליגי בעלי אליבא דדברי הכל דרבה חשיב להו כסיכי זיארי ומזורי ורבא לא חשיב להו הכי ומוקים לה במחמה לצל (ז) והם הכי פליגי במדוכה אליבא דר' נחמיה לרבה (ח) אפילו היא כשופר והצוצרות שאין צורך גופה בשבת מצוי לפיכך אינה (ט) מטלטלת בלא שום ולרבא צורך גופה מצוי ואינה אסורה אלא מחמה לצל ולפום הכי אצטריך (י) רבה לאוקמה במחמה לצל כלומר הא קמ"ל כל היכא דבעי לטלטולה מחמה לצל לא הותר לו אלא ע"י שום שבתוכה שאע"פ שעיקר כוונתו לטלטל מחמה לצל מתוך שהותר' לו לטלטלה ע"י השום בטלטול קדירה של בשר הותר לו לטלטלם אף מחמה לצל כההיא דאמר רב אייתו ליה שותא לכהנא ואוקימנא מחמה לצל שאע"פ שעיקר כוונתו לטלטלה לא היה אלא מחמה לצל הערים וטלטלה לצורך גופה (כ) לשום שישב עליה רב כהנא אף במדוכה ע"י שום מותר לעשות בהערמה ואין מותר לו לטלטל בהדיא מחמה לצל שדבר שמלאכתו לאיסור מחמה לצל אפי' רבנן מודו דאסור ובר פלוגתיה דר' אלעזר בקנים ומקלות וקלוסטרא ומדוכה הוא רבה בר נחמני והיינו דמוקים לה (ל) בברייתא דמדוכה כר' נחמיה (מ) דלרבה הא אמרינן דלא מתוקמא ליה כר' נחמיה ועוד דהא מסקנא דשמעתא דרב כרבא ס"ל וכן אמר ר' אלעזר אלמא לא פליגי ר' אלעזר ורבא בהא מילתא והד סברא אית להו בטלטול כלים וקשיא לן כיון דקסבר רב יהודה דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו אסור על מה אמר רב יהודה בפ' כירה שרגא דמשחא שרי לטלטולי ועל מה תניא ר' מאיר אומר כל הנרות מטלטלין דהא נר דבר שמלאכתו לאיסור הוא וי"ל כיון דשמעינן ליה לר' יוסי בפי' דשרי דבר שמלאכתו לאיסור כדתנן ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלים בשבת חוץ מן המסר הגדול דלמא ס"ל לרב יהודה הלכה כר' יוסי ואע"ג דפליגי רבנן עליה ורבי מאיר נמי דאמר כל הנרות מטלטלין בשיטת ר' יוסי אמרה ולא פליג רב יהודה עליה דרבא אלא בפירושה דמתניתין בלחוד דרב יהודה סבר פליג תנא קמא עליה דר' יוסי ורבא סבר לא פליג תנא קמא עליה דר' יוסי והא דתניא בראשונה היו אומרים ג' כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבלה וזומלסטרון וסכין קטנה לא הוצרכו לומר אלא כלים שפעמים מצויין במלאכת איסור אבל כלים המיוחדים למלאכת היתר כגון שולחן וכוס וקערה לא הוצרכו לומר שלא עלתה על דעת אדם מעולם שיהו אסורים :

כמין עתר שקורין פורקא ויש לו שלש שינים ומהפכין בה קש בגורן : לתת עליו לקטן. מזוגות : כוס . פלך: לתחוב בו. ולאכול תותים וכל פרי רך : מחט של יד . מחט קטנה שתופר בה בגדים : ושל סקאין. מחט גדולה שתופרין בה שקין : לפתוח בה את הדלת . מי שנאבדה לו מפתחו : גמ׳ בין קורנס של אגוזים.שמיוחד לפליעת אגוזים והוי מלאכתו להיתר: בין של נפחים בין של זהבים. דמלאכתו לאיסור ואפ"ה לצורך גופו שרי כדאמרינן לקמן : זיירי . דעצר בהו הם כלי עץ כגון קרשים שכובשין בהן הבגדים כדתנן [דף קמא.] מכבש של בעלי בתים : מזורי . דחביט בהו כלי עץ שהכובס מכה בו הבגדים על האבן בעת שמלבנן : סיכי . הן יתידות שהן נוכנין לנער בהן משי וכיוצא בו והני כולן קפיד עלייהו שלא יפגמו כדי [שלא] יקרעו הבגדים והמשי וכן פירש הר׳ בעל הערוך ז"ל וכן מפרש׳ בירושלמי: ת"ר פגה. תאנה שלא בשלה כל צרכה כדכתיב [שיר ב] התאנה חנטה פגיה וטומנה בתבן להתבשל ותבן הוי מוקצה לטיט : וחררה שטמנה בגחלים . מבעוד יום לאפות בהן ובא בשבת ליטלה : אם מגולה מקצתה . שיכול לאחוז במקום המגולה [דאפילו טלטול מן הצד ליכא שאין צריך להגביה את התבן אלא אוחז במקום המגולה] והתבן נשמט ונופל : ורבי אלעזר בן תדאי סבר שאע"פ שאין בהן מקום המגולה תוחב בהן כוש או כרכר ומגביהן ונופלים התבן או הגחלים מאליהן ואע"כ טלטול בידו כיון שאין טלטול הגחלים והתבן כדרכן אלא מן הצד : אמר רב נחמן הלכה כר׳ אלעזר בן תדאי . דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול ואע"ג דבפרק כירה [דף מג:] מסקינן דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול כבר כתבתי שם דתרי גווני טלטול מן הצד ניניהו וביארתי שם עיקרי הדברים בס"ד : אבל מחט שניטל חורה. חור שלה : עוקצה. פונטה: אסור (ז) כרבא . דאמרי׳ בגמרא דמדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא וכי אמרינן דשבת וטומאה כי הדדי ניניהו ה"מ בדבר (ח) שהוא כלי מעיקרו ונשבר כגון מחט שניטל חורה או עוקצה אבל *בכלי מעיקרא [ג] שבת וטומאה לאו כי הדדי ניניהו כדאמרינן בפרק במה אשה [דף סג.] בירית טהורה ויוצאין בה בשבת ותנן נמי בסמוך גבי קנה של זיתים בין כך ובין כך ניטל בשבת : אסוכי ינוקא רב נחמן אסר ורב ששת שרי. פרש"י ז"ל לתקן איבריו ביד ומאן דאסר משום דדמי למתקן ולא דמי ללפופי ינוקא דשרי׳ לקמן בפרק חבית [דף קמז:] לכ"ע דהתם הוא שמלפפים אותו בבגדים והאיברים מתיישבין מאליהן אבל הכא שמחזירן ומתקן ביד אסר רב נחמן [ול"נ] דא"ה ה"ל לרב נחמן למיפשט איסורא ממעגלין את הקטן דאמרינן לקמן [שם] דאסור לכך פר"ח ז"ל דאסוכי ינוקא הייתו אסוקי גרמא דפומא דנפלה ליתק׳ ומגביהין אותו ביד ור"נ דאסר ס"ל דכיון דלרפואה קא עביד איכא למגזר משום שחיקת סמנין ורב ששת דשרי סבר כיון דביד קא עביד ולא בסם ליכא למגזר משום שחיקת סמנין וקי"ל כרב ששת : מתני׳ קנה של זיתים.לאחר מסיקתן צוברן במעטן ושמנן מתאסף לתוכן ונוח לצאת ויש לו קנה להפכן בו ולבדוק אם נגמרו כל צרכן והגיעו לבית הבד: אם יש קשר בראשו.הייתו אותו פקק של קנים: מקבל טומאה.דכלי הוא: ואם לאו איתו מקבל טומאה. דלא הוי מנא ובגמ׳ פריך נהי נמי דקשר משוי ליה מנא אמאי מקבל טומאה דהא פשוטי כלי עץ הוא שאפי׳ הוא חלול אין הנגו עשוי לקבל ומשנינן בשעה שמהפך בו זיתים הופכו ורואה בשמן המשתייר שם ע"י הפקק אם הגיעו לעצור וזו היא קבלת החלל שבו : בין כך ובין כך . ניטל בשבת דהא כלי הוא להפך בו זיתים : מסר הגדול . מגירה גדולה העשויה לקצץ בה קורות : ויתד של מחרישה . הוא כלי העשוי כסכין שבו עושה חריץ של תלם המענה דהנך קפיד עלייהו ומיחד להן מקום דלא חזו למלאכה אחריתי : גמ׳ האי אוכלא דקצרי. פירש הרב אלפסי ז"ל: חרבא דאושכפי . סכין של רצענין : סכינא דאשכבתא. סכין המיוחדת לשחיטה בלבד : חצינא דנגרי . דולדורה בלע"ז כל הני קפדי עלייהו משום דפגמי ומקלי

נר מצוה

לתת עליו (א) פת לקטן את הכוש ואת הכרכר לתחוב בו מחט של יד ליטול (ב) בו את הקוץ ושל סקאים לפתוח בו את הדלת : גמ׳ האי קורנס בין קורנס של אגוזים בין קורנס של נפחים בין קורנס של זהבים אבל קורנס של בשמים אסור *כדרב חייא בר אשי אמר ר׳ יוחנן דכיון דקפיד עליה מייחד ליה מקום כסיכי זיירי ומזורי דאמר רב חיננא בר שלמיה משמיה דרב הכל מודים בסיכי זיירי ומזורי דכיון דקפיד עלייהו מייחד להו מקום:ירושלמי זיירי(א)דעצר בהו מזורי דחביט בהו וסיכי הן יתדות : את הכוש ואת הכרכר וכו׳ : תנו רבנן פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים אם מגולה מקצתה מבעוד יום מותר לטלטלה בשבת ואם לאו אסור (ג) אלעזר בן תדאי אומר תוחבין בהן בכוש או בכרכר והן ננערות מאיליהן אמר רב נחמן הלכה (ב) (ד) כאלעזר בן תדאי:מחט ליטול בו את הקוץ : האי מחט (היכי דמי) מחט שלימה אבל מחט שניטל עוקצה או חורה אסור לטלטלה כדרבא : [א] *אסוכי ינוקא בשבתא רב נחמן אסר ורב ששת שרי וקיי"ל (ה) הלכה כרב נחמן בדיני וכרב ששת באיסורי : מתני׳ °*קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה ואם לאו אינו מקבל טומאה בין כך ובין כך ניטל בשבת רבי יוסי אומר כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ומן היתד של מחרישה (ו) *כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך רבי נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך : גמ׳ אמר רב נחמן האי אוכלא דקצרי כיתד של מחרישה דמי פירוש כלי חרס מנוקב מעשנין בו את הכלים ומזלפין בו מים [ב] פ"א אוכלא דקצרי אבן גדולה שנותן עליה הכובס את היריעה כשהוא רוצה ללבנה והיא שרויה במים ומכה עליה במזורה ופירוש׳ קמא דוקא דגרסינן בפרק חלק* עד דשוויה לנפשיה כי אוכלא דקצרי דשמעת מינה דכלי מנוקב הוא אמר אביי האי חרבא דאושכפא וסכינא דאשכבתא וחצינא דנגרי כיתד

רש"י

פורקא של ברזל ולו ג׳ שינים ומהפכין בו קש בגורן : לתת עליו לקטן . מזוגת : כוס . פלך : כרכר . רגל : לתחוב בו . תותים וכל פרי רך : מחט של יד . מחט קטנה שתופרין בה בגדים : ושל סקאין . מחט גדולה שתופרין בה שקין : לפתוח בה הדלת. מי שאבד מפתחו: גמ׳ של אגוזים . המיוחד לפצוע בה אגוזים : של נפחים או של זהבים . שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו שגופו ראוי עוד למלאכת היתר : קורנס של זהבים . אע"ג דקפיד עלייהו קצת שצריך שיהא חלק לרדד טסין אפ"ה כיון דמתקן ליה שפיר ע"י הכאה שמכהו על הסדן לא מקפי ליה וכ"ש של שאר נפחים : בשמים . לשחוק בו קפיד עלייהו שלא ימאס : סיכי זיארי ומזורי . כלי צבעים הם ור"י הלוי פי׳ כלי אורגים סיכי עמודים זיארי קנים שבשתי מזורי כובד עליון ותחתון וראשון עיקר : דקפיד עלייהו . שאומן שלא יתעקמו ויתקלקלו: מייחד להן מקום. מקלה להו בידים : פגה . תאינה שלא בישלה כל צרכה וטומאה בתבן להתבשל ותבן הוא מוקצה לטיט : אם מגולה מקצתה . שיכול לאוחזה ממקום המגולה דאפילו טלטול מן הצד ליכא כי אין צריך להגביה התבן אלא מגביה מקום המגולה והתבן נשמט ונופל : חורה . חור שלה : עוקצה. פונטין: כרבא. דאמר כיון דלא הוי כלי לענין טומאה לענין שבת נמי לא הוי כלי : אסוכי ינוקא . להחליק סדר איבריו כשנולד (ג) איבריו מתפרקין וצריך ליישבן ואני הכותב מצאתי בערוך כשנופלת ערלת הגרון שקורין ליאס׳ בלע"ז משימה החיה אצבע בפי התינוק ומגביהה ופעמים שמקיא התינוק על כן מדמה לה בגמרא לאין עושין אפיקטויזין בשבת ולפירוש רש"י צריך לומר דדמי למתקן ואסור : מתני׳ קנה של זיתים . לאחר מסיקתן צוברן במעטן ושמנן מתאסף לתוכן והוה נוח לצאת ויש לו קנה להפכן בו ולבודקן אם נגמרו כל צרכן והגיעו לבית הבד : אם יש קשר בראשו . כעין פקק קנה של קולמוס מקבל טומאה דכלי הוא לפי שהוא עב בראשו והלול ואם לאו לא דמי לכלים ובגמרא מפרש למה צריך אותו בית קבול : מסר הגדול. מגירה גדולה שעשויה לקצץ קורות: ויתד של מחרישה. הוא הכלי הגדול העשוי דף צב:כסכין שבו עושין חריץ של תלם המענה דהנך קפיד עלייהו ומיחד להו מקום דלא חזו למלאכה אחרת : אוכלא דקצרי. רבינו אלפס פירש מה שפירש ורש"י פי׳ פירוש אחר שמגמרין מוגמר מתחתיו והבגדים עליו מונחים ומתגמרים דרך הנקבים : חרבא דאושכפא . סכין של רצענין : וסכינא דאשכבתא . של בית המטבחים שסקינין הן מקנבין בו בשר: חצינא. אלדור כל הני קפדי עלייהו משום דמיפגמי ומקלי

שלטי הגבורים

א דע כי אע"פ שמיי׳ פ׳ כ"ה מה׳ שבת גבי כלים שמקפיד עלייהו כולל בהן גם קורנס של נפחים דמשמע דקורנס של נפחים אסור לטלטלו לצורך גופו אגוזים צורך לפצוע בו אגוזים ... קורנס של נפחים ... לבשמים ... ומיי׳ שם ... קורנס של בשמים :

הגהות הר"י

(א) משמע שהן כלי כובס וכן פי׳ התוס׳ :
(ב) עיין לעיל בר"ף פ׳ כירה סי׳ שמ"ב: (ג) וכיה גרוע מלפופי ינוקא דסוף במה הבהמה וע"ל ס"פ מפנין:

הגהות הב"ח

(א) תי׳ פת נמחק : (ב) בה כו׳ לפתוח בה כו׳ כצ"ל : (ג) נ"ב רבי: (ד) כרבי אלעזר כצ"ל : (ה) דהלכה כצ"ל : (ו) נ"ב גי׳ אלפס ישן כל הכלים הניטלין ניטלין לצורך וכו׳ : (ז) כדרבא כצ"ל:(ח) תי׳ שהוא נמחק וז"ב שהיה: (ט) נ"ב אבל היכא שנעשה הסיתר בסים לדבר האסור אין: (י) נ"ב אין הלפת והצנון :

גי׳ מהרש"ס גולמא

הגהות מאי"

[א] בא"י בכל המקומות סגי׳ אסוכי וכמו בגמרא : [ב] נ"ב עליהם: [ג] נ"ב פגעיו לא נגמר :

עין משפט

א מיי׳ פכ"ה מהל׳ שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי׳ שח:
ב מיי׳ שם פכ"ו סמג שם טור א"ח סי׳ שח:

המאור הקטן

תנו רבנן פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים וכו׳ נקוט האי כללא בידך כל טלטול מן הצד היא שמטלטל האיסור מצד ההיתר ובדבר שלא נעשה ההיתר בסיס לדבר האסור (ט) אין טלטול מן הצד מותר בו אלא אף לאחר שניטל ממנו האיסור ע"י נכרי או שנפל ממנו נאסר הבסיס לטלטל לפי שהוא מוקצה מחמת איסור כנר שהדליקו בו בשבת והיינו דרבא דאמר בפ׳ כירה ...יד לשמן ונר ופתילה הואיל ונעשו בסים לדבר האיסור ולר"ש אסורין בשעה שהוא דולק ולר׳ יהודה אף לאחר שכבה וקיימא לן בההיא כר׳ יהודה יקדי״ שטמנה או שכיסה אותה בדבר שאינו ניטל בשבת אין הקדרה נעשית בסיס להטמנה ולכסוי לפ׳ שאינם אלא לצורך שעה ועוד שהטמנה וכסוי הם תשמישים לקדרה ואין הקדרה תשמיש להטמנה ולכסוי לפיכך אין נעשה בסים ומה שכתב ה"ר שלמה בענין ההוא בפרק במה טומנין אין נכון ולפי שהקדרה אינה נעשית בסים לפיכך התירו לו לנער את ההטמנה ע"י כסוי הקדרה כשטמן בדבר שאינו ניטל וכסה בדבר הניטל וכן כשכסה בדבר שאינו ניטל אם היה מגולה מקצתו שיש בידו לאחוז בקדרה ולנער ממנו הכסוי נוטל ומחזיר ואם לא היתה הקדרה מגולה כלל כגון שהכסוי תופף עליה עד הקרקע אינו נוטל ומחזיר לפי שאינו יכול לעשות לה טלטול מן הצד הרי פירשנו שאין דין הקדרה כדין בסים לדבר האסור וכן מת ע"ג המטה אין המטה נעשית בסים לדבר האסור שאם מת בשבת הרי נעשית מבערב בסים לדבר המותר ואפי׳ מת מאתמול אין המטה צריכה למת וכל עצמו אינו צריך אלא להטילו על גב קרקע כדתנן שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול כדי שיצטנן ולפיכך אין המטה נעשית לו בסיס וכן הטומן לפת וצנונות תחת הגפן שאם היו מקצת עליו מגולין ניטלין בשבת כדאיתא בפרק במה טומנין אינן נעשין בסים לדבר האסור לפי שהטמנה היא צורך ...לפת והצנון (י) תשמיש להטמנה וכן פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים הוא הדין והוא הטעם ואלעזר בן תדאי דשרי בכוש או בכרכר לתחוב בהן הוא הדין בלפת וצנונות הטמונים תחת הגפן ... כשאין מקצת עלין מגולין אם יש לו כוש או כרכר שיכול לתחוב בהן תוחבן ומנערן וכן באבן שעל פי החבית בשכחה שאין החבית נעשית בסים מטה על צדה והיא נופלת וכן במעות שעל הכר ... ששנינו בפרק נוטל כל אלו טלטול מן הצד הן בדבר שאינו נעשה בסים לדבר האסור והרבה נשנו כבן תדאי להתיר טלטול מן הצד כאותה ששנינו הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו כדאיתא בפרק רבי אליעזר אומר תולין וכאלו ששנינו באבן שעל פי החבית ומעות ... ובמניח דבר של איסור על דבר היתר להיות ההיתר תשמיש לאיסור נעשה ההיתר בסים לאיסור ואסור לנגוע בו כל עיקר לטלטלו אפי׳ מן הצד כנר שע"ג הטבלא בפ׳ כל כתבי הקדש ואבן שע"פ החבית ומעות שעל הכר בפ׳ נוטל וכן כל מוקצה מחמת איסור כגון נר שהדליק בו בשבת ומטה ש... מעות כל בין השמשות אסורין לטלטל בין לצורך גופן בין לצורך מקומן וכבר ראיתי אחד מחכמי ... שהתיר לטלטל נר שהדליקו בו באותו שבת ע"י ככר או תינוק והיה נותן טעם לדבריו דהא ... אפי׳ לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד רוקא מת וכיוצא בו כגון ארנקי או אבנים וכל ... עליו תורת כלי אבל דבר שיש עליו תורת כלי מותר כרהג"א מריכה אם יש בה שום מטלטלין ... סעות גדולה שהמדוכה עם השום הרי היא כקדרה המטלטל עם התבשיל וכאילו הוא דבר ... להיתר כל זמן שהתבשיל בה וכן מדוכה כל זמן שהשום בה ולפי שנשתבשו בדברים הללו חכמי ... הוצרכתי לבארם וכבר כתבתי רמזי דברים הללו בפרק במה טומנין ועוד נוסיף ביאור בזה ... הפ׳ ובפרק נוטל

ומקצי להו בידים וכל הני הוו מוקצה מחמת חסרון כיס דכ"ע מודו ביה: **מתני'** כל הכלים ניטלים לצורך ושלא לצורך. מפרש בגמרא כגון: ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך. לצורך דרבי נחמיה דמי לשלא לצורך דת"ק דלרבי נחמיה אפילו בדבר שמלאכתו להיתר אינו ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד לו כדתניא לקמן בפרק חבית [דף קמו.] רבי נחמיה אומר אפילו טלית ואפי' תרווד אין ניטלים אלא לצורך תשמישן: **גמ'** דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא. ומתני' הכי פירושה כל הכלים הניטלים דהיינו דבר שמלאכתו להיתר ניטלין בין לצורך דהיינו לצורך גופו ולצורך מקומו

רש"י

ומקצי להו בידים: דבר שעיקר תשמישו בחול להיתר · דבר המותר בשבת להשתמש בו: לטלטל: לצורך גופו. אם צריך להשתמש בגוף הכלי: לצורך מקומו. להשתמש במקומו: מחמה לצל. אם אינו צריך לו עכשיו לא לגופו ולא למקומו אלא חס עליו שלא יבקע בחמה: מרא שלא יגנב. היינו דומיא דמחמה לצל ואסור בדבר שמלאכתו לאיסור: סדייתא. לבד: בי שימשי. בחמה: א"ל שרי · רבא לטעמיה דאמר דבר שמלאכתו להיתר אפי' מחמה לצל מותר: אית לי אחריני · ולאי צריך לגופו דכאביי ס"ל דאמר מחמה לצל אסור והלכתא כרבא דאמר כלי שמלאכתו להיתר שרי לגמרי ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו מותר מחמה לצל ושלא יגנב אסור: מכבדות · שמכבדין בו את השולחן: של מילת · של בגדים: מותר. לכבד בו השולחן: להיתר: של תמרה · כעין שלנו שעושין לכבד את הבית אסור משום אשויי גומות: לצורך גופו · למלאכת היתר: מתני' מעין מלאכה · שום מלאכה אפילו אינה מן הראשונה · מעין מלאכתן הראשונה: לצוק לתוכן מקפה · עבה דומיא דעיסה

ביחד של מהרישה דמי: כל הכלים ניטלין לצורך מאי לצורך ומאי שלא לצורך אמר רבא דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו [א] אפי' מחמה לצל שרי דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא ואף רב *סבר לה להא דרבא דאמר רב מרא שלא יגנב זהו טלטול שלא לצורך א ואסור טעמא דשלא יגנב אבל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר רב מארי בר רחל הוו ליה הנהו בי סדיאתא בשמשא אתא לקמיה דרבא א"ל מהו לטלטולינהו א"ל שרי דהא חזו לך אית לי אחריני חזו לאורחין אית לי נמי לאורחין א"ל גלית דעתיך דלאו כוותי סבירא לך אלא כאביי סבירא לך לכולי עלמא שרי ולך אסיר [ב] אלמא חזו למיתב עלייהו לכל דעייל ואתי אמר רבי אבא א"ר חייא בר אשי אמר רב *מכבדות של מילת כ מותר לטלטלן בשבת תסז אבל של תמרה לא וכן אמר רבי אלעזר והני מילי מחמה לצל אבל לצורך גופו או לצורך מקומו אפילו של תמרה מותר לטלטלן דקיימא לן דכל דבר שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלן בין לצורך גופו בין לצורך מקומו אבל מחמה לצל לא. פירוש מכבדות של מילת כגון זנב של שועל וכיוצא בו שמכבדין בהן בכלי מילת *והאידנא דקי"ל כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר הויין להו מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו להיתר ואפילו מחמה לצל שרי:

תסח **מתני'** כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין עמהן ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה שברי עריבה לכסות בהן את פי החבית שברי זכוכית לכסות בו את פי הפך רבי יהודה אומר ובלבד שיהו עושין מעין מלאכתן שברי עריבה לצוק לתוכן את המקפה ושל זכוכית לצוק לתוכן שמן: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת ג שנשברו בשבת דמר סבר מוכן הוא ומותר ומר סבר נולד הוא ואסור אבל נשתברו מע"ש דברי הכל מותרין הואיל והוכנו למלאכה אחרת מבעו"י והלכתא כת"ק. ואמר בעל הלכות משמיה דרב צמח גאון דהלכתא

בין שלא לצורך דהיינו מחמה לצל אבל דבר שמלאכתו לאיסור לא שרינן ביה כולי האי אלא לצורך אין שלא לצורך לא: מרא שלא יגנב. היינו דומיא דמחמה לצל ואסור בדבר שמלאכתו לאיסור: בי סדייתא. כרים שקורים פילטרי"ש: [ד' קכד:] בשמשא. בחמה: אמר ליה שרי. רבא לטעמיה דאמר דבר שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל מותר: אית לי אחריני. איני צריך לגופן דס"ל כאביי דאמר מחמה לצל אסור [ג] וקי"ל כרבא דאמר דבר שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל שרי ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו מותר מחמה לצל ושלא יגנב אסור: **ואיבא** מ"ד דכי שמלאכתו להיתר מחמה לצל שרי אפ"ה שלא לצורך כלל אסור וראיה לדבר מדתניא בגמ' [דף קכג:] בראשונה היו אומרים ג' כלים ניטלין בשבת מקצוע [ד] של דבילה וזומא ליסטרון של קדרה וסכין קטנה שע"ג שולחן כלומר דבימי נחמיה בן חכליה מתוך שהיו פרוצין בהלכות שבת לא התירו להם לטלטל אלא ג' כלים הללו שהן צריכין ביותר וקתני בתר הכי כשנמנעו מלהקל בהלכות שבת התירו וחזרו והתירו ומפרשינן בגמ' התירו דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו ולא מחמה לצל וחזרו והתירו מחמה לצל ומדלא קאמר וחזרו והתירו לגמרי משמע דשלא לצורך כלל אסור שכיון שמתחלה נאסרו כולן בכל ענין חוץ מג' כלים הללו אין לנו אלא מה שהתירו חכמים בהם וכל המתיר יותר מכן עליו להביא הראיה ועוד יש בזה הוכחה אחרת בגמ' וכתבתיה בחדושי: **ומיהו** אפילו אם נאמר כן דכלי שמלאכתו להיתר שלא לצורך כלל אסור לטלטלו ה"מ בכלים אבל בספרי הקדש ואוכלין אין לנו לפי שכלים שנאסרו מתחלה אין לנו להתירן אלא מה שפירשו חכמים אבל כתבי הקדש ואוכלין שלא נאסרו [מעולם] כל המחמיר עליו להביא ראיה: **מכבדות** של מילת. כגון זנב שועל וכיואא בו שמכבדין בו כלי מילת ועשוי גם כן לכבד את השולחן ומלאכתו להיתר: מותר לטלטלן בשבת. אפילו מחמה לצל אבל של תמרה לא וכן אמר רבי אלעזר. בזה יש גרסאות חלוקות בגמרא והרב אלפסי ז"ל סובר דכבוד הבית שרי לדידן דקי"ל כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר דלאו פסיק רישיה הוא דנימא דודאי משוי גומות וכבר הארכתי בזה בפרק המצניע בס"ד: **מתני'** כל הכלים הניטלין בשבת וכו' ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה. שום מלאכה ואפילו אינה מעין מלאכה ראשונה ורבי יהודה בעי מלאכתן ראשונה: מקפה. עבה דומיא דעיסה מעורבת במים: **גמ'** מר סבר מוכן הוא. כיון דראוי לשום מלאכה: ומר סבר נולד הוא. דמאתמול לאו להאי מלאכה הוה קאי הלכך מעין מלאכתו בעינן והלכה

עין משפט

א מיי' פכ"ה ופכ"ו מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שח: ב מיי' פכ"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע שם:

הגהות הב"ח

(א) ואפי' כצ"ל: (ב) תי' והאוסר נמחק:

הגהות מא"י

[א] נ"ב שלא לצורך: [ב] מן תי' אלמא עד תי' אמר ר' אבא מוקף: [ג] נ"ב אפי' דבר שמלאכתו להיתר: [ד] נ"ב פי' איזמל:

שלטי הגבורים

א הר"ן ומ"מ פכ"ה מה' שבת הביאו דברי ר"י שאומר דמותרין לטלטלן אפי' שלא לצורך כלל והם כתבו שאין לטלטלן שלא לצורך כלל וכ"ע מדברי מיי' וסמ"ג וטור והיינו טעם לדבר דבימי נחמיה בן חכליה אסרו הכל אין לנו להתיר טלטול אלא באופן שאמרו חכמים וכיון שחכמי' לא התירו הטלטול בכלים שמלאכתן להיתר אלא מחמה לצל שהוא קצת צורך בשביל הכלי אין לנו להתיר בו יותר ולפיכך שלא לצורך כלל אסור לטלטלן ומשום הכי כתב הר"ן דספרי קדש ואוכלין כיון שלא נאסרו מתחלה מותרים לטלטלן אפי' שלא לצורך כלל ולפי זה כוסות וקערות וצלוחיות ומקצוע של דבילה וזומא ליסטרון של קדרה וסכין קטנה שע"ג השלחן נ"ל שיהיו מותרין לטלטלן שלא לצורך כלל כיון שמתחלה לא נאסרו כדאי' בגמ' ובתוס' כלים אלו לא אסרו הטלטול ככלים שהיו בימי נחמיה:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאפי' כלים שמלאכתן להיתר לא התירו לטלטלן אלא לצורך ואפי' אם צריך להצניען שלא יאבדו או מחמה לצל כמו שביארנו אבל אם בא לטלטלן בלי שום צורך אסור כמבואר בקונטרס הראיות ומז"ס מתיר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפי' מחמה לצל ואפי' נר ישן שהוא מאוס ונר שהדליקו בו באותה שבת שהוא מוקצה מחמת איסור הוא מתיר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו וכבר השגתי עליו בקונ' הראיות ובפ' כירה ובשעת ר"ת בדברים שמוקצה מחמת איסור אסור לטלטלן אפי' לצורך גופו וכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו מחמה לצל אלא לצורך גופו או לצורך מקומו ונראה בעיני שאם התנה מבעו"י על הנר שהדליק לשבת שלאחר שיכבה עתיד לטלטלו משם הכל לפי תנאו כמבואר בקונטרס הראיות ביו"ט פ' המביא: נר חנוכה שהדליקה בחצרו ויש נכרים שמקפידין על כך מותר לטלטלו בשבת לאחר שכבה שיש הכא מחכמי המשנה שהיה מתיר ומפני קפידת הנכרי ראוי לסמוך בדברי מיה על דברי המתיר בשעת הדחק כמו שמבואר בפ' כירה: ב רבינו וה"ג ור"ה ס"ל דמותר לכבד הבית בשבת א"כ הוו מכבדות של תמרה כלי שמלאכתו להיתר ומותר לטלטלם אפי' מחמה לצל ולדברי סמ"ג וסרא"ש דאסרו לכבד הבית בשבת בשום ענין א"כ המכבדות הוו כלים שמלאכתן לאיסור ואין מטלטלין אותן אלא לצורך גופן או לצורך מקומן ואע"פ שמיי' פכ"ה מהל' שבת כתב דאסור לכבד הבית במקום שאינו מרוצף מ"מ ס"ל דמכבדות הויין כלי שמלאכתן להיתר כיון שבשאר מרוצף מותר לכבד הבית וכ"כ בפכ"ו מהל' שבת וא"כ כל כלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר מותר לטלטלו אפי' מחמה לצל דומיא דמכבדות דהויין מלאכתן לאיסור גבי מקום שאינו רצוף באבנים ומלאכתן להיתר גבי מקום המרוצף באבנים ושרי לטלטלן לדברי מיי' כדין כל הכלים שמלאכתן להיתר: ן ריא"ז ומכבדות שמכבדין בהן הבית מותר לטלטלן אפילו מחמה לצל ומותר לכבד הבית כמו שביאר מז"ס בפסקיו: ג רבינו והרא"ש והטור וכל הפוסקים הושוו דאם הן ראוים לאיזו מלאכה אפי' אינן ראוים למלאכתן

המאור הקטן

[דף קכד ע"א] **תוספתא** מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה רשב"ג אומר אם היתה מדוכה קטנה ניתנת על גבי שולחן הרי היא כקערה ומטלטלין אותה בשבת והוי זהיר בדברים הללו שכתבנו כי הרבה חכמים נשתבשו בהם וה"ר שלמה ז"ל כתב דלא שרי ר' נחמיה אפילו בדבר שמלאכתו להיתר אלא לצורך גופו ודוקא לתשמיש המיוחד לו ובפרק חבית שנשברה כ' ששובר אדם את החבית ומטלטל את הסייף לכך כדרוסות שהגרוגרות דרוסות בעיגול וחותכן ממש בקרדום או בסייף אלו דברי הרב ז"ל ואנו תמהין בהם דהא אוקימנא להיא בדוכתא כדר' נחמיה ואין הקרדום והסייף מיוחדים בתשמישן לחתוך גרוגרות ולשבור חביות וכללו של דבר אין דברי ה"ר שלמה בענינים הללו מתיישבים על דעתנו ונראים הם בעינינו כסותרים זה את זה גם מה שפי' באסוכי ינוקא בשבתא להחליק ולסדר איבריו כשהוא נולד ואיבריו מתפרקין זה מזה וצריך ליישבם אין זה הפי' נכון במקום הזה שאם כן היאך היה אוסר רב נחמן והרי זה הוא לפופי ינוקא בשבתא דפשיטנא בפרק חבית שנשברה להיתרא חוץ מחומרי שדרה משום דמחזי כבונה ובפרק במה אשה יוצאה נמי פשיטנא להיתרא ועוד הא רב נחמן גופיה דאמר בסוף פרק מפנין כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת ומסקנא והחתל לא חתלת מכאן שמלפפין את הולד בשבת והפירוש הנכון באסוכי ינוקא הוא שמעמידין לו את עצם מפרקתו באצבע שנותנין בגרונו ופעמים שמקיא ומוציא דם מגרונו מתוך כך דדאמי לאפיקטוזין ויש מפרשים בפירושנו זה כההיא דאמרינן בפ' במה אשה יוצאה מותר לחנק בשבת וטעות הוא בידם כי החניקה ההיא חניקה ממש היא בחולי ידוע בארצות בשוכני הודו והמקומות הדרומים מזרחים כמש"כ בספרי חכמי הרפואות כי אין החולי ההוא והרפואה ההיא שעושין לחולי ההוא בחניקת גרון החולה ידועים ונוהגים בשאר מקומות כ"א במקומות ההם: והא דתנן אין סומכין את הקדרה בבקעת וכן בדלת כבר כתבנו לה דעתנו במקומה במס' יו"ט בפרק המביא כדי יין:

כתב הרי"ף ז"ל בהלכות והאידנא דסבירא לן כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר הויין להו מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו להיתר ואפילו מחמה לצל שרו ואין אנו סומכין על הרב ז"ל וכבר רמזנו במסכת יו"ט כי השוואת גומות בכבוד הבית פסיק רישיה ולא ימות הוא: והא דת"ר בפ' המצניע החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת והמכבד והמרבץ והרודה חלות דבש בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד ביו"ט לוקה את ארבעים דברי רבי אליעזר וחכ"א אחת זה ואחת זה אינן אלא משום שבות לא פליגי רבנן במכבד אלא במרבץ וברודה חלות דבש והא דאמרי רבנן אחת זה ואחת זה מפרש בתוספתא דמס' שבת וחכ"א אחד שבת ואחד יו"ט אינן אלא משום שבות. והא דאמרי' בפרק המצניע והאידנא דס"ל כר"ש שרי אפי' לכתחלה דוקא ברבוץ הבית אבל בכבוד הבית פסיק רישיה ולא ימות הוא ואסור ובפרק מפנין אמר שמואל מאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר כולו משום דאתי לאשויי גומות אבל אתחולי מתחילין ומני ר"ש היא דלית ליה מוקצה אלמא אפי' ר"ש מודה בכבוד הבית (ג) והאוסר שאסור משום אשויי גומות וזו ראיה גדולה אין לפקפק בה ובפ' ר' אליעזר אומר תולין גרסי' אבוס של קרקע מי איכא מאן דשרי והא אתי לאשויי גומות דאלמא פשיטא היא ולית בה ספק ואפי' ביו"ט לא התירו כבוד בין המטות כי הוא מג' דברים שאמר ר"ג להקל ואין חכמים מודים לו ואילו לא היו מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו לאיסור אפי' לר"ש על מה מתמהים בגמ' אלא מחמה לצל בהא לימא ר' אליעזר אף של תמרה ומנא לן דלא ס"ל לר' אליעזר כר"ש הלכך אין ספק בדבר זה שכבוד הבית אסור בין בשבת בין ביו"ט ומכבדות של תמרה דבר שמלאכתו לאיסור הם לדברי הכל:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור כתב הרב אלפסי ז"ל בהלכות והאידנא דסבירא לן כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר הויין להו מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו להיתר ואפילו מחמה לצל שרו ואין אנו סומכין על הרב ז"ל וכבר רמזנו בזה במסכת יו"ט כי השוואת הגומות בכבוד הבית פסיק רישיה ולא ימות הוא:

אמר הכותב איני מכיר ברמיזותיו ובקריצותיו אבל כגון זה אמרו צריכה רבה והרי רבינו הגדול ז"ל קבל מן הגאונים בזה שאמרו בפ' המצניע והאידנא דסבירא לן כרבי שמעון שרי אפי' לכתחלה אף על מכבדות וכן כתב ר' שמעון בעל הלכות ראשונות ואף רבינו חננאל הסכים בזה וכיון שקבלה נקבל בסבר פנים יפות מפני שהדעת מורה בכך שאין בכל כבוד הבית השוואת גומות ואף לא כרובם ומה שהשיב מדאמרי' בריש פרק מפנין אמר שמואל מאי אבל לא את האוצר וכו' שלא יגמור את האוצר כולו משום דאתי לאשויי גומות וכו' ואומר שזו ראיה גדולה ואין לפקפק בה אפילו לפי דעתו יש לפקפק ולומר דאוצר שאני פסיק רישיה ולא ימות הוא משום שהוא עשוי גומות גומות מחמת שקלים ורמשים העשויין לחטט אחר הפירות וזה הטעם לאבוס של קרקע שאין מסלקין אותו לפי שהוא עשוי גומות כולו והוא מתכוין ומשוה אותו ביד כדי שלא יתערבו כאן עפרורית וקולין במאכל בהמה וכל עצמו אין גורפין אותו אלא לכך אבל אין אנו צריכין לזה במפנין דהתם ה"ק שמא כשיפנה אותו ויגמור את כולו יראה שם גומות וישוה אותן לדעת ובמתכוין לפי שלא ראה אותן עד עכשיו והוא עשוי להשוות קרקע האוצר וכ"ש לפני האורחים דומה למה שאמרו אבל לא את העומרים דילמא אתי לאשויי גומות וכן אמרו בפרק הבית דתנן נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור והוינן בה פשיטא מהו דתימא לגזור דילמא אתי לאשויי גומות קמשמע לן והרי זו ראיה גדולה לפי שהוא מקום עשוי גומות והוא צריך למקום שוה שתושבין שמא ישוה אותם לדעת והכי נמי אמרי' במס' עירובין נשים המשחקות באגוזים ובתפוחים אסור דילמא אתי לאשויי גומות וכי ההיא דאמרינן בשלהי תולין לא לגדוד איניש כובא בארעא וכמו שהורה שם בעל המאור עצמו ז"ל ואף רבינו שלמה פי' כן באוצר דילמא חזי גומות בקרקעיתו ומשוי להו ועל כרחך אתה אומר כן דהתם לאו במכבד עסקינן כלל אלא במפנה קופות ואעפ"כ חששו שמא דרך הפינוי ישוה הגומות וכל שכן לכבוד אורחיו ותלמידיו שיתקן להם מקום שוה ולכן הגמרא בכל מקום שאמרו דילמא אתי לאשויי גומות היינו גזירה לעשות כן שמא יבא לעשות כן לדעת ולא שהוא משוה ודאי ונוסחא דרבי' חננאל בפרק המצניע דחיישינן משום אשויי גומות וזו ששנינו שלשה דברים שהיו עושין של בית רבן גמליאל ואין חכמים מודים לו שהיו מכבדין בין המטות כבר נשאל עליה רבינו אלפסי עצמו ז"ל וזה נוסח השאלה והתשובה זו שאמרו ביו"ט אף הוא אמר שלשה דברים להקל מכבדין בין המטות אם כבוד זה הוא שמכבדין את הבית במכבדות והלכה כדברי חכמים שאוסרין אם כן קשיא מהו שנפסק בהל' שבת בענין מכבדות של תמרה שמותר לכבד בהן דקיי"ל הלכה כר"ש ואם ביו"ט אסור בשבת לא כ"ש תשובה זו המשנה שנאמר בה וחכמים אוסרים היא למימר מאן חכמים ר' יהודה היא וכבר אידחי מימריה דרבי יהודה כדאיתמר והשתא דסבירא לן כר"ש כולהו שריאן ודבר שאין מתכוין מותר ע"כ ולא תימא דהויי מידחי לך דהא כולה ההיא מתני' ר' יהודה היא ור' יהודה איירי עלה ובסיפא נמי קתני וחכמים אוסרין דהיינו אליבא דר' יהודה דוק ותשכח ולפי דעתי שזו ראיה שאין כבוד הבית פסיק רישיה ולא ימות להשוואת גומות שאם כן היאך עלה על דעת ר"ג להתיר ולעשות בה מעשה נמי וא"ת זו היא מחלוקתם דר"ג סבר דבר שאינו מתכוין הוא ורבנן סברי פסיק רישיה ולא ימות הוא א"כ כבר נתייעצה סברתנו ממעשה דר"ג והדבר רחוק להעמיד מחלוקת חכמים בדבר שאפשר לעמוד עליו ועוד הרחקה יתירה שיהו חכמים מחייבין עליה חטאת ור"ג מתיר לכתחילה אלא מחלוקתם בדבר שאינו מתכוין הוא וחכמים אוסרין כר' יהודה וכן שיטת כל אותה משנה גם מה שהקשה בעל המאור ז"ל אילו היו מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו להיתר לר"ש על מה מתמהינן בגמ' אלא מחמה לצל בהא לימא ר' אלעזר אף של תמרה ומנא

והלכה כרבנן דאפילו נשברו בשבת במעין מלאכה סגי: **הני** לבני דאייתור מבניינא. שהשליש בנינו ונותרו: שרי לטלטולינהו. דמהשתא לא קיימא לבנין אלא לישב עליהן ותורת כלי עליהן: שרגינהו. סדרן זו על גב זו: ודאי אקצינהו. לנודך בנין אחר: **חרס** קטנה מותר לטלטלה אפילו ברשות הרבים. דכיון דבחצר כלי הוא משום דבחצר שכיחי כלים והחרס ראוי להם לכסוי הלכך תורת כסוי כלי עליהן (ו) וברה"ר נמי לא פקע שם כלי מיניה: ברסתקא. רשות הרבים: איתווס מסאניה טינא. נתלכלכו מנעליו בטיט: כפר ליה. מקנחו: אמר רבא לא מיסתייה דלא גמירי. מה אסור ומה מותר: אלא מגמר נמי. מלמדים שבוש שבידם לאחרים: השתא נמי חזיא לדידי. לקנוח ואע"ג דלא שכיח הרי שם כלי עליו בחצר: **ומקשו** הכא וכי עדיפא חרס קטנה מכסוי כלים שיש להם בית אחיזה דלא שרי לטלטולינהו אלא אם כן יש תורת כלי עליהן כדאיתא בסוף פרקין [דף קכו:] יש לומר אין הכי נמי והייט טעמא משום דהך חרס קטנה כיון דמעיקרא הוה כלי גמור אע"ג דהשתא שבר כלי כל שהיא ראויה למלאכה עדיין הכנתה ותורת כלי שהיתה בה עליה מה שאין כן בכסוי כלים שמעולם לא היו כלים גמורים ומש"ה בעינן שיהא תורת כלי עליהן: **מגופת** חבית. כסוי שסותם בו חבית מלשון [נחמיה ז] יגיפו הדלתות: שנתכתתה. החבית: היא. המגופה: ושבריה של חבית. ניטלין בשבת דחזו לכסויי מנא: ולא יספות. לא יתקן להסיר בליטותיו ועוקציו בשבת דעביד כלי: ואם זרקה לאשפה. למגופה זו: אסורה. דבטלה מתורת כלי: קרומיות של מחצלת. שנפרדו מן מחצלת ישנה: בר המדורי אסברה לי. פירש לי טעמו של דבר: לכסויי ביה עפרא. העומד לכסות נואה אי נמי שלא יעלה האבק: שיורי פרוזמאות. טליתות. וכתב הראב"ד ז"ל יפה פי' הגאון בבלאות של טליתות והריני מוסיף על דבריו דוקא בטליתות של מצוה מפני שאדם בודל מהם ואינו רוצה לקנח עצמו בהן ולא ליחד אותם לתשמיש המגונה אלא שהוא זורקן והן כלין אבל שיורי בגדים אחרים מותר לטלטלן דלא גריעי מחרס קטנה דחזיא לקנוחי ביה טינוף והאי נמי חזי להכי: **תנן** רבנן שברי תנור ישן. שכבר הוסק וחרסיו קשין: הרי הן ככל הכלים ומותר לטלטלן בחצר דברי רבי מאיר. ר"מ לטעמיה דסגי ליה בעושין מעין מלאכה: ור' יהודה אומר אסור לטלטלן. ר' יהודה לטעמיה דבעי מעין מלאכתן ומפרש בגמרא דהאי דנקט פלוגתייהו בשברי תנור להודיעך כחו דר' יהודה דמיירי אפי' בעושים מעשה טפקא ניכ"א בלע"ז דזה לאפות [וזה לאפות] אפ"ה לא סגי ליה לר' יהודה ולא קרי מעין מלאכתן משום דזה הסיקו מבפנים [א] וזה [הסיקו מבחוץ וזה תשמישו מעומד וזה אין] תשמישו מעומד: **כמאן** מטלטלין האידנא כיסויי דתנורי דמתא מחסיא. כסויי תנור של אותו מקום לא היה להם בית אחיזה: כמאן כר"א בן יעקב. דס"ל דבלאו ה"נ תורת כלי עליהן ושרי לטלטולינהו: **והקשה** הרז"ה ז"ל על הרב אלפסי ז"ל שהרי הוא עצמו פסק בסוף פרקין כת"ק דמתניתין דאסר אפילו כסויי כלים דחבריננהו בארעא כל שאין להם בית אחיזה ואמאי [יהא] שרית בכסויי דתנורי ואפשר שהרב אלפסי ז"ל היה מפרש חבריננהו בארעא דאמרינן לקמן [דף קכו:] כגון הבורות הקבורות בקרקע לגמרי דרבנן אסרי מפני שאינם נראין והרי הן ככסויי הקרקעות אבל בכסויי הכלים המגולין אע"פ שמחוברין לקרקע לא פליגי רבנן דמתני' וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפכ"ה מהלכות שבת: **מתני'** האבן שבקרויה. דלעת יבשה חלולה וממלאין בה מים ומתוך שהיא קלה אינה שוקעת אלא צפה ונותנין בה אבן להכבידה: אם ממלאין בה. בקרויה: ואינה נופלת האבן. שמהודקת יפה הרי היא ככלי עצמו ואם לאו הרי היא כשאר אבנים ואין מטלטלים את הקרויה

נר מצוה

דהלכתא כרבי יהודה דקי"ל ר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה ומסתברא לן ה"מ היכא (א) דפליג בהדיא אבל היכא דדברי רבי מאיר סתם ור' יהודה הוא דפליג בהדיא לא אמרינן ר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה אלא הלכתא כסתם ואע"ג דאפליגו בהדיא בברייתא כיון דסתם לן תנא כר"מ הלכה כר"מ ולא חיישינן למחלוקת דברייתא: אמר רב נחמן °הני ליבני דאשתיור מבנינא שרי לטלטולינהו בשבתא הואיל וחזיין למיזגא עלייהו שרגינהו ודאי אקצינהו (ג) ואמר רבא חרס קטנה מותר לטלטלה אפילו ברה"ר ואזדא רבא לטעמיה דרבא הוה קא אזיל ברסתקא דמחוזא איתווס מסאניה טינא אתא שמעיה שקל חספא וקא כפר ליה רמו ביה רבנן קלא אמר להו לא מיסתייא דלא גמירי אלא השתא נמי מיגמר מגמרי אילו הויא בחצר מי לא חזי לכסויי ביה מאנא השתא נמי חזי לדידי: אמר רב יהודה אמר שמואל מגופת חבית שנתכתתה היא ושבריה מותר לטלטלה בשבת תניא נמי הכי מגופת הבית שנכתתה היא ושבריה מותרין לטלטל בשבת ולא יספות ממנה שבר לכסות את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה ואם זרקה לאשפה מבע"י אסורה פירוש לא יספות לא יתתוך כדתנן (א) (ג) באבטיח: *אמר (ד) רב המדוראי אמר שמואל קרומיות של מחצלת מותר לטלטלן בשבת מאי טעמא אמר רבא בר המדוראי אסברה לי מחצלת גופה למאי חזיא לכסויי בה עפרא השתא נמי חזיא לכסויי ביה טינופא פירוש קרומיות של מחצלת שיורי מחצלאות שבלו אמר רבי זירא אמר רב שירי א פרוזמאות אסור לטלטלן בשבת אמר אביי במטלניות שאין בהן שלש על שלש דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים פירוש (ג) פרוזמאות בלאות של טליתות כדאמרינן בסוכה בפ"ק* רב עמרם חסידא רמא תכלתא לפרוזמא דאינשי ביתיה: *ת"ר שברי תנור ישן הרי הן ככל הכלים ומותר לטלטלן בחצר דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר אסור לטלטלן בשבת העיד רבי יוסי משום ר"א בן יעקב על שברי תנור (ה) שמותר לטלטלן בשבת ועל כיסוי שלו שאינו צריך בית יד והלכתא כר"מ כדאמרן לעיל וכר"א בן יעקב דקאמר רבינא כמאן מטלטלינן האידנא כסויי דתנוראי דמתא מחסיא אע"ג דלית בהו בית אחיזה כמאן כרבי אליעזר בן יעקב: °**מתני'** °האבן שבקירויה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה בשבת ואם לאו אין ממלאין בה

זמורה

רש"י

דעיסה מעורבת במים: גמ' דאשתיור מבנינא. שהשלים בניינו וניתותרו מהשתא לא קיימי לבנין אלא לישב עליהן ותורת כלי עליהן: למיזגא. לישב: שרגינהו. סידרן זו על זו: ודאי אקצינהו. לבנין אחר: אפי' ברה"ר. תוך ארבע אמות דהאי חרס חזי לכסוי ותורת כלי עליו ואע"ג דברה"ר לא שכיחי כלים שילמכך לכסותו מ"מ כיון דבחצר שם כלי עליו גם ברה"ר מותר לטלטלו תוך ארבע אמות: ברסתקא. רה"ר: איתווס מסאניה טינא. נתלכלך מנעלו בטיט: כפר ליה. קינחו: לא מיסתייא דלא גמירי. מה אסור ומה מותר: אלא מינמר נמי מגמרי. מלמדין שבוש שבידם לאחרים: חזי לדידי. לקינוח כיון שיש שם כלי עליו בחצר: שנכתתה. נשברה: היא. המגופה ושבריה של החבית ניטלים בשבת דחזיין לכסויי ביה מנא: לא יספות. לא יתקן להסיר את בליטותיו ועוקציו בשבת דעבד כלי והוי מכה בפטיש: ואם זרקה למגופה זו לאשפה מבעו"י או בטלה מתורת כלי: קרומיות של מחצלת. כגון שנפרדו ממחצלת ישנה: אסברה לי. פירש לי טעם הדבר: עפרא. העומד לכסות בה נואה אי נמי שלא יעלה האבק: פרוזמאות. כדמפיק בעמוד: שברי תנור ישן. שכבר הוסק וחרסיו קשין דחזו למלאכה דר"מ לטעמיה דלא בעי מעין מלאכה ראשונה ור' יהודה לטעמיה דבעי מעין מלאכה ראשונה לכך אסור: ועל כיסוי. של תנור: שאין צריך בית יד. דבלא אחיזה מטלטלינהו ליה: דמתא מחסיא. כיסויי תנור של אותו מקום לא היה להם בית אחיזה: תנור. לפי שפיו למעלה יש לו כיסוי שלא יצא הבלו ולאחר שהדביק הפת מכסהו: מתני' האבן שבקירויה. דלעת יבישה חלולה וממלאים בה מים ומתוך שהיא קלה אינה שוקעת אלא צפה ונותנין עליה אבן להכבידה: אם ממלאין בה ואינה נופלת. שקשורה יפה לפי הקירויה שויה כלי: ואם לאו. הרי היא כשאר אבנים ואין מטלטלין את הקירויה

הגהות חו"י

(א) נ"ב ותוספת בהגהות: (ב) נ"ב שירי פרוזמאות:

הגהות הב"ח

(א) דפליג כצ"ל: (ב) אמר רבא כצ"ל: (ג) ותוספת בהגהות כצ"ע ונ"ב כפי' דמס' מעברות בהגהות שאבור לי שוחת ואוכל: (ד) בר המדוראי כצ"ל: (ה) נ"ב ישן: (ו) וברה"ר נמי כצ"ל: (ז) דאם כצ"ל:

הגהות מאי"

[א] תשמישו מעומד וזה הסיקו מבחוץ תשמישו לאו מעומד:

עין משפט

א מיי' פכ"ו מהל' שבת טוש"ע א"ח סי' שח:

ב מיי' פכ"ו מהל' שבת:

שלטי הגבורים

הראשונה שמותר לטלטלן בשבת ובהלכות כתוב בשם רב עמרם גאון דאסור לטלטלן אם אינן עושין מעין מלאכתן הראשונה ודחו דבריו רבינו והרא"ש כטוב טעם וגם לי קשה על דבריו דא"כ שלא יהיה מותר לטלטלן אלא אם כן ראוין למלאכתן הראשונה אתי לפסוק כמאן דאסר נולד ואנן קיי"ל דמאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד וכיון דאפשר שיפסוק דלא כר"מ דקיי"ל כוותיה במוקצה וכולה דכל הכלי' שנשברו פליגי בין בחתיכת חרס קטנה בין במגופת חבית שנכתתה בין בשירי פרוזמאות בין בשברי התנור בכולהו ס"ל לגאון דאם נשברו בשבת אסור לטלטלן ושאר הפוסקים פליגי עליה חוץ משירי מחצלאות דאפי' נשברו בשבת גם לדברי הגאון מותר לטלטלן שהרי ראוין הם למלאכתן ראשונה לכסות בהן טינוף וכבר כתבתי בחדושי מה שקשה על שמוא"ח סי' ש"ה דמתחלה סבר דאפי' נשברו בשבת מותר לטלטלן אפי' אינן ראוין למלאכתן ראשונה ולבסוף נראה דסבר שאם נשברו בשבת דאסור לטלטלן ואין לומר דהטור נקט גבי התיכות חרס דמיירי שנשברו בחול משום דבעי למיתני אח"כ זרקו לאשפה מבעו"י אסור וא"א לומר זרקו לאשפה מבעו"י אם לא שנשברה מבעו"י דאי משום הא לא איריא חדא שהתלמוד לא קתני גבי חתיכת חרס זרקן לאשפה מבעו"י שבשביל זה יהיה מוכרח גם הוא להביאו בפסקיו ולומר דמיירי בשכי שנשברה מבעו"י ועוד היה אפשר לומר ואם נשברה מבעו"י וזרקו מבעו"י לאשפה כי היכי דמשמיענן גבי מגופ' חבית וגבי שירי מחצלאות שכתב הרמב"ן ז"ל ושביא דבריו המגיד משנה פכ"ו מהל' שבת: א סי"ו ומגיד משנה כתבו בשם הראב"ד דדוקא שירי טלית מצוה שאין בהם שלש על שלש אסור לטלטלן משום דאינו מקנח בהן טינוף לביזיון של מצוה אבל כל שאר שיורי בגדים אפי' הקטנים ביותר מותר לטלטלן דחזו לקנח איזה טינוף :

מלחמת ה'

ליה לר"א כרבי שמעון יש לומר קים להו בגמרא שאילו היה רבי אליעזר סובר כרבי שמעון לא היה בטלטול שמכבדות אלא הוה ליה להשמיענן שאף הכבוד מותר ועוד שהיה לו להלוק עליו כשפסק הלכה ויאמר רבי אליעזר הלכה כרבי שמעון כדהקשי' בגמ' בכמה דוכתין מכדי כמאן אמרה למעתיה לא הלכה כמותו להכי פשיטא להו בגמרא דלא באו כאן שניהם אלא על דין הטלטול ויש לר' שמעון בעל אחת אחרת בזה ובלשון הזה כתב רבי אליעזר אמר אף של תמרה סבר לה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מתכוין לאשויי גומות וכנים ברככא תמרה רכבא דהוני ואם השאל והלא בכבוד שבית מזיז הוא עפר בן הומר אי שלא התירו אלא במקום סעודה דהוה ליה גרף של רעי דקא מלטערי מהבלא וכן בכיוצא בינו בין המטות אי נמי התירו טלטול מן הלד שתהא להם דירה נאה לכבוד שבת ומה שכ' למעלה דלא ליה דר"א במכבד אלא במרבץ שבות הוא שהיה להם לחכמים לפרש באיזה מהן אין חייבין אלא מה משום תנא ברייתא המכבד חייב והמרבץ והרודה ר"א מחייב וחכמים פוטרים משום שבות אבל אפי' לרבי בית בנין ערהי כלאחר יד הוא ולא חייב בו אלא לר"א שהוא מחמיר בתולדות של בנין כגודלת ופוקסת ומים אינו אלא כבים לו גומא כבית וממתח והדק בה עפר יפה ביד וברגל שמלאכתו מתקיימת והאבן שעל פי החבית כו' הילכך ליה לן ראיה כההיא דאמר רב לא שאנו אלא בשוכח אבל במניח כסים לדבר האסור דליה הלכתא כרב אסי אמר ר' יוחנן כמו שכתב הרי"ף ז"ל בפרק נוטל: אלא דברי הכאי שעל כרחנו כיון דרב ורב אסי אמר רבי יוחנן בחד ליבנא איתמר ודאי בחד גוונא ומניח סתם קאמרי תרוייהו דהיינו מניחה על מנת לכסות לבעתו ורב אמי ורב אסי נמי חד ליבנא פליגי דתרוייהו בחד מניח קאמרי ועוד שמניח על דעת נסים שהזכיר בעל שמאור לא הזכיר בגמ' כלל אין דעתו לכסוי למה מניחה שם וכי מתיירא הוא מן האבן שלא יאכלוהו עכברים שהוא מניחה על פי החבית בסים לה וכיים דקאמר נעשה בסים לדבר שאסור כדקאמרינן בטבלא ונר ולא קאמר עפר הכי ניפלוג וליתני בדידה ולומר לא שאנו אלא במניח על דעת כסוי אבל במניח על דעת בסים אסור נפשיה להוקמה למתני' דוקא בשוכח ש"מ כל מניח אסור ועוד דבר מן דין הלכה כרבי אמי דרב ורב יוסף סבר כרב אסי וקיי"ל ככל דוכתא דלא איפסיקא הלכתא רבא ורב יוסף הלכתא כרב

בר

המאור הקטן

תנן התם האבן שע"פ החבית מטה על צדה והיא נופלת אמר רבה בר בר חנה אמר רב אשי אמר רבי יוחנן וכו' פי' במניח על דעת בסים דכ"ע לא פליגי שנעשה בסים לדבר אסור בשוכח נמי כ"ע לא פליגי שאסור לטלטלה אלא מן הצד כדתנן מטה על צדה והיא נופלת כי פליגי במניח על דעת כסוי לרב אסי א"ר יוחנן מותר לטלטל היא בעצמה לפי שנעשית כסוי להבית בהנחתה שהניחה על פיה רב אסי לטעמיה דאמר צאו ושפשפום אמר להם דאלמא במעשה כל דהו סגיא לשויה מאנא בהכי ולרב אשי אמר רבי יוחנן הויא ליה כשוכח ואסור לטלטלה בעצמה אלא מן הצד דמעשה כל דהו לא משוי ליה מאנא רב אשי לטעמיה דאמר צאו ולמרום אמר להם דאלמא כל כמה דלא עבד מעשה בגוף האבן לא משוי ליה מאנא ורב אסי מודה למאי דקאמר רב אשי בשוכח ומניח אבל רב אשי לא מודה למאי דקאמר רב אסי ואי לאו דאשכחן דאזרו לטעמייהו הוה אמרי' מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי הלכך לית לן ראיה בההיא דאמר רב לא שאני אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור דלית לן הלכתא כרב אסי אמר רבי יוחנן כמו שכתב הריי"ף ז"ל בפרק נוטל דהא אמרינן דרב אסי מודה לרב אשי במניח על דעת בסים וליכא מאן דפליג בהו ולדידן מסתברא דהלכתא כרב אסי במניח על דעת כסוי הראוי לקביעות שנעשה כסוי לחבית וההיא ברייתא דבסוף פ' במה טומנין דקתני או שכסה בדבר שאינו ניטל אוקימנא לה כגון שכסה הקדרה כולה בגל של אבנים או בדבר שאינו ראוי לכסוי של קבע אבל בדבר הראוי לכסוי של קבע נעשה כסוי לקדרה עוד יש לפרש בההיא דפ' במה טומנין שאין הכסוי כסוי לקדרה אלא כסוי לתבשיל בלא קדרה ודיקא נמי דקתני אם היתה מגולה מקצתו ולא קתני אם היתה הקדרה מגולה מקצתה ושנא תימרא דהלכתא כרב אסי מדגרסי' בפרק במה טומנין תאני רבה בר בר חנה קמיה דרב חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהם לישיבה צריך לקשור רבי שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך לקשור הוא תני לה והוא אמר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אלמא לא בעיא מעשה ואמר רב אסי עלה ישב אע"ג שלא קשר ושלא חשב וסייעת רב אשי לדרב אסי מתני' דתנן הקש שע"ג המטה וכו' וקיי"ל כרב אשי דהוא בתרא למרתו מכל אלה שלא אמרו בדבר להו זיר אלא להקל ואע"ג דבעי ר' יוחנן תורת כלי בכסוי כלים ה"מ לטלטלן בחצר מקום למקום או

לצטרך

א מיי' פכ"ג מהל' שבת: ב מיי' פכ"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שטו: ג מיי' שם סמג לאוין סה טוא"ח סי' שיג:

הקירויה דסוית כסים לדבר האסור דהיינו האבן: זמורה. של גפן: שהיא קשורה בטפיח. כד ששואבין בו מן הבור: ממלאין בה. דסוית כלי לכך זמורה וסוב לא יבא לתקנה אבל אינה קשורה אע"פ שתקנה מבעוד יום ויש עליה תורת כלי לא כדמפרש בגמרא שמא יקטום דשמא למחר תהא לו ארוכה יותר מדאי ויקטמנה ונמצא מתקן כלי: פקק החלון. סתימת החלון: בזמן שהוא קשור. בחלון: ותלוי. שאינו נגרר בארץ: פוקקין בו. דליכא אפילו תוספת: ואם לאו אין פוקקין בו. דמחזי כמוסיף אבנין: בין כך ובין כך פוקקין בו. מפרש בגמרא: גמ' הכל מודים שאין עושין אהל עראי. לפרוס מחצלת על נר מצוה

ומורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה

בשבת פקק החלון ר"א אומר בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו: **גמ'** קשורה אין שאינה קשורה לא גזירה שמא יקטום: ר"א אומר בזמן שהוא קשור וכו': אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים שאין עושים א אהל עראי לכתחלה ביו"ט ואין צ"ל בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר"א אומר אין מוסיפין ביו"ט ואין צ"ל בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת ואין צריך לומר ביו"ט תניא נמי הכי מודים חכמים לרבי אליעזר שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ט ואין צריך לומר בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר"א אומר אין מוסיפין ביום טוב ואצ"ל בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת ואין צריך לומר ביום טוב: וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו: מאי בין כך ובין כך אמר ר' אבא בר כהנא בין

רש"י

הקירויה דסוית כסים. לאבן הכיסאת: זמורה. של גפן: שהיא קשורה בטפיח. פך ששואבין בו מן הבור או מן המעין: ממלאין בה. דהוייה כלי לכך זמורה: קשור. בחלון: ותלוי. שאינו נגרר בארץ כגון שהחבל שקשור בו אינו מגיע לארץ: אין פוקקין בו. דמיחזי כמוסיף על הבנין: גמ' גזירה שמא יקטום. שמא למחר תהיה לו ארוכה ומתוך שהיא רכה נוח לקוטמה יקטום אותה ונמצא מתקן מנא וחייב משום מכה בפטיש: שאין עושין אהל עראי. לפרוס מחצלת על ארבע מחיצות או על גבי קונדיסין להיות מחיצה לצל ואהל מן החמה ודוקא גג אבל מחיצה (א) לאו אהל הוא ומותר לפורסה לצניעות כדאמרי' בעירובין בעובדא דשמואל ופקק החלון דמתני' דבנין קבוע הוא ומיחזי כמוסיף על הבנין: להוסיף. כגון שהיתה מחצלת פרוסה עליהם וכרוכה ונשאר בה אויר ולמחר פושטה דומיא דפקק דמוסיף בעלמא הוא: והוא

תוס' ארבע מחיצות או על ארבע קונדסין להיות צל לאהל מן החמה: להוסיף. כגון שהיתה מחצלת פרוסה עליהן ונשאר בה אויר ולמחר פושטה דומיא דפקק דמוסיף בעלמא הוא:

וכתב רש"י ז"ל דלא מיקרי אהל אלא גג אבל מחיצה לצניעות בעלמא היא וכל שאינה מחיצה קבועה אפילו לעשותה לכתחלה שרי והא דמייתי (א) הדא פלוגתא דמוסיפין על אהל עראי אע"ג דמחיצה היא (ב) היינו טעמא לפי שהיא מחיצה קבוע [ולומר] דר' אליעזר אוסר להוסיף בכל מה שאסור לעשותו לכתחלה בין מלמעלה בין מלמטה ואפי' באהל עראי בין מן הצד במחיצה קבועה וחכמים מתירין תוספת עראי בין מן הצד במחיצה קבועה כגון פקק החלון בין בתוספת אהל אפילו למעלה כי ההוא עובדא דעירובין [דף קב.] דהנהו דכרי דהוו ליה לרב הונא וכדמייתי ליה הרב אלפסי ז"ל בסמוך אבל במחיצת עראי ליכא איסור [אהל] כלל ולכאורה הכי משמע בפ' כל גגות (דף צד.) גבי פלוגתייהו דרב ושמואל בכותל שבין שתי חצרות שנפל בשבת דרב אסר לטלטל אלא בארבע אמות ושמואל שרי לטלטל לכל אחד מהם עד מקום עיקרו של כותל דסבירא ליה דשבת הואיל והותרה מקצתה הותרה כולה ואמרינן התם דרב ושמואל הוו יתבי בההוא חצר נפל גודא דביני ביני אמר להו שמואל נגידו לי גלימא אהדרינהו רב לאפיה ואמרינן עלה היכי עביד שמואל הכי כלומר למה הוצרך לכך והא הוא דאמר גי' ד"א זה מטלטל עד עיקר מחיצה [וזה מטלטל עד עיקר מחיצה] ופרקינן שמואל דעבד לצניעותא בעלמא הוא דעבד ואם איתא שאסור לעשות מחיצה בשבת תיקשי לן היכי שרי למעבד הכי דהא אין עושין אהל בתחלה בשבת ורב דאהדרינהו לאפיה כבר פירש"י ז"ל דלאו משום איסור עשיית המחיצה אלא משום טלטול דגלימא וכטעמיה דאסר לטלטלה אלא ד' אמות ומתוך כך מחק (ג) פירש"י ז"ל בפ"ק דסוכה (דף טז.) ובעירובין פרק כיצד משתתפין (דף פו:) מ"ש [ברוב] הנוסחאות גבי ההיא דאמרינן פעם אחת שכחו ולא הביאו ספר תורה מערב שבת למחר פרשו סדינין על גבי העמודים והביאו ס"ת וקראו בו והנוסחאות גורסות פרשו לו סדינין והא אמר מר אין עושין אהל עראי וכו' וכתב רש"י ז"ל דלא גרסינן לה דבמחיצה ליכא משום אהל אלא הכי גרסינן פרשו סדינין מהיכן הביאוס כלומר היאך הביאו סדין עלמו דרך רשות הרבים ומכלל דברים הללו אתה למד שרש"י ז"ל סובר שאפילו מחיצה המתרת מותר לעשותה בשבת כי ההיא מחיצה דסדינין וכי ההיא גלימא דכותל שבין שתי חצרות שהיא מתרת אליבא דרב זו היא שיטת רש"י ז"ל: **וקשיא** עלה מדגרסינן בפרק מי שהוליאוהו (דף מד.) דמקשינן הא דתניא נפל דופנה של סוכה לא יעמיד בה אדם ובהמה וכלים ולא יזקוף את המטה לפרוס עליה סדין והא דתניא עושה אדם חבירו דופן כדי שיאכל וישתה ויישן ויזקוף את המטה ויפרוס עליה סדין כדי שלא תפול החמה על המת ועל האוכלין ופרקינן לא קשיא הא רבי אליעזר הא רבנן דתנן פקק החלון רבי אליעזר אומר בזמן שקשור ותלוי וכו' ואקשינן עלה והא [איתמר עלה] אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה בשבת לא נחלקו אלא להוסיף ומסקינן כלים אכלים לא קשיא הא בדופן ג' הא בדופן ד' אלמא אפילו בדופן שייך אהל עראי: **ולפיכך** פי' רבינו תם ז"ל דתוספת אהל עראי שייך בין מלמעלה בין מן הצד דכל תוספת מחיצה שאינו מתיר כפקק החלון ודופן רביעית אסור לר"א ושרי לרבנן וכל

א לרש"י ליכא איסור עשיית אהל בדפנות כלל ומשמע מדבריו דלאפי' עשה מחיצה שבאה להתיר איזה טלטול שמותר לעשותה כל עוד שהוא מן הצד והתוס' כתבו דגם מן הצד שייך עשיית אהל ואם עשה מחיצ' כדי להתיר אסור ולזה הסכימו כל הפוסקי' דלא הותר מחיצה מן הצד אלא לצניעות:

הגהות חו"י

(א) נ"ע בר"ן ותוס' ורש"א ורש"א:

גי' ד"ח

הגהות הב"ח

(א) הכא כצ"ל: (ב) נ"ב פי' פקק דהכא מחיצה היא: (ג) רש"י כצ"ל: (ד) נ"ב דר' אבא בר: (ה) בכולהו כצ"ל: (ו) דהלכה כרב אסי כצ"ל: (ז) ככל הכלים כצ"ל: (ח) ר' אמי ור' אסי כצ"ל: (ט) אסי כצ"ל: (י) רב כצ"ל: (כ) ואדריב' כצ"ל:

המאור הקטן

לעשותו כסוי בתחלה בשבת אבל במונח עליה מע"ש על דעת כסוי הראוי לעשותו קבע מקומו מוכיח עליו ואין צריך שם תורת כלי אחרת שאם אי אתה אומר כן קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דהא איהו הוא דאמר והוא שיש תורת כלי עליו והכא באבן שע"ג חבית הוא אמר נעשה כסוי לחבית בלא שום תיקון לתורת כלי אלא לאו ש"מ כדאמרן שמקומה של האבן מוכיח עליה ומותר ליטלה ולהחזירה שהנחתה עושה בה תורת כלי והא שייכא בטעמיה דרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חשב דאלמא כיון דישב על החריות מבעו"י עשאן כלי בישיבתו וכן בפוקרין ובציפה שיצא בהן שעה א' מבעו"י אף זו שהניחה מבעו"י על פי חבית על דעת כסוי נעשה כסוי לחבית בהנחתה דהיא מעשה כל דהו ואין צריך שום תיקון אחר לתורת כלי לפי שהנחתה של האבן מבעו"י ע"פ החבית שהיא כלי עושה אף באבן תורת כלי מ"מ תורת כלי בעיא כר' יוחנן במעשה כל דהו וכיון דר' יוחנן לא ס"ל כרשב"ג בחריות של דקל כדאסיקנא בגמ' דר' יוחנן סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ממילא שמעינן דליתא להא דאמר רבה בר בר חנה הלכה כרשב"ג דרבה בר בר חנה כתלמיד הוא לגבי ר' יוחנן דאפי' רב במקום ר' יוחנן ליתא וכ"ש רבה בר בר חנה א"נ י"ל דרבה בר בר חנה לא אמר הלכה כרשב"ג אלא לומר שא"צ קשור אבל תקון כל דהו בעי לתורת כלי ובשיטת ר' יוחנן אמרה דר' יוחנן נמי ס"ל כרשב"ג בחדא ופליג עליה בחדא ואל תטעה בדברי רב אסי שנראה כמוסיף על דברי רשב"ג דקאמר ישב אע"פ שלא קשר ושלא חשב והוי יודע שלא אמר רב אסי שתועיל מחשבה בלא ישיבה כר"ש בן גמליאל אלא שהישיבה גדולה מן המחשבה וא"צ עם הישיבה לא מחשבה ולא קשור אבל קשור מועיל לדברי הכל בחריות של דקל וליכא מאן דפליג בהו ואפי' במעשה כל דהו מבעוד יום כגון השפשוף או ישיבה מועיל אליבא דרב אסי משום רבי יוחנן ודלא כרשב"ג דסגי ליה במחשבה בלחוד בחריות. של דקל ובקנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו דאמר רבי שמעון בן גמליאל מתוקן אע"פ שאינו קשור ופי' התקנה דרבי שמעון בן גמליאל היא מחשבה בלבד שחשב עליו מבעוד יום לכך כמו שאתה אומר קנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו שזאת התקנה ודאי הוא מחשבה בלבד וכן פחות מג' על ג' שהתקינו לפקק בו את המרחץ או לנער בו את הקדרה כללו של דבר כל התקנה בלשון הפעיל אינה הכנה אלא הכנה והזמנה במחשבה בלבד ור' יוחנן ס"ל כרשב"ג בחדא דלא בעיא קשור ופליג עליה בחדא דרשב"ג לא בעי אלא מחשבה בלבד ודרבי יוחנן בעי תיקון במעשה כל דהו והוא מעשה כל דהו משוי ליה תורת כלי והפי' שפי' ה"ר שלמה ז"ל בתורת כלי שהכסוי ראוי לתשמיש לעצמו לא נראה לנו כך אלא במעשה ובתקון כל דהו הוי תורת כלי וקיי"ל כר' יוחנן ובחרס קטנה קיי"ל כרבא דשרי אפי' ברשות הרבים ובקרומיות של מחצלת כשמואל דאמר חזיין לכסויי בהו טנופא דכיון דמשיורי כלים קאתו זו היא תורת כלי שלהן ובנגר הנגרר קיי"ל כר' יהודה דאמר צריך לקשר ואפי' שאינו תלוי בדלת מותר מדרב יהודה אמר שמואל דאמר בפ' המוצא תפילין הלכה כר' יהודה ואמר רבא והוא שקשור בדלת וקיי"ל כרבא דהוא בתרא וכן פסק הרי"ף ז"ל במס' עירובין ומדאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר למדנו כי היכי דבעינן קשור בנגר אף ה"נ בפקק החלון כקושיא דרבי ירמיה דאמר ולימא מר בין תלוי ובין שאינו תלוי והוא שקשור ולא קיי"ל כרבי אבא בר כהנא דאמר בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן שהתקנה של רבי אבא בר כהנא היא הכנה בלבד בלא מעשה ואע"פ ששנינו מדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת ההיא לאפוקי מדר"א היא דאסר תוספת אהל עראי ולית לן מינה ראיה שהלכה כר' אבא בר כהנא דכולהו אמוראי דפליגי אליבא דרבנן עד כאן לא פליגי אלא במאי דקא משוי ליה לפקק החלון מאנא מר אמר בקישור ומר אמר בהתקנה אבל לפקק בטפיח שהוא כלי גמור דברי הכל שהוא מותר אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר:

ואין אנו יודעים טעם הרי"ף שפסק בפקק החלון כר' אבא בר כהנא ובנגר הנגרר פסק במסכת עירובין כר' יהודה ואנן אע"ג דחזינן לר' אבא בר כהנא דמדמה להא דנגר הנגרר להא דתניא קנה שהתקינו בעל הבית וסמך על הא דאמר ר' יוחנן הלכה כרשב"ג אנן לא חיישינן להא (ד) דרב כהנא ולא מדמינן להו שכל תשמיש המחובר לדבר המחובר לקרקע כגון פקק החלון העשוי לתוספת אהל וכגון נגר הנגרר העשוי לחברו בכותל ובדלת חמורין הם בכל מקום ולא גמרי' מינייהו לשאר כלים תדע דהא

מלחמת ה'

בר מגדה עמן ומחלה ורבה אשכחן (ה) דבכולהו נוסחי דהוא רבה בר נחמני בר פלוגתיה דרב יוסף ואילו הוה רבה לא הוו מקדמי ליה בגמרא ומה שהשיב (ו) רב אסי מדגרסי' בפ' במה טומנין תנא רבה בר בר חנה קמיה דרב חריות של דקל שגדרן לעצים וכו' ואמר רב אסי עלה ישב ואע"פ שלא קשר ושלא חשב וסייעה רב אשי לדרב אסי ממתני' וקיי"ל כרב אשי דהוא בתרא הקיפנו תבילות תבילות תשובות שאין בהם ממש ותירוצי' שאין בהם ממש שהוא אומר דהנחה עושה הכנה ועושה תורת כלי ואינו כן שפי' תורת כלי נורת כלי כדברי רש"י וכן מפורש בירושלמי והוא שיש עליו תואר כלי וכל כסויי הכלים ששנינו ואפילו בהונחו על בסיסן בחול ואפי' בעומדים על בסיסן בעינן תורת כלי וכן בנגר הזכירו שיהא בראשו קלוסטרא משום תורת כלי כמו שאמרו בערובין הא אין עליו תורת כלי אסור אע"פ שהורגלו לפתוח ולנעול בבית הכנסת של טבריה ודבר ברור הוא שם אלא שאין ההזמנות שוות בכל הדברים דהתם בחריות שגדרן לעצים שעשויות לישיבה פעמים אדם מייחד לישיבה לעולם כמו שאמרו ונמלך עליהם לישיבה כלומר שחזר בו ממחשבתו הראשונה שגדרן לעצים ועכשיו ייחדן להיות עומדין לישיבה לעולם וכיון שהן ראויות להתיחד לישיבה ישב מהני אע"ג שלא חשב ושלא קשר ואפילו להתירן לגמרי (ז) ככל הכלים אבל אבן על פי חבית אין אדם עושה אותה כסוי אלא לפי שעה ומש"ה בעיא מעשה רב ולדברי הכל להתירה בטלטול ולעשותה ככסויי הכלים בעינן בה התקנה ותורת כלי אלא הא דפליגי רב אמי ורב אסי ותרווייהו אליבא דר' יוחנן באבן שהניחה על פי חבית דלרב אסי נעשית כסוי חבית ליטלה משם כשרוצה להסתפק מן החבית ולהחזירה במקומה קאמר דקסבר אע"פ שאין תואר כלי עליה כיון שהתחיל ועשה בה מעשה להשתמש בה למחר במלאכה מיוחדת התירו לאותה מלאכה וכן באבנים שפשוף שלהן מתירן שהרי עשה בהן מעשה לצורך אותה ישיבה והותרו לאותו דבר שהתקין עליהן לסדרן למחר לישיבה במקומן שהרי התחיל בתשמיש זה מערב יו"ט בכסוי החבית או בשפשוף הישיבה על מנת להשתמש בו נמי בשבת ועדיין הן מונחין שם והתקנתן עליהם במקומן לאותו תשמיש וכל עיקר אינן ראוין לישיבה זו אלא מחמת שפשוף שעשה להם מבערב וכן הנחה דאבן על פי החבית אבל לטלטולין אחרים לצורך גופן ומקומן אסור ורב אמי סבר אף לאותו דבר שייחדן אסורין עד שיהא בהן תורת כלי שילכך אבן דהכית לעולם אסורה וכך פלוגתא לא דמיא לכולהו דבין בחריות בין בנגר וכל כסויי הכלים להתירן לגמרי בהתקנתן פליגי וזו להתיר אותה במלאכה שתקן בה והתחיל בה מערב שבת להשתמש בה למחר ואע"פ שאין עשויין להתייחד לכך ואין עליהם תורת כלי כלל ומיהו דוקא לאותו תשמיש כלומר לסדר האבנים לישיבה בשפשוף והאבן ליטלה ולהחזירה על פי החבית בהנחה כדפרישית וזהו שדימה בגמרא מחלוקת זו דאבן על פי החבית למחלוקת של נדבך אבנים שאין אדם מייחדן לישיבה כדמוכח בפ' כירה דגבי לבנים מתרצינן דאיתור מבנינא דחזיאן למזגא עלייהו וגבי אבנים מתרצינן תירוצא אחרינא אלמא לא חזו למזגא וטעמא דמילתא איידי דיקירי דמייהו לא מייחדי לישיבה אי נמי מפני שישיבתן קשה כדאמרינן בירושלמי אבנים שישבנו עליהם בנערותינו עשו אתנו מלחמה בזקנותינו כ"ש נדבך שעומד לבנין וכך דמו שם ישיבת החריות ליציאת פוקרין ולישיבת תבן שע"ג המטה דברים העשויין לכך וזה מפורש בגמרא שלפיכך חלקו ר' יוסי בן שאול ור' יוחנן בן שאול דמר אמר סואר של קורות היה ומר אמר גשוש של ספינה היה ושניהם דברים שאין אדם מייחדן לישיבה אלא לפי שעה הוא שיושב עליהם ולמדנו מדברי שניהם שכל דבר שאדם מייחד לישיבה לעולם דיו במעשה כל שהו ואילו היתה מחלוקת (ח) ר' יוסי דהכא דומה להא דהתם רב אסי דחריות של דקל הוה אמרי' בגמ' התם והא דרב אסי דר' יוחנן היא ור' (ט) יוסי הוה מסייע ליה לרב אסי דהתם אלא ש"מ כל מין ומין לפי מלאכתו הזמנתו ומה שאמרו בפרק נוטל האי כתונא מבלפת היא מקיא שפיר דמי קניא מינה אסור ואמר רבה אם כלי קיואי הוא מותר התם גודא בעלמא שויוה ולא מעשה הוא אי נמי קניא לא עבידא ליחודא לכיתונא דמיא לשמעתיה דרב יוסף וכן עיקר והאיתי בירושלמי בעדותו של רבי חנינא במעשה דרבי בנדבך של אבנים רבי יוחנן אמר עד שיהא עליהן תואר כלי ולגבי חריות של דקל מצינו עוד שם רב אמר חריות שגדרן לשכיבה אינם צריכות קשור רבה בב"ח אמר בין לשכיבה בין לאהלין צריכות קשור א"ר הזקיה לא דמי קשירה דרב באהלין לקשירה דרבה בר בר חנה בכלים קשירה דרב באהלין עד שיקשור את ההולין קשירה דרבה בב"ח בכלים עד שיהא עליהן תואר כלי אם את אומר עד שיקשור את ההולין אין מעשה גדול מזה ושאר הסוגיא השנויה שם על הדרך הזה הרי למדנו מן השטה הזאת דלרב דסבר בקשור כתנא קמא צריך מעשה (י) דרבה ולרבה בר בר חנה דסבר כרשב"ג כדאמר איהו בגמ' דילן הלכה כרשב"ג סבר קשור דהולין להכנה לא בעיא קשור כל דהו לתורת כלי בעי' וגמרא דילן סברא כרשב"ג לא בעי קשור כלל ואפי' לתורת כלי

וליה הלכתא כוותיה אלא כרב אסי דאמר ישב ותורת כלי ודאי בעי' כר' יוחנן אלא כיון שישב עליהן ככר תקן לישיבה ומקומו ניכר הוא ותואר ישיבה עליהן הלכך בישיבה יוצא ידי שתיהן ידי הכנה וידי תורת כלי כך נראה לי ומכלל הדברים נלמוד סיוע לדברינו שהחריות עשויות לשכיבה כמו לעצים כמו שביארנו למעלה:

ועוד כתב ואין אנו יודעין כו' ובנגר הנגרר פסק במס' עירובין כר' יהודה: **אמר** הכותב אני רואה הטעם מפורש שהלכה כדברי ר' יוחנן דאמר מתוקן אע"פ שאינו קשור ותלוי והוא שיש עליו תורת כלי והיינו מתני' דקתני בין כך ובין כך פוקקין בו כלומר בין קשור בין שאינו קשור כלל והוא שמתוקן ויש עליו תורת כלי ור"י דבעי התם קשור בדלת כשאין עליו תורת כלי כדמפורש בדוכתא בעובדי דשיתא (כ) ואדרבה ולא יעלה על דעתם לחלק בין זה לזה מפני שהן כלים

א מיי' פכ"ה מהל' שבת טוש"ע סי' שח:

כל מחילה שהיא מתרת כעושה אהל לכתחלה דמי והיינו טעמא בדופן שלישית דמיתסר אפי' לרבנן ובהכי אתי שפיר מאי דתלינן פלוגתא דר"א ורבנן בפקק החלון במוסיף על אהל עראי והיינו ההיא נמי דפ' כל גגות דאהדרינהו רב לאפיה משום דכיון דסבירא ליה לרב דשבת אף על פי שהותרה מקצתה לא הותרה כולה נמצא שפריסת גלימא זו היא מחילה מתרת ועשיית אהל לכתחלה מיקרי ומיתסר ואפילו לרבנן ובהכי נמי אתי שפיר מה שכתוב [ברוב הנוסחאות] פרק קמא דסוכה ובפ' כילד משתתפין לכתחלה היכי פרסי מפני שהיא מחילה מתרת ואסור לעשותה בשבת ומה שכתב רש"י ז"ל דמאי דפרכינן נר מצוה התם היינו משום דמתמטי' הילכך הביאום דרך רה"ר אינו מחוור דמאי פירכא דלמא דרך מלבוש הביאום הילכך נקטינן דמחילת ערלי שאינה מתרת מותרת לעשותה בשבת אבל מחילה מתרת אפילו ערלי אין עושין:

בין קשור בין שאינו קשור. דאפילו קשירה לא צריך: והוא שמתוקן. שיהא עליו תורת כלי או שכבר נשתמש בו מבעוד יום כמו שאפרש בסמוך בס"ד: ואע"ג דהתם לן תנא כר' אליעזר בנגר הנגרר. בגמרא מפרש לה: דתנן מדבריהם למדנו. בפרק בתרא היא: שפוקקין את המאור. בדבר שאינו קשור ותלוי: וקושרין. קשר שאינו קשר של קיימא לכתחלה: ומודדין. מקוה ומטלניות: **הני** כיפי דארבא. נועצין בספינה כעין שני מעגלים ראשו אחד בדופן זה ושני בדופן שני ומרחיק חצי אמה ונועץ כמו כן על פני כל הספינה ופורסין עליהם בגדים ומחללאות להגן מפני החמה או מפני הגשמים: בזמן שיש בהם טפח. אם יש בכל אחד ואחד טפח אותו עגול הוי אהל חשוב בפני עצמו מבעוד יום ולמחר בשבת כשפורס בגדים על אותן המעגלים אוסופי על אהל עראי הוא ומותר: אי נמי אין ברחב עגול טפח ויש בין זה לזה פחות מג'. אמרי' לבוד בנתים: **הנהו** דכרי. אילים: בימממא בעו טולא. מפני החום: ובליליא בעו אוירא. מפני הנאות הקור והיו פורסין עליהן מחללאות ביום ובלילה נוטלין אותן: אתא לקמיה דרב א"ל. בשבת מאי איעביד: כרוך בודיא. כרוך את המחללאות מע"ש ואל תסלקם משם לגמרי והעמידם על טפח כי היכי דליהוי שם אהל למחר כשתפרוס אותם אוסופי על אהל ערלאי הוא ומותר: **הלכה** כרבן שמעון בן גמליאל. דקאי כרבנן דמתניתין (ד) ולא בעו קשירה: ודוקא כשיש תורת כלי עליו. רש"י ז"ל מפרש שיהא ראוי לתשמיש אחר אבל ר"ת ז"ל הקשה דאי הכי פשיטא ומאי טעמיה דתנא קמא לפיכך פי' ז"ל דתורת כלי [א] היינו שיתקנו בענין שיהא נראה עומד לכך [ב]: שריתא. קורה [בראשית יט] בצל קורתי מתרגמינן בטלל שירותי: **מתני'** כל כסויי כלים שיש להם בית אחיזה. בית יד: בכסויי קרקעות. כגון כסוי בור ודות דהוי כבונה אי לאו דמוכחא בית אחיזה דיליה דלמשקל ולאהדורי עביד: **גמ'** והוא שיש תורת כלי עליהן. על [ג] [נסרים] הללו שמכסין בה את הכלי הא לאו הכי לא שרו לטלטלינהו: ותורת כלי. כדמפרשינן לעיל: ודכולי עלמא וכו'. משום דאוקמא רבי יוחנן בשיש תורת כלי (ה) אצטריך ליה למימר דכי פליגי רבנן בכלים דחברינהו בארעא פליגי דאילו כלים בעלמא אע"ג דלית להו לכסויין בית אחיזה מטלטלי דכיון דאיכא תורת כלי עליהן קיימא מה לי איכא בית אחיזה מה לי ליכא בית אחיזה אלא בכסויי [כלים] המחוברין לקרקע כגון תנור וכירים הוא דפליגי משום דדמו במקצת לכסוי בור ודות וגזרה הני אטו הני: **ומסתברא** לי דכי בעינן בכסוי כלים אע"ג דלא חברינהו בארעא שיהא תורת כלי עליהן ה"מ היכא שלא נשתמש בהם מבעוד יום אבל כל שכבר נשתמש בהם הייט תורת כלי [עליהן] דאי לא תימא הכי קשיא הלכתא אהלכתא דהכא מסקינן דבעינן תורת כלי ולעיל בפרק במה טומנין [דף נ.] גבי חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהם לישיבה נקטינן כדרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חשב אלא ודאי כדאמרן דכי בעינן תורת כלי ה"מ בשלא נשתמש בו מבעוד יום אבל בשכבר נשתמש בו זהו תורת כלי שלו ולפיכך לא הזכיר הרב אלפסי ז"ל בפקק החלון תורת כלי דמסתמא נשתמש (ו) מבעוד יום שהרי צריך הוא להיות מכוון למדתו של חלון ולכוונו בשבת [א"א] אבל בקנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו הוא שהזכיר תורת כלי משום דלא משמע שנשתמש בו וכן בכסויי הכלים לפי שכסויי הכלים אינן צריכין להיות מכוונין למדתן של כלים שיהא צריך להשתמש ולראות בהם מבעוד יום ומש"ה אם לא נשתמש בהם בעינן שיהא תורת כלי עליהן:

סליקו להו כל הכלים

בין קשור ובין שאינו קשור והוא שמתוקן והלכה כחכמים ואע"ג דסתם לן תנא כר' אליעזר בנגר הנגרר* קיי"ל כי האי סתמא אחרינא דתנן* מדבריהן למדנו °שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת* משום דמעשה רב: גרסינן בסוף עירובין* שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב עמרם לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת לי משמיה דרב אסי בביפי דארבא ושלח ליה הכי אמר רב אסי הני כיפי דארבא בזמן שיש בהן טפח אי נמי אין בהם טפח ואין בין זה לזה ג' מביא מחצלת ופורס עליה מאי טעמא מוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי: *הנהו דיכרי דהוו ליה לרב הונא דביממא בעו טולא ובליליא בעו אוירא אתא לקמיה דרב אמר ליה זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח ולמחר פרסיה עליהו דמוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי: *תניא קנה א שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו בזמן שקשור ותלוי פותח ונועל בו אין קשור ותלוי אין פותח ונועל בו רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היה מתוקן אע"פ שאין קשור (א) ותלוי א"ר יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ודוקא כשיש תורת כלי עליו: וגרסינן בסוף עירובין* ההיא שריתא פירוש קורה אחת דהות בירבי פדת דהוו שקלי לה בי עשרה ושדו לה אדשא אמר תורת כלי עליה ההיא אסיתא דהוה בי מר שמואל דהוה מחזקא ארבעת קבין והוו שקלי לה בי עשרה ושדו לה אדשא אמר תורת כלי עליה:

*מתני' בכל כסויי הכלים שיש להן בית אחיזה ניטלין בשבת א"ר יוסי בד"א בכסויי קרקעות אבל בכסויי הכלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת: גמ' אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן והוא שיש תורת כלי (ב) עליו דב"ע דכיסויי קרקעות אם יש להן בית אחיזה אין ואי לא לא כסויי הכלים אע"ג דלית בהו בית ב אחיזה שרי כי פליגי (ג) בכסויי (א) (תנור מר מדמי להו לכסויי קרקעות ומר מדמי להו לכסויי) כלים וחברינהו בארעא ת"ק סבר גזרינן ור' יוסי סבר לא גזרינן (ב) והלכה כתנא קמא:

סליקו להו כל הכלים

רש"י

והוא שמתוקן. כלומר שמאתמול הוכן לכך: בנגר הנגרר. בסוף עירובין נגר יתד הנגרר לארץ דבעינן קשור ותלוי: מדבריהם למדנו. בפ' בתרא גבי אביו של רבי צדוק ואבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח וקשרו המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח והתם מפרש לה וקתני מדבריהם למדנו שפוקקין המאור בדבר שאינו קשור ותלוי: וקושרין. קשר שאינו של קיימא: ומודדין. מקוה: מתני' כיסוי הקרקע. כגון כיסוי בור ודות דהוי בונה אי לאו דמוכחא בית אחיזה דיליה דלמשקל ואהדוריה עביד: גמ' והוא שיש תורת כלי עליו. דכסויין הללו הוו לתשמיש בעלמא: דכולי עלמא כו'. ומשום דאוקמא רבי יוחנן כשיש תורת כלי עליהם איצטריך להו למימר דכי פליגי רבנן בכלים וחבריגהו בארעא פליגי דאילו כלים דעלמא אף על גב דלית להו לכסויין בית אחיזה מטלטלים כיון דאיכא תורת כלי עליהן קיימי אלא בכיסויי כלים המחוברים בקרקע כגון תנור וכירים הוא דפליגי משום דדמי במקצת לכיסוי בור ודות וגזירה הני אטו הני:

סליקו להו כל הכלים

א רש"י פי' שצריך שיהיה זה הקנה ראוי לעשות בו תשמיש אחר דהיינו כלי גמור ור"ת פליג וסבר דאם היה עליו תורת כלי גמור מה צורך לאומרו פשיטא אלא מיירי שתקנו בענין שיהא נראה עומד לכך אפי' אינו ראוי לדבר אחר ולפי דברי ר"ת אם נשתמש בהאי קנה לפתוח ולנעול הדלת מבעוד יום שמוכיח עליו דלכך עשאו שרי להשתמש בו בשבת בלי שום תיקון אחר ונראה דדייק הכי מדקאמר שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל דמשמע דהשתא הוא שהתקינו דעד האידנא לא נשתמש בו והלכך צריך תיקון מוכח עליו שלכך התקינו אבל אם היה מתוקן כבר שנשתמש בו מבעו"י שרי בלי שום תיקון אחר וכן נראה מדברי הר"ן לפנינו וכ"ל דאיכא לתרץ קושית דרבי' שלמה ור"ת דלא פליגי אהדדי דלמר יצטרך שיהיה על הקנה תורת כלי גמור ולמר לא כי י"ל דהא דרש"י מצריך שיהיה לקנה תורת כלי גמור היינו משום דלדידיה איסור פתיחה ונעילת הדלת בקנה הוא משום בנין דאיהו מפרש האי ברייי' דקנה שתקנו בעה"ב דמיירי בקנה שהוא דומיא דמנעול שבאותו קנה עצמו פותח ונועל במקום מנעול והלכך כיון דמשום איסור בנין נגעו בו א"א להוציאו מידי כך אלא עד שיהא כלי גמור והא דרבי' תם אומר דאין צריך שיהא כלי גמור ושגי במה שתקנו שיהא נראה עומד לכך היינו משום דאיהו מפרש הא בריי' דקנה שתקנו בעה"ב דמיירי שהוא כענין המפתחות שלנו שהקנה מושך המנעול אילך ואילך אבל קנה עצמו אינו במקו' המנעול דמיירי שיש שם מנעול לדלת ויש לו נקב שבו תוחבין הקנה ובקנה הזה מושך המנעול אילך ואילך והלכך לדידיה אין בו איסור משום בנין כלל אלא משום טלטול ומשום הכי סגי במה שתקנו בענין שיהיה נראה עומד לכך וזאת אפשר לומר דרש"י מודה לר"ת דסגי במה שתקנו בענין שיהיה נראה עומד לכך היכא דאין הקנה במקום מנעול אלא במקום מפתח ור"ת מודה לרש"י היכא דהקנה עומד במקום מנעול שצריך שיהיה עליו תורת כלי גמור וכ"נ לפרש מדברי הרא"ש דלא פליגי רש"י ור"ת:

ב לדברי רבינו ומיי' פכ"ה מהל' שבת אסורין לטלטלן אם אין להם בית אחיזה ואע"ג דכסויי תנור וכירים לדידהו מותר לטלטל' היינו שחילק ביניהם דתנור וכירים שמותר לטלטל כסויין אפי' אין להם בית אחיזה משום דאין קבורין בקרקע אלא מחוברין בעלמא אבל אותם שהן קבורין בקרק' אסור לטלטל כסויין אא"כ יש להם בית אחיזה והרא"ש והטוא"ח סי' ש"ח כתבו דמותר לטלטל כל כסויי כלים שבקרקע אפי' הן מחוברין אפי' אין להן בית אחיזה וכתב הרא"ש על דברי רבינו שפסק כת"ק לאיסור שהוא טעות סופר משום דקשיא ליה מה שפסק רבינו לעיל להיתרא גבי כסוי תנור מיהו שאר המפרשים כתבו דאינו טעות סופר ותירצו דבריו כדלעיל: לשון ריא"ז כל הכלים מותר לטלטלן בשבת ואע"פ שאין להם בית אחיזה והוא שיש עליהן תורת כלי כמו שביאר המורה ומז"ה אומר שלא הצריכו תורת כלי אלא בכסוי קרקעות ובדברי המורה נראה לי שאף בכסוי הכלים המטלטלין הצריכו תורת כלי אבל לא שצריך להיות כלי עשוי לתשמיש אחר כמו שסוברים המורה ומז"ה אלא אע"פ שעשוי לכסות כלי כגון מגופת חבית שתקנו והשוה אותו לכך הרי זה מותר לטלטלו ולכסות כמבואר בקונטרס הראיות:

מלחמת ה'

גמורין דכיון דבגמ' אמרי האי תורת כלי עליה ש"מ שכל שיש עליו תורת כלי שרי אע"פ שאינו קשור וכנגר שיש בראשו קלוסטרא משום תורת כלי התירו בו (ח) כמתקן בלבד ומיהו ר' אבא בר כהנא ודאי הוה סבר שאפי' מתוקן בלא תורת כלי פוקקין בו ומשו"ה מוקי לה למתני' דלא כר' יהודה אבל אנן דקיי"ל כר' יוחנן דבעי תורת כלי מתני' רבי יהודה היא וכשכתבה רבינו הגדול ז"ל למימרא דר' אבא בר כהנא על מנת שיש תורת כלי עליה אמרה וכרבי יוחנן כמו שמפורש בהלכות וזה הפסק נכון ועולה כהוגן ולא נצטרך לחלוק על הגמרא כמו שחלק עליה בעל המאור ז"ל ואמר דאע"ג דחזינן לר' אבא בר כהנא דמדמה להא דנגר הנגרר להא דתניא קנה שהתקינו אנן לא חיישינן לה ולא מדמינן לה וכו' וזה דבר שלא יתכן שנחלוק אנו מדעתנו הנקלה במה שדמו בגמ' שקנה שהתקינו לפתוח ולנעול היינו נגר ממש שמחברו בדלת ובכותל והיינו פקק החלון ולפיכך דמו אותם בגמ' ומה שהקשה בעל המאור ז"ל והקשו רבים לפניו מדשמואל אדשמואל דגבי חריות ס"ל כרשב"ג ובנגר הנגרר פסק הלכה כר' יהודה אני אומר שבזה הספק שפירשנו למעלה בהכנה לפי שהחריות עשויות לישיבה וכן עשמן תורת ישיבה עליהן ובשהקשו מכאן בגמ' לר' יוחנן ומי בפי רשב"ג תורת כלי משום דר' יוחנן אומר בכל כסויי הכלים שיש להם נמי בית אחיזה והוא שיש תורת כלי עליהן אלמא אפי' כמוכיחין ואפי' כמונחין לכך שעשו להם בית אחיזה לכסויין בעינן תורת כלי ואילו רשב"ג לא שמעי' ליה לעולם דבעי תורת כלי ובעשויין לכך מיהת לא בעי דהיינו חריות ולהפי איצטריך למימר דסבר לה כוסיה בהתקנה בעשויין ומיוחדין לכך דהיינו חריות דתורת ישיבה משוי לה וה"ה לכסויי הכלים הראויין ועשויין למלאכתם ופליג בנגר ובקנה וכיוצא בהן דבעי תורת כלי בין אמרה רשב"ג כי, בלא אמרה:

המאור הקטן

שמואל ס"ל בחריות של דקל כרשב"ג ובנגר הנגרר פסק הלכה כרבי יהודה דבעי קשור אלמא לא דמי תשמיש במחובר לשאר תשמישי כלים ולא סמכינן בהא על דר' אבא בר כהנא דמדמי להו אהדדי ועוד דרבי אבא בר כהנא סבר לה כר' שמעון בן גמליאל לגמרי דבהתקנה לחוד סגיא שהיא הכנה בלא שום מעשה ור' יוחנן לאו הכין ס"ל דהא בעי תורת כלי הלכך בקנה שהתקינו בעל הבית קיי"ל כר' יוחנן דלא בעי קישור (ז) ומעשה כל דהו בעינן לשוויי עליה תורת כלי וה"ה לכל כסויי הכלים דבמעשה כל דהו סגי ליה ושפשוף הוי מעשה כל דהו בדבר שצריך שפשוף והנחה מבעו"י ע"ג הכלי הוי מעשה כל דהו: וזו שפסק הרי"ף ז"ל כת"ק דר' יוסי בכסויי כלים דמחברי בארעא דבעי' בית אחיזה כשגגה יצאה מלפניו דהא אמר רבינא כמאן מטלטלינן האידנא כסוי דתנורי במתא מחסיא אע"ג דאין להם בית אחיזה כמאן כר"א בן יעקב ומעדותו של ר' יוסי הוא שהעיד כר"א ב"י והוא אזיל לטעמיה דשמעי' ליה במתני' בין כך ובין כך ניטלין בשבת ותו לא מידי:

ומה שכתב וזו שפסק הרי"ף ז"ל כו' אזיל לטעמיה: אמר הכותב אין אומרים בדברים הללו זו דומה לזו שכסוי התנור לפי שהוא כגופו שהוא עצמו מסייע באפיה נעשה ככלי עצמו שכל עצמו של התנור אינו ראוי למלאכתו אלא מפני סיוע של כסוי הלכך לא בעי' ב"ח אחיזה דלא גרע מכבריו דתנור זה נראה לי לפיכך הזכירו כסוי התנו' בלבד ולמקצת תלמידיו של רבי' הגדול מצאתי שזה שחלקו דבי יוסי ורבנן במתניתין היינו בכלים שהסמיך בקרקע כגון ששובין לחביות גדולות של שמן שתופר גומא ומושיבין אותן בתוכו ואינן מגולין כלל ולפי שאינן נראים ע"ג קרקע הו"ל ככסוי סקרקעות וגוזרין אבל בשאר כלים כגון תנורים כל... כר' אל עזר דשרי אע"פ שמחוברין לקרקע דהואיל ואינן בקרקע ליכא למיגזר ובנוסחאות בדוקות מצינו העיד ר' יוסי שכן משום ר' אליעזר בן יעקב ומשאר נוסחאות שכתוב בהן ר' יוסי סתם כגי' מ"מ ר' יוסי במתני' מעדותו של ר' אליעזר אמרה דסבר כ' היכי דלא גזר רשב"י בנגר לא גזרינן בשאר כלים אבל רבנן פליגי עליה ואמרי דלא דמי והתימה מבעל המאור מה מקום לשגגה שאמר והלא יכולין אנו לפרש דרשב"י בתנור תלוש אמרה ור' יוסי הוסיף אפ' למחובר ו... בק סברי במחובר

גזרינן

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בכיסוי תנור וחבריגהו בארעא מר מדמי להו לכיסויי קרקעות ומר מדמי להו לכסויי כלים ת"ק סבר גזרי' כו': (ב) ע"י באשר"י וע"ש בש"ס דצ"ל הלכתא כת"ק דהא לעיל פסק הרי"ף כרבי' דמטלטלין כיסויי דתנור אע"ג דלית להו בית אחיזה ודאשתמיטתיה להרא"ש דבתשו' הרמב"ם בפ"ב משבת ודברי הראב"ד ופרק המגיד:

מכלתין קכו:

הגהות הב"ח

(א) תי' ותלוי נמחק: (ב) עליהן ודכ"ע כצ"ל: (ג) כי פליגי בכלים דחברינהו בארעא מר מדמי וכו' ומר מדמי להו לכסוי כלים ת"ק סבר וכו' כצ"ל: (ד) דלא כצ"ל: (ה) נ"ב עליהן: (ו) נ"ב בו: (ז) ומיהו מעשה כצ"ל: (ח) כמתוקן כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב עליו: [ב] נ"ב ואעפ"י שאינו ראוי לד"א: [ג] נ"ב כיסוים ותי' נסרים מוקף:

גי' ד"ס

א מיי' פכ"ה מהל' שבת טור או"ח ס' שלג:

מפנין ארבע וחמש קופות. אם צריך למקומן להושיב שם אורחין להסב בסעודה או תלמידים לדרשה ולא חיישינן לטרחא דשבת: אבל לא את האוצר. בגמ' מפרש לה: מפנין תרומה טהורה. דחזיא לבהמת כהן אבל תרומה טמאה אינה ראויה לבהמת כהן דלהיסק עומדת כדאמר רב בפרק במה מדליקין [דף כה.] כשם שמצוה לשרוף את הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת כלומר דהאי קדש איקרי והאי קדש איקרי וקי"ל דכל טומאה דקדש בשריפה: לוף. מין קטנית: לעורבים. כגון העשירים שמגדלין עורבים לגדולה: **גמ'** ארבע נר מצוה מחמש. אם לא היה שם אלא כשיעור

רש"י

מפנין כו'. אם צריך למקומו להושיב שם אורחים להסב בסעודה או תלמידים לדרוש ולא חיישינן לטירחא דשבתא: אבל לא את האוצר. מפרש בגמרא: מפנין תרומה טהורה. כלומר ומה הן מפנין דבר הראוי כגון אלו תרומה טהורה חזיא לכהנים ולא תרומה טמאה אף על גב דבחול חזיא לבהמה או להסקה תחת תבשילו מ"מ ביו"ט לא חזי להכי דאין מבערים קדשים ביו"ט וכ"ש בשבת וזו היא ביעורה מן העולם: תורמוס. מין קטנית שאינו ראוי חי אפילו לבהמה: לעורבים. כגון עשירים המגדלין עורבים לגדולה: גמ' וחמש מאוצר גדול. ואם יש הרבה אין מפנין דחיישינן לטירחא: לא יתחיל. אם לא התחיל בו כבר להסתפק ממנו לבהמה או למאכלו דא"כ הוי מוקצה ומתני' ר' יהודה היא: כדאמרי אינשי. חשבון קטן תחילה ואם יצטרך ליותר יפנה יותר ומש"ה נקט ארבע ברישא והדר חמש וה"ה אפילו טובא: ברגלו. מפנה ברגלו לכאן ולכאן דרך הליכתו דלא הוי טלטול: תבואה צבורה. מוכחא מילתא דהוקצה לאוצר: כלפי לייא. היכן פונה הדבר רבי שמעון מתיר [מוקצה] בכל [מקום] וכאן הוא מחמיר: לתך. אבל בציר מהכי לאו אוצר הוא

מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחין ומפני ביטול בית המדרש אבל לא את האוצר מפנין תרומה טהורה ודמאי ומעשר ראשון שניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו ותורמוס היבש מפני שהוא מאכל (א) לעניים אבל לא את הטבל ולא מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו ולא את הלוף ולא את החרדל רבן שמעון בן גמליאל מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבים: **גמ'** השתא חמש מפנין ארבע מיבעיא אמר רב חסדא ארבע מחמש וחמש מאוצר גדול ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה ומני ר' יהודה היא דאית ליה מוקצה ושמואל אמר ארבע וחמש *כדאמרי אינשי ואי בעי אפילו טובא ומאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר דלמא אתי לאשויי גומות אבל אתחולי מתחיל ומני ר"ש היא דלית ליה מוקצה. א הא מילתא חזינא בה פלוגתא ביני רבוותא איכא מאן דפסק כרב חסדא משום דסוגיא דשמעתא כוותיה וסתם לן תנא [א] במתניתין כוותיה וגמרא קא שקיל וטרי לפרושי שיעורי דמתני' ואיכא מאן דפסיק כשמואל משום דמוקים למתניתין כר"ש דלית ליה ב מוקצה דקיימא לן כוותיה: תנו רבנן אין מתחילין באוצר תחלה אבל עושה בו שביל כדי שיכנס ויצא בו שביל והא אמרת רישא אין מתחילין הכי קאמר עושה בו שביל ברגלו בכניסתו וביציאתו ג תנו רבנן תבואה צבורה כל זמן שמתחילין בה בערב שבת מותר לטלטלה בשבת ואם לאו אסור לטלטלה בשבת דברי ר"ש ורבי אחא מתיר כלפי לייא אימא דברי רבי אחא ור"ש מתיר: תאנא כמה שיעור תבואה צבורה לתך איבעיא להו הני ארבע וחמש קופות דקאמרינן אע"ג דאית ליה אורחין טובא או דלמא הכל לפי האורחין ואם תמצא לומר הכל לפי האורחין חד גברא מפני לכולהו או דלמא כל חד וחד מפני לנפשיה ופשטינן לה הכל לפי האורחין אבל אי כל חד וחד מפני לנפשיה לא איפשיטא וכיון דאיסורא הוא עבדינן לחומרא

חמש קופות לא יפנה אלא ד' מהן ואע"פ שמותר לפנות ה' מאוצר גדול [ב] מחמש לא הותר לפנות אלא ארבע שאסור לגמור את האוצר דלמא אתי לאשויי גומות: וחמש מאוצר גדול. ואם יש שם הרבה מפנים חמש אבל טפי לא דטרחא יתירא הוא ואסור: תחלה. אם לא התחיל בו להסתפק ממנו כבר למאכלו או לבהמתו ומתני' ר' יהודה היא דאית ליה מוקצה:
ושמואל אמר ארבע וחמש כדאמרי אינשי. חשבון קטן תחלה ואם יצטרך לו יותר יפנה יותר ומש"ה נקט ארבע ברישא והדר חמש והוא הדין דאפילו טובא: שלא יגמר את האוצר. דלמא אתי לאשויי גומות כלומר במתכוין שכן דרך מכבדי אוצר מפני האורחים להשוותן אבל שלא במתכוין ודאי לא חיישינן לדידן דקי"ל כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר וכמו שכתבתי בפרק המצניע בס"ד: משום דסוגיא דשמעתא. כותיה דאיבעיא לן לקמן הכי ארבע וחמש קופות דאמרינן אע"ג דאית ליה אורחין טובא וכו' אלמא ה' קופות הוא דשרי לפנויי אבל טפי לא דהיינו כרב חסדא וסתם מתנית' [ג] כותיה הנך דבסמוך דת"ר דאין מתחילין באוצר תחלה: **ואע"פ** שלא הכריע הרב אלפסי ז"ל בפסק כחד מינייהו נראה שהוא ז"ל כרב חסדא פוסק שהרי כתבה לבעיין דבעינן בסמוך הני ארבע וחמש דקא אמרינן אע"ג דאיכא אורחים טובא או דלמא הכל לפי האורחים והיא ודאי לרב חסדא שייכא דאילו לשמואל לא נפקא לן מינה מידי דהא אמרינן דאפילו טובא מפנין הלכך נקטינן כרב חסדא ומיהו אע"ג דלרב חסדא צריכין למימר דמאי אבל לא האוצר שלא יתחיל באוצר בתחלה דלא מצינן לפרושי שלא יגמר את האוצר דהא תנא ליה ארבע [מחמש] וחמש מאוצר גדול אלא ודאי שלא יתחיל קאמר ואפ"ה בהא לא קי"ל כסתם מתניתין דהא אליבא דר' יהודה אתיא דאית ליה מוקצה ואנן קיימא לן [בדף מה.] כר' שמעון ואע"ג דבסוף פרק מי שהחשיך [דף קנז.] [ד] מקשינן סתמי ולא מקשינן מהא משום דהא לא מיכרעא דמצינן לאוקמא כרבי שמעון וכפירוש דשמואל אבל רב אחא משבחא גאון ז"ל גריס בהא דשמואל ארבע וחמש כדאמרי אינשי ומאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר ולא גריס בה ואי בעי אפי' טובא מפני ולפי גירסא זו בעיין דלקמן דבעינן הני ארבע וחמש קופות דאמרינן אע"ג דאיכא אורחין טובא כשמואל נמי אתיא דשמואל נמי לא שרי טפי מה' קופות וכיון דסוגיא דשמעתא לא קשיא ליה קי"ל כותיה חדא דמוקי למתני' כרבי שמעון ועוד דשמואל קשים מרב חסדא ועדיף מיניה: **תנו** רבנן אין מתחילין באוצר תחלה. משום מוקצה: ברגלו. מפנה (ב) ברגל לכאן ולכאן דרך הליכתו דלא הוי טלטול ולא קי"ל כי הך ברייתא דכר' יהודה אתיא דאית ליה מוקצה ולא הביאה הרב אלפסי ז"ל אלא כדי לפרש מה שכתב למעלה דסתם מתנית' כרב חסדא זה נראה לי: **תבואה** צבורה. מוכחא מילתא דמוקצית לאוצר: מותר לטלטלה בשבת. לפנותה מפני האורחין ומפני ביטול בית המדרש: כלפי לייא. [ה] היכן פונה הדבר הזה ואמר להפך ר"ש שמתיר במוקצה בכל מקום וכאן הוא אוסר: כמה שיעור תבואה צבורה. אליבא דרבי שמעון בעי לה דשרי לטלטלה וה"ק לר' שמעון כמה מפנין ממנה מפני האורחין ומפני ביטול בית המדרש דממתני' לא שמעינן שיעורא אלא בתבואה שבקופות אבל בתבואה [צבורה] שבאוצר לא שמעינן [ומשום הכי] בעי כמה מפנין ממנה ומהדרינן לתך דהיינו ט"ו סאין ולפי דברי הירושלמי הייט נמי כשיעור ד' וה' קופות דגרסי' התם ר' זעירא שאל לר' יאשיה כמה שעורין של קופות אמר רבי נלמוד סתום מן המפורש דתנין בשלש' קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה: **איבעיא** להו הני ארבע וחמש קופות דקאמרינן אע"ג דאית ליה אורחין טובא. הך בעיא אליבא דרב חסדא אתיא דאמר חמש קופות דוקא: חד גברא מפני לכולהו. כל מה שמותר לפנות מפנה איש אחד או דלמא כל חד וחד מפני לנפשיה ה' קופות ומסקנא דגמרא דהכל לפי האורחים מיהו לא איפשיט אי חד גברא מפני

...יך לי' ממתני' דהכא וכן נראה מס' יו"ט דקאמר גבי שבת סתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועים וכו' וגבי יו"ט סתם לן כר' יהודה דתנן אין מבקעין עצים מן הקורות וכו' מפרשא מתני' כרב חסדא הא איכא ... יהודה לענין שבת ולכך נסתפק רב אלפס בפסק זה דודאי סוגיא דשמעתין הכא וביו"ט כרב חסדא והוא קשה לפרש סתם מתני' כר' יהודה. ג כ' הרא"ש ר' אלפס הביא שתי ברייתות אתא נמי מתחילין את האוצר תחלה

המאור הקטן

כתב הר"ר שלמה ז"ל מפנין תרומה טהורה אבל תרומה טמאה לא דאפילו לבהמת כהן לא חזיא בשבת ואע"ג דבחול חזיא כדתניא בפסחים בפרק כל שעה אם רצה כהן מריצה לפני כלבו בשבת ויו"ט היא ביעורה מן העולם או להיסק או לבהמה ואין מבערין תרומה טמאה וקדשים טמאים ביו"ט ואין דברי הרב נכונים בזה דההיא דמסכת פסחים לא על תרומה טמאה היא אמורה אלא על ... בפסח דמותר בהנאה ותרומה טמאה אינה ראויה לכלב אלא להיסק בלבד כדרבא דאמר בפרק ... כשם שמצוה לשרוף את הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת כלומר ... קדש והא איקרי קדש וקיי"ל כל טומאה דקדש בשריפה ותניא בסוף מסכת תמורה אלו הן ...ין חמץ בפסח ותרומה טמאה וכו' ותניא בברייתא אוכלין בשריפה ומשקין בקבורה:
והא דאמר רב חסדא ארבע מחמש וחמש מאוצר גדול קיי"ל כוותיה בהא ודלא כשמואל דאמר ד' וחמש כדאמרי אינשי ואפי' טובא נמי משום סוגיא דשמעתא בהא כרב חסדא אזלא ובפי' אבל לא את האוצר קיי"ל כשמואל דאמר שלא יגמור את האוצר אבל אתחולי מתחילין כר"ש דלית ליה מוקצה ורב חסדא ...יה דאית ליה מוקצה דאמר בשר תפוח אסור לטלטלו ולא קיי"ל כוותיה אלא כר"ש קיי"ל ...ל השבת כולה בין באכילה בין בטלטול ולא תקשי לך משום דפסיקנא בחדא כרב חסדא ובחדא כשמואל דלא תליא הא בהא ודברים ברורים הם כמו שכתבנו והרי"ף ז"ל פקפק בהם: והא דתניא אין מתחילין באוצר וכן הא דתניא כמה שיעור תבואה צבורה לאו כהלכתא נינהו משום דאתיאן כרבי יהודה ואע"פ שכתבן הרי"ף אין חוששין להם:

מלחמת ה'

גזרינן ומעדותו של ר' אליעזר בן יעקב הוא שאמרו בגמרא כסויי כלים אע"ג דאין להם בית אחיזה כלומר דלא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר בן יעקב ומה שאמרו כמאן כר' אליעזר בן יעקב שהוא אמרה וממנו למדו כאותה שאמרו למעלה כמאן תלינן כובסא בדיקלא כמאן כי הא תנא וכו' ואין מי שיאסר בו וכן אחרת בפרק כירה ואילו היה הלכה כר' יוסי דמתניתין בכל הכלים לא הוה אמר רבינא כמאן מטלטלין כסויי דתנורי כר' אליעזר בן יעקב אלא הוה אמר כמאן מטלטלין כל כסויי הכלים כר' יוסי אלא ודאי הלכתא כר' אליעזר בן יעקב ולית הלכתא כר' יוסי דמתני' וכן פסקו ר"ש בעל הלכות ור"ח ז"ל ואע"פ שרבינו שלמה כתב עלה ופלוגתא היא במתני' דאיכא למ"ד בעיא בית אחיזה קבלת גאונים תכריע או שמא ר"ל שלש מחלוקות בדבר:
כתוב בספר המאור והא דאמר רב חסדא כו' ודברים ברורים הם כמו שכתבנו והרי"ף ז"ל פקפק בהם:
אמר הכותב מעלו נתנו לו לרבינו הגדול ז"ל שהוא לא בא לפסוק כרב חסדא כהלכתיה לגמרי אליבא דמתני' דודאי לתירוציה דרב חסדא מתני' לאו הלכתא היא בלהתחיל אלא דאוקימתיה פסקי בשיעורא דרישא אעפ"כ חששו מקצת הגאונים ז"ל וסברו לפסוק הלכה כוליה תירוציה דשמואל משום דלדידיה אתיא מתני' כולה כהלכתא והיה יותר נכון בעיניהם לפסוק כההיא תירוצא דמוקי ומפרש מתניתין אליבא דהלכתא אבל הסוגיא מכרעת כרב חסדא וכן בריש פרק מפילין רב אסי ורבי יוחנן סברי לה כרב חסדא דנ' יבע וחמש דוקא ואי (נמי) בעי טובא לא ואף רבי' הגדול ז"ל שכתב מקצת הסוגיא נראה שנטה דעתו לדברי מי שפסק כרב חסדא והלכך מתני' הכי קתני ארבע מחמש וחמש מאוצר גדול ולא יתחיל באוצר רישא דברי הכל וסיפא ר' יהודה היא ולית הלכתא כוותיה אבל לפרש במשנתנו ד' מס' וה' מאוצר גדול ולא יגמור את האוצר כמו שכתב בעל המאור אי אפשר דהא מרישא שמעת מינה ארבע מחמש אין חמש כולהו לא דאסור לגמור את האוצר ומאי

...האוצר דקתני וכו' ומה שכתב והא דתניא אין מתחילין באוצר תחלה וכן הא דתניא כמה שיעור תבואה צבורה לאו הלכתא נינהו משום דאתיאן כר' יהודה ואע"פ שכתבם הרי"ף ז"ל אין חוששין להם ודאי שלא כתבה ...ז"ל ההיא דתניא אין מתחילין באוצר תחלה אלא לדחותה והרי סוברה עמה דתניא אידך ר"ש מתיר ולא על תנם האריך לכתבה אלא (ג) למד שאפילו באוצר המוקצה כגון של טבל ושל לוף וחרדל עושה לו שביל ברגלו ...יאתו אבל הא דתניא כמה שיעור תבואה צבורה לתך הלכה פסוקה היא אין בה ספק וכך פירושה דתניא עלה תבואה צבורה בזמן שהתחיל בה מערב שבת מותר לטלטלה כלומר ממקום למקום ולפנות נמי ...ן ומפני בטול בית המדרש וכזמן שלא התחיל בה מע"ש רבי אחא אוסר לטלטלה כלל משום מוקצה ור"ש מתיר ובעינן עלה דר"ש דברי כמה מותר לפנות ממנה מפני האורחין או מפני בטול בית המדרש שלא ...תאו שיעור אלא למונחות בקופות אבל לצבורה לא שמענו ומפרש לתך ואם נסמוך על דברי הירושלמי בכאן הוא השיעור האמור במשנתנו דגרס התם ר' זעירא שאל לר' יאשיה כמה שיעורן של קופות א"ר נלמוד ...פורש דתנינן בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה וזה הפי' נכון ומתור והוא מקובל מן הגאונים ז"ל שכך מצינו בה"ג ותבן והתבואה צבורה נמי מפנין בדי להו לתדא ויתא כי היכי דליתבי אורחין תנא כמה שיעור תבואה צבורה לתך פלגא (ד) כורא וכן מוכיח מדברי רב אחא משבחא גאון ז"ל:

שלטי הגבורים

א לג' הסאילתות ומיי' פכ"ו מהל' שבת דלא גרסי במילתיה דשמואל דמוקי מתני' כר"ש ואפי' טובא אלא גרסי הכי מפנין ארבע וחמש קופות כדאמרי אינשי דלדידהו שמואל לא שרי טפי מה' קופות אע"ג דפסק כך הוא דכל אחד ואחד מהאורחי' והתלמידי' יפנה חמש קופות אבל לא יגמור כולו דהיינו לא יכבד מקום האוצר שפנה כדי שלא יבא להשוות גומות ולפי זה לדברי מיי' אם יהיה המקום מרוצף באבני' דליכא למיחש לאשויי גומות יהיה מותר לכבדו ולפי גירסא זו כל הבעיות דבעי תלמודא אתי נמי אליבא דשמואל והר"ן הלי' והרא"ש והטור סי' שנ"ג פסקו כרב חסדא וכשמואל ולדידהו הכי מפנין אם היה האוצר גדול מפנה ממנו חמש קופות ואם לא היה שם אלא ה' קופות מפנה מהם ד' אבל כולו לא יפנה שמא יבא להשוות גומות וכין להמיי' וכין להרא"ש כשמפנין אלו הקופות לא יחלקם לפנותם לקופות קטנות להוליכם בהרבה פעמים כדי להקל המשוי מפני שמרבה בהילוך והוושא מילתא טפי וכן לא יפנה איש אחד כולם דאיכא טירחא יתירתא אלא כל אחד יפנה לעצמו חמש קופות ושיעור הקופות הם מג' סאין האחת ואיכא מאן דפסק כרב חסדא דאם לא התחיל באוצר כבר להסתפק ממנו לבהמה או למאכלו שאסור לפנותו משום מוקצה ואיכא מאן דפסק כשמואל שמותר לפנות האוצר ולהתחיל בו לפנותו ואפי' כמה וכמה קופות לאיש אחד ורבי' לא הכריע בדבר זה כלל ותמה הרא"ש על רבינו בזה והשיב הרא"ש ז"ל לדבריו וכתב ... ואני אומר דודאי כן משמע מפ' מפילין דהלכתא כרב חסדא וכשמואל דקאמר התם על מפילין פירות דרך ארובה ביו"ט עד כמה וכו' עד כאותה ששנינו מפנין ד' וה' קופות ד' וה' אין טפי לא דהיינו כרב חסדא ובתר הכי קאמר תנן אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר והיינו כשמואל ומה שנסתלק רב אלפס בלא הכרע לפי שאם מפרש המשנה כרב חסדא א"כ א"א לפרש אבל לא את האוצר אלא שלא יתחילו את האוצר תחילה דאי שלא יגמור את האוצר משום אשויי גומות היינו רישא ארבע מחמש ואי פסקינן כרב חסדא הוה צריכא למימר דהך סתמא כרבי יהודה דלא קיי"ל כוותיה במוקצה וקי"ל בסוף מכילתין גבי הא דקאמר ואף רבי יוחנן סבר כר"ש ופריך מי אמר ר' יוחנן הכי והא אמר ר' יוחנן הלכתא כסתם משנה ותנן אין מקבעין עצים מן הקורה וכו'

הגהות הב"ח

הגהות מא"י

מפני לכולהו או כל חד וחד מפני לנפשיה: **ואיבעיא** לן או בגמרא הני ד' וה' קופות דקאמרינן כד' אין בטפי לא משום דמעוטי בהלוכא עדיף או דלמא מעוטי במשוי עדיף ומסקנא דמעוטי בהלוכא עדיף: **פיסקא** מפני האורחים כו' כהשכמת בית המדרש מדמשוי להו מתני' כהדדי: מהשכמת בית המדרש. דתנא דידן אקדמיה ברישא: אל נא תעבור. והניחו והלך לקבל אורחים וסבירא ליה דהאי שם קדש הוא ולא כמאן דסבירא ליה בשבועות (דף לה:) דהוא חול: ששה דברים שאדם עושה אותן אוכל פירותיהן בעולם הזה וכו'. מפרש' בגמרא משום דכל הני בכלל גמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחבירו ותלמוד תורה דתקנהו במס' פאה [פ"א] דאדם אוכל פירו' בעה"ז: ועיון תפלה. כלומר מכוין בתפלתו בכלל ג"ח כדכתי' [משלי י"א] גומל נפשו איש חסד: השכמת בית המדרש וגידול בניםלתלמוד תורה היינו תלמוד תורה: דן את חבירו לכף זכות. בכלל הבאת שלום דמתוך שהוא מכריע לזכות ואומר לא חטא לי בזה אנוס היה או לטובה היה מתכוין יש שלום ביניהם ור' יוחנן אתא לפרושי דבכלל הנהו דתנן במס' פאה איתנהו להנך ו' ואיכא נמי כיבוד אב ואם ור' יוחנן לא פליג עליה: בפחי נפש. בדאבון נפש: מוחכרת. שנותנה לחבירו בכך וכך כורין לשנה: מעשה בחסיד אחד. כל היכא דאמרי' מעשה בחסיד א' [ב"ק דף קג:] או ר' יהודה בן בבא או ר' יהודה ברבי אלעאי: ריבה. נערה: שאינו בדוק לר. שאינו מכיר במדותיו לסמוך עליו ולהניחה אצלנו: מטרוניתא. נכרית: דבר מלכות. וצריך להעלימו: לצורא. רוק וגזרו על הנכרים שיהו כזבין לכל דבריהם:

פיסקא ולא את הלוף ולא החרדל חלב עטב שמשתרש בעומק כנגדו ואין שרשיו מתפשטים ובו תיאס יהושע את הארץ: נעמיות. בנות יענה ודרך מלכים לגדל אותן: כל ישראל בני מלכים הם. ומותר לסוך על גבי מכותיהן בשבת שמן ורד ולא גזרינן משום שחיקת סמנין שכן דרך בני מלכים לסוך בלא מכה הלכך לא מוכחא מילתא דלרפואה קא עביד:

ומסקנא בגמ' [דף קכח.] דהי אית ליה נעמיות או פילין אף שברי זכוכית וחבילי זמורות מותרין לטלטל אלא (א) דר"ג מפרש טפי ואמר דאע"ג דלית לי' נעמיות מטלטלין שברי זכוכית כיון שדרכן של בני מלכים לגדל אותן ולא קיימא לן כוותיה דלא מטלטלין דבר שהוא מאכל לחיה ולעוף כל היכא דליתנהו ברשותו אלא אם כן דרך בני אדם לגדל אותן והא דתניא ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים פליגא אמתני' דתנן לא הלוף ולא את החדל ואעפ"כ פסקה הרב אלפסי ז"ל וכן הרמב"ם ז"ל [ה] בפי"ט מהל' שבת ומשמע דס"ל דתנא דמתני' ותנא דברייי' לא פליגי אהדדי אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה באתרי' דתנא דברייתא היו רגילין לגדל יונים ובאתריה דתנא דמתניתין לא היו רגילים בהם אבל לכ"ע אין מטלטלין אלא מה שהוא ראוי לבהמה חיה ועוף המצוים אצל בני אדם:

מתני' חבילי קש וכו'. אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותם [ואם לאו אין מטלטלין אותם] משום דסתמייהו דהני להסקה קיימי בעינן כהו

הוא לתך הוא חצי כור ט"ו סאין: יותר מהשכמת בית המדרש. דתנא דידן אקדמה ברישא: אל נא תעבור. והניחו והלך לקבל האורחין: עיון תפלה. לכוין בתפלתו: בפחי נפש. בדאבון: מוחכרות. שנתנה לחבירו בכך וכך כורין לשנה: ריבה. נערה: שאינו בדוק לרבי. שאינו מכיר במדותיו לסמוך עליו להניחה אצלנו: מטרוניתא. נכרית: דבר מלכות. צריך להעלימו: ליכורא. וגזרו עליהן שיהו כזבין לכל דבריהן: חלב. שמשתרש בעומק ובו תיאס יהושע ארץ ישראל: נעמיות. בנות יענה: על גבי מכותיהן בשבת. דלא גזרו משום שחיקת סממנים שכן דרכו לסוך בחול בלא מכה הלכך לא מוכחא מילתא דהוי לרפואה: מתני' התקינן. הזמינן: כופין סל לפני אפרוחין. אשמעינן דכלי ניטל לדבר שאין ניטל בשבת ורבי יצחק משני לה בפרק כירה בצריך למקומה: שברחה. מן הבית: דוחין. בידים: מדדים עגלים. אוחזין בצואריהם ובלדדים וגוררן ומסייע לילך ומנענע את רגליו והולך: והאשה מדדה את בנה. אוחזתו בזרועותיו מאחוריו ומסייעתו והוא מניע

נר מצוה

להומרא: מפני האורחין [א] ומפני ביטול בית המדרש דמצוה נינהו דאמר ר' יוחנן גדולה הכנסת אורחין כהשכמת בית המדרש דקתני מפני ה׳ורחין ומפני ביטול בית המדרש ורב דימי אמר יותר מהשכמת בהמ"ד דקתני מפני האורחין והדר תני ומפני ביטול בהמ"ד אבל שלא במקום מצוה לא אמר רב יהודה אמר רב [א]גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני השכינה שנאמר °ויאמר *ה' אם נא מצאתי חן בעיניך וגו :אר"א בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת ב"ו אין הקטן יכול לומר לגדול המתן לי עד שאבא אצלך ואילו בהקב"ה כתיב ויאמר *ה' [וגו'] אל נא תעבור מעל עבדך: אמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן ו' דברים כשאדם עושה אותם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא אלו הן הכנסת אורחין ובקור חולים ועיון תפלה והשכמת בית המדרש והמגדל בניו לתלמוד תורה °והדן את חבירו לכף זכות *ת"ר הדן את חבירו לכף זכות דנין אותו לכף זכות ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון שהיה נשכר שם ג' שנים אצל בעל הבית בדרום כיון שהגיע ערב הרגל אמר לו תן לי שכרי ואלך ואפרנס את אשתו ואת בני א"ל אין לי מעות תן לי בהמה א"ל אין לי תן לי קרקע א"ל אין לי תן לי פירות א"ל אין לי תן לי כרים וכסתות א"ל אין לי הפשיל טליתו לאחוריו והלך לו בפחי נפש לאחר הרגל נטל בעל הבית שכרו בידו ונטל עמו משאוי ג' חמורין אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים והלך לביתו לאחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו (בידו) ואמר לו כשאמרת לי תן לי שכרי ואמרתי לך אין לי מעות במה חשדתני אמרתי שמא מצאת פרקמטיא בזול וכשאמרת לי תן לי בהמה ואמרתי לך אין לי בהמה במה חשדתני אמרתי שמא מושכרות הן ביד אחרים וכשאמרת לי תן לי קרקע ואמרתי לך אין לי במה חשדתני אמרתי שמא [ג] מחוכרות הן ביד אחרים וכשאמרת לי תן לי פירות ואמרתי לך אין לי במה חשדתני אמרתי שמא אינן מעושרות וכשאמרת ליתן לי כרים וכסתות ואמרתי לך אין לי במה חשדתני אמרתי שמא הקדישתן לשמים אמר לו העבודה כך היה שהקדשתי כל נכסי לשמים בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה וכשבאתי אצל חבירי שבדרום התירו לי את נדרי ואתה כשם שדנתני לכף זכות כך (א) ידין אותך המקום לכף זכות: ת"ר מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל וכשבא למלון השכיבה אצל מרגלותיו למחר השכים וטבל ובא ושנה לתלמידיו ואמר להם כשהשכבתיה אצל מרגלותי במה חשדתוני אמרנו שמא תלמיד אחד יש בינינו שאינו בדוק לרבי וכשירדתי וטבלתי במה חשדתוני אמרנו שמא מטורח הדרך ראה רבינו קרי אמר להם העבודה כך היה וכשם שדנתוני לכף זכות כך ידין המקום אתכם לכף זכות: ת"ר פעם אחת הוצרך דבר לחכמים אצל מטרוניתא אחת שכל גדולי רומי מצויין אצלה אמרו מי ילך אצלה אמר להם ר' יהושע בן חנניא אני אלך אצלה הלך אצלה הוא ותלמידיו כיון שהגיע לפתח ביתה חלץ תפליו ברחוק ד' אמות ונכנס ונעל הדלת אחריו וכשיצא ירד וטבל ושנה לתלמידיו אמר להם בשעה שחלצתי תפילין במה חשדתוני אמרנו שמא קסבר ר' אסור ליכנס בדבר שבקדושה במקום הטנופת וכשנעלתי הדלת בפניכם ונכנסתי במה חשדתוני אמרנו שמא דבר מלכות בינו ובינה וכשיצאתי וירדתי וטבלתי ועליתי ושניתי במה חשדתוני אמרנו שמא נתזה צנורה מפיה על בגדו של ר' אמר להן העבודה כך היה ואתם כשם שדנתוני לכף זכות כך ידין אתכם המקום לכף זכות: ולא [ב]את הלוף ולא את החרדל: *ת"ר א מטלטלין את החצב מפני שהוא מאכל לצביים ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים רשב"ג אומר אף מטלטלין שברי זכוכית מפני שהוא מאכל לנעמיות א"ל ר' נתן אלא מעתה חבילי זמורות יטלטלו מפני שהן מאכל לפילין ורשב"ג אמר לך פילין לא שכיחי נעמיות שכיחי: אמר אביי רשב"ג ור"ש ורבי ישמעאל ור"ע כולהו סבירא להו שכל ישראל בני מלכים הן רשב"ג הא דאמרן רבי שמעון דתנן* בני מלכים סכין שמן וורד על [ג] גבי מכותיהן ר' שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם ר' ישמעאל ור' עקיבא דתניא* הרי שהיו נושין בו אלף זוז והיתה לו אצטלא *בת מאה מנה מפשיטין אותו ומלבישין אותו אצטלא הראויה לו [ד] ותאנא דבי ר' ישמעאל ר' [ישמעאל] ור' עקיבא אמרו כל ישראל ראוין לאותה אצטלא וקיי"ל דכל כי האי גוונא שיטה היא ולית הלכתא כחד מינייהו (ואין מטלטלין את החרדל דקיי"ל בהא כסתם משנה) : **מתני'** *חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותם ואם לאו אין מטלטלין אותם *כופין את הסל לפני האפרוחים שיעלו וירדו תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתכנס מדדין עגלים וסייחים ואשה מדדה את בנה אמר ר' יהודה אימתי בזמן שנוטל

והשנים הכותם לגורם וכו' ותרוייהו אליבא דר' יהודה דאית לי' מוקצה לא יכולתי לעמוד על דעתו לפי כתבן: איבעיא להו הני ד' וחמש קופו' דקאמר בארבע וחמש אין טפי לא אלמא מיעוטא בהילוכא עדיף או דילמא מיעוטא במשא עדיף ולא איפשיטא ועבדינן כפשטא דמתני' ארבע וחמש קופות אין טפי לא:

א מיי' פכ"ו מהל' שבת מתיר לטלטל כל דבר שהוא ראוי למאכל חיה ועיוף בהמה כמנין משמע מדבריו שאפי' אם אינן בביתו עתה כיון שרגילין לגדלן אצל רוב בני אדם מותר לטלטלן ולכך מתיר וטלטול חרדל מפני שהוא מאכל ליונים ובטלטול חלב מפני שהוא מאכל לצבאים אע"פ שאין לו עתה בבית יונים וצבאים וכתב הר"ן שכן הוא דעת רבינו מיהו נראה שבאלפסי שהי' לפני הר"ן לא היה כתוב בו למסקנא ואין מטלטלין את החרדל דקיי"ל כסתם משנה כמש"כ באלפסי שלפנינו ולכך כי שדעת רבינו כדעת הרמב"ם להתיר טלטול חרדל ומה שקשה מפסק זה ממתני' הירצה הר"ן שהיר מיהו הטור א"ח סי' ש"ח פסק לסדי' דאסור טלטול החרדל אא"כ יש לו יונים כסתם משנה וכ"כ המגיד משנה גם הרשב"א סכ"ו מהל' שבת וכן הוא דעת הרא"ש וגם דעת רבינו לפי גירסת הספרים שלנו ומה שכתב בטור א"ח סי' ש"ח דאין מטלטלין החלב אא"כ יש לו צבאים אע"ג דתניא שם להדיא דמטלטלין החלב מפני שראוי לצבאים משמע דמותר לטלטל אפי' אין לו צבאים וליכא דפליג על החלב כי נ"ל דס"ל לטור דיונים וצבאים אינם מצויים בבי' ודמו לנעמיות ועורבין ופילים שאינן מצויים בבית רוב בני אדם כי אין נראה לומר דדעת הטור לאסור בטלטול כל דבר אע"פ שהוא מאכל בהמה וכלבים ועופות שרגילין להמצא אצל רוב בני אדם א"כ יהיה לו לאותו האיש המטלטלו אותו העוף או הכלב והבהמה שראוי לו מה שהוא מטלטל דא"כ הא דבעינן למימר לקמן דמטלטלין עצמות שראוין לכלבים וקליפין שראוין לבהמה ה"נ דהי אית ליה כלב ובהמה דמטלטלן ואי אין לו כלבים או בהמה דאינו מטלטלן והרי הטור בעצמו בסי' ש"ח פסק בסתם דקליפין ועצמות מטלטלין אותן מפני שראוין לכלבים ולבהמה ולא מפליג בין יש לו הכלב והבהמה בין אין לו הכלב והבהמה ואכן יש לומר כי משום שאלו רגילין להמצא בבית שתק נמי מלפרש ולחלוק בין אם הם בביתו ובין אם אין הם בביתו דמסתמא הם בביתו ומש"ה שתק דאדרבה היה חדוש יותר לפרש דאפילו באלו הרגילין להמצא בבית אם יש לו לאדם בביתו מטלטלין מאכלם ואם לאו אין מטלטלין ומדלא פי' בהן כלום משמע דבסתם אפי' אין לו לאדם אותו הכלב או הבהמה שמטלטל מאכלו דכיון שראוי לו שרי לטלטולינהו ובזה יהיו שוין דברי מיי' ורבינו והר"ן והטור דלכולהו דבר שהוא ראוי לבהמה וחיה ועוף הרגילין להמצא בבית שרי לטלטלן אפילו אין מצוין בבית ההיא שמטלטל ולא פליגי אלא לפרש מהו נקרא דבר שרגיל להמצא בבית כדלעיל כנ"ל דעת הטור:

א מיי' פ"ד וט' מהלכות י"ד דעות: ב מיי' פכ"ו מהל' שבת טור א"ח סי' שח:

הגהות הר"י
(א) נ"ע. לשון זה כלפי מעלה ודו"ק:

הגהות הב"ח
(א) דרשב"ג. מילי טפי כצ"ל:

[דף נח ע"ב]

הגהות מא"י
[א] בא"י בגי' וכו'. דוקא מפני האורחין ומפני ביטול בהמ"ד:
[ב] מכורכנית:
[ג] פי' גבי נמתק:
[ד] קא"ל משום דבי ר' ישמעאל ותנא משום ר' עקיבא כל ישראל כצ"ל:
[ה] בספרי כצ"ל:

דף קכח.

דף קיא.

ב"מ דף קיג: בס"י בתפק מנה:

ד"מ מ"ז דף קכו:

דף קכח:

בהו הזמנה: גמ' בשתי ידיו אסור לטלטולינהו. ואפי' הזמינה למאכל בהמה משום דטרחא הוא: סיאה אזוב וקורנית. לקמן מפרש להו: הכניסן לעצים. לייבשן: שלא יקטום בכלי. כדרך חול כדאמרינן [דף עד:] דמאן דפריס סילקא דמי לטוחן: ומולל ואוכל. אם בא לאכול הזרע מולל שרביטין שהזרע בתוכן: וכן באמינתא. לקמן מפרש מאי אמינתא ניניא מינתא בלע"ז: פיגם. רודייא: גרסינן בפרק ביצה (דף יב:) המולל מלילות מע"ש למחר מנפח על יד על יד ואוכל מעט מעט: אבל לא בקנון. כלי הוא שראשו אחד רחב והשני קצר ועשוי כמין מרזב ונותן

נר מצוה

הקטנית בראשו הרחב ומנענע והאוכל מתגלגל דרך המרזב והפסולת נשאר בכלי: חדא אחדא. בין גודל לאצבע: חדא אתרתי. בין גודל לשתי אצבעות: והלכתא כרבא דקאי כחכמים דאמרי הכא מולל בראשי אצבעותיו וסבירא ליה לרב אלפסי ז"ל דליכא פלוגתא בין חבילי תלתן לחבילי תבואה וקטנית דבכולהו שרי למולל בשבת בראשי אצבעותיו אבל הרז"ה ז"ל כתב דכי שרי' הכא בשבת דוקא בחבילי תלתן כגון סיאה אזוב וקורנית ואמינתא ופיגם אבל בחבילי תבואה וקטנית לא התירו בשבת כלל וראיה לדבר מדאמרי' התם בפרקא קמא דיו"ט [דף יב:] דאמר רבה בר חנן לאושפיזכניה מוללים מלילות ומפרכין קטנית ביו"ט ודייקי' מינה דביו"ט הוא דשרי אבל בשבת אסור וכדאותבינן מברייתא דקתני המולל מלילות מערב יו"ט תירצה איידי דתנא רישא מערב שבת תנא סיפא נמי מערב יו"ט אלמא מערב שבת דוקא הוא דשרי אבל בשבת אסור למלול והא דאמרינן התם בפ"ק דיו"ט כיצד מולל דאלמא שרי למלול ביו"ט מפרשי' ליה ולא בשבת ובמסכת יו"ט אכתוב בזה יותר בס"ד ולית הלכתא כרשב"ג דקא אסר חבילה הניטלת בשתי ידיו: איתמר בשר חי מות' לטלטל. דהא חזי לאומצא: בשר תפוח. סרוח: רב הונא אמר מותר לטלטלה בשבת. דלית ליה מוקצה: רב חסדא אמר אסור לטלטלה. בשבת דאית ליה מוקצה והאי כיון דאפילו (ה) לכלבים לא חזי אלא לחיה מקצה ליה איניש מדעתיה: מים מגולין. מפני שהן ראויין לחתול דלא מזיק ליה ארס של נחש שאף הנחשים הוא אוכל: מפני הסכנה. שמא ישתה [אדם] מהן: דג תפל אסור לטלטלו. דאינו ראוי לכלום ולכלבים לאו דעתיה למשדייה אבל מליח נאכל חי ע"י מלחו: בשר חי בין מליח בין לא מליח מותר לטלטלו. דהא חזי לאומצא: מתני' כופין את הסל לפני האפרוחים. המטינן דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל בשבת ורב יצחק דלית ליה הכי משני לה בפרק כירה [דף מג.] בצריך למקומו: שברחה. מן הבית: דוחין אותה. בידים: מדדין עגלים. אוחזו בצוארו ובלחייו וגוררו

°שנוטל אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור: גמ' *תנו רבנן חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים בזמן שהתקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן רבן שמעון בן גמליאל אומר חבילה הניטלת בידו אחת מטלטלין אותה בשתי ידיו אסור לטלטלה חבילי סיאה ואזוב וקורנית אם הכניסן למאכל בהמה מסתפק מהן בשבת ואם הכניסן לעצים אין מסתפק מהן בשבת וקוטם ואוכל ובלבד שלא יקטום בכלי ומולל ואוכל ובלבד שלא ימלול *בידיו הרבה דברי ר' יהודה וחכ"א מולל בראשי אצבעותיו ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך שהוא מולל בחול וכן באמינתא וכן בפיגם וכן בשאר מיני תבלין גרסי' בפ"ק דביצה* המולל מלילות מערב שבת למחר מנפח [א]על יד על יד ואוכל אבל לא בקנונולא בתמחוי ומסקנא אם בא למלול *בשבת היכי מולל אביי משמיה דרב יוסף אמר חדא חדא ורב אויא משמיה דרב יוסף אמר חדא אתרתי רבא אמר כיון דקא משני אפילו טובא נמי וכשהוא מנפח מנפח בידו אחת ובכל כחו והלכתא כרבא דקיימי רבנן כותיה דאמרי בראשי אצבעותיו: *מאי אמינתא ניניא: סיאה אמר רב יהודה סנתרי: אזוב אברתא: קורנית חשי: ולית הלכתא כרשב"ג דקי"ל כסתם מתני': איתמר בבשר (א) חי מותר לטלטלה בשבת בשר תפוח רב הונא אמר מותר לטלטלה בשבת ורב חסדא אמר אסור לטלטלה והלכתא כרב הונא דרב חסדא תלמיד היה לפני רב הונא ועוד דרב הונא קאי כר"ש דקי"ל כותיה ועוד דתניא דמסייע ליה דת"ר (ב) מטלטלין את העצמות בשבת מפני שהן מאכל לכלבים בשר תפוח מפני שהן מאכל לחיה מים מגולים מפני שהן ראוין לחתול רשב"ג אומר אסור לשהותן מפני הסכנה: ת"ר דג מליח מותר לטלטלו דג תפל (ג) אסור לטלטלו בשר א חי בין מליח בין שאינו מליח ב מותר לטלטלו: כופין את הסל: *אמר רב יהודה בהמה שנפלה לאמת המים בשבת מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה ואע"ג דקא מבטל כלי מהיכנו מ"ט ביטול כלי מהיכנו דרבנן וצער בעלי היים דאורייתא ואתי דאורייתא ודחי דרבנן וה"מ דלא אפשר למעבד [ג] לה פרנסה התם במקומה אבל אפשר ג למעבד לה עושה לה פרנסה במקומה ודיו: תרנגולת שברחה דוחין אותה: דוחין אין מדדין לא תנינא להא דת"ר מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא את התרנגולת: °תנו רבנן אין עוקרין בהמה חיה ועוף אבל דוחין אותן עד שיכנסו ד מדדין עגלים

ומסייעו לילך ומנענע לו רגליו: והאשה מדדה את בנה. אוחזו בזרועותיו מאחריו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך: שנוטל אחת ומניח אחת. שהתינוק מניע רגליו [ג] כשמגביה אחת אבל גורר אסור מפני שנושאתו: גמ' והא קא מבטל כלי מהיכנו. דמשהניחן תחתיה אין יכול ליטלן (א) ודומה לסותר בנין מדרבנן: (ב) צער בעלי חיים דאורייתא. דכתיב עזוב תעזוב עמו ואיכא מאן דדריש טעמיה דקרא משום צער בעלי חיים בפרק אלו מציאות (דף לב:): דוחין אין מדדין לא. שלא יהא אוחזה באגפיה ורגליה נוגעין בארץ ומוליכה: תנינא להא דת"ר מדדין בהמה וחיה ועוף בחצר. לפי שכשאדם מדדה אותן אין מגביהין עצמן מן הארץ: אבל לא את התרנגולת. מפרשי' בגמ' משום דמקפיא נפשה כלומר שמגבהת עצמה מן הארץ ונמצא זה מטלטלה ובשבת לא חזיא למידי אבל שאר בהמה וחיה ועוף כשאדם אוחזן [ד] הן מהלכין ברגליהם ואפ"ה דוקא בחצר אבל ברה"ר לא דגזרי' שמא יגביהם מן הארץ ואיכא מלאכה דאורייתא וכדרבנן דפליגי עליה דר' נתן בפ' המצניע [דף צד.] *דאמר המוליך בהמה חיה ועוף בין חיין בין שחוטין חייב ואע"ג דתנן במתני' מדדין עגלים וסייחים וקתני להו דומיא דהאשה מדדה את בנה ומפרש בגמ' דהאשה מדדה את בנה אפי' ברה"ר ומינה שמעינן דעגלים וסייחים נמי אפי' ברה"ר והכא אמרי' דדוקא בחצר לא קשיא דכי גזרינן ברה"ר דוקא בקטנים שבהן דמתוך שהן קשין להנהיגן ברגליהם [אי שרית להו דדוי אתי לטלטולינהו אבל בגדולים שהן נוחין לילך ברגליהם] לא גזרינן ומתניתין בגדולים: אין עוקרין בהמה חיה ועוף. בחצר: אבל דוחין אותן עד שיכנסו. בגמ' פרכינן הא גופה קשיא אמרת אין עוקרין הא דדוי מדדינן והדר אמרת דוחין דוחין אין מדדין לא ומפרקינן סיפא אתאן לתרנגולת דאפילו דדוי לא עבדינן משום דמקפיא נפשה וכדכתיבנא:

רש"י

רגליו והולך: שנוטל אחת ומניח אחת. שהתינוק הוא כשמניח את רגלו אחת מגביה אחת: אבל גורר אסור. מפני שנושאתו: גמ' אסור לטלטלה. ואפי' הזמינה למאכל בהמה דטירחא הוא: סיאה אזוב קורנית. לקמן מפרש: הכניסן לעצים. לייבשן: שלא יקטום בכלי. דרך חול כדאמרי' האי מאן דפריס סלקא דמי לטוחן: וכן באמינתא ופיגם. לקמן מפרש: ובלבד שלא ימלול בכלים הרבה במילתא דר' יהודה גרס בכלי הרבה: וחכ"א מולל בראשי אצבעותיו. ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך חול: על יד על יד. מעט מעט: ובתמחוי. שהוא דרך חול: חדא אחדא. בין גודל לאצבע: חדא אתרתי. בין גודל לשתי אצבעות: בראשי אצבעותיו. ולא בכפו: ניניא. מינט"א בלעז: פיגם. רוד"א בלע"ז: סנתרי. פוליו"ל: חשי. סדריא"ה: בשר חי. מותר לטלטל בשבת: בשר תפוח. בשר תפל שאינו מלוח: דג תפל אסור לטלטלו. דאינו ראוי לכלום ולכלבים לאו אדעתיה למשדייה אבל מליח נאכל חי ע"י מלחו: לחתול. דלא מזיק ליה ארס שאף הנחשים הוא אוכל: מפני הסכנה. שמא ישתה אדם מהם: כרים וכסתות. שהמים עמוקים: דקא מבטל כלי מהיכנו. דמשהניח תחתיה אין יכול לטלטלו ודומה לסותר בנין מדרבנן: צער בעלי חיים דאורייתא. דכתיב עזוב תעזוב עמו ואיכא דדריש טעמא דקרא משום צער ב"ח באלו מציאות: מדדין לא. שלא יאחזנה באגפיה ורגליה נוגעים לארץ ומוליכה: אבל לא התרנגולת. דמכח שמגבהת עצמה מן הארץ נמצא זה מטלטלה אבל האווזא כשאוחזין באגפיה היא מהלכת ברגליה ומיהו ברה"ר לא משום שמא יגביה מן הארץ ונמצא (ד) נושא: אין עוקרין לגמרי מן הארץ דמוקצה לטלטלה: מתני'

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א אבל בשר בין מלוח בין שאינו מלוח מותר לטלטל לפי שראוי לאכילי' אדם ואין חוששין לו משום איסור דם שאינדם שאכרי' אסור אא"כ פירש כמו שביאר מז"ה:

ב ונראה לומר דדוק' בשר של ישראל שנשחטה מע"ש אבל בשר של נכרי שנשחט היום מוקצה הוא ואסור לטלטלו וזה אינו דהא קיי"ל נבילה שנתנבלה בשבת אע"ג דבין השמשות לא הויא חזיא לאדם אפ"ה שרי לטלטלה וחותכין אותה לפני הבהמה וליכא למימר מגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא דאין זה נקרא איתקצאי לבה"ש דבעודה בחיים היתה נמי ראויה לכלבים ודמי לפירות הנושרין בשבת שאין אסורין לטלטלן משום דאיתקצאי לבה"ש דלא חשבינן להו מוקצין כיון שבין השמשות היו ראוין לעורבין כשעודם מחוברים וכל מאי דאסרינן מטעם מגו דאיתקצאי בה"ש הוא בענין שהמוקצה רביע עליה באותה שעה הלכך אין לאסור טלטול בשר חי שנבלה הנכרי ואדרבה נראה דלעולם היא סברא להתיר באיסור מוקצה טפי בדבר שהוא של נכרי ממה שיש להתיר בדבר שהוא של ישראל שהרי כ' הרמב"ן והביא דבריו הר"ן פרק כל כתבי דאין הכנה לנכרי שהנכרי אינו מקצה כלום ודעתו על הכל ומטעם זה מתיר הטלטול בדברים שהיו אסורים לישראל לטלטלם מחמת שלא הוכנו והוקצו ואם הם של נכרי מותר לטלטלם דכיון דלא רביע עלייהו אלא איסור מוקצה שלא הוכנו ובנכרי אין שייך הך איסור שהנכרי אינו מקצה דעתו מכלום והלכך בהמה שנבלה הנכרי והיא שלו כיון דאפי' למאן דאסר בהמת ישראל לטלטל אותו בשר הוא מטעם שאינו מן המוכן כדאי' פ' מי שהחשיך אפי' יהיה הלכה כדבריו הוי שרי בבהמת הנכרי שנתנבלה בשבת דאין הכנה לנכרי וכ"ש השתא דגם לישראל שרי דודאי דכהאי של נכרי דשריו אע"ג דאסרינן לטלטל עצים שתלשן הנכרי מן המחובר בשבת ואין שלו התם היינו הטעם דכשהם של ישראל לא הוי טעם האיסור משום שאינו מן המוכן אלא משום שמא יאמר לנכרי לתלוש או טעם אחרינא כמו דאסרינן פירות הנושרין או פירות שתלשן הנכרי מטעם שמא יאמר לנכרי לתלוש א"כ אפשר שיש לחלק בין שהוא תלוש שאין צורך אלא להכינו ובין דבר שהוא מחובר והכרת לומר דהילוק יש ביניהן שהרי הרמב"ן מחלק ביניהן אע"פ שלא פירש הטעם:

לשון ריא"ז

ג ומז"ה אומר שאם א"א ע"י כרים וכסתות מותר להעלותה בידים בצער ב"ח איסורו מן התורה והתירו איסור של דברי סופרים מפני איסור של תורה:

ד הר"ן חלק בין מדדה ב"ח קטנים למדדה בעלי חיים גדולים וכתב דדוקא בסייחים ועגלים קטנים שנוחים להגביהן מן הארץ גזרינן בהו שלא יגביה אבל בגדולים שרי:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"א מהל' שבת ... טוש"ע א"ח סי' ... :
ב מיי' פכ"ה מהל' שבת ... סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח ... :
ג מיי' ... טוש"ע א"ח סי' שה ... :

הגהות הגר"א

(א) בגמ' גרס ... (ב) ... (ג) ... (ד) ... (ה) ...

הגהות הב"ח

(א) ... (ב) ... ונ"ב ...

הגהות מאי'

[א] ... [ב] ... [ג] ... [ד] ...

המאור הקטן

והיא דגרסינן בפ"ק דביצה שנולדה ביו"ט המולל מלילות בע"ש וכו' הביאה הרי"ף בהלכות שבת בפרק הזה והתיר למלול מלילות בשבת מדאמר רבא התם כיון דקא משני אפילו טובא נמי: ואנן לא הכין גרסינן לה ולא אשכחן להא דאמר הכי בשום ספר אלא ה"ג לה רבא אמר כיון דקא משני אפילו חדא אכולהו והוי יודע שאסור למלול מלילות של תבואה ושל קטנית בשבת והיא דאמרינן התם כיצד מולל ביו"ט מפרשינן לה כדאמר רבה בר בר חנן לאושפיזכניה מוללין מלילות ומפרכין קטנית ביו"ט דייקינן מינה ביו"ט הוא דשרי אבל בשבת אסור וכדאותביה מברייתא דקתני המולל מלילות מעיו"ט תרצה הכי איידי דתנא רישא מע"ש תנא סיפא נמי מעיו"ט אלמא מע"ש הוא דשרי אבל בשבת אסור למלול וזה שהתירו חכמים למלול בשבת לא התירו אלא בחבילי תלתן סיאה איזוב וקורנית ואמינתא ופיגם אבל בחבילי תבואה וקטנית לא התירו כלל ואע"ג דההוא דאושפיזכניה דרבה בר רב חנן באסוריאתא דחרדלא ביו"ט הוה עובדא שאני אסוריאתא דחרדלא דמיני תבלין כיון דבעי שחיקה ודיכה ולא מצי עביד להו הכי בשבת אלא ביו"ט כחבילי תבואה וקטנית דמי ומלילתן מותרת ביו"ט ואסורה בשבת וכבר רמזנו על זה במקומו במסכת יו"ט:

מלחמת ה'

ועוד. והיא דגרסי' בפ"ק דביצה המולל מלילות מע"ש וכו' עד הוי יודע שאסור למלול מלילות בשבת וכו': אמר הכותב באמת הדברים עצמן אומרין לך דרשוי כמו שפירש רבינו הגדול ז"ל דאי ביום טוב היאך נתאחרה זו השאלה לאחר כמה שמועות שנאמרו שם בינתים והפסיקו בענין יו"ט ועוד למה וזו ביו"ט שאלום סתם זו אחר זו כיצד מולל כיצד מנפח ועוד רבא דא"ל להוא גברא ... קטניות היה לו לומר ע"י שנוי בראשי אצבעותיו ובלבד שלא ימלול ביד והיאך הורה לו סתם ... ולהכשילו באיסור אלא ודאי בשבת הדברים אמורים והא דאמר רבא לאושפיזכניה מוללין מ... ביו"ט למימרא דביו"ט מותר כדרכו ובשבת אסור אלא ע"י שינוי וברייתא נמי דקתני מעיו"... דתנא רישא מערב שבת תנא סיפא מעיו"ט ה"נ קאמר דרישא תנא מע"ש לאשמועינן דא... כדרכו למחר מנפח על יד על יד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתמחוי דאי תנא בשבת הוה ... הוא דשרי לפי שמולל מעט בשנוי ואין המנפח בו גמר מלאכה קמ"ל דאפילו במולל הרבה ... יד על יד וה"ר אברהם ז"ל אמר להכי קתני מע"ש משום דקתני אבל לא בקנון ולא בת... לא שייך ביה קנון ותמחוי שהרי מולל ואוכל בראשי אצבעות ומצאתי בתוספתא דמס' יו"ט ד... מלילות מע"ש והמולל מלילות מעיו"ט והמולל מלילות בשבת מנפח על יד על יד ואוכל אבל ... וא"כ לייתי מינה ראיה ... אמרינן שבשבת ע"י שנוי קאמר וכדקתני הכא בראשי אצבעותיו וביום טוב שרי כדרכו:

והאשה מדדה את בנה. אפי' ברשות הרבים והכי איתא בגמרא והיינו טעמא משום דאי נמי מגבה ליה ליכא איסורא דאורייתא דבאדם [דף לד.] מודו ליה רבנן לר' נתן דחי נושא את עצמו: אבל אם היה גורר אסור וכן הלכתא דכיון שהוא קטן כל כך שאינו אלא גורר לא מודו ליה רבנן לר' נתן: **ונמצא** פסקן של דברים דאין עוקרין בהמה חיה ועוף בין גדולים בין קטנים אפילו בחצר משום דמטלטל מידי דלא חזי (א) אבל מדדין אותם אם גדולים הם אפילו ברשות הרבים ואם קטנים הם בחצר בלבד אבל לא ברשות הרבים חוץ מן התרנגולת שאין מדדין אותן כלל משום דמקפיא והאשה מדדה את בנה אפי' ברשות הרבים בזמן שנוטל אחת ומניח אחת אבל גורר אסור: נר מצוה

תפא אעגלים וסייחים והאשה מדדה את בנה: א"ר יהודה אימתי וכו': וכן הלכתא דקי"ל *כל היכא דא"ר יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים: **מתני'** באין מילדין את הבהמה ביו"ט אבל מסעדין ומילדין את האשה בשבת וקורין *המילדת ממקום למקום ומחללין עליה את השבת וקושרין את הטבור רבי יוסי אומר אף חותכין וכל צרכי מילה עושין בשבת: **גמ'** כיצד מסעדין רב יהודה אומר אוחז את הולד שלא יפול לארץ תניא כוותיה דרב יהודה כיצד מסעדין אוחז את הולד שלא יפול לארץ ונופח בחוטמו כדי שיכנס בו הרוח ונותן דד לתוך פיו כדי שיינק: אמר רבי יהודה מרחמין היינו על בהמה טהורה ביו"ט. כיצד עושה אמר אביי מביא בול של מלח ונותן לה לתוך הרחם כדי שתזכור צערה ותרחם עליו ומזלפין מי שליא על גבי ולד כדי שתריח ריחו ותרחם עליו ודוקא טהורה אבל טמאה לא דלא מרחקה ואי מרחקה לא מקרבה: ומילדין את גהאשה: ת"ר אם היתה צריכה לנר חברתה מדלקת לה את הנר ואם היתה צריכה לשמן חברתה מביאה לה שמן ביד ואם אין סיפק ביד מביאה לה בשערה ואם אין סיפק בשערה מביאה לה בכלי דרך רשות הרבים אמר מר אם היתה צריכה לנר חברתה מדלקת לה את הנר פשיטא אמר רב אשי לא נצרכה אלא אפילו בסומא מהו דתימא כיון דלא חזיא אסור קמ"ל דיתובא מיתבא דעתה מימר אמרה אי איכא מידי (א) חזיין חברתאי ועבדין לי אם היתה צריכה תפד לשמן חברתה מביאה לה דשמן ביד ואם אין סיפק ביד מביאה לה בשערה ותיפוק ליה משום סחיטה רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אין סחיטה בשער ורב אשי אמר אפילו תימא יש סחיטה בשער מביאה לה בכלי דרך שערה דכל מה דאפשר לשנויי משנינן אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין שאמרה צריכה אני ובין [א] שאמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת *נסתם הקבר אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת (ב) אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת רב אשי מתני הכי מר זוטרא מתני (הכי) אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני ובין אמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת נסתם הקבר אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת לא אמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת אמר ליה רבינא למרימר מר זוטרא מתני לקולא ורב אשי מתני לחומרא הלכתא כמאן אמר ליה הלכתא כמר זוטרא דספק נפשות להקל מאימתי פתיחת הקבר אמר אביי משעה שתשב על המשבר [ג]רב הונא בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד ואמרי לה משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה ודייקי רבוותא ואמרי מדלא אמר רב הונא עד שיהא הדם שותת ויורד שמע מינה קודם שתשב על המשבר קאמר וכאביי עבדינן ולא מחללין עליה שבתא עד שיהא הדם שותת א ויורד ותשב על המשבר: עד מתי פתיחת הקבר אסיקנא נהרדעי אמרי °חיה ב שלשה שבעה ושלשים שלשה בין שאמרה צריכה אני ובין שאמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת שבעה אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת הא סתמא מחללין שלשים אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה על ידי נכרי (ג) כדרב עולא בריה דרב עילאי דאמר כל צרכי ג חולה עושין לו ע"י נכרי בשבת וכדרב המנונא דאמר כל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה אמר רב יהודה אמר שמואל החיה שלשים יום למאי הלכתא אמרי נהרדעי לטבילה: אמר רבא

אחת אבל גורר אסור: **ומיהו** קשיא לי היאך מדדין בהמה חיה ועוף כלל ואפילו בחצר הא כל מידי דלא חזי לטלטול כשם שאין מטלטלין את כולו כך אין מטלטלין מקצתו כדמוכח בפ' שואל [דף קנא.] דתנן גבי מת ובלבד שלא יזיז [ג] אחד מאיבריו לפיכך נראה לי דהכא משום צער בעלי חיים נגעו בה ודוקא בשצריכין לכך אבל בשאין צריכין לא: **מתני'** אין מילדין את הבהמה ביו"ט. דאיכא טירחא יתירא: אבל מסעדין. אותה ביו"ט ובגמרא מפרש כיצד מסעדין: ומילדין את האשה בשבת. וא"צ לומר שמסעדין וכ"ש ביו"ט: וקושרין את הטבור. של ולד שהוא ארוך ואם [לא] יתקשר ויתכרך בשום דבר ויגביהו התינוק יצאו מעיו: **גמ'** ונופח בחוטמו. שנחיריו סתומים בצירין: מרחמין. מאהיבין את הולד עליה: בול של מלח. מלוא אגרוף מלח: כדי שתזכור צערה. דכאיב לה וזוכרת צער לידה ומרחמת לולד אם ריחקתו: מי שליא. שורין את השליא במים: לא מרחקה. אין דרכה לרחק: **פיסקא** ומילדין את האשה בשבת. מביאה לה שמן דרך רה"ר ביד בכפה אבל לא בכלי דכמה דאפשר לשנויי משנינן: בשערה. שכה שערה שמן וכשבאה אצלה מקנחתו ואין כאן חלול שבת שאין דרך הולכה בכך: פשיטא. דהא פקוח נפש דוחה את השבת: תיפוק לי' משום סחיטה. למה לא תביאה לה בכלי שלא תחלל את השבת בהולאה הכי נמי הא קא מחללה בסחיטה: אין סחיטה בשער. לפי שהוא קשה ואינו בולע: דרך שערה. [כורכת] הכלי בראש בשערה: **אמר** רב יהודה אמר שמואל חיה. יולדת: כל זמן שהקבר פתוח. בית הרחם: צריכה אני. לחלול: בין לא אמרה צריכה אני. אלא שתקה מחללין עליה את השבת: אבל אם אמרה אין צריכה אני. אין מחללין: נסתם הקבר וכו' לא אמרה צריכה אני. וכ"ש אם אמרה אין צריכה אני אין מחללין: מר זוטרא מתני הכי וכו' (א) בין שאמרה אין צריכה אני מחללין. וכ"ש אם שתקה מחללין: נסתם הקבר וכו' לא אמרה (ב) צריכה אני אלא ששתקה מחללין וכ"ש שאם אמרה שצריכה אני שמחללין: באגפיה. בזרועותיה שאינה יכולה לסמוך עצמה מרוב צערה. ודייקי רבוותא וכו' בהאי דיוקא איכא למידק (ג) דליסנא דמשעה לא מוכח דקדים דמשום דקאי אמאימתי פתיחת (ד) אפילו לא קדים אשיעוריה דאביי שייך למימר משעה ועוד [ד] היה לו לרב אלפסי ז"ל לפסוק כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר משעה שהדם שותת ויורד דספק נפשות להקל וכן פסק הרמב"ם ז"ל (ה): **חיה** שלשה שבעה ושלשים. שלשה ימים ושבעה ימים ושלשים יום הוזכרו בה בחלוק הלכות שבת: שבעה. מסלשה עד השלמת שבעה: שלשים. משבעה עד השלמת שלשים וכדמפרש ואזיל וכתב הרמב"ן ז"ל דכשאין שם חכם ורופא עסקינן ולפי שהדברים שעושין לחיה בחול ידוע הן לכל אמרינן דתוך שלשה אע"פ שאמרו אין צריכה אני שיחללו עליה שבת [ה] ואין אנו יודעין אם יכולה זו להמתין עד הערב ולא תבא לידי סכנה אפ"ה כיון שידוע הוא שהדבר הזה עושין אותו לחיה וכל החיות צריכות לכך מחללין עליה מספק ואין שומעין לה דלמא תונבא הוא דנקיט לה ודוקא בשאין שם חכם ורופא אבל יש שם חכם ורופא ואומר אינה צריכה שומעין לה ולהם אבל שבעה אפילו לה לבדה שומעין לפי שאינה בחזקת מסוכנת לאותן דברים שרגילות חברותיה לעשות לה ואפשר שיכולה להמתין אבל שלשים אפילו אמרה צריכה אני כיון שאנו יודעין שאין לה חולי אחר ואף היא אינה אומרת כן הכל בקיאין משום לידה אין לה סכנה לאותן דברים שהיה רגילה בהם: **דבר** שאין בו סכנה. שאם לא יעשו לו רפואה זו [אינו] מסוכן למות ומ"מ צריך הוא [ו] לחולה אומר לנכרי ועושה אבל דבר שיש בו סכנה ישראל עצמו עושה לו: ומיהו דוקא אומר לנכרי אבל על ידי עבד ואפילו ערל לא דאדם מצווה על שביתת עבדו ובעבד ערל דיבר הכתוב וכיון שעל ידי ישראל אסור על ידי עבד נמי אסור וכבר הארכתי בנרכי הולה בפרק שמונה שרצים בס"ד: **לטבילה**. עד ל' יום לא תטבול מפני הצנה:

רש"י

מתני' מסעדין. מפרש בגמ': חכמה. מילדת: אין מילדין את הבהמה בי"ט. משום טירחא יתירא אבל מסעדין אותה ביו"ט: ומילדין אשה בשבת. ואין צריך לומר שמסעדין וכ"ש ביום טוב: וקושרין הטבור. של תינוק שהוא ארוך ואם לא יתקשר ויתכרך בשום דבר ויגביהו את התינוק יצאו בני מעיו: גמ' ונופח לו בחוטמו. שנחיריו סתומים בצירין: ונותן דד. של אמו בתוך פיו: מרחמין. מאהיבין את ולדה עליה: בול של מלח. מלא אגרוף מלח: דמכאיב לה. וזוכרת את צער לידה ומרחמת את הולד אם ריחקתו: מי שליא. שורין את השליא במים: לא מרחקה. אין דרכה לרחק: מביאה לה שמן. דרך ר"ה ביד בכפה ולא בכלי דכל (ד) מה דאיפשר לשנויי משנינן: בשערה. סכה שערה שמן וכשבאה אצלה מקנחתו ואין כאן חלול שבת כיון שאין דרך הוצאה בכך: פשיטא. דהא פיקוח נפש דוחה את השבת: תיפוק ליה משום סחיטה. למה לא תביאה בכלי שלא תחלל שבת בהוצאה הכא נמי קא מחללה בסחיטה: אין סחיטה בשער. שהוא קשה ואינו נבלע: דרך שערה. כורכת הכלי בשערה דכל מה דאפשר לשנויי משנינן: חיה. יולדת: קבר. בית הרחם: צריכה אני. לחילול: בין שאמרה אינה צריכה. וחברותיה אומרות שהיא צריכה מחללין: באגפיה. בזרועותיה שאינה יכולה להלך: חיה. שלשה ימים שבעה ימים שלשים יום הוזכרו בה לחילוק חילול שבת שלשים משבעה ועד השלמת שלשים וכן שבעה משלשה ועד השלמת שבעה: כל צורכי חולה. ועד שלשים יום סתמא חולה היא: דבר שאין בה סכנה. חולה שאם לא יעשו לו רפואה זו אינו מסוכן למות ומ"מ צריך הוא לה: אומר לנכרי ועושה. אבל דבר שיש בו סכנה ישראל עצמו עושה: לטבילה. עד שלשים יום לא תוכל לטבול מפני הצינה:

שלטי הגבורים

לדדן אפי' ברה"ר ושאר הפוסקים כתבו בסתם איסור בכל ב"ח לדדן ברה"ר חוץ מן האדם:

לשון ריא"ז

האשה מדדה את בנה אימתי בזמן שנוטל רגלו אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור וכן מדדין עגלים וסייחים ברה"ר כמו שביאר מז"ה כמבואר בקונט' הראיות:

א רבינו והרא"ש והטא"ח סי' ש"ל כתבו דנקראת יולדת משתשב על המשבר והדם שותת ויורד ומיי' פ"ב מהלכות שבת וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו השיעור משעה שהדם יורד ושותת שהוא קודם לישיבתה על המשבר ומן הסימה על המיי' שפסק כך בהגורו שהרי בפירוש המשניות כתב דהשיעור הוי משעה שתשב על המשבר שהוא השיעור המאוחר הנה דבריו סותרין זה את זה והרמב"ן כתב שספק נפשות להקל ואי זה שקודם לבא התחלה אז מחללין השבת עליה אם ישיבת המשבר קודמת לשתיתת דם מאותה שעה הותר חילול שבת עליה וכן להיפך:

ב השאלתות כתבו והביא דבריהם המגיד משנה דאפי' הרופא אומר לא צריכה והיא עמו בהסכמה דאפי' הכי מחללין עליה את השבת והרמב"ן כתב דהא דמחללין כל ג' ימים היינו כשאין שם שום רופא אבל יש שם רופא שאומר אינה צריכה אין מחללין עליה השבת ומסופקני אם היא אומרת שצריכה ורופא אומר שאינה צריכה אם מחללין עליה השבת לדברי הרמב"ן או לאו משום שהכא ליכא סברת לב יודע מרת נפשו שהרי לאו מחמת רעבון עסקינן וכן מג' עד ז' צריך עיון בדברי הרמב"ן אם היא אומרת צריכה ורופא אומר אינה צריכה או בהפך אם מחללין או לאו:

לשון ריא"ז

מג' ועד ז' אמרה אין אני צריכה אין מחללין עליה השבת אבל אם לא אמרה כלום מחללין עליה השבת כמו שביאר ר"י בפסקיו מז' ועד שלשים אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת על ידי ישראל אלא עושין לה ע"י נכרים שכל צרכי חולה עושין ע"י נכרים בשבת ואפי' חולה שאין בו סכנה:

לשון ריא"ז

ג ונראה בעיני שאם הוצרך החולה לשחוט לו תרנגולת בשבת ומצוי אצלו נכרים מוטב לנבלה ע"י נכרים ויאכל החולה נבלה ולא ישחוט ישראל ויעבור על איסור שבת [illegible]

חדושי אנשי שם [illegible]

הגהות מא"י [illegible]

רבא לא אמרן אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה בעלה מחממה ברתיה דרב חסדא טבלה בגו תלתין יומין שלא בפני בעלה [א]ואמטוה לערסה בתריה דרבא לפומבדיתא אמר רב יהודה אמר שמואל עושין א מדורה לחיה בשבת סבור מינה הני מילי לחיה אבל לחולה [ג]לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא ואסיקנא ל"ש חיה ול"ש חולה ל"ש בימות החמה ל"ש בימות הגשמים מדאמר רב חייא בר אבין אמר רב ששת הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בשבת ואפילו בתקופת תמוז שמואל צלחו ליה תכתקא דשגא רב יהודה צלחו ליה פתורא רבה שרשיפא אמר ליה אביי לרבה קא עביר מר משום °בל תשחית אמר ליה בל תשחית דגופאי עדיף לי: אמר (א) רבי חייא בר אשי לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקנה מנעלים לרגליו *הקיז דם ואין לו מה יאכל ימכור מנעלים שברגליו ויספיק מהן צרכי סעודה מאי צרכי סעודה רב אמר בשר ושמואל אמר יין רב אמר בשר נפשא חלף נפשא ושמואל אמר יין סומקא חלף סומקא: וקושרין את הטבור: *ת"ר קושרין את הטבור ר' יוסי אומר אף ב חותכין וטומנין את השליא כדי שיחם את הולד אמר רשב"ג בנות מלכים טומנות בספלים של שמן בנות עשירים בספוגין של צמר בנות עניים במוכין: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הלכה כרבי יוסי: ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מודים חכמים לר' יוסי בטבור של שני תינוקות שחותכין מאי טעמא דמנתחי אהדדי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת שנא' °ומולדותיך ביום הולדת אותך [ג] לא כרת שרך מכאן שחותכין את הטבור בשבת ובמים לא רחצת למשעי מכאן שמרחיצין את הולד והמלח לא המלחת מכאן שמולחים את הולד והחתל לא חותלת מכאן שמלפפין את הולד בשבת:

סליקו להו מפנין

כ*רבי אליעזר אומר אאם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה ובסכנה מכסהו על פי עדים ועוד א"ר אליעזר כורתין עצים לעשות פחמים ולעשות ברזל כלל א"ר עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת מילה שאי אפשר לה ליעשות מערב שבת דוחה את השבת: גמ' א"ר אבין אמר רב אדא א"ר יצחק פעם אחת ג שכחו ולא הביאו איזמל מערב שבת והביאוהו בשבת שלא *ברצון ר"א (א) דשרי דרך רה"ר אלא ברצון רבי שמעון דשרי דרך הצרות דרך גגות דרך קרפיפות דתנן ר"ש אומר אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות רשות אחת לכלים ששבתו לתוכה ולא לכלים ששבתו לתוך הבית ופסקו רבוואתא דלית הלכתא כר"ש לגבי איזמל ואע"ג דאמר רב בפרק כל גגות העיר* הלכה כר"ש בהא קיימא לן דהלכתא כרבנן (ב) ואפסיקא הלכתא כרבי עקיבא דאמר כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת ותו דהא אמר (ג) רבה בפרק האשה בפסחים* ערל והזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת איזמל מאי היא דתניא כשם שאין מביאין אותו דרך רשות הרבים כך אין מביאין אותו דרך הצירות גגות וקרפיפות ותו דרבנן ור"ש יחיד ורבים הלכה כרבים ואיכא מאן דמסייעי למלתא ממעשה דאשכחו בתלמודא דארץ ישראל דגרסינן התם* רב שמואל בר אבדימי הוה ליה עוברא למיגזר בי רב שישנא בריה אנשיון מייתי אזמל שאל לרבי מונא א"ל ידחה עד למחר שאל לרבי יצחק ברבי

במקום כרת שהרי ראוי הוא לעשות פסח ראשון ואיכא כרת כדכתיב וחדל לעשות הפסח ונכרתה: והזאה. לטמא מת שחל שביעי שלו בשבת

רש"י

שאין בעלה עמה. והיא טבלה לטהרות: בעלה מחממה. לאחר טבילה בתשמיש והגוף מתחמם מן הגוף: בתריה דרבא. שהיה בעלה: מדורה. היסק גדול: הקיז דם. וכ"ש חולה: צלחו ליה תכתקא דשגא. לא מצאו עצים מוכנים להסיק ביום הקזה ובקעו כסא של תדהר שהיה מעולה בדמים: פתורא. מין ארז: שרשיפא. ספסל: ויקנה מנעלים לרגליו. שאין לך בזוי אלא מי שמהלך בשוק ברגליו יחף: צרכי סעודה. סעודת הקזה: וטומנין את השליא. והיא רפואה לולד להתחמם: ספוגין של צמר. צמר מנופץ: של שני תינוקות. תאומים: משום דמנתחי. זה אילך וזה אילך ונמצאו מסוכנין: בפרשת תוכחה. שהוכיח יחזקאל את ישראל על חסדי המקום שעשה עמהן לשון לכו נא ונוכחה להתוכח ולהודיע מי הוא שכרה על שכנגדו: עושין לחיה בשבת. דשמעי' מקרא דצריכין לה ומדצריכא לה אפילו בשבת עבדינן לה: למשעי. לטוח ולהחליק את בשרו: שמולחין. ובשרו מתקשה: מלפפין. אבאלוייר בלעז ולא היינו אסובי ינוקי דאמרי' לעיל פרק כל הכלים דהא שמעי' ליה לר"נ דאסר אלא לפופי בעלמא כמו שעושין בתגורת ובפסיקאות:

סליקו להו מפנין

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי. איזמל למול את התינוק וקאי אמתניתין דפרקין דלעיל דסליק מינה וכל צרכי מילה עושים לה בשבת: מגולה. בפ' הכל להודיע שהמצוה חביבה עליו שמחלל שבת עליה: ובסכנה. שגזרו נכרים על המילה: מכסהו על פי עדים. שיעידו שאיזמל של מצוה הוא [מביא]ולא יחשדוהו: כלל אר"ע. לחלוק על ר"א במכשירי מילה שאין דוחה הואיל ואפשר לעשותן מע"ש: מילה עצמה. שאי אפשר לה לעשות אלא בזמנה בשמיני דוחה שבת: גמ' שלא ברצון ר"א. דשרי אפילו ברה"ר ואיכהו דאייתי דרך חצירות גלו אדעתייהו דאין מכשירי מילה דוחה שבת: ברצון ר' שמעון. דשרי אפילו לדבר הרשות דתנן ר"ש אומר כל גגות וכו' ואפי' הם של בעלים הרבה מטלטלין מזה לזה דלא אסרו מרשות לרשות אלא בתים: קרפיפות. אם של בית שאתים הוא מטלטלין בכולהו ואם יותר ולא הוקף לדירה קרי ליה רשות אחת לגבי חבירו או לגבי חצר לטלטל שתי אמות בזה ושתי אמות בזה להכניס ולהוציא מזה לזה: כלים ששבתו לתוכן. כשקדש היום היו בתוכן

רבינו נסים

שאין בעלה עמה. ומובלת לטהרות: בעלה מחממה. לאחר טבילה בתשמיש והגוף מתחמם מן הגוף: ואסיקנא לא שנא חיה ולא שנא חולה וכו'. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' שני מהלכות שבת עושין מדורה לחיה ואפילו בימות החמה מפני שהלכה קשה לה הרבה במקומות הקור אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם בה הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז ע"כ ומשמע דהכי מפרש לה [ד] סבור מיניה לחיה הוא שעושין מדורה אבל לשום חולה לא ודחי' לה מדאמר רב חייא בר אבין אמר רב ששת הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז אלמא עושין [מדורה] לחיה אפי' בימות החמה שאין לך הקזת דם גדולה מזו ובודאי היא מצטנת והא דסברי נמי למימר לחיה אין אבל לשום חולה לא אדהיא לה נמי מה אמר רב ששת הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז אלמא יש חולה שעושין לו מדורה כגון מי שנצטנן אחר שהקיז דם כי הלכה אחר הקזת דם חולי הוא ולעולם לחולה זה הוא שעושין מדורה אבל לחולה אחר לא: תכתקא דשגא. לא מצאו עצים מוכנים להסיק ביום הקזה ובקעו לו כסא של תדהר שהיה מעולה בדמים: שרשיפא. ספסל: ויקנה מנעלים לרגליו. שאין לך בזוי יותר מן המהלך יחף בשוק: טומנין את השליא. רפואה היא שיתחמם הולד: של שני תינוקות. תאומים וקשורין טבורן זה בזה: משום דמנתחי. זה אילך וזה אילך וימצאו מסוכנין: בפרשת תוכחה. שהוכיח יחזקאל לישראל על חסדי הקב"ה שעשה עמהם לשון תוכחה הוא שמתוכח עם חבירו ומודיע מי הוא שסרח על שכנגדו: למשעי. לטוח ולהחליק את בשרו: שמולחין. כדי שיתקשה בשרו: מלפפין. מחליקין ומסדרין איבריו שכשהוא נולד איבריו מתפרקין זה מזה וצריך לישבן:

סליקו להו מפנין

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת. איזמל למול את התינוק וקאי אמתניתין דפרקין דלעיל [דף קכח:] דסליק מינה דתנן וכל צרכי מילה נעשו בשבת: מגולה. בפני הכל ובגמרא מפרש דמשום חביבי מצוה הוא דמצריכין ליה לגלויי: ובסכנה. שגזרו נכרים על המילה: מכסה. כדי שלא ירגישו: ע"פ עדים. שאיזמל של מצוה הוא מביא כדי שלא יחשדוהו שמביא כלים אחרים תחת כנפיו אבל שלא בשעת הסכנה לא שריכן בעדים משום חבובי מצוה: לעשות ברזל. לצורך האיזמל: כלל אמר ר' עקיבא וכו'. נחלק על רבי אליעזר במכשירי מילה שאין דוחין הואיל ואפשר לעשותן מערב שבת: מילה. עצמה שאי אפשר לעשותה מערב שבת דזמנה ביום שמיני דוחה את השבת: גמ' שלא ברצון ר' אליעזר. דאליבא דר' אליעזר לא היו צריכים להביאו דרך גגות [ה] ודרך חצרות ודרך קרפיפות [אלא כר"ש] דס"ל דכולן רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן שכשקדש היום היו בתוכן ולא בתוך הבית:

וקאמרי רבוותא וכו' ערל. נכרי שמל ערב הפסח אינו ראוי לעשות פסח ראשון דכל הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר וצריך ז' ימים לטהרתו דגזרו רבנן דילמא אי שרית ליה למעבד פסח ראשון שמא יטמא לשנה הבאה ערב הפסח ויאמר אשתקד מי לא נטמאתי בכמה מתים וטבלתי בו ביום וטהרתי השתא נמי נעביד ולא ידע דאשתקד נכרי הוה ולא הוה מקבל טומאה והשתא ישראל הוא ומקבל טומאה וצריך הזאת שלישי ושביעי ונמצא שהעמידו דבריהם

שלטי הגבורים

א מיי' פ' ב' מהל' שבת וסמ"ג לאוין סס כהבו דאין עושין מדורה בשבת לחולה שיש בו סכנה דאינו מסוכן גבי צינה כמו שהיה והטור או"ח סי' ש"ל פסק דעושין לו מדורה וכן נראה דברי רבינו והרא"ש שם:
ב מיי' וסמ"ג וכן נראה מדברי רבינו דמותר לחתוך הטבור בשבת לנער הנולד והטור א"ח סי' ש"ל כתב בשם אביו הרא"ש שאין חותכין אותו אלא אם כן תאומים וטבורן דבוקין זה בזה ובאמת כי מדברי הרא"ש בפסקיו פ' מפנין לא משמע כך ואפשר שכך כתב בתשובה:
ג רבינו ותוספות והרא"ש והטור פסקו שאם הסכין שבת בתוך הבית בחצר שאסור להוציאו מן הבית ולהביאו דרך גגין וחצרות ומבואות שלא עירבו אבל שבת הסכין באחת מהן מותר להביאו מזה לזה אע"פ שעירבו החצרות עם הבתים ולא נשתתפו במבוי ורבינו והטור יו"ד סי' רס"ו הביאו דעות האוסרים להביאו דרך גגין חצרות וקרפיפות ומבואות אפילו שבת בהן וכן כתבו הגהות מיי' פ"ב מהל' שבת בשם ר"ת והטור יו"ד סי' רס"ו הביא דעת בעל העיטור דלא התיר להביאו דרך גגות ומבואות וחצרות אלא כשלא עירבו חצירות עם הבתים אבל עירבו דבכיתי מאני דבתים בחצר לא וכבר דחו התוספות שם האי סברא וכתבו דאין חילוק בין עירבו בין לא עירבו דשרי ודברי מיי' פ"ב מהלכות מילה צריכים עיון שכתב גבי הבאת סכין וז"ל ולא מביאין אותו ממקום למקום ואפי' במבוי שאינו מעורב אין מביאין אותו מחצר לחצר עכ"ל משמע מדבריו דמבוי שלא נשתתפו בו אפי' שבת הסכין בחצר שם שאין מביאין אותו דרך מבוי וזה דלא כר"ש ואיהו ס"ל כר"ש בין גבי הבאה בין פ' ר"א דמילה כמו שכתב בפירוש המשניות וכן גבי שבת עצמו כדאיתא בפי' המשניות פ' כל גגות ובחבורו פ"ג מהל' עירובין ודוחק לומר דזה דקאסר להביאו דרך מבוי שאינו מעורב מיירי דלא שבת הסכין בבית בחצר דא"כ מאי מחצר לחצר דקאמר ומדברי הגהות מיי' משמע דחסר במיי' שלפנינו בדפוס שכתבו בהגהת מיי' דבלשון מיי' כתב סמ"ג ובסמ"ג עשין כ"ח כתוב וז"ל ואין מביאין אותו ממקום למקום ואפי' ממבוי מעורב לשאינו מעורב ואין מביאין אותו מחצר לחצר וכו' עכ"ל ומדבריו אלו משמע ג"כ דס"ל דלא בשבת הסכין במבוי המעורב או בחצר המעורב שאין מוציאין אותו לחצר אחרת וזה דלא כר"ש ויש להוכיח כך שהרי הביא סמ"ג אח"כ מעשה דאיתא בגמ' שהביאו לו דרך גגות דלא כרבי אליעזר וחכמים אלא כר"ש וכתב עלה דמעשה נ"ב ורלוי לפסוק כר"ש א"כ כל מה שכתב לפני זה אינו כר"ש ומהכא משמע נ' מה שאסר בתחלה להביא הסכין ממבוי מעורב לשאינו מעורב ומעורב מיירי אפי' שבת בתוכה וכחכמים ודלא כר"ש וכיון דמשמעות דברי סמ"ג

המאור הקטן

[דף קלא ע"א] אלא אמר רב אשי מי גרם לחצרות שיאסרו בתים (ד) ואין. כך פי' ה"ר שלמה ז"ל אלא אמר רב אשי טעמא לאו משום בתים וחצרות פתוחים לתוכו הוא דרב בין עירבו בין לא עירבו (ה) כיון דפתיחי שני חצרות למבוי ושני בתים לכל חצר תורת מבוי עליו וניתר בלחי וקורה והיינו טעמא דכי עירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי אסור לטלטל בו וכי לא עירבו שרי דמי גרם לחצרות שיאסרו על המבוי להצריכו שתוף להוציא מן החצרות לתוכו בתים הוא דגרמו לו דאי לאו משום בתים הוו להו חצרות ומבוי רשות אחר דרב דאמר להא מילתא כר"ש ס"ל דאשר הכי כמס' עירובין נג והחצר וקרפף ומבוי כולן רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה ואמר רב עלה הלכה כר"ש והוא דלא עירבו בתים עם החצרות דלא שכיחא מאני דבתים בחצר הלכך לענין לטלטל בתוכו נמי כי לא עירבו (ו) עם הבתים שרי דהוי כמו שנשתתפו בו דמי גרם למבוי לאסור ולהצטרך לשיתוף בתים גרמו לו ואינם שהרי נסתלקו ממנו ומותר להוציא מן החצרות למבוי כאילו נשתתפו בו וכשנשתתפו בו לא נספקא לן דמותר לטלטל בו בכולו:

ערב הפסח שאסרו חכמים שלא יזה אע"ג דליכא אלא טלטול בעלמא ולא עביד פסח ראשון ושאר דברי הרב אלפסי ז"ל מפורשים בהלכותיו :
הלכך נקטינן כר' שמעון דגגות חצרות וקרפיפות רשות אחת הן לא שנא עירבו חצירות עם בתים ולא שנא לא עירבו כשמואל ור' יוחנן דאמרי הכי בפ' כל גגות [דף צא.] וקי"ל כוותיה וכמו שפסק הרב אלפסי ז"ל שם הלכך אפי' בדבר הרשות שרי לטלטולי דרך גגות חצרות וקרפיפות ומיהו דוקא בכלים ששבתו בתוכן אבל כלים ששבתו בתוך הבית איסורא דרבנן מיהא איכא הלכך אפילו ר' שמעון מודה דגבי איזמל נמי אסור להעמידו דבריהם במקום כרת :

פיסקא כלל אמר ר' עקיבא וכו' מילה דוחה את הצרעת. שאפי' יש לו צרעת בערלתו וכשיכרנה יסיר את הצרעת וגמלא שעבר על לאו דהשמר בנגע הצרעת שהוא אזהרה לקוצץ בהרתו אפ"ה ימול ומוכחינן לה בגמ' מדכתיב ימול בשר ערלתו ובשר יתירא הוא דהוה ליה למימר ימול ערלתו אלא אתא לרבויי שאפילו יש שם בהרת ימול דבנגעים כתיב בשר דכתי' ובשר כי יהיה בו בעורו שחין ונרפא וה"ק ימול נגע בשר ערלתו: יו"ט אינו דוח' אלא בזמנו בלבד. ואין צ"ל בשבת: מנין לתשעה ולעשרה לאחד עשר לשנים עשר. בפירקין תנן לה דנולד בין השמשות נימול לתשעה שהרי ליום שמיני של מחר הוא נימול משום דחיישי' דילמא לילה הוא ואיכא למימר כמי דיום הוא ונימול לתשעה ואי בין השמשות זה ערב שבת אי אפשר למולו בשב' הבאה דשמא תשיעי הוא והוי לה מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת וצריך להמתין עד אחר השבת שהוא עשירי חל יו"ט אחר השבת אין מילה שלא בזמנה דוחה אותה ונימול לאחד עשר שני ימים טובים' של ראש השנה נמול לשנים עשר :
מתני' מוהלים. חותך את הערלה: פורעין. פריעת העור המכסה ראש הגיד : מוצצין. את הדם ואע"ג דעביד חבורה שאין הדם ניתק מחבורו אלא ע"י המציצה: אספלנית. תחבושת : לועס בשיניו. דכמה דאפשר לשנויי משנינן : לא טרף יין ושמן. כך היו עושין והיא רפואה שמערבין וטורפין [יין ושמן יחד בקערה [ג]]: חלוק. כעין כיס דחוק היו עושין ומכסין את ראש הגיד עד העטרה וקושרין שם כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד : לא התקין. לא הזמין : כורך על אצבעו. דרך מלבוש לשנותו מדרך הולכת חול :
גמ' המל. בשבת: כל זמן שעוסק במילה. שלא סלק ידיו : חוזר בין על ציצין המעכבין את המילה. שאינה כשרה עד שיחתכם : ובין ציצין שאין מעכבין. חוזר וחותך דכולה חדא מילתא היא והרי ניתנה שבת לידחות אצלה: פירש. שסילק את ידיו : על המעכבין חוזר שהרי הם כמילה עצמה ועל שאין מעכבין אינו חוזר דהוה כהתחלה בפני עצמה ועל אלו לא ניתנה שבת לידחות. ובגמ' אמרי' (דלאיתויי) הא דתנן במתני' עושין כל צרכי מילה [לאתויי] דאפי' ציצין שאין מעכבין חוזר עליהן כל זמן שלא פירש מהלק"ז

נר מצוה תורה אור

ברבי אלעזר אמר להם מישחק קונדיטון לא אנשיתון ומייתי איזמל אנשיתון ידחה עד למחר ואנן קשיא לן פסקא הדין דפסקו ראשונים חדא דהא אפסיקא הלכתא בהדיא* כרבי שמעון דאמר אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות כולן רשות אחת ומותר לטלטל בכולן ואפילו איסורא ליכא בדבר של רשות וכ"ש בדבר מצוה ועוד דהא עבד עובדא כר"ש כדאמרינן לעיל א"ר אבין אמר רב אדא אמר רבי יצחק פעם אחת שכחו ולא הביאו אזמל וכו' וקיימא לן דמעשה רב בכל מקום והני ראיות כולהו דגמרי מינייהו רבוותא דלא מייתינן איזמל דרך גגות והצרות וקרפיפות איכא פירכא לכל חדא מינייהו וליכא למיגמר מינייהו דהא דאפסיקא הלכתא כר"ע דאמר כל (א) דבר שאפשר לה ליעשות מערב שבת אינה דוחה את השבת ליכא למיגמר מינה אלא דלא דחיא שבת ומייתינן דרך רשות הרבים בלבד כר"א אבל לאתויי דרך גגות ודרך חצרות ודרך קרפיפות לא שייכא בהא מילתא כלל אלא פלוגתא דר"ש ורבנן היא דרבנן סברי דרך גגות ודרך חצרות [א] איכא בהו איסורא משום שבות ולא דהינן להה׳א איסורא אפילו במקום מצוה ור"ש סבר דרך גגות וחצרות וקרפיפות רשות אחת ומותר לטלטל במילי דרשות וכ"ש במילי דמצוה וכבר אפסיקא הלכתא כרבי שמעון בהא [ב] נמי והא דאמר רבא ערל והזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת לאו סברא דידיה קאמר ולאו הלכה נמי קא פסק אלא סברא דרבנן קא מדכר דאית להו דהבאת איזמל דרך גגות יש בה משום שבות ואסרי לה (ב) משום כרת וכיון דהעמידו דבריהם במקום כרת בא רבא וחשב לה בהדי ערל והזאה שהן מדבריהם והעמידום במקום כרת ורבי שמעון פליג באיזמל על רבנן ואמר דליכא איסורא כלל כמו שבירךנו ועוד דר"ש נמי אית ליה הא דרבא דלא פליג ר"ש עלייהו דרבנן אלא בכלים ששבתו בחצר אבל בכלים ששבתו בתוך הבית אית ליה לר"ש דאסור והעמידו חכמים דבריהם במקום כרת הלכך ליכא ראיה נמי מהא דאמר רבא ערל והזאה ואיזמל ומאי דאמרו נמי משום דר"ש יחיד ופליג בהדי רבים וקי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים הני מילי היכא דלא אפסיקא הלכתא כיחיד בהדיא אבל הכא הא איפסיקא הלכה כר"ש בהדיא ועבדו עובדא נמי כוותיה והאי עובדא נמי דאשכחו בתלמוד ארץ ישראל ליכא למיגמר מיניה דאסור לאתויי דרך גגות דאיכא למימר דהא דאמר ידחה עד למחר משום דלא אפשר לאתויי דרך גגות וקרפיפות (ג) הוא כגון °דקא מפסקא להו דרך רשות הרבים אי נמי משום דלא הוה להו איזמל ששבת בחצר דהא כי אמר ר' שמעון לכלים ששבתו לתוכו ולא לכלים ששבתו בתוך הבית ולאו לאפוקי מדר"ש אתא אלא לאפוקי מדר"א אתא ועוד אפילו תימא לאפוקי מדר"ש אתא לא סמכינן אלא אגמרא דילן והדא היא דעתא דילנא בהא שמעתא ומילי דברירן אינון ולית בהון ספיקא כלל : כלל אמר ר' עקיבא : *אמר רב יהודה הלכה כר"ע *עד כאן לא פליגי ר' אליעזר ור"ע אלא במכשירי אמילה אבל מילה גופה דחיא שבת מנא לן א"ר יוחנן אמר קרא °וביום השמיני ימול בשר ערלתו ואפילו בשבת : תנו רבנן מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה יום טוב אינו דוחה אלא בזמנה בלבד : ב*ומילה בין בזמנה בין שלא בזמנה לא מהלינן אלא ביממא דתניא* אין לי אלא הנימול לשמונה שיהא נימול ביום לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר ושאר כל הנימולין מנין שלא יהו נימולין אלא ביום תלמוד לומר וביום השמיני ימול בשר ערלתו : גרסינן בקידושין בפרקא קמא* גוהיכא דלא מהליה אבוה מיחייבי בי דינא למימהליה דכתיב °המול לכם כל זכר והיכא דלא מהלוה א בי דינא מיחייב איהו למימהל נפשיה דכתיב °וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו : **מתני'** *דעושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין ומוצצין ומשימין עליה אספלנית וכמון ואם לא שחק כמון מערב שבת לועס בשיניו ונותן ואם לא טרף יין ושמן נותן זה בעצמו וזה בעצמו ואין עושין לו חלוק לכתחלה אבל כורך עליה סמרטוט ואם לא התקין מערב שבת כורך על אצבעו ומביא ואפילו מחצר אחרת : **גמ'** *תנו רבנן המל כל זמן שעוסק במילה חוזר בין על ב ציצין המעכבין את המילה ובין על ציצין שאין מעכבין את המילה פירש על ציצין המעכבין את המילה חוזר על ציצין שאין מעכבין את המילה אינו חוזר

פירוקין דף קל.

[דף נח ע"א] דף קל. ד'קלב. ויקרא יב יבמות דף עב: שם כריתות ו: שם

תפז תפח תפט דף כט. כאן קלג. דף קלג:

רש"י

נתוכן : וביום השמיני ימול · מדלא כתיב בשמיני : דוחה צרעת · אם פרחה צרעת בערלה ימול ויקוץ ואע"ג דאית ביה לאו דהשמר בנגע הצרעת : לתשעה · כגון נולד בין השמשות · לעשרה · כגון שחל להיות שבת בשמיני ספק תשעי : לאחד עשר · כגון שחל יו"ט לאחר שבת : לשנים עשר · כגון שחלו שני ימים טובים של ר"ה לאחר שבת דאין דוחה לא שבת ולא יו"ט מספק דלא ידעינן אם הוא זמנה אם לאו : מתני' מוהלין · חותך הערלה · ופורע · קריעת העור המכסה את הגיד : ומוצצין · את הדם אע"ג דנעשה חבורה שאין הדם ניתק מחבורו אלא ע"י הבורה : איספלנית · תחבושת : לועס בשיניו · דכמה דאפשר לשנויי משנינן : לא טרף יין ושמן · כך היו רגילים והיא רפואה שמערבין וטורפין בקערה יין ושמן יחד כדרך שטורפין ביצים בקערה : חלוק · כעין כיס דחוק היו עושין ומלבישין ראש הגיד על העטרה וקושרין שם שלא יחזור העור לכסות הגיד : לא התקין . לא הזמין : כורך על ידו . דרך מלבוש לשנותו מדרך הוצאה בחול : גמ' המל בשבת . כל זמן שעסוק בה שלא סילק את ידו אם ראה שנשתייר ציצין : בין מעכבין את המילה · שאינה כשירה עד שיחתכם : ציצין · שיורי ערלה ומתניתין מפרש אלו הן ציצין המעכבין את הערלה ויש שאין מעכבין כגון בשר שאינו חופה רוב העטרה אלא מיעוטה ועטרה היא שורה גבוהה המקפת הגיד סביב שממנה הגיד משפע ויורד לצד הגוף : חוזר וחותך · דכולה חדא מילתא היא והרי ניתנה שבת לדחות אצלה : פיר' · שסילק ידו : על המעכבין חוזר · שהרי הן כמילה עצמה : ועל שאין מעכבין אינו חוזר. דהוי כהתחלה בפני עצמה ועל אלה לא ניתן לחלל

שלטי הגבורים

סמ"ג הראשונים כך הם א"כ גם משמעות דברי ז"ל ופירושם כך הם והקושיא לדוכתי' וצ"ע:
א מיי' כתב דבכל יום שיעבור עליו משיגדל בטל מצות עשה ואינו חייב כרת עד שימות והוא ערל וכ"כ סמ"ג והרא"ש והטור כתבו דגם הוא באיסור כרת :
ב רבינו ומיי' וסמ"ג והרא"ש והטור כתבו דהיכא שסלק ידיו מן המילה שאינו יכול לחזור על ציצין שאין מעכבים את המילה והטור יו"ד סי' רס"ו מביא דברי בעל העיטור שכ' שאע"פ שאינן מעכבים חוזר עליהן ואפי' פירש ידיו מן המילה וצ"ל טעמו דס"ל כיון דקאמר תלמודא מאן(ד)משמע דליתהלכתא הכי. ומדקאמר תלמודא כאן פי' אינו חוזר משמע דבחול חוזר אף על ציצין שא"מ ומן התימה על מיי' פ"ב מהל' מילה שכתב גבי דין מילה שמוהלין בחול שאם פירש וסילק ידיו מן המילה דחוזר על ציצין המעכבין אבל לא על ציצין שאינן מעכבין והכי נמי כתב אח"כ בההוא פרקא גבי שבת דנראה מדבריו דלא שנא שבת לא שנא חול לעולם אינו חוזר על ציצין שאינן מעכבים בחול דאין סברא לאסור דבר זה בחול וכן פי' איהו בפי' המשניות פ' רבי אליעזר דמילה במשנה אחרונה והטור יו"ד סי' רס"ג נשמר מזה ופירש להדיא דהאי ברייתא איירי בשבת דאילו בחול חוזר על הכל בין מעכבים בין אינם מעכבים והכי נמי סמ"ג עשין כ"ח לא הזכיר דין זה אלא גבי שבת ·

הגהות הב"ח
(א) צ"ל מלאכה : (ב) במקום כצ"ל : (ג) הוה כצ"ל : (ד) נ"ב תנא :

הגהות מא"י
[א] נ"ב ודרך קרפיפות : [ב] נ"ב ובהא ותי' נמי נמחק : [ג] נ"ב כדרך שטורפין ביצים בקערה :

עין משפט
א מיי' פ"ק מה' מילה סמג עשין כח טור א"ח סי' שלא וטור יו"ד סי' רסו :
ב מיי' שם סמג שם טור יו"ד סי' רסא :
ג מיי' שם סמג עשין כח טור יו"ד סי' רסב :
ד מיי' פ"ב מהל' מילה סמג עשין כח טור א"ח סי' שלא :

המאור הקטן

[דף קלג ע"א] **רבא** אמר אמר קרא הוא ולא מכשיריו לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו וכו' ה"ר שלמה פירשה כך ומה צרעת חמורה שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת ואת יו"ם מילה שלא בזמנה דוחה אותה יו"ם שנדחה מפני עבודה כ"ש שתהא מילה שלא בזמנה דוחה אותה וקשיא לן על הדין פירושא דהא רבא גופיה הוא דאמר ליה לרב ספרא דלאו משום דחמירא צרעת קא דחיא לה לעבודה אלא משום דגברא לא חזי או משום דמחיסר טבילה אי משום דלא מקיים עשה בעידנא דקא מעקר לאו כטעמיה דרב אשי והיכי דאין הכא ק"ו מצרעת שדוחה את העבודה דאצטריך קרא למימר לבדו ולא מילה שלא בזמנה והר"ר נסים ז"ל פי' במגילת סתרים שלו ק"ו ומה עשיית אוכל נפש שהוא רשות כגון השחיטה והבישול דוחה יו"ם מילה שלא בזמנה שהיא כ"ש שתדחה יו"ם ואיכא למיפרך על הדין פירושא נדרים ונדבות יוכיחו שהן מצות ואין דוחין יו"ם ואיכא לפרש ק"ו זה כך ומה צרעת שאינה נדחית מפני צורך הדיוט נדחית מפני מילה שאינה בזמנה

מהלקטין. הצילין המעכבים: כגון דאתא. אומן בין השמשות של מוצאי שבת שכל היום כשר למילה: ואמרו ליה לא מספקת. לגמור היום המילה כהלכתה ותעשה חבורה בשבת בלא מצוה הלכך ענוש כרת ומיהו מיתה ליכא דלא אתרו ביה למיתה ולא קבל עליו התראה וכרת איכא דמתחלה שלא ברשות התחיל: סכנתא היא. שאינו אין בדבר סכנה לא היה מותר לעשות חבורה בשבת שהדם היוצא ע"י מציצה חבורי מחבר וגמצא שהוא עושה חבורה במציצה זו: וטורפין לה יין ושמן. אפי' (ג) בלילה כלומר לטרוף ולערב יפה יפה אבל בשבת

רש"י

להלל שבת: מהלקטין. בצילין המעכבין: ואם לא הלקיט ענוש כרת. האומן שמל בשבת לפי שחילל שבת ולא עשה מצוה: כגון דאתא בין השמשות. של שבת ואמרו לו לא מספקת היום לגמור בשבת ותעשה חבורה בשבת בלא מצוה ועונשו כרת ומיהו מיתה ליכא דלא אתרו בו למיתה ולא קבל עליו התראה וכרת איכא דמתחלה לא ברשות התחיל ולא ניתנה שבת לדחות *בשבת זו: אומנא. מוהל: אמרה לי אם. אומנתו: להפוכה לסיטריה לעילאי. אמרה שבשפת פיה יהפך ויקפל למעלה שלא תהא סמוכה לבשרו מפני שראש מקום חתך הבגד שם הוא ויוצאים ממנו גרדין ודלמא מדביק גירדא מיניה במכה וכשבא להפשיט החלוק מעל המילה יפשיט ויקרע ראש הגיד ומשוי ליה כרות שפכה: שהוא אדום. והיה הדם מצוי בין עור לבשר שלא היה נבלע בבשרו: עד שיבלע דמו. בבשרו שעכשיו דמו מצוי בין עור לבשר לכן כשמלין אותו יוצא כל דמו: ירוק. שלא היה בו דם: עד שיפול בו דמו. שעדיין לא נפל בו דמו ומתוך כך הוא חלש וממהר לחלוש ולמות: מתני' ומזלפין עליו. את החמין: ביד ולא בכלי. ביום שלישי הכי מוקי לה בגמ' בתלמודא דביום א' האמר רישא דמרחיצין כדרכו: ספק. כגון ספק בן שמנה חדשים דהוה כאבן בעלמא ואין מילתו דוחה שבת ספק בן תשעה: מתיר באנדרוגינוס. דאיתרבאי מקראי כדמפרש בגמרא בתלמוד:

תורה אור · נר מצוה

חוזר: ת"ר מהלקטין את המילה ואם לא הלקיט ענוש כרת היכי דמי' כגון דאתי בין השמשות ואמרי ליה לא מספקת ואמר להו מספיקנא ועבד ולא איספיק דאשתכח דחבורה הוא דעביד הילכך ענוש כרת: ומוצצין אמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ סכנתא היא ומעברינן ליה: אם לא שחק כמון *ת"ר דברים שאין עושין למילה בשבת עושין לה ביו"ט שוחקין לה כמון וטורפין לה יין ושמן: אין עושין לה חלוק וכו': אמר אביי אמרה לי [א] אמי האי חלוק דינוקא ליפכיה לסיטריה אבראי אמאי דילמא מידבק גירדא מיניה ואתי לידי כרות שפכה: תניא אמר רבי נתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאה אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני *וראיתיו °שהוא אדום והצצתי בו ולא ראיתי בו דם (א) ברית אמרתי לה בתי המתיני לו עד שיבלע בו דמו המתינה לו ומלו אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי ושוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא ובאה אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני וראיתיו שהוא ירוק והצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית אמרתי לה בתי המתיני לו עד א שיפול בו דמו המתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי: *מתני' ג מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ר' אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את ב הקטן בשלישי שחל להיות בשבת שנאמר °ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ספק בן שבעה ספק בן שמונה ואנדרוגינוס אין מחללין עליהן את השבת ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס: גמ' כי אתא רבין אמר רבי אבהו אמר ר' אלעזר ואמרי לה א"ר יוחנן הלכה כרבי אלעזר בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מבעוד יום בין הרחצת מילה בין הרחצת כל גופו מפני שסכנה היא לו ואמרי רבוואתא שהלכה כראב"ע ביום ג' וכ"ש בראשון שמרחיצין אותו כדרכו בין ג לפני המילה בין לאחר המילה

בין

לטרוף בלבד הוא שמותר והייתו דקתני נותן זה בעצמו וזה בעצמו והכי אמרינן בגמ': ליפכיה לסיטריה אבראי. אמרה שבשפת החלוק יהפך ויקפל מלמעלה שלא תהא סמוכה לבשרו מפני שראש מקום חתך הבגד שם הוא ויוצאין (ג) גרדים ודילמא מידבקא גרידתא מיניה במכה וכשבא להפשיט החלוק מעל המילה שמא יקרע את ראש הגיד ומשוי לה כרות שפכה: המתיני עד שיבלע (ד) דמו. דעכשיו כל דמו מצוי בין עורו לבשרו ואם מוהלין אותו יצא כל דמו: וראיתיו שהוא ירוק הצצתי בו ולא היה בו דם ברית. תרתי לגריעותא חדא דאי מהלינן ליה לא מטיפנא מיניה דם ברית והטפת דם הברית מצוה דכתי' את דם בריתך וכו' ועוד דמסוכן הוא שלא נולד בו דם עדיין:

מתני' מרחיצין את הקטן וכו' ומזלפין עליו את החמין ביד אבל לא בכלי. בגמרא פרכינן עלה והא אמרת רישא מרחיצין דמשמע כדרכו והדר תני דאפי' לזלף עליו בכלי אסור ומתרצינן לה בתרי גווני דרב יהודה ורבה בר אבוה דאמרי תרוייהו כילד קתני מרחיצין את הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה כילד מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ורבא לא ניחא ליה בהך אוקימתא משום דמרחיצין קתני ומש"ה משני שנויא אחרינא ואמר דה"ק מרחיצין את הקטן בין לפני המילה בין לאחר המילה ביום ראשון כדרכו וביום שלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ור' אלעזר בן עזריה פליג ואמר דמרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת שנאמר ביום השלישי בהיותם כואבים ומייתי בגמ' תניא כותיה דרבא ומיהו רבא גופיה חזר לאוקימתיהו דרב יהודה ורבה בר אבהו ואמר הנא בהדי תרגומא דשבי למה לי: גמ' הלכה כר' אלעזר בן עזריה. דמרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת ואיכא מ"ד דלאו דוקא בשלישי אלא עד יום השלישי וכ"ש בשני קאמר וא"ת והא כתיב ביום ג' בהיותם כואבים אלמא טפי מסתכן בג' מבשני י"ל שאע"פ שסכנת יום שני גדולה משלישי אפ"ה ביום ג' היו חלושין ביותר ולא היו יכולין לברוח ולהלחם אבל ביום שני עדיין לא תשש כחם ויום ראשון יוכיח שלא נגעו בהן לפי שעדיין כחם עליהם אע"פ שהם מסוכנים יותר אבל אין הכי נמי דראב"ע לאו בשלישי דוקא קאמר אלא עד יום השלישי קאמר ולא נראה כן דעת הרמב"ם ז"ל לפי שכתב בפ"ב מהלכות מילה כל מקום שדרכו להרחיץ את הקטן מרחיצין אותו בשבת ביום המילה בין לפני מילה בין לאחר מילה או בג' שחל להיות בשבת נראה מלשונו דדוקא לאחר המילה ממש א"כ בשלישי וכך מטין דברי הרב אלפסי ז"ל והייתו דכתיב ויהי ביום השלישי וזו שאמרו דיום ראשון יוכיח אינה ראיה אגלי דאפשר שאע"פ שהיו מסוכנין ביום הג' ולפיכך המתינו בני יעקב ואל תתמה שטבען של הרבה חליים כך הוא להתחזק יותר בשלישי: וכתב הרב אלפסי ז"ל משמיה דרבוותא ז"ל דמרחיצין את הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה ואיכא למידק עליו לפני מילה היכי שרי לרחוץ דהא משמע בגמ' דאוקימתייהו דרב יהודה ורבה בר אבוה עיקר דהא רבא גופיה חש להו כדכתיבנא לעיל ולפי אוקימתייהו לא שרי ת"ק לפני מילה אלא זלוף ור' אלעזר בן עזריה נמי לא שמעינן דפליג אלא בלאחר מילה אבל לפני מילה לא פליגי כלל [וכיון שכן] כהי דזלוף שרי לפני מילה רחילה מנא לן ואפשר שהגאונים ז"ל סומכין על אוקימתא דרבא כיון דברייתא תניא כותיה אע"ג דאיהו חש לנפשיה ומיהו הך רחילה דשרי לפני מילה דוקא בחמין שהוחמו מערב שבת אבל בחמין שהוחמו בשבת לא דרחילה דמקמי מילה מכשירין ניהו ולא דחו שבת אלא אליבא דר' אליעזר: וזה שכתב הרב אלפסי ז"ל שמרחיצין אותו כדרכו בין לפני מילה בין לאחר מילה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו בע"ש כי קאמר בין בחמין שהוחמו בשבת אלאחר מילה בלחוד קאי אבל לפני מילה דוקא בחמין שהוחמו מערב שבת דהכי דרחילה דידהו מדרבנן מיהא אסורה ורבנן לא שרו במכשירי מילה אפי' שבות של דבריהם וכדאמרינן לעיל דערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת אפ"ה כיון דרחילה בחמין שהוחמו מערב שבת לא אסרוה אלא מפני הבלנין שהיו מחמין בשבת ואומרים מערב שבת שהוחמו במקום מילה התירו דלא שייכא בה הך גזירה כולי האי: והיכא דאישתפוך חמימי א"כ אבדור סמני לאחר מילה פשיטא (ה) דמחמין ושוחקין מפני הסכנה (ו) [ב] ומיהו כל היכא דאפשר לשנויי משנינן וכדתנן במתני' לא שחק כמון מערב שבת לועס בשיניו ונותן מיהו היכא דאיכא חמימי לרחוץ קודם מילה ואישתפוך הנך דלאחר מילה בכה"ג הוא דאיכא למידק אי אמרינן תדחה מילה כיון שאם נימול נצטרך אחר כך לחלל את השבת במכשירין או דילמא השתא מיהת בדין מהלינן ובתר הכי פקוח נפש הוא שדוחה את השבת והרמב"ן ז"ל כתב דשרי למימהלי שאין למנוע מצוה אלא שעתה ואין דוחין את המילה מפני שנצטרך אח"כ לדחות את השבת דבתר הכי פקוח נפש הוא דדחי ליה ולא מכשירי מילה ומתני' דיקא לה הכי דקתני לא שחק כמון מערב שבת לועס בשיניו ונותן אם לא התקין מע"ש כורך על אצבעו ומביא ולא קתני בשאין לו כמון בביתו או שא"א ללעוס בשיניו (ז) ותדחה דמדקתני תקנתא ולא קתני דחיה ש"מ כדאמרן ועוד דכורך על אצבעו ומביא דכך רה"ר ואפילו מחצר אחרת בשלא נשתתפו איסורא דרבנן מיהא איכא ואם איתא דמכשירין לאחר המילה כמקמי מילה תדחה מילה שהרי העמידו דבריהם במקום כרת אלא ש"מ שאין צרכי סכנה שלאחר מילה דוחין את המילה בתחילה אלא שמל וא"כ מחלל לצורך הסכנה וזהו דעת הרמב"ן ז"ל לפי זה הא דאמרינן בעירובין בההוא ינוקא דאישתפוך חמימיה ומייתי לה הרי"ף ז"ל בפירקין בדאישתפוך חמימי דקודם מילה היא: ואינו כן דעת הרז"ה ז"ל שהוא ז"ל אמר דכל היכא דאישתפוך חמימי דבתר מילה [מקמי מילה] תדחה מילה וכן דעת הרשב"א ז"ל והביא ראיה מדתנן בפ"ק דבילה (דף ג.) ב"ה אומרים לא ישחט אא"כ הי' לו דקר נעוץ מבעוד יום וב"ש מתירין ושוין שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה ואם איתא שמלין מפני שבשעת מילה אין כאן דחיית מכשירין ואח"כ פקוח נפש הוא שדוחה ה"נ נשחוט מפני שמחת יו"ט ולאחר מכאן נימא שמצות כסוי הוא שדוחה אלא ש"מ [ג] כל שאנו יודעים בתחלת

המאור הקטן

...י צורך הדיום כגון שחיטה ובישול אינו דין שיהא נדחה מפני מילה שלא בזמנה לכך הוצרך: כתב הרי"ף ז"ל בהלכות מרחיצין את הקטן כדרכו בין לפני המילה בין לאחר המילה בין ...חמו בשבת בין בחמין שהוחמו מע"ש ולא היה לו לומר כך אלא כך מרחיצין את הקטן כדרכו ... בחמין שהוחמו מע"ש ולאחר מילה אם נשפכו חמין שלו מחמין לו חמין אף בשבת מפני ... לו והוא שנשפכו לאחר מילה אבל אם נשפכו קודם מילה המילה נדחית ואין השבת נדחת

וראיה לדבר מההוא ינוקא דאישתפוך חמימיה כדאיתא במסכת עירובין וכ"כ הרי"ף ז"ל ... והיכא דאשתפוך חמימא דינוקא או דאיבדור סמנים בתר דאימהול עבדינן ליה בשב... דשמעינן מינית דאי אישתפוך חמימי מקמיה דאימהול תדחה מילה ולא תדחה שבת ו... שלאחר שחיטת הפסח דוחין את השבת התם במכשירין שא"א לעשותם מע"ש אבל מכ... כגון חמין לרחוץ בו שאפשר להחם לו מע"ש אינן דוחין את השבת אלא אם כן נשפכו ...

בתחלת הדבר שיבא לידי איסור מלאכה דומין את המצוה כדי שלא יבוא בסוף לידי כך ומה שהתירו לו לכרוך על אצבעו ולהביאו ולא דחו את המילה בכך כשם שדחו אותה מפני הבאת איזמל ואפי' דרך גגות וקרפיפות היכא שעבת בתוך הבית איכא למימר דאי איתידע מילתא מקמי מילה אין ה"נ ומתני' בדלא ידעי עד לאחר מילה ואפ"ה כל כמה דאפשר לשנויי משנינן אלו דברי הרב ז"ל ואפשר הן אבל זו של דקר איכה ראיה לפי דעתי שאין שחיטה ביו"ט מצוה קבועה כמילה בשבת: **אמר** רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה. דסבירא ליה דלא גזרינן בהא משום שחיקת סמנין: אבל נותן חוץ למכה. נר מצה דלא מוכחא מילתא דלרפואה קעביד:

תנו רבנן נותנין על גבי מכה וכו'. פי' הרב אלפסי ז"ל דחדתי לא מכו ועתיקי מכו אבל רש"י ז"ל פי' דחדתי שלא היו ע"ג מכה מעולם מכו אבל עתיקי לא מכו: **גרסי'** בסוף עירובין וכו' הוחלקה למטה דוחקה למעלה. אבל אם פירשה לגמרי אסור להחזירה: ומגלה מקצת רטיה וכו'. אבל לא יטלנה כולה ויקנח ואח"כ יחזירנה דה"ל כמניח לכתחלה ורטיה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח והיינו ממחק שהוא מאבות מלאכות:

מחלוקת. דשרי ת"ק להחזיר שפירשה ע"ג כלי וקי"ל כת"ק הלכך פירשה ע"ג קרקע אסור להחזירה אבל פירשה ע"ג כלי מחזירין וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מהל' שבת אבל הראב"ד ז"ל השיג עליו ואמר דאפילו על גבי קרקע מחזירין ונראה שהוא ז"ל מפרש הא דאמרינן בעירובין עלה דהא לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי דלא סבירא ליה דבפירשה בכלי [פליגי] אלא בפירשה על גבי קרקע ואפילו הכי קי"ל כת"ק דאמר מחזירין: **תנן** רבנן ערלתו ערלתו ודאי דוחה את השבת דביום השמיני דילפי' מיניה דוחה את השבת כתיב בסופו ערלתו דמשמע מיעוטא ערלתו של זה ולא של אחר: אנדרוגינוס. ספק הוא ונולד בהש"מ נמי ספק הוא ספק שבת זמנה ספק אינה זמנה וכן נולד כשהוא מהול ספק הוא שמא ערלה כבושה היא שהעור דבק בבשר ולקמן פריך ספק קמא לאתויי מאי הואיל ותנא כל הני ספיקי: שבש"א צריך להטיף ממנו דם ברית. ואפ"ה מודו דבשבת לא דחי: שצריך להטיף. דחיישינן שמא ערלה כבושה היא: על גר. דליכא שום ספק ערלה כגון ערבי מהול: חיישי' שמא ערלה כבושה היא. הא דאמר רבי שמעון בן אלעזר בנולד כשהוא מהול דלדברי הכל צריך להטיף ממנו דם ברית מספיקא קאמר דשמא ערלה כבושה היא הלכך כהי דבחול מספיקא צריך להטיף [א] אין מחללין עליה את השבת: ודאי ערלה כבושה היא. ומחללינן: **ואמר** רבה מנא אמינא לה. דלר"ש בן אלעזר ספק ערלה כבושה היא ואין מחללין פירוש דקים ליה לרבה דת"ק דרבי אלעזר הקפר הייט ר' שמעון בן אלעזר והכי איתא בתוספתא ומש"ה דייק רבה אם איתא דלר"ש (ב) צריך להטיף ממנו דם ברית ואפי' בשבת דודאי ערלה כבושה היא היכי אמר ליה ר' אלעזר (ג) לא נחלקו ב"ש וב"ה בחול שצריך להטיף הא אמר ת"ק ואפי' בשבת ואמר ליה איהו בחול אלא ודאי ת"ק דהייט ר"ש בן אלעזר בחול אמר ולא בשבת ומש"ה א"ל ר' אלעזר הקפר אין ודאי מודינא לך דטלו' כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית בחול (ד) אבל במאי דקאמרת דבגר שנתגייר כשהוא מהול פליגי פליגנא עלך דגר שנתגייר כשהוא מהול לדברי הכל צריך להטיף ממנו דם ברית ולא נחלקו אלא לחלל את השבת בנולד כשהוא מהול כך נראה שפירשו הגאונים ז"ל: **הלכך** נקטינן בנולד כשהוא מהול שאע"פ שצריך להטיף ממנו דם ברית בחול אין מחללין עליו את השבת דספק ערלה כבושה היא: **ולענין** גר שנתגייר כשהוא מהול כתב הרב אלפסי ז"ל בסמוך שצריך להטיף ממנו דם ברית וכ"כ בעל הלכות והר"ם ז"ל בפ' ראשון מהל' מילה: ולפי הפי' שכתבנו הם סומכין על ר' אלעזר הקפר דאע"ג דשמואל אמר הלכה כר"ש בן אלעזר איכא למימר דלאו לאפוקי מדר' אלעזר הקפר בגר שנתגייר כשהוא מהול קאמר אלא (ה) ממאי דקאמר ת"ק אליבא דב"ה דנולד כשהוא מהול א"צ להטיף ממנו דם ברית (ו) ואע"ג דר"ש בן אלעזר תרתי קאמר ואיהו פסק סתמא אשכחן דכוותה דלא נקטי' אלא בחדא וכדאמרי' בפ"ק דפסחי' (דף יג.) מאי לאו לאכול לא לבער וכ"ת אמאי דחקינן נפשין בהכי ולא אמרינן דשמואל אכולה מילתא דר' שמעון בן אלעזר קאי ואמאי סמכין טפי אדר"א הקפר מדר"ש בן אלעזר איכא למימר דסוגיין בעלמא כר"א הקפר שייכא דתניא בפ' הערל (דף עב:) אין לי נימול ביום אלא שנימול בזמנו לתשעה לעשרה

תורה אור

(א) בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מע"ש: אמר רב אין מונעין חמין ושמן ליתן על גבי מכה בשבת ושמואל אמר נותנין חוץ למכה ושותת ויורד לתוך המכה והלכתא כשמואל דתניא כוותיה אין נותנין (א) חמין בשבת ליתן ע"ג מכה °אבל נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה אין נותנין חמין ושמן ע"ג מוך ליתן ע"ג א מכה בשבת ולא ע"ג מוך שע"ג מכה בשבת: ת"ר נותנין מוך יבש וספוג יבש ע"ג מכה בשבת אבל לא גמי יבש ולא ב כתיתים יבשין והתניא רישא נותנין כתיתין יבשין קשיא כתיתין אכתיתין לא קשיא הא דקתני נותנין מוך יבש בחדתי והא דקתני אבל לא כתיתין יבישין בעתיקי גרסינן בסוף עירובין* ת"ר רטיה שפירשה מע"ג המכה בשבת מחזירין אותה בשבת רבי יהודה אומר הוחלקה למטה דוחקה למעלה הוחלקה למעלה דוחקה למטה ומגלה קצת רטיה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה מקצת רטיה ומקנח פי המכה אבל לא יקנח רטיה עצמה מפני שהוא ממרח ואם מרח חייב חטאת: אמר רב הסדא מחלוקת כשפירשה על גבי כלי אבל פירשה ע"ג קרקע דברי הכל אסור להחזירה אמר רב יהודה הלכה כר' יהודה ולית הלכתא כוותיה (ב) דרב אשי דהוא בתראה עבד עובדא כוותיה דת"ק ת"ר °ערלתו ערלתו ודאי דוחה את השבת *ולא ספק דוחה את השבת ולא ג אנדרוגינוס דוחה את השבת רבי יהודה אומר אנדרוגינוס דוחה את השבת וענוש כרת ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא נולד בין השמשות דוחה את השבת ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת שבש"א צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"א אין צריך להטיף ממנו דם ברית א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה על ד הנולד כשהוא מהול ישצריך להטיף ממנו דם ברית על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית וב"ה אומרים אינו צריך להטיף ממנו דם ברית איתמר אמר רב הלכה כת"ק ושמואל אמר הלכה כר"ש בן אלעזר ואע"ג דפליגי רב ושמואל בהא מילתא קיימא לן כבתראי דאינון רבה ורב יוסף דאתמר רבה אמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא ורב יוסף אמר (ג) ודאי ערלה כבושה היא ואמר רבה (ד) מנא אמינא לה דתניא ר' אלעזר הקפר אומר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הנולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית

רש"י

גם אין נותנין. משום שחיקת סממנין: אבל נותן חוץ למכה. דלא מוכחא מילתא דהוי לרפואה: אין נותנין על גבי מוך. משום סחיטה: מוך יבש וספוג יבש. דלאו לרפואה הוא אלא שלא ישרטוהו בגדיו: כתיתין. חתיכות בגדים דקין: קשיא כתיתין אכתיתין. רישא דשרי מוך יבש היינו נמי כתיתין: חדתי. שלא היו על גבי מכתו מעולם מסו וגזירה משום שחיקת סממנים: ערלתו ודאי דוחה שבת. דבהאי קרא דוביום השמיני דילפינן מיניה אפילו בשבת כתיב בסיפיה ערלתו דמשמע מיעוטא ערלתו של זה ולא של אחר ולמעוטי ספק אתא: אנדרוגינוס. ספק הוא ונולד בין השמשות ספק זמנה ספק אינה זמנה וכן נולד כשהוא מהול ספק הוא שמא ערלה כבושה היא שהעור דבק בבשר: שבש"א צריך להטיף ממנו דם ברית. ואפ"ה מודו דלא דחי שבת: שצריך להטיף. דדלמא ערלה כבושה היא: על גר. דליכא שום

שלטי הגבורים

מותר לומר לנכרי לעשות לצורך כן נראה דעת בעל העיטור שהביא הר"ן דבריו פרק רבי אליעזר:

לשון ריא"ז

א ומז"ה אוסר ליתן ע"ג מכה אפי' חמין לבדו ושמן לבדו ואע"פ שהתירו לסוך שמן על גבי מכה הסיכה דבר מועט הוא ואינו דומה לנתינת שמן מרובה ורבינו יוסף ברבי משה אומר שלא אסרו אלא חמין ושמן מעורבים אבל זה לעצמו וזה לעצמו מותר ליתן ע"ג מכה שאין חילוק בין סיכה לנתינה וכדבריו נראה לי עיקר כמבואר בקונטרס הראיו':

ב רש"י פי' דחדשים שלא היו על המכה לעולם מרפאים וישנים אינן מרפאים ורבינו ומיי' פ' כ"ג מהלכות שבת כתבו דישנים הם מרפאים וטור א"ח סי' שכ"ח כתב דישנים שלא נתנו מעולם על המכה הן מרפאים אבל היו כבר על המכה אפי' ישנים שרי:

לשון ריא"ז

רוב הפוסקים וכתב הרא"ש שכן נהגו העולם להטיף מהניחם דם ברית בחול ור"ת פסק דקטן נולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית בחול וגר שנתגייר כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"ג כתב בהיפך דקטן מהול אין צריך וגר מהול צריך

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור ה"ג אמר רב יוסף מנא אמינא לה וכו' עד וכן נמצא ברוב הספרים:

אמר הכותב אבל הג"י הישנה בספרים אמר רבה והרי רבינו הגדול ורבינו חננאל ז"ל גורסין כך וכן פירושה

מאן תנא קמא דר"א הקפר ר"ש בן אלעזר היא והכי נמי תניא בתוספתא וגא רבה ודקדק מדקאמר רבי אלעזר הקפר לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית על מה נחלקו על השבת מכלל דלת"ק דהוא ר"ש בן אלעזר דקאמר נמי כוותיה לא נחלקו שצריך להטיף ממנו דם ברית ופליג בעל מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול דברי הכל אין מחללין דתרווייהו חדא מלתא קא אמרי וחד דינא נקטי צריך להטיף ממנו דם ברית והיינו בחול ואין הילול שבת בכלל וכודאי לרבי אלעזר הקפר דקאמר לא נחלקו אדרבי שמעון ברבי אלעזר קאי כדתני לה עליה ולדידיה קאמר ליה פשיטא דלדברי הכל אין מחללין דאי ס"ד לת"ק דהוא ר"ש בן אלעזר מחללין אמר ת"ק אפי' בשבת ואמר ליה איהו צריך בחול אלא אי נמי ר"א הקפר(ח) מאי לא נחלקו לרבנן קמאי דתנו ריש' דברייי' קאמר להו מכל מקום כיון דרבי אלעזר הקפר ור"ש בן אלעזר תרווייהו אמרי להו לא נחלקו שצריך להטיף בחול ולא בשבת קאמרי וש"מ כרבה דאמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא ואי ר"א הקפר אדר' שמעון קאי (ט)שמעינן דקאמר לא נחלקו בחול שצריך להטיף ממנו דם ברית אבל לא בשבת וא"ל איהו מה שאתה אומר שלא נחלקו בחול שצריך להטיף מודינא לך אבל בשבת פליגנא עלך דלבית שמאי מחללין עליו ונמצא שלדברי הכל לב"ה אין מחללין ורבה אמר כדברי הכל ואקשינן א"כ ר"א טעמיה דבית שמאי אתא לאשמעינן ומפרקינן ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה שאתה אומר כלומר בגר שנתגייר כשהוא מהול אלא בשבת נחלקו בנולד כשהוא מהול וזה פי' נכון ולענין פיסקא ליכא ספיקא דכיון דרבה יכול למימר הנא דאמרי כדברי הכל ורב יוסף על כרחיה פליג אדר' אלעזר הקפר דרבה עדיפא ועוד דרב נחמן נמי סבר כוותיה ורב אדא בר אהבה נמי דאמר תיתי לי דעברי אדרב הכי ס"ל דלא מחללי שבתא משום דחיישי' לדרב מיהו בחול ודאי כשמואל עביד אלא שנתהרע בעצמו מפני שלא חשש לדברי רב שלא לחלל שבת וכל זה מסייע למעבד כרבה ועוד דספיקא להומרא והא דגרסינן בפ' הערל ור"ע האי תושב ושכיר בפסח למה ליה ואוקימנא לאתויי גר שמל ולא טבל וקטן שנולד מהול ור"א פליג משום דגר שמל ולא טבל גר מעליא הוא ונולד כשהוא מהול אין צריך להטיף ומדקא דבי ליה מקרא אלמא ערלה כבושה דאורייתא היא הסיא ליכא דגמרא בעלמא היא דקא תפים תרי משום חד אבל קרא לגר שמל ולא טבל איצטריך דתושב ושכיר תרווייהו מחד ריבוא איתרבי כדמתרגי' לה התם מעיקרא לאיתויי ערבי מהו' וגבעו' מהול ועוד דלא קי"ל כר"ע דמרבי ליה לערל כטמא אלא תושב ושכיר לגזירה שוה נולד בשבות

המאור הקטן

מילה וגרסינן נמי התם בפרק אלו דברים אמר רבא לדברי ר"א הכל אצל מילה חולין הן ולא שנא בריא ולא שנא חולה אין מחמין לו חמין בשבת להברותו ולמולו ואע"ג דהדר ביה רבא מההיא לטעמיה דר"א משום דאיתותב והדר ליה לטעמא אחרינא ואמר קסבר ר"א שוהמין ווורקין על פשא שרץ וכו' מ"מ אליבא דרבנן ליכא ספיקא דלא דחינן שבת להחם חמין לתינוק אלא כשנשפכו חמין שלו לאחר מילה וביום ראשון אם אפשר לרחצו במים צונן או בחמי חמה או בחמין שהוחמו מערב שבת רוחצין אותו כדכתיב בפרשת תוכחה ובמים לא רחצת למשעי ואם אי אפשר לעשות כן מפני הצינה מחמין לו חמין אף בשבת שכל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה ולתינוק בשבת:

ה"ג אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא רבי אלעזר הקפר אומר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הנולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית על מה נחלקו לחלל (ז) שבת שב"ש אומרים מחללין ובית הלל אומרים לא מחללין לאו מכלל דת"ק ס"ל דברי הכל מחללין פי' ומאן ת"ק רבי שמעון בן אלעזר דפליגי רבה ורב יוסף אליבא דידיה ודחי' ודילמא ת"ק פי' דהיא ר"ש בן אלעזר דברי הכל אין מחללין קאמר ומהדרינן א"כ לא אתא רבי אלעזר הקפר אלא לאשמעינן טעמא דב"ש דלענין דינא זה וזה שוין שצריך להטיף ממנו דם ברית ואין מחללין עליו ואי הכי מאי אתא לאשמועינן ודחינן ודילמא ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה פירוש זה שבא רבי אלעזר הקפר ללמדנו שלא נחלקו ב"ש וב"ה שצריך להטיף ממנו דם ברית כדקאמר תנא קמא ולא בגר שנתגייר כשהוא מהול שאין צריך ולא נחלקו בו כדקאמר ר"ש בן אלעזר ולא נחלקו אלא לחלל את השבת בתינוק שנולד כשהוא מהול ויש ספרים הרבה שמשובשת גירסא זו בהם וגם בהלכות הרי"ף מצאנו אמר רבה מנא אמינא לה ומפירוש ה"ר שלמה נראה שהוא גורס אמר רב יוסף וכן נמצא ברוב הספרים כן דרבה ורב יוסף פליגי אליבא דר"ש בן אלעזר שמעי' מינה דהלכתא כוותיה מיהו לא מכרעא לן מילתא אי כרבה אי כרב יוסף דלא איתמר הלכתא כרב יוסף בשדה ענין ומחצה אלא במה שנחלקו במסכת בבא בתרא ושובא איכא בבאר דוכתי דקי"ל כרב יוסף מיהו הכא נקטינן לחומרא כרבה:

ואנו תמהין מאחר דקיימא לן כב"ה אליבא דר"ש בן אלעזר על מה פסקו הגאונים בגיורא דאיתמהיל בארמיותיה שצריך להטיף ממנו דם ברית ויש שסומכין על ההיא דגרסינן ביבמות מי שבא ואמר גר אני מטבילין אותו ומה בכך דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אין מטבילין ומפרשי' טעמיה דרבי יוסי דחיישינן

א מיי' פ"ק מה' מילה סמג עשין כח טור י"ד סי' רס"ה :

לעשרה לאחד עשר וגר שנתגייר כשהוא מהול מנין אלמא צריך להטיף ממנו דם ברית ועוד דקי"ל בפ' החולץ (דף מו:) כרבי יוסי דאמר לעולם אינו גר עד שימול ויטבול וזה הכלל משמע בין לערל בין לנולד כשהוא מהול בין לערבי מהול בין לגבעוני מהול ועוד דתניא התם הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אין מטבילין (ב) משום דחיישינן דילמא ערבי מהול וצריך להטיף ממנו דם ברית וכן פירש"י ז"ל : ואיפסיקא הלכתא כר' יוסי וליכא למימר דר' יוסי לנולד כשהוא מהול הוא דחייש דנולד כשהוא מהול מיעוטא הוא ור' יוסי לא חייש למיעוטא ואע"פ שיש לדחות ראיות הללו קבלת גאונים ז"ל תכריע אבל רבינו תם ז"ל כתב דגר שנתגייר כשהוא מהול אין לו תקנה אבל בניו נמולין לח' ונכנסים לקהל דהא אתגייר בטבילה והגר חשוב להכשיר את זרעו אבל בעצמו לא והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דאי סבירא לן כר' שמעון בן אלעזר אף הוא עצמו כשר ונכנס בקהל דהא אין צריך להטיף ממנו דם ברית קאמר ואי לא סבירא לן כותיה בהטפת דם ברית מיהא סגי ליה וכדתניא התם בפ' הערל (שם) ותו קשיא עליה מדאמר ר' יוסי התם אין מטבילין אותו כלומר עד שיטיף שאלמא אין לו תקנה לעולם מטבילין אותו להכשיר זרעו אבל לא להכשיר עצמו : **ולענין** ברכה בנולד כשהוא מהול כתב הרי"ף ז"ל בהלכות שאין מברכין עליו משום דכיון דקי"ל משום ספק ערלה כבושה היא שמטיפים ממנו דם ברית אין מברכין על הספק והוא הדין שאין מברכין עליו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו דשמא אין כאן ערלה כלל אבל הרב ר' יונה ז"ל כתב שצריך לברך דכיון דמשום ספיקא דאורייתא הוא שמטיפין ממנו בספיקא דאורייתא מברכינן ומחלוקתם תלויה בההיא דפרק במה מדליקין [דף כג.] דאמר אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דבריהם לא בעי ברכה וכמו שכתבתיהו שם בס"ד: **אבל** לענין ברכה בגר או בעבד שנתגייר כשהוא מהול כתב הרמב"ן ז"ל דבכה"ג כולהו מודו שמברך אקב"ו להטיף דם ברית מן הגרים או מן העבדים שאין הטפה זו מספק אלא ודאי שאנו חייבין להטיף ממנו דם ברית להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ובה נכנסים תחת כנפי השכינה אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק שלישי מהלכות מילה גר שמל קודם שנתגייר וקטן שנולד מהול כשמטיפין מהם דם ברית אין צריכין ברכה ולא ידעתי למה אמר בגר שמל קודם שנתגייר שהוא גר ברכה ואפשר דרפויי מרפיא בידיה ז"ל (ג) גר שנתגייר כשהוא מהול אם צריך להטיף ממנו דם ברית אם לאו ולפיכך פסק שמטיפין ואין מברכין : **אמר** מר ולא ספק דוחה את השבת לאתויי מאי. דהא הגא להו בברייתא דלעיל בהדיא לכולהו ספיקי : בן שבעה. ודאי מחללין עליו את השבת בן שמנה ודאי אין מחללין שהרי הוא כמת ואין מילתו מילה : מפני הסכנה. סכנת אמו שכשים חלב הרבה בדדיה ומביאה לידי חולי : **ונראה** שדעת הרי"ף ז"ל שאין מוהלין ספקות בשבת ולפיכך הביא ברייתא זו בהלכותיו כתם דבגמרא שקליא וטריא בספי ורב אדא בר אהבה אמר [בדף קלו.] דמלין אותו ממה נפשך דאי חי הוא שפיר קא מהיל ואי מת הוא מהתך בבשר בעלמא הוא ואליביה דרב אדא בר אהבה אוקימנא לה להך ברייתא דקתני בספק בן שבעה ספק בן שמונה אין מחללין עליו את השבת למכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר ואילו היה דעת הרי"ף ז"ל דמהלינן ספקות בשבת היה לו להביא לדרב אדא בר אהבה בהלכותיו והיה לו להשמיט ברייתא זו דכיון דלרב אדא בר אהבה לא מתוקמא אלא במכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר והא לא קיימא לן כר' אליעזר לא היה לו לרי"ף ז"ל לכתבה אלא משמע דסבירא ליה דלא אמרינן ממה נפשך ומתוקמא ברייתא כפשטה ולא צריך לאוקומי אליבא דר' אליעזר אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' א' מהל' מילה דמהלין ספקות ממה נפשך וכן מעשים בכל יום : **כל** שאין אמו טמאה לידה. כגון יולא דופן ונכרית שילדה ולמחר נתגיירה אין בנה ממתין עד ח' אלא נימול מיד : דורות הראשונים. מאברהם ועד מתן תורה שנהגה מילה לח' ולא נהגו טומאה : ונתחדשה הלכה. דמי שאמו טמאה לידה נמול לח' ולא אחר : יולא דופן. שנקרעה אמו : שתי ערלות. שתי עורות זה על זה ואמרי לה שני גידין : אבל לשמונה ודאי מהלינן ליה. ואע"ג דיולא דופן אין אמו טמאה לידה : הא בהא תליא. חלול שבת תלוי במילה לח' ומי שנמול לח' דוחה שבת ומי שאין נימול לח' אין דוחה שבת דכי כתיב ביום השמיני דילפי' מיניה ואפי' בשבת בנמול לח' כתיב: כתנאי. מילה לח' אם היא תלויה בטומאת לידה: יש יליד בית שנמול לח'. תרי קראי כתיבי

נר מצוה

תורה אור

ברית על מה נחלקו לחלל עליו את השבת שב"ש אומרים מחללין עליו את השבת וב"ה אומרים אין מחללין מכלל דת"ק סבר ד"ה (א) אין מחללין עליו את השבת ומדגמר רבה דהוא בתראה מהא מתניתא ש"מ דהלכה היא ואע"ג דפליג עליה רב יוסף הא קי"ל רבה ורב יוסף הלכה כרבה א בר משדה ענין ומחצה הלכך כרבה סבירא לן דאמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא וצריך להטיף ממנו דם ברית בחול אבל לא בשבת דמספיקא לא מחללינן שבתא וכן הלכה: לרבינו האי גאון זצ"ל וששאלת נולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית או לא ואם צריך להטיף ממנו דם ברית מברכין עליו או לא כללו של דבר רבנן קמאי במתיבתא הכין אסכימו שצריך להטיף ממנו דם ברית אלא מיהו בנחת וצריכה מילתא למיבדקיה יפה יפה בידים ומראית העין ולא בפרזלא דלא ליעייק ליה ואין מברכין על המילה אלא אם כן נראית לו ערלה כבושה ורואין ונזהרים היאך מוהלין אותו ואם [לא] נראית לו ערלה ממתינין לו הרבה שלא יביאוהו לידי סכנה ואין חוששין לשמיני °אמר מר ולא ספק דוחה את השבת לאתויי מאי לאתויי הא ב דתנו רבנן °בן שבעה מחללין עליו את השבת בן שמונה אין מחללין עליו את השבת ספק בן שבעה ספק בן שמונה אין מחללין עליו את השבת בן שמונה ג הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה : אמר (א) רבא אמר רב אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה וכל שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמונה שנאמר °אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וכתיב °וביום השמיני ימול בשר ערלתו אמר ליה אביי דורות הראשונים יוכיחו שאין אמן טמאות לידה ונימולין לשמונה א"ל נתנה תורה *ונתחדשה הלכה אינו והא איתמר יוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות רב הונא וחייא בר רב חד אמר מחללין עליו את השבת וחד אמר אין מחללין עד כאן לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת אבל לשמונה ודאי מהלינן ליה הא בהא תליא כתנאי יש יליד בית שנימול לשמונה ויש

דף נט ע"ב

ויקרא יב

דף עלה

רש"י

שום ספק ערלה כגון ערבי מהול : אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה. מפני שחלב הרבה בדדיה ומביאה לידי (ב) חולי: כל שאין אמו טמאה לידה. כגון יולא דופן ונכרית שילדה ולמחר נתגיירה אין בנה ממתין עד שמונה אלא נימול מיד : דורות ראשונים. מאברהם עד מתן תורה שניתנה תורת מילה ולא נהגה טומאה : ונתחדשה הלכה. דמי שאמו טמאה לידה נימול לשמונה : יולא דופן. שנקרעה אמו : שתי ערלות. זו על גב זו ואמרי לה שני גידין : אבל לשמנה ודאי מהלינן. אע"ג דיולא דופן אין אמו טמאה לידה : הא בהא תליא. חילול שבת תלוי במילה לשמונה דמי שנימול לשמונה דוחה שבת ומי שאין נימול לשמונה אין דוחה שבת דכי כתיב וביום השמיני דילפינן מיניה אפילו בשבת בנימול לשמונה כתיב : יש יליד בית שנימול לאחד. דתרי קראי כתיבי

הגהות חו"י

(א) עיין שם : (ב) פי' לאו דוקא סכנה ועי' בתוס' פ' הערל דף ע ע"ב :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל רבה : (ב) נ"ב אותו : (ג) נגר כצ"ל: (ד) נ"ב אלא ת"ש :

שלטי הגבורים

ונראין דברי ס"ג בעיני ר"י ורבינו שמשון שסירבו שם טעם ס"ג מיהו לפי ר"י משמע דהא דאמר דגר מהול צריך הטפת דם היינו דוקא שכשנולד בגיותו היה לו ערלה ומל אותו בגיותו ומשו' הכי כיון שהיה לו ערלה שעה אחת אע"ג דהשתא שבא להתגייר כבר הסירה ממנו צריך להטיף ממנו דם ברית אבל אם לא היה לו ערלה משולם שכשנולד בגיותו נולד כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית כשבא להתגייר ולפי' רבי' שמשון אפי' שכשנולד בגיותו נולד מהול השתא שבא להתגייר צריך להטיף ממנו דם ברית ומדברי ר"ת שהביא הר"ן כאן משמע דס"ל דגר אין צריך להטיף ממנו דם ברית והרמב"ן דמכשיר גר מהול לבא בקהל משמע דפליג עם ר"ת בהטפת דם ברית ולדברי רבינו ורב האי ורוב הפוסקים אין מברכין על מילת קטן שנולד מהול כלל והר"י כתב שמברכין ורבינו שמחה כתב דאינו מברך אקב"ו על המילה אבל מברך אקב"ו להטיף ממנו דם ברית ומחלוקת זה תלוי במחלוקת הברכות שהם ספק מדבריהם והטור יו"ד סי' רס"ה כתב בשם בעל העיטור דאפי' למ"ד דאין מברכין כלל על מילת קטן שנולד מהול מ"מ ברכת להכניסו ואשר קדש ידיד מברכין והר"ן כתב דגם ברכות אלו אין מברכין וברכת גר ועבד שנתגייר כשהוא מהול רמב"ן כתב שמברך אקב"ו להטיף דם ברית מן הגרים או מן העבדים ומיי' כתב דגר שמל קודם שנתגייר שמטיפין ממנו דם ברית אין צריך ברכה :

לשון ריא"ז·

ואומרים הגאונים שהנולד כשהוא מהול צריך לבודקו יפה יפה בידים ומראית עינים ולא בברזל שלא להזיק לו ואין מברכין על המילה אלא אם נראית לו ערלה כבושה ורואין ונזהרין היאך מלין אותו אם נראית לו ערלה וממתינין לו הרבה ואין חוששין לשמיני שלא יביאהו לידי סכנה :

א כתב הרא"ש ז"ל ותמהני על רב אלפס ז"ל שכתב שהלכה כרבה שהוא בתרא ובשאר דוכתין כתב דמאביי ורבא ואילך הוא דקי"ל הלכתא כבתראי אבל קודם לכן קי"ל כרב לגבי התלמיד ואילו נחלקו רבה ורב יוסף על רב יהודה היה הלכה כרב יהודה שהיה רבן של רבה ורב יוסף כ"ש שהלכה כרב רבו של רב יהודה כנגד רבה ורב

... נהגו להטיף ממנו דם ברית : ב מדברי רבינו לפי' הר"ן מוכח דס"ל דכל ספק שבעה ספק שמונה אין מוהלין בשבת והכי ס"ל להרא"ש כמ"כ הטור בשמו ותמהו הטור והר"ן על דברי (רש"י) [רבינו] והרא"ש וספקו בשבת ספק שבעה ספק שמונה אין מוהלין אותו בשבת וכ"כ מיי' פ"ק מהל' מילה אלא דלמיי' בעינן שיגמרו צפרניו ושעריו ולטור לא בעינן ומדברי הטור מוכח דבן שמנה ודאי ולא נגמרו שערותיו וצפרניו דאין מלין אותו ... כמהתך בשר בעלמא ומתוך דברי סמ"ג יש לתרץ תמיהת הטור שתמה על דברי רבינו ועל הרא"ש להשוותן עם שאר הפוסקים ויש מקום לעיין בדברי טור וסמ"ג בדין ... דברי מרדכי משמע דבן שמנה אסור לטלטלו בכל השבתות עד שיכלו לו חדשיו דהיינו שיהיה בן תשעה חדשים ומשמע דאפי' לא שהה ל' יום מנולד עד שיהיה בן ט' מ"מ שרי

המאור הקטן

דחיישינן שמא ערבי מהול הוא וצריך שימול בפנינו ורבי יוסי ור"י הלכה כר' יוסי וא"כ מרדיא הא דר"ש בן אלעזר ואם היינו מפרשים טעמו של רבי יוסי שמא נולד כשהוא מהול ולא נימול לא היינו צריכין להחמיר ... הלכך לא בריר לן טעמא בזה שכתוב בהלכות בגיורא דאתמהיל בארמיותיה אא"כ הוא הדבר בספק שלא נודע אם נולד כך או נעשה לו כן בידים :

*) ה"ג בנוסחי דוקאני וכן נמצא בהלכות הרי"ף : אמרי נהרדעי היה שלשה שבעה ושלשים שלשה ימים הראשונים בין שאמרה צריכה אני בין שאמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת מג' ועד ז' אמרה אינה צריכה אין מחללין עליה את השבת טעמא דאמרה אין צריכה אני הא סתמא צריכה אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושין לה ע"י ארמאי ולפי שראיתי בזה השיבוש שבוש ברוב הספרים הוצרכתי לכותבה כי יש ספרים שמקילין יותר מכאן להתיר ע"י ארמאי משלשים ואילך והוא עובדא דההוא ינוקא דאשתפיך חמימיה בפרק הדר ... שאין מותר על ידי ארמאי אלא משבעה ועד שלשים :

*) עיין לדף נ"א ע"ב

מלחמת ה'

כשהוא מהול אי ערלה כבושה היא לא צריכה קרא אי לאו ערלה היא א"נ להטיף כלום גר שמל ולא טבל לדידן מאבות גמרינן והאי דלא שנינן הכי נר"א משום דמשנינן ליה דסבר הכי והוצרכתי לכתוב זה להוציא מדברי מקצת ראשונים שפסקו כרב מדרב אדא דאיתרע ביה וכבר פירשתי שאינו אלא סיוע לדברי רבה לחוש בשבת כמו שפסק הגאון ז"ל גם טעמו של רבי' ז"ל במה שאמר אמת הוא דכל רבה ורב יוסף הלכתא כוותיה דרבה בר מדה ענין ומתלה ובכמה מקומות פסקו רבינו הגדול ורבינו חננאל הלכתא כרבה מפני זה הטעם ומה שאמר בעל המאור ז"ל שלא נאמר כן אלא במה שנחלקו בשבת בתרה בלבד אינו רחוק בעיני ג"כ מצאנו בשם רב נמח בר פלטוי ראש ישיבה ז"ל אבל לא לענין כוונת בעל המאור אלא הוצרכנו לומר כן לפי שלא חלק רבה על רב יוסף במתלה אלא אביי תלמידו הוא שחלק עליו ומיהו כל היכא דלא איפסיק הלכתא כרבה קי"ל ומנא תימרא מדקאמרינן בהדיא בפרק מי שאחזו גבי ההוא דאמר ליה לאריסיה כ"ע דלו תלת דלוותא ואכלי רבעא את דלי ארבע ואכול תלתא ולבסוף אתא מיטרא ואיפליגו בה רבה ורב יוסף ואתינן לאוקומה בפלוגתא דרבנן ורשב"ג דלידן ואקשינן ותסברא והא קי"ל הלכתא כוותיה דרבה ובהא אין הלכה כרשב"ג אלמא בכל רבה ורב יוסף קי"ל כרבה דלא מצית למימר בההיא כלום משום דא"כ הוה ליה למימר הא קי"ל בהא הלכתא כרבה ולית הלכתא או משום דקי"ל בעלמא כוותיה וזו ראיה גמורה לדברי רבינו ואע"פ שיש הלכה כרב יוסף כגון פרוטה דשומר אבדה אין זה פוגם עלינו כללנו לפי שאין מכל הכללות האמורות בתלמוד ים מאחר דקי"ל כבית הלל אליבא דר"ש בן אלעזר על מה פסקו הגאונים בגיורא דאתמהיל בארמיותיה שצריך להטיף ממנו דם ברית אומר אני לפי שאין לנו ראיה שהלכה כר"ש בן אלעזר כהם כיון דעל הטפת דם הנולד כשהוא מהול נאמרה אין לנו ראיה לדבר אחר ומצינו כיוצא בה בגמ' דפרק הקומץ רבה הלכה כר' שמעון בן אלעזר מאי לאו אמם עד שקבעו הלכה כר' אלעזר אים ברתותא מאי לאו להכול לא לנער ובמסכת ע"ז הלכה כרשב"ג הואיל ותנן סתמא כוותיה והלכה כמותו דלא חיישינן לסיתומא ואין הלכה בת תעניה א"ר יוחנן הלכה כר' יוסי אסברא לך כי אמר ר' יוחנן הלכה כר' יוסי בדלא להתענאה הלכך דר' אלעזר הקפר עדיפא דסבר צריך להטיף ופליג בה בגר לב"ה והכי נמי ה דתני בה לא נחלקו על זה ועל זה שצריך להטיף ממנו דם ברית וסוגיין בעלמא הכי דגרסינן בפרק הערל מסוך ונולד כשהוא מהול וגר שנתגייר כשהוא מהול וקטן שעבר זמנו ערלות אין נימולין אלא ביום רבי אלעזר בר' שמעון אומר בזמנן אין נימולין אלא ביום שלא בזמנן נימולים בין ביום בין בלילה אלמא צריך להטיף ממנו דם ברית ומסתייע נמי שימול ויטבול והניא נמי מי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ודיו בכך ר' יוסי אומר אין מטבילין משום דחיישינן דילמא ערבי מהול וגבעוני מהול הוא וכן פירש"י ז"ל מהול הוא ולא נימול כחוק הוא להוס למיעוטא דמיעוטא והוא עצמו אינו אלא חשש ערלה כבושה שאם אין בו ערלה הרי זה כנתגייר כשהוא מהול ואפי' לדבריו יש ללמוד ממנה מהול שכיון שאמר ר' יוסי שאינו גר ליכנס תחת כנפי השכינה אלא במילה וטבילה ולא גמרינן מאמהות אף זה אם אין מטיפין ממנו דם ברית במה יכנס תחת כנפי השכינה הרי כלום שלא נעשית כהלכתה ואע"פ שמל ערל הוא כדאי' בהדיא בפרק הערל ולפי דעתי מברכין הם עליה שלא משום ספק ערלה הוצרכה אלא דם הברית הוא ועל כך תיקנו במילה נימולים וכבר ראיתי דברי ה"ר אברהם ז"ל שאמר לא נחלקו אלא כשנתגייר וידוע שהוא מהול מיד ישראל לשום מורנא והלכה כר' שמעון בן אלעזר דלא בעי מילה לשמה אבל

נג של

כתיבי ביליד בית ובמקנת כסף חד כתיב ביה ח' וחד לא כתיב ביה ח' המול ימול יליד ביתך וגו' ומסתברא דהאי מקנת כספך דמפרש ביה ח' כגון שנולד בביתו של ישראל משקנאו דדומיא דלכם בעינן דכתיב בההוא קרא ובן ח' ימים ימול [א] הלכך לקח שפחה מעוברת וילדה אצלו הרי זה מקנת כסף שנמול לח' דדומיא דלכם הוא [ב] ולקמן מפרש מקנת כסף שנמול לאחד [ג] : לקח שפחה ונתעברה אצלו. לא הוי מקנת כסף אלא יליד בית שנימול לח' [ד] דדומיא דלכם הוא ולקמן מפרש יליד בית שנמול לאחד אליבא דת"ק: ר' חמא אומר. הטבילה לשום עבדות חלה עליה שם תורת שפחת ישראל דמתחייבת בכל המצות שהאשה חייבת בהן שאם ילדה אח"כ היא טמאה לידה ובנה נימול לשמונה : ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית. שנימול לאחד דכל שאין אמו טמאה לידה אין ממתינין לו לח' וכדר' אסי ולת"ק בין ילדה ואח"כ הטבילה בין הטבילה ואח"כ ילדה נימול לח' דלאו בטומאת לידה תליא מילתא והיינו כתנאי : כגון שילדה ואח"כ הטבילה הטבילה ואחר כך ילדה . ותרוייהו בנתעברה אצלו דלא הוי מקנת כסף : מקנת כסף נימול לאחד כגון שלקח זה שפחה וזה עובר . דכיון דאין לבעל העובר חלק באמה לאו דומיא דלכם הוא וה"ה דמצי לאפלוגי במקנת כסף בין ילדה ואח"כ הטבילה ובין הטבילה ואח"כ ילדה [ה] אלא רבותא אשמעינן דאפי' בהטבילה ואח"כ ילדה משכחת לה דלא הוי דומיא דלכם : אלא יליד בית נימול לאחד היכי משכחת לה . הא ודאי דומיא דלכם הוא הואיל ולאו בטומאת לידה תליא מילתא : בלוקח שפחה לעובריה . ואפילו מישראל דהויא טמאה לידה שכבר טבלה דלאו דומיא לכם היא הואיל ואין לו חלק באמו : הניחא וכו'. פלוגתא דר"ל ורבי יוחנן היא בבבא בתרא (דף ג)[דף קלו.]: שלקח שפחה על מנת שלא להטבילה . דלא שייכא בה תורת חיובא דמצות כלל אבל לטומאת לידה לא חיישינן :

נר מצוה · תורה אור

ויש יליד בית שנימול לאחד יש מקנת כסף שנימול לאחד ויש מקנת כסף שנימול לשמונה כיצד לקח שפחה מעוברת ואחר כך ילדה זהו מקנת כסף שנימול לשמונה לקח שפחה וולדה עמה זהו מקנת כסף שנימול לאחד לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית שנימול לשמונה רבי חמא אומר ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית הנימול לאחד הטבילה ואחר כך ילדה זהו יליד בית שנימול לשמונה ות"ק לא שני ליה בין הטבילה ואח"כ ילדה בין ילדה ואח"כ הטבילה ואע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לשמונה אמר רבא בשלמא לר' חמא משכחת לה יליד בית נימול לאחד (א) יליד בית נימול לשמונה כגון שילדה ואחר כך הטבילה הטבילה ואח"כ ילדה מקנת כסף שנמול לשמונה כגון שלקח שפחה מעוברת והטבילה ואח"כ ילדה מקנת כסף שנימול לאחד כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה אלא לת"ק בש"מא כולהו משכחת להו אלא יליד בית שנימול לאחד היכי משכחת לה א"ר ירמיה בלוקח שפחה לעוברה הניחא למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי מאי איכא למימר אמר רב משרשיא בלוקח שפחה על מנת שלא להטבילה: תניא רשב"ג אומר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל שנא' ופדויו מבן חדש תפדה שמונה ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה' הא לא שהה ספיקא הוא (א) לגבי אשת אח דמחייבי כריתות הן אחמירו בה רבנן ולא נייבם אשת אח מספיקא דכל ספיקא דאורייתא לחומרא אבל לגבי אבילות אקילו בה רבנן *איבעיא להו מי

ולענין הלכה איכא מאן דאמר דלא קיימא לן כרב אסי אלא אע"פ שאין אמו טמאה לידה נימול לשמונה ימים משום דאוקימנא לה לדרב אסי כתנאי וקים ליה רב אסי כרבי חמא (ב) ויחיד הוא לא קי"ל כותיה לגבי תנא קמא דרבים נינהו דסבירא להו דאע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לח' דאילו לא איפליגו אמוראי בהא מילתא כלל הוה נקטינן כרבי חמא כיון דרב אסי דאמורא הוא פסק כותיה אבל השתא דאמוראי נמי פליגי בהא מילתא דהיינו רב הונא וחייא בר רב לא שבקינן ת"ק למנקט כרבי חמא דיחידאה הוא ועוד דרבה ורב משרשיא ור' ירמיה שקלו וטרו אליבא דת"ק אבל הרב ר' יונה ז"ל פסק כרב אסי משום דכיון דאוקימנא לה בפלוגתא דרב הונא וחייא בר רב הוו להו מאן דאמר יוצא דופן אינו נימול לשמונה ורב אסי רבים ומאן דאמר נימול לשמונה יחיד ואע"ג דאוקימנא לה בגמ' כתנאי וקם ליה רב אסי כיחידאה רובא דאמוראי דקבעי כיחידאה [ו] עדיף טפי [מהך] רובא והרב אלפסי ז"ל לא הכריע בהלכות כדברי מי משמע דמספקא ליה מילתא הלכך מטילין אותו לחומרא דנימול לשמונה ואין מחללין עליו את השבת וכן דעת בעל הלכות והרז"ה ז"ל וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' מילה:

כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה.בבכור אדם כתיב ומדתלייה בהכי שמע מינה [דעכשיו] נתברר שהוא בן קיימא ולא קודם לכן ורשב"ג כללא כייל לכל הנולדים בין נולדים לח' ודאי בין נולדים (ג) ספק בן ח' ספק בן ט' דאפי' נולדין לח' ודאין כל ששהה ל' יום באדם סבירא ליה לרשב"ג דאינו נפל וכל שלא שהה ל' יום אע"פ דהוא ספק בן ט' סבירא ליה לרשב"ג דספק נפל הוי וכי איבעיא לן בסמוך אי פליגי רבנן עליה דרשב"ג או לא לאו בנולד לח' ודאי איבעיא לן דבהא פשיטא לן דפליגי רבנן עליה דרשב"ג דאיהו סבר דכל ששהה ל' יום באדם אפי' נולד לח' ודאי אינו נפל דאמרי' בן שבעה הוא ואשתהויי אשתהי ורבנן סברי דכל נולד לח' (ד) ודאין אפי' שהה ל' יום נפל הוי והכי מוכח בהדיא בפ' הערל (דף פ.) הלכך בהא"ג ודאי לא איבעיא לן אלא בנולד לספק (ה) חדשים הוא דאבעי' לן דלרשב"ג אפילו בהא"ג כל שלא שהה הוי ספיקא ומסקינן דבהא"ג נמי פליגי רבנן עליה דרשב"ג (ו) דס"ל דנולד לספק חדשים אע"פ שלא שהה שלשים יום אינו נפל לפי

רש"י

כתיבי ביליד בית ומקנת כסף חד כתיב ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף וגו' וחד כתיב המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך ולא כתיב ביה בן שמונת ימים ומסתברא הא דמפרש ביה שמונה היינו היכא דדמי לישראל מעליא שנולד בבית הישראל משקנאו דדומיא דלכם בעינן דכתיב בההוא קרא ימול לכם כל זכר לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף הלכך לקח שפחה מעוברת וילדה הרי זה מקנת כסף דגוף שלם במעי אמו הוא וקנאו : שנימול לשמנה. דדומיא דלכם הוא שנולד ברשות הישראל: לקח שפחה וולדה עמה. שכבר ילדתו נימול מיד אע"פ שלא עברו עליו שמנה ימים מיום לידה דלאו דומיא דלכם הוא ולקמן מפרש יליד בית שנימול לאחד אליבא דת"ק: רבי חמא אומר. הטבילה לשם עבדות וחלה עליה שם תורת שפחת ישראל נתחייבת בכל מצות שהאשה חייבת בהם והויא טמאה לידה זהו יליד בית שנימול לשמונה : ילדה ואחר כך הטבילה. זהו יליד בית שנימול לאחד דכל שאין אמו טמאה לידה אין ממתינין לו שמונה כרב אסי : בשלמא לרבי חמא. דשני ליה בין הטבילה ואחר כך ילדה ובין ילדה ואח"כ הטבילה משכחת לה כולהו [יליד בית נימול לא' ילדה ואח"כ הטבילה] יליד בית נימול לשמונה הטבילה ואח"כ ילדה ושניהם בנתעברה אצלו דלא הוי מקנת כסף : מקנת כסף נימול לשמונה כגון לקח שפחה מעוברת.וילדה לאחר שהטבילה מקנת כסף נימול לאחד כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה דכיון דאין לבעל העובר חלק באמו לא הוי דומיא דלכם וה"ה דהמ"ל כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה ואח"כ הטבילה (או כגון שלקח שפחה וולדה עמה) אלא אשמעינן רבותא דאפילו בהטבילה ואחר כך ילדה משכחת לה והא דשני רבי חמא מקנת כסף נימול לאחד מדת"ק ולא קאמר כגון שלקח שפחה וולדה עמה משום דאם ילדה קודם טבילה מאי איריא נולד קודם שלקחה אפי' משלקחה נמי לר' חמא נימול לאחד ובשאילתות דרב אחאי גרים מקנת כסף נימול לאחד כגון שלקח שפחה וולדה עמה ולא כספרי' שלנו ונראה בעיני דהא דלא גרים בשאילתות דרב אחאי כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה משום דקשיא ליה מאי דוחקיה לאוקומי בשני לקוחות ולשנויי גירסא דסיפא מרישא : אלא יליד בית נימול לא' היכי משכחת לה. הא ודאי דומיא דלכם הוא הואיל ולדידיה לאו בטומאת לידה תליא : בלוקח שפחה לעוברה. ואפי' מישראל דטמאה לידה שכבר טבלה לאו דומיא דלכם הוא הואיל ואין לו חלק באמו : הניחא כו'. פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש בבבא בתרא (ב) : שלקח שפחה ע"מ שלא להטבילה. דלא שייך בה תורת חיובא דמצות כלל דלא הוי דומיא דלכם אבל בטומאת לידה לא חיישינן בילדה ואח"כ הטבילה : ופדויו מבן חדש. בבכור אדם כתיב וכיון דתליא בבן חדש שמע מינה דעתה נתברר הדבר שהוא בן קיימא ולא קודם לכן הא לא שהה שלשים יום באדם ובבהמה שמונת ימים

שלטי הגבורים

לטלטלו בשבת כשיהיה בן תשעה וקשה דהא כל שלא שהה ל' יום באדם הוי ספק נפל ודברי מיי' פ"ק מהל' מילה גבי בן ח' שאסור לטלטלו משמע דעד שלא נשתהה ל' יום אסור לטלטלו כשנולד בן ח' דהוי ספק נפל ודברי מרדכי וסב"ג צריך עיון ומדברי מיי' פ"ק מהל' יבום ופ"ק מהל' מילה משמע להדיא דפירוש כלו לו חדשיו ר"ל שיהיה בן ט' שלמים וכ"כ סמ"ג עשין כו ואע"פ שמדברי מיי' פ"ב מהל' רוצח משמע דכיון שנכנס בתוך ט' מקרי כלו לו חדשיו שכ' דההורג קטן שנולד קודם לט' חדשים לא הוי רוצח מ"מ יש לתרץ דהאי קודם לט' חדשים דקאמר ר"ל קודם שנשלמו ט' חדשי העבור כי היכי דלא תקשי דידיה אדידיה ורש"י נמי ספי' גבי קים לן בגויה שכלו לו חדשיו שר"ל שעברו תשעה חדשים משמשה עד שילדתו מוכח דלא הוי בכלל כלו חדשיו עד שיעברו עליו ט' שלמים ומדברי הטור לא משמע כן דאיהו כתב בטור יורה דעה סי' שע"ד ואסקינן ביה שכלו חדשיו כגון שבעל ופירש ונולד לט' חדשים בין שלמים בין מקוטעין מתאבלים עליו משמע דכל שנכנס בחדש ט' אפי' לא נגמר מיקרי קים לן בגויה שכלו לו חדשיו ולפי זה לדברי מיי' לא תמצא לעולם יצא מכלל נפל ביום שנולד עד שנדע שנגמרו לו כל ט' חדשי העבור שלמים וא"כ כל כה"ג ה"ל לאסור בו הטלטול ביום השבת שהרי ספק נפל הוא אם לא נגמרו שעריו וצפרניו ודבר זה זר מאוד מלבד דיש לתמוה לפי דברי מיי' אדמחלק בין נולד בחדש ח' או בחדש שביעי לענין מילה וכן לענין חלול שבת לחלק בחדש תשיעי עצמו כיון דבדידי' גופיה אשכחן לפעמים שהוא ספק נפל דהוי חדוש טפי ודבריו בזה צ"ע ובדוחק י"ל דבן ח' הוי כל שנגמר חדש ח' ונולד בחדש ט' ואכתי לא נגמר חדש ט' כדאמרינן בפ' הערל איזהו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו ואולי דמיי' פוסק כשמואל בפרק בנות כותים דס"ל דיולדת לט' אינה יולדת למקוטעים מבו"ה נקט בכל דוכתא ט' חדשים גמורים והטור פסק כר' יהודה דיולדת לט' יולדת למקוטעים ומדברי מיי' פ"ק מהל' יבום וסמ"ג עשין נו משמע דכל ששהה ל' יום אפי' לא נגמרו שערו וצפרניו פוטר מן החליצה ומן היבום ובטור א"ה סי' קנ"ו כתב דבעינן שיחיה ל' יום וגם שיגמרו סימניו כל עוד שספק אצלנו אם כלו לו חדשיו ומדברי מיי' וסמ"ג כל (עוד)שכלו לו סימניו אפי' ידעינן שלא כלו לו חדשיו ואפי' לא חיה ל' יום הרי הוא ולד של קיימא והטור כתב דאפי' גמר סימניו אם אין ידוע בודאי שהוא בן ט' הוי ספק נפל ודבריו צ"ע דהא גבי חלול שבת בטור א"ח סי' של"א ובטור יו"ד סי' רס"ו משום ליה בר קיימא אפי' נולד לח' ודאי דס"ל דבר ז' הוא אלא דאי... ומגיד משנה פ"ק מהל' יבום מפרש דברי מיי' נמי כדברי הטור שכתב דגבי יבום וחליצה החמירו לעשותו ספק נפל אפילו גמרו שערו וצפרניו ולא ידענא מנא ליה הא מלתא דמאי שנא להחמיר גבי יבום מבשבת... שבת המור הוא שיש בו סקילה וגבי יבמה לשוק ליכא אלא לאו והרמב"ן כתב היכא דלא כלו חדשיו וגמרו סימניו ספק הוא ותולדת אפילו אשת כהן ואם אינו ידוע אי כלו לו חדשיו בין גמרו בין לא גמרו סימניו ספק... אלא דבאשת כהן איכא הולדת לעולם ובישראל הולדת : א רבינו ומיי' פ"ק מהלכות מילה וסמ"ג והרא"ש והטור יו"ד סי' רס"ז הסכימו דהדין כך הוא שאם לקח שפחה מעוברת ועוברה עמה אע"פ שטבלה ואח"כ ילדה ד... מקנת כסף נימול לשמונה וכן ביליד בית כגון שלקח שפחה ריקנית ונתעברה אצלו אע"פ שילדה ואח"כ טבלה נימול לח' דליכא נימול לא' אלא לוקח זה שפחה וזה עוברה שאין לו בגוף השפחה כלום או בלוקח שפחה ע"מ להטבילה מיהו אע"פ שנמולין לח' אין מחללין עליהן השבת אא"כ טבלה קודם שילדה בין ביליד בית בין במקנת כסף וכן לדידהו כל ולד שאין אמו טמאה לידה כגון יוצא דופן או גיורת שנתגיירה וילדה קודם שטבלה... נמולין לשמונה ואין מחללין עליהן השבת ורבינו יונה והרבה מן הגאונים פסקו דכל שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמונה כגון יוצא דופן או לוקח שפחה ועוברה וילדה קודם שטבלה בכל אלו וכיוצא בהן שאין אמו ט... אינן נמולים לח' אלא לאחד ואין נ"ל שאין מחללין עליהן השבת : ב מיי' פ"ק מהל' אבלות כתב דנולד לח' אפי' שהה ל' יום ומת לאחר ל' אין מתאבלין עליו והטור יו"ד סי' שע"ד והר"ס כתבו דכל ששהה ל' יום מתא... עליו ודברי מיי' תמוהים מאד הדא דכיון דלדידיה אפילו מת לאחר ל' אין מתאבלין עליו היה לו לפרש עד כמה זמן ישהה לאחר לידה שצריך להתאבל עליו ואין לומר דמשום דס"ל למיי' דבן ח' ודאי א"א לו לקיים דהוי וודאי שימות מהרה הלכך לא אם לתת זמן לאימתי יתאבל עליו כי לא הרבה יהיו ימיו דזה אינו שהרי מיי' קים ליה דאפי' נולד לח' ודאי אם שהה ל' יום הרי הוא ולד של קיימא ואינו עוד נפל דהכי כתב להדיא פ"ק מהל'... הלכך הוה ליה לקבוע זמן עד כמה יחיה הנולד בן ח' שיהיה חייב להתאבל עליו כיון דאפשר לו לחיות כל ששהה ל' יום ועוד קשה מדבריו לדבריו דגבי איסור שבת היקל ונתן כלל בדבריו שכל ששהה שלשים יום הוי בר קי... לכל דבר ואפי' נולד לח' ודאי ואפי' לא כלו לו שערו וצפרניו וגבי אבל כתב דהנולד לח' אפי' שהה ל' יום ויותר הוי בכלל נפל : ג לשון ריא"ז ונראה בעיני שהגדיים קטנים שהם מסופקים אב יש להם ח' ימים אם לאו א... שמא

עין משפט · הגהות הב"ח · הגהות מא"י

מלחמת ה'

במהול מיד נכרי זהו שאמרו הגאונים צריך להטיף ממנו דם ברית דמילה בנכרי פסולה ואין זו הסברא נכונה בעיני שהמל כשהוא נכרי בין מיד נכרי בין מיד ישראל פסולה היא ואינה כלום ואע"פ שמל ערל הוא ואין טעמו של רבי שמעון בן אלעזר משום דלא בעינן מילה לשמה אלא משום שכיון שאין לו ערלה לזה נכנס לברית כאשה ורבנן סברי אין דנין אפשר משאי אפשר שזה יכול להטיף ממנו דם ברית ואינו גר עד שימול ויטבול :

המאור הקטן

הכי גרסינן כיצד לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זה הוא יליד בית נימול לשמונה רבי חמא אומר ילדה ואחר כך הטבילה וכו' והא דאמר רבא לרבי חמא מקנת כסף נימול לאחד משכחת לה כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה אף על פי שהטבילה ואחר כך ילדה כיון שאין לאדון חלק בגוף השפחה אינו נימול לשמונה משום דלא הוי דומיא דלכם דכתיב ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף וה"ה לרבנן אם לקח זה שפחה וזה עוברה נימול לאחד ואצ"ל שפחה וולדה עמה או שלקחו בפני עצמו שזה מקנת כסף נימול לאחד לדברי הכל וכיון דלא אפסיקא הלכתא בהדיא כרבנן או כר' חמא נקטינן לפלוגתייהו לחומרא ונימול לשמונה ואינו דוחה את השבת אע"ג דהא בהא תליא הוי ליה כספק שאינו דוחה את השבת וכן נראה מדברי הרי"ף שכתב הכל כמו שסדור בגמרא ולא פסק הלכה כדברי מי :

א מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות סמג לאוין לב טור יו"ד סי' טו : ב מיי' פ"ד מה' מאכלות אסורות סמג לאוין קמ טור יו"ד סי' רפו : ג מיי' פ"ב מהל' שגגות: ד מיי' פ"ק מהל' מילה סמג עשין כח טור יו"ד סי' רסב :

שרוב הולדות אינן מפילות: אי אחריתו. מלשחטו: עד אורתא. שהוא ליל שמיני: הוה אכילנא מיניה. דמקצת היום ככולו כדכתיב והיה שבעת ימים תחת אמו הא ללילה חזי ומיהו מיום הח' הוא דירצה דאורתא לאו בר הקרבה הוא דכתיב ביום צותו את בני ישראל וגו' אבל מכלל נפל נפק ליה וחזי לאקדושיה כדאמרינן בזבחים (דף יב.) לילה לקדושה יום להרצאה והלכך בעינן חולין מאורתא חזי למשחטה ולמיכליה: צודנייתא קא בעית למיכל. מטעמים שמאכילין את האבל קא בעית למיכל לכך אתה מתאבל אבלות חנם: איתרע ביה מילתא. אבלות: נר מצוה בגו תלתין יומין. ללידת הולד:

רש"י

ימים ספיקא הוי: אי אחריתו. אם המתנתם לשוחטו עד לאורתא שהו' ליל שמיני הו' אכלי' מיניה דמקצת היום הוי ככולו כדכתיב והיה שבעת ימים תחת אמו הא ליל ח' חזי ומיהו מיום השמיני הוא דירצה להקרבה דלאורתא לאו בר הקרבה הוא דכתיב ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם : שכיב. בגו תלתין יומין ללידתו : צודנייתא. מטעמים שמאכילין את האבל קבעית למיכל לכך אתה מתאבל חנם : מת בתוך ל' יום. ללידתו ולא היה לאביו בן אלא הוא ונולד לאחר מיתת האב והיינו פוטרין את אמו מן החליצה : ועמדה ונתקדשה · לאחר זמן לפי שסבורה היא שאינה זקוקה ליבם : אם אשת ישראל היא. אם זה שנתקדשה לו אינו כהן ומותר בחלוצה חולצת מספק : ואם אשת כהן היא · שאם תחלוץ תהא אסורה שמכינן אדרבנן ואמרינן לאו נפל הוא ואינה חולצת : לא לכל אמר רבי יהודה דאנדרוגינוס זכר הוא . אלא דוקא לענין מילה כדילפינן מריבויא דקרא דכתיב המול לכם כל זכר : שאם אתה אומר זכר הוא לכל דבר בערכין יערוך אם אמר ערכי עלי יערכנו : הזכר . ה' יתירה קדרים וגבי נקבה דריש ואם יתירה : ולא טומטום ואנדרוגינוס · סתם סיפרא ר' יהודה היא : מתני' ושכח ומל של אחר שבת בשבת חייב · דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה ועבד חבורה שלא לצורך והא אפילו ר' יהושע מודה: אחד למול בערב שבת כו' רבי אליעזר מחייב חטאת . דמילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת ואע"ג דטרוד בדבר מצוה שהיה טרוד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה ואף בזה עשה מצוה שהרי ראוי הוא למול אלא שעבר זמנו ואפ"ה חייב: ור' יהושע פוטר. דקסבר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור: נולד בין השמשות נימול לתשעה. כי מיום שמיני של מחר הוא נימול דשמא בין השמשות יום הוא ונימול לתשעה: היה היום ע"ש . אי אפשר למולו לשבת הבא דשמא תשיעי הוא והוי להו מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת וצריך להמתין עד אחר שבת שהוא עשירי : חל יום טוב אחר שבת · אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול לי"א : גם עייק · צועק : חלצתו חמה · נשלף ממנו חולי ויצא מגופו :

מעת

מי פליגי רבנן על רשב"ג או לא ואת"ל פליגי עליה הלכה כמותו או לא ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג הלכה מכלל דפליגי ש"מ דפליגי והלכה כמותו והאי דאמרינן שמונה ימים בבהמה אינו נפל הני מילי לקרבן אבל *לאבילה אם שהה שבעה ימים מותר לשחטו בליל שמיני ואוכלו דאמרינן רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע איקלעו לבי רב אידי בר אבין עבדו ליה עיגלא תליתאה ביומא דשבעה ואמרו ליה אי אחריתו עד לאורתא (א') עידן דראוי לשחיטה הוה אכלינן מיניה השתא לא אכלינן מיניה: בריה דרב דימי בר יוסף איתיליד ליה הוא ינוקא ובגו תלתין יומין שכיב יתיב וקא מתאבל עליה א"ל אבוה [א] צודנייתא קא בעית למיכל א"ל קים לי בגויה שכלו לו חדשיו רב אשי איקלע לבי רב כהנא איתרע ביה מילתא בגו תלתין יומין הוייה דיתיב וקא מתאבל עליה א"ל לא סבר לה מר להא דא"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש בן גמליאל אמר ליה קים לי בגויה שכלו לו חדשיו : °איתמר מת בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה אמר רבינא משמיה דרבא *אם אשת ישראל חולצת ואם אשת כהן אינה חולצת וכן הלכה : רבי יהודה מתיר באנדרוגינוס : אמר רב שיזבי אמר רב חסדא לא לכל א"ר יהודה א אנדרוגינוס זכר הוא שאם אתה אומר כן בערכין יערך ומנלן דלא מעריך דתני' °הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה תלמוד לומר הזכר ואם נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס איכא מאן דאמר מדקא מפרש רב חסדא לטעמיה דרבי יהודה ש"מ דהלכתא כוותיה וגאון קאמר דלית הלכתא כוותיה : מתני' *ג מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול בא' בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת ר"א מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר קטן נימול לשמונה לתשעה ולעשרה ולאחד עשר ולשנים עשר לא פחות ולא יותר כיצד כדרכו נמול לשמונה נולד בין השמשות נימול לתשעה בין השמשות לע"ש לעשרה יום טוב אחר השבת לי"א שני י"ט של ר"ה נימול לשנים עשר קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא:

גמ' גרסינן בפרק יוצא דופן* ההוא דאתא לקמיה דרבא אמר לו ד מהו למימהליה בשבת אמר לו שפיר דמי בתר דנפק אמר רבא ס"ד דלא ידע האי גברא דשרי למימהל בשבתא אהדריה אמר לו אימא (א) איזי גופא דעובדא היכי הוה אמר לו שמעיתיה דעייק בין השמשות ולא איתיליד עד דאחשיך אמר לו ההוא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור הוה דאי לא אפיק לא הוה מעיק דכמה דאיתיה במעי אימיה פיו סתום וטבורו פתוח והוה ליה נולד בין השמשות והויא לה מילה שלא ב בזמנה ומילה שלא בזמנה לא דחיא שבת: קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא : אמר שמואל חלצתו ג חמה נותנין לו

איתמר מת בתוך ל' יום. ולד שמת בתוך ל' יום ללידתו ולא היה לאביו בן אלא הוא ועל ידו היו פוטרין את אמו מן החליצה: ועמדה ונתקדשה. לפי שסבורה היא שאינה זקוקה ליבם : אם אשת ישראל. אם זה שנתקדשה לו אינו כהן ומותר בחלוצה: תנא חולצת. מן הספק ואחר כך נשאת : ואם כהן הוא. שאם תחלוץ תהא אסורה לו סמכינן אדרבנן ואמרינן לאו נפל הוא ואינה חולצת :

גרסינן בגמרא אמר אביי פיסק ומת דברי הכל מת הוא דבשב"ג אפילו רבנן מודו כי פליגי בנפל מן הגג או אכלו ארי כלומר שמת מחמת מיתה הבאה לו ממקום אחר מר סבר דהיינו רבנן חי הוא ומר סבר דהיינו רשב"ג מת הוא ופירש ה"ר יונה ז"ל דלאו דוקא פיסק אלא ה"ה חלה ומת מדקא מסיים אביי למלתיה כי פליגי בנפל מן הגג או אכלו ארי ולא קאמר כי פליגי בחלה ומת אלמא חלה ומת הרי הוא כפיסק ומת וכן נראה דעת הרב אלפסי ז"ל שהשמיט הא דאביי מן ההלכות ונראה שהוא דוחה אותה מהא דאמר רבא מת בתוך ל' יום ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת משום דסמכינן אדרבנן וכדכתיבנא אלמא אפי' בשלא אכלו ארי פליגי רבנן אבל ה"ר יונה ז"ל כתב דלא פליגי אביי ורבא דהא דרבא מתוקמא בנפל מן הגג או אכלו ארי והר"ן ז"ל פי' דאביי בפיסק ומת דוקא הוא דקאמר דלא פליגי משום דכיון דאיכא ריעותא מוכח מילתא דנפל הוא אבל חלה ומת הרי הוא כאכלו ארי דליכא ריעותא דאפי' בן קיימא נמי חלה ומת ולפי זה הא דרבא מתוקמא בחלה ומת והוי כאכלו ארי ולא פליגי אדאביי כלל: מתני' מי שהיו לו שני תינוקות וכו' ושכח ומל שלאחר שבת בשבת חייב . דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה הוא ועביד ליה חבורה שלא לצורך ובהא רבי יהושע מודה : אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת . דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ואף על גב דטעה בדבר מצוה שהוא טרוד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה ואף בזה עשה מצוה שראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת (ב) וס"ל לרבי אליעזר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה בית בה חיוב חטאת חייב : ורבי יהושע פוטר . דסבירא ליה טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור ובגמרא אמרינן כל חד וחד מהיכא יליף : קטן נימול לשמונה וכו'. נולד בין השמשות נימול לתשעה שהרי ליום שמיני של מחר הוא נימול ושמא בין השמשות יום הוא ונימול לתשעה : בין השמשות ע"ש נמול לעשרה. דאי אפשר למולו בשבת הבאה דשמא תשיעי הוא והויא לה מילה שלא בזמנה שאינה דוחה שבת וצריך להמתין עד לאחר השבת שהוא עשירי : חל יום טוב אחר השבת. אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול לאחד עשר: גמ' דעייק בין השמשות. היה צועק בין השמשות של ערב שבת והוי לה מילה שלא בזמנה שלא היו רשאין למולו בשבת דשמא ערב שבת שמיני שלו ומילה שלא בזמנה לא דחיא שבת : אמר שמואל חלצתו חמה. שנשלף ממנו החולי ויצא מגופו ודוקא בחמה וכיוצא בה שהוא חולי כל הגוף הוא דנותנין לו שבעה להבראתו אבל אם לא חלה אלא באחד מאבריו מלין אותו לכשיתרפא מיד וראיה לדבר מדאמרינן בריש פרק הערל (דף עה:) רב כהנא אמר דכהיב ליה עיניה ליוקא ואיתפח ליה

המאור הקטן

[דף קלו ע"א] והא דאמר אביי בפיחק ומת דברי הכל מת הוא הלכה היא אע"פ שלא כתבה הרי"ף ז"ל ולא שיהא מת ודאי אלא שהוא ספק מת ונ"מ להיכא דפיחק ומת בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה חולצת לדברי הכל ואפילו אשת כהן אינה מתייבמת מפני שהוא כספק מת ספק חי אבל אם מת מתוך חולי הרי הוא כנפל מן הגג או אכלו ארי ובההיא עבדינן כרבנן דאמרי ודאי חי הוא ולא מצרכינן חליצה באשת כהן משום דלא אפשר :

ובן נראה לי בטומטום שנקרע ונמצא זכר דהיינינן לדרב שיזבי דאמר בפרק יש נוחלין אף אינו נימול לשמונה ולא דחינן שבתא עליה ומהלינן ליה לשמונה כד מיקלע שמיני שלו בחול :

מלחמת ה'

ועוד וכא דאמר אביי פיסק וכו' ה"ה כנפל מן הגג או אכלו ארי : אבר שכותב א"כ לימא פיסק ומת דברי הכל מת הוא כי פליגי במת כדרכו מדקא רמיס ואמר נפל מן הגג ואכלו ארי ש"מ כל שמת בתוך ל' הרי הוא כפיסק ומת אלא דאורחא דמילתא דנפל נקט שחולי קל ממית אותו פסקוס וכן הדעת נוטה שהפסק מיוהו גורם עליו חולי אבל כשמת בידי אדם אין בו מוכיח לנפל הלכך מדחיה דאביי מהא דאיתמר מת בתוך שלשים וכו' דאלמא במת נמי פליגי ולא בנהרג בלבד כדעת רבי' הגדול וכ"כ רבינו הגדול ז"ל אבל בעל הלכות פסקא לדאביי בהלכות יבום וחליצה ויכולנו לומר כן ובמעמיד פלוגתא דרבינא ורב שרביא בנהרג אלא דלא נחתי הינהו לא למימר כאביי ולא למפלג עליה ונקיט להו מת סתם ולא מפרשו לא פיסק ומת ולא נהרג ולכן מוקמינן לה כאביי דנהרג נמי כמת בתוך שלשים הוא אלא שבעל הלכות כתבה בענין אחר שהוא גורס בהא איתמר מת ביום שלשים וחלק בין בתוך שלשים ויש בזה בהלכותיו בזה אבל דברי הכל פיסק ומת סיינו כל שלא נפל מן הגג ולא אכלו ארי : ועוד וכן נראה בטומטום שנקרע ט' עד כד מקלע שמיני בלו כתו: אבר סבורה אבל לרבינו הגדול ז"ל אין לו כזה בית מיחוש אלא הלכה כרב שיזבי דל"כה דפליג עליה הלכך נימול לאחד ואין חוששין לשמיני וגו מהבוטם כרב ז"ל :

שלטי הגבורים

שמא נפלים הם ולא כלו להן חדשיהם כמבואר בקונטרס הראיות : כתב הרא"ש והמרדכי על האי פיסקא דרבנן קי"ל אפי' לקולא דאם אשת כהן היא אינה חולצת ומחזקי ליה כולד גמור להתיר יבמה לשוק ושמכינן ארוב ולדות שהן של קיימא ולא עבדינן כרשב"ג אלא להחמיר ולהצריך חליצה לאשת ישראל ולאסור בהמה שנשחטה תוך ז' ימים ולענין אבילות דקיימא לן כרשב"ג המיקל באבל : [בעמוד הקודם בשלטי הגבורים אות א' ד"ה רבינו ומיי"כו' נ"ל ושברה עמה אע"פ שילדה ואח"כ טגלה דהיינו וכו'] :

א הפוסקים כתבו בשם ר"ת דהלכה כרבי יהודה דמהלין עליו בשבת ורבינו הביא שתי הדעות ולא הכריע אלא שהטור י"ד סי' רס"ו כתב בשם רבינו שדוחה את השבת הגם כי מדבריו נראה שהוא עושה עיקר מדברי האומר דאינו דוחה שבת וכן שמיע להו להגהות מיי' פ"ק מהל' מילה דברי רבינו וכן פסק מיי' דאינו דוחה השבת וכ"כ סמ"ג עשין כ"ח והטור הביא גם דעת ר"י דס"ל דאנדרוגינוס דוחה שבת וכ"כ מסקנת הטור :

ב מיי' פ"ק מהל' שבת וסמ"ג עשין סי' כ"ח כתבו דדחיא י"ט שני של גליות והטור י"ד סי' רס"ו כתב בשם אביו הרא"ש דלא דחיא יו"ט שני של גליות :

ג וצ"ע בדברי הטור דנראה שפוסק שלא כדברי התלמוד וכבר ביארתי זה בהדוש' :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לי : (ב) סבירא כצ"ל :

הגהות מא"י

[א] צורנייתא ובגמרא צורינותא

ליה ביני וביני : **איבעיא** להו מי בעינן מעת לעת. כלומר שיהו שבעה שלמין ממש וכתב הרב אלפסי ז"ל דאיפשיטא דבעי הני שבעה מעת לעת ולאו דאפשיטא הכא אלא ברים פ' הערל הוא שאמרו כן ועל זה סמך הרב ז"ל : **מתני'** ואלו הן ציצין וכו'. רצועות של בשר שנשארו מן הערלה : עטרה. היא שפה גבוהה המקפת את הגיד סביב וממנה משפעת ויורד לראשו : ואינו אוכל בתרומה. אם כהן הוא דילפינן ביבמות [דף ע.] ערל אסור בתרומה: אם היה בעל בשר. שהיה שמן ונראה בשר של מעלה מערלתו לאחר שניטלה ערלה טנו כאילו אותו בשר חוזר ותופה את הגיד מתקנו ומשפע באיזמל מאותו עוכי : **גמ'** בשר החופה רוב גבהה של עטרה. דלא תימא רוב היקפה בעי אלא אפילו רוב גבהה במקום אחד : קטן המסורבל בבשר. ששמן ועב ולאחר שנימול נראה כמכוסה: כל זמן שמתקשה. ומתוך קשיו מתפשט בשרו לשמואל נראה מהול הוא דאין צריך לימול הא נראה ואינו נראה צריך למתניתין אינו נראה הוא דצריך הא נראה ואינו נראה לא צריך ולא הכריע בזה הרב אלפסי ז"ל כלום :

אבי הבן אומר אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו כתב רבינו שמואל ז"ל שצריך לברך כן קודם המילה שבכל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן ועוד דליסנא דלהכניסו להבא משמע וכדאמרינן בפ"ק דפסחים (דף ז.) דבלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע אבל ר"ת ז"ל חלק עליו לפי שמשנה סדר הברייתא שסדרה תחלה ברכת המל ואח"כ ברכת אבי הבן ועוד דקתני העומדים שם אומרים כשם (ג) שנכנס לברית דאלמא שכבר נכנס ונימול ומאי דקאמר להכניסו להבא משמע ומוכח לה מדאמרי' התם בלבער כולי עלמא לא פליגי דלהבא משמע לאו קושיא היא דלאו למימרא דלהבא דוקא משמע ולא לשעבר אלא דטפי משמע להבא מלשעבר אבל הוא הדין נמי דמשמע לשעבר ובעל ביעור הוא דפליגי דמר סבר מעיקרא בלחוד משמע ומר סבר להבא נמי משמע ודקאמר דכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן לא קשיא דברכה זו דלהכניסו אינו אלא שבח והודאה בעלמא על שזכהו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו :

המברך אומר אשר קדש ידיד מבטן. יצחק קרוי ידיד על שם יחידך אשר אהבת : מבטן. דקודם שנולד נתקדש למצוה זו דכתיב אבל שרה אשתך וגו' והקימותי את בריתי אתו היינו מילה : וחק בשארו שם. בבשרו שם חק של מילה : וצאצאיו. אחריו: חתם באות ברית קדש. באות זה של ברית קודש : צוה להציל ידידות שארינו משחת. מגיהנם דכתיב גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו כך פרש"י ז"ל ור"ת ז"ל פי' דאברהם נקרא ידיד כדדרשינן מה לידידי בביתי זה אברהם בפ' כל המנחות באות מצה (דף נג:) ובברכה זו מזכיר שלשה האבות ידיד זה אברהם חק בשארו שם זה יצחק וצאצאיו חתם באות ברית קדש זה יעקב וא"ת ומנא לן באברהם שנתקדש מן הבטן וי"ל דדילמא קים להו דילפינן ליה בגז"ש דידיעה ידיעה באברהם כתיב כי ידעתיו ולהלן הוא אומר (ירמיה א) בטרם אצרך בבטן ידעתיך: **המל** את הגרים אומר אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהן דם ברית. (א) זו היא גרסתו של הרב אלפסי ז"ל וא"ת למה שינו טופס ברכה זו לתקן בה למול ולא תקנו בה על המילה כמו שתקנו בו במילה של ישראל ועוד למה כללו הכל בברכה אחת ולא תקנו בה שתי ברכות תחלה וסוף כמו שתקנו במילה של ישראל המל אומר וכו' המברך אומר וכו' ועוד למה תקנו בה ולהטיף מהן דם ברית יש לומר דכי מברכינן בעל הני מילי מצוה שאפשר לעשות על ידי שליח אבל הכא כיון שהגר ממליא עצמו ולא סגי בלאו הכי תקנו אותה בלמ"ד והכי מוכח בפ"ק דפסחים (שם:) דכל היכא דלא סגי דלאו איהו גופיה עביד שייך טפי בברכת למ"ד מעל ומה שכללו הכל בברכה אחת ולא ברכו בה תחלה וסוף היינו לפי שאינו גר עד שימול ויטבול ולפיכך לא ברכו [ד] עליה על המילה כשם שאין מברכין על הטבילה אלא הוא עצמו בעלייתו מברך עליה אבל כללו הכל בברכה זו לפי שדם המילה בריתן של ישראל הוא ועל הברית אנו מברכין ומה שתקנו בה להטיף מהם דם ברית לפי שיש כמה גרים שמתגיירין כשהן נימולין ועיקר מילתן הטפת דם ברית היא לפיכך תקנו לכולם כן כך פי' [ה] הרמב"ם ז"ל אבל יש ספרים שכתוב בהן המל אומר על המילה והמברך אומר נמול את הגרים וכן כתב הרב בעל הלכות ז"ל ושני ברכות תקנו בה תחלה וסוף כשאר המילות והרז"ה ז"ל הקשה דהיאך יברך לבסוף למול דהא למול להבא משמע כדאמרינן בלבער ולאו קושיא היא שכבר כתבתי למעלה דלאו למימרא דדוקא להבא משמע אלא דטפי משמע להבא מלשעבר מה שאין כן בעל ביעור דמשמע מעיקרא למאן דסבירא ליה הכי התם והיינו דמברך אבי הבן להכניסו לאחר המילה והכא נמי כיון דלאחר המילה הוא דמברך אין לטעות בו שהוא מברך להבא שכבר בירך לפניה ברכה אחרת אלא על המילה שנעשית כבר והרמב"ם ז"ל כתב בפרק שלישי מהלכות מילה כדברי הרב אלפסי ז"ל: **וגר** אע"ג דאימהל בארמיותיה. כבר פירשתי למעלה [ברי"ף סי' תנ"ד] למה פסק הרב אלפסי ז"ל שצריך להטיף ממנו דם ברית : **ואשכחן** בהלכות גדולות והיכא דאייתי איזמל ממעלי שבתא

רש"י

מעת לעת · ז' מעת לעת: מתני' ציצין · רצועות של בשר שנשארו מן הערלה : עטרה · היא שפה גבוהה המקפת את הגיד סביב וממנו הוא משפע ויורד לראשו : ואין אוכל בתרומה · אם כהן הוא וביבמות ילפינן דאסור ערל בתרומה : ואם היה בעל בשר · שהיה שמן ונראה בשר שלמעלה מערלתו לאחר שניטלה הערלה כולה כאילו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד : מתקנו · משפע אותו באיזמל מפני מראית העין שלא יהא נראה כערל : פרע · גילה : גמ' רוב גובהה · לא תימא רוב היקפה אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד : קטן המסורבל בבשר · ששמן ועב ולאחר שנימול נראה כמכוסה : כל זמן שמתקשה · ומתוך הקישוי מתפשט בשרו : נראה ואינו נראה . לשמואל נראה מהול הוא דאין צריך למולו הא נראה ואינו נראה צריך : אשר קידש ידיד מבטן · יצחק קרוי ידיד על שם יחידך אשר אהבת : מבטן · דקודם שנולד נתקדש למצוה זו דכתיב אבל שרה אשתך וגו' והקימותי את בריתי אתו היינו מילה : בשארו · בבשרו : שם · חק של מילה : וצאצאיו · של אחריו : באות ברית · זו של ברית קדש : צוה להציל ידידות שארנו משחת· מגיהנם דכתיב גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו :

סליקו להו ר"א דמילה

לו כל שבעה להברותו איבעיא להו מי בעינן מעת לעת או לא ואיפשיטא דבעינן הני שבעה מעת לעת : **מתני'** ואלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה אם היה כהן אינו אוכל בתרומה ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין *מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל: °**גמ'** א"ר אבין א"ר ירמיה בר אבא בשר החופה את רוב גובהה של עטרה וכן הלכה : אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול אינו צריך למול ואם לאו צריך למול במתניתא תאנא אמר רשב"ג קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו ואם לאו אין צריך למולו מאי בינייהו איכא בינייהו נראה ואינו נראה : מל ולא פרע וכו' : ת"ר המל אומר בא"י אמ"ה אקב"ו א על המילה אבי הבן אומר בא"י אמ"ה אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו והעומדים שם אומרים כשם שהכנסתו לברית כך תכניסהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים והמברך אומר בא"י אמ"ה אשר קדש ידיד מבטן וחוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קדש על כן בשכר זה אל חי חלקנו צורנו צוה להציל ידידות שארינו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו בא"י כורת הברית המל את ב הגרים אומר בא"י אמ"ה אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית וכו' המל את העבדים אומר בא"י אמ"ה אקב"ו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ [א] שנאמר °אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה' כורת הברית ומאן דמהל גר ועבד ניכסי ערוה וניבריך על המילה והדר לימהול ובתר דמהיל ליבריך למול את הגרים וכו' וגר אף על גב דאמהיל בארמיותיה בעי להטיף ממנו דם ברית ועד דמתפח (א) לא מטבלינן ליה וכד מטבלינן ליה צריך למיזל בהדיה תלתא ונימא ליה כי היכי דאמרינן ליה מעיקרא וגייזי ליה ממזייה ושקלי ליה טופריה דידיה ודכרעיה וצריכי למיחזייה כד טביל וכד סליק מברך בא"י אמ"ה אקב"ו על הטבילה וכן עבד משוחרר וכן עבדא ואמתא דזבין להו מעיקרא מן הנכרי אתו תלתא ואמרי ליה מצות דמחייב בהו עבד ומטבלינן ליה כדכתבינן בהלכות [ב] גרים בפ' החולץ והיכא דאשתפיך ג חמימיה דתינוק ישראל ואיבדור סמני' בתר דאמהיל עבדינן ליה בשבתא מפני הסכנה אשכחן בהלכות גדולות [ג] (ב) כתיבי והיכא דאייתי איזמל במעלי שבתא לשבתא ואיגניב או איפגים מקמי מילה שרי ליה למימר לנכרי לצבותיה או לאיתויי איזמל אחרינא

שלטי הגבורים

א רמב"ם כתב דברכת להכניסו בבריתו של אברהם אבינו מברך קודם שיברך על המילה וכ"כ רא"ש ור"ת כתב שמברך על המילה תחלה ואח"כ מברך להכניסו ולפי דבריו שכתבו התוס' נראה דגם לדידיה אם האב עצמו הוא המוהל שיש לו לברך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו תחלה וע"כ הרמב"א דהאב עצמו שמל יברך תחלה להכניסו דהא שנהגו לברך תחלה המוהל היינו דחיישינן שמא יחזור בו המוהל ואם יברך האב תחלה ברכת להכניסו נמצא שבירך ברכה לבטלה אבל השתא שהאב עצמו הוא המוהל דליכא למיחש שמא יחזור בו עליה דידיה רמיא לברך להכניסו תחלה וכן נראה דברי רב שר שלום ודברי בעל העיטור שהביא הטור י"ד סי' רס"ה דיש לחלק בין אם האב הוא המל או אחר הוא המל ומיהו לפי פירוש חד שעושה הרא"ש והר"ן אליבא דר"ת נראה דל"ש אם האב הוא המל או אחר הוא המל דלעולם מברך להכניסו אחר ברכת המילה שכתבו דאין שייך כאן עובר לעשייתן כיון דברכת להכניסו אינו אלא שבח והודאה והרא"ש כתב דיש לברך ברכת להכניסו קודם שיעשה הפריעה וכן עמא דבר ונראה דאליבא דכ"ע אם אירע שבירך אותה קודם ברכת המילה שאין להחזירו לברך פעם אחרת וכן נראה דברי הרמב"א להדיא ומיי' וסמ"ג כתבו בסתם כסדר הברייתא וכן רבינו אם יש לברך ברכת להכניסו כשאין שם אבי הנער כתב מיי' פ"ג מהל' מילה שאם אין שם אבי הנער שאין לברך ברכה זו כלל לא ב"ד ולא אחר פעם והטור יו"ד סי' רס"ה כתב שנוהגים בכל המקומות שיברך אותה מי ...

מלחמת ה'

כתב עוד וקטן גר מטבילין אותו כו' עד והלכה פסוקה היא והנה במסכת יבמות בפ' החולץ כתבה רבינו הגדול ז"ל לסה דגר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד וכבר הגיע לידי הנוסחא הראשונה בכתב ידו של רבינו ז"ל ונמחקה זו השמועה ממקום עיקרה בכתובות לפי שסמך לו על זו שבפרק החולץ אבל השמים מה שאמר רב יוסף ואם הגדילו יכולין למחות ולא ידעתי על מה אלא אם כן הוא מפרש בדברי רב יוסף בגר שנתגיירו בניו עמו אבל לרב הונא דאמר גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד אם בא להתגייר והטבילוהו על דעת ב"ד אינו יכול למחות שא"כ מה כח ב"ד יפה ואינו מתגור :

המאור הקטן

יש ספרים שכתוב בהם במילת גרים ובמילת עבדים המל אומר ברוך אקב"ו על המילה ... ברוך אקב"ו למול את הגרים או את העבדים וחותם כורת הברית וזה נראה שיבוש ... לברך אחר המילה למול את הגרים ולא למול את העבדים שטעם למול להבא משמע כדאמרינן ... לא פליגי דלהבא משמע ואין לנו בזה אלא כמו שכתוב בהלכות הרי"ף וכן נמצא בספרי ... והטעם שמברכין להטיף ממנו דם ברית במילת גרים ועבדים מה שאין כן באחר מפני שהם ... שיקבלו עליהם עול תורה ומצות בשמחה ולא ידאגו לדם התוסף מהם : וקטן גר מטבילין ... ב"ד ואם הגדיל יכול למחות ואם הגדיל שעה אחת ולא מיחה שוב אינו יכול למחות ועיקרה ... והרי"ף השמיטה ולא הזכירה לא לענין כתובה ולא לענין מילה והלכה פסוקה היא :

טביל טעמו כיון שבטבילה זו נגמר גירותו וגר בעי ג' דמשפט כיה כדאיתא התם הילכך בעינן שכל [אב'] יהיו רואין הטבילה ומ"ש וכד סליק מברך כו' טעמו מבואר דלא יכול לומר וצונו עד שנעשה ... וכדאיתא בפ"ק דפסחים : ומ"ש וכן עבד משוחרר היינו לומר דבעי נמי טבילה כשבא לכלל ישראל גמור אבל לענין קבלת מצות אין צריך לקבל בשעת טבילת שחרור דהפי' בע"כ משחררו והכי אסיק רב ספא בפ' ... בעיני דאף ג' אינו צריך דעיקר טעמא דבעי ג' משום קבלת מצות וכיון דא"צ לקבלותו ולדעתו א"כ לא בעינן נמי ג' וזהו שדקדק ואמר וכן עבדו ואמתו דזכין להו מעיקרא מן הנכרים אתו תלתא וא"ל מצות ... בטבילת עבדות דצריכה להיות מדעתו של עבד ולדעת הרב שלא כדעת רש"י בפ' החולץ הילכך בעינן ג' ועיין בדברי הרא"ש בפ' החולץ דכתב להדיא שבזה חולקין רש"י והרי"ף ז"ל אכן הרמב"ם ז"ל פ' ... בג'. והטור ז"ל נראה ממנו דבין בטבילת עבדות ובין בטבילת שיחרור לא בעי ג' וכאן אין מקום להאריך : (ב) כתב כנ"ל : (ג) שהכנסתו כנ"ל

שבתא וכו'. דעת הרב בעל הלכות גדולות ז"ל שמתירין אמירה לנכרי אפילו בדבר שיש בו מלאכה גמורה גבי מכשירי מילה לפי שהוא מפרש הא דאמרינן [עירובין דף סז:] גבי ההוא ינוקא דאשתפוך חמימיה דאמרינן [שם דף סח.] ולא שאני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה דכל שבות שנעשה על ידי ישראל כגון הזאה קרינן שבות דאית ביה מעשה ולפיכך אע"פ שאין בהם אלא משום שבות העמידו דבריהם במקום כרת אבל אמירה לנכרי אפילו במלאכה גמורה קרינן שבות דלית ביה מעשה כיון דלא עביד ישראל מעשה כלל ולפי

נר מצוה | תורה אור | רש"י

זה לא גרסינן התם דהא מר לא אמר עירובין ליה זיל אחים לי שלפי שטתו אפילו סז: [למימר ליה] להחם ליה שרי:

ונמצא פסקן של דברים לפי שטה זו שמתירין אמירה לנכרי אפילו במלאכה גמורה לגבי מכשירי מילה ואם באנו להשוות שאר מצות למכשירי מילה כדרך שהשוה אותן הרמב"ם ז"ל לפי שטתו וכמו שנכתוב בסמוך בס"ד אף בכל המצות נתיר אמירה לנכרי אפי' במלאכה גמורה ונראה שזה הוא דעת הרב בעל העטור ז"ל שהתיר לומר לנכרי להדליק לו את הנר לסעודת שבת: **אבל** דעת הרב אלפסי ז"ל אינו כן שהוא סובר דלא שרי אמירה לנכרי במכשירי מילה אלא בדבר שאפי' על ידי ישראל אינו אלא משום שבות וכמו שכתוב בהלכותיו וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות מילה והוא ז"ל התיר שבות דשבות דהיינו אמירה לנכרי בדבר שהוא משום שבות כמכשירי לולב ושופר אבל הרמב"ן ז"ל סובר דבה"ג נמי לא שרי אלא במילה בלבד לפי שניתנה שבת לידחות אצלה אבל בשאר מצות אין דוחין שבות כלל כדאשכחן דלא דחינן שבות דשבות במקום פסידא וזו היא ששנינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה ואע"ג דהוי שבות דמלאכה שאינה צריכה לגופה [ו]:

ונכרי אסור למימהל וכו' ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריך. ולא נכרי ומסקינן התם בפ' אין מעמידין (דף כז.) דאפי' ערבי מהול אינו כשר למול אבל אתתא מהלא וכדרבי יוחנן:

סליקו להו ר"א דמילה

משמרת. מסננת שמשמרין בה שמרי יין ומותח פיה בכל צד בעגול ונעשת כאהל על חלל הכלי (נ)אע"ג דעביד אהלא ביו"ט שרי דרבי אליעזר סבר ליה דמכשירי אוכל נפש אע"פ שאפשר לעשותן מערב יו"ט דוחין יו"ט כדאיתא בגמרא: אבל בשבת אין תולין לכתחלה. אבל אם תלויה היא נותנין לתוכה שמרי' ומסננין דאין דרך בורר בכך: וחכמים אומרים אין תולין המשמרת ביו"ט. דסבירא להו דמכשירי אוכל נפש אין דוחין יו"ט: ואין נותנין לתלויה בשבת. דדרך בורר בכך: אבל נותנין לתלויה ביו"ט. כשאר כל אוכל נפש שהוא מותר ביו"ט:

גמ' תלה חייב חטאת. בשבת משום דקא עביד אהלא וביו"ט מלקות במזיד דלא שייך ביה קרבן: תלא כוזא בסיכתא. תלה כלי קטן במגוד: הכי נמי דמחייב. הא ודאי [לאו] אהל קבוע הוא: אלא אמר אביי מדרבנן. הוא דמתסר: מנקיט. מלקט: חומרי מתנייתא. לכללי של ברייתות: חומרי קשר כלומר שמלא ברייתא בגוד לבדה ובמשמרת לבדה [ובכילה לבדה] ובכסא גליין לבדה והוא כללן יחד ושנה כל הפטורין אבל אסורין בחומר אחד והמותרין לכתחלה בחומר אחד: הגוד. הוא העור של בהמה תפור ופיו רחב מאד ויש לו שנצים ועוברי דרכים ממלאין אותו יין או חלב (מ) במקום שתוקעין שם אהליהם ללון ושוטחין אותו ופיו מתוח על גבי ארבעה יתדות והרוח עוברת תחתיו [ז] ומלטנן שלא יתקלקל היין והוא כאוהל לאחר שנמתח ואע"ג דלא מיתסר משום אהל אלא בשצריך להלל שתחתיו וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד אפשר שהגוד הזה צריך להיות חלל תחתיו כדי שיכנס שם הרוח וילטנן: כילה. פרש"י ז"ל שיש בגגה טפח אבל מדברי הרב אלפסי ז"ל נראה דדוקא כשאין בגגה טפח הוא דפטור אבל אסור אבל יש בגגה טפח אהל קבע הוי וחייב חטאת וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהלכות שבת וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד: כסא גליין. כמין מטה גללניתא דפ' כירה והוא שם מקום ומפרקין מטותיהם וכסאותם וטוענים אותן עמהם וחוזרין ומחזירין אותן

אהרינ' כההוא *ינוקא דאשתפיך המימיה אמר עירובין סז: להו רבה לייתו מגו ביתאי א"ל אביי והא לא עירבו א"ל נסמוך אשיתוף והא לא שתיף לימרו לנכרי ליזיל לייתי לי מגו ביתאי אמר ליה אביי בעאי לאותובי למר ולא °שבקן רב יוסף דא"ר כהנא כי הוינן בי רב יהודה אמר לן בדאורייתא מותבינן תיובתא והדר עבדינן עובדא בדרבנן עבדינן עובדא והדר מותבינן תיובתא הדר. אמר לו מאי בעית דתותביה [א] א"ל מהא דתניא הזאה שבות היא ואמירה לנכרי שבות היא *מה הזאה שם סח. שבות ואינה דוחה שבת אף אמירה לנכרי שבות ואינה דוחה שבת א"ל ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה [ב] דהא מר לא א"ל לנכרי זיל אחים לי דהוא מעשה דאסור מדאורייתא אלא זיל אייתי לי דלית ביה מעשה דידים אלא דיבורא בעלמא הוא ושתק ולא מצא תשובה ועיינינן בהו ואשכחן דלאו מילי דסמכא נינהו ומגופא דהאי עובדא ילפת דאסור למימר לנכרי לצבותיה או לאתויי דרך רה"ר מדקאמר ליה דהא מר לא א"ל (א) זיל אחים לי מכלל דאסור למימר לנכרי זיל אחים לי וכמה מרבוואתא טעו בהאי פירושא דהאי מימרא דקסברי דהאי דא"ל ולא שני [ג] ליה למר בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה אשבות דהזאה קאמר ליה דשבות דהזאה שבות דאית ביה מעשה ושבות דאמירה לית ביה מעשה בידים דדיבורא בעלמא הוא ואקשו בה הכי ואמרי הואיל ואמירה לנכרי שבות דלית ביה מעשה הוא מה לי א"ל אייתי לי מגו ביתאי ומה לי א"ל זיל אחים לי תרווייהו שבות דלית בהו מעשה נינהו דדיבורא בעלמא הוא ושרי ואטעו לכולהו נוסחאי דגמרא דקסברי דליכא בגמרא דהא מר לא א"ל זיל אחים לי אלא טעותא דנוסחי הוא ולא כדקא סבריהוא ונוסחי לית בהו טעותא אלא נוסחי מעלייא נינהו (ג)ולא פירושי' כדקא סברילהו אלא [ד] האי דא"ל ולא שני ליה למר °בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית תקס ביה מעשה לאו אשבות דהזאה קאמר ליה אלא הכי קאמר ליה הא דאמרת אמירה לנכרי שבות וקא (ג) מדמיתו לה לשבות דהזאה דאסירא לא שני לך בשבות דאמירה גופה בין שבות דאית ביה מלאכה לשבות דלית ביה מלאכה דהא מר לא א"ל זיל אחים לי דאית ביה מלאכה אלא אייתי לי מגו ביתאי קאמר ליה דטלטול בעלמא הוא דלית ביה מלאכה דשמעת מינה דכי אמרינן אמירה לנכרי שבות בדבר שהוא מלאכה אבל בדבר שאינו מלאכה כגון האי לא אמרינן ביה אמירה לנכרי שבות הרי נתברר לך דליכא בנוסחאי טעותא ומילי דברירן אינון והאי דאמרי' שבות דלית ביה מעשה ולא אמרינן שבות דלית ביה מלאכה מעשה ומלאכה בהאי ענינא חדא מילתא היא דקרו אינשי למלאכה מעשה כדאמרינן ובין יום השביעי לששת ימי המעשה והיינו מלאכה וכבר נתברר לך דאסור למימר לנכרי לצבותיה או לאתויי דרך רשות הרבים והאי דכתב בעל הלכות טעותא הוא ולא תסמוך עילויה:

דף כז: ונכרי אסור למימהל דגרסינן במס' ע"ז* איתמר מנין למילה °בנכרי שהיא תקו פסולה דארו בר פפא משמיה דרב אמר כדכתיב °ואתה את בריתי תשמור ור' בראשית יז יוחנן אמר °המול ימול יליד ביתך קרי ביה המל ימול מאי בינייהו איכא בינייהו שם אשה לרב דאמר ואתה את בריתי תשמור אשה כיון דליתא בברית לא מהלא לר' יוחנן דאמר המל ימול כיון [ה] דישראל הוא אפילו ערלים כמהולים דמי איתתא נמי בכלל ישראל היא ומהלא הלכך היכא דליכא גברא יהודאה דידע למימהל ואיכא איתתא יהודיתא דידעה למימהל ומהלא שפיר דמי דהלכה כרבי יוחנן דקיימא לן רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן:

סליקו להו ר"א דמילה

רבי אליעזר אומר תולין את °המשמרת ביום טוב ונותנין לתלויה בשבת תקו וחכמים אומרים אין תולין המשמרת ביום טוב ואין נותנין לתלויה בשבת אבל נותנין לתלויה ביום טוב: **גמ'** וחכ"א וכו': איבעיא להו תלה (ב) מאי אמר רב יוסף תלה חייב חטאת א"ל אביי אלא מעתה תלה כוזא בסיכתא הכי נמי דמהייב *אלא אמר אביי מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכן דף קלח. הלכה: °מנקיט אביי חומרי מתנייתא ותאני הגוד והמשמרת כילה וכסא גליין [דף קלח ע"א] לא

רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת· (ד)שמסננין בו שמרי יין ומותח לכל צד בעוגל ונעשית כאוהל על חלל הכלי ואע"ג דעביד אהלא שרי ביו"ם אבל בשבת מיהלא לכתחלה לא אבל אם היא תלויה נותנין לתוכה שמרים ומסננין (ה) ואין דרך בורר בכך: גמ' תלה כוזא בסיכתא· תלה כלי במגוד: הכי נמי דמחייב· (ו)הכא מאי היוכא איכא באהל עראי בנין גמור לא הוי אלא מדרבנן הוא דמיתסר: אלא אמר אביי מדרבנן· קאסרי דהוי עובדא דחול: מנקיט· מלקט: חומרי מתנייתא· כללות של ברייתות· חומר קשר כלומר כללות (ז) שמצא בגוד לבד ובכסא גליין לבד ובמשמרת לבד והוא כוללן יחד הפטורין אבל אסורין בחומר אחד והמותרים לכתחילה בחומר אחד: הגוד· (ח) עור של בהמה תפור ופיו רחב מאד ויש לו שנצין ועוברי דרכים ממלאים אותו יין או חלב(ט)במקום שתוקעין שם אהליהן ללון(י) ושוטחין אותו ופיו מתוח על גבי ארבע יתידות והרוח עוברת תחתיו ומלטנן שלא יתקלקל היין והוי דומה לאהל לאחר שנמתח: כילה· שיש בגגה טפח: כסא גליין· כמו מטה גללניתא (כ) דבמס סומכין

א מיי' פ"ב ופ"ו מהל' מילה סמג עשין כח טוא"ח סי' שלא:
ב מיי' פ"ב מהל' מילה סמג עשין כח טור א"ה סי' רסב:
ג מיי' פכ"א מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שטו ותקי:

וסמ"ג עשין כח אין לברך כי אם ברכה אחת שהוא אקב"ו על מילת העבדים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם וגו' ברוך אתה ה' כורת הברית וכן בגרים אומר על מילת הגרים ולהטיף מהם דם ברית והרא"ש כתב שמברך עליהם ב' ברכות חדא על המילה וחדא אקב"ו למול את העבדים וכו' או למול את הגרים וכן כתב בעל העיטור וכן בעל הלכות:

הגהות חו"י
(א) נ"ב סי' בשנת:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב לנכרי: (ב) ולאו כצ"ל: (ג) מדמת כצ"ל: (ד)נ"ב משמרת: (ה)דאין כצ"ל: (ו)והכא נמי וכצ"ל: (ז) שמצא בברייתא בגוד לבדה וכו' ובכילה לבדה הוא כוללן יחד ושנאן כולן הפטורין כצ"ל: (ח) נ"ב הוא: (ט) ובמקום כצ"ל: (י) שוטחין כצ"ל: (כ)נ"ל דפרק כירה: (ל) ואע"ג כצ"ל: (מ) ובמקום שתוקעין וכו' שוטחין כצ"ל:

הגהות מא"י
[א] נ"ב למר א"ל דתניא וכצ"ל ותי' מהא נמחק: [ב] דהא מר וכו' ושתק כ"ז מוקף: [ג] לך בין כצ"ל ותי' למר נמחק: [ד] הא דא"ל ולא שני לך בין כצ"ל ותי' למר נמחק: [ה] דישראל כצ"ל: [ו] נ"ב סיא: [ז] ומכוין כצ"ל:

אותן : לא יעשה. דאהל עראי נינהו וכסא גליין נמי גזרה שמא יתקע בחוזק אבל מטה שלנו המסודרת ועומדת אם היתה זקופה ומוטה על צדה מותר לנטותה ולייסבה על רגליה ואע"ג דהשתא עביד אהלא שרי דלאו מידי קא עביד אלא ליתיבא בעלמא וכן כסא טרסקל והאסקלא שהיא של עור דהא עבידי וקיימי : **וכתבו** בתוספות דכללא דמילתא בבנין אהלים דלא מתסר משום אהל אלא היכא דאית ליה מחיצות מלמטה ומשתמש באויר שתחתיו אבל סדור השלחן שנותנין שם ספסלין שיש להם רגלים דקין ועורכין עליהם את השלחן לא מקרי מחילה : והקשה הרשב"א ז"ל דגוד מי עבדי ליה מחילות

נר מצוה

לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור (א) אבל אהל קבע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת אבל מטה וכסא וטרסקל *והאיסקלא מותר לנטותן בשבת לכתחלה : ואין נותנין לתלויה בשבת : איבעיא להו שימר מאי אמר רב כהנא שימר חייב חטאת ומשום מאי מתרין ביה רבה אמר משום בורר ור' זירא אמר משום מרקד :
תקח תאני רמי בר יחזקאל א טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור ואם כרך עליה ב חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחלה פי' [א] כגון טלית כפולה שקושרה בין שני כתלים והיא משולשלת ומגעת לארץ ונכנס בין שני קצותיה וישן תחתיה בצל ואין בגגה טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה טפח ולפיכך אינו אהל קבע אלא אהל עראי הוא ומפני שאין בגגה טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה טפח (ב) ולפיכך פטור אבל אסור ואם היו עליו חוטין מאתמול ונטה אותם היום מותר : אמר רב יוסף חזינא להו לכילי דבי רב הונא (ג) באורתא נגידן ולצפרא (א) חביטן רמיאן : אמר רב כהנא חזינא להו לכילי דבי רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דמאורתא נגידן ולצפרא חביטן רמיאן : אמר רב משום רבי חייא וילון מותר לנטותו ומותר לפרקו פירוש וילון מסך : ואמר שמואל משום רבי חייא *כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפרקה :
תקט אמר רב ששא בריה דרב אידי האי ג סיאנא שרי פי' ג כובע שמשימין אותו בני אדם על ראשיהם ומאהיל על פניהם מפני השמש והא אמרת סיאנא אסור לא קשיא הא דאית ביה טפח הא דלית ביה טפח אלא מעתה אפיק בגלימיה טפח הכי נמי דמיחייב אלא לא קשיא הא דמיהדק והא דלא מיהדק שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב הונא אימא לן הנך מילי מעלייתא דאמרת לן משמיה דרב תרתי בשבתא וחדא בתורה שלח ליה
תקי הא דתניא יהגוד בכיסכיו מותר לנטותו בשבת אמר רב לא שנו אלא בשני בני אדם אבל באדם אחד אסור אמר אביי כילה אפי' בעשרה בני אדם אסור אי אפשר דלא (ד) מינתקה פורתא ואידך מאי היא דתניא כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה בשבת שתים אסור לטלטלה בשבת ורב אמר אפילו אחת אסור לטלטלה בשבת גזירה שמא יתקע והלכתא כרב : תורה מאי היא

רש"י

טומנין דהוא שם מקום ומפרקין מפותיהן וכסאותן וטוענין אותן עמהן וחוזרין ומחזירין אותן : לא יעשה · דאוהל עראי נינהו וכסא גליין נמי גזירה שמא יתקע(ה): אבל מטה·שלנו המחוברת ועומדת אם היתה זקופה או מוטה על צדה מותר לנטותה לייסבה על רגליה ואע"ג דהשתא עביד אהל שרי דלאו מידי (ו) עבד אלא לשכיבה בעלמא : כסא טרסקל (ז) והאיסקלא. (עור כיסוי של בית הכסא) אבל עור הפרוס עליו נקוב לבית הכסא מותר לנטותה לכתחלה דהא עביד וקאי : שימר · נתן שמרים לתלויה וסינן: חייב חטאת· כדמסיק טעמא : טלית כפולה · לא יעשה לפשוט טליתו על ארבע יתידות לישן תחתיה וראשיה מתקפלים לכאן ולכאן לצד הארץ והוו לי' כתלים להגן מן החמה דהוי אהלא (ח) כדמסיק בעמוד: כרך עליה מבעוד יום חוט או משיחה(ב). ונתנה על הנס (ט) או על הקינוף (י) כשהוא מקופל וכורך עליה חוט למושכה ולפורשה לכאן ולכאן מותר למושכה בשבת דמוסיף על אהל עראי הוא ואינו כעושה לכתחילה : דמאורתא נגידו ולצפרא חביטין רמיא . בלילי שבת ראיתים שהם פרוסות ולבקר ראיתים שהיו מושלכות לארץ אלמא מותר לפורקה וה"נ מותר לנטותה : וילון · מסך שכנגד הפתח מותר(כ)לנטותה שאין אוהל אלא במי שעשוי כעין גג : כילת חתנים · לא דמי לשאר כילות שאר כילות פרוסות ע"ג קינוף שהוא לארבע רגלים ויש לה גג והוי אהל ושל חתנים ע"ג נקליטים שאינה אלא שנים באמצע המטה וקנה נתון עליהם והבגד נתון עליו ונופל לכאן ולכאן· ואין לו גג (ל) ולכך לא הוי אהל: סיאנא : כובע של לבד : אסור לצאת בו · בשבת : דאית ביה טפח · שמתפשט להלן מראשו טפח אסור משום אוהלא : אפיק בגלימיה טפח . הניח טליתו על ראשו כדרך שמתעטף בה(מ)והרחיק' להלן מראשו טפח: אלא·טעמא (נ) שמא יגביהנו הרוח מראשו ואתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר הילכך מיהדק בראשו שפיר דמי לא מיהדק אסיר : תרתי בשבת וחד בתורה · שהיית רגיל לומר משמו שני דברים מהלכות שבת ואחד בתורה כדלקמן : גוד בכיסכיו · גוד ברצועה ומונח על מקום קבוע שלו מותר לנטותו בשבת והא דאמר לעיל פטור אבל אסור היינו היכא דאינו מתוקן בכיסכין : בשני בני אדם· (ס) ולא קמינתח ליה שפיר שזה מושכו אילך וזה אילך אבל באחד ממתח שפיר שמותחו על יתד זו וקושרו בה וחוזר ומותחו על זו וקושרו כך פירשו רבותי וכן מצאתי בתשובות הגאונים ואיני יודע מה היא: ואידך · דשבת מאי היא : מירכותיה· פטפוטין שלה כעין רגלים : שמא יתקע (ג). כשמחבר לה הרגל יתקענה בחוזק והוי בונה

רחבות גמורות והלא אין פורסין אותו אלא על גבי קונדיסין ומ"מ כתב הוא ז"ל דפריסת השלחן אפשר שהיא מותרת מפני שאין משתמש באויר שתחתיו מה שאין כן במטה שמשתמשים בה באויר שתחתיה בנתינת סנדלים וכיוצא בהן : **ומטה** שלנו בזמן שהיא מסורגת בחבלים אם יש בין חבל לחבל ג' טפחים אסור לפרוס עליה סדין משום דקעביד אהלא ולסלק מעליה הבגד התחתון נמי אסור משום דקא סתר אהלא אבל אם אין בין חבל לחבל ג' טפחים כלבוד דמי ותו ליכא ביה משום אהל ובין כך ובין כך אילו היה עליה כר או כסת או בגד פרוס עליה מערב שבת כשיעור טפח למחר מותר לפרוס על כל המטה משום דהוי כמוסיף על אהל עראי ושרי כרבנן וכעובדא דהנהו דכרי דהוו בי רב הונא כדאיתא בעירובין (דף קב.) והביאו הרב אלפסי ז"ל למעלה בפ' כל הכלים: **איבעיא** להו שימור מאי . נתן שמרים לתלויה וסנן : מאי. מי הוה פטור אבל אסור או חייב חטאת : משום בורר . ומפרשי' בגמ' דמה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח פסולת אף הכי נמי נוטל אוכל ומניח פסולת : משום מרקד . מפרשינן בגמ' דמה דרכו של מרקד פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה אף הכי נמי פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה ולרבה ה"ה דאי אתרו ביה משום מרקד הויא התראה אבל לר' זירא אי אתרו ביה משום בורר לאו התראה היא דלא דמו לבורר שהאוכל למטה ופסולת למעלה משא"כ בבורר : **טלית** כפולה. פי' הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו ומדבריו אתה למד שהוא סובר שכל אהל ככילה וכיוצא בה כל שיש בגגה טפח או בפחות מג' טפחים סמוך לגגו טפח אהל קבוע הוי וחייב חטאת וכשאין בגגו טפח ואין בפחות מג' סמוך לגג· טפח אהל עראי הוי ופטור אבל אסור ובכה"ג כל שכרך עליו חוט או משיחה מבעוד יום מותר לנטותו בשבת ולפי זה הא דמנקיט אביי ותני כילה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור כשאין בגגה טפח ואין בפחות משלש סמוך לגגה טפח עסקינן וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שפירשה שיש בגגה טפח וכמו שכתבתי למעלה : **דמאורתא** נגידן וכו' . בלילי שבת ראיתים פרוסות ובבקר ראיתים מושלכות לארץ אלמא מותר לפרקן והכי נמי מותר לנטותן ולפי דברי רש"י מיתוקמן בשאין בגגן טפח ולא בפחות משלשה סמוך לגגן טפח ולדברי הרב אלפסי ז"ל לא סגי בהכי אא"כ כרך עליהם חוט או משיחה וכמו שכתבתי למעלה: וילון . מסך שכנגד הפתח : מותר לנטותו . שאין אהל אלא שעשוי כעין גג :

כילת חתנים . אוקימנא בגמ' כשאין בגגה טפח ואין בפחות מג' סמוך לגגה טפח ולא נחתא מפוריא טפח אבל אי איכא חד מכל הני אסור לנטותה ולא ידעתי למה השמיטה הרב אלפסי ז"ל. ולפי דברי רש"י ז"ל כל כילה שהיא עשויה ככילת חתנים מותר לנטותה דאפילו אהל עראי נמי לא הויא אבל לפי דברי הרב אלפסי ז"ל כילת חתנים דוקא הוא שמותר [ב] לפרקה לפי שהיא מתוקנת לכך אבל שאר כילות לא אא"כ כרך עליהן חוט או משיחה וכמו שכתבתי למעלה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהל' שבת : **ודאמרי'** בגמרא דאי נחתא מפוריא טפח אסורה היינו טעמא לפי שכילה פרוסה לגל אבל מטה דידן אע"ג דנחתי סדינין מפוריא טפח כיון דבפריסת סדינין ע"ג מטה ליכא משום אהל לית לן בה וכן כתב ה"ר יונה והרשב"א ז"ל : **סיאנא**. פירוש כובע וכו' : הא דלית ביה טפח. פי' שהוא מתפשט להלן מראשו טפח אסור משום אהלא: אלא לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק פרש"י ז"ל דטעמא לאו משום אהל אלא משום דילמא נפיל ואתי לאתויי ור"ח ז"ל פירש דלעולם משום אהל ובדמיהדק מיתסר דהוה ליה כאהל אבל גלימא דלא מיהדק לא הוי כאהל ושרי וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ב מהלכות שבת ולא נהירא דאם כן לא הוה ליה למימר הכי אלא הכי הוה לי' למימר לא קשיא הכא מהדק התם לא מהדק : **תרתי** בשבתא וחדא בתורה . שהיית רגיל לומר לנו משמו שני דברים בהלכות שבת וא' בעתידה תורה כדלקמן : **גוד** בכסכיו. עור ברצועותיו ומונח על מקום קבוע שלו : מותר לנטותו בשבת . והא דאמרינן לעיל פטור אבל אסור היכא דלא הוי מתוקן בכסכיו : בשני בני אדם . לא ממתח ליה שפיר : באדם אחד . שמותחו על יתד זו וקושרו וחוזר ומותחו על זה וקושרו בה כך פירשו רבותי וכך מצאתי בתשובת הגאונים ז"ל ואיני יודע מהו (ע) וכן כתב רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל כתב בפרק כ"ב מהלכות שבת הנוטה פרוכת וכיוצא בה צריך ליזהר כדי שלא יעשה אהל בשעה שנוטה משמע דסבירא ליה דגוד כעין פרוכת והראב"ד ז"ל השיגו ופי' דלאו משום אהל הוא אלא שצריך לכוין הלולאות כנגד היתידות שבכותל וב' בני אדם יכולים לכוין בלא שנוי הקפול שלו אבל אדם אחד לא והוי כמתקן והרב רבי יונה ז"ל פירש דבאדם אחד הוי כעשיית אהל לפי שקושר וחוזר וקושר כדרך בנין שבונה מעט מעט אבל בשני בני אדם שפורסים תחלה ואח"כ נותנין ע"ג הקנופות אין זה כבנין שאין דרך הבנין לעשות כולו בבת אחת והיינו דאמרינן בכילה דאי אפשר דלא מימתחא פורתא כלומר שאינה נפרסת כולה בבת אחת : **מירכותיה** פטפוטים שלה כעין רגלים : שמא יתקע . כשיחבר

א נראה כתב דאפי' אין בגגה טפח אסור מדרבנן לפשוטו בשבת דס"ל דבכה"ג מקרי אהל עראי ולפי זה הא דאמרי' נמי התם דכילת כל אדם חוץ משל חתנים דאסור לנטותה בשבת מיירי נמי אפי' אין בגגה טפח אבל יש בגגה טפח קים ליה לרבינו דחשיב אהל קבע ואסור מדאורייתא וכן הוא דעת מיי' פרק כ"ב מהל' שבת · ורש"י ס"ל דאפי' יש בגגו טפח לא חשוב משום הכי אהל קבע אלא אהל עראי ולהכי גבי כילות של כל אדם דאמרי' התם דאסור מדרבנן כתב רש"י דמיירי שיש בגגה טפח והכי נמי טלית כפולה אפי' יש בגגו טפח אם כרך חוט ומשיחה מאתמול שרי לנטותו בשבת ואם אין בגגו טפח לא הוי אהל כלל ומותר לכתחלה לנטותו בשבת וכ"כ הרא"ש והטור א"ח סי' שט"ו וככילת חתנים אפשר דכולהו שוין שאם כרך עליה חוט או משיחה דשרי לנטותה אפי' יש בגגה טפח כיון דכשאין בגגה טפח כולהו מודי דשרי לנטותה אפי' בלא חוט ומשיחה כאשר כתבתי בחדושי בס"ד :

לשון ריא"ז

טלית שהיתה כפולה מע"ש שהיתה נתונה ע"ג עץ ארוך וב' קצותיה משולשלין מכאן ומכאן ובא לנטותה בשבת קצה אחד מכאן וקצה אחד מכאן הרי זה אסור מדברי סופרים שדומה לאהל שיש לו גג ואם היו קשורין חוטין בקצותיה מע"ש כדי לנטותה בהם מותר לנטות' בשבת לפי שדומה לאהל שהתחיל בו מע"ש ובא להוסיף עליו בשבת כמו שביאר מז"ה ואע"פ שאין עושין אהל עראי בין ביו"ט בין בשבת מותר להוסיף עליהם אפי' בשבת שאם היה פרוסה מקצת האהל מע"ש מותר להוסיף עליו בשבת ולפרוס כולו :

ב כתב הרא"ש ז"ל תמהני על רב אלפסי ז"ל שכתב כן הא אמרן במתניתין כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה ומוקי לה שאין בגגה טפח ולא פחות מג' סמוך לגגה טפח ומאי שנא טלית כפולה שהוא יותר בנין עראי מכילת חתנים ואין דבריו נראין בזה כלל אלא מיירי שיש בגג טפח אי נמי כגון לאחר שכלה השיפוע של הטלית יורד ממנו בשוה בלא שיפוע ברוחב טפח כדאמרי' גבי כילת חתנים אבל נחתא מפוריא טפח אסורה והא דאמרי' כרך עליה חוט או משיחה מות' איירי אפי' לא היתה פרוסה טפח אלא כולה כרוכה דכריכת חוט או משיחה חשיב כאילו היתה פרוסה טפח :

ג לרש"י אפי' הוא בולט טפח לחוץ אם הוא מהודק בראשו מותר לצאת בו לרה"ר אבל אם אינו מהודק בראשו אסור לצאת בו לרה"ר שמא יעבירנו הרוח מראשו ואתי לאתויי בשבת וכתב סמ"ג לאוין ס"ה דדוקא לכובעים של לבד פילטרן בלע"ז צריך חוט או משיחה להדקם בראשו אבל כובעים של נמר והאלמאנג"ש אפי' בלא קשירה כשהם מהודקים שרי לצאת בהן וכן כתבו הגהות מיי' פרק כ"ב מהלכות שבת בשם ספר התרומה וספר א"ז . ולדברי ר"ח אין החלוק תלוי אם מהודק בראשו או לא מהודק אלא כך הוא שאם הכובע בולט טפח והוא קשה אסור להשים אותו בראשו ואפי' בבית משום אהל ואם הוא רך כבגד שרי שהוא נכפף ואינו נראה אהל וכן הוא

עין משפט

א מיי' פכ"ב מהל' שבת טוא"ח סי' שטו :
ב מיי' שם סמג לאוין סה טוא"ח סימן שא :
ג מיי' שם :

הגהות חו"י

(א) ותלוף בפ' כל הכלים סי' תע"ג : (ב) נ"ע דנראה שצריך שיהיה בו טפח כמו בסוף פרק כל הכלים ויש לומר דשאני הכא דגם בשבת לא יעשה אהל קבע ודוק : (ג) נ"ע לשון טלטול בגמ':

הגהות הב"ח

(א) פטור אבל אסור אהל קבוע וכו' וכסא טרסקל כצ"ל : (ב) לפי' כצ"ל: (ג) דבאורתא כצ"ל : (ד) מימתחא כצ"ל : (ה) נ"ב בחוזק: (ו) עביד אלא ליתובא כצ"ל : (ז) נ"ב כך שמו ובלע"ז פלדישטו"ל ועליונו של עור ומקפלין אותו ומסלקין אותו וסומכין אותו לכותל וכשרוצה לישב עליו נוטהו ויושב על ד' רגליו והאיסקלא עשוי כעין כסא טרסקל אבל כצ"ל : (ח) תיבת כדמסיק בעמוד נמחק: (ט) הנס שעל הקינוף כצ"ל : (י) נ"ב כשהיא מקופלת וכו' למושכה בו כצ"ל : (כ) לנטותו כצ"ל : (ל) נ"ב טפח : (מ) נ"ב על ראשו : (נ) נ"ב לאו משום אהל הוא אלא משום : (ס) לא קמינתחא כצ"ל : (ע) כן כצ"ל :

הגהות מא"י

[א] פי' טלית כפול' כגון שקושרה כצ"ל : [ב] לנטותה ומותר לפרקה :

כשיחבר לה הרגל יתקענה בחוזק והוי בונה אבל היכא דלא נשמט אלא אחת לא חייש למתקע כולי האי : הפלא ופלא. סיפיה דקרא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר ומסקינן בגמרא דהם ושלום שתשתכח תורה מישראל אלא שלא תמצא הלכה ברורה [ז] במקום אחד : **שלחו** ליה בני בשכר. שם מקום : כילה מאי. מהו לנטותה בשבת : כשותא. הומלו"ן שגדל על הסנה : מהו בכרמא. ירק הוא וכלאים בכרם או אילן הוא ואינו כלאים בכרם : ולישלח להו. לצד היתר : כדרמי בר יחזקאל. דאמר [דף קלט.] דאם כרך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחלה ומשני לפי שאינן בני תורה ומקילי טפי : עירבוביא. כלאים וקי"ל כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל (ג) ובברכות בפ' כיצד מברכין (דף לו׳) גבי ערלה וה"ה לכלאים שאף היא מצוה התלויה בארץ ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ :

גר מצוה

גרסי' בגמ' [דף קלט.] רב משרשיא יהיב ליה פרוטה לתינוק נכרי וזרע ליה : וליתיב ליה לתינוק ישראל אתי למיסרך : וליתן ליה לגדול אתי לאחלופי בישראל. ומדאמר יהיב פרוטה לנכרי וזרע ליה יש ללמוד שמותר לומר לנכרי לזרוע לו כלאים והרמב"ם ז"ל כתב [כן] בפ"א מהלכות כלאים ומותר לומר לנכרי לזרוע לו כלאי זרעים ולא נהירא דהא אפילו מקיים [ריש פ"א דכלאים] אסור וכ"ש לומר לו לזרוע ועוד אמירה לנכרי בכל איסורין שבתורה בעיא ולא אפשיטא בפרק השוכר את הפועלים (דף צ׳) ונקטינן לה לחומרא אלא ודאי רב משרשיא כר' טרפון ס"ל ומדינא אפילו על ידי ישראל שרי אלא שהיה מחמיר על עצמו כי היכי דלא ליתי לאיחלופי במין אחר ולפיכך היה זורע אותן על ידי נכרי :

ודחיישינן הכא בתינוק ישראל דאתי למסרך וכן כמי בעירובין (דף מ:) גבי זמן ביוה"כ דאמרי' אבל במה שהוא עושה לצורך עצמו לא חיישינן דלאי מאכילין ומשקין אותו לאלתר אפי' טובא

היא דאמר רב עתידה תורה שתשתכח' מישראל שנאמר °והפלא ה' את מכותך הפלאה זו איני יודע מה היא כשהוא אומר °לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופל"א ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר הוי אומר הפלאה זו תורה: *שלחו' ליה בני בישכר ללוי כילה מאי כשותא בכרמא מהו מת ביום טוב מהו עד דאזיל שליהא נח נפשיה דלוי אמר ליה שמואל לרב מנשיא אי חכימת שלח להו שלח להו חזרנו על כל צדדי כילה ולא מצינו לה צד היתר ולישלח להו כדרמי בר יחזקאל (א) לפי שאינן בני תורה *כשותא בכרמא עירבוביא ולישלח להו כרבי טרפון [א] דתנן כשותא ר' טרפון אומר אין כלאים בכרם וחכמים אומרים (א) יש כלאים בכרם וקיימא לן כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ לפי שאינן בני תורה : *מת ביום טוב לא יתעסקין ביה לא יהודאין ולא ארמאין לא ביו"ט ראשון ולא ביום טוב שני [ב] והאמר רבא *מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממים מת ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל ואפילו בשני ימים טובים של ראש השנה מה שאין כן בביצה לפי שאינן בני תורה : אמר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב °מתעטף *אדם בכילה [ג] וכיסכסיה ויוצא בה לרשות הרבים בשבת ואינו חושש ומאי שנא מדרב הונא דאמר רב הונא היוצא בטלית א שאינה מצוייצת כהלכתה בשבת חייב חטאת.

ציצית

דברים כח · ישעיה כט · [דף סג ע"א]

רש"י

בונה אבל היכא דלא נשמטה אלא אחת לא חייש למתקע כולי האי : הפלא ופלא. סיפא דקרא ואבדה חכמת חכמיו : בני בשכר. מקום : כילה מהו. לנטותה בשבת : כשותא. הומלי"ן שגדל על הסנה : מהו בכרם. ירק הוא והוי כלאים או אילן הוא ואינו כלאים בכרם: ולישלח להו. לצד היתר: כדרמי בר יחזקאל. דאמר כורך עליה חוט או משיחה : ומשני לפי שאינן בני תורה. ומקילים טפי: מת ביו"ט ראשון. כגון שמת (ב) בשבת ולמחר יו"ט מפני שמסרחה כבר והיה מסריח והתירו: מה שאין כן בביצה. שאין ראש השנה שוה לימים טובים של גליות דחמור טפי דקי"ל נולדה בזה מותרת בזה ואילו שני ימים טובים של ראש השנה נולדה בזה אסורה בזה : מתעטף אדם בכילה. שהיא כסדין ודרך להתעטף בה דרך מלבוש : וכיסכסיה. רצועות התלויות בה ולא אמרינן הנך רצועות לאו לורך עיטוף נינהו והוי משוי ההוא שעתא שאין כסכסין עשוין אלא לנטותה כאהל : חייב חטאת. ואילו לא היתה

דאמר אמרי' מכר אלא מתוך ערים [illegible]

ניטעמיה ינוקא ומתרלי' דלמא אתי למסרך הייט דוקא במה שהתינוק עושה לצרכיט הוא דחייש' להכי אבל במה שהוא עושה לצורך עצמו לא חיישינן דהא ודאי כהי דחיישינן דלא מטעמין ליה כוס דזמן יוה"כ משום דילמא אתי למסרך לצורך תינוק ודאי מאכילין ומשקין אותו לאלתר אפי' טובא אלא הייט טעמא [ה] משום [דלמה] שהתינוק עושה בשבילנו הוא דחיישינן דאתי למסרך אבל במה שהוא עושה בשביל עצמו לא והכי מוכח ביבמות פ' חרש (דף קיד׳): **וכתבו** בתוס' דכי חיישינן התם בעירובין לדילמא אתי למסרך הייט דוקא בזמן דיוה"כ [ו] דמתמיד בכל שתא ושתא אבל היכא דמתרמיא מילה בט' באב או ביוה"כ כיון דמלתא דלא שכיחא היא לא חיישינן ומברכין אכסא ומטעמין לי' לינוקא והרשב"א ז"ל הקשה עליהן שם בפ' בכל מערבין (דף מ:) מסמעתין דהכא דהא בכשותא בכרמא כמי חששו ולי איכה קשיא דהי שרינן בכשותא ע"י תינוק ישראל אתי למעבד הכי בכל שתא ושתא מה שאין כן במילה בט' באב או ביוה"כ דלא מתרמיא בהו כולי האי מ"מ הגאונים ז"ל אמרו דלא מברכינן אכסא אלא מייתינן אסא ומברכין עלה : **מת** ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממין. פירש רש"י ז"ל דוקא בדאשתהי כגון שמת בשבת והיה יום טוב אחר השבת אי נמי כשהיה שבת מלאחריה דאי לא קברי ליה ביום טוב שהינן ליה טובא והזקיקו לומר כן מדאמרינן בגמרא דעובדא הוה בי כנישתא דמעון ביום טוב הסמוך לשבת ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה ואתו לקמיה דרבי יוחנן ואמר להו יתעסקו בו עממין דאלמא משום הכי דוקא הוא דשרי רבי יוחנן והא דרבא בהדי הא דרבי יוחנן שייכא ולפי זה הא דאמר מר זוטרא בפירקא קמא דבילה (דף ו׳) לא אמרן אלא בדאשתהי ורב אשי פליג עליה ואמר אע"ג דלא אשתהי דוקא ביום טוב שני הוא וכדמפרש רב אשי טעמא ואזיל מאי טעמא יום טוב שני לגבי מת כחול שוויה רבנן אבל ביו"ט ראשון מודה ליה רב אשי למר זוטרא דלא שרי אפילו ע"י עממין אלא דוקא בדאשתהי שיותר הוא חמור יום טוב ראשון ע"י עממין מיום טוב שני ע"י ישראל ואין זה דעת הגאונים ז"ל שהם אמרו דאפילו ביו"ט ראשון כמי אע"ג דלא אשתהי לא משהינן ליה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ראשון מהל' יום טוב ולפי זה הא דאמרינן הכא בעובדא דמעון ביו"ט הסמוך לשבת ולא ידענא אי מלפניה או מלאחריה היינו לומר שמפני כך הוזקקו לשאול אבל ר' יוחנן לגמרי התיר ופלוגתייהו דרב אשי ומר זוטרא התם בפרק קמא דבילה ליתא אלא ביום טוב שני משום דשרינן לעסוקי ביה ישראל ולכך הוא דאיצטריך רב אשי טעמא אבל ביום טוב ראשון דע"י עממין הוא אפילו מר זוטרא מודה דאע"ג דלא אשתהי לא משהינן ליה וכך הוא מנהגן של ישראל להתעסק בעממין ביום טוב ראשון וביום טוב שני אפילו ע"י ישראל ואע"ג דלא אשתהי ואפילו לחצוב לו קבר וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב במסכת [ז] משקין דכי אמרינן בפ"ק דבילה דיו"ט שני לגבי מת כחול שוויה רבנן ואפילו (ג) למיגזר ליה גלימא ולמיגז ליה אסא דוקא הכי לפי שטרחונן מועט אבל לחצוב לו את הקבר שטרחו מרובה לא שרו והזקיקו לומר כן מדאמרינן בפרק קמא דמשקין (דף ח:) אין חופרין בורות כוכין וקברות במועד ולא נהירא דכי אמרינן בפ"ק דבילה אפילו למיגזר ליה גלימא ולמיגז ליה אסא הכי קאמרינן דאפילו הני דלא מעכבי דהא אפשר בלא אסא ואפשר כמי לכרכו בתכריכיו אפ"ה שרו רבנן וכל שכן חפירת הקבר דלא אפשר בלאו הכי ודקא קשיא לן הא דתנן התם אין חופרין כוכין וקברות במועד ואי במועד אסור כל שכן ביו"ט שני לאו קושיא היא שכבר פי' שם הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו דההיא בחופר במועד לצורך מתים שימותו לאחר המועד עסקינן שכן היה דרכן וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות יו"ט וז"ל אין חופרין קבר להיות מוכן למת שימות ולאין בונין אותו אבל אם היה עשוי הרי זה מתקנו במועד כיצד מוסיף אמדתו ומקצר במדתו כדי שיהיה נכון לעת שיקבר בו עד כאן ומה שהקשה הראב"ד ז"ל כיון שאין בהן לורך המועד למה מרחיב בו ומאריך בו וכדאיתא התם כבר תירץ הרמב"ן ז"ל שכיון שהם לצרכי רבים אע"פ שאינן לצורך המועד להתחיל בהן הוא דאסור אבל להרחיב בהן שרי וכמו ששנינו שם ומתקנין את קלקולי המים שברה"ר וחוטטין אותן ואוקימנא לה התם [מו"ק דף ה׳] בשאין הרבים צריכין להם ואפילו הכי כיון שצרכי רבים הן מותר לתקן אבל לא להתחיל והכי נמי צרכי רבים הוא ואפילו בקבר של בני משפחה ואפילו של יחיד נמי אפשר דשרי דכיון דמצוה היא התירו בו מקצת מלאכה אפילו שלא לצורך המועד כמו שהתירו בצרכי רבים וכל שכן שמא יצטרך לו במועד וא"ת עוד והתנן התם וארון עם המת [בחצר] ור' יהודה אוסר אא"כ היו לו נסרים המוסרין מערב יום טוב וכיון שכן היאך נהגו עכשיו לחצוב קבר שלא בפני המת יש לומר דההיא דוקא באדם שאינו מפורסם הא באדם מפורסם שריוה והכי איתא בירושלמי וכתבו שם הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו והיינו לדידהו שחופרין קבר ומתקנין ארונות לצורך המתים שימותו אבל עכשיו שאין חופרין אלא לצורך השעה כל אדם לדידן כאדם מפורסם לדידהו הוי ומש"ה שרי: **ודאמרי'** יתעסקו בו עממין איכא מאן דאמר דדוקא בקבורתו אבל טלטולו מותר ע"י ככר או תינוק והולאתו נמי מותרת כב"ה דאמרי [ביצה דף יב.] מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ואיכא מאן דאסר ולישנא דיתעסקו בו עממין הכי משמע דמדלא אמרינן יקברו אותו עממין משמע דכל עסקיו ע"י עממין דוקא שאין כבודו של מת שנתיר בו משום כבודו כלל כיון שסופו להתעסק בו עממין ועוד כתב הרמב"ן ז"ל דהוצאת המת לקבורה כהוצאת אבנים לבנין שאין לומר בו מתוך כיון שאין בו צורך היום וכ"ת הא איכא צורך היום כיון דאיכא מצוה ליתא דהא שריפת קדשים מצות עשה ואפילו הכי אינה דוחה יום טוב ועוד דהא אמרינן בפ' קמא דכתובות (דף ז׳) דלא אמרינן מתוך אלא בהנאה השוה לכל נפש יהרי אין כאן נפש : **מה** שאין כן בבילה. דאין ראש השנה שוה בו לימים טובים של גליות דשל ראש השנה חמור יום טוב שני דיליה דנולדה בזה אסורה בזה : **מתעטף** אדם בכילה. שהיא כסדין להתעטף בה דרך מלבוש:וכיסכסיה.רצועות התלויות בה ולא אמרינן הני רצועות לאו לורך עטוף נינהו והוי משוי ההוא שעתא (ד) שאין עשויים כסדין אלא לנטותה כאהל : חייב חטאת. ואילו לא היתה מצוילת כלל לא מחייב דהא מלבוש הוא אלמא הציציות הוין משוי

שלטי הגבורים

דעת סמ"ג ודעת מיי' פרק כ"ב מהלכות שבת והטור א"ח סי' ש"א והמרדכי כבילו שתי הדעות ולא הכריעו כמאן: א לדברי רש"י שלא דאמרי' דאוסי טלית חשיבי ולא בטילי והוי משוי לחייב עליהם כשאין הטלית מצוילת היינו דוקא בחוט תכלת דאיתון חשיבי אבל בחוטי ציציות שלנו שאין לנו תכלת לא חשיבי ובטילי לגבי טלית ולפי זה יהיה מותר לצאת בטליתות שלנו אפי' אינן מצויצות כהלכתן ומיי' ור"ת כתבו הטעם דחייב חטאת ביציאת טלית שאינה מצוילת משום דהחוטים חשובים הן אצלו ודעתו עליהן עד שישלים חסרונן ויעשו ציצית ולפי זה אין חלוק בין תכלת לשאר חוטין דכולהו כי ליתנהו מצוילים כהלכתן אסור לצאת בהן וחייב : לשון ריא"ז והיוצא בטלית שאינה מצוילת כהלכתה חייב חטאת לפי שהציציות חשובין הן ואינן בטלים לגבי טלית ואלה הפתילין שתלויין באבנט של מכנסיים שקושרים בהן בתי שוקיים אם אינו לובש בתי שוקיים אותן הפתילין אסורין שאינן בטלין אצל האבנט ומשוי הן אצלו כמו שביאר מו"ס :

המאור הקטן

[דף קלט ע"א]

אמר רב אשי עובדא הוה בבי כנישתא דמעון ביו"ט הסמוך לשבת ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה פי' מלפניה הוצרכו לשאול כדי שלא ישתהה ומלאחריה הוצרכו לשאול מפני שנשתהה אתו לקמיה דרבי יוחנן ופשט להו מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין ל"ש הכי ול"ש הכי אפילו ביו"ט שאינו סמוך לשבת וה"ר שלמה פי' שלא התיר ר' יוחנן אלא ביו"ט הסמוך לשבת כעין שאלתם ששאלו לפניו ולדברי ה"ר שלמה הא דאמר רב אשי במסכת יו"ט אע"ג דלא אשתהי לא משהין ליה דוקא ביו"ט שני אבל ביו"ט ראשון אין מתירין על ידי עממין אלא בסמוך לשבת מפני שנשתהה או שלא ישתהה ול"נ כי דברי רבי יוחנן ורבא סתם נאמרו בכל יום טוב שבעולם :

עין משפט

א מיי' פ"ק וס"ה וס"ה מהלכות כלאים סמג לאוין רפ טוש"ע יו"ד סי' רצו : ב מיי' פ"ק מהל' יו"ט סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' כעו תקו : ג מיי' פי"ט מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע סי' שא :

הגהות חו"י

(א) נ"ב גבי טלית כפולה : (ב) נ"ב נ"ע מנ"ל לרש"י כא ועי' בריי"ף ביל' רפ"א [ועי' מ"ש המאור] :

הגהות הב"ח

(א) תי' יש נמחק : (ג) בברכות כצ"ל:(ג)למיגז כצ"ל וכן לקמן: (ד) שאין כסכין עשוים אלא כצ"ל ותיבת כסדין נמחק :

הגהות מאי"

[א] נ"ל דתניא: [ב] נ"ב איני : [ג] וכסכיה : [ד] נ"ב ומשנה ברורה : [ה] משום דמה שהתינוק כצ"ל: [ו] דמתרמי כצ"ל : [ז] למו"ק כצ"ל וכן לקמן:

נר מצוה

ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי הני לא חשיבי ובטלי אמר רבה בר רב הונא א מערים אדם על [א]המשמרת ביו"ט לתלות בו רמונים ותולה בו שמרים אמר רב הונא [א] והוא דתלה בו רמונים (א) ומאי שנא מהא דתנן מטילין שכר במועד לצורך המועד ושלא לצורך המועד אסור אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים ואף על פי שיש לו שכר ישן מערים ושותה מן החדש ומותר התם לא מוכחא מילתא הכא מוכחא מילתא: אמרו ליה רבנן לרב אשי חזי מר האי [ב]צורבא מרבנן ורב הונא בר חיון שמיה ואמרי לה רב הונא בר חליון שמיה דשקיל ברא דתומא ומנח בברזא דדנא ואמר לאצנועי קא מיכוינא ואזיל ונאים במעברא ועבר להך גיסא וסייר פירי ואמר למינם קא מיכוינא אמר להו הערמה (ב) בדרבנן היא וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחלה: מתני' [ג]נותנין מים ע"ג שמרים בשביל שיצולו ומסננין את היין בסודרין ובכפיפה מצרית ונותנין ביצה במסננת של חרדל ועושין יינמלין בשבת ר' יהודה אומר בשבת בכוס ביום טוב בלגין ובמועד בחבית רבי צדוק אומר הכל לפי האורחין: גמ' אמר זעירי נותן אדם ב יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורין לא ואם היה בין הגתות שעדיין היין תוסס ואינו צלול וגם הוא (ג) עכור טורד חבית יינה ושמריה ונותן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש: ומסננין את היין בסודרין: אמר רב שימי בר חייא ובלבד שלא יעשה גומא: ובכפיפה מצרית: אמר רב חייא בר אשי אמר רב ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח: אמר רבה האי ג פרונקא [ד]אפומא דכובא כולה אסיר אפלגא דכובא שרי פירוש פרונקא מטלית אמר רב פפא לא ליהדק איניש ד צבאתא אפומא דכוזיתא משום דמחזי כמשמרת: דבי רב פפא שפו שיכרא ממנא למנא (א) בצבאתא א"ל רב אחא מדפתי לרבינא הא איכא ניצוצות ניצוצות בי רב פפא לא חשיבי: ונותנין ביצה במסננת: (ד) *תני' [דף קמ.]

יעקב

רש"י

היתה מצוית כלל לא היה מחייב דהא לבושיה הוא אלמא הציצית הויא ליה משוי הואיל ואינן כמלותן אינן צריכים לה ומן הבגד ממש אינן דלחשביה כוותיה: חשיבי · משום דתכלת הן ולא בטלי והוי בה משוי: מערים אדם על המשמרת ביו"ט. דאוקימנא (ה)טעמא לאו משום אוהל אלא משום עובדא דחול ומערים ותולה אותה לרמונים דלאו עובדא דחול ניהו ומסנן בה שמרים הואיל ונתלית דהא אמר נותנין לתלויה ביו"ט: ברא דתומא. גלע של שום: ומנח בברזא דדנא · מקום שיש נקב בחבית והיין יוצא נותנו שם בשבת לסתום והוי כמתקן ומערים לכתחילה ואמר לאיצנועי להאי ברא דתומא קמכוונא· ועוד עביד אחריתי אזל נייס במברא ספינה רחבה העשויה לעבור המים והיא של נכרי ויודע שיעבירנה הנכרי לצד האחר: וסייר פירי · משמר פירות כרמיו ונמצא שהנכרי מעבירו במים בשבת: הערמה בדרבנן היא · הך הערמה לאו באיסור' דאורייתא היא אלא באיסור' דרבנן דאי נמי עביד ממש בלא הערמה (ו) מדרבנן הוא דעביד הלכך כיון דצורבא מדרבנן הוא ליכא לאחמורי עליה דלא אתי למיעבד בלא הערמה לכתחילה לעבור: מתני' נותנין מים על גבי שמרים·הנתונים במשמרת מבעו"י:כדי שיצולו·שיהו השמרים צלולים ויזובו המים מהם: (ז) מסננים את היין · מפני הקיסמים: בסודרין ובכפיפה מצרית · העשויה מצורי דקל: כפיפה·סל: ונותנין ביצה במסננת· שהחרדל נתון בה (ח) לסננו וקולט את הפסולת ואף הביצה החלמון שלה נוטף ומסתנן עמו והוה ליה חרדל למראה והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה ורבינו הלוי פי' שינונה של ביצה לתבשיל היא ולא לתוך החרדל ובמסננת של חרדל הוא דשרי משום שינוי ויורד לקערה שהוא כלי שני ומתלבן התבשיל: אנומלין · פוייס"ן: לגין · גדול מכוס וקטן מחבית: גמ' בין הגתות. שכל היינות עכורין ושותין אותם בשמריהם הלכך אין כאן בורר דבלאו הכי משתתי: טורד · מערב: שלא יעשה גומא · מן הסודר בפי הכלים כעובדא דחול אי נמי אתי לידי סחיטה: שלא יגביה. הכפיפה: מקרקעית (ט) כלי התחתון טפח כמדת אהל: פרונקא · בגד ששוטחין על הגיגית של יין לכסותו: אפלגא דכובא שרי · דלא הוי אהלא: לא ליהדק איניש צבתא אפומא דכוזיתא · כלי חרס קטן שמערין בו יין מן החבית לא יתן בפיו קשין וקיסמים בחזקה לפי שאין לך מסננת גדולה מזו: שפו · שופך בנחת והפסולת נשאר בשולי הכלי: והאיכא ניצוצות · קטנות המשופות באחרונה מתוך הפסולת של השכר והני מוכחי דבורר הוא ניצוצות אגומדור"ש בלעז: ניצוצות בי רב פפא לא חשיבי · כי מטיל שכר היה הלכך אינו מקפיד למצותו כל כך וכשמגיע לניצוצות משליך אותן ואת פסולתן לחוץ ותחלת שפייתן * מן הפסולת ניכר דלאו בורר הוא:

ממחו

רבינו נסים

דאהיל ואינן כמלוה אינן צריכין לה ומן הבגד ממש אינן דליחשבו כותיה: **ציצית** לגבי טלית חשיבי. פירש"י ז"ל דשל תכלת הם ולא בטל. והוו להו משוי ולפי פירושו ז"ל לדידן דלית לן תכלת לא חשיבי ובטלי לגבי טלית אבל הרמב"ם ז"ל פי' בפי"ט מהלכות שבת דמשום דחשיב לא בטלי לפי שאותן החוטין חשובין הן אצלו ודעתו עליהן עד שישלים חסרונם ויעשו ציצית ולפי זה אפילו לדידן דלית לן תכלת חשיבי ולא בטלי: **מערים** אדם על המשמרת ביום טוב. לרבנן דאמרי אין תולין את המשמרת ביום טוב ואוקימנא טעמא כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול [ג] מערים ותולה אותה לצורך רמונים דלאו עובדין דחול הוא אע"ג הייטו טעמא דלרמונים שרי טפי לפי שאינו צריך לחלל שתחתיו וכל שאינו צריך לחלל שתחתיו לא הוי אהל וכמו שכתבתי למעלה אבל כשהוא תולה אותה לשמרים הרי הוא צריך לחלל שתחתיו והוי אהל: והוא דתלה בה רמונים. מקמי דנתלי בה שמרים דמוכחא מילת' דמעיקרא לאו לשמרים תליא: **דשקיל** ברא דתומא. גרגיר של שום: ומנח בברזא דדנא. מקום שיש נקב בחבית והיין יוצא נותנו שם בשבת לסתום והוי כמתקן ומערים לכתחלה ואומר לאצנועי בה האי ברא דתומא קא מכוינא: ועוד עביד אחריתי אזיל נאים במעברא. בספינה העשויה לעבור המים והיא של נכרי ויודע הוא שיעבירוהו הנכרים לצד אחר: וסייר פירי. משמר שם פירות ונמצא שהנכרי מעבירו במים בשבת: הערמה מדרבנן היא. כך הערמה לאו באיסורא דאורייתא היא אלא באיסורא דרבנן היא דאי נמי עביד ממש בלא הערמה אדרבנן הוא דעבר הלכך כיון דצורבא מרבנן הוא ליכא לאחמורי עליה דהא לא אתי למעבד לכתחלה להדיא בלא הערמה לעבור שם לפני הכל: **מתני'** נותנין מים בשבת ע"ג שמרים. הניתנין במשמרת מבעוד יום: כדי שיצולו. שיהיו צוללין את היין מפני הקמחין שקורין קנ"ש: בסודרין ובכפיפה מצרית. העשויה מצורי דקל: כפיפה. סל דכל כה"ג הוי שינוי כיון שאינו מסנן במשמרת ומיירי ביין עכור ומיהו משתתי הכי דאי ביין צלול אפילו במשמרת שרי כדאיתא בגמרא ואי ביין עכור דלא משתתי הכי אפילו בסודרין ובכפיפה מצרית אסור דמכל מקום בורר הוי אלא כדאמרן: ונותנין ביצה במסננת של חרדל. שהחרדל נתון בה להסתנן וקולטת (י) הפסולת והחלמון שלה נוטף ומסנן עמה והוי לחרדל למראה והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה ושרי כדיהבי' טעמא בגמרא לפי שאין עושין אותה אלא לגוון למראה שהחלמון יפה לגוון ולא החלבון הלכך אידי ואידי אוכל הוא ואין כאן ברירת פסולת מתוך האוכל: ייגמלין. מפרש בגמרא: **גמ'** נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת. דכיון דצלולין הם ורובייהו דאינשי לא קפדי בהו מותר לתת אותן אפילו לתוך המשמרת כדי שיהו צלולין יותר: אבל עכורין לא. דאף על גב דאפשר דמשתתי הכי כיון דרובייהו דאינשי קפדי בהו דוקא על ידי שינוי דהייטו בסודרין וכפיפה מצרית הוא דשרי כדתנן במתניתין אבל לתוך המשמרת אסור: ואם היה בין הגתות וכו' טורד. כלומר מערב משום דרובייהו דאינשי שתו ליה הכי אי נמי הייטו טעמא דשרי בין הגתות לפי שעדיין לא נפרשו השמרים מן היין וכל היין כגוף אחד הוא ואין כאן משום בורר וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ח' מהלכות שבת וכן מוכח מדברי הרב אלפסי ז"ל: **ונמצא** פסקן של דברים דיין שהוא צלול דרובייהו דאינשי לא קפדי ביה כלל מותר לתת אותו אפילו לתוך המשמרת כדי שיהיה צלול ביותר אבל יין שהוא עכור קצת ואפשר דמשתתי הכי ומיהו רובייהו דאינשי לא שתו ליה הכי בסודרין ובכפיפה מצרית שרי דאיכא שינוי ובלבד שלא יעשה גומא ושלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח כדאמר בסמוך אבל לתוך המשמרת דליכא שינוי אסור ויין שהוא עכור לגמרי ולא משתתי הכי כלל ואפילו בסודרין ובכפיפה מצרית אסור ולא נתחוורו לי דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ח ובפרק כ"א מהלכות שבת: **ובלבד** שלא יעשה גומא. מן הסודר בפי הכלי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: ובלבד שלא יגביה. הכפיפה מקרקעיתו של כלי התחתון טפח כמדת אהל כך פירש"י ז"ל וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ד מהלכות שבת והר"י ז"ל כתב דמשום שינוי והיכר קאמר ולא משום אהל דאי משום אהל קאמר אפילו במסנן את היין בסודרין נימא הכי אלא ודאי משום שינוי והתם כיון דאיכא שינויא אחרינא דלא עביד גומא שפיר דמי: **פרונקא**. בגד ששוטחין על גיגית היין לכסותה: אפלגא דכובא שרי. דלא הוי אהלא: אכולא כובא אסור. משום אהל כך פירש"י וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהלכות שבת ולפי זה נצטרך לומר דבשאין הכובא מליאה עסקינן שאם לא כן אין כאן אהל אלא בשחסר טפח עסקינן דאית ביה משום אהל והקשו בתוס' וכי בכסוי כלים יש בו משום אהל ותירצו דשאני כובא שהוא רחב הרבה, והראב"ד ז"ל פי' משום משמרת נגעו בה ואכולא כובא אסור משום דמחזי כמשמרת אבל אפלגא דכובא שרי משום דלאו היינו אורחיה: **לא** ליהדק איניש. כלי חרס קטן שמערין בו יין מן החבית לא יתן בפיו קשין וקסמים בחזקה שאין לך מסננת גדולה מזו כתב הראב"ד ז"ל דכל היכא דלא מיהדק לא אסיר דהוה ליה כפלגא דכובא ושרי וזה ע"ד פי' ז"ל שכתבתי בסמוך ודאמרינן דמחזי כמשמרת משום דאף על גב דלאו משמרת ממש הוא שהרי עוברין בה השמרים כיון דאיכא קסמין וטופת דמעכב בהו ולא עברי דמי למשמרת: **שפך** שיכרא. כל היכא דאמרי לשון שפייה בנחת הוא והפסולת נשאר בשולי הכלי: והא איכא ניצוצות. קטנות הטופפות באחרונה מתוך פסולת השכר והנהו ניצוצות מוכחי דבורר הוא: ניצוצות בי רב פפא לא חשיבי. שסודני היה ומטיל שכר כדאמרינן בבבא (כ) קמא ובפסחים (דף קי"ג) הלכך אינו מקפיד למגותו כל כך וכשמגיע לניצוצות משליכן הן ופסולתן לחוץ [ג] ותחלת שפייתן

שלטי הגבורים

א לפי דברי מיי' פ' כ"ג מהלכות שבת וסמ"ג לאוין ס"ס הערמה זו מותרת לכל אדם ל"ש אם הוא צורבא מרבנן או לאו והרא"ש והטור א"ח סי' ש"ד כתבו דלא הותרה אלא לצורבא מרבנן וכן מוכח גירסת הספרים:

ב לפי דברי הטור א"ח סי' שי"ט ולפי דברי הר"ן איכא פלוגתא דלמיי' פרק ח' מהלכות שבת לא שרי נתינת מים ויין אפי' צלולין לתוך המשמרת אלא לתוך סודרין וכפיפה דוקא ובשהן עכורין אפי' לתוך סודרין ובכפיפה אסור ושאר הפוסקים מתירין מים ויין צלולין לתוך המשמרת ומשקין ויין עכורין לתוך סודרין וכפיפה ולפי דברי הרשב"א שהביא המגיד משנה פ"ח מהל' שבת לא פליג מיי' עם שאר פוסקים דגם איהו סוה לשאר הפוסקים שהבאתי אלא שלדברי הרשב"א ופירושו קשה א"כ דיין צלול מותר למיי' ליתנו בתוך המשמרת בשבת למה כתב הכא גבי יין מגתו שהוא כיין צלול שנותנין אותו בתוך הסודרין דוקא ולא בתוך המשמרת כי לדברי שאר פוסקים יין מגתו שרי לתת אותו אפי' בתוךהמשמרת ומן התימה היאך חולק מיי' על תלמוד ערוך ועוד תימה עליו היאך מתיר לתת מים בסודרין לסנן דהא איך בהו ליבון ושאר הפוסקים אסרו נתינת מים בסודרים וכל הבגדים שוין באיסור ליבון כמו שכתב הטור א"ח סי' שי"ב:

לשון ריא"ז

ואע"פ שבשאר ימות השנה אסור לסנן היין עכור במסננת מותר לסנן בסודרין ובכפיפה מצרית כדברי מז"ה ולי נראה שהסודרין וכפיפה מצרית הרי הן כמסננת ולא התירו לסנן אלא יין צלול כמבואר בקונטרס הראיות:

ג רש"י ומיי' פכ"ב מהל' שבת וטור א"ח סימן שט"ו וסמ"ג לאוין ס"ס כתבו הטעם משום שאם היה מכסהו כולו היה כאן אהל ואע"פ שאין אהל בכסוי כלים שאני כובא שהוא רחב הרבה ולפי זה צ"ל דמיירי שאין החבית מלאה שאל"כ אין כאן אהל בפחות מהלל טפח והראב"ד כתב משום דכי מכסה כולה מחזי כמשמר' ולפי זה אין חילוק בין החבית מלאה או לאו:

לשון ריא"ז

ד לא יהדק אדם קשין וקיסמים בפי הכלי שמוציאין בו יין עכור מן החבית לפי שדומה למסנני' והמריק יין צלול או שכר צלול מכלי אל כלי בנחת בדרך סינון מותר ובלבד שלא יריק כדרך סינון השמרים שהן בשולי החבית שהן עכורים כמבואר בקונטרס הראיות:

הגהות הב"ח

(א) ומ"ש וכו' עד מוכחא מילתא כ"ז מוקף ונ"ב באלפס ישן אין זה: (ב) מדרבנן כצ"ל: (ג) נ"ב אינו עכור כצ"ל ונ"ב כ"ס באלפסי ישן וכן העתיק הרא"ש: (ד) תני יעקב וכו' עד אלא לגוון כ"ז מוקף ונ"ב באלפסי ישן א"ז וגם האשר"י לא הביאו: (ה) דאוקמי' טעמא כצ"ל: (ו) אדרבנן הוא דעבר הילכךוכו' לעבור שם לפני הכל כצ"ל: (ז) ומסנני' כצ"ל וכו' מפני הקיסמים ותי' הקיסמים מוקף ונ"ב ס"א הקמחים שקורין קנ"ש: (ח) להסתנן כצ"ל: (ט) נ"ב של: (י) נ"ב את הפסולת וכו' נוטף ומסתנן עמה והוי ליה לחרדל כצ"ל: (כ) מציעא כצ"ל נ"ב בפ' איזהו נשך ד' סה:

עין משפט

א מיי' פ"ג ופ"ו מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור א"ח סי' תקד תקלג:

ב מיי' פכ"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שיד ושלט:

ג מיי' שם פכ"ב סמג שם טוא"ח סי' (שטו) [שיט]:

ד מיי' פ"ח מהל' שבת ופ' כ"א ופ' כ"ב סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכא:

הגהות חו"י

(א) תיבת בצבאתא נמחק וגם בגמרא וברא"ש ליתא:

הגהות מא"י

[א] נ"ב אמר רב אשי: [ג] נ"ב ולאו משום אהל: [ד] ובתחלת כצ"ל:

בס"י הגי' שאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא:

יעקב קרחה לפי שאין עושין אותה אלא לגוון: איתמר חרדל שלשו מערב שבת למחר אמר רב (א) ממחו ביד ואין ממחו בכלי ושמואל אמר ממחו בכלי ואין ממחו ביד אר"א אחד זה ואחד זה אסור ורבי יוחנן אמר אחד זה ואחד זה מותר: אמר מר זוטרא לית הלכתא ככל הני שמעתא אלא כי הא דאיתמר א *חרדל שלשו מערב שבת למחר ממחו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש ולא יטרוף אלא מערב שחליים ששחקן מערב שבת למחר נותן לתוכן שמן וחומץ וממשיך לתוכן (ב) אמיתא ולא יטרוף אלא מערב: שום שריסקו מערב שבת למחר נותן לתוכו פול וגריסין ולא ישחוק אלא מערב וממשיך אמיתא לתוכה מאי אמיתא נינייא אמר אביי ש"מ האי נינייא מעליא לתחלי: ועושין יינמלין: ב ת"ר עושין יינמלין בשבת °ואין עושין אלונטית איזו היא יינמלין ואיזו היא אלונטית יינמלין יין ודבש ופלפלין אלונטית יין ישן ומים צלולין ושמן אפרסמון דעבדי ליה לבי מסותא: **מתני'** אין שורין את החלתית בפושרין אבל נותנן בתוך החומץ ואין שורין את הכרשינין ואין שפין אותן אבל נותן הוא לתוך הכברה או לתוך הכלכלה אין כוברין את התבן בכברה ולא יניחנה במקום גבוה בשביל שירד המוץ אבל נוטל הוא בכברה ונותן לתוך האיבוס: **גמ'** בעא מיניה רבי יוחנן מרבי ינאי מהו לשרות החלתית בצונן אמר ליה אסור והא אנן תנן אין שורין את החלתית בפושרין הא בצונן מותר אמר ליה מתני' יחידאה היא דתניא אין שורין את החלתית בין בחמין בין בצונן ר' יוסי אומר בצונן מותר בחמין אסור והלכתא כר' ינאי דאמר בין בחמין בין בצונן אסור. ואי שרה מאתמול מותר לשתותו בשבת: ואי שתה יום חמישי ויום ששי מקודם השבת ובשבת לא היה לו שרוי והיה חושש שאם לא ישתה שמא יסתכן מותר לשרות בצונן ומניח בחמה כדי שלא יסתכן כמעשה דרבי חייא בר אבין: ג מסתמיך ואזיל ר' חייא בר יוסף אכתפי' דרב נחמן בר יצחק בר אחתיה אמר ליה כי מטינן לבי רב חסדא עיילן כי מטא עייליה בעא מיניה מהו לכסכוסי כתונתא בשבתא לרכובא קא מכוין ושרי או דילמא לאולודי חוורא קא מכוין ואסיר אמר ליה לרכובא קא מכוין ושפיר דמי כי נפק אתא א"ל מאי בעי מר מיניה א"ל בעאי מיניה מהו לכסכוסי כתונתא בשבתא ואמר לי שפיר דמי אמר רב חסדא האי כתונתא ג *משלפא לדידה מקניא שרי קניא מיניה אסירא דקניא לאו מנא היא אמר רבא (ג) אי כלי קיואי הוא מותר (ושרי) פירוש כלי קיואי כלי (ד) אורג אמר רב חסדא האי [א] הוצא דירקא אי חזיא למאכל בהמה שרי לטלטולה ואי לא אסיר אמר רב חייא בר אשי אמר רב האי תליא דבשרא שרי לטלטוליה אבל (א) דכוורי אסיר דכיון דסני ריחיה אסוחי אסח דעתיה מיניה והוה ליה מוקצה מחמת מיאוס ומשום הכי אסור לטלטולה (ה) רב לטעמיה דסבירא ליה כרבי יהודה אבל לר"ש (ו) מוקצה מחמת מיאוס לית ליה (ז) והלכתא כותיה אמר רב חסדא בר בי רב לא לשדר מאניה לאושפיזיה לאחוורי ליה משום דלאו אורח ארעא: **מתני'** גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי דברי רבי דוסא וחכמים אוסרין ונוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת: **גמ'** איבעיא להו רבנן ארישא פליגי או אסיפא פליגי [ב] °תא שמע דתניא וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה לא יסלקנו לצדדין

דף קמ: — [דף סד ע"ב]

רש"י

ממחו. מערב במים או ביין: ממחו בכלי ולא ביד. דביד ממחי ליה שפיר טפי: ממחו ביד ולא בכלי. דהוי כשובדא דחול: ולא יטרוף. כדרך שטורפין ביצים בקערה דרך טריפה שמכה בכח: שחליים. כרשין והיו שוחקין אותן במים: וממשיך. נותן: אמיתא. מינטא בלע"ז: ניניא. מינטי: מעליא לתחלי. לערב עם שחליים: ואין עושין אלונטית. שאינה למשקה נמא אלא נגנן לאחר רחילה ודמי לרפואה: מתני' חלתית. חלטיט בלשון ישמעאל ובלע"ז לזר"א. ושורין אותו בפושרין ושותין (ח) המים לרפואה: אבל. נותן הוא החלתית לתוך החומץ ויטבול בו מאכלו: אין שורין את הכרשינין. מליף עליהן מים בכלי לברור פסולתן: ולא שפין אותן. ביד להסיר פסולתן דה"ל בורר: אבל נותן לתוך הכברה. אע"פ שפעמים (ט) נופל דרך נקב הכברה ומגלא מתברר מאליו: תבן. (י) שעושין מן הקש כשחותכין אותו במוריגין ונעשה כל זנב השיבולת תבן: מוץ. הוא מוזקן השיבולת העליון ואינו ראוי למאכל וכוברין אותו בכברה שיפול המוץ: אבל (כ) נותן לכברה. ליתן לתוך האבוס אע"פ שהמוץ נופל מאיליו כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר: גמ' עיילן. הכניסני ואיש זקן היה: לכסכוסי כתונתא. חלוק (ל) כתונת פשתן שנתכבס והיא קשה ומשפשפה בין שתי ידיו והיא מתרככת ואף הליבון שלה מגהיב ע"י השפשוף: לאולודי חיורא. הליבון מגהיל: משלפא לדידה מקניא. (מ) כשמניחין אותו לנגב תוחבין קנה מבית יד זה לבית יד זה וכשנוטלה בשבת ישלפנה מן הקנה [ולא הקנה] ממנה דלא חזי לטלטל דלהסקה קאי: קיואי. קנה של אורגים דתורת כלי עליהן שרי: תליא דבישרא. (נ) בשר מליח התלוי לייבשו ומלא החבל קרי תליא: שרי. דנאכל חי באומצא: דכוורי. דגים אין נאכלים חיים כדאמר בפרק מפנין דג תפל אסור לטלטלו ובעמוד פי' טעם אחר: לאושפיזא. לפונדקית שלו לא ישלח חלוקו ללבן דדלמא חזיא ביה קרי ומתגני עלה: מתני' גורפין מלפני הפטם. שור שמפטמין אותו גורפין אבוס שלפניו ובשבת לתת לתוכו תבן ושעורים ולא יתערב בהן עפרורית ויקוץ במאכלו: ומסלקין. תבן (ס) שלפניו לצדדין כשהוא רב כדי שלא ידרסנו ברעי: וחכמים אוסרין. בגמרא מפרש אהייא: ונוטלין מלפני בהמה זו. תבן ושעורין ונותן לפני זו ולא (ע) אמר טילטול דלא הזי הוא דודאי חזי הוא דאין בהמה קצה במאכל הניטל מלפני חברתה: גמ' ארישא פליגי. אגורפין ואסרי לגרוף משום דפעמים שהאבוס הוא של קרקע וקמכוין לאשווי גומות שלא יפלו השעורים לתוכו: אסיפא פליגי. משום דלא חזי שיש בו מה שנמאס במדרס רגליו: תא שמע. דאתרווייהו פליגי: אחד זה ואחד זה. אחד גריפת האבוס ואחד תבן שלפניו לא יסלקנו לצדדין:

מחלוקת

רבינו נסים

שפייתן כשאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא: **לפי** שאין עושין אותה אלא לגוון. כדפרישית במתני': ממחו. דיסטימפרי"ר בלע"ז במים או ביין: אמר רב ממחו ביד וכו'. לרב דרכו בחול בכלי ולשמואל דרכו ביד: ולא יטרוף. דרך טריפה שמכה בכח: ניניא. מינטא: מעליא לתחלי. לערב עם שחלים: ואין עושין אלונטית. שאינה למשקה נמא אלא אחר מרחץ ודוגמת רפואה היא נגנן: **מתני'** אין שורין את החלתית בפושרין. מפרש בגמרא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: חלתית. מין פרי ששורין אותו בפושרין ושותין (ע) אותו במים לרפואה אבל נותנו לתוך החומץ ומטבל בו את מאכלו: אין שורין את הכרשינין. מליף עליהם מים בכלי לברור פסולתן: ולא שפין אותו. ביד להסיר פסולתן דהוה ליה בורר: אבל נותן הוא לתוך הכברה. ואע"פ [ג] שפסולתן נופל דרך נקבי הכברה ונמצא מתברר מאליו: תבן. הוא מזנב השבלים: מוץ. הוא מזקן השבולת העליון ואינו ראוי למאכל בהמה וכוברין אותו בכברה כדי שיפול המוץ: אבל נוטל הוא בכברה ונותן לתוך האבוס. (פ) אע"פ שהמוץ נופל מאליו כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר: **גמ'** מתני' יחידאה היא. ר' יוסי היא דאילו לרבנן אפילו בצונן אסור: מותר לשתותו בשבת. דבלאו רפואה משקה הוא ותנן (צ) כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין הוא שותה: כי מעשה דר' חייא בר אבין. בגמ' איתיה כה"ג: לכסכוסי כתונתא. חלוק של פשתן שנתכבס משפשפו בין שתי ידיו והוא מתרכך ואף הליבון שלו מגהיל ע"י השפשוף (ק) ופשיטא ליה דלרכוכי קא מכוין ושרי: **וגרסי'** בגמ' ותבעי ליה למר סודרא סודרא לא קא מבעיא לי דבעי מיניה מרב הונא ופשט לי ותפשוט ליה למר מסודרא התם מחזי כי אולודי חיורא הכא לא מיחזי כי אולודי חיוורא ופרש"י ז"ל שהסודר אסור לפי שמקפיד על ליבון שלו יותר מכתונתא. ונמצא לפי פי' זה דלכסכס סודרא אסור ולכסכוסי כתונתא שרי וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהלכות שבת והראב"ד ז"ל השיג עליו וכתב דבין סודר בין חלוק מותר ושכן הוא דעת הרי"ף ז"ל וכתב כן מפני שלא כתב הרב אלפסי ז"ל הא דסודרא כלל: ונראה שהם מפרשין דרב הונא פשט ליה בסודרא להיתרא ואפילו הכי מסתפקא ליה בכתונתא דדילמא מחזי טפי כאולודי חיורא ואפילו הכי פשט ליה להיתרא ולישנא דגמרא דייק הכי דאמרינן דבעא מיניה מרב הונא ופשט לי (ר) ומדקאמר סתמא ופשט לי משמע דפשטי' כרב חסדא והיינו נמי דאמרינן סתמא ותיפשוט ליה למר מסודרא דאי לאיסורא קאמר כיון דרב חסדא שרי בכתונתא לא הוה אמר סתמא ותפשוט ליה אלא, מקשו קשו פשטי אהדדי: **משלפא** לדידה מקניא שרי. [כששוטחין] אותה לנגבה תוחבין קנה מבית יד לבית יד וכשנוטלה בשבת ישלפנה מן הקנה ולא הקנה ממנה דלא חזי לטלטול דלהסק' קאי וכי תימא כיון שנשתמש בה מבעוד יום ליסרי לטלטלה כדרב אסי דאמר בפרק במה טומנין (דף נ.) ישב אע"פ שלא קשר ולא חשב איכא למימר דאיכהו לא הוה אורחייהו ליחודי קניא לכתונתא: ואם כלי קיואי. הוא מעתר ואם קנה של אורגים היא דתורת כלי עליו מותר: דכיון דסניא ריחיה וכו'. וכמו שכתוב בהלכות: לא לישדר מאניה לאושפיזא. לפונדקית שלו לא ישלח חלוקו ללבן דילמא חזי' ביה קרי ומתגני עליה: **מתני'** גורפין מלפני הפטם. שור שמפטמים אותו גורפין אבוס (ש) מלפניו בשבת לתת בתוכו התבן והשעורים ולא יתערב בהן עפרורית ויקוץ במאכלו: ומסלקין. תבן מלפניו לצדדיו כשהוא רב כדי שלא ידרסנו ברעי: וחכמים אוסרין. מפרש בגמרא אהייא: ונוטלין מלפני בהמה זו. שעורין ותבן: ונותנין לפני זו. ולא אמרינן טלטול דלא חזי הוא שאין הבהמה קצה במאכל הניטל מלפני חברתה: **גמ'** ארישא פליגי. אגורפין אבוס (ת) ואסור לגרוף משום דפעמים שהאבוס של קרקע וקא (א) מכוין לאשווי גומות שלא יפלו השעורין לתוכו: או אסיפא פליגי. אמסלקין לצדדין משום דלא חזי שיש בו מה שנמאס במדרס רגליו: תא שמע. דאתרוייהו פליגי: אחד זה ואחד זה. אחד גריפת האבוס ואחד תבן שלפניו לא יסלקנו לצדדים:

נר מצוה

עין משפט

א מיי' פכ"ב מה' שבת טור א"ח סי' שכא:
ב מיי' פכ"ב מה' שבת טור א"ח סי' שכ:
ג מיי' שם פכ"ו טא"ח סי' שח:
ד מיי' שם סמג לאוין סה טא"ח סי' שכה:
ה מיי' שם סמג לאוין שם וטור א"ח סי' שכד:

הגהות הרי"ו

(א) נ"ב עיין לעיל בפ' מפנין: (ב) נ"ב זה דרכו בתלא וה"ס תפל כדלעיל פ' מפנין וכוורי ג"כ בתפל מיירי כפירש"י שם:

גי' מהרש"ם

שלטי הגבורים

א סמ"ג לאוין ס"ה וספר התרומה והמרדכי כתבו דכל מה דשרי לערב משקה בחרדל ובשום דוקא שנתנו המשקה בתוכו מבעו"י ואינו חסר כי אם הטירוף אבל בשבת אסור לתת משקה בחרדל ובשום שכתבן מבעו"י ורבי' ומיי' פכ"ב מהלכות שבת כתבו בסתם להיתרא דמשמע דאפי' בשבת ש"ד לתת לתוכן משקין וכן כתב הטור א"ח סימן שכ"א והרא"ש להיתרא בכל ענין: לשון ריא"ז

ומז"ה אומר שהחרדל אסור לתת לתוכו משקין בשבת אלא צריך ללושו במשקין מערב שבת אבל השום והשחלים שהן מרוסקין מערב שבת מותר לתת בהם משקין בשבת שאינן צריכין לישה כמו החרדל ולי נראה שאין לחלק ביניהם אלא גם השום והשחליים צריך לתת בהן משקין מערב שבת ולא התירו לתת בהן בשבת אלא דבש בחרדל וגריסין בשום לפי המנהג שלהם אבל כולם הם מעורבין במשקין ומערב שבת כמבואר בקונט' הראיות: לשון ריא"ז

ב עושין יינומלין בשבת והוא דבש יין ופלפלין ומז"ה מתיר אפילו לסנגן במסננת ולי נראה שלא הותר אלא לערבן לאוכלן כמות שהן ושמא כך היה מנהגם אבל לטרוף אותן יפה ולסננן כמו שעושין היום [לא] שזה טורח יתר הוא ואומנות גדולה ותקון גדול הוא והרי נאסר לטרוף אפילו בחרדל הנילוש כבר כמבואר בקונטרס הראיות:

ג ואם היה קנה של גרדי הואיל ותורת כלי עליו מות' לטלטלו לצורך החלוק ואע"פ שכך הוא שיטת התלמוד נראה בעיני שאין הלכה כך אלא הואיל וניתן בו הקנה מבחול הרי הוא מוכן ומותר לטלטלו כמבואר בקונט' הראיות:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בגירסת הגמ' שבידינו מפכינן דרב לדשמואל ודשמואל לדרב וכך הוא באשרי: (ב) אמינתא כצ"ל וכן לקמן: (ג) ואי כצ"ל: (ד) נ"ב של: (ה) ורב כצ"ל: (ו) נ"ב אפילו: (ז) נ"ב כלומר והלכתא כוותיה דר"ש וכדפסק בפ' מי שהחשיך ובאלפסי ישן גרס ולית הלכתא והיינו לומר דלית הלכתא כוותי' דרב: (ח) נ"ב אותן: (ט) שהפסולת נופל דרך נקבי כצ"ל: (י) נ"ב הוא: (כ) נוטל הכברה ונותן לתוך האיבוס כצ"ל: (ל) חלוק של פשתן כצ"ל ותיבת כתונת נמחק: (מ) כששוטחין אותה לנגבה וכו' דלא חזי לטלטולי כצ"ל: (נ) מלפניו כצ"ל: (ס) אמרינן כצ"ל: (ע) אותן המים כצ"ל: (פ) ואע"פ כצ"ל: (צ) נ"ב בפ"ח דשרצים: (ק) ופשיט כצ"ל: (ר) נ"ב אכן בגירסתנו בגמ' איתא להדיא ופשט לי לאיסורא וכך הוא באשרי: (ש) שלפניו. כצ"ל: (ת) ואסרי כצ"ל: (א) מיכוין כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב כיהא: [ב] נ"ב או אתרוייהו פליגי: [ג] שפעמים שפסולתן כו':

מחלוקת באבוס של כלי. דגזרו רבנן אבוס של כלי אטו אבוס של קרקע דאית ביה משום אשויי גומות: אבל באבוס של קרקע אסור לדברי הכל. (ט) דפסיק רישיה ולא ימות הוא: שפיה יפה. לקמן מפרש: אידי ואידי · שתי המשניות סבירא (י) מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן שאינו מאוס בדירין ואין מה שלפניו נמאס וראוי לתתו לפני השור: מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן. דאית ליה רירי ונמאס (מקמי) מה שלפניו והאי דקא קרי לה הכא שפיה יפה (כ) ופיה רעה כדמפרש ואזיל יפה דלית ליה רירי רעה דלא דייקא ואכלה שאוכלת קוצין וברקנין:

מתני׳ הקש שעל גבי מטה. וסתמא נר מצוה להסקה קאי ומוקצה הוא ומנענעו כדי שיהא נח ורך לשכב: לא ינענעו בידו. דמוקצה הוא אבל מנענעו בגופו בכתפיו דטלטול מן הצד הוא ולא שמיה טלטול: או שהיה עליו כר או סדין. דגלי אדעתיה דאקצי׳ לשכיבה מעתה תורת כלי עליו: מכבש. פרינס׳ בלע״ז ב׳ לוחין ארוכין וכבדים וסודרין הבגדים על התחתון ומורידין העליון (ל) וכובשין הבגדים ע״י יתדות שיש (מ) שני עמודים מנוקבים קבועים בארבע הפאות של תחתונה ועליונה מנוקבת בד׳ זויותיה ועולה ויורדת בעמודים וכפי מה שהוא רוצה לכבוש מורידה ותוחב יתד בנקב העמוד ואינה יכולה לעלות: מתירין את המכבש שנוטל [את היתד והוא ניתר דהיינו לצורך שבת שנוטל] את הכלים. אבל לא כובשין. דהייט לצורך חול: ושל כובסין לא יגע בהן. מפני שהוא עשוי לתקן הבגדים ותוהבן בחוזקה ומיהדק והתרה שלו דומה לסתירה:

גמ׳ פוגלא. לנון שטומנין בקרקע להתקיים כשבא לחולצה: אם מלמעלה למטה שרי. אם היה ראשה מלמעלה ועוקצה מלמטה וחולצה מראשה העבה תחלה ועוקצה נמשך (נ) אחריו מותר לפי שהגומא רחבה מלמעלה ואינו מזיז קרקע כשהוא שומטה אבל אם חולצה מלמטה למעלה שהתחתונה נתון למעלה וראשה העליון שהוא עב נתון למטה אסור לפי שהגומא קצרה מלמעלה וכשהוא חולצה מזיז מן העפר ומטלטלו: ואע״ג דטלטול מן הצד הוא. סבירא ליה דשמיה טלטול ואסור וכבר איתותב בגמרא ממתני׳:

הני פלפלי מידק חדא חדא. לאו טוחן (אוחן) הוא אלא כלאחר יד: דקא משני. (ס) דלא ברחיים ושלא במדוכה והכריע הרב אלפסי ז״ל דבשבת עסקינן כמו שכתוב בהלכות וכן דעת הרמב״ם ז״ל בפרק כ״א מהלכות שבת: לאיתויי ארבע אמות. מים שעליו: דקא דחו. כחו את המים ארבע אמות: דילמא אתי לאשויי גומות. פי׳ דילמא אתי לאשויי גומות בכוונה לפי שאדם מחזר על מקום הגומא לקנח בו רגלו שהטיט מתקנח שם היטב ומתוך שהוא מקנח שם חיישינן שמא ישכח ויכוין להשוות גומא וכן נמי הא דאמר רבא בסמוך לא לילדיד איניש כובא בארעא דילמא אתי לאשויי גומות הכי נמי קאמר לפי שהוא צריך למקום שוה שתשב בה הכובא היטב חוששין שמא ישוה הגומא ביד אבל ליכא לפרושי דילמא אתי לאשויי גומות שלא בכוונה דהא קיימא לן [דף לה. ועירובין דף ק:] כר״ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר ורבא גופיה כר׳ שמעון ס״ל אלא ודאי במתכוין קאמרינן והיינו דאמרי׳ בעירובין פ׳המוצא תפילין (דף קד.) נשים המשחקות באגוזים ותפוחין אסור דאתו לאשויי גומות כלומר במתכוין:

ולענין הלכה הרי״ף ז״ל פסק בשם בעל הלכות ז״ל כרבא דמקנחו בכותל ואין מקנחו בקרקע וכן כתב הרמב״ם ז״ל בפכ״א מהלכות שבת אבל הרז״ה ז״ל פסק כרב פפא דאמר אחד זה ואחד זה מותר משום דבתרא הוא והרמב״ן ז״ל השיג עליו ואמר דמ״מ רבא רביה דרב פפא הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב והרשב״א ז״ל כתב דלאו מהא לא איריא דבבתראי לא אמרי׳ הכי דהא רב נחמן רביה דרבא (ע) ואפ״ה כל שלא היה יושב רבא לפני רב נחמן קיימא לן כרבא וסימנא איכא במילתא דכל היכא דאשכחן א״ל רבא לר״נ הוא דחשבינן ליה כתלמיד יושב לפני רבו ולא קי״ל כוותיה אבל כשנחלקו בניהם כשני חולקין דעלמא הלכה כרבא וה״נ רב פפא הוא שנחלק על רבא ואפשר דכיון דבתרא הוא קיימא לן כותיה: אפומא דלחיא. של מבוי דליכא היכרא: אודרא. מוכין שטותמין בהן פי הפך: אשיתא. פך: מכסכסו מבפנים

לצדדין שמע מינה אתרווייהו פליגי: אמר רב חסדא מחלוקת באבוס של כלי אבל באבוס של קרקע אסור לדברי הכל: ונוטלין מלפני בהמה וכו׳: תאני חדא נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה ונותנין לפני בהמה שפיה רע ותניא אידך נוטלין מלפני בהמה שפיה רע ונותנין לפני בהמה שפיה יפה אמר אביי אידי ואידי מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן והאי דקתני נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה בחמרא דלית ליה רירא ונותנין לפני בהמה שפיה רע בפרה *דאית לה רירי והאי דקתני נוטלין מלפני בהמה שפיה רע בחמור דלא דייק ואכיל ונותנין לפני בהמה שפיה יפה בפרה דדייקא ואכלה:

מתני׳ הקש שעל המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו מכבש של בעלי בתים מתירין אבל לא כובשין ושל כובסין לא יגע בהן ר׳ יהודה אומר אם היה מותר מערב שבת (א) מתיר את כליו ושומטן:

גמ׳ אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור (ב) דקסבר טלטול מן הצד שמיה טלטול ולית הלכתא הכי אלא בין מלמטה למעלה בין מלמעלה למטה שרי דהא הדר ביה רב נחמן (א) בפרק כל הכלים* ואמר טלטול מן הצד לא שמיה טלטול אמר רב יהודה הני א פלפלי ב למידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרי תרי אסיר רבא אמר כיון דקא משני אפילו טובא נמי איכא דמוקים לה בשבת ואיכא דמוקים לה ביום טוב ומסתברא כמאן דמוקים לה בשבת דאי ביו״ט ליכא מאן דאמר דבעינן למידק חדא חדא בקתא דסכינא ואמר רב יהודה ג האי מאן דסחי במיא (ג) לינגוב נפשיה דילמא אתי לאיתויי ארבע אמות בכרמלית אי הכי כי קא נחית נמי קא דחי ד׳ אמות ואסיר כחו בכרמלית לא גזרו ביה רבנן: ד אמר *אביי ואיתימא רב יהודה טיט שעל ב גבי רגלו מקנחו בקרקע אבל לא בכותל אמר רבא בכותל מאי טעמא לא משום דמיחזי כבונה האי בנין חקלאה הוא אלא אמר רבא מקנחו בכותל אבל לא בקרקע דילמא אתי לאשויי גומות: איתמר מר בריה דרבנא אמר אחד זה ואחד זה אסור רב פפא אמר אחד זה ואחד זה מותר (ד) אלא למר בריה דרבנא במאי מקנח ליה בקורה איכא מאן דאמר דהלכה כמר בריה דרבנא משום דקא מפרשינן למיליה ובעל הלכות פסק (ה) *כרב פפא ואמר רבא ה לא ליצדד איניש כובא בארעא דילמא אתי לאשויי גומות אמר רבא לא לישתמש איניש °אפומא דלחיא דילמא מיגנדר ליה חפץ ואתי לאיתויי: ואמר רבא לא ליהדק איניש אודרא אפומא דאשישא דילמא אתי לידי סחיטה: אמר רב כהנא טיט שעל בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו מבחוץ ומותר לגוררו בצפורן: תאני ר׳ חייא אין מגרדין לא מנעל חדש ג ולא מנעל ישן ולא יסוך את רגלו שמן והוא בתוך המנעל·

רש״י

מחלוקת באבוס של כלי. דגזרו רבנן אטו אבוס של קרקע אבל באבוס של קרקע כעין שעושין (ו) אבוס קטן לפני הבהמה ונותנין מאכל לפניה הימנו אסור דאיכא למיחש לאשויי גומות: שפיה יפה. לקמן מפרש: אידי ואידי. שתי המשניות סברי מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן שאינו מטיל ריר ואין מה שלפניו נמאס וראוי לתתו לפני שור: מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן. דאית ליה רירי ונמאס והא דקרי לה הכא פיה יפה והכא פיה רעה כדמפרש ואזיל יפה דלית ליה רירי רעה דלא דייק ואכיל שאוכל קוצים וברקנים: מתני׳ הקש שעל המטה. וסתמיה להסקה ומוקצה הוא וכא לשכב עליו ומנענע כדי שיהיה נח ורך לשכב: לא ינענע בידו. דמוקצה הוא: אבל מנענע בגופו. בכתיפיו דטלטול מן הצד הוא (ב) ולא שמיה טלטול: או שהיה עליו כר או סדין. דגלי אדעתיה דאקצייה לשכיבה למעתה תורת כלי עליו: מכבש. פרס״א בלע״ז שני לווחין ארוכים וכבדין וסודרין בגדים על התחתון ומורידין העליון עליו וכובשין הבגדים (ז) ע״ג יתידות שיש עמודים קבועים ומנוקבים בארבע הפיאות של תחתונה [ועליונה] מנוקבת בארבע זויותיה ועולה ויורדת בעמודים ולפי מה שרוצה לכבוש מורידה ותוחב יתד בנקב העמוד ולא יכול לצאת: מתיר. את המכבש שנוטל היתד והוא ניתר דהיינו לצורך שבת: אבל לא כובשין. דהיינו לצורך חול: ושל כובסין לא יגע בו. מפני שעשוי לתקן הבגדים ותוחבו בחוזק ומיהדק והתרתו דמי לסתירה: גמ׳ האי פוגלא. לנון שטומנין בקרקע להתקיים כשבא (ח) לחלצן מלמעלה למטה שרי אם היה ראשה למעלה ועוקצה למטה וחולצה מראשה העב תחילה ועוקצה נמשך אחריה מותר לפי שהגומא רחבה מלמעלה ואינו מזיז הקרקע כששומטה אבל אם חולצה מלמטה למעלה שהתחתון נתון למעלה וראשה העליון שהוא עב נתון למטה והוא שומטה מסופה לראשה אסור לפי שהגומא קצרה למעלה וכשחולצה מזיז עפר ומטלטלו ואע״ג דטלטול מן הצד הוא שמיה טילטול ואסור: מידק חדא. לאו טוחן ניהו אלא כלאחר יד: דקמשני. שלא ברחיים ושלא במדוכה: דילמא אתי לאיתויי ארבע אמות. מים שעליו: קדחי. דוחף בכחו את המים ארבע אמות: אחד זה ואחד זה אסור. משום בונה ומשום אשויי גומות: אחד זה ואחד זה מותר. דלא מכוין להכי וקי״ל כר׳ שמעון: לא ליצדד. לא יצדדנה להושיבה: אודרא. מוכין שסותמים בהן פי הפך: אשיתא. פך: מכסכסו. משפשפו מבפנים דלא מוכח מילתא לאיתחזויי כמלבן ומלבן ממש לא הוי דאין נותן שם מים: והוא בתוך המנעל. לפי שהמנעל

ותוס׳: (י) נ״ב להן: (כ) והכא שפיה רעה כצ״ל: (ל) נ״ב עליו: (מ) שיש עמודים וכו׳ של התחתונה כצ״ל ותי׳ שני נמחק: (נ) אחריה כצ״ל: (ס) שלא: (ע) נ״ב הוה·

מלחמת ה׳

כתוב בספר המאור ובהנך פלוגתא דאיתמרן בגמ׳ בטיט שע״ג רגלו וכו׳ עד משום דבתרא הוא: אמר הכותב לא כי אלא רב פפא במקום רבא תלמיד היושב לפני רבו הוה כדאמרינן כדק לן רבא ואתמר בגמר דוכתי שמעינהו לאביי ורבא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב:

המאור הקטן

[דף קמא ע״א] ובהנך פלוגתא דאיתמרן בגמ׳ בטיט שעל גבי רגלו מסתברא לן כרב פפא דאמר אחד זה ואחד זה מותר לפי שקנוח הכותל בנין חקלאה הוא ובקנוח קרקע היכא דודאי קא משוי גומות פשיטא דודאי אסור אבל לדלמא אתי לאשויי גומות לא חיישינן דלא שכיחא בקינוח בטיט כהאי גוונא ואע״פ שפסק הרי״ף בענין אחר אנן דרב פפא עדיפא לן משום דבתרא הוא:

מבפנים (ו) שמשפשפו מבפנים דלא מוכחא מילתא לאיתחזויי כמלבן ומלבן ממש לא הוי שאין נותן שם מים: והוא בתוך המנעל. מפני שהמנעל נהנה ונמצא מעבדו: מתעגל. מתגלגל: קרטבלא. עור שלוק שעושין אותו משטוח למטה ולשלחן (ז) יש שיעור לנאותו שלא היה השמן הניסוך לעור מגיע כדי לעבד את העור אלא לנאותו ומיהו איהו אפי' לנאותו לא קא מכוין וכתב הרז"ה ז"ל דלא קי"ל הכי אלא אפי' שיעור לעבדו מותר דרב חסדא בשיטתיה דרב אמרה דאמרינן בפרק כירה [דף מא:] גבי מיחם שפנהו לא שנו אלא שיעור להפשיר אבל שיעור נר מצוה לצרף אסור ושמואל אמר אפילו שיעור לצרף נמי [ג] מותר ואוקימנא דשמואל כר"ש ס"ל ומדקי"ל הלכה כר' שמעון נים ? לא לדרב ולא לדרב חסדא דסברי דבר שאין מתכוין אסור כר' יהודה ודרב ורב חסדא חד טעמא איכא ע"כ והראב"ד ז"ל קיים דברי הרי"ף ז"ל ובלשון הזה כתב עליו מה לו ולמחלוקת דבסך את גופו כשיעור לעבד את קרטבלא ומתעגל עליה הלא בידים הוא מעבד מה לי מעבד בידו ומה לי מעבד בגופו ואין זה כדבר שאין מתכוין אבל כעושה הוא בידים אבל שיעור לנאותו אינו נראה אלא כמנאה את גופו: לא יצא קטן במנעל שהוא גדול לו. משום דנפיל מרגלו ואתי לאתויי: אבל יוצא בחלוק גדול. דלא נפיל מיניה ולמשלף ולאיתויי לא חיישינן דלא קאי ערום בשוק: מרופט. קרוע מלמעלה דגנאי הוא וכי חייכא עלה שלפא ומייתא לה: ולא תחלוץ בה. לכתחלה דלאו נעל מעליא הוא: ואם חלצה חליצתה כשרה. (ח) ומיהו דוקא כשאינו מרופט ברובו שאם היה כן חליצתה פסולה והראיה מדאמרי' בריש פ' מצות חליצה [דף קב.] דאין חולצין במנעל מאי טעמא גזירה משום מנעל מרופט ואם איתא דבכל מנעל מרופט חליצתה כשרה היכא גזרי' ביה אלא ודאי כדאמרן: אין יוצאין במנעל חדש. כדמפרש ואזיל: שלא יצאה בו מבעוד יום. ובאשה קיימינן דאשה מקפדת אם אינו מכוון למדת רגלה ואתי לאיתויי אבל יצאה בו כבר הכירה בו ומכוון הוא לה אז אינה מקפדת: שומטין אותו בשבת. דתורת כלי עליו ואף על פי שאינו רפוי ואע"ג דאימום מלאכתו לאיסור ומאחר שהמנעל אינו רפוי צריך לטלטל האימום הא קי"ל [דף קכד.] דדבר שמלאכתו לאיסור בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר:

סליקו להו תולין

רש"י

שהמנעל נהנה ממנו והוא מעבדו: ומתעגל. מתגולל: קרטבלא. עור שלוק שעושין ממנו משטוח למטה ושלחן: שיעור לנאותו. שלא היה כל כך שמן הניסוך לעור מגופו כדי לעבד העור אלא לנאה אלא מיהו איהו לא מכוין לנאה: קטן במנעל. שהוא גדול לו משום דנפיל מרגלו ואתי לאתויי: אבל יוצא בחלוק (ד) דלא נפל מיניה ולמישלף ואתויי לא חיישי' דלא קאי ערום בשוק: מרופט. קרוע למעלה דגנאי הוא לה (ה) ומחייכי עלה ושלפא ומייתי ליה: ולא תחלוץ בו לכתחלה. דלאו מנעל מעליא הוא: במנעל חדש. כדמפרש ואזיל: שלא יצתה בו מבעוד יום. ובאשה קיימינן דאשה מקפדת אם אינו מכוון למדת רגלה אבל יצתה בו כבר הכירה בו דמכוון הוא לה ואינה מקפדת:

סליקו להו תולין

נוטל והאבן בידו. בחצר ולא אמרינן [דף נז:] דמטלטל הוא את האבן: עם הטהורה. אגב הטהורה ואגב החולין אבל טמאה באפי נפשה לאו בת טלטול היא: אף מעלין את המדומע באחד ומאה. סאה תרומה שנפלה למאה חולין וקי"ל דעולה בק"א מותר להעלות אותה סאה תרומה בשבת מהן ויהיו החולין מותרין ולא אמרי' מתקן הוא דתרומה בעינה מהתא ואינה מעורבת עם החולין הלכך לא מתקן מידי ומותר להוציאה מהן: גמ' בתינוק שיש לו געגועים. שאם לא יטלנו יחלה ולא העמידו טלטול לדבריהם שלא בידים במקום סכנה ואע"ג דלא הוי פיקוח נפש גמור אלא סכנת חולי: אתי לאיתויי. ברה"ר: מתני' מטה על צדה. מטה לחבית על צדה אם צריך ליטול מן היין: והאבן נופלת. ולא יטלנה בידים: היתה בין החביות. וירא שלא תפול האבן על החביות וישברם: מגביה החבית כו'. ומסלקה מבין החביות ושם מטה על צדה: לשלשת. שום דבר מאוס כגון רוק או ריעי או צואה: מקנחה בסמרטוט. ולא יתן עליו מים שסתם כר מבגד הוא ובגד שרייתו במים זהו כבוסו: היתה לשלשת. זו על כר של עור דלאו בר כיבוס הוא: נותן עליה מים עד שתכלה. ומיהו כיבוס ממש לא דסתם כרים וכסתות רכין ניהו ושייך כיבוס בעורות רכין ומיהו שרייתן אין זו כבוסן

גמרא

המנעל או בתוך הסנדל אבל סך את רגלו שמן ומניחו בתוך המנעל או בתוך הסנדל וסך כל גופו א שמן ומתעגל ע"ג קרטבלא ואינו חושש ואמר רב חסדא לא שנו אלא שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור: ת"ר לא יצא אדם קטן במנעל גדול אבל יוצא הוא בחלוק גדול ולא תצא אשה במנעל מרופט ולא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשרה ולא יצא במנעל חדש (א) ובאיזה מנעל אמרו במנעל של אשה תאני בר קפרא ל"ש אלא שלא יצאת בו שעה אחת מבעוד יום אבל יצאת בו שעה אחת מבעוד יום (ב) מותר ומנעל שע"ג האימום שומטין אותו בשבת (ג) פירוש אימום דפוס של מנעל גרסי' בזבחים בפרק דם חטאת* דרש רבא מותר לכבס את המנעל אמר ליה רב פפא לרבא והא [א] זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרבה ושכשכו ליה מסאניה במיא שכשוך אין כיבוס לא (א) הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי ברם כך אמרו שכשוך מותר כיבוס אסור:

סליקו להו תולין

נוטל אדם את בנו והאבן בידו והכלכלה והאבן ב בתוכה ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין רבי יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה: גמ' אמרי דבי רבי ינאי בתינוק שיש לו געגועין על אביו *ודוקא אבן דאי נפלה לא אתי לאתויי אבל דינר דאי נפיל אתי לאתויי לא: *מתני' האבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת מאליה היתה בין החביות מגביהה ומטה על צדה והיא נופלת מאליה מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות מאליהן היתה עליו לשלשת ג מקנחה בסמרטוט היתה של עור נותן עליה מים עד שתכלה

ר"ן

נוטל אדם את בנו והאבן בידו. בחצר ולא אמרינן דהוא מטלטל לאבן: עם הטהורה. אגב הטהורה ואגב חולין אבל טמאה באפי נפשה לאו בת טלטול היא: אף מעלין את המדומע באחד ומאה. סאה של תרומה שנפלה למאה חולין בטלה וצריך להרימה משום גזל השבט וקמ"ל ר' יהודה דאותה סאה מותר ליטלה מן החולין בשבת ולא הוי כמתקן: ומוקמינן בגמרא [דף קמב.] הא דתנן כלכלה והאבן בתוכה בכלכלה מלאה פירות דהוה ליה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ואקשינן ולשדי לאבן על ידי ניעור הכלי דהא בכל מה דאפשר לתקוני מתקנין ופרקינן דבכלכלה פחותה עסקינן דאבן עצמה נעשית דופן לכלכלה וכן נמי מסקינן בגמרא (שם) דכי תנן מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה דוקא בשטהורה למטה וטמאה למעלה ובפירות דמטנפין דלא אפשר למשדינהו ולמשקל הטהורה אבל בשטהורה למעלה וטמאה למטה שקיל לטהורה ושביק לה לטמאה וה"מ לצורך גופו כלומר שאינו צריך אלא לתרומה טהורה ולא למקום כלכלה הלכך כל היכא דמצי ליה למשקל תרומה טהורה לא שרי ליה טפי אבל אם צריך הוא למקום הכלכלה מטלטל אותה אפילו טהורה למעלה וטמאה למטה ובמקצת ספרי הרמב"ם ז"ל בפ"כ מהלכות שבת נוסחא אחרת [ג] שלא נתברר לי והרב אלפסי ז"ל השמיט כל זה מן ההלכות ולא ידעתי למה: גמ' בתינוק שיש לו געגועין על אביו. שאם לא יטלנו איכא סכנת חולי ואע"ג דכמאן דנקיט להו לאבן דמי לא העמידו טלטול שלא בידים במקום סכנת חולי ודוקא אבן הוא דשרי ליה טלטול שלא בידים דאי נפלה ליה (ס) לתינוק לא אתי אבוה לאיתויי אבל דינר אפילו לאחוז בידו והתינוק מהלך ברגליו דליכא טלטול כלל אסור דלמא אתי לידי טלטול גמור דנפיל הדינר ואתי אבוה לאיתויי כך פירשו ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל הולך בדבר דמי גזרינן שלא ירצה אדם תינוק מטלטל דינר ושלא יעמוד בקרוב לו ארבע אמות הא ודאי לא והאוחז בידו כמי לאו מידי עביד ביה אלא הכי קאמרינן דאי שרינן ליה טלטול איסור דהיינו כי נקיט ליה תינוק (י) כמאן דנקיט ליה אבוה בידיה דמי אף הוא מתוך שהוא חס על אותו דינר אתי למעבד טלטול בידים אבל כי לא שרינן ליה מידי ליכא למגזר כלל. מתני' מטה על צדה. לחבית אם צריך ליטול מן היין והאבן נופלת ולא יטלנה בידים: היתה בין החביות. ויירא שמא תפול על החביות ותשברם: מגביהה. לחבית כולה ומסלקה מבין החביות למקום אחר ושם מטה על צדה: לשלשת. שום דבר מאוס כגון רוק או רעי או צואה: מקנחה בסמרטוט. ולא יתן עליה מים דסתם כר של בגד הוא ובגד המטונף שרייתו זהו כבוסו [*כדאמרינן בפרק דם חטאת (דף צד:) ומיהו כשאינו מטונף לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו] והראיה מדאמרינן בפרק ואלו קשרים (דף קיג:) גבי היה מהלך בשבת ופגע באמת מים היכי [ליעביד] לעביר (כ) מיתסון מאניה מיא ואתי לידי סחיטה ומדאיצטריכא למימר ואתי לידי סחיטה ולא אמרינן דשרייה גופה אסירה משום דשרייתו במים זהו כבוסו ש"מ דדוקא בבגד מטונף הוא דאמרינן הכי אבל בשאינו מטונף לא כך ראיתי בספר התרומה (ל): היתה לשלשת. זו על כר של עור דלאו בר כבוס הוא נותן עליה מים עד שתכלה ומיהו כבוס ממש לא (מ) הואיל וסתם כרים וכסתות רכין ניהו שייך בהו כיבוס בעודן רכין ומיהו שרייתו לא זהו כבוסו וכן מפורש בזבחים בפרק

המאור הקטן

והא דאמר רב חסדא לא שאנו אלא ש עור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור אע"פ שכתבה הרי"ף מסתברא לן דלאו הלכתא כרב חסדא דבשיטת רב אמרה דאמר בפ' כירה במיחם שפינהו לא שאנו אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור ושמואל אמר אפילו שיעור לצרף נמי מותר ואוקימנא דשמואל כר"ש ס"ל ואנן דקי"ל הלכה כר"ש ליתא לא לדרב ולא לדרב חסדא וקי"ל בדבר שאין מתכוין כרבי יהודה ודרב ודרב חסדא חד טעמא אינון:

מלחמת ה'

ועוד והא דאמר רב חסדא כו' במיחם שפנהו לא שנו אלא שיעור להפשיר וכו': תשובה לרב ז"ל מה לנו למחלוקת דבסך את גופו כשיעור לעבד את הקטבלה ומתעגל עליה הלא בידים הוא מעבד ומה לי מעבד בידו ומה לי מעבד בגופו ואין זה כדבר שאינו מתכוין אלא כעושה הוא בידים אבל שיעור לנאותו אינו נראה אלא כמנאה את גופו:

[דף קמא ע"ב] רבא כרבי נתן ס"ל דאמר חי נושא את עצמו ובפ' המצניע אמר רבא אפי' תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי נתן אלא בבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו אבל אדם דחי נושא את עצמו אפי' רבנן מודו ויש לומר כי תינוק שאינו רגיל לילך ברגליו כבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו דמי ושמעת מינה דליתיה להאי טעמא שכתב ה"ר שלמה ז"ל בפ' מפנין בפי' והאשה מדדה את בנה אפילו ברשות הרבים דאי נמי מגביה ליה חי נושא את עצמו דהכי אוקימנא התם דבאדם מודו ליה רבנן לרבי נתן אלו דברי הרב וקשיא עליה הא דרבא דהכא דשמעתי' אזלא כרבי נתן ולא כרבנן ואם באנו לומר שזה התינוק האמור כאן הוא קטן שבקטנים שנוטר רגלו ואינו נוטל אחת ומניח אחת א"כ הרי זה ככפות ואמרינן בפרק המצניע מודה רבי נתן בכפות ואפילו באדם שאינו נושא את עצמו כל זמן שהוא כפות לפיכך נ"ל טעם אותה המשנה וברייתא ששנינו והאשה מדדה את בנה קל הוא שהקלו חכמים משום צערא דתינוק שלא גזרו בו משום עקירת רגליו ברשות הרבים כשם שגזרו בבהמה חיה ועוף ברה"ר ובעגלים וסייחין כמו כן מפני שהם נוחין לילך ברגליהם לא גזרו בהן ולא גזרו ברה"ר אלא בבהמה דקה וחיה דקה בקטנים שלהן מתוך שהן קשים להנהיגם ברגליהם אתי למעבד בהו עקירה והחצר גזרו ברדדי כל דבר אלא בתרנגולת בלבד משום דמקפיא נפשם: [שם] והא דאוקימנא לרבא במלאכה שאינה צריכה לגופה כר"ש איכא דקשיא ליה הא דאמר בפירקין דלעיל פים שעל גבי רגלו מקנחו בכותל ואינו מקנחו בקרקע דלמא אתי לאשוויי גומות כיון דקי"ל דניחא ליה לאיניש חיישינן דילמא אתי לכווני דעתיה להכי:

שלטי הגבורים

א רבי' ומיי' וסמ"ג וטור והרא"ש ומרדכי כולהו שוין שאם יש שמן שיעור לעבד העור שאסור להתגלגל עליו והר"ן כתב בשם הר"ז הלוי ז"ל דאפי' יש שמן כדי לעבדו מותר והארץ:

ב לפי גירסת מיי' פרק כ"ה מהל' שבת והטור א"ח סי' ש"ע אם היה מלאה פירות והם רטובים כגון תאנים וענבים יטול הכלכלה עם האבן והפירות כמות שהם שאם ינער הפירות מתוכה להרן להשליך האבן יפסדו ובמקום פסידא לא גזרו אבל אם הם פירות שאינן נפסדים ינערם וינער גם האבן מתוכה עמהם ולא יטלנה כמות שהיא ולדבריהם כל עוד שהפירו' רטובים יכול לטלטל הכלכלה עם האבן בכל ענין ולגירסת הראב"ד והספרים שלנו אפילו הפירות רטובים אינו יכול לטלטל הכלכלה עם האבן כמות שהיא אלא ינער הפירות בתוך הכלכלה לצד אחד עד שהאבן תלך לצד אחר וישליכנה לחוץ וכך היא גירסת רש"י דמשמע דכל עוד שיש תקנה להשליך האבן לחוץ לא יטלטלנו עם הכלכלה שאסור לטלטלה עם האבן והוא הדין אם היה בתוך הפירות דבר אחר שהוא מוקצה כאבן וצריך להתיישב בדין זה ומדקאמר לא תשבינן אבן בתוך

בפרק דם חטאת : גמ' לא שנו . דמטה על צדה בחבית אלא בשוכח ששכח אותו האבן עליה בין השמשות שלא מדעת : נעשה בסיס לדבר האסור. ואף להטותה אסור שאף החבית מוקצה ואם תאמר והא קי"ל בחריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהם לישיבה דישב בלחוד מהני אף על פי שלא קשר ולא חשב כדאיתא בפרק במה טומנין (דף נ') וכי היכי דהתם מהניא ישיבה הכא נמי לשוי לן בהנחת האבן ע"פ החבית נבטול יום יש לומר דהתם שאני משום דחריות של דקל עבידי לישיבה ומהניא בהו אבל אבן לא עבידא כסוי (א) לחבית ומש"ה לא מהניא בהו הנחה דמבטול יום : לצורך גופו . שצריך לגופו של כר לישב עליו הלכך בניעור סגיא ושדי ליה בתרייהו: אבל אם צריך למקומו . שצריך לישב או להשתמש במקום שהכר שם ואם יטה הכר ויפלו שם המעות לא הועיל כלום הלכך מטלטל הכר אפי' בעוד שהמעות עליו : אלא למת בלבד . משום כבוד הבריות כשמוטל בחמה: מתני' בית שמאי אומרים מעבירין . בידים : מעל השולחן עצמות . קשים שאינן ראויין לכלב וקליפין של אגוזים דלית להו לב"ש מוקצה דסבירא להו כר"ש כך פירש"י ז"ל והקשו עליו דהא תנן במתני' ושער של פולין ושל עדשים מפני שהוא מאכל בהמה ואוקימנא לה בגמ' כר"ש אלמא הא לאו הכי אפילו ר"ש מודה דאסירי הנ"ה ודאי בראויין למאכל בהמה עסקינן וכמו שכתב הרב אלפסי ז"ל בסמוך : וב"ה אומרים מסלקין את הטבלא וכו' . שיש תורת כלי עליה אבל הקליפין והעצמות לא יטלטל בידים כר' יהודה : מעבירין מעל השולחן פירורין פחות מכזית . וב"ש כזית כדמפרש טעמא בגמ' שהן מאכל בהמה : ושער של עדשים . שרביטין של קטניות שהקטניות גדל בהן : עור בית אחיזה . בית אחיזה של עור שאוחזו בו : מקנחין בו . טבלא : אין מקנחין בו . לפי שכשאוחזים אותו נסחט בין אצבעותיו : ניטל בשבת . כשהוא נגוב : ואינו מקבל טומאה . (ב) ואינו לא כלי עץ ולא בגד ולא שק ולא מתכת : גמ' אנו אין לנו . אין אנו סומכין על משנתנו כמות שהיא שנויה אלא מוחלפת השטה ב"ש כר' יהודה דאית ליה מוקצה וב"ה כרבי שמעון דלית ליה מוקצה דמתני' דעדיות לא תני לה גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה הלכך איפכא מיתניא דב"ה כר' שמעון וכי קא שרי ר' שמעון לטלטולי כגון עצמות דחזיאן לכלבים וקליפים דחזיאן למאכל בהמה ואע"פ שנתפרקו בשבת העצמות מן הבשר והקליפין מן הפירות אבל אם נתפרקו מע"ש אפילו רבי (ג) שמעון מודה (א) : מסייע ליה לר' יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד . זו היא גירסת הרב אלפסי ז"ל וכן גורס ר"ח ז"ל ודייק לה מדקתני מפני שהן מאכל בהמה דמשמע דלאדם לא חזו הלכך מותר לאבדן ביד כשאר מאכל בהמה והכי מוכח בברכות בפ' אלו דברים (דף נג:) דגרסינן התם ובית הלל אומרים אם שמש תלמיד חכם (ד) נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית מסייע ליה לר' יוחנן דא"ר יוחנן פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד אבל רש"י ז"ל גורס כאן מסייע ליה לר' יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית אסור לאבדן ביד ולא נהירא דמאי סייעתא אי משום (ה) דקתני מעבירין ולא קתני זורקין הא תנן נמי מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפין ולא קתני זורקין אע"ג דהני ודאי מותר לאבדן ביד אלא ודאי גירסת הרב אלפסי ז"ל עיקר : פרסייתא אסור כתבו בתוספות דדוקא לר' יהודה הוא דאסור לטלטולינהו דאית ליה מוקצה אבל לר' שמעון דלית ליה מוקצה אפילו פרסייתא שריא דהא חזו למאכל בהמה כדאמרינן בפרק במה מדליקין (דף כט:) דרב אכל תמרי ושדי קשייתא לחיותא וכי תימא א"כ שמואל דסבירא ליה כר' שמעון כדאיתא בסוף פרק מי שהחשיך (דף קנו:) למה ליה לטלטולינהו אגב ריפתא איכא למימר מחמיר היה על עצמו [נ] כדרבא דאמר לעיל אי לאו דאדם חשוב אנא (ו) כיפא אכיפי למה לי וכן דעת ה"ר יונה והרמ"ה ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל כתב דהני גרעינין להסקה הן עומדין וכי אמרינן בפרק במה מדליקין דאליבא דר' שמעון דלית ליה נולד שרי לטלטולינהו ה"מ ביום טוב דחזו להסקה דכיון שראויין ועומדין הן לכך למישדינהו לחיותא נמי שרי אבל בשבת דלא חזו להסקה מוקצין נינהו דהא לא מיחזי אלא להסקה ואע"ג דחזו קצת למאכל בהמה כיון דהשתא מיהא סתמא להסקה ובשבת להסקה לא חזו אסור לטלטלן וכדתנן בפ' מפנין (דף קכו:) חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל שכתבנו בהלכות : שמואל מטלטל להו אגב ריפתא . רבה מטלטל להו אגב לקנא דמיא

נר מצוה · תורה אור

שתכלה : גמ' אמר רב הונא אמר רב לא שנו אלא א בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והלכתא כוותיה דרב דקאי רבי אמי בשמיה דרבי יוחנן כוותיה בפרק כל הכלים*: היתה בין החביות : תניא רבי יוסי אומר היתה הבית מונחת באוצר או שהיו כלי זכוכית מונחין [א] תחתיה מגביה' למקום אחר ומטה על צדה והיא נופלת ונוטל הימנה מה שהוא צריך לו ומחזירה למקומה : מעות שעל הכר וכו' : אמר רבי חייא בר אשי ל"ש אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור : אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלן ועודן עליו : אמר רב אושעיא שכח ארנקי בחצר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו ולית הלכתא כוותיה דאמר רב אשי לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד וכן הלכה : מתני' *ב"ש אומרים מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא ומנערה מעבירין מעל השלחן פירורין פחותין מכזית ושער של אפונים ושל עדשים מפני שהוא מאכל בהמה ספוג ב אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו וחכ"א בין כך ובין כך ניטל בשבת ואינו מקבל טומאה : גמ' אמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כרבי יהודה וב"ה כרבי שמעון וכי קא שרי רבי שמעון לטלטולי כגון עצמות ב דחזיין למאכל כלבים וקליפין דחזיין למאכל בהמה אבל מידי דלא חזי לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה לא קא שרי רבי שמעון ותנו רבנן* (א) מטלטלין את העצמות מפני שהן מאכל כלבים בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה : מעבירין מעל השלחן וכו' : °מסייע ליה לר' יוחנן דאמר ג פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד : גרעיני דתמרי ארמייתא שרי ילטלטלינהו הואיל וחזיין אגב אמייהו פירוש מפני שהן רכין ונאכלין עם התמרה עצמה דפרסייתא אסור לטלטל מפני שהן קשין ואין נאכלין עם התמרים פ"א תמרי ארמייתא קשין הן ובהמה אוכלתן עם הגרעינין ולפיכך מטלטלין אותן ותמרי פרסייתא רכין הן ואין הבהמה אוכלת אותן ולפיכך אין מטלטלין אותן ומסתברא דה"מ במקום שמאכילין את התמרים לבהמות כגון בבל וירחו אבל במקום שאין מאכילין את התמרים לבהמות אלו ואלו אסור לטלטלן : שמואל מטלטל להו אגב ריפתא שמואל לטעמיה דאמר עושה אדם כל צרכיו בפת רבה מטלטל להו אגב

רש"י

כבוסן : גמ' ל"ש . הא דאמרי' מייתי מטה על צידה : אלא בשוכח . ששכח עליה את האבן בין השמשות שלא מדעת: אבל במניח . האבן עליה במתכוין : נעשה . החבית בסיס לדבר האסור ואסור להטותה לפי שאף החבית מוקצה : היתה החבית מונחת באוצר . כלומר במקום שאוצרין שם חביות הרבה ודואג אם יטנה אז יפול האבן על אותה שאצלה : לא שנו . דמנערה : נעשה . הכר בסיס לדבר האסור ואף הכר אסור בטלטול : לא שנו . דמנערה ואינו מטלטל בידים בעודן עליה : אלא שצריך . לגופו של כר לשכב עליו : אבל אם צריך למקומו . מטלטלה עם המעות למקום אחר : מניח עליו ככר או תינוק . דלישתרי לטלטולי אגבייהו : אלא למת . לטלטל ע"י ככר או תינוק מחמה לצל וכה"ג : מתני' מעבירין . בידים מעל השולחן: עצמות . קשים *שראוין לכלבים : וקליפין של אגוזים . דלית להו להו לבית שמאי מוקצה: מסלק את הטבלא . כולה שיש תורת כלי עליה ולא יטלטל הקליפין בידים כרבי יהודה : מעבירין מעל השולחן . סתמא היא : פירורין פחות מכזית . וכל שכן כזית כדמפרש טעמא שהן מאכל בהמה : ושער של אפונין . שרביטין שהקטניות גדל בהן : בית אחיזה של עור . שאוחזו בו : מקנחין בו . טבלא : אין מקנחין בו . שכשאוחזו נסחט באצבעותיו : ניטל בשבת . כשהוא נגוב : גמ' אנו אין לנו . אין אנו סומכין על מתני' כמו שהיא שנויה אלא מוחלפת שיטתה וב"ש כר' יהודה כו' : ארמייתא . תמרים רעים ומאכילים התמרים עצמן לבהמה הלכך אגב אמייהו לבהמה קיימא : פרסייתא . (ב) תמרים טובים ואין מאכילין אותן לבהמה ובעמוד פירש עוד בע"א : כל צורכיו . משתמש בה ואין

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור והא דמטלטל שמואל גרעיני דתמרי כו' אלא ודאי מדה יתירה היה נוהג להחמיר בעצמו :
אמר הכותב [illegible] תמרי פרסייתא עומדין ומיוחדין כן להסקה אלא פעמים שמאכילין אותן לבהמה ולא אמרו
[illegible] במה מדליקין שיהו מותרין לטלטל אלא ביו"ט לפי שהם ראויין להיסק לרבי שמעון דלית ליה מוקצה
[illegible] אף לבהמה לרבי שמעון אבל בשבת כיון שאינן עומדין לאכילת בהמה הרי אינם ראויין
[illegible] ואוכל עליהם דומים לכלים שנשברו ואין עושין מעין מלאכה כלל שאסורין בשבת ומודה בהם
[illegible] בפרק מי שהחשיך והוי להו ממש כחבילי עצים וזרדין שהכניסן לעצים שאסור לטלטלן וא"ת
[illegible] ריפתא והלא לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד וליטעמיך ליקשי לך דרבא אלא שאני
[illegible] הדבר המותר שעליו כגון ככר או תינוק בארנקי מטלטול דבר המותר עם דבר האסור שעליו
[illegible] או כתוך לקנא דמיא שזה ניכר שעיקר הטלטול בדבר המותר הוא אע"פ שמטלטל עמו דבר
[illegible] במעות שעל הכר שמטלטלו לצורך מקומו ועודן עליו ותנן נמי מסלק את הטבלא כולה ומנערה
[illegible] עם הקליפין שעליה עד מקום התנור ומנערה שם וזה דעת רבינו הגדול שכתבנו ולפיכך
הוצרכתי לפרשה כאן :

המאור הקטן

ומצאתי במגלת סתרים לרבינו נסים בהא דאמר רב אשי לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד מכאן אתה למד כי אלו האנשים שנותנים ככר על המנורה שהדליקו בה בשבת ומטלטלין אותה ממקום למקום שאינן עושין יפה ולא כהוגן ואנו כבר כתבנו דעתנו בזה בפ' כל הכלים והא דתנן כלכלה והאבן בתוכה דייקינן עלה ואמאי תהוי כלכלה בסיס לדבר האסור וכל ההוא שקלא וטריא השמיט הרי"ף ז"ל מלכתבו והוא צריך תלמוד : [דף קמ"ב ע"ב] טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא לא למימרא דרבא כר' יהודה ס"ל וכו' וקשיא לן והא אמרינן בפרק מפנין דג תפל אסור לטלטלו אלמא כל מידי דבר אכילה דלא חזי למיכל בו ביום עד מוצאי שבת ולכלבים נמי לא קאי לא מטלטלין ליה בשבתא דהא לא חזי למידי ובהא אפילו ר"ש מודה וא"כ היכי אמרי' הכא טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא לא משמע מרתמהינן עלה דכל כה"ג שרי ר"ש דלית ליה מוקצה וא"כ ההוא דדג תפל דלא כר"ש וי"ל הכי קאמרי' טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא אלא לכלבים כגון בשר תפוח שתפח בו ביום לא מטלטלין ליה למימרא דרבא כרבי יהודה ס"ל והא אמר רבא לשמעיה טווי לי בר אווזא וכו' :

והא דמטלטל שמואל גרעינין דתמרי פרסייתא אגב ריפתא לא היה צריך לכך דהא שמואל כרבי שמעון סבירא ליה דלית ליה מוקצה ובפרק במה מדליקין מפורש דלא אמר כה"ג אלא מאן דסבירא ליה כרבי יהודה דאמר מסיקין בתמרים אבל אין מסיקין בגרעינין בשלמא רבא דמטלטל להו אגב לגינא דמיא אשכחן ליה בהדיא דס"ל כרבי יהודה כדדרש רבא אשה לא תכנס לבין העצים ליטול אוד אלא שמואל דס"ל כרבי שמעון כדאיתא בסוף פרק מי שהחשיך למה ליה דמטלטל להו אגב ריפתא אלא ודאי מדה יתירה היה נוהג להחמיר על עצמו כי ההיא דאמר אביי אי לאו דאדם חשוב אנא כפא אכ"פי למה לי ואמר רבא אי לאו דאדם חשוב אנא סכינא אבר יונה למה לי אף שמואל כך היה מחמיר על עצמו :

א מיי' פכ"ה מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' (שיו) [שח] : ב מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכ : ג מיי' פ"ז מה' ברכות טוש"ע א"ח סי' קפ : ד מיי' פכ"ו מהל' שבת סמג לאוין שם

הגהות חו"י

הגהות הב"ח

הגהות מא"י

חדושי אנשי שם

דמיא. לאו משום דפליגי עלה דהא [ג] אמר רב אשי לעיל [דף קמב:] לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד דבהא אפי' רב אשי מודה דהיא דרב אשי במטלטל את האיסור ממש אלא שדבר המותר מונח עליו אבל הני דשמואל ורבה אפכא הוו שמטלטל את ההיתר והאיסור המונח עליו(ע) מטלטל עמו וכ"ת להוו ריפתא ולקנא בסים לדבר האסור ולתסרי איכא למימר דכיון שכל עצמו אינו עושה כן אלא לזרקן לא הוו בסים: סליקו להו נוטל

חבית שנשברה מצילין ממנה מזון שלש סעודות. אפילו בכלים הרבה דאי"ט בחד מנא הא אמרינן בפרק כל כתבי (דף קכ:) דכל מה דבעי מציל: ובלבד שלא יספוג. שלא ישאב בספוג במקום היין לחזור ולהטיפו בכלי: אין סוחטין את הפירות. דהוה ליה מפרק דהוא תולדה דדש: ואם יצאו מעצמן אסורין. גזירה דילמא אתי למיסחט לכתחלה: ור' יהודה אומר אם לאוכלין. היו מכונסין אותן פירות היוצא מהן מותר דלא ניחא ליה במה שזבו וליכא למיגזר שמא יסחוט: ואם למשקין. היו מכונסין דניחא ליה במאי דנפיק מינייהו נתקיימה מחשבתו ואיכא למגזר שמא יסחוט: חלות דבש. מאחר שהן מרוסקין הדבש זב מאיליו מתוך השעוה ומש"ה שרי ר"א ות"ק אסר גזרה אטו שאין מרוסקין דילמא מרסק להו: **גמ'** יטפח. מכניס ידו בשמן ונדבק ומקנחן בכלי אחר: נתפזרו לו פירות בחצרו וכו'. שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וא"ת ומאי עובדין דחול איכא הכא והא פרכינן לעיל בפרק נוטל [דף קמב.] גבי מתני' דתנן כלכלה והאבן בתוכה לישדינהו לפירי ולשדיא לאבן ולנקטינהו תירץ ה"ר יונה כגון שנתפזרו בחצרו אחת הנה ואחת הנה אבל במקום אחד מלקט ונותן לתוך הסל וכההיא דפ' נוטל(דף קמב:) *והרמב"ן ז"ל פי' דהכא במאי עסקינן כגון שנפלו בחצרו בתוך צרורות ועפרורות שבחצר ומש"ה נקט חצרו שהבית עשוי להתכבד בכל יום ויש לזה קצת הוכחה בתוספתא:

מודה ר' יהודה לחכמים בזיתים וענבים. דאפילו לאוכלין היוצא מהן אסור דכיון דרובא לסחיטה קיימא כי אתו לידי משקין יהיב דעתי' וניחא ליה בהכי: ומודים חכמים לר' יהודה בשאר מיני פירות. שאף לסוחטן לכתחלה מותר כדמסקינן לקמן: מסתברא בתותים ורמונים פליגי. דלרבנן תותים ורמוני' הרי הם כזיתים וענבים דבין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור ולר' יהודה לאוכלין מותר למשקין ולסתם אסור: וקי"ל כר' יהודה הלכך זיתים וענבים אין סוחטין אותן בשבת ואם יצאו מעצמן אסורין בין לאוכלין בין למשקין וכו' כדכתיבי בהלכות: **אמר** רב יהודה אמר שמואל סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה. לפי שיש בה אוכל ומשקה הבא לאוכל כאוכל דמי והוה לי' כמפרק אוכל מאוכל והא ודאי אפילו בשבת שרי כמו שהאריך הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו [מיהו] הא דאמרינן עלה מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדרה כתב הרב ז"ל בהלכות דדוקא ביו"ט אבל בשבת אפילו לתוך הקדרה אסור והיינו טעמא דאע"ג דשרי לסחוט אשכול של ענבים לתוך הקדרה בשבת

הייט

רש"י

ואין כאן משום בזיון: לקנא דמיא. ספל של מים: זריק להו בלישניה. עם אכילתו אל עבר השולחן: לאחורי המטה. שיושב עליה:

סליקו להו נוטל

חבית שנשברה מצילין ממנה מזון שלש סעודות. ואפילו בכלים הרבה דאילו בחד מנא אמרינן בכל כתבי דכל מה דבעי מציל: והצילו לכם. כל אחד מזון ג' סעודות: ובלבד שלא יספוג. שלא ישאב (ח) בספוג במקום היין לחזור ולהטיפה גזירה שמא יסחוט: אין סוחטין את הפירות. דה"ל מפרק (ט) תולדה דדש: אסורים. גזירה שמא יסחוט לכתחילה: רבי יהודה אומר אם לאוכלין (י). היו אותן פירות מכונסים היוצא מהן מותר דלא ניחא ליה במה שזבו וליכא למיגזר בהו שמא יסחוט ואם למשקין היו מכונסים דניחא ליה במאי דנפק מינייהו דנתקיימה מחשבתו ואיכא למיגזר שמא יסחוט אסור היוצא מהן: חלות דבש. לאחר שמרוסקין זב הדבש מאיליו מתוך השעוה ואין דרך לסוחטו בכך הילכך ר"א מתיר וחכמים אוסרין גזירה אטו שאין מרוסקין דילמא מרסק להו: גמ' שלא יטפח. שיכניס בו כפו בשמן והשמן נדבק בו ומקנחו בשפת הכלים ואסור משום עובדא דחול: מודה ר' יהודה. לחכמים בזיתים אע"ג דהכניסן לאוכלים היוצא מהן אסור דכיון דרובו לסחיטה קיימי כי אתו לידי משקה יהיב דעתיה (כ) וניחא ליה בהכי: מסתברא בתותים ורמונים פליגי. דאיכא דבעי להו למשקין הלכך משוי להו רבנן כזיתים וענבים ור' יהודה פליג עלייהו אבל שאר פירות ליכא דבעי להו למשקין הלכך מודו רבנן בהו: בפגעין. בלע"ז פרונ"ש ובאשכנז פלומי': ובפרישין. קויי"ם בלעז ובאשכנז קייטנ"א: ובעוזרדין. קורמ"ש בלע"ז ובאשכנ"ז שפיירלינג (ל): אם לאוכלים. למתק הפרי ולא לצורך המשקה: אבל לא ברמונים. ואפי' למתק הואיל דשל בית מנשיא היו סוחטין רימונים בחול לצורך משקה לכך בשבת אסור אפי' למתק הואיל ואיכא חד דעביד לשם משקה ולא משום דשל בית מנשיא הוו רובא דעלמא אלא חיישינן אי שרית ליה למתק אתי למעבד (מ) משום משקה וכיון דאיהו מחשב ליה משקה הוי משקה וחייב אבל בפגעין ליכא למיחש להכי דאין אדם עושה אותן למשקה להוציא מימיהן לשתות דלאו אורחייהו בהכי ואין כאן משום דש אבל לא ברימונים דאורחייהו בהכי: של בית מנשיא כו'. כדמפרש בעמוד: לתוך הקדרה. של תבשיל לתקנו דמוכח מילתא דלאו למשקה קבעי לה אלא לאוכל ואין זו דרך פריקתו והוי (נ) כמפרק אוכל מאוכל: אבל לא לתוך הקערה. (ס) כי זמנין דלמשקה קאי אע"ג דבקערה לא שתי אינים לא מוכחא מילתא ואיכא איסורא:

מתני'

נר מצוה

אגב לקנא דמיא רב ששת זריק להו בלישניה רב פפא זריק להו אחורי המטה אמרו עליו על רבי זכריה בן אבטולס שהיה מחזיר פניו אחורי המטה וזורקן:

סליקו להו נוטל

חבית *אשנשברה מצילין ממנה מזון ג' סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ובלבד שלא יספוג אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין ואם יצאו מעצמן אסורין ר' יהודה אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר ואם למשקין היוצא מהן אסור חלות דבש שריסקן מערב שבת ויצאו מעצמן אסורין ור"א מתיר: **גמ'** תאנא ובלבד שלא א יספוג ביין ובלבד שלא יטפח בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: ת"ר נתפזרו לו ב פירות בחצרו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: ג אין סוחטין: (א)[א] אמר רב פפא א"ר יהודה אמר שמואל מודים חכמים לר' יהודה בשאר מיני פירות ומודה ר' יהודה לחכמים בזיתים וענבים א"ל ר' ירמיה לר' אבא א"כ במאי פליגי א"ל לכי תשכח אמר רב נחמן בר יצחק °מסתברא בתותים ורמונים פליגי א"ר יוחנן (ב) הלכה כרבי יהודה בשאר ג פירות תניא סוחטין *בפגעין ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים (א) מפני שבית מנשיא בן מנחם סוחטין ברמונים בחול ועושין מהן יין ונמצאו הרמונים בני סחיטה הלכך (ב) אסור לסוחטן בשבת א"ר נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם נמצא עכשיו הכלל הראוי מכל אלו הדברים שזיתים וענבים אין סוחטין אותן בשבת ואם יצאו מעצמן אסורין בין לאכילה בין למשקין לדברי הכל והתותים והרמונים אסור לסוחטן בשבת לדברי הכל ואם יצאו מעצמן אם לאוכלים היוצא מהן מותר ואם למשקין היוצא מהן אסור כרבי יהודה ושאר פירות כגון פגעין ופרישין ועוזרדין (ג) סוחטין אותן לכתחלה בשבת לדברי הכל ואי איכא מאן דסליק אדעתיה דרמונים בהדי זיתים וענבים הוו דהא אמר רב נחמן דהלכה כשל בית מנשיא בן מנחם ההיא לענין סחיטה לכתחלה איתמר דאין סוחטין אותן בשבת אבל אם יצאו מעצמן והן לאוכלין מותרין (ד) לכתחלה כרבי יהודה והכי נמי מסתברא דקתני סוחטין בפגעין ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים אלמא אסחיטה קאי ועוד מדיהיב טעמא כדרב חסדא דאמר תרדין שסחטן ונתנן בתוך המקוה פוסלין את המקוה בשינוי מראה ואמאי והא לאו בני סחיטה נינהו אלא מאי אית לך למימר כיון דאחשבינהו הוו להו משקה ה"נ כיון דאחשבינהו ה"ל משקה (ה) ש"מ דאסחיטה קאי דלא מצית למימר דאחשבינהו אלא היכא דסחטן: אמר רב יהודה אמר שמואל סוחט ד אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה פירוש הקדרה יש בה אוכל הלכך הוה ליה משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי והקערה אין בה אוכל ולפיכך ה"ל משקה ואסור (ו) איכא מאן דאמר האי מימרא לענין יו"ט איתמר ולא בשבת דהא קי"ל (ז) במתניתא אין סוחטין את

סתם אלא על השער ולא על סידים ואפי' בשער אין כל כך ברור שיש בו סחיטה דבהגהות מרדכי משמע דליכא סחיטה בשער: ב לגירסת הספרים שכתוב בהן מלקט על יד על יד ואוכל וכן לגירסת רבינו ומיי' פכ"א מהל' שבת אסור ללוקטן בתוך חיקו ובגדיו ולגירסת תוספות והרא"ש והטור או"ח סי' של"ה מותר ללוקטן בחיקו ובגדיו דדוקא בסל וקופה אסור: ג לשון ריא"ז תותים ורמונים לא יסחוט ואם סחטן פטור שאינן בני סחיטה כזיתים וענבים וכן כל הפירות הדומים להם כגון התפוחים ולימונים שסוחטין אותן לטבל בהן אסורין מדברי סופרים כמו שביאר מז"ה: ד לדברי רבינו והתוס' ומיי' פ"ח מהלכות שבת וסמ"ג לאוין ס"ה והרא"ש והטור א"ח סי' ש"כ

דעתו אבל כל אדם ולא דמי לתרדין במקוה דאע"ג דליכא מן דסחיט לתרדין מ"מ כיון דאחשבינהו הו"ל משקה ופסלי למקוה ד"ת ולא מביא להא דרב חסדא אלא דאשכחן דאחשבינהו מלתא היא כנ"ל ליישב לפי דעת הרי"ף והוא דעת הרמב"ם והרא"ש. אכן מפרש"י מבואר להדיא דלכתחלה אסור לסחוט אפילו פגעין לצורך המשקה דכיון דאחשבינהו הוה לדידיה משקה ודוקא דסוחט למתק הפרי ולא לצורך משקין קאמר דסוחט בפגעין אבל לא ברמונים ואפי' למתקן דאי שרית למתק אתי למיעבד לשום משקה אבל בפגעין ליכא למיחש להכי דאין אדם עושה אותו למשקה מש"כ בתותים ורמונים דאיכא דבית מנשיא דקא עבדו להו משקה בחול והבתא לפי פירושו אסור לסחוט לכתחלה אפי' בפגעין כו' וכיוצא בהן כשסוחט לצורך משקה וא"ל לומר בתותים ורמונים וכשסוחט למתק הפירי בפגעין שרי לכתחלה אבל בתותים אסור אפי' למתק הפרי דילא אתיא למיעבד לשום משקה וה"ה היכי דילא מעצמן נמי אסורים בתותים ורמונים גזירה שמא יסחוט לכתחלה כרבנן ובין לאוכלים ובין למשקין אסורים אפי' ילא מעצמן והיינו כסברת הגאון שדחה הרי"ף סברתו כמ"ש ואיכא מאן דסליק אדעתא דרמונים בהדי זתים וענבים הוו כו' והיא סברת רש"י ותוספת: (ו) נ"ב אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה: (ז) כמתניתין כצ"ל: (ח) בספוג וכו' ולחזור כצ"ל: (ט) נ"ב דהוא: (י) אם לאוכלין הן כצ"ל: (כ) למהוי ניחא כצ"ל: (ל) והכי מפרש רב נחמן לבריייתא סוחטין בפגעין למתק הפרי כצ"ל וסד"א ותי' אם לאוכלין נמתק: (מ) לשום כצ"ל: (נ) כמפריד אוכל מאוכל כצ"ל: (ס) הקערה דזימנין דלמשקה קאי ואע"ג כצ"ל ותי' כי נמתק: (ע) מיטלטל כצ"ל:

המאור הקטן

[דף קמג ע"ב] **וסבר** רבי יהודה סתם אסור והא תנן חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון חלב הבהמה אינו מטמא אלא לרצון אמר ר"ע ק"ו ומה חלב האשה שאינו מיוחד אלא לקטן הרי הוא מטמא לרצון ושלא לרצון חלב הבהמה שהוא מיוחד בין לגדולים בין לקטנים אינו דין שמטמא לרצון ושלא לרצון אמרו לו לא אם טמא חלב האשה שלא לרצון שדם מגפתה טמא פי' מפני שהוא דם חללים שנאמר ודם חללים ישתה אלמא משקה הוא יטמא חלב הבהמה שלא לרצון שדם מגפתה טהור פי' לפי שאין חלב בבהמה ואין דמה מכשיר במגפתה אלא בשחיטה משום שנאמר על הארץ תשפכנו כמים אמר להם מחמיר אני בחלב מבדם שהחולב לרפואה טמא והמקיז דם לרפואה טהור אמרו לו סלי זיתים וענבים יוכיחו שהמשקין היוצאין מהם לרצון טמאים שלא לרצון טהורים מאי לאו לרצון דניחא ליה

היינו משום דאשכול גופיה ראוי לאכילה מה שאין כן בעז דלא חזיא בשבת ואי שרינן לחלוב לתוך הקדרה נמי דהאי חלב כיון דבא לאוכל כאוכל דמי מכל מקום הוה ליה כבורר אוכל מתוך פסולת הלכך דוקא בי"ט דעז גופיה חזיא לאכילה אבל שבת דלא חזיא לאכילה לא:

ואחרים חולקין דכי היכי דשרינן לסחוט אשכול של ענבים אפילו לתוך הקדרה בשבת הכי נמי שרינן לחלוב עז לתוך הקדרה ואפילו בשבת דדבר הלמד מענינו הוא וכ"ת היכי שרינן דהא הוה ליה בורר אוכל מתוך פסולת י"ל כיון דעז גופה חזיא לאכילה ואיסורא הוא דרביע עילוה לא מיקריא פסולת ואם תאמר מ"מ הרי עז מוקצה מחמת איסור ואף חלב היוצא ממנה ליתסר משום מוקצה יש לומר שמואל לטעמיה דלית ליה מוקצה ונולד: ועוד כתב הרמב"ן ז"ל דאפשר דאפילו למאן דאית ליה מוקצה ונולד שרי שאין מוקצה מחמת איסור הבא מעצמו כגון זה דלא דחייה בידים כגון נר אסו' אלא בעוד האיסור עליו אי נמי אפילו בשנסתלק האיסור בשעבר עליו כגון שוחט בשבת שאסור משום מוקצה הא כל שלא עבר על השבת ואפילו בשוגג מכיון שנסתלק האיסור נסתלק המוקצה ומש"ה שרינן האי חלב שנחלב לתוך הקדרה שאע"פ שהעז היתה מוקצה מ"מ האי חלב שנחלב נסתלק ממנו תורת מוקצה ולא נעשה איסור בדבר ובכה"ג ליכא למיחש ביה משו' מוקצה והיינו טעמא בדים בילה גבי בילה שנולדה בשבת שבת דעלמא תשתרי ולא אסרינן לה משום מוקצה: גרסינן

את הפירות להוציא מהן את (א) המשקין ואם יצאו מעצמן אסורין ואוקימנא [א] בזיתים וענבים (ב) דבין למשקין ובין לאוכלין היוצא מהן אסורין ולפיכך לא מיתוקם האי מימרא דשמואל אלא בי"ט וכן מצינו בעל הלכות [ב] פסוקות שכתבה ביו"ט ולא כתבה בשבת ואיכא מאן דאמר (ג) האי מימרא דשמואל בשבת היא ומוקים לה למתניתין בסוחט לתוך הקערה דהוו להו משקין אבל לתוך הקדרה סוחט כשמואל ודיוקא דדייק מיניה (א) רב חסדא בלחוד הוא דהויא ביום טוב וכן הדעת נוטה ורב חננאל ז"ל כך היה דעתו אלא שאמר שדברי שמואל ורב חסדא (ד) דדייקינן מינייהו לאו הלכה אינון והכי אמר והלכתא (ה) כדיוקא דר' יוחנן*(ב) להא מתניתא (ו) שמע מינה [ג] סוחט אדם בכשין ושלקות לגופן אבל למימיהן אסור ואם סחט למימיהן נעשה כמי שסחט זיתים וענבים וחייב חטאת ולא הפריש בסחיטתן למימיהן בין קדרה לקערה אלא הכל אסור דהא (ז) סחיטת זיתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא צריך וא"ר יוחנן שהסוחט כבשין ושלקות למימיהן כסוחט זיתים וענבים וחייב חטאת ומתוך אלו הדברים מתברר שאין הלכה לא כשמואל ולא כרב (ג) דאמר סוחט אדם אשכול של ענבים ונותן לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ויש מי שהעמיד דברי רב ושמואל ביו"ט מדדייק רב חסדא דברי רב ושמואל ואמר מדבריהם נלמוד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה לקיים דבריהם להיות הלכה ואינן דברים נכונים שאפי' ביו"ט אסור לינק בפיו מן הבהמה וכל שכן לחלוב כדגרסינן בפרק חרש שנשא פקחת* אבא שאול אומר נוהגין היינו שיונקין מן בהמה טהורה ביו"ט ואקשינן עלה היכי דמי אי דליכא סכנתא אפילו ביו"ט אסור ואי דאיכא סכנתא אפילו בשבת מותר ומפרקינן לא צריכא דאית ביה צערא וסבר מפרק כלאחר יד הוא °שבת דאיסור סקילה הוא גזרו ביה רבנן יו"ט דאיסור לאו הוא לא גזרו ביה רבנן הנה שאפילו ליינק מן הבהמה ביו"ט לא התירו אלא במקום צער כל שכן לחלוב במקום שאין צער שודאי אסור ואין לנו לאהדורי (ח) אפירוקי ולאפוקי שמעתא מדוכתה אלא ודאי זה שאמר סוחט לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה בשבת אמרה וזה שאמר רב חסדא ביום טוב הוא ואין הלכה כמותו לא בשבת ולא ביו"ט וכן קבלנו מרבותינו אלו הן דברי רב חננאל זצ"ל ואנן עיינינן בהו ואשכחינן פירכא לכולהו חדא דהאי דאמר ולא הפריש בסחיטתן למימיהן בין לקערה אלא הכל אסור לאו הכי הוא דהאי דאמר ר' יוחנן למימיהן חייב חטאת כענין מימרא (ד) דרב ושמואל למימיהן פטור אבל אסור הוא (ט) דכי היכי דהא דאמרי רב ושמואל למימיהן פטור אבל אסור לקערה הוא אבל לא לקדרה ה"נ הא דא"ר יוחנן למימיהן חייב חטאת לקערה הוא [ד] אבל לא לקדרה תדע דהא רב ושמואל אינהו דאמרי סוחט אדם אשכול לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ואינהו דאמרי(ה) בענין כבשין ושלקות למימיהן פטור אבל אסור ואי סלקא דעתך למ"ד למימיהן אסור ל"ש לקדרה ולא שנא לקערה הכל אסור קאמר א"כ קשיא דרב אדרב ודשמואל אדשמואל אלא מה אית לך למימר האי למימיהן אסור לתוך הקערה אמרי ולא לתוך הקדרה (י) הכי נמי לר' יוחנן למימיהן דקאמר חייב חטאת לתוך הקערה קאמר ולא לתוך הקדרה ולא פליג רבי יוחנן אדרב ושמואל אלא בפטור אבל אסור ובחיוב חטאת אבל בקערה וקדרה לא דאם כן לפלגו בהדיא בקערה וקדרה ומדלא אשכחן פלוגתייהו אלא במותר לרב ובפטור אבל אסור לשמואל ובחייב חטאת לר' יוחנן שמעית מיניה דלא איפליגו בקדרה וקערה ועוד דלא אשכחן דר' יוחנן פליג עלייהו דרב ושמואל אלא בכבשין ושלקות אבל באשכול של ענבים לא אשכחן דפליג ומאן דאמר דפליג בעי ראיה והאי דקאמר דהאי סחיטת זיתים וענבים בין לקערה בין לקדרה למימיהן הוא צריך(ו) והא"ר יוחנן שהסוחט כבשים ושלקות למימיהן כסוחט זיתים וענבים הוא וחייב חטאת גם זו אינה ראיה לפי שהסוחט ענבים לתוך הקדרה שיש בה אוכל אף על פי שהוא צריך למימיהן כיון שהוא סוחט לתוך האוכל אינו כסוחט משקין אלא כמפרר אוכל לתוך אוכל שהוא מותר ודא"ר יוחנן בסוחט כבשין ושלקות למימיהן שהוא כסוחט זיתים וענבים וחייב לא אמר אלא שהסוחט כבשין ושלקות לתוך הקערה כסוחט זיתים וענבים לתוך הקערה אבל לתוך הקדרה אלו ואלו מותרין שאוכל הן ולא משקה ולעולם הלכה כשמואל לענין סוחט אדם אשכול ענבים לתוך הקדרה ורבי יוחנן לא איירי בסוחט באשכול כלל והא דאמר נמי שאפילו ליינק מן הבהמה בפיו בי"ט אסור וכ"ש לחלוב לאו הכי הוא שהיונק מן הבהמה הוא חמור מן החולב לתוך הקדרה ואע"פ שהוא מפרק כלאחר יד שהיונק בפיו כסוחט משקה הוא והחולב לתוך הקדרה כמפרר אוכל הוא ולפיכך מותר ועוד (כ) הא (ז) מותיב רמי בר חמא ומפרקינן לתיובתיה ומותיב נמי רבינא דהוא בתרא נהוא מותיב לה והוא מפרק לה גם ר' ירמיה בקש להעמידה כתנאי ולא עמדה אלא (ל) לדברי הכל משקה הבא

ע"כ ומרדכי לכולהו מותר לאדם לסחוט אשכול של ענבים לתוך הקדרה שיש בה אוכל דהוה ליה משקה הבא לאוכל אבל לא לתוך הקערה שאין בה אוכל וה"ל משקה הבא למשקה ויש מן הגאונים שכתבו דדוקא ביו"ט הוא דשרי לסחוט אשכול ענבים לתוך קדרה שיש בה אוכל אבל לא בשבת ע"ל וכן כתב בעל הלכות פסוקות ור"ח כתב דבין בשבת בין ביו"ט אסור לסחוט אשכול ענבים לתוך קדירה שיש בה אוכל ולא בשום ענין והאריך בזה רבינו וכתב סמ"ג בשם ר"ת וכן הטור א"ח סימן ש"כ דדוקא סחיטת אשכול לתוך הקדרה הוא דשרי לפי שראוי לאכילה אבל בוסר שאינו ראוי לאכילה ואפי' האוכלו נטלה דעתו הוי כבורר אוכל מתוך פסולת ל"ש בשבת ול"ש ביו"ט והר"ר יוסף התיר לקחת הבוסר ולסחוט משקין של בוסר על האוכל בשבת דהוי משקה הבא לאוכל כסחיטת אשכול לקדרה וא"נ שהתיר אף ביו"ט וכתב סמ"ג שמצא כתוב כך בה"ג קדמוניות של רב יהודאי גאון דשרי למעבד ביו"ט מידי דמשתי ביומי כי מיפא ובישולי וליכא למיחש משום סחיטה ואין נראין לסמ"ג דבריהם וגם הרא"ש לא רצה להקל לעשות מעשה בסחיטת הבוסר לתוך האוכל :

הגהות רו"י

(א) נ"ב פי' בת'הכי בכמון: (ב) נ"ב עי' גמ' ד' קמת ע"א: (ג) נ"ב עי' גמ': (ד) נ"ב עי' גמ': (ה) נ"ב עיין גמ': (ו) נ"ב ואמר ר' יוחנן כצ"ל: (ז) נ"ב על שמואל ור"ס:

דף קמת

הגהות מא"י

[א] דבזיתים כצ"ל: [ב] בעל הלכות גדולות ופסוקות שכתבוה בהל' יו"ט ולא כתבוה בהל' שבת כצ"ל: [ג] נ"ב נ"א מותר לסחוט: [ד] נ"ב דאמר:

דף קיד

[דף סו ע"א

הגהות הב"ח

(א) משקין כצ"ל: (ב) ובין כצ"ל: (ג) דהאי כצ"ל: (ד) דדייק מיניה כצ"ל: (ה) והלכתא כתרוייהו דר"י כצ"ל: (ו) ושמעינן מנה דסוחט כצ"ל: (ז) בסחיטת כצ"ל: (ח) אפירכי כצ"ל ופי' אפירוקי נמחק: (ט) וכי כצ"ל: (י) הכי נמי לר"י דקאמר למימיהן חייב חטאת כצ"ל: (כ) דהא כצ"ל: (ל) נ"ב אבן רש"י כתב דהכי גרסינן דכ"ע משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא כו'. וכ"כ תוס' וז"ל לא מצינו למימר דכ"ע אוכל הוא דא"כ מ"ם דמ"ד שוכשר אגירסת האלפסי נ"ל דה"ק בעלמא כשאינו הולך לאיבוד דכ"ע אוכל הוא והכא דהולך לאיבוד דלא הוי אוכל פליגי מ"ס משקה העומד לאיבוד משקה הוא ומ"ס לאו משקה הוא דכי היכי דלאו אוכל הוא הכי נמי לאו משקה הוא:(מ) דהיא כצ"ל: (נ) אומרת כצ"ל: (ס) ל"ג הוא:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור והא דאמר רב חסדא מדברי רבינו נלמוד חולב כו' עד בתחלת מס' יו"ט:

אמר הכותב וכבר ראייי אריכת דבריו שם והגאונים לא מטעם מוקצה ירדו בה אלא מטעם איסור מלאכה עצמה דבשבת אשכול של ענבים כיון שהוא יכול לאכול האשכול מותר הוא לסוחטו לתוך הקדרה דלא הוי מפרק תולדה דדש אלא כמפרר אוכל בעלמא הוא אלא הלב נהי נמי דלאו משקה הוא אמאי מותר הרי מפרק אוכל הוא דמעיקרא לאו אוכלא והשתא אוכלא וכל היכא דמעיקרא לא חזי אגב אבוה ואיהו מפרק ליה מפרק גמור הוי (מ) דהא תולדה דדש ודישה אדרבה באוכלין הוא אבל לפי פירוש רבינו אלפסי ורבינו הננאל דמוקמי לה ביו"ט כיון דאוכל הוא כל לתיקוני אוכל ביו"ט שרי הואיל ואי אפשר לעשותו מערב יום טוב ואע"פ שאין דישה בעלמא מותרת ביו"ט בזו התירו כמו שהתירו לשמר בתלויה ביום טוב שהוא תולדה דבורר או דמרקד ואע"פ שהן עצמן אסורות ביו"ט זאת (נ) מותרת שמלאכת יום עצמו היא ואין עושין אותה מבערב והאי נמי אם חלב מעיו"ט למחר מחמיץ ונתקלקלה לגמרי ובתוך הקערה אסור דמעיקרא לאו משקה והשתא משקה וה"ל כזיתים וענבים שיצאו מהם משקין שאסורין משום נולד כדמוכח בפרק הכל שוחטין וגזירה נמי שמא יסחוט כדאיתמר בפרק ביצה שנולדה ובתשובה לרבינו הגדול ז"ל כלשון הזה מצינו בה ודקס"ד בהא דאמר רב חסדא מדברי רבינו נלמוד וכו' דבשבת היא לאו הכין הוא מילתא דהא ליכא מאן דשרי ליה בשבת ודקא אמרת לא מצינו חולב שהוא מאבות מלאכות ולא מן התולדות אשתמיט' הא דגרסינן בפרק המצניע ת"ר התולב והמגבן וכו' ומהכיא נמי דהכא שאול שמעי' דהולב חייב הוא משום מפרק דאמרי' לענין יונק מפרק כלאחר יד הוא הא חולב בידו מפרק גמור הוא ומתוך שמלאכת אוכל נפש ביו"ט בדברים שא"א לעשותם מעי"ט שרי חולב נמי בתוך האוכל שרי ואע"ג דמלאכה היא והולב בתוך הקערה דמלאכת משקין היא לא הותרה בי"ט אלו דברי רבינו הגדול ז"ל שכתב בתשובתו ולזה הלשון מה שאמרו שם בפרק חרש ביונק קסבר מפרק כלאחר יד היא שבת דאיסור סקילה גזרו ביה רבנן יו"ט דאיסור לאו לא גזרו ביה רבנן לא שהחולב ביו"ט לצורך אוכל נפש איסור לאו (ס) אלא שהמלאכה בעצמה ביו"ט איסור לאו ובשבת היסור כרת וזהו דעת הגאונים בדקדוק אבל אנו בעניותנו אין אנו נסמכים ונתפך דברי הגמרא ולעשותן פורחין באויר הסברות שנראין דברי רב חסדא כדברי שמואל שתיהן בשבת לפיכך אלא גם לומר שהחולב כסוחט ובתרוייהו להנך הקדרה מפרק אוכלין הוא שהעז בעצמה כאוכל היא חשובה ואין בכלל תולדות דישה אלא כשהן באין למשקין לפי שמתחלה אינן ראויין למשקין ועכשיו פרקן מ[...] יציבין ועאלן משקין דומין לדישה עצמה שהוא מפרק אוכל מתוך פסולת הא במפרר אוכלין כגון חולב וסוחט לתוך האוכל אין בהם איסור דישה בין ביו"ט בין בשבת אלא מיהו לדברי מי שיש לו מוקצה בשבת אסור מדין מוקצה ורב חסדא מדברי (רבינו) שמואל למד שאין לו מוקצה ויש גנו בזה שברא במס' יו"ט להוציאו אף מדין מוקצה והאל יצילנו מכל חטא ושגיאות:

המאור הקטן

שלא לרצון בסתמא השתא ומה זיתים וכו' וקשיא לן אדמקשה ליה לר' יהודה לקשי לרבנן ד[...] לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור ואם לאוכלין הוא אסיר כל שכן בסתם ואדמקשה מדוקיא דזיתים וענבים לסתמא דתותים ורמונים לקשי מזיתים וענבים גופייהו בין לר' יהודה בין ל[...] מודה רבי יהודה לרבנן בסלי זיתים וענבים דבין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור וכ"ש בס[...] לן דלא דמי איסור שבת להכשר טומאה דהכשר טומאה בעיא משקה ובעיא דניחא ליה בגוי[...] דכתיב כי יותן מים דומיא דכי יתן אבל איסור שבת לא בעיא דניחא ליה אלא כיון דהוי מש[...] דלא ניחא ליה בגויה אסור משום גזירה דלמא אתי למסחם לכתחלה הלכך ליכא לאקשויי טומאה דזיתים וענבים גופייהו לאיסור שבת לא לר' יהודה ולא לרבנן דהתם גבי טומאה כל ניחא ליה בגווייהו דמשקין לא מכשרי והיינו דקאמר שלא לרצון טהורין וגבי איסור שבת א[...] שהכניסן לאוכלין ולא ניחא ליה במשקין היוצאין מהם כיון דבני סחיטה נינהו גזרינן דלמא את[...] אבל מדוקיא דזיתים וענבים איכא לאקשויי ליה לר' יהודה מ"ש לגבי שבת דקא חשיב סתמא למשקין אפילו בתותים ורמונים דלאו בני סחיטה נינהו וגבי טומאה לא חשיב ליה סתם כמפר[...] בזיתים וענבים דבני סחיטה נינהו ודחינן לא לרצון בסתמא משום דה"ל סתם כמפרש למשקין ד[...] בהו שלא לרצון דאמר בפי' לא ניחא לי ואיבעית אימא שאני סלי זיתים וענבים דמשקין דידהו קיימי ולא חשיבי לענין הכשר ולא מידי כשהן ובין שלא לרצון אבל לרצון גזירה היא משמ[...] דבר שגזרו בו ביום והדא מינייהו הבוצר לגת ב"ש אומרים הוכשר וב"ה אומרים לא הוכש[...] ליה הלל לשמאי ואם גזרו והחמירו בפירושן לא החמירו בסתמן :

והא דאמר רב חסדא מדברי רבינו נלמוד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הק[...] קבלנו פירושה אפילו בשבת שלא כדברי הרי"ף ז"ל שפירשה ביו"ט וכבר הארכנו ב[...] בתחלת מסכת יו"ט :

עין משפט

א מיי' פכ"א מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח:
ב מיי' שם סמג שם טור א"ח סי' שכ:
ג מיי' פי"ב מהל' גירושין סמג עשין כ טוא"ה סי' יז:
ד מיי' פ"ב מהל' בכורות סמג עשין רי"ב טור יו"ד סי' שיד:
ה מיי' פכ"א מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכ:
ו מיי' שם פכ"ב סמג שם טוש"ע א"ח סי' רנז:

רבינו נסים

גרסי' בכתובות (דף ס׳) גונח שיש לו חולי בריאה והחלב טוב לו סמוך לתליבתו: כלאחר יד. כיון שבפיו הוא יונק: ואי קשיא לך הא דגרסינן בפרק חרש (דף קיד.) וכו' כדאיתא בהלכות. ואי קשיא היכי שרינן הכא למעבד איהו גופיה אף על גב דליכא סכנה אמאי לא אמרינן שיעשה על ידי נכרי דקיימא לן בכל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה י"ל הכא א"א על ידי נכרי כדקי"ל דרפואת החלב היא כשהוא רותח כדאמרי' במרובה (דף פ׳) מעשה בחסיד שהיה גונח מלבו ושאלו הרופאין ואמרו אין לו תקנה עד שיינק חלב רותח והרמב"ן ז"ל כתב גר מצוה בספר תורת האדם דמשום הכי שרינן מפני שהוא שבות הנעשה בשינוי שלא כדרך המלאכות: **ממעכן** ברגלו בצנעא בשבת. כדי שיהו מי המטר ניגרים היטב ולא ידלוף הבית וא"ת הא דאמרינן הכא ממעכן בצנעא לימא פליגי אמאי דאמרינן לקמן [דף קמו:] כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור י"ל התם הוא דאסור גבי שוטחן בחמה לפי שהרואה שהוא שוטחן בחמה יחשוב שכבסן בשבת ולפיכך אסור אפילו בחדרי חדרים אבל הכא הרואה שממעכן יחשוב שהוא מותר דמתקן כלאחר יד הוא ובמקום פסידא שרי ואפשר דלאו דוקא בצנעא דהאי לא אפשר [ד] בצנעא אפילו בפרהסיא נמי שרינן מיהו כל היכא דמצי למעבד בצנעא עדיף מעלי:

ובמקום פסידא לא גזור רבנן. וא"ת א"כ למה אסרו לכבות דליקה בשבת והא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא שלא נפחמים הוא צריך אלא להצלת ביתו ולא מיתסר אלא מדרבנן דודאי כבוי דליקה מיתסר אפילו לר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ואפי' על ידי נכרי כמי דתנן בפ' כל כתבי (דף קכא.) נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ומוקמינן לה כר"ש י"ל שאני כבוי דכיון דאם היה צריך לגופו היה אסור מן התורה ואין הכל בקיאין לחלוק בין מלאכה הצריכה לגופה לשאינה צריכה מש"ה אסרי רבנן אפי' במקום פסידא ואפילו ע"י נכרי נמי אסרו לפי שמתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה ע"י נכרי אתי לכבויי איהו גופי' אי נמי שאני הכי שהוא שבות כלאחר יד שממעכן ברגליו *ואחמיר טפי (ג) משבות דשבת הנעשה כדרכו דהיינו על ידי נכרי: **כבשין**. ירק חי שכובשין אותו בחומץ: לגופן. אם לאכול הכבשין שחטן ממשקה הצף עליהן והנבלע בהן מותר. לכתחלה דלאו מפרק הוא הואיל דלאו למשקה הוא צריך: למימיהן פטור אבל אסור. לפי שאינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד וכדאמרינן לקמן אבל שאר פירות היוצא מהן לא חשיב משקה להתחייב עליו ודאמר למימיהן פטור אבל אסור וכן חייב חטאת לר' יוחנן בסוחט לתוך הקערה דאילו לתוך הקדרה שרי דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי וכדאמרינן לעיל: וקי"ל כשמואל דאמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן פטור, אבל אסור וכדאיתא בהלכות: **לעדות** אשה. לומר לה מת בעלך: לעדות בכור. (ד) ביד כהן שנתנו לו ישראל שלם ואירע בו מום ואמרי' בבכורות (דף לה.) דנחשדו הכהנים להטיל מום בבכורות ואין נאמן לומר מום זה נפל מאליו וצריך להביא ראיה: לעדות שהאשה כשרה לה. והא כמי אשה כשרה לה ומסקנא דעד מפי עד כשר לבכור: **פיסקא** חלות דבש שריסקן וכו' אתא ואייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן. (ה) (וא"ת) מאי קמ"ל ברייתא טפי ממתני' (ו) דאי ממתני' הוה אמינא התם הוא דמעיקרא אוכל ולבסוף אוכל אבל הכא דמעיקרא אוכל ולבסוף משקה לא קמ"ל: **מתני'** כל שבא בחמין מלפני השבת. שנתבשל מלפני השבת: שורין אותו בחמין בשבת. כדי שיהא נימוח: וכל שלא בא בחמין. כגון בשר יבש (ז) אוכלין אותו חי ע"י הדחק: מדיחין אותו ולא אמרי' זהו בשולו אבל לא שורין: חוץ ממליח הישן. של שנה שעברה: וקוליים האספנין.

רש"י

מתני' כל שבא בחמין · כלומר שנתבשל: שורין אותו בחמין · כדי שיהא נימוח: וכל שלא בא בחמין · כגון בשר יבש שאוכלין אותו חי ע"י הדחק: מדיחין אותו · ולא אמרינן זו היא בישולו אבל לא שורין: חוץ מן המליח הישן · דג מליח של שנה שעברה: וקוליים האיספנין · דג שאוכלין אותו מחמת מלחו על ידי הדחה בחמין והנך אפילו הדחה נמי לא שזהו גמר מלאכתן והוי בישול: גמ' מאי היא · בא בחמין שחוזרין ושורין אותן בחמין: תרנגולתיה דרבי אבא · שהיה מבשלה ושורה אותה בחמין ימים רבים ונימוחה מאליה ואוכלה לרפואה:

רי"ף

הבא (א) לאוכל אוכל הוא ומכל אלו נלמוד שהלכה כרב ושמואל הלכך הלכה נמי כרב חסדא דקא יליף מיניה דחולב א אדם עז בי"ט לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה והכי חזינן לרב האיי גאון ז"ל כדפסיקנא ולית בה ספיקא: גרסינן בפרק אף על פי* תניא רבי מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת מאי טעמא מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צער לא גזרו ביה רבנן אמר רב יוסף הלכה כר' מרינוס תניא נחום איש גליא אומר צנור שעלו בו קשקשין ממעכן ברגלו בצנעא בשבת ואינו חושש מ"ט מתקן כלאחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזרו ביה רבנן אמר רב יוסף הלכה כנחום איש גליא ואי קשיא לך ההוא דגרסינן בפרק חרש שנשא פקחת* אבא שאול אומר נוהגין היינו שיונקין מבהמה טהורה ביו"ט ואמרינן היכי דמי אי דאיכא סכנה אפילו בשבת נמי שרי ואי דליכא סכנה, אפילו ביום טוב נמי אסור ומפרקינן לא צריכא דאיכא צערא וקסבר מפרק כלאחר יד הוא שבת דאיסור סקילה הוא גזרו ביה רבנן יום טוב דאינו אלא בלאו לא גזרו ביה רבנן דשמעת מינה דגונח אף על גב דאית ליה צערא אסור ליה ליינק מבהמה בשבת ההיא לא קשיא מידי דההוא מימרא אליבא דאבא שאול הוא ולית הלכתא כותיה דהא פסק רב יוסף הלכתא כרבי מרינוס דאמר אפילו בשבת במקום צערא °לא גזרו ביה רבנן והה"נ מאן דקא מוקים לה להא דר' מרינוס בצערא דאית ביה סכנה כי היכי דלא תיקשי ליה האי דאבא שאול והאי פירוקא לאו מעליא הוא דאי הכי (א) הא דר' מרינוס צערא דאית ביה סכנתא הוא מאי איריא מפרק כלאחר יד אפילו מלאכה גמורה גבי סכנה שריא ועוד [א] האי דקאמר במקום צערא לא גזרו ביה רבנן במקום סכנה איבעי ליה למימר ועוד תינח גבי בני אדם דאית בהו סכנה גבי צנור דקתני מתקן כלאחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזרו ביה רבנן התם מאי סכנה איכא הלכך ליתא להאי פירוקא *גופא ב כבשין שסחטן אמר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור שלקות בין לגופן בין למימיהן מותר ושמואל אמר אחד כבשין ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ור' יוחנן אמר אחד כבשין ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ולית הלכתא כר' יוחנן לענין חיוב חטאת דהוה(ב) ליה רב ושמואל בחדא שיטתא דליכא חיוב חטאת אלא בזיתים וענבים והוה ליה ר' יוחנן יחיד ואין דבריו של אחד במקום שנים ועוד הא דתנא דבי [ב] מנשה מסייע להו דאמר דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד ומסתברא לן דהלכתא כוותיה דשמואל בהא מילתא דקאי ר' יוחנן כוותיה לענין איסור וליכא בינייהו פלוגתא אלא לענין חיוב חטאת: א"ר חייא בר אשי א"ר רב דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד וכן תאנא דבי מנשה דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד ואין עד ג מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד איבעיא להו עד מפי עד לענין בכור מהו רב אסי אסר ורב אשי שרי א"ל רב אסי לרב אשי והא תאנא דבי מנשה אין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד א"ל תני לעדות שהאשה כשרה לה כי הא דתניא ר"ש בן קפוסאי אומר בבכור [ג] כהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו רשב"ג אומר אפילו בנו ובתו ודוקא בנו ובתו אבל אשתו לא מ"ט אשתו כגופו דמיא רב יימר אכשר עד מפי ד עד בבכור קרי עליה מרימר יימר שרי בוכרא והלכתא עד מפי עד כשר בבכור פירוש בבכור בהמה כלומר אם יבא עד מפי עד ויאמר כי מום זה שנפל בבכור זה אינו בידי אדם מתירין אותו להאכל מיד במומו על פיו: חלות דבש ה שריסקן וכו': כי אתא רב אושעיא מנהרדעא אייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין ור"א ור"ש מתירין ופסק בעל הלכות משמיה דרב צמח בר פלטוי ריש מתיבתא כר"א ורבי שמעון:

מתני' כל שבא ו בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן וקוליים האספנין שהדחתן בחמין זו היא גמר מלאכתן: **גמ'** כל שבא בחמין וכו' מאי היא כגון תרנגולתיה דר' אבא פירוש שהיתה מלוחה ביותר וכשמבקשין

[דף קיד.]

[דף סו ע"ב]

[דף קמה.]

הגהות הרי"ב
(א) נ"ב צ"ע בהרא"ש ותוס':

הגהות הב"ח
(א) דהא כצ"ל: (ב) להו כצ"ל: (ג) שבות כצ"ל: (ד) בכור: (ה) צ"ב ופריך רב יוסף: (ו) ופריך מכי': (ז) שאוכלין כצ"ל:

הגהות מא"י
[א] הא קאמר כצ"ל: [ב] מנשה וכן לקמן: [ג] כ"ב (ד) כ"ב למיעבד:

שלטי הגבורים

א לדברי רבינו וספוז ה"ה סי' ש"כ מותר לחלוב עז בקדרה ביו"ט דהוי משקה הבא לאוכל וכן נראה מדברי מיי' פ"ח מה' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה ולכל הני צריך לומר דמיירי בעז שעומדת לאכילה דאי עומדת לחליבה הא כל הני בשיטה הדא אזלי דנולד אסור ביו"ט כמו שיתבאר בהל' יו"ט ולקערה בכל ענין אסור ובשבת בין לקדרה בין לקערה אסור ור"ת פסק דלא שנא ביו"ט ל"ש בשבת אסור לחלוב עז בין לקדרה בין לקערה והר"ן הביא דעת מי שאומר דאף בשבת שרי לחלוב עז לקדרה דלא הוי בכה"ג בורר אוכל וכו' וגם ליכא בחלב איסו' מוקצה והאריך הר"ן בזה הרבה ונראה דדעת הרמב"ן נוטה לזה ודבריו צריכין ישוב כי הוא רוצה לייישב דין זה אפילו אליבא דמאן דאית ליה מוקצה ונולד תינח מוקצה דמיושבת שפיר אלא אי קי"ל דנולד אסור בשבת הא האי חלב הוי נולד דעל כרחין מעיקרא לאו אוכל הוא דבשבת לא מצי שחיט לה · והשתא הוי אוכל כשהלכו לתוך הקדרה וה"ל נולד והיאך שרי לחלוב אותה בשבת למאן דאית ליה נולד שרי החלב נולד הוא והיאך שרי ודוחק לומר דס"ל דאע"פ שאינו יכול לשוחטו בשבת דעכ"פ אוכל הוי דא"כ ביו"ט נמי למאן דאית ליה נולד לשתרי לחלוב אותה אפילו עומדת לחליבה ודבריו צ"ע:
לשון ריא"ז
וכן חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה בין בשבת בין ביום טוב כמו שביאר מז"ה:
ב רבינו הנגאל פסק דהסוחט כבשים ושלקות מפני שצריך למימיהם חייב חטאת ואפי' סוחטן לתוך הקדרה ולדברי רבי' ומיי' פכ"א מה' שבת ותוס' והרא"ש והטור אם סחטן לתוך הקדרה לכתחילה מותר אבל לתוך הקערה פטור אבל אסור:
לשון ריא"ז
הכבשים שהם שלוקין במים ובמלח או בחומץ שסחטן להוציא מימיהם וכן השלקות שסחטן להוציא המרק שלהם אם לצורך גופן סחטן הרי זה מותר לכתחלה והוא שעשאן לצורך השבת ואם לצורך מימיהם סחטן שצריך למימיהם הרי זה חייב חטאת שהרי הוא כסחיטת זיתים וענבים כמו שביאר מז"ה וכן אם סחט הדג להוציא ציר חייב כסחיטת השלקות כמבואר בקונטרס הראיות:
ג לפי' רשב"ם דכתבו התוס' פרק כירה דף ל"ט מדיחין היינו מערין מים חמין עליו אפילו מכלי ראשון דערוי לדידיה חשיב ככלי שני ולר"ת מדיחין דהיינו מערין עליו מכלי שני דלדידיה ערוי ככלי ראשון ואפשר דלדידיה שורין בכלי שני דהיינו להניחו בתוך המים אי לאו משום דיש קלת לחוש שלא יהיה נראה כמבשל מכיון שהמים חמין והר"ר אליעזר ממיץ כתב דיש בישול אחר אפיה וצליה והלכך יש ליזהר שלא יתן אדם פת אפוי במקום שהיד סולדת בהן ואפילו בכלי שני דלא בקיאינן איזה דבר מבשל בכלי שני ואיזה דבר אינו מבשל וכן מידי דלא

המאור הקטן

[ההיא] דגרסינן בפ' חרש שנשא פקחת אבא שאול אומר נוהגין היינו שהיינו יונקים מבהמה טהורה ביו"ט ואסיקנא בדאיכא צערא לא בצערא של חולי אמרו כי הנבי דלא תיקשי ההיא דר' מרינוס [ואי]תא בכתובות בפרק אע"פ אלא כגון שתאותו מושלת עליו והוא מתאוה לאותו דבר הרבה ודמיא [להה]יא דגרסינן במסכת שבועות נשבע על ככר ומצטער עליה מהו כה"ג שרי ביו"ם ואסור בשבת [ו]הוא צער של חולי כגון גונח מותר אפילו בשבת כר' מרינוס וזה הפירוק יותר מחוור מזה שכתב [ה]רי"ף ז"ל: וכי פריא מותרין לטלטל בתרין ובמציעאי אבל בקשין אסור והרי"ף ז"ל לא כתבה:

מלחמת ה'

ועוד וסגי' דגרסינן בפרק חרש אבא שאול אומר כו' עד וזה הפירוק יותר מחוור ממה שכתב הרי"ף ז"ל
אמר סבותב לא מחוור ולא נכון ולא הדעת סובלתו שלא היו רבותינו מתירין אי[סור]
תורה משום תאוות בעלי התאוות שלא מחמת צער חולי וענין אחר שא"כ עק[...]
ברוב המקומות והתם קתני ומכולן יונק מהן ואפילו בשבת וגגדול אסור ומשמע ד[...]
ואסור בשבת אפילו במותרין דאי לאו הכי מאי רבותא שבת ופירשו עליה התם ד[...]
דבריהם במקום כרת ועשו להם כמה חזוקים . כ"ש שלא יתירום בשביל תאות המת[...]
מתוקים . אע"פ שיש בדבר חולקים . שבשביל צער חולי בלא סכנה היו יונקים . וה[...]
אם לא יעשה סיוס מסתכן הוא לעתים רחוקים . ודברי רבינו ז"ל כולו אכין ורקין . כראי מולק חזקים . והדברים עתיקים :

שם דג שאוכלין אותו מחמת מלחו ע"י *שדחק בחמין והכך אפי' הדחה נמי לא שזהו גמר מלאכתן הלכך אם הדיח חייב חטאת: **מתני'** שובר אדם חבית לאכול ממנה גרוגרות. פרש"י ז"ל דאין במקלקל שום איסור שבת ולא נהירא דהכי דכל המקלקלין פטורין איסור מיהא איכא אלא הייט טעמא דכיון דבעלמא מקלקל פטור אבל אסור הכא אמוש לורך שבת שרי לכתחלה מיהו כי שריא דוקא בכלי קטן דלא שייך ביה בנין וסתירה אבל בכלי גדול לא ואראיה מדאמר בפרק בכל מערבין (דף לה:) נתנו במגדל ואבד המפתח עירובו עירוב ר"א אומר אם אין ידוע שהמפתח במקומו אין עירובו עירוב והוקימנא פלוגתייהו במגדל של עץ דקטיר במתנא ובעי סכינא למפסקיה רבנן סברי כל הכלים ניטלין לצורך גופן ור' אליעזר סבר לה כר' נחמיה דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו הא לאו הכי אפילו רבנן מודו דאין ערובו עירוב ולא שרינן לשבר את המגדל והייט טעמא משום דהתם במגדל גדול עסקינן דהוי כאהל ושייך ביה בנין וסתירה הא במגדל קטן לא שייכא ביה בנין וסתירה והייט טעמא דשרינן הכא בחבית וכן פרש"י ז"ל בעירובין והכי מוכחא סוגיא דהתם: ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי. לנקבה יפה לעשותה כלי: **אין** נוקבין מגופה. (ג)דבוקה בפי החבית אלא נוטל את כולה אבל כי נקב לה מתקן פתחה: וחכמים מתירין. דאין דרך פתיחת חבית בכך: (ד)לא יקבנה מצדה. בגמרא מפרש לה: שהוא ממרח. ויש כאן משום ממחק: מחטאת. שמא ממרח השעוה לדבקה בדופני הכלי סביב הנקב: **גמ'** ואינו חושש. דלעין יפה מכוין שמרחיב פיה למטה ממגופתה: חותלות. כלים של כפות תמרים ועשוין כמין סלים: מתיר. ביד: ומפקיע וחותך. בכלי ולאפוקי מדר' נחמיה דאמר מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך שאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו: בבורטיא. ברומח: לעין יפה קא מכוין. להרחיב מוצא היין בנקב גדול מדלא נקיב לה כדרך הנוקבים נקב עגול ויפה: לפתחא קא מכוין ואסור. ולא דמי לרשב"ג דהתם לעין יפה קא מכוין להרחיב פיה למטה ממגופתה כדקתני מתיז את ראשה אבל הכא אם איתא דלעין יפה קא מכוין יטול כל המגופה: **פיסקא** אין נוקבין מגופה של חבית וכו': מחלוק' למעלה. בראש המגופה הוא דשרו רבנן דלאו אורחא למעבד פתחא התם אלא נוטל כל המגופה: אבל מצדה. [ד] זמנין דעבדי ליה משום פתחא (ה)אינו רוצה לפותחה למעלה שלא יפול עפר או פסולת ביין: וי"א אין מוסיפין. בגמ' מפרש טעמייהו: **ושוין** שנוקבין נקב ישן לכתחלה. נקב שנסתם: לא שנו אלא במקום העשוי לשמר. פירש הרב אלפסי ז"ל להוציא את היין מעל השמרים שסתימה זו בודאי עתידה היא להפתח. וכיון שכן מתחלה אין מהדקין אותה כל כך אבל במקום שסתימה זו נעשית להזק את היין שלא יצא אפשר שלא תפתח אותה סתימה ומתחלה עושין אותה מהודקת וכי הדר נקיב לה הוי כפותח לכתחלה: למעלה מן היין. בדופני החבית זהו לחזק דשמא לא תפתח אותה סתימה אלא ינקבו את החבית במקום אחר למעלה מן הסתימה או למטה ממנה: למטה מן היין. במקום שהיין כלה שם שאין יין בחבית למטה מאותה סתימה זהו לשמר שבודאי סתימה זו עשויה [ליפתח] להוציא היין מעל השמרים ומתחלה אין עושין אותה סתימה יפה: רבה אמר למעלה מן היין נמי. זהו סתימה לשמר שכיון שאפשר שתפתח אותה סתימה שכשירצו לפתוח את החבית יפתחו אותה סתימה אף מתחלה אין עושין אותה מהודק.. היכי דמי לחזק. שהוא אסור כגון שניקבה למטה מן השמרים שאין סתימה זו עשויה להפתח לעולם שהרי אין מוציאין יין משם וכיון שכן עושין אותה מהודקת וכשבא לנקבה הרי הוא כנוקב נקב חדשה. זהו פירושן של דברים על דרך גירסת הרב אלפסי ז"ל ויש לרש"י ז"ל גירסא אחרת [ה] ופי' אחר: והלכתא כותיה דרבה. דלא פקע שם פתח מינה אלא בסתימה מעליא דתניא כותיה גבי דין נטילת ד' אמות בחצר שנוטל ארבע אמות לכל פתח ופתח אף על פי שנסתם כל זמן שלא פרץ את [ו] פצימיו: **גובתא**. לתקוע קנה חלול בנקב חבית שילא היין דרך [ז] הנקב: למיחתך. לתקנה למדת הנקב: אהדורי. אם נפלה: לא מתקנא. ולא נתנה בנקב לידע אם למדתו היא והשיקא דשרי וכדר' יאשיה: **משחא**. לתת שמן עבה בדופני החבית סביב הנקב: טרפא דאסא. לתת עלה של הדס בנקב חבית שהעלה

נר מצוה

וב׳שמבקשין לאוכלה שורין אותה במים חמין ואם הובא בחמין מע"ש שורין אותה במים חמין בשבת ואם לאו אסור לשרותה בחמין בשבת: וכל שלא בא בחמין מע"ש [א] אין שורין אותה וכו': איבעיא להו הדיח מאי אמר רב יוסף הדיח חייב חטאת: *מתני' אשובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשותה כלי אין נוקבין מגופה של חבית דברי ר' יוסי וחכמים מתירין. ולא יקבנה מצדה ואם היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח אמר ר' יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חושש אני לו מחטאת: **גמ'** תניא רשב"ג אומר מביא אדם חבית של יין ומתיז את ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים בשבת ואינו חושש: תניא חותלות של תמרים ושל גרוגרות (א) מתיר ומפקיע וחותך בעו מיני' מרב ששת מהו למיברז חביתא בבורטיא בשבת לפיתחא קא מכוין ואסיר או דילמא לעין יפה קא מיכוין ושרי אמר להו לפיתחא קא מיכוין ואסיר: אין נוקבין מגופה של חבית וכו': אמר רב הונא מחלוקת למעלה אבל מן הצד דברי הכל אסור והיינו דקתני ולא יקבנה בצדה וכן הלכתא ת"ר אין נוקבין נקב חדש לכתחלה בשבת ואם בא להוסיף מוסיף ויש אומרים אין מוסיפין ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחילה בשבת *דרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דרב נחמן הלכה כיש אומרים: ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא במקום העשוי לשמר אבל במקום העשוי לחזק אסור פירוש לשמר להוציא יין מן השמרים היכי דמי לשמר והיכי דמי לחזק אמר רב חסדא למעלה מן היין: זהו לחזק (ב) למטה מן היין זהו לשמר [ג] רבה אמר אפי' למעלה מן היין נמי זהו לשמר והיכי דמי לחזק כגון שנקבה למטה מן השמרים והלכתא כרבה דתניא דמסייע[ג] ליה: גובתא ב פירוש שפופרת רב אסר ושמואל שרי למיחתך לכתחלה כ"ע לא פליגי דאסיר אהדורי כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דחתיכא ולא מיתקנא מאן דאסר סבר גזרה דילמא אתי למיחתך לכתחלה ומאן דשרי סבר לא גזרינן דילמא אתי למיחתך לכתחלה כתנאי אין חותכין שפופרת ביו"ט ואין צ"ל בשבת נפלה מחזירין אותה בשבת ואין צ"ל ביו"ט ור' יאשיה מיקל אהייא אילימא ארישא הא קא מתקן מנא אלא אסיפא ת"ק נמי מישרא קא שרי אלא דחתיכא ולא מיתקנא איכא בינייהו ת"ק סבר גזרי' ר' יאשיה סבר לא גזרי' דרש רב שישא בריה דרב אידי משמיה דרבי יוחנן הלכה כרבי יאשיה: ואם היתה נקובה וכו': מישחא רב אסר ושמואל שרי מאן דאסר סבר גזרינן משום שעוה ומאן דשרי סבר לא גזרינן משום שעוה והלכתא כרב אמר טבות רישבא אמר שמואל האי טרפא דאסא אסיר פירוש אסור ליתן עלין של הדס ג בתוך הנקב של הבית לקלח בו היין כדי שלא יהא שותת בדופני החבית מאי טעמא רב ירמיה מדפתי אמר גזירה משום

רש"י

מתני' שובר אדם חבית. מלאה גרוגרות בסכין או בסייף לאכול ממנה גרוגרות דאין במקלקל שום איסור שבת(ג): ובלבד שלא יתכוין. לנוקבה יפה כדי לעשותה כלי בפתח נאה: אין נוקבין. המגופה הדבוקה בפה חבית לעשות בה נקב אלא נוטל את כולה אבל כי נקיב לה מתקן פיתחא הוא: וחכמים מתירין. דאין דרך פתח חבית בכך: ולא יקבנה מצידה. בגמרא מפרש לה: שהוא ממרח. ויש כאן משום ממחק: בערב. מקום: מחטאת. שמא מירח השעוה לדבקה בדופני הכלי סביב הנקב: גמ' חותלות. כלים כעין סלים ועשויין מכפות תמרים ונותנין בתוכן תמרים רעים להתבשל: מתיר. את הכסוי קשור בחבל: ומפקיע. סותר שרשרות החבל: וחותך. אע"פ שאין [הסכין] עשוי לכך כ"א לחתוך אוכלים דהלכה כרבנן דאמרי כל הכלים ניטלים לצורך ושלא לצורך כיון שמלאכת הכלי להיתר: למיברז. לתחוב מקדח: בבורטיא. ברומח לתחוב בדופניה לנקוב: לעין יפה מכוין. להרחיב מוצא היין בנקב גדול מדלא נקיב כדרך המוקבים נקב עגול ויפה: מחלוקת למעלה. בראש המגופה התם הוא דשרו רבנן דלאו אורחא למיעבד פיתחא התם אלא נוטל כל המגופה: אבל מצידה. זמנין דעביד ליה משום פיתחא(א)אינו רוצה לפותחה למעלה שלא יפול עפר או פסולת ביין והיינו דקתני לא יקבנה בצידה אמגופה קאי וד"ה: אין נוקבין נקב חדש. בכלי: נקב ישן. שנסתם דכשחוזר ופותחו לאו כעושה פתח הוא שהרי עשוי ועומד הוא וסתימתו לאו כלום הוא: לא שנו. הא דנוקבין אלא במקום שהסתימה לא נעשית אלא לשמור ריח היין שלא יצא ויתקלקל היין(ב)כיון דלאו סתימה מעלייתא עבדי לה לאו כלום הוא: לחזק. שיחזק הכלי שלא יצא יינו הואיל וסתימה מעלייתא היא כי הדר נקיב הוי כפותח לכתחילה ובעמוד פי' בע"א: למטה מן היין. נמי לשמר כיון דאין כובד היין נשען שם עליו סגי בסתימה כל דהו: למטה מן השמרים. אבל שוליו שכל כובד היין נשען שם: גובתא. לתקוע קנה חלול בנקב החבית שיצא היין דרך הקנה: מחתך. לתקנה למדת הנקב: אהדורי. אם נפלה: ולא מתקנה(לה). לא נתנה בנקב לידע אם למדתו היא (ד): אי נימא ארישא. לחותכה ולשפותה: מישחא. שמן עבה אסור למרח בו: טרפא דאסא. לתת עלה של הדס בנקב

שהעלה עשוי כמרזב והיין זב דרך שם: משום מרזב. שמא יכין מרזב: שמא יקטום. העלה מן הענף וכיון דקסה הוא ה"ל מתקן כלי דתניא במסכת יו"ט[ד' לג:] לחתות בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת: דקטים ומנח. מע"ש לר' ירמיה מדפתי איכא לרב אשי ליכא ולא פסק הרב אלפס ז"ל כדברי מי והרמב"ם ז"ל פסק כר' ירמיה: **מתני'** נותנין תבשיל לתוך הבור. שאין בו מים שלא יסריח מחמת החום ולא חיישינן דילמא אתי לאשווי גומות שבקרקעית הבור להושיב שם הקדרה: ואת המים היפים ברעים. כלי מלא מים יפים לתוך מים רעים להשתמר שיצטננו ולא נר כנצוה יחמו ומשום דקא בעי למתני סיפא ואת הצונן בחמין בשביל שיחמו דאשמעי' דלא חיישי' דילמא אתי לאטמוני ברמץ נקט הא: מי שנשרו כליו במים. שנטבלו כליו במים: לחצר החיצונה. הסמוכה למבוא העיר שהוא מקום המשתמר: שוטחן בחמה. לנגבן: אבל לא כנגד העם. שלא יחשדוהו שכבסן היום: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור. פסק הרב אלפסי ז"ל כמו שכתוב בהלכות והרז"ה ז"ל פסק כסתם מתני': המנער טליתו. מן העפר: חייב חטאת. דזהו ליבונה: אלא באוכמתא. שעפר מקלקל מראית': והוא דקפיד עלייהו. ללבשם (ט) כדי שינערם: לא קפדינן מידי. לא איכפת לן אם יש עליהן עפר: כומתאי. כובעי כך פירש רש"י ז"ל [ג] והקשו בתוספות שלא מצינו ליבון במנער עפר מעל הבגד לפיכך נראה כפר"ח ז"ל שפירש המנער מן הטל כההיא עובדא *דסתמיה למאן דקפיד איכא משום מכבס: **היוצא** בטלית מקופלת. פרש"י ז"ל שלאחר שנתנה על ראשו הגביה שיפוליה על כתפיו חייב חטאת שאין זה דרך מלבוש ולא דמי להאי עובדא שיצא רבי לשדה כדאיתא לקמן דטלית מקופלת היינו כששני צידי טלית שלפניה ושלאחריה מונחין על כתפו אבל בההיא דרבי לא היו מקופלין אלא הצדדין שלפניו בלבד ולפיכך היה סבור שיהא מותר עד דאהדרוהו רבנן ומכאן יש ליזהר בחתנים שלנו שלא יצאו בטליתותיהן לרה"ר כל שצידי הטלית מקופלין על כתפם וכן אסר ה"ר יונה ז"ל: הרטנין. על שם מקומן והרב בעל הערוך ז"ל פירש הרצים היוצאין בסודר שעל כתפיהם מקובץ בשביל שלא יתעכבו לרוץ. רטנים כמו רהטנים: נימא כרוכה לו באצבעו. שלא יפול מכתפו: לכנופי. שיהא מתוקן תמיד להעמיד קפולו לעולם: להתנאות. לפי שעה: מתנאה בסדינו. אחר שנתעטף בו היה מתקנה על גופו ובחול קאמר אלמא אורחייהו בהכי וה"ה בשבת כך פרש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל כתב בפי"ט מהלכות שבת אם נתכוין לקבוץ כנפיו כדי שלא יקרעו או שלא יתלכלכו אסור ואם קבצן להתנאות בהן כמנהג אנשי המקום מותר [ג]: דקדק ר' מאיר עד כאן. לחייב חטאת בדבר הדומה להיות

רש"י

בנקב החבית והוא עשוי כמרזב והיין זב דרך שם כלפי' בעמוד: משום מרזב. שמא יכין מרזב: שמא יקטום. עלה מן הענף וכיון (א) דקסה הוא הוי מתקן כלי כדתניא במסכת ביצה לחצות בו שיניו לא יקטום ואם קטם חייב חטאת: מתני' נותנין תבשיל לתוך הבור. שאין בו מים: שיהא שמור. שלא יסריח מחמת החום: ואת המים היפין. לתוך מקוה מים רעים צוננים: מי שנשרו כליו. שנפלו במים בשבת: לחצר החיצונה. הסמוכה למבוא העיר שהוא מקום המשתמר: שוטחן בחמה. לייבש: אבל לא כנגד העם. שלא יחשדוהו שכבסן בשבת: גמ' מראית העין. מפני החשד שלא יחשדוהו: המנער טליתו. מן העפר: חייב חטאת. דזהו ליבונה: אלא באוכמי' שהאבק מקלקל מראיתה (ו) דקפיד עלה: והוא דקפידי עלייהו. ללובשן עד שינער אותם: קא מחללי רבנן שבתא. וגלימי אוכמי הוי: לא קפדינן. לא איכפת לן אם יש עליהם אבק הלכך לאו ליבון הוא: כומתאי. כובעי: קמחסם. לשון לא תחסום: למיתביה ניהליה. שצריך לנער את הטל ממש: בטלית מקופלת. לאחר שנתנה על ראשו הגביה שיפוליה על כתפיו: חייב חטאת. שאין זה דרך מלבוש: והרטנין. על שם מקומן ובערוך מצאתי הרטנין כמו ברהטים ר"ל הרצים שנושאים מלבושיהם מקופלים על כתפיהם שלא יעכבום לרוץ נושאין מקופלין בשבת דאורחייהו בהכי: נימא כרוכה על אצבעו. שלא יפול מכתפיו: מרזב. לקמן מפרש: כישי בבלייתא. שמסלקים בגדיהן מן הארץ כשהם ארוכין וכופלין אותן למעלה ומחזיקין אותן ע"י חוטין והיינו כמין כיס וכמין מרזב: אסור. משום תקוני מנא: הכי מאי. לוקח חלוקו בענין אחד ושואלו כגון זה מרזב הוא או לא וחוזר ולוקחו בענין אחר ושואלו: לכנופי. שיהא מתוקן תמיד להעמיד קיפולו לעולם: להתנאות. לפי שעה: מתנאה בסדינו. אחר שמתעטף היה מתקנו על גופו ומיישב אותו ובחול קאמר כלומר דאורחיה בהכי וה"ה בשבת: שני צידי טליתו. שבימינו (ז) ושמאלו נגד הקרקע: בזו לא חייב ר' מאיר חטאת. בתמיה דלאו דרך מלבוש הוא אלא דרך משוי: דקדק רבי מאיר עד כאן. בתמיה לחייב חטאת בדבר הדומה להיות מותר כזה שאינה מקופלת ואחוריה נופלין למטה מכתיפיו אלא שצידיה היו (ח) על כתפיו

משום מרזב רב אשי אמר גזירה שמא יקטום מאי בינייהו איכא בינייהו דקטים ומנח:

מתני' נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו ואת הצונן (א) בחמין בשביל שיחמו: מי שנשרו כליו במים מהלך בהן ואינו חושש הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב כל

א מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור והא אנן תנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם תנאי היא כדתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ר' אלעזר ור"ש אוסרין הא מילתא אע"ג דהויא לה סתם (א' מתני' ומחלוקת בברייתא הויא לה הלכה במחלוקת דברייתא דקאי רב כוותה דמקשי' מההיא דרב בפ"ק דע"ז* דקאמר מאי אינו נראה אילימא דלא מיתחזי [א] והאמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור אלמא הכי הלכתא *אמר רב הונא ב המנער ג טליתו בשבת חייב חטאת ולא אמרן אלא בחדתי אבל בעתיקי לית לן בה ובחדתי נמי לא אמרן אלא באוכמי אבל בחיורי וסומקי לית לן בה והוא דקפיד עלייהו. עולא איקלע לפומבדיתא חזנהו לרבנן דנפצי גלימייהו א"ל הא קא מחללי רבנן שבתא א"ל רב יהודה נפצו ליה באפיה אנן לא קפדינן ולא מידי: אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף א"ל הב לי כומתאי (ב) הוה טלא עלה והוה קא מיחסם למיהבה ניהליה אמר ליה נפוץ ושדי אנן לא קפדינן ולא מידי: א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן היוצא בטלית ד מקופלת ומונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת תניא נמי הכי סוחרי כסות היוצאין בטלית מקופלת ומונחת להן על כתפיהן חייבין חטאת ולא סוחרי כסות בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של סוחרי כסות לצאת בכך ותנוני היוצא במעות הצרורין לו בסדינו חייב חטאת ולא הצני בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכו של חנוני לצאת בכך הרטנין יוצאין בסודר שעל כתפיהן בשבת ולא רטנין בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של רטנין לצאת בכך. א"ר יהודה מעשה בהורקנוס בנו של ר' אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתיפו בשבת אלא שנימא אחת קשורה לו על אצבעו ובא מעשה לפני חכמים ואמרו אע"פ שאין נימא קשורה לו על אצבעו דרש רב נחמן משמיה דרב חסדא משמיה דר' יוחנן אע"פ שאין נימא קשורה לו על אצבעו עולא איקלע לבי איסי בן הינו בעא מיניה מהו לעשות מרזב בשבת א"ל הכי אמר ר' אלעזר אסור מאי ג מרזב א"ר זירא כישי בבלייתא יש אומרים כי מרזב זה (ג) כשמתעטף אדם בסדינו ומקפל (ד) שני קצותיה כמין דרך קיפול ויניחנה על כתיפו השמאלי ויחזור ויקפל שאר טלית שמשולשל בצדו הימין ויניחנה על כתיפו הימין ונמצא טליתו מקופלת מכאן ומכאן ומשולשלת על כתיפו והללו כנגד השדרה ונראה כמרזב ובענין הזה כישי בבלייתא שהיו קושרין שתי כריכות וקורין אותה (ה) כישא: ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא א"ל הכי מאי א"ל אסור והכי מאי א"ל אסור אמר רב פפא נקוט האי כללא בידך כל אדעתא לכנופי אסור כל אדעתא כדי להתנאות בו שפיר דמי כי הא דרב שישא בריה דרב אידי מתנאה בסדינו [הוה]: כי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והיו ושני צידי טליתו מונחין לו על כתיפו [דף סט ע"א] אמר לפניו רבי יהושע בן זרוז בן חמיו של ר' מאיר בזולא חייב רבי מאיר חטאת אמר לו דקדק רבי מאיר עד כאן שלשל

עין משפט

א מיי' פכ"ג מה' שבת טור א"ח סי' שיח:
ב מיי' שם סמג לאוין שם טור א"ח סי' שא:
ג מיי' שם פ"י סמג שם טור א"ח סי' שב:
ד מיי' שם פי"ט סמג שם טור א"ח סי' שא:

הגהות חו"י

(א) בחמה כצ"ל [וכ"ה בגמ' וע"ע בפ' כירה דף ל"ט אך מדברי הר"ן נראה דהיה גירסתו בחמין]:

הגהות הב"ח

(א) במתני' כצ"ל: (ב) הוה איכא טלא כצ"ל: (ג) נ"ב שהוא: (ד) שני קצותיה כמין מרזב כצ"ל וכ"ב פי' שני קצותיה שמצד שמאל וכו' ויחזור ויקפל שני קצותיה שמצד ימין ויניחנה על כתפו הימין כו': (ה) נ"ב לשון הערוך ערך כש בתרא וע"כ נקראו כישי בבליית' שמנהג הבבלי' לאוגדם ויקרו מנכישא דירקא עכ"ל אבל רש"י גרס

הגהות מאי"י

[א] נ"ב גבי [illegible] לו קון לפני ע"ז לא ישתה [illegible] טלנה מפני נרא' כמשתחו' לע"ז ואם אינו נראה מותר וכו': [ב] נ"ב המנער מן העפר חייב משום מלבן: [ג] נ"ב וכתב [illegible] הרב המגיד [illegible] כל שאינו [illegible] התנאות אסור ופירוש אחר יש וזה עיקר:

שלטי הגבורים

א רבינו ומיי' פכ"ב מהלכות שבת והרא"ש והטור א"ח סימן ש"א וסמ"ג לאוין ס"ה כולהו שוין דאינו יכול לשוטחן כלל בחמה ואפי' בביתו שלא כנגד העם דכיון דאיסור שטיחתן לא הוי אלא מפני הרואים שלא יחשדוהו שכבסם בשבת א"כ אין לו תקנה לשוטחן כלל דכל שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור והשתא קושיא גדולה אני רואה כאן לכל הפוסקים דאזלי בשיטת רבינו שהרי הכא משמע מן התלמוד להדיא דאותה ברייתא שאומר בפרק במה בהמה יוצאה דזוג פקוק לבהמה בגוארה מותרת בחצר אע"פ דאסרו לצאת בו לרה"ר מפני מראית העין אתיא אליבא דאותו תנא שאומר שוטחן בחמה ולא כנגד העם דס"ל דכל שהוא אסור מפני מראית העין בחדרי חדרים שרי וכן פי' רש"י שם להדיא וכ"כ בתוספות ובהגהות אשר"י בשם מהרי"ח דאליבא דמאן דפסק דאסור משום מראית העין בחדרי חדרים אסור לדידיה לא תנא בהמה לחצר וזוג פקוק בגוארה והשתא קשה לכולהו. רבינו פסק בפרק חבית כרב דכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אסור ובפרק במה בהמה פסק דש"ד לצאת בהמה לחצר בזוג פקוק וכן פסק הרא"ש פרק חבית כרב והכא פ' במה בהמה פסק להיתר בזוג פקוק לבהמה בחצר ואילו ברה"ר פסק דהוי טעם האיסור משום מראית העין ומיי' פכ"ב מהל' שבת פסק כרב ובפ' כ' מהלכות שבת פסק בזוג פקוק לחצר להיתרא ולדידיה נמי טעם איסור יציאה לרה"ר הוי משום מראית העין וכן סמ"ג לאוין ס"ה פסק גבי בגד שנשרה לו במים שאסור לשוטחו אפי' שלא כנגד העם ובהגהות סימן עצמו פסק להיתר גבי זוג והטור א"ח סי' ש"א ובסי' ש"ה פסק להיתרא גבי זוג פקוק בחצר אע"פ שאסור מפני מראית העין ונוסף הקושיא על הרא"ש שבפ' חבית כתב בהדיא דהסיא ברייתא דזוג דאיתמר בפרק במה בהמה אתיא דלא כרב משמע דלדידן דפסקינן כרב אין הלכה שיוצאה בזוג פקוק בחצר ואילו לעיל פ' במה בהמה משמע מדבריו להדיא דהלכה כהאי ברייתא ומכיון דאוקי התלמוד ההיא ברייתא דזוג בפלוגתא דתנאי וכסתם מתני' דחבית דפליג אדרב לא ידעתי טעם נכון ליישב קושיות הללו כי אע"פ דאיסור הולך לחינגא לא הוי אלא מדרבנן ליכא לתרץ הכא כדמתרצי' התוס' פ"ה מכתובות דף ס' ובפרק ב' דחולין דף מ"א ופ"ק דע"ז דף י"ב וגם לית שום אחד מהתירוצים שעושה בפ"ק דיו"ט גבי הולכת סולם שיספיק לתרץ קושיא זו והדרכה לפי דעת הר"ן מפליג הקושיא על כל הפוסקים הללו גבי זוג לפי כי ליכא שום איסור בהולכת הזוג עליו כמו שכותבין התוספות פרק במה בהמה ואין האיסור רק מפני הרואים מיהו אמת כי לפי הסמ"ג יש איסור גם משום משוי גבי זוג כמו שכתב איהו להדיא שם דארכבי' אתרי רכשי וכבר כתבתי לעיל טעם סמ"ג ואפי' לדידיה א"א ליישבו בשום ענין כיון דלעולם הוי בפלוגתא דתנאי ואתיא ההיא ברייתא דלא כרב ודיני קבולת יש ליישבם שפיר והר"ז ורבינו נסים גאון ז"ל פסקו דמותר לשוטחן בחמה שלא כנגד העם וראיות כולם מבוארים באורך כל א' וא' במקומו: ב רש"י פירש דמנער טליתו מן העפר קאמר דגם בעפר שייך ליבון [illegible]

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) בביאורי מהרא"ש גורס וכיון דקטמיה ומיהו אמת דוקא קשין שאין ראוין למאכל בהמה יש בהן משום תקון כלי אלא שעלה של הדס עיינים רואות שרכה היא וצ"ע בפירוש הר"ן בפ' סמבוא כדי יין ובאו"ח סימן שי"ד ובנימוקי בית יוסף גם בסמ"ג לאוין סוף סי' יט:

[illegible]

נר מצוה

שלשל רבי את טליתו כי אתא רבין אמר לא היה יהושע בן זרוז אלא יהושע בן קפוסאי היה התנו של רבי עקיבא ואמר לו בזו לא חייב רבי עקיבא חטאת אמר לו דקדק רבי עקיבא עד כאן שלשל רבי את טליתו כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר נשאל איתמר: מתני' *הרוחץ במי מערה או במי טבריא (א) מסתפג אפילו בעשרה אלונטיות ולא יביא בידו אבל עשרה בני אדם מסתפגין באלונטית אחת פניהם ידיהם ורגליהם ומביאין אותה בידם: גמ' קתני מי מערה דומיא דמי טבריא מה מי טבריא חמין אף מי מערה חמין: הרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא ואי קשיא לך הא דגרסינן בפרק שמונה שרצים* תנו רבנן רוחצין במי גדר במי חמתן במי טבריא וגרסינן נמי בפרק כירה* ראו שאין הדבר עומד התירו להם חמי טבריא וזיעה במקומה עומדת ושמע מינה דמותר לרחוץ במי טבריא לכתחלה והכא קתני הרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא לא קשיא הא דאמרינן דיעבד אין לכתחלה לא לא איתמר אלא במי מערה והא דקתני מי טבריא לגבי מי מערה לגלויי עלייהו דמי מערה א מה מי טבריא חמין אף מי מערה חמין נינהו (ב) דקתני להו גבייהו אבל מי טבריא מותר לרחוץ בהן אפילו לכתחלה ומי מערה מ״ט לא שרו לכתחלה משום דמערה מיטללא כדאמרינן בפרק שור שנגח את הפרה* מערה מרבעא ומטללא הלכך נפיש הבלא דידה ואתי לידי זיעה ומשום הכי לא שרו לכתחלה: *(ג)ומסתפג אפי' בעשר' אלונטיות ולא יביאם בידו וכו': אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הלכה מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו לתוך ביתו ולא גזרינן דילמא אתי לידי סחיטה אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן האולייריו מביאין בלורי נשים לבי בני ובלבד שיתכסה בהן ראשו ורובו: סבניתא א״ר אבין בר רב חסדא אמר רבי יוחנן צריך לקשר ב' ראשיה למטה מן הכתפיים אמר להו רבא לבני מחוזא כי מעבריתו מאני דבני חילא שרביבו להו למטה מן הכתפיים:

מתני' ^ב^סכין וממשמשין אבל לא מתעמלין ולא מתגרדין אין יורדין לפילומא ואין עושין אפיקטויזין בשבת ואין מעצבים את הקטן °ואין מחזירין את השבר: מי שנפרקה ידו או רגלו לא יטרפם בצונן אבל(ד)מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא: גמ' ת״ר סכין ב וממשמשין בבני מעים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: והיכי עביד א״ר חמא בר חנינא סך ואח״כ ממשמש ור' יוחנן אמר סך וממשמש בבת אחת והלכתא כרבי יוחנן גרסינן בסנהדרין בפרק חלק* ת״ר סכין וממשמשין בבני מעים בשבת ולוחשין לחישת נחשים ועקרבים בשבת ומעבירין כלי על גבי העין בשבת. אמר רשב״ג בד״א בכלי הניטל בשבת אבל כלי שאינו ניטל בשבת אסור תנו רבנן אין שואלין דבר מן השד בשבת ר' יוסי אומר אף בחול אסור אמר רב הונא *[אין] הלכה כרבי יוסי ואף ר' יוסי לא אמר אלא *בשעת הסכנה: *אבל לא מתעמלין אמר רבי חייא אמר ר' יוחנן אסור לעמוד בקרקעיתה של דיומסית מפני שמתעמלת ומרפאת: ולא מתגרדין. ת״ר אין גורדין במגרדות בשבת ר״ש אומר אם היו *ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה גורד כדרכו ואינו חושש והלכתא כוותיה: אין יורדין לפילומא: מאי טעמא משום נקא פירוש בקעה ויש שם מים ותחתיו

רבינו נסים

להיות מותר כזה: שלשל רבי טליתו. הראה לו שקבל דבריו: נשאל אתמר. לא (ס) אתא מעשה לרבי אלא שאלו לפניו מהו לצאת כן ובקש להתיר עד שאמרו לו משום ר' מאיר חייב חטאת דא״הו סבר הואיל ואינה מקופלת על כתפו שהרי אחוריה היו נופלין למטה מכתפו אלא (ע) שצדדיו היו מונחין על כתפו דרך מלבוש הוא: מתני' הרוחץ במי מערה. מי מקוה מקורה שהוחם ואין חומה יוצא ודוקא נקט [א] חמין ומש״ה קתני הרוחץ דמשמע דיעבד אין לכתחלה לא: ונסתפג. וקינח: אפי' בי' אלונטיות. סדינין שמקנחין בהן וסופג בהן זה אחר זה ורבותא היא דלא נפיש מיא בכל חד וחד ואפילו הכי לא יביאם בידו לתוך ביתו אפי' ע״י עירוב שמא ישכח ויסחטם בבואו: אבל י' בני אדם. הואיל ומרובים הן מדכרי אהדדי: מסתפגין באלונטית אחת. והיינו נמי רבותא דחדא אלונטית לי' בני אדם נפישי בה מיא (פ) אפ״ה מביאין אותה בידם: פניהם ידיהם ורגליהם. אורחא דמילתא נקט וה״ה לכל גופם: והא דקתני ונסתפג דמשמע דיעבד לאו דוקא דאפי' לכתחלה מסתפג כדקתני סיפא אבל בני אדם מסתפגין באלונטית אחת ולא משמע דאיכא פלוגתא בין אדם אחד לי' בני אדם אלא לענין הבאה אבל לענין ספוג כי היכי דבעשרה בני אדם שרי אפי' לכתחלה באדם אחד נמי שרי ובהדיא תניא בברייתא מסתפג אדם באלונטית ומניחה בחלון והקשה הרשב״א ז״ל היכי שרי אמאי לא חיישי' דילמא אתי לידי סחיטה כדאמר בריש במה טומנין [דף מח.] גבי ההוא דפרס סודר אפומא דכובא [ב] דגזיה רבה דילמא אתי למסחט ובפ' ואלו קשרים (דף קיג:) נמי אמרינן זמנין דמתווסן מאניה מיא ואתי לידי סחיטה יש לומר שכיון שכל הרוחצין מסתפגין אם אתה אוסר עליו להסתפג אף אתה אוסרו ברחיצה ואי אפשר שאין הדבר עומד וכדאיתא בפרק כירה [דף מ.]: גמ' הרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא וכו' כדאיתא בהלכות ומי מערה מאי טעמא לא שרי לכתחלה וכו'. הרב אלפסי ז״ל סובר דמי מערה מי חמי טבריא הן ומתסרא משום דאתי לידי זיעה שהוא ז״ל סובר שהזיעה אפילו בחמי טבריא אסורה וכן כתב הרמב״ם ז״ל בפרק כ״ב מהלכות שבת: ולפי זה הני חמי טבריא דילן דמטללי אסור לרחוץ בהן בשבת ולא נהירא דהא משמע בפ' כירה [דף מ.] דלא אסרה זיעה אפי' בחמי האור אלא משום להא דרחיצה ובחמי טבריא דרחיצה שריא היאך נאסור הזיעה אלא ודאי הך מי מערה חמי האור נינהו שהוחמו מערב שבת אבל חמי טבריא שרו בין ברחיצה בין בזיעה וכן דעת ה״ר יונה והרמב״ן זכרונם לברכה [ג]: אמר ר' יוחנן הלכה מסתפג אדם באלונטית. ואע״ג דבמתני' אסרינן ליחיד ושמעינן ליה לר' יוחנן דאמר הלכ' כסתם משנה לא קשיא דידיה אדידיה דר' יוחנן מתני' [ד]כיחידאה מתני לה הכי איתא בגמ': האולירין. הבלנין: מביאין בלורי נשים. סדינין שהנשים מסתפגות בהן מותר להביאן דרך מלבוש למרחץ: סבניתא. סודר גדול שתולין (צ) בו בין כתפיו וראשו עטוף בו: צריך לקשר ב' ראשיה. זו בזו שלא תפול: כד מעבריתו מאני דבני חילא. כשתביאו בגדי בני החיל המוטלין עליכם לשמש ואתם מביאין להם בבגדיהם דרך רה״ר: שרביבו להו למטה מכתפים. שלא יהו שוליהן מונחין בכתפיהן אלא משוכין למטה שיהא נראה כמלבוש: מתני' סכין. שמן בשבת: וממשמשין. ביד על כל הגוף להנאה: אבל לא מתעמלין. לשפשף בכח: ולא מתגרדין. לשון להתגרד בו (איוב ב): אין יורדין לפילומא. שם נהר ובגמ' מפרש טעמא: אפיקטויזין. להקיא: אין מעצבין את הקטן. שמתקנו ומיישב עצמותיו וחוליות שדרתו: את השבר. עצם שנשבר: משנפרקה ידו. שיצא העצם מפרק שלו: לא יטרפס. לשון בילים טרופות בקערה: גמ' סך ואח״כ ממשמש. דקא סבר דדרכו בחול להיות ממשמש ואחר כך סך: דיומסית. שם נהר שמימיו מלוחין: מתעמלת. מחממת ומרפאה: משום נקא. פי' הרב אלפסי ז״ל כמו שכתוב בהלכות ורש״י ז״ל נראה שגורס משום פיקא ופירש שטיט של אותו נהר מחליק ובגדי האדם נשורין במים כשהוא טפל ואתי למסחט:

נתני

רש״י

כתיפיו: שלשל. הורידו למטה שקבל דבריו: נשאל איתמר. לא אירע מעשה זה לרבי אלא שאלו לפניו מהו לצאת כן ובקש להתיר עד שאמרו לפניו משום ר' מאיר חייב חטאת ואיהו סבר הואיל ואינה מקופלת על כתיפיו שהרי אחוריה היו נופלין למטה מכתיפיו אלא שצדדיה היו מונחין על כתיפיו דרך מלבוש הוא: מתני' מי מערה. מי מקוה מקורה (ה) שהוא חם ואין חומו יוצא ודוקא חמין נקט ומש״ה קתני הרוחץ דיעבד: ונסתפג. וקינח: אפילו בעשר אלונטיות. סדינין שמקנחין בהן וסופג בהן זה אחר זה ורבותא הוא דלא נפישי בהו מיא בכל חד (ו) ואפילו הכי לא יביאם בידו (ז) בביתו שמא ישכח ויסחט אותם בבואו: אבל עשרה בני אדם. הואיל ומרובים הן מידכרי אהדדי: מסתפגין באלונטית אחת. והיינו (ח) רבותא דחדא אלונטית לעשרה בני אדם נפישי (ט) בהו מיא ואפ״ה מביאים אותה בידם: פניהם ידיהם ורגליהם. אורחא דמילתא נקט וה״ה (י) כל גופו: גמ' דמיטללא. מקורה למעלה (כ) כדפרישא במתני': האוליירין. בלנין: בלורי נשים. סדינים שהנשים מסתפגים בהן מותר להביאן דרך מלבוש לבי' המרחץ: סבניתא. סודר גדול (א)שתלוי לו בין כתיפיו וראשו עטוף בו: צריך לקשר שני ראשיה. זה בזה שלא תפול מראשו: כי מעבריתו מאני לבני חילא. כשתביאו בגדי נכרי' בני החיל המוטלים עליכם לשמש ואתם מביאים להם בשבת דרך רה״ר: שרביבו להו למטה מכתפיים. שלא יהו שוליהם מונחים בכתפיכם אלא משוכים (ל) מלמטה שיהא נראה לבוש: מתני' סכין. שמן בשבת: וממשמשין. ביד על כל הגוף להנאה: אבל לא מתעמלין. לשפשף בכח: ולא מתגרדין. גרסינן גרדי״ר במגרדה שקורין אשטריל״י דהוי עובדא דחול: לפילומא. שם נהר ובגמ' מפרש טעמא: אפיקטויזין. שעושין הרקה אחת לקיא: ואין מעצבין. לשון עצבוני שמיישבין ומתקן עצמותיו וחליותיו ושדרותיו במדת צלמו ובגמרא מפרש טעמא: ואין מחזירין את השבר. עצם שנשבר דכל רפואה אסורה משום שחיקת סמנין: נפרקה. שיצא העצם מפרק שלו דלוייצו״ר בלעז: לא יטרפס. לשון (מ) טרופות בקערה: גמ' דיומסית. שם נהר שמימיו מלוחין: שמתעמלת. מחממת ומרפאת שהטיט מלוח: משום פיקא. טיט של אותו נהר מחליק ובגדי האדם נשורין במים (נ) שנופל ואתי

שלטי הגבורים

בעת שרי דליכא משום תקוני מנא מיהו אדם המגביה שני צדדי טליתו על כתפיו שבימינו ובשמאלו ואחורי הטלית נופל למטה מכתפיו אסור משום משוי ל״ש לכנופי ל״ש להתנאות דלפי דבריו דרש״י דברי רב ספא דאמר לכנופי אסור להתנאות שרי לא קאי אלא אתקוני מנא אבל לא לגבי משוי והלכך תתני שטליתותיהם ארוכין מאד וכן החכמים עד שצריכין לתת צדי הטלית תחת ופה על כתפיהם אסורי' לצאת בהם כך וה״ה לכל אדם שמגביהם שני צדי הטלית כך על כתפיו מפה ופה ולפי' התוס' פירוש מרזב לא לענין תקוני מנא איתמר אלא לענין הוצאת כלי מלתא אתמר והכי פירושו טלית שיש לה ד' כנפות ולוקח ב' צדי רוחב טליתו של צד ימינו על כתף שמאלית ואינו פושטו על הכתף אלא מניחו מקופל ומונח על כתיפודעביד כיסים כיסים כעין מרזב ומה שנשאר מצד ימין פשוט ומשולשל ג״כ קופלו ומניחו על כתפו הימין דהשתא אין דרך מלבוש בכך אלא שעושה כך לכנופי הבגד' שלא יכביד עליו טליתו אסור אבל אם אין שני צדדי טליתו שבצד ימין מונחין על כתפו השמאלית אלא צד אחד והצד האחר מופשט ומשולשל על זרוע הימין אין כאן מרזב אלא מלבוש גמור ולהתנאות עביד כך ושרי והשתא בטליתות שלנו שאין להם ד' כנפות כי הם עגולים ליכא איסור במה שנותן צד א' מהטלית על כתף השני כיון שעוד באותו צד נשאר טלית מופשט על זרועו ולדידן הוי דרך מלבוש בכך. מיהו אי מקפל כל הטלית מצד אחד עד הצואר ואח״כ נותנו על כתף השני נראה דפשיטא דאסור דודאי לכנופי הוא ואסור ופי' הערוך ורבינו והאשר״י הוא כפי' התוס' אלא דס״ל דמרזב הוי החלל שכנגד הסדרה וסמ״ג לאוין ס״ה פי' כפירש״י גבי המגביה שני צדי טליתו שבימין ובשמאל על כתפיו והיינו דלא נקט חילוק בין לכנופי בין להתנאות דס״ל דלא נאמר ההוא חילוק בהוצאה אלא גבי תקוני מנא כפירש״י ודברי א״ח סי' ש״א כדברי התוס' וכן נראים דברי מיי' פרק י״ט מה' שבת אלא שמדבריו אנו למדין דין זה להדיא דאותן שיש להן מלבושים ארוכים כגון האבלים והרופאים ובימות הגשמים כשיש טיט ורפש מכנפים בידיהם כנפי הטלית ושוליו כדי שלא יתלכלכו דאסורי' בידייהו וגם לבי נוטה להחמיר לאסור מטעם דכשמגביהים ומקבלים בידיהם המלבוש נראה כאילו הוא נושא שמלבוש בידו דומיא דתבל של בהמה שיוצאה מתחת ידו טפח והר״ן ומרדכי נראה מסכימים לפירש״י:

א. רבינו ומיי' פכ״ב מה' שבת פירשו שהם חמי טבריא הנתונין בתוך מערה ומשום דנפיש הבלייהו אסור לרחוץ בהם בשבת דאתי לידי זיעה והרא״ש והרשב״א והרמב״ן והתוס' פירשו דמי מערה הם חמי האור שהוחמו מערב שבת אבל בחמי טבריא שרי ולפי זה נראה דלתוס' והרא״ש מותר להשתטף אפי' בחמי האור שהוחמו מע״ש ולפי' רבינו ומיי' נראה דבחמי טבריא שרי דוקא להשתטף ולא לרחוץ וכ״כ לשון מיי' פרק כ״ב מהלכות שבת סמ״ג לאוין ס״ה מחלק

עין משפט

א מיי' פכ״ב מהל' שבת טור א״ח סי' שא:
ב מיי' פכ״א מהל' שבת טור א״ח סי' שכו:

הגהות חו״י

(א) נ״ב ותוס' פי' בענין אחר:

הגהות הב״ח

(א) ונסתפג אפי' בעשר אלונטיות לא יביאם כצ״ל:
(ב) נ״ב הוא:
(ג) ונסתפג וכו' לא יביאם כצ״ל:
(ד) אבל רוחץ כצ״ל ותיבת מטבל נמחק:
(ה) שהוחם ואין כצ״ל:
(ו) נ״ב וחד:
(ז) לביתו כצ״ל:
(ח) נ״ב נמי:
(ט) ביה מיא וכו' אותה בידים כצ״ל:
(י) לכל גופם כצ״ל:
(כ) כדפרישית כצ״ל:
(ל) למטה כצ״ל:
(מ) נ״ב בילים:
(נ) כשנופל כצ״ל:
(ס) לא אירע מעשה זה לרבי כצ״ל:
(ע) שצדדים כצ״ל:
(פ) ואפ״ה כצ״ל:
(צ) לו כצ״ל:

הגהות מא״י

[א] בחמין כצ״ל:
[ב] נ״ב ואמא נעליה עילויה:
[ג] נ״ב והרשב״א ז״ל:
[ד] סיינו כבן תכינאי

[דף קמ ע״ב]

גי' רי״ף

מכילתין קפז:

גי' רי״ף

נר מצוה

ב' קח. | קסה דף קט. | יבמות דף מ. | ב״ק דף כ: | כ״ב סד' קמז: | תקנו | ד' קח.

בין חמי טבריא בכלים ובין שמן בקרקע ואפשר לומר דמיי' לאו דוקא נקט משתטף דהוא הדין רחיצה דהכי משמע להדיא פרק כירה: ב לפי' רש״י והטור א״ח סי' שכ״ו דוקא לשפשף בגופין ידים בנחת
ולפי' מיי' פרק כ״א מהל' שבת משמע דאפי' בכח יכול לשפשף כל עוד שלא יכוין לבא לידי זיעה ומסופקני בשפשוף שעושין ליגיעי' כח שהוא כדי להשיב כחן אליהן ולבטל מהן עיפותם דקא
ולרש״י דאפילו לתענוג אינו מתיר אלא שמסופק אני אם עביד לרפואה דאסור דשא עושין אותם בכח והוו מתעמלין וגם לפי' מיי' קצת נראה דאסור

א מיי' פכ"א מה' שבת טור א"ח סי' שכח וסמג : ב מיי' פכ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' ש"ז : ג מיי' פ"ד מה' יו"ט טור א"ח סי' תקכה : ד מיי' פכ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שז :

מפני הפסד אוכלין. שבמעיו ומתוך כך הוא רעב וחוזר ואוכל : אלא בסם. דדמי לרפואה וגזירה משום שחיקת סמנין : אבל ביד. להכניס ידו לתוך גרונו עד שיקיא מותר : לפופי ינוקא. כמו שעושין לקטן שיתיישבו איבריו ולא יתעקם : בחומרי שדרה. חוליות של שדרה ואחר זמן קא מיירי דאי ביום שנולד הא אמרינן בסוף מפנין [דף קכט:] כל האמור בפרשת תוכחה עושין להיה בשבת : הלכה מחזירין את השבר. (ד) סבר ליה לשמואל מחזירין תנן : סליקו להו חבית

ותהתיו טיט כמו דבק ואם ירד אדם שם חוששין שמא יטבע באותו הטיט וידבק שם ואינו יכול לעלות עד שמתקבצין בני אדם ומעלין אותו משם ויש מי שאומר הרוחץ באותה בקעה מצטנן ואותן המים משלשלין את בני המעים: ואין עושין אפיקטויזין בשבת: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בסם אבל ביד מותר תניא ר' נחמיה אומר אף בחול אסור מפני הפסד אוכלין ומסתברא דהנימילי היכא דליכא צער אבל היכא דאית ליה צער ובשמקיא אוכלין שבבטנו מתרפא מותר וכן אמר בעל הלכות משמי' דרב צמח בר פלטוי גאון ז"ל : אין מעצבין את ההקטן. אמר רבה בר בר חנה לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי והאנן תנן אין מעצבין את הקטן התם בחומרי שדרה דמיחזי כבונה : ואין מחזירין את השבר וכו' : אמר רב חנא בגדתאה אמר שמואל הלכה *מחזירין את השבר בשבת וכן הלכה :

סליקו להו חבית

שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני וכן שואלת אשה מחברתה ככרות ואם אינו מאמינו מניח [א] טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר השבת וכן ערבי פסחים בירושלים שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו (א) ואוכל פסחו ועושה עמו חשבון לאחר יו"ט: **גמ'** א"ל רב נתן לאביי מ"ש הלויני ומ"ש השאילני א"ל השאילני לא אתי למיכתב (דלאו זמן מרובה הוא) אבל הלויני (דזמן מרובה הוא) אתי למיכתב איתמר הלואת יו"ט רב יוסף אמר לא ניתנה ליתבע [ג] ורבא אמר ניתנה ליתבע הא מילתא אפליגו בה רבוואתא איכא מאן דפסק כרב יוסף ואמר משום דרב יוסף רביה הוה לגביה [ג] דרבא ועוד דהא רב אויא סבר לה כוותיה °דשקיל משכנתא ורבה בר [ג] רב הונא נמי קא מערים אערומי שלא היה תובעו בפירוש אלא אמר לו הלויני וכשהלוהו אומר לו הרי יש לי אצלך כך וכך ואיכא מאן דפסק [ג] כרבא דאמר ניתנה ליתבע ואמר משום דהוא בתרא וקי"ל כבתראי : **מתני'** מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב ומפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השולחן ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה משום קוביא : מטילין חלשים על הקדשים ביום טוב אבל לא על המנות : **גמ'** *מ"ט רב ביבי אמר גזירה שמא ימחוק אביי אמר גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות מאי בינייהו איכא בינייהו דכתיבי אכתלי ומדלאי למאן

רש"י

ואתי לידי שחיטה ובעמוד פי' בע"א : אלא בסם . דדמי לרפואה וגזירה משום שחיקת סמנין : אבל ביד . להכניס ידיו לתוך גרונו עד שיקיא מותר : מפני הפסד אוכלים . שבמעיו שמתוך כך רעב וחוזר ואוכל : לפופי . אמיילוטי"ר ויקל"א בלשכנז כמו שעושין לקטן שאיבריו יתיישבו ולא יתעקם : בחומרי שדרה . חוליות השדרה שנתפרקה אחת מהם (ב) ולאחר זמן איירי דאי ביום לידה האמרינן כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת : הלכה מחזירין את השבר . דקסבר שמואל מחזירין (א) אותו [תנן] :

סליקו להו חבית

שואל אדם מחבירו . ובלבד שלא יאמר לו הלויני . בגמרא מפרש טעמא : לאחר יו"ם . ביום השלישי : גמ' הלויני . משמע (ב) זמן מרובה דסתם הלואה ל' יום ואתי מלוה לכתוב בפנקסו כך וכך הלויתי לפלוני כדי שלא ישכח : לא ניתנה ליתבע . בב"ד שאין ב"ד נזקקין לה לעולם : דשקיל משכנתא . בשעת הלואה היה לוקח משכון מהלואת יו"ט : מערים אערומי . לאחר יו"ט לוקח ממנו שום הפך ומעכבו ובעמוד פירש בע"א : מתני' פרפרותיו . מיני מעדנים: אבל לא מן הכתב . אם כתב מע"ש כך וכך אורחים פלוני ופלוני זימנתי כדי שלא ישכחם לא יקרא אותו כתב בשבת ובגמרא מפרש טעמא : מפיס . לשון פייס מטיל גורל לחלק מי מגיע כל מנה ומנה : ובלבד שלא יתכוין לעשות כו' . שיהיו כל המנות שוות שלא תהיה אחת גדולה ואחת קטנה שיזכה הזוכה בגורל בגדולה והאחר בקטנה וזה אפילו בחול אסור משום דהוי כאילו משחק בקוביא דגזל הוא דאסמכתא לא קניא והאי אסמכתא היא שסומך על הגורל אם יפול לו הגורל במנה גדולה שיזכה בה ולכך תלה עצמו אף לגורל הקטן בספק ואילו היה יודע מתחילה שכן לא היה מתרצה : חלשים . גורלות : על הקדשים . בין הכהנים : אבל לא על המנות . מפרש בגמרא : גמ' מ"ט (ג) שמא ימחוק . מן האורחים שיראה שלא הכין להם את כל צרכן ויתחרט שזימן יותר מן הראוי וימחוק מהם הכתב שלא יקראם השמש : דכתיבי אכותל . ובדיו : ומדלי . שהוא גבוה

נר מצוה **שואל** . ובלבד שלא יאמר הלויני. מפרש טעמא בגמרא : שחל להיות בשבת . ולא נזכר מערב שבת לקנות : לאחר יום טוב . ליום השלישי : **גמ'** הלויני אתי למכתב. פי' משום דהלויני לזמן מרובה משמע דקיימא לן במסכת מכות (דף ג:) סתם הלואה שלשים יום ואתי מלוה זה לכתוב על פנקסו כך וכך הלויתי לפלוני כדי שלא ישכח וכן פרש"י ז"ל: **ושמעינן** מינה לפי פירושו ז"ל דשאלה אין לה זמן אלא כל זמן שהמשאיל רוצה ליטול את שלו נוטל ולפיכך הצריכוהו לומר כך השאילני שאע"פ שאינו חוזר בעין וכל שאינו חוזר בעין לא שייך ביה שאלה אלא לשון הלואה ה"ק ליה הריני מחזירו לך כל זמן שתרצה כדינה של שאלה . וא"ת והא אמרינן בפרק התכלת (דף מד.) טלית שאולה כל שלשים יום פטורה מן הציצית אלמא סתם שאלה כמי שלשים יום יש לומר התם היינו טעמא לפי שדרך המשאילין להשאיל כליהם בפירוש עד ל' יום ולפיכך כל הזמן הזה אע"פ שאינו מטיל בה ציצית לא אתו למחשדיה דמימר אמרי טלית שאולה היא ובתר הכי איכא חשדא אבל לעולם משאיל סתם תובע מה שהשאיל אפילו בתוך שלשים יום: **אבל** ר"ת ז"ל ורב בעל העטור ז"ל סוברים דסתם שאלה כמי שלשים יום ומוכחי' לה מההיא דהתכלת ודאמרינן הכא הלויני אתי למיכתב השאילני לא אתי למכתב ה"ק שאלה כיון שהיא חוזרת בעינה מדכר דכיר ולא אתי למכתב אבל הלואה שאינה חוזרת בעינה חיים שמא ישכח ואתי למכתב והכא נמי אע"ג דלא הדרה בעינה כיון דה"ל למימר הלויני ואמר לו השאילני מידכרא ליה מילתא ולא אתי למכתב אבל לעולם כשם שסתם הלואה שלשים יום סתם שאלה כמי שלשים יום ודברי רש"י ז"ל נראין עיקר ויש להן הוכחה בגמרא כמו שכתבתי בחידושי וכתבו בתוס' שבלשון לעז שאין חלוק בין השאילני להלויני צריך שיאמר תן לי וכיוצא בו : **איתמר** הלואת יו"ט רב יוסף אמר לא ניתנה ליתבע . בב"ד שאין ב"ד נזקקין לה לעולם. ומפרשינן טעמא בגמ' דאי אמרת ניתנה ליתבע אתי למכתב: רבא אמר ניתנה ליתבע. דאי אמרת לא ניתנה ליתבע לא יהיב ליה ואתי לאימנועי משמחת יום טוב והרב אלפסי ז"ל לא הכריע בהלכות כדברי מי אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפרק ד' מהלכות יום טוב כמאן דאמר ניתנה ליתבע וכי תימא א"כ למה להו לרב, אויא ולרבה בר אבוה למשקל משכונא ולאיערומי איכא למימר דאינהו מחמרי אנפשייהו אי נמי משום חששא דבית דין טועין : **ומכל** מקום אפילו לדברי מי שפוסק דלא ניתנה ליתבע הי תפיס מלוה לא מפקי' מיניה כי הא דרבה בר עולא דמערים ושקיל מיניה ועוד דאכן לא ניתנה ליתבע קאמרינן כלומר בב"ד אבל בין דידיה לדידיה תבע ואי תפיס תפיס ולא עוד אלא דהי אזיל אידך ותפיס מידי מיניה [דמלוה] מפקינן מיניה דלוה ויהבינן ליה למלוה דהשתא לאו הלואת יו"ט מגבי' אלא גזלה (ה) דמפקינן ומיהו היכא דלא תפס מלוה זוזי אלא משכון והדר לוה ותפיס ההוא משכון גופיה לא מפקינן מיניה דהא לא קנייה מלוה לגמרי וכי הדר תפיס ליה לוה דידיה קא תפיס הלכך אי מפקינן ליה מיד לוה הלואת יו"ט הוא דקא מגבינן: **ודאמרי'** בגמרא [ג] גבי יו"ט של ראש השנה אם היה החדש מעובר דאמרי' עלה שאני התם דאיגלאי מילתא דחול הוא כתב הרשב"א ז"ל מכאן נראה לי ללמוד דלכ"ע ביו"ט שני דרבנן ניתנה ליתבע ואינה ראיה אלא דשאני הכא שנהגו בראשון קדש בטעות אבל לדידן דעבדינן תרי יומי מתקנתא אפשר דאפילו הלואת יו"ט שני לא ניתנה ליתבע : **מתני'** מונה אדם וכו' פרפרותיו . מיני מגדים ומעדנים: אבל לא מן הכתב. אם כתב מערב שבת כך וכך אורחים זימנתי היום כדי שלא ישכחם לא יקרא באותו כתב בשבת ובגמרא מפרש טעמא : ומפיס. לשון פייס מטיל פיים להלק מי מגיע כל מנה ומנה: ובלבד שלא יכוין לעשות וכו'. דבעינן שיהו המנות שוות ולא אחת גדולה ואחת קטנה שהזוכה בגדולה ע"פ הגורל יטלנה והמתחייב בקטנה ע"פ הגורל יטלנה ובגמרא מפרש טעמא : חלשים . גורלות : על הקדשים . בין הכהנים : אבל לא על המנות . בגמרא מפרש טעמא : **וכתבו** בתוספות דלא אסרו למנות את אורחיו מתוך הכתב אלא בקורא בפיו דקתני אבל להסתכל בכתב ולמנות במחשבתו מותר דהא איכא היכרא . והרב רבינו יונה ז"ל כתב דאפ"ה אסור דהא הויא ברייתא דמייתינן בשלהי שמעתין דקתני כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת תני בה בתוספתא אסור להסתכל בו : **גמ'** מ"ט. אמרי' אבל לא מן הכתב : שמא ימחוק . האורחים מן הכתב כשיראה שלא הכין להם כל צרכיהם יתחרט שזימן יותר מן הראוי וימחוק מהן מן הכתב כדי שלא יקראם השמש: דכתיבי אכותלי. דכתיב מגיינים בדיו ובכותל: ומידלי . שאינו

המאור הקטן

[דף קמט ע"א] **לא** לעולם דכתיב אכותל ומידלי ודקא קשיא לך דרבה תנאי היא פי' הא אוקמתא לברייתא היא דתניא מונה אדם את אורחיו כמה בפנים וכמה בחוץ מכתב שעל הכותל והוא דמדלי ורבי אחא הוא דלית ליה דרבה דאמר אפי' גבוה שתי קומות אבל לא מכתב שע"ג טבלא ופנקס גזירה שמא ימחוק והשתא דאתית להכי איכא לאוקומא נמי לפלוגתא דרב ביבי ואביי כה"ג וכעין אוקימתא מציעתא דאוקימנא בדכתיב אכותל ומתתי הכא נמי אמרינן לעולם דכתיב אכותל ומדלי מ"ד שמא ימחוק חיישינן ואית ליה דרבה וכת"ק דרבי אחא מ"ד שמא יקרא לא חיישינן למחיקה כיון דמדלי ולא לקריאת שטרי הדיוטות דגודא בשרא לא

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור לא לעולם דכתיב אכותל כו' עד וה"ק ליה אביי וכו' : **אמר** הכותב זה שכל דמה ענין גודא בשרא לא מיחלף לטעם שמא ימחוק במדלי ואילו ראוי יכולני לומר דרב ביבי נקט שמא ימחוק לאסור כל כתיבה שבכותל ואביי נקט חקיקה דטבלא ופינקס ותרוייהו אמתני' קיימי מיהו אביי לית ליה מחיקה בגבוה אבל כל שאינו

שאינו מגיע שם למחוק: לא חיישינן. כיון דמידלי: משום דפליג עליה דרבה דאמר ולא יקרא לאור הנר ואפילו גבוה וכו'. שאין מגיע שם להטות הנר אסור דהואיל ונמוך אסור גבוה נמי אסור שלא תחלוק: והא דתני מונה אדם וכו'. אוקימנא בדחייק מיחק כיון דחייק מיחק ליכא למיחש למחיקה ולשמא יקרא בשטרי הדיוטות (ו) דטבלא נמי ליכא למיחש דכיון דחייק בכותל (ז) דגודא דהיינו כותל בשטרא לא מיחלף אבל מכתב שע"ג הטבלא ופנקס אפילו חייק מיחק אסור אע"ג דלמחיקה ליכא למיחש כיון דחייק מיחק איכא למיחש לשמא יקרא בשטרי הדיוטות דטבלא ופנקס בשטרא מיחלפי הלכך

נר מצוה

תורה אור

למאן דאמר שמא ימחוק לא חיישינן למאן דאמר שמא יקרא חיישינן ולית הלכתא כרב ביבי משום דפליג עליה דרבה דאמר* ולא יקרא לאור הנר ואפילו גבוה שתי קומות ואפילו גבוה שתי מרדעות וקי"ל הלכתא כוותיה והא דתניא מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו כמה בחוץ וכמה בפנים וכמה עתיד ליתן לפניהם מכתב שעל גבי הכותל אבל לא מכתב א שע"ג טבלא ופנקס אוקימנא בדחייק מיחק דגודא בשטרא לא מיחלף אבל כתב מיכתב אסור בין מדלאי בין מתתאי: תניא אאין רואין במראה בשבת ורבי מתיר במראה הקבועה בכותל ואסיקנא במראה של מתכת עסקינן וכדרב נחמן אמר רבה בר אבוה דאמר מפני מה אמרו מראה של מתכת אסור בשבת מפני שאדם עשוי להסיר בה נימין המדולדלין דהריפא כאיזמל ש"מ דמראה שאינה של מתכת בין קבועה בכותל בין שאינה קבועה שריא ושל מתכת ב אסור כתנא קמא ואפילו קבועה בכותל: °תנו רבנן גכתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת ודיוקנא עצמה אף בחול אסור להסתכל בה משום שנאמר °אל יתפנו אל האלילים(א) ומאי תלמודא אמר רב אל תפנו אל מדעתכם: מפיס ג אדם עם בניו וכו'. עם בניו ועם בני ביתו אין עם אחר דלא מ"ט כדרב יהודה אמר שמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל בני חבורה המקפידין זה על זה עוברין (א) משום מדה משום משקל ומשום מנין ומשום לוין ופורעין ביום טוב *וכדברי בית הלל אף משום

כתיב מכתב לעולם אסור חייק מיחק אכותל לעולם מותר: **תניא** אין רואין במראה בשבת. כדמפרש ואזיל במראה של מתכת שאדם עשוי להסיר בה נימין המדולדלים וסוקסבר ת"ק דאפי' קבועה בכותל דליכא למיחש בה להסרת נימין אסור לראות בה דסבירא ליה כרבה דאמר גבי נר דאפי' (ח) שתי קומות דכיון דגזור רבנן לא פליג במילתיה הכא נמי לא פליג בין קבועה לשאינה קבועה ורבי דמתיר במראה הקבועה לית ליה דרבה: וקי"ל כתנא קמא ומיהו שאר המראות אפילו לת"ק שרו דאע"ג דתנא קמא ס"ל כרבה הייני לומר שהשוו מדותיהן במין אחד אבל להחמיר במין אחר אטו אותו המין שראוי לחוש בו אפילו רבה מודה דלא מחמרינן תדע דהא אמרינן בפ"ק [ד' יב:] דאם אדם חשוב הוא מותר ולא גזרינן אטו שאינו חשוב ובשמן נמי חלקו בין משחא לנפטא ולא גזרו זה מפני זה:

הלכך נקטינן דמראה שאינה של מתכת בין קבועה בין שאינה קבועה שרי ומראה של מתכת אפילו קבועה אסורה זה דעת הרב אלפסי ז"ל וכך פסק הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ב מהל' שבת ומפני זה נהגו הנשים לראות [א] במראה של זכוכית. אבל ה"ר משה בר יוסף והרז"ה ז"ל פירשו דכי אמרי' הכא במראה של מתכת עסקינן לפרושי טעמא דגזרה הוא דאמרי' הכי אבל אין ה"נ דתנא קמא כי היכי דאסר במראה קבועה של מתכת הכי נמי אוסר בכל המראות כולן דס"ל שחכמים השוו מדותיהן לגמרי ומה שנהגו עכשיו הנשים לראות במראה של זכוכית לימד עליהם הרז"ה ז"ל זכות שלא נאסר לראות במראה של זכוכית אלא לאיש שמתקן עצמו בזוג של ספרים אבל האשה שאינה רגילה בנטילת שער בזוג מותרת לראות במראה של זכוכית ובמראה של מתכת אחד האיש ואחד האשה כולן אוסרין בשבת לפי שהיא עשויה להסיר נימין המדולדלות ובזה א' האיש וא' האשה שוין אלו דבריו ז"ל (ס) ואינן נכונים לפי שברייתא זו בנשים היא שנויה בירושל' בפ' במה אשה יוצאה והכי גרסי' התם אין רואין במראה בשבת ואם היתה קבועה בכותל רבי מתיר וחכמים אוסרין רבי אחא בשם רבי בא טעמא דהדין דאסר פעמים שהיא רואה נימא אחת לבנה ונימא אחת שחורה תולשתה והיא באה לידי חיוב חטאת והאיש אפי' בחול אסור לפי שאינו דרך כבוד וכן מה שפירשה ז"ל דת"ק אפי' בשאר מראות הוא אוסר אינו נכון דאם איתא הכי איבעי ליה למיתני רבי מתיר בכל מראות חוץ ממראה של מתכת שאינה קבועה דהא כיון דר' לית ליה דרבה ע"כ בשאר מראות שרי ואם איתא דת"ק אסר בכל המראות הכי איבעי ליה למתני' כדכתיבנא אלא עיקרן של דברים כדברי הרב אלפסי ז"ל דאפילו ת"ק לא אסר אלא במראה של מתכת אבל בשאר מראות אטו מראה של מתכת לא גזר: ת"ר כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות. כגון בני אדם שמציירין בכותל חיות משונות או דיוקנאות של בני אדם על שם מעשיהם כגון מלחמת דוד וגלית וכותבין תחתיהן זה צורת חית פלונית ודיוקן פלוני אסור לקרותו בשבת (י) כדכתיב מכתב בין מדלאי בין מתתאי גזירה שמא ימחוק: אל מדעתכם. אסר אתם עושין מדעת לבבכם וחלל שלכם אלילים לשון חללים כדאמרינן חללי עלמא כך פרש"י ז"ל והרב בעל הערוך פירש אל תפנו אל מדעתכם בזמן שאתם מסתכלים בהם אתם מפנין אל מדעתכם: **פיסקא** מפיס אדם עם בניו וכו' עם בניו ועם בני ביתו אין. מפרשינן בגמרא דה"ק עם בניו ועם בני ביתו אין אפי' מנה גדולה כנגד מנה קטנה אע"ג דדמי לקוביא שרי לפי שהכל של בעה"ב אבל עם אחר אפי' במנות שוות אסור כיון שמקפידין זה עם זה כרב יהודה אמר שמואל וכו' ומתני' חסורי מיחסרא וה"ק מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השולחן ואפי' מנה גדולה כנגד מנה קטנה עם בניו ועם בני ביתו אין עם אחר לא ואפי' מנות שוות וה"מ ביו"ט אבל בחול כל שהמנות שוות אפי' עם אחר מותר אבל מנה גדולה

רש"י

גבוה שאינו מגיע לשם למחוק: ואפילו גבוה שתי קומות · שאינו מגיע שם להטות את הנר אסור הואיל ונמוך אסור גם גבוה אסור שלא תחלוק: פנקס · כעין לוחות של גלחים: כמה בפנים · את מי יושיב בפנים במקום המכובד ואת מי יושיב (ב) לחוץ לבית שאינם הגונים כל כך: אבל לא מכתב · (ג) דיו שעל גבי טבלא ופנקס: דחייק · בסכין בכותל שאינה טח למחוק ואדהכי והכי מידכר וליכא למיחש למחיקה: דגודא · מחילת כותל: בשטרא לא מיחלף · אבל טבלא ופינקס בשטר מיחלף: אין רואין במראה · שפיג"ל בלשונו: במראה של מתכת · שאדם הרואה במראה עושה כדי לתקן שער ראשו וזקנו וחיישינן שמא יראה נימין המדולדלים כדמפסיק ויגלחם: הקבוע בכותל · דאדהכי והכי סילך לביא התער או המספרים מדכר שהוא שבת: במראה של מתכת · כי היא מגלחת שער אבל שאר מראה שרי דאדהכי והכי סילך לביא מספרים מידכר שהוא שבת: כתב המהלך תחת צורות ודיוקנאות · כגון בני אדם שמציירין בכותל חיות משונות או דיוקנאות של בני אדם על שם מעשיהם כגון מלחמת דוד וגלית וכותבין תחתיהן זו צורת חיה פלונית וזו דיוקן פלוני ופלוני: אסור לקרותו בשבת · שמא יקרא בשטרי הדיוטות: אל מדעתכם · אל אשר אתם עושים מדעת לבבכם וחלל שלכם אלילים לשון חללים: עם אחר לא · מדלא תני מפיס (ד) המנות: ומשום לווין ופורעין · דגזור בהו רבנן שמא (ה) יכתבו: המקפידין · שאין מוחלין ומוותרים זה לזה: וכדברי ב"ה · דחיים שמא יוקירו תפין בהלואת ככרות אף משום רבית: של

ניקרות בספרי חכמות דפוסים דלא מיחלף בשטרי הדיוטות:

א נדברי רבינו והשר"י וטוא"ח סי' ש"ז אפי' הוא חקוק אבל הוא בטבלא ופנקס אסור לקרותו דכיון דהקוק ע"ג דבר המטלטל מיחלף בשטרי הדיוטות ואתי למטעי ולשאר פוסקים כשהכתב חקוק אפילו הוא ע"ג טבלא ופנקס שרי לקרותו דחקיקה בכתיבה לא מיחלף וליכא למיחש שמא יקרא בשטרי הדיוטות וכשאסרו לקרות בכתב כתוב בדיו או חקוק איכא פלוגתא אם דוקא האיסור לקרות בפיו ולהסתכל שרי או אפילו להסתכל נמי אסור ותוס' כתבו דדוקא לקרות בפה אסור אבל להסתכל ולחשוב בלבו שרי דבזה איכא היכרא ורבינו אשר הביא דברי רבינו יונה לאסור בכל ענין וכ"כ הטור א"ח סי' ש"ז:

ב רבינו ומיי' פרק כ"ב מהל' שבת והרא"ש וטוא"ח סי' ש"ב וסמ"ג לאוין ס"ה והר"ן כולהו שוו דבמראה של זכוכית שרי להסתכל בה בין קבועה בין אינה קבועה בכותל ורבינו משה ברבי יוסף והרז"ה הלוי אסרו להסתכל גם במראה של זכוכית בשבת בכל ענין אלא שהרז"ה מצא זכות לנשים שמסתכלות במראה של זכוכית בשבת כאשר הביא הר"ן דבריו מיהו נראה מקצת שמפרשים דלא התירו להסתכל במראה של זכוכית אלא לנשים או לאנשים הקרובים למלכות שגם בחול לדידהו שרי להסתכל במראה אבל באנשים האחרים אסור דגם בחול אסור וכ"כ בהגהות מיי' פרק כ"ב מהל' שבת והר"ן וי"א דלא אסרו בחול לאנשים להסתכל במראה אלא כשהוא ללקט לבנות מתוך שחורות ולא בענין אחר ולפי זה קצת נראה דבשבת גם לאיש שרי להסתכל במראה של זכוכית למאן דשרי לאשה ובדיני חוקות העכו"ם יתבאר זה בארוכה בס"ד:

ג מיי' פ' כ"ג מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו דעם בניו ובני ביתו שרי להפיס אפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה דכיון דליכא למיחש משום מקח וממכר דהכל הוא של בעל הבית גם כן ליכא למיחש לקפידא שאין מקפידין וגם ליכא למיחש לגזל אפילו תימא דאיכא בשחוק קוביא גזל דהכא הכל הוי של בעל הבית ושרי להטעימן טעם קוביא ועוד י"ל דליכא למיחש לגזל דמיירי שהמעות הם של הדף דליכא אסמכתא וכזה יתיישבו דברי מיי' וסמ"ג דלא תקשי דידהו אדידהו כי מיי' פ"ו מה' גזלה כתב דאיכא בשחוק קוביא משום גזל וכן סמ"ג בעשין סי' ע"ג והכא משמע דליכא בשחוק משום גזל איכא לתרוצי כדכתב דהתם מיירי עם אחר שאינו עם בניו ובני ביתו ואי נמי דליכא מעות על הדף דאיכא אסמכתא והכא מיירי עם בניו ועם בני ביתו ואי נמי דאיכא מעות על הדף ולפי דברי הגמ"א ח סי' שמ"ב משמע דאם כמנות אינן שוות אלא

מלחמת ה'

שעכשיו שחזרו לומר לעולם דכתיב אכותל ומידלי כלשון הראשון לאותה אוקימתא חזרו ופירקו קושיא שהיתה על אותו הלשון ודקא קשיא לך דרבה וכו' ולשון שלא הוזכר בגמרא אין לנו עליו וזו שהעמיד בעל המאור הברייתא כדכתיב מכתב ומידלי ולית ליה דרבה אבל לא מכתב שע"ג טבלא ופנקס מיד גזירה שמא ימחוק זו טעות גדולה שא"כ אף בטבלא ופינקס דמידלי מותר דומיא (מ) דגבוה דשרי ואי דמיתני אף בכותל אסור וזו מצאתי בתשובת הרב ז"ל ומה שהטעה הלכה שלו דכתיב כולהו אסירי וחייק כולהו שרי דלא גודא ולא טבלא בשטרא מיחלפי הכל מזה השבוש דברייתא קתני אבל לא טבלא ופינקס וליכא דפליג אברייתא בהא אבל השמועה פשוטה כדברי רבינו הגדול ז"ל לעולם דכתיב אכותלי ומידלי למ"ד שמא ימחוק לא חיישינן למ"ד שמא יקרא חיישינן והכי פירושה דתרווייהו לשוייה פלוגתא דגזירה דמתני' אתו מר דהוא רב ביבי אמר משום שמא ימחוק היא וכשאין המחיקה מצויה לו מותר והיינו כגון כותל דמידלי ואתי אביי למימר במחיקה ליכא לאפלוגי אלא(לימא) (נ) שמא יקרא וכשאין בו משום קריאה מותר והיינו כגון דחייק אכותל הא כדכתיב לעולם אסור ודכ"ע גודא בשטרא לא מיחלף כשתם ברייתא קמייתא והיינו דלא מוקמים פלוגתא דאמוראי ותנאי בדחייק מיחק ובגודא בשטרא מיחלף פליגי וכולהו אית להו דרבה משום דסברא הוא גודא בשטרא לא מיחלף ועוד דתיקום מתניתא קמייתא כדברי הכל ופלוגתא דתנאי (ס) כדרבא דהא אשכחן בה ע"כ תנאי מדתניא אין רואין במראה וכו' ומה שאמר בעל המאור ז"ל מההיא דפרק המוצא תפילין ואמר דאוקמא אביי באסקופת כרמלית ורשות הרבים עוברת לפניה ובאסקופה ארוך דאדהכי והכי מדכר לא היו דברים מעולם דגמרא הוא דאוקמה הכי ולא אביי דהכי גרסינן התם אלא אמר אביי באסקופת כרמלית ורה"ר עוברת לפניה ומקשינן עלה ומפרקינן התם אלא הכא באסקופה ארוך עסקינן דאדהכי והכי מדכר והאי לאו אביי אמרה מדלא אמרינן אלא אמר אביי אלא פירוקא דאביי אזל ליה וגמרא פריק פירוקא אחרינא וזה דבר פשוט ולא ניתן ליכתב ואפשר נמי דההוא פירוקא אתיא כרבה שלא כל הגזירות שוות בכל מקום או שלא גזרו משום כתבי הקדש:

ועוד והכי תנאי כי הני תנאי דתניא אין רואין במראה וכו' מכאן אתה למד כי מה שכתב הרב אלפסי ז"ל כו': **אמר** הכותב ולמה הוא נותן לנו דרך עקלתון שאם כדבריו ת"ק אמר אין רואין בכל המראות שבעולם וכיון שכן רבי דלית ליה דרבה היה לו לומר רבי מתיר בכל המראות חוץ משל מתכת שאינה קבועה ויאך לא התיר אלא בקבועה סתם ועוד מילתא דרב נחמן אמר רבה בר אבוה מימרא הוא מפני מה אמרו מראה של מתכת אסורה וליכא לאפוקה מדרבנן ולאוקמא כרבי דלית הלכתא כוותיה אלא ודאי כדברי רבינו הגדול ז"ל עיקר וא"ת ולמה לא גזרו שאר מראות אטו של מתכת אע"ג דאיכא למימר אדהכי והכי מדכר כי היכי דגזרינן בקבועה של מתכת ובנר זו אינה דומה לזו שהכל מודים בכבאת מספרים שאינן לפניו ולא מזומנות דליכא למיגזר לא גזר רבה מין זה אטו מין אחר שא"כ היתה גזירה לגזירה אבל באותו המין שנגזר עליו גזירה ראשונה הוא דאסר רבה בין גבוה בין נמוך אי נמי בין קבועה בין שאינה קבועה להשום הגזירה באותו הדבר אבל מין אחר אין לנו תדע דאמרינן התם אי אדם חשוב הוא מותר ולא גזרו אטו אדם אחר ובשמש נמי חלקו בין משחא לנפטא ולא אסרו זה מפני זה ולפיכך נהגו לראות במראה של זכוכית בשבת ואם ובלום שלא על סובות שלמד עליהן בעל המאור ז"ל שהנשים עשויות לתקן שערן בכלי יותר מן האיש וכבר נמצא בירושלמי שברייתא זו בנשים היא שנויה בפרק במה אשה יוצאה אין רואין במראה בשבת ואם היתה קבועה בכותל רבי מתיר וחכמים אוסרין רבי אחא בשם רבי בא טעמא דהדין דאסר פעמים שהיא רואה נימא אחת לבנה ונימא אחת שחורה תולשתה והיא באה לידי חיוב חטאת והאיש אפי' בחול אסור לפי שאינו דרך כבוד:

המאור הקטן

אחא ולית ליה דרבה והכי קאמר ליה אביי לרב ביבי מי לא מודית לי דליכא גזירת שמא יקרא כד... אכותל משום דגודא בשטרא לא מיחלף אודי לי נמי בדמידלי דליכא גזירת שמא ימחוק ואמר לי... ביבי לא לעולם איתא לגזירת שמא ימחוק אפילו בדמידלי וכרבה ואנן קיימא לן כרב ביבי משום דמ... ליה דרבה ות"ק דרבי אחא קאי כוותיה ובהלכות הרי"ף ז"ל כתב זה בחלוף למ"ד שמא ימחוק לא ח... ולמ"ד שמא יקרא חיישינן וא"כ לא חד מינייהו לית ליה דרבה דאפילו אביי לא חייש אלא לשמא... אבל לשמא ימחוק לא חייש ולדידן דאוקימנא לרב ביבי אליבא דהלכתא כרבה וכת"ק לית לן ראיה... כרחייק מיחק לא בכותל ולא בטבלא ופנקס דהכא דהא לא קי"ל כאביי דאמר שמא יקרא (כ) דאיכא... דלמא לא גודא בשטרא מיחלף ולא טבלא ופנקס בשטרא מיחלפי הלכך היכא דחייק מיחק כולהו... והיכא דכתב מכתב כולהו אסירי גזירה שמא ימחוק וכן הא דת"ר כתב שתחת הצורה והדיוקנאות... לקרותו בשבת מוקמינן לה בדכתיב מכתב ולא שנא מדלי ולא שנא מתתי כולהו גזירה שמא ימחוק ומ... הדין סברא דילן דאמרי' דרב ביבי אית ליה דרבה ואביי לית ליה דרבה מדתנן בפרק המוצא תפילין... בספר שעל האסקופה ואוקמא אביי באסקופת כרמלית ורשות הרבים עוברת לפניה ובאסקופה... דאדהכי והכי מידכר דאלמא לית ליה לאביי הא דרבה וזו תשובה לדברי הרי"ף ז"ל:

והני תנאי דפליגי בדרבה כי הני תנאי דתניא אין רואין במראה בשבת פירוש שמא יראה בשערו ש... תיקון וילך ויביא זוג של ספרין ויתקן עצמו (ל) כרבה דחייש בנר אפילו גבוה שתי קומות שב... ויביא סולם ויעלה ויטהו ולא אמרינן אדהכי והכי מדכר שהוא שבת ומימנע: ר' מתיר במראה ה... בכותל בין של זכוכית בין של מתכת דראזיל לאמטויי זוג מידכר ודלא כרבה דאסר בנר אפילו... שתי קומות אבל אם אינה קבועה והיא של מתכת אסירה אפילו לר' מפני שאדם עשוי להסיר בה... המדולדלים ומתוך שא"צ להמתין ישכח ויתקן עצמו בה ושמעת מינה דבמראה של מתכת ואינה... דכ"ע לא פליגי דאסורה כי פליגי של מתכת קבועה וכשאינה של מתכת בין קבועה בין שאינה... ר' מתיר באלו וחכמים אוסרין בכולן מכאן אתה למד כי מ"ש הרי"ף בענין הזה אינו נכון ו... שנהגו לראות במראה בשבת יש ללמוד עליהן זכות שלא נאסר לראות במראה של זכוכית אלא... שמתקן עצמו בזוג של ספרים אבל האשה שאינה רגילה בנטילת שער בזוג מותרת לראות במרא... זכוכית ובמראה של מתכת אחד האיש ואחד האשה כולן אסורין בשבת לפי שהיא עשויה להסי... נימין המדולדלות ובזה אחד האיש ואחד האשה שוין: [דף קמט ע"ב] אי הכי בניו ובני...

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ד מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שז: ב מיי' שם סמג שם טור א"ח סי' שז: ג מיי' פ"ב מה' ע"ז סמג לאוין יד: ד מיי' פ"ב מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכב:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בתוס' ובריי"ף ב"מ דף ס"ה סי' ...

הגהות הב"ח

(א) מאי כו' (ב) חוץ כנ"ל (ג) מכתב מחוק כתב שעל גבי כו' כנ"ל (ד) נ"ב ... (ה) יכתבו ... (ו) קי' דקבלה נמחק (ז) נ"ל גודא (ח) נ"ב גבוה (ט) נ"ב וכל זה מדברי הרמב"ן בספ' המלחמות (י) נ"ל כדכתיב (כ) ואיכא כנ"ל (ל) וכרבה כנ"ל (מ) ... דכותל (נ) לגמרי כנ"ל (ס) בדרש"י

הגהות מא"י

[א] נ"ב בשבת

גדולה כנגד מנה קטנה לאחר אפילו בחול אסור מ"ט משום קוביא (אסור) הכי אמרינן בגמרא ולא נתפרש יפה בהלכות : **פיסקא** מטילין חלשים על הקדשים ביו"ט. כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות יו"ט כדי לחבב את המצוה אבל לא על המנות של חול של קדשים של אתמול כיון דהוה אפשר למעבד מאתמול : **מתני'** לא ישכור אדם פועלים בשבת · דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר : ולא יאמר אדם לחברו וכו' · בגמרא פריך פשיטא כיון דהוא אסור חברו נמי אסור ומשני הא קמ"ל דלשכור פועלים הוא דלא יאמר אדם לחבירו אבל אומר לו הנראה שתעמוד עמי לערב ומני רבי יהושע בן קרחה היא : אין מחשיכין על התחום. לקרב עצמו בשבת עד סוף התחום ולהחשיך שם שיהא קרוב למקום הפועלים או לפרדס להביא פירות ואוקימנא בגמרא פירות המחוברים שכיון שאסור לקוצן בשבת אסור להחשיך עליהן אבל פירות תלושין כיון שאם יש שם מחיצות מביא מותר להחשיך עליהן ואף זה לא נתפרש יפה בהלכות ואפשר שסמך לו על מה שכתב לקמן ההיא ברייתא דמחשיכין על התחום להביא בהמה וטעמא דמילתא כיון שאם יש שם מחיצות מביא : אבל מחשיך הוא לשמור . להיות קרוב לנאת ולשמור פירותיו שהרי שמירת פירות מותרת בשבת : ומביא פירות בידו . אפילו מחוברין דהואיל ועיקר מחשבתו לא היתה לכך : כלל אמר אבא שאול . נותן היה כלל בדבר זה להוסיף דברים אחרים כיוצא בזה ובגמרא מפרש לאיתויי מאי [ב] : כל שאני זכאי באמירתו . שאני רשאי לאומרו לחברי או לנכרי בשבת לעשות אותו במוצאי שבת רשאי להחשיך עליו : **גמ'** הנראה . בעיניך שתוכל לעמוד עמי בערב כשתחשך ושניהם יודעים שעל מנת לשוכרו לפעולתו הוא מזהירו ואפ"ה כיון דלא מפרש לה בהדיא שרי כדמפרש ואזיל דבור אסור הרהור מותר :

פוסקין צדקה לעניים בשבת . תמהני אמאי שרי דהתנן [ביצה דף לו:] אין מקדישין ומלאתי בשם רבינו חננאל ז"ל שלא אסרו אלא להקדיש כלי ידוע משום דמחזי כמקח וממכר אבל לא אסרו לחייב אדם עצמו לגבוה בדבורו. ועדיין אין נוח לי דהא אין מעריכין לאו כלי ידוע הוא ואפ"ה אסור [ג] : **הולכין** לבתי כנסיות וכו' . שאפילו ללכת ולהתקבץ שם שרי ולא לבתי כנסיות של ישראל בלבד שרי אלא אפי' לטרטיאות ולקרקסיאות של נכרי נמי שרי ואפילו שדוכים וקיומים דמתחזיא טפי כדרך חול נמי שרי : חשבונות של מה לך . שאין צורך בהן כגון הרוצה לבנות בנין זה כך וכך יש להוציא כלומר מה לך ולחשבונות הללו : של מה בכך . אע"פ שכבר היו לצורך אלא שעבר כגון כך וכך הוצאתי בבנין זה : חשבונות שעברו . לקמן מוקי לה דלא עברו לגמרי שעדיין יש שכר פועלים עליו : כך וכך (נ) פועלים הוצאתי על שדה זו . אלמא חשבונות שעברו מותר לחשבן בשבת ולעיל קתני חשבונות [שעברו] אסור לחשבן בשבת : תקשי לך היא גופה . ברייתא קמייתא רישא קתני חשבונות שעברו אסורין וסיפא קתני של מה בכך מותרין דהיינו שעברו : הא דאיכא אגרא דאגירי גבי' . כדפרשינן לעיל שעדיין יש שכר הפועלים עליו : צלף . אילן גדול בעל ענפים הרבה ושלשה מיני אוכל יש בפירותיו אביונות וקפריסין ונולבין [ד] : **מותר** לאדם לומר לחברו לכרך פלוני אני הולך למחר . פי' ואפילו אמר ליה לך עמי שרי : שאם יש שם בורגנין . משבעים אמה לשבעים אמה : הולך אפילו בשבת . שהכל חשוב כעיר אחת כדאמרי' בעירובין [דף נה.] וכיון דדבר הוא שיש בו היתר תקנה בשבת מותר לאומרו אפילו במקום שאין בו היתר : **ואף** ע"ג דלא אבדיל . בתמיה (מ) מביא פירות ביד וקוצץ מן המחובר : בין הגתות שנו . דאיכא כוס בשדה : המבדיל בין קדש לחול . להיכרא בעלמא ללוות את המלך : ועבדינן צורכין . ואחר כך מברכין על הכוס ברכה גמורה דהבדלה וכ"ש דאי אבדיל בתפלה מותר

נר מצוה — תורה אור

משום רבית : מטילין חלשים וכו'. מאי אבל לא על המנות א"ר יעקב בריה דבת[א] יעקב אבל לא על המנות של חול ביו"ט :

מתני' לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים בשבת אין מחשיכין על התחום בשבת לשכור לו פועלים ולהביא פירות אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו :

גמ' תניא לא יאמר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב ר' יהושע בן קרחה אומר אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כר' יהושע בן קרחה דאמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר (ישעיה נח) דבור אסור מחשבה מותרת והני מילי דבר הרשות הוא דאסור אבל דבור דמצוה מותר דאמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר חפציך אסורין חפצי שמים מותרין : רב חסדא ורב המנונא דאמרי תרוייהו חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת : ואמר רבי אלעזר פוסקין צדקה לעניים בשבת ואמר ר' יעקב (א) אמר ר' יוחנן מפקחין פקוח נפש בשבת ואמר רבי יעקב (ב) א"ר יוחנן הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת וא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן הולכין לטרטיאות ולקרקסיאות לפקח על עסקי רבים בשבת ((ג) ואני שמואל אומר דהכא לא גרסינן בשבת דאפילו בחול איצטריך למישרי משום פיקוח רבים דאי לאו פיקוח אסור למיזל כדאמרינן במסכת ע"ז משום דכתיב ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב) (תהלים א) תאנא דבי מנשה משדכין על התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות : אמר רב יהודה אמר שמואל חשבונות של מה לך ושל מה בכך מותר לחשבן בשבת תניא נמי הכי חשבונות שעברו וחשבונות שעתידין להיות אסור לחשבן בשבת וחשבונות של מה לך *ושל מה בכך מותר בשבת ורמינהו מחשבין חשבונות שאינן צריכים ואין מחשבים חשבונות הצריכים כיצד אומר אדם לחבירו כך וכך פועלים השכרתי וכך וכך הוצאתי על דירה זו אבל לא יאמר כך וכך הוצאתי כך וכך אני עתיד להוציא ולטעמיך תקשי לך היא גופה אלא לא קשיא הא דאיכא (ד) אגירי דאגירי גביה והא דליכא אגירי דאגירי גביה אי איכא אגירי דאגירי גביה אפילו חשבונות שעברו נמי אסור לחשבן דהא קא בעי למידע כמה בעי למיתב להו והוה להו חשבונות שצריכים ואסור ואי ליכא (ה) אגירי דאגירי גביה הוו להו חשבונות שאינן צריכין ושרי ת"ר מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרצה בתוך ביתו ונמלך עליה לגודרה בשבת ונזכר שהוא שבת ולא גדרה ונעשה לו נס ועלה בו צלף וממנו היתה פרנסתו ופרנסת בני ביתו : אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לומר* לכרך פלוני אני הולך למחר שאם יש שם בורגנין הולך אפילו בשבת : אבל מחשיך הוא לשמור וכו' : ומקשינן ואע"ג דלא אבדיל והאמר ר' אליעזר בן אנטיגנוס משום *)רבי אלעזר ברבי ינאי אסור לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל וכי תימא דאבדיל בתפלה והאמר רב יהודה אמר שמואל המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס וכי תימא דאבדיל על הכוס כוס בשדה מי איכא תרגמה רב נתן בר אמי קמיה דרבא בין הגתות שנו א"ל רב אדא לרב אשי כי הוינן במערבא (ו) אמרי המבדיל בין קדש לחול ועבדינן (ז) צרכינן כלומר אינו צריך לומר בין

*) בגמ' הגי' רבי אליעזר בן יעקב

רש"י

של חול · של קדשים של אתמול : מתני' לא ישכור אדם פועלים · דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר : ולא יאמר אדם לחבירו · בגמרא פריך פשיטא כיון דלדידיה אסור לחבירו נמי אסור דישראל הוא והשולחו עובר משום לפני עור לא תתן מכשול וגו' ומשני לדיוקא נקטיה לומר לא יאמר אדם לחבירו שכור לנו פועלים אבל אומר אדם [הנראה] כו' כר' יהושע בן קרחה בגמ' : אין מחשיכין על התחום · לקרב עצמו בשבת בסוף התחום ולהחשיך שם שיהא קרוב למקום פועלים או לפרדס להביא פירות דכל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור להחשיך עליו : אבל מחשיך הוא · להיות קרוב לנאת ולשמור פירותיו דזה דבר המותר בשבת לשמור פירותיו : ומביא פירותיו בידו · הואיל ועיקר חשיכתו לא היתה לכך : כלל אמר אבא שאול · היה נותן כלל בדבר להביא כל דבר כיוצא בזה : כל שאני זכאי באמירתו · שאני רשאי לומר לחבירו או לנכרי בשבת לעשות אותו למוצאי שבת רשאי אני להחשיך עליו : גמ' הנראה · עכשיו (ח) אם תעמוד עמי לערב אם תבא אלי לכשתחשך ושניהם יודעים שע"מ לשוכרו לפעולתו הוא מזהירו וכיון דלא מפרש להדיא שרי כדמסיק לקמן דבור אסור הרהור מותר : פיקוח נפש · דישקוברמנט : פיקוח רבים . כגון לרשות : טרטיאות וקרקסיאות · מיני פלטרין שנאספין שמה להוועד : וללמדו אומנות · דהא נמי מצוה היא דכל שאינו מלמדו אומנות כמלמדו לסטות : של מלך · של עלה שאינה שלו שאין צריך בו כגון שאמר הרוצה לבנות בית כך וכך צריך להוציא בה ולי נראה כמו של מה לך כלומר מה לך ולחשבון זה הלא אין צורך בה לא לך ולא לאחר כההיא דפירשתי : של מה בכך · כגון שכבר היה צורך אלא שעברו כגון כך וכך הוצאתי על בנין זה : שעברו · לקמן מוקים לה שלא עברו לגמרי שעדיין שכר פועלים עליו שלא נתנו להם : של מה בכך · שעברו לגמרי ואין שכר (ט) פועל עליו : תיקשי לך היא גופה · ברייתא קמייתא דרישא קתני שעברו אסורים וסיפא קתני של מה בכך מותרין דהיינו עברו : צלף · אילן גדול הוא ובעל ענפים הרבה ושלשה מיני אוכלים יש בפירותיו אביונות וקפריסין ונולבין : שאם יש בו בורגנין · מע' אמה לע' אמה הולך אפילו בשבת שהכל חשוב כעיר אחת וכל העיר כארבע אמות כדאמר במסכת עירובין וכיון דדבר דיש לו היתר ע"י תקנה בשבת מותר לאומרו אפילו במקום שאין שם היתר : ואף על גב דלא אבדיל · קתני דמביא פירות בידו לקוצצן מן המחובר בלא הבדלה : בין הגיתות שנו . דאיכא כוס בשדה : (י) בין קודש לחול · רק היכר בעלמא ללוות את המלך : ועבדינן צורכינו · ואח"כ מברכין על הכוס ברכה (כ) גדולה דהבדלה וכל שכן דאי אבדיל בתפלה דמותר לעשות צרכיו וחוזר ומבדיל

שלטי הגבורים

מנה גדולה כנגד מנה קטנה אסור לשחוק אפילו עם בניו ועם בני ביתו כי אע"פ דליכא למיחש למקח וממכר איכא איסורא משום גזל וכגון שהמעות אינן על הדף דבעינן אחר הא כתב הטור ח"מ סי' ל"ד וסי' ש"ע דליכא איסור בשחוק קוביא ולפי' רבינו ולפי' הר"ן משמע דעם בניו ובני ביתו אפי' מנה גדולה כנגד מנה קטנה שרי ובאמת כי דברי הטור מאוד נבוכים דהיאך יהיה אסור לשפים עם בניו ובני ביתו מנה גדולה כנגד מנה קטנה משום גזל וכש' גזל נדבר עוד בזה בס"ד :

לשון ריא"ז

ומנה גדולה כנגד קטנה אפילו בחול אסור להפיס עם אחר שנראה כמשחק בקוביא והומד ליטול ממון חבירו :

א סמ"ג לאוין ס"ה כתב דיכול אדם לומר לנכרי בחול מדוע לא עשית כך וכך בשבת שעבר אע"פ שמבין מתוך דבריו שרצונו שיעשנו בשבת הבאה משמע דרמיזה בחול לצורך שבת שרי והטור א"ח סי' ש"ז כתב להחמיר מיהו הרמיזה בשבת עצמו לצורך השבת עצמו נראה דלכ"ע אסור ולעיל כתבתי המחלוקת אם אמירה לנכרי מותרת בשבות דרבנן או לאו :

לשון ריא"ז

אבל אומר אדם הנראה בעיניך שתעמוד עמי לערב שמודיעו שצריך לשוכרו למ"ש לפעולתו :

ב לדעתי כי לא דק שמואל שמגיה אלא ודאי גרסינן הכא שבת ושבת אצטריכא ליה דאילו בחול מותר ללכת לטרטייאות אע"ג דבפ"ק דמס' ע"ז אמרינן אשרי האיש זה שלא הלך בטרטייאות ובקרקסיאות מפני שהן מושב לצים בההוא הוא דאסור ללכת בחול אבל בטרטייאות דהכא שרי ללכת שהן מקומות שנאספים שם לוועד וליעץ יחד על עסקי צבור והמדינה (נ) לשון התלמוד וגם פי' רש"י דהכא ודפ"ק דע"ז הכי מוכח דהתם במס' ע"ז פי' טרטייאות פלטין שנאספין שם לצחוק וליצנות משום דהתם התלמוד דורש הפסוק על עסקי ליצנות אבל הכא בתלמוד מיירי על עסקי רבים פרש"י טרטייאות פלטין שנאספין שם לבית הועד וכן לפי' נמי בפ"ק דכתובות כי לפי הענין יש לפרש מלת טרטייאות כמו שכתבו התוס' פ"ק דמגילה דף ו' בד"ה טרטייאות ע"ש באורך ותמנא באר היטב דהכא גרסי' שבת ושמואל המגיה כאן לא דק :

לשון ריא"ז

ג ונראה בעיני שאפילו לפסוק כך וכך מותר כגון לפסוק עם רבו של תינוק או לפסוק עם קוברי המת שלא נאסר להשכיר פועלים משום ממצוא חפצך ודבר דבר אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה הותר הדבר כמבואר בקונטר' הראיות :

לשון ריא"ז

ד אסור לאדם שיעשה חפציו במ"ש קודם שיבדיל ונרא' בעיני שאפי' חפצים האסורים מד"ס אסורים כמבואר בקונטר' הראיות :

המאור הקטן

נמי התם כדרב יהודה א"ר דאמר מותר לאדם להלוות לבניו ובני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבית דאלמא קפידת בניו ובני ביתו לאו קפידא הוא ואין כאן איסור משום מודד ומשום שוקל בשבת או ביו"ט כיון דליכא קפידא ואע"ג דלענין רבית ליה הלכתא הכי כי היכי דלא לסריך מ"מ שמעינן מינה דקפידות בניו ובני ביתו לאו קפידא נינהו ואסיקנא דבניו ובני ביתו אפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה שרי ועם אחר אפילו בהשוואה אסור כיון דמקפידין זה על זה ואין זה מפורש בהלכות כפי הצורך :

עין משפט

א מיי' פ"ד מה' י"ט : ב מיי' פכ"ד מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שו : ג מיי' פכ"ט מהל' שבת סמג עשין כט טור א"ח סי' רצד ורלט :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בר אידי : (ב) נ"ב בר אידי : (ג) נ"ב הגהת מהר"ר שמואל שלעטשט"ט : (ד) אגרא דאגירי וכו' דליכא אגרא וכו' אי איכא אגרא כצ"ל : (ה) אגרא כצ"ל : (ו) נ"ל אמרי' : (ז) צורכין כצ"ל : (ח) נ"ב נראה : (ט) פועלים כצ"ל : (י) המבדיל בין קודש לחול להיכרא בעלמא כצ"ל : (כ) ברכה גמורה כצ"ל : (ל) תי' פועלים נמחק : (מ) נ"ב בתמיה דקתני מביא וכו' בידו : (נ) ולשון כצ"ל :

הגהות מא"י

[א] שמואל : [ב] נ"ב לאיתויי הא דת"ר אין מחשיכין על התחום להביא בהמה : [ג] נ"ב וי"ל דמעריכין נמי על אדם ידוע הוא : [ד] נ"ב או תמרים כדאמרינן בפ' כיצד מברכין :

מותר לעשות צרכיו וחוזר ומבדיל על הכוס כך פרש"י ז"ל נראה מדבריו שהוא מפרשה בלא שם [ובלא כוס] שאינו אומר אלא המבדיל בין קדש לחול ומיד מותר לעשות צרכיו אבל מדברי הרב אלפסי ז"ל בכאן וממה שכתב בפ' ערבי פסחים נראה שהוא מפרשה בשם [ועל הכוס] והרמב"ם ז"ל סתם הדברים ולא פירשן בפרק כ"ט מהלכות שבת : **פיסקא** כלל אמר אבא שאול וכו' מותר לאדם לומר לחברו בשבת לך למקום פלוני ושמור לי פירות שיש לי אצל תחומך ואני אלך למקום פלוני ואשמור לך פירות שיש לך אצל תחומי (ה) ואבא שאול *(הקשה תירצו) תרווייהו פשיטא להו האי אלמא הואיל ומותר לומר מותר להחשיך כדקתני מתני' אבל מחשיך הוא לשמור ומש"ה אמר ליה אבא שאול לת"ק שוי כללא למילתך ואימא כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו דנשמע מיניה מת וכלה דזכאי באמירתו כדקתני לקמן בברייתא אומר לו לך למקום פלוני דאמירה שריא בהו משום דחפצי שמים נינהו הלכך מחשיכין עליו וסיפא דמתניתין דקתני מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה וכו' אבא שאול קתני לה :

ומדאמרי' הכא דמותר לאדם לומר לחברו שמור לי פירות שבתחומך וכו'. כתב הרשב"א ז"ל בשם התוספות דמהא שמעינן דישראל שקבל עליו שבת קודם שחשכה מותר לומר לישראל חברו לעשות לו מלאכה פלונית דכיון דלחברו הוא מותר אין באמירתו כלום וכדאמרינן הכא שכיון שמותר לישראל חברו לשמרן מותר לומר לו מי שאסור בשמירתן ול"נ דאין הנדון דומה לראיה דשאני הכא שאם יש שם בורגנין הוא עצמו שומר : **תנן** רבנן מחשיכין על התחום להביא בהמה. שהרי אם יש שם בורגנין מביא: ואומר לו לך למקום פלוני. פי' ילך למקום פלוני למחר אבל לומר לו לנכרי לך בשבת והביא אפילו לצורך המת ולצורך כלה אסור דהא אפילו בהביא מעצמו לצורך ישראל תנן במתניתין בפרקין [דף קנא.] גבי חלילין לא יספוד בהן ישראל ואע"ג דאמירה לנכרי שבות לא שנא א"ל עשה מלאכה פלונית למחר ולא שנא א"ל עשה אותה מלאכה היום אפ"ה הקלו במלאכה הנעשית בחול ולא רצו להקל במלאכה הנעשית בשבת וכן נמי אסור לומר לנכרי מערב שבת עשה מלאכה פלונית לצורך המת ולצורך כלה למחר בשבת דהא כל מה דשרינן לצורך המת ולצורך הכלה אע"ג דליכא תקנתא דבורגנין שרי בעלמא כל היכא דאיכא תקנתא בבורגנין ובמחילות ואפילו הכי אמרי' בפ"ק [דף יט.] גבי אגרות שאין משלחין אותן ביד נכרי מערב שבת אלא אם כן קצץ לו דמים והא התם אם יש שם מחילות מביא דמשום שטרי הדיוטות ליכא באגרות שלום ושל עסקי רבים ואע"פ כן כולן אסורין כך כתב הרמב"ן ז"ל ומדבריו אתה למד דסבירא ליה דאגרות שלום לא מקרי שטרי הדיוטות [ומותר לקרות בהם] :

סכום מקח. פרש"י ז"ל מנה מאתים והרמב"ם ז"ל כתב בפרק כ"ד מהלכות שבת ואומר לו לך למקום פלוני וכו' לא מצאת במנה הבא במאתים ובלבד שלא יזכור לו סכום מקח נראה מדבריו שהוא מפרש סכום מקח כדברי בעל הלכות ז"ל שכתב דאי נקיט מיניה בחמש דנקי והשתא נקיט חד דנקא דלא לימא ליה מלא לי דינר : **לפיכך** אין אחריות שבת עליו . אם נגנב בשבת או נאבד שבשבת אינו שומר שלו :

מתני' נכרי שהביא חלילין בשבת . בשביל ישראל: לא יספוד בהן ישראל. לעולם וקנסא הוא משום דמוכחא מילתא דבשבילו הוא דאין דרך להביא חלילין אלא בשביל מת : ממקום קרוב . בתוך התחום : עשו לו . בשביל נכרי או לימכר כך פרש"י ז"ל והקשו עליו דאם איתא דלא יספוד בהן עולמית קאמר ליתני רישא לא יספוד בהן עולמית כדקתני סיפא לא יקבור בו עולמית ועוד דאי עולמית קאמר משום דכיון שנעשית בהן מלאכה בשביל ישראל קנסינן לעולם כי באו ממקום קרוב מאי הוי הרי נעשית בהן מלאכה של תורה בשביל ישראל שהביאן ארבע אמות ברשות הרבים : אלא ודאי כי קתני לא יספוד בהן לאו לעולם קאמר אלא בכדי שיעשו והיינו דקתני לא יספוד בהן אלא אם כן באו ממקום קרוב ואין הכי נמי דבעינן שיהא בשעת הספד כדי שיבואו מאותו מקום מפני שהביאן באיסור אבל מ"מ משום דסתם הספידן אינו ממש בשעה שחשכה ואם באו ממקום קרוב סתמן יש בו שיעור מש"ה קתני לה סתם ולא תקשי לך מאי שנא גבי חלילין דלא מתסרי אלא בכדי שיעשו ומאי שנא גבי ארון וקבר (ו) לא יקבר בו עולמית דהא פרכינן לה בגמ' ומשנינן בעומד בסרטיא כלומר במקום פרהסיא ואיכא גנאי למת אבל חלילין דלא מתפרסמי אי נמי קבר שאינו עומד בסרטיא שרי בכדי שיעשו וכמו שנפרש עלה דההיא בס"ד והא דמפלגי' בסיפא גבי קבר בין שנעשה בסתם לשנעשה בשביל ישראל וגבי חלילין לא מפלגינן כתב הרמב"ן ז"ל דהיינו טעמא לפי שאין דרכן של נכרים לקונן ולספוד בחלילין ולפיכך בסתם אנו תולין שבשביל ישראל הביאום מה שאין כן בחפרו קבר דמסתמא לצורך עצמן עשאוהו : **ואיכא** מאן דאמר דכי תנן לא יספוד בהן ישראל וכן נמי לא יקבר בו עולמית דדוקא אותו ישראל שנעשה בשבילו הא ישראל אחר שלא נעשה בשבילו מותר מיד ולא בעינן אפילו בכדי שיעשו והביאו ראיה ממה ששנו בתוספ' נכרי שהביא חלילין בשביל ישראל בשבת לא יספוד בהן אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר עשו לו ארון וחפרו לו את הקבר לא יקבר בהן אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר ומדלא קתני [ד] אבל לא יקבר בו עולמית ועוד דקתני נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן אותו ישראל ובחלילין לא מיתסר אלא בכדי שיעשו וכדכתיבנא אלמא לא יקבור בהן ולא יספוד בהן עד כדי שיעשו קאמר ובשאינו עומד בסרטיא ואפ"ה קתני אבל ישראל אחר מותר אלמא לא בעינן בכדי שיעשו אלא לאותו ישראל ממש שנעשית מלאכה בשבילו וכדאמרי' בפ' אין נדין (דף כה.) דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר : **ואחרים** חולקין ואומרין דלא מקילין בהכי אלא באיסורין דרבנן אבל באיסורין דאורייתא לא דהא בפרק אין נדין לא אמרינן בגמרא מותר לישראל אחר אלא בבא מחוץ לתחום אבל בשיש במינו במחובר דאמרינן התם דלערב נמי אסורין בכדי שיעשו לא מפלגינן כלל בין אותו ישראל לישראל אחר אלמא כל שנעשית מלאכת איסור דאורייתא בשביל ישראל לא מפלגינן בין ישראל אחר לאותו שנעשית המלאכה בשבילו : ודאמרינן [ה] בגמרא הכא בתוספתא דלישראל אחר מותר לאחר שהיית כדי שיבאו קאמר דלאותו ישראל שנעשית מלאכה בשבילו אסור לעולם ואפילו בחלילין דמיירי בשהביאן בפרהסיא והוה ליה כקבר העומד בסרטיא אבל ישראל אחר לאחר כדי שיעשו שרי הא תוך כדי שיעשו אסורין לכל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ו מהלכות שבת וכבר כתבתי למעלה מזה בפרק כל כתבי בס"ד :

גמ' מאי מקום קרוב רב אמר (ז) ממש . כלומר שאם באו עכשיו ממקום קרוב מותרין ואין חוששין לדבר אחר ושמואל פליג ואמר דאפ"ה אסור דחיישינן שמא בלילה הביאן ממקום רחוק אלא שלנו חוץ לחומה ועכשיו הוא שמביאין (ח) מחוץ לחומה ולפיכך אינו מותר עד שנדע בבירור שלא באו בשבת ממקום רחוק הא בספק חוששין והלכה כשמואל דדייקא מתניתין כוותיה מדקתני מחלה על מחלה אסור ואע"פ שיש לה רשות

נר מצוה

בין אור לחשך כולהו אלא ברוך אתה יי' אמ"ה המבדיל בין קדש לחול בלבד: אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמרינן המבדיל בין קדש לחול וסלתינן סלתי': כלל אמר אבא שאול וכו' *אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לו לאדם לומר לחבירו שמור לי אפירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי דקתני [א] כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו מדאחשוכי אחשיך שמור נמי עביד: ת"ר (א) אין מחשיכין על התחום להביא בהמה היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה להביא לה הדס ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין ואומרין לו לך למקום פלוני ואם לא תמצא במקום פלוני לך למקום פלוני ואם לא תמצא במנה הבא במאתים ר' יוסי אומר ובלבד שלא יזכור לו °סכום מקח: (א) השוכר את הפועל לשמור לו את הפרה ולשמור לו את התינוק [ב] אין נותנין לו שכרו של שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו אם היה שכיר [ג] שנה שכיר שבוע שכיר (ב) שבת נותנין לו שכרו של שבת לפיכך אחריות שבת עליו ולא יאמר לו תן לי שכרי של שבת אלא אומר לו תן לי שכרי של עשרה ימים: **מתני'** מחשיכין על התחום לפקח על עסקי הכלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין ב נכרי שהביא חלילים בשבת לא יספוד בהן ישראל אא"כ באו ממקום קרוב עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל ג ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית: **גמ'** מאי מקום קרוב רב אמר מקום קרוב ממש ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו כלומר אע"ג דחזינן להו דעיילי

רש"י

ומבדיל על הכוס : וסלתינן סילתי' . אנו חוטבים עצים : סכום מקח . מנה ומאתים : מתני' נכרי שהביא חלילין בשבת . בשביל ישראל: לא יספוד בו ישראל. לעולם וקנסא הוא משום דמוכחא מילתא שבשבילו הובא דאין דרך להביא חלילין אלא בשביל מת : ממקום קרוב . בתוך התחום : עשו לו ארון . בשביל נכרי או למכור : גמ' רב אמר מקום קרוב ממש . כלומר שידוע לנו בירור הדבר דממקום קרוב באו (ב) שראינו שהיה בביתו: (ג) ושמואל אמר חיישי' שמא חוץ לחומה לנו . (ד) ואפי' הביאום מחוץ לעיר אנו תולין להתיר ואמרינן שמא בתוך התחום לנו בע"ש וסופדים בהן למוצ"ש מיד וחיישי' פירוש לקולא כדאמרי' במסכת חגיגה גבי בתולה שעיברה חיישינן שמא באמבטי עיברה וכשירה לכהונה ומתניתין הכי קתני לשמואל לא יספוד בהן ישראל אלא א"כ יש לתלות שבאו ממקום קרוב לאפוקי בידוע שבאו

שלטי הגבורים

א הרשב"א דקדק מכאן שדבר שמותר לישראל לעשותו בשבת שרי לישראל חבירו שאסור לעשות אותו הדבר לומר לו לאותו שמותר לעשות עשה לי מלאכה פלונית והר"ן דחה דבריו ואמר דלא הותר אא"כ היה לאותו ישראל האומר גם היתר לעשותו והארכתי בזה בחדושי :

ב רש"י כ' דאסור לספוד בהם עולמית משום קנסא ולרבינו והרא"ש והתוס' ומיי' פ"ו מהלכות שבת מותרין לו לערב בכדי שיעשו דוקא בידוע שהביאם חוץ לתחום אבל סתמא שאינו ידוע אם הביאם בשבת אם לאו לרש"י שרי מיד ואפי' בלא המתנת כדי שיעשו ולרבינו ומיי' פרק ו' מה' שבת סתמא נמי אסור בכדי שיעשו אא"כ ידוע שהיו בתוך התחום ואפילו ידע בודאי שממקום פלוני הביאום בשבת כתב מיי' שצריך לערב בכדי שיעשו שיבואו מאותו המקום אפילו היה תוך התחום מפני שהביאם באיסור שהעבירן דרך רשות הרבי' דלרש"י וההולכים בשיטתו כל היכא דלא ידעינן שהדבר נעשה באיסור תלינן להקל ושרי למוצ"ש מיד כגון אם הובאו פירות ולא ידעינן אם מחוץ לתחום או לאו תלינן להקל ולרבינו וההולכים בשטתו תלינן להחמיר ואסורין לערב בכדי שיעשו ומיהו כתב הר"ן דאע"ג דלרבינו ושיטתו כל היכא דמספקא לן מלתא תלינן להחמיר ה"מ במביא חלילין שדרכן להביאם מחוץ לתחום וכן נמי נכרי שהביא דורון ואינו שרוי עמו בעיר דבכל הכי איכא למיחש שמא מחוץ לתחום הביאום וכן כל כיוצא בזה דאיכא רגלים לדבר שנעשה האיסור מספיקא תלינן להחמיר ואסרינן ליהנות ממנו בשבת עד לערב בכדי שיעשו אבל אם הנכרי שהביא דורון לישראל שרוי עמו בחצר או בעיר אחת ופירות שהביאו הם מצויין באותו העיר מספקא תלינן להקל דאמרי' כאן נמצאו וכאן היו ולא ניחוש שמא מחוץ לתחום הביאום ועוד דספק שמא מחוץ לתחום הביאום הוא ספק דרבנן אי קי"ל תחומין דרבנן וספק דרבנן לקולא והכי הוא דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל מיהו נראה דאם הספק הוא מדאוריי' כגון ספק נלקטו היום או לאו נראה דתלינן לחומרא בין איכא רגלים לדבר או ליכא רגלים לדבר ולרש"י ולשיטתו לפי מאי דכתב הר"ן בשם רבי' יונה אפי' בספק דאוריי' לא תלינן להחמיר אא"כ יש רגלים לדבר שכתב דהא דאסרינן נכרי שהביא דורון לישראל ויש באותו המין במחובר עד לערב בכדי שיעשו ע"ג דאיכא למתלי שמא לא נלקטו היום דמיירי במידי שדרכן של בני אדם ללקוט אותן ביומן ואין לוקטין אותן מבערב וכיון שרובן עושין כן אין תולין אותו להקל משמע הא בענין אחר תולין להקל ואע"פ שהוא ספק דאוריי' והכי כתב סמ"ג לאוין סה דספק נלקטו היום בשבת או נלקטו מאתמול מותרין למוצ"ש מיד דתלינן להקל וכל זה המחלוקת מיירי בידוע לנו שבאו בשביל ישראל דוקא שהנכרי הביאן מעצמו אלא שהוא ספק אם חוץ לתחום הביאם או לאו והכי נמי פליגי היכא דאיכא ספק אם הנכרי הביאם בשביל ישראל או בשביל הנכרים דלרש"י תלינן להקל ולרבינו תלינן להחמיר : ג ובידוע שבא ודאי בשביל ישראל זה וידוע ג"כ שהביאו חוץ לתחום איכא פלוגתא אם מותר לישראל אחר בחלילין שאינו יכול לספוד בהן עד הערב מיד ולא ימתין בכדי שיעשו ובדבר אחר שאפשר ליהנות ממנו בשבת אם מותר ליהנות ממנו בו ביום ישראל אחר שלא הובא בשבילו אי אסור בחלילין לערב בכדי שיעשו וכן בשאר הדברים יש מי שסובר דלישראל אחר צריך להמתין בכדי שיעשו וכ"כ מיי' פ"ו מה' שבת ויש מי שסובר דשרי

עין משפט

א מיי' פכ"ד מהל' שבת טוש"ע א"ח סי' שז:

ב מיי' פ"ו מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכה:

הגהות חו"י

(א) נ"ב גרסינן בפ' השכב ד' נה: (ב) נ"ב חודש כנ"ל:

הגהות הב"ח

(א) תי' אין מוקף ונ"ב כתבו בתו' וז"ל ובתוספתא גרסינן אין מחשיכין וי"ל דאיירי בבהמה שאינה יכולה לבוא ברגליה כגון טלה קטן אלא א"כ ישאהו בכתף שאפילו יש בורגנין ומחילות אינו רשאי להביאו דאסור לטלטל בע"ש שהם מוקצים מיהו גי' האלפס הוא מחשיכין וכדמוכח מפי' הר"ן וכך הוא גי' האשר"י : (ב) נ"ל שראינום שהיו : (ג) נ"ב כ"ז עד סוף העמוד הוא שלא כדעת האלפסי :

מלחמת ה'

ועוד מאי מקום קרוב כו' עד וכיוצא בזה וכו': אמר הכותב הריני כמשיב על דברי בעל המאור אע"פ שהם דברי רש"י אם כן דשמואל לקולא תלי בכל מלאכת שבת ואפילו בשל תורה כגון הבאת חלילין ואיכא איסור הוצאה והעברה ברשות הרבים ולא היה יכול נמי לספוד בהן אלא בהבאה זו מאם לכאן וכן בחמין שהוחמו בשבת נמי תלינן לקולא מדרבי יהודה א"כ קשיא לנו הא דתנן מצודות חיה ועופות ודגים שעשאן מעיו"ט לא יטול מהן ביו"ט אלא א"כ ידוע שנצודו מבעוד יום ומעשה בנכרי אחד שהביא דגים לפני רבן גמליאל ואמר מותרין הם אלא שאין רצוני לקבל הימנו ואמר שמואל אין הלכה כר"ג ותניא נמי ר"ש בן אלעזר אומר בא ומצאן מקולקלין מעיו"ט בידוע שמעיו"ט נצודו וספיקא

המאור הקטן

מאי מקום קרוב רב אמר מקום קרוב ממש פי' כשידוע בבירור שבאו ממקום קרוב אז מותר לישראל לספוד בהם מיד ואם הדבר ספק ימתין בכדי שיבואו ממקום רחוק ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו כלומר תולין הדבר להקל ואמרינן מבעוד יום באו עד לחומה ובלילה לנו חוץ לחומה ולא באו בשבת אלא ממקום קרוב וכיוצא בזה נמצאו במקצת מקומות בתלמוד חוששין שפירושו תולין להקל כמו חוששין שמא באמבטי עיברה בחגיגה וחוששין משום זנות ואין חוששין משום קידושין במס' גיטין אף זה חוששין להקל הוא אמר רבא דיקא מתני' כוותיה דשמואל דתנן בסדר טהרות עיר שישראל ונכרים דרין בה וכו' וסייעתא דשמואל מדרב יהודה דאמר באמבטי ויש בה

רשות כלומר שלטון ואף על פי שיש לתלות ולומר דמשחשיכה הוחמו לצורך אותו שלטון אפילו הכי פסיק ותני דאסור ופליג תנא קמא עליה דר' יהודה בהא אלמא לא תלינן לקולא זו היא שיטת ה"ר אלפסי ז"ל בזה: **ונמצא** לענין הלכה לפי שטה זו דכל היכא דמספקא לן מילתא תלינן לחומרא וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות שבת ומיהו מסתברא דהני מילי במביא חלילין שדרכן להביאן מחוץ לתחום וכן נמי בנכרי שהביא דורון ואיכא שרוי עמו בעיר כי ההיא עובדא דליפתא שכתוב בסמוך בס"ד דבכל הני איכא למיחש שמא חוץ לתחום הביאום אבל בנכרי ששרוי עמו בעיר אחת ופירות המצוים בעיר מפני מה ניחוש בהם דשמא חוץ לתחום הביאום אדרבה איכא למימר כאן נמצאו וכאן היו ועוד דספיקא דרבנן הוא ולקולא וכן כתב הראב"ד ז"ל בעירובין בשמעתא דנכסי הנכרי קונין שביתה וכן דעת הרשב"א ז"ל · **ויש** לרש"י ז"ל שטה אחרת בזה שהוא מפרש דלרב דאמר מקום קרוב ממש בעינן שידוע לנו הדבר בבירור שממקום קרוב באו ושמואל פליג עליה ואמר דאפי' הביאום מחוץ לעיר תלינן לקולא ואמרי' דשמא בתוך התחום לנו ערב שבת וסופדים בהן למוצאי שבת מיד ואשכחן(ו) חיישינן לקולא כדאמרי' במסכת חגיגה (דף יד.) גבי בתולה שעיברה [א] שמא באמבטי עיברה כלומר תולין לקולא [ב] ובמס' *קדושין נמי אמרינן חוששין משום זנות ואין חוששין משום קדושין כלומר תולין בזנות וסייעתי' דשמואל מדתניא עיר שישראל ונכרים דרין בה היינו מדר' יהודה דאמר באמבטי קטנה אם יש בה רשות רוחץ בה מיד דאלמא תולין בה להקל דבמוצאי שבת הוחמה ולא פליג ת"ק עליה דרבי יהודה בהא להאי פירושא ודקתני רוחץ בה מיד לאו מיד ממש קאמר אלא בהמתנת זמן מועט שתוכל להתחמם על ידי בני אדם מרובין וכיון דקיימא לן כשמואל דהא סייעו רבא ואמר (דתנא קמא) דמתני' כותיה דיקא:

נר מצוה

דעיילי בצפרא לא אמרי' אי לאו (א) דעיילי מאתר קריבא לא הוו עיילי בצפרא אלא אמרינן (ב) הכי מאתרא רחיקא אתו והאי דאתו בצפרא בליליא אזלי עד דמטו לחומה וביתו התם וקא עיילי השתא ומאי אא"ב באו ממקום קרוב ה"ק לא יספוד בהן ישראל אלא ימתין (ג) כדי שיבאו ממקום קרוב והלכה כשמואל דדייקא מתניתין כוותיה דתנן במכשירין* עיר שישראל ונכרים דרין בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד ואם רוב ישראל ימתין בכדי שיחמו חמין מחצה על מחצה ימתין בכדי שיחמו חמין ר' יהודה אומר באמבטי קטנה אם יש בה רשות רוחץ בה מיד *מאי רשות א"ר יצחק ברי' דרב יהודה כגון אדם חשוב שיש לו י' עבדים שמחממין לו עשרה קומקומוסין בבת אחת מותר לרחוץ בה מיד *ת"ר לא יטייל אדם בתוך שדהו לידע מה היא צריכה כיוצא בו °לא יטייל אדם על פתח מדינה כדי שתחשך ויכנס למרחץ מיד: **מתני'** עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיז בו אבר ושומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול *בשביל שיצטנן וקושרין את הלחי לא שתעלה אלא שלא תוסיף וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה לא שתעלה אלא

רש"י

שבאו מחוץ לתחום: דדייקא מתני' כותיה דרב דספיקא אסור דקתני מחצה על מחצה ימתין בכדי שיחמו ואם תאמר הא בכדי שיחמו מיהא שרי והכא קתני לא יספוד בהן דמשמע לעולם י"ל(ד) הכא לא מוכחא מילתא כולי האי הואיל ואיכא נכרים גבייהו · לשון אחר גרסינן ועיקר מתניתין כוותיה דשמואל דייקא ומייתי סייעתא מדאמר רבי יהודה תלינן לקולא ורישא לא קשיא ליה דכיון דמחצה על מחצה נינהו ודאי בשביל ישראל ונכרים הוחמו שהרי לא לאדם אחד לבד הוחמו דנימא ספק לנכרים ספק לישראל: באמבטי קטנה · שיש לתלות ולומר שהוחמו משחשיכה על ידי נכרים עבדים והרבה קומקמוסים: אם יש בה רשות · אדם שליט: מתני' מדיחין · במים: שלא יזיז בו אבר · לא יגביה לו ידו או רגלו או ריסי עיניו מפני שמוקצה הוא: שומטין · שלא יסריח מחמת חום הסדינים והכרים: וקושרים את הלחי · של מת שהיה פיו הולך ונפתח (ה) וקושרין את לחיו שלא יפתח פיו יותר: ולא שיעלה · להסגר ממה שנפתח שאם כן היה מזיז אבר אלא שלא יוסיף ליפתח: סומכין אותה בספסל · שתורת כלי עליה: לא שתעלה · דהוי בונה:

(ז) **ומצינו** למדין לפי שיטה זו של רש"י ז"ל דכל היכא דמספקא לן מילתא תלינן לקולא ומיהו איכא למידק עלה מדאמר רב פפא בפרק אין נדין (דף כד:) בנכרי שהביא דורון לישראל דאם יש מאותו המין במחובר לקרקע אסור ולערב נמי בכדי שיעשו והא התם דאיכא למתלי שנתלשו מערב יו"ט ואפ"ה מצריכין לערב כדי שיעשו תירץ ה"ר יונה ז"ל דכל שיש מאותו המין במחובר דרכן של בני אדם ללקוט אותן ביומן ואין לוקטין אותן מבערב וכיון שרובן עושין כן אין תולין להקל ואכתי איכא למידק מדאמרי' בפ' בכל מערבין [דף מ.] גבי ליפתא דאתאי למחוזא דחזיא רבא דמכמשא ואמר הא ודאי מאתמול עקרה מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי הבא לישראל זה מותר לישראל אחר ומדאמר מאי אמרת ולא אמר מאי איכא משמע דספוקי הוה מספקא ליה ואפ"ה תליא לחומרא ורבא דקא מייתי סייעתא לשמואל הוא דקאמר לה התם אלמא שמואל דאמר חיישינן לאו לקולא קאמר דאי הכי קשיא דרבא אדרבא י"ל לעולם שמואל חיישינן לקולא קאמר וכפי' של רש"י ז"ל ורבא נמי כוותיה ס"ל ודקא אמר התם מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי לרווחא דמילתא קאמר לומר דאפילו לרב דלא תלי לקולא שרי דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר זה דרכו של רש"י ז"ל: **וגרסי'** בגמרא ואמאי הכא נמי לימא ימתין בכדי שיעשו ופירש"י ז"ל דארישא דמתני' קאי דקתני עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל כלומר מיד ומש"ה פרכינן ואמאי ימתין בכדי שיעשו דהא איכא לספוקי שמא בשביל ישראל נעשה וגהי דלית לן לאחמורי ולמימר דלא יקבר בו עולמית כיון שלא נעשה בודאי בשביל ישראל מ"מ לבעי כדי שיעשו ומפרקי' בעומד בסרטיא דבכי האי גוונא ליכא לספוקי שנעשה בשביל ישראל דאין ישראל קוברין מתיהן שם ודוקא רישא הוא דמוקמי' בעומד בסרטיא אבל סיפא דקתני אם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית אפי' אינו עומד בסרטיא קאמר וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שלא הביא בהלכות הא דסרטיא כך מצאתי בחדושי הרשב"א ז"ל אבל הגאונים ז"ל פירשו דאסיפא דמתני' דקתני ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית פריך אמאי מחמרי' כולי האי ולא סגי לן בכדי שיעשו כי היכי דסגי בחלילין ופרקי' דבעומד בסרטיא עסקינן שהוא מקום פרהסיא וגנאי הוא לישראל שיקבר בקבר מפורסם שנתחלל בו את השבת ולי נראה שאף ה"ר אלפסי כדברי הגאונים ז"ל הוא סובר וזה שלא הביא בהלכות בעומד בסרטיא משום דהכי פירושו היינו טעמא דבחלילין סגיא בכדי שיעשו ובקבר אמרינן לא יקבר בו עולמית משום דסתמו של קבר בסרטיא עומד דה"ל מקום מפורסם מה שאין כן בחלילין שדרכן להביא אותן בצנעא ולפיכך לא הוצרך הרב אלפסי ז"ל להביא [אלא] סתם משנתנו שאם לא תאמר כן תקשי לך מתני' אמאי נקט בחלילין היתר בכדי שיעשו ובקבר איסור דעולמית אפילו בחלילין כל שהביאן בפרהסיא אסורין עולמית וכמו שנראה מן התוספתא שכתבתי למעלה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות שבת (ח) דאפי' קבר אי קאי במקום המוצנע שרי בכדי שיעשו וכיון שכן אמאי נקט שריותא בחלילין ואסורא בקבר אלא ודאי כדאמרן דסתם הבאת חלילין בצנעא וסתם עשיית קבר בפרהסיא כנ"ל: **לא** יטייל אדם על פתח מדינה כדי שיחשיך ויכנס למרחץ מיד. במסכת עירובין היא שנויה [דף לח:] והביא ה"ר אלפסי ז"ל בכאן וא"ת דהכא משמע דאפי' להחשיך בדבר שהוא תוך התחום כדי שיכנס למוצ"ש מיד אסור ואילו ממתני' משמע דשרי דמדקתני אין מחשיכין על התחום משמע דדוקא להחשיך על התחום הוא דאסור משום דמוכחא מילתא אבל בתוך התחום דלא מוכחא מילתא כגון הולך לגנתו שבתוך התחום להחשיך ולתלוש להביא פירות מותר תירצו בתוספות אה"נ דתוך התחום כה"ג שרי אבל הכא שאני דכיון דמטייל על פתח מדינה שהמרחץ שם מוכחא מילתא ואיכא חשדא וכן נמי מהלך בתוך שדהו שהיא צריכה ניר ולעבוד מינכר' מילתא: **מתני'** ובלבד שלא יזיז בו אבר. לא יגביה לא ידו ולא רגלו ולא ריסי עיניו ומהא שמעינן דאפי' טלטול מקצת שמיה טלטול שלא תאמר עד שיגביה ידו או שיגרר אלא כיון דמזיז ראשו של דבר שאינו ניטל אסור וא"ת והא תניא לקמן בפ' בתרא [דף קכד:] גבי שליף של תבואה מכניס ראשו תחתיה ומסלקה לצד אחר אלמא טלטול מקצת לא שמיה טלטול י"ל התם משום לצער ב"ח הוא שהתירו כן: שיצטנן. שלא יסריח מחמת החום: וקושרים את הלחי. של מת שהיה פיו הולך ונפתח (ט) קושרין את לחייו כדי שלא יפתח פיו יותר: לא שתעלה. להסגר ממה שנפתחה דהיינו מזיז אבר: אלא שלא (י) תוסיף להפתח: סומכין אותו בספסל. שהרי תורת כלי עליו: לא שתעלה. דהוה ליה בונה:

גמ'

שלטי הגבורים

מיד וכ"כ הראב"ד והר"ן בפ' כל כתבי ובפ' שואל האריך לבאר טעמייהו · ואם עשה הנכרי הקבר או הארון לעצמו לדברי מיי' שרי לערב מיד ולפי' רש"י אם עומד הקבר בסרטיא במקום שאין דרך ישראל ליקבר שם או ודאי לא נעשה בשביל ישראל ומותר ליקבר בו מיד ואם לאו צריך להמתין בכדי שיעשו וכ"כ דעת רבינו והרא"ש והטור והר"ן האריך בזה · ואם עשאו בשביל יש' [illegible] פרטי לרש"י והרא"ש [illegible] התוס' אין חילוק בין אם הוא במקום פרהסיא או לאו בכל ענין אסור לקבור בו ישראל שנעשה בשבילו עולמית ולדברי מיי' פ"ו מה' שבת איכא חילוק בין נעשה בצנעא או בפרהסיא דאם נעשה בפרהסיא הרי זה לא יקבר בו אותו ישראל עולמית אבל אם הוא בצנעה ימתין למו"ש בכדי שיעשו ודיו וחילוק זה הוא למיי' בין בחלילין בין בקבר ולרש"י לא ס"ל האי חילוקא כלל דלעולם איכא איסורא כדלעיל :

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאין לחלק בין אותו ישראל ובין ישראל אחר בין בדבר מפורסם ובין בדבר שאינו מפורסם כמבואר בקונטר' הראיות :

הגהות הב"ח

(א) דאתו כצ"ל : (ב) צ"ל סני : (ג) בכדי כצ"ל: (ד) נ"ב הכא מוכחא מילתא אבל במרחץ לא כו' : (ה) צ"ל קושרין : (ו) נ"ב ותימה ה"ה מאי פריך בפ' יוצא דופן דף מ"ו מכלל דמ"ד חוששין חולצות ואם חיישינן קאמר ופירש"י חיישינן לחומרא משמע ואפשר לומר דאיכא דוכתא דפריך הכי ואיכא דוכתא דלא פריך הכי: (ז) ומצינו כצ"ל : (ח) צ"ל ואפי' : (ט) צ"ל וקושרין והוא דבור בפ"ע : (י) יוסיף כצ"ל: (כ) נ"ב קשיא : (ל) ועל כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב חיישינן : [ב] נ"ב ואסורה לכהונה:

עין משפט

א מיי' פכ"ד מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שו : ב מיי' פכ"ו מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיא:

המאור הקטן

בה רשות מותר לרחוץ בה מיד שאני אומר משחשכה מוצאי שבת הוחמה האמבטי אלמא לקולא תלינן ולא פליג רבי יהודה עליה דת"ק דבמחצה נכרים ומחצה ישראל אפילו רבי יהודה סבר שימתין דכיון שהיא מרחץ גדולה וליכא רובה נכרים כי מחממי למרחץ אדעתא דכולם מחמי לה וכיון דלא פליג ר' יהודה ודיקא מתני' כוותיה דשמואל הלכתא כוותיה ויש בזה חלוף בהלכות הרי"ף גם בפירש"י נראה שיש גירסא משובשת שהוא גורס דייקא מתני' כוותיה דשמואל ותניא כוותיה דרב ונראה מדבריו שהוא סובר דהא דתנן עיר שישראל ונכרים דרים בה שהיא ברייתא ואינה אלא משנה וכן זה שאמרו בגמרא אמאי ימתין בכדי שיעשו פירשה הר' שלמה ארישא דקתני עשו לו ארון וחפרו לו קבר ואין זה הפירוש מתיישב על דעתנו ונראה לנו שאין ספק בעשו לו לנכרים וחפרו לו קבר דבר ברור הוא שמותר לקבור בו ישראל למוצאי שבת מיד אלא אי קשיא סיפא דמתני' (כ) דקתני ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית מ"ש הכא דאסור עולמית ובעיר שרובה ישראל אמרינן ימתין בכדי שיחמו חמין ואינם אסורים עולמית אע"פ שהוחמו לצורך ישראל ה"נ נימא ימתין בכדי שיעשו הארון והקבר (ל) על מה תנן לא יקבר בו עולמית ופירשה עולא ורבי אבהו בעומד הקבר באסרטיא וארון מונח על הקבר באסרטיא דכיון דאיפרסמא מילתא אתו למימר זה הקבר הנעשה בשבת בשביל ישראל הקבור שם ואין זה כבודו של מת הקבור שם משא"כ בשאר מלאכות :

מלחמת ה'

וספיקא נעשו כמי שנולדו ביו"ט ואסורין ואמר שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ובספק מוכן פסקו התם א דאסור ואם תאמר לא הקילו ביומן אלא בשיעור כדי שיעשו הוא שתלה שמואל לקולא אכתי קשיא הלכתא אהלכתא א דקי"ל הלכתא כשמואל דדייקא מתני' כוותיה ואמר רב פפא הלכתא נכרי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו ה המין במחובר אסורין ולערב נמי אסורים בכדי שיעשו אלמא לערב נמי תולין בדבר להחמיר במעשה שבת ע"י א נכרי ואע"פ שאינו ידוע שתלשו בשביל ישראל ולענין מה שפירשו בשמועה זו עלמה דייקא מתני' דמכשירין א כוותיה דשמואל מדרבי יהודה דאמר אם יש בה רשות מותר לרחוץ בה מיד שאני אומר משחשכה מוצאי שבת ן הוחמה אמבטי אלמא לקולא תלינן יש לי להשיב דהתם פשיטא דשרי כיון דאיכא בכדי שיעשו והוא מוצאי שבת ול שאפילו נעשית בשבת הואיל ויש כאן שיעור שאפשר להם מתחשך מותר ובסיפא גבי מלא בה ירק נמכר אי קתני נמי אם יש בה רשות לוקח מיד ואם שהה כדי שיתלקט ויביא אפילו ע"י עשרה בני אדם מה לי רשות מה יד לי גננים ועוד קשה לי לפי פירושם לשון מתניתי לשמואל דקתני נכרי שהביא חלילין כו' אא"כ באו ממקום יד קרוב משמע אפילו הביאם סתם אסורין עד שיודע לנו שבאו ממקום קרוב ועוד אא"כ באו ממקום קרוב לא בי משמע שאפשר לתלות אלא שבאו ודאי ואדרבה איפכא הוה ליה למיתני נכרי שהביא חלילין יספוד בהן ישראל וח ואם באו ממקום רחוק לא יספוד בהן ישראל אבל הנכון והמחוור בעיני כדברי רבינו הגדול ז"ל דשמואל : לחומרא דפסק בספק מוכן ובספק גזל בין ביד נכרי בין ביד ישראל לחומרא וכך פירושה רב אמר ממקום קרוב ממש כלומר כל מקום ומקום לפי קרבתו אסורו והכי קתני נכרי שהביא חלילין לא יספוד בהן אלא אם כן באו לפנינו ממקום קרוב שיש בו בשעת הספד כדי שיבואו מאותו מקום ושמואל אמר לא כדי שיבואו ממקום קרוב בלבד אלא שא"א שיבאו ממקום יותר רחוק שאפילו באו לפנינו בשבת שחרית חוששין שמא חוץ לחומה לנו ומותנים להם זמן כדי שתתחשך להם ברחוב העיר ולינו חוץ לחומה וסייעתא מתנה על מתנה אסור ואפילו יש בה רשות כגון אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים שיש לומר עבדיו חממו לו ולא נעשה על ידי הבלנין אעפ"כ אסור לרבנן דחיישינן שמא ע"י בלנין נעשה ובשביל ישראל ומפליג פליגי רבנן אדרבי יהודה כדפליגי נמי התם בתלת בבי דהכיא מתני' ואע"פ דגבי ירק קתני סתם ואם יש בה רשות לוקח מיד סתם הולכין אחר לוקחי רוב ירק והוא הרשות ונכון עוד לומר דהייעתא מדקתני מרחץ מרחלת בשבת דמשמע דסתמא אסור ואע"פ שסייעו

גמ' כלי מיקר. שמביאין קרה כגון זכוכית: ואף שלמה אמר. בחכמתו שכרסו של מת נופחת ונבקעת: זה חוט השדרה. שהוא כמין חבל ולבן ככסף: זו האמה. שהוא מעין של תולדה כמו גולות מים: זה פרס. גלגל לשון גלל: אל הבור. שנופל לתוך פיו: מתני' אין מעמצין את עיניו בשבת. אפי' לאחר יציאת נפש דמזיז בו אבר: גמ' וחתכם. לשון וחייתכם: אריא אבי תרי לא נפיל. להרגן דכתיב וחתכם תרי וכתיב על כל חית השדה אפילו ארי: כדרמי בר אבין. דנקנסה עליהן מיתה ונדמין כבהמה: עשה לדקה עד שאתה מוצא. למי לעשות: ומצוי לך. (ט)הממון: ויש בידך לעשות. קודם שתמות: ונתן לך רחמים. שתרחם על הבריות: מהספדו של אדם ניכר. שאם היה אדם כשר הכל בוכין עליו ומספרים שבחו: אחים הספדאי. התאמץ בהספד שלי שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו: דהתם קאימנא. ואשמע איך תתחמם אלמא אצטריכא ליה לאזהורי וכיון דרב גברא רבה ובן העולם הבא הוא למה ליה לאזהורי הא אמרת מהספדו של אדם ניכר: הא דחממי ליה ואחים. לעולם חמומי בעי ומיהו לחסיד כי מחממי בהספידא מתחממי ובכו כולהו ולמי שאינו חסיד כל כך מחממי ליה ולא אחים: דסני ליה כולהו פומבדיתאי. משום דמוכח להו במילי דשמיא: ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך וגו'. מאחרי מטתך כשתמות תשמע אם יאמרו זה הדרך שהלך לכו בה: נוחה הימנו. דעתם נוחה עליהם ממה ששומעין עליו ורואין בו: בגדיך לבנים. כשמתך נקיה וטהורה:

סליקו להו שואל

מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי. מבעוד יום: ואם אין וכו' הא יש עמו (י) נכרי עדיף כדמפרש בגמרא: לחצר החיצונה. של עיר שהוא מקום המשתמר וכשבא לפרוק מן החמור נוטל בידיו מעליו כלים הניטלין בשבת ושאין ניטלין מתיר את החבלים של אוכף שהן קשורין בו והשקין

נר מצוה / תורה אור

אלא שלא תוסיף: גמ' ת"ר מביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין לו על כריסו כדי שלא תפוח ופוקקין את נקביו כדי שלא תכנס בהן הרוח ואף שלמה אמר בחכמתו °עד אשר לא ירתק חבל הכסף זה חוט השדרה ותרוץ גולת הזהב זה האמה ותשבר כד על המבוע זה כרס ונרוץ הגלגל אל הבור זה פרש שנאמר °וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם אמר רב הונא אלו בני אדם שמניחין דברי תורה ועושין כל ימיהם כחגים ר' לוי אמר משום ר' יהושע דסיכני לאחר ג' ימים כריסו של אדם נבקעת *והופכת לו על פניו ואומרת לו טול מה שנתת בי: מתני' אין מעמצין את המת בשבת ולא *בחול עם יציאת נפש והמעמץ עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים: גמ' ת"ר לא יעמץ אדם עיניו של מת עם יציאת נפש וכל המעמץ עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים משל לנר שכבתה והולכת אדם מניח *ידיו עליה מיד כבתה: תניא ר"ש בן אלעזר אומר הרוצה שיתעמצו עיניו של מת נופח לו יין בחוטמו ונותן לו שמן בין ריסי עיניו ואוחז בשני (א) גודליו והן מתעמצות מאיליהן: תניא ר"ש בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת שנאמר °במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות: תניא ר"ש בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי א"צ לשמרו מן העכברים עוג מלך הבשן מת צריך לשמרו שנאמר °ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ הכי קאמר כל זמן שאדם חי מוראו מוטל על הבריות כיון שמת ניטל מוראו ממנו: אמר רב פפא נקטינן אריא אבי תרי לא נפיל והא קא חזינא דנפיל ההוא *כדר' אמי בר אבא דאמר אין חיה רעה (א) שולטת באדם אא"כ נדמה לה כבהמה שנא' °אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו א"ר יוחנן אסור לאדם לישן בבית בלילה יחידי וכל הישן בלילה יחידי אוחזתו לילית תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר °עשה (צדקה) *עד שאתה מוצא ומצוי בידך ועודך בידך כלומר ויש בידך לעשות ואף שלמה אמר בחכמתו °וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבואו ימי הרעה אלו ימי הזקנה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה ופליגא אדשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד שנאמר °כי לא יחדל אביון מקרב הארץ: תניא ר' אלעזר הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו כלומר על מדת עניות שאם לא בא הוא בא בנו ואם לא בא בנו בא בן בנו שנאמר °כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם: אמר רב יוסף נקטינן צורבא מרבנן לא מיעני והא קא חזינן דמיעני (ג) אי איתא דמיעני אהדורי אפיתחא לא מיהדר: אמר לה רב אחא לדביתהו כי אתא עניא אקדימו ליה ריפתא כי היכי דליקדמו לבניך אמרה ליה מילט קא לייטת להו אמר לה קרא כתיב כי בגלל הדבר הזה ותאנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם: תניא רשב"ג אומר °ונתן לך רחמים ורחמך כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאין מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים *אמר רב יהודה בר שמואל בר שילת משמיה דרב מהספדו של אדם ניכר אם הוא בן העוה"ב ואם לאו איני והא"ל רב לרב שמואל בר שילת אחים לי הספדאי דהתם קאימנא לא קשיא הא דמחממו ליה ותאים והא דמחממו ליה ולא תאים א"ל אביי לרבה כגון מר דסנו ליה כולהו פומבדיתאי מאן מחאים הספדו אמר מסתיא את ורבא בר רב חנין בעא מיניה ר"א מרב איזהו בן העולם הבא א"ל °ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר (ג) רבי חנינא אומר כל שרוח רבותיו נוחה הימנו איכא דאמרי בעא מיניה רבי אלעזר מרב ורב מרבי חנינא איזהו בן העולם הבא א"ל כל שדעת רבותיו נוחה הימנו תנן התם רבי אליעזר אומר °שוב יום אחד לפני מיתתך שאלו תלמידיו את ר' אליעזר וכי אדם יודע מתי ימות ויעשה תשובה אמר להם כל שכן ישוב היום שמא ימות למחר ישוב למחר שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בעל תשובה ואף שלמה אמר בחכמתו °בכל עת יהיו בגדיך לבנים:

סליקו להו שואל

מי שהחשיך לו בדרך נותן א את °כיסו לנכרי אם אין עמו נכרי מניחו על החמור הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת ושאינן ניטלין מתיר את החבלים והשקים נופלין: גמ'

רש"י

גמ' ואף שלמה אמר בחכמתו. שכריסו של אדם נופחת ונבקעת: זה חוט השדרה. שהוא כחוט ולבן ככסף: זו אמה. שהוא מעיין של תולדה כמו גולות מים: זה פרש. וגלגל לשון גלל: אל הבור. שנופל לתוך פיו: כחגים. בתענוגין: מתני' אין מעמצין. אפילו אחר יציאת נפש דמזיז בו אבר: שופך דמים. שבסורח מועט מקרב מיתתו: גמ' ואוחז בשני גודלי רגליו. ועוגרן באצבעותיו: וחתכם. לשון חייתכם: אריא אבי תרי לא נפל. להורגם דכתיב ומוראכם הרי וכתיב על כל חית הארץ(ד): כדרמי בר אבא. שנקנס עליהן מיתה ונדמו לארי כבהמה: נמשל. מי שהיה מושלת בו בידוע שכבהמה נדמה: עשה לדקה עד שאתה מוצא. למי לעשות: ומצוי לך. ממון: ועודך בידך. ברשותך בטרם תמות: לא זכות. לא דבר לזכות בו שכולם עשירים: ולא חובה. לאמץ לבו ולקפוץ ידו: על מדה זו. שלא יבא לידי עניות לדבר המזומן לבא הוא או עליו או על בנו: ונתן לך רחמים. שתרחם על הבריות: מהספדו של אדם ניכר כו'. שאם אדם כשר הוא הכל בוכין עליו ומספרים שבחו: אחים בהספדי דהתם קאימנא. בשעת מיתתי התאמץ בהספדי שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים שם ויבכו דהתם קאימנא בשעת הספד ואשמע איך תתחמם אלמא איצטריך לרב לאזהור ה אהספדיה וכיון דרב גברא רבא הוא ובן העולם הבא הוא למה ליה לאזהורי אהספידא הא אמר מהספידו ניכר: הא דמחממא להספידא ואחים כו'. לעולם חמומי בעי שאין בני אדם נכמרין (ה) זה על זה כל כך מיהו לאדם חסיד כי מחממו להו בהספידו חיימי ובכו כולהו ומי שאין חסיד כל כך כי מחממו להו לא חיימי: דסנו ליה כולהו פומבדיתאי. משום דהוה מוכח להו במילי דשמיא דבני פומבדיתא היו רמאים כדאמרי' במס' חולין (ו): ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בה. מאחרי מטתך כשתמות תשמע אם יאמרו בדרך שהלך זה הדרך הישר לכו בה מובטח שהוא בן העולם הבא: נוחה הימנו. (ז) דעתו נוחה עליהם ממה ששומעין עליו ורואים בו: כ"ש. בשביל שאינו יודע איזה יום ימות ישוב: בכל עת יהיו בגדיך לבנים. נשמתך טהורה ונקיה:

סליקו להו שואל

מי שהחשיך. נותן כיסו לנכרי. מבעוד יום: אין עמו כו'. הא יש עמו (ח) נכרי עדיף כדמפרש בגמ': לחצר החיצונה. של עיר שהוא מקום המשתמר הראשון ובא לפורקו מן החמור: נוטל. מעליו בידו כלים הניטלים בשבת: ושאין ניטלין מתיר החבלים. של האוכף שהם קשורין בהן והשקין

מלחמת ה'

יכולין לתלות ולומר מערב שבת הוחמו חמין או שפקקו נקביו דלא קתני וכיתם בה מרחץ שהוחמו חמין בשבת אלא כתמה אסור וכן סיפא מלא בה ירק נמכר השוק אע"פ שאפשר שנלקט מערב והיינו כדשמואל וכ"מ שאפילו ספק תחומין לחומרא מדאמרינן במסכת עירובין בפ' בכל מערבין גבי ההוא ליפתא דאתאי למחוזא חזייה רבא דמכמשא אמר הא ודאי מאתמול עקרה מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי והכא ודאי לא היה רבא יודע מהיכן מביאין אותה ואפ"ה אסירא וא"ת שמא יודע היה שאין מביאין שם אלא ממקום רחוק והלא אפשר שהביאום קודם שתחשך עד חוץ לתחום ועוד דא"כ הוה ליה למימר דאתאי מחוץ לתחום ועוד מדאמרינן מאי אמרת משמע דה"ק מה יש לחוש ולומר שמא מחוץ לתחום באו דאי מחוץ לתחום אתא הוה ליה למימר מאי איכא דמחוץ לתחום אתא אלא ש"מ דספק תחומין להחמיר וכן מעשה דהנהו דכרי דאתו למברכתא לא הזכירו בגמרא כלל שבאו מחוץ לתחום אלא שבאו לעיר ואנו חוששין להם משום ספק תחומין להחמיר וכ"ה בכל מעשה שבת ואפילו לערב עד כדי שיעשו כדברי רבינו הגדול ז"ל והטעם משום דרב אשי דאמר בפ' קמא דביצה כל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל וספיקא אסור:

שלטי הגבורים

א רש"י פירש שיתננו לנכרי קודם שתחשך והשיג עליו הרא"ש ואמר דגם משחשיכה יוכל ליתן כיסו והבילתו לנכרי ולדעתי כי אינה השגה דודאי גם לרש"י אם לא נתן לנכרי הכיס קודם שתחשך יכול ליתנה לו משתחשך אבל כוונת רש"י כי מוטב שיתננה לו קודם שתחשך דהרי אינו עושה אלא איסור מדרבנן שאומר לנכרי לעשות מלאכתו בשבת דאסור כשלא קנץ עמו שכירות ואילו ממתין משתחשיכה לתת כיסו לנכרי עביד תרי איסורי שמטלטל גם המעות שהם מוקצין הלכך מתישבין שפיר דברי רש"י לדברי שאר הפוסקים ובדרך זה הלך מיי' פ"ו מהל' שבת. מיהו צ"ע דמשמע בגמרא דאיכא איסור קל טפי לתת כיסו לנכרי ממה שישים אותו על גבי בהמתו ולפי המסקנא נראה דכשמשים כיס על גבי בהמה בשעה שהיא הולכת ונוטל ממנה כשהיא נחה דהרי לכתחילה דכל שבהבירו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחילה וא"כ היה יותר טוב לתת כיסו על החמור ממה שיתננו לנכרי ועוד קשה האי דקאמר בחמורו הרי לכתחילה והיאך הרי לכתחילה בכיסו לתת על החמור וליטול הימנה בשבת והלא אסור לטלטל כיס המעות בשבת:

לשון ריא"ז

מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי מבעו"י או לאחר חשיכה כמו שביאר מז"ס:

הגהות הרי"

(א) נ"ב ל"ש דא"כ אפילו חדא:

הגהות הב"ח

(א) גודלי רגליו כצ"ל:

עין משפט

א מיי' פ"ד מה' אבל הל' ג סמג עשין טוש"ע יו"ד סי' שנב
ב מיי' מהל' תשובה
ג מיי' פ"ו מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רפו

והסקין טפלין : **גמ'** מ"ט שרו ליה רבנן . ומפרקין קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו וכו' : **וכתבו** בתוספות בשם ר"ת ז"ל וכן בספר התרומה דמהא שמעינן למי שמתירא מפני הלסטים או השלטון שיהא מותר לטלטל את המעות כדי להחביא דמשום הפסד ממונו שרו ליה רבנן כי היכי דשרו ליה הכא כי אין עמו נכרי ואיך אחריני לטלטל כיסו פחות פחות מארבע אמות ואע"ג דתנן [דף קמז:] מצילין תיק הספר עם הספר אף על פי שיש בתוכו מעות מפני הדליקה ומשמע דדוקא עם הספר אבל בלא ספר אין מצילין היינו להציל לחצר שאינה מעורבת אבל לחצר המעורבת כל כמה דבעי מציל זהו דעת בעלי התוס' :

אבל הרמב"ן ז"ל סובר דבדליקה אפילו בחצר המעורבת אין מצילין אלא מה שנתנו חכמים משום דאי שרית ליה אתי לכבויי כדאיתא בפרק כל כתבי [דף קיז:] וכמו שכתבתי שם בס"ד : ולפיכך כתב דמי שמתירא מפני לסטין לא שרינן ליה מידי מפני הפסד ממונו אלא לסטים כדליקה וכי תימא אמאי שרינן הכא כתב הרב ז"ל דהכא הכי קאמרינן אין אדם מעמיד עצמו לכוף את יצרו שיזרוק ממונו שאוחז בידו להפסידו ומשום הכי שרי ליה הכא אבל [א] אדם מעמיד עצמו שיהא ממונו כפסד מאליו ואינו מכניס עצמו לידי איסור בשביל שיצילנו ומש"ה לא שרו ליה רבנן בדליקה דהתם פסידא ממילא אתיא והביא ראיה לדבר מדמסקינן לעיל בפרק נוטל [ד' קמב:] גבי ארנקי מלאה מעות ששכחו בסרטיא דלא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד ואמאי לא שרינן [אפילו] בלא ככר כי הכא אלא ודאי הייטו טעמא דכל היכא דפסידא ממילא אתיא כי ההיא דארנקי בסרטיא אדם מעמיד [עצמו שילך לאיבוד מה שאין בידו] ומשום הכי לא שרו ליה רבנן מידי אבל אין אדם מעמיד עצמו שישליך לאיבוד מה שבידו ומש"ה שרו ליה רבנן הכא והרשב"א ז"ל הקשה עליו דבסוגיין משמע דלא מפלגי בין מאי דנקיט בידיה ובין מאי דמנח אארעא מדאמרי' בלישנא קמא דרבא גבי מציאה ולא אמרן אלא דלא אתאי לידיה ומשמע דדוקא במציאה דלא אתאי לידיה הוא דלא שרינן מידי אבל אתאי לידו ככיסו דמיא [דמציאה דלא נקט ליה בידיה שרו ליה רבנן הגמא כל היכא דזכי ליה] לא שנא נקט ליה ול"ש מנח אארעא שרי ודא ודא אחת היא דבכולהו גווני קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו. ולפיכך כתב הרב ז"ל שיש לדון ולהתיר כדברי רבותינו הצרפתים ז"ל אלא שמצא תשובה להם ממקום אחר דהכא כי שרי' ליה לא מפני הפסד ממונו הוא דשרינן אלא כי היכי דלא ליתי לידי איסורא דאורייתא אבל במי שמתיירא מפני לסטים מאי איכא דאי לא שרו ליה אתי לטלטולי אטו כדי שלא יבא לידי איסור טלטול מי שרינן ליה טלטול הלכך לא שרינן ליה כלל אלו דבריו ז"ל: ותשובה זו איני מכיר דכי היכי דאמרי' הכא באין שם נכרי ואיך אחריני דהתירו לו לטלטלן פחות פחות מארבע אמות כי היכי דלא ליתי לטלטל ארבע אמות כאחת לפי שאם לא תתיר לו כלל לא ישמע לך ויבא לטלטל בהדיא אפילו באיסורא דאורייתא הכי נמי איכא למימר הכא למי שבאו עליו לסטים שאם לא תתיר לו טלטול דרבנן בביתו והולכת פחות פחות מארבע אמות אף הוא לא ישמע לך ויטלטל אפילו ארבע אמות בבת אחת ואיני רואה הפרש בין זו לזו כלל :

אלא כך אני אומר דהייטו טעמא דשרו ליה רבנן הכא ובדליקה לא שרו לפי שכל הפסד שהוא טופל פתאום שאפילו בלא איסור שבת אדם בהול עליו וצריך שימהר הצלתו כגון דליקה בכה"ג שייך למימר מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי לפי שמתוך שהדבר נחפז הרבה ואין לבו עליו אי שרית ליה מידי אף הוא לא יתן דבריו לשיעורין ואתי לכבויי דכל בכי האי גוונא טפי איכא למיחש למתוך שאדם בהול ממאי דאיכא למיחש לאין אדם מעמיד אבל הכא אין השעה דחוקה לו כל כך שיהא לבו בהול עליו ואי שרית ליה אף הוא יציל בההוא גונא דשרית ליה בלחוד ואי לא שרית ליה מידי אף הוא לא יעמוד עצמו על ממונו ויציל כי היכי דבעי והייטו לישנא דלעיל אמרינן מתוך שאדם בהול והכא אמרינן לפי שאין אדם מעמיד עצמו כך נ"ל ובההיא דפרק נוטל [[דף קמב:] אע"פ שאין הדבר נחפז שיהא לבו בהול עליו הייטו טעמא דלא שרי ליה רבנן לפי שכיון שבעיר הוא ואפשר לו לישב ולשמור עד לערב לא שייך למימר אין אדם מעמיד עצמו על ממונו שהרי יכול הוא להציל ממונו בלא דחיית איסור ולענין לסטים נראין הדברים שלבו של אדם בהול עליהן כדליקה שהרי הצלתן נחפזת אפילו בלא איסור שבת ואי שרית ליה מידי אתי לידי איסורא דאורייתא זהו דעתי : **אמר** רבא דוקא כיסו . דכיון דטרח ביה שעל ידי טורח הוא משתכר חיים עליה ואי לא שרית ליה אתי לאיתויי אבל מציאה דלא טרח בה לא וגרסינן בגמרא ולא אמרן אלא דלא אתאי לידיה אבל אתאי לידיה ככיסו דמי כלומר דכיון דהגביהה וזכה בה קודם שתחשך ככיסו דמו דאין אדם מעמיד עצמו עליה ושרו ליה רבנן : וגרסינן תו התם ואיכא דאמרי בעי רבא מציאה הבאה לידיה [מהו כיון דאתא לידיה] ככיסו דמי או דילמא כיון דלא טרח לא אתי לאיתויי ארבע אמות תיקו ומסתברא דהלכתא כלישנא קמא דאע"ג דבלישנא בתרא מספקא לן מציאה הבאה לידו מהו כיון דהאי איסורא מדרבנן בעלמא הוא נקטינן לקולא כלישנא קמא ועוד אפילו ללישנא בתרא כיון דספוקי הוא דמספקא לן הוה ספיקא דרבנן ולקולא וכן נראין דברי הרמב"ם ז"ל בפרק עשרים מהלכות שבת אע"פ שלא נתחוור לי לשונו שם אבל לא נראה כן מדברי הרב אלפסי ז"ל שכתב בהלכות דוקא כיסו אבל מציאה לא ולא חלק בין אתאי ללא אתאי לידיה :

מאי טעמא חמור אתה מצווה על שביתתו . פירוש דאע"ג דליכא הכא משום שביתה דהא אמרינן בסמוך כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטלו הימנה אפילו הכי כיון דבמלאכה גמורה הוא מצווה על שביתתו לנכרי יהיב ליה ולא לחמור : **הני** אדם . ויש במינן שהוא חייב במצות ואתי לאיתלופי : לשוטה יהיב ליה. דלית ליה דעת כלל אבל חרש אית ליה דעתא קלישתא כדאמרי' ביבמות (דף קיג:) : **איכא** דאמרי לחרש יהיב ליה וא"ד לקטן יהיב ליה . וכיון דלא איפשיטא לן יהיב ליה להי מנייהו דבעי ומסתברא דכי יהיב ליה לקטן ה"מ דיהיב ליה כשהוא מהלך וכשהוא עומד נוטלו ממנו וכדאמרינן לקמן בבהמה דאי לא הא ספי ליה איסורא דאורייתא בידים וכתיב לא תאכילום וקרי ביה לא תאכילום כדאיתא בפרק חרש [דף קיד.] ואמרינן התם לא יאמר אדם לתינוק הבא לי מפתח אבל מניחו תולש מניחו זורק ובפרק כל כתבי [דף קכא.] נמי תנן קטן שבא לכבות אין שומעין לו ואוקימנא בגמרא בקטן העושה על דעת אביו וכתב הרשב"א ז"ל שמכאן יש להביא ראיה דאיסורא דרבנן ספי ליה בידים וה"נ מוכח בפרק חרש ואע"ג דכל היכא דעביד מחמת גדול אפילו בדרבנן אסור כי היכי דלא ליתי למסרך דהא כבוי דליקה דרבנן הוא לרבי שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא ואפ"ה אין שומעין לו שאני הכא דכיון דאיכא למיגזר דאי לא שרית ליה אתי למעבד איסורא דאורייתא שרי ליה ולא חיישינן בכי הא דילמא אתי למסרך : **אין** עמו לא נכרי ולא חמור ולא חרש ולא שוטה ולא קטן מאי א"ר יצחק עוד אחרת. עוד תקנה אחרת לכיס להצילו בהולכת פחות פחות מד' אמות ומיהו אי איכא חד מכל הני לא שרי ליה הכי לפי שהוא יותר קרוב לבא לידי איסור תורה ומש"ה לא רצו לגלותה [ב] והכי משמע דטפי חמירה הולכת פחות פחות מד' אמות מנתינת כיסו לנכרי וכיון שכן נראין הדברים דבמציאה אסור להוליכה פחות פחות מארבע אמות דכיון דאמרינן לעיל גבי נכרי דוקא כיסו אבל מציאה לא דאלמא לא שרינן במציאה נכרי כ"ש לא שרינן ביה פחות פחות מארבע אמות דחמיר טפי אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' הנזכר דבמציאה נכרי אסור אבל הולכת פחות פחות מארבע אמות שרי ונתן הוא ז"ל טעם לדבר בתשובת שאלותיו דבכיסו מתוך שהוא בהול על ממונו פעמים שהוא נחפז ללכת ושמא יוליכנו ארבע אמות ולפיכך לא התירו לכתחלה להוליכה פחות פחות מארבע אמות ולאסור לגמרי לא רצו לפי שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו והתירו לו נכרי אבל גבי מציאה אסרו לו נכרי לפי (שאין אדם)[שאדם] מעמיד עצמו עליה והתירו לו להוליכה פחות פחות מד' אמות שמתוך שאינו בהול ונחפז כל כך להצילה לא אתי להוליכה ד' אמות בבת אחת ואין טעמו מחוור וכבר השיגו הראב"ד ז"ל : **והלא** מחמר . מנהיג חמור טעון הוי מחמר ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך ואיזו היא מלאכה העשויה על ידי שניהם זו שהיא טעונה והוא מחמר אחריה והא דלא אקשינן ליה דקא עבר משום שביתת בהמתו משום דהוה מתרץ ליה דילמא בבהמה שאינה שלו ושאלה ושכירות לא קנו ואמסקנא לא קשיא מידי דכיון דלא עביד עקירה והנחה אפילו משום שביתת בהמתו ליכא דבגופו נמי פטור ומכאן ראיה למה שכתבתי בפירקא קמא דע"ז

רש"י

והסקין טפלין : גמ' מאי טעמא שרו ליה למיתן לנכרי . הרי שלוחו הוא ליטלנה בשבת : מעמיד עצמו . מלהציל ממונו : דוקא כיסו . דכיון דטרח בה שע"י טורחו משתכר חייס עלה ואי לא שרית ליה הא אתי לאיתויי : הני אדם. ויש במינו חייב במצות ואתי לאיחלופי : לשוטה יהיב ליה . דלית ליה דעת כלל אבל חרש לעתא קלישתא אית ליה כדאמרינן ביבמות : עוד אחרת . שיתה תקנה לכיס להצילו : ולא רצו לגלותה . כדאמרינן בגמרא כבוד אלהים הסתר דבר מותר להסתיר דברי תורה לשם שמים וזהו כבוד השם דאי שרית דילמא אתי לאיתויי ארבע אמות ברה"ר : והלא מחמר . מנהיג חמור טעון קרוי

גמרא

תורה אור

גמ' מ"ט שרו ליה רבנן למיתן כיסו לנכרי קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברשות הרבים °אמר רבא דוקא כיסו א אבל מציאה לא : אם אין עמו נכרי מניחו על החמור:טעמא דאין עמו נכרי הא יש עמו נכרי(א)יהיב ליה מ"ט חמור אתה מצווה על שביתתו נכרי אי אתה מצווה על שביתתו חמור וחרש שוטה וקטן (ג) לחמור יהיב ליה לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה מ"ט הני אדם (ג) והאי לאו אדם חרש ושוטה לשוטה יהיב ליה לחרש לא יהיב ליה שוטה וקטן לשוטה יהיב ליה לקטן לא יהיב ליה איבעיא להו ב חרש וקטן מאי *איכא דאמרי לחרש יהיב ליה ואיכא דאמרי לקטן יהיב ליה וכיון דלא איפסיקא הלכתא בהדיא דעבד כי האי לישנא עבד ודעבד כי האי לישנא עבד אין עמו ג לא נכרי ולא חרש ולא שוטה ולא קטן ולא חמור מאי אמר ר' יצחק עוד אחרת התירו ולא רצו לגלותה מאי עוד אחרת מוליכו פחות פחות מד' אמות אמר מר אין עמו נכרי מניחו על החמור והלא מחמר הוא ורחמנא אמר °לא תעשה

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לנכרי : (ב) אחרור מ"ת נ"כ . (ג) כאי ת"ל :

הגהות מאי

[א] הכא : [ב] ותכת :

שלטי הגבורים

א לדברי רבינו משמע דבכל ענין אסור להביא המציאה בשבת לביתו בין שמצאה קודם השבת ואתאי לידיה בין מצאה בשבת דלא אתאי לידיה אין שום תקנה להביאה לביתו אלא מחשיך עליה אם ירצה ולדברי הרא"ש והטור א"ח סימן רס"ו משמע דאם אתאי לידיה המציאה וזכה בה מבעו"י הויא ככיסו וכל דין הכיס נוהג בה ומיי' פ"ב ופ"ו מהל' שבת כתב דמציאה אם אתאי לידו שרי להוליכה פחות פחות מד' אמות אבל לעולם לא מצי לתת המציאה לנכרי או לחמור ותמ"ו בשום ענין ודבריו צ"ע דגבי מציאה משמע דקיל טפי מ"ג שמכיאו בפחות פחות מד' אמות ממה שיתנה לנכרי ותמ"ו וגבי כיס משמע מדבריו להפך והאחרונים השיגו עליו הרבה :

לשון ריא"ז

ב היו עמו חרש וקטן הרי זה ספק ונותנו לאיזה שירצה ומ"מ אומר שנותנו לקטן ולא יאמר לו להוליכו שהגדול מוזהר על הקטן מן התורה ולא התירו לו איסור תורה אלא נותנו לו סתם והקטן מוליכו מאליו ואף על פי שהקטן עושה על דעת אביו שרואה שנוח לו לאביו הואיל ואין אביו מצוהו אין איסורו אלא מדברי סופרים והתירו איסור של סופרים אצל הכיס ורבי יוסף ב"ר משה אומר שלא התירו לתתו לקטן אלא בשעה שהוא מהלך ובשעה שרוצה לעמוד נוטלו ממנו ומודיע לקטן שיעשה באופן זה ולא יעשה עקירה והנחה וכן נראה לי עיקר כמבואר בקונטרס הראיות וכן אתה אומר בחרש ושוטה :

ג ספר התרומה ומרדכי פרק מי שהחשיך וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו שאם ירא פן יגזלוהו הנכרים ממנו אם יוליכם בפחות פחות מד' אמות שיכול להניחו עליו וירוץ שלא יעמוד כלל וכשיגיע על פתח ביתו יזרקנה כלומר כלאחר יד קודם שיעמוד דהשתא לא עשה איסורא דהא מבעו"י התחיל לרוץ בו ולא עשה עקירה משנכנס שבת ומדברי הרמב"ן שהביא הר"ן שם פרק מי שהחשיך גבי החבילה נראה דלא הותר לרוץ והכיס עליו דדוקא גבי חבילה התירו מפני שיש היכרא ולא אתי למעבד עקירה והנחה אבל גבי כיס דליכא היכרא אסור אלא שיש לומר דלא פליגי דעד כאן לא קאמר הרמב"ן שאינו יכול לרוץ עם הכיס ולהביאו לביתו בכה"ג אלא היכא שיכול להביאו לביתו בפחות פחות מד' אמות אבל אם אינו יכול להביאו לביתו פחות פחות מד' אמות דאיכא סכנה שמא יאבד ממנו שלסטים או נכרים יגזלוה ממנו אם יביאנו בכך נראה דגם לדידיה שרי לרוץ עם הכיס דלעולם יש סברא לומר דאי לא שרית ליה איסורא זוטא עביד איסורא רבה ונראה לי דאפילו אם אין שם חשש לסטין אלא שבדרך יש מים לדלג שהיא רחבה יותר מד' אמות וכיוצא בזה שאם אי אתה מתיר לו אלא להביאם בפחות פחות מד' אמות יצטרך לאבד כיסו ואם אתה מתיר לו לרוץ תחתיו יוליכם בלא איסור דאורייתא שלא יעשה עקירה והנחה דשרי ליה לרוץ תחתיו עד ביתו ויזרקנו כלאחר יד ולכל הפירושים כשהוא עם הכיס צריך שיתחיל לרוץ מבעוד יום כדי שלא יעשה עקירה בשבת כמ"ש ספר התרומה ולדידן דלית לן רשות הרבים אלא כרמלית אפשר דבכל ענין שרי ודברי ספר התרומה צריכין עיון דמשמע דאי עביד עקירה בשבת שיהיה אסור דהא קיימא לן דעקירה בלא הנחה אינה כלום והכי פשיטא תלמודא גם צ"ע כי הר"ן כתב בשם הרמב"ן דאינו יכול לרוץ וכיסו עמו ומגיד משנה פרק י"ג מהלכות שבת כתב בשם הר"ן דיכול לרוץ וכיסו עמו כמו שיכול לרוץ בחבילתו :

דע"ז דבאיסורא דמחמר לא שנא בהמתו ולא שנא בהמת חבירו : מניחו עליה כשהיא מהלכת . לאחר שעקרה ללכת דלאו עקירה היא כדאמרינן בפ"ק [דף ג.] גבי הושיטו חברו אוכלין ומשקין וכיון דאדם לא מחייב בה חטאת כי האי גונא כאן מותר דהכא נמי מלאכה כתיב והאי לאו מלאכה היא ואתי למעבד עקירה והנחה כשחוזרת ועוקרת לילך אחר הטלת המים וגללים : נוטלן הימנה. ולאחר שתחזור ותעקור רגל יניחנו : רץ תחתיה.עד שמגיע לביתו דכל כמה דלא עמד ליכא עקירה: קלי . מעט כלומר בנחת : למעבד עקירה והנחה. דזמנין דקאי ולאו אדעתיה אבל רץ איכא היכרא: נר מצוה

תעשה כל מלאכה אמר רב אדא בר אהבה מניחו עליה כשהיא מהלכת סוף סוף אי אפשר דלא קיימא פורתא להשתין מים או להטיל גללים °(א) והא קא אתי למיעבד א עקירה והנח' אלא כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטלו מעליה : אמר רב אדא בר אהבה *היתה חבילתו מונחת לו על כתיפו רץ תחתיה ולא נחית לה עד שמגיע לביתו ודוקא רץ אבל קלי קלי לא מ"ט כיון דליכא היכרא אתי למיעבד עקירה והנחה סוף סוף כי מטי לביתיה אי אפשר דלא קאי וקא מעייל מרה"ר לרה"י דזריק ליה כלאחר יד : *הגיע לחצר החיצונה וכו' : אמר רב הונא ב היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית כגון קרני דאומני דאסור לטלטלן משום דלא חזיין מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ומתיר את החבלים והשקין נופלין מאליהן ודוקא בשליפי זוטרי דאי בעי שמיט להו לכרים וכסתות מתותייהו ולא קא מבטל כלי מהיכנו מהא שמעינן דלית הלכתא כר' יצחק דאמר בפרק כירה* אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת דהא הכא אוקימנא בקרני דאומני דלא חזיין וקאמר דמביא כר או כסת ומניח תחתיהן תניא רבי שמעון בן יוחי אומר היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מכנים ראשו תחתיו ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו אביי אשכחיה

(תקעה) (ד' קנד:) (תקעו) (ד' מג.)

כלאחר יד . שלא כדרך זריקה כגון מכתפיו ולאחוריו : והוי יודע דדוקא בחבילה הוא דשרי' הכי לפי שאין דרכו של אדם לרוץ עמה ומאן דעביד הכי אית ליה היכרא טובא אבל רץ בכיס לית ליה היכרא ואסור דאי לא תימא הכי ליתני מתני' האי תקנתא נמי בכיס וכי תימא לא רצו לגלותה הוה ליה למימר בגמרא לעיל הכי אין שם לא חמור ולא חרש מטלטלו פחות פחות מד' אמות או רץ אלא ודאי כדאמרן . הרמב"ן ז"ל : אמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית כגון קרני דאומני וכו' . מקיזי דם שאינן ראויים בשבת לכלום לפי שמאוסין.ואפי' לר"ש דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס אסור לטלטולינהו דעד כאן לא שרי ר"ש בשרגא דנפטא אלא משום דחזי לכסויי בה מנא אבל הני לא חזו להכי דכיון דאי נפלו מתברי לא עבידא לכסויי בהו מנא : דאי בעי שמיט להו לכרים וכסתות מתותייהו ולא קא מבטל כלי מהיכנו . ואם תאמר והיכי שרי למשמטינהו והלא מדעת הניחן וקיימא לן דבמניח נעשה בסיס לדבר האסור י"ל דלא מקרי מניח אלא בשהניחה על דעת שיעמוד שם אבל הכא [א] לא נתכוין אלא על דעת לשמטן ליכא משום בטול כלי מהיכנו דביטול לשעה אינו ביטול אלא אם כן נתבטל לכולי יומא ולפי זה איכא מאן דאמר דהא דאמר רב חסדא בפרק כירה (דף מב:) אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה ודייק לה ממתני' דתנן אין נותנין כלי תחת הנר לקבל את השמן דוקא בשהקצה הכלי מדעתו כל אותו היום לקבלת הבילה והשמן שזה הוא בטול כלי מהיכנו אבל אם דעתו לנערו מותר וזו היא שיטת הרז"ה ז"ל : ואחרים אומרים דכיון שאסור לבטל כלי מהיכנו לכל היום ה"נ אסור לבטלו למקצתו של יום דאי לא תימא הכי כי אקשינן בפרק כירה עליה דרב יוסף דאמר משום דקא מבטל כלי מהיכנו ממתניתין דנותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ואיצטריך לשנויי ניצוצות אין בהן ממש וכן נמי אקשי' עלה מנותנין כלי תחת הדלף ואיצטריך לשנויי בדלף הראוי למה לי לשנויי הכי ליתני ליה דלאו במבטל אותו כלי לאותו דבר לכל השבת עסקי' אלא ודאי אפי' לבטל כלי מהיכנו למקצת שבת נמי אסור אלא דהכא משום פסידא הוא דשרינן כיון דלא מבטל ליה לכולי יומא ומש"ה אוקימנא בשליפי זוטרי דאי בשליפי רברבי שאי אפשר לנערן כיון דקא מבטל כלי מהיכנו לגמרי לכל השבת חמור טפי ואפילו במקום פסידא לא שרו ליה רבנן והיינו דאמרינן בגמרא מהו דתימא להפסד מועט נמי חששו דאלמא משום פסידא אתינן עלה : מהא שמעינן לית הלכתא כרבי יצחק דאמר בפרק כירה אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת וכו' . וכמו שכתב בהלכות והרז"ה ז"ל כתב דאי מהא לא איריא דהא בפרק כירה משמע דרב הונא אית ליה דרבי יצחק מדאמרינן התם [דף מג:] פוקו ואמרו לר' יצחק כבר תרגמה רב הונא לשמעתיך בבבל וכיון שכן אפילו תימא דלא קיימא לן כר' יצחק מ"מ ה"ל לאקשויי מינה לרב הונא דסבירא ליה הכי אלא ודאי היינו טעמא דלא חיישינן לרבי יצחק משום דאפילו רבי יצחק מודה במקום הפסד מרובה דלאו"ג דביטול כלי מהיכנו לא שרי אפילו במקום הפסד מרובה איסורא דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל לא חמיר כולי האי ושרי ליה ולפיכך יש מי שכתב דקיימא לן כר' יצחק דליכא לדחוייה משמעתין ודכתיבנא אבל הרמב"ן ז"ל הקשה דרבי יצחק לא שרי לטלטל כלי *(שלא) לצורך דבר שאינו ניטל אפילו במקום הפסד מרובה וראיה לדבר מדאמרינן בפרק משילין (דף לה:) דתנן ומכסין את הפירות בכלים מפני הדלף וכן כדי יין וכן כדי שמן ואתמר [דף לו.] עלה אמר *רב הונא [ב] אורתא דליבני ורבי יצחק אמר פירות הראויין ואזדא ר' יצחק לטעמיה דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל (ה) ואוקמא עולא למתני' בדטבלא ואקשינן בשלמא למאן דאמר בדטבלא היינו דקתני כדי יין וכדי שמן אלא למאן דאמר פירות הראויין הא תנא ליה פירות כדי יין ושמן אצטריכא ליה מהו דתימא להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו קמ"ל והא פירות דהפסד מרובה ואפ"ה לר' יצחק אין כלי ניטל אלא בראויין וש"מ דרב הונא דשרי הכא להביא כרים וכסתות לית ליה דרבי יצחק וכדברי הרב אלפסי ז"ל : היתה בהמתו טעונה שליף (ו) תבואה.של טבל: מכנים ראשו תחתיו ומסלקו לצד אחר . ומשום לצער ב"ח הוא דשרינן טלטול כה"ג הא בעלמא אפילו טלטול מקצת שמיה טלטול ואסור כדתנן

בסוף

ד"ה מ"ז

גי' ד"ה עולא

רש"י

קרוי מחמר ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך ואיזו היא מלאכה העשויה ע"י שניהם זוהי שהיא טעונה והוא מחמר : מניחו עליה כשהיא מהלכת. לאחר שעקרה ללכת דלאו עקירה היא כדאמרי' בפ"ק הושיטו חבירו אוכלין ומשקין וכיון דאדם לא מיחייב חטאת כה"ג כא, מותר דהכא נמי מלאכה כתיב(ב): נוטלן הימנה . ואחר שתחזור ותעקור רגלה יניחנו דלא הוי עקירה והנחה כל זמן שהיא מהלכת : מונחת לו על כתיפו . מבעוד יום וקדש עליו היום : רץ תחתיה . וכל זמן שלא עמד לפוש אין כאן עקירה לאיסור : קלי קלי . מעט מעט כלומר בנחת : למיעבד עקירה והנחה . זימנין דקאי ולאו אדעתיה אבל רץ איכא היכרא : כלאחר יד . שלא כדרך זריקה כגון מכתיפיו ולאחוריו: קרני דאומני.(ג) מקיזי דם שאין ראוים בשבת לכלום לפי שמאוסים : שליפי זוטרי . משואות קטנות דאי בעי שמיט הכר מתחתיהן ונופלין על הכר השני וכן עד שמגיעין לארץ (ד):שליף של תבואה . משוי של תבואה של טבל:

דקמשפשף

שלטי הגבורים

א מיי' פ"כ מהל' שבת כתב שאסור להנהיג בהמה בקול אפילו אחר שהמשא עליה דהוי מחמר ופירש"י נוטה לזה והאחרונים לא פסקו כך דס"ל דליכא איסור מחמר להנהיג בהמה בקול לאחר שהמשא עליה והיא מהלכת בעת שצועק לה ומגיד משנה פ"כ מהלכות שבת האריך :

ב הר"ן הביא דעת מי שאומר דכל עוד שאינו מבטל כלי מהיכנו כל יום השבת דאינו נקרא ביטול וגם אינו נקרא מניח שיעשה בסיס לדבר האסור דהרי אדעתא ליטלו משם לאחר שעה נתנו שם ולפי זה שרי להשים כלי תחת מוקצה בכל ענין כל עוד שאינו מבטלו שם לכולי יומא ואפי' אין שם פסידא כלל דאין זה נקרא מבטל כלי מהיכנו ונ"ל דכל הפוסקים שוים דאם אין שם פסידא טובא דאסור לבטל כלי מהיכנו אפילו אינו מבטל לכולי יומא אלא לשעה פורתא והאריך בזה הר"ן ומגיד משנה פכ"א מהלכות שבת ונ"ע בדין יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצה לחצי שבת :

לשון ריא"ז

היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית שאינן ניטלין כגון שהיו כלים שמקיזין בהן שהאומן מקפיד עליהם בטלטולן והם מוקצין מחמת חסרון כיס הרי זה מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן ומתיר החבלים והן נופלין מאליהם ואפי' אם היו משואות גדולות שא"א לשמוט הכרים מתחתיהם וצריכין לעמוד שם כל השבת והרי מבטל כלי מהיכנו התירו דבר זה משום צער הבהמה לפי שצער בעלי חיים מן התורה ואיסור בטול כלי מהיכנו מד"ס [ומבטלין דברי סופרים] מפני איסור תורה כמבואר בקונטרס הראיות :

עין משפט

א מיי' פ"כ מה' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' רסו: ב מיי' פכ"א מהל' שבת טוא"ח סי' שס ·

הגהות חו"י

(א) בגמרא דף נג :

הגהות הב"ח

(א) וקא כצ"ל ותיבת והא נמחק: (ב) נ"ב והא לאו מלאכי' סוא:(ג)נ"ב של: (ד) נ"ב ס"א אבל משואות גדולות דא"א לשמטן שלא ישתברו אסור להניח תחתיהן כרים דקא מבטל כלי מהיכנו דשוב לא יטלם משם ודמי לסותר : (ה) נ"ב כו' : (ו) משוי של כצ"ל :

הגהות מא"י

[א] שלא : [ב] ואפילו :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אמר רב הונא היתה בהמתו כו' ומה שכתב הרי"ף ז"ל במקום הזה כו' :

אמר הכותב דרכו של רבינו הגדול ז"ל רחוקה וקרובה וזו של בעל המאור ז"ל קרובה ורחוקה שלדברי רבי יצחק ודאי אפילו משום הפסד מרובה לא התירו לטלטל אלא לדבר הניטל בשבת ממאי דאמרינן במסכת ביצה בפרק משילין דתנן ומכסין את הפירות בכלים מפני הדלף וכן כדי יין וכן כדי שמן ואתמר עלה אמר עולא אפי' אורחא דלבני ור' יצחק אמר פירות הראויין ואזדא רבי יצחק לטעמיה וכו' ואוקמה עולא למתני' בדטבלא ואקשינן בשלמא למאן דאמר בדטבלא היינו דקתני כדי יין וכדי שמן אלא למאן דאמר פירות הראויין הא תנא ליה פירות כדי יין וכדי שמן איצטריכא ליה מהו דתימא להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו קמשמע לן והא פירות דהפסד מרובה ואפ"ה אין כלי ניטל להם אלא בראויין ובפרק כירה נמי רמיזא מתיובתא דתבית ולבנים וכוורת ושמעינן מינה דרב הונא דהכא לא סבר לה כר' יצחק ומה שאמר בעל המאור ז"ל מדאמרינן הכא מהו דתימא להפסד מועט חששו קמ"ל אינו כלום שאפי' לדבר הניטל נמי מצינו שאין כלי ניטל אלא משום הפסד הא שלא לצורך לא כדאמרי' בפרק כירה הצלה מצויה התירו והצלה שאינה מצויה לא התירו והיינו אפי' לדבר הניטל מדאקשינן עלה מנשברה חבית בראש גגו והיא בדבר הראוי הוא דלא קתני של טבל כדקתני באידך וקתני סיפא נזדמנו לו אורחים מביא כלי וקולט בפ' כל כתבי הקדש הא למדנו שאין כלי ניטל אלא להצלה הא כשאין שם הפסד אינו ניטל והכל מודים שלא להצלה ומחלוקת בהצלה שאינה מצויה אלא כוף אוזנך לשמוע כלפי שבינו מתיר חבלים והשקין נופלין הא להביא כלים אסור שלא לצורך בא רב הונא לפרש אע"פ שלא התירו השקין אפילו בשליפי זוטרי שלא הותרה נטילה שלא לצורך אבל אם היתה טעונה כלי זכוכית שיש בהן הצלה מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה דומיא דנשברה לו חבית בראש גגו וא"ת פשיטא היינו מתני' דחבית הא קמ"ל שאע"פ שאין הצלה זו בהפסד מזומן אלא שהוא חס על בהמתו או חושש לצערה אפילו בקרני דאומני מותר והוינן בה מהא דתניא היתה בהמתו טעונה טבל ועששיות מתיר חבלים והשקין נופלים הא להביא כלים אסור כטבל מפני שאין צריך להם שהפירות בשקין אינן נשפכין ולא מטנפין לא שנא שליפי רברבי ולא שנא זוטרי כעששית אע"פ שמשתברין קשיא לרב הונא והיינו טעמא דלא מוקי לה בשליפי רברבי דקא מבטל כלי מהיכנו משום דדומיא דטבל קתני והתם כולהו אסירי כדפריש' ומפרקינן בבולסא והם של זכוכית שבורות העומדים להתיכן והפסד שבירתן מועט וכגון זה שלא לצורך חשבינן ליה והכי נמי אמרינן התם בפרק משילין אפילו בכדי יין ושמן מהו דתימא להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו קמ"ל אלמא משום הפסד הוא שמביאין תיבות הראויין בכלים הראויין ובולסא זו הפסד מועט שבמועטים הוא אינו אלא שניצוצות קטנים ניתזין ש"מ שמפסידין ומשום הכי א"ר הונא שאין כלי ניטל להצלתן והטעם לדברים הללו שבקושי התירו הצלה אפילו לדבר הראוי כדי שלא יביא כלי דרך רשות הרבים כדמפורש בפרק כל כתבי ואפילו ביו"ט נמי משום דילמא עביד עובדין דחול וזהו הטעם לדברי רבה אבל לדברי רב יוסף שהוא מתיר כל הצלה בין מצויה בין שאינה מצויה הטעם ברור שאין כלי ניטל אלא או לצורך גופו ולצורך מקומו או משום הפסד מחמה לצל ולהצלה דאחר שלא נגב אבל למנין שמעתין הכל שוין בנטילת כלים לדבר שאינו צריך דאסור ועכשיו שאנו רואין רב הונא שהוא מתיר משום הפסד אפילו לדבר שאינו ניטל למדנו שהוא מציה מדברי רבי יצחק דאמר אין כלי ניטל לעולם אלא לדבר הניטל ואפילו משום הפסד מרובה כגון פירות מפני הדלף והיינו דאקשינן בשמעתין והא קא מבטל כלי מהיכנו ולאו משום שנוטל כלי לדבר שאינו ניטל ואילו היה אסור לטלטל כלי אלא לצורך דבר הניטל הוי מקשינן

ומפרקינן

המאור הקטן

אמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה פירוש אף על גב דסבירא ליה לרב הונא כרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת כדאיתא בפרק כירה הכא חששו להפסד מרובה מפני הבהמה שלא תעמוד טעונה ומפני הכלים שלא ישתברו והתירו לו להביא כרים וכסתות להניח תחתיה אע"פ שהן קרני דאומני שהן מוקצין מחמת מיאוס ומחמת חסרון כיס ולא חזו למידי אפילו לכסויי בהו מנא כשרגא דנפטא משום דדם עלייהו שלא יפלו וישתברו וכיון דלא חזו לצורך גופן לשום דבר אף לצורך מקומן אינן ראוין לטלטל אלא מן הצד ואם היו שליפי רברבי והיו תחתיהן כרים וכסתות לא היו מותרין לטלטלן משם ואוקימנא בשליפי זוטרי דלא מבטל כלי מהיכנו שיכול לשמוט כל כר וכר מתחתיהן כמעות שעל הכר שנוער הכר מתחתיהן ואין זה נעשה בסיס לדבר האסור שלא היו עליהן מבין השמשות ועוד שלא נתנן תחתיהן אלא על דעת לשמטן ושמעת מינה שאעפ"י שהתירו לו ליטול כלי שלא לדבר הניטל משום הפסד מרובה לא התירו לו בטול כלי מהיכנו שהוא דבר חמור שהכל מודים בו שהוא אסור בשבת ושמעת מינה שכל דבר שדעתו עליו לשמטו אין בו משום ביטול כלי מהיכנו הלכך הא דאמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה דדייקינן לה ממתניתין דתנן אין נותנין כלי תחת הנר לקבל את השמן כשמקצה הכלי מדעתו כל אותו היום לקבלת הביצה והשמן שזה הוא ביטול כלי מהיכנו אבל אם דעתו לנערן מותר וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה דאוקימנא בדרפי דאי בעי שקיל ליה והוא דכוון דעתיה להכי דאי אקצינהו מדעתיה אין לך רפה יותר מכלי תחת ביצה והוא אסור ומדאסיקנא בגמרא דלהפסד מועט לא חששו שמעת מינה שלא התיר רב הונא אלא מפני הפסד מרובה משום דס"ל לרב הונא כרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ומ"ש הרי"ף במקום הזה אינו נכון וכבר כתבנו ראשי דברים בענין הזה בפרק כירה ושם פירשנו מה טעם אין הלכה כרבי יצחק משום דרבים פליגי עליה ועוד דבשיטת רבי יהודה דאית ליה מוקצה אמרה ולא קי"ל כוותיה וקשיא לן דרב הונא אדרב הונא דהא אמרינן בפרק מפנין דבמוקצה לטלטול סבר לה רב הונא כר"ש ועל מה ס"ל אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת כרבי יצחק ועוד דהא רב חסדא בר פלוגתיה בהא ובהא כפרק מפנין ופרק כירה ויש לומר דחמור הוא כלי ניטל לדבר שאינו ניטל בשבת אליבא דרב הונא כמוקצה לאכילה ורב חסדא מחליף להקל בזו ולהחמיר בזו דלא כרב הונא מכל מקום אין הלכה לא כרב הונא ולא כרבי יצחק ואנן השתא אף ע"ג דלא קי"ל כרבי יצחק ולא כרב הונא משום דפליגי רבים עלייהו כמו שכתבנו בפרק כירה לא שרינן בבולסא להביא כרים וכסתות אפילו בשליפי זוטרי דאפשר למשמטינהו דלא טרחינן טירחא יתירה בדבר שאין עליו תורת כלי כל עיקר כגון בולסא שהוא שברי זכוכית ולהפסד מועט כשברי שברים אין חוששין ובעל כרחך אית לן למימר הכי משום דלא מתרצא ברייתא דתניא היתה בהמתו טעונה טבל ועששיות אלא בהכי ודיקא נמי דקתני עששיות דומיא דטבל דלא חזי למידי אף בחול עד שיהא מתוקן מה שאין כן בקרני דאומני דאע"ג דמוקצין הם מ"מ תורת כלי יש עליהן והא דקתני היתה בהמתו טעונה טבל ועששיות וכו' לצדדין קתני היתה בהמתו טעונה טבל אינו נוטל בעצמו לפי שאינו ראוי לטלטל כדתנן פרק מפנין אבל לא הטבל ואם היה צריך לתת כלי תחתיו רשאי כדתניא בפרק כירה נשברה לו חבית של טבל בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ואמרינן עלה התם טבל מוכן הוא

אצל

בס"פ שואל (דף קנא.) ובלבד שלא יזיז בו אבר וכמו שכתבתי שם בס"ד: **אביי** אשכחיה לרבא דהוה משפשף ליה לבריה. אגבא דחמרא בשבת לשעשע התינוק: הא משתמש מר בב"ח. ותנן לא רוכבין על גבי וכו' וה"ה לכל תשמיש: צדדין הם שאינו מרכיבו עליו אלא משפשפו על צדי גבו ואין זה תשמישו ורבנן לא גזור בה: צדי צדדין. כגון שיש דבר בצדי הבהמה והוא משתמש בצדדי אותו דבר ובאילן נמי מסקינן כה"ג בגמרא דצדדין אסורין ולפיכך אסור לסמוך הסולם לצדי אילן דכי סליק ביה משתמש בצדדין אבל אם יש יתד תקוע בצדי אילן מותר לסמוך סולם עליו נר מצוה דהוה ליה יתד צדדין וסולם צדי צדדין:

אשכחיה *לרבא דהוה קא משפשף ליה לבריה ע"ג חמרא א"ל והא קא משתמש מר בבעלי חיים אמר ליה צדדין נינהו וצדדין לא גזרו בהו רבנן ואסיקנא *דהלכתא צדדין אסורין צדי צדדין מותרין: **מתני'** א מתירין *פקיעי עמיר בשבת לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את הזירין° אין מרסקין את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה: **גמ'** אמר רב יהודה הן הן פקיעין הן הן זירין קסבר פקיעין תרי זירין תלתא כיפין דארזי וה"ק מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה אבל פספוסי לא וכיפין פספוסי נמי מפספסינן אבל לא את הזירין לא לפספס (א) ולא להתיר מ"ט דרב יהודה אמר *רבה קסבר שוויי אוכלא משוינן מיטרח באוכלא לא טרחינן: **מתני'** *אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין ואין ממרים את העגלים אבל מלעיטין ומהלקטין את התרנגולים ונותנין מים על גבי מורסן אבל לא גובלין ואין נותנין מים לפני דבורים ולפני יוני שובך אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולין ולפני יוני הדרסיאות: **גמ'** מאי אין אובסין אמר רב יהודה אין עושין לה אבוס בתוך מעיה אין ממרין את העגלים אבל מלעיטין אי זו היא המראה ואי זו היא הלעטה המראה מרביצה ופוקס את פיה ומאכילה כרשינין ומים בבת אחת הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ונותן לה מים בפני עצמן וכרשינין בפני עצמן תנו רבנן מהלקטין לתרנגולין פירוש דספי ליה בידים ובולע (א) בפני עצמו אבל אינו נותן בפיו עד מקום שאינו יכול להחזיר ואין צריך לומר שמלקיטין פירוש שנותן לפניו והוא לוקט מאיליו ואין מלקיטין ליוני שובך וליוני עלייה ואין צריך לומר שאין מהלקטין מ"ט אווזין ותרנגולין מזונותן עליך יוני שובך ויוני עלייה ב אין מזונותן עליך כיוצא בו נותנין מזונות לפני הכלב ואין נותנין מזונות לפני החזיר ומה הפרש בין זה לזה זה מזונותיו עליך וזה אין מזונותיו עליך ת"ר ג *אין גובלין את הקלי ויש אומרים גובלין מאן יש אומרים אמר רב חסדא *ר' יוסי בר' יהודה היא והני מילי

רש"י

דקמשפשף (ב) אגבא דחמרא בשבת. לשעשע התינוק: והא קא משתמש מר בבעלי חיים. ותנן אין רוכבין על גבי בהמה וה"ה כל תשמיש: צדדין הן. שאינו מרכיבו עליו אלא רק משפשף על צדו ואין זה דרך תשמישו ולא גזור (ג) רבנן: צדי צדדין. שיש שום דבר נתון עליו ודבר אחר מחובר בו זה קרוי צידי צדדין כדאמר בגמ' האי דרגא שעולין לסוכת עוגיים שעשויין על גבי קונדיסין גבוהים והיא סמוכה לאילן לא לנחית לראש הסולם לדיקלא לא יסמוך ראשי הסולם לדקל ולסליק דהוי משתמש בצדדין אלא לנחית אגוואזי לגבר מדיקלא כלומר יתקע יתד בצידי האילן ויסמוך הסולם עליו דה"ל יתד צדדין וסולם צידי צדדין וכי סליק לא לינח כרעיה על היתד אלא על הקנים של שליבת הסולם או על הקנים היוצאים מן הקונדסין: מתני' פקיעי עמיר. קשין של שבולין שאוגדין (ד) ומתירין אותם שיהו נוחין לבהמה לאוכלם: ומפספסין. שכן דרך (ה) שמפזרין לבהמה את העשבים ויפין לאוכלן כשהן דחוקין מתחממין ואינה מריחה את ריחן כל כך וקצה בהן: כיפין. מפרש בגמרא וכן זירין: אין מרסקין. אין מחתכין: שחת. (ו) עשבי תבואה והיא אספסתא ומשום דהוי טירחא דלא צריך. ר"י מתיר בחרובין לדקה. ששיניה דקות וקשה הוא לה: גמ' הן הן פקיעין הן הן זירין. כולן קשין של שבולין הן מיהו פקיעין תרי (נימין) שאין קשורין אלא בשני ראשיהן: זירין. תלתא קשורין תלתא אגודין ומה שהותר בזה הותר בזה (והא דקתני אבל לא הזירין אפיספוס קאי): כיפין דארזי. ענפים לחים של ארז שאוגדין אותן ובעודן לחין ראוין לבהמה ורוב בני אדם מניחין אותם לעצים והא דקתני אבל לא הזירין אפספוס קאי וה"ק מתירין פקיעי עמיר דכל זמן שהוא קשור לאו אוכלא הוא ומתירן לשווייה אוכלא ומשום צער בהמה שרו לה אבל פספוסי לא דסגי ליה בהתרה דאיתעבד אוכלא ופספוס לתענוג הוא ומיטרח באוכלא בדבר שהוא כבר אוכל בלא תיקון זה לא (ז) טרחינא: ומפספסים את הכיפין. דארזא דבלא פספוס לא הוי אוכלא: אבל לא את הזירין. לפספס אלא להתיר שלשת אגודיהן כפקיעין דהתרת אגדן שוויא אוכלא הוא: מתני' אין אובסין. (ח) מאכילין אותו מאכל הרבה על כרחו ותוחבין לו בגרונו ול' אובסין עושין לו כמין אבוס במעיו: ולא דורסין. שדורסין לו בגרונו את השעורים ומיהו לא הוי כ"כ כמו אובסין: אבל מלעיטין. מפרש בגמ': אין ממרין ומהלקטין. מפרש בגמרא: אין נותנין מים לפני דבורים. דאין מזונותיהם עליו שיוצאין ואוכלין בשדה וגם מיא שכיח להו באגמא: הדרסיאות. על שם מקומן וניזונין בתוך הבית: גמ' אבוס בתוך מעיה. שתאכל כ"כ שירחיבו מעיה כאבוס: ופוקס את פיה. נותן חכה בתוך פיה (פוקס את פיה) שלא תוכל לסוגרו: ומאכילה כרשינין. ומים בבת אחת והמים מבליעין הכרשינין לתוך בית הבליעה על כרחה: (ט) מעומד. נותן לתוך פיה וכל זמן שאינו מרביצה אינו יכול לתחוב כל כך ויכולה להחזיר: אין מזונותן עליך. דשכיחי בדברא: חזירין אין מזונותן עליך. דאסור לאדם שמגדל חזירין: (י) *הא. דאמרינן דנתינת מים לא מיחייב עד שיגבל ר' יוסי ברבי יהודה היא): קלי. קמח של תבואה שנתייבשה כשהיא קליות בתנור ואותו קמח לעולם מתוק והיא קמחא דאביסונא ועושין ממנו שתית משמן ומים ומלח (כ) שמערב בו: [*רבי יוסי ב"ר יהודה היא]. דאי ר"א מהני (ל) שינוי דאיהו מחייב משעת נתינת מים אבל לר' יוסי בר' יהודה דאמר

עד

מתני' מתירין פקיעי עמיר. קשין של שבולין שאגדן מתירין אותן שיהו נוחין לבהמה לאכלן: ומפספסין. שכן דרך בהמה שמפזרין לפניה עשבים ויפה לה לאכלן שכשהן דחוקין מתחממין ואינה מריחה את ריחן כל כך וקצה בהן: כיפין. מפרש בגמרא וכן זירין: אין מרסקין. אין מחתכין: את השחת. אספסתא: ולא את החרובין. מפרשינן בגמרא אליבא דרב יהודה דאמר מטרח באוכלא לא טרחינן וקיימא לן כוותיה דחרובין דקתני דומיא דשחת דרכיכא אף חרובין דרכיכי ומש"ה אין מחתכין דמטרח באוכל לא טרחינן דכיון דבלאו הכי אוכלא הוא הוה ליה טירחא דלא צריך: רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה. דס"ל דאע"ג דרכיכי שווי אוכלא הוא שמתוך ששיניה דקות אינה יכולה לאכלן בלא ריסוק: **גמ'** הן הן פקיעין הן הן זירין. שניהן קשין של שבולין הן ומיהו פקיעין תרי שאינן קשורין אלא בשני ראשין: זירין תלתא. קשורין תלתא (מ) אגדין: כיפין דארזי. ענפים של ארז שמזירין אותן ובעודן לחים ראוין לבהמה וה"ק מתירין פקיעי עמיר דכל זמן שהן קשורין לאו אוכלא נינהו ומתיר לשוויכהו אוכלא: אבל פספוסי לא. דסגי ליה בהתרה בלבד: ומטרח באוכלא. כלומר בדבר שהוא אוכל בלא תיקון זה לא טרחי': וכיפין פספוסי נמי מפספסין. דבלאו פספוס לא הוי אוכלא ושווי אוכלא משוינן: אבל לא את הזירין לא לפספס ולא להתיר. כך היא הגירסא במקצת נוסחות הלכות הרב אלפסי ז"ל ומשום הכי לא שרינן דכיון שקשור בשלשה מקומות הוי ליה טירחא יתירא ואסור אבל רש"י ז"ל גורס וכן הגירסא בספרים שלנו אבל לא [א] הזירין [לפספס אלא להתיר וכי קתני אבל לא [ב] הזירין] אפספוס קאי דפספוס בזירין מיטרח באוכלא הוא אבל להתיר שרי דשווי אוכלא הוא (נ) דזירין הרי הן כפקיעין אלא דפקיעין (זירין) תרי זירין (פקיעין) תלתא: **מתני'** אין אובסין את הגמל. (ס) מאכילין אותו הרבה על כרחו שתוחבין בגרונו ובגמ' מפ' אובסין שעושין אבוס במעיו והא דאמרינן בפרק עושין פסין (דף כ.) גמל שראשו ורובו בפנים אובסין אותו בפנים כבר פי' רבינו שמואל ז"ל דהכא הלעטה היא אלא דלא דק בלישנא: ולא דורסין. שדורס לה לתוך גרונה את *הטומרין ומיהו לא הוי כל כך כמו אובסין: אבל מלעיטין. מפרש בגמרא: אין נותנין מים לפני דבורים. לפי שאין מזונותן עליו שיוצאין ואוכלין בשדה ומיא שכיחא להו: הדרסיות. על שם מקומן: **גמ'** המראה מרביצה ופוקס את פיה. נותן (ע) הרס לתוך פיה שלא תוכל לסגור את פיה ומאכילה כרשינין ומים בבת אחת והמים מבליעין הכרשינין לתוך בית הבליעה על כרחה למקום שאינה יכולה להחזיר: מאכילה מעומד. נותן לתוך פיה וכ"ז שאין מרבילין אותה אינו יכול כל כך לתחוב ויכולה להחזיר: מהלקטין לתרנגולין. הלקטה דתרנגולין כהלעטה דעגלים: דספי ליה בידי'. נותן לתוך פיו במקום שיכולה להחזיר: אין מזונותן עליך. ומש"ה אפי' למשדי קמייהו אסור והיינו דתנא אין נותנין מים לפני דבורים: **מדאמרי'** בגמרא ולטעמיך מאי איריא מים אפילו חיטי ושערי נמי ומפרקינן שאני מים דשכיחי [ג] משמע (ליה) דמזונות דלא שכיחי כגון חיטי ושערי מותר לתת לפני יוני שובך אע"פ שאין מזונותיהם עליו ודקתני אין מהלקטין ליוני שובך וליוני עלייה במזונות דשכיחי קאמר ולפיכך תמהני על הר"ם במז"ל שכתב בפרק כ"א מה' שבת אבל מי שאין מזונותיו עליו כגון חזיר ויוני שובך ויוני עלייה ודבורים לא יתן לפניהם לא מזון ולא מים ולא חילק בין שכיח ללא שכיח וכן הרב אלפסי ז"ל לא הזכיר מזה כלום ולא ידעתי למה: **ת"ר** אין גובלין את הקלי. קלי קמח של תבואה שנתייבשה כשהיא קליות בתנור ואותו קמח לעולם מתוק והיא קמחא [פסחים דף מ:] דאביסונא ועושין ממנו שתית של שמן ומים ומלח מעורבין: ר' יוסי ברבי יהודה היא. דתניא אחד נותן

את

שלטי הגבורים

א לפי דברי הרא"ש והטור א"ח סי' שכ"ד הפי' והדין הוא כן דקשין של שבולין שקושרין בג' מקומות או ג' מותר להתירן כדי שתאכל הבהמה דכל שווי אוכל בדבר שאינו אוכל שרי לעשותו אוכל אבל אסור לפספס כגון הידים כדרך שעושין באוכלי בהמה כדי שיהיו נוחין לאוכלן דכל מטרח באוכלא בדבר שהוא ראוי לאכול זולתו לא טרחינן ביה להכשירו ולתקנו יותר ועלים שקצצן מן הדקל ויש מאכילין אותן לבהמה בעודן לחים מתירין ומפספסין בהן להאכילן לבהמה שהרי אינן ראויין לה בלא שפשוף ונמצא שהשפשוף הוא להן שווי אוכלין ושרי ע"כ שיטת הרא"ש ובנו והוי יודע כי קשרי' אלו שמתירין להתירן נ"ל שהם בענין דליכא איסור בהתרתן משום קשר של קיימא וכן הא דשרו לתת לבהמה עלים שקצצן מן הדקל נ"ל דמיירי שנתנם לבהמה כשהן לחין ובהשיא שעתא כולהו סתמייהו עומדין לאכילת בהמה דאי לא עומדין בסתם לאכילי בהמה היה אסור לטלטלן משום מוקצה אם לא יתכן לכך. ומן התימה על הטור א"ח סי' שכ"ד דלפי סברתו דס"ל דשווי אוכלא משוינה מטרח באוכלא לא טרחינן למה זה כתב בסתם דאין מחתכין שחת והרובין לפני בהמה דמשמע בין אם היא רכיכה בין אם היא קשה והלא כשהיא קשה דאינה ראויה לבהמה זולתי הריסוק שרי לחותכה לפניה דהוי שווי אוכלא וכן גבי נבילה דקאמר דשרי לחתך לפניה בכל ענין יש לתמוה והלא כשהיא רכיכה אסור לחותכה לפניה דהוי מטרח באוכלא דלא טרחינן וצ"ע ולשיטת רבי' ומיי' פי' כ"א מהלכות שבת הדין הוא כך דמתירין אלומות של עמיר לפני הבהמה ומפספס בידו אלומות קטנות אבל לא אלומות גדולות מפני הטורח שבהן וכתב מגיד משנה על דברי מיי' שהם תמוהין וא"א להולמם אליבא דרב יהודה ולא אליבא דרב הונא ויש לי פי' בדברי רבינו ומיי' על פי התלמוד וכתבתי בחדושי בס"ד באורך:

ב לדברי רבי' ומיי' פרק כ"א מהל' שבת וטוא"ח סי' שכ"ד משמע דבין יהיה המזון דבר דשכיח בשדה ובכל מקום בין יהיה דבר שאינו מצוי בכל מקום בכל ענין אינו יכול לתת מזונות לבהמה וחיה ועוף שאין מזונותן עליך והר"ן (שם פרק מי שהחשיך) כתב דדוקא מים וכיוצא בזה שהוא מצוי בכל מקום הוא דאין יכול לתת לפני בהמה וחיה ועוף שאין מזונותן עליך אבל מזון שאינו מצוי בכל מקום ש"ד לתת לפני' ס והמה על מיי' למה לא עשה חילוק זה ולי נראה דאין (פ) בתמיהת הר"ן ממש כי הא דכתב מיי' סתם לאיסור בכל מיני מזונות היינו משום דברייתא הכי תני להדיא והיא סתירה סדיוק דקעביד רב אשי ממתני' (ל) ולא חש רב אשי לתת התובה על ההיא סתירה (והוא) כי ס"ל דאיסור נתינת מים לפניהם הוא חדוש דקתני מתני' שבאה להשמיענו דאפילו שאינו מזון דהשם ליכא טעם חששא שמא יבא לידי כתישת קטניות או ליתת קמח אפ"ה אסור וכן דקדק הטור א"ח סי' שכ"ד בלשונו שכתב וז"ל ולא ליוני שובך ויוני עלייה ואפי' ליתן לפניהם מים אסור עכ"ל הרי דס"ל לטור דאיסור נתינת מים דקתני מתני' הוא חדוש מיהו צ"ע למה זה יוני שובך ועלייה שהם שלו מקרי אין מזונותן עליך ואיכא למימר דמש"ה מקרו אין מזונותן עליך לפי שמוצאים לאכול במקום אחר והלכך לעולם אינן ממתינים לו שיתן להם מזונותיהם כמו שעושין יוני הדרסיאות ותרנגולין ואווזים שאין דרכן לשוטט אחר מזונותיהם ולכך אפילו ביוני שובך ועלייה הן שלו מיקרי שפיר אין מזונותן עליך והכי דייק רש"י בלשונו ע"ש: ג לפי' רש"י שם קלי ושתית חד הוא שפירש דקלי הוא קמח של תבואה שנתייבשה בתנור ואותו

המאור הקטן

אמר שבת שאם עבר ותקנו מתוקן ואפ"ה לא חזי לטלטולי בעיניה ואם היתה טעונה עששיות דומיא דסבל דהיינו בילסא אינו מביא כרים וכסתות להניח תחתיה אלא מתיר חבלין והשקין נופלין אף על פי שמשתברין ויש מפרשין כי שליפי זוטרי דקרני דאומני חזו לטלטל מע"ג כרים וכסתות כדבר שמלאכתו לאיסור לצורך מקומן אבל מעל גבי בהמה לא חזו לטלטולי שאין זה צורך מקומו אלא לפירוק משא דבהמה דמי כמחמה לצל ושליפי רברבי מתוך שהם כבדים והוא חס עליהן שלא ישתברו ומקצה להו מקום יש בהם משום ביטול כלי מהיכנו ועל דרך זה הפירוש יש להעלות השמועה כולה בקושי ובדוחק:

מלחמת ה'

ומפרקי' בגמ' דמשום הפסד הוא שהותר ועוד מאי שנא דהתירו ליטול כלי לדבר שאינו ניטל משום הפסד ממון ולא התירו לבטל כלי מהיכנו תרוייהו אסורי דרבנן נינהו וכל זה סמך וסעד וראיה לדברי רבינו הגדול ז"ל והקושיא הגדולה שנשארה כנגדנו מהסיא דאמרינן בפ' כירה כבר תרגמא רב הונא לשמעתיך בבבל ואסבר שבנוסחאות מדוקדקות ובנוסחאות של רבינו הגדול אין בה רב הונא התם וצריך עיון וה"ר אהרן בתבי דוד ז"ל מפרש בה דס"ק התם כבר תרגמא רב הונא לשמעתיך בבבל שלא אמרו אין כלי ניטל אלא למעט טוכך מת הא במקום שהוא כולן ניטלין אבל רבינו הגדול לא כתבה לשמעתא דרב הונא התם:

עין משפט

א מיי' פכ"א מהל' שבת טור א"ח סי' שכד:
ב מיי' פ"כ מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכד:

הגהות הרי"ף

(א) נ"ל להתיר וכ"ה בהרא"ש:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל ובולע עצמו: (ב) נ"ב לבריה: (ג) נ"ב בה: (ד) נ"ב מתירין: (ה) שמפזרין לה בהמה את העשבים ויפין לה לאוכלן כו': (ו) נ"ל עשבי תבואה: (ז) נ"ל טרחינן: (ח) נ"ל מאכילין: (ט) נ"ל מעומד כצ"ל: (י) נ"ב גמ' מתני' מני ר"י ב"ר יהודה היא: (כ) נ"ל שמערב: (ל) נ"ב לא אמרינן שינוי: (מ) נ"ל אגודים: (נ) דזירין כפקיעין: (ס) מאכילין: (ע) נ"ב גם חכה: (פ) נ"ב עיין ב"י: (צ) נ"ל לא:

הגהות מא"י

[א] את הזירין: [ב] את הזירין: [ג] כגגס:

עיין לקמן אחר ד"ה קלי

גי' מהר"ס

את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי [רבי] ר' יוסי בר' יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל וכיון דלרבי יוסי ברבי יהודה לא מיחייב בנתינת מים עד דאיכא גיבול ועל ידי שינוי מותר מתני' נמי דקתני נותנין מים על גבי מורסן אבל לא גובלין ר' יוסי ברבי יהודה היא : **ושוחין** שבוחשין את השתית. ובגמ' פרכינן והא אמרת רישא אין גובלין ופרקינן ל"ק הא בעבה הא ברכה כלומר דברכה אפילו תגא קמא מודה שבוחשין בתרווד והיינו גובלין הלכך נקיטינן דבעבה על יד על יד שרי ואפי' לגבל לגמרי וברכה אפי' טובא נמי שרי והוא דמשני : בחול נותן את נר מצוה

מילי דמשני והיכי משני (א) יד על יד פירוש מעט מעט ומדקמתרצי' אליבא דרבי יוסי ברבי יהודה ש"מ דהלכתא כוותיה: °ושוין שבוחשין את השתית בשבת ושותין זיתום המצרי ודוקא ברכה אבל בעבה לא ורכה נמי לא אמרן אלא דמשני היכי משני א"ר יוסף בחול נותן את החומץ ואח"כ נותן את השתית ובשבת נותן את השתית ואח"כ נותן את החומץ לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכחי' לגבלא דבי (ג) נשא דקא גביל וספי להו לתורי פירוש א מגבל המורסן בטש ביה אתא אבוה אשכחיה וא"ל הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב ומנו רבי ירמיה בר אבא גובלין ולא מספינן ואי לא לקיט בלישניה מהלקטין יתיה וה"מ דמשני היכי משני אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי שתי וערב והא לא מערב שפיר א"ר יהודה מנערו לכלי אחר כלומר מוליך התרווד שתי וערב אבל אינו ממרס בידו ולא מסבב התרווד ואי לא מערב שפיר מנערו בכלי אחר: כתיב אפנקסיה דזעירי אמרי' קמיה דרבי ומנו רבי חנינא מהו לגבל ואמר לי אסור מהו ב לפרק ואמר לי מותר אמר רב (ג) מנשיא חד קמי חד תרי קמי תרי ש"ד תלתא קמי תרי אסור רב יוסף אמר אפי' קביים עולא אמר אפילו כור ואפילו כוריים והלכתא כעולא: **מתני'** *מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים רבי יהודה אומר אם לא נתנבלה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן : **גמ'** (ד) אמר עולא הלכה כרבי יהודה ואף רב סבר הלכה כר"י מדכרכי דוזי (א) דרב אסר ושמואל שרי ושמואל אמר הלכה כר"ש ואף זעירי סבר הלכה כר"ש ואף רבי יוחנן סבר הלכה כר"ש והלכתא כר"ש דקא אמרי' *איפלגו בה רב אחא ורבינא חד אמר בכל השבת כולה הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כר"ש בר ממוקצה מחמת איסור מאי ניהו נר שהדליקו בה באותה שבת אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפי' רבי שמעון מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד המחרישה וקיי"ל דכל היכא (ב) דפליג רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל : **מתני'** מפירין ג נדרים בשבת ונשאלין *את הנדרים שהן לצורך השבת ופוקקין את המאור °ומודדין את המטלית ואת המקוה מעשה בימי אביו של ר' צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח

רש"י

עד שיגבל הכא (ו) גובל ע"י שינוי כדמסיק: שבוחשין. בתרווד והיינו גובלין : ושותין זיתום המצרי. דבלא רפואה נמי משקה הוא ותנן כל המשקין שותה אדם לרפואה : בעבה. אין גובלין : רכה. בוחשין שאין זו לישה : בחול נותן את החומץ. כלומר כך דרכו בחול : לגבלא דבי (ז) נשא. שומר בהמות אביו ומגבל מאכלם : דקא גביל. מורסן ע"י שינוי : בטש ביה. דס"ד דאין גובלין תנן אפילו ע"י שינוי : גובלי. ע"י שינוי: ולא מספין (ח). בידו אין ממרין אותו : ואי לא לקיט בלישניה. עגל קטן שעדיין לא למד לאכול : וה"מ. הא דאמרי' מותר לגבל: שתי וערב. פעם אחת מוליך המקל שתי ופעם אחת ערב : מנערו מכלי לכלי. והוא מתערב מאליו : אפינקסיה. לוחות קשורות זו בזו כעין של גלחים : מהו לפרק. מתוך כלי שלפני בהמה זו ולתת לפני חברתה : חדא קמי חדא. מילתא באפי נפשיה היא חד מדה שרגילין לתת לפני בהמה מותר לתתה לפניה בשבת וכן תרתי קמי תרתי האוכלין באבוס אחת: אבל תלתא קמי תרתי לא יהיב ליה. כי הוי טירחא דלא צריך וכל שכן תרתי קמי חדא : מתני' מחתכין את הדילועין. התלושין ומיהו סתמן לאו למאכל בהמה קיימי אלא לאדם : ואת הנבלה. שנתנבלה היום ובין השמשות היתה עומדת לאדם ואפילו הכי מחתכין : גמ' הלכה כר' יהודה. דאית ליה מוקצה : מדכרכי דוזי. מהגלות העשויות לספינות לכסות פרקמטיא שבתוכן זוזי ספינות בלשון ארמית : כר"ש. דלית ליה מוקצה : כל הכלים ניטלין. אפי' מלאכתן לאיסור : חוץ ממסר. מגרה שהיא לאומנין לקוץ בה עצים ומוקצה מחמת חסרון כיס הוא שלא יפתברו חריצים שהיא עשוים כסכין שהוא מלא פגימות : ויתד של מחרישה. החופר את הקרקע : מתני' מפירין נדרים (ט) לאשתו: ונשאלין. לחכם : שהן לצורך השבת. כגון שנדר שלא לאכול היום : ופוקקין את המאור. כרבנן דאמרי פוקקין פקק החלון : ומודדין את המטלית. אם יש בה שלש על שלש אצבעות כגון שאם היתה טמאה ונגעה במהרות לידע אם מטמאה אותן : ואת המקוה. במדה אם יש (י) במקוה שלש אמות וברוחבה אמה על אמה : שפקקו את המאור. שביל קטן בין שני בתים וגיגית סדוקה מונחת על גבן והמת מוטל בהילקא בשביל תחת הגיגית (כ) נגד הסדק ולפני מות המת פקקו את המאור החור שבבית בטפיח כי חששו שמא אין בסדק הגיגית פותח טפח וכמלא המת מוטל באהל וחור שבין ב' הבתים מכנים הטומאה לצד השני כמלא אגרוף ולכך סתמוהו בכלי חרס וגבו כנגד השביל

*) בגמ' ובס"י לנדרים

[דף קנ"ו ע"ב]

החומץ. כלומר כן דרכו : לגבלא דבי (ז) נשא. שומר בהמות שלאביו ומגבל מאכלן : דקא גביל. מורסן על ידי שינוי : בטש ביה. דהוה סבירא ליה דכי תנן אבל לא גובלין אפי' ע"י שינוי כמי אסורין : גובלין. על ידי שינוי כדמפרש ואזיל : ולא מספין. אין ממרין כדתנן במתני' : ודלא לקיט בלישניה. עגל קטן שעדיין לא למד לאכול : והני מילי. דמותר לגבל : **אפנקסיה**. לוחות קשורות זו בזו כאותן של גלחים:

מהו לגבל. א"ל אסור כתב הרז"ה ז"ל שלא היה לו לרב אלפסי ז"ל להביאה דלא קי"ל הכי דכרבי אזלא ופליג עליה ר' יוסי בר' יהודה וקי"ל כוותיה והרמב"ן ז"ל כתב בספר המלחמות דלא קשיא מידי דהכא בגיבול גמור קאמר ור' יוסי ברבי יהודה לא שרי אלא על ידי שינוי וכתב שכך הוא פסקן של דברים דגיבול מורסן לתרנגולין לעולם אסור קלי ושתית לאדם על יד (מ) מותר ואע"פ שמגבל גיבול גמור וכן בשתית כל שמשנה שנותן את השתית ואחר כך נותן את החומץ נמי שרי' ואפי' טובא וממרס ביד מורסן לשוורים במגבלו לגמרי אסור והיינו דאמרינן מהו לגבל אמר ליה אסור אבל בשאינו מגבל לגמרי אלא שתי וערב וחוזר ומנער לכלי שרי אלו דבריו ז"ל מכלל דסבירא ליה דגיבול מורסן לתרנגולין אפי' ע"י שינוי אסור ולא ידעתי מנין לו אי משום דתנן במתני' אבל לא גובלין ההיא בגיבול גמור עסקינן ומכיון שמצינו בגמ' דלשוורים שרי ע"י שינוי למה לא נלמוד ממנה לתרנגולין דא ודא אחת היא וכן דעת הר"ם במז"ל בפכ"א מהלכות שבת : **מהו** לפרק. פרש"י ז"ל לפרק מלפני בהמה זו ולתת לפני בהמה אחרת ולא נהירא דהא איתא מתני' היא בפ' תולין [דף קמ:] נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה אחרת בשבת ובריית' [שם] נמי תניא נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה ונותנין לפני בהמה שפיה רע אלא ודאי הכי פירושו מהו לפרק ולנער מכלי אל כלי אמר ליה מותר וכדאמר רב יהודה מנערו לכלי : (ג) חד קמי חד תרי קמי תרי שפיר דמי. מדה אחת שרגילין לתת לפני בהמה מותר לפרק ולנער בשבת וכן תרתי קמי תרתי האוכלות באבוס אחד אבל תלתא קמי תרתי הואיל ובחול לא יהיב להו כה"ג לא ואסיקנא ואפילו כור ואפילו כוריים : **מתני'** מחתכין את הדלועין. התלושין ומיהו סתמן לאו למאכל בהמה קיימי אלא לאדם : ואת הנבלה. שנתנבלה היום ובין השמשות הוה עומדת לאדם ואפילו הכי מחתכין כר' שמעון דלית ליה מוקצה: **גמ'** כרכי דוזי. מחצלאות עשויות לספינה לכסות פרקמטיא שבתוכה : כל הכלים ניטלין בשבת. ואפילו מלאכתן לאיסור ור"ש היא : חוץ מן המסר הגדול. מגרה שהיא לאומנין לקוץ בה עצים ומוקצה מחמת חסרון כיס היא שלא ישתברו חריציה שהיא עשויה כסכין מלא פגימות: ויתד של מחרישה. החופר את הקרקע ומדאמרינן בכל השבת כולה הלכה כר"ש כתב הרמב"ן ז"ל דמהכא שמעינן דבמלאכה שאינה צריכה לגופה נמי הלכה כר"ש דאמר פטור עליה דלישנא דכל השבת כולה הכי משמע דבכל מאי דקאמר ר"ש בשבת נקיטינן כותיה כדאמרינן בעלמא [עירובין דף מו.] הלכה כדברי ר"ש בעירובין [שם] והלכה כדברי המיקל באבל ועוד אי במוקצה בלחוד קאמרינן למ"ד בר ממוקצה מחמת מיאוס כ"ש מוקצה מחמת איסור ומוקצה מחמת חסרון כיס ומוקצה דגרוגרות וצמוקין דאפי' ר"ש מודה בהו וכיון שאפי' בדין מוקצה בטלי ארבעה חלקיו היכי לימא בכל השבת כולה ועוד דלמ"ד נמי חוץ ממוקצה מחמת איסור היה לו ליפסוק במוקצה כר"מ [דף מד.] דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס ואית ליה מוקצה מחמת איסור אלא לאו שמע מינה שהוא כלל גדול לכל מילי דשבתא דנקיטי' בכולהו כר"ש הלכך נקיטינן כותיה במלאכה שאינה צריכה לגופה דפטור עליה: **מתני'** מפירין נדרים בשבת. בעל לאשתו : ונשאלין. לחכם : שהן לצורך השבת. כגון שנדר שלא יאכל היום : ופוקקין את המאור. כרבנן דאמרי [דף קכה:] פוקקין פקק חלון בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן : ומודדין את המקוה. אם יש אמה על אמה ברום שלש אמות : ואת המטלית. שהאה בת שלש אצבעות על שלש אצבעות

סקמח לעולם מתוק ושוחין ממנו שתית מסמן ומים ומלח שנותנין ולפי דבריו הדין כך דמותר לגבל גבול גמור מאותו קמח היכא שהוא משנה בגיבולו כגון שעושין ממנו מעט ואפילו היא עבה ש"ד לא שנא קלי ל"ש שתית אבל אם הוא כך שרו לו לבחוש בתרווד אפילו הרכה בבת אחת והוא שיתן ... החומץ ... בחול וכן יראה דעת הטור א"ח סי' שכ"א אלא שלא הזכיר כלל שהבחישה בכך תצטרך תרווד וכתב מגיד משנה פרק כ"א מהלכות שבת שזהו דעת הרמב"ן והרשב"א וכן נראה מדברי הר"ן ולדברי מיי' פרק כ"א מהלכות שבת קלי ושתית הם ב' דברים דקלי הוא קמח קלוי ושתית הוא תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה ולפי גרסתנו הדין כך דקלי אסור לגבל ממנו הרבה אבל מעט מעט שרי ל"ש אם הגבול רך או קשה לעולם אסור לגבל ממנו הרבה אבל שתית שהיא תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה ואח"כ טחנו אותה טחינה גסה מותר לגבל ממנה בחומץ וכיוצא בו הרבה בבת אחת והוא שיהיה רך וישנה כגון שנותן השתית ואחר כך החומץ אבל קשה אסור מפני שנראה כלש ומשמע מדבריו דבכל ענין אסור לגבל שתית קשה ואפילו מעט מעט והלא מדבריו משמע דלעולם איכא קולא טפי בשתית מקמח וקלי וא"א לומר דלמיי' שרי לגבל שתית קשה על ידי שנוי שיתן השתית ואחר כך החומץ כי פשט ההלכה לא יתיישב לדבריו אלה ואפילו לגרסתו וצ"ע : **א** לדברי רבינו אסור לגבל המורסן אע"פ שאינו ראוי לגיבול אבל נותנין מים ע"ג מורסן ומוליך בו התרווד שתי וערב ולא ימרס בידו גם לא יסבב התרווד בידו סביב סביב שלא יראה כלש ואם לא נתערב שפיר ע"י הולכת התרווד שתי וערב מנערו מכלי אל כלי עד שיתערב ונותן לפני התרנגולים או השוורים וכן הוא דעת סמ"ג פרק כ"א מהל' שבת והטור א"ח סי' שכ"ד והרא"ש וסמ"ג לאוין ס"ה והגהות מיי' בשם בעל התרומה כתבו דגם אסור ליתן מים במורסן בשבת דנתינת המים היא גיבולו ולא שרי אלא להוליך בו המקל שתי וערב אחר שנתן המים כבר מע"ש גם כתבו דאם אינו מתערב שפיר דאין לנערו מכלי אל כלי כדי שיתערב אלא מנענע הכלי שיטב כדי שיתערב שיטב בתוך אותו הכלי הראשון והתוס' כתבו שיכול לנער מכלי אל כלי אחר כדי שיתערב ומדברי הרמב"ן שהביא הר"ן שם משמע דדוקא לשוורים שרי לגבל בכה"ג היינו בנתינת המים בלבד עם הולכת שתי וערב אבל לתרנגולין בכל ענין אסור כך הבין הר"ן דבריו והשיג עליו : **ב** לרש"י מותר ליטול מאכל מלפני בהמה ולתת לחברתה ויכול לתת אפי' כור ואפילו כוריים לפני בהמה אחת וכן הוא פי' הטור א"ח סי' שכ"ד ומיי' פרק י' דיכול לערב המורסן שתי וערב בכלי א' ומחלק אותו בכלים ונותן לפני כל בהמה ובהמה ומערב בכלי אחד אפילו כור או כוריים ... : **ב** הרמב"ן כתב והביא דבריו הר"ן דהלכה כר"ש לגבי רב ...

א מיי' פרק כא מה' שבת טור א"ח סי' שכד :
ב מיי' פ"ד וכ"ד מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שמא :

הגהות חוי
(א) נ"ב ע"ל לעיל בר"ף ס"פ ראשון :
(ב) נ"ב לכן גם מוקצה מחמת מיאוס שרי :

הגהות הב"ח
(א) על יד כצ"ל :
(ב) נמחק :
(ג) מנשה חדא קמי חדא כצ"ל :
(ד) נ"ב כן הוא בהלכות ...
(ה) ...
(ו) נשא כצ"ל :
(ז) נ"ב נשא :
(ח) ולא מספין :
(ט) לאשתו :
(י) נ"ב עומק שלש אמות :
(כ) נ"ל כנגד :
(ל) נ"ב נשא :
(מ) נ"ל על יד כצ"ל :
(נ) נ"ב חדא קמי חדא :

מלחמת ה'

[illegible]

המאור הקטן

[illegible]

עין משפט

א מיי׳ פכ״ג ופכ״ד מהל׳ שבת סמג לאוין סה טור א״ח סי׳ שו:

אלבעות כגון אם היתה טמאה ונגעה בטהרות: בטפיח. פך של חרס: מקדה. כלי חרס: לידע אם יש בגיגית פותח טפח. מפרשינן בגמרא הלקיטני קטנה היתה בין שתי בתים וגיגית סדוקה היתה מונחת על גבן ופקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקדה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו והכי פירושא הלקיטני כלומר שביל קטן היה בין שני הבתים וגיגית סדוקה היתה מונחת על גבו והמת מוטל בהלקט בשביל תחת סדק הגיגית וקודם שימות המת פקקו בשבת מאור שהיה שם בטפיח שחששו שמא אין בסדק הגיגית פותח טפח ונמצא המת מוטל באהל וכיון שכן הרי האור שבין ב׳ הבתים אם היה פותח טפח היה מכנים טומאה לצד השני ולפיכך סתמוהו בכלי חרס וגבו כנגד הלקיטני ואין כלי חרס מקבל טומאה מגבו וחוצן ואחר כך קשרו המקדה בראש הקנה להגיעו בסדק הגיגית אם יוכל לצאת מן הסדק אם לאו ולידע מתוך כך אם היה שם פותח טפח: **גמ׳** לצורך השבת אין שלא לצורך השבת לא. דלצורך השבת דמתני׳ אהפרה נמי קאי: אלמא הפרת נדרים. מעת לעת הלכך זה ששמע בשבת יכול להפר משתחשך בתוך מעת לעת של שמועה הלכך שלא לצורך לא טרחינן בשבתא ואם תאמר שמע ע״ש בין השמשות מאי איכא למימר יש לומר דדבר שאינו מצוי הוא ובטלוהו מפני המצוי אי נמי יש לומר דכל כי האי גוונא אין הכי נמי דמפר אפילו שלא לצורך ומסקינן דהפרת נדרים כל היום ותו לא הלכך לצורך השבת דקתני מתני׳ אשאלה בלחוד קאי אבל הפרת נדרים אפילו שלא לצורך [כיון שאין לו פנאי]: איבעיא להו. הא דקתני נשאלין לנדרים שהן לצורך בשלא היה לו פנאי לשאול מערב שבת קאמר או אפילו היה לו פנאי שהיה לו שהות לישאל על נדרו מערב שבת: אפילו מעומד. יכולין להתיר הנדר ואפילו המתירין קרובים לנודר ואפילו בלילה הלכך לא מתחזי כדינא דכל הני תלתא פסילי בדינא: באגנא. גיגית מלאה מים והיה מודד גובה המים ורחבן: אימר דאמור רבנן. במתני׳ דשרי למדוד הני מילי במדידה דמצוה כמקוה וכיוצא בו: מתעסק בעלמא אנא. שלא לצורך אלא לאיתעסוקי בעלמא אבל אין הכי נמי דלצורך לא שרי אלא במקום מצוה:

סליקו להו מי שהחשיך
וסליקא לה מסכת שבת

תורה אור | **נר מצוה**

בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת: **גמ׳** ומיבעי לן הא דקתני מפירין נדרים בשבת לצורך השבת הוא אבל שלא לצורך השבת לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת או דלמא כי קתני לצורך אשאלה בלבד הוא דקתני אבל הפרת נדרים בין לצורך בין שלא לצורך אלמא הפרת נדרים כל היום ותו לא (א) ואסיק תנאי היא דתניא הפרת נדרים כל היום ר׳ יוסי בר׳ יהודה ור׳ אלעזר בר׳ שמעון אומרים מעת לעת והלכתא הפרת נדרים כל היום בלבד וליתא לדרבי יוסי ורבי אלעזר דגרסינן בפרק נערה מאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה ^{נדרים עו:} *אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי אין הלכה כאותו זוג ושמעינן מינה דמפירין נדרים בשבת בין לצורך בין שלא לצורך והיכא דנדרה שלא בפני בעלה והפר לה בעלה והיא לא ידעה שהפר לה הפרתו הפרה דתניא ^{במדב׳ ל} °*אישה הפרם וה׳ יסלח לה ^{נזיר כג.} במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה והיא היתה שותה ביין ומטמאה למתים וכשמגיע ר׳ עקיבא אצל פסוק זה היה בוכה ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה צריך כפרה וסליחה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה ואיתא להאי גירסא בסוף גמרא דקדושין: ונשאלין לנדרים לצורך: איבעיא להו בשלא היה לו פנאי או בשהיה לו פנאי ת״ש דאזדקיקו רבנן לרב זוטרא בריה דרבי זירא ושרו ליה נדריה אע״ג דהוה ליה פנאי גרסינן בפרק נערה המאורסה* ^{נדרים עז.} סבר רב יוסף למימר נשאלין לנדרים בשבת ביחיד מומחה אין בשלשה לא דמיחזי כבי דינא אמר אביי כיון דסבירא לן אפילו מעומד ואפילו בקרובים ואפילו בלילה לא מיחזי כבי דינא אמר רבא אמר רב נחמן הלכתא נשאלין לנדרים מעומד וביחידי ובלילה ובקרובים ובשבת (ב) אפילו אפשר לו מבעוד יום: ומודדין את המקוה ^{מכלתין ד׳ קנז:} *עולא איקלע ^{תקפא} לבי ריש גלותא חזייה לרבה בר בר חנה דיתיב באגנא דמיא ומשח ליה א״ל אימר דאמור רבנן מדידה דמצוה מדידה דלאו מצוה מי אמור אמר ליה מתעסק בעלמא אנא:

סליקו להו מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

רש״י

השביל וכלי חרס אינו מטמא מגבו וחוצן: טפיח. כלי חרס: וקשרו מקידה. שהיתה רחבה טפח: בגמי לידע. אם תכנס בסדק הגיגית ובמסכת אהלות שנינו החילוק בארובה שבתוך הבית וטומאה מקצתה כנגד הארובה ומקצתה בבית בין יש בארובה פותח טפח (ג) ובין אין בארובה פותח טפח ול״א יכולת״י להבי״ן חילו״ק (ד) ולכך נקט נמי שראוי למאכל בהמה ולא מבטל ליה להיות קשר של קיימא (ה) אלא למנתק כשייבש: וקושרין. קשר שאין של קיימא: ומודדין. להתלמד על דבר הוראה: גמ׳ אלמא הפרת נדרים מעת לעת. וזה ששמע בשבת יכול להפר משתחשך בעוד מעת לעת של שמועה הלכך שלא לצורך לא: כל היום. עד שתחשך: ותו לא. אפילו שמע סמוך לחשיכה הלכך אפילו שלא לצורך נמי כי אם לא יפר עכשיו לא יפר עוד: איבעיא להו. הא דקתני נשאלים לחכם נדרים שהן לצורך השבת כשלא היה לו פנאי לישאל מבערב קאמר או אפילו כשהיה לו פנאי: באגנא. בגיגית מלאה מים: מתעסק. שלא לצורך אלא לאיתעסוקי בעלמא:

סליקו להו מי שהחשיך
וסליקא לה מסכת שבת

שלטי הגבורים

בכולהו דינין דשבת והלכך מלאכה שא״צ פטור עליה ורבו עליו החולקים ומיי׳ ס״ל כר׳ יהודה דמלאכה שא״צ חייב עליה והרא״ש מוכיח מכח ההלכה דאין חילוק בין שבת לי״ט ומשמע דס״ל הלכה כר״ש גם בדין י״ט ויש חולקים הרבה כאשר יתבאר לקמן בס״ד:

הגהות הב״ח

(א) נ״ל ואסיקנא: (ב) נ״ל ואפילו: (ג) טפח לאין בארובה כנ״ל: (ד) חילוק זה כנ״ל: (ה) של קיימא דמנתק כנ״ל:

לוח הדינים אשר בהר״ן ממסכת שבת

כולל כל חדושי דינים שהובאו בר״ן על דעת הרמב״ם ז״ל, מאת הרב הגאון ר׳ יוסף אומילינג זלה״ה.

פרק יציאות השבת

א הא דאמרינן דלאו דלפני עור לא תתן מכשול דוקא כגון דקאי בתרי עברי נהרא היינו איסורא דאורייתא אבל מ״מ מדרבנן אסור שהרי מחויב הוא להפרישו [מאיסור] ואיך יסייעו בידים: דף א׳ ע״א ד״ה ומקשו הכא

ב רדיית הפת ותקיעת שופר לאו שבות נינהו ולאו אסירי אלא משום עובדא דחול וכל היכא דלא עביד איסורא ואיכא צורך היום שרו כי אורחייהו: שם ע״ב ד״ה אמר רב

ג לא גמרינן לבור אלא במחיצות:
דף ג׳ ע״א ד״ה כפאה

ד הא דאמרי׳ גבי לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה ולא יכנס לא למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדון דאם התחילו אין מפסיקין היינו דוקא בדאיכא שהות ביום להתפלל לאחר מכאן: שם ע״ב ד״ה מתני׳ לא ישב

ה הא דאמרינן אם התחילו אין מפסיקין היינו אפילו התחילו משהגיע זמן המנחה:
שם ד״ה והא דתנן

ו האי סמוך למנחה אסיק דסמוך למנחה גדולה הוא משש שעות [ומחצה] ולמעלה שהוא התחלת זמן תמיד של בין הערבים משום דחצי שש וחצי שבע אינה נכרת נטייתה של חמה:
דף ד׳ ע״א ד״ה גמ׳ האי סמוך

ז האידנא נהוג כ״ע בתפלת ערבית מנהג חובה ואע״ג דשרי המייניה מטרחינן ליה וכתב הרשב״א דוקא שרי המייניה אבל התחיל לאכול אינו מפסיק לתפלה אבל לק״ש דהוי דאורייתא מפסיק וכתב ז״ל בשם רבו הרר״י ז״ל דקורא אותה בלא ברכותיה וגומר סעודתו וקורא אותה בברכותיה ומתפלל: שם ד״ה מהא

ח אפילו מי שלובש מכנסים שאין לבו רואה את הערוה אסור להתפלל בלא חגורה משום הכון תו׳ מיהו דוקא לתפלה היינו שמנה עשרה אבל שאר ברכות שרין בלא חגורה:
שם ד״ה ומהא שמעינן

ט הא דאמרינן דנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו הני מילי לעשיר אבל לעני מתן בסתר יכפה אף: שם ע״ב ד״ה מקום

י הא דאמרינן לווה אדם תעניתו יש מפרשים דוקא שלא פירש ימים ידועים בשעת נדרו רק סכום תעניות ואחר כך פירש להתענות ביום ידוע לסכום אותן הימים דיום זה לא הוי מעיקר הנדר בכי האי גוונא לווה ופורע אבל אמר בתחילת נדרו יום זה אינו לוה:
שם ד״ה לוזיף

יא אין מפסיקין לתפלה אוקימנא בדברי תורה שאם היו עוסקין בתורה אין מפסיקין וכתב בעל המאור אע״ג דאין מפסיקין דרישא בדאיכא שהות האי אין מפסיקין דאתא לדברי תורה אפילו בדליכא שהות קאמר דלדברי תורה אין מפסיקין כלל ומיהו קאמר ר׳ יוחנן לא שנו אלא כגון ר״ש בן יוחאי וחבריו שתורתן אומנותן אבל אנו מפסיקין:
דף ה׳ ע״א ד״ה ואין מפסיקין

יב כתב הרמב״ן דפרעוש שאסור להרוג ולצוד היינו מין שפרה ורבה אבל שחורה שקופצת כיון שאינה פרה ורבה לכתחלה מותר בין לצוד בין להרוג דבכלל מאכולת היא וכתב הר״ן ז״ל ולפי דעתי שזו קולא יתירא:
שם ד״ה אמר רב הונא

יג אע״ג דמקשינן אשתו נדה לאשת רעהו מ״מ אשתו נדה לא אסירה ביחוד דמדרשא דסוגה בשושנים נפקא לן דיחוד שרי והיינו כשבעל כבר: שם ע״ב ד״ה איבעיא להו

יד אמרי רבוותא נדה כל ימי טומאתה אסירא למיכל על פתורא דגברא וכו׳ וכתב הוא ז״ל מיהו איתחזי לן שאם הפרישה מפה אחרת לעצמה אע״פ שהיא אוכלת על השולחן מותר דהא איכא היכרא להרחקה והכי נהוג עלמא נמי בבשר וגבינה: שם ד״ה וכתב

טו גבי נר שדולק דפריך בגמ׳ דלא עבר אשביתת כלי דמפקר להו ואז אינו עובר ואע״ג דבעלמא קיימא לן דבעי הפקר בפני שלשה הכא כיון דלאפרושי מאיסורי הוא מסתמא מפקיר להו בגמר דעתו ומכל מקום אין לסמוך ע״ז להשאיל לנכרי בהמתו ולהפקירה דהכא שאני מפני שאי אפשר בענין אחר: דף ו׳ ע״א ד״ה מתני׳ ואלו

טז האי קילור דאסור בשבת דוקא בקילור עב דומיא דאספלנית דאיכא למיחש שמא ימרח או משום שחיקת סמנין אבל קילור רך וצלול אפי׳ בשבת מותר להניח על גבי העין דאינו אלא כרוחץ עינו במים: שם ד״ה והאי קילור

יז הגסה בכלי ראשון כבישול וקדרה ואלפס שהעבירן מרותחין מעל האש כל שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי אין מוציאין מהן בכף דהוי מגים ואיכא משום מבשל אבל כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי תו ליכא למיחש וה״מ בקדירת אוכל אבל בצמר ליורה הצבע לעולם אסור להגים בו: שם ע״ב ד״ה ומדאמר

יח מסתברא דכל שקצץ אע״פ שעשה הגוי מלאכה בשבת מותר לישראל ללבוש הכלים בשבת עצמה דכל שקצץ אדעתא דנפשיה קא עביד ושרו לישראל להשתמש בו אפי׳ בשבת:
דף ז׳ ע״א ד״ה וכולן

יט כיון דמפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום חשוב קצת מזונותיו עליך לענין איסור טורח שבות דרבנן אבל לענין עשיית מלאכה בי״ט דהוי איסורא לא חשיב מזונותיו עליך: שם ד״ה ת״ר נותנין מזונות

כ התיר הרמב״ן למפרשי ימים שיכנסו בים בשבת ולפרוש מן הנמל דכשאסרו להפליג בספינה תוך שלשה ימים לא אמרו אלא בישראל ששכר כל הספינה שהמלאכה הנעשית בה אינה נעשית אלא בשבילו אבל בספינה שרובה נכרים נכנסין בה [מותר]: שם ד״ה ת״ר אין מפליגין

כא הא דנוהגין שנכנסין לתוך הספינה מערב שבת ומסדרין שם שלחן ומדליקין את הנרות לקנית שם שביתה עושין כמו שיהא מותר להלך בכל הספינה דהויא ליה כארבע אמות כיון ששבת באויר מחיצתיה אע״ג דאזלה חוץ לתחום:
שם ע״ב ד״ה ולפיכך

פרק במה מדליקין

כב הא דאין מדליקין בשעוה היינו כשנותן השעוה בנר כמו שמן אבל כשחברן יחד בפתילה מותר וכן התירו בתוספת רב והרב רבי יונה אבל חכמי נרבונ״ה היו אוסרין וכן נמצא בתשובת רבינו שרירא גאון ורב אלפסי ז״ל דנר של שעוה אסור להדליק בו וכן דעת הרמב״ן:
דף ח׳ ע״ב ד״ה תנא

כג אם לאחר שהדליק נר של חנוכה בא לתקנה וכבה אותה בשוגג כתב הרשב״א שאינו חייב להדליקה דהוי כבבתה שאין זקוק לה:
דף ט׳ ע״א ד״ה שמע מינה

כד יש לחלק בין שמן שהוקצה בנר של חנוכה לעצי סוכה דהתם לא מקצה להו אלא לימי החג אבל שמן ופתילה שעשוי להתבער לגמרי מקצה אותה לגמרי: שם ד״ה אי נמי

כה אף הנה היו באותו הנס דע״י אשה נעשה נס דאמרי׳ במדרש דבתו של ר׳ יוחנן כ״ג האכילה לראש האויבים גבינה ונשתכר וחתכו ראשו וברחו כולם וע״ז נהגו לאכול גבינה בחנוכה:
דף י׳ ע״א ד״ה שאף הן

כו הא דאמרינן הרואה נר חנוכה צריך לברך מסתברא דהיינו מי שלא הדליק ולא הדליקו עליו ואינו עתיד להדליק הלילה ההוא:
שם ד״ה אמר רב חייא

כז הא דאמרי׳ חצר שיש לו שני פתחים בשתי
רוחות

רוחות צריך להדליק בכל פתח מסתברא כיון דאינו מדליק אלא משום חשדא לא מברך אלא אחרא פתחא : שם ד"ה אמר רב הונא

כח הא דאמרינן לזיף מר ולפרע אע"פ שהתפלל תפלת תענית משמע דבכי ה"ג לאו שקרן בתפלתו מקרי כיון שבשע' שהתפלל היה מתענה : דף י"א ע"א ד"ה ערבית

כט המפטיר במנחה ביום הכפורים שחל בשבת חותם אף בשל שבת כדרך שחתם בהפטרת שחרית : שם ד"ה והא דאמר רב

ל כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו כתב ר"ת ז"ל קנבוס וצמר גפן לאו יוצאים מן העץ נינהו אלא מן הזרעים הן ועוד שהדבר ידוע שאין שום פתילה מושכת בשמנים כצמר גפן אלא ודאי מדליקין בו :
דף י"ב ע"א ד"ה מתני' כל היוצא

לא בגדי כהונה מכפרים אשפיכות דמים ואגלוי עריות היינו אעלמא אבל על מאן דעביד להו לא : דף י"ד ע"א ד"ה אהנו מעשיו

לב אין בין השמשות מתחיל עד שעה שסוף גלגל חמה שוקע ונמצ' מתחלת השקיעה עד זמן בין השמשות ג' מילין ורביע :
דף ע"ו ע"א ד"ה אמר רבה

לג ביציאת שבת הוי תוספת מחול על הקדש עד שיראו שלשה כוכבים רצופין במקום אחד אבל היו מפוזרין אסור בעשיית מלאכה משום תוספת : שם בסוף הדבור

פרק כירה

לד כל שגרוף וקטום דאיכא היכרא שמסלק דעתו מלחתות בגחלים כגון שאין שולי הקדרה נוגעים בגחלים שרי : שם ע"ב ד"ה כירה

לה היכא דמיחזי אהל אפי' בלא עשיית דפנות אסור אבל קדרה דלא דמי לאהל כולי האי לא אסרו חכמים בלא עשיית דפנות :
שם סד"ה וקשו

לו טעמא דאיסורא בכדי שיעשו דאסרי להו ביומא כדי שלא יהנה ממעשיו הרעים ואם אתה מתירו לערב מיד הרי הועילו לו מעשיו הרעים ולא בעינן כדי שיעשו אלא בנעשה על ידי נכרי או הנעשה מאליו ע"י ישראל דגזרו משום דקל בעיניו אבל במבשל גמור ליכא למגזר וכ"ש מבשל לחולה בהתר והותיר דלא בעי : דף י"ז ע"א ד"ה הלכך

לז נטלו משחשיכה אפילו הניחו לגבי קרקע מותר להחזירו : שם ע"ב ד"ה לא שנו

לח היתר וטעם למנהגנו לאכול החמין הטמונים במקומותינו כמנהג הטמנתם שגחלים קטומות אינן מוסיפין הבל אלא פוחתות שעוממות והולכות : שם ד"ה ולנו

לט אפילו אם תמצא לומר דבעפר תיחוח איכא משום גומא אבל בפירות ובקמח וכיוצא בו ליכא משום גומא : דף י"ח ע"א ד"ה מיהו לכ"ע

מ מים שהוחמו מעיו"ט מותר לרחוץ בהם כל גופו לרי"ף : שם ע"ב ד"ה איתמר

מא צונן שנתבשל מותר להניחו אפי' בכלי ראשון או כנגד המדורה ואפי' במקום שהיד סולדת בו שאין דרך בשול בכך ומיהו על גבי האש אסור : דף י"ט ע"א ד"ה ת"ר מביא אדם

מב לרש"י לא מקום שהיד סולדת ומקום שאין יד סולדת קאמר אלא כל שהניחן עד שתהא יד סולדת קאמר ולדברי החולקים עליו מקום שהיד סולדת קאמר וכו' : שם ד"ה ר' יהודה

מג שרי למימר בבית המרחץ ובית הכסא עביד לי הכי והכי אע"ג דממילא הויא הוראה :
שם ד"ה ואמטינן

מד לרמב"ן דגמרא דילן לא שריא במרחץ ובית הכסא אלא לאפרושי מאיסורא : שם

מה שרינן שבות דרבנן במקום שהיזק רבים מצוי ולדברי בעל הלכות אפילו איסורא דאורייתא :
שם ע"ב ד"ה ומהא שמעינן

מו באמבטי צונן לתוך חמין אפילו להפשיר אסור ומיהו לערות מחמין שבאמבטי לתוך הצונן שרי : דף כ' ע"א ד"ה ומסקנא

מז להציל את המת מפני הדליקה אפילו טלטול גמור שרינן ביה כנראה מדברי רש"י ורמב"ם אבל רי"ף ורבי יונה חולקים :
שם ע"ב ד"ה אמר רב יהודה

מח לרי"ף אין בנין בכלים א"כ מנורה אפילו דחוליות נמי שריא ולתוספות דשל חוליות ואית בה חידקי נמי בין גדולה בין קטנה אסירא : דף כ"א ע"ב ד"ה ולפיכך

פרק במה טומנין

מט לא התירו כנגד המדורה אלא במקום שאינו יכול לבא לידי בשול אבל במקום שיכול לבא לידי בשול אפילו שיעור הפשר אסיר :
דף כ"ב ע"א ד"ה ומקשו הכא

נ תפלין כיון שאין אנו יודעים לשער בשינה כדי הילוך מאה אמה אין ישנים בהם כלל כשהן בראשו כל שכן בידו: שם ע"ב ד"ה ומדאמר

נא כל מצוה שמסרו ישראל נפשם עליה בשעת השמד מוחזקת בידם ומקבלין עליה שכר הרבה : שם ד"ה ומקשו הכא

נב עורות יבשין דחזו למזגא עלייהו מותר לטלטלן אבל לחין לא : שם ד"ה ומאי דמסקינן

נג המיחד אבן לפצוע בה אגוזים מותר לטלטלה בשבת ואפילו יחד שבת אחת מהני :
דף כ"ג ע"א ד"ה ונשאל לרשב"א

נד חמין מכוסה אפילו במפה מותר להוסיף עליו כסות וכלים : שם ע"ב ד"ה ת"ר

נה לא אסרו להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל בשבת אלא בכלי ראשון אבל בכלי שני שרי :
שם ד"ה וכן

פרק במה בהמה

נו בהמה יוצאה בנוי שרגילה לצאת בו בחול אפילו בשבת : דף כ"ד ע"א ד"ה מאי יוצאין

נז כשם שאמרו לענין כלאים מוכרי כסות וכלים מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים יכן לענין שבת לענין כריכה וקשירה דבר שאינו מתכוין מותר : דף כ"ה ע"א סד"ה גמ'

פרק במה אשה

נח הא דגזרו בתכשיטין דלמא שלפא דוקא בנשים כדאמרי' בירושלמי שהנשים שחצניות וכו' :
שם ע"ב ד"ה וכתבו

נט ברה"ר לא בעינן שיהו ס' רבוא עוברין שם בכל יום לרש"י : דף כ"ו ע"א ד"ה אבל

ס דורות הללו נהגו שהנשים יוצאות לרה"ר בטבעת שאין עליה חותם ולא ישמעו למי שימחה בידן ומוטב שיהיו שוגגים וכו' : שם

סא בכלאים הצעה ליתא אלא מדרבנן ולכן התירו הצעה בקצת דברים אע"פ שהם רכים :
שם ע"ב ד"ה נמצא

סב סנדל המסומר שלנו שיוצאין בו בימות הגשמים אינו בכלל גזירת סנדל המסומר ואעפ"כ אסור לצאת בו בשבת : דף כ"ז ע"ב ד"ה נקטינן

סג המהאתו של רופא תלויה במזל :
דף כ"ח ע"א ד"ה בעי

סד תכשיטים השוים לאשה ולאיש אסורים לאיש להוציאם . אינם ראיים לאשה מותר האיש להוציאם : שם ע"ב ד"ה ואיכא

סה כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לצאת בו לחצר לרמב"ם ר"ל חצר שאינה מעורבת אבל במעורבת שרי וכ"ש בבית :
דף כ"ט ע"א ד"ה אמר רב

סו נהרות המכזבין אין טובלין בהן כלל . ושאינן מכזבין כל שהוא בקי ויודע עיקר המשכתן ביומי תשרי . וכל שהוא רואה שאין לחוש שנתרבו נוטפין על עיקר המשכתן טובל בהן כל השנה וכל שהוא רואה מתוך רבייתן אפילו ביומי תשרי אינו טובל בהם . ומי שאינו בקי בהם בכל השנה כולה צריך לחוש להן חוץ מימי תשרי שסתמן אין נוטפין רבין עליו : שם ע"ב ד"ה נמצא

סז לדעת הראב"ד אפילו בזמן גשמים אדם טובל בנהרות שאין מכזבין במקום שהן נמשכין אבל באותן שמתרחבים מחמת הגשמים כל היכא דאיכא למיחש שרבו נוטפין על הזוחלין אין טובלין בהם אבל היכא שרבו זוחלין על הנוטפין אפי' באותן מקומות שלא היה הולך שם מתחלתו טובלין :
דף ל' ע"א ד"ה נמצא לפי דעת זה

סח קטע הלכה למעשה יוצא במקלות בשבת לרשות הרבים : שם ד"ה מתני' הקיטע

סט חלצה בסנדל של עץ חליצתה פסולה אלא אם כן מחופה עור : שם ד"ה ויש

ע ר' יונה חשש בכל קמיע שאינו מן המומחה משום דרכי האמורי : שם ע"ב ד"ה כל דבר

פרק כלל גדול

עא מותר לתלוש נוצה מצואר העוף ביו"ט כדי לשחטו : דף ל"ב ע"א ד"ה ומדאמרינן

פרק המוציא יין

עב המוציא חלב כדי גמיעה דהיינו מלא לוגמיו בשל עולם הן שמין כבינוני אע"ג דבשל יום כפורים לכל חד וחד בדידיה משערינן :
דף ל"ג ע"א ד"ה והא דתנן

עג כל שאינו עפוץ מקרי עור ה"מ לדידהו שכל שאר עבודין שלהם היו יכולין להזדיף ומפני כך פסלום לס"ת דבעינן כתיבה תמה וליכא : ולנו (שאין) [שיש] לנו עבודין אחרים שאין יכולים להזדיף וכותבין בהן גיטין ושטרות אף הם כשרים לס"ת ולתפלין ולמזוזה :
שם ע"ב ד"ה ומשמע

עד כותבי תפלין צריכין לגרד הקלף יפה לצד הלבן שהוא הדבוק לבשר : שם ד"ה הלכך

עה ס"ת מצוה מן המובחר בגויל ומזוזה על הדוכסוסטוס . ותפלין אינן נכתבין אלא על הקלף לדעת רי"ף : שם ד"ה ונמצא

פרק המצניע

עו מת עדיף טפי לאפוקיה בככר מלאפוקיה בלא ככר : דף ל"ה ע"ב ד"ה ודאמרינן ערא לכו

עז בשבת שרי בין לכבד בין לרבץ . וכיבוד הבית אפילו במכבדות של תמרה שרי :
דף ל"ו ע"א ד"ה והאידנא

פרק הבונה

עח אסור לטלטל מנורה של חוליות שמא תפול ותתפרק לגמרי ויחזירנה ונמצא עושה כלי בשבת : דף ל"ז ע"א ד"ה ומקשו הכא

עט דבי רב הושעיא ודבי בר פזי הוו עיילין וכו' : אפילו ממזר ת"ח וכהן ע"ה ממזר ת"ח קודם לכהן ע"ה שם ד"ה ירושלמי

פ נטל גגו של דלי"ת ועשאו רי"ש לענין שבת ליכא קפידא בין חק תוכות או יריכות דהיכא דהוי מלאכת מחשבת חייב :
שם ע"ב ד"ה גרסינן בגמרא

פרק האורג

פא בירושלמי התירו לנעול בתחלה בשבת ביתו לשמרו וצבי שבתוכו כיון שהוא צריך לשמור ביתו ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי בלבד : דף ל"ח ע"א ד"ה מתני' הצד חייב

פרק שמונה שרצים

פב התולש מעציץ שאינו נקוב בשבת פטור :
שם ע"ב ד"ה גמ' הצד

פג לישנא דיהא בנדוי משמע היינו לומר שראוי לנדותו : דף ל"ט ע"ב ד"ה אמר רב

פד חולה שיש בו סכנה כל צרכיו נעשין ע"י גדולי ישראל . סכנת אבר מלאכות דאורייתא נעשים ע"י נכרי ושל דבריהם אפילו ע"י ישראל חולי בעלמא כל צרכיו נעשים ע"י נכרי : מיחוש בעלמא אפילו דברים המותרים לבריא אסורים לו כל שמעשיו מוכיחים שהם לרפואה : ד"ה ונמלאת למד

פה מכה של חלל אע"פ שאין שם בקיאים וחולה אינו אומר כלום עושין לו כל מה שרגילין לעשות לו בחול : וכשיודעין באותו החולה שהוא ממתין אסור : דף מ' ע"א ד"ה מכה

פו אע"פ שחולה שאין בו סכנה אומרים לנכרי ועושה . אבל כשיש בו סכנה אין עושין אלא ע"י גדולי ישראל כדי שידעו הכל שפקוח נפש דוחה השבת : שם ד"ה ואין עושין

פז אסור למשתי סמא דעקרתא אפילו מעלי לגופא אע"ג דלא מיכוין דבמילי דעלמא לבר משבת קיי"ל כרבי יהודה דבר שאינו מתכוין אסור : שם ע"ב ד"ה תניא

פרק ואלו קשרים

פח רבנן דאסרי קשירת דלי בחבל היינו בדליות הקבועים בבור אבל חבל דעלמא שרי :
דף מ"א ע"א ד"ה וכתבו

פט הא דאמרינן שרייתו זו היא כבוסו דוקא בבגד מטונף אבל באינו מטונף לא :
דף מ"ב ע"ב ד"ה ומדאמרינן

פרק כל כתבי

צ כשהדליקה בחצר אחרת כל כמה דבעי מציל וליכא למיחש לכבויי אלא כשהדליקה באותה חצר : שם ד"ה כל

צא בירושלמי אמרו שאם אינו יכול להציל כתבי הקדש אלא בכבוי מציל לרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה :
שם ד"ה ומדתנן

צב כתב הר"ז האידנא בציר ליבא וכל הספרים נתנו להכתב ולקרות וראיה דרבי יוחנן הוה מעיין בספרא דאגדתא משום עת לעשות וכו' :
שם ד"ה גמ'

צג קי"ל כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ואם כן כותבין גם כן פסוקי דרחמי לתינוק להתלמד : דף מ"ג ע"א סוף ד"ה גמ'

צד כתב הר"ז מאחר שפסק מנהג הראשונים שנהגו לדרוש בכל שבת עד זמן סעודה אין לנו למנוע לקרא בכל כתבי הקדש ובכל ספר שיש בו סרך קדושה כל היום כולו :
שם בד"ה בזמן

צה חיוב ג' סעודות אינו להיותן כדרכן בשחרית ובמנחה אלא אפילו מפסיק באמצע הסעודה בברכת המזון אע"ג דלא מסלק תכא :
שם ע"ב ד"ה ת"ר כמה סעודות

צו נשים חייבות בג' סעודות . וכן נמי לבצוע על ב' ככרות : דף מ"ד ע"א ד"ה וכתב ר"ת

צז לדידהו שהיו השולחנות קטנים היו ערוכים במקומם רחוק ממקום הקדוש ואח"כ מביאו . ולדידן שהם גדולים טוב להביאם מקמי קדושא : שם ע"ב ד"ה נר דלוק

צח חסידים יש להם לותר משלהם בכל נדנוד עבירה : דף מ"ה ע"א ד"ה הכא

צט אסור לצאת ברה"ר במלבושין שאין דרך לשא אותן כאחד : שם ד"ה וטעמיה

ק נר שעל גבי הטבלא מנערה והיא נופלת . דוקא נר של חלב או שעוה אבל לא נר של שמן : שם ד"ה ת"ר

קא נחש דורסו לפי תומו אפילו במתכוין אלא שמראה עצמו כאלו אינו מכוין :
שם ע"ב ד"ה נחש

קב במלאכת גוי איכא למיחמר טפי מבמלאכת ישראל שמא ירגילנו לשבת הבאה . והיינו טעמא דאסורא בכדי שיעשו :
דף מ"ו ע"א ד"ה ואם

קג כל שנעשית מלאכת איסור דאורייתא בשביל ישראל ליכא חלוקא בין אותו ישראל לישראל אחר : שם ד"ה ואיכא מ"ד

קד פת שהכניס הנכרי מרה"ר לרה"י בשביל ישראל מותר הישראל לאכלו: שם ד"ה מילא מים

קה דברים התלושים שאפאן או צלאן או בשלן נכרי לצרכו בדברים שאין בהם [משום] בשולי נכרים מותרים לישראל ואין בהם משום מוקצה כשראוין מתחלתן לכוס :
שם ע"ב ד"ה עשה

קו מותר להשכיר שדהו לנכרי כיון ששוכרו בסך ידוע וכי קא עביד ברנפשיה עביד ואפילו באריסות אע"פ שישראל נהנה במלאכת שבת מותר דנכרי אדעתא דנפשיה עביד וכו' :
שם ד"ה ומהא שמעינן

פרק כל הכלים

קז הא דאין בנין בכלים היינו כלי שנתפרק ואין צריך אומן להחזירו אבל עושה כלי או החזירו בצורך אומן חייב ומשום הכי גזרינן שמא יתקע וכו' : דף מ"ז ע"א ד"ה ת"ר דלת

קח אסובי ינוקא היינו אסוקי גרמא דפומא ביד שרי וליכא למגזר משום שחיקת סממנין :
שם ע"ב ד"ה אסובי

קט שירי בגדים אחרים שאינם טליתות של מצות מותר לטלטלן דחזיא לקנוחי ביה טינא :
דף מ"ח ע"ב ד"ה מגופת

קי מחיצת עראי שאינה מתרת . מותרת לעשותה בשבת . ומתרת אפי' עראי אין עושין :
דף מ"ט ע"א ד"ה ולפיכך

קיא כסוי כלים הנטלים בשבת כשיש תורת כלי עליו : אם נשתמש בהם היינו תורת כלי עליהם : שם ע"ב ד"ה ומתברא

פרק מפנין

קיב הא דאין מפנין את האוצר דלמא אתי למשווי גומות היינו במתכוין אבל שלא במתכוין ודאי לא חיישינן דקי"ל כרבי שמעון : דף נ' ע"א ד"ה ושמואל

קיג התירו למלול בראשי אצבעותיו דוקא בחבי' תלתן אבל בחבילי תבואה וקטנית לא התיר בשבת כלל : דף נ"א ע"א ד"ה גרס נן

קיד בהמת חיה ועוף אם גדולים הם מדדין אותן אפילו ברה"ר ואם קטנים הם בחצר בלבד אבל לא ברה"ר חוץ מן התרנגולות : והאשה מדדה בנה אפי' ברה"ר : שם ד"ה דוחין

קטו דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה אבל לא לעבדו אפילו ערל : שם ע"ב ד"ה דבר

פרק ר' אליעזר דמילה

קטז לאחר מילה מרחיצין אותו כדרכו בין בחמין שהוחמו בשבת בין בע"ש . ולפני מילה דוקא בשהוחמו בע"ש: דף נ"ג ע"א ד"ה וכתב

קיז אין צרכי סכנה שלאחר המילה דוחין את המילה בתחילה לרמב"ן : שם ד"ה והיכא

קיח נולד מהול לרי"ף אין מברכין עליו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ולר' יונה צריך לברך : דף נ"ד ע"א ד"ה ולענין

קיט מוהלין ספיקות בשבת וכן מעשים בכל יום :
שם ד"ה ונראה

קכ יוצא דופן נמול לשמונה ואין מחללין עליו השבת : שם ע"ב ד"ה ולענין

קכא פיהק ומת בתוך ל' מוכחא מלתא דנפל הוא דאיכא ריעותא שפיהק ומת . אבל חלה ומת הרי הוא כאכלו ארי דליכא ריעותא לענין חליצה : דף נ"ה ע"א ד"ה גרסינן

קכב הא דחלצתו חמה נותנין לו כל ז' דוקא בחמה וכיוצא בזה שהוא חולי כל הגוף אבל חלה באחד מאבריו מלין אותו מיד לכשיתרפא : שם ע"ב ד"ה אמר שמואל

קכג ברכה דלהכניסו בבריתו של א"א אינה אלא שבח והודאה ונפקא מינה לברכה לאחר המילה : שם ד"ה אבי הבן

קכד לא שרי אמירה לנכרי במכשירי מילה אלא בדבר שאפילו ע"י ישראל אינו אלא משום שבות : דף נ"ו ע"א ד"ה אבל

פרק תולין

קכה מטה שלנו המסודרת ועומדת אם היתה זקופה ומוטה על צידה מותר לנטותה וליתבה על רגליה ואין בה משום אהל :
שם ע"ב ד"ה לא יעשה

קכו מטה שלנו אע"ג דנחתי סדינים מפוריא טפח לית בהו משום אהל : שם ד"ה ומטה

קכז הא דחיישינן בתינוק דאתי למסרך היינו דוקא במה שהתינוק עושה לצרכנו . אבל במה שעושה לצרכו לא חיישינן :
דף נ"ז ע"א ד"ה ודחיישינן

קכח לדידן שאין חופרין קבר אלא לצורך שעה כל אדם לדידן כמפורסם לדידהו הוי :
שם סד"ה מת ביו"ט

קכט מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין היינו כל עסקיו וטלטוליו : שם ד"ה ודאמרינן

קל יין שהוא עכור לגמרי ולא משתי הכי כלל אפי' בסודרין ובכפיפה מצרית אסור לסננו :
שם ע"ב ד"ה ונמלא

קלא כל היכא דאשכחן א"ל רבא לרב נחמן חשבינן ליה כתלמיד לפני רבו ולא קי"ל הלכתא כוותיה אבל כשנחלקו שניהם כשאר חולקים דעלמא הלכה כרבא :
דף נ"ח ע"ב ד"ה ולענין

פרק חבית

קלב חלב שנחלב תוך הקדרה אע"פ שהעז היתה מוקצה מ"מ נסתלק מהחלב תורת מוקצה ולא נעשה איסור בדבר וכן כל כיוצא בזה :
דף ס' ע"ב ד"ה ואחרים

קלג מגדל גדול שייך ביה בנין וסתירה ובקטן לא שייך : דף ס"א ע"ב ד"ה מתני'

קלד אסור לתן עלה של הדס בתוך נקב של חבית לקלח בו היין כדי שלא תהא שותת בדופני החבית גזירה משום מרזב :
שם ד"ה טרפא דאסא

קלה חתנים שלנו יזהרו שלא לצאת בטליתות הם לרה"ר כיון שצדי הטלית מקופלים על כתפם : דף ס"ב ע"א ד"ה היוצא

קלו אם נתכוין לקבוץ כנפיו כדי שלא יקרעו או שלא יתלכלכו אסור ואם קבצן להתנאות בהן כדרך אנשי המקום מותר : שם ושם

קלז חמי טבריא שרו בין ברחיצה בין בזיעה :
שם ע"ב סד"ה גמ'

פרק שואל

קלח משאיל סתם תובע מה שהשאיל אפילו בתוך ל' יום : דף ס"ג ע"א ד"ה ושמעינן

קלט כשם שסתם הלואה ל' יום סתם שאלה נמי ל' יום וע"ש : שם ד"ה אבל

קמ אפילו למאן דפסק לא נתנה לתבע אי תפים מלוה לא מפקינן מיניה ולא נתנה לתבע בב"ד אבל בינו לבינו תבע ואי אזל אידך ותפס מידי מיניה מפקינן מיניה דלוה ויהבינן ליה למלוה : שם ד"ה מכל מקום

קמא לדידן דעבדינן ב' ימים מתקנתא אפשר דאפילו הלואת יו"ט שני לא נתנה להתבע :
שם ד"ה ודאמרינן

קמב שרי להסתכל בכתב ולמנות במחשבתו את אורחיו אבל לא יקרא בפיו :
שם ד"ה וכתבו

קמג לא אסרו להסתכל במראות שאינן של מתכות :
שם ד"ה הלכך

קמד לא אסרו להקדיש בשבת אלא כלי ידוע דמחזי כמקח וממכר אבל לחייב עצמו לגבוה בדבורו שרי ולכך פוסקים צדקה לעניים בשבת : דף סד ע"א ד"ה פוסקין

קמה מותר להתקבץ בשבת אפילו בטרטיאות וקרקסיאות של נכרים ושרי נמי שדוכין וקיומין דמתחזי טפי כדרך חול :
שם ד"ה הולכין

קמו לרש"י מבדיל בלי שם שאינו אומר אלא המבדיל בין קדש לחול ולרי"ף בשם :
שם סד"ה ולע"ג

קמז ישראל שקבל עליו השבת קודם שחשכה מותר לומר לחבירו עשה מלאכה פלונית :
שם ע"ב ד"ה ומדאמרינן

קמח אסור לומר לנכרי לך בשבת והבא אפילו לצורך מת וכלה : שם ד"ה ת"ר

קמט באגרת שלום ושל עסקי רבים לית בהו אסור דשטרי הדיוטות : שם בסוף הדבור

קנ נכרי ששרוי עמו בעיר ופירות המצוים בעיר אין חוששין שמא מחוץ לעיר הביאום :
דף ס"ה ע"א ד"ה ונמצא

קנא טלטול מקצת שמיה טלטול : שם ד"ה מתני'

פרק מי שהחשיך

קנב הא דמשמע דמצילין תיק הספר עם הספר שיש בו מעות מפני הדליקה ומשמע דוקא עם הספר אבל בלא ספר אין מציל היינו לחצר שאינו מעורבת אבל למעורבת כל כמה דבעו מציל לתוס' (וראב"ן) [ורמב"ן] חולק .
דף סו ד"ה וכתבו בתוס' ושם ד"ה אבל

קנג מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי אבל לא מציאה שמצאו אין חלוק בה לאתא לידיה ללא אתא לידיה : שם ד"ה אמר רבה

קנד מזוני דלא שכיחי כחיטי ושערי מותר לתת לפני יוני שובך אע"פ שאין מזונותיהם עליו ואזוטרא דשכיחי אין מלקטין ליוני שובך ויוני עליה : דף סז ע"א ד"ה מדאמרינן

קנה לתרנגולים שרי לגבל מורסין ע"י שינוי :
שם ע"ב ד"ה אפינקסיס

קנו במלאכה שאינה צריכה לגופה הלכה כרבי שמעון ופטור עליה : שם ד"ה גמ' כרבי יונה

ספר מרדכי למסכת שבת

לרבינו מרדכי בר הלל אשכנזי ז"ל

כולל כל דיני התלמוד וכל שיטות הגמרא ורש"י ותוספות כסדר האלפסי עם הרבה סברות וחידושי דינים רבים :

עם הגהת הרמ"א ז"ל, והם מסוגרים בשני חצאי רבוע עם כוכב כזה [*] וגם מה שמחק מהמרדכי איזה תיבות הקפנו בשני חצאי לבנה עגולים עם כוכב כזה (*). גם הצגנו הדפי מהגמרא שרשם הרמ"א ז"ל על כל מאמר ומאמר מהמרדכי.

דף עו ע"א

יציאות* אהשבת כו' ריח רדיית הפת חכמה ואינה מלאכה [דף קיז:] ומאי טעמא שרינן לקמן לרדות כדי להציל מזון שלש סעודות כל שכן שיתירו שלא יבא לידי איסור סקילה : [דף ו ע"א] אבל ים ובקעה ואיצטוונית כו' ריט אין נושאין ואין נותנין בתוכן פי' אין מטלטלין בהן יותר מארבע אמות (א) אבל מותר להוציא מים לבקעה פחות מארבע אמות דכולה כרמלית הדא היא [א] (ב) והכי איתא פרק מי שהוציאוהו מכרמלית לכרמלית לא מטלטלין בתמיה והתיר רבינו תם (תוספות פרק הדר דף סז:) בגינה אחת יחידה מבית סאתים שלא הוקף לדירה לטלטל מתוכה לחוץ הואיל ואין רשות הרבים גמורה שעוברת לשם [ב] לפניה כגון סרטיא ופלטיא אלא כרמלית והתיר להטמין המפתח תוך הגינה אע"פ שעומד בחוץ ונותן בתוך הגינה או נוטל מתוכה לחוץ והכי משמע הכא ופרק מי שהוציאוהו : רב [א"ר יוחנן קרפף כו' פרק הדר הוא (שם)] : [דף ח ע"ב] האי זיזא דקני רמא וזקפה ריב"א שאל מ"ש מהמגרר כיס בשבת [כתובות לא.] דחייב ותירץ דהכא במשנתין מיירי כשעקר ראש אחד ועדיין ראש השני מונח במקומו וה"ה המגלגל דבר מרובע כמו תיבות שלנו כשעוקר זוית אחד עדיין השני מונח במקומו וכן כשמגביה השליש הרביעי עומד במקומו והיינו דומיא דרמא וזקפה דפטור אבל המגלגל דבר ע"ג כגון חביות שלנו כיון שהוציאוהו חוץ לד' אמות והניחו א"כ מרה"י לרה"ר כיון שהוציאו כולו והניחו [ג] חייב שבשעקרו עוקרו כולו כאחד ודומה למגרר כיס דחייב : [דף ט ע"א] [ג] דמשום תל ברה"ר ונראה דלע"ג דהלכה כר"מ בגזירותיו בהא לית הלכתא כוותיה דרבי שמעון פליג עליה ופסיק תלמודא כוותיה וגם פי' ר"י דאיכא למימר דאף ר"מ לא אמר אלא דוקא עמוד בחצר שאין מהלוכיה ניכרות הוא דאתי לאיחלופי בתל ברה"ר (ג) אבל מעליה לבית לא גזור שמהלוכתיה ניכרות הוכן הלכה דליכא למיגזר משום תל רבא ומותר לטלטל מתיבה גבוהה י' טפחים ורחבה ארבע לחצר* : ו(*מקום) שאין בו ארבע א] מותר כו' מהכא שמעינן בשבת רבב כשתינוק מביא המפתח עמו דמותר ליקח המפתח ולפתוח הפתח כיון דאין המשקוף בולט ארבע (*אמות) [*נ"ל טפחים] ברה"ר הוי כרה"ר [דפתח נעול כלחוץ] אבל לאחר שנפתח המנעול צריך להסיר המפתח טרם שיפתח הפתח עצמו שהרי מה שיש מן הפתח ולפנים רה"י גמור הוא [ה] רבג [שם ע"ב כה"ע] ואם התחילו אין מפסיקין וכגון דאיכא שהות ביום להתפלל מנחה (ד) דהכי משמע בגמ' ומשום הכי אין מפסיקין לתפלה ונראה לר"י דאפילו אם התחילו באיסור לאחר מנחה גדולה אין מפסיקין דהכי משמע מדאמרינן מכי שרי המייניה לא מטרחינן ליה והיינו כי התיר חגורו לאחר שבא זמן תפלת ערבית דאם לא בא הזמן למה יש לו לעמוד ומדפריך עלה והא תפלת המנחה חובה היא ותנן אם התחילו אין מפסיקין שמע מינה דמתני' בהגיע זמן קאמר : רבד [שם] ולקרות ק"ש מפסיקין אע"ג דאיכא שהות וירושלמי מפרש טעמא קריאת שמע דבר תורה תפלה אינה דבר תורה ופסקו בתוספות התחילו בהתירא [אפי' בדאורייתא] אין מפסיקין בדרבנן אפי' התחילו באיסורא אין מפסיקין בדאיכא שהות כמתניתין ואם כן אם התחיל אדם לאכול משחשכה קודם תפלת ערבית צריך להפסיק לקרות ק"ש אבל אם התחיל בהיתר א"צ להפסיק (ה) כי ההיא (דקודשה) [דקדוש ריש פ' ערבי פסחים פורס מפה כו'] : רבה [שם] האי סמוך למנחה [אסיקנא סמוך למנחה] גדולה ואלפס פסק כלישנא בתרא דמחמיר ואסר אפילו בסעודה קטנה סמוך למנחה גדולה אבל ר"ת פסק כלישנא קמא דסתמא דתלמודא קאמר לה חועיד (ו) מדמסיק לקמן מאימתי התחלת דין דקאי אמתני' ומשמע דמתני' בתחלת דין ולא כרב אחא דאמר לקמן סעודה קטנה וא"כ דוקא סעודה גדולה כגון חופה וברית מילה סמוך למנחה גדולה אסור להתחיל משש שעות ואילך דהיינו חצי שעה לפני המנחה גדולה ואם התחילו אפילו לאחר מנחה זו אין מפסיקין עד הערב שיוכל להתפלל המנחה ביום [ו] (ז) אבל סעודה קטנה אינו אסור להתחיל עד שיבא המנחה קטנה שהוא לסוף ט' שעות ומחצה [ז] : [דף י'] משום שנא' הכון לקראת אלהיך ישראל רבו ויש ללמוד מכאן א שצריך לחגור רצועתו קודם שיתפלל אע"פ שיש לו אבנט במכנסים ואין לבו רואה את הערוה מכ"מ יש להתנאות עצמו לפני קונו משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל [ספר התרומה] (*והתוס') (*והר"י) ומחזור ויטרי (*חולקין) [*חולק] וכתב דלהם לא היה מכנסים כ"א כמו כיס אחד למדת הערוה : הגה"ה והשתא נהוג עלמא דתפלת ערבית חובה. רי"ף : רמי פוזמקי ומצלי יש ללמוד מכאן שאין להתפלל יחף טורש"י פי' אנפלאות (קלצ"ש) [קלזנש] בלע"ז : בע"ש עם חשיכה רבז צריך למשמש בגדיו [דף יב] כדתני חנניא אם היה שכינו עליו או מחט התחובה לו בבגדו או מעות בכיס או בכנף חלוקו ועי"כ יסלקם מלפני שבת כן פירש בסמ"ג : [דף יא] רבח כל עיר שגגותיה גבוהים מבית הכנסת סופה ליחרב כתב בסמ"ג דוקא בימיהם שהיו משתמשים על הגגות כתב רבינו מאיר איני יודע איסור גמור להשתמש בעליה שע"ג בהכ"נ כמו (*שכתב ר"י) [*שכתבתם] דאפילו גגין ועליות דעזרה לא נתקדשו . מיהו יש ליזהר מלהשתמש שם תשמיש (קבוע) של גנאי כגון לשכב שם מדאמרינן פרק קמא דשבת כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת סופה ליחרב (ח) ה"מ בבתים אבל בקשקושי ואברורי לית לן בה משום דלא משתמשי על גבן [ח] (ט) ושמא דמי לעליות היכל שנתקדשו דמקדש מעט שלנו יש לנהוג בו קדושה קצת מעין קדושת היכל דעליות היכל נתקדשו כדאמרינן פרק כילד צולין [פסחים דף פו.] ואפילו עליות עזרה דלא נתקדשו כקדושת עזרה גופה מ"מ אין נוהגין בהן מנהג בזיון : [שם] רבט ובו ביום אפילו בשבת כלומר מוטב שיתענה ואז לא יהא לבו דואג על החלום ויש לו יותר עינג בתעניתו מבאכילתו ובברכות [דף לא:] מסיק ליתיב

הגהות ממ"י א] תז"כ :

הגהות הב"ח א יציאות וכו' „מכדי" רדית הפת וכו'. נ"ב נראה שהספר מביא דברי הרי"ף שכתב שהקשו הראשונים מדתני דבי שמואל דרדיית הפת חכמה ואינה מלאכה ואלא מאי טעמא לא שרייה הכא אלא משום שלא יבא לידי איסור סקילה כו' כדכתב בהלכות והשתא ודאי יש לדקדק דמאי קושיא הלא ודאי אע"ג דד"ת אינו מלאכה מ"מ מדרבנן אסור וכמ"ש התוס' שקושיא זו מתורצת בכך ולפיכך פירש דהכי קא קשיא להו דע"כ הא דתני דבי שמואל אתי לאורויי לן דאפי' מדרבנן אין בו משום איסור מלאכה דהא שרי לקמן לרדות כדי להציל מזון ג' סעודות כ' בפ' כ"כ כן פרכינן אהא דקאמר ולא ירדה במרדה אלא בסכין דתני דבי שמואל שהיא חכמה ואינה מלאכה קמשני כמה דאפשר לשנוי' משנינן משמע דהיכא דאי אפשר לשנות רודה כדרכו ובעל כרחך דהיינו מטעמא דתני דבי שמואל שהיא חכמה וכדפריך לעיל מינה אלמא דלית ביה אפי' איסור דרבנן אלא עובדא דחול ולהכי שרינן לרדות היכא דלא אפשר לשנות וא"כ קשיא הכא מפני מה לא התירו לרדות לו אלא מפני שלא יבא הוא עצמו לידי איסור סקילה אבל לא לאחרים דאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך כדאי' בגמ' ואמאי לא הא וודאי כיון שהתירו עובדא דחול משום הצלת מזון ג' סעודות כ"ש שיתירו אפי' לאחרים לרדות כדי שלא יבא חברו לידי איסור סקילה כיון דליכא אפי' איסור דרבנן רק עובדא דחול ועי' במ"ש הרמב"ן : ב והכי איתא פ' מי שהוציאוהו . נ"ב נראה בעיני דט"ס הוא דבפ' מי שהוציאוהו ליתא אלא בפ' הדר והכי איתא התם אלימא אסיפא בית סאתים טפי לא והא מכרמלית לכרמלית קא מטלטל כו' ע"ש בדף ס"ז והכי איתא להדיא בפ' המוצא תפילין דוקא בזמן שהמנעול למטה מעשרה מביא מפתח בע"ש ומניחו באסקופה למחר פותח ונועל ומחזירו לאסקופה כו' ובאסקופה כרמלית עסקינן כדאיתא התם ומותר לטלטל למנעול כרמלית והכי משמע נמי בפ"ק דשבת דף ח' דקאמר התם הוא ועירובו בכרמלית כו'. ומ"ש והתיר ר"ת בגינה כו' כ"כ התוס' ג"כ בפ' הדר דף ס"ז בד"ה מ"ט דלמא אמרי רה"י גמורה היא וכ"כ שם הרא"ש וכ"כ בהגהת מיי' פי"ו בשם מהר"ם . ומ"ש וכן משמע הכא נראה דהיינו מדתני ד' רשויות לשבת ואם היה אסור לטלטל מאחר כרמלית לקרפף יותר מבית סאתים אשכחן להו חמשה וז"ל התוס' בכאן קשה לרשב"א ליתני ה' רשויות קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הזורק לתוכו מרה"ר או איפכא חייב ואין מטלטלין בו אלא בד' אמות וי"ל דהשתא רה"י גמורה היא אלא לענין דאין מטלטלין בו אלא בד' אמות עשאוה ככרמלית והרי כבר שנה רשות היחיד וכרמלית ולהכי נמי לא תני חצר שלא עירבו עכ"ל : ג עוברת לשם לפניה : „כגון" סרטיא וכו' כצ"ל : ד משום תל ברשות הרבים. נ"ב דף ט' וע"ש בתוס' : ה וכן הלכה דליכא למיגזר משום תל ומותר לטלטל מתיבה גבוהה ורחבה ד' לחצר . איכא למידק דבריש כל גגות דף פ"ט מפרש אביי דאפי' ר"מ לא קאמר אלא כגון עמוד או אמת הרחיים דקביעי אבל כגון מכתשת וגיגית ודברים המטלטלים לא וא"כ ה"ה מתיבה לחצר שרי אף לר"מ . ואפשר לפרש דהאי תיבה איירי בתיבה מלאה מים העומדת בחצר דמחובר לקרקע הוא ולא שמיה כלי וכמו שפי' התוס' בפ"ק דשבת דף י"א בד"ה אלאלאו כרמלית גבי גת : ו מקום שאין בו ארבע כו' . מהכא שמעינן כו' פי' מהכא שמעינן דבפתח הכיפה הסמוכה לרה"ר גמורה והדלת קבוע באמצע עובי החומה בענין שיש מן האסקופה הימנה מלפניה ויש מן האסקופה ולחוץ והתם ודאי מאחר דכשנפתח נעול אין המשקוף בולט לחוץ ד' טפחים ברה"ר א"כ ליכא למימר פי תקרה יורד וסותם כי היכי דליהוי תוך הפתח רה"י אלא הוי מקום פטור כדאסיקנא הכא דמקום מסוים שאין בו ד' מותר לבני רה"ר ולבני רה"י וא"כ הכי נמי דכוותה ולפיכך מותר ליקח המפתח מיד התינוק העומד ברה"ר ולפתוח הפתח דכיון דאין המשקוף בולט ד' טפחים ברה"ר הוי כרה"ר והיינו שגם האסקופה אינו בולט ד' טפחים ברה"ר כסתם אסקופת בית שהמשקוף שלמעלה שוה לאסקופה בעניין שעובי הפתח כולו מקורה שאם היתה האסקופה בולטת ארבעה א"כ הויא כרמלית כשגבוה ג' והיה אסור לטלטל המפתח מיד התינוק העומד ברה"ר ולפתוח כשהמנעול תוך עשרה דאויר כרמלית תופס שמו עד עשרה ומוציא הוא מרה"ר לכרמלית ומדהתיר הספר בסתם וכתב דמהכא שמעינן כו' אלמא דמיירי בסתם אסקופת בית שהוא היא למשקוף ומאחר שהדלת קבוע באמצע עובי החומה ואין המשקוף בולט ד' טפחים ממילא אף האסקופה אינה בולטת ד' טפחים : ז ואם התחילו אין מפסיקין וכגון דאיכא שהות ביום להתפלל מנחה דהכי משמע בגמ' כו'. הכי איתא התם אמר זעירא הני תברין בבלאי למ"ד תפלת ערבית רשות כיון דשרא המייניה לא מטרחינן ליה ופרכינן ולמ"ד חובה לא מטרחינן ליה בתמיה והא תפלת מנחה דלכ"ע חובה ותנן אם התחילו אין מפסיקין ואמר ר' חנינא משיתיר חגורו ומפרקינן התם לא שכיחא שכרות הכא שכיחא שכרות פי' במנחה כיון דלא שכיחא שכרות לא ישתכר ויוכל להתפלל אחר שיגמור סעודתו לפיכך אינו מחויב להפסיק ואם לאו היה מחויב להפסיק אפי' היכי דליכא שהות א"כ אפי' שכיחא שכרות נמי דבדליכא שהות דמי למי שהוא שכור שאינו יכול להתפלל בשניהם וכן פי' גם התוס' והרא"ש והר"ן ג"כ . ומ"ש דאם לא בא הזמן למה יש לו לעמוד כו' משמע דאינו אסור בסמוך לתפלת ערבית כי היכא דאסור כמוך למנחה והיינו טעמא דמנחה שזמנה באמצע היום בעוד שהוא טרוד בעסקיו לפיכך החמירו בה יותר וכמ"ש הטור בא"ח סי' רל"ב וכן משמע מלשון התוס' בפ"ק דברכות דף ד' ע"ב דבערבית אינו אסור אלא משעה שהגיע הזמן ומשמע אבל לא קודם ואפי' בסמוך לה שרי לסעוד וכן משמע בטור סי' רל"ה ע"ש . אבל בדברי הר"י והרשב"א ריש ברכות משמע דאף קודם תפלת ערבית אסור לאכול בסמוך לה ובסמוך לה קאמר מכי שרא המייניה לא מטרחינן ליה ובכה"ג נמי איירי מתני' באם התחילו אין מפסיקין דהיינו בהתחיל כמוך למנחה אבל כשהתחיל אחר שהגיע זמן המנחה אפשר דצריך להפסיק לדידה : ח דתלמודא קאמר לה „ותו" מדמסיק וכו' דקאי אמתני' „משמע" דמתני' בתחלת דין „איירי" כצ"ל : ט נ"ב אלא בע"ב וביו"כ : י דלא משתמשי על גבן . נ"ב שייך לכאן ושמעתי מאבא מורי ה"ר ר' ברוך כו' ותמצאנו בהג"ה בסי' תנ"א ע"ש :

שלטי הגבורים

א כתוב בתשובה אחת כי רבינו שלמה היה קורא שמע פעם אחת ולא היה חגור אזורו ושאלו לו תלמידיו דהא לבו רואה את הערוה והשיב כי לנו אין לחוש כיון שיש לנו מכנסים וכן יש ליזהר באותם תינוקות שאומרים

חדושי אנשי שם

ש"י [א] וק"ק דאמר יותר מד' אמות אסור אבל ד' אמות מותר ואח"כ אמר אבל מותר בפחות מד' אמות דכולו הדא כרמלית אבל ד' אמות אסור אע"פ דכולו הדא כרמלית קשיא דיוקא סיפא לרישיה וי"ל דהכי פירושו יותר מד' אמות דהיינו הן ואלכסונן אבל ד' מותר בלא אלכסונן ואח"כ אמר פחות מד' וכו' פחות מד' עם אלכסונן מותר אבל ד' אסור היינו הן ואלכסונן דכל ד' ברבוע הוי אלכסונו ה' אמות וב' חומשין : ג"מ [ב] ואין להקשות הא אמרי' בהדיא בגמ' דף ז' דקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה דדינו הוא כרה"י לחייב ממנה לרה"ר מדאורייתא וא"כ ג"כ כאן אין להתיר ממנה לכרמלית כמו מרה"י לכרמלית ואם מפני שאין רה"ר עוברת לפניה כמו סרטיא ופלטיא לכך דינה ככרמלית דזה דוחק דאטו רה"י הסמוך לכרמלית הוי דינו ככרמלית וכעין קושיא זו הקשו בתוס' דף ז' כי י"ל דפשיטא כשרה"ר עוברת לפניה הוי רה"י גמורה מדאורייתא ולהומרא דומה לכרמלית שלא ילך בה יותר מד' אבל כשכרמלית עוברת לפניה אסרו חז"ל משום דגזירה שיהא דינו ככרמלית אף לקולא לטלטל מכרמלית לתוכה דגזרינן שמא יסברו העולם הואיל ואין מטלטלין מכרמלית לתוכה ודאי היא רה"י גמור וירצו לילך בכולה ועי' בעירובין דף ס"ז ודו"ק: ש"י [ג] ק"ק למה אמר הניחו ויש לומר דאם גלגל כל היום ולא הניחו פטור דצריך עקירה והנחה ואז חייב דוקא : מהר"ם [ד] איסקופה גבוה עשר ורחב ד' הרי זו רשות לעצמה וכן עמוד גבוה י' ורחב ד' עומד ברה"י אסור לכתף עליו לר"מ גזירה משום תל ברה"ר : ש"י [ה] ובאגודה דף קכ"ב סי' ד' כתב ראבי"ה דאסקופה שלנו פתח נעול מן הפתח ולחוץ אין מטלטלין לא לפנים ולא לחוץ : מהר"ם [ו] אבל סעודה קטנה מותרת ואע"ג דלא קי"ל כר' יהושע בן לוי דאמר פי' תפלת השחר כיון שהגיע שעת מנחה אסור לו לאדם לטעום כלום עד שיתפלל מיהו יכול להיות (דלאחר מנחה) [דסמוך למנחה]קטנה אסור להתחיל אפי' סעודה קטנה מדלא אוקי שום אמורא מתני' בסעודה קטנה ומנחה קטנה ודלא כריב"ל כך פסק בספר התרומה ומעתה לדברי האלפסי היאך אכלינן בשבת סעודה שלישית סמוך למנחה גדולה ולמעלה וצ"ע . וה"ר שמואל בן רבינו ברוך פי' כיון דפסיקא הלכתא דלא כריב"ל איכא לאוקומי מתני' סמוך למנחה קטנה ובסעודה גדולה ורב אחא דדחק כלישנא בתרא אפי' בסעודה קטנה אליבא דריב"ל דחיק הכי ואנן לא קי"ל כוותיה . ע"כ מצאתי בכ"א והוא כתוב בהג"ה : ש"י [ז] ובאגודה קכ"ב ס"ו כתב ורוב העולם אינם נזהרים אפי' בסעודות גדולות סמוך למנחה קטנה ואולי סומכין על קריאת שמע לבהכ"נ ולא חיישינן דלמא אתי למפשע ובימיהם לא נהגו כן המנהג יש בו פלוגתא דרבוותא עכ"ל : מהר"ם [ח] וא"כ משם יש ללמוד בשלנו מכ"ש שעל בהכ"נ אסור לשכב שכיבה של קביעות ושימוש של גנאי ושמ"א :

בגדי ישע

חידושים מהגאון בעל השל"ה זצ"ל

פרק א (א) **אבל** מותר כו'. ק"ק דאמר מתחלה יותר מד"א אבל ד"א מותר ואח"כ אמר אבל מותר בפחות מד"א דכולה חדא כרמלית אבל ד' אסור אף דכולה חדא כרמלית קשיא דיוקא דסיפא לדיוקא דרישא וי"ל דה"פ יותר מד"א אסור דהיינו הן ואלכסונן כמו שמוזכר לקמן במס' עירובין אבל ד' מותר בלא אלכסונן ואח"כ אמר פחות מד"א פי' פחות מד' ואלכסונן מותר אבל ד' אסור והיינו הן ואלכסונן דכל ד' ברבוע אלכסונה הוא ה' אמות וב' חומשין : (ב) והכי איתא בפ' מי שהוציאוהו. וכן איתא בפרק הדר דף ע"ב ושם כתבו התוס' בשם ר"ת כן וע"ל בהגהת מרדכי סוף סימן ת"ן : (ג) אבל מעליה לבית . פי' וה"ה מגג לחצר מה"ט כר"ש ודו"ק : (ד) כדמשמע בגמ' . ר"ל דקאמר במנחה לא שכיח שכרות כו' משמע דאין לו להפסיד תפלת מנחה וע"ש בתוס' דף ט' ע"ב : (ה) כי ההיא דקדושה . ר"ל קדושת היום דאמרי' בפ' ע"פ דאם נמשך סעודתו בע"ש דא"צ להפסיק ועי' לקמן דף רמ"ז ע"א יע"ל בר"ן דף ק' ע"א בד"ה ומיהו ה"מ כו' : (ו) ועוד מדמסיק לקמן מאימתי התחלת דין כו'. קשה מאי הוכחה הוא זה והלא נוכל לפרש זה שקאי על מה דקתני במתני' ואם התחילו אין מפסיקין כמו שפירש"י ז"ל וכ"כ התוס' וכן פי' הר"ן ז"ל ונ"ל דס"ל להספר דע"כ קושיא זו אזלא אליבא דלישנא קמא דאל"כ היה קשה התם בש"ס כשמקשה מאימתי התחלת תספורת כו' ומאימתי התחלת המרחץ כו' ומאימתי התחלת בורסקי כו' ומאימתי התחלת האכילה כו' למה לא כלל כל המאימתות יחד ומקשה מה מאימתי התחלת דין כו' ועל מה ההפסקות משמשות ומפסיק בינתיים במלתא אחריתי אלא הטעם הוא דכל הני מאימתי אזלא גם אליבא דרב אחא שמשני בתספורת דידן ובמרחץ להזיע ובבורסקי לעיוני בסעודה קטנה ומקשה לדידיה מאימתי התחלת כל אלו ואם היה מקשה מיד מאימתי התחלת דין אז הייתי סובר דגם זה מקשה אליבא דרב אחא וקאי אסיפא דקתני ואם התחילו כו' לכך הפסיק התלמודא בינתיים להורות לנו שקושיא זו אזלא דוקא אליבא דלישנא קמא דכל הני מאימתי ארישא מקשה ואליבא דרב אחא אין קשה מאימתי התחלת דין מאחר דהוא מפרש הרישא בגמר דין וק"ל : (ז) אבל סעודה קטנה אינו אסור להתחיל עד שיבא מנחה קטנה שהיא לסוף ט' שעות ומחצה . ובאגודה כתב ז"ל ורוב העולם אינן נזהרין אפי' בסעודה גדולה סמוך למנחה קטנה ואולי סומכין אקריאת שמש לבהכ"נ ולא חיישינן דלמא אתי למיפשע ובימיהם לא נהגו כן עכ"ל : (ח) וה"מ בבתי כו' . ומשום דלא משתמשי על גבן מוכיח דע"כ טעם איסור עיר שגגותיה גבוהין מבהכ"נ הואיל משום דלא לישתמש במקום שהוא גבוה מבהכ"נ דא"ל רק שהאיסור הוא לעשות בנינו יותר מבהכ"נ זה אינו דהא התלמודא אמר בקשקושי ואברורי ל"ל בה אלא ש"מ דהטעם הוא דלא לישתמש למעלה מבהכ"נ לכך אף בעליות בהכ"נ אסור להשתמש דהיינו תשמיש קבוע : (ט) ושמא דמי

א תעניתא ב לתעניתא יען כי התענה בשבת ור"מ פי' אין ג להתענות אלא על חלום שראה תלת זימני וה"ר שמואל מבונבירק התיר לאשה שישבה בתענית חלום בשבת ולא יכלה להתענות שני ימים רצופים והתיר לה להתענות באחד מימי השבוע ולא ביום א' גם ה"ר אליעזר ממיץ פסק כן (י) ואסור להתענות רל עד ו' שעות בשבת [א] וכתב ראבי"ה (יא) אבל בתפלה ובתלמוד שרי לעסוק ולהתענות דקיימא לן כרבי אליעזר [ביצה דף טו:] דאמר או כולו לכם או כולו לגבוה ותו מר בריה דרבינא הוה יתיב בתעניתא כולי שתא בר מעצרתא כו' (יב) ושוב ראיתי בפרק שני (*דשיכה דכתב) [*דביצה] (יג) דס"ל כרבי יהושע וכן פסק ראבי"ה [ב]: וכתב רבינו אלחנן רלא היושב בתענית חלום בר"ח ישב תענית להעניתו כמו בשבת וראבי"ה כתב משם רבינו קלונימוס דאין להתענות בזמן הזה תענית חלום בשבת משום דאין אנו בקיאים בפתרון חלומות ואסור הוא: לוה אדם תעניתו רלב ופורע יש מפרשים דהיינו דוקא כשלא קבע זמן (יד) שלא אמר אתענה אותו יום אבל קבע זמן ואמר אתענה אותו יום אינו לוה ויש מקשין א"כ למה הוצרך לומר הכא בתענית חלום יתיבנא ליפני ליה אני קבעתי זמן ואולי שרצה לומר האמת אכן ראיה ברורה היא [ג] מדקאמר לוזיף מר וליפרע ולמה לא עלה על דעתו של *ר' יהושע שקבע זמן אלא ודאי בכל ענין יכול אדם ללוות תעניתו והכי קיימא לן בכל ענין בין קבע זמן [ד] בין לא קבע זמן דלוה ופורע וגם כתב ראבי"ה בשם רבי' חננאל דהא דקאמר לוה אדם תעניתו ופורע (טו) דוקא היכא דאנים [אי נמי דאיכא קלת מצוה] [סמ"ק]: [דף יב] רלג אין הורגין המאכולת בשבתי וב"ה מתירין פי' רש"י משום דמבשר האדם קאתו והיא שורצת ואינה דומה לאלים ותחשים דפרים ורבים ומסקנא דפרעוש הקופצת ממקום למקום אסור להורגה בשבת דפרים ורבים ודמיין לאלים ותחשים דמשכן והצד אותם בשבת חייב חטאת ומיהו אם הפרעוש על בשרו ועוקצו מותר להסירו ולהשליכו ואין חייב משום צד והוי כמו חץ תחוב בבשרו והוי כמפים מורסא להוציא ממנה לחה דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ובמקום צערא שרי לכתחילה וכן כתב ר"ת (*אבל) מאכולת שקורין פוי"ל שרי להורגו ופולצ"ה אסור: רלד כתוב בספר המצות אשה נדה ורגילה בחול לתת בגד כעין סינר אחוריה סמוך לבשרה שיפול דם נדתה עליו ולא יטנפו בגדיה וקושרתו ברצועות או בחוט של משי בפניה אסור ללבוש בשבת כדי להוציאו לבוש בכרמלית דמשוי הוא ולא מלבוש דכל אולי מטינוף משוי הוא ולא דמי לסינר שתיקן עזרא דהתם היה כעין בגד לפניה ולאחריה עד למטה לארץ: רלה אבל מסדר הוא ראש פרשיותיו פרש"י מרילן בפיו שמתוך שראש הפרשה שגורה בפיו הוא נזכר בכולה (*ומסייע למחר) [*למחר מסייע] [מסייע מהר] את השבעה הקוראים בניקודיה ובטעמיה ובלחש דוקא [*בלחש] אבל לא בקול רם (*וכן הדין בליל א' של פסח שחל להיות בשבת אסור לומר ההגדה ביחיד אלא יקרא אחר עמו ואיש שאינו יודע לקרות או אשה אין מועילין לעיין עמו ואם בעיון ראש כל הפרשה ופרשה יודע לגמור סולה בחוץ טוב הדבר כדפרישית) (טז) וגם מכאן דקדק הרב רבינו שמואל מבונבערק רלו שאין לומר בקול רם עם ש"ל והכי אמרי' במגילה [ד' כא] אין שנים קורין בתורה ומה שהחזן קורא בתורה ראיה מפרק בתרא דמס' בכורים [דף מ"ז] התקינו להקרות יודע ולשאינו יודע כדי שלא לבייש את שאינו יודע*: [דף יא] ולא יקרא לאור הנר מיהו ביום הכפורים מותר כל אחד בלבדו לומר סליחות ותחנונים לאור הנר דאז אימת שכינה (יוה"כ) עליו ואימת צבור [וגם צורך שעה להרבות תחנונים] אבל, ליל יום טוב שחל להיות בשבת אין החזן אומר מעריב ופיוט לאור הנר בתוך המחזור ביחיד שאינו צורך בעה כ"כ לומר פיוט: רלז לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה כו' מכאן משמע דאם שתה הבעל תחלה מותרת אשתו לשתות אחריו דלא יאכל תנן והוא הדין לא ישתה ולא תאכל ולא תשתה לא תנן וטעמא שיורו של (*אדם) [*איש] גדול ומהרהר אחר שתייתה וכתב ה"ר שמואל מבונבערק דאם מריקין כוס ששתה בו לתוך כוס אחר מותר לשתות אחריה (יז) וכן אם שתתה מקנקן יריקו לתוך כוס וישתה *ודוקא בפניו אסור [ס] דומיא דהצעת המטה דפרק אע"פ [כתובות סא.]: [דף יב] אף נדה (*היא בבגדה והוא בבגדו) [*הוא בבגדו והיא בבגדה] אסור כתוב בס' המצות [ובסה"ת] רלח שאסור לבעל לאכול על שולחן שאשתו נדה אוכלת אלא אם כן יש שינוי או שיש ככר לחם או קנקן בין קערה שלו לקערה שלה לעשות היכרא דהא מייתי עלה תלמודא מילתא דרשב"ג פרק כל הבשר [חולין קז.] אוכלין שני אכסנאין על שולחן אחד זה בשר וזה גבינה ואיתא עלה לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה אבל מכירין זה את זה אסור [*משום] [היכא] דליכא שנוי אע"ג דאיכא דיעות. ובספר צפנת פענח כתב בשם רש"י שאסור ד ליסב על כסא ארוך אשר אשתו נדה יושבת עליו. וחכמי נרבונה אוסרין לנדה

[*וגם כתב שאחר ימי ליבונה ליכא הרגל עבירה וטוב הוא שיאכל עמה כדי שירצנה לטבול דמאחר שיכולה לטבול לא שביק היתירא ועביד איסורא ומה מומר אוכל נבילות לתיאבון מותר לאכול משחיטתו [חולין ג:] הכא לא כ"ש ושיא ברוך המקום כו' דימי ליבונה הוה י"ל דידן שאני]:

לאכול בשלחן של בעלה והרבינן (יח) אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך והכי איתא בשאילתות דרב אחאי אשה נדה אסורה למיכל על פתורא דבעלה כדתנן לא יאכל הזב עם הזבה: [שם] אפילו באצבע קטנה לא נגע בי רש"י היה נזהר מלהושיט ידו לידה שום דבר וקלת משמע כן בפרק אע"פ [כתובות דף סא.] אביי הוה מנח ליה אבי שדיא רבא הוה מנח ליה אשרביפא ור"י פי' היינו דוקא הושטת כוס יין שהוא דבר חיבה אבל (*כמהמיר) [*לא מים והמתמיר] הע"ב: [דף יג ע"ב] בימי ליבוניך מהו אצלך אומר ר"ת מה שהקיל החסיד בימי ליבונה יותר מבימי נדותה לפי שהיו רגילין לטבול אחר ז' ימי נדות משום טבילה בזמנה ואח"כ סופרת ז' נקיים משום חומרא בעלמא ולכך היה מיקל בהם אבל עכשיו שאין טובלות בינתים אסורות מיום הראיה עד שתטבול ואין לחלק כלל בין ימי נדות לימי ליבון והר"ס כתב דצריך ו ליזהר דאם יש שתי מטות ורגלי האחת נוגעת בחברתה שלא ישכב הוא באחת ואשתו נדה באחרת אם לא ישימו הפסק בינתים: [דף יז] רלט (יט) וכולן ב"ה מתירין עם השמש א"כ מותר לתת בגדיו ע"ש עם חשיכה לתקנן או יריעה לארוג אע"פ שיודע שהנכרי יעשה המלאכה בשבת דכיון שהנכרי עושה מלאכה בביתו של נכרי לא מינכרא מילתא שהיא מלאכת ישראל כמו עורות לעבדן וכלים לכובס שבית הלל מתירין עם השמש: הגה"ה [דף יח] ניגית נר וקדירה מאי רמ אמר ליה אפקורי מפקר להו אף על גב דאמרינן בנדרים [*דף מה] דהפקר בפני שלשה הכא סתמא מפקר להו ואין לסמוך על זה להשכיר סוס לנכרי ולהפקירה דהכא שאני דאי אפשר בענין אחר ועוד שאין הדבר מפורסם. ע"כ לשון התוספות פרק קמא דשבת וכן כתבו וז"ל ואם ישראל השכיר או השאיל בהמה לנכרי ועכבה אצלו בשבת צריך להפקירה בפני שלשה דמסתמא לא מפקיר לה עכ"ל: רמא ולהניח נכרי לרכוב על סוס בשבת לא ידעתי איסור דבשום מקום לא מצינו שגזרו על שביתה דרבנן דרכיבת סוס דרבנן הוא כדמשמע הכא שהחי נושא את עצמו ע"כ לשון [*תוס'] שאנן פ"ק דע"ז על הלכה כבן בתירא: [שם] רמב ומניחים קילור בעין (כו' מע"ש) והיספלנית ע"ג המכה כו' ואם נפלה האיספלנית בשבת לא יחזיר דהא תנן פרק המוצא תפילין [עירובין דף קב:] מחזירין רטיה בשבת במקדש אבל לא במדינה ודוקא נפלה על הארץ אבל נפלה על הכלי מחזירה כדאיתא התם והא דשרי פרק שמנה שרצים [שבת קח:] לתת קילור אפילו בשבת י"ל דהתם בלגלג והכא בעצה ושייך למגזר משום שחיקת סמנין ותדע דקתני הכא דומיא דאספלנית אי נמי (הכא בתוך העין והתם ע"ג העין) דהתם מיירי לתת ע"ג העין והכא מיירי בתוך העין ולכך דוקא מע"ש ולא בשבת ורבינו שמשון משאנץ התיר לכרוך גלגול בשבת למי שלקה באצבעו שהרי לא אסרו אלא גמי ומשום דמסי [* כאן שייך הגה"ה א"ר וכו' עד פ' המוצא תפילין] *וב"ה לית להו שביתת כלים ושרו ר"ת פסק רמג כרבה דאוקי מתני' דאין נותנין חטין לתוך הריחים אפילו כב"ה ומשום השמעת קול ומשום שביתת כלים אין איסור לב"ה ואפילו עביד בכלי מעשה וא"כ מותר להשאיל קרדומו או מחבתו לנכרי ואף על פי שעושה בו הנכרי *מלאכה וגם עביד בכלי מעשה אבל להשכיר לו הכלי מערב שבת אסור מפני שנראה כשכיר שבת אפילו שוכרו לשבוע או לחדש אבל ברביעי או בחמישי מותר לשכור לנכרי לשבוע שלם אבל ליום אסור אפילו ברביעי (*כגון) [*כמו] שוכר לשמור פרה אדומה ולשמור הזרעים לעומר דשכיר יום אסור דנראה כשכיר שבת ושכיר חדש ושבוע שרי לקמן פרק (*השואל) [*הזהב ב"מ דף נח.] אבל בשבת עצמו אסור אפילו להשאיל את הכלי אבל בהמתו אסור להשאיל ולהשכיר לנכרי אפילו בד' אם ברור לו שיעשה בו מלאכה בשבת שנאמר למען ינוח*: [כאן שייך כתוב בספר המצות וכו'] הגה"ה (לעיל) רמד [עירובין דף קב:] תנו רבנן רטיה שפירשה מעל גבי מכה בשבת מחזיר אותה בשבת רבי יהודה אומר אם הוחלקה למעלה דוחקה למטה למטה דוחקה למעלה ומגלה מקלת רטיה ומקנח פי המכה ורטיה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח וחייב חטאת א"ר חסדא מחלוקת שפירש ע"ג כלי אבל ע"ג קרקע דברי הכל אסור להחזיר וקיימא לן כת"ק ואע"ג דרב יהודה פסק כר' יהודה הא רב אשי שהוא בתרא עבד עובדא כת"ק עכ"ל רי"ף פרק המוצא תפלין: וכתוב בספר המצות בשם רבינו שמשון משאנץ ומיהו אם רמה אמר ליה בהמתי קנויה לך מותר ונשאל לרבינו גרשום ראובן שהיה לו תנור רמו בחצרו ברשותו ואפו (כ) אנשי הפחה [*שרי האופים] בתוך התנור שלו בעל כרחו ונתנו אנשי הפחה בשכר התנור פת אם יכול ליהנות מאותו פת או לא והשיב דודאי אסור לקבל מהם שכר שבת דתניא [ע"ז דף כא:] רשב"ג אומר לא ישכיר אדם מרחצו לנכרי מפני שנקראת על שמו ותניא מרחץ והוא הדין פורני מפני שנקראת על שמו ואפילו בדיעבד אסור למישקל שכר שבת דאמרינן [שם כב:] לא יאמר לנכרי טול אתה בשבת ואני אטול חלקי בחול אלמא כל שכר שבת אסור אפי' בדיעבד דהא קתני אם באו לחשבון אסור משום דמיחזי כשכיר שבת והאי אם באו לחשבון כמה נטל הנכרי בשבת וכמה הישראל באחד בשבת (כא) דיעבד הוא ואסור *(לכתחלה) הלכך אסור ליה לראובן למישקל שכר שבת וכן

חדושי אנשי שם

ג"מ [א] פי' הטעם משום דעד ו' שעות חשיבא תענית כדאיתא במס' תענית דקאמר עבר חצות ולא נענה: ש"י [ב] וקשה א"כ קשה דראבי"ה אדראבי"ה. ויש לומר דמימרא זו היא מן הירושלמי ומביאה האלפסי בספרו וא"כ יש לומר דראבי"ה מדקדק דהירושלמי סובר כן ומדקדק מדאמר סתם אסור להתענות דמשמע סתם תענית אבל העוסק בתורה לא דאל"כ היה לו לפרש אבן אנן דס"ל כתלמוד בבלי דס"ל כר' יהושע לכן פסק ראבי"ה כר' יהושע והראיה דלעיל לא כתב פסק ראבי"ה משום דאינו אלא מפרש הירושלמי: ג"מ ול"נ לתרץ כע"א וה"פ מה שאמר דקי"ל כר"א כו' לאו למימרא דלכן מותר להתענות כל היום דהא ר"א גופה מודה בשבת דבעינן נמי לכם כדאיתא בפסחים פ' אלו דברים אמר רבא הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם דכתיב וקראת לשבת עונג וא"כ מאי מייתי ראיה מר' אליעזר אדרבה סותר דבריו הוא אלא ודאי ה"פ דקי"ל כר"א וכו' כלומר לענין זה כמו שמקיל ר"א לענין יו"ט דלא בעינן לכם ה"נ קי"ל כוותיה לענין שבת דבתפלה ובתלמוד שרי להתענות לכל הפחות עד חצות אבל לר' יהושע דמחמיר ביו"ט א"כ היה לנו להחמיר בשבת יותר שלא להתענות עד חצות אפי' בתפלה ובתלמוד אך לא ס"ל כוותיה בזה רק ביו"ט ועל זה כתב רבינו וכן פסק ראבי"ה העזרי ותו לא קשה מידי ודו"ק: [ג] פי' ראיה ברורה אע"ג שקבע מותר ללוות וכו': מהר"ם [ד] וכן מסיק בהגהת אשר"י שכתב דלא מיקרי יום זה דלא מהני ביה לוה אלא היכא שהיום גורם כגון שקבל עליו להתענות יום שמת בו אביו ומי שקבל עליו בה"ב נ"ל דהוי היום גורם עלייה דמשה רבינו בשלישית שעלה בה' וירד בב' כדאיתא בתוס' שילהי פ' מרובה ומיהו יכול ללוות לב' ה' שחדית ואותן הנוהגים להתענות ערבי ראשי חדשים לא נתכוין זה אלא להתענות יום אחד בחדש איזה יום שהוא ונ"ע אם כבר עברו כל ימי החדש ולא התענה א' מהן עד ער"ת דהוי כמו יום גורם משום החדש או לא. ונראה דלא עדיף מיום זה סתם דלוה ופורע. עי' בת"ס סי' ער"ה: ג"מ [ה] וק"ק דמ"ש מכוס לכוס אחר לשתות מקנקן לכוס א"כ מה צריך לומר לכן נ"ל לפרש מכוס לכוס אחר אע"פ שחוזרין ומריקין לכוס הראשון דהכי משמע דאמר מותר לשתות אחריה שהוא נראה מיותר אלא ר"ל מותר לשתות אחרים באותו כוס ששתתה. [כן מפורש בש"י ובהג"ה מיימוני] ומ"מ היה הרקה שני פעמים לכן נ"ל וכן אפי' הרקה אחת וכלי אחד שלא שתתה דהיינו מקנקן לכוס: ש"י ול"נ דה"פ דמאחר דטעם איסור שתיה אחריה הוא מכח שיורו של אדם מהרהר אחר שתייתה כמו שכתוב בסמוך וא"כ ס"ד דדוקא אם מריק כוס ששתה לתוך כוס אחר מותר דמראה בעצמו שאסור לשתות אחריה מאחר שצריך לשינוי זה וא"כ לא יהרהר אבל אם שתתה מקנקן ומריק לתוך כוסה דדרכו בכך ס"ד שאסור לכן הוצרך לכתוב וכן וכו' והנלע"ד כתבתי: וק"ק

שלטי הגבורים

שאומרים קדיש שיהיו מגורים אורס. תוס' רבינו יהודה פ' מי שמתו במס' ברכות: א ולא ילוהו ויאחרוה ליום אחר. ובירושלמי מפיק ליה מדכתיב ואני דניאל לא אכלתי וסך לא סכתי זה שלשת שבועות הרי ג' שבתות וכתיב ויהי ביום עשרים וארבעה לחודש וגו' משמע שהתענה ג' ימים רצופים אחר ג' שבתות בשביל ג' שבתות שהתענה. גם פסקו רבותי המתענה בשבת אומר עננו באלהי נצור: ב שאלה. על מה שכתבת על ששיא דר' יוחנן דאמר ליתיב תעניתא להעניתא דלאו דוקא למחר אלא אפי' ליום אחר אני מצאתי במדרש משלי אמר רב ליתיב בתעניתא בא' בשבת. תשובה. אין קושיא מה שאמרת דודאי אם יכול לעשות למחר יש לו לעשות כן ולא אמרתי אלא כמי שמגלה עצמו חלום לעשות תענית מחר שאין זה דוקא שיתענה מיד על שהתענה בשבת שאין הכוונה אלא אע"פ שיש לו רשות להתענות בשבת שהתענוג הוא לו אעפ"כ יבקש מחילה ויתענה על מה שהתענה ומה שכתבת דלוה אדם תעניתו ופורע שאין לו ללוות אלא כאונס גדול טעות הוא בידך שהרי אמרו לוזיף מר וליפרע ושם לא היה אונס כלל כמו שאמרת. אדר"ת: ג שמעתי בשם רבינו האי גאון זצ"ל שאין אדם מתענה תענית חלום רק על ג' דברים ראה ס"ת שנשרף. ויוה"כ בשעת נעילה. ותקרות ביתו או שניו נופלים עכ"ל: ד והאריך ולבסוף כתב קצרתי מאבי"ה קצת עי' פ' כל הבשר גם כתב שאחר ימי ליבון ליכא הרגל עבירה וטוב הוא שיאכל עמה שתרצה לטבול אם היא יכולה לטבול: ה ר"י אומר אם רגילים לאכול ביחד כשהיא טהורה בקערה אחת אז בימי נדתה יש שינוי שאוכלת בקערה אחת לבדה אבל אם היא רגילה כשהיא טהורה לאכול בקערה לבדה אז צריך לאכול על שלחן אחר בימי נדותה ע"כ: כתב הר"ס אותם שנזהרים מליגע בכתותיהם נדות כשהם חולות שזהו חסידות של שטות. מפי ה"ר טוביה מבראנה ע"כ והתרומות הדשן אסר ע"ש. וגם יש שו"ת מהרמב"ן ע"ש: ו כתב אדוני אבי בתשובה שאם הוא חולה ואשתו נדה ואין לו מי שישמשנו זולתה כיזהרת לשמשו רק שתזהר ביותר מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה בפניו ולא ישתכל אפי' בעקבה ולא בכל המקומות המכוסות בה וראויה לה שתיחד בגדים לימי נדותה כדי שיהיו שניהם זוכרים תמיד

בגדי ישע

דמי כו'. ר"ל דאף יאסור בתשמיש שאינו קבוע דנאמר שנתקדשו כמו עליות ההיכל: (י) אסור להתענות. ונ"ל דגם אליבא דר"י כשהוא עוסק בתורה ובתפלה שרי עד חצות שהוא ו' שעות דהא ס"ל חציו לה' אך בחג הפסח ובחג הסוכות שלרוב פעמים אין הימים יותר ארוכים מהלילות אז אסור לעסוק בדברי השם עד ו' שעות דהא ע"כ צריך להתפלל אחר אכילה תפלת מנחה שישלים מה שיחסר מקודם לכך יאכל קודם ו' שעות: (יא) אבל בתפלה ובתלמוד שרי כו'. ר"ל כל היום: (יב) שוב ראיתי בפ"ב דביצה דס"ל כו'. זה הלשון אינו מדברי ספר אלא הוא הגהה אחת והוא לקמן בהגהות ור"ל דבעל הגהה אומר שאח"ז ראיתי בפ"ב דביצה דס"ל כרבי יהושע וגם ראבי"ה בעצמו פסק כן והוא במרדכי פ"ב דביצה ואין להקשות א"כ קשה דראבי"ה אדראבי"ה וי"ל דמימרא זו של אסור להתענות עד ו' שעות הוא מהירושלמי ואלפסי הביאו דף ק"א ע"א וראבי"ה מדקדק דהירושלמי סובר כן מדאמר סתם אסור להתענות דמשמע סתם תענית אבל בעוסק בתורה לא דאל"כ היה לנו לפרש אבן אנן דס"ל כתלמוד בבלי דפסק כר' יהושע לכך פסק ראבי"ה כר"י ולכך לא כתב לעיל פסק ראבי"ה משום דאינו אלא מפרש הירושלמי: (יג) דס"ל כו'. פי' דאמר חציו לה' וחציו לכם: (יד) שלא אמר אתענה אותו היום. ר"ל שנדר להתענות יום סתם ולא פירש בשעת נדרו איזהו יום ואח"כ גמר בדעתו להתענות יום פלוני אז יוכל ללוות תעניתו וקי"ל וכן הוא בר"ן: (טו) דוקא היכא דאנים. ובאנים אין חילוק בין יום סתם ליום זה. ועיין בהג"ה הנדפס בכאן בגליון שמקשה ע"ז מדאמר לוזיף מר וליפרע ושם לא היה אנים כלל:

(טז) וגם מכאן דקדק הרב ר"ש כו'. פי' מלשון רש"י דקדק כן דאמר לעיל דוקא בלחש שהחזן מסייעו בלחש להקוראים ה"ה בזמן שהחזן קורא אז אין לומר עמו בקול רם: (יז) וכן אם שתתה מקנקן יריקנו בתוך כוס. ק"ק למה הוצרך לומר זה מ"ש מכוס לכוס או מקנקן לכוס י"ל דמתחלה ה"ק דאם מריקין לכוס אחר אע"פ שחוזרין ומריקין לכוס הראשון מותר וזהו שדייק בדבריו ואמר מותר לשתות אחריה ר"ל מכוסה והוסיף עוד ואמר ואפי' אם לא היתה אלא הריקה אחת דהיינו שהריקה מקנקנה לכוס אפ"ה מותר לשתות מהכוס מאחר שהוא כלי אחר אך קצת מגומגם הלשון שאמר וכן אם שתאה מקנקן למה לא חלק הכל בכוס בין הריקה פ"א לפ"ב לכך נראה דבא להשמיענו דאינו מותר לשתות שוב לאחר הריקה ב' מכלי שלה אלא דוקא כששתתה מהכוס שאז אין היצר כ"כ גדול מאחר שכ"ע רגילין לשתות מהכוס אבל בקנקן שאין רגילין לשתות בו ושתתה ממנו אשתו לבדה אז אסור לו לשתות מאותו הקנקן אפי' לאחר הריקה ב' דאז יצרו גדול עליה: (יח) אשתך כגפן כו'. פי' כשפריה של אשתך הוא כגפן זה דם נדה כמ"ש ודם ענבים אז תשב בירכתי הבית ולא בשלחן בעלה. ויש מפרשים פוריה מטה שהיא יושבת עליה יהא בירכתי ביתך וכתב הרא"ש זהו דוקא בימיהם שהיה לכל א' שלחן מיוחד בפ"ע כו' ע"ש: (יט) וכולן ב"ה מתירין עם השמש כו'. נ"ל היינו דוקא בקבלנות דהא מביא ראיה דשרי מעורות לעבדן וכלים לכבסן שב"ה מתירין עם השמש ולקמן כתב דהתם איירי דוקא בקבלנות אבל בשכירות אסור וכ"כ הר"ן דבקבלנות איירי ע"ש (כ) אנשי הפחה. לשון שררה: (כא) דיעבד הוא ואסור לכתחלה. ברוב ספרים

הלכתא [*כאן שייך וכן פי' רבינו גרשום עד מן הדין] (וכן) פסק רבינו מאיר על אודות היהודים הקונים מכסים (*ומשכירין) [*ומוכרין] להם נכרי לקבל מכם בשבת ונראה דבקיבולת מותר* דב"ה מתירין עם השמש ליתן עורות לעבדן אע"ג דמלאכה דאורייתא היא אבל בשכירות אסור כדגרסינן בירושלמי פ"ק דע"ז [הלכה א] אומנין נכרים שהיו עושין עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך בתיהם מותר אמר ר"ש בן אלעזר בד"א בקיבולת אבל בשכיר יום אסיר בד"א בתלוש מן הקרקע אבל במחובר לקרקע אסור ופסיק התם כותיה בשבה ובע"ז והאבל הלכה כר"ש בן אלעזר והיכי דמי קיבולת גבי מכס כגון שהשכירו לך לכשתגבה בה ק' ליטרין אתן לך כך וכך* [*כאן שייך ואת"ל וכו' עד המרחץ מיד]: הגה"ה רמז ישראל ששכר נכרי לבנות בית בקבלנות אסור לבנותו בשבת ולא דמי לעורות לעבדן וכלים לכובסן לנכרי דמותר שהם תלוש אבל בית שהוא מחובר אסור כדפסק בירושלמי [ע"ז שם] פירקא קמא כרשב"א דאסר מחובר (ותוך התחום דהכי איתא בסג"ה באשרי בשמעתין) וכדמוכח בתוספות [ובפ"ק] דע"ז ולתקן האבנים והקורות והנסרים דזו הוה תלוש מותר לנכרי לתקן רחוק ממקום בנין הבית שלא יהא נראה כבנין ישראל ושמא גם זה אסור כיון שצורך מחובר היא (כב) ובמחובר (בהא) [כה"ג] פליגי ופסיק כרשב"א דאלו לעשות הבנין שמא אף רבנן מודו דאסור דכלים לכובס דשרו היינו ברשות נכרי דוקא ע"כ לשון ס"ה (סימן רכ"ב) ועוד עיין סוף פרק כל כתבי ופ"ק דע"ז בזה הספר ובתוספות שאגן [עב"ה] ואם ת"ל שיש לחלק בין הנך שאין ישראל קובע מלאכתו לנכרי לעשות רק בשבת ובנדון זה שקובע לו ליטול המכס בשבת מ"מ נראה להביא ראיה להתיר (מדתניא) [דתנא] [לקמן קנ"ג.] פ' מי שהחשיך לו בדרך* נותן כיסו לנכרי דמשום פסידא שרי ליה רבנן דאי לא שרי ליה אתי לאתויי ד"א ברשות הרבים ה"נ ל"ש וכ"ש להציל מידם דאי לא שרי ליה יפסיד כל חובו בדיחוי כל שהוא אבל ליטב אלא הנכרי המקבל המכס אסור כדאמרינן סוף פרק בכל מערבין [עירובין דף לח:] לא יהלך אדם בתוך שדהו לידע מה היא צריכה ולא יטייל אדם על פתח המדינה כדי ליכנס בבית המרחץ מיד וכן פסק רבינו גרשום רמח באחד שקנה סוס בשבת דצריך ללקות מכת מרדות מדרבנן ואם יעלו דמי מכירת הסוס על דמי לקיחתו שקלין ויהבינן לעניים שלא יהא חוטא נשכר ואם אותו מקום פרוץ הוא לענין שבת לפי מה שיראו יחמירו בו יותר כדאמרינן בסנהדרין [דף מו.] ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין: [דף יז] רמט (אין) [ואין] מוכרין לנכרי וכו' [*פי'] אע"ג דהנך אי עביד להו בשבת לא מיחייב חטאת ומיהו מאחר דהנכרי מחמר או נושא על יד הישראל והישראל היה אסור לעשותו מן התורה גזרו רבנן שלא [ימכור ולא] יגביה ויטעון בידים ומכאן פסק ה"ר יוסף א שאסור לומר לנכרי בערב שבת תעשה מלאכה זו בשבת מפני שהוא כמסייע (כג) אבל בספר התרומה מביא ראיה מפרק מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי ופירש רש"י מבעוד יום יתן לו ובגמרא בעי מאי טעמא פירוש הלא שלוחו הוא ומשני אין אדם עומד על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברשות הרבים אלמא אסור אפילו מבעוד [א] יום ליתן לנכרי אי לאו משום דילמא מייתי ליה ישראל גופיה והא לא שייך בשאר מלאכה כמו עשיית האש והדלקת הנר [ב] ובסמ"ג פסק דמותר ליתן לנכרי מעות מע"ש לקנות (*מה שירצה) [*לו בשבת] ובלבד שלא יאמר לנכרי קנה בשבת או

[*הר"י מקורביל מתיר היכא דשכר נכרי על המטבע לתקן לו אפי' בשבת כיון שאין כאן קול שהוא של ישראל ואין כאן מערים דנכרי עביד בשכרו. ע"כ הג"ה. וכתב עוד שם בסג"ה מה"ר במקום שמשבשלים שכר ישכור היהודי מחבת של נכרי והנכרי יתן לו מחבת שלו. מקונטרס הר"י מקורביל]:

[*ואיכא למידק למה ליה לר"מ לאהדורי אפרק מי שהחשיך למיפרך מאי דקשיא ליה דבהנך אין ישראל קובע מלאכתו בשבת ובנדון זה קובע לו ליטול מכס בשבת לימא דשאני הכא שאין בקבלת המכס איסור דאורייתא י"ל דהתם מקבלי מכס צריכין לכתוב והא איכא מלאכה דאורייתא ועי"ל דלא שאני לן באמירה לנכרי שלא במקום מצוה בין מלאכה דאורייתא למלאכה דרבנן וא"ת והא קבלת מכס מלתא דפרהסיא הוא וכל כה"ג ליכא מאן דשרי דמהאי טעמא אמרי' בירושלמי בתוך ביתו אסור ואפשר לומר דהתם בדליכא פסידא אבל היכא דאיכא פסידא כי הכא מודו דשרי ואין להקשות דהתם בפ' מי שהחשיך לא שרינן ליה משום פסידא אלא כי היכי דלא ליעביד איסורא רבה דהיינו הולכת ד"א ברה"ר דהוי איסור דאורייתא אבל הכא דכי מקבל המכס ליכא אלא איסורא דרבנן אמאי נכרי איסור אמירה לנכרי דהא הכא נמי איכא למיחש לאיסורא דאורייתא דהיינו שמא יכתוב שכן דרך מקבלי מכסים ונראה דאין דברי הר"מ אלא במי שכבר קנה המכס וצריך לעשות תקנה שלא יפסיד ממונו א"נ במי שחייב לו השר מעות וקנה המכס כדי להציל החוב מידו אבל לקנות מכס להדיא לא שרינן ליה משום הרווחה ומיהו אפשר דבשעת קנייה שרי דהא לא עביד איסורא ולכי מטי שבת כיון דכבר קנוי הוא שרי לשכור לו נכרי בקבולת לקבל לו המכס משום פסידא. עכ"ל ב"י א"ח ס"ס רמ"ד]:

למסור לו בגדים למכור ובלבד שלא יאמר לו מכור בשבת אלא בסתמא מכור וקנה לכשתחפוץ* ובפרק כל כתבי הקדש כתב בספר התרומה נכרי רנ שכיר לישראל או שפחה אם מדליקין את הנר או עושין את האש בשביל הישראל אסור הישראל ליהנות כדתנן [לקמן ד' קכב.] נכרי שהדליק את הנר בשביל ישראל לא ישתמש ישראל לאורו ואין להתיר מטעם דהוי כמו קלן דמותר (כד) דה"מ שולח אגרות בשבת שאין גוף הישראל נהנה מגוף האיסור אבל הכא שהישראל נהנה מדבר האיסור גופו ממלאכת שבת ודאי אסור אם נעשה בשביל הישראל (כה) אמנם ה"ר יו"ט כתב וז"ל מנעורי הייתי משתומם על האוסרים להתחמם כנגד מדורות הנכרים הנעשה בשבת בשביל ישראל כי ראיתי אבא מרי ורבינו משולם שהיו פרושים ומתחממיט וכן הרבה גדולי עולם וטעמא כדאמר בעלמא הכל חולים אצל המילה וכן הכל חולים אצל הקור: הגה"ה והאריך בראיות ובסוף תשובתו כתב יהא חלקי מן המתחממים ולא מן הפורשים והמתחממים יתענגו על רוב שלום ע"כ הגה"ה: עוד פסק בספר התרומה (סי' רכ"ב) דמותר הישראל להניח עבדו ושפחתו הנכרים לעשות מלאכת עצמן [*בשבת] ולא בשביל הישראל [ג]דברי ר' (ישמעאל) [שמעון] ופסק התם כוותיה ואם נר אחר דולק בשבת וגם הנכרי הדליק בשבת עוד הרבה נרות או נתן שמן בנר או הרבה לתת עליס בשבת מותר לישראל ליהנות מהם כיון שמתחלה היה יכול ליהנות קצת מן הנר או מן האש. ואף לדברי האוסרין אם הנכרי עושה האש בשביל התינוק או בשביל חולה שאין בו סכנה מותר אף לבריא: *קא פסקי רבוותא כי האי לישנא בתרא וכרב אשי (פי') בספר התרומה (סי' רל"ג) רנא דרב אשי דשרי (כו) מיירי שצולה הבשר בתוך התנור מכוסה או בקדרה או בשפוד אבל מחוץ לתנור אלא האש אפילו בקדירה אסור דהא לקמן [דף כ.] מייתי לה על מתני' דמשלשלין את הפסח לתנור סמוך לחשיכה מפני שזריזין בני חבורה ומדכרי אהדדי ופריך תלמודא בלא חבורה נמי דהא אמר רב אשי אפילו ב ברחא שרי אפילו בשיל ולא בשיל אלמא רב אשי מיירי בתוך התנור דומיא דפסח (כז) ומשני פסח לא מנתח ורב אשי דשרי באינו שלם ומתבשל מהרה הלכך מותר לתת שפוד של בשר לתוך התנור ופיו מכוסה ללות עם חשיכה אע"פ שלא יהא מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי כרב אשי ודוקא כשהעוף והטלה אינו שלם אלא מנותח אבל שלם אסור כמו פסח והאי דשרו פסח משום דבני חבורה זריזין הן (כח) אע"פ שיש אש בתוך התנור אבל סמוך לאש חוץ לתנור אסור ללות ולשפות קדרה אלא אם כן מבושל וצלי כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום כדתנן אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום. (כט) ואוקימנא בגמרא אגומרי היינו חוץ לתנור סמוך לגחלים ולא על גחלים ממש דהיאך יקח הבשר מעל הגחלים אולי הגחלים אינן כבויין.(ל) וה"ה קדרה סמוך לגחלים אסור ולמאן (דפסק) [דאסר] כרב ירמיה מדפתי אסור לתת שפוד של בשר אפי' מנותח (לא) ואפילו בתוך התנור: כתב בספר הרוקח ג דקדרה שאצל האש [אעפ"י שעקרה] מן האש כל שהיא רותחת אסר"י ותוספות ופי' הר"ן] אין הישראל רשאי להגיס בכף בשבת דהוי בישול כדאמר בפי' ודילמא מגיס ומשני בירה עקורה וטוחה: הגה"ה כתוב באור זרוע רנב כשי"ד בניסן חל בשבת י"מ שאסור ליתן לנכרי מותר החמץ הואיל ויודע שיוליכו לחוץ [ד] וי"מ דלהסיס לפניו והוא יקח מותר ונראה דלדידן דלית לן רשות הרבים דאורייתא מותר ליתן להם אפילו ביד ואפילו ידוע שיוליך חוץ וכבר היה מעשה ברעגנשפור"ק שלא עירין שחלה אחר מאכל יהודי ושלחו לו על פי (*רופאי) [*חכמי] העיר ותו' כתבו [*וכן הוא בא"ח סי' שטו] דאסור ליתן ליד נכרי דהוי ליה עקירה וכן לתת לו משכונו אם לא יטלנו דרך מלבוש ועוד כתב דמותר לומר לנכרי תביא נר הדולק דלא הוי אלא טלטול דאפילו לישראל אין אסור אלא משום דהוי בסיס לדבר האיסור עכ"ה: [דף מט] רנג נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו פסק ריב"א דה"מ אוכלין שיתכן לאוכלן בחצר אבל דברים אחרים העשויים להוליכם ממקום למקום אסור הוא ליתן אפילו לבית הלל דעד כאן לא קא שרו בית הלל אלא בערב שבת שסבר יצא מרשות ישראל מבעוד יום דמשככנם שבת אינן של ישראל אלא של נכרי אבל בשבת לא דמיחזי כמוליך בשליחותו של ישראל ומדבריו דקדק רבינו יואל דאסור לישראל להחזיר משכונות של

[*כתב הגהת מיימוני ויש למצוא היתר לומר לנכרי קח לך מעות וקנה חפץ פלוני לעצמך ואם אצטרך אקחנו ממך ביותר כדתניא גבי' חמץ ישראל ונכרי שהיו בספינה והיה לו חמץ אומר לנכרי עד שאתה לוקח במנה טול במאתים שמא אצטרך לאחר הפסח ואקח ממך ובלבד שיתן לו במתנה גמורה. ועל אותה סברייתא הייתי תמיה דפסקי' בפ"ק דקדושין בכולהו קנו ה"נ אמאי לא יתן לנכרי במתנה ע"מ להחזיר ושמא משום חומרא דפסח. ושלום שמואל בן ברוך ז"ל]:

שלטי הגבורים

תמיד שהיא נדה. ובקוצי התירו לה לסתקשט בימי נדתה אלא כדי שלא תתגנה על בעלה. ע"כ י"ד: א בתוס' כתבו דנותנין מזונות לפני הנכרי אבל לא ישים בידו משום דהוי עקירה וכן אסור לתת לו משכונו אם לא יטלנו דרך מלבוש והא דנותנין היינו דוקא כשהרשות בידו לאכלו בחצר ובהכי שרי אע"ג דנטלו והלך לו אבל אם אין הרשות בידו לאכלו בחצר או שיש מזונות מרובים שלא יוכל לאכלם שם אסור ליתן לפניו ולחזיר אסור ליתן כלל כדמשמע פ' מי שהחשיך שהכי אסור לגדל חזירין בתוך ביתו. הג"ה: ב פירש"י ברחא איל גדל לא קשי ליה זיקא ואתי לגלויי פי התנור ליטול כסויו ולא שריק פי התנור סביב כסויו ומוכן הוא לחתות: ג מורי דודי הר"ר עזריאל אמר לנו בשעת ההגדה מכאן יש ליזהר שאין ליקח מן החמין כדי לתת לתינוק משנכנס שבת לא בלילה ולא למחרתו דלמא מגיס ומבשל. הג"ה: בהגהת תשובת רשב"א שהורה היתר גמור להניח הבגדים שבאו מן הכביסה בשבת אם שטחן מע"ש. אם היו יבשים או נגובים יכול להניחם שטוחים

חדושי אנשי שם

ש"י [א] וק"ק שבניהם אמרו אסור וא"כ מאי אבל. וכ"ל דאבל קאי אדאמר רב יוסף אסור לומר תעשה בשבת דמשמע דוקא כשאמר לו תעשה בשבת אבל נתן לו מבע"י סתם לעשות מלאכה מותר על זה קאי אבל בספר התרומות אוסר אפי' בבע"י ליתן וכו'. וכ"כ ג"מ: מהר"ם [ב] ומכאן נמי' אסר רבינו שמואל בן רבינו ברוך ליתן לנכרי מעות מע"ש כדי שיקנה לו בשבת אבל יכול לומר לנכרי קנה לעצמך ואם אצטרך אקנה ממך לאחר שבת ביותר כדאשכחן גבי חמץ ישראל ונכרי באים בספינה כו' עי' פ' כל שעה ובסמ"ק: [ג] ואין כאן איסור למען ינוח עבדך. כדאמר פ"ד מהוסרי כפרה עבד ואמה עושין מלאכה לעצמן כישראל כו': ג"מ [ד] נראה דדעת של י"מ זו לאסור אף להשליך לפני הנכרי והוא יקחם והיינו טעמא דלא מסקינן בגמ' דשרי ליתן לפני הנכרי אלא מזונות בעלמא אבל שאר תפצים אסורים אף לב"ש ומותר חמץ דומם לשאר חפצים כו':

ובאגודם

בגדי ישע

ספרים נמחק מלת לכתחלה ונ"ל דיש ליישבו ע"ד שכתב הטור א"ח סי' ת"נ ישראל שהיה לו תנור ואפו בו נכרים חמץ בפסח אפי' מעות אסור לקבל בשכרו דהו"ל משתכר באיסורי הנאה ואם קיבל כבר המעות מותר ליהנות מהם עכ"ל ע"ז אמר דאף אם בדיעבד נעשה כך שהנכרי משתמש בתנורו של ישראל אסור לכתחלה לישראל לקבל שכר עבור זה ואם קיבל אז מותר ליהנות בהם: (כב) מחובר בהא פליגי: דהא רשב"א קאי את"ק וקאמר דבמחובר אפי' בבתיהם של הנכרי אסור והיינו ע"כ צורך מחובר וק"ל: (כג) אבל בספר התרומה מביא ראיה מפ' מי שהחשיך. ק"ק והלא שניהם דבר א' אמרו דאסור א"כ מאי אבל הוא זה וי"ל דקאי אמה שאמר הר"ר יוסף דאסור לומר תעשה בשבת דמשמע דוקא כשאומר לו תעשה בשבת אבל בסתם ליתן לו מבעוד יום כדי שיעשה מלאכה בשבת מותר אבל בסה"ת אוסר אפי' מבעוד יום ליתן לו: (כד) דה"מ שולח אגרות בשבת שאין גוף הישראל נהנה כו'. וא"ת למה לא סתר דלא דמי אהדדי מטעם הנזכר לעיל דאין מותר אלא מה שהוא ברשות הנכרי אבל כשנעשה ברשות הישראל כגון הכא דהנכרי או השפחה עושים המלאכה בבית ישראל אז אפי' קצץ אסור וי"ל דטעם איסור ברשות ישראל הוא משום דהרואה יאמר שכירי יום נינהו כמו שכתבו התוס' י"ז ע"ב בד"ה אין נותנין כו' אבל הכא בשפחה שבביתו מידע ידיע וברור לכל עולם שדרך לשכור אותם לשנה ולאו שכירי יום נינהו כמ"ש לקמן בהג"ה דף ק"פ סוף ע"ב לכך היה מותר אי לאו טעמא שהישראל נהנה מגוף האיסור ואחר כתבתי זה מצאתי לקמן בהגהות דסתר כן כמו שהקשיתי דכאן אסור משום שהוא ברשות ישראל לקמן דף קעז ע"ב ע"ש:(כה) אמנם הר"ר יו"ט כתב כו'.קאי אמ"ש לפני זה או עושין האש בשביל הישראל ור"ל לחמם בו וכ"ה לקמן בהגהת מרדכי קע"ז ע"ב ע"ש: (כו) מיירי שצולה הבשר מכוסה. עיין בש"ס דף י"ח ע"ב ותמצא המסקנא כך דכ"ע סברי בבשר דבקדירה אם הוא חי לגמרי או בשיל כמאכל בן דרוסאי מותר ואם הוא בשיל ולא בשיל אסור ואין חילוק בין הוא דברחא או דגדיא דבכל חיישינן כשהוא בשיל ולא בשיל שיגלה פי התנור ויחתה דלבשר שהוא בקדירה לא קשיא ליה זיקא ובבשר צלי כשהוא של גדי דאז קשיא ליה זיקא וגם פי התנור שריק בזה סברי כ"ע דמותר בכל ענין דעתה לא חיישינן שיטריח ויפתח פי התנור דקשיא לה זיקא וכשהוא דברחא ולא שריק כ"ע סברי דאסור אם אינו כמב"ד אף אם הוא חי לגמרי דבצלי לא אסח דעתיה מיניה דראוי לאוכלה בלילה ואתי לחתויי כמ"ש התוס' והרא"ש והר"ן וכשהוא דגדיא ולא שריק או דברחא ושריק בזה פליגי רב אשי סבר אף הכא מותר מאחר דאיכא חדא לטיבותא ממילא ה"ה בבשר שבקדירה כשפי התנור שריק סובר ג"כ דמותר דאיכא חדא לטיבותא ור' ירמיה ס"ל דאם אינו אלא חדא לטיבותא אסור בצלי אפי' בחי לגמרי ובקדירה בבשיל ולא בשיל. ואיכא דאמרי כ"ע סברי כשאיכא חד לטיבותא לא חיישינן שיגלה פי התנור ומותר בין לקדירה בין לצלי בכל ענין כי פליגי דברחא ולא שריק וה"ה בבשר שבקדירה ולא שריק דאיכא תרתי לריעותא לכך אומר ר' ירמיה בבשר שבקדירה בבשיל ולא בשיל ובצלי אפי' בחי ורב אשי מתיר בכל ענין כשהתנור מכוסה אף בלא שריקה אבל כשהתנור פתוח אז דינו כמו בשרא אגומרא דהן בשר בשיל ולא בשיל שיש בקדירה והוא חוץ לתנור סמוך לאש או בשר צלי שבשפוד אף בתוך התנור רק שהוא מגולה אפי' הוא חי לגמרי אסור דגזרינן שמא יחתה מאחר שהוא נראה לעינים ואף במקום שמותר אינו מותר אלא במנותח אבל בעוף שלם שעכ"פ צריך חיתוי כדי שיתבשל אסור אא"כ הוא כמב"ד הרי לך הכלל העולה מדינים הללו ועז"א דר"א דשרי מיירי שצולה הבשר בתוך התנור מכוסה ר"ל שהבשר שהוא בתנור הוא מכוסה שהוא בשר צלי בשפוד והתנור מכוסה או הוא בשר שבקדירה והקדירה עומד בתוך התנור אע"פ שהתנור מגולה באיזהו ענין שיזדמן שהבשר נתעלם מהעין או בקדירה או בשפוד מותר בכל ענין בין חי בין

בשיל ולא בשיל כו' ומוכיח זה ואמר דהא לקמן מייתי לה כו' וקודם שאבאר הוכחה זו אודיעך דבש"ס אמרי' דא"ד דברחא ולא שריק פליגי ר"י ור"א וע"כ מדאמר ולא שריק ולא אמר ולא מכוסה ש"מ דמיירי מתנור שמכוסה אלא דל"י אם אמר זה הלשון בשביל ר"י להודיעך דאף כשמכוסה אוסר אבל ר"א מתיר אף כשאינו מכוסה אז כשהבשר חוץ לקדירה או אמר זה בשביל ר"א להודיעך שמתיר משום שהבשר הוא בתוך התנור שמכוסה ורוצה להוכיח דע"כ בשביל ר"א אמר זה דהא לקמן מייתי כו' ודע שבש"ס שלנו דף כ' אין הגי' כן אלא שלבעל התרומה היתה גירסא אחרת שהיתה כתובה בזה הלשון בלא חבורה נמי דהא אמר רב אשי אפי' ברחא שרי ואפי' בשיל ולא בשיל פי' דמאחר שמתיר אפי' דברחא ק"ו שמותר בפסח שהיה של גדי וגם מתיר אפי' בבשיל ולא בשיל וק"ו שמותר בחי לגמרי כמו הפסח שבשעה שהיו משלשלין אותו היה חי לגמרי ואילו היה ר"א מתיר אפי' בחוץ לתנור היה להש"ס לומר עוד אפי' שלישי וכך הול"ל אפי' דברחא אפי' בבשיל ולא בשיל אפי' מחוץ לתנור דבפסח תני שהיו משלשלין אותו בתוך התנור אלא ש"מ דגם ר"א מיירי בתוך התנור דומיא דפסח א"נ הכי דייק מדתלי המקשה קושיא זו במה שתני שבני חבורה זריזין הן דפריך טעמא דבני חבורה זריזין הן הא לאו הכי לא בלא חבורה נמי כו' ואם היה ר"א מתיר אפי' בחוץ לתנור הו"ל להקשות סתם למה אמר משלשלין בתוך התנור והלא אפי' בחוץ לתנור מותר אלא ש"מ דר"א אינו מתיר אלא בתוך התנור לכך הוצרך להקשות טעמא דבני חבורה כו' הא בלאו הכי נמי מותר וא"ל דגם עתה קשה למה אינו מקשה סתם אהא דאמר ומשלשלין את הפסח שהוא דגדיא וחי לגמרי הא אפי' דברחא ובשיל ולא בשיל נמי שרי ולא הוצרך להקשות מכח הטעם דבני חבורה כו' י"ל דזה לא היה קשה דנוכל לומר דהתנא תני בדבריו פסח משום שהוא דבר הבא לידינו והודיענו כיצד נתנהג בו וה"ה בשאר בשר נמי מותר לכך מקשה מטעם שאמר דבני חבורה זריזים הם והלא בלאו הכי נמי אבל אם ר"א היה איירי אפי' בחוץ לתנור הו"ל להקשות למה תנן בתוך התנור אלא ש"מ דגם ר"א מיירי בתוך התנור וא"כ ש"מ דס"ל להש"ס דהא"ד דאמר דברחא ולא שריק שמשמעותא אבל הוא מכוסה פליגי דמשום דר"א קתני לה דאל"כ מהיכי תיתי לומר דרב אשי מיירי בתוך התנור הרי לך בהדיא דבצלי שפליגי בו ר"י ור"א כמ"ש התוס' נשמע דאף לר"א צריך להיות בתוך התנור המכוסה ממילא שנאמר בקדירה דסגי כשהוא בתוך התנור אף כשהוא מגולה ומה שקשה לפ"ז דר"א מיירי בתוך התנור המכוסה א"כ מה מקשה בלא חבורה נמי דהא אמר ר"א כו' שמא לקמן מיירי בתנור שאינו מכוסה ע"ז כתבו ההגהות לקמן דף קע"ח ע"ב דסתם תנור מיירי במוגף וכן הוא בהגהות אשר"י:(כז) ומשני פסח לא מנתח כו'.הוצרך לפרש לפי גי' זו התירוץ של מנתח משום דרב אשי דמתיר בגדיא ולא שריק לא נוכל לפרש האי מנתח וקשי ליה זיקא דהא הוא מתיר אפי' היכא דלא קשי ליה זיקא כמ"ש התוס' דף י"ח בד"ה התם בבשרא אגומרא והוצרך לפרש האי מנתח ומתבשל מהרה: (כח) אע"פ שיש אש בתוך התנור. קאי על מ"ש הלכך מותר לתת שפוד של בשר בתוך התנור וכן הוא בהדיא בסמ"ג דף י"ד ע"א: (כט) ואוקימנא בבשרא אגומרא והיינו חוץ להנור. והא דלא מוקי לה דמיירי אפי' בתוך התנור אלא שאינו מכוסה דבא להשמיענו דאם נצלה מבעו"י כמב"ד שרי אפי' בשרא אגומרא ומעתה מפרש הספר דין כשהוא בשיל כמב"ד ואמר דסמוך לאש אסור לצלות ואפי' לשהות קדירה אא"כ בשיל כמב"ד דשרי אפי' מהוץ להנור סמוך לגחלים אבל על הגחלים עצמם אסור מפני שמכבה: (ל) וה"ה קדירה סמוך לגחלים כשאינו כמב"ד אסור. ולא תימא דלא חמירא קדירה כצלי אלא לענין שיהא אסור ע"ג נחלים שהזכיר עתה אבל סמוך לא לכך אמר אפי' סמוך אסור כשהוא חוץ לתנור: (לא) ואפי' בתוך התנור. ר"ל

אפי'ו

נכרי בשבת אפילו ייחד לו מקום מבעוד יום [א] כדקאמר הרב דלא שרי בית הלל אלא בערב שבת שכבר יצא מבית ישראל מבעוד יום לגמרי : [ב] (*הגה"ה) ורא"בי"ה [*כמו] מתיר היכא דיחד לו מקום מבעוד יום שכבר יצא מרשות ישראל מבעוד יום לגמרי כדתנן פ"ק דפסחים [דף ו.] ייחד לו מקום אין זקוק לבער רנד ולקרות כתבים המובאים בשבת יש אוסרין מדאמרינן פרק שואל [לקמן קמח:] מונה אדם אורחיו על פה אבל לא ע"י הכתב וכן אין קורין בשטרי הדיוטות ונראה דעיין כתב בדרך העברה מותר ואין אסור אלא היכא דאיכא למיגזר למוחק ושטרי מקח וממכר כדאמר פרק בתרא דביצה [דף לו:] גבי אין מקדישין ואין מעריכין ואבי העזרי כתב שמותר לקבל כתבים אפילו לישראל ששולחו לו בשבת ובסוף פ"ק דביצה הארכתי בדבר וע"ש : ת"ר מקבלין קבולת בגיעד לעשותה אחר המועד ובמועד אסיר רנה כללו של דבר כל שהוא עושה אומר לנכרי ועושה וכל שאין עושה אין כו' עכ"ל רי"ף במג' מ"ק פרק מי שהפך (ע"ב ה:ה"ה):[שם] רנו (לג) אין משלחין אגרות אא"כ קצץ לו דמים דאז הנכרי אדעתא דנפשיה עביד ודוקא באגרות שכתב ידו של ישראל הוא שאם התם בעי קצצה משום דניכר דשל ישראל ויסברו בשבת (*כתב) [*גתן. מ"י] לו אבל *קצץ לו מעות להוליך) [*לתת לו מעות (מותר). מ"י] מותר דנכרי אדעתא דנפשיה קעביד [ג] : [שם] רנז אין מפליגין בספינה בשבת מפקין דאסור ליכנס בספינה בשבת אפי' ללכת כל שהוא וטעמא דנראה כשט ואסור גזירה שמא יעשה חבית של שייטין והמגס בכל ענין שיבא בספינה בין בשבת בין בערב שבת מותר ללכת בכל הספינה דאמרינן פרק מי שהוציאוהו [עירובין דף מג:] דהלכה כר"ג בדיר וסהר וספינה דמהלך את כולה דאף על גב דנתנוהו נכרי [*שם] בשבת ולא שבת באויר מחיצות מבעוד יום גם אסור ליכנס בקרון בשבת משום דאסור להשתמש בבעלי חיים או משום טעמא אחרינא שלא יפשו בו ליטיים ויצטרך לברוח ואין לו אלא ארבע אמות או שמא ישבת ויבד מן הקרון אבל רנח לדבר מצוה מפליגין ופירש ר"ת דלצאורי סחורה חשיב דבר מצוה ומותר להפליג אפילו בערב שבת כדאמרינן פ"ק דקדושין [דף ל:] ראה חיים זו אומנות ואמרינן נמי [ב"מ דף כט:] והודעת להם [*את הדרך] זה בית חייהם [*ופירוש שיהיו מאומנות וכו' מור"ם] וגם אם הולך להרהורות פנים לחבירו חשיב דבר מצוה אך אם הולך לטייל זהו דבר הרשות [ד] : (*הגה"ה) [*כ' ראבי"ה] ויש מרבותינו באומרים דוקא בים אין מפליגין לדבר הרשות משום שיטוי הוסת שאין נפשם חוזרת עליהם תוך שלשת ימים שירגילו בכך ואין להם עונג שבת אבל שאר נהרות בריאים ועונג להם ע"כ : הורה רבי חנינא כר' ישמעאל רנט דמהוסרין שחיקה מותר לשתות המשקה שזב בשבת כיון שנידונו מאתמול אע"פ שאין שחוקין היטב הלכך לא מיבעיא ענבים שדרכן ברגל והוליא יין ונתנו בחבית ונתן בהם מים לקלוט הטעם והוא המד שקורין ניטוא"ה מותר למשוך ממנה דרך ברזא אע"פ שקלט היין מתמלא מהענבים ומתערב עם המים דהלכתא כרבי ישמעאל דשרי לשתות יין הזב מהענבים שחוקים שהרי דורכים אותם ברגל היטב קודם שיתנו בהם מים אלא אפילו גיגית מליאה ענבים ובוטטים אותם במקלות ושוהה בם היין קרוב להם עם הענבים בגיגית והיו מהוסרין דריכה שאין דרוכין רק מעט לא ברגל ולא בקורה גם מאותו גיגית מותר למשוך בברזא בשבת לשתות שהרי משקין הרבה ילאו מע"ש חוץ לענבים בגיגית ואפילו יולא בשבת מתוך הענבים מתבטל הוא במשקים של היתר שכבר ילאו ולא דמי לדבר שיש לו מתירים שיכול להמתין עד לאחר השבת דאפילו באלף לא בטיל דה"מ כשהאיסור בעין מתחלה ואח"כ נתערב בהיתר במיעט אבל הכי לא ניכרו מעולם אלא מעט מעט שיולאין מתערבין שם עם המשקין של היתר שילאו מאתמול ואפילו עלים שנשברו מן הדקל מותרין להסיקן ביום טוב ע"י שמרבה עליהם עלים מוכנים ומבטלם [ביצה דף ד:] (לג) כיון דלית איסורא בעיניה אע"ג שהעלים מוקלים הן בעין וכן חבית מליאה ענבים שלמים וממלאין החבית מיין והענבים לאחר זמן מתבקעין ויולא [מהן] (כל) היין אף בשבת שקורין רא"פ מותר למשוך ממנו בשבת דרך ברזא ושתותו כדפרי' שמעט שיולא בשבת מתערב ומתבטל עם היין שהיה כבר (סה"ת) : רס כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי נכרים מכאן פסק רבינו יהודה מפריש דס"ה לתבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי ביד נכרי לא מהני חיתוי דישראל אח"כ ואסור משום בשולי נכרים וה"ר יקר תולק דזה הכלל כל שתחלתו או סופו ביד ישראל שרי כתב ראב"ן רסא דרך ישר *וטוב [*עי' לקמן בהגהות סוף פרק] להעמיד הקדרה על פטפט א של ברזל שיש לו שלשה רגלים למעלה מן הגחלים

או ע"ג אבנים כדתניא [לקמן דף לז:] משהין על גבי כירה ולא בתוך כירה ואין משהין אלא מאכל שהוא כמאכל בן דרוסאי או מבושל לגמרי (לד) אבל חי נגמרי לא דהא מבשל [בשבת]. והא דאמרינן שבת קדרה ובשלה בשבת דאסור (לה) בחייתא ב קא מיירי :

סליקא להו יציאות השבת

*במה מדליקין [*נהגו לקרות בליל שבת משנה זו לתורות בני ישראל] [דף כ] רסב מהו דתימא ב לפתילתא כמי לא פי' לא יעשה כמין פתילה ארוכה [ה] כעין שאנו עושין קנדיל"א משעוה ופתילה בשירה שיהיה אסור קמשמע לן דשרי ולא אסור אלא ליתן חתיכה של שעוה או של חלב וזפת או אפילו מטובלין ולגלגן על הפתילה אסור ד ורבני נרבונא אוסרין נר של שעוה [*שלנו] : רסג מדקאמר מדליקין בהן בחנוכה בשבת שמע מינה אסיר להשתמש לאורה אלמא היכא דמותר להשתמש לאורה של הנר אין להדליק (בשבת) כי אם משמנים שהתירו חכמים להדליק על השולחן אם כן פעמים שנותנין נר דולק מע"ש תוך המרקף שירא"ה למשוך יין בלילה או במדר שהוא רולה לשכב אותו נר אסור להיות מחתיכת חלב על הפתילה כי אם משמנים שהתירו חכמים להדליק לצורך לאכול [דלר"ת דס"ל מותר להשתמש בנר חנוכה אסור להדליק בשבת כ"א בשמנים שהתירו כדי להדליק לאכול הרי מותר להשתמש לאו לצורך לאכול קאמר] דהרי נר חנוכה היו נותנין על הפתח מבחוץ ושם לא היו אוכלין אלא לצורך השמים אחר וקאמר [*דוקא משום] דאסור להשתמש לאורה : הגה"ה אומר מהר"ם ז"ל דשמע רק שיש במקום אחד נר כשר דע"י זה יזכור ולא יטה שאר נרות שבחלר ושבבית והשר מקולי הומר דדבר שיכול לעשותו בלא נר כמו להוליא יין מן החבית מותר להשתמש לאור כל נר עכ"ה : [דף כא] רסד (לא) [אבל] (להקפיה) [*מותר] מכאן נראה דמותר ליקח פתילה של קש ולכרוך עליה פשתן או למר גפן או קנבוס כמו אותם שעושין בבית הכנסת בפמוטות שאינם עשויין להדליק אלא להעמיד הפתילה בעמוד וגמי נ"ע אם אסור לעשות פתילה ממנו וה"ה הוא שהוא אסור כמו כן אסור לכרוך על הגמי פשתן או למר גפן דהא אמר כרך דבר (*שאין מדליקין) [*שמדליקין] בו על דבר (*שמדליקין) [*שאין מדליקין] בו אסיר אבל להקפות להעמיד הפתילה שרי : רסה האי לא אדליק ה מדליק ויכול להדליק עד שתכלה רגל מן השוק ומשם ואילך ליכא פרסומי ניסא ואין מלוה בהדלקתם והני מילי לדידהו שהיו מדליקין חוץ לפתח ואין היכר אלא לבני רה"ר אבל אנו שמדליקין בפנים ואין היכרא רק לבני הבית יכול להדליק כל הלילה עד עמוד השחר (וכן פירש באשר"י ורב אלפס):א"נ לשיעורא לתת בהן שמן שתדליק כשיעור זה [ופי' האלפס וסיא אני בעה] ומלהתי [*כאן שייך וכן הא דאמר ר"ה וכו' עד פרסום] פי' אחר לשיעורא שאם היתה דולקת כשיעור ורלה לכבותה או להשתמש לאורה שפיר דמי וק"ל אני מרדכי דהא אמרינן בפסיקתא רבתי ביום השמיני כשיא ילמדנו רבינו נר חנוכה רסו שהותיר שמן ביום ראשון מוסיף עליו ומדליק ביום שני וכן כל הימים הותיר ביום ח' עושה לו מדורה בפני עלמו ושורפה לפי שמאחר שהוקצה למלותו הוקצה לאיסורו והסיר להשתמש בו (א) ומהר"ם תירץ דהתם מיירי כשלא נתן בו שמן אלא כשיעור וכן הא דאמר רב הונא [*דף כג] חלר שיש לו שני פתחים משני לידי רשות הרבים לריכה שני נרות משום חשד דאיכא דחלפי בהא ולא חלפי בהא היינו דוקא לדידהו שהיו מדליקין בחוץ אבל אנו שמדליקין בפנים ליכא חשד אין לריך להדליק אלא בפתח אחד דבני הבית ידעי דהשני פתחים של איש אחד הם וכן הא דבעי הכא שיעורא דמשהשקע חמה עד שתכלה רגל מן השוק ה"מ לדידהו שהיה לריך היכר גדול אבל אנו אין אנו חוששין כלל וכן עכשיו שהרגילו להניחה בפנים נראה (ג) דאין קפידא להניחה למעלה מי' (*דליכא) [*דאיכא] פרסום : [דף כב] ובשמניחה מניחה לנד שמאל של כניסת הבית כדי שתהא מזוזה מימין וגר חנוכה משמאל ובטפח הסמוך לרשות הרבים וכן בדלת עלמו מניחה מחליו לנד שמאל של כניסה : הגה"ה פירש רבינו יקר דוקא בזמן שיש שם מזוזה אבל אין שם מזוזה לריך לעשות בימין : ונר של שמן שיש לה שני פיות עולה לשתי נרות או אם כפה קערה על הנר שיש לה הרבה פתילות עולה להרבה נרות : הגה"ה רסז הרואה מברך כו' פירש"י שמלא בשם רבינו ילחק בר' יהודה שאמר בשם רבי יעקב בר' יקר דלא הוזקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין ושאין דעתו להדליק בעלמו כגון הכשנאי שלא שמע הברכה. לקמן [דף כג] מסיק קא מדליקי עלאי בגו ביתאי (ג) ומכל מקום לריך לראות כדאמר בסמוך הרואה יומא קמא מברך ב' ומכאן

חדושי אנשי שם

ש"י [א] ובאגודה דף כ"ב כתב כתוב בא"ז דנהגו להתיר בנכרי הלז כו' עד והורגלתי לומר לבעל אם תרלה להתענות ממחרת השבת או ממחרת י"ט הניח לנכרי ליקח משכונו בעלמו והוא יניח המעות ולא יחשב עמו וגם ראיתי בעלי תובות דמביאין עגלות מלאות תבואות בשבת וישראל נותן מפתח אוצרו כו': מהר"ם [ג] וכל מה שאמרנו מכירה ונתינה עד כדי שילא מפתח ביתו לב"ס מיירי כשלא ייחד לו מקום אבל בייחד קרוב הדבר להתיר כדתנן פשט העני את ידו לפנים ונטל מתוך ידו של בעה"ב דאוקימנא דפטור ומותר לבעה"ב ויש להתמיר שלא לגרגיל הנכרים בכך. אבי"ה ולהר"ר מרדכי נראה דהמדקדק בספר פ"ק דפסחים ימלא דאפי' שכירות לא קניא הלז גבי המן מגזרת הכתוב. ע"כ : ש"י [ג' וקשה הואיל והטעם שיסברו שבשבת נתנו לו א"כ מאי שנא ומה חילוק בין קלן ללא קלן ויש לומר בשבואת שכיר יום ומביאו בשבת ממקום קרוב יש קנת הוכחה שבשבת נתנו לו דאם ביום ו' נתנו לו הכתב היה לו לבא ביום ו' הואיל והוא שכיר יום וממקום קרוב ומ.לא בא ביום ו' ודאי בשבת נתנו לו אבל כשקלן אז אין הוכחה כי אף אם נתנו לו ביום ו' יכול לילך כשירלה כי אינו שכיר יום דוקא רק שכר הבאת הכתב. דאינו מוכרח לילך בזה היום : מהר"ם [ד] ורבינו יו.ל הלוי וכנו ראבי"ה החזיקו את דבריו מר"פ אלו מגלחים לשוט כ"ע ל"פ דשלא ברשות הוא למזונות כ"ע ל"פ דמותר כי פליגי להרווחה מר מדמי ליה לשוט ומר מדמי לה למזונות : מהר"ם [ה] כ"א אבל כעין פתילה שקורין קנדיל"א הן מזפת הן מחלב ומשעוה הכל כשר ומותר ואף דנקט שעוה אילטריכא ליה ולא זפת וחלב משום דמשעוה רגילין יותר לעשות פתילה כגון קנדיל"א ודברי אנשי נרבוני אינו נראה שאוסרין נר שעוה שלנו ומפרש מ"ד לפתילה נמי לא שלא עשה נר של שעוה כעין שלנו והניחה בכך שעתה הפתילה שבתוך השעוה דולקת גם מחמת השמן כבר יהא אסור קמ"ל: קרבי דגים בשימוהו

שלטי הגבורים

שבומים וא"נ לאלקן ואין בזה משום מראית העין והאריך והאריכתי: א והמדליק אם סמוך להשיכה לריך שיבעיר כדי שיולת האור ברובו כגון שתהא שלהבת עולה מאליה שהולכת ברוב העלים שבהם שבערה התובה היכא למעבד שלא יבואו לשבעיר אחר נשבת וכן אתה שויין לריך שברוב עביו יאחז האש מבע"י ואף ברוב הקיפו תהא נמי שלהבת עולה והלכתא הני נרות של שעוה שלנו לריך להדליק רוב הפתילה שיולאת מתוך השעוה ותהא שלהבת הולכת ברובה אב"ן: ב והא דאגרי' כאי קדרא הייתא שפיר דמי. יש לומר דהא דקא שרי קדרה הייתא היינו דוקא בתנור שתומו רב אבל כירה לא. כג"ה מצאתי: ג קרבי דגים שנמוחו. לאו היינו שמן דגים דהא במתני' שרי להדליק בשמן של דגים בלא נתינת שמן לתוכו. ר"י: ד ואפי' כתן לתוכו שמן טוב אסור. כדמשמע לקמן בשמעתין דג' על ג' דרבנן אסרי ולא מסיימי אבל כעין פתילה שקורין קנדיל"ש הן מזפת הן מחלב ומשעוה בכל כשר ומותר ונקט דנקט שעוה אילטריכא ליה ולא זפת וחלב משום דמשעוה רגילין יותר לעשות פתילה כעין קנדיל"ש ודברי חכמי נרבונא אין נראין שאוסרין נר של שעוה: ה מי שלא הדליק בליל ג' אלא ב' נרות או בליל ד' אלא ג' נרות ויולא בזה היה מעשה בלוניל והסכימו שידליק מה שחסר להדליק וא"נ לברך פעם אחרת כי שכבר פעם בתחלה על חיוב כל הנרות עשאה ע"כ קמייתא פוטר בתרייתא וכתב הרב רבינו שלמה ז"ל בתשובה מי שלא הדליק בלילה אחד מכל הלילות שוב אין מדליק שכבר ה א דתני עכ"ל מי שבא ממדינת הים ולא הגיע לביתו עד ליל ב' או ג' מברך שהחיינו בלילה שיתחיל להדליק בביתו. ארח"ת: ואין לעשות שבדלה בנר חנוכה וכן אסור להרית בהדס שעם לולב בסוכות כשמבדיל. א"ז: יש מחכמי גלפת שמלריכין שיניח הנר האחרת למטה מנר חנוכה לא למעלה ולא כנגדה ויש נותנין טעם להדליק נר אחרת משום היכר. ארח"ת: ירושלמי כמוג"ם אין מבדילין בנר חנוכה לפי שאין נהנין לאורו ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו. ע"כ: לפיכך אנו מברכין בכל לילה שעשה נסים לפי שבכל לילה ולילה היה נס כפוק השמן

אבל שהחיינו אין לברך בכל לילה אע"פ שבכל לילה התחדש הנס לפי שכבר ברכנו אותה לילה ראשונה על הזמן שהיה ואין בזמן מתחדש דבר אלא נעשה בו נס שהספיק. ארח"ת: והמדליק מברך תחלה ואח"כ מדליק כדי לברך עובר לעשייתה. ארח"ת: הדליקו הש"ו לא יצאו בני הבית הדליקו הם יצאו. א"ז: גמ' אשה ודאי מדלקת כי ודאי מדלקת כתבו התוס' ודאי מדלקת אפי' לפטור אחרים ואע"ג דמקרא מגילה לא פטרו אחריני אע"פ שהיו באותו הנס שמא נר חנוכה קולא הוא כדאמר לקמן דמשתתף בפריטי וכי נסיב ולא לריך דסמיך אהדלקה דביתו שהון לעירו. עכ"ל התוס': אדם שהדליק נר חנוכה יכול להדליק לאחר ולברך כגון שעומדת אלגו בשעת הברכה אבל בענין אחר נראה למהר"ח שאין לברך ובע"ש לריך להדליק כל הנרות ואפי' נר חנוכה קודם שידליק נר של בעל השלחן שהיא לכבוד שבת שהיא קבלת שבת ודוקא למדליק אבל לא לאחר ובספר שיבת"ל זהירים בנר ילכו לאורו של הקב"ה שנאמר והיה ה' לך לאור עולם כי אתה תאיר נרי וה' יגיה חשכי זהו על ת"ת כשאדם עוסק בתורה לש"ש ה' ב"ה מגיה חשכו שאינו בא לידי עון ואין מורה בתורה שלא כהלכה ולכך אמר הכתוב והגיה בו לשון נוגה כשהקב"ה רואה בלבו של אדם לש"ש אפי' שאין בלבו לדעת עומקה של הלכה הקב"ה מגיה דבריו שלא יצא מפיו הוראה שלא כהלכה וגדול ת"ת יותר מקיום מצוה שהמצוה אינה מגינה אלא בשעה שעוסק

נס

בגדי ישע

אפי' תוך התנור שמתיר ר"א דהיינו שמכוסה ובשר שבקדירה בכה"ג מאי שמכוסה נ"כ מותר א"כ אפשר לומר דמאחר שהתנור מכוסה ואפ"ה אסר ר"י בצלי דהא פלוגת יהו בצלי הוא מכ"ש דאסור בקדירה דצריך יותר היתוי דמאחר דלא איכפת ליה לר' ירמיה במכוסה (אז) קדירה יותר המור ודו"ק וכן משמע לקמן בהג"ה דף קע"ה ע"ב:(לג) אין משלחין איגרת כו' ס"ל להספר דדוקא בשולח איגרת הוא דבעי קיצץ אבל בכל הנך דהשיב במתני' אע"ג דלא קצץ מתירין ב"ה עם השמש רק שנתנו לנכרי בקיבולת כמש"ל דפק"ע אע"ג דא"ל סתם עבד לי עורות אלו ולא קצץ כמה יתן לו סבר ליה להספר דסגי בכך והוי כמו קצץ וכ"כ ההגהות לקמן דף קע"ז ע"ש אבל בשלות איגרת צריך לקצוץ בהדיא ולפרוש כמה יתן לו והטעם הוא משום דאיגרת מחזי בכתב שהם של ישראל לכן אם לא קצץ בהדיא שאז אין הנכרי עביד אדעתיה דנפשיה לגמרי רק עביד גם אדעת ישראל ובב"מ שיבוא יאמר שהולך בשליחותו של ישראל ומכח זה יראו אחרים מה שיש בידו ויכירו שהוא של ישראל ויסברו שהיום נתן לו מה שאין לחוש כן בשאר מלאכות שאינם ניכרות שהם של ישראל כמו בשולח איגרות אבל אם קצץ אז אף בשולח איגרת מותר וק"ל ואחרי כתבי זה מצאתי שגם הסמ"ג כתב כדברי הספר דף י"ם ע"ג וכתב ע"ז הגאון מהרש"ל בביאור שלו וז"ל אין משלחין איגרת כו' דהכא נמי טעמא משום דמחזי כשלוחו של ישראל ודוקא בע"ש דמחזי כמו שאומר לנכרי שילך למחר בשליחותו ואמירה לנכרי שבות ואפי' אם אמר לו מע"ש עשה זאת בשבת אבל מופלג לפני שבת לא מחזי כאומר עשה מלאכה בשבת וכן עורות לעבדן וכלים לכיבס בד' ובה' מותר עכ"ל האשר"י א"כ משמע שהאשר"י מדמה איגרת לעורות לעבדן וכתב שע"ז א' עליהן וכן דעת הספר נמי שהטעם משום דמחזי כשלוחו ולכך אין משלחין בע"ש ובקצץ מותר כו' ובד' ובה' מותר אפי' בי"א קצץ ומה שיש להקשות א"כ אמאי לא אמר דספר חד טעמא אתרוייהו ואמאי אמר בשולח איגרת לפי שיותר ניכר וכו' וי"ל דלא מספיק להספר הטעם בלבד משום דמחזי בשלוחו ולכך אין משלחין בע"ש דבשלמא עורות לעבד הוי אב מלאכה משש ונראה מש"ה אסרו בע"ש ובד' ובה' או בקצץ שר אבל הבאת כתב אינה נראית כ"כ מלאכה וכ"ש עכשיו שאין לנו רה"ר גמור א"כ אין בו איסור מלאכה דאורייתא והוי ראוי להתיר אפי' בע"ש ובלא קצץ לכן אמר הספר משום מחזי יותר וכו' ואדרבה בזה יפה כחו יותר מעורות לעבדן דאפי' רואין אותן איש אחר אינו יודע שהוא של ישראל וכן כלי לכובס אבל מ"מ עיקר הטעם דאסור לשלוח איגרת מע"ש הוא משום דמחזי כשלוחו ולכן קצץ מותר עכ"ל מהרש"ל ז"ל והוא היפך ממה שכתבתי ודבריו ז"ל הם עיקר : (לג) כיון דליכא איסור בעיניה. ר"ל דבזמן שמתהנה אז האיסור מקלי קלי ולא הוי בעין כדאיתא בפ"ק דביצה ומ"ש אע"ג שהעצים הם בעין היינו קודם שנהנה מהם ומש"ה הוי דומיא דיין דהכא כיון שבשעה שמתהנה לא הוי בעין ומה שהיה בעין מקודם זה בע"ש אין קפידא דעדיין לא הגיע זמן איסורן : (לד) אבל בחי לגמרי לא דהא מבשל. ר"ל מפני שיחתה ויהא מבשל אבל לא שאסור משום שהמלאכה נעשית בשבת דהא מתיר קדירה חייתא בפ"ק ועוד שהרי ב"ה מתירין כל המלאכות עם השמש : (לה) בחייתא קמיירי. וכתבו התוס' ריש דף ל"ח והא דשרינן בפ"ק קידרא חייתא היינו דוקא בתנור שחומו רב דבלא חיתוי יתבשל עד למחר אבל כירה דשלים בה אוירא אסור דאיכא למיחש שמא חתה עכ"ל עוד נ"ל לומר דמאחר שזה מיירי כשאינו בתוך הכירה כמ"ש משהין על גב כירה ולא בתוך הכירה לכך אפי' כשהוא חי אסור כמו שמשמע לעיל סוף דף ק"ע דכשהוא חוץ לתנור אפי' חייתא אסור :

סליק פרק יציאות השבת

פרק ב (א) ומהר"ם תירץ דהתם מיירי כשלא נתן בו שמן אלא כשיעור. וקשה כיון שלא נתן בו אלא כשיעור א"כ היאך היה נותר וי"ל כגון דכבה מעצמו ואנן קי"ל דכבתה אין זקוק לה :: (ב) דאין קפידא להניחה למעלה מי' דליכא פירסום. די"ל לאורה הוא צריך משא"כ כשהיא מונחת למטה דאיכא פרסום דדבר העשוי לאורה אין מניחין כ"כ למטה. אשר"י : (ג) ומ"מ צריך לראותה. ר"ל אע"פ שהדליקו עליו בביתו מ"מ מחויב לראות כדי לזכור הנס ומביא ראיה מדאמר בסמוך הרואה כו' וקשה

למה

אילך א׳ : (ד) וכן אומר ר״י שנהגו בני אדם שהיו הולכין בגייר״ש ליריד ולא היה דר יהודי בתוה עיר ומדליקין בבית הנכרי : השיב רבינו בר׳ מאיר רסה בנר חנוכה שלא הדליק בלילה כך דעתי נוטה כיון שלא הדליק שוב אינו מדליק (ה) ודיחוי הוא כדתניא מצוה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק דאי לא אדליק מדליק (ומכאן ואילך עבר הזמן) משמע (*שלא) [*דא״כ לא] עשה מצוה מן המובחר וביום אין פרסום נס ניכר [וכ״ש] בשאר לילות לא ידליק ומהר״ם ז״ל היה רגיל [*בשבת] להדליק בשמן זית בשרגות קטנות של מתכת וטעמו היה דאם היה של חרס היה צריך בכל לילה חדשים כדתניא (בתוספתא דשבת) [במס׳ סופרים פ״כ הל״ג] אין מדליקין בנר ישן והיה מניח למעלה מג׳ טפחים ולמטה מי׳ טפחים (ו) ואע״ג דנדחית ראייתו של רבא מ״מ דבריו לא נדחו מדקא מדחי ראייתו בלשון דילמא דקאמר דילמא לא הטרחוה רבנן כולי האי וכשהיה מדליק הנרות היה מתחיל לצד שמאל ופונה לצד ימין דאמר׳ כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין וכל הנשאר מן השמן בלילה ראשונה מוסיף עליו לילה שניה וכל שנשאר בלילה אחרונה שורפו בפני עצמו כדי שלא יהנה ממנו כי הנותר אסור בהנאה וכן שנינו בילמדנו ובפסיקתא רבתי : הגה״ה העתקתי ממסכת סופרים [שם הל״ו] מדליק ואומר הנרות האלו אנו מדליקין על הישועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו ע״י כהניך הקדושים וכל שמונת ימי חנוכה הנרות האלו קודש (הם) ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותם בלבד כדי להודות את שמך על נפלאותיך ועל נסיך ועל ישועתיך . וגם שמעתי אומרים שמורי רבינו הר״מ ז״ל אומרו עכ״ה : [דף כא] א קסבר כבתה אין זקוק לה רסט ונראה דנר הטוכה אין להשתמש לאורה דרב ור׳ יוחנן אית להו לקמן [ע״ב] דנר חנוכה אסור להשתמש לאורה ואם כבתה אין זקוק לה ואביי קיבלה והא דנקט אסור להרצות מעות כנגד נר חטכה משום בזויי מצוה מכלל דבשאר דברים דליכא בזוי מצוה שרי כגון לקרות ולאכול נראה דלאו דוקא הרצאת מעות דהוא הדין דכל שאר מלאכות לקרות ולאכול אסור לאורה דאפילו בשעת הסכנה שמניחין על שולחנו קאמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה ומשום הכי נהגו לעשות השמש גדול יותר מהאחרות שאם בא להשתמש שישתמש בנר של חול : [שם] ער ולמהדרין נר לכל א׳ נראה לר״י שיש יותר הידור לב״ה לילה הראשון א׳ ומוסיף בכל לילה א׳ כמו שאנו נוהגין דאז איכא היכרא כנגד ימים (הנכנסים) [היוצאים] ואם יעשה נר לכל א׳ וא׳ ואפי׳ יוסיף מכאן ואילך ליכא היכרא שיסברו שכך יש בני אדם בבית (ז) היינו דקאמר המהדרין מן המהדרין או כב״ה או כב״ש : ולילה ב ראשון מברך ג׳ ברכות להדליק ושעשה נסים ושהחיינו מכאן ואילך מברך שתים להדליק ושעשה נסים דנס כל יומא איתיה : ר עא מדליקין מנר לנר וכן הלכתא הלכך מותר להדליק קינסא או נר של חול מנר של מצוה כדי להדליק בו נר של מצוה אחרת וכן בנר של שבת וכן בנרות של בית הכנסת אבל נר של חול אסור להדליק מנר של מצוה אם לא שמדליקין מאותם של חול נר מצוה אחרת כדמוכח בההוא דאין סוקלין כנגד מעשר שני דינרי זהב (סה״ת) [א] : (הגה״ה) מיהו התוס׳ פירשו נהגו להחמיר שלא להדליק מנר לנר [ע״כ] [ב] וכ״כ רבינו שמשון משאנץ ואין לשנות המנהג (ע״כ) : [דף כב] ערב (ומתירין) [מתירין] מבגד לבגד ואע״ג דקסבר שמואל גופיה במנחות [דף מא.] ציצית חובת טלית היא אפילו הכי מתירין כיון שצריך בגד אחר עושה אבלשלא להניח על בגד אחר (ח) אין לו להסיר [*תוס׳ ושם מיושב] אפילו לשמואל ומ״מ נהגו להסיר הציצית מטליתות של מתים וסומכין אהא דמסכת שמחות [פי״ב] שלשה דברים לוה אבא שאול את בניו (ט) הטילו תכלת מאפליוני כו׳ : [שם] רעג הדלקה במקומה בעינן כתב ה״ר יעקב ישראל ה״ה לנר של שבת (י) ובירושלמי דפ׳ הרואה גרסינן ג המדליק נר של שבת צריך לברך להדליק נר של שבת

וכן ביום טוב של יום טוב ונראה דביום הכפורים בלא שבת אין מברכין על הדלקת הנר דלא חשו לשלום בית אלא בשבת מפני כבוד שבת : [דף כג ע״ב] רעד נר חטכה עדיף משום פרסומי ניסא ונראה לר״י כשחל ר״ח טבת בשבת מפטירין בנרות זכריה ולא בהשמים כסאי וקורין בתורה דר״ח קודם ואח״כ דחנוכה כדי שיפטיר האחרון בנרות דזכריה בדסליק מיניה (יא) ואע״ג *דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם [זבחים פט׳] והוה ליה להקדים [ג] ההיא דר״ח מכל מקום פרסומי ניסא עדיף [ד] אף לקדם [ה] : הכי גרסינן [שם] ערה חזא דהוה רגיל ד בשרגא הבעל והאשה לכך אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא ולקמן גרסינן חזא דהות רגילה האשה לבדה היתה מתעסקת לכך אמר בזכות האשה נפק חד גברא רבא : רעו דבי נשא דרב שיזבי נראה לר״ת כבר נפטר אביו ולכך אמר האי לישנא אבל מחיים הוה אמר דבי אבוה וכן אמר ר״ת בשם רשב״ם כשכותבין כתובה אם אבי הכלה קיים כותבין ודין נדוניא דהנעלת ליה מבי אבוה ואם נפטר כבר כותבין מבי נשא ולרבינו שמשון ז״ל משנץ נראה דאין הפרש דאשכחן נמי

[*ואין להקשות אדרבה היא הנותנת דמשום שהוא תדיר קורין בשל ר״ת קודם ואח״כ של חנוכה שוא האחרון ולכן מפטירין בשל חנוכה כו׳ וכמו שכתב המרדכי פרק בני העיר לענין ר״ח של אדר שחל בשבת כו׳ לא קשה מידי דהרי במרדכי פרק בני העיר בעצמו כתב שם החילוק דשאני ר״ח אדר דמפטירין ביהודע משום דכולל של ר״ח ג״כ בשל שקלים וכו׳ עד אבל הפטרה דלא משתעי בשל ר״ח נדחית מפני של ר״ח תדא דתדיר קודם כו׳ הרי לך דבהפטרה שהוא כמו הפטרת חנוכה שאינה מדברת כלל בשל ר״ת נדחת מפני ר״ח וא״כ מדינא היה לקרות בשל חנוכה תחילה ואח״כ בשל ר״ח ולהפטיר בהפטרה דר״ת וזהו יותר קדימה לתדיר ממה שנדחת הפטרתו לגמרי ונקדמם לענין קריאת התורה לחוד ולכן הוצרך לטעמא דפרסומא ניסא . והא דקאמר במרדכי פרק בני העיר לגבי הפטרת אדר דמטעם תדיר קודם מקדימים הקריאה בשל ר״ח ואח״כ בשל שקלים ומפטירין בשל שקלים היינו דוקא באותה הפטרה שמדברת ג״כ בר״ח ואין ר״ח נדחה לגמרי וזה דבר פשוט שפירושו הכי . ממורי מהר״ר משה איסרלש ס״ן] :

קע״ג דף סט

מחיים מבי נשא לקמן פרק מי שהחשיך [*דף קט] לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכח לנגבלא דבי נשא דקא גביל וספי לתורי בטש ביה אתא אבוה *אשכחיה הלכך יכול לכתוב כל מה שירצה וכן יכול לכתוב מבי אבוה אפי׳ לאחר מיתת האב כדאיתא בגיטין [דף פג.] על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות פי׳ לעולם אגידא ביה אפי׳ לאחר מיתת האב נקרא בית אבוה שנאמר שבי אלמנה בית אביך וכבר מת שם אביה : [ו] מזכיר בהודאה וכן עמא דבר להזכיר על הנסים בתפלה רעז בהודאה ובברכת המזון בנודה לך וטעמא משום דעל הנסים הודאה היא ולא תפלה אבל יעלה ויבא דיו״ט ור״ח מזכיר בתפלה בעבודה ובבהמ״ז בבונה ירושלים דתרוייהו תפלה הם להשיב ישראל לירושלים וכי״ר בב״א : או דילמא כיון דלאו אסור בעשיית מלאכה כו׳ והא דאמרי׳ (פ״ג) דמגילה [פ״ג דף כב:] זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית צבור וט׳ באב קורין ג׳ שאין בו ביטול מלאכה כגון ר״ח וחול המועד קורין ד׳ היינו מנהגא בעלמא והכי אמרינן בירושלמי הני נשי ר״ח דנהיגי דלא למיעבד עבידתא בריש ירחא מנהגא בעלמא הוא וכן משמע בפר״א [פ׳ מ״ד] משום דלא פרקו נזמי הזהב : [שם] ימים שאין בהם קרבן מוסף מכאן פסק בה״ה [ובסמ״ג] דאם רעט שכח ולא אמר על הנסים (יב) בחנוכה ופורים דאין מחזירין אותו והכי איתא בתוספתא ובירושלמי דפרק שלשה שאכלו ושאין בהן מוסף כגון חנוכה ופורים כו׳ ולא אמרו אין מחזירין ותו גרסי׳ התם טעה ולא הזכיר של ר״ח בבהמ״ז אין מחזירין אותו מפני שאפשר לו בלא אכילה פי׳ בלא אכילה דהתענוג דהיינו פת הדא דתימא בר״ח (וחנוכה ופורים) (יג) אבל (*לא) בשבת וי״ט שא״א לו בלא אכילה חוזר ומזכירה ונראה לראבי״ה אע״ג דמסיק הכא דהזכרת חנוכה רשות בבהמ״ז מיהו כיון דנהוג כ״ע להזכיר וגם בירך ע״מ להזכיר שוויה עליו כחובה וחוזר ורא״ה מדפסק בה״ג דאפי׳ למ״ד תפלת ערבית רשות אם שכח

שלטי הגבורים

בס והתורה מגינה עליו אפי׳ בשעה שאין עוסק בה לפי שמתוכה עושה המצות כדת ומאד יש להזהר אפי׳ במצות דרבנן כגון שלא יהא דבר חוצץ ומי שאין נזהר לא די שלא קיים המצוה אלא שמברך ברכה לבטלה וכן תפלין כשמניח למטה מאמיתת שערות במצח וכן הקשר שלא יניח למטה מאמיתת שערות על העורף והם עושה כן לא די שלא קיים המצוה אלא שמברך ברכה לבטלה . וכן בהדלקת נר בשבת כשמדליק בעוד היום גדול כדאמרי׳ ובלבד שלא יקדים ואם הדליקה צריך לכבותה ולחזור ולהדליקה לצורך שבת . וכן המדליק ספק חשיכה ספק שבת [הוא] ואסור ליהנות מן הנר . פסקי מהר״ם : א כבתה אין זקוק לה ואי לא אדליק משתשקע החמה ידליק כל הלילה ומ״מ עיקר הזמן לאחר שיוצא מבהכ״נ להאתר ויש להחמיר ולהדליק כשיוצא מבהכ״נ כדי שלא יאחר יותר מדאי ואם איחר מ״מ ידליק כל הלילה ואין לעשות נר חנוכה גדולות יותר מדאי אלא קצת גדולים דסמכינן נמי אתירוצא דקאמר א״נ לשיעורא מכלל דאין לעשותן קטנות . כ״כ אב״ן : ב מי שאין לו בית או שאינו בעירו ואע״פ שמדליקין בביתו מברך שתים שעשה נסים ושהחיינו והוא שלא שמע הברכות אבל מי שהדליק בביתו או שעתיד להדליק או ששמע הברכות אין מברך כלל בראותו אחרים שמדליקין וכן פסקו הבעל העיטור והרשב״א ז״ל . מי שהולך לכפר שאין בו ישראל ולן שם בלילי חנוכה אע״פ שאין לו שם בית מיוחד ואפי׳ שמדליקין עליו בביתו שמעינן שהר״ר משולם היה נוהג להדליק ולברך לזכרון הנס . ארח״ת : ג הדלקת נר בע״ש מי שאין לו אשה מדליק ומברך ובזה נסתפק מהר״ת אם ד׳ דרים בבית א׳ והדליקו ג׳ וד׳ לא הדליקה כיון שאין הנר כי אם בשביל שלום בית וכבר יש שלום בית אם יש לו להדליק אם לאו ומיהו נהגו שכל א׳ מוזהר על שלום בית ומברך . פסקי מהר״ם : יש שואלין למה מניחין בשבת ברכה אמצעית של שבת והאומרים של יו״ט שהיא אתה בחרתנו וכוללין בה של שבת וכן במוסף שבת ור״ח מניחין תכנת והאומרים אתה יצרת והטעם משום דברכות של שבת בהם אתה קדשת יחמת משה אתה אחד לא יפול בהם יפה ערוב של שבת ויו״ט ור״ת כמו שנוכל לומר באתה בחרתנו ואתה יצרת ולכך מניחין וכוללין של שבת באתה בחרתנו ובאתה יצרת ומתחילין בכולן בשל שבת כלומר מזכיר בהן של שבת תחלה וי״א טעם אחר למה מניחין של שבת והאומרים של יו״ט כדי לפרסם שזהו יו״ט . ומזכיר של שבת תחלה לפי שהיא תדירה . ארח״ת : יש מדקדקין מדקאמר הדלקת נר בשבת חובה דא״נ לברך עליה משום דקרי ליה חובה כדאמרי׳ מים אחרונים חובה ואינן טעונין ברכה . ואומר ר״ת דשבות הוא בידם שסברי כמה מצות הם הטעונין ברכה כמו כל המצות שמברך עליהם דהא דקרי למים אחרונים חובה היה אומר שברגו הנפש . וגם משום סכנת נפשות דמלח סדומית נתקנה אבל מים ראשונים אינן תמורין כ״כ להכי לא קרו להו חובה . ומיהו ברכה שייך טפי בראשונים שהם משום סרך תרומה שלא יבא לידי איסור אבל אחרונים שאינן כ״א להצלה בעלמא לא שייך בהו ברכה אבל הדלקת נר בשבת שייך ברכה דהא איכא עונג ולהכי קרי לה חובה לגבי רחיצת ידים בחמים דלא הוי כ״כ מצוה . וכסדר רב עמרם יש המדליק נר שבת מברך הקב״ו כו׳ . ועוד י״א טעם אחר שלא לברך כיון שאם היתה מודלקת ועומדת לא היה צריך לכבותה לחזור ולהדליקה ולא להדליק אחרת וזה אינו שהרי גבי כיסוי הדם אע״פ שאם כסהו הרוח שאין חייב לכסות אפ״ה כשמכסה צריך לברך וכן נמי גבי מילה איכא מ״ד נולד כשהוא מהול א״צ להטיף ממנו דם ברית לדידיה כשהוא מל לא יברך והתניא ס״פ דמילה כמל אומר כו׳ ועוד אומר ר״ת שאם היה הנר מודלקת ועומדת זקוק לכבותה ולחזור ולהדליקה כדא״ל הוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר גבי דביתהו דרב יוסף מאחרה ומדליקה כו׳ סברה לאקדומי כו׳ הג״ה מצאתי בשם ראבי״ה שאין להדליק פחות מב׳ נרות אחת כנגד זכור ואחת כנגד שמור וגם אין לאכול בתנור אלא במקום שהדליק על שם וידעת כי שלום אהלך וגו׳ . שבולי הלקט : שמעתי בשם ר׳ יהודה חסיד שעומדין ג׳ כוכבים סדורים זה תחת זה במערב ול״נ שעומדים ג׳ ואז נדמים ככוכב אחד ואז הוא לילה לענין שבת וכן ראוי להחמיר בתענית צבור . אב״י העזר״י העתקת אור זרוע : ד ובלבד שלא יקדים ולא יאחר . נ״ל שמכאן סמכו הקדמונים לגער תינוקותיהם מבהכ״נ לבתיהם להשמיע הדלקת נר בזמנה לפני אמור ש״ל ברכו שהוא קבלת קידוש היום ולא יקדימו להדליק קודם הפלת המנחה ולא יאחרו תפלת מעריב . נפשת פענח :

חדושי אנשי שם

שנימותו לאו היינו שומן דגים דהא מתני׳ שרי להדליק בשומן דגים בלא נתינת שמן לתוכו . תוס׳ : ש״י כתב בהגודה דף קנ״ג שמעתי מי ששותף עם חבירו בנר חנוכה צריך להוסיף מה שיתן לו חבירו : מהר״ם הוי משהפינא בפריטי . כתב ראבי״ה דה״ה לכל נר מצוה נר שבת ונר יו״ט ע״כ: ג״מ [א] וצ״ע השתא מסוגיין דגמ׳ דפריך תיובתא לשמואל מהא דסלע של מעשר שני אין שוקלין כנגדו דינרי זהב דהא התם אינו שוקל דינרי זהב כדי לשקול כנגדן מעשר שני אחר מה שא״כ הכא דפלוגתייהו כדי להדליק בו נר של מצוה אחרת : [ב] מהר״ם נ״א וכן כתב רבינו שמשון ואין לשנות המנהג וה״ר ישראל כתב אע״ג דקי״ל מדליקין מנר לנר היינו דוקא קודם שנעשית המצוה אבל כבתה מאחר דקי״ל אין זקוק לה אין להדליק מנר לנר ולהכי יש בזוי מצוה בהנס ע״כ : [ג] ש״י וק״ק הלא כתב למעלה דמקדימים ר״ת ולמה אמר בכאן והוה לט להקדים ר״ת הלא מקדימים ויש לומר דה״פ שרוצה לתרץ מה שנתן טעם להקדים דר״ת מפני ההפטרה שאומרים כדסליק מיניה ולכן קורין חנוכה אחר ר״ת שלא הטעם דתדיר קודם לכך מפרש דבכאן מטעם תדיר אין להקדים דפרסומי ניסא עדיף אף להקדים ולכך היה צריך הטעם מפני ההפטרה : מהר״ם [ד] בדקתי בב׳ נוסחאות ואינו . ושמא לענין לסקדים נר של חנוכה להדלקת קודם נר של שבת . וכדעת בעל ה״ג בא״ת ובנמוקי הר״ן : ש״י [ה] אף להקדים . וקשה מה אף וי״ל דה״פ פשיטא לבעל א׳ בודאי פרסום הנס עדיף אבל להקדים לא דמ״מ מפרסמין עתה קודם או אחר ר״ח הלא יתפרסם אח״כ לכך אמר אף להקדים פרסומי ניסא עדיף וק״ל : [ו] מהר״ם מהו להזכיר של חנוכה בתפלה לא מיבעיא ליה דפשיטא דצריך להזכיר משום דתפלה בצבור הוא דאיכא פרסומי ניסא אבל בבהמ״ז איגו ברבים ליכא פרסומי ניסא כל כך :

וסג״ה

פניאן

בגדי ישע

למה הוצרך להביא ראיה מבסמוך והלא גם בכאן אמר הרואה מברך דש״מ דצריך לראות וי״ל דמכאן אין ראיה דשמא לעולם א״צ לראות רק כשרוצה לראות ורואה מברך אבל ממה שאמר בסמוך הרואה יומא קמא מברך ב׳ מכאן ואילך כו׳ מזה לשון משמע דמחויב לראות דאל״כ הול״ל הרואה יומא קמא מברך ב׳ והרואה מכאן ואילך כו׳ דהיה נשמע דאינו מחויב לראות רק כשיקרה שאחר רואה בלילה אחד ואחד רואה בשאר לילות זה מברך כך וזה מברך כך אלא ש״מ דמחויב לראות לז״א יומא קמא מברך כך מכאן ואילך כך ודו״ק : (ד) וכן אמר ר״י כו׳ . ר״ל שגם ר״י אומר שאף מי שהדליק בביתו צריך לראות שיהיה במקום ששם נרות כדי שיראה אותם ויזכור הנס וז״ש שנהגו ב״א כו׳ ר״ל אותם שמדליקין עליהם בביתם וכשיבואו לעיר שאין שם יהודים שלא יוכלו לראות הנרות מחויבים הם להדליק בבית הנכרי כדי שיראו הנרות : (ה) ודיחוי הוא . ר״ל המצוה נדחית ונתבטל וא״א לעשותה עוד : (ו) ואע״ג דנדחית ראייתו של רבא . בש״ס דף כ״א ע״ב : (ז) היינו דקאמר ומהדרין . ר״ל כי לפי הפירוש שפי׳ דקאי אנר איש וביתו קשה למה נקראים מהדרין מן המהדרין בשלמא אם היה קאי על המהדרין נר לכל א׳ כו׳ הוי א״ש וק״ל לזה אמר היינו כו׳ ר״ל כי הם ג׳ עליות זו למעלה מזו אם לא ידליק בכל לילות רק נר א׳ הרי א׳ ואם יעשה כדברי ב״ש הרי ב׳ או יעשה כדברי ב״ה הרי ג׳ והנה סברא של א׳ מהם של ב״ש או של ב״ה יותר מעולה משל אחר ואם לא יעשה כשום אחד מהם אין נקרא מהדר וכשיעשה כסברא הגרועה שמהם נקרא מהדר וכשיעשה כמעולה שבהם נקרא מהדר מן המהדר ודו״ק ואין להקשות בודאי סברת ב״ה יותר מעולה זה אינו דהא איתא בהדיא בש״ס תרי סבי הוו חד עביד כב״ש וחד עביד כב״ה : (ח) אין לו להסיר אפי׳ לשמואל . ר״ל דס״ל דמתירין מבגד לבגד : (ט) הטילו תכלית מאפלונ״י . מדקאמר מאפלונ״י קדייק אע״ג דאמר הטילו ולא התירו . אשר״י לעיל דף פ״א ע״א : (י) ובירושלמי ר״פ הרואה גרסי׳ . ר״ל דס״ל להירושלמי דגם בשבת ההדלקה עושה מצוה כמו שאמר בכאן בחנוכה לכך צריך לברך עי׳ לקמן דף קע״ב ע״ב : (יא) אע״ג דתדיר ושאינו תדיר כו׳ . ר״ל למה הוצרך ר״י להגיד הטעם דקורין בתורה דר״ח קודם כדי שיפטיר בדסליק מיניה הא בלא״ה איכא טעמא משום דתדיר קודם כו׳ או ר״ל דק״ל דהו״ל להקדים הפטרה דר״ח קודם מאחר שתדיר ומתרץ כו׳ ואין להקשות אדרבה היא הנותנת דמשום שהוא תדיר קורין דר״ח קודם וא״כ של חנוכה הוא אחרון ולכך מפטירין של חנוכה וכמו שכתב המרדכי בפ׳ בני העיר דף שע״ט ע״א בענין ר״ח אדר שחל בשבת בו׳ לק״ם דהרי במרדכי בפ׳ בני העיר בעצמו כתב שם החילוק דשאני ר״ח דמפטירין ביהוידע משום שכולל של ר״ח ג״כ כמו בשל שקלים כו׳ עד אבל ההפטרה שלא משתעי בשל ר״ח נדחית מפני של ר״ח דתדיר קודם כו׳ הרי לך ההפטרה שהיא כמו ההפטרה דחנוכה שאינה מזכרת כלל משל ר״ח נדחת מפני ההפטרה דר״ח וא״כ מדינא היה לקרות בשל חנוכה תחלה ואח״כ בשל ר״ת ולהפטיר בשל ר״ח ויותר היה זה קדימה להפטיר לתדיר ממה שנדחית הפטרתו לגמרי ונקדמת לענין קריאת התורה לחוד ולכך הוצרך לטעמא דפרסומא ניסא והא דקאמר במרדכי בפ׳ בני העיר לגבי הפטרת אדר דמטעם תדיר קודם מקדימין הקריאה בשל ר״ח ואח״כ בשל שקלים ומפטירין בשל שקלים היינו דוקא באותה הפטרה שמדברת ג״כ בשל ר״ח ואין ר״ת נדחה לגמרי וזה דבר פשוט שפירושו הכי : (יב) ובחנוכה ובפורים . עי׳ בתשובות מהר״ש לוריא ז״ל סי׳ מ״ח ושם תמצא ישוב שאין כאן ט״ס רק שיש חילוק בין סעודות ערבית ושחרית דפורים לסעודת פורים דחיוב בסעודת פורים לא סגי דלא אכיל גם מלת חנוכה נ״ל ליישב דאזיל אליביה דראבי״ה שכתב אח״כ דגם בחנוכה יכול לחזור ואין להקשות למה אמר בר״ח אינו מחזיר נימא נ״כ אם שווייה עליה חובה בבהמ״ז שיחזור וכ״ש הוא דהא ר״ח דאורייתא היא די״ל דהנוכה יותר סברא הוא אם שווייה עליה חובה דיחזור מאחר דכל עיקר קביעותו דחנוכה אינו אלא להלל ולהודות וא״כ אם שויה עליה חובה קביל עליה גם בבהמ״ז קביעות חנוכה שהוא להלל ולהודות . ועי׳ בהגהות מיימוני פ״ב מהל׳ ברכות : (יג) אבל לא בשבת ויו״ט שא״א לו בלא אכילה כו׳ . ר״ל שבר״ח כו׳ אי בעי לא אכיל פת דבר שיחייב בבהמ״ז אלא יאכל פירות אבל בשבת ויו״ט לא סגי דלא יאכל פת תימה לי דהא אמרי׳ בע״פ דף ק״כ ששת ימים תאכל מצות ויום השביעי שבת לה׳ אלהיך מה ז׳ רשות אף ו׳ ימים רשות דאי בעי לא אכיל מצה אלא פירות ולפי מה שאמר הכא לא סגי דלא אכיל פת ממילא היה מחויב לאכול מצה ודאי לפי מ״ש תוס׳ פ׳ הישן וכ״כ הרשב״א והב״י הביאו סי׳ קפ״ח דפי׳ הא דאמר דביו״ט חוזר דקאי דוקא אלילה ראשונה של פסח ושל סוכות דבהם מחויב לאכול כזית מה״ת אבל בכל יו״ט אינו חוזר לפי פירושם א״ש אבל לפי מ״ש הרא״ש פ׳ שלשה שאכלו והר״ן בפ׳ הישן והמרדכי בפ״ב דביצה דמחויב לאכול פת ביו״ט כולו קשה . וי״ל דודאי מה״ת אין מחויב לאכול פת ביו״ט אלא בב׳ לילות הנזכרים ומה שאמר כאן דיו״ט לא סגי דלא אכיל הוא מדרבנן שהם מחייבים לאכול פת ביו״ט כמו בשבת דאמרי׳ אין בין יו״ט לשבת כו׳ ואדרבה בקצת דברים החמירו יותר ביו״ט משבת כי היכי דלא ליתי לזלזולי ביה אחר כותבי זה מצאתי קושיא זו שהקשה לקמן בהגהות דף ק״ט ע״ב ותירץ שם בענין אחר דלעולם פת הויא חובה ומ״ש מה ז׳ רשות ר״ל רשות הוא לאכול מצה דאי בעי אכיל סופגנין ואסקריטין שהוא נ״כ מיני פת שחייב לברך עליהם בהמ״ז אבל אין זה נקרא מצה שיהא יוצא בה לילה ראשונה ע״ש ומה שעוד קשה מפ״ב דסוכה דקאמר גבי מתני׳ א״ר אלעזר י״ד סעודות חייב אדם

לאכול

(יד) ולא הזכיר של ר"ח חוזר משום דשוייה עליו חובה ה"ג לא שנא ע"כ אבי"ה סי' קנ"ב [עי' באשר"י פ' ג' שאכלו ובהג"ה במיי' פ"ב מהל' ברכות]: (טו) כתב בה"ג דיחיד אין חוזר ומזכיר בתפלת ערבית אם לא הזכיר ר"ח [א] לפי שאין מקדשין את החדש בלילה (טז) (וכן ש"צ[ב]*פי' ר"י) [*וכן כתב רי"ף דאפי'. מ"י] יחיד שלא הזכיר ר"ח בתפלת ערבית אינו חוזר דהא דקאמר ימים שיש בהם קרבן מוסף כו' לא אמר מחזירין אותו לא קאי אערבית:[שם] אלא שני וחמישי של תענית ערבית ושחרית ומנחה כו' ערבית דקאמר היינו לפני תעניתו שהיו רגילין לומר עננו בליל כניסתו אבל ערבית של אחר התענית לא יתפלל עננו ופירשו הגאונים עננו אין אנו רגילין לאומרו לא ערבית ולא שחרית אלא במנחה פן יאחזנו בולמוס חולי של רעב ונמצא שקרן בתפלתו אע"ג שבלאו הכי קביל עליו מאתמול באלהי נצור מ"מ גנאי הוא יותר אם אומר עננו בתפלה ואח"כ יאכל [ג] : [הגה"ה [*וקשה לר"י] דא"כ היאך לוה אדם תעניתו ופורע הלא ימלא שקרן בתפלתו ולעיל בפ"ק [דף יא.] קאמר ליזוף מר וליפרע הלא כבר התפלל תענית , עכ"ה] אמנם מנהג הוא שאומר שליח צבור בתפלת שחרית של תענית בקול רם משום דאי אפשר שלא יתענה אחד מן הצבור (יז) אבל אינו אומרו בלחש (*אפילו) [*לא בשחרית ולא] בערבית שלפניו [ד] כמו היחידים שאינם אומרים אותו רפא ושאלת אם חל ר"ח בשבת מהו להזכיר של שבת ביעלה ויבא ביוצר מי הוי כיום שנתחייב בארבע תפלות להזכירו בכל מקום שיזכיר ראש חדש או לא דמאי שנא ממוסף דמזכירין שבת וראש חדש נראה לי שאין מזכירין שהרי אם אין ראש חדש אין הזכרת שבת בברכת עבודה *והרי הוא כמפטיר בנביא בשבת שחל בו ר"ח אבל במוסף יש הזכרת שבת אפי' בלא ר"ח רפב [ה] וגם ר"י פסק כרב גידל ופי' דאפי' ר' יהושע מודה דא"צ להזכיר של ר"ח המפטיר בנביא בשבת שחל בו ר"ח כיון דנביא בר"ח ליכא

[*וכתב מהרי"ל סי' ג' דמדכרי שמרדכי נראה דמזכירים של שבת ביעלה ויבא באמצע התפלה דלא שייך האי טעמא גם מביא ראיה מאשר"י ומפסקי הגאונים דלפי פירושם מזכירים ודחק עצמו להביא ראיה לאותם שנהגו שלא להזכיר כלל של שבת ביעלה ויבא ע"ש] :

(יח) אבל ביוה"כ שחל להיות בשבת בהפטרה של מנחה צריך להזכיר שבת : הגה"ה גם צריך להזכיר שבת בנעילה (*אבל באתה נותן יד לפושעים דלאחר תפלה היא אין מזכירים) (*אבל בנעילה) משום שהוא יום שנתחייב בארבע תפלות דברכה רביעית שהוא קדושת היום מזכיר של שבת [שחרית ערבית ומנחה ה"נ מזכיר . ב"י] [*כאן שייך אבל באתה כו' עד מזכירים] (יט) אבל בשבת [ור"ח] ביוצר ליתא בעבודה כלל לפיכך המזכיר טועה א"ז : וגם פסק רפג דבחנוכה מזכיר על הנסים במוסף של שבת או של ר"ח שאירע בו חנוכה דאין הלכה כרב הונא דאמר אינו מזכיר וכן יו"ט שחל להיות בשבת המפטיר במנחה בשבת מזכיר של יו"ט (כ) מהאי טעמא ויום הוא שנתחייב בארבע תפלות גם הלכה כרבא דאמר יו"ט שחל להיות בשבת רפד (שליח) היורד לפני התיבה אומר מגן אבות ואח"כ רצה במנוחתנו וחותם מקדש השבת ואינו מזכיר יו"ט דמגן אבות לא נתקן אלא מפני הסכנה הלכך סגי לו בחתימה של שבת גם פסק רבינו יואל המפטיר במנחה ביוה"כ (*מזכיר של י"ה) [דמזכיר של שבת] [ושבת] (כא) ואומר על התורה (כב) דיום הוא שנתחייב בב' הפטרות [ו] ועוד דלית הלכה כרב אחא דאמר יו"ט שחל להיות בשבת המפטיר במנחה אין מזכיר של י"ט כו' אלא קי"ל דמזכיר שבת ויו"ט ה"נ צריך להזכיר שבת ויו"ה ורבינו שמשון בן ר"ב פי' דאין לומר אלא עד מגן דוד ותו לא והאריך בראיות ואין לי להאריך דלא נהגינן הכי עכ"ה : שאלמלא שבת אין נביא במנחה ביו"ט מכאן משמע דצריך המפטיר לומר ביה"כ במנחה גם ברכה אחרונה דהיינו על התורה ועל העבודה כו' מידי דהוה אשבת במנחה* : ורבנן הוא דתקון משום סכנה ראיתי כתוב בשם ראבי"ה דלא נתקן אלא לש"ל ובמקום שאין מנין אין לאומרה והאומרה הויא ברכה לבטלה [*הגה"ה והגאונים פסקו בין יחיד בין צבור צ"ל ויכולו וברכת מגן אבות שמע ברכת מגן מפי ש"ל יצא ידי חובתו אפי' לא התפלל ערבית ע"כ [ברוקח סי' כ']]: (*שמעי[*שמעינהו] רפה דקא מדלגי אמר ש"מ מנהג אבותיהם בידיהם ויש מדקדקים מכאן דאין מברכין על הלל דר"ח ואפילו בצבור דאמנהגא לא מברכינן וראיה מפרק לולב וערבה דקא שקיל חביט ולא בריך ש"מ קסבר מנהג נביאים הוא ע"כ לא היה מברך על נטילת ערבה דהושענא רבה ור"ת פי' דקסבר מנהג נביאים הוא שלא לברך כלומר הנביאים הנהיגו שלא לברך ומיהו אמנהגא מברכינן דהא יו"ט שני של גליות מנהגא הוא דבקיאינן בקביעא דירחא ואפ"ה מברכינן כמה ברכות ביו"ט שני וכן פי' רבינו תם רפו דנשים מברכות על מ"ע שהזמן גרמא משום דנהגו לעשותן ולקיימן : [*י"ח] *ימים היחיד גומר בהן את הלל פי' בה"ג כל היכא דליכא כיטופיא כגון בשחיטת הפסח מקרי יחיד וכן משמע פרק שני דערכין [דף י:] *גומר יש מפרשים גומר קורין כמו ותיקין היו גומרין עם הנץ החמה ופירש ראבי"ה דהמברך בר"ח לגמור לא מסתבר דלגמור תרתי משמע ורבינו מאיר היה נוהג אפילו בי"ח ימים

[*פי' דאע"ג דאנו מנהגנו שלא להפטיר במנחה בשבת ובימיהם היו נוהגים להפטיר בשבת] :

[*פי' ביה"כ משום דמתפללים מנחה סמוך לחשיכה כמו בשאר תעניות עיין בהג"ה] :

שהיחיד גומר הלל לברך לקרות ולא לגמור משום שמא ידלג אות אחת בקריאת הלל : (כג) תניא יחיד לא יתחיל פי' (ראבי"ה) ר"ח יחיד לא יתחיל בברכה ואם טעה והתחיל בברכה גומר ואע"ג דבדיעבד משמע כיון דנהוג נהוג שהרי כן אנו צריכין לפרש לדברי שאר רבותינו שהמפרש יחיד לא [יתחיל] לקרות והנה נהגו אפילו יחיד לקרות לכתחלה הלכך הברכה נמי לא שנא וכן פסק ראבי"ה דיחיד קורא לבדו הלל היכא דלא אפשר אבל מצוה לחזר שיענו אחריו ראשי פרקים : א מביאים עריבה מליאה מים כתב ראבי"ה שמעינן מכאן רפז דמצוה לרחוץ ערב שבת פניו ידיו ורגליו בחמין וחפיפת הראש נמי מצוה בע"ש כדאמרי' (פ"ב) [בפירקין דף לא.] גבי שנים שהמרו זה את זה ואמרו כל מי שילך ויקניט את הלל יקח ת' זוז ואותו יום ע"ש היה והיה הלל חופף את ראשו ופרק חלק [סנהדרין דף צ"ה.] נמי גבי דוד המלך דמטא לארץ פלשתים עד ההוא יומא פניא דמעלי שבתא הוה אבישי בן צרויה חייף רישיה וכן פרק אין צדין [ביצה דף טו:] בההוא בוכרא דאיתי קמי רבא בהדי פניא דמעלי יומא טבא והוה רבא חייף רישיה : [דף כו] רפח כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו פרש"י שאסור לעשות פתילה מקנבוס שקורין קנו"ב וגם למר גפן שקורין קוטון לפי שיוצא מן העץ והעולם נהגו להדליק בצמר גפן וקנבוס בצרפת וגם בשאר מקומות וסומכים על דברי רבינו תם שפירש דלא נקרא צמר גפן וקנבוס יוצא מן העץ כדאמרינן פרק כיצד מברכין [ברכות דף מ.] (וכל) [כל] היכא דשקיל פירא והדר מפיק גווזא מברכין עליו בורא פרי העץ וקנבוס וצמר גפן כי שקלת לפירא דהיינו זרע לא מפיק לא גווזא ולא פירא הלכך פרי האדמה נינהו ור"י הביא ראיה לדבריו מדקאמרינן במנחות פרק הקומץ זוטא [דף טו:] קנבוס וליף אסרה תורה שאר זרעים דרבנן אלמא קנבוס מין זרע הוא ולא אילן והא דהוצרך לשוריה ולהתיר פשתן אע"ג דלאו עץ הוא מכל מקום איקרי עץ דכתיב ותטמנם בפשתי העץ *והלכה כרבי עקיבא (*מדליקין) [*דמדליקין] בפתילה רפט שאינה מהובהבת [*לגבי ר"א דמשוי הוא . ועוד לקמן דקאמר הכא כו' . מ"י] כדאמרי' לקמן הכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן אלמא כי הדליקה ע"ש לא היתה מחורכת ופסק בספר *המצות מה שנהגו שמדליקות ע"ש ומכבות אותם כדי שתאחוז השלהבת יותר היטב לרווחא דמילתא היא ובה"ג פסיק דהלכתא אין מדליקין בסמרטוטין ולא בפתילה שאינה מחורכת וכן איתא בתוספתא וגם בפי' ר"ח ור"י [חולק] ופסק דבחירוך שמספסה [כ"א שמספסם] באור דרך העברה דכולי עלמא מודו דצריך לעשותו אבל הבהוב גמור להדליק ולכבות אין צריך לעשותו בע"ש (כד) והשתא חשוב כתיקון מנא בשבת : [דף לד.] *אוקימנא מתניתין דספק רצ חשכה מערבין בערובי חצרות וכ"פ ר"ח וכן פי' בהדיא בירושלמי וה"ה עירובי תבשילין ספק חשיכה מערבין ופסק ר' יואל וה"ה לאחר תפלת ערבית יכולין לערב אם יום הוא דעניית ברכו כתקיעת שופר הוא וקודם ספק חשיכה היו מקבלין שבת ותוקעין כדי להוסיף מחול על הקדש ואפי' הכי מתיר בע"ש לערב עירובי חצרות בספק חשיכה וה"ה אחר עניית ברכו רבינו יואל ושוב מצאתי בשם רבינו שמריה שהורה כן והביא ראיה כמו שהביא רבינו יואל ומקצת תלמידיו אסרו ואמרו דיש חילוק בין קבל עליו שבת ללא קבל וחזר בו הרב ואסר והביא ראיה מן התוספתא במסכת סוכה התחיל לתקוע שלישית אפילו מיחם בידו מניחו על הארץ ואילו גבי ספק חשיכה תנן במתני' מערבין וטומנין (כה) אלמא חומר בקבלה *מבספק : רצא אין טומנין בדבר המוסיף הבל פי' ה"ר יוסף דכל הטמנה [דאסרינן] בדבר המוסיף הבל היינו בבשיל ולא בשיל כמאכל בן דרוסאי אבל אם הוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה ואע"ג דמוסיף הבל טובא וה"ה הטמנה ופירש רבינו תם דאפילו בישל כל צרכו אסיר להטמין בדבר המוסיף הבל דכיון דמכסהו מכל צד א"כ היינו לצורך מחר וגם מקפיד פן יתקרר ואיכא למיגזר שמא יחתה אבל להשהותה על גבי כירה או על גבי פטפוט שיש אש תחתיו כיון שאינו מכסה את הקדרה מכל צד ושליט ביה אוירא אם כן סתמא לצורך לילה ואפילו לאכול למחר ניכר הדבר שאינו חושש כל כך שתצטמק וליכא למיחש שמא יחתה [ז] : [דף לה] כוכב א' יום ב' לילה אם תראה שלשה ודאי התחילו הכוכבים כולם להכנס ולרדת (*ולימשוך) [*ולמשול] בלילה רצב ושאלתם על בן הנולד סמוך לחשיכה והיה נראה יום אך היו נראים ברקיע כוכבים קטנים מאד והורה ר"י כי יש לסמוך על הכוכבים לספק לכל הפחות ולמול למחרת כיון שלא היה למחר לא שבת ולא יו"ט ואע"פ שהיה הרקיע מזהיר כעין אורה של יום פעמים שאין מתחיל להחשיך כ"כ אע"פ שכבר לילה הוא : [שם] רצג במתא חזו לתרנגולי פי' כשהולכים ליסב (כו) דאע"ג דאמרי אמוראי דשיעור בין השמשות שלשה חלקי מיל ולא יותר היינו לר' יהודה דאמר הכסיף העליון והשוה להתחתון לילה אבל אנן קי"ל בברכות [דף ב:] דעד צאת הכוכבים יממא הוא ואמרינן בפסחים [דף צד:] דמשקיעת החמה ועד צאת הכוכבים מהלך ה' מילין : [ח] ושוהה כדי לצלות דג קטן ושובת יש רוצים לומר דמתני' אחר הדלקת הנר כדי לצלות דג קטן [ט] יש להוכיח שאם צריך לשום מלאכה אחרת

הגהות וה"מ ממ"י א מתני' היא : ב ברייתא בגמ' :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] והג"ה סבירא להו דיחיד חוזר בתפלת ערבית ולא ס"ל לפי שאין מקדשים את החדש בלילה אבי"ה סי' קנ"ב כן מצאתי הגי' בשתי נוסחאות מספר המרדכי ובה"ג שלנו פ' תפלת השחר לא כתב כן : ש"י [ב] והנה קשה ה"ג אה"ג וי"ל דחוזר ומזכיר כשלא התחיל בברכה אחרת ואם התחיל בברכה אחרת אינו חוזר דמצינו שבחילוק זה פליגי ר"ת ור"י עוד י"ל שיש חילוק בין ליל יום ראשון לליל יום שני רק דבאגודה דף קע"ס כתב שאין לחלק : ש"י [ג] ק"ק הלא כתב לעיל אין אנו רגילין לומר וא"כ למה ימלא שקרן וי"ל דה"פ שמקשה מקדמונינו שהיו רגילין בעננו לאומרו איך לוה תעניתו הלא לא מיקרי שקרן בתפלתו וה"ה דאין שקרן אם יאחזנו בולמוס וטעם שאנו יותר חוששין לחולי מפני שאנו בגלות תשי כח ובקל מזיק לו חולי כל שהוא : ג"מ[ד] פי' דהא כיון שלא אמר אותו בקול רם לימא ליה בלחש אפ"ה אין לאומרו כלומר לא זו שאינו אומר עננו בתפלת שחרית בלחש דהא יכול לאומרה בקול רם כשחוזר התפלה אלא אפי' תפלת הערבית וכו' : מהר"ם [ה] דאמר רב גידל אמר רב ר"ח שחל להיות בשבת וכו'. אבל לגבי יוה"כ שחל להיות בשבת צריך להזכיר שבת בנעילה משום שהוא יום שנתחייב בד' תפלות דבברכה רביעית שהיא קדושת היום מזכיר של שבת ערבית שחרית ומנחה ה"נ מזכיר בשלש בנעילה קדושת היום אבל באתה נותן יד לפושעים דלאחר תפלה אינו מזכיר וכן נמי בחנוכה במוספין מדכירנא ליה כי היכי דשחרית וערבית ומנחה בהודאה אבל שבת [ור"ח ביוצר] ליתא בעבודה כלל לפיכך המזכיר טועה . אור זרוע : ש"י [ו] וקשה שהרי אמר לעיל המפטיר בנביא בשבת א"צ להזכיר ר"ח אבל פשיטא דבשבת ויוה"כ שמזכיר דלמה לא יזכיר וי"ל שלמעלה מדבר בימי האמוראים שהיה מנהג בהפטרה במנחה ולכן פשיטא שמזכירים אבל לר' יואל מדבר במנהגנו שאין אנו מפטירין במנחה הוצרך לומר שביוה"כ במנחה מזכירין וכן ההיא דיו"ט שחל להיות בשבת ורבינו יואל מדבר במנהגנו שאין אנו מפטירין במנחה בשבת : מהר"ם [ז] גם ר"י חולק בענין זה בין השהה להטמנה ואסר להטמין בדבר המוסיף הבל אפי' בשיל כמב"ד . אבל בשיל כל צרכו זה לא הזכיר בתוס' : [ח] והוא יותר משעה אחת שהרי אדם הולך עשרה פרסאות ליום שהם מ' מילין . ור' יהודה סובר התם משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין. בריש פ' מי שהיה ואין שם בגמ' הכרעה אם מוכחת כדברי האמוראים ה' מילין אם כדברי ר' יהודה ארבע מילין היה בדוקא : [ט] ושוהה כדי לצלות דג קטן ושובת . בגמ' בתלמוד כך היא הטמין המטמין המדליק אע"ג דמטמינין אף להתר היסור זמן הדלקה כדמוכח במתני' מ"מ נקט סידורא ככי לאשמועינן הדלקה סמוך לשבת כדאמר לעיל ובלבד שלא יקדים :

שלטי הגבורים

א מביאין עריבה מלאה חמין . כתב ראבי"ה שמעינן דמצוה לרחוץ או לכל הפחות לחוף ראשו בע"ש ולרחוץ ידיו ורגליו בחמין וללבוש בגדי שבת מיד וכן ביו"ט הכי משמע בפ' ואלו הן מגלחין אבל ביום ה' לא הוי יקרא דשבת אא"כ א"א לרחוץ בע"ש אין מדליקין בעטרן ומסיק בגמ' שמא ינית ויצא אמר ליה אביי ויצא אמר ליה שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר מצוה שכך היה מנהגו של ר' יהודה ב"ר אילעאי ע"ש מביאין לו עריבה כו' מכאן שמצוה לרחוץ בע"ש פניו ידיו ורגליו בחמין

בגדי ישע

לאכול בסוכה וטעמא דר"א תשבו כעין תדורו מה דירה א' ביום וא' בלילה אף סוכה כן ורבנן דאמרי אין לדבר קצבה סברי כדירה מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אף סוכה כו' וע"כ היינו לא אכיל פת כלל דאי אכיל חייב לאכול בסוכה כבר הקשה זה הרא"ש פ' שלשה שאכלו ותירץ דה"ק רשות הוא משום סוכה ולעולם חובה הוא משום שמחת יו"ם והאריך ע"ש : (יד) ולא הזכיר של ר"ח חוזר . ר"ל היה חוזר אם לא היה הטעם שאין מקדשין וכדפרישית : (טו) כתב בה"ג דיחיד אין חוזר כו' . והא דכתב בסמוך דצריך לחזור אפשר שיש לחלק בין ליל דיום ראשון של ר"ח לליל יום ב' דר"ח ויו"ם דחוזר בשלא התחיל בברכה אחרת ואם התחיל בברכה אחרת אינו חוזר שבחילוק זה פליגי ר"ת ור"י אבל אני חפשתי ומצאתי בספר בה"ג סוף פ' תפלת השחר שכתב וז"ל דהיכא דטעה יחיד ולא אדכיר דר"ח בין בצפרא בין במוסף ובין במנחה הדר מצלי כו' אבל היכא דצלי ערבית ולא אדכיר דר"ח א"צ לחזור אותו דא"ר ענן טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין החודש בלילה וה"מ בר"ח אבל טעה ולא אדכיר דשבתא או דיו"ם והחולו של מועד בערבית מהדרינן ליה ואע"ג דקי"ל תפלת ערבית רשות ה"מ היכא דלא קבעו צלוייה דלא מטרחינן ליה אבל טרח וצלי ולא אדכיר דשבת ויו"ם והוש"מ קבלה ושוויה עליה חובה והדר מצלי לבר מר"ח דלא הדר מצלי דאין מקדשין את החודש אלא ביום עכ"ל המכוון מדבריו הוא דאם לא היה זה הטעם דאין מקדשין היה חוזר אע"ג דערבית רשות הוא מאחר דצלי קיבל עליה חובה וחייב להחזיר ולזה הביא ראבי"ה ראיה שגם בבהמ"ז דחנוכה אע"פ שהוא רשות מאחר שקיבל עלויה שוייה חוב וע"ש בה"ג יותר דף ד' ע"א ועי' באשר"י ר"פ תפלת השחר שכתב בהדיא וז"ל ובה"ג כתב גבי אין מקדשין החודש בלילה אע"ג דתפלת ערבית רשות כיון דשווייה עליה חובה אי לאו טעמא דאין מקדשין בלילה היה צריך לחזור ולהתפלל . עכ"ל האשר"י בשם בה"ג : (טז) וכן ש"צ . ר"ל אם טעה בשחרית וכן כתב בהדיא בה"ג סוף פ' תפלת השחר וז"ל וש"צ כי טעה בכל התפלות מהדרינן ליה ומצלי לבר מן תפלת שחרית דלא מטרחינן ליה למיהדר הדא מפני טורח צבור ועוד שהרי תפלת מוספין לפניו עכ"ל : (יז) אבל א"א בלחש אפי' בערבית שלפניו ר"ל אע"ג דבערבית אינו חוזר התפלה בקול רם כמו בשחרית : (יח) אבל ביוה"כ כו' צריך להזכיר של שבת . ר"ל אפי' לדידן שאין אנו נוהגים כמנהגם לומר הפטרה במנחה דכל שבת עי' ברש"י דף פ"ד ע"א אפ"ה צריך להזכיר של שבת כיון שיש גם בשבת הפטרה בשחרית : דלאחר תפלה הוא . ר"ל ולא מצינו הזכרה תוך התפלה : (יט) אבל בשבת ביוצר . כיון שהשאלה היתה על יוצר לכך כתב יוצר : (כ) מה"ם דיום הוא שנתחייב כו' . ר"ל במ"ש דמזכיר של שבת בנעילה מה"ם דיום הוא וכו' כן אמרי' נמי לענין הפטורה ביו"ט : (כא) ואומר על התורה . לאפוקי מר"ש שכתב בסמוך שאין לאומרו ממילא לא היה מזכיר אף של יוה"כ : (כב) דיום הוא שנתחייב בב' הפטורת . ר"ל אף לדידן שאין אנו נוהגין להפטיר במנחה דשבתא מ"מ יוה"כ הוא שנתחייב בב' הפטורת : (כג) תניא יחיד לא יתחיל . פי' ראבי"ה בר"ח כו' . לכאורה היה נראה דר"ל לאפוקי ביו"ט שהוא חובה ואז מברך אפי' יחיד אבל לקמן בהגדה ס"פ כתב תניא יחיד לא יתחיל פי' רבינו חננאל וכו' נמצא שמ"ם הוא זה שכתוב ר"ח במקום רבינו חננאל וצריך למחוק ראבי"ה : (כד) וההיא חשיב כתיקון מנא בשבת . ר"ל דעל זה הבהוב גמור אמר בגמ' דף ל"א ע"ב דחשיב כתיקון מנא : (כה) אלמא חומר בקבלה מבספק . והא דמשמע לעיל דמותר אחר תקיעת שופר צ"ל דאיירי דתוקעין ואין מקבל עליו שבת בהדיא : (כו) דאע"ג דאמרי אמוראי דשיעור בה"ש ג' חלקי מיל ולא יותר . ר"ל וא"כ למה החמיר להם ביום המעונן שתדליקו נרות מיד כשהולכין התרנגולים לישב שזהו שיעור גדול קודם הלילה ותירץ דבאמת שיעור בין השמשות יותר גדול מג' חלקי מיל רק מה שאמרו האמוראים ג' חלקי מיל היינו לפי סברת ר' יהודה שסובר דהכסיף העליון כו' הוא לילה אבל אנו לא קי"ל בהא כוותיה רק עד צאת הכוכבים יממא הוא ועד זה השיעור הוא מהלך ה' מילין אך צ"ע מה מקשה הספר מעיקרא דממ"נ קשה אם בשעת ישיבת התרנגולים עד הכסיף העליון והשוה לתחתון הוא יותר מג' חלקי מיל או לא דאם אינו יותר א"כ מה מקשה דהא גם השיעור

לאחר הדלקת הנר דמותר לעשות ההדלקת הנר אין זה קבלת שבת (כו) אמנם בה"ג משמע דבהדלקה הויא קבלת שבת דקאמר הכי מאן דלית ליה לאדלוקי נר חנוכה ודשבת מברך דחנוכה ברישא והדר דשבת דאי' דשבת ברישא אתסר ליה לאדלוקי ומה שהיה צווחה היינו מפני אותם שלא הדליקו והמדליק יברך עובר לעשייתן ויהיב בדעתו שלא לקבל שבת עד לאחר הדלקת נר שבת ולא כדברי רבינו משולם שפירש שאין לברך על הדלקת הנר של שבת כמו שכ' הספ' התוס' אומר מהר"ם רצה דבחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם לריכין להדליק נר של שבת בחדרן ולברך עליו משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן : ור"י מי שהוא אלא אשתו א"ל להדליק בחדרו ולברך עליו שאשתו מברכת עליו בשבילו גם אומר שמותר להדליק בבית ע"ש בקין ולול בחצר ויהיה לו אורה מן היום משום דנר שבת אינו אלא משום שלא יכשל בעץ ובאבן והרי יש לו אורה גדולה ואמר בשם רבינו ברוך כי גדול אחד הגרגי בן בנגרמויי"ל : הגה"ה רבינו משולם לא היה מברך על הדלקת הנר משום דאמרינן פרק התכלת [מנחות דף מג:] כל מלוה שאין עשייתה גמר מלאכת מלוה אין מברכין עליה ונר של שבת אין גמר עשייתה אלא בשעת אכילה כדאמרינן בערבי פסחים [פסחים דף קח.] ור"י אומר שיש לברך ולא קשה מתכלת דגמר מלותה היא ברוכין לה בשעת ביית ולישה הבלים של השולחן : הגה"ה הדלקת נר בשבת חובה היא פי' שלריך לאכול במקום הנר בירושלמי פרק הרואה גרסינן המדליק נר של שבת לריך לברך וכן ביום טוב וי"מ דאין לברך על הנר בליל שבת משום שאם דלקה מבעוד יום לא היה לריך לכבותה ולהדליקה שנית וליתא דהא כיסוי דם אם כסהו הרוח אין לריך לכסות ואפ"ה חייב לכסות [ולברך] כשהוא מגולה ועוד נר כשהוא מגול איכא מ"ד [א] [דאין] לריך להטיף ממנו דם ברית ועוד דאמר ר"ת דלריך לכבותה ולהדליקה כדאמרינן לעיל ובלבד שלא יקדים ולא יאחר עכ"ל תוספות : רצה ואפילו בת תרי כורי לא סרי לה מר פי' משום דטובדו קובעו ואבי לא קבלה פרק כירה [לקמן דף מה:] דפריך אביי והא כולה מתנים דאדם קובע לו מקום ומותר לנטותה ופרק בתרא דעירובין [דף קב.] גבי כירה [אסיתא ומרותא] כו' וכן בלכה דמסכתא כל כן כל דבר שיש לו תורת כלי בטיל משום כותרו : [שם] תוקע ומריע ותוקע בתוספתא דמסכת סוכה [פ"ד] רצד מפרי' אהא דאפי' מיתם ביוו אין מעמידין אלא מניחו על האכלן וכן הדין בעניית ברכו עם הקהל (*הואיל וכבר עשאו קדש) הלכך מי שבא להתפלל מנחה (הואיל) וכבר ענה ברכו עם הקהל [ג] הואיל וכבר עשאו קדש שוב לא יעשנו חול להתפלל תפלה של חול אלא כמו שמוטין בפרק תפלת השחר [ברכות דף כו:] טעה ולא התפלל כו' מתפלל תפלת ערבית שתים כ"ש ה"ר שמואל מפייברנן : מלאתי בספר המקלעות שכתב בשם רב שרירא גאון רצו מעשה היה בימי אבותינו הקדמונים פעם אחת ע"ש היה יום המעונן היה ומסבורין העם שחשיכה היה ונכנסו לבית הכנסת והתפללו ערבית ואחר כך נמסכו העננים ונתפזרו העבים וזרחה השמש והתפללו מעריב [ד] והיה שהות ביום והתחילו הנרות לכבות ושאלו חכמי הדור ואמרו אותם שהדליקו אסורים להדליק עוד ולעשות מלאכה שכבר קבלו השבת אבל שאר אנשי העיר מותרין להדליק ובמלאכה מכאן יש להוכיח שהדלקת הנר הרי היא קבלת שבת וגם יש ללמוד דקבלת שבת בטעות לא הויא קבלה ומותרין במלאכה [ד] (כח) כאביי דשרי לכברויי סלי והיכא שרוב הקהל קבלו עליהם שבת המיעוט על כרחם נמשכין אחריהם ואסורין במלאכה וכן כתב ר"י ברבי מרדכי דאם הקהל אמרו בע"ש רצה ברכו שאין היחיד שלא היה בבהכ"נ יכול לעשות מלאכה אע"פ שאין רולה לקבל עדיין שבת (כט) והביא ראיה מפרק במה מדליקין שנתנו חכמים שיעור לחזן בהכ"נ להוליך שופרו לביתו משמע אבל אדם אחר אסור ומיהו יש לדחות [ה] : סליק פירקא

[דף לו] רצט כירה נותנין עליה תבשיל (א) כתוב בספר אור זרוע מותר להשהות הקדרה ע"ג גחלים ממש כמו שאנו עושים בע"ש שאנו משהים קדרה ע"ג גחלים [ו] עד שבאין מבהכ"נ ונראה שמותר לומר לנכרי להסיר אותה מעל הגחלים שהרי אינו מנענען ולא מטלטלן ואפילו טלטול מן הלד לא הוי (ב) וגם הישראל עלמו [ז] אפשר שמותר להסירה הואיל ואינו מנענע הגחלים ואינו מתכוין עליהם ואינו מזיזם ממקומם וכ"ש דיכול לומר לנכרי מע"ש שיסירנה בשבת : [אבל דבר שהוא מלטמק ויפה לו אסור] ור"ח [*בתוס' דף לז בד"ה אמר רב ששת] ורש"י פסקו כרבי יוחנן ש דאפי' מלטמק ויפה לו מותר להשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה דרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן כדאמר פ"ק דבילה [דף ד:] וגם לגבי שמואל הלכה כמותו כדאמרינן פרק מי שהוליאוהו [עירובין דף מז:] : *והיכא דנתבשל כמאכל בן דרוסאי (ג) מותר להטמינו בגחלים וה"ה שמותר (ד) להטמין תפוחים ואגסים חיים כי הם ראוים לאכילה יותר משנתבשל כמאכל ב"ד (ה) וה"ה לבילים חיים ומים כדי שיהיו חמין למחר הכל מותר להטמינן לנורך מחר (ו) אבל לנורך הלילה נראה דאסור שמא יחתה בגחלים למהר בישולם : שא י"א דהלכתא כר"י דאמר המבשל בשבת כו' ומיהו בספר המלות פסק כרבי מאיר דאמר המבשל בשבת בשוגג דפרי דשהם מתני' כוותיה במסכת תרומות [פ"ב מ"ג] ובפ"ק דחולין [דף טו.] כי מורי רב לתלמידי מורי להו כר"מ : [דף לט] ב"כל שבא בחמין מלפני השבת כו' פי' ה"ר אליעזר ממיץ מכאן דאין שב בישול אחר א בישול וא"כ כל דבר שנתבשל כל לרכו מותר להחזירו לכלי ראשון להתחמם או ליתנו אצל האש ופי' כל שבא בחמין כו' שורין אותו בחמין בכלי ראשון ושלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בכלי ראשון חוץ ממליח הישן וקוליים האספנין ודגים קטנים מלוחים שהדחתן זו היא גמר מלאכתן פירוש אלו ג' וכיולא בהן שבהדחה בעלמא מתבשלין דבישול אין תלוי לא בכלי ראשון ולא בכלי שני אך לפי דבר שנתבשל כדלקמן בשמעתין [דף מב:] גבי מלח דאיכא דאמרי דאפי' בכלי שני נמי בשלה ואיכא דאמרי דאפי' בכלי ראשון נמי לא בשלה ואע"פ שאין בישול אחר בישול מ"מ יש בישול אחר אפיה וגליה כדאמרי' בפסחים [דף מא.] צלאו ואח"כ בשלו חייב (ז) ומוקי לה כרבי יוסי דאמר יולאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח אלמא דיש בישול אחר (*גליה) [*אפיה] וה"ה דיש בישול אחר (*אפיה) [*גליה] הלכך ב יזהר אדם שלא ליתן פת אפוי אף בכלי שני במקום שהיד סולדת בו וגם מגלי *יש ליזהר כמו כן והמבושל לא יתן אצל האש בחום גדול שהיד סולדת בו ואם עושה חילל שבת מיהו ראבי"ה כתב דלאו מילתא היא [ח] דבפ' כילד מברכין [ברכות ד' לח:] מייתי לה ומסיק

[*פי' דבר הנגלה לא ישים בכלי ראשון שמבשל שם וז"ל הגהת מיימוני פ"ט דהלכות שבת וגם מגלי יש ליזהר אדם כמו כן . גם דבר מבושל כגון בשר או דגים לא יתן בחום סמוך לאש שאין היס"ב ואם עשה תושבני לו מהטעתא דכשם שיש בישול אחר גלי כדפרי' כן יש גלי אחר בישול דחד סברא היא . ע"כ מדברי הא"ס] :

הגהות ממ"י א נ"ב אדליק: ב בריית' נגמי' :

שלטי הגבורים

בחמין כמ"ד מלוה והפיפת הלחם נמי מלוה בע"ש כדאמרי' גבי בנים שהמרו כו' : א סמ"ק מיהו בדבר לח וגגול לדברי הכל יש בישול לאחר בישול לאחר שנלטנן אם הוה תיזר ומרתיה כדאיתא פ' כמה מדליקין גזרינן שמא ירתיח וכדפי' שם בקונטרס עכ"ל והאריך : ב ויזהר שלא יתן אדם פת אפויה אף בכלי שני במקום שהיד סולדת בו שהרי יש דברים רבים שמתבשלין אף בכלי שני וי"א שאין מתבשלין אף בכלי ראשון כדמשמע התם

גבי

הדושי אנשי שם

ש"י [א] פי' כמו אם נולד מהול שא"ל למול מ"מ אם אינו נימול לריך ברכה כשמל כן נר אף אם הודלק א"ל להדליק מ"מ אם לא הדליק לריך ברכה על ההדלקה : [ב] בתרומת הדשן מדקדק מזה מדקאמר וככר ענה ברכו משמע דוקא ענו אבל אם לא ענו אפי' אמרו הקהל ברכו יכול להתפלל תפלה עכ"ל ותמיהני על ספר ת"ה שמדקדק מזה . ודין זה כתוב בפירוש באגודה דף קכ"ד : ג"מ [ג] פי' אבל אם התפללו מעריב אפי' שאר אנשי העיר היו אסורין להדליק ובמלאכה : מהר"ם [ד] בפי' תפלת השחר ול"ע מה ראיה קאמר שהרי אמרו אותם שהדליקו אסורים להדליק ולמלאכה וצ"ל דאפיסקא דלקמן קאי דמשמע ליה מדקאמר וכסבורין העם שהיה חשיכה והדליקו משמע שרוב הקהל הדליקו תדע שהרי התפללו ככר תפלת המנחה בצבור וראו כשמש ולא התפללו מעריב היו אותם שלא הדליקו מיעוטא ואפ"ה התירו להם להדליק ולעשות מלאכה ולא אמרי' שנמשכין אחר הרוב הואיל ורובא דטעות הוי וה"ק יש ללמוד מכאן דקבלת שבת לרוב הצבור בטעות לא הויא קבלה לאחריני ואותן אחרים מותרין במלאכה כו' ומיהו היכא שרוב הקהל קבלו עליהם שבת כדין המיעוט ע"כ נמשכין אחריהם וגם מפירש"י פ' תפלת השחר משמע דצבור כיון דלא מטרחינן להו לחזור ולהתפלל אם התפללו ברכו בטעות ועוד היום גדול הויא קבלה ואסורין במלאכה משום תוספת שבת אבל יחיד דמטרחינן ליה לחזור ולהתפלל מותר גם במלאכה . ומיהו בשבת עלמה אם טעו אפי' לבור והתפללו ברכו מבעוד יום אסורין במלאכה שלא לעבור על דברי תורה ובתוס' משמע דאין אסורין בין ביציאתו בין בכניסתו והכי איתא בהשר"י פ' תפלת השחר . ויש לחוש לדברי הגאונים ועוד דמעשה רב : ג"מ [ה] פי' דדלמא בסתמא שלא אמר ולא כלום א"כ מסתמא קבל עליו לאלתר מפסק לתקוע אבל אם אמר איני רוצה לקבל השבת עד שהוליך החזן השופר לביתו כי הכא שאין רוצה כו' יכול להיות דשרי במלאכה או יש לומר מש"כ ומיהו יש לדחות פי' דדלמא שאני אחר שם תקיעות דהוה קבלת שבת יותר מענין ברכו : [ו] פי' וא"כ לפי זה הולרכתי לפרש האי לא יתן דמתני' לאיסור החזרה אבל להשהות מותר כתנניא דל"ל כרב אלפסי שפסק במסקנא לאיסור שהייה וע"ש : ש"י [ז] וקשה שהרי לעיל כתב ולא על גחלים ממש כו' עד וה"ה קדירה סמוך לגחלים אסור ועוד קשה שהרי לקמן פ' במה טומנין כתב מכאן פסק בסמ"ג דאסר להניח גחלים בוערות תחת הקדרה אע"פ שאין סביב הדפנות ועוד קשה שהרי א"כ אמר בהג"ה דאפי' לנכרי אסור לומר לסלק וי"ל דלעיל מיירי בבשר אגומרי שאסור מפני שהוא מכבה כמו שמבואר לשם בהדיא ומה שאמר לשם ה"ה קדירה סמוך לגחלים ר"ל דוקא סמוך לגחלים שאז בקל יכול לחתות בגחלים אבל בכאן מדבר שהקדירה על הגחלים שאין מכבה כמו בשר וגם אין סביביו גחלים ואין יכול בקל לחתות ובפ' במה טומנין מדבר בהטמנה שיש לחוש יותר לשמא יחתה וכאן מדבר שהן מבושלין כל לרכן ובלא הטמנה יכול לאכול בלילה לכן לא חיישינן והמדקדק ימלא כל זה מבואר במקומו לכן אין לורך להאריך והג"ה מדבר שיש סביב הדפנות כ"כ שא"א להזיז הקדירה שלא יזיז הגחלים דומיא דכסוי דקאי עלה ונמלא מכבה ומבעיר ולכך אפי' לומר לנכרי אסור : ג"מ ול"כ דלא קשה מידי דלעיל מיירי בקדירה שלא בישלה כל לרכה מבעו"י דומיא דבשרא אגומרי דקאי עלה דמיירי בשאינה נלה מבעו"י וכן לקמן בפ' במה טומנין מיירי בכה"ג לכן אסור ובהג"ה לקמן מיירי שיש סביב הדפנות כ"כ שא"א להזיז שלא איהוי דומיא דכסוי דקאי עלה ולכן אפי' לומר לנכרי אסור וק"ל : ג"מ [ח] פי' דראיה מדר' יוסי לאו מלתא היא דאסור בישול אחר אפיה דדלמא גם ר' יוסי סבר דאין בישול אחר אפיה ומותר ומה שאמר אבל לא במבושל לאו דטעמא משום בישול אחר אפיה אלא היינו טעמיה דבעינן טעם מלה בפיו וליכא :

וכן

בגדי ישע

של התרנגולים אינו יותר משיעור ג' חלקי מיל ואם הא דתרנגולים יותר אינו מתרץ כלום וצ"ל דמעיקרא ס"ד דהספר דהכסיף העליון והשוה לתחתון הוא צה"כ והוה ס"ד דהג' חלקי מיל הם קודם צאת הכוכבים דאין אנו בקיאים מאימתי נקרא משקיעת החמה ולכך הקשה דהא גם עינינו רואות דמישיבת התרנגולים עד צאת הכוכבים הוא יותר מזה השיעור שהרי הוא בערך ה' מילין כמו שיפרש ולכך תירץ דגם משקיעת החמה עד צאת הכוכבים הוא ה' מילין ומה שאומרים האמוראים ג' חלקי מיל הוא להכסיף העליון והשוה להתחתון וזה עדיין אינו יציאת הכוכבים ודו"ק ועיין לקמן דף קע"ח ע"א בהג"ה המתחלת כמת חזו תרנגולין : (כז) אמנם בה"ג משמע דבהדלקה כו' . ומה שקתני אחר הדלקת נר כדי לצלות דג קטן לא קשה מידי ועי' בר"ן דף ק"ו ע"ב ודף ק"ז ע"א: (כח) כאביי דשרי לכברויי כו' . פירש"י לעשן אותם בגפרית ולאחר שהתפלל של שבת בע"ש עיין ברכות דף כ"ז ע"ב ושם מיירי שקיבל עליו בטעות כשינויא דש"ס ומ"ש וגם יש ללמוד כו' הוא מהש"ס זו ולא ממעשה דלעיל א"נ י"ל שקאי אמעשה דהכא והכי דייק דודאי כולם קבלו שבת ואף אותם שלא הדליקו דהא היה חושך ואפ"ה היה מתיר להם לעשות מלאכה ש"מ דקבלת שבת בטעות כו' אבל אותם שהדליקו הואיל ועשו מעשה לכן לא היו מותרין בעשיית מלאכה וק"ל וזה קצת דוחק שהרי מתחלה הוצרך להוכיח מכאן שהדלקת נר ה"ה כקבלת שבת משמע דהו"א דאפי' קבלה לא הוי ואיך מסיק דחמיר טפי הדלקת נרות מאותן שהתפללו של שבת שהתיר להם אביי לכברויי סלי גם איך יש להוכיח מכאן דקבלת שבת בטעות לא הוי קבלה דלמה לא קבלו עליהן אותן שלא הדליקו שהרי לא הספיקו להתפלל מנחה עד שראו השמש שוב מצאתי שכתב ברוקח סי' מ"ח על האי מעשה דיום מעונן הוי וכסבורין העם וכו' עד וארז"ל שאותן שקבלו השבת אסורין במלאכה ואותן שלא קבלו עליהן מותרין להדליק ומסקנא בברכות בפ' ת"ה מי שהתפלל וקבל שבת בטעות מותר בעשיית מלאכה דאביי שרי ליה לרב דימי לכברויי סלי עכ"ל משמע משם דההיא מסקנא דברכות הוא דלא כפסק רבותינו שאסרו לאותן שהדליקו וקבלו עליהן השבת לעשות מלאכה דשם מסקינן דקבלה בטעות לא הויא קבלה ומותר . ועל דרך זה צריך לפרש דעת המרדכי ודו"ק. וע"ל דף קפ"א בהג"ה ששם משמע קצת דר"ל דמכאן יש ללמוד וצ"ע : (כט) והביא ראיה מפ' במה מדליקין שנתנו חכמים שיעור כו' . משמע אבל אדם אחר אסור יצ"ע דהא בהדיא בש"ס אמר דאפי' אדם אחר מותר לעשות מלאכה אח"כ דקאמר א"ר יוסי בר חנינא שמעתי שאם בא להדליק אחר ו' תקיעות מדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת כו' ואפשר לומר דהריב"ם מפרש דמ"ש שאם בא להדליק קאי דוקא אחזן הכנסת ולא על אדם אחר וה"ק שאם החזן רוצה להדליק ידליק מאחר שנתנו לו חכמים רשות כו' לכן אם רוצה להדליק באותו הזמן שיוכל להוליך שופרו ורוצה לעשות מלאכה אחרת במקומה והשופר יניח במקום אשר הוא שם יכול לעשות כן דמ"ל מלאכה זו או זו מאחר שהתירו לו חכמים להוליך שופרו ה"ה מלאכה אחרת מותרת לו אבל לאדם אחר אסור . ומסיים הספר ויש לדחות ר"ל דנוכל לפרש דמ"ש שאם רוצה להדליק כו' דקאי על כל אדם ור"ל מאחר שנתנו חכמים רשות להחזן וכו' ולכן אם שום אדם רוצה להדליק בשעה שהחזן מוליך שופרו מדליק . וי"מ דהריב"ם ה"ק שנתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת ר"ל שהיה מותר לחזן הכנסת להוליך שופרו וכן לכל אדם לעשות מלאכה בשיעור הזה של הולכת שופר וה"ט שהצבור לא קבלו עליהם השבת עד תשלום השיעור הזה אבל אדם אחר שאין לו שיעור ידוע שיהיו הצבור ממתינים עליו אלא הצבור מקבלין עליהם השבת אסור היחיד לעשות מלאכה דבע"כ היחיד נגרר אחר הרוב ומה שמתיר לעשות מלאכה היינו תוך שיעור זה שעדיין לא מקבלין עליהם הרוב השבת דלא קבלו עליהם השבת אלא כשנשלם השיעור של הולכת השופר ודו"ק זה הפירוש הוא אמת ומ"ש ומיהו יש לדחות ר"ל דהא נדחו התם דברי ר' יוסי ב"ח כדאיתא התם דף ל"ה א"ל א"כ נתת דבריך לשיעורין כו' ממילא נתנו חכמים הראשונים שיעור כו' יכול להיות דאף היחיד יכול לעשות מלאכה כשלא קיבל עליו השבת ודו"ק ועיין לקמן דף קס"א ע"ב בהג"ה שכ' שם בהדיא משמע דאח"כ אסור וי"ל כפי הפי' שכתבתי עתה דלאחר השלמת השיעור של חזן דהיינו כשקבלו הקהל עליהם השבת אסור לכ"ע . ובש"ג הקשה עוד קושיות על הריב"ם ותירצם ולא הבנתי רוב דבריו לכך לא הבאתים ע"ש דף ק"ב ע"א : סליק פרק במה מדליקין

פרק ג (א) כתוב בספר א"ז כו' . הוי יודע דלדעת הרי"ף והרמב"ם וסיעתם אסור להשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה תבשיל שלא נתבשל כל צרכו או שנתבשל כל צרכו אלא שהוא מצטמק ויפה לו ובקדירה שהוא חי לגמרי מותר אבל בצלי בבשרא אגומרי אסור לשהות בשר חי אא"כ נתבשל מבעו"י כמב"ד ולדעת רש"י ותוס' וסיעתם כל שהגיע למאכל ב"ד מיקרי בשיל וש"ד אלא כשהתחיל להתבשל קצת ולא הגיע למב"ד אז צריך להיות גרוף או קטום וכן היא הסכמת הא"ז ומ"ש מותר להשהות הקדירה כו' היינו כשנתבשל כמב"ד : (ב) וגם ישראל עצמו אפשר שמותר להסיר כו' . וקשה הרי לעיל דף ק"ע ע"ד כתב ולא על גבי גחלים ממש ה"ה קדירה סמוך לגחלים אסור ועוד קשה שהרי לקמן בפ' במ"ט דף קע"ג ע"א כתב מכאן פסק בסמ"ג דאסור להניח גחלים בוערות כו' ועוד קשה מה שכתב ראבי"ה שם אבל היכא דאיכא גחלים לוחשות כו' אין לישראל ליטול ובהג"ה הוסיף לומר דאפי' לנכרי אסור לומר לסלק וי"ל דלעיל דף ק"ע ע"ב איירי בבשרא אגומרי דאסור מפני שהוא מכבה ומה שכ' שם הוא הדין קדירה סמוך לנהלים ר"ל דוקא סמוך לגחלים שאז בקל יכול לחתות בגחלים אבל בכאן מדבר שהקדירה על גבי הגחלים שאין מכבה כמו בשר וגם אין סביביו גחלים ואין בקל יכול לחתות ובפ' במ"ט מיירי הכל בהטמנת שיש לחוש יותר שמא יחתה בגחלים ולקמן בהג"ה איירי שיש גחלים סביב לדפנות כ"כ שא"א להזיז הקדירה שלא יזיז הגחלים דומיא דכיסוי דקאי עלה ונמצא מכבה ומבעיר ולכך אפי' לומר לנכרי אסור : (ג) מותר להטמינו . נראה להטמינו לאו דוקא בתורת הטמנה דהא הרא"ש והר"ן כולהו מסכימים דאפי' נתבשל כל צרכו אסור להטמינו בדבר המוסיף הבל ולא כרשב"ם דמתיר וכן פסק המרדכי בסמוך ריש פ' במה טומנין דבכל הקדירות איירי כו' ע"ש ועוד דבהאי פ' כירה לאו בהטמנה איירי רק מדין שהייה ועוד דהאי דין הסמוך דמותר להטמין פירות חיים כו' כתבוה התוס' והרא"ש דמותר מטעם דקי"ל כחנניא וחנניא בשהייה מיירי ולא בהטמנה עוד י"ל דהמרדכי כתב כאן דינים הללו ששניהם רשב"ם אמרם בדין הטמנה כמ"ש התוס' והרא"ש ר"פ בשמו והיה כתב כן בדין הטמנה שהוא משווה דין הטמנה לדין שהייה דהיכא שנתבשל כמב"ד שמותר להטמינו בדבר המוסיף הבל כמ"ש התוס' והרא"ש ר"פ בשמו ומדבריו אלו נלמוד הדין בשהייה ודו"ק וע"ל בהג"ה דף קפ"א ע"ב : (ד) להטמין תפוחים . ר"ל אע"פ שלצלות בשר חי בבשרא אגומרי אסור אא"כ נתבשל כמב"ד : (ה) וה"ה לביצים חיים כו' . סוף פ"ק תנן אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעו"י כמב"ד ומוקי הספר משנה זו כשצולה לצורך הלילה אבל לצורך מחר מותר . אך הלשון שאמר הספר אבל לצורך הלילה נראה דאסור דמשמע כאלו היה הדבר ספק לו וזה מגומגם הוא דהא תנן בהדיא אין צולין וכו' וצ"ל ליישב דה"ק שנראה לו דאסור דקתני ר"ל לצורך הלילה ולצורך מחר הוא מותר ודו"ק : (ו) אבל לצורך הלילה נראה דאסור . וכ"כ התוס' והרא"ש ר"פ במה טומנין אבצל וביצה משום דאינן ראוין לאכול חיין כ"כ וצ"ל דה"ה מים אבל פירות מותר אפי' לצורך הלילה כ"כ שם בהדיא וכן בטור ס"ס רנ"ז ע"ש וכן מתיר בסמוך ליתן פירות בתוך הככלו"ש וא"צ לחלק בין ככלו"ש לאש דהתם אינו סמוך לאש דהככלו"ש מפסיק : (ז) ומוקי לה כו' . הא דאמר הספר ומוקי לה כר' יוסי כו' י"ל משום דלא תחלוק בין פסח לשאר מקומות לכך מביא ומוקי כו' ר"ל דאם שאני פסח משאר מקומות לא היה צריך לאוקמי כר"י דאדרבה נימא שהוא כב"ע דהכל מוד גבי פסח אלא ודאי ל"ש וגם רוצה להביא ראיה מר"י דאין בישול אחר אפיה ומדברי ר"י לחודיה לא היה ראיה דשמא שאני הואיל ובעינן טעם מצה כמ"ש ראבי"ה בסמוך לכך אמר ומוקי לה כר"י ש"מ דהתלמודא מביא ראיה ממה שמצינו שיש בישול אחר אפיה כן יש בישול אחר צליה ממילא נשמע דטעמא דר"י הוא משום דיש בישול אחר אפיה וז"ש הספר אחר כך אלמא דיש בישול אחר צליה ר"ל מה שאמר צלאו ואח"כ בשלו דחייב וה"ה דיש בישול

אחר

דע"כ לא קאמר ר' יוסי אלא לגבי מלח דבעינן טעם מלח בפיו וליכא : [א] [מחלוקת בקרקע ופרש"י דפלוגתייהו בחמין שהוחמו מע"ש והרשב"ם פי' בחמין שהוחמו בשבת עצמה] וכן פסק בספר הרוקח : [שם] א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה דאמר שג בחמין אסור בצונן מותר . ושרי בצונן להשתטף פי' לשפוך על אבריו אבל רחיצה לא שרי אפילו בצונן ואפילו בקרקע . פר"י והני מילי קרקע דומיא דכלי כגון בריכה דומיא דכלי מופסקת מן הנהר אבל נהר ממש שרי לכולי עלמא וכן פירש רבינו אבי העזרי דתניא בפרק שמונה שרצים [לקמן דף קט.] רוחצין במי (גדר) [גרר] במי חמתן במי א טבריא . (*כ"ש [*בשבת] להקר בלא שפשוף מותר : שמע מינה (ט) *הפשירן לא זהו בישולן [*כך גי' ר"ת והאלפסי] (א) והא דלא הניחו בכלי ראשון גזרה שמא יתבשל ה"ה ליין דש ומים דמותר

[*בקונטרס ה"ר קורביל ומה שאנו אומרים לנכרי להוציא החמין מן הגחלים בשבת אין אומרים לו לכבות ולא להבעיר והיינו איסור קא עביד . הגהת מיימוני פרק ו' דהלכות שבת] :

לפשר היינו בכלי שני אבל לא בכ"ר ולא כנגד המדורה מקום שיוכל (להתבשל) [להתפשר] וכן משמע בירושל' . בספר המצוה כתב שנוטין מיחא מים מותר להפשירן לכ"ע וה"ה ליין ושמן דהלכה כשמואל דשרי כשאין היד סולדת בו וכן היה נוהג [בביה] ר"י מפרי"ש וכן כתב המיימוני מביא אדם קנקן מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיוחמו אלא בשביל שתפוג צנתו וכן מניח פך של שמן כנגד המדורה וכתב רבינו אבי העזרי דאין לתת פירות תוך הכוכל"ס בבית החורף כדי שיפשו דלא גריע ממים אבל מבעוד יום מותר לתתם שם (ב) : אמתחמם שה אדם כנגד המדורה מכאן יש להוכיח דמי שרחץ ידיו במים לא יעמוד נגד המדורה לחמם ידיו שיש לחוש שיפשירו מים שעל ידיו : ב האילפס והקדירה כו' רשב"ם שו היה אומר [א] דעירוי ככלי שני ודייק מרישא דקאמר לא יתן לתוכו תבלין ולא קאמר לא יערה על התבלין שבקערה מכלל דשרי לערות וכן קיימא לן פרק כיצד צולין [פסחים דף עו.] דתתאה גבר ור"ת פירש דעירוי ככלי ראשון ודייק מסיפא דקאמר אבל נותן לתוך הקערה ולא קאמר אבל מערה לתוך הקערה רותחין על התבלין ואע"ג דקי"ל דתתאה גבר מיהא חם לתוך צונן כדי קליפה מיהא מבשל אע"ג דגבי אמבטי שרי ב"ה חם לתוך צונן שאני התם דמים צוננים כהם גדול ולכן שז הלכך במליגת תרנגולים אם עירה עליהם מכלי ראשון א"צ לקלוף אלא העור ולא יותר ואמנם פעמים דאפילו קליפה אינו צריך אם ראש התרנגולת למעלה דאז הנולה שובבת ומגינה מפני הרותחין וכתב ראבי"ה קבלתי דכלי שני כהי דאינו מבשל בולע ומפליט הוי ואם מלגו תרנגולת טרפה וכשרה יחד נראה דאסור [ג] שסומן הטרפה נדבק לאותר ומפעפע למים ונבלע בדבר קל (ג) מדם [ג] כדמוכח פרק כל הבשר [חולין דף קיב:] גבי מרי בר רחל דאמליחה ליה התיכה של נבילה בהדי שוטה דאפילו בכלי מנוקב אסור הלכך אין לדמותה לשני כשרות שמלגו יחד דאע"ג (י) דליכא למימר בהו דמא מישרק שריק מיהו אין נדבק בדבר קל כשומן מיהא לאחר מליגות הכשרות נמי אין להחזירם ליורה ולהרתיחם פעם שנית כדי [למלוג] בהם שנית או להדיח בהם הקערות שאז נאסר הכל מדמו שנפלט בתוך הכלי בראשונה [ד] ובס"ה כתבו דמשום הרחקה זו נהגו לרחוץ לאחר התרנגולין יפה יפה : [שם] שח מלח שרי הוא כתבלין כתב ראבי"ה הלכה כאיכא דאמרי דמלח אפילו בכלי ראשון נמי לא בשיל וכן פי' ר"ת אבל האלפסי (יא) תפס שיטתו כלישנא קמא [ה] דבכלי שני נמי בשיל (ד) ור"י פי' כר"ת דס"ל לפסק כר"נ (ה) וה"ר דן אמר לי דמגלא שלנו דמתקנין אותו ע"י בישול אין לחוש כדתניא [לקמן דף קמח:] כל שבא בחמין לפני השבת כו' ומ"מ (יב) המחמיר תע"ב שלא ליתן מלח אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו הואיל ואיכא איסור דאורייתא בבישול : [שם] שט *צריכא מילחא בישולא כבשרא דתורא משמע דבשרא דתורא לא בשלה אפילו בכלי ראשון אלא ע"י רתיחות ומכאן היה משמע (יג) להתיר בשר יבש שרחץ אותו בכלי ראשון שהוגבה (ו) מעל האור שנה מרתיחותיו ומכל מקום אין להתיר דנהי דהבשר אינו מתבשל דלא שייך בו בישול מ"מ הבשר בולע דם מידי דהוה אכלי דלא שייך בו בישול אפ"ה בלע ע"י כלי ראשון : שי ג *מאסור לבטל כלי מהיכנו וכן פסק הרב ר' אליעזר ממיץ כרב חסדא ולא כרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל (יד) אלא לצורך דבר הניטל [ו] : בחדר שהיה ישן בו מהר"ם היה בו ספרים שיא ובכל לילה היה עושה מחילה עשרה טפחים גובה בפני הספרים לפי שלפעמים היה משתין בלילה ובכל ע"ש היה עושה מחילה מבעוד יום והיה כורך המחילה לצד מעלה ומניחה על המוט ומשייר בה רוחב טפח ובליל שבת פושטה למטה לפי שבשבת אסור לעשות מחילה כל מחילה שאינה לצניעות בעלמא אסור לעשותה בשבת וראיה מפרק בתרא דעירובין [דף קב.] הנהו דיכרי דהוו בי רב הונא דביממא בעו טולא ובליליא בעו אוירא אתו לקמיה דרבינא *א"ל זיל כרוך בודי' ושייר בה טפח ולמחר פושטה דהוה ליה מוסיף על אהל עראי ושפיר דמי והני מילי במחילה שאינה עשויה לצורך צניעות אבל מחילה שעושה לצניעות בעלמא מותר כגון מחילה שעושין בשעת הדרשה בין אנשים לנשים מותר לעשותה בשבת כדאמרינן פרק כל גגות [שם דף לד.] לשמואל דעביד לצניעותא בעלמא הוא דעבד גם מותר בשבת לעשות מחילה להגן מפני החמה או מפני הצנה שלא תפול על האדם ועל האוכלים כדמשמע פרק כירה [לקמן דף מג:] גבי מת המוטל בחמה דאסור לעשות מחילה בשביל המת אבל בשביל חי מותר שיב [דף מ"ג] *מניח עליו ככר או תינוק* ומטלטלו פי' ה"ר אביגדור כהן דמה שצריך ככר או תינוק היינו דוקא למת ערום אבל למת בכסותו מטלטלין אותו אגב כסותו ד וראיה מפרק ב' דביצה [דף כא:] מטלטלין להו אגב כסה כתב ראבי"ה נ"ל אם חוששין שמא יתקשו אבריו ואז לא יוכל לפושטו ואז יהיה בזיון למת מניח עליו ככר או תינוק ודוחק על הככר עד שיפשטו אבריו כדחזינן פרק המצניע [לקמן דף צד:] גבי ההוא שכבא דהוה בדרוקרת מפני כבוד המת שריא רב נחמן לאפוקיה לכרמלית ורש"י ז"ל פי' התם משום חשש דליקה התירו וה"ה בזוי אחר וכן קבלתי מעשה היה בימי רבינו אליעזר ממיץ שיג שהביאו מת מחוץ לתחום בשבת בספינה והיה המקום צר לבא אליו וגם הנכרים היו מתאספים שם עד שהיה המת מוטל בבזיון קצת ובא הדבר לפני הגדולים וצוה ה"ר אליעזר להוציא המת מן הספינה *ולהביאו ע"י נכרי בבית קרוביו ביום השבת מפני כבודו וראייתו מפ' המצניע [שם] דההוא שכבא דהוה בדרוקרת שרא להו ר"נ להוציאו בכרמלית על יד ישראל ואם התירו שבות דאית ביה מעשה כלומר שישראל עצמו עושה ק"ו באמירה לנכרי שבות דלית בה מעשה כגון נבי נדון זה כדאמרינן פ' הדר [עירובין דף סז.] גבי ההוא ינוקא דאישתפיך חמימי וכו' ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה ובין שבות דלית ביה מעשה והו הניא [לקמן דף קנא.] מחשיכין על התחום על עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין ואומר לנכרי פירוש בשבת לא מצאת במקום פלוני וכו'. ורבינו ברוך ממגנצא דן לפניו עד שאתה מדמהו להאי מעשה דפרק המצניע תדמהו אדרבה להאי מעשה דפ' כירה דאיתמר מת המוטל בחמה כו' ומשמע התם דטלטול מן הצד שמיה טלטול ולדברי הכל אסור' [ז] לטלטלו מחמה לצל *הלכך נראה לפרש דההיא דפרק המצניע דוקא משום ה דליקה התירו (טו) ולא כפירש"י שפי' התם שהיה מוטל בבזיון דליקה וחמה ועוד הקשה לו מהא דאמרינן פ"ק דביצה [דף ו.] ופ' תולין [לקמן דף קלט:] מת בי"ט ראשון יתעסקו בו עממין נהי דריא בי"ט אפי' בשבת נמי והשיב ה"ר אליעזר ממיץ אין הכי נמי ומשום דבעי למימר בי"ט שני יתעסקו בו ישראל משום הכי נקט נמי בי"ט ראשון [ח] אבן רבינו ברוך הקשה דא"כ גם יום הכפורים שחל להיות סמוך לשבת אמאי נוטרינן משום מהיא [ר"ה ד' כ.] הא איכא תקנה ע"י עממין ומה שהביא ראיה מההיא דמחשיכין על התחום כו' לאו ראיה היא דהתם ה"פ שאומר לנכרי היום בשבת והנכרי אינו עושה עד לאחר השבת אבל הכא שמדבר היום לנכרי והנכרי עושה היום בשבת לא: שיד [ט] גם מעשה בא בא' שהורה לומר לנכרי שילך חוץ לתחום בשבת אחר קרובי המת שיבואו לקבורתו ור"מ אמר כי הוא טעה מהא דתנן מחשיכין על התחום לפקח על עסקי המת ועל עסקי כלה ה"פ שמותר לישראל לילך בשבת עד סוף התחום כדי שיהא מזומן למוצאי שבת וקרוב להביא צרכי המת וצרכי כלה . [י] ודוקא משום מצוה התירו אבל אי לאו משום מצוה לא כדתניא [עירובין דף לט.] לא יטייל אדם על פתח המדינה כדי ליכנס למרחץ מיד

[*ופשיטא דהשתא עובדא איסורא דאורייתא היה באי מב' דרכים וכשבא מחוץ לתחום דהיינו י"ב מיל נחוק מהעיר וסבר בתחומין די"ב מיל דאורייתא או כשהוניאוהו בספינה היו רוצים להוליכו בבית ורס"ר היה. וסאי דקאמר שבא מחוץ להודיענו דאיסור דאוריי' היה ביה ואפ"ה התירו דאס"ד דבאיסורא דרבנן הוא דקא שרי רא"ס מאי האי דהאריך במילתא וקאמר אם התירו שבות וכו' דלא הוה צריך לאוכוחי כולי האי דהיה היא ולא הל"ל אלא דאפילו ע"י ישראל שרי ועוד מדמקשה עלה ר"ב מההיא דפ"ק דביצה ובפ' תולין דקאמר מת בי"ט ראשון מאי איריא בי"ט אפי' בשבת נמי וכן נמי מקשה לו ומההיא דפ"ק דר"ה דמשמע דאסור לקבור המת בשבת אפי' ע"י עממים ומאי קא פריך ליה אי עובדא דרא"ס איסורא דרבנן הוא והא התם גבי קבורת המת איסורא דאורייתא קא עבדי וכן יש להקשות על הרא"ס עצמו שהוצרך לתרץ ההיא דביצה דה"ה אפי' בשבת נמי כו' אלא ודאי נראה כדפרישית דרא"ס באיסורא דאורייתא קא מיירי וכן מצאתי בהג"ה וז"ל מעשה והתיר רא"ס וכו' עד והעביר כרמלית ע"י ישראל עצמו מרה"ר ע"י נכרי עכ"ל הרי כתב בהדיא דבאיסורא דאורייתא התירו . תשובת רבי דוד כהן מקורפוי בית י"ה חדר ז'] :

[*ואפשר שיטעה הטועה לומר דהכי פריך דכי היכי דהתם לא אשכחן שהתירו ע"י נכרי אלא ע"י ככר ותינוק א"כ אסור הוא לטלטלו ע"י הנכרי וכל שכן איסורא דאורייתא דאסור ע"י הנכרי ויאמר האומר דהא ר"ב סבר טלטול נמי אסור ע"י נכרי אפי' היכא דמוטל בחמה כדי שלא יטעה הטועה בזה צריך אני לפרש את דבריו ואומר דפשיטא דלבה"ג אית להקשות דאע"ג דאמרי' דאסור לישראל לטלטל ואפי' בטלטול מן הצד אלא ע"י ככר או תינוק מנלן דע"י [נכרי] אסור דהתם לא שמעינן בגמרא אלא דע"י [ישראל] אסור כי היכא שמשמיענו בכל איסורי שבת . ולענין אמירה לנכרי תלוי הדבר לפי מה שהוא הדין ר"ל באיזה דבר אסור ובאיזה דבר מותר ולאו בכל דין ודין אמרו דין אמירה לנכרי אבל דעת ר"ב הוא זה שהוא כמו שרא"ס התיר מטעמא דההיא עובדא דהמצניע שהתיר רב נחמן אפילו ע"י ישראל וקאמר דהואיל ובשבות דרבנן מתירין ע"י ישראל ק"ו שיש להתיר איסור דאורייתא ע"י נכרי דהמיר היא איסור שבות ע"י ישראל מאיסור דאורייתא ע"י נכרי והביא ראיה מההיא דפ' הדר דקאמר לא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה דהיינו [ע"י ישראל לשבות דלית ביה מעשה דהיינו] אמירה לנכרי ואפילו באיסור דאורייתא והיינו כפי' ה"ג והוא ז"ל הקשה לו עד שאתה מדמה להאי עובדא דמצניע ואתה מביא ראיה דשבות מותר ע"י ישראל וממנו אתה למד ק"ו לאיסור דאורייתא ע"י נכרי אדרבה תדמנו להאי דפ' כירה שהוא היפך זה דאפילו טלטול דרבנן אסור ע"י ישראל וא"כ לית לן למילף היתר באמירה לנכרי באיסור דאורייתא וקאמר הלכך נראה לפ' כו' הואיל והזינן התם בפ' כירה דאפילו טלטול דרבנן אסור ע"י ישראל א"כ צריכין אנו לפרש ההיא דהמצניע דבדליקה קא מיירי ואין סותרין זה את זה וא"כ אין להביא ראיה להתיר אמירה לנכרי באיסור דאורייתא . תשובת הנ"ל] :

הגהות מהר"ם

(א) וה"פ מדברי בכלי שני ש"מ הפשירו לא זה הוא בשולו : (ב) אבל רש"י גריס ש"מ הפשירן זהו בישולן פי' מדאסר בכ"ר להפשיר : (ג) כלומר יותר מדם. הר"ז : (ד) אלא שגירסתו מהופכת : (ה) וכ"כ הר"ר ישראל משם רשב"ם דמתיר ליתן מלח בתבשיל אפילו בכלי ראשון דלא בשיל : (ו) כ"א שהועב :

הגהות ומ"מ ממי"י

א מתני' : ב מימרא דר"נ : ג מימרא דרב יוסף אליבא דרב חסדא : ד מימרא דרב חיננא בר שלמי' משמיה דרב

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] וכן פסק רוקח . והתוס' פירשו מדיחין אותן בחמין היינו בכלי שני דאילו כלי ראשון מבשל אפי' ע"י עירוי לקמן לפר"ת . ואפי' בכלי שני דוקא מדיחין אבל לא שורין ואע"ג דתבלין שרינן לקמן ליתן לתוך הקערה אע"ג דהתם איכא שרייה י"ל דתבלין לא הוי אלא למתק הקדרה ולא דמי כל כך למבשל והיכא דבא בחמין בכלי ראשון איכא לספוקי אי שורין אותו בחמין היינו בכלי שני או אפי' בכלי ראשון : ג"מ [ב] פי' הכל בין הכלים בין התרנגולת : [ג] פי' משום דדם מישרק שריק ולא ממהר לבלוע כדבר קל כשומן : מהר"ם [ד] ובספר המצות כתב משום הרחקה זו נהגו לרחוץ אחר התרנגולת יפה יפה וגרסי' בירושלמי דמס' מעשרות מה בין כלי ראשון לכלי שני אמר רבי בון בכלי ראשון אין היד שולטת א"ר יונה אף בכלי שני אינה שולטת אלא עשו הרחקה לכלי ראשון ולא עשו הרחקה לכלי שני וכן נמצא כתוב בשם רבינו חיים כהן אבל בספר המצות כתב בשם ר"י הלכה למעשה דמותרין הכשרות : ג"מ [ה] אבל אינו כן ברי"ף שלנו דבהדיא פסק כלישנא בתרא : ש"י [ו] נ"ל פי' שיש חילוק במוקצה כגון בביצה שנולדה בשבת לכסות בכלי לר' יצחק אסור ומשום ביטול כלי מותר שהרי יכול לחזור וליטלו שאינו נוגע : [ז] ובהגהות מרדכי ובאגודה דף קכ"ה סי' ס"ד מחלק דוקא כשהטלטול לצורך מוקצה אבל כשהטלטול לצורך דבר שאינו מוקצה כגון מעות על הככר אז לא שמיה טלטול : [ח] וק"ק בעל קושיא ראשונה אינו משיב כלום רק על השניה וי"ל דלא הש להשיב שנתלה באילן גדול [דל"פ אלא] במוטל בחמה ובנכרי י"ל דמודו כ"ע ועוד הרי רש"י פי' בהדיא בזיון או דליקה או חמה ואי משום טלטול מניח עליו ככר או תינוק וא"כ לא קשה מפרק כירה שלפם ג"כ מותר ע"י ככר או תינוק כמה דאמר בגמ' וברב אלפס כשיש ככר כ"ע לא פליגי וא"כ לא קשה מידי מפרק כירה על פרק המצניע וק"ל : מהר"ם [ט] ואפ"ה נראה לרבינו ברוך שהדעת נוטה להתיר דלא גרע מכל צרכי חולה הנעשין ע"י נכרי בשבת אפי' אין בו סכנה בביצה פ"ב והתם משמע דיש יותר להתיר מלכחול עינו . ושאל ר"ב כו' סיום דמלתא בהגהות פ' כירה : ש"י [י] וק"ל תדא מה עלה על דעת המתיר הלא לא התיר התנא אלא מחשיכין על התחום דמשמע אבל לא לומר לנכרי דאל"כ לשמעינן רבותא ועוד מהו לשון ר' מאיר אומר כי הוא טעה מהא דתנן כו' כי היה קשה לו פשיטא שמחשיכין על התחום מותר כי הוא לא ידע הברייתא במביא ר"מ לא יטייל אדם על פתח המדינה כו' אלא ודאי ר"ל לאו דוקא מחשיכין אלא הולכין אפי' עד סוף התחום כדי לומר לנכרי ודוחק כי לשון מחשיכין אינו מיושב לפי דעתו של מורה . וי"ל שטעה בזה דאדרבה ידע הברייתא וסבר שבשבות דאית ביה מעשה לעשות הוא עצמו להחשיך על התחום חמור יותר מלומר לנכרי : וקשה

שלטי הגבורים

גבי מלח ואין אנו בקיאין בזה וגם הגלי יזהר אדם כמו כן וכן דבר מבושל כמו בשר או דגים בחום האש אפי' אין היד סולדת בו כי אין אנו בקיאים בשיעור סולד מתי הוא ואם עושה כן חושש אני לו מחטאת ויש לגי' התר בישול . עכ"ל הגהת מיי' : א מסקנא דמלתא דרחיצת חמי טבריא מותרין בשבת ויו"ט ושאר המין אסורין בזה ובזה . מותר להשתטף כל גופו בצונן להקר בלא שפשוף אפי' בשבת ובלבד שלא ישוט ופניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ אפי' בהמין והוא שהוחמו מע"ש וביו"ט מותר לחמם לצורך פניו ידיו ורגליו אבל לא לרחוץ . לקוטי הר"ר יוסף שמשמע מפי רבו רבינו שמואל ז"ל : ב קערה הולכת בת יומא שנשתמשו בה בשר ע"י עירוי יש שהצריכו קבורה למקפה כדין בשר בחלב . ואומר הרב מסמ"ג דהבל הוא דאי עירוי ככלי שני כדפירש רשב"ם שרי ואפי' לפי' ר"ת דפי' עירוי ככלי ראשון מ"מ אדמיקר ליה בלע דתתאי גבר ואינו אוסר אלא כדי קליפה דפשיטא שיש במקפה ס' מכדי קליפה . אך ק"ל אמאי אסרו למלוג תרנגולת בכלי ראשון אחרי שרתחו הנותר במים צוננין כהי דמבשל הדם שבתוכה מה בכך הרי הוא דם האברים שלא פירש וגבי ככר אמרי' בהקומץ רבה דתלטי ליה ברותחין לגמת הדם שבתוכו ואפי' פירש אמרי' דם שבשלו אינו עובר עליו ואמר רב אינו עובר עליו ומותר לכל הפחות בעוף וא"כ כי נמלח בכלי ראשון בדיעבד אמאי אסור התרנגולת . הגמ"ה: ג כתב הר"ם דאם חפץ או שום דבר מונח על מעות או על שאר מוקצה בשבת והוא צריך לאותו חפץ מותר ליטלו משם כי דבר מוקצה אין אסור אלא לטלטלו בשבת ממקום למקום אבל ליגע בו מותר וקצת נ"ל להביא ראיה מדתנן בפ' במה טומנין טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלים אותם כיצד יעשה נוטל הכיסוי והן נופלות מאליהם ולא מיקרי בסיס לדבר האסור היכא דדעתו ליטול הקדרה בשבת אלמא אע"ג דהמוקצה מונח על הקדרה שרינן ליטול הקדרה מכ"ש היכא דהחפץ מונח על המוקצה דשרי ליטול החפץ . ע"כ : ד כ' רבינו וצ"ע שמת מת בכסותו הוא בטל : ה בדליקה התירו ולא מיבעיא דליקה אלא אפי' נשבר לו חבית מותר לומר לו לנכרי כל המציל אינו מפסיד והיכא שיש לו דליקה ויש ספק מסכנת נפשות כגון שנדלק בבית הישראל וירא שמא ח"ו יבואו

בגדי ישע

אחר אפ"ה זה נשמע מדברי ר"י ומה שמקשה אחר כך ראבי"ה ממסקנא דפרק כיצד מברכין כבר כתבו התוספות שם בפסחים דף מ"א ע"א בד"ה עולא אמר כו' דמסקנא דהתם אתיא כעולא ע"ש : (ט) הפשירן לא זהו בישולן. זהו גי' רי"ף אבל רש"י גורס בענין אחר ע"ש : (י) דליכא למימר בהו דמא מישרק שריק. כיון שהשה יחד בכלי א' גם הדם נימוק במים שמונחים בתוכו : (יא) תפס שיטתו כלישנא קמא. ואיני כן ברי"ף שלנו : (יב) המחמיר תע"ב כו'. קאי אמלח שלהם ולא אצלנו והאי מכל מקום לישנא דתוספות דהתם : (יג) להתיר בשר יבש. וב"ש בשר חי דאינו נמלח והא דלא כתב סתם משום דדרכן היה בכך לשרות ולהדיח בחמין בשר יבש שנמלח הרבה ועדיין לא הודח הדחה אחרונה שלאחר מליחה ועיין באשרי שכתב דין זה אבשר חי אבל בשר יבש ומליח ישן אפשר דאסור דממהר להתבשל ואפי' נמלח מחדש יש לאסור נהי שאינו מתבשל מכל מקום בולע דם כו' ע"ש : (יד) אלא לצורך דבר הניטל. ואליביה דר"י אסור לכפות הסל לפני האפרוחים משום שהוא דבר שאינו ניטל בשבת ואליבא דר"ח מותר דמותר להוסיף על מחיצות עראי : (טו) ולא כפרש"י כו'. ר"ל שרש"י פירש שהן מפני בזיון דליקה והן בזיון אחר מותר ואינו כן אלא

ונדולה מזו תנן התם [לקמן דף קנא.] נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד ישראל בהם אא"כ באו ממקום קרוב אלמא אפילו הביאן הנכרי מאליו אין זה כבוד המת לספוד בהן ופרש"י דקנסא הוא שלא להספיד בהן עולמית משום דמוכחא מלתא דאין דרך להביא חלילין אלא בשביל המת וא"כ כ"ש דאסור לומר לנכרי לילך בשבת אחר קרוביו לכבדו ולהספידו אבל חולה דתקיף ליה עלמא ואומר שישלחו אחר קרוביו הא ודאי שרי זה התיר רבינו שמחה אפילו בשבת שמא תטרף דעתו עליו כדאמרינן פרק מי שמת [ב"ב דף קנו:] קונים מש"מ אפילו בשבת שמא תטרף דעתו עליו: **שטו** א*חוץ מן המסר הגדול (טז) מיהו לצורך גופו או לצורך מקומו מותר כדמשמע פ' כל הכלים [דף קכד:] וה"ה לנר שהדליקו בו באותו שבת אבל נרורות ומעות וכל דכוותייהו שאין עליו תורת כלי ולא (שם) תורת אוכלים חמור מכולהו ואפילו לצורך גופו או מקומו לא וכ"פ ראבי"ה: [דף מג] כופין הסל לפני אפרוחין פירוש לצורך מקומו משמע דאפרוחין **שטז** מוקצין הן וטעמא משום דבעלי חיים מוקצין הן בגרוגרות וצימוקים ורבינו שמשון פי' דוקא בנולדו בו ביום (*משום דלא) [*דאל"כ הוו] חזי לשחק בהן את התינוק ודבריו אינם עיקר ובתוס' הארכתי: [דף מג ע"א] **שיז** א ב*ולא יתן לתוכו מים ומוקמינן אפילו לרבנן דאמרי פרק כל כתבי [*דף קכ:] גרם כבוי מותר הכא אסור משום דקרובי כבוי הוא וטעמא מכיון שהמים בעין ובודאי יפלו הניצוצות ובכוונת כבוי ניתן המים אסור אבל אם אינו נותן לדעת כבוי כגון אלו ללוחיות שקורין לאמפ"א שנותנים בהם מים להגביה השמן או שלא ישבר הכלי מותר: [דף מג ע"ב] ואי דבי יהודה כי לא מכוין מאי הוי וכי תימא לר' שמעון היכי ניחא הלא פסיק רישיה ומודה ר' שמעון בפסיק רישיה ויש לומר דלר' שמעון איכא לאוקומי דאיכא רווחא טפי ואינם רואין אותן כנילודות ולא הוי פסיק רישיה ומכל מקום לרבי יהודה אסור כיון דסוף סוף נילודות בעבור המחללת אסור ומשני דליפסיק להו רווחא גדולה כל כך שיהו רואות אותו **שיח** מכאן נראה בקיץ בעת שהזבובים מצויין אסור לסגור תיבתו בשבת אם לא יניח ריוח גדול שיוכלו לצאת דאי לאו הכי הם ניצודים ואפילו ר' שמעון מודה דאסור משום פסיק רישיה. [דף מו] **שיט** מי יימר דמזדקיק ליה חכם איכא מרבוותא דאמרי חכם יכול להפר אחר קיומו של בעל וכן פסק הרא"ם פרק נערה המאורסה דבעי התם יש שאלה בהקם ופי' הרא"ם אם קיים לה יש שאלה אחר כן ופשיט התם דיש שאלה וכן מוכיח בירושלמי עיין פרק המדיר ופרק השולח: סליק פירקא

[דף מו ע"ב] **במה** טומנין **שב** לעיל פירשתי דמתניתין בכל קדרות מיירי אפילו בבשיל כל צרכו ויש לתמוה היאך נהגו להטמין (בכירה) על ב הקרקע (פסיא) המה שקורין איסטר' בלע"ז שעושין עליה אש כל היום הלא מוסיף הבל יותר מגפת (*ועלים) [*של זיתים] ויש שעושים גומא ומחממין אותה היטב וגורפין אותה וטומנין שם הקדירה והלא כל זה מוסיף הבל יותר מגפת (ועלים) והיה לו להסיבה על דבר נוקן ואולי יש לומר שלא גזרו אלא על דבר שיכולין לטלטל דומיא דרמץ כגון חול וסיד ומלח [ולא דבר מחובר א"כ לא גזרו אלא דבר שהוא מוסיף הבל מחמת עצמו כגון מלח וסיד] (*אבל) [*אם כן] דבר שהוא חם מחמת ד"א לא גזרו לפי [דף עח ע"ב] שהולך ומתקרר ולא דמי לרמץ שהוא חם מחמת האש דרמץ היינו אש דשייך למגזר בו שמא יחתה [א] (א) והא דתנן [לעיל דף לח:] לא יטמיננו בחול ובאבק דרכים התם מיירי בשבת עצמה [*ס"ת] [ג]: גקופה שטמן בה מכאן פסק בספר (*המצות) [*התרומות] דאסור להניח **שבא** גחלים בוערות תחת הקדרה [ג] אע"פ שאין סביב הדפנות ומיהו אם מלא גחלים בוערות למחר תחת הקדרה או סביב לה בשוגג לא נאסר התבשיל בכך והא דאמר רב חסדא [לעיל דף לט:] ממעשה [*שעשו] אנשי טבריא כו' והתם אסרו לשתות [התם] כל הטמנתו לא היה אלא בדבר המוסיף הבל אבל אם עיקר הטמנה בדבר היתר אם נתן בשוגג גם רמץ לא נאסר בכך: [דף מח] זו חיבור פי' הפותח בית הלוקר. וזו מגופת חבית אינו חיבור שהרי ליטל עומדת (ג) וכן פירש"י ומכאן

[*מהר"ם היה מותר להוסיף התמין לאחר שהוציאוהו בשבת תוך כרים וכסתות. ע"כ הגה' מיימוני פ"ד דהלכות שבת ועיין בהגהת מיימוני פ"ג שכתב בשם סה"ת קדירות שטומנין בהן בין המשמות והן מבושלים כל צרכן מותר לגלותן משתחשך ולחזור לכסותן גם להוסיף כיסוי עליו כו' ע"ש ועי' עוד שם בהגהת מיימוני בעמוד שלפני זה ועי"ל במרדכי סי' ת"א]:

שבב יש להוכיח שמותר לסתור *סתימת פי התנור שסתמו מע"ש ודומה להא דאמרינן פרק חבית [לקמן דף קמ.] (ג) דשרי למברז חביתא בבורטיא בשבת [ד] משום דמכוין להוציא היין ולא לעשות פתח: [דף מט] **שבג** דכיצד יעשה נוטל הכסוי והן נופלות (ד) כתב ראבי"ה אבל היכא דאיכא גחלים לוחשות סביב הקדרה אין לישראל ליטול ולסלק הקדרה מפני שמחתה ומבעיר את העליונות ומכבה את התחתונות כדאיתא בכריתות [דף כ:]: הגה"ה [ס] וראוי ליזהר [שלא] לומר לנכרי לסלק (ס) דשבות דאית ביה מעשה הוא אבל אין לאסור התבשיל בסלוק הנכרי דמבעיר אפילו בישראל הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה ואין כאן אלא איסורא דרבנן אליבא דר"ש וכ"ש אם יודע באמת שאין שם גחלים לוחשות בשעת הסילוק אפילו ישראל מותר לסלקו רק שיהיה לו מקום לתפוס הקדרה [*במה הואיל ומאתמול הוה דעתו לטלטל והא דאמר אבל גיגית שנעשה בסים לדבר האסור] והקדרה לא נעשית בסים לדבר האסור [אלא] כשלא היה ברצונו ליטול ושוב כמלך ליטלם ע"כ: [שם] נוטל את הכיסוי ודוקא כשהכיסוי מגולה ועל ידו נופל המוקצה אבל ליגע במוקצה ולהסירו לא כיון דאפשר בכוס או בככר כר' אליעזר בן תדאי: [דף נ] החריות של דקל יש אומרים דוקא **שבד** בחריות של דקל פליגי משום דמזיזן כשיושב עליהן אבל אבנים שרי דאין מזיזן והלכתא [*נמי בחריות כרב אשי] (נמי) (*כמר בר רב אשי) וכן פי' ריב"א ורבינו שמשון [ור"י פי'] לקמן פרק כל הכלים [דף קכו.] דבעלים בעי קיטור ובאבנים בעי סיתות וכן פי' ראבי"ה משום דס"פ כל הכלים א"ר יוחנן דלא סבירא ליה כרשב"ג אלא כרבנן: [שם ע"ב] ועפר לבינתא ג שרי **שבה** וכן נראה דמותר לרחוץ ידיו במורסן או באפר כירה בשבת [*אם] מגובלין בע"ש או יקחם בידו יבשים וישפוך המים על ידו דגבול ע"י שינוי הוי ושרי כדאמרי' פרק מי שהחשיך [לקמן דף קנה:] וגם פרק המביא [ביצה דף לב.] גבי שריקת תנור אמר רבא וקיטמא שרי ומשמע (*דאין) [*דאינו] מוקצה פי' ר"י **שבו** דצריך להזהיר לנשים כשיוצאות בלעיפיהם שלא יצאו במחט שניטל חורה ועוקצה דלא מהני בה ייחוד לענין טומאה אמנם אם ניטל חורה ועוקצה [ויחדה] מע"ש לשם כך ודאי כה"ג מהני יחוד: (ו) הגילדי צואה שעל **שבז** בשרו בשביל צערו [שרי להסיר] נראה דבני [ו] אדם שיש להם ריבוי שער על ידיהם ובושים להראות בין הנשים דמותר להסירם [*ולית ביה משום לא ילבש] דאין לך צער גדול מזה. גם פי' בספר המצות דנראה **שבח** דאסור לחוף כלי כסף במלח בשבת לפי שהמלח נמחה כשחופף בחזקה אבל בחול שהוא דק דק מותר ובנתר נמי מותר בכלי עץ וכלי כסף ואע"פ שלפעמים כשחופף בחזקה גורר את הכסף מ"מ מותר דהלכה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר (ז) וגם פי' כי בקושי יש **שבט** להתיר לאכול בשבת במקום עשבים לפי שאי אפשר שלא יפול שם מים או ליטול ידיו או לשתות וע"י כך צומחים העשבים והוי פסיק רישיה ועובר משום משקה מים לזרעים אבל להשתין מים על העשבים שרי לפי שמי רגלים חריפין ושורפים את העשבים וכן יין שרי לשפוך על עשבים בפרדס לפי שהוא עזין: [דף נא ע"ב] **של** טאין מרסקין לא את השלג הלכך ד אסור לרחוץ ידיו בשלג ה בשבת ולא ממים שקרשו שקורין גלצ"א בלע"ז לפי שממחה אותן בין ידיו ונעשים מים והוה ליה נולד וכן נראה דאסור להשים פשטיד"א בחורף כנגד האור לפי שהשמנונית נקרש ונקפה ועתה הוא נעשה צלול זהוי נולד ואפילו שמנונית שמתחלה היה צלול [*ונקרש וחוזר ועשאן צלול] הוי נולד שהרי רש"י פירש ברד גלצ"א ואפ"ה תני אין מרסקין את הברד אבל אם הגניע חתיכות ברד שקורין גלצ"א בעומק קרקע כדרך שעושין בארץ אשכנז ובימות הקיץ נותנין לתוך הכוס

הגהות ומ"מ ממ"י א מתני' בפ' כל הכלים : ב מתני' : ג מימרא דר"ז משום חד דבי ר' ינאי : ד מתני' : ה ברייתא בגמ' : ו מימרא מדרב יהודה : ז מחט שניטל חורה או עוקצה : ח מגרר אדם : ט ברייתא בגמ' :

שלטי הגבורים

יבואו נכרים לשפוך דמס של שואי ישראל אפי' שנכרי אלו לא יאמר לו כבה אלא יכבה הוא בעצמו. פסקי מהר"ם: א ואם נפל על השלחן נר או על המפה מותר לשפוך מים על צד השני שיכבה האש לכשיגא שם אבל להניח כלי תחת הנר אסור. ונסתפק אור זרוע היכא שהניח כלי תחת הנר ונפל הנר לתוכו ואח"כ נפל לחוץ או אם בא נכרי ונטל הנר מהכלי אם מותר לטלטל הכלי אח"כ או לא או אם ראובן לקח כלי של שמעון ושמו תחת הנר ונפל הנר לתוכו אם יוכל לאסור כלי של שמעון לבטל מהיכנו או לאו ואם שמעון הניח מעות על כר של ראובן אפי' היה בדעתו להניחם שם כל השבת כתב א"ז דלאו כל כמיניה לאסור על ראובן ומותר ראובן לנער הכר לצורך הכר. פסקי מהר"ם: ב נראה דלא אסרו להטמין אלא בדבר המטלטל דומיא דרמץ אבל בדבר מחובר לא אבל קשה על מה שמחממים לבנים ומשימים סביב הקדרה והלא דבר זה תלוש ומוסיף הבל וי"ל כיון שמתקרר לאחר זמן מועט אין זה מוסיף הבל ועוד קשה על מה שנהגו להטמין ע"ג פטפט שקורין טרפידנא מ"ש מקופה שטמן בה שאסור להניחה על גבי גפת של זיתים והומר ר"ת דשאני קופה שבתחלה טמן הקדרה בתוכה קודם הנחה על גבי גפת ונראה כמטמין לכתחלה אבל לדידן שמניחים אותם על גבי פטפט ותחתיו גחלים ואח"כ מכסין ומטמינין אותה שרי ועוד כיון שיש הפסק דאויר סגי ול"נ ויש לומר דמ"מ אין טומנין בדבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ אבל הכא שהגחלים בעין ליכא למיחש שמא יטמין בהם. תוס' שיטה: ג כתב רב נמה גאון מטר היורד בשבת ויו"ט אע"ג דמאתמול היו בעבים מותר לשתות ולרחוץ מהם ואסיקנא מים בעבים מיגד גיידו ולא הוי מוקצה. שבלי הלקט: ד התוס' כתבו שלא ליטול ידיו בשלג או בגלאים ואם מעורב במים יזהר שלא לרחוץ כלל במים דהוי פסיק רישיה והמחמיר תע"ב וכתב הרא"ש בשר שנבלע בו מרק יזהר שלא יסחט לצורך משקה היוצא ממנו והשורה פת ביין ומחזיר ומוצץ חושש אני לו מחטאת וכ"ש שלא ימוץ בפיו. הגהת מיימוני: ה לשון המשנה בפ"ק דסוכה אלו מעלין ולא פוסלין השלג והגליד והכפור והטיט הנידוק. מעלין היינו משלימין וזו תשובת רבינו משולם לר"ת וז"ל. אני הנבזה והנמאס משיב לרבותי רבינו שמואל ורבינו יעקב על שמועת הרגזת הבטן בשביל טבילת הנשים אני לא באתי לידי הלכה למעשה אלא כשהייתי למדים פ' זאת תהיה תורת המצורע שהגענו אצל זב ואמר הפסוק ורחץ בשרו במים חיים וגבי בעל קרי אמר ורחץ כל בשרו הקשה המקשה מ"ש הכא דכתיב כל ומ"ש הכא דלא כתיב כל ותירצנו כמו שנינו במשנה ובברייתא המעין מטהר בכל שהוא והמקוה במ' סאה ופירש רב יהודאי גאון בהל' טבילה מגנדר כביניתא וזהו חילוק שיש בין מים חיים למקוה כי במי מקוה בעינן כל בשרו בבת אחת ובמים חיים מגנדר כביניתא' אבל לא בא לידינו מעולם הלכה למעשה והשיב ר"ם מה שכתבת שהקשה המקשה בפרשת זאת תהיה מ"ש דבזב לא כתיב כל בשרו ובבעל קרי כתיב כל בשרו ותרצת כי במים חיים מועלת הטבילה לתאין והבאתם ראיה ממשנה ומברייתא שמעיין מטהר בכל שהוא דקיינו לתאין והמקוה במ' סאה ולא תאאין ור"י כך פירש מגנדר כביניתא על מעיין שהוא מטהר בכל שהוא והתרת' טבילת הנשים בין ישיבתכם וכמה טעות גדולות טעיתם וזהו שכתבתי לך בכתבי הראשון כי לכאורה לקתתם הפשוט ותמיהני בדבר כי אפי' תינוקות לא יטעו בכך. והמקשה לא הקשה אלא שאל שאלה קטנה והמתרץ לא תירץ אלא השיב תשובה שאינה אך אילו היה מקשה על תירוץ שלכם והלא גבי מצורע כתיב ורחץ את בשרו במים והוא במי מקוה כדאמר זב טעון ביאת מים חיים ואין מצורע טעון ביאת מים חיים אלא לשחיטת צפרים זו היתה קשיא ואם באת לתרץ היה לך לתרץ לפי שטבילת של בעל קרי היא טבילה אחרונה שבאותה פרשה שכתוב בה כל בשרו וכתב כל לכל גופו [את] לשערו במים במי מקוה ולמד גם על הזב גם על המצורע גם על (גבי) אותם טבילות דגבי כ"ג שבאחרי מות דבעינן שיעור שכל גופו עולה בהם ואע"פ שאין לישאל לפי הפשט דברים כאלו וגם לפי המדרש אם לא ידרוש כן בהדיא מי שלבו נוקפו ויכול לפרש כן ואותה לאיה שהבאתם המעיין מטהר בכל שהוא מכלל דהאדם טובל בכל שהוא ומיגנדר במים וטובל לתאין על דבר זה שנינו התנאים מבלי עולם שמורים הלכה מתוך משנתן שכך שנינו בודאי המעיין מטהר בכל שהוא ופירושו מטהר מתטין ונגוריות בכל שהוא ודברים שכל גופן עולה בכל שהוא והמקוה במ' סאה לא כשתות מכאן אפי' מתטין ונגוריות ובדין הוא דה"ל למיתני והמקוה ברביעית שכך שיעורו מה"ת אלא דבטלוה ואוקמוה אמ' סאה אפי' מתטין ונגוריות מימי התנאים [בטלום] כדאמרי' פ' ג' מינין בנזיר גבי י' רביעיתא היכא מקוה

חדושי אנשי שם

ש"י [א] וקשה דמה מקשה והא דתנן לא יטמיננו בחול הלא חול ג"כ אסור הואיל ומטלטל דדמי לרמץ לכן צריכין אנו לומר דלא גרסינן לעיל אבל דבר שהוא חם אלא גרסינן אי נמי דבר שהוא חם כגי' ס"א והוי שני תירוצים אחד דומיא דרמץ דמטלטלי ותירוץ שני דבר שהוא חם מחמת דבר אחר ואינו מחלק לאיסור משום דמטלטל וא"כ חול מותר. על תירוץ זה מקשה מחול דהוס מחמת דבר אחר לכך צריך לתרץ דמיירי בשבת: ג"מ [ב] התם מיירי בשבת עצמה פי' ולענין גליס דוקא בשבת אסור דבשבת עצמה אין שייך הטמנה אלא ודאי משום גליס קאסר ליה אבל בע"ש היה מותר לענין גליס אבל בישל כל צרכו אפי' בע"ש אסור: **ש"י** [ג] וקשה שהרי לעיל כתב שמותר להשהות קדרה ע"ג גחלים כו' ולמעלה שם כתבתי די"ל שלשם מדבר במבושלים כל צרכם וכאן מדבר בהטמנה שיש לחוש יותר וק"ל שהרי קאי על קופה שטמן בה: **ש"י** וג"מ [ד] פי' אע"ג דשם פסק רב אשי לאיסורא מ"מ מדבעי שם מיניה דרב אשי א"כ יש צד להתיר אע"פ דפסק שם לאיסור היינו משום דמוכחא מלתא דמכוין לעשות פתח אבל הכא מיירי לסתור סתימת פי התנור שבודאי מכוין להוציאה ולא לעשות פתח וכה"ג ביין הוה מותר כדמשמע מאותה בעיא גופה ומפשיטת דרב אשי ע"ש: ג"מ [ה] פי' ראוי לומר לנכרי אבל הוא בעצמו לא יסלק משום דשבות דאית ביה מעשה הוא ומיהו בהגהות לא משמע כן דגרים שם וראוי ליזהר שלא יאמר לנכרי וכו' וא"כ לפי זה צריך לגרוס דלית ביה מעשה דהא כתב הרב מרדכי לעיל אמירה לנכרי שבות דלית ביה מעשה והרב בעל ש"י מקיים הגירסא ורוצה לחלק כל מעשה הנכרי שהוא איסור דרבנן קורא לאמירה שבות דלית ביה מעשה אבל בכאן דמעשה הנכרי היסור דאורייתא שמכבה ומבעיר אז קורא לאמירת הנכרי שבות דאית ביה מעשה וכן מוכח בהדיא בהלפסי פרק הדר והא דאמר בסמוך ואין איסור אלא מדרבנן ר"ל משום דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה אבל מ"מ היא איסור דאורייתא לפעמים כשצריכין לגופה א"כ המלאכה נקראת מעשה שהרי היא מלאכה חשובה ול"נ דמשום הכי קרי לה שבות דאית ביה מעשה משום דנוטל הקדרה מיד נכרי ואוכל התבשיל מסא"כ במעשה סר"ס דלעיל ודו"ק: **ש"י** [ו] וקשה שהרי גילוח שער בשבת אב מלאכה וי"ל שבכאן מיירי בחול והשמת האיסור משום לא ילבש גבר וכו':

בגדי ישע

אלא דוקא משים דליקה מותר: (טז) מיהו לצורך גופו או לצורך מקומו מותר. אבל הגאון מהרש"ל כתב בביאוריו על הסמ"ג וז"ל והא דמודד ר"ש במוקצה מחמת חסרון כיס היינו אפי' לצורך גופו או מקומו דבלאו צורך גופו או מקומו אפי' מוקצה מחמת איסור לא שרי ר"ש אלא דוקא בצורך גופו או מקומו כדמוכח לשם וכן פי' התוס' ואל תשגיח בדברי המרדכי שכתב אפי' במוקצה מחמת חסרון כיס שרי בצורך גופו ומקומו דזה אינו כדפי' והראיה שכל דבר שמלאכתו לאיסור אין מטלטין אלא לצורך גופו או מקומו כדמוכח להדיא בפ' כל הכלים וכן סבר ר"ש דלא שרי ר"ש מוקצה אלא לצורך גופו ומקומו וממילא כשמודה במוקצה מחמת איסור או שאר מוקצה דמחובר או במוקצה דדחיה בידים דלא קי"ל כוותיה אסור אפי' בצורך גופו ומקומו ומש"ה נראה דנר קנדיל אפי' לא הודלק בשבת אסור לטלטל דהא מלאכתו לאיסור הוא ולא שייך למשרי משום צורך גופו או מקומו דלא שרינן הכי אלא לגבי כלים כגון נר שמדליקין בו ודו"ק עכ"ל מהרש"ל: סליק פרק כירה

פרק ד (א) והא דתנן כו'. ובאבק דרכים ר"ל שהוא נ"כ הם מדבר חם והולך ומתקרר ואפ"ה אסרו להטמין בהן: (ג) וכן פירש"י. ר"ל לאפוקי מפי' ראב"ם לקמן בהגהות דף קמ"ט ע"ב: (ג) דשרי למברז חביתא כו'. וקשה דהא איתא בהדיא בפ' חבית דף קמ"ו ב"מ מרא מהו למברז כו' א"ל לפתחא קמכוין ואסור וי"ל דהכא מדבר לסתור סתימת התנור שבודאי מכוין להוציא ולא לעשות פתחא ומביא שפיר ראיה דבה"ג שרי מדאמר רב אשי לפתחא קמכוין ואסור ש"מ דא"ל היתה כוונתו אלא להוציא יין הוי שרי הה"נ שרי: (ד) כתב ראבי"ה אבל היכא דאיכא גחלים לוחשות כו'. אין להקשות הלא אסור להניח קדרה על גבי גחלים וכ"ש בתוך הגחלים דדוקא דרך הטמנה הוא דאסור פי' שמכסה למעלה או באיזהו ענין שנראה שעושה דרך הטמנה אבל דרך עראי וגם לאכול בלילה שרי עי' מ"ש פ' כירה ודע שיש לחלק בין שהייה להטמנה עיין בתוס' ר"פ במה טומנין: (ה) דשבות דאית ביה מעשה הוא. ר"ל לישראל לכן אסור לו לומר לנכרי ועיין לקמן בהגהות דף קמ"ט ע"ב ושם תמצא דאמירה לנכרי נקרא שבות דלית ביה מעשה ומה שעושה ישראל בעצמו נקרא שבות דאית ביה מעשה ולא כמו שכתב הרי"ף ס"פ ר"א דמילה עי"ש: (ו) וגלדי צואה שעל בשרו. בשביל צערו מגרר אדם ושרי להסירה ולית ביה משום לא ילבש גבר שמלת אשה וה"ה ריבוי שער מותר להסיר בהול ואין בו משום לא ילבש גבר: (ז) וגם פירש כי בקישי כו'. ר"ל אף על גב שבכאן התיר בדבר שאין מתכוין בזה אסור משום דהוי דומה לפסיק רישיה כו':

סליק פרק במה טומנין

לכנו מותר אע"פ שנמחה שם דהוי גרמא בעלמא ומאליו הוא נמחה וכשהברד הוא נמחה או הוא מתערב ומתבטל ביין שבכוס ואין ניכר כדקתני אבל נותן הוא לתוך הכוס ואינו חושש אבל ליתן הפסטיד"א נגד האש ומתמחה השומן הנקרש והוא בעין לבדו ואינו מתערב עם שום דבר וניכר אסור *ורבינו יחיאל מפרי"ש היה מביא ראיה להתיר מהא דאמרינן פרק כירה [*וספר התרומה ובסה"ג המצות כתב דיש יותר ראיות מש"ס להתיר מלאסור. ורוקח התיר]: [לעיל דף מ:] שכה אשה ידה שמן ומחממה כנגד המדורה וסכה לבנה ושם שמן זית הוי קרוש ואפ"ה שרי ומ"מ טוב להזהר שלא לשום כ"כ קרוב אצל האש אלא רחוק כדי שלא תהא היד סולדת בו וראבי"ה כתב שלא דמותר לשבר הברד כדי ליקח המים המונחין תחתיו דגדולה מזו אמרו פרק חבית [לקמן דף קמו:] דמתיז ראשו בסייף ותנן שובר אדם את החבית כו': מעשה בא לפני רבי שמריה משפירא באדם שלב אחד שהגים אשתו והטביל אותה בשלג שאינו מפוסר ומחזיק מ' סאה והורה רבינו שמחה שעלתה לה טבילה וראיה ממסכת מקואות [פ"ז מ"א] דתנן השלג והברד מעלין המקוה ולא פוסלין אלמא מותר לטבול בשלג וליכא למימר דכשופשרו קא מיירי דאז פשיטא דהוי כמו שאר מים [*וכ"כ ר"ב ממגנצא] והר' אליעזר מביה"ס מפרש הסיא דמסכת מקואות שהבאתי איירי שהופשרו והא קמ"ל דאין דין שאובין עליהם: הגה"ה וגם רבינו שמחה התיר בתחלתו ולבסוף חזר בו כי אי אפשר שכל השלג הטולה למ' סאה יגיע בבשרה ועוד דאמרינן אין מטבילין בכיפין וגם ליטול ידים בכלי מלא שלג המחזיק רביעית כך הדין ע"כ: סליק פירקא

[שם] **במה** בהמה **שלג** *לית הלכתא כוותיה (דחנניה) דהא רב פליג עליה ובסה"ת כתב דאפי' מאן דשרי נטירותא יתירתא שמא היינו בדבר שצריך שמירה יכול להוסיף דהיינו ... ואם כן (החמור) [סוס] מותר לצאת בפרומביא ואע"ג דסגי לה באפסר כדתניא ד' בהמות יוצאין באפסר ובפרומביא [*לסוס] שמירה יתירה מעט וכן עמא דבר לצאת הסוס בפרומביא והיחידים נזהרין: אבל הסוס [*פי' אפי' הסוס] אסור אפי' לחנניה לצאת בשניהם בפרומביא ובאפסר וה"פ ה"ל פורת וכו' ראבי"ה אם עסקיו רעים דמותר לצאת בשניהם ביחד והכל לפי הענין: **שלד** ופרה אסורה לצאת בחבל לרה"ר לדברי הכל לפי שאינה צריכה שמירה והעגלים מותר לפי שקטנים הם ומורדים בקל כדאמרי' [דף נב.] חזינן לעגלי דבי רב הונא שיוצאין כרוכין בחבל שסביב צואריהם (א) כל שכן דאם החבל תלוי דמותר: וכשיוצא הסוס לרה"ר ותופס האפסר או הרסן בידו [דף נד.] אמר שמואל צריך שלא יצא החבל יוצא מתחת ידו טפח וצריך שיגביה מן הקרקע טפח החבל שבין ראש הבהמה לידו ואסור לצאת הסוס באוכף שעליו לרה"ר דה"ל משוי ואפילו חמור במרדעת לא שרי תנא אא"כ קשורה לו מע"ש וכן אסור להסיר האוכף מעל הסוס והמרדעת מעל החמור ואפילו בחצרו אבל מותר לתנה לכתחילה על החמור בחצרו מפני הקור שלא יצטנן דהכי מסיק [לקמן דף נג.] כאן לחממה כאן לצננה פי' להניח לחממה מותר דאית ליה צערא בצינה אבל לסלקה מעל החמור אסור דלית ליה צערא ואפילו לרב דשרי להעמוג אסור להסיר המרדעת מעל החמור (ב) משום [דנפלה] ממילא אבל על הסוס לא ידענא אם מותר לתת האוכף עליו כדי לחממו בביתו בחצרו דשמא בחמור (בחצרו) דוקא שרי דאית ליה צערא בצינה טפי מסוס וסוס אסור להעמידו במים כדי להצלינו וטעמא משום גזירת שחיקת סממנין: [דף נד ע"ב] **שלה** *ואין בהמה יוצאת בזוג שבצוארה אע"פ שהוא פקוק דמחזי כמאן דאזיל לחינגא אבל בחצר שרי בזמן שפקוק ושתום ואינו משמיע קול (ג) וה"ה דהרנגול אסור לצאת בזוג שבצוארו ואפי' בחצר ואין ²הסוס יוצא בסולם שבצוארו דעבדי ליה היכא דאית ליה מכה דלא הדר חייך ולא ברצועות שברגליו דעבדי ליה לגיזרא לפי שאין רגליו רחבות ובשעה שהוא הולך חופף רגליו זה לזה ³ולא תרנגולין בחוטין שקושר להם לקצר פסיעותיהן ועבדי להם הכי כי היכי דלא ליתברו מאני בלכתם וישליכו לצרורות ולא [העגל] והפרה בגימון פי' עול שבצואריהם וכן חמור או סוס: [דף נג ע"א] **שלו** ואסור להוליך ב' סוסים או שני שוורים יחד בשבת (ד) משום דמיחזי כאזיל לחינגא בשבת אבל אינם קשורים יחד שרי לאחוז אפסריהם יחד ואם **שלז** החבלים אחד מהם למר ואחד מהם פשתים אסור לכורכן סביב ידו ולקושרם משום שנהנה בכלאי חבלים אפילו אם הבהמות שוות ואם הבהמות אחד מהן סוס ואחד מהם חמור או מין אחר אסור לכרוך החבלים סביב ידו משום מנהיג כלאי בהמה ואפי' שהחבלים שוים דומיא דאסור בכלאי החבלים*:

[*אי' שרצים היה 'שוף שברשותן שהדן פטור וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור והא דתנן אבל צדין חיי' ועוף היינו ביו"ט שהדן לכתחלה כדי לשוחטן אבל הכא דבשבת לא וכגון דעבידי לרבויי כשרוצה לתופסן והן בבית גדול כ"כ שאם לא גדלו בין בני אדם היו צריכים מצודה אסור לתופסם אף לדוחקם במקום צר שנוחין לתפוש וכן קבלתי ממורי קרובי ז"ל הלכך צריכים ישראל ליזהר שלא לתפוש בשבת סוס שמרד ופרה מורדת שעשויין לרבויי אפי' בחצר אם החצר גדולה שאם לא גדלו בין ב"א היו צריכין מצודה. ובירושלמי אמר ר' יוסי הדא אמרת סוס שמרד בשבת וכו' אע"פ שיש לדחות ולומר דפטור ומותר ואיידי דבעי למיתני החובל בהן חייב תנא הצדן פטור כדאמרינן פרק במה מדליקין המכבה את הנר כה"ג אפ"ה לאו להחמיר עכ"ל. ר"ב ממגנצא. הגהת מיימוני פ"י דהלכות שבת]:

[שם ע"ב] **שלח** סכין ומפרכסין לאדם הא דסכין לאדם היינו דוקא בשמן אבל בחלב ושמן אסור לסוך בשבת משום שנמחה והוה ליה נולד ואסור אבל בחול מותר לסוך חטטין שבידו ושבגופו אפילו בחלב ואף על גב דדרשינן **שלט** פרק רבי עקיבא [לקמן דף פו.] ופרק בנות כותים [נדה דף לב.] דסיכה כשתיה אסמכתא בעלמא הוא ומדרבנן הוא ולא גזרו אלא סיכה של תענוג אבל משום צערא ורפואה לא גזרו כדאמרינן פרק בתרא דיומא [דף עו.] מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ביום הכפורים אינו חושש ומפרכסין לאדם היינו להסיר מעליו גלדי מכה או גלדי צואה משום צער ואפילו משום תענוג*:

[*ותינוקות שרגילין האמות לסוכן כששם קטנים בחלב שלה או משומן חזיר אסור כדאמר פרק חרש להזהיר גדולים על הקטנים ומוקמינן למיספי בידים אבל מותר שישראל להניק מינקת נכרית לסוכו מחלב ושומן חזיר ואפי' שיאכל התינוק מותר כיון שהמינקת טתנת ולא שישראלים. מ"י]:

[שם] "בהמה שאחזה דם כו' ראבי"ה **שם** בהמה שאחזה דם אם ספקא הוא שאם לא יקיזו לה דם תמות מותר לומר לנכרי להקיזה דאמירה לנכרי שבות והלכתא כרבנן דפליגי עליה דר' יהודה פ"ק דפסחים [דף יח.] ובבכורות [דף לג:] גבי בכור שאחזו דם דאמרינן יקיז ובלבד שלא יטיל בו מום ומסיק התם טעמא כיון דאי שביק ליה מיית אי לא שרית ליה אתי למיעבד ביה איסור דאורייתא וכי היכי דדחינן התם איסורא דרבנן הכא נמי דחינן איסורא דרבנן דאמירה לנכרי שבות: [דף נד] **שמא** אדם מותר עם טולן לחרוש ולמשוך ¹עם טולם פי' רבינו אפרים אדם מותר עם אחד מכל המינין לחרוש ולמשוך אבל ב' מינין אחרים שאסורים יחד אסור לאדם למשוך ולחרוש עמהם ומתוך כך אסר ליהודי הרוכב לצוד ציד להוליך הכלב בידו ורבינו יואל חולק עליו ולא חפלתי להאריך: [שם] שלא יכרוך ויקשור פירש"י **שמב** כריכה וקשירה (ה) היינו שתי תכיפות [א] ורבינו אליעזר ממיץ פירש דקשר דאורייתא אינו אלא שני קשרים זה על גב זה: סליק פירקא

[דף נז] **במה** אשה. לא בהוצי למר מיירי שהאוטין **שמג** כרוכות סביב שפחת ראשה אבל אם החוטין והרצועות בתוך השערות קלועות מותר לצאת בהן בשבת דליכא למימר דלמא ישירם משום דאסור משום **שדם** סותר את הקליעה (*כדפריפית) [*כדאמרינן] ס"פ המצניע [לקמן דף לד:] הגודלת חייב משום בונה ואומר ר"י דלא גזרו אלא בדברים דקים כי הנך אבל דברים שהם עיקר מלבוש ליכא למגזר דא"כ לא תהיה אשה רשאי לצאת בטלית שלה לרה"ר דהא ודאי שריא לה בשעת טבילה משום טינוף: [שם ע"ב] **שמה** ¹שלשה דברים נאמרו באיסטומא אומר ר"י דהכי קוטרא פורפונט"א כן סדינין המחוברין יחד וביניהם למר גפן או בלאי בגדים ומחוברין ע"י תפירות אם יש בתוכו בלאי בגדים של למר ונתחב המחט בהן ובסדינין של פשתן שמלד הוץ א ויש בהן ב' תכיפות (א) אסורים בהעלאתן [*ובהלעתן] ואפילו מחברן בחוט של משי (*שנס) [*שגבי] כרים וכסתות שהתירו דלא שכיח בהו טובא כריכת נימא לא התירו אלא בהלעה אבל לא בהעלאה אבל בהלעת שאר כלים גזרו גם בהפסקה עשרה מלעות כיון דשכיחא בהו כריכת נימא ובקוטרה פורפונט"א נמי יש לגזור אטו העלאה אפילו למימך [*פי' להניע תחתיו] תותיה *אסור ואם אין בתוכו רק גיזין של למר יכול להיות שמותר בין בהלעה בין בהעלאה דאין חוט התפירה מחברו לבגד בהפירה זו רק שהוא מקרב ומהדק שני בגדים החיצונים יחד ואם היתה נפתחת לא היתה הצמר נדבק לבגד מחמת תפירה זו (ג) כי היא פחות מקשירת חבלים פ' במה בהמה [לעיל דף נד.] ואין זה דומה לתפירה וקשירה ומתני' (*דהכא) [*דמסכת כלאים דף יד:] לא הוה מצי לאוקומי בכרים וכסתות דאין זה חידוש דכ"ע ידעי דחזו ופשיטא דמצלחין אבל קשין העשויין להעלאה סד"א דאין מצלחין דשמא יטעו הרואין ויסברו דאין קשין ויודעין דאין מצלחין ביום טוב אלא דברים שנאותין ממנו ויבא להתיר כלאים בלבישה: [דף נט ע"א] **שמו** עיר של זהב אומר ר"ת דלאו היינו טוטפא כדפי' רש"י ז"ל אלא הוא חשוק של כסף או של זהב שמשימין סביב ראשה דהא פרק בתרא דסוטה [דף מט:] אמרינן מאי עטרות כלות עיר של זהב אלמא כעין עטרה עשויה ואף על גב דאמר התם בפולמוס של אספייטוס גזרו על עטרות כלות והכא לא אסר ליה אלא בשבת אומר ר"ת דמסתברא (*לא) [*דלא] אסרו אלא בנשים כלות דומיא דלא תצא אשה באפריון דקאמר התם אבל לא בשאר נשים מלבד שבת שרי אבל בשבת אסור דילמא שלפא ומחויא ואם היא תחת הצעיף מותר דלא מגלה את ראשה וכן עטרות חתנים: [שם] **שמז** תרי המייני קא אמרת פירוש שני חגורות ורש"י פי' שני לשונות הא' לאיסור ואידך פרק חגור אחד מונח גבי י"ח כלים [לקמן דף קכ.] שהתירו להציל מפני הדליקה עוד פירש"י לשון אחר להתיר תרי המייני ופסק ר"י דלכל הלשונות כשחגור אחד על חלוק וחגור אחד על הקוט"א מותר שכן דרך בני אדם אפילו בחול וכ"ש דמותר ללבוש שני סרבלים בשבת דליכא מאן דאסיר ורבינו יואל פי' תרי המייני לאיסור ופסק דאסור להוציא דרך רשות הרבים שני מקטורין זה על גב זה לצורך חבירו: [דף סא ע"א] ²או דלמא מזלא דהשתא גברא דמקבל קמיעא היכי **שמח** הלכך מותר לצאת בשבת בקמיעא תלוי בצוארו בשביל חולי או בשביל שלא יחלה אם ידאג מחולי אע"פ שאין בו סכנה ודוקא אם אדם הכותבו מומחה הוא דתניא כל ב שריפא ושנה ושילש פי' אדם זה ריפא ג' בני אדם כל חולי אחד משונה מחבירו וכל אחד מלחש משונה מחבירו שבאותו לחש שריפא זה לא ריפא זה אע"פ שלחש הכתוב בקמיע לא ריפא אלא פעם אחת זהו אתמחי גברא וכל קמיע שיתן אדם זה מותר לצאת בו בשבת אפי' לא ריפא לחש זה שום אדם (*כי אם פעם אחת) [*במרדכי של מהרי"ט נמחק] אבל אינו קרוי גברא מומחה ע"י שריפא ג' בני אדם ע"י תחבושת או משקה אא"כ מומחה בקמיע וה"ה אם הרופא אינו מומחה והקמיע (*מומחה לבדו) [*לבדו מומחה] אז אפילו נכרי יתננו מותר לצאת בו בשבת כ"כ בספר המצות מצאתי בירושלמי נאמן אדם לומר קמיע זה רפאתי בו ג' בני אדם או ג' פעמים [*כדתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ג' בני אדם אחד באחד פי' בלחש זה ריפא ג"פ חולי אחד בין לאדם אחד בין לג' ב"א ואפי' נכרי יתננו ללחש זה לאדם אחר מותר לצאת בשבת. מ"י]: [דף סב ע"א] ³וחילופיהן באים אומר **שמט** ר"ת

הגהות ומ"מ ממי' א תיבת עם כולם נמחק : ב בעי דרך פסח : ג מימרא דעולא בגמ' :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] ואין נראה לריב"א דלענין כלאים קשירה חיבור גמור הוא וה"נ משמע במתני' דמס' כלאים דקתני התם לא יקשור סרק של צמר ושל פשתים לחגור בו מתניו ואע"פ שהרצועה באמצע וכריכם משום תימוס נקט לה מיהו רא"ם פי' בספר יראים דקשר דאורייתא כו':

שלטי הגבורים

מקוה ברביעית בר מהסיא דבטלוה רבנן וכן אמר נע"ק דפסחים ל"ש דטהורין משקה בי מטבחיא אלא שיש בהן רביעית דחזי להטביל בו מחטין וצנוריות דאוקמוה אדאורייתא אבל פחות מרביעית טמאים ותו אמרי' בפ"ב דזבחים אם קדח [בו] רביעית אע"ג דבטלוה בחבור פחות משפופרת א"כ בגוד אחית מטבילין דמהכשירא דמקוה קאתי ומעיין בכל שהוא לא בעינן לגבי אדם כלל אלא לגבי מחטין וצנוריות תדע דתנן גל וקשה

שנתלש וכו מ' סאה ונפל על האדם ועל הכלים וכראשין מוקי בתגיגה לאפוקי כיפין דאויר ניהו אבל משום דלאו אשכורן לא פסל מכלל דלאו מקוה הוא אלא מעיין דחיים הם אפי' למ"ד כל הימים כמקוה דלא קתני הכא גל שנתלש מן הים ועוד דליכא לאוקומי כוותיה דמקוה אין מטהר דרך זחילתו וזו היא זחילה כדאמרי' התם מ"ד ליגזור משום תרדלית של גשמים קמ"ל מכלל דודאי לאו מקוה הוא ובעינן מ' סאה. ועוד דרשינן במדרש יען כי מאס העם הזה את מי השלוח ההולכים לאט שמאסו בטבילת מ' סאה לאט בגימטריא הכי הוי ואמר ר"ל הזרנו בכל המקומות ולא מצינו מקום שממו לאט ושלות מעיין הוא והיינו גיחון מעיין שמושחין עליו המלכים ומתרגם שלותא ועוד דאמרי' כיון שמגיע לפתח בית דוד כו' שרוחצים בו זבים מכלל דמעיים מכלל דמעיקרא לא וקודם מעשה פי' הא להתכר ר' יעקב ישראל. ואם לבך נשמים תמצא דברי כנים ועל זה לא נפלאתי אם לא דקדקת ע"כ אך על זה נפלאתי שטעית בה"ג שאמרת שכתוב בה"ג מגנדר כביניתא והיינו טבילת תנאין ובמים חיים טעיתם שהרי במקוה מיירי בה"ג ביותר ממ' סאה [והכי כתוב בהו וצריכין לטבול גדוכתא דאית ביה ארבעים סאה] כדתניא וכו' וכמה הם אמה על אמה וכו' וכי לא נפישי מיא למירמא בהו איתתא כולה קומתה מיגנדר בהו כביניתא ושפיר דמי למירמא פי' לשוט ולאשמועינן דאע"ג דתניא ברום ג' דהיינו היכא דעגורים בכלים ויכול לטבול מעומד כעודר וכמוסק זיתים קמ"ל דאע"ג דלאו מעומד שפיר דמי בפשוט ידים לאפוקי מדרב יוסף דאמר רמז לנדה שצריכה שתשב עד צוארה במים והך ישיבה עמידה היא כדמוכחא מעתין ופסקינן דלית הלכתא כוותיה אלא אפי' בפישוט ידים ורגלים לארכו ולרחבו של נהר וכן פחות מעד צוארה ושפיר דמי אלא שצריך מים יותר ממ' סאה כדי להתגלגל ולהתכסות כולו במים וביניתא כולה במים [ולהכי נקט מיגנדר דבקושי אדם מכניס את עצמו כולו במים] אא"כ כובשין עליו כדתניא האומר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה ס"ז מגונה דיש לו להתגנדר עד שיתכסה כולו במים וה"ה נמי למים חיים אלא שרוב התלמוד וכל הוהם שיטה מיירי במקוה ולא במעיין דאמרי' מקוה ישראל וגו' אשריכם ישראל מי מטהרכן ואפי' כשמדבר במעיין קרי ליה בלשון מקוה ברוב מקומות ושלא תטעה כתבתי לך זהו כדרך חכם המורה ובא להקשות הוא עצמו על דבריו ולהרבן אך כשהוא אומר דבר ומקשי' עליו והוא דחיק אנפשיה אין שומעין לו דלא אמרה קודם מעשה דתמיה אני עליך שמה שאינו בהם ראית ומה שישנו בהם לא ראית דכתיב בהם לאחר שהזכיר מי מעיין בידי במים אף מקוה כו' דהא רישא המעיין מטהר בכל שהוא והכרא דסכיר ואית ביה עקולא דהיא מ' סאה כמקוה דמי ושפיר דמי לטבילה. והא דתניא במקוה משום דכתיב בהו לעיל דהיכא דסכיר נהרא לא מטבילין ביה [אא"כ אית ביה בזעי דליתי אהדדי ואי לא ליפי אפי' אית ביה מ' סאה לא מטבלינן ביה] שילא מתורת מעין והא דשרי הכא בדלייפיס ומ"מ מ' סאה בעי בעקולא שיהא כל גופו עולה בהם ולא תנאים וכ"כ רב אחאי בפרשת אחרי ואילו טעה אחר בדבר כזה להתיר טבילת הנאים מתוך טעות משנה וה"ג כדי היה לגזור עליו כדוי ונורי יודע כי לא"ש נתכוונתי כי גם על זקני רבינו שלמה כתבת לשון טעות לפי שאני מצטער כדבר כרי' סרפון. אלא שלא אקפת וכל המתירין טבילת הנאים אני קורא אותן חוטאים ולא יתנו ימיהם כי התירו כרת גמור ואשר בוחן לבות האדם פלגי מים יטה לבך לתבונה והיית מולך וידיך אמונה והיה זה שלום. יעקב בר מאיר זלה"ה: א י' שכיפות תכור אבל תכיפה אחת אינו תכור אין לומר תכיפה אחת ממש שקורין פויכנ"ד דהא פשיטא דלא הוי תכור אלא נראה לר"ת ב' תכיפות היינו תפירות זו ע"ג זו כגון שעושין וקורין אותה יפנד"ים והיינו תכור ותכ"ש אחת היינו באשטריי"א בלע"ז וג"מ כשהוא דבוק בב' צדדין בטוב שאין יכול להפרד ויש תימה היאך אנו מתירין לדבק עורות התפורים בפשתן בבגדי צמר ונראה להתירו הואיל וכבר נתבטל הפשתן אצל העור אבל כשהאדם קונה כרבנ עשוי ומתוקן ואינו ידוע במה תפור הוי ספיקא דרבנן ונקולא דאינו שוע טווי ונוז: ב תע יוצאין בביצת התרנגול וכבן של שועל ומסמר של צלוב דכולהו לרפואה. פ"ש ... של צלוב לשינתא

■

בגדי ישע

פרק ה (א) כ"ש אם החבל תלוי כו'. ר"ל שאז הם יותר משתמרים משהיה כרוך כי אז יכול לאחוז בחבל למשכם ולשמרם: (ב) משום דעיילא ממילא. ר"ל הקור עייל בה ממילא אף אם יש עליה מרדעת אם היא עומדת במקום אחר כדאמרי' אינשי חמור אפי' בתקופת כו' לכן אין לה תענוג בהסרתו משום חום יתירה שעליה משום דאף בלא הסרתו יתקרר לה: (ג) וה"ה תרנגול כו'. ואפי' בחצר משום דווג לתרנגול משאוי הוא אבל בבהמה אינו משאוי דבטל אגב אפסר כמו שכתבו התוס' דף נ"ד ע"ב בד"ה משום: (ד) משום דמחזי כו' לצוד ציד להוליך הכלב בידו. ר"ל שהסוס או החמור שרוכב עליו הוא כלאים עם הכלב שמוליך בידו: (ה) היינו ב' תכיפות. ר"ל אסור כמו ב' תכיפות ואין זה ב' תכיפות עצמו: סליק פרק במה בהמה

פרק ו (א) בהעלאתן ובהצעתן. צ"ע דבתוס' עם לא כתב בהצעתן וצ"ל דבסברא זו פליג אתוס': (ג) כי היא וכו'. הוא מה שהביא לעיל בעמוד שלפני זה סי' של"ז: ומהני' דהכא. עי' במ"ק:

האפשין לא קאי אלא אחיוב חטאת כדפרישית (ג) אבל א טבעת שיש עליה חותם מותר
לאיש לצאת בו לכתחלה לרה"ר אע"ג דגבי אשה ב טבעת שאין עליה חותם אסור מדרבנן
משום דילמא משלפא ומחויא אבל באיש לא גזרינן וכן אמרינן בירושלמי [בפירקין הל"א]
הכשיטין למה אסורין אמר ר' חייא מתוך שהנשים שחלניות מתירין להראות לחברתה ותהא
מוליכתו ד' אמות שחלניות פי' בעלי גאוה אבל אנשים לא ורלוים לדבר דאמרינן גבי קמיע
ולא יקשרם בשיר ובטבעת ויצא בהם לרה"ר משום מראית העין [ה] ונשאל לרבינו מאיר
שנ אם מותר לקבוע ברזל ושאר מיני מתכות ברגלם ג תנורהו לנוי כדרך שעושים לחמורים
ובשיקבעו יתוק בו צורת מפתח ולהוליכו בשבת לפתוח בו ולנעול בו והשיב דודאי אסור
דאע"ג דאמרינן פרק במה אשה אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו ומוקי לה דמחי ביה מומחא
דליכא למיחש דילמא נפיל והכא נמי כמו מומחא הוא דילמא לא שרי אלא בזוג שדרך היה
בימיהם לעשותו לכל הבגדים לנוי ולא אטרחוה רבנן למיפסקיה ולגנות הבגדים תדע דכיון
דאוקימנא בזוג שבכסותו במומחי מחוי ה"נ בחותם שבכסותו דמיתני בהדי הדדי מיירי
במיתוי ואמאי אסרו חכמים ביה טפי מבזוג אלא היינו טעמא כמו שפירש רש"י דזוג היו
רגילין לתתו בכל הבגדים הלכך לא אטרחוה לפוסקן אבל חותם שאין רגילות להשים בכל
הבגדים איטו יפוי הבגדים הלכך גזרו ביה רבנן אפילו ארוג בכסותו ה"נ אין רגילות לקבוע
מפתח בחגור עצמו ואפילו קבוע בו איכא למיסר כמו תלוש ואפילו משוי איכא למימר דהוי
דתניא גבי מפתח ואם יצאת חייבת חטאת ה"נ איכא למימר דאפי' כה"ג איכא חיוב חטאת
דמאן לימא לן דמפתח בטל לגבי חגור דילמא חגור בטל לגבי מפתח כמו היוצא בטלית שאינה
מצויינת כהלכתה חייב חטאת [ג] *ואע"פ שיש
בני אדם שנהגין היתר בדבר לא נודע מאין
הורגלו ולא מר בריה דרבינא חתים עלייהו :

[*ומהרי"ל כתב בשי' פ"ד נהוג עלמא להיתרא אפי' של ברזל כדברי רבינו פרץ והגודה אבל בשל כסף נראה דאפילו מהר"ם מודה וע"ם] :

[שם] מאי כולייר אמר רב מכבנתא שנא פי' נוסק"א בלע"ז [ג] אם כן נוסקא דהיינו
מכבנתא הוי משוי בשבת וחייב חטאת דאיטו עשוי אלא להראות עושר ואין שם תכשיט
עליו ואפילו הכי אם היא סוגרת בה סמוך לצואר מפתח של חלוקה כמו אפיק"א בלע"ז מותר
והוי תכשיט וגם לא גזרינן בה דילמא שלפא ומחויא משום דא"כ תתגלה בשרה וכן אם היא
קבועה בשלשלת זהב או של כסף ומכנסת ראשה בתוך השלשלת יכול להיות שהוא מותר
כיון שהשלשלת לבדה תכשיט הוא אבל תלויה בחוט של משי או בלולאות וגם אין סוגרת
בה מפתחי החלוקה בהכי מיירי מתני' שהיא חייבת חטאת שאין כאן רק הנוסק"א ואינו תכשיט
אלא משוי שאינה אלא להראות עושר בעלמא : [דף נז] שנב גם מסקינן דלא תלא אשה לא
בטוטפת ולא בסרביטין בזמן שאינן תפורין בלעיף הם תכשיט המוקף מאוזן לאוזן ועד
הלחיים (ד) גם לא תלא אשה במחט שאינה נקובה שקורין אספיגל"א וסוגרת בה מפתחי
חלוקה סביב צוארה (ה) או בצעיף וגם לא תלא בנזמים (ו) ופירשו *בירושלמי נזמי האף אבל
נזמי האזן פרש"י דשרו דמשום דמהדקי וקושרו יפה (ז) כמו בני מלכים יוצאין בזגין וכל
ישראל בני מלכים הם לר"ש וכן לא תלא אשה [שם] בטבעת שיש עליה חותם [דף סב] והאיש
לא יצא בטבעת שאין עליה חותם אבל בטבעת שיש עליה חותם מותר באיש כדפרישית
לעיל דלא גזרינן באיש דילמא משליף ומחוי גם לא יצא האיש לא בשריון ולא בקסדא ולא
במגפיים ואינו חייב חטאת משום דדרך מלבוש נינהו ואסורים משום שנראה שרוצה לילך
במלחמה אבל אלה ורומח וסייף אינן דרך מלבוש וחייב חטאת גם לא יצא במנעל א' בזמן
שאין ברגלו מכה דמחכו עליה ושליף ליה ואתי לאתויי אי נמי חשדי ליה עלמא שטשא
האחרת תחת בגדיו : [דף סג] שנג בירית טהורה ויוצאין בה בתלמוד מפרש (*רב
[יהודה] (*בירית) [*דבירית] ברגלים לחזק בתי שוקים [כמו] (*לעדים) [*אצעדה]
בידים ויתיב רבין וקאמר בירית יוצאין בה בשבת משום דכיון שאינה אלא ברגל אחד לא
שלפא ומחויא משום דמחכו עלה לפי שאין לה ברגל השני כן וטהורה לפי שאינה עשוי כתקוע
שאין בו רק אחד אבל כבלים בשתים שלפא ומחויא א"ל [רב הונא] אלו ואלו בשתים ויוצאין

בהן דלאו תכשיט אלא הם כמו טבעת (*כלי) [*הכלים] תמים לבתי שוקים ולכך
טהורים וכן הלכה דהכי א"ר (*יהודה) [*ירמיה] וכן ר' יוחנן ואם כן מותר לאשה
לקשור רצועות סביב בתי שוקים שלה [ד] פן יפלו למטה אע"פ שאינם קשורות בהם
דאי קשורות למה אסור בשתים טפי מבאחת וכבלים קרי כשיש שלשלת מזו לזו ומקריא
תכשיט אותה שלשלת אע"פ שעושין אותה שלא יעשו פסיעות גסות שלא יסרו בתולים
אסור מפני שאינה תקועה היטב (*ושלפא) [*ומאי לשלפא] ומחויא ואותן נחבשין הפוסין
שיש להם כבלי ברזל ברגליהם ר"י מתיר לצאת בהם לרשות הרבים דכיון שהם בשביל
שלא יברחו תקועין היטב וליכא למיגזר דילמא מיפסיק ואתי לאיתויי (ח) כמו בני
מלכים היוצאים בזגין שתקועין היטב כמו זוג שבצוארו ושבכסותו (ט) והכבלים הוי כמו
מלבוש כך כתוב בספר המצות : [דף סד] שנד האשה יוצאה במוך שהתקינה לנדתה פירוש
שנותנת המוך לאותו מקום שלא יפול הדם על בשרה וכשיהיה יבש יסרט בשרה אבל שלא
יפול הדם על בגדיה שלא יטנפו אסור כדאמרי' פ"ק [דף יא.] כל אצולי מטינפא אסור וכן
במוך שבסנדלה [דף סה] תני רמי בר יחזקאל והוא שקורין בסנדלה פן יפא ואתי לאיתויי
אבל במנעל שלנו מותר לצאת במוך שבתוכו או בתבן דלא מלי נפיל ואפילו בשבת יתנו
ליתנו בתוך המנעל לכתחלה וסיפא דקתני ובלבד שלא יתן לכתחלה לא קאי אמוך
שבסנדלה* : הגה"ה ואשה שהיתה נדה ורגילה
לתת לאחריה בגד וקושרת לפניה ברצועות
תמלא לעיל בשם סמ"ג : [דף סד ע"ב] רבי
ענני בר ששון . ר"ת פסק כר' ענני בר ששון
דשרי שנה כל תכשיטין בחצר ולדידן רה"ר
שלנו כרמלית הוא (י) ושרי כמו חצר שהרי

[*אדם שיש לו טיט בזרוע שקורין כל"א ברכ"ט מותר להתירו ולקושרו בשבת כו' ואם ידע בכויתו שמוציא דם אם הוא מקנחו לא יקנחנה וכו' אבל להחליף בבגד אחר מותר משום צער בעלי חיים וכבוד הבריות וכן אדם שחותך באצבעו בשבת יכול ליתן עליו בגד מי' ממרדכי ארוך שכ"ת האריך שם ע"ש . אני הכותב העתקתי מגליון . מ"י] :

אין מפולש מעבר לעבר ורוחב ט"ז אמה וגם לא שלטי בהו ס' רבוא ור"ת פי' כן כדי ליישב
המנהג וכן נמי יכול להיות כל מה שאסרו חכמים משום דילמא מהרמי טבילה של מצוה
בשבתא וצריך להסיר משום חלילה או משום טינוף ואתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר (*אבל)
לדידן דלית לן רה"ר גמורה שרי דאי לאו הכי טבעת שבאצבע ההא אסור דמיהדק וחייץ
כדאי' במס' מקואות [פ"ט מ"י] וכתב ר"ת דאין לנו לאסור לנשים טבעותיהם שלא ישמעו לנו
והנח להם לישראל מוטב שיהיו ד שוגגין ואל יהו מזידין גם מסקינן דמותר איש או שנו אשה
שריחה ה רע לצאת לרה"ר בפלפל ארוך (יא) וכן בכובלת [ה] וכן בגלוסית של פלייטון ואשה
פורפת על האבן בשבת ואפילו לכתחלה ליתן אבן על סרבלה משני לדדין לכרוך שם הלולאות
שהוחב בו ראשו ובלבד שהיתה בו מאתמול ועל האגוז מותר לכתחלה אבל על המטבע אסור
לפרוף בשבת (יב) דנראה כמערים להוליאו ולהוליכו למקום אחר ולא לצורך ללבוש סרבלו
אבל אם כרך ופרף מע"ש [ס"א בשבת] מותר אף על המטבע וכן הדין לבתי שוקים מותר
לכתחלה לתת אגוז ולקשור ראשי הרצועות באבנט ובשבת מותר ללבוש שני סרבלים מפני
הצנה : [דף סה] שנה נהרא מכיפיה מיברך פי' ר"ת דהכי הלכתא ומתוך כך מותרין לטבול
בכל הנהרות כל השנה כולה ולא חיישינן שמא ירבו נוטפין על הזוחלין ורבינו מאיר אוסר
לטבול בנהרות (יג) (*דהא קי"ל כשמואל) ו [*כאידך דחיים לרביית נוטפים] ויש שקורין תגר על
דברי ר"ת שאוסר לטבול בנהרות ואומרים שבא לעשות ממזרים למפרע כל הנולד מטבילת נהרות
ואותם ב"א טועים הם דהא אפי' שנה בנולד מן הנדה בלא שום טבילה אין הולד ממזר כדאמרי'
בר"פ החולץ [יבמות דף מט.] הכל מודים בבא על הנדה שאין הולד ממזר ולא הוי אפילו חלל
כדאמרינן פ' הבא על יבמתו אלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל הבא מנדה וכו' וכ"ש הכא
דעלתה לה טבילה מדאורייתא אלא דגזירה דרבנן הוא לכתחלה גזירה אטו חרדלית של גשמים
כדפרישית וא"כ אף הולדות דמעיקרא כשרין גמורין בלא שום פגם בעולם אף לדברי רבינו
מאיר : [שם ע"ב] שנו הקיטע יוצא בקב שלו ר"י פירש טולה שמעתא כשנקטעו שני רגליו
ועושה דפוס של ס' גבי ראשי שוקיו וסמוכות הייט של עץ שני מקלות שנשען ונסמך בהן

הגהות במיי' [illegible]

שלטי הגבורים

בן דשועל אי למאן דנאים יותר מדאי בן שמת למאן דלא נאים משמר צלוב לנפיתה : א הטבעת שנהגו הנשים לצאת בהן בשבת וגם מקלת אנשים תמה אני מאין יצא זה ואמר לי מהר"ר רבי דוד כי מוצאין טענה ואומרים כי הוא כמו קמיע מומחה שהזהב טוב לרפואה שהוא מממה . בשם הר"ר אליעזר : ב ובזמן הזה שאין אנו רגילין בטבעות עם חותמות ובין נשים ובין אנשים משימים בחול טבעות שאין עליה חותם באצבעותיהם לנוי ולתכשיט נ"ל דשרי . ומהכא נ"ל דסמכו גם הראשונים שלפנינו חכמים ונבונים ממנו ולא מיחו בידם דמיגו דהוי תכשיט בחול הוי תכשיט בשבת דאף הכמים הראשונים לא אסרו אלא משום דטבעת שאין עליה חותם לא היו רגילין בהם אנשים בחול כדאמר רבא פעמים שאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם ומניחו באצבע להוליכו לבית האומן אבל לתכשיט לא היו רגילין וגם הנשים לא היו רגילות בים עליה חותם אלא פעמים נותנו לאשתו להוליכו בקופסא ומניחתו באצבעה עד ביתה ולא מניחתו בחול לתכשיט הלכך אסרו זה מפני זה כדפרישית אבל השתא דכולהו לנוי ולתכשיט נמי בחול שרו אף בשבת . לפנת פענח : ג שאלה אמרו לי בשמך שהתרת להוציא מפתח הקבועה באזור במתני איש או קבועה באצבע הודיעני אם אמת הדברים אם לאו תשובה דע כי המגיד שקר העיד והפכו כי מעשים באו לידי בישראלים הדרים בכפרים שהיו עושין מפתח בסוף אזור שבמתניהם ומוציאין אותם ואומרים שיהא בטל לגבי האזור ואני אסרתי להם שכל דבר שאינו צורך הכלי ואינו תשמיש הכלי אין בטל לגבי הכלי והרי הוא כאילו מוציאן לבדו בלא הכלי מדגרסי' בפ' (כילד) תולין אמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא מתעטף אדם בכילה ובכוסכסי פי' רצועות ויוצא לרה"ר ואין חושש ואקשינן מ"ש מדרב הונא דאמר רב הונא היוצא בטלית שאינה מצויינת כהלכתה בשבת חייב חטאת ופריק ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי והני לא חשיבי ובטלי כלומר כסכסי הכילה לא חשיבי בפני עצמן דתשמישי הכילה הם ולפיכך בטלי אבל ציצית חשיבי בפני עצמם הם ואינם תשמישי הטלית ולפיכך לא בטלי לגבי טלית וה"ה והוא הטעם למפתח זה שבאזור שלא הוקבע שם לתשמיש האזור כ"א להשתמש בו בפני עצמו הוקבע שם ואין בטל גבי האזור ומי שמוליכו כן בשבת חייב חטאת . אדר"ת : ד שאלה שהורגלו לצאת בשבת ברה"ר עם אותה פלנילי"ש של עור ברגליהם ואמרת דאסור משום דמשתלפי ממילא ועוד דמשמע דזהו הנקרא מנעל רפוי . תשובה הנח להם לנהוג כמנהגם שכן נהגו כל חכמי ישראל וארץ הסיא ולא מיחה אדם בדבר ועוד כיון דמתופה מהדק ולא מתלפי ולא דמי לקב הקיטע דהסיא של עץ הוא ומשתמיט וכדאמרי' בפ"ב דיומא דלכ"ע מנעל הוא וגמה פליגי מר סבר גזרינן דלמא משתמיט ואתי לאתויי ומר סבר לא גזרינן והיינו דמשמע בפ' מצות חליצה במנעל של עץ דאי מתופה עור חולצת בו לכ"ע וטעמא דמלתא משום דכיון דמתופה עור מהדק ולא משתמיט . אדר"ת : בפרק הנודר מן היין תניא יוצאין בשבת בשק עבה ובסגוס עבה וביריעה מפני הגשמים ופירש"י אע"פ שלא נעשה למלבוש אלא שיהא תורת כלי עליהם שמשתמשין בהם בחול אבל אם אין תורת כלי עליהם כלל לא . ותניא הרועים יוצאים בשקים ולא הרועים בלבד אלא אפי' כל אדם אלא שדברו חכמים בהווה ותניא בתוספתא אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחצלת מפני הגשמים מכאן ראיה להתיר לנשים בשבת בשביל הגשם להניח שק או ד"א עבה על ראשן מן הבית עד בהכ"נ . אדר"ת : ה ובכל דבר שתתן לתוך פיה צ"ע אם צריך ליתנו מע"ש [כמו גלגל מלח]. ו ואע"פ שר"ת מתיר לטבול בנהרות כל השנה לי נראה דאסור לטבול בנהרות כל השנה לבר מביומי תשרי. כך פי' הר"ס:

נ"ע

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] וקשה דבירושלמי קאמר ר"ג יכד ומטייל בתגר במפתח של זהב גערו בו חביריו משום תכשיט אלמא הכשיט אסור מדרבנן לאיש מיהו לקמן מוכח דלדידן דלית לן רה"ר גמור שרי לאיש ולאשה כל מידי דמיקרי תכשיט ולא משוי : [ב] ומה שהבאת ראיה מצינור שקבעו ולבסוף תקקו להיתר מה ענין זה לכאן דהכא בשעה שעשה המפתח אכתי שם תלוש עליו ומה ענין שבת למקוה ואין להתיר אלא בראיה ברורה ועוד אילו היה מותר כה"ג לא היו צריכין קדמונינו למצוא היתר ע"י מפתח של כסף או של זהב וע"י שלשלאות של כסף ושל זהב או ע"י לשון של כסף כעין בתי נפש לתחוב במפתחי החלוק דה"ל דרך תכשיט ואי כה"ג שרי א"כ כל אדם יעשה כן בברזל דעלמא אלא ודאי נראה דאסור כדפרישית ואע"פ כו' : [ג] ור"ת פי' דמכבנתא היינו נעיף מסונה והנעיפות והרדידים מתרגמי' כבנתא ולא משמע הכי בפ' מי שהחשיך גבי ברתיה דר"ע שקלה מכבנתא אתרמי בעינא דחזיא א"כ יש לה מחט שנגעו בעיני הנחש והיינו נוסקא וביומא נמי גבי פיים אמר מקיפים [כמין כוליאר] משמע שהיא עגולה והיינו כדפרישית א"כ נוסק"א כו' : ג"ם [ד] פי' כלומר וא"כ הואיל דהלכה כרב הונא דאינו מחלק בין בירית אחת לשנים ולעולם מותר אם לא בשים שלשלת ש"מ דמותרת אשה לקשור ברצועה אף שאינם קשורים בהם דהא פלוגתייהו דר"י ורב הונא קאי על בירית שאינה קשורה ואפ"ה פסק כרב הונא דשרי : [ה] פי' נ"ל דהאי וכן בכובלת כו' קאי על איש דהא לאשה פוטרין חכמים דוקא מחטאת אבל לכתחלה אסור משום דלמא שלפא ומחויא אבל באיש אין שייך גזירה דלמא שלפה וכו' או נוכל לומר שהספר פסק כר"א דאמר מותר לכתחלה אף באשה וזה דוחק דשביק רבים לגבי יחיד ואי משום דרבי ור"ש בן אלעזר כולהו כר"א הא כבר כתב האלפסי הללו כולן שטה אחת הן ואין הלכה כאחד מהן [א"ה אשתמיטתיה דברי הה"ת וז"ל דאף דרבנן אסרי לכתחלה משום דלמא שלפא ומחויא לדידן שרי דל"ל רה"ר גמורה כדפי' בשם ר"ת] :

ובספ"ב

בגדי ישע

דביצה כי הוא סוגיית התוס' דהתם : (ג) אבל טבעת כו' . ר"ל אבל בזה חולק ר"ת ארש"י דלרש"י איש היוצא בטבעת שיש עליה חותם פטור אבל אסור ולר"ת מותר אף לכתחלה והיינו מ"ש אבל טבעת כו' וע"ש ברש"י דף ס"ב ובתוס' : (ד) גם לא תצא אשה . וצ"ע דלקמן דף ק"פ ע"ב בהגהות כתב דאישפיגל"א נקרא תכשיט ומותר לצאת בו אפי' ברה"ר וכן קשה בסמ"ג וכתב ב"י בטור א"ח סי' ש"ג וז"ל צ"ל דה"פ מחט שאינה נקובה שדרכה להיות סוגרת בה מפתחי חלוקה או הצעיף לא תצא בה כשהיא תחובה לה בבגדיה במקום שאינו סוגר ולא מעמיד הצעיף שאם הוא במקום הסוגר או מעמיד לכתחלה נמי שרי כו' ע"ש : (ה) או בצעיף . ר"ל שסוגרת במחט מפתח החלוק או תוחבת המחט בצעיף : (ו) נ"ל דהכי גרסינן מפרש בירושלמי נזמי האף אבל נזמי האוזן כפירש"י דשרי ר"ל דבירושלמי מפרש דנזמי האוזן שרי כמו שפירש"י אבל א"ל דמביא הירושלמי להודיע שמפרש בנזמי האף דהא בהדיא איתא בש"ס כן ולמה הוצרך להביא הירושלמי אלא מביא הירושלמי שאיתא שם כמו שפירש"י כאן דנזמי האוזן שרי דמתלמודא דידן אין הוכחה דשמא קאמר אף נזמי האף וכ"ש נזמי האוזן כמו שכתבו התוס' שם דהיה משמע מש"ס דלקמן דהיה אסור : (ז) כמו בני מלכים יוצאים בזוגין וכל ישראל בני מלכים הם לר"ש. בפ' במה אשה תנן ובני מלכים בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהוה אמרי' בש"ס דף ס"ז מאן תנא א"ר אושעיא ר"ש היא דאמר כל ישראל ב"מ הם פירש"י הלכך לעני נמי חזי ולאו גנותיה דידיה דליתחזיא כיוהרא ושליף או מגו דהידוש הוא שליף ומחוי רבא אמר באריג שבכסותו ודברי הכל ולא שליף ומחוי א"כ ש"מ לר"ש מותר לכל אדם ואפי' אין אריג בכסותו וכ"כ הב"י סי' ע"א א"כ חזינן דס"ל לר"ש לכל אדם אע"פ שיכול לשלפו ויש סברא שישולפו כדפירש"י אפ"ה אמרי' מאחר שיש ג"כ סברא דלא ישלוף משום דכל ישראל ב"מ הם א"כ ה"ה ה"נ אע"פ שנזמי האוזן אינם מהודקים כ"כ כמו אריג בכסותו אפ"ה נימא דמותר לכ"ע מאחר שגם כאן יש סברא דלא ישלוף והוא כמו שפירש"י דנזמי האוזן פריחא ליה מלתא למישלף ולמחוי מפני שאזניה מכוסות בקשוריה לכך נאמר כדרך שס"ל לר"ש אע"פ שיכול לשלוף מאחר שיש סברא נגדו דכל ישראל ב"מ לא חיישינן ה"ה ה"נ דיש סברא לכ"ע נימא דלכ"ע לא חיישינן ודו"ק : (ח) כמו בני מלכים היוצאין בזוגין . ר"ל כמו שקתני המתני' בבני מלכים היוצאין ולא חיישינן דלמא מפסיק בין לר' אושעיא דלא מוקי לה באריג בכסותו אלא אפי' בזוג שבצוארו לא חייש בין לרבא דמוקי לה באריג שבכסותו לא חיישינן יהיה איך שיהיה יש ראיה דלא חיישינן דלמא מיפסק דהא הם תקועים כמו זוג שבצוארו ושבכסותו ר"ל שאריג בכסותו ודו"ק : (ט) והכבלים הרי הם כמו מלבוש . ר"ל הן כמלבוש האדם לאפוקי בירית שאינו אלא תשמיש לכלי ולא לאדם : (י) ושרי כמו חצר . ר"ל משום דאיירי בחצר שאינו מעורב כדדייק בתוס' בד"ה רב ענני בר ששון כו' דף ס"ד : (יא) וכן בכובלת . ר"ל דמותר לדידן דלית לנו רה"ר לצאת בו אבל אין ר"ל דאפי' ברה"ר גמור מותר דהא חכמים פליגי אר"א דמתיר וס"ל דאסור ובודאי הלכתא כוותייהו כמו שמפורש ברי"ף : (יב) דנראה כמערים להוציאו . קשה דאי משום ה"ט ליתסר לפרוף ע"ג אגוז דנראה כמערים להוציאו למקום אחר ולא לצורך מלבוש ועוד איך יהיב טעמא משום דנראה כמערים דהא מספקא ליה לתלמודא אפי' כי מערים לכתחלה אי שרי או לא וסלקא בתיקו ואי טעם איסור פירוף ע"ג מטבע הוא משום דמחזי כמערים תפשוט מהכא דכי מערים להדיא גבי אגוז דודאי אסור אלא ודאי הטעם הוא כמו שפירש"י דעל המטבע אסור לפרוף משום דלאו בר טלטול הוא אבל אבן שתתקין לכך ראוי לטלטל וכן קשה בסמ"ג שדבריו ג"כ כדברי הספר . וי"ל דס"ל להספר דודאי כשפורף עליו הוא דרך מלבוש והיה ראוי להיות מותר אף במטבע רק זה שאסור הוא משום דאין דרך לפרוף על המטבע והרואה סובר דכוונתו להוציא ויסבור דכשם שבכאן אם כוונתו להוציא מותר אז יתיר ג"כ במקום אחר להוציא אף כשאינו דרך מלבוש . ואח"כ מיבעי ליה אי שרי לכתחלה להערים באגוז ר"ל מאחר דליכא למיחש משום הרואה דהא אגוז דרכו לפרוף עליה א"כ יאמר דמותר לעשות כן מאחר שהוא דרך מלבוש אפי' אין כוונתו להתלבש או לא אבל במטבע ודאי אסור משום גזירת הרואה כי להרואה יהיה פשוט שאין דעתו ללבוש אלא להוציא ויסבור שכל הוצאה הוא מותר ודו"ק : (יג) דהא קי"ל כשמואל . ר"ל כאידך

שמואל

אלא זה יש להתיר ללכת בשבת במקלות דבמשוכות שלו דהיינו המקלות [*שנשען בהן בשעה תגר או כוש נידיו והולך במקלות. מ"י] לא פליגי דלדברי הכל יוצאין בהן בשבת אבל זקנים שהולכין במקלות מחמה מנעש אסור לצאת בשבת (טו) דלתרוצי סוגיא והלוך טוה דעבידי וטאורין כדהגיה מקל זקנים טהור וקאמר משום דלא עבידי אלא לתרוצי סוגיא (טז) ועוד (*ראיתי) [*ראייה] להתיר מפי' רש"י בפירש [*על] כבא ובמשוכות שלו (*על) שנכוולו גידי שוקיו כו' ויש לו שני ספסלים קטנים בבתי ידיו שנשען בהם ונדחף (יז) והספסלים לא הוצרך התנא להזכיר שהרי אינו יכול ללכת בלא ספסלים ויוצאים בכל אלה בשבת והא (*דאין) [*דקתני אין] יוצאין בהן בשבת היינו בסמוכות שלו: [דף סו ע"א] שם כל דבר שיש בו רפואה פי' כגון לחשים מומחים כגון פיגא וכגון להשים סנקובים לנמלה בתלמוד מותר ושאר לחשים שאינם ידועים מומחין יש בו משום דרכי האמורי ורש"י פי' *בענין אחר ולא כ"ל:

סליק פירקא

[דף עג ע"ב] **כלל** גדול **שבא** אין עימור אלא בגידולי קרקע הלכך יזהר אדם שלא לאסוף פירות ולקבלם יחד: [דף עד] ולבו ביום לא יברור הלכך יזהר אדם מפני מיני פירות שנתערבו וכל שכן פסולת שנתערב עם אוכל שלא יברור אלא דרך אכילתו יקחם ויאכלם: [דף עח ע"ב] רבא גמר **שבב** אין עיבוד באוכלין מכאן אומר העולם שאותם (ה) טרטר"ש של הפיתים מותר להחליקם ואין בהם משום ממחק שאין עיבוד באוכלין א אבל מ"מ אין זו ראיה דטכל לומר דהא דקאמר הכא אין עיבוד באוכלין היינו מדאורייתא אבל מדרבנן יש עיבוד *מדקאמר לקמן פ' במה טומנין [*דף קה] אין עושין הילמי (ג) ופרק קמא דביצה [דף יא.] *דקאמר דאין נותנין הטור לפני הדורסן ט' *אכן מ"מ יש להתיר משום דנאכלות כמו שהן בלא חליקה והמחמיר תע"ב: [דף עד] כאן בקטן **שבג** ותמחוי פר"ת דג' מיני ברירות הן ביד לאלתר מותר לכתחלה בקנון לאלתר פטור אבל אסור בנפה חייב חטאת אבל לבו ביום אפילו ביד חייב חטאת (ג) ולפי זה מבמש דמילתיה דאביי מיירי הכל ביד: [שם ע"ב] **שסד** *והי קפיד אמפחתא כו' כתב הר"א ממי"ץ קיימא לן כל דבר שאדם מחתך ומקפיד על מדתו נקראת מלאכה מחתך: [שם] **שסה** דשלית סילקי (פסק ר"י) [*ר' פסק] דמותר לפרר לחם אחרי שנטחן כבר דלא מליגו טוחן אחר טוחן: **שסו** ת"ר התולש מן הכנף פי' ר"א ממי"ץ [*דוקא] תולש טולה אבל תולש שאר דברים כגון צמר מכבש ושיער מן הסוס שדרכו בגיזה לא עבר משום גוזז **שסז** הלכך אסור לתלוש נוצת עוף במקום שחיטה ביו"ט דהתולש חייב משום גוזז וכל שאפשר לעשותו מעיו"ט אסור לעשותו ביו"ט ועוד שאפשר לשחיטה בלא תלישה ואפילו ר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקי"ל כוותיה לא שרי בבכורות אלא לפטוה האמר אילך ואילך שאף על פי שלפעמים תולש הואיל ולא הוי פסיק רישיה ולא ימות שרי אבל לתלוש לא שרי לכתחלה [א]: [דף עה] כמותח חוט של תפירה כו' א"כ בני אדם **שסח** הרגילין לתפר בתי זרועותיהם בחוט או במשיחה וכשפושט עצמו מתיר אותם ומרחיבה וכשלובש אותם מהדק התפירה סביב זה אסור בשבת אבל אם כל נקב מוקף תפירה שחלל הנקב נראה מותר וכן מנהג נשים לאחר שלבשו קמיזא"ש שלהם מהדקין אותם במשיחות לולאות דופני הכתונת מימין ומשמאל [ב]: **שסט** (ד) נשאל לרבינו מאיר על עוגות התינוקות שכותבין עליהן האותיות ותיבות איך אוכלים אותם התינוקות ביו"ט והשיב אי משום מוחק ביו"ט ליכא איסורא דאורייתא במוחק אלא על מנת לכתוב כדאמרינן פרק כלל גדול מיהא איסורא דרבנן איכא ובתינוק אין נחוש דקטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין עליו להפרישו היכא דלא ספינן ליה בידים [ג]:

סליק פירקא

[דף עו ע"ב] **המוציא** יין [*כדי מזיגת הכוס] **שע** (*דרך כו') כתב רבינו אבי העזרי השיעור הוצאה היינו לענין חיוב חטאת *מיהא פחות מכשיעור נמי אסור כדאי' פ' כלל גדול (לעיל דף עה.) וכי מותר לאפות פחות מכשיעור בתוספ' דשבת **שעא** פרק המוציא תניא לא תקל אשה מדדיה ותחלוב לתוך הכוס או לתוך הקערה ותניק את בנה פי' ר"ב גאון מכאן יש ללמוד דאשה (א)מניקה כשמקשה החלב בשדים שאסור להקל לא ביד דאין הדבר מותר אלא ביניקת התינוק בלבד מיהו י"מ דדוקא בכלי אסור דהוי מפרק והוי תולדה דדש אבל בקרקע מותר לחלוב מדלא קאמר לא תחלוב סתם:

[*מ(ש)תי אדם שחילל שבת בשוגג והוציא חפץ לו בנגיעת אש או בשום דבר יש לו ליתן ה' דינר הלי"ש לצדקה ובזה יתכפר לו כי בימי הבית חייב הטאת בת דנקא ודנקא עולה לג' הלי"ש אמנם עיקר מצוה בשלא כדאיתא בכריתות והיא עולה ה' דינר הלי"ש ליתנם לצדקה ויטוב שיתענה כה"כ. הג"ה מיהו טוב לבעל התענות לאמר. במרדכי אחר בסג"כ]:

[דף עט ע"ב] **שעב** קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שיער כותבין בו והאמת כן הוא דגויל הוא כשהסיר השיער מן העור וכותבין עליו *שאינו מתוקן כדין ולא נתקן כלל כלפי הבשר כדאמר' גויל אבני דלא משפין וקלף הוא שכותבין במקום בשר כשהפשיט את הבהמה את עורה לוקחין את העור והותכין אותו לשנים וכותבין בזה ובזה במקום חתך ועליון כלפי שיער והוא קרוי קלף וכותבין בו במקום בשר שהוא מתוקן היטב יותר כי הלבן שלו במקום חתך קרוב לבשר יותר מגדו האחר של חוץ אותו (*לבן) [*חלק] קרוי קלף ואליו התחתון קרוי דוכסוסטוס וכותבין בו במקום שיער שהלבן שכותבין בו בזה מקום החתך קרוב לשיער יותר מלזה התחתון של צד הבשר ורש"י פי' כן ויש שהיו רוצים לומר כי כל הקלפים שלנו יש להם דין דוכסוסטוס לפי שכשמתקנין הקלף מסירין קליפות החיצונים (*ולא היו) [*שכלפי השיער והיו] מצריכין לכתוב ס"ת (ג) על גד [השיער] (ג) כמו בעושין בגויל והיו פוסלין עליהן תפילין לפי שדינם על הקלף ופוסלין על הדוכסוסטוס דהוי המסקנא הכי ואין סברא לפסול תפילין שלנו דודאי כל הקלפין שלנו יש להם דין קלף כי אין מסירין הקליפה רק לתקנו (ד) והאי תגך העליון קרוי קלף ודינו לכתוב עליו במקום בשר: סליק פירקא

המצניע [דף צד ע"ב] **שעג** והוא שפירשו *כלפי מעלה פ"ס שאותן שפירשו כלפי ראש שאגבע קרוי למעלה ושפירשו כלפי יד קורא למטה ור"ת פי' איפכא ונפסף יש לאסור בכל ענין: סליק פירקא

[*פנים מ"י. מדמע התוס' דאסור לסרוק ראשו בשבת לא ביד ולא במסרק. אגודה]:

הזורק [דף ק ע"ב] **שעד** ספינות קשורות זו בזו כו' ואם אינם קשורות (א) אע"פ *במוקפות (מחיצה) אין מטלטלין [*רש"י פי' סמוכות זו לזו כמו אין מקיפין שתי תביות]: מזו לזו וכגון שאין הספינות גבוהות מן המים י' טפחים דאי גבוהות קא מפיק מרה"י לרשות היחיד דרך מקום פטור ושרי אפילו לרשות הרבים בינתים: [שם] כתו בכרמלית לא גזרו בה רבנן [ד]: כשאל נה"ר מאיר **שעה** על אבן שוקת שקורין וואסער שטיי"ן בל"א בשופכין מים ברה"י והשופכין מקלחין לרה"ר והשיב דאם אינו קמור פי' מכוסה ד' אמות ברה"ר אסור כדתנן פרק כילד משתתפין [עירובין דף פח.] ב ביב שהוא קמור ד' אמות ברה"ר שופכין לתוכו כו' ואע"ג דאין לנו רה"ר וכל רחבות שלנו כרמלית הן דלא מיקרי רה"ר אלא אם כן רחב ט"ז אמה ומפולש משער לשער וס' רבוא בוקעין בו וכיון דכרמלית ניהו היה לנו להתיר דכחו בכרמלית לא גזור כדאיתא פרק הזורק [דף ק:] גבי ספינה שופכין דידיה היכא שדי להו ומשני אדופני ספינה דכחו בכרמלית לא גזרו רבנן הא ליתא דהני מילי התם בספינה בים או בנהר דלא אתי למיחלף ברשות הרבים דליכא התם רשות הרבים אבל בעיר אפילו כרמלית גזרו רבנן (ג) דגזרו אטו רה"ר כדמשני ס"פ כילד משתתפין [עירובין דף פז:] לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור ואפילו לאיכא דאמרי דאמרינן התם לשפוך שרי

הגהות מימוני א כדקאמר כנ"ל: ב ונ"ל אמתני': ג תנ"ג ונ"ל וט"ם יש: ד כאן נ"ל ד"ה דשלית סילקי וכו' עד טוחן ואח"כ נ"ל ושי כו' :ה במקום שיער ולא במקום בשר:

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] וכספ"ב דיו"ט התיר ראבי"ה לתלוש הנוצה במקום שחיטה ביו"ט. ובירושלמי עוף שאין לו גיזה תלישתו זו היא גיזתו וחייב: [ב] אבל ראבי"ה כתב דוקא גבי תפירה שעיקר תיקונו להתפר בלי סידוד ועתה כשנפרד ומהדקו ומכוין למתוח החוט להתקיים בו טוה ליה כתופר מעיקרא וחייב הלכך מותר לנשים למתוח החוט בזרועותיהן ובצדיהן שקורין פרייזין בלשון אשכנז ואפי' קושרין אותן אינן קשר של קיימא וכן למקטורין ולקמן כאלו קשרים אפרש בעזרת הש"י: [ג] ומבילה קלופה ששאלת אמאי לא חייבינן לרות כעס כדאיתא פרק כל כיד יפה כתב דדלמא לא שכיח ביניהו אי נמי כתב ודיו שעליהם מאיל. ושלום העני מאיר ב"ב ז"ל: [ד] כחו בכרמלית לא גזרו רבנן מכאן פסק רבינו משה שאם היה שופך על פי הביב והמים יוצאין לכרמלית

שלטי הגבורים

א נ"ע על הכרכום אם יש בו משום צובע ולפי דברי בעל היראים דאמר אין דרך צביעה באוכלין מותר וז"ל היראים ראוי לבר ישראל שאוכל תותים או שאר פירות הצובעים שיזהר שלא יגע בידים לצובעות בבגדו או במפה דהוה ליה תולדה דצובע וכן אם יצא דם מהמכה אסור לתת עליה בגד בין מנמר בין מפשתן אבל אם צובע פתו במשקה הפירות לית לן בה דאין דרך צביעה באוכלין. עכ"ל שבלי הלקט: שאלה דרך נשים לשום תחת בגדיהם הדבר המתהוה ממנו כמשי מי אסור בשבת לקיימו שם משום דהוי מלאכה שרש"י ז"ל פי' בפרק אע"פ שהיא אחת מהמלאכות ואע"פ שאינה מלאכה ממש מיהו מלאכת מחשבת היא שעוזר בחום טבעו ועוד שמוליד הוית התולע. תשובה רש"י ז"ל פי' בפ' מציאת האשה בהא דבעי רבינא עשתה שתים ושלש מלאכות מהו והביא לאו במלאכות האסורות בשבת קאמר אלא בעניינים החלוקים שהיא מרוותת בהם בבת אחת. ואפי'

מלאכות במירת קואין ומ"מ זה שאמרת ודאי אסור לא יהא אלא משום טלטול וטלטול דבר איסור הוא כטלטול האבנים צמירת תולעים וכמירת כפרה וכתינוק שאינה מלאכה אסורה בשבת שנס שם פי' ז"ל אחת מאותם מלאכות ועוד שבודאי מוליד הוא בחומו ומלאכת מחשבת היא ואסור. אדר"ם: ב כחו בכרמלית לא גזרו רבנן מכאן פסק רבינו משה שאם היה שופך על פי הביב והמים יוצאים לכרמלית ה"ז מותר ואפי' בימות החמה ס"ס:

בגדי ישע

שמואל דחייש לריבויא נטפין על זוחלין: (טו) דלתרוצי סוגיא פירוש ליישר פסיעותיו: (טז) ועוד ראיתי להתיר מקלות מפירש"י עיקר ראיה הוא מה שפירש"י בסמוכות כו' דאיידי דתלי ולא מנחי ארעא זימני דמשתלפי עכ"ל הרי בהדיא דבמקלות שהן דומיא דספסלאות מותר שהרי מונחים ארעא ולא משתלפי מצאתי בס"א: (יז) הספסלים לא הוצרך התנא להזכיר כו'. ר"ל דמדלא הזכיר התנא כלל מאותן הספסלים ש"מ דמותר לצאת בהם וההיתר לא הוצרך להזכיר כלל שהרי אין יכול ללכת בלא ספסלים וה"ה מקלות שהן דומין לספסלים שנשען בהם ויוצאין בכל אלה בשבת ומה שתני במתני' אין יוצאין בכסא וסמוכות היינו בסמוכות שלו שזה אינו הספסלים אלא כמו שפירש"י שעושין סמוכות של עור לשוקיו ודייק ברש"י מאחר שרש"י לא פי' סמוכות על הספסלים ש"מ דס"ל דמותר לצאת בהם וה"ה במקלות: הדרן עלך במה אשה

פרק ז (א) פרש"י. פי' שם מאכל וכ"כ מהר"ם בש"ע ס"ס שכ"א: (ב) ובפ"ק דביצה דקאמר. אמתני' אין נותנין עור לפני הדורסן ר"ל בסוף הסוגיא אמר עולא דהאי מתני' דיש עיבוד באוכלין דת"ר אין מולחין את החלבים כו' שם דף י"א ועוד אמר שם אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות בבת אחת דוקא רב אדא מערים ומלח גרמא גרמא ש"מ דוקא ע"י הערמה מותר: (ג) ולפ"ז משמע דמלתיה דאביי. פי' הא דאמר אביי ה"ק בורר ואוכל לאלתר ולבו ביום לא יברור ואם בירר חייב חטאת איירי הכל ביד דאי בקנון מאי בורר לאלתר הוא אפי' לאלתר פטור אבל אסור וכ"ש דלא מיירי בנפה וכברה וק"ל: (ד) נשאל לר"מ כו' מיהו איסורא איכא כו'. מכאן נ"ל דאסור לרשום על הספר שם הספר מבחוץ על הדפין דהא כשיפתח אותו בשבת ויסתור האותיות מהדדי יהיה דומה למחיקה וכן שמעתי שנמצא כ"כ בס' החסידים אף שיש לדחוק קצת לומר דשאני האותיות שחם על העוגה שהיו מתחלה מחוברים משא"כ בדפי הספר שכל א' נפרד מחבירו מ"מ יש ליזהר:

הדרן עלך כלל גדול

פרק ח (א) מניקה את בנה. פי' שחולבת תחלה בידים שלאחר כן תניק את בנה שמתחלה אפשר שאינו טוב להניק כשהדדין מלאין חלב וראיתי בקצת ספרים שהגיה אלא תניק את בנה אבל בתוס' הוא כמו שהוא לפנינו: (ב) על צדו השחור. פי' על צד השיער: (ג) כמו שעושין בגויל. ר"ל שהם כותבין על צד החיצון כמו שאנו עושין בגויל דהיינו שלוקח עור שלם ואינה מחלקת וכותב בצד שיער כמ"ש הספר לעיל כן אותן הי"מ אין חושבין זה לעור שלם אלא לחצי עור דהיינו שיהא נקרא דוכסוסטוס והקליפות שהסיר הם נקראו קלף ומאחר שזה נקרא דוכסוסטוס לפי דעתם כותב על צדו החיצון. אחר כותבי זה מצאתי בהגהת מיימוני פ"א מהל' תפילין שכתב וז"ל וי"א שיש לו דין דוכסוסטוס לכתוב עליו במקום שיער דלא גרע מגויל כו' עכ"ל משמע דגם מ"ש בכאן כמו שעושין בגויל ר"ל שלא יהא יותר גרוע מגויל ולא כמ"ש: (ד) והאי חתך העליון קרוי קלף וכותב במקום שהוא לצד בשר. ואין להקשות מאחר שלא חתך העור מהדדי ועדיין היא שלימה אלא שהסיר הקליפות למה יהא נחשב לקלף ולא לדוכסוסטוס וי"ל דודאי קלפים שלנו חותכין אותו החלק שהוא אצל הבשר דהיינו הדוכסוסטוס ומשליכין אותו והחלק הב' נשאר ואפ"ה יש שרצו לומר דגם הנשאר הוא דוכסוסטוס דהקליפה שהסיר הוא קלף ודחה הספר דבריהם ודו"ק: הדרן עלך המוציא יין

פרק יא (א) אע"פ שמוקפת מחיצה. ר"ל שמחיצה פי' דפנותיה סמוכות זו לזו או הספר פי' כמו שפי' הרמב"ם פ"ג מהל' עירובין ובפי' המשניות שמוקפת ר"ל מוקפת מחיצה ממש מרה"י לרה"י דרך מקום פטור דלמעלה מעשרה הוא מקום פטור גבי כרמלית כמו גבי רה"ר ושרי אפי' רה"ר בינתים תימה דבהדיא אמר בש"ס דף צ"ז דאינו שרי למעלה מי' מרה"י לרה"י דרך רה"ר אלא בזורק אבל תוצאה ודאי אסירא וכן איתא בהדיא דף צ"ב אמר ר' אלעזר המוציא משוי למעלה מי' טפחים חייב ודוחק גדול לומר דגם בכאן מיירי בזורק דזה אינו דהא בא לומר דמטלטלין מזו לזו וזהו ע"י הוצאה ר"ל כשמטלטל מספינה לספינה דומה לזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר דטעמא מאי פטור התם בזורק הוא משום דהחפץ שזרק היה הולך כולו במקום פטור משא"כ במוציא משאוי למעלה מי' דשאני התם דרגליו עומדים במקום החיוב ולכן חייב דידו כשמגביה למעלה בתר גופו שהוא למטה מי' גריר ובזורק שהחפץ כולו במקום פטור פטור כן בנידון הזה בספינות שהן גבוהות י' כשהולך ודורס מדופן ספינה זו לדופן ספינה זו שרוצה לטלטל בה אז הוא כולו לעולם במקום פטור ולכן מותר לגמרי דהא כשאפי' רה"ר בינתים יכול להשתלשל הפץ מרה"י לרה"י כשהחפץ כולו למעלה מי' ודו"ק ובעל ש"ג כתב דף קל"ה ע"ב דהספר פוסק כרב דימי דשרי בפ' כיצד משתתפין דף פ"ח ע"ב להחליף ברשויות דרבנן וע"ש באורך כדתנן פ' כ"מ דף פח ע"א ל"ש שמחיצה תלויה מתרת בגזוזטרא שהיא למעלה מן המים אלא למלאות כו' דש"ה שאינו מתכוין שיצא לחוץ ואין להקשות הרי לקמן דף ק"פ ע"א בהג"ה כ' הסברא להיפך שהרי כתב ההיא דכיצד משתתפין דהתם גזוזטרא הוא דמתכוין שיצא לחוץ כדי שלא יתלכלך בו דאין זה כלום דבהג"ה כתב לסברת ל"ק ובפנים הכא כתב לסברת ליישנא בתרא דבסברא זו פליגי כדפירש"י בהדיא בפ' כיצד משתתפין וז"ל אפי' לשפוך שרי דמיהו לא איכפת ליה דליפקו לבראי אבל חצר הפחות מד' אמות ניחא ליה דליפקו לבראי והוא ממש הסברא שכתב ד"מ בתג"ה ללישנא קמא: (ג) דגזרו אטו רה"ר. אע"ג שאין לנו רה"ר מ"מ אפשר

של אורות פרק כלל גדול אין עימור אלא בגידולי קרקע הלכך וכו' שלא לאסוף פירות ולקבלם יחד. כל כינוס דבר מגידולי קרקע נקרא מעמר ופי' ר"ע ז"ל המעמר אוסף זרעים תלושים ומוברם אל מקום א' ע"כ ובמשכן היה אב מלאכה דמעמר בסמנים של צבע תכלת וארגמן ותולעת שני שהיו מקבצם יחד ומוברם אל מקום אחד ולהכי כתב המרדכי ז"ל שצריך אדם ליזהר שלא לאסוף פירות ולקבצם יחד דהוה מעמר וחייב ובגמ' פי' כלל גדול (דף עג) אמר רבא האי מאן דכניף מילחא ממלחתא חייב משום מעמר אביי אמר אין עימור אלא בגידולי קרקע והרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' שבת גרים רבה ומש"ה פסיק כאביי שהוא בתרא כמ"ש שם הה"מ ז"ל: הלכך יזהר אדם מפני מיני פירות שנתערבו כו' פי' שאם נתערבו ב' מיני פירות אע"פ שאין בהם שום פסולת אם בררן אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן איכא חיובא משום בורר כדאיתא בתוספתא דשבת פי"ז פירות שנתפזרו מלקט את האוכל נתערבו לו עם פירות אחרים בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן ובורר ומשליך לפני בהמתו בירכן אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן או שליקט מתוכן עפר וצרורות ה"ז חייב ותוספתא זו הביאה הרשב"א בחידושיו בריש פ' התכית ור' ירוחם ז"ל בנתיב י"ב חלק ח' ע"ש נראה מכאן שאם בירר שני מיני פירות מין זה מתוך מין אחר דאיכא חיובא דבורר ולאו דוקא כבורר אוכל מתוך פסולת או פסולת מתוך אוכל דשייכא ברירה אלא הה"נ בשני מיני פירות או משני אוכלין שנתערבו ובירר מין זה מתוך מין אחר איכא חיובא משום בורר דמלאכת הברירה שייכא נמי באוכלין וכן דעת כל הפוסקים וכן פסק מרן בשולחנו הטהור בסי' שי"ט ע"ש. והנה עיקר מקור דין זה הוא מדברי התוס' ז"ל פ' כלל גדול (דף עד) ד"ה היו לפניו שני מיני אוכלין כו' שכתבו וז"ל פירש ר"ת ז"ל דבאוכל מתוך אוכל שייך ברירה שבורר אותו שאינו חפץ לאכול מתוך אותו שרוצה לאכול דאותו שאינו חפץ בו חשיב פסולת לגבי אותו שחפץ לאכול וכן משמע מן הירושלמי שבורר אוכלין מתוך אוכלין חזקיה אמר חייב ע"כ הרי שכתבו דבאוכל מתוך אוכל שייכא ברירה: ומ"ש בשם ר"ת דשלשה מיני ברירות הם ביד לאלתר מותר לכתחלה כו' נראה דהיינו מותר אלא כשהוא ביד ולאלתר דוקא וכבר ביאר מרן בסי' שי"ט דשיעור לאלתר הוא מה שמיסב על השולחן באותו סעודה בלבד אבל לסעודה אחרת של אותו יום בעצמו חייב דהוה כבורר לגניזה לאוצר ע"ש:

פרק המוציא מכאן יש ללמוד כשאשה מניקה כשמקשה החלב בשדים שאסור להקל לא ביד דאין הדבר מותר אלא ביניקת התינוק בלבד כו'. נראה מדבריו דאין הדבר מותר להקל החלב אלא ביניקת תינוק לבד והוא תימה דמנא ליה לימוד זה דהא תינח אם יש לה תינוק כדי להקל החלב מדדיה אבל אם אין לה תינוק והחלב מצער אותה למה אינה יכולה אפי' היא בעצמה להקל בידה החלב המצער אותה דהא אינה עושה כן אלא להסקים לצרה מעליה ומן התוספתא שהביא לא שמעינן איסורא אלא דוקא כשתחלוב לתוך הכוס או לתוך הקערה משום דהוי מפרק אבל אם תחלוב לארץ הוי קרקע דאזיל לאיבוד מה בכך וכ"כ התוס' בפ' ר"א דמילה (דף קל"ה ע"ב) ד"ה ומפני הסכנה ישו"ע והר"ר ירוחם בנתיב י"ב ח"ט ונ"ל אשה שיש לה חלב ומצטערת על רוב החלב ואין לה תינוק מותר לחלוב היא בעצמה בשבת כמו מפים מורסא כ"כ התוס' ע"ש משמע [רק] שאם יש לה תינוק עדיף טפי להקל מעליה ע"י יניקת התינוק:

הלכה כאביה דאמרי דבצל סופרים הלך אחר המיקל אפי' הכי אסור דשאני התם דלא מתכוין בילא לתוך אבל הכא מתכוין להוציא : עוד נשאל על בית הכסא העומד בקיר חומות העיר שעו והגולה נופלת לתוך החפירה המקפת העיר שהיא יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה והשיב יש לדקדק אם פי בית הכסא למעלה מעשרה טפחים א"כ הרי גולה נופלת מרה"י לכרמלית דרך מקום פטור כרמלית היא כיון דהוי יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ואויר כרמלית למעלה מי' מקום פטור דאקילו בה רבנן מקולי רה"ר ואי הלכתא כרב דימי דשרי פ' בילד משתמשין להחליף ברשויות דרבנן כגון מרה"י לכרמלית או איפכא דרך מקום פטור אע"ג דברשויות דאורייתא מרה"י לרה"ר אסור להחליף שרי אע"ג דליכא מחילה עד הקרקע אע"ג דזעירי פליג עליה דרב דימי ואסר להחליף אפי' ברשות דרבנן [וכו'] (*וכהלכך) [*מורי האריך] בלשון הרבה עד שכתב והשתא אפי' אי הלכה כזעירי [לא מיבעי] אם בית הכסא עשוי כך שהגולה נופלת על ידי הכותל אע"פ שאח"כ מתגלגלת ונופלת בכרמלית למטה מותר דכתו בכרמלית לא גזרו רבנן אלא אפילו אינה נופלת על ידי הכותל אלא שקף אחד (ג) (*או קנה פחות משלשה) [א] או מידי אחרינא נגד פי הנקב בתוך שלשה וה"ל חורי רשות הרבים [*נס"א רה"י] והגולה נופלת עליו (ד) ומשם נופלת למטה כתו בכרמלית לא גזרו רבנן כדאיתא בשבת פ' הזורק גבי ספינה שופכין היכי שדי להו ומשני אדופני ספינה ופריך והאיכא כתו ומשני כתו בכרמלית לא גזור רבנן ומטעם מחילה תלויה אין להתיר כגון שיש מחילה י' סביב פי הנקב בין למעלה בין למטה דהא מחילה תלויה אינה ניתרת אלא במים (*דקולא) [*דקל] היא שהקילו חכמים במים משום דבקיעת [דגים] לאו שמה בקיעה כדאיתא פרק הזורק. וסוף פרק כילד משתתפין פירש ר"י דהלכה כרב יהודה והאיכא דב"ה ולפי זה נכון ליזהר מאותם בתי כסאות שעל הגנים אם לא נעשה להם מחילה לשם מים ושתגים מן המחילה שפת במים לכל הפחות כדאמר רב יהודה אליבא דבית הלל. שעז אך אותם בתי כסאות שהם במפירס בקרקע ושל בני שותפין היה נראה להסור עד שיערבו והיה ה"ר יעקב מקינון מתירן דיש למצוא להם היתר משום דאותה מקום פטור היא כדאיתא פ"ק דשבת [דף ז.] [ב] (ה) (*והא) [*והשיא] דפליג עליה משום דמיפשט פשט ליה אבל הכא לא שייך למימר הכי והואיל דמקום פטור הוי אפילו בשותפות שרי כמו ששנינו פרק הלון [דף עו:] דקאמר אין בו ארבע אלו מעלין מכאן ואוכלין ואלו מעלין מכאן ואוכלין כר' יוחנן לגבי רב ודעת הרב נוטה שכך שמע מפי רבו ריב"א :

סליק פירקא

הבונה דילמא [*אתא] **שעח** לאשויי גומות (*קנתבוין) פירש ר"י הכא ובסוף עירובין [דף קד:] גבי נשים המשחקות באגוזים דלמא אתי לאשויי גומות במתכוין כגון שישכחו שהוא שבת מחמת טרדתן שהרי דבר שאין מתכוין מותר כרבי שמעון : [דף קב ע"ב] **שעט** האי מאן דעייל שופינא בקופינא דמרא רב אמר חייב משום בונה רבי אליעזר ממיץ פסק דאין בנין וסתירה בכלים ואם אבד מפתח של תיבה ישבר אותה לכתחלה [ג] וראיה ממתני' דפרק כל הכלים [דף קכב.] דלת שידה תיבה ומגדל ניטלין ונפסדם רבא משום דאין בנין בכלים : סליק פירקא

שמונה שרצים [דף קח ע"ב] **שפ** *אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי ולא בלחיים הלכך מותר לעשות מי מלח מועטים כרבנן לערב מים ומלח ולשפוך על נתחי העוף לצוין דהא אין הלכה כר' יוסי בהילמי כ"ש ליתן מלח ושמן קודם על העוף ואח"כ ישפוך מים דהשתא אפי' ר' יוסי מודה [ד] . **שפא** נשאל לרבינו מאיר מן אשה אחת שהיה לה מכה על גופה והיא ליחה שקורין פיק"א בלשון אשכנז וכבר עברו יותר מד' שנים שהתחילה המכה ושאלו לו אם היא יכולה (א) לתת בה אפר מקלה בשבת והשיב בהא לית דין ולית דיין דבחול מותר דקים לן כרב אשי דהוה אמורא בתראה וסוף הוראה דמותר לאדם לתת אפר מקלה על מכתו **שפב** דמכתו מוכחת עליו אבל בשבת אסור אם אין בו פיקוח נפש גזרה משום שחיקת סמנין ומההיא דמי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ביום הכפורים ואינו חושש [יומא דף עז:] אין ראיה להתיר דשאני התם דשמן לאו מוכחא מילתא דהוי לרפואה שכן דרכו לסוך בלא מכה וכדמשמע פ' שמונה שרצים דתנן התם [דף קיא.] אבל סך הוא שמן ולא שמן ורד ובני מלכים סכין על מכותיהם שמן ורד שכן דרכן לסוך בחול אבל אם יש בו סכנה אפילו בשבת מותר דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש ודוקא סכנות נפשות של מיתה ולא של נער בעלמא : [דף קי ע"ב] **שפג** מהו לשתות מי רגלים בשבת משום רפואה מכלל דפשיטא ליה דבחול מותר ומיירי אע"פ שאין בו סכנה דאי בחולה שיש בו סכנה פשיטא דשרי וכיון דבחול מותר אפי' לכתחלה משום רפואה לחולה שאין בו סכנה א"כ דיעבד מותר אף השתא *תינוק בקורה ועוד מדלא קאמר בפרק שמונה שרצים וכי בחול מי שרי כדאמרי' פרק אלו קשרים [לעיל דף קיג:] גבי פסיעה גסה ואכילת אדמה מכלל דפסיעה דשרי ועוד דמשקין פ"ק דבכורות [דף ז:] מי רגלים של חמור כיון דשתי להו אינשי לירקונא אסורי אבל מי רגלים של סוסים וגמלים כיון דלא שתי להו אינשי פירשא בעלמא הוא (ג) וה"ה מי רגלי תינוק ועוד יש ראיה מתחלת פרק [אע"פ דף ס.] דקאמר וזו לכם הטמא ואין דם מהלכי שתים טמא ומשמע דה"ה מי רגלים : [דף קיא ע"א] מותק אחר טרה שהוא חייב ומיהו מותר בהכילה אע"ג דאמרי' פ' כל הבשר [חולין דף קח:] כל תתעביד לך שרי הוא בכל תאכל הכי שרי מדאסר רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי :

*אין נועסין **שפד** מסטיכי בשבת משום רפואה ואי משום ריח הפה מותר פסק רבינו שמחה מספירא מכאן דמותר לאכול פרסים מתוקין ולגמוע ביצה חיה בשבת כדי להנעים הקול הואיל ואינו אלא להבסים קלא ואין בו רפואה דהא אין לו מכה בגרונו : **שפה** נשאל לרבינו מאיר אדם שחש בראשו או בעיניו מהו ללחוש בשבת מי שייך משום שחיקת סמנים או לא והשיב דודאי שרי וראיה מירושלמי פרק שמונה שרצים [הלכה ג'] דקאמר לוחשים לנחשים ולעקרבים ולמעים ולעין בשבת וכמו שהמעים אבר גם *העין אבר דאיירי התם באבר דהיינו העין ממש וה"ר יחיאל מפרי"ש דחה הירושלמי ופי' דהתם מיירי בעין הרע וה"פ אדם שחולה מחמת עין הרע לוחשים משום דסכנה גדולה היא ועוד ראיה מפ' חלק דקאמר התם במתני' הלוחש על המכה מעבירין כלי (*המדה) [*הגיגל] ע"ג העין בשבת פי' כלי מתכות כדי לצננו ופי' רש"י עוד [לשון] אחר (שמסככין) [שמסבבין] את העין [בטבעת] בשבת כדי שלא יתפשט הנפח שלו וכ"ש שמותר ללחוש וגם פעם אחת חש רבינו שמחה בעיניו ואשה אחת למדה להר"ר אביגדור כהן לחש אחת והיה לוחש בשבת פעמים ביום על העין אחד בבקר ואחד בערב וגם נראה דמותר לעשות רפואה בשבת ע"י מדידה שקורין פיינ"ש וראבי"ה כתב ראיה ממסכת שבת שבשום מדידה ליכא איסורא כדאמרינן התם [שבת דף קנז:] *שמואל ישב וקא משח אמר אימר דאמרי רבנן במדידה של מצוה אבל במדידה שאינה של מצוה לא אמר ליה מתעסק בעלמא אנא והכא הוי מדידה של מצוה ומשום הלחישה ליכא איסורא (ג) כדפרישית לעיל בתוספתא דשבת: סליק פירקא

ואלו קשרים. [שם ע"ב] **שפו** כורך עליו סודרא לאו דוקא כורך ה"ה קושר דלאו של קיימא הוא ור"י מפרש מנעל של רבנן כורך אותו בדוחק וקושרין ואין חולצין מנעלין מעל רגליהם כי אם בלילי שבת לפי שלומדין בכל הלילות של חול ושוכבין במלבושיהן הלכך פטור אבל אסור (א) אם כן אסור לקשור ב' ראשי האבנט ברצועות בתוך המכנסים בשבת כ"א בעניבה וטוב לעשות בראש האבנט כגון שעושין לחגורות כגון בוקלא של ברזל או של נחושת ומנהג רבינו אליעזר ממיץ מתיר ומפרש דמנעל דרבנן קושרים בריוח ופעמים נמלכים ומניחן כך לעולם כיון שיכולים לחולצו כך קשור . ה"ר פורת פי' למסקנא דמילתא דהרבה עניני קשרים הם יש קשר שמתקיים בקשירה אחת כגון קשר של גרדיים שקושרין קשר אחד כשנפסק חוטו ומתקיים וקשר שבראש החוט כשרוצה לתפור וחייב ויש קשר שאינו חייב אלא אם כן עושה שני קשרים זה על זה כגון חבל דלי שנפסק החבל [הכל] לפי מה שמתקיים (ג) אבל עניבה מותר ובלבד שלא יעשה קשר למטה מן העניבה כלל אלא יעשה שתי עניבות זו על זו כדאמר לעיל לא היה קושרו (דמשמע) אלא עונבו [ו] ואבנט של מכנסים שרגילין לחבר שני ראשים ברצועה אחת אם מתקיים הקשר שבוע אחד או שבועים עד שיחליף אסור מדרבנן : **שפז** בירושלמי [בפירקין הלכה ב] נשמטו רצועות מנעל וסנדל נוטל ומחזיר ובלבד שלא יקשור פי' רשב"ם דה"ה לרצועה של טלית אם נשמטה שמותר להחזירה בטלית בלא קשר ונראה לי דהיינו דוקא כשיש נקב מתוקן להכנסת רצועה ואז שרי ולא מיתסר משום תיקון מנא : [דף קיג] **שפח** אבל יש לו להחליף לא (ג) כתב ראבי"ה ש"מ דטליתות שהם לבנים שאין צריך (*בחלופן) [*בקיפול] בו ביום אחר לאתו מבית הכנסת לא שנא חדשים ול"ש ישנים אסור לקפלן אפילו באדם אחד וה"מ בסדר קיפולו הראשון אבל שלא בסדר קיפולו נראה דמותר אפי' בב' בני אדם וכן יש לפסוק מכאן דאסור לנשים לקפל לעיפותיהן בשבת דעל כרחך לא שרו הכא אלא בגדים שהפשיט שלא היה יכול לקפלן שהרי היה לבוש מהן אבל לעיפותיהן שהן יכולות לקפלן מערב שבת אסור לקפלן בשבת : [שם] יש לו להחליף [*יחליף] גרסינן בירושלמי אוי לנו (*כעטיפותינו בחול כך עטיפותינו בשבת) [*דעטיפותינו בשבת כעטיפותינו בחול] ולכך

הגהות ממ"י א וכן יש בפי' תולין (קמח.) האי מאן דסתי במיא ליגיב נפשיה כריסיה והאריך עד דמסיק תלמודא ומשני כתו בכרמלית לא גזור רבנן : ב מן דילמא עד כר"ש שייך לסוף פ' המצניע ג"מ •

חדושי אנשי שם

בכרמלית ה"ז מותר ואפי' בימות החמה : ג"מ [א] י"ס מוחקים פחות משלשה ומהר"י ליווא מפראג אמר דשפיר הוא כמו לפנינו וה"פ שדף אחד או קנה פחות משלשה פי' כם פחות משלשה טפחים מנקב בית הכסא ושוב כתב או מידי וכו' כנגד פי הנקב בתוך ג' כו' כלומר שכל פירושו שהן בתוך ג' לנקב בית הכסא ולז הוי כמו מחילה שמחובר בבית הכסא דהא פחות מג' אמרי' גוד אסיק וא"כ נופל מיד לכרמלית וכתו בכרמלית לא גזרו אבל אי לא הוי בתוך ג' אז לא הוי כמחובר ואסור לזעירי ועי' מזה התשובה בהגהות כי לא סיימה פה : ש"י [ב] פי' רב אשי דפליג עליה דרב חייא בר רב פ"ק דשבת דף ז' ובאלפסי דאמר רב חייא בר רב נותה הוה מקום פטור ורב אשי פליג ואמר אף נותה לא הוה מקום פטור דדרסי בה רבים והטעם דפסעי על הנותה וכאן בבה"כ א"א לפסוע מודה רב אשי דהוה מקום פטור : [ג] ובהגודה דף קכ"ו סי' קי"ז כתב דברי ר"א ממי"ן וכתב ולא נהגו כן וקשה דלקמן כתב אבל פותחת של עץ או של מתכת אסור לשבר ולהפקיע וכו' ועי"ק דבמס' עירובין פ' בכל מערבין כתב וא"כ תיבה שהיא סגורה ואבד המפתח אסור לשבר אותה בשבת משום דסתירה תשובה שייכא שפיר אפי' בכלים כו' וי"ל הא דלקמן הוא דעת ר"י ובעירובין מביא ר"י נהדיא וכתב ר"י אוסר ועוד י"ל שכשיש בתוכה אוכלין לאוכלן בשבת במה משום עונג שבת שהיא מצוה שרי כשאין לו מה לאכול ומ"מ קשה דמייתי ראיה מהוא במקום אחד ועירובו במקום אחר דמיירי באוכלין ואפ"ה אוסר וכן בעירובין מקשה משובר אדם חבית לאכול הימנו גרוגרות ומשני במוסתקי למה מינו מתלק ומתרץ באוכלין דמותר וי"ל דאינו מותר אלא כשאין לו מה לאכול בשבת אבל הוא במקום אחד ועירובו כו' מיירי במי שיש לו לאכול אז אסור לשבר וכן הא שמקשה משובר אדם כו' מיירי בשיש לו לאכול רק שרוצה בפירות אז אסור וק"ל : ג"מ ול"נ דאפשר לומר דהכא מיירי דנאבד המפתח אבל יכול לפתוח ע"י סכין גדול וכיוצא בו בחוזקה ואינו מכוין לשבור התיבה עצמה וזה מותר דהוה סתירה גרועה והא דקאמר ישבור אותה וכו' לשון שבירה דדרך בני אדם הוא לקרות אותה פתיחה שבירה מאחר שפותח בחוזקה ובסכין גדול וכיוצא בו אבל לקמן ובעירובין מיירי שמכוין לשבור התיבה עצמה דהאי דמחלק שם בין סתירה כל דהו לסתירה גמורה מייתי שם דתיבה וז"ל וא"כ תיבה שהיא סגורה וכו' וזה הוא שנקט שהיא סגורה דלכאורה הוא מיותר אלא מיירי כה"ג שאינו יכול לפתוח אם לא ע"י שבירת תיבה עצמה ע"ש ותמצא שדקדוק נכון הוא וק"ל : [ד] משמע מדברי שנתבר דאינו מודה ר' יוסי אא"כ ליתן מלח ושמן יחד על העוף קודם ובתוס' לא משמע הכי וז"ל ואם נתן מלח על העופות ואח"כ נתן משקין עליהם שרי אפי' לר' יוסי שהשמנונית ממתיק המלח כמו השמן : [ה] וא"ת והיכי קאמר לעיל דמי רגלי תינוק מותר והא הוי כמי משקה הואיל ושותין לרפואה והוא כמו מי המור ותירץ הגאון מהר"י ליווא מפראג דשאני גבי חמור דרוב שתיית מי רגלי חמור הוי לירוקון ולכך אסור כמו משקה הואיל ושותין הרבה ומש"ה קאמר הואיל ושתי להו אינשי וכו' כלומר ששותין אותו הרבה לירוקון אבל מי רגלי תינוק לא שותין כי אם פעם אחת לרפואה ולכך מותר ועוד תירץ דשאני גבי חמור דכל היוצא מן הטמא טמא ולכך אסור מה שאין כן גבי תינוק : ש"י [ו] וקשה דבהלכות קטנות כתב והקשה הר"ן דהא מנ"ל דאיקרי עניבה בכה"ג יש לפרש בע"א שקשר ראשי הרצועות יחד קשר גמור שהעבירו דרך הנקב מכאן ומכאן ואחר קשר שני העניב קצת ממנו דרך הנקב כו' עד וחזר בו ר"ת מטעם זה הכי בפירוש כשעושה קשר למטה מקרי עניבה וכאן אמר ובלבד שלא יעשה קשר וא"ש דזה לא כהר"ן מ"מ קשה למה אינו מביא המרדכי קושיית הר"ן ג"כ לכאן וי"ל שיש להסתפק איזה נקרא עניבה או קשר וא"כ התם בהלכות קטנות דמיירי בגיגית וגם אם לא קשר כראוי היה עובר עבירה שם מקשה הר"ן מנא לך להקל דלמא לא הוה קשר ולכך חזר ר"ת מכח ספק להחמיר אבל בכאן מדבר באיסור שבת יש להחמיר ולומר שאסור לעשות קשר למטה דשמא קשר ועניבה מיקרי קשר ולכך אין שייך להקשות קושית הר"ן

בגדי ישע

אפשר להיות רה"ר מקומות רבים גדולים : (ג) או קנה פחות מג'. ר"ל שמעמיד דף או קנה פחות מג' מפי הנקב או מידי אחרינא מה שהוא מעמיד בתוך ג' לפי הנקב דמאחר שהוא תוך ג' הוי חורי רה"י ובס"א מ"ב ה"נ והו"ל חורי רה"י והצואה והא דקאמר פחות מג' ובתוך ג' פירושו תוך ג' לפי הנקב שאז הוי הדף והקנה כלבוד לפי הנקב והוי חורי רה"י כמו הנקב עצמו ואם לא היה תוך ג' לפי הנקב אז היה חורי רה"ר או חורי כרמלית שאינן נידונין לא כרה"י ולא כרה"ר כדאיתא בשבת דף ז' ע"ב והיה הדין כך אם יש בהן ד' על ד' וגבוהין י' מהארץ רה"י ואם יש בהן ד' על ד' ואין גבוהין מהארץ י' הוי כרמלית ואם אין בהם ד' על ד' הוי מקום פטור ובלבד שיהא גבוהין מהארץ ג' שאם אין גבוהין ג' בטל אצל הקרקע אם הקרקע היא רה"ר גם זה רה"ר ואם היא כרמלית גם זה הוא כן והכי איתא בהדיא ברי"ף דף צ"ט ע"ב ובא"ח סי' שמ"ח אבל השתא כיון דהוי תוך ג' לפי הנקב נידון כמו הנקב וא"ל כיון שהנקב לצד חוץ לא יהא נידון בנקב עצמו כרה"י כמו שפירש"י חורי רה"ר חורים שבכתלים כלפי רה"ר ר"ה שעוברין נ"כ כלפי פנים והתם מיירי שבפנים אינם נראות אלא סתומים והכי משמע בהדיא ברשב"א והביאו ב"י סי' שמ"ה ע"ש : (ד) משם נופלת למטה כתו בכרמלית לא גזרו רבנן כו'. ולקמן בהגהות דף ק"פ ע"ב מקשה ר"ת נופא ע"ז הא דפ' כיצד משתתפין דאייתי המרדכי בתשובה של ווערשטיי"ן דאמרי' שם דבעיר גזרה כו' אך אותן ב"כ כלומר אע"פ שהבאתי ראיה לאסור מ"מ אותן בתי כסאות כו' שהיה ג"כ נראה לאסור מראיה שהבאתי מ"מ התירו רבי' יעקב מקינון והאי תיבת אך אהיתר קאי עכ"ם : (ה) והוא דפליג עליה. ר"ל רב אשי דפליג אחייא בר רב פ"ק דשבת דף ז': **הדרן עלך הזורק**

פרק יד (א) לתת בה אפר מקלה בשבת. ר"ל אם אסור משום רפואה אף את"ל דאינו אסור משום כתובת קעקע : (ג) וה"ה למי רגלים של תינוק. וצ"ל דהא רפואה דלעיל לא שכיח דאל"כ תי חמה למי רגלים דחמור וק"ל : (ג) כדפי' לעיל בתוס' בשבת. היינו בתשובת הר"ם שהביא מתוס' לחשון מסטיכי ואין ר"ל שמדוקדק מתוס' : **הדרן עלך שמונה שרצים**

פרק טו (א) א"כ אסור לקשור ב' ראשי אבנט. פי' כמו במנעל דרבנן אע"ג שקשר זה לא נעשה כלל להתקיים הואיל ולבסוף נפשטו מנעלן כגון בלילי שבת קרוי של קיימא הואיל שמקיימין אותו זמן רב כגון שבוע אחת ואינו מתיר בו ביום א"כ קשר אבנט במכנסיים ג"כ לפעמים מונחים ביחד ואינן מתירין בב' וג' ימים או שקאי על אבנט ומכנסיים של ת"ח שאינן פושטים עד שבת הבא ואע"פ שצריך לפתוח המכנסיים בעת הצורך מ"מ קשורה היא באבנט והם עשוים כבתי שוקיים צרפת ורינוס שיש להם ענצין כעין כיסין אבל לפירש"י שפי' וז"ל ברבנן כשקושרין סביב רגליהם אין קושרין בדוחק שפעמים הולצו כשהוא קשור ונועלו כשהוא קשור ומיתו קשר של קיימא לא הוי כו' לפי פירושו אפשר דמותר לכתחלה אא"כ הקשר עשוי להתקיים עולמית אף כשאין מתירו אלא אחר זמן מרובה לכן ההוא דאבנט יהיה מותר וההוא דמנעל דרבנן אפשר שאין מתירין אותו עולמית עד שיבלה עכ"ל הגאון מהרש"ל בביאוריו בהגה"ה על הסמ"ג : (ג) אבל עניבה מותר ובלבד שלא יעשה קשר למטה מהעניבה כו'. וקשה דלעיל בה"ק ד"כ ע"ג כתב והקשה כו' עד כי אין נראה קשר של קיימא פחות מב' קשרים והכא משמע דקשר ועניבה מקרי שפיר קשר וי"ל כי ספק היה להם אם קשר אחד ועניבה עליו מקרי קשר אם לא לכך אזלינן הכא והכא לחומרא באיסור שבת אמרי' דמקרי קשר ואסור לעשותו בשבת ובציצית אמרי' דלא מקרי קשר וצריך לעשות המצוה כהלכתה דהיינו לעשות ב' קשרים זה על גב זה מצאתי ול"נ דלא קשה מידי דמה"ת אין נקרא קשר קשר אחד ועניבה עליו לכך אינו יוצא בו י"ח בציצית אבל רבנן גזרו בו בשבת שלא לעשותו אטו בפרק אלו קשרים דף קי"ג ע"א כתב רש"י בהדיא דלא יהא קשרו כו' הוא מדאורייתא ע"ש : (ג) כתב ראבי"ה ש"מ דטליתות שלנו שהם כו'. ר"ל ש"מ דמדקאמר שאם יש לו להחליף שאסור לפרות בהנם מאחר שאפשר לו בלא הם ש"מ בטליתות של ב"ה אע"פ שהם לבנים ואינם צבועים אפ"ה אסור לקיפולי מאחר שאין לו צורך היום בקיפולו רק הוא צורך מחר וכן הצעיפים מאחר שהיה אפשר בלא קיפול שבת כי היה אפשר לו לקפל מע"ש וזה קצת מגומגם למה לא חילק

אלא ללבוש גרנייק"א בלע"ז [*מ"י היא בל"א פרגניז] לכסות בגדי חול למי שאין לו להחליף: [שם ע"ב] ויהדר ליה בקידושא דבי שימשי י"מ לתת על גב עיניו ומיהא אי עמיץ ופתח אסור כדמוכח פרק שמונה שרצים [לעיל דף קח]: [שם] שפט זימנין דמתוסי מאני במיא ואתי לידי סחיטה מסקינן דאסור לאדם ליכנס במים בשבת אם בגדיו נוגעין במים פן יסחטם כדאמר פרק אלו קשרים גבי פגע באמת המים [והך סחיטה הוי משום ליבון שבכך מתלבן בגד] והמלבן הוי אב מלאכה אבל משום דבר מצוה מותר כגון להקביל פני רבו כדאמר פרק בתרא דיומא [דף עז:] ובפ"ב דביצה [דף יח.] מערמת אשה וטובלת בבגדיה וגם מתוך שלא הותרה להטביל עם בגדיה אלא דרך מלבוש זכורה היא שלא תסחוט (ואם) [והא דאמרינן אם] יש טינוף בבגדיה מקנחת בסמרטוט ואינה נותנת עליו בשבת מים דשרייתו זו היא כיבוסו כדאמרינן פרק דם חטאת [זבחים דף צד.] ופרק נוטל [דף קמב:] [שאני התם] כיון דאיכא שם טינוף אבל אי ליכא טינוף אין נתינת מים בבגד קרוי כיבוס ואינו אסור אלא גזירה שמא יסחוט ומשום מצוה לא גזר כדפירש לעיל [א] ובספר המצות כתב (ד) שהורה ר"ת לנשים שהתינוקות לכלכו בגדיהם שמותרות ליטול ידיהם ולקנח במקום הלכלוך כדי שיוכלו להתפלל דבמקום מצוה הקילו ומנהג טוב שצ כשאדם רוחץ ידיו בשבת שיזרוק מידיו המים לנער בשבת קודם קינוח במפה או בבגד ואולי אין חששא כ"כ כיון שאין מתכוין ללבן ואין שם רק מעט מים אבל יין ושמן ושאר משקין בלא מים אין חששא אם בגדיו טובל בהם ובלבד שלא יסחוט הבגד דאסור דמוציא המשקה מתוכו אבל ליבון לא שייך אלא במים וליכא למיחש שמא יסחוט לצורך המשקה הבלוע בבגד דאין זה רגילות שהרי אינו חפץ באותו משקה ולכך מסננין יין בסודרין ושאר דיני סחיטה פירשתי פרק חולין: שצא מסקינן דמותר לקשור חגורה לטבעת הדלי כדי לשלשל הדלי בבור למלאותו מים ויתירנו לחגור בו מתניו (ה) אבל חבל של עלמא אסור שהוא קשר של קיימא ואם נפסק החבל באמצע אסור לקשור שני הראשין יחד אלא עונבן כדתנן קושרין דלי בפסקיא שזהו חגורו חבל דלי שנפסק לא יקשרו אלא עונבו דהלכה כרבנן דשרו עניבה ולא כר' יהודה דאסר וגם מסקינן שצב חבל שתלוי בראש פרה או בגוררה או בסוס מותר לקשור ראש הא' באבוס או איפכא שהרי יתירנו בו ביום להוליכו לשתות אבל להביא חבל לקשור שני ראשים א' בראש הבהמה וא' לאבוס אסור דכשמתיר ראש האחד עדיין ראש השני יהיה של קיימא:

סליק פירקא

כל כתבי הקדש [א]לפוס גמ' דילן שצג משמע דוקא הצלה הוא דשרי אבל כיבוי לא (א) ואפילו לר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ולית בה אלא שבות דרבנן אפ"ה לא דחינן שבות דרבנן בידים כדי להציל אבל בירושלמי [מפרש] דמתני' דהכא דמשמע מינה דדוקא הצלה הוא דשרי אבל כבוי לא היינו לרבי יהודה דסבר דכבוי זה איסור תורה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה אבל לר"ש כיון דליכא אלא שבות דרבנן דחינן ליה בפני כתבי הקדש ומיהו אף לדברי הירושלמי דוקא משום כתבי הקדש אבל משום ממון דעלמא אין מכבין לעולם ואפילו לר"ש ואע"פ שמכבין גחלת של מתכת כדי שלא יוזקו בה רבים משום דליכא אלא שבות דרבנן התם משום חשש נזקי גופו וכדרך שאמרו שכופים על עקרב שלא ישוך אבל משום הפסד ממון לא שרי ועכשיו נהגו ברוב המקומות לכבות דליקה בשבת ואין להם על מה שיסמוכו אלא שאומרים שחוששין שבעבור הדליקה ישרפו בה תינוקות שלא יוכלו לברוח ועוד שיש חשש ספק נפשות מאימת המלכות והגכרים אם יראו שמניחין הדליקה להניח דולקת והולכת ולפיכך מכבין אליבא דר"ש דקי"ל כוותיה ואין היתר ברור בדבר זה אלא שזה כאותו שאמרו חכמים הנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידים ע"כ הג"ה (ב) שצד מסקינן דמצילין כתבי הקדש מפני הדליקה אפי' [ב] למבוי המפולש ומציל לחצר שלו שאינה צריכה עירוב כל חפציו הן מזונות הן בגדים כל מה שיש לו אבל לחצר חבירו שיש לו עירוב דוקא כלים הצריכין לאותו יום (ג) ומזון שלש סעודות לכל אחד ואחד בכל דרך [ג] שילך ואם אינו הולך אלא דרך אחד יציל אף ק' סעודות יחד ובגדים [ב](לחצר שאינה מעורבת לובש) ומוציא ופושט וחוזר ולובש ומציל הרבה אפי' לחצר שאינה מעורבת [דף קכ ע"ב] [ג]דמתוך שבהול על ממונו אי [ד]לא שרית לה אתי לכבויי [*אומר ר"ת היינו דוקא כשהדליקה באותו בית דאדם בהול. מ"י] אבל כשהדליקה בבית אחר מותר להציל כל מה שיחפוץ ומוסיף רבינו ברוך דדוקא בחצר שאינה מגופה הדומה לרה"ר וגם בחצר דוקא שהוא פתוח לרה"ר אסרו אפילו מעורבת אבל בבית חבירו מעורבת שאין בו כל זה מותר להציל כל מה שירצו ועוד דאין רה"ר בינינו דלא שלטו בה ששים רבוא וגם אינו רחב ט"ז אמה וליכא למיגזר מידי: [דף קטז] שצה מצילין תיק הספר עם הספר אע"פ שיש בתוכה מעות מכאן נראה שיכול אדם להשים מזוזה או שאר כתבי הקדש או תפילין בתוך ארנקי מלא מעות מע"ש ובשבת אם יש דליקה יציל המעות אגב התפילין למקום הראוי להציל התפילין [*אפי'] לחצר (ד) (*אע"פ) שאינה מעורבת ולא סגי לתת טבעת בארנקי להציל המעות המוקצים אפילו בחצר המעורבת דשמא הטבעת בטילה אגב המעות שהרי המעות שוין יותר ולא דמי לנוטל בנו ואבן בידו כלכלה ואבן בתוכה [דף קמא:] ומיהו בירושלמי יש דיסקיא מליאה מעות נותן עליה ככר ומציל ולא קי"ל הכי דהא בפרק נוטל [דף קמב:] אמרי' לא הוזכר ככר או תינוק אלא למת בלבד ושמא בדליקה התירו טפי: *הלכה כרב הונא כו' פסק ר"י דס"מ שצו בימיהם שלא היו שוכחין דבר לפיכך לא היו כותבין לא תלמוד ולא תפלות משום דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבם אבל אנן דרי בתראה דכתבינן כל מילי משום עת לעשות לה' הפרו תורתך מצילין להו מפני הדליקה הן תפלות הן תלמוד הן כל כתבי הקדש: *אבל אם היו כתובים בסם ובסיקרא וכו' דתניא אין בין ספרים למגילה אלא שהמגילה נכתבת בלשון אשורית על הספר ובדיו והספרים נכתבין בכל לשון ולענין הצלה מפני הדליקה מיתניא דשאר ספרים אפילו כתובים שלא כמשפטו כגון שלא בדיו מצילין מפני אזכרות ושמות שבהן אבל מגילה אין בה אזכרות מפני שנשתלחה ליכתב בדתי פרס ומדי להכי אם אינה כתובה כמשפטה וכתיקונה אין בה קדושה לטרוח ולהציל מפני הדליקה בשבת וכן יש לפרש דלענין הצלה מיתני' ולא לענין כתיבה דהא ספר תורה וכל הספרים נמי בעי דיו: [דף קיז ע"ב] ורבנן סברי בהדי אורתא והלכתא כרבנן וכתב ה"ר אליעזר ממיץ שצז דאף סעודה שלישית חייב לעשות על פת (ה) דבעינן מאי דחייב עליה ברהמ"ז [*מה שהקשית למאי הוצרך לומר דבעינן דבר דמברכין *וטעמא דהוא קרא דמפקינן מיניה שלש

הגהות ממ"י א נ"ב הג"ה: ב תא"מ: ג נ"ל מתוך: ד תז"נ:

חדושי אנשי שם

הר"ן דלמא לא הוה קשר דמכח ספק אין להתיר לקשור בשבת ולשון הר"ן מוכח דקאמר מנא ליה דאיקרי קשר כלומר מנא ליה להקל ושם תירצתי ג"כ רק שהארכתי קצת כאן אבל מ"מ הם תירוץ אחד: מהר"ם [א] בסמ"ק בהל' שבת בדיני סחיטה כתב דין זה וכן כתוב בהגהות מרדכי פ' אלו דברים בברכות גם האגר"י פ"ק דיומא לא הביא אלא דברי ר"ת ומיהו בהג"ה במיי' פכ"ב מהל' שבת בשם ריב"א ובהג"ה בסמ"ק בשם רי"ף כתב שאין להקל אלא בלכלוך ומי רגלים אבל טינוף וצואה אסור שהוא מתכוין לנאה כדי להעביר הלכלוך וכבוס גמור הוא להעביר מים עליהם: יש"י וקשה דבמס' ברכות כתב המרדכי וכן התיר ר"ת לאשה שהטיל בנה צואה על בגדיה בשבת בבהכ"נ ליטול ידיה ולקנח בשבת מקום טינוף ואע"פ שיש מהנדזין בדבר יש לסמוך עליו בשעת הדחק למה לא הביא כאן ג"כ דעת מהנדזין בדבר וי"ל דבברכות מבואר שמזכיר שהיתה צואה שם ולכך יש מהנדזין לפי שהוא כיבוס ממש דמתכבסת ממנו הצואה אבל בכאן מיירי שאין שם צואה רק לכלוך ואין כאן כיבוס ממש כמבואר מעשה שהביא שלכלכו ואינו מזכיר צואה כמו בברכות ובזה הכל מודים: ג"מ אבל איני מבין דבריו דהא הכא וגם בברכות כתב המרדכי בשם ר"ת ולא מצינו שמחלק ר"ת בין צואה ללכלוך דהא לא הזכיר ר"ת דבריו שני פעמים ואין לומר שהמרדכי בעצמו מחלק כך מסתמא לא היה כותב דבריו סתם בשם ר"ת ועוד דנראו דבריו סותרים זה את זה דהכא משמע דוקא לכלוך שרי ולעיל מתיר אף צואה אלא נ"ל דהמרדכי סובר דהא דהתיר ר"ת לכלוך היינו צואה לכלוך והא דלא הזכיר דעת מהנדזין סתמא כפי' וכאילו הזכיר וזהו שכתב דבמקום מצוה כו' דקשה לו והלא יש מהנדזין אלא דבמקום מצוה הקילו ותילוק שמחלק מהר"י כ"ץ בין צואה ללכלוך הוא דוקא בבגד אחר ולא בנידון זה וכדמשמע בברכות ודו"ק: [ב] נ"ל אפי' למבוי שאינו מפולש פי' אבל אם היה מפולש הוי אסור וקמ"ל אע"ג שהוא מבוי מ"מ הואיל ואינו מפולש מותר כך פי' מהר"י ליווא מפראג ז"ל: [ג] נ"ל בכל פעם שילך יציל הרבה סעודות ואינו משמע כן בגמ' דמה דמחלק בין אותו חצר לחצר חבירו הוא דעת ר' אחא ולדידיה אפי' להציל בבת אחת אינו מציל אלא ג' סעודות דאל"כ ה"ל לאוקומי מתני' כולה בחצר חבירו וכאן בפעם אחת וכאן בהרבה פעמים ודו"ק:
פי'

בגדי ישע

הספר הכל בבגדים והו"ל כשהיה לבוש בגד והיה לו עוד בגד אחר אסור לקפל בשבת מאחר שהיה יכול לקפל בגד הא' מע"ש ולמה הזכיר דין זה בצעיפים של נשים לכך נ"ל דהספר מיירי בקיפול הראשון דהיינו כשלוקחין צעיף חדש שמונח ברוחב ומקפלין אותו שיהא רחבו קצר וארכו ארוך ואח"כ מניחין אותו כך לעולם וכורכת בו ראשה וע"ז אמר דאפי' לא היתה לה אלא אותו צעיף א' אסורה לקפלו בשבת מאחר שהיתה יכולה לקפלו מע"ש אבל אם לא היה לו אלא בגד א' אותו שלבש מותר לקפלו בשבת שלא היה יכול לקפלו מע"ש מאחר שהיה לבוש בו וכשהיה לו עוד בגד אחר על אותו שלבש ג"כ אסור לקפל כי היה יכול לקפל בע"ש אותו בגד אחר שיש לו ובקיפול הב' דהיינו שמקפלין אותו אחר שמסירין אותו מהראש וזה דינו כמו בבגדים כי אם היתה לבושה בצעיף ומסירה אותו בשבת ואח"כ רוצה להניח אותו על ראשה בשבת יכולה לקפל אותו כשאין לה אלא צעיף זה או שמא קיפול זה אינו נקרא קיפול אלא קיפול ראשון שעושה מתחלה כשהצעיף חדש נקרא קיפול וכן נ"ל מדכתב בסמוך דשלא כסדר קיפולו הראשון מותר לקפל: (ד) הורה ר"ת לנשים שהתינוקות שלכלכו בגדיהם כו'. לעיל בברכות דף נ"ג כתב הספר ויש מהנדזין בדבר שיש לסמוך עליו בשעת הדחק וק"ק למה לא הביא הספר בכאן דברי המהנדזין וי"ל דלעיל מיירי בצואה כמ"ש בהדיא ובודאי בו הכיבוס גמור כיון שמלוכלך מאד ובכאן מיירי שאין שם צואה אלא לכלוך בעלמא אפי' אותן המהנדזין מתירין לכתחלה: (ה) אבל חבל כו' שהוא קשר של קיימא. שדעתו לשהותו כך ואינו כן בחגורה שצריך לו בכל עת וזמן:

הדרן עלך אלו קשרים

פרק טז (א) ואפי' לר' שמעון. ר"ל מדלא מוקי הש"ס דילן כר' יהודה ש"מ דסבר דכיבוי אסור אפי' לר"ש: (ב) מסקינן דמצילין כתבי קודש כו'. דברי הספר בפסק זה תמוהין קצת שגבי הצלת כתבי קודש פסק כבן בתירא דמצילין אותן אפי' למבוי המפולש וגבי אוכלין ומשקין פסק כחכמים דאין מצילין אלא לחצר המעורבת וגבי בגדים פסקו כבן בתירא דמצילין אותן אפי' לחצר שאינה מעורבת ונ"ל דהספר סובר כדעת בעל המאור שכתב וז"ל גל"נ כיון דכ"ע בין לרבנן בין לבן בתירא קל הוא שהקילו חכמים בכתבי קודש יותר מהצלת אוכלין ומשקין שכל המחיצות הצריכות לאוכלין ומשקין אינן צריכות להצלת כתבי קודש רבנן דבעי ג' מחיצות ולחי א' ס"ל כר"א דבעי בעלמא ב' לחיים כדאמר בש"ס דף קי"ז ע"ב ואנן לא קי"ל כר"א אלא בעלמא בלחי א' סגי לן הלכך ממילא קי"ל כבן בתירא דאמר בכתבי קודש דסגי אפי' בלא לחי הלכך הלכה כב"ב במבוי וחכמים בחצר עכ"ל וכן הוא דעת הספר אבל במה שפסק בבגדים כב"ב קשה למה ואין נראה לומר דס"ל להספר דהאי ולשם דאיתא התם במתני' ולשם הוא מוציא כו' קאי אחצר שאינו מעורב דמסיים ביה בן בתירא והאי ולשם אתיא נמי כרבנן דמודו הם בבגדים דמצילין אפי' לשאינו מעורב דא"כ היה קשה למה כתב הספר דבכלים אינו יכול להציל אלא למעורב והלא תני ולשם הוא מוציא כלי תשמישו ונ"ל דמסתבר ליה להספר לפסוק בבגדים יותר לקולא מהסברא דאיתא בש"ס דף ק"כ משום דקחזי ליה לכולא יומא דכולם ראוים לשבת לפשוט וללבוש בגד אחר בגד בשעה שירצה משא"כ באוכלין וכלים ועוד מצאתי שכתב המגיד משנה בשם הרשב"א לפי שאוכלים וכלים מוציא בידו ואתי לכבויי אבל בגדים שלא התירו אלא דרך מלבוש ולא בהוצאה מידכר ולא אתי לכבויי שהרי מרגיש שלא התירו לו להציל אלא דרך מלבוש: (ג) ומזון ג' סעודות לכאו"א כו'. לכאורה נראה שהספר פוסק כתרי אמוראים הנזכרים בש"ס וזה היה דוחק לכן אציע לפניך הסוגיא ש"ס ד' ק"כ מצילין סל מלא ככרות ואע"פ שיש בו מאה סעודות ופריך והא תנא לה רישא ג' סעודות ותו לא אמר רב הונא ל"ק להציל כאן כאן בבא לקפל כו' ר' אדא בר זבדא אמר רב אידי ואידי בבא לקפל ול"ק כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת ופסקו כל הפוסקים הלכתא כרב הונא וקשה על הספר היכי ערבינהו בהדדי שמתחלה חילק בין אותה חצר לחצר אחרת ואח"כ חילק בין להציל בין לקפל שכתב בכל דרך שילך ואם אינו הולך אלא בדרך אחד כו' ונ"ל לומר שגם רב הונא סובר שבאותו חצר הכל שרי כי אין שם סברא לאסור רק בחצר אחרת יש חילוק בין בא להציל ובין בא לקפל ורב פליג עליה וסובר דבחצר אחרת אף להציל שרי וכן משמע בתוס' שכתבו וז"ל אבל אין נראה לומר דלרב נמי להציל שרי כו' עד וכאן בבא להציל ע"ש והנה מבואר כאשר כתבו התוס' שהיה לו לרב לאוקמא מתני' בחצר אחרת וכאן בבא לקפל כו' כן באמת מוקי לה רב הונא כן אבל באותה חצר ס"ל לרב הונא דמציל כל מה שירצה ופסק הספר כוותיה: (ד) אע"פ שאינה מעורבת. צ"ע הא פסק הספר לעיל בכתבי הקודש דמצילין אפי' למבוי המפולש א"כ למה קאמר דמצילין תפילין לחצר שאינה מעורבת לימא רבותא דמצילין אפי' כשהיה המבוי מפולש ונ"ל דהספר לא נחית עתה לפרושי שהרי כבר פסק לעיל בכתבי קודש דמצילין למבוי המפולש אלא שלשון זה שכתב הספר מכאן נראה שיכול אדם להשים מזוזה וכו' זהו מועתק מספר התרומה וכן העתיקו הסמ"ג וכן המגיד סי' של"ד והספר התרומה סובר דמצילין כתבי קודש לחצר שאינו מעורב אבל המבוי אינו מפולש לכך כתב לשון זה והספר העתיק לשון ספר התרומה להודיענו דיכול האדם להשים מזוזה כו' וכמ"ש ספר התרומה בחצר שאינה מעורבת כן ס"ל להספר במבוי המפולש אלא שלא חש לפרש עתה וסמך על מה שכתב למעלה דמצילין כתבי קודש אפי' למבוי המפולש ודו"ק או אפשר לומר דס"ל להספר דכשמצילין דבר אחר אגב כתבי הקודש לא יציל אלא במקום שמצילין כתבי קודש לכ"ע אף לחכמים דפליגי אבן בתירא דס"ל דחצר שאינו מעורבת אבל המבוי אינו מפולש: (ה) ובס"א מצאתי כתוב וזה לשונו דבעינן מידי דחייב עלה

טל אורות פרק אלו קשרים מסקינן דאסור לאדם ליכנס במים בשבת אם בגדיו נוגעים במים פן יסחטם כדאמרי' פ' אלו קשרים גבי פגע באמת המים כו'. נראה מכאן דחכמים חששו לשמא יסחוט וליכא למידק מהא דאמרי' בפ' חבית (דף קמא.) דאמר ר' יוחנן הלכה מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו לתוך ביתו ופריך והא אר"י הלכה כסתם משנה ותנן מסתפג אדם אפי' בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו דחיישינן לשמא יסחוט כו' ומשני מתני' כבן חכינאי מתני' לה וכיון דיחידאי הוא לית הלכתא כוותיה ופסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל כר' יוחנן ולא גזרינן שמא יסחוט יע"ש ומאי שנא דלא חששו שמא יסחוט כמו שחששו בפ' אלו קשרים. וראיתי להרשב"א והר"ן ז"ל שהקשו כן ותירצו דשאני התם כיון דכל הרוחצין מסתפגין ואם אתה אוסר עליו להסתפג אף אתה אוסרו ברחיצה ואי אפשר שאין הדבר עומד יע"ש. אך קשה מהא דכתב המרדכי בפ' חבית וז"ל מסתפג אדם בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו רבינו אליעזר ממיץ אומר למדנו ממשנה זו דכל דבר השרוי במים אסור לטלטלו גזירה שמא יסחוט ויתחייב משום ליבון ע"כ לשון הרא"ש ז"ל יע"ש וכיון דקי"ל דאין הלכה כאותה משנה וכדכתבינהו איך למד ממשנה זו דכל דבר השרוי במים דאסור לטלטלו שמא יסחוט ויתחייב משום ליבון הא לר"י דהלכה כוותיה אינו חושש לשמא יסחוט וי"ל דלעולם הכי משמע ממתני' דכל דבר השרוי במים דאסור לטלטלו דלמא יסחוט אלא דלא פסקינן הכי מן הטעם שכתבו הרשב"א והר"ן ז"ל שאין הדבר עומד ולהכי לא חששו הכא לסחיטה מינה דבשאר דברים דאינו מענין של רחיצה הגזירה כדקאי קאי דכל דבר השרוי במים דאסור לטלטל שמא יסחוט שוב ראיתי להרב מג"א בסוף סי' שמ"א שהקשה כן יע"ש: והמלבן הוי אב מלאכה אבל משום דבר מצוה מותר כגון להקביל פני רבו מותר כו'. כן כתבו התוס' ז"ל בס"פ שמונה שרצים יע"ש ובפ"ק דכתובות (דף ו.) ד"ה האי מסוכרייתא כו' ודע דדוקא גבי חשש סחיטה הוא דאמרי' דבדבר מצוה מותר כיון דאינו אלא משום גזירה שמא יסחוט במקום מצוה לא גזרו אבל לדעת הפוסקים דס"ל שאם נתן מים על הבגד דשרייתו זהו כיבוסו ואיכא חיובא דכיבוס הא ודאי אפי' במקום מצוה אסור דליכא למשרי איסורא דאורייתא משום דבר מצוה והוא פשוט וכי תימא אמאי לא אסרי' גבי מצוה מהאי טעמא דשרייתו זו היא כיבוסו והוא איסור דאורייתא ככר הקשו המפרשים ז"ל קושיא זו וגם בהגהת מרדכי פ' ואלו קשרים הקשו כן ותירצו דלא שייך למיגזר משום שרייתו זו היא כיבוסו אלא היכא דאיכא טינוף על הבגד והעבירו בכך הא לאו הכי דליכא טינוף לא לכן לא חששו אלא שמא יסחוט וכדאמרן ואע"ג דאמרי' ביוה"כ שומרי פירות עוברין עד צוארן במים ואין חוששין משום סחיטה והתם מאי מצוה איכא ולמה לא חששו לסחיטה. וראיתי להר"ן שתירץ דמשום הפסד ממון התירו כמו שהתירו במקום מצוה יע"ש וכן נראה מדברי מרן בסי' ת"א יע"ש. אמנם דעת המרדכי נראה דס"ל כמו שכתבו התו' בפ' יוה"כ וז"ל אך קשה קצת דאין לך דבר הרשות יותר מלנטורי פירי וכי משום הפסד ממונו יש לך להתיר אלא נראה לרבינו דהואיל ולא סתרא אלא ע"י מלבוש זכור הוא ולא אתא לסחוט כדאמר לקמן ובלבד שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו יעו"ש ומדהוצרך המרדכי לטעם אחר שכתב וגם מתוך שלא הותר להטביל בגדיה אלא דרך מלבוש זכורה היא שלא תסחוט כו' נראה דהכי ס"ל אך מה שיש קצת לפקפק הוא מצד השיעור דנהי דמתוך שלא הותר להטביל אלא דרך מלבוש זכורה היא ולא אתי לסחוט היינו הבגדים שעליה אבל מסחיטת השיעור טיולך תגלל והשתא כיון דאין סחיטה בשיער וכדאמרי' בפ' מפנין (דף קכח.) לא חששו לסחיטת שיער ואע"ג דאיסורא דרבנן איכא וכדכתב הה"מ בפ"ט מהל' שבת מ"מ במקום מצוה לא גזרו דהא הכיא דפ"ב דביצה דנדה מערמת וטובלת בבגדים מיירי בין בשבת בין ביו"ט ואפ"ה לא חששו לזה: אבל יין ושמן ושאר משקין בלא מים אין חוששין אם בגדיו טובל בהם כו'. פי' שהסחיטה בבגד יש בה שני פנים האחת סחיטה דמיא שהבגד מתלבן בסחיטה זו הויא תולדה דליבון שהיא אב מלאכה. והשני סחיטה דיין ושמן ושאר משקין שאין הבגד מתלבן בהם ואסירא משום תולדה דדש וסחיטה זו אינה אסורה אלא שהמשקין היוצאין אין הולכין לאיבוד ולכן לא חששו לגזור דלמא יסחוט אלא במים דלא שייך ליבון אלא במים אבל בסחיטת דיין ושמן ושאר משקין ליכא למיגזר שמא יסחוט שאין חפץ באותו משקה הבלוע בבגד דאין זה רגילות ולכן מסננין את היין בסודרין ולא גזרינן שמא יסחוט ועיין במרדכי ס"פ חולין ובהגהת מרדכי פ' חולין ובפ' ואלו קשרים ועש"ב. וכן נראה מדברי התוס' בפ' שואל (דף קמח:) ד"ה ליפרוס סודרא כו' שכתבו וז"ל מכאן מייתי ר"ם ראיה דכיון דשמן לא שייכי סחיטה וכן כתבו בר"פ פרק שמביאה וכן בדברי המאור ז"ל יעו"ש:

סעודות אלהם קאי דכתיב הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה (ו) ובברכת המזון לחם כתיב דכתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם ואכלת ושבעת וברכת. (ז) וראיה מפרק שלשה שאכלו [ברכות דף מט.] טעה ולא הזכיר של ר"ח אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל (ח) שבת וי"ט לא סגי דלא אכיל פירוש מידי דמברך עליה א ברכת המזון

עליו ברכת המזון וכו' הלא באותו מקרא שלומדין ממנו ג' סעודות כתיב בעצמו לחם כמו שאמר במרדכי דההוא פסוק דמפקינן מיניה ג' סעודות אלהם קאי דכתיב הוא הלחם וגו' זהו ענין שאלך והוספת לומר דבהמ"ג וכא"ת לא הזכירו ענין ברכת המזון כלל נראה דלא קשה מידי דהא בההיא קרא לא כתיב רק לחם ולא פת וכל הסעודה נקראת על שם הלחם כמו עבד לחם רב ולכן אמר להם המן כי זהו להם שנתן להם ה' לאכול וידוע כי המן לא היה בצורת פת מיקא ומקרא מפורש הוא והמן כזרע גד הוא וגו' שטו העם ולקטו או טחנו ברחיים או דכו במדוכה ובשלו בפרור כו' וכבר דרשו רז"ל שהמן היה משתנה להם לטעם הנאפים והנטחנים והמבושלים לכן הוצרך לומר דבעינן דבר שמברכין עליו ברכת המזון שהוא פת עצמו ולא מיני תרגימא הנעשים נמי מיניס אע"ג דמיזן זייני ומפרש הטעם דמאחר דמצינו דגבי ברכת המזון שהלחם שנאמר שם הוא פת עצמו כי ידוע שאין מברכין בהמ"ז רק אפת ה"נ שנאמר שהלחם הנאמר אצל ג' סעודות הוא ג"כ רומז על לחם ממש. וראיה מפרק שלשה שאכלו כמו שהביא. ואין להקשות ומאי אולמיה דלחם הנאמר אצל בהמ"ז דמשמע פת דוקא מלחם הנאמר אצל ג' סעודות דשאני התם שנאמר ואכלת ושבעת ועיקר השביעה היא בפת או מטעם אחר וע"כ אתה צריך לומר כן שהרי איכא למ"ד יוצאים בסעודה שלישית במיני תרגימא א"כ ש"מ דלחם האמור נקרא לאו דוקא והוא מבואר ממורי מהר"ר משה איסרלים :

ור"ת כתב להר"ר משה מפונטיז"א דנשים חייבות בשלש סעודות אע"ג דהוי מצות עשה שהזמן גרמא דאף הם היו באותו הנס דלחם משנה והן חייבות לבצוע על שתי ככרות וראבי"ה כתב דאם השלימו במיני תרגימא יצא ומהר"ם היה רגיל לעשות ב סעודה שלישית בב' *לחמים וכ"כ המיימוני משום דיש שלש פעמים היום בפסוק אבל לא היה מברך [*שאלו מקמי רב נטרונאי אם ביו"ט צריכין לבצוע על ב' ככרות או לא והשיב ודאי צריך לבצוע ביו"ט כמו בשבת דהא ביו"ט נמי לא ירד המן כמו בשבת] : בורא פרי הגפן קודם ברכת המוציא בסעודה שלישית (ט) כדאמרי' בע"פ [פסחים דף קו.] אין לי אלא בלילה. כלומר שמברך על היין תחלה ביום מנין ת"ל את יום לרבות יום כלילה [ה] ואיתא במכילתין שיש לו להיות לכל הפחות ככר אחד שלם משום שביום הששי ירד להם לכ"א שני עומרים ומן העומר (י) עשו שני לחמים דהיינו ארבעה לחמים א' אכלו בע"ש וא' בליל שבת ואחד בבקר ואחד בסעודה שלישית: הגה"ה לשון אורח חיים וא"א הרא"ש ז"ל לא היה מברך* [*פי' בסעודה שלישית. עי' בטור סי' רי"א] על היין קודם משום דאיתקש יום ללילה לענין קידוש מה לילה סגי בחד זימנא אף ביום נמי סגי בחד זימנא אבל היה בוצע על שני ככרות: [דף קיח ע"א] קערות *שחרית מדיחן לאכול בהן במנחה (יא) ויש מביאין ראיה מכאן דהמפסיק על שולחנו ומברך ברכת המזון בין שני תבשילין טעות הוא בידם ואינו יוצא ידי שלש סעודות שהרי הכא [משמע] שצריך לאכול סעודה שלישית במנחה ולא יחלק סעודת שחרית לשתים ויש מביאין ראיה מפ"ק דפסחים [דף יג.] י"ד שחל להיות בשבת מבערין הכל מלפני השבת ומשיירין מזון שני סעודות כדי לאכול עד ארבע שעות משמע דאם אכל סעודה שלישית קודם (*ד') [*ו'] שעות לא יצא [*אבל רא"ש פי' ב' סעודות ב' שביעות ואותם ב' שביעות יחלק לג' סעודות. מ"י] [ג] (יב) אמנם ראבי"ה כתב פרק הישן דאפילו לא בירך ביניהם בשבת בשחרית (יג) יכול לסמוך סעודה שלישית על השורטבלא [*הייט דגים ופירות. אגי"ה] דכיון דאינו רגיל בחול איכא היכרא: שצת (יד) על מה שנהגו העולם שכל ימי השבוע מתעוררין בבקר לבית הכנסת להתפלל או ללמוד ובשבת ישנים יותר בשחרית זהו טעמו של דבר שבכל ימי השבוע נאמר בתמיד של שחר בבקר בבקר ובתמיד של שחר דשבת לא נאמר בבקר (טו)(טז) אלא וביום השבת ולשון זה משמע איחור כדמשמע ביומא [דף לג:] וטעם זה שמע ר"י בר' יהודה בעיר רומא מפי רב האי גאון: [דף קב ע"א] ר' שמעון בן ננס אומר שצת פורסין עור גדי על שידה תיבה ומגדל שאחז בה האור וכן עושין מחיצה בכלים מלאים מים ואפילו חדשים הראוים להתבקע וע"י כן תכבה הדליקה דגרם כיבוי מותר כדאמרינן בגמרא אמר רב יהודה טלית שאחז בה האור טתנין עליה מים מצד א' ואם כבתה כבתה כר"ש *דאמר גרם כיבוי מותר ופר"ת וראבי"ה דאין הלכה כרבי יוסי דאמר גרם כיבוי אסור ואע"ג דהלכה כר' יוסי מחבירו הכא הלכה כר"ש משום דרב יהודה קאי כוותיה ומיהו קרובי כיבוי אסור כדפרישית בסוף כירה וה"ר קלונימוס בר' עובדיה משום ה"ר יו"ט התיר ביו"ט לתת סכין או כלי או דבר הניטל על נר של שעוה שלא במקום הדלקתה שאינו אלא גרם כיבוי אבל רבינו יואל פי' דאפילו ביו"ט לא שרינן גרם כיבוי לכתחלה אלא במקום היזק דוקא וה"ק בגילה אין (*מבקעין) [*מכבין] הבקעת כדי לחוס עליה [*ואם בשביל

שלא יתעשן הבית או הקדירה מותר] וכן רב יהודה לא שרי הכא אלא במקום היזק : [שם ע"ב] תנ נר שעל הטבלא מנער את הטבלא כו' אומר ר"י דצריך לפרש כגון שאין שמן בנר דאי יש שמן בנר נמלא כשנשפך השמן הוא מכבה כדתנן פ"ב דבילה [דף כב:] המסתפק ממנו חייב משום מכבה [ג] : [שם] וגם מסקינן אדם העושה מדורה בביתו על הקרקע כנגד הפתח והפתח סגור לייט עלה אביי [על] הפותחו דגזר רוח מצויה שאינו מבעיר אטו רוח שאינה מצויה שמבעיר [שם] ונר שאחורי הדלת אסור לנעול ולפתוח כדרכו דלייט עליה רב משום דחשיב פסיק רישיה ופי' בספר המצות בשם ר"י דמיירי כשהנרות תקועין בדלת כדרך שרגילין להניח נרות של חנוכה בדלת ולא מיירי בכבוי דרוח כפי' רש"י דבאחורי הדלת לא שייך רוח ועוד דאי ברוח מיירי ה"ל למימר [פותח אדם] דלת כנגד הנר כדקאמרינן גבי מדורה ואין להקשות לפי' זה בלא כיבוי והבערה יהא אסור מחמת טלטול הנר די"ל דנעילת הדלת לא חשיב טלטול הנר וגם לא נעשה בסיס לנר דחשיב ובטיל לגבי הבית ולא לגבי הנר כתב המיימוני דוקא כשפותח ונועל כדרכו לייט רב דאז הוי פסיק רישיה דודאי יכבהו אבל בנחת ונזהר בשעה שפותח ובשעה שנועל מותר גם רבינו מאיר התיר ליגע בשבת במעמד שלפני ארון הקדש והנרות דולקות ועומדות עליו ובלבד שלא יהא מנענעו אע"פ שהוא השמש מוקצה דאפילו מוקצה עצמו אינו אסור ליגע כ"א כשמנענעו גם הורה שמותר לסגור החלון בשבת שלא יכבה הנר מפני הרוח: [דף קכא ע"א] תא נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה כתב הר"ס* כשנכרי בא לכבות נר או מדורה יש בני אדם אוסרין למחות בו ולומר אל תכבה וטועים בזה דתנן פרק כל כתבי הקדש נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה וסבורין שהפי' הוי שאסור לומר אל תכבה דומיא דאין אומרים לו כבה והפי' הוי אין צריך לומר לו אל תכבה (יז) וכן מוכח הסוגיא : [שם ע"ב] תב *ושאר כל המזיקין כלומר שאין בהם סכנה אם היו רצין אחריו מותר להורגן (יח) ופר"ת דה"ה פרעוש ולא בהן וטעמא משום דסבר כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומשום צערא [ד] שרי לכתחלה מידי דהוה אמפיס מורסא [לעיל דף קז.] ואכיבוי גחלת שלא יוזקו בה רבים [לעיל דף מב.] אבל משום רב יהודה גאון מצאתי שכתב חזינא לרבנן קשישי דמימנעי מלצוד פרעוש אפי' מעל בשרם : [דף קכב ע"א] תג נכרי שהדליק את הנר כו' או עשה כבש כו' ישתמש בו ישראל כו' ואין להקשות מ"ש ממשקין שזבו ופירות הנושרין [בילה דף ג.] דאסורין שמא יסחוט או שמא יתלוש ויש לומר דסחיטת פירות ותלישתן קל לעשות וכי שרית למבליניהו עביד להו ולא מידכר (יט) ולפי זה הפי' נכרי שבישל בשר לעצמו או דגים או בילים או אפה לחם לעצמו מותר הישראל לאכול מהם דאין דבר זה קל לעשות כמו הנכרי שהדליק הנר ועשה כבש ומילא מים דמותר ליהנות מהן וכן תנן סתמא במסכת תרומות [פרק ב' משנה ג'] המבשל בשבת בשוגג יאכל ואין לאסור הלחם משום מוקצה דהא קי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה ועוד יש לתרץ דמידי דאכילה דוקא אסרי' אפי' נעשה ממילא כגון פירות הנושרים ומשקין שזבו פן יעשה הישראל כן אבל במידי אחרינא לא גזרינן אם לא נעשה בשביל הישראל כמו בנר וכבש ומילא מים לבהמתו ולזה הפי' נכרי שבישל לעצמו או ג אפה פת לעצמו אסור הישראל לאכול ממנו ואע"ג דהלכה כסתם משנה דהתרומות דהמבשל בשבת בשוגג יאכל הייט דוקא בישראל עצמו שבשל בשוגג דליכא למיגזר שמא יבשל במזיד דלאו ברשיעי עסקינן אבל בנכרי שבישל לעצמו אי שרית לישראל למיכל איכא למיגזר דילמא יאמר לנכרי לבשל בשבילו ועוד הביא ר"ת ראיה *לאסור פת הנאפה בשבת דדומה לבוחש בשבת דאסור לכ"ע משום דמעיקרא [*וכתב בסי' א"ז אני ראיתי לאבי"ס שהיה מלקה ב"ח שאכלו פת שאפאו נכרי בשבת. הגהת מיימוני והגהת אשר"י פרק אין נדין] : לא חזי לכוס קלרתי מספר התרומה : [שם] מילא מים להשקות לבהמתו תד מדקדק ר"ת מדנקט לבהמתו ולא קתני נכרי שמילא מים שותה אחריו ישראל ובכולהו מתני' לא קתני אלא מילתא דלא אפשר לישראל [*עצמו] לעשות שמע מינה דמילתא דאפשר לישראל גופיה לעשות כגון מים לצורך שתייתו דאפשר לו להיות מטפס ויורד (*כו') לתוך הבור ולשתות שריא אפילו עשאו הנכרי באיסור לצורך ישראל כגון עבד או שפחה ששואבים מים מבור שהוא רחב ארבע ועמוק עשרה ומביאו דרך רה"ר לצורך ישראל וכ"ש אם הביא מים מן הנהר דאז אפילו לבהמתו שרי דאפשר לישראל להוליך שם בהמתו (כ) ובריית' דליקט עשבים בשביל ישראל לא יאכיל לבהמתו מוקי לה ר"ת בתרי עברי דנהרא שאין הישראל יכול להוליך שם בהמתו ב"אבל רבינו אליהו מפרי"ש מתיר והביא ראיה מפרק מי שהוציאוהו [עירובין ד' מה:]

*) כד"י הגי' ר"ת

שלטי הגבורים

א מיכו התם כהבתי ומסופק ר"י בסעודה שלישית אם מהזירים אותו וע"ש : ב וע"פ שחל להיות בשבת אוכל סעודה ג' על השלחן בבקר ולערב אוכל מיני פירות דשמא לא יצא במה שאכל בבקר לפי' ר"ת שפי' שסעודה ג' אינה אלא במנחה כדאיתא במס' שבת קערות שאכל בהם ערבית ידיחם שחרית ידיחם במנחה ושמא יצא במה שאכל סעודה ג' בבקר דדי להפסוקי ולברוכי בין מיכלא למיכלא וכן משמע בירושלמי שיש בתרגום ירושלמי של זה הפסוק אכלוהו היום ג"פ היום מן הדין אנא ידע דכד ישראל חייב למיכל ג' סעודות בשבתא חדא ברמשא והדא בצפרא וחדא בערבית וגם היה אומר הר"ס שצריך לאדם לאכול סעודה ג' של י"ד בניסן שחל להיות בשבת קודם מנחה קטנה כדי שיאכל מצה לתיאבון ע"כ : ג על פת תמה יש אנשים מקילין

חדושי אנשי שם

ג"מ [ה] פי' מה לילה סגי בחדא זימנא אף יום סגי בחד זימנא ולאפוקי בשעת מנחה דלא בעינן : מהר"ם [ו] אבל רא"ש פי' כס"י ב' סעודות פי' ב' שביעות ואותן שתי שביעות יחלק לג' סעודות וס"ל ישראל כתב בתוס' דהמפסיקים על שלחנם ומברכין בהמ"ז בין ב' תבשילין טעות הוא בידם ולא יצאו ידי ג' סעודות : [ג] ולפי מה שפי' בערוך גבי מסוכרייתא דנזייתא ולקמן אפרש בפ' תולין בע"ה דלא מודי ר"ש בפסיק רישיה אלא היכא דמתהני מיניה ניחא דהכא הנשפך אזל לאיבוד ובירושלמי פי' כירה מוקי לה בנר שכבה ולקמן בהגהות מביאו : ש"י וג"מ [ד] פי' מותר לצודן אבל אין לפרש מותר להרגן דהא לעיל קאמר דאסור להרגן אלא ודאי האי מותר פירושו לצוד כך מצאתי אבל נ"ל דלא דק דלעיל מיירי בקפיצה ממקום למקום וכוי כמו לא רצין אחריו וכאן מיירי בעוקצו דומיא דרצין אחריו ומ"ש כאן בשם רבנן קשישי דמימנעי מלצוד כו' פי' להורגו אבל לגסיר ולהשליכם ולא להורגם מותר והיינו אסור משום נידם והיינו כמו שכתב לעיל ומיהו כשהיא על בשרו ועוקצתו מותר להסירה ולהשליכם :

בגדי ישע

עלה בהמ"ז. נראה דרצו ליתן טעם למה הקפידה התורה דוקא אפת משום בהמ"ז כדי שנאכל ונשבע ונברך לכבוד שבת ונזכרהו בבהמ"ז ג' פעמים וק"ל : (ו) ובבהמ"ז לחם כתיב. ר"ל וא"ל דכל סעודה שבעולם קרויה לחם אף אם אינה מפת וע"ז אמר דהלחם שהזכיר אצל ג' סעודות הוא כמו הלחם שהזכיר בפסוק ארץ אשר לא במסכנות כו' ש"מ דצריך לעשות ג' סעודות אמידי דחייב לברך עליו בהמ"ז וק"ל : (ז) וראיה מפ' שלשה שאכלו כו'. וצ"ל דראיה זו מייתי דצריך בשבת לאכול בכל ג' סעודות מידי דבעינן עלה בהמ"ז וא"ת מנלן שמא ההיא דפ' שלשה שאכלו לא מיירי אלא בשתי סעודות ראשונות וי"ל דא"כ היה קשה לפלוג בדידיה בשבת גופא בין ב' סעודות ראשונות לסעודה ג' ולמה מחלק בין שבת לר"ח אלא ש"מ דבכל ג' סעודות דשבת הוזר אבל א"ל דמביא ראיה דבהמ"ז שייך דוקא בפת דא"כ עיקר חסר מהספר דהא מסיים פי' מידי דמברך עליו בהמ"ז ולא הזכיר פת ועוד דזה פשיטא בכמה משניות דבהמ"ז אינו שייך אלא אפת וא"צ ראיה לזה : (ח) שבת ויו"ט לא סגי דלא אכיל. עיין מ"ש לעיל בפ' במה מדליקין ע"ז : (ט) כדאמרי' בע"פ כו'. ר"ל מדצריך ללמוד לכל סעודה אם יש לברך על היין ש"מ דלסעודה ג' שאין שום לימוד עלה לברך על היין שא"צ לברך או ר"ל כמו שכתבה את"כ הג"ה משום א"ח משום דאיתקש יום ללילה : (י) עשו שני לחמים. פי' לכל הפחות ב' לחמים דהא אכלו ב' סעודות ממנו בוקר וערב אבל יכול להיות שחלקו לחם סעודה א' לב' ככרות וה"ט של הרמב"ם ואשר"י ומהר"ם שלקחו לחם משנה גם לסעודה ג' וק"ל : (יא) יש מביאין ראיה כו'. קשה למה לא מייתי ראיה מהמתני' דהתם דף קי"ז דקתני במנחה מצילין מזון סעודה א' כו' דמשמע דסעודה ג' זמנה במנחה וי"ל דממתני' ליכא הוכחה דשמא דהא דקתני מנחה לאו משום דדינא הכי דדוקא לאכול במנחה אלא מתני' ה"ק במנחה כשעדיין לא אכיל מציל סעודה אחת אבל לאחר מנחה שוב אינו מציל שממנחה ולמעלה אסור לאכול אותה אבל עד המנחה שרי לאכול אותה אימת שירצה אבל בברייתא זו קתני מדיחין לאכול בהן במנחה ולמה לא אמר סתם מדיחין לאכול בהן דהיה משמע אימתי שירצה אלא ש"מ דזמנה לכתחלה לאכול אותו במנחה ועוד מדקתני בברייתא בהדיא מן המנחה ולמעלה שוב אינו מדיח לא היה צ"ל מדיחין לאכול בהן במנחה אלא לאכול סתם דהא בהדיא אמר מן המנחה ולמעלה כו' דש"מ שאין זמנה מן המנחה ולמעלה אלא ש"מ דבא לאורויי לן זמנה לכתחלה לאכול אותה במנחה ולא קודם וכן צריך לפרש באשר"י ע"ש : (יב) אמנם ראבי"ת כתב כו'. והראיה די"ד שחל להיות בשבת אינה ראיה דלעולם יכול לחלק סעודה דשחרית לשתים והא דחשיב לה לסעודה א' כמ"ש ומשיירין מזון ב' סעודות היינו משום שאוכל הכל בשחרית חשיב סעודה א' כ"כ התוס' : (יג) יכול לסמוך סעודה שלישית על השטרובל"א. והוא מין מאכל הבא ליתור דכיון שאין רגיל בחול לאכול מאכל המיותר הוה שקורין שרוטובל"א איכא היכרא אגור סי' ת"ה : (יד) על מה שנהגו העולם כו'. נ"ל דקאי על מה שאמר בש"ס א"ר יוסי יהא חלקי עם המתפללין עם דמדומי חמה : (טו) אלא וביום השבת. קשה והלא פסוק של וביום השבת לא נאמר בתמיד של שחר אלא בקרבן מוסף ונראה דה"ק ובתמיד של שחר בשבת לא נאמר בבוקר ר"ל דכתיבה בה על עולת התמיד ונסכה ולא אמר על עולת התמיד של בוקר שמע מינה דאינו צריך להיות בבוקר : (טז) אלא וביום השבת. ר"ל דבהנהו קראי שמזכיר שם התמיד של שחר לא הזכיר שם זמנו מתי יהיה אלא אמר באותו הכתוב וביום השבת יביא ב' כבשים כו' שהוא קרבן מוסף על עולת התמיד פי' מלבד עולת התמיד של בוקר שהביא ביום השבת קודם קרבן מוסף ובאור המשך דברי הספר הם כך דאם היה כתיב על עולת התמיד של בוקר היה משמע דצריך לעמוד בבוקר או אם לא היה כתיב אצל בבוקר אלא היה כתיב ברישא דקרא אצל קרבן מוסף שום זמן שהיה מורה על ההשכמה או בעל כרחנו היינו צריכין לומר דהתמיד היה קרב קודם לקרבן מוסף וביאור הכתוב היה כך בהשכמת השבת תביא קרבן מוסף מלבד מה שהובאה בו התמיד אבל עתה שלא כתב בבוקר וגם לא כתב שום זמן שיהיה פירושו השכמה שאז ע"כ היה קאי גם אתמיד שהיה קרב קודם לו אלא אמר וביום השבת שלשון זה מורה איחור ש"מ דלא היה קרב בבוקר והדו"ק היטב : (יז) וכן מוכח הסוגיא. במעשה של יוסף בן סימאי כו' שנעשה לו נס דף קכ"א : (יח) פיר"ת דה"ה פרעוש כו'. ר"ל שאם היא על בשרו ועוקצו אע"פ שאין בו סכנה מותר לצוד אותה אבל להורגה אסור כן משמע בתוס' פ' שמונה שרצים וכ"כ הטור סי' שט"ז כן מצאתי בשם מהרש"ל ז"ל שפי' כן דברי ר"ת ולא כמו שכתב ב"י שר"ת סובר דאפי' להורגה מותר וכן משמע ממה שכתב הספר אח"כ אבל משום ר' יהודה גאון כו' דממנעי מלצוד כו' ש"מ דר"ת מיירי בצידה ועוד תדע דמוכרחין אנו לומר כן דהא הספר כתב לעיל דף ק"ע ע"ב ומסקנא פרעוש תקופצת ממקום למקום אסיר להורגה ואילו היה ר"ת חולק היה לו להביאו לעיל אלא ש"מ דר"ת לא מיירי כלל מהריגה אלא מצידה : (יט) לפ"ז הפי' נכרי שבישל כו'. ר"ל היכא דאין בו משום בישול נכרים כגון שהניח ישראל הקדרה מע"ש ואח"כ בישלה נכרי בשבת וחתה בגחלים והבעיר האש ומהרר"א שפירא בביאוריו על הסמ"ג דף ר"פ ע"ד כתב וז"ל ומיירי דישראל הבעיר האש בע"ש סמוך לחשיכה ובאותו האש בישל נכרי שאז אין בו משום בישול נכרי הואיל וישראל הבעיר האש וכתב מהרש"ל דלא דק דלא מהני הדלקת האש אלא גבי פת ולא גבי בישול שלקות וגדולה מזו אמרו בפ' אין מעמידין אר"י א"ש הניח ישראל בשר על גבי גחלים ובא נכרי והפך בו מותר ה"ד אילימא דאי לא הוי הפיך ביה הוי בשיל פשיטא אלא לאו דאי לא הוי הפיך ביה לא הוי בשיל ואמאי בשולי נכרים נינהו ל"צ דאי לא הוי הפיך ביה הוי בשיל בב' שעות השתא קבשיל בחדא שעתא מ"ד קרובי בישולא מלתא היא קמ"ל ע"כ ואין לתרץ שבישול עבדו ושפחתו דאין בו בישולי נכרים. א"כ לדעת הרשב"א וטור דס"ל דע"י עבדו ושפחתו נמי איכא בשולי נכרים מא"ל ומש"ה נמי אין לתרץ דאיירי בבישל בבית ישראל שאין בו משום בישולי נכרים דא"כ לר"ת שלא חילק בזה ואוסר מא"ל ונראה בעיני העיקר דמיירי בבשר או דגים שכבשן הישראל ומלחן וראויין לאכול חיין דאז אין בו משום בישולי נכרים וביצים דקאמר היינו נמי שכבר היו צלוין והוא בא לעשות מהן תבשיל עכ"ל וקשה לי על מהרש"ל לוקי דמיירי שהניח הישראל הקדרה על האש מע"ש והנכרי מחתה בו בשבת להוסיף בישולו כמו שפירש ומיירי דאי לא הוי הפיך בו הוי בשיל בתרתי כו' ומ"מ גם בר"ן משמע כענין שכתב מהרש"ל אבל לא מטעמיה וז"ל הר"ן דף קמ"ו ע"ב ומכאן אתה דן להדברים התלושין שאפאן או צלאן או בשלן הנכרי לצרכו בדברים שאין בהם משום בישולי נכרים שמותרים לישראל ואין בהם מוקצה והוא שראוי מתחלתן לכוס כו' : (כ) ובריית' דליקט עשבים. ר"ל אע"פ שיכול אדם להעמיד בהמתו בשבת על גבי עשבים כדלקמן

תא

פירות שילאו חוץ לתחום וחזרו מותר דאע"ג דלא היה יכול לילך שם חוץ [א] וריב"א אסר וכתב (כא) הא דנקט בהמה לרבותא [*דלא גזרינן דילמא אתי לאפושי דדרך שבהמה לשתות הרבה] וכתב בסמ"ג דאף לאותו המחמיר ואינו רוצה לסמוך על היתר זה מ"מ אם באו בשביל ישראל (כב) *זה שאינו מחמיר מותר לישראל אחר שמחמיר לדידן דלית לן השתא רשות הרבים וליכא אלא איסורא דרבנן והוי כמו פירות הבאים מחוץ לתחום בשביל ישראל זה שמותר לישראל אחר : [שם] אמר רבי חנינא תה מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת אע"פ שהן מחוברין כגון במרעה ואינו עובר משום למען ינוח שורך וחמורך כדאיתא במכילתין יכול לא יניחנו עוקר ת"ל למען ינוח ואין זה (ינוח) [נוח] שפעמים שיהא שורו רעב אם אתה אוסר לו . ואין מעמידין בהמתו על המוקצה דהתניא לעיל נכרי שליקט עשבים מאכיל ישראל אחריו ומשני בדקאי לה באפה ואזלא וכ"ש תו אם ליקט נכרי עשבים בשבת ומאכיל לבהמת ישראל אין צריך לומר לו אל תאכיל כדאמרינן בדליקה נכרי שבא לכבות (כג) א"צ לומר לו אל תכבה:(כד) ובלבד שלא יערים לעשות בשביל ישראל ואומר לעשות לעצמו ואע"ג דתניא נר הדלוק במסיבה אם רוב ישראל אסור אע"פ שלא אמר שבשביל ישראל עושה ה אסור התם שאני לפי שגופו נהנה מן האיסור אבל לבהמתו שרי : [דף קיט ע"ב] אמר רב יהודה ואיתימא ריב"ל תז יחיד המתפלל בע"ש צ"ל ויכולו בתפלתו בתוך אתה קדשת ומה שאומר כל הקהל יחד ויכולו אחר התפלה בבהכ"נ היינו גזירה משום יו"ט שחל להיות בשבת שאומר אתה בחרתנו בתפלה ואין אומר ויכולו וש"ל שאומר אח"כ א מגן אבות בדברו ברכה אחת מעין שבע הוא כדי שימתינו זה את זה לצאת מבית הכנסת שמתוך כך יסיים תפלתו אותו שעדיין לא התפלל ויצאו יחד לפי שאין מן הכפרים שבתוך התחום להתפלל בלילה ויהיה סכנה לשוב יחידי (*לביתו) [*בבית הכנסת] וזה דאמרינן פרק במה מדליקין מפני הסכנה : [שם] א"ר חנינא תח לעולם יסדר אדם שולחנו למוצאי שבת ללוות את המלך ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית [*כתב רב סעדיה גאון וצריך שיאכל כזית בליל שבת אחר קידוש ואם לאו לא יצא ידי קידוש . מ"י] וגם שיהיה שולחנו מתוקן כל השבת כולה : אמר רבי יוסי ברבי יהודה שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בע"ש מצאו נר דלוק שולחן ערוך ומטה מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שיהא לשבת הבאה כן לפיכך צריך לערוך שולחנו ולהציע מטתו ולהדליק נרו מע"ש והא דאמרינן פרק ערבי פסחים [*דף ק] שאין מביאים השולחן אא"כ קדש י"ל דלעולם ערוך הוא מבערב אבל לא היו מביאים את השולחן במקום אכילה עד לאחר קידוש כדאיתא בשאילתות דרב אחאי וקרובי הכא מיקמי דליקדוש קדושא לא מקרבינן כי היכי דליתא סעודה ביקרא דשבתא היינו לדידהו ששולחנן היו קטנים (כה) אבל אנן ששולחנות דידן גדולים ואנו עורכים אותן תחלה במקום אכילה לכן פורסין אנו מפה קודם קידוש לכסות את הלחם ואת המזון ולאחר קידוש מסירין מפה העליונה ואתא סעודתא ביקרא דשבתא* : [דף קכב ע"א] ואם רוב נכרים רוחץ בה מיד ה"ה לכל תט מלאכות שעשה נכרי לעצמו כמו אפה וליקט פירות וצד חיה או עוף ודגים דא"צ להמתין בכדי שיעשו [*אבל אם בשביל ישראל עשו אסור לערב בכדי שיעשו] [ג] כדאיתא פרק אין צדין [ביצה דף כה:] נכרי שהביא דורון לישראל אם יש במינו במחובר אסור לערב בכדי שיעשו וצריך להזהר ולהחמיר אפילו בבואו מחוץ לתחום לאסור בכדי שיעשו למ"ש (כו) אבל ספק שמא הלילה אינו מן החשבון לפי שאין רגילות להביא בלילה ממקום רחוק וצריך להמתין כדי שיבואו ביום למחרת (*בשבת) [*השבת] ולקמן בפרק שואל בס"ד אפרש אם ספק מוכן צריך כדי שיעשו : [שם ע"ב] הדר אהדרינהו לאפיה לגבי שרגא בירושלמי מסיים עלה הדא אמרה תי נעשה בשביל נכרי וישראל מותר וקאמר דילמא משום דאין מחייבין אותו לצאת מביתו אבל בעלמא אסור וכ"פ בספר המצות דמלאכה הנעשית בשביל ישראל ונכרי אסור למוצאי שבת בכדי שיעשו דהכי אמרי' גבי מרחץ מחצה על מחצה כרוב : תיא *לא ישכיר אדם מרחצו לנכרי פר"ת כיון דלא נאסרה אלא משום דנקראת על שמו דוקא אסור כשהמרחץ (*ביד) [*ברשות] ישראל אבל כשהמרחץ ברשות אחר בפני עצמו ומכירין בו [*שכיניו] שמושכר הוא לו ממש אין לחוש : *אבל שדהו לנכרי שרי דאמר אריס אריסותיה קא עביד מכאן התיר רבינו תם קיבולת שהנכרי מקבל עליו לבנות בית של ישראל ובונה אף בשבת דנכרי קבלנותיה קא עביד כדאמרינן הכא גבי שדהו [ג] והא דאמר בפרק מי שהפך [מו"ק דף יב.] מקבלי קיבולת בתוך התחום אסיר חוץ לתחום מותר מפרש לה רבינו תם באבל שאסור לעשות מלאכתו ובהכי מיירי התם [ד] ואעפ"כ כשבנה ר"ת ביתו לא רצה שיבנו לו בשבת והאריך בתוס' : סליק פירקא.

[*והר"ר משה הגרשוני כתב משום דאמרינן פ' כיצד מברכין הביאו לפניו ב' מינים כל המוקדם בפסוק קודם לברכה והלחם מוקדם ליין דכתיב ארץ חטה ושעורה וגפן וגו' ובשבת אין יכול לברך תחילה על הלחם משום זכרהו על היין ע"כ יפרוס מפה שלא יראה אותו והוי ריפתא כמאן דליתא . מפי מורי חמי עכ"ל תשובת מהר"ם במיי] :

כל הכלים תיב מטלטלין [דף קכב ע"ב] כל כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל נמי שרי או מחמת שלא יגנב *ואם מלאכתו לאיסור כמו קורנס של נפחים ודוגמתו לצורך גופו ולצורך מקומו מותר אבל שלא יגנב אסור : גם מסקינן [שם] דמחט נקובה מותר לטלטלה ליטול בה את הקוץ מרגלו בשבת דאע"ג דחביל ומוציא דם בשבת משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ואם ניטל חור שלה או עוקצה אסור לטלטלה כאבן והא דתניא ב מחט בין נקובה בין שאינה נקובה מותר לטלטלה מוקי לה תלמודא בגולמי דממליך ומשוי לה מגא אבל אם נטל חורה או עוקצה אסור לטלטלה. תיג גם מסקינן דהלכה כר"ש בכל דיני מוקצה דשרי מוקצה מחמת מיאוס ומוקצה מחמת איסור בר מנר שהדליקו בה באותה שבת דדחיה בידים כדאמר פ' בתרא חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה וסכין המיוחד לשחיטה וסכינא של אושכפא : *אף של תמרה מותר לטלטלה בשבת דקי"ל דבר שמלאכתו לאיסור כו' מכאן תיד פסק ר"י דאסור לכבד הבית דאם מותר לכבד א"כ אפילו מחמה לצל כיון דמלאכתו להיתר אלא נראה דאסור אפי' לר"ש מפני שהוא מזיז עפר ממקומו והוי טלטול גמור ולאפוקי מה"ג ור"ת דשרו משום דקיימא לן כר"ש דשרי דבר שאין מתכוין ובפרק ב' דביצה [דף כב:] אמר מכבדין בין המטות ביו"ט וחכמים אוסרין משם ראבי"ה פסק משם רבינו שב"ט ואביו רבינו יואל דאסור לכבד הבית בין בשבת בין ביו"ט [ה] וכן פסקו רש"י וריב"א לאיסור אבל לספוך מים על הארץ להרביץ עפר שרי כר"ש : [דף קכה ע"ב] תטו פקק החלון ר"א אומר כו' רש"י פי' דההי חלון למעלה בגג אבל מן הצד לא שייך איסור אהל ורבינו תם פי' דעשיית אהל עראי שייך נמי מן הצד כל היכא דהמחיצה מהניא להיתר דומיא דדופן שלישית דסוכה אבל מחיצה העשויה לצניעות בעלמא ולא מהניא להיתר דומיא דדופן רביעית דסוכה מותר לעשות ובתוס' האריך ואני קצרתי : [דף קכו ע"ב] א"ר יוחנן והוא שיש תטז תורת כלי עליהן פי' ר"י דהלכה כר' יוחנן דבעי תורת כלי ואותם אבנים שטומנין בהם אומר ה"ר יו"ט שמותר לטלטלן ביו"ט שחל להיות בע"ש בלא שום תיקון דלא שייך בהו תיקון להטמין בהם והוי כקופה עפר דשרי כיון דלאו בר מיעבד מעשה הוא ה"נ לא שנא ומיהו בשבת כשמסירין החמין אין לטלטלן כיון שבלא טלטולם סגי ליה וכ"פ ר"י לעיל דפסק רבי יוחנן להלכה כרשב"ג דלא בעי קישור כגון שעשה מעשה ושיפהו ואם לא שיפהו בעי קישור וכן מצאתי בשם רבינו ברוך הרוצה להשתמש באבן או בבקעת בשבת לסגור בהם הדלת או להכות בהם הברזא צריך שיעשה שום מעשה של תיקון מבעוד יום ואם לאו אסור : סליק פירקא

מפנין מסקינן [דף קכח ע"א] דג מליח מותר לטלטלו אפילו לא בשלו אבל בשר אפילו תפל וחי מותר כו' מסקינן ח תיז רופא אומר צריך וחולה אומר אינו צריך שומעין לרופא חולה אומר צריך ורופא אומר א"צ שומעין לחולה רופא אחד אומר (*א"צ) [*צריך] וב' אומרים [*אין] צריך אין דבריו של א' במקום ב' וכן מג' ד' וה' הלך אחר רוב הדעות והיכא שהדעות שוות מאכילין : פסק בה"ג כרבי יוחנן דאמר פ' בתרא דיומא [דף פב.] דבן י"א תיח אין מענין אותו אלא מחנכין אותו למצות כיצד היה רגיל לאכול בשלש מאכילין אותו בד' בת (*י"ג) [*י"ב] לתינוקות ובן (*י"ב) [*י"ג] לתינוק משלימות מן התורה והאלפסי והמיימוני ורב האי גאון פסקו כר' *נחמיה דאמר בן ט' מחנכין בן י"א משלימין מדברי סופרים : סליק פירקא.

***רבי** אליעזר אומר אם לא תיט הביא וכו' [דף קלג ע"א] ועושין כל צרכי מילה בשבת ואע"ג דאמר רבא [פסחים דף לב.] ערל והזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת הני מילי קודם שנימול אבל לאחר שנימול חולה הוא ומחללין עליו את השבת אפילו במלאכה שאפשר לעשותו מע"ש : [דף קלה ע"א] תכ בן ח' הרי הוא כאבן (א) ואסור לטלטלו בכל השבת עד שיכלו לו חדשיו אבל האם שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה מן החלב שבדדיה שמביאה לידי חולי כבד וכן גם דין נקבה שנולדה לח' ומפרש בה"ג כיצד ידעינן הבירור ומפרש כגון כלה בתולה שנשאת (ב) ומת בעלה בהאי שבוע או כגון כלה אלמנה ששמשה ונתעברה והלך לו בעלה בדרך רחוקה ושוב לא שמשה וילדה לח' כל אלו ודאי נולדים לח' ואין נימולין בשבת : [דף קלז ע"ב] ת"ר המל ג יברך אקב"ו על המילה תכא כתב ראבי"ה מדת

הגהות ממ"י א מ"מ אם באו בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר לדידן כנ"ל : ב נ"ל דתניא : ג נ"ל מוקי לה · ד תו"ג נמחק : ה נ"ל והיינו דוקא לדידהו : ו ור"י אוסר לקמן . ז פ"ו נמחק : ח ביומא : ט עשרה ובן : י ובן עשר :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] לשון אסר"י שלא הפסידו היתרם הראשון משמע שמביא ראיה לפי' ר"ת ול"ג אבן אלא וכן צריך להיות : [ב] אבל אם בשביל ישראל עשה צריך להמתין בכדי שיעשו דתנן במס' מכשירין מרחץ המרחצאות בשבת אם רוב העיר ישראל צריכין בכדי שיעשו : [ג] ועוד הביא ראיה מפ"ק דשרי ב"ה עורות לעבדן וכלים לכובס עם השמש ואפי' מידי דפרהסיא כמו חטין לתוך הריחים וטוחנים כל השבת וה"ה קבולת : [ד] ור"י אומר דהסיא דעורות לעבדן וכלים לכובס אין ראיה דמידי דתלוש הוא ומחיטין לתוך ריחים אין ראיה דהתם במלאכה הנעשית מאליה ודוקא גבי שדה מותר משום דרגילות לקבל באריסות אבל בית רגילות להשכיר שכירי יום ולא יאמרו הרואים נכרי קבלנותיה קא עביד אפי' לתקן אבני גזית ולפוסלן ולתקן קורות והנסרים רחוק מן החומה שאינו נראה בשביל אותה חומה בהא מסופק ר"י הואיל וצורך מחובר הוא ורבינו משה בר מיי' אסר בפ"ו דשבת והא דאמר שדה לנכרי שרי היינו דוקא להשכיר לשליש ולרביע דהיינו אריסות אבל קבלנות כגון אתן לך כך וכך מעות ותחרוש שדה שלי או תקנהו בכך וכך אסור אם עשאו נכרי בשבת . ואם באו לחשבון אסור פי' אם לא התנו מתחלה ולקח הנכרי דמי שבת מעצמו בלא צווי ישראל ואמר לו ישראל כמה שבתות נטלת ואטול גם אני כנגדה בימי החול אסור משום דנכרי הוא כשכיר שבת ושלוחו של ישראל הוא וה"ה בתנור ובמרחץ כמו שדה וכרם ודלא כדברי המתירין בתנור ומרחץ משום דאין משתבח חלקו של ישראל באותו טורח שטורח נכרי בשבת כמו בחרישה וזריעה והא ליתא דהא תניא בתוספתא דמס' דמאי פ' המקבל שדה ישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות לא יאמר לנכרי טול חלקך בשבת ואני בחול ומרחץ כתנור דמי עיין פ"ק דע"ז : [ה] והכי אמר בפ' תולין גורפין מלפני הפטם נאמרה בגמ' אבוס של קרקע מי איכא מאן דשרי וכן פסק רמ"י ט' :

שלטי הגבורים

מקילין . אדר"ת : א פי' רבינו נסים ז"ע בליל פסח שחל בשבת אין אומר ברכה אחת מעין ז' דש"ץ העובר לפני התיבה בשאר לילי שבתות חייב לאומרה ועכשיו אין אומרה מפני שלא תקנו חכמים ברכה זו בערבי שבתות אלא בשביל בני אדם שפעמים מאחרים לבא לפי שלא יעמדו יחידים בבית התפלה שאותו הלילה עלול מפני המזיקין כדאמרי' בתלמוד לילי רביעיות ולילי שבתות אגרת בת מחלת שרית של שדין ושל מזיקין מהלכת בהן ומזקת ועוד מצינו בהכ"נ עלול מפני המזיקין ומלאכי חבלה דא"ל מלאך המות לר' יהושע ב"ל שבבית הכנסת היה מכניס את כליו ועל זה תקנו אותה ברכה מעין שבע וכשחל ליל שמורים בשבת א"צ לומר אותה ברכה מעין שבע דאמרי' בדוכתא אחריתא ליל המשומר ובא מכל מזיקי עולם ומלאכי חבלה עכ"ל אכ"ן : ב אבל לסגור חלוקו סביב צוארו או אמה לסגור צעיפה אפי' נקובה אסור לצאת בה לרה"ר אבל במחט שאינה נקובה שקורין ספילטו"ת שיש לה ראש מצד אחד היא נקראת תכשיט : ג שאלה איך אנו נוהגים בשני ילדים שנולדו ביום א' אם ברכה אחת לשניהם בין לאב בין למוהל או אם ברכה לכל א' וא' תשובה לא בא לידינו בדבר זה שאגיד לך מה אנו נוהגים בו ומ"מ כך יראה לי שהמוהל אין מברך אלא אחת כשוחט בהמות או עופות הרבה שברכה אחת לכולם ואפי' אם בירך ברכה אחרונה בין ראשון לשני אינו חוזר ומברך על המילה בשני דברכה

וקשה

בגדי ישע

(כא) הא דנקט בהמה לרבותא . ר"ל נקים בהמתו לאשמעינן רבותא דלא גזרינן דלמא אתי לאפושי בשביל ישראל שבהמה רגילה לשתות הרבה אפ"ה משקה אחריו ישראל אבל ישראל עצמו פשיטא דשותה אחריו דליכא למיחש כולי האי דלמא אתי לאפושי דבדלי אחת מושך הרבה לצרכו ולצורך ישראל כן הוא בתוס' : (כב) זה שאינו מחמיר כו' . לא בא לאפוקי אם באו בשביל זה המחמיר שלא יהא מותר לישראל אחר המחמיר דבסמ"ג לא קאמר אלא אם בא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר אלא ר"ל שלא באו לישראל זה המחמיר שרוצה לשתותן אלא לישראל אחר ונקט שאינו מחמיר למלתא דפסיקא שאינו ישראל המחמיר הרוצה לשתותן או נקט אורחיה דמלתא דאין רגילין להביא להמחמיר : (כג) א"צ לומר לו וכו' . והיינו משום כדפרישית טעמו לעיל דנכרי אדעתיה דנפשיה קעביד כלומר שהוא שוקל בעצמו שראוי לעשות כך מפני שישתכר בו עכשיו או לאחר זמן ה"נ אם ליקט עשבים ומאכיל לבהמת ישראל אמרי' אדעתיה קעביד וא"כ ע"כ אינו אסור אא"כ פירש הנכרי בהדיא שלדעת ישראל קעביד ובלאו הכי שרי ולכן מקשה בסמוך ואע"ג דתניא נר הדלוק במסיבה אם רוב ישראל אסור אע"פ שלא אמר הנכרי שבשביל ישראל עושה אפ"ה אסור ואפי' במחצה ישראל ומחצה נכרים כדאיתא בש"ס ומתרץ התם שאני לפי שגופו נהנה מן האיסור ובודאי הנכרי מתכוין להנאת ישראל אבל לבהמתו שרי דאמרי' אדעתיה דנפשי' קעביד וכן גבי דליקה שסבור לקבל שכר עליה : (כד) ובלבד שלא יערים כו' . פי' שאז אסור לישראל להאכיל בהמתו אחריו הואיל ונעשית אבל אם הנכרי לוקט עשבים בשביל ישראל ומאכיל לבהמתו של ישראל אפשר דמותר דומיא דנכרי המכבה דליקה של ישראל שאין אנו מחויבין למחות בידו וק"ל : (כה) אבל אנן וכו' . אם לא היו מביאין אותן עד לאחר קידוש היה הפסק גדול בין קידוש לסעודה וכ"כ הספר לקמן פ' ערבי פסחים דף רס"א ע"ד וע"ש באורך : (כו) אבל ספק וכו' . דספק שמא הלילה אין עולה כלל אלא צריך להמתין אמחרת השבת דהיינו ביום א' כדי שיעשו : הדרן עלך כל כתבי

פרק יט (א) בכל השבתות כו' . פי' שאסור לטלטל התינוק בכל השבתות משנולד עד שיהא לו ט' חדשים . והוי ידוע שבפ' בנות כותים דף ל"ח איכא פלוגתא ר' יהודה ס"ל דהיולדת לט' יולדת למקוטעים ר"ל שאפי' בתחלת ט' יכולה לילד ושמואל והברייתא ס"ל דהיולדת לט' אינה יולדת למקוטעים אלא לבסוף ט' כו' והנה קשה מסמ"ג כמאן פוסק הספר אי ס"ל כשמואל דאינה יולדת למקוטעין ואז ממילא ברייתא דהכא שהביא הספר בן ח' הרי הוא כאבן ר"ל כל שנולד קודם ט' ולא היו לו אלא ח' הרי הוא כאבן מאחר שאינו יכול לחיות כשיולדת למקוטעין ואף אם התינוק נולד לח' [illegible] הכל נקרא בן ח' ר"ל שלא עברו לו אלא ח' שלמים וקשה דאיך אמר הספר שאם יגיע לט' חדשים שכלו לו חדשיו שמותר לטלטל התינוק והלא אמרו בגמ' דף קל"ה כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל הא לא שהה נפל הספר ס"ל דאף אם לא שהה ל' יום רק שהה עד שיהיה לו ט' חדשים שמותר לטלטלו וכן קשה להיפך דאם נולד התינוק מיד כשנכנס לחודש ח' וס"ל להספר דמשהה עד שיהיה לו ט' חדשים וא"כ ישהה הרבה יותר מל' יום ורשב"ג אמר שאם שהה ל' יום דיו ואין לומר דרשב"ג איירי בסתם ולדות ז"א דכבר הוכיחו התוס' דרשב"ג איירי גם בוודאי בן ח' דס"ל כששהה ל' יום דיו ואיפסיקא הלכתא כוותיה ע"ש ואם נאמר דהספר פוסק כר"י דהתם דס"ל דיולדת למקוטעים ע"כ מ"ש הספר עד שיכלו לו חדשיו ר"ל עד שיכנס לחודש ט' שהוא זמן לידה ואז תינח כשהתינוק נולד מתחלת ח' אז יהיה ל' יום עד שיכלו לו חדשיו דהיינו עד תחלת ט' אבל אם התינוק נולד בתוך ח' שגם ע"ז אמר הרי הוא כאבן מאחר שאינו עדיין זמן לידה וא"כ האיך קאמר שימתין עד שיכלו לו חדשיו דהיינו עד תחלת ט' ועדיין לא שהה ל' יום וזהו נגד דעת רשב"ג וצ"ל דהספר פסק כר"י דהיולדת לט' יולדת למקוטעין וכן פסק טור י"ד סי' שע"ד ומה שקשה והלא לא שהה ל' יום י"ל דמאחר שנכנס לחודש ט' אז הוא ספק ומקודם לכן הוא ודאי נפל ועתה נעשה ספק כיון שכלו חדשיו וכשהוא ספק נפל מותר לטלטלו כמו שמשמע בהאי ברייתא ספק בן ז' ספק בן ח' שמותר לטלטלו ואין אסור לטלטלו אלא בעוד שאנו סוברים שהוא ודאי נפל אבל אם נכנס בחודש ט' אף לא שהה עדיין ל' אינו אלא ספק נפל וספק נפל מותר לטלטל ולעולם הלכה כרשב"ג היא דכל שלא שהה ל' יום הוא ספק נפל לענין יבום ודו"ק : (ג) ומת בעלה בהאי שבוע . נ"ל דאין קפידא במה שנקט אצל בתולה שמת בעלה ואצל אלמנה והלך בעלה למקום רחוק דבכל גוונא בעי לאשכוחי ומ"מ נוכל לומר דנקט הכי משום דבבתולה חייב החתן לשמח עמה כל ז' לכל הפחות ודאי לא ילך למקום רחוק ולכן הוצרך לומר שמת באותו שבוע משא"כ באלמנה ועוד נוכל לומר כיון דאין בתולה מתעברת ע"פ הרוב מב"ר אף אם הולך בעלה למקום רחוק הוי חיישינן שמא בסתם בא אצלה לשכב עמה אע"פ דמלתא דלא שכיח היא הא נמי מלתא דלא שכיחא

הי"א

...דות היא (ג) שאחרי הברכה יגלה ערות הקטן ואם לבו נוקפו ובהול מוטב שיגלה מיד שיברך ויכר לדבר שאמרו רבותינו [ברכות דף לד.] אם הבטחתו שהוא נושא כפיו וחוזר לתפלתו רשאי ואם לאו אין רשאי ומבטל ברכת כהנים : [שם] אבי הבן מברך להכניסו כו' נהגו העם שמברך אבי הבן אחר המילה וכל זמן שטרוד המוהל בפריעה שגם זה בכלל עובר לעשייתן ושהחיינו לא מברך משום צערא דינוקא תכב ושהחיינו לא שייך אלא בדבר שמחה דומיא דפדיון הבן כך השיב רבינו תם ול"נ דלא מברך שהחיינו משום דלא קעביד[אלא]מצוה המוטלת עליו כדתנן בפ"ק דקדושין [דף כט] האב חייב למול בנו ולפדותו ובירושלמי פרק הרואה [הלכה ג] גרסינן העושה סוכה לעצמו מברך לעשות סוכה ושהחיינו העושה לולב לעצמו וציצית לעצמו מברך לעשות לולב וציצית ושהחיינו וכו' עד המל אומר על המילה אבי הבן אומר להכניסו ולא קתני המל את בנו *[וש"מ דוקא אם הוא מוהל אחר אומר על המילה ולא יותר] אבל ודאי אם הוא מל את בנו מברך שהחיינו והא דאמרינן [מנחות דף עה:] היה עומד ומקריב מנחות בירושלים מברך שהחיינו התם אי אפשר אלא בכהנים כי עליהם הטילה התורה להקריב וכן דנתי לפני אבא מורי נ"ע ולפני הישיבה כשמלתי אני את בני והודו לדברי וברכתי גם שהחיינו : (ד) ר"מ היה א עומד בשעת קריאת התורה ובשעת שמלין התינוק (ה) והביא ראיה מן הפסוק ויעמוד כל העם בברית [א] וראיה מן התלמוד דאמר פ' ר"א דמילה [דף קלז ע"ב] המל אומר על המילה והעומדים שם אומרים כשם שנכנס לברית וכו': תכג *האלפסי פסק דקטן הנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית וגר שנתגייר כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"ג (פירש) [פסק] להפך ותימה על בה"ג דהא ליכא מאן דפליג על רשב"א בגר ונראה דבקטן סמכו על המוראי דהכא בתלמודא דאמרי אין צריך כדקאמר היתי לי דעברי אדרבי ובגר סמכו אר' יוסי דבפרק החולץ [דף מה:] דמצריך להטיף ממנו דם ברית דקאמר אין מטבילין גר דאמר מלתי אבל לא טבלתי דלע"ג דחזינן דמהיל אין מועיל כלום בלא הטפת דם ברית והתם פסקינן כוותיה :

סליק פירקא

רבי אליעזר אומר תולין תכד מסקינן [דף קלט ע"ב] מסננין יין לתוך הסודר בכלי ובלבד שלא יעשה גומא לתוך הסודר לקבל היין ויין עכור אסור שנראה כבורר ובין גהות שכולן עכורין מותר ש"ה: תכה הא דמיהדק הא דלא מיהדק [*פי' רש"י דטעמא לאו משום עשיית אהל אלא משום דלמא נפל ואתי לאתויי הלכך כו'. מ"י] הילכך מותר להניח כובע של לבד בראשו בשבת ברה"ר היכא שיש רצועה או משיחה שקושרין תחת צוארו דליכא למיחש שמא יפול וכן נוהגין באשכנז לישא כובעין בראשיהן וי"מ הא דמיהדק כשהכובע קשה או אסור שהכובע בולט טפח משום אהל הא דלא מיהדק אלא רך כבגד שרי דלא מיקרי אהל כמו אפיק (א) בגלימי טפח שרי : [דף קלט ע"א] שלחו בני בשכר כו' לפי שאינם בני תורה תכו מעשה היה בימי רבינו תם שהוליכו את המת מחוץ לתחום ביו"ט ורכבו אחריו בני מלאון להתעסק במת וכעס עליהם ר"ת אף על ההולכים ברגל בלא סוס ושלא לשם בני בשכר אינם בני תורה בני מלאון הם בני תורה בתמיה הילכך היכא דמת בו ביום אין ביו"ט שני בין ביו"ט ראשון לא יתעסקו בו לא יהודים ולא נכרים כדשלח להו לבני בשכר מיהו היכא דאישתהו שמת בעיו"ט יקבר ביום ראשון ע"י נכרי או מת ביו"ט ראשון יקבר בי"ט שני ע"י נכרי אבל על ידי ישראל כלל כלל לא היכא דאיכא נכרי וגם אסור בישראל לעשות לו ארון ותכריכין אלא הכל עושין ע"י נכרי אבל ישראל ילבישהו ויוליאהו לבית הקברות ושימהו בקבר אפי' ביו"ט ראשון כ"פ ראב"ן דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך כיון דהוא צורך מצוה מדברי ר"מ וכ"פ רשב"ט [ג] : [שם] תכז אמר ר' זעירי נותן אדם מים לגולין מכאן הורה ר"י הלכה למעשה על משקה של שקדים כהוסין (ג) שמותר לסנן דרך סודר בשבת דמשום בורר ליכא הואיל ויכול לשתות קודם סינון ושמא יסחוט לא גזרינן אלא במים שהבגד מתלבן : [דף קמא ע"א] תכח אמר רבא לא ליהדק איניש אודרא בפומא דשיפא דילמא אתי לידי סחיטה פי' מוך או מטלית בסתימת פך שמן או של יין או סתימת נקב חבית וכן נמי לעיל פרק מפנין [דף קכ:] גבי מולידים את האשה אם צריכה לשמן וכו' ופריך והא עביד סחיטה ומשני אין סחיטה בשער משמע אבל אם השמן היה בבגד שייך ביה סחיטה וקשה דתנן בסוף פרק ומסננין את היין בסודרין וי"ל דהכא גבי אודרא בפומא דשיפא וגבי שמן בשערה משום שסוחטו בידים אסור משום דישה שלשמן וליין הוא צריך וגם אינו הולך לאבוד ונופל לתוך החבית או לתוך הפך ואפילו אינו מתכוין להוציא הבלוע בסתימה מכל מקום פסיק רישיה הוא דבהידוקו בתוך פי הפך יוצא המשקה ונופל לתוכו והוי דישה כמו סוחט זיתים וענבים אבל משום (*איסור [ליבון] ליכא ולא הוי סוחט דבגד) [*איסור ליבון סחיטה לא הוי דסוחט בגד] מיין ושמן אינו מתלבן דאכתי צריך לנקותו במים משום זוהמא וריחא ולהכי א"ש ומסננין את היין בסודרין ולא גזרינן דילמא סחיט דמשום ליבון

דרגילות הוא לסחוט הבגד כשבלוע בו מים אבל משום טוגך יין שבתוכה אין ריחה גדול בזה ואין רגילות הוא לסוחטו לכך ובערוך בערך סכר פי' דאף פסיק רישיה מותר אם אינו נהנה בדבר ומתוך כך מתיר בערוך למשוך בשבת מן התבית בברזה הברזה במוכין של פשתן כיון שהברזא מן הצד והפשתן טפל לארץ ומביא ראיה מפרק הבונה [לעיל דף קג] גבי התולש עולשין לא לצריך בארעא דלאו דיליה ולית אסור והא דאמריך פ"ק דכתובות [דף ו.] ובפרק שמונה שרצים [לעיל דף קיא] הא משכריא דמייתא אסור לפי' להדיקה ביום טוב מיירי שהמשכריא והסתימה הוי מן הצד וכגון שם כלי תחתיה לקבל היין הנוטף ואו אינו הולך לאיבוד ואסור כמו אודרא בפומא דשיפא ור"י אוסר בכל ענין אפילו אם נופל לאיבוד דנהי דאיסורא דאורייתא ליכא מ"מ איסורא דרבנן איכא דתנן בפרק נוטל [לקמן קמג.] ספוג אם אם יש לו בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו פי' משום שמקנח היין והשמן הבלוע בקערה ובבגד הרי אע"פ שאינו נהנה במה שבלוע בספוג ושחט ממנו אפילו הכי אסור אם אין לו בית אחיזה כו' : [שם] תכט מסקינן דאסיר לגרוף האבוס אפי' הוא של אבן או של עץ גזירה אטו של קרקע אבל לגרוף השולחן או טבלה מן הגרורות מותר גם מסקינן [שם] דאסור ליקח תבן ומספוא מלפני בהמה זו וליתן לפני בהמה אחרת שאינה מינה לפי שאותה בהמה אחרת לא תאכל ממנה מפני הריר ואם כן הוי טלטול שלא לצורך אבל ליקח מקמי חמור וליתן לפני שור שרי דחמור לית ליה רירא ושור יש לו רירא גם מסקינן [דף קמא ע"א] תל הקש שעל גבי מטה לא ינענענו בידו פי' כדי לשכב עליו אבל מנענע בגופו דטלטול מן הצד לאו שמיה טלטול ואם היה הקש ראוי למאכל בהמה או היה עליו כר או סדין או כסת מע"ש מותר בשבת לנענעו בידו אע"פ שאינו ראוי למאכל בהמה גם מסקינן [שם] תלא טיט שעל גבי המנעל לא יקנחנו בכותל של אבנים שמוסיף טיט המנעל על הבנין ומחזיק בנין הכותל בשבת אבל בקורה שרי גם מסקינן [שם] לא יצא קטן במנעל גדול פן יפול והאי לאיתויי ארבע אמות ברשות הרבים ולא תצא אשה במנעל חדש בשבת אא"כ נסתה אותו מע"ש גם מסקינן [שם] השומטין מנעל מן האימום פי' דפוס של עץ שבתוכו אע"פ שהוא בדוחק : תלב *היכא דמוקי לה בי"ט הייני רש"י ור"ח והשאילתות אבל בספר המצות פי' דבשבת מיירי אבל ביו"ט נידוכין כדרכן וכן משמע בתוספתא דקתני בתר פלוגתא דב"ש וב"ה דפלפלים כתבלין שב"ה מתירין כדרכן אפילו במדוך של אבן וכן פי' ר"י בפ"ק דביצה (ג) ומיהו היכא דידע שקדירה דבעי לבשולי אסור במדוך של אבן ומיהו ע"י שינוי מותר אפי' במדוך של אבן*: תלג חרדל שלשו מע"ש כו' נותן לתוכו דבש ובלבד שלא יטרוף פי' הדבש לא יכה בכף כדי לערב יחד כמו ביצים טרופות אלא מערב יחד ביד משמע מכאן דאם כתש שומים מע"ש מותר לתת לתוכן מסקין בשבת האמנם בירושלמי דפרק כלל גדול [הלכה ב] משמע בגמ' דחייב דקאמר האי מאן דשחיק תומא וכו' כד יהיב משקה מחייב משום לש והאמר ר"י דתלמודא דידן דפסיק ממחו בין ביד בין בכלי היינו כי נותן מים מע"ש ובליל שבת ממחו ומערבו בין ביד בין בכלי וכן הדין בשומין ובחרוסת בשבת דצריך ליתן משקין מבע"י ובליל שבת מערבו אפילו בכלי ואם לא נתן משקין מבע"י מערב באצבעו אבל לא בכלי כגון כף : בירושלמי פרק קמא דביצה [הלכה ט] אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן השום והשחליים והחרדל נידוכין כדרכן מכאן הביא ה"ר יקר ראיה שהתיר לעשות חרדל ברחים שלהן ביו"ט (ד) גם יש לאסור לנגב תלד הבגדים ששרויין במים סמוך לאש בשבת משום מלבן מידי דהוה אאונין של פשתן לתוך התנור דאפילו ב"ה לא שרו אלא כשמותנו עם השמש אבל בשבת אסור משום מלבן כמו שפרש"י וכן משמע בבמה מדליקין [דף כז:] דקאמר האונין משיתלבנו ועוד יש לאסור משום מבשל כמו מאן דשדא סיכתא לאתונא דחייב משום מבשל פרק כלל גדול [דף עד] : סליק פירקא

[*וויין זייגר"א אין נהכותו בשבת מהאי טעמא אבל ביום עונג כרו עי' בהלכות יו"ט פרק א' ע"כ הגהת מיימוני פרק כ"ב מהלכות שבת] :

נוטל אדם מסקינן תלה [דף קמג] דמטלטלין עצמות מעל השולחן אם ראויין לכלב או לבהמה אחרת גם מסקינן [דף קמב] דמעות שעל הכלי ינער הכלי והן נופלות ודוקא שלא הניח שם מע"ש (א) כדי לישאר שם כל השבת גם מסקינן [דף קמא] דאסור לטלטל התינוק עם אבן בידו או דינר דלא שרי תלמודא אלא ביש געגועין על אביו דוקא [ג]: [דף קמג] תלו פירורין שאין בהם כזית ר"י גרים מותר לאבדן (ב) ודייקינן מדקרו להו מאכל בהמה והכי אמר ר' יוחנן פרק אלו דברים דמותרין לאבדן ביד:

סליק פירקא

חבית שנשברה [דף קמד ע"ב] חולב אדם עז וכו' תלז כתב בה"ג מיחלב פיאה לתוך קדרה דאית ביה בישולא ביו"ט אי נמי לתוך (קדרה) [הקערה] דאית ביה פירורי ספיר דמי מ"מ למ"ד אית ליה נמיחש לסוחט ולמיפרק ליכא כיון דחולב על בישולא דאית

שלטי הגבורים

ברכה אחרונה זו אינה כפסק דהא אפשר דמל שני כאחד ; ידא ומברך ברכה אחרונה על הראשון וכההיא דאמרי' התם ומודה ר' יהודה לענין הברכה שאינו חוזר ומברך ולא דמי להב לן ונברך דהכא אפשר למפתח חדא ידא ולכסויי בחדא ידא אבל ברכת האב שהיא להכניסו אם האב עצמו מוהל מברך ברכה אחת להכניסו קודם שימול אבל מוהל אחר שאינו האב ממתין עד אחר מילת שניהם שמא ימלך המוהל ולא ימול ומ"מ אם בירך האב בין קודם שמילה בין באמצעו יצא שלא אמרו לברך האב לאחר המילה אלא משום חשש דשמא ימלך המוהל ונמצא ברכת האב ברכה לבטלה הא אם הקדים קודם המילה יצא דעיקר ברכה זו קודם המילה ככל הברכות שהם עובר לעשייתן. אדר"ת : א הר"ם היה עומד בשעת קריאת התורה ובשעה שמלין התינוק והביא ראיה מן הפסוק ויעמוד כל העם בברית וראיה מן התלמוד המל אומר כו' העומדים שם אומרים כשם שנכנס כו' וגם ראיה מן הירושלמי דקאמר כיצד היו מביאין בכורים השור הולך לפניהם וקרנותיו מצופות ועטרת של זהב בראשו והחליל מכה לפניהם הגיעו קרוב לירושלים עטרו בכוריהם והפחות והסגנים יוצאין לקראתם וכל בעלי אומנות עומדין לפניהם ואמרו בגמ' אמר ר' יוסי בשם רב הונא בא וראה כמה גדול כחן של עושי מצוה שבפני זקן אין עומדים ובפני עושי מצוה עומדים מכאן ראיה שאדם חייב לעמוד לפני עושי מצות : דין ברכת מילה היכא דליכא אלא אומנת וגברא דתפיס ליה לינוקא המל מברך על המילה ותתקיים המילה בשעתא הע"ג דליכא תמן אלא תרין דכי בעינן עשרה לפרסומי מצוה הוא דבעינן ובמקום דאפשר לא יברך בפחות מי' אבל במקום דלא אפשר מברך בפחות מי'. והכי סדר רב נמח ריש מתיבתא. הב"ן : צריך להיות עשרה לברית מילה דמדמה תינוק הנימול ליוצא מבית האסורין שצריך להודות בפני עשרה ולכן אנו אומרים הודו בברכת מילה ולפי שהברכה בשביל התינוק מטעימין לו כוס של ברכה עכ"מ : שאלה קדרה שבשלו בה בשבת לצורך חולה שיש בו סכנה אם היא אסורה : סליקא לה מסכת שבת

הדושי אנשי שם

שלטי [א] וקשה שהרי בהלכות קטנות כתב המרדכי דדוקא חזן יש לו לעמוד וי"ל בדוחק שהר"ם היה עומד בשעה שהיה נקרא לס"ת לעלות וקרא בעצמו והיינו כמו חזן כי ראוי להוהו שנקרא לס"ת שיקרא הוא בעצמו רק האידנא מפני שלא לבייש מי שאינו יודע לקרות תקנו שהחזן יקרא וא"כ העולה לספר תורה אפי' לא יקרא דינו כחזן וק"ל אבל קשה שהראיה שהביא דהיינו פסוק ויעמדו כל העם וגו' משמע כל העם ולא חזן לבד לכן י"ל שעיקר פי' של הפסוק הוא שתיקה כמו דכתיב בספר עזרא וכפתחו עמדו ולא ענו ועיקר טעם שהחזן ר"ל הקורא בתורה יעמוד מטעם דאמרי' בירושלמי והמרדכי מביאו בהלכות קטנות דהסוא גברא דהוה קרי וסמיך א"ל עמוד מה נתינתה בעמידה באימה כו' וכהן מביא הפסוק להסמכתא בעלמא או מביא כפסוק משום שיש לעמוד בשעת המילה שכתב שני הענינים בפעם אחת וז"ל ור"מ היה עומד בשעת קריאת התורה ובשעה שמלין התינוק והביא ראיה מהפסוק וכו' : מהר"ם [ב] והכי איתא בשאילתות פרשת וזאת הברכה דהיכא דאישתהי אי נמי לא אישתהי אלא מחמת ניסות או תוס אינו נגמר עד שני טרחינן ומייתינן נכרי וקברין ליה ביום ראשון ור"י כתב דלא קי"ל כדשלח לוי לבני בשכר כדמשמע פ"ב דע"ז גבי ועל תורמסין משום בשולי נכרים והפ"ה אנו נוהגין היתר דלכך נהגו אפי' היכא דמת ביו"ט ראשון קוברים ביום ראשון ע"י נכרי ומטהרין אותו ע"י נכרי כי צריכין לטהרו ע"י סדין משום כבוד והיכא כיבוס והוצאה ולבישה ע"י ישראל והכי איתא בהגהות מיי' פ"א מהל' שביתת יו"ט ועי' בת"ס סי' כ"ב : ש"י [ג] וקשה דאמר רבא לא שנו אלא אבן אבל דינר אסור וכן הוא בגרי"ף וז"ל א"ר ינאי בתינוק שיש לו געגועין ודוקא אבן וי"ל הא דאמר דינר אסור דוקא במניח שיהא שם כל השבת והטעם כמו שפי' הרמב"ן והר"ן לפי כשאנו מתירין לו איסור ר"ל טלטול אסור שהרי כבר עשה לו כאן בסיס בהנחתו אז אף אם יפול מיד התינוק יטלנו כי יסבור שגם יש מותר אבל בשבת שלא כשעה בסיס שאין הטלטול ע"י תינוק לא אתי למטעי לטלטלו כשיפול מידו ולכן מתיר כאן

בגדי

למהר הדריון בביאה ראשונה כיון דרובה לא מעברין לכך הוצרך לומר שנת וע"כ אז יש לנו לתלותו בביאה ראשונה. מצאתי: (ג) שאחרי הברכה וכו'. כמ"ש רבי' יונה בפס' ברכות דף י"ט ע"ב יש שנוהגין בשעה שמוהלין את הקטן לכסותו בשעת ברכה כדי שלא יראו ערותו כו' : (ד) מהר"ם היה עומד בשעת קריאת התורה. לעיל בהלכות קטנות דדוקא להזן יש לעמוד אבל אדם אחר אינו מחויב לעמוד י"ל שהיה ר"ם עומד בשעה שהיה נקרא לעלות וקורא לעצמו והיינו כמו חזן כי ראוי לאדם שיקרא לעצמו רק האידנא מפני שלא לבייש את מי שאינו יודע לקרות תקנו שחזן יקרא וא"כ העולה לס"ת אפי' לא יקרא בקול רם דינו כמו החזן ועכ"פ צריך לקרות בנחת אך הלשון שאמר היה עומד בשעת קה"ת ולא אמר בשעה שנקרא לתורה משמע שהיה עומד אף כשלא היה נקרא לתורה וכ"מ בב"י סי' קמ"א וצ"ל דר"ם היה עושה ולא אחר משום שמחמיר על עצמו היה : (ה) והביא ראיה מן הפסוק כו'. ר"ל הביא ראיה שיש לעמוד בשעת מילה אבל מה שהיה עומד בשעת קה"ת לא הביא ראיה דלפי' הראשון שפי' דר"ל בשעה שהיה קורא בתורה שהיה כמו חזן לא הוצרך להביא ראיה ע"ז דהא תנן בהדיא הקורא את המגילה יושב יצא משא"כ בתורה רק הר"ם הוסיף ואמר דאף האידנא דאין הקרוי קורא דינו כמו הקורא ולפי' השני

ישעו

דר"ל שהיה עומד אף כשאחר היה קורא לזה אין ראיה דמ"ש ובפתחו עמדו כל העם אותה העמידה שתיקה היא כמ"ש הספי' לעיל והטור סי' קמ"ו אלא דהר"ם מחמיר על עצמו היה :

הדרן עלך רבי אליעזר דמילה

פרק כ (א) בגלימי טפח. פירש"י הניח טליתו על ראשו כדרך שהוא מתעטף והרחיקה להלן מראשו טפח שזה ודאי שרי : (ב) שמותר לסנן דרך סודר. והא דנקט דרך סודר והש"ס מתיר מים צלולין אפי' במשמרת משום רבותא דסחיטה נקט לה דלא חיישינן שמא יסחוט ודו"ק : (ג) ומיהא היכא דידע. ר"ל מעיו"ם : (ד) גם יש לאסור לנגב כו'. נ"ל דקאי על מה שאמר רבא מותר לכבס המנעלים :

הדרן עלך תולין

פרק כא (א) כדי לישאר שם כל השבת. פי' שאילו הניח שם ע"מ לישאר שם כל השבת אז אסור לנער משום דהוי בסיס לדבר האסור : (ב) ודייקינן כו'. ר"ל פ"ש בש"ס דף קמ"ג מעבירין מלפני השולחן פירורים מסייע ליה לר' יוחנן הכי דייק מדקתני מתני' מעבירין מעל השלחן כו' מפני שהוא מאכל בהמה משמע דלא חזי לאדם ומותר לאבדן ביד : הדרן עלך נוטל וכן

טל אורות

מ"ש משמע מכאן שאם כתש שומין מע"ש מותר לתת לתוכן משקין בשבת. האמנם בירושלמי פ' כלל גדול משמע דחייב וכו' לכאורה איכא למידק שהרי שם בגמ' גבי שום שריסקו מע"ש לא התירו שם אלא לתת לתוכו פול וגריסין והיכא למימר דוקא פול וגריסין הוא דמותר משום דאין שם משום לש אבל משקין דא"ת כהו משום לש מנ"ל להמרדכי ז"ל להתיר. ונראה לומר שכוונתו ז"ל דמדקאמר בגמ' גבי חרדל שלשו מע"ש מתן לתוכו דבש וכן גבי שחלים שנותן לתוכן שמן ותומן וכו' אלמא דאפי' במשקין דא"ת כהו משום לש התירו לתת בשבת ומוכרח לומר דמאי דנקט גבי שומין נותן לתוכו פול וגריסין לאו דוקא אלא אפי' משקין מותר והאי דנקט פול וגריסין הורהא דמלתא נקט כי במה בזמן התלמוד כך היו נוהגין לתת לתוכו פול וגריסין אבל לעולם אף משקה מותר שאין מקום לחלק בין חרדל ושחלים לשומין כלל והיינו דקאמר משמע מכאן כו' בגמ' מדמסיקו גבי חרדל ושחלים לתת לתוכן משקין דמ"ש וכ"כ בהדיא בס' ירחים במלאכת הדש וז"ל ובמעתי שבירושלמי אומר הנותן לתוך השום משקין חייב משום לש ואיני יודע לתת חילוק בין שומין לשחלים ותר"ל ונראה שחולק על התלמוד שלנו יעוי"ם אלמא דלשום תלמוד דידן מותר לתת משקין בתוך השום וכדכתבינו :

בה בקדרה אי נמי על אוכל דבקערה קסבר שמואל משקה הבא לאוכל כאוכל דמי וכיון דלא מיקרו משקה לא חייבינן לסחיטה ומי קא חליב לקדרה ולקערה דלית בה אוכל משקה הוא ואסור ונראה הא דקאמר אולב אדם עז הייט דוקא ביו"ט דחזיא בהמה לאכילה והוי כמו אוכלא דאיפרת אבל בשבת לא חזיא לשחיטה ואסיר משום דהבהמה היא כפסולת וכשחולב הוי כטעל אוכל מתוך פסולת (א) וכן משמע בה"ג שהבאתי דביו"ט איירי מיהו סחיטה דזיתים וענבים דשרי לעיל (אפילו) בקדרה הייט אפי' בשבת כיון דאשכול חזי לאכילה. כתוב בשה"ג ה"ר יוסף פורת מתיר לקחת בוסר ולדוך שומין [ביו"ט] ולסחוט משקין בבוסר לתוך השומין הנידוכין דהוי משקה הבא לאוכל כסחיטת אשכול לקדירה ולא הודה לו ר"ת דדוקא נקט אשכול של ענבים שענבים ראויין לאכילה אבל בוסר אין ראוי לאכילה כי אותו שאוכלו בטלה דעתו והוי כמו בורר אוכל מתוך פסולת: [דף קמו ע"א] **תלח** מתיר ומפקיע וחותך אומר ר"י דמתוך ההיא דעירובין (ב) יש ללמוד דהא דאמר חותמים שבכלים מתיר ומפקיע וחותך היינו כגון דקטיר במיתנא אבל פותחת של עץ או של מתכת אסור לשבר ולהפקיע מדפריך לה ההם המנאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר דפשיטא שאין יכול להפקיע הפותחת וביטול העירוב אע"פ שהם מגדל שבתלמוד הוא כלי. הורה ה"ר אביגדור כהן דדף שנושימין לפני התנור וטורקין אותו בתנור בטיט בע"ש במקום שאין נכרי אף שהיהודי יכול להסירו בשבת מן התנור ואע"ג דאמרי' חותמות שבקרקע מתיר ומפקיע אבל לא חותך פי' חותמות שבקרקע היינו חותמות שעל פי הבור והדות ודף שלפני התנור היינו חותמות שבקרקע והנו מפקיעין ומשברין אותו ה"מ כשעשוי לקיום ע"מ שלא להסירן בשבת אבל דף אינו עשוי לקיום: מסקינן **תלט** חבית שנטפטף מציל בחד כלי הרבה ואם מציל בכלים הרבה (ג) מציל ג' סעודות ותו לא ובלבד שלא יקלוט הקילוח מאויר בכלי אלא יניח הכלי על הארץ גם מסקינן [שם] **תמ** דאסור (ד) לשטוח בגדים בשבת ליבש ואפי' בחדרו שלא כנגד העם גם מסקינן [שם] דקנה חלול מותר לקבוע בחבית ונותנין ברזא בתוך הנקב חלול למשוך היין אפי' לא היה שם הקנה מעולם ולא נשהו: [שם] ת"ר אין נוקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף יוסיף וי"א אין מוסיפין דרש רב נחמן משמיה דר' יוחנן הלכה כי"א (ה) ול"נ דהא מיירי כשמתכוין להוסיף אבל אם היה שכין תקוע מע"ש בחבית מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אינו מתכוין להוסיף כדאמרי' סוף פרק במה טומנין [לעיל דף נ:] אמר שמואל הני שכיני דביני אורבי דלא שלפה והדר דלה שרי [שם] ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה נ"ל דבמקום הישן נוקבין לכתחלה אפילו במקדח כגון שנשברה הברזא ולא שנא נקב גדול ולא שנא נקב קטן וכן להוציאה (ו) דרך דורשל"ק בל"א שרי להוציא ומכניסין בה ברזא שנתקנה מע"ש ואין להחמיר כולי האי דאמר רבא כל פתח שאינו עשוי להכנים ולהוציא אינו פתח ורבנן הוא דגזור משום לול של תרנגולין כו' הילכך בישן שרי ויש דקאמר דשרי ה"מ במקום שעשוי [להתיר] בו כדאמר באלפסי: [דף קמז ע"א] **תמא** המנער טליתו (פי') [כתבו התוס'] פר"ת מן הטל שעליו דהיינו כיבוס וליבון חייב חטאת וכן משמע דהוי דומיא דכותאת דבעי רב יוסף אבל בניעור מן העפר כדפי' רש"י אין נראה שיהא ליבון: [שם] משתפג אדם בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו רבינו אליעזר ממיץ אומר למדנו ממשנה זו **תמב** דכל דבר השרוי במים אסור לטלטלו גזירה שמא יסחוט והוא הדין אותו דבר השרוי דבר (שאין) (שמקפיד) [שאדם מקפיד] על מימיו גם מותר לצאת בטלית קטן בשבת רק שיהא מתוקן בציציותיו כדינו (ז) ור"מ לא נהג לצאת בטלית קטן בשבת ברה"ר לפי שהיה ירא שמא ניתקו החוטין של ציציותיו ונפסלו ואמרינן היוצא בטלית שאינה מצויצת כהלכתה בשבת חייב חטאת גם מסקינן דאסור לאדם להניח בגדיו על כתפו מימין ומשמאל [א] [שם] היוצא בטלית מקופלת חייב חטאת אמר רב פפא נקוט האי כללא בידך כל אדעתא לכנופי אסור כל להתנאות שרי מאלפסי: מסקינן **תמג** דמותר ללבוש טליתו בלא נולאות ולצאת ברשות הרבים ואם נפסקו רצועות

סרבלו שמכנים ראשו [לסרבלו] מותר ללכת בשבת בכך שהרצועות בטילות לגבי הטלית ואם הם מוזהבות ורצויות לשומם עוד בסרבל א"כ הם חשובות ולא בטילי ואסיר ללכת בכך לרה"ר כמו טלית שאינה מצויצת כהלכתה דהיוצא בה חייב חטאת ורצועות התלויות באבנט שלו בתוך המכנסים שלו ופעמים שהן חשובות ויקרות והן של משי ותלוי בהן קרסים מוזהבים וקושר בהם ראשן השני באנפלאות של עור או בגד למתחן ופעמים שהולך יחף שמא מותר לילך בהם אע"פ שנושא אותם שוטין החשובין התלוין באבנטו לפי שאם חפץ ילבש אנפלאות ויצטרך להם (ח) ואפי' בי"כ פעמים שקושרין בהם ראשי מכנסים הנופלין למטה וזוקפן למעלה והמחמיר לקושרן באנפלאות וכשנוטלן ולובשן כורך ראש הב' באבנטו וכשהולך יחף כשאורו באנפלאות ואין נושא כלום טוב הדבר ויצא מכלל ספק ותבא עליו ברכה: **תמד** גם מסקינן המנער טליתו [זהו כפירש"י] (ט) מן העפר חייב חטאת ודוקא חדתי ואוכמי דשייך בהו ליבון וקפיד עליו ואנן לא קפדינן ללובשו עם העפר או עם הטל ושרי [ג]:

סליק פירקא

שואל אדם מחבירו **תמה** יש לפסוק מי שנשבע שלא לשחוק בשום שחוק אסור להטיל גורלות ולא לאחר בשבילו כדאיתא פרק שואל אין מטילין חלשין בשבת גזירה משום קוביא: [דף קנ ע"א] אמר רב אשי **תמו** כי הוינן בי רב כהנא אמרינן המבדיל בין קדש לחול וסלחינן סילתי פירש"י וכ"ש אם הבדיל בתפלה שרי לעשות מלאכה משמע שאם שכח ולא אמר בתפלה אתה חוננתו אף על פי שאין מחזירין אותו אסור לעשות מלאכה במוצאי שבת ולא ידליק הנר עד שיבדיל על הכוס או יאמר ברוך אתה ה' המבדיל בין קדש לחול אע"פ שאמר ברכו ומעריב ושמונה עשרה אבל לא הבדיל בתפלה כדפרישית ששכח אתה חוננתו:

סליק פירקא

מי שהחשיך מסקינן **תמז** ההולך בדרך ולא יוכל ליכנס לעיר קודם שבת והיה כיסו עליו או חבילתו על כתיפו יתן לנכרי שעמו קודם שיחשיך ואם אין עמו נכרי או אין מאמינו יתננה על סוסו מבעוד יום ואם רוצה הסוס לעמוד יטלנו מעליו וכשיתחיל לילך יתננו עליו שלא תעשה הבהמה עקירה משבא שבת ואם אין עמו בהמה יתננה לקטן ישראל שעמו ואם אין עמו לא זה ולא זה מוליכו פחות פחות מד' אמות ואם ידאג פן יראוהו נכרים ויגזלוהו ממנו יביאנה עליו וירוץ שלא יעמוד כלל וכשיהיה סמוך לביתו יזרקנה שם כלאחר יד הכי מוכחא שמעתין (וליקח) [ונראה כמו כן אם רואים מושלים באים עליו ליקח. מ"י] מעות שבחיבתו יכול ליטלם ולהצניעם במקום אחר אע"פ שמוקצין הן כי גדולה מזו אמרו להוליך פחות פחות מארבע אמות למי שהחשיך לו בדרך אע"פ שהם מוקצה וגם יש לחוש שמא יעביר ד' אמות ברה"ר בלא הנחה בנתים ומה שנוטו מצילין תיק הספר עם הספר אע"פ שיש בתוכו מעות מפני הדליקה משמע אבל בלא ספר אסור להציל המעות לבדם היינו להציל לחצר שאינה מעורבת (א) ור"מ כתב בתשובתו שק שיש בו מעות מותר לטלטלו בשבת [ג] כמו כגונא אגב קיטמא (ב) אבל להניח [כיס מלא מעות. מ"י] [השק על גבי המעות כדי ביטול המעות אגב השק] ביום השבת כדי לטלטל ביום השבת אסור ואפילו מפני הדליקה או מפני הגנבים או מן המושל (ג) והביא ראיה מרב אשי [פי' שאמר לא אמרו ככר ותינוק אלא למת בלבד] דפרק נוטל [לעיל דף קמב:]: **תמח** מותר לומר לנכרי לחלוב בשבת משום דהא קיימא לן צער בעלי חיים דאורייתא וחלב מצער הבהמה כדאמרינן אמו שוחה עליו ומניקתו וכן כתב רבי מאיר דמותר לומר לנכרי חלוב וטול החלב לעצמך ומותר לו בכך משום סכנת בהמה וצריך לקנות החלב מן הנכרי דאי בדידיה קא טרח: מסקינן **תמט** לא יטייל אדם בתוך שדהו לדעת מה היא צריכה וכן לא יטייל אדם בתוך פתח המרחץ כדי ליכנס למרחץ לכשתחשך ומינה שמעינן שלא יטייל אדם בשבת למצוא סוס או ספינה או קרון לצאת בהם:

סליקא לה מרדכי ממסכת שבת

הגהות ממי"א על פתח המדינה כנ"ל:

חדושי אנשי שם

בכאן ע"י תינוק כי בכאן מיירי ג"כ לעיל מיניה שלא הניח מע"ש כדי ליתחר שם: ש"י [א] וקשה למה אינו מזכיר ג"כ שיעבור על מצות עשה של ציצית גדילים תעשה וכאן ברה"ר לא יכול לעשות בשבת ונושא הבגד בלא ציצית כהלכתם וי"ל שבשבת אין איסור לילך בטלית שאינה מצויצת כהלכתה כי אין אסור רק ועשו להם ציצית ובשבת שא"א הוא אינו עובר כמו שכתב בהדיא במרדכי מהלכות קטנות ע"ש: [ב] וקשה דלעיל כתב אבל בניעור מן העפר אין נראה שיהא ליבון אף כי כתב ג"כ בכאן ואנו לא מקפידין מ"מ ה"ל למחבר ז"ל לסדרם יחד ועוד קשה דמחלק כאן בין חדתי ואוכמי וקפיד משא"כ לעיל וי"ל שר"ת שכתב לעיל המנער מן הטלית ר"ל שיש גם טל עליו אבל בניעור מן העפר לבד כפירש"י אין נראה וכאן אמר המנער טליתו מן העפר לבד אינו אסור אלא בחדתי כו' ועל זה כתב ואנן לא קפדינן בדליכא טל ולכך מסיים ואנן לא קפדינן ללובשו עם העפר או עם הטל ר"ל אבל בשנייהם אסור. נ"מ [ג] נ"ל דמיירי שיש בגדים ג"כ בשק ולכך מותר דאז בטל המעות אגב מטלטלין דומיא דכונא אגב קיטמא אבל להניח ביום השבת מטלטלים או שום דבר בתוך השק כדי לטלטל ביום השבת ויהא בטל גבי שק הא ודאי אסור

הדרן עלך חדושי אנשי שם ממסכת שבת

בגדי ישע

פרק כב (א) וכן משמע בה"ג. משום דה"ג לא קאי אדברי רב חסדא אלא כתבו באנפיה נפשיה לא כתב הספר א"א שמשמע מדבריו שר"ח מיירי ביו"ט שהרי אם נדחוק עצמנו נוכל לומר שרב חסדא מתיר אפי' בשבת אלא שה"ג לא פסיק כוותיה בהא: (ב) יש ללמוד כו'. ואין זה סותר למה שהביא הספר לעיל פ"פ הבונה סי' שע"ט בשם הרא"ם דאם אבד מפתח של תיבה דיכול לשבור אותה לכתחלה די"ל דלא פליגי אהדדי ותרוייהו סברי דהתיבה עצמה יכול לשבר אותה דאין סתירה בכלים בפרט במקום שמקלקל הכלי עצמו כגון כאן ששובר התיבה שמותר לכתחלה ור"י שאוסר כאן היינו כשאין מקלקל הכלי עצמו רק שובר את הפותחת דבזה אפי' הרא"ם מודה דאסור ואין להקשות א"כ כשמותר לשבור התיבה עצמה למה נקרא הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר די"ל דודאי רובא דרובא של בני אדם אין שוברים תיבותם ומקלקלים אותם בשביל לקיחת המאכל מתוכה לכך נקרא הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר אבל בהפקעת הפותחת שזה הוא קלקול קטן ואפשר דיכול להפקיע בלא קלקול כלל לכן אם היה מותר היה נקרא הוא ועירובו במקום אחד ודו"ק אמנם בתוס' פרק חבית דף קמ"ו ולקמן בהגהות משמע דאפי' לשבור החבית עצמו אסור ע"ש ואז צריכין אנו לומר דרא"ם ור"י פליגי אהדדי וי"מ דאיירי שכשיש בתיבה אוכלין לאוכלן בשבת דמשום עונג שבת שהוא מצוה שרי כשאין לו מה לאכול ומ"מ קשה דמייתי ראיה שהוא במקום אחד ועירובו במקום אחר דמיירי באוכלין ואפ"ה אסור וכן בעירובין מקשה משובר אדם חבית לאכול גרוגרות ומשני כו' למה אינו מחלק ומתרץ באוכלין דמותר וי"ל דאינו מותר אלא כשאין לו מה לאכול בשבת אבל הוא במקום אחד ועירובו כו' מדבר במי שיש לו לאכול אז אסור לשבור וכן מה שמקשה משובר כו' ביש לו לאכול רק רוצה בפירות אז אסור וק"ל: (ג) מציל ג' סעודות. ר"ל בכל כלי מציל כשיעור הזה כדאמרי' לעיל פכ"כ: (ד) לשטוח בגדים כו'. קצת קשה דלעיל פסק הספר דאסור לנגב הבגדים השרוין במים סמוך לאש בשבת משום מלבן דמשמע הא לנגבן שלא בסמוך לאש דשרי והכא אסור אפי' שלא סמוך לאש משום גזירה שיחשדוהו שכבסן היום וי"ל דהכא לא אמרי' משום גזירה שיאמרו שכבסן אלא לשוטחן כדרך שעושין הכובסין אבל אצל האש אפי' כה"ג אסור משום ליבון והיינו ההוא דלעיל כנ"ל מצאתי: (ה) ול"נ וכו'. לשון ול"נ מגומגם דמשמע דאתי לפלוגי אמאי דהוזכר קודם: (ו) ע"י דור"ך של"ק בל"א. ר"ל שמכה בעץ על שבר הברזא התחוב בחבית בתוך הנקב שיפול לתוכה ואח"כ נותן בה ברזא שלמה ואותו העץ שמכה בו על השבר נקרא בל"א דור"ך של"ק שמכה בו מעבר לעבר: (ז) ור"מ לא נהג וכו'. ר"ל תחת בגדיו לפי שאינו יכול לראות בשעה שינתקו ואמרי' היוצא בטלית שאינה מצויצת כהלכתה בשבת חייב חטאת וק"ק למה אינו מזכיר ג"כ שיעבור על מ"ע של ציצית גדילים תעשה לך דבשבת לא יכול לעשות וגם לא יכול להסיר הבגד ולטלטלו ברה"ר וא"כ נושא הבגד בלא ציצית וי"ל דבשבת אינו עובר על מצות ציצית מאחר שאין עתה יכול להטיל בו כ"כ הספר לעיל בהלכות קטנות: (ח) ואפי' ביוה"כ. ר"ל שהולכים יחף: (ט) מן העפר וכו'. וקשה דהא הספר כתב בעמוד שלפני זה דהמנער טליתו פירושו מן הטל ולא מן העפר ונראה דהספר לא ירד כאן לפרושי אם המנער טליתו פי' מן העפר או מן הטל דזה כבר הזכיר למעלה רק דבא לפרש דלכל הדעות אנן לא קפדינן והלכך הזכיר דברי רש"י דלפר"ת פשוט הוא בש"ס דלא קפדינן דאמרי' התם דאביי הוי קאי קמיה דרב יוסף א"ל הב לי כומתאי חזי דאיכא טלא עליה כו' א"ל נפיק שדי אנן לא קפדינן מידי הרי שמעינן בהדיא דעל הטל לא קפדינן אנן אבל לפירש"י לא נשמע בהדיא דאין אנן קפדינן אניעור עפר דשמא יאמר דגם המעשה שקודם לזה מ"ש התם עולא איקלע לפומבדיתא חזא רבנן דקמנפצא גלימייהו אמר קמחללי רבנן שבתא אמר להו ר' יהודה כו' נפיצא לי באפי אנן לא קפדינן ולא מידי שמא גם המעשה הזה היה בניעור הטל דומיא דמעשה שמביא אח"כ הש"ס מאביי כו' וא"ל דע"כ לפירש"י המעשה הראשון היה בניעור עפר דאל"כ איך נסמוך למאמר המנער טליתו כו' שפירושו לפי דעתו מניעור עפר זה אינו קושיא דע"כ גם לרש"י המנער טליתו מטל חייב כמו שנשמע מהמעשה של אביי שאמר רב יוסף אנן לא קפדינן משמע אם היה קפיד היה חייב ולכך היה נסמך שפיר הלכך הואיל שלפי פירש"י אין פשוט כ"כ לכך הזכיר פירש"י ברישא דבריו להורות שאפי' לפירש"י נשאר המסקנא דאנן לא קפדינן מידי דמאחר דמוכח דאנן לא קפדינן בטל ה"ה אין אנן קפדינן בעפר ושרי לנערו ובסוף דבריו כלל הספר הב' פירושים ואמר דלכולם לא קפדינן אנן ושרי ודו"ק:

הדרן עלך חבית

פרק כד (א) ור"מ כתב כו'. וא"ת הא לא מתיר בש"ס כ"א ע"י ככר ותינוק דף קמ"ב גבי ארנקי ודסקיא מלאה מעות כו' והר"מ מתיר אף בלא ככר ותינוק ואפשר לומר שהשק יותר חשוב מדסקיא ואע"ג דהספר כתב לעיל פרק כל כתבי דמצילין מעות בארנקי אגב תפילין ומזוזות ולא אגב מטבעת שאם השק יותר חשוב מארנקי וממטבעת דאיירי בשק שאינו מיוחד למעות ולא בטיל אצלם ודמי לתפילין ומזוזות: (ב) אבל להניח ביום השבת. פי' להניח בע"ש ע"מ לטלטל בשבת מצאתי ונ"ל מגומגם ודו"ק ונ"ל דהספר ר"ל אם רוצה להניח ביום השבת שום דבר בתוך המעות כדי לטלטל אותם כמ"ש לעיל בפ' כ"כ שמותר להציל מעות אגב תפילין או מזוזה וקאמר שאין מותר אלא כשמונח בע"ש אבל להניח בשבת כל מה שהוא אפי' תפילין אסור עיין בב"י סי' של"ד: (ג) והביא ראיה מרב אשי דנוטל שם דף קמ"ב. שאמר דלא אמרי' ככר ותינוק אלא למת בלבד ואע"ג דגם ממר זוטרא נשמע כן דאמר התם דוקא בשוכח אם שכח ככר או תינוק מע"ש על דסקיא של מעות מותר לטלטלה אבל במניחה אסור וא"ל דלא היה נשמע דכל מה שמניח בשבת יהא אסור אף אם יהא מניח תפילין או מזוזה ז"א דיש להוכיח מדקסבר בשכח ששכח אבן בע"ש בהשמ"ש מותר מאחר שלא היה בדעתו שיהא מונח כל השבת אבל אם הניח מע"ש שהיתה כוונתו שיהיה מונחת כל השבת כמו שפירש"י אסור ש"מ דאם יניח בשבת עצמו אפי' תפילין ומזוזה יהיה אסור י"ל דאפ"ה אין הוכחה ממר זוטרא דאף בדליקה או משום יראת המושל שיהא אסור כי התם משמע דמיירי על מי שרוצה להביא לביתו הדסקיא על לא דבר שאין שום דליקה ולא יראת מושל אבל רב אשי אמר סתם לא אמרו ככר ותינוק כו' ש"מ דבשום דוכתא לא מצינו היתר של ככר ממילא בשבת עצמו אסור אפי' תפילין ומזוזות ודו"ק היטב ולעיל בפ' כ"כ מסיים הספר דשמא אפי' מרב אשי אינו ראיה לענין דליקה אלא לענין שאר דברים ובדליקה התירו:

הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

[דף ב] **יציאות** השבת שתים שהן ארבע **תנ** פי' שני חיובין לאותן העומדים בפנים הכנסה והוצאה שהן ארבע חצי הכנסה וחצי הוצאה כגון עקירה גרידתא (א) או הנחה גרידתא וזה הפי' נראה לר"ב אים תרומות עיקר והכי מפרש בירושלמי ומה שהוצרך למנות חיובי דשבת לעומד א בפנים ולעומד בחוץ (ב) משום דהוצאה היא מלאכה גרועה לטלטל מרה"י לרה"ר או איפכא תדע דהא כל מלאכות שהיו במשכן מיקרו אבות ולא בעו קרא אלא רק לא תעשה כל מלאכה ולמלאכות הדומות להם מיקרו תולדות ואילו בהוצאה בעי קרא ריש הזורק [דף צו:] הוצאה היכא כתיבא ומייתי לה פסוק וגם זורק בעי היכא הוה במשכן אע"ג דהוי תולדה: [דף ג] בבא דרישא דפטור ומותר לא קא חשיב וא"ת הא עבר אלפני עור לא תתן מכשול ואפי' מיירי שהיה יכול ליטלו אפילו לא היה נותנו בידו דאז לא עבר כדאמרינן בפ"ק דע"ז [*דף ו] דקאי בתרי עברי דנהרא מ"מ איסורא דרבנן מיהא איכא שחייב להפרישו מאיסורא (*ואי) (ג) [*ואפי' אי] מיירי בנכרי [*דלא שייך לפני עור וגו' תוס'] איכא איסור [דרבנן] דתניא בס"פ [דף יט.] נותנין מזונות לנכרי בחצר נטלן וילא אין נזקקין לו משמע דוקא כשהנכרי בחצר אבל אם עומד בחוץ ופושט ידו לפנים משמע שאסור שנותן להדיא ע"מ להוציא ויש לומר דמיירי בנכרי והחפץ של נכרי שאפי' מכנים ומוציא כל היום אין איסור כלל כיון שאין החפץ שלו אי נמי אע"ג דעבר זה אלפני עור מאיסור שבת מיהא פטור ומותר: [דף ד ע"א] והא בעינן הנחה על גבי ארבע עיין בסה"ת: [דף ג ע"ב] בעי אביי ידו מהו שתעשה כרמלית פר"י [דפשיטא] דשרי לאדם להכניס ידו [*ריקנית] מרשות היחיד לרשות הרבים או איפכא ולטלטל שם דלא בעי אביי ידו מהו שתעשה כרמלית אא"כ הוציא ידו מליאה אבל ריקנית לא וכן תנן בפרק בתרא דעירובין [*דף לח:] עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר ואע"ג דר"מ פליג את"ק מ"מ הלכה כת"ק דקאמר התם מתני לה חנניא בר שלמיא לחייא בר רב מ־קמי דרב לא יעמוד ברה"י ויטלטל כו' א"ל שבקת רבנן ועבדת כר"מ משמע דהלכתא כרבנן ולא אמר הלכתא כר' מאיר בגזרותיו: פר"ח בפ"ק דמכילתין [*דף ד] כרבי דאמר שדי נופו בתר עיקרו ונפקא מינה אי נופו ברה"ר [ועיקרו ברה"י] או איפכא אי נמי כ"מ אי נופו לא הוי ארבע על ארבע ועיקרו הוי ארבע על ארבע: [דף ו ע"א] פתח נעול כלחוץ כל מה שמ־חוץ לפתח כלחוץ וכגון דאיכא פחות מד' דאי הוי ד' הוי כרה"י דאורייתא דאית ליה שלש מחיצות וכתב ראבי"ה מ־שקי רבינו שמואל אסקופות שלנו מה שיש מן הפתח ולפנים כשהוא נעול רשות היחיד גמור דהא צורת הפתח אותו משקוף שבתקרה העליונה מתיר כל מה שלפנים כדאמרינן בסוכה [דף ב.] ובעירובין [דף ב.] שצורת פתח מתיר כל מה שבפנים ומה שיש חוץ לפתח אסור להכנים מעליו לפנים דליכא הפתח לדקדק בקירוי שאין לנו קירוי רחב ארבע והמדקדק שמא יכול לעבור על ד"ת ואף אסור להוציא מעליו לחוץ דשמא התקרה ארבע ואסור מדאורייתא להוציא לחוץ* והלכך אסור [*ס"א כל מה שיש מן הפתח ולחוץ] (*אפי' מה) [ושמא מה . מ"י] שיש מן הפתח ולחוץ ונה שיש מן הפתח ולפנים בין פתוח בין נעול כלפנים: [דף ז ע"א] אמר רבי יוחנן קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הזורק לתוכה מרה"ר חייב מ"ט מחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין פי' על כן אסור לטלטל בה יותר מד' אמות ומשיק בית סאתים דשרי לטלטל בכולה אסרי רבנן לטלטל מתוכו ליס ומן הים לתוכו [*מ"ט רה"י [גמורה] היא יתר מבית סאתים דאסור לטלטל בכולו שרי לטלטל מתוכו ליס ומים לתוכו מ"ט וכו'] (אבל יותר מבית סאתים שרי לטלטל מתוכה ליס) מאי טעמא דלמא אמרי רשות היחיד גמורה היא (ד) ואתי לטלטולי בכולה: [דף יב ע"ב] ר' יהודה אומר המקום ירחם עליך (*בתוך) [*ועל] חולי "עמו ישראל תימה דאמרינן פרק קמא דר"ה כמאן מצלינן האידנא **תנא** אקצירי ואמריעי [*ואמרינן] כרבי יוסי דאמר אדם נידון בכל יום משמע ולא כר' יהודה דפליג עליה ותירץ רבינו תם (*דלעולם) [*דלכ"ע . מ"י] מתפללים על ב החולים שיתרפאו כי זה לא נגזר בר"ה מתי יתרפאו וראיה מחזקיה שהתפלל בחליו וכן ברכת רפאנו בכל יום אבל כמאן מצלינן האידנא על הבריאים שלא יחלו כר' יוסי (ה) וקצירי היינו חולים וחלשין ומריע היינו רבנן וראיה קצת דאמרינן בר"פ הנודר מן המבושל [*דף מט] אסור [בטרית] שהחולים טובלים בו פתן מאן חולים אמר רבא רבנן רבא לטעמיה דאמר כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי קצירי[ב] ממש מריעי היינו רבנן ואליבא דר' יוסי אמרי' יקום פורקן בכל שבת: [*קאי אדברי ר"ת וע"ש] [ג]אבל סעודה קטנה מותרת א] אע"ג דלא קי"ל כר' יהושע בן לוי דאמר בפ' תפלת השחר [ברכות כח:] כיון שהגיע שעת מנחה אסור לאדם שיטעום כלום עד שיתפלל (ו) ומיהו יכול להיות [דסמוך] למנחה קטנה (ז) אסור להתחיל [*ומפסיקין] אפי' סעודה קטנה* [ואם התחיל מפסיק] מדלא אוקי שום אמורא מתני' בסעודה קטנה ומנחה קטנה ב] ולא כריב"ל כך פסק בספר התרומה (ח) ורבינו שמואל בן ר"ב פסק כיון דפסקינן הלכתא דלא כריב"ל איכא לאוקמי מתני' סמוך למנחה

[*פי' ואם התחיל מפסיק מדלא מוקי מתני' דקתני אין מתחילין לאכול סמוך למנחה ואם התחילו אין מפסיקין בסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה משמע דסמוך למנחה קטנה נמי מפסיקין והא דלא קי"ל כר' יהושע היינו בטעימה לבד ועיין בר"ן ושם מבואר באר היטב]:

קטנה[ד] ובסעודה גדולה ורב אחא (*דחיק) [*דדחיק] כלישנא בתרא אפי' בסעודה קטנה ואליבא דריב"ל (*דייקי) [*דחיק] הכי ואנן לא קי"ל כוותיה [*עכ"ל אוסטרייך . מ"י] (ט) ומעתה לדברי האלפס היאך אכלינן בשבת סעודה שלישית מן המנחה גדולה ולמעלה וצ"ע: [כל עיר שגגותיה גבוהין] (י) ושמעתי ממורי אבי הר"ב שקבל מרבותיו משום רבינו תם ושבורני שהוא כתוב בספר הישר דדוקא בימיהם שהיה עיקר התמישן על הגג שהיו שוכבין שם וזהו גנאי לעשות תשמיש למעלה מבית הכנסת והיינו טעמא דקפקוסי ואיברורי דלא משתמשי לית לן בה [*וה"ה בגגין שלנו] א"כ משם יש ללמוד [בגגין] (*שלנו וכ"ש) [*דכ"ש] שעל בית הכנסת אסור לשכוב שכיבה של קבע [ו]והתשמיש של גנאי הוא: [יפה תענית לחלום ואפי' בשבת] (יא) והר"ס פי' דאין לו להתענות אלא חלום שראה בו ג"פ (יב) ושוב ראיתי בפ"ב דסוכה [דף כו:] [ז]ס"ל כר' יהושע וכן פסק ראבי"ה (יג) [ח]וראבי"ה כתב משם רבינו קלונימוס וכתב ר"ת דאין להתענות בזמן הזה תענית חלום בשבת משום דאין אנו בקיאין בפתרון חלומות: [דף יב] (יד) אפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו ונראה לאסור מכאן להבחין בין בגדו לבגדי חבירו: **תנב** תוספות וה"ג (טו) בבשר וגבינה כיון דתניא דאפילו להעלות הבשר עם הגבינה על שלחן [אסור] כ"ש דאסור לאוכלו וקאמרו של דבר כשאין מכירין זה את זה אפי' בלא שינוי מותר וכשמכירין אפי' ע"י שינוי אסורים על שלחן אחד וכל היכא שאין מורגלים זה עם זה קרי אין מכירין זה את זה על כן כשר הדבר כל היכא דמכירין זה את זה שיאכל האחד במפה לבד[ה] בחיקו או על שלחן אחר ואע"ג דאמר הכא הכי השתא התם גבי אכסנאי המכירין זה את זה דעות איכא שינוי ליכא והוה משמע דאפילו היכא דמכירין זה את זה מותרין ע"י שינוי וה"ה גבי נדה ובעלה שהיא דיחויא בעלמא כלומר מהכא לא תפשוט לאסור נדה ובעלה ע"י שינוי דאיכא למידחי אבל לפי המסקנא דפשטינן דאפילו בדעות ושינוי אסרינן איכא למימר ה"נ באכילה ע"י שינוי קגרתי ראבי"ה סימן (*ע"ב) [*קע"ב] עיין פרק כל הבשר (טז) וחכמי נרבונא אוסרין לנדה לאכול בשלחן של בעלה ודרשינן אמתך כגפן פוריה בירכתי ביתך והכי איתא בשאלתות דרב אחאי אשה נדה אסורה למיכל על פתורא דגברא כדתנן לא יאכל הזב עם הזבה: [דף יח ע"א] ג אבל (יז) לב"ה לית להו שביתת כלים ושרו וכן פסק ר"ת כרב יוסף דאוקי ברייתא דאין נותנין חטין לתוך הריחים משום שביתת כלים וב"ש היא ואנן קיימא לן כב"ה ואם כן מותר לתת חטים לתוך הריחים מע"ש וטוחנן בשבת ואע"ג דמידי דפרהסיא הוא שהרי משמעת קול אפי' הכי שרי ומכאן הביא ראיה רבינו תם להתיר קיבולת שהנכרי מקבל לבנות ביתו של ישראל ועוד הביא ראיה מפ"ק דע"ז ומר"פ מי שהפך וע"ש ור"י אמר דאין ראיה מהתם (*דרחים) [*ומרחיים נמי אין ראיה] דהתם המלאכה נעשית מאיליה ובסוף פרק כל הכלים אפרש ג]: [דף יט ע"א] ת"ר לא ד ישכיר אדם כליו לנכרי מע"ש ובד' ובה' *מותר ואיסור לא הוי משום שביתת כלים דהא אינו אסור לב"ה כדפרישית לעיל אלא משום דקרוב לשבת כל כך נראה כשוכרו

[*אין לפרש משום שביתת כלים וכב"ש דא"כ אפי' בד' וה' נמי אלא כב"ה היא דלית להו שביתת כלים או בחלוק וטלית שאין שייך בו שביתת כלים ואסור לפי שנראה כו'. תוס']:

לשבת עצמו [דף יח] ואפילו לב"ש דאמרי בתלמודא שמועיל הפקר בשביתת כלים זהו דוקא שאי אפשר בלא הם כגון נר הדולק בשבת וקדירה על גבי כירה אבל לא בשאר כלים ק"ו ה (*לבהמה) [*בבהמה] שלא יועיל ד]כן כתב בספר המצות בשם רבינו שמשון משאנץ ומיהו אם אמר בהמתי קניה לך מותרת אבל שאלה בחנם מותרת בכלים אפילו מע"ש כמו שמוכיח לקמן במתניתין וברוקח פסק ו דכלי מעשה אפי' השאילו באמצע השבוע צריך ליקחנו בע"ש: (יח) על המדורה שהשפחות עושות בבית אדוניהם בשבת לא התירו חכמים בשבת אלא כשהוצאת האש ברובו מע"ש ולענין מכבה שייך לומר יכרי אדעתא דנפשיה עביד אבל להבעיר

הגהות מהר"י והרה"ש א] פי' במנחה גדולה אבל לא מנחה קטנה ואהא קאמר אע"ג דלא קי"ל וכו': ב] עי' בהר"ן מבואר היטב: ג] וראיה מדתנן: ד] ומה שנהגו להשכיר סוסיהם ומפקירין אין נראה היתר כמ"ש ועוד שדבר מפורסם:

הגהות ממ"יא תו"כ: ב נ"ב קצירי: ג קאי אפנים של הספר: ד ובסעודה קטנה ותלמודא דחיק כלישנא קמא במנחה גדולה: ה נ"ל דתשמיש: ו ודס"ל נ"ל: ז הם דברי פנים: ח נ"ב א:

שלטי הגבורים

א הלכתא אדם המוציא ידו מלאה פירות ולא הניחה לארץ יחזיר ידו כמו שהיא מלאה לאותו מקום שהוציאה משם אבל לא יחזיר ידו ויניחה ברה"י אחר שבצד אותו שעומד בו וה"ה אם הוא ברה"ר והכניס ידו בפנים מלאה פירות יחזירנה לרה"ר וא"ל להמתין עד שתחשך. כך פסק הר"ר יוסף משם רבינו שמואל ז"ל: **ב** מה ששאלת אם מותר לכרוך זגזוג בשבת למי שלקה באצבעו נ"ל דשרי דלא אסרו אלא גמי משום דמסי וכי פריך לאשמעינן זגזוג אע"ג דאיכא למימר דאיצטריך גמי משום דמסי אבל לא במדינה מ"מ הו"ל לאשמעינן זגזוג שהוא חדוש גדול במקדש דלא בגמי ומשני אגב אורחיה קמ"ל דגמי מסי אכתי מאי משני לישמעינן זגזוג והוה קמ"ל אגב אורחיה דזגזוג מסי וזהו שבל לומר דפשוט היה להם דזגזוג מסי יותר מגמי ובירושלמי אמרי' בפ' כל כתבי גבי דרבי שלקה באצבעו ונתן עליו ספוג יבש וכרך עליו גמי וקאמר ילמדנו רבינו דספוג לא מסי ולכאורה ה"ה זגזוג אלא גמי דוקא שיש בה בשער. ושלום שמעון בן רבי אברהם זלה"ה: **ג** ור"ת פסק כרבה דאוקי ברייתא דאין נותנין חטים כו' אפי' כב"ה ומשום שמשמעת הקול וא"כ אסור לתת חטים בתוך הרחים מע"ש וטוחנין אותם בשבת אבל שביתת כלים אין אסור לב"ה ואפי' עביד בכלי מעשה וא"כ מותר להשאיל בחנם בלא שכירות קרדומו או מחבתו לנכרי מע"ש אע"פ שעושה בו הנכרי מלאכה בשבת וגם עביד בכלי מעשה ובלבד שילא הנכרי מפתח של ישראל מבעוד יום אבל להשכיר לו את הכלי אסור מע"ש מפני שנראה כשכר שבת אפי' שוכרים [לשבוע] או לחדש אבל ברביעי או בחמישי שרי לשכור לנכרי לשבוע שלם דהוי הבלעה אבל ליום אסור אפי' ברביעי כמו שוכר לשמור את הפרה אדומה ולשמור את הזרעים לעומר דשכיר יום אסור דנראה כשכר שבת ושכיר חדש ושבוע שרי לקמן פ' השואל אבל בשבת עצמה אסור אפי' להשאיל את הכלי אבל בהמתו אסור להשאיל ולהשכיר לנכרי אפי' ברביעי אם סבור שיעשה בה מלאכה בשבת משום דשביתת בהמה בהדיא כתיבה שנאמר למען ינוח שורך וגו' ורלייתו דת"ר לא ישכיר אדם כליו לנכרי מע"ש וברביעי ובחמישי מותר ואיסור לא הוי משום כו'. סתמא דתלמודא מוכח דב"ה אית להו שביתת כלים במקום דכלי גופיה עביד מעשה הלכך כלי דלא עביד מעשה כגון קופות תיבות שבלאות קדרות וכיוצא בהן לית בהו שביתת כלים אבל כגון מחרישה ומגודה דקא עביד מעשה וכל כלים של נגר מוזהר על שביתתן עכ"ל הר"ר יוסף שמע מפי רבינו שמואל רכו: **ד** והלכתא כל כלים אסור להשאיל ולהשכיר לנכרי ובחמישי מותר ואפי' נשארו ביד הנכרי לית לן בה וכיון דאית בהו שביתת כלים אסור להשאיל לנכרי אפי' ברביעי כדי שישארו בידו בשבת וצריך שיקחם מן הנכרי קודם השבת והא דאמרי' דב"ה מתירין להשאיל כלים ע"ש כגון מקטורין ושאר מלבושים וכגון כרים וכסתות דלא עביד בהו איסור מלאכה אב"ן: **ה** שאלה ישראל ונכרי שהיו שותפים בסחורה ואינם דרים בעיר אחת ושולחים זה לזה סחורתם לסקל מעליהם וקנו בשתוף בהמות ועושה הנכרי בהם מלאכה בשבת אם התנו ביניהם מעיקרא יועיל בבהמה כמו שיועיל בקרקע כעובדא דההוא מוריקא או לא: תשובה מסתברא דכל שהתנו מעיקרא בשעת קניית הבהמות שכל ימי השבת יהיו לנכרי מותר דאף בהמות של שותפים יש לו קול כדאמרי' בבהמות ארנונא. ועוד שהרי רואים הנכרי משתמש בה בחול ובשבת ולפיכך מותר ובלבד שהתנו מעיקרא שיטול הנכרי לעצמו שכר שבת ואם יטול ישראל לעצמו יום אחד מימי החול לא יבאו אא"כ לחשבון כדאיתא התם. אדר"ת: **ו** והא דאסרי' לקמן בברייתא שאלה דקאמר לא ישאילנו כו' לאו משום מלאכה קא אסר לה לשאלה אלא משום הוצאה היא והרב רבי פורת פי' דה"ה לשאלה: הגה"ה לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה ותנן נמי לא יצא חייט במחטו סמוך לחשכה וגרסי' בירושלמי ממה דתנינן מנחה בלפני הספר ותני לה ר' חייא חשכה כדא אמרה אפי' חשכה דתנינן בחייט היא מנחה שמעינן מירושלמי דהרי

בגדי ישע

פ"א (א) או הנחה גרידתא. עיין בר"ן דף צ"ז כי קצת חושבים העקירות לחוד וקצת ההנחות לחוד ועז"א שהן עקירות לדעה א' ולאידך דעה ההנחה וזה הפי' נראה עיקר כמו שהעלה הר"ן: (ב) משום דההוצאה היא כו' או א פכא. מה שלא היינו לומדים העומד מבפנים מהעומד מבחוץ או איפכא י"ל דאי הוי קתני העומד בפנים דחייב הייתי אומר שמא עיקרה דמלאכה היא העקירה ודבר זה ידוע שעיקר החיוב הוא כשמוציא מרשות זה לרשות אחר והנה העשיר עושה העקירה שהיא עיקר המלאכה ברשות אחר לכן חייב אבל העני שעושה העקירה אצלו ולא ברשות אחר א"כ הייתי אומר מאחר שהעקירה הוא עיקר הוצאה והוא עושה אותה אצלו ולא ברשות אחר הו"א דפטור לכן הוצרך למתני חיוב דעני ואי הוי תני דעני ה"א שמא עיקרה דהוצאה היא ההנחה א"כ הייתי אומר דוקא העני חייב משום דעושה ההנחה שהיא עיקר היציאה מחוץ לרשותו אבל העשיר שעושה ההנחה אצלו הו"א דפטור לכך הוצרך למתני תרוייהו ודו"ק: (ג) ואפי' מיירי בנכרי. ר"ל דלא שייך בו לפני עור והא דקתני העני חייב סימנא בעלמא הוא אם היה ישראל היה חייב מ"מ איכא איסורא כן הוא באשר"י מפסקי ר"ש: אסקופא כו'. עיין בטור ובב"י ס"ס שמ"ה שהאריך בזה אפי' מה שיש מן הפתח ולחוץ וכ"ש מה שהוא לצד פנים אף שהפתח פתוח ועי' בפירש"י והרז"ה: (ד) ואתו לטלטולי בכולה. והוא מלשון הש"ס דפ' הדר דף ס"ז וז"ל הטור ס"ס שמ"ה ומותר להתיר להוציא ממנה לכרמלית שהוא דבר דלא שכיח ממה שיגרמו לטלטל בכולו שהוא מידי דשכיח כו' הני תרתי כחדא יותר מבית סאתים ומתוכו לכרמלית לא שכיח: (ה) וקצירי היינו חולים כו'. נראה דק"ל השתא הכפל של קצירי ומריעי דבשלמא מתחלה היינו נוכל לומר דקצירי פירושו אותם שהם חולים ואמריעי פי' מתפללים על הבריאים שלא יבא עליהם רעה שיחלו אבל השתא דמוכח מדקאמר כמאן כר' יוסי דקצירי פירושו על הבריאים שלא יחלו א"כ קשה מאי הוא פירושו של אמריעי לכך אמר דאמריעי פי' רבנן ר"ל שלא יהיו תשושי כח מחמת עסקם בתורה עיין ברש"י בפ' הנודר מן המבושל: (ו) מיהו יכול להיות דלאחר מנחה קטנה. ר"ל שהגיע זמן של מנחה קטנה אז כשהגיע זמן של מנחה קטנה אסור לו אח"כ לטעום כלום כמו שאמר ריב"ל והא דלא קי"ל כוותיה היינו במה ישמ"ל דאסור לטעום אפי' פירות בזה לא קי"ל כוותיה כ"כ התוס' והרא"ש וע"ש:

(ז) אסור להתחיל אפי' סעודה קטנה. ר"ל אפי' אם התחיל צריך להפסיק וכ"כ התוס' והרא"ש דכן ס"ל לריב"ל דאסור לטעום ואפי' אם התחיל פוסק וכן הוא בהדיא בהגהות מיימוני פ"ו מהל' תפלה בשם ס' התרומה ע"ש: (ח) ורבינו שמואל בן ר"ב פסק כו'. ר"ל כיון דאי לאו מדריב"ל הוי מוקמינן מתני' בסמוך למ"ק כמ"ש המקשה אלא סמוך למנחה קטנה נימא תהוי תיובתא כו' הלכך אנן דלא קי"ל כריב"ל כלל מוקמינא המתני' כפשוטה סמוך למנחה קטנה דאין מתחילין אפי' סעודה קטנה דהיינו סתם סעודות שהם קטנות ואם התחילו אין מפסיקין הא במנחה גדולה אפי' סעודה גדולה שרי ומ"ש ובסעודה גדולה אלמטה קאי וה"ק דמתני' מיירי בכל סעודות סמוך למנחה קטנה ובסעודה גדולה ורב אחא דדייק בלישנא בתרא אפי' בסעודה קטנה ר"ל התירוץ שמתרץ הש"ס בלישנא קמא שמיירי בסעודה גדולה ותירוץ של רב אחא דמתרץ אפי' בסעודה קטנה הכל הולך אליבא דריב"ל ואנן לא קי"ל כוותיה וכן כתב בעל המאור דף ק' ע"א וז"ל כיון דלכולהו טעמא מפרשינן לה למתני' בש"ס לאוקמוה לדריב"ל נינהו ולא קי"ל כוותיה הלכך לא חיישינן למאי דאמרי' עלה הכא בש"ס לאוקמוהו טעמא דריב"ל ומתני' כפשוטה שמעינן לה דסמוך למנחה גדולה אידי ואידי שרי דהא איכא שהות טובא וסמוך למנחה קטנה לא יתחיל לא בסעודה גדולה ולא בסעודה קטנה אע"פ שמותר לו לטעום משהו לכתחלה אבל לסעודה לא יכנס ואם התחילו אין מפסיקין דלא קי"ל כריב"ל עכ"ל: (ט) ומעתה לדברי האלפס. ר"ל שס"ל כרב אחא בר יעקב דאפי' סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה אסור קשה היאך כו' וא"ת מה מקשה והלא אכלינן סעודה שלישית אחר תפלת מנחה ונ"ל דס"ל לבעל הגה"ה זו דאסור לאכול לאחר מנחה רק קודם מנחה. ועיין לקמן במרדכי דף רס"ג ע"ב: (י) ושמעתי ממורי אבא. שייך לפנים סי' רכ"ח: (יא) והר"ס פי' כו'. פנים סי' רכ"ט: (יב) ושוב ראיתי כו'. פנים סי' ר"ל: (יג) וראבי"ה כתב כו'. פנים סי' רל"א: (יד) אפי' להבחין בין בגדי כו'. שייך לפנים סי' רל"ב דאמר בש"ס על מתני' דאין קורין לאור הנר דאפי' להבחין בין בגדו לבגדי אשתו אסור. וכתבו התוס' דה"ה בין בגדו לבגדי חבירו אסור: (טו) בבשר וגבינה כו'. שייך לפנים סי' רל"ח על הא דקאמר דהא מייתי עלה הש"ס מלתא רשב"ג ב' אכסנאים אוכלין על שלחן א' זה בשר וזה גבינה כו': (טז) וחכמי נרבונא כו'. שייך לסי' הנזכר: (יז) לב"ה כו'. שייך לפנים סי' רמ"ג: ת"ר לא ישכור אדם כליו כו'. שייך לפנים לסי' הנז': (יח) על המדורות כו'

מעלי ישראל צריך ליטול רשות מבעל העלים ואם ראה ישראל ושתק אדעתיה [*דישראל] קא עביד כיון שהעלים של ישראל כמו האומנים שעושין מלאכה בבית ישראל שאסור אפילו בקיבולת ואין לחלק בין בחנם בין בשכר ואפילו בבית הנכרי [אסור בחנם] מדגרסינן בירושל' פ"ק דשבת [הל' ט] נתן כלי לכובס נכרי ובא ומצאו עובד בה (*בשכר) [בשבת] אסיר אמר ר' יוחנן לימא ליה דלא יעבוד [א"ר יהודה הדא אמרת בטובת הנאה] אבל בשכר בעבידתיה עסיק פי' לא יוכל למחות אלמא בחנם צריך [למחות] אפי' אם הנכרי עושה עבודתו מה לי שאר מלאכתו מה לי מבער עלים וכל הני דכל כתבי דאמר בשביל נכרי מותר היינו שהנכרי עושה מלאכה בשלו אבל בשל ישראל אפילו בבית נכרי אסור וכ"ש בבית ישראל הכל בשבילו ואפילו משכיר מרחץ לנכרי אמרינן בפ"ק דע"ז [דף כ.] לא ישכיר אדם מרחץ לנכרי בשבת שנקרא על שמו ונכרי יעשה בה מלאכה בשבתות וימים טובים ואע"פ שעושה לצרך עצמו ומעלים שלו ואין כן' נקראת על שמו יותר מביתו של ישראל שדר בו ועוד משמע בירושלמי (יט) שאין מטריחין לנכרי לומר לא (*מביתי) [*מביתך] ועשה צרכיך מכלל דנכרי העושה מלאכה בביתו של ישראל חייב לגרשו מביתו ויש (*לומר) [*ללמוד] שהשפחות אין רשאות לעשות מלאכות בבית ישראל עד כאן לשון רבינו שמחה זצ"ל: וזו תשובת רבינו *יום טוב ז"ל מנעורי הייתי משתומם על האוסרים להתחמם כנגד מדורת נכרי הנעשה בשביל ישראל כי ראיתי אבא מורי ורבינו משולם ז"ל שהיו פרושים שהיו מתחממין וכן גדולי עולם וטעמא נ"ל כדאמרינן בעלמא [פסחים דף סט.] הכל חולים אצל המילה (דחולה שאין בו סכנה אומרים לנכרי ועושה) וכן הכל חולים אצל קור ואם אין ממש חולים מצטערין הן לכל הפחות ואמרינן גונח יונק חלב בשבת ואע"ג דמפרק כלאחר יד הוא [במקום צערא דחולה שאין בו סכנה] לא גזרו ביה רבנן ופסקינן התם הכי הלכתא ולית הלכתא כאבא שאול דאמר בפרק חרש [יבמות דף קיד.] דאסור דגזרו רבנן ואבא שאול נמי לא אסר במקום שיש צער אלא שבות דאית ביה מעשה אבל שבות דלית ביה מעשה לא גזרו כדאמרי' גבי ההוא ינוקא וצלי יתמהו עלי הייתי מתיר אפילו האמירה בפירוש וכל שכן אם הנכרי בעצמו עושה בשביל הישראל שישראל מתחממים כנגדו ואין להחמיר במקום צער שהרי גבי מיכחל עינא בשבת מנכרי אע"פ שישראל עוצם עיניו ופותח אמרינן מסייע אין בו ממש ושרי כ"ש הכא דלא נגע ולא עביד אפי' עקימת פה (כ) דהא אפילו מעשה שרי בכבוי גחלת של מתכת בשביל צער כהן גדול [ד]אם היה חולה או זקן או הסטנים מטילין עששיות של ברזל בתוכו [יומא דף לד:] והכל איסטניסין אצל הקור ומותר להתחמם ויהיה חלקי מהמתחממים ולא מהמפורשים והמתחממים יתענגו על רוב שלום: [דף יז ע"ב] אונין של פשתן ריב"א רצה לפרש פשתן שהעלה מן המשרה ונתנו באור ליבשו ויש בו איסור בישול דכל דבר המתייבש בתחלה נהרכך מחמת הלחלוחית שבו ומתקשה כדאמר פ' כלל גדול (לקמן דף עד.) האי דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל אבל בבמה מדליקין אמרינן האונין של פשתן משיתלבנו משמע [משום] ליבון: (כא) ואם תימצי לומר שיש לחלק בין הנך שאין הישראל קובע מלאכתו לנכרי לעשותה דוקא בשבת ובין נדון זה שקובע לו המכס ביום השבת מ"מ נראה להביא ראיה להיתרא מדתנן פ' בתרא [דף קנג.] מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי דמשום פסידא שרי ליה רבנן דאי לא שרי ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר ה"נ ל"ש כ"ש להציל מידם דאי לא שרית ליה יפסיד כל (הונו) [כחו] בדיחוי כל דהוא עכ"ל: [שם] (כב) אין מוכרין לנכרי כו' ומכאן אסר רבינו שמשון בן ר"ב ליתן לנכרי מעות מע"ש לקנות לו בשבת אבל יכול לומר לו קנה לעצמך ואם אצטרך אקנה ממך לאחר שבת כדאשכחן גבי המן ישראל ונכרי באין בספינה עי' פרק כל שעה: (כג) מצאתי שמור"ם ז"ל אמר רק כשיש במקום אחד נר [*כשר] בשבת בבית יזכור ולא יעשה שאר נרות שבחדר ושבמרתף ור"ם מקולי אומר דדבר שיכול לעשות בלא נר כגון להוציא יין מן החבית מותר להשתמש לאור' [*אותו] הנר: [דף יט ע"א] (כד) אין מפליגין כו' פרשב"ם דהא ברייתא לב"ש אבל לב"ה דשרו עם השמש מותר ואפילו ליכנס בספינה בשבת דבמה דנכנס בספינה לא עביד איסורא וכי הדר אזלה חוץ לתחום ממילא אזלה ולא מידי עביד אמנם כי נכנס בספינה מבעוד יום מותר להלך כל הספינה אע"פ שהלכה חוץ לתחום אבל נכנס בספינה בשבת אסור להלך בספינה כי אם ארבע אמות משהלכה חוץ לתחום כיון דלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום ואין נראה לר"י דלא מסתבר לומר דפליגי רבי ורשב"ג אליבא דב"ש כי אם אליבא דב"ה ואפי' הכי אסרינן פחות מג' ימים משום דהחמירו בספינה שהישראל עושה בגופו איסור שהולך חוץ לתחום ועוד נראה דאסור ליכנס [בספינה] בשבת אפילו ללכת כל שהוא כדאמרינן פרק חולין [*דף קלט] גבי צורבא מרבנן דנייס במברא ואזיל לאידך גיסא ונטיר פירי וקאמר דווקא לצורבא מרבנן דרך הערמה שרי הא בהדיוט אסור וטעמא דנראה כשט דאסור גזירה שמא יעשה חבית של שייטין או גזירה פן ינהיגנה הוא בעצמו ויוליכנה ארבע אמות דרך הים שהוא כרמלית והנכנס בכל ענין שיבא בספינה בין בשבת ובין בע"ש מותר ללכת בכל הספינה דאמר פרק מי שהוציאוהו [עירובין דף מב:] הלכה כרבן גמליאל בדיר וסהר וספינה דמהלך את כולה אע"ג דנתנוהו נכרי שם ולא שבת באויר מחיצות מבעוד יום וכן פר"ח ועוד התיר רשב"ם

אפילו בקרון ליכנס לו בשבת ונכרי מוליכו חוץ לתחום ור"י אסר הואיל ובהמה מושכת בקרון אסור להשתמש בבעלי חיים ותנן [ביצה דף לו:] אין רוכבין ע"ג הבהמה בשבת שמא יחתוך זמורה וה"ה על הקרון דהיינו לצדדין ואמר בפרק מי שהחשיך (לקמן דף קנד:) הלכתא לצדדין אסורין ואף רשב"ם חזר בו ואסר בקרון משום טעם אחר שמא יפגעו בו ליסטין או שמא ישכח וירד מן הקרון ואין לו אלא ארבע אמות תנג (כה) ויש בני אדם שמתקנין סעודה של שבת בספינה בע"ש ומדליקין שם שתי נרות לקנות שם שביתה ויוצאין ולנין בעיר ולמחר נכנסין בספינה לפי שאומרים שקנו בה שביתה ואין נראה *למור"ם ז"ל דכיון דאין הספינה זזה משם עד השבת (כו) כדי להלך את כולה נמי לא מהני 'ואין שייך בה קניית שביתה כיון שנוסעת משם: (כז) אבל לדבר מצוה כו' הוא תוך העמוד [*כאן שייך ורבינו יואל הלוי וכו']: [דף יח ע"ב] [א] ולא בא ר"ע (כח) [אלא] תנד לפרש דברי ב"ה וטעמא שהרואה סבור שהישראל טוה לנכרי להוליכו חוץ לבית ברה"ר שהרי בשבת עצמה מוציאה מרשות הישראל ולא ידע שהנכרי נשאו לצורך עצמו אבל בע"ש מותר להשאיל בחנם מה שאין כן בערב שבת בשכירות דאסור כדתניא לא ישכיר אדם כליו מערב שבת. [א] וצ"ע לדב"ה אם בעי קבילה בכלים לכובס ועור לעבדן אבל בתוס' מצאתי דכלי לכובס ונתינת עור לעבדן מסתמא היינו קבילה שאינו עושה בחנם אבל לתקן מלאכות ישראל בבית הישראל לא מהני קבילה וכן בכל מלאכה שהישראל נהנה ממלאכת איסור לא מהני קבילה כגון נכרי שהדליק את הנר או עשה האם אפילו קצן אסור אם עשה בשביל ישראל ולא דמי לשילוח איגרות דאין גוף ישראל נהנה מגוף ההולאה וההולכה אבל מותר לישראל להניח עבדו ושפחתו הנכרים לעשות מלאכת עצמן בביתו ולא קא עבר משום למען ינוח כי אם בעבד כנעני שישנו במצות כדאמר פרק ד' מחוסרי כפרה [כריתות דף ט.] עבד ואמה עושין מלאכה בשבת לעצמן כישראל בחול דברי ר' שמעון ופסק הלכתא כותיה (כט) וכל מה שאסרנו מכירה ונתינה עד כדי שילא מפתח ביתו לב"ה מיתו (ה"מ) (ל) 'כשלא ייחד לו מקום אבל ייחד לו מקום [*שרי] ואפילו בייחד [*לחוד] קרוב הדבר להתיר כדתנן [לעיל דף ג.] פשט העני ידו לפנים ונטל מתוך ידו של בעה"ב ואוקימנא דפטור ומותר לבעה"ב ויש להחמיר שלא להרגיל הנכרי בכך ראבי"ה ולאבא מורי ה"ר מרדכי נראה דהמדקדק לשון הספר בפ"ק דפסחים ימצא (לא) דאפילו שכירות לא קניא אלא גבי חמץ מגזירת הכתוב: [ב] *ורבינו יואל הלוי וראבי"ה (לב) החזיקו דבריו מר"פ ואלו מגלחין *ולשוט כ"ע לא פליגי דשלא ברשות הוא למזונות לכולי עלמא מותר כי פליגי להרוחה מר מדמי ליה לשוט ומר מדמי ליה למזונות ותנא דמתני' דסתם מדמי ליה למזונות:

[*נ"ל דקאי על מ"ש לעיל ר"ת איזהו קרוי רשות. מ"ק י"ד פלוגתא שם בין חכמים לר' יהודה אם מגלחין בח"ה הבא ממדינת הים דתכמים אומרים מגלחים ור' יהודה אמר אין מגלחין וקאמר שם לשוט כ"ע ל"פ ד"ה אסור למזונות ד"ה שרי לא נחלקו אלא להרוחה כו':]

וכתב ראבי"ה יש מרבותינו שאמר דוקא בים אין מפליגין לדבר הרשות משום שינוי וסת שאין נפשם חוזרת עליהם תוך שלשה ימים עד שירגילו בכך [*ואין להם עונג שבת] אבל שאר נהרות בריאים ועונג להם ויש מפרשים דברייתא דאין מפליגין איירי דוקא במהלכת למטה מי' אבל למעלה מי' לא גזרו וכן פסק ר"ת אבל ר"י פי' דאפילו למעלה מי' [א] אסיר ליכנס בספינה בשבת *בלאו טעמא דאיסור תחומין כדאמר פרק חולין [דף קלט:] וכדפרישית לעיל גזירה שמא יעשה חבית של שייטין: (לג) כתב ראבי"ה מה שנהגו להטמין קדירה בגחלים בע"ש (לד) כב"ה נהגו [ח]דתנן (לה) אין צולין בשר בצל ובילה אלא בכדי שיצולו מבעוד יום [ט]וב"ה מתירין עם השמש ומוקי לה רב אשי בבישרא אגומרי ומשום שמא יחתה ליכא דכיון דעביד מחיצות אבנים סביב הגחלים וגם קיטמן באפר מלמעלה איכא היכרא ולא יחתה ועוד [שהרי] מונחת לצורך למחר ואמר נמי הסתא דאמרי' גזירה שמא יחתה האי קדרה חייתא שרי משום דמסח דעתיה והכא נמי לא יחתה דרוב תבשילין שלנו מצטמק ורע להם ואמרי' דמצטמק ורע להם לא יחתה ובפרק כירה משמע בהדיא דהיכי דטריק פי התנור בטיט שרי (לו) ומטעם זה התירו כל הגאונים להטמין 'קדרה ע"ג גחלים כמב"ד ומיהו זהו דרך ישר וטוב להעמידו כו' תוך העמוד [ג]:

פרק במה מדליקין

[דף כא ע"ב] תנה [*מצותה] משתשקע ב החמה פי' מסוף שקיעת החמה דהיינו צאת הכוכבים דשרגא בטיהרא לא מהני וכן הא דאמרינן [תענית דף יב.] כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמיה תענית היינו נמי צאת הכוכבים ומתחלת שקיעתה עד צאת הכוכבים הוי מהלך (*ארבע) [*ה'] מילין והא דאמרינן בזבחים [דף נו.] (א) דם נפסל בשקיעת החמה היינו מתחלת השקיעה לכל הפחות מדרבנן כדפרי' מתוס' ה"ר חזקיה: [דף כג ע"א] תנו הוי משהפינא ג בפריטי כתב ראבי"ה דהוא הדין לכל נר מצוה נר שבת נר יום טוב: [דף כא ע"ב] אי נמי לשיעורא לתת בה שמן שתדליק בשיעור זה ומצאתי פירוש אחר לשיעורא שאם היתה דולקת כשיעור הזה ורוצה לכבותה או להשתמש לאורה שפיר דמי (ג) וק"ל אני מרדכי דהא בפסיקתא רבתי פרשת ביום השמיני ילמדו רבינו נר חנוכה שהותיר שמן ביום ראשון של חנוכה מוסיף ומדליק עליו

הגהות מהר"י והרה"ש א] ור"י פי' דבקילה מיירי וס"ה לנותנין מלבושיהן לנכרי למכור וצ"ע לדברי ס"ה אי בעי כו': ב] אין מפליגין כו' פי' ר"ת דלסחורה חשיב דבר מצוה ור"י הלוי כו':

הגהות ממ"י א יודן נ"ל: ב נ"ל יודן: ג בביתו ומה נ"ל: ד שאם נ"ל: ה כל נר נ"ל: ו נ"ל דאין: ז היינו: ח דתניא בכולן ב"ש מתירין עם השמש והא כנ"ל: ט תיבת וב"ה מתירין עם השמש נמחק:
* קדירה ע"ג גחלים ומיהו כנ"ל:

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] ת"ר בש"א לא ימכור אדם חפצו לנכרי ולא ישאילנו ולא ילונו ולא יתן לו במתנה אלא כדי שיגיע לביתו ובה"א כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה ר"ע אומר כדי שילא מפתח ביתו כו':
[ב] הקדרה על גבי תנורה שקורין טריפוס של ברזל שיהא למעלה מן הגחלים או על גבי אבנים כדתנן משהין על גבי כירים ולא בתוך הכירה ואין משהין אלא מאכל שהוא כמב"ד או מבושל לגמרי אבל אי לגמרי לא דהא מבשל בשבת הוי וסא דאמר גבי שכח קדרה ובשלה דאסור בחייא קמיירי:

שלטי הגבורים

דקרי למנחה חשכה וכיון דהכי הוא קרינן שמע בזמן מנחה דהא חשכה קרויה וגם רבי קרי למנחה חשכה. לפנת פענת: א וא"כ אף מע"ש אסור ליכנס בספינה אם סבור ללכת בתוכה בשבת כך צריך ליכנס ג' ימים קודם לשבת או עד שיוכל לעבור קודם לשבת כדתניא אין מפליגין ולא התמירו חכמים על רבים שהולכים בארץ האי שקורין אנגלי"א שלפעמים עוברים אותה ביום אחד. הגה"ה: ב י"מ דשיעור משקיעת החמה עד שתכלה רגל מן השוק היא חצי שעה או יותר מעט וא"כ שיעור השמן בכל לילה הוא שמינית בילה לפי השיעור מבהמ"ק שהיו משימים לכל נר חצי לוג והוא ג' בילים דמערב עד בקר י"ב שעות נמצא לד' שעות

ושהאלת

בילה אחת הוי לחצי שעה שמינית בילה. הרמ"ה: ג נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו כו' פי' שהאויבים באו לאבד הכל נשים וטף וי"מ שע"י אשה בא להם הנס ע"י יהודית כמו שמפורש כו' והיתה בת יוחנן כה"ג והיתה יפה תואר מאד ואמרה לאלפורנס שתשכב עמו והאכילתהו תבשיל של גבינה כדי שיצמא וישתה לרוב וישתכר מן היין ויישן וירדם וכן היה ותחתך ראשו והביאתו לירושלים וכראות שרי הצבא כי מת גבורם וינוסו. ע"כ נהגו לעשות תבשיל של גבינה בחנוכה וכו': נהגו להתחיל ולברך בליל ראשון בצד הפתח בשמאל המדליק ובליל שניה סמוך לו כדי שיתחיל מן הנר השני של צד ימין וידליק לפניו ולא לאחריו וכן בכל הנרות יברך על הנר החדש. אבל אם יניחם בימין המדליק יברך על הנרות הראשונות כי לעולם יש לברך לפניו ולא לאחריו והמנהג כרוב להתחיל בצד הפתח. הרמ"ה: ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות וכתב רבינו אשר ז"ל הטעם כדי להכיר שאסור להשתמש לאורה ועוד שמא יכבה הנר האחרת שמשתמשים לאורה וע"כ יכשלו להשתמש לאורה ולפי זה המנהג שמענו שיש נשים שאין עושים מלאכה בכל ח' ימים של חנוכה והבטלה הרחיקו חכמינו ז"ל שהיא מביאה לידי שעמום ע"כ טוב לבטל מהם מנהגם דיש נשים רבות בעלות יום ראשון ושמיני ודי להם בזה כדין חורה בפסח וסוכות: והר"י מפס כתב בחנוכה ואסרו תג אפי' אחר יו"ט מותר

בייס

בגדי ישע

כו'. שייך לפנים סי' ר"נ: (יט) שאין מטריחין וכו'. פי' דאסור לבזיום טרחא לנכרי דהיינו שאסור לומר לו צא ועשה מלאכתך רק יאמר לו סתם צא מביתי ולא יאמר לו עשה מלאכתך וע"ז קאמר ש"מ דאם היה עושה מלאכה בביתו שיאמר לו צא ויגרשו מביתו. ס"א צא מביתך ועשה כו' וכן הוא לשון הגהות מיימוני שקאי אנכרי שאין מוציאין אותו מביתו לעשות צרכיו וקאי אמעשה דשמואל נתאכסן בבית נכרי כו' אבל בטור סי' רע"ג ובסמ"ג ד"כ ע"ב משמע דאישראל קאי וע"ש בב"י ובביאורי סמ"ג: (כ) דהא אפי' מעשה שרי וכו'. וקשה דמאי ראיה הוא זה דש"ה דאפי' אם יעשה ישראל בעצמו אינו אלא איסור דרבנן כדאיתא בפ' כירה דף מ"ב ע"ב וי"ל דה"ק מאחר דשרי התם באיסור דרבנן אפי' נעשה בשביל צער ממילא ה"ה כשהנכרי עושה אין הישראל עובר אלא באיסורא דרבנן לכך מותר בשביל צער: (כא) ואם ת"ל שיש לחלק כו'. פנים סי' רמ"ז ושייך תיכף אחר סי' רמ"ו: (כב) אין מוכרין כו'. פנים סי' רמ"ט: (כג) מצאתי שמוהר"ם ז"ל אמר כו'. הג"ה זו שייך לפ' במה מדליקין סי' רס"ג: (כד) אין מפליגין כו'. פנים סי' רנ"ז: (כה) ויש בני אדם שמתקנים סעודה כו'. הוא דעת ר"ן סוף דף ק"ד: (כו) כדי להלוך את כולה נמי לא מהניא. כגון שהיא עומדת קרוב לסוף התחום מביתו וק"ל: (כז) אבל לדבר מצוה כו'. היא תוך העמוד מבפנים סי' רנ"ח: (כח) אלא לפרש כו'. עיין בפנים סי' ר"נ: (כט) וכל מה שאסרנו כו'. עי' בפנים סי' רנ"ג: (ל) ה"ג ברוב ספרים וב"ה היינו כשלא ייחד לו מקום אבל בייחד לו מקום שרי ואפי' בייחד לחוד קרוב הדבר כו'. וה"פ דבייחד לנכרי מקום היאך שהמשכון מונח שרי ואפי' בייחד לחוד ר"ל שלא ייחד לו מקום רק ייחד לו המשכון לבד אפ"ה קרוב הדבר להתיר כדתנן כו' הבעה"ב פטור אע"פ שנוטל הנכרי החפץ מידו ובודאי לא ייחד לו יותר אלא ש"מ דבייחד לו החפץ שהחפץ הוא ברשות הנכרי הוא מותר כמ"ש לעיל: (לא) דאפי' שכירות. ר"ל ק"ו דלא קני בייחד: (לב) החזיקו דבריו כו'. שייך לפנים סי' רנ"ח על מה שכתב ר"ת דסחורה חשוב דבר מצוה וע"ז קאמר שר"י וראבי"ה החזיקו דבריו והביאו ראיה מר"פ ואלו מגלחין דקאמר התם לשוט כ"ע ל"פ כו' ועי' לקמן באלפס דף שפ"ז ע"ב עיין בב"י ס"ס רמ"ח שהוכיח שכמה רבוותא דלא ס"ל כר"ת: (לג) כתב ראב"ן כו'. שייך לפנים סי' רפ"א והג"ה זו הביאה רי"ש דברי ראב"ן שקיצר הספר לעיל ולא הביאו רק סוף דבריו שהם דרך ישר וטוב כו': (לד) כב"ה נהגו דתנן כו'. המשך הדברים כך הם דבכל מאי דתנן שצריך להיות מבע"י ב"ה מתירין עם השמש רק משנה זו דאין צולין בשר כו' דהוא סתם משנה דמשמע דאתיא גם כב"ה זה מוקי רב אשי דמיירי בבשרא אגומרי ואסור משום שמא יחתה אבל לא משום שהמלאכה נעשית בשבת מאליה היאך דאין שייך הגזירה של שמא יחתה שרי ודו"ק: (לה) הגה"ת ביאור הדברים דתנן כו'. ר"ל דקשה הרי ב"ה מתירין עם השמש וצריך לתרץ כדמוקי לה רב אשי כו' ומשום חיתוי אסור אבל הכא משום שמא יחתה ליכא דכיון כו' וע"ש דף י"ח ע"ב אע"ג דלא מכח האי קושיא מוקי לה הכי אלא מכח דלא תקשי ממתני' אדידיה דהתיר שם דגדיא ולא שריק כו' מ"מ אי לאו דסמך רב אשי אב"ה דמתירין עם השמש לא הוי מתיר שם כיון דמתני' סתמא אין צולין כו' קתני אלא מכח האי קושיא דלא תקשי ב"ה אמתני' צ"ל ע"כ דמתני' מיירי בבשרא אגומרי ומש"ה מתיר רב אשי וק"ל כן נראה ולא כב"י שכתב בסי' רנ"ד אדברי הטור הללו שאינם נכונים ולפי מה שכתבתי נכונים וברורים המה: (לו) ומטעם זה. ר"ל כשהוא שריק התירו כמאכל בן דרוסאי ואף אם אין הנחלים קטומים ודו"ק:

הדרן עלך יציאות השבת

פרק ב (א) דם נפסל וכו'. והיינו מתחלת השקיעה שאמר שנפסל משום לינה וקשה למה יהא נפסל והלא אינו לילה עדיין ותירץ דהיינו מדרבנן: (ג) וק"ל אני מרדכי. בפנים סי' רס"ו:

באבר

ביום שני ביום בני מוסיף עליו ביום שלשי וכן בכל הימים מוסיף ביום השמיני עושה לו מדורה בפני עצמו ושורפו לפי שאמר שהוקצה למצותו אסור להשתמש בו לבד ישרפנו במקומו דלכילוי עבידי מה שאין כן בעצי סוכה ובנויה דלאחר מנות ימים מותרין דלאו לכילוי עבידי ומותר שמן שבנר שבת לר"ה מותר לאחר השבת דכל הדלקת שבת להנאת עצמה לפטום בית : [דף כד ע"א] אבל בני והמוסף של תעניות ערבית ושחרית ומנחה כו' ערבית דקאמר היינו לפני תעניתו [*בהו רגילין לומר עננו בליל צום] אבל ערבית שלאחר התעניתו לא יתפלל עננו וכן איתא בתשובות הגאונים למנס פי' הגאונים אין אנו רגילים לומר עננו לא ערבית ולא שחרית כן יאחזו בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו כל זה פירש"י הע"פ שבלאו הכי קבל עליו מאתמול בתפלה כדאמר [*אלהי נצור] מכל מקום גנאי הוא יותר אם אומר תפלה הרוכה כמו עננו ואחר כך יאכל אמנם השליח לצבור מנהג שיאמר בתפלת תענית שחרית משום דלא אפשר שלא יתענה אחד מן הצבור אבל אינו אומר בלחם ולא בערבית שלפניו כמו היחידים שאין אומרין אותו והקשה ר"י למה ספי' הגאונים דחשו לשמא ימצא שקרן בתפלה היאך אדם לוה תעניתו ופורע (ג) הלא ימצא שקרן בתפלתו ועוד לעיל [דף יא.] גבי רבה בר בר חנה לוזיף מר וליפרע לימא להו כבר התפללתי תפלת תענית ורא"בי"ה כתב מטעם זה דלא נסירא ליה פרש"י דנמלא בירושלמי ובברייתא דים לומר תפלת תענית (ד) בליל שבת ויומו דהיינו ג' פעמים : [שם] ואם לא אמר אין מחזירין אותו ומיהו פסק בה"ג שים לאומרו באלהי נצור אם שכח לאומרו בשומע תפלה : [שם] והא דאמר רב גידל אמר רב כו' לית הלכתא כוותיה מהא דר' יהושע בן לוי וכן פסק ר"ח והאלפס וכן דעת רש"י אבל ר"י פסק כרב גידל ופי' דאפילו ר' יהושע מודה דאין צריך להזכיר של ר"ח בנביא כיון דנביא בר"ח ליכא וכן פסק בספר התרומה וכן אנו נוהגין עכשיו [א] אדאמר רב גידל אמר רב ר"ח שחל להיות בשבת כו' אבל לגבי יום הכפורים שחל להיות בשבת צריך להזכיר של שבת בנעילה משום שהוא יום שנתחייב בד' תפלות דבברכה רביעית שהיא קדושת היום מזכיר של שבת ערבית שחרית ומנחה ה"נ מזכיר בנעילה קדושת היום אבל בההיא טוהן יד לפיטים דלאחר תפלה אינו מזכיר וכן נמי בחנוכה במוספין מדכרין ליה כי היכי דמדכרין דשחרית וערבית ומנחה בהודאה אבל שבת ליתא בעבודה כלל לפיכך המזכיר [של שבת ביעלה ויבא] טועה אור זרוע (ה) והגאונים פסקו בין יחיד בין לבור צריכין לומר ויכלו וברכת מגן אבות ואם שמע מגן אבות מפי החזן יצא ידי חובתו אפילו לא התפלל ערבית רוקח בסימן ל' : (ו) ר' שמואל בר"ב פי' הא דנהגינן לומר עד מגן דוד והו לא משום דסמכינן אהא דאמר בתענית פ"ג מנחה דהיתא כל יומא ויומא והוי לאחלופי במנחה דעלמא גזרו בהו רבנן והכי נמי נהגו לומר עד מגן דוד משום מנחת תענית דכולי שהא ועוד לא דמי לרב אחדבוי דהתם ההפטרה לצבור [לכבוד] קדושת היום היא בהא אבל ההפטרה דיום כפור אינה אלא ככל תעניות דעלמא וכמו (*שאר) [*בשאר] תעניות אין מזכירין מעין המאורע בתפלה [*ה"נ : יום הוא שנתחייב בד' תפלות] ולפיכך מזכיר (ז) ונראה נמי דאם לא הזכיר של חנוכה במוספין ושל שבת בתפלת נעילה מחזירין אותו דהא יום הוא שנתחייב בד' תפלות והוא הדין נמי בראש חודש שחל להיות בשבת אם לא הזכיר של ראש חדש בברכת המזון מחזירין אותו יום הוא שנתחייב באכילה ואע"ג דאמר פרק שלשה שאכלו [ברכות דף מט.] דבחול בר"ח אין מחזירין משום דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל אבל בשבת מחזירין אותו ור"ת היה אומר דאין מחזירין אותו כדאמר הכא דאלמלא שבת אין נביא בר"ח ולהכי אין מזכירין דר"ח ה"נ אי לאו שבת אין אכילה היום והכי דטעון הזכרה מיהו אין מחזירין ובפ' שלשה שאכלו כתבתי משם רא"ס דמחזירין : [דף לד ע"ב] ואיזהו בין השמשות משתשקע החמה וכו' פירש רא"ס בשם ר"י משתשקע החמה דרבי יהודה ור' נחמיה (ח) משמתחלת לשקוע משוטה מעט ומבירין העולם שרולה ליכנס בעובי הרקיע דהיינו מעט קודם שקיעת החמה ולשון משתשקע משמע הקדמה והותה הקדמה נקראת בין השמשות ושיעורה לרבה תלתא רבעי מיל ולרב יוסף תרי תילתי מיל והוא קודם שקיעת החמה (ט) אבל שקיעת החמה מהלך ה' מילין קודם לאת הכוכבים והוא לילה גמור מדאורייתא (ראיה מפרק מי שהיה טמא) שלשה רבעי מילין הן ט"ו מאות אמה רוקח (י) וראיה מפרק מי שהיה טמא [פסחים דף לג:] אמר רבה בר בר חנה כמה מהלך אדם ביומו ליום עשרה פרסאות מעלות השחר ועד הנץ החמה *ארבע מילין משקיעת החמה ועד לאת הכוכבים ה' מילין פי' משקיעת החמה שמתחלת לשקוע שנכנסת בעובי הרקיע וכשהחמה נכנסת מלמטה שמתחלת לעלות הכוכבים נכנסין [ב]למעלה ומתהילין לירד גמרה חמה עלייתה שעברה עביו של רקיע גמרו כוכבים ירידתן שעברו עביו של רקיע ונראה כולן ובאותה עליית החמה וירידת הכוכבים מהלך ה' מילין ואותן ה' מילין הוי לילה גמורה (יא) מדאורייתא שהרי דם זבחים נפסלת בשקיעת חמה הכי איתא פרק איזהו מקומן [זבחים דף נו.] ולפי זה צריך למהר מאד כניסת שבת אבל מה שפר"ת דשקיעת חמה [א] קודמת

למתעסקע ג) ופי' בין השמשות הוא קודם הראות הכוכבים ואוזלא לרבה כדאית ליה ולרב יוסף כדאית ליה [*ע"כ כל כך] לא נראה לר"ם דלשון מתעסקע החמה משמע הקדמה כדאמרינן בהשוכר את הפועלים [פ"ח] אי הכי משיפסיקו עד שיפסיקו מיבעי ליה . עי' בהל' תפלין : [דף לה ע"ב] כוכב אחד יום פירש ר"ם אם תראה כוכב אחד עדיין לא התחילו הכוכבים ליכנס בעובי הרקיע לרדת ולא תחום ולא הדא (*בכוכבים) [*בכוכב א'] שתראה כי גם פעמים רבות [בתלי יום] כוכב אחד נראה אם תראה שנים בין השמשות יש לך לחוש שנכנס שיעור חמשה מילין שכבר התחילו הכוכבים ליכנס בעובי הרקיע מפסנים ולרדת שלשה לילה אם תראה שלשה ודאי התחילו הכוכבים כולם ליכנס ולרדת ולמשול בלילה . [שם] במתא חזו תרנגולים לפי' רא"ס [ניתא] דזמן התרנגולין מבעוד יום אבל לר"ת דפי' תלתא רבעי מילין קודם שיראו הכוכבים אז הופלג זמן שמשא אריסא דדיקלא וסימן התרנגולין מזה [ג] : [*תענית כ"ח והרי"ף הביאו כאן] הנא [בהלל] יחיד לא יתחיל פי' ר"ת יחיד לא יתחיל בברכה ואם טעה והתחיל בברכה גומר [ואע"ג] דבדיעבד משמע כיון דנהוג נהוג שכן אנו לריכין לפרש לדברי שאר רבותינו שמפרשים יחיד לא יתחיל לקרות והנה נהגו אפילו יחיד לקרות לכתחלה הלכך בברכה נמי לא שנא (יב) וכן פסק ראבי"ה ביחיד כו' : [דף כה ע"ב] סדין בלילית ב"ש פוטרין פר"ח פוטרים אוסרים משום כלאים אם הטיל בו לילית שאינו מינו ומשמע במנחות דהלכה כב"ש ור"י פי' סדין ב"ש פוטרין לגמרי אפי' ממינו ומש"ה נקט פוטרין גזירה במינו אטו שלא במינו ושאינו מינו גזרינן שמא יקרע או משום כסות לילה ובהלכות לילית אפרש בע"ה :

[*כירה] פרק שלישי

כירה שהסיקוה וכו' : [דף לו ע"ב] א טוהגין עליה תבשיל נראה דמתניתין לא מיירי (א) בתבשיל חי דלא בשיל לגמרי דהא אמרינן בפ"ק האי קידרא חייתא שפיר דמי אלא מיירי בתבשיל כמאכל בן דרוסאי [ד]מדקאמר בגמ' [האי] לא יתן לא יחזיר אם לא גרף ולא קטם אבל משהה כחנניה דאמר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו בו וגם לא מיירי דוקא בתבשיל שבישל כמאכל בן דרוסאי אלא מיירי אפילו בתבשיל שבישל כל לרכו מדפריך תלמודא [דף לז.] מדר' מאיר [אדרבי מאיר] דאמר משהין חמין ולא תבשיל ובברייתא קאמר רבי מאיר המנין שהוחמו כל לרכן והתבשיל שבישל [כל לרכו] בין בשוגג בין במזיד יאכל ומשני הא לכתחלה הא בדיעבד ולא משני (*הא) ר' מאיר דאסר [*מיירי] בתבשיל שלא בישל כל לרכו אלא והאי כל התבשיל הנזכר סתם בכ"מ מיירי בכל ענין בין בשיל [*כל לרכו] בין לא בשיל אלא כמאכל בן דרוסאי סה"ת [והתוס']. אבל בשמעתין משמע כדברי האלפס דס"ל דמתני' לא מיירי בבשיל כל לרכו וכן פי' ה"ר יוסף ברבי משה דמתניתין מיירי דלא בישל [אלא] כמאכל בן דרוסאי : לא יתן עד שיגרוף משמע אפילו מע"ש מדלא קאמר אלא אם כן גרוף אבל עד שיגרוף משמע בשעה שיכול לגרוף *והא דאמר רב ששת אמר ר' יוחנן דמתניתין להחזיר תנן [שם ע"ב] לית הלכתא אבל רש"י ור"ת פסקו הלכתא כוותיה דמתניתין להחזיר תנן אבל להשהות משהין כחנניה ואם תאמר הואיל ומתני' להחזיר תנן ואפילו מערב שבת אסור להחזיר כדפרישית לעיל איזהו שיעור שיהא אסור להחזיר ויש לומר אילו היתה הקדירה לוננת ולא היתה יכולה להתחמם מבעוד יום אסור להחזיר על הכירה או על הפטפוט עד שיגרוף הגחלים או עד שיתן אפר על גבי הגחלים כתב רבינו אבי"ה משם רבינו שמואל דהלכתא כחנניה (ב) ואין חילוק בין השהה להטמנה וחנניה לא בא למעט אלא בשיל ולא בשיל כמאכל בן דרוסאי אבל חי כ"ש דשרי כדאמרינן בפרק קמא האי קידרא חייתא כו' ואם ירלה מקום במכילתין [דאסור] הוא דלא כחנניה : [ה]אבל דבר שהוא מ'טמק ויפה לו כו' אבל ר"ח ורבינו אבי"ה פסקו מלטמק ויפה לו שרי וכן סה"ת : מכלל דעל גבי קרקע אף על פי שדעתו כו' והתוס' וס"ת פסקו דאפילו הניח על גבי הקרקע מותר להחזיר : [דף לח ע"א] ואי שכח ושהה ע"ג כירה כו' אסור שמא יעריס אבל מבשל בשבת בשוגג שרי דליכא לאיערומי והיכא דבשיל כל לרכו אע"ג דאסור להטמין ברמץ המוסיף הבל מ"מ אם שכח שוגג והטמין בדבר המוסיף הבל שרי לאכול או מלא גחלים לוחשות ובוערות סביב הקדירה ותחתיה מותר בדיעבד לאכול והא דאמר רב חסדא [דף לט.] ממעשה שעשו אנשי טבריא (ג) סמוך לקדירה (*הסיר) [*שאסור] להטמין בדבר המוסיף הבל והתם אסרו לשתות מים שהוחמו בשבת התם כל עיקר היתה בדבר המוסיף הבל בחמי טבריא אבל מלא בשוגג גחלים מועטים או תחתיה ועיקר הטמנה היתה בדפן או בכר וכסת או דבר אחר של היתר התם מותר לאכול התבשיל אי נמי התם במזיד . ובחופה רגילין ליתן היורה מלאה תבשיל על הפטפוט מע"ש ולכסותה בבגדים ויש אש תחתיה ולהשהות שם עד למחר ביום השבת [ו]אם היורה מתקררת [ג] ועובדים נכרים מחממין אש תחתיה ואם רלויה שיאכל בלא חימום כמאכל בן דרוסאי אין קפידא במה שחיממוה נכרי בשבת ומותר וכן מנהג בחופות : (ד) רבינו משולם לא היה מברך על הדלקת

שלטי הגבורים

בעשיית מלאכה . הרת"ת : תוך מפך אחד שהיה מונח כו' י"א שהיה מונח בתוך שידה קבועה בכותל שלא היו יכולים האויבים להסיעה והיה פתחה סגור ותתום בחותמו של כה"ג ובסגירת הפתח בחותם הכירו שלא נגעו בכך וי"א שזה היה קודם שגזרו עליהם ולא היה בו שמן להדליק רק לילה א' ונעשה הנס אליהם והדליקו ממנה ח' ימים עד שהובא השמן ממקום שהיו כותשים שם הזיתים שהיה רחוק דרך ד' ימים נמצא בין ההליכה וההבאה ח' ימים ומפני זה הסכימו כל החכמים שבאותו דור לעשותם בכל שנה ימי שמחה והלל כו' וא"ת והלא הנס לא היה אלא ז' ימים בלבד מוכל להרך כיון שלא היה בשמן כלה ביום ראשון אותו היום היה בו נס שביום ראשון היה לו לכלות ולא כלה ואית דאמרי לפי שלא חנכו הבית מעבודה שבטלו אנטיוכוס והרב בעל העתים כתב ט"א למה ח' ימים לפי שבטלו מהם מצות מילה שהיא לח' לפיכך קבעו ח' ימים ועוד כתב למה אין עושין ט' ימים מספק כמו בחג הסוכות והטעם לפי שהנוכה מדבריהם לא החמירו כ"כ . הרת"ת : בעל הנכים יש קכ"ד תיבות כמנין יוחנן וי"א קכ"ה כמנין כהנים עם התימה כשם שעשית להם נס כו' וכן יש קכ"ד תיבות מתפלל למשה עד ויהי נועם שאמר משה על מלאכת המשכן כשרלה להקימו בכסליו אמר לו הקב"ה שמתה התרת של כהנים תהיה בכסליו ולא גרסי' בו חשמונאי ובניו כי יוחנן הוא חשמונאי כמו שאומר בספר יוסיפון וי"א הרשעה בתיר"ק והביאוס לזה מה שמצאו בזכריה זאת הרשעה כיוגאת פי' בעלת הרשע וכן מלכות אנטיוכוס בעלת הרשע כי מלת רשעה שם דבר כמו כי נערה כלא רשעה הבל יותר נכון לקרות הרשעה בהט"ף דרך הפסוק ביחזקאל מדרכו הרשעה והיא גם התואר . וי"א לשכחם מתורתך ולהעבירם מחקי רצונך ואין אותם הממי"ן בדקדוק והקריאה הנכונה לשכחם תורתך ולהעבירם חקי רצונך . הרת"ת : ורבים שואלים מה נשתנה שאומרים זדים ביד עוסקי תורתך ולא אמר דבר והפכו כמו שאומר בכל ההרים ומהרגים דרך הפסוק לקח זדים הליגוני עד מאד מתורתך לא נטיתי : כתב הרב בעל העתים ז"ל שאין נכון לומר כשם שעשית כו' לפי שאמרו ז"ל לא ישאל אדם לרכיו כו' אמנם כך הוא כנוסחא ברוב התפלות הישנות וכן בנוסחת הרמב"ם ז"ל וכן כתוב במס' סופרים וכ"כ הר"ר אבר הלכך דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד . עכ"ל הרת"ת : נחשת נוטריקון נר חנוכה שמצ תדליק . ברוב הבנים חנוכה חל בפ' מקץ וסימנך מקץ שנתים נוטריקון שמאל נר הדליק ימין מזוזה . סימן כל הנרות עם השמשים מ"ד וסימנך נחמד למראה פי' נר חנוכה מ"ד וי"א וגל"ש על ראשה בגימטריא מ"ד . ואני יו"ט הכותב קבלתי סימן אחר בפ' ויהי מקץ וטבוח טבח והכ"ן הח' מטבח והתיבה מן והכ"ן הם אותיות הנוכה וסמך לסעודות שעושים בחנוכה ואותיות וטבוח טבח בגימטריא מ"ד כמו הנרות : א שלא בתבשיל שהגיע למב"ד מהו ליתנו לכתחלה מבהבשם בתנור . הבובה בין על ידו בין ע"י נכרים אסור אע"פ שהתנור גרוף וקטום ולא התירו אלא במשהה לבד וכדברי קלת מגדולי ישראל והרמב"ם ז"ל מכללם אפי' כשהוי בתנור אפי' גרוף וקטום אסור ואפי' נתבשל כל לרכו מצטמק ויפה לו והתבשילין שאדם נוהן בתנור מע"ש להכלם בשבת מצטמק ויפה לו הוא ולהצטמק נותנין אותו בתנור וא"כ ליתנו בתוך התנור לכתחלה לעולם אסור לד"ס :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] ונשאלת אם חל ר"ח בשבת מהו להזכיר של שבת ביעלה ויבא מי הוי כיום שנתחייב בד' תפלות להזכיר בכל מקום שיזכיר ר"ח או לא נ"ל שאין מזכירין שהרי אם אין ר"ח אין הזכרת שבת בברכה בעבודה והרי הוא כמזכיר בנביא בשבת שחל בו ר"ח דאמר רב גידל כו' : [ב] ולפי' הרא"ם אע"פ דלאת הכוכבים דידים נראה לנו יום גדול מיהו גזירת הכתוב להקראת לילה כדכתיב בעזרא ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר עד לאת הכוכבים :

בגדי ישע

(ג) הלא ימצא . ר"ל כי בזמן רז"ל היו מתפללין עננו בערבית שלפני התענית : (ד) בליל שבת ויומו . ר"ל כמו שאנו אומרים מענינו של שבת בג' תפלות כן אומרים מענינו של תענית בג' תפלות וכ"כ לקמן הרי"ף והר"ן דף רס"ח ע"א דלכן הביאו זה הירושלמי : (ה) והגאונים פסקו . שייך לסי' רפ"ד על מה שכתב [ב]בנן הוא דתקון כו' : (ו) ור"ש בן ר"ב כו' . שייך לסי' רס"ד על פסק דרבינו יואל הלוי כו' : (ז) ונראה נמי וכו' . תימה לי דהא אמרי' בש"ס ימים שאין בהן (עצמן) קרבן מוסף אם לא הזכיר אינו חוזר אפי' בשחרית א"כ למה יחזיר אם לא הזכיר במוסף דבשלמא אם היה חוזר בשאר תפלות אז היינו אומרים דגם במוסף יחזור מאחר שהוא יום שנתחייב כו' אע"פ שאין המוסף בשבילו אבל עתה דאינו חוזר בשאר תפלות א"כ למה יחזור במוסף וי"ל דביום חנוכה שיש בו קרבן מוסף כגון שבת או ר"ח של חנוכה אותו היום דינו כמו ימים שיש בהן קרבן מוסף מאחר שיום הוא שנתחייב כו' וחוזר בכל התפלות אם לא הזכיר מעין המאורע של חנוכה עוד נ"ל לומר יכולין להחזיר אותו ואינו נחשב לתפלת שוא כמ"ש התוס' ס"פ תפלת השחר והאשר"י והסמ"ג שר"י ראה ר"ת שהיה חוזר אף בדבר שאמרו חכמים אין מחזירין ואפשר דטעמו הוא דפי' מ"ש אין מחזירין שר"ל אין מחויב לחזור אבל אם ירצה לחזור הרשות בידו וע"ל בדף נ"א ע"ב כן בנידון זה בעל הנסים במוסף של שבת מאחר שהוא יום שנתחייב בד' תפלות הרי הוא כעל נסים של שחרית שאם רוצה להחזיר הרשות בידו עוד נ"ל לומר דאזיל אליבית דנפשיה ראבי"ה שכתב לעיל דף ק ע"א ריש ע"א דאם לא הזכיר של חנוכה בבהמ"ז שהוא חוזר אע"ג דהזכרתו רשות מ"מ כיון דנהג שויה עליה חובה וחוזר א"כ מכ"ש בתפלה מאחר דשויה עליה חובה דחוזר וקאמר הכא דה"ת במוסף של חנוכה מאחר שהוא יום שנתחייב בד' תפלות והא דכתב אח"כ ור"א אומר אין מחזירין א"ל דהג"ה זו וראבי"ה שוים בזה דבשחרית חוזר רק פליגי במוסף אם יהיה דינו כשחרית או לא ולראבי"ה לא מסתברא ליה לומר כאן יום הוא שנתחייב כו' מאחר דגם בשחרית מדיני דש"ס אינו חוזר ודו"ק : (ח) משמתחלת כו' . ר"ל קודם שנכנסת לעובי הרקיע : (ט) אבל שקיעת החמה . דהיינו מזמן שנכנסה לעובי הרקיע עד שעבר עביו הוא ה' מילין : (י) וראיה מפ' מי שהיה כו' . בעל הגה"ה זו מסמן דברי רוקח שאמר וראיה מפ' מי שהיה טמא ומפרש דבריו דאמר רבה כו' : (יא) מדאורייתא . הג"ה זו פליגי אהג"ה דר"פ : (יב) וכן פסק ראבי"ה דיחיד כו' . בפנים סי' רפ"ו :

הדרן עלך במה מדליקין

פרק ג (א) בתבשיל חי כו' . וא"ת למה אמר דמתני' לא מיירי בתבשיל חי מדאמר פ"ק דשרי אדרבה לימא מש"ה מיירי מתני' בחייתא דהא מתני' נמי מתיר אפי' בשיל כמב"ד כדמפרש ואזיל וי"ל דלכך אמר דמתני' לא מיירי בחייתא דאילו מיירי בחייתא הוי משמע הא בשיל כמב"ד אסור וזה אינו כדמפרש ואזיל לכן ודאי איירי מתני' בבשיל כמב"ד דשרי וכ"ש קדרה חייתא כדאמר ג"כ בסמוך ומיהו קשה לפ"ז מה מקשה מהא דאמרי' בפ"ק האי קדרה כו' הא לא קשה מידי לכך נראה לומר הא דקאמר בפ"ק דקדרה חייתא ש"ד מיירי אפי' באינה גרופה וקטומה דשייך חיתוי בגחלים מ"מ לא חיישי' להכי כיון דבודאי צורך מהר הוא כדאמר בש"ס דף י"ח בפ"ק ומתני' דהכא אינה מתרת אלא בגרופה וקטומה למ"ד מתני' להחזיר תנן דלא שייך חיתוי כדפירש"י הכא במתני' ולכן דייק הכא שפיר ודו"ק : (ב) ואין חילוק כו' . פי' בין השהה לצורך הלילה או המטמינה לצורך מחר דשרי או ר"ל הו"א בהטמנה דמגלת דעתיה שמקפיד אחימום לאסור מפני לצורך הלילה : (ג) סמוך לקדרה כו'. ל' סמך וראיה : (ד) לא היה מברך

פנים

נר בשבת משום דאמרינן פרק התכלת [מנחות דף מב:] כל מצוה שאין עשייתה גמר מצותה אין מברכין עליה ונר בשבת אין עשייתה גמר מצוה אלא בשעת אכילה כדאמרינן בערבי פסחים [דף קא.] ור"י אומר שיש לברך כדאמרינן לעיל דהדלקת נר בשבת חובה ולא קשיא מפרק התכלת דנר הדלקתה היא גמר מצוה שרואה בה לשמש בה בבית ולישא הכלים על השולחן : שאל הר"י א] לראב"ן הא דתנן שלשה דברים צריך אדם לומר ע"ש עם חשיכה הדליקו את הנר תימה הלא מוסיפין מחול על הקדש ותירץ דההוא עם חשיכה היינו סמוך לשקיעת החמה ומשקיעת החמה עד צאת הכוכבים היא שעה ואותה מוסיפין דתנו רבנן [לעיל לד:] בין השמשות ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה ואיזהו בין השמשות משתשקע החמה עד צאת הכוכבים וספק חשיכה ספק אינו (ס) *חשיכה דמתני' [*פי' דקתני דאין מדליקין] היינו בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה ועם חשיכה דקתני שמדליקין בו את הנר היינו עם שקיעת החמה [*פי' סמוך לשקיעת החמה] כדאמר רבא לשמעיה אי איכא שימשא ברים דיקלא אדליקו לשרגא : *הלכתא (ו) כר' יהודה דאמר המבשל כו' ומיהו ר"ת פסק כר"מ דמבשל בשוגג שרי דסתם מתני' כוותיה במסכת תרומות ובפ"ק דחולין [*דף טו] [רב] כי הוה מורי לתלמידיו מורי להו כר' מאיר :

[*לשון רי"ף ופלוגתא דר' יהודה ור"י הסנדלר בפ' מרובה דע"א ובתוס' פ"א דף ל"ד ובחולין פ"א דף ט"ו ופ' הניזקין דף נג] :

לשון מור"ם ז"ל בהלכות הטמנה קדרה חייתא אי [נמי] בשיל כמאכל בן דרוסאי דהיינו שליש מותר להשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה אאפילו לא בשיל כמאכל בן דרוסאי אי שדיה ביה גרמא חייא שפיר דמי וטעמא הוי כיון דחי הוא לא יועיל שום חיתוי לאוכלו הלילה ולצורך מחר לא בעי חיתוי כי יתבשל בטוב בלא חיתוי אמנם ג] לכך ליסנא בשב' (*בתוספתא) [*בתוספות] ברים פרק כירה אסור להשהות על גבי כירה והא דשרינן הכא היינו בתנור ולקמן בהלכות השהייה כתבתי . בשיל ולא בשיל כמאכל בן דרוסאי אסור להשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה ואם השהה לא שנא שוגג ולא שנא מזיד לא יאכל כדאיתא בפרק כירה [*דף לח] שכח קדירה על גבי כירה מבעוד יום ובישלה בשבת מהו ומפרש דאפילו לחנניה מיבעי ליה וכגון דקודם חשיכה לא נתבשל כמאכל בן דרוסאי ופשט רב נחמן לאיסורא בין בשוגג בין במזיד והלכתא כוותיה : פר"ח דהלכתא כאיכא דאמרי [*פ"ק דף יח] וכרב אשי בין ברחא בין גדיא בין לא שריק בין שריק שפיר דמי ובללי כמו כן כמ"ש בה"ג וכגון שדלת התנור (ז) מוגף סוף דבר בין חי בין בשיל בין לא בשיל מותר דכיון שהוא בתנור אצל הגחלים ולא בעי חיתוי ולהכי לא חיישינן דילמא מחתי ולא חיישינן נמי דילמא [ישכח ויחתה] כיון דפי התנור מוגף ולא דמי להיכא דמונח בקדירה דחיישינן באונין של פשתן דילמא מחתי אי לאו משום דקשא להו [זיקא] ולא מגלי להו וכן בקדירה דבשיל ולא בשיל דאסרי' לעיל (*דהא) [*דהתם] כיון (*דקדרה) [*דהקדרה] מפסקת בין הגחלים (*ומה) [*למה] שבתוכו בעי חיתוי ולהכי חיים מהניתין ואפילו בתנור מוגף [א] [אבל בכלי שאין דבר מפסיק בין הגחלים לא חיישינן והא דאין] נותנין פת בתנור אפילו מוגף אלא כדי שיקרמו פניה ובתנור מוגף איירי דאי מגולה א"כ מאי פריך גבי פסח טעמא דבני חבורה זריזין כו' לימא דתנור גבי פסח מיירי במגולה אלא ש"מ דסתם תנור מיירי במוגף וטעמא הוי משום דפת בעי חיתוי טפי מבשר אי נמי דה"ל כבשרא דגדיא דלא מנתח דלא קשי ליה זיקא כולי האי וחיישינן דילמא פתח התנור לחתויי וצריך עיון אם הטלאים שלנו אפילו כשצולין אותם שלימות אי מיקרי מינתח כיון דלא הוי דומיא דפסח ראשו על כרעיו ונראה לומר דשלנו לא מיקרי מנתח כיון דחלל הגוף שלם ולא שליט ביה זיקא כולי האי בפנים מחמת שהצלעות סביב מגינות עליו : הילך הלכות השהייה ממהר"ם (ח) פסק ר"ת ורש"י כל שהוא כמאכל בן דרוסאי דמותר לשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה ואפי' מצטמק ויפה לו כרב ששת אמר ר' יוחנן בר"פ כירה אע"ג דפליגי עליה שאר אמוראי הלכתא כוותיה דרב ששת באיסורי כמו שפסקו הגאונים ועוד דרבא דהוא בתרא סבירא ליה כוותיה ואמרינן תרוייהו תניגהו ורבינא ורב עוקבא ממישן ורב נחמן בר יצחק דהוא מארי דעובדא שרו : [שם] (ט) שכח קדרה על גבי כירה שלא בישלה כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום ובישלה בשבת מסיק רב נחמן ברבי יצחק דאסור אע"ג דשכח הוא ועוד פר"י דשכח קדרה בשבת ובישלה מיירי אפילו בקדרה חייתא ומסיק דאסור ואע"ג דלעיל בפ"ק [דף יח:] אמר האי קדרה חייתא שרי לאנוחי בתנור ע"ש עם חשיכה ה"מ בתנור דהתם ודאי ליכא למיחש שמא יחתה דלצורך הלילה לא מהני חיתוי ולצורך מחר לא בעי חיתוי כי נתבשל בטוב בלא חיתוי כיון דהתנור מוגף ולא שליט ביה אוירא אבל גבי כירה דשליט ביה [אוירא] אסור דילמא יחתה לצורך מחר וכ"ל הא דאסרינן בשכח קדרה ובישלה בשבת ה"מ לדידיה אבל לאחריני שרי אפילו בו ביום דמן הדין היה לנו להתיר בשכח אפילו לדידיה כמו המבשל בשבת בשוגג דקיימא לן כר' מאיר כדאמרינן [חולין דף טו.] כי אורי רב לתלמידיו אורי להו כרבי מאיר והא דאסרינן בשכח משום גזירה כדאמרינן משרבו עושי מזיד ואמרי שכוחין אנחנו חזרו וקנסו אף על השוכח וכיון דאסרינן ליה לדידיה אף על גב דשרי לאחרינא תו ליכא למיחש דילמא יניחו במזיד ויאמרו שכוחים אנן דאין אדם חוטא ולא לו : [שם] עבר ושהה מאי רבו [*בו] פתרונים ר"י פי' אחד בשוגג ואחד במזיד (י) (ואני פי' פירוש אחר) [*ועוד פי' פירוש אחר] דמיבעיא ליה לר' יהודה עבר ושהה חמין שלא הוחמו כל צרכן במזיד כשאין גרופה וקטומה מאי מי אמרינן הא דשרינן לעיל חמין שהוחמו כל צרכן כשאין גרופה דוקא קאמר הוחמו כל צרכן או דילמא אפילו לא הוחמו כל צרכן והא דנקט הוחמו כל צרכן משום ר"מ כלומר בחמין שהוחמו כל צרכן מודינא לך או אדרבה בהא שריא טפי ממך אלא שלא חש להאריך אבל בתבשיל פליגנא עלך דמחמיר [אני] טפי ממך א"כ איכא למימר דנקט הוחמו כל צרכן משום דבעי למימר אבל תבשיל שנתבשל כל צרכו א"כ י"ל הא דנקט הוחמו משום דיוקא דאפילו הוחמו כל צרכן דיעבד אין לכתחלה לא כדאמר רב יהודה בברייתא דעל גגבי שאינה גרופה וקטומה אין משהין לכתחלה ולא כלום :

[דף לט ע"א] גזירה שמא יזיז עפר ממקומו ובתלמוד מסיק דבעפר תיחוח אין לגזור משום שמא יזיז עפר והקשה ר"י בעפר תיחוח נמי ליתסר לפי שמטלטל העפר י"ל דאפילו טלטול מן הצד ליכא שאינו מטלטלו אלא טוען הבילה עליו ונכנסת וא"ת מ"ש מגיזי צמר [דף מט.] דאינו יכול להחזיר הקדרה בתוכו היכא דנתקלקלה הגומא וי"ל התם כשהוא מסיר הקדרה על הגיזה כל שעה היא נכנסת תחת הקדרה אם לא ידחה הקדרה לדוחפו אילך ואילך הלכך טלטול גמור הוא אבל הכא א"ל לנדד הבילה אלא להדיא טוענה על העפר ומעצמו מתפזר העפר אילך ואילך : [דף מב ע"א] אבל באמבטי חמין להוך צונן אין [צונן] לתוך חמין לא כתב ראבי"ה דוקא בעודו מונח במקומו ע"ג האש אבל אם סלקן מן האש אפי' צונן לתוך חמין שרי וקרוב [*בעיני] הדבר שלא חילק התלמוד לגבי מיחם אלא כשנותן מים לתוכו מיד עם סילוקו מן האש אבל אם הניחו לעמוד כדי להפיג את רתיחתו הוה ליה ככלי שני וכל כלי שני הפשרה מיקרי והלשון מוכיח דקתני האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין : [שם] מכבין גחלת של מתכת כו' עיין בפ"ק דבילה : [שם] מערה אדם קיתון וכו' ובין צונן לתוך חמין כתב ראבי"ה ופסק ר"ח ושאר הגאונים דכי שרינן מערה הני מילי בכוס דכלי שני אינו מבשל והפשירן לא זהו בישולן אבל לא בכלי ראשון וכן אם שאב בספל מתוך אמבטי אסור לערות צונן לתוך חמין דדמי להטמנה ותו דבמקום שראוי לבשל הפשרו זהו בישולו וכל כלי שני אפילו יד סולדת בו (*לא אמרינן הפשרו זהו בישולו) [*שרי ולא גזרינן] דלא אתי למיטעי שבישול כזה אינו אלא דמדרבנן (יא) וכן פסק בספר הרוקח (יב) והתוס' פירשו מדיחין אותו בחמין היינו בכלי שני דאילו כלי ראשון מבשל אפילו ע"י עירוי לקמן לפר"ת ואפילו בכלי שני דוקא מדיחין אבל לא שורין ואע"ג (*דהתם איכא) [*דתנן לקמן אבל נותנין לתוך הקערה או לתוך התמחוי והתם איכא] שרייה יש לומר דתבלין לא הוי אלא למתק הקדרה ולא דמי כל כך למבשל והיכא דבא בחמין בכלי ראשון איכא לספוקי אי שורין אותו בחמין היינו בכלי שני או אפילו בכלי ראשון : [שם] ראו שאין הדבר עומד התירו להן חמי טבריא וכתב ראבי"ה מיהו טוב להמנע שהרי לא התירו אלא מפני שראו שאין הדבר עומד : [שם] לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפיג צינתן פי' בספר התרומה מדקתני כדי שתפיג צינתן ולא קתני כדי שיפשרו משמע כנגד המדורה או בכלי ראשון אסור להפשיר אלא אם כן מרחוק שאינו יכול לבא לידי בישול דהיינו יד סולדת אבל כדי שתפיג צינתן מותר אפילו בקרוב למדורה כיון שאין דעתו לשהות שם הכלי כי אם זמן מועט להעביר הצינה : [שם] ה(ובלבד שלא ישתטף בצונן) *ש"מ הפשירן לא זהו בישולן כן גירסת האלפסי ור"ח וה"פ מדשרי בכלי שני ש"מ הפשירן לא זהו בישולן אבל רש"י גרס דהפשירו זהו בישולו פירש מדאסר בכלי ראשון להפשיר : [דף מא] אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשיר והא דמסקינן פרק במה טומנין דמותר להטמין את הצונן בשבת התם הכי פי' מותר להטמין את הצונן בימות החמה כדי שלא יחמו ולא גזרי' משום הטמנה : [דף מב] ובכרמלית אפילו טובא *וכן הלכתא וכתב ראבי"ה ושמעינן מינה דה"ה כל מידי דים לחוש (*לאזוה) [*לאזיקה] וכ"ש אם לצורך מקומו שמותר לטלטל אפילו למאן דאית ליה מוקצה : [*קאי על הא דלעיל עבר ושהה כו'] . ג] עוד פירש פירוש אחר דמבעיא ליה לר"מ בתבשיל שלא נתבשל אלא כמאכל בן דרוסאי ע"ג כירה גרופה וקטומה דשמעינן לר"מ דאסר לעיל לכתחלה מיבעי ליה הכא היכא דשהה במזיד דיעבד מאי ואין להאריך כאן בפי' הסוגיא שאחר כן היכי פשט בתר הכי אמנם לפי דרכנו למדנו מכאן כיון דלא איפשטא ליה דכל היכי דעבר אדרבנן בין בהשהה בין בחזרה בין בהטמנה דאסור לאוכלו אי לאו דאיתמר בהדיא דשרי כגון ר"מ דשרי בחמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה ולר' יהודה בחמין דתני בהדיא דשרו דיעבד אבל כל היכא דלא איתמר בהדיא לא איסור ולא היתר נראה דאסור אפילו דיעבד ולא מיבעיא במזיד אלא אפילו בשוגג ד] לפירוש ר"י דמפרש עבר ושהה בשוגג וזה הפי' עשה עיקר והשהה מיקרי שמניח את הקדרה כל כך מבעוד יום שאפילו אם היתה צוננת היתה יכולה להרתיח קודם בין השמשות אבל חזרה היינו שמניח את הקדרה ע"ג כירה סמוך לחשיכה שלא היה סיפק ביום כדי להרתיח אם היתה צוננת וזה ודאי אסור להניח או להחזיר ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה כל כך בסמוך לחשיכה שלא היה יכול להרתיח ביום או קודם ברכו שהוא זמן קבלת שבת אבל ע"ג גרוף וקטום מותר אע"פ שהכירה היא חמה מותר להניח שם לכתחלה סמוך לחשיכה והיכא דהיתה כבר על הכירה והסירה משם ותפס הקדירה בידו שלא הניחה על גבי קרקע שרי להחזירה אפלו בשבת כבית הלל דשרו להחזיר אפילו בשבת מיהו היא גופא צ"ע אם מותר להניח הקדרה לכתחלה ע"ג גרופה וקטומה סמוך לחשיכה דדילמא לא שרינן אפילו מבעוד יום אלא להחזיר אבל להניח לכתחלה לא ולשון חזרה משמע הכי שכבר היתה שם ורוצה להחזירה ועוד מבעוד יום דומיא דשבת ובשבת אסור להניחה ע"ג מיחם לכתחלה אלא להחזיר לאותו מיחם עצמו שהוסרה משם תדע דאפילו פינה ממיחם למיחם מיבעיא לן ומסיק בתיקו ואסור ואע"ג דגבי הטמנה דחמירא מינה אמרינן לקמן ס"פ במה טומנין [דף נא.] דפינה (יג) ממיחם למיחם מותר שאני התם דטעמא דהטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל הוא משום שמא ירתיח הלכך כי עירה ממיחם למיחם מוכח שאינו חפץ להרתיח וליכא למיחש דהשתא אוקורי מיקר ליה ארתוחי מרתח ליה אבל הכא לענין [*השהה] בשנותנין לכירה שהסיקוה בגפת ועצים והיא חמה ביותר בשעה שהוא משים עליה לא שייך למימר הכי הלכך איכא למיסר אפילו בכה"ג כדפרישית ולסמוך לכתחלה אבל האם תבשיל שכבר נתבשל אפי' סמוך לחשיכה שאילו היה צונן אין שהות להרתיחו עד שתחשיכה שרי דאיבעי להו מהו שיסמוך ורבו בו פתרונים והמחמיר שבכולן דלרבנן דחנניה קא מיבעיא ליה ומיבעיא בין לשהות בין ליתן לכתחלה ואין להאריך כאן ובלקוטי מפורש וקא פשיט כירה שהסיקוה בגפת ועצים סומכין לה ואין מקיימין עליה א"כ גרופה וקטומה אלמא דשרי ליה לסמוך אפילו כשאינה גרופה לרבנן ומדרבנן דאסרו לשהות עליה שרו לסמוך כ"ש לחנניה דמיקל לשהות עליה ואסר ליתן או להחזיר עליה

הגהות מהר"י והרה"ש א] סר"ר אפרים : ב] ס"א לאד כו' בתוס' כו' : ג] זה שייך לעיל קודם גזירה שמא יזיז עפר כו' : ד] זה הפי' ליתא קמן במרדכי :

הגהות ממ"י א נ"ל ואפי' : ב נ"ל לאד לישנא שכתבו בתוס' : ג כירה : ד קאי לעיל אפנים שפירש מדיחו בכלי ראשון : ה תא"מ :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] אבל בכלי שאין דבר מפסיק בין הגחלים לא חיישי' כדפי' ודוקא דמינתת דקשי ליה זיקא קצת אבל שלם דומיא דפסח אסור ולא התירו אלא בפסח לשלשלו בתנור עם חשיכה משום דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי אבל אם נצלה כבר כמב"ד אז מותר להשהותו אצל הגחלים בין בתנור מוגף בין בפתות בין מבחוץ אצל הכירה : בשרא אגומרי פי' בתנור מגולה שאין פיו מוגף או אצל כירה סמוך לגחלים : בשר חי בין בשיל ולא בשיל כמב"ד אסור אע"ג דשרינן לעיל קידרא חייתא הני מילי כשמונח בקדרה כיון שהקדרה מפסקת בין מה שבתוכה לגחלים לא יועיל חיתוי שיכול לאוכלו הלילה ולצורך מחר נמי לא בעי חיתוי ולהכי מותר להשהותה אבל בשר חי שאצל הגחלים ומועיל לו חיתוי כל דהוא אפי' לצורך הלילה ולהכי חיישינן דלמא מחתי ואע"ג דפי' ר"י כשהוא מונח בתנור שרי דכשהוא מונח אצל הגחלים לא בעי חיתוי אפי' כשהוא חי התם היינו טעמא משום דכיון דפי התנור מוגף נפיש הבליה ואדרבה אי פתח ליה כדי לחתות קשי ליה זיקא אבל הכא שמונח בגלוי בעי חתוי וכי מחתי ליה מהני ליה אפי' לאוכלו הלילה ואע"פ שהתרנו בשר בגלי

בגדי ישע

פנים סי' רצ"ד : (ס) חשיכה דמתני' . ר"ל דקתני אין מדליקין היינו עם שקיעת החמה . פי' סמוך לשקיעת החמה : (ו) כר' יהודה . לשון רי"ף ופלוגתא דר"מ ור"י הסנדלר בפ' מרובה דף ע"א ובתוס' פ"ג דף ל"ד ובחולין פ"ק דף ט"ו ובפ' הניזקין דף נ"ג להך לישנא שכתבו בתוס' פ' כירה דף ל"ח ע"א בד"ה שכח קדרה כו' פר"ח דהלכתא כא"ד כו' עיין בש"ס דף י"ח ע"ב ולעיל סי' רנ"א : (ז) מוגף . ר"ל סגורה : (ח) פסק ר"ת ורש"י כ"ש כמב"ד כו' . ואפי' מצטמק ויפה לו ובטוא"ח סי' רנ"ג משמע דפליג וס"ל דרש"י ס"ל דכשאינו נתבשל כ"צ מותר דוקא במצטמק ורע לו אבל במצטמק ויפה לו אסור : (ט) שכח קדרה . גם זה הוא מלשון מוהר"ם שפי' האיבעיא כן וכן מוקי לה התוס' בפי' קמא ע"ש ועוד מוקי לה א"נ בקדרה חייתא כו' וכמ"ש כאן עוד פר"י כו' :(י) ואני פי' פירוש אחר כו'.ונ"ל לומר דהפשטן פושט כך דאמר ר"ח כשהלך ר"י לציפורי כו' והנה ר"ח בא להשמיענו במעשה זה פסק הלכה ממילא מוכרחין אנו לומר דאותן חמין לא הוחמו כל צרכן דאם הוחמו כ"צ מה חידוש אתי לאשמעי' פשיטא דשרי דבזה ליכא מאן דפליג במצטמק ורע לו דמותר אלא ודאי לא היו הוחמו כ"צ ואז בא לאשמועינן חידוש דמותר דהא ר"מ אוסר התם כדאיתא שם ואמר מאי לאו לאותו שבת ר"ל התיר להם לאותו שבת גדיעבד וא"כ מאי חידוש אתי לאשמועינן אלא ודאי לא הוחמו כ"צ היה ואפ"ה שרי ש"מ דסבר ר' יהודה הכי ומשיב לא לשבת הבאה ר"ל חמין שלא הוחמו כל צרכן לכולי עלמא אסור ואלו החמין הוחמו כל צרכן היו ואין להקשות מאי חידוש אתי לאשמועינן כי זה אתי לאשמועינן דמצטמק ורע לו שרי אף לכתחלה לעשות דברי ר"ח כך הם דחמין שהוחמו כל צרכן התיר ר"י לכתחלה לשבת הבאה ותבשיל המצטמק אסור לכתחלה כל זה חידוש הוא דהא ר"מ ור"י תרווייהו סברי באינה גרופה לכתחלה אסור אפי' במצטמק ורע לו ודו"ק : (יא) וכן פסק בספר הרוקח . ע"ש סי' ס"ו ומשם תראה דהא דכתב הספר וכ"פ הרוקח דר"ל דמותר לשפוך צונן לתוך חמין כב"ה ולאפוקי מדרב נחמן שפסק כר"ש בן מנסיא דאוסר והוא קאי ארישא אדברי ב"ה ע"ש באשר"י : (יב) והתוס' פירשו כו' . קאי אפנים סי' ש"ב שכתב בשם ר"א ממיץ שפי' מדיחין אותו בחמין כו' קאי הכל אכלי ראשון אבל קשה הא תוס' לא כתבו זה אלא לפי' ר"ת אבל ראב"ם ס"ל כפי' רשב"ם ולדידיה מוקי לה שפיר אבלי ראשון וכמ"ש התוס' שם לכך צ"ל שהספר מביא למה שכתבו התוס' לפי' ר"ת כאן לומר מה שכתבתי אבל בכלי שני שרי וזהו לא כמ"ש התוס' לפר"ת דלדידיה מפורש מדיחין אותו בחמין כב"ש ואפ"ה אסור לשרות כב"ש וה"ה נמי אסור לעיל ליתן צונן בתוך חמין כר"ש בן מנסיא ודו"ק : (יג) ממיחם למיחם מותר . והא דקאי לעיל בתיקו' גבי מיחם שפינהו זה מקשה בתוס' דף ל"ח : ועם

ומותר נסמוך לה כמוך לחשיכה ואע"ג דליכא למידחי שאני התם דמפסקא דופן כירה אבל לסמוך אצל הגחלים אסור אין להוות כן דלא גרע מביסרא אגומרי דשרי בפ"ק כי נגלה מבעוד יום כמב"ד אע"ג דליכא מידי דמפסיק וכן קדירה חייתא ובשיל כמב"ד שרינן התם לאנוחי בתנור אצל הגחלים ע"ש עם חשיכה והיכא דהשהה ע"ג כירות שלנו לצורך מחר ואינה גרופה וקטומה [שזה] מותר שאין זו הטמנה כמו שאפרש לקמן בהלכות הטמנה והמשכים בבקר ורואה שהקדירה תבשילו ויירא שמא יקדיח יותר אומר אני שיכול להסיר ולהגיה קדרה ריקנית ע"פ הכירה והוא ליה כירה כגרופה וקטומה שהרי הקדירה סותמת את הכירה ואז ישים את הקדרה שהחמים בה ע"ג קדירה ריקנית אבל יזהר שלא ישים קדרה חדשה עליה דנמלא מלבנה כדמשמע פרק המביא כדי יין [ביצה דף לב.] בקדרה חדשה ומשום ליבון רעפים נגעו בה אלא קדרה ישנה ישים ע"פ הכירה ויזהר שלא יניח קדרתו על גב הקרקע אלא יניחנה בידו עד שישים הקדרה האחרת ע"פ הכירה דאי הוה מנח אארעא לא הוה מצי תו לאהדורי כדפרישית והא דמיבעיא ליה פינה ממיחם למיחם מהו ומסיק בתיקו ה"מ שסילק הקדרה ממיחם זה והוליכה והניחה במקום אחר על מיחם אחר ומיבעיא ליה אי אמרינן דהוי כהניחה ע"ג קרקע או לא אבל הכא כיון דחד דוכתא דמפיק לה מכירה זו ומחזירה לאותה כירה עצמה מותר. ולתת קדרה בתוך התנור סמוך לחשיכה או סמוך לברכו שהוא קבלת שבת שלנו אסור אפילו גרוף וקטום ואפילו בישל כל צרכו מדתניא תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן בתוכו ולא על גביו ואתבשיל ואחמין דרישא קאי דמיירי בין תבשיל שבישל כל צרכו בין חמין שהוחמו כל צרכן בין כמב"ד כמו שהוכיח ר"י ולסמוך נמי אצל דופן התנור גרוף וקטום מסקינן בגמרא כאביי דאסור וכ"ש דאסור לתת תבשיל ע"ג תנור שלנו בסמוך לחשיכה או סמוך לברכו כיון דאפילו אצל הדופן מן הצד אסור ואע"ג דקמפסיק דופן התנור ולא נפיש הבליה דדופן כל כך כמו מלמעלה על גביו כנגד החום דסליק הבלו מלעיל טפי מיהו אם אין היד סולדת בו שאינו חם כל כך נראה דמותר להפשיר במקום שאין היד סולדת בו ולהשים פשטידא ע"ג התנור וכל דבר מותר כיון שאין היד סולדת שם ומבעוד יום שאילו היתה קדרתו צוננת כל כך שהיתה יכולה להרתיח שם קודם ברכו מותר להניח ע"ג התנור ולסמוך אצלו אע"פ שהיד סולדת ואפילו אין גרוף א] וקטום ואפילו בתוכו מותר כדאמרינן בפ"ק [דף יח:] האי קדרה חייתא אי בשיל כמב"ד דהיינו שליש בישולו שרי לאנוחי בתנור ע"ש עם חשיכה וכשאין גרוף וקטום נמי איירי מדקאמר כיון דלא חזיא ליה לא אתי לחתויי ואפילו אם מוגף התנור וסתמו דהשתא נפיש הבלא טובא שרי דלא דמי להטמנה בדבר המוסיף הבל דהני מילי כגון טומן בגפת ובמלח וכיוצא בהן דבר המטלטל שמדביק אצל דופני התנור ועוד שלעולם מוסיפין הבל והולכים אבל בתנור סתום סמוך לגחלים ובלבד שאין נוגעת בגחלים שרי דלאו הטמנה היא כדפרישית (יד) ועם חשיכה דקאמר הייתו שיש שיעור להרתיח ואין שיעור לגמור בישולו עכ"ל מור"ם ז"ל: (*הקשה רשב"ם ז"ל כו') [א] *וכ"ל ב] מדנקט גבי מת בכל דוכתא ככר או תינוק הכא [*דף מג:] ובפ' במה מדליקין [דף ל:] ש"מ דכלי לא דלגבי כלי מיהא קי"ל כר' יצחק [דף מג.] דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל. (טו) *ופליג בספר החכמה בסימן תנ"א וכתב דאין ראיה מפרק [*עיין לעיל מה שאמר מותר להזיז המת ע"י ככר ועל זה קאי ופליג כו']: המצניע דהתם אגב טלטול הככר מטלטל המת אבל הכא שהככר מונח על המת ומזיז אברי המת בלא טלטול ככר אז ודאי אסור ומיהו כשאינו מזיז אברי המת בלא טלטול ככר אז ודאי שרי עיין בסוף מכילתין ובתוספות [מרובה] ופרקין כי אמרינן טלטול מן הצד שמיה כו' וכן חלק רא"ה אבל [ר"י] חולק דבמקום שאינו צריך לאותו דבר שהוא מטלטל מן הצד וכל עיקר הגיעור אינו אלא לצורך החפץ שהמוקצה עליו בההוא טלטול קי"ל לא שמיה טלטול כרבי אלעזר בן תדאי *דהכי אמרינן פרק נוטל [*דף קמב:] מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות ודוקא בשבת אבל במקום שהוא מטלטל מן הצד בשביל מוקצה דומיא דמת דהכא בהא אמרינן שמיה טלטול ואסור: [כופין את הסל לפני האפרוחין כו' בצורך למקומו ומשמע דאפרוחין מוקצין הן] [*קאי על סימן שט"ז בפנים] והר"ם פי' דוקא בנולדו בו ביום דאם לא כן הא חזו לשתק בהם את התינוק ולכך אסר בפרק כירה [*דף מה:] לטלטל קינה של תרנגולין דאית ביה אפרוח [מת] (*מלד) דלא חזו מידי [אבל] אי חזו לשתק בהן את התינוק א"כ אי היה חי מותר לטלטל ע"י דיחוי והברחה מיהו לפי מה שפי' דאי חזי לשתוקי את התינוק קשיא א"כ אבן טוב תהא מותר לטלטל מהאי טעמא ע"כ נראה דאסור לטלטל אפרוח חי דבעלי חיים מוקצין הן כגרוגרות וצימוקין ואין להקל דתנן בפרק מפנין [דף קכח:] תרנגולת שברחה (*ותינוק) דוחין אותה (טז) וקא דייק בגמרא דוחין אין מדדין לא דתרנגולת לא חזיא [לתינוק] ואם תאמר למאי דפרי' האי דכופין בנולד בו ביום אמאי מוקי הא דקינה של תרנגולין באפרוח מת לוקמי בחי ויש לומר דניחא ליה לאוקמי במת אפי' לא נולד בו ביום בפרק מי שהחשיך [דף קנו:] משמע דבעלי חיים דינם כאלו: [דף מד] והוא שלא היה עליו כל בין השמשות פירש ר"י דמיירי במניח וכגון שהיה תפוס מעות בשוגג ונזכר בשבת והניחן שם מדעת או נמי שהניחן שם נכרי לדעתו דאי בשבת אפילו היו עליו כל בין השמשות שרי כדאמרי' פרק נוטל [*דף קמב:] האבן שעל פי החבית ומעות שעל הכר [וכו']: [דף מז] ואע"ג דאיכא עליה שברי עלים הא ליכא קיטמא לא מטלטלין לשברי עלים אגב מנא ודכוותה אמרי' [*דף קמא:] נוטל אדם כלכלה ואבן בתוכה משום דאיכא פרי בכלכלה: הקשה רשב"ם היכי שרי להחזיר הקדירה ע"ג כירה בשבת והא אמרינן במסכת ביצה פרק המביא [*דף לג.] קדרה וחביתא מלמטה למעלה אסור משום אוהל ואור"י דכי אסרו חכמים אהל עראי ה"מ כשעושה הדפנות תחלה ואח"כ הכיסוי אבל הכא שדופני הכירה כבר עשויות מאליהן לא אחמור רבנן לאסור ליתן קדרה על גבה מיהו הא דאמרינן בהמוצא תפילין [*דף קב.] גבי דכרי דרב הונא כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר מוסיף עליו אהל עראי הוא משמע דבלא שיור אסור אע"ג דדופניו עשויות כבר אומר ר"י התם משום דדמי אהל טפי אסור אפילו בלא עשיית דפנות אבל קדרה לא דמי אהל כולי האי לא אסרו חכמים בלא עשיית דפנות: [שם] ולא יתן לתוכו מים [*מע"ש] מפני שהוא מכבה הקשה ר"י מ"ש משורין דיו [*פ"ק דף יז.] ופורסין מצודות ואוגין של פשתן דב"ה מתירין ע"ש עם השמש אע"פ שהמלאכה נעשית בשבת ותי' דהכא גזרו ע"ש אטו שבת ואם יעשה בשבת לפעמים יהא כבוי בידים כגון שהתחיל ליתן מים קודם [נפילת הניצוצות] וקודם גמר נתינה יפלו (*והרי הוא מקדים מים כנגדו) ומכבה בידים [*או שיגביה הכלי עם המים כנגד הניצוצות. נ"ב עי' *ספ"ב דביצה ועי' בתוס']: ומוקמי ליה אפי' כו' תוך העמוד [*בסי' שיז] ותימה מ"ש דאסרינן קרובי כיבוי אפי' מע"ש ובפרק כל כתבי [*דף קכ.] אמר רב יהודה טלית שאחז בו האור נותן עליהם מים מצד אחר (*ותירץ הר"ר ישראל בה"ר אורי שרגא) [*וי"ל] דהתם טעמא כיון שכבר הודלק הטלית אי לא שרית ליה ע"י שינוי אתי לכבויי וכ"ל לומר דלפי מה שפירש [ר"י] הטעם לעיל דלפעמים יהיה כבוי בידים אם היה עושה בשבת שמא עם נתינת המים יפלו בה ניצוצות אל תוכה לא קשה מידי מרב יהודה:

פרק במה טומנין

אומר ר' יחיאל מותר להשים תפוחים אצל האש סמוך לחשיכה אע"פ שלא יוכלו לצלות מבעוד יום דנאכלים טפי כמו שהן חיין מתבשיל שנתבשל [כמאכל בן דרוסאי] דשרי ואע"ג דאמרינן בפ"ק אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום אע"פ שפעמים אוכלין בצל חי מ"מ אינו ראוי לאכול חי כמו תפוחים ורוצים להפיג חריפותן ולמתקן בבישולן לשון התוס' וראוי ליזהר שלא יאמר לנכרי לסלקן דשבות [דלית] ביה מעשה הוא אבל אין לאסור התבשיל בסילוק הנכרי (*מבעיר) [*דמבעיר] דאפילו בישראל הויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ואין כאן אלא איסורא דרבנן אליבא דר"ש וכ"ש אם ידוע בזמת שאין שם גחלים לוחשות בשעת הסילוק ואפילו לישראל מותר לסלקם רק שיהא לו מקום להפום הקדרה והקדרה לא נעשית בסיס לדבר האסור [אלא] בשלא היה בדעתו ליטלם ושוב נמלך לנוטלם: **תנן** [דף מח] מתירין בית הצואר כו' ריב"א פי' בית הצואר שאם נתקשר בשעת כביסתן מתירין אבל אם היה תפור פי בית הצואר או כמו שמדבקים הרצענים זוג של מנעל אסור לנתקן זה מזה שלא מצינו חילוק בין תפירה של קיימא לתפירה שאינה של קיימא ורפיא בידי עכ"ל ורבינו יואל מתיר אפילו בתפירה הואיל ולאו להתקיים עביד וכן אמרינן לקמן בפרק כלל גדול [דף עג:] וכן כתב ראבי"ה משום רשב"ם ומפרש זה חיבור הפותח כו' עיין תוך העמוד: [שם] הא בחדתי הא בעתיקי פסק רשב"ט דרצועות מקטורן שנשמטו או בדבר כיוצא בו מותר להחזירן בשבת וכ"פ ג] הגאונים דל"ש מאהדורי אודרי בעתיקי כיון שהיה כבר שם ובלבד שיהא שם באותו ענין שלא נצטרך לחוש שמא יתקע כגון שהנקב גדול שיכול להחזיר בלא טורח: [שם] זה אינו חיבור פרש"י מגופת חבית והקשה ר"ב ממגלה משמע אם היה חיבור היה אסור וקשה דהא אמרינן לקמן פרק (הבונה) [כל הכלים דף קכב:] אין בנין בכלים וה"ה אין סתירה בכלים ופי' [*רא"ם] (דאם) זה חיבור פי' מגופת חבית הואיל ונגמרה מלאכתו ואפי' אם יתיז ראשה אין בנין בכלים ואין חייב משום מכה בפטיש כי כבר נגמרה מלאכתו ופותח אינו חיבור שעדיין לא נגמרה מלאכתו שצריך

הגהות מהר"י והרד"ש א] ולפי פשוטו זה ואפי' לפי האיבעיא קשה מאי מקשה וצ"ע בעמוד שלפני זה: ב] קאי על מה שהתיר לפשוט אבריו של מת ע"י ככר או תינוק: ג] התוס' דל"ב:

הגהות ממ"י א קאי אלעיל אפנים שכתב דככר לאו דוקא אלא ה"ה כלי:

חדושי אנשי שם

בגלי בתנור מוגף בין חי בין בשיל ולא בשיל כמב"ד אין נותנין פת בתנור כו': **מהר"ם** [א] מ"ש ממיחם ע"ג שמפשיר אסור ואע"ג דשרינן לעיל להפשיר ה"מ שלא ע"י הטמנה אבל הכא שהוא מוטמן ובהיתוי כל דהוא שגי פיתס דשרינן בסוף פירקין בשביל שיהיו משומרים התם אוקומי קמוקים וכבר היה תם אבל הכא שהוא צונן ומוליד ליה איכא למיחש שמא מחתי ליה כדי לפשרן תוס'. אבל לפמ"ש לעיל מפס סס"ת דבכ"ר האור להפשיר לא ק"מ

כך נמצא בספר ישן

תשובה ששאל רבינו משולם מר"ת ז"ל שלם טב לרב טב מרבנא טב הוא רבינו יעקב בר מאיר הנני לעיניך משולם באתי להזכיר דלעיין מר באותה ברייתא השנויה בת"כ ואותו תשבורו יכול ישברנו ודיו כי בכל הספרים שבצרפת בטעות ותשלח לנו כמו שכתובה בספרך ואם צריכה פי' שלח לנו פירושך ודומה בעיני שפירושך כמו שכתבתי בכתבי שלוח אליך במימרא דסוטה ותן דעתך ליישב ולא לסתור אם ייטב בעיניך מיתני' בסוטה פ' כשם גם בת"כ נשנית בו ביום דרש ר"ע וכלי חרש אשר יפול מהם וגו' כלי חרש יוכיח פי' כלי חרש שנטמא וניקב בכדי טהרתו במוציא משקה יוכיח שמותר בחולין ובמעשר שהנקיבה והשבירה מועלת כטבילה ופוסל בתרומה עד הערב שמש לפי ששתי מדות בנשברין אם נשברו לגמרי פירורים דקים שאינן ראויים לשום כלי בעולם חשובים כעפרא בעלמא ואין צריכין הערב שמש אבל אם ראויים הם לכלי אחר כגון בגד שנקרע רובו ושייר בו כדי מעפורת או כלי חרש שניקב כמוציא משקה שטהור מלטמא גסטרא ממה שהיה הואיל וכלי הוא לענין אחר כדאמר חמש מדות בכלי חרס אע"פ כשנקב טהור למפרע ממ"נ צריך הערב שמש לתרומה וסייעתו הדין ברייתא דת"כ ואותו תשבורו יכול ישברנו ודיו ת"ל וכל כלי חרש פי' נאמר בפסוק שלמעלה הערב שמש ופמיך ליה וכל כלי חרש וי"ו מוסיף על ענין ראשון לימד על הנשבר שטעון הערב שמש והרי הוא אומר בזב וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר יכול ישברנו ודיו ת"ל וכלי חרש ולמעלה כתיב הערב שמש והוא שנשבר כענין שפירשתי ומותבינן אשמעתין מהא דאמרי' בשבת בחזרת כלי מתכות לטומאה ישנה רבא אמר גזרה שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה אלמא בנשברו טהרו מיד בלא הערב שמש ויש לתרץ התם כשנשברה וחזר וריתכן ודאי טהרו מיד מאחר שעשאן כלים חדשים פנים חדשות באו לכאן כדאמר סנדל שנפסקה אחת מאזניו ומתרסיותיו ותקנה עמהם נפסקה שניה ותקנה טהורה פנים חדשות באו לכאן ה"נ הוי ככלי שנוצר עתה מחדש ולא היה עוד בעולם אבל אם הנשבר בעין וחזר וריתכן הרי הן עדיין בתורת ברייתו שצריך הערב שמש. ואם לתרץ אדם לומר מהא דאמרי' במס' חולין בטלית שהתחיל לקורעה כיון שנקרע רובה טהורה אר"נ ל"ש אלא בטלית טבולת יום אלמא לטבילה לא בעינן הערב שמש תריץ התם דטלית דאטבלה לא היה בה אלא טומאת טבול יום דכשקרעה בטלה מתורת טבול יום וטהרה לגמרי כי כן כל קריעה ושבירה כן הוא דינה כשהוא טמא לגמרי ושברו השבירה מוציאו מתורת כ"ר ונטהר מטומאתו אבל צריך הערב שמש כדפרישית וכשהכלי טבול יום ושברו טהור מטומאת טבול יום ואל יקשה בעיני אדם לומר הואיל שנשבר למה לא טהר לגמרי שהרי שנינו בזבחים בפ' דם חטאת כלי חרס שבישל בו חטאת ויצא חוץ לקלעים ונטמא נוקבו ונכנס ושוברו במקום קדוש אלמא לאחר שבירתו מותר להכניסו וכן בגד שיצא לחוץ ונטמא קורעו ומכניסו ומכבסו במקום קדוש תריץ כל ההכנסות לאחר הערב שמש. ואל תתמה שהרי לענין דם חטאת עדיין כלי הוא אע"פ שניקב ונטהר כדפרכינן התם והא לאו כלי הוא ומתרץ כגון שנקבה בשורש קטן אלמא אע"ג שיצא מתורת טומאתו בנקיבה עדיין כלי הוא ומ"ה בעינן ליה הערב שמש מאחר שעדיין תורת כלי עליו השיב הגאון ר"ת ז"ל וז"ל מי לא ייראך ולא פנים ישאך הרב העומד במילואך אנהגך אביאך להודיעך ולהראך פן יודע בתוכך פלאך כי עמדת אחר סוף הוראה לחדש דבר מעתה לעשות מדות בכלים הנשברים כשבר נבל יוצרים טהור מכלום הגם הגם טהור מטומאה אחת עשה מהם כלים טהור מן הנותרות והאייתך תסורי מהסר שהגהת ה"ג ודיו ת"ל וכל כלי חרש ועוד ה"ג אחר ודיו ת"ל וכל כלי חרס ופירושך כשבושן ואם תשלח קלף אשיב תשובות אלף ואל תקפיד על דברי כי גם לרבותי אמרתי פה אל פה כי יש מהם הספרים מגיהים ואתה הריעות מהם כי הם כותבים ה"ג בהגהותיהן ולכן ניכר מעבדיהן ואתה לא כן אך אתה סותם הגהותיך וסומכים עליך ועוד הם מגיהים תיבה אחת או שתים ואתה עשרים ושתים ודע כי אהבתך בתוך מעי וכפי כן לבי אך לדברי תורה אין עצה ואין תבונה רק להעמיד על האמת ולזרוק מרה במגיהי הספרים ואשר אמרת לכתוב לך ברייתא ופירושה כי היא משובשת בכל ספריכם אמנם ישרה היא ולא מסרה ובספרינו כמו בספריכם וכן היליע בפ' שמנה שרצים כתיב ואותו תשבורו יכול ישברנו ודאי והרי בזב הוא אומר וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר יכול ישברנו ודאי ת"ל ואותו תשבורו אותו אתה שובר ואי אתה שובר כלי חרש של זב ק"ו ומה אם הנוגע בזב החמור אין טעון שבירה הנוגע בשרץ הקל אינו דין שלא יטען שבירה וא"כ למה נאמר ואותו תשבורו מלמד שאין לו טהרה אלא שבירתו. ד"א אותו תשבורו אותו אתה שובר לטהרתו כו' פי' יכול ישברנו ודאי כלומר שהוא מצוה לשוברו ולא ישהנו בטומאתו אם ירצה כדין כלי חרש של חטאת שמצוה לשוברו שלא יבא לידי נותר כדכתיב וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר והרי בזב כו' כלומר אם באת ללמוד כן א"כ שבירה דכתיב גבי זב נמי ר"ל כמו כן ישברנו ודאי פי' ודאי מצוה תמש ת"ל ואותו תשבורו כו' כלומר מדלא כתיב תשבורין לשון רבים משמע דבא למעט חרסו של זב שאינו מצוה אמור מעתה כיון שמעטנו של זב ממצוה ק"ו שתשבורו של שרץ אין מצוה דוקא א"כ מה ת"ל תשבורו לטהרו ע"י שבירה ואותו תשבורו דרים כלומר תשבורו אשמעינן שאם ירצה לטהרו ישברנו ויטהר אך אין מצוה לשוברו ואם ירצה ישהנו שלם בטומאתו וכן דרך ברוב מקומות בת"כ שע"י מיעוט חוזר ודורש ק"ו ומוקי קרא במילי אוחרי ופשוטה היא: ואם הובאת בתלמוד היה התלמוד מקשה ואימא ומשני כי גם אני יודע להקשות ואימא ולשנויי ולא ולמד מברייתא שבגלדה תנור וכירים יותן יכול יתנם ודאי ת"ל וטמאים יהיו לכם מקיימם אתם בטומאתם ובלא שום ראיה תמיהני איך לא יראת להגיה ועוד כי פירושה בכהבך נוה וקל ובבקשה ממך שמור ושמעת מלהגיה ואורך יגיה ולמזורך יעלה גיה ואתה שלום וביתך שלום ויש ספרים שכותבים ודי במקום ודאי ויש תשובות לברייתא ואין לחוש [דמייתי] קרא לאפוקי מקרא ויש תירוצים דהוו האידנא כי דינא בשילהי פ"ק דחולין ודים מותרות וא"ו אינו ברוב מקומות כהנהו פירכי דטבילה בת יומא וגדר מי חטאת וטלית שהתחיל לקורעה ומעיל שנטמא הקשה לך ושנית שנויי דליתנהו ולאחר מעשה אמרת ואין שומעין לך ושלום שלום לך יעקב ב"ר מאיר זלה"ס:

בגדי ישע

(יד) ועם חשיכה דקאמר כו'. ר"ל מ"ש האי קדרה חייתא כו' שרי לאנוחי מע"ש עם חשכה: (טו) ופליג ר"כ בספר החכמה כו'. שייך לסי' שי"ב ור"ל דפליג על ראבי"ה דפסק לעיל אין חוששין שמא יתקשו אבריו כו': (טז) וקדייק בגמ' דוחין אין כו'. וא"ת הכי פירושו דבשלמא לפי המסקנא דכל בעלי חיים מוקצה לא מוקי התם בחי משום דאפשר לטלטל ע"י דיחוי והברחה אבל לפי מאי דס"ד דהאי דכופין איירי דוקא דנולד בו ביום אבל שאר חי שרי ולכן לא מוקי לה בחי רק בתרנגולת מתה א"כ אמאי לא מוקי לה בו ביום ומשני כו' וא"ת הא אפי' לפי המסקנא קשה לוקי בו ביום דלא שייך דיחוי והברחה וכ"ת שייך שפיר א"כ ג"כ לפי הס"ד לא קשה מידי די"ל דלפ"ז לא מתוקמא בחי דאיכא הברחה ודיחוי מיהו י"ל לפי הס"ד לא שייך לתרץ הכי דאל"כ למה מחלק בין בו ביום לאין בו ביום הא אפי' בו ביום יהא מותר דראוי לטלטל ע"י הברחה ודיחוי אלא ל"ם ליה הכי ודו"ק:

הדרן עלך כירה

שאל

לפתוח בית האוצר ושפותח הוא גומר מלאכתו וחייב משום מכה בפטיש [*קאי על מעשה בימי רה"ש שהביאו המת מתוך לחמם בשפיכה בשבת כו' שכתב המרדכי בפנים בפ' כירה סי' שיג] (א) ושאל ר"ב

תנה אחרי דשבות דלית ביה מעשה קל מה ראו לאסור לומר לנכרי כבה [*אפי'] במקום פסידא וכמה איסורין [*דרבנן] אפילו דאית בהו מעשה התירו במקום פסידא כדאמרינן בכתובות בפ' אע"פ [דף ס.] ליגור שעלו בו קשקשים ממעכן כו' עד במקום פסידא לא גזרו ביה רבנן ועוד אמרינן בפסחים [דף טו.] א"ר יהושע אף יטמאנה ביד ומוקי לה משום דאיכא הפסד חולין ואמרינן נמי במי שהחשיך [דף קנג:] עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה מוליכו פחות פחות מד' אמות משום פסידא התירו ועוד תנן מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי אע"פ שאפילו בחול אסור לומר לנכרי עשה מלאכה בשבת התירו במקום פסידא ולמה לא התירו לומר כבה ועוד תניא בבכורות [דף לג.] ופסחים פ"ק [דף יא.] בכור שאחזו דם חכמים אומרים יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום ומסקינן דאי לא שריא ליה כו' י"ל דכל זה אינו דומה לאומר כבה דכולהו דשרינן במקום פסידא הייינו טעמא דאי לא שרית ליה איסור זוטא יבא לעשות איסור רבה ליגור אי לא שרית לתקן כלאחר יד יבא לתקן שלא כלאחר יד ולענין תרומה אי לא שרית לטמאה כיון שעומדת ליטמא יבא לזה שיאכל (*זה) [*זר] חולין המעורבין בתרומה ולענין פחות מד' ולתת כיסו לנכרי כולהו דאי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר אבל לענין כבוי הסברא הפוכה ואדרבה יש לנו לומר אי שרית ליה אתי לכבויי הוא בעצמו שהאדם דרכה להבהיל לכל בעלי הממון כשהוא מתקרב כדאמרינן בכל כתבי [דף קיז:] מכדי בהיתרא קמזיל ניזל טפי ומסקינן אי שרית ליה אתי לכבויי. (ב) ואם ישאל השואל למה התיר רב נחמן [דף לד:] שכבא בדיוקרא להוציאו לכרמלית בישראל שבות דאית ביה מעשה טוב היה להתיר על ידי נכרי שבות דלית ביה מעשה י"ל כבודו היה בהוצאת ישראל ולא נכרי אי נמי לא היו נכרים [מצויים] ביניהם וכן משמע בפסחים פרק אלו דברים [דף סו:] שכח ולא הביא [סכין] מהו כו' ולמה לא הביאו ע"י נכרי אלא שמע מינה כדפרישית. [*וכן] משמע בפרק חרש [יבמות דף קיד.] גבי הנך מפתחות דבי מדרשא דאירכסו כו' עד לידבר טליא וטליתא התם ולמה לא התיר על ידי נכרי עיין בתוס' ס"פ מרובה **תנא** ועוד יש להתיר אמירה לנכרי [א] במקום מצוה שהדבר ידוע [כשם] שאסור לומר לנכרי עשה מלאכה זו בשבת [כך אסור לומר בחול עשה מלאכה זו בשבת] שהרי דוקא למי שהחשיך התירו לתת כיסו לנכרי וטעמא כדמפרש בגמרא דאי לא שרית ליה ואעפ"כ מותר לומר לנכרי בחול תשא כתבי בשבת בקלן כדתניא פרק קמא [דף יט.] אין משלחין אגרות ביד נכרי ע"ש אלא אם כן קצץ דמים וגם משם למדנו דב"ה דשרי לתת עורות לעבדן בע"ש מיירי בקלן דמאי שנא מאגרות וטעמא דבקלן מותר משום דאז נכרי אדעתא דנפשיה קעביד ואינו כשלוחו של ישראל ואחרי שאיסור אמירה מותר בקלן בדבר מצוה מותר לקצץ בשבת דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר חפציך אסורין חפצי שמים מותרין יקצוץ דמים ואין כאן איסור אמירה לנכרי. והיא דתניא פרק שואל [לקמן דף קמח:] ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח פי' אחרי דאפשר בלא סכום מקח כמה דאפשר לשנויי משנינן (ג) ונראה שר' יוסי לא בא לחלוק אך להוסיף ולפרש ואם א"א בלא קצצה נראה שזה מותר דחפצי שמים הם ועוד נראה לומר שאיסור אמירה לנכרי אינו אלא בדבר שישראל נהנה שאומר לנכרי עשה מלאכתי כגה לצרכי הדלק לצרכי אבל מותר לומר לנכרי עשה מלאכתך כדאמרינן פרק השוכר את הפועלים [ב"מ דף צ.] מהו שיאמר אדם לנכרי חסום פרתי ודוש בה פי' שנהגה בחסימתה [א] שאפי' אינו שלו מ"מ הרי מרבה לו בעל הבית בשכר במה שהיא נחסמת אבל חסום פרתך ודוש בה לא קמיבעיא ליה ועוד תנן [לעיל דף יט.] ב"ש אומרים אין מוכרין לנכרי ולא טוענין עמו ולא מגביהין עליו אלא כדי שיגיע למקום קרוב וב"ה מתירין ומסיק בגמ' כדי שילא מפתח ביתו [*הרי שמותר לומר לנכרי תשא חפציך בשבת. והא דמצרכינן כדי שילא מפתח ביתו לאו כו'. מ"י] לאו משום אמירה אך מאחר שמידו יצא נראה הדבר מבוער כדתניא נותנין מזונות [א]לנכרי בחצר נטלן ויצא אין נזקקין לו דוקא בפני הנכרי אבל ביד הנכרי אסור מאחר שמיד ישראל יצא ויש לשאול דבפרק השוכר את הפועלים מסקינן דאפי' בשאר איסורין איכא איסור אמירה לנכרי ובפרק גיד הנשה [חולין דף צג:] תנן שולח אדם ירך לנכרי וגיד הנשה בתוכו אלמא מותר לומר לנכרי אכול גיד הנשה ומעשים בכל יום שאנו מאכילין עבדינו ושפחותינו ניקור בשר נבלות וטרפות וי"ל באכילת הנכרי שהדבר מוכיח ונראה שהנכרי להנאת עצמו מתכוין השבינן לו כאומר לנכרי עשה מלאכתך: [*קאי על מה שקאמר בפנים בסי' של"ב והר"ר אליעזר מביה"ס וכו'] וה"ר שמואל הביא ראיה לדברי ה"ר אליעזר מהכא אין מרסקין את השלג מדמחייבי אריסוק השלג משום מוליד ש"מ דמעיקרא לאו דין מים על השלג דהא ר"א מתיר בחלות דבש שריסקן מהאי טעמא הואיל ומעיקרא אוכלא ומורי ה"ר מרדכי תמה מאד על דברי רבותי שהרי רש"י הביא זו המשנה בספ"ק דסוכה וכן לשון המשנה אלו מעלין ולא פוסלין השלג והגליד והכפור וטיט הנדוק ומעלין הייינו משלימין אשלומי אין בפני עצמן לא וה"ק התם טיט הנדוק מצטרף למ' סאה והטובל בו לא עלתה לו טבילה:

פרק במה (*בהמה) [*אשה]

שלשה דברים (א) נאמרו באיסטמא אין בה משום כלאים פריב"א **תם** דלא משום דליתנהו שוע טווי ונוז דהא תנא הלבדים אסורין מפני שהן שועין אלא משום דדבר קשה הוא ולא גזרו ביה רבנן כלאים כדאמר פ"ק דיום טוב [*דף טו.] נמטא גמדא דנרש שריא אע"ג דשאר לבדין אסורין האי שריא לפי שהוא קשה וה"נ ביומא פרק בא לו [*דף סט.] רב אשי אמר בגדי כהונה קשין הן ולהכי שרי להציען תחתיו כי הא דאמר רבה הונא האי נמטא גמדא דנרש שריא והקשה* ר"ת מפ"ק דערכין [*דף ג:] הני כהנים הואיל ואשתרי כלאים גבייהו וקשה הלא אפילו בישראל שרי כיון שקשין הן ונראה לר"ת דבדבר שהוא שוע טווי ונוז דאסור מדאורייתא אין חילוק בין רך לקשה (*לענין העלאה) דבכל ענין אסור מדאורייתא ובכלאים דרבנן כגון לבדין שאינן טווין אלא שוע בלבד יש חילוק בין רך לקשה דבקשין לא גזרו רבנן אפילו בלבישה כיון דלית ביה איסור כלאים כי אם מדרבנן ובגדי כהונה דשרי להציען תחת ראשיהן דשרי מדאורייתא כדתניא לא יעלה עליך אבל אתה מותר להציען תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן וכיון דקשים הם שרו רבנן [*פי' אפי' מדרבנן הוא שרי] [*פי' אפי' בדבר שרך ועיין כל זה בתוספות דף נז ושם מבואר]: דבקשים לא גזרו גזרות כלל *ויש דברים שלא גזרו בהן ג] שמא תיכרך לו נימא אלא התירו להציע תחתיו כגון מרדעת [*לא יעשנו מרדעת לחמור גזירה שמא יתפרנו על בגדו ודוקא נאבד לו בו כלאים אבל בגד שהוא ידוע שהיא של כלאים דליכא למיחש להכי נמי תנן בגד שיש בו כלאים עושין אותו מרדעת לחמור ותכריכין למת כו' עד משום דהלעט ליתא אלא מדרבנן ובהנהו לא שכיח בהו כריכה. ר"ן]: כדאמרינן בגד שאבד בו כלאים (ב) לא יעשנו מרדעת *ותנן נמי בהדיא בגד שיש בו כלאים עושין אותו מרדעת לחמור ותכריכין למת וכן כרים וכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן וכן מילי אחריני חשיב במסכת כלאים שמותר להציען וטעמן משום דלא שייך בהו כריכה עיין פרק קמא דבילה תוספתא:

(*פרק במה אשה)

(ג) ג] **ובירושלמי** אמר ר"ג **תסא** ירד ומטייל בחצר במפתח של זהב ונערו בו משום תכשיט אלמא תכשיט מדרבנן אסור לאיש וקאמר לשמעינן [מן הדא] תכשיט אסור ד] לאיש מיהו לקמן מוכיח דלדידן דלית לן רשות הרבים גמור שרי לאיש ולאשה כל מידי דמקרי תכשיט ולא משוי ואשה שהיתה נדה ורגילה לתת לאחוריה בגד וקושרת לפניה ברצועות או בחוטי משיחה כדי שיפול דם נדות עליה ולא יטנפו בגדיה אסור דמשוי הוא והא דתקן עזרא דאשה חוגרת בסינר אותו סינר דרך מלבוש היה כמו מכנסים בלא שילים אבל אותו שאין בגד רק לאחוריה אינו מלבוש ומשוי הוא ה]ואסור. סה"ת: [דף סד] ואם נפל לא תחזיר פירש ה"ר פורת משום כתישת סממנין ואין נראה לר"י דבהמוצא תפילין [*דף קב:] תנן ומחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה ומפרש' טעמא דחיישינן שמא ימרח אלמא דוקא גבי רטיה דשייך מירוח אסור להחזיר אבל היכא דלא שייך ביה מירוח שרי להחזיר ולא גזרינן משום כתישת סממנים אלא לכתחלה והכא הייינו טעמא דאסור להחזיר משום דכשמחזרת לתוך פיה בידים בשבת נראה כמתכוונת להוציאה ולא משום ריח רע תוספות: על דבר המפתח ומה שהבאת מגנור שקבעו ולבסוף חקקו להיתר מה ענין זה לכאן דהכא בשעה שעשה המפתח אכתי שם תלום עליו ומה ענין שבת למקוה ואין להתיר אלא בראיה ברורה ועוד אילו היה *מותר כי האי גוונא לא צריכין קדמונינו למצוא היתר דעל ידי מפתח של כסף או של זהב ועל ידי שלשלת של כסף ושל זהב או על ידי לשון של כסף ושל זהב כעין בתי נפש לתחוב במפתחי חלוקה דהוה ליה דרך תכשיט ואי כי האי גוונא שרי כל אדם יעשה בברזל בעלמא אלא ודאי נראה דאסור כדפרישית: *והלכה כרב דשתם לן תנא כוותיה דלא הזכיר במתני' היתר בחצר כי אם בכבול ופאה נכרית ועוד דברייתא דמייתינן בתלמוד כוותיה השירים והנזמין הרי הן ככלים הניטלין בחצר (*ומוכח) [*דמוכח] דאסור להתקשט אפי' בחצר וכן פסק רבינו יואל הלוי כרב: וכתב [ראבי"ה] (*דאפי' ה"ג) [*דגרסינן] בירושלמי אפילו רבי עגני ברבי שמעון בחצר לא קאמר אלא בדבר שאם יצא בו אינו חייב חטאת אבל בדבר שחייב חטאת אפילו בחצר אסור ורבינו חננאל פסק כרב אמנם רבינו תם פוסק כר' עגני. תוך העמוד*: [דף סד] ואספלנית שפירשה מן האגד ובפרק בתרא דעירובין מפרש דאם פירשה על גבי קרקע אסור ואם ס] דתניא כהן שלקה באצבעו כורך עליה גמי במקדש אבל לא במדינה משום דגמי מסי כן מפורש בירושלמי אבל בגד מותר לכרוך לשמור המכה ואם להוציא דם כאן וכאן אסור וכן מספט (*הכויות) [*הכאות] [או] אם חתך באצבעו בשבת רא"ה: [שם] תהא בנדתה עד שתבא במים בעל ה"ג פירש דנפקא טבילה לנדה מן התורה בקל וחומר ממגעה ור"ת רגיל לומר מדדרשינן בע"ז מים שהנדה טובלת בהן ותמיה ר"י מאי דוחקייהו דהכא נפקא מן הדוה בנדתה: [שם] וכל דבר שהתן לתוך [*פיה] (ד) וצ"ע אם צריך ליתנו מע"ש: [דף סה] מקוה ביומי ניסן עי' בהלכות נדה עיין מה שפירש הר"ש: [שם] מפלי ביומי תשרי פרש"י משום חנילה שלא יהא טיט תחת רגליהן וכן משמע בפ"ב דנדה אשה לא תטבול בנמל אבל ר"ת מפרש ומפלי ביומי תשרי משום ביעתותא *פן יראוה האנשים העומדים על שפת הנהר וממהרת לטבול והיה עושה להם מפלים למחילה להפסיק ביניהם ובין העם וכך דעת האלפס בפ"ב דשבועות: [*והא דנקיט ביומי תשרי לאשמעינן שלא היו טובלין בנהרות ביומי ניסן משום שרבו הנוטפין על הזוחלין כ"א במקוה שבבתים ושם לא היו צריכין מפלים כי שם לא יראוה האנשים אך ביומי תשרי שהיו רגאין לטבול בנהרות דאז לא רבו הנוטפין על הזוחלין היו צריכין מפלים שלא יראוה האנשים המצויים שם. וק"ל]: [*סקיטע יוצא בקב שלו] הקשה ר"י לפ"ה אמאי אוסר ר"י הקב לצאת והלא מנעל הוא וגם ליכא למיגזר דילמא (*עייל) [*אנפיל] ואתי לאתויי דהא אינו יכול ללכת בלא הוא וגם [*מה] שפ"ה סמוכות הייינו של עור שעושה לשוקיו כשנקטעו שתי רגליו תימה איך הוא נשען בה והולך על הארץ וי"ל כולה שמעתין כו'. תוך העמוד [*בסי' שנט]:

פרק כלל גדול

[דף עד] **(בורר** [*זה שייך לקמן קודם ד"ה ובסוף פ"ב דיו"ט כו'] ומניח לאלתר פי' ראב"ן לברור ולהניח כמלא פיו ולהכניסן בפיו א"נ לברור כדי סעודתו להתחיל ולגמור אחר ברירתו אבל לאכול אחר שעה נעשה כבורר לאוצר) תנן הזורע והזומר והנוטע ברים מ"ק [דף ב:] משקה מים לזרעים משום מאי מתרינן ביה ומסיק אביי משום חורש ומשום זורע וכתב בס"י הלכך צריך אדם ליזהר במקום שעשבים נזרעים צריכין למים כגון בימות הקיץ שלא ישליך שם מים בשבת ד]לא ירחוץ ידיו ורגליו עליהן ולא ישתין עליהם ואע"פ שאינו מתכוין לגדלם פסיק רישיה ולא ימות הוא ובס"ה התיר להשתין עליהם ולשפוך יין שאינו

הגהות מהר"י והרה"ש א] הדיעה : ב] אפי' רכים : ג] וקשה דבירושלמי : ד] עיין סוף המסכתא : ה] והא דתנא :

הגהות ממ"י א לפני עכו"ם כצ"ל : ב תו"כ : ג צ"ל בקב : ד צ"ל ולא :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] לעיל קאי שהתיר אמירה לנכרי במקום פסידא וכתב שכן התירו גם ע"י קלילה ומדהתירו ע"י קלילה ה"ה במקום מצוה :

וספק

בגדי ישע

פרק ד (א) ושאל ר"ב כו'. שבות דאית ביה מעשה נקרא כשהישראל עושה בעצמו דבר שהוא משום שבות ושבות דלית ביה מעשה נקרא כשהישראל אומר לנכרי לעשות שום מלאכה : (ב) ואם ישאל השואל כו'. ר"ל בלא זאת ל"ק למה לא התיר ע"י נכרי די"ל דמש"ה מותר אף ע"י ישראל משום דאי לא שרית ליה אתי לעשות הוא בעצמו אבל עתה דכתב דבכיבוי לא אמרי' הכי והמעשה היה משום דליקה כמ"ש לעיל בפנים סי' שי"ג א"כ קשה למה התירו ע"י ישראל : (ג) ונראה שר"י לא בא לחלק כו'. ר"ל מ"ש התם ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח הוא פי' את"ק דאמר דאם אפשר בלא הזכרת סכום מקח לא יזכיר אבל אם לא אפשר בלא קציצה בלא הזכרת סכום מקח יזכיר מאחר דחפצי שמים הם :

הדרן עלך במה טומנין

פרק ו (א) נאמרו באיסטמא. לעיל סי' שמ"ה ועיין בתוס' דף נ"ז ע"ב : (ב) לא יעשנו מרדעת כו'. פי' משום דחיישינן שמא יתפרנו בבגדו כיון דאינו יודע היכא כלאים אתי לזלזולי ביה אבל ודאי כלאים מותר דלא אתי לתפור בבגדו כ"כ הר"ן דף קס"ד ע"ב ולקמן ספ"ק דביצה וממילא שמעינן דאין בו כלאים לעשות ממנו מרדעת וכשהוא רוכב עליו הייינו הצעה : (ג) וקשה דבירושלמי אמר ר"ג כו'. שייך לפנים סי' שמ"מ אר"ת דחילופיהן אבל באיש לא גזרינן כו' ועי' בר"ן ר"פ במה אשה דף קכ"ג ע"ב : (ד) וצ"ע כו'. יש מקשין אהא דקאמר וצ"ע אם צריך ליתן מערב הא ע"כ מיירי שיתנו מע"ש דהא קתני בהדיא ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת וי"ל דיש לפרש ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת לשם זה שתצא לרה"ר אבל ליתנו לפיה בשבת שלא ע"מ לצאת בו מותר וכה"ג מצינו בפ' כיצד מברכין החושש בגרונו לא יערענו בתהלה בשבת דפירש"י לכתחלה לא יתן השמן בפיו לשם ערעור כ"א יתנו לשם בליעה ואם בא לשהותו ישהנו ומצאתי בסמ"ג שכתב וז"ל וארם שיש לו ריח הפה מותר לתת פלפל בפיו ולצאת לרה"ר אבל אינו צריך ליתנו מע"ש כמו גרגר מלח פי' דמעמא ובלבד שלא יתן לכתחלה הוי משום שנראה כשנותן בשבת בפיו שרוצה להוליכו למקום אחר דרך רה"ר ומערים להוציאו בענין זה כמ"ש הסמ"ג וא"כ איכא למימר דגבי פלפל ליכא למיחש להכי שהרי נותנו בפיו משום ריח הפה והריח מוכיח עליו שלא להערים נתנו לשם אבל גרגר מלח שניתן שם משום חולי השינים כדאיתא בש"ס ליכא הוכחה ועל כן אסור וכן כל כיוצא בזה וא"כ דעת המרדכי כדעת הסמ"ג והאי בלבד דמתני' לא קאי אלא אגרגר ולא אפלפל : הדרן עלך במה אשה

כל

מלמיח אלא מייבש וכן יזהר אדם שלא ישליך זרעים בשבת במקום ירידת גשמים ששופן להצמיח : ירושלמי ההוא דשטח למוקים קלטה חייב משום מעמר (א) כל שהוא נוגע באוכל חייב משום מעמר אין עמור כו' : [*כאן שייך ד"ה נוכר וכו'] ובסוף פ"ב די"ע (ב) התיר ראבי"ה לתלוש נולה במקום קודם שחיטה ביו"ט : ירושלמי עוף שאין לו גיזה תלישתה הוא גיזתה וחייב : [שם] אמר ר' [*יוחנן] והוא שקשרו אחר התפירות [*פי' קשר אחד] ודקדק רא"מ מדמחייבינן ליה משום תופר ולא משום קושר למדנו שקשר אחד אינו קשר אבל במקום שרגילין לעשות [*קשר] אחד שמתקיים בקשר אחד כגון שקושר (*החבל) [*חבל] אחד בראשו והינו קושר (*בראשיו) [*ב' ראשין] זה על זה נראה לרא"ם דהוי קשר של קיימא [*זה שייך על מה שאסור למתוח חוט התפירה] (ג) *אבל רא"ה כתב דדוקא גבי תפירה שעיקר תיקונו להתפר בלי פירוד ועתה כשנפרד ומהדקו ומכוין למתוח החוט [א][*להתקיים בו ה"ל כתופר מעיקרא וחייב לכן מוהר למתוח החוט] בזרועותיהן ובלידיהן [*שקורין פריזן ...] ואפי' קושרין אותו אינו קשר של קיימא וכן למקטורין ולקמן [*בפ' ואלו קשרים] אפרש ב...:

(*פרק המוציא)

ומביצה (א) קלופה שאלת אמאי לא חיישינן לרוח רעה כדאיתא פרק כל היד [נדה דף יג:] יפה כתבתם דדילמא לא שכיח ביניהו אי נמי כהגי הקדש שעליהן מלילין ושלום הענו מאיר : [*פ' המוליא] [דף עו] כדי שימזוג ויעמוד על רביעית [ב]ויפתה דכוס של ברכה בעי מזיגה במים וקשה מפרק שלשה שאכלו [ברכות נא.] דקאמר ד' דברים נאמרו בכוס חי מלא והתם פי' : [*פ' המלניע] [דף צד] והוא שפירשו כלפי מעלה [פרש"י אותן שפירשו כלפי ראש אצבע וכו'] ור"ת פי' איפכא שכלפי ראש האצבע קורא למטה לפי כשאינו מגביה ידו אלא פושט זרועו מידו כלפי קרקע עומד ראש האצבע למטה ומה שכלפי היד קורא למעלה (ב) ופסק ה"ר יוסף דמספק כו' : [דף צה] התולש מעציץ נקוב חייב (ג) פרש"י כי פוטרין עליו שאינו נקוב בשל עץ אבל בשל חרס שאינו נקוב כנקוב דמי ור"ת פי' (ד) דשל חרס [ג]מהני ביה נקיבה [ושל עץ לא מהני ביה נקיבה] וראיה מגיטין פ"ב [דף כא:] כתבו על החרס של עציץ נקוב :

פרק הזורק

הזורק [ד](*ט') [דף ק] מוליא זית כל שהוא וממלא בתלמוד מפרש טעמא משום דקסבר כרמלית מארעא משחינן ואוירא מקום פטור : [שם] עושה מקום ארבע וממלא קסבר כרמלית משפת מיא משחינן *והלכתא כוותיה וכן פסק רא"ש בשם ר"י וקשה דתנן פרק כילד משתתפין [*דף פז:] גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין הימנה אלא אם כן עשו לה מחילה גבוהה עשרה טפחים (א) וי"ל ההוא בגזוזטרא הסמוכה [לרה"י] הקבוע בארץ והתוס' תי' דהתם הואיל וקבוע (ב) חיישינן שמא יעלה שרטון : עושה מקום ארבע פרש"י שעושה מחילה קטנה ול"נ דכיון דכרמלית משפת הנהר משחינן מחילות י' [בעינן] כדאשכחן גבי גזוזטרא פרק כילד משתתפין [*דף פו.] אלא מאי [ד]מחילות י' (ג) ורוחב ארבע בין המחילות דאין מחילה לא פחות מרוחב ארבע תוס' ורשב"ם פסק דהלכתא כמ"ד מוליא זית כל שהוא וטעמא דמארעא משחינן וכן פסק ראבי"ה : *ואין [*שייך לעיל פרק הזורק ותשובת מהר"ם על דבר בית הכסא] : להתיר ע"י עוקה פי' שיעשו גומא (*על) [*נגד] פי הנקב עמוק י' ורחבה ארבע דהשתא נופלים שופכים מרה"י לרה"י ואפילו נתמלאת העוקה מע"ם אמרינן פרק כילד משתתפין אחד לי עוקה ואחד לי גזוזטרא וכו' עד שופכים מים לתוכה בשבת דה"מ מים דלא מבטלי מחילתא (ד) ותיימי מיא אבל מי רגלים וטלאה מבטלים מחילות דלא עדיפי מפירות דאמרינן בהזורק בור ברה"ר עמוק י' ורוחב ד' וזרק לתוכו חייב מלאה פירות פטור מ"ט מיא לא מבטלי מחילה [פירי מבטלי מחילה] ועל מה שכתבתי שהצואה נופלת על [ה]שיני הכותלים או על דף אחד העשוי מתחתיו ושוב מתגלגל ונופל למטה שהוא מותר משום כחו בכרמלית אין להקשות מהא דאמר פרק כילד משתתפין וגבי גזוזטרא שהיא למעלה מן המים דבריך ע"י מחילות התלויות למלאות ואמרינן עלה בגמרא לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור אלמא אע"ג דאיכא מחילה תלויה המתרת כנגדה למלאות לשפוך אסור כיון דלבסוף נפיק לאבראי חוץ למחילה יש לומר דהלכתא כאיכא דאמרי דאפילו לשפוך שרי דבשל סופרים הלך אחר המיקל וכן פסק ר"י (ה) ולפי' רבינו תם נמי שרי דאף על גב דאסר בגזוזטרא משום דסמוכה לבתים דשכיח בה רשות הרבים מ"מ הכא שרי אפילו לליסנא קמא דאסרי לשפוך דהתם הוא דמתכוין שילא לחוץ כדי שלא יתקלקלו המים שכנגד פי הגזוזטרא שהוא חפץ למלאות מהן ולשתותם וכל שכן לאיכא דאמרי דשרי לשפוך אף על גב דכי שדי נפקי לבראי וניחא ליה דליפקו כל שכן היכא דלא חיים אי עיילי לאהר לתחת רק שיעשה צרכיו ועוד נראה לי דאפילו אם היתה [*הצואה] נופלת מלמעלה למטה להדיא דשרי היכא דאי אפשר בענין אחר כגון שנשברה הדף בשבת שתיקנו נגד פי הנקב שהצואה נופלת עליו משום דגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה בלאו דלא הסור ה"נ שרינן מרה"י (*לרה"ר) [*לכרמלית]* וכן פרשב"ם בפרק [*נ"ל היינו דוקא במקום שאינו אלא איסור מדרבנן] נולב הגזול גבי אבנים מקורזלות מותר להכניס בבית הכסא בשבת ופרשב"ם מדקאמר מותר להכניס אלמא מחוץ למחילה לתוך המחילה קאמר דהיינו מן הבקעה שהוא בכרמלית לתוך המחילה שהוא רה"י ודלא כפירש"י שפי' שם בתוך ד' אמות [בשדה] ואינו מוקף מחילות דליכא אלא איסור טלטול אבנים ומשום כבוד הבריות לא גזרינן והלשון אינו משמע כן כדפרי' מיהו למה היה לו להתיר דבר זה לכתחלה כיון דאיכא [*ס"א דאפשר] בתקנה כל דהוא בדף אחד כדפרישנא לעיל אבל היכא דנשבר בשבת מותר כדפרישית וכן יש בפרק חולין [דף קמא.] האי מאן דסחי מיא לינגוב נפשיה ברישא והאריך עד דמסיק תלמודא ומשני בכרמלית לא גזרו רבנן ועוד מלאתי תשובת ר"י שהולרך לעשות קנה (ו) פחות מג' בגובה י' ושמא לא הולרך אלא לכתחלה (ז) ודבר פשוט הוא דקנה קנה פחות מג' [די] הוא אלא ברוב מקומות לא היו נותנין רשות ליהודי לעשות [*זה] בתוך (*חפירה) [*החפירה] אז יכול לעשות בדף כדפרישית לעיל ושלום מאיר ברבי ברוך ז"ל :

פרק הבונה

[דף קב] (א) **עייל** שופתא בקופינא דמרא רב אמר חייב משום בונה פר"ח קי"ל יש בנין בכלים כרב ובירושלמי גרס (*בשם) [*התם. מ"י] ר' ירמיה [*בשם רב. מ"י] (ב) המרכיב מטה של גילא חייב משום בונה וקי"ל הלכתא כוותיה דרב וכן בסוף כירה [לעיל דף מז:] גבי מטה גללניתא בנין מן הלד הוא משמע דיש בו משום בנין וקשה דהא רב נופיה סבר פרק במה מדליקין [לעיל דף כט.] אין סתירה בכלים דקאמר מסיקין בכלים ואין לך סתירה גדולה מזו וה"ה דאין בנין בכלים ופי' רא"ש רב אמר משום בונה פירוש מרא זו מחוסרת [בנין] בחסרון שופתא הלכך אין בו משום מכה בפטיש שאינו נקרא מכה בפטיש אלא בדבר שאינו מחוסר [בנין] שהכאת הפטיש הוא לאחר גמר בנין ולא אמר רב משום בונה (*כלומר) [*לומר שהוא] חייב משום (*מכה בפטיש) [*בונה] דהא אין בנין [*בכלים] אלא להסירו מטעם מכה בפטיש שלעולם בחסרות בנין לא תהא מלאכת מכה בפטיש [א] ובתוספות תירץ דהא דאמר אין בנין בכלים היינו לענין חזרת דלת בכלי כדלקמן פרק כל הכלים אבל לענין דבר הנתקע בחוזק שייך בהו בנין וכן פסק בספר המלות וראיה מפ' כל הכלים [דף קכב:] דלת של שידה תיבה ומגדל נוטלין ולא מחזירין שמא יתקע ובסוף כירה פסקינן הלכה כרשב"ג דאמר אם היה רפוי מותר : עיין פרק בכל מערבין בתוספות :

פרק שמונה שרצים

[דף קח] **מימלח** לא מלחנא טבולי מטבלנא והא דאמר רבא בס"פ כלל גדול אין עיבוד באוכלין ה"מ שאין חייב עליו אבל איסור דרבנן הוי :

פרק ואלו קשרים

הרי מלינו איסור סחיטה במים הבלועים בבגד וכן פרק החביה [לקמן קמז.] [*נל"ס דזה קאי על הא דאמר דף קיג זימנין דמתווסן מאני במיא ואתי לידי סחיטה וכן מלאתי במ"י] :

הרוחץ במי מערה [ב]משתפג בי' אלונטיות ולא יביאם בידו משום סחיטה וכן פרק השואל [דף קמח:] ופרק המביא כדי יין [בילה דף ל.] דילמא מיתווסי במים ואתי לידי סחיטה והא דאמרי' פ"ב דבילה [דף יח:] נדה מערמת וטובלת בבגדיה וכן פרק בתרא דיומא [דף עז.] ההולך להקביל פני רבו עובר עד טיבורו במים מלוה שאני להכי לא גזרינן שמא יסחוט ואם תאמר אמאי לא אסרינן לגבי רבו משום שרייתו זהו כבוסו והוא איסור דאורייתא יש לומר דלא שייך למיגזר שרייתו זהו כבוסו אלא היכא דאיכא טינוף על הבגד ומעבירו בכך כדאמר פרק נוטל [דף קמב:] היתה עליו לשלשת מקנה בסמרטוט היתה של עור נותן עליה מים עד שתכלה כך פירש רבינו תם בספר הישר אבל רא"ש פי' בספר ירלים הא דתנן פרק נוטל לשלשת אורחא דמילתא קתני שבמקום לשלשת נוהגין מים ובלא לשלשת נמי אסור מדלא תנא להיתרא אלא של עור וראיה מזבחים פרק דם חטאת [דף לד.] זורק סודר למים חייב והיא דנדה מערמת וטובלת וההולך להקביל פני רבו מפרש בבגדי עור *מסיק בזבחים אפילו בעור שכשוך אין כיסכום לא : [*הולרך הספר לומר ומסיק כו' משום דקשה לפי' רא"ש שפי' דההיא דנדה מיירי בבגדי עור א"כ לא שייך כיבוס ולמה קאמר נדה מערמת וטובלת או ההולך לקבל רבו שהיא מלוה הא אפילו בלא מלוה נמי שרי ולכך מסיק בעור שכשוך אין כיסכום לא ולכך שרי דוקא במקום מלוה ולא גזרינן שכשוך אטו כיסכום] :

פרק כל כתבי

שלשה [*כדף קיז כל זה] מחילות בלא לחי (*והו) [*זהו] מבוי מפולש ובתלמוד [דף קיז.] מפרש דתרוייהו סברי להו כרבי אליעזר דאמר תיקון מבוי לריך ב' לחיים ואינו מפולש קרי אותו שיש לו לחי אחד והמפולש זהו שאין לו לחי כלל ולא ניחא ליה לפרש דסבירא ליה כרבנן דאמר תיקון מבוי בלחי אחד והכי הלכתא משום דאם יש בו לחי כתיקונו ואם כן אוכלים ומשקין נמי ליצליכהו ביה כדפריך תלמודא (א) ולא רלה לומר אינו מפולש היינו שאינו מעורב דמשמע שחסר בגוף המבוי וזהו לחי (*אחד) [*אחר] שחסר בו דהכי משמע אינו מפולש גם אינו מתוקן ספר התרומה : *ולית הלכתא כבן בתירא (*תימה)

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] ופסק רא"ש דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואם אבד מפתח של תיבה ישבר לכתחלה כו' והתוס' ובספר אגודה כתב על פסק רא"ש ולא נהגו כן וכן כתב בסמ"ג בשם ר"י חולק על רא"ש וכן כתב וראיה מדתניא פ' כל הכלים דלת שידה תיבה ומגדל נוטלין ומפרש רבא משום דקסבר אין בנין בכלים באשר"י פרק כיצד מברכין :

בגדי ישע

פרק ז (א) כל שהוא נוגע באוכל. פי' כל דבר שנוגע באוכל כלומר שהוא אוכל לאפוקי דבר שאינו אוכל : (ב) התיר ראבי"ה כו'. שייך לפנים סי' שס"ז : (ג) אבל רא"ה כתב. שייך לפנים סי' שס"ח :

הדרן עלך כלל גדול

פרק ח (א) ומביצה קלופה כו'. שייך לפנים סוף סי' שס"ט ושמעתי שדרך הוא לכתוב איזהו תיבות על ביצה קלופה וטוב הוא לזכרון כשאוכלין אותו ושייך הוא קצת לתשובה דעוגה שתרוייהו אוכלין אותו עם כתב שעל גביהן : (ב) ופסק הרר"י כו'. ר"ל מספק יש לאסור בכל ענין כמ"ש המרדכי לעיל ריש סי' שע"ג : (ג) פירש"י כו'. עיין בגיטין דף ז' ע"ב ברש"י ובתוס' : (ד) דשל חרס מהני וכו'. לאפוקי של עץ אע"ג דאינה נקובה כנקובה דמי משום דמלחלח יותר מן החרס :

הדרן עלך המוציא יין

פרק יא (א) וי"ל ההוא בגזוזטרא כו'. הקבוע בארץ ר"ל שקרקע שאצל הים היא רה"ר ולכך חמיר טפי : (ב) חיישינן כו'. ר"ל אע"פ שהמים עמוקים אפ"ה גזרינן דאיכא למיחש שמא יעלה הים שרטון ר"ל שמשפתו יפול לתוכו חול ואבנים עד שלא יהא עמוק י' ואז אפי' אי משפת ארעא משחינן הוא בא מכרמלית כי אין המים עמוקים י' מה שאין לגזור כן בספינה שלעולם אין מהלכת בפחות מי' אבל התם שנשאר קבוע הים שאין שום ספינה הולכת עליו שאין מיירי שם מספינה לכן גזרינן שמא יעלה הים שרטון ולא יהא עמוק י' ויהיה כרמלית אף משפת ארעא והר"ן כתב דשאני התם בגזוזטרא שהוא בנין קבוע ויכול אדם לתקן בה כרצונו משא"כ בספינה מאחר שאין יכול לתקן בו כמו בגזוזטרא הקילו בו ע"כ והייתי רוצה לפרש דגם מ"ש כאן הואיל וקבוע בו הוא תירוצו של הר"ן ואמר דהתם חיישינן כו' ומטרחינן ליה לעשות מחיצה גבוהה י' הואיל שהוא בנין קבוע אבל אינו כן בתוס' אלא הוא שם בהדיא כמו שכתבתי דבספינה לא שייכא כלל הך גזרה והנהו תירוצים אזלו אליבא דמ"ד משפת ארעא משחינן ומשפת מיא הוא כרמלית לכן צ"ל מחיצה י' כמ"ש בעל הג"ה אח"כ כסמוך פירש"י שעושה מחיצה קטנה ברש"י שלפנינו אינו כן אלא אדרבה נראה שהוא מפרש כפי' התוס' ובפירש"י שהיה לפני תוס' היה כתוב עושה מחיצות קטנות וס"ל לתוס' דרש"י מפרש כן משום דמקום ד' ר"ל המחיצות אינן צריכין להיות י' כ"א ד' טפחים ולכך כתבו הם דלעולם צריכין להיות י' ומקום ד' אינו קאי אמחיצות כמו שסובר רש"י אלא קאי אחלל המחיצות שיהא ד' א"כ ברש"י שלפנינו שכתוב בו מקום ד' חלל ד' מוקף מחיצות הוי ממש כפי' התוס' : (ג) ורוחב ד' בין המחיצות. ר"ל שמה שאמר עושה מקום ד' פאי ארוחב והמחיצות צריכין להיות גבוהין י' ע"ש בתוס' דף ק' ע"ב בד"ה עושה מקום ד' : (ד) ותיימי מיא. פי' נבלעים : (ה) ולפר"ת כו'. התוס' הקשו פ' הזורק דף ק' ע"ב על הא דאמר כחו בכרמלית לא גזרו מהא דאמר בכיצד משתתפין לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור משום שהמים נדחו מכחו חוץ לד' אמות ואם הלכה כלישנא כתרא דשרי אפי' לשפוך אין מקום לקושיא זו אבל מ"מ תירצו בתוס' וז"ל וי"ל דגזוזטרא פעמים שהיא סמוכה למקום שרה"ר מהלכת וגזרו כחו דכרמלית משום כחו ברה"ר אבל בספינות דהוי לעולם כחו בכרמלית לא גזרו עכ"ל ולכן קאמר המרדכי ולפר"ת נמי כלומר שהוא לא תירץ הקושיא במה שהלכה כא"ד אלא תרצה משום דסמוכה לרה"ר וא"כ לפ"ז בכה"כ שג"כ סמוך לרה"ר נמי יש לאסור אפ"ה יש להתיר דהתם דאסור היינו משום דמתכוין שיצא לחוץ כו' ה"נ שרי מרה"י לרה"ר היינו דוקא מקום שאינו אלא איסור דרבנן דצואה לאו דרך הוצאה היא כ"כ מהר"ם איסרל"ש ז"ל ומ"כ ע"ז וקשה על דבריו שהרי כתב הר"ן סוף דף קל"ו ע"ב וז"ל איכא למידק לדידן דקי"ל כר"ש דמלאכה שאצ"ל דפטור עלה אף המוציא מת לרה"ר וקאמר דליתא לקושיא זו שלא התירו מפני כבוד הבריות אלא בדבר שעיקרו מד"ס כגון כרמלית אבל לרה"ר לא כו' וסוף דבריו דכל היכא דאיכא גררא דאיסורא דאורייתא לא שרו רבנן אבל אני מצאתי בספר אחד שטוגה במקום לרה"ר לכרמלית וכן נכון : (ו) בפחות מג' בגובה י'. ר"ל הוצרך לעשות מפי הנקב ולמטה מחיצה גבוהה י' ואף שהמחיצה אינה שלימה אלא יש אויר בין כל קנה לשל מטה הימנה פחות מג' : (ז) ודבר פשוט הוא דקנה קנה פחות מג' מחיצה הוא. דמאחר שבין כל קנה פחות מג' כלבוד הוא וכאילו היתה מחיצה שלימה לכך א"צ לעשות דף אחד שהוא שלם וגבוה י' אלא ברוב המקומות לא היו נותנים הנכרים רשות ליהודים לעשות בה"כ בתוך החפירה ר"ל אותה החפירה שמדבר ממנה מהר"ם היינו בחפירה שהוא סביב לעיר גלויה לכל כעין בקעה כמ"ש בפ' הזורק דחפירה מקפת את העיר ולכך לא היו הנכרים נותנים רשות ולא היו הישראלים רשאין לעשות כן בקנה קנה בפחות מג' אלא כך היו יכולין לעשות בדף א' שלם שזה לא היו הנכרים מוחים כי אז לא נראית הצואה שהיא נופלת בצד הפנימי של דף ומבחוץ אין נראה כלל לכך אמר מהר"ם שיעשו דף אחד שלם אבל לענין הדין דבר פשוט הוא דקנה קנה פחות מג' מחיצה מעלייתא היא :

הדרן עלך הזורק

פרק יב (א) עייל שופתא כו'. עיין לעיל סי' שע"ם : (ב) המרכיב מטה של גילא. ר"ל המחבר מטה גללניתא שרגילים לפורקו :

הדרן עלך הבונה

פרק טז (א) ולא ר"ל אינו מפולש היינו שאינו מעורב. כלומר לעולם תוקמא כרבנן דר"א ורקשיא לן כל אוכלין ומשקין נמי ליציל היינו משום שאינו מעורב להכי אוכלין ומשקין אסור וקאמר ח"א דלישנא דאינו מפולש משמע שאינו מפולש בלי שום תיקון אבל גם אינו מתוקן בכל ת קט והיט

שיש

[*תמה] אבא מרי הר"ר מרדכי ז"ל על פסק האלפס (ג) דהא קיימא לן כרבנן דאמרי תיקון
מבוי בלחי אחד וא"כ אפילו אוכלין ומשקין נמי נציל: מצילין מזון א שלש סעודות כו' אומר
ר"ת מה שלא התירו אלא רק כלים הצריכין לו ודוקא שלש סעודות זהו דוקא כשהדליקה באותו
בית דמתוך שהוא בהול אי שרית ליה טפי אתי לכבויי אבל כשהדליקה בבית אחר מותר
להציל כל מה שיחפוץ לחצר חבירו מעורבת. [דף קיז] מצילין מזון שלש סעודות ומפרש רבא
טעמא מתוך שאדם בהול דילמא *אתי לכבויי ופריך אביי והתניא נשברה לו חבית בראש
גגו הקשה ה"ר פורת אמאי לא פריך ממתני' [*דף קמג:] חבית שנשברה מצילין ממנה
וכו' והירץ דאיכא לאוקומי כגון שהחבית בכרמלית [*פי' וחיישינן שמא יעביר כלי ד' אמות בכרמלית
תוס'] אבל בהך ברייתא קתני בהדיא בראש גגו ור"י תירץ דהתם מיירי כשנשפך היין לארץ
דחיישינן שמא יספג ואמר ר' שמואל בשם רבינו תם דדוקא נשברה לו חבית אבל נסדקה
ועושה טיף טיף מותר להביא כלים לקלוט ולצרף דאינו בהול כל כך להביא כלים דרך רה"ר
כמו נשברה: כמה דאפשר לשנויי משנינן כתב רא"ש כל משא שלנו הנקרא פל"ה בלע"ז מותר
לטלטלו לצורך להוציא בו את הפת שקרמו פניו מע"ש קודם שקדש היום והגיע למאכל בן
דרוסאי שאין זו מרדה שבימיהם וא"ת כיון דצריך לאכול בשבת ויו"ט פת א"כ קשיא דאמרינן
בע"פ [דף קכ.] אלא לילה הראשון חובה (ג) מכאן ואילך רשות (ד) י"ל דיכול לאכול סופגנים
ואיסקריטין וכן נמי קשה הא דאמר בפרק ב' דסוכה [דף כז.] דילפינן ט"ו ט"ו מחג
המצות ולילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות יש לומר דיכול לאכול פחות מכביצה חוץ
לסוכה (ה) אבל רא"ס פי' בספר יראים שתי סעודות פירוש שתי שביעות [*ואותן ב' שביעות]
יחלק לשלש סעודות וה"ר ישראל כתב בתוספותיו דהמפסיקין על שולחנם ומברכין ברכת
המזון בין שני תבשילין טעות הוא בידם ולא יצאו משלש סעודות: [*קאי על מה שכתב בפנים
בסי' ת' נר שעל הטבלא וכו' עד המסתפק ממנו חייב משום מכבה ועל זה קאי ולפי מה כו'. כ"ה במ"י]
(*לפי) [*ולפי] מה שפי' בערוך גבי מסוכריא דזייתא ולקמן אפרש בפרק תולין בע"ה דלא
מודה ר' שמעון בפסיק רישיה אלא היכא דמהאי מיניה ניחא דהכא הנשפך אזיל לאיבוד
ומיהו בירושלמי פרק כירה גרס תניא נר שהוא תשא מונח על גבי הטבלא א[מטלק
הטבלא] והנר נופל אמר ר' יוחנן קרוב זה לבא לידי חיוב חטאת (ו) לפניו משום מבעיר
לאחריו משום מכבה (ז) שמואל בר אבא אמר קמי רבי יוסי בכבה ולא גרים [אי כבתה] כבתה
אמר ליה תנוח רוחך: [דף קכב] בד"א כשאין מכירו פי' ריב"א אפי' בפניו דאי שלא בפניו
פשיטא כיון דאין מכירו ואינו בפניו אז לא עשה כלל בשבילו כתב רא"ס אפילו אם אינו
מכירו ואמר הנכרי בפירוש שלצורך ישראל הוא עושה או מתקן הנכרי אם לישראל והלך
הנכרי אסור ליהנות ממנו שבכל אלו נאמר וירא' מאלהיך ואין מערימין בכך: [דף קכא] נכרי
שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה אבל קטן כו' אוקימנא הכא ואף ביבמות בפרק
חרש [דף קיד.] בקטן העושה לדעת אביו אבל נכרי לעולם אדעתא דנפשיה עביד וכתב
רא"ס תשב עבד נכרי או שפחה המושכרים לשנה או פחות נמי אדעתא דנפשייהו עבידי
בשביל ריוח שלהן ואין עליו למחות דדמי קצת לשילוח איגרות דאמרינן בפ"ק [דף יט.] דאם
קצץ לו דמים מותר וכן עושין על ידם לחולה שאין בו סכנה כמו בשאר נכרים ונכרי שעושה
לו מדורה לעצמו בבית ישראל אין צריך למחות בידו דאמרינן פרק ב' דכריתות [דף ט.] ר"ש
אומר אחד גר תושב ואחד עבד ואמה התושבים עושין מלאכה לעצמן כישראל בחול ופסיק
הלכתא כרבי שמעון ושלום העני מאיר: [שם] (ה) כאותן של בית אביך פי' דניטלין בשתי
ידים דלקמן בפרק כל הכלים [*דף קכב:] אפילו אביי דמחמיר טפי שרי בכלים הניטלים
[*בב' ידים והיינו דקבעי מיניה קרונות אע"פ שמלאכתן לאיסור אי ניטלין] באדם אחד או
בשני בני אדם דפשט לו בשני ידים להתיר [ואכתי] מיבעיא ליה בב' בני אדם וכן בפרק
כירה לא אסר אלא של חוליות וכן פר"ת וריב"א [מתוספת הרב] רבינו ישראל (ט) אבל
רא"ס כ' משם פר"ח דבב' ידים לא איפשיטא*: [*כאן שייך אבל אם בשביל ישראל כו' הנכתב לקמן].

פרק כל הכלים

[דף קכה] *פקק [*כאן שייך ד"ה זיירי דעצר וכו' עד מי איכא מאן דשרי שנכתב לקמן] החלון רבי
אליעזר כו' פירש"י דהאי חלון למעלה בגג אבל מן הצד לא שייך איסור
אהל והביא ראיה מפרק כל גגות [*דף לג] אמר שמואל נגידו לי גלימא אהדריניהו רב לאפיה
וכו' עד ולשמואל למ"ל בהא אמרינן זה מטלטל עד עיקר מחילה משמע דאי הוה סבר כרב
דאסור לטלטל בחצר בלא מחילה לא הוה קשה ליה למ"ל דעבד הכי ואמאי אדרבה כ"ש דקשה
טפי היכי עביד מחילות בשבת אלא ש"מ דמן הצד אין בו איסור עשיית מחילות ורב דקפיד
דאהדרינהו לאפיה לאו משום עשיית מחילה אלא שהיה מקפיד שהיו מטלטלין [גלימא ד' אמות]
בחצר דלית ליה שבת הואיל והותרה הותרה ולא נהירא לר"ת מדנקט במתני' פקק החלון ולא
נקיט ארובה משמע דמן הצד איירי דבגג קרוי ארובה כדתנן [ביצה דף לה:] משילין פירות
דרך ארובה ועוד דסוף פרק מי שהוציאוהו מוכח דאיירי מן הצד דמייתי לה על עשיית דופן
ע"כ נראה לרבינו תם דעשיית אהל עראי שייך נמי מן הצד (א) כל היכא דהמחילה מהניא
להתיר דומיא דדופן שלישית דסוכה אבל מחילה הנעשית גכי הסיא דפרק כל גגות או דומיא
דדופן רביעית של סוכה מותר לעשות כיון דבלאו איסי משריא ורב שהקפיד בפרק כל גגות
איכא למימר דאעשיית מחילה נמי הקפיד כיון דהמחילה נעשית להתיר ומאן דשרי תוספת
אהל אפי' באהל של מעלה נמי שרי כדמוכח בפרק בתרא דעירובין [*דף קב] גבי הגהו
דיכרי דהוו בי רב הונא וכו' ובפרק הישן [סוכה דף כז:] גבי עובדא דרבי אליעזר ששבת
בסוכתו של רבי יוחנן בר' אלעאי בקיסרי וכו': ז"ל כרוך בודיא ושייר בה טפח כתב רא"ס
ואם לצדדין עושהו לצניעות מותר לעשותו לכתחלה כדאיתא פרק כל גגות אמר שמואל נגידו לי
גלימא וכן בפרק מי שהוציאוהו הא בדופן שלישית הא בדופן רביעית: (*לא נקט ארובה
משמע דמן הצד איירי דבגג קרוי ארובה כדתנן משילין פירות דרך ארובה ועוד דבפרק מי
שהוציאוהו כו' כל הכלים כו'): [דף קכג] זיירי דעצר כמו קרשים שכובשין בהן את הבגדים
כדתנן מכבש של בעלי בתים (*זירי) [*מזורא] דתביט ביה (*כלים) [*כלי] עץ שהכובס
מכה בו את הבגדים על האבן בעת שמלבנו שיכי יתדות תרגום סיכי והם מוכנים לנער
בהן משי וכיוצא בו כך פירש בערוך ואלו מקפיד עליהן שלא יפגמו ושלא יקרעו הבגדים
והמשי ומסיח דעתו מלטלטלן ונעשים מוקצין: [שם] מחט של יד ליטול בה את הקוץ והיינו
לצורך גופה וה"ה לצורך מקומה דשרי כדין דבר שמלאכתו לאיסור והא דנקט ליטול בה את
הקוץ משום חדוש דאע"ג דחביל ומוציא דם שרי כדאיתא פרק הנחנקים [סנהדרין דף פד:]
משום דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור עליה כר"ש ואע"ג דאיכא איסורא דרבנן בעלמא
הכא שרי משום צערא כמו מפיס מורסא דפטור ומותר כדאיתא שילהי האורג [דף קז.] מיהו
אסור ליטול בה"ר כשסוגר בה מפתחי חלוקו דאינו תכשיט ולא הששה בצעיפה אבל במחט
שאינה נקובה שיש לה ראש מצד אחד כעין אשפינגל"א בלע"ז (ג) היא נקראת תכשיט האי מחט
מחט שלימה וה"ה בגולמי דהתניא מחט בין נקובה בין אינה נקובה מותר לטלטלה ומוקי
לה בתלמודא בגולמי דמימלך ומשוי ליה מגא אבל ניטל חידודה או עוקצה הרי היא אסורה
א] דהתם זורקה בין גרוטאות: והכי אמרינן פרק תולין [דף קמ:] נורפין מלפני (*וכו')
[*הפטם] ואמרינן בגמרא ואבוס של קרקע מי איכא מאן דשרי (*וכו' וכן) [דף קכו] ה[*כל
כיסוי הכלים שיש להם בית אחיזה וכו' אר"י והוא שיש תורת כלי עליהם] פרש"י שהכיסוי
ראוי להשמיש לעצמו אבל מה שהוא ראוי לכסות לא מיחשיב ליה להיותו מטלטל אם אין לו
תורת כלי לדבר אחר והקשה ר"י והלא שברי כלים דלא הויא אלא חספא בעלמא אמר [לעיל]
דמטלטל הואיל וחזי לכסויי ביה מנא ופר"ח דתורת כלי דבעי היינו תורת כלי לכיסוי וא"נ
שיהא ראוי להשמיש אחר ומיהו בעי תורת כלי שיפחו ותקנו לכיסוי אבל אם מצאו כך בין
הצלים (ג) כיון* שלא עשה בו מעשה [*וההוא דשברי כלים כיון שהיה כבר כלי א"צ לעשות בו מעשה]:
לצורך הכיסוי אין תורת כלי עליו ואסור לטלטלו: (ד) *(ופסק ר"י) *אבל אם בשביל ישראל
עשה צריך להמתין בכדי שיעשו דתנן במסכת מכשירין מרחץ המרחצת בשבת אם רוב העיר
ישראל יכשירין בכדי שיעשו וכדאמרינן בפ' אין צדין [ביצה דף כד:] נכרי שהביא דורון לישראל
אם ישנו במינו במחובר אסור לערב בכדי שיעשו וכן בפ"ק גבי עססיות והורמסין ולא יחם
כתוס חבית של מים ואם עשה אסור בכדי שיעשו אע"ג דליכא רק איסור דרבנן שמא יחמם
ואע"פ שיש לדחות ולומר (ה) דשייך התם איסור דאורייתא מ"מ כיון שאין ראיה להתיר צריך
[להזהיר ולהחמיר] ור"ת התיר קיבולת [*שהנכרי מקבל עליו לבנות ביתו של ישראל ובונה אף
בשבת דנכרי קבלנותיה קעביד כדאמר הכא גבי שדה ועוד הביא וכו' מ"י] לבנות בית והביא
ראיה מפ"ק [דף יז:] דשרו ב"ה לתת עורות לעבדן וכלים לכובס עם השמש ואפילו מידי
דפרהסיא שרו כגון לתת חטים לתוך הריחים מע"ש וטוחנת כל השבת ש"ה קיבולת והא דאמר
(*כו') [*פרק מי שהפך מקבלי קיבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר מפרש לה ר"ת
באבל] ור"י אומר דמהניא דעורות לעבדן וכלים לכובס אין ראיה דמידי דתלוש הוא ומחטין
לתוך הרחים אין ראיה דהתם המלאכה נעשית מאליה ודוקא גבי שדה מותר משום דרגילות
לקבלו באריסות אבל בית רגילות להשכיר שכיר יום ולא יאמרו הרואים קבלנותיה קא עביד ואפי'
לתקן אבני גזית ולפסלן ולתקן הקורות והנסרין רחוק מן החומה שאינו נראה בשביל אותה
חומה בהא מסופק ר"י הואיל ולורך מחובר הוא (ו) ורבינו משה בר' מיימון אסר בפ"ז
דשבת והא דאמר שדהו לנכרי שרי הייתו דוקא להשכיר לשליש ולרביע דהיינו אריסות אבל
קבלנות כגון אתן לך מעות כך וכך ותחרוש לי שדה שלי או תקצור בכך וכך אסיר אם עושה
נכרי בשבת: ואם בא לחשבון אסור פי' אם לא התנו מתחלה ולקח לנכרי דמי שבת מעצמו
בלא נווי ישראל ה[ואמר ליה כמה שבתות נטלת אטול גם אני כנגדן ימי החול אסור משום
דהנכרי הוא כשכיר שבת ושלוחו של ישראל הוא וה"ה בתנור ובמרחץ כמו בשדה ובכרם
ולא כדברי המתירין בתנור ומרחץ משום דאין מתכר בחלקו של ישראל באותו טורח שטורח
נכרי בשבת כמו בחרישה ובזריעה והא ליתא דהא תניא בתוספתא דמסכת דמאי פרק
המקבל שדה ישראל ונכרי שלקחו מרחץ בשותפות לא יאמר לנכרי טול חלקך בשבת ואני
בחול ומרחץ כתנור דמי: [*ע"כ שייך בפ' כל כתבי וכאן מתחיל פי' מפנין] *ירושלמי רבי זעירי
שאל רבי יאשיה כמה שיעור הקופות אמר ליה נלמוד סתום מן המפורש דתניא המן בשלש
קופות של שלש סאין תורמין את הלשכה [*קאי על מה שמדדין את התינוק בשבת] אימתי בזמן שנוטל
אחת ומניח אחת ומיהו מותרין לישא אותו (*לחצר) [*בחצר] כדתנן נוטל אדם את בנו כו':
*כ"ז שייך לסוף פ' כל כתבי

הגהות מהר"י והרה"ש א] בטילה דאדם זורקה וכו':

הגהות ממ"י א נ"ל מנער: ב נ"ב דעבד הכי: ג נ"ב לצניעות: ד קאי אפנים לעיל סי' תקע"א קודם בפרש"י ורי"ב: ה והתנן כו' ואר"י כו' ופרש"י כנ"ל ג"מ: ו נ"ב וכו': ז נ"ל ממתין: ח נ"ל ואם:

שלטי הגבורים

א סעודה שלישית של שבת אם יש בה קידוש על הכוס והם לאו. תשובה אינה טעונה כוס דאפשר שיכול
להשלימה במיני תרגימא ופוק חזי מאי עמא דבר ואין א' מקדש בה על הכוס ומ"מ מה שאמרתי שאפשר
להשלימה במיני תרגימא בלא פת יש לדקדק בה ואין כאן מקומו. אדר"ת: סעודה שלישית ס"ה כתב וכן כתב
הר"ם דצריך לאם ולפי דבריהם שבת רצה והחליצנו בברכת ג' צריך לחזור א"ל ר"ת אומר דיוצא במיני תרגימא
ולפי דבריו א"צ לחזור וטוב שיתפלל יחיד מנחה קודם שיאכל סעודה ג' ואפי' דאסר ר"ת לאכול ולשתות מנחה
למעריב היינו כשמתפלל מנחה בצבור וכן מהר"ם היה נוהג להתפלל מנחה ביחיד קודם סעודה ג' וכשהלך לבהכ"נ
היה מראה עצמו לצבור שהיה שותה באבות ובהודאה עמהם. פסקי מהר"ם: חייב אדם לבצוע על ב' ככרות בשבת
במנחה ואין רגילות לבצוע על ב' ככרות והטעם לפי שמן שני עומרים שהיה להם בע"ש עשו ד' ככרות לב' ימים
ב' ליום הרי א' ליום ו' וא' לליל שבת וא' לשבת שחרית הרי לא נשאר לשבת במנחה אלא ככר א' ועוד כי
אותה סעודה יוצא אפי' במיני תרגימא ושמעתי שאדם גדול בוצע במנחה על ב' ככרות ומקדש קידושא רבה
כמו בשחרית. עכ"ל תוס' מצאתי: שאלו מקמי רב נטרונאי גאון אם ביו"ט צריכין לבצוע על ב' ככרות אם לא
והשיב ודאי צריך לבצוע ביו"ט כמו בשבת דמה טעם נתחייבו בשבת לבצוע על ב' ככרות אין זה אלא משום המן
שלא ירד בשבת הוזהרו ישראל ללקוט להם משנה וא"ר אבא חייב אדם לבצוע על ב' ככרות בשבת וביו"ט נמי כיון
שלא ירד מן ביו"ט חייבים אנו לבצוע על ב' ככרות ומנין שלא ירד מן ביו"ט שכן שנו חכמים ששת ימים
תלקטוהו וגו' ר' יהושע אומר למדנו שאין יורד בשבת ביו"ט מנין ת"ל שבת לא יהיה בו ביוה"כ מנין ת"ל לא
יהיה בו: הלכתא בשבת אסור ליקח אווזים ותרנגולים ותיות שיש לו לאדם בתוך ביתו כגון צביים במגדלן
בביתו אבל בהמות מותר כגון פרות ורחלים ושאר בהמות וחתול מסתברא שלא ליקח בשבת והכי תניא בתוספתא
הלד אווזין ותרנגולים ויוני הרדסיאות פטור מכלל דאסור לכתחלה. אכ"ן: שאלה מי שאין לו פת בשבת מהו
לומר לנכרי להביא לכבוד שבת. תשובה נ"ל דאסור לכ"ע אפי' לר"ת ז"ל שהתיר מים שהובאו מרה"ר לרה"י
משום דלא אהני לן שום דבר שהרי יכול לילך שם לשתות ולא אסרו אלא מה שלא אפשר לנו אלא ע"י מלאכה
הנכרי כהדלקת הנר וכמעשה דשמואל מ"מ יש כאן שני איסורין הא' קניית הלחם שאע"פ שהביאה ע"י נכרי
הא איכא משום שבות ואפי' אמר לו כן קודם שבת יש בו משום שבות כדאמר בפ' השוכר במעתא מהו
לומר לנכרי תסום פרתי ודוש בה ועוד שבות אחר דהיינו שיאמר לנכרי שיביא לו ואפי' יביא לו בשבת
אסור כטלטול אבנים והנר שאסור באמירה לנכרי וכל שכן כזה שאפשר שירכב בשבילו. אדר"ת:
מכאן

בגדי ישע

שיש לו לחי א' וחסר לחי א' לאפוקי לרבנן יש זית חסר כלום כיון דאית ליה לחי א' ולא הו"ל למיקרי
מבוי שאינו מפולש רק מבוי שהוא בהכשרו: (ב) דהא קי"ל כרבנן דאמרי תיקון מבוי בלחי א'. ואם
איתא דהלכתא כרבנן דבן בתירא א"כ הו"ל לחי א' ונציל ביה אפי' אוכלין ומשקין אלא ודאי הלכתא
כבן בתירא דמציל ספר למבוי מפולש דהיינו שאין לו לחי כלל דאז שפיר אין מצילין אוכלין ומשקין
כיון דאין לו לחי כלל ומהכא משמע דשפיר גרסי' לעיל בפנים דף ע"ה מסקינן דמצילין כתבי קודש מפני
הדליקה אפי' למבוי המפולש: (ג) מכאן ואילך רשות. שא"צ לאכול בסוכה וא"כ ע"כ אינו אוכל דבר שמברך
עליו והיאך אמרת בפנים דבשבת ויו"ט דלא סגי דלא אכיל דבר שמברך עליו והכא ליכא לשנויי שאוכל
אסקריטין וסופגנין שהרי הם אין צריכין סוכה ומשני די"ל דיכול לאכול פחות מכביצה חוץ לסוכה נלע"ד דהכי
פירושו ובזה יאכל כמה פעמים ביום עד שישבע ויהיה חייב לברך בהמ"ז אבל מ"מ מהסוכה פטור כיון שאוכל
אכילת עראי (מדנן שלא הגיע זמנו לעשות) מצאתי: (ד) י"ל יאכל סופגנין ואיסקריטין. ר"ל דוגמת מצה
עשירה שהוא דבר שחייב לברך עליו המוציא ובהמ"ז ואינה נקראת מצה כדינה לצאת בה לילה ראשונה
שהוא חייב לאכול מצה: (ה) אבל רא"ם פי' כו'. שייך ג"כ לפי' שצ"ז אמ"ש ויש מביאין ראיה מפ"ק דפסחים
כו': (ו) לפניו משום מבעיר. ר"ל אם מטה השמן לפניו אז יהיה מבעיר ואם יטה השמן לאחוריו אז
מחייב משום מכבה: (ז) שמואל בר אבא אמר קמי דר' יוסי בכבה. פי' דוקא כשכבה אז מנער את
הטבלא אבל כשדולק אסור: (ח) באותן של בית אביך. עיין בש"ס סוף דף קכ"א וריש קכ"ב א"ר חנינא
פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל ר' זירא כו' א"ל באותן של בית אביך ופי' הספר דר"ל
באותן של בית אביך שהיו ניטלין בב' ידים דהא אפי' אביי דמחמיר טפי לקמן פ' כל הכלים דף קכ"ב ע"ב
אפ"ה מתיר התם בב' ידים והיינו דבעי את"כ בקרונות בניטלין בידו אחת או בב' בני אדם ר"ל לאחר
שפשט ליה בסמוכות דמותר לטלטלן אפי' בניטלין בב' ידים מיבעיא ליה אם מותר לטלטל אפי' אם אינן
ניטלין אלא בב' בני אדם והא דבעי מקרונות ולא בעי כן בפמוטות הכל א' הוא: (ט) אבל רא"ם כתב
כו'. ס"ל כרש"י שפירש באותן של בית אביך ר"ל דניטלין בידו אחת וקרונות ופמוטות אין דינם שוה
אלא קרונות קילי טפי מפמוטות לכן בעי בקרונות בניטלין באדם א' כו' אך הלשון שאמר לא אפשיטא
קצת מגומגם דלפירש"י שפירש דמ"ש באותן של בית אביך ר"ל שהיו ניטלין ביד אחת א"כ ממילא נפשט
דבניטלין בב' ידים אסור לטלטלן ואפשר לומר דה"ק לא איפשטא לדידן דאין אנו יודעין אם פי' באותן
של בית אביך שהיו ניטלין ביד אחת או בב' ידים: הדרן עלך כל כתבי
פרק יז (א) כיון דמחיצה נעשה להתיר. ר"ל לפי סברתו שסובר דאסור לטלטל עד עיקר המחיצה:
(ב) היא נקראת תכשיט. ומותר לצאת בה כשהיא בצעיפה או במפתחי חלוקה דבודאי בזה
ליכא למיחש דלמא שלפא ומחויא דא"כ תגלה בשרה או יפול צעיפה כמ"ש לעיל סי' שנ"א: (ג) כיון
שלא עשה וכו'. וההיא דשברי כלים כיון שהיה כבר כלי א"צ לעשות מעשה: (ד) ופסק ר"י כו'. ר"ל
שפסק כר' יוחנן כמ"ש בפנים סי' ת"ז: (ה) דשייך התם איסור דאורייתא. ר"ל אם היה מחתה מ"מ צריך
ליזהר ולהחמיר וכו' כמו שהוא בפנים סי' ת"ם שצריך ליזהר ולהחמיר אפי' בבא מחוץ לתחום לאסור בכדי
שיעשו אע"פ שלא יכול להיות שם שיבא הישראל לידי איסור דאורייתא: (ו) ורמב"ם אוסר. פי' אפי'
בזה

(יפרק שבעה עשר)

תסג (א) **על** היולדת בשבת אמר אמר ה"ר ברוך לשחוט לה תרנגולת בשבת כי טוב להאכילה נבילה שהיא איסור לאו מלחלל שבת ונראה דאין מדקדקין כדאמרינן פרק בתרא דיומא [דף פד:] דאין עושין דברים הללו ע"י נכרי (ב) אלא בגדולי ישראל ואמר נמי בהדיא "הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות מבית דין ואמרינן בירושלמי הנשאל מגונה והשואל שופך דמים והא דמנחות [דף סד.] [דמחלק] בין "שני תאנים בין שני עוקצים מיירי בחולה שאין זמנו בהול אבל כאן זמנו בהול ביום ראשון ללידה ועוד נראה לומר דאפילו ביום שני או ביום שלישי ללידה מותר לשחוט אם יש לה צורך קודם שיאכילוה נבילה שמא תמנע (ג) ויש מפרשים דתקלה דאכילת איסור מגונה כדאמריק [חולין דף ז.] לדיקים אין הקב"ה מביא תקלה עליהם א] ומביא תקלה אפילו באיסור שקילה כדר' ישמעאל קרא והטה [שבת יב:]: ["בן ח' כגון] (ד) כלה אלמנה שנשאת ועיברה בשבוע הראשונה והלך לו החתן למדינת הים וילדה לח' וכן אשה שלא שמשה לזמן מרובה ושימשה ועיברה מיד והלך לו בעלה בדרך רחוק ושוב לא שמשה וילדה לח' ובהכי נמי משכחת בבתולה שנשאת ט':

"וכאביי עבדינן ולא מחללין שבת כו' וכן פי' רבינו חננאל אבל ב] רח"ס פסק דספק נפשות לה'[דף קכט] בין שאמרה צריכה בין שאמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת ה"ג בפרש"י וכן פי' ר"ת (ה) ובאלפס וברוב ספרים וכן פירש "הלכה למעשה (ו) בפ' בתרא דיומא: חולה אומר צריך ורופא אומר תהד אינו צריך"י בר שלמה היה מפרש כל האי צריך דמשמעתא שנראה לו סימנים אם לא יאכילוהו דסבור להסתכן בכך (ז) וגם יש ספרים שכתבו אמילתא דר' ינאי חולה אומר צריך ט' עד פשיטא ספק נפשות הוא מהו דהימא איבעותי מיבעית סבר אי לא אכיל מיית קא משמע לן וכל הני דמייתי בגמרא הם היו בקיאים ברפואות וידעו שהיה סכנה בדבר כגון הדלקת נר ושבירת דלת לתינוק ונראה דאין אנו בקיאין בענין האכילה כמו השולה ואם אמר החולה לא אסתכן בכך למות אם לא אוכל אסור להאכילו ודוותה לענין חילול שבת תדע מדאמריק [ע"ז דף כח:] גבי עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת ומפרש משום דשורייני דעינא בלבא תליין אבל משום איבוד העין לא ור"ת נחלק עליו והורה הלכה למעשה ליותר וזה לשונו וכי חולים נביאים הם או בקיאים הם אך כיון שיודע החולה או החיה שהיא שבת או יום כפורים ואומר צריך ואינו יכול לסבול מחמת החולי מאכילין אותו ואפילו סבורים החולים שאינן מסוכנין (ח) שהיכן מצינו סכנה לנשיכת כלב שוטה למות או כההיא דרב אבי ומר זוטרא ["כפ' אע"פ דף סא.] ואע"פ שרוב חולים לחיים הקילו בפיקוח מספק וכן בטירוף דעת (ט) וליסנא דמיית אל יטעך שכן לשון התלמוד דא"כ דדייקת ליסנא מאי ספק נפשות אלא האי מיית שמתירא לחלות ולהתקלקל והדבר פשוט ר"ת שאם שואל לאכול או לשתות שמותר להאכילו ולהשקותו כי חסרון האוכל מכאיב הלב ומתוך כך הוא מתעלף ופעמים אינו מתרפא ואפילו דהשון אחד מאיבריו אני קורא בו סכנה ומחללין עליו את השבת כדאמר גבי מכה של חלל אע"פ שרובן אינם מתים בכך וכן עוברות המריחות אנו רואין שאינן מתות והתירו להאכילן אלא כל חסרון הגוף וחסרון אבר ועובר ס"ה הוא לא ולמד מתים ועוברה ומקיז דם וגלמון שהתירו לעשות מדורה לשם אפילו בימות החמה אע"פ שאינו סבור למות בכך ואם שמואל רופא היה נ"כ חכמים ידעו ברפואות קלה ואמרו לב יודע מרת נפשו (י) ואם מיתה דוקא כל אדם בקיאים בכך וחזור בך מלהסתפכי מימרא אלא אפילו עומד וצוח שלא ימות כיון שאנו אומדים אותו ["שאינו יכול לסבול] מותר ונפלא בעיני רבי אבי"ה שפסק אפילו בדאבון אבר אחד שיש להשיב עליו מעין שמרדה ובתלמוד מפרש: ["פרק חולין] [דף קלט] (יא) כגון שאין בו קיסמים דקים והטעם משום דיכולין לשותן כן מקודם ומשום פזיזה ליכא למיגזר אע"פ שכן מים שהרי משמרת עשויה לכך ולא קפיד בליבונה כדאמר גבי פרוונקא בפרק במה טומנין [לעיל דף מח.] ומכאן הורה ר"י ["וכו']:

פרק (ישמונה עשר ותשעה עשר) [יחבית]

[דף קמח] **ורבי** יוחנן אמר אחד כבשים ואחד שלקות כו' פר"ח כו' (א) באלפס מה שדקדק ר"ח מדלא מפליג ר' יוחנן משמע דמיירי אפי' לתוך הקדרה אין זה דקדוק דהא רב ושמואל נמי אסרי סתמא בשלקות ומימיהן ואע"ג דשרו לסחוט ("לגבית) ["לקדירה] אבל ענבים לתוך הקדירה ומה שדחה דברי המעמידים דברי רב ושמואל ביו"ט הור"ת שהדין עמו אבל דברי רב חסדא ["מיירי] [ביו"ט] כדפירש לעיל: [דף קמו] סובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות בבילה פרק המביא ["דף לג:] מוקי לה במוסתקי ופרש"י דהיינו חבית שבורה שמדבקים שבריה [בשרף] של עץ שעושין ממנו זפת משום הכי דוקא שרי "מחמת גריעותה דלא חיים ולא חיישינן שמא יתכוין לעשות כלי וכן טולה שמעתא דספא במוסתקי וכן משמע בפ' בכל מערבין [עירובין דף לד:] נתן את העירוב במגדל [ונטל] בפניו ואבד המפתח ומשמע דאסור לשבר המגדל כדי ליקח את העירוב "תוס' אמנם בגמרא ירושלמי פרק בכל מערבין מצאתי הדא דאיתמר במגדל של אבן אבל במגדל של עץ נעשה כשובר החבית לאכול ממנו גרוגרות ("מפרקי' דר') ["הר"ר] אליעזר ["מכרים. מ"י]: ["ס' חולין] [דף קמא] (ב) דילמא אתי לאשויי גומות אע"ג דרבא ס"ל ספ"ב דבילה ["דף כג.] בדבר שאין מתכוין כר' שמעון גזר הכא כשהוא עסוק לקנח רגליו ישכח שהוא שבת ויתכוין לאשויי גומות וכן יש לפרש בסוף עירובין ["דף קד] גבי נשים דמשחקות באגוזים אסור ["פרק ז] "המעמר הוא ["קאי על מה שכתב בפנים פרק חולין כסי' תלג

מרזל ט' עד אמנם בירושלמי דפרק כלל גדול דשחיק תומא (ג) כד מיפרך בריפא חייב משום דש (ד) כד מפרך בקולפות חייב משום בורר [נגמרה המעמר ט']:

כד שחיק במדוכה חייב משום טוחן כד יהיב משקה חייב משום ["לש] ("אבל משום שנמר) ["פ' תולין ובפנים] ["גמר] מלאכתו חייב משום מכה בפטיש (ה) והשתא אי שומים וחרדל שוין ("דלא כהני) ["צריך לומר דפליגי] ולייסבו אור"י ["כו'] [דמיירי בגמ' דידן כשנתן מים מבעו"י] והשתא הוי כמו נורסן דפלק מי שהחשיך [לקמן דף קנה:] שצריך ליתן מבעוד יום ועתה מנהג שאוכלין שמני שקורין אסקלונים בלע"ז ושומין וקולפין אותן בשבת ואוכלן במלח ומותר וכן מנהג והא דקאמר בירושלמי 'כדמפרק ברישיה חייב משום דש היינו כי רוצה לכותשן לעשות בהן 'איסור אבל כי רוצה לאכול אחר כך שרי לקולפן ואוכלו מיד: [ע"ב] טוטל. ("התינוק בים) ["בתינוק שים] לו געגועים על אביו וא"ת אמאי לא ישליך האבן מיד התינוק וי"ל דא"כ יבכה התינוק ואם תאמר אפילו אין לו געגועין יתבטל האבן אגב התינוק כמו שהאבן בטל אגב כלכלה מלאה פירות יש לומר דאינה צורך כל כך טלטול התינוק פר"י וא"ת אפילו [אין] הכלכלה מלאה פירות תיבטל האבן אגבה [אע"פ שיטול לנערם שאינם נפסדים] כי היכי דבטלה פרק ב' דבילה [דף כא:] שיורי הכוס אגב הכלי אי לאו דאיסורי הנאה נינהו ויש לומר דהאי שיורי דגריעי יותר מדאי וכן פר"י כאן ולעיל ס"פ כירה: [דף קמב] היתה עליו לשלשת מקנח בסמרטוט פירש ריב"א דוקא לכלוך דלואה אבל אם מי רגלים על הבגדים מותר לתת שם מים כדי לבטלן כדי שיהא מותר להתפלל בהן כדאמרינן פרק שני דבילה [דף יח.] נדה מעדמת וטובלת בבגדיה פירוש הואיל ואינה מתכוונת לכיבוס אלא לטהרה והיא דנדה בין בשבת בין ביו"ט: [שם] מעות שעל גבי הכר וכו' ואמרינן בגמ' אם צריך למקומן מטלטלן ועודן עליו (ו) ועל כן מסלק את הטבלא ומנערה דאי מנערה [כך] תתלכלך המקום שיושבין שם ואע"ג דאמרינן לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס (ז) הכא אע"פ שמתכוין להניחם ה"ל כשוכח כיון שהיה דעתו לסלקם מידי דהוה אטמן וכסה בדבר שאינו ניטל בשבת כדכתיבנא בפרק במה טומנין: חבית [דף קמג] ובלבד שלא יספוג אפילו יש לו עור בית אחיזה דליכא חשש סחיטה כדמפרש בגמרא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול תוס': מלקט על יד על יד ואוכל [נראה דלא] גרסינן ואוכל מדקתני סיפא אבל לא לתוך הכלי ולא לתוך הקופה משמע הנך דוקא אסירי משום שלא יעשה כדרך שעושה בחול (משום שויי דחול) תוס'. ונראה לי דללקט לתוך כלכלה מותר כדמשמע פרק נוטל מישדינהו לפיריה וכו': אמר רב יוסף הלכה כנחום איש גליא ואי קשיה הא דגרס פרק הרס [יבמות דף קיד.] נוהגים היינו וכו' ["פי'] באלפס [אבל] ר"ת פי' דהא דהרס משמע ["הלשון] בבריאים קאמר ובמקום נער של למא לא גזרו רבנן ביו"ט אבל בשבת אסור אבל נוגה אף בשבת מותר: [דף קמא] אמר רבא לא ליהדוק אינש אודרא [אפומא דשישא] דילמא אתי לידי סחיטה פירוש מוך או מטלית סתימת פך שמן או של יין או [סתימת] נקב חבית וכן נמי לעיל פרק מפנין ["דף קכח] גבי מילדין את האשה אם צריכה לשמן "והא עביד סחיטה ומשני אין סחיטה בשיער משמע אבל אם השמן היה בבגד שייך ביה סחיטה וקשיא דתנא בסוף פירקין [דף קלט:] ומסננין את היין בסודרין ויש לומר דהכא גבי אודרא דשישא וגבי שמן בשערה משום שסוחטו בידים ואסור משום דישה שלשמן ולייו הוא צריך וגם אינו הולך לאיבוד ונופל לתוך החבית או הפך ואפילו אינו מתכוין להוציא הבלוע בסתימה מכל מקום כפסיק רישיה הוא דבהידוקו בתוך פי הפך יוצא המשקה ונופל לתוכו והוי דישה כמו סחיטת זיתים וענבים אבל משום איסור ליבון לא הוי דסוחט יין ושמן אינו מתלבן דהכתי צריך לנקותו במים משום חזותא וריחא ולהכי אתי שפיר דמסננין את היין בסודר ולא גזרינן דילמא סחיט דמשום ליבון רגילות הוא לסחוט את הבגד הבלוע בו מים אבל משום צורך היין שבתוכה אין ריוח גדול בזה ואין רגילות לסוחטו בכך ובערוך פסק דאפילו פסיק רישיה מותר אם אינו נהנה בדבר ומתוך כך מתיר בערוך למשוך בשבת יין מן החבית בברזא הכרוכה במוכין של פשתן כיון שסברזא מן הצד והנה היין נופל לארץ ואינו נהנה ומביא ראיה מפ' הבונה [לעיל דף קג.] גבי התולש עולשין לא צריכא [בארעא] דלאו דיליה ואינו אסור והא דאמרינן פ"ק דכתובות [דף ו.] ופ' ח' שרצים [קיא.] האי מסוכריא דנזייתא אסור להדוקא ביומא טבא איירי כגון שהמסוכריא למעלה במקום מש'פת החבית ודומיא אודרא דשישא ור"ת פי' דהמסוכריא והסתימה הוי מן הצד וכגון שיש כלי תחתיה לקבל היין הנופל ולא אינו הולך לאיבוד ואסור כמו אודרא דשישא ור"י אוסר בכל ענין אפילו נופל לאיבוד דנהי דאיסורא דאורייתא ליכא מ"מ איסור דרבנן איכא דתנן פרק נוטל [דף קמג.] ספוג אם יש לו בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו פי' משום שמקנח היין והשמן הבלוע בקערה ובבגד הרי אע"פ שאינו נהנה במה שבלוע בספוג ונסחט ממנו אפ"ה אסור אם אין לו בית אחיזה: [דף קנא] ג] ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ [לתומה לנו] ("לפר"ס) ["פירש"י] לקולא יש לנו לומר שבא ממקום קרוב ומותר כמו ["כמס' חגיגה טו.] חיישינן שמא בהמבעי עיברה ושריא לכה"ג ורוב ספרים כתוב מתני' דייק כוותיה דשמואל והניא כוותיה דרב מתני' דייק כוותיה דשמואל חפרו ליה חפירה יקבר בה ישראל אע"ג דספיקא הוא אם בשביל ישראל חפר ותנן במס' מכשירין ככר מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר מ.לה על מתלה בכדי שיעשו (ח) ("ולא) ["ול"א] יש בספרים תנן כוותיה דשמואל מרחץ המרחצת וכו' ר' יהודה אומר אם יש רשות מותר פי' אים חשוב שיש לומר בשבילו נתחמם אלמה ספיקא שרי כשמואל ורבנן דאסרי בכדי שיעשו לא תקשי לשמואל דסברי בודאי לשם נכרי ולשם ישראל נתחמם בשביל שניהם ולכך אסור דהיאך יהא ספק אם בשביל ישראל

הגהות מהר"י והרה"ש א] ס"א על ידיהם: ב] לאבי"ס: ג] זה הדבור שייך למטה בסוף הפרק:

הגהות מס"י א כ"ב והגיה: ב נ"ל ג': ג כ"ב שייך פרק ר"א דמילה: ד נ"ב ר"י: ה דמחמת גרישתה לא חייב עליה ולא ס' כנ"ל: ו נ"ל כדמפליג: ז כ"ב עיסה: ח כ"ב פריד:

בגדי ישע

מה שהתיר ר"י דהיינו קיבולת דבשדה ולא שרי אלא אריסות דשדה ולענ"ד נראה שר"ל שר"ס אוסר אפי' לסתת אבנים שהם לצורך מחובר וכ"פ בשמו במור בסי' רס"ד ע"ש בב"י ומ"ש שם ע"ב מצאתי: (א) על היולדת כו' בש"ס דף קכ"ח ע"ב ומחללין עליה השבת: (ב) אלא בגדולי ישראל. פי' ב"י בסי' שב"ז דר"ל גדולים היפך קטנים וישראל לאפוקי נכרים ע"ש: (ג) וי"מ דתקלה כו'. לשון תוס' פ"ק דשבת דף י"ב ר' נתן אומר קרא והטה הכא ובמכות גבי יהודה בן טבאי שהרג עד זומם ובהאשה רבה גבי הא שבקרע ס"ת בחתן לא פריך ומה בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה כו' אר"ת דלא פריך בשום מקום אלא גבי אכילת איסור שגנאי הוא לצדיקים ביותר כו': (ד) כלה אלמנה כו'. שייך לפנים פי' ת"כ: (ה) ובאלפסי. ולאפוקי מני' האשר"י והר"ן שגורסין בין שאמרה צריכה אני בין שלא אמרה צריכה אני מחללין המשמע הא אמרה בפירוש דאינה צריכה אין מחללין ותימה הלא הרא"ש והר"ן לא פתחו בו שום נוסחא בין שלא אמרה צריכה כו' אלא לפי מאי דמתני אביי לחומרא וכן ע"כ צ"א לגרום נ"כ כדברי הרי"ף דאל"כ לא יהא חילוק בין לישנא דאביי ללישנא דמר וטרא דז"ל הרי"ף אמר רב יהודה אמר שמואל היה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני ובין אמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת נסתם הקבר אמרה איני צריכה אין מחללין לא אמרה איני צריכה מחללין עליה מר זוטרא מתני הכי ורב אשי מתני אר"י א"ש היה כל זמן שהקבר פתוח בין שאמרה צריכה אני ובין שאמרה איני צריכה מחללין עליה נסתם קבר אמרה צריכה אני מחללין עליה אמרה איני צריכה אין מחללין עליה פסיק ההלכתא כמר זוטרא לקולא והשתא לפי גירסא זו הא אין חילוק בין לישנא דאביי ללישנא דמר זוטרא דכ"ז שהקבר פתוח שניהם שוין דאפי' אמרה א"צ מחללין ובזמן שנסתם הקבר אמרה א"צ אין מחללין ובסתם מחללין לדוחק לומר דדייק מאביי מדנקט אמרה צריכה אני מחללין דמשמע הא סתמא אין מחללין אדרבה מסגי דבריו יש לדקדק איפכא אמרה א"צ אין מחללין הא סתמא מחללין דלעולם דיוקא דסיפא עיקר ובפרט מנא להנמ' דפליגי לישני וזדדי עד שאמר אביי מתני לחומרא מר זוטרא לקולא אלא ע"כ צ"ל שני' הר"ן והרא"ש היא אמיתית וכן צ"א לגרום בהרי"ף וכן מצאתי מוגה בספר של מהרי"ל בצלאל ז"ל והא דכתב כמרדכי תני' בין שאמרה איני צריכה זהו כלישנא דמר זוטרא דמתני לקולא וכן היא נמי ני' הרא"ש והר"ן ולא בא אלא לאפוקי מני' ספרים קדמונים שהיה הני' בענין אחר והו"ס והרע שהמרדכי שכתב גירסא זו לא כאי אלישנא דמר זוטרא שהרי הלכה כמותו ולמה לו לסתור ולפרש גירסא לפי לישנא דאביי דלא קי"ל כוותיה ועוד שמסיק וכ"כ ר"י להלכה למעשה הלא לא קי"ל כוותיה ודו"ק מצאתי: (ו) ובפ' בתרא דיומא. א"ר ינאי כו' דף פ"ג וע"ש באותו פרק באלפסי ובאשר"י כי יש נוסחאות המתחלפות כמו שכתב הספר אח"כ: (ז) וגם יש ספרים שכתבו כו'. עד סבר אי לא אכיל מיית ר"ל א"כ ש"מ דצריך שיהא נראה לו שימות: (ח) נ"ל דה"נ שהיכן מצינו סכנה לנשיכת כלב כו'. ר"ל אין לך אדם שיאמר שיש סכנת מיתה בנשיכת כלב שוטה או במתאוה ואפ"ה אמרי' ביומא דף פ"ד בכלב שוטה דנכית ליה מיית וכן במתאוה אמר בפ' אף על פי דף ס"א שיש בו סכנה אע"פ שנראה בעיני בני אדם שאין בזה סכנה ה"ה בכל מילי נמי אף כשהחולה אומר שאינו מסוכן למות אפשר שהוא מסוכן ואינו מבין: (ט) ולישנא דמיית. ר"ל שאמר שם סבר אי לא אכיל מיית אין לדייק מזה דצריך להיות דוקא מסוכן במיתה דע"כ לא דק בלישנא ולאו דוקא דאלת"ה אלא ר"ל שבודאי ימות א"כ למה אמר שם דהוא ספק נפשות והלא הוא ודאי סכנת נפשות אלא ע"כ לאו דוקא הוא: (י) ואם מיתה דוקא א"כ כל בני אדם בקיאים. ר"ל א"כ למה אמר הלב יודע והלא כשהוא מסוכן כ"כ א"כ כל ב"א רואין הסכנה: (יא) כגון שאין בה קסמים דקים: שייך לפנים סי' תכ"ז אמ"ש זעירא נותן אדם מים צלולין כו': (א) באלפס. ר"ל באלפס הביא לפיר"ח כו' ע"ש: (ב) דלמא אתי לאשויי גומות. בש"ס פרק תולין דף קמ"א: (ג) כד מפריך ברישא. פי' שמפריש השומים בידו ומתהלקין לכמה ראשים קטנים ולשון מפריך כמו דהבא פריכא דאיזהו נשך כן פי' מ' אייזק שטיין בביאוריו על הסמ"ג: (ד) כד מבחר בקליפות. כן הוא בסמ"ג ר"ל לאחר שהפריך אותו לקליפות קטנות בוחר השום מהקליפות ולכך חייב משום בורר: (ה) והשתא אי שומים וחרדל שוים דלא כהני. עיין בש"ס דף ק"מ ע"א דהרבה אמוראי פליגי בדין זה וע"ז אמר דאם שומים וחרדל דין א' להם אז לא יהיה הירושלמי כאחד מהאמוראים דאם אין שום וחרדל שוים בדינים אז היינו אומרים דודאי הירושלמי פליג אמר זוטרא ס"ל אף בשום מותר וס"ל כשאר אמוראי דלא מיירי משום אלא מחרדל אבל כששום וחרדל דינם שוה אז בע"כ פליג על כולם ולייסב אר"י כו' ר"ל ליישב דלא פליג הירושלמי אש"ס דידן אר"י כו' כמ"ש בפנים סי' תל"ג ואר"י דש"ס דידן כו' ודו"ק: (ו) ועל כן מסלק את הטבלא ומנערה. קא אמאי דאמרי' ס"פ נוטל נוטל את הטבלא כולה ומנערה וע"ז אמר וע"כ כו': (ז) הכא אע"פ שמתכוין להניחם. בשעת שאוכל מניח בכוונה על השלחן העצמות והקליפין: (ח) ולא יש בספרים. ר"ת ול"א יש בספרים כשמואל

לחודייהו אם בשביל נכרי לחודייהו הלא לא חיממוהו בשביל איש אחד ולשון אחרון נראה לי עיקר כל זה פרש"י וכן נראה ועל לשון ראשון קשה היכי דייקי כשמואל הא דחי ליה התם בקבר שהוא *בסימטא ברה"ר שאין דרך לקבור שם ישראל א"כ אינו ספק וכיון שלשון אחרון עיקר א"כ הלכה כשמואל דאמר [ספק] מוכן מותר למוצאי שבת מיד דמייתי תלמודא סייעתא לשמואל מתניתין דמרחץ כך פסק בספר התרומה אבל לפי' דפירש האלפס יש לאסור : [דף קנו] אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין כו' : האלפס פסק הכא הלכתא כרב ור"ת פסק דלא כרב דסתמא טובא פליגא הכא ופרק השוחט [חולין דף מ.] אין שוחטין לגומא אבל עושה חריץ כו' ובשוק לא יעשה שלא יחקה את המינין וכן בפ"ק דמ"ק דתנן ועושה ארון עם המת בחצר פי' בצנעה : בפרק שואל [*דף קמט] כו' בני חבורה המקפידים זה על זה עוברים משום מדה משום משקל משום מנין פר"ת משקל שאומר לחבירו מנה גדולה "שלקחתיה תן לי כמותה והוא שוקלה בידו (ט) ויכול להיות [דמיירי] בטבח אומן דמסקינן פ' א"נ [דף כח.] אפילו לשקול ביד וגם יש לפרש דבני חבורה דקפדי אסור לשקול כמו טבח אומן (י) וגם [אסור] לומר לו מלא לי כלי זה אפילו לא יזכיר לו שם מדה וכן אגוזים כיון דקפדי אהדדי אסור בכל ענין וגם מנין פר"ת אם היו אגוזים ושקדים או קשואים ודגים ואומר האחד לקחתי שנים ואומר לו "חבירו המתן לי עד שאשקול במנה ועד שאמדוד אורך הדגים והקשואים ואמנה הבילים והאגוזים והשקדים שאתה נוטל שאטול גם אני כנגדן כמשקלם כמדתם כמנינם משמע שרוצה לומר אע"פ "שמותר להחנוני לומר הן לי שני אגוזים "לפי שאין משמע שיהא שום קפידא במנין אלא שהודיעו שכך הוא צריך אבל כשרוצה לקחת שנים ואומר חבירו אטול גם אני שנים אסור ונראה משא ומתן כעין עובדין דחול ואפילו אם הוא מותר בענין זה יהא אסור אם אומר המתן עד שאמנה האגוזים ותטול חלקך ואטול גם אני במנינם זה יהא נראה יותר דומה איסור ועובדין דחול :

פרק (*אחד ועשרים) [*ששה עשר]

[דף קטז] **מצילין** א תיק הספר עם הספר מפרש ר"ת דהתם מיירי כשהדליקה באותו בית מתוך שאדם בהול אי שרית ליה אתי לכבויי אבל אם הדליקה בבית אחר יכול להציל לחצר המעורבת והוא הדין מעותיו יכול להציל ובמקום פסידא לא יניח בשביל שמוקצה כמו בהחשיך לו דמוליכו פחות פחות מארבע אמות ואפילו כי יהיה איסור מפני הדליקה להציל מעותיו בלא דבר קדוש עמהם בתיק משום דילמא אתי לכבויי אבל מפני מיסלים ופחד שוללים מותר (א) דליכא למיחש כל כך לאיסורא דאורייתא והא דאמרי' שילהי נוטל [קמב.] שכח ארנקי בסרטיא (*או בחצר) מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו ורב אשי אמר לא אמרו ככר או תנוק אלא למת בלבד משמע דככר או תינוק נמי אסור שאני התם דפושע שהחשיך לו בדרך ועוד דיכול ליישב שם בעירו ולשומרו או ליתן שימור נכרי שם אבל בפחד פסידא מותר לטלטלו ולהצניע במקום המשתמר עד כאן לשון א] ר"ת בסוף פ"ק דשבת ור"ס כתב "תוך העמוד ואני מצאתי דהרוכב על הסוס והחשיך לו בדרך מוטב לו לרכוב ולבא דהאי אינו עובר אלא משום שבות אם הוא בתוך התחום כדאמרי' בפ' המצניע [דף צג.] ובפ"ק דע"ז [דף יד:] בן בתירא מתיר בסוס מפני שעושין בו מלאכה שאין חייב עליה חטאת ואי משום האוכף שעל הסוס ומשוי הוא הואיל ופטור הוא על רכיבתו דחי נושא את עצמו לא עבר משום אוכף כדתנן בפרק המצניע את החי במטה פטור שהמטה טפילה לו הלכך ישב וירכוב אבל אם ירד יעבור על שביתת בהמתו שנושא האוכף וכמו כן מחמר אחריה ולאבא מורי ה"ר מרדכי ז"ל נראה דלא ירכוב ויזרוק האוכף דמשום הפסד מועט דאוכף לא נתיר לו לעבור על גזירת חכמים דאין רוכבין ע"ג בהמה (ב) ונראה הדבר כמו כן אם רואים מושלים באים ליקח "ואע"ג דככרות נמי לא יציל יותר ממזון ג' סעודות היינו לחצר מעורבת אבל לביתו וחצירו שלא הוצרכו תיקון כל מה שירצה יציל ועוד מפרש ר"ת "(*שבות ע"י) [*ישראל] (ג) מותר לומר לנכרי בשבת לחלוב וראיה מפ' מי שהחשיך [קנד:] גבי בהמה של ר"ג שהיתה טעונה ולא פירקה עד מוצאי שבת ומתה ולא רצה להניח תחתיה כרים וכסתות משום דאסור לבטל כלי מהיכנו וקסבר צער בעלי חיים דרבנן משמע בהדיא דאי קסבר צער בעלי חיים דאורייתא מותר ואע"ג דשבות דאית ביה מעשה "כ"ש דאמירה לנכרי שבות דלית ביה מעשה משום צער בעלי חיים דאורייתא וחלב מצער את הבהמה כדאמרינן אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה ועוד מדאמר בפרק ערבי פסחים (ד) יותר משהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק וק"ל מתשובת הגאונים ושאלתם מהו לחלוב הבהמות בשבת ומסיק דאסור משום דהחולב בשבת חייב משום מפרק אבל משום סכנת הבהמה מותר לומר לנכרי לחלוב וטול החלב לעצמך ומותר לו בכך ע"כ לשון מור"ס ז"ל : ומצאתי בפ"ק דע"ז על מתני' ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה ופריך בירושלמי בהמה דקה נמי עושין בה מלאכה שחייבין עליה בשבת גוזז וחולב ותירץ מאחר שהבהמה בעצמה אינה עושה מלאכה מה שהנכרי עושה בה מלאכה לא מיתסר מה שאין כן בבהמה גסה דעבדה גופה איסורא (ה) ול"ע מאי אסרינן גבי בכור תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב אם לא מטעם עבודה כדמשמע בר"פ ראשית הגז (ו) ומכל מקום צריך לקנות החלב מן הנכרי דאז בדידיה טרח דאל"כ הרי הוא מלאכת ישראל ואסור : הגה"ה השתא נהוג עלמא דתפלת ערבית חובה אלפסי : [דף יא] בתים גבוהים מבית הכנסת סופה ליחרב כתב בסמ"ג דוקא בימיהם שהיו מתשמשים על הגגות : [שם] ובו ביום אפילו בשבת כתב רבינו קלונימוס דבזמן הזה אין מתענין תענית חלום בשבת לפי שאין אנו בקיאין בפתרון חלומות כמו הראשונים ואסור הוא : פנים אשה נדה ורגליה וכו' : הגה"ה נשאלתי אם מותר לנשים לשאת מכסה על ראשה בימות הגשמים לבית הכנסת שלא ירדו גשמים על צעיפיהם ונראה לי דאסור דאלולי טינוף הוי ג] : [דף יב] אבל הוא מסדר כו' : הגה"ה ובלילי שבת מותר לקרות במה מדליקין לאור הנר כיון שמזכירין איסור שבת מס' מ"ק ונראה לי ראיה מדקאמרינן בפסחים [דף יח.] הוא עצמו מחזר עליו לשירפו מיכל אכיל ליה : (ז) עס"פ מצילין במסכת ביצה ושם התיר בעל הספר לדפוק על הדלתות בשבת שחרית ועיין [*באלפס] וז"ל מסתברא לן דהלכתא כרבא דאין אסור אלא בקול של שיר בלבד דהא רב אחא ב"י פריך אליביה ואמימר נמי שרא למימלי בגילגלא דמזוזא וחזינא למקצת רבוותא דס"ל כעולא וסמכי אגמרא דבני מערבא כדאיתא התם אמר ר' אליעזר כל המשמיע קול בשבת אסור . (ח) ר' אלעזר איעכב בסידרא סליק לביתא אשכח דמכין דמוך על גבי ארעא בגין דלא מקשי בשבתא . ואמרי' ר' ירמיה שרא למיקש על גבי תרעא בשבת אמר ליה אביי מאן שרא לך . ואנן לא ס"ל הכא אלא כגמרא דידן דבתרא הוא ואינון אמוראי דגמ' דילן הוו בקיאין בגמרא דבני מערבא טפי מינן ואי לאו דקים להו דהאי מימרא דבני מערבא לאו שמעתא היא לא שרי ליה אינהו עכ"ל ס"פ המוצא תפילין עד כאן לשון הגאון : והאריך מאד על מעשה דעולא איקלע לבי רב מנשה אתא חד גברא טרף אדשא אמר מאן האי דמחלל שבתא א"ל רבא לא אסרו אלא בקול של שיר : [דף יח] ואותביה וכו' גיגית כר וקדירה מאי איכא למימר אפקורי מפקר להו אע"ג דאמרינן בנדרים [דף מה.] דהפקר בפני שלשה הכא סתמא מפקר להו ואין לסמוך ע"ז להשכיר סוס לנכרי ולהפקירו דהכא שאני שאי אפשר בע"א ועוד שאין הדבר מפורסם עכ"ל תוס' פ"ק דשבת : וגי' כתב וז"ל ואם ישראל השכיר או השאיל בהמה לנכרי ועיכבה אצלו בש"ה צריך להפקירה בפני שלשה דסתמא לא מפקר לה עכ"ל : להניח נכרי לרכוב על הסוס בשבת לא ידעתי איסור דבשום מקום לא מצינו שגזרו על שבות דרבנן ורכיבת סוס דרבנן היא כדמשמע הכי שהחי נושא עצמו עד כאן לשון שאגן פ"ק דע"ז על הלכה כבן בתירא : ת"ר רטיה שפירשה מעל גבי מכה בשבת מחזירין אותה בשבת ר' יהודה אומר אם הוחלקה למעלה דוחקה למטה למטה דוחקה למעלה ומגלה מקצת רטיה ומקנח פי המכה ורטיה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח וחייב חטאת אמר רב חסדא מחלוקת שפירש ע"ג כלי אבל על גבי קרקע דברי הכל אסיר להחזירה וקי"ל כת"ק ואע"ג דרב יהודה פסק כרבי יהודה הא רב אשי שהוא בתרא עבד עובדא כת"ק עכ"ל רי"ף פרק המוצא תפילין : כתב רי"ף בסוף פרק המוצא תפילין וז"ל תנן בסוף מדות לשכת הגולה שם היה בור נגולה והגלגל נתון עליו ומשם ממלאין מים לכל העזרה : ישראל ששכר נכרי לבנות בית בקבלנות אסור לבנותו בשבת ולא דמי לעורות לעבדן וכלים לכובס נכרי דמותר שהם תלוש אבל בית שהוא מחובר אסור כ"פ בירושלמי פ"ק כרשב"א דאסר מחובר וכדמוכח בתוספתא דע"ז ולתקן האבנים והקורות והנסרים דזו היא תלוש מותר לנכרי לתקן רחוק ממקום בנין הבית שלא יהא נראה כבנין ישראל ושמא גם זה אסור כיון שצורך מחובר הוא ובמחובר (*בהם) [*בזה] פליגי ופסיק כרשב"א ולעשות הבנין שמא אף רבנן מודו דאסור דכלים לכובס דשרו היינו ברשות נכרי דוקא עד כאן לשון ס"ה וע"ש פרק כל כתבי ופ"ק דע"ז בזה ספר ובתוס' שאנן : פנים [דף יט] נותנין מזונות וכו' : הגה"ה כתב א"ז כשי"ד חל בשבת י"מ שאסור ליתן לנכרי מותר חמץ הואיל וידוע שיוליכם לחוץ וי"מ דלהשים לפניו והוא יקח מותר ונראה דלדידן דלית לן רה"ר דאורייתא מותר ליתן להם אפילו ביד ואפילו ידוע שיוליך חוץ וכבר היה מעשה ברגנשפור"ק שהלא עירון שהלה אחר מאכל יהודי ושלחו לו ע"פ רבני העיר ותוס' כתבו דאסור לתת ליד הנכרי דה"ל עקירה וכן לתת לו משכונות אם לא יטלנו דרך מלבוש ועוד כתבו דמותר לומר לנכרי תביא נר הדלוק דלא הוי אלא טלטול דאפילו לישראל אין אסור אלא משום דהוי בסיס לדבר האסור ולקרות כתבים המובאים בשבת (*י"א) [*שאסורים] מדאמרינן פרק שואל [קמח:] מונה אדם פרפראותיו מפיו אבל לא ע"י הכתב וכן אין קורין בשטרי הדיוטות ונראה דעיון שהם דרך העברה מותר ג] ואין אסור אלא היכא דאיכא למיגזר למקח וממכר כדאמרינן פ"ב דביצה גבי אין מקדישין ואין מעריכין : [דף כ] כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בשולי נכרים פסק ר"י מפריש דה"ה אם נתבשל ביד נכרי כמב"ד דלא מהני חיתוי תוס' וה"ר יקר חולק ואומר גמרו או תחלתו ביד ישראל שרי ד] "ועוד פרק אין מעמידין : [דף כא] צריך נר אחר להשתמש לאורה מכאן נהגו לעשות השמש ארוך : פרק מי שהוציאוהו עיין התשובה מהו ללכת בקרון בשבת ושם הארכתי בגי' : פנים אין משלחין אגרות כו' : הגה"ה כתב אבי העזרי שמותר לקבל כתבים לישראל ששולחו לו בשבת ובסוף פ"ק דביצה הארכתי בדבר וע"ש : ת"ר מקבלין קיבולת במועד לעשותם אחר המועד ובמועד אסור כללו של דבר כל שהוא עושה אומר לנכרי ועושה וכל שאין עושה אין אומר לנכרי ועושה עכ"ל רי"ף *במסכת מ"ק פרק מי שהפך : פעם אחת יום מעונן היה בע"ש והתפללו מנחה והדליקו נרות ולא הספיקו להתפלל עד שנשבה הרוח וכיבו הנרות וזרחה השמש והורו חכמים של הדור שאותם שהדליקו קיבלו שבת ואסורין במלאכה אבל שאר אנשי הבית מותרין וס"מ דהדלקת נרות הוי קבלת שבת וס"מ דקבלת שבת [בטעות] לא הוי קבלה כאביי דשרי לכבוויי שלי והיכא שרוב הקהל קיבלו עליהם שבת המיעוט נמשכים בעל כרחם אחריהן ואסורין במלאכה וכן כתב ר"י בר מרדכי שאם הצבור אמרו ברכו אין היחיד רשאי לעשות מלאכה אע"פ שאין רוצה לקבל שבת וראיה שנתנו שיעור לחזן שמוליך שופר לביתו (ט) משמע דלאח"כ אסור לכ"ע ומיהו יש לדחוק ודוק פ"ב : [דף כב] ה] ומזוזה בימין פי' רבינו יקיר דוקא בזמן שיש שם מזוזה אבל אין שם מזוזה צריך לעשותה בימין : כתב בא"ז מותר לעשות קדירה ע"ג גחלים כמו שאנו עושים בע"ש עד שבאין מבהכ"נ ומותר לומר לנכרי להסירה מע"ג גחלים שהרי אין מנענעו ולא מטלטלו ואפילו טלטול מן הצד לא הוי ואפשר שאפילו לישראל עצמו מותר להסירה הואיל ואין מנענע הגחלים ואין מתכוין עליהם וכ"ש שיכול לומר לנכרי מע"ש שיסירנה בשבת ומותר להטמין תפוחים ואגסים ובלים כדי שיהיו חמין למחר אך לצורך הלילה אסור שמא יחתה בגחלים למהר בישולם עוד כתב פת שנאפה בשבת או ביו"ט מותר אע"פ שנאפה בעצים של איסור מוקצה דאין שייך שבח עצים בפת אלא בעצים של איסורי הנאה כההיא דפרק כל שעה פת שנאפה בעצי ערלה : פנים אע"ג "שנדחו דברי רבא ו] : הגה"ה ודברי רבא ומה שנדחו הם בשלהי הכונס וע"ש בקצר : פנים הני נשי דלא עבדי עבידתא ז] בר"ה מנהגא ירושלמי משם ר"ת : הדלקת נר בשבת חובה פי' שצריך לאכול במקום נר וי"מ שאין לברך על הנר בליל שבת משום שאם דלוקה מבעו"י לא היה צריך לכבותה ולהדליקה שנית וליתא דהא כסוי הדם אם כסהו הרוח אין צריך

הגהות מהר"י והרא"ש א] ספר התרומה : ב] משוי : ג] מכאן יש קצת ללמוד היתר לשמשין שמזמינים לסעודה מתוך הכתב ובזולת זה אין שום צד להתיר : ד] ועיין : ה] קאי אמזוזה בימין ונר חנוכה משמאל : ו] שצריכה להניחה למטה מעשרה : ז] בזמן הדלקת נר חנוכה :

הגהות ממ"י א נ"ל שלקחתה : ב נ"ב גם אני אקח שני או אומר בטעם שנוטל : ג לומר להחנוני תן כנ"ל : ד נ"ב זהו : ה נ"ב וכו' : ו נ"ב וכו' : ז נ"ב וכו' : ח הוא כ"ש אמירה כנ"ל : ט נ"ל ועי' : י נ"ל שנדחית ראייתו של :

שלטי הגבורים

א מכאן נראה שיכול אדם להשים מזוזה או שאר כתבי הקדש או תפילין בתוך ארנקי של מעות מע"ש ובשבת אם יש דליקה יציל המעות אגב התפילין למקום הראוי להציל תפילין אפי' לחצר שאינה מעורבת ולא שני לתת טבעת בתוך ארנקי להציל המעות המוקצין אפי' לחצר המעורבת דשמא הטבעת בטילה אגב המעות שהרי המעות שוין יותר :

בגדי ישע

כשמואל דאמר ספק מוכן דכמו שהכא אמרי' לקולא כן הדין בספק מוכן : (ט) ויכול להיות בטבח אומן . שאסור לשקול מאחר שבקי בזה אבל אדם אחר מותר שאין משקלו משקל וגם יש לפרש דאף אדם אחר אסיר כמו האומן : (י) וגם לומר לו מלא לי כלי זה . ר"ל כלי שהוא כלי מדה לא יאמר לו אפילו בסתם מלא לי כלי זה :

(א) דליכא למיחש כ"כ לאיסורא דאורייתא . ר"ל כמו בדליקה שיש לגזור אי שרית ליה אתי לכבויי : (ב) דע שהגה"ה המתחלת ואע"ג דככרות כו' שאין זה הג"ה אלא היה חסר בגוף הספר בסי' תמ"ז במ"ש לחצר שאינה מעורבת שייך זה ואע"ג דככרות נמי לא יציל כו' עד כל מה שרוצה יציל והסופרים טעו שראו זה שהיה כתוב בצד הספר וסברו שהוא הג"ה בפני עצמו וסדרו ההגהות בפני עצמו ולא שתו אל לבם כי זה אינו הג"ה אלא היה חסר מגוף הספר וכן טעו במ"ש ג"כ מעבר לדף ונראין הדברים כמו כן כו' תגר הבאים ליקח כו' שזה ג"כ הוא מגוף שחסר בו ג"כ בסי' תמ"ז בין מ"ש הכי מוכח שמעתיה לתיבת ליקח כו' והמשכיל יבין : (ג) מותר לומר לנכרי . שייך לפנים סי' תמ"ח : (ד) יותר משהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק וקל להבין וקאי אלמעלה ואח"כ מתחיל מלתא באנפי נפשאי בתשובת הגאונים וששאלת ט' ר"ל אותה שאלה היא מתשובת הגאונים . כן מצאתי בתשובת מהר"ם : (ה) וצ"ע ט' . ר"ל שע"כ התם אסרינן לחלוב הבכור מטעם עבודה וצ"ע למה יהא נקרא עבודה והלא אמרי' הכא דאין זה נקרא עבודה : (ו) ומכל מקום צריך לקנות . ר"ל כשאומר בשבת לנכרי חלוב הבהמה וטול החלב לעצמך אסור לישראל ליהנות ממנה אם לא כשיקנה אותה מהנכרי : (ז) עס"פ משילין כו' . שייך לסי' רמ"ג על מ"ש אפי' בב"ה ומשום השמעת קול : (ח) ר' אלעזר איעצר בסידרא . ר"ל משך ועיכב גירסיה בשמעתתיה בע"ש ובא לביתיה ומצא שם שהיו ישנים ולא רצה להקיש על הפתח וישן על הקרקע והרי"ף הביא כל זה סוף מס' עירובין : (ט) ה"ג משמע דלאחר אסור . ופירש לאדם שלא קיבל עליו השבת ומשמע כו' דקאמר היינו משום דאמרי' בשבת דף ל"ה ע"ב א"ר יוסי ב"ח שמעתי שאם בא להדליק אחר ו' תקיעות שמדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו אמרו לו א"כ נתת דבריך לשיעורין פירוש דפעמים שיהיה ביתו קרוב ופעמים רחוק אלא מקום צנוע יש לו לחזן הכנסת במקום שתוקע שם ששם מניח שופרו ודייק דאם איתא דיחיד שלא קיבל עליו השבת אינו נגרר אחר רבים שקבלו עליהם השבת מה דייק ר' יוסי ב"ח דמותר להדליק אחר ו' תקיעות דלמא לעולם מיד שתוקע הששה תקיעות הוי קבלת שבת לכל העולם מסתמא אע"פ שלא קבלו בפירוש והלכך אסור אחר ו' תקיעות והא דקשרי לחזן להוליך שופרו לביתו הי"ט משום דלדידיה לא

תני

לכסותו ואפ"ה חייב לכסות [*ולברך] כשהוא מגולה וכן נולד כשהוא מהול איכא מ"ד א"צ להטיף ממנו דם ברית וחייב לברך ועוד אומר ר"ת דצריך לכבותה ולהדליק כדאמר לעיל ובלבד שלא יקדים ולא יאחר עכ"ל תוס': [דף כד] פנים ימים כו' עד מכאן פסק בסמ"ג דאם שכח כו': הגה"ה מיהא שמעינן דמי שטעה ולא אמר עננו בתפלת תענית אין מחזירין אותו ושמעינן נמי מינה דמי שטעה ולא הזכיר על הניסים בתפלה בחנוכה ופורים אין מחזירין אותו שאין מחזירין אלא ביום שיש בהם קרבן מוסף אבל אין בהם קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים שחרית ומנחה תעניות ומעמדות אין מחזירין אותו ותניא נמי בתוספתא בהדיא כל יום שאין בו קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע ואם לא אמר אין מחזירין אותו וכל יום שיש בו קרבן מוסף כגון ר"ח וחולו של מועד שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו עכ"ל רי"ף: פנים *שמעתי א] דמדלגין אמר ש"מ כו': הגה"ה אמר רבי יוחנן משם ר' שמעון בן יהוצדק י"ח יום בשנה יחיד גומר בהם הלל ואלו הם ח' ימי החג ושמונת ימי חנוכה ויו"ט ראשון של פסח ויו"ט ראשון של עצרת ובגולה כ"א יום ט' ימי החג וח' ימי חנוכה ושני ימים טובים של פסח ושני י"ט של עצרת אבל הלל דר"ח לאו דאורייתא אלא מנהג דרבנן הוא ומש"ה לא גמרינן בהו הלילא אלא דלגינן דלוגי דאמרינן רב איקלע לבבל שמעינהו דקרו הלל בר"ח סבר לאפסוקי כיון דחזא דדלגי דלוגי ואזלי אמר ש"מ מנהג אבותיהם בידיהם תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר הלכך כדבעי יחיד למיקרי הלילא בר"ח קרי בלא ברכה ומדלג דלוגי עכ"ל רי"ף: [דף לד] וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא נוך זה בית פירוש עירובי הבית עם החצר ולא תחטא זה מעשר דכתיב ולא תשא עליו חטא שלום זה הדלקת הנר (ט) ואין מדליקין הנרות פי' אפילו ע"י נכרי אע"פ דלא הוי אלא שבות והשתא הוי דומיא ג] דאיכך וניחא נמי דהשתא א"צ לומר דהוי זו ואין צ"ל זו כדפרישית גי' פ"ג: עפ"ב דברכות ושם כתבתי אם קידוש היום דאורייתא הוא או לא: המבשל בשבת ע"פ מרובה בקצר רי"ף כתב וז"ל הלכה כר' יהודה והמבשל בשבת בשוגג יאכל בין לו בין לאחרים במ"ש במזיד יאכל למ"ש לאחרים ולא לו עולמית עכ"ל עיין בתוס' פ"ק דחולין ושם פירשו דשוגג דרבי יהודה כמזיד דר"מ [ושוגג] דרבי יוחנן כמזיד דר' יהודה ע"ש ודוק. מקשה העולם למה אנו מתירין לשחוט או לבשל לחולה בשבת שהוא איסור סקילה מוטב שנאכיל לו נבילה שהיא בלאו וביו"ט נמי הו"ל לאסור דאיכא עשה ולא תעשה וה"ל להאכילו נבלה ולא לשחוט ביו"ט ואני הדיוט הכותב שמעתי משום דבנבלה עבר על כל זית שאוכל וליתא דמ"מ נאמר לנכרי וינחור עוף למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה ומצאתי שמהר"ם תירץ וז"ל י"ל יו"ט לגבי אוכל נפש כחול שוייה רבנן וכן שבת לענין פקוח נפש ולכן אין אנו מאכילים אותו נבלה שהמאכל עצמו איסור ואריא רביעא עלייהו (י) כתב רבינו אבי העזרי תסז אם היה חולה וצריך לחמם יין ימלא ישראל ויחם הנכרי ומוטב שיתנסך היין משיתחלל שבת: שהדחתו זו היא גמר מלאכתו מכאן אומר הר"ס דבר שהוא קשה ואין יכולין לאכלו כ"א ע"י שרייה אסור לשרותו דזו היא גמר מלאכתו ועיין בפנים: מה שנהגו לרחוץ לוארי התרנגולת *לאחר שימלגו אותה בכלי שני שאינו לא מבשל ולא בולע נראה ג] דאע"ג שאין מבשל מבליע הדם בבשר דלא גרע מכלי חרס דאמרינן בירושלמי מהו ליתן תבלין כו' תלמוד לומר אשר תבושל בו מכל מקום ודחי ג מדין כלי חרס בולע אלמא משמע דאפי' יהא כלי שאין מבשל בלע ויש מפרשים משום שמא יחמם המים שנדחו בהם על האש למלוג תרנגולת (*אחת) [*אחרת] או לרחוץ קערות ויאסר הכל מפני דם הצואר שלא נרחץ: פנים האילפס והקדירה כו': הגה"ה עיין שילהי ע"ז באלפס שם תמצא דין עירוי ככלי ראשון או כשני או שמא לא זה ולא זה ודין מליגת התרנגולת בחמין כל הצורך וע"ש. גרסינן פרק דם חטאת במסכת זבחים [דף צה:] עירה לתוכו רותח מנין ת"ל אשר תבושל בו ישבר אלמא כבישול חשיב ליה ועוד מביא ר"ת דעירוי ככלי ראשון מהא דאמר שילהי ע"ז נעוה ארתחו ואי הפסר בכלי ראשון אלא לערות על הגת וכן יש ראיה ר' יוסי אומר הרוצה לטהרן מיד מגעילן ברותחין או חולטן במי זיתים והחלטה היינו עירוי כדמפרש בפסחים מוגלשין מים ד] ע"ג קמח מיהו אין ראיה משם לשאר דברים דביין נסך מקילינן טפי מבשאר איסורין דחולטו במי זיתים משמע אפילו צונן כמו חלטי ליה בחלא דכבד וכן עירוי דשלשה ימים מעת לעת וניגוב והנחה מגת לגת דכל אלו הטעמים לא מהני בשאר איסורים וטעמא משום דביין נסך אין איסור רותח כלל אלא שהחמירו להרתיחו ואף רבינו תם התיר לשפוך רותחין לתוך חבית שהיה בו יין נסך להפך מצד זה לצד זה אע"ג דעל ידי שיתהפך עירוי מכלי ראשון ליכא ומ"מ עירוי ככלי ראשון ומה שיסד הפייט באדיר דר מתוחים הכנת קערות (*ומיליהם) [*ומילוהם] בכלי שני שמוסיהם (*כששופכים איסור בהן) [*כשופכין מסיר בהן] כך שופכין רותחין עליהם אומר רבינו תם דליתא דכל הכלים שבעולם מהגיא ספיכת רותחין עד כאן לשון תוספת שאכן פרק דם חטאת והאריך מאד ועיין ריש פרק השוכר במס' ע"ז ותמצא מחלוקת של ר"י ור"ת בדין עירוי אי ככלי ראשון או לא: פנים מניח עליו ה] כו' עד אגב כסותו: הגה"ה וראיה מפרק שני דביצה [דף כא:] מטלטל ד הוא אגב כסא: קערה חולבת בת יומה שנשתמש בה בשר ביומה על ידי עירוי י"מ שצריך קבורה ו] למקפה כדין בשר וחלב ואומר הרב מאכן דהבל הוא דאין עירוי [אלא] ככלי שני כדפירש [רשב"א ור"י] ואפי' לפירוש ר"ת דעירוי ככלי ראשון מכל מקום (יא) אדמיקר ליה בלע דהתאה גבר ואין אוסר אלא כדי קליפה ופשיטא שיש במקפה ס' מכדי קליפה אמנם קשיא לן אמאי אסור למלוג תרנגולת בכלי ראשון אחרי שרחצו הצואר במים צוננין נהי שמבשל הדם שבתוכה מה בכך הרי הוא דם האברים שלא פירש וגם כבר אמרינן בהקומץ רבה (יב) דחליט ליה ברותחין [שלא] לצאת הדם שבתוכו ואפילו פירש אמרינן התם דם שבשלו אין עובר עליו (יג) ומותר לכל הפחות בעוף ואם כן כי נמלגה בכלי ראשון נמי אמאי אסור התרנגולת וצריך עיון: מי יימר דמזדקיק ליה מכאן היה ר' יונתן מוכיח דאין אדם יכול להפר אחר קיום של בעל דאם לא כן מאי קאמר מי מזדקיק ליה הלא היה הלך לפני שלשה הדיוטות כדאמרינן בסמוך ור"י הסיב דיכול להפר מדאמר פ' המדיר [כח:] בישראל אדם אחד יקיים שניים יוליא ובכהנת שלשה יקיים ואמאי יקיים כולי האי אלא לאו משום דשמא ימלא פתח לנדרים ויפר אלמא דמפירים לאחר קיומו של בעל ועוד דאמרינן ריש המדיר [ע"א] אבל היכא דנדרה לה איהי ח אימור סניא ליה ופי' רש"י ז"ל היא לא תבקש עוד פתח לנדרה אלמא דיכולה להפר וכן אמרינן בנדרים פרק נערה [סט.] יש שאלה בהקם ופי' רא"ש אם יש שאלה אחר שקיים לה בעלה וכן נמצא בירושלמי כפי' רא"ש: סליק פרק ג

פנים והורה ז] דעלתה לו טבילה: הגה"ה וגם רבינו שמחה התיר בתחלה ח] ולבסוף חזר בו ואמר כי [אי] אפשר שכל השלג העולה למ' סאה יגע בבשרה ועוד דאמרינן אין מטבילין בכיפין וגם ליטול ידים בכלי מלא שלג המחזיק רביעית כך הדין:

סליק פרק ד וה

פנים גם מסקינן עד אבל רומח כו': הגה"ה אמר רב יהודה אמר רב עכו"ם שצרו על עיירות ישראל אין יוצאים עליהם בכלי זיין ואין מחללין עליהם השבת במה דברים אמורים כשבאו על עסקי ממון אבל באו על עסקי נפשות יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם השבת ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי קש ותבן מחללין ע"כ לשון רי"ף פרק מי שהוציאוהו: רב אמר אין עבוד באוכלין יש מפרשים מכאן שאותם טרט"א מתפוחים שמותר להחליקם ואין בהם משום מוחק שאין עיבוד באוכלים מיהו אין ראיה דהא דאין עיבוד באוכלין היינו מדאורייתא אבל מדרבנן יש עיבוד מדאמרינן לקמן פ' שמנה שרצים אין עושין הילמי ופרק קמא דביצה 'קאמר דאין נותנין עור לפני הדורסן [*כו'] ואסרוה אפילו ביו"ט ומכל מקום גבי טרט"א של תפוחים יש להתיר לפי שנאכל [*בלא חליקה] כמו שהוא והמחמיר תבא עליו ברכה: אמר רבא 'כעין שקושר ביתדות אוהלים (*אלא) [*א"נ] האי קושר ע"מ להתיר הוא מכאן נראה דאין נקרא קשר של קיימא [בשעתיד להתירה] שהרי היו חונים במדבר שנה או שנתים אף כי יש לדחות דשאני התם דכתיב בהו על פי ה' יסעו ולא היו יודעים אם יפרקוהו היום או למחר ולהכי לא מקרי קשר של קיימא ט] אבן כאשר ח פירשו נראה למבין. הר"א מלונדרוש. תשובה שאכתוב שייכא בפרק כל כתבי בעמוד [*שאלה ראובן] היה לו חופה על גגו בשבת ומע"ש פירש לו וילון למסך ביום השבת לקחו בעל הספינה [לספינתו] הלך ראובן עם נכרי אחר אל הגמל וצוה להשכיר וילון אחר לעשות אהל כבתחלה מפני החמה שכרו הנכרי והביאו דרך רשות הרבים רחב שש עשרה אמה ופירשו ותקעו במסמרים כמשפט הראשון ורצו להתיר מפני האורחים תשובה לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר לחבירו להשכיר לו פועלים ופריך פשיטא דהא שלוחו של אדם כמותו אמר רב פפא חבירו נכרי ואשמועינן שאע"פ שאין עבדו ממש אפ"ה אסור מתקיף לה רב אשי והא אמירה לנכרי שבות פ"ה וכבר שנה תנא (*פרק) [*בפרק] כל כתבי דתנן נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה (*ומשום הומרא יתירא למה לי) [*ומשנה יתירה למה לי. מ"י] והשתא הואיל ומדמה שבות דאמירה לנכרי לשכור פועלים לשבות דאמירה לכבות שהוא איסור דאורייתא אלמא דבין בזה ובין בזה אמירה לנכרי שבות מדלא משני התם איסור דאורייתא הכא איסור דרבנן אלא אמר רב אשי לעולם חבירו ישראל וקמ"ל דלשכור פועלים הוא דאסור אבל אומר לו הנראה כו' (יד) והוא הדין דאסור לומר לחבירו נכרי הבא חפץ בשבת דהא אפילו להחשיך על התחום תנן אין מחשיכין על התחום לשכור לו פועלים או להביא לו פירות אלמא כי הדדי נינהו וכי תימא התם מיירי בפירות מחוברים כמו שפירש הרמב"ם בזמנים בפרק כ"ד (*אלא) [*י"ל] הוא הדין [*ענייגן] תלושים דרך רשות הרבים דהא הכי מוכח הסוגיא גבי ההיא דאין מחשיכין בשלמא לשכור פועלים בשבת לא מצי אגיר פירוש הואיל ובשבת לא מצו אגיר אסור להחשיך עליו דהא בהא תליא כדאמרינן לקמן כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו אלא להביא פירות מאי טעמא לא (טו) נימא אם יש מחיצות שמביא ומשני בפירות מחוברין שאפילו ע"י מחיצות אין יכול להביאם בעצמו ולכך אסור וא"כ הוא הדין תלושין בלא מחיצות אסור להביא דרך רשות הרבים ואם כן אסור להחשיך או לומר לנכרי ואפילו בהנהו דשרי להחשיך עליו כגון מת או כלה להביא תכסיט או ארון ותכריכין ולומר לו אם לא מצאת במקום פלוני לך במקום פלוני אם לא מצאת במנה הבא במאתים אפילו התם אמר ר' יוסי בר' יהודה ובלבד שלא יזכור לו סכום מקח כלומר שלא יאמר הישראל לנכרי בין השמשות תביא אותן ותן שכר וכ"כ המיימוני פ' כ"ד וכל שכן שאסור מבעו"י ללכת אל הנכרי בשבת לומר לו לך והשכר לי וילון בז' גדולים ויביאם הנכרי דרך רה"ר רחב י"ו אמה כשיעור עגלות של דגלי מדבר כדאיתא פרק הזורק וכ"פ רש"י ז"ל פ"ק סרטיא מסילה שהולכים עליה מעיר לעיר פלטיא רחבה של עיר שמתקבלים שם לסחורה ומבואות של עיר רחבות י"ו אמה הן וכ"פ המיימוני פרק י"ד וז"ל ובלבד שיהא רוחב הדרך י"ו אמה וכן במסכת פיאה פ"ב ואילו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית דרך הרבים ודרך היחיד [*כו'] וכן מפורש פרק המוכר פירות מי שהיה דרך הרבים עובר דרך שדהו וגטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו דרך היחיד ארבע אמות דרך הרבים שש עשרה אמה הרי ברור שאסור לומר לנכרי סמוך לחשיכה לך והבא בחול כ"ש שאסור לומר לו להשכיר פועלים או חפץ ביום שבת עצמו וכ"ש להזכיר סכום מקח ואפילו לומר לנכרי להביא דרך כרמלית אסור וראיה מפרק הדר [דף סז:] מינוקא דאשתפוך חמימי דמסיק וטרי עד ולימא לנכרי וניתיה מגו ביתיה פירוש דרך גגות חצרות וקרפיפות אמר י] בעאי לאותבן למר ולא שבקן דברבנן עבדינן מעשה והדר מותבינן בתר הכי אמר ליה מאי בעי לאותובי אמר ליה הזאה שבות ואמירה לנכרי שבות מה הזאה אין דוחה כדאיתא שילהי פרק האשה שהיא בבית בעלה [פסחים דף נב.] אמר רבא ערל איזמל והזאה העמידו דבריהם במקום כרת אף אמירה לנכרי אין דוחה שבת א"ל ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה כו' פי' רי"ף כגון הכא דלא א"ל זיל אחים אלא טילטול בעלמא דרך נח"ק שלא עירבו אבל הזאה היא שבות דאית ביה מעשה תקוני גברא כדאמרינן ט אין מטבילין את הכלי ואע"ג דכל חייבי טבילות טובלין כדרכן התם משום דנראה כמיקר (טז) וקשיא לן אדפריך ליה מהזאה ליפרוך ליה מאיזמל דהוי נמי טילטול והעמידו דבריהם דתניא כשם שאין מביאין אותו דרך רה"ר כך אין מביאין אותו דרך נח"ק וי"ל דאי הוה פריך מאיזמל הוי מצי לשנויי מאן חכמים ר"מ דאמר פרק כל גגות גגות רשות לעצמן וחצרות רשות

הגהות מהר"י והרה"ש א] קאי אהלל: ב] דאין מעברין את הודאי ואין מטבילין את הכלים: ג] דיפה הם עושין: ד] רותחין: ה] קאי על מת: ו] להמאכל: ז] קאי אטבילת שלג: ח] פי' בי"ד סי' ר"א סעיף א' בהגה' מהרמא"י: ט] אלא ע"מ לקיים לעולם: י] אביי:

הגהות ממ"י א שמעינהו כצ"ל: ב נ"ב את: ג צ"ל תמן: ד צ"ל להו: ה צ"ל ושתיק לה אמרה שני לי: ו צ"ל אמתני': ז שכן קושרים וכו' א"ל אביי כצ"ל: ח צ"ל פירשתי: ט נ"ב גבי:

בגדי ישע

הוי הו' תקיעות קבלת שבת שהרי ע"כ יצטרך להוליכו אחר הו' תקיעות משא"כ לכ"ע דאפשר לתו להדליק ולעשות כל צרכן קודם התקיעות והלכך לגבייהו הוי קבלת שבת אלא ודאי הכי דייק ר' יוסי דאם איתא דלגבי כ"ע הוי התקיעות קבלת שבת נהי דלגבי החזן לא הוי קבלת שבת מ"מ ע"כ נגרר אחר רבים והיה ג"כ אסור אלא ודאי לא הוי קבלת שבת אפי' לכ"ע שנתנו חכמים שיעור לכ"ע כדי שיוליך החזן שופרו לביתו ובהאי סברא דהיחיד נגרר אחר הרבים ליכא מאן דפליג עליה דר' יוסי דע"כ ל"פ עליה אלא בהולכת השופר דאמרו לו דאסור להוליך השופר אבל בסברא ע ל"פ כן פי' מוהר"ם איסרלו ז"ל מצאתי ועיין מ"ש לעיל בפנים: (ט) ואין מדליקין הנרות. משנה הוא בש"ס דף ל"ד וכתב רש"י והר"ן דספיקא דאורייתא הוא וזו ואין צ"ל זו קתני ע"ש וע"ז אשר דגם הדלקת נרות הוא שבות כו' וק"ל: (י) כתב ראבי"ה אם היה חולה כו'. צריך לומר דראבי"ה פליג אלמעלה וס"ל דאסור לשחוט להולה בשבת אלא נותנים לו נבלה וכ"כ הרא"ש בפ' יוה"כ בשם הראב"ד ע"ש ואפשר לומר דלא פליג אלא ס"ל דטעם שאין ליתן לו נבלה הוא משום דשמא החולה יראה שהוא דבר איסור ויהיה קץ בעיניו ויפרוש ממנו כמ"ש הרא"ש שם וזה הטעם לא שייך בנסך כי אין יכול להתבונן ביין אם הוא נתנסך או לא דשמא לא היתה כוונת הנכרי להתנסך כשנגעו: (יא) ארמיקר ליה בלע. ר"ל כיון שאינו בולע אלא מכח דמקודם דמקרר תתתון לעליון בלע אינו אוסר אלא כדי קליפה: (יב) דחליט ליה. ר"ל שם דף כ"א משמע דמותר ליה לחלוט שלא יצא הדם מדאמר דם שבישל כו': (יג) ומותר לכל הפחות בעוף. לאפוקי גבי בהמה פלוגתא במנחות דף כ"א אם הדג מותר כשהוא מבושל וגבי עוף הכל מודים:

(יד) וה"ה דאסור לומר לחבירו נכרי כו'. לפום רהיטא נ"ל דמעיקרא הוכיח דשבות שאומר לנכרי לשכור פועלים חמור כשבות האומר לנכרי לכבות הדליקה וכמו שאסור התם לומר לנכרי כן בשכירות פועלים אסור לומר לנכרי שישכור אותם ונשמע דבנידון דידן אסור אפי' לא הביאו הנכרי הוילון דרך רה"ר ועתה רוצה להוכיח דמכח הליכת רשות לחוד ג"כ היה אסור ודו"ק: ובס"א מצאתי כתוב בלשון הזה וה"ה דאסור לומר לחבירו כו' דאע"ג שהבאת דרך רה"ר הוא ג"כ איסור דאורייתא ס"ד זו הבאת אינה חשובה מלאכה כ"כ והלכך שרי לומר לנכרי להביאו לכן הוצרך לדייק דל"ש ואסור: (טו) ה"ג נימא אם יש מחיצות מביא. לפיכך כיון שאפי' מביא א"כ מותר לומר וכיון שמותר לומר מותר להחשיך ומפריך שיהא מותר משום מיגו דאילו היו מחיצות אלמא ס"ל דהיכא דליכא מיגו לא שרי להחשיך או לומר לנכרי להביא דאע"ג דההבאה לא חשיבא מלאכה כ"כ והלכך בפירות תלושין להביאם דרך רה"ר ג"כ ליכא מיגו דס"ל לבעל תשובה זו דלא אמרי' האי מיגו אלא באיסור דרבנן כגון פירות תלושין להביאן דרך כרמלית דהא שרי מטעם האי מיגו כדקאמר המקשה אבל פירות תלושין להביאם דרך רה"ר דאיכא איסור דאורייתא לא שרינן מטעם האי מיגו והלכך אסור ואין להקשות אמאי לא משני הש"ס דמיירי להביאן דרך רה"ר דאז ליכא מיגו ואסור ואמאי הוצרך לאוקמי בפירות מחוברין די"ל דמשמע ליה לש"ס דמיירי אף דרך כרמלית: (טז) וקשיא לן כו'. בקושיא זו רוצה להוכיח דדוקא דרך גגות והצירות וקרפיפות שרי אבל דרך כרמלית אסור דאי הוי שרי אפי' דרך כרמלית א"כ לא היתה מתורצת קושיא זו לפרוך מאיזמל דהא השתא ליכא לשנויי דלמא כר"מ אתי דאסור דרך נה"ק ודם"ם ס"מ

נעלמן [*וקרפיפות רשות לעצמן] והגן כר"ש סבירא לן דאית לו רשות אחד הן דכוותיה פסקינן פ' כל גגות ומקשה ליה (מגואה) [*מהזאה] דהכי הלכתא ור"א דפליג גמריה איעקר ליה פ' אלו דברים [דף פט.] והתא ר' עקיבא לאדכורי גמריה ואמר ליה אל תכפירני בשעת הדין כך מקובלני ממך הזאה שבות וכו' ואם תאמר כיון דהלכה כר' שמעון אמאי קאמר דלימרו לנכרי לייתי אינהו גופייהו דרך נח"ק ויש לומר אה"נ אבל המים שבתו בבית והא דאמר ר' שמעון רשות אחת הן היינו לכלים ששבתו בתוכם והכא החמין שבתו בבית וכן משמע הלשון דקאמר לייתו מגו ביתאי ואם תאמר ולר' מאיר אמאי העמידו דבריהם במקום כרת באיזמל משום דגגות וחצרות שני רשויות הן לר' שמעון נמי יעמיד דבריהם להביא חמין ע"י נכרי דבית וחצר ב' רשויות הן ויש לומר לר' שמעון ליכא אלא חדא איסורא דהיינו להוציא מן הבית ששבת בו לחצר אבל מחצר לגג ולקרפף שרי אבל לר' מאיר איכא תרי איסורי מבית לחצר ומחצר לגג או לקרפף ומש"ה לא התירו לא ע"י ישראל ולא ע"י נכרי (יז) והעמידו דבריהם ובטלו [*מצות] מילה עד למחר ואף אם טרחו לרכי סעודה ויפינו טעמן ובעבור הכנסת אורחים אין להתיר דהכי אמר פרק האיש מקדש [קדושין דף נה.] בההיא בהמה שנמצאת בין מגדל עדר וירושלים וכי אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך וכן פרק התכלת [מנחות דף מח.] גבי כבשי עצרת וכן מפנין ד' או ה' קופות [מכילתין דף קכו.] מפני הכנסת אורחים ותו לא שרו רבנן למיטרח דתנן אבל לא האוצר משום מוקצה או משום אשויי גומות תו אמרי' במסכת י"ט [דף כה:] דורון הבא בשביל ישראל זה ואין במינו במחובר מותר לישראל אחר אבל לו אסור גזירה שמא יאמר לו לך והבא ואע"ג שהסבאה היא אסורה לו מדרבנן דקי"ל תחומין דרבנן דאי דאורייתא אמאי *שרו לישראל אחר הא כל דבר שאסור מן התורה ועשאו הנכרי או הביאו אסור לכל הרי שייך לומר איסור שבות אפילו על איסור דרבנן (*ורליט) [*וחכינו . מ"י] לפרש כוונת [רמב"ם] פ"ו דבר שאין מלאכה ואין אסור לעשותו אלא משום שבות מותר לומר לנכרי לעשותו והוא שיהיה לורך או מפני מצוה או מפני חולה כיוצא בו אומר ישראל לנכרי לעלות באילן או לשוט על פני המים להביא שופר או לולב או סכין למילה או מביא מחצר לחצר שאין בו עירוב חמין לרחוץ התינוק או מלטער וכל כיוצא בזה ע"י מעט חולי אין מונעין ממנו חמין בשבת כל חולה שאין בו סכנה עושין כל צרכיו ע"י נכרי וכן יולדת היינו לורך גדול ומלטער כגון שהקיז דם וכיוצא בו כדאיתא פרק מפנין עוד אמר המיימוני אפי' פסק וקלץ עם הנכרי והמלאכה גלויה ומפורסמת אסור מפני שיש שאין יודעין ויאמרו שכרו לעשות מלאכה בשבת ואם הנכרי בא בבית היהודי ופירש על השולחן אהל ה"ז אהל [עראי] והכל מודים שלכתחלה אין עושין אהל עראי בשבת (יח) ואם תקע בחזקה ה"ז אהל קבוע כדאיתא שילהי כירה דומיא דמטה גללניתא ואם תקע חייב חטאת וכן כסא גליין פ' תולין המשמרת ואם תקע יתידות או שפודין לחבר האהל אמרינן פרק הבונה [דף קג.] הקודח כל שהוא חייב לרב משום בונה [לשמואל משום מכה בפטיש דקאמר] הב"ע דבזעיה ברמזא דפרזלא ושבקיה בגויה והיינו גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש ואם קשר בו בפניס ה"ז קשר של קיימא ואפילו עשה האהל מעלמו שלא לוהו אדם אסור לכל המסובין ליהנות ממנו כדאיתא שילהי פרק כל כתבי [דף קכב.] נר הדלוק במסיבה אם רוב נכרים מותר מחלה על מחלה אסור וראיה משמואל דאהדריה לאפיה ועוד אמר פרק תולין [דף קלט.] שלחו בני בשכר ללוי כילה מהו עד דאזל שליחא נח נפשיה דלוי אמר שמואל לרב מנשיא אי חכימת סדר להו שלא להו חזרנו על כל לידי כילה ולא מלאנו להתיר [א] ולשלח להו כדרמי בר יחזקאל דאמר כרך עליה חוט או משיחה בערב שבת מותר לנטותה לכתחלה [ב] לפי שאינם בני תורה וה' חפץ למען לדקו וגו' פר"ח ז"ל מיכא שמעינן שאפילו דברים המותרים כגון אלו והדומים להם המסורים לעמי הארץ אין אדם רשאי להורות להם להיתר כי אם לאיסור והכי אמר פרק נגמר הדין [סנהדרין דף מו.] א"ר אב"י שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה ומעשה באחד שרכב על הסוס בימי יונים והביאוהו וסקלוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך ומעשה באחד שהטיח באשתו תחת התאנה והביאוהו לב"ד [והלקוהו] לא מפני שראוי לכך ט' (יט) ואין לעושה הדבר שנראה לו לד היתר להחזיק את דבריו ואף אם ידוע אל המבינים כי בטוב עשה וראיה מפרק מקום שנהגו [פסחים דף נג.] מעשה ביהודה והלל בניו של ר"ג שרחצו ביחד בכבול ולעזה עליהן כל המדינה ואמרו מימינו לא ראינו כך נשמטו הלל ויצא לבית החילון ולא רצה לומר מותרין אתם ויולא בקורקדוסים אבל לא בלידון וכו' יושבין על ספסלי נכרים בשבת אבל לא בעכו ומעשה ברשב"ג כו' ספסלי נכרים דמחזי כמקח וממכר רחולת אחין משום הרהור קורקדיסין משום דילמא משתלפי ואתי לאתויי ד"א ברה"ר. ואגב דבר נימא ביה מילתא מכאן ראיה דלא בעינן ס' רבוא דהא לידון לא היו ס' רבוא בוקעין בה כדמוכח בגמרא דלא הוו שכיחי רבנן גבייהו וליכא למימר דגזרי אטו ס' רבוא דהא רבא שרא זילתא במחוזא [מכילתין דף נה.] ולא גזר ומה שפ"ה בפ"ק דעירובין גבי ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות חייבים עליה משום רה"ר ופי' משום דירושלים הוו רחובות שלה ט"ז ומפולשות משער לשער וס' ריבוא בוקעין בו כבר הקשה רבינו תם עליו א"כ [*ליבעי] כהנים לוים וישראלים [נמי ליבעי] ותירץ דעיקר הדבר תלוי בי"ו אמה ופרק קמא דמפרש איזו היא רשות הרבים לא הזכיר רק י"ו אמה ופלוש ואין לדחות הראיה ששבאנו מהמוכר פירות ולחלק בין דרך הרבים ובין רה"ר דאמר פרק המקבל [ב"מ דף קז:] רב נתן בר אושעיא (*קנה) [*קן] שיתסרי אמהתא פנה י"ו אמה (*האילנות) [*מאילנות] שעל שפת הנהר כדי למשוך הספינות בחבלים אתו עליה בני מרנוסא דפטוה הוא סבר מידי דהוה אבני רה"ר פי' רש"י ז"ל שיתסר אמהתא כרוחב רה"ר דתנן בב"ב [דף נט:] דרך רה"ר ט"ז אמה עכ"ל א"כ משמע שדעתו כי דרך הרבים ורה"ר הכל א' והכל תלוי בט"ז ופלוש ומה שהזכיר בעירובין ובשבת ס' רבוא לרבותא דירושלים פי' כן דאפ"ה דיש להם ס' רבוא ודומה לדגלי מדבר ממש אפ"ה מותרת בנעילת דלתות. אלעזר:

סליק פרק י ופרק יא

פנים דילמא אתא לאשויי גומות: הגה"ה ער"פ בכל מערבין ושם האריך בענין סתירת כלים או חבל לחתוך: [א]אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי וכו' תני ר' יהודה בר חביבא אין מולחין לנון ובילה בשבת רב חזקיה משמיה דאביי אמר לנון אסור ביצה שרי עד כאן לשון האלפס: סליק פרק יג

פנים ועוד הביא ר"ת ראיה (*דאין) לאסור פת כו': הגה"ה ובסמ"ק כתב וז"ל מיהא שמעתי דללורך חופה או ברית מילה התרנוהו ונראה דה"ה (פ) ללורך ברכת המוליא ואף אם נטחן בשבת עלמו ואע"ג דבכה"ג חשיב טחינה טולד מ"מ ר' יחיאל לא היה מודה עכ"ל ובסמ"ג כתב וז"ל ר"ת אסר לר"י ברבי מרדכי לחם שנאפה בשבת לאוכלו בו ביום:

סליק פרק טז

והא לך [ב]ר' אליעזר דמילה כשאין האב **תסה** בעיר רגילין ב"ד להעמיד שלשה וגדול שבהם מברך להכניסו וטעמא דהוי כשליח ב"ד ומילה שלא בזמנה כגון שנולד בין השמשות ויולא דופן ואנדרוגינוס ומי שיש לו ב' ערלות וטלד כשהוא מהול שאנו מסופקים אם צריך להטיף ממנו דם ברית כל אלו אין דוחין לא א שבת ולא יו"ט עכ"ל סמ"ק וסמ"ג כתב וז"ל הנולד ע"ש בין השמשות אין דוחה שבת דספק יום או לילה ונימול בט' שהוא אחד בשבת כדגרסינן פרק יולא דופן עכ"ל וקטן חולה אין מלין אותו עד שיבריא וכן אם הוא אדום או ירוק עד שיהא כשאר תינוקות ובפ"ב דמסכת ע"ז [דף כז.] קאמר רבי יוחנן דהאשה כשרה למול והלכה כר' יוחנן לגבי רב סמ"ג ובאלפס כתב דוקא היכא דליכא איש דידע למימהליה עכ"ל עוד גרסינן בע"ז פ"ב [שם] ושוין בנכרי שמל פסולה ומיהו אם הנכרי מל כבר א"ל לחזור ולימול ולחתוך מעט כ"א להטיף ממנו דם ברית עכ"ל סמ"ג ובסמ"ק כתב דאשה אינה מלה והיכא **תסט** שראו ג' כוכבים בינונים יש לסמוך עליהם שהוא לילה ואפילו יהיה למחר שבת וכל מילה שאינה דוחה שבת אינה דוחה יו"ט ראשון וביו"ט של ב ר"ה אינו דוחה לא ראשון ולא ב' סמ"ג. הלכה כר"א ב"ע שאומר מרחילין הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת בין בחמים שהוחמו בשבת ובין בחמים שהוחמו מע"ש בין הרחלת המילה בין הרחלת כל הגוף מפני שסכנה הוא לו וה"ה ביום א' בין לפני המילה בין לאחר המילה אלפסי וסמ"ג וסמ"ק כתב וז"ל ומכשירי מילה אין דוחין שבת לא באיסור ד"ת ולא באיסור ד"ס ואם אין לו דבר המרפא המילה כגון שנאבדו אין מלין אותו עכ"ל. נראה דסמ"ג פליג עלה שכתב וז"ל כתב בה"ג היכא דלייתי איזמל מע"ש ואבד שרי למימר לנכרי לאתויי אחריני או לתקוני מההוא ינוקא דאשתפוך חמימי אמגס לא יתקננו ולא יביאה דרך רה"ר שלא התירו לומר אלא בדבר שאפילו לישראל אין בו איסור דאורייתא כ"פ ר"ת ואומר ר"י דוקא משום מילה דהיא גופה דחיא שבת התירו לומר לנכרי בדבר שאין בו איסור אלא משום שבות אבל משום מצוה אחרת כגון להביא [שופר] דרך מבוי או כרמלית אסור לומר לנכרי עכ"ל וכ"ל דרי"ף תפס לו חילוק אחר דהיכא דיש מעשה בשבות כגון שהיה אומר לנכרי להחם לו חמין שיש מעשה בגוף הדבר אסור לומר לנכרי אבל לאתויי מגו ביתיה דאינו אלא טלטול בעלמא האי שבות שרי לומר לנכרי ודקדק מדמשני בגמרא ולא שני לן בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה והאריך וע"ש באלפסי ס"פ מילה: **תע** אם נולד בע"ש אחר תפלת ערבית ועדיין הוא יום שלא נראו הככבים מלין אותו בע"ש ואין מחללין עליה השבת אע"פ שעשאוהו לילה בתפלתו ואם נולד בד' בין השמשות ור"ה חל יום ה' ויום ו' נימול ליום א' שהוא ספק י"ב שלו והתאומים שנולדו עיין פ' כיסוי הדם ותמצא שא"ל כי אם ברכה א' ואפילו יש ב' מוהלין הראשון יברך על המילה והשני אשר קדש: מילה ביו"כ מלין בין יולר למוסף אחר קריאת התורה כשמזכירין נשמות ולאחר המילה אומרים אשרי ואם הוא במקום שצריך ללאת מבית הכנסת אין מלין עד אחר חזרת ס"ת וחוזרין ואומרים קדיש מהר"ם **תעא** ונהגו להסיר ערלה מנפלים ואסור לעשות כן ביו"ט שני אע"ג דלגבי מת כחול שויוה רבנן [בילה דף ו.] התם מת בר קיימא ומה שנהגו להסיר אין חובה אלא מפני המדרש דאמרי' מעביר הקב"ה הערלה מקטנים שמתו בלא ברית ונותנה על פושעי ישראל: מקשה למה אין מברכין שהחיינו על המילה וי"ל דאיכא לערא לינוקא וקשה דאמרי' [ברכות דף נט:] מת אביו ויורשו מברך שהחיינו הלכך לא שייך [*תירוץ זה] (לערא) אלא גבי שהשמחה במעונו (אבל ברכת שהחיינו לא תלוי בלער) ותירץ דכל היכא דאיכא שותפות לא מברכין שהחיינו ובולד ג' שותפים וע"ל כיון דלא ילא עדיין מתורת נפל עד ל' הכל מלאתי עיין פרק החולץ ותמלא עוד מלרכי מילה ובפרק הדר בעירובין: מהר"ם אומר **תעב** מי שנדר לחבירו להיות בעל בריתו או למול בנו לריך לקיים לו ואע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ הואיל ומנהג בני אדם שנודרים ביניהם זה לזה ומקיימין גם כאן לריך לקיים וראיה מדאמדינן בב"מ [דף עד.] האי סיטומתא קניא פי' רושם חביות כו' עד **תעג** ובאתרא דקנו ממש קני הסיטומתא בשביל שכך נהגו א"כ כך נהגו ולריך לעיין ומיהו ר' יחיאל היה אומר דאם הוא מתנה בעודה מעוברת אין כלום דהוי דבר שלא בא לעולם דלא דמיא לסיטמותא דהתם בא לעולם ומועיל בה קנין הילכך מועיל המנהג להחשיבו כקנין גמור אבל דבר שלא יועיל קנין כמו בדבר שלא בא לעולם לא מלינו שיועיל בו המנהג להחשיבו כקנין גמור עכ"ל התשב"ץ:

סליק פרק יז

פנים שלחו בני בשכר ט': הגה"ה ומעשה והתיר רבינו אליעזר להביא מת בשבת מן הנהר עד הבית בשביל כבוד המת ע"י נכרי וראיה מדאמרי' פ' המלניע [ד' לד:] ההוא שיכבא דהוה בדרוקרת והתירו אפילו ע"י ישראל להביא דרך כרמלית והמיר כרמלית על ידי ישראל עלמו מרשות הרבים על ידי נכרי (כא) ועוד מביא ראיה מפרק הדר [דף סז:] מההוא ינוקא דאישתפוך חמימי והאריך מאד ורבינו אבי העזרי השיבו דלא התירו ההוא שיכבא דדרוקרת כי אם משום דליקה והאריך ולבסוף כתב מיהו לפירוש רש"י גבי עיר של רבים ונעשה של יחיד בעירובין דפירש דעיירות שלנו אינן רשות הרבים כי אם כרמלית לפי שמוקפות חומה ואין שעריה מכוונים ואין בהם ששים רבוא יפה דנת להתיר

שלטי הגבורים

א מסקינן דקטן הנימול בשבת שאם לא הביא כל צרכיו מע"ש שיכולים להביא ע"י שינוי מבית שאינה מעורבת כלאחר יד כדתנן במתני' ומביאין אפי' מחצר כו' ולאחר שנימול נותנין על המילה כל דברים שצריכים לרפואה שהוכן מאתמול: ב ואמר אבא מרי ר"י בר קלונימוס בשם רבינו יהודה חסיד בשם אביו רבינו שמואל שאומר בשם אביו רבינו קלונימוס הזקן שאירע במגנצא ברית מילה בר"ה ושאלו לקדושים אשר בארץ רבינו גרשון מ"ה ור"ש ב"ר יצחק ורבינו יהודה הכהן בעל ספר הדינים ורבינו יהודה הגדול ראש לנהרגים ושאר בני הקדושים והורו למול את הנער אחר קה"ת וההפטרה קודם שיתקעו כדי שיהא ברית מילה תכופה לתקיעת שופר כדי שיזכור לנו הקב"ה ברית אברהם ועקידת יצחק והביאו סמך לדבריהם ממטבע שטבעו חכמים בתפלת היום וקיים לנו את הברית ואת החסד ואת השבועה וכו' ותראה לנו עקידת יצחק וכו' דהיינו ברית בתחלה ואח"כ עקידה דהיינו תקיעת שופר שנשחט תמורו איל ועוד דחתימת הברכה ועקידת יצחק לזרעו של יעקב היום תזכור בא"י זוכר הברית וסמיך ליה אתה נגלית דהיינו שופרות והותמים שומע קול תרועה כו' והרבה מבני הישיבה הקדושה היה קשה בעיניהם לעכב תקיעת השופר בשביל המילה ורצו לדחות עד גמר כל התפלה והשיב רבינו גרשון ואם אין מילה אין תקיעת שופר בעולם שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו' ועוד דמצות מילה קודמת למצות שופר ואני הקטן מצאתי סמך לדברי בתשובת הגאונים, רבינו אליעזר בן ר' יהודה ורבינו קלונימוס איש רומי בן רבינו שבתי כשבאו לגרמייזא אחר פטירת רבינו יעקב ז"ל שאלו ממנו דבר זה והוציא חותם עדות קדש והראה שכתבו שכבר נשאלה שאלה זו ברומי וכתוב בו מר' שלמה יצחקי בן מרנא ורבנא רב נתן גאון בעל ספר הערוך ומן מר דניאל אחיו ומן מר אברהם אחיו והשיבו שכבר נשאלה שאלה זו בבהמ"ד של אברהם מר יחיאל גאון והשיב בשם ר' יעקב גאון ריש מתיבתא דמתא דרומי דמנהג כשר הוא להיות המילה סניף לקה"ת ולתקיעת שופר ועוד דמצוה מן המובחר להיות מקדימין בהשכמה משום דזריזין מקדימין למצות ואין נכון לאחרה עד אחר גמר כל התפלה דרוב פעמים גומרים בסוף ה' שעות והמאחר מצות מילה כ"כ דומה דמצות מילה בזויה עליו לכך נכון להקדים להיות תכופה לתקיעת שופר ובין קריאת כתובה. ע"כ מצאתי:

בגדי ישע

מ"מ דשרי הכא דרך כרמלית אלא לא שרי הכי אלא דרך נח"ק וכר"ש אבל דרך כרמלית לא שרי ומיהו ק"ל דלמא לעולם מותר לומר לנכרי להביא דרך כרמלית והא דדייק דאסור היינו היכא דשבת בבית דאסור משום דהוי ב' איסורים כדמסיק בסמוך דמה"מ לר"מ אסור אבל היכא שלא שבת בבית לעולם אימא לך דדרך כרמלית מותר לומר לנכרי ושמא בעל התשובה לא אסר ג"כ אלא כדרך זה ששבת בבית ומביאו דרך כרמלית דאסור מצאתי: (יז) והעמידו דבריהם ובטלו מילה עד למחר ואף אם טרחו כו'. כל הפלפול שפלפל על שיטת הדר היה בשביל שרצה להוכיח דאין מתירין אפי' בשביל טירחא ה"ה כאן במעשה הזה שאין מתירין אפי' שהיו בשביל אורחים כנ"ל לפום רהיטא ודו"ק: (יח) ואם תקע בחזקה. כמו המעשה הזה שכתב לעיל שתקעה הנכרי במסמרים כמשפט הראשון: (יט) ואין לעושה דבר בו'. ר"ל מי שעושה דבר שהוא מותר מצד הדין אלא שאין ראוי להקל לעמי הארץ והנה כשעושה הדבר יראו עמי הארץ שעשה אסור להחזיק שהוא מותר אע"פ שילעיגו עליו וק"ל: (כ) לצורך ברכת המוציא. ר"ל שאין לו פת שלם: (כא) ועוד מביא ראיה מפ' הדר מההוא ינוקא כו'. ס"ל לר"א כה"ג שהביאו הספר בעמוד שלפני זה שפירש דאמירה לנכרי נקרא שבות דלית ביה מעשה אף באיסור דאורייתא כשהוא במקום מצוה

(ב) *וכלל זה אומר ראבי"ה **תעד** אמירה לנכרי שבות ה"מ באיסור דאורייתא ואפילו במקום מצוה אסור אבל באיסור דרבנן שרי אמירה לנכרי ודוקא לדבר מצוה ובדאורייתא

[*דקדקת מהם דמשמע אבל אי לא הוי דין כרמלית להר"ר שלנו אז לא התיר יפה והקשית על זה ממה שכתב את"כ דאף ברה"ר הואיל ויכול להביאו ע"י מחיצות בני אדם שרי אמירה לנכרי כו' וא"כ אף אם היה רה"ר גמור שרי מה"ט דאין לומר דטלטול מת לא מיקרי מצוה דא"כ אפי' בכרמלית נמי אסור כמ"ש ראבי"ה דאף בדרבנן לא שרי רק דוקא לדבר מצוה וזהו תורף שאלתך ויפה הקשית כזו. אבל ע"פ האמת נראה דלא קש' כלל כי לדעתי המרדכי קיצר דברי תשובת ראבי"ה וראבי"ה האריך בתשובתו וכתב הרבה טעמים בדרך משא ומתן לדון כדברי רבינו יואל ולכן בתחלה מצא לו סיוע מדברי רש"י גבי עיר של רבים כו' ואח"כ העמיק בפלפולו לומר דאף אם היה רה"ר יש לצדד להתיר מטעם שכתב לבסוף רק שבתחלה לא הוצרך לירד לחילוק ההוא וכן דרך המשיבים לבאר כל חילוקי הדין הנופלים בענין תשובה זהו כ"ל ע"פ האמת אך כאשר ידעתי כי תירוץ זה לא יכנס לאזני מעלתו כי אני בזה כמרתיק עדיו לכך אומר שאף בדברי המרדכי לא קש': מידי הוא דגבי מת א"א לעשות ע"י מחיצות של בני אדם דהרי המת מוקצה מצד עצמו ואסור לטלטל כ"א ע"י ככר ותינוק מי יאמר לך דס"ל לראבי"ה דשרי ברה"ר ע"י ככר ותינוק דלמא ס"ל כר"ת שכתב הטור א"ח סי' שי"א בשמו דאסור וכ"כ הר"ן פ' המצניע ואף אם נאמר דשרי ע"י ככר ותינוק מ"מ אפשר דזהו לא מקרי אפשר לעשותו ע"י ישראל מאחר שצריך תיקון אחר מלבד מחיצות בני אדם וא"כ עיקר הקושיא ליתא. ותו דאף אם נאמר דאפשר לעשותו ע"י ישראל מ"מ לא קשיא מידי דבלאו קושייתך קשה מאי קאמר ראבי"ה בדבריו והיכא דאיכא למימר דאתי לאחלופי ברה"ר אסור אמירה לנכרי אפי' באיסור דרבנן כו' הרי אמר תחלה דאף ברה"ר עצמו שרי מאחר דיכול להביאו ע"י מחיצה של ב"א כו'. ודע כי זו הקושיא הקשה הרב הגדול המחבר ספר ב"י בא"ח סי' ש"ז והנית הדבר בצ"ע. ול"נ דה"פ והיכא דאיכא למימר דאתי לאחלופי ברה"ר כו' ר"ל דאתי למיחלף שאר איסורים באיסור רה"ר דהיינו דאיכא התם רואים הרבה ואיכא הוצאה מלאה ואתי למימר דכמו דשרי אמירה ברה"ר ה"ה דשרי בשאר איסור ואתי להתיר אמירה גם בשאר איסורים הכל אסור כמו שמסיק בדבריו כן כ"ל פי' דברי ראבי"ה וכן קבעתי בחידושי א"ח שלי המקראים דרכי משה הידועים למעלתך ומעתה גם שאלתך מיושבת דבמעשה דרבינו יואל היה לן למיחש משום דאתי לאחלופי ולכך לא הוי שרי כלל אי הוה רה"ר ולכך הוצרך לטעמא דהוי כרמלית דאז ליכא למיחש לאחלופי דודאי הכל יודעין דכרמלית דרבנן] :

[*ודבריו אלו סותרין לדבריו כראשונים דכתב אמירה לנכרי ברה"ר מותר מאחר דאפשר ע"י ישראל וכן הקשה ב"י והנית הדבר בצ"ע ויש ליישב דברי ראבי"ה דה"ק דבמקום דאיכא למיחש משום הרואים דמתירים אמירה לשבות ברה"ר ואתי להתיר ג"כ שאר אמירות לנכרי אסור בכה"ג אפי' אמירה מדרבנן אפי' במקום מצוה דחיישינן דלמא אתי לאחלופי בשאר אמירות. כ"ה למורי מה"ר משה איסרל"ש ס"ן] :

כמי לא אסירא אלא בדבר שא"א למצות תקנה ע"י ישראל לעשותו כגון להחם חמין ולתלוש מן המחובר אבל אם אפשר לעשותו כגון *ברה"ר דיכול להביא ע"י מחיצת בני אדם שרי אמירה לנכרי והיכא דאיכא למימר דילמא אתי לאיחלופי ברה"ר אסור אמירה לנכרי אפי' באיסור דרבנן ואפילו לדבר מצוה כדאמרינן (ג) גבי ינוקא דאישתפוך חמימי : סליק פרק יט

תנו רבנן א'נתפזרו לו פירות בחצירו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך כלי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. אלפסי: היוצא בטלית מקופלת חייב חטאת אמר רב פפא נקוט האי כללא בידך אדעתא לכנופי אסור כל להתנאות שרי. מאלפסי: סליק פרק כא

גרסינן פ"ק דב"מ [דף ט.] אלא מעתה הגביה ארנקי בשבת כו' שם כתבתי בקוצר אם מותר להגביהו בשבת משל הפקר ע"ש: מהגיהין א'מי שהחשיך מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ופוקקין המאור ומודדין המטלית ואת המקוה ומיבעיא לן הא דמפירין נדרים בשבת לצורך השבת דוקא או לא כו' עד גרסינן בסוף נערה [נדרים דף עז.] סבר רב יוסף למימר דנשאלין נדרים בשבת ביחיד מומחה אבל לא בג' משום דמיחזי כדינא אמר ליה אביי כיון דס"ל אפילו מעומד אפילו בקרובין אפילו בלילה לא מיחזי כדינא אמר רבא ב'הלכך נשאלים לנדרים יחידי ועומד ובלילה ובקרובים ואפילו אפשר להם מבעוד יום ומודדין המטלית והמקוה. עולא איקלע לבי ריש גלותא חזייה לרבה בב"ח דיתיב (*באנוכא) [*באוגנא] דמיא וקמשח ליה אמר ליה אימור דאמור רבנן מדידה דמצוה דלאו מצוה מי אמור אמר ליה מתעסק בעלמא הנא עכ"ל רי"ף שילהי מי שהחשיך: לצוות לנכרי לחלוב עיין שילהי אלו מציאות בשמעתא דפריקה וטעינה בקצר:

הגהות ממ"י א כ"ב פ' כ"ב : ב נ"ל הלכתא וכו' ומעומד וכו' ובקרובים ובשבת :

סליקו ההגהות ממסכת שבת

בגדי ישע

מצוה : (ג) וכלל זה אומר ראבי"ה. ס"ל לראבי"ה כהרי"ף שפירש בההוא מעשה של ינוקא ס"פ ר"א דמילה דאין מותר שבות במקום מצוה אלא באיסור דרבנן אך בזה מוסיף ראבי"ה אהרי"ף שסובר דבמקום שיש למצוא תקנה ע"י ישראל מותר ודייק ליה כן מדקאמר בההוא מעשה דהא מר לא אמר ליה זיל אחים שהוא איסור דאודייתא למה לא מחלק בדידיה וכך הל"ל דהא מר לא א"ל זיל אייתי דרך רשות הרבים אלא א"ל זיל אייתי דרך חצר אלא ש"מ דאמירה לנכרי ברה"ר מותר ואינו אסור לומר לו אלא כגון להחם חמין כמ"ש שם דהא מר כו'. מצאתי תשובה א' וז"ל דקדקת משום דמשמע כו' [ומסיים הלשון ככל הכתוב לעיל בהגה"ה בפנים עד דכרמלית דרבנן] : כדאמר גבי ינוקא כו'. דשם מוכח דבקצת יש להקל ובקצת יש להחמיר מצאתי : (ג) גבי ינוקא. ר"ל כמו שר"ל שם אביי דיהא אסור אמירה לנכרי אף בטלטול בעלמא אף שהיה לדבר מצוה ונשאר גם זה הדין גם לפי האמת במקום דאיכא למיחש דלמא אתי לאחלופי : בס"א מ"כ כדאמרי' גבי ינוקא דאישתפוך חמימי ועיין בתשובת הר"א מלונדריש בדף קפ"ב ע"ב שהביא ודקדק הר"מ הנ"ל דהחמין ששבתו בתוך הבית שאסור להוציאן אפי' לחצר והתיר ר"ב לומר לנכרי להביאן מתוך הבית דוקא דרך נח"ק אבל לא דרך כרמלית וכ"ש דרך רה"ר וראבי"ה ס"ל ג"כ כוותיה אבל לא מטעמיה דר"א מלונדריש אסר משום דהוי תרי איסורי כדלעיל אבל ראבי"ה אסר להוציאו דרך כרמלית גזירה שמא יוציא מתוך הבית ששבת שם דרך רה"ר דאז ל"ל דשרי משום דאפשר לישראל להביאן ע"י מחיצת בני אדם שהרי אין מחיצת בני אדם מועלת לטלטל מבית חבירו לביתו בלי עירוב כדאיתא בב"י משום ספר התרומה בא"ח סי' שס"ב וזהו מה שנקט ראבי"ה בסמוך והיכא דא"ל דאתי לאחלופי ברה"ר ר"ל בענין זה להוציאו מבית ששבת דרך כרמלית דדוקא דרך גגות שרי כנ"ל אבל מהר"ם איסרלן פי' כו' :

סליק להו בגדי ישע על המרדכי ממסכת שבת

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת שבת

יציאות השבת פרק ראשון

(א) רדיית הפת תכנה ואינה מלאכה :
(ב) מותר להוציא מים לבקעה פחות מד' אמות :
(ג) התיר ר"ת בגינה אחת יתירה מבית שאתים שלא הוקף לדירה לטלטל מתוכה לחוץ הואיל ואין רה"ר גמורה עוברת לשם :
(ד) התיר להטמין המפתח חוץ הגינה אע"פ שעומד בחוץ ונותן בתוך הגינה או נוטל מתוכה לחוץ :
(ה) המגלגל דבר מרובע כמו תיבות שלנו כשעוקר זוית א' עדיין השני מונח במקומו פטור אבל המגלגל דבר עגול כגון חבית שלנו כיון שהוציאו חוץ לד' אמות חייב :
(ו) מותר לטלטל מתיבה גבוהה י' ורחבה ד' לחצר :
(ז) כשהתינוק מביא המפתח עמו מותר ליקח המפתח ולפתוח הפתח כיון דאין המשקוף בולט ד"א ברה"ר והוי כרה"ר אבל לאחר שנפתח המנעול צריך להסיר המפתח טרם שיפתח הפתח עצמו שהרי מה שיש מן הפתח ולפנים רה"י גמור הוא :
(ח) אם התחילו אין מפסיקין כגון דאיכא שהות ביום להתפלל :
(ט) ולקרות ק"ש מפסיקין אע"ג דאיכא שהות אבל אם התחיל בהיתר א"צ להפסיק :
(י) דוקא סעודה גדולה כגון הופה וברית מילה סמוך למנחה גדולה אסור להתחיל ואם התחילו אפי' לאחר מנחה זו אין מפסיקים עד הערב אבל סעודה קטנה אינו אסור להתחיל עד שיבא מנחה קטנה שהוא לסוף ט' שעות ומחצה :
(יא) צריך לחגור רצועתו קודם שיתפלל אע"פ שיש לו אבנט במכנסים ואין לבו רואה את הערוה :
(יב) רמי פוזמקיה ומצלי יש ללמוד מכאן שאין להתפלל יחף :
(יג) ע"ש עם חשיכה צריך למשמש בגדיו :
(יד) כל עיר שגגותיה גבוהים מבהכ"נ סופה ליחרב [וכתב] סמ"ג דוקא בימיהם שהיו משתמשים על הגגות מיהו יש ליזהר מלהשתמש שם תשמיש קבוע של גנאי כגון לישכב שם :
(טו) וכו ביום אפי' בשבת כלומר מוטב שיתענה ואז לא יהא לבו דואג על החלום ויש לו יותר עונג בתעניתו מבאכילתו :
(טז) בברכות מסיק ליתיב תעניתא לתעניתא יען כי התענה בשבת :
(יז) ר"ת פי' אין להתענות אלא על חלום שראה תלת זימני :
(יח) [ר' אליעזר ממיץ פסק דאסור להתענות עד ו' שעות בשבת אבי"ה אבל בתפלה ובתלמוד שרי לפסוק ולהתענות :
(יט) ר' אלחנן. היושב בתענית חלום בר"ת ישב תענית לתעניתו כמו בשבת :
(כ) [כתב] ראבי"ה אין להתענות בזמן הזה תענית חלום בשבת משום דאין אנו בקיאין בפתרון חלומות :
(כא) לוה אדם תעניתו ופורע בין קבע זמן בין לא קבע זמן :
(כב) פרעוש הקופצת ממקום למקום אסור להורגה בשבת מיהו אם הפרעוש על בשרו ועוקצו מותר להסירו ולהשליכו אבל מאכולת שקורין פויל שרי להורגו :
(כג) כל אצולי מטינוף משוי הוא לכן אשה נדה הנותנת כעין סינר לאחוריה סמוך לבשרה שיפול דם נדתה עליו ולא יטנפו בגדים אסור :
(כד) אבל מסדר הוא ראשי פרשיותיו :
(כה) בליל ראשון של פסח שחל להיות בשבת אסור לומר ההגדה ביחיד אלא יקרא אחר עמו ואיש שאינו יודע לקרות או אשה אין מועילה לעיין עמו :
(כו) אין לומר בקול רם עם ש"צ :
(כז) ביוה"כ מותר כל א' בלבדו לומר סליחות לאור הנר דאז אימת שכינה עליו אבל ליל יום טוב שחל להיות בשבת אין החזן אומר מעריב ופיוט לאור הנר בתוך המחזור שאינו צורך שעה :
(כח) משמע דאם שתה הבעל תחלה מותרת אשתו לשתות אחריו :
(כט) אם מריקין כוס ששתתה בו לתוך כוס אחר מותר לשתות אחריה :
(ל) אסור לבעל לאכול על שלחן שאשתו נדה אוכלת אא"כ יש שנוי או ישים ככר לחם או קנקן בין קערה שלו לקערה שלה :
(לא) בספר צפנת פענח כתב בשם רש"י שאסור לו לישב על כסא ארוך אשר אשתו נדה יושבת עליו:
(לב) חכמי נרבונא אוסרים לנדה לאכול בשלחן של בעלה :
(לג) הר"ם כתב דצריך ליזהר דאם יש שתי מטות ורגלי האחת נוגעות בחברתה שלא ישכב הוא באחת ואשתו נדה באחרת אם לא ישימו הפסק בינתים :
(לד) מותר לתת בגדיו ע"ש עם חשיכה לתקנם כו' אע"פ דיודע שהנכרי יעשה מלאכה בשבת :
(לה) אין לסמוך על זה להשכיר סוס לנכרי ולהפקירו ואם ישראל השכיר או השאיל בהמה לנכרי ועכבה אצלו בשבת צריך להפקירה בפני ג' :
(לו) ולהניח נכרי לרכוב על סוס בשבת לא ידעתי איסור :
(לז) נפלה האספלנית בשבת לא יחזיר ודוקא נפלה על הארץ אבל נפלה על הכלי מחזירה :
(לח) רבינו שמשון משאנץ התיר לכרך ננעול בשבת למי שלקה באצבעו :
(לט) מותר להשאיל גרדומו או מחבתו לנכרי אע"פ שעושה בו מלאכה אבל להשכיר לו את הכלי אסור מע"ש אבל בד' וה' מותר אבל בהמתו אסור להשאיל ולהשכיר אפי' בד' :
(מ) רטיה שפירשה מע"ג מכה בשבת מחזיר אותה ומגלה מקצת רטיה ומקנח פי המכה ורטיה עצמה לא יקנח :
(מא) אם אמר בהמתי קנויה לך מותר :
(מב) ואפי' בדיעבד אסור ליקח שכר שבת ובקבולת מותר :
(מג) ישראל ששכר נכרי לבנות בית בקבלנות אסור לבנותו בשבת כי במחובר אסור :
(מד) קנה סוס בשבת מלקין אותו ואם יעלו דמי מכירתו על דמי לקיחתו יהבינן לעניים שלא יהא חוטא נשכר :
(מה) [כתב] סמ"ג מותר ליתן לנכרי מעות מע"ש לקנות מה שירצה ובלבד שלא יאמר לנכרי קנה בשבת או למסור לו בגדים למכור ובלבד שלא יאמר לו מכור בשבת אלא בסתמא מכור וקנה לכשתחפוץ :
(מו) ה"ר יו"ט כתב אני מתומה על האוסרים להתחמם כנגד מדורת הנכרי הנעשה בשבת בשביל ישראל כי ראיתי א"מ ורבינו משולם שהיו פרושים מתחממים וכן הרבה וטעמא הכל תולין אגב סקור :
(מז) אם הנכרי נתן שמן בנר או הוסיף עצים בשבת מותר כיון שמתחלה היה יכול ליהנות קצת מן הנר או מן האש ואם בשביל התינוק או חולה מותר לד"ה :
(מח) מותר לתת שפוד של בשר לתוך התנור ופיו מכוסה ללנות עם חשיכה אע"פ שלא יהיה מבעו"י כמב"ד ודוקא מגותא ולא שלם אבל סמוך לאש חוץ לתנור אסור :
(מט) [כתב] רוקח קדרה שאצל האש אין הישראל רשאי להגים בכף בשבת דהוי בישול :
(נ) [כתב] א"ז כשי"ד בניסן חל בשבת י"א שאסור ליתן לנכרי מותר החמץ הואיל ויודע שיוליכנו לחוץ לדידן מותר דלית לן רה"ר דאורייתא :
(נא) נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו פסק ריב"א דוקא אוכלים שיתכן לאוכלן במקומן אבל דברים העשוים להוליכן ממקום למקום אסור :
(נב) עיון כתב דרך העברה מותר ואין אסור אלא היכא דאיכא למיגזר למוקח ומקח וממכר :
(נג) כללו של דבר כל שהוא אומר לנכרי ועושה וכל שאין עושה אין כו' :
(נד) אין משלחין איגרות אא"כ קצץ לו דמים :
(נה) אסור ליכנס בספינה בשבת אפי' ללכת כל שהוא :
(נו) אמנם בכל ענין שיבא בספינה בין בע"ש בין בשבת מותר ללכת כל הספינה :
(נז) אסור ליכנס בקרון בשבת משום דאסור להשתמש בב"ה או משום טעמא אחרינא :
(נח) לדבר מצוה מפליגין ופר"ת דלכאורה סחורה חשיב דבר מצוה וכן להתראות פנים לחבירו :
(נט) י"א דוקא בים אין מפליגין משום שנוי וסת אבל שאר נהרות דבריאים ועונג מותר :
(ס) מתוסרים שתיקה מותר לשתות המשקה שזב בשבת וכו' :
(סא) כל שהוא כמב"ד אין בו משום בישולי נכרים וה"ה לתבשיל שנתבשל כמב"ד ביד נכרי לא מהני תתוי דישראל אא"כ ואסור משום בישולי נכרים וה"ר יקר חולק :
(סב) דרך ישר וטוב להעמיד הקדרה על פטפט של ברזל שיש לו ג' רגלים למעלה מן הגחלים ראב"ן או ע"ג אבנים :

במה מדליקין פרק שני

(סג) חכמי נרבונא אוסרים נר של שעוה :
(סד) פעמים שנותנים נר דולק מע"ש תוך המרתף שירצה לימשך יין בשבת בלילה או בחדר שהוא רוצה לישכב אותו נר אסור להיות מתיכת חלב על הפתילה כי אם ממנים שהתירו חכמים להדליק לצורך לאכול :
(סה) דבר שיכול לעשות בלא נר כמו להוציא יין מן הבית מותר להשתמש לכל נר :
(סו) מותר ליקח פתילה של קש ולכרוך עליה פשתן או צמר גפן או קנבוס כמו שעושין בבהכ"נ בפמוטות שאינם עשוים להדליק אלא להעמיד הפתילה בעומד וגמי צ"ע :
(סז) אנו שמדליקים בפנים ואין היכרא רק לבני הבית יכול להדליק כל הלילה עד עמוד השחר :
(סח) נר חנוכה שהותיר ביום ראשון מוסיף עליו ומדליק ביום שני וכן כל הימים ביום ח' עושה לו מדורה בפני עצמה ושורפה :
(סט) וכן לדידן א"צ להדליק רק בפתח אחד וכן למעלה מי' :
(ע) אם אין שם מזוזה צריך לעשות בימין :
(עא) הרואה מברך כו' היינו מי שלא הדליק ואין עתיד להדליק כגון אכסנאי שלא שמע הברכה :
(עב) נר חנוכה שלא הדליק בלילה מדליק אבל לא עשה המצוה מן המובחר :
(עג) מהר"ם היה מדליק בשמן זית ובשרגות של מתכת והיה מתחיל לצד שמאל ופונה לצד ימין והנשאר בלילה ראשונה מוסיף עליו לילה ב' וכל שנשאר בלילה אחרונה שורפו :
(עד) כל מלאכות אסור להשתמש לאורה אפי' במקום דאינו בזוי מצוה :
(עה) יותר הדור יש לב"ה מכב"ש :
(עו) נר של חול אסור להדליק מנר של מצוה אם לא שמדליקין מאותם של חול נר מצוה אחרת :
(עז) נהגו להסיר הציציות מטליתות של מתים :
(עח) ביוה"כ בלא שבת אין מברכין על הדלקת הנר:
(עט) כשחל ר"ח טבת בשבת מפטירין בנרות בזכריה ולא השמים כסאי כי פרסומי ניסא עדיף :
(פ) כשהאשה נזהרת בהדלקת הנר נפק מה גברא רבא ובשניהם זהירים תרי גברי רברבי :
(פא) [כתב] ר"ת בשם רשב"ם כשכותבין כתובה אם אבי הכלה קיים כותבין אבי אביה ואם נפטר כבר כותבין מבי נשא ולרבינו שמשון משאנץ אין חילוק :
(פב) על הנסים בהודאה בתפלה ובבהמ"ז בנודה לך יעלה ויבא דר"ח ויו"ט מזכיר בתפלה בעבודה ובבהמ"ז בבונה ירושלים :
(פג) הני נשי דנהיגי דלא למיעבד עבידתא בריש ירחא מנהגא בעלמא הוא בפר"א משום דלא פרקו נזמי :
(פד) שכח ולא אמר על הנסים בחנוכה ופורים אין מחזירין אותו וכן בר"ח אבל בשבת ויו"ט לא וראבי"ה אמר דחוזר משום דהכי נהוג עלמא ושוי עליה כחובה :
(פה) עכשו אין אנו רגילים לאמרו רק במנחה פן יאחזנו בולמוס :
(פו) אם חל ר"ח בשבת אין מזכירין של שבת ביוצר ויבא ביוצר אבל במוסף מזכיר :
(פז) א"צ להזכיר של ר"ח המפטיר בנביא בשבת שחל בו ר"ח אבל יו"כ שחל להיות בשבת בהפטרה של מנחה צריך להזכיר של שבת :
(פח) בחנוכה מזכיר על הנסים במוסף של שבת או של ר"ח שאירע בו חנוכה :
(פט) יו"ט שחל להיות בשבת שיורד לפני התיבה אומר מגן אבות וא"כ רצה במנוחתינו וחותם מקדש השבת ואינו מזכיר יו"ט :
(צ) פסק ר' יואל המפטיר במנחה ביו"כ מזכיר של יו"כ ואומר על התורה ורבינו שמשון פירש דאין גומר אלא עד מגן דוד ותו לא ואנן לא נהגינן הכי :
(צא) [כתב] ראבי"ה דלא נתקן ברכת מגן אלא לש"צ ובמקום שאין מנין אין לאמרה והאומרה הויא ברכה לבטלה :
(צב) אמנהגא מברכינן :
(צג) פי' ר"ת דנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא משום דנהגו לעשותן ולקיימן :
(צד) רבינו מאיר היה נוהג אפי' בי"ח ימים שהיחיד גומר הלל לברך לקרות ולא לגמור משום שמא ידלג אות אחת :
(צה) [כתב] ראבי"ה יחיד קורא לבדו הלל היכא דלא אפשר אבל מצוה לחזר שיענו אחריו ראשי פרקים :

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת שבת

(לו) [כתב] ראבי"ה מצוה לרחוץ ע"ש פניו ידיו ורגליו בחמין ותפיסת הראש נמי מצוה בע"ש:
(לז) העולם נהגו להדליק בצמר גפן וקנבוס וסומכין על דברי ר"ת שפי' דלא מקרי יוצא מן העץ:
(לח) ר"י חולק ופסק דמירוק שמשפשפה באור דרך העברה כ"ע מודו דצריך לעשותו אבל הבהוב גמור להדליק ולכבות א"צ לעשותו בע"ש:
(לט) פסק ר' יואל ה"ה לאחר תפלת ערבית יכולין לערב אם יום הוא דעניית ברכו כתקיעת שופר כו':
(ק) אין טומנים בדבר המוסיף הבל כו':
(קא) בן הנולד סמוך לחשיכה והיה נראה יום אך היו נראים ברקיע כוכבים קטנים מאד:
(קב) במתא חזו לתרנגולים כשהולכים לישן:
(קג) בה"ג משמע דבהדלקת הנר הויא קבלת שבת:
(קד) [כתב] מהר"ם בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכין להדליק נר של שבת בחדרם ולברך עליו אבל מי שהוא אצל אשתו א"צ להדליק בחדרו ולברך עליו:
(קה) מותר להדליק בחדר בע"ש בקיץ ואוכל בחצר ויהיה לו אורה מן היום:
(קו) רבינו משולם לא היה מברך על הדלקת הנר ור"י אומר שיש לברך:
(קז) כל דבר שיש לו תורת כלי לא בטיל משום כובדו:
(קח) מי ששהה להתפלל מנחה הואיל וכבר ענה ברכו עם הקהל ועשהו קודש לא יעשנו לחול להתפלל תפלה של חול אלא מתפלל תפלת ערבית שתים של שבת:
(קט) הדלקת הנר הרי היא קבלת שבת:
(קי) קבלת שבת בטעות לא הויא קבלה ומותרין במלאכה:
(קיא) היכא שרוב הקהל קבלו עליהם שבת המיעוט על כרחם נמשכים אחריהם ואסורים במלאכה:
(קיב) אם הקהל אמרו בע"ש ברכו אין היחיד שלא היה בבהכ"נ יכול לעשות מלאכה אע"פ שאין רוצה לקבל עדיין שבת:

כירה פרק שלישי

(קיג) [כתב] א"ז מותר להשהות הקדרה ע"ג גחלים ממש עד שבאים מבהכ"נ ונראה שמותר לומר לנכרי להסיר אותה מעל הגחלים וגם הישראל עצמו אפשר שמותר להסירה:
(קיד) ה"ה שמותר להטמין תפוחים ואגסים חיים כי הם ראוים לאכילה יותר משנתבשל כמב"ד וה"ה לביצים חיים ומיהו כדי שיהיו חמין למחר אבל לצורך הלילה נראה דאסור:
(קטו) סמ"ג פסק כר' מאיר דאמר המבשל בשבת בשוגג דשרי:
(קטז) כל דבר שנתבשל כל צרכו מותר להחזירו לכלי ראשון להתחמם או ליתנו אצל האש:
(קיז) בחמין אסור בצונן מותר ושרו בצונן להשתטף אבל רחיצה לא שרי אפי' בצונן ואפי' בקרקע:
(קיח) יין ומים מותר לפשרן בכלי שני אבל לא בכלי ראשון ולא כנגד המדורה מקום שיוכל להתפשר:
(קיט) [כתב] ראבי"ה דאין לתת פירות תוך הקאכלי"ש בבית החורף כדי שיצלו אבל מבעוד יום מותר לתת שם:
(קכ) מי שרחץ ידיו במים לא יעמוד נגד המדורה לחמם ידיו שיש לחוש שיפשירו מים על ידיו:
(קכא) עירוי ככלי ראשון:
(קכב) במליגת תרנגולין אם עירה עליהם מכלי ראשון א"צ לקלוף אלא העור ולא יותר ופעמים דאפי' קליפה אינו צריך אם ראש התרנגולת למעלה דאז הנוצה שוכבת ומגנת מרותחין:
(קכג) [כתב] ראבי"ה כלי שני נהי דאינו מבשל בולע ומפליט הוי:
(קכד) מלח הרי הוא כתבלין מ"מ המחמיר תע"ב שלא ליתן אפי' בכלי שני שהיד סולדת בו:
(קכה) צריכא מלחא בישולא כבשרא דתורא דלא בשל בכלי ראשון אלא ע"י רתיחות:
(קכו) אסור לבטל כלי מהיכנו:
(קכז) כל מחיצה שאינה לצניעות בעלמא אסור לעשותה בשבת:
(קכח) גם מותר בשבת לעשות מחיצה להגן מפני החמה או מפני הצנה שלא תפול על האדם ועל האוכלים:
(קכט) אסור לעשות מחיצה בשביל המת אבל בשביל החי מותר:
(קל) מה שצריך ככר או תינוק היינו דוקא למת ערום אבל למת בכסותו מטלטלין אותו אגב כסותו:
(קלא) [כתב] ראבי"ה אם חוששין שמא יתקשה ואז לא יוכל לפושטו ויהיה בזיון למת מניח עליו ככר או תינוק ודוחק על הככר עד שיפשטו אבריו:
(קלב) מת הובא מחוץ לתחום והיה מוטל בבזיון וצוה ה"ר אליעזר להביאו ע"י נכרים בבית קרוביו:
(קלג) חולה דתקיף ליה עלמא ואומר שישלחו אחר קרוביו שרי אבל מת אין שולחים אחר קרוביו בשבת:
(קלד) צרורות ומעות שאין עליהם תורת כלים ולא תורת אוכלים אפי' לצורך גופו או מקומו לא:
(קלה) בעלי חיים מוקצין הן כגרוגרת וצמוקין:
(קלו) אם אינו נותן לדעת כשוי כגון אלו צלוחיות שקורין למפ"א שנותנים בהן מים להגביה השמן או שלא ישבר הכלי מותר:
(קלז) בעת הקיץ בעת שהזבובים מצויין אסור לסגור תיבתו בשבת אם לא יניח ריוח גדול שיוכלו לצאת:
(קלח) היכא מרבוותא דאמרו תכס יכול לספר אחר קיומו של בעל:

במה טומנין פרק רביעי

(קלט) יש לתמוה היאך נהגו להטמין על קרקע חמה שקורין אדשטרא הלא מוסיף הבל אולי י"ל שלא גזרו אלא על דבר שיכולין לטלטל דומיא דרמץ אבל דבר שהוא חם מחמת דבר אחר לא גזרו:
(קמ) [כתב] סמ"ג אסור להניח גחלים בוערות תחת הקדרה אע"פ שאין סביב הדפנות ואם מצא למחר תחת הקדרה בשוגג לא נאסר התבשיל בשביל זה:
(קמא) מותר לסתור סתימת פי התנור שסתמו מע"ש:
(קמב) [כתב] ראבי"ה היכא דאיכא גחלים לוחשות סביב הקדרה אין לישראל ליטול ולסלק הקדרה:
(קמג) ליגע במוקצה ולהסירו לא:
(קמד) דוקא בחריות של דקל פליגי דמזמין כשיושב עליהם אבל אגבים שרי דאין מזמין:
(קמה) מותר לרחוץ ידיו במורסן או בעפר כירה בשבת מגובלין מע"ש או יקחם בידו יבשים וישפוך על ידו:
(קמו) פי' ר"י דצריך להזהיר נשים כשיוצאות בצעיפיהם שלא יצאו במחט שניטל חודה ועוקצה אמנם אם ניטל מע"ש לכך מהני ייחוד:
(קמז) בני אדם שיש להם רבוי שער על ידיהם ובושים להראות בין אנשים מותר להסירם דאין לך צער גדול מזה:
(קמח) אסור לחוף כלי כסף במלח בשבת לפי שהמלח נמחה בחזקה אבל בחול שהוא דק דק מותר ובנתר נמי מותר בכלי עץ וכסף אע"פ שגירר הכסף דבר שלא מתכוין הוא:
(קמט) בקושי יש להתיר לאכול בשבת במקום עשבים או ליטול ידיו או לשתות:
(קנ) להשתין על העשבים מותר:
(קנא) יין שרי לשפוך על העשבים:
(קנב) אסור לרחוץ ידיו בשלג בשבת ולא במים שקרשו ושקורין גלצא:
(קנג) אסור להשים פשטידא בחורף כנגד האור אלא רחוק כדי שלא יהא היד סולדת:
(קנד) אם הצניע חתיכות ברד שקורין גלצא בעומק קרקע כדרך שעושין באשכנז ובימות הקיץ נותנין לתוך הכוס לצנן מותר:
(קנה) [כתב] ראבי"ה מותר לשבר הברד כדי ליקח המים המונחים תחתיו:
(קנו) מותר לטבול בשלג וכן הדין בנט"י:

במה בהמה פרק חמישי

(קנז) דין במה בהמה יוצאה:
(קנח) אסור לצאת הסוס באוכף שעליו לרה"ר:
(קנט) אסור להסיר האוכף מעל הסוס והמרדעת מעל החמור אפי' בחצרו אבל מותר ליתנה בחצירו לכתחלה מפני הצנה:
(קס) סוס אסור להעמידו במים כדי להצטנן:
(קסא) אין בהמה יוצאה בזוג שבצוארה:
(קסב) אסור להוליך ב' בהמות ביחד אבל אינם קשורים יחד שרי לאחוז אפסריהם יחד:
(קסג) אם החבלים א' צמר וא' פשתים אסור לכורכן סביב ידו דנהנה מכלאים ואם הבהמות מב' מינים אסור משום כלאי בהמה:
(קסד) סכין לאדם בשמן אבל חלב ושומן אסור לסוך בשבת:
(קסה) בחול מותר לסוך חטטין שבגופו ושבידו אפי' בחלב:
(קסו) בהמה שאחזה דם אם ספק שאם לא יקיזו לה דם תמות מותר לומר לנכרי להקיזה:
(קסז) אדם מותר עם כולן להרוג ולמשוך עם כולם:
(קסח) רבי אפרים אסר ליהודי הרוכב לצוד ציד להוליך הכלב בידו ור' יואל חולק עליו:
(קסט) פירש"י כריכה וקשירה היינו שתי תכיפות ור"א ממיץ פי' דקשר דאורייתא אינו אלא שני קשרים זה על גב זה:

במה אשה פרק ששי

(קע) אם החוטין והרצועות בתוך השערות קלועות מותר לצאת בהן בשבת אבל כרוכות סביב ראשה לא:
(קעא) אומר ר"י דלא גזרו אלא בדברים דקים אבל דברים דעיקר מלבוש ליכא למיגזר:
(קעב) דיני כלאים:
(קעג) עיר של זהב הוא תשוק של כסף או של זהב שמשימין סביב ראשה:
(קעד) עיר זהב לא אסרו אלא בנשים כלות אבל לא בשאר נשים ומלבד שבת שרי ואם הוא תחת הצעיף מותר וכן עטרות חתנים:
(קעה) [כתב] ר"י כשחגור אחד על חלוק ואחד על הקוטא מותר:
(קעו) מותר לצאת בשבת בקמיע תלוי בצוארו בשביל חולי או בשביל שלא יחלה אע"פ שאין בו סכנה ודוקא אם אדם הנותנו מומחה:
(קעז) ירושלמי. נאמן אדם לומר קמיע זה רפאתי בו ג' בני אדם או ג' פעמים:
(קעח) טבעת שיש עליה חותם מותר לאיש לצאת בו לכתחלה:
(קעט) אסור לקבוע ברזל ושאר מיני מתכות בראש חגורתו לנוי כדרך שעושים לחגורות וכשיקבעו יחוק בו צורת מפתח ולהוליכו בשבת ולפתוח בו ולנעול בו:
(קפ) נושקא אסור דאינו עשוי אלא להראות עושר ואין שם תכשיט עליו:
(קפא) ואם היא תקועה בצלצלת זהב או של כסף ומכנסת ראשה בתוך הצלצלת יכול להיות שהיא מותר כיון שהצלצלת לבדה היא מותר:
(קפב) לא תצא אשה לא בטוטפת ולא בסרביטין בזמן שאינן תפורין בצעיף הם תכשיט המוקף מאוזן לאוזן עד הלחיים:
(קפג) לא תצא אשה במחט שאינה נקובה שקורין אשפינגלא וסוגרת בה מפתח החלוק סביב צוארה או בצעיף:
(קפד) בזמי האוזן פירש"י דשרי משום דמהדקי:
(קפה) לא יצא האיש בשריון בקסדא במגפים:
(קפו) לא יצא במנעל אחד בזמן שאין ברגלו מכה:
(קפז) מותר לאשה לקשור רצועות סביב הבתי שוקים פן יפלו למטה אע"פ שאינם קשורות בהם:
(קפח) ואותם נחבשין תפוסין שיש להם כבלי ברזל ברגלים ר"י מתיר להם לצאת לרה"ר:
(קפט) במנעל שלנו מותר לצאת במוך שבתוכו או בתבן דלא מצי נפיל ואפילו בשבת יכול ליתנו לכתחלה:
(קצ) לדידן רה"ר שלנו כרמלית הוא ושרי כמו חצר:
(קצא) [כתב] ר"ת אין לנו לאסור לנשים טבעותיהם שלא ישמעו לנו והנח להם לישראל מוטב כו':
(קצב) איש או אשה שריחה רע מותר לצאת לרה"ר בפלפל ארוך וכן כובלת וצלוחית של פלייטון:
(קצג) אשה פורפת על האבן בשבת ועל האגוז מותר לכתחלה אבל על המטבע אסור לפרוף:
(קצד) מותר בשבת ללבוש שני סרבלים מפני הצינה:
(קצה) נהרא מכיפיה מיברך ומתוך כך מותרים לטבול בכל הנהרות כל השנה כולה:
(קצו) אפי' נולד מן הנדה בלא שום טבילה אין הולד ממזר:
(קצז) זקנים שהולכים במקלות מחמת נענוע אסור לצאת בשבת:
(קצח) כל דבר שיש בו רפואה פי' לחשים מומחים ולחשים הנקובים בתלמוד מותר ושאר לחשים שאינם ידועים מומחים יש בו משום דרכי האמורי:

כלל גדול פרק שביעי

(קצט) יזהר אדם שלא לאסוף פירות ולקבצם יחד:
(ר) יזהר אדם משני מיני פירות שנתערבו וכ"ש פסולת שנתערב עם אוכל שלא יברור אלא דרך אכילתו יקחם ויאכלם:
(רא) אותם טרטר"ש של תפוחים מותר להתליקם ואין בהם משום ממחק והמחמיר תע"ב:
(רב) ג' מיני ברירות הן ביד לאלתר מותר לכתחלה בקנון לאלתר פטור אבל אסור בנפה חייב חטאת אבל לבו ביום אפי' ביד חייב חטאת:
(רג) כל דבר שאדם מחתך ומקפיד על מדתו נקראת מלאכת מחתך:
(רד) מותר לפרר לחם אחר שנטחן כבר:
(רה) תולש שאר דברים כגון גיזה מכבש ושיער מן הסוס שדרכו בגיזה לא עבר משום גוזז:
(רו) אסור לתלוש נוצת עוף במקום שחיטה ביו"ט דתולש חייב משום גוזז:
(רז) בני אדם הרגילים לתפור בתי זרועותיהם בחוט או במחט וכשפושט עצמו מתיר אותה ומרחיבה וכשלובש אותם מהדק התפירה סביב זה אסור בשבת:
(רח) עוגות שכותבים עליהם אותיות ותיבות תינוקות אוכלים אותם ביו"ט:

המוציא יין פרק שמיני

(רט) [כתב] ראבי"ה הוצאה פחות מכשיעור נמי אסור:
(רי) לא תקל אשה מדדיה ותחלוב לתוך הכוס או לתוך הקערה ותניק בנה וכן אשה שמקשה החלב בדדים אסור לסחוט ביד ובקרקע מותר לחלוב:
(ריא) קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שער:

המצניע פרק עשירי

(ריב) אותן שפירשו כלפי ראש האצבע קרוי למעלה שפירשו כלפי יד קורא למטה ור"ת פי' איפכא ומספק יש לאסור בכל ענין:

הזורק פרק אחד עשר

(ריג) ואם הספינות אינם קשורות אע"פ שמוקפות מחיצה אין מטלטלין מזו לזו:
(ריד) אבן שוקת שקורין ושרשטיי"ן והשופכין מקלחין לרה"ר אם אינו קמור פי' מכוסה ד' אמות ברה"ר מותר:
(רטו) דין בית הכסא העומד בקיר חומת העיר והצואה נופלת לתוך החפירה:
(רטז) דין בית הכסא שעל המים:

הבונה פרק שנים עשר

(ריז) דלמא אתי לאשוויי גומות פי' במתכוין:
(ריח) אם אבד מפתח של תיבה ישבור אותה לכתחלה דאין בנין וסתירה בכלים:

שמנה שרצים פרק ארבעה עשר

(ריט) מותר לעשות מי מלח מועטין כרבנן לערב מים ומלח ולשפוך על נתחי העוף צלויין:
(רכ) מותר אדם לתת אפר מקלה על מכתו אבל בשבת אסור אם אין בו פקוח נפש:
(רכא) אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש דוקא סכנת נפשות של מיתה ולא של צער בעלמא:
(רכב) מותר לשתות מי רגלים משום רפואה ואפי' אין בו סכנה:
(רכג) אין לועסין מסטיכי בשבת משום רפואה ומשום ריח הפה מותר:
(רכד) מותר לאכול שרשים מתוקים ולגמוע ביצה חיה בשבת כדי לנעים הקול:
(רכה) אדם שחש בראשו או בעיניו מותר ללחוש לו:
(רכו) נראה דמותר לעשות רפואה בשבת על ידי מדידה:

ואלו קשרים פרק חמשה עשר

(רכז) אסור לקשור ב' ראשי האבנט ברצועות בתוך המכנסים בשבת כ"א בעניבה וטוב לעשות בראש האבנט כגון שעושים לחגורות כגון בוקלא של ברזל או של נחשת:
(רכח) נשמטו רצועות מנעל וסנדל נוטל ומחזיר ובלבד שלא יקשור וה"ה לרצועה של טלית:
(רכט) [כתב] ראבי"ה טליתות שא"צ בחליפה בו ביום אחרי צאתו מבהכ"נ אסור לקפלן אבל שלא כסדר קפולו נראה דמותר אפי' בב' בני אדם:
(רל) אסור לנשים לקפול צעיפותיהן בשבת:
(רלא) אסור לאדם ליכנס במים בשבת אם בגדיו נוגעים במים פן יסחטם ומשום דבר מצוה מותר:
(רלב) מנהג טוב כשאדם רוחץ ידיו בשבת שיזרוק מידיו המים לנער בכח קודם קינוח במפה ובלבד שלא יסחוט הבגד:
(רלג) מותר לקשור חגורו לטבעת הדלי כדי לשלשלו בבור ולמלאותו מים ויתירנו לאזור בו מתניו:
(רלד) אם נפסק החבל באמצע אסור לקשור שני הראשים יחד אלא עונבן:
(רלה) חבל שתלוי בראש פרה או בצוארה או סוס מותר לקשור ראש הא' באבוס או איפכא אבל להביא חבל לקשור שני ראשים אחד בראש הבהמה ואחד לאבוס אסור:

כל כתבי פרק ששה עשר

(רלו) עכשיו נהגו ברוב הארצות לכבות דליקה בשבת ואומרים שחוששים שבעבור הדליקה ישרפו בה תינוקות שלא יוכלו לברוח ויש סכנת נפשות מחשש אימת מלכות:
(רלז) מציל לחצר שלו שאינה צריכה ערוב כל חפציו בין מזונות בין בגדים כל מה שיש לו:
(רלח) נראה שיכול להשים מזוזה או שאר כתבי הקדש או תפלין בתוך ארנקי של מעות בע"ש ובשבת אם יש דליקה יציל המעות אגב התפלין ולא סגי לתת טבעת בארנקי להציל המעות:
(רלט) אנן דרי בתרא מצילין להו בפני הדליקה בין תפלות בין תלמוד בין כל כתבי הקדש:
(רמ) שאר ספרים אפי' כתובים שלא כמשפטן כגון שלא בדיו מצילין מפני אזכרות ושמות שבהן:
(רמא) אף סעודה שלישית חייב לעשות על פת:
(רמב) [כתב] ר"ת נשים חייבות בג' סעודות דאף הם היו באותו הנס וחייבות לבצוע על ב' ככרות:
(רמג) מהר"ם היה רגיל לעשות סעודה שלישית בב' לחמים:
(רמד) מכילתא. בסעודה ג' צריך להיות לכל הפחות ככר א' שלם:
(רמה) המפסיק על שלחנו ומברך בהמ"ז בין ב' תבשילין טעות הוא בידם ואינו יוצא ידי ג' סעודות ראבי"ה כותב דיכול לסמוך על השורטבל"א דאיכא היכרא:
(רמו) מה שנהגו בכל ימי השבוע לשכום בבקר ולהתפלל ובשבת ישנים מפני שבכל ימי השבוע נאמר בתמיד של שחר בבקר בבקר ובתמיד של שחר דשבת לא נאמר בבקר:
(רמז) גרם כבוי מותר:
(רמח) ר' יואל פי' דאפי' ביו"ט לא שרינן גרם כבוי אלא במקום היזק:
(רמט) נר שעל הטבלא מנער הטבלא כו' פר"י דצריך לפרש כגון שאין שמן בנר:
(רנ) רבינו מאיר התיר ליגע במעמד שלפני ארון הקדש והנרות דולקות עליו ובלבד שלא יהא מנענעו:
(רנא) מותר לסגור החלון בשבת שלא יכבה הנר מפני הרוח:
(רנב) אין למחות בנכרי שבא לכבות נר או מדורה:
(רנג) ושאר כל המזיקין כלומר שאין בהם סכנה אם היו רצים אחריו מותר להרגן ופר"ת דה"ה פרעוש:
(רנד) רב יהודה גאון כתב חזיא לרבנן קשישאי דאימנעו מלצוד פרעוש אפי' מעל בשרם:
(רנה) נכרי שבישל בשר לעצמו או דגים או ביצים או אפה לחם לעצמו יש מתיר לישראל לאכול ממנו ויש אוסר:
(רנו) מלאכה דאפשר לישראל גופיה לעשות אפי' עשאו הנכרי באיסור לצורך ישראל מותר:
(רנז) מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים בשבת אע"פ שהן מחוברים:
(רנח) כ"ש אם ליקט נכרי עשבים בשבת ומאכיל לבהמת ישראל א"צ לומר אל תאכיל ובלבד שלא יערים לעשות בשביל ישראל ואומר לעשות לעצמו:
(רנט) יחיד המתפלל ע"ש צ"ל ויכולו בתפלתו תוך אתה קדשת:
(רס) מה שאומרים ויכולו אחר התפלה בבהכ"נ גזירה משום יו"ט שחל להיות בשבת שאומרים אתה בחרתנו בתפלה ולא"ה ויכולו:
(רסא) ש"ץ שאומר אח"כ מגן אבות בדברו ברכה אחת מעין שבע הוא כדי שימתינו זה לזה לצאת מבהכ"נ מפני הסכנה:
(רסב) יסדר אדם שולחנו למוצאי שבת ללוות את המלך ואע"פ שאינו צריך אלא לכזית וגם שיהיה שולחנו מתוקן כל היום כולו:
(רסג) פורסין אנו מפה קודם קדוש לכסות את הלחם ואת המזון ולאחר קדוש מסירין מפה העליונה ואתא סעודתא ביקרא דשבתא:
(רסד) כל מלאכות שעשה הנכרי לעצמו כמו אפה וליקט פירות כו' אין צריך להמתין בכדי שיעשו:
(רסה) סמ"ג מלאכה הנעשית בשביל נכרי וישראל אסור למוצאי שבת בכדי שיעשו:
(רסו) כשהמרחץ ברשות אחר בפני עצמו ומכירין בו שמושכר הוא לו אין לחוש:

כל הכלים פרק שבעה עשר

(רסז) כל כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל נמי שרי או מחמת שלא יגנב ואם מלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו מותר שלא יגנב אסור:
(רסח) הלכה כר' שמעון בכל דיני מוקצה מחמת מיאוס ומחמת איסור בר מנר וכו':
(רסט) אסור לכבד הבית בין בשבת בין ביו"ט אבל לשפוך מים על הארץ להרבין העפר שרי:
(רע) מן הצד לא שייך איסור אהל:
(רעא) הרוצה להשתמש באבן או בבקעת בשבת לסגור בהם הדלת או להכות בהם הברזא צריך שיעשה שום מעשה של תקון מבעו"י ואם לאו אסור:

מפנין פרק שמונה עשר

(רעב) רופא אחד אומר צריך וחולה אומר אינו צריך שומעין לרופא חולה אומר צריך ורופא אומר אין צריך שומעין לחולה רופא א' אומר אין צריך וב' אומרים צריך אין דברים של אחד במקום שנים וכן מג' ד' וה' הלך אחר רוב הדעות והיכא שהדעות שוות מאכילין:
(רעג) בן ט' מחנכים בן י"א משלימין מדברי סופרים:

רבי אליעזר דמילה פרק י"ט

(רעד) עושין כל צרכי מילה בשבת:
(רעה) לאחר שנמול חולה הוא ומחללים עליו את השבת אפילו במלאכה שאפשר לעשותה מע"ש:
(רעו) בן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בכל השבת עד שיכלו לו חדשיו אבל האם שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה מן החלב שבדדיה שמביאה לידי חולי כבד:
(רעז) מדת חסידות שאחר הברכה יגלה ערות הקטן ואם לבו נוקפו והכול מוטב שיגלה מיד ויברך:

לוח הדינים שנמצאו במרדכי ממסכת שבת

(רעח) נהגו העם שמברך אבי הבן אחר המילה וכל זמן שטרוד המוהל בפריעה שגם זה בכלל עובר לעשייתן :
(רעט) שהחיינו לא שייך אלא בדבר שמחה :
(רפ) ול"נ דלא מברך שהחיינו אלא דקעביד מצוה המוטלת עליו ולכך המל את בנו מברך שהחיינו:
(רפא) ר"ב היה עומד בשעת קה"ת ובשעה שמלין את התינוק שנאמר ויעמוד כל העם בברית :
(רפב) האלפסי פסק דקטן הנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית וגר שנתגייר כשהוא מהול א"צ להטיף ממנו דם ברית ובה"ג פירש להיפך :

תולין פרק עשרים

(רפג) מסננים יין לתוך השודר בכלים ובלבד שלא יעשה גומא לקבל היין ויין עכור אסור שנראה כבורר ובין הגתות שכולן עכורין מותר :
(רפד) מותר להניח כובע של לבד בראשו בשבת ברה"ר היכא שיש רצועה או משיחה שקושרין תחת צוארו :
(רפה) דין מת שמת ביו"ט :
(רפו) משקה של שקדים כתושין מותר לסנן דרך סודר בשבת :
(רפז) לא ליהדק איניש אודרא בפומא דשישא דלמא אתי לידי סחיטה :

(רפח) אסור לגרוף האבוס אפי' הוא של אבן או עץ ולגרוף השלחן או תיבה מן הצרורות מותר :
(רפט) אסור ליקח תבן ומספוא מלפני בהמה זו וליתן לפני בהמה אחרת שאינה מינה חוץ מלפני חמור ליתן לפני השור :
(רצ) הקש שעל גבי המטה לא ינענעו בידו אלא בגופו ואם היה ראוי למאכל בהמה או היה עליו כר או סדין או כסת מע"ש מותר לנענעו בשבת אע"פ שאינו ראוי למאכל בהמה:
(רצא) טיט שעל גבי המנעל לא יקנחנו בכותל של אבנים אלא בקורה :
(רצב) לא יצא קטן במנעל גדול :
(רצג) לא תצא אשה במנעל חדש בשבת אא"כ נסתה מערב שבת :
(רצד) שומטין המנעל מן האימום :
(רצה) ע"י שינוי מותר אפי' במדוך של אבן :
(רצו) חרדל שלשו מע"ש כו' נותן לתוכו דבש ובלבד שלא יערוב כו' :
(רצז) אסור לנגב הבגדים ששרוין במים סמוך לאש משום מלבן :

נוטל פרק אחד ועשרים

(רצח) מטלטלין עצמות מעל השולחן אם ראוין לכלב או לבהמה אחרת :
(רצט) מעות שעל הכלי ינער הכלי והן נופלות ודוקא שלא הניח שם מע"ש כדי ליאסר שם כל השבת :
(ש) אסור לטלטל התינוק אם אבן בידו או דינר :
(שא) פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן :

חבית פרק שנים ועשרים

(שב) מיאלש עיזא לתוך קדרה דאית בה בישולא ביו"ט אי נמי לתוך הקערה דאית ביה פירורים [שפיר דמי] :
(שג) פותחת של עץ או של מתכת אסור לשבר ולהפקיע:
(שד) דף שמשימין לפני התנור וטורקין אותו בטיט בע"ש במקום שאין נכרי אף היהודי יכול להסירו בשבת מן התנור :
(שה) חבית שמטיף מציל בחד כלי הרבה ואם מציל בכלים הרבה מציל ג' סעודות ותו לא :
(שו) אסור לשטוח בגדים בשבת ליבש אפי' בחדרו שלא כנגד העם :
(שז) קנה חלול מותר לקבוע בחבית ונותנין ברזא בתוך הנקב חלול למשוך היין אפי' לא היה שם הקנה מעולם ולא נסהו :
(שח) אין נוקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף יוסיף ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה :
(שט) המנער טליתו מן הטל שעליו חייב אבל מן העפר שרי :

(שי) כל דבר השרוי במים אסור לטלטלו גזירה שמא יסחוט :
(שיא) מותר לצאת בטלית קטן בשבת רק שיהא מתוקן בציציותיו כדינו :
(שיב) מותר ללבוש טליתו בלא צולאות ולצאת ברה"ר :
(שיג) אם נפסקו רצועות סרבלו שמכניס ראשו [מותר ללכת בשבת] :
(שיד) שמנער טליתו מן העפר. אבן לא קפדי' ללובשו עם העפר או עם הטל ושרי :

שואל פרק שלשה ועשרים

(שטו) מי שנשבע שלא לשחוק בשום שחוק אסור להטיל גורלות ולא לאחר בשבילו :
(שטז) אם שכח ולא אמר בתפלה אתה חוננתנו אע"פ שאין מחזירין אסור לעשות מלאכה במוצ"ש ולא ידליק עד שיבדיל על הכוס או יאמר ברוך א"י המבדיל בין קדש לחול :

מי שהחשיך פרק כד

(שיז) דין מי שהחשיך בדרך :
(שיח) מותר לומר לנכרי לחלוב בשבת :
(שיט) לא יטייל אדם בתוך שדהו לדעת מה היא צריכה לא יטייל אדם בשבת למצוא סוס או ספינה או קרון לצאת בהם :

לוח הדינים שנמצאו בהגהות מרדכי ממסכת שבת

פרק ראשון

(א) יציאות השבת שתים שהן ארבע פירוש שנים חייבין לאותן העומדים בפנים :
(ב) ומה שהולך למנות חייבי דשבת לעומד בפנים ולעומד בחוץ משום דהוצאה היא מלאכה גרועה לטלטל מרה"י לרה"ר או איפכא :
(ג) נותנין מזונות לנכרי בחצר נטלן ויצא אין נזקקין לו משמע דוקא כשהנכרי בחצר אבל אם עומד בחוץ ופושט ידו לפנים משמע שאסור שמתן להדיא ע"מ להוציא :
(ד) [פסק] ראבי"ה אסקופות שלנו מה שיש מן הפתח ולפנים כשהוא נעול רה"י גמור ומה שיש חוץ לפתח אסור להכניס מעליו לפנים :
(ה) קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הזורק לתוכה מרה"ר כו' :
(ו) רבי יהודה אומר מצלין האידנא אקצירי ואמרי' המקום ירחם עליך בתוך חולי עמו ישראל:
(ז) [כתב] ר"ת לעולם מתפללין על החולים שיתרפאו כי זה לא נגזר בר"ה מתי יתרפאו וראיה מחזקיה שהתפלל בחליו וכן ברכת רפאנו בכל יום אבל כמאן מצלינן האידנא על הבריאים שלא יחלו :
(ח) אבל סעודה קטנה מותרת :
(ט) מעתה לדברי האלפס היאך אכילנא בשבת סעודה שלישית מן המנחה גדולה ולמעלה :
(י) דוקא בימיהם שהיה עיקר תשמישן על הגג שהיו שוכבין שם וזהו גנאי לעשות תשמיש למעלה מבהכ"נ והיינו טעמא דקשקושי אכריוני דלא מסתמשו לית לן בה :
(יא) א"כ משם יש ללמוד בשלנו דכ"ש שעל בהכ"נ אסור לישכב שכיבה של קבע ותשמיש של גנאי :
(יב) הר"ם פי' דאין לו להתענות אלא חלום שראה בו ג' פעמים :
(יג) ראבי"ה ור"ת [פסקו] דאין להתענות בזמן הזה תענית חלום בשבת משום דאין אנו בקיאין בפתרון חלומות :
(יד) אפי' להבחין בין בגדו לבגדי אשתו . ונראה לאסור מכאן להבחין בין בגדו לבגד חבירו :
(טו) קצרו של דבר כשאין מכירין זה את זה אפילו בלא שינוי מותר וכשמכירין אפי' ע"י שינוי אסורין על שלחן אחד :
(טז) וכל היכא שאין מורגלים זה עם זה קרוי אין מכירין זה את זה . ע"כ כשר הדבר כל היכא דמכירין זה את זה שיאכל הא' במפה לבד באיקו או על שלחן אחר :
(יז) חכמי נרבונא אוסרין לנדה לאכול בשלחן של בעלה והכי איתא בהלכות :
(יח) פסק ר"ת כר' יוסף דאוקי ברייתא דאין נותנים חטים לתוך הריחיים משום שביתת כלים וב"ש היא (ואה"כ) [וא"כ] מותר לתת חטין לתוך הריחיים מע"ש וטוחנין בשבת ואע"ג דמידי דפרהסיא הוא שהרי משמעת קול א"ס שרי :
(יט) ומכאן הביא ר"ת ראיה להתיר קבולת שהנכרי מקבל לבנות ביתו של ישראל ור"י אמר דאין ראיה :
(כ) ת"ר לא ישכור אדם כליו לנכרי מע"ש ובד' ובה' מותר והיסור לא הוי משום שביתת כלים :
(כא) ומיהו אם אמר בשמתי קנויה לך מותרת אבל שאלה בחנם מותרת בכלים אפי' מע"ש :
(כב) רוקח פסק דכלי מעשה אפי' השאילו לאמצע השבוע צריך ליקחנו בע"ש :
(כג) על המדורות שהשפחות עושות בבית אדוניהם בשבת כו' :
(כד) הני דכל כתבי דאמר בשביל נכרי מותר היינו שהנכרי עושה בשלו אבל בשל ישראל אפי' בבית נכרי אסור וכ"ש בבית ישראל הכל בשבילו :
(כה) מכלל דנכרי העושה מלאכה בביתו של ישראל חייב לגרשו מביתו ויש ללמוד שהשפחות אינן רשאות לעשות מלאכה בבית ישראל עכ"ל רבינו שמחה ז"ל :
(כו) תשובת ר' ישראל מנעורי הייתי משתומם על האוסרים להתחמם כנגד מדורת הנכרי הנעשה בשביל ישראל כי ראיתי אבא מרי ורבינו משולם שהיו פרושים והיו מתחממים :
(כז) אונין של פשתן . ריב"א רצה לפרש פשתן שהעלו מן המשרה כו' :
(כח) משום פסידא שרו ליה רבנן :
(כט) וכ"ש להציל מידם דאי שרית להו יפסיד כל טובו בדיחוי כל דהו :
(ל) אסר רשב"ג ליתן לנכרי מעות מע"ש לקנות לו בשבת אבל יכול לומר לו קנה לעצמך ואם תצטרך ארבנה ממך לאחר שבת :

(לא) מור"ם ז"ל אמר רק כשיש במקום אחד נר בשבת בבית יזכור ולא יטה שאר נרות שבחדר ושבמרתף:
(לב) ר"ם מקוצי אומר דדבר שיכול לעשות בלא נר כגון להוציא יין מן החבית מותר להשתמש לאור הנר :
(לג) אין מפליגין כו' רשב"ם כו' מתיר כי נכנס בספינה מבעו"י שם באורך :
(לד) עוד התיר רשב"ם אפי' בקרון ליכנס לו בשבת ונכרי מוליכו חוץ לתחום ור"י אוסר ואף רשב"ם הזר בו מטעם אחר :
(לה) ויש בני אדם שמתקנים סעודה של שבת בספינה בע"ש ומדליקין שם שתי נרות לקנות שביתה ויוצאין ולנין בעיר ולמחר נכנסין בספינה ואינו נראה למורי :
(לו) וכן בכל מלאכה שהישראל נהנה במלאכת איסור לא מהני קבלה :
(לז) אבל מותר לישראל להניח עבדו ושפחתו הנכרים לעשות מלאכת עצמן בביתו ולא קעבר משום למען ינוח כי אם בעבד כנעני :
(לח) [כתב] ראבי"ה לשוט כ"ע לא פליגי דשלא ברשות הוא למזונות לכ"ע מותר כי פליגי לרוחא מר מדמי ליה לשוט ומר מדמי ליה למזונות :
(לט) [כ'] ראבי"ה יש מרבותינו שאמרו דוקא בים אין מפליגין לדבר הרשות אבל שאר נהרות מותרים :
(מ) [כתב] ראבי"ה מה שנהגו להטמין קדירה בגחלים בע"ש כה"ס נהגו :

פרק שני

(מא) [סוף] שקיעת החמה היינו צאת הכוכבים וכן גבי תענית ומתחלת שקיעתה עד צאת הכוכבים מהלך ד' מילין :
(מב) הוי משתפי בפריטי. ראבי"ה. וה"ה לכל נר מצוה נר שבת נר יו"ט :
(מג) אי נמי לשיעורא לתת בהן שמן שתדליק כשיעור זה. פי' אחר לשיעורא שאם היתה דולקת כשיעור הזה ורוצה לכבותה או להשתמש לאורה שפיר דמי והקשה המרדכי על פי' זה :
(מד) אבל ערבית שלאחר תעניתו [לא יתפלל] עננו :
(מה) אמנם פירשו הגאונים אין אנו רגילין לומר עננו לא ערבית ולא שחרית פן יאחזנו בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו :
(מו) אמנם הש"ל מנהג שיאמר בתפלת תענית שחרית משום דלא אפשר שלא יתענה א' מן הצבור :
(מז) אבל אינו אומר בלחם ולא בערבית שלפניו כמו היחידים שאינן אומרים אותו :
(מח) הקשה ר"י לפי' הגאונים דחשו לשמא ימצא שקרן בתפלה היאך אדם לוה תעניתו ופורע הלא ימצא שקרן בתפלתו :
(מט) ואם לא אמר אין מחזירין אותו מיהו פסק בה"ג שיש לאומרו באלהי נצור אם שכחו בשומע תפלה :
(נ) אין צריך להזכיר של ר"ח בנביא כיון דנביא בר"ח ליכא וכן אנו נוהגין עכשיו :
(נא) אבל לגבי יוה"כ שחל להיות בשבת צריך להזכיר של שבת בנעילה משום שהוא יום שנתחייב בד' תפלות אבל בלחם נותן יד לפושעים דלאחר תפלה אינו מזכיר :
(נב) וכן נמי בחנוכה במוספין מדכרינן ליה כי היכי דמדכרי דשחרית ערבית ומנחה בסודאה :
(נג) הגאונים פסקו בין יחיד בין צבור צריכין לומר ויכולו וברכת מגן אבות :
(נד) ואם שמע מגן אבות מפי החזן יצא ידי חובתו אפי' לא התפלל ערבית :
(נה) רשב"ג פי' הא דנהגינן לומר עד מגן דוד ותו לא משום מנחה תענית דכולי שתא :
(נו) הפטרה דיו"כ אינה אלא ככל תענית דעלמא וכמו שאר תענית אין מזכירין מעין המאורע ה"נ :
(נז) נראה נמי דאם לא הזכיר של חנוכה במוספין ושל שבת בתפלת נעילה מחזירין אותו :
(נח) ה"ה נמי בר"ח שחל להיות בשבת אם לא הזכיר של ר"ח בבהמ"ז מחזירין אותו :
(נט) איזהו בין השמשות משתשקע החמה כו' :
(ס) שקיעת החמה מהלך ה' מילין קודם לה"כ :
(סא) כוכב אחד יום פי' רא"ם :
(סב) במתא חזו תרנגולין לפי' רא"ם נראה דזמן התרנגולים מבעו"י :
(סג) שדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה פוטרין אוסרים משום כלאים אם הטיל בו ציצית שאינו מינו :

פרק שלישי

(סד) כל תבשיל הנזכר סתם בכל מקום אמרו בכל ענין בין בישל בין לא בישל אלא כמב"ד :

(סה) שלא יתן עד שיגרוף כו' :
(סו) ראבי"ה כתב דהלכתא כתנניה ואין חילוק בין השהה להטמנה :
(סז) והיכא דבשיל כל צרכו אע"ג דאסור להטמין ברמץ המוסיף הבל מ"מ אם שכח שוגג וטמן במוסיף הבל שרי לאכלו או אם מצא גחלים לוחשות ובוערות סביב הקדרה ותחתיה מותר בדיעבד :
(סח) ובאופה רגילין ליתן היורה מלאה והתבשיל על ספטפוט מע"ש ויש אש תחתיה ולהשהות שם עד למחר ביום השבת. אם היורה מתקררת ועבדים נכרים מחממין אש תחתיה אם ראויה לאכול בלא חימום כב"ד אין קפידה במה שמחממים נכרים בשבת :
(סט) ר' משולם לא היה מברך על הדלקת נר בשבת ור"י אומר יש לברך :
(ע) שאל הר"י לראב"ן הא דתנן ג' דברים צריך אדם לומר ע"ש עם חשיכה הדליקו את הנר תימה שלא מוסיפים מחול על הקודש וצריך דהסיא עם חשיכה סמוך לשקיעת החמה :
(עא) ר"ת פסק כר"מ דמבשל בשוגג שרי :
(עב) נ"ע אם הטלאים שלנו אפי' כשצולין אותם שלמים אי מקרי מנתח כיון דלא הוי דומיא דפסח ראשו על כרעיו :
(עג) הלכות השחיס פסק רש"י ור"ת כל שהוא כמאכל בן דרוסאי :
(עד) בתנור ליכא למיחש שמא יחתה דלצורך הלילה לא מהני חיתוי ולצורך מחר לא בעי חיתוי אבל גבי כירה דשליט ביה [אויר] אסור דלמא יחתה לצורך מחר :
(עה) נ"ל הא דאסרינן בשבת קדירה ובשלה בשבת ה"מ לדידיה אבל לאחריני שרי אפי' בו ביום :
(עו) תלמוד מסיק דבעפר תיחוח אין לגזירה משום שמא יזיז עפר והקשה ר"י [וכו'] :
(עז) אבל באמבטי וחמין לתוך צונן כו' כתב ראבי"ה דוקא בעודו מונח במקומו על גבי האש אבל אם סלקן מן האש אפי' צונן לתוך חמין שרי :
(עח) כל כלי שני הספר מקרי :
(עט) כתב ראבי"ה דכי שריא מערה ה"מ בכוס דכלי שני אינו מבשל והספרן לא זהו בישולן אבל לא בכ"ר וכן אם שאב בספל מתוך אמבטי אסור לערות צונן לתוך חמין (דראוי) [דדמי] להטמנה:
(פ) ראו שאין הדבר עומד התירו כתב ראבי"ה מיהו טוב להמנע שהרי לא התירו אלא מפני שראו שאין הדבר עומד :
(פא) פי' בס' התרומה מדקתני כדי שתפיג ליתנן ולא קתני כדי שיפשרו משמע כנגד המדורה או בכלי ראשון אסור להפשיר אא"כ מרחוק שאינו יכול לבא לידי בישול דהיינו יד סולדת אבל כדי שתפיג ליתנן מותר אפי' בקרוב למדורה :
(פב) לפי דרכנו למדנו מכאן כיון דלא איפשטא ליה דכל היכא דעבר אדרבנן בין בהשהה בין בחזרה בין בהטמנה דאסור לאוכלו אי לא דאיתמר בהדיא דשרי :
(פג) הפרש מאי מקרי השהה ומאי מקרי מניח :
(פד) והיכא שהיתה כבר על הכירה והסירה משם ותפס הקדרה בידו שלא הניחה על גבי קרקע שרי להחזירה אפי' בשבת כב"ה אבל להניח לכתחלה לא :
(פה) מהו שיסמוך רבו בו הפירושים :
(פו) והמשכים בבוקר ורואה שהקדירה תבשילו ויירא שמא יקדיח יותר אומר אני שיכול להסיר ולהניח קדירה ריקנית על פי הכירה אבל יזהר שלא ישים קדירה חדשה :
(פז) ולתת קדרה בתוך התנור סמוך לחשיכה או סמוך לברכו שהוא קבלת שבת שלנו אסור אפי' גרוף וקטום ואפי' בישל כל צרכו :
(פח) ולהשים פשטידא על גבי התנור וכל דבר מותר כיון שאין היד סולדת בה ומבעו"י שאילו היתה קדרתו צוננת כ"כ שהיתה יכולה להרתיח שם קודם ברכו מותר להניח ע"ג התנור ולסמוך אצלו אע"פ שהיד סולדת ואפי' אין גרוף וקטום ואפי' בתוכו מותר :
(פט) קי"ל כר' יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל :
(צ) והוא שלא היה עליו כל בין השמשות פר"י דמיירי במניח :

פרק רביעי

(צא) אמר רב יהודה טלית שאחז בו את האור נותן עליה מים מצד אחר :

(צב) אומר רבינו יחיאל מותר להשים תפוחים אצל האש סמוך לחשכה אע"פ שלא יוכל לצלות מבעו"י:
(צג) וראוי ליזהר שלא יאמר לנכרי לסלקן דשבות דאית ביה מעשה הוא אבל אין לאסור התבשיל בסילוק הנכרי ומבעיר :
(צד) וכ"ש אם ידוע באמת שאין שם גחלים לוחשות בשעת הסילוק ואפי' לישראל מותר לסלקם רק שיהא לו מקום לתפוס הקדרה והקדרה לא נעשית בסיס לדבר האסור :
(צה) מתירין בית הצואר פירושו :
(צו) פסק רשב"ט דרצועות מקטורן שנשמטו או בדבר כיוצא בו מותר להחזירם בשבת :
(צז) שאל ר"ב אחרי דשבות דאית ביה מעשה קא מה ראו לאסור לומר לנכרי כבה במקום פסידא ושם באורך :
(צח) ואם ישאל שואל למה התיר רב נחמן שכבא בדיוקרא להוציאו לכרמלית כו' :
(צט) מעיקרא לאו דין מים על השלג :
(ק) טיט הנדוק מצטרף למאה סאה והטובל בו לא עלתה לו טבילה :

פרק חמישי

(קא) משמע בפרק תרם גבי סך מפתחות דבי מדרשא דאירכסי כו' :
(קב) עוד יש להתיר אמירה לנכרי במקום מצוה :
(קג) מותר לומר לנכרי כתול תשא כתבי בשבת בקלן:
(קד) טעמא דבקלן מותר דאז נכרי אדעתא דנפשיה קעביד ואינו כשלוחו של ישראל :
(קה) ובלבד שלא יזכיר לו שכום מקח פי' אחרי דאפשר בלא סכום מקח כמה דאפשר מכינן :
(קו) עוד נראה שאיסור אמירה לנכרי אינו אלא בדבר שישראל נהנה שאומר לנכרי עשה מלאכתי בזה לצרכי אבל מותר לומר לנכרי עשה מלאכתך:
(קז) עוד תנן ב"ש אומרים אין מוכרין לנכרי ולא טוענין עמו כו' ומסיק בגמ' כדי שיצא מפתח ביתו לאו משום אמירה אך מאחר שמידו יצא נראה הדבר מכוער :
(קח) מעשים בכל יום שאנו מאכילין עבדינו ושפחתינו נקור בשר נבלות וטרפות :
(קט) שלשה דברים נאמרו באיסטמא אין בה משום כלאים כו' :
(קי) ונראה לר"ת דבדבר שהוא שוע טווי ונוז דאסור מדאורייתא אין חילוק בין רך לקשה לענין העלאה :

פרק ששי

(קיא) לקמן מוכיח דלדידן דלית לן רה"ר גמור שרי להיט ולאשה כל מידי דמקרי תכשיט ולא משוי:
(קיב) ואשה שהיא נדה ורגילה לתת לאחוריה בגד וקושרת לפניה ברצועות או בחוטי משיחה כדי שיפול דם נדות עליה ולא יטנפו בגדים אסור דמשוי הוא :
(קיג) [כתב] ס' התרומה נפל לא תחזיר פי' ה"ר פורת משום כתישת סממנים ואין נראה לר"י :
(קיד) על דבר המפתח שם באורך :
(קטו) ואספלנית שפירשה מן האגד מפרש דאם פירשה על גבי קרקע [אסור] :
(קטז) אבל בגד מותר לכרוך לשמור המכה :
(קיז) אם להוציא דם כאן וכאן אסור וכן משפט הכאות אי מחך באצבעו בשבת :
(קיח) בורר ומניח לאחר פי' ראב"ן :
(קיט) תצא בנדתה עד שתבא במים . מאין נפקא טבילה לנדה מן התורה :
(קכ) ובכל דבר שתתן לתוך · ול"ע אם צריך ליתנו מערב :
(קכא) מפני ביומי תשרי פרש"י ופר"ת :
(קכב) צריך אדם ליזהר במקום שעשבים וזרעים צריכין למים כגון בימות הקיץ שלא ישליך שם מים בשבת ולא ירחוץ ידיו ורגליו עליהן ולא ישתין עליהן ואע"פ שאין מתכוין לגדלם :
(קכג) ס"ה התיר להשתין עליהם ולשפוך יין שאינו מצמיח אלא מייבש :
(קכד) וכן יזהר אדם שלא ישליך זרעים בשבת במקום ירידת גשמים שסופן להצמיח :
(קכה) התיר ראבי"ה לתלוש נוצה במקום שחיטה קודם שחיטה [ביו"ט] :

פרק שמיני

(קכו) והוא שפירשו כלפי מעלה ור"ת פי' איפכא עיסה

לוח הדינים שנמצאו בהגהות מרדכי ממסכת שבת

פרק עשירי

(קכז) שושה מקום ארבע וממלא :
(קכח) ואין להתיר ע"י עוקה :
(קכט) ועל מה שכתבתי שהגוזה מפלת על הכותל שני או על דף אחר העשוי מתחתיו ושוב מתגלגל ונופל למטה שהוא מותר משום כחו בכרמלית כו' כאורך :

פרק אחד עשר

(קל) פר"ת קי"ל יש בנין בכלים :
(קלא) תוס' תירי' הא דאמר אין בנין בכלים היינו לענין חזרת דלת בכלי אבל לענין דבר שנתקע בחוזק שייך בהו בנין :
(קלב) הא דאמר אין עיבוד באוכלין ה"מ שאין חייב עליו אבל איסור דרבנן הוי :

פרק שלשה עשר

(קלג) הרי מצינו איסור סחיטה במים הבלועים בבגד:
(קלד) לא שייך למיגזר שרייתו זהו כיבוסו אלא היכא דאיכא טינוף על הבגד ומעבירו בכך :
(קלה) ההיא דנדה מערמת וטובלת וההולך להקביל פני רבו מפרש בבגדי עור ומסיק בזבחים אפי' בעור שבשוק אין בשום לא :

פרק ארבעה עשר

(קלו) שלש מחיצות בלא לחי :
(קלז) מה שלא התירו אלא רק כלי הצריכין (לאו) [לו] [ו]דוקא ג' סעודות זהו דוקא כשהדליקה באותו בית. אבל כשהדליקה אינה באותו בית מותר להציל כל מה שיחפוץ :
(קלח) בשם ר"ת דוקא נשברה לו חבית אבל נסדקה ועושה טיף טיף מותר להביא כלים לקלוט ולצרוף דאיט בהול כ"כ להביא כלים דרך רה"ר כמו נשברה :
(קלט) כתב רא"ש דפל"ב בלע"ז מותר לטלטלו לצורך להוציא את הפת שקרמו פניו מע"ש קודם שקדש היום והגיע למאכל כ"ד שאין זה מרדה שבימיהם :
(קמ) יכול לאכול פחות מכביצה חוץ לסוכה :
(קמא) תוס' המפסיקים על שלחנם ומברכין ברכת המזון בין שני תבשילין טעות הוא בידם ולא יצאו מג' סעודות :
(קמב) נר שהוא מונח על גבי הטבלא והנר נופל כו' :
(קמג) רא"ש כתב אפי' אם אינו מכירו ואומר הנכרי בפירוש שלצורך ישראל הוא עשה או מתקן הנכרי אם לישראל והולך הנכרי אסור ליהנות ממנו :
(קמד) כתב רא"ש עבד נכרי או שפחה המושכרים לשנה או פחות נמי אדעתא דנפשייהו עבידי בשביל ריוח שלהן ואין עליו למחות :
(קמה) והנכרי שעושה מדורה לעצמו בבית ישראל אין צריך למחות בידם :
(קמו) אחד גר תושב ואחד עבד ואמה התשובין עושין מלאכה לעצמן כישראל בחול :

פרק חמשה עשר

(קמז) פירש רש"י דהאי חלון למעלה בגג אבל מן הצד לא שייך איסור אהל ושם באורך :
(קמח) כתב רא"ש ואם לגדרין עושהו לצניעות מותר לעשות לכתחלה :
(קמט) פירש זיירי דעצר וזירי דתכיט ביה כלים :
(קנ) ואילו מקפיד עליהם שלא יפגמו ושלא יקרעו הבגדים והמשי ומסית דעתו מטלטלן ונעשית מוקצה :
(קנא) מחט של יד ליטול בה את הקוץ :
(קנב) מיהו אסור לצאת ברה"ר בשסוגר בה מפתחי חלוקו דאינה תכשיט אלא האשה בצעיפה אבל מחט שאינה נקובה שיש לו ראש מצד אחד נקראת תכשיט :
(קנג) אבל נטל חדודה או עוקצה הרי היא אסורה :
(קנד) פרש"י שהכיסוי ראוי לתשמיש לעצמו אבל מה שהוא ראוי לכסות לא מיחשב ליה להיות מטלטל אם אין לו תורת כלי לדבר אחר :
(קנה) ופר"ת דתורת כלי דבעו היינו תורת כלי לכיסוי וא"צ שיהא ראוי לתשמיש אחר ומיהו בעי תורת כלי שהיפהו ותקנו לכיסוי אבל אם מצאו כך בין העצים כיון שלא עשו בו מעשה לצורך הכיסוי אין תורת כלי עליו ואסור לטלטלו:
(קנו) ופסק ר"י אבל אם בשביל ישראל עשה צריך להמתין בכדי שיעשו :
(קנז) ר"ת התיר קבולת לבנות בית :
(קנח) ור"י תולק ודוקא גבי שדות מותר :
(קנט) פירוש ואם באו לתשכון אסור :

פרק שבעה עשר

(קס) על היולדת בשבת אשר אסר ה"ר ברוך לשחוט לה בשבת כי טוב לה אכילת נבלה שהוא איסור לאו מלחלל שבת ונראה דאין מדקדקין :

(קסא) אבל רא"ש פסק דספק דספק נפשות להקל בין שאמרה צריכה אני בין שאמרה אינה צריכה מחללין עליה את השבת :
(קסב) ריב"ש היה מפרש כל האי צריך דשמעתא שנראה לו שימות אם לא יאכילוהו דסבור לסתכן בכך :
(קסג) וכל הני דמייתי בגמ' הם היו בקיאין ברפואות וידעו שהיה סכנה בדבר ונראה דאין אנו בקיאין וענין האכילה כמו החולה ואם אמר החולה לא אסתכן בכך למות אם לא אוכל אסור להאכילו ודכוותה לענין חילול שבת :
(קסד) ור"ת חולק וז"ל וכי חולין נביאים הם בקיאים הם אך כיון שיודע החולה או המי' שהוא שבת או יוה"כ ואומר צריך ואינו יכול לסבול מחמת החולי מאכילין אותו :
(קסה) ודבר פשוט הוא שאם שואל לאכול או לשתות שמותר להאכילו להשקותו כי חסרון האוכל מכאיב הלב ומתוך כך הוא מתעלף ופעמים אינו מתרפא :
(קסו) ואפי' דאכון א' מאכריו אני קורא בו סכנה ומחללין עליו את השבת :

פרק שמונה עשר ותשעה עשר

(קסז) שובר אדם את החבית כו' פרש"י דהיינו חבית שבורה שמדבקים שברים של עץ שעושין ממנו זפת :
(קסח) משמע דאסור לשבר המגדל כדי ליקח את העירוב תוס'. אמנם ירושלמי הדא דאיתמר במגדל של אבן אבל במגדל של עץ נעשה כשובר החבית ליטול ממנו כגרוגרת :
(קסט) רבא גזר כשהוא עסוק לקנח רגלו ישכח שהוא שבת ויתכוין לאשווי גומות :
(קע) ההוא דשחיק תומא כד מיפרך ברישא חייב משום דש כד מיבחר בקליפו' חייב משום בורר כו'.
(קעא) ועתה מנהג שאוכלין שמני שקורין אשקלוני"ש בלע"ז ושומין וקולפין אותו בשבת ואוכלו במלח ומותר :
(קעב) היתה עליו לשלשת כו' פי' ריב"א דוקא לכלוך דצואה אבל אם מי רגלים על הבגדים מותר לתת שם מים כדי לבטלן כדי שיהא מותר להתפלל בהן :
(קעג) מעות שעל גב הכר כו' :
(קעד) מלקט על יד על יד ואוכל :
(קעה) במקום צער של צמא לא גזרו רבנן ביו"ט אבל בשבת אסור אבל גונח אף בשבת מותר :
(קעו) אמר רבא לא ליהדק איניש אודרא כו' פי' מוך או מטלית סתימת פך שמן או של יין :
(קעז) בערוך פסק דאפי' פסיק רישיה מותר אם אינו נהנה בדבר :
(קעח) אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין כו' :
(קעט) בני חבורה המקפידים זה על זה עוברים משום מדה משום משקל משום מנין פר"ח :

פרק אחד ועשרים

(קפ) פי' ר"ת דהתם מיירי כשהדליקה באותו בית אבל אם הדליקה בבית אחר יכול להציל לחצר המעורבת :
(קפא) והוא הדין מעותיו יכול להציל אותם מפני פסידא לא יניח בשביל המוקצה :
(קפב) אבל מפני פחד מושלים ופחד שוללין מותר :
(קפג) מצאתי דהרוכב על הסוס והחשיך לו בדרך מוטב (לא) [לו] לרכוב ולבא דהאי אינו עובר אלא משום שבות אם הוא בתוך התחום אבל אם יעבור על שביתת בהמתו שנושא האוכף ומתמר (אחרים) [אחריה] (מורי) [למורי] ה"ר מרדכי נראה דלא ירכוב ויזרוק האוכף :
(קפד) מפרש ר"ת שבות ע"י ישראל לנכרים מותר לומר לנכרי לחלוב בשבת :
(קפה) ובכל מקום אין מוכרים להם בהמה גסה ואע"ג דבדקה נמי עושין מלאכה שחייבין עליה בשבת גוזז ותולש מ"מ הבהמה עצמה אינה עושה מלאכה מה שאין כן בגסה :
(קפו) ששתא נהוג עלמא דתפלת ערבית מנהג טובה :
(קפז) [גגין גבוהין] מבהכ"נ שופה ליחרב. סמ"ג דוקא בימיהם שהיו משתמשים על הגגות :
(קפח) כתב רבינו קלונימוס דבזמן הזה אין מתענין תענית חלום בשבת לפי שאין אנו בקיאין בפתרון חלומות כמו הראשונים ואסור הוא :
(קפט) נשאלתי אם מותר לנשים לשאת מכסה על ראשם בימות הגשמים לבהכ"נ שלא ירדו גשמים על צעיפיהם ונ"ל דאסור דאצולי טינוף הוא :
(קצ) ובלילי שבת מותר לקרות כמה מדליקין לאור הנר כיון שמזכירין איסור שבת :
(קצא) התיר בעל הספר לדפוק על הדלתות בשבת שחרית :
(קצב) ואם ישראל השכיר או השאיל בהמה לנכרי ועכבה אצלו בשבת צריך להפקירה בפני שלשה :
(קצג) להניח נכרי לרכוב על סוס בשבת לא ידעתי איסור :
(קצד) רטיה שפירשה מע"ג מכה בשבת מסירין אותה בשבת כו' :

(קצה) [כתב] א"ז כשי"ד חל בשבת י"מ שאסור ליתן לנכרי מותר השמן ולדידן שרי :
(קצו) ובכבר היה מעשה ברגנשפור"ק ששלח ערון שהלה אחר מאכל יהודי ושלחו לו ע"פ רבני העיר ותוס' כתבו דאסור לתת ליד הנכרי :
(קצז) וכן לתת לו משכונות אם לא יטלנו דרך מלבוש:
(קצח) עוד כתב מותר לומר לנכרי תביא נר הדלוק :
(קצט) ולקרות כתבים המובאים בשבת יש אוסרים ודרך כפגרה שהם בלא עיון מותר :
(ר) כל שהוא כמאכל ב"ד אין בו משום בישולי נכרים פסק ר"י דה"ה אם נתבשל ביד נכרי כמאכל ב"ד דלא מהני תקוני :
(רא) נהגו לעשות השמש ארוך :
(רב) [כתב] אבי"ה מותר לקבל כתבים לישראל ששולחו לו בשבת :
(רג) ת"ר מקבלין קבולת במועד לעשותם אחר המועד ובמועד אסור :
(רד) כלל של דבר כל שהוא עושה[אומר] לנכרי ועושה וכל שאין עושה אין אומר לנכרי ועושה רי"ף :
(רה) ש"מ דהדלקת נרות הוי [קבלת]שבת וש"מ דקבלת שבת בגופו לא הוי קבלה :
(רו) והיכא שרוב הקהל קבל עליהם שבת המעוט נמשכים אחריהם בעל כרחם ואסור במלאכה :
(רז) [כתב] ריב"ם אם הצבור אמרו ברכו אין היחיד רשאי לעשות מלאכה אע"פ שאינרוצה לקבל שבת:
(רח) [כתב] א"ז מותר לשהות קדרה על גבי גחלים כמו שאנו עושין בע"ש עד שאין מבהכ"נ :
(רט) ומותר לומר לנכרי להסיר מע"ג גחלים ואפשר שאפי' לישראל עצמו מותר להסירם הואיל ואין מנענע הגחלים ואין מתכוין עליה :
(רי) וכ"ש שיכול לומר לנכרי מע"ש שיסירנה בשבת:
(ריא) ומותר להטמין תפוחים ואגסים וביצים כדי שיהיו חמין למחרת אך לצורך הלילה אסור שמא יחתה :
(ריב) עוד כתב פת שנאפה בשבת או ביו"ט מותר אע"פ שנאפה בעצים של איסור מוקצה :
(ריג) אין שייך שבת עצים בפת אלא בעצים של איסורי הנאה :
(ריד) הני נשי דלא עבדי עבידתא מנהגא. ירושלמי משם ר"ת :
(רטו) הדלקת נר בשבת חובה פירוש שצריך לאכול במקום נר :
(רטז) וי"מ אין לברך על הנר בליל שבת וליתא. ואומר ר"ת דצריך לכבותה ולהדליקה :
(ריז) שמעינן מי שטעה שלא אמר עננו בתפלת תענית אין מחזירין אותו וכן על הנסים בתפלה בחנוכה ופורים :
(ריח) מחזירין ביום שיש בהם קרבן מוסף אבל אין בהם קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים שחרית ומנחה העניות ומע דות אין מחזירין אותו :
(ריט) י"ח יום בשנה יחיד גומר בהן את ההלל ובגולה כ"א יום ואלו הן :
(רכ) הלל דר"ח לאו דאורייתא אלא מנהג הוא דרבנן ומש"ה דלגינן דלוגי :
(רכא) תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר הלכך כדבעי יחיד למקרי הלל בר"ח קרי בלא ברכה ומדלג דלוגי ר"י :
(רכב) וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא נוך זה בית פי' ערובי הבית עם החצר :
(רכג) ולא תחטא זה מעשר דכתיב ולא תשא עליו חטא:
(רכד) שלום זה הדלקת הנר :
(רכה) מקשין העולם למה אנו מתירין לשחוט או לבשל בשבת לחולה שהוא איסור סקילה מוטב שנאכיל לו נבלה שהיא בלאו וביו"ט נמי ה"ל לאסור דאיכא עשה ולא תעשה. מהר"ם תירץ י"ל יו"ט לגבי אוכל נפש כחול שוייה רבנן וכן שבת לענין פקוח נפש :
(רכו) [כתב] ראבי"ה אם היה חולה צריך לחמם יין ימלא ישראל וייחם הנכרי ומוטב שיתנסך היין משיתחלל שבת :
(רכז) [כתב] הר"ם דבר שהוא קשה ואין יכולין לאוכלו כ"א ע"י שרייה אסור לשרותו דזה הוא גמר מלאכתו :
(רכח) מה שנהגו לרחוץ צוארי התרנגולת לאחר שמלגוה בכלי שני שאינו מבשל ולא בולע כו' :
(רכט) מביא ר"ת דעירוי ככלי ראשון :
(רל) רבי יוחנן מוכיח דאין אדם יכול להפר אחר קיום של בעל ור"י השיב דיכול להפר :

פרק עשירי ואחד עשר

(רלא) נכרים שצרו על עיירות ישראל אין יוצאין עליהן בכלי זין כו' עד ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי קש ותבן מחללין. רי"ף :
(רלב) י"מ שאותם פטי מתפוחים שמותר להחליקם והמחמיר תע"ב :
(רלג) היה לו חופה על גגו בשבת ומע"ש פירש לו וילון למסך ביום השבת לקחו בעל לספינתו והלך ראובן עם נכרי אחד אל הגמל וצוה להשכיר וילון אחר לעשות אהל כבתחלה מפני החמה שכרו הנכרים והביאו דרך רה"ר רתב ע"ז אמה ופירשו ותקעו במסמרים כו' ושם באורך :

(רלד) סרטיא תסילה שהולכין עליה מעיר לעיר :
(רלה) פלטיא רחובה של עיר מתקבצים שם לסחורה :
(רלו) הרי ברור שאסור לומר לנכרי סמוך לחשיכה לך והבא כחול כ"ש שאסור לומר להשכיר פועלים או חפץ ביום שבת עצמו וכ"ש להזכיר סכום מקח :
(רלז) ואפי' לומר לנכרי להביא דרך כרמלית אסור שם באורך :
(רלח) דבר שאין מלאכה ואין אסור לעשותו אלא משום שבות מותר לומר לנכרי לעשותו והוא שיהיה צורך או מפני חולה או מפני מצוה :
(רלט) מיי' אפי' פסק וקצץ עם הנכרי והמלאכה גלויה ומפורסמת אסור מפני שאין יודעים ויאמר שכרו לעשות מלאכה בשבת :
(רמ) ואם הנכרי בא בבית היהודי ופירש על השלחן אהל הרי זה אהל והכל מודים שלכתחלה אין עושין אהל עראי בשבת ואם תקע בחזקה הרי זה אהל קבוע :
(רמא) פר"ת שמעינן דברים המותרים האסורים לעמי הארץ אין אדם רשאי להורות להם היתרא :
(רמב) ואין לעושה הדבר שנראה לו צד היתר להחזיק את דברו ואף אם ידוע אל המבינים כי בטוב עשה :
(רמג) ראיה מכאן דלא בעינן ס' רבוא דהא נידון לא היה ס' רבוא בוקעין בה כו' :
(רמד) כתב סמ"ק שמעתי דלצורך חופה או ברית מילה התרנוהו ונראה דה"ה לצורך ברכת המוציא אף אם נטחן בשבת עצמו ור"ת אסר לאם שנאפה בשבת לאוכלו בו ביום :

פרק שבעה עשר

(רמה) כשאין האב בעיר רגילין ב"ד להעמיד שלשה וגדול שבהם מברך להכניסו :
(רמו) ומילה שלא בזמנה כגון נולד בין השמשות יוצא דופן ואנדרוגינוס ומי שיש לו ב' ערלות ונולד כשהוא מהול שאנו מסופקים אם צריך להטיף ממנו דם ברית כל אלו אין דוחין לא שבת ולא יו"ט :
(רמז) וקטן חולה אין מלין אותו עד שיבריא וכן אם הוא אדום או ירוק :
(רמח) אשה כשרה למול ואלפסי כתב דוקא היכא דליכא איש דידע למימהליה וסמ"ק חולק :
(רמט) ושוין בנכרי שמילה פסולה :
(רנ) ומיהו אם הנכרי מל כבר א"צ לחזור ולמול ולהתוך מעט כ"א להטיף ממנו דם ברית. סמ"ג :
(רנא) והיכא שראו ג' כוכבי' בינונים יש לסמוך עליהם שהוא לילה אפי' יהיה למחר שבת :
(רנב) וכן מילה שאינה דוחה שבת אינה דוחה יו"ט ראשון וב' י"ט של ר"ה אין דוחה לא ראשון ולא שני :
(רנג) הלכה כר"א בן עזריה שאמר מרחיצין הקטן ביום הג' שחל להיות בשבת בין לפני המילה בין לאחר המילה בין בחמין שהוחמו בשבת כו'. אלפסי וסמ"ג וסמ"ק כתבו ומכשירי מילה אין דוחין השבת לא באיסור דברי תורה ולא באיסור דברי סופרים ואם אין לו דבר המרפא המילה כגון שנאבדו אין מלין אותו :
(רנד) אם נולד בע"ש אחר תפלת ערבית ועדיין הוא יום שלא נראו הכוכבים מלין אותו בע"ש ואין מחללין עליה את השבת ואע"פ שעשאוהו לילה בתפלתו :
(רנה) ואם נולד כד' בין השמשות ור"ה חל יום ה' ויום ו' נימול ליום א' שהוא ספק י"ב שלו :
(רנו) ותאומים שנולדו א"צ כי אם ברכה אחת ואפי' יש לו ב' מוהלין הראשון יברך על המילה והשני אשר קדש :
(רנז) מילה ביוה"כ מלין בין יוצר למוסף אחר קריאת התורה כשמזכירין נשמות ואח"כ יאמר אשרי :
(רנח) ואם הוא במקום שצריך לצאת מבהכ"נ אין מלין עד אחר חזרת ספר תורה :
(רנט) ונהגו להסיר הערלה מנפלים ואסור לעשות כן ביו"ט שני ואין חובה אלא מפני המדרש :
(רס) טעם למה אין מברכין שהחיינו על המילה :
(רסא) מי שנדר לחבירו להיות בעל בריתו או למול בנו צריך לקיים לו :
(רסב) מעשה והתיר רבינו אליעזר להביא מת בשבת מן הנהר עד הבית בשביל כבוד המת על ידי נכרים :
(רסג) [כתב] ראבי"ה כלל זה אומר אמירה לנכרי שבות ה"מ באיסור דאורייתא ואפי' במקום מצוה אסור אבל באיסור דרבנן שרי אמירה לנכרי ודוקא בדבר מצוה ובדאורייתא נמי לא אסור אלא בדבר שאי אפשר למצוה תקנה על ידי ישראל לעשותו והיכא דאיכא למימר דלמא אתי לאחלופי ברה"ר אסור אמירה לנכרי אפי' באיסור דרבנן ואפי' לדבר מצוה :
(רסד) ת"ר נתפזרו לו פירות בחצירו מלקט על יד ואוכל אבל לא לתוך כלי שלא יעשה כדרך חול:
(רסה) אמר רב פפא נקוט האי כללא בידך אדעתא לכנופי אסור אבל להתנאות שרי. רי"ף :
(רסו) מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהם לצורך השבת :

סליק בע"ה לוח הדינים שנמצאו בהגהות מרדכי ממסכת שבת

הגהות מעשה אילפס (ובהן נכללו חדושים מספר מחנה אפרים על מסכת שבת

פרק א

דף ו ע"א ר"ן ד"ה גרסינן · דכיון שהוא שכרו לימים . נ"ב ומדברי הרמב"ם בהלכות שבת במי ששכר את הנכרי לכתוב ספר לא משמע הכי (מחנה אפרים)· (א"ה כוונתו לפ"ו הלכה י"ב שם אבל לפע"ד אין ענין לזה דשם שכרו בכללות על כל השנה ויכול להשלים במלאכה אחרת משא"כ בזה ועי' ב"י סימן רמז ובש"ע סי' רמ"ד בעיף ה' וסי' רמ"ז ס"ו) :

פרק ב

דף טו ע"א רי"ף שם תקיעות תוקעין בערב שבת . נ"ב עי' מ"ש הד"ת כאן בגליון ועי' מ"א סימן רנ"א ס"ק א ג ולפע"ד שהתקיעה זו היתה לאסור מדינא דכאן אין בו רק משום שא"ר סימן ברכה ועי' ב"י סי' תקפ"ה ובפ"ז וביו"ד סימן רע"ד ודו"ק :

פרק ג

דף כא ע"א ר"ן ד"ה והא . ופרקינן כר"ש וכו' · נ"ב הר"ן קיצר בלשון הרמב"ם אבל הרשב"א בחידושיו דף מ"ה הביא דהרמב"ן מפרש דבסוף מסיק הירושלמי כר"ש ע"ש באורך ובזה סרה השגת הש"ק בירושלמי סוף כירה על הר"ן ע"ש ודו"ק : שם ד"ה ומהא . ואפי' עניים אין מטלטלין . נ"ב מהא לא שמעינן אלא דהוה מוקצה לעשירים אבל דהוה מוקצה אף לעניים לא . ול"נ דכל היכא דמותר לעניים לטלטלו שרי לעשירים נ"כ והיא דמקשה מבגדי עניים היינו לומר דכל דבר שאינו חשוב אצל עשיר לא עבדי מה שהוא חשוב אצל עני ואם כן היכי בטל המחתה אגב קרטין כיון שאין הקרטין חשוב וכו' (מח"א) ולפע"ד נראה דראייתו מדהתיר לר' רומנוס דלא היה עשיר ועי' בש"ע סי' ש"ח סעיף נ"ב ובט"ז ס"ק כ"ה וז"פ :
שם ע"ב שה"ג אות א' ד"ה הר"ן . ובתוס' פ' מפנין וכו' . נ"ב לק"מ דתרומה עומדת ליתנה לכהן דהא לא חזי ליה משא"כ הכא דאינו עומד להנתן לאחרים וכה"ג חילק הר"ן סוף פ' נוטל (מח"א) · (א"ה בר"ן שם לא מצאנו כעין זה . אמנם ברשב"א בחידושיו דף קכ"ז ע"ב כתב כעין חילוקו ועי' במ"א סי' ש"ח ס"ק ע"ש) : שם ר"ן ד"ה נצוצות · לפי שאין המים מכבין · נ"ב דברים אלו צ"ע דבפ' כ"כ אמרו גרס כיבוי מי אסור כלומר וכשיגיע למים הוא כבה (מח"א)·(א"ה כדברי הר"ן כתבו התוס' דף מ"ז ובתוס' ישנים שם ד"ה מפני וכונתם דאף דודאי גורם שיתכבה האש לכשיגיע שם וכדקרי לה בכ"כ דף ק"כ גרם כיבוי מ"מ גבי נצוצות גרע דספי מגורם הוה כמ"ש הר"ן . עי' בש"ע סי' רס"ה ובסי' של"ד ובט"ז שם ס"ק י"ז ועי' במהרש"א שם) :

פרק ד

דף כב ע"א ד"ה ומקשו · אפ"ה רשאי למסור נפשו . נ"ב עי' בש"ע י"ד סי' קנ"ז סעיף א' בהגה"ה שלא נזכר חילוק זה ועי' בחיבורנו סי' ק"ד ס"ק א' :

פרק ו

דף כו ע"א ד"ה מודים · שאם קשר שתי נימין · נ"ב פי' בחידושי הרשב"א כאן ובש"ק פ"ו הלכה א' :
דף כח ע"א שה"ג אות ג' ד"ה הקשו . ואם המפתחות של כסף . נ"ב עי' בר"ן ריש פירקין ובירושלמי בענין זה יש שני פירושים מוחלפים זה מזה והטור הביא שניהם וצ"ע (מח"א) · (א"ה עי' בפרישה שם) :
שם ע"ב ד"ה ואיכא · אלא משמע דסברא דתלמודא וכו' · נ"ב בפירוש כתב ר"ת דהאי וחילופיהן אחיוב חטאת ולא לענין פטור אבל אסור · (מחנה אפרים) · (א"ה עי' ברא"ש סי' י' שכתוב בהדיא כדבריו): ד"ה לפירש · והר"ן מסכים לפירוש מיימוני · נ"ב עי' בבאר שבע דף ל"ג ע"ב בסופו מה שהביא בשם ש"ב הרב מוהר"י פדוואה ז"ל בן מהר"ם פדוואה ז"ל שהשיג עליו:
דף כט ע"א שה"ג ד"ה ירא . סמך לנשים היוצאות וכו' . נ"ב עי' ב"ש שם מ"ש בזה לדחות דבריו ועי' במ"א סי' ע"ה ס"ק ה' ובחיבורנו שם :
דף ל ע"א שה"ג אות א' ד"ה רוב · ועוד היאך יהיב סמ"ג וכו' · נ"ב כוונת הסמ"ג הוא לתת טעם למה אינו ראוי לטלטול כיון דהוקצה לכך מידי דהוה אאבן דאם הוקצה לכך ראוי לטלטול ולזה כתב משום דנראה כמעריס כדי להוציאו ולא לצורך מלבוש ולאו בר טלטול הוא ובעי' דש"ס הוא אי מני לשערים משום דאגוז בר טלטול הוא ואף הוקצה לכך א"נ ומש"ה לא מני למיפשט ממשנה דהתם לאו בר טלטול הוא כלל ורש"י וסמ"ג שוין בטעמם ודו"ק (תורף דברי מח"א)· (א"ה עי' במרדכי כאן סי' שנ"ו ובבגדי ישע להשל"ה שהקשה מדעתיה דנפשיה קושיית הסמ"ג וכתב ליישב בע"א) :

פרק ט

דף לד ע"ב בבעל המאור ד"ה מתני' · שלא יצא למשוך הספר : נ"ב עי' בש"ג שהקשה עליו מש"ב דכלאים ויש ליישב ודו"ק :

פרק יד

דף לט ע"ב ר"ן ד"ה ומהא כו' כי שריא אפילו שבות וכו' · נ"ב ודוקא שהוא שבות כדרכו אבל ע"י שינוי קיל טפי ע"י ישראל משבות כדרכו ע"י נכרי כמ"ש הר"ן ד' קס"ג ומדברי הר"ן שם נראה דכל שא"א ע"י ישראל מותר ולפ"ז קשה האי דפי' יו"ט דהתם נמי א"א בלא"ס (מח"א) . (א"ה כוונתו לדברי הר"ן פ' חבית גבי לגור שעלו בו קשקשים וע"ש הגהת מהר"ם שם דקיל טפי ועי' מ"א סי' ש"ז ס"ק ז' וסי' של"ד ס"ק למ"ד) :
דף ם ע"א ר"ן ד"ה מכה · אבל מיחושין אין נקראין מכה · נ"ב כ"כ הה"מ פ"ב משבת הלכה ה' משמו · ובחיבורנו נר מערבי על הירושלמי הראנו מקורו בירושלמי שם הלכה ג' הוא פתר לה ובלבד דבר של סכנה ועי' בק"ה שם :

פרק טז

דף מג ע"ב רי"ף · מצילין מיוה"כ לשבת וכו' . נ"ב עי' רמב"ם ז"ל פכ"ג משבת הלכה כ"ה ובהה"מ שם שבזה"ז א"א להיות יוה"כ בע"ש וביום א' ולפי"ז קשה על הרי"ף שהביאו ועי' בכנה"ג סי' של"ד בהגהות הטור ובמ"א שם ס"ק ו' וכבר קדמנו הכנה"ג ועי' בש"ק הלכה ג' :
דף מד ע"ב שה"ג ד"ה איכא · שהרי גבי מאכילין . נ"ב עי' מ"ש הה"מ ז"ל בפירוש דברים אלו (מח"א).(א"ה עי' במרדכי רמ"ז של"ד ובבגדי ישע ומ"ש שם) :
דף מה ע"א ד"ה ומה . ומסופקני בכל מלאכת שבת וכו' · נ"ב לא ידעתי במה נסתפק דהא נר שאחורי הדלת הוה גורם ואינו מתכוין דאי במתכוין היכי סבר לומר דאתי כר"ש הא ר"ש לא אמר אלא בשאינו מתכוין ואפ"ה אסרה מטעם פסיק רישא וגבי דליקה התירו והכי משני בגמרא ועי' סכיבות פ' ד"מ (כש"ג)[כש"ם] (מח"א): (א"ה באמת לא ראיט לא'מן האחרוני' שהביא דין זה רק בכנה"ג שם הביא ספיקו וצ"ע):

פרק כב

דף סב ע"א שה"ג ד"ה רבינו · והשתא קושיא גדולה אני רואה . נ"ב עי' באר שבע דף ל"ד ע"ב ודף נ"ה שכתב ליישב ועי' בכנה"ג סי' ש"א בהגהות הטור ובמ"א שם ס"ק נ"ו ובהגהותינו על הש"ס בשבת כאן :

פרק כג

דף סד ע"ב ר"ן ד"ה ומלאמריכן . דכיון דלחברו מותר · נ"ב האי טעמא לא סגי אלא שיאמר לו לעשות לו בחול אבל לא בשבת כמ"ש הר"ן בסמוך והא דמותר לומר לחבירו שמור לי פירות הייט טעמא משום דכיון דלחבירו מותר כמ"ש הרשב"א ז"ל (מח"א). (א"ה גם כאן לחבירו מותר כיון דלחבירו כבר עבר שבת ואינו דומה לנכרי שכתב הר"ן בסמוך משום דשם שבת הוא וכל דבר שאינו עושה אינו אומר לנכרי ועושה כמ"ש הרשב"א ועי' בא"ח סי' רס"ג סעיף י"ז ובאחרונים) :

פרק כד

דף סו ע"א ד"ה אבל · ותשובה זו איני מכיר · נ"ב לא ידעתי מה שייך הכא טלטול ד"א הא בחצר מעורבת מיירי (מח"א) . (א"ה ואנחנו לא נדע אנו אם יוציאנה מביתו לרה"ר ליכא טלטול ד"א ועי' סי' של"ד ס"ב וסעיף י"א וצ"ע) : שם ד"ה איכא דאמרי · ספינן ליה בידים · נ"ב אין מכאן ראיה דהכא אי לא שרית ליה אתי למיעבד איסורא דאורייתא (מח"א)·(א"ה הא אם אין שם א' מאלו אז מגלין לו להוליכו פחות פחות מד"א כמ"ש הב"י סי' רס"ו וא"כ ליכא כי אם איסור דרבנן . ואף דהר"ן כתב דאי לא שרית ליה אתי למיעבד איסורא דאורייתא היינו דלא חיישינן דלמא אתי למיסרך כיון דבגוף דבר זה אפשר לבא לידי איסור דאורייתא כדאמרי' בש"ס שם אבל אם נימא דאיכא איסור למיספי ליה בידים אז בודאי לא היינו מתירין לו משום זה כיון דאפשר באיסור דרבנן וכמ"ש) : שם בא"ד. כי הכי דלא ליתי למיסרך · נ"ב אף בדבר דלא שכיח כגון דליקה חיישינן דלמא אתי למיסרך וזה היפך ממ"ש הר"ן פ' תולין בשם התוס' (מח"א) . (א"ה כוונתו לדברי הר"ן גבי מילה ביוה"כ ועי' בתוס' דף קל"ט ע"א ד"ה וליתן ובטור או"ח סי' תקנט) :

הגהות מעשה אלפס על המרדכי

פרק א במרדכי רמז ר"ל · ד"ה וכתב ראבי' כו' נ"ב עי' בגליון מ"ש הש"י בזה וכ"כ בבגדי ישע להשל"ה ז"ל ודברי גדולת מרדכי דחוקים ועי' בב"ח סי' רמ"ב בא"ח מ"ש בזה לפרש דברי המרדכי בדרך אחר: שם במרדכי רמז תל"ז· ד"ה וכן אם שתתה מקנקן כו' נ"ב עי' בגליון הג"מ מ"ש בזה ודבריו דחוקים ומ"ש הש"י דהיינו שהחזיר לכוס הראשון (ומה שנרשם לפנינו דבר זה בשם הג"מ פ"ס הוא להמעיין בג"מ עצמו) וכ"כ בבגדי ישע ודבריהם נכונים שכן מבואר בהגהת מיימוני פי"א מאיסורי ביאה וברוקח וכן הבין הב"י והרמ"א בסי' קל"ה סעיף ד' בשם המרדכי: רמז רמ"ז . ד"ה מדתניא פ' שהחשיך · נ"ב עי' ב"י סי' רמד ובשו"ת מוהר"א ששון סי' קנ"ו ובמשנה למלך פ"ו משבת הלכה ט' שהאריכו בביאור דברי המרדכי האלה :

פרק ב רמז רס"ו . ד"ה וקשיא לי אני מרדכי · נ"ב עי' בב"י בא"ח סי' תרע"ז שהקשה על הטור כקושית המרדכי ותירץ מדעתיה דנפשיה כתרוצו של המהר"ם במרדכי כאן ובשם מוהרי"א תירץ תירוץ אחר ורמז להמרדכי כאן ולא הזכיר קושייתו ותירוצו וצע"ג ועי' בהגה"מ פ"ב רמז תנ"ו שהקשה נ"כ המרדכי קושיא זו ולא תרצה ועי' בב"ח: רמז רע"ט · ד"ה אבל לא בשבת ויו"ט וכו' . נ"ב דחייב לאכול פת עכ"פ והיינו סופגנין ואסקריטין כמ"ש בהגהות מרדכי פ' כ"כ ועי' בבגדי ישע לשל"ה ועי' במרדכי בביצה פ"ב רמז תע"ר ובב"י סי' קפ"ח ובמ"א סי' קפ"ח ס"ק ט"ז ובמרדכי פ' כ"כ רמז של"ז : שויא עליו כחובה · נ"ב עי' שו"ת אא"ז הרש"ל סי' מ"ח ובבגדי ישע ועי' בט"ז סי' תרנ"ג ס"ק ב' ומ"א סי' תרנ"ה ס"ק א' : רמז ר"ל · ד"ה והביא ראיה מן התוספתא וכו' · נ"ב עי' בט"ז סי' ת"ר ס"ק ב' בשו"ת מ"ש בזה ובמ"א סי' רס"א ס"ק י"א ובשו"ת אא"ז הח"ג ז"ל סי' י"א : שה"ג ד"ה בדליקה . ויש ספק מסכנת נפשות . נ"ב עי' בשו"ע או"ח סי' של"ד סעיף כ"ז בהג"ה ובכנה"ג בהגהות ב"י שם :

פרק טז במרדכי רמז שנ"ד · ד"ה ומסקינן דמצילין כתבי הקודש · נ"ב עי' בגדי ישע שתמה בזה דמ"ש מאוכלין ומשקין דאין מצילין אלא לחצר המעורבת ועמ"ש בזה וכבר קדמו הש"ג פ' כ"כ שם ועי' בהגהות ג"מ מ"ש בשם זקננו הגאון מוהר"ר ליווא מפראג ז"ל : רמז שנ"ז · ד"ה דחייב עליו בהמ"ז . נ"ב אף דבלא"ה כתיב לחם כתב אא"ז הרמ"א ז"ל בתשובה סי' נ"ח דאין ראיה מזה דכל הסעודה נקרא על שם לחם ולכך הביא ראיה מדמברכין בהמ"ז וזה דוקא בפת גמור ועי' בבגדי ישע מ"ש עוד בזה : רמז שנ"ת . ד"ה ולשון זה משמע איחור · נ"ב אף דהאי קרא בקרבן מוסף כתיב מ"מ כיון דכתיב על עולת התמיד ונסכו ולא כתיב מלבד משמע דקאי על וביום דכתיב קודם וביום משמע איחור א"כ גם שתמיד הוא מאוחר כ"כ הרדב"ז בתשובה ח"ב סי' תרי"ד ועי' בבגדי ישע מ"ש בזה ובמ"א סי' רפ"א ס"ק ב' :

פרק טז במרדכי רמז ת"ך · ד"ה הרי הוא כאבן וכו' . נ"ב עי' בבגדי ישע מה שהאריך בזה וכבר קדמו בשה"ג פר"א דמילה שם ע"ש :

פרק ב בהגהת מרדכי שם · ד"ה דאם לא הזכיר של חנוכה במוספין· נ"ב היינו לשטת ראב"י שהביא לעיל דמחזירין בחנוכה דשויה עליה חובה אבל לדידן בלא"ה אין מחזירין בשל חנוכה כן פירש בבגדי ישע בסוף דבריו והוא העיקר וכבר קדמו הב"י סי' תרפ"ב ועי' בט"ז שם ס"ק ד' מ"ש בזה וכן פירש בבגדי ישע לחד פירושא :

פרק ג בהגהות אחרונות שם · ד"ה ומותר לכל הפחות בעוף . נ"ב לאפוקי גבי בהמה פלוגתא במנחות דף כ"א אי דם שבשלו מותר וגבי עוף הכל מודים (בגדי ישע)· (א"ה נ"ע דהרי בש"ס כריתות דף כ"ב מוקי להא דלב קורעו ואם לא קרעו אינו עובר עליו בלב עוף דאין בדמו כזית ורש"י בחולין דף ק"ט ע"א פירש דמיירי לאחר בישולו ומשום דדם שבשלו עובר ולכך בעי שאין בו כזית הרי דלמאן דס"ל דעובר בדם שבשלו אף בעוף עובר וע"ש בתוס' ד"ה הלב ועי' בחולין דף קי"א ע"א בתוס' ד"ה דם) :

פרק טז שם · ד"ה לא מלינו שיועיל בו המנהג . נ"ב עי' בש"ע יו"ד סי' רס"ד ס"א בהג"ה ועי' בתוס' בב"מ דף ס"ו ד"ה מגיומי משמע כדעה הראשונה שבמרדכי כאן וצ"ע :

פרק יז ומיהו לפירש"י וכו' · נ"ב ואף דהתיר אח"כ אף ברה"ר הואיל ויכול להביאו ע"י מחיצות ב"א שאני מת דמוקצה ואסור לטלטל אם לא ע"י ככר או תינוק כמבואר סי' ש"א כ"כ בשו"ת אא"ז הרמ"א סי' נ"ח והאריך עוד בזה ע"ש וכ"כ בבגדי ישע בשם מ"כ : סליק

חדושים והגהות

מהרב הגאון כו' מהור"ר יהודה בכרך זצ"ל

דף ח ע"ב ברי"ף אתמר נמי אמר רב כהנא כו' ובר"נ ד"ה צפת פי' גירסת רש"י והרי"ף והרא"ש שהמה מתולפים ולפי' גי' רש"י תמוה אתמר נמי דלא הוי ראיה רק למתלה והנראה דרש"י לא גרס לתיבת איתמר נמי רק ר"כ אמר עי' ברש"י להדיא שכתב ולאיפלוגי אתי והנה בהא דתני ר' יוסף ארבע מדורות במתני' כו' בכולל ששה מדורות והנה הטוש"ע השמיטו רבב וגבינה לגירסתי' או קירא לגירסת הרי"ף ועי' בקה"ע שהעיר בזה והנראה דהנה ברא"ש הגירסא כך תני ר' יוסף ד' מדורות כו' של זפת גפרית רבב גבבא במערבא אף של קש וגבבא וצריך להבין מה חדשו בגבבא אחר מפני כן הגי' מוהרי"ב גבינה במקום גבבאי והגר"א ז"ל הגי' כדאיתא ברי"ף והנלע"ד שהטור למד הפי' לפי גי' אביו הרא"ש במערבא שיא של קש ושל גבבא ולאיפלוגי אתי על סוף ד' מדורות שחשב בסוף רבב וגבבא ע"ז אמרו במערבא שאינו כן אלא צריך להיות קש וגבבא . וא"כ הסדר הוא זפת גפרית קש וגבבא ופסק הטור כבני מערבא ומלת אף או שלא היה בגירסתו או להורות נתן דלא פימא רק אלו ב' דברים לכן קאמר אף. אולם בקיצור פסקי הרא"ש [שחבר הטור] העתיק כל הששה אמנם ס' הטור חבר באחרונה ודע כי ברמב"ם [illegible] בזה וצ"ל שלא היה בגירסתו קש וכ"מ ברי"ף שכתב אף גבבא וקש ובכ"מ מוזכר קש [illegible] שלא היה גם באלפסי והנך רואה אשר בכאן גי' חלוקות בלא"ה והנה ברא"ש איתא ג[illegible] מווילנא ז"ל [אשר ת"י הגמ' שלו] יש מחק על גפת ופונתו שצריך להיות זפת וכן הבין הט[illegible] בר"נ פי' על גפת פסולת של זיתים והלא דבר הוא שגם לפני הר"ן הי' כתוב ברי"ף גפ[illegible]
דף יז ע"א בר"ן ד"ה גרסינן בפרק מרובה ושם אלא מטין אתמר עכ"ל נ"ב פי' [illegible] סי' ש"ת ס"ק א' :
דף כב ע"א בר"ן ד"ה שלחין של בע"ה כו' משמע נמי להך פסקא. נ"ב והיינו [illegible] אבל הרי"ף מפרש כפירש"י : שם ד"ה אמר רבא כו' אי אפשר [illegible] ושיטת התוס' שם להיפוך וכדברי הר"נ כ"כ הרא"ש :

גליון מהרש"א

מאת הרב הגאון מהור"ר שלמה איגר זצ"ל על הרי"ף ממסכת שבת

חדושים והגהות על הרי"ף ממסכת שבת

מאת הרב הגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים וכו'

דף א ר"נ ד"ה ומקשו הכא כו'. ואם נשלן ויצא לו אין נזקקין לו כו' כצ"ל: **שם** ד"ה ומקשו הכא למה כו' שאין מדליקין את הנרות וטומנין את החמין כדבר שאינו מוסיף הבל והדר תנא כו' כצ"ל:

דף ג ע"א ברי"ף ואין ממנה למעלה מעשרה כלום כו'. נ"ב משמע דמפרש כפירש"י ולא כפי' תוס' וקשה דלעיל פי' כפי' התוס' וצ"ל דס"ל דאף בלבוד מצרפין ענבי השוליים ודלא כתוס': **שם** ר"נ ד"ה אמר אביי כו' התם היינו טעמא משום דגידוד ה' ומחיצה ה' כו'. נ"ב זהו לפי' התוס' בגידוד ת' ולעיל ד"ב ב' ד"ה והקשה ריב"א כו' פירש"י לענין גידור ת' עיי"ש:

דף ה ע"א ר"נ ד"ה אמר רב הונא הלכה כו' עד אלא דמר גזר מלילה אטו הריגה ומר לא גזר כו'. נ"ב ולא ניחא ליה לפרש כפירש"י דמ"ס הרינת כינה שבות עיי"ש דשבות לא מצינו לשום מ"ד דלב"ש אסור מה"ת כיון דלא ילפי מאילים מאדמים ולב"ה אפילו מדרבנן מותר ורש"י ס"ל דאפשר דב"ש רק מטעם שבות אסרו ור"א ס"ל בהורגו גמל: **ע"ב** ר"נ ד"ה אבעיא להו כו' עסה"ד דומיא דאשת רעהו. נ"ב וצ"ע דודאי אשת רעהו אף שבא עליה כמה פעמים באיסור אעפ"כ אסור אח"כ לייחד עמה ואף שאמרו רז"ל ה"ד ב"ת באותו מקום היינו אי איתרמי ליה באקראי ובאונס שנתייחד עמה וכבש יצרו אבל לכתחילה ודאי אסור לייחד ואפשר דכוונתו במ"ש דומיא דאשת רעהו דקאי על יצרו תוקפו דומיא דאשת רעהו דיצרו תוקפו אף שבעל ודוחק:

דף ו ע"א ר"נ ד"ה ומכאן תשובה על מה שפירש"י עסה"ד. נ"ב עי' בר"ן בביצה שם שמיישב פירש"י: **ע"ב** ר"נ ד"ה נמצא לפי דעת זה כו' עד דבמידי דלא זיקא כלל כו'. נ"ב וקשה בי מקשה לרב אשי מאין צולין בשר לישני דהתם מיירי במידי דלא קשה לי' זיקא כלל. וי"ל דסתמא תנן בשר ומשמע אפילו בדקשה לי' זיקא אך קשה דלפ"ז לפרוך נ"כ ארב ירמיה מריפתי דמודה בגריא והא מתני' סתמא תנן ומשמע אפילו דגריא:

דף ז ע"א ר"נ ד"ה אלא כדי שיגיע כו' עסה"ד לב"ש אסור אפי' בכדי שיגיע לביתו משום כו' כצ"ל:

דף ח ע"ב ר"נ ד"ה כל אלו שאמרו כו' עד אלא אותן שראויין להדליקן. נ"ב ואגוז ראוי להדליק בפ"ע כ"כ הרשב"א בחדושים שם וע"כ צ"ל דאל"כ מה מקשה מאגוז דשרי רשב"ג ודו"ק אך עדיין קשה מאי מקשה מבלאי מכנסי כהנים שהיה בהן צמר הא צמר מכויץ כויץ ואין ראוי לידלק בפ"ע אך לפמ"ש התוס' שם דפשתן לא היה אלא רביעית ולא הוה ככרך דבר שמדליקין ע"ג דבר שאין מדליקין א"ש ודו"ק:

דף ט ע"א ר"נ ד"ה אמר רב ברונא כו' דבמתני' אסרו חלב מבושל כו'. נ"ב עי' בש"ג ועי' בא"ר סימן רס"ד ס"ק י"ד וקשה לי דלהר"ן מאי פריך חכמים היינו ת"ק די"ל דת"ק דאמר ולא בחלב כל חלב במשמע אף מהותך ואסור אפילו ע"י תערובת דומיא דאינך וא"ל דזהו באמת מה דמשני הש"ס דז"א דא"כ היכי קאמר ולא מסיימי הא מסויים דת"ק אוסר ויש לומר דחלב מהותך לא נכלל בחלב סתם דחלב מהותך מיקרי חלב סתמא לא איקרי משא"כ מבושל:

דף י ע"א ר"נ ד"ה ומכאן למדו קצת כו' עסה"ד וודאי דדבריהם ולא ספיקם. נ"ב משא"כ בספק נטל לולב שאינו תקנה רק ס' המאורע אך קשה דנולד מהול דמי לדמאי דרבנן תיקון להטיף דם ברית והו"ל ודאי דדבריהם: **שם** בסוף ד"ה ומדאמרינן כו' אלא למלאכות של חול פי' הילכך ס"ל דלא יצטרך בה תוספת דאדרבה. נ"ב ואע"ג דהיתה מדלקת קודם ביה"ש ל"ה תוספת דמה שעושה בשביל ס' אסור תורה ל"ה תוספת דמדינא ספק תורה מה"ת לחומרא וכמ"ש הוא עצמו במס' יו"ט ר"פ המביא עיי"ש:

דף יא ע"א ר"נ ד"ה ערבית וכו' ואומר מעין המאורע כו' עד אעפ"י שאוכל כל הלילה מתפלל תפלת כו' כצ"ל: **שם ע"ב** ר"נ ד"ה ובשאר יומי כו' פוסק כלומר כק"ש. נ"ב ר"ל דבק"ש חשיב

מלא הרועים על הרי"ף ממסכת שבת

השיב מפני הכבוד אפילו באמצע הפרק אבל לשאול אפי' בק"ש באמצע הפרק כ"א מפני היראה וצ"ע מ"ש אח"כ ולא פסק לי' לשאול בשלומו כו' דהכא לענין ק"ש מפני הכבוד דאפי' לשאול באמצע ועי' בהר"ן לעיל דף י' שכ' ג"כ דימים שאין היחיד גומר דינו כדין ק"ש וי"ל דרבינא לא פסק לי' אפי' בין פרק לפרק לכך קאמר דלא חשיב לי' ולא חשיב מפני הכבוד :

דף יג ע"ב ר"נ ד"ה עוות הדין שמעותים אותו מדינו . נ"ב מוידים :

דף יד ע"א ברי"ף ד"ה על ז' גופי עבירות כו' ועל שבועות שוא . נ"ב צ"ע למה קורהו שוא דבניהו שבועת שקר הוא : ע"ב ד"ה אמר רבא כו' עסה"ד שמפני הבית ואיצטריך לכלותה כו' . נ"ב עי' בה"ה שלא פי' דברי הראב"ד וכן הר"ן והרשב"א פי' דברי הראב"ד ולא כר"ן ולא כר"ל :

דף טו ע"ב ר"נ ד"ה ותו איכא ראיה כו' עד ר"ל כדברים המותרים כו' . נ"ב עי' פסחים בד"א דייק בכותאי דוקא :

דף יז ע"א ר"נ ד"ה הלכך כו' בבישול דבר חמור הוא . נ"ב ולפי זה בשוכח קדירה ע"ג כירה כדבר קל הוא לאינשי [illegible] לאסור בכדי שיעשו ועי' בסי' רנ"ג בהגה"ה : ע"ב ד"ה לא שנו אלא כו' עסה"ד החמירו ז"ל בדברים הללו . נ"ב לענין איסור לכתחלה אבל דיעבד לענין עבר ושהה כ' הרי"ף לעיל דאי מילתא אבעי' ולקולא עבדינן דספיקא דרבנן הוא : שם ד"ה ומיהו בירושלמי משמע כו' עד בלבד שנעשית בשבת שרי . נ"ב ולפי"ז קשה מה דאמר שם ואף ר' אושעי' סבר מחזירין אפילו בשבת [illegible]

דף יח ע"א ר"נ ד"ה ודאמר רבה גזירה כו' של חטי מע"ש . נ"ב לא הבנתי דבריו דהא דאסור להטמין בחטי [illegible] ע"ב טול בכלי שני ותן והא הוה הטמנה וגם ממ"ש נותן אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים לקמן דמ"ב : שם במאור הקטן ד"ה מעשה שעשו אנשי טבריא עסה"ד ולאחר גזירה הוה מעשה . נ"ב ר"ל לאחר גזירה דרחיצה וקודם גזירה דזיעה דכמה גזירות הוו ועבפ"י בברכות שם : ע"ב ר"נ ד"ה מרחץ שפקקו כו' . ואגב אורחיה קמ"ל דהיכא שלא פקקו נקביו אע"פ כו' . נ"ב נ"ל דוקא בכה"ג דקיל לאנשים איסור זה לכך אסרינן בכדי שיעשו שלא יבואו לעשות כן פעם אחר אבל בהוסק בשבת א"צ בכדי שיעשו כמ"ש בדף הקודם לענין מבשל בשבת עיי"ש וה"ה בכה"ג בנתן עצים מבערב והם מתבערים כל השבת כמ"ש בסמוך בכה"ג ג"כ אסור בכדי שיעשו אך לשון הר"ן אע"פ שמאליו הוחם צריך להמתין בכדי שיעשו משמע דכ"ש דאם הוחם בידים דצריך בכדי שיעשו וז"א דבכה"ג לא בעינן בכדי שיעשו וצ"ל דהר"ן כ' בסמוך על הך דהתחילו הכלים להחם בשבת לאו דוקא בשבת דלא נחשדו ישראל על השבתות אלא שהיו נותנין עצים מבערב כו' עיי"ש וז"ש כאן אע"פ שמאליו הוחם לא מבעי' אם הוחם בשבת ע"ד שכ' בסמוך שנתן עצים מבערב דצריך בכדי שיעשו דג"ז קיל לאינשי כמש"ל אלא אפילו לא עביד מעשה כלל רק שהוחם מאליו לגמרי צריך בכדי שיעשו והא דלא כ' דהיכא דנתן עצים והסיק בשבת דא"צ בכדי שיעשו י"ל משום דמילתא דלא שכיחא הוא שלא נחשדו ישראל על השבתות לכך לא כתבו :

דף י"ט ע"ב ר"נ ד"ה ומהא שמעינן כו' עסה"ד משום דכמה דאפשר לשנויי משנינן . נ"ב וי"ל בפשיטות דהך הלכך קאי אמה דאמר ואי כר"ש אפילו של עץ כיון דהוא דרבנן אף שאין היזקו מצוי אית לן למישרי כמש"ל וע"ז קאמר הלכך קוץ אף דאין היזקו מצוי דהא חזו ליה מ"מ מותר לטלטלו פחות מד"א כיון דאמרינן דאיסור דרבנן שרינן אף שאין היזקו מצוי : שם ר"נ ד"ה ת"ר נותן אדם חמין לתוך צונן כו' בכדי קליפה ותאסר אלא ה"פ כו' נ"ב ואפשר לומר חמין לתוך צונן מותר דראשון ראשון בטל וזה כוונתו דתתאה גבר שכל טפה וטפה שנופל עליו מן הצונן העליון ראשון ראשון בטל :

דף כ"א ע"א ר"נ ד"ה והא דמסקינן כו' דוקא בשלא התנה עליו אבל התנה עליו שיטלטלנו לאחר שכבה שרי כו' . נ"ב ויש להקשות דהאיך קאמר רב מניחין נר ע"ג דקל בשבת שא"י ליטלו מהא והיאך סתים לה להיתרא דהו"ל לחלק אם התנה אסור להניחו ע"ג דקל וי"ל דהכא ודאי לא התנה שיטלטלנו אחר הכיבוי דמידע ידע שלא יוכל לעלות ע"ג האילן ולמה יתנה בכדי וא"ל שבשעת תנאי לא היה דעתו להניחו ואח"כ הניחו דזהו מילתא דלא שכיחא אך ק' מלקמן רב מלכיא איקלע לבי ר' שמלאי ואיקפד ר' שמלאי על שטלטל שרגא ולמה הקפיד אולי התנה וי"ל דווקא הבעה"ב שמדליק נר שלו מועיל תנאי שלו אבל תנאי של האורח אינו מועיל כיון דבעה"ב לא התנה הקצהו לכל אדם . והנה איתא שם עוד ר' אבהו כי איקלע לאתרי' דריב"ל טלטל שרגא לאתריה דר"י לא טלטל ומסיק דכריב"ל ס"ל דשרי ופירש"י דא"א לומר דס"ל דאסור דא"כ לא הוה מטלטל ליה משום כבודו דריב"ל ולמיעבד איסורא ולפמ"ש קשה דהו"ל להתנות ולטלטל משום כבודו דריב"ל וא"כ יש לומר דלעולם ס"ל דאסור ומה שטלטל אצל ריב"ל היינו משום כבודו דריב"ל התנה וטלטל ולפמ"ש דבאורח לא מהני תנאי א"ש וכן יש להוכיח ממ"ש לקמן ע"ב ומהא שמעינן דמוקצה לעשירים כו' שכבר הוקצה מדעתו של בעה"ב העשיר כו' : שם ע"ב ר"נ ד"ה ואיכא מ"ד דכיון כו' עסה"ד וחייב משום מכה בפטיש . נ"ב נראה דס"ל מכה בפטיש אינו חייב בכל דבר שהוא גמר מלאכה כמ"ש רש"י בשמעתין רק ס"ל מכה בפטיש כפשוטו ולכך דוקא כשתוקע במסמרים ויתידות ומכה בפטיש חייב אבל היכא דמיהדק בלא מסמרים לא מיחייב משום מכה בפטיש ודלא כרש"י וקשה לדידיה רב ושמואל דאמרו מחזיר מטה של פרסיים חייב חטאת משמע דאפי' לא תקע ביתידות דאל"כ הו"ל לפרושי דהדרך אמורא לפרש בפרט שאין דרך לתקוע ביתידות קנה מנורה וא"כ רב ושמואל דאמרו כמאן וי"ל דאינהו ס"ל דהך ברייתא דהמחזיר קנה מנורה בשבת דמיירי אפי' בלא תקע דאין דרך כלל לתקוע קנה מנורה במסמרים ולפ"ז צ"ל דהך ברייתא ס"ל יש בנין בכלים ורב ושמואל ס"ל ג"כ יש בנין בכלים : ד"ה ולפיכך השמיט כו' עד וכ"ת א"כ ר' יוחנן ור"ל דס"ל דבשל חוליות כו' . נ"ב עי' תוס' ביצה ד"ט ב' ד"ה מוחלפת דלרש"י דר' יוחנן קאמר מוחלפת ההוא דתריסין ס"ל לב"ת יש בנין בכלים ובזה מיושב קושייתם שם וגם קוש' הר"ן כאן דר' יוחנן לשיטתיה עיי"ש ודו"ק :

דף כ"ב ע"א ר"נ ד"ה ומקשו הכא האי עובדא כו' עד דקי"ל מותר להטמין את הצונן . נ"ב החמין . ואפשר דגרים שפיר צונן ומפרש להטמין צונן כדי שתפוג צינתן כמ"ש הר"ן לקמן כ"ד א' וכ"ה א' : בא"ד המיחם ניכר בכיסוי . נ"ב בכוזא :

דף כ"ג ע"ב ר"נ ד"ה ואין מרסקין כו' עד אבל מרסק הוא לתוך הקערה ומשמע . נ"ב חוזר למ"ש אין מרסקין :

דף כ"ז ע"ב ר"נ ד"ה והיינו דתנן כו' כל דבר שנאותים בו בחול משלחין אותו כו' כצ"ל : שם ד"ה אמר ר"פ כו' עד זה מומחה לכל אדם שיש לו אותו חולי . נ"ב משמע דוקא אותו קמיעא אבל לכתוב קמיעא אחרת כזו אף אם יכתבנו אותו מומחה שכתב זו אינו מועיל וכ"כ בחידושי שכך נראה דעת התוס' אבל כבר הרביתי לתמוה ע"ז בחידושי עיי"ש אך ממ"ש הר"ן בסמוך נעשו ג' קמיעות מומחין מיד כל אדם וכן מ"ש עוד קמיעא לא איתמחי מיד רופא אחר משמע דבאתמחי קמיעא אזי אפי' אם כתב רופא אחר קמיעא כזו איתמחי וכ"כ בחידושי שאין הדעת סובלת לפרש מיד רופא אחר על קמיעא הישנה רק שקיבלן מיד רופא אחר : שם במאור הקטן ד"ה כתב הרי"ף כו' עד כי ההוא דתניא כל שריפא ושנה ושילש ואוקימנא לאמחויי קמיעא למי שיותר חמור גברא מקמיעא כו' כצ"ל : שם בא"ד מוליה דההוא גברא הוא דמקבל כתבא כו' כצ"ל :

דף כ"ט ע"א ר"נ ד"ה אמר רב כל שאסרו כו' עד תיפוק ליה שהן ראויין להכניסן בבית . נ"ב צ"ע דהא השתא ס"ד דמיירי בחצר המעורבת דאי בחצר שאינה מעורבת אסור להכניסן לבית וא"כ למה הוצרך דראוי להכניסן לבית הא בחצר ג"כ ראוי לנושאן דרך תכשים : שם ד"ה לממה מן השבכה כגון אצטבא כו' . נ"ב איצטמא לגי' הרי"ף ולגי' הש"ס איסטמא : ע"ב ר"נ ד"ה ודאמרינן עבוד להו כו' וביומי ניסן דרווח עלמא הי' מתחילות לטבול בנהרות והי' כו' . נ"ב ועביד להו מקוואות ביומי ניסן משום חששא שמא ירבו הנוספים על הזוחלין ואח"כ כשהתחילו לחסור היו מתחילין לטבול בנהרות ועביד להו מפצי ומ"ש ביומי תשרי לאו דוקא רק יומי ניסן קרי ימים אשר המים גברו מאד על הנהרות ויומי תשרי מעת שמתחילין לחסור כנ"ל לפרש דבריו : שם ד"ה והוי יודע כו' עד שוה למקוה לטהר באשבורן כו' . נ"ב ר"ל ולא בזוחלין הואיל ורבו עליה שאובים : ד"ה ופליגא דידיה אדידיה עסה"ד המים המכזבין פסולין . נ"ב תימה דהתם דוקא לענין מים חיים מהני דפסולים למי פרה דלאו מים חיים נינהו הואיל וכן פי' שם הרא"ש והרמב"ם והברטנורא תדע דתני לה במס' פרה ולא במס' מקואות : בא"ד אבל מכזבין מחמת טענה כמו בפולמוסיות . נ"ב חיילות של גייסות ששותין ומקלקלין בהן וכן בשני בצורת שנים של עצירות גשמים : שם ד"ה ולענין פסק כו' כדאמרינן התם בבכורות הנודר כו' . דאפילו עינותא דמדלין כו' נ"ב עיינותא דמדליין ר"ל מעיינות שיורדין מהרים גבוהים ומשני בגמרא הנך נמי סולמי דפרת נינהו :

דף ל ע"א ר"נ ד"ה מיהו איכא מ"ד כו' עד ומדקתני שוה למקוה לטהר באשבורן אלמא דינו כמקוה שאינו מטהר כו' כצ"ל :

דף לב ע"א ר"נ ד"ה ונמצא פסקן וכו' אבל בתוס' תירצו דכשהאוכל מרובה כו' . נ"ב בתוס' כתבו להיפך דכשהאוכל מרובה בורר פסולת וכשהפסולת מרובה אזי בורר אוכל וכן מסתבר המועט בורר מן המרובה למעט בטירחתו :

דף לג ע"ב ר"ן ד"ה הילכך כיון דאסיקנא עסה"ד היינו צד הדבק לבשר . נ"ב ר"ל שקולף צד הדבק לבשר וכותב עליה ואפשר לומר דפני העור ר"ל צד השער ומ"ש בקולף ר"ל שמגרר או קולף פני העור צד השער ואינו כותב עליה רק על צד הסמוך לבשר דאיקרי קלף כותב : שם ד"ה ולענין ס"ת כו' הרי יכול לגררן ולהעמידן על גלדן כו' . נ"ב אינו מובן דבריו רק עיקר הקו' דבגמ' קאמר שם ס"ת בגויל ו"ט בקלף א"י ומאי קושיא דילמא לא היתה של גויל אלא של קלף אלא ע"כ דמצוה מן המובחר בגויל :

דף לה ע"ב ר"ן ד"ה ודאמרינן כו' כגון כרמלית אבל ברה"ר כו' . נ"ב עמ"ש בספרי מ"ה אות כ"ד :

דף מ ע"א ברי"ף ואפשר דפקיד אביתיה . נ"ב הך אפשר דפקיד אביתיה בגמ' בפ"ק דע"ז לא קאי על נימא של מים דמשמע שאינו יכול לחיות וז"א דבולע נימא של מים יכול לחיות הרבה אפי' בלא רפואה כמ"ש התוס' שם רק מאן דבלע זיבורא והוא צירעא קאמר שם דמחי' לא חיי מיהו לישקייה רביעתא דחלא שמגיז אפשר דפקיד אביתיה :

דף מא ע"ב ברי"ף הא דאיכא שראבי . נ"ב פי' עלין ארוכין כדלעיל דף כ"ה ב' שאני התם דאיכא שראבי ויש גורסין שברא ופי' שהעשב ארוך ומשירן : שם והשתא דקי"ל כר' שמעון כולהו שריאן כצ"ל :

דף מב ע"א ברי"ף ובגילדאי נמי לא אמרן כו' . נ"ב בברכות דף מ"ג ב' ובפנתא לא אמרן אלא בביתו אבל באורהא ל"ל בה ולא אמרן אלא בימות החמה אבל בימות הגשמים ל"ל בה :

דף מה ע"ב ר"ן ד"ה אבל קטן שבא לכבות כו' ותיקשי לר' יוחנן . נ"ב לר' פדת : בשה"ג סי' א' וכן נראה מדברי המיימוני פי"ט מהל' שבת . נ"ב מ"ש בפי"ט לא נמצא שם דבר רק בפי"ב כ' דב"ד מצווין להפרישו ודוקא בקטן העושה לדעת אביו כדאוקמינן בש"ס דילן והנה לפי פשוטו קטן העושה לדעת אביו הוה כאילו אביו אומר לו לעשות ובכה"ג אפילו באיסור דרבנן אסור כמ"ש הר"מ בפי"ז מהמ"א רק דהמחבר אזיל לשיטתיה דס"ל דעושה לדעת אביו לא הוה כמאכילו בידים רק דבאיסור דרבנן שרי אף לדעת אביו כמ"ש בסמוך ליישב בזה דברי הר"מ בפכ"ד מהל' שבת שתמה עליו הה"מ ופטור עיין בסמוך ודו"ק : בא"ד וכגון שצריך לפחמין . נ"ב לעוותי כבוי לעשות פחמין :

דף מו ע"ב ר"ן ד"ה עשה כבש כו' דבכה"ג ליכא משום מוקצה . נ"ב אבל כשהיו מחוברין אתמול הוא נולד א"נ מדלא קצצן אתמול אקצינהו כמו בנכרי שהביא פירות ויש במינו במחובר כמ"ש רש"י בביצה פ' אין צדין :

דף נה ע"ב ר"נ ד"ה המל את הגרים כו' עד כמו שתקנו במילה של ישראל המל אומר כו' . נ"ב ועי' ברא"ש שכ' דבאמת אף לפי גירסא זו מברך ב' ברכות :

דף נז ע"א ר"ן ד"ה וכתבו בתוס' וכו' עד דהא בכשותא בכרמא נמי חששו . נ"ב והריטב"א בחידושיו לעירובין שם תי' דשאני הכא דהוא דבר הרשות אבל לדבר מצוה שרינן :

דף נח ע"א ר"נ ד"ה וגרסינן בגמ' עסה"ד אלא מקשו קשו פשטי אהדדי . נ"ב ר"ל דאין לו סייעא אלא אפי' מקשו קשו ר"ל קשה על ר"ח שהתיר מר"ה האוסר ואת אמרת תפשום והיאך תפשוט דהא ר"ה אוסר ור"ח מתיר ומקשו קשי הנך תרי פשטי דר"ה ור"ח אהדדי :

דף נט ע"ב ר"נ ד"ה נעשה בסיס לדבר האסור כו' דהדריות של דקל עבידי לישיבה ומהניא בהו ישיבה מבע"י אבל כו' כצ"ל : שם ד"ה עור בית אחיזה כו' עסה"ד מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו כו' כצ"ל ותיבת טבלא נמחק :

דף סה ע"א ר"נ ד"ה ומצינו למדין כו' עד ואין לוקטין אותו מבערב . נ"ב ר"ל ערב שלפניו דהיינו עיו"ט :

דף סו ע"א ר"נ ד"ה איכא דאמרי לחרש יהיב כו' ומסתברא דכי יהיב ליה לקטן ה"מ דיהיב כו' . נ"ב משמע דלחרש א"צ לזה משמע דחרש מאכילין ליה בידים ועי' בה"ה פ"כ מה"ש דין ז' שכ' בשם הרמב"ן והרשב"א שבכשנותנו לא' מאלו משמע דקאי אשלשתן דלשלשתן אסור להאכיל בידים ובמ"ה הארכתי בזה ועי' בחידושי הרשב"א כאן שכ' להדיא דלחש"ו צריך ליתנו כשהוא מהלך ועיי"ש דבסוף דבריו לענין איסור לא תאכילום תפס קטן לבד :

הגהות על המרדכי

סי' רכב מקום שאין כו' עד דפתח נעול כלחוץ שהרי כו' . נ"ב עי' תוס' שבת ט' א' ד"ה ואע"ג :
סי' רל"ח אבל מסדר הוא ראשי פרשיותיו כו' ואיש שאין יודע לקרות או אשה כו' . נ"ב עי' ב"י סי' ער"ה דבאחר שא"י לקרות אם אומר לו תן דעתך שלא אטה מותר ובאשה י"א דאימת בעלה עליה ולא מהני שמירתה : **סי'** ר"ם בהגה"ה גיגית נר כו' הכא סתמא מפקר להו . נ"ב ר"ל מסתמא מפקיר להו באמת כדי להפקיעו מאיסור וכמ"ש הר"ן כאן עי"ש וכן יש לפרש כוונת התוספות בשמעתין אך ממ"ש בסמוך בהשאיל בהמה לנכרי ועכבה בשבת דמסתמא לא מפקיר לה צ"ל דלא ס"ל כפי' הר"ן רק מסתמא היינו משום דהוא מידי דלא חשוב מסתמא מפקיר ליה משא"כ בבהמה דחשוב : סליק

פעולת שכיר

הגהות מהרב המאוה"ג המפורסם בתורתו וחכמתו , מוהר"ר ישכר בער זלה"ה גאון עדתו . זקן ההוראה פה ק"ק ווילנא.

דף א ע"ב ר"נ ד"ה ומקשו הכא דבעינן כו' . נ"ב עי' תוס' דף ז' ע"א ד"ה וטתי וקושית המקשים ע"כ לשיטת רבינו ז"ל :

דף ב ע"ב ר"נ ד"ה והקשה ריב"א כו' או מרוחקות ממנו . נ"ב עמ"א סי' שמ"ה ס"ק י"ג ובא"ר שם ס"ק כ"ב ובר"ן ריש סוכה ובת"ר כאן ול"נ מלשון הר"ן וכיון שהקק זה מחיצות עשרה מקיפות אותו מבחוץ כו' שדעתו כדעת הרא"ש דבגווני דאיירינן הכא שהמחיצות גבוהות עשרה עם הקירוי הם המתירים הטלטול ואפי' רחוקים ג' מהחקק אלא שהר"ן אשמועינן גווני אחריתי דקל מהכי אע"ג דהך מחיצה עשרה היא בין חקק ומחיצה מצטרפי אהדדי והך גווני מיירי באמת שסמוכ' תוך ג' ואביי לא איירי בהכי דאדעיל מיניה קאי בקירויו משלימו לעשרה אלא שהדין אמת מהא דקיי"ל גדוד חמשה כו' דלא כר"ת שלפירוש ר"ת שבתוס' ד' ח' ד"ה רחבה כ' התוס' שעשה מחיצה ה' על תל גבוה ה' וכ"כ הר"ן בסמוך גבי כוורת דגבוה י' בסדי בולים הוא משום דגידוד כו' וכ"ש החקק עם המחיצה דהוא ממש כור ותולייתו דלפי' ר"ת מודה וכמ"ש התוס' שם ומש"ה כתב הר"נ והיינו נמי דא"ר יוחנן כו' דהוי ממש הך דינא דצירוף החקק עם המחיצה ומה שהוצרך לזה דלא קיי"ל כר"ת הינו אלא לענין שעובי הקירוי מצטרף לעשרה וכגווני קמא :

דף ד ע"א ברי"ף . ולא לדין כו' דילמא חזי טעמא וסתר דינא כנ"ל :

דף ה ע"ב ר"נ ד"ה וכתב בספר בעלי הנפש כו' והתם ודאי על שלחן אחד כו' . נ"ב ר"ל דאפי' נימא דהא דלא יאכל זב פרוש כו' היינו מקערה אחת אינו אלא מטעם שאינו מרגילו אצלו אלא ע"י אכילתו עמו בקערה א' אבל לבתר דהורגל עמו דחיישינן שמא יאכילנו דברים טמאים בימי טהרתו ודאי אפילו להעלות הדברים טמאים בשולחן אחד אסור דהוי ממש כמו בשר עם הגבינה דאסור אפי' בהעלאה וה"ה הא דלא יאכל הזב עם הזבה דמורגלין מכבר דאפילו בשולחן אחד אסור שלא יבא לדבר עבירה כיון שאמרו בברייתא כיוצא בו דתשש הרגל מצוי ע"י אכילתן כאחד כמו אכילת דברים טמאים שוים ממש גם באכילתן כאחד בשולחן אחד :

דף ו ע"א ר"נ ד"ה ומכאן . וליתא דסוגיין מוכחא כו' . נ"ב ער"ן דבילה שם שקיים דברי הרי"ף ז"ל שפי' כפירש"י ז"ל : ע"ב ד"ה נמצא . והכי מוכח סוגיין בגמ' כו' . נ"ב עתוס' ד"ה התם בבצרה כו' . ובמהרש"א ותי' הרשב"א מ"ש בזה : שם ד"ה ב"ש . ולא טוענין עמו על החמור ואין מגביהין כו' מבעו"י והך פלוגתא כנ"ל :

דף ז ע"א ברי"ף ת"ר לא יסכיר כו' י"ג בגמ' ליתא תי' עם הסיכם .

דף ח ע"ב רי"ף של זפת ושל גפרית . נ"ב גירסת הר"ן גפת וכ"ה ברא"ש :

דף י ע"א רי"ף מ"ט הכא נמי . נ"ב עב"ח והאחרונים סי' תרע"ה מ"ש בזה : שם ר"נ ד"ה נר שיש לו כו' ומדליקין בתוך מבחוץ . נ"ב לפי מאי דפירש לעיל כפירש"י ז"ל דמניח על פתח הבית הפתוח לחצר נראה דגם כאן כוונתו כן דמדליק תוך החצר מבחוץ לפתח הבית ומה שהקשה התוס' דף כ"א ע"ב ד"ה מצוה כו' דס"ל לזה מימין ולזה משמאל א"כ הכי הוא ומיירי דלזה שמימין אין לו מזוזה בפתחו דמניח נ"ח כמ"ש הר"ן לעיל וכי לא משכחינן גווני טובא לבית דפטור ממזוזה וחייב בנ"ח דהוכת גברא הוא : שם ר"נ ד"ה אמר רבא כו' והיכי דהינן קידוש היום דאורייתא משום נר ביתו . נ"ב אע"פ שהסכמת הפוסקים שעל היין אינו אלא מד"ס ומדאורייתא בזכירה לחוד שגי מ"מ כיון שעיקר הזכירה מד"ת אף מצות היין דפסיק בי' מדרבנן לחוד תמיד משאר מצות שעיקרן אינן אלא מד"ס וכעין שכ' הר"ן לקמן בפ' כירה גבי הצלת המת דאי לא שרית ליה טלטול דרבנן אתי לידי כיבוי דאורייתא שר"ל עיקר כיבוי דאורייתא דתמיד מטלטול מת שעיקרו אינו אלא מד"ס וה"ה הכא גבי מצוה ומשני דכיון דבריפתא מתקיים דאורייתא ודרבנן דבי' ויין אינו אלא למצוה מן המובחר מש"ה נר ביתו וחנוכה שכן מצות גמורות דרבנן דחו למצות יין שאינו אלא למי המובחר :

דף יא ע"א ר"נ ד"ה ערבית . אע"פ שאוכל כל הלילה למחר מתפלל כו' . נ"ב ער"ן דתענית על מימרא זו ורא"ש שם סי' ט' : שם ע"ב ר"נ ד"ה ובשאר . בין פרק לפרקא פוסק . נ"ב ר"ל דבשאול מפני הכבוד בין הפרקים פוסק ובאמצע אינו פוסק אלא מפני היראה ובימים שהיחיד גומר אינו פוסק באמצע כלל אפי' מפני היראה וכדעת הרי"ף ע"ש ודלא כרא"ש :

דף יג ע"א ר"נ ד"ה הריני . היא אבדה אלתו של עולם כנ"ל : ע"ב ר"נ ד"ה ואלו הן פרקליטין העושה למטה רצוי כב"ד של מעלה כנ"ל : שם ד"ה והפקדתי . אמעט את שעריכם . נ"ב לשון רש"י את מה שעליכם : שם ע"ב רי"ף שנאמר ולא תקיא הארץ אתכם . נ"ב עיין הגירסא בגמרא :

דף טו ע"א רי"ף והדר תני הכסיף התחתון ולא השום העליון בין השמשות כנ"ל והשאר נמחק : שם בר"נ ד"ה כדי לבעל עיר ממלאכה ותנויות מאקת וממכר כנ"ל : ע"ב בר"נ ד"ה עד שיגרוף . ואתי לשהויי בכירה ולאתויי . נ"ב ובחי' הרשב"א ז"ל מסיים א"נ אתי לאשהויי או לאהדורי : שם ד"ה כ"ש כל כך אסור ולא נראה לי כן . נ"ב ר"ל אפי' בעניי דליכא למיחש לשמא יחתה כגון מצטמק ורע לו דמשו תגרה

הגהות פעולת שכיר על הרי"ף ממסכת שבת

חזרה אשר בכל ענין כמו בשבת עצמו : שם ד"ה והקשו . גבי ברי' דרב הונא . נ"ל דברי דרב הונא :

דף יז ע"ב ר"נ סד"ה ונמצא . ומהניא ליה גריפה וקטימה . נ"ב אף שהטור סי' רנ"ג כתב כן מ"מ ע"ש בב"י ד"ה ומ"ש כופח כו' שלא נראה כן מדברי הר"ן אלא דלא בעי גריפה וקטימה . וע"ש באחרונים :

דף יט ע"א ר"נ סד"ה ת"ר מביא אדם . וכ"ש אם הכלי רחב כו' שלא יגע בו כנ"ל :

דף כ ע"א ר"נ ד"ה ודאמרינן . ובהגהה אומר הכין . נ"ל וכה הוא אומר : **שם** בא"ד מהו לערות ע"י הקילות כנ"ל : **שם** בא"ד עירה לתוכו רותח מנין ת"ל אשר בו יעשה כנ"ל :

דף כא ע"א ר"נ ד"ה ומהא שמעינן . משמע טעמא בגמרא . נ"ב דף מ"ו ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה מי יימר כו' ואע"ג דפירות כו' ולסברת הר"ן ניחא וע"ש חי' הרשב"א ז"ל ומ"ש בא"ח ט"ז ומ"א סוף סימן ש"ח :

דף כב ע"ב רי"ף איבעיא להו לאין מחמת עצמן וכו' וכסות להם כו' . נ"ב היינו לתנא דר' אושעיא שבגמרא ועתוס' ד"ה אבל לא כו' וב"י סימן רכ"ו : **שם** ר"ן ד"ה גרסינן בגמ'. ורבא אמר שלא יישן בהן . נ"ב ופירש"י שמא יפיח בהם או יראה קרי ולא נהירא דב"ק אינו אסור בהם כנ"ל. ד"ת: **שם** ר"נ ד"ה ומדאמר רבא . אסור לישן אפי' שינת עראי . נ"ב ובפ' הישן לא משמע הכי מדאמרינן התם הכי חדא ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע ותני אידך לא שינת קבע ולא שינת עראי . כנ"ל ד"ת :

דף כג ע"ב ד"ה ונוטלין . מקצת מגולה . נ"ב נ"ל מקצת עליון כו' כיון שמקצת עליון :

דף כה ע"א ר"נ ד"ה אלימא כלאים כו' סביבות ידיו נמצא קשור כנ"ל : **ע"ב** ר"ן ד"ה וכתבו בתוספות . אסורין אף לאיש כדברי רש"י ז"ל ושלא כדברי ר"ת ז"ל כנ"ל :

דף כו ע"א ר"נ ד"ה אזינא . וכ"ש לענין טבילה . נ"ל וכיון שכן : **שם** בסד"ה תניא . דדוקא בתכשיטין הוא שגזרו בחצר כנ"ל :

דף כז ע"א רי"ף פירוש רוקתא מטלית כגון שאותן חתיכות כנ"ל : **שם** אמר רב יהודה אמר רב קמרא שרי כנ"ל ותיבת שבת מוקף : **ע"ב** ר"ן ד"ה נקטינן הלכך כל שאינו כזה אין זה כנ"ל :

דף כח ע"א ר"ן ד"ה אחד קמיע . ודעיקרן של שרשי סמנין כנ"ל :

דף כט ע"א ר"ן ד"ה פאה נכרית . ולזוברתה על שערה כנ"ל : **שם** ד"ה בן תותבת . בוס ליה למתני ובבן תותבת כדקתני כנ"ל: **שם ע"ב** ר"נ ד"ה ולענין . שמימיו פרין ורבין . נ"ב דברי ר"מ והחכמים אומרים פרה במו שמימיו פרין ורבין . כ"ה בחדושי הר"ן נדרים ד' מ' ע"ב . מיהו בגי' דילן ליתא לדברי חכמים : **שם** ד"ה אבל . ותנא דבי שמואל מותר שמואל כו' כנ"ל :

דף ל ע"א ר"נ ד"ה אבל . נ"ל דאדרבה עליו והרחיבו כנ"ל :

דף לב ע"א ר"נ ד"ה ונמצא . אבל בתוספות תירצו. נ"ב עתוס' דמכילתין ובינה די"ב ע"ב ד"ה כבורר שכתבו להיפך :

דף לג ע"א ר"נ ד"ה קשר מוכסין . נ"ב עי' לשון רש"י ובפירוש רע"ב הוא בענין אחר ולשון ר"ן מורכב משני הפירושים וצריך תיקון : **ע"ב** ר"נ ד"ה והוקימנא . ולא מתוור . נ"ב וכפ' הקומץ דף ל"ב ע"א איתא להדיא אהא דקתני הכ"מ מזוזה על דוכסוסטוס דהוא למגוה וכסוגיא דהתם קי"ל וצ"ע :

דף לד ע"ב רי"ף . אמר ליה ר"ז לר"ח כו' עד וילך ד' אמות . כ"ז מוקף ונ"ב ליתא בנוסח הגמ' ועי' הגירסא ברא"ש :

דף לה ע"ב ר"ן ד"ה ולענין . ואתיא כולהו כר' שמעון . נ"ב ולפ"ז מה שהביא הרי"ף הא דלקמן שנוטל לפרכיו וכו' ומאי דהר"ת עלה אבל בכלי ד"ה חייב ולפ"ד התוס' ד' ל"ב ע"ב ד"ה אבל כו' אינו אלא לר"י דמשא"ל חייב עליו וכן הא דאילין דבכלי חייב כנ"ל שדעת הרי"ף כדעת הריב"ש שהביא המ"א סי' ש"ג ס"ק כ"ב דבגווז לכ"ע חייב אף שא"צ לגופה :

דף לו ע"א ר"נ ד"ה מחלוקת . טפי עדיף דאיסורא. נ"ב עב"י וב"ח ריש סי' ש"מ: **ע"ב** סד"ה והלכתא . משום דמיהלף אטו כתו ברה"ר כנ"ל . **שם** בד"ה אמזיד . כדברי ר"ת ז"ל שפי' דהא כו' נ"ב עמ"א סי' שס"ב ס"ק ד' :

דף לז ע"ב ר"נ סד"ה כתב אות אחת . לסימן שהוא אות אחת . נ"ב להבין בה תיבה שלימה כנ"ל :

דף לח ע"ב ר"נ ד"ה אמר שמואל כו' פטור אבל אסור . נ"ב לבר מהני תלת דפטור ומותר מפורש כנ"ל : **שם** ד"ה ועל עקרב . והני תלתא אמרינן . נ"ב תרתי נ"ל כ"ל :

דף לט ע"א רי"ף יד לפה תקצץ יד לאוזן תקצץ יד להסודה תקצץ כנ"ל :

דף מ ע"א רי"ף . אדהכי והכי נגמא תלא ואפשר דפקיד אביתיה . נ"ב עי' הגירסא בגמרא : **ע"ב** ר"נ ד"ה מתני' אין אוכלין כו'. אברתא בר הגג והוא כנ"ל : **שם** ד"ה אלא . לדברי ר"נ בעל הערוך כו' ולא ניחא ליה לא מודה ר"ש כנ"ל :

דף מא ע"א ר"נ ד"ה ואין אלו . ומשום האי טעמא נמי אמרינן . נ"ב הוא לדעת רש"י ז"ל שהביא הר"נ ספ"ק דביצה דאפי' כלאים דאורייתא בקטן כגון נמטא דנרש אפי' בהעלאה שרי אבל לעיל פ' במה אשה גבי אילטמא השכים לדעת ההולקים דקטין לא שרי' אלא בהעלאה או בכלאים דרבנן : **שם** ד"ה וכתבו . אבל דלייס שלנו שאינם קבועים בכור אפילו חבל דעלמא שרי כנ"ל :

דף מב ע"א רי"ף אבל בגלדאי כו' ובגלדאי נמי לא אמרן . נ"ב עי' לא"מ פ"ה מהלכות דעות הלכה ס' : **ע"ב** ר"נ ד"ה אמר רב הונא . אבל לדלג . נ"ב אף נ"ל כ"ה לשון רש"י ועי' ביאורי הגאון ז"ל סי' ש"א ס"ק ז' :

דף מג ע"ב ר"נ ד"ה גרסינן . ואין כאן כבוד שבת תא"מ :

דף מד ע"ב ר"נ ד"ה ואם היו . הכל לבעל הבית נ"ב ר"ל משום דאגרו של אדם קונה לו אבל כשמצילין קנו בהגבהה : **שם** בסה"ד ומפני כבוד שבת התירו בלבד . נ"ל כבוד שבת בלבד התירו:

דף מה ע"ב רי"ף . ושל בני אדם . נ"ב עב"י וב"ח סי' ש"ת מ"ש לגירסת הרי"ף ז"ל:

דף מו ע"א ר"נ ד"ה ומיהו . ועוד דישראל מנכרי לא גזור . נ"ב גמיר נ"ל כ"ל: **שם ע"ב** ר"נ ד"ה ולענין . קעביד כ"ש בקבלנות . נ"ב עי' תוס' דע"ז דף כ"א ד"ה אריסא שכי' ק"ו מאריסות שדה לקבולת בנין ביתו שאין בו שבת לישראל כמה שממהר נכרי לעשות קבלנותו ובקבולת מלאכת שדהו נ"ע במאי לא מיתהני ישראל טפי מאריסות :

דף מט ע"א ר"נ ד"ה וכתב . והא דמייתי הדא . נ"ל הכא : **שם** בא"ד בין מלמטה תא"מ : **ע"ב** ר"נ ד"ה בזמן . בכל אחד ואחד . נ"ב נראה דלא דוקא נקט שיש בכל אחד ואחד טפח דה"ה דכיש באחד לחוד טפח סגי וכפירש"י בעירובין דף ק"ב הלשון שרוחב של העגול טפח אלא דנקט הר"ן הכי לאפוקי דאם אין בין כל העגולות אלא טפח בצירוף דלא מהני כיון שיש בין זה לזה שלשה :

דף נא ע"א אם הכניסן למאכל בהמה . נ"ב גירסת הגמרא ורא"ש הכניסן לעצים אין כו' למאכל בהמה כו' וקולט כו' ועי' תד"ה הכניסן כו' :

דף נג ע"א רי"ף תניא אר"נ פ"א הלכתי לכרכי הים וכו' (והצלתי בו ולא ראיתי בו דם ברית) תא"מ : **שם** בשנה . ספק ואנדרוגינוס אין כנ"ל ותיבת בן שבעה ספק בן שמונה מוקפות: **שם** בר"נ ד"ה וכתב . במקום כרת ואפ"ה כו' . נ"ב ואפילו לדעת הרשב"א ז"ל שהביא הר"ן לעיל בפרק כל כתבי גבי קטן אוכל נבלות דלדידן דקיי"ל קטן אוכל נבלות שהוא מדאורייתא אין ב"ד מצווין עליו להפרישו באיסורין דרבנן ספינן לנו בידים היינו דוקא לצרכו ואפשר שרתילה לצורך מילה לא מקרי לצרכו כ"א לצרכו דמצות מילתו עלי' דידן רמיא ומש"ה קשי' ליה לר"ן ז"ל : **שם** בר"ן ד"ה ואינו כן . דקר נעוץ מבעוד יום . נ"ב וע"ש בביצה דל"ב לכתחילה לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעו"י ולכ"ש דקר נעוץ ואם שחט אפי' לב"ה סגי בדקר נעוץ וכוונת ראית הרשב"א רצויה ועי' בחי' הרשב"א ז"ל :

דף נד ע"א ר"נ ד"ה ואיפסקא . אבל רבינו תם ז"ל. נ"ב בחי' הרשב"א ועוי"ד סי' רס"ח כ"כ בשם ר"ת ז"ל

דף נה ע"ב רי"ף . ומאן דמהל גר וכו' למול את הגרים וכו' תא"מ . וכ"ב לפי מ"ש הר"ן שלדעת הרי"ף ז"ל אינו מברך אלא אי אינו מלשון הרי"ף והוא לשון ה"ג ז"ל לפי גירסתו שמברך שתים :

דף נו ע"א רי"ף דהא מר לא א"ל . נ"ב ע"ב לשון ה"ג : **שם** בר"ן ד"ה ונמצא. שהשוה אותן הרמב"ם ז"ל כנ"ל : **ע"ב** ר"נ ד"ה שמא . אבל היכא דלא נשמט . נ"ב בפירש"י שבש"ס הוגה אבל ת"ק היכא כו' ועי' ח"ס לרש"ל גי' אחרת שהיה לפני רש"י ז"ל :

דף נח ע"א רי"ף . אתמר חרדל שלשו כו' אמר רב ממתו בכלי ואין ממתו ביד ושמואל אמר ממתו ביד ואין ממתו בכלי כנ"ל . וכ"ב כהאשר הוגה כ"ה הגירסא בגמרא ורא"ש ומוכח בש"ס שכן הוא עיקר הגירסא :

דף נט ע"ב ר"נ ד"ה מעבירין . כדמפרש טעמא שהן מאכל כנ"ל ותיבת בגמ' מוקף : **שם** סד"ה גמ' אפי' ר"ש מודה . נ"ב עב"י וד"מ וב"ח סי' ש"ת וביאורי הגאון ז"ל שם ס"ק ע"ו : **שם** ד"ה פרסייתא . כדרבא דאמר לעיל . נ"ב ד' קמ"ב ע"ב ע"ש :

דף ס ע"א רי"ף אמר רב פפא אמר רב יהודה . נ"ל אמר רבי אמר רב יהודה וכו' :

דף סא ע"א ר"נ ד"ה ובמקום פסידא. ומוקמינן לה כר"ש . נ"ב עי' תוס' שם ד"ה ש"מ קטן כו' ובמרדכי פ"ב דביצה סי' תרפ"ג :

דף סג ע"א ר"נ ד"ה תניא . ובשמן נ"ל ובשמש :

דף סד ע"ב ר"נ ד"ה פיסקא כלל אמר . הקשה ותירצו . נ"ב עי' לשון רש"י ריש דף קנ"א ד"ה לעולם אסיפא כו' ומשם יתמלא שחסרון בלשון הר"ן :

במרדכי סי' רע"ט פי' בלא אכילה דתענוג דהיינו פת הדא דתימא . נ"ב עט"ז א"ח סי' תרנ"ג ס"ק ב' :

חדושים על הרי"ף ממסכת שבת מהגאון המפורסם כו' מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראדי .

דף נז ע"א בר"ן ד"ה מת בי"ט ראשון כו' היינו לומר שמפני כך הוזקקו לבאר . ועיין בפ"ק דביצה שכתב דמאן דאמר מילתיה דר"י מסתפקא ליה אי דוקא איסתפי אי לא . אבל אה"נ דר"י בלאו הכי שרי . ומ"ש בשום כדבור אבל עכשיו שאין הופרין אותן אלא לצורך שעה וכו' בביצה כתב עוד דכיון דבמקומות הללו ישראל מועטים דרים בשכונה וכו' :

גליון אלפס הגהות וחדושים מאת הג"מ שניאור זלמן בר אברהם שליט"א אבד"ק גאלדינגען .

דף ט ע"א ר"נ ד"ה אי נמי לשיעורא . דומיא דעצי סוכה ונויה שמותרין לאחר החג . נ"ב בסוכה ט. וביצה ל: משמע כן בהדיא בגמ' . ומבואר במגילה כו: ת"ר תשמישי מצוה נזרקין כו' ואלו הן תשמישי מצוה סוכה לולב כו' : **ע"ב** ברי"ף א"ר כהנא כו' משמיה דרב נחמן . נ"ב בגמרא משמיה דרבי תנחום :

דף טו ע"א ר"נ סד"ה אמר רבה בר בר חנה בירושלמי דברכות . נ"ב ובירושלמי שלנו שם הגי' אמר ר"י בר בון ובלבד דיתחמון תלתא כוכבין בר מן הדא כוכבתא ע"ש פירושו בפני משה :

דף יז ע"א ר"נ ד"ה גרסינן בשחיטת חולין . בפרק כלל גדול . נ"ב שם איתא לענין עור והמעבדו אבל בשר מבואר בדף עה: אין עיבוד באוכלין . וצ"ל שנ"ל בפ' שמונה שרצים דף קח: אין מולחין לגון פירוש מדרבנן אסור ועי' דף עה: תוס' ד"ה אין עיבוד :

דף כב ע"ב ר"נ סד"ה ומקשו הכא . ואמרו בב"ר . נ"ב אינו בב"ר והוא במדרש שוחר טוב והוא בילקוט זכריה י"ג על פסוק מה המכות האלה בשינוי לשון ממ"ש הר"ן כאן ע"ש :

דף לא ע"ב ר"נ ד"ה מתני' אבות מלאכות . בתי נירין וכו' וכולהו אינך מפרש שיעורייהו . נ"ב וכ"כ רש"י אך שיעור גוזז לא נמצא כלל בפי' האורג רק בפ"ט דשבת בתוספתא :

דף לה ע"א רי"ף ס"פ קמיה דרבא . נ"ב בגמרא איתא דר' יוחנן :

דף מ ע"א רי"ף ואי חיישינן לספקא כו' ותי בהם . נ"ב זהו לשון האלפסי וכה"ג כתבו התוס' ביומא דף פה ד"ה ולפקח הגל כו' דמה"ט אין הולכין בפ"נ אחר הרוב :

דף כג ע"ב ר"נ ד"ה אמר רבא . שרו כו' וכן נהגו בכל ערבי שבתות . נ"ב וכן מפורש בירושלמי דלא כמ"ש בסי' שנ"ד סעיף ב' בהג"ה לבצוע עליו בשחרית. וז"ל הירושל' עירובין פ' הדר סה"ז ר' יוסי בר' בון מברך עליו בלילי שובתא . ע"כ לפלא גדול שהגר"א ז"ל בסי' שנ"ד לא הביא את הירושל' הנ"ל ולא דברי הר"ן הלז:

דף מה ע"ב רי"ף אוקימנא בנוצה של תרנגולין . נ"ב ע"ש בגמ' שלנו גי' אחרת דנוצת קטן מוכן הוא משום דראוי לכלבים ובחידושי רשב"א כ' שהיה לפני הרי"ף גירסא אחרת ועי' באורי הגר"א סי' ש"ח ס"ק כ"ה שמגיה ברי"ף כמו שמצא הב"ח באלפס ישן אבל נוצה של ב"ח ושל תרנגולין באותו חצר מותר וקאי תי' באותו חצר רק אתרנגולים אבל של ב"ח אפי' בחצר אחרת מותר מפני שמוכן לכלבים כמו בגמ' שלנו[עי' בהגהות הב"ח לאלפס כאן]:

השמטות מהגהות גליון האלפס מהנ"ל מרי"ף ברכות

דף ה ע"ב ברבינו יונה ד"ה והא דרב המנונא כו' ונצטרך לומר לפי דבריו שאינם אלא שתי ברכות עכ"ל . ולפי זה כתב הרא"ש כאן והתוס' בכתובות דף ח. בד"ה שהכל דגרסי' הלכך נימרינהו לתרוייהו דלכולהו לא שייך על פחות משלשה . ולע"ג לכאורה דהא בסוכה דף ג: קאמר כלהו כרבה לא אמרי אר"ז ורבא לחוד . ובסוטה כה. גבי אין מקנין לארוסה ט' קאמר וכולהו מ"מ לא אמרי מהא דר' חנינא וליכא רק שניה ר"פ ורבה : אך ע"ז י"ל דהכא"ג ממש איכא ביבמות דף כז. מאי אחד הולך לכולן אמגעית ופריך והא כולן קאמר ומשני כיון דרובן גביה [פירש"י שהולך לשלישית אלך לב'] קרי ליה כולן . ע"כ . אלמא דכיון שיש ג' ביחד קרי לשנים מהן כולן כיון שהם רובם . משא"כ בברכת התורה דליכא רק ב' לר"ת לא שייך לשון כולהו אבל קשה מאד דהא התוס' בעצמם כ' בכתובות דף מח: בד"ה תיובתא כו' דלאו דוקא דכולהו כו' וכעין זה מצינו בים שחולין דף קכט: דקאמר תיובתא דכולהו אע"ג דלא הוה אלא תיובתא דחד עכ"ל . והכא כתבו התוס' דאפי' על שנים ל"ל לכולהו . וגם באמת קשה מאד לכאורה היך שייך כולהו אהדדא . ונלע"ד ברור שיש חילוק בין שני ענינים לשני אנשים האומרים דבר הלכה . מפני שכל תנא או אמורא האומר דבר הלכה או טעמא איננו בודד בדבר זה כי הוא ובית דינו רבותיו וחביריו ותלמידיו ג"כ סברי כוותיה . לכן שייך לומר תיובתא דכולהו גם על יחיד . פי' עליו ועל כל העומדים בשיטתיה . משא"כ ברכות שהם ענינים בודדים לא שייך לומר נימרינהו לכולהו על פחות מג' והשתא לק"מ גם מסוכה וסוטה הנ"ל ואה"נ לתירוצי הנ"ל מיבמות . והאיה ברורה לזה מרש"י דבכורות דשנינו שם בסוף דף כו: ובכולן יש להן טובת הנאה לבעלים . ולמסקנא שם ליכא אלא תרתי וכ' רש"י על זה בדף כז. בד"ה ותיתאל כו' והאי דנקט ובכולן ה"ק ובכולן התרומות והמעשרות עכ"ל . פי' משום דהרבה תרומות ומעשרות יש בעולם . באופן שכת' לעיל לחלק . ודו"ק כי בזה ניחא בהרבה מקומות אין מספר . אבן ראיתי דהאי כללא דהתוס' לאו כ"ע סברי הכי ורבים חולקים ע"ז . כי הנ"י בפ' המפקיד (סי' שמ"ב ברי"ף) כ' אמתני' דהמפקיד מעות אצל חברו צררן כו' או שמסרן לבנו ובתו הקטנים ונעל בפניהם שלא כראוי . וז"ל לפי פשט הלשון משמע כפירש"י שנעל בפניהם אקטנים קאי אבל אינו מחוור בעיני המפרשים ז"ל מדאמרי' בגמ' בשלמא כולהו כו' דהא ליכא אלא תרתי מילי ניכהו וס"ק כו' עכ"ל הנ"י . אלמא דס"ל להנ"י בשם המפרשים דשייך ל' וכולהו גם אשני ענינים . וכן משמע מהרי"ף ורבינו חננאל שהביאו התוס' בסוף ב"ב דגרסי' התם הנך כולהו בעי קנין ופי' ר"ת בין בחנוק ובין בלא חנוק בין בשטר ובין בע"פ . ורש"י כתב דלא גרסי' ליה וכ"כ התוס' [וע"כ נ"ל דס"ע משום דבלא חנוק היינו ערב אחר מתן מעות כבר פירש וגם בעל פה ג"כ כבר פי' ולא נשאר רק חנוק ובשטר . והתוס' ס"ל דעל שני ענינים לא שייך וכולהו] . וא"כ הר"ת והרי"ף דגרסי והנך כולהו בעי קנין ש"מ דס"ל דגם על ב' ענינים שייך ג"כ וכולהו . וכיון דהר"ת והרי"ף והנ"י והמפרשים כולהו ס"ל כן . על כן לא הזכיר הרבינו יונה כאן דלר"ת גרסי' נימרינהו לתרוייהו משום דגם לר"ת שייך שפיר למיגרס נימרינהו לכולהו . וכל זה ברור בעזהי"ת :

דף ט ע"ב בר"י סוף ד"ה גמרא מ"ט כו' מדאמרי' בבכורות דף מט: גבי פדיון כל ששהה ל' יום באדם כו' עכ"ל . לשון זה כל ששהה ל' יום כו' אינו שם בבכורות רק בשבת קלה: וכ"מ . גם מ"ש הר"י ואיבעי לן יום ל' כלפני ל' כו' אינו שם . רק הוא פלוגתא דרבנן ור"ע דרבנן סברי כלפני ל' ור"ע מספקא ליה וע"ז אמר התם ולענין אבל אינו כן . עי"ש :

דף יד ע"ב בר"י ד"ה ולא כו' דגבי סוכה דשינה עצמה אסורה אמרו דגזרי' עראי אטו קבע אבל גבי תפילין דאפי' שינת קבע עצמה אינה אסורה אלא משום גזירה כו' עכ"ל . כבר הקשה הגאון בעל הגהות הרש"ש ז"ל והפ"מ במשב"ז סי' מ"ד . שדברי הר"י אלו סותרים גמרא מפורשת בסוכה דף כו. דמייתי הר"י בעצמו כאן. דלדבריו מאי מקשה אביי לרב אשי שם מתפילין אסוכה הא שפיר יש לחלק בפשיטות כמ"ש הר"י הכא . ואמאי איכפלו כל הני אמוראי לתרץ באופן אחר : ונלע"ד לתרץ דהנה באמת תירוץ הר"י ז"ל פשוט דגבי סוכה לא הוה אלא חדא גזירה לכך גזרינן עראי אטו קבע משא"כ גבי תפילין דהוה גזירה לגזירה ולא גזרינן ולא קשיא כלל קושית אביי . וע"כ נ"ל דאביי דמקשה אינה אלא לשיטתיה דס"ל בשבת דף יא: דגזרי' גזירה לגזירה וכן כולהו אמוראי דמתרצי ג"כ רק אליביה הוא דמתרצי ולא ס"ל לסברי' כהתוס' שם ד"ה אמר דדוקא גבי סוגיא גזר אביי גזלג"ז ולא בשארי דוכתי . וס"ל דבכל מקום גזר אביי גזלג"ז והא דפריך בביצה ג. היא גופה גזירה כו' רק לרב יוסף ולר' יצחק פריך אביי הכי דסבירא להו בהדיא דלא גזרינן גזירה לגזירה . ר' יצחק בסוכה דף ו: ורב יוסף בחולין דף קד. אבל איהו גופיה ס"ל דבכל מקום גזרי' גזלג"ז . אך צ"ע הא דיבמות דף פה: ס"ל לאביי דלא גזרינן גזל"ג . ע"כ נראה לתרץ ברווחא . דהא כל הני אמוראי בסוכה שקלו וטרו רק אליבא דרב אשי [הקדמון] דאמר התם גזירה שמא ירדם . ורב אשי ס"ל דגזרי' גזרה לגזרה . דקא מתרץ בחולין דף קד. מתני' דכל הבשר כולה ר"ע היא מהן מד"ת ומהן מדברי סופרים וס"ל דבשר עוף בחלב דרבנן ואפ"ה גזרינן העלאה אטו אכילה ש"מ דגזרינן גזלג"ז כדדייק רב יוסף התם . אבל לדידן דקי"ל כרבא דלא גזרי' גזרה לגזרה ליכא קושיא כלל מהא דתפילין אסוכה וא"ל לתירוצם של כל הנהו אמוראי משום דשפיר יש לחלק בפשיטות כמו שתירץ הרי"י ז"ל: **שם** ד"ה סכין כו' ומאי דמבעיא לן בסוכה מא ע"ב כו'. בגמ' דידן אינה אבעי' כלל רק ה"ג התם א"ל מר בר אמי לרב אשי אבא לגוי קמגלי ביה :

דף טו ע"ב בד"ה רב אדא כו' כל האומר ד"ת במבואות המטונפות עליו הכתוב אומר כי דבר ה' בזה עכ"ל . שם בסנהדרין דף צט: דריש הרבה דרשות מפסוק זה אבל דרשה זו אינה שם :

דף כ בר"י סד"ה בכל פרשות כו' ולא לעם אחר . ע"ש ביומא נג: דליתא שם ולא לעם אחר וגם ברמב"ם אינו :

דף כז ע"א בר"י שנקראים בלשון המשנה אטרי . נ"ל בלשון הירושלמי כי כן הוא בירושלמי פ"ח דחלה ריש הלכה ד' ועיין פירושו בערוך ערך אטרין :

דף ל ע"א במסכת נדרים משמע דיום הקזה כו' עכ"ל הרר"י . הר"י לא גרס כאן בגמ' ובשעה שיוצא מבית המרחץ כמ"ש הרא"ש כאן שהוא הוספת מגי' כי במסכת נדרים משמע דיום הקזה ויום שנכנס למרחץ היו קובעים סעודה על היין . וכתב המעיו"ט ע"ז שלא מצא בש"ס יום שנכנס למרחץ ע"ש . אמנם מצינו כן בירושלמי דפירקין הלכה ה' כהדין דשתי חמר בתר בילני ופי' הפ"מ ובעל ס' חרדים . אחר יציאה מבית המרחץ דבילני היינו מרחץ :

דף לב ע"א בר"י ד"ה ונראה למורי הרב נ"י דברכת מעין ג' אינה אלא מדרבנן עכ"ל . צ"ע דלעיל בריש ספרק דף כה. בד"ה נמצא כתב הרר"י בעצמו וז"ל ושבעת המינים צריכים ברכה לאחריהם מן התורה עכ"ל . וצ"ל לתרץ שהר"י ס"ל דעיקר חיוב ברכה לאחריה הוא מן התורה משום דקרא דואכלת ושבעת וברכת גם אכל ז' מינים דכתיבי קודם בקרא קאי . ומ"ש כאן שאינה אלא מדרבנן היינו נוסח הברכה שצריך לכלול בה מעין ג' . זה אינה אלא מדרבנן דמדאורייתא בזן לחודא סגי . וכה"ג כתב הב"י בסי' קצ"א בשם הרמב"ם לענין דאין מנין לברכות שאחר המזון מה"ת רק רבנן תקנו ג' בנ"ע ע"ש : **שם** ד"ה ולא פליגי כו' וכשמביאין פירות הו"ל לא"י עכ"ל . נ"ל כשמביאין פירות לתוך לארץ מאי . וכן העתיקו הב"י והב"ח והפרישה בא"ח סי' ר"ח ע"ש :

דף לו ע"א ברי"ף וכל החותם מנחיל ארצות כו' ה"ז בור . בגמ' איתא ה"ז מגונה : **ע"ב** בר"י ד"ה ברכת המזון כו' והלא אין לו להתענות בר"ח עכ"ל . נ"ל תענית דף י. וע"ש הוא מה שנדפס שם בגדו על כדי שלא יתענה בר"ח . סוכה דף כז. :

דף לז ע"א בר"י ור"ח ורי"ף פירשו דס"ק ג' שישבו עכ"ל בגמרא שלנו דף ג. מבואר הפירושים של ר"ת ורי"ף בפנים בגמרא : **ע"ב** ד"ה ע"כ נראה כו' מדאמרי' בירושלמי גבי בן סורר כו' עכ"ל . כן הוא גם בבבלי סנהדרין דף ע. אמר רבינא יין חי מזוג ולא מזוג :

דף לט ע"ב ברי"ף גרסי' בפ' אין עומדין רב ושמואל דאמרי תרווייהו כל המברך ברכה שא"צ עכ"ל . שם דף לג. איתא ר"י ור"ל דאמרי תרווייהו כו' :

דף מא ע"ב ברי"ף אמר רבא האי אריתא דדלאי. בגמ' איתא אמר רב פפא האי אריתא : **שם** בר"י ד"ה אבל שנה ט' לשונות ג"פ עכ"ל . בגמ' שלנו אינו רק שש לשונות :

בסוף ברכות ברי"ף א"ר חייא בר אשי אמר רב היוצא מביהכ"נ עכ"ל . בגמרא שלנו הגירסא אמר ר' לוי בר חייא היוצא מבהכ"נ כו' זוכה ומקבל פני שכינה : **סליק**

☜ הגהות לא נדפסו על סדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מקרי הדפוס .

תוספתא

שבת פרק ראשון

א ארבע (י) רשויות לשבת רשות היחיד רשות הרבים (א) איזהו רשות היחיד חריץ שעמוק עשרה ורוחב ארבעה וכן גדר שגבוה עשרה ורוחב ארבעה זו היא רשות היחיד גמורה איזו היא רה"ר סרטיא ופלטיא (ב) ומבואות המפולשין זו היא רה"ר גמורה אין מוציאין מרה"י זו לרה"ר זו ואין מכניסין מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו ואם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ונסקל אחד המוציא ואחד המכניס ואחד המושיט ואחד הזורק חייב: **ב** (ב) אבל הים והבקעה (ג) [והכרמלית] והאסטוונית והאסקופה אינן לא (ד) [רה"י ולא רה"ר] אין נושאין ונותנין (ה) [לתוכן] ואם נשא ונתן (ו) פטור אין מוציאין לא מתוכן לרה"ר ולא מרה"ר לתוכן ואין מכניסין מתוכן לרה"י (ז) [ומרשות] היחיד לתוכן ואם הוציא והכניס פטור חצר של רבים ומבואות שאין מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורין: **ג** אדם עומד על האסקופה (ח) [נותן לבעל הבית ובעל הבית נותן לו (ג) נותן לעני והעני נותן לו נטל מבעה"ב ונתן לעני מן העני ונתן לבעה"ב] שלשתן פטורים אחרים אומרים אסקופה משמשת שתי רשויות כל זמן שפתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ היתה גבוה י' טפחים ורחבה ארבעה הרי זה רשות (ט) [לעצמו]: **ד** (ד) כשם שמפסיקין לקרית שמע (*ד) כך מפסיקין (י) [לקריאת מגילה] לקריאת הלל ולתקיעת שופר ולנטילת לולב ולכל מצות האמורות בתורה: **ה** (ה) לא יצא החייט במחטו (יא) [ע"ש סמוך לחשיכה] שמא ישכח ויצא ולא נגר בקיסם (יב) [שבצוארו] ולא צבע בדוגמא [שבאזנו] ולא שולחני בדינר שבאזנו ולא סורק במשיחה (יג) [שבצוארו אם] יצאו כולן פטורין דברי ר"מ ר"א אומן דרך אומנותו (יד) חייב ושאר כל אדם פטורין (ו) הסוחר [א] לא יצא בכסות המקופלת ומונחת על כתיפו לרה"ר ואם יצא ה"ז חייב לא יצא אדם במעות הצרורין לו בסדינו לרה"ר ואם יצא הרי זה חייב: **ו** (ז) יוצאין בתפילין עם חשיכה וקורין בכתבי הקודש עם חשיכה (ח) אבל (א) אין קורין בלילי שבת לאור הנר (טו) [אפי'] גבוה ממנו ואפילו בבית אחר ואפילו עשרה בתים (טז) [זה לפנים מזה] אבל מסתכל לתוך [ב] הקערה ואינו חושש רשב"ג אומר (ט) תינוקות (ג) מתקנין פרשיותיהן בלילי שבת לאור הנר (י) א"ר ישמעאל פעם אחת (יז) [קראתי] לאור הנר ובקשתי להטותו אמרתי כמה גדולים דברי חכמים שאומרין אין קורין בלילי שבת לאור הנר ר' נתן אומר הטהו ודאי וכתב על פנקסו ישמעאל בן אלישע הטה את הנר בשבת לכשיבנה בהמ"ק יביא חטאת (יח): **ז** אר"ש בן אלעזר (כ) בא וראה עד היכן פרצה טהרה (ג) (ל) שלא (יט) [גזרו] הראשונים לומר לא יאכל טהור עם הנדה שהראשונים לא היו אוכלין עם הנדות אלא אמרו (מ) לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה (כ) [שבית] שמאי אומרים לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ וב"ה מתירין: **ח** (נ) אלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיהו בן (כא) [גרון] כשעלו לבקרו נמנו ורבו ב"ש על ב"ה ושמונה עשר דבר גזרו בו ביום (ס) והיה אותו היום קשה להם לישראל כיום שנעשה בו העגל (ע) ר"א בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה (כב) [שכל זמן שהמדה מלאה אדם נותן לתוכה לסוף מוציאה מה שבתוכה] בו ביום אמרו (פ) כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע ונמנו ורבו ב"ש על ב"ה (צ) בו ביום אמרו השוכח כלים תחת הצינור בע"ש עם השיכה ונמנו ורבו ב"ש על ב"ה: **ט** (ק) אמרו ב"ש לב"ה אי אתם מודים שאין צולין בשר (כג) וביצה בע"ש עם השיכה אלא כדי שיצולו (כד) אף דיו סמנין וכרשינין וכיוצא בהן אמרו להם ב"ה אי אתם מודים שטוענים קורות בית הבד ותולין עיגולי הגת ע"ש עם חשיכה אף דיו סמנין וכרשינין וכיוצא בהן אלו עמדו בתשובתן ואלו עמדו בתשובתן (ר) אלא שב"ש אומרים (שמות כ) ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך שתהא כל מלאכתך גמורה מע"ש ובה"א (שם כג) ששת ימים תעשה (מלאכה) [עושה] אתה (כה) כל ששה: **י** (ש) בש"א אין מוכרים לנכרי ולא טוענים עמו ולא מגביהים עליו אלא כדי שיגיע למקום קרוב וב"ה מתירין איזהו מקום קרוב עד שיגיע לבית הסמוך לחומה ר"ע אומר כדי שיצא מן הפתח וקדש עליו היום אמר [ר"א ברבי] צדוק (ת) של בית ר"ג היו מוליכין כלי לבן שלהן לכובס נכרי שלשה ימים קודם לשבת וצבועים בע"ש לפי דרכנו למדנו שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועים: **יא** (א) פותקין מים לגינה בע"ש עם חשיכה והיא

הגהות הגר"א (א) וכרמלית ומקום פטור: (ב) גדולה: (ג) וכרמלית: (ד) כרה"י ולא כרה"ר: (ה ו) בתוכם: (ז) ולא מרה"י: (ח) נוטל מבעה"ב ונותן לו מעני ונותן לו ובלבד שלא יטול מבעה"ב ונותן לעני מעני ונותן לבעל הבית אם נטל ונתן: (ט) לעצמה: (י) לקרות המגילה: (יא) התחובה לו בבגדו: (יב) שלו ולא הצבע בדוגמא שלו: (יג) שבאזנו ולא גרדי באירא שבאזנו ואם: (יד) בכך: (טו) ואפי': (טז) מבפנים מזה: (יז) קריתי: (יח) שמינה: (יט) אמרו: (כ) כיוצא בו ב"ש: (כא) גריון: (כב) משל דר"א למה הדבר דומה לקופה מליאה קישואין ודילועין אדם נותן לתוכה חרדל והיא מחזקת משל דר"י למה"ד לעריבה מלאה דבש נתן לתוכה רמונים ואגוזים והיא מקיאה: (כג) בצל: (כד) מבעו"י: (כה) עושה:

אור הגנוז

פרק א [א] הסוחר הכסות: [ב] כוס:

נוסחאות כ"י

א) לא בלילי שבת: אין קורין לאור הנר אפי' הוא בבית אחר: ב) ורב: ג) בישראל.

חסדי דוד

פרק א ארבע רשויות לשבת רה"י ורה"ר וכרמלית ומקום פטור איזהו כו' אדם עומד וכו' והעני נותן לו או רה"י גמורה או רה"ר גמורה או מקום שאינו לא רה"י ולא רה"ר קמ"ל ארבע דהאות תליתאה אלקוהו רבנן ובלבד שלא יטול מבעה"ב ונותן לעני מעני ונותן לבעה"ב ואם נטל ונתן שלשתן פטורין כצ"ל וכ"ה בגמ' לאתויי כרמלית ומקום פטור ועי' להה"מ ז"ל בריש הל' עירובין ותו קמ"ל ארבע ולא חמש לאפוקי שלא נוסיף ג"כ רפ"ק דף ו' וה"נ במאי דתני אבל הים והבקעה כו' ל"ג התם אסקופה כלל אלא ה"ג הים והבקעה והאסטוונית חצר שאינה מעורבת וכן קרפף יותר מב' סאתים שלא הוקף לדירה קמ"ל דהנהו רה"י גמורה נינהו אלא דלענין והכרמלית ויש למותקן כאן דמוכרח הוא דל"ג ליה אע"ג דבקוסטא משכחת לה אסקופה שהיא כרמלית כדאיתא שאין מטלטלין בהן אלא בד' אמות עשאום ככרמלית והרי כבר תנא רה"י וכרמלית וכמ"ש התוס' ז"ל שם בד"ה התם בגמ' דף ט' וכדפירש"י ז"ל שאינה גבוהה עשרה אבל רחבה ד' מ"מ אם איתא דגרסינן לה הכא כי פריך ארבע וכו' ועי' בגמ' למה מסיים זו היא רה"י גמורה וכן בשוגג חייב חטאת כו' ומ"ש אבל הים והבקעה בא לפרש בש"ס האי אסקופה מאי אילימא וכו' טפי הו"ל למרמי רישא אסיפא רישא קתני באסקופה אין מוציאין כו' ואין מה הוא כרמלית דגזרו רבנן ובסיפא מפרש מקום פטור והיינו אסקופה שאינה רחבה ד"ט ועומדת בין רה"י ובין מכניסין וכו' וסיפא קתני נותן לב"ה וכו' נותן לעני וכו' אלא וודאי דל"ג לה. והנה במניינא דקתני ד' רשויות רה"ר: **בש"א** אין מוכרין לנכרי כו' ובה"א איזהו מקום קרוב וכו' כצ"ל דלפי גי' הספר מוכח דאב"ש קאי בא לשלול ארבע ולא שלש ולא חמש דלכאורה הוה ס"ד שאינם אלא ג' שהרי באמת מן התורה הכי הוו דהייט ואתא לפרושי איזהו מקום קרוב שאמרו ב"ש. וזה לא יתכן כלל דבגמ' דף י"ח מוכח להדיא דלב"ש לא סגי בכדי

צפנת שמואל (א) שבת ו. וירושלמי פ"א הל"א: (ב) שם ושם: (ג) שם ושם וירושלמי פ"א הל"ב ועירובין פ"א סה"א ופ"ב סה"א ופ"ז הל"ב ופ"י הל"ג והל"ד: (ד) עי' מח. וירושלמי פ"א הל"ב ובברכות פ"ב ומגילה ד: (*ד) עי' מ"א או"ח סימן תרצ"ב ס"ק ז שהביא מזה דמגילה דמי לק"ש של תורה: (ה) יא. וירושלמי הל"ג ופ"ו הל"ג ועי' ירושלמי פ"י הל"א: (ו) קמז.: (ז) י"ב: (ח) י"ב: וירושלמי פ"א הל"ג: (ט) עי' יא. וירושלמי שם: (י) יב: וירושלמי שם: (כ) יג וירושלמי שם: (ל) עי' בחידושי הרשב"א דף יג הביא התוס' כנו"י: (מ) ירושלמי שם הל"ד: (נ) שם: ושם הל"ד ועי' תוס' יז: ד"ה הניחא: (ס) יז. ועי' תוס' יד: רי"ב ואלו: (ע) קנג: וירושלמי שם: (פ) יז: וירושלמי שם: (צ) טז: ושם: (ק) ירושלמי שם הל"ה ועי' פסחים פ"ע הל"ח וירושלמי מ"ש פ"ג ה: (ר) שם ועפי"א הל"א וגיטין פ"ח הל"ג ופ"ב דשבת הל"א: (ש) עי' ירושלמי שם וירושלמי הל"ח: (ת) יט. וירושלמי פ"א הל"ט: (א) יט. וירושלמי פ"א הל"י:

מנחת בכורים

פרק א ד' רשויות לשבת. הכי גרסינן רשות היחיד ורשות הרבים כרמלית ומקום פטור וכן הגיה הגר"א וכל הני אלוקין זה מזה בדיניהן באיסור טלטול מזה לזה להכניס ולהוציא: זו היא רה"י. לאפוקי ממה דאמר ר"י בפ"ב דעירובין דמי שיש לו שני בתים בשני צידי רשות הרבים עושה לחי מכאן ולחי מכאן דקא סבר שתי מחיצות מדאורייתא הוא רשות היחיד וקאמר כאן דזו היא רה"י אבל הך דר"י אינה רשות היחיד. גמורה בא להורות דהא דפליגי רבנן אר"י ואמרי דאין מערבין רה"ר בכך לאו למימרא דאם זרק מרה"ר לתוכו חייב דלא אסרו רק באיסור טלטול בתוכו קמ"ל גמורה זו היא רה"י שנגמרו מחיצות שלה דיש לו ד' מחיצות אבל הך דרבנן דלא נגמרו מחיצות שלה אינן בגדר רה"י ואף לזרוק ס"ל דפטור: סרטיא. מסילה שהולכין בה מעיר לעיר: פלטיא. היא רחבה של עיר ששם מתקבצין לסחורה: ומבואות. של עיר הרחבין ע"ז אמר המפולשין לפלטיא: זו היא רשות הרבים. לאפוקי ממה דאמר ר"י גבי פסי ביראות דהתירו לעולי רגלים לעשות ד' פסין על ד' קרנותיה אמה לכאן ואמה לכאן לכל צד והחלל לר"מ יו"ד אמות ולר"י י"ג אמות ושליש ואמר ר"י אם היה דרך הרבים מפסיק בין הפסי ביראות יסלקנה לצדדין דאתו רבים ומבטלי למחיצתא וע"ז קאמרי רבנן זו היא רה"ר אבל הך דר"י אינו רה"ר והא דקתני גמורה אע"פ דגבי פסי ביראות אינו רה"ר כלל ומותר אפילו לטלטל איידי דתנא רישא גמורה תנא סיפא גמורה: ענוש כרת. בלא התראה: ונסקל. בהתראה: אחד המוציא. מרה"י לרה"ר והמכניס מרה"ר לרה"י והמושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר דכן הוא עבודת הלוים שהיו מושיטין קרשים מעגלה זו לזו ולא היו זורקין שלא יתקלקלו: הזורק. ד' אמות ברה"ר חייב: **ב** והבקעה. שמוקף מחיצות אלא שהוא יותר מבית סאתים כחצר המשכן היינו מאה על חמשים אסור לטלטל בתוכו מדרבנן: והכרמלית. כולהו נמי שם כרמלית נינהו אלא בא לאתויי קרן זוית הסמוכה לרה"ר דלא עיילי בה אלא ע"י הדחק ולא ניחא תשמישיה לא הוה אלא כרמלית וכרמלית הוא לשון כרמל רך ומלא לא לח ולא יבש: והאסטוונית. אצטבאות של בני החנויות: והאסקופה. גבוה פחות מיו"ד ורחב ד' דכל שרחב ד' עד יו"ד הוה כרמלית מכאן ואילך הוה רה"י והגר"א לא גרס כלל אסקופה: לתוכן. לטלטל בתוכן ד' אמות גזרו רבנן אטו רה"ר וכן להכניס ולהוציא מרה"ר לתוכה או מרה"י לתוכה: פטור. מחטאת בשוגג וסקילה במזיד: של רבים. שהרבה בתים פתוחין לתוכו ולפי שרשות החצר שייך לשניהם גזרו רבנן דלא לטלטלו בלא עירוב שגובין פת מכולן ומניחין בא' מן הבתים דאז היה כאילו כולן ברשות אותו בית: ומבואות. שחצירות של רבים פתוחין לתוכו וזהו שתופי מבואות שרבים יש להם חלק במבוי ורשות החצר מיוחדת לכל א' וגזרו רבנן שיערבו בעירוב להיות רשותן א' וזהו לא הוה מד' רשויות דבין ערבו ובין לא ערבו רה"י גמורה היא והזורק לתוכה חייב: **ג** על האסקופה. מפרש מקום פטור מה הוא ואיסקופה הוא לפני הבית ואינו רחב ד' דמקום פטור הוא: לעני. עני נקרא העומד בחוץ: נותן לו. אפילו לכתחלה: נוטל מבעה"ב. אם נוטל מבעה"ב ונותן לעני שלשתן פטורין אבל אסורין לכתחלה שמא יוציא מרה"י לרה"ר לכן אסור להחליף ולפי הגהת הגר"א עפ"י הגמרא אתיא כמו שפרשתי בלשון הנו"י: כלפנים. מוקמינן לה בגמרא באיסקופת מבוי שניתרת בקורה טפח ורוחב הפתח הוא ד' טפחים או יותר וקרויו הוא לגבי פנים אם הדלת נעול אין הקורה מתיר האסקופה דלא אמרינן גוד אחית המחיצה מן הקורה למטה דכיון דאין בחללו ד' לא אמרינן גוד אחית והוה האסקופה כלחוץ אין הפתח נעול בטל לגבי הבית והוה כלפנים אבל באסקופת בית כיון דמסתמא הקרוי ד' אף שנעול הודה החיצון יורד וסותם והוה כלפנים ואיכא דמוקי לה באיסקופת בית וקירוה בשתי קורות שאין בזו ארבעה ואין בזו ארבעה ואין בין זו לזו ג' אם נעול חולק הקורות ולא הוה תו קורה ד' אבל אם הוא פתוח אמרינן לבוד וה"ל כאילו יש קורה ד' ואמרי' יורד וסותם וה"ל אסקופה רה"י: גבוה יו"ד ורחב ד'. גרסינן: רשות לעצמו. ואסור לטלטל אפילו לרה"י דכיון שגבוה יו"ד חלק רשות לעצמו גזירה משום תל ברה"ר ואין הלכה כן: **ד** כשם שמפסיקין. מדברי תורה לקריאת שמע כמבואר בדף ט' במשנה מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה כן מפסיקין לכל הני המבואר כאן: **ה** שמא ישכח. איסור שבת ויוציא לרה"ר בשבת וזה מבואר בפ"ק משנה ג' והוסיף כאן ולא הנגר בקיסם שבצוארו שיוצא בקיסם להודיע שהוא בעל אומנות הנגרות ולנוסחת הגר"א קמ"ל דאף דהתחובה לו בבגדו ולא בידו מ"מ לא יצא בו עם חשיכה: דוגמא. מעט צמר צבוע אדום וצמר צבוע שחור ומראה לב"א לומר כזה תרצו או כזה תרצו ובגמ' איתא בצבע בדוגמא שבצוארו: סורק. בגדים: משיחה. הוא קושר הקוצים וגם את הבגד תופר ומחבר בו ב' ראשין כשמותחו על יתידות להוכנו במקלות לזקוף שערו: שבצוארו. בגמרא איתא שבאזנו וכן הגיה הגר"א. כולן פטורין. אף בשבת דאין דרך הוצאה בכך: דרך אומנותו. שהוא רגיל לפעמים לצאת כן בחול חייב: המקופלת. שאינו מונח לארכו של אדם אלא מקופלת על כתיפו וכיון דאינו דרך מלבוש ה"ל מוציא לרה"ר וחייב בשבת: חייב. אף שצרור בסדינו מ"מ כיון דאינו מלבוש חייב: **ו** עם חשיכה. ערב שבת ולא חיישינן שמא ישכח ויצא דתפילין חייב למשמש בהן כל שעה קל וחומר מציץ שנאמר בו והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה אינו דין שלא יסיח דעתו ממנו וכיון דאסור לאסוחי דעתיה לא חיישינן שמא יצא בשבת דמדכר דכיר לה: בכתבי הקודש. דהוה אמינא דגזרו שלא יקרא ע"ש עם חשיכה פן יקרא בשבת לאור הנר ויטה קמ"ל דל"ג: אפי' גבוה ממנו. דליכא חשש הטיה לא פלוג בתקנתן: לתוך הקערה. מה שבתוך הקערה ואוכל דבכה"ג לא רגיל לאטויי לפי שהוא לשעה א"נ לפי שיש בו חשש סכנה אולי יש במאכל דבר המסוכן ע' מ"א סי' רס"ה מ"ש בזה ס"ק י': תינוקות. דאימת רבן עליהן ולא אתו לאטויי: קראתי לאור הנר. שהיה סומך על עצמו שלא יטה: הטהו ודאי. בא לידי חיוב חטאת ואף דאדם חשוב מותר לפי שאין דרכו להטות בחול ר"י עשה עצמו על ד"ת כהדיוט: חטאת. בגמרא איתא חטאת שמינה וכן הגיה הגר"א: **ז** עד היכן פרצה. במשנה מבואר לא יאכל הזב עם הזבה שמא יבא לידי עבירה ודקדק רשב"א למה לא אמר הטהור עם הנדה אלא שהיה הטהרה תוקה בישראל וממילא לא היה אוכל הטהור עם הנדה שהיה רגיל בטהרה: פרצה. גברה כמו ופרצת ימה וקדמה (בראשית כ"ח): הכי גרסינן בית שמאי אומרים. וכן הוא בירושל' וכן הגיה הגר"א: עם זב עם הארץ. שמא ירגילנו אצלו בימי טהרתו ויאכילנו דברים טמאים: **ח** אלו מן ההלכות. הך דאין קורין לאור הנר ומרדע ולנור דלקמן דנמנו ורבו ב"ש על ב"ה וגזרו עליהן ומנין הי"ח דבר מבואר בגמרא (הביאום הרע"ב בפי' המשנה באריכות): קשה לישראל. לפי שבעטו בהלל שהיה נשיא ועניותן: את העגל. שבעטו במשה שהיה עניו ואמרו עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו אי נמי לפי שנהרגו הרבה תלמידים כמבואר בירושלמי. אי נמי לפי שנעשה התורה כשתי תורות והרבה מחלוקת היה: גדשו סאה. שמדדוה במדה גדושה וסייגים גדולים תקנו לתורה דלא ליתי לעבור על ד"ת: מחקו סאה. לפי שהרבו לעשות סייגים וגדרים וא"י לעמוד עליהן ומתוך כך עוברין על ד"ת ונמצא המדה מחוקה וטוב היה לעמוד במדתה ולא להוסיף עליה שמתוך שמוסיף עוד נשפך מה שבתוכו וכן בסאה מלאה שמן אם מוסיף עוד מים נשפך מן השמן שבתוכו ונגרע ממה שהיה בתחלה וכנוסחת הגר"א כ"ה בגמ' דף קנ"ג: בעובי המרדע. הוא מלמד הבקר ואין בו טפח אבל יש בהקיפו טפח ומה"ת אינו מביא טומאה אם מאהיל על המת ועל הכלים אא"כ יש בו טפח וגזרו בהקיפו טפח אטו חללו טפח ומי"ח דבר הוא: ורבו. בדבר הזה לגזור: השוכח כלים תחת הצינור. צינור שקבעו ולבסוף הקקו דבטל מתורת כלי והמים המהלכין ממנו למקוה אין תורת שאיבה עליהן אבל נפסלין מחמת הכלים שתחת הצינור שהמים מהלך מתוכן למקוה ובמניח בכונה תורת שאובין עליהן לכ"ע אבל הניח בשעת קישור עבים ונתפזרו ושכח הכלים שמונחים עד שנתקשרו עוד בעבים ונטפו מים בהכלים בזה רבו ב"ש על ב"ה ואמרו דתורת מניח עליהן כיון דמתחלה הניח בשעת קשור עבים אבל הניחן בשעת פזור ושכחן ואח"כ הלכו המים לתוכן לכ"ע בטל ליה תורת שאיבה: בערב שבת עם חשיכה. לא גרסינן גבי צינור: **ט** אמרו ב"ש לב"ה. במשנה מבואר מחלוקת ב"ש וב"ה דב"ש ס"ל אין שורין דיו וסמנים ע"ש אלא כדי שישורו מבעוד יום וב"ה מתירין ומבואר כאן דב"ש שאלו לב"ה מאי שנא בשר ובצלים דאין צולין אלא כדי שיצולו מבעוד יום וב"ה לא השיבום ע"ז: שטוענים. בזיתים ועיגולי הגת בענבים שמניחין הקורה ע"ש עם חשיכה והיין והשמן יוצא כל השבת ומותר להניח הקורה והעיגול (הך של יין קרוי עיגול לפי שעשויין כעיגול) ולא גזרינן בהא ולא השיבו ב"ש תשובה לדבריהם ובגמרא אשכחן תשובה דלב"ה לא קשה מבשר ובצלים דשם הגזירה שמא יחתה בגחלים והוה מבשל משא"כ בדיו וסמנים וכרשינים ואף בצמר ליורה המבואר במשנה דמותר לב"ה ולא חיישינן שמא יגיס בה והוי מבשל או שמא יחתה בגחלים דמיירי ביורה עקורה מן האש וטוחה בטיט וכן בפשתן לתוך התנור דמבואר לב"ה דמותר ליתן בע"ש עם חשיכה היינו טעמא משום דקשי ליה זיקא לא מגלי לה אבל בשר ובצלים גזרינן שמא יחתה בגחלים וכן מבואר תשובת ב"ה לב"ש מקורות בית הבד ועיגולי הגת דשם הי"ט דכיון דאין מניחין הקורה עד שטוחנים הזיתים בריחיים ובענבים דורכין אותו ברגל ואי סחיט ליה בשבת לא מחייב ליה דלא הוי תולדה דדש שהרי כבר נעקר לגמרי לכן גם בע"ש לא גזרו רבנן משא"כ דיו וסמנים וכרשינים עמדו לא השיבו תשובה אלא שב"ש סמכו על המקרא: גמורה. שתגמר ביום הששי אף מלאכה דמתעביד ממילא אסור ודרש כל לשון כלה שתהא כלה ביום הששי ששת ימים בפרשת משפטים נאמר ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות ודרש מלשון וביום שהמלאכה עשויה אף ביום השביעי: וכל מידי דמתעביד ממילא שרי וגרסינן כאן תעשה מעשיך: עושה אדם כל ששה. אף מלאכה שנגמרה ביום הז': **י** ולא טוענים עמו. משוי על חמורו ע"ש עם חשיכה: למקום קרוב. מפרש לקמן והטעם הוא דנראה כמסייע להוליכו בשבת והכי מבואר במשנה ומפרש כאן מה הוא מקום קרוב: ה"ג בגמרא איזה מקום קרוב עד שמגיע לביתו וב"ה אומרים עד שיגיע דלב"ש אסור עד שיגיע לביתו מבעו"י אע"ג דבדידיה טרח מ"מ מיחלף בשלוחו וב"ה דמתירין היינו עד שיגיע לבית הקרוב לחומה של עיר אחרת שהנכרי דר שם ויניח הפנו ור"ע בא לפרש דלב"ה מותר כדי שיצא מפתח ביתו ואף שלא יגיע לבית הסמוך לחומה כיון שיצא מביתו מותר דלא גזרינן כלל: של בית ר"ג. קאי על מה דמבואר במשנה דפליגי ב"ש וב"ה דלב"ש אין נותנים כלים לכובס נכרי עד שיעשה מבעוד יום ולרשב"ג דכלי לבן אסור ג' ימים דכב"ש ס"ל כיון שעושה בכיבוסן ולכן אם נותן אחר ג' ימים וכובסן בשבת אסור והחמירו ע"ע אבל לצובעין בע"ש מותר דמכבסין מהר ויכול לכבס מבעו"י: שהלבנים קשים. ונפקא מינה לשכר כובס: **יא** פותקין. פותחין ועושין נגר [illegible]: גפרית. [illegible]

(כו) שותת והולכת [בשבת] נותנין קילור לעין ואיספלנית ע"ג המכה בע"ש עם חשיכה והן מתרפאין והולכין(כז)[בשבת] נותנין גפרית תחת הכלים בע"ש (א) והן מתגפרין והולכין (כח)[בשבת נותנין]מוגמר על גבי גחלים בערב שבת עם חשיכה (כט)[ואין נותנין חטים לרחיים של מים אלא כדי שיטחנו] :

פרק ב א (א) מדליקין (*א) בפתילה מחורכת (א)[ולא בסמרטוטין ואף על פי שמחורכין] (ב) כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביו"ט חוץ משמן שריפה מפני מה אמרו אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב (ג) לפי שאין שורפין (ב) לא [תרומות] ולא קדשים ולא חמץ ביום טוב : ב כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת (ד) מותר לעשותן מדורה בין ע"ג הארץ ובין על גבי (ג) [מנורה בין להתחמם כנגדן בין להשתמש לאורה לא אסרו] אלא לעשותן פתילה לנר בלבד : ג (ה) רשב"א אומר אין מדליקין בצרי ר' ישמעאל אומר כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו ר' ישמעאל [בר"י] בן ברוקה אומר אין מדליקין אלא ביוצא מן הפרי ר"ט אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד (ו) עמד ר' יוחנן בן נורי על רגליו ואמר מה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמין מה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים מה יעשו אנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות מה יעשו אנשי קפוטקיא שאין להם לא זה ולא זה אין לך אלא מה שאמרו (ד) [מדליקין בשמן פקועות (ז) ובנפט ר"ש שזורי אומר מדליקין בשמן דגים ובעטרן] סומכוס אומר כל היוצא מן הבשר אין מדליקין בו חוץ משמן דגים ר"ש בן אלעזר אומר כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מן הפשתן : ד (ח) כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו רשב"ג אומר של בית אבא היו כורכין פתילה ע"ג אגוז ומדליקין בה : ה (ט) א"ר יהודה כשהיינו שרויין בעליית בית נתזה בלוד היינו נוקבין שפופרת של ביצה וממלאין אותה שמן ונותנין אותה על הנר בע"ש עם חשיכה שיהא שוהה ודולק בלילי שבת (ס) [היו שם זקנים ולא אמר אחד מהן] דבר (י) אם חברה בסיד ובגפסים בע"ש מותר : ו (כ) נותנין טיט וחרסית תחת הנר בע"ש עם חשיכה כדי שיהא שוהה ודולק בלילי שבת (*כ) נותנין (ו) גרגר של מלח(ז)וגרים של פול על פי הנר בע"ש עם חשיכה כדי (ח)[שיהא שוהה ודולק בלילי שבת] (ל) [א] מעלין בדיופי ומטיפין מן האדק לחולה בשבת : ז (מ) החותה בגחלים חייב חטאת ר"ש בן אלעזר אומר משם ר"א ב"ר (ג)יצחק חייב שתי חטאות מפני שמכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות החותה גחלים להתחמם כנגדן (ט)פטור : ח (נ) כלים שנטמאו באב הטומאה אין מטבילין אותן בין השמשות ר"ש שזורי אומר אף בחול אין מטבילין אותן בין השמשות מפני שצריכין הערב שמש (י) [וכלים] שנטמאו בולד הטומאה מטבילין אותן בין השמשות [כלל אר"ש בן אלעזר דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אין עושין אותו בין השמשות ודבר שאין חייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת עושין אותו בין השמשות] : ט ר' נתן אומר (ס) אף מפני נדרים נשים מתות בשעת לידתן ר' יוסי אומר (ע) שלשה הן דבקי מיתה מסורין לנשים רשב"ג אומר (פ) הלכות הקדש (יא)[והחטאות ומעשר] הן גופי תורה ומסורין [להם] לע"ה [ג] [שלשתן להעשות] (צ) מדליקין את הנר מערבין וטומנין את החמין :

פרק ג א (א) כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין מקיימין עליה עד שתהא גרופה וקטומה (ב) גחלים שעממו או (א) [שהדליק] עליהן נעורת של פשתן (ב) הרי הן כקטומות (ג) שתי (ג) כיריים המתאימים אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה גרופה (ד) [ואינה קטומה מקיימין] על גבי גרופה וקטומה ואין (ה) [מקיימין] ע"ג שאינה גרופה וקטומה ומה הן (ו) [מקיימין] עליה ב"ש אומרים אין(ז) מקיימין עליה כלום וב"ה אומרים חמין אבל לא תבשיל עקר את המיחם הכל מודים שלא יחזיר דברי ר"מ רי"א בש"א חמין אבל לא תבשיל וב"ה אומרים חמין ותבשיל עקר בש"א לא יחזיר ובה"א יחזיר : ב (ד) השוכח (ח) [תבשיל] ע"ג כירה וקדש עליו היום בשוגג יאכל במזיד לא יאכל בד"א בתבשיל שלא בשל כל צרכו וחמין שלא הוחמו כל צרכן אבל תבשיל שבשל כל צרכו וחמין שהוחמו כל צרכן הרי אלו מותרין [א] מפני שרע להן (ט) ר"י אומר חמין שהוחמו כל צרכן הרי אלו מותרין מפני שרע להן אבל תבשיל שבשל כל צרכו (ה) כל המצטמק ויפה לו כגון כרוב ופול ובשר טרוף אסור וכל המצטמק ורע לו מותר : ג (ו) המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דברי ר"מ ר' יהודה אומר בשוגג יאכל (י)[במוצאי] שבת במזיד לא יאכל ר' יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל (יא) [במוצאי] שבת לאחרים ולא לו במזיד לא יאכל ג) לא (יב)[לו ולא לאחרים(ז)כלל אמר] ר' ישמעאל ב"ר יוחנן בן ברוקה (יג)דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועשאו בשבת בין בשוגג בין

הגהות הגר"א (כו) שותה והולכת כל השבת כולה : (כז) כל השבת כולה : (כח) כל השבת כולה ומניחין : (כט) והן מתגמרין והולכין כל השבת כולה אבל אין נותנים חיטים לתוך רחיים של מים אלא בכדי שיטחנו מבע"י : (א) ובסמרטוטין מחורכין : (ב) תרומה : (ג) כירה בין להשתמש לאורה בין להתחמם כנגדה ולא אסרו : (ד) חכמים ומדליקין בשמן דגים ובעטרן ר"ש שזורי אומר מדליקין בשמן פקועות ובנפט : (ס) והיו שם ר"מ וזקנים ולא אמרו לנו: (ו) בול : (ז) וכן: (ח) שתאיר ותדליק : (ט) והובערו מאליהן : (י) כלים : (יא) תרומות ומעשרותיהן : (א) שנתן : (ב) דפה : (ג) כירות המתאימות : (ד) וקטומה משהין : (ה ו ז) משהין : (ח) קדירה : (ט) דר"ם : (י) למוצאי : (יא) למוצאי : (יב) הוא ולא אחרים : (יג) אומר :

נוסחאות כ"י

א) עם השיכה : ב) צדוק : ג) עולמית :

אור הגנוז

פרק ב [א] מדליקין בדיופי : [ב] היו : **פרק ג** [א] מפני שרע להן לא גרס בכ"י :

חסדי דוד

שיגיע לבית הסמוך לחומה אלא בכדי שיגיע לביתו ממש ובי"ה הוא דקאמרי דסגי בכדי שיגיע לבית הסמוך לחומת העיר שהנכרי דר בה שהרי יכול להגיעו שם ור"ע פליג על ת"ק אליבא דב"ה וסבר דב"ה מקילי טפי וסגי שילא מפתח ביתו של ישראל המוכר קודם השבת :

פרק ב מדליקין בפתילה מחורכת. הא מילתא דפשיטא דאל"כ במה נדליק אלא לדיוקי' נקטיה הא בפתילה שאינה מחורכת אין מדליקין והיינו דמסיים ולא בסמרטוטין אפילו מחורכין . ועי' בגמ' דף כ"ט אפלוגתא דר"ע ור"א : **כל** אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביו"ט כו' . ואע"ג דבשמנים שאין מדליקין נמנה גם עטרן דאין מדליקין מפני שריחו רע והיה לנו לאסור מטעם זה גם ביו"ט מ"מ ביו"ט אם ירצה כי קשה עליו ריחו הרע יוכל להסירו ולהדליק במקומו נר אחר אבל זה קשה הלא בגוי אמרו בגמ' דף כ"ו דאין מדליקין מפני שהוא עף ונדבק בכותלי הבית ומתוך שאדם בהול על ממונו יבוא לכבות וגם דמתוך שריחו נודף גזירה שמא יסתפק ממנו וחייב משום מכבה והנך תרי טעמי שייך לאסור גם ביו"ט . ושמא אה"נ דאסור להדליק בגוי גם ביו"ט והתוס' הכא לא קאי רק על אותן השנויים במשנה · **החותה** בגחלים כו' רשב"א משום ר"א בר צדוק וכו' כצ"ל ועיין בכריתות ס"פ ספק אכל :

פרק ג השוכח תבשיל ע"ג כירה כו' הרי אלו מותרים דברי ר"מ רי"א וכו' כצ"ל ול"ג במלתיה דר"מ מפני שרע להן דהא כרע להן אפילו ר"י שרי וא"כ לא פליגי וכ"ה בש"ס דף ל"ח . והכא בכירה שאינה גרופה דאמרינן לעיל לר"מ דלא שרי לכתחלה להשהות ע"ג אפילו חמין שהוחמו כל צרכן לכ"ע אהא קתני הכא ר"מ דמ"מ אם שכח ושהה בשוגג אפילו תבשיל שלא בישל כל צרכו וכ"ש חמין שלא הוחמו כל צרכן שרי כל זה לר"מ אבל לר"י דשרי לעיל בגרופה אפילו לכתחלה חמין ותבשיל לב"ה אפילו לא נתבשל כ"צ דהא סתמא קתני ובשאינה גרופה משמע דאיהו נמי מודה דאסור לכתחלה אפילו חמין שהוחמו כ"צ קאמר הכא מ"מ בדיעבד אפילו

מצפה שמואל

(א) כט: ועי' תוס' שם ד"ה ולא : (*א) עי' ב"י ס"ס רס"ד בשם בה"ג נראה דגרס כגי' הגר"א וע"ש בטו"ע : (ב) כד. : (ג) כז: ועי' ירושלמי פ"ב הל"א : (ד) כא. : (ה ו) כו. : (ז) עי' ירושלמי פ"ב סוף הל"א : (ח) כא. : (ט) כט: : (י) עי' ירושלמי פ"ב הל"ד : (כ) כז : (*כ) עי' מיי' פ"ה מהלכות שבת וטו"ע סימן רס"ד סעיף ג : (ל) עירובין קד. וירושלמי שם פ"י הל"ג ועי' רש"י שבת פ: ד"ה אנדיפי : (מ) כריתות כ: וירושלמי פ"ב הל"ב : (נ) ביצה יט. וירושלמי פ"ב הל"ו וביצה פ"ב הל"ב ועי' ירושלמי תרומות פ"ב כג. : (ס) לב. ועי' ירושלמי פ"ב הל"ו : (ע) לב. : (פ) שם וירושלמי שם הל"ז : (צ) עי' סנהדרין ס"ח. וירושלמי פ"ב הל"ז : (א) לו: : (ב) עי' ירושלמי פ"ג הל"א : (ג) לג. ירושלמי פ"ג הל"א : (ד) לח. וירושלמי תרומות פ"ב כב : (ה) עי' לז: ועי' ירושלמי פ"ג הל"א וירושלמי שם (ו) (לח. ב"ס ע"א: חולין טו. גיטין נג: ביצה יז ע"ב תרומות פ"ב כתובות לד:) ועי' ירושלמי פ"ג הל"א ועירובין פ"ד הל"א : (ז) ירושלמי שם ותרומות פ"ב :

מנחת בכורים

בהם פארים ונורות בהרש ומעשנן בגפרית וכן מקטירות ונכרות : מוגמר . לבונה ומיני בשמים נותנים על האש וקולטין הבגדים את הריח ובאלו הדברים אף ב"ש מודה דשרי : שיטחנו . מע"ש ומוקמינן בגמרא דטעמא דב"ש במשנה הוא משום שביתת כלים דכתיב ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לרבות שביתת כלים ומוגמר וגפרית דשרי דוקא דמנחי אארעא ולכן בחטין אסרו ב"ש אבל אנן לא קי"ל איסור שביתת כלים ואפילו חטין מותר . ואיכא דמוקי אף למאן דלית ליה שביתת כלים מ"מ אסור משום השמעת קול הריחיים שיאמרו ריחיים של פלוני טוחן בשבת:

פרק ב א מדליקין . הנר של שבת : מחורכת . שהבהבוה ע"ג האש כדי שתהא נוח לדלוק : ואף על פי שמחורכין . שאינם נוחין לדלוק ואתי לתקוני בשבת ולגירסת הגר"א מדליקין בסמרטוטין מחורכין : כל אלו שאמרו . פסול שמנים ופסול פתילות דאין מדליקין בשבת משום שאינו נמשך השמן אחר הפתילה וגזרינן שמא יטה : ביום טוב . ליכא חשש הטיה דמותרת בו : שמן שריפה . שמן של תרומה שנטמאת העומד לשריפה אין מדליקין ביום טוב וזהו עיקר טעמא דמתניתין דלא מדליקין בשמן שריפה דביו"ט שחל בע"ש מיירינן א"כ כי מדליק בשמן שריפה מבעיר קדשים ביו"ט : לא תרומה ולא קדשים . דכתיב בנותר והנותר ממנו עד בוקר והך עד בוקר מיותר כיון דכתיב מקודם לא תותירו ממנו עד בוקר אלא ר"ל בוקר שני והיינו מהרת יו"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט ותרומה אף דמותר להנות בשעת שריפה ואיכא אוכל נפש בשריפתו מ"מ גזרינן אטו קדשים : ולא חמץ . ביו"ט של פסח כיון דלא חזי למידי ס"ל הבערה שלא לצורך אוכל נפש ולא הותרה גם ביום טוב : **ב** מדורה . היסק גדול שאחד מבעיר חבירו : לנר . מקום שנותנין בו הפתילה שימשך מן השמן ונקרא בלע"ז קרוזיל : **ג** בצרי . שרף הבא מן עצי הקטף מפני שריחו נודף וחיישינן שמא יסתפק מן השמן שבנר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה ועוד דעף ונדבק בכותלי הבית ואתי לחלל שבת : היוצא מן העץ . שרף הבא ממנו ולא מן הפרי : מן הפרי . לאפוקי שמן דגים ועטרן וצרי : ולא זה . אלא נפט כן הוא בגמרא והוא מין שמן שריחו רע : אין לך . לאסור : מה שאמרו . פסולי שמנים המבואר במשנה זפת וחלב שאינם נמשכין אחר הפתילה : ה"ג בגמרא ומדליקין בשמן דגים ובעטרן ר"ש שזורי אומר מדליקין בשמן פקועות ובנפט . וריב"נ קמ"ל דאף דשמן דגים הוא כעין חלב ועטרן הוא פסולת הזפת ובזפת עצמו אין מדליקין בהם ור"ש בא לומר דוקא בהנך דקא תשיב ולא זולת·ודלא כריב"נ וריב"נ מודה בהנך דמדליקין בהם והגר"א הגיה בזה בענין אחר : מן הבשר . כגון חלב : משמן דגים . הבא מעינו של דג כמבואר ב"ב (ע"ג ב') נגדו מעינא דדג תלת מאה גרבי משחא ופליג על ת"ק בחלב מהותך שנתן לתוכו שמן כל שהוא דלחד מינייהו מדליקין ולחד מהני תנאי אין מדליקין ואינו מבורר מי הסובר מדליקין ומי הסובר אין מדליקין וטעמא דמ"ד מדליקין לפי דחלב מהותך מן הדין היה מותר רק דגזרי' אטו שאינו מהותך ובתערובות שמן כ"ש לא גזרו : **ד** כרך דבר . להוסיף אורה ע"ג דבר שאין מדליקין בו : אין מדליקין . גזירה אטו בעיניהו של הדבר שאין מדליקין והני מילי להעבות הפתילה להוסיף אורה אבל להקפות שיהיה זקף הפתילה למעלה מותר שרשב"ג אומר של בית אבא וכו' וכוונתן היה להקפות ומותר והדא מילתא היא ובחסורי מחסרא מתנינן לה (דף כ"ט) : **ה** אר"י . מביא ראיה לדבריו דמותר ליקוב שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה ע"פ הנר שתהא השמן מטפטף לתוך הנר ולא גזרינן שמא יסתפק מן השמן שבביצה וכיון דאקצייה לנר הוה ליה מכבה : שיהא שוהה . מחמת הטפת השמן שבביצה : בגמרא גרסינן א"ל משם ראיה שאני בית נתזה דזריזין ולא אתי לאסתפוקי אבל בעלמא גזרינן שמא יסתפק : אם חברה . בע"ש : מותר . אף לרבנן דפליגי אר"י משום דכהאי גוונא שמחובר לנר לא אתי לאסתפוקי מן השמן שבביצה ומה דמבואר במשנה אבל אם חברה היוצר מתחלה מותר כעין יוצר קאמר שחברה שפיר : **ו** טיט וחרסית . שמצלל את השמן ואינו דולק מהר : גרגיר של מלח. שמושך את השמן אליו וכן גרים של פול ומאיר ודולק ובגמ' איתא בול של מלח מלא אגרוף ומצלל את השמן וכהגהת הגר"א : מעלין בדיופי . מעלין יין מחבית לחבית ע"י שני קנים התתוכין באלכסון ומניח ראשי המשופעים זה כנגד זה ונותן א' מן הקנים בחבית ומוצץ בפיו בראש קנה א' מעט מן היין אליו ומסתלק משם והיין יוצא כולו מאליו : דיופי . שתי פיות : מן האדק . כלי הוא ופיו צר ושל מתכת הוא ומנוקב בתחתיתו נקבים דקים וממלא מים וסותם את פיו העליון וכל זמן שהוא סתום אין המים יוצאים ממנו וכשהוא נוטל הפסק העליון מטפטפין המים מתחתיו וכשהוא נותן כלי מתכת תחתיו משמיעין קול ועושין כן לחולה כי היכי שיישן החולה ובשמע מזה קלא דזמזומי ודוקא לחולה אבל לבריא לא דכעין שיר הוא : **ז** החותה בגחלים . שאוצר גחלים אל כלי : שמכבה את העליונות. שמתהפכות ממעלה למטה ונכבים ממשוי העליונות והתחתונות שהיו למטה נבערות שמונחות עתה למעלה ומיירי בנפח שצריך לפחמים ולכבוי קא מכוין ולא להבערה דת"ק ס"ל מקלקל בהבערה פטור ולכן אינו חייב אלא מחמת הכבוי ור"ש ס"ל מקלקל בהבערה חייב וחייב גם משום מבעיר ואיכא דמוקים לה פלוגתייהו בלאו דלא תבערו שיצתה מכלל לא תעשה כל מלאכה דלת"ק ללאו יצאתה וליכא כרת וחטאת ולר"ש להלק לחייב על כל אחת ואחת אם עשה הרבה מלאכות בבת אחת אבל חייב כרת וסקילה בהבערה לכן חייב שתים ואיכא דמוקים לה שנתכוין מתחלה להבעיר ואח"כ לכבות ולבסוף נעשה בחתיה אחת לת"ק ליכא לחיובי שתים שמא כבה תחילה ואמעטריה בלא כלום אי אפשר דנכי דאקדומי לא מקדים אתורי נמי לא מאחר וחייב מיתה חדא ור"ש משום ר"א לא חייב לאקדומי ואתורי ואיכא דמוקים לה כגון שנתכוין לכבות והובערו מאליהן דס"ל דבר שאינו מתכוין פטור בהבערה ת"ק סובר כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר ור"ש משום ר"א ס"ל כר"י דדבר שאין מתכוין חייב : להתחמם . יודע היה שיובערו וה"ל מתכוין אל הבערה אלא דהוה מלאכה שא"צ לגופה דאין כוונתו רק להתחמם : פטור . כר' שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה נמי פטור : **ח** כלים שנטמאו . הא דמבואר במשנה אין מטבילין את הכלים ע"ש בה"ש קאי בולד הטומאה דלא בעי הערב שמש וחזי לאשתמושי בשבת ולצורך שבת הוא לכן מותר בה"ש אבל באב הטומאה דבעי הערב שמש א"כ כי מטביל לצורך חול הוא מטביל ואסור : אף בחול . איכא חשש שמא יאמרו לאשתמושי בה היום טובל הכלי ומתינן בו שלא יטביל בה"ש ומיירי נמי שעואל על פתות מכעדשה מן השרץ אי מטמא אי לא ת"ק סבר מדהא גמר הערב שמש נמי גמר ור"ש סבר אולי הערב שמש לא גמיר ואתי להשתמש בערב בלא הערב שמש : מטבילין אותן . דאין צריך הערב שמש כמבואר במס' פרה (פי"ג מ"ה) כל הטעון ביאת מים מד"ס לאחר ביאתו מותר בכולן וולד הטומאה הייט דאיטמי בטומאה דרבנן : כלל ארשב"א . במה שמותר לעשות בה"ש ולדידיה גם טבילת כלים מותר בין השמשות ודלא כת"ק (ועי' רש"י ביצה י"ט א' ד"ה מידע ידע ועיין במהרש"א שם) : שאין חייבין . כגון איסור דרבנן : עושין אותו . אם יש קצת מצוה או צורך בדבר וכרבי דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בה"ש : **ט** אף מפני נדרים . זולת חלה ונדה והדלקת הנר המבואר במשנה דנשים מתות בשעת לידתן על שלש עבירות הללו שנאמר אם אין לך לשלם (בנדר) למה יקח משכבך מתחתיך ומשכבך זו אשה ובשעת הסכנה השטן מקטרג : דבקי מיתה . שמדבקין ומקרבין מיתתן והיינו שמתות ילדות : מסורין לנשים . שהיא עקרת הבית ומפרשת חלה ומדלקת הנר וכן נדה מסורה לנשים דוספרה לה לעצמה : הקדש וחטאת ומעשרות . בבבלי הגירסא הקדש תרומות ומעשרות ובירושלמי הגירסא הקדש הטאת והכשרות ומבואר בירושלמי הקדש דאם אמר הפרשתי לתוכה רביעית יין נאמן בפ"ג דחגיגה נאמנים ע"ה על טהרת יין ושמן לקודש אם אמרו טהורין הן והימנוהו רבנן שלא יהא כל או"א בונה במה ושורף פרה לעצמו אבל על תרומה אינו נאמן אלא בשעת הגתות והבדים עברו הגתות והבדים אינו נאמן ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קודש נאמן : חטאת . היא טהרת פרה אדומה דתנן בפ"ב דאהלות הכל נאמנים על החטאת שלא יהא כל אחד בונה במה לעצמו א"נ מפני מעלות וחומרות שבה הכל נזהרין בה וכתיב והיתה לעדת בני ישראל למשמרת הכל נאמנים על שמירתה . והכשרות . דתנינן במכשירין פ"ו על כולן נאמן ע"ה לומר שלא הוכשרו דאף דאינו נאמן על השמירה מ"מ נאמן שלא הוכשרו לקבל טומאה שלא בא לתוך המים וכתיב כי יותן מים על זרע שיוכשר במים לקבל טומאה ואי גרסינן כגירסת הבבלי הקדש תרומות ומעשרות הקדש היינו שחל על פי כל אדם והיינו צריכין לחוש במטלטלין שלו שמא הוקדשו ע"י ותנר בהן וכן בתרומות ומעשרות נאמן מן התורה אף שתקנו דמאי מכל מקום התורה האמינתו . ונוסחת הגר"א הוא כגירסת הבבלי : מדליקין את הנר . סדר המלאכות בערב שבת קא חשיב שמתחלה מדליקין לפי שהוא איסור סקילה ואח"כ מערבין ע"ת דמותר אף בה"ש וטומנין את החמין לשמור הומן בדבר שאינו מוסיף הבל א"נ קמ"ל דאף אחר הדלקת הנר מותר כל אלו כמבואר במשנה בספ"ב דעושין בה"ש והיינו אף אחר הדלקת הנר :

פרק ג א כירה . עשויה כעין קדירה ונותנים קדירה לתוכה : סומכין לה . קדירה אע"פ שאינה גרופה מהגחלים שבתוכה : נעורת של פשתן . וכיסה הגחלים : מתאימים . מחוברות יחד אבל קיר של חרס מפסיק ביניהם : גרופה וקטומה . דלא חיישינן משום דסליק לה הבלא מאידך : חמין . אחר שגרפה דלא צריכי לבשולי דליכא למיחש שמא יחתה בגחלים : את המיחם . של מים חמים : שלא יחזיר . בשבת על הכירה : דברי ר' מאיר . מפרש פלוגתייהו בהכי חמין אבל לא תבשיל דאתי לחתויי וב"ה לא גזרו בזה ומיירי בשהייה : לא יחזיר . אפילו חמין : יחזיר . אפילו תבשיל : **ב** בשוגג . כי האי דשוכח : במזיד . שהניח ולא שכח לא יאכל : שרע להן . שהייה על גבי כירה ולא אתי לחתוי א"כ לא אתעביד מהשבתו ולא אהני מעשיו : כל המצטמק . וכן כל המצטמק : טרוף . מחותך ומרוסק לחתיכות קטנות שכל זמן שמצטמק הוא יפה לו : אסור . אם השהה במזיד ומיירי באינה גרופה וקטומה דאילו בגרופה וקטומה ס"ל לר"י לעיל לב"ה דמותר אפילו לכתחלה ור"מ דאמר לעיל חמין אבל לא תבשיל היינו לכתחילה אסור אף בגרופה וקטומה ובדיעבד מותר תבשיל שהוחם כל צרכו אפילו שאינה גרופה כל זה קודם גזירה אבל משרבו משהין במזיד גזרו אף בשוכח : **ג** במזיד לא יאכל . לא הוא ולא אחרים ולאידך דתנא רישא בדידיה לרבותא דמותר בשוגג אף בו ביום תנא סיפא בדידיה ודוקא בו ביום אבל למ"ש מותר : בשוגג יאכל במוצ"ש . ושוהה בכדי שיעשה דלא ליתהני מעבירה ממלאכת שבת ואסורה בשבת בין לו בין לאחרים דלאי חילוק כלל: לא יאכל עולמית.גרסי' בגמ' הוא בעצמו דקנסוהו במזיד אבל לא קנסו שוגג אטו מזיד כלל דאי קנסו א"כ בשוגג נמי לא יאכל עולמית : יאכל . לאחרים אבל לא בשבת דלא ליתהני ממלאכת שבת אבל למ"ש מותרין בשוגג ולא קנסו לאחריני דלא עבדי איסורא ולדידיה קנסו שוגג אטו מזיד : במזיד לא יאכל . כלל דמלאכת שבת אסור ולאו משום קנסא דא"כ לאחריני הוה שרי כמו שוגג וכללא דמלתא מזיד דר"מ שוגג דר"י מזיד דר"י שוגג דר"י הסנדלר ויליף לה מדכתיב ושמרתם את השבת כי קדש היא מה קדש אסור אף מעשה שבת אסורין יכול אפילו בשוגג

במזיד אסור לו ולאחרים ודבר שאין חייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועשאה בשבת בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו במזיד לא לו ולא לאחרים: ד (ח) השוחט בשבת בשוגג יאכל למוצאי שבת במזיד לא יאכל פירות שלקטן (יד) בשבת בשוגג (טו) [יאכלו] למוצאי שבת במזיד לא (טז) [יאכלו]: ה (ט) התורם והמעשר בשבת (י) בין בשוגג בין במזיד מעשרותיו מעשר המטביל כלים בשבת בין בשוגג בין במזיד עלו (יז) ידי טבילה: ו (כ) הנוטע בשבת בשוגג יקיים במזיד יעקור ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור מפני מה אמרו הנוטע בשבת בשוגג יקיים במזיד יעקור ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור (יח)[מפני] שמונין לשביעית ואין מונין לשבתות ד"א נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבתות ר' יהודה אומר חלוף הדברים בשבת בין בשוגג בין במזיד (יט) יעקור בשביעית בשוגג יקיים במזיד (כ) [יעקור] (ל) רבן שמעון בן גמליאל אומר (כא) מגלגלין ביצים ע"ג (כב) (*ל) [סיד] רותח (כג) [ואין] מגלגלין ביצים על גבי עפר רותח:

פרק ד

א (א) לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין ותתן לתוך התנור בע"ש עם חשיכה אם נתנה למוצאי שבת אסורין (א) [עד כדי] שיעשו לא ימלא נחתום הבית מים ויתן לתוך התנור בע"ש עם חשיכה ואם נתן למוצאי שבת אסורין עד כדי שיוחמו: ב (ב) מרחץ שסתמו (ב) [נקבין שלו] מע"ש למוצאי שבת רוחץ בו מיד סתמו (ג) [נקבין שלו] מערב יו"ט נכנס ביו"ט ומזיע ויוצא א) ומשתטף בצונן א"ר יהודה מעשה במרחץ של בני ברק שסתמו נקבין שלו מעיו"ט והיה ר"ע ור"א בן עזריה נכנסין ומזיעין בתוכו ויוצאין (ד) [ורוחצין] בצונן (ג) אלא שהיו חמין שלו מחופין בנסרים (ה) משרבו עוברי עבירה חזרו לאסור האמבטאות שבכרכים מטיילין בהן בשבת: ג (ד) אין משתטפין לא בחמין ולא בצונן דברי ר"מ ור"ש מתיר ורבי יהודה אומר בצונן אבל לא בחמין א"ר יהודה מעשה (ו) [בביתוס] בן זונין שהיו ממלאין לו כלי של צונן מערב שבת ונותנין עליו בשבת כדי שייקר: ד (ה) ממלא אדם חבית של מים ונותנה כנגד המדורה לא (ז) שיחמו אלא שתפיג צינתן (ח) ממלא אדם צלוחית שמן ונותנה כנגד המדורה לא [שתחם] אלא כדי שתפיג צינתו רשב"ג אומר האשה מדיחה ידה בשמן ומחממתה כנגד הנר וסכה את בנה סך אדם את עצמו שמן ומתחמם כנגד המדורה ואינו חושש סכין כל מיני סיכות (ט) [אבל (ו) אין [א] מושחין את המעיין (ז) ואין הונקין בשבת]: ה (ח) מיחם אדם אלונתית ונותן על (י) [מעיו ולא] יתן עדשה מלאה חמין על מעיו (יא) (ט) ממלא אדם כוס של יין ונותנו על פי מיחם לא שיחם אלא כדי שתפיג צינתו (י) ממלא כוס מים ונותן לתוך הספל בין להחם לו את הצונן בין לצנן לו את החמין (כ) המערה ממיחם למיחם מאלפס לאלפס ומקדרה לקדרה מותר ב) לשני ואסור ליתן לראשון: ו (ל) חבית של טבל שנשברה מביא כלי ונותן תחתיה (יב) [נתמלא] אסור לטלטלו (מ) עביט של ענבים ומעטן של זיתים שמשכו אין מסתפקין מהן ביו"ט ואצ"ל בשבת: ז (נ) חבית שנשברה בראש הגג מביא כלי ומניח תחתיה ולא יהא מביא כלי אחד וקולט כלי (יג) [אחד ומסלק] אם יש שם אורחים מביא כלי אחד וקולט כלי (יד) [אחר ומסלק]: (ס) נותן אדם כלי תחת הדלף בשבת (ע) נתמלא שופך ושונה ואינו חושש: ח (פ) גרף של רעי ושל מימי רגלים נוטלו ושופכו ונותן לתוכו מים ומחזירו למקומו: ט (טו) [מטלטלין] (צ) נר חדש אבל לא ישן דברי רבי יהודה ר"מ אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו באותה שבת ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת כבה מותר לטלטלו (ק) אבל כוס וקערה ועששית שכבו לא יזיזם ממקומן ר"א בר"ש אומר מסתפקין מנר (טז) [הכבה] ומנר המנטף (יז) [נר] שעל גבי טבלא (ר) מטה את הטבלא והנר נופל ומחזיר את הטבלא למקומה: י (ש) אין מטלטלין את המנורה בשבת ר"א ב"ר שמעון מתיר (ת) אין מגרדין לא מנעלים ג) ישנים ולא סנדלין ישנים אבל (יח) [סכין ומקנחין] אותן (א) אין סכין לא מנעלים חדשים ולא סנדלין חדשים ולא יסוך את רגלו והוא בתוך המנעל ולא יסוך את רגלו והוא בתוך הסנדל אבל סך הוא את רגלו (יט) [ונותנה למנעל סך את רגלו ונותנה לסנדל] סך אדם (כ) עצמו שמן ומתעגל על גבי (כא) [טבלא] חדשה ואינו חושש (כב): יא סכין (ב) ומדיחין ומפרכסין באדם אבל לא בבהמה זה חומר בבהמה שאין באדם מפספסין את (כג) [הכיפין] ובלבד (ג) שלא יתלוש [גיזי] צמר שבהפתק אין מטלטלין אותן אם התקינן בע"ה הבית להיות משתמש בהן מטלטלין אותן: יב אין טומנין את החמין בתחלה בשבת (ד) אבל מוסיפין עליהן כלים רבי שמעון בן גמליאל אומר נוטל את הסדין ונותן את הגלופקרין נוטל את הגלופקרין (כד) [ונותן] את הסדין וכן היה רשב"ג אומר לא אסרו להטמין אלא מיחם שחממו בו מערב שבת אבל מפנה הוא לתוך מיחם אחר או לתוך קיתון אחר ומטמין: יג (ה) הטמין וכסה בדבר הניטל בשבת או שהטמין בדבר שאין ניטל בשבת וכסה בדבר הניטל בשבת ה"ז נוטל ומחזיר הטמין וכסה בדבר שאין ניטל בשבת או שהטמין בדבר הניטל בשבת וכסה בדבר שאין ניטל בשבת אם מגולה מקצתו נוטל ואם לאו אינו נוטל ר' יהודה אומר (ו) נעורת של פשתן דקה הרי הן כזבל: יד (*ו) (ז) טומנין מיחם

הגהות הגר"א (יד) ט"ג : (טו טז) יאכל אלא בכדי שיעשו : (יז) לו : (יח) לפי : (יט) יעקר : (כ) יעקר : (כא) אין : (כב) בסיד : (כג) אבל : (א) בכדי : (ב) נקביו : (ג) נקביו : (ד) ומשתטפין : (ה) כשבא הדבר לפני חכמים אמרו אע"פ שאין החמין שלו מחופין בנסרין : (ו) בביתוס : (ז) בשביל : (ח) ר"י אומר : (ט) וסכין וממשמשין את המעיים ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שעושה בחול והונקין בשבת : (י) המעיין בשבת ובלבד שלא : (יא) ודבר זה אסור אף בחול מפני הסכנה : (יב) נתמלאה : (יג יד) אחר ומצרף : (טו) מטלטלין : (טז) שכבה : (יז) ואפילו בשעה שהנר דולק הנר : (יח) מקנחין : (יט) ונותן לתוך המנעל סך הוא את רגלו ונותן לתוך הסנדל : (כ) את : (כא) קטבלא : (כב) לא יתננה ע"ג טבלא של שיש ומתעגל עליה רשב"ג אומר אין לובשין מנעלים וסנדלים חדשים אא"כ לבשן והלך בהן מבעו"י (כג) הזקן : (כד) ופורש :

אור הגנוז

פרק ד [א] משמשין :

נוסחאות כ"י

א) ורוחץ : ב) ליתן : ג) חדשים ולא מנעלים :

חסדי דוד

במזיד שרי תמן בסותמו כ"ל דוקא אבל בהבשיל חילק בין מצטמק ויפה לו למצטמק ורע לו אבל בחמין שלא סותמו כ"ל וכ"ש בהבשיל שלא נתבשל כ"ל לא התיר כלל אפילו דיעבד : **רבן שמעון בן גמליאל** אומר מגלגלין ביצים ע"ג גג רותח ואין מגלגלין ביצים ע"ג סיד רותח כו' כצ"ל וכ"ה בגמ' דף ט"ו וע"ש :

פרק ד מרחץ שסתמו נקבין שלו כו' . בגמ' דף מ' ומתניתא איירי לאחר גזירה ראשונה שגזרו על הרחיצה בחמין אפי' בהחממו בחול מפני עוברי עבירה שהיו מחמין בשבת ואומרים מע"ש הוחמו ואפילו ביו"ט גזרו דהא גם ביו"ט אסור להחם מים לרחוץ כל גופו דע"כ לא שרו ב"ש ביו"ט אלא פניו ידיו ורגליו אבל כל גופו לא משום שאינו שוה לכל נפש ועי' בדף כ"א והלכך קתני הכא שאם סתמו נקביו באופן שאינו מתחמם בשבת אלא שומר חומו רוחץ למו"ש מיד וא"צ להמתין בכדי שיעשו וכ"ש במוצאי יו"ט ומאי דקתני ביו"ט למחר נכנס ומזיע ה"ה אפילו בשבת : **סכין** כל מיני סיכות כו' . נראה דקמ"ל אפילו כך לרפואה הואיל וכן דרכן לסוך אפילו בלא חולי שלכך שרי והסבר דהתא לאתויי אפי' בשמן וורד והלא כת"ק דמתני' כפי"ד וסיפא דתוספתא קרוב לומר דגרסינן אין מושכין את המעיים : **מיחם** אדם אלונתית כו' . בגמ' דף מ' הגירסא קומקומוס של מים אמנם בערוך מייתי מב"ר דגרסינן עדשה ופי' במוסף שם שהוא שם כלי שצורתו כעדשה ע"ש : **גרף** של רעי כו' . ככי איתא בסוגיא דפ' מבילין משמיה דשמואל והרי"ף ז"ל גרס בתר הכי תניא נמי הכי והיינו מתניתא דהכא ע"ש גירסתו : **אין מטלטלין** את המנורה כו' . י"ל פלוגתא דהכי תנאי בתרי אנפי הדא דהב"ע במנורה של חוליות ופליגי אי חיישינן שמא תפול ותתפרק ויחזירנה וגמלא עושה כלי הו דפליגי במנורה גדולה הניטלת בב' ידים וטעמא דת"ק לפי שאדם קובע לה מקום ולאו לטלטולי עבידא ורשב"ם לא חשיב קביעות . והרמב"ם בפכ"ו דין י"א פסק בתרווייהו לחומרא והיינו כרבנן דהכא : **אין טומנין** את החמין כו' רשבג"א כו' . בגמ' דף נ"א הגירסא אם בא להוסיף מוסיף כיצד הוא עושה רשבג"א כו' אך התוס' כתבו שם נראה לר"י דל"ג כיצד הוא עושה דרשב"ג פליג את"ק ע"ש : **הטמין** וכיסה כו' . נראה דהא נמי רשב"ג קאמר לה וע"ש בפירש"י ובתוס' שם : **טומנין** מיחם וכו' . בגמ' שם הגירסא אבל לא קדירה ע"ג מיחם ומיחם על גבי קדירה וע"ש

מצפה שמואל (ח) (חולין טו.) : (ט) עי' תרומות פ"ג מ"ג וביצה יז: וירושלמי שם פ"ב כג.: (י) שם ושם : (כ) (גיטין נג:) ותרומות פ"ב מ"ג וירושלמי תרומות פ"ב וכאן פ"ג הל"א : (ל) (לט.) ירושלמי פ"ג הל"ג : (*ל) בדפו"ש של (לפי הנראה היה כתוב שם גגו ומט"ס נעשה גבו) : (א) יח: וירושלמי פ"ג הל"א ותרומות פ"ב מ"ג כג : (ב) מ. ועי' ירושלמי ביצה פ"ב הל"ה וכאן פ"ג הל"ג : (ג) עי' תוס' שם ד"ה אלא : (ד) לט : (ה) מ: וירושלמי פ"ג הל"ד : (ו) עי' קיא. : (ז) (קמז:) : (ח) (מ:) וירושלמי פ"ט סוף הל"ג וריב"ל מתיר שם ועי' ירושלמי פ"ט הל"ג : (ט) (מב:) וירושלמי פי"ט הכ"ג : (י) בגמרא אסיק מערה איתמר ועי' ירושלמי פ"ג הל"ד : (כ) עי' מב : (ל) (שם) וירושלמי ביצה פ"ה הל"א : (מ) ירושלמי שם ועי' קמג: ויט: וירושלמי פ"א הל"ט : (נ) (קיד:) ועי' דף קכ. : (ס) עי' ביצה לה: וכאן מג. וירושלמי ביצה פ"ה הל"א : (ע) (שם לו:) : (פ) שם (צ) (מד. חולין יד:) ופ"ג הל"ז : (ק) שם. ופ"ג הל"ז ועי' ביצה פ"ה הל"א : (ר) (קכ:) ירושלמי פ"ג הל"ז : (ש) מו. וירושלמי שם : (ת) קמח: וירושלמי פ"ו הל"ב וירושלמי סנהדרין פ"י סוף הל"א : (א) שם ושם : (ב) (נג:) : (ג) (נ.) : (ד) (נא.) : (ה) שם : (ו) מט. : (*ו) עי' מיי' פ"ד הל"ו ובמ"מ שם שהביא תוספתא זו ועי' סימן רנז סעיף ז ובביאורי הגר"א שם : (ז) נא: ועי' רש"י שם בד"ה קדרה :

מנחת בכורים

פ"ל מחללה מות יומת במזיד אמרתי לך מי שהוא במיתה ולא בשוגג : בין בשוגג . אסור דס"ל מעשה שבת אסור אפי' בשוגג : שאין חייבין . איסור דרבנן : ד יאכל למ"ש . בכדי שיעשו בין הוא בין אחרים : לא יאכל . הוא עצמו עולמית דקנסוהו במזיד ור"י היא כמו כמבשל : בשוגג יאכלו . כמו במבשל והוא כר"י ולגירסת הגר"א דגרס שלקטן נכרי בשוגג יאכל מיד דלא-לקטן לצורך ישראל במזיד היינו דאוס ללקטן ולקטן לצורך ישראל בעינן בכדי שיעשו וכדמסיים אחר כך בהגהתו : ה מעשרותיו מעשר . אף בעשה איסורא דאין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת משום שבות מ"מ אהני מעשיו וכן בטבילת כלים דלא הוה אלא שבות ומיירי דלית לי' כלי אחרינא או פירי אחריני דאם לא כן במזיד אינו מתוקן : ו שמונין לשביעית . שמי ערלה ורבעי ויהיה ניכר הדבר שנטע בשביעית אבל לשבת אין מונים וכי תימא כיון דקי"ל ל' יום לפני ר"ה עולתה לו שנה ושוב אינו מונה אלא ב' שנים א"כ ניכר הדבר אם נטע בשבת להשבון הל' יום דלפעמים אם נטע בשבת מחמת זה כלו הל' יום קודם ר"ה ולאי לא עלתה לו שנה ע"ז אמר ד"א : ולא נחשדו על השבתות . לכן בשבת בשוגג יקיים אבל לא בשביעית דקיל לגבי אינשי : בין בשוגג יעקור . ולא דמי לבישול דממתין בכדי שיעשה ולא מתהני ממלאכת שבת אבל נטיעה נהנה ממלאכת שבת שגדל כל שעה : בשביעית . דקיל ליה לאינשי איסור שבת מאיסור שביעית לכן בשביעית לא קנסו בשוגג : ע"ג סיד רותח . בגג של סיד רותח דהולדות חמה הוא ומותר לבשל בשבת בתולדות חמה ואין בו משום מבשל כלל דאין בישול אלא באש : עפר רותח . אף דהולדות חמה הוא אסור מפני שמזיז עפר ממקומו אי נמי שמא יטמין ברמץ בגחלי אש אבל ע"ג סיד דאין בו עפר ליכא לא משום הכא הטמנה ולא משום שמזיז ולגירסת הגר"א מיירי בסיד גמור דהוא הולדות האור דאין מגלגלין דהוה בישול אבל בעפר מותר ומיירי דמגלגל ע"ג דליכא הטמנה אבל כשמטמין אסור כמבואר בגמרא :

פרק ד א עססיות ותורמסין . מיני קטניות וצריכין בישול : עם חשיכה . שמא יחתה בגחלים למהר בישולן : שיעשו . שיכולין לעשות גם במ"ש כדי שלא יהנה ממלאכת שבת : שיוחמו . שיכולין להחם במ"ש :

ב נקבין שלו . אותן נקבין שהמרחץ מתחמם ע"י שהאור נוסקת מתחתיו : רוחץ בו מיד . משום שלא הוחם בשבת כיון שנכנס הנקבים ובשבת אסור לרחוץ . דגזרו על הרחיצה כדלקמן : ומזיע . עומד או יושב עד שמתחמם וזיעה יוצאה ממנו דעדיין לא גזרו על הזיעה וה"ה בשבת מותר אלא קמ"ל דהא דגזרו היינו אף ביו"ט (תוס' ד"ט למ"ש דף מ') : בצונן . אבל בחמין לא אף שהוחמו מערב יו"ט כמבואר לקמן דפליגי תנאי בזה : בצונן . דר"י גופיה סבר לקמן דבחמין אסור אף אם הוחמו מעי"ט : מחופין . שלא יאמרו בחמין רחצו ובגמרא גרסינן כשבא הדבר לפני חכמים וכו' וכן הגהת הגר"א : עוברי עבירה . שרוחצין בחמין שהוחמו בע"ש ובעיו"ט ואמרו מזיעין אנחנו : חזרו לאסור . אף הזיעה : של כרכין . דרתבין : מטייל בהם . שלא בכוונה להזיע : ואינו חושש . משום זיעה אבל דכפרים דזוטרין אסור : **ג** אין משתטפין . כל גופו בשבת וביו"ט : בין בחמין . שהוחמו ע"ש ועיו"ט : ור"ש מתיר . אף בחמין שהוחמו מע"ש : א"ר יהודה . לראיה דצונן מותר : **ד** לא שיחמו . כדי שתהא יד סולדת בו : ה"ג בגמרא ר"י אומר ממלא אשה וכו' וכמו שהגיה הגר"א : לא שתחם . דיש בישול בשמן כשיד סולדת בו : שתפג צינתו . דהפשרו לא זהו בישולו : ומחממת . את היד ולדידיה הפשר בכלי ג"כ אסור דהפשרו זהו בישולו וגרע ממים ולת"ק פליגי בה אמוראי איכא מ"ד דלת"ק דאוסר במים להחם מתיר בשמן אף להחם דאין בישול בשמן וג' מחלוקות בדבר ואיכא מ"ד דלת"ק שמן אף להפשיר אסור ואפילו כלאחר יד ולרשב"ג כלאחר יד מותר : ואינו חושש . משום בישול : את המעיין . אם חושש במעיו לא יסוך בשמן אם אין דרכו לסוך בשמן או שמן מעורב בחומץ דנראה כרפואה אבל בשמן לבד במקום שדרכו לסוך בהן שלא לרפואה מותר ולגירסת הגר"א סכין וממשמשין והיינו ע"י שינוי שסך וממשמש ביחד ולא ממשמש בכח : אין הונקין . מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו ונופל בגרונו תולין אותו בראשו שיהא צוארו נפשט ודומה לחניקה ואסור לעשות כן בשבת ובגמ' (דף ס"ו ב') מבואר דמותר וע"כ הגירסא כאן הונקין בשבת וכהגהת הגר"א : **ה** אלונתית . בגד שמסתפגין בו : על מעיו . מעים להחם בני מעיו לרפואה : עדשה . עריבה ע"ג מעיו שמא ישפך ונמצא רוחץ בשבת אי נמי ע"ג אלונתית פן יבוא לידי סחיטה : לתוך הספל . הוא כלי שני מן הסתם לא המבטי רהבה דבאמבטי אסור ליתן צונן לתוך חמין שמחממין אבל בספל והוא כלי שני קטן מותר : להחם . שנותן צונן בחמין : את החמין . שנותן בצונן : מותר לשני . לתת בו תבלין דכלי שני אינו מבשל : לראשון . דמבשל : **ו** של טבל . האסור בטלטול לפי שאינו ראוי לאכול ולא להפריש ממנו בשבת : ונותן תחתיו . ואף דאסור לבטל כלי מהיכנו בטבל כיון דאם תקנו מתוקן לא הוה ביטול כלי מהיכנו : עביט של ענבים . שמחמת דוחקן יוצא יין מהם וכן במעטן של זיתים : שמשכו . שנמשך יין מאליו : ביו"ט . משום משקין שזבו דהוה מוקצה ונולד : ואצ"ל בשבת . דאוכל נפש אסור : **ז** וקולט . מן האויר : כלי אחר ומצרף . גרסינן בגמ' וכן בהגהת הגר"א ומצרף סמוך לגג ולפי שאינו יכול לשאוב מן הגג שהוא חלק נותנין כלי תחתיו ומה שזב מן הגג נופל לכלי וגזרו בזה דאיידי דבהול אתי לאהויי בכלי ד' אמות ברה"ר לכן לא התירו לצרף ולקלוט : אם יש שם . קודם שנשברה : ומצרף . גרסינן משום כבוד אורחים שיהיה במה לכבדם מותר להציל : הדלף . הראוי למידי דלא הוה מוקצה דאל"כ הרי מבטל כלי מהיכנו : שופך . לחוץ : ושונה . להעמיד תחת הדלף שיזוב עוד לתוכו : ואינו חושש . לעשות כן כל היום אם צריך לכך : **ח** גרף של רעי . משום דמאוס מותר להוציאו : מים . דאל"כ אסור להחזיר הכלי שהרי לא חזי למידי לכן ממלא מים : **ט** נר חדש . שלא נשתמש בו נר מעולם דחזי להשתמשי מידי אחרינא : ולא ישן . דס"ל מוקצה מחמת מיאוס : באותו שבת . דס"ל מוקצה מחמת איסור ול"ל מוקצה מחמת מיאוס : הדולק בשבת . לית ליה מוקצה כלל רק בנר שדולק גזר שמא יבא לכבויי : ועששית . להגטערנע בל"א : לא יזיזם . אף לר"ש דהני כלים גדולים הם ואין דעתו שיכבו מהר ואקצי דעתיה מיניה והא דמתיר היינו בכלים קטנים דלא אקצי מדעתיה : הכבה . דכיון דכבה והולך לא נתייב הו משום מכבה : המנטף . מן הנר אף בשעה שהנר דולק ופליג אאבוה דר"ש בשעה שדולק אסור אף בטלטול ולדידיה מותר אף להסתפק דלא אקצי מדעתיה כלל ולא גזר שמא יכבה : מטה את הטבלא . שבכח עליה הנר קודם כה"ש אבל מדעת אסור דס"ל הטבלא בסים לדבר האסור ונעשה הטבלא כמו הנר : **י** את המנורה . דאית בה חידקי פירוש שחקוק בחקיקות ונראית כשל חוליות אין מטלטלין אף קטנה דאין דרך לעשותה חוליות מ"מ גזירה אטו של חוליות ושמא תתפרק ויעשה אותה בשבת וחייב משום בנין : מתיר . בקטנה בחדקי שאינה של חוליות דלא גזרינן : אין מגרדין . שגורר בסכין הטיט שעל המנעלים שמא יקלוף העור : חדשים . שמעבדן ומהני בה סיכה : והוא . סרגל בתוך המנעל דמעבד להעור בשעת הסיכה ומהנה להעור : על גבי קטבליא . גרסינן והוא עור שלוק ובגלגולו מעבדו מ"מ שרי כיון שאינו ניכר כ"כ שהרי כבר כך ומיירי שאין בשמן כשיעור שיעור כדי לעבדו דאל"כ אסור : **יא** סכין . למכה בשמן לבד : ומפרכסין . גלדי מכה אף משום תענוג שנתרפא המכה : לבהמה . בנתרפא המכה משום תענוג אבל בתחילת המכה מותר אף בבהמה : מפספסין . מנפצין : את הכיפין . כיפי צמר ואין בו משום מוקצה : שבהפתק . מערכת גדולה שמעריכין לסחורה : אם התקינן . שייחד אותן להשמיש אבל בהטמין בהם לחוד לא מהני אבל באינס של אוצר בהטמנה להוד הוה כיחדו ומותר לטלטל : **יב** בתחילה . דגזרו הטמנה בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ ויחתה בגחלים : כלים . כדמפרש רשב"ג וכן הוא בגמרא כיצד הוא עושה רשב"ג אומר וכו' ואף להחליף שרי : הגלופקרין . בגד חם שלא יצנן בימות הקור : ונותן את הסדין . שלא יקדיח תבשילו מחמת חום : וכן . כמו ועוד קולא אחריתא אמר בהטמנה : ומטמין . דעיקר גזירה דהטמנה משום שמא ירתיח והכא אקורי קא מיקר לה שהרי מכנה ממיחם למיחם ארתוהי מרתח : **יג** הרי זה נוטל ומחזיר . דהואיל וכסה בדבר הניטל וגלה הכיסוי ונוטל הקדירה מתחת הדבר שאינו ניטל : או שטמין . לא זו אף זו שכסה בדבר שאין ניטל : שמנדדו והכסוי נופל מאליו וה"ל ככסה בדבר הניטל דנוטל הקדירה מדבר שאינו ניטל : אינו נוטל . אף דאבן ע"פ החבית מטה על צדה והיא נופלת ואם היתה בין החביות מגביהה ומטה על צדה והכא נמי כיון דטמן בדבר הניטל יפנה סביבותיה ויטה על צדה והכיסוי נופל שם איירי בשכח אבל הכא הניח וה"ל בסיס לדבר האסור ולכן אסור להטות אם לא במקצת מגולה דמנדדו ולא הוה טלטול כלל : הרי הן כזבל . וה"ל מוסיף הבל ואסור להטמין אף מבעו"י ופליג על ת"ק במשנה פ"ד דס"ל דטומנין והוא אוסר בדקה דהוה כזבל וכאן טעמא אתא לאשמועינן א"נ קמ"ל פירושא דמשנה דהנה ר"י אוסר בדקה ומתיר בגסה סתם ולא פירש אי קאי רק אנעורת או הנעורת הרשי דתנא במשנה ומפרש כאן דקאי אנעורת וכן משמע בגמרא : **יד** מיחם . של

מיחם על גבי מיחם וקדרה על גבי קדרה ומיחם על גבי קדרה וקדרה על גבי מיחם וטח פיהם בבצק לא שיוחמו אלא כדי שיהו שמורין : טו (ח) וכשם שאין טומנין החמין בתחלה בשבת כך אין טומנין [לא את השלג ולא] את הצונן אין מרסקין את השלג שיזובו מימיו (*ח) אבל מרסק הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש :

פרק ה א רבי ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו (א) הסוס והפרד (א) [והדרלובקוס] והגמל נמשכין באפסר (ב) רחלות יוצאות כבונות למילת שהוזות (ב) [שיעלה עליהן זכר] כבולות שלא (ג) [יעלה עליהן זכר] : ב (ג) לא יצא החמור (ד) באוכף שלו (ה) [אע"פ] שקשור בו [א] ר"ג אומר יוצא חמור באוכף שלו בזמן שקשור בו לחמוו ובלבד שלא יקשור בה את (ו) (*ג) [המוסרה] ויפסיל את הרצועה תחת זנבו : ג (ד) לא יצא גמל במטוטלת (ז) [התלויה בחטרתו שלא יכנס בה] הרוח אבל יוצא הוא (ח) [הקשורה [ב]בחטרתו שתכנס] בו הרוח (ה) עקוד שלא יכוף (א) ידו א' ורגלו א' ויקשור [רגלו אחת רגול] שלא יכוף (ו) שתי ידיו זו לזו (ט) שתי רגליו זו לזו ויקשרנו (י) : ד הסוס (ז) יוצא בשיר וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר ומזין עליהן וטובלין במקומן (ח) ובלבד ג) שיהו מחולחלים (ט) ומכנים אפילו י' חבלים לתוך ידו ובלבד שלא יכרוך ע"ג ידו (י) ולא ישלשל חבלים מידו יותר מטפח : ה (כ) לא יצא הסוס בזנב שועל ולא בזהורית שבין עיניו לא תצא פרה בחוסם (יא) [שלה] ולא סייחין בקרסטלין (יב) [שלהם] ולא עזים בכיסין (יג) [של דדיהן] לא תצא בהמה בסנדל [ג] ולא בקמיע אע"פ שמומחה זה חומר בבהמה (ל) שאין באדם אבל יוצאה היא באגד שע"ג מכה (מ) ובקשישין שע"ג שבר ובשליא המדולדלת (נ) ופוקקין לה זוג ומטיילת בו בחצר : ו (ס) לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצאת חייבת חטאת דברי ר"מ וחכ"א לא תצא ואם יצאת פטורה ר"א אומר (ע) יוצאה אשה בעיר של זהב בטוטפת (יד) [ובסרביטין] בזמן שהן תפורין : ז לא תצא אשה באסטמא ואם יצאת הרי זה ג) חייבת (פ) שלשה דברים נאמרו באסטמא אין בה משום כלאים ואין מטמאה בנגעים ואין יוצאין בה בשבת ד) ר' שמעון בן אלעזר אומר אף אין בה משום עטרות לכלה (צ) כלל אמר רשב"א כל [ד] נוי שלמטה משערה יוצאין (טו) [בו] למעלה משערה אין יוצאין (טז) [בו] : ח (ק) לא ינעול אדם סנדל (יז) [מסומר] ויטייל בתוך הבית אפילו ממטה למטה אבל נוטלו ומכסה בו את הכלים ר"א בר"ש אוסר נשרו רוב מסמרותיו ונשתיירו בו ד' וחמש (יח) ר' אומר (ר) עד שבע (יט) [או שחפהו בעור מלמעלה או שעשה לו מסמרין הרבה מלמטה או שעשה לו טס או יתד כדי שיהלך עליו] ולא תהא הארץ אוכלתו מותר : ט (ש) איזה קמיע מומחה כל שרפא ושנה ושלש אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עקרין יוצאין בו ואצ"ל שנכפה אלא אפי' שלא יכפה ואין צריך לומר דבר שיש בו סכנה אלא אפי' דבר שאין בו סכנה (כ) [וקושרו] ומתירו בשבת ובלבד שלא יתננו לתוך השיר או לתוך הטבעת ויצא בו מפני מראית העין (*ש) קמיע שאין מומחה אע"פ שאין יוצאין בו בשבת מטלטלין אותו בשבת : י (ת) לא תצא אשה (*ת) במפתח שבאצבעה לרשות הרבים ואם יצתה הרי זו חייבת חטאת ר"א פוטר בכובלת (כא) [וחכמים פוטרין בצלוחית] של פלייטין (א) בזמן [ה] שיש בה בוסם הא אם אין בה בוסם הרי זו חייבת כללו של דבר כל שהוא משום תכשיט לא תצא ואם יצתה הרי זו פטורה כל שאינו משום תכשיט לא תצא ואם יצאת הרי היא חייבת (ב) אבל יוצאת היא בסבכה (כב) [מוזהבת] ובטסין (כג) [ובצפויין] ובחליות שלה במנעלים ובקורדוקיסין המוזהבין (ג) יוצאה באבן תקומה (כד) ואם נפלה תחזיר פורפת לכתחלה בדבר הניטל בשבת :

פרק ו א יוצא אדם בקיסם (*א) שבשיניו (א) [ושבסנדלו] לרשות הרבים אם (א) נפל לא יחזיר ואצ"ל שלא (ב) [יתן] בתחלה בשבת ר' אליעזר אומר קב של (ב) קיטע אם יש בו בית קבול [כתיתין] יוצאין בו (ג) ואם לאו אין יוצאין בו ה) הגדמין טמאין ואין יוצאין (ד) [בהן] : ב (ג) יוצאין בפיקרין ובציפה ו) אימתי בזמן שצבען בשמן וכרכן במשיחה לא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה אין יוצאין בהן ואם (ד) יצאו בהן מע"ש אע"פ שלא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה [יוצאין בהן]: ג (ה) יוצאין (*ה) במוך ובספוג שע"ג מכה ובלבד שלא יכרוך עליהן חוט או משיחה יוצאין בקליפת השום ובקליפת הבצל שע"ג מכה (ה) [אם] נפל לא יחזיר ואצ"ל שלא (ו) [יתן בתהלה] בשבת יוצאין באגד שעל גבי מכה וקושרו ומתירו בשבת ואספלנית שפרשה מן האגד מחזירה יוצאין באכפלנית ובמלוגמה וברטיה שע"ג המכה (ז) [ואספלנית] לא יחזיר ואצ"ל שלא יתן בתהלה בשבת (ח) [נוטלה] ומכסה בה הכלים לא יתקננה משבת למוצאי שבת שאין מתקינין מקדש לחול ר' יהודה אומר (ו) אם החליקה מלמטה מחליקה

הגהות הגר"א (א) והחמור : (ב) שיעלו עליהן הזכרים : (ג) יעלו עליהן הזכרים : (ד) החמיר : (ה) ואע"פ : (ו) המסריכין : (ז) התלוי בו בזנבו שיכנס בו : (ח) במטוטלת הקשורה לו בזנבו ובחטמרתו שלא תכנס : (ט) או : (י) רגול שלא יכוף ידו ע"ג זרועו ויקשור : (יא) שבפיה : (יב) שבפיהם : (יג) שבדדיהן : (יד) בסנכוסין : (טו) בה : (טז) בה : (יז) המסומר : (יח) מותר : (יט) חפהו בעור מלמטה וקבע לו מסמרות מלמעלה מותר עשאו כמין כלבוס או כמין טס או כמין יתד או שחפיה כולו מסמורין כדי שיהלך עליהן : (כ) קושרו : (כא) ובצליחית : (כב) המוזהבת : (כג) ובצפירין : (כד) בשבת משום ר"ש אמרו אף במשקל אבן תקומה ולא שהפילה אלא שלא תפיל ולא שנתעברה אלא שלא תתעבר ותפיל : (א) ושבסנדלו : (ב) ליתן : (ג) בשבת : (ד) בו : (ה) ואם : (ו) ליתן לכתחלה : (ז) ואם נפלה : (ח) נוטל :

נוסחאות כ"י

א) שתי ידיו זו לזו רגול שלא יכוף ידו אחת ורגלו אחת ויקשרנו : ב) שלא יהו : ג) פטורה : ד) רבי אלעזר : ה) הנקטמין : ו) צמר :

אור הגניז

פרק ה [א] רבן שמעון בן גמליאל : [ב] בזנבו : [ג] המסומר : [ד] חפוי : [ה] הגירסא בכ"י הוא בזמן שאין בה בושם הא יש בה בושם ה"ז חייבת :

חסדי דוד

ברש"י דהכרית מתוספת' דהכא דכלהו שרי וכ"כ הרמב"ם בספ"ד וע"ש עוד פי' כל התוספתא זו : פרק ה רחלות יוצאות כבונות כו'. לפרושי מתני' אתא דקתני סתם שהוזות כבולות וכבונות ולא קפיד נמי לפרושי לבונין דקתני גבי זכרים משמע דפירושא דייקא כעולא דקאמר בש"ס עור שקושרין כנגד לבם מפני הזאבים וכיון שהלכה ברורה לא הם לפרושי דאילו לאידך ליפני דרב הונא ודרנב"י הו"ל לפרושי : מכנים אפי' עשרה חבלים וכו' כצ"ל ומלתא באפי נפשה היא וקאי אמתניתין דקמסיים בה ובלבד שלא יכרוך דאינו מובן כלל ובגמ' שם דף נ"ד מעיקרא פירשו לענין כלאים ובתר הכי מייתי לדשמואל דקאמר ובלבד שכשכורך החבלים בידו לא יצא ראש החבל מידו טפח והוסיפו עוד שם ממתניתא שגם החבל דביני ביני שבין ידו לבהמה לא תהא משולשל למטה אלא למעלה מטפח מן הקרקע ע"ש ותנא תוספתא נראה דכייל לתרוייהו בהדא דיתר מטפח דמסיים אכולה מלתא קאי : לא יצא הסוס בזנב שועל כו'. נ"ל דזמנין דמהני אבל אינו דבר ברור הלכך משום דרכי האמורי ליכא אבל לצאת בשבת הו"ל כקמיע שאינו מומחה : לא תצא אשה באסטמא וכו'. כ"ה בגמ' דכ"ז אבל הא דמחייבת חטאת ליתא התם ולפירש"י שם במלת אסטמה באמת קשה למה תחייב חטאת הלא מלבושא היא ולגניעת עבידא. ואם אסורה לצאת בה משום גזירה דילמא שלפא הואיל ואין מתגלה שערה עי"ז אבל חיובא ליכא ולפירוש הערוך דמייתי שם התוס' יש לייסב דנראה דאין זה לא תכשיט ולא מלבוש ובסיפא נ"ל כלל אמרשב"א וכו' שלמטה מן השבכה יוצאין בו למעלה מן השבכה אין יוצאין בו וכ"ס בגמ' וטעמא דכיון שהוא למטה אי שלפא מגליא שערה הלכך לא חייסי : יוצאה באבן תקומה וכו'. בדף ס"ו פירש"י שהאשה נושאתו עליה כדי שלא תפיל עוברה ובשלטי הגבורים פמ"ט כתב שהיא אבן שצבעה ירוק ונקרא איטיטי ובתוך מעי האבן הזאת יש אבן אחרת שהיא מורגשת בנקישה ע"ש אבל מה דמסיים הכא ואם נפלה תחזיר לא נזכר בגמ' : פרק ו יוצא אדם בקיסם כו'. לא הובא בגמ' הטעם למאי הוי והרמב"ם שהעתיקה בפי"ט דין י"ג כתורתה לא כתב ג"כ בזה ואפשר שהקיסם הוא של איזה סגוליי לכאב השיניים. ומ"ש שבסנדל אולי כשהסנדל רחב קצת תותבים קיסם מן הצד להדקו ברגל : יוצאין בפיקרין כו'. בפרק במה טומנין דף נ' פליגי רש"י ותוס' בפי' לדעת רש"י הוא צמר שנותנין ע"ג מכה וא"ש למה בעינן צביעה בשמן דלרפואה הוא ולדעת ר"ת הוא כיפה שיש בה שער ונותנה ע"ג הקרחה. ולפ"ז נ"ל הא דבעינן צביעה בשמן משום דדרכם היה לסוך גם שער ראשם בשמן :

מצפה שמואל

מצפה שמואל (ח) שם וירושלמי ספ"ד וגרסינן נמי לא אבל רש"י ל"ג וע"ש ריש פ"ד : (*ח) עי' מ"מ פ' כ"א מהלכות שבת הל"ב ושו"ע סימן שכ סעיף ט : (א) נא: וירושלמי פ"ה הל"א · (ב) (נב:) ועי' נד. וירושלמי שם הל"ב : (ג) (שם). וירושלמי פ"ה הל"ד : (*ג) בדפ"ס נשתבש תיבה זו שכתב שם המסרו והכוונה מסריכין כמו בנוסחת הגר"א : (ד) (נד.) ירושלמי שם הל"ג : (ה) (שם) : (ו) עי' ירושלמי פ"ה הל"ג : (ז) נא : (ח) נב : (ט) נד. : (י) שם וירושלמי פ"ה הל"ג : (כ) נג. : (ל) עי' ירושלמי פ"ו הל"ב : (מ) עי' ירושלמי פ"ה הל"ד : (נ) (נג. סד:) : (ס) (נט:) ועי' ירושלמי פ"ו הל"א : (ע) ירושלמי פ"ו הל"א. (פ) (נז): וירושלמי פ"ו הל"א : (צ) שם וירושלמי פ"ו הל"א : (ק) ס : וירושלמי פ"ו הל"ב : (ר) (ובגמרא הגי' ה' ו') : (ש) (סא:) ועי' ירושלמי פ"ו הל"ב כל הסוגיא : (*ש) עי' מיי' פכ"ו הל"ד ובמ"מ שם ובשו"ע סימן שח סעיף לג ובסימן שא סעיף כז דעת היש מי שאומר ועי' בת"ב : (ת) סב: ועי' ירושלמי פ"ו סוף הל"א בא"ם : (*ת) עי' שו"ע סימן שא סעיף יא ובהגהה שם : (א) שם : (ב) (נז:) : (ג) (סו:) : (*א) עי' מיי' פי"ט מהלכות שבת הל"ג ובכ"מ שם : (א) עי' ירושלמי פ"ד הל"ה ובק"ע שם : (ב) עי' סו. : (ג) נ. : (ד) שם : (ה) (הובא ברי"ף פ"ו ועי' בירושלמי פ"ו הל"ה ובפ"ז ה"ה) : (*ה) עי' מיי' שם ובמ"מ שם כל התוספתא : (ו) (עירובין קב:) וירושלמי שם פ"י הל"א :

מנחת בכורים

תוספת : קדירה. של חרס : על גבי קדירה. אף שהבלו מרובה משל מיחם ואית דגרסי אין נותנין מיחם על גבי קדירה ולא קדירה ע"ג מיחם מפני שמוסיפין חמימות זה לזה : בבצק. שנעשה מערב שבת : שיוחמו. גונן שבאחד מהם שנותן להחמים : שמורין. בחמימות שלהן שלא יצונן ויעמוד בחמימותו : טו את הצונן. שלא יחמו דנורינן אטו חמין שלא יצונן דאסור וכן גזרו כאן ובגמרא גרסינן רבי התיר להטמין את הצונן : שיזוב מימיו. דהי"ל מוליד מים ודמי למלאכה שבורא המים מהשלג : מרסק. בגמרא גרסינן נותן לתוך הכוס שמניח השלג או הברד בתוך יין לצנן ואף שמרוסק ממילא אינו חושש בזה :

פרק ה א רבי ישמעאל. אדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת כדכתיב למען ינוח שורך וחמורך ואמרו חז"ל דאסור לבהמה לצאת לרה"ר במידי דלא מנטרא ביה כגון נאקה באפסר אבל מידי דמנטרא ביה לא הוי משוי וקאמר כאן דד' בהמות הללו מינטרא באפסר ויוצאין בהן : והדלובקס. מין חמור הבא מלודי ובגמרא גרסינן החמור ולא גרסינן הדלובקס : למילת. שקושרין בגד סביבו כשהוא נולד שלא יטנף הצמר וע"ש שמתברין אותו בקרסים קרי ליה כבונות כמו תנתן כבנתי לבתי (גיטין דף ט"ו) : למילת. לעשות מהן כלי מילת : שהוזות. מבואר במשנה שאוחזין האליה שלהן למעלה שקושרין אותו למעלה וליכא דגלוי הוא כדכתיב (משלי ז') והנה אשה לקראתו שית זונה ונצורת לב ושית זונה נוטריקון דשהוזות : כבולות. מבואר במשנה שמכבשין אליה שלהן למטה וכבול הוא ליכא דלא עבדין פירי : ב אע"פ שקשור בו. מערב שבת דנהי דחמור יוצא במרדעת כמבואר במשנה היינו משום דמהני ביה לחמם אבל אוכף לא דמשוי הוא : לחממו. דאיהו נמי מהני לחממו : את המסרכה. גרסינן שקושרין תחת הראש כדי שאם עולה בהר לא תהא יורד המשוי שעליה למטה : לתחת זנבו. שאם יורד לבקעה לא תזוז המשוי על הראש והני אסור משום דנראה כעושה כן לשם משוי : ג במטוטלת. מרדעת והוא מכסה ככיפה שמכסה עיני האשה (ירושלמי הל' ג') : בחטרתו. גב היוצא על הגמל שקורין האר"ב : הכי גרסינן לפי לשון התוספתא התלוי בחטרתו שיכנס בה הרוח אבל יוצא הוא בקשורה בחטרתו שלא יכנס בה הרוח והכי פירושו שמכסין את הגמל דהוא בעל תטוטרת ודוחפין זא"ז ומקלקל העור שעליה לכן קושרין אותו שלא תכנס הרוח ויפסא מהר ולפעמים להיפך ובגמרא הגירסא לא יצא הגמל במטוטלת הקשורה לו בזנבו אבל יוצא הוא במטוטלת הקשורה בזנבו ובחוטרתו והיא היא אבל כשקושרין בזנבו כונס הרוח לתוכו ותלויה היא אבל כשקושרין בזנבו ובחוטרתו אינו נכנס הרוח לתוכו : עקוד. מבואר במשנה דלא יצא הגמל לא עקוד ולא רגול ומפרש כאן דעקוד שלא יכוף לאחוריו ידו א' ורגלו א' ויקשור או ב' רגלים ביחד וכנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא : ד בשיר. אצעדה סביב צוארו וטבעת קבוע בה ומכניסין בו החבל ומושכין הבהמה. בעלי השיר. כגון כלבים של ציידים וחיות קטנות שנותנים שיר בצוארם לנוי : יוצאין. אף בכרוכין סביב צוארן לנוי ולא למשיכה מ"מ מותר : ומזין עליהן. אם נטמאו הטבעות בטמא מת מזין הזאת שלישי ושביעי כשהן במקומן : וטובלין. מטומאתן שנטמאו דמקבלין טומאה כיון דאדם מושך בהן את הבהמה הוה כתשמישי אדם דמקבלין טומאה : מחולחלים. הלילן רחבים שיש חלל בדביקתן שנתן טבעת בתוך טבעת כמו שהוא רחב : לתוך ידו. ואין בו משום כלאים אם הם מב' מינים : שלא יכרוך ויקשור דאסור בכלאים : יותר מטפח. דדמי כשהוא נושא משוי ולא קא מתחזיא מאפסר הגמלים : ה בזנב שועל. שתולין בין עיניו שלא ישלוט בו עין : בזהורית. לנוי בעלמא : בחוסם. שחוסמין את פיה שלא תרעה בשדות אחרים : בקרסטולין. הוא טרסקל של מאכל שתולין בפיה ולרה"ר אסור אבל בחצר שרי ומיירי בקטנים שצוארן קצר וארכובותיהם גבוהים דאיכא צער לכן מותר לתלות בחצר אבל בגדולים דליכא אלא משום תענוג אף בחצר אסור : בכדדיהן. לקבל חלב הנוטף א"נ שהיו דדיהן גסים ונסרטין ע"ג קרקע לכן עושין להם כיס : בסנדל. של מתכת שעושין לה על רגליה שלא יזוקו בקרקע : אע"פ שמומחה. שנתמחה הקמיע וגם הגברא לאדם לא אתמחי לבהמה דאדם אית ליה מזלא ומרפא ליה אבל בהמה לית לה מזלא : זה חומר. בסנדל חמור בהמה מאדם דאדם יוצא בסנדל ולא בהמה אבל בקמיע שוין הן שהרי מומחה לבהמה נמי יוצאין בה וכל הני דתני אין יוצאין הוא משום דלאו שמירת גופה הוא אלא משוי וסנדל משום דלמא משתליף ואתי לאתויי : אגד. דליכא למיחש דלמא נפל ואתי לאתויי שבר. עצם שנשבר עושין בה דפין מכאן ומכאן וקושרין אותן והם מעמידים העצם שלא יטה אנה ואנה עד שהעצם מתחבר : המדולדלת. שיצתה מקצתה : ופוקקין. כמוכין או בצמר שלא ישמיע קול דאל"כ אסור לטייל אף בחצר : ו בעיר של זהב. תכשיט ירושלים מצויירת עליו והוא של זהב : חייבת חטאת. דמשוי הוא : פטורה. דתכשיט הוא רק דגזרינן דלמא שלפא ומחויא ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר : יוצאה. לכתחלה דמאן דרכה למיפק אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא : בטוטפת. המקיף מאוזן לאוזן : סרביטין. המגיעין עד לחייה : שהן תפורין. בשבכה דלא חיישינן דמשלפא שלא תגלה שערה ולכן יוצאין בהן (נ"ז) : ז באסטמא. היא מצנפת קטנה שקושרין השערות שיוצאין מקשוריה והוא מין לבד ואינו שוע טווי ואינה יוצאה לרה"ר : משום כלאים. דשוע טווי בעינן : ואינה מטמאה בנגעים. דגבי נגעים כתיב נמי בגד וילפינן מכלאים שוע טווי : בשבת. לרה"ר דלאו תכשיט הוא אלא משוי : עטרה לכלות. דגזרו עליהן שלא תצא בהן מחורבן ואילך משום צער (סוטה דף מט) : כלל אמרשב"א. בגמרא מבואר דפליג על כבול דהוא כיפה על ראשה תחת השבכה לת"ק יוצאין לחצר אבל לא לרה"ר ורשב"א ס"ל אף לרה"ר דכל שהוא למטה מן השבכה יוצאין בו וה"נ בגמרא יוצאין בכבול ובאסטמא לחצר רשב"א אומר אף בכבול לרה"ר כלל אמרשב"א כל שהוא למטה מן השבכה וכו' וכל שהוא למעלה מן השבכה וכו' : ח מסומר. סנדל של עץ אשר תוקעו במסמרים לחבר עור העליון והתחתון ופעם אחת היתה גזירה על ישראל ונחבאו כולן במערה ואמרו שאל יצא שום אדם פן יכירוהו אויבים ונהפך סנדלו של אחד מהם לפי שיכולין לגעלו כמו שירצו וניכר מי הוא לאחור ומי הוא לפנים והנכנס בסנדל הפוך נראה כאילו הוא יוצא וסבורין היו שמא יצא אחד מהם והרגו זא"ז בסנדליהן במסמרות שלהן שהן חזקים ונוחים להרוג בהן ולפי שהמעשה אירע בשבת לפיכך גזרו שלא יצא בסנדל המסומר בשבת וגזרו אף שלא לנעלו בתוך הבית אף ממטה למטה : נשרו רוב. אע"ג דאשתייר טובא וכגון שנעקרו וריעותן ניכר שאינו כברייתו. אי נמי אם נגממו לגמרי אז לא מהני רוב ובעינן שלא ישתייר אלא ד' וה' ולרבי שבע ויש מפרשים איפכא דבנגממו לגמרי ברובא מהני ובנעקרו בעינן שלא ישתייר אלא ד' וה' ולרבי שבע : טס. רחב או יתד חד מותר דמעין המאורע גזרו ולא באופן אחר : מלמעלה. בגמרא גרסינן שחיפהו בעור מלמטה והיתידות מלמעלה : ה"ג או שעשה לו מסמרות הרבה וכו' וכן הוא בגמרא : ט קמיע. אינו אלא לשון קשר דעיקרי סמנים נמי קמיע קרי להו : כל שריפא. ואז אתמחי קמיע זו לכל אדם ולא אתמחי גברא לרפאות בקמיע זו לכל אדם אא"כ ריפא ג' בני אדם בג' קמיעים דאז אתמחי גברא זה ולא אתמחי קמיע : שנכפה. לא תימא דאינו יוצא אא"כ בא עליו החולי כבר פ"א : קושרו ומתירו. ולא חיישינן דמחזיא שקושרו שלא לצורך רפואה ומתכוין להוציא תוס' ר"פ במה אשה : שלא יכפה. שלא ממשפחת נכפין ודוחק שלא יכפה והוא חולי הנופלין ר"ל : שאין בו סכנה. דהא מלבוש עליו כן דלריך לה מחמת חולי : בשיר. אצעדה : מראית עין. שלא יאמרו תכשיט הוא לו ולא מחמת חולי כלל : י הי בת חטאת. דמשוי וחסר כאן בתוספתא וה"ק וכן בכובלת וכן בצלוחית של פלייטון וכובלת הוא קשר של בשמים שאשה שריחה רע קושרת אותו כדי שריחה הבשמים יעביר את ריחה ולר"מ משוי הוא : ה"ג ור"א פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטין ולא גרסינן והכ"א ואי גרסינן ה"ג וחייבת חטאת דברי ר"מ וחכ"א אם יצתה פטורה ור"א אומר יוצאה לכתחלה דחכמים סברי תכשיט הוא ולרבנן אינה חייבת חטאת : חייבת. על הקשר : לא תצא. דלמא שלפא ומחויא אבל אינה חייבת חטאת מדרבנן הוא : בסבכה. צניף של ראשה דלא מחויא : בטסין. כל אלו דקתני הוא מיני מלבושין ולא גזרינן דלמא שלפא ומחוי : קורדוקיסין. הוא מין מנעל של רגל רחב ולא גזרינן דלמא נפל ואתי לאתויי (פסחים ס"ח) : באבן תקומה. הוא אבן שהולכת אשה משומרת שלא תפיל : פורפת. שמתעטפת בטלית ומגד א' יוצאה רצועה וקושרת אבן או מטבע כנגד הב' כרצועה שלה והם הוא דבר שאינו נטל בשבת אינו מותר אא"כ קשרה עליו מבע"י והכוונה לכך מפרש כאן דאם הוא דבר הניטל בשבת פורפת לכתחלה אף בשבת (ועי' ברש"י ד"ה הבנות) :

פרק ו א שבסנדלו. לתקן הסנדל ואין בזה משום איסור הוצאה : בשבת. דאיכא איסור הוצאה כיון דלא הוכן מע"ש : כתיתין. דבר רך שנותן בוקי לתוך הקב התקוק וראוי להלוך בו הוה כרגלו אבל אין בו בית קבול כתיתין אינו ראוי להילוך ולא יוצאין בו והגר"א לא גרס כתיתין דלענין טומאה הוא דאתמר במשנה אבל לענין שבת בבית קבול להנית בוקי כגי : הגדמין. כמין יד שעושין הגדמין כמו קב שעושה הקיטע לרגלו והגר"א גרס בהדיא כן קב הגדמין : ב בפיקרין. פשתן סרוק שנותנים על המכה : כיפה. נמר מנותן ור"ת מפרש כיפה שעל ראש הקרח עם שערות דנראין כשערות ראשו : בשמן. דלמכה קבעי להו ולא לרפואה אלא שלא ישרטו בגדיו את המכה : לא צבען בשמן. ולא כרכן ג"כ נהו מלבוש ניניהו אלא משוי בעלמא : ג עליהן. על הספוג והמוך דחשיבא דמשוי הוא ולא בטלי למכה : שלא יתן בתחלה בשבת. דאיכא איסור הוצאה : באגד. שמרטוטין ע"ג הרטיה של המכה דכיון דלא חשיב בטלי לגבי הרטיה ויוצאין בהם בשבת : וקושרו ומתירו דאינו קשר של קיימא : ואספלנית. מטלית של בגד שמושחין אותו במשיחה : מן האגד. ולא נפלה לארץ מחזירה למכה כמו שהיתה מונחת : לא יחזיר. אם נפלה על הארץ לא יחזיר למכה שמא ימרח : נוטלה. דמותר בטלטול

מחליקה מלמעלה ואם החליקה מלמעלה מחליקה מלמטה מגלה מקצת אכפלנית מכאן ומקנח את המכה וחוזר ומגלה מקצת אספלנית מכאן ומקנח את המכה ( ) לא (ט) [יקח] האספלנית מפני שבא לידי מירוח והממרח בשבת חייב חטאת: ד (ז) לא יצא (י) [אדם] בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו זה וזה (א) [אינן] מקבלין טומאה לא יצא [אדם] בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו זה וזה [א] אין מקבלין טומאה : לא תצא בהמה בזוג שבצוארה (יא) [אבל יוצאה היא] בזוג שבכסותה (יב) [זה וזה מקבלין טומאה זה חומר בבהמה שאין באדם לא תצא בהמה] בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה זה וזה אין מקבלין טומאה : ה (ט) מטלטלין עצי בשמים (יג) [להניף ולהריח בהם להולה מוללו ומריח בו לא יקטמנו להריח בו ואם קטמו פטור] ולא יקטמנו להצות בו שיניו (יד) ולא לפתוח [בו] את הדלת [מפני שהוא מתקן כלי] ואם קטמו חייב חטאת: ו (טו) [הרטנין] (י) יוצאין בסודרין שלהן ולא (טז) [הרטנין] בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדברו חכמים בהווה א"ר יהודה מעשה בהורקנוס בנו של ר"א (ב) שיצא בסודר שלו (יז) [לרשות] הרבים אלא שהיתה נימא כרוכה לו על אצבעו אמרו חכמים לא היה צריך : ז (כ) הרועין יוצאין בשקין שלהן ולא הרועים בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדברו חכמים בהווה א"ר יהודה מעשה בר' טרפון שיצא בלילי שבת לבית המדרש ונתנו לו סדין ואחזו בשתי ידיו ויצא בו מפני הגשמים (ל) (*ל) יוצאין (יח) [בסגור] ביריעה ובהמילה (יט) [בסקרוטיא] ובקטבוליא מפני הגשמים אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחלצת מפני הגשמים :

פרק ז א (א) אלו דברים מדרכי האמורי (ב) המסבר קומי (*ב) והעושה בלורית (א) [והמגבה] לגרגרן והמגררת בנה (ב) [בין] המתים והקושר (ג) [מטולטלת על ירכו וחוט אדום על אצבעו והמונה ומשליך צרורות לים או לנהר הרי זה מדרכי] האמורי המספק והמטפח (ג) והמרקד לשלהבת ה"ז מדרכי האמורי : ב (ד) נפלה (ד) [פת ממנו] אמר החזירו לי שלא תאבד ברכתי הניחו נר על הארץ (ה) שיצטערו המתים [אל תניחו נר על הארץ שלא יצטערו המתים] נפלו ממנו ניצוצות ואמר אורחין לנו היום ה"ז מדרכי האמורי היה מתחיל במלאכה ואמר יבוא פלוני שידיו קלות ויתחיל בה יבוא זה שרגליו קלות ויעבור לפנינו הרי זה מדרכי האמורי האומר [בחבית או בעיסה] יבוא פלוני שידיו מבורכות ויתחיל (ו) [בה] הרי זה מדרכי האמורי : ג הפוקק את החלון בסירה והקושר ברזל בכרעי המטה של חיה והעורך לפניה שולחן הרי זה מדרכי האמורי אבל פוקקין את החלון (ז) [בגלופרין] או בעמיר ונותנין לפניה ספל של מים וקושרין לה תרנגולת שתהא לה (ה) לצוות (ח) [ולא] מדרכי האמורי האומר (ו) ג) שחטו תרנגול זה שקרא (ט) [בערב] שחטו תרנגולת זו (י) [שהיא קורא] כזכר האכילוה כרבלתא שהיא קורא כזכר ה"ז מדרכי האמורי (יא) [קרא עורב ואמר לו צרח קרא עורב ואמר לו חזור לאחוריך] הרי זה מדרכי האמורי : ד האומר אכול תמרה (יב) חזרת זו שתהא זוכרני בה (יג) [אל תאכילני פני ברקי' (ז) ד) תישן] בארונו של מת (יד) [שתראני] בלילה אל (טו) ה) [תישן] בארונו של מת שלא תראני בלילה הפך את חלוקך שתהא חולם חלומות טובות אל תהפוך את חלוקך כדי שלא תהא חולם חלומות שב על (טז) [המכביד] שתהא חולם חלומות (יז) אל תשב על (יח) [המכביד] שלא תהא חולם חלומות ה"ז מדרכי האמורי : ה (ח) האומר אל תשב על המחרישה שלא תכבד עלינו מלאכה [אל תשב על המחרישה שלא תשבר] הרי זה מדרכי האמורי ואם בשביל שלא תשבר [ודאי] הרי זה מותר האומר אל תפשל (יט) [ידך לאחורך] שלא נאסר עלינו מלאכה ה"ז מדרכי האמורי : ו (כ) [התוסס אור] בכותל ואומר הדא ה"ז מדרכי האמורי אם מפני ניצוצות [הרי זה] מותר השופך מים לרשות הרבים ואמר הדא ה"ז מדרכי האמורי (ט) אם מפני עוברין ושבין ה"ז מותר (כא) הזורק ברזל לבין הקברות ואמר הדא [ה"ז מדרכי האמורי אם מפני חרשין ה"ז מותר] : ז הנותן מקל של אוד וברזל תחת ראשו ה"ז מדרכי האמורי אם בשביל לשמרה [הרי זה] מותר המצוחת לתנור שלא (כב) [תנפל] הפת (י) והנותנת קסמין באזני קדרה שלא תהא מרתחת ושופעת לאחוריה הרי זה מדרכי האמורי (כ) אבל (כג) [נותנת] קסמין של תות וזכוכית בקדרה בשביל שתבשל מהרה אבל אסרו חכמים בזכוכית מפני סכנת נפשות : ח (ל) המשתקת לעדשים (כד) ו) [והמצננת לאורז והמטפחת לנר] ה"ז מדרכי האמורי נפל נחש ע"ג מטה ואמר עני הוא וסופו להעשיר עוברה היא יולדת זכר בתולה היא נישאת לאדם גדול הרי זה מדרכי האמורי : ט (מ) המושבת אפרוחין ואמרה איני מושבתן אלא בבתולה איני מושבתן אלא ערומה איני מושבתן אלא בשמאל (נ) איני מושבתן אלא בי תרי והמקדש בתרי והמשלח בתרי והאומר הוסיפו על השולחן ה"ז מדרכי האמורי (כה) [הנותנת] ביצים ועשבים בכותל (ס) וטחה בפניהם ומונה (כו) [שבעה] ואחד ה"ז מדרכי האמורי : י הכוברת אפרוחים בכברה (כז) [והנותנת ברזא] בין האפרוחים הרי זה מדרכי האמורי (ע) אם מפני הרעמים (כח) [ואם] מפני הברק הרי זה מותר :

פרק ח א (א) האומר (א) [וממיא ומציא] ה"ז מדרכי האמורי ר' יהודה אומר (ב) ז) אומרין ימיא ומציא (ב) האומר דגן [קרין] ה"ז מדרכי האמורי ר' יהודה אומר (ג) [דגון על שם דגון] עבודת כוכבים שנא' (שופטים טז) לדגון אלהיהם : [א] האומר דני דניה ה"ז מדרכי האמורי ר' יהודה אומר (ד) [על שם דן] עבודת כוכבים שנאמר (עמוס ח) חי אלהיך דן וחי אלהיך באר שבע : השואל במקלו ואומר אם אלך ואם לא אלך הרי זה מדרכי האמורי אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר

הגהות הגר"א (ט) יקנה : (י) עבד : (יא) ולא : (יב) ולא : (יג) להריח בהן ולהניף בהן לחולה ומיללו ומריח בו וקוטמו ומריח בו : (יד) ואם קטמו פטור : (טו) ההרטנים : (טז) ההרטנים : (יז) ברשית : (יח) בסגום : (יט) באסקרוטין : (א) והמגביה : (ב) לבין : (ג) מטוטלת : (ד) פתו מפיו : (ה) כדי : (ו) בעיסה או בחביות : (ז) בגלופקרין : (ח) ואינן : (ט) ערבית : (י) שקרא : (יא) האומר לעורב צרח ולעורבתא שריקי והחזירי לי זנביך לטובה : (יב) זו : (יג) אל תאכילני לפני רבים : (יד) שתראוהו : (טו) תחשיך : (טז) המכבר : (יז) מובות : (יח) המכבר : (יט) ידיך לאחוריך : (כ) החותה אוד : (כא) הזורק ברזל בין הקברות ואמר הדא ה"ז מדרכי האמורי אם מפני עוברים ושבים מותר : (כב) תיפול : (כג) נותנים : (כד) והמציצת לאירז והמציוחת לגריסין : (כה) הקובעת : (כו) שבעים : (כז) ונותנת ברזל : (כח) או : (א) האומר גד גדי וסינוק לא אשכי ובשכי : (ב) אין גד אלא לשון ע"ג שנאמר העורכים לגד שולחן האומר דגון דגון : (ג) אין דגון אלא : (ד) אין דן אלא :

אור הגנוז

פרק ו [א] מקבלין טומאה : פרק ח [א] ולשמחה :

נוסחאות כ"י

א) מקבלין: ב) בן הורקנוס: ג) סקלו תרנגולת: ד) נשיך: ה) תישק: ו) והמציצת לאין והמטפת לנר: ז) וקדרון:

חסדי דוד

יוצאין בסגד כו' יונאין באספלנית וכו' שע"ג המכה ואם נפל לא יחזיר כו' ריי"א אם התליקה מלמטה דוחקה למעלה אם החליקה מלמעלה דוחקה למטה וכו' כצ"ל ועיין בגמ' עירובין דף ק"ב ובדברי הרי"ף פ"ו :

פרק ז אלו דברים וכו' המספר קומי וכו'. מדברי רש"י ז"ל בשלהי סוטה משמע כי מספר קומי הוא דמגית בלורית מאחריו וא"כ שניהם ענין אחד הוא ומתוס' זו מוכח כי הם תרי מילי נינהו וכ"כ הרמב"ם רפ"א מהל' ע"א : נפלה פת ממנו כו' שיצטערו המתים. כלומר שידעו בצערנו והו"ל דורש אל המתים : היה מתחיל וכו' יבא פלוני שידיו קלות וכו'. דוקא אם אמר בלשון זה דנראה דהיינו אומר הלא לניחוש ולא אסור לאפוקי אם אומר יבא פלוני שידיו קלות ויעשה בשבילי המלאכה כדי שתעשה במהרה א"נ פלוני שרגליו קלות ילך בשליחותי במהרה וכיוצא בזה בלי ספק דמותר הוא : הפוקק את החלון בסירה כו'. קאי על היולדות כדמסיים ולפי שיהי' לה שמירה מן המזיקין והכשופים עושים דברים הללו שפוקקין החלון בסירה כלומר בקוצים לומר קוצים בעיניהם של המזיקים שלא יוכלו ליכנס וכן עריכת השלחן הוא שהיו עושין כן בליל המילה למזל התינוק לנחש שיולד במז"ט ושלא יחסר לחמו והספל של מים שהזכיר אולי הוא ע"ד סגולה שההבטה התמידית בספל של מים מונע לה רבוי הדמים שלא יפתח המקור יותר מדאי וקשה לה וכמדומה לי שכן ראיתי כתוב בשם חכמי הטבע וזכר לדבר בגיטין דף ס"ט לדמא דאתי מנחירא ליתזי את המים וכו' וקשירת התרנגולת הוא משום שמירה דג' צריכין שמירה ותיה הית אחת מהם וכדי שלא תצאר שעה אחת בלי צוותא ובחרו לנקבה בתרנגולת : האומר שחטו תרנגול זה כו'. עי' בגמ' ספ"ו ויש שם שנויים בנוסחא. והנה איסור זה נמצא ברמב"ם בפי"א מהל' ע"ז ובאמת בצוואת ר"י חסיד איתא תרנגולת שקראה כמו תרנגול יש לשוחטה מיד וכן כל דבר שנוי יסירנו מן הבית ועי' במהרי"ל סי' קי"א שכתב בשם גדול לתרץ דבריו שלא יסתור דברי הגמ' ואין דבריו נראים כלל אבל באמת טעמו הוא כי יש להסיר כל דבר מבית שיוכל לבוא מכשול מזה פן יתעו ב"ב בזה : האומר אכול תמרה חזרת כו'. נראה דתמרה הוא מלשון תמרות של אלתן וכו' דבמשנה פ"ד דמעשרות ופירושו כמין גרגרים שבתוך הלין של חזרת. ואולי לקח זה לניחוש משום דחזרת נקראת חסא כשם שאתה לוקח מידי פנימית החסא כן תהיה אהבתי בקרב לבך. ואל תאכילני ברקית נראה שהוא מלשון ברקאי כלומר אין רצוני שתהיה מאכילני משלך מיד בפני השתר שאינו סימן טוב כאילו אני מגפה לשולחנך : התוסס אור בכותל ואומר הדא כו'. נראה דפי' חדא כההיא דנעשה בשרו חדודין חדודין וה"פ שנותנין לו ניצוצות של אור בכותל ולוקח לו זה לניחוש ולדבר רע וזהו כאילו מפיק פולסא דנורא באפי' ומחמת זה אומר חדא כלומר שנעשה בשרו חדודין חדודין מרוב הצער ה"ז מד"א אבל אם ירא מפני הניצוצות שמא תפול דליקה בכותל מותר ולא גזרינן וכן השופך מים לרה"ר ומתפחד מזה פן הבית בזה עליו שד ונעשה בשרו חדודין ה"ז מד"א וכן מי שזרק ברזל שלא כוונה בין הקברות ואמר חדא כי ירא פן יכעסו עליו המתים אסור מפני דרכי האמורי : המצוחת לתנור שלא תנפל הפת כו'. מכאן ואילך נקטינהו בלשון נקבה לפי שכן מלאכות שרגילות הנשים לעשותן והיה לכן לניחוש : נפל נחש ע"ג המטה כו'. בפ' הרואה אמרינן הרואה נחש בחלום פרנסתו מזומנת לו ע"ש ברש"י וזה בחלום דוקא שהוא א' מס' בנבואה אמנם לקחת ניחוש מזה בהקיץ שאם נפל על מטת עני שהוא יתעשר ואיך שתלד זכר או שתנשא לגדול הדור אסור : והאומר הוסיפו על השלחן. אולי שזה שמוסיף להביא פת שלימה אחר האכילה שיש בו משום העורכים לגד שלחן. ומ"ש שבעים ואחד אפשר משום דעד שבעים יפול הגרעון והפחת כמו פרי התג שהיו פותחין והולכין אבל כשעבר אחד נקיט ליה לניחוש דטוב לא יפחתו :

פרק ח האומר יממיא ומציא כו'. בגמ' איתא אסכי ובושכי ופירש"י ז"ל יום ולילה ונראה דכוונת האומרים כן הוא לומר שהיום הוא הראשון והלילה הולך אחריו וזה מדרכי האמורי כי בישראל היום הולך אחר הלילה והאומר להיפך הוא מחלל קדושת ליל השבת : האומר דגן קרין וכו'. נראה דקרין הוא מלשון קרן אורה ומנחש בזה כי דגנו יהיה ברור ובהיר ור"י אוסר משום ע"ז : השואל במקלו כו'. אין זה ענין למה דאמרו

מצפה שמואל (ז) ירושלמי שם : (ח) (נח.) וירושלמי פ"ו הל"ט וע"ש הל"א : (ט) (ביצה לג:) : (י) (קמז.) : (כ) (סב) : (ל) (נדרים נה:) : (*ל) עי' מיי' שם הל"ז טוש"ע סימן שא סעיף כא : (א) ילקוט פרשת אחרי ועי' תשובת רשב"א סימן תמג ומהרי"ק שרש פ"ח וע"ש דף סז וירושלמי ספ"ו : (ב) עי' ב"ק פג וסוטה מט וירושלמי פ"ו הל"א ובמסכת ע"ג פ"ב הל"ב : (*ב) עי' ב"י יו"ד סימן קעח מ"ש מתוספתא זו (ג) עי' בס' מגדול עוז להגאון ר' יעקב עמדין בס' בית מדות דקפ"ו בענין זה: (ד) עי' סנהד' סה: (ה) (ילקוט פ' אחרי בני' שהתחילה לאות) : (ו) רש"י והרמב"ם פירשו כעורב ול"נ כשירב אחד יותר מאחר חבירו ועי' (סז:) : (ז) עי' בספר מ"ע להגאון רי"ע דף קפו בחלק בית מדות שם הגירסא לדבוק בארונו וכו' אל תדבק. (ח) שם הגירסא אל תשבית המחרישה (פירוש שפוסק מלחרוש) : (ט) (פירוש שלא יעברו האנשים לפני פתחו) : (י) ע"ש להגאון רי"ע הגירסא כדי שתהא שופעת : (כ) סז : (ל) שם (מ) עי' ילקוט פ' אחרי : (נ) עי' בסידור הגי"ל כדי שלא יהא מוזרני : (ס) (סז:) : (ע) עי' להגאון רי"ע הגירסא הנותנת ברזל בין האפרוחים שלא ימותו מפני הרעמים או מפני הברק ה"ז מדרכי : (א ב) שם וירושלמי ספ"ו :

מנחת בכורים

בטלטול : לא יתקננה. אף בתיקון שאין בו איסור מלאכה לצורך מ"ש : מחליקה מלמעלה. למטה שיכוסה למטה אבל פירשה לגמרי לא אף אם לא נפלה על הארץ : לא יקנח האספלנית גרסינן וכן בהגהות הגר"א : ד אדם. עבד של אים והגר"א הגיה כן בהדיא דדילמא מפסקי ואתי לאתויי : בזוג שבכסותו. ולא גזרינן דלמא מיפסק : זה וזה מקבלין טומאה. גרסינן שתכשיט הוא ותכשיט דאדם מקבל טומאה : בחותם. שעשה הרב לעבד לסימן שהוא עבד ובשל מתכת דקפיד עליו רבו דחיישינן דילמא מיפסקא ואתי לאתויי שיקפיד עליו רבו : ולא בכסותו. אף דהריג דליכא משום חששא דמפסקא מ"מ לא פלוג דלא דמי לזוג דישנו בכל בגד ולא אטרחוהו למפסקא אבל חותם שאינו בכל בגד לא פלוג רבנן גאמרו אף בהריג חיישינן דדילמא מפסקא (תוס' ד"ה הב"ע) אבל של טיט דלא קפיד עליו רבו מותר אף בצוארו דאם יופסק לא יטלנו בידו שלא קפיד עליו רבו : אין מקבלין טומאה. דאף דבשל מתכת איירינן מ"מ לאו לנוי עביד שיהא טמא משום תכשיט וכלי תשמיש נמי לא הוה. אבל בזוג תכשיט הוא אע"ג דלית העינבל בתוכו ואינו משמיע קול : ה"ג ולא בזוג שבכסותה. וכסותה היינו מעילין שעשוי לסוסים שלא יטנפו : זה וזה אין מקבלין טומאה. גרסינן דכיון דלבהמה עבידא אינו מקבל טומאה כשהן בלא ענבל דאינו משמיע קול אבל כשהן בענבל אמרינן בגמרא דאף בבהמה טמאין משום השמעת קול דהוה כלי מתכות וטמאין אף תשמיש בהמה : זה חומר. שאינה יוצאה בזוג שבכסותה ג"כ משא"כ באדם : ה להניף. לגל על החולה להקר מהחמימות שבו : לא יקטמנו. הכי ס"ל נר"א דכיון דאם קטמו לבלי חייב חטאת בקוטם להריח גזרו רבנן אבל רבנן ס"ל דבקיטם לחצות בו שיניו הוא שבות דלא הוה תיקון כלי אלא בדרך חתיכה ולהריח מותר לכתחלה בין בקשים בין ברכים והכי מוקמינן בגמרא בביצה (דף ל"ג ב') כר"א ולא כרבנן ולגירסת הגר"א אתיא כרבנן : ו הרטנין. על שם מקום ובערוך פי' הרלים : שלהן. שמונח על כתפיהם ואף דלעיל בפ"א הלכה ה' מבואר דאם יצא חייב חטאת היינו בטלית שאינו דרך מלבוש אבל סודר שהוא דרך מלבוש מותר : על אצבעו. שלא ישמט כולו מעל הכתף (קמ"ז א') ומייתי לה הכא איידי דתנא לקמן הרועין ודברו חכמים בהווה : ז בשתי ידיו. שאינו דרך מלבוש וכיסה בו דברי כיון דמכסה מהגשמים הוה כמלבוש : בסגור. בגמרא גרסינן בסגוס (נדרים נ"ה) כנוסחת הגר"א וכולן מין מלבושין יש מהן של עור ויש מהן של בגד וסגוס עבה יותר מן שק : בסקירטיא. מלבוש של עור. ובקטובליא. עור שלוק : מפני הגשמים. דדרך לצאת בהן מפני הגשמים וה"ה שלא בגשמים מותר כיון דמלבוש הוא : לא בתיבה. דאינו דרך מלבוש :

פרק ז א אלו דברים. לפי דמבואר במשנה בסוף פ' במה אשה יוצאין בבן של שועל וכו' והכ"ה אף בתול אסור משום דרכי האמורי קתני כאן כל מה שאסור משום דרכי האמורי : קומי. לפני המגיה מאוזן לאוזן: בלורית. שמניח מלגלה שער ראשו באמצע ומשייר ונעשה בלורית והנכרים עושין כן להוקה : והמגבה לגרגרן. שמגביה לגרונו ומהלך בקומה זקופה כדרך האמורים : מטוטלת. כמבואר לעיל דהיינו מרדעת וכגון כר קטן וכשאדם עושה כן הוא מן דרכי האמורי : לשלהבת. שעושין הדברים הללו לומר שיבול אי נמי לאיזה סימן אחר שהיה להם בזה : ג בסירה. בקוץ שתוחב קוץ בחלק הפתוח לבהום ודרך האמורי לעשות כן לאיזה דבר להצלחה : של חיה. של יולדת : לפני השולחן. לפני החיה והוא למאכל רוסין ושדין שלא יפגעו בה : ספל של מים. מותר ליתן לפני היולדת שתרחוץ מיד כשתקום מפוס רוח רעה כמבואר ביומא בפ' בתרא ולא תגע בידים טמאות לפה ולעין דמזיקי לה ואין בו משום דרכי האמורי : לה. להיולדת : לצות. בצוותא יחד ומחמת קריאת התרנגולת לא תפחד בשינה אז מותר : ולא מדרכי האמורי. שאין כוונתו משום דרכי האמורי רק שיהיו בצוותא א' : שקרא בערב. איתר יותר מאחר תרנגולין א"נ שקרא כעורב : כרבלתא. מן התרנגול מאכילין לתרנגולת ושוב לא תקרא : צרח. כשהיא קורא אומר לו כן מפני שהוא מבשר לו בשורות ולוחש לו להם זה ובגמרא גרסינן נמי ולעורבתא (נקבה) שריקי חזור לאחורך. כלומר שיחזור לו זנבו יהיה לסימן טוב לו וכן הגיה הגר"א בהדיא : ד שתהא זוכרני בה שיעשה לו איזה טובה ובילקוט הגירסא אכול כמית בחורת שתהא מבריא בה (ופי' הזית רענן שאומר להבירו שיאכל המר של החזרת כדי שיבריא גם הוא) אל תאכילנה מפני ברקית ופי' שלא יאכל המר והחזרת מפני ברקית והיא אולי סמיות עינים (עי' נוסחות אחרות הנמצאות בילקוט) ולהגר"א דלא גרס לה אתיא כפשוטו : ה שלא תשבר. ובאמת אינו נשבר בישיבה רק לסימן אומר כן : שלא תשבר ודאי. דאם חושש באמת שישבר מותר לומר כן : שלא תאסור. שיהיו ידינו אסורות מלעשות מלאכה שלא נוכל לעשות מלאכה ונהיה כמו אסורים : ו התוסס. אולי התוטש גרסינן שחוטט מקל באור. בכותל חדא. לאם היא שלא יברוח הכותל אסור : מפני ניצוצות. שמועיל בודאי אין בו משום דרכי האמורי : עוברין ושבין שלא יוזק להם ומועיל בודאי מותר לנחוש דכל דבר שמועיל לרפואה אין בו משום דרכי האמורי : מפני חרשין. מכשפין שלא יזיקוהו בכשפיו וזה מועיל בודאי מותר : ז של אוד. שישרף גלם : לשמרה. שמרבין דעכין ורוצה לשמרם מותר לבנית תחת ראשו : המצוחת. שמצוחת בקול לאותן העומדין שם ושמבי שלא תפול הפת הנדבק בתנור : ושופעת לאחוריה שלא ישפך מן הקדירה לחוץ כדרך הקדירה שמלאה ברתיחה ונשפך לצדי הקדירה : בשביל שתבשל. דס"ל כחומץ הזק וממהר לבשל : מפני סכנת נפשות. שלא יבלע מן הזכוכית בעת האכילה : ח המשתקת. המשתקת כל העומדים ומהני לבישול עדשים : והמצוחת לאורז. גרסינן ובגמרא גרסינן נמי המצוחת לגריסין : והמטפחת לנר. בגמרא המקדרת לכותה : עני הוא. אם נפל למטה של עני אומר כן וכן למטה של עוברה אומר יולדת בר ולמטה של בתולה אומר שתנשא לאדם גדול : ט איני מושבתן. האפרוחים : אלא בבתולה. שבתולה מושבת התרנגולת על הביצים שיצאו אפרוחים והיא למזל טוב : בשמאל. ביד שמאל והוא להצלחה יותר : במקדש והמשלח בתרי. כענין שמשתקין בתם וחסר ועושה לסימן אם יפול תרי היא למזל ואם לאו אינו למזל וכן המקדש בעת הקידושין לאשה עושה כן או בעת הגירושין או בילוח אחר והיא כדרך קוסם קסמים המבואר בסמ"ג : ביצים. קליפי ביצים קובעתן בכותל בפני האפרוחים שלא ימותו : וטח. ובגמרא המגיס בפני האפרוחים : ומונה שבעים ואחד. גרסינן בגמרא שמונה למזל שיגדלו האפרוחים : י בכברה. לסימן שיגדלו וכן בברזא : ברק. שלא יזיקום ומועיל בודאי כי כן הטבע שהברזל מוכך אליו הרעם : מותר. ואין בו משום דרכי האמורי :

פרק ח א בנוסחת הגר"א גד גדי. השמזל מזל ועיף אל תהי : יממיא ומציא. מיני לחשים נינהו אי נמי על שם יום ולילה ולגירסת הגר"א אישכו ובישכו וכן בגמרא והיינו יום ולילה : אומרין. דמועיל בודאי: דגן. על שם דגון ויש בזה משום איסור עבודת כוכבים: דני. ועובר על לאו דלא ישמע על פיך ושם אלהים אחרים

שנאמר (הושע ד) עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו: ב (ג) האומר מרפא הרי זה מדרכי האמורי ר' אלעזר ברבי צדוק אומר (ה) [אין אומרים מרפא מפני ביטול תורה של בית ר"ג] לא היו אומרים מרפא (ו) [מפני דרכי האמורי]: ג האומר יתיר ונותר הרי זה מדרכי האמורי ר' יהודה אומר לא יהא לו בביתו יתיר ונותר (ד) האומר אשתה ואותיר ה"ז מדרכי האמורי שתו והותירו לא מדרכי האמורי (ז) [שתו והותירו חמרא לחייכון] לא מדרכי האמורי (ה) מעשה בר' עקיבא שעשה משתה לבנו על כל חבית וחבית שפתח (ח) [אומר חמרא לחיי רבננא ולחיי תלמידיהון]: ד האומר (ו) לאו לאו (ט) [ה"ז] מדרכי האמורי אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר (י) שנאמר (איוב כא) [ויאמרו לאל סור ממנו וגו'] הקושר חוט [ע ג] אדום ר"ג אומר אינו מדרכי האמורי ור"א בר צדוק אומר הרי זה מדרכי האמורי (יא) [ג] אל תעבור [ג] שלא תפסוק אהבתנו הרי זה מדרכי האמורי ואם מפני (יב) [כבוד] ה"ז מותר: ה איזהו מנחש (ז) האומר נפלה מקלי מידי נפלה פתי מפי קרא לי איש פלוני מאחרי קרא לי עורב נבח בי כלב עבר (יג) נחש מימיני ושועל משמאלי ופסק צבי את הדרך לפני אל תתחיל בי שהרי שחרית הוא ור"ח היא ומוצאי שבת הוא: ו (ח) איזהו מעונן רבי ישמעאל אומר זה המעביר על העין (יד) ר"ע אומר אלו (טו) [נותני עתים] כגון אלו (טז) [שאומרים] (ט) היום יפה לצאת היום יפה ליקח היום חמה נחפית למחר גשמים יורדין [כדון] אלו שהן אומרין למודי ערבית שביעית (יז) [להיות יפות ועקודות קטנות] להיות רעות [וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים]: ז (י) סוקרין את האילן בסיקרא וטוענין אותו באבנים ואין חוששין [לא] משום שביעית ולא משום דרכי האמורי: ח (כ) ממשיכין יין ושמן בצנורות לפני חתנים (יח) [ולפני כלות] ולא מדרכי האמורי (ל) מעשה ביהודה והילל בניו של ר"ג שנכנסו לכבול והמשיכו אנשי העיר לפניהם בצנורות יין ושמן: ט (מ) שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי שנאמר (ירמיה לד) בשלום תמות ובמשרפות וגו' כשם ששורפין על המלכים כך שורפין על הנשיאים אבל לא על הדיוטות ומה הן שורפין עליו מטתו וכלי תשמישו מעשה שמת ר"ג הזקן ושרף עליו אונקלוס הגר יותר משבעים מנה: י (נ) עוקרין על המלכים ולא (יט) [משום דרכי] האמורי (ס) כל עקור שיש בו טריפה אסור באכילה ומותר בהנאה שאין בו טריפה מותר באכילה ואצ"ל בהנאה איזהו עקור שיש בו טריפה מן הארכובה ולמעלה שאין בו טרפה מן הארכובה ולמטה (כ) [מבעיתין לעוות] ולפוקה ולא מדרכי האמורי (ע) עמד עצם בגרונו נותן על (כא) [ראשו] מאותו המין (כב):

יא אלו (פ) דברים המותרין היה מתחיל במלאכה נותן שבח והודאה לפני המקום בחבית (כג) [או בעיכה מתפלל הוא] שתכנס בהן ברכה ואל תכנס בהן מארה (צ) מעבירין (כד) על גבי (כה) [מעיין] בשבת רשב"ג אומר בדבר הנוטל בשבת לוחשין על (כו) [העין ועל הנחש ועל העקרב] ואין לוחשין בדבר שדים ר' יוסי אומר אף בחול אין לוחשין בדבר שדים וכן היה ר' יוסי אומר אין לך בכל הכרכים רעים (כז) [מסורמיין] שכל זמן שאדם רע קוראין אותו (כח) [סורמי] (ק) אין לך בכל הנכרים קשה יותר מאמוריים שכל (כט) [האדם] קשה קוראין אותו אמורי: יב ר' נהוראי אומר אין לך אדם בכל הכרכים מתון (ל) [יתר מסדומיים] וכן מצינו שחזר לוט על כל המקומות ולא מצא מתונה כסדום שנא' (בראשית יג) אברם ישב בארץ [כנען] וגו' (לא) [ר"ש בן גמליאל] אומר אין לך בכל עממין מתון יותר מאמוריים (ר) וכן מצינו שהאמינו במקום (לב) [דגלו] לאפריקי ונתן להם המקום ארץ שיפה כארצם והיתה א"י (לג) [נקרית] על שמן:

פרק ט

א (א) (*א) הגוזז מן הבהמה מן החיה ומן (ה) [העופות] (ב) אפילו מן השלח (*ב) מלא הסיט כפול הרי זה חייב [יש (ג) הולקים בחזיר בין חטטרתו לשאר גופו]: ב (ד) המיסך (ב) [שלשה] חוטין בתחלה ה"ז חייב (ה) ר' יהודה אומר אף (ג) [השרביט] והמדקדק ע"ג אריג כל שהוא ה"ז חייב הצד חלזון (ו) והפוצעו (ד) [הרי זה חייב שתי חטאות]: ג כל אבות מלאכות שבתורה ( ) עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת (ח) כל המקלקלין פטורין חוץ מן החובל ומבעיר בשבת: ד (ט) גר שנתגייר (ה) [בין העו"ג ועשה מלאכה בשבת ר"ע מחייב] ומונבז פוטר והדין נותן שיהא פטור הואיל ושוגג חייב חטאת ומזיד חייב כרת מה מזיד אינו חייב עד שיבא לכלל ידיעה אף שוגג (ו) [לא יהא] חייב עד שיבא לכלל ידיעה אמר לו ר"ע מוסיף אני על דבריך מה מזיד אינו חייב עד שיבא לכלל ידיעה בשעת מעשה אף שוגג לא יהא חייב עד שיבא לכלל ידיעה בשעת מעשה א"ל כ"ש שהוספתה (ז) אם בא לכלל ידיעה בשעת מעשה אף הוא אינו שוגג אלא מזיד: ה (י) השוכח את התורה ועבר עבירות הרבה (ח) [חייב על כל אחת ואחת כיצד] היה יודע שיש חלב ואמר אין זה חלב שחייבין עליו היה יודע שיש דם ואמר אין זה דם שחייבין עליו חייב על כל אחת ואחת ר"ש בן אלעזר אומר (כ) כל שהוא כיוצא בו [א] כשר להצניעו והוכשר (ט) [לו] להצניעו והצניעו ובא אחר והוציאו (י) הרי זה חייב (יא) [ואי אפשר לו להצניעו יכול להוציאו אפשר לו להצניעו ומצניעו] ובא אחר והוציאו הרי זה חייב: ו (ל) המוציא מורסן לאכילה כגרוגרת לבהמה

הגהות הגר"א

(ה) של בית ר"ג לא היו אומרים מרפא: (ו) בבהמ"ד מפני ביטול תורה: (ז) וחיי לפום רבנן: (ח) אמר חמרא וחיי לפום רבנן ולפום: (ט) אינו: (י) שנאמר לא אוסיף ולא אקלל: (יא) האומר: (יב) הכבוד: (יג) בו: (יד) מיני זכור והכ"א זה האוחז את העינים: (טו) המחשבים עתים לשעות: (טז) שהן אומרים: (יז) חטים יפות ועקורי קטניות: (יח) וכלות: (יט) מדרכי: (כ) מבעיתין לעוזית: (כא) קדקדו: (כב) ואומר חד חד נחית בלע בלע נחית חד חד לאירדה לימא הכי נגעלתה מחם נגעלתה בתרים שייא שייא: (כג) ובעיפה מתפלל לפני המקום: (כד) כלי: (כה) עין: (כו) הנחשים ועל העקרבים: (כז) יותר מסדומים: (כח) סדומי: (כט) זמן שהאדם קשה: (ל) יותר מסדום: (לא) ר"ג: (לב) ודלגו: (לג) נקראת: (א) העוף: (ב) שתי: (ג) השובט: (ד) אינו חייב אלא אחת ר"י אומר חייב שתים שהיה ר"י אומר פציעה בכלל דישה א"ל אין פציעה בכלל דישה: (ה) וגר שנתגייר בין הנכרים ותינוק שנשבה לבין נכרים ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא אחת וחייב על הדם א' ועל החלב א' ועל העבודת כוכבים א': (ו) אינו: (ז) א"ל: (ח) אינו אלא אחת וחייב על החלב א' ועל הדם א': (ט) כיוצא בו: (י) בשבת: (יא) המאת וכל שאינו כשר להצניעו ואין מצניעין כמוהו והצניעו:

אור הגנוז

[ג] האומ: [ג] בינותינו: פרק ט [א] ואי אפשר לו להצניעו יכול להוציאו ואפשר לו להצניעו ומצניעו ובא אחר והוציאו הרי זה חייב. אופן זה לבד נמצא בכ"י:

חסדי דוד

נסנהדרין פ' ד' מיתות מנחש זה האומר מקלי נפל מידי כי לקמן בפירקין הלכה ה' תנינן להא בהדיא אבל פירושו במ"ש הרמב"ם בפי"א דין ז' יש מי שנושא מקל בידו ונשען עליו ומכה בו עד שתפנה מחשבתו ומדבר הוא שהנביא אומר עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו ע"כ ומכאן נפ"ל להרמב"ם ז"ל: האומר לאו לאו כו'. אפשר דזה דרך ניחוש בגאוה וכגודל לבב שלעולם כשמבקשים ממנו לעשות איזה דבר אפי' שבדעתו לעשות כן הוא משיב לאו לאו להראות שאינו מוכרח לשמוע לבום אדם א"נ כשמספרים בני אדם איזה דבר לעולם הוא סותר דבריהם ולא יודם על האמת וכל זה מדרכי האמורי: הקושר חוט ע"ג אדום כו'. אולי זהו מה שראיתי כשאירע לאדם מין חולי במו ניפות אדום שקורין ראזע נותנין עליו כמין קשר לנחש ויש עושין קשר ממש בחוט: איזהו מעונן ריי"א כו' לדבריו מעונן הוא מלשון עין ולר"ע הוא מלשון עונה: מבעיתין לעסת ולפוקה כו'. זה הוא מיני חולאים אשר רפואתם היא להבעית את החולה פתע פתאום. וקמ"ל דאפי' אם מכוין לרפואה וליכא משום ד"א: מעבירין על גבי מעיין בשבת כו'. עי' בפרק חלק דף ק"א וכן יש לגרוס כאן:

פרק ט הגוזז מן הבהמה וכו'. אפי' מן השלח פי' מן העור אחר השחיטה הפשיט את העור וגוז את הצמר וסד"א שאין דרך גזיזה בכך קמ"ל דחייב: המיסך ג' חוטין בתחלה ואחד על המסכת חייב ריי"א אף השובט והמדקדק וכו' כצ"ל. וז"ש במשנה רפי"ג האורג ג' חוטין בתחלה ואחד על האריג קתני הכא דהשה על המסכת: השוכח את התורה כו'. פי' לא ששכח התורה שבכתב אלא ששכח מפרטי דינים שבתורה שבע"פ והדר מפרש כיצד יודע הוא שיש איסור חלב בתורה אבל סבור בדעתו שאין איסור אלא החלב שעל הקרב והרי יש עוד ב' מיני חלבים דהיינו חלב שעל הכליות וחלב שעל הכסלים ומתחלה ידע שבשלשתם אסורים אלא שאח"כ שכח וקסבר שאין שם אלא חד שעל הקרב ואכל חלב הכליות וחלב הכסלים שסובר דהם מותרים. וכן בדם מתחלה ידע שיש ג' מיני דמים שחייבין עליהם כרת והם דם הנפש היוצא בשעת שחיטה ודם הכנוס בתוך הלב וכן דם הקזה ושכח אח"ז בין מדם הלב ובין מדם הקזה ואכל: המוציא מורסן לאכילה כו'. במשנה ספ"ז איתא חוץ מקליפיהן וכו' וסובן ומורסן וע"כ דמשנה מיירי בשאר כל אדם דלא אתשבי לאכילה והתוס' מיירי באדם דמחשב עליה:

מצפה שמואל

(ג) (ברכות נג.) ועי' ירושלמי ברכות פ"ו כא.: (ד) (סז:): (ה) שם וירושלמי ספ"ו דברכות: (ו) עי' ירושלמי ספ"ו כנ"ל: (ז) (סנהדרין סה:): (ח) שם: (ט) (גי' הערוך מחר): (י) ירושלמי שביעית פ"ד ומ"ש פ"ד: (כ) (ברכות נ:): (ל) עי' פסחים נא.: (מ) ע"ג יא. וירושלמי סנהדרין ספ"ב: (נ) (שם): (ס) (שם): (ע) סו.: (פ) ב"מ מב. ועי' חידושי הרשב"א ספ"ו: (צ) סנהדרין קא. וירושלמי פי"ד הל"ג: (ק) עי' ילקוט פרשת לך רמז ע': (ר) ירושלמי שביעית פ"ו יו"ד.: (א) עי' בכורות כ"ה וירושלמי פ"ז הל"ב: (*א) מיי' פ"ט הל"ז ועי' בשו"ע או"ח סימן תלה בב"י ובהג"ה סע"ב ובמ"א ס"ק יד ועי' מל"מ פ"א מהלכות מעילה הל"א: (ב) עי' ירושלמי פ"ז הל"ב כט: (*ב) מיי' פ"ט הל"ז: (ג) עי' ל: וירושלמי פ"א הל"ב: (ד) קה: (ה) (עה:) וירושלמי פי"ב הל"א וספי"ב: (ו) (עה.) עי' ירושלמי פ"ז הל"ב דף ל: ועי' תוס' ד"ה הנד: (ז) (עג.) כריתות ב' ועי' ירושלמי פ"ו סה"ב ועי' ירושלמי שקלים פ"ס הל"א: (ח) קו. וירושלמי פ"ב הל"ס: (ט) סח: וירושלמי פ"ו הל"א: (י) עי' רפ"ז וירושלמי שם: (כ) (עי' ע לא זבחים מז) וירושלמי פ"י הל"א: (ל) עו:

מנחת בכורים

אחרים לא תזכירו: דוני דני. התחזקו הביותי: ה"ג אין דן אלא לשון עבודת כוכבים. עובר משום הזכרת שם עבודת כוכבים: ב מרפא. למי שמתעטש אומרין לו מרפא כלומר לרפואה: מפני ביטול תורה להפסיק באמצע הלמוד אבל אין בו משום דרכי האמורי וכגירסת הגר"א כן הוא בגמרא: ג יתיר ונותר. על כל דבר אומר יתיר הוא נותר הוא והוא למזל שיהיה יתר בתוך ביתו: לא יהא בביתו. עונש הוא שלא יהא בביתו יתיר ונותר: אשתה ואותיר. והוא שיתברך יינו: שתו והותירו. שמברך אותם שישבעו במקצת: חמרא לחייכון. או שאמר לחייכון כמו שנוהגין עתה לאומרו: ד לאו לאו. אף כלה שאלה והפלגה אומר לאו לאו כלומר לא תעשה הדבר ששואל ממנו וכופל ב' פעמים הוא מדרכי האמורי: סור ממנו. הרי לאו אחד ודעת דרכיו לא חפצנו הרי לאו הב' וכן הוא בירושלמי: חוט ע"ג אדום. דבר אדום: מפני כבוד. שדרך כבוד אומר לו כן שאינו רוצה שיעבור מפניו: ה מנחש. מבואר בתורה לא תנחשו ולא תעוננו. ומפרש כיצד מנחש ואיידי דמיירי בדרכי האמורי מייתי לה הכא: נפלה מקלי מידי. ודואג לנפשו שלא יבא עליו באותו היום: ופסק צבי את הדרך. שהיה עובר ממזרח למערב והצבי הלך מדרום לצפון ועושה זה לסימן איזה דבר: אל תתחיל בי. לגבות ממני הובי שהרי שחרית הוא ובסנהדרין שחרית הוא ול"ג שהרי ומילתא אחריתי הוא שמתחילה מיירי בגבאי המס הבא לגבות ממנו תחילה ואמר אל תתחיל בי בדבר הפסד אף שאינו שחרית ושחרית הוא בחוב דעלמא מיירי (רש"י שם): ו המעביר על העין. שכבת זרע מז' בריות ומנחש בהן: עתים. ומעונן לשון עונה שמחשבין העונה איזה יפה ואיזה רעה: חמה נחפית. מכוסה ולסימן שגשמין יורדין: כדון. כגון או כמו וכנוסחת הגר"א ליתא: למודי. שרגיל ולמוד להיות החטים בע"ש יפות: עקורי קטניות מהיות רעות. גרסינן שאומר לסימן מי שעוקר קטניות ואינו קוצרן יפות ואינם מתליעות שלא ירקבו: אלו. מעונן הם אוחזי עינים שסוגרין עיני בני אדם ומראין להם כאלו שעין להם דבר פלא ואינם עושין כלום: ז סוקרין את האילן. שמשיר פירותיו מרוב שמנו סוקרין בסקרא כדי דלחזוהו אינשי וליבעי רחמי עליה: באבנים. כי היכא דליכחש חיליה: לא משום שביעית. אם שביעית היא אין חוששין כאילו מעבד עבודת האילן: ח ולא מדרכי האמורי. אין בזה משום דרכי האמורי: ט בשלום תמות ובמשרפות המלכים. אלמא שורפין על המלכים שלא ישתמש אחר בכליו והוא מדרך כבוד: ר"ג הזקן. שהיה נשיא: משבעים מנה. ולא חיישינן לפסידא דדרך כבוד מותר והיו שוין כלי תשמישו ע' מנה אבל כלים אחרים לא שרפינן: י עוקרין. פרסות הבהמות שנשתמש בחייו והוא הסוס שרכב עליו או עגלה המושכת בקרון שהיו מלומדות בכך: ומותר בהנאה. ולא נאסר מפני כבוד המלך: באכילה. ולא נאסר אף אכילה מפני כבוד המלך (ע"ג י"א): מבעיתין. מין נחום הוא: על ראשו. בגמרא איתא על קדקדו ומלחשין עליו דמהני ואין בו משום דרכי האמורי: יא המותרין. ואין בו משום דרכי האמורי: בחבית או בעיסה. מתפלל שתגלח אבל אינו תולה הדבר שיתחיל מי בידיו מבורכות: ע"ג מעין. לרפואה בירושלמי גרסינן ע"ג עין והוא עין שמרדה נותנים כלי מתכות לקרר אי נמי כעין שעושין לאדם שחש בעיניו מקיפין עינו בטבעת (ירושל' פי"ד הל' ג'): על העין. אם נתקלקל: על הנחש. אם נשכו: בדבר שדים. בשבת דאיסור בטילה הוא: וכן. כמו עוד: סדומי גרסינן. וכן הוא בילקוט פרשת לך: יב מתון. לאה כמו ארץ מתונאה של טיט: ישב בארץ כנען. וסיפא דקרא ולוט ישב בערי הככר ויאהל עד סדום מכל ערי הככר בחר לסדום (ילקוט): מתון. אולי גרסינן מאמין: יותר מאמוריים. נראה דגרסינן גרגשי וכן הוא בירושלמי פרק ו' דשביעית שלש יהושע קודם שנכנס לארץ מי שרוצה לצאת יצא מי שרוצה לפנות יפנה וגרגשי פינה לגאת ונאמר בסנהדרין שאמר עד באי ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם זה אפריקי אלא בסוף המאמר דנקרא על שמו לא מצינו וכס' תוספות בכורים הגיה כנעני וכן הוא בילקוט רמז רכ"ב וא"י נקרא על שמו:

פרק ט א הגוזז. הוא מן אבות מלאכות דאסור בשבת דכל מלאכת שבת ממשכן גמרינן דסמיך מלאכת המשכן לאזהרת שבת דכל מלאכה לא תעשו מה שהוצרך להעשות במשכן נאסר בשבת ותשבינן גוזז מן האבות מלאכות ומבאר כאן דגוזז מכל מין חייב: מן השלח. מן העור (דעור נקרא שלח דשלח לשון משכא הוא) ושיעור נמשך מעל הבשר (וכמו אבא שלחא הוה) (דף נ'): הסיט. הוא רוחב בין אצבע לאמה בכל מה שיכולין להרחיק: כפול. הוא שיעור רוחב שבין אגודל לאצבע שרחב יותר וכשיעור הזה חייב חטאת. יש חולקים. מחלקים: בין חטטרתו. בגבו חייב באי' דהשער קשה אבל בגופו אינו חייב אלא בשתים והגר"א לא גרס זה: ב שמיסך. שמיסך חוט השתי: בתחלה. בשעת עשיה ולא מוסיף על העשוי מכבר: השרביט. מיישר השתי בכרכר של עץ שראשו חד: והמדקדק. כשמותח חוט הערב מכה בכרכר עליו ליישבו שלא יהא ממותח יותר מדאי שהמתיחה מעכבתו מהתחבר יחד עם האריג: כל שהוא. לא בעי שיעורא דהיל גמר מלאכה (ירושלמי פי"ב הי"א בסופו): והפוצעו. להוציא דמו לצבוע בו תכלת: שני חטאות. משום צידה ומשום דש דפליעה הוא תולדה דדש שמפרק דבר מגידולו אבל רבנן פליגי וס"ל דאינו חייב אלא אחת דליכא משום דישה דאין דישה אלא בגידולי קרקע והא דאינו חייב משום נטילת נשמה היינו משום דמתעסק הוא אבל נטילת נשמה דאף דהוה פסיק רישיה ולא ימות שהרי ע"כ יוצא הנשמה מ"מ לא ניחא ליה שהרי ניחא דחי דליגלול לצבעיה יותר דדם החי הוא עדיף מן דם המת: ג כולן. כל הל"ט: על כל אחד ואחד. חייב חטאת לר"נ נפקא ליה מדכתיב לא תבערו ובכלל לא תעשה כל מלאכה היה ולמה יצתה לחלק לחייב על כל אחד ואחד ור"י ס"ל דהבערה ללאו יצתה ולחלק נפקא לן מדכתיב ועשה מאחת מהנה אחת שהיא הנה שעשאן בהעלם אחד וחייב הנה הרבה חטאות והיינו כשעשה בזדון שבת ושגג מלאכות דהוה שוגג מיוחד על כל מלאכה ושמואל נפקא ליה חילוק מלאכות מדכתיב מחלליה מות יומת ואם אינו ענין למיתה תנהו ענין לקרבן ורבתה מיתות הרבה על חילול אחד והיינו הרבה קרבנות: כל המקלקלין. במלאכת שבת: חוץ מחובל ומבעיר. מדאיצטריך למישרי מילה בשבת שמע מינה דמקלקל בחבורה חייב וגם מדאסר רחמנא הבערת בת כהן שמע מינה דהבערה בעלמא חייב והכי ס"ל לר"ש אבל ר"י פליג וס"ל דכל המקלקלין פטורין כמבואר במשנה ס"פ האורג וכר"י קיי"ל והא דאיצטריך למשרי מילה משום דתיקון הוא דמ"ל לתקן כלי מה לי לתקן מילה והבערת ב"כ דאסר רחמנא היינו משום בישול דמ"ל בישול סממנים מ"ל בישול פתילה: ד בין העו"ג. ולא היתה לו ידיעה מתחילה שצריך לשמור שבת שנתגייר בפני שלשה ולא הודיעוהו מצות שבת (רשב"א): בשבת בשוגג ואח"כ נודע: לכלל ידיעה. קודם המעשה שהוא עבירה ואח"כ נשכח ממנו דכתיב בתורה תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה מקיש שוגג למזיד מה מזיד עד שיהיה לו ידיעה אף שוגג עד שיהיה לו ידיעה: בשעת מעשה. בשעה שהוא עושה והא ודאי ליתא דמזיד הוא א"כ ע"כ לענין ידיעה ה"א להקים וסיקשא דתורה אחת איצטריך לן למילתא אחריתי דתורה אחת יהיה לכם וכתיב וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות וכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה הוקשה כל התורה לע"ג מה ע"ג דבר שזדונו כרת ששגגתו חטאת אף כל שזדונו כרת אז שגגתו חטאת אבל לענין ידיעה לא מקשינן: מכ"ש שהוספתה. ובאמת כן הוא דידיעה בשעת מעשה נמי חייב קרבן וכגון ששגג בקרבן שלא ידע שחייב להביא קרבן בשוגג והוא הוא שוגג אף ששגג בלאו וכרת: אם בא. ר"ע קאמר ליה למונבז (וכן הגיה הגר"א א"ל) אין זה שוגג דשגגה בקרבן לאו כלום היא עד שישגג בלאו שבה ואיכא מ"ד מזיד בלאו ושגגה בכרת נמי הוא שוגג (ס"ה ב' וס"ע ע"ה): ה חייב על כל או"א. על כל עבירה שאכל בהעלם אחד על דם בפ"ע ועל חלב בפ"ע שהרי עבירות מחולקות נינהו שנעלם ממנו עיקר תורה והוה כל אחד כשגגה בפ"ע ולגי' הגר"א אינו חייב כלומר שאינו חייב על כל עבירה בפ"ע אלא חטאת אחת אף שעשה הרבה פעמים וכדמסיים וכו': כיצד. השתא מפרש כיצד מחייבין על כל דם בפ"ע ועל כל חלב בפ"ע אם חלקן בתמהוין דמחלקין ומפרש כגון שיודע שיש חלב אבל אינו יודע שזה חלב דלא נעלם ממנו עיקר תורה ולא חייב על דם בעצמו על כל דם ודם אם חלקן בתמהוין אבל בשכח עיקר תורה אף שחלקן בתמהוין פטור ואינו חייב אלא על כל עבירה בפ"ע: כשר להצניעו. שראוי הדבר הזה לאדם: והצניעו. באמת: ה"ז חייב. אף דליכא שיעורא דליחייב מחמת הוצאה נתחייב האחר במחשבה של זה דמיירי שהוציא בתמה ואמרינן דע"ד כראשון הוציא וה"ל שיעור הוצאה כיון דאחשביה האחר ופליג על הא דמבואר במשנה ס"פ כלל גדול דלא חייב אלא המצניעו ולא האחר: ואי אפשר לו להצניעו. אם הדבר אינו כשר להצניע כגון דם נדה או עצי אשירה דלא חזי למידי אף שהצניעו אינו חשוב: יכול להוציאו. ל"ד להתחלה אלא פטור קאמר דאם הוציאו פטור: כדי גרסינן אפשר לו להצניעו ולא הצניעו ובא אחר והוציאו ה"ז פטור. וה"ל סיפא הפוכה דרישא ולפי הגירסא דהכא ה"ל רישא ממש וכפל לשון הוא ולנוסחת הגר"א כאן אתיא כפשוטו דאם לא הצניע בענין שיעורא דהיינו כשר להצניע ואם הצניעו חייב האחר בהצנעתו אף דליכא שיעורא: ו לאכילה. נעצמו: כגרוגרות. כל שעורי שבת כגרוגרת

לבהמה כמלא פי הגדי (יב) [ולצבוע] (מ) כדי לצבוע בו בגד קטן (נ) לולבי זרדין והחרובין עד שלא ימתיקו (יג) [כגרוגרות] משימתיקו (יד) [כמלא פי הגדי] אבל (ס) הלוף והחרדל והתורמוסין ושאר כל הנכבשין בין משימתיקו ובין עד שלא ימתיקו כגרוגרות (ע) שמן כדי סיכת אבר קטן ר"ש בן אלעזר אומר קטן בן יומו (טו) הוצין (פ) כדי לעשות אוזן לכפיפה מצרית סיב אחרים אומרים כדי ליתן ע"פ משפך (טז) לסנן בו את היין (יז) : ז (צ) המוציא יין [כדי גמיעה ר' יהודה אומר] (ק) כדי מזיגת הכוס (יח) (ר) יבש כזית דברי ר' נתן חלב א) כדי גמיעה (ש) ב) ר"א אומר אם של בהמה כדי גמיעה אם של אשה כדי ליתן (יט) [ע"פ קלור] (ת) מים כדי גמיעה ג) ר' יהודה אומר כדי לשוף בהן את הקלור (א) דם ושאר כל המשקין ברביעית רשב"ג אומר דם כדי לכחול עין אחת שכך כוחלין לברקית ר"ש ד) ב"א אומר [משם ר"מ] דם כדי לכחול עין אחת שכך כוחלין (כ) [ב] [לחרוד] : ח (ב) המוציא קשר (כא) [המוכסין] עד שלא הראהו למוכס חייב משהראהו למוכס פטור ר' יהודה אומר אף משהראהו למוכס חייב מפני שמשמרו [להראותו לבעל המוכס] : ט (ג) המוציא (כב) [שטר פרוע] ויש בו במקום הלובן כדי לכתוב שתי אותיות (כג) [ובכולו] כדי לכרוך ע"פ צלוחית קטנה של פלייטין ה"ז חייב (כד) ר' יהודה אומר אף המוציא שטר פרוע כל שהוא [ה"ז] חייב מפני שמשמרו (כה) [להראותו לבעלי חובים] שטרי מקח וממכר שטרי דיתקאות (כו) [אפותקאות] ומתנות כל שהן ה"ז חייב : י (ד) [קלף] דוכסוסטוס (כז) כדי לכתוב עליו את המזוזה (כח) יריעה [כדי לכתוב עליו פרשה] קטנה איזו היא (כט) [פרשה קטנה זו שמע] שיער (ה) לגבל בו את הטיט טיט כדי לעשות פי כור של צורפי זהב פיחמין כדי לעשות מהן צינורא קטנה ר' יהודה אומר כדי ליתן על פי (ל) מולידה קטנה : יא (ו) המוציא (לא) [כליו] מקופלין ומונחין (ז) על כתיפו וסנדליו וטבעותיו בקומצו ה"ז חייב [ואילו] היה מלובש בהן פטור המוציא אדם וכליו עליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו בידיו ה"ז פטור (לב) [שאילו] הוציאן כמות שהן חייב (ח) חול עפר ואפר שיעורן כזבל רבי ישמעאל (לג) [ב"ר] יוחנן בן ברוקא אומר (*ח) עפר כדי לכסות בו דם צפור קטנה איזו היא [דם] צפור קטנה זה דרור (ט) חול הגס כדי ליתן על [מלא] פי (לד) [הכף סיד] א"ר נראין דברי ר"ע בחול (לה) [דק] ודברי חכמים בחול (לו) [גס] סיד כדי לסוד (לז) קטנה שבבנות ר' יהודה אומר כדי לעשות כלכל רבי נחמיה אומר כדי לעשות אנדפי (י) א"ר נראין דברי ר' יהודה בזמן שהוא (לח) [כביצה] ודברי רבי נחמיה בזמן שהוא (לט) [חביט] : יב (כ) קנה כדי לעשות קולמוס מגיע לקשרי אצבעותיו (מ) [בולמס] לעשות [הימנו] [ג] צלוחית קטנה של פלייטין (ל) זכוכית אחרים אומרים כדי לפצוע (מא) שתי נימין (מב) [ד] [כאחד] צרור ואבן ר"א בן יעקב אומר (מ) משקל עשרה דנרים [רבי אלעזר אומר כדי לעשותו מסיפס] : יג מנין למאדים בשבת שהוא חייב שנאמר (שמות כה) (מג) אלים מאדמים איזו היא חבורה כל (נ) שיצא ממנה דם נצרר הדם אע"פ שאין יכול לצאת ה"ז חייב : יד מנין לדם (ס) שהוא משקה שנאמר (במדבר כג) ודם חללים ישתה מניין ליין שהוא משקה שנאמר (דברים לב) ודם ענב תשתה חמר מנין לדבש שהוא משקה שנאמר (שם) ויניקהו דבש מסלע וגו' מנין לשמן שהוא משקה שנאמר (ישעיה כה) משתה שמנים משתה שמרים מנין להלב שהוא משקה שנאמר (שופטים ד) ותפתח את נאד החלב ותשקהו מנין לטל שהוא משקה שנאמר (שם ו) וימץ טל מן הגזה וגו' מנין לדם נדה שהוא משקה שנא' (ויקרא יב) ממקור דמיה ואומר (זכריה יג) ביום ההוא יהיה מקור נפתח [לבית דוד] וגו' מנין לדמעת העין שהוא משקה שנאמר (תהלים פ) ותשקמו בדמעות שליש מנין למי האף שה"א משקה שנאמר (ירמיה ט) ועפעפינו יזלו מים : טו (ע) מנין לזרוע שהוא יד שנאמר (שופטים טו) ותהיינה העבותים אשר על זרועותיו כפשתים וימסו אסוריו מעל ידיו : (פ) מנין למי שאחזו בולמוס שמאכילין אותו דבילה קעילית שנאמר (ש"א ל) ויתנו לו פלח דבלה וגו' : טז (מד) (צ) המוציא שני (מה) [נסרים] כאחד הרי זה חייב (ק) תורי דקל ה) א' זמורה [אחת] לנטיעה שתים (ר) לבהמה כמלא פי הגדי לעצים כשיעור העצים (ש) חבילי אזוב (*ש) הסיאה והקורנית שהכניסן לאכילה כגרוגרת לבהמה כמלא פי הגדי לעצים כשיעור העצים להזאה כשיעור הזאה (ת) גרעינין לנטיעה שתים לבהמה כמלא פי חזיר כמה מלא פי חזיר אחת (מו) אחרים אומרים [לחשבון] חמש : (א) המוציא מאבני בית מנוגע מעציו ומעפרו כל שהוא ה"ז חייב (מז) [כחל] רשב"א אומר (ב) אם לרפואה כדי לכחול עין אחת אם לתכשיט כדי לכחול שתי עינים : יז (ג) המוציא [מין] בהמה [מין] חיה (מח) [מין עופות] בין חיים ובין מתים ה"ז חייב ר' נתן אומר מתים חייב חיים פטור :

פרק י

א (א) המוציא שני נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה ה"ז חייב מפני (נ) [שמתקינן לכשפים] המוציא שני (נ) [זפין מן (*א)הקש] שבחזיר ה"ז חייב ר"ש ב"א אומר אפילו אחד (ב) יש חולקין חטרתו לשאר גופו : ב המוציא מצמר גפן ומצמר כלך מצמר גמלים ומצמר ארנבים ומצמר חיה שבים (ג) ושאר כל הנטוין כולם (ג) [מלא] הסיט כפול ה"ז חייב (ד) הבגד השק והעור כשיעור (ד) [לטמאן] כך שיעור להוציאן : ג המוציא בין כלים גדולים (ס) [ובין] כלים קטנים הרי זה חייב (ה) המוציא גחלת כל שהוא [ה"ז] חייב שלהבת כל שהיא ה"ז (ו) [חייב] (ו) ברזל רשב"א אומר כדי לעשות ממנו דרבן נחושת כדי לעשות ממנו צינורא קטנה נעורת של פשתן כדי לעשות ממנה פתילה קטנה לנר משיחה ר' נתן אומר כדי לקשור בה בין כתיפיו (ז) מוכין כדי ליתן בתוך כדור קטנה כמה כז"ה קטנה כאגוז (ח) ארגמן כדי לטול ממנו דוגמא לאירא (ז) [כטים] וקוץ ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן כמה בגד קטן פי סבכה: ד (ט) המתכוין להוציא בפונדתו ופיה למעלה והוציא בפונדתו ופיה למטה בתוך פונדתו והוציא בין פונדתו לחלוקו [ובשפת חלוקו פטור] המתכוין להוציא בפונדתו ופיה למטה ר' יהודה מחייב (ח) אמר ר' יהודה אני (ט) [אומר] דבר אחד

הגהות הגר"א (יב) לצבע : (יג) כמלא פי הגדי : (יד) כגרוגרת : (טו) ר"נ אומר כדי לסוך אבר קטן : (טז) קטן : (יז) רבב כדי לתת תחת אספגין קטנה וכמה שיעורה כסלע [ע"כ בגמרא] מוכין כדי לעשות כדור קטנה וכמה שיעורה כאגוז : (יח) יפה : (יט) במשיפה של קילור קילור כדי לשוף במים : (כ) ליארוד : (כא) מוכסין : (כב) נייר מחוק : (כג) או בכולו : (כד) ואם לאו פטור : (כה) להראות לבעל חובו : (כו) ואפותיקאות : (כז) וקלף : (כח) גויל כדי לעשות יריעה : (כט) יריעה קטנה שמסוף הספר : (ל) מוליאר : (לא) כלום : (לב) ואלו : (לג) בנו של ר' : (לד) כלי של סיידין : (לה) הדק : (לו) הגס : (לז) אצבע : (לח) חבים : (לט) כביצת הסיד : (מ) חוליות : (מא) בו : (מב) כאחת : (מג) עורות : (מד) המוציא ב' נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה חייב שמצניעין אותן לנשבים נקשה של חזיר א' : (מה) נצרים : (מו) אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה אם לחשבון שתים : (מז) כחול : (מח) ועוף : (א) שמצניעין לנשבים : (ב) נימין מן הקשה : (ג) כמלא : (ד) לטומאתו : (ס) בין : (ו) פטור : (ז) [עי' פ"מ] שם הגירסא ארגמן כל שהוא המוציא סממנים שרויין כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא אטים : (ח) וחכמים פוטרין : (ט) אמרתי :

אור הגנוז

[ב] לחוורוד : [ג] ציטרה קטנה : [ד] כאחד לא גרסי' בכ"י :

נוסחאות כ"י

א) של אשה : ב) ר' יהודה : ג) ר' אלעזר : ד) בן גמליאל : ה) שנים זמורה לנטיעה אחת לבהמה וכו' :

חסדי דוד

בהדיא לאכילה דמחשבתו משויא ליה אוכלא : המוציא יין כו'. במתני' תנן כדי מזיגת הכוס קמ"ל הכא דאיכא מאן דפליג ומתני' ר' יהודה היא : שטרי מקח וממכר כו'. נראה דאיצטריך לאשמעינן דאפילו אין בהם במקום הלובן כדי לכתוב ב' אותיות ולא בכולו כדי לצור ע"פ צלוחיתו אפ"ה חייב כיון דצריך להצניעו להראות מפני העוררין אשר יהיו אח"ז : בולמוס לעשות סימנו צלוחית קטנה כו'. אין לזה הבנה ונראה שיש כאן ט"ס וכצ"ל בלסם לעשות סימנו צלוחית קטנה של פלייטון. והערוך מביא בשם ב"ר מעט צרי בלסם ע"ש והכא במתני' דפליגי דחכמים פוטרין בצלוחית של פלייטון ופירש"י בלסמא משחא דפרסמא ונודע דצרי היינו אפרסמון ונראה שהיה ידוע ביניהם כמות צלוחית הקטנה של פלייטון שהיו רגילים ליתנו עליהם והיינו דקתני שהמוציא מהבלסם שיעור שרגילין להניח בצלוחית חייב : מנין לדם שהוא משקה כו'. נראה דהנך מילי נישנו כאן איידי דתנן בפ' אר"ע אידך מילי מנין מנין דכלהו תנינהו אגב דבעי למתני מנין שמרחיצין את המילה וכו' וגבייהו תנא תוספתא נקט להנך וכלהו בחדא מחתא דאינם אלא אסמכתא : המוציא מאבני בית מנוגע מעציו ומעפרו כל שהוא. כך תנא נראה דר"א הסמא הוא דתנן בפי"ג דנגעים אבניו ועציו ועפרו מטמאין בכזית ר"א חסמא אומר כמה שהן דמדמה לאברים של מת כדפי' הר"ש שם וסבר כר"ש דחייב במלאכה שא"צ לגופה דמש"ה נמי תנן במכילתין פי' דהמוציא כזית מן המת או מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב כדפירש"י דהואיל ומטמא הוצאה חשובה היא להציל עצמו מן הטומאה וא"כ מש"ה חייב הכא בכ"ש לפום שיטתיה :

פרק י המוציא מצמר גפן כו'. אע"ג דאית בהו מינין דבעי שיעורא טפי מאידך דאין כל הנטוין יכולין לעשות כ"כ דק מ"מ רבנן לא פלוג ומילתא פסיקתא קאמרי ועי' ברמב"ם בפרק י"ח : ברזל רשב"א

מצפה שמואל

(מ) כ"ט. ופט. : (נ) עיין שביעית פ"ז ופ"ג דעוקצין : (ס) קכו. וקכח. תוס' ד"ה רשב"ג וירושלמי פ"ח הל"ה : (ע) עז: וירושלמי פ"ח הל"א : (פ) (עח:) וירושלמי פ"ח הל"ב : (צ) עיין ירושלמי פ"ח הל"א ופסחים פ"ח הל"א ושקלים פ"ג הל"ב בעי"א קלת : (ק) עו: וירושלמי שם הל"א : (ר) (עז) ועיין רש"י רפ"ח ועיין ירושלמי פסחים פ"י הל"א ושקלים שם ירושלמי שם : (ש) (שם:) וירושלמי שם : (ת) ירושלמי שם ופסחים פ"י הל"א ושם : (א) ירושלמי שם (עח.) : (ב) ע"ח. וירושלמי שם הל"ב : (ג) שם ושם וכנו"י : (ד) עט. וירושלמי שם הל"ג : (ה) פ: ועי"ש ברש"י ותוס' כגירסא דהכא : (ו) (קמב.) : (ז) עיין ירושלמי פ"ח הל"ג : (ח) ירושלמי פ"ח הל"א : (*ח) עיין מ"י פ"ח הל"א בתוספתא זו : (ט) (פ:) : (י) (שם) ועיין ירושלמי פ"ח הל"ד כנוסחא דהכא : (כ) (שם) וירושלמי פ"ח הל"ה בשם רבי יוחנן : (ל) (פא.) ועיין ירושלמי פ"ז הל"ב (פירש שער כדי לזרוק בבהמה) : (מ) (שם) ועיין ירושלמי פ"ח הל"ו : (נ) ירושלמי פ"ז הל"ב וברפי"ד : (ס) עיין נדה לט: : (ע) עיין תוס' מנחות לז ד"ה קיבורת : (פ) יומא פג : ועיין ירושלמי פ"ח הל"ה שם : (צ) נ: ירושלמי פרק ח' הל"ב : (ק) (נ:) : (ר) ירושלמי פ"ח : (ש) ירושלמי שם : (*ש) עיין מ"י פ"ח שם הל"ז : (ת) נ: ירושלמי שם : (א) נ. : (ב) פ. : (ג) לד. ועיין ירושלמי פסחים פ"ד הל"ז ועי"ג פ"א הל"ו : (א) ירושלמי פ"ח הל"ב : (*א) נתחבט זה בד"ס שכתב שם הקש והוא הקשה כמו בנוסחת הגר"א : (ב) עיין ירושלמי פ"ז הל"ב כט. ובק"ע ע"ש ועיין ירושלמי פ"ט הל"ה : (ג) עט. ועיין ספ"ז : (ד) (ביצה לג.) וירושלמי שם פ"ב הל"ה : (ה) נ. : (ו) עח : (ז) (נ.) : (ח) (עט.) ופט. : (ט) (נב:) :

מנחת בכורים

כגרוגרת משערינן : לצבוע . אם כוונתו לצבוע בגד קטן בשבכה מקום קליעת שער ונותנים שם בגד מעט : שלא ימתיקו . דראוי לאכילה : משימתיקו : דמאכל בהמה והגר"א גרס בסיפא ועיקר : כגרוגרת . דראוי לאכילת אדם ע"י הכבישה : אבר קטן . כן מבואר במשנה ומפרש בשבת דהיינו של קטן בן יומו והוא מפרקי אצבע קטנה של קטן בן יומו כתומרה : אוזן . לאחוז את הכפיפה העשוי מעורי דקל ומיירי ברכין אבל בקשה שיעורו כדי לעשות גדיל סביב הסולים של הקופה (ירושלמי פ"ח הל"ב) : סיב . הגדל סביב הדקל שעור הוצאתו הוא : ע"פ משפך . שמוציא היין ומעכב הפסולת : ז גמיעה . פחות מכדי לוגמיו וכ"ש מרביעית והגר"א לא גרס זה דליכא למ"ד הכי : כדי מזיגת הכוס . והיינו רובע רביעית יין שאם ימזגנו יעמוד על רביעית כי דרך המזיגה ג' חלקים מים ואחד יין : יבש . יין שנקרש שעורו בכזית : קילור . סממנים העשויין לרפואה שדרכן לשוף בחלב אשה : לברקית . בולעת בעין ומשחיקן לה בדמא דתרנגולא ברא : לחרוד . טיפוה לבנות הנולדות בעין ומשחיקן לה בדמא דעטלף ובגמרא הגירסא לירוד וכן הגיה הגר"א : ח קשר מוכסין . שהראשם נותן לו נייר קטן לסימן אל העומד על הנהר להעבירו על הגשר : משהראהו למוכס . העומד על הגשר שוב אין צריך לו ופטור על הוצאתו : לבעל המוכס של מעבר אחר להראות נאמן והיינו מבריח עצמו מן המכס כדי שלא יעליל עליו (ע"ח ב' וכדאוקימתא דר"א שם) : ט ובכולו . או בכולו והגר"א הגיה בהדיא : פלייטון . מין בשמים שלא סריח : לבעלי חובים . אחרים להראות שהוא איש בטוח : שטרי מקח וממכר . דעומדין לראיה לעולם : דייתקאות . מתנת שכיב מרע : ואפותיקאות . אפותיקי שמעבד לו שדה וצריך לראיה לעולם : מתנות בריא . שכל אלו עומדין לראיה חייב בכל שהוא : י קלף . כמה שיעור הוצאה . דוכסוסטוס . העור נחלק לשנים ומקום השער קרי דוכסוסטוס וכשר למזוזה : יריעה . הוא החלק העליון לצד העור (וע"ש הגר"א) : זו שמע . עד סוף הפרשה : פי כור . שהמפות שנופחין האש נכנס בו : צינורא קטנה . והוא כלי קטן שיכולין להעשות על ידי פחמין מועטין : מולידה . שם כלי : יא מקופלין . שלא כדרך לבישה : בקומצו . ולא לבש בהן : ואלו . כמו ואם : מלובש בהן . בטבעת פטור דדרך מלבוש לא הוה הוצאה ומיירי בטבעת שיש עליו חותם דבאיש פטור בדרך מלבוש דתכשיט הוא לו : בידיו . העליון מלובש בהן : פטור . דבטילי לגבי אדם העליון ועל האדם פטור דהוי כנושא את"ע כמו שהן . ביד העליון : חייב . התחתון מחמת הכלים ולא בטלי לגבי העליון : חול . הדק דראוי כמו זבל : כזבל . והוא כדי לזבל קלח של כרוב לר"ע וכרישא לרבנן במשנה פ"ח : סיד . של סיידין : דברי ר"ע . כדי לזבל קלח של כרוב : בחול גס . שהוא כמלא כף סיד אי נמי כדי לזבל כרישה קטנה . אצבע קטנה לבנות המגיעות לפרקן שהביאו שתי שערות וקודם שהגיעו לכלל שנים דגנאי להן טופלות אותן בסיד : כלכל . להשביח השער שבצדעין : אנדפי . להאדים המצח שלא במקום שער : הכי דברי ר"י בזמן שהוא עשוי כביצה ודברי ר"נ בזמן שהוא חבוט . וכבילה והיינו במעט מים ונבלל ועשויה ביצים מהניא למאן להאדים : חבוט . שהרבה מים מעורב בסיד עשוי לסוד כלכול : יב מגיע . מעט אחיזת הקנה לכתוב עולה ארכו עד הקשר ומספקא לן בגמרא אי עד קשר העליון שעד אמגע סיד או קשר התחתון של אמגע אצבע : בולמוס . חוליות גרסינן בנוסחת הגר"א : זכוכית . שיעור הוצאתו : כדי לפצוע . לחוך שניהם ובמשנה מבואר כדי לגרור ראש הכרכר והוא עץ האורגין ולאשו חד ואידי ואידי חד שעורא הוא : ה"ג צרור או אבן . משקל י' דנרים דבמשנה מבואר שיעור לר"ע כדי שיזרוק בבהמה ויראגים ומפרש דהוא משקל י' דינרים ובגמרא גרסינן עשרה זוז והיא של מדינה ולא של צורי דסלע של צורי הוא ד' דינרים וסלע מדינה הוא שמינית שבסלע צורי : מסיפס . שיעור הצרור או האבן שיהיה ראוי למסיפס הוא מחיצה קטנה המבדיל בין אגר לאגר : יג למאדים . שחובל בעור עד שהדם נצרר ונעשה אדום : מאדמים . שנעשו אדומים ע"י חבלה והיא מלאכה זו במשכן וחייב בשבת : חבורה : מאבות מלאכות דמני החובל : שאין יכול לצאת . ובאותן שיש להן עור דס"ל חבורה שאינה חוזרת וחייב עליה בשבת : יד לדם שהוא משקה . להכשיר זרעים שמקבלים טומאה אחרי כן : ישתה . נאמר שתיה בדם אלמא משקה . חמר . יין : דבש מסלע . ולשון יניקה נאמר אלמא משקה הוא : מן הגיזה . מלא הספל מים אלמא דקרי ליה מים : מקור נפתח . ובנהר יוצא מירושלים נאמר כיפא דקרא לחטאת ולנדה והוא משקה לענין טומאה שמטמא בתורת משקה ברביעית ולא תורת אוכל : שהוא משקה . ביוצא מן הזב שמטמא כמעיינותיו : ועפעפינו . לשון אף : טו מנין לזרוע שהוא יד . לענין הנחת תפילין שהוא בזרוע דאיקרי יד : בולמוס . חולי שניטל מאור עיניו : דבילה קעילית . קעילית שם מקום ועי"ש שמתוק מאיר את העינים : פלח דבילה . נאמר בשמואל (א' ל') וימצאו איש מצרי בשדה וגו' ויאכל וישקהו מים ויתנו לו פלח דבילה וגו' וישב רוחו אליו כי לא אכל לחם ולא שתה מים שלשה ימים וגו' , והך פלח דבילה מועיל לאחר אכילה דקודם אכילה מגרר גריר כמבואר ביומא (פ"ג כ') : טז ה"ג המוציא כלי נצרים חייב וכן הוא בירושלמי כלי נצרים כלי העשויים מעורי דקל : תורי דקל . וכנראה בכל קורא יש למטה ממנו כמו גידים הראוין לתפור ותופרין בהן וראוים לתפור פי דלעת יבשה קטנה שנותנין בה יין וברמב"ם גורס חורי דקל . וכן קליפי חריות : ה"ג זמורות לנטיעה שתים . וכן הוא בירושלמי ויש חילוק בכוונתו למה הוציא : ולבהמה . לאכילה : לעצים . להסקה : כשיעור העצים . כדי לבשל בהן ביצה קלה : להזאה . למי חטאת ושיעור הזאה שני גבעולין : ה"ג אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה וכו' בנוסחת הגר"א וה"פ לבשל ביצה קלה היינו כגרוגרת מביצת תרנגולת שהיא קלה לבשל מכל ביצים : לחשבון . לסימן שמונין שנותנים לכל דינר פשוט וכמו כן מניחים זה לסימן : לחשבון חמש . דעד ד' כללות השיב איניש ולא מינכר אבל חמשה מינכר ונותן סימן לגוזן : כ"ש חייב . דצריך להן לשורפן וקאי על משנה ס"פ ר"ע יין חיים פטור . דס"ל חי נושא את עצמו :

פרק י א לכשפים . לנשבים גרסינן לצוד עופות : זיפים . שערות של חזיר . חטרתו . גבו חייב דשערות אלו ראויין אבל לא משאר גופו : ב כל הנטוין . שראויין לטווה מהן בגדים : השק . רחב בין אצבע לאמה : כפול . בין גודל לאצבע : לטמאן . מדרס הזה הבגד ג' על ג' והשק ד' על ד' והעור ה' על ה' דבזה חשיבותן : ג כלים גדולים . שגורר ע"ג קרקע : שלהבת . שדבקו בדבר דלית ביה שיעורא כגון בקיסמא דאין בו כדי לבשל ביצה קלה דחייב על השלהבת אבל אם זרק השלהבת בפ"ע פטור דלאו ממשא אית ביה (ביצה ל"ט) ולגירסת הגר"א מיירי בלא קיסם : דרבן . למתריסם : צינורא . שראוי למחוט את הפתילה ולקנח הנר וכה"ש סגי כמבואר במשנה ס"פ ר"ע בכל מיני מתכות : בתוך . בגמרא הגירסא כדי לעשות בו כדור קטנה וכמה כאגוז : לאירא . מעט בסותם פי הקנה לאחר שבנית בתוכו פקעיות הערב ובאחד מלא חוט וזורקו לקנה והפקעיות מתגלגל לתוכו ולצאת אינו יכול שנסתם הנקב וכזה שיעור הוצאה לארגמן שהוא לצבוע לצבוע אותן מעט אירא ודוגמא למראה כזה תיכלו או כזה : פתים . שהוא כממנים לשרות לעשות מהן צבע ואין אדם טורח פחות מכדי בגד קטן (דף צ"ט) : ד בפונדתו . אזור חלול : ופיה למטה . אין דרך הוצאה בכך דנות לנפול מזה : ובשבת . שזה כהתחונה ובזה כ"ע מודו דפטור דנתכוין לשמירה מעולם ולא עלתה בידו אלא שמירה

אחד והן אומרים דבר א' אני אומר להם (י) אי אתם מודים במתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו שהוא פטור ואם נתכוין והוציא לאחריו שהוא חייב והם אמרו לו אי אתה מודה במוציא (י) [באחר ידו ואחר רגלו] בפיו ובמרפקו שהוא פטור שלא הוציא כדרך המוציאים אני לא מצאתי תשובה לדבריהם והם לא מצאו תשובה לדברי : ה (ך) שנים אוחזין במלגז ולוגזין בכרכר ושובטין בקולמוס וכותבין בקנה והוציאוהו לרשות הרבים [שניהם פטורין] בעגול של דבלה והוציאו לרשות הרבים בקורה והוציאוהו לרה"ר שניהם פטורים (ל) ר' יהודה אומר אם אין אחד יכול להוציאה והוציאוהו שנים חייבין ר"ש אומר אע"פ שאין אחד יכול להוציאה והוציאוהו שנים פטורין שאין שנים חייבין על (יא) [מלאכה] אחת : ו שנים שעשה אחד מהם מלאכה ואין ידוע איזה הוא יביאו שניהם חטאת בשותפות ויתנו עליה ותאכל דברי ר"ש ור' יוסי פוטר מודה ר' יוסי (מ) שזה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי ומודה ר' יוסי בשנים שהיה אחד מהם מחוסר כפרה ואין ידוע איזה (יב) [הוא] שיביאו חטאת בשותפות ויתנו עליה ותאכל : ז (נ) הוציא כחצי גרוגרת וחזר והוציא כחצי גרוגרת בהעלם אחד חייב בשני העלמות פטור (יג) נאכל (ס) הראשון עד שלא הוציא השני בין בהעלם אחד (יד) [ובין] בשני העלמות פטור (ע) הוציא כחצי גרוגרת ונתנו (טו) [בתוך ד' אמות] וחזר והוציא כחצי גרוגרת (טז) [ונתנו] בתוך ארבע אמות (יז) [אחרות] אם (פ) העבירן דרך (יח) [עליו] חייב ואם לאו פטור : ח (צ) הנוטל מלא הזוג משערו [ה"ז] חייב (יט) ר' אליעזר אומר אפי' (כ) [אחד (ק) הבורר] שחורות מבין לבנות ולבנות מבין שחורות חייב (כא) : ט ר"ש בן אליעזר אומר (ר) צפורן שפרשה רובה וציצין שפרשו רובן (כב) [ונטלן בשבת פטור נטלן] בכלי [ה"ז] חייב (כג) : י (ש) החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת (כד) (ת) והמרבץ [והמרחיץ והסך] והרודה חלות דבש (כה) בשבת חייב חטאת (כו) [וביו"ט] לוקה ארבעים דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים בין בשבת בין ביו"ט אינו [חייב] אלא משום שבות ר' שמעון בן אלעזר אומר (כז) [משום ר' אליעזר (א) הכוחלת והגודלת] (ב) והפוקסת לעצמה פטורה לאחרות חייבת וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר משום ר' אליעזר (כח) [לא תקנח אשה פניה בבגד שיש בו סרק] : יא התולש בין בימינו ובין בשמאלו ה"ז חייב (כט) [באחת] ידו ברגלו (*ב) בפיו ובמרפקו או שהיה (ג) מהלך על גבי הארץ ונתזו צרורות מתחת רגליו ונפל ע"ג עשבים ותלש פטור מהלך אדם ע"ג עשבים וע"ג צרורות בשבת ואינו חושש : יב התולש עולשין (ד) לאכול בגרוגרת לבהמה כמלא פי (ל) [הגדי] לתקן הארץ כל שהן (ה) אם נתכוין בכולן חייב שתים (ו) אם היה מתעסק ותלש פטור (ז) המזרד זרדין לאכילה כגרוגרת לבהמה כמלא פי הגדי לתקן (לא) [אילן] כל שהן אם מתכונין בכולן חייב שתים אם היה מתעסק וזירד פטור : יג (ח) החופר החורש והחורץ מלאכה אחת הן (ט) הדש (לב) [והכותש והנופט] מלאכה אחת (לג) (י) התולש והקוצר והבוצר והמוסק והגודר (לד) [והעודר] מלאכה אחת המכבש והסוחט מלאכה אחת ר' ישמעאל ב"ר יוחנן בן ברוקה אומר (לה) (*י) [צבעים קבעו] (כ) סחיטה מלאכה בפני עצמה הבורר (לו) [והטוחן והמרקד] והלש והאופה (ל) לאכילה (לז) [בכגרוגרת] לבהמה כמלא פי (לח) [הגדי] לצבוע כדי לצבוע בו (לט) קטן ושאר כל הדברים כשיעור לטומאתן כך שיעור להוציאן (מ) התולש כנף מן העוף (מ) [הקוטמו] והמורטו חייב שלש חטאות : יד (נ) אין יונקין מבהמה טהורה ביו"ט [ואצ"ל בשבת אבא שאול אומר יונקין היינו מבהמה טהורה ביו"ט] (*נ) לא (ס) תקל אשה מדדיה ותחליב לתוך הכוס או לתוך הקערה ותניק את בנה (ע) אין יונקין לא מן הנכרית ולא מבהמה טמאה ואם היה דבר של סכנה מותר (פ) שאין כל דבר עומד בפני פיקוח נפש חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים :

פרק יא א (א) הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע (א) [בתוך ד' אמות פטור חוץ לד' אמות חייב] : ב שתי סרטאות זו על גבי זו (ב) [זרק] מן העליונה לתחתונה חוץ לארבע אמות חייב (ג) [לתוך] ד' אמות פטור (ב) זרק מן (ד) [האסרטא] לדיר ולסהר (ה) [למוקצה] ולחצר אפילו [הן] בבקעה ה"ז חייב (ג) הזורק מן החנות דרך סטיו לפלטיא (ו) [פטור] מן החנות לסטיו ומסטיו לפלטיא (ז) [חייב] : ג שתי בקעות זו על גבי זו זרק מן התחתונה לעליונה ומן העליונה לתחתונה [בתוך ארבע אמות] פטור (ח) [חוץ לד' אמות חייב] (ד) אסתרטא] ע"ג בקעה וזרק מן (ט) [האסתרטא] לבקעה פטור ר"ש אומר (ה) אם יש במקום (*ה) שזרק עומק עשרה טפחים (י) [ה"ז] חייב : ד [מבוי (ו) ששוה (*ו) לרשות היחיד ועשויה מדרון לרשות הרבים (ז) אם יש גבוה י' טפחים בתוך ד' אמות אין צריך לחי וקורה] רה"ר (ח) השופע לרשות היחיד הרי הוא כרשות היחיד שוה (יא) [לרשות הרבים (ט) ועשוי מדרון לרשות היחיד] אם יש גובה עשרה טפחים (י) בתוך ד' אמות אין צריך לחי וקורה רה"י (יב) [ששופע לרה"ר הרי הוא כרשות הרבים שוה לכאן ולכאן [וגבוה מן האמצע] אם יש (כ) גובה י' טפחים בתוך ד' אמות אין צריך לחי וקורה [רשות היחיד השופע לרה"י הרי הוא כרשות היחיד לרשות הרבים הרי הוא כרשות הרבים] : ה תל ברשות הרבים ר' חנניא ב"ג אומר (ל) אם יש גבוה י' טפחים בתוך ד"א (יג) [ונטל הימנו ונתן על גביו] וחייב פחות מכן בתוך ד' אמות פטור חוץ לד"א חייב

הגהות הגר"א (י) לאחר ידו ברגלו : (יא) המלאכה : (יב) מהן : (יג) רבי מאיר אומר בהע"ל אחד ברשות אחד חייב בהעלם א' בשתי רשויות או בשתי העלמות ברשות אחד פטור : (יד) בין : (טו) ברה"ר : (טז) אם הניחה : (יז) לראשונה ר"י אומר : (יח) עליה : (יט) וכמה מלא הזוג שתים : (כ) אחת ומודים חכמים לר"א בבורר : (כא) ודבר זה אף בחול אסור משום לא ילבש וגו' : (כב) ביד מותר : (כג) חטאת : (כד) המכבד : (כה) שגג : (כו) הזיד ביו"ם : (כז) הגודלת והכוחלת : (כח) לא תעביר סרק על פניה מפני שצובעות : (כט) לאחר : (ל) גדי אם להסיק כדי לבשל ביצה קלה : (לא) האילן : (לב) והמנפץ : (לג) הן : (לד) והאורה : (לה) הצבעים שבירושלים אין עושין : (לו) הטוחן הזורה : (לז) כגרוגרת : (לח) גדי : (לט) בגד : (מ) והקוטמו : (א) בד"א חייב פחות מד"א פטור : (ב) וזרק : (ג) בתוך : (ד) רה"ר : (ה) ולמוקצה : (ו) חייב : (ז) פטור : (ח) איסטריטא : (ט) האיסטריטיא : (י) ורוחב [ד] · (יא) ברשות הרבים יעשה מדרון לרה"ר · (יב) השופע : (יג) והנוטל הימנו והנותן ע"ג :

חסדי דוד

אומר כדי לעשות ממנו דרבן . בפר"ע איתא מיני מתכות כ"ש ואמרינן שם דף נ' למאי תני תניא רשב"א כו' וא"ש גם הך תוספתא דקאי על כל שהוא המוזכר לעיל וה"ק גם ברזל הוא בכ"ש כי ראוי לעשות ממנו דרבן: שנים שעשה אחד מהם מלאכה כו' . אזדא לטעמייהו דבכריתות פ' דם שחיטה הנך התיכה של חולין והתיכה של חלב אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה רש"א שניהם מביאים חטאת אחת ריי"א אין שניהם מביאין חטאת אחת דס"ל נר"י דלא מהני תנאה בקרבנות הבאין על חטא ושם בגמרא נתבאר דלר"י מייתי כל חד מתרוייהו אשם תלוי ע"ש . והא דקתני כאן ר"י פוטר והא ר"י מחייב יותר דשניהם מחוייבים להביא אשם תלוי ולר"ש דמחייב סגי להו בחטאת בת דנקא ולר"י כל חד מתרוייהו מביא אשם תלוי דהוא בכסף שקלים וכדאיתא בכריתות ולא עוד אלא שאם נודע אח"כ מי שחטא צריך להביא גם חטאת ולא נפטר בזה במה שהביא אשם תלוי וא"כ מאי פוטר דקתני . וי"ל כיון דאשם תלוי אין מביאין רק באיקבע איסורא (או בהתיכה אחת מב' התיכות) כדאיתא התם הלכך שפיר קתני ר"י פוטר אי לא נקבע איסורו דאז פטורים הם לגמרי : הנוטל מלא הזוג משערו כו' . עי' בפרק המצניע דף צ"ד ומשם נראה דמשערו לאו דוקא דה"ה מצל הכירו . ואע"ג דאיתא שהם אר"א מחלוקת לעצמו אבל לאחרים ד"ה פטור זהו דוקא ביד אבל בכלי חייב גם לאחרים וע"ש בפירש"י ז"ל : התולש בין בימינו כו' . בלאחר ידו ברגלו כו' וקמ"ל דגם בשמאלו חייב ולא מקרי שנוי רק בפיו ובמרפקו : אין יונקין מבהמה טהורה כו' . קמ"ל דלא מיבעי לחלוב ביד שהיא מלאכה גמורה והיא תולדה דדש וכדלעיל אלא אפי' לינק בפיו דהוי דישה כלאחר יד מ"מ גזרו בה רבנן דהוי ליה למיעבד מאתמול וסברת אבא שאול מייתי לה הגמ' ביבמות דקי"ד ומפרש שם ע"ש :

פרק יא שתי סרטאות זו על גבי זו כו' . סרטאות וסרטיא היינו מסילה שהולכין בה מעיר לעיר והיא רה"ר גמורה כדאיתא ברפ"ק ופי' זו ע"ג זו שמסילה אחת גבוהה ומסילה אחרת כנגדה בעמק ובין מסילה למסילה יש רה"י כגון דיר או סהר . ובא בזה לפרש הבבא שלפני זה דקתני הזורק מרה"ר לרה"ר ורה"י

מצפה שמואל (י) עי' ירושלמי פ"א הל"א ב. ובירושלמי פ"י הל"ד : (כ) ספרא פרשת ויקרא (נב:) וירושלמי פ"י הל"ה ופ"א הל"ב ופ"ב הל"ו וחגיגה פ"ב הל"א : (ל) עי' נג. וירושלמי שם ושם : (מ) עי' ירושלמי יבמות פ"ד הל"ב : (נ) (פ"י וירושלמי פ"א) הל"א וברכות פ"א : (ס) (שם ושם) · (ע) שם ירושלמי פ"א : (פ) ירושלמי שם : (צ) (נד:) : (ק ר) (שם) : (ש) (נה.) ועי' ירושלמי פ"ו הל"ב ל. : (ת) עי' ירושלמי פ"ז הל"ב כד. : (א) (נה.) ועי' ירושלמי פ"י הל"ו : (ב) עי' מו"ק ט: ד"ה פוקסת : (*ב) עי' מ"ש בתבואות שור בסוף ומ"ש עליו בספר עיקרי דינים חא"ת סימן יד אות פ"ו מתוס' זו : (ג) עירובין ק: : (ד) קב. : (ה) עי' ירושלמי ביצה פ"א הל"ג : (ו) קג. : (ז) עי' ירושלמי ספ"א ועי' ירושלמי פ"ז הל"ג כז : (ח) (עג:) וירושלמי פ"ז הל"ב ועי"ש דתני בשם ר' חייא וסנהדרין פ"ז סוף הל"ה וכלאים פ"ז הל"א : (ט י) שם : (*י) עי' מיי' פ"ט הל"א ופכ"ב הלט"ו ובפ"ח הל"ז ובמ"מ פ"ט הל"א ועי' בר"ן ספי"ד מדין אב מלאכה דשוחט אי איכא ביה משום מפרק ועי' סימן ש"כ ובביאורי הגר"א שם ס"ק ל"ז : (כ) ירושלמי פ"ז הל"ב וכנו"י :(ל) שם כט. : (מ) (עד:) ירושלמי שם : (נ) יבמות קיד ועי' בנ"י שם : (*נ) עי' שו"ע סימן שכ"ה סעיף ד : (ס) עי' תוס' קלה ד"ה מפני : (ע) ירושלמי ע"ג פ"ב הל"א ועי' בר"ן רפ"ב שם וב"ק פ"ד הל"ג : (פ) עי' פסחים כה. ועי' ירושלמי יומא פ"ה הל"ה ירושלמי סנהדרין הל"ה ומס' ע"ג פ"ב הל"ב ושביעית רפ"ד : (א) (נד:) ונח. : (ב) ירושלמי פ"א הל"א (וע"ש) : (ג) ו. וע"ש ועי' ירושלמי שם כל הסוגיא ועי' ירושלמי ב"ק פ"ג הל"ד : (ד) (ק.) : (ה) עי' ק. ועי' חידושי הרשב"א : (*ה) עי' מיי' פי"ד הל"ו ובהשגות הראב"ד שם ומ"מ והלכה כר"ש דלא פליג על ת"ק ועי' בשו"ע סימן שמה סעיף יח בהגה"ה : (ו) שם ועי' שבת ח: ועירובין לד : (*ו) עי' מיי' פי"ז הל"ד ובהשגות שם ובמ"מ ובחידושי הרשב"א : (ז) עי' ירושלמי עירובין פ"א הל"א : (ח) (ק.) : (ט) שם ושם : (י) עי' ירושלמי פ"ק דעירובין הל"א ובפ"ה הל"א : (כ) עי' ירושלמי : (ל) (שם) :

מנחת בכורים

שמירה פתוחה : ופיה למטה . שנתכוין מתחלה לכך : וחכמים פוטרים גרסינן : ע"וא חייב . הכא נמי כיון שהוציא בפיה למטה ה"ל כנתכוין להוציא לאחריו : ובמרפקו . בין אצילי ידיו דהאי מדמי ליה כלאחר ידו ורגלו ור"י מדמה לה לאחריו : ועמדו בתשובתן . שאינו נוטה לכאן ולכאן : ה במלגז . בת ג' שיניים ומהפכין בה תבואה בגורן ומעמרין השבלים דהוא אב מלאכה : ולוגזין . מאספין השבלים : ושובטין . דהוא מיסך כדאמר בפרק כלל גדול (ע"ה) שובט הרי הוא בכלל מיסך : והוציאוהו . וכל הני זה יכול לעשות לבדו וזה לבדו: פטורין. זה יכול וזה יכול דכתיב בעשותה יחיד שעשאה חייב ולא שנים שעשאוה : ה"ג לרה"ר ר"י אומר ולא גרסינן שניהם פטורין וכן הגיה הגר"א : חייבין . דלית ליה מיעוטא בזה אינו יכול וזה אינו יכול דכתיב בקרא נפש אחת תחטא בשגגה בעשותה וס"ל ג' מעוטין נפש אחת בעשותה חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי יחיד שעשה בהוראת ב"ד דפטור וחד לזה יכול וזה יכול: שאין שנים חייבין. כללא הוא אף בזה א"י וזה א"י דס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ואייתר ליה מעוטא לזה א"י וזה א"י : ו ויתנו עליה . אם לזה או לזה : ותאכל . לכהנים : פוטר . דבעינן ידיעה ודאית בתר החטא דכתיב או הודע אליו חטאתו אשר חטא : שזה מביא . שכל אחד בספק הוא וידיעת ספק מביאה לאשם תלוי : מחוסר כפרה . לקדשים כגון מצורע או יולדת דלאו לכפרה באה אלא לאשתרי בקדשים בזה מביאין ומתנה דלזה לא בעינן ידיעה כלל (כריתות ז' ב') : ז בשתי העלמות . שהיה לו ידיעה בנתים : פטור . דהעלמות מחלקות אף בשיעור אחד : פטור . לא אהני מעביר לשיעור שלם : דרך עליו . על גבי החצי גרוגרות הראשון אע"פ שנתרחק מחצי גרוגרות הראשון מ"מ חייב וכגון שהעביר פחות מג' סמוך להחצי גרוגרת הראשון דהכתה הויא דכל פחות מג' כלבוד דמיא דאי במעבר שהרי ידו פחות מג' והרי מנחת בידו ולנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא גרסינן ברישא ר"י אומר וכו' דס"ל אם הוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים וה ותני לרה"ר האחר כיון דרשויות חלוקות הן מחלקין לחטאות ואיכא מ"ד לר"י דבעינן שיפסיק בין ב' רה"ר רה"י מקום שיש בו חיוב חטאת אם הוציא מרה"ר לתוכו ואיכא מ"ד אפילו כרמלית : ח מלא הזוג . בתי שערות : חייב . משום גוזז : אחת . ולא בעינן מלא פי הזוג : לבנות . מתוך שחורות שבאחת הוא מקפיד שלא יהא נראה כזקן וכן להיפך חייב : ט ציצין . רצועות מן בשר דקות שנפרש מן האצבע סביב לציפורן ומצערות אותו ביד מותר לכתחלה ובכלי פטור אבל אסור ובלא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור ובכלי חייב ובזה מיירי ביפה והכי מוקמינן בגמרא וכנוסחת הגר"א : י והמחבץ . המעמיד החלב בקיבה אי נמי שעושין כמין כלי גמי ונותן הקפוי לתוכו ומי החלב שהן נסיובי נוטפין : המכבד . גרסי' את הבית : והמרבץ . במים את העפר שלא יעלה : חייב חטאת . מכבד ומרבץ ומגבן חייב משום בונה חולב משום מפרק דתולדה דדש מחבץ משום בורר שהפסולת יוצא מן האוכל והרודה חלת דבש משום תולש דכתיב ויטבול אותה ביערת הדבש מקיש דבש ליער מה יער הוא במחובר אף דבש במחובר והתולש ממנו חייב : כוחלת . משום צובע : גודלת . שערה : פוקסת . מתקנת שערה במסרק או ביד ויש מפרשים טחה כמין בצק על פניה וכשנוטלו מאדים הבשר וחייב בזה משום בונה : לעצמה . שאינה יכולה לעשות יפה ואין דרך בנין אלא אשה לחברתה שרואה ועושה : סרק . צבע אדום הוא הבא בקנים שצובעת את הפנים והוה תולדות צובע : יא בלאחר ידו . גרסינן והגר"א הגיה לאחר ידו והיא היא : ותלש . דהוה שלא כדרך תלישה : ואינו חושש . שמא יתלש ברגלו דקי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר : יב לאכול . בעודן רכין : לבהמה . כתקנו מעט : לתקן הארץ . ליפות הקרקע אם נתיפה בכך ובכישא מיירי באגם אי נמי בארעא דחבריה דלא ניחא ליה ביפויה : שתים אי לאכול בעצמו וליפות ברכין או לבהמה וליפות בקשין ובגמרא גרסינן נמי להיפך כדי לבשל ביצה קלה והיינו כגרוגרת מביצה קלה : מתעסק . שכיון להגביה את התלוש ונחתך זה לאביי ולרבא אף כוון לחתוך את התלוש ונחתך זה דאיכוין להתיכה מ"מ פטור דכתיב אשר חטא בה פרט למתעסק וד"א ושוגג היינו שכוון למלאכה זו אבל לא ידע שהיום שבת או שסבור שמלאכה זו מותרת אבל כאן לא כיון כלל למלאכה זו : זרדין . מין קנים : שתים . כדלעיל : יג מלאכה אחת . ואם עשאן בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ואינו כחלוק אבות מלאכות חייב שתים : התולש . קטניות : הקוצר . תבואה : הבוצר . בענבים : המוסק . זתים : הגודר . תמרים : והאורה . גרסינן והוא בתאנים : מלאכה אחת . קוצר : והכותש . שעורין שהקליפה נוסרת מהן ובגמרא גרסינן והמנפץ וכן הגיה הגר"א והוא פשתן מן הגבעולין : והנופט . נמר גפן בקבת כדרך האומנים וגדולי קרקע ניניהו לכן הוה תולדה דדש שמפרק גרעינין ממנו ויש גורסין והנופס והוא המנפץ אוכל מפסולתו : המכבש . כבשים ומוציא המים שבהם : קבעו . סחיטה ואב מלאכה בפ"ע היא ובמשנה לא חשיב לה לאב מלאכה בפ"ע רק תולדה דמלבן הוא : והמרקד . בנפה : לצבוע . אם צריך לצביעה : בגד קטן גרסינן : ושאר כל הדברים . כתבאר לעיל הלכה ב' גבי שיעורא דהוצאה : התולש . נוצה מן כנף העוף : הקוטמו . לאחר שתלשו חותך ראשו שהוא דק וראוי להניחו בכרים . והמורטו . לצד גבו מורט מכאן ומכאן ומשליך הקנה ונוטל השיער ומניחו בכר וכסת : תולש . משום גוזז : קוטם . משום מחתך דקפיד לחתוך עד מקום הראוי וגם מן הקנה הורג כובעיב : מורטו . חייב משום מלאכת עור דהוה ממתקו שעשהו חלק : יד ביו"ט . אף דאוכל נפש מותר מ"מ גזרו שלא לינק דהוה כמו תולדה דמפרק רק כלאחר יד הוא ומ"מ אסור מדרבנן : נוהגין היינו . מיירי במקום צער דבשבת דאיסור סקילה גזרו רבנן ביו"ט דאיסור לאו לא גזרו אבל שלא במקום צערא אף ביו"ט אסור (יבמות קי"ד) : לא תקל . אם נתרבה חלבה הרי מוצאת בידה לתוך הכלי דהוה מפרק דבר מגידולו ותולדה דדש הוא : טמאה . דחלב בהמה טמאה אסור מה"ת כדמרבינן בבכורות פ"ק :

פרק יא א הזורק . כללא דמילתא מרשות היחיד לרשות הרבים או להיפך חייב אף בפחות מד' אמות ברה"ר עצמו בעינן ד' אמות : בתוך ד"א . אם הזריקה לא היתה ד' אמות ממקום עקירה למקום הנחה : פטור ולא אמרינן כמו שהונחה ברה"י דמיא כיון דעברה דרך עליה דלחייב אף בפחות מד' אמות: חוץ. אם בצירוף רשות הרבים הוה ד"א חייב וקמ"ל דרשויות מצטרפות : ב סרטאות . הוא סרטיא דהוה רה"ר : זו ע"ג זו . שהיה רה"ר אחד גבוה והאחד נמוך : הן בבקעה . שעומדות בכרמלית ודרך מקום כרמלית זרק מ"מ חייב דהא לא נח בכרמלית : סטיו . הוא איצטבאות שלפני החנויות דה"ל כרמלית : לפלטיא . רחבה דהוה רה"ר : חייב גרסינן : מן החנות לסטיו . שנח בסטיו ואחר כך הוציא מן הסטיו לפלטיא : פטור גרסינן דמכרמלית קא מוציא : ג שתי בקעות . בבקעות רה"ר עסקינן ולגירסת הגר"א אתיא כפשוטו ומבקעה לבקעה כרמלית : פטור . אם הוא בתוך ד' אמות . ולגירסת הגר"א דבקעה כרמלית אפילו חוץ לד' אמות פטור · עומק י' טפחים . והוה רה"י וחייב אף בפחות מד' אמות , דהבקעה הוה רה"י מצד המחיצה המוקף לה גבוה י' טפחים דהוה כמחיצה : ד מבוי . הוא מוקף ג' מחיצות ופתוח מצד הרביעית ומה"ת שרי לטלטל בתוכו ורק מדרבנן הצריכו תיקון ברוח רביעית : שוה לרשות היחיד . שקרקעיתו גבוה כקרקע רה"י : מדרון . משופע לרה"ר שרה"ר נמוך ממנו : בתוך ד"א . שפוע היה גבוה י' טפחים הם מעמידין קו בשוה : אין צריך לחי וקורה . דה"ל כמחיצה דגוד אסיק מחיצתא אבל אינו מתלקט י' מתוך ד' אמות הוה כשוה וצריך תיקון : השופע . שמכל צד הוא משופע לרה"י כרה"י ממ"נ אם יש י' טפחים מתוך ד' הוה רה"י בפ"ע ואם לאו הוה רה"י מצד מחיצות רה"י : שוה לרה"ר. למעלה הוה רה"ר שוה במתוך אמה או קצת יותר לרה"ר אלא שהמחיצות שופעות לתוכו שהמבוי הוא עמוק מכל צד אם יש י' טפחים במתוך ד' אמות מכל צד הוה רה"י ולגי' הגר"א ועשה מדרון לרה"ר כלומר שלמעלה שוה קצת לרה"ר אבל למטה הוא מקום מדרון. הוה רה"י : רה"י . כגון תל ברה"ר אם השפוע הוא לרה"ר ואין בגבהו י' טפחים במתוך ד' הוה כרה"ר ומיירי שלמעלה יש י' טפחים במתוך ד' אם למטה ליכא כן מקום השפוע הוה רה"ר : שוה לכאן ולכאן . מקום הממוצע בין רה"י ורה"ר אם יש גבוה באמצע כגון תל מתלקט י' מתוך ד' הוה רה"י וא"צ לחי וקורה דמכל צד ה"ג מחיצה בגוד אסיק . ולגירסת הגר"א אתיא כפשוטו דלמעלה הוא שוה לרשות היחיד אלא שקרקעיתו גבוה מרשות הרבים ונעשה מדרון בצד פתחו לרשות הרבים : השופע לרה"י. מקום השופע הוה רה"י אף שאין בגבהו י' טפחים במתך ד' במקום הזה נתחינן זה לרה"י התחון : לרה"ר . אם התל עומד ברה"ר ולמטה אין בגבהו י' במתך ד' דיינינן כרה"ר והגר"א לא גרס זה ומ"ש יותר כי אתיא בלי דוחק : ה על גביו . מרה"ר : פתוח מכן . שאינו

חייב גג ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה ונטל הימנו ונתן ע"ג חייב פחות מכן [בתוך ד"א] פטור [חוץ לד"א חייב] עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה ונטל הימנו ונתן ע"ג חייב פחות מכן [בתוך ד' אמות] פטור [חוץ לארבע אמות חייב] : ו מנורה (מ) ברשות הרבים גבוהה עשרה ופרח שבראשה (יד) [רוחב] ד' ונטל הימנה ונתן על גבה חייב היה פחות מכן בתוך ד"א פטור חוץ לד"א חייב עגלה (נ) ברשות הרבים גבוהה י' טפחים (טו) אחד הפורק ואחד הטוען הרי זה חייב : ז הזורק בכותל (ס) למעלה מעשרה טפחים והלכה וישבה (טז) [לה בבור] שהוא ד' על ד' [טפחים] ה"ז חייב שאין מטלטלין מרשות לרשות כגון אלו שמשחקין בכדור ברה"ר ויצאה (יז) [כדור] מתחת ידו של א' מהן (יח) חוץ לד"א חייב (ע) קופה ברה"ר גבוהה י' טפחים (יט) וכן גומא אין מטלטלין מתוכן לרה"ר ולא מרה"ר לתוכן אבל יורד לתוכן ואוכל פחות מכן תוך ד"א פטור חוץ לד"א חייב (פ) לשון ים (כ) [שנכנס] לחצר אין ממלאין ממנו בשבת אלא א"כ עשו לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים בד"א בזמן שנכנס בפרצה שהיא יתירה על י' אמות אבל הנכנס בפתח א"צ כלום (צ) סלע (כא) [שבים] גבוה י' טפחים אין מטלטלין לא מתוכו לים ולא מים לתוכו פחות מכן ה"ז מותר ובלבד שיהא (כב) [כבית] סאתים : ח (ק) הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים (כג) [ומן הים לספינה ומספינה לים ומספינה] לחברתה פטור זרק מן (כד) [האסטרטא] לים פטור רש"א (ר) אם יש במקום שזרק (כה) (ש) [עמוק] י' טפחים ה"ז חייב ובבור אפילו (כו) [עומק] מאה אמה ה"ז חייב ספינה שבים גבוהה י' טפחים אין מטלטלין לא מתוכה לים ולא מים לתוכה ר' יהודה אומר עמוקה עשרה ואינה גבוהה עשרה מטלטלין מתוכה לים אבל לא מים לתוכה: ט (*ש) ספינות קשורות זו בזו (ת) מערבין ומטלטלין מזו לזו הותרו (כז) [חזרו לאיסורן] חזרו וקשרום בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין חזרו להתירן מחצלות פרוסות ברה"ר מערבין ומטלטלין מזו לזו (כח) [הוקפלו חזרו לאיסורם] חזרו ופרסוה בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין חזרו להתירן (כט) שכל מחיצה שנעשה בשבת בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מוטעין הרי זו מחיצה : י (*ת) בתים שבספינה חייבין בערוב (ל) [ושאר ספינות] שאין להם בתים הרי הן כשרוין בחצר לווחין שבספינה (א) אין מטלטלין אותם אם היו מכסין בהן פירות או א) כלים הרי הן ככסוי כלים ומטלטלין אותן : יא לא יתלה אדם בשרשי אילן למעלה (לא) [מג'] טפחים ויורד וטובל אא"כ היו רגליו נוגעות בארץ אבל נתלה בחבל הקשור בסלע או בספינה (לב) [ויורד] וטובל : יב הזורק מרשות היחיד לרה"ר (ב) ונזכר לאחר שיצתה מידו קלטה אחר או קלטה כלב או שנשרפה ר' מחייב וחכמים פוטרין מודה רבי לחכמים שאם זרק מרה"ר לרשות היחיד שהוא פטור עד שעה שתנוח : יג זה הכלל כל חייבי חטאות (ג) אין חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה [תחלתן זדון וסופן שגגה] תחלתן שגגה וסופן זדון פטורים עד שתהא תחלתן וסופן שגגה (ד) אם יש בשגגה של אחד מהם כדי לעשות מלאכה (לג) [חייב כיצד] היה יודע שהוא שבת והזיד במלאכה זה הוא מזיד האמור בתורה (ה) אם היה מתעסק פטור שגג בשבת (ו) והזיד במלאכה או שהיה יודע שהוא שבת ונתכוין לעשות בה מלאכה אבל לא היה יודע (ז) שעל אותה מלאכה חייב חטאת זה הוא שוגג האמור בתורה :

פרק יב

א (ח) הבונה כל שהוא ה"ז חייב ר' יוסי אומר אחד (א) [נותן] את האבן ואחד (ב) [נותן] את הטיט הנותן את הטיט ה"ז חייב (ג) [הנוטל] את האבן (ב) ונתנה ע"ג (ד) [דמות] והתקינה לבנין אע"פ שלא נתן עליה את הטיט ה"ז חייב והרי היא כקרקע לכל דבר : ב (ג) המכה בפטיש אחד טפיחה גדולה ואחד טפיחה קטנה ה"ז חייב רשב"ג אומר (ד) אף המכה בקורנס על הסדן בשעת ב) מלאכה חייב שכן מרדדין טסין (ה) לעבודת המשכן : ג (ה) הקודח (ו) [והגורד] והקוצץ כל (ז) שהוא ה"ז חייב ר"ש אומר עד שיקדיח את כולו עד (ח) [שיגדור את כולה] עד שיקוץ את כולו [הצר צורה] עד שיצור את (ט) [כולה הצובע את העור] עד שיצבע את כולה [המעבד את העור] עד שיעבד את כולו המכבה (י) [ומבעיר] ה"ז חייב הנותן שמן בנר אע"פ שיש בו שמן ה"ז חייב טלטלו ממקום למקום פטור הטהו על צדו ה"ז חייב (ו) היו לפניו שני נרות דולקין נתכוין לכבות את (יא) [זה] וכבה את (יב) [זה ה"ז חייב] שני נרות (יג) [כבין] נתכוין להבעיר את (יד) [זה] והבעיר את (טו) [זה ה"ז חייב א' כבה וא' דולק נתכוין לכבות את הדולק והבעיר את הכבה להבעיר את הכבה וכבה את הדולק ה"ז [א] פטור נתכוין וכבה את הדולק והבעיר את הכבה (ז) בנשימה אחת חייב ב' חטאות] : ד (ח) א' נתן את האור וא' נתן את העצים ואחד נתן את הקדרה וא' נתן את המים וא' נתן את הבשר וא' נתן את התבלין ובא (טז) [אחר] והגיס כולן חייבין א' (יז) [נתן] את הקדרה וא' נתן את המים וא' נתן את הבשר וא' נתן את התבלין וא' (יח) [מביא] את האור [וא' נתן את העצים] ובא (יט) [אחר] והגיס שנים האחרונים חייבין: ה (ט) הסורט (כ) סריטה אחת ע"ג שני נסרים [כאחת] ה"ז חייב א"ר ב) יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם שכן רושמין על קרשי המשכן לידע (כא) [איזהו בן] זוגו כתב אות אחת בראש (כב) [ירועה מכן] ואות אחת בראש (כג) [ירועה מכן (*י) אם כשמדביקן זו לזו והן נראין אחת] חייב ואם לאו פטור כתב אות אחת [ובא אחר וכתב אות אחת] ובא אחר וכתב אות אחת אפי' כל השם כולו אפי' כל (כד) [הספר] כולו פטור (כ) [כתב אות אחת והשלים את השם] אות אחת והשלים את הספר חייב: ו (ל) (*ל) המקרע על העור כתבנית כתב פטור (כה) [רשם] על העור כתבנית כתב חייב כתב בקליפי אגוזין בקליפי רמונים (כו) בדם (כז) [הקרוש] בחלב (כח) [הקרוש] על עלה זית ועל עלה חרוב ועל עלה דלעת ועל כל דבר שהוא של קיימא חייב על עלה חזרין ועל עלה כרשין ועל עלה בצלים ועל עלה ירקות ועל כל (מ) דבר שאינו של קיימא פטור זה הכלל (*מ) כתב דבר שהוא של קיימא על דבר שאינו של קיימא או דבר שאינו של קיימא על דבר שהוא של קיימא פטור אינו חייב עד שיכתוב דבר שהוא של קיימא על דבר שהוא של קיימא : ז (נ) הכותב אות אחת גדולה אף על פי שיש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות פטור המוחק אות אחת גדולה אם יש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות חייב (ס) אמר רבי מנחם בר' יוסי זה חומר במוחק (כט) [שאין בכותב ובכותב שאין במוחק חומר בכותב מבמוחק] הכותב (*ס) לקלקל חייב והמוחק לקלקל פטור (ע) (*ע) נפלה דיו ע"ג ספר ומחקה שעוה
ע"ג

הגהות הגר"א (יד) רחב : (טו) ורחב ד' : (טז) בהור : (יז) הכדור : (יח) לכותל וחזרה לאחוריה : (יט) ורחב ד' : (כ) הנכנס : (כא) שהוא : (כב) בית : (כג) מן הספינה לים מן הים לספינה ומן הספינה : (כד) ומן האסטרטיא : (כה) עומק : (כו) עמוק : (כז) נאסרו : (כח) נקפלו נאסרו : (כט) הראשון : (ל) והשאר שבספינה : (לא) מג' : (לב) יורד : (לג) חייבין : (א ב) נתן : (ג) ר"י אומר שניהם חייבים נפל : (ד) דימוס : (ה) לעבודה עושין כן : (ו) והגורר : (ז) והצר צורה והצובע את העור והמעבד את העור : (ח) עד שיגרור את כולו : (ט) כולו : (י) והמבעיר : (יא) זו : (יב) זו ה"ז פטור : (יג) כבוין : (יד) זו : (טו) ה"ז פטור אחד כבוי ואחד דלוק נתכוין לכבות את הדלוק ולהבעיר את הכבוי והבעיר את הכבוי וכיבה את הדלוק בנשימה אחת חייב בב' נשימות פטור : (טז) אחד : (יז) נתן את העצים וא' נתן : (יח) הביא : (יט) אחד : (כ) שתי שריטות ע"ג נסר א' או : (כא) את בת : (כב) הירועה מכאן : (כג) מכאן אם מדביקין זו לזו והן נראות כאחד : (כד) הפסיק : (כה) הרושם : (כו) חייב : (כז כח) קרוש : (כט) מבכותב.

אור הגנוז

[א] חייב : [ב] ר' עקיבא :

נוסחאות כ"י

א) אוכלים : ב) גמר :

חסדי דוד

באמצע כו' ומפרש כיצד שתי שרטות זו ע"ג זו וזרק מן המסילה העליונה לתחתונה ועבר דרך רה"י שבאמצע אם הלך החפץ שבין ב' המסלות ד' אמות כגון ב' אמות בזו וב' בזו מצטרפין וחייב ואם לאו פטור: הזורק בכותל וכו' וישבה לה בחור שהוא כו' הרי זה חייב שהן מטלטלין מרשות לרשות וכן אלו שמשחקין וכו' כנ"ל : לא יתלה אדם בשרשי אילן למעלה מג' טפחים כו' כנ"ל . וה"פ אדם שרוצה לטבול מטומאתו בנהר ומתירא שלא ישטפוהו חוזק המים ולכך תולה גופו בחבל הקשור באיזה דבר ביבשה ומשליך עצמו בנהר וטובל קתני הכא שלא יכול לקשור החבל בשרשי האילן אם הם גבוהים למעלה משלשה כי אין משתמשין באילן ותנן נמי בפ"י דעירובין שרשיו גבוהים מן הארץ ג' טפחים לא ישב עליהן ורק אם רגליו נוגעות בארץ מותר דהשתא אין זה נתלה באילן ומה דהאילן יועילנו כי לא ישטפוהו המים הא לאו מידי הוא ומסיים אבל נתלה בחבל הקשור בסלע או בספינה ויורד וטובל אע"פ שאין רגליו נוגעות בארץ ואין בזה איסור משום שטט ע"פ המים כי בכה"ג לא שייכא הגזירה שמא יעשה חבית של שייטין ומכאן נראה דמותר לטבול בנהר דלא כמג"א בסימן שכ"ו :

פרק יב הנותן שמן בנר אע"פ שיש בו שמן כו' . במסכת יו"ט דף כ"ב מביא הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה והך תנא קמ"ל חדושא טפי דאפי' יש שמן בנר מ"מ המוסיף חייב אע"ג דבלא זה היה דולק מ"מ ע"י שמוסיף דולק יפה ולא הוה עיקר טעמא שיאהר דלוק שיעור טפי דלגבי הך אינו אלא גרם בעלמא: המקרע על העור כתבנית כתב חייב הרושם וכו' כתבנית כתב פטור כנ"ל.וכ"ה בירושלמי וכ"כ הרמב"ם בפי"א ע"ש בהה"מ והטעם ברור דהמקרע הוא דבר המתקיים והרושם הוא דבר שאינו מתקיים: כתב בקליפי אגוזים בקליפי רימונים חייב. פי' שביצל או שרה קליפי אגוזים ורמונים שהן צובעין וכדתנן

מצפה שמואל (מ) ירושלמי פ"א הל"א : (נ) עי' נח. ונט. וירושלמי שם ועי' ירושלמי פ"י הל"ט : (ס) ז: ועי' דף נט: ובתוס' שם ד"ה או ועי' רשב"א שם וירושלמי פ"א הל"ג ו פ"א הל"א ב: (ע) (ח.) וירושלמי פ"א הל"א ופ"ז הל"ב ע"ש : (פ) עירובין יב. : (צ) שם סז: ירושלמי פ"א הל"ה : (ק) ק: : (ר) ק. : (ש) (ק:) קא. ועי' ירושלמי פי"א הל"ה : (*ש) עי' מג"א סימן שנה ס"ק ט וסימן שסב ס"ק ד : (ת) (קא:) ועי' ירושלמי שם : (*ת) עי' סימן שסו סעיף ג בהגה וסוף סימן שפב: (א) ירושלמי פי"ז הל"א : (ב) קב. וירושלמי פ"א הל"א ג : (ג) שם ועי' ירושלמי פסחים פ"ז הל"ה : (ד) עי' ירושלמי ספי"א : (ה) עב : (ו) (קב.) ועי' ירושלמי ספי"א : (ז) סט. ירושלמי פי"א הל"ו : (א) ירושלמי (פי"ב) הל"א ועי' (פ"ז) הל"ב ובבלי (קכג) ובתוס' ד"ה ולטעמיך ובחידושי הרשב"א שם: (ב) ירושל' שם : (ג) קב: (ד) (קב.) : (ה) (קב:) ירושל' פי"ב הל"א ופסחים פ"ו הל"א : (ו) כריתות כ. : (ז) עי' ירושלמי (פ"ב) הלכה ה : (ח) ביצה לב. : (ט) (קב:) : (י) עי' ירושלמי פרק י"ב הלכה ד : (כ) קג. וירושלמי פי"ג הל"א ועי' ירושלמי פי"א הל"ג ופי"ב הל"ד : (ל) ירושלמי פ"ז הל"ב וגיטין פ"ב ועי' בבלי גיטין י"ט: ודף ט: ותוס' שם : (*ל) מיי' פי"א הלט"ז וע"ש במ"מ חלופי גרסאות וטוש"ע א"ע סימן קכה סעיף ה גבי גט ועי' ב"ך חו"מ סימן מה ס"ק ו : (מ) עי' קטו: וברשב"א שם ועי' ירושלמי פי"ב הל"ד : (*מ) עי' מיי' פי"א הלכה ט ובמ"מ שם : (נ) עה: וירושלמי (פ"ז) סוף הל"ב: (ס) שם (ע"ש): (*ס) עי' מיי' פי"א הל"ט ועי' בספר מרכבת המשנה : (ע) עי' רא"ש פ"ז סי' ט : (*ע) עי' מיי' שם ובשו"ע סימן שמ סעיף ג :

מנחת בכורים

י' במשך ד' דינו כרה"ר וצריך ד' אמות לחיובי : גג . אף שתחתיה רה"י דמקורה מ"מ אם אין המחיצות עשרה לא הוה רה"י : פחות מכן . כגון גבוה ט' דרבים מכתפין עליה הוה רשות הרבים אבל פחות מט' לא ניחא תשמישתיה והוה כרמלית וכן בעמוד : ו ופרח . הוא הרחב שהנר מונח עליו : חייב . אף שלמטה אינו רחב ד' וכרה"י ברה"י אתיא דס"ל הכי בפ"ק דמכילתין : פחות מכן . גבוה ט' ורחב ד' אבל אינו רחב ד' הוה מקום פטור ולגי' הגר"א דלעיל לא גרס החילוק שבין ד' או פחות וכאן מחלק היינו משום דלעיל מיירי בכרמלית וכאן דבבלי הוא אין כרמלית בכלים והוה רה"ר ולא מקום פטור: ז בחורי . גרסינן דהוה רה"י אף למעלה מיו"ד ואם אינה ד' על ד' פליגי ר"מ ורבנן דר"מ ס"ל חוקקין להשלים ורבנן פטרי : כגון אלו . שנין בפני עצמו אותן חייבין בד"א : קופה. גבוה י' ורחב ד' וכן גומא : עשו לו מחיצה . למעלה מן הים מקום שנכנס לחצר דהל"כ ה"ל כנפרץ למקום האסור ואסור בטלטול : בפתח . שאינו רחב י' אמות הוה כסתום ומותר ליטול מן המים שבתוך החצר : סלע . הוה רה"י אם גבוה יו"ד ורחב ד' : מותר . דמכרמלית לכרמלית קא מטלטל : כבית סאתים . דכל שלא הוקף לדירה ביתר מבית סאתים כגון מאה אמה על חמשים אסור לטלטל בתוכו ומה"ת רה"י הוא ולכן אם הוא יותר מטלטלין לתוך הים אף בגבוה יו"ד ורחב ד' דמקרפף לכרמלית שרו רבנן לטלטל ב' אמה בזה וב' אמות בזה כדי דלא לימרו רה"י גמורה הוא ומותר גם לטלטל בתוכו והכי מסקינן בגמ' עירובין (ס"ז ב') : ח מן הים . ים הוה כרמלית : לספינה . דהוה רה"י דגבוהות המחיצות י' : ומספינה לספינה . מרה"י לרה"י דרך כרמלית : מן האסטרטא . הוא סרטיא דהוה רה"ר : פטור . דהוה ים כרמלית : עשרה טפחים . בפ"ע אף שהמים מכסים אותו הוה רה"י וחייב דמים לא מבטלי מחיצתא : ובבור . אם זרק מרה"ר לתוכו : מאה אמה . דלא ניחא תשמישיה : חייב . דזורק מרה"ר לרה"י : ואין גבוה עשרה . שהמחיצות בתוך הספינה י' אבל מהלכת בתוך המים שקוע ואין גבוה המחיצות עשרה מן המים : לים . שופכין מים על דופני הספינה והולכת למים דכחו בכרמלית לא גזרו : לתוכה . דליכא תשמיש אלא להדיא ולא בכחו וקא מטלטל מכרמלית לרה"י ודוקא אין גבוה י' דאי גבוה י' מן המים מותר לטלטל מן הים לתוכה דדרך מקום פטור מטלטל שהרי מגביה למעלה מיו"ד ומותר להחליף בה"ג ברשויות דרבנן מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור ואי אינה עמוקה יו"ד ואם כן כרמלית היא כמו הים ומטלטלין מזה לזה אף בלא כחו : ט מערבין . ערובי חצירות אם הם של שני בני אדם דאסרי רשותן זע"ז ואם ערבו מותרין דכל רשותן נעשה אחד על ידי עירוב שמונח במקום אחד והוה כאילו דרו כולם במקום הפת : הותרו . מקישורן ונפסקו זה מזה בטל עירובן : שוגגין . שגגת שבת או מלאכה : מוטעין . שנתעסק בדבר אחר ונעשה הקשירה ממילא : חזרו להיתרן . אף לטלטל מזו לזו אף במזיד כיון דבלא"ה הוה רה"י מהני הקשירה אף לטלטל : מחצלות פרוסות ברה"ר . ועשו הרבה חדרים ושבתו בתוכן זה בזו וזה בזו : בין מזידין . הוה מחיצה לחייב הזורק לתוכו כדין זורק מרה"ר לרה"י אבל לטלטל בתוכו קנסוהו במזיד (ק"א ב' תוס' שם ד"ה כי אתמר) : י בתים . שני בתים בספינה אחת של שני ב"א : בחצר . ואין אוסרים זע"ז אא"כ דרים בבתים דמנא דחצר שרי לטלטלו מחצר לחצר אף בלא ערבו : אין מטלטלין . דמלאכתן לדבר האסור מלאכת הספינה : יא למעלה מג' טפחים . גרסינן דקא משתמש באילן והוה שבות : נוגעות . דאז לא נקרא שמוש : יב הזורק . בשוגג : מידו . כשבא לרשות האחר קודם שנח : קלטה . או קלטה דלא הוה הנחה : מחייב . דקלוטה כמו שהונחה דמיא וחייב מיד כשבא לרשות האחר ואיפכא גרסינן הזורק מרה"ר לרה"י דבהא ס"ל לרבי קלוטה כמו שהונחה דמי דאויר רה"י עד לרקיע : זרק מרה"י לרה"ר שהוא פטור . גרסינן דברה"ר בעינן הנחה וכיון שנזכר קודם הנחתו לא הוה תחילתן וסופן בשגגה וכן בקלטה לא הוה הנחה : יג של אחד מהן . בקלטה אחר דפטור דה"ל שנים שעשאוה ופטורין מפרש כאן דאם היה באחד מהן מלאכה כגון שלא נעקר האחר ממקומו וקבל אלא עמד במקומו ונח על גבו דהמלאכה נעשית מראשון חייב הראשון : כיצד . חיובי שוגג דבשבת : מתעסק . שידע שהוא שבת והמלאכה אסורה רק שנתכוין לחתוך התלוש וחתך המחובר לרבנן ולאביי שלא איכוין לחתיכה : זהו . גם זה הוא שוגג ומונבז היא דס"ל דשוגג בקרבן הוה שוגג אבל רבנן ס"ל דלא הוה שוגג וכדפרישנא (בפ"ט ה"ח) :

פרק יב א האבן . באמצע הבנין דאין מתקיים בלא טיט לכן הנותן הטיט העיקר : בגירסת הגר"א ר"י אומר שניהם חייבין קסבר אבן בלא טיט הוה בנין אף באמצע השורה : דימוס . שורה העליונה : חייב . דהם מתקיים בלא טיט לכ"ע חייב : לכל דבר . לקנין . אף שלא נתן טיט : ב המכה בפטיש . לאחר שחלק האבן מן ההר קצת הוא מכה בפטיש על האבן ונופלת לחתיכות והוא גמר מלאכת חוצבי האבן ולכן כל גמר מלאכת בשבת הוה תולדות מכה בפטיש : טפיחה . מכה גדולה : על הסדן . מרדדי טסין מכין ג' על הטס ואחד על הסדן להחליק הקורנס שלא יבקע הטס : המשכן . ומלאכת שבת תליא במשכן : ג הקודח . נוקב עץ או אבן ואפילו אינו נוקב אלא קצת שאינו עובר לעבר השני שבכותל : הגורר . גרסינן לאחר שנגמר הכלי צריך לגררו וזהו גמרו ל"א הגורר כלונסאות או קלפים והוה תולדה דממחק : והקוצץ . עצים : כולו . כפי הצריך לו שכוון מתחלה לכך : כולו . כל הצורה אז חייב משום מכה בפטיש : שיצבע את כולו . ר"ש קתני לה ולנוסחת הגר"א מכוון יותר : שיש בו שמן . מ"מ מבעיר הוא : למקום . אף שממילא מטה שמן מן הפתילה מ"מ פטור דס"ל דבר שאין מתכוין : על צדו . אי קרב השמן להפתילה הוה מבעיר ואי ריחק הוה מכבה : ה"ז חייב . דלא הוה מתעסק כיון שנתכוין לאסורה למלאכה זו : להבעיר את הכבה . או להבעיר : פטור . דכוון למלאכה אחת ועשה את זו וזה מתעסק גמור הוא : נתכוין לשניהם . גרסינן רק שכוון להדליק והדר לכבות את זו : חייב . דנהי דאקדומי לא מקדים אחורי נמי לא מאחר : חייב שתים . ה"ג בב' נשימות פטור . שכיבה והדר דלק דלא אתעביד מחשבתו : ד את האור . בתחלה כל מה שנעשה אחר כך מלאכת מבעיר ובשול הוא : את האור . בסוף כל מה שנעשה מקודם לא מהני למלאכת בשול ורק האחרון חייב וה"ג בנוסחת הגר"א ואחד מביא את האור ובא וכו' : האחרונים . המביא את האור והמגיס : ה הסורט . במשנה ג' פרק הבונה מחייב כתב ב' אותיות ור"י אמר לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם ומפרש כאן הכ"מ דחייב בשריטה ג"כ על ב' נסרים אף שלא כתב ב' אותיות כנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא : בן זוגו . לפי שמפרקין אותו עשו סימן על הקרשים לידע סדר הקמתן כמשפט הראשון : אחת . כתיבה אחת : פטור . דה"ל ה"ש דכל א' לא כתב רק אות א' : והשלים את השם . לא גרסינן בגמרא ובירושלמי גרסינן לה : את הספר . כגון ספר תורה או שאר ספרים כיון דמהניא להשלים עביד טובא וחייב באות אחת : ו המקרע. מעבר לעבר : הרושם . מלמעלה : חזרין . חזרת : ז פטור . שהרי בקרשי המשכן שתים היו כותבין : חייב . שהרי עיקר מחיקה ע"מ לכתוב הוא והרי מהני לשתי אותיות : זה . האמור למעלה : ובכותב . יש חומר שאין במוחק : לקלקל . העור מ"מ חייב שהרי חייב על הכתיבה : לקלקל . שלא על מנת לכתוב רק לקלקל העור פטור :

נתן

ע״ג פנקס ומחקו אם יש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות חייב והמוחק לקלקל פטור אין לך שחייב אלא המוחק על מנת לכתוב והמוחק (ל) [ע״מ] לתקן כל שהוא ה״ז חייב : ח הכותב אות אחת (לא) [ועשאן שתי אותיות] ב׳ אותיות ועשאן אות אחת הרי זה חייב (פ) נתכוין לכתוב אות א׳ ונעשה בידו שתי אותיות ב׳ אותיות (לב) [ונעשה בידו] אות אחת ה״ז [ג]פטור (לג) [כתב] שני נקודין ובא אחר וגמרן ועשאן שתי אותיות האחרון חייב כתב על הזוית (צ) מבפנים (לד) חייב מבחוץ פטור המצייר בקליפי פולין (לה) [ובקליפי] תורמסין פטור : ט (ק) המסרט על בשרו ר״א מחייב וחכמים פוטרין אמר להם ר״א והלא בן (לו) [סיטרא] לא למד אלא בכך אמרו לו (לז) [ומפני] שוטה אחד נחייב את כל הפקחין : י אחד אוחז בקולמוס ואחד אוחז בידו וכותב האוחז בקולמוס (לח) [חייב האוחז בידו וכותב פטור] נתכוין לסייעו האוחז בקולמוס (לט) [פטור] והאוחז בידו וכותב (מ) [חייב] שוגג אוחז בקולמוס ומזיד אוחז בידו וכותב (מא) [חייב] מזיד אוחז בקולמוס ושוגג אוחז בידו וכותב (מב) [פטור] (*ק) קטן אוחז בקולמוס וגדול אוחז בידו וכותב חייב גדול אוחז בקולמוס וקטן אוחז בידו וכותב פטור : יא מודה (א) ר״א לחכמים (ר) שאם כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת אחרת אות אחת בשבת ואות אחת ביו״ט אות אחת בשבת ואות אחת ביום הכפורים שהוא פטור שאין ב׳ ימים מצטרפין למלאכה אחת : יב אחד נתן את הדיו ואחד נתן את המים וא׳ נתן את הקנקנתום שנים האחרונים חייבין אחד נתן את הדיו וא׳ נתן את הקנקנתום ואחד נתן את המים [וא׳ נתן את הדיו שנים האחרונים חייבין א׳ נתן את הדיו וא׳ נתן את הקנקנתום ואחד נתן את המים] האחרון חייב א׳ נתן את הקנקנתום ואחד נתן את הדיו ואחד נתן (מג) המים האחרון חייב א׳ נתן את הדיו וא׳ נתן את המים [א׳ נתן את המים ואחד נתן (מד) [את הדיו א׳ נתן את המים וא׳ נתן את הקמח א׳ נתן את הקמח] ואחד נתן את המים (ש) אחד נתן את המים ואחד נתן את (מה) [העפר] א׳ נתן את (מו) [העפר] וא׳ נתן את המים האחרון חייב דברי [ד] ר׳ (מז) יוסי [ר׳] יהודה אומר אינו חייב אלא עד שיגבל :

פרק יג (א) האורג שני חוטין (א) [ע״ג הנס] וע״ג האימרא ה״ז חייב ר׳ (ב) אלעזר אומר אפי׳ אחד האורג שני חוטין ע״ג שפה על (ב) [רחב] שלשה בתים ה״ז חייב [האורג שלשה חוטין בתחלה ה״ז חייב] (ג) למה זה דומה לצלצל קטן שארג בו שני חוטין על רוחב שלשה בתים והאורג שלשה [א] [בתים] מתחלה ה״ז חייב : ב שנים שצדו את הצבי שניהן פטורין (ב) שאין שנים חייבין על מלאכה אחת צדו הראשון והניחו (ד) [ב] שניהם חייבין צדו הראשון ונתנו לשני הראשון חייב והשני פטור : ג (ג) הצד צבי בחצר שיש לה שני פתחים פטור נעל הראשון את הפתח (ה) [בא שני] ונעל [את] הפתח השני (ו) חייב והראשון פטור חזר הראשון ופתח ונעל הראשון חייב על צידה (ז) [שניה] : ד (ד) הצד צבי חיגר חולה (ח) (*ד) [קטן] פטור הצד [את] הישן (ט) חייב (ה) הצד יוני שובך יוני עלייה וצפרין שקננו בטפיחין ובבירה וכל דבר שמחוסר צידה חייב (ו) אווזין ותרנגולין ויוני הרדסיות וכל דבר שאין מחוסר צידה פטור (ז) הצד זבובין ויתושין חייב ור׳ יהודה פוטר (ח) הצד חגבים בשעת הטל פטור בשעת השרב חייב אלעזר בן מהבאי אומר אף בשעת השרב אם היו מקלחין (י) פטור : ה הצד בהמה חיה ועוף מאפר [ג] [שברשות אדם] אם היו מחוסרין צידה חייב לאפר [שברשות אדם (יא) אע״פ שמחוסרין] צידה פטור (ט) (*ט) הפורס מצודה ע״ג בהמה חיה ועוף [אע״פ שנכנסין לתוכה פטור לבהמה חיה ועוף] אם היו נכנסין לתוכה חייב (ט*) המפרק בהמה (יב) ועוף מן המצודה פטור : ו שנים שישבו על הפתח שניהם פטורין שאין ידוע איזה מהן קודם ישבו זה ראשון וזה שני הראשון חייב והשני פטור ישב אחד על הפתח ובא אחר ג) וצדו מבפנים היושב על הפתח חייב (י) והצדו מבפנים פטור ישב אחד על הפתח ובא אחר וישב (יג) מבפנים ובא אחר וישב לו מבחוץ היושב על הפתח חייב ושנים האחרונים פטורין (כ) ישב אחד על הפתח ונמצא צבי בתוכו אע״פ שמתכוין לישב (יד) עד שתחשך פטור מפני שקדמה צידה למחשבה [אין לך שיהא חייב אלא המתכוון לצוד (*כ) אבל קדמה צידה למחשבה פטור] למה זה דומה (ל) לנועל את (טו) [המגדל] ונמצא צבי בתוכו ולמתכסה בטלית ונמצא צפורית בתוכה אע״פ שמתכוין לישב עד שתחשך פטור (מ) מפני שקדמה צידה למחשבה אין לך שחייב אלא המתכוין לצוד אם קדמה צידה למחשבה פטור : ז (נ) (*נ) אין לועסין (טז) [מוסתכין] בשבת אימתי בזמן שמתכוין לרפואה אם מפני ריח הפה ה״ז מותר : (ס) לא (יז) [ד] [יטוף] אדם (*ס) סם יבש בשניו אימתי בזמן שמתכוין לרפואה אם מפני ריח הפה הרי זה מותר : ח (ע) החושש בשניו לא יגמע בהן יין וחומץ ופולט אבל מגמע ובולע (פ) ומטביל כדרכו ואינו חושש החושש בגרונו לא יערענו בשמן אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון (צ) ובולע (יח) החושש בראשו וכן מי שעלו בו חטטים (ק) סך הוא את השמן ואינו סך יין וחומץ שהשמן דרכו לסיכה יין וחומץ אין דרכן (יט) [לסיכה] (ר) סך אדם שמן ע״ג מכתו ובלבד שלא יטול במוך ובמטלית ויתן ע״ג מכתו : ט (ש) עושין אלונתית לחולה בשבת אימתי בזמן שטרפה מע״ש לא טרפה מע״ש אסורה שאין טורפין (כ) [בתחלה] בשבת אין טורפין (ת) יין ושמן לחולה בשבת [ר״ש בן אלעזר אומר משום ר״מ טורפין יין ושמן להולה בשבת] ארשב״א פעם אחת חלה ר׳ (כא) [מאיר] ובקשנו לעשות לו ולא הניחנו אמרנו לו תבטל דבריך בחייך אמר לנו אע״פ שאני אומר כן (כב) לא מלאני לבי [מימי] לעבור על דברי חבירי : י (כג) [שותין] מי זבלין מי דקלין (א) וכוס עקרין (ב) ומדיח בהן פניו ידיו ורגליו (ג) לא ידיח בהן את הסנדל ר׳ יוחנן הסנדלר מתיר רבי שמעון בן גמליאל אומר (ד) האשה רוחצת בנה ביין אע״פ שמתכוונת לרפואה : יא (ה) רוחץ אדם במי טבריא ד) (כד) אבל לא במי (כה) [הגדר] ולא במי המשרה ולא (כו) במי של סדום אימתי בזמן שמתכוין

הגהות הגר״א הומר בכותב משא״כ במוחק : (ל) כדי : (לא) ועשה שנים : (לב) עשאן : (לג) עשה : (לד) ה״ז : (לה) בקליפי : (לו) סיטרא : (לז) מפני : (לח) פטור והאוחז בידו וכותב חייב : (לט) חייב : (מ מא) פטור : (מב) חייב : (מג) את : (מד) הקומס : (מה מו) האפר : (מז) דברי רבי ור׳ יוסי בר״י אומר : (א) על הגס : (ב) הרחב : (ג) הא : (ד) וצדו השני : (ה) ובא השני : (ו ז) השני : (ח) זקן : (ט) ואת הסומא : (י) ובאין : (יא) אם מחוסר : (יב) וחיה : (יג) לו מבפנים פטור ישב אחד על הפתח ובא אחר וישב לו מבפנים : (יד) על הפתח : (טו) ביתו לשמרו : (טז) מסתיכין : (יז) ישחוק : (יח) ומטביל כדרכו ואינו חושש : (יט) לסוך : (כ) מתחילה : (כא) ר״א [צ״ע דבגמ׳ איתא ר״מ כנו״י] : (כב) וחבירו אומר כן : (כג) ושותין : (כד) ומי ים הגדול : (כה) הגרר : (כו) ימה :

נוסחאות כ״י

(א) מודה רבי לחכמים : ב) ר׳ אליעזר : ג) וישב לו מבפנים : ד) ובים הגדול :

אור הגנוז

[ג] חייב : [ד] דברי רבי ר׳ יוסי בר״י : פי״ג [א] חוטין : [ב] צדו השני והניחו : [ג] שאין ברשות אדם : [ד] ישוף :

חסדי דוד

קליפי אגוזים וכו׳ כדי לצבוע בהן בגד וכו׳ וקמ״ל דהיינו דבר של קיימא ובדם ובחלב הקרוש דקתני היינו שכותב עליהן וקמ״ל דהיינו על דבר של קיימא אע״ג דעבידי דנימוחים ע״י האור : הכותב אות אחת ועשאן שתי אותיות כו׳. אין פירושו דנטל לגגו של חי״ת ועשאה ב׳ זייני״ן וכדברי ר״ח בדף ק״ד דהלשון לא מתפרש כלל בזה. אבל פירושו לפי מ״ש התוס׳ שם בד״ה נתכוין לכתוב חי״ת כו׳ דאם היה צריך לב׳ אותיות ואירע בשעת כתיבה שהלכה ידו וכתב שתים דחייב ע״ש וזהו גם כוונת התוספתא כאן :

פרק יג שנים שצדו כו׳. קמ״ל דאע״ג דזה יכול וזה יכול פטורין משום שנים שעשאוהו והך תנא ר״י הוא דס״ל הכי בפ׳ המצניע דף צ״ג ודקתני צדו הראשון והניחו היינו במקום שמחוסר צידה כגון בביבר גדול ובא השני וצדו משם לכך שניהם חייבים אבל אם הניחו בביבר קטן הוה כאילו נתנו בידו של שני ולכן השני פטור : שנים שישבו על הפתח כו׳. נלע״ד דה״פ שנים שישבו על הפתח כאחד אע״ג דהכא ליכא למפטרינהו מטעם שנים שעשאוהו כמו גבי ככר שהוציאוהו שנים וכיוצא בזה דהכא ע״כ קדים חד מנייהו פורתא לישב על הפתח דהא א״א לצמצם וא״כ הוה הוא דקדים הוא דעביד צידה וליחייב ואידך פטור ומותר מ״מ פטרינון לתרוייהו משום שאין ידוע איזה מהן הקודם ובהכי פטורים דוקא ולא מותרין אבל ישבו זה ראשון וזה שני להדיא אז ודאי הא׳ חייב והב׳ פטור ומותר ובזה אין אנו צריכין לדברי התוי״ט : אין לועסין מסטכי בשבת כו׳. והוא שרף שעושין ממנו זפת וקמ״ל דאע״ג דממילא מסו עכ״ז כל דלא מכוין לרפואה אלא לריח הפה ואורחייהו דאינשי נמי דעבדי הכי לריח הפה הלכך שרי וכ״פ הרמב״ם בפכ״א הכ״ה ועי׳ בטור בסימן שכ״ח שהעתיק התוס׳ בנוסחא אחרת ולא שפין בו השנים וזה תמוה כי גם הרא״ש אביו העתיק ולא שפין בו שם : שותין מי זבלים. אפשר דצ״ל מי צלפין וכדאי׳ בגמ׳

מצפה שמואל (פ) עי׳ קד: ובתוס׳ שם ד״ה כתבלין וברשב״א שם : (צ) קד: וירושלמי פי״ב הל״ד : (ק) (קד:) יבמות פ״ט וסנהדרין פ״ז הל״ב : (*ק) עי׳ מיי׳ פי״א הל״ד וכנוסחת הגר״א : (ר) כריתות יז. ועי׳ ירושלמי פ״ג ובפ״ז הל״א : (ש) (יח.) קנה. : (א) (קה.) ירושלמי פי״ג הל״א ועי׳ ירושלמי פי״ב הל״ג וכלאים ספ״ט : (ב) צב: וירושלמי פ״ט הל״ה ופי״א הל״ב ופי״ג הל״ו : (ג) עי׳ קו: : (ד) קו: ירושלמי פ״ד הל״א : (*ד) עי׳ מיי׳ פ״י הלכ״ד : (ה) (ביצה כד.) : (ו) ע. (ושם) : (ז) קו: ירושלמי שם ועי׳ קז. ברש״י ד״ה שלא ובתוס׳ שם ד״ה שלא ועי׳ מב. ודוק : (ח) קו: ירושלמי שם : (ט) ירושלמי פ״א הל״ז ועי׳ תוס׳ יז: ד״ה אין פורסין : (*ט) עי׳ מג״א סוף סימן שטז ס״ק ט : (ט*) עי׳ מיי׳ פ״י הלכ״ד ועי׳ מ״א שם ס״ק יא ועי׳ במרכבת המשנה : (י) עי׳ רשב״א בחידושיו שם : (כ) קו: : (*כ) עי׳ מ״מ שם הלכ״ג : (ל) שם וקז. ועי׳ ירושלמי פי״ג הל״ו : (מ) עי׳ קח. ועי׳ רשב״א שם : (נ) עי׳ רי״ף שם : (*נ) עי׳ מיי׳ פכ״א הלכ״ד טוש״ע סימן שכח סעיף לו ועי׳ בסימן רטז סעיף ג : (ס) עי׳ רי״ף שם : (*ס) מיי׳ שם ושם : (ע) קיא. וירושלמי פי״ד הל״ד ומס׳ ע״ג פ״ב הל״ב : (פ) קיא. : (צ) ברכות לו. : (ק) עי׳ ירושלמי ספ״ט הל״ד : (ר) קלד ע״ש סיטב ועי׳ ירושלמי פ״ו הל״ס : (ש) קלד: ועי׳ ירושלמי פ״ג הל״ג ופי״ד הל״ג ובברכות פ״א ד: ומ״ש פ״ב : (ת) קלד. ירושלמי שם פי״ד הל״ג ובבלי סנהדרין סה: ועי׳ ירושלמי ברכות פ״א : (א) ק: : (ב) ירושלמי פי״ד הל״ג : (ג) עי׳ קח: וירושלמי שם : (ד) עי׳ קמח. וזבחים לד. : (ה) קט. וירושלמי פי״ד הל״ג :

מנחת בכורים

לתקן כ״ש חייב. דכיון דמוחק ב׳ אותיות אף שאינו כותב עליו ב׳ אותיות מ״מ חייב כיון דאינו מקלקל וי״מ כגון שנטל לגגו של חי״ת ועשאו ב׳ זייני״ן דהרי כותב ב׳ אותיות או מחק לגגו דד׳ ונעשה ר׳ ותיקן הספר : ח אות אחת . שכתב מתחלה אות אחת ואח״כ עשה מזה ב׳ אותיות כגון שנטל לגגו של חי״ת ונעשה ב׳ זייני״ן : שתי אותיות ועשאן אות אחת . שמתחלה כתב שני זייני״ן ואחר כך עשה מזה אות אחת : חייב. אף בסיפא כיון שעל כל פנים כתב שתי אותיות אף שאחר כך נעשה אות אחת וכוון לעשותן אחת מ״מ חייב שהרי מתחלה כוון לעשות ב׳ אותיות : ונעשו בידו . בלא כוונה כיון שלא כוון רק לאות אחת : פטור . אף ברישא כיון דלא נתכוין רק לא׳ : שני נקודין . שאין חייב בהם הראשון אף לר״י בעינן דוקא רושם : חייב . שהרי הוא העושה אף שבלא הראשון לא מקריא אות מ״מ הוא גמר אות והוה כהשלימה לספר ובאות אחת סגי ה״ה בגמר אות בב׳ אותיות : מבפנים . שכתב על שני זויות סמוכים זה לזה כגון בכותל דרומית ובכותל מזרחית שסמוכים זה לזה : מבחוץ . שאינם נקרים זה עם זה : בקליפי תורמסין פטור . דלא הוה דבר של קיימא : ט לא למד . כשפים במצרים שלא הניחו לשום אדם לכתוב מעשה הכשפים על ספר שלא ילמדו אחרים והוא סרט בכתיבה על בשרו אלמא דכתב הוא : י בידו . של האוחז בקולמוס : חייב . שהוא העושה הכתב ולא האוחז בידו : לסייעו . שהאוחז ביד מוליך היד של האוחז בקולמוס א״כ האוחז בקולמוס מעשה קוף בעלמא עביד ופטור האוחז בקולמוס וחייב האוחז ביד : חייב . השוגג האוחז בקולמוס בלא סייעו האוחז ביד דעיקר הכותב הוא האוחז בקולמוס : מזיד . אוחז בקולמוס שהאוחז בקולמוס מזיד היה פטור מקרבן דאין קרבן במזיד והאוחז ביד פטור דלא קעביד מידי : חייב . פטור גרסינן דהכי מיירינן בלא סייעו א״כ העובד הוא הקטן ובסיפא חייב הגדול האוחז בקולמוס והגר״א הגיה ברישא דסעיקר הוא האוחז בידו ולא האוחז בקולמוס ונתכוין לסייעו היינו האוחז בקולמוס שכוון גם הוא לכתיבה שהעביר ידו וכתב א״כ הוא הכותב והאוחז ביד הוה מסייע שאין בו ממש : יא ה״ג מודה ר״ג לחכמים . דס״ל לר״ג במשנה (סוף פ׳ י״ב) דכתב אות אחת שחרית ואות אחת ערבית דחייב דאין ידיעה לחצי שיעור ואף שנודע בנתיים חייב הכא מודה דפטור בכה״ג וילפינן לה מדכתיב כל העושה בו מלאכה יומת בו ולא בו ובחבירו וה״ה שבת ויוה״כ : יב את הדיו . מלאכת הדיו הוא בג׳ דברים דיו היינו דיותא וקנקנתום ומים ואם עשאן דיו ומים או קנקנתום ומים נמי הוה שריה וחייב בשבת ומה שנעשה קודם ביאת המים לאו כלום הוא וזה הוא כללא דהנך דינא : חייבין . הנותן מים על הדיו והנותן קנקנתום על המים : אחד נותן את הדיו לא גרסינן בגונא שניה וה״ג בבבא שניה אחד נתן את הדיו ואחד נתן את הקנקנתום ואחד נתן את המים וכנוסחת הגר״א : האחרון חייב . דקודם המים לאו כלום הוא ואינו חייב אלא מי שנתן המים . כאן מיירי דנעשה בלא קנקנתום : את הקמח . לצורך לישה : העפר . לצורך טיט : חייב . אף בלא גיבול דנתינת מים לתוכו הוה לישתו וחייב משום לש : דברי רבי . גרסינן : ור׳ יוסי גרסי׳ כאשר הגיה הגר״א : עד שיגבל . שיערב ופליג על קמח ועפר דבר גיבול הוא אבל בדיו כיון דאינו בר גיבול מודה דחייב מיד דשרייתו זהו גיבולו (שבת יח וקנ״ה) :

פרק יג א הגס גרסינן . אריג הרבה : האימרא . תחלת הבגד שאורגין בו ערב ממין א׳ לאימרא : אפי׳ אחד . דס״ל דא׳ על האריג חייב : שפה . לאורך הבתי כולו עושין אותו ברוחב ג׳ בתי נירין חייב : ג׳ חוטין בתחלה . כר״א ס״ל דג׳ חוטין בתחלה ולא על האריג חייב אבל רבנן פליגי עליה וס״ל דב׳ חוטין בין בתחלה בין בסוף : למה זה דומה . הא דמחייב בשפה ברוחב ג׳ בתי נירין הוא דמחייבין דאריג קצר כי האי לא מפטרינן במלא רוחב הסיט כפול כמו דמבואר באורג באמצע הבגד : צלצול . חגורה קטנה שאינה רחבה יותר מג׳ בתי נירין : והאורג ג׳ בתים ל״ג לה והכי מוכח בגמרא ואי גרסינן ס״ג והאורג ג׳ חוטין בתחלה חייב ולא גרסינן לה לעיל קודם למה זה דומה וכן הגיה הגר״א : ב מלאכה אחת . דכתיב בעשותה יחיד שעשאה ולא שנים שעשאוה : והניחו . מן הצידה ואחר כך צד השני וכהגהת הגר״א אם כן כל אחד עשה מלאכה בפ״ע וחייב כל א׳ : והשני פטור . שהרי הב׳ לא עשה כלום וצבי ניצוד לקח ולא צדו כלל :

ג שני פתחים . ולא נעל אחד אלא א״כ אינו משתמר ואינו חייב אלא בגד למקום שמשתמר : השני חייב . ולא הראשון דבנידת הראשון עדיין לא היה משתמר רק בנעילת השני והוא גמר הצידה : ופתח . א״כ לא היה משתמר בתוכו : ונעל . ושוב בנעילתו הוה כניצוד לכן חייב על צידה השניה : ד חולה . מחמת עיפות שאין יכול להשמט הוה כניצוד : פטור . דכל אלו נצודין ועומדין הם : הישן . דעביד להשמט וכן בחולה מחמת חום דעביד להשמט חייב והכי מבורר בגמרא : יוני שובך . שאינם מצוין בבית ושטין ואוכלין בחוץ : בטפיחין בבירות . גרסינן כמין פכין נותנין בחומות הבירות והמגדלים לקנן שם עופות הבר : הרדסיאות . ע״ש מקומן וי״א ע״ש הורדוס המלך ומצויין בבתים : פוטר . שאין במינו ניצוד וכל שאין במינו ניצוד פטור : הטל . עיניהם מתעוורות ונות ליצוד : השרב . חום : מקלחין ובאין . כנוסחת הגר״א וכן הוא בגמרא . הרבה ביחד שמזומנים ונוחים ליקח : ה מאפר . מקום מרעה מחוץ לעיר : שברשות אדם . אף אם הוא ברשות אדם שמשגיח עליהן מ״מ לא הוה כניצודין אם מחוסרין צידה והגר״א לא גרס לה וא״ש יותר : לאפר . אם נדן ממקום אחר והכניסן לאפר : אע״פ שהיו מחוסרין צידה . עד עתה מ״מ פטור דעתה ג״כ לאו במקום צידה ניתהו ולגירסת הגר״א אתיא כפשוטו אם מחוסרין עתה צידה לא הוה כניצוד ופטור : ה״ג ע״ג בהמה חיה ועוף אם נכנסין לתוכה חייב לבהמה חיה ועוף אע״פ שנכנסין לתוכה פטור . וה״פ אם כשפרס המצודה הוה ע״ג בהמה ועוף שבשעת הצידה ברור שיצודו חייב דה״ל צידה אבל לבהמה חיה ועוף שאינו ידוע לו אם יצוד פטור אף שאח״כ נכנס החיה או העוף לתוכו מ״מ בשעת פריסה לא צדה ומה שנעשה אח״כ ממילא קא אתי ופטור אבל אסור ולפי הגירסא דהכא נמי צריכין לפרש ע״ג בהמה שאינו ידוע לו אם יכנס לבהמה שבשעת פריסה נכנס לתוכו והגר״א לא גרס כלל גוונא דלבהמה ופירושו כמ״ש לעיל שידע שיצודו ולכן חייב (עי׳ תוס׳ שבת דף י״ז ב׳ ד״ה אין פורסין ובירושלמי שם) : המפרק . שסותר המצודה כדי שתצא הבהמה : פטור . אבל אסור מחמת טלטול המצודה ואם פותח הדלת שבבית שהצבי בתוכו מותר לכתחלה : ו איזה מהן קודם . שישב אצל הפתח ובו נעשה הצידה והשני לא עביד מידי לכן שניהם פטורים מתעלת : וצדו מבפנים . פטור . ומותר דניצוד ועומד הוא בבית ולנוסחת הגר״א מבואר נמי דינו דאם האחר ישב על הפתח מבפנים פטור אף שמלא את פתחו : על הפתח . הראשון דניצוד מתחתיו : שמתכוין . אחר כך לישב לשמרו עד שתחשך : ז מוסתכין . והגר״א גרס מסתיכין וכן הוא בערוך והוא מין שרף הנוטף ממין עץ ויש לו תועלת לרפואה ומחמת ריח השרף זה יסור ריחו ולא ישמע : יטוף . ישוף . ולגירסת הגר״א ישחק שישחק בשיניו : ח ופולט . דנראה כרפואה וכל רפואה אסורה בשבת גזירה משום שחיקת סממנים : ומטביל . מאכל בחומץ : ואינו חושש . משום רפואה : יערענו בשמן . להשהותו בגרונו דנראה כרפואה ובגמרא הגירסא בתחלה בשבת דמתחלה לא יתננו לשם ערער רק לשתיה ואם בא להשהות אח״כ שרי : אניגרון . מים שבלקו בהן תרדין דנראה כמאכל : ובולע . או בולע בלא אניגרון ולא משהה בגרונו ואיכא דמפרשי דלא יערענו אף שתיה דאין דרכו לשתותו ולכן קרי לה ערער ואם בולע על ידי אניגרון שרי (ברכות דף לו שיטת רש״י ותוס׳) : דרכו לסיכה . ואינו נראה כרפואה : במוך ובמטלית . משום דחיישינן לסחיטה (דף קל״ד ב׳) ונראה דגרסינן כאן תמין ושמן דבשמן לחוד ליכא סחיטה ואי גרסינן שמן לחוד ע״כ עיקר טעמא הוא משום דנראה כרפואה ואף דבשמן לחוד מותר כשנותן על מוך מחזי כרפואה : ט אלונתית . יין ישן ומים צלולין ואפרסמון : טרפה . עירב : אין טורפין . היינו הך דלעיל ושנאה להודיע פלוגתת ר״מ בזה דמתיר דשבות מותר לחולה שאין בו סכנה (המ״מ בפ״ב הל״י ד״ה מחזירין) : שותין . בריאים לשלשול : מי דקלים . היוצא מבין שני דקלים : עקרין . ששורין בהן עיקרי ירקות ובשמים : בנה . קטן . כיון דדרך לעשות כן לא מתחזיא כרפואה : יא ה״ג במי טבריא ובמי הגרר אבל לא במי המשרה . או בימה של סדום . דמי טבריא לפעמים רוחץ בחול וכן במי גרר אף בתלותין קצת מ״מ רוחץ בהן בחול ואינו ניכר שהיא לרפואה בנוסחת הגר״א במי ים הגדול מותר אפילו משהה שם שיפין שבו אבל

שמתכוין לרפואה אבל אם (כז) [לעלות] מטומאה לטהרה ה"ז מותר (י) לא יתן אדם מים ע"ג ספוג (א) ויתן ע"ג מכתו אבל נותן הוא ע"ג רגליו והן יורדין לספוג (י) נותן אדם מוך יבש וספוג יבש ע"ג מכתו אבל לא גמי יבש ולא כתיתין יבשין ע"ג מכתו: יב (ח) נותנין מים לתוך קמח (כח) [קלי] ובלבד שלא יגבל (כט) (*ח) נותנין שומשמין ואגוזין לתוך הדבש ובלבד שלא [י] (ל) [יגבל (ח*) מפרפרין] גלוסקין לחולה בשבת ובלבד שלא ב) יגבל אבל מחבץ הוא מעשה קדרה ואוכל: יג מודים חכמים לר"א (ט) שאין עושין אהלים בתחלה ביו"ט ואצ"ל בשבת על מה נחלקו על המוסיפין שר"א אומר אין מוסיפין ביו"ט ואצ"ל בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת ואצ"ל ביו"ט: יד (לא) ( ) ר"א [בר"ש] אומר [המרכיב] קנה [של] מנורה חייב [לשלם] ושל (לב) סיידין פטור [ר' סימאי אומר (כ) קרן עגולה חייב ופשוטה פטור] (ל) (*ל) נשמטו לו רצועות מנעל וסנדל או שנשמט רוב הרגל ה"ז יחזיר ובלבד שלא יקשור: טו סנדל (לג) [שנפסקה] א' מאזניו (מ) או אחד מתרסיותיו יוצאין בו שתים אסור מפני משוי שבת נפסק (לד) [עקיבו] או שניטל חוטמו או שנחלק לשנים אסור מפני משוי שבת (נ) נשמט חוטמו הרי זה יחזיר ובלבד שלא יקשור: טז (לה) [הדגין] והגבינין והמסודרין ע"ג קנים וע"ג עלין מפרק ואוכל ובלבד שלא יחזיר (ס) חותל של (לו) [תמרה] ופטליא של גרוגרות מקרע ואוכל ובלבד שלא יקשור זה הכלל כל קשר שהוא של קיימא ויכול להתירו [בא' מידיו] או שאינו של קיימא ואין יכול להתירו בא' מידיו אין חייבין עליו עד שיהא קשר של קיימא ואין יכול להתירו בא' מידיו: יז (ע) חבל הקשור בפרה קושרו באבוס והקשור באבוס קושרו בפרה (לז) חבל שבתוך הבית מטלטלין אותו (לח) [שבהפתק] אין מטלטלין (לט) [אותו]: (פ) אם התקינו בעה"ב להיות משתמש (מ) [בו] מטלטלין (מא) [אותו]: יח (צ) חבל דלי שנפסק אין קושרין אותו אלא עונבים אותו [מפצעין (*צ) באגוזים (ק) ומפרדין ברמונים ומחתכין *בנבלה משבת לאותה שבת אבל לא משבת למוצאי שבת מפני שהוא כמתקן מקודש לחול ר' יוסי אומר] מפצעין באגוזים ומפרדין ברמונים (ר) ומדיחין (*ר) בכבושין ביוה"כ עם חשיכה ואינו חושש שהוא כמתקן מקודש לחול: יט (ש) מדיחין כלים משבת לאותה שבת אבל לא משבת זו לשבת אחרת כיצד אכל בהן בלילי שבת מדיחן שיאכל בהן לשחרית (מב) [לשחרית] מדיחן שיאכל בהן (מג) [לסעודה לסעודה] מדיחן שיאכל בהן למנחה (מד) [למנחה לא ידיחם] מעתה הכוסות מדיחן כל היום כולו (ת) מפני (*ת) שאין קבע לשתיה מדיחין עשרה כוסות שאם ירצה ישתה באחד מהן [מציעין עשר מטות שאם ירצה מסב באחת מהן] (א) של בית ר"ג לא היו מקפלין כלי לבן שלהן מפני שהן מחליפין:

פרק יד

א (א) אע"פ שאמרו אין קורין בכתבי הקדש אבל שונין [בהן] ודורשין בהן ואם צריך לו דבר לבדוק (א) [אבל נוטל ובודק] ר' נחמיה אומר (ב) מפני מה אמרו אין קורין בכתבי הקודש מפני שטרי הדיוטות שיאמרו בכתבי הקדש אין קורין ק"ו בשטרי הדיוטות: ב (ג) היו כתובין תרגום בכל לשון מצילין אותן וגונזין אותן (ב) א"ר יוסי מעשה (ג) [שהלך ר'] חלפתא אצל רבן גמליאל לטבריא ומצאו שהיה יושב על שולחנו של ר' יוחנן (ד) [בן נוזף] ובידו ספר איוב תרגום והיה קורא בו אמר לו רבי חלפתא זכור הייתי ברבן גמליאל הזקן אבי אביך שהיה יושב על גב מעלה בהר הבית והביאו לפניו ספר איוב תרגום ואמר לבנאי תגנזו תחת הנדבך באותה שעה שלח רבן גמליאל וגנזו ר' יוסי בר יהודה אומר ערבה של טיט כפה עליו (ה) [ר' אומר] שתי תשובות בדבר דטיט לא היה בהר הבית (ו) [דבר אחר] וכי מאבדין (ז) [אותן] ביד אלא מניחין [אותה] במקום התורפה והן ג) מתאבדין מאליהן: ג היו כתובין בסם בסיקרא בקומוס בקנקנתום מצילין אותן וגונזין אותן (ד) הברכות (ח) אע"פ שיש בהן מאותיות השם ומענינות הרבה שבתורה אין מצילין אותן אלא נשרפין במקומן מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה (ה) ומעשה באחד (ט) שהיה כותב ברכות ואמרו עליו לפני ר' ישמעאל והלך ר' ישמעאל לבודקו כשהיה עולה בסולם הרגיש בו נטל טומוס של ברכות ונתנו לתוך ספל של מים (י) [כלשון] הזה א"ל ר' ישמעאל עונש האחרון קשה מן הראשון: ד (ו) הגליונים וספרי מינים אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן הן ואזכרותיהן ר' יוסי הגלילי אומר בחול קודר את אזכרותיהן וגונזן ושורף את השאר אמר רבי טרפון אקפח את בני שאם יבואו לידי (יא) [שאשרפם ואת האזכרות שבהן] שאפי' הרודף רודף (יב) [אחרי נכנסתי לבית ע"ז ולא נכנסתי לבתיהן שעובדי ע"ז] אין מכירין [אותו] וכופרין [בו] והללו מכירין וכופרין בו ועליהן אמר הכתוב (ישעי' נז) ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך [וגו'] אמר ר' ישמעאל מה אם להטיל שלום בין איש לאשתו (יג) [אמר המקום ספר] שנכתב בקדושה ימחה על המים (יד) [ספרי מינים] שמטילין איבה בין ישראל לאביהם שבשמים על אחת כמה וכמה שימחו הן ואזכרותיהן ועליהן אמר הכתוב (תהלים קלט) הלא משנאיך ה' אשנא וגו' כשם שאין מצילין אותן מפני הדליקה כך אין מצילין אותן לא מן המפולת ולא מן המים ולא מכל דבר המאבד אותן: ה (טו) [טלית שאחז] (ז) האור (*) בראשו (טז) [א'] נוטלה [א] ומתכסה בה אם כבתה כבתה כלי שאחז האור בראש אחד (יז) [ב] [נוטלו] ומשתמש בו אם (יח) [כבה כבה] ספר שנפל לתנור מטמא את התרומה (ח) (*ח) מכבין להציל (יט) [כתבי קודש אבל לא לתרומה] יפה כח הקדש מכח התרומה (ט) שהקדש מציל (כ) כולה תרומה אין (כא) [מצלת] אלא כדרך שמציל (כב) [מחולין]: ו מצילין מיום טוב לשבת (י) אבל לא [משבת זו לשבת אחרת ולא] משבת ליום טוב ולא משבת ליום הכפורים (כ) ולא (*כ) מיום הכפורים לשבת (כג) ואצ"ל מיום טוב לחול (כד) [ולא יציל] ואח"כ יזמין (ל) אלא (כה) [יזמין ואח"כ יציל] (מ) הציל פת נקיה אין רשאי להציל פת הדראה פת הדראה רשאי להציל נקייה ואין מערימין בכך רבי יוסי בר יהודה אומר מערימין בכך: ז (נ) אין מצילין את המת מפני הדליקה אמר ד) ר' יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין

הגהות הגר"א (כז) להעלות: (כח) וקלי: (כט) בהן: (ל) יערב מפרפר: (לא) ר"א אומר קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור: (לב) צידין: (לג) שנפסק: (לד) עקבתו: (לה) הדגים: (לו) תמרים: (לז) אבל לא יקשור באבוס ובפרה: (לח) ושבהפתק: (לט) אותן: (מ) בהן: (מא) אותן: (מב) בשחרית: (מג) בסעודת צהרים: (מד) במנחה לא ידיח: (א) בודק: (ב) ר"י אומר אין מצילין אותן: (ג) והלך אבא: (ד) הנזוף: (ה) א"ר מאיר: (ו) ועוד: (ז) אותה: (ח) והקמיעות: (ט) בצידן: (י) בלשון: (יא) שאשרוף הם ואזכרותיהן: (יב) אחריו להורגו ונחש רץ אחריו להכישו נכנס לבית ע"ז ואינו נכנס לבתיהן של אלו שהללו: (יג) אמרה תורה שמי: (יד) ספרים הללו: (טו) ספר שאחוז: (טז) האחד: (יז) כופלו: (יח) כבתה כבתה: (יט) את הדליקה ואין מכבין להציל את התרומה: (כ) את: (כא) מציל: (כב) בחולין: (כג) ולא משבת זו לשבת אחרת: (כד) חבית שנשברה בראש הגג מביא כלי אחר ומניח תחתיה ולא יהא מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצרף ולא יקלוט (מ"ב קיז): (כה) מזמין ואח"כ יקלוט:

אור הגנוז

[ו] יחבץ: **פרק יד** [א] וקורא בו אם כבה כבה. טלית שאחז האור בראשו אחד: [ב] נוטלו:

נוסחאות כ"י

א) יבש: ב) יחבץ: ג) מרקיבין: ד) ר' שמעון בן אלעזר:

חסדי דוד

אמתני' דכל המשקין שותה לאתויי מאי לאתויי מי זבלין כתומן אבל מדשנויה הוא בתוס' פ"ב דמו"ק ע"כ י"ל זבלים ממש א"נ אפשר דלמי דקלים קרי לי' מי זבלים ותנא והדר מפרש וקרי לי' הכי: **הדגין והגבינין כו'**. סיפא דהך תוספתא איתא בירושלמי בפ' אלו קשרים וה"נ בפרק כלל גדול ורישא לא מובא בשום מקום ולפי הענין נראה דה"פ מהרוזות של דגים קטנים יבשים שמסודרים ע"ג קנים או ע"ג עלין כגון גמי דאורחא דמלתא שעושין בהן נקב ומחרזין אותן בקנה ותולין לייבש יכול לפרק בשבת שדרך לאוכלן תיין וכ"נ דדרכם היה לייבש גבינות כי סדרו ותרזו לפ"ז ואולי צ"ל הגובאי תחת הגבינין שיבשו אותן כמו דגים והוא מין טהור:

פרק יד אע"פ שאמרו כו'. קאי אמתני' דר"פ כל כתבי דקתני ומפני מה אין קורין בהם מפני ביטול בהמ"ד וע"ש ברש"י וקתני הכא דר' נחמיה פליג וסובר הטעם משום ק"ו אסור לקרות שלא יקראו בשטרי הדיוטות ואיכא בינייהו דלרבנן דמתני' לא אסרו אלא בזמן בהמ"ק ולר"נ אסור בכל מקום ובכל זמן: **הגליונים וספרי מינים כו'**. בגמ' דף קט"ו איבעי להו הגליונין של ס"ת מהו אי מצילין אותן מפני הדליקה או לא. ולא פשיט ליה מהכא דדילמא ה"ק ספרי מינים הרי הן כגליונין כלומר הקלף חלק שלא נכתב בו כלל ומ"מ הרמב"ם פסק כפשטא דמתניתא דאין מצילין: **ספר שנפל לתנור כו'**. נראה דה"פ דקאי על מה דקתני לעיל דספרי צדוקין אין מצילין וממילא דאין פוסלין את התרומה וכדתנן נמי במסכת ידים דאין מטמאין את הידים וטעמא דגזירת ספר שגזרו לפסול את התרומה הוא משום פסידא דספר כדאיתא לעיל בפ"ק אבל הני אדרבה לאיבוד אזלי והלכך ודאי דאין פוסלין ועדיפא מינה איתא בירושלמי סוטה פ"ב דמגילת סוטה אינה מטמאה משום דלמחיקה אזלי וכ"פ הרמב"ם והשתא סד"א דהה"נ אם נפל ספר של כתבי הקדש לתוך התנור והיו שם אוכלין של

מצפה שמואל (ו) עי' קמג.: (ז) קלד: ועי' ירושלמי פט"ז הל"א ופ"ו הל"ד: (ח) קנה: : (*ח) עי' מ"א סימן שיט ס"ק יג ול"ע: (ח*) עי' מיי' פכ"א הל"ז ובמ"מ שם ובשו"ע סימן שיט סעיף יז ובמ"א שם וכתב טעמא משום בורר: (ט) קכה: ירושלמי פ"ב הל"א: (י) מז. ירושלמי פי"ב הל"א: (כ) ירושלמי שם: (ל) עי' מח. ועי' ירושלמי פט"ו הל"ב: (*ל) עי' מיי' פ"י הל"ד ושו"ע סימן שיז סעיף ג ע"ש מ"א ס"ק ט: (מ) קיג. וירושלמי פ"ט הל"ב ועי' קמא וירושלמי פ"ו הל"ב ועי' קיב וירושלמי יבמות פי"ב הל"ב: (נ) ירושלמי פט"ו הל"ב: (ס) ירושלמי פ"ו הל"א ופ"ז הל"ב ופט"ו הל"א קמו: (ע) קיג. וירושלמי פ"ה הל"ב ועי' עירובין פ"ג הל"ג: (פ) עי' נ.: (צ) קיג.: (*צ) עי' ביאורי הגר"א סימן תריא סעיף ג: (ק) ירושלמי פט"ו הל"ג ובבלי קטו.: (ר) ירושלמי שם ועי' ירושלמי פסחים פ"ד הל"ד: (*ר) עי' בהה"מ פ"ג מהלכות שביתת עשור הל"ג ובשו"ע סימן תריא סעיף ב: (ש) ירושלמי שם ובבלי קיח.: (ת) עי' ירושלמי שם ובשירי קרבן: (*ת) עי' מ"א סי' שכג ס"ק ט: (א) קיג.: (א) קטז. וירושל' פט"ז הל"א וסוף פט"ז וירושלמי מגילה פ"ג הל"ד: (ב) שם ושם: (ג) מ"ס פ"ב הלט"ו שם קטו: ירושלמי שם: (ד ה) קטו: וירושלמי שם: (ו) קטז. וירושלמי שם: (ז) ירושלמי פי"א: (*ז) עי' ב"י סימן שלד ובשו"ע שם סעיף כג ומ"א שם: (ח) קכ: ירושלמי פט"ז הל"ו וע"ש סוף פ"ג: (*ח) עי' סימן שלד סעיף יב דמצילין דמשמע אבל לא מכבין וע"ש בביאורי הגר"א ס"ק י דלא קי"ל כתוספתא זו: (ט) ירושלמי פט"ז הל"ב כר"ש דאין שבות עומד בפני כתבי הקודש: (י) ע' קיז: (כ) שם גרסינן מצילין מיוה"כ לשבת וכאן ט"ס: (*כ) מיי' פכ"ב הלכ"ה דמצילין וכסתמא דש"ס ולא כתוס' זו ואולי ט"ס יש כאן: (ל) ירושלמי פט"ז הל"ג. (מ) שם ושם. (נ) מג: יומא פ:

מנחת בכורים

אבל במים הרעיר שהו אסור דמוכחא מלתא דלרפואה הוא והכי מוקמינן לה (בדף ק"ט ב'): בשל סדום. דמליח טובא ואין דרך לרחוץ בהן אלא לרפואה: מטומאה. לטבול והיינו שאינו משהא שם מותר: ע"ג ספוג. שהספוג בולע מים וליתן להדיא לתוך הספוג אסור משום סחיטה: ע"ג רגליו. והספוג מונח תחתיו וממילא יורדין לספוג מותר: מוך יבש וספוג יבש. לשמור שלא יסרטו בגדיו את המכה: גמי יבש. דמרפא: כתיתין יבישין. היינו מוך יבש ורישא ביישנים ומותר דאינו מרפא וכאן מיירי בחדשים דלא היה על גבי מכה מעולם מרפא (קל"ד): **יב** קמח קלי. קמח משבלים שנתייבשו בתנור ומתוק הוא וזהו נקרא קמחא דאבישונא (פסחים ל"ט ב') ועושין ממנו שתיה שמן ומים ומלח מעורבין בו: שלא יגבל. האי תנא סבר דנתינת מים לאו זהו גבולו ולכן מותר ליתן מים אבל לגבל ממש אסור [שבת דף קנ"ה ב' קנ"ו בע"א]: מפרפרין. מרסקין לחתיכות דקות לתוך הרוטב כדי שיאכל ואין בזה משום טוחן וגם משום שריה ליכא שלא גיבול: אבל מחבץ. אף דגיבול אסור ברוצה לאכול מיד מ"מ במחבץ דעיקר תיובתא משום בורר הוא שהקום נברר מהחלב ברוצה לאכול מיד אין נראה כבורר ולכן מותר לחבץ ולאכול: **יג** מודים חכמים. דס"ל בפסק ההלכה במשנה פי"ז דאף דאינו קשור ותלוי פוקקין בו: לר"א. דס"ל אין פוקקין אא"כ קשור ותלוי: אוהלים. לפרוס מחצלת על ד' מחיצות או על ד' קונדסים להיות לאהל לחמה: המוסיפין. שהיה מחצלת פרוסה עליהן וכרוכה ונשאר בה אויר ולמחר פשטה ולכן פליגי בפקק דמוסיף בעלמא הוא לר"א אין פוקקין בו אא"כ תלוי מן הארץ בהחבל שקשור בו דאז לאו בונה הוא (קכ"ה ב' מימרא דר"י): **יד** מרכיב. שמחזיר אל המנורה: קנה של מנורה. שיוצאין ממנה הרבה קנים לנרות ונוטלין סימנה ובעת הצורך מחזירין אותו: חייב. הטעם משום בונה לשלם לא גרסינן: סיידין. הטוחין את הבתים בסיד וכשהקנה קצר והבית גבוה מוסיפין קנה על קנה ותוחבין קנה בקנה ונותנים המטלית בקנה השניה ושורין אותו בסיד וממחין את הבית: פטור. על הוספת הקנה שאין זה גמרו שהרי צריך לפרקו תמיד: קרן עגולה. וקרן פשוטה שניהם מיני זמר והוא עשוי נקבים נקבים כככרה ומכניס בהן חלילין מוציאין קולות הרבה קרן עגולה מעשה אומן הוא וצריך לתקוע בנקבים בחוזק והוא מלאכה קרן פשוטה מכניסו בריוח ודרכו לפרקו תמיד לכן פטור: יחזיר. ולא גזרינן שמא יקשור וכשהנקב מתוקן להכנסת הרצועה דאל"כ ה"ל מתקן מנא: **טו** מתרסיותיו. מקום קביעת הרצועות: משוי שבת. דלאו מנא היא: עקיבו. שרגלו דורס עליו ובגמרא קרינן לה כפו: חוטמו. רוב רגלו היוצא לחוץ: שנחלק. מלמעלה שהרצועות מחברות מלמעלה להיות אחד להאחז על הרגל וכשנפסק אינו ראוי לילך: נשמט. שנוטל הרצועה ממנו: יחזיר. כרפין שהנקבין רחבים ואינו תוקע בחוזק ולא גזרינן שמא יקשור אבל בדחוקין אסור (ירושל' פ' ט"ו ה"ב): **טז** הדגין והגבינין. שדרך דגים וגבינות להניח הרבה ביחד על גבי קנים או על גבי עלין: מפרק. ולא הוי כסותר בנין דלאכילה קבעי לה: שלא יחזיר. לאוצר: הותל. כלי העשוי מכפות תמרים ועושין כמין סלים ונותנים בתוכה תמרים רעים להתבשל: פטליא. קופה של קיימא שנעשה לזמן ארוך: באחד מידיו. דלא הדקיה והוא כר"מ ברפט"ו: **יז** קושרו בפרה. ולא חיישינן שמא יבטל להיות לעולם: קשור באבוס. שיהיה מוכן: בפרה. אבל לקשור בפרה ובאבוס אסור דגזרינן שמא יבטל חד קשר כנוסחת הגר"א וכ"ה בגמרא: הבית. דעשוי לתשמיש הבית. לדבר המותר בשבת: הפתק. אוצר: התקינו. בעל הבית לתשמיש המותר: **יח** עונבים אותו. הנקרא שלייף ולא גזרינן אטו קשירה דעניבה בקשירה לא מיחלף: בנבילה. להאכילה לבהמות ולכלבים וס"ל דנבילה מוכן הוא א"נ בנתנבלה מע"ש דלד"ה מוכן הוא: למוצאי שבת. שאין צריך לאכילה אלא למ"ש דאסור להכין משבת לחול כדכתיב והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת ואין שבת מכין לחול (ביצה דף ב): עם חשיכה. מן המנחה ולמעלה דהתירו בשבות זו כדי שיהיה מוכן מיד לערב א"נ דס"ל כעין פת בסלו ויקל עליו התענית: ואינו חושש. לעשות כזה מחמת שהוא כמתקן דבזה התירו: **יט** לסעודה. הוא זמן תאות ודרכן היה לאכול שחרית וצהרים ומנחה בשבת. א"נ כרבי תידקא דד' סעודות חייב לאכול בשבת: מעתה. שאין צורך להם עוד אלא לחול ואין מתקנים לחול: שאין קבע. אין זמן קבוע וצריך להם כל שעה: בא' מהן. איזה שירצה לכן מותר להדיח כולן: מקפלין. אם צריך ללבישה בהותו יום דמבואר במשנה דמותר לקפל הבגדים וקאמר כאן דבית ר"ג לא היו מקפלין מפני שהן מחליפין כלומר שהיה להם בגדים הרבה ומחליפין בכל פעם ואין צריך לקפל:

פרק יד א אין קורין. משום הדיוטות דנמשכין בתרייהו וגמנעים מלשמוע הדרשה שהיה בהלכות או"ה הצריך להן לכן תקנו דלא ליקרי בכתובים בשבת: שונין בהן. מדרש כתובים כגון שיר השירים וקהלת דעל המדרש לא תקנו: ודורשין בהן. בעת הדרשה דורש גם בפסוקי כתובים ולקרות לחוד הוא דגזרו: ה"ג ואם צריך לו דבר לבדוק נוטל ובודק. אם צריך לעיין פסוק בכתובים מעיין (פט"ו ה"א ירושלמי): מפני שטרי הדיוטות. שלא לקרות בהן ואסור משום ממצוא חפצך ודבר דבר ואפי' מן המנחה מקודם: **ב** כתובין. כ"ד ספרי הקדש: תרגום. שאינם ניתנים לכתוב אלא אשורית: מצילין אותן. מפני הדליקה בשבת: וגונזין. אם בלו: בנוסחת הגר"א רי"א וכן הוא בגמ': ע"ג מעלה. שבהר הבית היה מעלות הולך וגבוה כדתנן במס' מדות (פ"ב מ"ג): נדבך. שורות אבני הבנין: ר"ג. אבי אביו של רבי בן בנו של ר"ג הזקן: של טיט. מים ועפר: לא היה. שהיו בונים בחול וסיד מעורבים ולא בטיט: ד"א. ועוד. וכאשר הגיה הגר"א: התורפה. גלוי והפקר: **ג** וגונזין. אף דבעינן שיכתבו בדיו כדכתיב ואני כותב על הספר בדיו וכן כל הספרים ומ"מ מצילין משום אזכרות שיש בו ולא ד"ה דאיכא דסבר דכל היכא דאין קורין אין מצילין: הברכות. כגון סדר תפלת י"ח ושארי ברכות: הברכות והקמיעין. גרסינן וכן הגיה הגר"א: שבתורה. כגון קרא דכל המחלה וגו' לא תירא מפחד לילה שכותבין לנחש: כשורפי תורה. שהרי אין מצילין אותן בשבת מפני הדליקה ונשרפין הן ואזכרותיהן: טומוס. קבוצת קונטרסים היו תורה נביאים וכתובים כתובים בהן: האחרון. שמאבדו בידים: **ד** הגליונים. של ספרים שלמעלה ולמטה אין בהם קדושה: **ה** טלית. והגר"א גרס ספר ובגמרא איתא תרי גווני ספר או טלית: כבתה. דס"ל דבר הגורם לכבוי שרי: לתנור. של תרומה ונגע בתרומה: מטמא. דגזרו על הספר שמטמא תרומה מפני שהיו מניחין תרומה אצל ספרים ואמרו זה קודש וזה קודש ועכברים מצויין אצל הספרים מחמת התרומה לכן גזרו וקמ"ל כאן דכתבי קודש אף שמטמא לתרומה לא תימא דקילא מתרומה אלא קדושתן חמירא מתרומה ומצילין אותן מפני הדליקה אבל תרומה כחולין: מכבין להציל. וס"ל להאי תנא דכבוי אינה אלא מדרבנן וה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה ובכתבי הקודש לא גזרו כר"ש דס"ל דאין לך שבות שעומד בפני כתבי הקודש (ירושלמי פט"ז ה"ג): לא לתרומה. שדינה כחולין: כולו. כל המונח בבית העומד לשריפה משום דקדושתן חמורה ואסור להניחן להשרף משא"כ בתרומה דינה כחולין א"נ דבקדש דלאו ממונו הוא ואינו בהול לא חיישינן דילמא אתי לכבויי לכן מציל כולו אבל בחולין חיישינן כמבואר בש"ס קי"ז ב': מחולין. ג' סעודות לכל אדם ואם מזמין אורחים יציל כפי האורחים שיש לו: ך ליה"כ. למוצאי יה"כ שיהיה לו מה לאכול דלאורתא ליטרח וליתי: ואחר כך יזמין. אורחים שיהיה ג' סעודות לכל אחד דזה הוה הערמה אלא מזמין מקודם: בנוסחת הגר"א ויקלוט. מן האויר: ויצרף. סמוך לגג שיזוב היין לגג דגזרינן אי שרית ליה כולי האי שמא בהול ואייתי כלי מרה"ר: הדראה. שאינו נקי דכיון דהציל פת נקי הדראה למה לו: נקיה. דלזה צריך: ואין מערימין. להציל פת קיבר תחלה כדי להציל פת נקי אחר כך אי נמי להזמין אורחים שא"צ לאכול ויותירו וכן משמע בגמרא דקאי אאורחים:

שמצילין

שמצילין את המת מפני הדליקה (ס) שכח פת בתנור וקדש עליו היום מצילין ממנו מזון ג' סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם בלבד שלא יעשה [עמהם] חשבון (כו) [לאחר שבת]: הרודה רודה בסכין אבל לא במרדה: ח ר"ש בן (כז) [ננס] אומר (ע) פורסין עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחז בהן את האור מפני שהוא מחרך (כח) [וחכמים לא הודו לו]: ט (פ) נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה (צ) מעשה שנפלה דליקה בחצרו של יוסף בן סימאי בשיחין ובאו אנשי (כט) [קצטרה] של צפורי לכבותה ולא הניחן (ל) [ירד ענן וכיבה] אמרו חכמים לא היה צריך אע"פ כן למוצאי שבת שלח להם סלע לכל אחד (לא) ולאפרכוס שבהן שלח חמשים (לב) [דינר]: י (ק) אין משכירין כלים לנכרי בערב שבת וברביעי ובחמישי מותר (ר) אין משלחין איגרות ביד נכרי בערב שבת וברביעי ובחמישי מותר אמרו עליו על יוסף הכהן שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם: יא מלא מים להשקות בהמתו (ש) משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור ליקט עשבים להאכיל בהמתו מאכיל אחריו ישראל (לג) [אם] בשביל ישראל אסור בד"א בנכרי שאין מכירו (*ש) אבל נכרי שמכירו [ה"ז] אסור מפני שמרגילו ועושה עמו לשבת אחרת וכולם שעשאן ישראל בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין ה"ז אסור: יב (ת) אין (*ת) מפליגין (לד) בים הגדול פחות מג' ימים קודם לשבת בד"א ביורד לדבר הרשות אבל ביורד לדבר מצוה אפילו בערב שבת מותר ופוסק עמו על מנת לשבות (לה) דברי רבי רשב"ג אומר (לו) [מצור] לצידן אפילו בערב שבת מותר: יג ( ) ספינה הבאה בים אין עולין מתוכה ליבשה אא"כ היו בתוך התחום עד שלא חשכה מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באין בספינה וקדש עליו היום אמרו לרבן גמליאל מה אנו לירד אמר להם (לז) [צופה] הייתי והיינו בתוך התחום עד שלא חשכה אלא שנטרפה הספינה פעמים הרבה באותה שעה (ב) עשה נכרי א) (לח) [סיקלא] לירד בו אמרו לו מה [אנו] לירד אמר להם הואיל ולא בפנינו עשה מותרין אנו לירד בו וירדו בו (לט) [הזקנים]: יד (ג) מלבן של מטה ושל ערסה ונקליטי [המטה] לווחים של קקבים וכרעי שולחן ויד של סכין הרי זה לא יחזיר ואם החזיר פטור ובלבד שלא יתקע ואם תקע חייב חטאת רשב"ג אומר אם היו רפין נוטל ומחזיר: טו (ד) מטלטלין את השופר (*ד) להשקות בו את התינוק מטלטלין את הקרקש ואת הפינקס לתינוק בשבת (*ד) אין מקרקשין לא את הזוג ולא את הקרקש לתינוק בשבת (ה) מטלטלין את הפינקס ואת המראה לכסות בהן את (מ) [הכלין] ואין רואין במראה ב) ואם היתה קבועה בכותל מותר אין מטלטלין לא את המקבת ולא את המקדח ולא את (מא) [הקשתנית] לא יכה במקבת על גבי (ו) מפסלת ולא יקריח (מב) [בקשתנית] כדרך שעושה בחול כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה הרי הן ככל הכלים ומטלטלין אותן: טז כיפה בין חקוק ובין שאינו חקוק מטלטלין אותו בשבת ולא אמרו חקוק אלא לענין טומאה (ז) מדוכה (*ז) אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה רשב"ג אומר (ח) מדוכה קטנה הנתנת ע"ג שולחן הרי היא כקערה ומטלטלין אותה (ט) ר' יוסי אומר צרור (מג) [המקורזל] כזית כאגוז וכביצה נוטלו ומקנח בו [את] רגליו ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו מלא היד:

פרק טו

א בראשונה היו אומרים (א) שלשה כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבילה (א) [זומא לסיטרא] של קדרה וסכין קטנה שעל גבי השולחן (ב) חזרו להיות מוסיפין והולכין עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה (ג) [א] רשב"ג אומר אף (ב) [העוגין] של ספינה ר' יוסי אומר אף צפורן גדולה ר' נחמיה אומר (ד) אפילו טלית אפילו תרווד אין ניטלין אלא לצורך ג) רשב"ג אומר ב"ש אומרים אין ניטלין אלא לצורך וב"ה אומרים לצורך ושלא לצורך: ב (ה) דלת (ג) [שידה] תיבה ומגדל (ד) נוטלין ולא מחזירין דלת (ה) לול (ו) [ובית] תרנגולין [לא] נוטלין ולא מחזירין (ז) מטה שנשברה היא ושבריה ניטלין בשבת (ח) [מרקוש שנשבר] הוא ושבריו ניטלין בשבת (ו) מגופת חבית שנשברה היא ושבריה ניטלין בשבת (ט) [ולא] יספות ממנה שבר לא לסמוך בה כרעי מטה ולא לכסות (י) בה את הכלים זרקה לאשפה היא ושבריה אין ניטלין בשבת (ז) שברי תנור ישן אין ניטלין בשבת דברי ד) ר' מאיר ר' יוסי אומר ניטלין העיד ר' יוסי משום ר' אליעזר בן יעקב על שברי (יא) [התנור] ישן שניטלין בשבת ועל כסויו שאין צריך בית יד (ח) אין נוטלין במוט [בשבת] (*ח) אבל [נוטלין] בשנים שלשה וארבעה אסור: ג קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו (ט) אם היה קשור ותלוי פותחין ונועלין בו [ואם לאו אין פותחין ונועלין בו] רשב"ג אומר מתוקן אע"פ שאינו קשור ואע"פ שאינו תלוי מקל שעשה בראשו מסמר להיות נוטל בו את הפת (יב) [מאיפופירות] הרי היא כדוקרן ומטלטלת בחצר: ד מטלטלין את המשליא להעלות בה דלי או קיתון (יג) כלכלה לישב עליה תרנגולת ( ) בהמה שנפלה לתוך הבור עושין לה פרנסה במקומה בשביל שלא תמות: ה אין מפנין את האוצר בתחלה בשבת (כ) אבל (*כ) עושה בו שביל כדי שיהא נכנס [ויוצא]: ו (ל) חצר גדולה שירד בה גשמים והיה בה בית (יד) [האבל] או בית המשתה מביא תבן בקופה ומרדד ובלבד שלא ירדד בידו ובקופה כדרך שעושה בחול (מ) נסרים של בית אומן אע"פ (טו) [ששפין] ואע"פ שמתוקנין מטלטלין אותן: ז חבלים של [ג] טבחין וטומוס של שטרות (נ) ועורות שאינן עבודין אם התקינן בעל הבית מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן ר' יוסי אומר עורות עבודין ושאינן עבודין מטלטלין אותן (ס) אבל גיזי צמר ואניצי פשתן ולשונות של ארגמן ומוכין אין מטלטלין אותן: ח מטלטלין את החדש בשבת ומטלטלין מעשר שני בירושלים אבל לא בגבולין (ע) מעלין את המדומע בא' ומאה ר' שמעון בן אלעזר אומר נותן

הגהות הגר"א (כו) עמהם אחר השבת וכשהוא רודה: (כז) גמליאל: (כח) ולא הודו לו חכמים: (כט) גספרא: (ל) ירדו נשמים וכיבו: (לא) ואחד: (לב) דינרין: (לג) ואם: (לד) בספינה: (לה) ואינו שובת: (לו) א"צ ומצור: (לז) מותר שצופה: (לח) אסקליא: (לט) ר"ג והזקנים: (מ) הכלים: (מא) הקשתניות: (מב) בקשתניות: (מג) ואבן המקורזלות: (א) וזומא ליסטרא: (ב) העיגול: (ג) של תיבה: (ד) ושידה: (ה ו) של (ז) דלת: (ח) מכבש שנשברה: (ט) לא: (י) בהן: (יא) תנור: (יב) מאפאפירות: (יג) של דבילה: (יד) אבל: (טו) משופין:

נוסחאות כ"י

א) כבש: ב) בשבת: ג) רשב"א: ד) ר' יהודה:

אור הגנוז

פרק טו [א] ר' אליעזר: [ב] של גמי וכנה של טבחין:

חסדי דוד

תרומה שלא יפסלו משום דלאיבוד אזלי שמזומן לשרף קמ"ל דלא אמרינן הכי אלא בהנהו דמעיקרא כשנכתבו אינן עומדין אלא לאיבוד אבל זה פוסל את התרומה: אין משכירין כו' אין משלחין כו'. בגמ' דף י"ט אמרו עליו על ר"י הכהן ואמרי לה על ר"י החסיד ולא פליגי אלא בלישנא בעלמא דהא בשבות תנן ר"י הכהן חסיד ועמ"ש הרמב"ם בפ"ו ובהה"מ שם:

פרק טו מטה שנשברה כו' מרקוש שנשבר וכו' מגופת הבית שנשברה כו'. מכלהו תלת שבי לא מצאתי בגמ' רק השלישית לבד בדף קכ"ד וע"ש בפירש"י מגופה של חבית שנתפתחה החבית היא המגופה ושבריה של חבית ניטלין דחזו לכסויי מנא ע"ש והשתא יש לפרש דרישא דמטה איירי כי הסיא דתנן בפי"ח דכלים מטה שהיתה טמאה מדרס נטלה קצרה וב' כרעיים טמאה ואמרינן ע"ז בסוכה דף ע"ז קצרה וב' כרעיים דחזו למסמכינהו אגודא ומשדא אסלי ע"ש ומציעתא מרקוש לא נמצא גם בערוך פירושו וכ"ל דצ"ל מרכוף והוא מין כלי זמר כדתנן בכלים וגם זה אם נשבר דהיינו שנתפרקו אבריו ניטלין דכל חלק מינייהו שם כלי עליה: מקל שעשה בראשו מסמר נוטל בו את הפת מהפורני. כן נראה דצ"ל והוא הכלי שנקרא קוליגריפון במתני' פי"ג דכלים ועי' מה שפירש הרב שם: נסרים של בית אומן. אע"פ ששפין כו'. הנה בפ' במה טומנין דף מ"ד אמרינן נסרים של בעה"ב מטלטלין ושל אומן אין מטלטלין אותן ואם חשב לתת עליהן פת לאורחים אין מטלטלין אותן ע"כ אבל מסקינן שם דפלוגתא דתנאי היא בעורות ומסתברא דה"ה בנסרים של אומן פליגי דלא קפדי ונפ"ז הך תוס' אתיא כר"י שם דמתיר ע"ש: חבלים של טבחים כו' אם התקינו כו' ואם לאו אין מטלטלין אותן. נ"ל דצ"ל חבלית של טבחים והיינו סכינא דאשכבתא דאיתא בגמ' דף קכ"ג דדמי ליתד של מחרישה והלכך כיון דסתמא קפיד עלייהו אם לא התקינו להתוך

מצפה שמואל (ס) קיז: (ע) קכ. ועי' ירושלמי פט"ז הל"ו: (פ) קכב. וירושלמי שם הל"ז: (צ) ירושלמי שם ונדרים פ"ה הל"ז ויומא פ"ח הל"ה: (ק) יט.: (ר) עי' ירושלמי פ"א הל"ח ושם: (ש) קכא.: (*ש) עי' סימן שכה סעיף יא מוגאו מכאן: (ת) יח. ועי' ירושלמי שם ועי' רא"ש פ"ק דשבת סימן לא נוסחא אחרת ועי' רשב"א שם ועי' ירושלמי פסחים פ"ד הל"א ומו"ק רפ"ג וביכורים פ"א לענין הפרשה לים הגדול: (*ת) סימן רמח סעיף א' ובביאורי הגר"א ס"ק א: (א) עי' עירובין מה: בירושלמי פ"ד הל"א: (ב) קכב. ועי' ירושלמי פט"ז בסופו: (ג) מז. וירושלמי פי"ב הל"א וירושלמי ביצה פ"א הל"ו: (ד) עי' לה: וירושלמי פ"ו הל"א: (*ד) עי' סימן שח סעיף ד בהג"ה: (ד*) עי' מיי' פכ"ג הלכ"ד וע"ש בכ"מ: (ה) קמט. וירושלמי שם וביצה ספ"א: (ו) עי' ירושלמי קדושין פ"ג הל"ב: (ז) קמג: וירושלמי פי"ז הל"א: (*ז) עי' שו"ע סימן שח סעיף ה' ופי' רשב"א ר"פ יז ובביאורי הגר"א ס"ק כד: (ח) ירושלמי שם: (ט) פ"א. ושם רשב"א וגירסא דהכא עיקר ועי' ירושלמי פ"ח הל"ו: (א) קכג: וירושלמי שם פי"ז ע"ש: (ב) שם ועי' ירושלמי שם ופסחים פ"ט הל"ט: (ג) ירושלמי שם: (ד) ל. וירושלמי פי"ז הל"ב והל"ד ופט"ז הל"ג וביצה פ"א הל"ו: (ה) קכב: (ו) קכד. ועי' ירושלמי פ"ח הל"ד: (ז) קכה.: (ח) עי' קכג: וירושלמי פי"ד הל"א: (*ח) עי' מיי' פכ"ה הל"ו דמותר ועי' פכ"ו הלי"א: (ט) קכו. וירושלמי פי"ז הל"ג: (י) קכח: (כ) קכז. ירושלמי פי"ח הל"א: (*כ) עי' מ"א סימן שח ס"ק ט: (ל) עירובין קד.: (מ) מט:: (נ) שם ועי' תוס' מט. ד"ה טומנין ועי' פ"ד הל"ב: (ס) מח. ועי' פ"ד הל"ב: (ע) קמב: ועי' ירושלמי פי"ח הל"א ופ"ב הל"ב בשם ר' חייא ועי' דמאי פ"ז טו.:

מנחת בכורים

ז שמצילין. משום בזיון המת דיתנן לקבורה: שכח. שנתן פת בתנור ודבקו בע"ש ושכח לרדות מע"ש עד שחשכה: שלא יעשה עמהם חשבון. ליטול מהם מה שהצילו דהא דשרי הייתו רק לצורך האורחים שמה יאכלו הג' סעודות: שרודה. הג' סעודות: רודה בסכין. בשינוי דלא הוה עובדין דחול: במרדה. שרודין ומפרידין הפת מן התנור וזה עובדין דחול וביותר מג' סעודות אסור אף בשנוי דהוה לצורך חול: ח גדי. רך: מחרך. ואינו נוח ליטרף ומציל את השידה: ט כבה. דאמירה לנכרי גזרו משום שבות: אל תכבה. ואם בא לכבות מעצמו אין מוחין בידו: קצטרא. בגמרא גרסינן גיסטרא שלטון: לא היה צריך למחות. להם לכבות: ולאפרכוס. ראש שלהם: י בע"ש. דנראה כמשכירו לצורך שבת ואף שמבליע שכר שבת עם שאר הימים מ"מ אסור: אגרת לחבירו. לפי שמוליך כתבו בשבת וגזרו רבנן כהשכרת כלים: כתב ידו. שלא יוליכנו בשבת: יא שמרגילו. וירבה בשבילו בשבת אחרת ולכן אפי' שותה שלא בפניו אסור: הרי זה אסור. לישראל אחר כמו בשותה ומבשל בשבת דאסור בין לו בין לאחרים משום קנסא ואף בשוגג אסור ופליגי בזה הנהי לעיל בתוספתא פ"ג הלכה ג' אי"נ אסור גזירה שמא ירבה בשבילו וכב"ע אתיא: יב מפליגין. מפרישין מיבשה לים: ג' ימים. מפני נער שבת בספינה: ופוסק עמו. עם הנכרי שישבות בשבת: ואינו שובת. גרסינן כאשר הגיה גם הגר"א: מצור לצידון. שהוא מהלך קצר: מותר. שהיו הולכין לירד לצידון בע"ש כמבואר בפ' מקום שנהגו ומשום חיי נפש התירו (ירושלמי פ"א דשבת ה"א): יג בתוך התחום. דהשתא מתוך לתחום לא יזוז ממקומו ומייתי לה הכא אגב עובדא דכבש לירד שעשה הנכרי: אסקליא. כבש ומעלות ומורדות לירד מהספינה ליבשה: לא בפנינו. לא עשה בשבילנו: מותרים. ולא גזרינן כאן שמא ירבה דכבש לאחד כבש למאה. ואף מכירו מותר: יד מלבן. קנה חלול שמעמיד בתוכו כרעי המטה שלא ירקבו בארץ: נקליטי. למעלה תוחבין לפרוס עליהן יריעות: ולווחים. עץ קטן כמין דף שתוקעין בקשת שעליה מושך החץ: וסקיבס. הוא מין קשת (עי' ערוך ערך ל"ח): ויד. קתא של סכין: לא יחזיר. שמא יתקע בחוזק: שלא יתקע בחוזק. ע"י יתידות: חייב. דה"ל בונה: טו להשקות בו. מים דכלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטל לצורך המים היתר: לתינוק. לשחוק בו דלצורך היתר מטלטל: קרקש. דבר המשמיע קול לשון מקרקש לי' בזוזי (כתובות פ"ה ו) ואסור להשמיע קול בשבת גזירה משום כלי שיר ולכן אין מקרקשין: מראה. שפיגל בלע"ז שעשויה להשוות השער ושמא יראה נימין המדולדלין ויסיר אותן במראה גופא דבמראה של מתכת איירינן דבה גופה מסיר השער: בכותל. דצריך להביא זוג ומספרים ומדכר ליה איסורא דשבת ובגמרא גרסינן ר"מ מתיר במראה הקבוע בכותל (קמ"ע): מפסלת. הוא לשון פסילה שחוצבין אבנים מן ההר ואחר החציבה מכין במקבת הנקרא האמער וזה אסור בשבת משום מכה בפטיש אי נמי באינו גמר מלאכה ואסור משום משמיע קול וכן משמע דתנא לה הכא: הקשתניות. שם כלי אומנות שמקדית בו נקב והוא מעין קטן עם מסמר קטן תחוב בו: בחול. משום בונה: טז כיפה. שם כלי שיש לה בית קבול והוא כמו כף וכל הנעשה כתוך עגול נקרא כיפה וכן כפה ואגמון (ישעיה ס') הוא לשון סהר כעין כיפה החופף הנקרא גיוועלב העשוי כתוך עגול (עיין בערוך ערך כיפה): שאינו חקוק. דחזי לאשתמושי בי': לענין טומאה. דלא מקבל טומאה עד שיהיה לו בית קבול: שום. מטלטלין המדוכה שמלאכתו לאיסור אגב היתר שיש בה: כקערה. ותשמישו להיתר בלא שום ומותר בטלטול שחותכין בו אוכל ותיני בשמים: המקורזל. דאינו מתפך הבשר וחזי לקינות: כזית. כאגוז. כבינה. שלשתן מכניסן לקינות ומקנה כסדרן זא"ז מתחלה מקנה פי הרעי בקטנה להסיר ריעי הנדבק שם שהגדולה פוחסת ומלכלך סביבותיה ולכן מותר לטלטל הג' הללו: מלא היד. בגמרא איתא וכי טורטני יכניס לשקלה במשקל אלא מלא היד מותר לטלטל אפילו ד' וה':

פרק טו א בראשונה. בימי נחמיה בן חכליה שהיו העם פרוצין באיסור שבת גזר על כל טלטול אף כלים לגדור גדר להחמיר באיסור שבת כדכתיב בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכי גתות ומערימין ערמות בשבת: מקצוע. איזמל שמחתכין בו דבילה תאנים עשוין במקצועות מתרגמי' באזמלים (ישעיה מ"ד): זומא. כף גדול שנוטלין הזוהמא מעל פי הקדרה: וסכין קטנה שמשתמשין בו תמיד בכל אלו: מוסיפין. דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו כשצריך אבל לא מחמה לצל שירא שהכלי יתקלקל בחמה ולצורך הכלי גופו וחזרו והתירו אף מחמה לצל אבל כלי שמלאכתו לאיסור לא כשראו שהעם זהירין בשבת התירו גם מלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אבל מחמה לצל לא ובכלי שניטל בשנים א' חזרו והתירו אף כלי שניטל בב' בני אדם: חוץ מן המסר הגדול. מגירה גדולה דהלו נשארו באיסורן משום דאדם קפיד עלייהו ומייחד ליה מקום: העוגין. אנקרס המעמידין הספינה שזורקין הברזל הקשור בחבל לים ומעמיד הספינה מתוך כבדו של העוגין: ציפורן. יתדות החדים שתוקקין בהם על הברזל אדם מקפיד על חודו: לצורך. תשמישן שמיוחדים לו ובגמרא גרסינן ואפילו סכין לצורך בפלוגתא דר"נ ורבנן (עירובין לה.): ב שידה תיבה ומגדל. כלים נינהו ואין בנין בכלים אבל לא מחזירין. מדרבנן גזירה שמא יתקע בחוזק ביתידות: לול. משאר עופות: לא ניטלין. גרסינן מחמת בנין ואסור גם סתירתן: ושבריה. דכל שבר דחזו לאשתמושי שרי לטלטלו בשבת: מרקוש. שם כלי ואולי גרסינן מכבש והוא כלי שכובשין בו בגדים כמו פרעס: שנשברה. החבית: היא. המגופה: ושבריה. של חבית: ניטלין בשבת. דחזי לכסויי מנא: ולא יספות. בשברותיו ועוקציו בשבת דעביד כלי וחייב משום מכה בפטיש: זרק. מגופה זו מבעו"י לאשפה גלי דעתיה דלאו כלי הוא ואסור לטלטל אבל זרקה בשבת לא בטל מתורת כלי: ה"ג בגמרא שברי תנור ישן הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר דברי ר"מ ר' יוסי אומר אין ניטלין העיד ר' יוסי וכו' ומיירי בעושה מלאכה כעין מלאכה הראשונה דהיינו שיכולין לאפות עליו והאש ניסקת מחוץ כמעשה רעפים בעלמא ולא הוה מעין מלאכתן ממש וס"ל לר"י דבעינן מעין מלאכתן ממש שיהיה נאפה עליו כמעשה תנור ור"מ בעצמו ס"ל דאף דאין עושין מעין מלאכתן כלל רק כיון דחזי לשום מלאכה כגון לכסות הבית מותר לטלטל כמבואר לקמן (בהלכה ט"ו ת) וכאן לדבריו דר"י קאמר דאודית לי מיהת בעושה מעשה רעפים דניטלין דבעין מלאכתן היינה: כיסויו. כיסוי תנור: בית יד. לאחוז בו דאיכא מ"ד אין מטלטלין אלא כדאיכא בית אחיזה וכמבואר במשנה: נוטלין. נושאין משוי: במוט. שמניחין המטה על המוטות ונושאין דהוי עובדין דחול: משנים. שני בני אדם מותר לישא מטה כבד שאין יכול אחד לישא ולא אסרינן לטלטלו מחמת כבדו: ג' וארבעה. אם צריך לטלטלו בג' ב"א אסור ליטול מחמת כבדו (ירושלמי פי"ז ה"א ומסקינן דברי וכן הלכה): ג קשור ותלוי. שאינו מגיע לארץ לא הוה כבונה: מתוקן. שהזמינו לכך. וכן הלכה: נוטל בו מאפיפירות. אין ככא של פרקים שמקפלין אותו נסגר ואם לאו נפתח ומבואר בפי"ו ובפכ"ד בכלים: כדוקרן. הוא מזלג של שני שיניים שסומכין בו את הלחם ובמנחות (צו) כמין דוקרנים היו שסומכין בהן את הלחם: ד המשילה. הוא שלשלת שמעלין מן הבור דלי או קיתון וי"מ מזלג דתרגומו משילה: כלכלה. מטלטלין: פרנסה במקומה. שמורידין לה אוכלין ומשקין אבל אין מעלין אותה מן הבור דאסורין בטלטול: ה אוצר. הרבה תבואה ביחד אין מפנין להלוך שם: בתחלה. אם לא התחיל למאכלו מקודם שבת הוה מוקצה ואסור בטלטול וכר"י דמוקצה אסור: עושה בו שביל. בכניסתו וביציאתו ממילא נעשה שביל אבל לא בידים: ו בית האבל. שמתקבצין שם הרבה ב"א וכן בית המשתה: ומרדד. ומניח על הארץ שלא יתלכלכו רגליהם מן המים: בקופה. דהוה עובדין דחול אלא מרדד ברגליו על הארץ שתהא נוח להלך ומפזרן ברגליו: של בעל הבית. גרסינן: ששפין. תלקין: מטלטלין. דסתמן ליושבה גר כן עומדים אבל של אומן אין מטלטלין (מ"ע כ'): ז טומוס. קבוצת בשרות הרבה: התקינן בעל הבית. לתשמיש כל מידי למה דחזי עליה מותר לטלטל: ושאינם עבודים. בגמרא איתא כדברי ר"י בין של אומן בין של בעל הבית מטלטלין אותם: גיזי צמר. של אוצר: לשונות ארגמן. כמין לשונית מצובע ארגמן: ח החדש. דנפי דאסור לאכילה מותר להאכיל לבהמה: בירושלים. דחזי לאכילה: בגבולין. דמחובר הוא: המדומע. שנתערב סאה של תרומה במאה ואחד של חולין וצריך להעלות סאה אחת ומותר השאר באכילה מותר לטלטלה בשבת ואין כאן גזירת שמא דאין מגביהין תרומה ומעשרות דסאה חולין הוא נוטל דמעורב בכל: באחד מהם. שמתבטל ביטולה אחר שבת אבל להעלות בידים אסור דלטעמיה אזיל במס' תרומות בפ"ה דאית שלא נפלה היא שלא בטלה וא"כ גם במגביה תרומה

נותן עיניו באחד מהן ואוכל את השאר: ט (פ) שברי ערבה לכסות בהן את (טז) [החבית ושל זכוכית לצוק לתוכה מקפה] ר' יהודה אומר ובלבד שיהו עושין מעין מלאכתן שברי ערבה לצוק (יז) א) [לתוכן מקפה ושל זכוכית לצוק] לתוכן שמן לתינוק (*ב) חבית (יח) [שנתגלתה] ואבטיח שניקר נוטלן ומניחן במקום המוצנע: י (צ) מטלטלין את החצב מפני שהוא מאכל צביים ואת החרדל (יט) שהוא מאכל יונים רבן שב"ג אומר מטלטלין שברי זכוכית מפני (כ) [שהן] מאכל נעמיות [אמר לו] ר' נתן (כא) א"כ יטלטלו חבילי זמורות מפני שהוא מאכל פילין זה הכלל כל שהוא מן המוכן מטלטלין (כב) [אותו] וכל שאינו מן המוכן אין מטלטלין (כג) [אותו] (ק) מים שנתגלו מטלטלין (כד) מפני שהן ראוין לבהמה דברי ר"מ רשב"א אומר כל עצמן אסור לקיימן מפני סכנת נפשות: יא (ר) חבילי קש [וחבילי עצים] וחבילי זרדין אם התקינן ג) למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן רשב"ג אומר אם ניטלין באחת יד מטלטלין (כה) [אותו] ואם לאו אין מטלטלין אותן: יב (ש) חבילי איזוב הסיאה (כו) [הקורנית] שהכניסן לעצים אין אוכל מהן בשבת למאכל בהמה אוכל מהן קוטם ואוכל ובלבד שלא יקטום בכלי מולל ואוכל ובלבד שלא ימלול *בכלי הרבה דברי ר' יהודה וחכ"א (ת) מולל (*ת) בראשי אצבעותיו ואוכל ובלבד שלא ימלול [בידו] (כז) הרבה כדרך שעושה בחול וכן ג) בחמיתה וכן בפגים וכן (כח) [בשאר] כל ד) התבלין: יג (א) שחלים שטרפן מערב שבת נותן לתוכן הומץ ושמן ואין (כט) [טורף] אלא מערב (ל) [וממשך] את ה) החמיתה ונותן לתוכן (ב) חרדל ששחקו מערב שבת מביא דבש ונותן לתוכו ואין טורף [אלא מערב] (ג) שום שרסקו מערב שבת מביא גריסין ונותן לתוכו ואין טורף אלא מערב (ד) אין (*ד) כותשין את המלח במדוך של עץ אבל (לא) [מרסק] הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש (ד*) אין מרסקין דבלה וגרוגרות והרובין לפני זקנים בשבת אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואין חושש: יד (ה) המולל מלילות מע"ש מנפח על יד על יד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתמחוי המולל מלילות מערב יו"ט מנפח בקנון ובתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה כדרך שעושה בחול ר' דוסתאי בר' ינאי אמר משום ר"א (*ה) מוללין את המלול ומציעין את המוצע ואופין את האפוי (ה*) (ו) (לב) ומבשלים את המבושל:

פרק טז

א (א) אין עוקרין בהמה חיה ועוף מרשות היחיד ואצ"ל מרשות הרבים אבל דוחין בהן עד שיכנסו (א) כופין את הסל (ב) בפני האפרוחים שיעלו ושירדו ו) עליה ואסור לטלטלו: ב ( ) כיצד מסייעין את הבהמה בי"ט נופחין (ג) [בחוטמיו] ונותנין דד לתוך פיו ואוחז בולד שלא יפול רשב"ג אומר (ו) מרחמין היינו על בהמה מהורה ביו"ט (ה) קושרין את הטבור ר' יוסי אומר נוהגין היינו אף חותכין (ו) טומנין את השליא כדי שלא יוצן הולד כגון בספל של שמן ובכסות ובקופה של תבן (ז) ומהלקטין למילה ר' יהודה אומר אם לא הלקיט חייב מיתה (ח) וכורך עליה חוטי צמר וחוטי פשתן ובלבד שלא יקשור (ט) ומזלף עליה את החמין ולא עוד אלא ( ) שאדם מולף את החמין ע"ג מכתו: ג (כ) כל זמן שעוסק במילה חוזר אף על (ג) [הציצין] שאין מעכבין את המילה פירש אין חוזר אלא על ציצין המעכבין בלבד: ד [בן ז' (ל) דוחין עליו את השבת בן ח' אין דוחין עליו את השבת ספק בן ז' ספק בן ח' אין דוחין עליו את השבת (מ) בן ח' הרי הוא כאבן ואין מטלטלין אותו אבל אמו שוחה עליו ומניקתו (נ) אין גודר טומאה מן המת לא באדם ולא בכלים אין מטמא לא בזיבה ולא בצרעת אין זוקק ליבום ואינו פוטר מן היבום ואינו מאכיל בתרומה ואין פוסל (ד) [בתרומה] (ס) ואינו נוחל ואינו מנחיל פירש ממנו אבר הרי הוא כאבר מן החי ובשר הרי הוא כבשר מן החי זה (*ס) הכלל כל זמן שהוא חי אינו לא כחי ולא כמת מת הרי הוא כמת לכל דבר ואיזהו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו ז) ר' אומר סימניו נכרין בו צפורניו ושערו שלא גמרו וכדרך שבן ח' באדם נפל כך בן ח' בבהמה גסה נפל (פ*) וכן (ע) ד' בדקה (פ) ר"ש ח) אומר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל שנא' (במדבר) ופדויו מבן חודש תפדה וכל ששהה ח' ימים בבהמה אינו נפל שנאמר (ויקרא כב) ומיום השמיני והלאה ירצה וגו']: ה (צ) [ניסת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא דברי ר' רשב"ג אומר] לשלישי תנשא לרביעי לא תנשא היתה יולדת זכרים והן נמולים ומתים מלה ראשון ומת שני ומת שלישי [לא תמול דברי רבי רשב"ג אומר] שלישי תמול רביעי לא תמול מעשה בד' אחיות בצפורי שמלה ראשונה ומת שניה ומת שלישית ומת (ה) [בא] מעשה לפני רשב"ג ואמר רביעית לא תמול אמר (ק) ר' נתן כשהייתי במדינה של קפוטקיא היתה שם אשה אחת שהיתה יולדת זכרים והן נימולין ומתים מלה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהיה ירוק נסתכלתי בו ולא מצאתי בו דם ברית אמרו לי מה אנו למולו אמרתי להם המתינו לו עד שיכנס בו דם המתינו לו ומלוהו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי]: ו [המשוך (ר) צריך שימול ר' יהודה אומר משוך לא ימול מפני שהוא מסוכן אמרו לו הרבה מלו בימי בן כוזיבא והיו להם בנים ולא מתו שנאמר (בראשית יז) המול ימול אפי' מאה פעמים ואומר (שם) את בריתי הפר לרבות את המשוך]: ז (ש) מי שנולד מהול וגר שנתגייר מהול ותינוק שעבר זמנו ושאר כל הנימולין אין מלין אותן אלא ביום ט) ר"א בר"ש אומר ו) [בזמנן] אין מלין ז) [אותן] אלא ביום עבר (ח) [זמנן מלין אותן] בין ביום בין בלילה (ת) רשב"ג אומר אם היה מסורבל בבשר רואין אותו בשעה שמתקשה אם נראה ערל מלין אותו ואם לאו אין מלין אותו: ח [א"ר יוסי (א) מנין למילה שהיא במקום פרי שנאמר (ויקרא יט) וערלתם ערלתו את פריו ואומר (בראשית יז) וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ממקום שהולד ניכר אם זכר אם נקבה משם מלין אותו] אר"ש ב"א לא נחלקו ב"ש וב"ה (ב) על מי שנולד מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית

הגהות הגר"א

(טז) פי' החביות שברי זכוכית לכסות בהן את פי הפך: (יז) בתוכן מקפה שברי זכוכית לצוק: (יח) שנתגלה: (יט) מפני: (כ) שה"א: (כא) אומר: (כב כג כד כה) אותן: (כו) והקורנות: (כז) בידים: (כח) בפגים וכן בשארי: (כט) טורפן: (ל) וממשיך: (לא) מרסקן (נ"ל מרסקן): (לב) ומבשלין: (א) כולן: (ב) בחוטמו: (ג) ציצין: (ד) מתרומה: (ה) ובא. (ו) בזמנו: (ז) אותו: (ח) זמנו מלין אותו:

נוסחאות כ"י

א) מקפה לתינוק: ב) בעל הבית מטלטלין אותן: ג) באמיתא: ד) הכלים: ה) האמיתא: ו) עלו אסור לטלטלו: ז) ר' יוסי: ח) בן גמליאל: ט) רשב"א אומר:

חסדי דוד

אסור וה"נ טומוס של ספרות פי' שאינם פרועים ולא חזי לגזור על פי גלותיהו אסור ומ"ש עורות שאין עבודין ע"ס הוא וצ"ל שהן עבודין וכדאיתא בסוגיא שהבאתי לעיל: מים שנתגלו מטלטלין כו'. אע"ג דלעיל תנינא בפרקין חבית שנתגלתה נוטלה ומניחה במקום המוצנע דנראה דוקא להצניעה שרי לטלטלה מפני חשש הנזק הא לא"ה לא התם דוקא ביין דלא חזי לבהמה ולכך אסורה בטלטול אפי' לר"מ אבל מים דחזי לבהמה קתני הכא דשרי. ולבהמה דקתני הכא הוא לאתויי שלו דלא ממית ליה אלא כחים והדר בריא אבל לאדם בהמה לא חזי דקעבר משום בל תשחית. ורשב"א סובר כיון דאסור לקיימן מפני חשש תקלה הלכך מוקצין נינהו: ר' דוסתאי בר' ינאי אומר כו' הכה לאפות את האפוי ולבשל את המבושל ליכא מאן דשרי לכתחילה וגם ליכא דמציעין את המוצע קשה הוא ואפשר דצ"ל ומובעין את הצבוע ומ"מ אין שייך ודאי דלא קי"ל כהך מתניתא:

פרק טז כיצד מסייעין את הבהמה ביו"ט כו' מדקפיד תנא למתני ביו"ט איכא למשמע דדוקא ביום טוב הוא דשרי אבל בשבת אפילו לסעדה אסור דבשלמא במתני' איכא לאסתפוקי כמ"ש הרא"ש בשם הר"י דדילמא בשבת נמי שרי והא דקתני יו"ט לרבותא דרישא דאין מילדין אבל הכא דלא תנינן לא שורה דאין מילדין כלל ועכ"ז דייק למיתני ביו"ט ש"מ דדוקא נקטיה והיינו טעמא דהרמב"ם דלא פסק כן כלל בשבת רק בפ"ד מהלכות

מצפה שמואל

(פ) קכד: ועי' ירושלמי פי"ח: (*פ) עי' מיי' פכ"ו הלכ"ד: (צ) קכח. ירושלמי פי"ח הל"א. (ק ר ש) קכח: (ת) עי' רש"י שם: (*ת) מיי' פכ"א הלכ"ד וכמ"מ שם דמוהר אף בשבת בשנוי ודלא כר"י: (א ב) קמ. : (ג) שם ועי' ירושלמי פ"א הלי"א ופי"ד הל"ב: (ד) עי' ביצה יד. וכאן קמא. : (*ד) מיי' פכ"א הל"כ וטור טו"ע סימן שכא סעיף ח: (ד*) עי' טור טו"ע סימן שכא סעיף יב ובביאורי הגר"א ס"ק טו ודלא כהמג"א שם ס"ק יד ע"ש: (ה) שם יב. ועי' ירושלמי פ"ו הלי"ב וביצה פ"א הל"י: (*ה) טוש"ע סימן שכא סעיף יב בהגה"ה: (ה*) טוש"ע או"ח סימן שית סעיף טו ובהגה"ה שם ועי' מיי' פ"ט הל"ג ומ"מ לא ציין מכאן: (ו) עי' קמח. : (א) קכח: (ב) מג. וירושלמי פי"ח הל"ב ופ"ג הל"ז ועי' פי' הל"ז ופט"ז הל"ח וביצה פ"ה הל"א: (ג) קכח: וירושלמי שם הל"ג: (ד) שם: (ה ו) קכט: (ז) קלג: ועי' ירושלמי ספי"ט: (ח) שם פי"ט הל"ג: (ט) עי' ירושלמי פ"ט הל"ג בשם תנא דבי רב: (י) קלג: ועי' ירושלמי פי"ט הל"ב וכל"ו: (כ) עי' ירושלמי פ"ו הל"ב ופ"ט הל"ג ופי"ט הל"ג ויבמות פ"ח הל"א ונדרים סוף פ"ג ובבלי קלב: (ל) קלה. מהלכה זו עד אמר רשב"א בה"ת ליתא בנוסחת הגר"א ולקמן בפי"ז אבל הל"ח שם הוא בנוסחת הגר"א כל זה וכפי המוגה כאן: (מ) עי' ירושלמי יבמות פי"א הל"ז: (נ) עי' ב"ב כ. : (ס) עי' נדה מד: ועי' נ"י פ' מי שמת בסוגיא דמזכה לעובר: (*ס) עי' מיי' פ"א מהלכות נחלות הלי"ג ופ"א מהלכות יבום הל"ה והשיג עליו מתוס' זו ועי' לח"מ: (ס*) בד"ס ובן: (ע) יבמות פ. ועי' תוס' שם ד"ה והא: (פ) יבמות לו: ועי' בכורות ח. וירושלמי יבמות פי"א הל"ז: (צ) יבמות סד: וירושלמי שם פ"ו הל"ו: (ק) קלד. : (ר) יבמות עב. וירושלמי כאן פי"ט הל"ב ושם פ"ח הל"א: (ש) שם ושם וירושלמי פי"ב הל"א ופסחים פ"ז סוף הל"י: (ת) קלו: (א) קח. : (ב) קלה. ירושלמי פי"ט הל"ב יעי' רשב"א שם ועי' ירושלמי יבמות פט"ז הל"א:

מנחת בכורים

תרומה ומעשר: ט לכסות. אף שאינם מעין מלאכה הראשונה מ"מ מותר בטלטול: מקפה. מאכל עב וכנוסחת הגר"א כן הוא במשנה פי"ז: מלאכתן. הראשונה: מקפה. שהוא מעין עיסה: שמן. הוא מעין שתיה: אבטיח. הוא פרי שיש בו לחלוחית שניקר מהם נחש והיכא סכנתא לאכלו וכן בחבית שנתגלתה חיישינן שמא שתה נחש והסורין משום גלוי: י חצב. עשב שמשרש כנגדו בעומק ואינו מתפשט לצדדין ובו תיחם יהושע את ארץ ישראל: נעמיות. בנות היענה: פילין. אלא כיון דלית ליה אותו המין אין מטלטלין ורשב"ג ס"ל דנעמיות שכיחי אבל פילין לא שכיחי אבל באית ליה מטלטלין כל מה שראוי לאותו המין: מן המוכן. שראוי להאכיל ורגיל: שאינו מן המוכן. שאינו רגיל אותו המין שראוי להאכיל לו: לקיימן. שמא ישתה מהם: יא זרדים. קנים רכים דראוין לאכילה ומונחים יחד בחבילה: התקינם. שהזמינם למאכל בהמה: באחת יד. שהחבילה קטנה שראוי להנטל ביד אחת ובגמרא גרסינן נמי בב' ידים אסור והיינו אפילו הזמינם למאכל בהמה אסור דטרחא הוא: יב איזוב. עשבים נינהו ומפרשי שמייהו בגמ' (דף קכ"ח): לעצים. ליבשן: בכלי. כדרך הוא דהאי מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן (דף ע"ד): מולל. שהרביעין לאכול הזרע מהן ומותר בכולי ידא ובלבד שלא ימלול בכלי גרסינן בדברי ר"י: בראשי אצבעותיו. ולא בכולי ידא: בחמיתא. ואינך מיני תבלין נינהו. מפורש בגמרא: יג שטרפן: שכתשן: ואין טורף. כדרך המכין בכף לערבו היטב בכח: במדוך של עץ. דהוה עובדין דחול: ובעץ הפרור. של קדרה שמגבלין בו דהוה שינוי: ואינו חושש. משום טוחן: מרסק. מחתך וי"מ כותשין והאחון עיקר: יד מלילות. חטין כשהן רכין מוללין הגרעינין מהם לאכילה: מנפח מיד ליד. גרסינן בגמרא ביצה (דף יב): בקנון. כלי שמצד א' רחב והב' עשוי כמין מרזב קצר ונותן המלילות בתוך הרחב ומנענע והאוכל מתגלגל דרך המרזב והפסולת נשאר בתוכו: בתמחוי. בקערה: מערב יום טוב. לאו דוקא דה"ה ביו"ט מוללו ואיידי דתנא רישא ע"ש נקט כאן עיו"ט: מנפח על יד על יד בקנון ובתמחוי. גרסי' על יד מעט מעט ולא הרבה ביחד כדרך חול: את המלול. אם כבר נמלל ונאפה ונעשה תחילה א' מותר לחזור ולמלול דאין טוחן אחר טוחן: ומציעין. המטות: המוצע. כבר מציעין עוד עליו וכן בכולן:

פרק טז א אין עוקרין. מגביה רגליה דאסורה בטלטול: מרה"ר. דהיכא איסור הוצאה ג"כ דאתיא כרבנן דר"נ דבין חיים ובין מתים חייב כמבואר בספ"ט: אבל דוחין. מאחוריה שתכנס לחצר אבל לאחוז בצדדיה ולדדותה לחצר אסור ומיירי בתרנגולת דמקפיא נפשה וכשמדדה מן הצדדין גזרינן שמא מגבהת עצמה ונמצא נושא ברה"ר וחייב על החיים ג"כ כרבנן וברישא קתני אין עוקרין דמשמע אבל מדדין מיירי בבהמה וחיה ושארי עופות חוץ מתרנגולת דלא חיישינן שתגביה רגליה לכן מותר לדדות: כופין את הסל. דכלי ניטל לדבר שאין ניטל בשבת והיכא מ"ד דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ומוקי לה הכא בצריך למקום הכלי ואין הלכה כמותו: ואסור לטלטלו. בעודן עליו האפרוחים אבל לאחר שירדו מותר ואם היו עליו כל בין השמשות אסור אף לאחר שירדו דמגו דאתקצאי לבה"ש אתקצאי לכולי יומא: ב כיצד מסייעין. במשנה ס"פ מפנין אין מילדין את הבהמה אבל מסעדין והיינו שמסייעין: בחוטמו. שנסתמו מפני הרירין: לתוך פיו. של העגל כדי שיינק ובגמרא גרסינן אוחזין הולד שלא יפול לארץ וכן גרסינן כאן: מרחמין. שמביאין בול של מלח ונותנין בתוך הרחם כדי שיהיה לה נער ותזכור את הלידה ותרחם על העגל אם מרחקת: טהורה. דחזיא לאכילה: הטבור. הנקרע אפעל שארוך כשנולד ואם לא יקשרנו יצא מעיו אם יגביהו את התינוק וס"ל לת"ק דאין חותכין: חותכין. באדם דהוה פקוח נפש ודוחה שבת וכן הלכה: שלא יוצן. צונן וכשטומנים השליא שהולד היה מונח בתוכו במעי אמו סגולה שיחם הולד ובגמרא גרסינן בהדיא שיחם הולד: של שמן. לעשירים: ובכסות ובקופה של תבן. לעניים: מהלקטין. ציצין המעכבין נוטלן אחר המילה אף בשבת: ר"י אומר. בגמרא לא גרסינן לה: חייב מיתה. כגון שזמנו למול בשבת וכל היום כשר למילה ואתא בה"ש דשבת והתחיל למול והתרו בו דלא יספיק לגמור בשבת כל המילה ונמצא עשה חבורה בשבת וקבל ההתראה ואח"כ מל ולא הספיק ללקוט ציצין המעכבין נמצא עביד חבורה בלא מצוה וחייב מיתה: וכורך עליה. על המילה שלא יסרוט בבשרו ויקלקל המכה: ומזלף עליה לאו דוקא או גרסינן עליו והייט על הקטן דמרחיצין כל גופו בחמין משום סכנתא וקי"ל כראב"ע דמרחיצין את הקטן בין בחמין שהוחמו בשבת בין שהוחמו בע"ש ול"ד מזלפין אלא אף מרחיצין: ע"ג מכתו. וזה החילוק בין קטן לגדול דקטן מזלפין על הגוף אבל בגדול אין מזלפין אלא ע"ג מכתו (ירושלמי פי"ט ה"ג): ג המעכבין. בשר החופה רוב עטרה כמבואר במשנה פרק ר"א: ד דוחין. מחמת מילתו דחי הוא לכל דבר: אין דוחין עליו. שמכשירי מילה אף לר"א דס"ל בר"פ ר"א דמכשירי מילה דוחין את השבת מ"מ בבן ח' דכמת הוא ואין מילתו מצוה לא דחינן אבל מימהל ממהלינן דמתתך בשר בעלמא הוא וכן בספק: ומניקתו. משום צערא דאמיה שלא יתרבה החלב בדדיה ומביאה לידי חולי: אין גודר. גרסינן דקי"ל באהלות אדם שמת במת טמא טומאת ז' ומטמא אדם וכלים ואמר כאן בח' אין גודר טומאה בין לאדם בין לכלים אם נטמאו בו טהורין בין באדם שנטמא בו וכן בכלים (תוספתא פ"א דאהלות): לא בזיבה. דבן יום אחד מטמא ודוקא בן קיימא וכן בצרעת אבל זה אינו כחי: זוקק. את אשת אחיו אם מת בלא בנים לאסרה לכ"ע דאינו כחי ואינה זקוקה לו: אינו פוטר. את אמו מלהזקק לאחי אביו דאינו כחי והוה כמת אביו בלא זרע: ואינו מאכיל. בת ישראל לכהן לה מת אוכלת בתרומה בשביל בנה מכהן ואינה אוכלת בשביל זה: מן התרומה. בת כהן לישראל ומת בלא זרע שבה אל בית אביה ואוכלת בתרומה וזה הולד אינו פוסלה: נוחל. בנכסי האם להנחיל לאחיו מן האב: ואינו נוחל. ואינו מנחיל חדא הוא א"נ לומר שאינו ממעט בחלק בכורה כגון מת אביו והניח בכור ופשוט וירושתו שש זהובים דנוטל הבכור ד' והפשוט ב' זהובים דבן ח' אינו יורש אבל אם היה יורשו נוטל הבכור ג' זהובים חלק בכורתו ופשיטותו דנגד א' מן האחים נוטל ואח"כ כשמת הבן ח' שני האחים הבכור והפשוט יורשים ממנו כ"א ג' רבעי זהב נמצא נוטל הבכור ג' זהובים וג' רבעי זהב והרי היה ממעט וקמ"ל דאינו נוחל א"כ אינו ממעט (נדה דף מ"ד ב' בעובר וס"ה כאן): לא כמת. לטמא אדם וכלים וכן אבר הפורש ממנו ובשר הפורש ממנו טמא: ולא כחי. ליבום ולתרומה ולנחלה: לכל דבר. ומטמא אדם וכלים ככל מת: שלא כלו. ואין סימנים ראיה: גסה. דעבורה ט' חדשים כאשה: דקה. עבורה לה' כמבואר בבכורות פ"ק: כל ששהה. אף בן ח' אם שהה אמרינן איסתהא ובן ז' הוא ונשתהא בבטן ונולד לח' אבל נגמר כל תולדתו בז' וכן בבהמה בח' ימים (קל"ו ובתוס' שם ד"ה מימהל פירשו כן): ומיום השמיני. דילא מספק נפל: ה לא תנשא. דהוחזקה להמית בעלה והיכא למ"ד דמעיין גורם והיכא למ"ד דמזל דידיה גרים: לשלישי. דבתלת זימני הוה חזקה: תמול. כרשב"ג אתיא: לא תמול. דגם אחיות מחזקות ואמרינן דהמשפחה גורמת אף שלא בחדא אמא: ירוק. שעדיין לא נבלע דמו בבשרו ולכן מתו הראשונים ולא הוחזקה שימותו בניה: ו משוך. שנמשכה ערלתו וכסתה את העטרה: ימול. מדרבנן: מסוכן. שמא יעשה כרות שפכה: בן כוזיבא. שמלך על ישראל שתי שנים ומחצה והעכו"ם משכו ערלות ישראל באונס בכרך ביתר עד שנלחם בן כוזיבא וחזרו ומלו בימיו: שנאמר. לראיה שמשוך צריך שיחזור וימול: אפילו. שנמשך ערלתו חוזר ומל וכי תימא דמרבה ציצין המעכבין שצריך לחזור ולמול אבל משוך לא לכן מביא עוד את בריתי הפר והני קראי אסמכתא בעלמא נינהו אבל מילת משוך מדרבנן הוא (יבמות ע"ב): ז שנולד מהול. שצריך להטיף ממנו דם ברית וכן בגר דמילתו הוא שעושהו לישראל כמבואר ביבמות פ' החולץ ואם נמול בעודו נכרי צריך להטיף ממנו דם ברית דמילת עכו"ם פסולה: כל הנימולין. מי שיש לו שתי עורות זו על גבי זו וכשנוטל א' צריך ליטול גם השני: ביום. דכתיב וביום השמיני ימול וי"ו לרבות: ובין בלילה. דלא דריש וי"ו דוביום א"כ ממילא לא ידעינן אלא למילה גמורה בזמנה: מסורבל. בעל בשר שמן ועב ומתוך שומנו נראה כמכסה את מקום המילה ואינו ניכר: שמתקשה. האבר: ערל. אבל נראה ואינו נראה לגמרי אין מלין ושמואל ס"ל בגמרא אם נראה מהול אין מלין אבל נראה ואינו נראה מלין: ח פרי. מקום שמזריע ומוליד ולא אמרינן דערלה הוא במקום האוזן או שאר איברים: ונטעתם ערלתו. וילפינן בג"ש ערלה ערלה אף דכתיב ג"כ ומלתם את ערלת לבבכם וכן כתיב (ירמיה ו') והנה ערלה אזנם דבין ערלתו מערלתו ואין דבין ערלתו מערלת או ערלה: והומר. עוד ראיה דמקום המילה הוא באותו אבר דכתיב וערל זכר וגו' ערלתו והיינו ערלה שהזכרות ניכר בה: לא נחלקו. ת"ק קאמר דפליגי בנולד כשהוא מהול כמבואר בגמרא (קלה). ופליג רשב"א דנולד כשהוא מהול לכ"ע צריך

ברית מפני שהיא ערלה כבושה על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית (*ב) ובה"א א"צ: ט (ג) אר"ש לא נחלקו ר"א ור' יהושע על מי שהיה לו למול אחר שבת ומלו בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיה לו למול בע"ש ומלו בשבת שר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר אמר לו ר"א אי אתה מודה במי שהיה לו למול אחר שבת ומלו בשבת שהוא חייב שהחליף [את] זמנו אף מי שהיה לו למול בע"ש ומלו בשבת יהא חייב שכן החליף את זמנו אמר לו ר' יהושע לא אם אמרת במי שהיה לו למול אחר שבת ומלו בשבת שהוא חייב שאינו בקום מול תאמר במי שהיה לו למול ע"ש (ט) [ומלו] בשבת יהא חייב שכן בקום מול אמר לו ר"א נותר יוכיח שמאמש בקום אכול ואם אכלו למחר ה"ז חייב אמר לו ר' יהושע לא אם אמרתי בנותר (י) [שאינו] בקום אכול בו ביום תאמר במילה שכל (יא) [היום] בקום מול: י (ד) מפקחין על ספק נפשות בשבת והזריז ה"ז משובח וא"צ ליטול רשות מב"ד [כיצד] נפל לים ואין יכול לעלות טבעה ספינתו בים ואינה יכולה לעלות יורדין ומעלין אותו משם וא"צ ליטול רשות מב"ד נפל לבור ואין יכול לעלות עוקרין לו חוליא ויורדין ומעלין אותו משם וא"צ ליטול רשות מב"ד תינוק שנכנס לבית ואין יכול לצאת שוברין דלתות הבית ואפילו היו של אבן ומוציאין אותו משם וא"צ ליטול רשות מב"ד (ה) מכבין ומפסיקין לדליקה בשבת והזריז ה"ז משובח וא"צ ליטול רשות מב"ד: יא (ו) מי שנשכו נחש קורין לו רופא ממקום למקום ושוחטין לו תרנגולת וגוזזין לו כרשינין אוכל וא"צ לעשר ד"ר א) רשב"ג אומר צריך לעשר: יב מחמין (ז) חמין לחולה בשבת בין להשקותו ובין לרפאותו ואין אומרין (ח) המתינו לו שמא יחיה אלא ספיקו דוחה שבת ולא ספק שבת זו אלא ספק שבת אחרת ואין אומרים (יב) [יעשו] דברים בנכרים ובקטנים אלא בגדולים שבישראל אין אומרים יעשו דברים הללו ע"פ נשים ע"פ נכרים אלא מצטרפין דעת ישראל עמהן: יג א"ר יוסי מנין לפקוח נפש (ט) שדוחה (יג) [את השבת] שנא' (שמות לא) את שבתותי תשמרו יכול ב) במילה ועבודה ופיקוח נפש ת"ל אך חלק פעמים שאתה שובת פעמים שאי אתה שובת ר"א אומר (י) מילה דוחין עליה (יד) השבת מפני מה מפני שחייבין עליה כרת לאחר זמן והרי דברים (כ) ק"ו ומה אם על אבר אחד ממנו דוחה את השבת דין הוא שידחה השבת על כולו אמרו לו ממקום שבאת מה להלן ודאי ולא ספק אף כאן ודאי ולא ספק א"ר עקיבא וכי במה החמירה תורה בעבודה או בשבת החמירה בעבודה יתר משבת (ל) שהעבודה דוחה את השבת ואין שבת דוחה אותה והרי דברים ק"ו ומה עבודה שדוחה את השבת ספק נפשות דוחה אותה שבת שעבודה דוחה אותה אינו דין (מ) שספק נפשות דוחה אותה הא למדת שספק נפשות דוחה את השבת: יד ר' אחא אמר משום ר"ע הרי הוא אומר (שמות כב) אם במחתרת ימצא הגנב וגו' בעל הבית מהו ודאי או ספק הוי אומר ספק אם הורגין נפש להחיות נפש בספק דין הוא שידחו את השבת להחיות נפש בספק הא לא נתנו מצות לישראל אלא לחיות בהן שנאמר (ויקרא יח) אשר יעשה אותם האדם וחי בהן וחי בהן ולא שימות בהן (נ) אין לך דבר עומד בפני פיקוח נפש חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים בד"א שלא בשעת הגזירה אבל בשעת הגזירה אפילו [מצוה] קלה שבקלות אדם נותן נפשו עליה שנא' (ויקרא כב) ולא תחללו את שם קדשי (טו) [וגו'] ואומר (משלי טז) כל פעל ה' למענהו:

פרק יז א אמר ר' יהודה (א) אימתי אמרו נותנין לתלויה ביו"ט בזמן שנתן לתוכה מעיו"ט לא נתן לתוכה מעיו"ט לא יתן לתוכה ביו"ט רבן שמעון בן גמליאל אומר טורף אדם חבית יינה בשמריה ונותן לתלויה ביו"ט (ב) מסננין את *הביצה בסודרין ובכפיפה מצרית ג) [א] (ג) נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס ר"א בן יעקב אומר (ד) [ג] מערין לכברה בשבת: ב (ה) אין שורין את החלתית ד) בשבת ר' יוסי אומר בצונן מותר בחמין אסור (ו) אין מזלחין את הבית בכל מיני זלחין (ז) אבל ממלא חבית מים ושופך ושונה ואינו חושש (ח) גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי דברי ר' דוסא וחכ"א כאן וכאן [ג] מסלקין לצדדין: ג (ט) הקש שישן עליו מע"ש מנענעו בשבת לא ישן עליו מע"ש לא ינענעו בידו בשבת: (י) מכבש (א) בעלי בתים שהתירו להיות נוטל הימנו את הכלים נוטל את המקל ואת הלווחים ומחזירן [לשידה] מפני שהן כלים (כ) כל שיש בו דברים הניטלין ודברים שאין ניטלין נוטלו (ב) [ונוטלן] הימנו ומחזירו למקומו: ד (ל) ב"ה אומרים מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפין ב"ש אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה זכריה בן אבקילוס (מ) לא היה נוהג לא כדברי ב"ש ולא כדברי ב"ה אלא נוטל ומשליך לאחר המטה אמר רבי יוסי (נ) ענותנותו של ר' זכריה בן אבקילוס שרפה את ההיכל: ה (ס) (ג) (*ס) [מקלחין] בזנב הסוס ובזנב הפרה ובזנב שועל ובמפה של קוצין ובשיער של שועל ובלבד שלא יקנח בידו ובמפה כדרך שעושה בחול: ו (ס*) פירות שנתפזרו מלקט אחד אחד ואוכל נתערבו לו פירות בפירות בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן בורר ומשליך לפני בהמתו בדק אלו בפ"ע ואלו בפני עצמן או שליקט מתוכן עפר וצרורות ה"ז חייב: ז (ע) פגה שטמנה בתבן וכן חררה שטמנה בגחלים אם מגולה מקצתה נוטל וא"ל אינו נוטל (ד) אלעזר בן תדאי אומר תוחבן בשפוד או בסכין ונוטלן בשבת: ח (ה) (פ) אין מטבילין את ה) המים ביו"ט ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן בשבת דברי ר' וחכ"א מטבילין את ו) המים ביו"ט (ואין) ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרן אבל לא להטבילן (צ) כלים שנטמאו באב הטומאה אין מטבילין אותן ביו"ט ואצ"ל בשבת אבל ממלא הוא כום [או] דלי או קיתון לשתות ומחשב עליהן ומטבילן טובל כדרכו מטומאה חמורה ואצ"ל מטומאה

הגהות הגר"א (ט) ומל: (י) שכן אינו: (יא) יום: (יב) שיעשו: (יג) שבת: (יד) את: (טו) ונקדשתי בתוך בני ישראל כי אני ה' מקדשכם: (א) של: (ב) ונוטלין: (ג) מקנחין: (ד) [א"ה כאן מבואר בנוסחת הגר"א כל המבואר בפרק טז מהל"ד בן ז' וכו' עד ארשב"א בהל"ח ובאיזה שנוים נזכרים שמה בנוסחת הגר"א]: (ה) חביות:

נוסחאות כ"י

א) רשב"א: ב) אפילו: ג) ומכל דבר המטלטל: ד) בפושרין: ה) ו) הכלים:

אור הגנוז

פרק יז [א] ובכל דבר המטלטל: [ב] אין מערין: [ג] אין מסלקין:

חסדי דוד

יו"ט: אמר ר' יוסי מנין למילה שהיא במקום פרי כו'. הנה ברישא משמע דיליף מגז"ש ערלתו ערלתו ובסוף מייתי לה ונסיב מקרא גופיה דזכר ובפ' שמונה שרצים דף ק"א מייתי לה בפלוגתא דתנאי ע"ש: מחמין חמין וכו'. בין להשקותו בין לרפאותו ואין אומרין המתינו לו שמא יבריא וכו' כ"ל וכן אי' ביומא ד' פ"ג ומ"ש ומצרפין פי' אם שנים אומרים צריך ושלשה אומרים א"צ ויש אשה או נכרי האומרים צריך מצרפים דעתם וכו' פל"א ופל"א וספק נפשות להקל ועי' ברמב"ם פ"ב דין כ' ש"מ לו פי' אחר במצרפין ע"ש בהה"מ:
פרק יז אמר ר' יהודה אימתי אמרו כו'. הנה ר"י מחמיר יותר והוכר דהא לו תלויה לא מכוני הא"כ ככר מתחיל ליתן מערב יום טוב ואע"ג דבעלמא מיקל ר"י במלאכת יו"ט וסובר דאפי' מכשירי אוכל נפש שרו ביו"ט נ"ל דמאי דמחמיר הכא כי לא נתן מעיו"ט היינו משום דהוה מצי למיעבד מאתמול ולא ש' מכשירין רק בדא"א לעשותן מעיו"ט וכדאיתא בגמ': הקש שישן עליו מע"ש כו'. משום דקתני מתני' הקש שע"ג המטה לא ינענענו וכו' ואם היה עליו כר וכו' קתני הכא דאפילו אין עליו כר כלל אם כבר ישן עליו מבעו"י אפילו בלא גלוי דעת דיהדו לכך הרי: מקנחין בזנב הסוס ובזנב הפרה כו' ובמפה של קוצין ובשיער של סוטים. ונראה דשיער של סוטים פירושו כלי מתוקן משיער הסוסים לסוד ולהטיח בו את הבית דתרגום אחרי הטוח כתר דאתטע ועי'

מצפה שמואל

(*ב) עי' יו"ד סימן רסג סעיף ד וסימן רסה סעיף ג ובביאורי הגר"א שם: (ג) קלג וירושלמי פי"ט הל"ו ופסחים פ"ו הל"א: (ד) יומא פ"ד: ועי' ירושלמי פ"ג הל"ו ועי' מנחות סד: (ה) עי' תוס' שם ד"ה מכבין: (ו) שם פ"ג: וירושלמי שם פ"ח הל"ה: (ז) שם פ"ד: (ח) ירושלמי פט"ז הל"ז ונדרים פ"ד הל"ט ויומא פ"ח הל"ה וברש"י שם: (ט) יומא פ"ה: (י) עי' ירושלמי נדרים פ"ג הל"ט: (כ) קלב: (ל) יבמות ז. וירושלמי סנהדרין פ"ד הל"ו: (מ) עי' ירושלמי יומא פ"ח הל"ד וסנהדרין פ"ח הל"ח: (נ) פסחים כה. וירושלמי סוף פי"ד ומס' ע"ז פ"ב הל"ב וסנהדרין פ"ג הל"ג ושביעית פ"ד: (א ב) קלט: ועי' ירושלמי פ"א דביצה הל"י וכאן פ"ז הל"ב: (ג ד) קמ.: (ה) קמ. ועי' ירושלמי פ"ב הל"ג: (ו) לה. ועי' ירושלמי פ"ג הל"ג: (ז) קמ: ועי' ירושלמי פ"ב הל"ד: (ח) עי' פט"ו הל"ג ושם: (ט) קמא. וירושלמי פ"כ הל"ה: (י כ) עי' קמג. ושם: (ל) קמג.: (מ) קמב: (נ) גיטין נו. מד"ר פ"ד דאיכה וגרסינן לפ"ז בש"ס שם ר' יוסי ולא ר' יוחנן: (ס) קמג: (*ס) מיי' פכ"ב הלכ"ט טוש"ע סימן שכ סעיף יא: (ס*) עי' מ"מ פכ"א הלי"א מ"ש בזה בשם הרשב"א והרמב"ן ועיקר האיסור בזה הן מחמת דנתפזרו א' הנה ואחת הנה הן מיירי דנתערב בעפר וצרורות ועי' ש"ס שלה סעיף ה: (ע) קמג. וירושלמי פ"ג ה"ג ופסחים פ"ב הל"ד וכלאים פ"א ה: (פ) ביצה יח: וירושלמי שם פ"ב הל"ג: (צ) שם וירושלמי שם פ"ב הל"ב וכאן פ"ב הל"ב ותרומות פ"ב מ"ג:

מנחת בכורים

צריך להטיף: ערלה. חיישינן שמא ערלה כבושה היא. על גר. דליכא לספוקי בערלה כגון שמל כשהוא עובד כוכבים ולא מלו כך: ט לא נחלקו. במלו תינוק בשבת שלא היה זמנו בו ביום כמבואר במשנה ס"פ ר"א: שהוא חייב. שהרי אין זמנו עדיין ולא עשה מצוה: כלל: בקום מול. עליו לא חלה המצוה שימולו כיון דעדיין הוא קודם זמנו משא"כ במלו אחר זמנו שחלה עליו המצוה מאתמול: נותר. לאחר זמן אכילתו: שמאמש. בעת שהיה זמן אכילתו היה עליו מצוה מ"מ חייב על אכילתו עתה וה"ה בשבת נהי דאתמול היה זמן מילתו מ"מ עתה אינו זמנו ואינו טרוד במצוה: בו ביום. מהו ביום פסקה המצוה אבל מילה כל היום כשר למילה כלומר כל הימים ולמחר ג"כ יהיה זמנו וגם עתה עליו מצות מילה אלא דשבת גרמה א"כ ה"פ דנותר עתה באכילתו ליכא שום מצוה משא"כ במילה בדיעבד הרי קיים המצוה והיינו שכל היום כשר למילה וכנוסחת הגר"א שכל יום מתוקן יותר: י וא"צ ליטול רשות. אף שעושה ג"כ צרכיו בעת הפקוח וכדמפרש: ליטול רשות. היורד להציל אע"ג דפורש מודה וצייד כוורי בעת הפקוח: חוליא. מכשרת הבור ועושה נמוך שפת הבור כדי שיוכל לרדת בה להצילו: ליטול רשות. אע"ג דמתקן דרגא לבור וצריך לזה למלאכתו ונהנה מזה מ"מ שרי וזה לא ידעינן מרישא דפורש מודה דהם אדאזיל לגבי' הזיל האי גברא אבל בבור לא מפסיד מידי וס"ד דליזל לב"ד: ליטול רשות אף דמהני לזה השבירה שצריך לגשמים א"כ לקסמין דקין ואף זה לא ידעינן מרישא דחוליא דהם מיבעית אדאזיל לב"ד לשאול ואיכא סכנת נפשות אבל הכא דיכול לקבקם ליה מתוך ולא ליבעית אימא דצריך לשאול קמ"ל דאין צריך לשאול מב"ד: ומפסיקין. בכלי מים שיכבו הדליקה. אף דקא מטלטל ג"כ דכך הס"ל שהדליקה בחצר א' ובחצר אחרת חולים וקטנים שאי לזוז מ"מ מכבין משום ספק סכנת נפשות: מב"ד. אף שמשפיל הגחלים ומהניא ליה לגלות עליהם לערב: יא ושוחטין. בגמרא גרסינן וקורעין לו תרנגולת. זו היא רפואתו: וגוזזין. קוצצין מן המחובר להאכילו: כרשינין. כרתי והוא ירק: וא"צ לעשר. דמוטב להאכילו טבל מדרבנן דמעשר ירק מדרבנן מלהפרים בשבת: רשב"ג. בגמרא הגי' ר"א בר שמעון: צריך לעשר. אף בירק דרבנן אבל היכא דהוא מה"ת ודאי דמוטב לעשר דאינו אלא משום שבות מלהאכילו טבל ואף בעלין שאינו נקיב כיון דעיקר המין חייב מה"ת מעשרינן ולא דמי לירק דעיקר חיובו אינו אלא מדבריהם (יומא פ"ג ב'): יב לרפאותו. אף שאפשר שיתרפא בלא זה: לשבת. שיש ספק שמא ימות בשבת זו: לשבת אחרת. דפשיטא לן דבשבת זו לא ימות אלא שמא אם לא יעשו לו היום שמא ימות בשבת וכגון דאמדוהו לעשות לו הרפואה שמונה ימים והאידנא שבת מהו דתימא נמתין עד לאורתא ולא נחלל תרי שבתא מ"מ משום ספיקא דשבת אחרת עושין לו הרפואה מיד: בנכרים. אפילו אפשר לעשותן ע"י דידהו מ"מ מחשש שמא יתעצל ואיכא סכנה מצוה שנתחיל בגדולי ישראל: הללו. לא ע"פ נשים גרסי' כגון אם אשה או נכרי אומרים צריך לחלל עליו שבת לומר דאין סומכין עליהם אלא סומכין עליהם בזה: דעת ישראל. כגון אם שנים אומרים צריך ושלשה אומרים אין צריך מצרפין דעת האשה או הנכרי לומר דצריך למהוי פלגא ופלגא וספק נפשות להקל ומצרפין דעת ישראל להנו למהוי פלגא וה"ה בכלהו נשים נמי הוה פלגא ופלגא וישראל לאו דוקא: יג במילה. שכל אלו אינו דוחה שבת: אך את שבתותי תשמרו. מיעוט דפעמים מחללין: שאי אתה שובת. ולמילה ועבודה מרבינן לה בהדיא מקראי כמ"ש עדו אפילו בשבת וכן במילה מרבינן מוביום אפי' בשבת וכי אצטריך הכתוב לחלק לענין פקוח נפש אצטריך וס"מ דדוחה שבת: אבר א' ממנו. לתקנו דוחין שבת: ולא ספק. כגון אנדרוגינוס דספק זכר ספק נקבה וכן נולד בין השמשות דדרשינן ימול בשר ערלתו ודאי דוחה ולא ערלתו ספק (קל"ד וקל"ה): כאן. פקוח נפש מספק לא נחלל שבת דדיו לבא מן הדין להיות כנדון: דוחה את השבת. דכתיב בקרבן התמיד במועדו אפילו בשבת וכן קרבן פסח דוחה שבת: דוחה אותה. דכתיב מעם מזבחי תקחנו למות בכהן שהרג את הנפש ודרשינן מעם מזבחי ולא מעל מזבחי דבשעת עבודה ממש לא מורידין אותו מעל גבי המזבח להמיתו ודרשינן למות מיעוטא הוא למות הוא דאין מורידין מעל מזבחי אבל להחיותו כגון כאומר שיש לו זכות מורידין אותו מעל המזבח אף דספק הוא דלמא אין ממש בדבריו דתינן עבודה כ"ש דספק נפשות דוחה שבת דקילא שבת מעבודה דנדחה שבת מפני עבודה: יד ימצא הגנב. אין לו דמים אם הרגו בעל הבית וניתן להצילו בנפשו לפי שאמדוהו דעתו דאילו היה בעה"ב עומד כנגדו היה הורגו והוא רודף: ספק. שמא יהרג ע"י הגנב אבל לא ודאי: הורגין נפש. הגנב: להחיות נפש. בעה"ב: בספק. שמא אם לא יהרג הגנב יהרג בעה"ב והרי דוחין נפש מפני פקוח נפש ושפיכות דמים מטמאה את הארץ וגורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר בפ' רוצחין (במדבר לה) ולא תטמא את הארץ ונאמר עוד גבי רוצח אשר אני שוכן בתוכה הא אם תטמאו אין אני שוכן בתוכה ומ"מ הורגין כ"ש דדוחה שבת מפני ספק פקוח נפש: הא לא ניתנו. מייתי עוד ראיה דפקוח נפש דוחה שבת: מע"ז. יהרג ואל יעבור לעבוד לע"ז דכתיב ואהבת את ה' וגו' בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך: גילוי עריות. מדכתיב גבי נערה המאורסה כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה מקיש נערה המאורסה לרוצח וברוצח יהרג ואל יעבור מסברא דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי דלמא דמא דהאיך סומק טפי ואין דוחין נפש מפני נפש (פסחים כ"ה): בגזירה. דאיכא חלול השם: למענהו. לכבודי בראתיו א"כ בעינן שלא יחלל שמי:

פרק יז א אמרו. במשנה דנותנים למשמרת הפרוסה בעיגול על חלל הכלי מכל צד ומסננים בו את השמרים ביו"ט דמתקלקל אם ישכן מעיו"ט: לתוכה. לתוך המשמרת שהכונה לכך לשכן אבל אין ליתן לכתחלה ביו"ט: טורף. מערב ומוקי לה בגמרא בין הגיתות שהיין עכור אז מותר לערב: ונותן. לכתחלה ביו"ט אף שלא נתן לתוכה מאתמול: הביצה. לתבשיל שהחלמון שהוא זך יורד והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה א"נ לתוך החרדל שהחלמון יורד למטה למראה והחלבון ישאר למעלה: מצרית. של מצורי דקל: נוטל. בכברה את התבן אף שהמוץ נופל מנקבי הכברה אינו חושש משום מרקד דה"ל דבר שאינו מתכוין וכר"ש דשרי: לתוך האבוס. מבהמה: מעיין. להריקו מיד לתוך האבוס מכלי אל כלי משום שלא יפול המוץ ובגמ' גרסינן ראב"י אומר אין מגביהין בכברה כל עיקר: ב אין שורין. דהוה עובדא דחול: חלתית. מין עשב ושורין במים ושותין לרפואה ואסור בין בצונן בין בחמין: בצונן מותר. וסתמא דמתני' דמבואר אין שורין בפושרין משמעו הא בצונן מותר ר"י הוא ולא קיי"ל הכי: מזלחין. להשכיב העפר שלא יעלה אבק ממנו: חבית מים. וממילא נשפך על הארץ ונרבץ העפר: ושופך. את המים לתוך ואח"כ חוזר וממלא ונשפך מעט על הארץ ואנן קי"ל כר"ש דשרי (נד.): פטם. שור שמפטמין אותו גורפין מה שנשאר ממאכלו בתוך האבוס ונותנים לתוכו תבן שלא יתערב בו עפרורית ויקוץ במאכלו: ומסלקין. תבן שלפניו: לצדדין. כשהוא רב שלא ידרסנו ברגלי: כאן וכאן אין מסלקין לצדדין. גרסינן ברישא דגריפה ובסיפא דתבן דלפניו ס"ל לחכמים דאין מסלקין משום דלא חזי שנמאס: ג הקש. סתמן להסקה ואסור לטלטל אא"כ שכב עליו דגלי דעתיה דלשכב בה הוא והוא הותר טלטול: בידו. אבל בגופו שרי כמבואר במשנה: מכבש. שכובשין שם בגדים להשוותן: נוטל את הכלים. שבתוך המכבש והוא המקל ולוחים נסרים שבתוכו דאין לתשמיש מה: נוטל את המקל. אף שהמכבש מלאכתו לאיסור מ"מ אחר שהתירו הכלים בפ"ע מלאכתם להיתר עומד ונוטל מע"ג דבר שאינו ניטל: לשידה. מקום המשתמר שם ולגי' הגר"א מחזיר לאותו מקום עצמו: כל כלי שיש בו. שמחובר יחד הדברים הניטלין בשבת ואינן ניטלין בשבת והוא כלי מחוברים יחד: נוטלו. לכל הכלי: ונוטלן. לדברים הניטלים ממנו בפ"ע א"כ שמונח דבר שאינו ניטל על דבר הניטל וא"א לסטותו על לדו שפול נוטל למקום אחר ומטהו והדבר שאינו ניטל נופל ומחזיר דבר הניטל למקומו למקום המשתמר: ד מגביהין. נוטלין מעל השלחן: עצמות. הבשר: וקליפין. אגוזים וקמ"ל כאן דב"ה לקולא וב"ש לחומרא דס"ל לב"ה כר"ש דלית ליה מוקצה וב"ש כר"י: המטה. שיושב עליה ואוכל ולא נצטרך לבוא טלטול: שרפה את ההיכל. כמבואר בגיטין (נ"ה) בעובדא דקמצא ובר קמצא: ה מקנחין. גרסינן את הידים אם נתלכלכו בטיט או בצואה מקנחין בכל אלו דמשנה מעובדא דחול וליכא חשש שחיטה: ו אחד אחד. ולא הרבה ביחד דהוה בורר אוכל מתוך הפסולת מן הארץ: ואוכל. דלאכילה מיד לא שייך ברירה: פירות בפירות. ב' מינים: על השולחן. לאכול דלא מחזי כבורר כיון דאוכל מיד: בפ"ע. להניחן לאח"ז: חייב. חטאת דבורר הוא אב מלאכה: ז אינו ניטל. דאסור לטלטל התבן: בשפוד. דטלטול כלאחר יד שרינן: ח את המים. ה"ג אין מטבילין את הכלי ע"ג מים ביו"ט וכו' וה"פ דכלי שנטמא ממלאין במים מן המקוה ועושה הטומאה שיוטבל בתוכו אסור ביו"ט אבל השקה מים שנטמאו דמחבר לה למי המקוה וטהרו מתורת זריעה כמבואר בפסחים בפרק כל שעה (ל"ד) זה מותר ביום טוב: בשבת. אסור השקה ג"כ: ה"ג והחכמים אומרים מטבילין כלי ע"ג מימיו לטהרו ביו"ט ומשיקין מים בכלי אבן לטהרן בשבת וה"פ דרבנן מתירין טבילה לכלי ע"ג מים ביו"ט אבל לא בשבת אבל השקת מים בכלי אבן שאינם מקבלין טומאה בשודן בו מותר להשיק אף בשבת: לא להטבילן. את הכלים דטבילת כלים ע"י הערמה אסור בשבת: באב הטומאה. דצריך הערב שמש ולא חזי ליו"ט לכן אין מטבילין ביו"ט דלמאי מטביל לכן דאילו לחולין ולמעשר אין צריך טבילה: ומחשב עליהן. בהערמה אגב שמולא בהם מים מטביל הכום ומיירי ביו"ט לרבנן ודוקא באב הטומאה

מטומאה קלה: ט (ק) קורע (*ק) אדם את העור שעל פי (ו)[החבית] של יין ושל מוריים ובלבד שלא יתכוין לעשות (א) זינוק (ר) אין פותחין לפסין סתומות רבן שמעון בן גמליאל מתיר: י (ש) אין סכין את הכלים בשביל ליפותן אם לנאותן [ד] להשתמש בהן מותר (ת) לא יתן אדם שמן ע"ג טבלא של שיש להתעגל עליה (א) (*א) לפי שאין סכין (ב) ואין נופחין ואין מדיחין את הקרקע ביו"ט ואצ"ל בשבת: יא (ג)הרוחץ במערה ובמי טבריא ונסתפג אפי' בעשר אלונטיאות לא יביאם בידו וכן י' בני אדם (ז)[כמדה] הזאת ואם צריך להם ממתין להם עד שינגב [ונוטלן] ובא לו (ד) לא יתן אדם שמן על גבי ראשו וילך למרחץ אבל סך כל גופו ומקנח כל גופו אבר אבר מוליך אדם שמן הרבה באלונטיות הרבה למרחץ וסך כל גופו אבר אבר ומקנח כל גופו אבר אבר ואינו חושש רשב"ג אומר טרקלין שהסיק מערב שבת מטייל ביום שבת לא הסיקו מע"ש (ח)[אין מטיילין בו ביום שבת]: יב (ה) אין מגרדין במגרדת ביו"ט ואצ"ל בשבת רבן שמעון בן גמליאל מתיר וכן היה רשב"ג אומר שאם היו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה מגרדן כדי שלא יטנפו [את] כליו: יג (ו) הרוחץ בחמי טבריא לא יזלפו עליו אחרים אבל מזלף הוא ע"י עצמו [ה] רשב"א אומר אף לא יזלף הוא ע"י עצמו מפני שמרבה הבל ומכבה את הקרקע (ז) אבל רוחץ כדרכו ועולה: יד רשב"א אומר (ח) ב"ש אומרים אין הורגין את המאכולת בשבת וב"ה מתירין וכן היה [ו]רשב"א אומר ב"ש אומרים אין פוסקין צדקה לעניים בשבת בבית הכנסת אפילו להשיא יתום ויתומה ואין משדכין בין איש לאשתו (ט) ואין מתפללין על החולה בשבת וב"ה (*ט) מתירין: טו (י) המפלה את כליו ה"ז מולל וזורק ובלבד שלא יהרוג אבא שאול אומר נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול לא יפלה אדם את כליו ברשות הרבים מפני הכבוד (כ)ר' יהודה אומר אף בחול אין עושין אפקטוזין ברה"ר מפני הכבוד: טז לא ישטיח (ל)אדם (ט) כליו ברשות הרבים לנגבן אפילו מן הזיעה (*ל) אין רצים בשבת כדי להתעמל אבל מטייל כדרכו אפילו כל היום [כולו] ואינו חושש: (מ) בהמה שאכלה פירות הרבה מטיילין אותה בחצר בשביל שלא תמות: יז (נ) אין מבקרין את המומין ביו"ט ואצ"ל בשבת אם לבו ביום מבקרין את המומין בשבת ואצ"ל ביו"ט:

פרק יח

א (א) כתב (*א) המהלך תחת הצורות ותחת הדיוקנאות אין מסתכלין בו ולא עוד אלא אף בחול אין מסתכלין בדיוקנאות משום שנאמר (ויקרא יט) אל תפנו אל האלילים וגו' (ב) ר' יוסי הגלילי אומר אם ראית צדיק שיצא לדרך (ב)ואתה מבקש לצאת לאותה הדרך הקדים על (א)[ידיו] שלשה ימים או אחר על (ב)[ידיו] שלשה ימים כדי שתצא עמו בדרך מפני שמלאכי שלום מלוין אותו שנא' (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך וגו' ואם ראית רשע שיצא לדרך ואתה מבקש לצאת לאותה הדרך הקדים עליו שלשה ימים או אחר עליו שלשה ימים כדי שלא תצא עמו לדרך מפני שמלאכי שטן מלוין אותו שנא' (תהלים קט) הפקד עליו רשע וגו': ב רשב"א אומר (ב) השושבינין וכל בני חופה מפיסין על מנותיהן שאם הותירו מחזירין לשידה מפים אדם את אורחיו ואורחיו מפיסין זה עם זה כדי שיטול חלקו תחלה (ד)לא שיטול שלו ושל חבירו (ה)מונה אדם את אורחיו כמה בפנים כמה בחוץ וכמה מנות צריך שיתקן להם מן הכתב שעל גבי הכותל אבל לא מן הטבלא ולא מן הפנקס כדרך שהוא עושה בחול: ג (ו) מחשב אדם (ג)[יציאתו] כמה הוציא בתוך ביתו וכמה הוציא לפועלין וכמה הוציא (ד)[לאחוריו] מן הכותל שהוא לשעבר אבל לא מן הכותל שהוא לעתיד לבא *מוציא אדם ממה שיש לו בתוך ביתו ונותן לפני האורחין (ז) כגון אגוזים תמרים וקליות ר' אלעזר אומר או חסר או יתר: ד (ח) ג)המכתבין שבכרכים אין קורין בהן אם היה דבר שהוא צורך מדינה מותר (ט) כל חשבונות שהוא צריך להן בין שעברו ובין לעתיד לבא אין מחשבין (ה)[אותן] בשבת חשבונות שאין אלא מה בכך מחשבין [אותן] בשבת: ה (י) לא יטייל אדם על שפת של (ו)[המדינה] כדי שתחשך ויכנס וירחוץ ולא על התחום כדי (ז)[שיתחשך] ויביא פירות אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו ואינו חושש: ו (כ) לא יאמר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב ר' יהושע בן קרחה אומר אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב (ל) אין(*ל) מחשיכין על התחום להביא את הבהמה אם היתה חוץ לתחום קורא לה והיא באה: ז (מ)מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה (ח) זה הכלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכים ואומר לו אם לא מצאת במקום פלוני הבא ממקום פלוני אם לא מצאת במנה הבא במאתים רבי יוסי בר' יהודה אומר ובלבד שלא (ט)[יאמר] לו סכום (י)[ממכר]: ח (נ) (*נ) נכרי שהביא חלילין בשביל ישראל בשבת לא יספוד בהן אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר עשו לו ארון וחפרו לו קבר לא יקבר (יא)[בהן] אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר: ט (ס) פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו בשוגג יאכלו במזיד לא יאכלו ר' נחמיה אומר חזרו למקומן יאכלו למקום אחר לא יאכלו החזירן חש"ו בין למקומן בין למקום אחר הרי אלו יאכלו: י (ע)כלים ששבתו בעיר וכן כלים של אחרים ששבתו בתוך העיר הרי אלו כאנשי העיר ויש להם אלפים אמה לכל רוח מה שהביא נכרי מחוץ לתחום לא יזיזם ממקומן: יא (פ) נותנין כלי מיקר וכלי מתכות ע"ג (יב)[כריסיו] של מת ופוקקין לו את נקביו ועליו אמר שלמה (קהלת יב) עד אשר לא ירתק וגו' רשב"א אומר הרוצה לאמץ את עיני המת בשבת נופח יין (יג)[בחוטמין] ונותן שמן בשני ריסי עיניו והן

הגהות הגר"א (ו ז) במדה : (ח) לא יטייל בה ביום השבת : (ט) את : (א ב) ידיו : (ג) יציאותיו : (ד) לאורחין : (ה) אותו : (ו) מדינה : (ז) שתחשך : (ח) ועל עסקי מת : (ט) יזכיר : (י) מקח : (יא) בו : (יב) כריסו : (יג) בחוטמו :

אור הגנוז

[ד] להתעטר : [ה] רשב"ג : [ו] רשב"ג :

נוסחאות כ"י

א) ניצוק : ב) ר"א בנו של ר"י הגלילי : ג) המכתמים :

חסדי דוד

ברמב"ם בפכ"ב דין י"ט : אין סכין את הכלים וכו' לא יתן אדם וכו'. נראה דאתא לאשמעינן החילוק שבין כלים לקרקע דבכלי ליכא איסור לסוך אותן אא"כ היתה כוונתו דוקא ליפותן אך אי עביד לצורך גופו שצריך להשתמש בו אע"ג דממילא מתקן כלי שרי משום דבכלים לא שייך תיקון כ"כ ומה"ט אין בנין בכלים אבל בקרקע אין סכין כלל אפילו כוונתו לצורך גופו דדילמא אתי לאשווי גומות והוי בנין ממש ואפי' בשיש דקרקע בקרקע מיחלף : לא יתן אדם שמן על גבי ראשו כו'. נראה דה"פ דהך מתניתא ניתני לפני הגזירה שגזרו אפילו על הזיעה כדאיתא בפרק כירה והך תנא סובר דשמן יש בו משום בישול ולכן אסור לתת שמן הרבה על ראשו וילך למרחץ בשמן שבשערו כדי שיתחמם השמן מחום המרחץ וירד אח"ז על כל גופו ונמצא סך כל גופו אבל יכול להכניס מעט שמן וסך אבר אבר ומקנחו מיד בכדי שלא יפשר מחום המרחץ דהפשרו זהו בשולו ויעשה עד"ז אבר אבר עד שיסוך כל גופו . וכן מוליך אדם סדינין הרבה השרויין בשמן כיון דנבלע השמן באלונטית לא שייך בו משום בישול ויסוך אח"ז אבר אבר ומקנח עד שיסוך כל גופו . ומלתא דרשב"ג נראה דקאי לאחר גזירה שגזרו על הזיעה ומילתא באפי נפשה היא וזה הוא אמבטיאות של כרכים דנשנה שם בפרק כירה דמטייל בהם ואינו חושש וע"ש בפירש"י ז"ל וז"ש רשב"ג טרקלין פי' אמבטיאות גדולות מותר לטייל בהן בשבת ואינו חושש משום גזירת זיעה אבל רק אם הוסק מע"ש מותר לטייל בהן ביום השבת ולא אם הוסק בשבת : אין רצין בשבת כדי להתעמל . הנה אוסר רק משום רפואה ואע"ג דאסור בלא"ז לרוץ בשבת משום שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול . וי"ל דמיירי דרך לדבר מצוה וזה מותר בשבת כדאיתא בפרק אלו קשרים דף קי"ג אבל משום רפואה אסור : אין מבקרין את המומין ביו"ט ואצ"ל בשבת כו'. ע"כ לא מיירי מבכור בזה"ז דא"כ מה אמר בסיפא ואם לבו ביום מותר הלא שבת הוא אבל מיירי במומי הקרבנות ואם צריך למוסף של יום או בע"פ שחל בשבת מותר ואע"ג דאין שבות במקדש מ"מ לא כל השבותין התירו שם ;ועי' בתוס' יו"ט פרק בתרא דעירובין :

פרק יח רבי יוסי הגלילי אומר אם ראית צדיק כו' ואם ראית רשע וכו'. איידי דדרש לעיל קרא דאל תפנו מייתי לה הכא הך דרשא דריה"ג והרים רישא דקרא את שבתותי תשמורו על הצדיקים וכדאיתא גם בזוהר דתבריית קרו ליה לרשב"י שבת מה שבת קדש לה' אוף רשב"י ותשמרו ללכת עמהם ולהיפך על הרשעים דריש אל תפנו אל האלילים אלו הרשעים שלא יתלווה עמהן : מחשב אדם יציאותיו כו' מן הכותל שהוא לשעבר כו'. הנה לקמן איתא כל חשבונות שהוא צריך להם בין שעברו בין לעתיד לבוא אין מחשבין אותם בשבת וע"כ יתפרש כאן לשעבר כלומר עבר שכבר נשלם דהיינו שכבר פרע הכל והוי כמו חשבונות של מה בכך דאין צורך בהם עוד דמותר בשבת : המכתבים שבדרכים כו'. נראה דהיינו כגון מה שנוהגים בקצת המדינות שכשגוזרת הממשלה גזירה כותבין אותה על הכתלים שבשווקים וזמנין נשאר שם גם אחר שעברה הגזירה וזה אין לקרות בשבת מטעמא דשמא יקרא בשטרי הדיוטות אבל אם לא עברה הגזירה ויש למדינה צורך בהם מותר : כלים ששבתו בעיר כו'. פי' כלים שיש בעיר שמיוחדים לצרכי רבים הרי הם כלם שותפין בהם וה"ה כאנשי העיר ואם לא עירב שום אחד מהם יש להם אלפים אמה לכל רוח אבל אם עירבו כל אחד אוסר על חברו ואין מותרים אלא במקום שכולם יכולים להלוך :

מצפה שמואל

(ק) קטו. וירושלמי פ"ז הל"ב ל. ועירובין פ"ג הל"ג וברכות פ"ב ת: וביצה פ"ה הל"ב : (*ק) עי' סו"ע סימן שיד במ"א ס"ק יד : (ר) ביצה לב. ירושלמי פ"ד הל"ד ועי' ירושלמי פי"א הל"ב : (ש) קמח. (ת) קמח: ירושלמי פ"ו הל"ב : (א) מ: : (*א) מיי' פכ"א הל"ג ובמ"מ שם : (ב) ע' ק: וירושלמי פ"ג הל"ג : (ג) קמז. (פכ"ב מה) ועי' ירושלמי פי"ג הל"ג [כאן מתחיל בנוסחת הגר"א פי"ז] : (ד) עי' ירושלמי פי"ב הל"ג ופ"י הל"ה ועי' פי"ד הל"ג : (ה) קמז: : (ו) ירושלמי פ"ג הל"ו ועפי"ב הל"ג : (ז) קמ. : (ח) יב. : (ט) עי' תענית יב ודף יט ועי' ירושלמי פ"ג דתענית הל"ח וכאן ספט"ו : (*ט) עי' או"ח ס"ס רפ"ח סעיף י בהגה"ה והוא מתוס' דהכא והלכה כבית הלל ועי' ב"י שם וס"ס תקעו וצ"ע כי לא זכרו תוס' זו דמבואר דב"ה מתירין וע"ש בפרש"י והרמב"ם : (י ב) שם ועי' ירושלמי פ"א הל"ב : (ל) קמז: : (*ל) בו"ע סימן שא סעיף ב . (מ) נג: : (נ) עי' ביצה כב וירושלמי שם : (א) קמט. ועי' ברא"ש כאן וירושלמי מס' ע"ג פ"ג הל"א : (*א) או"ח סימן שיז סעיף יג וסעיף יד : (ב) ילקוט תהלים רמז תתמג : (ג) קמח. ועי' ב"מ ע"ה. : (ד) קמט: : (ה) קמח: : (ו) קנ: : (ז) עי' ביצה כט: : (ח) קנ: : (ט) שם. : (י) עירובין לט. : (כ) קנ. : (ל) קנא. : (*ל) עי' מיי' פכ"ד הל"ב ובמ"מ שם והגי' מחשיכין : (מ) קנא. : (נ) קנא. וירושלמי ברכות רפ"ג : (*נ) מיי' פ"ו מהלכות שבת הל"ו או"ח סימן שכה סעיף יד טו : (ס) שם : (ע) עירובין מה: ועי' רש"י שם ועי' ירושלמי שם ספ"ד הל"א : (פ) עי' ביצה לט ועירובין מה :

מנחת בכורים

טומאה אבל כלים שנטמאו בולד הטומאה מטביל להדיא בתוך המים כיון דאין צריך הערב שמש (עיין מ"ש לעיל פ"ב): טובל כדרכו . אדם עצמו אם נטמא : ואצ"ל מטומאה קלה . דלא הוה מתקן כ"כ דאדם נראה כמקר אבל לא בכלים : ט קורע אדם . אם צריך לשתיה והעור מכסה מותר לקרוע את העור וכדאמרינן שובר את החבית לאכול ממנה גרוגרות : זינוק . כעין פה והיינו תיקון כלי וזינוק לשון מזנק מן הבשן לשון שפיכה : לפסין. הוא קערות של בני עיירות שאין מקפידין לפותחן כמין קערה שלנו אלא אוכלין עליה בלא פתיחה והוה כלי בלא"ה אין פותחין דה"ל תיקון כלי אף שאוכלין עליה בלא זה : מתיר . ביו"ט לפתות כיון דאוכלין בלא"ה לא הוה תיקון כלל בפתיחה ובגמרא הגירסא אין עושין אלפסין חרניות ביו"ט ורשב"ג מתיר והיינו הך חרניות עירניות של בני העיר דאוכלין בלא פתיחה (ביצה דף ל"ב) : י ליפותן . דהוה תיקון כלי : לנאותן . שהא ראוי להשתמש בהן והוה כדין הדחת כלים דמותר : של שיש . מין אבן שאין השמן נבלע בשיש וכשמתעגל על זה נכנס כל השמן על גופו : נופחין . במפוח להשביב העפר : את הקרקע . דלמא אתי לאשווי גומות : יא ונסתפג . לכתחלה מסתפג אפילו בעשר אלונטיאות שאין המים מרובים בכל אלונטית ואפי' לא יביאם בידו שמא יסחוט : עשרה בני אדם . כל א' באלונטית מיוחדת : כמדה הזאת . לאסור ואינו מותר אלא עשרה ב"א באלונטית א' דמדכרי אהדדי ולא יסחוט : צריך להם . בביתו ממתין עד שינגבו המים ואז מותר להביא לביתו : ע"ג ראשו . דנראה שעושה משום רפואה : הכי גרסינן מערב שבת אינו מטייל בו בשבת לא הסיקם בערב שבת מטייל בשבת . וקאי במטייל להזיע דאם לא הוסק בערב שבת אין כאן זיעה ומותר לטייל בו : יב מגררת . גרסינן לגרר גופו ומנקה האבק מעל גופו : מתיר . כיש בו לכלוך גופו או ידיו וכדמפרש כדי שלא יטנפו את כליו ובגדיו : יג ע"י עצמו . דזהו מסתטף ומותר להסתטף כמבואר לעיל : ומכבד את הקרקע . גרסי' מתוך שמים הרבה נשפך על הקרקע העפר נשכב בשוה וקא משוי גומות (ירושלמי פ"ג ה"ו) : יד מתירין . דילפינן מאלים מאדמים דמשכן דפרה ורבה חייב משום נטילת נשמה ילא כינה דאינה פרה ורבה : אין פוסקין . משום ממצוא חפצך ודבר דבר : על החולה . משום צער : מתירין . לפסוק צדקה ואינך משום חפצך ולא חפצי שמים דשרי ולהתפלל על החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא : טו מולל . בידו להתיש כח הכינה שלא יחזיר אליו : שלא יהרוג . דהריגת כינה ס"ל דהוה שבות : שלא ימלול . ס"ל דהריגת כינה חייב חטאת וגזרינן מלילה שמא יהרוג : ה"ג ברשות הרבים אף בחול מפני הכבוד שנמאס בעיני בני אדם : אין עושין אפיקטוזין . להקיא מה שאכל ונוטריקון הוא אפיק טפי זן שמוציא המזון שאכל : טז ברשות הרבים . מקום רואין שלא יאמרו רחץ בשבת אבל בצנעא בחצר מותר ואיכא תנאי דפליגי בהך מילתא דאפילו בחצר אסור (ביצה דף ט') : להתעמל . להוציא זיעה ורפואה הוא אבל לתענוג שרי : מטיילין אותה . כדי שתתרפא בני מעיה : יז המומין . בבכור לראות אם מותר לשחוט על ידו במדינה דתם אין נשחט אלא במקדש : ביו"ט . במום שנולד מאתמול ג"כ אין רואין דה"ל כדן את הדין : לבו ביום . שצריך לבו ביום לשחיטה ביו"ט או בשבת לחולה שיש בו סכנה : מבקרין . ומותר בשבת אפילו לבריא וקמ"ל דלא הוה מוקצה וא"כ אסור לבריא אלא לאו מוקצה הוא :

פרק יח א הדיוקנאות . תמונות בני אדם שמציירין בכותל צורות חיות משונות או צורות בני אדם כגון מעשה דגלית הפלשתי עם דוד ותחתיהן כתוב זה צורה פלונית אסור לקרות בשבת שמא יקרא בשטרי הדיוטות : בדיוקנאות . בצורות עצמן : אל האלילים . ודרשינן אל תפנו אל מדעתכם אל אשר אתם עושין מדעת לבבכם ואלילים לשון הללים צורת בני אדם : על ידו . מתמתו או אצלו כדי להלוך עמו : עליו . קודם שילא :

ב מפיסין . מטילין גורלות דבשאר בני אדם אסור להטיל גורלות ועוברין משום מדה ומשקל ביו"ט אבל בני חופה שאין מקפידין אינם עוברין ע"ז : מחזירין . את המותר מחלקם לשידה מקום שנותנין שם מיני אוכלים וכלים וכיון שאין הדבר קנוי להם ואינם מקפידין בזה מותר : את אורחיו . עם אורחין שלו : חלקו תחלה . דבזה אין הקפד : ושל חבירו . דכיון דנוטל חלק חבירו גורל ממש הוא ואיכא הקפד ואסור : בפנים . מי ומי אושיב בפנים שהמה חשובים : בחוץ . ואת מי אושיב בחוץ : שע"ג הכותל . דגודא בשטרא לא מיחלף ולא חיישינן שמא יקרא בשטרי הדיוטות ופנקס וטבלא מיחלף בשטרא : ג לפועלין . שכבר עשו לו וליכא עתה פועלין דאגירי גביה דהשבון שלא לצורך הוא : לאחוריו . שכבר נעשה והגי' לאורחין יותר נכון : לעתיד לבא . ממה שעתיד לבנות דממצוא חפצך כתיב ואסור בשבת דחפצך הוא : ונותן . במדה לפני האורחים ואין בזה משום איסור מדידה דאינו למכירה רק מודד מה שהוא צריך : או חסר . מעט מן המדה : או יותר . מעט על המדה אבל מכוון אסור : ד המכתבין . מין מכתבים של רבים אם אין לרבים צורך בהן אסור : צורך מדינה . של עיר דהוה קצת מצוה וחפצי שמים הוא מותר : שעברו . ועדיין איכא גביה פועלין דאגירי ליה ונמצא החשבון של עבר לצורך הוא : מה בכך . שעברו כבר וליכא שכר פועלים גביה דאינם לצורך כלל : ה המדינה . העיר : ויכנס וירחץ . מיד לכשתחשך דהליכה צורך הול הוא לדבר שאין לעשותו בשבת בשום צד היתר : פירות . מן המחובר דא"א לתלוש בשבת אבל תלושים מותר דאילו היו מחיצות היה מביא בשבת ואיכא צד היתר אם כן עשיה זו לאו חפצך הוא : לשמור . אף פירות המחוברים ומביא . בידו מן המחובר לערב אף דאהני ליה הליכת שבת כיון דלא כוון מתחילה ליכא אסורא : ו שתעמוד עמי . ושניהם יודעין דלשכירות פועלים קא מכוין וחפצך הוא לכן אסור : אומר . דכתיב ודבר דבר דבור אסור הרהור מותר וכאן אינו אלא הרהור דבאמירתו ליכא דברים אשר מורים לחפצו דוקא : אין מחשיכין . יש גורסין מחשיכין דיש צד היתר להביא הבהמה בשבת אם היו בורגנים סמוכים זה לזה בתוך שבעים אמה ושירים דכל העיר כד' אמות ואיכא דגרסי אין מחשיכין ומיירי בטלה קטן שאין יכול לילך ברגליו דהוה מוקצה וא"כ ליכא צד היתר להביאו אף על ידי מחיצות לכן אסור להחשיך : והיא באה . אפילו עומדת חוץ לתחום שלה דאין אדם מוזהר על תחום בהמתו אבל להביאה בידו אסור : ז כלה . להביא צרכיה : באמירתו . לומר לחבירו שיעשה למחר דבר זה : להחשיך עליו . לקרב אל הדבר אם הוא חוץ לתחום : ח חלילין . בפרהסיא : אותו ישראל אף לאחר שהמתין בכדי שיביאו במ"ש משום קנסא כיון דהוה פרהסיא : מותר . בכדי שיעשו : אותו ישראל . עולמית דהוה ג"כ דבר של פרהסיא : מותר . בכדי שיעשו במ"ש ואם הביא חלילין בצנעא מותר גם לאותו ישראל בכדי שיעשו : ט וחזרו . לא גרסינן : יאכלו . אותן שהם סמוכים לפירות בתוך התחום : למקומן . בשוגג : למקום אחר . דינו כלא חזרו כלל ואסור אפי' בשוגג לאותן שהם סמוכים להפירות דכיון דאין להם אלא ד"א גזרינן שמא יוציאם חוץ לד' אמות : בין למקומן . נראה דגרסינן למקומן יאכלו למקום אחר לא יאכלו . כדין שוגג : י ששבתו בעיר . בה"ש של שבת : לכל רוח . מן העיר : ממקומן . חוץ לד' אמות דמקום הוא ד' אמות כדילפינן בעירובין מדכתיב אל יצא איש ממקומו ואורך האדם ג' אמות וכשפושט זרועותיו יוצא אמה למעלה מראשו הרי ד' : יא מיקר . כלי זכוכית המביאין קרירות : כריסו . שלא יתפח : נקביו . שלא תכנס הרוח : עד אשר לא ירתק חבל הכסף זה חוט השדרה (שהוא כמין חבל ולבן ככסף) : ותרוץ גולת הזהב . זה אמה (שהוא מעיין הגוף ונקראת גולה כמו גולת מים יהושע ט"ו) . ותשבר כד על המבוע זה הכרס . ונרוץ הגלגל אל הבור . זה הפרש (וגלגל לשון גלל) . אל הבור . לתוך פיו וכן הוא אומר וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם (מלאכי ב') דלאחר ג' ימים כריסו נבקעת ונקפל על פניו

תוספתא שבת פרק יח

והן (יד) [מתאמצות] מאליהן וכן היה רשב״א אומר אפי׳ קטן בן יומו חי מחללין עליו את השבת ואפילו דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת שב״ז שאדם חי עוסק במצות לפיכך מחללין עליו את השבת מת בטל מן המצות לפיכך אין מחללין עליו את השבת וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר אפילו קטן בן יומו חי אין משמרין אותו [לא מן החולדה ולא מן העכברים שהכלב רואה אותו ובורח] ואפילו עוג מלך הבשן מת משמרים אותו מן החולדה ומן עכברים שכל זמן שאדם חי מוראו מוטל על הבריות שנאמר (בראשית ט) ומוראכם וחתכם יהיה וגו׳ מת בטל מוראו מן הבריות: יב (צ) מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור הגיע להצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלים בשבת ושאינם ניטלין מתיר את החבלים והשקים נופלים ר״ש אומר אם היה עליו שליף מלא (ק)נכנס תחתיו ומפרקו בד״א [ר] בנכרי המכירו אבל בנכרי שאין מכירו מהלך אחריו עד שמגיע לביתו: יג (ר) איזו המראה כל שמרביצו (טו) [ופוקס] את צוארו ונותן מים וכרשינין כאחד איזהו [הוא] הלעטה כל (טז) [שמאכילו] מעומד ונותן מים בפ״ע וכרשינין בפ״ע מהלקטין אווזין ותרנגולין ויוני הרדסיאות נותנין לפניהן מים ואצ״ל (יז) [שמלקיטין] אין מהלקיטין ליוני שובך וליוני עליה ולצפורין שקננו (יח)[בטפיחין] ובבימה ואין נותנין לפניהן מים ואצ״ל שאין מהלקטין: יד (ש) נדרי שבת מפירין אותן בשבת מפני מה אמרו נדרי שבת מפירין אותן בשבת שאם חשיכה ולא הפר אינו יכול להפר: טו (*ש)המשמר זרעים מפני עופות ומקשאות מפני (יט)[חיה] משמר כדרכו בשבת ובלבד שלא (ת) (*ת) יספק ולא ירקד ולא יטפיח כדרך שעושה בחול: טז (א)השוכר את הפועל לשמור לו את הפרה ולשמור לו את התינוק לא יתן לו שכרו של שבת לפיכך אין אחריותו עליו בשבת אם היה שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה שכיר שבוע נותן לו שכרו של שבת לפיכך אחריותו עליו בשבת לא (א*) יאמר לו תן לי שכרי של שבת אלא אומר לו תן לי שכרי של עשרה ימים: יז (ב) לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין ברשות היחיד ואצ״ל ברשות הרבים:

סליק מסכת שבת

הגהות הגר״א

(יד) מתאמצין: (טו) ועיקם: (טז) שמאכילה: (יז) שמהלקטין: (יח) בטפיח: (יט) חיות:

אור הגנוז

פרק יח [א] בד״א בנכרי שאין מכירו אבל בנכרי המכירו מהלך אחריו וכו׳:

חסדי דוד

איזו המראה וכו׳. שם בגמרא דקנ״ה תניא כוותיה דר״י איזו המראה וכו׳ ומיהו התם גרסי׳ פוקס את פיה ופירש״י דע״י שמרביצה וכו׳ יכול לתחוב הרבה לפנים מבית הבליעה שאינה יכולה להחזיר וקמ״ל דדוקא למקום דיכולה להחזיר דהיינו הלעטה הוא דשרי וכר״י דהתם ופוקס פי׳ נותן תכה לתוך פיה שלא תוכל לסוגרה וכשנותן עם המים כאחד המים מבליעים הכרשינין בבית בליעתה על כרחה וע״ש: מהלקטין אווזים וכו׳ ואצ״ל שמלקטין אין מהלקטין ליוני שובך וכו׳ שקננו בטפיחין בבורות וכו׳ כצ״ל. וגם זה שם בגמרא ומפרשינן דהילקוט בעוף הוי כמו הלעטה בבהמה וא״כ אליבא דר״י ה״ש מהלקטין דהיינו דספי ליה בידיה ומיהו דוקא במקום שיכולה להחזיר ואצ״ל שמלקיטין דהיינו דשדי ליה קמיה אבל ליוני שובך וכו׳ הואיל ואין מזונותיהן עליך אפי׳ למשדי קמייהו לא והיינו אין מלקיטין ואצ״ל שאין מהלקטין דהיינו למיספי ליה ביד ויש שם אוקימתא אחרת אליביה דר״ת. ומיהו אנן קיימא לן כר״י הואיל ותניא כוותיה כמו שכתבו בש״ס וכן פסק הרמב״ם בספכ״א: נדרי שבת מפירין וכו׳. במתניתין תנן מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ובגמרא דף קנ״ז איבעיא להו הפרה בין לצורך בין שלא לצורך ומשו״ה פלגינהו מהדדי או דילמא הפרה נמי לצורך אין שלא לצורך לא והא דפלגינהו משום דהפרה א״צ ב״ד ושאלה צריכה ב״ד והוה בעי למפשט מדתני זוטי מפירין נדרים בשבת לצורך השבת ומסיק רב אשי דתנאי היא דתניא הפרת נדרים כל היום ר״י ור״א אומרים מעת לעת הלכך לת״ק שרי אפי׳ שלא לצורך לפי שאם לא יפר היום משתחשיכה שוב אינו יכול להפר והא דתני זוטי כר״י ור״א הלכך שלא לצורך לא הואיל ואפשר להפר משתחשך ונמצא דכאן תוס׳ סבר כמ״ד כל היום בלבד מש״ה קתני נדרי שבת כלומר שנדרו בשבת ושמע הבעל מיפר לה מיד אפי׳ שלא לצורך וכדמסיים טעמא ות״מ לא ידענא אמאי לא מייתי ש״ס התם להך מתניתא וי״ל דעדיפא ליה לאתויי ממתניתין דהתם מתניתין היא בפ׳ נערה המאורסה הפרת נדרים כל היום וכו׳ שאם תחשך ולא היפר שוב אינו יכול להפר. וכולה הך סוגיא איתא נמי התם בנדרים דע״ז וכתב שם הר״ן ז״ל הלכך לענין הלכה לדידן דקיימא לן דהפרת נדרים כל היום ותו לא מפירין נדרים אפי׳ שלא לצורך השבת: המשמר זרעים וכו׳. בהלכי ערובין דק״ד מייתי לה תלמודא לאתובי מינה דלמ״ד דלא אסרו אלא קול של שיר והא הכא דלאו לקול שיר מיכוין והא״ס תנא שלא יספק וכו׳ ומשני דלאו ה״ט אלא גזרה שמא יטול צרור ע״כ. ולפ״ז מתניתא נמי דיקא דהיינו דמסיים כדרך שעושה בחול כלומר דאי שרית ליה לספק כעובדין דחול אתי נמי ליטול צרור כמעשהו בחול אבל בשבת מתוך שלא התירו לו אלא על ידי שינוי שלא יטפח וכו׳ זכור הוא ובפי׳ הגזירה פירש״י ז״ל שמא יטול צרור ויזרוק לרה״ר להבריחם וכ״כ הרמב״ם בפכ״ד ומדבריו ז״ל שם למדנו עוד מאי דקמ״ל הנא בריתא משמר כדרכו דלא תקשי פשיטא מאי קא עבד הא ליכא משום ממצוא חפצך קמ״ל שכ״כ רבינו שם והלא דבר זה מחפציו הוא ולמה מותר מפני שלא נאסר אלא לקנות וכו׳ או להשתכר ולהרויח וכו׳ אבל לשמור ממונו שכבר בא לידו וכו׳ מותר. הא למה זה דומה לנועל ביתו מפני הגנבים ע״כ. ומרן ז״ל בסי׳ של״ח הזכיר גם הוא בגזירת הצרור לי רה״ר כנזכר וכתב שם המג״א ואפשר דבזה״ז דליכא רה״ר שרי לטפח דאל״כ הוי״ל גזירה לגזירה ע״ש. ונראה שכתבו הכי דכך אפשר משום דאע״ג דרש״י פי׳ כן שמא יזרוק לרה״ר מ״מ לא ביארו כן בגמרא להדיא ודילמא לאו הכי כדפירש״י אלא הכי פירושא שמא יטול צרור ומוקצה היא א״נ שמא יפרך הצרור על ידי זריקתו ונמצא דהנך השתא שייכי אפי׳ בזה״ז: השוכר את הפועל וכו׳. בפ׳ הזהב דנ״ח ול״ג התם לשמור לו אלא לשמור והכי מוכח ממאי דמפרש לה התם בגזבר של הקדש השוכר את הפועל לשמור הפרה אדומה שלא תפסל ואת התינוק שמגדלין לפרה שלא יטמא ע״ש. ונראה דלרבותא נקט הכי דאע״ג דלצורך הקדש הוא אסור כ״ש בעלמא. ואפשר לי לומר דנקטה הכא איידי דתנא לעיל המשמר וכו׳ משמע כדרכו דקמ״ל דמותר לשמור בשבת וכתיבנא לעיל בשם הרמב״ם אשמועינן סיפא דדוקא נכסיו הוא דמותר לשמור א״נ אפי׳ נכסי חבירו והוא שיעשה בחנם אבל בשכר אסור שזהו בכלל ממצוא חפצך. ומ״ש לפי׳ אין אחריותו עליו פירש״י אם אירע בהן קלקול בשבת אין חייב לשלם ע״כ. ולכאורה הו״ל לפרש דהיינו דוקא כשלא אירע הקלקול בפשיעה דאי בפשיעה אפי׳ ש״ח חייב. אמנם נראה דס״ל לרש״י ז״ל דלא נחית מעיקרא לשמור אלא בחול שנוטל עליה שכר אבל בשבת אפי׳ דין ש״ח לית ליה והלכך אפי׳ מפשיעה פטור וצ״ע לדינא. ופי׳ שכיר שבת שבוע ושבוע פי׳ שמיטה. ומאי דתני סיפא לא יאמר לו וכו׳ נראה דה״ק אפי׳ שכרו לכמה ימים דאמרי׳ דבהכי מותר לו ליטול שכר שבת מ״מ לא יאמר לו תן לי ג״כ שכר של שבת בפי׳ אלא יאמר סתם תן לי שכר י׳ ימים ואז אע״ג דבכללם הוא השבת שרי שאינו אלא בהבלעה ופסקה הרמב״ם בספ״ו ובש״ע סי׳ ש״ו: לא עולין באילן וכו׳. כולהו תנינן להו במתני׳ דפ׳ משילין ומסיים בה כל אלו ביו״ט אמרו ק״ו בשבת והכא לא אתא אלא לפרושי דכל אלו שאסרו אפי׳ ברה״י וכ״ש ברה״ר. וטעמא דכולהו מפרש התם בגמרא דף ל״ו לא עולין באילן גזירה שמא יתלוש פירות ולא רוכבין וכו׳ שמא יחתוך זמורה להכותה ולא שטין שמא יעשה חבית של שייטין ולא מספקין וכו׳ שמא יתקן כלי שיר ע״ש. וכ״ל לפרש דנקטינהו שפיר בדרך לא זו אף זו כ״מ עליה באילן שהגזירה קרובה להכשל שנפשו של אדם מתאוה לאותו פרי והרגנע בה בעודה בכפו יבלענה אלא אפי׳ הרכיבה שאין כ״כ חשש דשמא הבהמה תלך מעצמה יפה וא״נ לא תלך אפשר להכותה ברגל וכיוצא מבלי חתיכת זמורה. ותו דלא בכל מקום שרוכב שכיחי אילנות. ולא סוף דבר אלו דאיכא למיחש דמדי עלותו לאילן או רכיבתו יעשה המלאכה ובודאי חיישינן אלא אפי׳ שיטה על פני המים דבודאי כל זמן שהוא שט על פני המים אין להוש שיעשה החבית קמ״ל דאפ״ה חיישינן שמא כשירצה שאינו יכול לשוט יפה יעלה מהמים ויעשה החבית של שייטין אע״ג דהחשש רחוקה היא ול״מ בהא שהרי אם אינו יודע לשוט מוכרח הוא לבקש לו החבית דלא סגי ליה בלאו הכי ואי לא אשכח אתי למעבד אלא אפי׳ טפוח וכו׳ שאינו הכרח שיתקן כלי שיר דהמה זימני דמטפחין ומרקדין בלא כלי שיר קמ״ל כיון דזימנין נמי עבדי ג״כ בכלי שיר גזרי׳ שמא יתקן. ואפשר דשיפוק שכיח טפי שעושין בכלי שיר ואיכא למיחש טפי מטיפוח ובטיפוח טפי מריקוד. ועיי״ל דנקט טיפוח וכו׳ באחרונה לרבותא דאע״ג דאין הכל בקיאין לעשות ולתקן כלי שיר וסד״א דליכא למיגזר קמ״ל ודע דמה״ט כתבו האחרונים ז״ל שיש להקל בהלו בזה״ז לפי שאין אנו בקיאין לתקן כלי שיר וכמ״ש מור״ם בסי׳ של״ט והוא מדברי התוס׳ דפ״ד דביצה. ועוד כתבו להקל בהלו מפני כבוד התורה כגון בשמחת תורה. יהי רצון שנזכה ונחיה לעולם שכולו שבת נגילה ונשמחה בו בב״א:

סליק מסכת שבת בסייעתא דשמיא

מצפה שמואל (צ) קנה: : (ק) עי׳ קנד ירושלמי פ״א הל״ד : (ר) שם : (ש) קנז. : (*ש) עי׳ מיי׳ פכ״ד הל״ח : (ת) קנז. ועי׳ ירושלמי נדרים פ״י הל״ח : (*ת) עי׳ שו״ע סימן של״ח סעיף ד ובביאורי הגר״א סק״ד והעיקר סיפוק מחמתו טיפות מרגונו . (ת*) עי׳ שו״ע סימן ש״ו סעיף ד׳ : (א) ב״מ נח. : (ב) ביצה לו:

מנחת בכורים

פניו וכאילו אומרת לפה טול מה שנתת בי: עיניו. ואותו בשני גודלי רגליו גרסינן בגמרא: וכן. ועוד: במצות. וקטן עתיד לקיים: שהכלב. כלומר אף כלב ירא ממנו ובגמרא ל״ג לה ואולי גרסינן כאן שהכל רואין אותו וקאי על החיות: יב נכרי. יף משתחשך. החיצונה. של עיר למקום המשתמר ראשון: השקים. שהאוכף קשור בהן וכל זה מבואר במשנה: שליף מלא. טבל שאינו ניטל בשבת: ומפרקו. לצד א׳ ונופל מאיליו: בד״א. דנותן לנכרי ודינו דאינו מהלך אחריו אלא נוטל ממנו במוצאי שבת: המכירו. שהוא נאמן: אחריו. אחר הנכרי אף שאוושא מילתא שרי: יג המראה. דאסור בשבת: ופוקס. פותח את פיו: ונותן תכה לתוך פיו. שלא תוכל לסגור: מים וכרשינין. כדי שירד לתוך המאכל למקום שאינה יכולה להחזיר: מעומד. ואינו יורד לגופה הרבה ויכולה להחזיר המאכל: מהלקטין. מאכילין אותו בהלעטה למקום שיכולה להחזיר: שמלקיטין. דשדינן קמייהו מזונות דמצויין בבית ומזונתן עליו: בטפיחין. בבורות ואינם מצויין בבית ואין מזונתן עליו אסור בשבת אף למשדא קמייהו: יד אינו יכול להפר. דכתיב ביום שמעו והוה לצורך: טו יספק. כף אל כף: יטפיח. כף על ירך דכל הלו גזרו משום תיקון כלי שיר: טז הפרה. הפרה אדומה שהיו משמרין אותה בכל מיני שמירות שלא תפסל בעליית עול או במום: התינוק. לעשות מעשה פרה למלאות מים לקידוש והיו מגדלין אותן בחצירות הבנויות בסלע ותחתיהן חלל דלא יבא טומאה בוקעת ועולה ומעלות היו עושין בפרה לפי שהיו מטמאין הכהן השורף את הפרה לאורות דטבול יום כשר בפרה להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית לפיכך עשו בה כל השמירות הללו: ב״נ לשמור את הזרעים. שדה המכברת וזרוע לעומר ע׳ יום קודם הפסח (מנחות פה) א״נ בשביעית בספיחים לעומר ולשתי הלחם: אחריותו. אם אירע קלקול בשבת: גובה שכרו. דשכרו אינו משום שבת: שבת. שבוע: שבוע. שמיטה: נותן. מחשב שכר שבת בהבלעה עם שאר הימים ואינו מנכה שבתות שבתוכן: אחריותו עליו. אם נתקלקל בשבת אינו נוטל שכרו דשכרו גם לשבת היה אבל אין חייב לשלם דאין שמירה בהקדש: של שבת. לאחד: עשרה ימים. בהבלעה עם שאר הימים: יז באילן. גזירה שמא יתלוש: על גבי בהמה. שמא יחתוך זמורה להכות הבהמה בשבת: ולא שטין. שמא יעשה חבית של שייטין: מספקין. גזירה משום תיקון כלי שיר: ברה״ר. דאיכא גזירה נמי משום איסור הוצאה גבי רכיבת בהמה א״נ דאיכא קצת איסור משום שביתת בהמתו כמבואר בירושלמי (ביצה פ״ד הל׳ ג׳):

סליק מסכת שבת

תוספתא מסכת שבת פרק א-י

עמוד	ברייתא	שורה	נוסחת התוספתא ד' שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
			פרק ראשון	
א	ג	ה	ורחבה ארבע	ליתא
	ה	ג	שבצוארו	שבאזנו
		ה	הסוחר לא יצא	הסוחר כסות לא יצא
	ו	ג	מסתכל לתוך הקערה	מסתכל הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה
		ז	על פנקסו ישמעאל בן אלישע הטה את הנר בשבת לכשיבנה בהמ"ק יביא חטאת	על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קראתי והטיתי הנר בלילי שבת לכשיבנ' בהמ"ק אביא חטאת שמינה
	ז	ב	פרצה טהרה שלא גזרו הראשונים	פרצה טהרה בישראל לא הורו הראשונים
		ד	שבית שמאי	בית שמאי
	ח	ז	בערב שבת עם חשיכה	כ"ז ליתא
	ט	ב	וכיוצא בהן	כיוצא בהן
		ג	קורות בית הבד ותולין עיגולי הגת	בקורות בית הבד ותולין בעינולי הגת
		ד	וכיוצא בהן	כיוצא בהן
	י	ג	כדי שיוצא מן הפתח וקדש עליו היום	כשיוצא מן הפתח ויקדש עליו היום
			פרק שני	
2	א	א	ואע"פ שמוהרכין	ליתא
	ג	ב	כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו ר' ישמעאל כר"י בן ברוקא אומר אין מדליקין אלא ביוצא מן הפרי	כל היוצא מן העץ אין מדליקין אלא ביוצא מן הפרי
	ד	א	רשב"ג אומר	אמר רשב"ג
	ה	ג	על הנר בע"ש עם חשיכה שיהא שוהה ודולק	על פי הנר ערב שבת עם חשיכה כדי שיהא שוהא ומדליק
	ו	ב	ונרים	או גרים
	ז	א	בנחלים	גחלים
			פרק שלישי	
	ב	ה	כל המצטמק	וכל המצטמק
ב	ה	א	בין במזיד מעשרותיו מעשר	ובין במזיד תרומתו תרומה ומעשרותיו מעשרות
	ו	ז	ואין מגלגלין	אבל אין מגלגלין
			פרק רביעי	
	ד	ב	לא שיחמו אלא שתפיג צינתן ממלא אדם	לא כדי שיחמו אלא כדי שתפוג צינתן ר' יהודה אומר ממלא אדם
		ג	לא שתחם	ולא כדי שיחם
		ו	המעין	המעיים
	ה	ד	לתוך הספל כלי אהד	על הספל כלי אחר (וכן בכל המשנה אחר תחת אחד)
		ד	ואינו חושש	ואינו נמנע
			פרק חמישי	
4	א	ב	והדלובקום	והלובדקום
	ב	ג	ויפסיל	ויפשיל
	ג	ג	בהטרתו שלא יכנס בה הרוח אבל יוצא הוא הקשורה בחטרתו שתכנס בו הרוח	בחטרתו שתיכנס בו הרוח אבל יוצא הוא בזנבו הקשורה לו בחטרתו שלא תכנס בו הרוח
	ה	ה	ובקשישין	ובקשקשין
	ז	ד	כל מי שלמטה משערה יוצאין בו למעלה משערה אין יוצאין בו	כל חפוי שלמטה משערה יוצאה בו בשבת למעלה משערה אין יוצאה בו בשבת
	ח	ד	שחיפהו בעור מלמעלה או שעשה לו מסמרין הרבה מלמטה או שעשה לו טס או יתד כדי שיהלך עליו	חיפהו בעור שלמטה ועשה מסמרות הרבה מלמעלה או שעשה לו טס או יתד כדי שיהלך בו
			פ"ק ששי	
4	ב	ב	בשמן	לשמן
		ג	מערב שבת	בערב שבת
		ד	מחזירה	מחזירה עם האגד
ג	ה	ג	לפתוח בו את הדלת מפני שהוא מתקן כלי ואם קטמו חייב חטאת	ולפתוח בו דלת ואם קטמו הרי זה חייב מפני שהוא כמתקן
	ו	ו	אלא שהיתה נימא כרוכה	אלא שהיתה לו נימא אחת כרוכה על אצבעו
	ב	ב	לו על אצבעו	
	ז	ה	כמחלצת	במחצלת
			פרק שביעי	
	א	ב	לגרגרן	לגודגדין
	ב	א	נפלה	ניטלה
			החזירו	החזירוה
	ד	א	אל תאכילני פני ברקי' תישן בארונו של מת שתראני בלילה אל תישן בארוג של מת שלא תראני בלילה	אל תאכלנה מפני ברקות נשיק בארונו של מת כדי שתראנו אל תישק בארונו של מת שלא תראנו בלילה
	ה	ג	נאסר	תאסר
	ו	א	התוסס אור בכותל ואומר חדא הרי זה מדרכי האמורי אם מפני ניצוצות	האומר חתם אוד בכותל ואומר הדה היא הרי זה מדרכי האמורי ואם בשביל ניצוצות
	ו	ג	אם מפני עו"ש	ואם אמר מפני עו"ש
	ז	ב	לשמרה	לשמרן
		ג	לתנור שלא תנפל באזני קדרה שלא	לתנור בשביל שלא תנפל באזני קדרה בשביל שלא
		ה	בקדרה	לתוך הקדרה
			פרק שמיני	
	א	ה	וחי אלהיך באר שבע	ליתא (ובמקרא וחי דרך באר שבע)
6	ב	ג	מפני דרכי האמורי	ליתא
	ג	ג	שתו והותירו לא מדרכי האמורי	שתו והותירו ה"ז מדרכי האמורי
	ד	ב	וגו'	ודעת דרכיך לא חפצנו
	ו	ג	היום יפה ליקח	מחר יפה ליקח
		ד	ערבית	ערבי
	ט	ג	וגו'	אבותיך המלכים הראשונים וגו'
		ד	וכלי תשמישו	וכל כלי תשמישתו
	יא	ז	הנכרים	העממין
	יב	ג	וגו'	ולוט ישב בערי הככר
			פרק תשיעי	
ד	י	א	קלף דוכסוסטוס	קלף ודוכסוסטוס
		ג	שיער לגבל	שיער כ י לגבל
		ד	פיהמין	פחמין
	יא	ו	ליתן על מלא פי הכף סיד	ליתן עליו מלא כף סיד
		ז	דברי ר' עקיבא	דברי ר' יהודה
	יב	ב	בולמוס	בולם (עי' ערוך השלם ע' בלס שפתרונו חתיכה גדולה של זכוכית)
	יד	ו	וגו'	מלא הספל מים
	יז	א	מין בהמה מין חיה מין עופות	המוציא בהמה חיה ועוף
			פרק עשירי	
	א	ב	לכשפים	לנישבין
			זפין מן הקש	זייפין מן הקשה
		ג	יש חולקין חטרתו לשאר גופו	יש חולקין בחזיר בין חטרתו לשאר גופו
	ב	ג	לטמאן כך שיעור להוציאן	לטומאתן כך שיעור

עמוד	זכריית'	שורה	נוסחת התוספתא ד' שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
				להוצאתן
ד	ג	ז	פי סבכה	כסבכא
	ד	ב	בתוך פונדתו והוציא בין פונדתו לחלוקו ובשפת חלוקו	נתכוין להוציא לתוך פונדתו ופיה נתון בין פונדתו להלוקו ובהפת חלוקו
8	ט	ב	ונטלן בשבת פטור נטלן בכלי	נטלין בשבת ואם נטלן בכלי
	יא	ג	ונפל ע"ג עשבים ותלש	ונפלו ע"ג עשבים ותלשן
	יב	ד	אם מתכוונין	אם היה מתכוין
	יג	ג	והעודר מלאכה אחת	והאורה כלןמלאכה אחת הן
		ד	צבע ם קבעו סחיטה מלאכה בפני עצמה	צבעין קבעו צביעה מלאכה בפני עצמה
		ח	שלש חטאות	שתי חטאות
	יד	ד	שאין כל דבר עומד	שאין לך דבר שעומד

פרק אחד עשר

עמוד	זכריית'	שורה	נוסחת התוספתא ד' שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
	ג	א	זרק מן התחתונה לעליונה ומן העליונה לתחתונה בתוך ארבע אמות פטור חוץ לד"א חייב אסתרטא	זרק מן התחתונה לעליונה ומן העליונה לתחתונה פטור. סרטא
		ג	האסתרטא	האיסרטא
ה	ה	ד	ונטל הימנו ונתן ע"ג	הנוטל ממנו והנותן על גביו
		•	ונטל הימנו ונתן ע"ג	הנוטל ממנו והנותן ע"ג
	ו	ב	ונטל הימנה ונתן על גבה	הנוטל ממנה והנותן על גבה
	יב	א	הזורק מרשות היחיד לרה"ר	הזורק מרשות הרבים לרשות היחיד
		ג	שאם זרק מרה"ר לרשות היחיד	שאם זרק מרשות היחיד לרשות הרבים

פרק שנים עשר

עמוד	זכריית'	שורה	נוסחת התוספתא ד' שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
	ח	ו	כתב אות אחת והשלים את השם אות אחת והשלים את הספר חייב	כתב אות אחת להשלים את הספר חייב (פירוש שנתכוין להשלים)
10	יב	ב	אחד נתן את הדיו ואחד נתן את הקנקנתים... עד אחד נתן את העפר ואחר נתן את המים	אחד נותן את הקנקנתום ואחד נותן את המים ואחד נותן את הדיו האחרון חייב אחד ניתן את הדיו ואחד נותן את המים .אחד נותן את הקמח ואחד נותן מים אחד נותן את העפר ואחד נותן מים

פרק שלשה עשר

עמוד	זכריית'	שורה	נוסחת התוספתא ד' שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
	ד	א	חיגר חולה קטן	חיגר וחולה וקטן
	ו	ד	וישב מבפנים ובא אחר וישב לו מבחוץ	וישב לו מבפנים, מבפנים ובא אחר וישב לו מבחוץ
	ז	א	מוסתכין	מסטיכי
	י	ד	שמתכוונת לרפואה	שמתכונית לו לרפואה
	יא	ב	במי של סדום	בימה של כדים
ו	יג	א	ואצ"ל בשבת	ואצ"ל בתחלה בשבת
	יד	ב	לשלם	ליתא
	טז	א	והמסודרין	המסודרין
	יח	ב	בנבלה	בדבילה
		ג	כמתקן	מתקן
	יט	ו	מסב	יסב

פרק ארבעה עשר

עמוד	זכריית'	שורה	נוסחת התוספתא ד' שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
	א	ב	אבל	ליתא
			ר' נהמיה אומר	אמר ר' נחמיא
	ב	ט	אותן...אותה	אותו...אותו
	ג	ה	ונתנו לתוך ספל של מים	ושקעו במים
		ו	קשה מן הראשון	מרובה יותר מן הראשון
	ד	ד	שאפילו	שאלו
		ח	איבה בין ישראל	איבה וקנאה ותחרות בין ישראל
		ט	שימחו	שיפרקו
	ד	י	ונו' כשם	ובתקוממיך את קוטט תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי וכשם

עמוד	זכריית'	שורה	נוסחת תוספתא ד' שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
			המאבד אותן, טלית שאחז	המאבדון. ספר שאחזו הא"ר בראשו אחד נוטלו וקורא בו ואם כבה כבה. טלית שאחזו
12	ט	נ	ירד ענן וכיבה	וירד ענן מן השמים וכיבה
	יא	א	מלא מים	מילא מים
	יג	ג	עליו	עליהם
		ה	סיקלא לירד בו אמרו לו מה אנו לירד	כבש וירד בו אמרו לו לרבן גמליאל מה אנו לירד בה
	טו	א	להשקות בו את התינוק מטלטלין את הקרקש יאת הפינקס לתינוק בשבת, אין מקרקשין לא את הזוג ולא את הקרקש לתינוק בשבת מטלטלין את הפנקס ואת המראה לכסות בהן את הכלי ואין רואין במראה ואם היתה קבועה בכותל מותר, אין מטלטלין לא את המקבת ולא את המקדח ולא את הקשתנית	להשקות את התינוק ואת הקרקש ואת הפינקס ואת המראה לכסות בו את הכלים. אין רואין במראה בשבת ואם היתה קבועה בכותל הרי זה מותר. אין מקרקשין לא את הזוג לא את הקרקש לתינוק בשבת. מטלטלין את המקבת ואת המפסלת ואת המקדיח ואת הקשתנית
	טז	א	כיפה	כרפת
		ו	משום אביו	ליתא

פרק חמשה עשר

עמוד	זכריית'	שורה	נוסחת תוספתא ד' שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
	א	ד	העונן של ספינה	אגוז שבספינה (ע' ערוך ע' אגוז)
	ב	ב	דלת לול וכית תרנגולין	דלת חלול של בית התרנגולין
		נ	מרקוש	תרקוש (עי' ערוך)
	ד	ב	לתוך הבור	לבאר
	ו	ב	בקופה ומרדד ובלבד שלא ירדד בידו	בידו ומרדה אבל לא ירדה בידו
	ז	א	חבלים של טבחין	חבילה של גמי וכנה (עי' ערוך כן ג' שפירושו חופן) של שיחים
ז	יד	ה	ואופין את האפוי ומבשלים את המבושל	ואופין על האפוי ומבשלין על המבושל

פרק ששה עשר

עמוד	זכריית'	שורה	נוסחת תוספתא ד' שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
	ב	ג	על	ליתא
		ה	ומהלקטין למילה	מתלקטין במילה
	ח	ז	ראיתיו שהיה ירוק	ראיתיו בשרו ירוק
	ו	א	משוך לא ימול מפני	אינו צריך למול אם המשוך מפני
14	ט	ח	שבן בקום מול	שהוא בקום מול
		י	תאמר במילה שכל היום	תאמר במלה שהיא כל היום
	י	ב	ואינה יכולה לעלות	ואינו יכול לעלות
	יא	ב	כרשינין	כרישין
	יד	ה	אין לך דבר עומד בפני פקוח נפש חוץ מע"ז	ואין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא שלשה דברים ע"ז
		ו	הגזירה...הגזירה	השמד...השמד

פרק שבעה עשר

עמוד	זכריית'	שורה	נוסחת תוספתא ד' שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
	ג	א	מנענעו בשבת	מנענעו בידו בשבת
		ה	ומחזירו למקומו	ומחזירו למקומן
	ד	ג	לאחר המטה	מאחורי המטה
	ו	ג	בדק אלו בפ"ע	אם בורהן אלו בפ"ע
ח	ג	ט	אם לנאותן להשתמש בהן מותר	ואם כדי לנאות בהן הרי זה מותר
	יא	א	ונסתפג	מסתפג
		ב	לא יביאם בידו	ולא יביאם בידו
		ג	שיננב	שינגבו
			לא יתן	לא יסוך
		ד	באלונטיות	ואלונטאות
		ו	טרקלין שהסיק מערב שבת מטייל ביום שבת	טריקלין שהסיקה מער"ש מטיילין בה בשבת
	יב	א	אין מגרדין במגרדת	אין מתגררין במגורדת